AARDRIJKSKUNDE

	Ing.	Geb.
C. L. van Balen, Globe met armatuur, ten gebruike bij de studie voor de hoofdakte . . . . . 6*e druk*	*f* 3,50	*f* —
C. L. van Balen, Aansch. wisk. aardrijkskunde, geïll. . 2*e druk*	- 2,60	- 2,90
C. L. van Balen, Leerboek der wisk. aardrijksk., geïll. 5*e druk*	- 3,60	- 3,90
Dr. **A. Blonk** en **F. Pelder,** Beknopte Aardrijkskunde voor Handelsonderwijs, met kaartjes en afbeeldingen	- 1,50	- 1,70
P. R. Bos—J. F. Niermeyer, Beknopt leerboek der Land- en Volkenkunde, herzien door **A. Jochim,** geïllustreerd 12*e druk*	—	- 3,50
P. R. Bos—J. F. Niermeyer, Beknopt leerboek der Aardrijkskunde, herzien door **A. Jochim,** geïllustreerd . . . 20*e druk*	- 3,50	- 3,90
P. R. Bos—J. F. Niermeyer, Schoolatlas der gehele Aarde, herzien door **B. A. Kwast,** met alfab. namenregister 34*e druk*	—	- 7,50
J. Brummelkamp en Dr. **J. J. Fahrenfort,** Land- en Volkenkunde voor de middelbare school, geïll. Eerste—Derde deel 6*e druk* à	- 2,50	- 2,75
of: voor de scholen in Ned. Indië, Tweede deel A. . . 2*e druk*	- 2,50	- 2,75
Derde deel A . . . . . 3*e druk*	- 2,50	- 2,75
Vierde en vijfde deel, door Dr. **A. Blonk, J. Brummelkamp** en Dr. **J. J. Fahrenfort** . . . . . 3*e druk* à	- 1,70	- 1,90
Werkboekjes bij Eerste en Tweede deel, met kaartjes 5*e druk* à	- 0,90	- 1,10
of: Werkb. bij Tweede deel A, voor de scholen in Ned. Indië, 2*e dr.*	- 0,90	- 1,10
Werkboekje bij Derde deel, met kaartjes . . . . . 3*e druk*	- 1,00	- 1,20
of: Werkboekje bij Derde deel A, voor de scholen in Ned. Indië	- 1,00	- 1,20
J. Brummelkamp en Dr. **J. J. Fahrenfort,** Beknopte Land- en Volkenkunde, geïllustreerd. Eerste en Tweede deeltje, 3*e dr.* à	- 1,30	- 1,50
Derde deeltje . . . . . 2*e druk*	- 1,70	- 1,90
Werkboekjes bij Eerste—Derde deeltje, met kaartjes, 3*e druk* à	- 0,90	- 1,10
J. Brummelkamp, Dr. **J. J. Fahrenfort** en **P. M. van Leeuwen,** Land- en Volkenkunde voor de Kweekschool.		
Eerste en Tweede deel, geïll. . . . . à	- 2,25	- 2,50
Werkboekjes bij Eerste en Tweede deel, met kaartjes . . . . à	- 1,10	- 1,30
Derde deel en Werkboekje bij Derde deel	*ter perse*	
L. Cohen en H. Egginк, Aardr. Werkschr. I. Europa, m. vragenb. 4*e dr.*	—	- 2,25
II. Werelddelen	—	- 1,90
Dr. **D. Cohen en G. J. A. Mulder,** Aardrijkskunde van het Middellandse-Zeegebied, vooral t. d. v. Gymn. en Lycea, geïll., 5*e druk*	—	- 2,40
Dr. **A. van Deursen, J. Overweel** en **W. de Vries,** De wereld en die daarin wonen, geïll. I, ing. f 2,25, geb. 3*e dr.* f 2,60; II, ing. f 2,25, geb. 3*e dr.* f 2,50; III, ing. f 3,25, geb. 3*e dr.* f 3,60; IV, 2*e dr.*	- 1,70	- 1,90
W. van Gelder en **C. Lekkerkerker,** Schoolatlas van Ned. Indië, met alfabetisch namenregister . . . . . 21*e druk*	- 3,25	- 3,90
M. L. Kobus en Dr. **J. J. Raimond Jr.,** Cosmografie. Sterrenkunde voor middelbaar en gymnasiaal onderwijs, geïllustreerd	- 1,75	- 2,10
Dr. **A. J. C. Krafft, A. J. P. Moereels** en **J. Overweel,** Werkschrift voor middelb. scholen. Eerste en Tweede deel, 2*e druk* à	- 0,60	—
Derde en Vierde deel . . . . . 2*e druk* à	- 0,50	—
B. A. Kwast, Beknopt leerboek der Economische Aardrijkskunde, met medewerking van J. A. Mulder, geïll. Twee delen 8*e druk* à	- 2,40	- 2,75
B. A. Kwast, C. Lekkerkerker en **H. Zondervan,** Beknopt leerboek der Aardrijkskunde, met medew. van **P. Eibergen,** geïll.		
Eerste—Vierde deel . . . . . 12*e druk* à	- 1,70	- 1,90
Vijfde deel . . . . . 6*e druk*	- 2,50	- 2,75
B. A. Kwast en F. Pelder, Leerboek der Aardrijkskunde voor Handelsonderwijs, geïllustreerd. Eerste—Derde deeltje 5*e druk* à	- 1,50	—
C. Lekkerkerker, Indië, 620 plaatjes op 200 cartons, in doos	- 9,00	—
G. J. A. Mulder, Overzicht der aardrijkskunde.		
I en II, ing. à f 1,25, geb. 2*e dr.* à f 1,50; Doorsch. en geb. à	—	- 1,75
Dr. **J. H. Ronhaar,** Leerboek der Economische Geografie van Nederland, geïllustreerd	- 3,50	- 3,90
Vreemde landen en landstreken, voor examen- en zelfstudie.		
G. J. A. Mulder, Britse Wereldrijk	- 2,40	- 2,75
G. J. A. Mulder en Dr. **W. R. Heere,** De Grote Oceaan en Japan	- 2,60	- 2,90
J. Brummelkamp, Sociale geografie van Afrika.		
I. Noord-Afrika	- 2,50	- 2,90
II. Midden-, Zuid- en Oost-Afrika	- 3,90	- 4,50
Dr. **J. H. Ronhaar,** Palestina	- 3,50	- 3,90
J. Overweel, China	- 3,50	- 3,90

GESCHIEDENIS

	Ing.	Geb.
M. ten Bouwhuys en Dr. **N. B. Tenhaeff**, Zestig Eeuwen 3*e druk*	*f* 3,25	*f* 3,60
M. ten Bouwhuys en Dr. **N. B. Tenhaeff**, Onze Tijd . . 3*e druk*	- 4,60	- 4,90
C. J. Franssen en **J. van Zwijndregt**, Beknopt Leerboek der Staatsinrichting van Nederland, met modellen en afzonderlijke Grondwet, geïllustreerd . . . . . 5*e druk*	—	- 2,25
Dr. **H. van Gelder**, Leerboek der Oude Geschiedenis, bewerkt door Dr. **D. Cohen** . . . . . 9*e druk*	—	- 3,50
D. Langedijk, Leerboek der Vaderlandse Geschiedenis, ten gebruike van Gymnasia, H. B. S., Kweek- en Normaalscholen, geïll.		
Eerste deel . . . . . 4*e druk*	- 2,50	- 2,90
Werkboekje bij het eerste deel . . . . . 3*e* „	- 1,25	—
Tweede deel . . . . . 3*e* „	- 1,60	- 1,90
Werkboekje bij het tweede deel . . . . . 3*e* „	- 0,85	—
D. Langedijk, Bekn. leerboek der Algem. Geschiedenis, ten gebr. v. h. Christelijk Voortgezet onderwijs, geïll.	- 1,75	- 1,90
Dr. **A. J. van der Meulen**—**M. ten Bouwhuys**, Platen-atlas voor de Vaderl. Gesch., bezorgd door Dr. **N. B. Tenhaeff**, 5*e druk*	—	- 4,50
G. H. Mouw, Oriënterend Handboek over de Staatsinrichting van Nederland, geïllustreerd . . . . . 5*e druk*	—	- 3,25
Dr. **E. Rijpma**, De Ontwikkelingsgang der Historie. Geïllustreerde beknopte Algemene en Vaderlandse Geschiedenis.		
I. Oudheid en Middeleeuwen . . . . . 6*e druk*	- 2,50	- 2,75
II A. Het tijdperk van ± 1500 tot 1789 . . . . . 5*e* „	- 2,90	- 3,30
II B. Het tijdperk van ± 1500 tot 1815 . . . . . 6*e* „	- 3,50	- 3,90
III A. Het tijdperk van 1789 tot heden . . . . . 6*e* „	- 3,50	- 3,90
III B. Het tijdperk van 1815 tot heden . . . . . 5*e* „	- 2,90	- 3,30
Supplement op deel II, 4*e dr.*, bevattende de periode 1789—1815	- 0,60	—
De delen II A en III A sluiten aan op het Gymnasiale leerplan, de delen II B en III B op dat der H. B. S.		
Werkboekje bij deel I en II A . . . . . 6*e druk* à	- 0,90	—
Werkboekje „ „ II B . . . . . 5*e druk*	- 1,10	—
Werkboekje „ „ III A . . . . . 4*e* „	- 1,70	—
Werkboekje „ „ III B . . . . . 5*e* „	- 1,50	—
Werkboekje bij Supplement op deel II	- 0,20	—
Dr. **E. Rijpma**, Korte Ontwikkelingsgang der Historie. Geïllustreerde kleine Algemene en Vaderlandse Geschiedenis.		
Twee delen . . . . . 4*e druk* à	- 1,90	- 2,25
Kort Werkboekje bij I en II . . . . . 3*e* „ à	- 0,90	—
Dr. **E. Rijpma**, De Ontwikkelingsgang der Historie (Kweekschooluitgave). Geïll. beknopte Algem. en Vaderl. Geschiedenis.		
Twee delen . . . . . 2*e druk* à	- 3,25	- 3,50
Werkboekjes bij I en II . . . . . 2*e* „ à	- 1,25	—
Dr. **E. Rijpma** en **J. J. Hendriks**, Overzicht van de Economische Ontwikkelingsgang der Volken, voor leerlingen van Middelbare en Hogere Handelsscholen en van H. B. S. A, geïllustreerd . .	- 3,50	- 3,90
Werkboekje bij het Overz. van de Econom. Ontw.g. der Volken	- 1,10	—
Dr. **E. Rijpma**, Historische Invulatlas . . . . . 3*e druk*	—	- 1,40
F. van Rijsens—Dr. **A. J. van der Meulen**, Beknopte Geschiedenis des Vaderlands, bewerkt door Dr. **C. S. Jolmers** . 23*e druk*	- 1,50	- 1,75
F. van Rijsens—Dr. **A. J. van der Meulen**, Geschiedenis des Vaderl. bew. door Dr. **N. B. Tenhaeff**, met 12 kaartjes 17*e druk*	- 3,60	- 3,90
F. van Rijsens, Algemene Geschiedenis in beknopte vorm, bewerkt door **M. ten Bouwhuys** . . . . . 15*e druk*	- 0,80	—
F. van Rijsens, Hoofdpersonen uit de Algemene Geschiedenis, bewerkt door **M. ten Bouwhuys**, met portretten.		
Oudheid en Middeleeuwen . . . . . 14*e druk*	- 0,85	—
Nieuwe Geschiedenis . . . . . 14*e* „	- 0,85	—
F. van Rijsens, Overzicht der Algemene Geschiedenis, bewerkt door **M. ten Bouwhuys** . . . . . 11*e druk*	- 1,60	- 1,90
F. van Rijsens, Algemene Geschiedenis, bewerkt door **M. ten Bouwhuys**, met 34 kaartjes . . . . . 13*e druk*	—	- 4,90

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS — GRONINGEN, BATAVIA

GOEDE WOORDENBOEKEN VOOR LAGEN PRIJS

Dr. K. R. GALLAS

FRANSCH SCHOOLWOORDENBOEK

DEEL I: FRANSCH—NEDERL.; DEEL II: NEDERL.—FRANSCH

Twee deelen in één band . . . . . 3e druk f 4,90
Elk deel afzonderlijk . . . . . - 2,50

Een mooi woordenboek, prachtig „bij" en — prettig in 't gebruik. *Ons Muloblad.*

Dit woordenboek beantwoordt volkomen aan den titel. Voor middelbare scholen kennen we geen beter. In twijfelachtige gevallen is de uitspraak duidelijk aangegeven; voor de niet twijfelachtige is zooiets ook werkelijk overbodig. Er is met het Fransch idioom terdege rekening gehouden. *Chr. M. O.*

I. VAN GELDEREN—J. H. VAN BECKUM

DUITSCH SCHOOLWOORDENBOEK

DEEL I: DUITSCH—NEDERL.; DEEL II: NEDERL.—DUITSCH

Twee deelen in één band . . . . . 3e druk f 4,90
Elk deel afzonderlijk . . . . . - 2,50

. . . En het is niet slechts goedkooper — een term van betrekkelijkheid — maar werkelijk goedkoop.
Zeer gaarne bevelen wij het aan. Laten we niet verzuimen er bij te voegen, dat het ook de aanwijzingen omtrent uitspraak enz. geeft, die de moderne woordenboeken zoo veelzijdig nuttig maken. *Chr. Schoolblad.*

A. BROERS en J. SMIT Jr.

ENGELSCH SCHOOLWOORDENBOEK

DEEL I: ENGELSCH-NEDERL.; DEEL II: NEDERL.-ENGELSCH

Twee deelen in één band . . . . . f 4,90
Elk deel afzonderlijk . . . . . - 2,50

Het geheel maakt een aangenamen indruk. Dit uitstekende boek, dat er in zijn keurige band buitendien nog aardig uitziet ook, verdient ten volle een plaats op de programma's onzer scholen. D. M. E. HABBEMA in *Weekblad M. O.*

104a

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS — GRONINGEN, BATAVIA

WOORDENBOEKEN NIEUWE TALEN

ELK DEEL AFZONDERLIJK VERKRIJGBAAR

UIT VOORRAAD LEVERBAAR

VERKLAREND HANDWOORDENBOEK DER NEDERLANDSCHE TAAL

ZEVENTIENDE DRUK

door M. J. Koenen—Dr. J. Endepols

In één deel . . . . . f 5,60

Hierin is opgenomen:

LIJST VAN WOORDEN, gewijzigd volgens de spelling-1934, door Dr. J. Endepols. Prijs afzonderlijk . . . . . f 0,50

FRANSCH WOORDENBOEK

I. Fransch-Nederlandsch, 6e druk door C. R. C. Herckenrath en Albert Dory
II. Nederlandsch-Fransch door Dr. K. R. Gallas en C. R. C. Herckenrath

Twee deelen in twee banden f 7,50; elk deel afzonderlijk f 3,75

Dit Fransche Woordenboek geeft bij ieder woord de uitspraak phonetisch aan

DUITSCH WOORDENBOEK

ZEVENDE DRUK

I. Duitsch-Nederlandsch door I. van Gelderen en J. H. van Beckum
II. Nederlandsch-Duitsch door I. van Gelderen en J. H. van Beckum

Twee deelen in twee banden f 7,50; elk deel afzonderlijk f 3,75

ENGELSCH WOORDENBOEK

TWAALFDE DRUK

I. Engelsch-Nederlandsch door K. ten Bruggencate—A. Broers
II. Nederlandsch-Engelsch door K. ten Bruggencate—A. Broers

Twee deelen in twee banden f 7,50; elk deel afzonderlijk f 3,75

PRIJS DER 4 WOORDENBOEKEN NIEUWE TALEN PER STEL BESTELD . . . . . F 27,00

105a

NEDERLANDSE TAAL EN LETTERKUNDE

	Ing.	Geb.
E. F. van de Bilt, Letterkundig Leesboek, geïll. . . . 6*e druk*	*f* 2,90	*f* 3,25
F. A. Blömer en **W. K. D. Lustig,** Leerboek der Ned. taal, 9*e dr.*	—	- 1,50
G. Bolkestein, M. A. P. C. Poelhekke en Dr. **J. Prinsen J.Lzn.,** Nederlands leesboek, 3 delen . . . . . 5*e druk* à	- 2,60	- 2,90
Aug. A. Boudens, Uit onze Letterkunde. Leer-leesboek voor Rooms-Katholieke (M)ulo-scholen, geïllustreerd . . . 3*e druk*	- 2,90	- 3,25
Aug. A. Boudens, Onze Auteurs. Leesboek voor het Rooms-Katholiek voortgezet onderwijs, geïllustreerd . . . . 2*e druk*	- 2,40	- 2,75
Aug. A. Boudens, Opwaarts. Leesb. over literaire kunst, 2*e dr.*	- 1,40	- 1,60
W. C. Braat, Uit Eigen Tijd. Leesboek voor Kweekscholen en andere inrichtingen voor voortgezet onderwijs	- 2,50	- 2,90
W. C. Braat, Uit Vroeger Tijd. Leesboek voor Kweekscholen en andere inrichtingen voor voortgezet onderwijs	*ter perse*	
G. Busscher, Nederlandse Handelscorrespondentie	- 1,70	- 1,90
J. L. Ph. Duijser, Honderd gemengde stijloefeningen, herzien door **G. Bolkestein.** Spelling 1934 . . . . . 21*e druk*	- 0,90	- 1,10
J. L. Ph. Duijser, Stijloefeningen, herzien door **G. Bolkestein,** Eerste en Tweede stuk . . . . . 25*e druk* à	- 0,90	- 1,10
P. Gertenbach en **H. van Slooten Jr.,** Enige belangrijke verschijnselen uit het leven der Nederlandse taal . . . . 6*e druk*	- 1,90	- 2,25
H. Godthelp en **A. F. Mirande,** Het nieuwe Nederlandse proza in novellen. Eerste en tweede bundel . . . . . à	- 1,00	- 1,25
Derde bundel	- 1,40	- 1,70
H. Godthelp, Nieuwe Nederlandse Poëzie. Drie bundels	*ter perse*	
A. Gratama en **W. L. Boldingh—Goemans,** Onze Letterkunde. Drie delen . . . . . à	- 2,40	- 2,90
D. de Groot, L. Leopold en **R. R. Rijkens'** Nederlandse Letterkunde, door **W. Pik** en Dr. **G. Kalff Jr.,** 2 delen . 12*e druk*	—	- 6,75
Elk deel afzonderlijk	—	- 3,50
Dr. **J. van Ham** en Dr. **S. Hofker,** Een Nieuwe Nederl. Spraakkunst. Eerste deel . . . . . 6*e druk*	- 1,50	- 1,75
Tweede „ . . . . . 5*e* „	- 2,10	- 2,40
Derde „ . . . . . 3*e* „	- 1,50	- 1,75
Dr. **J. van Ham** en Dr. **S. Hofker,** Beknopte Nederl. Spraakkunst. Spelling 1934 . . . . . 2*e druk*	- 2,10	- 2,40
Oefeningen bij de Bekn. Nederlandse Spraakk. Spelling 1934, 2*e dr.*	- 0,60	—
C. Honigh en **G. J. Vos Azn.,** Van Eigen Bodem (**Slotbundel**), herzien door **Th. Lancée** . . . . . 10*e druk*	—	- 2,25
Dr. **A. J. de Jong,** Nederlandse Letterkunde. Een inleiding voor het Middelbaar en Gymnasiaal onderwijs. Eerste deel	- 2,50	- 2,90
Tweede deel	*ter perse*	
W. Kramer, Taalstudie en Stijloefening. Drie deeltjes. Spelling 1934 . . . . . 3*e druk* à	- 0,90	- 1,10
W. Kramer, Inleiding tot de Stilistiek	- 1,90	- 2,25
W. Kramer, Literatuur- en Stijlstudie . . . . . 2*e druk*	- 1,70	- 1,90
W. Kramer, Het Literaire Kunstwerk	—	- 2,60
W. Kramer, Leesboek voor de eerste klas van Gymnasium, Lyceum of Hogere Burgerschool	- 1,25	- 1,50
Th. Lancée, Uit het leven van de Nederlandse Taal . 4*e druk*	- 1,90	- 2,25
Th. Lancée en **A. L. J. Wytzes** Nederlandse Spraakkunst, ten dienste van Kweekscholen, met 3 gekl. taalkaartjes 6*e druk*	- 1,90	- 2,25
Oefenboek	- 1,25	- 1,50
Dr. **Ph. A. Lansberg,** Leesboek v. d. laagste klassen v. h. Chr. voortg. onderw., met medew. v. Dr. **C. Tazelaar,** verlucht door **J. H. Isings** en **Jaap Veenendaal.** Twee delen . . . à	- 2,90	- 3,50
W. L. M. E. van Leeuwen, Epiek en Lyriek. . . . . 3*e druk*	- 3,50	- 3,90
W. L. M. E. van Leeuwen, Beknopt Overzicht van de Nederlandse Letterkunde	- 1,25	- 1,50
W. L. M. E. van Leeuwen, Korte Schets van de ontwikkeling der Nederlandse Letterkunde . . . . . 2*e druk*	- 2,50	- 2,90
W. L. M. E. van Leeuwen, De Nederl. Dichtkunst sinds 1880	- 3,50	- 3,90

NEDERLANDSE TAAL EN LETTERKUNDE

	Ing.	Geb.
W. L. M. E. van Leeuwen, Natuur en Dichter, geïllustreerd. .	ƒ 2,10	ƒ 2,50
W. L. M. E. van Leeuwen, Naturalisme en Romantiek	- 3,90	- 4,50
L. Leopold, Nederlandse Schrijvers en Schrijfsters, door Dr. **G. S. Overdiep** en **W. Pik** . . . . . 11*e druk*	- 5,25	- 5,90
Jan Ligthart, Letterkundige Studiën: De kleine Johannes I, door **Frederik van Eeden**. . . . . 7*e druk*	—	- 2,75
Lyceum-herdrukken, voor inrichtingen van voortgezet onderwijs, voor studerenden voor de hoofdakte en voor zelfstudie, 7 delen.		
M. Mendel, Taalgebruik. Twee delen. . . . . à	- 1,10	- 1,30
M. A. P. C. Poelhekke, Taalbloei. Letterkundig leesboek, bewerkt door Dr. **Gerard Brom** en **Herman de Man** . . . 5*e druk*	- 2,90	- 3,25
M. A. P. C. Poelhekke, Woordkunst, herzien door Dr. **Gerard Brom,** geïllustreerd . . . . . 13*e druk*	- 2,50	- 2,90
M. A. P. C. Poelhekke, Dr. **C. G. N. de Vooys** en Dr. **Gerard Brom,** Platenatlas bij de Nederlandse Literatuurgeschiedenis, gec. 4*e dr.*	- 4,50	- 4,90
Dr. **E. Rijpma,** Kl. Ned. Spraakk. met oef. Spelling 1934. 13*e dr.*	- 1,60	- 1,80
Dr. **E. Rijpma,** Bekn. Nederl. Spraakkunst. Spelling 1934. 16*e dr.*	- 1,60	- 1,80
Dr. **E. Rijpma,** Vragen en oefeningen bij de Beknopte Nederlandse Spraakkunst. Spelling 1934 . . . . . 14*e druk*	- 1,60	- 1,80
Dr. **E. Rijpma,** Kort Overz. d. Ned. Letteren. Spelling 1934. 10*e dr.*	- 1,25	- 1,40
Dr. **E. Rijpma,** Bekn. Gesch. der Nederl. Letteren, geïllustreerd. Spelling 1934 . . . . . 9*e druk*	- 2,25	- 2,75
Dr. **E. Rijpma,** Bloemlezing uit de Nederl. Letteren, geïll. 5*e druk*	- 3,90	- 4,50
Dr. **E. Rijpma,** Gids bij de studie der Nederlandse Letterkunde. Twee delen, 11*e druk,* ing. à ƒ 1,25; In één deel	—	- 2,90
Dr. **E. Rijpma** en Dr. **F. G. Schuringa,** Nieuwe Stijloefeningen. Drie deeltjes . . . . . 9*e druk* à	- 1,00	- 1,25
Dr. **E. Rijpma** en Dr. **F. G. Schuringa,** Nederl. Spraakkunst, ten dienste van Kweeksch. en stud. v. d. Hoofdakte . 6*e druk*	- 3,90	- 4,50
Dr. **C. Tazelaar,** Bekn. Handb. van de Nederl. Letterk., Deel I	- 1,30	- 1,50
Deel II.	*ter perse*	
T. Terwey, Korte Ned. Spraakk., herz. d. **R. Kuitert,** 27*e druk*	- 1,30	- 1,50
T. Terwey, Oef. b. d. Korte Ned. Spraakk., herz. d. **R. Kuitert** 26*e dr.*	- 1,10	- 1,30
T. Terwey, Nederl. Spraakkunst, herzien door **R. Kuitert,** 18*e dr.*	- 2,50	- 2,75
Van alle Tijden. Bibliotheek van Nederlandse Letterkunde, onder redactie van Dr. **C. G. N. de Vooys** en Dr. **D. C. Tinbergen,** 5 deeltjes.		
Voordrachtkunst, uitgegeven vanwege de Maatschappij tot bevordering van Woordkunst. Bloemlezing ten dienste van het voortgezet onderwijs en van allen, die de kunst van het gesproken woord beoefenen.		
Neutrale Bundel, onder redactie van Ir. **D. J. Kruijtbosch, A. F. Mirande** en Dr. **J. L. Walch**	—	- 2,25
Christelijke Bundel, onder redactie van **Jan H. Eekhout,** Dr. **J. van Ham** en **A. L. van Hulzen**	—	- 2,25
Rooms-Katholieke Bundel, onder redactie van Dr. **Gerard Brom, Bernard Verhoeven** en **Albert Anthing Vogel** . . .	—	- 2,25
Dr. **C. G. N. de Vooys,** Historische schets van de Nederlandse Letterkunde . . . . . 15*e druk*	1,90	- 2,25
Dr. **C. G. N. de Vooys, J. H. van den Bosch** en Dr. **D. C. Tinbergen,** Letterkundig Leesboek. Twee delen . 3*e druk* à	- 4,25	- 4,75
Twee delen samen	- 8,25	- 9,25
W. C. Wittop Koning—Rengers Hora Siccama en **Herman Poort,** De Bottende Bongerd, Leesboek, met medewerking van Dr. **G. Stuiveling.** Twee delen, met buitentekstplaten, 2*e druk* à	- 3,25	- 3,75
W. C. Wittop Koning—Rengers Hora Siccama en **Herman Poort,** De Bloeiende Bongerd, Bloemlezing.		
Twee delen, met buitentekstplaten . . . . . 6*e druk* à	- 3,25	- 3,75
A. L. J. Wytzes, Nederlandse Letterkunde. . . . . 4*e druk*	- 2,75	- 3,25
A. L. J. Wytzes en **J. P. Moet,** Uit onze Letteren, geïll. . .	- 2,90	- 3,25
Werkboekje bij Uit onze Letteren	- 0,60	—

NIEUWE TALEN — FRANS

	Ing.	Geb.
A. Ahn en A. Moret, Mots et tournures difficiles . . 7*e druk*	ƒ 1,10	ƒ 1,30
A. Ahn en A. Moret, Frans in de aanvangsklasse . . 3*e druk*	- 1,10	- 1,30
A. Ahn en A. Moret, Histoire d'un Petit Homme, par **Marie Robert Halt,** met woordenlijst . . . . . 6*e druk*	- 1,50	- 1,70
A. Ahn en A. Moret, Le Petit Chose, par **Alphonse Daudet.** Met afz. woordenlijst . . . . . 4*e druk*	- 1,50	- 1,70
A. Ahn en A. Moret, Franse oefeningen, drie deeltjes **A** en **B** 3*e dr.* à	- 1,10	—
A. Ahn en A. Moret, Lijst van woorden en uitdrukkingen. ten gebruike bij de Franse oefeningen . . . . . 3*e druk*	- 2,25	—
A. Ahn en A. Moret, De Hoofdzaken v.d. Franse Spraakk. 8*e dr.*	- 1,10	- 1,30
A. Ahn en A. Moret, Herhalingszinnen bij de Hoofdzaken van de Franse Spraakkunst . . . . . 3*e druk*	- 1,10	—
P. B. Benjert en Dr. **J. J. B. Elzinga,** Frans voor de middelb. sch.		
Voorloper, met afzonderlijke woordenlijst, geïll. . . . 6*e druk*	- 2,50	- 2,75
Eerste en Tweede deeltje, met afz. woordenlijsten, geïll. 7*e druk* à	- 1,70	- 1,90
Kort overzicht der grammaire . . . . . 8*e druk*	- 0,90	- 1,10
Voorloper van het Eerste Leesboek, m. afz. woordenl., geïll., 4*e dr.*	- 0,60	- 0,80
Eerste, Tweede en Derde Leesboek, m. afz. woordenl., geïll., 8*e dr.* à	- 1,50	- 1,70
P. B. Benjert en Dr. **J. J. B. Elzinga,** Prozafragmenten 3*e druk*	- 1,40	- 1,60
P. B. Benjert en Dr. **J. J. B. Elzinga,** Nieuw Frans Leesboek, met afzonderlijke woordenlijst, geïll. Twee delen . . . 3*e druk* à	- 1,90	- 2,10
P. B. Benjert en Dr. **J. J. B. Elzinga,** Franse Vertaaloefeningen, geïllustreerd. Twee deeltjes . . . . . 4*e druk* à	- 0,85	—
P. B. Benjert en Dr. **J. J. B. Elzinga,** Franse lectuur.		
Eerste serie:		
G. Bruno, Le tour de la France par deux enfants, geïllustreerd . . . . . 3*e druk*	- 1,25	- 1,50
Vingt récits, geïllustreerd . . . . . 3*e druk*	- 1,25	- 1,50
Henri de la Vaulx et **Arnould Galopin,** Un tour du monde en aéroplane, geïllustreerd . . . . . 5*e druk*	- 1,25	- 1,50
Poésie, 1e bundel, geïllustreerd . . . . . 4*e druk*	- 1,25	- 1,50
Alexandre Dumas, La Tulipe noire . . . . . 4*e druk*	- 1,25	- 1,50
André Laurie, Le Capitaine Trafalgar	—	- 1,50
Maurice Maeterlinck, L'Oiseau bleu	- 1,25	- 1,50
Tweede serie:		
Pierre Loti, Ramuntcho, pièce en cinq actes, geïll.	—	- 1,25
Anatole France, Le crime de Sylvestre Bonnard (Jeanne Alexandre), geïllustreerd . . . . . 3*e druk*	- 1,00	- 1,25
Edmond Rostand, Les Romanesques	—	- 1,25
Paul Bourget, Laurence Albani, geïllustreerd.	—	- 1,25
Poésie, 2e bundel, geïllustreerd	—	- 1,50
Racine, Britannicus et **Molière,** Les Précieuses ridicules . . .	- 1,00	- 1,25
Corneille, Cinna et **Molière,** L'Impromptu de Versailles . . .	—	- 1.25
Molière, Le Bourgeois Gentilhomme	—	- 1,25
Henri Ardel, Mon Cousin Guy	—	- 1,25
P. B. Benjert et **J. J. B. Elzinga,** Grammaire française, adaptée à l'usage des candidats aux diplômes primaire et M. O. A, d'après l'ouvrage de C. M. Robert (4e édition)	- 3,90	- 4,50
Dr. **J.-B. Besançon** et Dr. **J. Fransen,** Bonnes Pages, geïll.		
Eerste deeltje, met afzonderlijke woordenlijst . . . 4*e druk*	- 1,50	- 1,70
Tweede „ „ „ „ . . . 5*e* „	- 1,70	- 1,90
Derde „ „ „ „ . . . 4*e* „	- 1,90	- 2,25
Dr. **J.-B. Besançon** et **W. Struik,** Vers le Baccalauréat 6*e druk*	- 1,90	- 2,10
Dr. **J.-B. Besançon** et **W. Struik,** Abrégé de l'histoire de la littérature française, avec une anthologie, geïll.	- 4,25	- 4,75
Dr. **J.-B. Besançon** et **W. Struik,** Précis historique et anthologie de la littérature française. Twee delen . . . . . 4*e druk*	- 8,50	- 9,50
Elk deel afzonderlijk	- 4,25	- 4,90

VERKLAREND HANDWOORDENBOEK DER NEDERLANDSCHE TAAL

(TEVENS VREEMDE-WOORDENTOLK)

M. J. KOENEN'S

VERKLAREND HANDWOORDENBOEK DER NEDERLANDSCHE TAAL

(TEVENS VREEMDE-WOORDENTOLK)
VOORAL TEN DIENSTE
VAN HET ONDERWIJS

ZEVENTIENDE, VERMEERDERDE DRUK
UITGEGEVEN DOOR
DR. J. ENDEPOLS
MET MEDEWERKING VOOR HET
ZUID-NEDERLANDSCH VAN
PROF. DR. R. VERDEYEN

Prijs, met supplement, bevattende Lijst van Woorden gewijzigd volgens de Spelling 1934 *f 5,60*

BIJ J. B. WOLTERS' UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ N.V.
GRONINGEN, BATAVIA

BOEKDRUKKERIJ VAN J. B. WOLTERS

WOORD VOORAF BIJ DE 17E DRUK.

Voor de methode, gevolgd bij de omwerking van een nieuw aantal woorden, verwijzen we naar het woord vooraf der voorlaatste drukken. Bij deze omwerking werd natuurlijk in de allereerste plaats een dankbaar gebruik gemaakt van de sedert de 16e druk verschenen afleveringen van het Woordenboek der Nederlandsche taal.

Het leeuwenaandeel in de herziening, omwerking en aanvulling van het Zuidnederlandsch had Prof. VERDEYEN te Luik. De vermelding van zijn naam op het titelblad wil hiervan uitdrukkelijk een dankbaar getuigenis afleggen.

In deze druk werd, meer nog dan vroeger, rekening gehouden met de verschillende uitingen van het Vlaamsche leven en de behoeften van het onderwijs in België. De bewerking der Zuidnederlandsche rechtsterminologie omvat thans het staatsrecht en het strafrecht. Geëxcerpeerd werden tot dusver de officieele teksten van de Grondwet, de Gemeentewet, de Provinciale Wet, het Strafwetboek en het Wetboek van Strafvordering. Waar bij de rechtstermen een Z.-N. staat, mag dus worden aangenomen, dat in België alléén die termen van kracht zijn.

De heer G. H. WAAGE verleende ook ditmaal zijn zeer gewaardeerde bijstand op het gebied der biologie, zoodat nog menige leemte werd aangevuld en biologische ontsporingen werden voorkomen. Gaarne zeggen we hem dank voor hetgeen hij deed.

Van harte danken we ook Prof. C. F. A. VAN DAM te Amsterdam voor het aanwijzen van Spaansche peccadilles. Prof. VAN DAM bepaalde zich overigens niet tot het leggen van zout op de Spaansche slakjes, maar stelde in vele gevallen een betere redactie voor, welke wij gaarne aanvaardden. Het niet noemen van meer namen sluit niet uit, dat wij ons nog aan vele anderen zeer verplicht achten voor hun op- en aanmerkingen en het aandeel, dat zij hadden in het aanvullen en verbeteren van deze 17e druk.

Technisch brachten we deze verandering aan, dat we de tijden der werkwoorden, de trappen van vergelijking onmiddellijk achter het titelwoord plaatsten, zooals wij reeds ter vergemakkelijking bij het opzoeken hadden gedaan met het zoogenaamde woordgeslacht.

In de verklarende tekst en de voorbeelden werd het spellingbesluit van September 1930 gevolgd.

Maastricht, December 1931. J. ENDEPOLS.

Deze bijdruk bevat de bijna geheel ongewijzigde tekst van de 17e druk, gevolgd door de lijst der omgespelde woorden volgens de spelling 1934. De titelwoorden van het Handwoordenboek, welke in de lijst der omgespelde woorden zijn opgenomen, zijn in deze bijdruk gesignaleerd door een sterretje.

Maastricht, Augustus 1935. J. ENDEPOLS.

I. AFKORTINGEN.

Aan het Fransch ontleende w.w. op *–eeren*, zelfst. nw. op *–ie, –teit*, bijv. nw. op *–ief, –(i)eus, –uut* zijn alleen gesignaleerd met Fr. De Fransche vormen hebben de uitgangen *–er, –ion* (eventueel *–ie*), *–té, –if, –(i)eux, –ut*. Bij die vreemde woorden, waarvan de vorm niet afwijkt, is natuurlijk ook alleen de aanwijzing Fr., Eng., It., Sp. gebruikt. Indien we bij een als Fr., Eng. enz. gesignaleerd woord, de Grieksche of Latijnsche vorm tusschen vierkante haakjes [ ] plaatsten, dan bedoelden we daarmee, dat het woord *via* het Fransch, Engelsch enz. ontleend is. Ontbreken de haakjes, dan heeft dit de beteekenis, dat het woord in een of meer zijner beteekenissen ontleend kan zijn zoowel aan het Fransch of Engelsch enz. als aan het Latijn en Grieksch. Gr.-Lat. wil zeggen, dat de vermelde vorm de Latijnsche is (ofschoon oorspronkelijk Grieksch). Het omgekeerde is het geval bij Lat.-Gr. Aldus ook Fr.-Eng. of Eng.-Fr. enz. Eindelijk houde men in 't oog, dat met Lat. niet uitsluitend het klassieke, maar ook het Middeleeuwsche Latijn bedoeld wordt, met Fransch ook wel verouderd Fransch enz.

A.

aank. — aankondigend.
aardk. — aardkunde.
aardr. — aardrijkskunde.
afk. — afkorting.
afl. — afleiding.
ald. — aldaar.
alg. — algebra(ïsch).
algem. — algemeen.
Am. — Amerika(ansch).
Arab. — Arabisch.

B.

Barg. — Bargoensch.
beeldh. — beeldhouwkunst.
bep. — bepaling.
bet. — beteekent, beteekenis.
Bijb. — Bijbel.
bij overdr. — overdrachtelijk.
bij uitbr. — bij uitbreiding.
bilj. — biljart.
bn. — bijvoeglijk naamwoord.
boekh. — boekhandel.
bouwk. — bouwkunde.
bv. of b.v. — bijvoorbeeld.
bw. — bijwoord(elijk).

C.

cosm. — cosmographie.

D.

d. — de, der, den.
delfst. — delfstof(kunde).
den. — denominatief.
dichtk. — dichtkunde.
dw. — deelwoord.

E.

e. — een, eene, en.
econ. — economie.
eig. — eigenlijk(e beteekenis).
ellipt. — elliptisch.
Eng. — Engeland, (uit het) Engelsch, Engelschen.
enk. — enkelvoud.
enz. — en zoo voort.
etym. — etymologisch.
euph. — euphemisme.

F.

fam. — familie.
fig. — figuurlijk(e beteekenis).
fot. — fotografie.
Fr. — Franschen, (uit het) Fransch, Frankrijk.
freq. — frequentatief.

G.

geb. — geboren.
geneesk. — geneeskunde, geneeskundig.
geol. — geologie.
germ. of Germ. — germanisme, Germaansch.
gesch. — geschiedenis, geschiedkundig.
gest. — gestorven.
gew. — gewestelijk.
gmv. — geen meervoud.
gmz. — gemeenzaam.
godg. — godgeleerd(heid).
Gr. — (uit het) Grieksch, Griekenland, Grieken.
gymn. — gymnastiek.

H.

h. — heeft.
H. — Heilig(e).
hand. — handel.
Hebr. — (uit het) Hebreeuwsch.
heelk. — heelkunde.
Herv. — Hervorming, Hervormde godsdienst.

I.

i. — is, in.
iem. — iemand.
iems. — iemands.
i.d., i.e., i.h. — in de(n), in een, in het.
inz. — inzonderheid.
ir. — ironisch.
Isr. — Israëlieten, Israëlietisch.
Ital., It. — (uit het) Italiaansch, Italië, Italianen.

J.

jagerst. — jagersterm.
Jav. — Java, (uit het) Javaansch.

K.

kerkgesch. — kerkgeschiedenis.
klankn. — klanknabootsing.
kleerm. — kleermakerij.
kleinacht. — kleinachtend.
krijgsw. — krijgswezen.

L.

landb. — landbouw.
Lat. — (uit het) Latijn, Latijnsch.
l. — lees.
lett. — letterlijk.
letterk. — letterkunde.
lit. t. — literaire taal.

M.

Mal. — Maleisch.
m. — mannelijk, met.
mar. — marine.
meetk. — meetkunde, meetkundig.
mets. — metselen, metselaar.
mil. — militair.
min. — minachtend.
muz. — muziek(leer).
mv. — meervoud.
myth. — mythologie, mythologisch.

N.

N. — noord, noorden, noordelijk, noorder.
N.-N. — Noord-Nederland.
n.d., n.e., n.h. — naar de(n), naar een, naar het.
nat. — natuurkunde.
Ned. — Nederland(sch).
nl. — namelijk.
neo. — neologisme.

O.

O. — oost, oosten, oostelijk, onzijdig, ook, oud.
o. d., o. e., o. h. — op de(n), op een, op het.
O.-I. — Oost-Indië, Oostindisch.
oneig. — oneigenlijk.
ong. — ongunstig.
ontl. — ontleedkunde.
onr. — onregelmatig.
oorl. — oorlog(swezen).
oorspr. — oorspronkelijk.
o.-Fr. — oud-Fransch.
oudt. — oudtijds.
overdr. — overdrachtelijk.

P.

paed. — paedagogie.
phot. — photograaf, -graphie, -graphisch.
plantk. — plantkunde.
pl.m. — plus minus.
pleon. — pleonasme, pleonastisch.
Port. — Portugeesch.
Prot. — Protestant(sch).
ps. — persoon.

R.

R.-K. — Roomsch-Katholiek(e).
rechtst. — rechtsterm.
redupl. — reduplicatie.
refl. — reflexief.
rek. — rekenkunde, rekenkundig.
Rom. — Rome, Romeinsch, Romeinen.
Russ. — (uit het) Russisch, Rusland, Russen.

S.

samenst. — samenstelling(en).
samentr. — samentrekking(en).
sat. — satirisch.
sarc. — sarcasme, sarcastisch.
scheepsb. — scheepsbouw.
scheepst. — scheepsterm, schippersterm.
scheik. — scheikunde.
scheldn. — scheldnaam.
scherts. — scherts(end).
schilderk. — schilderkunst.
schimpn. — schimpnaam.
smed. — smederij.
Sp. — Spanje, (uit het) Spaansch, Spanjaarden.
spoorw. — spoorweg(en).
spott. — spottend.
spraakk. — spraakkunst.
spreekt. — spreektaal.
spreekw. — spreekwijze, spreekwoord.
staath. — staathuishoudkunde.
steenh. — steenhouwer(ij).
sterrenk. — sterrenkunde.
stoomw. — stoomwezen.
stud. — studententerm, studentenwereld.

T.

taalk. — taalkunde.
teek. — teekenkunde.
tegenst. — tegenstelling.
telw. — telwoord.
timm. — timmeren, timmerman.
toon. — tooneel.
tuin. — tuinieren, tuinbouw.
t. w. — te weten.
tw. — tusschenwerpsel.
typ. — typographie, typographisch (boekdr.).

U.

uitbr. — uitbreiding.
uitdr. — uitdrukking.

V.

v. — van, voor, vrouwelijk.
v. d., v. e., v. h. — van de(n), van een, van het.
verg. — vergelijk, vergelijking.
verk. — verkorting.
verkl. — verkleinwoord.
vero. — verouderd.
Vl. — Vlaamsch(e).
vlg. — volgende.
volksn. — volksnaam.
volkst. — volkstaal.
vnw. — voornaamwoord.
vgw. — voegwoord(elijk).
vr. — vrouw(elijk).
vz. — voorzetsel.

W.

W. — west, westen, westelijk.
waarsch. — waarschijnlijk.
wap. — wapenkunde.
wat. — waterstaat, waterbouwkunde.
werkt. — werktuigkunde.
wev. — wever, weverij.
w.g. — weinig gebruikelijk.
wisk. — wiskunde.
W.-Vl. — West-Vlaanderen.
w.w. of ww. — werkwoord.

Z.

z. — zie, zich.
Z. — zuid, zuiden, zuidelijk.
Z.-A. — Zuid-Afrika.
zeet. — zeeterm.
zeew. — zeewezen.
zegsw. — zegswijze.
z. g. of zgn. — zoogenaamd, zoogenoemd.
z. ald. — zie aldaar.
zn. — zelfstandig naamwoord.
Z.-N. of Z.-Ned. — Zuid-Nederland.

Opmerking. Wat betreft de afkortingen voor eenheden van maat en gewicht, door de internationale electrotechnische commissie (zie *Physica*, Mei 1921, blz. 65) werd o. a. het volgende bepaald (men vergelijke de gewone afkortingen in het begin van elke letter):

De eenheden der maten en gewichten worden aangegeven door kleine Latijnsche letters, zeer kleine door Grieksche letters.

Lengte: m; km; dm; cm; mm; μ = 0,001 mm.
Oppervlakte: a; ha; m^2; km^2; dm^2; cm^2; mm^2.
Volume: l; hl; dl; cl; ml; m^3; km^3; dm^3; cm^3; mm^3.

II. TEEKENS.

* beteekent, dat het woord in de supplementlijst voorkomt.
† — gestorven of overleden.
– vervangt in uitdrukkingen en zinnen het titelwoord, b.v. **Dunk**: *een goede –, een slechte – van iets hebben.*
– vervangt bij verbuiging het titelwoord, b.v. **Drukkend**: *–e belastingen.*
– vervangt in afgeleide en samengestelde zelfst. nw. en bijv. nw. de stam of het grondwoord, b.v. **Drinken**: **–er, –lied**; **Indompelen**: **–ing.**
– vervangt in een groep samenstellingen het eerste lid van het titelwoord, als: **Burgerdochter**: **–gasthuis, –huis**; **Burggraaf**: **–gravin, –vooqd, –vrouw, –wal.**
– vervangt bij de w.w. het voorvoegsel of wel het eerste lid, b.v. **Verdenken,** –dacht, heeft –dacht; **Inhalen,** haalde –, heeft –gehaald.
–en, –n, –s, –'s, –eren of *–ers*, achter zelfst. nw., duidt de vorming van het mv. aan.
–je, –pje, –tje of *–etje* duidt de vorming van het verkleinwoord aan.
–er, –st duidt de trapvormen aan.

Bij de werkwoorden op *-eeren*, als: *studeeren, soupeeren*, wier vervoeging regelmatig zwak is: *hij studeerde, heeft gestudeerd*, is niets van de vervoeging vermeld en ook geen accent aangegeven.

A.

1. A. – 1 Lat. *Anno*, in het jaar (ook A°); 2 *Are*; z. ald.; 3 teeken in de Lloyds-registers voor eerste klas schepen; 4 Fr. *Argent* (geld), als teeken op koersnoteeringen in tegenstelling met **P** (papier); z. ald.; 5 een merk v. Zeeuwsche chocolade. **2. a.** – 1 Lat. *Acce'pi*, op wissels; z. ald.; 2 *ampère*; z. ald.; 3 *aan*, Frankfort a.d. Main.
A. of **A°. aer. vulg.** – Lat. *An'no ae'rae vulga'ris*, in 't jaar der gewone tijdrekening.
A. a. C. – Lat. *An'no an'te Chris'tum*, in het jaar vóór (de geboorte van) Christus.
a. a. – *ana*, dezelfde hoeveelheid als boven.
a. b. s. s. – aan boord v. e. stoomschip.
A. C. – 1 Lat. *An'no Chris'ti*, in het jaar van (of: na de geboorte van) Christus; 2 Lat. *An'no curren'te*, in het loopende jaar.
Acad. – *Acade'mia*, *Acade'mie*; z. ald.
Acc. – Lat. *Acce'pi*; zie ald.
1. A. D. – Lat. *An'no Do'mini*, i.h. jaar onzes Heeren. **2. a. d.** – Lat. *a da'to*; z. ald.
a. d. z. – *als daar zijn.*
A. F. – Lat. *An'no Futu'ro*, in 't volgend jaar.
a. h. w. – *als het ware.*
1. A. I. – Lat. *An'no incarnatio'nis*, het jaar der Menschwording. **2. a. i.** – Lat. *ad in'terim*; zie Interim.
A. J. C. — Arbeiders Jeugd Centrale.
1. A. M. – Lat. *An'no mun'di*, in het jaar der wereld. **2. a. m.** – 1 Lat. *Ami'ca ma'nu* (op adressen), door vriendelijke bemiddeling; 2 Lat. *an'te meri'diem*, voormiddag. **3. a. M.** of **M. a.** – Lat. *Ar'tium magis'ter*, meester der kunsten, d. i. doctor in de letteren of in de wijsbegeerte.
A. M. D. G. – Lat. *Ad Majo'rem De'i glo'riam*, tot grootere eer van God; z. ald.
A. en O. – *Al'pha en O'mega*; z. ald.
1. A. P. – *Amsterdamsch peil.* **2. A. P.** of **A°. P°.** – Lat. *An'no passa'to* of *praete'rito*, in het afgeloopen jaar. **3. a. p.** – Lat. *a priori*; zie ald.
A. pr. – Lat. *An'no praesen'ti*, in het tegenwoordige jaar.
1. A. R. – 1 Fr. *Altes'se Roya'le*, Koninklijke Hoogheid; 2 Lat. *Acade'miae Rec'tor*, de rector-magnificus; z. ald. **2. a. r.** – *anti-revolutionnair*; zie ald.
arr. – *arrondissement*; zie ald.
Art. – Lat. *Arti'culus*, d. i. *Artikel.*
1. A. S. – Lat. *An'no Sanc'to*, 't Heilige jaar, het eerste jaar eener eeuw; jubeljaar. **2. a. s.** – *aanstaande.*
atm. – *atmosferen*; zie ald.
a. u. b. – *als 't u belieft*; z. **s. v. p.**
a. u. s. – Lat. *ac'tum ut su'pra*; z. Actum.
A. V. R. O. – *Algemeene Vereeniging Radio Omroep.*
A. X. – Lat. *An'no Chris'ti*; z. **A. C.** 1.
A. U. C. – Lat. *ab ur'be con'dita*, van de stichting der stad (Rome).

I. A, v. –'s (1 als klank: *eerste der klinkers*; 2 als teeken: *eerste teeken van het A.B.C.*; 3 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een* – *beginnen*): 1 *de* – *wordt met wijdgeopende kaakstand uitgesproken*; 2 *schrijf dit met twee a's*; 3 *de* – *is eindelijk af*; zegsw. *geen* – *voor een b kennen*, eig. het abc niet kennen, fig. niets geleerd hebben; *van* – *tot z kennen, lezen enz.*, v. h. begin tot het einde; *wie* – *zegt moet ook b zeggen*, eens begonnen, moet men ook voortgaan; (algebr.) aanduiding van de eerste der bekende grootheden, (x = de onbekende); (muz.) zesde toon in de gamma van *c*, ook *la*; in Lat. opschriften bet. A 500, $\bar{A}$ 5000.
II. A, Aa, v. –'s (*water, riviertje*): *de Dommel en de* –; in eigennamen: *Breda, Gouda.*
III. A, vz. (Fr. *à*: 1 dient om een hoeveelheid als laatste term eener reeks aan te duiden; 2 op rekeningen: *tegen, voor*): 1 *dit meubel zal 25 à 30 gulden kosten*, dus niet: *zeven à acht personen*; 2 *vijf m à ƒ 6 = ƒ 30.*
IV. A Lat.; zie Ab.
V. A~ voor vocalen **an~**, Gr. voorvoegsel, dat *het ontbreken van, het tegengestelde van* aanduidt; zie bv. Agnostici, Anonymus.
Aafsch*, bn. (Z.-N. *averechtsch, sluw*).
Aagt, 1 v. (*verkorting van Agathe of Agatha*); **–je,** o. (ook: Aagje): *nieuwsgierig* – (*van Enkhuizen*), nieuwsgierige vrouw (naar een kluchtspel der 17de eeuw); **2.** v. –en (*Engelsche kroonappel, een lichtzure appel*; z. Griet I, 2); **–appel,** m. –s of –en.
I. Aai, m. –en (*streeling*); **II. Aai;** zie Ai.
Aai'en, aaide, h. geaaid (1 *streelen*; 2 fig. *vleien*; 3 ir. *iemand in het geniep opzettelijk pijn doen*): 1 *de poes* –; 2 *met de linker hand* –, *met de rechter knijpen*; 3 *iem. gevoelig* –.
I. Aak, v. aken (*platboomd lastschip*; ook: *kleiner vaartuig, groote roeiboot*): *Rijnaken.*
II. Aak, m. aken (*soort van eschdoorn*; Lat. acer campestre); ook, *Spaansche eik.*
Aaks, v. aaksen (*zware bijl met lange steel*; vroeger: *strijdbijl*); ook, Aks(t).
Aak'ster, v. –s (vero., gew. *ekster*).
I. Aal, v. (*vrouwennaam, verkorting van Aleida of van Adelheid*); **–tje,** o.: –, *de zuinige keukenmeid*, titel v. e. kookboek.
II. Aal, v. alen (*priem, els, stalen schoenmakers-, zadelmakers- enz. werktuig*); vero.
III. Aal, aalt, v. (*gier, mestvocht*).
IV. Aal, o. (*sterk gehopt Engelsch bier*).
V. Aal (*slangvormige, eenstralige visch: paling*; Lat. anguilla anguilla): **1** (voorwerpsn.) m. alen: *een gladde* –; zegsw. *hij is zoo glad als een* –, men heeft geen vat op hem, hij weet zich altijd door slimheid te redden; *hij is te vangen als een* – *bij zijn staart*, men kan hem [a]) zelden te spreken krijgen, [b]) niet gemakkelijk vastzetten; *een* – *bij de staart hebben*, zich bezighouden met een zaak, die waarschijnlijk zal mislukken; **2** (stofn.) v.: – *peuren*; – *is geen paling*, er is verschil.
Aal'bes, v. –bessen (*heester van het geslacht ribes*; ook: *de roode, witte of zwarte vrucht of bes*); meestal *bessen*, b.v. *bessennat*; **–achtigen,** v. mv. (Lat. grossulariae).
Aal'besseblad, o. –bladeren; **–boom,** m. –en; **–boompje,** o. –s; **–struik,** m. –en.
Aal'bessengelei, v. (*gelei van roode bessen*); **–jam,** v.; **–jenever,** v. (*jenever, op zwarte aalbessen getrokken*), ook *roode jenever* of *rood* geheeten; **–nat,** o. (*bessensap*); **–rist,** v. –en (*-tros*); **–sap,** o.;

–saus, v. –en; **–tros,** m. –trossen; **–vla,** v. –vlaas; **–wijn,** m. (*gegist sap van* [*roode of witte*] *aalbessen*).

Aal'bezie, v. –beziën (*aalbes*); **–blad,** o. –bladeren; **–boompje,** o. –s; **–gelei,** v.; **–jam,** v.

Aal'beziënjenever, enz.; z. Aalbessen.

Aal'duiker, m. –s (soort van *fuut, watervogel*; Lat. podiceps c. cristatus), gew.

I. Aal'elger, m. –s (tautologie: aal + elger [= aalgeer]); z. Aalgeer en Elger.

II. Aal'elger, m. –s (ontwikkelingsstadium van een **aal**: *glasaaltje*).

Aal'fuik, v. –fuiken (*trechtervormige korf met zak om aal te vangen*); **–geer*,** m. –geeren (*houten stok met ijzeren kam of vork*); **–jaagnet,** o. –ten (*fijnmazige zegen, om aal te vangen*); **–kaar,** v. –karen (*houten of metalen kist of kast, met ronde gaatjes, om aal levend in het water te bewaren*); **–kast,** v. –en (*vischtuig om aal te vangen*); **–korf,** m. –korven (*korf of mand, waarin aal gevangen of verzonden wordt*): zegsw. *hij is bang voor zijn –korf*, voor zijn lijf; **–kwab(be),** v. –kwabben (*levendbarende zeevisch*; Lat. zoarces viviparus).

Aal'kuip, v. –en (*kuip, waarmee de aal of gier naar het veld gevoerd wordt*); **–lepel,** m. –s; **–pomp,** v. –en.

Aal'moes, v. –moezen (*liefdegift; gift aan een bedelaar*; minacht. *gunst*): *om een – vragen*; zegsw. *aalmoezen geven verarmt niet.*

Aalmoezenier', m. –s of –en (R.-K. *armenverzorger; priester, uitsluitend belast met de zielzorg eener afzonderlijke klasse van personen*; inz. *veldprediker*): *de – van een hospitaal, een gevangenis, de arbeid, het leger, de vloot.*

Aalmoezeniers'huis, o. –huizen (*liefdadigheidsinrichting voor behoeftige kinderen, ouden van dagen enz.*); **–kamer,** v. –s (*bestuur van een liefdadigheidsinstelling*; ook wel: *burgerlijk armbestuur*).

Aaloud', aloud', bn. vero. (*zeer oud*, soms met de bijbeteekenis van *voortreffelijk*): *de –e zeden*; **–heid,** v. (*hooge oudheid*).

Aal'puit, m. –en; zie Puitaal; **–raamnet,** o. –netten (*vierkant raamwerk met net voor palingvangst*); **–reep*,** m. –reepen (*reep met haken om aal te vangen*); **–reiger,** m. –reigers (*de blauwe reiger*; Lat. ardea cinerea); **–schaar,** v. –scharen (*groote vork met drie of vier platte tanden, om aal te steken*); **–scholver,** m. –s; z. Schollevaar; **–speer,** v. –speren; z. Aalgeer; **–speet,** v. –speten (*dun stokje, met mootjes gebakken aal er aan*); **–steek, 1** m. (*het steken v. aal*; ook: *het recht daartoe*): *de –steekpachter*; **2** v. –steken (*de plaats, waar men aal mag steken*): *een – koopen*; **–steker*,** m. –s (*iem., die aal steekt; aalschaar*).

Aals'vel, o. –vellen (*aalshuid*): *een – is een bindmiddel bij dorschvlegels; hij is koopman in –vellen*, hij doet geringe zaken.

Aalt; z. Aal **III.**

Aal'tje, o.; zegsw. *van mooi – zingen*, d. i. lustig drinken, feestvieren; vero.

Aal'tjes, o. mv. (*kleine rondwormen levend in azijn en op planten*): *aangetast door –.*

A-al'-tolletje, o. –s (*zeskant draaitolletje, gemerkt met de letters A, B, D, N, S en T, om zeker kansspel te spelen*); A (*alles*), B (*bij*), D (*dubbel*), N (*niet*), S (*zet*), T (*trek*).

Aal'vork, v. –vorken; z. Aalgeer.

Aalwaar'dig, bn. (oorspr. *goed, waar, ernstig, eenvoudig*; later: *dwaas, onbezonnen, gemelijk*); ook **Aalwa'rig,** vero.

Aam, o. amen (1 *oude vochtmaat* inz. *wijnmaat, 1.552 hl*; 2 *houten vat van de inhoud van een aam*): 1 *een – Rijnsche wijn*; 2 *ledige amen.*

Aam'beeld, o. –beelden; z. Aanbeeld.

Aam'bei, v. –beien, inz. in het mv. (*besvormige zwelling van aders aan de endeldarm; takken*): *aan –en lijden*; Z.-N. Speen.

Aambor'stig, bn.; –er, –st (*engborstig, asthmatisch*); **–heid,** v.; zie Asthma.

Aan, 1 vz. heeft twee grondbeteekenissen: 1 een rust of beweging binnen zekere ruimte (*aan de poort wonen, aan de deur stooten*), of 2 een beweging naar iets heen (*zend dit aan hem*); uit deze grondbet. ontwikkelen zich verschillende andere: op: *aan wal zijn*; tegen: *aan de tafel stooten*; in de nabijheid: *hij woont aan de poort*; in of dichtbij: *aan de deur staan*; tengevolge van: *aan leverziekte sterven*; tot aan: *aan de zoldering reiken*; naar: *aan iem. iets zenden.* Verbonden met ww.: *– een brief schrijven*, bezig zijn met, maar: *een brief schrijven*, de brief voltooien. Zegsw. *het zit er bij hem (niet) –*, [a]) hij kan (niet) goed betalen, [b]) heeft (niet) veel vermogens; *ergens – vast zijn* (of: *zitten*), tot iets verbonden zijn; *hij is er slecht – toe*, het is niet goed met hem gesteld; *ik weet niet, waar ik – toe ben*, waar ik mij aan te houden heb; *hij wil er niet –*, hij wil er niet toe besluiten, is niet over te halen; *een gulden – centen*, ter waarde v. e. gulden; *hij moet er –*, hij moet het ontgelden; *er is niet – te beginnen*, het is te moeielijk; *wat men – sigaren noodig heeft; we hebben de tijd – ons; het is – mij*, mijn beurt; Z.-N. *hij is er –*, bakker-an; **2** bijw. met de grondbeteekenis van het voorzetsel: *de moer is –*, kan niet verder; *de kachel is –*, brandt; *de kerk is –*, begonnen; *er is niets –*, [a]) het is onbeschadigd, [b]) het is niet moeielijk; *daar is wel iets van –*; *daar is niets van –*, van waar; *het is weer –*, het engagement is weer vernieuwd; *altijd weer –*, telkens zonder onderbreking; *–!* aanleggen! aantreden! aanpakken! samengest. met ww. (meestal scheidb.) of zn. van ww. afgeleid, of bijw.: *aan'besteden, aanschou'wen, aan'raking, achteraan', vooraan'.* Voor niet voorkomende samenst. zie het grondwoord.

Aan'aarden, aardde –, h. –geaard (*rondom een plant de aarde* d. i. *de grond ophoogen om de wortels te bedekken*): *de aardappels – met een aanaardploeg*; waterstaat: met aarde een open ruimte vullen.

Aan'aardploeg, m. –en (*kleine ploeg, waarmee men in rijen staande planten aanaardt, door de grond er tegen aan te ploegen*).

Aan'beeld, o. –en (*ijzeren smidsblok, waarop metalen gesmeed en gehamerd worden; deel v. e. slaghoedje, waartegen de slagpin slaat; aanbeeldsbeentje*): *zoo zwaar als een –*, zeer zwaar; *steeds op hetzelfde – slaan* (of: *hameren*), op dezelfde zaak terugkomen.

Aan'beeldsbeentje, o. –beentjes, gewoonl. **aanbeeld** (ontl. *gehoorbeentje*, Lat. incus); **–blok,** o. –blokken (*houten blok, waarop het aanbeeld rust*).

Aan'behoorend* (tegenw. deelw. van het vero. *aanbehooren* = een deel van iets uitmaken): *–e stukken land.*

Aan'bei, v. –en; zie Aambei.

Aan'belanden, belandde–, i. –beland (*ergens aankomen,* [*toevallig, om daar te vertoeven of te blijven*]): *na veel zwervens hier –.*

Aan'belang, o. (*groot belang, rijk aan gevolgen,* met *van*): *een zaak van (groot) –.*

Aan'belangen (*aangaan, betreffen*): alleen in de 3e persoon enk. van de onvolt. tegenw. tijd der aant. wijs in bepaalde verbindingen: *wat, zooveel, voorzooveel, zooover, voorzoover hem* (of: *dit*) *aanbelangt.*

Aan'bellen, belde aan, h. –gebeld (*aan de deurschel trekken* [*om binnengelaten te worden*]); ook, Aanschellen.

Aan'bermen, bermde –, h. –gebermd (*de voet van een dijk versterken door er een berm tegen te leggen*); **–berming,** v. –en (*het aanbermen; de aangebrachte versterking*): *de afgeslagen plaats is hersteld door een –.*

Aan'besteden, besteedde –, h. –besteed (1 *de uitvoering van een of ander werk of de levering van de benoodigdheden publiek of ondershands bij overeenkomst voor een bepaalde prijs aan een ondernemer opdragen;* 2 *de mededinging o. a. bij inschrijving voor zulk werk enz. openen*): 1 *bij wie is de school aanbesteed?* 2 *het leveren der bouwstoffen –;* **–steding,** v. –en (1 *de daad, handeling van aanbesteden;* 2 *het aanbestede werk*): 1 *hij was bij de – tegenwoordig geweest;* 2 *deze – zal spoedig klaar zijn.*

Aan'besterven, bestierf aan, i. –bestorven (*iems. eigendom worden door het sterven van een ander,* alleen als 3de pers.): *dat huis zal hem – bij het overlijden van zijn oom.*

Aan'betrouwen, betrouwde –, h. –betrouwd (1 *met betrouwen opdragen;* 2 *in bewaring geven;* 3 *ter uitvoering opdragen*): 1 *iem. de opvoeding van zijn kind –;* 2 *deze gewichtige documenten zal ik hem niet –;* 3 *kan men hem de uitvoering van dat plan wel –?*

Aan'bevelen, beval aan, h. –bevolen (1 *een gunstige stemming, belangstelling trachten op te wekken: aanprijzen; bevorderen;* 2 *iem. iets opdragen;* 3 *het verlangen te kennen geven, dat iets met zorg geschiedt*): 1 *iem. bij den Minister –; zijn ziel aan God aanbevelen,* d. i. Gods ontferming inroepen in doodsgevaar; *ik kan je dat gerust –; ik houd mij aanbevolen voor;* 2 *iem. de bewaking van een booswicht –;* 3 *de geneesheer beval hem rust aan.*

Aanbevelenswaar'dig, bn., –er, –st, of meer en meest – (*aanbeveling verdienende*); ook **–waard'.**

Aan'beveling, v. –en (1 *de daad van aanbevelen;* 2 *de mondelinge of schriftelijke verklaring zelf;* 3 *lijst van hen, die een lichaam of persoon, voor een betrekking wenscht te zien benoemd; voordracht;* 4 *wat tot aanbeveling strekt*): 1 *op – van; een brief van –;* 2 *in zijn portefeuille vond men een – aan een diplomaat;* 3 *hij stond op de –;* 4 *zijn gelaat was reeds een –.*

Aan'bevelingsbrief, m. –brieven (*brief, waarbij men iem. aanbeveelt*); **–waard,** bn. (*aanbeveling verdienende*); ook **–waar'dig.**

Aanbid'delijk, bn. (*waardig, om aangebeden te worden; tot aanbidding uitlokkend of dringend*): – *Opperwezen;* fig. *een –e schoone.*

Aanbid'den, aanbad, bad aan, h. –be'den, –'gebeden: in eig. zin scheidb. of onscheidb.; fig. meestal onscheidb. (1 *als goddelijk wezen vereeren;* 2 fig. *hartstochtelijk vereeren*): 1 *God –,* de hoogste eer schenken als Schepper en Heer van alles; 2 *zijn leerlingen aanbaden hem; uw door mij aanbe'den dochter,* doch ook: *een veldheer, door zijn soldaten aan'gebeden.*

Aanbiddenswaar'dig, bn.; –er, –st of meer –, meest – (*het aanbidden waardig; aanbiddelijk*).

Aanbid'der, m. –s (*iem., die goddelijke eer bewijst; iem., die hartstochtelijk vereert*): *een harer –s.*

Aanbid'ding, v. (1 *de hoogste en opperste eer aan God;* 2 R.-K. *tijd, waarop het sacrament des altaars is uitgesteld;* 3 in de kunst: *voorstelling v. d. – van Jezus door de Drie Koningen enz.*): 1 *in – verzonken;* 2 *te 3 uur is –; Gedurige –;* 3 *de – v. h. Lam.*

Aan'bieden, bood aan, boden aan, h. –geboden (1 *iets vrijwillig ter beschikking van iemand stellen;* 2 *het toonen, aankondigen van waren, met de bedoeling ze af te staan tegen bep. prijs;* 3 *opleveren;* 4 refl. *zich ter beschikking stellen; zich voordoen*): 1 *iem. een betrekking –;* 2 *waren –;* 3 *die stad biedt vele genoegens aan; een tooneel van verwarring –;* 4 *er bieden zich aan: twee ververs; er biedt zich een mooie gelegenheid aan;* nog: *een telegram –; iem. zijn gelukwenschen –,* gelukwenschen; **–bieding,** v. –en (1 *de daad van aanbieden,* inz. in bet. 1 en 2; 2 meestal mv. *het aangebodene,* enkelv. *aanbod*): 1 *bij de – van het geschenk tegenwoordig zijn;* 2 *hij ontving de mooiste –en.*

Aan'bijten, beet –, h. –gebeten (1 *i. h. aas beginnen te bijten,* inz. *van e. visch;* 2 *een eerste stuk van iets bijten;* 3 fig. *zich door mooie woorden of voorstellingen laten overhalen, meestal tot iets gevaarlijks*): 1 *de visch wilde niet –;* 2 *een –gebeten appel;* 3 *hoe mooi hij ook praatte, zijn vriend wilde niet –.*

Aan'binden, bond –, h. –gebonden (*met riem, touw, nestel enz. vastmaken*): *leiboomen –; de schaatsen –;* fig. *een* (of: *de*) *strijd – (tegen),* beginnen; zegsw. zie Kat.

Aan'blaffen, blafte aan, h. –geblaft (*blaffend bedreigen;* fig. *bedreigen door scheldwoorden; toesnauwen*); ook, Aanbaffen.

Aan'blazen, blies aan, h. –geblazen (1 *door blazen een werking versterken,* meestal van vuur, of wat bij vuur vergeleken wordt; 2 *op een instrument blazen om de toon te onderzoeken*): 1 *het vuur –,* aanwakkeren; fig. *een twist, de hartstochten –,* aanzetten; 2 *een instrument –;* **–blazing,** v. (*het aanblazen;* lit. t., vero. [*goddelijke*] *ingeving, bezieling, inspiratie*).

Aan'blijven, bleef –, i. –gebleven (in het alg. *in de toestand blijven, waarin iem. of iets is*: 1 *in een betrekking blijven;* 2 *aan het branden blijven;* 3 *duren*): 1 *hij zal niet langer dan een jaar –;* 2 *de lamp blijft aan;* 3 *de kerk blijft lang aan.*

Aan'blik, m. (1 *blik, aangezicht;* 2 *gezicht op iets*): 1 *voor uw –, o Heer, siddert de booze;* 2 *bij de eerste –;* **–blikken,** blikte –, h. –geblikt (1 *aanzien, aanschouwen;* 2 *tegenstralen*): 1 *hij blikte mij veelbeteekenend aan;* 2 *de sterren blikken mij –.*

Aan'bod, o. (1 *aanbieding;* 2 *het aangebodene*): 1 rechtst. – *van gereede betaling; de marktprijs regelt zich naar vraag en –;* 2 *een voordeelig –;* zie Aanbieding.

Aan'boeten, boette –, h. –geboet (*feller doen branden, opstoken*): *het vuur* –.

Aan'bonzen, tegen, bonsde –, h., i. –gebonsd (*met kracht tegen iets kloppen, stooten*).

Aan'boren, boorde –, h. –geboord (*beginnen te boren* [*met een boormachine*] *en daardoor tot iets b.v. een bron, een laag mineralen komen*): *een petroleumbron* –, *een mijn* –; ook: *een vat* –, opsteken.

Aan'bouw, m. (1 *het bouwen van iets nieuws bij het reeds bestaande*; 2 *de toestand, waarin iets verkeert, zoolang de bouw niet voltooid is*; 3 *het aangebouwde*; 4 van gewassen: *verbouwen*): 1 *de – van schepen*; 2 *dit huis is in* –; *een in – zijnd huis*; 3 mil. *veranderingen in het natuurlijk terrein, door menschenhanden veroorzaakt: gebouwen, boomen enz. noemt men* –; 4 – *van meekrap*; **–bouwen** (1 *iets nieuws bij het reeds bestaande bouwen*; *bijbouwen*; 2 *nieuwe gewassen verbouwen*): 1 *huizen, schepen* –; 2 *vlas* –, de teelt van vlas uitbreiden; *tarwe* –.

Aan'branden, brandde –, i. –gebrand (1 *door te sterke hitte zich met een korst vastzetten aan de bodem van pan of pot*; 2 *beter doorbranden*): 1 *die rijst gaat* –; Z.-N. *het riekt er* (of: *de pap is*) *aangebrand*, het is er niet pluis; 2 *het vuur moet wat* –.

Aan'brassen, braste –, h. –gebrast (scheepst. *de brassen aanhalen, zeilen of raas meer langscheeps richten*); zie Bras.

Aan'breien, breide –, h. –gebreid (1 *door breien vereenigen, breiend aaneenzetten*; 2 *stukken ergens aanbreien*; 3 *vlugger breien*): 1 *de mouwen enz. ergens* –; 2 *je moet de voeten dezer sokken nog* –; 3 *kind, brei wat aan, de kous moet af*.

Aan'breken (1 *van een geheel een deel afnemen*; 2 v. h. licht, de dag [meestal *niet* van de nacht], tijdperken: *beginnen*): 1 ik brak (iets, b.v. *een brood, een flesch*) aan, heb (iets) aangebroken; 2 de dag brak aan, is aangebroken.

Aan'brengen, bracht –, h. –gebracht (1 *het brengen van iets op een bepaalde plaats*; 2 *meebrengen*; 3 *ergens iets plaatsen*; 4 *veroorzaken*; 5 *bekendmaken van iets kwaads bij hem, die moet straffen*; 6 *oververtellen*; *verklikken*; 7 *vergezellen van vrijwilligers bij leger of vloot bij hun aangifte*; 8 *tot toetreding overhalen*): 1 *steenen* –; 2 *hij heeft kapitaal –gebracht*; 3 *vensters, versieringen* –; 4 *geluk, onheil* –; 5 *iem. bij de politie* –; 6 *Piet heeft aangebracht* (in de school); *verklikken* is ongunstiger; 7 *vrijwilligers* –; 8 *leden* –; zegsw. *de derde man brengt de spraak aan*, doet het gesprek vlotten; **–breng,** m. (*wat man of vrouw bij een huwelijk meebrengt*); **–brenger,** m. –s (*die aanbrengt*, meest. bet. 6: *verklikker*); **–brengst,** v. –en (*het aanbrengen; het* [inz. *ten huwelijk*] *aangebrachte*).

Aan'brok, m. (Z.-N. *meet*).

Aan'brug, v. –gen (*vast deel van een beweegbare brug*): *de – herstellen*.

Aan'bruisen, de branding bruiste –, i., h. –gebruist (*bruisend naderen*).

Aan'dacht, v. (*oplettendheid, opmerkzaamheid, belangstelling*): *iets met – volgen*; *naar iets met – kijken*; *de* (of: *zijn*) *– vestigen op*; *dat trekt de* –; *geen – schenken aan*. Opm. *vrome* –, godsdienstige overpeinzing, is een *germ.*; *aandacht, oplettendheid, opmerkzaamheid* vormen een climax.

Aandach'tig, bn. en bw.; –er, –st (*aandacht schenkend, oplettend, opmerkzaam*; *met aandacht geschiedend*): *–e toehoorders, een – gehoor*; *– luisteren*; **–heid,** v.

Aan'dachtstreep, v. –strepen (*zinteeken, een rust aanduidend*), bv. *ik zal – als ik tijd heb – er eens over denken*.

Aan'dak, o. –daken (*bovengedeelte v. e. brand- of topgevel, dat voorbij de dakschilden schiet*).

Aan'dammen, damde –, h. –gedamd (1 *een dam leggen langs de waterkant*; 2 *met aarde ophoogen, met zand vullen*): 1 *een stuk weiland* –; 2 *uitgeveende gronden* –.

Aan'de, v. –n (Z.-N. *eend*).

Aan'deel*, o. –en (1 *toekomend deel of gedeelte*; 2 *deel, dat iem. bijdraagt tot het kapitaal eener onderneming*; 3 *bewijs van deelgenootschap*): 1 *zijn – ontvangen*; 2 *een volgestort* –; *– aan toonder*, overdraagbaar; *– op naam*, persoonlijk; *gewone –en*; 3 *–en staan op naam*; nog: *– nemen in iems. vreugde*, blijken geven van deelneming; *– hebben aan iems. geluk*, er iets toe bijgedragen hebben. Opm. – in veronderstelt een langere duur, een herhaling, b.v. *– hebben in jaarlijksche winst, uitkeeringen*; – aan veronderstelt voor eenmaal, b.v. *– hebben aan een misdaad, een erfenis*; **–bewijs,** o. –bewijzen (*bewijs, schriftelijk of gedrukt v. e. aandeel in een zaak, enz.*); **–enkapitaal*,** o. –kapitalen (*kapitaal, in aandeelen bestaande*); **–hebber,** m. –s (*iem., die aandeel heeft in een zaak, onderneming enz.*): *de –s in een reederij, fabriek, vennootschap*; **–houder,** m. –s (*eigenaar v. een of meer bewijzen v. aandeel*); een – is alleen mogelijk, als er aandeelen zijn uitgegeven: een *aandeelhebber* behoeft geen aandeelen te hebben: een – is steeds *aandeelhebber*, niet omgekeerd.

Aan'denken, o., gmv. bet. 1 en 2; gedachtenissen in bet. 3 (1 *het denken aan iem.*; 2 *de gedachtenis van iemand*; 3 *voorwerp, dat ons aan iets of iem. herinnert*): 1 *het – aan een overledene*; 2 *het – der overledenen*: 3 *een ring als* –; nog: *in gezegend – voortleven, houden*, herinnering.

Aan'dichten, dichtte –, h. –gedicht (van *dichten*, d. i. *verzinnen*: *iem. iets, dat verzonnen is, toeschrijven*, meestal iets kwaads): *iem. heillooze bedoelingen* –.

Aan'dienen, diende –, h. –gediend (*de komst v. iem. berichten, aanmelden*): *de lakei ging ons bij zijn heer* –; *zich bij iem. laten* –; *zich zelven* –.

Aan'dijken, dijkte –, h. –gedijkt (*een stuk land door dijken aan een ander verbinden*): *een waard, een polderland* –.

Aan'dikken, dikte –, h. (1), i. (2) –gedikt (1 *dikker maken, aanvetten b.v. letters*: fig. *verzwaren, overdrijven*; 2 *dikker worden*): 1 *een letter zonder – niet goed te krijgen*; fig. *het gebeurde nog wat* –; 2 *het mengsel zal door verhitten nog wel* –.

Aan'doen, onr. ww., deed –, deden –, h. –gedaan (1 *aan het lichaam doen* nl. *aantrekken, aanschieten, omdoen, omslaan, omwerpen*; 2 *veroorzaken*; 3 *droefheid of weemoed verwekken*; 4 [*lichamelijk*] *aantasten*; 5 [*voor korte tijd*] *bezoeken*; 6 inz. Z.-N. *aansteken*): 1 *een jas* –, *de handschoenen* –, *iem. de boeien* –; 2 *verdriet, last, schande* –; *een volk de oorlog* –; *een proces* –, in rechten vervolgen; Z.-N. *iem. den duvel* –, pesten:

3 *zijn woorden deden mij aan; pijnlijk* –; 4 *zijn longen waren aangedaan*; 5 *een herberg* –; scheepst. *een haven* –, een haven, die niet de eigenlijke bestemming is, binnenloopen; 6 *de lamp* –.

Aan'doening, v. –en (1 *min of meer ziekelijke indruk van het lichaam of een zijner deelen en het daardoor ontstane gevoel*; 2 *indruk van de ziel en het daardoor ontstane gevoel; gemoedsverandering*): 1 *een – der hersenen, een – van koorts*; 2 *–en v. vreugde, smart* (meestal meerv.); zonder bepaling van het gemoed gezegd, heeft – dikwijls de bijbeteekenis van iets droevigs: *ik heb dit met – gelezen.*

Aandoen'lijk, bn. –er, –st (1 *treffend, roerend*, met de bijgedachte aan iets weemoedigs; 2 *voor indrukken vatbaar; week, licht geroerd*): *een* – 1 *verhaal*, 2 *gemoed.*

Aan'draaien, draaide aan, i. (1), h. (2) aangedraaid (1 *draaiend, langzaam met een draai naderen*; 2 *door draaien tot de uiterste grens brengen, die bereikt kan worden; door draaien vaster maken*): 1 *daar komt hij* –; 2 *de schroef, de moeren niet geheel* –.

Aan'dragen, droeg aan, h. –gedragen ([*met eenige moeite*] *naar een persoon, een plaats dragen*; fig., Z.-N., vero., *verklikken*): *hout* –; Z.-N. *zich iets* –, aantrekken 7.

Aan'drang, m. (1 *het aandringen*; 2 *opeenhooping*; 3 *aansporing*; 4 *nadruk bij het doen van een verzoek, klem*, inz. met *met*): 1 *een groote – van menschen, van volk*; 2 *de – van het bloed naar de hersenen*; 3 *op – van mijn vader*; 4 *ik vraag het u met* –.

Aan'draven, draafde aan, i., h. –gedraafd (1 *in een draf, snel naderen*; 2 *voortmaken met draven*): 1 *daar kwamen eenige ruiters* –; 2 *laten wij wat* –.

Aan'drentelen, drentelde –, i., h. –gedrenteld (*langzaam en treuzelend naderen*): *daar komt die luie jongen weer* –.

Aan'dribbelen, dribbelde –, i. –gedribbeld (*met kleine, vlugge pasjes naderen*): *daar kwam de dreumes* –, aantrippelen.

Aan'drift, v. (1 *inwendig gevoel, dat tot handelen aanspoort, ingeschapen gevoel, instinct*; 2 *bezieling*): 1 *dierlijke* –; 2 *heilige* –.

Aan'drijven, dreef –, h. (2, 3, 4, 5), i. (1) –gedreven (1 *vlottend naderen*; 2 *sneller doen gaan*; 3 *vaster doen klemmen*; van vloeren: *doen sluiten*; 4 *aansporen*; 5 *in beweging brengen*): 1 *het lijk dreef aan*; z. Stroowisch; 2 *koeien* –; 3 *spijkers* –; 4 *eerzucht drijft hem aan; iem. tot kwaad* –; 5 *een machine – door assen en wielen*; –**drijving,** v.: *de Statendam is in lichte – geweest met een Eng. schip.*

Aan'dringen, drong aan, h. (2), i. (1) aangedrongen (1 *voorwaarts in de richting van iets of iem. dringen*; 2 *krachtig aansporen; met nadruk vragen*): 1 *op den vijand* –; 2 *op ijver, betaling bij iem.* –, sterk aanhouden tot een daad; – *om onderstand, hulp*, sterk aanhouden om een gunst te verkrijgen; *op – van mijn vader.*

Aan'drinken, dronk zich aan, h. zich een roes aangedronken (meestal reflex. met een woord als roes: *zich dronken drinken*).

Aan'druischen*, druischte –, h., i. –gedruischt (*met geweld stooten tegen iets*; inz. fig. *in strijd zijn met*): *tegen alle recht* –.

Aan'duiden, duidde aan, h. –geduid (1 *trachten kenbaar te maken door wijzen, herkenningsteekenen*; 2 *uitdrukken*; 3 *beteekenen*): 1 *fouten* –, *een huis* –; 2 *trots* –; 3 *berucht en beroemd duiden niet hetzelfde aan.* Opm. *Aanwijzen* geeft nauwkeuriger de herkenningsteekenen aan dan – in bet. 1.

Aan'durven, durfde of dorst aan, h. –gedurfd (*niet bang zijn om te bestrijden, te ondernemen*): *iem.* –, *een taak* –; *het niet* –; scherts., vooral met een ontkenning, van spijzen enz.: *ik durfde dat groote stuk niet aan.*

Aan'dweilen, dweilde –, h. –gedweild (1 *met een dweil voorzoover noodig reinigen*; 2 *vluchtig dweilen*): 1 *meisje, dweil de natte gang wat* –; 2 *de vloer eener kamer wat* –.

Aaneen', bw. (*aaneengehecht, verbonden, zonder tusschenruimte of poozen*): *in rijen* –; *jaren, uren* –; – vormt scheidb. w.w.

Aaneen'aan, bw. (Z.-N. *onafgebroken*).

Aaneen'binden, –boeien, –breien, –brengen enz. Deze w.w. drukken meestal verbindingen uit, waarbij de vereeniging een bloot uiterlijke is en de oppervlakte raakt. Een meer innerlijke vereeniging wordt uitgedrukt door *samen*: *aaneen*gegroeide boomen zijn niet *samen*gegroeide. Dus: *aaneen*soldeeren, *aaneen*schakelen, nooit *samen*–; bij *elkander* denkt men meer aan vereenigd gedachte afzonderlijke deelen.

Aaneen'flansen, flanste –, h. –geflanst (*slordig aan elkaar verbinden*, in . fig.): *allerlei voorvallen tot een verhaal* –.

Aaneen'flikken, flikte aaneen, h. –geflikt (Z.-N. *aaneenflansen*); ook –flikker n, Z.-N.

Aaneen'geboren, bn. (*aan elkaar verbonden ter wereld gekomen*): *de – Siameesche tweelingen.*

Aaneen'geschakeld, bn. (1 *met schakels verbonden; geregeld voortgaande*; inz. fig.; 2 spraakk. *wijze van zinsverbinding*; 3 rekenk. *bestaande uit meer dan twee redens*): 1 *een – verhaal*; 2 *een – zinsverband*; 3 *een –e evenredigheid.*

Aaneen'gesloten, bn. (*nauw verbonden, zoodat het een geheel is*): *een – geheel.*

Aaneen'haken, haakte –, h. –gehaakt (*met haken verbinden, aaneenkoppelen*): *wagons* –.

Aaneen'hangen, hing –, h. –gehangen (*losjes aan elkaar verbonden zijn*; Z.-N. fig. *vast aan elkaar verbonden zijn, samenspannen*): *de stukken hingen nauwelijks aaneen*; inz. met ontkenning: onsamenhangend zijn, fig.: *zijn verhaal hing niet aaneen*; zegsw. *als droog zand* (Z.-N. *gekapt stroo*) –; *van leugens* –, bestaan uit leugens.

Aaneen'hechten, hechtte –, h. –gehecht (*aan elkaar verbinden*): *twee stukken hout* –.

Aaneen'houden, hield –, h. –gehouden (1 *vereenigd doen blijven*; 2 *vereenigd blijven*): 1 *die pinnen zullen deze blokken niet* –; 2 *deze stukken houden niet aaneen.*

Aaneen'klampen, klampte –, h. –geklampt (*met klampen verbinden*): *twee planken* –.

Aaneen'kleven, kleefde –, h. –gekleefd (*aan elkaar vastkleven*): *de twee postzegels kleefden aaneen.* Transitief is het vero.

Aaneen'klinken, klonk –, h. –geklonken (*met nagels of bouten verbinden*, meestal *ijzer*): *twee ijzeren platen* –.

Aaneen'koppelen, koppelde –, h. –gekoppeld (Z.-N. ongunstig: *een huwelijk tot stand brengen*).

Aaneen'lasschen*, laschte –, h. –gelascht (*aan elkaar verbinden* [*op verschillende wijze,*

naar gelang van de aard der voorwerpen]): *de banen van een vlag* –, aaneennaaien; *stukken ijzer* –, wellen.

Aaneen'schakelend, bn. (spraakk. *een wijze van nevenschikkende zinsverbinding*): – *zinsverband, –e voegwoorden.*

Aaneen'schakeling, v. (1 *opeenvolging*; 2 spraakk. *de aaneenschakelende zinsverbinding*): 1 *een – van ongelukken, van volzinnen*; 2 *de – van zinnen.*

Aaneen'schrijven, schreef –, h. –geschreven (*aan elkaar vastschrijven*): *de leden van het voltooid deelwoord worden –geschreven, b.v. teraardebesteld.*

Aaneen'sluiten, sloot –, h. –gesloten (1 *aan elkaar boeien, met e. hangslot verbinden*; 2 *innig aan elkaar verbinden*; 3 *goed in of aan elkaar passen*): 1 *gevangenen* –; 2 – *door vriendschap*; *z.* –; 3 *de ramen moeten goed* –.

Aaneen'smeden, smeedde –, h. –gesmeed (*door smeden aan elkaar hechten*; fig. *innig verbinden*): *gloeiende aaneengesmeed.*

Aaneen'stuiken, stuikte –, h. –gestuikt (Z.-N. *wellen*).

Aan'fluiten, floot –, h. –gefloten (*bespotten*), (in Bijbelsche taal).

Aan'fluiting, v. –en, meest enkelv. (1 *spot*; 2 *het voorwerp van de spot*): 1 *heeft ze overgegeven ter aanfluitinge*; 2 *ik zal u maken tot een – der volken,* Jer. 19 : 8.

Aan'fok, m. (1 *opkweeking van dieren*; 2 *de dieren zelf*): 1 *de – van paarden is moeilijk*; 2 *ik heb voor mijn – koopers.*

Aan'fokken, fokte –, h. –gefokt (*dieren aankweeken, grootbrengen van vee*): *paarden* –; **–king,** v. –en (*aanfok*).

Aan'gaan, ging aan, h., i. aangegaan (1 *gaan in de richting van*; 2 *in het voorbijgaan bezoeken*; 3 *vertrouwen op*; 4 *beginnen,* inz. met datgene, wat men bij het onderwerp verwacht; 5 *er door kunnen*; 6 *leven maken, tieren*; 7 *ondernemen*; 8 *sluiten*; 9 *op iets betrekking hebben*; 10 *raken*): 1 *op een huis, persoon* –; 2 *bij iemand* –; 3 *op de oorlogsberichten* –; 4 *de school, de kerk, de lamp gaat aan*; 5 dikwijls met ontkenning: *dat gaat niet aan*; 6 *de dronkaard ging verschrikkelijk aan*; zegsw. *als een Turk* –, opspelen, schelden, razen; 7 *een werk* –; 8 *een overeenkomst, weddenschap, huwelijk* –; 9 *wat mij aangaat*; 10 *dat gaat mij niet(s) aan*; *allen, die het aangaat*; tegenw. deelw. *aan'gaande* in: *zaken, u aangaande,* die u betreffen; nog: *de kous gaat niet aan,* ik kan ze niet aankrijgen; Z.-N. *het is tijd om aan te gaan,* te vertrekken.

Aangaan'de, vz. (*betreffende, rakende*): *de berichten – zijn toestand*; *een meening – die persoon,* d. i. nopens, omtrent.

Aan'gang*, m. alleen in het enkelvoud in zegsw.: *op de* (of: *ten*) *aangang komen,* juist van pas komen, op het oogenblik dat iets begint, onverwachts er bij komen; zeew. *aangang maken,* voortzeilen, vaartmaken.

Aan'gapen, gaapte aan, h. –gegaapt (1 *met open mond aanstaren*; 2 fig. van vreesaanjagende dingen: *dreigen*): 1 *zit mij niet aan te* –; 2 *de afgrond gaapte ons aan.*

Aan'gebedene, m. en v. –n (*hooggeëerde, beminde*); meestal van vrouwen.

Aan'geblazen, bn. (*bezield, geïnspireerd*): *een oogopslag als van een – dichter.*

Aan'gebonden, bn.: *kort – zijn,* d. i. spoedig boos, uit zijn humeur zijn.

Aan'geboren, bn. (*van nature eigen, ingeschapen*): *de dichtkunst was Vondel* –; *een – smaak.*

Aan'gedaan, vd. en bn. (1 *getroffen, geroerd*; 2 Z.-N. *gekleed*): 1 *de familie was tot schreiens* –; sterker –, heviger –, het sterkst, het hevigst –; enkel praedicatief. Opm. Wordt het gevoel, waardoor men is aangedaan, genoemd, dan heeft – meer de aard v. e. volt. deelw.; 2 *ik ben* –, *ik kom.*

Aan'geërfde, m. en v. –n (*eigenaar of eigenares van bebouwde of onbebouwde stukken grond, gelegen aan een weg, dijk, wetering*): *de –n van deze dijk zijn verplicht hem te onderhouden.*

Aan'gehuwd, bn. (deftiger dan: *aangetrouwd*): *–e tantes.*

Aan'geklaagde, m. en v. –n.

Aan'gekleed* (volt. deelw. van aankleeden, als bijv. nw. in zegswijzen): *een –e boterham,* [a]) belegd met koek, kaas of vleesch, [b]) eenvoudig avondpartijtje, ook *een –e pijp* geheeten; *een –e aap,* foeilelijk mensch.

Aan'gelande, m. en v. –n; z. Aangeërfde.

Aan'geleerd, bn. (*aangewend,* het tegengestelde van *aangeboren*).

Aan'gelegen, bn. (*belendende*): *de – akkers,* nl. grenzende aan de rivier, de weg enz.

Aangele'genheid, v. –heden (1 *gewicht*; 2 *gewichtige zaak*; 3 *zaak, belang*): 1 *e. zaak van groote* –; 2 *de –heden van kerk en staat*; 3 *handels–heden; zich met eens anders –heden bemoeien; huiselijke –heden.* Opm. In bet. 2 en 3 meestal in het mv.

Aan'genaam 1 bn.; –namer, –st (1 van hetgeen men gaarne aanneemt, ondervindt, voelt, ziet, hoort enz.: *prettig, genoeglijk, behaaglijk, zoet, liefelijk*; 2 beursterm: *willig*): 1 *een – gezelschap; zich bij iem.* – *maken,* iems. gunst weten te verwerven; – *kennis* (*te*) *maken;* het was mij (zeer) – (te vernemen); 2 *oliewaarden* –; **2** bw. (*op een wijze, die aangenaam is*): – *wandelen,* – *bij elkander zijn*; **3 –gename,** o.: *het – met het nuttige vereenigen.*

Aan'genomen 1 z. Aannemen; **2** vgw., met *dat* onderschikkend, zonder *dat* nevensch. (*ondersteld*): – *dat jij slaagt, wat dan?* –, *hij is een drinkebroer, wat doe je dan?*

Aan'gestelde, m. –n (Z.-N. *ondergeschikt beambte*).

Aan'gespen, gespte –, h. –gegespt (*met een gesp vastmaken, aandoen*; *nauwer aanhalen*): fig. *de degen, het harnas* –, gaan vechten.

Aan'gesteld, Aan'gestoken, Aan'geteekend enz.; zie de infinitieven.

Aan'getogen, vd. deelw. van het verouderde *aantiehen* (*aangetrokken* in de zin van: 1 *kleeden*; 2 *naderen*): 1 *zij had haar beste kleed* –; 2 *daar komen de strijders* –! Opm. De vorm – is eenigszins deftig of licht ir.

Aan'getrouwd, bn. (*aangehuwd,* maar gemeenzamer; inz. Z.-N.): *–e familie.*

Aan'geven, gaf –, h. –gegeven (1 *aanreiken; ter hand stellen*; 2 *iets ter kennis brengen van een ander*; 3 inz. *bekend maken aan de overheid*): 1 *een schotel* –; 2 *een nieuw gezichtspunt* –; *in hoofdtrekken iets* –; 3 *ik zal het* –; *een diefstal* – (bij het gerecht); *een kind* – (doen inschrijven op de burgerlijke stand); *een paard* – (bij de belastingambtenaren); *te laag* – (bij de douane); *zich voor*

de loting – (bij de militaire overheid); *zich – voor een betrekking, voor een examen,* te kennen geven, dat men wenscht een betrekking te krijgen, aan een examen deel te nemen; zegsw. (zeet.) *de koers –,* zeggen, welke koers men moet volgen; *de toon –,* (muz.) de grondtoon laten hooren, waarnaar de anderen zich richten; fig. de eerste, de leider zijn; **–gever,** m. –s (*iem., die aangeeft,* N.-N., inz. in bet. 3, in Z.-N. inz. in bet. 1 en 3).

Aan'gezicht, o. –en (*gezicht,* maar deftiger, inz. in vaste verbindingen; soms ook: *aanzicht*): *iem. in zijn – prijzen,* tegenwoordigheid; *iem. een klap in het – geven,* grof beleedigen; *iem. van – kennen,* hem van aanzien kennen; *de waarheid in het – slaan,* brutaal liegen; *uit moeders – gesneden zijn,* sprekend op moeder gelijken; *God zien van – tot –,* van oog tot oog, zoo duidelijk mogelijk; z. Neus; **–spijn,** v. –en (*zenuwpijn in het gezicht*).

Aan'gezien, vgw. (*dewijl, vermits, omdat*).

I. Aan'gieren, gierde –, i. –gegierd (v. schepen of ruiters: *zwenkend naderen*): *het schip gierde –.*

II. Aan'gieren, gierde –, i. –gegierd (v. stormen: *huilend naderen*): *de storm kwam –.*

Aan'gieten, goot –, h. –gegoten (*aan iets vastgieten*): *dat ornament is aangegoten;* bij verg. van kleeren als volt. deelw.: *die kleeren zitten haar als aangegoten,* goed passen.

Aan'gietkleuren, v. mv. (*kleurstoffen, waarmee men verglaast*).

Aan'gifte, v. –giften (1 *het aangeven* [*bij de overheid, het gerecht enz.*]; 2 *het aangegevene*; 3 *de schriftelijke of gedrukte verklaring, waarin de – is gedaan*): 1 *– doen bij de burgerlijke stand v. d. geboorte v. e. kind;* Z.-N. *lasterlijke, incidenteele –;* 2 *de deugdelijkheid der – in twijfel trekken;* 3 *de – is onderteekend.*

Aan'gluipen, gluipte –, h. –gegluipt (*ter sluik, geniepig beloeren*): *iem. –.*

Aan'gorden, gordde –, h. –gegord (*om het middel vastbinden,* inz. van wapenen): *het harnas –,* aantrekken; fig. de strijd beginnen; *zich –,* [a]) z. wapenen, [b]) z. gereedmaken; *iem. de wapenen –,* hem er mede uitrusten.

Aan'grauwen, grauwde –, h. –gegrauwd (*ruw, bits toespreken*): *iem. –.*

Aangren'zend, bn. (*belendend*): *een – land,* naburig; *–e provinciën,* bijgelegen.

Aan'grijnzen, grijnsde –, h. –gegrijnsd (*dreigend, valsch aankijken*): *de beer grijnsde hem aan;* fig. *de honger grijnsde hem aan.*

Aan'grijpen, greep –, h. –gegrepen (1 *plotseling met kracht iets aanvatten*; 2 *aanvallen*; fig. *hevig aantasten*; 3 *hevig ontroeren*): 1 *een stroohalm –, de gelegenheid –,* te baat nemen; 2 *den vijand –*; 3 *dat woord, dat tooneel greep haar aan; aangegrepen door.*

Aangrij'pend, bn.; –er, –st (*roerend, treffend*): *een – tooneel, een – schouwspel.*

Aan'grijpingspunt, o. –en (nat. *punt, waar de kracht of krachten op een lichaam werken*).

Aan'grimmen, grimde –, h. –gegrimd (*grimmig aanzien en bedreigen*): *het roofdier grimde hem aan; de honger kan iem. –.*

Aan'groei, m. (*het toenemen in kracht en aantal*): *de – der bevolking.*

Aan'groeien, groeide –, i. –gegroeid (*door groeien grooter worden, toenemen*): *het – der bevolking;* **–groeiing,** v. –en.

Aan'grommen, de hond gromde den bedelaar –, h. hem –gegromd (*grommen tegen iem. of iets; knorrig bejegenen*).

Aan'haken, haakte aan, h. –gehaakt (*met e. haak vasthechten*): *e. wagon –,* aankoppelen.

Aan'halen, haalde –, h. –gehaald (1 *naar zich toetrekken*; 2 *gaan halen*; 3 *tot zich halen, lief doen*; 4 *in beslag nemen*; 5 *citeeren*; *een woord of gezegde ontleenen*; 6 *een streep of teeken bij iets zetten, dikker maken;* 7 Z.-N. *onthalen*): 1 *een schuit wat –; een knoop –,* stijver aantrekken; *de verrekijker haalt goed –*; 2 *ga hem even –*; 3 *zij haalde hem erg –*; 4 *goederen –; aanhouden* wordt door den wetgever gezegd van voer- of vaartuigen; 5 *Vondel –, een versregel –*; 6 *een nummer op een lijst –, letters –,* nog: zegsw. *er is geen – aan,* men wil steeds meer; *de teugels –,* strenger optreden; 7 Z.-N. *iem. –.*

Aanha'lerig, bn.; –er, –st (*zeer aanhalig*).

Aanha'lig, bn.; –er, –st (*vriendelijk, innemend, lief doend,* meestal met *te, zeer, erg*; Z.-N. ook: *besmettelijk*): *een – kind;* Z.-N. *die ziekte is –.*

Aan'haling, v. –en (1 *het in beslag nemen van belaste goederen*; ook: *het in beslag genomene*; 2 *het ontleenen van een woord of gezegde*; 3 *het ontleende woord of gezegde*; *citaat*): 1 *de kommiezen deden een belangrijke –*; 2 *de – van een tekst*: 3 *een – uit Vondel.*

Aan'halingsteeken*, o. –s (spraakk. *twee dubbele komma's om, wat een ander zegt, van eigen woorden af te zonderen*), b.v. Hij riep: „Soldaten, doet uw plicht!"

Aan'hang, m. (*partij, helpers, volgelingen*): *– krijgen; een groote –.*

Aan'hangen, hing –, h. –gehangen (1 *gehecht zijn aan; liefde toedragen*; 2 *iemands belangen, beginselen toegedaan zijn*; 3 *bijvoegen*): 1 *het kind hing hem – met liefde*; 2 *het volk hing hem –*; 3 *hij moet altijd bij wat hij vertelt, nog iets –.*

Aan'hanger, m. –s (*partijgenoot, medestander, volgeling*): *de –s der Bonapartes.* Opm. – heeft soms de bijbet. *gehechtheid aan een persoon; volgeling* meer de bijbet. van *aannemen en volgen der leerstellingen. Medestander* en *voorstander* doen denken aan *een strijd,* waaraan men deelneemt.

Aanhan'gig, bn. (*nog niet beslist of afgedaan*): *de zaak is –, een zaak – maken bij* (rechtst.); *een wetsontwerp – maken,* indienen.

Aan'hangmotor, m. –en (*motor, die ergens* inz. *bij e. vaartuig tijdelijk wordt aangebracht*).

Aan'hangsel, o. –s, –en (*toevoegsel, bijvoegsel*): *deze spraakkunst geeft de leer der spelling in een –; wormvormig –,* deel van de blinde darm; z. Appendix.

Aan'hangwagen, m. –wagens (*volgwagen of tweede wagen achter de motorwagen der electrische tram, achter vrachtauto's enz.*): *vijf-tons –s, met ijzeren velgen;* **–wagentje,** o. –s (*kleine aanhangwagen* inz. *wagentje naast een* [*motor*]*fiets*).

Aanhan'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*geneigd zich aan iem. te hechten; vol liefde en toegenegenheid*): *een – kind; hij dacht – over zijn familie;* **–heid,** v.: – betoonen.

Aan'harden, hardde –, i. –gehard (1 eig. *hard worden*; 2 fig. *gehard worden*): 1 *die stopverf moet nog wat –*; 2 *die knaap is aardig –gehard.*

Aan'hebben, h. aan, had –gehad (1 van kleedingstukken, die min of meer nauw sluiten of van sieraden: *aan 't lijf hebben*; 2 *aan het branden hebben*): 1 *een jas, juweelen* –; zegsw. *een laars, buis, roes* –, dronken zijn; Z.-N. zegsw. *hij heeft noch om, noch aan*, is uiterst behoeftig gekleed; Z.-N. *dat heeft wat* –, heeft wat om het lijf; 2 *de kachel, de lamp, z'n sigaar* –.

Aan'hechten, hechtte –, h. –gehecht (*vastmaken, verbinden*; v. naai- en breiwerk: *een nieuwe draad beginnen of een afgebroken draad weer vasthechten*); **–ing,** v. –en (*het aanhechten*; *plaats, waar aangehecht is*).

Aan'hechtingspunt, o. –punten (*verbindings- of aanknoopingspunt*), meestal fig.

Aan'hef, m. (*begin*, inz. van stemgeluid): *de - van een brief, rede, gedicht, gezang.*

Aan'heffen, hief –, h. –geheven (*beginnen* inz. van stemgeluid): *de redenaar hief* –; *een lied, een geschreeuw* –.

Aan'helpen, hielp –, h. –geholpen (*helpen aantrekken*): *zal ik u die overjas –?*

Aan'hijgen, hijgde –, h. –gehijgd (*hijgend naderen* inz. in de onbep. wijs): *toen kwam hij* –.

Aan'hinken, hinkte –, i. –gehinkt (*hinkend aankomen*): *daar kwam de kreupele* –.

Aan'hitsen, hitste –, h. –gehitst (*aanvuren*): *een hond* –, *een hond op* (ook: *tegen*) *iem.* –. Opm. In de bet. van *opruien* wordt meest. *ophitsen tegen iem.* gebruikt.

Aan'hoeven, hoeft –, h. –gehoefd (1 v. kleeren, sieraden enz.: *aangetrokken moeten worden*; 2 *aangestoken moeten worden*): 1 *moet de jas –?* 2 *de lamp hoeft nog niet* –. Opm. Meestal met een ontkenning of in vraagzinnen, anders gewoonlijk *aanmoeten.*

Aan'hollen, holde –, is –gehold (*hollende naderen*; *snel komen aanloopen*): *de ruiters kwamen* –; *daar kwam pa* –.

Aan'hoorder, m. –s (*iem., die* [*aandachtig*] *luistert naar*): *–s vinden*; **-ster,** v. –s.

Aan'hooren*, hoorde –, h. –gehoord ([*met aandacht*] *luisteren naar*; [*geduldig*] *hooren naar* [iets vervelends, onaangenaams]); een enkele maal is – onscheidbaar: *men aanhoo're mijn verdediging*, d. i. hoore naar; *het is niet* (*om*) *aan te hooren*; *het is hem aan te hooren*, men kan aan zijn taal merken; *ten aan'hooren van* (niet: *ten aanhoore*).

Aanhoo'rig*, bn. (*behoorende bij*): *een hoeve met –e landerijen*, d. i. aanbehoorende.

Aanhoo'righeid*, v. –heden (*wat tot eenig goed behoort*, inz. *landerijen*; bijna altijd in mv.): *een boerderij met alle –heden.*

Aan'houden, hield –, h. –gehouden (1 *op een bepaalde plaats doen blijven*; *niet laten dóórgaan*; 2 *arresteeren*; 3 van vaar- of voertuigen: *in beslag nemen*; 4 *laten blijven, behouden*; 5 *niet uittrekken*; 6 *aan het branden houden*; 7 *stilhouden, pleisteren*; 8 *volhouden*; 9 *verzoeken*; 10 *voortduren*; 11 zeet. met *op*: *sturen, gaan in de richting van*): 1 *iem. op straat* – (dikwijls ong.); 2 *de politie hield hem* –; 3 *schepen* –; 4 *een meid nog* –, niet uit de dienst ontslaan; *een abonnement* –; *bij een veiling iets* –, iets niet toewijzen; *dit punt werd tot de volgende vergadering -gehouden*, (niet behandeld en) uitgesteld; 5 *de jas* –; 6 *de kachel* –; 7 *tweemaal onderweg* –; 8 – *doet verkrijgen*; 9 – *om de hand van een meisje*; 10 *dat weer houdt nog* –; 11 *op de kust* –.

Aanhou'dend, bn. en bw. (*zonder ophouden, herhaaldelijk, voortdurend*): *een –e regen, een – geklop*; *de zieke kreunt* –.

Aan'houder, m. –s (*volhouder*): *de – wint.*

Aan'houding, v. –en (*het aanhouden* in bet. 2 en 3): *bevel tot* –; Z.-N. *staat van* –; *de – van goederen.*

Aan'huwen, huwde –, heeft –gehuwd (*door huwelijk tot zich in familiebetrekking brengen*): *een –gehuwde oom*; **–ing,** v. (*het aanhuwen*): *door – tal van verwanten krijgen.*

Aan'ijlen, ijlde aan, i. –geijld (*ijlend naderen*): *daar komen de jongens –!*

Aan'jagen, jaagde of joeg –, h. –gejaagd (1 *veroorzaken*; 2 inz. in de onbep. wijs. *snel naderen*; 3 *sneller voortdrijven, aanzetten*; 4 *feller doen branden*): 1 *iemand schrik* –; 2 *daar komt de koerier* –, snel aangereden; 3 *de koeien* –; 4 *het vuur* –.

Aan'jager*, m. –jagers (werkt. *zuig- of perspomp eener brandspuit*).

Aan'kalken, kalkte –, h. –gekalkt (*aanteekenen*; eig. *met krijt of kalk aanschrijven*): *iem. een paar flesschen* –, op iems. rekening doen schrijven, oorspr. met krijt; z. Krijt.

Aan'kanten, zich, kantte zich –, heeft zich –gekant (*zich verzetten tegen*).

Aan'kap, m. (inz. in O.-I.: *het kappen of vellen van hout*; *de plaats waar*).

Aan'kappen, kapte –, h. –gekapt (1 *beginnen te kappen aan*; 2 *boomen vellen tot vermeerdering van de bestaande voorraad hout*): 1 *een boom* –; 2 *de voorraad hout raakt op, men zal weer moeten* –.

Aan'kijken, keek –, h. –gekeken (*kijken naar*): *iem. met schele oogen* (of: *scheef*) –, iem. benijden; *iem. niet* –, d. i. hem met geen blik verwaardigen, links laten liggen; *dit is het – niet waard*; *ik zal die zaak nog eens* –, lijdelijk toezien.

Aan'klacht, v. –en (1 *beschuldiging bij de bevoegde macht*, inz. *het gerecht*; 2 *het stuk, dat de – bevat*): 1 *een – tegen iem. indienen bij den officier van justitie*; *op – van*; 2 *de – was onderteekend.*

Aan'klagen, klaagde –, h. –geklaagd (1 *een aanklacht indienen bij de bevoegde macht*; 2 in het alg. *beschuldigen*): 1 *iem. bij den rechter, de rechtbank – wegens*; 2 *mijn geweten klaagt mij* –; **–klager,** m. –s (*iem., die aanklaagt, beschuldiger*): *e. valsche* –.

Aan'klampen, klampte –, h. –geklampt (1 scheepst. *met klampen vastmaken*; *enteren*; 2 fig. *iem. onderweg aanspreken of staande houden*): 1 *een schip* –; 2 *een oude kennis klampte mij* –.

Aan'kleeden*, kleedde –, h. –gekleed; z. Aangekleed (*kleeren aantrekken*; ook wel: *meubileeren*): *het kind* –; *e. huis* –; *z.* –.

Aan'kleef*, m.: in de zegsw. *met den aankleve van*, met alles, wat er toe behoort: *de schoonmaak met den aankleve van dien.*

Aan'klemmen, klemde –, h. –geklemd (*vaster of sterker doen klemmen*).

Aan'kleve, met den; zie Aankleef.

Aan'kleven, kleefde –, h. –gekleefd (1 *door kleefstof zich vasthechten*; inz. fig. *eigen zijn aan*; 2 *aan iets gehecht zijn*): 1 *dat gebrek kleeft hem aan*; *de gebreken die ons* –; 2 *iemand aankleven*, trouw aanhangen.

Aan'kloppen, klopte –, h. –geklopt (1 *door kloppen aan de deur te kennen geven, dat men wenscht binnengelaten te worden*; 2 *iem.*

iets verzoeken of vragen [inz. geldelijke steun]): 1 *eerst* –; 2 *bij een oom* – *om*.

Aan'klossen, kloste –, is –geklost (*klossende*, [inz. *op klompen*] *naderen*): *daar komt hij op zijn zware klompen aangeklost* (of: –).

Aan'klotsen, klotste –, is –geklotst (*klotsend naderen*; van golven: *tegen iets slaan*).

Aan'knoopen*, knoopte –, h. –geknoopt (1 *door middel van een knoop aan iets vastmaken of verbinden*; 2 *verbinden*; 3 *beginnen* [*hetgeen eenige duur heeft*]): 1 *gij moet er dit stuk touw nog* –; Z.-N. *iem. iets* –, op de mouw spelden; 2 *ik zal er nog een dagje* –, aan toevoegen; 3 *een gesprek, vriendschap, onderhandelingen (weder)* –; **–knooping*,** v.

Aan'knoopingspunt*, o. –punten (*punt van aanknooping, van aanhechting*): *een* – *voor een gesprek zoeken*.

Aan'komeling, m. en v. –en (*beginner, nieuweling, aankomende jongeling of meisje*; Z.-N. ook: *jong dier*); voor het v. ook **–e.**

Aan'komen, kwam –, i. –gekomen (1 *een plaats bereiken*; *aan land komen*; 2 *iem. even bezoeken*; 3 *iets treffen, bereiken*; 4 *in een betrekking of kring opgenomen worden*; 5 *met iets voor de dag komen*; 6 *naderen*; 7 *aanraken*; 8 *op iets berusten, afhangen van*; 9 *veroorzaakt worden*; 10 *grooter en beter worden*): 1 *ik kwam om 10 uur* –; 2 *ik kom van avond even bij je* –; verl. tijd *ik ben bij je aangeweest*; 3 *die klap is hard* –*gekomen*; 4 *zij zijn samen in Leiden* –*gekomen*, student geworden; 5 *met kletspraatjes* –; 6 *we zagen de vliegmachine* –; 7 *kom met je handen nergens* –; 8 *op de leiding zal het* –; 9 *de ruzie kwam* – *door* . . . .; 10 *het kind, die zieke komt elke dag* –; nog: *er is geen* – *aan*, het is bijna niet te krijgen; *het komt er op aan*, het beslissende oogenblik is daar; *het komt er weinig op aan*, het is vrij onverschillig; *het komt op ijver aan*, ijver is noodig; *hij zal je zien* –, je zult bij hem niet de minste kans hebben met je verzoek, je vraag om hulp; z. Komaan.

Aan'komend, bn. (1 *aanstaande, toekomstig*; 2 *groot wordend*): 1 *–e week*; *een* – *onderwijzer*; 2 *–e jongens en meisjes*, opgroeiend.

Aan'komst, v. (*het aankomen*): *de* – *van*.

Aan'kondigen, kondigde –, h. –gekondigd (1 *bekendmaken* inz. verschijnende boekwerken *bespreken*; 2 *voorspellen*): 1 *een boek* –; 2 *de zwaluwen kondigen de lente aan*; **–ing,** v. –en (*kennisgeving, bekendmaking* [geschreven of gedrukt] *v. e. boek, een huwelijk*); **–ingsblad,** o. –bladen (Z.-N. *advertentieblad*).

Aan'kooien, kooide –, h. –gekooid: typ. *de vorm* –, de kooien vaster slaan.

Aan'koop*, m. –en (1 *het aankoopen*; 2 *het aangekochte*): 1 *door* –, door te koopen; *–koopen doen*; 2 *de nieuwe –en zien*; **–koopen*,** onr. w.w., kocht –, h. –gekocht (*door koopen in eigendom krijgen*); **–kooping*,** v. –en; **–koopsom,** v. –men (*koopprijs*).

Aan'koppelen, koppelde –, h. –gekoppeld (*twee dingen of meer, b.v. wagons, dieren door een koppel verbinden*): *nog drie wagons* –.

Aan'krijgen, kreeg –, h. –gekregen (1 *aan het lichaam krijgen, mogen dragen*; 2 *aan het lichaam, aan het branden kunnen krijgen*): 1 *vandaag krijgt Jan zijn nieuwe jas* –; 2 *ik kan die schoen, die kachel niet* –.

Aan'kruien, kruide –, h. (1), i. (2) –gekruid (1 *met een kruiwagen aanvoeren*; 2 *kruiende naderkomen of naderen*): 1 *zand, steenen* –; 2 *de ijsschotsen kwamen* –

Aan'kunnen, onr. w.w., kan –, kunnen –, konde of kon –, h. –gekund (1 *baas kunnen, opgewassen zijn tegen*; 2 *berekend zijn voor een taak*; 3 *aan het lichaam kunnen trekken;* 4 *gevoeglijk kunnen dragen*; 5 *kunnen branden*): 1 *hij kan den knaap niet aan*; 2 *zij kan die taak niet aan*; 3 *ik kan die laarzen niet* –; 4 *die jas zal ik niet weer* –; 5 *de lamp kan nu* –; nog: *op iem.* –, kunnen rekenen, zich kunnen verlaten.

Aan'kweek, m. (1 van planten, dieren: *het kweeken van, aanplanting*; ook wel: *het aangekweekte*; 2 fig. *ontwikkeling*): 1 *grond, geschikt voor de* – *van rozen*; **2** – *van vaderlandsliefde*; **–kweeken*,** kweekte –, h. –gekweekt (1 *kweekend doen wassen*; 2 *met zorg ontwikkelen en doen toenemen*): 1 *bloemen, boomen* –; 2 *goede zeden* –.

Aan'lachen, lachte – (vero. loeg), h. –gelachen (1 *toelachen* [*onwillekeurig*]; 2 *gunstig gezind zijn*; 3 *bekoren; begeerten opwekken*): 1 *de lieve zon lachte bloem en plant aan*; 2 *de fortuin lacht hem aan*: 3 *die betrekking lacht hem aan.*

Aan'laden, laadde aan, is aangeladen (Z.-N. *zich aanzetten, aanslaan*): *de flesch wijn is aangeladen; mijn tong is aangeladen.*

Aan'landen, landde –, i. –geland (1 *aan land komen*; 2 *terechtkomen*): 1 *op een eiland* –; 2 *waar zijt gij aangeland?*

Aanlan'dig, bn.: *de wind is* –, d. i. waait landwaarts; verg. Aflandig.

Aan'langen, langde –, h. –gelangd (*aanreiken*): *iem. een boek* –, aangeven; gew.

Aan'lappen, lapte –, h. –gelapt (1 *met een lap er aan vastmaken*; *vastmaken*; 2 [*te duur*] *verkoopen*): 1 *een tweede zool* –; 2 *hij wil mij dat* –, aansmeren.

Aan'leeren*, leerde –, h. –geleerd (1 *zich door leeren eigen maken*; 2 *vooruitgaan in kennis*): 1 *een vreemde taal, een kunstje* –; 2 *dat kind leert goed* –.

Aan'leg, m. (1 *het uitvoeren van verschillende werken, het graven, maken enz.*; 2 *het uitgevoerde werk* inz. *plantsoen, park*; 3 *natuurlijke geschiktheid, talent*; 4 *geneigdheid tot*; 5 rechtst. *instantie*; 6 *het aanleggen* in bet. 4): 1 *de – van kanalen*; 2 *het is hier een nieuwe* –; 3 – *voor wiskunde*; 4 – *voor zwaarmoedigheid*; 5 *in eerste* –; *rechtbanken van eerste* –, vroegere (nog in België) arrondissementsrechtbanken; 6 *de juistheid v. h. schot hangt af van de eerste* **–.**

Aan'leggen, legde, lei(de) –, h. –gelegd of –geleid (1 *vastmaken*; 2 *tegen het lichaam leggen*; 3 *vastleggen* inz. *een schip*; 4 *een wapen in de vereischte stand brengen, om te steken of te schieten*; 5 *iets doen overeenkomstig een bepaald doel*; 6 *icts maken overeenkomstig een bepaald doel; beginnen, maken*; schilderst. *de eerste laag verf op een bereid doek of paneel brengen, nadat men de ruwe schets geteekend heeft*; 7 *aan de wal gaan liggen*; 8 *onderweg stilhouden* [*om te rusten, een verversching te gebruiken enz.*]): 1 *boeien* –, *een verband* –; 2 *de thermometer* –; fig. *een maatstaf* –; 3 *een schip op stukgoederen* –, in lading leggen, om door verschillende kooplieden met verschillende waren of stukgoederen bevracht te worden;

4 *een geweer* –; *leg aan!* 5 *iets handig* –; 6 *een verzameling, een lijst* –; *electrisch licht, dijken* –; *vuur* –, ontsteken; schilderst. *te veel stukken tegelijk* – (bij ververs: *gronden*); 7 *het schip legt* –; 8 z. Kapel; nog: zegsw. *het met iem.* –, zich met iem. inlaten; *het op iets* –, het op iets gemunt hebben, iets nastreven (minder sterk dan *toeleggen*).

Aan'legplaats, v. –en (*pleisterplaats voor paard en wagen, landingsplaats voor schepen*); **–legsteiger,** m. –s (*waar nl. een boot aanlegt, landingsbrug*).

Aan'legger, m. –s (*bewerker, veroorzaker*; rechtst. *eischer*): *hij is de – en zijn broeder de hoofduitvoerder.*

Aan'leidend, bn. (alleen nog verbonden met *oorzaak*): *wat was de –e oorzaak?* eig. de oorzaak, die aanleiding geeft tot iets.

Aan'leiding, v. –en (*omstandigheid, die niet rechtstreeks de oorzaak is, maar de gelegenheid tot iets geeft*): *zijn woorden gaven – tot twist; naar – van; bij de geringste* –.

Aan'lenen; zie Aanleunen.

Aan'lengen, lengde –, h. (1), i. (2) –gelengd (1 *verdunnen van vloeistoffen* [inz. *met water*]; 2 *langer worden*): 1 *de wijn, de saus, de soep* –; 2 *in Februari lengen de dagen* –.

Aan'leunen, leunde –, h. –geleund (1 v. e. deur: *laten aanstaan*; 2 [*schuin*] *tegen iets rusten of steunen*): 1 *leun de deur maar aan*; 2 *tegen een kast* –; zegsw. *ik laat mij dit niet* –, [a]) ik laat dit niet van mij zeggen, [b]) ik accepteer dat compliment niet.

Aan'lichten, de dag lichtte –, is –gelicht (*beginnen te lichten of te schijnen*), w.i.g.

Aan'liggen, lag aan, h. –gelegen (*aan de disch liggen, naar de wijze der ouden*; scheepst. *in zekere richting sturen*).

Aan'liggend, –lig'gend, bn. (*aangrenzend*): *–liggende hoeken; een hoeve met –e akkers.*

Aan'lijken, lijkte –, h. –gelijkt: (scheepst.) *een lijk* –, een touwen boordsel maken om het zeil; zie Lijk (*boordsel*).

Aan'loeien, loeide aan, is en h. –geloeid (*loeiend naderen*): *de donder kwam* –.

Aan'loeven, loefde –, h. –geloefd (scheepst. *scherper tegen de wind opzeilen*).

Aanlok'kelijk, bn. (*verleidelijk, bekoorlijk*): *een – voorstel*; **–heid,** v. –heden (*bekoorlijkheid*): *de – van het voorstel.*

Aan'lokken, lokte –, h. –gelokt (1 *tot zich lokken*; 2 *bekoren, trekken*): 1 *het aas zal de vos* –; 2 *dat zal koopers* –, trekken; **–lokking,** v. –en; **–loksel,** o. –s of –en (*verleidsel, middel of aanleiding om te verlokken*): *de –s der zonde, de –en der wereld.*

Aan'lonken, lonkte –, heeft –gelonkt (*vriendelijk aanzien of toelachen*).

Aan'looden*, loodde –, h. –gelood (*peilende of loodende varen naar*): *de kust* –.

Aan'loop*, m. –en (1 *korte, snelle inleidende loop*; 2 *inleiding*; 3 *herhaald en veel bezoek*): 1 *een – nemen*; 2 *met een – kwam hij tot de zaak*; 3 *hij heeft veel* –.

Aan'loopen*, liep –, i. (in alle bet.), h. (5) –geloopen (1 *loopen* [ook: *varen*] *in de richting van iem. of iets*; 2 *iem. in het voorbijgaan bezoeken*; 3 *snel naderen*; 4 *tegen iets stooten*; 5 *duren*): 1 *hij liep op ons* –; 2 *we komen van avond even* –; 3 *hij komt al* –; 4 *tegen een paal* –; zegsw. *er tegen* –, tegen de lamp loopen; 5 *het zal wel een uurtje* –; nog: *een aangeloopen hond*, vreemde hond; **–loophaven,** v. –s: *het schip blijft in de* –.

Aan'maak, m. (*vervaardiging van iets als voorraad*): *de – van ammunitie.*

Aan'maken, maakte –, h. –gemaakt (1 *vasthechten*; 2 *in voorraad vervaardigen*; 3 *toebereiden of gereed maken*; 4 *doen branden*; 5 *voortmaken*): 1 *we zullen er een nieuw slot laten* –; 2 *nieuwe geweren* –; 3 *salade* –, *verf* –; 4 *een kachel* –; 5 *wil je wat* –, gmz.

Aan'manen, maande –, h. –gemaand (1 *aansporen, aanzetten*; 2 handel: *aansporen tot het nakomen v. e. verplichting*): 1 *iem. tot spoed, kalmte* –; 2 *iem.* – (*tot betaling*).

Aan'maning, v. –en (*het aanmanen*; *het aanmanend woord, geschrift*; *waarschuwing v. d. fiscus*): *een – van een beroerte*, gewaarwording, voorafgaande aan een ziekte; *een – tot betalen van belasting.*

Aan'matigen, zich, matigde zich –, h. zich –gematigd (*inbreuk maken op iems. rechten*; *zich onrechtmatig toeëigenen*): *zich een recht* –, *zich gezag* –, toekennen; *hij matigt zich over alles en over iedereen een oordeel* –; **–ma'tigend,** bn. en bw.: –er, –st (*laatdunkend, verwaand*): *op –e toon*; **– spreken; - matiging,** v. –en (*eigendunkelijkheid; laatdunkendheid; taal of daad, hiervan getuigend*; rechtst. *inbreuk op iems. rechten of macht*): *zijn – gaat te ver*; *– van macht.*

Aan'melden, meldde –, h. –gemeld (minder deftig dan *aandienen*): *ik zal u* –; *zich laten* –, zijn komst laten weten; *zich* –, zich opgeven, verzoekende tot iets toegelaten te worden of iets te ontvangen enz.: *er hebben zich honderd sollicitanten aangemeld*, d. i. opgegeven als mededingers; *zich – als den schrijver*, zich bekend maken, b.v. bij een prijsvraag; **–ing,** v. –en: *– te drie uur.*

Aan'mengen, mengde –, h. –gemengd (*door vermenging met iets anders toebereiden*): *verf met olie* –.

Aan'meren, meerde –, h. –gemeerd (*een schip voor en achter vastleggen*).

Aanmer'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*belangrijk, aanzienlijk*): *–e voordeelen*; *– wassen.*

Aan'merken, merkte –, h. –gemerkt (1 *beschouwen als*; 2 *afkeuren*): 1 *ik zal dit altijd als mijn plicht* –; 2 *hij heeft altijd wat aan te merken*; **–merking,** v. –en (1 *het aanmerken; afkeurende opmerking*; 2 *geschreven, gedrukte afkeuring*): 1 *geen –en te maken hebben; op alles een – hebben, maken*; 2 *–en met blauw potlood geschreven*; nog: *voor eenig baantje in – komen*, kans hebben op benoeming; *in – nemen*, [a]) rekening houden met, [b]) belangrijk achten; *uit – van*, wegens.

Aanmin'lijk, –min'nelijk, bn. en bw.; –er, –st (*aanminnig, bevallig, lief*).

Aanmin'nig, bn. en bw.; –er, –st (*bevallig, lief, innemend*): *een – kind*; *– spelend.*

Aan'moedigen, moedigde –, h. –gemoedigd (*de moed versterken om voort te gaan, gevaren te trotseeren enz., aansporen, opwekken, moed inspreken*). Opm. – veronderstelt aanwezigheid van moed, *bemoedigen* niet; **–moediging,** v. –en (*het aanmoedigen: een prijs, beloning enz.*); **–moedigingsprijs,** m. –prijzen.

Aan'moeten, onr. w.w., het moest –, h. –gemoeten (1 *in de toestand van aangedaan, aangetrokken moeten komen*; 2 *moeten branden*; 3 *moeten aanhebben*): 1 *die jas moet aan*; 2 *het vuur moet aan*; 3 *moet ik die laarzen –?*

Aan'mogen, onr. w.w., het mocht –, 't vd. is niet in gebruik (1 *mogen aandoen, aanhebben*; 2 *mogen branden*): 1 *mag ik dat kleedje aan?* 2 *mag de kachel wel aan?*

Aan'monding, v. –en (muz. *de wijze, waarop men een muziekinstrument aan de mond zet of houdt*).

Aan'monsteren, monsterde –, h. –gemonsterd (scheepst. *in dienst nemen van scheepsvolk door het op de monsterrol te plaatsen*): *iem. – als stuurman*; *zich laten – op.*

Aan'munten, muntte –, h. –gemunt (*nieuwe munt slaan*).

Aan'munting, v. –en: *– van guldens.*

Aanne'melijk, bn.; –er, –st (1 *niet te verwerpen*; 2 *geloofwaardig*; 3 *bevattelijk*): 1 *op –e voorwaarden, een – voorstel*; 2 *een – verhaal*; 3 *het is een – kind.*

Aan'nemen, nam –, h. –genomen (1 *iets overnemen uit de handen van een ander*; 2 *gaarne ontvangen*; 3 *met meerderheid van stemmen goedkeuren*; 4 *erkennen als*; *beschouwen als het beste*; 5 *gelooven*; 6 *zich verbinden eenig werk tegen een bepaalde som en bepaalde voorwaarden te volbrengen*; 7 *in een vereeniging* inz. *in een [Protestantsch] kerkgenootschap opnemen*; 8 *adopteeren*): 1 *neem dat bord eens –*; 2 *geld –, goede raad –*; vero. *ja kinderheilige, nog neemt mijn hart u aan*, lief en welkom is mij; 3 *een voorstel, een wet –*; 4 *als waar –*; *het christendom –*; 5 *ik kan dit niet –*; 6 *de bouw eener kazerne –*; 7 *de catechisanten –*; 8 *als* (of: *tot*) *kind –*; zegsw. *Jan –!* toeroep tot en antwoord van den cafébediende, als men iets wenscht; *als regel –*, een gewoonte maken van; *de rouw –*, rouw dragen; *goed van –*, bevattelijk; *beter van innemen dan van – zijn.*

Aan'nemer, m. –s (*iem., die bij inschrijving, voor een door hem opgegeven prijs, het aanneemt een werk uit te voeren, kellner*); **–neming,** v. –en (*het aannemen* inz. *de verbintenis om een werk uit te voeren*): *een gebouw bij – verven.*

Aan'pak, m. (*het aanpakken*): *'t is maar een –*; *'t is een heele –*, er is moed toe noodig om er mee te beginnen.

Aan'pakken, pakte –, h. –gepakt (1 *onbeschroomd aanvatten*; 2 *beginnen met iets*; 3 *behandelen*; 4 *[in rechten] vervolgen*): 1 *pak de slang niet –*; 2 *iets goed, verkeerd –*; *je moet flink –*; *hoe dat –?* 3 *iem. ruw, verkeerd, eens goed –*; Z.-N. *iem. –*, aanvallen; 4 *iem. – wegens schulden*; nog: *dat pakte me erg aan*, deed mijn gezondheid schade.

Aan'palend, bn. (*aangrenzend*): *de –e gewesten, de –e straten*, belendende.

Aan'passen, paste –, h. –gepast (1 *op proef doen aantrekken en zien of iets goed zit*; 2 *aansluiten*): 1 *een kleed –, laarzen –*; 2 *de algebra doen – bij het rekenen*; refl. *zich – aan de omstandigheden*, zijn houding wijzigen naar, in overeenstemming brengen met; **–passing,** v. –en: *de – van de mensch aan zijn omgeving*; **–passingsvermogen,** o.; zie Accommodatievermogen.

Aan'plakbiljet, o. –biljetten (*papier, dat aangeplakt is of moet worden, om iets ter algemeene kennis te brengen*); zie Affiche; **–bord,** o. –en; **–briefje,** m. –brieven (Z.-N. *aanplakbiljet*); **–kolom,** v. –men.

Aan'plakken, plakte –, h. –geplakt (*vasthechten door middel van stijfsel enz. aan muren enz.*): *een verordening –*; *een affiche (doen of laten) –*; *verboden aan te –*, affiches aan te brengen; *iem. iets –*, [a]) aansmeren, [b]) Z.-N. ook: niet betalen.

Aan'plant, m. (1 *het aanplanten*; *teelt*; 2 *het pas geplante*): 1 *de – van koffie, katoen neemt toe*; 2 *de – bedroeg ....*

Aan'planten, plantte –, h. –geplant (1 *nieuwe gewassen planten ter aanvulling of vermeerdering van bestaande voorraad*; 2 *telen*; 3. v. e. plantsoen of bosch: *vergrooten*): 1 *jonge eiken, kool –*; 2 *kina –*; 3 *een bosch, plantsoen –*; **–ing,** v. –en (*het aanplanten*; *jong plantsoen*).

Aan'plempen, plempte –, h. –geplempt (*een sloot, een gracht enz. dempen, gelijkmaken met de kanten*): zie Plempen.

Aan'porren, porde –, h. –gepord (eig. *een por geven met zeker doel*; fig. *aansporen, aanzetten*): *iem. tot de studie –.*

Aan'praten, praatte –, h. –gepraat (*door mooi praten iem. iets aannemelijk maken of doen koopen*): *zich een auto laten –.*

Aan'preeken*, preekte –, h. –gepreekt (*met mooie woorden aanbevelen of opdringen*).

Aan'prijzen, prees –, h. –geprezen (*door prijzen iets begeerlijk of aannemelijk maken*).

Aan'punten, puntte –, h. –gepunt (*een punt aan iets maken*; *de punt verscherpen*): *een potlood –*; **–puntring,** m. –ringen, of **–puntschijf,** v. –schijven (*ronddraaiende vijl, om spelden aan te punten*).

Aan'raden, raadde of ried –, h. –geraden (*de raad geven om iets te doen*): *op – van den dokter*, ten gevolge van; **–rader,** m. –s.

Aan'raken, raakte –, h. –geraakt (*aanroeren*; fig. *aanstippen*): *raak mij niet aan.* Opm. fig. wordt meestal *aanroeren* gebruikt.

Aan'raking, v. –en (1 *het aanraken*; 2 fig. *omgang*): 1 *die wonde doet bij de minste – pijn*; 2 *alle – met hem vermijden*; *in – brengen, zijn*; *met iem. veel in – komen.*

Aan'rakingspunt, o. –en (*plaats, waar twee voorwerpen elkaar raken*; meetk. *punt, waar twee cirkels of een lijn en een cirkel elkaar raken*, fig. *omstandigheden, hoedanigheden, waardoor twee personen of zaken met elkaar in betrekking staan of overeenstemmen*): *we hadden geen –en.*

Aan'randen, randde –, h. –gerand (*aantasten, overvallen*): *een reiziger –*; fig. *de orde der maatschappij –*; *iem. in zijn eer –*, benadeelen; **–rander,** m. –s (*iem., die aanrandt*): fig. *de – van iems. eer*; **–randing,** v.

Aan'razeeren*, razeerde –, h. –gerazeerd (bouwk. *bemetselen van muren enz. tot schuine bovenvlakken*; *ruimten volmetselen*).

Aan'recht, o. –en; hetzelfde als –bank.

Aan'rechtbank, v. –banken (*smalle, vaste tafel met kastjes, in een keuken langs een der wanden*): *zet dit bord op de –.*

Aan'rechten, rechtte –, h. –gerecht (*het gerecht op tafel zetten, opdisschen*): ook: *een gastmaal –*, geven.

Aan'rechtkeuken, v. –keukens: *naast de kookkeuken ligt in dat hotel een groote –*, keuken, waar de spijzen opgeschept worden en het keukengerief wordt geborgen.

Aan'rechttafel, v. –tafels (*keukentafel, breede aanrechtbank zonder kastjes*).

Aan'reiken, reikte –, h. –gereikt (1 *onder het bereik brengen, overreiken*; 2 *terloops afgeven*): 1 *iem. een boek, een schotel –*;

2 *wil je me vanavond dat pakje even –?*
Aan'rekenen, rekende –, h. –gerekend (1 *iem. iets voor zekere waarde in rekening brengen*; 2 *een daad of eigenschap op zekere waarde schatten, beschouwen als*): 1 *iem. iets duur –*; 2 *zich iets als een eer –*.
Aan'rennen, rende –, i. en h. –gerend (*rennend naderen, snel naderen*): *de ruiterij kwam –*; *de brandweer zag men –*; *– tegen*.
Aan'richten, richtte –, h. –gericht (*veroorzaken*): *schade –, een bloedbad –*.
Aan'rijden, reed –, h. (1–6), i. (1–4) –gereden (1 *rijdende aan iets raken, tegen iets stooten met rijtuig, auto enz.* [*en het beschadigen*]; 2 *rijden in de richting naar iem. of iets*; 3 *rijdende zich naar iems. woning of verblijf begeven om een kort bezoek te brengen, boodschap af te geven enz.*; 4 *rijdende naderen*; 5 *iets in het voorbijgaan aanraken met een rijtuig, auto* [*en het beschadigen*]; 6 van paarden: *beginnen af te richten*): 1 *we reden aan en het spatbord in splinters*; 2 *hij reed recht op ons aan*; 3 *even aan het postkantoor, bij den dokter –*; 4 *daar kwamen de auto's –*; 5 *de chauffeur reed een kind aan*; 6 *vrijwel geen enkel paard was aangereden*; in deze bet. ook Toerijden.
Aan'rijgen, reeg –, h. –geregen (1 *aan een draad of koord rijgen*; 2 *vaster rijgen*): 1 *koralen, paarlen –*; 2 *schoenen –*.
Aan'risten, ristte –, h. –gerist (*aan een touw of koord rijgen*): *uien, vinken –*.
Aan'roeien, roeide –, i. en h. –geroeid (1 *roeiend naderen*; 2 *sneller, vlugger roeien*; 3 *roeiend botsen tegen*): 1 *komen –*; 2 *roei wat –!* 3 *tegen iets –*.
Aan'roep, m. –roepen (*bede, smeeking*).
Aan'roepen, riep –, h. –geroepen (1 *tot iem. roepen om hem te doen stilhouden, te laten antwoorden*; 2 *hulp van een hooger wezen vragen*; *vereeren*; 3 *in het voorbijgaan iem. afhalen*): 1 *de schildwacht riep mij –*; 2 *God –*; 3 *ik kom u van middag –*; **–ing,** v. –en (*het aanroepen*).
Aan'roeren, roerde –, h. –geroerd (1 *opzettelijk aanraken*; 2 *over iets terloops spreken*): 1 *roer mij niet –*; 2 *ik zal dat onderwerp niet of slechts even –*; zegsw. *een teere snaar –*, v. e. teere zaak spreken.
Aan'rollen, rolde –, i. (1), h. (2) –gerold (1 *rollend naderkomen*; 2 *rollend naderbrengen*): 1 *de golven kwamen bruisend –*; *het rijtuig rolde –*, naderde; *tegen iets –*; 2 *vaten –*.
Aan'rukken, rukte –, i. –gerukt (mil. *naderen van troepen*): *– op;* scherts. *laat nog een flesch –*, ophalen, brengen.
Aan'schaffen, schafte –, h. –geschaft (*aankoopen*, meestal met *zich*): *zich iets –*, zich voorzien van, koopen.
Aan'scharrelen, scharrelde –, h. –gescharreld (1 *komen aansukkelen*; 2 fig. *voortploeteren*): 1 *daar komt de kleine –*; 2 *bij gebrek aan personeel moeten we maar –*.
Aan'schellen, schelde –, h. –gescheld (*aanbellen*): *bij iem. –*; zie Aanbellen.
Aan'scherpen, scherpte –, h. –gescherpt (1 *weer scherp of scherper maken*; 2 *aanpunten*): 1 *een bijl –*; 2 *een potlood –*.
Aan'schieten, schoot –, h. (1, 2), i. (3) –geschoten (1 *licht kwetsen door een schot* inz. v. wild; 2 *haastig aandoen*; 3 *toesnellen op*): 1 *een haas –*; *aangeschoten*, licht dronken; 2 *een kleedingstuk –*; zegsw. *zijn verbeelding schoot vleugels –*, nam een hoogere vlucht; 3 *op iem.* (*komen*) *–*.
Aan'schijn, o. (1 *uiterlijk voorkomen, uiterlijk*; 2 *aangezicht*): 1 *het – der aarde na de zondvloed*; 2 *in het zweet uws –s*, (Bijbel); *in het – van de dood liegt men niet* (woorden van Oldenbarneveldt op het schavot), onmiddellijke nabijheid.
Aan'schikken, schikte –, h. –geschikt (*zich aan tafel zetten*): *de bruiloftsgasten schikten –*; *kom, vriend, schik mee aan!*
Aan'schoffelen, schoffelde –, h. –geschoffeld (*de paden, een bed met de schoffel bewerken, opnieuw schoffelen*): *paden wat –, om het onkruid te verwijderen*.
Aan'schouw, m. alleen in uitdrukkingen: *in – nemen*, overwegen, bezichtigen.
Aanschou'w(e)lijk, bn. en bw. (*duidelijk, helder voorgesteld nl. voor 't verstand, levendig*): 1 *– onderwijs*, waarbij de leerlingen aanschouwen, hetzij de dieren, planten, zaken, hetzij de afbeeldingen er van, bv. *het onderwijs in de physica zij –*; *–e voorstelling van abstracte begrippen*; 2 *iets – uitleggen*.
Aanschou'w(e)lijkheid, v. (*het aanschouwelijk zijn*): *de – v. h. onderwijs verhoogen*.
Aanschou'wen*, –schouwde, h. –schouwd (1 *zien, waarnemen*, eenigszins verheven; 2 *gadeslaan met eerbied, ontzag, ontroering*): 1 *wie heeft ooit zoo iets aanschouwd?* 2 *aanschouw de leliën des velds*; nog: *hij zal de dag van morgen niet meer –*, hij gaat sterven; *ten – van een groote menigte*, in tegenwoordigheid van, en niet: ten aanschouwe; z. Levenslicht.
Aanschou'wer, m. –s (*iem., die aanschouwt, die van iets toevallig getuige is*). Opm. Iem., die met belangstelling iets aanziet en volgt is een *toeschouwer*.
Aanschou'wing, v. –en (*het aanschouwen*; *voorstelling, zielebeeld*).
Aanschou'wingsonderwijs, o. (*onderwijs, dat ten doel heeft iem. stelselmatig in het aanschouwen en waarnemen te oefenen*); **–vermogen,** o. (*vermogen of kracht der ziel, om een beeld te vormen van het aanschouwde of waargenomene*).
Aan'schrappen, schrapte aan,h.–geschrapt (van woorden, cijfers enz.: *met een schrapje merken om de aandacht er op te vestigen*).
Aan'schrijven, schreef –, h. –geschreven (1 *in rekening brengen*; 2 *ambtelijk schrijven, bevelen, oproepen*): 1 *de dokter schreef me elke visite –*; 2 *de burgemeesters werden door den minister aangeschreven*; *op – van den minister*; nog zegsw. *bij iem. goed aangeschreven staan*, in de gunst staan.
Aan'schrijving, v. –en (*het aanschrijven* inz. in bet. 2; *het stuk, dat de – bevat*).
Aan'sjokken, sjokte –, is –gesjokt (*met zware, trage stappen aankomen*): *de beer kwam –*; *achter iem.* (*komen*) *–*.
Aan'sjorren, sjorde –, h. –gesjord (*krachtig toehalen of aantrekken van touwen*).
Aan'slaan, sloeg –, h. (in alle bet. behalve 10, 11), is –geslagen (1 *snel even tegen iets slaan*; 2 *zich strijken*; 3 *laten hooren*; 4 mil. *groeten*; 5 *in beslag nemen*; 6 *vasthechten, plakken aan een muur enz.*; 7 *ten verkoop aanbieden of stellen*; 8 *waardeeren, baseeren*; 9 *even een geluid laten hooren* inz. van honden; *waarschuwen door blaffen*; 10 *zich*

vastzetten op iets: *ruiten, ketels enz.*; Z.-N. ook: *beschimmelen*; 11 *wortels vatten*): 1 *een toets* –, op een toets slaan en een toon laten hooren; 2 *het paard slaat* –; 3 *een noot, toon* –; zegsw. *een (zekere) toon* –, laten hooren, in welke gemoedsstemming men is, meest ongunstig: zie Toon; 4 *voor een officier* –; 5 *goederen* –; 6 *aas, plakkaten* –; 7 *een huis* –; 8 *iets hoog* –; *iem. in de belastingen – voor* ....; 9 *de vogel, de hond sloeg aan*; 10 *de ruiten slaan* –; *de rook slaat* –, zet zich overal vast; Z.-N. *de taart slaat* –; 11 *de boomen willen niet* –.

Aan'slag, m. –en (1 *het aanslaan*, inz. *van belastingen*; *het bedrag der belasting*; 2 *misdadige toeleg, strafbare poging*; *poging tot moord*; 3 muz. *de wijze, waarop iem. de toetsen aanslaat*): 1 *een hooge* –; 2 *een – op iems. leven*; 3 *een goede – hebben*.

Aan'slagbiljet, o. –ten (*belastingbiljet*).

Aan'sleepen*, sleepte –, h. –gesleept (*sleepende nader brengen*): *balen* –, *koffers of kisten* –; fig. *met allerlei anekdotes komen* –, ze met de haren er bij sleepen.

Aan'slepen, sleepte –, i. –gesleept (1 *sleepvoetend naderen*; 2 Z.-N. *niet vooruitgaan*): 1 *daar komen de ossen* –; 2 *het werk sleept aan*.

Aan'slibben, slibde –, i. –geslibd (*door slibben ontstaan of grooter worden*), meestal met een onderwerp als: *grond, land*, of onpersoonlijk: *de oever slibt sterk* –; *het slibt voortdurend* –; **–slibbing,** v. –en (*het aanslibben*; *de aangeslibde grond*); **–sel,** o. –s.

Aan'slijmen, het geweer slijmde –, i. –geslijmd, d. i. van binnen aangeslagen door kruitslijm (*vuil worden*).

Aan'slijpen, sleep –, h. –geslepen (*scherpen*).

Aan'sluipen, sloop –, is –geslopen (*heimelijk naderen*): *daar kwam de kat* –.

Aan'sluiten, sloot –, h. –gesloten (1 *iets vast of vaster doen sluiten aan*; 2 *telefonisch verbinden*; 3 *aan iets anders passen*; *zonder gaping opvolgen*; 4 refl. *zich bij iem. of iets voegen, zijn partij kiezen, zijn meening volgen*): 1 *dit machinedeel zit los en moet beter aangesloten worden*; 2 *wil je me – met 15?* 3 *dit blad der trektafel sluit niet aan*; *het onderwijs der school sluit niet aan bij dat der handelsschool*; 4 *ik sluit me bij een stoet, een partij, den vorigen spreker* –; nog: mil. *de gelederen* –; *de treinen sluiten aan* –, het vertrek van de eene trein volgt op de aankomst van de andere; **–ing,** v. –en: *ik krijg geen* – (telefoon); *de – missen* (trein).

Aan'smeren, smeerde –, h. –gesmeerd (*met smeer, kalk enz. bestrijken*): *de dakpannen* –; zegsw. *iem. iets* –, verkoopen, zoodat de kooper bedrogen is, gmz.

Aan'snede, –snee, v. –sneden, –sneeën (houtzagersterm: *insnijding met de zaag*).

Aan'snellen, snelde –, is –gesneld (*snel, ijlings naderkomen*): *de politie kwam* –.

Aan'snijden, sneed –, h. –gesneden (*de eerste snede in iets doen, het eerste stuk afsnijden*): *een koek* –, *een taart* –.

Aan'snoeren, snoerde –, h. –gesnoerd (1 *door snoeren vast[er] maken*; 2 *aan een snoer rijgen*): 1 *een korset* –; 2 *kralen, paarlen* –.

Aan'spannen, spande –, h. –gespannen (1 *vastmaken van dieren aan een wagen enz. om ze te laten trekken*; 2 *strakker spannen*; 3 Z.-N. *samenspannen*): 1 *Jan, span de paarden* –*!* 2 *een snaar wat* –; 3 *met iem.* –.

Aan'spelen, speelde –, h. –gespeeld (Z.-N. *zijn jas* –, snel aantrekken).

Aan'speten, speette –, h. –gespeet (1 *aan het spit steken om te braden*; 2 *aan een houtje rijgen ten verkoop*): 1 *een haas* –; 2 *mootjes gebakken paling* –.

Aan'spoeden, spoedde –, is –gespoed (*met spoed naderen*): fig. *de winter spoedt* –.

Aan'spoelen, spoelde –, h. (1), i. (2) –gespoeld (1 *op het strand spoelen*; 2 *aangespoeld worden*): 1 *de zee heeft drie lijken –gespoeld*, aan land geworpen; *de rivier heeft al die grond hier –gespoeld*, d. i. gevormd door aanslibbing; 2 *drie mijnen spoelden aan*; **–ing,** v. –en; **–sel,** o. –s (*aanslibsel*).

I. Aan'sporen, spoorde –, i., h. –gespoord (1 *de sporen geven*; w.i.g.; 2 fig. *opwekken, aanmoedigen*): 1 *hij spoorde zijn paard* –, dreef het aan; 2 *iemand tot een daad* –; **–spoorder,** m. –s; **–sporing,** v. –en (*opwekking*).

II. Aan'sporen, spoorde –, is –gespoord (*met de spoortrein naderen, aankomen*).

Aan'spraak, v. –spraken (1 [*eenigszins plechtige*] *toespraak*; *de op schrift, in druk gebrachte aanspraak*; 2 *recht om het bezit of genot van iets te vorderen*): 1 *een – houden, doen*; *een vergadering met een – openen*; *heb je de – v. d. minister al gelezen?* 2 *– hebben op iets*; *– maken op iets*, eischen iets te bezitten of te verkrijgen; nog: *de zieke heeft wat – noodig*, gelegenheid om wat met iem. te praten; nog Z.-N. *– hebben*, vrijen of gevrijd worden.

Aanspraak'lijk of **Aanspra'kelijk** (*verantwoordelijk*; inz. *om schadevergoeding kunnende aangesproken worden*; *in rechten vervolgbaar*), b.v.: *ministers zijn verantwoordelijk, in hoeverre zijn ze –? zich voor iets – stellen*, zich verbinden om mogelijke schade te vergoeden; rechtst.: *de goederen van den schuldenaar zijn* –, als waarborg dienen; **–heid,** v. (*het aansprakelijk zijn*; *verantwoordelijkheid*).

Aan'spreken, sprak –, h. –gesproken (1 *het woord tot iem. richten*; 2 *een naam enz. geven*; 3 *zich tot iem. richten om iets te verkrijgen, een gunst, inlichting enz.*; 4 van geld enz.: *beginnen te gebruiken*): 1 *iem. op straat* –; 2 *met mijnheer* –; 3 *heb jij er al iem. om –gesproken?* 4 *zijn beurs* –, *de flesch* –; nog: (rechtst.) *iem. in rechten* –, voor het gerecht dagen; *iem. – voor een ander*, zich vergissen in de(n) persoon.

Aan'spreker, m. –sprekers (*dood-bekendmaker, bidder*): *het –soproer*.

Aan'staan, het stond –, h. –gestaan (*bevallen*): *die jongen, dat antwoord staat mij niet* –; ook: *de deur staat* –, op een kier.

Aanstaan'de 1 bn. (*nabijzijnd, op handen zijnde, eerstvolgend*): *de – week*; *– leeraren*; *Paschen is* –; zie **a.s.**; als bn. ook Aan'staande; **2** m. en v. –n (*verloofde*).

Aan'stalte, v. –n (*toebereidsel* bijna altijd in het mv.): *hij maakt –(n) tot die reis*; *– maken om te vertrekken*.

Aan'stampen, stampte –, h. (1), is (2) –gestampt (1 *vaster in elkaar stampen*; 2 *stampende naderkomen*): 1 *de aarde met een juffer* –; 2 *daar kwam hij –gestampt*.

Aan'stappen, stapte –, h. en i. –gestapt (1 *met spoed voortstappen*; 2 *stappend naderen*): 1 *stap wat –!* 2 *daar kwam grootje*

–! op iem. –; *bij iem.* –, even aanloopen.
Aan'staren, staarde –, h. –gestaard (*strak starende, aankijken, aanzien*): *iem.* –.
Aanste'kelijk, bn. (*besmettelijk; gemakkelijk op anderen overgaand*): *luiheid is* –.
Aan'steken, stak –, h. –gestoken (1 *vastmaken*; 2 *aan het branden brengen, opsteken van licht*; 3 *beginnen uit iets te tappen, openslaan*; 4 *besmetten*): 1 *een zool, een gesp even* –; 2 *de kaars, een sigaar* –; 3 *een vat bier* –; 4 *die typhuslijder zal al de zieken* –; *een aangestoken peer*, beginnende te rotten, door insecten beknaagd; spreekw. *Eén schurftig schaap kan een heele kudde* –, fig. één slecht mensch kan velen bederven.
Aan'stellen, stelde –, h. –gesteld (*benoemen*): *iem.* – *om de orde te bewaren, iem.* – *tot onderwijzer*; refl. *zich* –, zich gedragen, meestal ongunstig: *zich belachelijk* –; *stel je niet* –, [a]) doe niet dwaas, [b]) speel geen comedie; **–stelling,** v. –en (*de daad van aanstellen*; ook: *de akte van benoeming*).
Aanstel'lerig, bn., bw. (*druk, de aandacht willende trekken*): *een* – *student*; – *doen*.
Aanstellerij', v. –en (*blufferij, gemaaktheid, vertoon*): *wat een –! niets dan* –.
Aan'sterken, sterkte –, is –gesterkt (*sterker worden, toenemen in kracht*): *de zieke sterkt zachtjes* –; *zijn krachten sterken gaandeweg* –.
Aan'stichten, stichtte –, h. –gesticht (*het eerst veroorzaken, de eerste bewerker zijn*, meest. van iets kwaads): *tegen iem. kwaad* –; **–er,** m. –s (*bewerker*); **–ster,** v. –s: *de* – *dezer consternatie*; **–ing,** v.: *op* – *van*.
Aan'stippen, stipte –, h. –gestipt (*met een stip aanteekenen, aanstrepen*; fig. *terloops vermelden*; *terloops aanduiden*): *iets* –; *daar mij de tijd ontbreekt, kan ik uit het vele slechts dit* –; **–stipping,** v. –en.
Aan'stoken, stookte –, h. –gestookt (*beter doen branden*): *de kachel* –; fig. – *tot opstand enz.*, opruien; *een twist* –, feller doen worden; **–stoker,** m. –s: *straf de* –*s*.
Aan'stonds, bw. (*binnen weinige oogenblikken, dadelijk*): *al* –, reeds in het begin; *daar* –, even te voren. Opm. – is iets zwakker dan *terstond* (= oogenblikkelijk).
Aan'stoomen*, stoomde –, i. –gestoomd (1 *stoomend naderen*; 2 *met trein, stoomboot naderen*): 1 *de trein, de boot komt* –; *tegen iets* –, stoomend botsen; 2 *daar komen zij* –.
Aan'stoot, m. (eig. *stoot* in deze bet. in onbruik; fig. *oorzaak van ergernis, aanleiding tot zonde; ergernis*): – *geven; steen des –s* (Bijbel, Jes. 8 : 14), reden tot ergernis; – *nemen aan*, gehinderd zijn. Opm. – is iets zachter dan *ergernis*.
Aanstoo'telijk*, bn. en bw. (*ergerlijk, hinderlijk, onbetamelijk*): *een –e verwaandheid; zich* – *gedragen*; **–heid,** v.
Aan'stooten*, stiet (of: stootte) –, h. –gestooten (*stootend aanraken, vooral om iems. aandacht te wekken*; Z.-N. *zonderling kleeden*): *iem. tegen iets* –, met een stoot duwen tegen; *wij stieten elkaar* –; *laten wij eens* –, klinken; Z.-N. *wat is dat kind aangestooten!*
Aan'stormen, stormde –, is –gestormd (*stormend* d. i. *met snelheid, in wilde vaart naderen*): *de cavalerie kwam* – *op den vijand*.
Aan'stouwen, stouwde –, h. –gestouwd (*dicht op elkaar pakken*): *de lading* –.
Aan'strepen, streepte –, h. –gestreept (*met een streep teekenen of merken*): *een plaats in een boek* –.
Aan'strijken, streek –, h. –gestreken (*strijken langs iets*): *een lucifer* –, doen ontbranden; ook: *een muur, de pannen* –, met kalk bestrijken.
Aan'strompelen, strompelde –, is –gestrompeld (*strompelend naderen*): *komen* –.
Aan'stuiven, stoof –, is –gestoven (1 van zand: *naar een plaats toestuiven, en zich daar ophoopen*; 2 *snel, onstuimig, driftig naderen*): 1 *aangestoven zand*; *het* – *der duinen*; 2 *een woeste ruiterbende kwam* – (*op*).
Aan'stuiving, v. –en (*het aanstuiven van zand; aangestoven zandophooping*).
Aan'sturen, stuurde –, h., i. –gestuurd (van schepen: *naar een bepaald punt richten, ergens heen sturen*): *op de haven* –; fig. *doelbewust* – *op bezuiniging*.
Aan'stuwen, stuwde –, h. –gestuwd (scheepst. *aanstouwen*): zie Stuwen.
Aan'sukkelen, sukkelde –, is –gesukkeld (1 *sukkelend naderen*; 2 *sukkelend zien te vorderen*): 1 *de kranke kwam aan de arm van de verpleegster* –; 2 *en nu sukkelen we maar wat aan*; zie Sukkelen.
Aan'tal, o. (*een onbepaalde hoeveelheid* met de bijgedachte aan *veel, groote hoeveelheid*): *een* – *menschen, paarden, boeken; een groot* –, menigte; *een leger in* – *overtreffen*.
Aan'tasten, tastte –, h. –getast (*aanvallen, aangrijpen*): *den vijand* –; fig. *iem. in zijn eer* –; *zijn kapitaal* –, gedeeltelijk verbruiken; *aangetast worden, zijn door een ziekte; zijn longen zijn aangetast*.
Aan'teekenboek*, o. –boeken (*boekje om er iets in aan te teekenen; notitieboekje*); **–boekje*,** o. –s: *ik zoek mijn* –.
Aan'teekenen*, teekende –, h. –geteekend (*met een teeken merken*: 1 *opschrijven*; 2 *zich in ondertrouw laten opnemen*; 3 *inschrijven voor de verzending*): 1 *iets* –; 2 *de verloofden teekenen morgen aan* (in samengest. tijden, meest. passief: *mijn zuster is aangeteekend*); 3 *een brief, een pakket laten of doen* –; nog: *verzet, protest* – *tegen*, openlijk verklaren, dat men iets niet goedkeurt, protesteeren; *hooger beroep* –, in hooger beroep gaan; nog Z.-N. *aangeteekend staan*, aangeschreven; **–geld*,** o. –gelden (*15 cts of meer, op de post te betalen voor het laten inschrijven van brief of pakket*).
Aan'teekening*, v. –en (*het aanteekenen; het aangeteekende; noot, nota*; *op- of aanmerking*): – *van iets houden*; *–en bij een verslag maken; ik zal mijn –en eens nazien*.
Aan'teekeningspartij*, v. –partijen (*bruidspartij op de dag van de ondertrouw*).
Aan'telen, teelde –, h. –geteeld (*fokken* [*van dieren*]; *aankweeken* [*van gewassen*]); **–teelt,** v. (*aanfok, -kweeking*).
Aan'tiegen; zie Aangetogen.
Aan'tijgen, teeg –, h. –getegen, ook: tijgde –, h. –getijgd (*kwaadwillig ten laste leggen, aanwrijven*), vero.; meestal in de onbep. wijs; **–tijger,** m. –s; **–tijging,** v. –en; Z.-N. rechtst. *een* – *van kwade bedoeling*.
Aan'tocht, m. (*nadering*): *de* – *van den vijand*; *in* – *zijn*. naderen, op komst zijn.
Aan'toonen*, toonde –, h. –getoond (1 *doen zien, doen opmerken*; 2 *de waarheid van iets doen opmerken, bewijzen*; 3 *aanduiden, uitdrukken*): 1 *de gebreken van een werk* –;

2 –, *dat een bewering geen steek houdt*; 3 *zijn houding toonde –, dat hij* .....

Aantoo'nende wijs*, v. (*indicatief*).

Aan'treden, trad –, h. en i. –getreden (*met regelmatige tred bedaard aankomen*; mil. *op de aangewezen plaats in het gelid gaan staan*): *de manschappen gaan –.*

Aan'treffen, trof –, h. –getroffen (1 *toevallig ontmoeten*; 2 *vinden*): 1 *iem. ergens –*; 2 *dat woord zul je bij Vondel niet dikwijls –.*

Aan'trek, m. Z.-N. zegsw. – *hebben,* [a]) gewild zijn, [b]) veel aanloop hebben.

Aantrek'kelijk, bn.; –er, –st (*bekoorlijk, aanlokkelijk*): *het nieuwe is altijd –*; nog: *zij is zeer –*, lichtgeraakt; **–heid,** v. –heden: *de – verhoogen.*

Aan'trekken, trok –, h. (1, 2, 3, 4, 5, 7), is (6) –getrokken (1 *tot zich trekken*; 2 *aanlokken, bekoren*; 3 *iets vaster doen sluiten*; 4 van kleedingstukken enz.: *aandoen*; 5 *door trekken aan het branden brengen*; 6 *aan het branden raken*; 7 refl. *ter harte nemen, er zorg voor dragen*; *zich over iets gekrenkt of bedroefd gevoelen*): 1 *de magneet trekt ijzer aan*; 2 *dat voorstel trok mij aan*; *zich zeer aangetrokken voelen tot iem., iets*; 3 *trek de knoop vaster aan*; 4 *een jas, schoenen –*; 5 *een sigaar –*; 6 *de kachel trekt toch nog aan*; 7 *de voogd trok zich van zijn pupil niets aan*; *ik trek mij die woorden aan*; *zich iems. lot –*; z. Schoen; **–trekker***, m. –s (Z.-N. *laarzentrekker*); **–trekking,** v. (*werking der natuurkracht, waardoor de lichamen elkaar trachten te naderen*): *magnetische –*; *scheikundige – of verwantschap*; **–trekkingskracht,** v.; zie Adhaesie, Cohaesie.

Aan'trippelen, trippelde –, is –getrippeld (*met kleine pasjes naderen*): *komen –.*

Aanvaar'den, –vaardde, h. –vaard (1 *ondernemen, beginnen*; 2 *op zich nemen*; 3 eenigszins deftig: *in bezit of gebruik nemen*; *betrekken*): 1 *een reis –*; 2 *een bevel, bewind, regeering –*; 3 *een geschenk –*; *het huis is 1 Mei te –*; rechtst. *een boedel, een erfenis –*, in bezit nemen als erfgenaam; **–ing,** v.

Aan'vaarpaal, m. –palen (*paal in een haven bij een brug enz. om het aanvaren van schepen tegen oever of brug te voorkomen*).

Aan'vaart, v. (*varende aankomst*), alleen in: *de aan- en afvaart van schepen.*

Aan'val, m. –vallen (*het aangrijpen*): (mil.) *een – afwachten, afweren, afslaan*; *een – van beroerte*; *een – van koorts, van woede*, plotselinge, kortstondige aandoening.

Aan'vallen, viel –, h., i. –gevallen (*gewelddadig aangrijpen*; fig. *aantasten*): (*op*) *den vijand –*; fig. *de godsdienst –*; **–valler,** m. –s; **–vallend,** bn. en bw. (*aantastend, aangrijpend*): *– en verdedigend verbond*; z. Offensief; *– te werk gaan*, op –e wijze; of: **–vallenderwijs** of **–wijze,** bw.

Aanval'lig, bn.; –er, –st (*lief, aanminnig*): *een – kind*; **–heid,** v. –heden.

Aan'valsfront, o. –en (*front v. e. vesting of gedeelte der vijandelijke linie, tegen hetwelk de aanval is gericht*); **–kreet,** m. –kreten; **–mijn,** v. –en (*tegen verdedigingswerken gegraven of anderszins aangebrachte mijn*); **–plan,** o. –plannen; **–punt,** o. –en (*het punt, waartegen de aanval wordt gericht*); **–sein,** o. –en of **–teeken,** o. –s; **–wapen,** o. –s (*wapen, bestemd, om er mee aan te vallen*).

Aan'vang, m. (*begin*): *in de – dezer eeuw, van de – af, een – nemen*, beginnen; *reeds bij de –*; *een – maken met*, beginnen. Opm. – is niet zoo gewoon als *begin.*

Aan'vangen, ving –, h., i. –gevangen (1 *beginnen te gebeuren*; 2 *beginnen te doen*; 3 *doen*): 1 *de reis, de arbeid ving eindelijk –*; 2 *een gesprek, een arbeid –*; 3 *wat moet ik –, wat nu – ? wat heb ik aangevangen! wat zullen wij er mee –? hoe dat –*, aanleggen ? Zie opm. Aanvang; **–er,** m. –s (*iem., die met iets begint* inz. *twist veroorzaakt*).

Aan'vangspunt, o. –en (*punt van begin*).

Aanvan'kelijk, bn. en bw. (*waarmee begonnen wordt, in het begin*): *het – leesonderwijs, de –e snelheid*; *– eenige winst behalen.*

Aan'varen, voer –, h. (2, 3), i. (1, 3) –gevaren (1 *varend naderen*; *in de richting van iets varen*; 2 *varend aanbrengen*; 3 *tegen iets varen*): 1 *de duikboot voer op ons aan*; 2 *de schepen varen zand en grind aan*; 3 *tegen de brug –*; **–varing,** v. –en (*het aanvaren*, inz. *botsing van schepen*).

Aan'vatten, vatte –, h. –gevat (1 *voorzichtig aanpakken*; 2 *beginnen, aanvangen*; *ondernemen*): 1 *de poot van de hond –*; 2 *iets verkeerd –, iets flink –*; *een werk –.*

Aan'vechten, vocht –, h. –gevochten (lit. t. inz. in het volt. dw.; *aanvallen, bestrijden*): *door wanhoop, zijn driften aangevochten worden*; ook wel: *door de slaap aangevochten.*

Aan'vechting, v. –en (1 *moeilijk weerstaanbare neiging*; 2 *bekoring*): 1 *een – van slaap*; *geen – voelen om*; 2 *de –en der zonde.*

Aan'vegen, veegde –, h. –geveegd (*door vegen van stof of vuil reinigen*): *de kamer –.*

Aan'versterven (*bij erfenis toevallen*), inz. als volt. deelw.: *–verstorven goederen.*

Aan'vertrouwen, vertrouwde –, h. –vertrouwd (*toevertrouwen*): *iets iem. –*, vol vertrouwen ter bewaring geven; minder in gebruik is: Aanbetrouwen in deze bet.

Aan'verwant 1 bn. (1 *vermaagschapt*; 2 *door afstamming of anderszins met elkaar in verband staande*; *bijeenbehoorend*; meest *verwant*): 1 *hij is mij –*; 2 *de geneeskunde en –e vakken*; muz. *–e toonsoorten*; **2** m. en v. –verwanten (*aangehuwde verwant*); vr. ook: **–e**; **–schap,** v.

Aan'vetten, vette –, h. (1, 2), is (3) –gevet (1 *met vet bestrijken*; 2 *dikker maken, aandikken*; 3 *dikker worden*): 1 *gij moet de assen wat –*; 2 *letters –*; 3 *de koe is aangevet.*

Aan'vijlen, vijlde –, h. –gevijld (*met e. vijl scherper maken*): *de punten v. e. zaag –.*

Aan'vlakken, vlakte –, h. –gevlakt (*het metselwerk glad pleisteren, aanrazeeren*).

Aan'vletten, vlette –, h. –gevlet (*aarde, zand met een vletschuit aanvoeren*).

Aan'vliegen, vloog –, i. –gevlogen (1 *vliegend naderen of snel naderen*; 2 *heftig en plotseling aanvallen*): 1 *een duif, een kogel kwam –*; 2 *hij vloog mij – van woede*; *op iem. –.*

Aan'voegen, voegde –, h. –gevoegd (*samenvoegen, aanhechten*): *aan een plank een stuk –*; **–voegsel,** o. –s (*toevoegsel*).

Aanvoe'gende wijs, v. (*conjunctief*).

Aan'voer, m. –en (1 *het aanvoeren*; *ter markt brengen*; 2 *het aangevoerde*; 3 *het aanvoeren door geleidingsbuizen*): 1 *de – van bouwmaterialen*; *de – van levensmiddelen*; 2 *een ruime –*; 3 *de – van gas, water enz.*; **–buis,** v. –zen; **–pijp,** v. –en; z. ald.

Aan'voerder, m. –s (mil. *hoofd, bevel-*

hebber): *een bekwaam* –; *hij was de* –.
Aan'voeren, voerde –, h. –gevoerd (1 *geleiden* inz. *als bevelhebber*; *bevel voeren over*; 2 *met een vervoermiddel aanbrengen*; 3 *bijbrengen als bewijs, tot staving*): 1 *een rooverbende* –; *de troepen* –; 2 *hout, steen, kalk* –; 3 *iets als bewijs* –; *argumenten – tegen*; *iets te zijner verontschuldiging* –; **–voering,** v. (*het aanvoeren* in bet. 1, 2, 3; dikwijls met *onder*): *onder – van een generaal*, bevel.
Aan'voerbuis, –pijp, v. –pijpen, –buizen (nl. *tot aan- of toevoer v. e. vloeistof, stoom enz.*).
Aan'vraag of **–vrage,** v. –vragen (1 [*officieel*] *verzoek*; rechtst. – *tot eerherstel, herziening*; 2 *het aangevraagde*): 1 *om iets – doen*; *op* –; 2 *zijn – is verworpen.*
Aan'vragen, vraagde of vroeg –, h. –gevraagd (*iets* [*op officieele wijze*] *vragen aan een bevoegde macht*): *eervol ontslag* –.
Aan'vullen, vulde –, h. –gevuld (*geheel vullen*; *het ontbrekende bijvoegen*; *voltallig maken*): *de voorraad* –; *een regiment* –; *elkaar* –; *een leemte* –; *het bestuur* –.
Aan'vullingsbegrooting*, v. –en (*aanvullende begrooting*): *de – dient om de toestemming der Kamer te krijgen voor een uitgave, die niet bij de algemeene begrooting werd aangevraagd*; **–examen,** o. –s (*bv. voor hen, die eindexamen Gymnasium A hebben en in die vakken willen studeeren, waarvoor B vereischt wordt*); **–troepen,** m. mv. (*manschappen tot het voltallig maken v. e. gedund leger of tot versterking*).
Aan'vulsel, o. –s (*datgene, waarmee men iets aanvult*): *kaf als* –, *zemelen als* –.
Aan'vuren, vuurde –, h. –gevuurd (*aanwakkeren*; *aansporen* [*tot iets goeds*]): *iems. moed* –; *de troepen* –; **–vuring,** v. –en.
Aan'waaien, het waaide (woei) –, h. en i. –gewaaid (*door de wind nader gevoerd worden*): *er zal hier veel zand* –; fig. *waarvandaan kwam hij –?* scherts. *de kennis zal u niet* –, onverwachts en toevallig zonder moeite in uw bezit raken.
Aan'waggelen, waggelde –, i. –gewaggeld (*waggelend naderen*): *de dronkaard kwam* –.
Aan'wakkeren, wakkerde –, h. (1), i. (2) –gewakkerd (1 *sterker doen worden*; *aansporen, opwekken*; 2 *sterker, heviger worden*): 1 *dat woord zal hem* –; 2 *zijn oude genegenheid wakkerde aan*; *de wind wakkerde aan.*
Aan'was, m. –sen (*het grooter worden door op- en aanslibbing*): – *van grond, recht van* –; fig. – *van bevolking*, toeneming; Z.-N. ook: *uitwas, aangroeisel.*
Aan'wassen, wies –, i. –gewassen (1 *grooter worden, toenemen*; 2 *aan iets vastgroeien*): 1 *de beek wies tot een stroom* –; *het land wast hier sterk* –; 2 *de schors is weer –gewassen.*
Aan'wassing, v. –en.
Aan'wenden, wendde –, h. –gewend (*gebruiken, besteden*): *zijn gezag* –, *zijn invloed* –, *allerlei middelen* –; **–wending,** v. (*gebruik, toepassing*).
Aan'wennen, zich, wende zich –, h. zich –gewend (inz. van iets slechts: *z. tot een gewoonte maken*): *zich het snuiven* –.
Aan'wensel, o. –s of –en (*verkeerde gewoonte, hebbelijkheid*): *eigenaardige –s.*
Aan'werven, wierf –, h. –geworven (*krijgsvolk in dienst nemen*; fig. *leden winnen*).
Aan'wetten, wette –, h. –gewet (*door wetten scherp*[*er*] *maken*): *een mes* –.
Aan'wezen, o. (1 *het tegenwoordig zijn*; 2 *bestaan*): 1 *in mijn* –; 2 *het – verschuldigd.*
Aanwe'zend 1 bn. (*ergens tegenwoordig zijnde*): *de –e leden*; z. Eerstaanwezend; **2** zn.: *de –en*; gewoonlijk Aanwezigen.
Aanwe'zig 1 bn. (1 van personen: *tegenwoordig*; 2 van zaken: *voorhanden, ter beschikking*): 1 *de –e leerlingen*; 2 *de –e voorraden*; **2** zn. meest mv. *al de –en*; *het –e*, wat voorhanden is; **–we'zigheid,** v.
Aan'wijzen, wees –, h. –gewezen (1 *doen zien door te wijzen, nauwkeurig aanduiden*; 2 *iems. aandacht richten op iets*): 1 *de klok wijst de tijd* –; *iem. zijn plaats* –; 2 *de ware oorzaak* –; *iets of iem. als met de vinger* –, hem door allerlei toespelingen bijna openlijk aanduiden; *hij is de aangewezen man*, de meest bevoegde; nog: *hij is op zich zelf aangewezen*, heeft geen hulp.
Aanwij'zend, bn.: *een – vnw.* b.v. *die.*
Aan'wijzing, v. –en (1 *de daad van aanwijzen*; 2 *het aanwijzende: opheldering, voor-, inlichting*; 3 *assignatie*): 1 *de fout kun je zonder – wel vinden*; 2 *dit feit was een – voor de politie*, vingerwijzing; (rechtst.) Z.-N. – *van schuld*; 3 *een – op de schatkist.*
Aan'winnen, won –, h. –gewonnen (1 *in zijn bezit brengen*; 2 *in eenig opzicht toenemen*): 1 *leden* –; *land* –, verkrijgen door aanslibbing; 2 – *in kracht*; **–ning,** v. –en.
Aan'winst, v. –en (1 *het aanwinnen*; 2 *het aangewonnene*): 1 *een – van leden*; 2 *de belangrijke –en van de bibliotheek.*
Aan'wrijven, wreef –, h. –gewreven (eig. *wrijven tegen*; fig. *ten laste leggen, toedichten, aantijgen*): *ik laat mij zoo iets niet* –.
Aan'zanden, zandde –, h. (1), i. (2) –gezand (1 *met zand aanvullen*; 2 *dichtzanden* [*door aanspoeling*]): 1 *een weg* –; 2 *de vaargeul zandt* –.
Aan'zeggen, zegde (zei) –, h. –gezegd (*min of meer plechtig* [*mondeling*] *bekend maken of laten bekend maken*; dikwijls met *laten*): *de dood, de geboorte* (*laten*) –; *de oorlog* –, verklaren; *men zou het hem niet* –, niet van hem denken; **–zegging,** v. –en: *exploit van* –; **–zegger,** m. –s (*hij, die aanzegt* inz. *geboorte of dood*).
Aan'zetriem, m. –riemen (*strijkriem of wetriem voor scheermessen*).
Aan'zetsel, o. (*aanzetstuk*; *neerslag, bezinksel*): – *in een stoomketel*, ketelsteen.
Aan'zetstaal, o. –stalen (*wetstaal* [van den slager]): *op het – het mes aanscherpen.*
Aan'zetten, zette –, h. (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7), i. (8) –gezet (1 *tegen iets, naast iets plaatsen*; 2 *een weinig openzetten*; 3 *vastmaken*; 4 *scherp maken*; 5 *aansporen, prikkelen tot*; 6 *aandrijven*; 7 schilderst. *aanleggen*, in bet. 6; 8 *zich met een korst* [*bezinksel*] *vastzetten aan de wanden*; in deze bet. ook reflex.): 1 *een dominosteen* –; *stoelen* –, nl. bij een tafel; zegsw. z. Dijk; 2 *de deur* –; 3 *knoopen* –; 4 *een scheermes* –; 5 *paarden* –; *leerlingen* –; dikwijls ong.: *iem. tot het kwade* –; 6 *bouten, schroeven* –; zegsw. zie Duimschroef; 7 *een schilderij in bruin* –; 8 *het – van ketelsteen, kruitslijm*; nog: in de onbep. wijs of volt. dw. met *komen*: *daar komt hij* – (of: *aangezet*), snel naderen; *met iets komen* –, aanbrengen, aanvoeren, fig.; **–zetting,** v. –en.
Aan'zetvijl, v. –en (*fijne, platte vijl*).

Aan'zeulen, zeulde –, h. –gezeuld (*aansjouwen*): *dees zeulen leeftocht* –.

Aan'zicht, o. –en (*het aanzien; aanblik; de uiterlijke vorm; voorkomen van iets*).

Aan'zien 1 zag –, h. –gezien (1 *naar iets of iem. met aandacht, met geduld kijken*; 2 *iem. in de oogen zien om hem op iets opmerkzaam te maken of een gemoedsstemming te kennen te geven*; 3 *beschouwen als*): 1 *hij zag dat tooneel glimlachend* –; *wij zullen dat nog een tijdje* –, dulden; 2 *wij zagen elkaar – en begrepen elkaar*; *iem. vragend, smeekend* –; 3 met *als* en *voor*: *iem. als een ander* –, hem beschouwen als men een ander doet; *iem. voor een ander* –, zich in de(n) persoon vergissen; nog: zegsw. *iem. op iets* –, verdenken; *iem. met de nek, over de schouder* –, met verachting, minachting; – *doet gedenken*, het zien van iem. of iets maakt, dat men er aan denkt; *zonder – des persoons*, zonder te letten op stand enz.; **2** o. (1 in voorzetseluitdrukkingen; 2 *het bezien* inz. in zegsw.; 3 *eer, achting*): 1 *ten – van*, met betrekking tot; *te dien, dezen* –; 2 *iem. van – kennen*, uiterlijk; *zich het – geven van*, schijn; 3 *in – zijn*; *e. man v. –*, gezien.

Aan'ziend, bn. (*i. d. wapenkunde*): *twee –e leeuwen*, met de beide oogen naar den beschouwer gekeerd, of elkaar aankijkend.

Aanzien'lijk 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *voornaam*; 2 *belangrijk; groot*): 1 *een –e familie*, deftig, rijk; 2 *een –e lengte*; *een – vermogen*; **2 –en,** m. mv. (*voorname personen*): gesch. *de vergadering der* –; zie Notabelen.

Aan'zijn, o. (1 *tegenwoordigheid*; 2 *bestaan, het niet denkbeeldig, maar werkelijk in wezen of leven zijn*): 1 *zoo iets in mijn –!* 2 *God riep de wereld in het* –; *het – geven aan iets*, doen ontstaan; *het – verschuldigd aan.*

Aan'zitten, zat –, h., i. –gezeten (*zitten aan of bij iets aan de disch, aan het maal*): *we zijn –gezeten*, zitten aan tafel; *met iem.* –, eten; *de –den of aangezetenen.*

Aan'zoek, o. –en (*verzoek; huwelijksaanzoek*): *een – afwijzen*; *een – ontvangen*; *een – doen bij een meisje*; z. Aanzoeken.

Aan'zoeken, zocht –, h. –gezocht, inz. in met het volt. deelw. samengestelde tijden (*aanzoek doen*): *hij heeft mij –gezocht om steun*; *zij is al driemaal –gezocht* (of: *h. drie aanzoeken gehad*), ten huwelijk gevraagd.

Aan'zoeven, zoefde –, i. –gezoefd: *–de auto's.*

Aan'zuiveren, zuiverde –, h. –gezuiverd (*vereffenen, het nog schuldige betalen*): *belasting* –; *een tekort* –; **–ing,** v. –en.

Aan'zweepen*, zweepte –, h. –gezweept (*met de zweep aandrijven*; meestal fig. *krachtig aansporen, aanzetten*): *iem., die lui is,* –.

Aan'zwellen, zwol –, i. –gezwollen (*meer en meer zwellen*, minder sterk dan *opzwellen*): *de tonen kunnen* –, *de vloed kan* –.

Aap*, m. apen (1 *bekend zoogdier*; 2 fig. *dom, leelijk, boosaardig enz. schepsel, met de eigenschappen v. e. aap*): 1 apen (Lat. pitheci) der oude wereld (catarrhina) o. a. *gorilla's, chimpansé's, orang-oetans*; der nieuwe wereld (platyrrhina) o. a. *brulapen, slingerapen*, meestal met grijpstaarten, alle zonder wangzakken; 2 *je bent een rechte* –; *die – van een jongen!* zegsw. *iem. voor den – houden*, voor de gek; –, *wat heb je mooie jongen spelen*, iem., die men vreest of ontziet, vleien door zijn kinderen of hoedanigheden te prijzen; *de – kwam uit de mouw*, de heimelijke bedoeling bleek; *in den – gelogeerd zijn*, [a]) een slecht logies hebben, [b]) er slecht aan toe zijn; *den – binnen* (of: *beet*, of: *weg*) *hebben*, het geld in zijn bezit; Z.-N. *de – v. h. spel zijn*, het kind v. de rekening.

Aap'achtig, bn. en bw. (*als een aap*): *–e manieren; zich – gedragen*, bespottelijk.

Aap'je, o. –s (*kleine, jonge aap*; vero. *huurvigilante* inz. *in A'dam*): *een – op een stokje.*

Aap'jessnuif, v. (*snuif met nieskruid*).

Aap'jeszeep, v.; zie Brand **I.**

I. Aar, m. aren (*arend*); vero., lit. t.

II. Aar, v. aren (plantk. *bloeiwijze van ongesteelde bloemen langs een gemeenschappelijke spil; korenaar*): *een rijpe –, een volle –.*

III. Aar, v. aren (*ader*); **aartje,** o. –s.

IV. Aar, vnw. (samentrekking van: *ander*; in samenst. of gew.): *hij sprak van het een en het aar; elk–, malk–.*

I. Aard*, m. (*wezen, natuur*: 1 v. planten en dieren: *natuurlijke eigenschappen*; 2 v. personen: *innerlijk wezen, inborst, karakter*; 3 *gezamenlijke hoedanigheden, karakteristieke eigenschappen*): 1 *een varken is vadsig van* –; *volgens de – der planten*; *dat is zoo de – v. h. beestje*, zijn natuur; 2 *driftig van* –; *dat ligt in zijn* –; z. Vaartje; 3 *zijn optreden was van die* –, zoo; *uit de – der zaak*, natuurlijkerwijze; nog: *werken, dat het een – heeft*, hard; Z.-N. *van den – zijn*, teringlijder.

II. Aard, v., verkorting van Aarde.

III. Aard, m. (Z.-N. *markt*): *Korenaard.*

Aard'aker, m. –s (*vlinderbloemige plant met eetbare wortelknollen*; Lat. lathyrus tuberosus).

Aard'appel, m. –s, –en (*onderaardsche eetbare stengelknol van de aardappelplant* [Lat. solanum tuberosus] *behoorende tot de familie der nachtschaden*; *de plant*): *de –s werden in de 16e eeuw uit Amerika naar Engeland overgebracht*; zegsw. *je bent maar een* –, zeer klein; *een mensch is geen* –, ieder wil op zijn tijd zijn verzetje.

Aard'appelbrandewijn, m. (*slechte jenever, uit het zetmeel van aardappelen*).

Aard'appelcampagne, v. –s (*de arbeid* [*het maken v. aardappelmeel*] *van één oogst in de aardappelmeelfabrieken*); (gn = nj).

Aard'appelkever; zie Coloradokever.

Aard'appelkriel, o. (*aardappels zoo groot als een stuiter of een klein ei*).

Aard'appelmeel, o. (*zetmeel uit de aardappelen*); **–stijfsel,** v.; **–vezel,** v. –s; **–ziekte,** v. –n (*ziekte, veroorzaakt door een ± 1830 uit Amerika naar Europa gebrachte schimmel*; Lat. phytophtora infestans).

Aard'as, v. (*denkbeeldige spil, waarom de aarde in 24 uur een omwenteling maakt*): *de – is korter dan de middellijn v. d. equator, doordat de aarde aan de polen is afgeplat.*

Aard'baan, v. (*elliptische baan van de aarde om de zon*); zie Ecliptica.

Aard'bei, v. –beien (*–bes, de vrucht van de aardbeiplant*; *de plant*, in het enkelvoud altijd *aardbeiplant*; *familie der roosachtigen*; Lat. fragaria elatior; *de vrucht is de opgezwollen bloembodem*): *–en met slagroom*; **–beiboom,** m. –en (*familie der Calycanthaceën, sierstruik uit N.-Amerika*).

Aard'beienbed, o. –bedden (*bed met aardbeiplanten*); **–gelei,** v.; **–jam,** v.; **–teelt,** v.; **–tijd,** m. (*tijd, dat de aardbeien*

rijp zijn, nl. tegen St.-Jan, 24 Juni).
Aard'beving, v. –en (*schudding, golving, trilling der aardkorst*): *tectonische –en*; **–bevingsmeter,** m. –s (*seismograaf*).
Aard'bezie, v. –beziën; zie Aardbei.
Aard'bodem, m. (*aardoppervlakte*): *verspreid over de geheele –.*
Aard'bol, m. –bollen in bet. 2 (1 *onze planeet*; 2 *aardglobe*): 1 *de as van onze –*; 2 *een metalen –.*
Aard'boog, m. –bogen (bouwk. *boog of gewelf onder een muur in de grond*).
Aard'boor, v. –boren (*boor tot het doen v. e. grondboring*, inz. *bij het mijnwezen*).
Aard'buil, v. –en (vero. *truffel*).
Aard'duivel, m. –s (*geschubde miereneter op Formosa, zoo genoemd door Hollandsche matrozen*).
Aar'de, v. (1 *de door ons bewoonde planeet*; 2 *de begane grond*; 3 *aardstof*; 4 *aardsoort*): 1 *de – met haar wachter, de maan*; 2 *ter aarde werpen*; 3 *droge, mulle –*; 4 *kleiachtige –*; *Engelsche –*, donker-grauwe of bruin-grijze delfstof o. a. gebruikt bij het polijsten van metalen; nog: zegsw. z. Dijk, Hemel, Voet; *in goede – vallen*, gunstig terecht komen, goed opgenomen worden; *ter – bestellen*, begraven.
Aar'debaan, v. –banen (*baan van aarde, als grondslag voor een kunstweg, waarop bv. de bovenbouw van een spoorweg enz. wordt aangebracht*; Z.-N. [*niet bestrate*] *veldweg*); ook: Aardebaan'.
Aar'dedonker, bn. (*zeer donker*).
Aar'degoed, o. (*aardewerk*).
I. Aar'den, aardde, h. geaard (1 *de aard, het karakter hebben van*; 2 *tieren*; *gedijen*; 3 *naar zijn zin wonen*; *zich gewennen*): 1 *hij aardt naar zijn vader*; 2 *die planten – hier niet*; 3 *hij aardt er best*; *hij kan er maar niet –.*
II. Aar'den, bn. (*van klei of aarde, van leem*): *een – wal, een – buis, pijp, – potten.*
Aar'deweg, m. –wegen (Z.-N. [*niet bestrate*] *veldweg of weg*).
Aar'dewerk, o. (*vaatwerk van aarde of klei* als keukengerief; *vazen, pullen enz.* als kamerversiering): *Delftsch –, Keulsch –*; **–werkwinkel,** m. –s (*winkel, waarin men aardewerk verkoopt*).
Aard'gas, o. (*methaan*).
Aard'geest, m. –en (*geest, die in de aarde woont: kabouter, kobold, aardmannetje*).
Aard'globe, v. –globes (*bol, waarop de geheele aardoppervlakte is afgebeeld*).
Aard'goed, o. (*mindere soort van tabaksblaren*): *– en zandgoed.*
Aard'gordel, m. –s (*een der vijf zonen of luchtstreken*): *de twee koude –s.*
Aard'hars, v. en o., –harsen (*mengsel van harsachtige stoffen, voorkomende in de aardlagen*): *– is bv. asphalt, aardpek.*
Aard'hommel, m. –s (*onder de grond nestelende hommel*; Lat. bombus terrestris).
Aard'hoop*, m. –en.
Aar'dig, –er, –st, **1** bn. (*een aangename indruk makend*: 1 *flink, lief, bevallig*; 2 *pleizierig, genoeglijk*; 3 *vriendelijk, welwillend*; 4 *vrij groot*; 5 iron. *onaangenaam; flauw*): 1 *een –e jongen; een – kind, twintje*; 2 *de voorstelling was zeer –*; 3 dikwijls met ontkenning: *dit is niet – van u*; 4 *een –e som*; *een – fortuintje*; 5 *zijn ontslag was een –e verrassing*; *wees nou niet zoo –*; nog: Z.-N. [a] zonderling, [b] geestig, [c] ongesteld; **2** bw. (*op een aardige* [in alle bet.] *wijze*; *erg, in hooge mate*): *het was er – vol*; *hij heeft – wat geld*; **–heid,** v. –heden (1 *het aardige, lieve, bevallige van iets* inz. van zaken; 2 *iets, dat een aardige indruk maakt*; *voorwerp, mop, ui*): 1 *de – is er (gauw) af*, het genoegen; *er is geen – in*, daar zit niet veel in; 2 *een – voor de kinderen meebrengen*; *zich met een – van iets afmaken*; zegsw. *voor de –*, grap; Z.-N. *dat is geen –*, niets bijzonders; nog: *– hebben, krijgen in iets*, pleizier; **–jes,** bw.: *er – geld verdienen*, heel wat.
Aard'kastanje, v. –s (*schermbloemige plant*; Lat. carum bulbocastanum); **–klomp,** m. –en (*groote kluit aarde*); **–klont,** v. –en; **–kloot,** m. –en (*aardbol*), vero.; **–kluit,** v. –en; **–korst,** v. (*het gestolde, buitenste deel der aarde*; *aardoppervlakte*); **–krekel,** m. –s (*molkrekel, veenmol*; Lat. gryllotalpa vulgaris); **–kuil,** m. –en (*kuil in de aarde, graf*); **–kunde,** v. (*wetenschap, leer v. d. vorming, het ontstaan, de bestanddeelen der aarde, der aardkorst*); **–kun'dige,** m. en v. –n (*geoloog*); **–laag,** v. –lagen (*een laag van aarde*; inz. *een laag van een bijzondere soort van aarde, deel v. de aardschors, in tegenstelling met andere lagen, van andere soort van aarde*); **–mannetje,** o. –s (*kabouter, aardgeest*); **–molm, –mulm,** o. en m. (*droge, losse, poeierige aarde*); **–muis,** v. –muizen (plantk. *aardaker*; dierk. *veldmuis*; z. ald.); **–noot,** v. –noten (*aardaker*; ook: *apennoot*); **–olie,** v. –oliën (*steenolie, petroleum*); **–oppervlakte,** v.; **–peer,** v. –peren (*samengesteldbloemige plant*, ook: *Jeruzalemsche artisjok*; Lat. helianthus tuberosus; *de peervormige, eetbare knol*); **–pek,** o. (*taaie asphalt, jodenpek*).
Aard'rijk, o. (*de aarde in haar geheel*, d. i. *met alles, wat er op of in is*; *aardbodem*; fig. *menschdom*).
Aard'rijkskunde, v. (*wetenschap, die zich de kennis van de aarde ten doel stelt*, inz. *van haar oppervlakte, bewoners, planten, betrekking tot andere hemellichamen enz.*; *geographie*): *de wiskundige –, de natuurkundige –*; **–kun'dig, 1** bn.: *een – woordenboek*; **2 –kun'dige,** m. en v. –n (*geograaf*).
Aard'rol, v. –rollen (landb. *steenen, houten of ijzeren rol om de kluiten te breken en de grond plat of vlak te maken*); zie Rol.
Aard'rook, m. (gewoonlijk *duivenkervel* genoemd; Lat. fumaria officinalis).
Aardsch*, bn. (1 *op de aarde betrekking hebbende*; *op de aarde*; 2 *met het karakter van het leven op de aarde*; *vergankelijk*): 1 *–e machten*; *het –e leven*; *een – paradijs*; 2 *het – geslacht*; nog: *het –e slijk*, het geld.
Aardsch'gezind*, bn.; –er, –st (*aan het aardsche gehecht*): *de –e mensch.*
Aard'schok, m. –schokken (*schok, plotselinge schudding of beving in de aardkorst*); **–schors,** v. (*buitenste deel der aardkorst*).
Aard'slak, v. –slakken (*naakte, d. i. huisjeslooze slak*; Lat. limax): *de witte –.*
Aard'tor, v. –torren (*tor, die op en onder de grond leeft, loopkever*; Lat. carabus); **–varken,** o. –s (*zoogdier*; Lat. orycteropus capensis): *het – aan de Kaap leeft van mieren*; **–veil,** o. (*hondsdraf*; zie ald.); **–verschuiving,** v. –en (*verzakking, verschuiving van grond*, inz. *langs berghellingen*); **–vloo*,** v.

–vlooien (*insecten, behoorende tot de goudhanen, zooals psylloides en haltica*), ook: Aardluis; **–vrucht,** v. –en (*eetbaar plantendeel dat in de grond zit*): *aardappels zijn –en*; **–was,** o. (*steenkalk, fossiele paraffine*).

Aard'werker, m. –werkers (*gronddelver*).

Aard'wind, v. –en (*dommekracht*).

Aard'winde, v. –winden (*akkerwinde*).

Aard'wolf, m. –wolven (*hyenaächtig roofdier in Afrika*; Lat. proteles cristatus).

Aard'worm, m. –en (1 dierk. *ringworm, pier*; Lat. lumbricus herculeus; 2 *de mensch*): 1 *de – wordt veel als vischaas gebruikt*; 2 *kunt gij, –, 't oogmerk van uw Schepper bevroeden?* ook inz. in bet. 2: –wurm.

Aar'landerveensch*, bn., bw. (eig. *als in Aarlanderveen, in Z.-H.*; fig. *ouderwetsch; boersch, ongemanierd, plomp*): *op z'n –.*

Aar'ling, m. –en (Z.-N. *bundel uitgeschud stroo*).

Aä'ron, Bijbel: de drie jaar oudere broeder van Mozes, de eerste hoogepriester; fig. *Mozes en –*, nl. Staat en Kerk.

Aä'ronsbaard, –kelk; z. Aronsbaard enz.

Aars, m. aarzen; z. Anus; **–darm,** m. –en (*endeldarm* inz. Z.-N.); **–gat,** o. (Z.-N. *onderste gedeelte van de boom*).

Aars'vin, v. –vinnen (*vin van een visch, bij de aars geplaatst*).

Aarts'bedrieger, m. –s (*zeer geslepen bedrieger*); **–bedriegster,** v. –s.

Aarts'bisdom, o. –bisdommen (*kerkelijk gebied v. e. aartsbisschop*): *het – Utrecht.*

Aarts'bisschop, m. –pen (*eerste of voornaamste bisschop eener kerkprovincie*): *de – van Utrecht*; **–bisschoppelijk,** bn., bw.

Aarts'broederschap, v. (R.-K. *onder de verschillende broederschappen de voornaamste of hoofdbroederschap*): *de – der H. Familie*; **–deugniet,** m. –en (*groote schelm*); **–dom,** bn., bw. (*in de hoogste mate dom*); **–domkop,** m. –koppen; **–engel,** m. –en (*engel van hoogere rang, uit het achtste der engelenkoren*): *de drie –en Michaël, Gabriël en Rafaël*; **–geweldenaar,** m. –s: *Napoleon, de –*; **–hertog,** m. –en (*hertog van hooge rang*): *de titel der prinsen uit het huis van Oostenrijk was –*; **–hertogdom,** o. –men (*groothertogdom*); **–kanselier,** m. –s of –en (R.-K. *Groot-Kanselier v. h. pauselijk hof*); **–leugenaar,** m. –s, –leugenaren (*doortrapte leugenaar*); **–liefhebber,** m. –s (*groot minnaar*), meestal ong.: *een – van jenever*; **–lui,** bn. (*in de hoogste mate lui*); **–luiaard,** m. –s; **–schelm,** m. –en (*doortrapte schelm*); **–vader,** m. –s en –en (*patriarch, stamvader*; ook: *eerwaardig grijsaard*): *de –s Abraham, Izaäk en Jacob; als een – tusschen de zijnen*; **–vaderlijk,** bn., bw.: *met –e deftigheid*; **–vijand,** m. –en (*doodvijand; de duivel*).

Aar'zelen, aarzelde, h. geaarzeld (eig. *achteruitwijken*; fig. *dralen, weifelen*): *– iets te doen*, niet terstond durven handelen uit vrees voor de gevolgen; **–ing,** v. –en (*talming, draling*): *met – tot iets overgaan.*

I. Aas, o. (1 *voedsel der dieren*; *prooi*; 2 *lokspijs*; 3 *kreng, rottend dier*): 1 *de vogels zoeken – voor hun jongen; ons lichaam wordt de wormen tot –*, prooi; 2 *de visch beet in het –*; 3 *een stinkend –.*

II. Aas, o. azen (1 *de één in het kaart-, dobbel-, domino- en potspel*; 2 *oude gewichtseenheid 0,047 dg*): 1 *dit is harten–, twee azen werpen, – blank*; in het biljartpotspel: *Wie heeft het –*, moet het eerst spelen? 2 *een ons had 20 engels en een engel 32 azen*; bij uitbr. *geen –je geduld*, ziertje.

Aas'dieren, o. mv. (dierk. *dieren, die hun eieren leggen in of zich voeden met het vleesch van doode dieren, bv. de aasgier*).

Aas'domsrecht, o. (*verouderde rechtsbedeeling in Friesland*): *aasdom* was een vonnis volgens Friesch recht in tegenstelling met een vonnis volgens Frankisch recht.

Aas'gier, m. –en (dierk. *kleine gier in Z.-Europa, Azië en Afrika, vale gier*; Lat. gyps fulvus): *de – voedt zich met doode dieren.*

Aas'kever, m. –s (*kever, die doode muizen, mollen enz. in de grond graaft en in het aas zijn eieren legt*; z. Doodgraver); **–tor,** v. –torren (*aaskever*).

Aas'vlieg, v. –en (*volksbenaming van eenige vliegensoorten inz. van de blauwe of grijze vleeschvlieg, die haar eieren op vleesch of op aas legt*, Lat. calliphora erythrocephala).

Aas'zak, m. –ken (Z.-N. *oneerlijke speler*); Z.-N. zegsw. *– doen*, oneerlijk spelen; zie ook Haarzak.

Aat'je, o. –s (kuilvisscherij: *netje van vier bij één m met een vlaggetje, dat boven water komt, zoodra het net niet meer gespannen is en gaat drijven*).

Aau 1 v. (*tweeklank*): *de – in miaauwen*; **2** tw., uitroep van pijn: *–, wat brand ik mij!*

AB' of **ABC',** o. AB's, ABC's (*alphabet*): fig. *het – der wetenschap*, de eerste beginselen; *iets kennen als het –*, [a]) door en door, [b]) goed van buiten.

Ab, voorzetsel (Lat. *door; van .... af*).

Ab absur'do (Lat. *uit het ongerijmde*).

Abaca', v. (Sp. *manilla-hennep*).

Abac'tis, m. –sen (Lat. *secretaris*).

A'bacus, m. abaci (Lat. [Gr. abax] *horizontale dekplaat van het kapiteel eener zuil; credenstafeltje; speeltafeltje; vierkant in een mozaïekvloer; telraam*).

Abandon' (Fr. *afstand, overgave; recht van overgave; hulpeloosheid; verlatenheid; losheid*; handelsrecht: *afstand door den eigenaar of medereeder v. e. schip van zijn aandeel in dat schip en de verdiende of nog te verdienen vrachtpenningen, ten einde zich van de aansprakelijkheid van de handelingen van schipper en boekhouder der reederij te ontslaan*).

Abandonneeren* (Fr. *laten varen, afstand doen van; de partij gewonnen geven*).

Abandonnement', o. (Fr. *prijsgeving, afstand*; handelsrecht: *afstand door verzekerde aan verzekeraar van het schip en al zijn rechten daarop ingeval van schade, die met totaal verlies kan worden gelijkgesteld, waartegenover de verzekerde recht krijgt op de volle verzekerde som*).

A-bàs' (Fr. *weg met!*).

Àbat-jour', o. –s (Fr. *schuin dakvenster, bovenlicht, vallicht; lampekap*).

Abattoir', o. –s (Fr. [*openbaar*] *slachthuis*).

AB'-bank, v. –en: *op de –– zitten*, nog moeten leeren spellen, beginner zijn; **–boek,** o. –en (*eerste spelboekje*); vero.

Abbé', m. –'s (Fr. *titel van een wereldlijken geestelijke in Frankrijk, België enz., in 't algemeen*), dikwijls foutief vertaald door *Abt.*

Abberdaan' of **Labberdaan',** v. (*zoute visch*, uit Le Labourd [Bayonne]).

Abbrevia'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. abbre-

viatio, van brevis = kort]: *af- of verkorting*); ook, Abbreviaturen.
ABC', o. (*het alphabet*); zie AB.
Abces', o. –sen (Fr. [Lat. abscessus = afzondering]: *ettergezwel*).
Abderiet', m. –en (*inwoner van Abdera in Thracië, het Kampen der oudheid, geboorteplaats van Demo'critus*; fig. *dom-grappige, onnoozele hals*).
Abdica'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. abdicatio]: [*vrijwillige*] *afstand van troon, ambt of goederen*), (t = s); **–diceeren*** (Lat. abdicare: *afstand doen van kroon, waardigheid, goederen enz.*); ook: (Fr.) Abdiqueeren.
Abdij', v. –en (Lat. abbatia, z. Abt; R.-K. *klooster voor mannen of vrouwen, door een abt of abdis bestuurd*); **–kerk,** v. –en.
Abdis', v. abdissen (Lat. abbatissa: R. K. *bestuurster van een abdij voor vrouwen*).
Abdo'men, o. Ned. –s, Lat. abdomina; (Lat. Fr. [*onder*]*buik*; v. e. insect: *achterlijf*).
Abeel'*, m. abeelen (Lat. albus = wit, eig. witboom, *witte abeel, zilverpopulier tot de wilgachtigen behoorende*; Lat. populus alba): *de* – (Lat. populus canescens) *is een bastaard van witte- en ratelpopulier.*
A'bel, bn. (Lat. habilis, Fr. habile: *bekwaam, mooi, kunstig*): in oudere taal en inz. in **Abele Spelen,** romantische tooneelstukken uit de Middeleeuwen.
Aberra'tie, v. –s, –tiën ([Lat. aberratio]: *afdwaling*; inz. *schijnbeweging der vaste sterren*; *afwijking van het licht*): *geestelijke* –.
Ab intesta'to (Lat. *zonder testament*): – – *erven,* bij versterf.
Abioge'nesis, v. (Gr. *spontane generatie*).
Abis'-perka'ra (O.-I. *afgeloopen! uit!*).
Abituriënt', m. –en (v. Lat. abire = weggaan: *hij, die een school verlaat, om naar een hoogere te gaan* inz. *die eindexamen Gymnasium doet*); **–e,** v. –n.
Abject', bn. (Fr. [Lat. abjectus = weggeworpen]: *verachtelijk, verworpen*). (j = j).
Ab'latief, m. –tieven (spraakk. *zesde naamval*); Lat. Ablativus, m. ablativi.
Ab'laut, m. –en (Duitsch, een term van den taalgeleerde Grimm: *regelmatige afwisseling van klinkers in verschillende woordvormen of met elkaar verwante woorden, optredend in verschillende Indogermaansche talen*): *de* – *in de stammen van sterke ww.*
Ablu'tie, v. –ties, –tiën (Lat. ablutio [abluere = afwasschen]: *afwassching*; R.-K. *het reinigen der handen van den priester in de Mis na de H. Communie*; rechtst. *het doen ophouden eener begonnen strafvervolging*).
Abnormaal', bn. en bw. (Fr. [Lat. abnormalis v. norma = regel]: 1 *ongewoon, van de vorm of regel afwijkend*; 2 *eenigszins in zijn geestvermogens gekrenkt*; 3 *misvormd, gebrekkig*): 1 *een –male toestand*; *een – lage temperatuur*; 2 *sedert is hij eenigszins* –; 3 *een –male schedel*; soms Abnorm.
Abnormaliteit', Abnormiteit', v. –en (Fr., of Eng. abnormity: *onregelmatigheid*; *misvorming*).
Aboli'tie, v. (Fr. [Lat. abolitio]: *afschaffing, opheffing*, strafrecht: *het opgeven van het recht tot strafvervolging of tot het voortzetten v. e. aangevangen vervolging*).
Abomina'bel, bn., bw. (Fr. [Lat. abominabilis v. abominari = verfoeien]: *verfoeielijk*).
Abondant', bn. (Fr. [Lat. abundans = overvloeiend]: *overvloedig, bij de vleet*).
Abonné', Fr. m. –'s; zie Abonnent.
Abonneeren*, zich – op (Fr. s'abonner: *zich voor een vaste som het recht verzekeren, om voor een bepaald aantal keeren gebruik te maken van een of ander*, b.v. *van het spoor*; *inteekenen op een tijdschrift enz.*).
Abonnement', o. –en (Fr. *het zich abonneeren*; *inschrijving, inteekening*; *de prijs, het bewijs van abonneeren*; *abonnementskaart*): *een – nemen op een krant, voor een theater enz.*; *op vertoon van het* –.
Abonnements'concert, o. –concerten (*concert voor de abonné's*); **–kaart,** v. –en (*bewijs van abonnement*).
Abonnent', m. en v. –en (*iem., die zich geabonneerd heeft*); ook, Abonné.
Abori'gines, Lat.; zie Autochthonen.
A bout portant', bw. (Fr. eig. *met het pistool op de borst*: *vlakbij*; fig. *op den man af*).
Ab o'vo (Lat. eig. *van het ei af*; fig. *van het begin af*): *een zaak* – – *behandelen.*
Abracada'bra, o. (oudtijds: *een geschreven tooverspreuk der gnostieken, dienst doende als amulet*; thans: *wartaal, nonsens*).
A'braham, A'bram, m. stamvader d. Hebreën; zegsw. *in –s schoot zitten*, rustig, aangenaam zitten, rustig leven; *hij weet, waar – de mosterd haalt*, hij is op de hoogte.
Abrégé', o. –'s (Fr. *uittreksel, kort begrip*).
Abrevia'tie, v.; zie Abbreviatie.
Abrikoos', Fr. abricot, oorspr. Arab.; uit Lat. praecox = vroegrijpe (perzik); **1,** m. –kozen (*abrikozeboom tot de roosachtigen behoorende*; Lat. rubus armeniaca); **2,** v. –kozen (*vrucht van de abrikozeboom*).
Abriko'zeboom, m. –en, **–pit,** v. –pitten; **–stam,** m. –stammen; **–tak,** m. –takken.
Abriko'zengelei, v.; **–taart,** v. –en; **–vla,** v. –vlaas.
Abroga'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. abrogatio]: *afschaffing*; *intrekking van een wet*; ook: *vervanging door een andere*).
Abrupt', bn. en bw. (Lat. abruptus: *afgebroken*; *plotseling, opeens*; *onsamenhangend*).
Absent', Fr. (Lat. absens), **1** bn. (1 *afwezig*; 2 *verstrooid*): 1 *hij is dikwijls* –; 2 *zij is weer* (*heelemaal*) –; **2** als zn. m. of v., meestal in 't mv.: Absenten.
Absenteeren*, zich (Fr. s'absenter: *zich verwijderen*).
Absenteïs'me, o. (Fr. absentéisme: *het stelselmatig afwezig zijn*; ook: *het elders wonen van wie uit een bepaalde streek hun geld trekken*): *het – der Kamerleden.*
Absen'tie, v. –s, –tiën (Lat. absentia: *afwezigheid*; fig. *verstrooidheid*); **–lijst,** v. –en (*aanteekeninglijst der absenten*). (t = ts).
Absi'de, v. –s (Fr. *koornis eener kathedraal achter het hoogkoor*); ook: **Ab'sis.**
Absint'(h), o. en v. (Fr. absinthe, oorspr. Gr.-Lat. *alsem*; *likeur op alsem getrokken*).
Ab'sis, v. –sen (Lat.-Gr. [v. apto = ik voeg aaneen]: *abside*; ook: *term in de analytische meetkunde*).
Absolu'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. absolutio]: R.-K. *vergiffenis der zonden in de biecht*; *kwijtschelding*): *de – geven.*
Absolutis'me, o. (Fr. [v. Lat. absolutus = losgemaakt v. alles]: *al wat onbeperkt is*; *regeeringsvorm zonder grondwet*; *onbeperkte alleenheerschappij*).

Absolutist', m. of v. –en (Fr. *voorstander van onbeperkte alleenheerschappij*).
Absoluut', bn. en bw. (Fr. [Lat. absolutus]: *volstrekt, volkomen; onvoorwaardelijk, onbepaald*): *–lute stilte; – niet(s); –lute neutraliteit; – onvermijdelijk*; muz. *–lute muziek*, zie Programmamuziek.
Absolveeren* (Lat. absolvere: 1 *vrijspreken*, inz. R.-K. *ontbinden, kwijtschelden v. zonden*; 2 *voleinden*): 1 *iem.* –; 2 *het gymnasium* –.
Absorbeeren* (Fr. [Lat. absorbere]: *opslorpen*; fig. *geheel bezighouden*).
Absorp'tie, v. (Fr. [Lat. absorptio]: *opslorping*); **–vermogen,** o. (t = s).
Absou'te, v. (Fr. [van Lat. absolvere]: *de [gezongen] gebeden en zegen, in de R.-K. kerk bij en om de doodkist*).
Abstinent', bn. (Fr. [Lat. abstinens]: *zich onthoudend, matig*).
Abstinen'tie, v. (Lat. abstinentia: *onthouding, van spijs en drank*, inz. *van vleesch, zuivel, eieren*). (tie = sie).
Abstract', bn., bw.; –er, –st (Fr. [Lat. abstractus]: 1 *afgetrokken; het tegengestelde van concreet*; 2 *verstrooid*): 1 *–e begrippen; – denken*; 2 *die leerling is erg* –.
Abstrac'tie, v. –s, –tiën (Lat. abstractio: *afgetrokkenheid; een afgetrokken of algemeen begrip; verstrooidheid*).
Abstraheeren* (Lat. abstrahere: *aftrekken; afleiden; in gedachte afzonderen*).
Absurd', bn., bw. (Fr. [Lat. absurdus = valsch klinkend]: *ongerijmd, dom, dwaas, zot*).
Absurditeit', v. –en (Fr. [Lat. absurditas]: *ongerijmdheid, dwaasheid*).
Abt, m. –en (Lat. abbas [Chaldeeuwsch abba = vader]: *het hoofd eener abdij voor mannen; kloostervoogd, het recht hebbende mijter en staf te dragen*): spreekw. *Zoo de* –, *zoo de monniken*, zoo heer, zoo knecht!
Abuis', Fr. abus, **1** o. abuizen (*misvatting, vergissing*): *per* of *bij* –, bij vergissing; – *hebben*, het mis hebben; **2** bn. (*het mis hebbend*): *u is* –; **3** tw. (*mis!*).
Abundan'tia, v., myth. Rom. godin van de overvloed, voorgesteld met de hoorn van overvloed en met korenaren in de hand, vooral op munten. (t = ts).
Ab u'no dis'ce om'nes (Lat. *Leer uit één ze allen kennen; één voorbeeld is genoeg*).
Abuseeren* (Fr. *misbruik maken*). (s = z).
Abusief', bn., bw. (Fr. [Lat. abusivus]: *verkeerd*). (s = z).
Abusie'velijk, bw. (*bij vergissing*). (s = z).
Aca'cia, m. –'s (Gr. Lat. robinia pseudo-acacia: *vlinderbloemige loofboom* inz. *sierboom uit N.-Amerika*).
Acade'mie, v. –miën en –mies (Gr.-Lat. academia: 1 *letterkundige vereeniging, ontstaan in 1617 te Amsterdam onder leiding van Dr. Samuel Coster*; 2 *vereeniging of genootschap ter beoefening of bevordering van kunsten of wetenschappen*; 3 *hoogeschool voor een of ander vak*; 4 *universiteit*): 1 *de Duytsche* –; 2 *de Koninklijke Vlaamsche* –; *de Koninklijke – voor Wetenschappen* te Amsterdam; 3 *de militaire* – te Breda; *een teeken–, een schilder–*; 4 *de – te Leiden*; **–burger,** m. –s (*student*); **–stad,** v. –steden (*stad met een universiteit*).
Acade'misch, bn. en bw. (*van, aan, betreffende de academie*): *het – onderwijs; hij is – gevormd; een –e graad.*
Acan'thus, m. –sen; zie Akant.
A-capel'la (It. muz. *evenals in de Sixtijnsche kapel te Rome, d. i. zang zonder instrumentale begeleiding*): *een a-capella-koor.*
Acatë'ne, v. –s (Fr. [Lat. catena = ketting]: *kettingloos rijwiel*).
Acceleran'do, bw. (It. [Lat. celerare = versnellen]: muz. *met toenemende snelheid van maat*). (cc = tsj).
Accelera'tie, v. (*versnelling*): *een auto met sterk –vermogen.*
Accent', o. –en (Fr. [Lat. accentus v. ad + canere = zingen]: *ademkracht; klemtoon; klemtoonteeken; nadruk*): *onder – zonder meer verstaan we meestal muzikaal + dynamisch* –; *hij spreekt het Hollandsch met een vreemd* –, tongval; lees *ak'sent.*
Accentua'tie, v. –s, –tiën (Fr. *het leggen van de nadruk op een woord of lettergreep; de aanduiding van de klemtoon*).
Accentueeren* (Fr. *toon of nadruk leggen op, klemtoon geven aan; de klemtoon aanduiden*; fig. *iets sterk doen uitkomen*). (cc = ks).
Acce'pi (Lat. handel: *ik heb ontvangen* [op wissels]); afkorting **Acc.**; lees *aksee'pie.*
Accept', o. –en (Eng. [Lat. acceptum]: handel: *verklaring, dat men [een wissel] betalen zal; de betaalde wissel; orderbriefje*).
Accepta'bel, bn.; –er, –st (Fr. Eng. acceptable, Lat. acceptabilis: *aannemelijk*).
Acceptant', m. –en (Fr. Eng. *iem., die een wissel accepteert door zijn handteekening*).
Accepta'tie, v. –s, –tiën (Fr. *de daad van het accepteeren; accept*).
Accepteeren* (Fr. [Lat. acceptare]: *aannemen*, inz. *om te betalen*, b.v. *een wissel, door zijn handteekening er onder te zetten*). (cc = ks).
Accep'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. acceptio]: *aanneming; aangenomen beteekenis van een woord of zin*).
Acces', o. –sen (Fr. accès [Lat. accessus]: *toegang tot iets; verlof; aanval b.v. van koorts, van beroerte*): *– vragen*; lees *ak-ses'.*
Acces'sit, o. –s (Lat. hij i. nabij gekomen: *lofvelijke vermelding, tweede prijs*): *het – bekomen bij een prijsvraag*; ook: Accessiet', o. –en.
Accessoi'res (Fr. *bijkomstige zaken, aanhangsels*).
Accident', o. –en (Fr. Eng. [Lat. accidens van accidere = voorvallen]: *toe- of voorval; ongeval*; wijsbegeerte: *bijkomende eigenschap van iets*, in tegenstelling van *essentieel*).
Accidenta'le, v. –n (muz. *toevallige mol of kruis in een muziekstuk*).
Accidenteel'*, bn. (Fr.: *toevallig*; wijsbegeerte: *bijkomend*): *– meeningsverschil.*
Accijns', m. accijnzen (Fr. assise [Lat. assis(i)a]: *belasting op levensmiddelen enz., verbruiksbelasting*); **–biljet,** o. –ten; **–kantoor,** o. –toren; **–rechten,** o. mv.
Acclama'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. acclamatio]: *toejuiching; luide goedkeuring zonder hoofdelijke stemming*): *bij – aannemen.*
Acclimata'tie, v. (Fr. z. klimaat: *het gewennen aan 't klimaat van een vreemd land*); **–tuin,** m. –tuinen (*park, waar men vreemde dieren en planten tracht te doen gewennen aan het klimaat der streek*).
Acclimateeren* (Fr. *aan een vreemde luchtstreek of omgeving gewennen*).
Acclimatisa'tie; zie Acclimatatie.
Accola'de, v. –s (Fr. [Lat. collum = hals]: *omarming van den tot ridder geslagene door den*

grootmeester der orde bij de ridderslag, thans bij de uitdeeling van het ridderkruis; haakfiguur tot verbinding van twee of meer notenbalken, regels enz.; haakje in de algebra).

Accommoda'tie, v. (Fr. [Lat. accomodatio]: *aanpassing*); **–vermogen,** o. (*aanpassingsvermogen,* inz. *v. h. oog, waardoor het zich aanpast aan de afstand der voorwerpen*).

Accommodeeren* (Fr. [Lat. accomodare]: *schikken; een schikking treffen met; in orde brengen; aanpassen*).

Accompagnateur', m. –s (Fr. *begeleider op een instrument*).

Accompagneeren* (Fr. *vergezellen; zang of solo-spel begeleiden op een instrument*).

Accompagnement', o. (Fr. *muziekbegeleiding*): *met – van viool.*

Accompli' (Fr.): *fait –,* voldongen feit.

Accoord', o. –en; zie Akkoord.

Accordeeren* (Fr. [Gr.-Lat. cor = hart]: *overeenstemmen; toestaan; tot een schikking komen;* Z.-N. *stemmen* b.v. een piano).

Accor'deon, o. –s (muz. Fr. accordéon van Lat. chorda = snaar: *handharmonica*).

Accountant, m. –s (Eng. [Fr. accomter, Lat. computare = berekenen]: *hij, die van accountancy zijn vak maakt: onderzoeker of naziener van handelsboeken en balansen*).

Accrediteeren* (Fr. *krediet verschaffen; als gevolmachtigde erkennen*): *een geaccrediteerd gezant,* een officieel toegelaten gezant.

Acres', o. (Lat. accrescere = toenemen: *aanwas, toename*).

Accumula'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. accumulatio]: *opeenhooping*); **–cumula'tor,** m. –s, –to'ren (Lat. nat. *toestel tot opzameling van electriciteit; hulpbatterij*); **–cumuleeren*** (Fr. [Lat. accumulare v. cumulus = hoop]: *opeenhoopen*). (cc = kk).

Accuraat', bn. en bw.; –rater, –st (Lat. accuratus [cura = zorg]: *nauwkeurig*).

Accurates'se, v. (It. accuratezza: *juistheid, stiptheid*).

Accu'satief, m. –tieven (*vierde naamval*); Lat. Accu'sativus, m. –tivi. (cc = kk).

Accuseeren* (Fr. [Lat. accusare]: *beschuldigen; bericht van ontvangst geven*). (s = z).

Acetome'ter, m. –meters (Lat. acetum = azijn: *azijnzuurmeter*). (c = s).

Acetyleen', o. (Fr. acétylène); **–gas,** o. (*lichtgevend gas* inz. *ontwikkeld uit calcium-carbid en water*); **–licht,** o., (als lamp) mv. –en (*licht uit acetyleengas*); l. *asetieleen'*.

Ach 1 tw. (*uiting v. droefheid, medelijden, pijn*); **2** o. (*weeklacht*): *een diepgevoeld –.*

Acha'ia, o. (aardr. *gewest in 't N. v. d. Peloponnesus; Griekenland*).

A char'ge, bw. (Fr. *ten laste*): *getuige – –,* ten nadeele van de beschuldigde.

Acha'tes, m. myth. trouwe metgezel van den Trojaan Aeneas; ook: Achaat.

Acha'wa, v. (Hebr. broederschap: *bond v. Israëlietische godsdienstonderwijzers sed. 1894*).

A'cheron, m. myth. 1 stroom in de Griekse onderwereld; 2 de onderwereld zelf.

Achil'les, de snelvoetige, Grieksche held voor Troje, alleen kwetsbaar aan de hiel, waarbij zijn moeder Thetis hem bij 't onderdompelen in de Styx had vastgehouden.

Achil'leshiel, m. –en (fig. *kwetsbare plaats*); **–pees,** v. –pezen (*dikke hielpees*).

Achito'fel, Achi'tofel, m. (Bijbel: *slechte raadsman,* 2 Sam. 16 : 23); ook: **–tophel.**

Achroma'tisch, bn. (Gr.-Lat. chroma = kleur: *kleurloos, ongekleurd*): *de –e lenzen,* het licht doorlatend zonder kleurschifting.

I. Acht, v. vero. (*vonnis; rijksban*).

II. Acht, v. (*oplettende zorg, aandacht*): *– geven, – slaan,* nauwkeurig waarnemen; *geef –!* let op! *de vormen in – nemen,* letten op; *zich in – nemen voor,* op zijn hoede zijn; zegsw. *– is meer dan duizend,* achtgeven, opletten is meer waard dan 1000 gld.; meestal in de voorwerpsvorm.

III. Acht, 1 bep. hoofdtelw.: (bijvoeglijk) *nog – dagen;* (zelfstandig) *vier en vier is –; ze zijn met hun –en;* gesch. *de goede lieden van –en,* voormalig college van toezicht, gekozen uit de gilden; *iets in –en deelen; de trein van –en;* **2** v. –en (*cijfer, getalmerk: een kaart of dominosteen met acht oogen of eenheden; figuur met de vorm van een acht,* bv. *een krakeling*): *een mooie –;* **3** onbuigbaar rangtelw.: *bladzijde –.*

Acht'arm, m. –en (*een soort van inktvisch*; Lat. octopus).

Acht'baar, bn.; –der, –st (*eerwaardig, deftig, eerbiedwaardig*): *het,– dorpsbestuur.*

Acht'baarheid, v. (*deftigheid*).

Acht'daagsch*, bn. (*acht dagen durende; om de acht dagen*): *een – verlof, een –e vacantie.*

Acht'dubbel, bn. en bw. (*achtvoudig*).

Ach't(e)half, telw. (*zeven en de of het achtste half, dus* $7\frac{1}{8}$): *het kost –halve stuiver.*

Ach'teloos*, bn. en bw.; –loozer, –loost (1 *onachtzaam,* maar sterker; 2 *onverschillig*): 1 *een – mensch;* 2 *een –ze houding; – werken; zich – kleeden,* slordig; **–loos'heid,** v. –heden (*het achteloos zijn; een achtelooze daad*): *verregaande –.*

Ach'ten, achtte, h. geacht (1 *acht geven op;* 2 *rekenen, meenen, schatten, houden voor;* 3 *hoogachten*): 1 *een vermaning niet –;* 2 *iets gering, belangrijk, noodig, veilig(er) –; iets (als) een eer, een gunst –; de tijd gekomen –, het beneden zich – om;* 3 *iem. –; iem. of iets niet –,* er zich niet om bekommeren; zegsw. *mijns –s,* naar mijn meening.

Acht'endertiger, m. –s (*man van 38 jaar; in het jaar 38 van een eeuw geboren;* ook: *wijn van het jaar 38 eener eeuw*).

Ach'tenswaard, bn.; –er, –st (*waard geacht te worden*); ook: **–waar'dig,** bn.; –er, –st of meer –, meest –: *een – man.*

Acht'entwintig, m. (*zilverstuk van 28 stuivers,* ook: *goudgulden, zilveren gulden*), vero.

Acht'entwintiger; z. Achtendertiger.

Ach'ter, 1 vz. het tegengestelde van *voor* (van plaats): eig. *– het huis;* fig. *– allerlei groote woorden iets verbergen;* verbonden met *om, heen, tot, van: – het bosch om; – iem. heen sluipen; tot – de ooren; van – een gordijn;* zegsw. *– iem. om iets doen,* buiten zijn weten; *– iets zitten,* de drijfkracht zijn, aansporen; *daar schuilt iets –,* een verborgen bedoeling; *er – zijn,* het weten; *– iets komen,* te weten komen; **2** bw. met de grondbet. van het vz. inz. betrekking hebbende op de tijd: *– in het huis; de klok gaat, loopt –,* na; (*ten*) *– zijn, raken,* niet meer op de hoogte, Z.-N. ook: *ten –en;* – vormt samenstell. met ww., zn., bn., bw., vz.

Ach'teraan, bw. (*a. d. achterkant of het achtereinde*): *het boek ligt – in de kast; tweede klas* – (trein); – vormt scheidbare samenst. met w.w. als: *–komen;* zie Achterop.

Achteraan'blijven, bleef –, i. –gebleven (*achterblijven bij anderen, niet vooruitkomen*).
Achteraan'komen, kwam achteraan, i. achteraangekomen (*de laatste zijn bij het komen; te laat klaar komen*).
Achteraf', bw. (1 *in een afgelegen deel van eenige ruimte*; 2 *later*): 1 *iets – leggen*, terug; fig. *hij woont daar wat –*, in een afgelegen hoek; 2 van tijd, als tegenst. van *vooraf*: *– (bekeken) heb ik er spijt van.*
Achterbaks', bw. (vero. bak = rug, letterl. *achter de rug*: *verborgen, geheim*): *iets – houden; zich – houden*, z. schuilhouden; **–baksch'*,** bn. (*achterbaks geschiedende; buiten iems. weten*): *een –e briefwisseling.*
Ach'terband, m. –en (*band van een achterwiel*, inz. *van een rijwiel, auto enz.*).
Ach'terblijven, bleef –, i. achtergebleven (*niet medekomen* eig. en fig.; *toeven; uitblijven; achter anderen blijven*): *de weduwe bleef met drie kinderen –*, blijven leven; *mijn horloge blijft achter*; **–blijver,** m. –s (*nablijver; talmer; dom schoolkind*).
Ach'terbuurt, v. –en (*geringe buurt, soms ook afgelegen*): *manieren uit de –*, minne.
Ach'terdeel, o. (Z.-N. *nadeel, schade*).
Ach'terdenken, o. (Z.-N. 1 *achterdocht*; 2 *nadenken*): 1 *ik heb –*; 2 *zonder – doen.*
Ach'terdeur, v. –deuren (*deur aan de achterkant*): zegsw. *een –(tje) openhouden*, een uitweg gereed houden, enz.
Ach'terdocht, v. (*kwade dunk; argwaan, verdenking*): *– hebben, voeden, koesteren, opvatten, krijgen op* (of: *omtrent*) *iem. of iets; – opwekken bij.*
Achterdoch'tig, bn.; –er, –st (*wantrouwig, ergdenkend*): *liefde maakt –.*
Achterduims', bw. (Z.-N. *in het geheim, achterbaks*).
Ach'terduin, o. (*binnenduin*).
Achtereen', bw. (1 *zonder tusschenpoozen*; 2 *bijna zonder tusschenpoozen*; 3 Z.-N. *straks, aanstonds*): 1 *een boek – uitlezen*; 2 *driemaal –; jaren –*; 3 Z.-N. *ik kom –.*
Achtereenvol'gend, bn. (*zonder tusschenpoozen, op elkaar volgend*): *–e rampen, –e opstanden*; **–vol'gens,** bw. (*na elkander, in volgorde*): *– alle middelen beproeven.*
Ach'tereinde, o. –n (*het achterste deel van iets*); in de spreekt. Achterend.
Ach'terelkaar, bw. (*na elkaar, achtereen*).
Ach'teren (steeds met: *ten, naar* of *van* in vaste uitdrukkingen): *van – naar voren*, van de achterzijde naar de voorzijde; *iem. liever van – zien dan van voren*, liever zien gaan dan komen; *van voren tot –*, [a] van het begin tot het einde, [b] van alle kanten; *ten – zijn*, [a] (uurwerken) een latere tijd aanwijzen dan het in werkelijkheid is, [b] (personen) niet zoover zijn als het moest.
Ach'tererf, o. –erven (O.-I. *erf achter het huis*): *baboe was op het –.*
Ach'tergaan; zie Achter.
Ach'tergalerij, v. –en (O.-I. *galerij achter aan het huis, achterveranda*).
Ach'tergrond, m. –en (*het gedeelte, dat van den beschouwer het verst afligt*): *de – v. e. landschap, tooneel*; zegsw. *op de – raken*, geen belangstelling meer wekken; *zich op de – houden*, z. niet laten opmerken.
Achterha'len, –haalde, h. achterhaald (*inhalen*): *een dief –*; spreekw. z. Leugen.
Ach'terhand, v. –en (*handwortel, die de hand aan de voorarm verbindt; de twee achterbeenen v. e. paard*); kaartspel: *wie is* (of: *zit*) *aan* (Z.-N. *op*) *de –*, h. de laatste speelbeurt?
Ach'terhande, bn. (*in acht soorten*): *– wijn.*
Achterheen', bw.: *ergens – trekken*, in stilte iets onderzoeken; *ergens – zitten*, [a] een zaak bevorderen, [b] scherp toezicht houden, [c] flink eten, drinken.
Ach'terhoede, v. –hoeden (*achterste of laatste gedeelte van leger of vloot*).
Ach'terhoek, m. (*afgelegen hoek, stuk*: aardr. *de graafschap Zutfen of ook Twente*): *hij woont in de –*; **–er,** m. –s: *hij is een –*; **–sch*,** bn.: *–e zeden.*
Ach'terhoofd, o. –en (*achterdeel van het hoofd*): *een slag op het –.*
Ach'terhouden, hield –, h. –gehouden (1 *wederrechtelijk in zijn bezit houden*; 2 *geheimhouden, niet aangeven*): 1 *gelden –*; 2 *een rijwiel, paard –*; **–houding,** v.
Achterhou'dend, bn.; –er, –st (ongunstig: *geneigd om te verzwijgen; geheimzinnig; het tegengestelde van openhartig*); **–heid,** v.
Ach'terhuis, o. –huizen (*achterste deel v. e. huis; achter aan het hoofdgebouw aangebouwd huis, werkplaats enz.*).
Ach'terin, bw. (*in of op het achterste deel van iets*): *een plaats –*, d. i. op de achterste bank v. e. rijtuig; zie Achterop.
Ach'terkamer, v. –s (*kamer in het achterhuis*): *een – uitziende op de tuin.*
Ach'terkant, m. –en (*kant tegenover de voorkant*): *de – van een tuin, bosch enz.*
Ach'terklap, m. (*het [lichtzinnig en onnadenkend] kwaadspreken achter iems. rug*): *– doen, spreken*; **–per,** m. –s; **–ster,** v. –s.
Ach'terkleindochter, v. –s, –en (*dochter van een kleinkind*); **–kleinkind,** o. –eren; **–kleinzoon,** m. –zonen, –zoons.
Ach'terlader, m. –s (*schietwapen, dat van achteren geladen wordt*); ook: Achterlaadgeweer, vero.
Ach'terland, o. –en (*binnenland bij een kust; onbezet gebied achter een in bezit genomen kuststrook*): *het – van Soerabaja.*
Ach'terlap, m. –lappen (*onder-hielleer van een schoen enz.*; Z.-N. *broek van een paard*): *een – aan een schoen zetten; de – aandoen.*
Ach'terlast, m. –lasten (*lading achter in een schip*): *– hebben.*
Ach'terlaten, liet–, h.–gelaten (1 *iem. of iets laten op de plaats of in de toestand, waar of waarin hij, zij of het is*; 2 *bij sterven doen achterblijven*; 3 *iets veroorzaken en laten voortduren*): 1 *iem. op een eiland –; iem. verbaasd –*; 2 *een weduwe –; veel fortuin –*, in dit geval ook: *nalaten*; 3 *sporen, littekenen –*; **–ing,** v., meestal met *met*: *de vijand vluchtte met – van vier dooden.*
Ach'terleen*, o. –leenen (gesch. *leen uit de tweede hand*): *Zeeland bewester-Schelde was een – van het keizerrijk*; **–leenheer*,** m. –en (*leenheer van een achterleen*).
Ach'terleenman, m. –nen (gesch. *houder v. e. achterleen*); ook: Onderleenman.
Ach'terlei, bn. (*achterhande*).
Ach'terlicht, o. –en: *fiets met –*, veiligheidsreflector.
Ach'terlijf, o. –lijven (nat. *het achterste der drie deelen van het lichaam van insecten; rug van een jas of rok*): *insecten, wier lichaam in kop, borststuk en – verdeeld is.*

Ach'terlijk, bn.; –er, –st (*ten achter zijnde* 1 *in lichamelijke of geestelijke ontwikkeling* inz. *van personen,* 2 *met een bepaalde taak*): 1 *die knaap is* –; *school voor* –*e kinderen* (of: *achterlijken*); 2 *ik ben* – *met mijn werk,* meestal *ten achter*; **–heid,** v. (*het ten achteren zijn* in bet. 1).

Ach'terlooper*, m. –s (jagerst. *achterpoot v. wild*): *de haas was gekwetst a. d. beide* –*s.*

Ach'terman, m. –mannen (mil. *de man in het 2de of 3de gelid*); zie Voorman.

Achtermid'dag, m. –middagen (*namiddag*; scheepst. *wacht van 12–4*).

Achterna', bw. (1 *na afloop van iets, naderhand, later*; 2 *van achteren*): 1 *hij kwam – nog met dat voorstel aan*; 2 als bw. van plaats inz. bij scheidbare ww. die, tenzij in fig. bet., samenst. met *na* versterken: *iem.* –*loopen,* –*reizen enz.*, volgen al loopende enz.

Achterna'doen, deed –, h. –gedaan (*nadoen, nabootsen*): *doe het mij eens* –.

Achterna'gaan, ging –, h. en i. –gegaan (*iem. op eenige afstand volgen*; fig. *iemand in het oog houden, zijn gedrag*).

Achterna'loopen*, liep –, h., i. –geloopen (*iem. loopende volgen*; fig. *iems. gunst trachten te winnen*): *invloedrijke personen* –.

Achterna'zetten, zette –, h. achternagezet (*met snelheid achtervolgen*): *de ruiterij zal den vijand* –; **–zitten,** zat –, h. –gezeten (*achtervolgen*; *vervolgen met ijver en volharding*; *streng nagaan, controleeren*).

Ach'ternaam, m. –namen (Z.-N. *familienaam*).

Ach'terneef, m. –neven (*verre neef*; *nazaat*); **–nicht,** v. –nichten.

Ach'ternoen, m. –en (Z.-N. *namiddag*; *namiddageten*).

Achterom' 1 bw. (*langs de achterkant, om de achterzijde*): – *varen,* om Schotland en Ierland naar Indië varen; **2** o. (*straat, steeg, achterweg*); zie Achterop.

Achterom'loopen*, liep –, i. –geloopen (scheepst. *achter een schip langs varen*).

Achteron'der, o. (scheepst. *achterste gedeelte van een schip onder het dek*).

Achterop', bw. (*aan de achterzijde op iets*): *de knecht zat* –, (rijtuig); *wat je nu gaat doen, is* –, [a]) verkeerd, [b]) leidt v. h. doel; ook in enkele scheidbare samenst.: –komen, –loopen. Opm. **Achter** en **op** worden meestal niet aaneengeschreven: 1 wanneer *op* een beheersching bij zich heeft: *hij stond achter op het rijtuig*; *een lakei er achter op*; 2 als *op* een deel is van een samengesteld w.w. als *opklimmen: klim achter op,* klim aan de achterzijde op; dit geldt eveneens voor Achterin, Achterom enz.

Achterop'komen, kwam –, i. –gekomen (*iem., die voorgaat, inhalen en zich bij hem voegen*); **–loopen*,** liep –, i. hem –geloopen (*iem., die voorgaat, al loopende inhalen en zich bij hem voegen*).

Ach'teros, m. –ossen (Z.-Afrika: *een der achterste trekossen van een span*): spreekw. *Achteros komt ook in die kraal,* de laatsten worden ook geholpen.

Achtero'ver, bw. (*naar achteren hellende, in de richting naar achteren*); – vormt scheidbare samenstellingen: *–liggen, –vallen,* viel –, i. achterovergevallen; voor de spelling zie Achterop.

Ach'terplaats, v. –en (*pleintje achter het huis*; *plaats om te zitten enz., achter op of in* bv. *op een tram, in een rijtuig*).

Ach'terplecht, v. –en (*dek achter op een* [*klein*] *vaartuig*; *stuurplecht*; ook: *overdekt planken afschutsel achter in een boot om voorwerpen in te bergen en tevens tot zitbank voor hem, die aan het roer zit*).

Ach'terplein, o. –en (*plein aan de achterzijde*): *het* – *van een kasteel.*

Ach'terpoot*, m. –en (*een der twee pooten van een dier, die het achterste paar uitmaken*): *de* –*en van een paard.*

Ach'terraad, m. –raden (gesch. *kleinere raad van vertrouwelingen*): *de* – *van Margareta v. Parma, ook de Consulta geheeten.*

Ach'terrad, o. –raderen (*het meest naar achteren geplaatst rad van een werktuig, voertuig, rijwiel enz.*).

Ach'terschip, o. –schepen (*het achterste deel v. e. schip*): zegsw. *in het* – *raken,* achteruitgaan in zaken; *in het* – *zijn,* in benarde omstandigheden verkeeren.

Ach'terst, bn. (*het verst naar achter*): *de* –*e jongen,* d. i. de laatste; zie ook Poot **I.**

Ach'terstaan bij iemand, stond –, h. achtergestaan (meestal fig. *minder zijn of geacht worden dan iemand*; *voor iem. onderdoen*): *bij* (Z.-N. *voor*) *iem.* – (*moeten*).

Ach'terstaand, bn. (*hierachter volgend*): *zie* –*e advertentie.*

Ach'terstal, m. –len (*achterstand: resteerende schuld, rente, soldij*): *de* –*len moeten aangezuiverd worden*; alleen in het meerv.

Achterstal'lig, bn. (*niet op tijd betaald, nog niet afgedaan*): –*e belasting,* –*e schuld*; ook wel van personen: *hij is* –, heeft het verplichte niet op tijd betaald.

Ach'terstand, m. –en (*achterstallige schuld, onbetaalde renten*; ook: *werk, dat reeds lang had moeten gedaan worden*): *zijn* – *aanzuiveren*; *de* – *bij het departement.*

Ach'terste, o. –n (*achtereinde van iets*; *zitvlak van personen en dieren*); zegsw. *het* – *voren* (of: *voor*), glad verkeerd; *het* – *tegen de krib zetten,* zich heftig verzetten.

Ach'terstel, o. –len (*de achterwielen met as*; Z.-N. ook: *achterstal*): *het* – *van een rijtuig.*

Ach'terstellen, stelde –, h. –gesteld (1 *geringer schatten*; 2 *minder begunstigen*): 1 *zijn eigen belangen bij die van het vaderland* –; 2 *hij voelde zich* –*gesteld bij zijn broer*; **–stelling,** v.: *met* – *van.*

Ach'tersteven, m. –s (scheepst. *achtergedeelte van een schip*); **–straat,** v. –straten (*afgelegen straat* [*in een achterbuurt*]): *een roman, uit de leesbibliotheek in zijn* –.

Achteruit' 1 bw. (*achterwaarts, rugwaarts, in de richting naar achteren, terug*; Z.-N. *ten achteren*): *ga wat* –; – *daar!* het vormt samenst. met scheidbare w.w.: –boeren enz.; voor spelling z. Achterop; **2** o. –en (1 *afgesloten open plaats of tuintje achter een huis*; 2 fig. *uitvlucht, achterdeur*): 1 *aan dit huis is geheel geen* –; 2 *hij had weer een* –.

Achteruit'boeren, boerde –, i. en h. achteruitgeboerd (*ten achteren raken in zijn bedrijf, in zijn zaken,* met de bijbet. van *langzaam*); **–deinzen,** deinsde –, i. –gedeinsd (*achterwaarts- of terugdeinzen*); **–gaan,** ging –, i. –gegaan (1 *achterwaarts gaan*; 2 *in ongunstiger toestand komen, minder worden in gezondheid, zaken enz.*): 1 *hij ging twee passen* –; 2 *de zieke gaat in de*

laatste tijd sterk (of: *hard*) –; *deze leerling moet door zijn luiheid wel* –; in deze bet. ook onpers.: *het gaat met hen* –; **–gang,** m. (*het achteruitgaan* inz. in bet. 2: *vermindering in gezondheid, welvaart enz.*); **–krabbelen, –krabben,** krabbelde, krabde –, i. –gekrabbeld, –gekrabd (fig. *bezwaar maken, om een belofte na te komen; zich terugtrekken*); **–loopen*,** liep –, i. –geloopen (*achterwaarts loopen; in een ongunstige toestand komen*; v. e. barometer: *minder luchtdruk aanwijzen*); **–raken,** raakte –, i. –geraakt (*niet kunnen meekomen; achteruitgaan* in bet. 2 met de bijbet. van *langzaam*); **–rijden,** reed –, i. –gereden (*achterwaarts rijden; in een voertuig met de rug naar de richting, waarin men zich voortbeweegt, rijden*); **–schuiven,** schoof –, h. –geschoven (*naar achteren schuiven*): *een kast* –; **–wijken,** week –, zijn –geweken (*naar achteren wijken, terugtreden*); **–zetten,** zette –, h. –gezet (1 *meer naar achteren zetten*; 2 *achteruit doen gaan in gezondheid, kennis enz.*; 3 *bij anderen doen achterstaan*): 1 *een tafel wat* –; *een uurwerk* –, een vroeger tijdstip doen aangeven dan het op het oogenblik v. h. – h.; 2 *die ziekte heeft hem sterk –gezet*; 3 *het –gezet worden moede, nam de ambtenaar ontslag.*

Ach'tervertrek, o. –trekken (*achterkamer*).

Ach'tervoegen, voegde –, h. achtergevoegd (*er achter bijvoegen*): *de –gevoegde sch in schuinsch*; **–voeging,** v. –en; z. Paragoge.

Ach'tervoegsel, o. –s (spraakk. *suffix*): *-dom en -heid zijn –s*; *een Nederlandsch* –.

Achtervol'gen, achtervolgde, h., i. achtervolgd (*achternaloopen, –rijden, –vliegen, –varen enz., met vijandige bedoelingen*): *de menigte –volgde hem al tierend.*

Achtervol'gens; z. Achtereenvolgens.

Achtervol'ging, v. –en (*het achtervolgen*).

Ach'terwaarster, v. –s (Z.-N. *baker*).

Ach'terwaarts, bw. (*rugwaarts, achteruit*): – *gaan, kruipen enz.*

Ach'terwaartsch*, bn. (*naar achteren*): *een –e beweging, een –e concentratie.*

Ach'terweg, m. –wegen (*een achter een gebouw, bosch enz. gelegen weg; een eenzame, achteraf gelegen weg*): *'t –je naar 't Kasteel.*

Achterwe'ge, bw. (eig. *op de weg*), alleen in uitdrukkingen: **–blijven,** [a]) wegblijven, Z.-N. uitblijven, [b]) niet bijhouden; **–houden,** achterhouden; **–laten,** weglaten.

Ach'terwiel, o. –wielen (*achterrad*; scherts. *rijksdaalder*): *een der –en brak.*

Ach'terwijk, v. –en (*achterbuurt*); **–zijde,** v. –n (*de achterkant*); **–zolder,** m. –s (*achterste zolder; zolder in het achterste gedeelte van een gebouw*): zegsw. *iem. op zijn –*, (ook: *achterste zolder*) *jagen*, hem danig angst aanjagen.

Acht'hoek, m. –en (*figuur met acht hoeken*; meetk. *plat vlak, ingesloten door acht zijden*): *een regelmatige* –; *de vorm v. e.* –.

Achthoe'kig, bn. (*met acht hoeken of vlakken*): *een –e piramide, een – prisma.*

Acht'honderd, telw. (*achtmaal honderd*), zie voor het gebruik Acht; **–ste,** telw. 1 ranggetal, zelfstandig en bijvoeglijk: *de* – (*geboorteaangifte*); 2 verdeelingsgetal: 2/800.

Ach'ting, v. (*waardeering, eerbied, gunstige meening omtrent iem.*): *iems.* – *genieten, iem.* – *toedragen,* – *hebben voor iem.*; *in iems.* – *stijgen, dalen.*

Ach'tingswaard: zie Achtenswaard.

Acht'kant 1 bn. (1 eig. *acht kanten of zijden hebbende*; 2 fig. *ineengedrongen, breedgeschouderd*): 1 *een –e kachel*; 2 fig. *een –e boer;* z. Vierkant; **2** o. –en (*figuur met 8 kanten of zijden*; *timmermans- of schrijnwerkerswerktuig*); **–kan'tig,** bn. (*met 8 kanten of scherpe ruggen*): *e.* – *latje*; (fig.) Z.-N. *dom, boersch*; **–maandsch*,** bn. (*tellende 8 maanden*): *een – kindje*; **–ponder,** m. –s (*een brood, kogel van 8 pond*; *kanon, waaruit men kogels van 8 pond schoot*); **–poo'tig*,** bn. (*met 8 pooten*): *de spinnen zijn* –; **–pun'tig,** bn. (*hebbende 8 punten*): *een –e ster*; **–re'gelig,** bn. (*van 8 regels*).

Acht'tien (*tien* + *acht*), **1** bep. hoofdtelwoord: (bijvoegl.) – *dagen*; (zelfstandig) *tien en acht is* –; *met z'n, ons –en*; **2** v. (*cijfer*): *schrijf* –; **3** (onbuigbaar) rangtelwoord: *regel* –, de achttiende; **–de,** telw. 1 ranggetal, zelfstandig en bijvoeglijk: *de* – (*dag*); 2 verdeelingsgetal: 2/18; **–honderd,** telw. (*18-maal-honderd*); **–honderdste,** telw.

Acht'urendag, m. –en (*werkdag van 8 uur*).

Achtu'rig, bn. (*durende 8 uur*): *de –e werkdag.*

Acht'vlak, o. –vlakken (meetk. *lichaam, door acht vlakken ingesloten*): *het regelmatige – wordt begrensd door acht gelijke, gelijkzijdige driehoeken*; ook, Octaëder; **–vlak'kig,** bn.: *een – lichaam.*

Achtvoe'tig, bn. (*tellende acht voeten*): *een – vers, een gedicht in –e jamben.*

Acht'voud, o. –en (*getal, achtmaal zoo veel of zoo groot*): *24 is een – van 3.*

Achtvou'dig, bn. en bw.: *een –e vergoeding van schade*; *iets – vergoeden.*

Acht'werf, bw. (*achtmaal*), vero. litt.

Acht'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (*zorgvuldig, oplettend*); **–heid,** v. w.g.

Achtzij'dig, bn. (*met acht zijvlakken*): *een – prisma, een –e piramide.*

Acidime'ter, m. –s (nat. *zuurmeter*).

A'cidum, o. acida = zuren (Lat. *het zuur*),

Acoliet', m. –en (Fr. [Gr.-Lat. acoluthos v. Gr. koluthos = baan, weg, eig. dezelfde weg gaande]: *altaardienaar*; *volgeling*).

A con'to (It. *op rekening, in mindering*): – *nuovo*, op nieuwe rekening.

A cos'ti (*in uw stad, te uwer plaatse*).

Acoustiek', v.; zie Acustiek.

Acquisi'tie, v. –s (Fr. [Lat. acquisitio]: *verwerving, aanwinst*). (qu = kw).

Acquit', o. (Fr. *kwijtbrief, quitantie, ontvangbewijs*; *punt op het biljart waar de bal opgezet moet worden*; *eerste stoot bij het biljartspel*): zegsw. *par* – of *pour* – (op de rug van wissels), voldaan; lees *akkiet'*.

Acquitteeren*, acquitteerde, h. geacquitteerd (Fr. *voor voldaan teekenen*). (qu = k).

A'cre, v. –s (Eng. Fr. [Lat. ager = akker]: *vlaktemaat*, in Fr. 50 a, in Eng. 40.5 a).

Acroama'tisch, bn. (Gr. akroaomai = ik hoor: *voor het aanhooren[van een wetenschappelijken toehoorder] bestemd*; *moeielijk*): *–e leerwijze*, waarbij de leerling slechts *luistert.*

Acro...., v. Gr. akros = hoogste, uiterste.

Acrobaat', m. of v. –baten (Fr. [Gr. akrobatos = op de teenen gaande]: *koorddanser, kunstenmaker*); **–ba'tisch,** bn. (*als of van een acrobaat*): *–e toeren.*

Acro'polis, m. –sen (Gr. polis = stad: *rotsvesting, burcht eener stad* inz. *van Oud-Athene*); in het Gr. v.

Acros'tichon, o. –s (Gr. stichos = rij [verzen]: *naamvers*: *gedicht, waarvan de eerste letters der regels of der coupletten een naam of spreuk vormen*): *het Wilhelmus is een –.*
Ac'ta, mv. van actum, z. ald. (*handelingen; de schriftelijke verhandelingen er over*): *– Apostolo'rum,* handelingen der Apostelen; *– Sancto'rum,* levens der heiligen door de Bollandisten in de 17de eeuw begonnen; *ad – leggen,* als afgedaan beschouwen.
Ac'te van Naviga'tie; zie Akte.
Acteeren*, acteerde, h. geacteerd (*tooneelspelen* inz. *wat het gebarenspel betreft*).
Acteur', m. –s (Fr. *tooneelspeler*).
Ac'tie, v. –s, –tiën (Lat. actio: 1 *aandeelbewijs*; 2 rechtst. *aanklacht, rechtsvordering*; 3 *gevecht, schermutseling*; 4 tooneel: *handeling*; 5 *beweging; werkzaamheid*): 1 *de –s zijn gedaald*; 2 *een – tegen iem. instellen*; 3 *vuur–*; 4 *er was weinig – in dat stuk*; 5 *daar is geen – in deze zaak*; *in – zijn*; *– en reactie.*
Actief', Fr. (Lat. activus): **1** bn.; –tiever, –tiefst (1 *werkzaam*; 2 *in dienst, dienstdoende*): 1 *de koopman was zeer –*; 2 *de op non-activiteit* (of: *op non–*) *gestelde officier is weer –*; nog: *een officier in –ve dienst,* werkelijke; *het –ve leger,* het veldleger; *het –ve vermogen,* de werkelijke bezittingen; *een – w.w.,* bedrijvend; R.-K. *–tieve orden,* kloosterorden, die zich wijden aan liefdewerken, onderwijs enz.; **2** o. (*werkelijk bezit*; *het tegoed*; *het gezamenlijk bedrag van een boedel,* tegenst. het Passief), ook: Activa, mv. van Activum.
Actiona'ris, m. –sen (z. actie: *aandeelhouder, deelhebber*; *handelaar in acties*); Fr. *Actionnair.*
Activist', m. –en (Fr. v. actif: *voorstander van de oplossing der taalkwestie in België,* van Vlamingen gezegd, die gedurende en met behulp der Duitsche bezetting hun plannen trachtten te verwezenlijken; scheldn. en scherts. *Vlaamschgezinde*): *processen tegen de –en*; **–tivis'me,** o.
Activiteit', v. (Fr. *werkzaamheid, bedrijvigheid*): *een rustelooze – ontwikkelen.*
Actri'ce, v. –s (Fr. *tooneelspeelster*).
Actualiteit', v. –en (Fr. *werkelijkheid, wezenlijk bestaande toestand*; *gebeurtenis, onderwerp van de dag*).
Actua'ris, m. –sen (Lat. actuarius = boekhouder, schrijver: *wiskundige, die lijfrenten en verzekeringspremiën berekent*).
Actueel'*, bn. (Fr. [Lat. actualis]: 1 *werkelijk, wezenlijk, zakelijk*; 2 *aan de orde van de dag*; 3 *van oogenblikkelijk belang*): 1 *zijn – geluk prijzen*; 2 *–e oorlogsberichten*; *een voorstel van – belang*; 3 *dat was zeer –*; *een of ander – onderwerp behandelen.*
Ac'tum (Lat. *afgedaan, geschied*): *–in sena'tu,* gedaan in de raad; *– ut su'pra,* gedaan (op de datum) als boven, zie **A. u. s.**
Acustiek', v. (Gr. akoustikos = het gehoor betreffende: *gehoor-, toon- of klankleer*): fig. *de – van deze kerk is goed,* de wijze van voortplanting en teruggolving van geluiden; (u = oe); Fr. Acoustique.
Acuut', bn. (Lat. acutus: *scherp, hevig*): (geneesk.) *–cute ziekten,* met snel verloop.
Ad, vz. (Lat. *tot, met, te*).
Ada'gio, It. muz. **1** bw. (*langzaam, bedaard*); **2** o. –'s en –gii (*muziekstuk van die aard*); (g = g), ook: *adaadzjio.*
Ada'gium, o. –gia (Lat. *spreekwoord*): *een passend –.* (g = g).
A'dam, m. (Bijbel: *de eerste mensch,* zie Gen. 2 : 7): *wij kinderen van –,* wij menschen; *een neef van –s wege,* een zeer verre bloedverwant; *de oude –,* de zondige mensch, de zondige natuur v. d. mensch.
Adamant', o. (Gr.-Lat. adamas eig. onbedwingbaar; lit. t. *diamant*); **–en,** bn. (*van diamant*): *de – wanden des Hemels.*
A'damsappel, m. –appels, –appelen (ontl. *vooruitspringend deel van het schildkraakbeen vóór het strottenhoofd*).
A'damskostuum, o.: *in –,* naakt.
A'damsvork, v. (*hand*): *met de –en eten.*
Adapta'tie, v. (Fr. [Lat. adaptatio]: *aanpassing*): *de – van de walvisch, een zoogdier, aan het leven in het water.* [*passen*).
Adapteeren* (Fr. [Lat. adaptare]: *aan-*
A'dat, v. (O.-I. *inlandsch gebruik*; *gewoonterecht*): *de – schenden, eerbiedigen*; **–recht,** o. (*recht volgens de –*).
A da'to (Lat. *van de dagteekening, heden af*).
Ad calen'das Grae'cas (Lat. *nooit*); zie Calendae. (ae = ee).
Adden'da, mv. (Lat. *aanhangsels v. e. boek, bijlagen, toevoegsels*); enkelv. *Addendum.*
Ad'der, v. –s of –en (*inlandsche giftslang met doorboorde gifttanden*; Lat. vipera berus): zegsw. *een – in de boezem, aan zijn borst koesteren,* aan iem. weldaden bewijzen, die hij met gruwelijke ondank zal vergelden; *alsof hij op een – getrapt had,* van iem., die plotseling schrikt; z. ook Gras; **–beet,** m. –beten; **–gebroed, –gebroedsel,** o. (eig. *jonge adders*; fig. *boosaardige menschen*); **–gif,** o., ook: –gift; **–kruid,** o. (*pijlkruid*; Lat. sagittaria sagittifolia; ook gezegd van *adelaarsvarens*); **–tong,** v. –tongen (*tong eener adder*; fig. *lasteraar[ster]*; plantk. *tot de familie der addertonggewassen behoorende varen,* Lat. ophioglossum vulgatum); **–varen,** v. –s (*varenkruid der venen, moerasvaren*; Lat. polystichum thelypteris).
Addi'o, o. (It. [dio = God]: *vaarwel, adieu*).
Addi'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. additio]: *bijvoeging*; *samentelling*).
Additioneel'*, bn. (Fr. additionnel: *aanvullend, bijkomend*): *–e artikelen,* toegevoegd.
Adé, adie', adi' (*vaarwel*); **1** tw.; **2** o. zn.
Adé', m. of v. –'s (O.-I. *jongere broer of zuster*; *dikwijls de jongste*); als vóórnaam van meisjes gebruikt; verg. *broer, zus.*
A'debaar, m. adebaren (lit. taal: *ooievaar*).
A déchar'ge; zie Décharge.
A'del, m. (1 *de stand der edelen*; *de gezamenlijke edelen*; 2 *voortreffelijkheid*): 1 *oude, gekochte –*; *de Hooge Raad van –,* college van toezicht op de rechten van de adelstand; *iem. van –*; 2 *de – van zijn ziel.*
A'delaar, m. –laren of –laars (eig. *edele aar*; z. Steenarend: 1 lit. taal: *arend*; 2 *veldteeken of standaard met de beeltenis v. e. –*; 3 *teeken in de heraldiek*; 4 *orde*): 1 *reeds bouwde de – zijn roofslot op de rots*; 2 *de keizerlijke –s*; 3 *de dubbele –,* (vroeger) Oostenrijk of Rusland (naar hun wapen); 4 *de orde van de zwarte –.*
A'delaarsblik enz.; z. Arendsblik enz.
A'delaarsvaren, v. –s (plantk. *varen*, Lat. pteris aquilina).
A'delaarsvlucht, v. (*afstand der uitge-*

spreide vleugeltoppen bij een arend; het hooge vliegen v. e. adelaar, fig. *v. e. dichter*).

A'delborst, m. –borsten (*marinecadet*).

A'delbrief, m. –brieven (*bewijs van adeldom*); **–dom,** m. (*het adellijk zijn; de adellijke stand; de edelen v. e. land;* fig. *edele, hooge gevoelens*): *brieven van –; de – van zijn hart;* thans meer *Adel.*

A'delen, adelde, h. geadeld (1 *in de adelstand verheffen,* eenigszins verheven; 2 *veredelen, zedelijk verheffen*): 1 *zich laten –;* 2 *Arbeid adelt.*

A'dellijk, bn. en bw. (1 *tot de adelstand behoorende;* 2 *als met de adelstand overeenstemt, er aan betaamt;* 3 van wild: *onfrisch, op 't punt tot bederf over te gaan*): 1 *een –e dame; van – bloed,* afkomst; 2 *–e gewoonten;* 3 *– wild; – ruiken.*

A'delstand, m. (1 *rang of stand v. d. adel;* 2 *de gezamenlijke edellieden*): 1 *de vorst kan iem. in* (of: *tot*) *de – verheffen;* 2 *tot de – behooren.*

A'deltrots, m. (gunstig: *fierheid,* ongunstig: *hoogmoed op adeldom*).

A'dem, m. (1 *lucht, die levende wezens in zich opnemen en weer uitdrijven,* inz. *de uitgedreven lucht;* 2 *ademhaling;* 3 van wind: *blazen;* 4 *levenwekkende, bezielende kracht*); volkst. Asem, z. ald.; lit. t. Aâm: 1 *–halen, – scheppen,* fig. uitrusten, weer op zijn verhaal komen; *op – laten komen;* 2 *in één – iets vertellen,* zonder tusschenpoozen; zegsw. *een spreker van lange –,* [a] die het lang uithoudt, [b] die langwijlig is; *een werk van lange –,* uitvoerig; *de laatste – uitblazen,* sterven; *met ingehouden – luisteren,* ingespannen; 3 *de – van de Noordenwind;* van jaargetijden: *de – der lente,* de lentewind; 4 *de – Gods.*

A'demen, ademde, h. geademd (1 *ademhalen;* 2 *inademen, in zich opnemen,* meestal fig.; 3 *uitademen,* meestal fig.); lit. t. *amen;* spreekt. *asemen:* 1 *hij leeft, hij ademt nog;* 2 *hier ademt men niets dan rust,* geniet; 3 *haar ziel ademt enkel deugd,* openbaart; zegsw. *wraak –,* bezield zijn met wraakgevoelens.

A'demhalen, haalde –, h. –gehaald (*lucht in zich opnemen* en bij uitbreiding *ook weder uitdrijven,* vaak met de bijbet. van *opzettelijk; ademen*): *haal eens diep –;* **–haling,** v. –en (*het ademhalen; een ademtocht; een oogenblik*): *een rustige –.*

A'demhalingswerktuig, o. –en, meestal mv. (*orgaan ter ademhaling*).

A demi' (Fr. *ten halve, voor de helft*).

A'demloos*, bn. (1 *geheel buiten adem;* 2 v. e. stilte: *doodsch*): 1 *de oude man was door het loopen geheel –;* 2 *een –looze stilte.*

A'demtocht, m. (*een enkele ademhaling*): *tot de laatste – volhouden.*

A'demwortel, m. –s (*loodrecht uit de modder opstijgende wortel, die de zuurstof aanvoert voor de in de modder levende plantendeelen*): *planten met –s.*

Adenoï'de vegeta'tie, v. –s (Gr. aden = klier; *woekering der 3de amandel, een klierachtig orgaan i. d. neuskeelholte*). (g = zj).

Adept', m. –en (Fr. [Lat. adeptus]: *ingewijde, in een kunst of wetenschap of sekte, volgeling*): *zij, die reeds –en waren.*

Adequaat', bn. (Fr. [Lat. adaequatus = gelijk gemaakt]: *overeenkomstig het doel; gepast*). (qu = kw).

A'der, v. –en, –s (1 *bloedvat, dat het bloed naar het hart leidt, vene;* 2 *nauwe doorgang in de aarde, waardoor het water naar bronnen stroomt;* 3 *oorsprong, oorzaak;* 4 *lang en smal gedeelte der aarde, dat een delfstof bevat;* 5 *bochtige of kronkelende streep*): 1 *iem. een – openen;* 2 *langs onzichtbare –en stroomt het water naar de bronnen;* 3 *de – der kracht en des levens;* 4 *e. – v. goud, e. goud–;* 5 *marmer zonder –en.*

A'derbreuk, v. –en (*breuk van een ader, uitstorting van bloed b.v. in de hersenen*).

A'derlaten, liet –, h. adergelaten (geneesk. *bloed aftappen door het openen van een ader;* fig. *een flinke som geld doen betalen*): inz. in de onbep. wijs en het volt. deelw.

A'derlating, v. –en (*het aderlaten*).

A'derlijk, bn.: *– bloed* (ontl.), het donkerroode bloed, dat zuurstof heeft afgestaan en koolzuur heeft opgenomen en naar hart en ademhalingsorganen stroomt: *in het hart van visschen vindt men alleen –* (of: *veneus*) *bloed.*

A'derspat, v. –spatten (geneesk. *uitzetting van een ader*): *moeielijk loopen wegens e. –.*

Ad fun'dum (Lat. *tot de bodem*).

Adh(a)erent', bn. (Fr. [Lat. adhaerens v. adhaerere = aanhangen]: *nauw verwant, samenhangend, een geheel vormend, onafscheidelijk verbonden met*). (ae = ee).

Adhae'sie, Adhe'sie, v. (Fr. [Lat. adhaesio]: nat. *moleculaire aantrekkingskracht van twee verschillende stoffen;* fig. *instemming; toetreding*): *– betuigen;* (s = z).

Adhipat'ti, m. –'s (O.-I. *ambtstitel: op één na hoogste titel van een inlandsch vorst op Java, bij wijze van onderscheiding aan regenten toegekend*); ook: Adipati.

Ad hoc' (Lat. *voor deze zaak; desbetreffend, voor dit doel in 't bijzonder*): *een commissie –.*

I. Adi' of **Adie'** (*adieu*), **1** tw.; **2** o. zn.

II. A di', bw. (It. di = dag, Lat. diës: *op zicht*): (op wissels): op dezelfde dag (te betalen).

Adieu', Fr. (*vaarwel! Gode bevolen!*), **1** tw.; **2** o. zn. (*het afscheid*).

Ad infini'tum (Lat. *tot in het oneindige*).

Ad in'terim (Lat. *voorloopig*); z. Interim.

Adipa'ti, m. –'s; zie Adhipatti.

Ad'jectief, o. –tieven (Fr. [Lat. adjectivus v. adjicere = bijwerpen]: *bijvoeglijk nw.*).

Adjudant', m. –en (Fr. [Lat. adjutare = ondersteunen]: *toegevoegd* [*onder*]*officier;* O.-I. *groote ooievaarachtige vogel*).

Adjunct', m. –en (Lat. adjunctus = toegevoegd: *ambtenaar van lagere rang, aan een hoogeren toegevoegd als hulp*); **–commies,** m. –commiezen; **–commissaris,** m. –sen: *– v. politie.*

Ad li'bitum (Lat. *naar goedvinden*).

Ad li'mina (Lat. limen = drempel, grens: R.-K. *het* [*om de 5 jaar*] *gaan der R.-K. bisschoppen naar Rome, om den paus verslag over hun diocees te geven*).

Ad majo'rem De'i glo'riam (Lat. *tot grootere eer van God*); zie **A. M. D. G.**

Administrateur', m. –s, –en (Fr. *beheerder, bestuurder; bewindhebber*).

Administra'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. administratio]: *beheer, bestuur van openbare of particuliere zaken; de personen, er mee belast; het gebouw*).

Administratief', bn. (Fr. [Lat. administra-

tivus]: *wat op de administratie betrekking heeft*), bv.: *–ve bezigheden; – recht*, recht, dat de verhouding tusschen regeering en onderdanen regelt; *–ve rechtspraak*, over geschillen uit het –ve recht voortkomende.

Administra'tiekantoor, o. –kantoren (*kantoor van administratie; bankiershuis, met het recht voor zijn inschrijvingen op het Grootboek der N. W. S. certificaten af te geven*).

Administra'tor, m. (Lat. vorm van administrateur; inz. R.-K. *bisschop-plaatsvervanger*), (Lat.) administrato'res; (Ned.) administrato'ren of administra'tors.

Administreeren* (Fr. [Lat. administrare]: *begeeren, besturen*; R.-K. *de genademiddelen aan een zieke of stervende toedienen*).

Admiraal', m. –s of –ralen (Fr. a(d)miral [oorspr. Arab. verg. emir]: *opperbevelhebber van een oorlogsvloot, vlootvoogd*).

Admiraal'–generaal', m. admiraals-generaal (*in onze oude republiek het hoofd van het zeewezen*); de stadhouder was –––.

Admiraals'schip; zie Vlaggeschip.

Admiraals'vlag, v. –vlaggen (*groote vlag, die de admiraal of bevelvoerende officier van een vloot of smaldeel voert*).

Admiraal'vlinder, m. –vlinders (*fraaie, bruin-zwart gekleurde dagkapel*; Lat. vanessa atalanta).

Admiraal'zeilen (*een speeltocht houden met een vloot van jachten, boeiers enz. onder een gekozen admiraal en verdere bevelhebbers*); alleen in de onbep. wijs: *wij gaan –*.

Admiraliteit', v. –en (*raad v. zeezaken; college v. toezicht over het zeewezen van de staat*); hetzelfde als: **Admiraliteits'college,** o. –colleges: gesch. *de vijf –s waren: de Admiraliteit van de Maas, Amsterdam, Zeeland, Friesland en het Noorderkwartier*; **–shof,** o. –hoven (*de admiraliteit als gerechtshof*).

Admirant', m. –en (Sp. *admiraal, bevelhebber*): *de roemruchtige – Mendoza*.

Admira'tie, v. (Fr. [Lat. admiratio]: *bewondering*): *in – staan voor*.

Admis'sie, v. (Fr. [Lat. admissio]: *toelating* inz. *als leerling; vergunning*): *gratis–* rechtst. toelating tot kosteloos procedeeren; **–examen,** o. –s (*toelatings-examen*).

Admitteeren* (Lat. admittere: *toelaten*).

Ad mul'tos an'nos (Lat. *nog vele jaren*).

Ad nau'seam (us'que) (Lat. *t. walgens toe*).

Ad no'tam nemen (Lat. *opmerken; ergens op gaan letten; in gedachte nemen of houden*).

Ad o'culos (Lat. *voor oogen; helder*).

Adoeh', tw. (Mal. *ach! au! helaas!*).

Adolescent', m. –en (Fr. [Lat. adolescens]: *aankomend jongeling*).

Adonai', m. (Hebr. letterl. Mijn Heer: Bijb. *Jehova*): de Israëlieten bezigden deze naam uit eerbied voor de naam Jehova.

Ado'nis, 1 m. –sen (myth. *schoone jongeling, lieveling van Venus*; fig. *man of jongeling van zeldzame schoonheid*; ongunstig: *pronker*); **2** v. –sen (*plant uit de familie der boterbloemen of ranonkels*).

Adoniseeren* (*mooi maken, opschikken; opdirken*): *zich –*. (s = z).

Adopteeren* (Fr. [Lat. adoptare]: *aannemen*, inz. *als kind*; ook: *een meening, enz. aannemen*).

Adop'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. adoptio]: *aanneming*, inz. *als kind*). (t = s).

Adoptief', bn. (Fr. [Lat. adoptivus]: *aangenomen*): *–tieve goederen*, nl., v. e. – kind.

Adorateur', m. –s (Fr. *aanbidder, vereerder*).

Adora'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. adoratio]: *aanbidding; vereering; huldiging van den nieuwen paus door de kardinalen*).

Ad perpe'tuam memo'riam (Lat. *tot eeuwige gedachtenis*).

Ad pa'tres; zie Patres.

Ad pi'os u'sus (Lat. *tot vroom of godsdienstig gebruik, tot liefdadige doeleinden*).

Ad rem' (Lat. *ter zake; snedig, raak*).

Adres', o. –sen (Fr. adresse: *aanduiding waar te bezorgen, v. naam en woonplaats van een persoon; opschrift eener enveloppe; verzoekschrift; officieele verklaring van gevoelens tot een college, bepaald persoon, staatslichaam, een bevoegde macht gericht*): *dan was je aan het verkeerde –*, waar je niet wezen moest; *dat is aan mijn –*, op mij bedoeld; (op een brief) *per –*; *een – van adhaesie*, geschrift, waardoor instemming betuigd wordt met een voorstel of verzoek.

Adres'boek, o. –boeken (*boek, waarin de naam, de juiste woonplaats en 't beroep van de inwoners eener stad te vinden zijn*).

Adres'kaart, v. –en (*kaartje, bevattende opgave van naam en woonplaats v. iem., een firma enz.*); veelal –kaartje, o. –s.

Adres'kantoor, o. –kantoren (*kantoor, waar men inlichtingen kan verkrijgen over het huren van huizen, dienstboden enz.*).

Adressant', m. –en (op Fr. wijze gevormd, maar in het Fr. niet gebruikelijk: *indiener v. e. adres of verzoekschrift*); vr. **–e,** –n.

Adresseeren* (Fr. *een adres schrijven op, aan, tot iemand richten; aanbevelen*): *zich – aan* (of: *tot*) *iem.*, zich wenden tot iem.

Adresseer'machine, v. –s (*machine tot het stempelen van veel voorkomende adressen*).

Adsistent', enz.; zie Assistent enz.

Adspirant', m. –en; zie Aspirant.

Adstringen'tia, o. mv. (Lat. *samentrekkende geneesmiddelen*); lees *–gent'-sia*.

Ad sum'mam (Lat. *in 't geheel, samen*).

Ad sum'mum (Lat. *op zijn hoogst*).

Ad ul'timum (Lat. *tot besluit, ten slotte*).

Ad u'num om'nes (Lat. *allen zonder uitzondering; zoo één, zoo allen*).

Ad u'sum (Lat. *ten gebruike; volgens gebruik*).

Ad valo'rem (Lat. *naar de waarde*).

Advenant' (o.-Fr. à l'advenant: eig. *wat bijkomt*): zegsw. *naar –*, naar verhouding, naar omstandigheden; volkst. *navenant*, z. ald.

Advent', m. (Lat. adventus [Domini] = de naderende komst [des Heeren]; R.-K. *de vier weken vóór Kerstmis als voorbereidingstijd tot het Kerstfeest*).

Adventis'me, o.; z. vlg. woord.

Adventis'ten, m. mv. (Eng. Adventists: *Prot. sekte, in 1833 door William Miller gesticht, volgens welke in 1843 [later 1847] het duizendjarig rijk zou beginnen; later uiteengevallen in verschillende sekten o. a. de 7de-dag-Adventisten of Sabbatisten*, z. ald.).

Adverbiaal', bn. en bw. (Fr. [Lat. adverbialis]: *bijwoordelijk*).

Adver'bium, o. (Ned.) –biën, –s; (Lat.) –bia (Lat. *bijwoord*): *een – gebruiken*.

Adversa'ria, –riën, mv. (*aanteekeningen van allerlei aard, mengelwerk*). (s = z).

Adverteeren* (Lat. advertere = naar iets richten: *bekendmaken, aankondigen in de krant, op advertentiezuilen enz.*).

Adverten'tie, v. –s, –tiën (Lat. advertentia: *bekendmaking, aankondiging in een dagblad enz.*); **–blad,** o. –bladen (*krant met louter advertenties*); **–bureau,** o. –'s (*kantoor voor plaatsing v. advertenties*); **–kosten,** m. mv.

Advies', o. adviezen (v. Fr. advis [Lat. advisum = mij'is voorgekomen]: 1 *voorlichting*; 2 *meening*; 3 *kennisgeving* bv. *v. h. trekken v. e. wissel*; *bericht*): 1 *op – van*; *van – dienen*; *– inwinnen, geven*; 2 *van – zijn*; 3 *volgens, zonder –* (op een wissel).

Advies'boot, v. –en (*snelzeilend vaartuig, dat brieven enz. overbrengt*).

Advies'brief, m. –brieven (*kennisgeving van afgezonden koopwaren of wissels*).

Adviseeren* (o.-Fr. adviser: *raadgeven*; *als deskundige zijn gevoelen ten beste geven*; *bericht geven*; v. brieven: *aanteekenen*). (s = z).

Adviseur', m. –s (Fr. *voorlichter, raadsman*): *een geestelijke –*, raadgever in gewetenszaken; *wiskundig – bij e. verzekeringsmaatschappij.*

Ad vi'tam (Lat. *voor het leven*): – – *aeternam*, voor het eeuwige leven.

Advocaat', m. –caten (Lat. advocatus = bijgeroepene): 1 *rechtsgeleerde, bevoegd tot en er zijn beroep van makend, raad te geven in rechtszaken en personen of partijen te verdedigen voor den rechter*; 2 *advocatenborrel*): 1 *een – van kwade zaken*, die verkeerde handelingen verdedigt; Z.-N. – *bij het Hof van beroep*; *zijn eigen – zijn*, zijn zaak zelf verdedigen; 2 *een – nemen.*

Advocaat'-generaal', m. advocaten-generaal (*ambtenaar van het openbaar ministerie bij een gerechtshof, of bij de Hooge Raad*): *benoeming van een –.*

Advocaat'je, o. –s (*advocatenborrel*).

Advoca'tenborrel, m. (*mengsel v. brandewijn* [of: *cognac*], *geklopte eieren, suiker en geraspte notemuskaat*). Meestal Advocaat.

Advoca'tenkamer, v. –s (*vereeniging van advocaten, eens in de week zitting houdende tot raad en hulp van onbemiddelden*).

Advoca'tenstreek, m. –streken (ongunstig: *slimme, listige trek*).

Advocaterij', v. (minachtend: *het beroep van een advocaat*; ook: *advocatenstreek*).

Ae'gir, Germ. myth. god der zee, gehuwd met Ran; hun dochters zijn de zeenimfen.

Ae'gis, v. (Gr. myth. eig. geitevel: *schrikwekkend schild met Medusahoofd*; fig. *schild, bescherming*); ook: Aegi'de.

Aene'as, Trojaansche held, zoon van Anchises, trok. na de verwoesting van Troje, naar Latium, waar hij de stamvader werd van de stichters van Rome. (ae = ee).

Aenei'de of Aene'is, v. (*heldendicht van Vergilius, waarin de lotgevallen van Aeneas worden bezongen*). (ae = ee).

Aeo'lisch, bn. (*met of door de wind*): *zandstuivingen zijn –e vormingen.* (ae = ee).

Ae'olus, Gr.-Lat. god v. d. wind. (ae = ee).

Ae'olusharp, v. –harpen (muz. *windharp, harp, die door de luchtstroom geluiden geeft*).

Aequ...., van Lat. aequus = gelijk.

Aequa'tie, v. –s (Lat. aequatio: *vergelijking, evening*); *–uurwerk*, werktuig ter bepaling van de ware en de middelbare zonnetijd.

Aequa'tor, m. (Lat. *evennachtslijn, evenaar, linie*: denkbeeldige cirkel op de aarde met een omtrek van ruim 40 millioen m op 90° afstand van de beide polen).

Aequatoriaal', bn. (*de aequator betreffende, er mede in verband staande*): *de –ale gordel van Afrika is regenrijk.* (qu = kw).

Aequilibrist', aequinoctium, aequivalent. (ae = ee); zie Equilibrist enz.

Ae'ra, v. –'s (Lat. *tijdrekening, jaartelling*; *tijdperk*). (ae = ee); zie Era.

Aëro...., v. Gr.-Lat. aër = lucht.

Aërodroom', o. –dromen (Gr. dromos = renbaan: *vliegterrein*; *vliegkamp*); l. *aa-ee.*

Aëroliet', m. –en (Gr. lithos = steen: *luchtsteen, meteoorsteen*); **–me'ter,** m. –s (*luchtmeter*); **–naut',** m. –en (Gr. naus = schip: *luchtschipper*); **–nautiek',** v. (*luchtvaart*); **–phoon',** v. –phonen (*werktuig tot vergrooting v. d. draagwijdte der stem*); **–plaan',** v. –planen (*vliegmachine*); lees *aa-ee.*

Aërostaat', m. –staten (Gr. aëro + stam van histemi = ik sta: *luchtschip, ballon*).

Aërosta'tica, –statiek', v. (Gr. aëro + statike: *wetenschap van het evenwicht en de veerkracht der lucht en der gassen*); l. *aa-ee.*

Aërotherapie', v. (Gr. *luchtkuur*; *behandeling van ziekten met* [*verdunde of samengeperste*] *lucht*); lees *aa-ee.*

Aescula'pius, m.; zie Esculaap.

Aeso'pus, m.; zie Esopus. (ae = ee).

Aesthe'tica, –tiek', v. (Gr.-Lat. v. aisthetikos = in het waarnemen geoefend: *schoonheidsleer*); lees *estee-tieka.* (ae = e).

Aesthe'ticus, m. –ci (Lat. *beoefenaar, kenner der aesthetica*).

Aesthe'tisch, bn. en bw. (*smaakvol, overeenstemmend met schoonheidszin en kunstzin*).

Ae'ther, m. –s (Gr.-Lat. *woonplaats der goden*; *lucht, door de goden ingeademd, en eigenlijk bestanddeel der goden*; *lucht*; natuurk. *een denkbeeldige fijne stof, die de geheele wereldruimte en alle ruimten, niet door de materie ingenomen, vult*; geneesk. *ijle, sterk riekende en sterk smakende vloeistof, verdoovingsmiddel*); ook: Ether. (ae = ee).

Aethe'risch, bn. (*luchtig en licht*; *buitengewoon ijl en ongrijpbaar*; fig. *vergeestelijkt, hemelsch*; *snelverdampend en sterk riekende*): *–e olie*; ook: Etherisch.

Aetiologie', v. (Gr. aitia = oorzaak: *leer van oorzaken* inz. *van ziekten*). (g = g).

Af, bw. oorspr. met de bet. van: een beweging als verwijdering of scheiding van zeker punt in de ruimte: *er varen hier schepen – en aan*; hieruit ontwikkelen zich o. a. de bet. 1 verwijdering zonder op de richting te letten: *links – slaan*; *de kalk valt van het plafond –*; 2 beweging langs een helling naar beneden: *de berg –*; 3 verwijderd zijn, het gevolg der beweging: *hij woont drie minuten loopens van het station –*; 4 inz. Z.-N. afmatting: *hij is afgepompt*; 5 veel: *afwerken*; 6 Z.-N. overtreffen: *hij heeft hem afgedronken*; nog: zegsw. *van zich – spreken*, zich doen gelden; (tooneel) –, exit; *hoed –*, zet de hoed van het hoofd; *bij rood –*, bijna rood; *hij is goed –*, is er goed aan toe; *op de seconde –*, precies; *op den man – vragen*, rechtstreeks, zonder omwegen; *het kan er niet –*, het is te duur, de omstandigheden laten het niet toe; *hij is voorzitter –*, niet meer; *v. e. werk – zijn*, er niets meer mee te doen hebben; *u bent nog niet van hem –*; *– en toe*, nu en dan; *van dit oogenblik –*, te beginnen; *het engagement is –*, uit; – wordt met *daar, hier, waar* aangengeschreven, doch niet met *er, ergens,*

nergens, overal; het bijw. – vormt ook scheidbare samenstell. met w.w., zie:

Af'bakenen, bakende –, h. afgebakend (1 *met bakens of teekens de grenzen aanduiden*; 2 *betonnen*): 1 *een terrein, een straatweg* –; fig. *de leerstof* –; 2 *een vaargeul* –, met tonnen de ondiepten aanwijzen.

Af'beelden, beeldde –, h. afgebeeld (*in beeld voorstellen, afteekenen, afschilderen*; fig. *schetsen*); **–beelding,** v. –en (*het afbeelden*; *het afgebeelde*; *een beeld, portret enz.*); **–beeldinkje,** o. –s; **–beeldsel,** o. –s, –en.

Af'bellen, belde –, h. afgebeld (*met de bel het signaal geven van vertrek, dat het gesprek per telefoon is afgeloopen, dat de tram moet stilhouden, dat iem. naar beneden moet komen enz.*): *iem.* –; Z.-N. nog: omroepen.

Af'betalen, betaalde –, h. afbetaald (1 *betalen, wat men nog schuldig is*; 2 *in mindering betalen*; 3 *uitbetalen*): 1 *e. schuld* –; 2 *elke week een gulden* –; 3 *het scheepsvolk* –.

Af'betaling, v. –en, inz. in: – *bij termijnen, op* – *koopen*, met termijnen betalen.

Af'betten, bette –, h. afgebet (*voorzichtig met natte spons of natte doek losweeken en reinigen, b.v. een wond*).

Af'beulen, beulde –, h. afgebeuld (*uitputten, afmatten door zwaar werk*): *zich* –.

Af'bidden, bad –, h. afgebeden (1 *door bidden verkrijgen*; 2 *door bidden trachten af te wenden*; 3 *ten einde bidden*): 1 *een afgebeden kind*; 2 *de toorn van Jehova* –; 3 *de voorgeschreven gebeden* –.

Af'bijten, beet –, h. afgebeten (*door bijten wegnemen*): *het puntje v. e. sigaar* –, ook: *een sigaar* –; zie Spits; *zijn woorden* –, kort, nijdig spreken; *van zich* –, flink van zich af spreken, zich verdedigen.

Af'bikken, bikte –, h. afgebikt (metselw. *met een bikhamer de oude kalk van metselsteenen of ketelsteen verwijderen*).

Af'biljoenen, biljoende –, h. afgebiljoend (*de scherpe kanten wegnemen*): *e. leuning* –.

Af'binden, bond –, h. afgebonden (1 *losmaken*; 2 *door binden afscheiden*; 3 *toebinden*): 1 *de schaatsen* –; 2 *een wrat* –; 3 *een ader* –.

Af'bladderen, bladderde –, i. afgebladderd (*afschilferen van kalk*; *tot blaren optrekken van verf en dan barsten en afvallen*): *schilderijen kunnen* –; ook: Afblaren.

Af'blijven, bleef –, i. afgebleven (1 *niet beroeren of betasten*; 2 *verwijderd blijven*): 1 *jongen, je moet* – *van mijn brieven*; *–! blijf er af!* 2 *jij moet van mijn kamer* –.

Af'blokken, zich, blokte zich –, h. zich afgeblokt (*ingespannen studeeren*): *hij was totaal –geblokt*, door studie afgemat.

Af'boeten, boette –, h. afgeboet (*door boetedoening geheel uitwisschen of volkomen afdoen*): *een zonde* –.

Af'bonken, bonkte –, h. afgebonkt (*afsteken* nl. *de bovenste veenlaag*): *veen* –.

Af'borgen, borgde –, h. afgeborgd (*iets v. iem. borgen, afleenen*).

Af'bottelen, bottelde –, h. afgebotteld (*bier enz. uit het vat op flesschen aftappen*).

Af'braak, v. (*oud hout, steenen enz. van een huis, dat afgebroken of verbrand is*; *puin*): *een huis voor* – *verkoopen*, om het af te breken.

Af'branden, brandde –, h. (1), i. (2) afgebrand (1 *door branden wegnemen*; 2 *door brand weggenomen* inz. *vernield worden*): 1 *oude verf van houtwerk* –; 2 *het huis brandde af*.

Af'brassen, braste –, i. afgebrast (zeew. *de brassen aanhalen, zoodat de zeilen volstaan*; *wegzeilen*).

Af'breken, brak –, h. (1, 3, 4, 5), i. (2) afgebroken (1 *door breken scheiden*; 2 *door breken gescheiden worden*; *breken*; 3 *plotseling ophouden met*; 4 *slechten, omverhalen*; 5 *scherpe critiek uitoefenen*): 1 *een tak* –; 2 *de punt van het mes is* –*gebroken*; *het touw brak* –; 3 *een rede, een gevecht* –; 4 *een huis* –; 5 *een roman, een stelsel* –; *iem.* –.

Af'brekingsteeken*, o. –teekens (*teeken, dat een woord afgebroken is op het einde van een regel*; *aanduiding v. e. afkorting*).

Af'breuk, v. (*schade*): – *doen aan*; *den vijand* – *doen*, nadeel.

Af'brijnen, brijnde af, h. afgebrijnd (*van brijn ontdoen*): *een ketel* –, het bovenste zoutachtige water laten wegloopen.

Af'brokkelen, brokkelde –, h. (1), i. (2) afgebrokkeld (1 *in kleine brokken van iets afbreken*; 2 *in brokken loslaten*): 1 *kruimels v. h. brood* –; 2 *die muur gaat* –; handel: gaandeweg lager worden van koersen.

Af'dak, o. –daken (*laag, afhellend dak tegen een muur of gebouw*): *onder een* – *schuilen*.

Af'dalen, daalde –, i. afgedaald (*langzaam en bedaard naar beneden gaan* inz. *langs een helling*): *een berg* –; fig. *tot de laagste rang* –, afzakken; *in bijzonderheden* –; *tot iem.* –, zich jegens iem. van veel lagere rang gemeenzaam betoonen: *deze onderwijzer weet tot zijn leerlingen af te* –, zóó te spreken, dat zij met hun geringere kennis hem begrijpen.

Af'dammen, damde –, h. afgedamd (*water door e. dam afsluiten*); **–damming,** v. –en: *de –damming der O.-Schelde*, 1867.

Af'danken, dankte –, h. afgedankt (1 *het afscheid geven, uit de dienst ontslaan*; 2 *buiten dienst stellen*): 1 *troepen* –; 2 *een schip* –; ook wel: *een minnaar* –, bedanken.

Af'deelen*, deelde –, h. afgedeeld (*in deelen scheiden, die onderling verband blijven houden*): *een school in klassen* –; **–ing*,** v. –en (*gedeelte van een grooter geheel, waarmee het een zeker verband blijft houden*: 1 *onderdeel v. e. boek, paragraaf*; 2 *onderdeel v. e. vereeniging*; 3 *onderdeel v. e. departement*; 4 *sectie in een volksvertegenwoordiging*; 5 *een kleinere of grootere troep militairen enz. met zeker doel afgezonderd*; 6 *onderdeel v. e. eskader, divisie*): 1 *de hoofdstukken der grondwet zijn in* –*en gesplitst*; 2 *een* – *v. h. Nut*; 3 *de departementen van bestuur zijn in* –*en verdeeld*; 4 *de begrooting wordt in de* –*en onderzocht*; 5 *een* – *mitrailleurs, militaire wielrijders*; 6 *een eskader bestaat uit drie* –*en*; **–ingshoofd*,** m. –en (Z.-N. *hoofd v. e. afdeeling* in bet. 3).

Af'deinzen, deinsde –, i. afgedeinsd (*terugwijken, uit vrees enz.*): *de vijand moest* –.

Af'dekken, dekte –, h. afgedekt (*ontdoen van het dek*): *een koe* –, villen; *de tafel* –, afnemen; *een muur* –, met een rollaag of met hardsteen afwerken.

Af'dekverf, v. –verven (*verf om gedeelten van het negatief, dat men niet copieeren wil, te bedekken*).

Af'dingen, dong –, h. afgedongen (1 *minder bieden dan gevraagd wordt*; 2 *aanmerken, gispen*): 1 *op de koopprijs* –; 2 *op dat werk is veel af te dingen*; *daar is niets op af te* –, daar

is niets tegen in te brengen; *niets op iems. verdiensten willen* –, ze ten volle waardeeren.

Af'doen, deed –, h. afgedaan (1 *zich of een ander iets van het lichaam doen*; 2 *afnemen, weglaten*; 3 *schoonmaken*; 4 *volbrengen, afmaken*; 5 *voldoen, betalen*): 1 *doe je hoed* –; *een mantel* –, afleggen; 2 *stof* –, *het deksel van de pot* –; *er geen woord van* –; *iets van de prijs* –; 3 *meubels* –; 4 *zaken* –; *zijn correspondentie* –; 5 *een schuld* –; nog: zegsw. *afgedaan hebben*, niet meer in tel, voor iets geschikt zijn, uitgediend zijn; *dat doet er niets aan toe of af*, is van geen invloed; *niets – tot de zaak*, van geen beteekenis zijn; Z.-N. *iem. de baard* –, overtreffen; *een kei het vel* –, vrekkig zijn.

Af'doend, bn.; meer en meest – (1 *beslissend, voldingend*; 2 *van beslissende uitwerking*): 1 *een – bewijs*; 2 *een –e maatregel*; *dat is* –(e).

Af'doener, m. –s (*dooddoener*): *menige machtspreuk wordt als – gebruikt.*

Af'doening, v. –en (1 *het ten einde brengen van iets* inz. *van zaken*; 2 *betaling*): 1 – *van zaken*; 2 *tot – van schulden.*

Af'dokken, dokte –, h. afgedokt (*betalen, afschuiven*), gmz.: *hoe hij ook tegenspartelde, hij moest* –; verg. Opdokken.

Af'dolen; zie Afdwalen.

Af'draaien, draaide –, h. afgedraaid (1 *door draaien iets van iets anders verwijderen*; 2 van een deuntje op een orgel: *laten hooren*; 3 v. e. gramophoonplaat: *laten afloopen*; 4 v. e. film: *vertoonen*; 5 ongunstig: *opdreunen*): 1 *het hoofd* –; 2 *de cavalleria* –; 3 *een nieuwe plaat* –; 4 *een film* –; 5 *zijn les* –.

Af'dragen, droeg –, h. afgedragen (1 *naar beneden dragen*; 2 *door dragen afslijten*; 3 *geven aan of storten bij*): 1 *een kind een trap* –; 2 *een jas in huis* –; 3 *geld aan den penningmeester* –; *de afgedragen gelden.*

Af'dreggen, dregde –, h. afgedregd (*dreggende een gracht enz. ten einde toe afzoeken*).

Af'dreigen, dreigde –, h. afgedreigd (*geld afpersen door te dreigen met smaad, openbaring van e. geheim enz.*); in de rechtstaal bestaat er verschil tusschen *afdreigen* en *afpersen*; **–ing,** v. –en; z. Chantage.

Af'drift, v. (zeew. *afdrijven v. d. koers*).

Af'drijven, dreef –, h. (3, 4), i. (1, 2) afgedreven (1 *uit de koers drijven*; 2 *stroomafwaarts drijven*; 3 geneesk. *uit het lichaam verwijderen*; 4 v. goud enz.: *van onedele metalen bevrijden*): 1 *een bootje kan* –; 2 *de Maas* –; fig. *met de stroom* –, met de tijdgeest medegaan; 3 *wormen* –; 4 *goud* –.

Af'drinken, dronk –, h. afgedronken (*het bovenste van iets drinken*): *de room van de melk* –; fig. *een twist* (of: *het*) –, zich onder het drinken van een glas verzoenen; Z.-N. *iem.* –, in het drinken overtreffen.

Af'drogen, droogde –, h. afgedroogd (*iets wisschend droogmaken, afwisschen*): *de handen* –, *het zweet* –; fig. *iems. tranen* –, hem troosten; zegsw. *iem.* –, ransel geven.

Af'druipen, droop –, i. afgedropen (1 *in droppels afvallen*; 2 *stil weggaan uit vrees, onverrichter zake*): 1 *het zweet droop hem van 't aangezicht af*; 2 *de hond droop* –; *hij droop beschaamd* –.

Af'druk, m. –drukken (1 *het afdrukken*; 2 *vorm, beeltenis door afdrukken verkregen*): 1 *bij de – van het laatste vel bemerkte men de fout*; meestal *het afdrukken*; 2 *een – van een plaat*; *afdrukjes*, overdrukjes.

Af'drukken, drukte –, h. afgedrukt (1 *iets overbrengen door middel van drukken*; 2 *volgens de drukproef het bepaalde aantal afdrukken vervaardigen*): 1 *een zegel in was* –; 2 *een vel* –; **–druksel,** o. –s, –en.

Af'dwalen, dwaalde –, i. afgedwaald (*van het rechte pad afraken*): fig. *van de tekst* –, de draad der rede verliezen; zonder bepaling: *de spreker dwaalde af.*

Af'dwingen, dwong –, h. afgedwongen (1 *door dwang verkrijgen*; 2 *iem. tot iets noodzaken*): 1 *iem. geld* –, *een belofte* –; 2 *eerbied* –, onweerstaanbaar inboezemen.

Af'exerceeren*, exerceerde –, h. afgeëxerceerd (*de manschappen africhten*).

Affai're, v. –s (Fr. *zaak*; *rechtsgeding*; *aangelegenheid*; *bezigheid, voorval*; *nering, winkelzaak*; *handelszaak*; *duel*); Z.-N. zegsw. *wat een* –, wat een herrie!

Affect', o. –en (Lat. affectus: *aandoening*; *levendige ontroering*; *gevoelswaarde*; fig. *vuur*).

Affecta'tie, v. –s (Lat. affectatio: *gemaaktheid, gekunsteldheid*; *aanstellerij*).

Affecteeren* (Fr. [Lat. affectare]: zie Geaffecteerd): *gelden te – op*, te vinden uit (nl. uit een bepaalde post).

Affec'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. affectio]: 1 *genegenheid, gunst, liefde*; 2 geneesk. *een ziekelijke aandoening*): 1 *een – voor iem. hebben*; 2 *een – van de maag*; l. *affek'sie.*

Affectief', bn. (Fr. v. e. woord, een zin: *met gevoelswaarde*): *de zin „hij heeft 'm gesmeerd" heeft een – karakter.*

Affi'che, o. –s (Fr. *aanplakbiljet*; *programma v. e. tooneelvoorstelling of concert*).

Affiicheeren* (Fr. [Lat. affigere = aanhechten]: *aanplakken, publiek maken*; *in opspraak brengen*).

Affida'vit, o. (Lat. hij heeft bezworen: *bečedigde verklaring*, term der Eng. rechtspraak); *met* – bet. bij de noteering van coupons, dat geen inkomstenbelasting er op wordt geheven.

Affilia'tie, v. (Lat. affiliatio [filius = zoon]: *aanneming als kind*; *opneming als medelid in een orde, vereeniging, gemeenschap*).

Affineeren* (Fr. v. fin = fijn: *verfijnen, zuiveren, louteren*): *goud en zilver* –.

Affiniteit', v. (Fr. [Lat. affinitas]: *verwantschap*), ook: scheik. keurverwantschap: *zuurstof heeft een – tot ijzer* (roest).

Affix'um, o. affixa (Lat. *toevoegsel*).

Affluen'tie, v. (Lat. affluentia, Fr. affluence: *toevloeiing, toeloop*).

Affodil'(le), v. affodillen (o. Fr. aphodel [oorspr. Gr.-Lat.] *lelieachtig gewas uit het gebied der Middellandsche Zee*: *graflelie*; Lat. asphodelus tenuifolius).

Affreus', bn. en bw.; –zer, –t (Fr. *afschuwelijk, zeer leelijk, verschrikkelijk, akelig*): *een – schilderij, een –ze buste.*

Affront', o. –en (Fr. *smaad, beleediging*).

Affronteeren* (Fr. [Lat. frons = voorhoofd]: *voor het hoofd stooten*; *grof beleedigen*).

Affuit', v. –en (Fr. affut [oorspr. à fut = Lat. fustis = knuppel, hout]: *houten of ijzeren onderstel van een kanon*; bij scheepsgeschut: *rolpaard*).

Af'gaan, ging –, i. afgegaan (1 *naar beneden gaan*; 2 *recht naar iets of iem. toegaan*, dikwijls met vijandige bedoelingen; 3 *weggaan, vertrekken*; 4 *afgeschoten worden, ont-*

branden; 5 *losgaan*; 6 *verminderen*; 7 *ontlasting hebben*): 1 *een trap* –; 2 *recht op zijn doel* –; *op iem.* –; 3 *van zijn vrouw* –; *van school* –; *een schip kan* –, afvaren; 4 *een geweer kan* –; 5 *een verband kan van de wonde* –; 6 *de koorts kan* –; 7 *de zieke kon niet* –; nog: zegsw. *van de rechte weg* –, slecht gaan handelen; *op iems. woorden* –, vertrouwen en in overeenstemming daarmede handelen; *de aardigheid gaat er af*, het blijft niet meer aardig; *het gaat hem handig* –, hij kan het goed; Z.-N. *dat papier, die kleur is afgegaan*, verkleurd, verschoten; **–gang,** m. in de eerste bet. meerv. –en (*helling, hellend pad; ontlasting, stoelgang*).

Afgeblik'semd, –blik'semsch*, bw. (*erg, zeer*): *het is – koud*; gmz.

Af'geborsteld, bn.(Z.-N. *op zijn Paaschbest*).

Af'gebroken, bn. en bw. (*door breken gescheiden, niet samenhangend*): *een – tak*; *– woorden*; *hij sprak* –.

Af'gedaan, bn.; zie Afdoen.

Afgedieft', bw. (*zeer*): *– aardig*; gmz.

Afgedok'terd, bw. (*erg, zeer*); gmz.

Afgedriedui'vekaterd, bw. (*erg, zeer*): *het verzenlijmen gaat thans – snel*, gmz.; soortgelijke versterkingswoorden zijn: *afge(drie)duiveld, afgehageld, afgetrapt*; ook voorkomende als uitroepen van toorn enz.

Af'geeren*, geerde –, h. afgegeerd (*schuins afwijken*): *die sloot geert af.*

Afgeha'geld; z. Afgedrieduivekaterd.

Af'geknot, bn.: wisk. *een –te kegel, piramide*, met afgesneden top of spits.

Af'gelasten, gelastte –, h. afgelast (*een gegeven bevel herroepen*): *de parade* –.

Af'gelaten, bn.: *– melk*, ondermelk.

Af'geleefd, bn. (*oud en zwak*): *een –e grijsaard, een – paard*; fig. *de grijsaard, – in iedre lust*, ongevoelig.

Af'gelegen, bn. en bw.; –er, –st (*niet in de nabijheid gelegen, eenzaam, afgezonderd*): *een – oord*; *– wonen.*

Af'geloopen* 1 bn. (*voorbijgegaan; verstreken, verleden*): *het – jaar*; **2** tw. (*uitl*).

Af'gemat, bn. (*zeer vermoeid, uitgeput*): *– door studie, arbeid, zorg, pijnen.*

Af'gemeten, bn. en bw.; –er, –st (1 *afgepast, in de juiste maat*; 2 *min of meer stijf-deftig; gedwongen van houding, gebaren, woorden enz.*): 1 *met – tred*; 2 *een – houding*; *– spreken*; **–heid,** v. (*stroeve deftigheid*): *koele* –; *– van toon*; ook: –me'tenheid.

Af'gepast, bn. (1 *volgens juiste maat* [*geweven*]; 2 *afgemeten* in bet. 2 maar sterker; 3 van geld: *juist de waarde, zoodat men niets behoeft terug te krijgen*): 1 *–e tafellakens*, op maat geweven; 2 *zijn –e manier van doen*; 3 *met – geld betalen*; **–heid,** v. (*berekende stroeve deftigheid, stijfheid*).

Af'geplat, bn. (*de zuivere bolvorm missende*): *onze aarde is – aan de polen.*

Afgera'zend; z. Afgedrieduivekaterd.

Af'gericht, bn.; –er, –st (*vaardig, bedreven*; fig. *slim, listig*): *een – paard, een – strijder, een – leerling*; zie Africhten.

Af'gescheiden van (*niet in aanmerking nemende, buiten beschouwing latende*).

Af'gescheidene, m. of v. –n (*iem., die zich afgescheiden heeft*, inz. *lid van de Christ. Gereformeerde gemeente*, in 1834 van de Ned. Hervormde Kerk afgescheiden).

Af'gesloofd, bn. (*afgetobd door overmatige arbeid, door lijden of zorg, afgewerkt*).

Af'gesloten, bn. (1 *zonder leemten en goed aaneensluitend*; 2 *niet toegankelijk, afgezonderd*): 1 *de leerstof der 3de klas vormt een – geheel*; 2 *iem. uit zijn – kring halen*; *– weg*; **–geslo'tenheid,** v. (*het afgesloten zijn; staat van afzondering*): *de vroegere – van Drente.*

Af'gestorven 1 bn. (*dood*): *– planten, – deelen*; *hij is der wereld* –, deze heeft voor hem geen belang meer; **2 –e,** m. of v. –n (*doode*): *bidden voor de –en.*

Af'getobd, bn. (*door tobben uitgeput; afgesloofd*): *een –e lijder, het –e lichaam.*

Afgetrapt'; z. Afgedrieduivekaterd.

Af'getrokken, bn. en bw.; –er, –st (1 *abstract*; 2 *de buitenwereld vergeten hebbend en verdiept in gedachten; verstrooid*): 1 *– denkbeelden*; 2 *een – professor.*

Af'gevaardigde, m. of v. –n (*afgezondene met een bepaalde opdracht; volksvertegenwoordiger* inz. *in de Tweede Kamer*): Z.-N. *bestendig* –, lid van gedeputeerde staten.

Af'geven, gaf –, h. afgegeven (1 *gedwongen geven*; 2 *vrijwillig geven; ter hand stellen*; 3 *van zich laten uitgaan*, inz. *iem. een schriftelijke verklaring geven om er gebruik van te maken*; 4 *verspreiden*; 5 *kleurstof loslaten*; 6 *ongunstig over iem. of iets spreken*): 1 *zijn beurs* –; 2 *een brief, een pakje ergens* –; 3 *een geleibiljet* –; 4 *een reuk* –; 5 *die verf, die blauwe mantel geeft* –; 6 *op iem. of iets* –; nog: zegsw. *een wissel op iem.* –, trekken; *zich met iem. of iets* –, zich inlaten met (altijd ongunstig).

Af'gezaagd, bn.; –er, –st (*tot vervelens toe gezongen, behandeld, gebruikt*): *een – liedje, een – onderwerp.*

Af'gezant, m. –en (*door een vorst of van staatswege afgezondene, met een bepaalde last*): fig. *de dood, Gods donkere* –.

Af'gezien, vd. (*niet lettende op, niet in aanmerking nemende*): *– nog van de kosten.*

Af'gezonderd, bn. en bw. (*het gezelschap van anderen ontwijkend, eenzaam*): *een –e levenswijze; zij leeft stil en* –, eenzaam.

Af'gieren, gierde –, i. afgegierd (scheepst. *schuins afwijken*): *het schip zal* –.

Af'gieten, goot –, h. afgegoten (1 *het vocht ergens laten afloopen*; 2 *afbeelden door gieten*): 1 *het water van de rijst* –; *de aardappelen* –, d. i. ze ontdoen van het kookwater; 2 *munten in zwavel* –; *houtsneden in metaal* –, *een buste* –; **–gietsel,** o. –s (*afbeeldsel, door gieten verkregen*).

Af'gietseldiertje, o. –s (*eencelligen; naam gegeven door Anthony v. Leeuwenhoek in 1675 aan kleine dierlijke organismen, die hij vond in water*, inz. *in een aftreksel van hooi in water*); ook Infusiediertjes, z. ald.

Af'gift(e), v. (*het afgeven* inz. in bet. 2 en 3): *de – van een getuigschrift.*

Af'glijden, gleed –, i. afgegleden (1 *glijdende naar beneden komen*; 2 *stil en vlug naar beneden gaan*): 1 *van een ladder* –; 2 *de trap* –.

Af'gluren, gluurde –, h. afgegluurd (1 *ter sluik afkijken* in bet. 4; *ongemerkt afzien*; 2 *glurend* inz. *uit nieuwsgierigheid afloeren*): 1 *een kunstje van den goochelaar* –; 2 *de heer Bruis wilde eerst de laan* –.

Af'god, m. –en, lit. t. *Afgoôn* (1 *valsche god, niet-god*; 2 *iem. of iets, dat zeer bemind, geëerd wordt*): 1 *de Philistijnen vereerden –en*; 2 gunstig: *het jongste kind was de – der fami-*

lie; ongunstig: *het spel werd zijn* –; **–godje,** o. –s; ook: **–goodje,** o. –s.

Afgodeeren*, –godeerde, h. geafgodeerd (*afgoderij plegen*, vero.; lit. t. *dwepend vereeren*): *een kunst* –, *een kunstenaar* –.

Af'godendienaar, m. –s, –naren (*vereerder van een of meer afgoden*); **–dienst,** m. (*vereering van afgoden*); **–tempel,** m. –s, –en (*tempel van twee of meer afgoden*).

Afgoderij', v. –en (*vereering van afgoden; aanbidding van eenig schepsel, van eenig voorwerp of hemellichaam*): – *plegen*.

Afgo'disch, bn. en bw. (1 *de afgod of de afgoden betreffende*; 2 *hartstochtelijk; met blinde ingenomenheid liefhebbend, vereerend*): 1 *–e plechtigheden*; 2 *–e liefde*; *iets – vereeren*.

Afgodist', m. –en (*afgodendienaar*).

Af'godsbeeld, o. –beelden (*beeld v. e. afgod*): *Joram, 889–883 v. C., richtte –beelden op*.

Af'godslang, v. –en (*slang, die als afgod wordt vereerd*; dierk. *boa constrictor*).

Af'godstempel, m. –tempels, –en (*tempel, aan de dienst van één afgod gewijd*).

Af'golven, golfde –, h. en i. afgegolfd (1 *golvend nederstroomen*; 2 *in golvende lijnen, bochten sierlijk afdalen*): 1 *het water golfde de trap* –; 2 *hoofdhaar kan* –.

Af'gooien, gooide –, h. afgegooid (1 *naar beneden werpen*; 2 *door gooien doen vallen*; 3 *zich haastig van kleeren, wapens enz. ontdoen*): 1 *iemand de trappen* –; 2 *peren* –; 3 *zijn mantel* –.

Af'grauwen, grauwde –, h. afgegrauwd (*norsch en ruw bejegenen en daardoor van zich afstooten*).

Af'graven, groef –, h. afgegraven (1 *door graven wegnemen*; 2 *door graven gelijkmaken*): 1 *veen, zand* –; 2 *een weg* –.

Af'grazen, de koe graasde –, h. afgegraasd (*het gras afeten van*): *een weide* –.

Af'greppelen, greppelde –, h. afgegreppeld (*met ondiepe slootjes afscheiden*).

Af'grijpen, greep –, h. afgegrepen (*op handige en vlugge wijze ontnemen*): *iem. een mes* –; *een jongen een stok* –.

Afgrij'selijk, –grijs'lijk, bn. en bw. (*afgrijzen wekkend, vreeselijk, afschuwelijk*): *een –e moord; de tijger is – wreed*; **–heid,** v.

Af'grijzen, o. (*hevige afkeer of afschrik*): *met – aan iets denken*; *– hebben van*.

Af'grissen, griste –, h. afgegrist (*afkapen, behendig ontstelen*): *iem. iets* –, gmz.

Af'grond, m. –en (eig. *zonder grond*: *steile, grondelooze diepte*): *in een – vallen*; *een – van ellende*, poel, diepe ellende.

Af'gunst, v. (*nijd*, minder sterk; *jaloerschheid*): *nijd en* –.

Afgun'stig, bn. en bw. (1 *afgunst voedend*; 2 *afgunst toonend*): 1 *hij is – op zijn buurman*; 2 *–e blikken*; *– toekijken*; ook fig. *iets met –e oogen aanzien*.

Af'haken, haakte –, h. afgehaakt (*losmaken uit de haak*): *de goederenwagen* –; (telefoon) *de spreekbuis* –.

Af'hakken, hakte –, h. afgehakt (1 *door hakken afscheiden; afhouwen*; 2 *in stukken hakken*): 1 *een tak* –; 2 *een geslachte koe* –.

Af'halen, haalde –, h. afgehaald (1 inz. *aan een station komen weghalen*; 2 *iem. ergens gaan halen, om met hem naar huis of elders te gaan*; 3 *naar beneden halen*; 4 *van het vel, de vezels ontdoen*): 1 *een aangeteekende brief (laten)* –; *afgehaalde bagage*; 2 *iem. van de trein* –; *kom me om twee uur* –; 3 *haal me dat boek eens even af*; 4 *een haas, boontjes* –; zegsw. *bedden* –, het beddegoed er afnemen om te laten uitluchten; *iets ergens van weten af te halen*, voordeel er van trekken; **–haler,** m. –s (*klaplooper*).

Af'hameren, hamerde –, h. afgehamerd (v. d. voorzitter eener vergadering: *spoed maken met de behandeling van een zaak, ze snel ten einde brengen, nl. door het afkloppen met de hamer*): *de agenda* –.

Af'handelen, handelde –, h. afgehandeld (*[zaken] afdoen, beëindigen, regelen*): *deze zaak is nu –gehandeld*.

Afhan'dig, bn., alleen met *maken* (*af of uit de hand*): *iem. iets – maken*, afkapen.

Af'hangen, hing –, h. afgehangen (1 *naar beneden hangen*; 2 *de steun noodig hebben van; de ondergeschikte zijn van iem.*; *tot iem. of iets in zulke betrekking staan, dat eigen vrije beweging is uitgesloten*): 1 *een –d gordijn*; 2 *hij hangt geheel van hem* –; *onze reis hangt van het weer* –; zegsw. *iets laten – van*, afhankelijk stellen; *dat zal er van* –; *het hangt van hem zelf af*, hij heeft de beslissing in handen.

Afhan'kelijk, afhank'lijk, bn.; –er, –st (1 *ondergeschikt; de steun, de hulp noodig hebbend*; 2 *door iets bepaald of geregeld wordend*): 1 *de arbeider was geheel – van zijn broodheer*; *iem. van zich – maken*, iem. aan zijn macht onderwerpen; *een –e positie*, onvrij, aan de willekeur van anderen onderworpen; 2 *onze reis is – van het weer*; **–heid,** v.

Af'haspelen, haspelde –, h. afgehaspeld (1 *v. de klos afwinden*; 2 *v. de cocons der zijdewormen afwinden*; 3 v. iets verwards: *in orde brengen*): 1 *garen* –; ook: *een klos* –, het garen enz. v. d. klos afwinden; 2 *zijde* –; ook: *cocons* –, de zijde v. d. cocons afwinden; 3 *laat mij die zaak nu eens* –.

Af'hebben, had –, h. afgehad (1 *afgedaan of gereed hebben*; 2 *niet meer op het hoofd hebben*): 1 *zijn werk* –, *een brief* –; 2 *de hoed* –.

Af'hellen, helde –, h. afgeheld (*schuins afloopen*): *de oever helt hier* –; **–helling,** v. –en (*het afhellen; glooiing, afhellend vlak*).

Af'hoeven, hoefde af, h. afgehoefd; meestal in vragende of ontkennende zinnen (1 *voltooid moeten zijn*; 2 *afgelegd, afgedaan, afgezet moeten wezen*): 1 *het werk hoeft niet af*; 2 *hoeft de hoed af?*

Af'houden, hield –, h. (1, 2, 3, 4, 5), i. (5) –gehouden (1 *verwijderd houden; beletten te naderen*; 2 *niet aanraken*; 3 *verhinderen met iets voort te gaan, iets te doen*; 4 *korten, aftrekken*; 5 *een andere en wel zijdelingsche richting nemen*): 1 *hij wist de razende hond met een stok van zich – te houden*; *de boot* –, fig. zich aan zijn plicht onttrekken, terwijl anderen werken; 2 *hou de handen daar* –; 3 *iem. van zijn werk* –; *van het kwaad* –; 4 *wat je breekt, hou ik van je loon* –; 5 *bij dat huis moet je rechts* –; zeew. *voor de wind* –, het schip een richting geven, waarbij de wind meer van achteren invalt.

Af'houding, v. –en (Z.-N. *het afhouden* in bet. 4, *korting*): – *voor het pensioen*.

Af'houwen, hieuw –, h. afgehouwen (*met een houw afscheiden*): *een tak* –.

Af'huren, huurde –, h. afgehuurd (1 *in huur nemen*; 2 *door een hoogere huurprijs of anderszins een knecht, huis enz. onttrekken aan iem., die reeds gehuurd had of van plan was*

te huren; onderhuren): 1 *een stoomboot* –; 2 *iem. een knecht* –.

Af'jagen, joeg (jaagde) –, h. afgejaagd (1 *wegjagen*; 2 *afmatten door rijden of vervolging*; 3 *ergens al het wild wegvangen*; 4 *iets jagend doorkruisen*): 1 *de kinderen van de zolder* –; 2 *zijn paard* –; *het afgejaagde hert*; 3 en 4 *een bosch, een veld* –.

Af'jakkeren, jakkerde –, h. afgejakkerd (1 *door lang en hard rijden, zweepslagen enz. een dier uitputten*; 2 *iem. uitputten door te veel inspanning*, ook refl.): 1 *een paard* –; 2 *iem.* –; *zich* –.

Af'japen, jaapte –, h. afgejaapt (*met één forsche snede of jaap afsnijden*): *iem. een oor* –, gmz.; zie Jaap.

Af'kabbelen, kabbelde –, h. (2), i. (1) afgekabbeld (*door kabbelen* 1 *afbrokkelen*, 2 *doen afbrokkelen*): 1 *de oever kabbelt van onderen af*; 2 *de beek kabbelt de oever af*.

Af'kaden, kaadde –, h. afgekaad (*afsluiten met een kade of kaden*): *een polder* –.

Af'kalken, kalkte –, h. (1), i. (2) afgekalkt (1 *van kalk ontdoen*; 2 *loslaten van kalk*): 1 *een muur* –; 2 *de muur kalkt* –.

Af'kalven, kalfde –, i. afgekalfd (*stuksgewijze afschuiven en instorten van aardewerk, ijs,* inz. van oevers, slootkanten): *de beide kanten der nieuwe sloot zijn er –gekalfd*; Z.-N. –kalveren; **–kalving,** v. –en.

Af'kammen, kamde –, h. afgekamd (1 *reinigen door kammen*; 2 *zich ongunstig uitlaten over iem. of iets*; *afbreken*): 1 *–gekamde wol*; 2 *een voordracht* –.

Af'kantelen, kantelde –, h. (1), i. (2) afgekanteld (*kantelend naar beneden* 1 *brengen*, 2 *vallen*): 1 *steenblokken langs een helling* –; 2 *de kist is van de wagen –gekanteld*.

Af'kanten 1 kantte –, h. afgekant (1 *de kanten of hoeken wegnemen*; 2 bij het breien: *een kant of rand om iets zetten*): 1 *balken, een steen* –; 2 *de beddesprei* –; **2** zn. o.: *de kous is op het – klaar,* het afsluiten van de uiterste kant.

Af'kapen, kaapte –, h. afgekaapt (*handig ontnemen, ontstelen*): *iem. iets* –.

Af'kappen, kapte –, h. afgekapt (1 *door kappen scheiden*; 2 van boomen en takken: *van de uitstekende deelen ontdoen*; 3 *overkappen*; 4 van letters of klanken: *aan het einde* [*of begin*] *weglaten*): 1 *een tak van een boom* –; 2 *een tak* –, van de twijgen ontdoen; 3 *een open plaatsje laten* –; 4 zie Apocope en Aphaeresis.

Af'kapping, v. –en; z. Apocope; **–kappingsteeken*,** o. –s (*komma als weglatingsteeken*); b.v. *'s* (des); zie Apostrophe.

Af'keer, m. (*afschrik, weerzin*): *–toonen, opwekken, verwekken, inboezemen, krijgen van*.

Af'keeren*, keerde –, h. afgekeerd (*afwenden*): *het hoofd* –, *de oogen* –, *de blikken* –; *een stoot* –, d. i. afweren; *zich van iets of iem.* –, de rug toedraaien, er niets meer mede te doen willen hebben.

Afkee'rig*, bn.; –er, –st (*een afkeer hebbende van, wars*): *– van iets of iem. zijn*; **–heid*,** v. (*tegenzin*).

Af'kegelen, kegelde af, h. afgekegeld (Z.-N. *afgooien*): *noten, kastanjes* –; *de wind kegelde de bloempot van het kozijn af*.

Af'kerven, kerfde of korf –, h. afgekorven (*door een diepe insnijding afscheiden*); **–kerving,** v. –en (*de daad van afkerven*).

Af'ketsen, ketste –, h. (1), i. (2) afgeketst (1 [*behendig*] *afwenden*; *doen verwerpen*; 2 *mislukken*; *verworpen worden*): 1 *een voorstel* –; 2 *het voorstel ketste af op* . . . .

Af'keuren, keurde –, h. afgekeurd (1 *niet goedkeuren, als onbruikbaar afwijzen*; 2 *laken, misprijzen*): 1 *ingeleverde goederen* –; *voor de dienst* –, niet geschikt verklaren; 2 *een uitdrukking, een handeling* –.

Af'keurenswaar'd(ig), bn., bw.; –er, –st (*verdienende afgekeurd te worden*): *– e daden*.

Af'keuring, v. –en (*het als onbruikbaar afwijzen*; *berisping* minder sterk; *het vellen v. e. ongunstig oordeel*; *afkeuringsteeken*).

Af'kijken, keek –, h. afgekeken (1 *naar iets anders zien*; 2 *naar beneden kijken*; 3 *rustig afwachten*; 4 *ongemerkt afzien*): 1 *de jongen keek geen oogenblik van zijn boek af*; 2 *hij keek de trap af*; 3 *de zaak* –; 4 *de jongen kijkt af* (*van zijn buurman*); *zijn thema* –.

Af'kladden, kladde –, h. afgeklad (*kladdend, d. i. slordig en knoeierig, afmaken*): *men kan schrijfwerk, schilderwerk* –.

Af'klaren, klaarde –, i. afgeklaard (van vloeistoffen: *klaarder, helderder worden*): *dat vocht zal wel* –.

Af'klauteren, klauterde –, i. afgeklauterd (*naar beneden klauteren*): *langs een ladder van het dak* –; *een ladder* –.

Af'klemmen, klemde –, h. afgeklemd (*door klemmen afscheiden*): *zich een vingertop* –.

Af'klimmen, klom –, i. afgeklommen (*klimmend naar beneden komen*): *langs een ladder van het dak* –; *een ladder, een berg* –. Opm. de hoogte waar men van –klimt wordt door *van* aangewezen; de helling, waarlangs of die men –klimt door *langs* of een bep. in de voorwerpsvorm.

Af'kloppen, klopte –, h. afgeklopt (*door kloppen*: 1 *wegnemen*, 2 *van stof zuiveren*; 3 Z.-N. *vlug afwerken*; 4 Z.-N. *afranselen*): 1 *het stof van schoenen* –; 2 *een pantalon* –; *zich wat* –; 3 *iets* –; 4 *iem.* –; nog (in de infinit.): een door roemen of bluffen misschien te veroorzaken ongeluk, bezweren, door nl. een klop of tik op of onder tegen het tafelblad te geven, tegelijk met het uitspreken van –.

Af'kluiven, kloof –, h. afgekloven (1 *kluivend wegnemen*; 2 *door kluiven ontdoen van het vleesch*): 1 *vleesch v. e. been* –; 2 *een soepbeentje* –; **–knabbelen,** knabbelde –, h. afgeknabbeld (1 *door knabbelen wegnemen*; 2 *van iets knabbelend kleine stukjes wegeten*): 1 *de kaas v. de kaaskorst* –; 2 *de muizen hebben een kaaskorst –geknabbeld*; **–knagen,** knaagde –, h. afgeknaagd (*bij kleine stukjes afbijten* inz. *v. harde voorwerpen*; *afknabbelen*); **–knappen,** knapte –, h. (1), i. (2) afgeknapt (*knappend afbreken*, 1 trans., 2 intrans.): 1 *een stuk glas kan men* –; 2 *de ijzeren stang knapte* –; **–knellen,** knelde –, h. afgekneld (*knellend afscheiden, afklemmen*); **–knevelen,** knevelde –, h. afgekneveld (*afpersen door knevelarijen*): *iem. geld* –.

Af'knijpen, kneep –, h. afgeknepen (*door knijpen afscheiden, afklemmen*): *de kop van een spijker* –; **–knippen,** knipte –, h. afgeknipt (*met een schaar, een nijptang enz. afsnijden*): *de rafels v. e. doek* –; *een stuk ijzerdraad* –; **–knipsel,** o. –s (*afgeknipt stuk doek, papier, metaal enz.*); **–knoeien,** knoeide –, h. afgeknoeid (*slordig, knoeierig afmaken*): *het huiswerk* –.

Af'knotten, knotte –, h. afgeknot (*van de kruin ontdoen; afstompen*): *een wilg –; een balk, rib, paal –; een afgeknotte kegel.*

Af'koelen, koelde –, h. (1), i. (2) afgekoeld (1 *koel[er] maken*; 2 *koel[er] worden*): 1 *ijzer –*; 2 *het ijzer koelt af.*

Af'koken, kookte –, h. afgekookt (*door koken ontdoen van stoffen, die ergens aan of in zitten*): *zijde –, groenten –; kinabast –*, de oplosbare deelen i. h. water doen overgaan.

Af'komen, kwam –, i. afgekomen (1 *naar beneden komen*; 2 *zich van een plaats verwijderen*; 3 *recht op iem. afgaan* inz. *met vijandige bedoelingen*; 4 *langs een weg aankomen; een rivier afvaren of drijven*; 5 *zijn oorsprong ontleenen aan; afgeleid zijn van*; 6 *bevrijd of ontslagen worden*; 7 Z.-N. *op bezoek komen*): 1 *wilt u maar eens –?* 2 *de koeien kunnen niet van het eilandje –*; 3 *op iem. of iets –*; 4 *een weg –, een rivier –*; 5 *van een deftige familie –; van een vreemd woord –*; 6 *zij konden niet van dien bedelaar –; ergens goed, slecht, met eer, met een nat pak, de schrik van –*; 7 Z.-N. *de familie is afgekomen*; nog: *wanneer komt de benoeming af*, wordt officieel bekend?

Af'komst, v. (1 *kom-af, afstamming, geboorte*; *het afgeleid zijn van*; 2 lit. t. *kroost*): 1 *hij is v. goede, hooge –*, familie; *de – v. e. woord*; 2 *de vaderlijke vlam moet steeds in de – blaken*; **–kom'stig,** bn. (1 *geboortig*; 2 *afgeleid van*; 3 *gemaakt, ontworpen door*; 4 *vroeger aan een bepaald persoon toebehoord hebbende*): 1 *uit Antwerpen –; – van een goede familie*; 2 *een woord – van het Fransch*; 3 *e. plan van mij –*; 4 *e. ring – van mij.*

Af'kondigen, kondigde –, h. afgekondigd (*openbaarmaken, bekendmaken*): *e. verordening –; geen wet is verbindend, zoolang zij niet behoorlijk is afgekondigd*; **–kondiging,** v. –en: *de – der geboden* (huwelijk).

Af'koop*, m. –en (*vrijkooping, het los- of vrijkoopen*): *– van renten enz.; de – van prijsverklaarde goederen*, terug- of loskoop; **–koopprijs,** m. –zen; **–koopsom,** v. –sommen.

Af'koopen*, onr. w.w., kocht af, h. afgekocht (1 *los- of vrijkoopen*; 2 *door koop verkrijgen*): 1 *iem. van de krijgsdienst –, zich van de krijgsdienst –*; 2 *iem. een koe –*; zegsw. *zich laten –*, zich met geld laten overhalen om af te zien van eenig recht enz.

Af'koppelen, koppelde –, h. afgekoppeld (*losmaken en zoo afzonderen of buiten werking stellen*): *een wagon, motor –.*

Af'korten, kortte –, h. afgekort (*korter maken, inkorten*): *een stok –, zijn nagels –; een woord –*, als: *namelijk tot nl.*; Z.-N. *een schuld –*, gedeeltelijk betalen; zegsw. *dat kort niets af*, baat niet.

Af'korting, v. –en (*het afkorten*): *de –en aan het hoofd v. d. nieuwe letter*; Z.-N. *iets op – betalen*, op afrekening.

Af'kunnen, onr. w.w., kan af, konde (kon) af, h. afgekund (1 *kunnen afdoen, afmaken*; 2 *kunnen afgedaan worden* inz. *van sieraden, kleedingstukken enz.*): 1 *het alleen –*; 2 *kan die mantel niet af?* nog: zegsw. *ergens niet meer van –*, [a]) tot iets gehouden zijn, [b]) verplicht zijn met iem. om te gaan, te blijven leven enz.

Af'laat, m. –laten (R.-K. *kwijtschelding van tijdelijke straffen, na de vergeving der zonden nog te ondergaan, op bepaalde voorwaarden*): *een volle – verdienen*; ‖*door de aflaten wordt niet de zonde zelf vergeven.*

Aflan'dig, bn. (zeew. *van het land af, zeewaarts*): *de wind is –*; verg. Aanlandig.

Af'laten, liet –, h. –gelaten (1 *iem. toestaan een plaats te verlaten*: 2 *naar beneden laten*; 3 *iem. vergezellen bij het naar beneden gaan*; 4 *niet aan- of omdoen*; 5 *weglaten*): 1 *de dokter liet me niet van de kamer –*; 2 *turf –*, nl. van de zolder; 3 *het dienstmeisje liet mij de trap –*; 4 *laat toch je mantel –*; Z.-N. *kleederen –*, afleggen 1; 5 *zijn naam van de lijst –*; nog: zegsw. *laat af*, houd op; Z.-N. *zonder –*, zonder ophouden.

Af'leeren*, leerde –, h. (1, 2, 3), i. (1) afgeleerd (1 *verleeren*; 2 *zich of een ander min of meer opzettelijk iets ontwennen*; 3 *iets v. iem. leeren door af te zien, af te luisteren enz.*): 1 *ik ben het pianospelen –geleerd*; 2 *hij heeft het vloeken wel –geleerd; ik zal hem die streken wel –*; 3 als antwoord op onbescheiden vragen: *zoo leert men den boeren de kunst –.*

Af'leggen, legde (leide, lei) –, h. afgelegd (–geleid) (1 *afdoen van kleedingstukken enz.*; 2 *afnemen van iets en elders neerleggen*; 3 *bewijzen geven van; zich van iets kwijten*; *een taak volbrengen*; 4 van zedelijke eigenschappen: *laten varen*): 1 *een kleedingstuk –, de wapenen –; het masker –*, zich in zijn ware gedaante vertoonen; *den ouden Adam* (z. ald.) –, zich bekeeren, slechte gewoonten laten varen; 2 *leg dat boek van de piano –*; 3 *een examen –, een eed –, proeven van bekwaamheid –; rekening en verantwoording –*, geven; *een bezoek –*, doen; 4 *toorn, drift –*; nog: *een lijk –*, ontkleeden, wasschen en met het doodsgewaad bekleeden; *hij heeft het –gelegd*, [a]) hij is gestorven, [b]) hij heeft het onderspit gedolven; *het tegen iem.* (*moeten*) –, de vlag (moeten) strijken; *een plant –*, ranken, onder de grond door, ombuigen en zelfstandig doen groeien.

Af'legger*, m. –s (*iem., die een doode aflegt*; *een student, die het aflegt, d. i. de hoogeschool verlaat zonder zijn studiën voltooid te hebben*; *een afgedragen kleedingstuk*).

Af'leiden, leidde –, h. –geleid (1 *naar een andere plaats leiden, wegleiden*; 2 *een vloeistof of iets, dat hiermee vergeleken wordt, ergens heen leiden*; 3 *gedachten een andere richting geven*; 4 *verstrooien*; 5 *naar beneden leiden*; 6 *de oorsprong verklaren uit*): 1 *iem. van de weg –*; 2 *water –; de bliksem –*; 3 *iem. van zijn werk –*, hinderen, de opmerkzaamheid storen; 4 *reis! dat zal je wat –*; 5 *een blinde een trap –*; 6 *Bilderdijk leidde zijn familie af van den Zwaanridder*; *ik leid uit uw stilzwijgen niets goeds af*; spraakk. *woorden –*, [a]) vormen door voor-, achtervoegsels of klankwijziging, [b]) hun oorsprong verklaren.

Af'leider*, m. –s (*middel, werktuig om af te leiden*): *een bliksem–.*

Af'leiding, v. –en (1 *het afleiden* inz. v. e. vloeistof, *het doen wegvloeien, het afvoeren*; 2 *verstrooiing, ontspanning*; 3 spraakk. *het afleiden, het vormen van woorden door voor- of achtervoegsels of klankwijziging*; 4 *het afgeleide woord*): 1 *een buis tot – van het water, een draad tot – van de electrische stroom*; 2 *hij wilde mij eenige – bezorgen*; 3 *de leer der –*; 4 *grijsaard is een –.*

Af'leidkunde, v. (*woordafleiding; etymologie*).

Afleidkun'dig 1 bn. (spraakk. *betrekking*

hebbend op de woordafleiding): *een – woordenboek*; **2 –e,** m. en v. –n (*etymoloog*).

Af'leidsel, o. –s (*een afgeleid woord*): *het woord brok is een – van breken.*

Af'leken, de tranen leekten –, zijn afgeleekt (van tranen: *langzaam afvloeien*).

Af'lekken, het lekte –, i. afgelekt (*druppelings van iets afvloeien, door een reet afdruipen*): *het water lekt van het plafond –.*

Af'lenzen, lensde –, i. afgelensd (scheepst. *met weinig of geen zeil voor wind en stroom drijvende, zich verwijderen*).

Af'leveren, leverde –, h. afgeleverd (1 *aan een ander overgeven, ter hand stellen*; 2 *ter beschikking van den kooper stellen of bij hem bezorgen*): 1 *de mij toevertrouwde effecten aan den eigenaar –*; *gevangenen –*; 2 *de bestelde kast werd op tijd –geleverd*; **–levering,** v. –en (1 *de daad v. h. afleveren*; 2 *het afgeleverde* inz. in betrekking tot een boekwerk, dat in gedeelten wordt geleverd; *evenmatig deel*): 1 *de – had plaats op de bepaalde termijn*; 2 *wanneer verschijnt de 2de –?*

Af'lezen, las –, h. afgelezen (1 *ten einde toe voorlezen*; 2 *in het openbaar bekend maken*; 3 Z.-N. *afbidden* in bet. 3; *door bidden doen verdwijnen*): 1 *een lijst van namen –*; 2 *een verordening, een proclamatie –*; 3 Z.-N. *paternosters –*; *een ziekte –.*

Af'loeren, loerde af, h. afgeloerd (*ter sluik afkijken, loerend bespieden; loerend afwachten*): *iem., iets –.*

Af'lonken, lonkte –, h. –gelonkt; Z.-N. (*heimelijk afzien*); **–looden*,** loodde –, h. afgelood (*een water afpeilen*): *de baai werd –gelood*; **–ing*,** v. (*afpeiling*).

Af'loogen*, loogde –, h. afgeloogd ([*het vet of schuim*] *met loog verwijderen*): *tinnen schotels –*, ze door loogen reinigen; *het vet van een schotel –.*

Af'loop*, m. –en (1 *het af- of wegloopen van een vloeistof* inz. *van water*; 2 *einde*; 3 *uitkomst*; 4 *pijp of buis enz. waardoor de vloeistof wegloopt*): 1 *de snelle – der beken*; 2 *de – der voorstelling*; *de – van iets afwachten*; *na – der plechtigheid*; 3 *de gunstige – van een gevecht, examen*; 4 *de – is verstopt*; *de – van een goot,* uitmonding.

Af'loopen*, h. (2, 3, 5, 7), i. (1, 2, 4, 5, 6) –geloopen (1 *loopend zich verwijderen van een plaats*; 2 *naar beneden loopen*; 3 *doen loslaten door loopen*; 4 *verslijten door loopen*; 5 *tot het einde toe loopen*; 6 *eindigen*; 7 Z.-N. *beredderen*): 1 *niet van de stoep –*; 2 *van de trap –*; 3 *de verf –*; 4 *de trappen zijn afgeloopen,* uitgesleten; 5 *de heele lange gang moest ik –*; 6 *afgeloopen!* uit!; *het loopt – met den zieke,* hij gaat sterven; *het feest is ordelijk –geloopen,* zie ook Sisser; *het afgeloopen jaar,* voorbijgegaan; *het contract is afgeloopen,* de geldigheid houdt op; 7 Z.-N. *een zaak –*; nog: *voor de wind –*, wegzeilen; *de klok is afgeloopen,* staat stil; *de markten –*, dikwijls bezoeken; *de gemeenteraadsleden –*, bezoeken om iets te verkrijgen; *het wiel zal –*, nl. v. d. as; *de pomp is –geloopen,* weigert, zuigt geen water op; *de soldaten liepen de dorpen –*, nl. in oorlogstijd om te plunderen; *een Engelsch schip afgeloopen door Chineesche zeeroovers,* geplunderd; *de heele stad – om een huis te vinden.*

Aflos'baar, bn. (*ingelost kunnende worden*): *de pandbrieven zijn – gesteld.*

Af'lossen, loste –, h. afgelost (1 *vervangen*; 2 *afbetalen*; 3 Z.-N. *lossen*): 1 *de wacht –*; *elkaar –*; 2 *een kapitaal –*; 3 *een wagen –.*

Af'lossing, v. –en (1 *het aflossen*; 2 *de wacht, die aflost*; 3 *de som, die ter aflossing dient*): 1 *de – van een schildwacht*; *– van hypotheken, schulden*; 2 *de – laat op zich wachten*; 3 *de – bedroeg 1000 gld.*

Af'loten, lootte af, h. afgeloot (Z.-N. *verloten*): *een velo –.*

Af'luisteren, luisterde –, h. afgeluisterd (*ongemerkt maar met opzet luisteren naar iets*): *een gesprek –.*

Af'maaien, maaide –, h. afgemaaid (*met de zeis of sikkel afsnijden*): *koren –*; ook: *een grasveld –*; **–er,** m. –s.

Af'maken, maakte –, h. afgemaakt (1 *voltooien*; 2 *dooden*; 3 *afbreken*; 4 inz. Z.-N. *afsluiten*): 1 *een brief –*; 2 *zieke runderen –*; 3 *een boek –*; 4 *iets –*; nog: *hij, zij heeft het afgemaakt,* het engagement verbroken; *zich van iem. –*, maken, dat men van iemand bevrijd is; *zich van iets –*, zich van iets vrijmaken (met de bijgedachte dat men zijn plicht verzuimt) zoo goed en zoo kwaad als het kan: *zich met een grap van iets –.*

I. Af'malen, maalde –, h. afgemalen (*de te malen voorraad geheel malen*).

II. Af'malen, maalde –, h. afgemaald (*afschilderen*; *levendig beschrijven*): *personen, tafereelen, het lijden –.*

Af'marcheeren*, marcheerde –, i. afgemarcheerd (*wegtrekken, oprukken*; scherts. *sterven*): *de troepen marcheeren –.*

Af'marsch*, m. (*aftocht*).

Af'matten, matte –, h. afgemat (*krachteloos maken*; *uitputten*): *een –de koorts.*

Af'meten, mat –, h. afgemeten (1 *de maat nemen*; *de afmeting van iets nauwkeurig bepalen*; 2 *meten en afzonderen*): 1 *een kamer –*; *iets met de oogen –*, nl. de maat er van bepalen; *de tijd –*, de tijdduur bepalen; *iem. naar zich zelf –*, beoordeelen; 2 *een stuk linnen –.*

Af'meting, v. –en (1 *het afmeten*; 2 *grootte*; 3 meetk. *richting, waarin een lijn, een vlak of een lichaam zich uitstrekt*): 1 *wees bij de – tegenwoordig*; 2 *een gebouw van reusachtige –en*; 3 *een lijn heeft één –, een vlak twee –en, een lichaam drie –en.*

Af'mijnen, mijnde –, h. afgemijnd (bij verkoop, aanbesteding enz.: *door eerder „mijn" te roepen dan een ander eigenaar, kooper of huurder worden*): *iem. iets –.*

Af'moeten, het moet –, het moest –, het h. afgemoeten (1 *klaar, gereed*, 2 *afgedaan moeten worden*): 1 *dat werk moet voor vanavond nog af*; 2 *de hoed moet af.*

Af'monsteren, monsterde –, h. afgemonsterd (van scheepsvolk: *afbetalen, van de monsterrol afvoeren en uit de dienst ontslaan*); **–monstering,** v. –en (*het afmonsteren*).

Af'nemen, nam –, h. (1, 2, 3, 4, 5), i. (6) –genomen (1 *iets, dat zich op een voorwerp bevindt, opnemen en verwijderen*; 2 *iem. van een plaats, inrichting verwijderen*; 3 *van het hoofd nemen*; 4 *ergens iets van afdoen*; tegenst. *bijvoegen*; 5 *losmaken en verwijderen*; 6 *minder worden*): 1 *een boek v. e. plank –*, pakken; 2 *een jongen van school –* (ook: *nemen*); 3 *de hoed –*; *afzetten*

heeft de bijbet. van *uit zucht tot gemak*; zegsw. *de hoed voor iets* –, toonen dat men er eerbied voor heeft; 4 *van deze som één gulden* –; 5 *een knoop v. e. jas* –; 6 *zijn krachten nemen* –; *de bevolking neemt* –; *de maan is aan 't* –; nog: *de tafel* –, het eetgerei enz. wegdoen, reinigen; *stof* –, verwijderen; *een kind iets* –, ontnemen; *de kaarten* –; *iem. een examen* –, doen ondergaan; *iem. een eed, een belofte* –, doen afleggen; **–neming,** v.: *de – v. e. verhoor, examen; de – van 't kruis,* schilderij van Rubens in de kathedraal van Antwerpen; *– van krachten,* mindering.

Af'nemer, m. –s (*hij, die afneemt; kooper*).

Af'neuzen, neusde –, h. afgeneusd (*nieuwsgierig afkijken*): *ergens de boel* –.

A fond' (Fr. *grondig, door en door*).

A fortio'ri (Lat. *met meer reden*). (t = ts).

Af'palen, paalde –, h. afgepaald (*met palen afzetten, afscheiden*): *een weide* –.

Af'passen, paste –, h. afgepast (oorspr. *afmeten door de passen te tellen; afstanden nauwkeurig afmeten*): *de lengte v. e. terrein* –; *geld* –, in verschillende geldstukken juist het vereischte bij elkaar brengen.

Af'peil, m. (*het opnemen van de aanwezige voorraad accijnsplichtige waren met het oog op de accijnsbelasting*): *de – van een voorraad jenever.*

Af'peilen, peilde –, h. afgepeild (1 *met een peillood de diepte van water meten*; 2 *de afpeil verrichten*): 1 *een kolk* –; 2 *ambtenaren, belast met het – van de vaten jenever.*

Af'pelen, peelde –, h. afgepeeld (*een huid van het haar ontdoen op de haar- of stoot-boom*); ook, Pelen.

Af'pellen, pelde –, h. afgepeld (1 [*de pel of schil*] *verwijderen*; 2 *iets van de schil ontdoen*; 3 Z.-N. *vervellen*): 1 *de schil van de sinaasappel* –; 2 *eieren, garnalen* –; 3 Z.-N. *mijn vel, mijn huid pelt af.*

Af'perken, perkte –, h. afgeperkt (1 *in perken afdeelen*; 2 *de grenzen aangeven*): 1 *een terrein* –; 2 *een weg* –; **–perking,** v. –en (*het afperken; hetgeen afperkt,* bv. *schutting*).

Af'persen, perste –, h. afgeperst (meest. fig. *dwingen tot iets*): *iem. tranen* –, *een zucht* –; *iem. een belofte* –; als rechtst. strafbaar gesteld misdrijf; **–persing,** v. –en.

Af'pijnen, pijnde –, h. afgepijnd (*aftobben, hevig kwellen*): *de geest* –; refl. *zich* –.

Af'pijnigen, pijnigde –, h. afgepijnigd (*door pijnigen uit iem. krijgen; zwaar pijnigen*): *iem.* (*iets*) –; refl. *zich* –.

Af'pikken, pikte af, h. afgepikt (Z.-N. *met de pik afsnijden*; Z.-N. fig. *ontstelen*).

Af'pingelen, pingelde –, h. afgepingeld (*kleingeestig afdingen*): *1 cent op de prijs* –.

Af'platten, platte –, h. afgeplat (*een bol aan twee tegenovergestelde zijden plat maken*).

Af'platting, v. –en (*het plat-zijn*): *de – der aarde aan de polen.*

Af'pluizen 1 ploos –, h. afgeplozen (1 *door pluizen wegnemen, bij pluisjes er van afplukken*; 2 *voorwerpen ontdoen van hetgeen er aan vastzit bij pluisjes of vezeltjes*): 1 *het vleesch van een been* –; 2 *een patrijsje, een hoentje* –; **2** pluisde –, h. afgepluisd (*van pluisjes reinigen*): *e. jas* –.

Af'plukken, plukte –, h. afgeplukt (*door plukken aftrekken, afscheiden*): *bloemen, bladen* –; *een tros druiven of bessen* –.

Af'pocieren, pocierde –, h. afgepocierd (*iem.* [*met e. praatje*] *weten weg te krijgen*).

Af'poetsen, poetste –, h. afgepoetst (1 *door poetsen verwijderen*; 2 *schoonpoetsen, reinigen*): 1 *het slijk van de fiets* –; 2 *een geweer* –, *het zilverwerk* –.

Af'ponden, ponddo –, h. afgepond (*bij ponden afwegen*): *rijst* –.

Af'prachen, prachte –, h. afgepracht (*door vleiende bede verkrijgen, afbedelen*).

Af'prakkezeeren*, prakkezeerde –, h. afgeprakkezeerd (*veel nadenken,* inz. als taak, arbeid beschouwd): *heel wat* –.

Af'pramen, praamde af, h. afgepraamd (Z.-N. *op sluwe wijze verkrijgen*).

Af'punten, puntte –, h. afgepunt (*ontdoen van e. al te scherpe of spitse punt, die punt wegnemen*): *een paal* –; *zich het haar laten* –, de tippen laten wegsnijden.

Af'raaien, raaide –, h. afgeraaid (v. e. rivier: *in gelijke stukken verdeelen*); z. Raai.

Af'rabbelen, rabbelde –, h. afgerabbeld (*al rabbelend opzeggen of lezen enz.; slordig en onachtzaam ten einde brengen*): *zijn les* –.

Af'raden, ried of raadde –, h. afgeraden (*de raad geven iets niet te doen*): *iem. iets* –.

Af'rafelen, rafelde –, h. (1), i. (2) afgerafeld (1 *ontdoen van de rafels, d. i. van de losgeraakte draden*; *de inslag wegtrekken*; 2 *rafels loslaten*): 1 *Penelope rafelde 's nachts* –, *wat zij 's daags gewerkt had*; 2 *een afrafelende doek.*

Af'raffelen, raffelde –, h. afgeraffeld (*haastig en slordig doen of afmaken*).

Af'ragen, raagde –, h. afgeraagd (1 *met de raagbol het spinrag wegnemen*; 2 *van spinrag reinigen*): 1 *het spinrag* –; 2 *het plafond* –.

Af'raken, raakte –, i. –geraakt (1 *zonder opzet of ongemerkt verwijderd raken*; 2 *er in slagen van iem. of iets weg te komen*; 3 in het algem. *in zekere toestand komen*): 1 *in het gedrang zijn wij van elkaar afgeraakt,* zegsw. *de aardigheid raakte er gauw af,* ging verloren, werd niet meer gevoeld; *van zijn onderwerp* –, onwillekeurig afwijken; *van zijn stuk, van de wijs* –, de kluts kwijtraken; 2 *het schip is eindelijk met behulp van een sleepboot van de bank afgeraakt*; 3 *het engagement raakte af,* de verloving ging niet door; *het werk raakte eindelijk af,* kwam klaar; *van iem. of iets* –, afkomen, bevrijd, ontslagen worden; *van de drank* –.

Af'rammelen, rammelde –, h. afgerammeld (1 *afranselen*; 2 *afbabbelen*; 3 *afrabbelen*): 1 *een leerjongen* –; 2 *deze dame heeft die avond wat –gerammeld*; 3 *lessen, gebeden, formulieren* –; **–rammeling,** v. –en (*pak slaag*): *iem. een – geven.*

Af'ranselen, ranselde –, h. afgeranseld (*een pak slaag geven, afrossen*): *een hond* –.

Af'raspen, raspte –, h. afgeraspt (1 *door raspen wegnemen*; 2 *met een rasp afschrapen*): 1 *oneffenheden* –; 2 *kaas* –.

Af'rasteren, rasterde –, h. afgerasterd (*met rasterwerk afsluiten*): *het feestterrein* –; **–rasterdraad,** o. (*prikkeldraad,* als stofn.); **–rastering,** v. –en (*het afrasteren; het rasterwerk*); zie Omrasteren.

Af'reeden*, reedde –, h. afgereed (*geheel gereedmaken voor zeker doel*); inz. in de vlas- en hennepbereiding, de wolweverij enz.

Af'reehekel*, m. –hekels (*een fijne hekel bij de vlas- of hennepbereiding in gebruik*).

Af'reis, –reize, v. (*vertrek, afvaart*).

Af'reizen, reisde –, h. (2, 3) en i. (1) afgereisd (1 *vertrekken*; 2 *geheel doorreizen, alle plaatsen bezoeken*; 3 *veel reizen*): 1 *ik reisde met hem naar Londen* –; 2 *hij zal heel Holland* –; 3 *hij heeft wat afgereisd!*

Af'rekenen, rekende –, h. –gerekend (1 *een zekere hoeveelheid ergens van aftrekken*; 2 *nagaan hoeveel men elkaar of in het algemeen schuldig is en dan de rekening vereffenen, afdoen*): 1 *de voorschotten van het verschuldigde afgerekend*; 2 – *kellner!* nog: *met dien luien leerling moest de leeraar eens* –, goed straffen, zeggen waarop het staat; *hij had met het leven afgerekend*, verwachtte er niets meer van; **–rekening,** v. (*het afrekenen* inz. *schuldvereffening* [*in de handel*]): – *houden*, afrekenen; *op* – *geven*, vooruit geven om later in mindering te brengen; *op* – *betalen*; zegsw. *korte* – *maakt lange vriendschap*, spoedige afbetaling doet lang vrienden blijven.

Af'repelen, repelde –, h. afgerepeld (*vlas ontdoen van de zaaddoozen*); Z.-N. Afrepen.

Af'reuz(el)en, Z.-N.; zie Afrijzelen.

Af'richten, richtte –, h. afgericht (1 *naar een andere richting wenden*; 2 *dresseeren, door onderricht en oefening geschikt maken voor eenig doel*): 1 *met afgericht gelaat*; 2 *e. hond* –; *voor e. examen* –; *afgericht op.*

Af'rij 1 m. (*het afrijden* inz. van harddravers bij een wedstrijd); **2** v. –en (*helling, waarlangs men afwaarts rijdt*).

Af'rijden, reed –, h. (1–6), i. (1, 2) afgereden (1 *wegrijden, vertrekken*; 2 *naar beneden rijden*; 3 *een afstand afleggen*; 4 *rijdend doortrekken* inz. van ruiterij [om te plunderen]; 5 v. e. rijdier: *afjakkeren, te veel vermoeien*; ook: *opzettelijk eenigszins vermoeien*; 6 v. e. auto enz.: *door veel rijden doen slijten*): 1 *hij reed voor het hotel* –; *de wagen zal zoo* –; 2 *hij reed met zijn auto de steile helling* –; 3 *een weg, de ijsbaan in korte tijd* –; 4 *het bosch* –; *de ruiters reden het dorp* –; 5 *een paard* –; 6 *een auto* –.

Af'rijten, reet –, h. afgereten (*losrijten*): *een bloem van de stengel* –.

Af'rijzelen, rijzelde –, i. en h. afgerijzeld (*bij gedeelten loslaten en afvallen*): *de kalk gaat van de muur* –.

Af'rijzen, rees –, i. afgerezen (Z.-N. 1 *afvallen*; 2 *afglijden*): 1 *als men korenschooven te ruw opbindt, zal er veel zaad* –, op de grond vallen; 2 *zich van een berg laten* –.

A'frika, o. (*het derde of zwarte* [*negers*] *werelddeel der oude wereld*): – is ± 3 × Europa en telt ± 134 millioen bewoners.

Afrikaan', m. –kanen (*persoon in of uit Afrika*; *Zuid-Afrikaansche obligatie*); in Z.-Afrika ook: *Afrikaner*, m. –s.

Afrikaan'der, m. –s (*in Afrika*, inz. *in Z.-Afrika geboren blanke*); ook, *Afrikaner.*

Afrikaansch'*, bn., bw. ([*als*] *uit, van, in, behoorende tot, eigen aan Afrika*): *een* – *schaap.*

Afrikaan'tje, o. –s (*samengesteldbloemige sierplant uit Mexico*; Lat. tagetes).

A'frika-reiziger, m. –s (*ontdekkingsreiziger, in de binnenlanden van Afrika*).

Af'risten, ristte –, h. afgerist (*van de rist afstroopen, afdoen*): *uien, vinken* –.

Af'rit, 1 m. (*het wegrijden*): *de* – *zou om zes uur plaatshebben*, het vertrek; **2** v. –ten (*helling om af te rijden*).

Af'ritsen, ritste –, h. afgeritst (v. e. lijn: *aangeven of bepalen* [*door langs een gespannen koord met de spade schuin in de grond te steken*]): *een weg* –, afbakenen.

Af'roepen, riep –, h. afgeroepen (1 *naar beneden of tot zich roepen*; 2 *één voor één luide noemen*; 3 *afkondigen*): 1 *iemand van een steiger* –; *iem. van zijn werk* – (met de bijgedachte, dat dit onderbroken wordt); fig. *hij werd te jong v. zijn post, zijn arbeid, zijn levenstaak* –*geroepen*, hij stierf; 2 *de namen, de aanwezige leden* –; 3 *huwelijksgeboden* –.

Af'roeping, v. –en (*het afroepen* in bet. 2 en 3).

Af'roffelen, roffelde –, h. afgeroffeld (1 *hout ontdoen van de ruigste oneffenheden met de roffelschaaf*; 2 *ruw en slordig iets afwerken*): 1 *planken, balken* –; 2 *het werk* –.

Af'ronden, rondde –, h. afgerond (*meer rond maken*; *de hoeken wegnemen*): *een tafelblad* –; *een afgerond geheel*, volledig geheel; *een geldsom* –, *een getal* –, d. i. naar boven of naar beneden rond maken, b.v. 37 cent stellen op 40 of op 35 cent. [*men*).

Af'roomer*, m. –s (*machine om melk te roo-*

Af'rossen, roste –, h. afgerost (*roskammen*; *afranselen*); **–rossing,** v. –en (*pak slaag*).

Af'schaduwen, schaduwde –, h. afgeschaduwd (*onvolkomen afbeelden*): *het lijden der Boeren kan men slechts* –; **–schaduwing,** v. –en (*flauwe afbeelding*).

Af'schaffen, schafte –, h. afgeschaft (1 *doen ophouden, buiten gebruik stellen*; 2 *niet meer in dienst houden*): 1 *een misbruik* –; *de doodstraf* –; 2 *een knecht* –; **–schaffing,** v. (inz. *onthouding van sterke drank*).

Af'schaffer, m. –s (eig. *iemand, die iets afschaft of buiten gebruik stelt*, inz. *sterke drank niet meer gebruikt*; *geheelonthouder*).

Af'schampen, schampte –, i. afgeschampt (*langs iets afglippen, ter zijde uitschieten en langs de oppervlakte afglijden*): *een pijl, een kogel, een zwaard kan* –.

Af'schaveelen*. schaveelde –, i. afgeschaveeld (*allengs afslijten van touwwerk door schuren enz.*); gew. Afschavielen.

Af'scheep, m. (*het verzenden per schip*): *gunstig gelegen voor de* – *van het erts.*

Af'scheid, o. (1 *het scheiden* inz. *v. personen met de bijgedachte van de gewaarwordingen hierbij en de uitingen er van*; 2 *de laatste woorden, het feest* inz. *bij een* –; 3 *ontslag*, iets zachter): 1 *een hartelijk* –; *tot, ten* –; *–nemen van*; 2 *„God zegene u", was zijn* –, afscheidsgroet; 3 *iem. zijn* – *geven.*

Af'scheiden, scheidde –, h. afgescheiden (*afzonderen, scheiden van*): *goudstof door wasschen* –; *de lever scheidt de gal* –; *zich van een kerkgenootschap* –, er uittreden.

Af'scheiding, v. –en (1 *het afscheiden*; 2 *de scheiding tusschen personen enz.*; 3 *hetgeen de afscheiding maakt*): 1 – *van vetten, kaasstof*; 2 *de strenge* – *der kasten in Britsch-Indië*; 3 *een hek, een sloot, rasterwerk of een andere* –; **Af'scheidinkje,** o. –s.

Af'scheidingslijn, v. –en (*lijn, die een afscheiding vormt*); **–scheidingsmuur,** m. –muren; **–scheidingssloot*,** v. –slooten.

Af'scheidnemen, o. (*het vaarwel-zeggen*): – *is een moeilijk ding.*

Af'scheidsbezoek, o. –en (*bezoek, waarbij men afscheid neemt*); **–scheidsgroet,** m. –en (*groet tot afscheid*); **–scheidsrede,** v. –redenen (*rede tot afscheid*).

Af'schelferen; zie Afschilferen.

Af'schepen, scheepte –, h. afgescheept (*inschepen en verzenden* inz. *goederen*): fig. *iemand* –, onder eenig voorwendsel van zich wegzenden (onverrichter zake).
Af'schetsen, schetste –, h. afgeschetst (1 *in hoofdtrekken afteekenen*; 2 *in hoofdzaak beschrijven*): 1 *een huisje* –; 2 *iems. angst* –.
Af'schieten, schoot –, h. (1, 2), i. (3, 4) afgeschoten (1 *voortdrijven uit een schiettuig; doen afgaan*; 2 *naar beneden doen vallen, afscheiden door schieten*; 3 *met snelle vaart naar beneden komen*; 4 *met snelle vaart op iets of iem. afkomen*): 1 *een geweer, een kanon* –, afvuren; *pijlen op iemand* –; 2 *de papegaai* –, nl. van de stang; Z.-N. *de oppervogel of oppergaai* –, iron. [a]) een dwaasheid begaan, [b]) zich heel wat inbeelden; 3 *de beek schiet van de berg* –, bruist neer; 4 *op iem* –; nog: Z.-N. *die stof schiet af*, verkleurt.
Af'schijn, m. (lit. t. *glans*).
Af'schijnen, scheen –, h. afgeschenen (*afstralen, een schijnsel afgeven*): *de gloed eener kachel kan bij avond – op de muur.*
Af'schilderen, schilderde –, h. afgeschilderd (*in kleuren afbeelden*; ook: *levendig beschrijven*); **–schildering,** v. –en (*het afschilderen, geschilderde afbeelding*).
Af'schilferen, schilferde –, h., i. afgeschilferd (*in schilfers afvallen*): *dit plafond is geheel –geschilferd; de muur heeft afgeschilferd.*
Af'schilfering, v. –en (*roos, huidziekte*): *de – der huid onder de hoofdharen.*
Af'schillen, schilde –, h. afgeschild (1 *schillend verwijderen*; 2 *de schel of schil van iets afdoen*): 1 *de schors* –; 2 *een boom* –.
Af'schrabben, schrabde –, h. afgeschrabd (1 *door schrabben wegnemen*; 2 *door schrabben iets ontdoen van stoffen aan de oppervlakte*; [*van vuil*] *reinigen*): 1 *het zwart v. e. ketel* –; 2 *worteltjes* –; *de laarzen op de krabber* –.
Af'schrapen, schraapte –, h. afgeschraapt (1 *verwijderen door afkrabben*; 2 *door schrapen iets ontdoen van stoffen aan de oppervlakte*; [*van vuil*] *reinigen*): 1 *roest van iets* –; *een oude laag verf* –; 2 *de darmen* –, reinigen van vetdeelen; *vuile pannen* –.
Af'schrappen, schrapte –, h. afgeschrapt (1 *door schrappen verwijderen*; 2 *door schrappen iets ontdoen van*): 1 *iets v. d. punt v. e. potlood* –; 2 *een stuk krijt* –; **–schrapsel,** o. –s (*wat door afschrappen van een stof, e. voorwerp verwijderd wordt*).
Af'schrift, o. –en (*kopie, schriftstuk letterlijk overeenstemmende met het oorspronkelijk* [*de minuut*], *waarnaar het vervaardigd is*): *van het contract een – maken; in* –; *bij* –.
Af'schrijven, schreef –, h. –geschreven (1 v. een rekening, geldsom: *verminderen met*; 2 *melden, dat iets niet kan plaatshebben, dat men iem. niet kan ontvangen, zijn diensten gebruiken enz.*; 3 *ten einde schrijven*; 4 *van een lijst afvoeren*; 5 *overschrijven, naschrijven*): 1 *elke maand 100 gld. op de rekening* –; *geld – op een onderneming,* waardevermindering van het vaste kapitaal (gebouwen enz.) in rekening brengen; 2 *iem.* –; *een bezoek* –; *zijn meisje* –, engagement verbreken per brief; 3 *een begonnen brief* –; 4 *leden eener vereeniging, leerlingen* –; 5 *een opstel* –; zie Overschrijven; **–schrijving,** v. –en: *jaarlijksche* –.
Af'schrik, m. (*sterke afkeer*): *e. – hebben van.*
Af'schrikken, schrikte –, h. afgeschrikt (*door schrik aanjagen verwijderd houden*; ook fig.): *dat geluid, die tijding schrikte ons* –; *zich* (*niet gauw*) *laten – door.*
Afschrik'kend, afschrikwek'kend, bn., bw. (*afschrik inboezemend*): *e. – voorbeeld.*
Af'schroeien, schroeide –, h. (1, 2), i. (3) afgeschroeid (1 *door schroeien verwijderen*; 2 *schroeiend ontdoen van*; 3 *door schroeien verwijderd worden*): 1 *de stoppels v. e. geplukte kip* –; 2 *een kip* –; 3 *de verf zal er geheel* –.
Af'schuimen, schuimde –, h. (1, 2), i. (3) afgeschuimd (1 [*schuim of onzuivere bestanddeelen van een oppervlakte*] *verwijderen met schuimspaan of lepel*; 2 *iets ontdoen van schuim of onzuiverheid*; 3 *schuimend nederstroomen*): 1 *het vet v. d. ketel* –; zegsw. Z.-N. *het vet is* (*er van*) *afgeschuimd,* er is niets meer aan te verdienen; 2 *een ketel* –; 3 *een bergstroom, die van de rotsen afschuimt.*
Af'schuinen, schuinde –, h. afgeschuind (*schuin afsteken, af- of bijwerken*); **–schuining,** v. –en: *de – van een deurpaneel.*
Af'schutsel, o. –s, –en (*afsluiting*).
Af'schutten, schutte –, h. afgeschut (*afscheiden door een heining enz.*): *een tuin* –.
Af'schutting, v. –en (1 *het afschutten*; 2 *afsluiting, hek, schut*): 1 *de – van een terrein aanbesteden*; 2 *de – van een kerkhof*; nog: een vaartuig door een schutsluis van het eene pand in het andere brengen.
Af'schuw, m. (*hevige afkeer, walging*): *een – hebben van; – inboezemen, krijgen.*
Afschu'welijk, –schuw'lijk, bn. en bw. (*afschuw verwekkend, zeer leelijk, verfoeilijk*): *een – gedrocht; die jas staat u* –.
Afschuwwek'kend, bn. (*afschuw, afschrik inboezemend*): *een – tooneel.*
Af'seinen, seinde –, h. afgeseind (*door te seinen afbestellen*): *een ontboden locomotief* –, per telegram afzeggen; zeew. *de scheepsraad* –, door scheepsseinen afgelasten.
Af'sijpelen, sijpelde –, h., i. afgesijpeld (*druppelsgewijze, langzaam afvloeien*): *het water sijpelt langs de muur af.*
Af'sjouwen, sjouwde –, h. afgesjouwd (1 *naar beneden sjouwen*; 2 *hard werken*): 1 *de koffers van de zolder* –; 2 *hij moet heel wat – voor zijn brood.*
Af'slaan, sloeg –, h. (1, 2, 3, 5), i. (4, 6, 7, 8) –geslagen (1 *door slaan verwijderen; verdrijven, verjagen*; 2 [*kortaf*] *van de hand wijzen, weigeren*; 3 *door slaan van iets scheiden; van boven naar beneden doen vallen*; 4 *plotseling van iets afvallen*; 5 *minder in prijs stellen*; 6 *minder in prijs worden*; 7 *een andere richting inslaan* inz. zijwaarts; 8 Z.-N. *omheinen*): 1 *het stof van zijn kleeren* –; ook: *zijn kleeren* –, van stof reinigen; *flink van zich* –, zich flink verdedigen; *den vijand* –; *een aanval* –, met goed gevolg weerstand bieden aan; 2 *dat kan ik niet* –; *botweg een verzoek, aanbod* –; 3 *het hoofd* –; *met een stok de vaas van de tafel* –; 4 *hij sloeg van de trap af*; 5 *de winkeliers sloegen de waren af*; 6 *de koffie* (ook: *de prijs*) *is afgeslagen*; 7 *rechts bij die boom* –; 8 *met planken* –; nog: *bij een verkoop* –, de prijzen noemen in afdalende reeks en de waren toewijzen aan den kooper.
Af'slag, m. –en (1 *het afspoelen van grond door water*; 2 *vermindering van straf, in prijs*; 3 *openbare verkooping*; 4 *openbare verkoopplaats*): 1 *de – neemt aan onze kust*

toe; 2 *de – der koffie*; 3 *bij – verkoopen, veilen*; de roeper noemt de prijzen in afdalende orde, tot iemand „mijn" zegt; verg. Opslag; 4 *ga je mee naar de –?*

Af'slager, m. –s (*openbare verkooper, roeper als knecht van den vendumeester*).

Af'slaven, zich, slaafde zich –, h. zich afgeslaafd (*zich door zware en langdurige arbeid uitputten*): *zich – voor zijn gezin.*

Af'slechten, slechtte –, h. (1), i. (2) afgeslecht (1 *oneffenheden wegnemen: verhoogingen van de grond gelijkmaken; metalen platen gladhameren*; 2 v. d. zee: *effener worden, bedaren*): 1 *metalen schijven –*; z. Slechthamer; 2 *de zee slecht af.*

Af'sleepen*, sleepte –, h. afgesleept (*weg-, naar omlaag sleepen*; Z.-N. *met een sleepnet afvisschen, afjagen*): *goederen van de kaai –*; *een vlot de rivier –*; Z.-N. *een veld –.*

Af'slepen, sleepte –, h. afgesleept (*tot op de grond afhangen, daardoor bij voortgaande beweging over de grond voortschuiven*): *een japon met –slepende strook.*

Af'slooten*, slootte –, h. afgesloot (*door een sloot omringen*): *een stuk weiland laten –.*

Af'sloven, sloofde –, h. afgesloofd (*door overmaat van arbeid, zorg enz. afmatten*): inz. refl. *z. dag aan dag –*, zwaar vermoeien.

Af'sluiten, sloot –, h. –gesloten (1 *door sluiting ontoegankelijk maken*; 2 *deuren of deksels op slot doen*; 3 *de verbinding verhinderen, door afscheiding beletten door te dringen*): 1 *een tuin –*; 2 *een kast –*; 3 *gas, stoom –*; ook: *de hoofdkraan –*, dichtdraaien; *de waterleiding –*, watertoevoer verhinderen; nog: *een verzekering –*, sluiten (v. d. verzekeraar); *een rekening –*, het gezamenlijke bedrag der rekening opmaken en bepalen; *een (koopmans)boek –*, de doorloopende reeks der geboekte posten sluiten, deze optellen en het saldo op een nieuwe rekening of onder een nieuw hoofd overbrengen; *een koop –*, doen, volbrengen; **–sluitdijk,** m. –en; **–sluitdam,** m. –men (*dam tot het afsluiten van een stroomend water*); **–sluiting,** v. –en (*het afsluiten; hetgeen afsluit: dam, dijk, grendel*); verkl. **–sluitinkje,** o. –s.

Af'smeeken*, smeekte –, h. –gesmeekt (*afbidden*): *Gods zegen over iem. –.*

Af'snauwen, snauwde –, h. afgesnauwd (*bits of norsch antwoorden*): *zijn bedienden –.*

Af'snijden, sneed –, h. afgesneden (1 *door snijden afscheiden*; 2 *afscheiden door een of andere afsluiting; versperren*): 1 *een tak, een tros, een bloem –*; fig. *de dood zal eens ons leven –*; 2 *iemand de weg, de toegang –; iemand de pas –; de toevoer van levensmiddelen –*, beletten; nog: *iem., zich de hals –*, de hals doorsnijden; *een draad –, de nagels –*, op de vereischte lengte korten; krijgsw. *een legerkorps –*, afscheiden, zoodat de verbinding met het hoofdleger verbroken is; *een vraag –*, ze plotseling voorkomen; *iemand –*, nl. waterleiding of gas afsnijden, de toevoer er van verhinderen.

Af'snoeien, snoeide –, h. afgesnoeid (*met snoeimes of schaar het overtollige van boom of struik afsnijden*): *een boom wat –.*

Af'snuiten 1 snoot –, h. afgesnoten (*met een snuiter het verkoolde gedeelte van de pit afknijpen*): *een kaars –*; **2** snuitte –, h. afgesnuit (*een stuk hout van de scherpe kanten ontdoen*); **–snuitsel,** o. –s (*de afgesnoten verkoolde deelen*).

Af'sollen, solde –, h. afgesold (*afmatten, sterk vermoeien*); zie Sollen.

Af'spanen, spaande –, h. afgespaand (*afsteken met een spaan*): *e. stuk boter v. e. kluit –.*

Af'spannen, spande –, h. afgespannen (1 van trekdieren: *scheiden, afbinden, door het losmaken van het trektuig*; 2 van levenlooze voorwerpen: *scheiden, losmaken van de trekdieren*; 3 Z.-N. *met draad of touw afsluiten*): 1 *de paarden –*; 2 *een wagen –*; 3 *een straat –.*

Af'spanning, v. –en (Z.-N. *herberg met stalling*).

Af'spelen, speelde –, h. afgespeeld (1 *ten einde spelen*; 2 reflex. *voorvallen*): 1 *een partijtje –*; 2 *het tooneel, dat zich afspeelde.*

Af'spiegelen, spiegelde –, h. afgespiegeld (*door spiegeling terugkaatsen*): *het water, dat de huizen –spiegelt*, reflex. *in de letterkunde spiegelt zich de geest des tijds –*; **–spiegeling,** v. –en (*het afspiegelen; spiegelbeeld*).

Af'splijten, spleet –, h., i. afgespleten (*door splijten afzonderen; in schilfers losgaan, door splijten zich afzonderen*).

Af'spoelen, spoelde –, h. (1, 2), i. (3) afgespoeld (1 *spoelende reinigen*; 2 *wegspoelen*; 3 *weggespoeld worden*): 1 *de bekers –*; 2 *van dat eiland is een stuk afgespoeld*; 3 *hier spoelt heel wat grond af*; nog: *zijn ergernis –*, door drinken verdrijven.

Af'spraak, v. –spraken (*mondelinge overeenkomst*): *een – met iem. maken, om; zich aan een, de – houden; volgens –; tegen de –.*

Af'spreken, sprak –, h., i. afgesproken (*bij mondelinge overeenkomst bepalen of beramen*): *met iem. iets –; wij zijn afgesproken, morgen te vertrekken; dit blijft dan zoo –gesproken*, bepaald; *afgesproken! op de afgesproken plaats; –gesproken werk, spel*, voorafberaamd (om een ander te verschalken).

Af'springen, sprong –, i. afgesprongen (1 *zich met een sprong verwijderen*; 2 *op iets afkomen met een sprong*; 3 *snel en plotseling van iets wegvliegen*; 4 *plotseling afgebroken worden*): 1 *van een muur –*; 2 *plotseling sprong hij op ons –*; 3 *de stukken sprongen er –*; 4 *de onderhandeling is afgesprongen.*

Af'staan, stond –, h. afgestaan (1 *afstand doen van*; 2 *tijdelijk ten gebruike geven*): 1 *zijn rechten –; zijn goederen –*; 2 *ik zal u wel een kamer –.*

Af'stammeling, m. en v. –en (*nakomeling, bloedverwant in nederdalende lijn*); vr. ook **–e: – in de zijlinie.**

Af'stammen, stamde –, i. afgestamd (*zijn oorsprong ontleenen*): *in de rechte lijn van iem. –; de Joden stammen van Abraham –*; **–stamming,** v. (*bloedverwantschap in neerdalende lijn*); **–stammingsleer,** v.; zie Evolutieleer.

Af'stand, m. –en (1 *de daad van afstaan* inz. *het laten varen v. e. voornemen, aanspraak, recht enz.*; 2 *de lengte van de rechte lijn, die twee punten verbindt, de kortste weg tusschen twee punten, plaatsen, ruimten*): 1 *– doen van de regeering; – doen van bezittingen enz.*; (rechtst.) *– van een klacht*; 2 *een groote – afleggen; op eerbiedige – blijven; de – van twee tonen*; z. Interval; fig. *iemand op een – houden*, hem verhinderen familiaar te worden; *zich op een – houden,* [a]) zorgen, dat men niet te gemeenzaam wordt, [b]) zorgen,

dat men niet ergens in betrokken wordt; *de – tusschen hem en haar was groot*, verschil in stand, enz.

Af'standsmeter, m. –s.

Af'standswijzer, m. –s (*tabel v. d. onderlinge afstand tusschen onderscheiden plaatsen*).

Af'stappen, stapte –, i. afgestapt (*naar beneden stappen; afstijgen*): *van een stoep –; van een paard –*; nog: *in een hotel –*, zijn intrek nemen; *op iem. –*, naar hem toegaan; fig. *van dit onderwerp –*, laten varen.

Af'steken, stak –, h. (1, 2, 3, 4), i. (1) –gestoken (1 *van wal gaan, vertrekken, zich verwijderen* inz. van vaartuigen; 2 *doen ontbranden*; 3 *scheiden, wegnemen door steken*; 4 *sterk uitkomen tegen*): 1 *een schip doen –; van wal –*, (meestal: *steken*); 2 *vuurwerk –*; 3 *iem. van het paard –; de randen –; de turven, het veen –*; 4 *het witte huis stak af tegen* (of: *bij*) *het donkere groen der dennen*; nog: *een visite –*, maken; *een speech –*, houden; *van zich –*, met een steekwapen rondom zich steken ter verdediging; Z.-N. *een koe –*, dooden, afmaken.

Af'stel, o. (*het opgeven van een plan*): *van uitstel komt –*, door uit te stellen komt van een plan ten laatste niets.

Af'stemmen, stemde –, h. afgestemd (1 *bij stemming verwerpen*; 2 Z.-N. *niet herkiezen*; 3 radio: *op de passende golflengte stellen*): 1 *een wet –*; 2 *iem. –*; 3 *– op Hilversum*; ook fig. *onze zielen zijn afgestemd op die ééne mare: de kieviten zijn er.*

Af'stempelen, stempelde –, h. afgestempeld (1 *door een stempel onbruikbaar maken, vernietigen*; 2 *ten einde stempelen*; 3 *van een stempel voorzien*): 1 *postzegels –, coupons –*; 2 *de beambte heeft al die brieven –gestempeld*; 3 *de broodbons –.*

Af'sterven (*sterven, overlijden*, bijna alleen als onbep. wijs of volt. deelw.): *een groot aantal vrienden is mij afgestorven*; fig. *de vriendschap kan –*, langzamerhand ophouden te bestaan; lit. t. *der wereld –.*

Af'stijgen, steeg –, i. afgestegen (1 *van een hoogte naar beneden komen*; 2 *afstappen van een rijdier*): 1 *een trap –; van de bok van een rijtuig –*; 2 *van het paard –.*

Af'stoffen, stofte –, h. afgestoft (*reinigen van stof*): *een kast, boeken –.*

Af'stompen, stompte –, h. afgestompt (*stomp maken*): *de horens van een stier –*; inz. fig. *dronkenschap stompt de geest af.*

Af'stootende* kracht, v. (nat. *tegenstelling van aantrekkingskracht*); *– komt voor bij gelijknamig geladen electrische lichamen.*

Af'stootijzer, o. –s (*leerlooierswerktuig, stomp mes met twee handvatten*): *met het – worden de huiden op een blok gereinigd.*

Af'straffen, strafte –, h. afgestraft (1 *de noodige straf toedienen*; 2 *de mantel uitvegen; iem. op zijn plaats zetten*): 1 *een kwajongen met een stok –*; 2 *een opsnijer –.*

Af'stroopen*, stroopte –, h. afgestroopt (1 *verwijderen door stroopen*; 2 *de huid v. h. lichaam afhalen*; 3 Z.-N. *erg bedriegen, afzetten*): 1 *het vel –*; 2 *een haas –; een paling –*; 3 *de klanten –.*

Af'stuiten, stuitte –, i. afgestuit (*met een stoot botsen en dan zijwaarts- of terugspringen*): *de pijlen zullen – op het harnas*; fig. *die beschuldigingen zullen – op haar deugd*, alle uitwerking missen.

Af'sullen, sulde –, i. afgesuld (*nederwaarts glijden*): *zich langs e. dak laten –*, afglijden.

Af'takelen, takelde –, h. (1, 2), i. (2) afgetakeld (1 *ontdoen van het takelwerk: van want, zeilen, ankers enz.*; 2 *achteruitgaan, verminderen in krachten enz.*; 3 Z.-N. *toetakelen*): 1 *een schip –*; 2 *hij is aan het –, is heel wat –getakeld*; van vrouwen: in uiterlijke schoonheid; 3 *iem. –.*

Af'tandsch*. bn. (*van het tandenkrijgen af*): *met het zevende jaar is een paard gewoonlijk –*, d. i. h. een volwassen gebit; fig. *hij wordt al –*, men begint de ouderdom te merken.

Af'tappen, tapte –, h. afgetapt (1 [*wijn, bier enz.*] *in kruiken of flesschen tappen*; 2 *laten wegvloeien*): 1 *wijn, bier, azijn –*; ook: *vaten –*, de inhoud in kruiken of flesschen tappen; 2 *het water van een stoomketel –; het water door duikers, riolen, buizen –; gesmolten metaal –*, door het steek- of gietgat laten afvloeien; (v. e. waterzuchtige) *iem. het water –*; **–tapper,** m. –s: *die kuiper is tevens – van wijnen.*

Af'teekenen*, teekende –, h. afgeteekend (1 *in teekening nabootsen*; 2 *schetsen, beschrijven*; 3 *voor gezien teekenen*): 1 *een bloem naar het leven –*; 2 *het kwaad –*; 3 *de passen –*: reflex. *z. – tegen*, uitkomen tegen.

Af'telegrapheeren*, telegrapheerde–, h. afgetelegrapheerd (*per telegraaf afzeggen, afbestellen*); meer **Aftelegrafeeren.**

Af'terdinner, v. –s (Eng., letterl. na het eten; inz. *fijne sigaar na het eten*).

Af'ternoon tea, v. (Eng. *namiddagthee*).

Af'tobben, tobde –, h. afgetobd (*uitputten door overmaat van arbeid, zorg enz.*): *zorgen, die de ziel –*; reflex. *zich –.*

Af'tocht, m. –en (*het wegtrekken, afmarcheeren*): *de – der troepen*; zegsw. *de – slaan of blazen,* [a]) het sein geven tot de terugtocht, [b]) fig. zich uit de voeten maken.

Af'tonnen, tonde –, h. afgetond (*de vaarrichting met tonnen of boeien aanduiden*).

Af'trap, m. (*eerste trap bij voetballen*): *de minister deed de –.*

Af'trappen, trapte –, h. (1, 2, 3, 4), i. (2) –getrapt (1 *met een trap weg doen stuiven; een stuk van iets scheiden door trappen*; 2 *fietsende naar beneden komen*; 3 *fietsende afleggen*; 4 voetbal: *de aftrap doen*): 1 *ik trapte de hond van mij af; pas op, je trapt een stuk van je sleep af*; 2 *de steile helling trapte hij ook nog af*; 3 *we hebben heel wat afgetrapt*; 4 *wie zal –?* nog: Z.-N. *het –*, er uit trekken.

Af'treden, trad –, h. en i. afgetreden (*met bedaarde schreden zich verwijderen, naar beneden komen*): fig. *van het staatstooneel –*, verdwijnen als staatsman; *de trappen –*; *aftreden* (zonder bep.), zijn ambt enz. neerleggen; *–de gemeenteraadsleden, Kamerleden*; **–treding,** v. (*het neerleggen van een ambt*); meestal *Aftreden*, o.: *zijn – kwam onverwacht.*

Af'trek, m. (1 *mindering*; 2 *vraag naar koopwaren*): 1 *na – van onkosten*; 2 *die waren hebben veel, goede, weinig, geen –*, debiet; *– vinden*, gereede koopers.

Af'trekken, trok –, h. (1, 2, 3, 5, 6), i. (4) –getrokken (1 *iets trekkend verwijderen*; 2 *iets afwenden en naar iets anders richten*; 3 rekenk. bewerking: *verminderen*; 4 *zich van iets verwijderen*; 5 geneesk. *vochten van een bepaald lichaamsdeel naar een ander*

brengen door dit laatste te prikkelen; 6 Z.-N. *ontkurken*): 1 *het deksel v. e. doos* –; 2 *de oogen van iem. of iets* –; zegsw. *de* (of: *zijn*, of: *de handen*) *hand van iem.* –, iem. aan zijn lot overlaten; *iems. aandacht* –, afleiden; 3 *tien gld.* –; *optellen en* –? 4 *het leger trok af*; *de bui zal wel* –, overdrijven; 5 *een ontsteking genezen door* –*de middelen*; 6 Z.-N. *een flesch* –; nog: *kruiden* –, aftreksels maken van; Z.-N. *bier, bloed* –, aftappen; Z.-N. rechtst. – *van den natuurlijken rechter*, onttrekken aan.

Af'trekker*, m. -s (1 *werktuig om een vuurwapen te ontladen*; 2 *getal, dat van een ander afgetrokken wordt*; 3 Z.-N. *kurketrekker*): 1 *de* – *van een geweer*; 2 *de* – *mag niet grooter zijn dan het aftrektal*; 3 *geef mij de* –.

Af'trekking, v. –en (1 *het aftrekken*; 2 rekenk. *bewerking, die het verschil leert vinden tusschen twee getallen*): 1 – *door prikkelende middelen*, afdrijving; *na* – *der huid*, afstrooping; 2 *een* – *maken*.

Af'treksel, o. –s (*vloeistof, waarin men stoffen heeft laten trekken, zoodat de oplosbare deelen er van zijn opgelost*): *een* – *van lindebloesem*; zie Extract.

Af'trektal, o. –tallen (rekenk. *het getal, waarvan een ander moet worden afgetrokken*).

Af'troeven, troefde –, h. afgetroefd (*in het kaartspel een slag met een troefkaart afnemen*): fig. *iemand* –, [a]) met woorden: hem op zijn plaats zetten, door een raak antwoord, [b]) met daden: afranselen.

Af'troggelen, troggelde –, h. afgetroggeld (*door mooie praatjes, iets zien te krijgen, door gevlei afbedelen*); **–troggelarij'**, v. –en.

Af'troonen*, troonde –, h. afgetroond (*met mooie praatjes*: 1 *iem. van een plaats aflokken*; 2 *iets weten te krijgen*): 1 *iem. van zijn post* –; 2 *iem. iets* –.

Af'truggelen; zie Aftroggelen.

Af'tuigen, tuigde –, h. afgetuigd (*ontdoen van het tuig*: 1 *schepen*, 2 *trekdieren*): 1 *een schip* –; 2 *een paard* –.

Af'turen, tuurde –, h. afgetuurd (*turend afkijken, afloeren*): *een laan* –.

Af'tweernen; zie Tweernen.

Af'vaardigen, vaardigde –, h. afgevaardigd (*als afgevaardigde zenden met een bepaalde last*): *iemand naar Engeland* –.

Af'vaart, v. –en (*vertrek van een schip*): *de tijden van de* – *der booten publiceeren*; *de af- en aanvaart*, vertrek en aankomst.

Af'val, 1 m. (1 *het losgaan, afvallen*; 2 *het ontrouw aan een regeering, partij enz. worden*): 1 *de* – *der bladeren*, w.i.g.; men zegt: *het vallen*; 2 *de* – *der elf provinciën*; *iemand tot* – *brengen*; **2** o. (*hetgeen afgevallen is en van geen of geringe waarde wordt beschouwd*): *er was op de fruitmarkt niets dan* –, onrijpe, beschadigde vruchten; *het* – *bij goud- en zilverbewerking*; *katoen–, slacht–, rijst–, rubber–, natuursteen–*.

Af'vallen, viel –, i. afgevallen (1 *naar beneden vallen*; 2 *ontrouw worden*, zie Afval **1**/2; 3 *lichamelijk achteruitgaan*): 1 *van een bank, trap* –; fig. *die steen is hem van het hart* –*gevallen*, wat hem drukte, is weg; *er zijn twee deelnemers afgevallen*, doen niet mee; 2 *iem.* (of: *van iem.*) –; 3 *hij is de laatste tijd erg* –*gevallen*; nog: *gordijnen in breede plooien* –*de*, neervallende, neerhangende; *valt er voor mij geen kleinigheid af*, voor deeltje? *het zal u* –, tegenvallen.

Af'val'lig 1 bn. (*ontrouw*): *de* –*e steden*, – *worden van zijn geloof*, *iem. van zijn geloof* – *maken*; **2** **e**, m. en v. –n (*verzaker* [*v. z. geloof*]): *Juliaan de* –, Rom. keizer, 361—363 na C.; z. Renegaat en Apostaat.

Af'valplant, v. –en; z. Saprophiet.

Af'varen, voer –, h., i. –gevaren (1 *wegvaren*; 2 *stroomafwaarts varen*; 3 *naar iem. of iets varen*): 1 *van de wal* –; *de boot zal om één uur* –, vertrekken; 2 *de rivier* –; 3 *de duikboot voer op ons schip af*.

Af'vegen, veegde –, h. afgeveegd (1 *door vegen verwijderen*; 2 *door vegen reinigen*): 1 *stof* –; 2 *de tafel* –; *een spiegel, zijn mond* –.

Af'vergen, vergde –, h. afgevergd (*afeischen, afvorderen*): *iem. een belofte* –.

Af'visschen*, vischte –, h. afgevischt (1 *een water leegvisschen*; 2 *doorzoe'ken naar een drenkeling enz.*): 1 *een wetering* –, *een vijver* –; 2 *een kanaal* –, afdreggen.

Af'vloeien, vloeide af, i. afgevloeid (1 *zich vloeiend verwijderen, wegvloeien*; 2 fig. *zich langzaam verwijderen, allengs vertrekken*): 1 *als de ebbe opnieuw de golven af deed vloeien*; 2 *de af- en aanvloeiende stroom van bezoekers*; *van het personeel zijn er sedert 300,000 afgevloeid*, uit hun betrekking geleidelijk ontslagen.

Af'voer, m. (*het ver- of wegvoeren*): *kanalen voor de* – *van turf*; – *van water, van meststoffen*; *–buis*, v.; *–kanaal*, o.; *–pijp*, v.: –buizen, –kanalen, –pijpen.

Af'voeren, voerde –, h. afgevoerd (*naar elders voeren*. in verschillende opvattingen): *het water* –; *goederen de Rijn* –; *iem. van de ledenlijst* –, schrappen.

Af'vorderen, vorderde –, h. afgevorderd (*van iem. eischen*, maar zwakker): *eerbied* –.

Af'vragen, vraagde of vroeg –, h. afgevraagd (*iemand vragen, iets te geven of te doen*): *men vroeg Egmond de degen* –; zich zelf een vraag stellen, nadenken over iets, dat twijfel wekt, bv. *hij vroeg zich af, waarom*; Z.-N. *een huwelijk* –, door tusschenkomst van den notaris toestemming van de ouders vragen.

Af'vuren, vuurde –, h. afgevuurd (*doen ontbranden, afschieten*): *een pistool op iem.* –.

Af'waarts, bw. (1 *in de richting van iets af*; 2 *benedenwaarts*; 3 *in de richting van de oorsprong naar de mond*): 1 *hij wendde de oogen* –; 2 *voorzichtig bij het* – *gaan*; 3 *stroom–*; **–waartsch***, bn.: *in –e richting*, naar beneden gericht.

Af'wachten, wachtte –, h. afgewacht (*wachten tot iem. komt, iets gebeurt*, in verschillende opvattingen): *iem. aan de deur* –; *bezoek* –, gereed zijn visites te ontvangen; *den vijand* –, gereed staan zijn aanval af te weren; *de stoomboot* –; *de aanval* –; *de bui* –, wachten tot de bui voorbij is; *zijn tijd* –, geduldig wachten, tot de gelegenheid komt; *de gevolgen* –; *een* –*de houding aannemen*, zijn gedrag laten afhangen van wat er gaat gebeuren; Z.-N. *iem.* –, afloeren om hem aan te vallen; **–ing**, v.: *in* – *van de dingen, die komen zouden*.

Af'wasch*, m. (Z.-N. 1 *het afwasschen*; 2 *het af te wasschen vaatwerk*): 1 *aan de* – *beginnen*; 2 *de* – *is blijven staan*.

Af'wasschen*, waschte–, h. afgewasschen (1

door wasschen verwijderen; 2 *door wasschen reinigen*): 1 *het bloed* –; 2 *de kopjes* –; **-waschkwast***, m. -en: *katoenen en touwen* -*en*.

Af'wateren, waterde –, h. afgewaterd (van overtollig water: *afgevoerd, getoosd worden*; *laten afvloeien*): *buurmans land watert* – *op onze sloot*, loopt af.

Af'wateringskanaal, o. -kanalen (*kanaal voor de afvoer van overtollig water*).

Af'weer, m. (*verweer, de daad van afweren*): *elke poging tot* – *mislukte*.

Af'wenden, wendde –, h. afgewend (*een andere richting geven*): *het oog van iets* –, afkeeren; *het gevaar* –, bezweren.

Af'wennen, wende –, h. (1), i. (2) afgewend (1 *afleeren*; 2 *afleggen*): 1 *iem. een slechte gewoonte* –; 2 *een slechte gewoonte* –.

Af'weren, weerde –, h. afgeweerd (*afkeeren, afslaan, op afstand houden*): *den vijand* –, *den aanvaller* –.

Af'werpen, wierp af, h. afgeworpen (1 v. kleederen: *haastig en zonder zorg afdoen*; 2 *verliezen*; 3 *opleveren*): 1 *zijn mantel* –; *het masker* –, zijn ware gezindheid laten blijken; 2 *de slangen werpen jaarlijks haar huid af*; 3 *vruchten* – (beter: *opleveren*); nog: zegsw. *het juk* –, zich met geweld bevrijden.

Af'wezen, o. (*afwezigheid, het niet-tegenwoordig-zijn*): *in zijn* –.

Afwe'zend 1 bn. (*afwezig*); **2 -e,** m. en v. -n (*persoon, die niet tegenwoordig is*); **-we'zendheid,** v. (*het afwezend-zijn*).

Afwe'zig 1 bn. (*er niet zijnde*, b.v. *te huis, op zijn kantoor enz.*; *niet ter plaatse*): *een* -*e vriend*; *vader was* –; **2 -e,** m. en v. -n (*afwezende*; rechtst. *iem., die zijn woonplaats verlaten heeft, zonder volmacht tot het waarnemen zijner zaken of zonder orde op het beheer zijner zaken gesteld te hebben*).

Afwe'zigheid, v. (*de toestand van afwezig-zijn*; *niet-tegenwoordigheid*); zegsw. zie Schitteren 2.

Af'wijken, week –, i. afgeweken (1 *allengs een andere richting aannemen en zich daardoor verwijderen*; 2 *niet overeenkomen, in strijd zijn met*): 1 *van de goede weg* –; 2 *een* -*de meening hieromtrent hebben*; – *van*; nog: *het pad week van de hoofdweg af*.

Af'wijking, v. -en (*het afwijken van de bepaalde richting*): – *van de magneetnaald*; *in* – *v. d. regel*, niet overeenkomstig; – *in een getuigenis*.

Af'wijzen, wees –, h. afgewezen (1 *niet toelaten, niet ontvangen*; 2 *van de hand wijzen, weigeren*; 3 Z.-N. *afkeuren*): 1 *toen hij aanbelde, bekroop hem de vrees, of hij niet zou worden afgewezen*; 2 *een aanbod* –; -*d op een verzoek beschikken*; rechtst. *zijn eisch werd afgewezen*, niet ontvankelijk verklaard; nog: *vijf candidaten* -*gewezen*, de verlangde bevoegdheid werd hun niet toegekend; 3 Z.-N. *hij weet op alles iets af te* –; **-wijzing,** v. -en (*weigering*).

Af'wikkelen, wikkelde –, h. afgewikkeld (*een zaak langzamerhand in orde brengen, doen afloopen*): *een faillissement* –.

Af'wimpelen, wimpelde –, h. afgewimpeld (eig. *iets afzeggen door het uithangen van een wimpel*; *afgelasten*): *de inspectie* –.

Af'winden, wond –, h. afgewonden (*door te winden verwijderen, draaiend afhalen*): *een kluwen* –, *een klos garen* –; *het vliegertouw* –, aflaten.

Af'winnen, won –, h. afgewonnen (1 *door geweld van wapenen krijgen*; 2 *door spelen krijgen*): 1 *den vijand een stad* –; 2 *hij won hem al het geld* –.

Af'wisschen*, wischte –, h. afgewischt (1 *wisschend wegnemen*; 2 *wisschend reinigen*): 1 *een traan, zweet* –; fig. *iemands tranen* –, hem troosten; 2 *het gelaat* –.

Af'wisselen, wisselde –, h. afgewisseld (1 *op beurt vervangen*; 2 *beurtelings vervangen worden*): 1 *zangers en violisten wisselden elkander* –; *afgewisseld door* (of: *met*); 2 *donkere wolken wisselden* – *met zonlicht*; reflex. *zich* – *met*; **-wis'selend,** bn. en bw. (*veranderlijk*; *beurtelings*): *met* – *geluk*; *jij wordt* – *bleek en rood*; **-wisseling,** v. -en (*verscheidenheid*; *opeenvolging, verandering*): *ter, bij, tot* –; *voor de* –.

Af'zagen, zaagde –, h. afgezaagd (1 *met een zaag scheiden*; 2 *eentonig strijken of krassen op een viool*): 1 *een tak van een boom* –; 2 *een muziekstuk* –, *een walsje* –; fig. tot vervelens toe behandelen.

Af'zakken, zakte –, h. en i. afgezakt (*naar beneden zakken*): *de rok zakte af*; fig. *een rivier* –, afvaren; ook wel: *komen* –: *velen kwamen naar ons land* –; *langzaam zakte de menigte af*, uit elkaar gaan.

Af'zakkertje, o. -s (*glaasje brandewijn, likeur enz. na gebruikte dranken of spijzen*).

Af'zanden, zandde –, h. afgezand (*het zand afgraven*): *een binnenduin* –, door afgraving vlak maken om het terrein na bemesting te beplanten; **-zanderij',** v. -en (*zandstreek, die afgezand wordt*).

Af'zeggen, zeide –, h. afgezegd of -gezeid (1 *afbestellen*; 2 *bedanken*): 1 *een rijtuig* –; *iem., een vergadering* –; 2 *ik was ten eten gevraagd, maar heb* -*gezegd* (of: *laten* –); Z.-N. *zijn gazet* –, opzeggen.

Af'zenden, zond –, h. afgezonden (1 *verwijderen*; *doen gaan, wegzenden*; 2 *met een bepaalde last uitzenden*; 3 *aan een bepaald adres verzenden*): 1 *een jongen van de winkel* –; 2 *een schip van de vloot* –; 3 *koopwaren* –.

Af'zender, m. -s (*degene, die afzendt* inz. *goederen, brief enz.*): *de* – *van koopwaren*; *de* – *van een brief moet deze frankeeren*.

Af'zending, v. (1 *het afzenden*; 2 *het afgezondene*), in bet. 2 -en: 1 *de* – *v. goederen, hulptroepen*; 2 *de* – *is verloren geraakt*.

Af'zengen, zengde –, h. afgezengd (1 *door schroeien wegnemen*; 2 *schroeiend ontdoen van iets*): 1 *de stoppels van een geplukte vogel* –; 2 *een vogel* –.

Af'zet, m. (*verkoop van goederen, grondstoffen enz.*): *in het buitenland* – *vinden*.

Af'zetgebied, o. -en (*plaatsen of markten, waar koopwaren in groote hoeveelheden kunnen verkocht worden*; *débouché*).

Af'zetsel, o. -s (*loot, stek*; aan een kleed: *strook*, ook: *neerslag*).

Af'zetten 1 zette –, h. afgezet (1 *afscheiden*; 2 *afnemen*; 3 *bedriegen, overvragen*; 4 *omzoomen*; 5 *afsluiten* [*door een cordon soldaten enz.*]; 6 *uit zijn ambt zetten* inz. van vorsten, in Z.-N. van ambtenaren): 1 *iem. een arm, een been* –; z. Amputeeren; 2 *de hoed, de pet* –, *zijn bril* –, afdoen; 3 *die marskramer wou mij* –; 4 *een mantel met bont* –; 5 *de commandant liet de straat* –; 6 *de koning werd afgezet*; nog: *een motor* –, stoppen; *hij liet de auto stilhouden en zette mij aan de*

hoek der straat af, stilhouden en laten uitstappen; *ik kon die gedachte* (of: *het*) *niet van mij* –, verjagen; *het geweer* –; **2** o. (Z.-N. *het – uit een ambt*); –**zetter,** m. –s (*sluwe bedrieger*, inz. *die een kooper enz. te veel laat betalen, overvraagt*); –**zetterij',** v. –en (*grove overvraging; sluw bedrog*): *het is* –; –**zetting,** v. –en (Z.-N. rechtst. *ontnemen van titels, ambt enz.*).

Afzich'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*zoo leelijk, dat men er de blik van afwendt*): *e. – beeld v. Boeddha*; *– leelijk*; –**heid,** v.

Af'zien 1 zag –, h. afgezien (1 *de blik van iets of iem. afwenden en naar een andere richting zien*; 2 *laten varen, opgeven*; 3 *ten einde of geheel bezien*; 4 *afkijken*; 5 Z.-N. *lijden*): 1 *zijn oog gevestigd op een punt, zonder er van af te zien*; 2 *van iets of iemand* –; *van een eisch, van het woord* –, geen[*] gebruik maken van het recht het woord te voeren; 3 *een laan, een relletje* –; 4 *de kunst* –, afkijken; *jongens, niet –! ik heb er al het moois van afgezien*, ik vind er niets moois meer in; 5 *de zieke heeft veel afgezien*; **2** o. (Z.-N. *het – van een vordering* bet. 3).

Afzien'baar, bn. (*af te zien*); meestal fig.: *in of binnen –bare tijd*, eerlang.

Afzij'dig, bn. in de zegsw.: *zich – houden*, [a]) zich terughouden, niet meedoen, [b]) zijn meening niet zeggen.

Af'zijgen, zeeg –, h. en i. afgezegen (*langzaam afzakken*): *van een stoel* –.

Af'zijn, o. (*afwezigheid*): *na een – van acht dagen.*

Af'zonderen, zonderde –, h. afgezonderd (*afscheiden, verwijderen*); refl. *zich* –; –**zondering,** v. –en (*afgescheidenheid, eenzaamheid*): *in – zijn leven slijten.*

Afzon'derlijk, bn. en bw. (*op zich zelf zijnde of staande*): *een –e slaapkamer*, afgescheiden; *de kinderen aten* –, niet bij de volwassenen; *elk deel – uitgegeven.*

Af'zouten, zoutte –, h. afgezouten (fig. *iem. afschepen*): *hij liet zich niet* –.

Af'zwaaien (mil. *gedemobiliseerd worden*).

I. Af'zweren, zwoer –, h. afgezworen (*plechtig*, nl. *onder eede verwerpen*); –**zwering,** v. –en: *de – van Philips II van Spanje* (1581).

II. Af'zweren, zwoor –, i. afgezworen (*door verzwering afvallen*): *een nagel kan* –.

A'ga, m. –'s (Turksch: *heer, bevelhebber*): *de – der Janitsaren.* (g = g).

Agaat' (Gr.-Lat. achates: *half-doorschijnend edelgesteente met allerlei kleurschakeering*), **1** (voorwerpsn.), m. agaten; **2** (stofn.), o.

Agalmatoliet', o. (Gr. agalma = afgodsbeeld + lithos = steen: eig. *beeldsteen*: *Chineesche speksteen*): *beeldjes van* –.

Aga'ma, Aga'me, v. agamen (*hagedis, alleen voorkomend in de oude wereld*).

Agamem'non, m., koning v. Myce'ne, met Menela'us, zijn broeder, de aanvoerder der Grieken voor Troje; z. Atriden.

Aga'mi, m. –'s (*trompetvogel, Zuid-amerikaansche vogel, behoorende tot de kranen*; Lat. psophia crepitans).

Agamie', v. (Gr. *de ongehuwde staat*); zie Bi-, Mono-, Polygamie. (g = g).

Aga'pen, v. mv. (Gr.-Lat. agape = liefdemaal: *gemeenschappelijke liefdemalen onder de eerste Christenen*, door het concilie van Carthago in 397 afgeschaft).

A'gar-a'gar, v. (Mal. *uit Indische zeewier* [*Eucheuma-* en *Gelidiumsoorten*] *verkregen, als gelatine o. a. voor bacteriologisch onderzoek gebruikte kleverige stof*). (g = g).

Aga'ten, bn. (*van agaatsteen*): *een – knop.*

A'gatha, v. –'s (*meisjes-, vrouwennaam*).

Aga've, v. –n (plantk. *narcisachtige sierplant uit tropisch Am.*; Lat. agave Americana).

Ageeren* (Lat. agere: *handelend optreden, te werk gaan*): *tegen iemand* –, [a]) een campagne tegen hem voeren, [b]) rechtst. in rechten tegen hem optreden; *voor iets* –. (g = g).

Agen'da, v. –'s (Lat. mv. v. agendum: *handboek voor de kerkelijke ceremoniën; aanteekenboekje; lijst van werkzaamheden, punten ter bespreking in een vergadering; dagorde*): *een punt op de – plaatsen.*

A'gens, o. agentia (Lat. *werkend beginsel; oorzaak of werkend middel*). (t = ts).

Agent', m. –en (Fr. [Lat. agens = handelend]: *zaakgelastigde, vertegenwoordiger in zaken van handel, nijverheid, bankwezen; politieagent*; Z.-N. *lasthebber in dienst van de Staat*): – *v. d. openbare macht*; – *der schatkist*, betaalmeester; –**es'se of –es',** v. agentessen.

Agent'schap, o. –schappen (*betrekking van agent; het kantoor van een agent*): *hier ter stede is een – der Ned. Bank*; *een telegraaf–.*

Agentuur', v. –turen (Duitsch: Agentur; *bedrijf, kantoor van een agent*; *vertegenwoordiging van een handelshuis*): *hij heeft, leeft van een – in suiker*, verkoopt voor een ander tegen provisie suiker.

Agent van poli'tie, m. agenten van politie (*politieman, diender*); zie Smeris.

Ag'ger, m. (*korte verheffing, gevolgd door een daling bij laag water of eb*): *de – komt op*, rijzing van het zeewater bij eb op de Zeeuwsche kusten, vooral bij springtij.

Agglomeraat', v., ook o. –raten (Fr. [v. Lat. agglomerare = opeenhoopen]: *opeenhooping zonder samenhang*): – *van delfstoffen.*

Agglomera'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. agglomeratio]: *opeenhooping*).

Aggrava'tie, v. (Fr. [Lat. aggravatio]: *verergering; verzwaring*).

Aggregaat', o. –gaten (v. Lat. aggregare = bijeenvoegen: *vereeniging tot een geheel van niet scheikundig verbonden stoffen*; ook wel: *samenstel van turbine en dynamo*).

Aggrega'tie-toestanden, m. mv. (*de toestanden: vast, vloeibaar, gasvormig, waarin een stof kan voorkomen*).

Aggregeeren* (Fr. [Lat. aggregare]: *iem. aan- of opnemen b.v. in een gezelschap*).

A'gio, m. (Fr. It. *het percent, dat een betere geldspecie meer waard is dan een mindere; opgeld, een gewoonlijk in percenten uitgedrukte verhooging boven zekere prijs of zekere noteering in de geld-, wissel-, effectenhandel*): *de – van Nederlandsch geld bij omwisseling in Duitsch was pl.m. 1,5 %*; *goud* –, voor een gouden munteenheid ontvangt men een grooter aantal munteenheden in zilver, papier; *is b.v. 100 £ goud = 103 £ papier of zilver, dan is de – 3 %.*

A gior'no (It. *als op klaarlichte dag*): *illuminatie* –; – *verlicht*; lees *a dzior'no.*

Agiota'ge, v. (Fr. *actiënhandel, windhandel, beursspel; kunstgrepen, om de koers van een of ander effect te doen rijzen of dalen*). (g = g); **Agioteur',** m. –s (Fr. *geldwisselaar; beursspeculant*). (g = g).

Agita'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. agitatio]: *onrust, opwinding; spanning*). (g = zj).
Agita'to, bw. (It. muz. *snel, onrustig*); lees *adzjita'to*.
Agita'tor, m. (Ned.) –s, (Lat.) agitato'res (Lat. *volksmenner, opruier*).
Agitato'risch, bn. en bw. (*[als] van een agitator*): – *te werk gaan*.
Agiteeren* (Fr. [Lat. agitare]: *opruien; verontrusten; zenuwachtig maken; in spanning brengen*). (gi = zji).
Agla'ia, v., myth. naam van de jongste der drie Gratiën, eig. de Schitterende.
Agna'ten, m. mv. (Lat. agnati: *naaste bloedverwanten van vaderszijde*). (g = g).
Agnosceeren* (Lat. agnoscere: *als echt erkennen, voor geldig verklaren*): *een handteekening –, een geschrift –*. (g = g).
Agnos'tici, m. mv. (Lat. mv. van agnosticus [Gr. gnostikos = tot erkennen geschikt, wetende]: eig. *niet-weters*, nl. *zij, die beweren, dat men van het bestaan, het wezen van God of der dingen niets met zekerheid kan weten*). (g = g).
Agnosticis'me, o. (*leer der agnostici*).
Agnos'ticus, Lat. m.; zie Agnostici.
Ag'nus De'i, o. –'s (Lat. *Lam Gods*, d. i. *Jezus als zoenoffer; medaillon van was, waarop een Lam met kruisvaan is afgebeeld; deel der Mis, waarbij het gebed Agnus Dei gebeden of gezongen wordt; gebed of gezang; muziek hierbij hoorende*). (g = g).
Ago'gisch, bn. (Gr. agogos = leidend: muz. *betrekking hebbende op het tempo*): *accelerando, ritardando zijn –e teekens*.
Agonie', v. (Fr. [Gr.-Lat. agonia]: *doodstrijd, het zieltogen*).
A'gora, v. (Gr. *volksvergadering; marktplein*).
Agoraphobie', v. (Gr. phobe = vrees: *ruimte- of pleinvrees*).
Agr(o)... van Lat. ager = akker.
Agraaf', agra'fe, v. –grafen (Fr. agrafe: *kram, [gesp]haak*).
Agraphie', v. (Fr. [Gr. graphein = schrijven]: *verlies v. h. schrijfvermogen*). (ph = f).
Agra'riër, m. –s (*hij, die de landbouw wil beschermen ten koste v. nijverheid enz.* inz. [*vroegere*] *staatkundige partij in Duitschl.*).
Agra'risch, bn., bw. (*de akkerbouw of het landbezit betreffende*): *–e wetten* (*akkerwetten*) *der Romeinen, vooral die van C. Licinius Stolo* (376 v. C.), inhoudende, dat geen Romein meer dan 126 ha land van 't staatsdomein bezitten mocht; *de –e partij*.
Agra'rische bank; z. Landbouwbank.
Agrement', o. –en (Fr. agrément: *borduursel, garneersel*).
Agres'sie, v. –s (Lat. agressio: *aanval*).
Agressief', bn. en bw. (Fr. *aanvallend*): *een –sieve politiek; – optreden*.
Agricultuur', v. (*land-, akkerbouw*).
Agrippijnsch'*: *de –e zwaan*; zie Zwaan.
Agrippi'na, gesch. dochter van Germanicus, kleindochter van Tiberius, 15—59 n. C., haar geboorteplaats was de stad der Ubiërs, later, 50 n. C., naar haar Colonia Agrippina (Keulen) genoemd.
Agronoom', agronomist', m. –nomen, –misten (Fr. *landhuishoudkundige, wetenschappelijk gevormd landbouwer*).
Agurk', v. –en; zie Augurk.
Ah, 1 tw.: uitroep van droefheid, van toorn, van walging, enz. **2** o.: *een langgerekt –*.
Aha', 1 tw.: uiting van aangename verrassing, blijde voldoening, van goedaardige scherts, van terechtwijzing enz.: *Aha, u is bang voor koud water!* **2** o.: *een blij –*.
Ahasve'rus, m. De Wandelende Jood.
Ahorn', m. –en (Duitsch: *eschdoorn*; Lat. acer): *in ons land vindt men verschillende soorten o. a. de gewone –*; **ahor'nen,** bn. (*van ahornenhout*): *een – boog*.
I. Ai, 1 tw.: uiting van smart of verdriet, van pijn: *–, daar stoot ik mijn knie!* **2** o.: *zijn – was aanstellerig*.
II. Ai, aai, m. –'s (dierk. *tandeloos zoogdier*); zie Luiaard en Traaglooper.
Aigret'te, v. –n (Fr. *zilverreiger; vogelkuif, bosje reigerveeren; rechtstandige pluim op dameshoeden*).
Air, o. –s (Fr. 1 *schijn, uiterlijk, voorkomen, houding*; 2 *aria, lied, wijs*): 1 zegsw. *zich een* – (of: *–s*) *geven*, zich voornaam aanstellen; *een – aannemen; een zeker – over zich hebben; zich het – geven*, de schijn aannemen; 2 *een – uit de opera Faust*.
Ajak'kes, ajes'ses, ajes'zes, tw. (bastaardvloeken uit *Ah Jezus*; uitroep van tegenzin, afkeer, walging, gewone volkstaal): *–, wat vuile handen*.
A'jax, m. naam van twee Grieksche helden vóór Troje: *de –en*; fig. een onstuimig, opbruisend krijgsman; lees *a'-jaks*.
A'jer blan'da, o. (O.-I. *mineraalwater*).
A'jer-ijs, o. (O.-I. *ijswater*).
Ajour', bn. en bw. (Fr. eig. *het licht doorlatend; met kleine openingen; opengewerkt*): *diamanten, – gezet*; ook: *–-kousen*.
Ajourneeren* (Fr. *verdagen, tot een volgende dag verschuiven, uitstellen*).
Ajuin', m. –en (Fr. oignon, Lat unio: *ui* z. ald.; Z.-N. gmz. *domkop; wispelturige domme persoon* in deze bet. ook v.); stofnaam v.
Ajusteur', m. –s (Z.-N. *bankwerker*).
A'kal, v. –s (Mal. *verstand; truc, foefje*).
Akant', m. –en (plantk. *doornachtige sierplant uit Z.-Europa, met fraai omkrullende, geribde bladeren*, in verschillende soorten gekweekt; Lat. acanthus; fig. *bladvormig loofwerk ter versiering v. Corinthische zuilen*).
Ak(k)efiet'je, o. –s (Lat. aqua vitae = eau de vie = brandewijn; 1 *onaangename taak*; 2 *kleinigheid*): 1 *een leeltijk –; een mooi, een lekker, een plezierig –*, ir. een naar, vuil, lastig werk of geval; 2 *'t is maar een –*.
Akelei', v. –en; zie Akolei.
A'kelig, bn. en bw.; –er, –st (1 *naar*, sterker; *vreesaanjagend*; 2 *beroerd; vervelend*): 1 *het – gehuil v. wolven; het brandgeklep galmt – over het stadje; je wordt er – van*; 2 *een –e jongen; die –e weg*; nog: *hij is – knap*, erg.
A'ken, o. (*Duitsche stad, door de Romeinen gesticht*); zie Keulen; **–sch*,** bn.
I. A'ker, m. –s (*vrucht v. d. eik*), w.g.; fig. voorwerpen in de vorm v. e. eikel: *zilveren pijpedoppen in palmhouten –tjes*.
II. A'ker, m. –s (*metalen emmertje, putemmertje*): *een – bij een regenbak; een hoos–tje*.
Akeviet'je, o. –s; zie Akefietje.
Ak'ker, m. –s (*stuk bouwland*): *een – omspitten, bebouwen, zuiveren enz.*; *de – der dooden, Gods –, de – des Heeren*, het kerkhof; **–en,** akkerde, h. geakkerd, Z.-N.; z. Beploegen.
Ak'kerkamille, v. (*samengesteldbloemig*

onkruid, valsche kamille; Lat. anthemis arvensis); **–klis,** v. -sen (*vruchtje van het doornzaad*; Lat. torilis anthriscus); **–kool,** v. (*samengesteldbloemig kruid*, ook: *hazenlatuw, -sla*; Lat. lampsana communis).

Ak'kerleeuwerik, m. –en (*veldleeuwerik*; Lat. alauda a. arvensis).

Ak'kermaal, o. (*haag van eiken opslag als grensteeken, afscheiding*).

Ak'kermaalsbosch*, o. –bosschen (*bosch v. akkermaalshout*); **–maalshout,** o. (*eiken opslag of hakhout*).

Ak'kerman, m. (*landman, boer*), -lui, vero.

Ak'kermannetje, o. –s (*kwikstaartje*; Lat. motacilla); zie Bouwmeestertje.

Ak'kerpaardestaart, m. –staarten (plantk. *schadelijk onkruid op bouwlanden, sporeplant*; Lat. equisetum arvense).

Ak'ker-socialisme, o. (*economisch stelsel, dat vooral streeft naar collectivisme van grondbezit en volgens hetwelk alle privaatgrondbezit wordt opgeheven*).

Ak'kerwetten, v.; zie Agrarisch.

Ak'kerwinde, v. –n (plantk. *windeachtige slingerplant, onkruid*; Lat. convolvulus arvensis): *de roode of witte bloemen der –*.

Akkoord', z. Accordeeren, **1** o. –en (*overeenkomst, vergelijk*; muz. *samenklank van drie of meer tonen*): *tot – komen, geraken*; *het op een –je gooien*, schikking; *een – maken, sluiten, treffen, aangaan*; **2** bn. (*naar behooren; juist; in orde*): *die rekening is –, alles is – bevonden*; *met iets – gaan*, eens zijn; Z.-N. *'t akkoord zijn*.

Akolei', v. –en (Lat. aquilegia: *ranonkelachtige sierplant*; Lat. aquilegia vulgaris; ook: *klokbloem, klokje*): *De Witte Acoleijen* (zinnebeeld van ootmoed en liefde), rederijkerskamer te Leiden.

Akoniet', Gr.-Lat. aconitum: **1** v. –en (plantk. *ranonkelachtige sierplant*): *tot de –en behoort de monnikskap* (met blauwe bloemen); de naam – wordt gebruikt voor *de winterakoniet*, Lat. eranthis hiemalis; **2** o. (*vergif*); ook, *Aconiet*.

Aks, v. –en; zie Aaks; ook, Akst.

Ak'te, v. –n, soms ook –s (Fr. acte [Lat. actus]: in 't alg. *handeling of daad*; 1 *hoofddeel van een tooneelstuk of -spel*; *bedrijf*; 2 *wettig bewijsschrift, door een bevoegd gezag of openbaar ambtenaar opgemaakt*; 3 *bewijs van bevoegdheid tot het geven van lager of middelbaar onderwijs*; 4 R.-K. *als gebed uitgesproken opwekking of belijdenis, meestal in vaste vorm opgesteld*): 1 *een treurspel in vijf –n of -s*; 2 *een authentieke –*, akte, in wettelijke vorm verleden; *een – van de burgerlijke stand*, d. i. betreffende geboorte (*geboorteakte*), overlijden, huwelijk (*huwelijksakte*); *een – voor de jacht* of *e. jachtakte*; *– v. beschuldiging, dagvaarding*; 3 *een – (voor het) Fransch, enz.*; *een – (voor het) M. O.*; 4 *een – van geloof, van hoop, van berouw verwekken*; nog: rechtst. *– vragen*, d. i. opteekening van een getuigenis of v. e. feit, tijdens de terechtzitting; *– verleenen*, d. i. de inwilliging er van; fig. *– van iets nemen*, ad notam nemen; *Akte van Navigatie*, maatregelen v. Cromwell in 1651 tot beperking van de niet-Engelsche scheepvaart.

Ak'te-examen, o. –s (*onderwijzers-examen*).

I. Al, 1 telw. bn. en zn.: *met – zijn macht*, geheel; *– het volk*; *– zijn best*; *–le man*, elke; *alle dagen*; *er is alle reden on*; *– de leerlingen slaagden*; *wij allen*; *met jas en –*; *in –le geval*; *–ler oogen wachten op U*; *wij gaven –len hun loon*; Z.-N. *alle vijf voet*, ieder oogenblik; (van) *– mijn leven*, ooit; **2** o. (*alles wat bestaat*): *het –*, heelal, *God schiep het –*; Z.-N. *en daarmee –*, uit; **3** bw.: *– te goed*; *hij was er –*, reeds; *zeg het – of niet*, wel; *hij praat – maar door*, gedurig; *– eerder*; *– drie dagen geleden*; *ben je – ver, klaar? dat is – zeer treurig*; *morgen –*; *nu –*; *toen –*; zegsw. *– doende leert men*, steeds; **4** vgw. (*ofschoon, hoewel*): *– moest ik bedelen, dat nooit*; **5** Z.-N. *al is 't dat*, ofschoon; **6** Z.-N. vz. *– die weg gaan*, langs.

II. Al, Arab. lidwoord, in samenst. als: Al-cazar, –cohol, –chimie enz.; z. ald.

À la (Fr. *op de wijze van, op zijn*): *à la française*, op zijn Fransch!

Alaam', o. (Z.-N. *gereedschap*).

Al'aan, bw. (*voortdurend, steeds weer*).

À la bais'se speculeeren, Fr. op daling der koersen; verg. A la hausse.

A la bon'ne heu're (Fr. *zoo mag ik het! heel goed, mooi zoo!*).

A'ladin, m.: – is in een der vertellingen van de 1001-nacht bezitter van een tooverlamp, waardoor hij macht over de geesten heeft en tot rijkdom en aanzien komt.

À la haus'se speculeeren, Fr. op rijzing der koersen speculeeren.

A'lang-a'lang, v. (Java: *hoog rietgras*; Lat. imperata Koeninghii).

A'lant, m. (*samengesteldbloemige plant, wier wortel gebruikt wordt tegen maagkwalen*; Lat. inula); **–swijn,** m. (*wijn, op alantswortel getrokken*).

Alarm', o. (Fr. of It. letterlijk *te wapen*: *waarschuwing of noodsein*; *ontsteltenis*; *door schrik veroorzaakte beweging*; *opschudding*): *– roepen*; *– slaan*, nl. op de trom; *– blazen*, nl. op de trompet; *– luiden*, nl. met de torenklok (Z.-N. inz. *kleppen*); *– maken*; *een loos –*, onnoodig; *een valsch –*, misleidend.

Alarmeeren* (Fr. *door alarm maken bijeenbrengen, op de been brengen*; fig. *doen ontstellen, schrik aanjagen, in opschudding brengen*): *de brandweer –*; *–de geruchten*.

Alarm'fluit, v. –fluiten (1 *stoomfluit, waarmee alarm wordt gemaakt*; 2 *inrichting bij een stoomketel*): 1 *de – klinkt, als de machinist van de trein gevaar ziet*; 2 *de – laat zich hooren*; zie Alarmvlotter.

Alarm'geklep, o. (*het voortdurend kleppen met de alarmklok*).

Alarmist', m. –en (*iemand, die alarm maakt*, fig. *ontsteltenis wekt*: *onrustschreeuwer, ongeluksprofeet, onrustzaaier*).

Alarm'klok, v. –klokken (vroeger: *klok in de toren, die alleen bij brand of gevaar werd geluid, om de brandweer of de soldaten op te roepen*): *de – luiden*, fig. schrik verwekken, in rep en roer brengen; **–kreet,** m. –kreten: *de – aanheffen*.

Alarm'peil, o. (*noodpeil, hooge en gevaarlijke waterstand van een hoofdrivier*).

Alarm'vlotter, m. –s (stoomwezen: *toestel, drijvende in de ketel, dat bij laag water de stoomfluit doet weerklinken*); ook: Laagwaterverklikker.

Alas'trim; zie Kafferpokken.

À la sui'te (Fr. van officieren: *aan het eind*

van de ranglijst, buiten het gewone getal ingedeeld); lees *su-ie'te.*

Albanees', m. –neezen (*bewoner v. Albanië, i. d. Balkan*); **–baneesch'***, **–ba'nisch**, bn.

Al'ba, v., zie Albe.

Albast', o. (Gr.-Lat. alabastrum: *half doorschijnend, fijn en helderwit marmer* voor beeldwerk, schoorsteenmantels enz.).

Albas'ten, bn. (*van albast*): *een – vaas*; ook: *albaster*: *een – knikker.*

Al'batros, m. –sen (Portugeesch: *oceaanvogel uit de familie der meeuwen*; Lat. diomedia exsulans): *de – kan een vlucht van 4 m hebben, een der soorten, het kleine stormvogeltje* (hydrobates pelagicus) *komt soms op onze kusten.*

Al'be, v. –n (Lat. alba vestis: R.-K. *wit miskleed*; *koorhemd*).

Al'bedil*, m. en v. –len; zie Bedilal.

Al'behoeder, m. (lit. taal: *de Godheid*).

Albertijn', m. –en (*gouden muntje*, pl.m. *f* 2.50 à *f* 3.00, *uit de dagen van aartshertog Albertus*, 1598—1611).

Al'beschik, m. en v. –ken (*bedilal, moeial*).

Al'bestuur, o. (*het opperbestuur Gods*; bij uitbr. *de Godheid*); ook: *–bestier.*

Al'bigenzen, m. mv. (*godsdienstige sekte der 12e en 13e eeuw in Zuid-Frankrijk, genoemd naar de stad Albi*).

Albikoor', m. –koren (Sp.-Port. *een soort makreel, stekelvinnige zeevisch*; Lat. scomber scombus).

Albinis'me, o. (*het ontbreken van pigment in alle deelen v. het lichaam*); zie Albino.

Albi'no*, m. en v. –'s (Sp. [Lat. albus = wit]: eig. *witteling*: *iem. zonder pigmentkleurstof dus met witte huid, wit haar en bloedroode oogen*): *onder de negers vindt men –'s*; ook onder de dieren: muizen, mollen, raven, olifanten; zie Kakkerlak.

Al'bion, o. (oude naam v. Schotland en Eng.; de herkomst v. h. woord is onzeker).

Al'bum, o. –s (Lat. albus = wit: eig. *het witte boek, bundel of koker witte bladen, waarop men vrienden iets kan laten schrijven of teekenen ter herinnering*; ook: *boek om portretten, postzegels enz. te verzamelen*): *postzegel–*; **–blad**, o. –en (*blad in een album*).

Albumi'ne, v. (Fr. [Lat. albumen ovi = wit van het ei]: *eiwitstof*).

Albu'minometer, m. –s (*instrument ter bepaling van de hoeveelheid eiwit in de urine*).

Alcal'de, m. –n (Sp. oorspr. Arab. verg. Kadi: *burgemeester v. e. Sp. gemeente, tevens belast met de rechtspraak*; dikwijls, niet geheel juist, vertaald met *dorpsrechter*).

Alca'li, o. alcaliën (Fr. oorspr. Arab. *loogzout*); *potasch is een –*; **–ca'lisch**, bn. en bw. (*loogzouthoudend*).

Alcaloï'den, v. mv. (*met alcali overeenstemmende* [*plantaardige*] *stoffen als kinine, morphine, nicotine*).

Alca'zar, m. –s (Arab. *het kasteel*: *paleis der Moorsche koningen in Spanje, b.v. te Cordova, Sevilla*; ook: *dans- of speelhuis, café-chantant*; *theater in Moorsche stijl*).

Alchimie', **alchemie'**, v. (Lat. alchimia, oorspr. Sp. Arab.: *goudmakerij, het zoeken naar de steen der wijzen*, z. ald.); **–chimist'**, m. –en (*goudmaker*).

Alcibi'ades, gesch. bekend Atheensch veldheer en staatsman, 450—404 v. C.; fig. een bekwaam man met veel ondeugden.

Alci'des, m., andere naam van Hercules.

Al'cohol, m. (Sp.-Arab. lett. het extract: *door gisting uit suiker of zetmeel ontstane kleurlooze vloeistof, bestanddeel v. geestrijke dranken*; *geestrijke dranken*); **–coho'lica**, mv. van alcoholicum (*alcoholische dranken*).

Alcoholisa'tie, **–isee'ring***, v. (*het onderhevig zijn of maken aan het alcoholmisbruik*; *wijngeest van water zuiveren*; *een vloeistof met alcohol verbinden*): *de – van de Negers.*

Alcoho'lisch, bn. (*alcohol bevattend*).

Alcoholis'me, o. (*leer van de waarde of onwaarde van alcohol*; *drankmisbruik*; *vergiftiging door* [*overmatig gebruik van*] *alcohol*).

Alcoholist', m. –en (*iem., die grof misbruik van alcohol maakt*).

Al'coholvrij, bn. (*zonder alcohol*): *–e drank.*

Alcor'so (It. handel: *naar de koers van de dag*); lees *kor'-zoo.*

Al'cyon, m. –s (fab. *vogel, die zijn nest maakt op de golven der zee*; *ijsvogel, zeezwaluw*); ook: Alcyoon; zie Halcyon.

Al'derman, m. aldermen (Eng. eig. *oudste*: *stedelijk overheidspersoon*; *wethouder*).

Al'door, bw. (*steeds door, voortdurend*).

Aldi'nen, v. mv. (*Venetiaansche uitgaven der Grieksche en Lat. klassieken uit de 16e eeuw*): de – heeten naar den drukker Aldo.

Aldra', bw. (*zeer spoedig*, deftiger dan *weldra*).

Aldus', bw. (*alzoo, op die manier*): *– is alles verloren*; *zij sprak –.*

Ale, v. (*Engelsch bier uit tarwemout, met weinig hop*); verg. Aal (*bier*).

A'lea iac'ta est (of: esto) (Lat. *de teerling is* [of: *zij*] *geworpen*; *het besluit is* [of: *zij*] *onherroepelijk*).

Alec'to, v. myth.; zie Eumeniden.

Aleer', vgw. (*alvorens*): (*voor en*) *– ik dat stuk teeken, vraag ik eenig beraad.*

A'lemannen, m. mv. (*Germaansch mengvolk*; *Sueven*); ook: Alamannen.

Ale'vel, d. i. (*al*)*evenwel*, bw.: *toen hij – opsprong*, niettemin, echter, toch.

Alexan'der, bijgenaamd de Groote, wereldveroveraar, 356—323 v. C.

Alexandrijn', m. –en (*versregel, bestaande uit 6 jamben, meestal met een caesuur of rust na de derde voet*); de – is genoemd naar den Franschen dichter Alexander van Parijs, die in de 12e eeuw deze versmaat in een dichtstuk over Alexander den Grooten gebruikte; **–sch***, bn.: *de –e voetmaat.*

Alexandrijn'sche* bibliotheek', v. (*boekerij, door Ptolemeus II in Alexandrië gesticht in de 3de eeuw v. Christus*).

Alf, m., alven; Germ. myth. natuurgeest; onder invloed van het Christendom inz. met een ongunstige bijbeteekenis: *booze geest, nachtmerrie*; vandaar misschien de bijbet. van het getal *elf* nl. zot, dwaas.

Al'fadur, Germ. myth. *Alvader*, d. i. *vader van alles*: *Odin, Wodan.*

Al'ferus, m. (Z.-N. [Sp. alferez, oorspr. Arab.]: *vendelzwaaier, vaandeldrager*).

Alfoe'ren, m. mv. (*oorspronkelijke, heidensche bevolking van de kleine Soendaeilanden, de Molukken enz.*); **–foersch'***, bn.

Alf'rank, v. –en (*slingerplant in het oude volksgeloof met de alfen in verband gebracht, bitterzoet*; Lat. solanum dulcamara).

Al fres'co, bw. en bn. (It. *muurschildering met lijmverf, op versche pleisterkalk*): *– – schilderen*; zie Fresco.

Al'ge, v. –n (Lat. alga, *wier*; zie ald.).
Al'gebra, v. (Arab. eig. herleiden v. breuken: *stelkunde, letterrekening*): zegsw. *dat is – voor mij*, ik versta er niets van.
Algebra'ïsch, bn. en bw. (*stelkundig, tot de algebra behoorende*): *een –e vorm.*
Al'geheel*, bn. en bw. (*totaal, ten volle*).
Al'gelijk, bw. (*toch*): *'t is – waar*; Z.-N. *'t is – wat hij doet*, om het even.
Algemeen'* 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *alle personen betreffende*; *aan allen gemeen*; 2 *voor alle gevallen geldig, zonder uitzondering*; 3 *niet in bijzonderheden afdalende*; 4 *vaag, onbepaald*): 1 *het –e welzijn*; *een – gebrek*; *de –e meening*; Z.-N. *– bestuur*, v. h. land; *–e rekening v. d. Staat*; 2 *een –e wet, regel*; *–e amnestie*; 3 *–e beschouwingen*; *–e maatregelen van bestuur*; 4 *–e beloften*; nog: *de –e geschiedenis*, d. i. van alle volken der aarde; *het –e stemrecht*, nl. voor alle burgers; *de –e dienstplicht*, voor alle jongelieden; *een –e opstand*, d. i. der gansche bevolking; *– bemind*, bij iedereen; *dat is thans –*, gewoon; *dit is hier –*, de gewoonte; *– in gebruik zijn*, bij iedereen; **2** o. (*het geheel*; *alle menschen*): *de Maatschappij tot nut van het –*; zegsw. *in, over het –*, in de regel.
Al'gemeene* Sta'ten, m. mv. (gesch. *vergadering van gevolmachtigde afgevaardigden, vertegenwoordigende het geheele volk*).
Algemeen'heid, v. –heden (*hoedanigheid van algemeen zijn*; *vage beschouwingen, gezegden*): *zich met –heden v. iets afmaken.*
Algerijn', m. –en (*bewoner v. Algiers*); **–gerijnsch'*,** bn.: *–e zeeroovers.*
Algiers', o. (*staat en stad, thans Fr. bezitting, op de N.-kust van Afrika*).
Algoe'de, m. (*God*; *de Godheid, die nl. boven allen en alles goed is*): *de – moge u geleiden!* ook, Algoed'heid.
Alguazil', m. –s (Sp. *politieagent*). (zil = ziel).
Alham'bra, o. (Arab. eig. *het roode huis*: *paleis der Moorsche vorsten, bij Granada in Spanje, uit de 14de eeuw*).
Alhier', bw. (*versterking van hier*; *hier ter plaatse*, b.v. op adressen).
Alhoewel', vgw. (*ofschoon, hoewel*).
A'lias Lat. **1** bw. (*anders, anders gezegd*): *Gerrit Gerritsz. – 't Verken*; **2** m. –sen (*schertsende bij- of spotnaam*): *zijn – zal voortaan Mietje wezen*; spreekt.: *een zonderlinge –*; grappige knaap, guit, enz.
A'libi, o. –'s (Lat. [*het aanwezig-zijn*] *elders*): *zijn – bewijzen*, in rechten aantoonen, dat men elders vertoefde tijdens het gebeuren van zeker misdrijf, en dus onschuldig is.
Aliëna'tie, v. –s (Lat. aliënatio v. aliënus = vreemd: *vervreemding, verpanding*; *afstand van rechten enz.*; *verstandsverbijstering*).
Alignement', o. –en (Fr. *richtingslijn*): *dit huis staat uit het –*, de rooilijn.
A'likas, m. –sen (*wit-marmeren knikker*).
A'likruik, v. –en (*eetbare zeeslak met huisje*; Lat. littorina): *een – van een ventje*, een klein, dik ventje.
Alimenta'tie, v. (Lat. alimentatio: *verpleging, onderhoud, voeding*).
Ali'nea, v. –'s (Lat. *van de linie af*: *nieuwe regel*; *lid* bv. *v. een wetsartikel*). (ne = nee).
A l'instar' (Fr. [Lat. instar = evenbeeld]: *op de wijze van*).
Alizari'ne, v. (Fr. [alizari = meekrap, oorspr. Arab.]: *roode kleurstof uit meekrap, sedert 1868 uit steenkolenteer*).
Alk, v. –en (Lat. alca; *arctische zwemvogel met korte vleugels, verwant met de meeuw, soms op onze kust*; Lat. alca torda).
Alka'li, Alkaloï'den; zie Alcali.
Al'kohol, m.; zie Alcohol.
Alkan'na, v. (*tot de ruwbladigen behoorend gewas o. a. in het Middellandsche-zeegebied, bij ons als sierplant*; Lat. alkanna tinctoria; *bruinroode kleurstof uit de wortel*); ook: Alkannine; **–rood,** o.
Alkooï', v. –koven (Sp. Arab. eig. gewelfd gebouw, vertrek: *afgescheiden slaapvertrekje in een kamer*).
Alko'ran, m. (Arab. eig. *de Koran*, z. ald.).
Al'lah (Arab. *dé God*; O.-I. *lieve hemel!*): *– hoe akbar.* God is de grootste.
Al'lebeide, –bei, telw. (*alle twee*).
Alledaagsch'*, bn. (1 *hetgeen elke dag terugkeert*; 2 *gewoon, niet merkwaardig, niet uitmuntend*; 3 *onbeduidend*): 1 *de –e* (ook: *daagsche*) *koorts*; 2 *de –e tinkleurige haringen in het aquarium*; 3 *een – mensch*; **–daagsch'heid*,** v. –heden (*gewoonheid*; *onbeduidendheid*).
Allee', v. –ën (Fr. *wandellaan*); –tje, o. –s.
Alleen' 1 bn. (1 *niet vergezeld, buiten ander gezelschap*; 2 *zonder getuigen*; 3 *zonder hulp*; 4 *uitsluitend*): 1 *ik wil – zijn*; *erg – zijn*; *een ongeluk komt zelden –*; 2 *hij was – met zijn vader*; *iem. – spreken*; 3 *God laat mij niet –*; 4 *dat kan hij –* (of: *– hij*); *de herinnering – doet mij huiveren*; **2** bw. (*slechts, enkel, blootelijk*): *– maar voor de vorm*; *niet – dat hij lui is, maar hij bedriegt ook.*
Alleen'handel, m. (*recht tot verkoop van een artikel met uitsluiting van mededingers*).
Alleen'heerschappij, v., **–'heerscher*,** m. –s (*onbeperkte oppermacht, heerscher*).
Allee'nig*, bn. en bw. (lit. t., gew. *alleen*): *zij waren – in de kamer*; *zij leefden – voor elkander*, slechts.
Alleen'lijk, bw. (*slechts*); eenigszins vero.
Alleen'spraak, v. –spraken (*deel v. e. tooneelstuk, dat door een acteur alleen gereciteerd wordt*; *woorden, die iem. in gedachten, hardop tot zich zelf spreekt*; *monoloog*).
Alleen'staand, bn. (*op zich zelf staand*, d. i. *los of verwijderd van andere gelijksoortige dingen*): *een – huis, een – feit.*
Alleen'verkoop, m. (*monopolie*, d. i. *uitsluitend recht tot het verkoopen van eenig artikel*): *de – van eenig artikel hebben.*
Al'legaar, bw. (*allemaal, altegaar*); gmz.
Allegaar'tje, o. –s (1 *spel, dans*, inz. *kaartspel, waaraan alle leden van het gezelschap deel kunnen nemen*; 2 *mengelmoes*): 1 *aan de lange tafel een –* (ook: *allegaar*) *spelen*; 2 *het was er een echt –*, zeer gemengd gezelschap.
Allegeeren* (Lat. allegare: *aanhalen; ten bewijze aanvoeren*). (g = g).
Allegorie', v. –ën (Gr.-Lat. allegoria = het anders zeggen; beeld. kunst: *zinnebeeldige voorstelling*; woordk.: *uitgewerkte beeldspraak*, b.v. Huygens' *Scheepspraat*; zie Zinnespel. (g = g).
Allego'risch, bn. en bw. (*zinnebeeldig*): *een –e optocht*; *iets – voorstellen.*
Allegret'to, bw. (It. [Lat. alacer = vlug]: muz. *een weinig levendig, vroolijk*).
Alle'gro, bw. (It. muz. *vroolijk, levendig*).
Alle'luja, o. –'s (Hebr. *prijst God! een vreug-*

deroep); ook: **Allelu'ja**; z. Halleluja.
Al'lemaal, telw. (*altemaal, altezamen*): *meheer weet, dat we daar – arm zijn.*
Allemach'tig; zie Almachtig.
Al'leman, vnw. (*iedereen*, soms met ongunstige bijbeteekenis): *hij is de vriend van Jan en –*; **–mansgading,** v. (*wat bij ieder in de smaak valt*); **–mansgek,** m. –gekken (*risée van iedereen*); **–mansvriend,** m. –vrienden: *die hond is een –.*
Allengs', Allengs'kens, bw. (*langzamerhand, gaandeweg, hoe langer hoe meer*): *de toren verdween – uit het oog,* v. lieverlede.
Allentwe'ge, bw. (Z.-N. *overal, allerwegen*).
Al'lerbest, bn. en bw. (*in de hoogste mate goed*): *–e vader, vriend; het –e werk; hij heeft – geantwoord; dit zal het –e zijn; op zijn –,* hoogstens; *allerbest,* uitstekend!
Al'lerchristelijkst, bn. (*oude titel der Fransche koningen*): *Zijne –e Majesteit.*
Al'lereerst, bn., bw. (*aan al het andere voorafgaande*): *mijn –e zorg; schrijf – naar.*
Al'lergetrouwst, bn. (*in de hoogste mate getrouw*): *de koning van Portugal heette Zijne –e Majesteit.*
Allerge'nen, mv. (Gr. allos = ander, ergon = kracht: *stofdeeltjes, waardoor sommige personen ziek worden bv. stuifmeelkorrels, sporen van schimmelsoorten enz.*).
Aller'gische ziekte, v. –n (*door allergenen veroorzaakt*): *hooikoorts is een – –.*
Al'lerhande 1 soortgetal en bn. (*van alle, van zeer verschillende soort*): *– koek, op –e wijze*; spreekt. *alderhande*; **2** o. (*kleingoed, koekjes*); ook, Allerhan'de.
Allerhei'ligen, of **–hei'ligendag,** m. –dagen (*1 Nov.*); **–hei'ligenfeest,** o. –en (R.-K. *feest ter gedachtenis van alle Heiligen*).
Allerhei'ligst 1 bn. (*in de hoogste mate heilig*): *de –e Drievuldigheid of Drieëenheid*; **2 –e,** o. (R.-K. *het H. Sacrament, het heilige der heiligen*): *de zegen geven met het –.*
Al'lerhoogst 1 bn. (*hooger dan al het andere; zeer hoog*): *het –e geluk*; **2 Allerhoog'ste, de** m. (*God*).
Allerjongst', bn. (lit. t. *zeer jong; laatste*): *de –e snik.*
Allerkin'deren of **–dag,** m. (R.-K. *28 Dec.*); zie Onnoozele-kinderen.
Al'lerlaatst 1 bn. (*later dan al de anderen*): *de –e stonde*; **2** o.: *iets voor het –e bewaren.*
Al'lerlei 1 soortgetal en bn. (*allerhande*); spreekt. *al'derlei*; **2 allerlei',** o. (1 *allerlei dingen*; 2 *snippernieuws i. e. krant*): 1 – *vertellen*; 2 *de krant heeft een mooi –.*
Al'lerliefst, bn. (*in de hoogste mate lief, bevallig*): *mijn –e zusje; Koosje was –.*
Al'lermeest, bn. en bw.: *op zijn –*, zoo hoog mogelijk genomen: *dat kost – ƒ 50.*
Al'lerminst 1 bn. en bw. (*geringst*): *de –e bediende; er waren op zijn – vijftig leerlingen,* zoo min mogelijk genomen; *dat past –,* in het geheel niet; *voor het – verwachtte ik*; **2 –e,** o.: *als ik het –e nog van je hoor, dan...*
Al'lernaast, bn. (1 *het naast wonend*; 2 *dichtstbij gelegen*; 3 *naastverwant, dierbaarst*): 1 *–e buren*; 2 *het –e dorp*; 3 *zij was mij het –*; nog: *de –e prijs,* de laagste prijs, waarvoor men iets wil verkoopen.
Al'lerwegen, bw. (*overal*): – *was vreugde.*
Allerzie'len of **–zie'lendag,** m. –dagen of **–zie'lenfeest,** o. –en (R.-K. *dag ter gedachtenis van alle overledenen*).
Al'les, 1 o. zelfst. onbep. voornw. (1 *alle dingen, de gezamenlijke hoeveelheid, alles samen*; 2 bij uitbr. *de geheele natuur*; 3 *alle mogelijke menschen*): 1 – *was verbrand*; – *en nog wat,* versterking van *alles*; – *of niets; dat is nog niet –*; 2 – *juicht,* – *was in lentedos!* 3 – *was op het ijs*; **2** o. zn.: *mijn God en mijn-! dat kind was zijn-*, dierbaarste bezit.
Al'lesbehalve, bw. (*op verre na niet*): – *tevreden,* volstrekt niet; ook: –behal've.
Al'leszins, bw. (*in elk opzicht, op elke manier of wijze*): – *tevreden zijn*; zie Zin.
Allia'ge, v. –s (Fr. van allier, vero. alliger = verbinden: *metaalmengsel, legeering*).
Allian'ce, v. (Fr. *bond, bondgenootschap*): – *française,* genootschap ter verspreiding v. h. Fransch buiten Frankrijk.
Allian'tie, v. –tiën en –s (*verbond; verbintenis; bondgenootschap*); zie Triple.
Allicht', bw. (*gemakkelijk, wellicht*).
Alliga'tie, v. –s, –tiën; z. Alliage.
Alliga'tor, m. –s (Fr., Eng., van Sp. el lagarto [Lat. lacerta = hagedis]: *krokodil, voorkomend in Amerika en Azië*).
Allitera'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. littera = letter]: *stafrijn, oorspr. eigen aan de oud-Germaansche poëzie*): de – is gelijkheid van de aanvangsklanken of –lettergrepen, b.v. *kind noch kraai, in rep en roer.*
Alliteereren* (*een alliteratie vormen*): *de vele –de uitdrukkingen in onze taal.*
I. Allo', tw. (*toe, komaan*); gmz.
II. Allo... van Gr. allos = ander.
Allocu'tie, v. –s, –tiën (Lat. allocutio: *toespraak*, inz. *Latijnsche toespraak van den paus tot de verzamelde kardinalen*).
Allodiaal', bn. (*eigengeërfd, niet leenroerig*).
Allo'dium, o., (Ned.) –diën; (Lat.) –dia (Lat. *geheel vrije bezitting; vrij erfgoed*).
Allon'ge, v. –s (Fr. *verlengstuk* inz. *v. e. wissel*); – is een aanhangsel om daarop de reeks der endossementen te vervolgen.
Allon'gepruik, v. –en (*staartpruik*).
Allons', tw. (Fr. *laten wij gaan! voorwaarts; och kom*).
Allooi', o. (Fr. à loi = volgens de wet: *gehalte aan zuiver goud of zilver; alliage*): fig. *menschen van slecht –*, soort, slag; *verzen, gedichten van minder –*, gehalte.
Allopaath', m. –pathen (*aanhanger der allopathie; geneesheer, die ze aanwendt*).
Allopathie', v. (Fr. [Gr. patheia = geneeswijze]: *geneeswijze, bij welke tegenwerkende geneesmiddelen worden aangewend,* bv. bij koorts: kinine); zie Homoeopathie.
Allo'quium, o. –quia (Lat. *aanspraak*). (qu = kw).
All otta'va (It. muz. *een octaaf* d. i. *acht tonen hooger of lager te spelen of te zingen*).
Allo'tria, o. mv. (Gr. allotrios = vreemd: *vreemdigheden; allegaartje; guitigheden*).
All right! (Eng. *in orde, klaar, goed zoo*).
Allumeeren* (Fr. [Lat. lumen = licht]: *aansteken, doen ontbranden*).
Allumet', v. –ten (Fr. allumette; Z.-N. *lucifer*).
All uniso'no (It. muz. *op dezelfde toon; eenstemmig*).
Allu're, v. –s (Fr. *gang*; fig. *houding, gedrag, manier van doen*): *vreemde –s.*
Allu'sie, v. –s, –siën (Lat. allusio: *toespeling, zinspeling*). (s = z).
Alluviaal', bn. (*tot het alluvium* [z. ald.] *behoorende, aangeslibd*): *–viale gronden.*

Allu'vie, v. (*aanspoeling, aanslibbing*).
Allu'vium, o. (Lat. eig. aangespoeld[e grond]: *jongste aardvorming; de gevormde gronden*): *Walcheren behoort tot het –.*
Alm, v. –en (*weide boven in het hooggebergte*).
Al'macht, de v. (*God*).
Almach'tig 1 bn. bw. (*alvermogend; met zeer groote macht*): *zoo waarlijk helpe mij God –,* eedsformulier; *dat is – aardig,* zeer; **2 –e, de** m. (*God*), lit. t. Almachte.
Alma'gra, v. (Arab. *roode klei, bruinroode oker, Indisch- of Perzisch-rood*).
Al'ma ma'ter, v. –s (Lat. *milde voedstermoeder, een eerenaam voor een hoogeschool*).
Al'manach de Go'tha, m.: een sinds 1763 te Gotha verschijnende almanak met bijzonderheden van vorstenhuizen.
Al'manak, m. –ken (Arab. of Gr.-Egyptisch woord: 1 *dagwijzer, tijdwijzer, kalender;* 2 *jaarboekje*): 1 *een kantoor–;* zegsw. *mijn hoofd is geen –, ik kan niet alles onthouden; – leugenzak:* met toespeling op de weervoorspellingen; *liegen als een –;* z. Enkhuizer –; 2 *een studenten–.*
Al mar'co (It. *bij het gewicht*), gebezigd bij de munthandel, waar, bij verkoop in het groot, munten veelal bij het gewicht (p. kg) worden genoteerd.
Almavi'va, m. –'s (*lange mantel, naar den graaf d' Almaviva, persoon in le Mariage de Figaro, blijspel van Beaumarchais*).
Alme'de, almee', bw. (*ook, eveneens*): *zij is – van de beste.*
Al'meteen, bw. (Z.-N. *terstond, plotseling*).
Almo'gend 1 bn. (*almachtig*); **2 –e, de** m. (*God*); **–heid,** v. (*alvermogen*).
A'loë, v. –'s (Gr.-Lat. *boomachtige, lelieachtige sierplant; geneeskrachtig sap uit de bladeren*): *–pillen.* (ë = ee).
A'loen-a'loen, (O.-I. *voorplein voor woningen van de hoogst geplaatsten;* thans inz. *stadsplein*).
Alom', bw. (*overal, op alle plaatsen*): Z.-N. *– gaan,* een omweg maken.
Alomtegenwoor'dig 1 bn. (*op alle plaatsen tegenwoordig*); **2 –e, de** m. (*God*).
Al'omvattend, bn. (*alles in zich sluitend*): *Gods –e macht, een –e geest.*
Aloud', bn. (*zeer oud*); **–heid,** v.: *de vorsten der –,* van onheuglijke tijd.
Alp, m. –en (*berg*): *de overtocht van een hooge –;* meest in het meerv.; z. Alpen.
I. Alpa'ca, v. (*bergschaap der Andes* inz. *in Peru;* Lat. lama pacos; *de zijdeachtige wol, het weefsel*); in bet. 1 *alpaca's.*
II. Alpa'ca, o. (*verzilverde legeering van koper, zink, nikkel; namaak zilver*): *–lepels;* ook opgevat niet als deel eener samenst., maar als onbuigbaar stoffelijk bn. zonder uitgang *-en,* dus: *– lepels, een – sigarettenkoker.* Opm. Dikwijls worden (vreemde) stofn. aldus als bn. gebruikt, verg. Asbest. In zulk geval valt het accent op het zn., in de als samenst. opgevatte woordcombinatie op het eerste deel.
Al pa'ri, à pa'ri (It. *gelijk aan de waarde*), men spreekt van – –, wanneer bij geldswaardig papier de koerswaarde gelijk is aan de nominale waarde; z. Pari.
Al'pen, m. mv. (eig. weiden: *naam van verschillende hooggebergten* inz. *hooggebergte in Europa*): *de – van Zwitserland; de Australische –;* **–bloem,** v. –en (*bloem der hooge Alpengebergten*): *het edelweis is een –;* **–club,** v. –s (*vereeniging tot het beklimmen en wetenschappelijk onderzoek der Alpen*); **–gids,** m. –en; **–gloeien,** o.: *het –,* rooskleurig-worden v. d. Alpen en de sneeuw bij op- en ondergaande zon; **–herder,** m. –s; z. Sennhut; **–hoorn, –horen,** m. –hoorns (*horen der herders*); **–jager,** m. –s ([*gemzen*]*jager der Alpen*); **–klokje,** o. –s (*klokbloem, in 't voorjaar op de Alpen;* Lat. soldanella alpina); **–roos,** v. –rozen (*rhododendronachtige plant met donkerroode bloemen, in de Alpen;* ook: rosa alpina); **–spoorweg,** m. –spoorwegen(*bergspoorweg door de Alpen*); **–stok,** m. –ken (*lange stok, met ijzeren punt*).
Al'pha en o'mega 1 (*eerste en laatste letter van het Gr. alphabet; het begin en het einde*); z. Ego sum – – –; **2** v. (*oude* [*uit de 14de eeuw*] *rederijkerskamer te Yperen*).
Al'phabet, o. –ten (Gr. alpha en beta = de twee eerste letters v. de Gr. letterreeks: *het abc eener taal*): *het Latijnsche –.*
Alphabe'tisch, bn. en bw. (*gerangschikt naar de volgorde der letters v. h. alphabet*): *een encyclopaedie heeft een –e indeeling.*
Alpijnsch'*, alpi'nisch, bn.(*met de Alpen in verband staande*).
Alpinis'me, o. (*belangstelling voor de Alpen uit een wetenschappelijk, uit een sportoogpunt; bergsport*).
Alpinist', m. –en (*bergbeklimmer, beoefenaar van de bergsport*).
Alree'de*, alree', alreeds', bw. (*reeds*).
Al rigo're di tem'po of **Al tem'po** (It. muz. *streng in de juiste, aangewezen maat*).
Alruin', v. (*slaapwekkend kruid, tot de nachtschaden behoorende, mandragora;* Lat. mandragora officinalis): Germ. myth. **1** waarzegster, wichelares; **2** voorspellende geest, volgens het volksgeloof uit de wortel gesneden, later een beschermende toovergeest; **–wortel,** m. –s.
Alruin'mannetje, o. –s (*alruin* **2**).
Als, vgw. 1 van tijd, 2 voorwaarde, 3 vergelijking, 4 reden, 5 verklaring: 1 *de school begint, – de klok negen slaat* (wanneer); 2 *gij zult niet slagen, – gij niet dubbel uw best doet* (indien); 3 *hij is zoo groot – mijn vader* (vergelijking); 4 *dapper – hij was, vloog hij op hem af;* 5 *er zijn zeven kleuren, – rood enz.; ik raad u dit – vriend.*
Alsdan', bw. (1 *op die tijd; in dat geval;* 2 Z.-N., vero. *toen, destijds*): 1 *met Paschen .... ik zal het u – zeggen;* 2 *– gebeurde het.*
Al sec'co, bw. (It. *muurschildering, met lijmverf op de droge wand*); lees *alsek'koo.*
Al seg'no, bw. (It. muz. *van het teeken af*); lees *alsenn'jo.*
Al'sem, m. (1 *samengest.-bloemige plant met bittere blaren en bloemen;* Lat. artemisia absinthium; 2 *de toppen en bloesemknoppen der alsemplant; aftreksel van alsemknoppen;* 3 *bitterheid, grievend leed*): 1 *de – als maagversterkend middel aangewend;* 2 *– in plaats van hop in het bier doen;* 3 *de – des levens; een druppel –; de pen in – of gal doopen,* de bitterste woorden kiezen; **–achtig,** bn., bw. (*als alsem* [*smakende*]): *een –e bijsmaak;* **–druppel,** m. –s, –en; **–wijn,** m. (*wijn, met alsem doormengd*).
Alsjeblieft', asjeblieft', tw. (*beleefdheidsvorm*); zie **a.u.b.**
Alsme'de, vgw. (*gelijk mede, zooals ook*): *drie*

koeien – een geit kwamen in de vlammen om; **–nog'**, bw. (*nu nog, toen nog, dan nog*): *dat gebruik is – niet verouderd; voor – moet dit geheim blijven*; **–nu'**, bw. (versterking van *nu*): *hij besloot – vol te houden*; **–of'**, vgw. van vergel.: *hij sprak, – hij er alles van wist*, d. i. op de wijze of; *het was mij, – ik droomde.*

Alt, v. –en (It. alto [Lat. altus = hoog]: *tweede zangstem, tusschen sopraan en tenor, lage vrouwenstem; strijkinstrument iets grooter dan een viool, de derde partij in een strijkkwartet; degene, die de – bespeelt of – zingt*).

Al'taar, o. altaren (Lat. altare v. altus = hoog: *offertafel, tombevormige verhevenheid, om er op te offeren*); ook: Au'taar, ou'ter. In de spreekt. *Al'taar*; lit. t. *Altaar': Zoo spreekt ze en werpt zich voor 't altaar'*; zegsw. *iets offeren op het – des vaderlands*, gewillig aan het vaderland ten offer brengen; *voor het –*, bij de huwelijksvoltrekking; *een meisje naar het – geleiden*, huwen; z. Haardstede; in Z.-N. ook m.: *de hooge –*, het hoogaltaar; **–geheim,** –en (R.-K. *het H. Sacrament des altaars*); ook –geheimenis; **–stuk,** o. –stukken (R.-K. *schilderij of beeldhouwwerk boven 't altaar*): *Rubens' –stukken.*

Al'tegader, bw. (*allen of alles te zamen*); **–maal,** bw. (*allemaal, altezamen*): *het is mij – goed; goud, – goud!* niets dan; **–met,** bw. (*misschien, soms*): *als je – in U. komt*; **–mets',** bw. (Z.-N. *somtijds*).

Al tem'po, bw.; zie Al rigore enz.

Al'tena, o. het land van – (*streek in N.-B. ten O. v. d. Biesbosch*).

Altera'tie, v. –s, –tiën (Fr. *verandering* [*ten kwade*]; *ontsteltenis, ontroering, schrik*).

Al'ter e'go, m. of v. (Lat. *tweede of ander ik*; *persoon, die iem. altijd omgeeft of vervangt*, b.v. *echtgenoot*); lees *ee'go.*

Alternatief', Fr. (Lat. alternare = veranderen): **1** o. –tieven (*gedwongen keuze uit twee moeilijke of onaangename gevallen*): *iem. voor een – stellen*; **2** bn. en bw. (*beurtelings*): *– vuur*, wisselvuur.

Al'terum tan'tum, o. (Lat. *nog eens zooveel, het tweevoud of dubbel*).

Al'tezamen, bw. (*altegader, altemaal*).

Altes'se, v. –s (Fr. *Hoogheid*).

Althans', voegwoordelijk bijw. (*in elk geval, ten minste*).

Althe'a, v. (Gr.-Lat. *malveachtige plant: heemst, middel tegen hoest*; Lat. althaea officinalis); **–stroop, v.**

Al'tijd, bw. (*steeds, immer, altoos*): (*niet*) *voor –*; **–durend,** bn. (*onafgebroken*): *een –e onzekerheid*; *–e rente* (rechtst.), rente eener hoofdsom, welke door den uitleener niet dan in bepaalde gevallen, bij de wet omschreven, kan worden teruggevorderd.

Alti . . . van Lat. altus = hoog.

Altimetrie', v. (*hoogte-meting*).

Altitu'do, v. (Lat. *hoogte*): *– meridiana*, middaghoogte.

Al'toos, bw. (*te allen keer, altijd, immer*); **–du'rend,** bn.: *een –e almanak.*

Altruïs'me, o. (Fr. [v. Lat. alter = een ander]: *liefde voor anderen, menschenliefde, onbaatzuchtigheid*); verg. Egoïsme.

Altruïs'tisch, bn., bw. (*onbaatzuchtig*).

Alt'sleutel, m. –s (*muzieksleutel*, z. ald., *C-sleutel*); **–stem,** v. –stemmen; zie Alt; **–viool** ook **alt,** v. –violen, alten; zie Alt.

Aluin', v. (Fr. alun, Lat. alumen: *dubbelzout, bestaande uit aluminiumsulfaat en kaliumsulfaat*); **–aarde,** v. (*verbinding van aluminium en zuurstof*).

Alui'nen, aluinde, h. gealuind (*met aluin bewerken*): *papier –, leder –.*

Alumi'nium, v. Lat. alumen; z. Aluin; **1** o. (*zeer licht tinkleurig metaal, verkregen uit klei-, leem- of aluinaarde*): S.G. pl.m. 2,7; het – smelt bij 660° C.; eerst in 1807 afgezonderd; *een lorgnetkettinkje van –*; **2** bn. (*van aluminium*): *een – keteltje*; z. opm. Alpaca.

Alvast', bw. (*nu reeds, voorloopig*).

Al'ver, al'venaar, m. –s (Lat. albula = witvisch, Fr. able: *vorentje, karpertje*; Lat. cyprinus alburnus); meestal: *alvertje, alfje.*

Al'vermanneke(n), o. –s (Z.-N. *kabouter*).

Al'vermogen, o. (*almacht* maar zwakker).

Al'vermogend, bn. (*alvermogen hebbend*).

Al'vernielend, bn. (*alles vernielend*): *het –e vuur*; **–verslindend,** bn.

Al'vleeschklier*, v. –en (ontl. *klier, uitmondend in de 12-vingerige darm, met enzymen, welke de koolhydraten, eiwitten en vetten splitsen*); ook, Pancreas.

Al'voedend, bn. (lit. t. *allen voedend*): *de –e aarde, de –e herfst.*

Alvo'rens 1 bw.: *kom – bij mij*, te voren; **2** vgw.: *denk, – gij spreekt*, voordat.

Alwe'der, weer', bw. (*bij herhaling, nog eens, opnieuw*): *zijt ge – op reis?*

Alwe'tend 1 bn. (*alles wetend*); **2 –e, de** m. (*God*); **–we'tendheid,** v.: *de – Gods.*

Alwijs' 1 bn. (*volmaakt wijs*); **2 Alwij'ze, de** m. (*God*).

Alwil'lensdwaas, m. –dwazen (*kermisgast, potsenmaker*); vero.

Al'zegenaar, m. (*de Godheid, de Algoede*).

Al'ziend, bn.: *het – oog*, Gods oog.

Al'ziende, de m. (*God*).

Al'ziend-oog, o. (R.-K. *een oog in een driehoek en deze in een kring van gouden stralen, zinnebeeld van Gods alwetendheid*).

Al'zijdig, bn. en bw. (*op allerlei gebied*): *een –e vorming*; *– ontwikkeld*; ook: –zij'dig.

Alzoo'*, bw. (*aldus, op die wijze*): *doe ook gij niet –*; Z.-N. *iets – laten*, blauw-blauw.

Ama'bile (It. muz. *bevallig, liefelijk, teeder*).

A'madis de Gaula (= Amadeus van Gallië), held uit de Sp. roman v. die naam; vroom en dapper ridder.

Amalgaam', o. –gamen; Lat. **Amalga'ma,** o. –'s (alchimistenwoord: *oplossing v. e. metaal met kwik*; fig. *mengelmoes*).

Amalgama'tie, v. –s, –tiën (*het oplossen van metalen met kwik; afscheiden van sommige metalen uit hun ertsen door middel van kwik*; fig. *samensmelting, fusie*). (t = s).

Amalgameeren* (van ertsen: *oplossen, met kwik behandelen*; fig. *vermengen*): *geamalgameerd tin.*

Amalthe'a, v. myth. **1** nimf, die Zeus met geitemelk grootbracht; **2** de geit zelf; zegsw. *de hoorn van –*, nl. van overvloed, geschenk van Zeus aan de nimfen v. Creta; l. *tee'-a.*

Aman'del, Gr.-Lat. amandula: **1** m. –s (*tot de roosachtigen behoorende steenvruchtdragende boom uit Z.-Europa, in ons land als sierheester*; Lat. amygdalus communis); **2** v. –s, –en (1 *steenvrucht, mangel*; 2 in het mv. *twee klierachtige organen aan weerszijden in de neuskeelholte*): 1 *bittere en zoete –en*; zie ook Sausje; 2 *ontsteking, opzetting der –.*

Aman'delachtig, bn. (*iets hebbende van een amandel*): *de geur v. d. meidoorn is* –.
Aman'delolie, v. (*olie, uit amandelen geperst*); **–pas,** o. (*deegachtig overblijfsel van geperste amandelen*); ook: –pars, –pers.
Amanuen'sis*, m. (Ned.) –sen; (Lat.) amanuenses (Lat. bn. bij a manu = bij de hand: *helper, handreiker in een scheik., natuurk. enz. laboratorium,* inz. *bij het onderwijs*).
Amarant', Gr.-Lat. amarant(h)us = eig. onverwelkelijk: **1** v. –en (*amarantachtige plant, waarvan die met purperkleurige herfstbloem een der meest bekende soorten is*; Lat. amaranthus caudatus); *de* – *is een symbool der onsterfelijkheid*; **2** o. (*purperkleur*); **–fluweel,** o.; **–hout,** o. (*violethout*).
Amaril', v. (o.-Fr. esmeril, Gr.-Lat. smyris: *smergel, bruin of blauw metaalachtig gesteente, als slijpsel gebruikt*).
Amaryl'lis, v. –sen (plantk. *narcisachtige sierplant uit Z.-Amerika, bolgewas, met schitterend gekleurde bloemen en breede, glanzend groene blaren*; Lat. amaryllis formosissima; ook, *goudlelie*).
Amaril'lo, bn. (Sp. eig. geel; van sigaren: *zeer licht van kleur*).
Amateur', m. –s (Fr. *iem., die uit liefhebberij een kunst beoefent* inz. *in de sport*; *dilettant* [verg. *professional*]; Z.-N. *kooper*).
Amateur'-photograaf', m. –grafen (*liefhebber in de fotografie*); ook, –fotograaf.
Ama'ti, v. –'s (*viool, genoemd naar den vervaardiger,* ± 1575).
Amazo'ne, v. –n (Gr.-Lat. *strijdbare vrouw; dame te paard; damesrijkleed; rivier in Z.-Amerika*; mv. *mythologisch vrouwenvolk in Scythië, dat de Trojanen te hulp kwam in het tiende jaar van het beleg*).
Am'bacht, o. –en (1 *handwerk*; iron. *beroep*; Z.-N. *gilde*; 2 *vrije heerlijkheid; district voor de rechtspraak; district van het dijkwezen; grondgebied*): 1 *het timmeren is een* –; *hij is schoenmaker, verzenmaker van zijn* –; zegsw. *'t is met hem twaalf –en en dertien ongelukken*, hij zoekt telkens een nieuw middel van bestaan, maar slaagt in niets; 2 *Berg-*–, *Veurne-*–; *de vier –en*, Axel, Hulst, Assenede en Bouchaute; later: **Ambt,** o.: *hij woont in het Ambt*, niet in de stad: –*Delden*.
Am'bachtsheer*, m. –en (*de bezitter v. e. ambachtsheerlijkheid; de heer, die de rechtspraak uitoefent in een ambacht*); **–heerlijkheid,** v. –heden (*gebied of waardigheid v. e. ambachtsheer; adellijk goed*); **–huis,** o. –zen (*rechthuis*); **–schout,** m. –en (*schout van een ambacht of rechtsgebied*); **–vrouw(e),** v. –(e)n (*de vrouw of de opvolgende dochter v. d. ambachtsheer*); verouderd.
Am'bachtsman, m. –lieden, –lui (*vakman, die met handenarbeid de kost verdient*); **–onderwijs,** o. (*onderwijs, in een ambachtsschool gegeven*); **–school,** v. –scholen (*nl. tot opleiding van ambachtslieden*).
Ambassa'de, v. –s (Fr. *gezantschap; hoogste diplomatieke vertegenwoordiging; de woning v. d. gezant met de bijgebouwen*).
Ambassadeur', m. –s (Fr. *gezant; hoogste diplomatieke vertegenwoordiger*).
Am'ber, m. (Fr. ambre, oorspr. Arab.: *vetachtige stof, uit zee opgevischt, uit het darmkanaal van de potvisch*): *de* – *is grijsachtig; gele* – *of ambersteen* (barnsteen) *is een voorwereldlijke hars, in verharde toestand aangetroffen* inz. *aan de kusten der Oostzee*; in het alg. *welriekend hars*.
Am'berboom*, m., –boomen (*een geslacht van boomen, uit wier bast welriekende hars of styrax vloeit*; Lat. liquidambar).
Ambidex'ter*, m. –s (Fr. ambidextre: *iem., die zich even makkelijk van beide handen bedient*; fig. *zeer handig man*). (x = ks).
Ambieeren* (Fr. [Lat. ambire = eig. rondgaan]: *streven, dingen naar, staan naar*).
Ambi'orix, gesch. aanvoerder der Eburonen, bewerkte in 54 v. C. in Gallië een opstand tegen Caesar, doch werd verslagen; standbeeld op de markt te Tongeren.
Ambi'tie, v. (Fr. [Lat. ambition]: *eerzucht, eergierigheid; ijver, lust*).
Ambitieus', bn.; –zer, –t (Fr. [Lat. ambitiosus]: *eerzuchtig; vol werkijver*).
Ambitionneeren* (Fr. *vurig wenschen, eerzuchtig naar iets streven*).
Amblyopie', v. (Gr. amblys = stomp: *verzwakking van het gezicht*). (y = ie).
Am'bo, v. –'s, beter **Am'bon,** m. –s (Gr. van anabainein = opstijgen: *verhoogde lezenaar [van steen] bij het koorhek van oude christelijke basilieken*): *de* – *werd later verdrongen door de kansel*; zie Koorhek.
Amboi'nahout, o. ([*palm*]*hout van Amboina* of *Ambon*): *het* – *is hard, rood of goudgeel*.
Amboneesch'*, bn. ([*als*] *van, uit, op, in, eigen aan, betreffende Amboina*).
Am'bras: zie Embarras.
Ambro'sia, v., **Ambrozijn',** o. (myth. Gr.-Lat. [Gr. ambrotos = onsterfelijk]: *godenspijs*; z. ald. en Nectar; *de naam v. e. plant: aloem-ambrosia*). (s = z).
Ambt, o. –en (1 *ambacht* in de bet. v. *heerlijkheid, rechtsgebied v. e. schout of drost*, vero.; 2 *openbare betrekking, post*): 1 –*Vollenhoven*; 2 – *van rechter, notaris enz.; dingen naar een* –; *een* – *bekleeden*.
Amb'telijk, bn. en bw. (1 *overeenkomende met de eischen van een ambt, door ambtsregelen voorgeschreven*; 2 *uit kracht van een ambt geschiedende*): 1 –*e plichten*; 2 *een* –*e aanschrijving*; – *mededeelen*.
Amb'teloos*, bn. (*geen ambt bekleedend*): *Da Costa leidde een* – *leven, was een* – *burger*.
Amb'tenaar, m. –s of –aren (*iem., die een ambt of post bekleedt, waartoe hij door het openbaar gezag is benoemd*, inz. *die een hooger ambt bekleedt*): *staatsambtenaren* (doch: *spoorweg-beambten*); *een rechterlijk* –; *de* – *van het Openbaar Ministerie,* officier v. Justitie; – *van de burgerlijke stand,* belast met het houden van de registers van de burgerlijke stand.
Ambtenares', v. –sen (*vrouw. ambtenaar*): *een inspectrice, een schoolopzienster is e.* –.
Ambt'genoot(e)*, m., v. –genooten (*collega*).
Ambts'aanvaarding, v. (*indiensttreding*).
Ambts'bediening, v. –en (*vervulling van een ambt*); **–bejag,** o. (*het rusteloos streven naar voordeelige betrekkingen*; ongunstig: *baantjesjagerij*); **–bevoegdheid,** v. –heden (*bevoegdheid aan een ambt verbonden*); **–broeder,** m. –s (*ambtgenoot*); **–duur,** m. (*duur van een openbaar ambt*); **–eed*,** m. –en (*eed, die een ambtenaar aflegt bij het aanvaarden van zijn betrekking*); **–gewaad,** o. –gewaden (*officieele kleedij*); **–halve,** bw. (*krachtens of nopens het ambt*); **–ijver,** m.; **–kleedij*,** v. (Z.-N. –*gewaad*); **–misbruik,**

o. –en (*misbruik van de macht door een ambt verleend*); **–penning,** m. –en (*penning van sommige ambtenaren als teeken van hun ambt of bevoegdheid*): *de – der Rijks-politie*; **–titel,** m. –s; **–verrichting,** v. –en; **–wege,** bw. (*–halve*); **–woning,** v. –en (*vrije woning*).

Ambulan'ce, v. –s (Fr. *verplaatsbaar veld-hospitaal; ziekenwagen; veldziekenhuis*); **–dienst,** m.; **–dokter,** m. –s; **–trein,** m. –en; **–wagen,** m. –s.

Ambulant', bn. (Fr. [Lat. ambulans = rondwandelend]; *heen en weer trekkend*): *een – hoofd der school,* een wandelend hoofd, zonder eigen klas, sedert 1921 afgeschaft.

Amech'tig, bn. en bw.; –er, –st (**eig.** *buiten adem; uitgeput*); **–heid,** v.

A'melaken, o. –s; zie Ammelaken.

A'meldonk, m. (Z.-N. *stijfsel*).

A'melkoren, o. (Gr.-Lat. amylon = ongemalen [wel geweekt en geperst]: *een soort van weit of spelt, koren*; inz. in Z.-N.).

A'melkorenmeel, o.

A'men, Hebr., **1** tw. (*zoo zij het, waarlijk; slotwoord van gebeden*); **2** o. –s (*het zij zoo*): *een dankbaar –*; zegsw. (*ja en*) *– op iets zeggen,* er volmondig mee instemmen; *van eeuwigheid tot –,* altijd door.

Amendeeren* (Fr. [v. Lat. menda = fout]: *wijzigen, verbeteren; wijzigingen voorstellen in een wet*): *een wetsartikel –.* (men = men).

Amen'de honora'ble, v. (Fr. *openlijke schuldbekentenis, tevens vraag om vergiffenis; erkenning van ongelijk*): *– – doen.*

Amendement', o. –en (Fr. 1 *het doen van een voorstel tot wijziging of verbetering in de redactie of de inhoud van eenig wetsartikel*; 2 *de voorgestelde wijziging*): 1 *de Tweede Kamer heeft het recht van –*; 2 *het – Talma verwerpen; een – voorstellen, wijzigen, splitsen.* (men = men).

Americanis'me, o. –n (*eigenaardig Amerikaansche zegswijze*).

Amerij', v. (*korte poos,* eig. *zooveel tijd als noodig is om een Ave Marije te bidden*); **–tje,** o.: *in een –tje,* oogenblik; inz. Z.-N.

Ame'rika, o. (*werelddeel,* ook: *de Nieuwe Wereld*): – is zonder Groenland en de Poolarchipel 3,8 maal Europa.

Amerikaan', m. –kanen (*bewoner van Amerika; Amerikaansch effect*).

Amerikaansch'* 1 bn., bw. (*[als] uit, in, van, eigen aan, betrekking hebbende op Amerika*): *–e tarwe; de –e sterrenvlag*; z. ald.; **2 –e*,** v. –n (*vrouw uit, in Amerika*).

A'mersfoorder, A'mersfoorter, v. (*tabak uit de omstreken van Amersfoort*).

Amethist' (Gr.-Lat. amethystus: *violetkleurig of zachtpaars halfedelgesteente*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o.

Ametropie', v. (Gr. metron = maat + -opia = -ziendheid: *bij- of verziendheid*).

Ameublement', o. –en (Fr. *volledig stel meubels, voor een huis, een vertrek*).

Am'fioen, o. (via Arab. en Jav.-Mal., uit Gr.-Lat. opium = sap: *heulsap, opium*); **–kit,** v. –ten (*opiumkit*); **–pijp,** v. –en; **–schuiven** (*opium rooken*); **–schuiver,** m. –s.

Ami', m. (Fr. *vriend; naam van een hond*); vr. Amie.

Amiant', o. (Gr.-Lat. amiantus = onbevlekt: *wit steen- of bergvlas, draad- of vezelsteen, spinbaar en door vuur niet te verteren; asbest*).

Amicaal', bn. en bw. (Fr. [Lat. amicalis]: *vriendschappelijk*): *– groeten.*

Amicaliteit', v. –en (*vriendschappelijkheid*).

Ami'ce, m. –s (Lat. vocatief van *amicus: vriend*); als aanspreking: *waarde vriend,* ook opschrift boven een brief; *een – van me,* goede kennis; lees *amie'se.*

Amici'tia, v. (Lat. *vriendschap*); *lid worden van –,* sociëteit v. die naam; l. *–siet'sia.*

Amict', m. –en (Lat. amictus: *deel van het misgewaad: schouderdoek*).

Ami'go, m. (Z.-N. *stads-gevangenis* inz. *te Brussel, 1522–1930*).

Amiraal', m. –ralen (*admiraal*); vero.

Amiran'te, m. –s (Sp. *admirant*).

Am'melaken, a'melaken, o. –s (Z.-N., lit. t. *tafellaken*; oorspr. *laken om er het vaatwerk* [aam, nog: wijnmaat] *op te zetten*).

Ammo'nia, m. (Lat. [sal] ammoniacum, in plaats v. armeniacum = uit Armenië komend zout; scheik. *sterk riekend uit waterstof en stikstof bestaand gas*).

Ammoniak', m. (*vloeibare ammonia; geest van salmoniak of salmiak, vlugzout*).

Ammoniet', m. –en; zie Ammonshoorn.

Ammo'niumsulfaat, o. (*kunstmeststof*).

Am'monshoorn, m. –en (Ammon = Lybisch-Egyptische godheid met ramshoornen: *fossiel weekdier tot de inktvisschen behoorend met meestal opgerolde schelp; schelp in de vorm van een ramshoorn*).

Ammuni'tie, v. (*schietvoorraad; krijgsbehoeften, ontplofbare stoffen*); ook, Munitie; z. ald.; **–wagen,** m. –s; zie Caisson.

Amnesie', v. (Gr. a + stam v. mimnesko = ik herinner mij: *verlies, zwakte van het geheugen*). (s = z).

Amnestie', v. –ën (Gr.-Lat. amnestia, zie Amnesie: *algemeene kwijtschelding van straf voor misdrijven voor een bepaalde categorie v. personen,* inz. *voor politieke misdrijven*): *– verleenen,* begenadigen; **Z.-N.** *bestuurlijke, rechterlijke –*; **amnestieeren*** (*kwijtschelding van straf verleenen*).

Amoe'be, o. en v. –n (Gr. wisseling: van gedaante wisselend diertje: *slijmdiertje, ééncellig microscopisch diertje*). (oe = eu).

A'mok, o. (O.-I. amoek = woedende aanval: *razernij* inz. *bij opiumschuivers*): *– maken,* als een razende rondloopen en iedereen, die(n) men ontmoet, dooden; *– slaan,* d.i. een waarschuwingssein geven; **–maker,** m. –s; **–roeper,** m. –s; **–signaal,** o. –signalen (*waarschuwend teeken*).

Amoom', v. amomen (Gr.-Lat. amomum: *specerijachtige plant; geur v. deze plant*): *een wasem van amomen*; inz. lit. t.

A'mor, myth. zoontje v. Venus: god der liefde, gewapend met boog en pijl.

Amoro'so, bw. (It. muz. *liefelijk, teeder*).

Amorph', bn. (Gr. morphe = gestalte: nat. *vormloos; niet uit kristallen opgebouwd*). (ph = f).

Amortisa'tie, v. –tiën en –ties (Eng. amortisation [Lat. mors = dood]: *gerechtelijk ongeldig verklaring van een verloren of in 't ongereede geraakt schuldbewijs; het overlaten van een stuk land aan een gemeente; het overgaan van een onroerend goed in de doode hand; delging van de schulden van een staat, gemeente, maatschappij door jaarlijksche afbetalingen*); **–fonds,** o.; zie Delgingsfonds.

Amortiseeren* (*ongeldig verklaren; aan de*

doode hand verkoopen; uitdelgen door aflossing). (s = z).

Amouret'te, v. –s (Fr. *minnarijtje*).

Amoveeren* (Lat. amovere = verwijderen: *ontzetten uit een ambt; sloopen*).

Am'pas, v. (Mal. *afval van uitgeperst suikerriet, brandstof*).

Am'pel, bn. en bw. (Fr. ample, Lat. amplus: *omstandig, breedvoerig*): *na –e bespreking; iets – omschrijven.*

Am'per 1 bw. (*ternauwernood*; ook gew. *dichtbij*): *hij is – de kinderschoenen ontwassen;* **2** bn. en bw. (*zuur, wrang*): *onrijpe vruchten zijn – van smaak; – zien,* zuurkijken.

Ampè're, v. –s (*eenheid van maat bij electrische stroomsterkte*, naar den Fr. natuurkundige A. M. Ampère, 1776—1836).

Amph(i), Gr. 1 rondom, rond; 2 tweevoudig, op beide zijden.

Amphibie', v. amphibieën (Gr. bios = levend: *tweeslachtig gewerveld dier, dat op het land en in het water leeft*; fig. *persoon, die vleesch noch visch is*).

Amphi'brachys, m. –bra'chen (Gr. aan beide zijden kort [= brachys]: *drielettergrepige versvoet, met de betoonde in 't midden*), b.v. *Hera'demt, geleis'terde stre'ken*; **–bra'chisch,** bn.: *–e verzen.*

Amphi'on, 1 myth. fabelachtige koning v. Thebe, lierspeler; **2** toonkunstenaar.

Amphithea'ter, o. –s (Gr. bij de Ouden: *rond of ovaalvormig theater met oploopende zitplaatsen*; in onze schouwburgen enz.: *een der lagere rangen*).

Amphithea'tersgewijze, bw. (*in een halfrond schuin oploopend*): *Genua is – gebouwd.*

Amphitri'te, v. myth. gemalin v. Poseidon.

Amphi'tryon, m. –s (fig. *gulle gastheer*).

Am'phora, v. (Ned.) –'s (Gr.-Lat. letterl. aan beide zijden draagbaar: *kruik met nauwe hals en twee ooren*); (Lat.) –rae.

Amplet', v. –ten (v. Lat. ampulla = fleschje: *kegelvormig medicijnfleschje*); verō.

Amplia'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. ampliatio]: *aanvulling; duplicaat; verschuiving, verdaging van een rechtszaak*).

Amplifica'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. amplificatio]: *verdere uiteenzetting; vergrooting*).

Amplis'simus, bn. (Lat. overtreffende trap van amplus = vol, verheven: *Hooggeaanzienlijk, Hoogedel*).

Amplitu'do, o. (Lat. *slingerwijdte, grootte van de hoek, die een slinger bij elke slingering beschrijft; afstand tusschen op- en ondergangspunt van een hemellichaam: morgen-, avondwijdte*).

Am'po(e)n, v. (Mal. *vergiffenis, pardon*).

Amputa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. amputatio]: heelk. *afzetting v. e. lichaamsdeel*).

Amputeeren* (Fr. [Lat. amputare, eig. rondom afsnijden]: *een lidmaat afzetten*).

Am'stel, m. (*rivier, waaraan Amsterdam ligt*).

Am'stelland, o. (*A'dam en het land ten Z.*); **–lander,** m. –s.

Amsterdam', o.; **–mer,** m. –s.

Amsterdamsch'* peil, o. (*de waterhoogte bij vloed van het IJ*); zie **A. P.**

Amulet', v. –ten (Fr. amulette, Lat. amuletum: *talisman: tooverkrachtig voorwerp, als voorbehoedmiddel tegen tooverij, ongeluk of ziekten enz.*).

Amusant', bn. en bw. (Fr. *vermakelijk, onderhoudend*): *een – geval; – vertellen.* (s = z).

Amuseeren* (Fr. *aangenaam bezighouden, vermaken*): *zich –; amuseer je!* (s = z).

Amusement', o. –en (Fr. *ontspanning, vermaak; gelegenheid tot vermaak*). (s = z).

Amusie', v. (Gr. a + musa: *verlies v. h. muzikaal geheugen, het muzikaal gevoel*).

Amy'lum, o. (Lat. *zetmeel*).

Ana . . ., Gr. 1 opwaarts; 2 weer, terug; 3 om, verwisseling; 4 stuk; 5 volgens.

Anaal', bn. (*van de anus*): *de –ale opening.*

Anabaptis'me, o. (Gr. baptizein = doopen: *leer der wederdoopers der 16e eeuw* b.v. *in Munster onder Jan van Leiden, 1535*).

Anabaptist', m. en v. –en (Gr. anabaptistes: *wederdooper*).

Ana'basis, v., Gr. basis = het gaan, d. i. tocht v. de kust naar het binnenland, Gr. historisch werk van Xenophon over de tocht van Cyrus den Jongeren tegen Artaxerxes van Perzië, de slag bij Cunaxa, 401 v. C., waarin Cyrus sneuvelde en de terugtocht der Gr. hulptroepen, 401—399 v. C., welke tocht Xenophon zelf leidde.

Anachoreet', m. –reten (Gr. anachoretes [choreo = ik trek mij terug]: *kluizenaar*).

Anachronis'me, o. –nismen (Gr.-Lat. anachronismus [chronos = tijd]: *fout tegen de tijdrekening; iets, dat niet meer past in de omstandigheden van het oogenblik*).

Ana'creon, m. beroemde Gr. lierdichter, ± 540 v. C.; **–creon'tisch,** bn.: *–e liedjes,* onechte, op naam van Anacreon staande gedichten, later dikwijls nagevolgd.

Anaemie', v. (Gr. an + aima = bloed: *bleekzucht, bloedarmoede*). (ae = ee).

Anae'misch, bn. (*lijdende aan anaemie*).

Anaesthesie', v. (Gr. an + aisthesis = waarneming: *gevoelloosheid; verdooving van pijn*); lees *anesteezie'*.

Anagram', o. –men (Gr. ana + gramma = woord: *letterkeer, wisselwoord, een woord, dat door achterwaarts lezen of letterverplaatsing een anderé beteekenis heeft,* b.v. *neger* en *regen, Tesselschaede* en *Sachte Sedeles*).

Analec'ta, o. mv. (Gr.-Lat. mv. van analectum [lego = ik verzamel, lees]: *bloemlezing uit een of meer schrijvers*; verder: *nalezing, gemengde opstellen*); ook, Analecten.

Analogie', v. –ën (Fr. v. Gr.-Lat. analogia [-logia = verhouding]: *overeenkomst, overeenstemming; aanpassing*): *de meeste samenstellingen zijn gevormd naar – van bestaande samenstellingen,* voorbeeld. (g = g).

Analoog', bn. (*overeenstemmend, gelijkvormig*): *een – geval*; ook, Analogisch.

Analphabe'tus, Gr.-Lat.; **–beet',** m. (Lat.) –beti; (Ned.) –beten (*iemand, die niet kan lezen of schrijven*). (be = bee).

Analy'se, v. –lysen (Gr.-Lat. analysis [lysis = ontleding, oplossing]: *ontleding, ontbinding; oplossing*).

Analyseeren* (*ontleden, oplossen*). (s = z).

Analyst'(e), analist'(e), m. en v. analysten, –listen (*scheikundige der practijk, ambtenaar aan een proefstation enz.*).

Analy'tisch, bn. (*op analyse berustend, ontledend*): *–e meetkunde,* deze geeft lijnen door algebraïsche formules weer; *een – verslag,* kort verslag.

A'nanas, v. –sen (Sp. oorspr. Z.-Am. woord: *een uit Zuid-Amerika afkomstige plant*; Lat. ananassa sativa; *de geurige vrucht van deze plant*): *de – in Z.-Europa gekweekt.*

Anap(a)est', m. –en (Lat. [Gr. anapaistos, eig. teruggeslagen]: *de omgekeerde dactylus; drielettergrepige versvoet, met de betoonde achteraan*), b.v. *Kan het zijn | dat de liér | die sinds láng | niet meer ruísch | te*; **–p(a)es'tisch,** bn.: *–e verzen.* (ae = e).

Ana'phora, –phoor', v. –'s, –phoren (Gr.-Lat. [Gr. ana = weer + phora = gedragen worden, het dragen]: *stijlfiguur, die bestaat in herhaling van hetzelfde woord aan 't begin van op elkaar volgende zinnen of verzen*).

Anarchie', v. (Fr. [Gr.-Lat. an = zonder + archia = heerschappij]: *regeeringloosheid of wetteloosheid; schromelijke wanorde*).

Anarchis'me (*leer van de onbegrensde zelfstandigheid van het individu, het niet erkennen en het willen omverwerpen van elk staatsgezag om daardoor tot anarchie te komen; leer* inz. *v. d. Rus Bakunine, 1814—1876*).

Anarchist', m. –en (*voorstander van het anarchisme; woelgeest, onruststoker*).

Anarchis'tisch, bn., bw. (*van, door, betreffende anarchisten*): *een – blad; –e misdaden,* bedreven door anarchisten.

Ana'thema, o. (Gr.) –mata; (Ned.) –ma's (Gr.-Lat. stam the = plaats: eig. *toegewijd geschenk* [*aan de onderwereld*]; *banvloek, kerkeban*); Lat. – *sit,* hij zij vervloekt.

Anato'lië, o. (aardr. *Klein-Azië*).

Anatomie', v. (Fr. [Gr.-Lat. van tome = het snijden]: *ontleedkunde*).

Anato'misch, bn. (*ontleedkundig*): *een – kabinet, een – preparaat.*

Anch'io sono pitto're! (It. *Ook ik ben schilder*): uitroep, toegedicht aan Correggio (1494—1534) bij het beschouwen van de H. Cecilia van Rafaël te Bologna.

Anchi'ses, m., vader van Aeneas.

Ancienniteit', v. (Fr. *voorrang naar dienstouderdom of dienstjaren*): *naar –.*

Ancien regi'me, o. (Fr. gesch. *de staatsvorm, die vóór een revolutie bestond* inz. *vóór de revolutie van 1798 in Frankrijk*).

Andalu'siër, m. –s (*iem., een paard, wijn uit Andalusië in Z.-Spanje*). (s = z).

Andalu'sisch, bn.: *–e paarden, –e stieren.*

Andan'te, It. muz. **1** bw. (*gematigd, langzaam*); **2** o. –s (*deel eener muzikale compositie, in deze maat te spelen*): *een – van Mozart.*

Andanti'no, It. muz. **1** bw. (*iets langzamer dan andante*); **2** o. –'s (*een klein andante*).

An'der 1 telw. (*tweede, volgende*): *e. –maal; om de –e dag* (Z.-N. *over –e dag*); *de –e week; om de –,* beurtelings; *ten andere,* tweede; **2** bn.: *hij heeft een –en knecht dan vroeger,* niet meer denzelfden; *de –e zijde van het Kanaal,* overzijde; *de –e zijde van het graf,* het hiernamaals; *een leven van de –e wereld,* een helsch spektakel; *iem. naar de –e wereld helpen* (of: *zenden*), dooden; *hij werd een – man, een heel – mensch,* verschillend van vroeger; *dat is –e kost,* betere; evenzoo: *–e thee, tabak*; **3** onbep. voornw.: *de een zegt dit en de – dat; het een en het –; de drie –en; onder –en*; Z.-N. *op 'n –,* elders.

An'derdaagsch*, bn. (*om de andere dag komend*): *de –e koorts.*

An'derdeels, bw. (*wat betreft het andere of tweede deel*): *eensdeels hebt gij gelijk, – zijt ge in 't ongelijk,* ten andere.

An'derhalf, telw. (*een en een half*): *– uur; –halve gulden; –halve cent,* fig. een groote naast een kleine; ook: Anderhalf'.

An'dermaal, bw. (*voor de tweede keer*): *iem. een en – verbieden,* herhaaldelijk.

An'derman, vnw. (inz. i. d. genitief *andermans*): *riemen snijden uit –s leer*; z. Riem.

An'ders, bw. (1 *op een andere wijze*; 2 *voorheen, vroeger*; 3 *in andere omstandigheden, gewoonlijk*): 1 *iets – aanpakken; ik kon niet –; het is niet –; het kan niet – dan*; 2 *ik kom er niet meer zooveel als –*; 3 *hij is – zoo welwillend; hoe gevat hij – was, nu....*

Andersden'kend 1 bn. (*van andere denkwijze* inz. *in zaken van godsdienst en kerk*); **2 –e,** m. en v. –n (*iem. v. e. andere gezindte*): *geen aanstoot geven aan –n.*

An'dersgezind 1 bn. (*van andere meening* inz. *godsdienstige of politieke*); 2 **–e,** m. en v. –n.

An'dersom, bw. (*in andere of tegengestelde stand, meening, opvatting, richting*): *draai de sleutel eens –*; fig. *het is juist –.*

An'dersweer, m. (Z.-N. gew. *kozijn* **II** *in de tweede graad*; verg. Rechtzweer).

An'derszins, bw. (*anders, in een ander geval, op andere manier of wijze*; Z.-N. *zooniet*).

An'derwerf, bw.; zie Andermaal.

Andij'vie, v. (Fr. endive, oorspr. Lat.-Gr.: *samengesteldbloemige plant, cichorei, moesgroente*; Lat. cichorium endiva); spreekt. andie'vie; *–sla,* v.

An'doren, an'doorn, m. –s (*lipbloemige plant in verschillende soorten voorkomende*; Lat. stachys): *de berg–, zomer–, bosch–.*

Andre'asorde, v. (*Schotsche orde, door Jacobus V in 1540 ingesteld*): *de – heet ook de orde van de Distel of van St.-Andries.*

Andro... v. Gr. aner (gen. andros) = man.

Androï'de, v. –n (Gr. *mechanisch menschenbeeld; beweegbare ledepop*).

Andro'mache, gemalin v. d. Trojaanschen held Hector; lees *–machee.*

Anekdo'te, v. –n en –s (Fr. anecdote, Lat.-Gr. anekdoton = [nog] niet uitgegeven: *kort, grappig verhaal; teekenend voorval*): *een vermakelijke – vertellen.*

Anemie', Ane'misch; z. Anaemie enz.

Anemo... van Gr. anemos = wind.

Anemome'ter, m. –s (*windmeter*).

Anemoon', v. –monen (Fr. anémone, oorspr. Gr.-Lat.: *ranonkelachtige plant in verschillende soorten in ons land; windbloem*; Lat. anemone): *de bosch–.*

Aneroï'de-barometer, m. –barometers (Gr. an = zonder + aer = lucht; *barometer zonder kwik: de luchtdruk werkt op de wanden van een luchtledige trommel in*).

Ane'ta, v. (*Algemeen Nieuws- en Telegraafagentschap*): *– seint uit Batavia.*

Angarie', v. (Fr. [Lat. angaria = heerendienst, oorspr. Perzisch woord]: *het recht om op neutrale schepen beslag te leggen en voor de staat te laden*).

An'gel, m. –s (*haak of hoek met weerhaakjes, om visch te vangen; steekwapen van bijen, wespen enz.*): fig. *de – v. h. berouw*; zegsw. *iemand aan zijn – krijgen,* iem. (door een lokaas) in zijn macht krijgen.

Ange'lica, v. –'s (*schermbloemige plant, engelwortel, een boschplant*; Lat. angelica silvestris); de wortel van sommige soorten wordt als artsenij gebruikt. (g = g).

An'gelus, o. soms m. (Lat.-Gr. angelos: *bode, engel*; R.-K. *groetenis van den Engel aan Maria, het drieledig gebed, dat 's morgens, 's middags en 's avonds bij het kleppen*

van het Angelusklokje wordt gebeden; klokje, dat de tijd van het Angelus-bidden klept, Z.-N. – *spelen,* giesgijzen); **–klokje,** o. –s; **–torentje,** o. –s; zie Juffertje 3 en Dakruiter. (g = g).

Ang'goer, m. (O. I. *wijn*); **–poel,** m. (*champagne*).

Angi'na, v. (Lat. *keelziekte, ontsteking van de amandelen en slijmvliezen*). (g = g).

Ang'kloeng, v. –s; zie Ankloeng.

Anglai'se, v. –s (Fr. *Engelsche vrouw, Engelsch meisje*; ook: *Engelsche dans*). (ai = è).

Anglicaan', m. en v. –canen (*lid der Anglicaansche kerk in Engeland*); ook: **–kaan.**

Anglicaan'sche* kerk, v. (*de Eng. staatskerk, de Hooge of Bisschoppelijke kerk*).

Anglicanis'me, o. (*officieele eeredienst in Engeland, dagteekenende van* 1534, ingesteld door Hendrik VIII, 1509-'47).

Anglicis'me, o. –n (*eigenaardig Engelsche zegswijze; woord of uitdrukking, naar het Engelsche taaleigen gevormd of uit het Engelsch overgenomen*).

Anglomaan', m. en v. –manen (*naäper, aanbidder van al, wat uit Engeland komt*).

Anglomanie', v. (Gr. mania = ziekelijke zucht: *naäperij of blinde ingenomenheid van en met alles, wat Engelsch is*).

Anglophobie', v. (Gr. phobe = vrees: *dwaze afkeer van alles, wat Engelsch is*).

Ango'rageit, v. –geiten (*geit uit Angora, Klein-Azië: wolgeit*): *de – heeft lang, zijdeachtig haar en schroefvormige horens*; **–kat,** v. –ten (*kattensoort,* oorspr. *uit Klein-Azië*): *de – heeft lang, zijdeachtig haar.*

Angst, m. –en (verwant met *eng: gevoel van benauwdheid, vrees; beklemdheid*): *de – des doods; – doorstaan, uitstaan; de – bekruipt hem,* d. i. maakt zich gaandeweg van hem meester.

Ang'stig, bn. en bw.; –er, –st (*met angst vervuld; angst uitdrukkend*): *–e blikken, een – gegil; zij keek haar man – aan.*

Angstval'lig, bn. en bw.; –er, –st (1 *angstig gestemd, vreesachtig*; 2 *pijnlijk nauwgezet*): 1 *een – kind*; 2 *– vermeed hij, wat aanstoot kon geven*; **–heid,** v.

Angulair', bn. (Fr. [Lat. angularis v. angulus = hoek]: *met hoeken, hoekig*). (g = g).

A'ni-a'ni, v. –'s (O.-I. *sikkelvormig rijstmesje, waarmede op Java de padie op de sawah halm voor halm wordt afgesneden*).

Anijs', m. (Fr. anis oorspr. Gr.-Lat. *schermbloemige plant, inheemsch o. a. in Z.-Europa, met geurige vruchtjes als specerij en geneesmiddel gebruikt*; Lat. pimpinella anisum); **–likeur,** v.; **–melk,** v. (*zoete melk, waarin anijszaad is gekookt*); **–olie,** v. –oliën; **–water,** o. (*brandewijn, getrokken op anijszaad*); **–zaad,** o. –zaden (*de vrucht van de anijsplanten*); in de volkst. Annijs': *een glaasje –*; zie Anisette.

Anili'ne, v. (Fr. [oorspr. Arab. anil = indigoplant]: *een uit steenkolenteer verkregen grondstof voor de kleurstof-industrie*): *de linieerder trekt ter drukkerij de roode lijnen in registers enz. met –*; **–potlood*,** o. –en.

Animaal', bn. (Fr. [Lat. animalis]: *dierlijk*): *– voedsel,* b.v. vleesch; verg. Plantaardig; ook: Animalisch. (i = ie).

Anima'to, bw. (It. muz. *bezield, levendig*).

Animeeren* (Fr. *aansporen, opwekken, aanmoedigen*): *een geanimeerd gesprek,* levendig.

Animis'me, o. (*geestenvereering bij sommige natuurvolken: het toekennen van een ziel aan alle dingen, bewerktuigd of niet*).

A'nimo, v. en o. (It. *opgewekte geest, stemming; moed; kooplust, vraag*): *met veel –.*

Animositeit', v. (Fr. *vijandigheid; prikkelbare stemming*). (s = z).

Animo'so, bw. (It. muz. *bezield, levendig*).

A'nimus, m. animi (Lat. *ziel; wil*): rechtst. – *domini,* wil om een zaak als eigenaar te bezitten.

Aniset'te, v. (Fr. van anis = anijs: *anijslikeur, brandewijn op anijs getrokken; flesch, glas anisette*): *twee –!* (s = z).

Anjelier', v. –en (*muurachtige plant, welriekende sierbloem onzer tuinen, nagelbloem, giroffel*; Lat. dianthus): *de kleine – enz.*

An'jer, v. –s (*anjelier*).

I. An'ker, o. –s (*wijnmaat van ± 38 l, 45 flesschen*; vischhand. *een ton v. 50 kg*).

II. An'ker, o. –s (Lat. ancheria = tonnetje: 1 *zwaar ijzeren werktuig, dienende om in zee of rivier geworpen, een schip aan vast te leggen; zinnebeeld der marine, der hoop*; 2 *afbeelding v. e. anker*; 3 bij verg. *naam v. verschillende werktuigen of onderdeelen; een onderdeel v. bepaalde uurwerken, v. e. magneto-electrische machine; ijzeren houvast of klauw*): 1 *het schip verloor een – bij de storm; ergens zijn – laten vallen, gooien, werpen,* er zijn intrek nemen, om er kortere of langere tijd te verwijlen; *hij ligt voor zijn laatste –,* het is slecht met hem gesteld; *ten – gaan; zijn – lichten,* heengaan, zich verwijderen; *zijn – kappen,* zich overhaast uit de voeten maken; 2 *een – op zijn mouw*; 3 *–horloges; een balk met –s bevestigen*; **–arm,** m. –en (*een der boogvormige armen van een anker*); **–boei,** v. –en (*boei, die de plaats van het uitgeworpen anker aanwijst*).

An'keren, ankerde, h. (1, 2), i. (2) geankerd (1 *het anker laten vallen*; 2 *voor anker liggen*): 1 *het schip voer de haven binnen en ankerde naast een torpedoboot*; 2 *wij ankerden reeds een week bij het lichtschip.*

An'kergat, o. –gaten (*muuropening voor het anker*); **–grond,** m. –en (*grond of bodem, waar men ankert*); **–ketting,** m. –en (*ketting, waaraan het anker hangt*); **–kuil,** m. –en (*zakvormig vischnet*); **–mast,** –en (*mast, paal waaraan luchtschepen verankerd worden*); **–tros,** m. –sen (*ankerketting*).

An'kloeng, v. –s (Java: *muziekinstrument: roosterachtig toestel van bamboezen kokertjes in opklimmende lengte*).

An'na, v. –'s (*meisjes- en vrouwennaam*), *Annaatje; St.-Anna,* de echtgenoote van Joachim en moeder van Maria: de grootmoeder van Jezus; de patrones der gehuwde vrouwen; zegsw. *zij zit al in St.-Anna's schapraai,* zij is al een bedaagde juffer en zal niet meer trouwen; *daar loopt wat van St.-Anna onder,* daar is een steekje aan los, de zaak is niet in orde; *St.-Anna te Drieën,* een beeld van Jezus, Maria en moeder Anna.

Anna'len, v. mv. (Fr. annales, Lat. annales [v. annus = jaar] libri: *jaarboeken: naar volgorde der jaren geschreven geschiedenis; geschiedboeken*).

Annex', bn. (*aangehecht, bijbehoorend bij iets, dat als hoofdzaak wordt voorgesteld*).

Anne'xa, o. mv. (Lat. mv. van annexum =

het bijgevoegde: *aanhangsels*; *bijlagen*).
Annexa'tie, v. –s, –tiën (Fr. *inlijving, gewelddadige toeëigening van landstreken; het ingelijfde*): *de – van Holland in 1810.*
Annexeeren* (Fr. *aanhangen, bijvoegen* inz. *inlijven van een gebied*).
Annexionist', m. –en (Fr. *persoon, die wil annexeeren*); **Annexionis'me,** o.
Annexionis'tisch, bn. en bw.
Annihileeren* (*te niet doen*); zie Nihil.
Anniversa'rium, o. Lat. anniversaria; Ned. –riën; (Lat. *verjaardag*).
An'no, A° (*in het jaar, ten jare*): – *currente,* zie **A. C.**; en verder **A. D., A. M., A. P.**
Annon'ce, v. –s (Fr. *aankondiging; advertentie*); **–nonceeren*** (Fr. *aankondigen, bekendmaken; adverteeren*). (c = s).
Annota'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. annotatio]: *verklarende aanteekening*).
Annoteeren* (Fr. [Lat. annotare]: *van verklarende aanteekeningen voorzien*).
Annua'rium, o. Lat. –ria; Ned. –riums, –riën (Lat. *jaarboek*).
Annueel'*, bn. (Fr. annuel: *wat een jaar duurt; wat jaarlijks terugkeert; jaarlijksch*).
Annuïteit', v. –en (Fr. [Lat. annus]; *jaarlijksche aflossingssom van een schuld,* d. i. *de interest en een deel v. h. kapitaal*).
Annuleeren* (Fr. [Lat. annullare, v. nullus = geen]: *opheffen, ongeldig verklaren*).
Annuncia'ta-orde, v. (*hooge ridderorde in Italië, in 1360 gesticht*). (c = ts).
An'nus, m. anni (Lat. *jaar*): – *gra'tiae,* genadejaar, het dienstjaar, door de ringbroeders na het overlijden waargenomen ten bate der predikantsweduwe. (ae = ee).
Ano'de, v. –n (Gr. ana + hodos = weg, letterl. opwaartsche weg: *positieve electrode*).
Anomalie', v. –lieën (Fr. [Gr. an = zonder + homales = gelijk]: *onregelmatigheid*).
Anoniem', bn. (Fr. anonyme [Gr. an = zonder + onoma = naam]: *ongeteekend, naamloos*): *een – artikel, een – schrijven.*
Anonimiteit', v. (*het anoniem-zijn*).
Ano'nymus, m. –mi (Lat. *een ongenoemde*).
Ano'pheles, v. –sen (Gr. schadelijk: *malariamug, malaria overbrengende steekmug*).
An'organisch, bn. (*onbewerktuigd; onbezield; niet tot het dieren- of plantenrijk behoorende*): *–e stoffen; de –e scheikunde.*
An'sicht(skarte), v. Ansichten, Ansichtskarten (Duitsch: *prentbriefkaart*).
Ansjo'vis, v. –sen (*klein vischje, tot de weekvinnigen behoorend;* Lat. engraulis encrasicholus): *de – der Zuiderzee.*
Ant; zie Anti, Ante.
Antagonis'me, o. (Gr. agon = strijd: *tegenwerking, bestrijding; strijd tusschen twee tegengestelde meeningen enz.*).
Antagonist', m. of v. –en (*tegenstander; tegenwerker*): in de ontleedk. een spier, wier werking die van een andere opheft: *buigen strekspieren zijn elkaars –en.*
Antarc'tisch, bn. (Gr. arktos = sterrenbeeld de beer, aan de Noordelijke hemel: *nabij de Zuidpool gelegen of voorkomend*): *de –e zeeën,* de Zuidpoolzeeën; z. Arctisch.
An'te, Lat., **1** vz. (*voor*): – *meri'diem,* voor d. middag; **2** v. –n (*hoek- of wandpilaster*).
Antecedeeren* (Lat. antecedere: *voorafgaan; de voorrang hebben*).
Antecedent', o. –en (Fr. [Lat. antecedens]: 1 *voorafgegane zaak, vroeger gebeurd feit;* 2 spraakk. het woord, de zin, waarop het betr. voornw. terugwijst): 1 *iemands –en,* feiten uit iems. vroeger leven; 2 in: *de jongen, die daar gaat,* is *jongen* het –; *een – (stellen),* een geval (doen ontstaan), waarop anderen zich later beroepen kunnen.
Antedateeren*, meestal **antidateeren** (*een vroegere dagteekening dan de werkelijke geven aan een akte, wissel, geschrift enz.*).
Antediluviaal', **–diluviaansch'*,** bn. (*van vóór de zondvloed;* fig. *doodouderwetsch*): *–ale geraamten,* b.v. *van de mammoet.*
Anten'ne, v. –s (Fr. [Lat. antenna]: eig. *spriet, voelhoren;* radio: *opvang- en zenddraad* [of: *–stang*] *voor geluidsgolven*).
Anthologie', v. –ën (Fr. [Gr.-Lat. v. Gr. anthos = bloesem, bloem]: *bloemlezing*). (g = g).
Anthraciet', o. (Gr. anthrax = steenkool: *steenkolensoort met 92 % koolstofgehalte*).
Anthropo . ., v. Gr. anthropos = mensch.
Anthropologie', v. (Fr. *natuurkennis of leer van de mensch, van de menschenrassen; menschkunde*): *crimineele –,* leer, studie van de misdadige mensch. (g = g).
Anthropoloog', m. –logen (*beoefenaar der anthropologie; kenner der rassen enz.*).
Anthropometrie', v. (*het bepalen van een aantal afmetingen van het menschelijk lichaam of deelen ervan,* b.v. *voor rassenstudie*); zie Bertillonnage.
Anthropomorph', Gr. **1** bn. (*menschvormig, in de vorm v. e. mensch*): *–e apen,* menschapen; **2 –mor'phe,** v. –n (*menschvormige hoofdletter*): de – uit de handschriften van de 8ste–12de eeuw. (ph = f).
Anthropomorphis'me, o. (*de voorstelling van een goddelijk wezen als mensch: vermenschelijking; het toeschrijven van menschelijke eigenschappen aan God; de leer, die het menschelijke tot maat van alles maakt*).
Anthropophaag', m. en v. –phagen (Gr. phagein = eten, *menscheneter, kannibaal*); **–phagie',** v. (*het menschen-eten*): *gevallen van –.* (ph = f; g = g).
Anthropophobie', v. (Gr. phobe = vrees: *menschenvrees*). (ph = f).
An'ti, vz. (Gr. *tegen, tegenover*); veel in samenstellingen: *Anti-trekhonden-bond;* soms in plaats van Lat. ante: z. Anticipeeren.
Antichamb're, v. –s (Fr. *voorvertrek, wachtkamer bij een minister enz.*).
Antichambreeren* (Fr. *wachten, tot men toegelaten wordt*): *iemand laten –; – bij iem.*
An'tichrist, m. (Gr.-Lat. *tegenchristus: de Christusvijand, de bestrijder van het Christendom;* Z.-N. *slecht, goddeloos mensch*); lees *an'tikrist.*
Anticipa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. anticipatio]: *vooruitneming; het vooruitloopen op iets; het vooruit beschikken over iets; het vooruit betalen; datgene, wat vooruit beschikt, betaald enz. is*): *bij – betalen,* vooruitbetalen, d. i. vóór de vervaltijd.
Anticipeeren* (Fr. [Lat. anticipare]: *vooruitnemen of -beschikken; vooruitloopen op*).
An'ticonstitutioneel*, bn. (*strijdig met de grondwet; tegen de gevestigde staatsregeling*).
Antidateeren*; zie Antedateeren.
Anti'dotum, o. –dota (Gr.-Lat. *tegengift*).
Antiek', Fr. antique, Lat. antiquus, **1** bn. en bw.; –er, –st (*oud; ouderwetsch;* inz. *volgens de trant van oude dagen* inz. *van de Gr. en Rom. oudheid*): *een –e kast; een – gemeu-*

bileerde kamer; **2** **–en,** o. of m. mv. (*kunstwerken of kunstenaars der classieke oudheid*).
Anti'gone, v. 1 myth. dochter van Oedipus, koning van Thebe, en Jocaste; toen Oedipus als balling, blind rondzwierf, deelde zij zijn lot; later begroef zij ondanks het streng verbod haar gesneuvelden broeder en werd daarom levend begraven; **2** drama v. Sophocles met– als hoofdpersoon;l. *–nee*.
Antil'len, v. mv. (*de in een boog rondom de Caraïbische Zee gelegen eilanden*): Groote, Kleine –; z. Eilanden boven de Wind.
Antilo'pe, v. –n (negerwoord: in 't mv. *gepaardhoevige dieren, waartoe o. a. behooren gems en gazelle*).
Anti-lucht'vaartgeschut, o. (*geschut, tot afwering van luchtschepen en vliegtuigen*).
Antimakas'sar, m. –s (*kleedje over de rugleuning van canapé of stoel*); zie Macassarolie; ook: *Antimacas'sar*.
Antimo'nium, o. (etymologie onzeker: *een zilverwit halfmetaal of metalloïde; spiesglans, spiesglas*): het S. G. van – is 6,7, smeltpunt is 630° C.; **–erts,** o. –en (*erts, bestaande uit 72 % – en 28 % zwavel*).
An'tinationaal, bn. en bw. (*strijdig met de belangen of met de geest der natie*).
Antinomie', v. –mieën (Gr. nomos = wet: *strijdigheid tusschen twee artikelen eener wet of twee wetten*).
Antipathie', v. –ën (Fr. [Gr.-Lat. antipatheia]: *gevoel van afkeer* inz. *onberedeneerd; tegeningenomenheid, tegenzin*); l. *–patie'*.
Antipathiek', bn.; –er, –st (Fr. antipathique: [*onberedeneerd*] *afkeer inboezemend*).
Antiphoon', v. –phonen (Gr. R.-K. *keerverse v. e. psalm; wisselzang, beurtzang*). (ph = f).
Antipo'de, m. –n (Gr. pous [gen. podos] = voet: *tegenvoeter*): de aardmiddellijn, van ons voetpunt uitgaande, wijst de woonplaats onzer –n aan; fig. wederstrever; personen, die een tegenstelling met elkaar vormen.
Antipyri'ne, v. (Gr. pyr = vuur, koorts: *geneesmiddel tegen koorts, zenuwkalmeerend*).
Antiquaar', m. –quaren (Fr. antiquair, Duitsch Antiquar: *oudheidkenner, oudheidminnaar, handelaar in oudheden of oude boeken*); ook: Lat. Antiqua'rius, –rii.
Antiquariaat', o. –aten (*winkel of handel van een antiquaar*). (qu = kw).
Antiqua'risch, bn., bw. (*de oudheden betreffende*): *op – gebied; ik heb dat boek – gekocht,* voor oud, bij een antiquaar. (qu = kw).
Antiquiteit', v. –en (Fr. [Lat. antiquitas]: *een oudheid; een voorwerp uit de oudheid*; mv. *wetten, zeden, gebruiken uit de oudheid*).
Antirevolutionnair' 1 bn. (*op staatkundig en kerkelijk gebied, tegen de beginselen en uitwerkselen der Fransche revolutie gezind*); **2** m. –en (*naam eener Christelijke [Protestantsche] staatkundige partij in Nederland*).
Antisemiet', m. –en (*vijand v. h. Jodendom*); **–semie'tisch,** bn.; **–semitis'me,** o.
Antisep'ticum, o. –septica (Lat. [Gr. septikos = rotting veroorzakend]: *bederf-, rotting-, bacteriënwerend middel*).
Antisep'tisch, bn. en bw. (*smetstofdoodend*): *sublimaat is e. – middel; iets – behandelen*.
Antithe'se, v. –n (Fr. *stijlfiguur der tegenstelling; tegenstelling in denkbeelden, in leer*; inz. in de staatkunde; *tegenstelling van Heiden en Christen, liberale en clericale partijen*): b.v. *een hoofd vol kreuken, een geweten zonder rimpel*; Gr.-Lat. Antithe'sis, v. –theses.
Antitoxi'ne, v. –n (*tegengif, nl. tegen toxinen*, zie ald.).
Anto'nius, m.; zie Triumviraat.
Anto'niusbrood enz.; zie Sint-Antonius.
Antonoma'sia, v. –'s (Gr.-Lat. [Gr. onoma = naam]: *troop der naamwisseling*): *de koning der dieren*, de leeuw.
Ant'werpen, o.; **Ant'werpenaar,** m. –s, –naren; **Ant'werpsche*,** v. –n.
Ant'woord, o. –en (eig. *tegenwoord*: 1 *mondeling of schriftelijk bescheid, wederwoord op een vraag of bewering*; 2 *dat, wat op een woord of handeling volgt en de indruk weergeeft, die dat woord of die handeling heeft gemaakt*): 1 *een – op een brief; een afdoend –; een – geven, krijgen; wachten op –; in – op*; 2 *het – was een smadelijk zwijgen*.
Ant'woorden, antwoordde, h. geantwoord (*antwoord geven*): *iem. op een vraag –, op een brief –; mondeling –, schriftelijk –*.
Anu'bis, m., myth. Egyptische god met hondekop als wachter vóór de altaren, of in de voorportalen der tempels geplaatst.
A'nus, m. Lat. ani (Lat. *ring*; ontl. *opening van de endeldarm*).
Anyl', anil', m. (*indigoplant*); l. aniel'.
Aor'ta, v. –'s (Gr.-Lat. *groote lichaamsslagader*); Lat. mv. aortae.
Apa'chen, m. mv. (*een stam van Roodhuiden; straatbandieten* inz. *in Parijs*, in 1901 door een journalist het eerst gebruikt).
Apana'ge, o. en v. –s (Fr. v. o.-Fr. apaner = eig. met brood [Lat. panis] verzorgen: *toelage uit de staatskas aan niet-regeerende leden van het vorstelijk huis*).
Apart', Fr. à part, Lat. a parte = ter zijde, **1** bn. en bw. (1 *afgescheiden van iets anders*; 2 *afzonderlijk; voor zich*; 3 *ter zijde*): 1 *de leeraar zette den jongen –*; 2 *dat gedeelte moet – behandeld worden; een –e slaapkamer; een – soort van menschen*; 3 *iem. – roepen*; Z.-N. *iets aparts*, iets bijzonders, iets fijns; **2 –je,** o. –s (*onderhoud onder vier oogen; fluisterend gesprek tusschen eenige personen in een groot gezelschap*): *een – hebben*.
Apathe'tisch, bn. en bw. (*lusteloos, zorgloos*).
Apathie', v. (Fr. [Gr.-Lat. apathia]: *gevoelloosheid; onverschilligheid; lusteloosheid*).
Apa'thisch, bn., bw. (*lusteloos, onverschillig*).
A'pegapen (*sterven*), alleen in de onbep. wijs: *hij ligt op –*, hijgt naar de laatste adem.
Apel'les, m., **1** schilder ten tijde v. Alexander den Grooten; **2** fig. schilder.
Ap'- en dependen'ties, v. mv. (Lat. pendere = hangen: *al, wat er toe behoort*).
A'penbakhuis, o. –bakhuizen (*apentronie*), meestal **–bakkes,** o. –en; **–broodboom*,** m. –boomen (*boom uit tropisch Afrika, soms 20 m hoog*; Lat. adansonia digitata): de eetbare komkommerachtige vruchten van de –; **–haar,** o. (*haar van apen; volksnaam van zekere fijn gesneden tabak*); **–kool,** v. –en (*het getraliede hok of het huis voor de apen*); **–kool,** v. (*beuzelpraat*): *– verkoopen, opdisschen*, kletspraatjes; **–kop*,** m. –pen (fig. *kwajongen, vlegel*); **–kuur,** v. –kuren (*zotte vertooning; belachelijke kuur, dwaze nuk*); **–land,** o. (*arm, onbeschaafd land*; scherts. *Oost-Indië*); **–liefde,** v. (*onverstandige liefde van ouders tot hun kinderen*).
Apennij'nen*, m. mv. (*gebergte, dat Italië in een boog doorsnijdt, van N. naar*

Z.): *het –nijnsche schiereiland*, Italië.
A'pennootje, o. –s (*vrucht van een vlinderbloemige plant*; Lat. arachis hypogaea); zie Sausje, Katjang.
A'pentuin, m. –en (*diergaarde*); volkst.
Apercep'tie, v. –s (Fr. [v. Lat. appercipere]: *bewuste waarneming*).
Aperçu', o. –'s (Fr. *kort overzicht, schets, hoofdinhoud*; *samenvattend idee*).
Aperij', v. –en (*kluchtige vertooning, gekheid*; *belachelijke nabootsing*).
Aperitief', o. –tieven (Fr. [v. Lat. aperire = openen]: *de eetlust opwekkend middel, b.v. een bittertje*): *een – gebruiken*.
Apert', bn. (Eng. [Lat. apertus van aperire = openen]: *duidelijk*; *klaarblijkelijk*).
Aphae'resis, v. (Gr.-Lat. [v. Gr. apo = weg + haeresis = wegnemen]: *weglating v. één of meer letters aan 't begin van een woord*): 't voor het, 's voor des. (phae = fee).
Aphasie', v. (Fr. [Gr.-Lat. v. Gr. a + phasis = spraak]: geneesk. *sprakeloosheid*; *verlies van het spraakvermogen*).
Aphe'lium, o. –liën (Lat. [Gr. apo + helios = zon]: *verste afstand eener planeet of komeet van de zon*); zie Perihelium.
Aphoris'me, o. –n (Fr. [Gr.-Lat. aphorismus]: *korte, pittige spreuk, kernspreuk*).
Aphrodi'te, v. (Gr. aphros = schuim + duein = duiken eig. uit het schuim opgedokene), Gr. myth., godin der liefde, Eros is haar zoon, de duif is haar gewijd; z. Venus.
Apicultuur', v. (Lat. apis = bij: *bijenteelt*).
Apin', v. –nen (*wijfjesaap*).
A'pis, –sen (*heilige stier der oude Egyptenaren, als Godheid vereerd*).
Aplana'tisch, bn. (Gr. plane = het dwalen: *niet afdwalend*): *–e lenzen*, lenzen, waardoor de voorwerpen zich zonder gekleurde randen vertoonen; zie Achromatisch.
Aplomb', o. (Fr. *stelligheid, beslistheid, vastberadenheid van taal, v. handeling, v. houding*): *met –*, vastberaden; lees *aplon'*.
Apo.., Gr. van, weg, stuk, ver, soms samengetrokken tot apa.., ape.. met vlg. woord, of verzwakt tot aph..
Apocalyp's(e), v. (Gr.-Lat. apocalypsis, *de Openbaring van Johannes, laatste boek van het N.-Testament, door den Evangelist geschreven op het eiland Patmos*).
Apocalyp'tisch, bn. (*zeer geheimzinnig, te zinnebeeldig, duister, raadselachtig*): *de –e ruiters*, pest, oorlog, hongersnood en dood, z. Joh. Openb. 6 : 2-8; (y = i).
Apo'cope, v. (Gr.-Lat. [kopein = slaan]: *afkapping eener lettergreep of letter aan het eind van een woord*), b.v. in: *ebbe* (eb).
Apocrief', bn. (Gr.-Lat. apocryphus [Gr. kruptein = verbergen]: eig. *verborgen*: *van duistere oorsprong, verdacht, niet als echt erkend; geen gezag hebbend; ondergeschoven*): *apocriefe boeken*, door de christenkerk niet als gezaghebbend erkend; fig. *dat verhaal komt mij – voor*, niet zeer geloofwaardig.
Apodic'tisch, bn. en bw. (Gr.-Lat. apodicticus: *onomstootelijk, afdoend, op stellige wijze*; *alsof men de wijsheid in pacht heeft, meesterachtig*): *een – bewijs*; *op –e toon iets zeggen*; *–e uitspraken*. (c = k).
Apo'dosis, v. –sen (Gr. *nazin eener periode*).
Apolli'nisch, bn. (*wat Apollo betreft, hem gelijkt*): *een –e gestalte*, als van Apollo.
Apol'lo, m. **1** myth. zoon v. Jupiter, god van zang, snarenspel en schoone kunsten, herdersgod en als Phoebus –, de Zonnegod; – van Belvédère, marmeren beeld van Apollo, in de galerij Belvédère v. h. Vaticaan, in 1500 gevonden, door Nero vermoedelijk uit Delphi naar Rome gebracht; **2** fig. beeld van mannelijke schoonheid.
Apologeet', m. –geten (nieuw gevormd z. vlg. woorden: [*geloofs*]*verdediger*): *de kerkvaders zijn –geten des Christendoms*.
Apologetiek', v. (Fr. *wetenschap der geloofsverdediging*; *boek hierover*).
Apologe'tisch, bn., bw. (*verdedigend*): *–e geschriften*; *een –e godsdienstcursus*.
Apologie', v. –ën (Fr. v. Gr.-Lat. apologia [Gr. lego = ik spreek]: *verdedigingsrede*; *verweerschrift*): de – van Oranje tegen het banvonnis van Philips II (1580).
Apoplec'tisch, bn. (*aanleg hebbend voor, onderhevig aan beroerte*; *beroerteachtig*).
Apoplexie', v. (Fr. v. Gr.-Lat. apoplexia [Gr. plexis = slag]: *beroerte*).
Apostaat', m. en v. –taten (Gr.-Lat. apostata; *geloofsverzaker, afvallige*): *Julianus, de –*.
Apostasie', v. (Fr. v. Gr.-Lat. apostasia [stam: sta = staan]: *geloofsverloochening*).
Apos'tel, m. –en (Gr.-Lat. apostolus [Gr. stello = ik zend]: 1 *gezondene, een der 12 hoofdleerlingen van Christus*; 2 *verdediger, voorstander, verkondiger van een nieuwe leer, v. e. nieuw stelsel*): 1 *de twaalf –en*; *de Handelingen der –en*, een der boeken van het Nieuwe Testament; 2 als eeretitel: *Willibrordus* (657—738), *de – van Nederland*, die het Christendom voornamelijk verspreid heeft; *een – der vrouwen-emancipatie*; nog: Z.-N. *een vieze –*, rare snijboon.
Apos'teleeuw, v. (*eeuw, waarin de Apostelen leefden*): *dagen als sinds de – geen latere eeuwen zagen*.
Apos'telpaarden, zegsw. *met de* (of: *per*) – *reizen*, te voet, evenals de Apostelen.
A posterio'ri (Lat. *achteraf gezien, op de ervaring berustend*); zie A priori.
Apos'telzalf, v. (scherts. *zalf uit twaalf verschillende bestanddeelen bestaande*).
Apostil'le, v. –n (Fr. [Lat. post illa verba auctoris = na deze woorden van den schrijver]: *kantteekening op een akte enz., aanteekening op de kant of aan het eind van een geschrift*). (ille = il).
Apostolaat', o. (eig. *apostelschap*; fig. *roeping*): *hij volgde zijn – als opvoeder der jeugd*; *het – des gebeds*; *leeken–*.
Aposto'lisch, bn., bw. (1 *komende van of betrekking hebbende op de Apostelen, als van de Apostelen*; 2 *van den paus afkomstig, op den paus betrekking hebbende*): 1 *de –e geloofsbelijdenis*; *een –e ijver*; 2 *de –e zegen*; *de –e stoel*, [a]) de pauselijke macht, [b]) het hof van den paus.
Apostro'phe, v. –n (1 Gr.-Lat. apostrophus = afwender: spraakk. *afkappings- of weglatingsteeken*; 2 Gr.-Lat. apostrophe = afwending [v. d. zaak naar de persoon]: *toespraak*; *vermaning*).
Apostropheeren* (*van een weglatingsteeken voorzien*; *een toespraak richten tot*).
Apotheek', v. –theken (Gr.-Lat. apotheca [stam: the = plaats]: eig. *bewaarplaats*: *artsenijwinkel*).
Apothe'ker, m. –s (*bevoegd artsenijbereider*); **–es',** v. –sen (*vr. apotheker*).

Apothe'kers-assistent', m. –en (*hulpapotheker*); **–fleschje***, o. –s (*medicijnfleschje*); **–rekening**, v. –en (fig. *een hooge, duistere rekening*); zie ook Potjeslatijn.
Apothe'ma, o. (Gr. meetk. *loodlijn, uit het middelpunt van een regelmatige veelhoek op een der zijden neergelaten*).
Apotheo'se, v. –n (Fr. v. Gr.-Lat. apotheosis [Gr. theos = god]: *vergoding*; *het plaatsen van keizers of helden enz. in de rang der goden*; fig. *schitterend slottooneel*).
Apparaat', o. –raten (Lat. apparatus: *toestel, werktuig*): *een – der draadlooze*.
Apparen'tie, v. (inz. Z.-N. *waarschijnlijkheid, schijn*): *daar is geen – van*.
Appartement', o. –en (Fr. [Lat. pars = deel]: *vertrek*; *gedeelte van een woonhuis*); soms: Apartement.
I. Appèl', o. appèls (Fr. z. Appelleeren; 1 rechtst. *hooger beroep*; 2 mil. *verzameisein voor de troepen*; 3 mil. *verzameling van troepen, waarbij de namen worden afgeroepen om de aan- of afwezigheid van de soldaten vast te stellen*): 1 – *aanteekenen*, in hooger beroep gaan, ook: *in – gaan*, alleen in strafzaken, door een aanteekening ter griffie; voor civiele zaken *begint het* – door een verzoekschrift of een dagvaarding; *het hof van –*, (Z.-N. *beroep*); 2 – *blazen, slaan*; 3 fig. *op het – ontbreken*, niet aanwezig zijn, waar men moest zijn; nog: zegsw. *de jongens goed onder – hebben*, geheel in de hand hebben.
II. Ap'pel, m. –s, –en (1 *vrucht van de appelboom*; 2 *de appelboom*, zie ald.; 3 *ronde opening in het regenboogvlies, pupil*; 4 *bolvormige versiering aan de spits van een toren van doorluchtig hout- of ijzerwerk onder de weerhaan*; 5 *ronde knop aan het gevest v. e. zwaard*; Z.-N. *ronde knop aan deuren, vensters enz.*; 6 *zinnebeeld der vorstelijke macht*, meestal met rijks-; 7 in samenst.: *naam van verschillende [appelvormige] vruchten*): 1 *–s eten*; *door een zure – bijten*, iets onaangenaams moeten doen, of zich moeten laten welgevallen; *een schip met zure –s*, een opkomende bui; *voor een – en een ei*, zeer goedkoop; *gezien zijn als een rotte – bij de groenvrouw*, zeer in minachting zijn; *gouden –en op zilveren schalen*, [a]) een meesterstuk van welsprekendheid, [b]) een boek, voortreffelijk naar inhoud en vorm; *een –tje voor de dorst bewaren*, fig. iets op zij leggen voor de tijd van nood; *een –tje met iem. te schillen hebben*, iets onaangenaams met hem hebben af te doen; spreekw. *de – valt niet ver v. d. boom*, het kind heeft een aardje naar zijn vaartje (meestal ongunstig); 2 *–s enten*; 3 *oog–*; zegsw. *iem liefhebben als de – van zijn oog*, zeer; 4 *de koperen – boven op de toren*; 5 *de – van het zwaard was met edelgesteenten versierd*; 6 zie Rijksappel; 7 *pijn–, aard–*; zie ook Adams–.
Ap'pelaar, m. –s (lit. t., Z.-N. *appelboom*).
Ap'pelbeignet, v. –s (*appelschijfje in deeg gedoopt en gebakken in boter, olie enz.*).
Ap'pelbloesem, m. –bloesems (*bloem van de appelboom'*; ook: *licht-rozeroode kleur*).
Ap'pelbol, m. –bollen (*zure appel met kaneel en suiker gebakken in banketdeeg*).
Ap'pelboom*, m. –en (*tot de roosachtigen behoorende vruchtboom*; Lat. pirus malus); **–boomgaard**, m. –en; **–drank**, m. (*cider*).
Ap'pelflauwte, v. –n (*lichte [meestal geveinsde] bezwijming*): *een – krijgen*.
Ap'pelgrauw, bn. (*grauw met appelronde plekken bij een paard*): *een –e schimmel*.
Ap'peljaar, o. (*jaar met groote appeloogst*).
Ap'pelkoek, m. –koeken (*pannekoek, met schijfjes van appels doorbakken*).
Appellant', m. –lanten (Fr. *iem., die in appèl komt; in hooger beroep gekomen*); vr. **–e**, –n.
Appelleeren* (Fr. [Lat. appellare]: *zich op een hoogere rechtbank beroepen; beroep of appèl aanteekenen; een beroep doen op*).
Ap'pellijster, mis'pellijster, v. –s (*grootste lijstersoort*; Lat. turdus viscivorus).
Appelmoes', o. en v. (*moes v. appels*).
Ap'pelmotje, o. –s (*vlindertje v. d. appelbladroller*; Lat. carpocapsa pomonella).
Ap'pelpent, v. –en (*gerecht op verschillende wijzen toebereid*, o. a. *gesnipperde appelen met suiker gekookt of gekonfijt; appelmoes; appelbol of appelbroodje*).
Ap'pelprol, v. (*prol v. aardappels en gestampte appels*); ook: Heete Bliksem.
Appelsien', v. –en (*sinaasappel*), volksn.
Ap'pelspijs, v. (Z.-N. *appelmoes*).
Ap'pelstroop, v. (*stroop uit appels*).
Ap'peltaart, v. –en (*taart met appelmoes of appelschijven belegd*).
Ap'pelvink, m. –en (*vinkensoort in ons land*; Lat. coccothraustes c. coccothraustes).
Ap'pelwijn, m. (*appeldrank, cider*).
Appendici'tis, v. (v. Lat. appendix: geneesk. *ontsteking van het wormvormig aanhangsel van de blinde darm*).
Appen'dix, o. –dices (Lat. *aanhangsel, toevoegsel b.v. van een boek of geschrift*; *wormvormig aanhangsel van de blinde darm*).
Appercep'tie, v. –s, –tiën; z. Aperceptie.
Appetijt', m. (Fr. appétit, Lat. appetitus v. appetire = naar iets streven: *eetlust, honger, trek*); spreekt. Appetiet.
Applaudisseeren* (Lat. applaudere, Fr. applaudir: *zijn goedkeuring door handgeklap, gejuich enz. te kennen geven*). (au = ou).
Applaudissement', o. (Fr. *bijvalsbetuiging, door handgeklap enz.*); ook:
Applaus', o.: *een daverend –*; (au = ou).
Applica'tie, v. –s (Fr. [Lat. applicatio]: *toepassing*; *aanwending [van uiterlijke geneesmiddelen]*; ook, *vlijt*).
Applica'tieschool, v. (*hoogere krijgsschool, vakschool voor stafofficieren*).
Appor'te! Fr. tot een hond: breng hier!
Apporteeren* (Fr. *aanbrengen, halen*, inz. *door een gedresseerde hond*).
Apposi'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. appositio]: 1 *aanhechting, oplegging*; 2 spraakk. *bijstelling*, zie ald.; 3 plantk. *toevoeging*): 1 *de – der zegels*; 2 *in de zin*, Amsterdam, de hoofdstad van Nederland, is *de hoofdstad van Ned.* –; 3 *de celwand groeit door* –.
Apprecia'tie, v. –s (*schatting, waardeering*).
Appreciëeren* (Fr. [Lat. appretiare v. pretium = waarde]: *schatten, waardeeren, op prijs stellen*): *iem. of iets (weten te)* –.
Appreteeren* (Fr. [v. Lat. praesto = bij de hand]: *door bepaalde bewerkingen iets voor het gebruik geschikt maken, grootere gebruikswaarde er aan geven* inz. *bij geweven stoffen*: *laken glanzen, katoen pappen enz.*).
Appretuur', v. (Duitsch: Appretur; *het appreteeren; hetgeen tot het appreteeren dient*).
Approba'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. appro-

batio]: *goedkeuring, vergunning, bewilliging*).
Approba'tur, o. (Lat. *het wordt goedgekeurd*).
Approviandeeren* (mil. *van levensmiddelen voorzien,* inz. *een vesting, een schip*); **-ing***, v.
Approximatief', bn. en bw. (Fr. [Lat. proximus = naast]: *bij benadering*).
Appuyeeren* (Fr. *ondersteunen; drukken op; op iets aandringen*).
April', m. (Lat. Aprilis: *de 4e maand, Grasmaand*): – *doet wat hij wil,* het weer is erg veranderlijk; *op de eerste – verloor Alva zijn bril* (1572), Alva's macht werd door de inname van Den Briel een zware slag toegebracht; *de eerste – stuurt* (of: *zendt*) *men de gekken, waar men wil*; **-gek,** m. -gekken (*iemand, die men foppt op 1 April*); **-grap,** v. -pen (*grap, fopperij op 1 April; flauwe grap*); **-visch***, m. -vissen (*Aprilgrap*); **-weer,** o. (fig. *veranderlijk weer*); **-zaad,** o. (Z.-N. *iets, dat niet bestaat*).
A pri'ma vis'ta (It. muz. *op het eerste gezicht* d.i. *van het blad te zingen of spelen*).
A prio'ri (Lat. *van te voren, vooruit, vooraf, alleen door redeneering, voor of zonder de ervaring*); tegenst. is: A posteriori.
Aprioris'tisch, bn.: *een -e opvatting,* de vaststelling der feiten vooruitloopend.
Apropos', Fr. **1** bw. (*ter rechter ure, te gelegener tijd, juist van pas*); **2** tw. (*hoor eens, eer ik het vergeet*); **3** o. (*1 eerste onderwerp; 2 stuk*): 1 *hij deed zijn best, om weer op zijn – te komen*; 2 *hij laat zich niet gauw van zijn – (af-) brengen*; lees *a-propoo'*; ook Z.-N. Aprepos.
Ap'sis, v. apsiden (Gr. sterrenkunde inz. in het mv., *de twee uiteinden van de groote as der ellipsvormige loopbaan eener planeet*); soms staat – voor Absis, z. ald.
A'qua, v. aquae (Lat. *water*): – *fontani,* bronwater; – *destillata,* gezuiverd water; – *vitae,* levenswater, d.i. brandewijn. (qu = kw).
Aquaduct', o. -en (Lat. [ductus = leiding]: *open waterleiding op gemetselde bogen, kunstmatig leidingskanaal*). (qu = kw).
Aquamarijn' 1 bn. (*zeegroen*); **2** voorwerpsn. m. -en, als stofn. o. (*zeegroene edelsteen*). (qu = kw).
Aquarel', v. -len (Fr. aquarelle, oorspr. It. v. Lat. aqua: *waterverfteekening*); **-list',** m. -en (Fr. *aquarelschilder*). (qu = kw).
Aqua'rium, o. Ned. -riums of -riën; Lat. -ria (Lat. *glazen bak met water tot het levend bewaren van dieren, planten enz.; het gebouw, waarin waterdieren worden gehouden o. a. in Artis*). (qu = kw).
Aqua'rius, m. (Lat. *Waterman, elfde teeken in de Dierenriem*); z. Zodiak.
I. Ar, v. -ren (*winterslede voor vermaak, door een of meer paarden getrokken, narreslee*).
II. Ar, bn. (*verbolgen, gram*), alleen nog in: *in -ren moede,* in gramschap.
Araab', m. (Z.-N., vero. *Arabier*): Z.-N. *een (vieze)* –, rare kerel.
Arabesk', v. -en (Fr. arabesque: *aan planten, bloemen ontleend versieringsmotief*): -en zijn van Arabische afkomst, de Islam verbood menschen of dieren af te beelden.
Ara'bië, o., letterl. woest land.
Arabier', m. -en (eig. *bewoner van Arabië; paard van Arabisch ras*).
Ara'bisch 1 bn. ([*als*] *in, uit, van, betrekking hebbende op, eigen aan Arabië*): *de -e nachtvertellingen,* Duizend en één nacht, z. ald.; *-e producten als wierook, mirre enz.; -e cijfers,* de gewone cijfers in tegenstelling van de Romeinsche; *-e gom,* plakmiddel van het sap van acacia's; **2** o. (*de Arabische taal*).
Araeome'ter, m. -s; z. Areometer.
Arak', v. (*rijstbrandewijn*).
Arameesch'*, o. (*een Syrisch dialect, ten tijde van Chr. de taal der Joden*).
Ar'beid, m. (1 *moeite, inspanning van geestelijke of lichamelijke aard om iets tot stand te brengen, te verkrijgen*; 2 *moeizaam, inspannend werk*; 3 *de opbrengst van iems. werk*; *het tot stand gebrachte*): 1 *leven zonder – is geen leven*; *verdiept in zijn –*; zegsw. – *adelt,* verheft; *geld verzoet de –,* verzacht; 2 *een zware, zure –*; 3 *leven van de – zijner handen*; *de schilder werd voor zijn – niet genoeg betaald*; nog: natuurkunde: *uitwerking eener kracht.* Opm. – veronderstelt in het alg. meer inspanning dan *werk.*
Ar'beiden, arbeidde, h. gearbeid (*lichamelijke of geestelijke arbeid verrichten* meestal met de bijbeteekenis van *moeite*): *zes dagen zult gij –* (Bijbel); *de -de stand,* klasse, die van handenarbeid leeft.
Ar'beider, m. -s (*werkman, daglooner; werknemer*): *een boeren–*; zegsw. *ieder – is zijn loon waard*; *een – in de wijngaard des Heeren,* geestelijke; **ar'beidster,** v. -s.
Ar'beidersbevolking, v. -en; **-beweging,** v. (*het streven naar lotsverbetering*); **-kaart,** v. -en (*spoor- of tramkaart met verlaagd tarief voor arbeiders*); **-partij,** v. -en; **-raden,** m. mv. (*revolutieraden,* verbonden met soldatenraden, bij verkorting Arsol); **-stand,** m.; **-trein,** m. -en (*trein enkel met 3e klas-wagons speciaal voor werklieden*); **-vereeniging***, v. -en; **-verzekering,** v. -en (*verzekering van arbeiders tegen gebrek bij ziekte, overlijden, invaliditeit enz.*); **-woning,** v. -en (*woning van een arbeider; woning,* inz. *gebouwd voor arbeiders*).
Ar'beidsbeurs, v. -beurzen (*inrichting, gelegenheid, waar werkgevers en werkzoekende arbeiders samenkomen of hun aanvragen richten, om het eens te worden omtrent een te verrichten arbeid*; *het gebouw, waar de inrichting is gevestigd*); **-contract,** o. -en ([*wettelijke*] *overeenkomst tusschen patroon en arbeider*): *het collectief – is een wettelijke overeenkomst tusschen de patroons en de arbeiders, betreffende loon, arbeidsduur enz.*; **-duur,** m. (*duur van de arbeidsdag*); **-inspectie,** v. -s: *ons Rijk is verdeeld in – inspecties, in iedere waarvan een hoofdinspecteur met het toezicht is belast op de uitvoering der arbeidswet*; **-raad,** m. -raden (*officieel lichaam om de regeering op de hoogte te houden van de toestand van arbeiders, arbeidsloon, arbeidsduur enz.*; *een uit werkgevers en arbeiders bestaand raadgevend lichaam, dat bij geschillen tusschen patroon en arbeider uitspraak doet*); **-toezicht,** o. (Z.-N. -inspectie); **-vermogen,** o. (nat. *de hoeveelheid arbeid, die een lichaam verrichten kan*): – *van plaats,* – *van beweging*; **-verzekering,** v. (*het wettelijk verzekeren der arbeiders tegen ziekte, ongelukken, invaliditeit*); **-wet,** v. -wetten (*wet van 1911 tot het tegengaan van overmatige en gevaarlijke arbeid, vooral van jeugdige personen en gehuwde vrouwen*).
Arbeidswil'lige, m. en v. -n (*werkwillige*).

Arbeid'zaam, bn.; -zamer, -st (*werkzaam; lust hebbende in of tot arbeid*); **-heid,** v. (*werkzaamheid*): *met stalen* -.
Arbi'ter, m. Ned. -s; Lat. -tri (Lat. *scheidsrechter*).
Arbitraal', bn. (Fr. [Lat. arbitralis]: *beslecht of te beslissen door scheidsrechters*): *een* - *vonnis,* scheidsrechterlijk.
Arbitra'ge, v. (Fr. rechtst. *berechting van een geschil door arbiters; scheidsrechterlijke beslissing*; handel: *nauwkeurige berekening van de prijs, tegelijkertijd op verschillende plaatsen, van dezelfde goederen, wissels, effecten of speciën*): *hof van* -; of:
Arbitra'ge-hof, o. (*officieel college van door de mogendheden gekozen arbiters, tot beslissing van internationale geschillen*).
Arbitrair', bn. en bw. (Fr. [Lat. arbitrarius]: *scheidsrechterlijk; willekeurig, eigenmachtig*): *een* -*e toeëigening;* - *te werk gaan.*
Arbitreeren* (Fr.[Lat. arbitrari]: *een zaak als arbiter beslissen; door scheidsrechters laten beslissen*; handel: *geld- of wisselkoersen berekenen; de prijs van een artikel onderzoeken en bepalen*).
Arca'de, v. -n, -s (*booggewelf; reeks bogen, rustend op pilaren; bogengaanderij*).
Arca'dia, 1 o., landschap in de Peloponnesus; de Arcadiërs, een herdersvolk, werden in de vervaltijd van Griekenland door de Grieksche dichters geïdealiseerd; **2** v. -'s, herdersromans, verhalen van het leven van onschuldige, gelukkige herders. De eerste -, in Italië geschreven, werd nagevolgd door *Johan v. Heemskerk* (1597—1656) in zijn *Batavische* -; in 1658 verscheen de *Zaanlandsche Arcadia* enz.; ook, Arcadië; z. Pastorale.
Arca'disch, bn. en bw. (*als in Arcadia: herderlijk, landelijk, onschuldig, naïef*): *Amelie zag, dat zij met deze* -*e kleinen niet vorderde.*
Arca'num, o. -na (Lat. *geheim middel: pillen, smeersels, poeiers van de kwakzalvers*).
Arceeren* (Fr. hacher, cf. korporaal uit caporal; teek. *schaduwtinten aanbrengen door middel van evenwijdige lijntjes*); **-ing*,** v.-en.
Archa(eo).. v. Gr. archaios of Lat. archaeus = oud.
Arch(a)eologie', v. (*oudheidkunde; leer en kennis van toestanden, zaken, producten van nijverheid en kunst uit oude tijden*).
Arch(a)eolo'gisch, bn.bw.(*oudheidkundig*): *een - museum,* bevattende antiquiteiten.
Arch(a)eoloog', m.-logen(*oudheidkundige*).
Archaïs'me, o. -n (*verouderde zegswijze of taalvorm, verouderd woord*): *erentfest,wijdluft zijn* -*n*; ook: Gr.-Lat. Archaïs'mus, m. archaïsmen. (ch = scherpe g).
Archaïs'tisch, bn. en bw. (*verouderd; in onbruik geraakt*): -*e taal.*
Archan'gel*, m. -en (*aartsengel*).
Arch(e).., **Archi..** Gr. in samenst. eerste, aarts-. (ch = scherpe g).
Archief', o. -chieven (Lat. archivum [Gr. archeion = eig. het gebouw der overheid]: *verzameling van geschriften, oorkonden en verdere documenten; de bewaarplaats er van*): *het - van Maastricht; de* -*chieven van het Huis van Oranje*; **-gebouw,** o. -en; **-stuk,** o. -stukken; **-wezen,** o.
Archimandriet', m. -en (Gr. mandrites = kloosterbroeder: *opperabt, aartsabt*).
Archime'des, groot wis- en natuurkundige der oudheid, te Syracuse, 287—212 v. C.
Ar'chipel, m. -s (Gr.-Lat. archipelagus [Gr. pelagos = zee] *eilandengroep; eilandenzee*): *de Grieksche* -; *de O.-I.* -.
Architect', m. -en (Gr.-Lat. [Gr. tekton = timmerman]: *bouwmeester, bouwkundige*).
Architecto'nisch, bn. (*op de bouwkunde betrekking hebbend; bouwkundig; van de bouw*): *de* -*e schoonheid van een paleis.*
Architectuur', v. (Lat. architectura: *de bouwstijl; bouwkunst*): *onze moderne* -.
Architraaf', v. -traven (Fr. architrave [Lat. trabs = balk]: *hoofdbalk v. e. kroonlijst, rustend op de kapiteelen der zuilen, bindbalk*).
Archiva'lia, o. mv. (Lat. *stukken, die tot een archief behooren*).
Archiva'ris, m. -sen (*bewaarder, beheerder van een archief*); **-vares'se,** v. -n. (ch = scherpe g).
Archont', m. -en (Gr. archon: *titel [na het afschaffen van het koningschap] der eerste overheidspersonen in oud-Athene*).
Arc'tisch, bn. (*tot de Noordpoolstreken behoorend of er voorkomend; als in Noordpoolstreken; noordelijk*): *de* -*e zeeën*; z. Ant-.
Arden'nen, m. mv. (aardr. *boschrijke heuvelreeks in België en Luxemburg*).
Arduin', o.; zie Arduinsteen.
Ardui'nen, bn. (*van arduin*; fig. *zeer hecht*): *een - voetstuk van een standbeeld.*
Arduin'kapper, m.-s; **-steen*** (*steen uit de Ardennen, hardsteen*), **1** m. (voorwerpsn.); **2** o. (stofn.): *een gevel van* -.
A're, v. -n (Lat. area = eig. vlakke plaats: *vlaktemaat*: 100 m^2 = 1 dam^2).
Areaal', o. arealen (Lat. arealis: *oppervlakte van akker of bosch*): *het bosch- in Noorwegen bedraagt 6.9 millioen ha.*
Are'ca catechu, v. -'s (*betel; betelnoot; betelpalm*): *de* -*noot lijkt op de muskaatnoot.*
Aren', m. -s; z. Arenpalm; **-hout,** o.; **-suiker,** v.; **-sago,** v.
A'ren, aarde, i. geaard (Z.-N. *in zijn aren schieten, aren krijgen*): *het graan aart.*
Are'na, v. -'s (Lat. *het met zand bestrooide middengedeelte v. een circus; strijdperk*).
A'rend, m. -en (dierk. *groote valkachtige roofvogel, steenarend*; Lat. aquila chrysaëtus; *veldteeken of standaard met een* -; inz. bij de Romeinen en de Franschen in de keizerstijd, in deze bet. meer *Adelaar*; gew. *mannetjesvogel* inz. *doffer*): spreekw. *Een - vangt geen vliegen,* een groot mensch strijdt niet tegen onbeduidende personen.
A'rendbuizerd, m. -s (*roofvogel van de familie der buizerds*; Lat. buteo f. ferox).
A'rendsblik, m. -blikken (fig. *alles overziende, doordringende blik*); **-klauw,** m. -en; **-nest,** o. -en (*nest van één of twee arenden*; fig. *een hoog gelegen, bijna onneembaar slot, kasteel, fort enz.*); **-neus,** m. -neuzen (*gebogen neus, lijkende op de bek van een arend*); **-oog*,** m.-en (*oog van een arend*; fig. *scherpziend oog*); **-varen,** v. -s; z. Adelaarsvaren; **-veder,** v. -vederen (*de veder van een arend*): lit. t. *hij stijgt op* -*en omhoog,* met arendsvlucht (fig.); **-vleugel,** m. -s of -en (*vleugel van een arend*): *de tijd vliegt voorbij met* -*en,* zeer snel; *de dwaasheid heeft* -*en maar uilsoogen;* **-vlucht,** v. (fig. *de snelle, stoute en verheven vlucht van de geest, de verbeelding, het genie*): *de - van Vondel, Milton*; **-wiek,** v.-wieken (*arendsvleugel*): *deze dichter*

stijgt op –en omhoog, met arendsvlucht (fig.).
Aren'palm, m. –en (*palm der tropische gewesten*; Lat. arenga saccharifera): *uit het sap van de bloemkolf van de – maakt men palmwijn en suiker*; ook: *Aren', Areng'*.
Areo'pagus, m. (Lat. [Gr. Areios pagos = veld van Ares]: gesch. *hoogste gerechtshof in het oude Athene*; fig. *college, vergadering van geleerden, wijze mannen enz.*).
A'res, m., Gr. oorlogsgod; zie Mars.
Arg, bn. (*boos, kwaad*; ook, *listig*); vero.
Ar'geloos*, bn. en bw.; –loozer, –t (*onschuldig; aan geen kwaad denkend; te goeder trouw*): *een looze vraag; –looze eenvoud*; **–loos'heid,** v. (*onschuld v. iem., die geen kwaad vermoedt*).
Argentaan', o. (Eng. argentan v. Lat. argentum: *metaalmengsel van nikkel, koper, ijzer en zink; nieuwzilver*).
Argenti'nië, o.: republiek in Zuid-Amerika.
Argen'tum, o. (Lat. *zilver*): – *vivum*, kwik **3.**
Argi'ven, m. mv. (*bewoners van Argos; oude benaming der Grieken in 't algemeen*).
Arg'list, v. (*booze, listige bedoeling, toeleg; kwade trouw*): *leeuwenmoed tegen –*.
Arglis'tig, bn. en bw.; –er, –st (*listig en boosaardig, valsch*): – *bedrog*; **–heid,** v.
Ar'go, v. (*het schip der Argonauten*, z. ald.).
Argon', o. (Gr. aergos = niet in staat, traag: nat. *element, in 1894 door lord Rayleigh in dampkringslucht opgespoord, niet in staat zich chemisch te verbinden*): *de dampkringslucht bevat pl.m. 1 %* –.
Argonau'ten, m. mv. **1** myth. Gr. zeehelden, die volgens de sage het gulden Vlies uit Colchis gingen halen, onder aanvoering van Jason; **2** soort van inktvisschen.
Ar'gos, Ar'golis, o. (*landschap in oud-Gr.*).
Argot', o. (Fr. *dieventaal, bargoensch; groeptaal; bijzondere uitdrukking eener groeptaal*, wel eens vertaald met *pas-taal*).
Argument', o. –en (Fr. [Lat. argumentum]: *bewijsgrond, bewijs*).
Argumenta'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. argumentatio]: *bewijsvoering*).
Argumenteeren* (Fr. [Lat. argumentari]: *bewijsgronden aanvoeren, betoogen*).
Ar'gus, Gr. -gos, m., myth. naam van verschillende personen o. a. v. een reus, wiens lichaam met oogen bezaaid was; fig. zinnebeeld der waakzaamheid; **–oogen*,** o. mv. (*scherpziende of alziende oogen*); zie I o.
Arg'waan, m. (*achterdocht, kwaad vermoeden, wantrouwen*): – *krijgen, hebben, voeden, koesteren, opvatten*; – *geven, (ver-) wekken*; **–wanen,** argwaande, h. gearg-waand (*wantrouwen, achterdocht koesteren; verdenken*); **–wa'nend,** bn. –er, –st (*achterdochtig*): *een – bediller, een –e blik*.
A'ria, v. –'s (It. [Gr.-Lat. aer = lucht]: *lucht; zangstuk, lied voor één stem of muziekinstrument, met of zonder instrumentale begeleiding*); Fr. Air, o. –s.
Ariaan', m. –anen (*aanhanger van de leer van Arius*); zie Arianisme.
Ariad'ne, v., myth. dochter v. Minos, koning van Creta; zij laat haar minnaar Theseus door middel v. e. kluwen garen uit de doolhof ontsnappen, nadat hij de Minotaurus gedood heeft; *de draad van –*, middel, om zich uit een moeilijkheid te redden.
Arianis'me, o. (*leer van Arius, die de godheid van Christus loochende, veroordeeld op het concilie van Nice'a, 325*).
A'riërs, m. mv. (*Indo-Germanen*; in beperkte zin: *Indiërs en Iranen*).
Ari'on, myth. Grieksche lierdichter en toonkunstenaar der 7e eeuw v. Chr. op Lesbos.
A'risch, 1 bn. (*van de Ariërs, Indo-Germaansch*): *de –e talen*; **2** o. (*het Indo-Germaansch*).
Aristarch', m. –en (fig. *streng maar rechtvaardig beoordeelaar*, inz. *kunstrechter*): Aristarchus was een criticus: hij besteedde tijd en vlijt aan de tekstverbetering van Homerus' Ilias en Odyssea; † 154 v. C.
Aristi'des (de Rechtvaardige), † 457 v. C.: – bestuurde de geldmiddelen van Athene met onkreukbare trouw.
Aristo . . . van Gr. aristos = beste.
Aristocraat', m. –craten (*aanhanger van het denkbeeld, dat de leiding in de staat moet berusten bij hen, die uitmunten* inz. *door geboorte, beschaving, welgesteldheid; iemand, die behoort tot de aristocratie, edelman; iem. met zeer beschaafde manieren*).
Aristocratie', v. (eig. *de regeering v. d. aristocraten; de gezamenlijke aristocraten; de voorname familiën v. e. stad, e. land*): *de – der geboorte, de geld–*, voorrang gegrond op geboorte, geld; ook: de personen, die deze voorrang bezitten.
Aristocra'tisch, bn. en bw. (1 *eigen aan, behoorende tot de aristocratie*; 2 *geneigd tot de denkwijze der aristocraten*; 3 *zoodanig, als met de persoon van een aristocraat overeenkomt*): 1 *de –e macht; de –e partij; de –e regeeringsvorm*; 2 *Willem I was eer burgerlijk dan –*; 3 *–e vormen, gewoonten*.
Aristolo'chia, v. (Gr. aristos + lochia = geboorte [de plant werd als verlichtend middel bij geboorten beschouwd]: plantk. *pijpbloem*): *bloeiende exemplaren van de –*.
Aristo'teles, wijsgeer, 384—322 v. C., leerling van Plato en leermeester van Alexander d. Gr.; zie Scolastiek.
Arithme'tica, v. (Gr.-Lat. [Gr. arithmos = getal]: *reken- of cijferkunst*); ook, Arithmetiek'; l. *aritmee'tika*.
Arithme'tisch, bn., bw. (*rekenkunstig*): *–e teekens* b.v. +, ×, —, =.
Ar'ke, ark, v. arken (Lat. arca: Bijb. letterl. *kist; vaartuig van Noach; kleine ruimte, waarbinnen een groot aantal menschen of dieren zijn; huis met een groot aantal kamers; woonschip*; Z.-N. *praalboog*): *de – des Verbonds*, van acaciahout, van buiten met goud overtrokken, $2^1/_2$ el lang en $1^1/_2$ el breed en hoog; ze bevatte waarschijnlijk de steenen tafelen en de wetsrollen.
Ar'kel, m. –s (*uitstek, uitbouw, erker; gesloten [hoek]balkon*).
Arkeneel'*, o. –neelen (bouwk. *dakkamertje, zolderkamertje met een uitstekraam*).
I. Arm, m. –en (1 *menschelijk lichaamsdeel*; 2 bij dieren en zaken: *hetgeen in vorm aan een – doet denken*; 3 *naam eener maat*): 1 *hij brak zijn –; – in –; een zuigeling op de –*; zegsw. *iem. in de – nemen*, fig. iems. hulp of raad inroepen of vragen; *iemand de –en binden*, hem machteloos maken; *een slag om de – houden*, d. i. zich niet onherroepelijk verbinden; *met zijn ziel onder de – loopen*, leegloopen, zich vervelen; *iem. met open –en ontvangen*, d. i. zeer hartelijk; *zich in de –en werpen van het socialisme; een sterke* (of: *lange*) – *hebben*, veel (of: ver-

reikende) macht bezitten; *de wereldlijke* –, de wereldlijke macht; Z.-N. *iems. rechterzijn*, beste steun; 2 *de* –*en van een chimpansé*; *de* –*en van een gaskroon, een hefboom*; *de* – *eener pomp*; *een zee*–, lange smalle inham; 3 *een slang, een* – *dik*.

II. Arm, bn.; –er, –st (1 *behoeftig*; 2 *ellendig, beklagenswaardig*; 3 *weinig hebbende, bezittende, opleverende*, inz. wat de bepaling uitdrukt): 1 *een* –*e vrouw*; 2 *moet die* –*e jongen sterven? wees mij* –*en zondaar genadig*; 3 *een* – *land*; – *aan steenkolen*; *een* –*e taal*, aan woorden, uitdrukkingsvermogen; zegsw. *zoo* – *als de mieren, als Job, de straat, een kerkrat enz.*, zeer.

Arma'da, v. –'s (Sp. van Lat. armare = wapenen: *gewapende macht ter zee*; inz. *de onoverwinnelijke Spaansche vloot van 150 schepen met 42000 soldaten, in 1588*).

Armatuur', v. –turen (Lat. armatura: *wapening, uitrusting en al wat daartoe behoort*; *wapentooi aan zegeteekens, praalgraven enz.*; bij een machine: *beslag*; bij een hoefmagneet: *stuk week ijzer aan de polen*; bij een dynamomachine: *anker*).

Arm'band, m. –en (*bandvormig sieraad om de pols*, inz. *van edel metaal*; ook: *band om de arm* [*van bestellers*]); **–bandhorloge,** o. –s (*klein horloge, in polsband*).

Arm'bestuur, o. –besturen (1 *lichaam of college, belast met de zorg voor de armen*; 2 *het regelen v. d. toestand der armen*): 1 *het kerkelijk, burgerlijk* –; 2 *het* –*wordt door de wet geregeld*.

Ar'me, m. en v. –n (*behoeftige persoon; iem., die leven moet van de publieke of particuliere weldadigheid*): zegsw. *van de arme* (of: *armen*) *begraven worden*, op kosten van het armbestuur; *de algemeene arme*(*n*), de armen eener stad; *de* –*n van geest*, eenvoudigen van geest; Z.-N. *de arme* (m.) *is rijk*, het armbestuur.

Armee', v. –ën (Fr. armée: *leger*); **–korps,** o. –en ([*zelfstandig optredende*] *legerafdeeling, bestaande uit alle wapens*).

Ar'melijk, bn., bw. (*blijk gevende van armoede of bekrompen omstandigheden*; *op armoedige wijze*): –*e kleeding*; – *leven*.

Armelui', m. mv. (*arme menschen*); *zijn er dan niet altijd* – *geweest, zooals ik?*

Armeluis'kind, o. –kinderen, –kinders (*kind van arme menschen*).

Ar'menbuurt, v. –en (*buurt, waarin veel armen wonen*); **–dokter,** m. –s (*geneesheer, door een gemeenteraad aangesteld voor de armenpraktijk*); **–fonds,** o. –fondsen (*fonds, ten dienste der armenzorg*); **–huis, arm'huis,** o. –huizen (*godshuis*).

Arme'niër, m. –s (*man uit Armenië*).

Arme'nisch, bn., bw. ([*als*] *uit, van, in, eigen aan, behoorende tot, betrekking hebbende op Armenië*): *de* –*e kerk*, de –e Christenen inz. de met Rome geünieerde.

Ar'menkas, v. –kassen (*geldkas van het armbestuur*): *trekken uit de* –; **–penning,** m. –en (Z.-N. *geld, voor de behoeftigen gecollecteerd in de kerk*); **–praktijk,** v. (*praktijk v. d. armendokter*); **–wet,** v. –ten (*wet tot regeling van het armbestuur*); **–wezen,** o.; z. Armwezen; **–zaken,** v. mv. (*zaken van het armbestuur*); **–zakje,** o. –s (*kerkezakje, om voor de behoeftigen te collecteeren*); **–zorg,** v. (*zorg voor de armen*; *vereeniging, met het doel voor de armen te zorgen*).

Armezon'daarsbankje, o. –bankjes (*bij het Leger des Heils*: *het knielbankje van hen, die boete en bekeering beloven*); **–gezicht,** o. –en: *met een* –; *een* – *zetten*.

Armhar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*kleinmoedig, bekrompen*; *armzalig*); vero.

Arm'huis, o. –huizen; z. Armenhuis.

Armi'da-tuin, m. (fig. *toovertuin*): Armida is een toovenares uit Tasso's *Bevrijd Jeruzalem*.

Arminiaan', m. Arminianen (*volgeling van de kerkleer van den Leidschen hoogleeraar Arminius, 1560—1609*: *Remonstrant*); **–sch*,** bn., bw.; zie Remonstrantie.

Armlas'tig, bn. (*ten laste van een armbestuur*): *die bedelaar is* – *te Utrecht*.

Arm'meester, m. –meesters (*lid van een kerkelijk of parochiaal armbestuur*).

Ar'moede, v. (1 *toestand van de*[*n*] *arme*; *behoefte*; 2 *gering bezit*; inz. *schamel bezit van de*[*n*] *arme b.v. mondbehoeften*): 1 – *en werkloosheid*; *tot* – *geraken, vervallen*; 2 *de* – *aan geest van dien schrijver*; *de bedelaar liet de hond van zijn* – *meeëten*; nog: zegsw. – *zoekt list*, de arme zoekt allerlei middelen om brood te hebben; *als de* – *binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit*, waar gebrek gaat heerschen, verdwijnt de onderlinge liefde; – *is troef*, voortdurend arm zijn inz. Z.-N.; *de zwartste* –, treurigste; *vergulde* –, armoede onder het uiterlijk van welstand; *zijn geld in* – *verteren*, niet het genoegen er van hebben, dat men kon hebben; *van* – *gingen we lotto spelen*, niets beter wetend te doen; Z.-N. *iets van* – *opgeven*, na vruchtelooze pogingen; Z.-N. *een vogel zingt zoowel van* – *als van weelde*, v. iem., die altijd opgeruimd is; verkl. *mijn armoedje*, mijn klein bezit, kleine kennis enz.

Armoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*behoeftig*; *schamel*; *niet veel waard*): *een* – *vertrek*; *een* –*e taal*; *er* – *uitzien*; *een* –*e 1000 marken*; **–heid,** v.

Ar'moedzaaier, m. –s (*door en door arm man*): *kale* –*s!*

Armoriaal', o. –alen (Fr. armorial [Lat. arma = wapenen]: *wapenboek*: *boek, dat de familiewapens bevat en beschrijft*).

Armo'rica, o. (*oude naam van Bretagne*).

Armozijn', o. (Fr. armoisin: *dunne, weinig glanzende taf*); (soorten), o. –en; vero.

Arm'stoel, m. –en (*stoel met armleuningen*).

Armtie'rig, bn. (Z.-N. *ellendig*).

Arm'vol, m. armen vol (*zooveel als men in een arm kan dragen*): *een* – *hooi, twee armen vol hooi, een* – *hout, een* – *boeken*.

Arm'wezen, o. (*het volle begrip van al, wat de toestand der armen betreft*; *de regeling der armenverzorging*).

Armza'lig, bn. en bw.; –er, –st (1 van personen: *machteloos, gering*; 2 van zaken: *nietig*; *geen waarde hebbend*; 3 *armoedig, poover*): 1 –*e stervelingen*; 2 *een* – *traktement*; 3 –*e meubeltjes*; **–heid,** v.

Arn'hemmer, 1 m. –s: *hij is een* –; **2** bn.: *de* – *courant*, uitgegeven te Arnhem.

Arn'hemsch* 1 bn., bw. ([*als*] *uit, van, in, betrekking hebbende op, eigen aan Arnhem*): –*e jongens en meisjes*, koekjes; **2** o. (*de taal*).

Aro'ma, o. (Ned.) –'s, (Gr.) aromata (Gr. *geurigheid*; *fijne, lichte geur* inz. *van spijzen en dranken*): *het* –*v. koffie*; Z.-N. Aroom, m.

Aroma'tisch, bn. (*aroma hebbende*): –*e middelen*, b.v. vanille, kaneel, saffraan.

A'ronsbaard, m. –en, of **A'ronsstaf,** m. (*gevlekte aronskelk* z. vlg. woord).
A'ronskelk, m. –en (*witte kelk met gele bloemkolf* v. d. plant [*gevlekte*] *Aronskelk*; Lat. arum maculatum): *volksetymologie* v. het Lat. *Arum* tot *Aron*, Mozes' broeder.
A'ronsooren*, o. mv. (Z.-N. *Aronskelk*).
Arpi'num, aardr. stadje in Latium, geboorteplaats van Marius en van Cicero.
Arrangeeren* (Fr. *rangschikken, in orde brengen*; muz. *een compositie voor* [*een*] *ander*[*e*] *instrument*[*en*] *zetten*; Z.-N. *toetakelen*): *gearrangeerd voor orkest.* (g = zj).
Arrangement', o. –en (Fr. *schikking, regeling, vergelijk*; muz. *het zetten van een compositie voor* [*een*] *ander*[*e*] *instrument*[*en*]; *de gezette compositie*). (g = zj).
Ar're, v. –n (zie **Ar II**); **–slede,** of –slee, v. –sleden of sleeën; vroeger: *Narreslee*, naar het narrentuig der paarden.
I. Ar'ren; zie Ar **II.**
II. Ar'ren of **Nar'ren,** arde, h., i. geard (*in of met de arreslede rijden*).
Arrest', o. –en (o.-Fr. arest: *verzekerde bewaring van personen, beslaglegging; uitspraak van een gerechtshof of van de Hooge Raad* [in België: *van een hof*]; de uitspraak v. e. rechtbank of v. e. kantongerecht heet *vonnis*; Z.-N. rechtst. – *van inbeschuldigingstelling; huis van –*; Z.-N. *retenue, nablijven*).
Arrestant', m. –en (Fr., in Fr. niet in gebruik: *hij, die in hechtenis genomen wordt, de gearresteerde; iem., die beslag doet leggen, beslaglegger*); vr. ook **–e.**
Arrestan'tenhok, o. –hokken (*vertrekje, waarin gearresteerden worden opgesloten*).
Arresta'tie, v. –s (Lat. arrestatio: *in hechtenisneming, aanhouding; beslaglegging*).
Arresteeren* (o.-Fr. arester [Lat. arrestare = tot staan brengen]: *in hechtenis nemen, aanhouden; vaststellen, goedkeuren, bekrachtigen,* b.v. *notulen*); Z.-N. Arreteeren.
Arrie'ro, m. –'s (*Spaansche muilezelverhuurder of -drijver*). (e = ee).
Arriveeren* (Fr. *aankomen; gebeuren*).
Arrivist', m. –en (Fr. *iem., die alle middelen aanwendt, om er te komen; Streber*).
Arrogant', bn. en bw.; –er, –st (Fr. [Lat. arrogare = iets als zijn eigendom eischen]: *aanmatigend; laatdunkend*). (g = g).
Arrogan'tie, v. (Lat. arrogantia: *aanmatiging; laatdunkendheid*). (g = g).
Arrondissement', o. –en (Fr. *onderafdeeling v. e. departement in Frankrijk, v. e. provincie in België; rechtsgebied v. e. rechtbank*; vero. *deel v. e. schooldistrict*); in België is er een bestuurlijk en een rechterlijk –.
Arrondissements-bibliotheek', v. –theken (*rijksbibliotheek voor de onderwijzers v. e. schoolarrondissement*); **–commissa'ris,** m. –sen (België: *vertegenwoordiger der uitvoerende macht i. e. bestuurlijk arrondissement*); **–recht'bank,** v. –en; **–school'opziener,** m. –s (nl. *i. e. schoolarrondissement*).
Ar'rowroot, o. (Eng. v. arrow = pijl + root = wortel: *pijlwortelmeel, aldus genoemd omdat het gebruikt werd tegen pijlgift*); – wordt bereid uit de pijlwortel, Lat. maranta. In O.-I. wordt het bereid uit de wortelstok van Curcuma longa.
Arsenaal', o. –nalen (Fr. arsenal, It. arsenale: *tuighuis, wapenmagazijn*).
Arse'nicum, o. (Lat. [Gr. arsen = mannelijk, sterk]: *sterk mineraal vergif*: *rattenkruit*): *het rattenkruit is eig. een der verbindingen van –, n.l. wit –oxyde*; Z.-N. arseniek', o.
Ar'sis, v. arses (Gr.-Lat. dichtk. *verheffing van toon of stem; betoonde lettergreep in een versvoet*); zie de tegenst. Thesis (*daling*).
Ars lon'ga, vi'ta bre'vis (Lat. *De kunst is lang, het leven kort*).
Ar'temis, v. Gr. de godin der jacht.
Artemi'sia; z. Mausoleum en Alsem.
Arte'rie, v. arteriën (Gr.-Lat. *slagader*).
Arte'sische put, m. – putten (*geboorde welput,* naar Artois in Fr., waar ze het eerst ± 1700 geboord werden). (si = zie).
Ar'thur, fabelachtig koning v. Engeland, 6e eeuw na C.; z. vlg. woord.
Ar'thurromans, m. mv. (*Middeleeuwsche berijmde ridderromans, welke zich groepeeren om koning Arthur*); Middelnederlandsche –, o. a. *Lancelot, Merlijn, Ferguut, Walewein.*
Articula'tie, v. –s, –tiën (Lat. articulatio [articulus = geleding, lid]: *geleding; gewrichtsverbinding; het duidelijk uitspreken van letterklanken*); **–basis,** v. (*stand der spraakorganen in rust*): *onder – verstaat men zekere algemeene neigingen, die de bewegingen en standen der spraakorganen bij een volk beheerschen.*
Articuleeren* (Fr. [Lat. articulare]: *de letterklanken nauwkeurig en duidelijk uitspreken*).
Artificieel'*, bn. (Fr. artificiel [Lat. artificialis v. ars = kunst]: *kunstig, kunstmatig*).
Arti'kel, o. –s of –en (Lat. articulus: 1 *een der leden van eenige wet, overeenkomst enz.*; 2 *opstel in een krant, tijdschrift*; 3 *handelsvoorwerp en koopwaar*; 4 *lidwoord*): 1 – *160 van het B. W.*; 2 *een belangrijk – in De Gids*; 3 *sport–en*; 4 *het – verbuigen*; de *12 –en des geloofs*, de twaalf grondwaarheden van het Christendom; **–sgewijs,** bw.: *een reglement – behandelen*, artikel na artikel.
Artillerie', v. (Fr. v. o.-Fr. artiller [v. Lat. ars]: *wapen van het leger; alles wat behoort bij de bediening van het geschut: personeel, kanonnen enz.; geschut; tak der krijgswetenschap*): *veld–, rijdende –; vesting–*, tot verdediging van vestingen; **–duel,** o. –s, –len; **–park,** o. –en (*opstellingsplaats van artillerievoertuigen, verzamelplaats van artilleriemateriëel*); **–trein,** m. –en (*een afdeeling troepen, die geschut vervoeren*).
Artillerist', m. –en (*iem., die dient bij de artillerie; kanonnier*); **–isch,** bn.: *–e ondersteuning v. d. infanterie,* door artillerie. (ll = l).
Ar'tis, v. (*dierentuin te Amsterdam*); uit: Lat. *Natura* **Artis** *Magistra* (de Natuur is de leermeesteres van de Kunst), boven de middelpoort.
Artisjok', v. –ken (It. articiocco, oorspr. Arab.: *distelachtige plant uit Z.-Azië en N.-Afrika*): *van de gewone –* (Lat. cynaria scolymus) *eet men de vruchtbodem en de vleezige bloemschubben.*
Artist', m. –en (Fr. van Lat. ars: *kunstenaar: schilder, tooneelspeler, schrijver, musicus enz.*; *kunstenmaker; iemand, die optreedt in een circus, café-chantant enz.*; Z.-N. *dierenarts*; Z.-N. *rare kerel*); ook: *Artiest'*; **–enhaar,** o.; **–enmanieren,** v. mv.
Artis'te, v. –n; ook: *Arties'te.*
Artisticiteit', v. (Fr. *het artistiek-zijn*).
Artistiek', bn. en bw. (Fr. artistique: 1 *naar de eischen der kunst*; *kunstvaardig*; 2 *aanleg*

hebbend voor de kunst): 1 – *afgewerkt; met –e hand*; 2 *een – persoon*; – *aangelegd*, aanleg hebbend voor de kunst.

Arts, m. –en (Hoogduitsch: Arzt [Gr. archiatos = opperlijfarts]: *titel bij de wet verleend na afgelegd artsexamen; geneesheer*).

Artsenij', v. –en ([*inwendig*] *geneesmiddel*); **–bereidkunde,** v.: *de uitoefening der –.*

As, v. assen (1 *het voorwerp, waarom of waarmede iets ronddraait: spil*; 2 *middellijn, waarom men zich voorstelt, dat een lichaam draait*; 3 *lijn, die een of ander lichaam in twee symmetrische helften verdeelt*): 1 *de – van een molen*; *de – van een kar*; *per – vervoeren*, per wagen; 2 *de – der aarde, de – der zon*; 3 *de groote – van een ellips*; *Tilburg ligt in de lengte– van Brabant.*

A'saheim, o. verblijf der Asen. (s = z).

Asbest', o. (Gr. asbeston = eig. onbluschbaar); zie Amiant; als bn. *asbesten* of *asbest*: *asbest(en) platen* (verg. Alpaca).

Asceet', m. asceten (*iem., die zich oefent in de deugden door zijn godsdienst voorgeschreven*; *iem., die zich aan vrome boete wijdt*, inz. *streng-vroom Christen*); z. Ascese (c = s).

Ascenden'ten, m. mv. (Lat. ascendens = opgaande: *bloedverwanten in de opgaande lijn*: *vader, grootvader enz.*).

Asce'se, v. (Gr. askesis eig. oefening: *strenge en vrome levenswijze, boetedoening, versterving*; *zelfkastijding*; inz. *beoefening der christelijke volmaaktheid* [*door het lagere, zinnelijke zooveel mogelijk te onderdrukken*]).

Asce'tisch, bn., bw. (*streng-vroom, ingetogen*): *een –e levenswijze*; *de –e literatuur.*

Ascetis'me, o. (*de leef- en denkwijze der asceten, ascese*). (e = ee).

Asch*, v. asschen (handelsartikel: *potasch* enz.) (1 *overblijfsel bij verbranding*; 2 *stoffelijk overschot*): 1 *turf–, steenkolen–*; zegsw. – *is verbrande turf* (Z.-N. *verbrand hout*), tegen iem., die allerlei onderstellingen uitspreekt in zinnen beginnende met *als* (uitgesproken *as*), om het ijdele hiervan te doen gevoelen; *een huis in de – leggen*, verbranden; *voor iets geen vinger in de – steken*, letterlijk niets doen; zie Stoel en Zak; 2 *zijn assche ruste in vrede!*

Asch'bak*, m. –bakken (*onder in de kachel de ijzeren lade, bij een machine de bak, waarin de asch en uitgebrande stoffen worden opgevangen*); **–bakje*,** o. –s (*schoteltje of bakje voor sigaren– of pijpen–*); **–belt*,** v. –en (*asch- of vuilnishoop*; *de plaats voor afval buiten stad of dorp*); **–blond*,** bn. (*lichtblond*); **–dag*,** m. (R.-K. *Aschwoensdag*); **–kruik*,** v. –en; z. Urne; **–kruisje*,** o. –s: *een – gaan halen*; z. Kruisjesdag; **–luik*,** o. –en: *het – in de stookplaats van het schip stond open*; **–regen*,** m. –s (*regen van aschdeeltjes of fijne neervallende asch* [*bij vulkanische uitbarstingen*]); **–staal*,** m. –stalen, vero.; **–vaalt*,** v. –en (*aschbelt*); **–woens'dag*,** m. –en (R.-K. *Kruisjesdag*); ook *Asschewoensdag.*

A'sem, m. –s (*adem*): zegsw. *geen – geven op iets*, niet antwoorden; Z.-N. *het op de – hebben*, kortademig zijn; **–stil,** bn. (*heel stil*).

A'sen, m. mv. (Germ., Noorsche myth. *de goden*); zie Odin, Thor, Balder. (s = z).

Asep'tisch, bn. (*bederf voorkomend of werend*; *zonder smetstof*); verg. Antiseptisch.

As'gard, o. (*verblijfplaats der Asen*).

Asin'nen, v. mv. (*vrouwelijke Asen*); zie o. a. Iduna, Freya.

Asjeblief(t)', als het u bevalt of belieft.

Asmode'us, m. (*naam van den duivel in het boek Tobias*; *duivel der onreinheid*; *onthuller van allerlei verborgenheden*; *verstoorder van het geluk*); ook, *As'modee.*

Aspect', o. –en (Fr.-Eng. [Lat. aspectus]: *aanblik*; *voorkomen*; *uitzicht in de toekomst*).

Asper'ge, v. –s (Fr. [Gr.-Lat. asparagus]: *lelieachtig tuinbouwgewas, ook in het wild*; Lat. asparagus officinalis; *de in de grond verborgen wortelstok*; *de toebereide wortelstokken*): *men eet van de – de uitkomende spruiten van de wortelstok.* (g = zj).

Asper'gebed, o. –bedden (*tuinbed voor asperges*): *geen –den aanleggen*, niet lang vertoeven; **–tang,** v. –en (*tang, om bereide asperges op te scheppen*).

Asperi'ne, v. (van Lat. asper = scherp: *verbinding van azijnzuur met salicylzuur, middel tegen hoofdpijn, koorts enz.*); ook, Aspirine.

As'phalt, o. (Fr. asphalte [Gr.-Lat. asphaltus]: *aardhars, aardpek, jodenlijm*): – *is een delfstof* inz. *uit koolwaterstof bestaande*; **–bestrating,** v. –en; **–eeren*** (*bestraten met asphalt*): *een straat –*; **–papier,** o.; **–vilt,** o. (*papier, vilt, in pek en teerolie gekookt of daardoor getrokken en dan gewalst*).

Asphyxia'tie, v. (*het dooden door het laten inademen van gassen*; *verstikkingsdood*); **–toestel,** o. –len (*toestel om dieren door verstikking te dooden*). (phyx = fiks).

Asphyxie', v. (Gr.-Lat. asphyxia [Gr. sphygmos, pols-, harteklop] = eig. zonder polsslag: *verstikking*; *stilstand van de ademhaling en de polsslag*; *schijndood*); lees *as-fik-sie'.*

Asphyxieeren* (*doen stikken*). (phyx = fiks).

Aspirant', m. –en (Fr. van Lat. aspireeren: *dinger naar, leerling voor een betrekking*); vr. ook **–e**; **–-controleur',** m. –s (O.-L. *ambtenaar, die controleur zal worden*); **–-ingenieur',** m. –s; **–-land'meter,** m. –s.

Aspira'tie, v. –s, –tiën (Lat. aspiratio: *het streven, haken naar iets*; *sterke hang of begeerte*; *inademing*; *het met aanademing uitspreken van een klank*; *streven naar* [*iets hoogers*]): *iemand hooren spreken over zijn –s.*

Aspira'tor, m. (Lat.) aspirato'res, (Ned.) –s (Lat. *luchtzuiger*; *zuigmachine*).

Aspireeren* (Lat. aspirare: *met aanademing uitspreken*; *naar iets dingen*): *naar iets –.*

As'punt, o. –punten (*uiteinde van een as* inz. *pool der aardas*).

Assagaai', assegaai', v. –gaaien (Z.-Afr. *werpspies met ijzeren punt*).

Assainee'ring*, v. (v. Fr. assainer [Lat. sanare = gezond maken]: *verbetering van de gezondheidstoestand*).

Assaut', o. –s (Fr. *schermoefening*; *stormloop*; *aanval*): *de –s staan onder leiding van professeur A. voor sabel en voor floret.*

As'schepoester*, v. (letterl. die in de asch poest = blaast: *het geplaagde meisje uit het sprookje van Moeder de Gans*), fig. [a]) verstooteling, [b]) morsebel; verkl. *–tje*, o.; spreekt. –poes.

Assegaai', v. –en; zie Assagaai.

Assel, m. –s, –en (Z.-N. gew. dennenaald).

Asser'tie, v. –tiën, –s (Lat. assertio: *bewering, verklaring*).

Asserto'risch, bn. (*verzekerend, bevestigend, als zeker aan te nemen*); lees *–to'ries.*

Asses'sor, m. (Lat.) –so'res, (Ned.) –so'ren, –s (Lat. eig. *bijzitter; hij, die den voorzitter de besluiten helpt regelen; wethouder op het platteland, tusschen 1815 en 1851*).
Assignaat', o. –naten (Fr. assignat: *papierengeld der eerste republiek, 1790—1796*).
Assigna'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. assignatio]: *schriftelijke betalingsaanwijzing, onderteekend en gedateerd, waarbij de uitgever v. h. geschrift een bepaalde[n] persoon aanwijst om een ander persoon een som te voldoen*).
Assimila'tie, v. –s (Lat. assimilatio: *gelijkmaking; aanpassing; opneming en verwerking van voedingsstoffen*); nog: (spraakk.) *geheele of gedeeltelijke gelijkwording van medeklinkers*: *regressieve* (terugwerkende) – in: *balling* (uit *banling*), *progressieve* (vooruitwerkende) in: *metterdaad* (uit *met-der-daad*).
Assimileeren* (Fr. [Lat. assimilare]: *gelijkmaken; aanpassen; opnemen en verwerken van voedingsstoffen*); zie Assimilatie.
Assi'sen, In België: *Hof van –*, rechtbank v. gezworenen, die over misdaden oordeelt.
Assisteeren* (Fr. [Lat. assistere]: *bijstaan*).
Assistent', m. –en (Lat. assistens: *helper; toegevoegd persoon, helper b.v. van een hoogleeraar, van een geneesheer*; O.-I. *toeziende en administreerende plantage-employé*; R.-K. *hulppriester, tijdelijk kapelaan*); v. **–e.**
Assistent'-apothe'ker, m. –s (*hulp-apotheker*); vr. –tente-apothekeres', mv. –sen.
Assisten'tie, v. (Fr. assistance: *bijstand*).
Assistent'-resident', m. –en (O.-I. *onderresident op Java*): *Max Havelaar was — van Lebak*, afd. v. d. residentie Bantam.
Associa'tie, v. –s, –tiën (Lat. associatio: *aaneenschakeling, verbinding; vennootschap*; Z.-N. *politieke vereeniging*): *de geest van –*.
Associé', m. –'s (Fr. *vennoot, compagnon*).
Associeeren*, zich (Fr. [Lat. associare]: *zich vereenigen; zich verbinden tot gemeenschappelijke uitoefening van een bedrijf; handelsgenoot of vennoot worden*): *zich – met*.
Assonan'tie, v. –s (Fr. assonance, v. Lat. assonare = bij iets klinken: *gelijkheid van klinker in verschillende woorden; halfrijm*), b.v. *Nu ruischt en fluit het riet; lief en diep*.
Assonee'rend* rijm, o.; z. Assonantie.
Assorteeren* (Fr. assortir [Lat. sortiri = uitzoeken]: *naar soorten bijeen-, uitzoeken; sorteeren; van koopwaren ruim voorzien*).
Assortiment', o. –en (Fr. *voorraad van winkelgoederen, keuze; uitgezochte verzameling van bij elkaar passende dingen*).
Assumeeren* (Lat. assumere: *toevoegen*).
Assum'tie, v. (Lat. assumptio: *aan- of bijneming*; R.-K. feestdag: *Maria-ten-hemelopneming*, 15 Aug.): *recht van –*, van een commissie om zich leden toe te voegen.
Assuradeur', m. –en, –s (Fr. *verzekeraar tegen schade van brand, ongevallen enz.*).
Assurant'; zie Astrant.
Assuran'tie, v. –s, –tiën (Fr. assurance: *verzekering, d. i. verbintenis, aangegaan door eenige maatschappij, om iemand tegen een vaste premie onder bepaalde omstandigheden schadeloos te stellen bij verlies van schip of lading, huis, inboedel, vee, oogst, bij ziekte, ongeval enz.*; afkorting van: *assurantiemaatschappij, –premie*); **–kantoor,** o. –kantoren; **–maatschappij,** v. –en (*maatschappij, die verzekert*); **–polis,** v. –sen (*bewijsstuk, dat men een verzekering gesloten heeft; contract tusschen verzekeraar en verzekerde*); **–premie,** v. –s, –premiën.
Assureeren* (Fr. *verzekeren*: *waarborgen*).
Assuré'lijn, v. –en (typ. *balklijn op kwitanties en wissels*, b.v. ———).
Assy'rië, o. (*oud-koninkrijk in W.-Azië*); **–riër,** m. –s; **–risch,** bn.: *het –e rijk*.
Ast, m. (Z.-N. *eest*).
Astar'te, Phenicische godin der maan, gemalin v. Baäl, ook *Astaroth'* geheeten.
Asta'tisch, bn. (nat. *geen vaste stand hebbende*: *onbestendig, wankelbaar*).
As'ter, v. –s (Gr.-Lat. *ster*; *sterrebloem, samengesteldbloemige plant*): *zee-, herfst–*.
Aste'ria, v. –'s (Lat. [v. aster]: *veelkleurig gesteente, opaal*).
Asterisk', m. –en (Gr.-Lat. asteriscus: *sterretje * als typographisch verwijzingsteeken; een met zulke sterretjes geteekend dagbladartikel*).
Asteroï'den, v. mv. (*kleine planeten*, inz. *tusschen Mars en Jupiter*, pl.m. 600 *in getal*).
Asth'ma, o. (Gr.-Lat. *kortademigheid; aamborstigheid*); **–sigaar,** v. –sigaren (*sigaar, wier rook asthma-benauwdheid voor een poos doet verdwijnen*); **–cigarette,** v. –n; l. *ast'ma*.
Asthma'ticus, m. –ci (Lat. *lijder aan asthma*); **–ma'tisch,** bn., bw. (*aamborstig, benauwd op de borst*): *een – bestje*. (th = t).
Astigmatis'me, o. (Gr. van a = niet + stigma = punt: *afwijking van het oog, waarbij de beelden vervormd zijn*).
Astraal'lichaam, o. (Lat. astralis = op de sterren betrekking hebbend; theosophie: *geestelijk lichaam van een mensch, zijn stoffelijk geheel doordringend*).
Astraal'licht, o. (*sterrenlicht*).
As'trakan, o. (*tot ruig, krullend bont bewerkt vel van pasgeboren lammeren, genoemd naar Astrakan in Z.-Rusland*): *een muts van –*; zie opm. Alpaca.
Astrant', bn., bw. (Fr. assurant: *brutaal, vrijpostig*); ook, inz. Z.-N. Astrantig.
A(d)strin'gens, o. a(d)stringen'tia (Lat. *samentrekkend middel of artsenij*). (g = g).
As'tro..., van Gr.-Lat. astrum = gesternte.
Astrola'bium, o. (Ned.) –s, (Lat.) –bia (Gr.-Lat., eig. de sterren vattend: *hoekmeter in de sterrenkunde en in de landmeetkunde*).
Astrologie', v. (*sterrenwichelarij*): *de – wil uit sterren de toekomst voorspellen*. (g = g).
Astroloog', m. –logen (*sterrenwichelaar*).
Astronomie', v. (*sterrenkunde*): *de – is een wetenschap, de astrologie is bijgeloof*.
Astrono'misch, bn., bw. (*sterrenkundig*): *–e verrekijker; het –e jaar*; zie Jaar 1.
Astronoom', m. –nomen (*sterrenkundige*).
Asty'anax, Gr. letterl. stadbeschermer, zoontje van Hector en Andromache.
As'wenteling, v. –en (*de wenteling van een lichaam om zijn as*, inz. *der aarde om haar as, en wel in 24 uur, van het W. naar het O.*): *de – der aarde 462 m per seconde*.
Asyl', o. –en (Gr.-Lat. asylum: *toevluchtsoord; wijkplaats of vrijplaats voor vervolgden en misdadigers; verpleeghuis voor menschen of dieren*): *een – voor honden; een – voor pestlijders; een – voor dronkaards*; l. *aziel'*.
Asyl'recht, o. (1 *recht, geldig bij het verleenen van asyl; het recht asyl te verleenen*; 2 *het recht van een oorlogsschip om een neutrale haven binnen te vallen, om zich van levensmiddelen of drinkwater te voorzien*): 1 *de Nederlandsche regeering beriep zich op*

het –; 2 *in geval van averij geldt het –*.
Asymmetrie', v. (*onevenredigheid*).
Asymme'trisch, bn. en bw. (*onevenredig*).
Asyn'deton, o. asyndeta (spraakk. *weglating der voegw.* inz. *bij zinsverbinding*); lees *asin'deton*; verg. Polysyndeton.
Atac'tisch, bn. (*onregelmatig*): *–e koortsen.*
A'tap, v. (Mal. *dak*[*bedekking*] inz. *gedroogde alang-alang-* of *nipah-bladeren*); **–palm,** m. –palmen (*water- of moeraspalm*; Lat. nipa fruticans); zie Nipapalm.
Atavis'me, o. **–mus** (Lat. atavus = voorvader: *'t plotseling optreden v. e. kenmerk, dat de voorouders hadden, maar dat in de loop der tijden was verloren gegaan*).
A'tax, m. –en (*taxameter-automobiel*).
Ataxie', v. (Gr. a = niet + taxis = orde: *wanorde; onmacht over bewegingen door ziekten in het centrale zenuwstelsel*).
Atelier', o. –s (Fr. *werklokaal van een kunstenaar, een fotograaf, modiste enz.*).
A tem'po (It. muz. *in de rechte of aangegeven tijdmaat*; *op het goede oogenblik*).
A'terling, m. en v. –en (*ontaard wezen, onverlaat, snoodaard, onmensch*); vr. ook **–e.**
Atheïs'me, o. (*godloochening*).
Atheïst', m. –en (*godloochenaar*).
Athenae'um, o. (Lat.) –naea, (Ned.) –naeën of –s (Gr.-Lat.; in oud-Gr.: *tempel, aan Athene gewijd*; vroeger bij ons: *inrichting van hooger onderwijs*; Z.-N. *inrichting van middelbaar onderwijs, gymnasium en H.B. School samen*); ook: Atheneum. (ae = ee).
Athe'ne, 1 v. (ook Pallas –) de godin der wijsheid, beschermster der Grieksche stad van die naam: de uil was haar gewijd; **2** o. (*hoofdstad van het oude Attica, middelpunt der oud-Grieksche beschaving*; thans: *hoofdplaats van Griekenland*); zie Uil; **Athe'ner,** m. –s; **Atheensch'*,** bn., bw.
Athleet', m. –leten (Gr.-Lat. athleta, v. athlos = strijd: *kampvechter, beroepsworstelaar*; fig. *forsch gebouwd man*); l. *atleet'*.
Athletiek', v. (*worstelkunst*; *verzamelnaam voor allerlei sport*; *krantenrubriek*): *onder – staan de uitslagen van de wedstrijden in: speerwerpen, springen, veldloopen enz.*
Athle'tisch, bn. (*als of van een athleet*; *sterk gebouwd en gespierd*): *een –e gestalte.*
A'tjar, v. (Mal. *ingelegd zuur*); **–bamboe,** v. (*in azijn ingelegde bamboeriet-spruiten*).
At'jeh, o. (aardr. *gouvernement op de N.-punt van Sumatra*, hoofdplaats *Kota Radja*); **–jehsch*,** bn.: *–e peper*; **–jeher,** m. –s.
Atlan'tische Oceaan, m. (aardr. *een der vijf wereldzeeën*).
I. At'las, Gr.-Lat. **1** m. –sen (*een boek met kaarten, met afbeeldingen*): *een kaarten-, planten–*; **2** m. atlanten (myth. *titan, die de aardbol moet torsen*; fig. *dragende mannelijke figuur*; ontl. *de eerste halswervel*; aardr. *naam van gebergten in N.-W. Afrika*).
II. At'las, o. (uit het Arab. *atlas* = glad: *glad satijnen* [ook: *linnen, katoenen*] *stof met eigenaardige glans*); z. Alpaca.
At'las-vlinder, m. –vlinders (*groote vlinder*, o. a. *in China en O.-I.*; Lat. saturnia atlas).
Atmo . . . , van Gr. atmos = rook, damp.
Atmome'ter, m. –s (*verdampingsmeter*).
Atmosfeer', v. atmosferen (Fr. atmosphère [Gr. atmos + sphaira = kring]: *dampkring, hulsel van lucht, die onze aarde tot 300 km hoogte omringt*; fig. *omgeving*; nat. *druk-king van 1.033 kg op de cm²*); **–fe'risch,** bn.: *–e verschijnselen, –e drukking*; *–e neerslag*, d. i. al het water, dat als regen, sneeuw enz. op de aardbodem valt.
Atol', m. of v. atollen (*ringvormig koraaleiland*): *de –len in de Groote Oceaan.*
Atonie', v. (Gr. atonos = niet gespannen: *verslapping der spierspanning*; *lichaamszwakte*).
Atoom', o. atomen (Gr. atomos = ondeelbaar: nat. *stofdeeltje, dat physiek en chemisch ondeelbaar is*; *zonnestofje*; fig. *iets, dat zeer klein is*).
A tort et à travers (Fr. *in het wilde weg, zonder overleg*).
A tout prix (Fr. *tot elke prijs*; *het koste, wat het wil*).
Atrament'steen*, m. en o. –en (Lat. atramentum = inkt: *inktsteen*).
Atri'den, m. mv., afstammelingen van Atreus inz. Agamemnon en Menelaüs, zonen v. Atreus, koning v. Mycene. (eu = ui).
A'trium, o. (Ned.) atriën, (Lat.) atria (Lat. *voorzaal of voorhof eener oud-Rom. woning, eener basiliek*; geneesk. *hartboezem*).
Atrophie', v. (Gr. atrophos [a = niet + trepho = ik voed]: *het uitteren*). (ph = f).
Atropi'ne, v. (*alkaloïde uit doodkruid* [Lat. atropa belladonna], *verdoovingsmiddel*).
Attaché', m. –'s (Fr. *iemand, die aan een gezantschap is toegevoegd*; *leerling-diplomaat*): *hij is – bij ons gezantschap.*
Atta'que, v. –s (Fr. *aanval*; geneesk. *aanval van een ziekte*; *beroerte*).
Attaqueeren* (Fr. *aanvallen, aangrijpen*).
Attent', bn. en bw.; –er, –st (afgeleid v. attentie; *opmerkzaam*; *er op uit om kleine diensten te bewijzen*).
Atten'tie, v. –s (Lat. attentio: *oplettendheid, aandacht*; *kleine beleefdheidsdienst*).
Attest', o. –en (Eng. [Lat. attestari = getuigen]: *schriftelijk of gedrukt getuigenis, getuigschrift*): *een – van een dokter.*
Attesta'tie, v. –tiën, –ties (Lat. attestatio: 1 *getuigschrift*; 2 Prot. *schriftelijk bewijs van lidmaatschap der Herv. of Gereformeerde kerk*): 1 *– de vita*, bewijsschrift v. in-levenzijn; *– de morte*, akte v. overlijden; 2 de kerkeraad geeft een – bij verhuizing, om over te leggen in de nieuwe woonplaats.
Attesteeren* (Fr. [Lat. attestari]: *bevestigen, getuigen, bekrachtigen*).
At'tica, o. (aardr. *landschap in 't O. van Hellas met Athene als hoofdstad*).
At'tila, 1 koning der Hunnen, bijgenaamd de geesel Gods, verslagen door de W.-Goten en Romeinen in 451; † 453 n. C.; **2** m. –'s (*met tressen versierd huzarenbuis*).
At'tisch, bn. ([*als*] *in, uit, van, gelijkende op, behoorende tot, betrekking hebbende op, eigen aan Attica*, inz. *Athene*; *schoon, sierlijk, smaakvol*; *vernuftig, geestig, zinrijk, fijn*); fig. *– zout*, fijne geestigheid.
Attrac'tie, v. –s, –tiën (Lat. attractio: *aantrekkelijkheid*; *aantrekking*[*skracht*]).
Attrapeeren* (Fr. *betrappen*).
Attribueeren* (Fr. [Lat. attribuere]: *toeeigenen*; *toeschrijven*).
Attributief', bn. en bw. (Lat. attributivus: spraakk. *als attribuut dienend*): *een – bn.*; *een bn. – gebruiken.*
Attribuut', o. –buten (Fr. attribut, Lat. attributum: 1 *zinnebeeldig kenteeken*; 2 spraakk. *bijv. bepaling*): 1 *de zeis en de zand-*

looper zijn attributen van de Dood; 2 *in*: de goede koning *is* goede –.

Auba'de, v. –s (Fr. *ochtendbegroeting, ochtendhulde met muziek*): *een – brengen.*

Aubet', v. –ten (Fr. aubette; Z.-N. [*kranten*]*kiosk*); zie Kiosk.

Au courant' (Fr. *in de loop des jaars; tegen de gewone prijs; op de hoogte*).

Auc'tie, v. –tiën en –ties (Lat. auctio: *veiling, openbare verkooping bij opbod,* inz. *van boeken, platen enz.*); lees *ouk'sie.*

Auctiona'ris, m. –sen (Lat. auctionarius: *ondernemer van publieke verkoopingen*). (au = ou).

Au'cuba, v. –'s (*sierstruik met geelgevlekte bladeren en bruine bloesempjes*). (au = ou).

Audiën'tie, v. –s, –tiën (Lat. audientia: *plechtig of officieel gehoor; gehoorverleening; rechtszitting*): *– geven, – verleenen,* nl. door een koning, koningin of minister; *een – aanvragen bij; op – zijn bij; in – ontvangen; op – gaan, een particuliere –.* (au = ou).

Auditeur', m. –s, –en (Fr. *toehoorder; bijzitter in gerechtshoven*); **–militair',** m. auditeuren- en auditeurs-militair (*ambtenaar van het openbaar ministerie,* d. i. *aanklager bij een militair gerechtshof, bij een krijgsraad*); verg. Krijgsauditeur. (au = ou).

Audi'tie, v. –s, –tiën (Lat. auditio: *muziekuitvoering,* inz. *voor genoodigden, waarop zich een minder bekende kunstenaar laat hooren; rechtsgebied v. e. krijgsraad*).

Audito'rium, o. (Lat. *de gezamenl. toehoorders, het gehoor; de gehoorzaal*). (au = ou).

Au'erhaan, m. –hanen; **Au'erhoen,** o. –ders (Lat. tetrao urogallis; *groote hoendersoort, nog levend in de bosschen van Midden-Europa*). (au = ou).

Au'eros, m. –ossen; z. Oeros. (au = ou).

Au fait' (Fr. *ter zake*): *– – zijn,* op de hoogte.

Au fond' (Fr. *in de grond,* d. i. *in het wezen der zaak*).

Au'gias, m. myth. koning v. Elis in de Peloponnesus; **–-stal,** m. (myth. *vervuilde runderstal van koning Augias*; fig. *een onaangenaam, bijna onmogelijk opruimingswerk*); zie Hercules; fig. zegsw. *de – reinigen,* een verwaarloosde boel redderen, misbruiken uitroeien.

Au'gur, m. (Lat.) augu'res; (Ned.) –s, –gu'ren (Lat. *waarzegger uit de vlucht en het geschreeuw der vogels; vogelwichelaar;* o. –Rome: *priester-college, dat voorteekenen verklaarde*).

Augu'ren-lach, m. (fig. *de beteekenisvolle lach van personen, die elkaar kennen als bedriegers*).

Augu'rium, o. (Lat.) –ria, (Ned.) –riën (Lat. *voorteeken, waarzegging uit de vlucht der vogels*).

Augurk', v. –en (Perzisch: *komkommerachtige plant, kleine komkommer*; Lat. cucumis sativus; ook *de vrucht*); **–je,** o. –s. (au = ou).

Augus'tus, eig. de Vermeerderaar: **1** eerste keizer van Rome, 30 v. C.—14 n. C.; z. Octavianus; **2** m. (*de 8e maand, Oogstmaand, geheeten naar den keizer Augustus*).

Au'la, v. (Lat.) aulae, (Ned.) –la's (Lat. *groote gehoorzaal eener universiteit enz.*). (au = ou).

Au'lis, aardr. havenstad in Boeo'tië a. d. Euri'pus, tegenover Euboe'a: verzamelplaats der vloot tegen Troje; z. Iphigenia.

Au porteur' (Fr. handel: *aan toonder*).

Au'rea bul'la, v. (Lat. *gouden bulle*): als afkorting: **A. B.**; zie Bul. (au = ou).

Aureool', v. –olen (Lat. aureola [lux] = gouden [licht]: R.-K. *lichtkrans of stralenkrans om het hoofd van heiligen of martelaren, b.v. op schilderijen*); fig. glans: *een – van roem*; z. Nimbus en Glorie. (au = ou).

Au revoir' (Fr. *tot weerziens*).

Auro'ra, Lat. **1** myth. godin van de dageraad; **2** het morgenrood: *de rozenvingerige –.* (au = ou).

Ausculta'tie, v. –s (Lat. auscultatio: geneesk. *onderzoek door het gehoor b.v. van longen met een stethoscoop*). (au = ou).

Ausculteeren*, Fr. (Lat. auscultare): *iemand –,* de auscultatie op hem toepassen.

A u'so (Lat. handel: *naar wisselgebruik*).

Auspi'cium, o. (Lat.) –cia, (Ned.) –ciën (Lat. oorspr. *voorteeken uit de vlucht der vogels*; later: *voorteeken*): meestal in 't mv.: *onder uw auspiciën,* onder uw leiding, toezicht, bescherming; *met gunstige auspiciën,* met gunstige voorteekenen. (au = ou).

Aus'ter, m. (Lat. *zuidenwind*).

Austraal', bn. (Lat. australis: *zuidelijk*); **–licht,** o. (*zuiderlicht*). (au = ou).

Austra'lië, o. (lett. Zuidland: *het vijfde werelddeel*); – is $^{7}/_{9}$ van Europa (pl.m. 7 *millioen* bewoners) en bestaat uit Nieuw-Holland, de eilanden Tasmanië, Nieuw-Guinea, Nieuw-Zeeland en verder Oceanië. (au = ou).

Austra'liër, m. –s (*bewoner van het vasteland v. Australië*); **–lisch,** bn., bw.: *–e negers.*

Au'taar, o. –taren; ook Outaar; z. Altaar.

Auteur', m. –s (Fr. *schrijver of schrijfster van een boek; het werk van den schrijver of de schrijfster; dader; stichter; aanstichter*).

Auteur'schap, o. (*het auteur-zijn*).

Auteurs'recht, o. –en (*het uitsluitend recht van den maker van eenig werk van letterkunde, wetenschap of kunst of van diens rechtverkrijgende om dit openbaar te maken*); **–wet,** v. (*Ned. wet van 1912, regelende het auteursrecht*).

Authenticiteit', v. (Fr. authenticité: *geloofwaardigheid; echtheid*). (then = ten).

Authentiek', bn. (Gr.-Lat. authenticus: *betrouwbaar, geloofwaardig; echt*): *een –e akte,* in de wettelijke vorm opgemaakt door of ten overstaan van een openbaar ambtenaar, die daartoe bevoegd is ter plaatse, waar zulks is geschied. (au = ou).

I. Aut(o) . . . , van Gr. autos = zelf.

II. Au'to, v. –'s (*voertuig met eigen beweegkracht* inz. *automobiel*): *het stuur der –; een –-bril,* groote stofbril, m. –brillen; uitspr. o'to of ou'to. Samenst.: *–deken,* v. –s; *–garage,* v. –s; *–jas,* v. –sen; *pantser–, zieken–.*

Autobiograaf', m. –grafen (*iemand, die zijn eigen leven beschrijft*). (au = ou).

Autobiographie', v. –ën (*eigen levensbeschrijving*); **–biogra'phisch,** bn., bw.: *e. –geschrift,* bevattend de levensbeschrijving van den schrijver door hem zelf. (au = ou).

Au'tobus, v. –bussen (Fr. 1907 te Parijs uit omnibus automobile ontstaan: *groote auto als omnibus gebruikt; bus* **II**).

Autochroom'plaat, v. –platen (*lichtgevoelige plaat voor kleurenfotographie*). (au = ou).

Autochtho'nen (Gr. chtoon = aarde: eig. *uit de grond zelve geboren,* d. i. *oorspronkelijke bewoners van een land*), mv. ook: Abori'gines; **–chthoon,** bn. (*herkomstig van de oorspronkelijke bewoners van een*

land): *autochthone gebruiken.* (au = ou).
Autoclaaf', **-cla've**, v. -claven (Lat. clavis = sleutel: *zich zelf sluitende pot; toestel voor het steriliseeren van verbandstoffen enz. door middel van waterdamp onder hooge druk*); zie Papiniaansche pot. (au = ou).
Autocraat', m. -craten (*onbeperkt alleenheerscher; eigenmachtig persoon*). (au = ou).
Autocratie', v. (Gr. kratos = macht, kracht: *het autocraat-zijn, de onbeperkte heerschappij*).
Autocra'tisch, bn. en bw. (*eigenmachtig, onbeperkt*). (au = ou).
Auto-da-fe', o. -fé's (Sp. auto de fe [Lat. actus fidei = daad van geloof]: *plechtige afkondiging der uitspraken van de Sp. inquisitie; uitlevering der ketters aan de wereldlijke rechtbank; plechtige terechtstelling van ketters; openlijke verzoening van ketters met de Kerk*). (au = ou).
Au'to-didact, m. -en (Gr. didaktos = geleerd: *iem., die zijn kennis zonder vreemde hulp door zelfstudie heeft verkregen*).
Autogeen', bn.: *-gene metaalbewerking.*
Autograaf', v. -grafen (*eigenhandig schrift; kopieermachine, zelfschrijvend werktuig*); **-graphie'**, v. -ën (*door een autograaf afgedrukt stuk; eigenhandig schrift*); **-gra'phisch**, bn. (*eigenhandig geschreven*). (au = ou).
Autoli'ne, v. (*automobielbenzine*).
Automaat', m. -maten (Gr. auto + maton v. maomai = ik beweeg: *een zich zelf bewegend toestel of menschenbeeld, dat door een ongezien mechanisme in beweging wordt gebracht*; fig. *willoos mensch, ledepop, marionet; iem., die iets machinaal doet*).
Automa'tisch, bn., bw. (*zelf of uit zich zelf werkend, bewegend; werktuiglijk*): *-e beweging bij mensch en dier*, onwillekeurige bewegingen, b.v. bloedsomloop. (au = ou).
Auto'medon, m. **1** myth. wagenmenner van Achilles; **2** koetsier. (au = ou).
Automobiel', v. -en (Lat. mobilis = beweegbaar: *auto, voertuig met eigen beweegkracht; motorwagen, door benzine of electriciteit voortbewogen*); in Z.-N. m.
Automobilist', m. -en (*eigenaar of berijder van een automobiel*); vr. **-e**; **-mobilis'me**, o. (*automobielsport*); **-mobilistisch**, bn., bw.: *de -e vakpers; van een - standpunt.*
Autonomie', v. (*zelfregeering*). (au = ou).
Autonomist', m. -en (*strijder voor, aanhanger van zelfregeering*): *een bekend - de grens over*; **-isch**, bn., bw.: *e. -e beweging.*
Autonoom', -no'misch, bn. (Gr. nomos = wet: *zelfstandig, onafhankelijk, naar eigen wetten*): *een - bestuur.* (au = ou).
Autopsie', v. (Gr. autopsia [opsia = het zien]: *lijkopening, lijkschouwing*). (au = ou).
Autorisa'tie, v. (Fr. *volmacht; machtiging*).
Autoriseeren* (Fr. *machtigen, volmacht geven*): *iem. tot iets -.* (au = ou).
Autoritair', bn. en bw. (Fr. 1 *van een autoriteit*; 2 *eigenmachtig*): 1 *het - gezag*; 2 *- optreden.* (au = ou).
Autoriteit', v. -en (Fr. [Lat. auctoritas]: *gezag; gestelde macht; erkende geloofwaardigheid; getuigenis* b.v. *uit geschriften; man van gezag; overheidspersoon*). (au = ou).
Auto-sugges'tie, v. (*het suggereeren van zich zelf; zich zelf opgedrongen voorstelling, overtuiging*). (gg = gg).
Au'to-taxi, v. -'s (*huur-auto met taxameter*).
Autoty'pe, v. -s (*oorspronkelijke afdruk; cliché*); lees *outotiep'*.
Autotypie', v. -ën (*het etsen op zinken platen; een op zink geëtste afbeelding*).
Au'towiel, o. -en (Eng. autowheel: *los wiel met motor, welke aan het achterwiel van een rijwiel gekoppeld wordt*).
Aval', o. (Fr. oorspr. à valoir: *wisselborgtocht; borgteekening op een wissel*).
Avaleeren* (Fr. *voor een wissel borg blijven*).
Avalan'che, v. -s (Fr. *lawine*).
Avan'ce, Fr. v. -s: *-s doen, maken*, de eerste stappen doen tot verzoening, toenadering enz.; *Z.-N.* spreekt. *op -*, op voorhand; Z.-N. *'t is geen -*, vergeefsche moeite.
Avanceeren* (Fr. *voorwaarts gaan, vorderen; vooruitkomen, voortgaan; promotie maken; bevorderen; voorschieten*): *avanceer wat.*
Avancement', o. (Fr. *bevordering*): *- maken*, in rang opklimmen. (ment = ment).
Avanta'ge, o. -s (Fr. *voordeel; overhand*).
Avant'-scè'ne, v. -s (Fr. *voortooneel, voorgrond; zitplaats bij het voortooneel*).
Avarij', v. -en; meestal **Averij.**
Ave', o. -'s **1** (R.-K. *weesgegroet-gebed*) (e = ee); Z.-N. *een A've Mari'a*, amerijtje; **2** in de Lat. uitdrukking A've Cae'sar, moritu'ri te (l. tee) salu'tant: *Heil, u Keizer, die gaan sterven, groeten u*, groet der gladiatoren in het amphitheater, als ze defileerden voorbij de keizersloge.
Aveel'zaad, o. (*winterraapzaad*; Lat. brassica campestris).
A'vegaar, m. -s en -garen (*groote boor*).
A'veling(e), v. -en (*strook langs de dijk, die voor de stevigheid van de dijk niet bewerkt mocht worden*); vero.
Avenant'; zie Navenant.
Avenu'e, v. -s (Fr. Eng. *toegang; breede laan; breede straat met boomen op zij; breede straat b.v. in Amerikaansche steden*).
A'ver, m. -s (*kind, nakomeling*); vero.: *iemand kennen van - te* (of: *tot*) -, van ouder tot ouder. Volksetymologie: *van haver tot haver*, later: *van haver tot gort.*
A'verechtsch*, bn. (1 *omgekeerd*; 2 *onjuist, verkeerd*): 1 *de -e kant van een stof*, keerzijde; 2 *-e opvattingen, een -e voorstelling van zaken*; **averechts**, bw. (1 *in omgekeerde richting*; 2 *onverstandig, verkeerd*; 3 *anders dan men gehoopt of bedoeld had*): 1 *- te paard zitten*; 2 *hij doet alles -*; 3 *het komt - uit*, verkeerd. Opm. *- verkeerd* is een pleonasme; bn. en bw. eenigszins vero. in N.-N.
Averij', v. -en (Arab. *zeeschade, schade aan schip of lading*); **-grosse**, v. (*gemeenschappelijke schade nl. v. schip en lading*): *- - - is* alle schade uit nood of die opzettelijk is veroorzaakt tot redding van schip en lading.
Avers', m. (Fr. *beeld- of voorzijde van munten en medailles, de zijde met de beeldenaar*); lees *a-vèr*; verg. Revers.
Averui'sche*, v. (Z.-N. *wilde mosterd*).
Averuit', v. (Gr.-Lat. abrotonum: *averoom, citroenkruid*; Lat. artemisia abrotanum).
Averul'le, v. -n (gew. in Z.-N. *meikever*).
Aves'ta, awes'ta, v.; z. Zendavesta.
Aviateur', m. -s (Fr. (*bestuurder van een vliegmachine, vlieger*); vr. *Aviatrice.*
Aviatiek', v. (Fr. aviatique [v. Lat. avis = vogel]: *vliegkunst, luchtvaart*).
Avicultuur', v. (*kunst, om vogels te kweeken; vogelteelt*): *de vereeniging Avicultura.*

Avis', o. (Fr. *bericht*); l. avie'.
Avi'so(jacht), o. aviso's (*jacht, kruiser om op zee berichten over te brengen*). (s = z).
A vis'ta (It. *op zicht, op vertoon*).
A'vond, a'vend, m. –en (1 *de tijd der vallende duisternis, als de dag voorbij is en de nacht nog niet is begonnen*; 2 *de laatste levensjaren van iem., die de gewone levensduur bereikt*): 1 *in de –; des –s; bij –; de – te voren; op de late –; het liep tegen de –; de – valt*; 2 meestal met *leven: op de – van zijn leven*; nog: *te – of morgen*, te eeniger tijd; **–je**, o. –s (*avondpartijtje*): *een gezellig –*.
A'vondbede, v. –beden (*avondgebed*); **–blad**, o. –bladen (*deel van een courant, dat 's avonds uitkomt*); **–dienst**, m. –en (*kerkdienst 's avonds*); **–duister**, o.; **–editie**, v. –s (*avondblad*); **–kerk**, v. (Herv. *godsdienstoefening in de kerk en wel des avonds*); **–klok**, v. **–ken** (*angelus-klok*); **–land**, o. (*het westen*); zie Morgenland; **–maal**, o. (*maal in de avondstond; plechtigheid in de Protestantsche kerk, waarbij de leden der gemeente wijn en brood nuttigen ter herinnering aan het laatste – van Christus en zijn discipelen*): *het – vieren*; Bijbel: *het heilig – des Heeren, het laatste –*, 1 dat Christus op de vooravond van Zijn lijden met Zijn leerlingen gebruikte; 2 schilderij, dit voorstellende: *het – van Leonardo da Vinci* (1452—1516); **–maaltijd**, m., –tijden, beter: **–maal**, o. –malen (*maal, dat 's avonds gebruikt wordt*); **–malen**, zie Soupeeren; **–rood**, o. (*roode gloed bij zonsondergang in het W.*); **–schemer**, m.; **–schemering**, v. –en (*zwak zonlicht na zonsondergang*); **–school**, v. –scholen (*schooltijd des avonds; gebouw, school, waar de leerlingen des avonds onderwijs ontvangen*); **–ster**, v. (*de planeet Venus, aan de W.-hemel, ondergaande kort na de zon*), verg. Morgenster; **–stond**, m. –en (*avonduur*; Z.-N. *avondmaaltijd*); **–vlinder**, m. –s (*vlinder, die in de schemering vliegt*, inz. *sfinx*).
Avontu'ren, avontuurde, h. geavontuurd (*wagen, op 't spel zetten*).
Avonturier', m. –s (eig. *iemand, die op avonturen uitgaat; gelukzoeker*).
Avontuur', o. –turen (o.-Fr. aventure, Lat. adventura: *vreemd lotgeval; zeldzaam geval; zonderlinge gebeurtenis*): *op – uitvaren*, uitzeilen zonder bestemming.
Avontuur'lijk, bn. en bw. (1 *vol avonturen, vreemd, zonderling, gewaagd*; 2 *op avonturen uit, geneigd tot vreemde en zonderlinge plannen*): 1 *een – leven; de –e reis van Bontekoe; een – verhaal*; 2 *–e politiek*.
A vu'e (Fr. *op zicht*): *à vue betaalbaar*; muz. *à vue zingen, spelen*, van het blad.
Axio'ma, o. (Gr.) axiomata, (Ned.) –'s (Gr. *onbewijsbare grondstelling; klaarblijkelijke waarheid*).
Axmin'ster, o. (Eng. *soort van tapijtgoed*).
A'ya sophi'a, v. (Gr. hagia sophia = heilige wijsheid: *moskee in Konstantinopel*, 533—'38 gebouwd door Justinianus ter eere van de H. Wijsheid Gods, sedert de val der stad 1453 moskee; gedicht van Schaepman [1844—1903] uit 1886). (y = j).
Aza'lea, v. –'s (Gr. azaleos = droog, eig. van droogte houdende plant: *tot de heideachtigen behoorende plant*).
Azazel', m. (Bijbel: *booze geest*): *aan – werd de zondenbok toegezonden*.
A'zen 1 aasde, h. geaasd (1 *iets als prooi zoeken*; 2 ongunstig: *gretig verlangen, streven naar*; 3 visscherij: *het slaan van aas aan de haken van de snoeren*; 4 Z.-N. van vogels: *voeren*): 1 *de raven – op lijken*; 2 *– op vorstengunst*; 3 *hengels, geaasd met visch*; 4 Z.-N. *de vogels – hun jongen*.
Aziaat', m. –aten (*bewoner van Azië*).
Azia'tisch, bn., bw. (*als*) *uit, in, van, behoorende tot, eigen aan Azië*).
A'zië, o. (*werelddeel der oude wereld*, pl.m. $4^1/_2$ × Europa, ± 860 millioen bewoners).
I. Azijn', m. (v. Lat. acetum = azijn: *zure vloeistof, azijnzuur, sterk verdund met water*): zegsw. *men vangt meer vliegen met een lepel stroop* (of: *honig*) *dan met een vat –*, men bereikt met vriendelijkheid en zachtheid meer dan met hardheid (Z.-N. *met – vangt men geen vliegen*); Z.-N. *– drinken*, zuur kijken.
II. Azijn', m. –en (*een soort v. eik, steeneik*).
Azijn'aaltje, o. –s (*rond wormpje, levend in azijn*; Lat. anguilula aceti).
Azijn'achtig, bn.; **–flesch***, v. flesschen; **–heffe**, v. (*bezinksel*).
Azijn'hout, o. (*taai, hard hout v. d. steeneik*).
Azijn'stel, o. –len; zie Olie- en –; **–vat**, o.
A'zimuth, o. (Fr.-Sp. uit Arab. samt = de rechte weg: sterrenk. *toppuntshoek; boog v. de horizon, begrepen tusschen de meridiaan van een plaats en een of andere verticaal- of hoogtecirkel*). (th = t); verg. Zenith.
Azol'la, v. (*varenachtig waterkroos: watervarentje*, ook wel *roode kroos* geheeten).
Azotome'ter, m. –meters (*stikstofmeter*).
Azo'tum, o. (Lat. [Gr. azoton = het leven verhinderend]: *stikstof, stikgas*).
Azu'ren, bn. (*azuurkleurig*): *een – veld*, wapenvlak; *de – hemel van Italië*.
Azuur', o. (Perzisch-Arab. *hemelsblauwe kleur, lazuur; hemelgewelf*); **–steen***, m. (*steensoort, waaruit een donkerblauwe verfstof bereid wordt en waarvan het fijngewreven poeder, als poetsmiddel van koper enz. dient*).

B.

B. – 1 It. *Bas'so* (muziek); 2 Lat. *Bea'tus* (m.) of *Bea'ta* (vr.), de zalige.
Bar., Bares – *Baron, Barones*.
1. B. B. – *Binnenlandsch Bestuur* (O.-I.); **2. B. b.** – Lat. *Be'ne, be'ne*, zeer goed.
b. b. h. h. – *bezigheden buitenshuis hebbende*.
B. en W. – *Burgemeester en Wethouders*.
b. i. – *Bouwkundig Ingenieur*.
Bibl. – *Bi'blia*, de Bijbel, de H. Schrift.
B. L. – Lat. *Bene'vole Lec'tor*, welwillende lezer; lees *beneévoleé*.
blz., bladz. – *bladzijde*.
B. M. – Lat. *Bea'tae Memo'riae*, zaliger gedachtenis; zie **z. g.** (ae = ee).
Br. of **Bto.** – It. *Bruto*.
Burg. – 1 *Burgemeester*; 2 *burgerlijk*.
B. V. – 1 Lat. *Bea'ta Vir'go*, Zalige Maagd; 2 *Buitenlandsche Vijand* (O.-I.).

B.v. of **Bijv.** – *bijvoorbeeld.*
B. v. N. O. – *Bond van Nederl. onderwijzers.*
B. W. – *Burgerlijk Wetboek.*
B. W. B. – *Belgische Wielrijdersbond.*
b. z. j. – *bevordering zonder jaarwedde.*
b. z. k. – *bevordering zonder kosten.*

B., v. –'s (1 als klank: *eerste der medeklinkers*; 2 als teeken: *tweede teeken van het A. B. C.*; 3 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *de – behoort tot de lipletters*; 2 *een groote –*; 3 *het zal nog lang duren, eer de – af is*; nog: muz. de naam v. d. zevende toon, *si* genoemd.

Ba, bah 1 tw. (*foei*), uitroep van *afkeer*; *hij zei boe noch –*, niets; **2** o.: *een krachtig –.*

Baad'je, o. –s (Mal. *kleedingstuk met mouwen* [*voor mannen*] in O.-I. Badjoe; *engsluitend bovenkleedingstuk van zeelui enz.*): zegsw. *op zijn – krijgen*, slaag krijgen, *iem. op zijn – komen* (of: *geven*), slaag geven, ook fig.

Baaf'mis, v.; zie Bamis.

I. Baai, v., Z.-N. m. (soorten) –en (*wollen weefsel*; *een soort van flanel*, Z.-N. *baaien borstrok*): *ondergoed van roode –.*

II. Baai, v. –en (*inham van de zee in het land, dikwijls van binnen breeder dan aan de opening*; *zeeboezem*): de – v. Chesapeake.

III. Baai, v. (*wijn*): *roode –.*

IV. Baai, v. (*fijn gesneden tabaksoort*): *fijne heeren–*, naar Bahia in Brazilië of de Chesapeakebaai, waaraan Maryland ligt.

Baai'en, bn. (*van baai*): *een – borstrok.*

Baai'erd, m. (*chaos, vormlooze mengelklomp*; fig. *verwarring, warboel*).

Baai'tabak, v.; zie Baai **IV.**

Baai'vangen (*vlug en zwierig schaatsenrijden*); alleen in de onbepaalde wijs.

Baai'vanger*, m. –s (*schanslooper*; *ruw matroos*; *zwierbol*; *vlug en zwierig schaatsenrijder*; *ophakker*; *haantje de voorste, durfal*).

Baak, v. baken (scheepst. *elk vast merk tot aanwijzing van het vaarwater als: kustlichten, torens, palen, tonnen*; wat. en krijgsw. *staak of paal met vlaggetje of mandje tot aanduiding van een richting*; Z.-N. *paal om land af te bakenen*); zie Vraagbaak.

Baak'geld, o. –en; z. Bakengeld enz.

Baal, v. balen (*een met koopwaar gevulde, dichtgenaaide zak van grof linnen, jute enz.*; *de hoeveelheid, die er in een – gaat*; *papiermaat nl. 10 riem, 200 boek van 24 of 25 vel*): *een – koffie, een – rijst*; **–'goed,** o. (Z.-N. *jute*); **–'katoen,** o. (Z.-N. *grof ongebleekt katoen*).

Ba'äl, m. (eig. *heer*: *afgod* [*der Phenicièrs en Babyloniërs*]), ook: **Bal, Bel, Bel'us; –dienst,** m. (*afgodendienst*); **–sdienaar,** m. –s, –naren (fig. *wereldling*); **–spriester,** m. –s (*priester van Baäl*; *afgodendienaar*; *ontrouwe leeraar*).

Baan, v. banen (1 in N.-Ned. gew., vero. of in zegsw., in Z.-N. gewoon: *aangelegde weg*; 2 *gladgemaakte uitgestrektheid van zekere lengte en breedte op het ijs en de sneeuw*; 3 *terrein voor wedstrijden*; 4 *weg, waarlangs ballen, knikkers worden voortgeworpen*; 5 *werkplaats van een touwslager*; 6 *lijn, beschreven door een hemellichaam, projectiel enz.*; 7 *een strook van een stof in volle breedte*; 8 *vlak of vlak gemaakte strook grond om wild, gevogelte te vangen*): 1 *de Bilser –* (bij Maastricht); zegsw. *ruim – maken*, alles uit de weg ruimen; *het katje van de –*, de leider, haantje de voorste; *– breken*, [a]) een weg, een doortocht maken, [b]) fig. nieuwe wegen openen, waarlangs het onderzoek of de studie kan gaan; Z.-N. *over de – kunnen met*, overweg kunnen met; 2 *de jongens hebben een – in de sneeuw gemaakt*; *een sullebaantje*; 3 *de banen van de Amsterdamsche tennisclub*; 4 *kegel–*; 5 *de lijn–*; 6 *de – der aarde, van een kogel*; 7 *een nieuwe – in een rok zetten*; 8 *vinken–*; *er valt een vink op de –*; nog: *van de – knikkeren*, [a]) (knikkerspel) iem. afspelen, [b]) fig. een tegenstander uit de weg dringen; *op de lange – schuiven*, onbepaald of voor lange tijd uitstellen; z. Baantje.

Baan'breker, m. –s (*iem., die de weg ergens door heen baant*; fig. *wegbereider*): *Pestalozzi* (1746–1827), *de – der aanschouwelijke leermethode.*

Baan'derheer*, m. –heeren (eig. *banierheer*, Fr. *baron*: *edelman* die het recht had onder eigen banier zijn mannen aan te voeren).

Baanderol', v. –rollen; z. Banderol.

Baan'rots, m. –rotsen (vroeger in Vlaanderen en Brabant: *baanderheer, baron*).

Baan'schuiver, m. –s (*houten*] *raam onder een electrische tram, om voorwerpen of menschen op zij te schuiven*).

Baan'strooper*, m. –s (Z.-N. *straatroover*).

Baan'tje, o. –s (*gemakkelijk postje, betrekking*): ir. *'t is me een –, een lekker –*, in toepassing op onaangename werkzaamheden.

Baan'tjesjager, m. –s (*iem., die moeite doet om* [*voordeelige*] *baantjes te krijgen*).

Baan'vak, o. **–vakken** (*deel van een spoor- of trambaan tusschen twee bepaalde punten*).

Baan'veger, m. –s (*iemand, die een baan maakt op het ijs en ze schoonveegt, die rails van een tram schoonmaakt*).

Baan'wachter, m. –wachters (*wachter op een deel der spoorbaan, sluiter van hekken enz.*); **–wachtster,** v. –s.

I. Baar, v. baren (lit. t. inz. in het mv. *golf*): *de zilte baren.*

II. Baar, v. baren (*staaf van gegoten* [*kostbaar*] *metaal* inz. *van goud of zilver*; in de wapenkunde: *zilveren band, die uit de linkerbovenhoek naar de rechterbenedenhoek van het schild loopt en een derde deel daarvan moet beslaan*): *zilver aan baren.*

Baar spe'len, soort van krijgertjespelen.

III. Baar, v. baren (1 *draagbaar, berrie*; 2 *lijkbaar*; 3 Z.-N. *katafalk*): 1 *de meubels op een – wegdragen*; 2 *Christus raakte de – aan*, Lukas 7 : 14; 3 Z.-N. *op Allerzielen staat de – in de kerk voor alle overleden geloovigen.*

IV. Baar*, m. baren (*onbevaren matroos*; *groentje, nieuweling*); z. Orang-baroe; ieder, die voor het eerst in Indië komt en met de daar gevolgde levenswijs onbekend is.

V. Baar, bn. (1 *naakt, bloot* vero.; 2 van booze geesten, spoken: *zonder vermomming*): 1 *ba(a)rvoets*; 2 *de bare duivel*; nog: *– geld*, klinkende munt; *bare onzin*, klinkklare; *de bare zee*, de volle zee, de ruwe, dreigende zee.

Baarblij'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*klaarblijkelijk*): *–e hulp*; vero.

Baard, m. –en (1 *de haren op kin en wangen bij den man*; 2 *van dieren: baardachtig aanhangsel als tastorganen fungeerend of als hechtdraden*; van korenaren: *puntige uitsteeksels*; 3 *deel van de sleutel, dat in het slot ronddraait*; 4 van de walvisch: *hoornplaten aan het verhemelte*): 1 *de kin–, een*

bakke– (op de wang), *een ring–*; zie ald.; *zijn – laten staan*; zegsw. *spelen om 's keizers –*, om niets; *de – in de keel hebben*, de stem (van den knaap) is aan 't breken, gaat zwaar worden; zie Afdoen; 2 *de –en van visschen, oesters*; 3 *de – van een sleutel*; 4 *de – van de Groenlandsche walvisch.*

Baar'deloos*, bn. (*zonder baard*; *jong, onmondig*): *–looze knapen.*

Baard'brandertje, o. –s (Z.-N. *neuswarmertje*).

Baard'gier, m. –en (*lammergier*; zie ald.).

Baard'gras, o. (*een soort van pluimgras*; Lat. andropogon halepensis).

Baar'dig, bn.; –er, –st (*met een zware baard*): *een –e veldwachter.*

Baard'mannetje, o. –s (*baardmees, rietvogeltje*; Lat. panurus b. biarmicus).

Baard'scheerder, Baard'schrapper, m. –s (kleinachtend in N.-N. *barbier*); *Baardscheerder* is in Z.-N. niet kleinachtend.

Baard'zwijn, o. –en (*wild zwijn met lange haren op de snuit op Borneo*; Lat. sus barbatus).

Baar'kleed*, o. –en (*kleed over de baar* **III**, 2).

Baar'lijk, bn. (*zich vertoonend in zijn ware gestalte*, meestal verbonden met *duivel* enz.): *de –e duivel*; zie Baar **V.**

Baar'mis, v. –missen (Z.-N. *zielmis*).

Baars (dierk. *stekelvinnige zoetwatervisch, groenachtig met roode vinnen*; Lat. perca fluviatilis), **1** (voorwerpsn.), m. baarzen; **2** (stofn.), v.: *hou je van versche –?*

Baarsch*, bn. en bw. (O.-I. *als van een baar*): *een – voorkomen*; *zich – gedragen.*

Baas, m. bazen (1 *hoofd van het huisgezin*; Z.-N. *waard*; 2 aanspreekvorm; 3 *iemand, die met knechts onder zich een ambacht uitoefent*; 4 *opzichter v. e. aannemer*; 5 *een bol, kraan*): 1 bij boeren en kleine luiden: *is de – thuis?* 2 *hola, –!* 3 *de timmermansknecht werd eindelijk ook –*; 4 *de aannemers met hun bazen*; 5 *hij is een – in het rekenen*; *een – van een...*, een groote, voorname in zijn soort; zegsw. (*altijd*) *– boven –*, ieder heeft zijn meerdere; *den – spelen*, heerschen; *de vrouw is er de –*, deelt de lakens uit; *ik ben mijn eigen –*, geheel onafhankelijk; *hij is mij de – (af)*, overtreft mij.

Baat, v. baten (*nut, voordeel, winst*): *dat zal baten geven*; *ten bate van*; *alle baten en lasten*; zegsw. *alle baten* (of: *baatjes*) *helpen*, vele kleintjes maken een groot.

Baat'zucht, v. (*zucht tot eigen voordeel*; *inhalige eigenbaat*): *schaamtelooze –.*

Baatzuch'tig, bn., bw.; –er, –st (*uit baatzucht, inhalig*); **–heid,** v. (*baatzucht*).

Bab'baard, m. –s, –en (Z.-N. *kwijlend kind*).

Bab'be, v. –n (*slabbetje, kwijldoekje*).

Bab'bel* 1 m. en v. –s (*iem., die graag snapt*); **2** m. (Z.-N. *babbelarij*): N.-N. *veel –s hebben*, praatjes.

Bab'belaar*, m. –s (*babbel* **1**; *stroopballetje*); **–achtig,** bn. (*praatziek*); **–larij',** v. –en (*voortdurend gebabbel*; ongunstig: *kwaadsprekerij*): *kleinsteedsche –.*

Bab'belen, babbelde, h. gebabbeld (1 *telkens praten*; *veel onnoodig praten over onbeduidende dingen*; 2 *kwaadspreken*; 3 *kouten, keuvelen*): 1 *wat zijn die vrouwen weer aan 't –*; *dat kind begint reeds aardig te –*; 2 *over zijn vertrek werd heel wat gebabbeld*; 3 *ik kom van avond wat –.*

Babbelguig'je, o. –guigjes (*malle grimas, ijdele klap*; fig. *uitvlucht, voorwendsel*).

Bab'belkous*, v., m. –kousen (*praatzieke vrouw, snapster*; *snapper*); **–ut'(te),** v. (Z.-N. *babbelaar*); **–water,** o. (Z.-N. *spraakwater, jenever*); **–ziek,** bn. (*erg tot snappen geneigd*); **–zucht,** v.

Ba'bel, o. (*hoofdstad van Babylonië*): zegsw. *zoo hoog als de toren van –*, Genesis 11; **–sch***, bn. (*Babylonisch*; z. ald.).

Ba'bi, m. –'s (O.-I. *zwijn*[*evleesch*]; *dikzak*).

Babijn', v. –en (*garenklos*); ook, Bobijn.

Babij'nen, babijnde, h. gebabijnd (*het garen op klossen winden*); ook, Bobijnen.

Babiroe'sa, m. –'s (Mal. *hertzwijn*). (s = z).

Ba'boe, v. –'s (O.-I. *kindermeid*).

Babok'*, m. babokken (*lomperd, domoor*).

Babou'ches, v. mv. (Fr. *Turksche kamermuilen*); ook, *Baboesies*; z. Pampoesjes.

Baby, m. en v. –'s (Eng. *kindje, kleintje*).

Ba'bylon, o.; zie Babel.

Babylo'nisch, bn. ([*als*] *in, uit, van, eigen aan, betrekking hebbende op, behoorende tot Babel of Babylonië*): *de –e gevangenschap*, 586—536 v. C.; z. Spraakverwarring.

Baccalau'reus, m. –reï (Lat. bacca laurea = laurier: eig. *gelauwerde*; *iem. met de laagste van de vier academische graden*: *baccalaureus, licentiaat, magister, doctor*); l. *e-us.*

Baccarat', o. (Fr. *kaartspel, waarbij een der spelers de bank houdt*; *fijn kristal*, naar de Fr. stad van die naam); l. *ba-ka-ra'.*

Bacchanaal', o. bacchanalen (Lat. bacchanal: eig. *feest ter eere van Bacchus*; *woest drinkgelag*), ook in het mv. Bacchana'liën.

Bacchant', v. Lat. bacchari = het Bacchusfeest vieren, **1** m. –en (*Bacchuspriester, deelnemer aan de Bacchusdienst*; *wijnzuiper*); **2 –e,** v. –n (*opgewonden, in geestvervoering zijnde priesteres van Bacchus*; *schaamtelooze, dronken vrouw*).

Ba'che, v. –n (Fr.; Z.-N. *dekkleed*). (che = sj).

Bac'chus, Lat.-Gr. myth., de god van de wijn, zoon v. Zeus; lees *Ba'-chus.*

Bach'ten, bw. en vz. (Z.-N. *achter*).

Bacil', m. –len (Lat. bacillum = staafje: *staafvormige bacterie*); lees *ba-sil'.*

Bacon, o. (Eng. *spek*): *handel in –.*

Ba'cove, v. –n (*pisang of banaan in W.-I.*).

Bacte'riën, v. mv. (Gr. bakterion = staafje: *bacillen, algemeene naam voor splijtzwammen, microscopische, eencellige organismen*).

Bacteriologie', v. (*leer der bacteriën*); **–lo'gisch,** bn., bw. (*de bacteriologie betreffende*): *een – onderzoek*; **–loog',** m. –logen (*geleerde, die de bacteriën bestudeert*). (g = g).

Bacteriophaag', m. –phagen (Gr. letterl. bacteriën-eter: *levende stof, die bacteriën doodt*).

I Bad, o. baden (1 *vloeistof* inz. *water, waarin men het lichaam of een deel er van dompelt en laat verblijven*; 2 *de indompeling*; 3 *geneeskrachtige bronwateren, waarin men baadt of die men drinkt*; 4 scheik. *zelfstandigheid of oplossing, waarin men een lichaam dompelt*; 5 *badkuip*; 6 *badplaats*, germ.): 1 *een verfrisschend –*; fig. *iemand een koud – geven*, hem ontgoochelen; 2 *een – nemen*; 3 *de baden te Aken*; 4 *iets dompelen in een – van kwik*; 5 *een zinken –*; 6 *het – Scheveningen.*

II Bad, o. (gew. in Z.-N. *opslagplaats v. hout*).

Ba'dak, m. –s (O.-I. *neushoorn*).

Bad'ding, m. –s; zie Batting.

Bad'dokter, m. –s (*dokter voor badgasten*).

Ba'den, baadde, h. gebaad (*een bad nemen*):

in tranen –, in zijn bloed –, veel tranen, bloed verliezen; *zich in weelde –*, weelderig leven.

Bad'gast*, m. en v. –gasten (*iem., die op een badplaats een kuur doet*; bij uitbr. *bezoeker eener badplaats*); **–huis,** o. –huizen (*badinrichting*).

Badina'ge, v. (Fr. *kortswijl, scherts*): zegsw. – *à part*, alle gekheid op een stokje.

Badi'ne, v. –s (Fr. *buigzaam wandelstokje*).

Badineeren* (Fr. *kortswijlen, schertsen*).

Bad'inrichting, v. –en (*inrichting, waar gelegenheid is een bad te nemen*).

Ba'djakker, m. –s; zie Patjakker.

Ba'djing, m. –s (O.-I. *eekhoorn*).

Ba'djoe, v. –s (O.-I. *baadje, buis, jurkje*).

Bad'kachel, v. –s (*geiser*); **–kamer,** v. –s (*vertrekje met alles, wat men noodig heeft voor een bad*); **–knecht,** m. –s (*knecht, die in een badinrichting, op de badplaats bij het baden behulpzaam is*); **–koetsje,** o. –s (*koetsje, waarmee men de badgast in of uit zee rijdt*); **–kostuum,** o. –s; **–kuip,** v. –en; **–kuur,** v. –kuren (*kuur op een badplaats gedaan*); **–meester,** m. –s (*man, belast met het oppertoezicht in een badinrichting*); **–plaats,** v. –en (*plaats, waar men baadt, waar gelegenheid is een bad te nemen; stad of dorp met zeebaden*, b.v. Scheveningen; *met geneeskrachtige wateren*, b.v. Ems; *waar men een luchtkuur doet enz.*); **–seizoen,** o. –en (*tijd van het jaar, aangewezen voor het doen eener badkuur, aan zee* inz. *de zomertijd*); **–stoel,** m. –en (*rieten strandstoel*); **–vrouw,** v. –en (*vrouw, die in een badhuis of op een badplaats dames bij het baden behulpzaam is*); **–water,** o. (*water, dat voor een bad dient*); zegsw. *met het – het kind weggooien*, in zijn ijver om het verkeerde aan te toonen of op te ruimen, de geheele zaak afkeuren of bederven; **–zeep,** v. (soorten) –en (*poreuze, lichte zeep*).

Baf, m. in bet. 1 –fen (Z.-N. [*kaak*]*slag; eten*); **–fen,** bafte, h. gebaft (*slaan; veel eten*).

Baga'ge, v. (Fr. *reisgoed: koffers, kisten enz.; legertros*); **–bureau,** o. –'s (*kantoor voor aangifte van het reisgoed*); **–drager,** m. –s (*toestel aan rijwiel of auto, waarop bagage kan bevestigd worden*); **–net,** o. –netten (*net i. e. spoorwegcoupé om handbagage in te leggen*); **–reçu,** o. –'s (*bewijs, dat men op spoorwegen enz. ontvangt bij het afgeven der bagage en waartegen op de plaats der bestemming de bagage wordt ingewisseld*); **–trein,** m. –en (*de voertuigen, door een troep te velde meegenomen*); **–wagen,** m. –s (*wagen voor reisgoed; goederenwagen*).

Baget', v. –ten (Fr. baguette: Z.-N. *roede*).

Bagatel', v. en o. –len (Fr. bagatelle, It. bagatella: *kleinigheid; iets van weinig waarde, van geringe beteekenis*): *voor de minste –*.

Bag'gelaar*, 1 m. –s (*veenarbeider, maker van baggerturf*); **2** (voorwerpsn.), m. –s; (stofn.), v. (*platte, zware, inktzwarte turf*): *– komt o. a. uit de venen bij Blokzijl*.

Bag'ger, v. (*modder; slijk*); **–bak,** m. –ken (*een der scheppers van een –machine*); **–beugel,** m. –s (veen: *ijzeren beugel of ring, van voren van een verbreede schraapplaat en van onderen van een net voorzien*); ook: **–dregge,** v. –n.

Bag'geren, baggerde, h. gebaggerd (*slijk, modder uithalen* òf *met een baggerbeugel* òf *met de baggermolen*): *door de modder –*, waden; **–machine,** v. –s (*machine om bagger op te halen, kanalen uit te diepen*); **–man,** m. –lieden en –lui (*man, die baggert*); **–molen,** m. –s (*een soort baggermachine, moddermolen*); **–net,** o. –netten (*net aan de baggerbeugel*); **–turf,** v. (*baggelaar* **2**).

Bagijn', v. –en; zie Begijn enz.

Ba'gno, o. (It. eig. *bad*: *gevangenis voor galeislaven; galeistraf*); l. *ban'-joo*.

Ba'hoe; zie Bouw **II.**

Bahut', m. –s (Fr. *antieke kast, kist*); l. *bahu'*.

Baignoi're, v. –s (Fr. eig. *badkuip*: *parterre-loge in een theater*).

Baing, bw. (Z.-Afr. *erg, zeer veel*): *– mooi*.

Bai'ram(feest), o. –en (eig. *het feest, waarop lammeren geofferd worden*; *Turksch feest van drie dagen, na de Ramadan*).

Bais'se, o. (Fr. *daling van de prijs eener koopwaar of van effecten*); zie *à la –*.

Baissier', m. –s (Fr. *iemand, die op koersdaling speculeert*).

Bajade're, v. –s of –n (Fr. bayadère, Port. bailadeir, z. ballerina: *Indische danseres of zangeres, tot het middel afhangend, uit gitten bestaand damessieraad*).

Ba'jes, v. (Barg. uit Hebr. bait = huis: *gevangenis* inz. met *groot*): *hij zit in de groot –*; ook, Ba'jis.

Bajonet', v. –ten (mil. *geweersabel, -dolk; stootwapen aan de loop van een geweer*, misschien naar de stad Bayonne): *een compagnie van 250 –ten*, man; *–ten af*, commando, fig. eindigen met iets; *op bloote –ten*, op bloote voeten; **–aanval,** m. –len; **–scheede*,** v. –n; **–schermen,** o. (*oefening in 't gebruik der bajonet*); **–sluiting,** v.: *de – bij een vulpen*; **–steek,** m. –steken.

I. Bak, m. –ken (*baksel; baksteen*; Z.-N. *het bakken*).

II. Bak, m. –ken (1 *kist* inz. *vierkant, met of zonder deksel*; 2 bij uitbr. *naam van allerlei voorwerpen in vorm hierop gelijkende, gebruikt voor allerlei doeleinden*; 3 *gemetselde bewaarplaats van water*; 4 tuinb. *getimmerte, met glas bedekt om planten in te kweeken*; 5 scheepst. [*houten*] *balie, waarin de spijs voor de schepelingen, die met elkaar eten, wordt gehaald*; 6 *schepelingen, 16–20, die met elkaar samen aan een bak eten*; 7 *gevangenis*; 8 vroeger: *plaatsen op de begane grond in de schouwburg, parterre*; 9 *poets, grap*; 10 Z.-N. *borrel*, $^1/_8$ *l*; 11 *bakspel*): 1 *–ken voor rijst*; 2 *asch–, vuilnis–*; 3 *regen–*; 4 *in de warme – zaaien*; 5 *aan de – eten*; z. Zeuntje; 6 *de matrozen zijn verdeeld in zoogenaamde –ken*; 7 *de – ingaan*; 8 *engelen–*; 9 *wat een –!* 10 *een –(ske) drinken*; 11 *bezig met –*; nog: Z.-N. *zaad in 't bakske*, eten; zie ook Bakje; **–barometer,** m. –s (nat. *barometer*, nl. *een buis van Torricelli in een kwikbak*); **–beest,** o. –en (*lomp, zwaar voorwerp*; Z.-N. *dronkaard, zwijn*): *een – v. e. wagen, tafel enz.*; **–boord,** o. (*linkerboord, linkerzijde v. h. vaartuig, als men van het roer naar de voorsteven ziet*): *iem. van – naar stuurboord zenden*, van het kastje naar de muur.

Ba'kelen, de zon bakelde, h. gebakeld (Z.-N. *branden*).

Ba'ken, o. –s (*merkteeken, het vaarwater aangevend, ton, paal*), z. Baak; spreekw. *Een schip* (of: *een wrak*) *op strand, een – in zee!* men leert zich in acht nemen, door het ongeluk van anderen te zien; *vuur aan wal, altijd geen –*, schijn bedriegt;

de baken(s) zijn verzet, de toestand is veranderd; z. ook Tij; **–geld,** o. –en (*geld, door binnenkomende of uitgaande schepen betaald voor het onderhoud der bakens*); **–meester,** m. –s (*opzichter der bakens*).

Ba'kenen, bakende, h. gebakend (*bakens leggen of stellen*); z. Af-, Uitbakenen.

Ba'ker, v. –s (eig. *bakermoeder: verzorgster van een pasgeboren kind en de kraamvrouw*); **–en,** bakerde, h. gebakerd (1 eig. *warm houden, koesteren* inz. *een pasgeboren kind verzorgen*; 2 *baker zijn*): 1 *een zuigeling –*; zegsw. *heet, haastig gebakerd zijn*, driftig, voortvarend zijn; 2 *uit – gaan*; **–mat,** v. –matten (*langwerpige lage mand, ook wel houten bak, of lage biezen stoel met hooge rug, [voor het vuur staande] zitplaats voor de baker, als zij het op haar schoot liggende kind verzorgde*; fig. *het land, waar men opgegroeid is; plaats van wording of oorsprong*): zegsw. *van de – af*, sinds de vroegste jeugd; **–praat,** m.; **–praatje,** o. –s (fig. *beuzelpraat*; ook, *achterklap*); **–rijm,** o. –rijmen (*rijmpje, dat door bakers aan kinderen wordt voorgezongen*): *Ned. Baker- en Kinderrijmen*; **–schelling,** m. –en (*fooi voor de baker, oud-zilverstukje van ƒ 0,30*); vero.; **–speld,** v. –en (*zeer groote speld*); **–sprookje,** o. –s (*sprookje, zooals door bakers aan kinderen wordt verteld; kinderachtig vertelsel*).

Bak'fiets, v. –en (*fiets met bak, bestelwagentje in dienst van banketbakkers enz.*).

I. Bak'huis, o. –huizen (*bakkes*).

II. Bak'huis, o. –huizen (Z.-N. *bakkeet*).

Bak'je, o. –s (1 *schoteltje*; 2 *kopje* [*koffie*]; 3 stud. *rijtuig*): 1 *een – onder een bloempot*; 2 *een – koffie*; 3 *een – nemen*.

Bak'kebaard, m. –baarden (*baard op of langs de bakken of wangen*); **–baardje,** o. –s.

Bak'keet, v. –keten (*gebouwtje, waar gebakken wordt, oven*).

Bakkelei'en, bakkeleide, h. gebakkeleid (oorspr. Sanskriet-Mal. woord: *vechten, plukharen*): *aan 't – raken*, gmz.

I. Bak'ken, bakte, h. gebakken (1, 2, 3, 4), i. gebakt (5), (1 *beslag, deeg verhitten tot het gaar en eetbaar is en tevens een korst krijgt*; 2 van andere levensmiddelen inz. v. visch: *ze boven het vuur met boter, olie enz. toebereiden*; 3 *door sterke verhitting uit klei gevormde voorwerpen hard maken*; 4 *hard vriezen*; 5 stud. *zakken*): 1 *een taart –*; zie Poets; 2 *gebakken tong; aardappelen –*; 3 *potten –*; 4 *het zal vannacht aardig –*; 5 *hij is weer gebakt*.

II. Bak'ken, bakte, h. gebakt (*op 't verkeerbord spelen*); zie Triktrakken.

Bak'ker, m. –s (*iemand, die bakt* inz., *die zijn beroep maakt van brood, ook koek, beschuit, te bakken en te verkoopen*).

Bakker-an'-zijn: zegsw. *hij is –*, [a]) hij is gesnapt, hij heeft proces-verbaal, [b]) hij of zij is in het ongeluk, is er bij.

Bakkerij', v. –en (*werkplaats; winkelhuis en werkplaats van den bakker*).

Bakkerin', v. –rinnen (*bakkersvrouw*).

Bak'kersbedrijf, o.; **–beenen*,** o. mv.; z. X-beenen; **–bond,** m. –en; **–gast,** m. –en Z.-N. = N.-N. **–gezel,** m. –len of **–knecht,** m. –s; **–nering,** v. –en (*–bedrijf*); **–oven,** m. –s; **–wagen,** m. –s (*wagentje tot het bestellen van brood*); **–winkel,** m. –s.

Bak'kes, o. –en (*aangezicht*): *een lief –*; zegsw. *iem. op zijn – geven*, afranselen; gmz.

Bak'lamp, v. (*ouderwetsche olielamp*): *de voet is door een bakje omgeven*.

Bak'pan, v. –pannen (*pan, om iets in te bakken*); **–poeder,** o. (*gistsurrogaat*).

Bak'spel, o. –len (*verkeerspel, triktrakspel*).

Bak'steen*, m. –en (*gebakken steen*): *zwaar als een –*, zeer zwaar; *het regent –en*, zeer hard; *hij zonk* (*zakte* fig.) *als een –*.

Bak(s)'tafel, v. –s (*tafel, voor elke bak* (bet. 6) *opgehangen in het tusschendek aan haken*).

Bak'te, v. –n (Z.-N. *baksel; hoeveelheid meel, die in eens gebakken wordt*); Z.-N. *een flauwe –*, iets zonder belang.

Bak'visch*, v. –vissen (*kleine visch om te bakken*; fig. *meisje tusschen 14 en 17*); **–je,** o. –s.

Bak'zeilhalen, haalde bakzeil, h. bakzeilgehaald (scheepst. *de zeilen tegenhalen, zoodat de wind er van voren inkomt, waardoor het schip achteruitgaat*; fig. *achteruitkrabben*): *toen ik hem eens goed de waarheid zei, haalde hij bakzeil*.

Bak'zeuntje, o. –s; zie Zeuntje.

I. Bal, m. ballen (1 *kleine bol*, bij verschillende spelen in gebruik; 2 *naam van min of meer bolvormige voorwerpen*; 3 Z.-N. *frank*): 1 *een gomelastieken –*; *met de – spelen*; *de – misslaan*, fig. zich vergissen; *elkander de – toewerpen*, d. i. helpen, in elkaars kaart spelen; spreekw., z. Kaatsen; 2 *de – van de hand, van de voet*, bolvormige verhevenheid; *een –letje*, klontje fijngehakt vleesch, meestal verkl.; 3 Z.-N. *dat kost twintig –len*; nog: stud. *hij weet er, daar deugt, geen – van*, niets; *een –letje opgooien over iets*, door een eerste woord een gesprek over iets aan de gang maken; *een –letje aan 't rollen brengen*, iets aan de gang helpen.

II. Bal, o. bals (Fr. [oorspr. Lat.] *eenigszins groote danspartij*): *een – geven, het - openen; – champêtre*, bal in de open lucht; *–masqué*, gemaskerd bal.

III. Bal, bn. (*boos, driftig*; v. vogels: *schuw*).

Balalei'ka, v. –'s (*Russ. nationaal instrument, een soort gitaar met vlakke klankbodem*).

Balanceeren* (Fr. *zich met kleine schommelingen in evenwicht houden*; fig. *besluiteloos zijn*): *– op een koord*; **–stok,** m. –stokken (*evenwichtsstok* [*van een koordedanser*]).

Balans', v. –en (Fr. balance: 1 *weegschaal*; 2 bij verg. stoomwezen: *hefboom*; bruggenbouw: *wip*; 3 handel: *vergelijkende jaarstaat van bezittingen en schulden*): 1 *een gevoelige –*; zegsw. *in – houden*, in evenwicht; 2 *de – v. e. ophaalbrug*; 3 *de – opmaken*; *een geflatteerde –*, die de winst te groot doet voorkomen; *de – sluit*, komt uit; **–gesprek,** o. –ken: *acht –ken met Indië*.

Bala'ta, v. (*gedroogd melksap van de balletrie-boom* [Lat. mimusops ballata] *op Suriname en Guyana, overeenkomend met rubber*): *– voor schoenzolen*; zie Alpaca.

Bal'boekje, o. –s (*dubbelgevouwen kaartje in boekjesvorm, waarin men op een bal noteert de personen, met wie men een dans heeft*).

Balda'dig, bn. en bw.; –er, –st (*misdadig*, vero.; *moedwillig*; *op straatschenderijen uit*; *brooddronken*): *een –e knaap*; *zich – aanstellen*; **–heid,** v. –heden: *uit louter –*.

Baldakijn', m. –s of –en (Fr. baldaquin, [It. v. Baldacco = Bagdad]: *troon-, draaghemel; overkapping boven een beeld*).

Bal'der, Germ. myth. god van licht, lente, en wijsheid, lievelingszoon van Odin en Frigga; ook, Baldur.

Bal'deren, de wind balderde, h. gebalderd (lit. t. *bulderen*; nat. hist. *dansen van vogels in de paartijd*): *het korhoen baldert.*

Ba'lé-ba'lé v. –'s (O.-I. *zitbank, rustbank*).

Balein', Fr. baleine, Lat. balaena = walvisch **1** o. (*veerkrachtige, hoornachtige zelfstandigheid, uit de baard van de walvisch*); **2** v. –en (*reep van balein*; *reep van een andere stof, die dezelfde dienst doet*): *een besteedster met echte –en*; *stalen –en.*

Balei'nen, bn. (*van balein*): *een – valhoedje.*

Balg, m. –en (*afgestroopte huid, vel*; *lederen zak van een harmonica. van een blaasbalg, van een camera*; plat: *maag, buik*).

Balg'ziekte, v. (Z.-N. v. paarden: *buikpijn*).

Bal'hoofd, o. –en: *een – op groote kogels.*

I. Ba'lie, v. –s, –liën (o.-Fr. bail: 1 *hekwerk, leuning, balustrade*; Z.-N. *slagboom*; 2 *afgesloten ruimte waarbinnen bij terechtzittingen de pleiters hun plaats hebben*; 3 *rechtbank*; 4 *de stand der advocaten*): 1 *de – van een brug, van een windmolen*; Z.-N. *de – is open*; 2 *de advocaten stonden reeds in de –*; 3 *hij moet voor de – komen*; 4 *voor de – bestemd.*

II. Ba'lie, v. –s, baliën (Fr. baille: 1 *kuip, tobbe*; *mand*; 2 scheepst. *spijsbak*): 1 *het linnen in de – wasschen*; 2 *een – met snert.*

Ba'liekluiver, m. –s (*leeglooper, los sjouwerman, die over de balie eener brug gaat hangen, in plaats van te werken*); **–mand,** v. –en (*groote, wijde, platte mand met stevige opstaande rand* inz. *voor linnengoed en kleeren*); **–welsprekendheid,** v. (*nl. van advocaten, rechters enz.*).

Balij'e van Utrecht, v. (Fr. baillie = rechtsgebied: *onderafdeeling, provincie der Duitsche orde*): *de Duitsche orde, de – wordt hersteld* (Wet van 8 Aug. 1815), elk lid moet minstens 4 adellijke kwartieren bezitten; het bestuur heet kapittel.

Balinees'*, m. –neezen (*inboorling van het Oost-Indische eiland Bali*).

Balja'ren, baljaarde, h. gebaljaard (*stoeien*; *schreeuwen, tieren*).

Bal'juw, m. –en, –s (o.-Fr. baillif: *rechterlijk ambtenaar uit vroeger tijd*): *de – is eenigszins te vergelijken met den officier van justitie en den commissaris van politie*; **–schap,** o. (*rechtsgebied, ambt van baljuw*).

Balk, m. –en (1 *vierhoekig, prismavormig bezaagd of behakt hout*; *dergelijk lichaam van ijzer enz.*; 2 wapenk. *horizontale rechte band dwars over het schild*; 3 muz. *samenstel van vijf evenwijdige lijnen, waarop muzieknoten worden geschreven*): 1 *een eiken, ijzeren –*; *er zijn –en onder het ijs,* het ijs is betrouwbaar; zegsw. *–en naar Noorwegen zenden,* eig. waar overvloed van hout is, nog hout zenden; z. Uil; zegsw. *tot de –en springen,* zeer hoog, inz. van blijdschap; *iets* (*met een krijtje*) *aan* (of: *op*) *de – schrijven,* gebezigd van zeldzame voorvallen, te schrijven op of aan een zolderbalk, zoodat het in het oog valt; *het* (*geld*) *niet over de – gooien,* het hooi niet over de balk der ruif heen gooien, niet verkwistend zijn; Z.-N. *–en* (of: *zakjes*) *onder de oogen,* wallen; 2 *vier zwarte –en op een gouden schild*; *een smalle linkerschuinstreep of dwars– was het teeken van bastaardij,* vandaar: *vloeken die een – in hun wapenschild voeren,* bastaardvloeken; 3 *een – is eig. een verkorting van noten–*; nog: verbindingstuk tusschen de twee halfronden der groote hersenen; z. ook Splinter.

Bal'kan 1 m. bergketen; **2** naam v. h. schiereiland; **3** de Balkanstaten; **–staten,** m. mv. (*rijken, gelegen op het Balkanschiereiland*); –staten zijn o. a. Griekenland, Bulgarije, Roemenië, Albanië en Turkije.

Bal'ken, balkte, h. gebalkt (*schreeuwen van een ezel*; *bulken, leelijk zingen*).

Bal'kenbrij, v. (*zekere spijs, bereid uit meel, stukjes vet en vleeschnat*).

Bal'kerd, m. –s (*hooibergplaats boven de deel*): het hooi rust op slieten, die dwars over de balken liggen.

Balk'ijzer, o. (*ijzer in balkvorm voor huizen-, scheeps- en brugbouw*).

Balkon', o. –s (Fr. balcon, It. balcone [samenhangend met balk]: *uitstek, open uitbouw met balustrade aan een bovenverdieping*; *platform voor en achter trams enz. als staanplaats*; *zitplaats in een schouwburg*).

Balla'de, v. –n, –s (Fr. [v. It.-Lat. ballare = dansen]: oorspr. *danslied*; thans: *episch-lyrisch gedicht in strophen*; muz. *zangstuk van episch-lyrisch karakter*): de – behandelt meestal een somberstemmende gebeurtenis: *de – „Der Erlkönig" van Goethe.*

Bal'last, m. –en (1 *waardelooze lading van zand enz. in schepen om voldoende diepgang en stuurlast te geven*; *zakken zand enz. van een luchtreiziger*; 2 *waardelooze, nutteloze last*): 1 *– innemen, – inhebben*; *– uitwerpen*; 2 *te veel jaartallen zijn maar –.*

Bal'lasten, ballastte, h. geballast (*met ballast bezwaren*): *een schip –.*

Balleboos', m. –boozen; z. Bolleboos.

Bal'len, balde, h. gebald (*tot een bal samenknijpen*; Z.-N. v. meel: *klonteren*): *de vuist –.*

Balleri'na, v. –'s (It. *balletdanseres*).

Balleri'no, m. –'s (It. *danser van beroep* [*op het tooneel*]; *balletdanser*).

Bal'lerkuil, –kule, m. (*vierkante kuil, in de buurt Ballo der gemeente Rolde, Drente, waar de Etten of rechters recht spraken*).

Ballet', o. –ten (Fr. [It. balletto]: *figuurdans*; [*tooneel*]*dans, met instrumentale muziek, een dramatische handeling uitbeeldend*): *het – uit Faust*; **–danser,** m. –s (*tooneeldanser*); **–danseres,** v. –sen; **–meester,** m. –s (*leider van een ballet*); **–muziek,** v.

Bal'ling, m. en v. –en (*gebannene*; *uit zijn land drevene*): *als – rondzwerven, leven*; vr. ook **–e**; **–schap,** v. (*toestand van een balling*): *vrijwillige–*; *in–gaan, in–rondzwerven.*

Ballis'ta, v. (Lat.) –tae, (Ned.) –ta's (Lat. van Gr.-Lat. ballo = ik werp: *oorlogswerptuig der Romeinen*).

Ballistiek', v. (Fr. ballistique: *leer der loopbaan van een geworpen lichaam*; *kogelbaan*; *leer van het werpgeschut*).

Ballon', m. –s (Fr. ballon = eig. een groote bal: *luchtbol*; *bolvormig glazen of porseleinen lichtomhulsel*; *lampion, papieren lantaren*): Fr. *– captif,* z. Kabelballon; *– d'essai,* proefballon, zie ald.; **–band,** m. –en (*fiets-, autoluchtband met grooter volume lucht, dunnere soepele zijwanden, met geringer spanning en doorgaans dunner loopvlak dan de gewone luchtbanden*).

Ballota'ge, v. –s (Fr. v. o.-Fr. ballotte =

balletje: *stemming over het al of niet toelaten van iemand als lid eener sociëteit enz.*; Z.-N. *herstemming*): – geschiedde oorspr. door middel van een wit balletje vóór, of een zwart balletje tegen, in een hokje te werpen, nu met gesloten briefjes.

Balloteeren* (Fr. *stemmen door ballotage*; Z.-N. *herstemmen*); **–ing***, v. –en: *na –*.

Bal-masqué', o. bal-masqué's; z. Bal **II.**

Bal'muziek, v. (*opgewekte dansmuziek*).

Bal'oog*, o. –en (Z.-N. *groot, bolvormigoog*).

Baloo'rig,* bn. en bw.: –er, –st (*in kwade luim, onwillig, gemelijk*; Z.-N. *suf, verdoofd door geraas*): *er – van worden*; **–heid***, v.

Bal'roos, v. –rozen (*kamperfoelieachtige heester, sneeuwbal*; Lat. viburnum): de – heet ook: sneeuwbal, Geldersche roos.

Balsamiek', bn., bw. (Fr. balsamique: *welriekend, geurig*, ook iron.; *zeer warm*).

Balsami'ne, v. –n (Fr. [Lat. balsamina]: *tuinbloem* en *kamerplant*; Lat. impatiens).

Bal'sem, m. –s (Gr.-Lat. balsamum, eig. Hebr.: *naam van verschillende welriekende harsen; dikke, vloeibare, olieachtige vloeistof, oplossing van harsen, als uitwendig geneesmiddel of parfumerie gebruikt*; fig. *troost, opbeuring*): – *op de wonde*.

Bal'semboom*, m. –en (*naam voor die gewassen, wier bladeren, bast of vrucht een welriekende, harsachtige stof opleveren*).

Bal'semen, balsemde, h. gebalsemd (*met balsem bestrijken; een lijk met bederfwerende middelen bewerken, zoodat het niet vergaat*; fig. *smart lenigen, troosten*): *de kunst van –* in oud-Egypte.

Balsemiek', –mi'ne; z. Balsamiek enz.

Bal'spel, o. –spelen (*spel met een bal of ballen*): *biljarten, kegelen zijn –spelen*.

Balstu'rig, bn.; –er, –st (eig. *slecht of moeilijk te sturen*: *weerspannig; ongezeglijk, onwillig*): *een – paar ezelinnen*, d. i. koppig; *– weer*, ruw; **–heid,** v.

Bal'tische zee, v. (aardr. *Oostzee*).

Balus'ter, m. –s (Fr. balustre [It. v. Gr. balaustion = eig. bloesem van de wilde granaatboom]: *stijl in een leuning; kleine spijlen in een balustrade*). (u = uu).

Balustra'de, v. –n of –s (Fr. *leuning met rechtopgaande stijlen; hekwerk*). (u = uu).

Bambocheeren* (Fr. *rinkelrooien, pierewaaien*); **–bocheur',** m. –s (Fr. *pierewaaier, lichtmis*); spreekt. Bamboecheeren, Bamboecheur. (ch = sj).

Bam'boe(s), v. ook o., Portug. bambu, **1** (*O.-I. rietgewas*; Lat. bambusa): – *25 m hoog*; voor het gebruik als bn. zie Alpaca; **2** m. –boezen (*rieten wandelstok*).

Ba'mi, Bah'mi, Bak'mi, o. (O.-I. *Chineesche macaroni: vermicelli met groenten, garnalen en varkensvleesch*).

Ba'mis, v. (*St.-Bavo-mis*; Z.-N. *herfsttijd*): *met St.–*, d. i. 1 Oct., betaaldag der pacht; **–pruim,** v. –en (Z.-N. *herfstpruim*); **–weer,** o. (*herfstweer, stormweer*).

I. Ban, soms **Ban'ne,** v. –nen (1 gesch. *oproeping van de leenmannen ten oorlog*; 2 mil. *plechtigheid door een signaal op trompet of trom geopend en gesloten*; ook: *de tijd, dat de handeling duurt*; 3 *straf der verbanning uitgesproken door de wereldlijke overheid*; 4 *straf der verbanning door de kerkelijke overheid* inz. *uitsluiting uit de kerkelijke gemeenschap met verbod de Sacramenten te ontvangen*; 5 *geldboete, straf*, vero.; 6 *bezweringsformule*; 7 Z.-N. *huwelijksafkondiging, roep* 2): 1 *'s vorsten – riep de leenmannen onder de wapens*; 2 *de – slaan, blazen, openen, sluiten*; 3 *Rudolf v. Habsburg liet over vele roofridders de – uitspreken*; 4 *opheffing van de – verkrijgen*; 5 *op eigen – en boete*, op eigen verantwoording; 6 *zijn Gast hapt, eer 't hem de – belet, de sleutels weg*; 7 *de –nen afroepen*.

II. Ban, m. bannen (*stadhouder, hoogwaardigheidsbekleeder, landvoogd in verschillende Slavische landen*); ook, **Ba'nus.**

Banaal', bn. en bw.; –naler, –st (Fr. banal = algemeen gebruikt door bewoners v. een gebied [ban]: *alledaagsch, plat*).

Banaan', v. bananen (Port., Sp. banana, oorspr. negerwoord, in O.-I. altijd *pisang*; *soort van palmboom*; *de paradijs- of adamsvijg*; Lat. musa); zie Bacove.

Banaat', o. –naten (*gewest, dat onder een ban staat; waardigheid, ambt van banus*).

Banaliteit', v. –en (Fr. banalité: *gemeenplaats; onbeteekenend, alledaagsch, afgezaagd, platvloersch gezegde, woord; platheid*).

Ban'breuk, v. (Z.-N. rechtst. *het verlaten van een aangewezen woonplaats*).

Band, 1 m. –en (1 *reep van linnen, katoen, zijde enz.*; 2 *boei van een gevangene*, vero.; 3 *hoepel van een vat of ton*; 4 fig. *iets, dat bindt*; 5 *eere- of onderscheidingsteeken*; 6 *ijzeren strook om een wiel*; ook: *gummiring om de raderen van een rijwiel, auto enz.*; 7 *binnenbiljartrand*; 8 *boekomslag met sterke rug, waarin een boek wordt ingebonden*; z. Bandje): 1 *een zijden – om het haar*; 2 zegsw. *buiten pijn en –en*, zonder pijniging tot bekentenis gebracht; 3 *de houten –en om de duigen van een vat*; 4 *de – des bloeds*; 5 *een gouden – om een hoed, een rouw–*; 6 *de – liep leeg*; 7 *de bal ligt vlak tegen de –*; *over – spelen*; 8 *een halfleeren –*, nog: zegsw. *iem. aan –en leggen, in de – houden*, zedelijk beteugelen; inz. Z.-N. *aan de – liggen*, aan de ketting, fig. niet vrij zijn; *uit de – springen*, zich niet houden aan tucht of regel; *door de –*, gemiddeld; **2** o. (*geweven lint van katoen, linnen, zijde enz.*): *een koopman in garen en –*.

Banda'ge, v. –s (Fr. *heelkundig verband, windsel, zwachtel*; *breukband*); **–gist',** m. –en (Fr. *vervaardiger van, handelaar in heelkundige verbandmiddelen* inz. *breukbanden*).

Bandelier', m. –s of –en (Fr. bandoulière: *riem, dwars over schouder en borst; schouderriem; geweerriem; degenhanger*).

Ban'deloos*, bn. en bw. (*niet in band of teugel gehouden, onbeteugeld; niet beperkt door eenig gevoel van eer, schaamte, bedachtzaamheid enz.*): – *geweld*; **–loos'heid,** v. –heden.

Ban'deng (O.-I. *inlandsche naam voor allerlei haringachtige vischsoorten, op groote schaal in vischvijvers gekweekt*).

Ban'denpech, o. (*ongeluk, tegenslag met rijwiel-, autobanden: punctures enz.*): – *hebben*.

Ban'derheer*, m. –heeren (*baanderheer*).

Banderil'la, v. –'s (Sp. *een dunne, ronde met gekleurd papier enz. omwonden stok van 70 à 80 cm lengte, aan het eene uiteinde gepunt en geweerhaakt*): *de –'s moeten paarsgewijze in de nek, de schoft van den stier worden gedrukt*. (ll = lj).

Banderille'ro, m. –s (Sp. *de torero, die de taak heeft den stier te tergen door hem eenige banderilla's in de schoft te steken*). (ll = lj).
Banderol', ook, **Baanderol',** v. –rollen (Fr. banderolle: *smalle vaan, uitloopende in twee, soms in drie punten, dikwijls gevoerd aan een lans; smal papieren [belasting]strookje om sigaren*; Z.-N. *draagband*).
Banderolleeren*: *gebanderolleerde sigaren,* met een belastingstrookje.
Bandiet', m. –en (It. bandito, eig. die gebannen is: *roover; haveloos gekleed persoon*; v. e. jongen: *schavuit*); **–entroep,** m. –en.
Band'hond, m. –en; z. Kettinghond.
Ban'dijk, m. –dijken (*rivierdijk, op eenige afstand van het zomerbed gelegen, geschikt om de hoogste waterstanden te keeren*).
Band'ijzer, o. (*dun, buigzaam staafijzer*).
Band'je, o. –s (1 *papieren strookje om sigaren*; ook: *een sigaar met een bandje*; 2 *een gebonden boekdeeltje*): 1 *een sigaar met een –*; 2 *een smaakvol –*.
Band'jir, m. –s (O.-I. *plotseling opkomende geweldige stortvloed, overstrooming*).
Band'jiren, de rivier bandjirde, h. gebandjird (*plotseling wassen en overstroomen*).
Band'nagel, m. –s (*nagel om bandijzer vast te maken*).
Ba'nen, baande, h. gebaand (eig. *effenen, vlakmaken*, meest verbonden met *weg, doortocht* en reflex.): *een weg – (voor),* [a]) een weg, een doortocht maken; [b]) fig. een toegang tot iets verschaffen, alle moeilijkheden opruimen; *nieuwe wegen –; zich de weg tot aanzien –*.
Bang, bn.; –er, –st (1 *angstverwekkend, benauwend*; 2 *in angst verkeerend, bevreesd*; 3 *vreesachtig, bloode*; 4 Z.-N. *drukkend*): 1 *een –e droom; –e dagen,* gedurende welke men in angst verkeert; 2 *– zijn voor de hond, den vijand; – voor sneeuw; daar ben ik niet – voor*; 3 *zoo – als een wezel; zoo – als de dood zijn voor,* zeer; *altijd – aanstoot te geven; – zijn om; – zijn dat; een –e jongen*; 4 Z.-N. *–e lucht*; nog: *– zijn voor iem.,* iem. niet durven tegenspreken, zich zijn mindere gevoelen; **–erik,** m. –en (*bloedaard*); **–maker,** m. –s (*persoon of zaak, die vrees aanjaagt*); **–makerij',** v.: *dat is –*.
Banier', v. –en (Fr. bannière: *veldteeken v. een baanrots,* vero.; *vaandel; standaard*): zegsw. *een – ontplooien, opsteken, planten*.
Ban'ja, bw.; ook, Banje; zie Baing.
Ban'jer, m. –s, gmz. (*banjerheer*): *den – spelen, uithangen,* den grooten heer spelen.
Ban'jerheer*, m. –heeren (eig. *baanderheer*; fig. *groot heer; pronker, pocher*).
Ban'jir, –jer(en); zie Bandjir(en).
Ban'jo, v. –s (*soort van negergitaar*).
I. Bank, v. –en (1 *lange, meestal smalle zetel voor meer dan één persoon, met of zonder rugleuning, van hout, steen, ijzer*; 2 *verkooptafel*; 3 *werktafel,* bij verschillende ambachten; 4 aardk. *harde laag van mergel, steen, oer enz.*; 5 veenderij: *door even wijde lijnen afgedeelde veenakker*; 6 zeew. *door de natuur gevormde ondiepte*; 7 *donkere streep, massa wolken aan de horizont*): 1 *een houten –; een – in de school*: ook de leerlingen er van; *de – der beschuldigden,* bank in de rechtszaal waarop dezen plaatsnemen; *iets niet onder stoelen of –en schuiven of steken,* er niet geheim mee wezen; 2 *toon–, vleesch–; achter de – gooien, smijten, schuiven,* ter zijde leggen, wegwerpen, afschaffen; *men wint door de – 15 %,* gemiddeld, de verschillende vleesch- of vischbanken door elkaar genomen; verg. Band; 3 *draai–, schaaf–; –werker; aan de – staan te werken*; 4 *een – van steen doorboren boven de kolenlaag*; 5 *de even wijde lijnen van een – bepalen de grootte van de turf*; 6 *riffen en –en*; 7 *een – van wolken aan de kim*; nog: *de – spannen,* de schepenen bijeenroepen, recht gaan spreken, vero.; z. Rechtbank; *iemand ter –e brengen,* pijnigen, vero.; z. Pijnbank; Z.-N. gmz. *iem. op 't banksken brengen,* in rechten betrekken, voor het gerecht brengen.
II. Bank, v. –en (It. banco, meestal banca: 1 *kapitaalinstelling, kredietinstelling, die de omloop van geld, het krediet bevordert enz.*; 2 *het bankgebouw*; 3 *speelbank*; 4 bij hazardspelen: *inzet van hoofdspeler tegen al de anderen samen*): 1 *de Nederlandsche –; de Amsterdamsche –*; zegsw. *zoo vast, zeker, sekuur als de –,* nl. van Amsterdam; 2 *vlak bij de –*; 3 *de – van Monte-Carlo*; 4 *de – laten springen,* den bankhouder alles afwinnen.
Ban'katin, o. (*tin v. h. eiland Banka in O.-I.*).
Bank'biljet, o. –biljetten (*geldswaardig papier, uitgegeven door een circulatiebank, in ons land de Ned. bank*): *een – van f* 10, *f* 25 enz.
Bank'breuk, v. –en (rechtst. *strafbaar faillissement, een vorm van benadeeling der schuldeischers, door een koopman, die failliet is verklaard of tot gerechtelijke boedelafstand is toegelaten*): *eenvoudige en bedriegelijke –*.
Bankbreu'kige, m. –n (rechtst. *persoon, die zich schuldig maakt aan een bankbreuk*).
Bank'briefje, o. –s (Z.-N. *bankbiljet*).
I. Ban'ken (meest in de onbep. wijs: *vertoeven, verblijven*): *hij zal daar niet lang–,* het er niet lang maken; Z.-N. *banketeeren*.
II. Ban'ken, bankte, h. gebankt (*op een bank komen om daar te visschen*).
III. Ban'ken, bankte, h. gebankt (*naam van een hazardspel, waarbij een der spelers de bank houdt*); zie Bank **II,** 4.
I. Banket', o. –ten (Fr. banquette: mil. *verhooging tegen of pad langs de binnenkant van een borstwering*).
II. Banket', o. –ten (Fr. banquet v. It. banchetto = kleine bank: 1 *prachtig feestmaal*; 2 *datgene, wat op een feestmaal gegeten wordt* inz. *suikergoed, lekkernijen bij het nagerecht*): 1 *een – geven, houden*; 2 zie het vlg. woord; **–bakker,** m. –bakkers (*bakker en verkooper van banket: taarten, gebakjes enz., suikerbakker*).
Banketeeren* (*smullen, brassen, een feestmaal houden*).
Banket'hammetje, o. –s (*fijn hammetje*).
Banket'letter, v. –s (*letter van banketdeeg; St.-Nicolaasgebak*).
Bank'geld, o. –gelden (*het crediet, dat men heeft in de boeken eener depositobank*).
Bank'houder, m. –s (vroeger: *bankier*; thans: *iem., die een speelbank houdt; hij, die bij het banken* **III** *de bank houdt*).
Bank'je, o. –s (1 *kleine bank,* inz. *voetenbankje*; 2 *bankbiljet*): 1 *op een –*; 2 *een – v. f 25*.
Bankier', m. –s (Fr. banquier: *iem., die een bank bestuurt, geldhandelaar*): *een rijk –*.
Bankiers'huis, o. –huizen (*huis v. e. bankier; zaak v. e. bankier; huis, waarin de geldbank gevestigd is; bankiersfirma*).

Bank'looper*, m. –s (*looper* bet. 2 *eener bank*): *berooving van een –.*
Bank'noot, v. –noten (*bankbiljet*, inz. *Engelsch*); **–octrooi,** o. –en (*octrooi, door een regeering aan een bank verleend*): het – houdt o. m. in, het uitgeven van bankbiljetten; **–papier,** o. (*geldswaardig papier, door een bank*, inz. *de Nederlandsche, uitgegeven; bankbiljetten*); **–plaats,** v. –en (*plaats, waar een centrale bank of een van haar bijkantoren gevestigd is*).
Bankroet', Fr. banqueroute, It. banca rotta = gebroken bank: **1** o. –en (1 spreekt. *bankbreuk*, ook, *faillissement*; in het algem. *niet meer kunnen voldoen aan zijn verplichtingen, betalingen enz.*; 2 fig. *machteloosheid*): 1 *die kooyman heeft – geslagen; een zeer groot –*; 2 *het – der wetenschap*; nog: *een –je,* [a]) een schadepost, [b]) een misrekening; **2** bn. (*failliet*): *die zaak is, gaat –*; **–roetier',** m. –s (Fr. banqueroutier: *iem., die bankroet maakt*, inz. *frauduleus bankroet; failliet*).
Bank'schroef, v. –schroeven (*werktuig van smid en timmerman*): de – op de werkbank bevestigd, heeft twee wangen of bekken, die door een hefboom aangeklemd worden.
Bank' van leening*, v. banken van – (*inrichting ten behoeve van armen of van hen, die in geldnood verkeeren*): op de ––– kan men geld tegen rente leenen op een onderpand: zie Pandjeshuis en Berg.
Bank'werker, m. –werkers (*werkman, die met beitel en vijl koud ijzer aan de schroefbank bewerkt*): *vuurwerkers en –s*; verg. Ajusteur.
Bank'wet, v. –wetten (*wet, waarbij de inrichting en de wijze van werken eener bank*, inz. *der Ned. bank, zijn vastgesteld*).
Ban'molen, m. –s; z. Dwangmolen.
Ban'neling, m. en v. –en (*balling*); vr. **–e.**
Ban'nen, bande, h. gebannen (1 *iets op plechtige wijze bijeenroepen; aankondigen*, vero.; 2 *geesten verdrijven*; 3 *verdrijven, verjagen, uit zijn gezelschap houden*): 1 gesch. *de vierschaar –*, (plechtig) bijeenroepen; *de schouw –*, de schouwing over wegen, rivieren en waterleidingen aankondigen; 2 *den duivel –*; 3 *zijn vrees –*; *iemand uit zijn gezelschap –*; *iem. uit het land –*, verbannen; zegsw. geschied. *iemand in of uit iets –*, bij vonnis iemand iets toewijzen of ontzeggen.
Ban'nerheer*, m. –en; z. Baanderheer.
Banst, m. (Z.-N. *tondel*): *zoo droog als –.*
Ban'teng, m. –s (*Javaansche en Soendaneesche naam van den stier van het wilde rund*; Lat. bos banteng).
Ba'nus, m. –sen; zie Ban **II.**
Ban'vloek, m. –vloeken (*de vervloeking, welke het uitspreken van een kerkelijk banvonnis vergezelt; kerkelijke ban*); **–vonnis,** o. –sen (*vonnis tot uitbanning; vonnis, dat een ban bevat*): *het – uitspreken over.*
Ban'zai, Japansche uitroep: hoera!
Baobab', m. –s (*apenbroodboom*).
Baptist', m. –en (*doopsgezinde*).
Baptiste'rium, o. (Ned.) –s, (Lat.) –ria (Gr.-Lat. [Gr. baptizo = ik doop]: *doopkapel*).
I. Bar, bn. en bw., barder, barst (1 van het lichaam: *naakt, bloot*, vero.; 2 van streken: *kaal, naakt, onvruchtbaar*; 3 *guur, akelig, koud*; 4 *norsch, stuursch*; 5 *erg* inz. als bw.): 1 *met –re voeten*; 2 *– re gronden, stranden, heiden; –re rotsen*; 3 *– weer*; 4 *'t is een – heer*, norsch, stuursch; 5 *zich – vervelen; 't is – koud vandaag*, erg; *dat was –.*
II. Bar, v. –s (Eng. [It. barra = dwarsboom]: *lokaal* inz. *voor sterke dranken, waar men het bestelde voor de toonbank gebruikt; buffet; fijn café* [*met strijkje*]).
Baraboe'doer; zie Boro-boedoer.
Barak', v. –ken (Fr. baraque, It. baracca = houten loods: mil. *veldhut; verplaatsbaar houten gebouw, gebouw voor het verplegen van lijders aan besmettelijke ziekten; veldhospitaal*; Z.-N. *loods* bet. 2, *kermistent*; fig. *groot, bouwvallig of uitgewoond huis*): *een oude –.*
Barakaan; zie Barkan.
Ba'rang, v. (O.-I. *bagage, goederen enz.*).
Barat'handel, m. (*ruilhandel*).
Baratteeren* (Fr. *waren tegen andere verruilen; diefachtige, bedriegelijke koop en verkoop, waarbij iem. waren op crediet koopt, deze verkoopt* inz. *beneden de koopprijs en het hiervoor gekregen geld verduistert*).
Baratterie', v. –ën (Fr. *warenvervalsching; bedrog van schipper of scheepsvolk ten nadeele van den reeder, bevrachter of assuradeur*).
Barbaar', m. barbaren (Gr.-Lat. barbarus: *bij de Gr. en Romeinen, vreemdeling, geen Griek of Romein*; thans: *onbeschaafd, ruw, ongevoelig mensch; wreedaard*).
Barbaarsch'*, bn., bw.; –er, –t ([*als*] *van, eigen aan een barbaar; onbeschaafd; ruw, wreed, onmenschelijk*); **–heid*,** v. –heden.
Bar'barakruid, o. (*kruisbloemige plant, winterkers*, Lat. barbarea vulgaris).
Barbarij'e, o. Berberij'e (aardr. *het land der Berbers, N.-W. deel v. Afrika*).
Barbarijsch'*, bn., bw. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Barbarije*): *–e paarden, –e zeeroovers.*
Barbaris'me, o. –n (Gr.-Lat. barbarismus: *fout tegen het taaleigen*, inz. *woord of gezegde, verkeerdelijk naar een uitheemsch*, b.v. *Fransch, voorbeeld gevormd of gebruikt*).
Barbaros'sa, gesch. eig. met de rosachtige baard: keizer Frederik I, 1152—'90.
Barbeel'*, m. –en (Lat. barbellus = met een baard: *karperachtige riviervisch, met vier dikke voeldraden aan de bovenlip*; Lat. barbus fluviatilus).
Barbet'te, v. –n (Fr. mil. *geschuttoren van een oorlogsschip*): *de – was getroffen.*
Barbier', m. –s, –en (Fr. *baardscheerder; haarknipper*): *even naar den –*, kapper.
Barbie'ren, barbierde, h. gebarbierd (*de baard afnemen, scheren*): *zich laten –.*
Barbies'jes: zegsw. *naar de – wenschen*, eig. naar Berbice (Britsch-Guyana, met ongezond klimaat), naar de Mookerhei enz.; *naar de – gaan*, de dood te gemoet.
Barcarol'le, v. –s (It. barcarola, verkl. van barca = boot: *schippersliedje, gondellied, muziekstuk voor zang of instrumenten*).
Bard, m. –en (*zanger en dichter bij de Kelten en andere oude volken*; fig. *verheven* [*volks-*]*dichter*); **–enzang,** m. –zangen.
Barè'ge, o. (Fr. *luchte, doorschijnende stof*); z. Alpaca, Opm.
Ba'ren, zij baarde, h. gebaard (*een kind ter wereld brengen*; fig. *veroorzaken*): *dit baart mij verdriet*, veroorzaakt; *dat zal opzien, onrust, angst –*, verwekken; *de berg zal een muis –*, de uitkomst zal ver beneden de verwachting blijven, zie ook Roos 2.
Ba'rensteel, m. –stelen (wapenk. *uit palesteel*, zie ald.), ook, Lambel.

Baret', v. –ten (Fr. barette [It. baretta v. Lat. birrus = mantel met capuchon]: *plat fluweelen hoofddeksel zonder klep, van rechters, advocaten, hoogleeraren, predikanten; doctorshoed; mutsje van R.-K. geestelijken; platte [meisjes]muts*).
Bar'ge, v. –s (*trekschuit, volksschuit*).
Bargoensch'*, o. (*geheimtaal; boeventaal, taal van landloopers en dieven met jiddische elementen; koeterwaalsch*).
Bariet', o. (Gr. barys = zwaar: *zwaarspaat, mineraal o.a. voor de bereiding van verfstoffen*).
Ba'risan, v. (Mal. *reeks; inlandsche hulptroepen [met Europeesche officieren]*).
Ba'riton, Gr. barytonos = zwaar klinkend **1** v. (*stemgelvid, het midden houdend tusschen tenor en bas, middelhooge mannenstem*); **2** m. –s (*baritonzanger*).
Bark, v. –en (Lat.-It. barca: *zeeschip, driemastzeilschip*).
Barkan', **bar(a)kaan**, o. (Fr. barracan oorspr. Arab.: *zekere effen stof, geweven uit geitenhaar en wol; grof kamelot*).
Barkas', v. –sen (Fr. barcasse, Sp. barcaza = groote boot: *grootste sloep v. e. zeeschip*).
Barkoen', m. –en; zie Berkoen.
I. Barm, m. –en (dierk. *barbeel*).
II. Barm, Z.-N.; zie Berm.
Barmhar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*medelijdend, mededoogend*): *de –e Samaritaan* (Bijb.); *God is –*, genadig; *–e broeders en zusters*, congregatie in 1540 gesticht; **–heid**, v.: *Gods groote –*.
Barm'sijsje, o. –s (*sijsje van het geslacht der vinken*, gew.; Lat. Carduelis l. linaria).
Bar'nen, barnde, h. gebarnd, vero. of lit. t. **1** (*branden*); **2** als zn. o.: *in het – der gevaren*, als de nood ten top is; **–ing**, v.; **–kracht**, v. Z.-N.; z. –steenkracht.
Barn'steen, o. (eig. *barnende of brandende steen, fossiele hars*): *een mondstuk van –*; **–visscherij**, nl. aan de kust der Oostzee; *het delven van –*; **–steenen***, bn.: *een – pijpje*; **–steenkracht**, v. (vroeger: *electriciteit*); **–steenolie**, v. (*olie uit barnsteen*); **–steenvernis**, o. (*vernis van gesmolten barnsteen, in terpentijnolie opgelost*); **–steenzuur**, o. (*zuur, uit barnsteen verkregen*).
Ba'ro . . ., van Gr. baros = zwaarte.
Baroe'ga, v. –'s (O.-I. *gouvernementshotel, dat uitsluitend onderdak geeft, maar noch eten, noch linnengoed*); verg. Pasanggrahan.
Barograaf', v. –grafen (*zelfregistreerende barometer* inz. *als hoogtemeter gebruikt*).
Barok', bn. en bw. (Fr. baroque: *afwijkend van de norm*; fig. *zonderling, grillig*); **–lijn**, v. –en (typ. *grillig kronkelende lijn*); **–stijl**, m. (*bouwstijl in de 16de eeuw in Italië opgekomen, met grillige afwijkingen v. d. Renaissance-stijl*); zie Ro'coco-stijl.
Barome'ter, m. –meters (eig. *zwaartemeter*, nl. *meter van de luchtdruk*; *weerglas*): *de – is uitgevonden door E. Torricelli, in 1643*; *de – daalt, valt, rijst*; **–schaal**, v. –schalen (*maatschaal v. d. barometer*); **–stand**, m. –standen (*stand v. d. barometer op een bepaalde tijd*); **–visch***, m. –vissche(n) (*donderaal, weervisch*; Lat. cobitis fossilis).
Baron', m. –s of –nen (Fr. *vrijheer, in waardigheid beneden een graaf staande*; thans: *adellijke titel in ons land, beneden graaf, boven jonkheer*): zegsw. *den – spelen*, den grooten heer uithangen; **barones'**, **–nes'-se**, v. –nessen (*adellijke dame*, inz. *gemalin of dochter van een baron*); **baronet'**, m. –s (*Eng. edelman; hoogste titel van de Engelsche kleine of halve adel*); **baronie'**, v. –ën (*vrije heerlijkheid*): *in de – van Breda*.
Baroscoop', m. –scopen (nat. *toestel om aan te toonen, dat een lichaam in de lucht of in gassen schijnbaar zooveel aan gewicht verliest als de verplaatste lucht of gassen wegen*).
Barouchet'(te), v. –chetten (Fr. [*licht*] *luxerijtuig, waarbij de koetsier op een vrije hooge bok zit*, inz. *met achterbank of kattebak*).
Barreel'*, m. –en (o.-Fr. barrel: Z.-N. *slagboom, tolhek*; zie Barrière); **–wachter**, m. –s (Z.-N. *baanwachter*).
Barrel, o. –s (Eng. *vat van 36 gallons of ± 160 l voor petroleum*).
Bar'revoeter, m. –s (*ongeschoeide kloosterling*).
Bar'revoets, bw. (*blootsvoets*).
Barribaal', m. –balen (eig. *duivel*: *bulderbast, bullebak*); ook: –bal.
Barrica'de, v. –n (Fr. eig. *opeenstapeling van met zand gevulde barriques of vaten*; *straatversperring ter verdediging bij oproer*; *straatverschansing*; purisme: *dwarsschans*); **–cadeeren*** (Fr. [*met barricaden*] *versperren*).
Barrière', v. –s (Fr. *slagboom, tolhek*); in Z.-N.: barrier; **–tractaat**, o.; **–steden**, v. mv. (*Namen, Doornik enz., waarin de Republiek bezetting mocht leggen als barrière tegen Frankrijk, 1715–'81*).
Bar'ring, v. (scheepst. *waardeloos rondhout*; *de bewaarplaats*; ook: *plaats middenscheeps op het bovendek*; fig. *rommel*).
Barri'que, v. –s (Fr. *wijnvat van 220 l*).
Barsch*, bn. en bw.; barscher, barscht (*norsch, ruw, stuursch*); **–heid***, v. –heden.
Barst, m. –en (*breuk, spleet, scheur* inz. *in een hard voorwerp*); ook, Berst.
Bar'sten, het barstte (borst), i. gebarsten (geborsten) (*1 barsten krijgen; scheuren; splijten*; 2 *met geweld uit elkaar springen*): 1 *een ijzeren pot kan –*; 2 *een bom barst*; platte verwensching: *barst!*
Bartholome'usnacht, m. (gesch. *de nacht van 23 op 24 Aug. 1572*, waarin duizenden Hugenoten in Parijs en elders werden vermoord); z. Bloedbruiloft.
Bart'jens Willem, rekenmeester en maker v. twee rekenboeken in 1637; zegsw. *volgens –*, nauwkeurig berekend zooals door Bartjens, of volgens zijn rekenboeken.
Bas*, It. basso, Lat. bassus = laag, **1** v. –sen (*de lage mannenstem; baspartij, laagste partij in een muziekstuk; contrabas, vioolbas*); **2** m. –sen (*baszanger*).
Basalt', o. (Lat. basaltes: *donkergekleurd, hard, vulkanisch gesteente*); lees bazalt; **–blok**, o. –ken (*blok basaltsteen*): *–blokken tot versterking van havenhoofden*. (s = z).
Basal'ten, bn.: *een – beschoeiing van kanaal, wetering enz.*, van basaltblokken. (s = z).
Bas'-aria, v. –'s (*aria, voor een bas*).
Bascu'le, v. –s, –n (Fr. *brugbalans*): van een – is de eene arm meestal 10-maal zoo lang als de andere en heeft men het gewicht in de weegschaal 10-maal te nemen; ook: *de wip eener brug, de zwengel van een waterput*: l. *bas-kuul'* (aldus Z.-N. en dan m.).
Ba'sedowsche* ziek'te, v. (*schildklierziekte, door Basedow in 1840 beschreven*).
Baseeren* (Fr. *gronden, grondvesten, bou-*

wen op): *op iets gebaseerd zijn; zich – op.*
Basement', o. –en (Fr. *voetstuk van beeld of zuil; fundeering van een hekwerk*).
Basi'lica, v. (Lat.) – licae; (Ned.) – lica's; zie Basiliek.
Basi'licum, o. (Lat. [v. Gr. basileus = koning] *lipbloemige plant, waarvan verschillende soorten zijn: het kleine –, het groote –; koningskruid*; ook: *sierplant uit O.-Indië*, Lat. ocymum basilicum).
Basiliek', v. –en (Fr. [Lat. basilica = eig. koninklijke hal, zaal]: bouwk. o. – Rome: *gebouw, langwerpig vierkant met zuilenrijen, voor rechtspraak en handel; oudste vorm v. e. kerkgebouw, gebouwd volgens het model der Romeinsche –*; in het algem.: *kerk met verhoogd middenschip*; liturgie: *eeretitel van een aantal kerken*).
Basilisk', m. –en (Gr.-Lat. basiliscus = eig. kleine koning: *koningshagedis: fabelachtige slangdraak, doodelijk door zijn blik*; *boomhagedisje o. a. in tropisch Amerika*; wapenk. *een draak met hanekam en slangestaart*).
Ba'sis, v. –sen of bases (Gr.-Lat. *grond, grondslag, fondament; voetstuk*; scheik. *hoofdbestanddeel v. e. praeparaat*; mil. *terrein, vanwaar de operatiën uitgaan*): *de – van een driehoek*, grondlijn; *vloot–*, steunpunt.
Bas-reliëf', o. –reliëfs (Fr. *halfverheven beeldwerk*); zie Reliëf.
Bas'sa, m. –'s (*Gr. uitspraak van pasja*).
Bas'sen, de hond baste, h. gebast (*blaffen*; *Z.-N. zwaar hoesten*): fig. *nijd en laster –*.
Basset'hoorn of **–horen**, m. –s (Fr. cor de basset, It. corno di bassetto [Lat. bassus = laag]: *alt-klarinet*), vero.
Bassin', o. –s (Fr. *waterbekken; zwemplaats; haven; dok; havenafdeeling*).
Bassist', m. –en (Fr. *baszanger, basspeler*).
Bas'sleutel, m. –s; z. Muzieksleutel.
Bas'stem, v. –men (*lage mannenstem*).
Bast, m. –en (plantk. *deel van de boom tusschen schors en spint; schors met bast; touw vervaardigd van bast; deel van een vaatbundel*; bij overdracht: *huid, lichaam*): – wordt in de volkst. voor *schors* gebruikt.
I. Bas'ta, v. –'s (Sp. basto van bastar = volmaken: *klaverenaas in het omber- en quadrillespel, de derde troef*).
II. Bas'ta, tw. (It. van bastare = vol maken, voldoende zijn: *genoeg! afgeloopen! uit!*): *en daarmee –!*
Bas'taard, bas'terd*, o.-Fr. bastard **1** m. bastaarden en bastaards of basterds (*onecht kind, d. i. een kind, geboren uit niet volgens de wet in 't huwelijk verbonden ouders*): Z.-N. *iem. bastaard maken*, onterven; **2** m. –s (*organisme, ontstaan uit erfelijk niet gelijke ouders*: dierk. *een jong van niet gelijksoortige ouders*; plantk. *nieuwe vorm, ontstaan uit kruising van ongelijksoortige planten*): *een – v. e. mops en een poedel*; **–ee'ring***, v. (*kruising*).
Bastaardij', v. (*onwettige geboorte; wat vreemd is aan, wat het vaderlandsche, nationale besmet*; ook toegepast op *vreemde vormen in de moedertaal*).
Bas'taardnachtegaal; zie Basterd–.
Bas'taardspin, v. –nen (dierk. *hooiwagen*).
Bas'taardtaal, v. (*taal vol bastaardwoorden, zeer onzuivere taal*): *wat een –taaltje!* **–uitgang**, m. –en (*achtervoegsel, aan een vreemde taal ontleend*): b.v. *–ier, –age, –es*; **–vijl**, v. –en (Z.-N. *vijl, iets grover dan de zoetvijl*); **–vloek**, m. –en (*verzachte of onkenbaar gemaakte vloek*, b.v. *jandorie, jassus enz.*); **–woord**, o. –en (*uitheemsch woord, in spelling en uitspraak min of meer vernederlandscht*): *publiek, feliciteeren zijn –woorden.*
Bas'terd, z. Bastaard; **–aap**, m. –apen; z. Halfaap; **–nachtegaal**, m. –s, –galen (*zangvogeltje, dat op een nachtegaal gelijkt; heggemusch*; Lat. prunella m. modularis): *de – heet ook winterzanger, doornkruiper.*
Bas'terdsuiker, v. (*een soort van niet-gezuiverde suiker*).
Bastil'le, v. (Fr. samenhangende met bâtir = bouwen, evenals Bastion: *staatsgevangenis in Parijs, gebouwd onder Karel V en VI, nl. van 1370—1383*): *de – werd door de Parijzenaars bestormd en ingenomen de 14 Juli 1789*; z. Lettre de cachet.
Bastion', o. –s (Fr. mil. *uitspringend gedeelte van een vestingwal, in de vorm van een onregelmatige veelhoek*; *bolwerk*).
Bastonna'de, v. –s (Fr. [It. bastonnada v. bastone = stok]: *Oostersche* inz. *Turksche straf n.l. slagen op de voetzolen; afrossing*).
Bas'viool, v. –violen (*knieviool, violoncel*).
Bas'zanger, m. –s (*zanger met een basstem*).
Bat, o. –s (Eng. *slaghout bij het cricketspel*).
Bataaf', m. Bataven (*Batavier; burger der Bataafsche republiek*; lit. t. *Nederlander*): *Bataven, kent uw taal!*
Bataafsch'*, bn. (*van, eigen aan, als een of de Bataven*; lit. t. *Nederlandsch*): *de –e Republiek* (1795–1806): *de –e* (*Import-Mij.*).
Bataljon', o. –s (Fr.-It. bataglione; mil. *deel van een regiment, onderverdeeld in compagnieën*); **–scommandant**, m. –en.
Bata'ten, v. mv. (*tropisch eetbaar knolgewas*).
Bata'via, o. (aardr. *hoofdplaats van Java en van N.-O.-I.*, 30 Mei 1619 gesticht door Jan Pietersz. Coen, 1587—1629).
Bataviaasch'*, bn., bw. ([*als*] *in, uit, van, eigen aan, behoorende tot, betrekking hebbende op Batavia*): *de Bataviasche bank.*
Batavie'ren, m. mv. (*een stam der oude Germanen*): *het eiland der –*, de Betuwe.
Bata'visch, bn. (*vero. nevenvorm van Bataafsch*): *–e gebroeders*, nl. *Julius Paulus en Nicolaas Burgerhart*, treurspel van Vondel; zie Arcadia **2.**
Ba'te, v. –n (*voordeel*); zie Baat.
Ba'ten, het baatte, het h. gebaat; alleen als 3de persoon, infin. en volt. deelw. (*voordeelig zijn*; *helpen*): *wat zal het –! het zal niet(s) –*; *door iets gebaat worden.*
Bath, v. –s (Bijbel: *maat van pl.m. 40 l*).
Bathome'ter, m. –meters (Gr. bathos = diep: *werktuig om de diepte der zee te bepalen*).
Ba'tig slot, o. batige sloten (*voordeelig saldo*).
Ba'tik, v. –s (Mal. *gekleurd weefsel*).
Ba'tikken, batikte, h. gebatikt (O.-I. *methode om weefsels fraai te verven*): bij het – wordt het weefsel met was besmeerd, daar, waar men de verf niet wenscht; daarna wordt de stof in het verfbad gedaan, en na droging het was verwijderd.
Batist', o. (Fr. *batiste*, naar een Fr. wever der 13e eeuw, *Baptiste Chambray*: *fijn lijnwaad*): *best – uit Kamerijk*; zie Kamerdoek.
Batis'ten, bn. (*van batist*): *– zakdoekjes.*
Bâton', m. –s (Fr. *stok, staf*; *rotting*): *bâton de maréchal*, maarschalksstaf, zie aldaar.
Ba'to's erf, o. (lit. t. *Nederland, naar Bato, den stamvader der Batavieren*).

Bat'raaf, bad'raaf, m. –raven (*havelooze vlegel, brutale rakker*); gew. en Z.-N.
Batsch*, bn. en bw.; –er, –t (*trotsch, overmoedig*): *een –e mijnheer; – antwoorden.* gew.
Batterij', v. –en (Fr. batterie [van battre = slaan], It. batteria: 1 *aantal kanonnen ter verdediging of aanval; artillerie-afdeeling bestaande uit eenige vuurmonden met manschappen en materiaal; geschutlaag op een oorlogsschip*; 2 nat. *eenige met elkaar verbonden elementen tot ontwikkeling van electriciteit*): 1 *twee –en veroverd*; zegsw. *van – veranderen,* van een andere zijde aanvallen; 2 *een nieuwe – in mijn electrische zaklantaarn.*
Bat'ting, m. –s (*plaat of balk van Noorsch grenenhout, vuren vloerbint*): *de – is rot.*
Bau'wen, bauwde, h. gebauwd (*een blaffend, onhebbelijk geluid maken*); zie Na–.
Bauxiet', o. (terre de Baux: *grondstof voor aluminium*): *een schip met 900 ton –.*
Bava'ria, Lat. **1** o. (*Beieren*); **2** v. (*zinnebeeldige voorstelling v. Beieren door een vrouwenfiguur* inz. *het 19 m hooge beeld te München*).
Bavet', v. –ten (Fr. bavette; Z.-N. *slabbetje*).
Baviaan'*, m. –anen (*groote aap, op de grond levende*; Lat. papio; *leelijk mensch*).
Bavia'nengezicht, o. –en (*aangezicht, tronie van of als v. een baviaan, apenbakkes*).
Bazaar', soms **Bazar',** m. –s (Perzisch: *overdekte plaats, marktplaats; groote winkel voor allerlei koopwaren, soms met eenheidsprijs, met vrije toegang*): *de guldens–*; Z.-N. *wat een – (is mij dat),* rommel!
Bazalt', Bazal'ten; zie Basalten.
Ba'zelen, bazelde, h. gebazeld (*kindertaal, beuzeltaal, onzin praten*).
Ba'zig, bn. en bw.; –er, –st (*den baas willende spelen*): *een –e jongen; – spreken.*
Bazin', v. bazinnen (*vrouw v. d. baas; meesteres v. h. huis* inz. Z.-N.; *een bazige vrouw*).
Bazijn', o. (Fr. basin, Z.-N. *fijn bombazijn*).
Bazuin', v. –en (o. Fr. bosine [Lat. bucina]: *groote trompet met zware klank; schuiftrompet; naam van een der orgelregisters*): *de – steken, op de – blazen;* **–geschal,** o.
Bdel'lium, o. (Lat. *harsachtig gom* o. a. van balsamodendron africanum; bij Vondel: *een edelgesteente*); Gr. Bdellion.
Beaar'ding, v. –en (*begrafenis*), w. g.
Bea'demen, –ademde, h. beademd (*de adem laten gaan over*): *een spiegel –.*
Beamb'te*, m. en v. –n (*iem., die bij een instelling een lagere bediening uitoefent*): *de – van een bibliotheek, een station.*
Bea'men, beaamde, h. beaamd (eig. *beamenen: amen zeggen op iets, instemmen met*): *iemands meeningen –*; **–angst',** bn. en bw. (*angstig, bevreesd, benauwd*); **–ang'stigen,** beangstigde, h. beangstigd (*angstig maken, vrees aanjagen*): *zich –.*
Beant'woorden, beantwoordde, h. beantwoord (1 *schriftelijk of mondeling antwoord geven op een of meer vragen*; 2 *zich uiten, uiting geven* naar aanleiding van een andere uiting; 3 *voldoen aan hetgeen gehoopt, geëischt, verwacht wordt,* met vz. *aan*; 4 *in overeenstemming zijn, overeenkomen,* met vz. *aan*): 1 *een vraag –*; 2 *den debater –,* zijn bezwaren uit de weg ruimen, zijn argumenten ontzenuwen enz.; *een beleediging met stilzwijgen –*; *een groet –*; *het vuur –,* terugschieten; 3 *aan iems. verwachtingen –*; *aan het vertrouwen –,* niet beschamen; *aan zijn bestemming –*; *aan het doel –*; 4 *aan de beschrijving, een signalement –*; **–ant'woording,** v. –en (*het beantwoorden; het stuk, waarin men antwoord geeft*): *ter – van,* in antwoord op; *Memorie van –,* antwoord inz. van de regeering op het door de Tweede Kamer uitgebracht voorloopig verslag over een wetsontwerp; **–ar'beiden,** bearbeidde, h. bearbeid (*bewerken*): *een akker –*; **–a'semen,** beasemde, h. beasemd (*beademen*), volkst.
Beatifica'tie, v. –s, –tiën (Lat. beatificatio [beatus = gelukkig, zalig]: R.-K. *zaligverklaring*): *de – gaat de canonisatie vooraf.*
Beau'-mon'de, m. (Fr. *de eerste of deftige stand; de groote wereld*).
Bébé', m. en v. –'s (Fr. *kindje; zuigeling*).
Beboe'ten, –boette, h. beboet (*in de boete slaan, geldboete opleggen*): *iem. –.*
Bebos'schen*, beboschte, h. beboscht (*met bosch beplanten*); **–bos'sching*,** v. –en: *– tegen overstrooming.*
Bebou'wen, –bouwde, h. bebouwd (*de grond bewerken,* inz. *beploegen, bemesten enz.*; *een terrein met gebouwen bezetten*).
Bé'carre, m. –s (Fr. [It. bequadro]: muz. Z.-N. *herstellingsteeken*): lees bee'kaar.
Becij'feren, –cijferde, h. becijferd (*cijferend berekenen, in cijfers uitdrukken; nagaan, berekenen*): *de voor- en nadeelen –.*
Bed, o. –den (1 *een met veeren, stroo, kapok enz. gevulde zak om op te slapen*; 2 *zulk een zak met peluw, dekens, lakens, kussens*; bij uitbr. *de geheele legerstede, het ledikant of de bedstede met het bed*; 3 *huwelijk*; 4 van grof wild: *leger*; 5 *bedding*; 6 *afgeperkt, eenigszins verhoogd stukje tuin voor allerlei gewassen*): 1 inz. in samenst. of met bepalingen: *een – stoppen,* vullen met; *een veeren –*; *een hard –*; 2 *het – (op)maken,* lakens, dekens in de vereischte toestand brengen; *het – houden; om het – van den zieke; in zijn – liggen*; 3 *kinderen van het eerste –*; 4 *het – v. e. hert; het – van korhoenders, patrijzen,* plaats, waar zij hebben liggen gullen; 5 *het – van de rivier; het zomer–,* zomerbedding; 6 *een – met rozen, spinazie*; nog: zegsw. rechtst. *scheiding van tafel en –,* bij rechterlijke beslissing ontheven zijn van de verplichting tot samenwonen; *van het – op het stroo geraken,* achteruitgaan; *iem. van – op stroo helpen,* achteruithelpen; *het – van eer,* slagveld; *een (vrij) – in een ziekenhuis,* een (kostelooze) plaats voor een patiënt. Opm. – komt dikwijls met een vz. zonder lidwoord voor: *op, in, te – liggen, zijn; naar –.*
Bedaagd', bn. (*niet jong meer,* minder sterk dan *bejaard*): *een –e keukenmeid.*
Bedaard', bn. en bw.; –er, –st (*niet door gemoedsbezwaren ontroerd; rustig, kalm; zonder overijling*); **–heid,** v. (*kalmte*).
Bedacht', bn. (1 *plan hebbende op*; 2 *met zorg over iets denkende; voorbereid zijn op*): 1 *op voordeel – zijn*; 2 *op alles – zijn; – zijn op tegenspoed; niet op deze beweging –.*
Bedacht'zaam, bn., bw.; –zamer, –st (*met overleg te werk gaande; niet overijld; voorzichtig; omzichtig*); **–zaamheid,** v.
Be'dak, v. (Mal. *fijn geparfumeerd rijstmeelpoeder, als blanketsel gebezigd*); *zich be'dakken; be'dakdonsje, –doos.* (be = bee).
Bedam'men, bedamde, h. bedamd (*met e. dam omringen of afsluiten*): *kwelders –.*
Bedan'ken, bedankte, h. bedankt (1 *dank*

betuigen; 2 *ontslag nemen of geven*; 3 *afwijzen*; 4 *abonnement opzeggen*): 1 *iemand voor iets* –; 2 *hij heeft* –*dankt als lid dier sociëteit*; 3 *daar*–*dank ik voor* (of: *ik zou je* –), dat wijs ik af; *ik bedank voor die eer*; 4 *voor De Gids* –; als zn. o.: *het* – *van eenige leden*.

Bedank'je, o. –s (*dankend woord*; *afwijzing*): *het is wel een* (of: *geen*) –*je waard*.

Beda'ren, bedaarde, h. (2), i. (1) bedaard (*tot kalmte* 1 *komen*, 2 *brengen*): 1 *de zenuwlijder zal door die poeiers wel wat* –; *de storm gaat al* –; *bedaar toch! tot* – *komen, brengen*; 2 *zie uw drift wat te* –, kalmeeren; *iem.* –.

Bedau'wen, bedauwde, h. bedauwd (*met dauw bevochtigen*): *de bedauwde velden*; fig. *met tranen bedauwde wangen*.

[1]) **Bed'dedeken,** v. –s (*deken van wol enz., zooals gebruikt wordt op een bed*); **–gerief,** o. Z.-N. = **–goed,** o. (*matras, peluw, kussens, dekens enz.*); **–kwast,** m. –en (*koord met kwast aan het ondereind, vooral in bedsteden, van boven tot in het bed afhangende en dienende om zich op te trekken, als men wil opstaan*); **–laken,** o. –s (*laken* [*van wit linnen*], *zooals gebruikt wordt op een bed*); **–pan,** v. –nen (*bedverwarmer*); **–plank,** v. –en (*losse plank aan de voorzijde der bedstede om hem, die in het bed ligt, te bewaren voor de kans er uit te vallen*; ook: *plank aan het voeten- en aan het hoofdeinde*); **–sprei,** v. –spreien (*sprei als sierdek*); **–tijk,** v. (*tijk voor beddeovertreksels*; *beddeovertrek van tijk*); **–zak,** m. –ken (*overtreksel van een bed*).

Bed'ding, v. –en (v. rivier, beek: *de oppervlakte, waarover het water stroomt*; aardk. *laag*; mil. *vloer, waarop een vuurmond staat*).

Be'de, v. –n (*gebed tot God*; *smeekend woord, dringend verzoek*; gesch. *plechtig verzoek v. d. landheer aan de steden, om geld, een soort van belasting*): *op mijn* –, *ter bede* (zie precario of precair 2), door goedgunstigheid, door genade; rechtst.: *iets bezitten ter bede*, tot wederopzeggens toe; **–dag;** z. Biddag; **–zetter,** m. –s (*ambtenaar, die het aandeel in de bede of belasting vaststelde*), vero.

Bedeel'de, m. en v. –n (*arme, behoeftige*; *iem., die bedeeld wordt*): *de minst* –.

Bedee'len*, bedeelde, h. bedeeld (eig. *zijn deel geven*: 1 *begiftigen* [inz. door God, de Fortuin enz.]; 2 *de armen een regelmatige stoffelijke ondersteuning geven*): 1 *de fortuin heeft hem goed bedeeld*; *met aardsche goederen bedeeld*; *hij is rijk bedeeld*, fig. heeft veel gaven; 2 *de armen* –; *bedeeld worden*.

Bedee'ling*, v. –en (*het uitdeelen v. giften a. d. armen*; *de giften*; *de plaats, waar bedeeld wordt*): *van de* – *krijgen*; *naar de* – *gaan*.

Bedeesd', bn. en bw.; –er, meest – (*verlegen, beschroomd*): *een* – *lachje*; – *kijken*; **–heid,** v.

Be'dehuis, o. –huizen (*kerk, kapel*).

Bedek'ken, bedekte, h. bedekt (*iets over, op, voor iets anders hangen enz., waardoor of opdat het bedekte min of meer onzichtbaar wordt*: *overdekken, toedekken*; fig. *verbergen*); z. Mantel en Bedekt; **–dek'king,** v. –en (*de handeling of werking van bedekken*; *datgene, waarmee iets bedekt wordt*; inz. mil. *wat een troep beschut tegen den vijand* bv. boomen; ook: *beschermende troepenafdeeling, militair veiligheidsgeleide*).

Be'deklokje, o. –klokjes (*klokje, dat oproept tot het gebed*; Z.-N. *angelusklokje*).

Bedekt', bn. en bw.; –er, –st (*geheim, stil*): *in* –*e termen*; zie Term; *een zaak* – *houden*.

Bedekt'bloeienden; z. Cryptogamen.

Bedek'telijk, bw. (*niet openlijk, op bedekte wijze*): *iem. iets* – *verwijten*.

Bedekt'zadigen, v. mv. (angiospermen: *planten, waarbij de zaadknoppen in een vruchtbeginsel zitten*); verg. Naaktzadigen.

Be'delaar, m. –s of –laren (*man, die een aalmoes vraagt*); **–ster,** v. –s, **–lares',** v. –sen.

Be'delaarsdeken, v. **–s** (*deken, bestaande uit verschillende lapjes*); **–gebed,** o.: zegsw. *een* – *doen*, zijn geld tellen; **–gesticht,** o. –en (inz. Z.-N. *voor de als gevaarlijk beschouwde landloopers en bedelaars*); **–kolonie,** v. –s, –koloniën (*strafkolonie tot wering der openbare bedelarij*).

Bedelares', v. –sen; zie Bedelaar.

Bedelarij', v. (*herhaald bedelen*; rechtst. *het in het openbaar bedelen*).

Be'delarmband, m. –en (*armband met allerlei charivari, die men bij vrienden en kennissen bij elkaar bedelt*).

Be'delbrief, m. –brieven (*geschreven bede om een aalmoes of om onderstand*).

Be'delbrok*, 1 o. –ken (*gebedeld stuk brood*; min.: *van anderen gekregen kleinigheid*); **2** m. –ken (*onbeschaamde bedelaar*); **–brood,** o. (*gebedeld brood*; *genadebrood*): *het harde* –.

Be'delen, bedelde, h. gebedeld (*om een aalmoes vragen*): *zij loopt langs de huizen te* –; fig. *om iets* –, smeekend iets vragen.

Be'delmeisje, o. –s (*meisje, dat bedelt*).

Be'delmonnik, m. –monniken (*lid eener bedelorde*); ook: **Be'delbroeder,** m. –broeders.

Be'delorde, v. –n (*kloosterorde, waarvan de leden persoonlijk niets bezitten* [*en evenmin de kloostergemeenschap, met uitzondering van het allernoodzakelijkste*], *en die hun onderhoud van de weldadigheid verwachten*).

Be'delpartij, v. –partijen (*het bedelen, de daad van bedelen*); **–stal,** m. (*stok van een bedelaar*): fig. *de drank zal u tot de* – *brengen*, d. i. tot diepe armoede.

Bedel'ven, –dolf, h. bedolven (*bedekken met zand, aarde, enz.*): *onder puin bedolven*.

Be'delzak, m. –zakken (*zak tot opberging van aalmoezen*; fig. *bittere armoede*): gesch. *den Koning getrouw tot de* –, vertaling van het opschrift der Geuzenpenningen: *fidèle au Roi jusqu' à la besace* (1566).

Bedenk'dag, m. –en (*bedenktijd v. e. dag*).

Beden'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *gevaarlijk*; 2 *nadenken, twijfel, onzekerheid uitdrukkende*): 1 *de toestand is* –; *hij is* – *ziek*, d. i. zwaar; *het ziet er* – *uit*; 2 *hij trok, zette een* – *gezicht*, zorgelijk.

Beden'ken, onr. w.w., –dacht, h. bedacht (1 *zijn gedachten laten gaan over, overwegen*; 2 *door nadenken iets ontwerpen, verzinnen*; 3 *iem. met iets begiftigen*; inz. *iets vermaken bij testament*): 1 *bedenkt toch, wat er van jullie worden moet*; *zonder* –; 2 *een raadsel* –; 3 *iem. goed* –, ruim bedeelen; *iem. in zijn testament* –; zegsw. *eerst gedaan en dan bedacht, heeft menigeen in het leed gebracht*, v. e. overijld besluit; *zich* –, [a]) over iets nadenken, iets overwegen, b.v. *zonder zich te* –, [b]) van besluit veranderen, b.v. *bedenkt gij*

[1]) Voor samenstellingen met Bedde, zie ook samenstellingen met Bed.

u niet? **–den'king,** v. –en (1 *beraad, overweging*; 2 *tegenwerping, bezwaar*): 1 *in – houden; iets in – geven,* in overweging; 2 *hij opperde allerlei –en; geen –en!* **–denk'tijd,** m. (*tijd van beraad*).

Be'deplaats, v. –en (*pelgrimsoord*).

Bederf', o. (1 *ontbinding, rotting*; 2 fig. *achteruitgang, verslechtering*; 3 Z.-N. *verderf*): 1 *deze stof is aan – onderhevig; tot – overgaan*; 2 *het – der zeden*; 3 Z.-N. *de drank is zijn –*; **–werend,** bn.: *zout is –*.

Beder'ven, –dierf, h. (1, 2), i. (3) bedorven (1 *onbruikbaar maken; iets zijn goede hoedanigheden, zijn waarde geheel of gedeeltelijk doen verliezen; slechter maken*; 2 *verwennen*; 3 *zijn waarde geheel of gedeeltelijk verliezen; onbruikbaar worden*): 1 *een boek –; een kunstwerk –; zij heeft de heele boel bedorven*; 2 *zijn zoon –*; 3 *vleesch kan –*.

Be'destond, m. –stonden (*bidduur, -stond*).

Be'devaart, v. –en (R.-K. eig. *bedegang: tocht naar een min of meer verwijderde plaats, al biddende en om er te bidden; de gezamenlijke bedevaartgangers*); **–vaartganger,** m. –s (*iem., die ter bedevaart gaat; pelgrim*).

Bedie'den, bediedde, h. bedied (vero., Z.-N. *beduiden, beteekenen*).

Bedie'naar, m. –s, –naren (*iemand, die zorg draagt voor iets,* in uitdrukkingen): *– des Evangelies of des Woords,* predikant; *– van begrafenissen,* aanspreker.

Bediend', bn.: *hij is –*, R.-K. heeft de laatste H. Sacramenten, het H.-Oliesel ontvangen.

Bedien'de*, m. en v. –n (1 *iem., die tegen loon huiselijke diensten verricht*; 2 *iem., in ondergeschikte betrekking in een zaak werkzaam*): 1 *een – in livrei*; 2 *een kappers–*.

Bedie'nen, bediende, h. bediend (in het algem. *door te dienen helpen, gerieven*; 1 v. e. leverancier: *koopwaren leveren*; 2 *van spijzen en drank voorzien; het gevraagde aanbrengen,* v. een koffiehuis-, winkelbediende; 3 R.-K. *de laatste H.-Sacramenten of het H.-Oliesel toedienen*; 4 *een betrekking, taak, ambt enz. vervullen*): *iem. op zijn wenken –*; 1 *die kruidenier heeft ons altijd goed bediend*; 2 *de kellner bediende ons vlug; de klanten –*; 3 *een stervende –*; 4 *het Evangelie –*, het Evangelie prediken, geestelijke, predikant zijn; nog: *het geschut –*, datgene doen, wat noodig is om er mee te vuren; refl. *zich aan tafel –*, van de spijzen en dranken nemen; *zich tot iets van iem. –*, iem. gebruiken tot.

Bedie'ning, v. (*het bedienen*): *de – laat in dat hotel te wenschen over*; R.-K. het toedienen der laatste H.-Sacramenten, en dan meerv. –en; ook, ambt: *uit een – ontzet worden,* zijn ontslag krijgen; mil. *de – van een batterij, kanon,* de manschappen.

Bedij'ken, –dijkte, h. bedijkt (*met een dijk of dijken omgeven, een dijk of dijken langs iets leggen*): *een streek lands –, een meer – en droogmalen*; **–dij'king,** v. –en (*het bedijken; de gelegde dijken; het ingedijkte land*).

Bedil'al*, m. en v. –len (*albedil, moeial*).

Bedil'len, bedilde, h. bedild (*kleingeestig critiseeren, bevitten*).

Bedil'ziek, bn., bw.; –er, –st (*zeer gaarne bedillende*): *een – vrouwtje*; **–zucht,** v.

Beding', o. –en (*voorwaarde* in zegsw.): *onder – van; ik zal het doen onder één –*.

Bedin'gen, –dong, h. bedongen (*bij overeenkomst bepalen; door onderhandeling verkrijgen of aanspraak op iets verwerven*).

Bediscussieeren, bediscuteeren* (*beraadslagen over, discussieeren over*).

Bedis'selen, bedisselde, h. bedisseld (*met de dissel bewerken*; fig. *in orde brengen, regelen, beredderen*): *een zaakje –*.

Bed'lam, o. (Eng. *groot krankzinnigen-gesticht in Londen,* vervormd uit *Bethlehem*).

Bed'legerig, bn. (*door ziekte aan het bed gebonden*): *hij is reeds een week –*.

Bedod'den, Z.-N.; zie Bedotten.

Bedoeïn', m. –en (*zwervende Arabier in de woestijnen van Arabië, Syrië enz.*).

Be'doek, m. –s (Mal. *missigit-trom, om de uren van het gebed enz. aan te geven*).

Bedoe'len, bedoelde, h. bedoeld (1 *ten doel hebben*; 2 *met een woord of toespeling iets of iem. aanduiden of trachten aan te duiden*): 1 *wat bedoelt uw komst?* 2 *wie is de man, dien jij bedoelt? wat bedoel je met dat woord; zoo is het niet bedoeld*; zegsw. *het was goed bedoeld,* het was gedaan met een goede bedoeling; *de bedoelde (persoon),* de aangeduide, niet de genoemde; **–doe'ling,** v. –en (1 *doel, oogmerk*; 2 *iets, dat men zijdelings te kennen geeft, terwijl men iets anders zegt*): 1 *goede –en; we deden het met de beste –; het ligt in mijn –, om; zonder bepaalde –*; 2 *ik ben erg tevreden, erg, zei ik met –*.

Bedompt', bn.; –er, –st (1 *duf, benauwd*; 2 Z.-N. *beslagen*): 1 *een –e kamer, een –e lucht,* niet frisch; 2 Z.-N. *de spiegel is –*.

Bedor'ven, bn. (*vuil, oneetbaar*): *een – ei, - spijs*; fig. *een – kind,* verwend; *ik ben een – man,* ik word ongelukkig.

Bedor'vendans, m., v. –en (Z.-N. *bedorven kind*).

Bedot'ten, –dotte, h. bedot (*bedriegen, verschalken, misleiden, beetnemen, foppen, in de luren leggen*): *iem. –*.

Bedrag', o. –dragen (1 *het beloop van een geldsom*; 2 *geldsom*): 1 *tot een –, ten bedrage van*; 2 *het – per postwissel sturen*.

Bedra'gen, het –droeg, h. bedragen (*een som uitmaken, beloopen*): *die schuld bedraagt f 20; de kosten – tien gulden*.

Bedrei'gen, –dreigde, h. bedreigd (*iem. of iets dreigend bejegenen; dreigen met*): *met boete, met straf –*; fig. *dat –dreigt mij,* hangt mij boven 't hoofd; **–ing,** v. –en.

Bedrem'meld, bn., bw.; –er, –st (*beteuterd*).

Bedre'ven, bn.; –er, –st (*geoefend, ervaren,* met *in*): *in een vak – zijn*; **–heid,** v.: *de – in*.

Bedrie'gen, –droog, h. bedrogen (*misleiden, bedrog plegen*): *liegen en –*; *als mijn geheugen mij niet bedriegt*; spreekw. *Schijn bedriegt,* is anders dan de werkelijkheid; *zich –*, zich vergissen; *zich in iem. –*, zich iem. voorgesteld hebben anders dan hij is (inz. ongunstig); *in zijn verwachtingen bedrogen worden* (of: *uitkomen*), teleurgesteld worden; inz. Z.-N. *een meisje –*, verleiden; **–er,** m. –s; **–erij',** v. –en (*bedrog*).

Bedrieg'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*bedriegend, leugenachtig, valsch; zich mooier voordoend dan de werkelijkheid*): *–e voorspiegelingen; – handelen*; Z.-N. rechtst. *– opzet*.

Bedrijf', o. –ven (1 *beroep, handwerk*; 2 *daad*; 3 *hoofdafdeeling v. e. tooneelstuk*; 4 Z.-N. *bebouwing, cultuur* in bet. 1): 1 *het – v. schoorsteenveger uitoefenen*; 2 *een zondig –*, handeling; *is dat uw –*, zijt gij de dader? 3 *het klassieke drama bestond uit vijf*

bedrijven; zegsw. *onder de bedrijven door*, intusschen; 4 *een groot* –.

Bedrijf'al*, m. en v. –allen (*aldoener*); zie Factotum en Manusje.

Bedrijfs'belasting, v. –en (in ons land afgeschaft; in België: *belasting op het uitgeoefende bedrijf of beroep*).

Bedrijfs'bosch*, o. –bosschen (*boschbeplanting als bedrijf*): *het – zal ieder jaar opbrengen ± 9000 gulden.*

Bedrijfs'kapitaal, o. –kapitalen (*het kapitaal, dat steeds beschikbaar gehouden wordt voor het bedrijf der zaak, dat niet is vastgelegd in vaste goederen, machines enz.*).

Bedrij'ven, –dreef, h. bedreven (*doen, verrichten*): *kwaad, rouw* –; **–drij'vend**, bn. (*doende, verrichtende*; spraakk. *actief, niet-passief, niet-lijdend*); **–drij'ver**, m. –s (*dader, verrichter*); **–drij'vig**, bn.; –er, –st (1 *werkzaam, ijverig*; 2 van handelsverkeer enz.: *levendig, druk*): 1 *een –e huismoeder*; 2 *het –e Amsterdam*, druk; **–drij'vigheid**, v. (*werkzaamheid; drukte, levendigheid*).

Bedrin'ken, zich, –dronk zich, h. zich bedronken (*z. dronken drinken*).

Bedroefd' 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *treurig, droevig*, dikwijls met *over, om*; 2 *armzalig, gering*): 1 – *zijn over het verlies v. e. kind*; – *om de miskenning*; *een –e vrouw*; *zij ziet er – uit*; 2 *dat is een – beetje*; **2** bw. (*in hooge mate*, met het bijbegrip v. afkeuring): – *weinig, gering, slecht*; **–heid**, v. (*treurigheid, neerslachtigheid*); meestal Droefheid.

Bedroe'ven, bedroefde, h. bedroefd (*droefheid veroorzaken*): *het bedroeft mij, dat; zich* –; **–droe'vend**, bn.; –er, –st (1 *droefheid wekkend*; 2 *onbeduidend, slecht*): 1 *een – schouwspel*; 2 *een – schrijver*; bw. – *slecht*, zeer.

Bedrog', o. (*bedriegerij, zonde tegen de rechtvaardigheid door leugen in woord of daad*): – *plegen*, bedrieglijk handelen; zegsw. *Droomen is* (of: *zijn*) –, inz. gezegd tot iem., die akelig of heel mooi gedroomd heeft.

Bedrop'pelen, bedrup'pelen, –droppelde, –druppelde, h. bedroppeld of bedruppeld (*droppelsgewijze nat maken, droppels laten vallen op*): *rozen met parels bedruppeld.*

Bedrui'pen, –droop, h. bedropen (*druppelsgewijze bevochtigen of bedekken met*): *het vleesch aan het spit* –, nl. met gesmolten vet of boter bedroppelen; fig. *zich* (*zelf*) –, in eigen onderhoud voorzien.

Bedruk'ken, –drukte, h. bedrukt (*iets voldrukken met letters, figuren, bloemen enz.*): *een vel papier* –, *katoenen stoffen* –; *fotoalbum in fraaie bedrukte linnen band.*

Bedrukt', bn.; –er, –st (*bedroefd, neerslachtig* inz. van vrouwen): *de –e weduwe*; *er – uitzien*; **–heid**, v. (*neerslachtigheid*).

Bedrup'pelen; zie Bedroppelen.

Bed'sermoen, o. –sermoenen (eig. *predikatie te bed*, scherts. *terechtwijzing, door de vrouw te bed aan den man toegediend*, b.v. *over het te laat thuiskomen*); **–sponde**, v. –n (Z.-N. *onderstel, waarop het bed ligt*; Z.-N., lit. t. *ledikant*); **–stede, –stee**, v. –steden, –steeën (*vaste of ingetimmerde slaapplaats*); **–stroo***, o. (*stroo in de beddezak*; *stroo als onderlaag in een bedstede*); zie Verhuizen; **–tijd**, m. (*tijd om naar bed te gaan*).

Beducht', bn.; –er, –st (*bekommerd, bevreesd*): – *zijn voor iets*; **–heid**, v.

Bedui'den, –duidde, h. beduid (1 *aanwijzen* inz. *met teekens*; 2 *aan het verstand brengen*; 3 *beteekenen, de beteekenis van iets hebben*; 4 *beteekenen, waarde hebben*; 5 *voorspellen*): 1 *hij wilde mij* –, *waar die heer woonde, maar ik kon hem in zijn aanwijzingen niet volgen*; 2 *ik wist hem te* –, *dat hij ongelijk had*; 3 *die W. beduidt Wullem*; 4 *die zaak heeft weinig te* –; *een –d renteverlies*, (verkieslijker is: *aanzienlijk*); verg. *veel–, niets–*; 5 *dat beduidt weinig goeds*; **–dui'dend**, z. Beduiden 4, germ.; **–dui'melen**, –duimelde, h. beduimeld (*door aanraking met de vingers bevlekken*): *een krant* –; **–du(i)'velen**, bedu(i)velde, h. bedu(i)veld (*overbluffen, verbijsteren*): *iem.* –; *ben je bedu(i)veld?* ben je mal? gmz.; **–dun'ken**, o.: *mijns, ons bedunkens*, naar mijn, ons oordeel.

Beduusd', bn. en bw. (*bedremmeld, beteuterd*): *ik was er* – *van*; gmz.

Bedwang', o. (*bedwingen, beheersching*, meestal met vz. *in* en een ww. als *hebben, houden*): *een menigte, een paard, een krankzinnige, zijn hartstochten* (*goed, slecht*) *in – houden*; *zich in – houden.*

Bedwel'men, –dwelmde, h. bedwelmd (*duizelig maken; benevelen, het bewustzijn doen verliezen*): *zich – door sterke drank*; *bedwelmd door de val*; **–dwel'ming**, v. –en (*de daad of handeling van iem. te bedwelmen of de toestand, waarin deze verkeert*: *benevelingе*; *flauwte*; *bewusteloosheid*).

Bedwin'gen, –dwong, h. bedwongen (1 *in bedwang houden, in toom houden*; 2 *onderdrukken*): 1 *zijn tranen* –; *zijn toorn* –, *zijn vrees* –, [a]) er niet aan toegeven, [b]) ze uiterlijk niet laten merken; 2 *een oproer* –; refl. *zich niet meer kunnen* –.

Beëe'digd*, bn. (*onder eed staande*): *een – klerk, een – getuige*; *– translateur.*

Beëe'digen*, beëedigde, h. beëedigd (*de eed doen afleggen, onder eed stellen*): *de getuigen* –, *een ambtenaar* –; **–ëe'diging***, v. –en (*onder eedstelling*): *de – der getuigen.*

Beef'aal, m. –alen (*sidderaal*; z. ald.).

Beëin'digen, –eindigde, h. beëindigd (*tot een einde brengen*): *een taak* –.

Beek, v. beken (*klein, smal, stroomend, ondiep en doorwaadbaar water*): *een kabbelende* –.

Beek'bezinking, v. –en (*aangeslibde kleilaag langs een beek*); **–bunge**, v. –n (*leeuwenbekachtige plant, langs waterkanten, ovaalbladige eereprijs*; Lat. veronica beccabunga), ook wel: –punge; **–forel**, v. –forellen (*kleine soort van forel*; Lat. salmo fario).

Beel*, m. –en (Z.-N. *verbreken van een huwelijksbelofte, afspraak*).

Beeld, o. –en (1 *nabootsing in hout, steen enz. van een mensch, dier, godheid*; 2 *afschijnsel, gevormd door de lichtstralen v. e. voorwerp*; 3 *treffende gelijkenis*; 4 *toonbeeld*; 5 *zinnebeeld*; 6 *afbeelding van iets, voorstelling van iets door woorden*; 7 *voorstelling van iem. of iets in de geest*; 8 *troop, beeldspraak*): 1 *een marmeren* –; *een gesneden, gegoten* –; *afgods–*; *stand–*; 2 *op het netvlies ontstaan de –en van de voorwerpen buiten ons*; phot. *een negatief, een positief* –; 3 *God schiep de mensch naar Zijn – en gelijkenis*; 4 *een – van mannelijke kracht*; 5 *de weduwe was een – der wanhoop*; 6 *zich een – van die groote tijd vormen*; 7 *de –en onzer ziel*; *droom–*; 8 *een stout, oorspronkelijk* –; *gezochte –en.*

Beel'deken, o. –s (Z.-N. *prentje*).

Beel'den, beeldde, h. gebeeld (*in beeld brengen* inz. als onvolt. dw. voorkomende): *het –d vermogen van een woordkunstenaar,* om iets plastisch voor te stellen, te beschrijven.
Beel'denaar, m. –s (*stempeling op voor- of keerzijde,* inz. *beeld op de voorzijde van munt of penning*): *de – op onze guldens is het borstbeeld der Koningin.*
Beel'dende kunsten, v. mv. (*die kunsten, welke door middel van een zichtbaar afbeeldsel op het schoonheidsgevoel werken*): *– – als teeken-, graveer-, ets-, schilderkunst enz.*
Beel'dengalerij, v. –galerijen (*galerij, waarin beeldhouwwerken tentoongesteld zijn; een rij beelden*).
Beel'denstorm, m. (gesch. *vernielwoede tegen de heiligenbeelden, schilderijen, altaren in de R.-K. kerken en kloosters, vooral in Vlaanderen en Brabant, Aug. 1566*); **–stormer,** m. –s (*iem., die ijvert tegen het hebben van beelden in kerken; iconoclast; deelnemer aan de beeldenstorm van 1566*); **–strijd,** m. (gesch. *strijd in de 8ste en 9de eeuw tusschen de Byzantijnsche Christenen over het al of niet hebben van beelden in de kerken*).
Beel'derig, bn. en bw.; –er, –st (*in-mooi, zeer lief, verrukkelijk,* iets minder edel dan *beeldschoon*): *een – hoedje; een toilet – mooi.*
Beeld'gieter, m. –s (*gieter van beelden*).
Beeld'houwen, beeldhouwde, h. gebeeldhouwd (*beeldwerk in steen, hout, metaal maken*); **–houwer,** m. –s (*kunstenaar*); **–houwerij',** v. –en (*de handeling van beeldhouwen; de werkplaats*); **–houwkunst,** v.
Beel'dig, bn. en bw.; –er, –st (*zeer schoon, allerliefst*): *een – japonnetje; dat staat haar –.*
Beeld'jeskoop*, m. –koopen (*venter van beelden*): *een Italiaansche –.*
Beeld'mooi, bn. (eig. *zoo mooi als een beeld, zeer mooi*): *Annet was –, zei haar spiegel;* **–rijk,** bn.; –er, –st (*rijk aan beelden, met veel beeldspraak*): *de –e taal der Oosterlingen;* **–rijkheid,** v.; **–schilder,** m. –s (*schilder v. kerkbeelden*); z. Polychromie; **–schoon*,** bn. (*zeer schoon*): *een – kind;* **–schrift,** o. (*schrift, dat begrippen enz. aanduidt door afbeeldingen en niet door woorden, zooals het letterschrift*; z. Hiëroglyphe): *het – op de Egyptische obelisken;* **–snijder,** m. –snijders (*beeldwerker in hout of ivoor, been of zacht gesteente*); **–snijkunst,** v. (*kunst, om beelden te snijden*).
Beeld'spraak, v. in bet. 2 –spraken (1 *het vermogen der taal door middel van een beeld een gedachte, begrip enz. uit te drukken*; 2 *de aldus uitgedrukte gedachte enz.*): 1 *de – en de klank zijn twee voorname factoren in de woordkunst*; 2 *de valsche –spraken bij Helmers* (1767—1813); **–steker,** m. –s (*beeldsnijder*); **–storm,** m.; **–stormer,** m. –s; **–stormerij',** v.; zie Beeldenstorm; **–werk,** o. –en (*beeldhouw- en beeldsnijwerk*): *verheven, halfverheven –*; z. Reliëf.
Bee'len*, beelde, h. gebeeld (Z.-N. *een belofte verbreken*).
Beel'tenis, v. –sen (*beeld, afbeelding, portret*): *in –*; zie Effigie.
Beël'zebub*, m. –s (Hebr. *opperduivel; naam van een soort van langstaartigen aap*).
Beemd, m. –en (*waterrijk weiland*; lit. t. *bebloemd grasland*): *grasrijke, grazige –en.*
Beemd'gras, o. (*gras der weide*; Lat. poa): *het ruwachtige –.*
Beem'ster, v. (*polder in N.-Holland*).
Been*, 1 o. beenderen (*stof, waaruit het geraamte bestaat; deel van een geraamte: bot, knook*): *het opdelven van –deren; een – afkluiven, afknagen*; zegsw. *ergens geen – in zien,* fig. geen zwarigheid hebben, om iets te doen; *door merg en – dringen* (Z.-N. *tot in het merg van de –deren*), van doordringend geluid, schrik enz.; *aristocraat in merg en –,* door en door; Z.-N. *het vel over de –deren hebben,* zeer mager zijn; die Hond en Steen; **2** o. –en (1 *menschelijk lichaamsdeel waarop men loopt,* soms van dieren; 2 *gepaarde deelen van sommige werktuigen*; 3 meetk. *een der twee rechte lijnen v. e. hoek; een der twee gelijke zijden van een gelijkbeenige driehoek enz.*; 4 *bovendeel eener kous*; 5 *neerhaal eener letter*): 1 *zijn – breken; rechter–, de fijne –en v. e. renpaard*; zegsw. *–en maken,* vlug wegloopen; *vlug ter –; ik kan niet meer op mijn –en staan,* ik ben erg vermoeid; *met het verkeerde – uit bed stappen* (ook: *met het linkerbeen*), slecht gehumeurd zijn; *met een – in het graf staan,* geen lang leven meer vóór zich hebben; *zijn beste –tje voorzetten,* zijn uiterste best doen, om iets er goed af te brengen; *iem. een –tje lichten,* [a]) iem. bij het worstelen onverwacht doen vallen door hem de voet te lichten, [b]) iem. onderkruipen; spreekw. *Het zijn sterke beenen, die de weelde (kunnen) dragen,* in voorspoed of bij rijkdom gaat men zich allicht te buiten, komt men meestal zedelijk ten val; Z.-N. *iets aan zijn – hebben,* eig. en fig. bekocht zijn; 2 *de – en v. e. passer*; 3 *het aantal graden v. e. hoek heeft niets te maken met de lengte der –en*; 4 *bij een kous onderscheidt men het – en de voet*; 5 *het – der g is te dik.* Opm. de oude meervoudsvorm van – was *beene,* verkort tot *been,* nog in zegsw.: *er was veel volk op de –, een leger op de – brengen; weder op de – komen,* opstaan uit een ziekte.
Been'breuk, v. –breuken (*het breken of gebroken-zijn v. e. been; de plaats der breuk*).
Been'derasch*, v. (*asch van beenderen*).
Been'derhuis, o. –huizen (*knekelhuis*); **–kool,** v. (*beenzwart*); **–meel,** o. (*poeder van gemalen beenderen, meststof*).
Been'droog*, bn. (*kurkdroog*): *–droge zaden.*
I. Bee'nen*, bn. (*gemaakt van been*): *een – knoop, een – kam,* uit been bestaande.
II. Bee'nen*, beende, h. gebeend (*loopen, marcheeren*): *ik heb vandaag heel wat te –.*
Been'eter*, m. (geneesk. *een soort van tuberculose in een der beenderen*).
Been'hakker, m. –hakkers (*slager*), gew.; **–hard** (Z.-N. *zoo hard als been, zeer hard*).
Been'houwer, m. –s (Z.-N. *slager*); **–houwerij',** v. –en (Z.-N. *slagerij*).
Bee'nig*, bn. (1 *uit been bestaand, been in zich bevattend*; 2 v. lichaamsdeelen, waarvan de beenderen duidelijk uitkomen [ten gevolge v. magerheid]: *mager*): 1 *e. –e uitwas, e. – stuk rundvleesch*; 2 *e. – voorhoofd.*
Been'kap, v. –kappen (*lederen of wasdoeken onderbeenbedekking, die niet aan de schoen vastzit*); ook: **–stuk,** o. –ken.
Been'stuk, o. –ken (*het geheel van de beenbekleeding bij een harnas, bestaande uit dijstuk, kniestuk en scheenstuk; beenkap*).
Been'vlies, o. –vliezen (*vlies om de beenderen*); **–vliesontsteking,** v. –en.

Been'windsel, o. –s (*strook v. sterk weefsel, om het onderbeen; puttee*), ook: –wikkel.
Been'zwart, o. (*poeder uit verkoolde beenderen voor het filtreeren van water*).
I. Beer*, m. beren (1 *roofdier, zoolganger*; Lat. ursus; 2 *lomp mensch*; 3 stud. *schuld*; 4 *naam van twee sterrenbeelden*): 1 *bruine beren*; zegsw. *de huid van den – verkoopen, eer hij gevangen is*, beschikken over een nog niet behaalde winst; *de – is los*, er is lawaai, ruzie; Z.-N. *gelijk een – op sokken*, ongemerkt; 2 *wat een – v. e. vent*; *een ongelikte –*, een plomp, onbeschaafd mensch; 3 *beren hebben*; *op de – halen*; 4 *de groote, de kleine –*; nog: Z.-N. *mijn – begint te dansen*, mijn maag begint te jeuken.
II. Beer*, m. beeren (*volwassen mannelijk zwijn*; *gemetselde waterkeering*; *schuinafloopend stuk aan de buitenkant van muren*; *schraagpijler, contrefort*, zie ald.; *ijsbreker op de wal ter bescherming van de naaste huizen bij ijsgang*).
III. Beer*, m. (*faecaliën, excrementen*).
Bee'ren*, beerde, h. gebeerd (*mesten met beer*).
Bee'renbijt*, m. (*gevecht van beeren met honden als volksvermakelijkheid, in 1689 verboden*; *naam van een herberg*).
Beer'put, m. –putten (*vergaarbak van beer of van faecaliën*; *sekreetput*).
Beer'rups, v. –en (*ruigharige rups*; Lat. arctia caja).
Beer'sche Maas*, v. (*de Maas tusschen Mook en Grave*); zie Overlaat.
Beër'ven, –ërfde, h. beërfd (*door erfenis verkrijgen*): *geld –, een huis –*; fig. *het koninkrijk der Hemelen –, de eeuwige zaligheid –*.
Bees, v. bezen (Z.-N. *bezie*).
Beest, o. –en (*redeloos dier*; inz. *rund*): *dat arme –*, dier; *een – van een vent*, bruut; zegsw. *de* (v.) *– spelen* (Z.-N. *uithangen*), zich als een – aanstellen, opspelen, razen, tieren; *het is een mager –je*, is niet veel zaaks; (biljartspel) *een – maken*, een geluksstoot; (kaartspel) *– zijn,* [a] geen slag kunnen halen, de heele pot moeten inzetten; fig. *jongen, blijf af, als de diender je ziet, ben je –*, bakkeraan, gmz.; [b] Z.-N. ruw, gierig, dom zijn; nog: Z.-N. *de beestjes,* [a] luizen, [b] jicht.
Beest'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*als van een beest, dierlijk, gemeen*): *wat een – lawaai*; *zich – gedragen*; *– te keer gaan*.
Beest'achtigheid, v. –heden (*dierlijkheid, laagheid*): *de – van de moderne oorlog*.
Bees'tenboel, m. gmz. (*smerige boel, rommel*; *baldadige, liederlijke herrie*): *wat een – in die herberg!* **–koopman,** m. –kooplui of –kooplieden (*rund- of veehandelaar*); **–markt,** v. –markten (*veemarkt*); **–spel,** o. –spellen (*tent, waarin wilde* [inz. *gedresseerde*] *dieren te kijk zijn*); **–stal,** m. –stallen (*stal voor vee*; fig. *smeerboel*); **–wagen,** m. –wagens (*wagon tot het vervoer van koeien, paarden enz.*).
Beestiaal', o. (*vee, hoornvee*): *weidt hier mijn –, weidt hier mijn tierig vee*, vero., Z.-N.; nog in Zeeland: *verkooping van –*.
Bees'tig 1 bn.; –er, –st (*als aan beesten eigen is*: *dierlijk, laag*; Z.-N. *gierig*): *een – leven*; **2** bw. van graad: *– lui, – koud*, zeer; **–heid,** v. –heden (Z.-N. *domme streek*; gew. *gierigheid*).
I. Beet, m. beten (1 *de daad van bijten*; *de opening, scheur enz., die er het gevolg van zijn*; *hap*; 2 *afgebeten stuk*; *kleine hoeveelheid*): 1 *een frissche – uit een zelfde appel doen*; *een – van een hond*; 2 *iem. de beten uit de mond kijken*, iem. niets gunnen; ook: **Bete,** v. –n: *een – broods*, mondvol.
II. Beet, v. beten (*biet, bietekroot*): *er zijn roode en witte beten*; zie Beetwortel.
Bee'tel*, Z.-N.; zie Beitel.
Bee'ten*, beette, is gebeet (Z.-N. van vogels: *zich neerzetten*).
Beet'hebben, had –, h. beetgehad (1 *vasthebben, gegrepen hebben*; 2 fig. *foppen, bedotten*; 3 fig. *begrijpen*): 1 *de politie heeft den dief –*; van hengelaars: *aan zijn dobber bemerkte hij, dat hij – had*; 2 *iem. –*; 3 *eindelijk had de jongen de som –*; nog: zegsw. *het (erg) –*, (zeer) ziek, inz. verkouden zijn.
Beet'je, o. –s (*kleine hoeveelheid, klein stukje*): *een – vleesch*; *lekkere –s*, hapjes; fig. *een – geduld*, weinigje; *alle –s helpen*.
Beet'krijgen, kreeg –, h. beetgekregen (1 *vastkrijgen, vastpakken*; 2 *beginnen te begrijpen*): 1 *daar kreeg de kleine jongen de jas –*; *aan zijn dobber bemerkte hij, dat hij – kreeg*; 2 *na een uur gestudeerd te hebben, kreeg hij het eindelijk –*; nog: zegsw. *het –*, een of andere ziekte oploopen inz. verkoudheid.
Beet'nemen, nam –, h. beetgenomen (eig. *grijpen*, inz. fig. *bedotten, misleiden*): *den leeraar –*; *jij hebt je laten –*; **–pakken,** pakte –, h. beetgepakt (*vastpakken*).
Beet'wortel, m. –s of –en (*bietekroot, suikerbiet*; Lat. beta vulgaris); **–wortelspiritus,** m.; **–wortelsuiker,** v. (*suiker uit beetwortelen*).
Bee'vaart, m. –en, inz. Z.-N.; z. Bedevaart.
Bee'vaarden, beevaardde, h. gebeevaard (inz. Z.-N. *een beevaart doen*).
Bee'weg, m. –wegen (Z.-N. *bedevaart*); **–wegen,** –weegde, h. gebeeweegd (*beevaarden*).
Bef, v. beffen (1 *gesteven, witlinnen doekje onder de kin te dragen, deel van het ambtsgewaad van predikanten, rechters en hoogleeraren*; 2 *etiket met merk boven aan de hals van een medicijnfleschje*, vero.): 1 *dominees –*; 2 *fleschjes met lange beffen*.
Befaamd', bn.; –er, –st (*ongunstig of gunstig bekend*: *berucht*, ook: *vermaard*); **–heid,** v.
Bef'lijster, v. –s (*kraagmerel*: *een zwarte lijster met een witte vlek op de borst*; Lat. turdus t. torquatus).
Befloer'sen, –floerste, h. befloerst (*met floers bedekken, overtrekken*): *e. befloerstetrom*.
Befui'ven (*op een fuif onthalen*): *Batavia heeft de vreemde gasten befuifd*.
Beg, m. –s; zie Bei.
Begaafd', bn.; –er, –st (1 *bedeeld, begiftigd* [inz. *met iets onstoffelijks, met geestesgaven*]; 2 *talentvol*): 1 *met rede en verstand –*; 2 *een zeer – dichter, spreker*; **–heid,** v. –heden (*het begaafd zijn, talent*).
Begaai'en, begaaide, h. begaaid (Z.-N., gew. *bevuilen, bezoedelen*): *jongen, wat heb je je begaaid!*
Begaan', –ging, h. begaan (1 *op of over iets gaan*; 2 *bedrijven, doen* [inz. *iets slechts*]): 1 *een weg –*; *de begane grond*; 2 *een diefstal, moord –*; nog: *ik ben met hem –*, heb medelijden met hem; *laat mij maar eens –*, mijn gang gaan; **–gaan'baar,** bn. (*te begaan*): *een – pad*; **–gaan'baarheid,** v.
Began'kenis, v. –sen (Z.-N. *toeloop*; *processie*; *bedevaart*).
Begee'ren* 1 begeerde, h. begeerd (*sterk verlangen, sterk wenschen*): *wat begeert ge van mij?* **2** zn. o.: *wat is (van) uw –?*

Begee'rig*, bn.; –er, –st (1 *sterk verlangend*; 2 *begeerte, verlangen uitdrukkend*; 3 Z.-N. *hebzuchtig*): 1 – *naar invloed*; – *zijn om iets te weten*; 2 *met een – oog*; 3 Z.-N. *een –e vent*.

Begeer'lijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *begeerte opwekkend, waard begeerd te worden*; *te begeeren*; 2 *begeerte uitdrukkend*): 1 *een – ambt*; *deugd is – goed*, gezocht; 2 *de – uitgestrekte vingers*, gretig; **–heid,** v.: *de – des vleesches*.

Begeer'te, v. –n (*verlangen, wensch, zucht*).

Begees'teren, begeesterde, h. begeesterd (*bezielen, in geestdrift brengen*): *hij wist zijn toehoorders te –*, germ.; **–gek'ken,** –gekte, h. begekt (*bespotten*); **–gelei'den,** –geleidde, h. begeleid (*vergezellen*; mil. *escorteeren*; zeew. *convooieeren*; muz. *accompagneeren*): *iem. –*; *een –d schrijven*; **–gelei'ding,** v. –en: *met – van*; zie Accompagnement; **–gena'digen,** –genadigde, h. begenadigd (*kwijtscheldingvan straf schenken*).

Bege'ven, begaf, h. begeven (1 van ambten enz.: *schenken*; *het recht van, de meeste invloed op een benoeming hebben*; 2 inz. van organen, gezondheid, gemoedsstemmingen: *verlaten, in de steek laten*; 3 refl. *ergens heengaan*; fig. *met iets beginnen*; 4 Z.-N. *buigen, breken* [*onder het gewicht*]): 1 *wie heeft die post te –?* 2 *mijn vrienden, mijn krachten, beenen – mij*; *mijn hoop begaf mij*; 3 *zich op weg, naar huis –*; *zich ter ruste –*; *zich in het huwelijk –*; *zich in gevaar –*, zich aan gevaar blootstellen; 4 Z.-N. *het ijs begaf*; *de zolder begeeft*; **–ge'ving,** v. (*het begeven* inz. *het schenken van ambten enz.*): *de – van ambten, van beurzen*; **–gie'ten,** –goot, h. begoten (*al gietende bevochtigen, besproeien, besprenkelen*; inz. Z.-N. *op iets drinken*): *de bloemen –*; Z.-N. *een benoeming –*; **–gif'tigen,** **–giftig**de, h. begiftigd (*beschenken met* [*iets onstoffelijks*]): *iem. met iets –*; **–gif'tigde,** m. en v. –n (*iem., met iets begiftigd*).

Begijn', v. –en (vroeger: *lid eener min of meer vrije kloosterorde*; Z.-N. *algemeene naam voor een lid v. verschillende vrouwelijke kloosterorden*; *vrome bewoonster van een begijnenhof*; Z.-N. *kwezel*); **–tje,** o. –s; zie Klopje.

Begij'nen- of **begijn'hof,** o. –hoven (*tuin of hof, omringd door de gelijkvormige woningen van begijnen, woonplaats of -stede van begijnen*): *het – te Breda, te Amsterdam*; de –hoven in België, b.v. te Gent; **begij'nenkoek,** m. (*zeker huisbak*); **begij'nenkost,** m. (Z.-N. *fijne, lekkere kost*); **begij'nenrijst,** v. (*rijst met suiker en saffraan*).

Begin', o. (*aanvang*): *een – met iets maken*; *in den –ne, van den –ne aan*; *al in het –*; zegsw. *alle – valt zwaar*, is moeilijk; *dat is een – zonder einde*, dat is niet klaar te krijgen; *een goed – is het halve werk*; zie Beginnen.

Begin'neling, m. –en (*nieuweling in eenig vak*); vr. **–e:** *een – in de kunst*.

Begin'nen, –gon, h. (1, 2), i. (2) begonnen (1 *aanvangen met*; 2 *een aanvang nemen, aanvangen*): 1 *men –gint (aan) een werk*; *men –gint met iets*, als er nog ander werk op volgt; 2 *de les is begonnen*; nog: *de weg begint aan de lindeboom*, neemt een begin; *een zaak –*, openen; *wat moet ik –*, doen? *er is niets met hem te –*, men weet geen raad met hem; *wie is begonnen?* nl. de twist; zegsw. *goed begonnen, is half gewonnen*, wat in de aanvang goed wordt aangepakt, heeft veel kans van slagen; nog: inz. Z.-N. *als ik eens begin, begin ik goed*, als ik eens aan de gang ga, loskom.

Begin'rijm, o. –en (*voorrijm*); zie Rijm.

Begin'sel, o. –s, –en (1 *aanvang*; 2 *eenvoudigste eigenschap, grondslag*; 3 *oorsprong*; 4 *overtuiging, principe, grondregel, stelling* inz. *op godsdienstig, moreel, politiek gebied*): 1 *alle –s zijn moeilijk*; 2 *de –en der planimetrie*, meestal in het mv.; 3 *de vreeze des Heeren is het – van alle wijsheid*; 4 *zijn – liet dat niet toe*; *het – van vrije handel*.

Begin'snelheid, v. –snelheden (mil. *de snelheid van een projectiel op het oogenblik, dat het de vuurmond verlaat*).

Beglu'ren, –gluurde, h. begluurd ([*tersluiks, nieuwsgierig, begeerig*] *bespieden*); **–glu'ring,** v. –en; **–gluur'der,** m. –s.

Bego'nia, v. –'s (*begonia-achtige sierplant*): *er zijn* o. a. *bol- en bladbegonia's*.

Begoo'chelen, –goochelde, h. begoocheld (*bedriegen, de oogen verblinden, misleiden*): *iemand –*; **–goo'cheling,** v. –en (*gezichtsbedrog*; [*zelf*]*misleiding*).

Begraaf'plaats, v. –plaatsen (*kerkhof*).

Begraasd', bn. (*met gras bedekt*): *–e duinen*.

Begra'fenis, v. –sen (*ter-aarde-bestelling*; *het lijk en de personen, die de begrafenis vergezellen*; *lijkstatie*): *bedienaar der –sen*, aanspreker; zie Bidder.

Begra'fenisfonds, o. –en (*fonds, dat de kosten eener begrafenis deels of geheel dekt, als men er lid van is*); **–kosten,** m. mv. (*uitgaven voor een begrafenis*); **–onderneming,** v. –en (*maatschappij, die tegen vaste tarieven een begrafenis regelt en verzorgt*).

Begra'ven, begroef, h. begraven (1 *door graven onder de aarde verbergen*; 2 *ter aarde bestellen*; *de begrafenis bijwonen*; 3 *geen gewag meer van iets maken, doodzwijgen*): 1 *een kist met geld in de tuin –*; 2 *een doode, het lijk –*; *jij moet vandaag wit –*; 3 *iets in zijn binnenste –*; refl. *hij gaat zich in dat dorpje –*, zich doen vergeten; *zich in* (of: *bij*) *zijn boeken –*, zich verdiepen; **–gra'ving,** v. –en (Z.-N. *begrafenis*).

Begra'zen, –graasde, h. begraasd (*afweiden, grazend afeten*): *weiden laten –*.

Begrensd', bn. (*binnen grenzen besloten, niet ruim*; fig. *beperkt, eng*): *een eng –e horizon*; fig. *een – verstand*.

Begren'zen, –grensde, h. begrensd (*met grenzen omgeven*; *langs de grenzen insluiten*; *de grens van iets vormen*; *insluiten*): *de Noordzee begrenst ons land ten N. en ten W.*; *één of meer vlakken – een lichaam* (bol, kubus); dikwijls in de lijdende vorm: *een vlak wordt begrensd door lijnen*.

Begrij'pelijk, bn.; –er, –st (*te begrijpen, verstaanbaar, duidelijk*): *iets – maken*.

Begrij'pen, –greep, h. begrepen (1 *met het verstand vatten, doorzien*; 2 *bevatten, inhouden*, dikwijls in de lijdende vorm): 1 *een meetkundige stelling –*; *iemands bedoelingen –*; 2 *twaalf is zesmaal in 72 begrepen*; *de transportkosten zijn er onder begrepen*; *alles (er) in begrepen*; nog: *daar heeft hij het niet op begrepen*, d. i. daar is hij een vijand van; *het op iem. begrepen hebben*, gemunt; *dat kun je –*, morgen brengen!

Begrin'den, –grindde, h. begrind (*met grind bedekken*): *het –grinde voetpad*; **–grin'ding,** v. –en; spreekt. Begrinten.

Begrip', o. –pen (1 van het verstand: *het vermogen iets op te nemen; bevatting*; 2 *de in een woord samen te vatten kenmerken van eenig bewustzijns-verschijnsel*; 3 *denkbeeld, voorstelling, idee*; 4 *verstand, oordeel*; 5 *korte zakelijke inhoud*): 1 *vlug van –*; 2 *bijzondere en algemeene –pen*; 3 *geen – van iets hebben*; 4 *dat gaat mijn – te boven*; *naar mijn –*; 5 *een kort – der christelijke leer*; *drie korte –pen* (handboekjes) *der geschiedenis.*

Begrips'verwarring, v. –en (*het verwarren van het eene begrip met een ander*): *slecht onderwijs leidt tot –.*

Begrips'woord, o. –en (spraakk. *rededeel, dat geen betrekkingswoord is*): *het werkwoord en het zelfstandig naamwoord zijn –en.*

Begroei'en, –groeide, i. begroeid (*groeiende bedekken*, inz. passief): *met klimop –groeid.*

Begroe'ten, –groette, h. begroet (*welkom heeten, verwelkomen*): *iemand gaan –*, zijn opwachting gaan maken; *de held werd met duizend hoera's begroet*, feestelijk ontvangen; *een voorstel met vreugde, gejuich –.*

Begrom'men, –gromde, h. begromd (*beknorren*): *dienstboden –.*

Begroo'ten*, –grootte, h. begroot (*bij schatting de waarde, de hoeveelheid, de afstand bepalen*; *ramen*): *de kosten –*, schatten; zegsw. gew. *dat begroot mij*, [a]) dat komt mij te duur uit, [b]) dat doet mij leed, spijt mij.

Begroo'ting*, v. –en (1 *voorloopige berekening, raming van kosten* inz. *van de uitgaven van staat, provincie, gemeente over een toekomstig tijdperk*; 2 *het wetsontwerp, waarbij de staatsuitgaven en de middelen om daarin te voorzien, worden vastgesteld*; 3 *de op papier gebrachte becijfering met bijbehorende bescheiden*): 1 *de – van oorlog*; 2 *de – verwerpen*; 3 *de – ligt ter inzage.*

Begui'chelen; zie Begoochelen.

Begun'stigen, –gunstigde, h. begunstigd (*bevoordeelen, een gunst toestaan*; *gunstig zijn aan, beschermen*): *het lot, de omstandigheden kunnen iemand –*; *hij ontvluchtte, begunstigd door de nacht.*

Begun'stiger, m. –s (*iem., die begunstigt: beschermer, klant*); vr. –gunstigster, –s.

Begun'stiging, v. (*het begunstigen*; fig. *bescherming, bedekking*): *onder – van de mist.*

Behaag'lijk, –er, –st **1** bn. (*aangenaam*): *de –e koelte der tuinkamer*; **2** bw. (*met welgevallen*; *zóó, als iem. aangenaam aandoet*): *– zijn kopje thee slurpen*; *zich – uitstrekken.*

Behaag'ziek, bn., bw.; –er, –st (*vervuld van* [*een hevige*] *begeerte om te behagen*): *een – meisje*, coquet; **–zucht**, v. (*overdreven verlangen om te behagen*): *lieftalligheid, die geen – wordt.*

Behaard', bn. (*met haar begroeid*): fig. *–e vruchten, zaden*, met fijne haartjes er op.

Beha'gen 1 –haagde, h. behaagd (*aangenaam zijn, bevallen*); ook: onpers. w.w. *het –haagt mij*, het staat mij aan; *het –hage den algoeden God*, gelieve, gevalle; *het heeft den Almachtige behaagd*; **2** o. (*genoegen, welgevallen*): *daarin vind, schep ik mijn –.*

Beha'len, behaalde, h. behaald (*met inspanning verwerven*): *roem, lof –*; *een prijs, de prijs –*; *buit –*; *een overwinning –*; *daar is geen eer mee te –*, mede in te leggen; *de meeste punten –.*

Behal've (*uitgenomen, buiten, zonder*), **1** vgw.: *tien personen – ik*; gevolgd door een bijzin met *dat*: *we amuseerden ons goed, – dat er nu en dan een buitje kwam*; **2** vz.: *er waren – mij tien personen.* Opm. vgw. en vz. zijn niet altijd scherp te scheiden: *behalve de(n) rector waren er alle leeraren.*

Behan'delen, –handelde, h. behandeld (1 *met iets omgaan, verzorgen*; 2 *met woorden of daden bejegenen*; 3 *een onderwerp in overweging nemen, onderzoeken, oplossen, verklaren*; *zich bezighouden met* inz. *bespreken of beschrijven*; 4 rechtst. *berechten*; *verdedigen*; 5 geneesk. *een zieke onderzoeken, geregeld bezoeken en het noodige voorschrijven*; 6 Z.-N. *hanteeren*): 1 *dit meel is niet goed behandeld*; 2 *zijn dienstboden goed –*; *behandel de dieren met zachtheid*; *iem. uit de hoogte –*, trots bejegenen; 3 *de schrijver, de spreker heeft het onderwerp voortreffelijk behandeld*; 4 *de smokkelzaak wordt morgen behandeld*; 5 *de dokter had hem een maand behandeld*; 6 Z.-N. *een wapen –*; vgl. Wapenhandel; **–ing**, v. –en: *onder- zijn*, onderdokters handen; *de zaak komt de vlg. week in –.*

Behang', o. (*zijde, leder of papier, waarmee de wand van een kamer behangen is*; v. e. hond: *oorlappen*): *een licht –.*

Behan'gen, –hing, h. behangen (1 *iets ophangen aan of tegen*; 2 *de wanden eener kamer met papier of leer bekleeden*): 1 *de huizen waren met festoenen –*; *de juffrouw was als met goud –*; 2 *de kamer opnieuw –*; nog: *die hond is goed –*, heeft breede neerhangende ooren; scherts. v. e. boek met omslagen, omgekrulde hoeken; **–han'ger**, m. –s (*iem., die kamers behangt*).

Behang'sel, o. –s (*bekleedsel van of voor wanden*, inz. *van papier*): *het goudleeren – der achterkamer*; **–linnen**, o. (*grof linnen tot het beschieten van kamermuren*); **–papier**, o., (*soorten*) –papieren (*papier, om een kamer te behangen*): *ik kocht tien rollen –.*

Behar'tigen, –hartigde, h. behartigd (*ter harte nemen, met toewijding verzorgen*): *iems. belangen, welzijn –*; **–ing**, v.; **–ingswaar'dig**, bn.; –er, –st of meer –, meest –: *een –e les.*

Beheer', o. (1 *bestuur en toezicht*; 2 *bewindvoering* inz. *administratie v. e. zaak, gelden enz.*): 1 *het – der zeezaken, het – over iets voeren*; 2 *onder zijn –*; *het – der penningen*; *in eigen –*; *een raad van –* (Z.-N. *beheerraad*), directie; **–der**, m. –s (*iem., die iets beheert, bestuurt, administreert*; *bestuurder*); **–en***, –heerde, h. beheerd (*besturen, administreeren*): *slecht –heerde financiën*; **–ing***, v. –en meestal: *beheer*; **–raad**, m., z. Beheer.

Beheer'schen*, beheerschte, h. beheerscht (1 *heerschen over*, ietwat vero.; 2 *geestelijk geheel in zijn macht hebben*; 3 *in bedwang houden*; 4 *meester zijn over de omstandigheden buiten de handelende persoon*; 5 mil. *een plaats, terrein gemakkelijk kunnen beschieten of onveilig maken*; *op een terrein vrij kunnen handelen of manoeuvreeren*): 1 *de staten beheerschten het land*; 2 *iem. met zijn oogen –*; 3 *zijn toorn –*; 4 *de toestand –*; 5 *een spoorwegknooppunt, een weg –*; nog: *een stof, een taal –*, uitstekend er van op de hoogte zijn; *de alles –de kwestie*, al het andere op de achtergrond dringend; refl. *zich –*, zijn gemoedsaandoeningen, opwellingen in bedwang houden; **–heer'scher***, m. –s (*meester, gebieder, vorst*): *de sultan is de – dergeloovigen*; **–heerscheres'***,

v. –sen; **–heer'sching***, v. –en: *onder – brengen van de wil*, bedwang.

Behek'sen, –hekste, h. behekst (*betooveren*): *men heeft dat kind –hekst; zijt ge –hekst*, mal?

Behel'pen, zich, –hielp zich, h. zich beholpen (*zich redden, het stellen met iets, dat eigenlijk minder is, dan men wenscht, dan noodig is; roeien met de riemen, die men heeft*): *men moet zich weten te –; hij –hielp zich met die som*, hij wist rond te komen; *hij moet zich erg –*, erg zuinig leven.

Behel'zen, –helsde, h. behelsd (*inhouden, omvatten, bevatten*); meestal als derde persoon: *dit bericht –helst, dat...; dit boek –helst veel moois; –de, dat....*

Behe'moth, m. –s (Bijb. *reusachtig dier, olifant of nijlpaard*); z. Job 40 : 10—19; l. Behee'moot, bij Vondel Be'hemoth.

Behen'dig, bn. en bw.; –er, –st (*vlug, handig, op geschikte wijze*); **–heid,** v. –heden (*bedrevenheid, vlugheid; behendige daad*).

Be'hennoot, v. –noten (*vrucht van de behennoteboom*; Lat. moringa oleifera): *de – is rijk aan olie*; ook, Bennoot; **–olie,** v.

Behept', bn. (eig. *behebd*, d. i. hebbende: *lijdend aan een zedelijk gebrek*): *met voor-oordeelen, kleine ondeugden – zijn.*

Behoe'den, –hoedde, h. behoed (*waken over, zorgen voor, beschermen, bewaken*): *God moge u behoeden; – voor*; **–hoe'der,** m. –s (*iem., die behoedt; beschermer, redder*).

Behoed'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (*omzichtig*): *met –zame tred*; **–heid,** v. (*omzichtigheid*): *met – te werk gaan.*

Behoef'te, v. –n (1 *gebrek aan het noodige, nood*; 2 *verlangen naar hetgeen men mist*; *innerlijke drang tot iets*): 1 *er was – aan turf*; 2 *– aan liefde hebben; iets, dat in een lang gevoelde voorziet*; nog: *in eigen – kunnen voorzien*, in eigen onderhoud; *zijn – doen*, gevoeg.

Behoef'tig, bn.; –er, –st (*zich niet van het noodige kunnende voorzien; armoedig*): *een – gezin; in –e omstandigheden*; **–heid,** v.

Behoe've (van een vero. *behoef*, alleen in zegsw.): *ten – der armen, v.h. verkeer*, ten bate.

Behoe'ven, –hoefde, heeft behoefd (1 *noodig hebben*; 2 *noodig zijn*): 1 *ik –hoef uw hulp niet; geef hem, wat hij –hoeft*; 2 *het –hoeft niet gezegd te worden*; ook, Hoeven.

Behoo'ren* **1** –hoorde, h. behoord (1 *toebehooren*; 2 met *bij*: *er bij voegen, passen*; ook: *een geheel met iets maken*; 3 met *tot*: *er een onderdeel van uitmaken*; ook: *gerekend worden tot*): 1 *dat boek –hoort mij*; 2 *boter –hoort bij de visch; die boerderij behoort bij het kasteel*; 3 *het behoort tot de zeldzaamheden; het schaap –hoort tot de herkauwers; tot* (of: *onder*) *de slechtsten* –; zegsw. *dat –hoort zoo*, voegt, past, betaamt; Z.-N. *het behoort aan* (*iemand*), hij heeft de bevoegdheid, de macht; **2** o. (*eisch*): *naar –*, zooals het voegt; *alle ding zijn – geven*, wat vereischt wordt.

Behoor'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*zooals het behoort; betamelijk*): *een – loon; hij gedraagt zich –*, fatsoenlijk; *zich – kleeden*, passend.

Behoud', o. (*het in stand houden of doen blijven*): *met – van salaris; de mannen v. het –*, conservatieven; *bidden voor het – van een kind*, leven; *die wending was zijn –*, redding.

Behou'den **1** –hield, h. behouden (1 *bij zich houden, bewaren* d. i. *niet verliezen of kwijtraken, niet opgeven of laten varen*; 2 *overhouden na een zeker verlies*; 3 *ten slotte verkrijgen en blijvend houden*; 4 *behoeden, redden*): 1 *als herinnering iets –; iem. iets laten –*; 2 *toch had ik nog drie kinderen –*; 3 *de aanvankelijke snelheid –*; 4 *God laat de boozen arbeiden om de rechtvaardigen te –*; nog: mil. *het veld –*, meester blijven op; **2** bn. (*veilig, onbeschadigd, ongedeerd*): *de manschap is – aan land gebracht*; fig. *in – haven zijn*, veiligheid.

Behou'dend, bn.; zie Conservatief.

Behou'denis, v. (lit. t. *redding, behoud, zaligheid*): *tot – der zielen.*

Behou'dens, vz. (*met behoud van*): *ik ben het met u eens – enkele kleinigheden*, uitgenomen; *– goedkeuring door de overheid*, met voorbehoud van.

Behou'der, m. –s (*redder*).

Behouds'man, m. –lieden (*conservatief*).

Behou'wen, –hieuw, h. behouwen (*door kappen of houwen de vereischte vorm geven*): *een stuk graniet –.*

Behuisd' **1** bn. (*een huis hebbende, bewonende*): *goed – zijn*, goed wonende; *klein – zijn*, een kleine woning hebben; **2** **–e,** m., v. –n (*iem., die ergens inwoont*): *de dader, een harer –n, werd gearresteerd.*

Behulp', o. (*bijstand, hulp*, meestal met een voorzetsel): *met – van; een meisje tot – der huisvrouw; maar voor –*, tijdelijk.

Behulp'zaam, bn.; –zamer, –st (*hulpvaardig, helpende, dienstvaardig*): *– in het huishouden; de –zame hand tot iets bieden; iem. – zijn bij iets; in alles – zijn*; **–heid,** v.

Behuwd', bn. (*aangetrouwd, schoon....*); **–broeder,** m. –s; **–vader,** m. –s; **–zoon,** m. –zonen, –s; **–zuster,** v. –s.

Behu'welijken, –huwelijkte, h. behuwelijkt (minder gebruikelijk voor: *behuwen*).

Behu'wen, –huwde, h. behuwd (*door huwelijk verwerven; betrouwen*): *hij heeft veel geld met haar behuwd.*

Bei, Bey, Beg, m. –s (Turksch: vorst; *eeretitel van Turksche ambtenaren*; geschied. *vorst* inz. *in de Barbarijsche staten*).

Bei'aard, bei'erd, m. –s (*klokkenspel, carillon; een stel van klokken, waarop men muziekstukken speelt door middel v. e. toetsenbord*).

Bei'aarden, –aardde, h. gebeiaard (*de beiaard bespelen*); Z.-N. *het zal op uw toren –*, ge zult er van langs krijgen.

Beiaardier', m. –s (*carillon-bespeler*).

Bei'de (*twee*), **1** bijv. telw.: *hij is blind aan – oogen; daar zijn – jongens*; **2** zelfst.: **beide** voor zaken: *ik heb mijn paarden – verkocht*, en **beiden** voor personen: *met z'n, ons –* (of: *beidjes*); *ons beider lot; ze waren beiden hier.*

Bei'den, beidde, h. gebeid (lit. t. *wachten*): *ons beidt een treurig lot; beidt uw tijd.*

Bei'derhande, –lei (*van beide soorten*): *van beiderlei kunne.*

Bei'derzijds, bw. (*van weerskanten*); **–zijdsch*,** bn.; ook, **Beiderzijds(ch)'.**

I. Bei'er*, m. Beieren (*een man uit Beieren*).

II. Bei'er*, m. –s (Z.-N. inz. in het mv. *kralen*): *de –s van een rozenkrans.*

Bei'eren, beierde, h. gebeierd (1 *luiden*; 2 *heen en weer slingeren*): 1 *hoor de klokken –*; 2 *de opgehangen schurk hing aan de galg te –*; **–aar,** m. –s (*beiaardier*).

Bei'ersch* **1** bn. ([*als*] *van, uit, in, betrekking hebbende op, eigen aan Beieren*): *is dat – bier?* **2** o. (*Beiersch bier*): *een* (*glas*) *–.*

Bei'ge, Fr. v. It. bigio, **1** o. (*een dunne wollen beige stof*); **2** bn. (*grijsachtig geel*).
Beignet', v. –s (Fr. *gebak van vruchtenschijfjes met wat meelbeslag* inz. *appelpofertje*); zie Appelbeignet: lees *bein-jee'*.
Beij'veren, zich, –ijverde zich, h. zich beijverd (*zich bevlijtigen, zijn best doen*): *z. – om iem. te voldoen,* zijn best doen.
Beij'zeld, vd.: *de –e akkers,* met ijzel bedekt; *een –e vlakte, –e takken*; zie Rijm.
Beïn'vloeden, –ïnvloedde, h. beïnvloed (*invloed uitoefenen op*); germ.
Bei'ram, o.; zie Bairam(feest).
Bei'te, v. –n (Z.-N. *ooi*).
Bei'tel, m. –s (timm. *gereedschap, meestal bestaande uit een smal stuk staal of verstaald ijzer met smalle scherpe snede aan het benedeneinde, met of zonder handvat en gebruikt voor de bewerking van hout, steen, metalen enz.*): *een steek–, een kap–*; **–vormig,** bn.
Bei'telen, beitelde, h. gebeiteld (1 *met de beitel werken*; 2 *met de beitel maken of bewerken*): 1 *bij het – van stukken metaal*; 2 *namen, een beeld in marmer –.*
Beit'sen, beitste, h. gebeitst (*hout behandelen met een beits of kleurmiddel*): *stoelen donker –; pas gebeitst.*
Bejaard', bn. (*jaren tellende, niet jong meer*).
Bejag', o. (*het ijverig streven of jagen naar iets,* meestal ongunstig): *een valsch – van natuurlijkheid; vuil –; winst–, geld–.*
Beja'gen, –joeg of –jaagde, h. bejaagd (*bemachtigen; streven naar*): *roem of eer –.*
Bejam'meren, –jammerde, h. bejammerd (*jammeren over; betreuren*): *iets –.*
Beje'genen, bejegende, h. bejegend (*toevallig ontmoeten,* vero.; *op een bepaalde wijze zich tegen iem. of iets gedragen; iem. of iets op bepaalde wijze behandelen, ontvangen*): *iem. hartelijk, met onderscheiding –*; als 3de pers.: *wat is je bejegend,* overkomen?
Beje'gening, v. –en (*wijze, waarop men iem. bejegent, behandeling, ontvangst*): *een onaangename –.*
Bek, m. bekken (1 *snavel van een vogel*; 2 *mond, muil van andere dieren*; 3 plat: *mond van een mensch,* in uitdr.; 4 bij werktuigen: *wat zekere overeenkomst met een – vertoont*): 1 *de – van een kemphaan*; 2 *de – van een leeuw, een hond, een paard*; zegsw. z. Paard; 3 *hij durft zijn – niet opendoen; hou je –; een groote – hebben; dat is geen spek voor uw –,* dat is te goed, te mooi voor je, dat krijg je niet, inz. Z.-N.; 4 *de – van een pen, een kraan, een bankschroef*; nog: Z.-N. *brander* bet. 1; zie Bekje.
Bekaaid', bw.; –er, –st (*verlegen en vernederd, beschaamd*; Z.-N. *dronken*): *ergens – afkomen.*
Beka'den, –kaadde, h. bekaad (*met een kade of kaden voorzien, omringen*): *een uiterwaard –; de oevers der rivier –.*
Bek'-af, bn. (eig. van paarden: *door en door vermoeid*): *het paard is –– gereden*; fig. *–– zijn,* [a]) doodmoe, doodaf, [b]) Z.-N. niet krijgen, wat men hoopte.
Bekam'pen, –kampte, h. bekampt (*bestrijden, bevechten*): *iemand of iets –.*
Bekap'ping, v. –en (*bintwerk van het dak*): *de – van een huis; een ijzeren –.*
Bekeer'de, m. en v. –n (*iem., die bekeerd, van meening veranderd is,* inz. *tot ander godsdienstig inzicht gekomene, tot een andere partij overgegane*); ook, Bekeerling.
Bekee'ren*, –keerde, h. bekeerd (1 *tot inkeer brengen, van het kwade tot het goede brengen*; 2 *iem. bewegen tot een bepaalde godsdienst over te gaan* inz. *tot het Christendom*; 3 *van meening doen veranderen; tot een andere partij, meening enz. doen overgaan*): 1 *iem. tot het goede –*; 2 *een volk tot de Islam –; tot het Christendom –*; zonder bepaling: *de heidenen –,* nl. tot het Christendom; 3 *hij is bekeerd: van liberaal is hij conservatief geworden*; refl. *zich –,* [a]) zich afwenden van zijn dwalingen en tot het rechte geloof [terug]komen, [b]) tot inkeer komen; **–kee'ring*,** v. –en (*het bekeeren*: 1 *het overgaan tot een andere godsdienst* inz. *tot een der vormen van het Christendom*; 2 *het tot inkeer komen of doen komen*): 1 *Vondels –,* nl. tot het Katholicisme; *Da Costa's –,* nl. tot het Calvinisme; 2 *bidden voor de – der zondaren.*
Bekeer'ling, m. en v. –en (*bekeerde*); vr. ook **–e**; zie Proseliet.
Bekend' 1 bn.; –er, –st (*gekend wordende, openbaar*): *– zijn met; het is (algemeen) –; iets als – veronderstellen; voor zoover mij –,* voor zoover ik weet; *zich – maken,* zeggen, wie men is; *ergens goed – zijn,* [a]) van de toestand goed op de hoogte zijn, [b]) de weg weten, de streek kennen, [c]) door iedereen goed gekend worden; z. Hond, Weg; **2 –e,** m. en v. –n (*kennis*): *een mijner bekenden*; ir. *een oude – van de politie.*
Bekend'heid, v. (*het bekend-zijn*): *– met een zaak, met een geheim; het is van algemeene –; de – van een professor,* naam.
Bekend'maken, maakte –, h. bekendgemaakt (*openbaar maken, doen weten*): *het – bij* (of: *aan*) *de overheid; iem. met iets –; zich –,* zeggen, wie men is; **–making,** v. –en.
Bekend'staan, stond –, h. bekendgestaan (*bekend zijn*): *hij staat – als een eerlijk koopman,* doorgaan als.
Beken'nen, –kende, h. bekend (1 *iets, waarvan men bewust is, erkennen en er voor uitkomen*; 2 *voor iets uitkomen, dat tot schande strekt* inz. *voor den rechter*; 3 *bemerken, bespeuren,* meestal in de onbep. wijs): 1 *ik beken het, je hebt gelijk*; 2 *de misdadiger bekende*; zegsw. (kaartspel), *kleur (moeten) –,* [a]) dezelfde kaart moeten uitspelen, die de tegenpartij uitgespeeld h., [b]) fig. voor zijn meening moeten uitkomen; 3 *er was geen kleur meer te –*; **–ken'tenis,** v. –sen (*het bekennen,* in bet. 2; *datgene, wat men bekent*).
Be'ker, m. –s (1 *metalen, houten, glazen drinkgereedschap, [van onder rond toelooпend']*; 2 bij uitbr. *elk drinkgereedschap: kroes, kelk, glas*; 3 *wat zekere overeenkomst met een beker* in bet. 1 *vertoont*): 1 *een kunstig bewerkte, zilveren –*; 2 *breng glazen en laten we een volle – ledigen op ons geluk*; 3 *een goochel–, een dobbel–*; *een – met sigaren.*
Be'kermos, o., (soorten), –mossen (plantk. *een soort v. korstmos*; Lat. cladonia).
Bekeur'de, m. en v. –n (*iem., die door de politie of eenigen verbalisant bekeurd is*).
Bekeu'ren, bekeurde, h. bekeurd (eig. *snappen op de overtreding van een keur: constateeren van een wetsovertreding door een politiebeambte en tegen iem. proces-verbaal opmaken*): *iem. – wegens; bekeurd worden.*
Bekijk', o.: zegsw. *veel –s hebben,* veler aandacht trekken.

Bekij'ken, –keek, h. bekeken (*met eenige aandacht bezien*): *een kermiskraam* –; zegsw. *alles wel bekeken,* overdacht.
Bekij'ven, –keef, h. bekeven (*met harde woorden uitvaren tegen iemand*; Z.-N. *berispen*): *iemand* –; *die jongen lacht, als men hem bekijft.*
Bek'je, o. –s (1 *kleine bek,* inz. fig. *mondje*; 2 *meisje*): 1 *zij heeft haar - tot haar dienst,* zij kan goed van zich af spreken; 2 *zij is geen onaardig* –, snoetje.
Bek'ken, o. –s (1 [*wijde, ondiepe, ronde*] *kom, schaal, schotel*; 2 *metalen schotel, waartegen geslagen wordt* inz. *van omroepers*; 3 muz. *slaginstrument*: *twee holronde, koperen of zilveren schijven, die strijkelings tegen elkaar geslagen worden*; 4 ontleedk. *komvormig beenderenstel, waaraan de achterste ledematen zijn bevestigd*; 5 aardr. *stroomgebied*; *komvormige bodeminzinking*): 1 *een koperen* –, *een zilveren* –, *het* – *van een fontein, een barbiers*–, *scheer*–, *water*–; 2 *het* – *v. d. omroeper*; 3 *de* –*s slaan*; 4 *een scheef* –; 5 *het* – *van de Donau*; *het* – *van Parijs.*
Bekkeneel'*, o. –en (lit. t. *hersenpan*; bij uitbr. *doodshoofd*): *kneus helm en* –*!*
Bek'kenslag, m. –slagen (1 *slag van de bekkens* in bet. 3; 2 *slag op een bekken* in bet. 2): 1 *woedende* –*slagen*; 2 *bij* – *bekend maken.*
Bek'kesnijden (*elkaar in het gezicht snijden*; bij uitbr. *elkaar met messen te lijf gaan*): *geen kermis of men hoorde in Friesland van* –; alleen in de onbep. wijs; **–snijder,** m. –s.
Bek'kig, bn.; –er, –st (fig. *brutaal*): *de meid is wat* –; –*e vischvrouwen.*
Beklaag'de, m. en v. –n (*beschuldigde,* [Z.-N. *in correctioneele en politiezaken*]).
Beklaag'lijk, bn.; –er, –st (*te beklagen, beklagenswaard*): *een* – *schouwspel.*
Beklad'den, –kladde, h. beklad (*bevlekken, bemorsen*): *papier* –; fig. *iemands goede naam of eer* –, door laster bevlekken; *beklad worden,* belasterd; Z.-N. Bekladderen.
Beklag', o. (*het zich beklagen,* in uitdrukkingen): *recht van* –; *reden van* –; *zijn* – *doen over iets*; *zijn* – *indienen bij.*
Bekla'gen, –klaagde, h. beklaagd (1 *klagen, treuren over iets,* w.i.g.; 2 *medelijden met iem. hebben en dit te kennen geven*): 1 *het verlies van een eenig kind te* – *hebben*; 2 *iemand* –; *gij zijt te* –; refl. *zich* –, in verschillende bet.: *hij zal het zich te* – *hebben,* berouw hebben over; *zich over iem.* – (*bij*), [a]) klachten indienen over iem., [b]) zijn ontevredenheid te kennen geven over iem.
Beklam'pen, –klampte, h. beklampt (*houtwerk voorzien van klampen*): *een zwakke deur* –, met klampen stevigen.
Beklant', bn.; –er, –st (*veel klanten hebbende*): *een* –*e zaak*; *een* (*wel*)*beklante winkel.*
Beklap'pen, beklapte, h. beklapt (Z.-N. 1 *belasteren*; 2 *verklikken*): 1 *die vuiltong beklapt iedereen*; 2 *iem.* –.
Beklau'teren, –klauterde, h. beklauterd (*met inspanning beklimmen*): *een heuvel* –.
Beklee'den*, bekleedde, h. bekleed (1 eig. *iem. in een of meer kleedingstukken kleeden,* vero.; fig. *iem. een waardigheid, post enz. opdragen*; 2 *overdekken met een of andere stof aan de oppervlakte tot beveiliging, versiering enz.*; 3 *een ambt, een waardigheid enz. vervullen*): 1 *bekleed met een aanzienlijke post*; *met gezag* –; 2 *een canapé* –; *met gummi* –; 3 *een post* –; **–ing*,** v. –en (1 *de handeling van het bekleeden,* inz. in bet. 1; 2 *wat tot het bekleeden* in bet. 2 *dient*): 1 *dun hout tot* – *van stoomketels*; 2 *e.* – *van ijzer, gummi enz.*; **–sel,** o. –s (*datgene, waarmee iets bekleed* in bet. 2 *is*): *een leeren, linnen* –.
Beklemd', bn. (rechtst. zie Beklemming, *zoowel met actieve als passieve beteekenis*): *een* –*e manier,* hij, wien het recht van beklemming toekomt; *een* – *land,* waarop het recht van beklemming drukt.
Beklem'men, –klemde, h. beklemd (1 *vastknijpen, drukken, persen*; 2 fig. *benauwen*): 1 *zijn arm raakte beklemd*; 2 *een* –*d gevoel.*
Beklem'ming, v. –en (rechtst. *het recht om landerijen altijddurend en erfelijk te gebruiken, tegen betaling van een onveranderlijke periodieke vergoeding en van vaste sommen bij overgang van het recht of bij huwelijk van den meier*); verg. Erfpacht en Huur.
Beklem'recht, o.; zie hierboven.
Beklij'ven, –klijfde, h. beklijfd (*vastworden, duurzaam worden*; *blijven, van lange duur zijn*): *herhaling doet de leerstof* –; Z.-N. *goed* –, bijwinnen; zegsw. *onrechtvaardig goed beklijft niet,* gedijt niet.
Beklim'men, –klom, h. beklommen (*door te klimmen, ergens op komen*): *een rots* –; zegsw. *de troon* –, de regeering aanvaarden.
Beklin'ken (*door klinken, iets aan iets anders vastmaken*; meestal fig. *vast afspreken, beslissen*): fig. *een zaak* –; *het huwelijk was beklonken.*
Bekneld', bn. (1 *vastgekneld*; 2 fig. *beangstigd*): 1 – *raken tusschen*; 2 *met een* – *hart.*
Beknel'len, –knelde, h. bekneld (*beklemmen, vastknellen*; fig. *benauwen*).
Beknib'belen, –knibbelde, h. beknibbeld (1*op iets afdingen op kleingeestige manier*; 2 Z.-N. *bedillen*): 1 *het loon der arbeiders* –; *zich niet laten* –; 2 Z.-N. *hij beknibbelt iedereen.*
I. Beknopt', bn. (*met knoppen*): –*e rhododendrons.*
II. Beknopt', bn. en bw.; –er, –st (*kort samengevat*): *een* – *overzicht, iets* – *toelichten*; **–elijk,** bw. (*in het kort*); **–heid,** v. (*bondigheid*): *de* – *van uitdrukking.*
Beknor'ren, –knorde, h. beknord (*op iem. knorren, hem knorrende berispen*): *een schoolknaap* –, *een leerjongen* –.
Bekocht', vd. en bn.: – *zijn,* een slechte koop gedaan hebben, bij de koop bedrogen zijn: *ik ben er aan, er mee* –.
Bekoe'len, –koelde, h. (1), i. (2, 3) bekoeld (1 *koel maken, warmte doen verliezen*; 2 *koel worden, warmte verliezen*; 3 fig. *verminderen*): 1 *ijzer* – *door het te bedruipen met water*; 2 *heet water laten* –; 3 *zijn ijver bekoelt.*
Beko'gelen, bekogelde, h. bekogeld (*met kogels schieten op,* bij uitbr. *met allerlei projectielen werpen op*): *de politie werd bekogeld met bierfleschjes.*
Bekok'stoven, bekokstoofde, h. bekokstoofd (*heimelijk voorbereiden, bekonkelen*).
Beko'men, –kwam, h. (1), i. (2, 3) bekomen (1 *krijgen*; 2 *zulke gevolgen hebben voor iem. als de bepaling aanduidt*; 3 *zich herstellen* [*van allerlei onaangename ervaringen*]): 1 *verlof* –; *die boeken zijn te* – *bij X.,* te koopen; 2 *moge het u goed* –; *dat zal je slecht* –; 3 *van de vermoeienis* –; – *van de schrik*; *laat mij even* –; nog: *dit eten bekomt mij niet,* kan ik niet goed verteren; **–ko'-**

ming, v. (*verwerving*): *tot – van iets.*
Bekom'merd, bn. (met *om* of *over*: *vol zorg, ongerust*): *– zijn over de toekomst.*
Bekom'meren, zich, –kommerde zich, h. zich bekommerd (*z. ongerust maken*): *–kommer u daar niet over,* maak u niet bezorgd; *zonder zich om mij te –*; **–kom'mering,** v. –en (*bezorgdheid, vrees, angst*); **–kom'mernis,** v. –sen (*zorg, druk*): *werp al uw – op God,* vero.
Bekomst', v. (*verzadiging*): *ik heb* (of: *krijg*) *er mijn – van,* genoeg van; *zijn – eten.*
Bekon'kelen, –konkelde, h. bekonkeld (*door konkelarij tot stand brengen*): *iets met zijn vrienden –*; zie Konkelen.
Bekoo'pen*, –kocht, h. bekocht (1 *te duur betalen*; 2 *boeten voor iets, dat men verkeerd gedaan of misdaan heeft*): 1 zie Bekocht; 2 zegsw. *het met de dood –,* boeten.
Bekoor'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*aanlokkend, schoon, liefelijk*): *een –e streek*; **–heid,** v. –heden (*dat, wat bekoort, verrukt*): *de – der ontwakende natuur.*
Beko'ren, –koorde, h. bekoord (*iem. sterk aantrekken, hem innemen*; inz. R.-K.: *aanlokken tot zonde*); **–ko'ring,** v. –en (1 *sterke aantrekkingskracht*; *betoovering, aanlokkelijkheid*; 2 inz. R.-K. *opwekking, aanlokking tot zonde*; *verzoeking,* z. ald.): 1 *de geheime – van het oude provinciestadje*; 2 *leid ons niet in –.*
Bekor'ten, bekortte, h. bekort (*korter, kort maken*): *een reis –*; *een brief –*; *zich –,* het korter maken, dan men bedoeld had.
Bekos'tigen, –kostigde, h. bekostigd (*de kosten van iets dragen of betalen*): *wie zal dat –?*
Bekrach'tigen, –krachtigde, h. bekrachtigd (1 *een overeenkomst, verklaring bevestigen*; 2 *volledige kracht geven, wettigen, ratificeren*): 1 *een belofte met een eed –*; 2 *de Koning wil de benoeming niet –*; **–ing,** v. –en.
Bekram'men, –kramde, h. bekramd (*een dijk tegen afkabbeling bekleeden met krammatten*): *de zoden –.*
Bekran'sen, –kranste, h. bekranst (*met een of meer kransen sieren*): *een paaschos –.*
Bekre'ten, bn.: *met – oogen,* rood, gezwollen van het weenen.
Bekreu'nen, zich, –kreunde zich, h. zich bekreund (*zich bekommeren over,* dikwijls met een ontkenning): *zich niet – over iets.*
Bekrib'ben, –kribde, h. bekribd ([*een oever*] *van kribwerk voorzien*): *een rivier –,* om land te winnen, de stroom te versnellen.
Bekrim'pen, zich, –kromp z., h. z. bekrompen (*zijn uitgaven kleiner maken*; *zijn behoeften beperken*): *zich erg moeten –.*
Bekrom'pen, bn. en bw.; –er, –st (1 *geen voldoende ruimte hebbend, benauwd, eng*: 2 van een inkomen, een levenswijze: *niet ruim, armelijk, karig*; 3 van de geest: *kleingeestig*; *niet ruim en breed v. opvatting*): 1 *een – woning*; *we wonen wat –*; 2 *– geldmiddelen*; *– leven*; 3 *een – verstand*; *– opvattingen*; *– over iets denken*; **–heid,** v. (*de toestand, eigenschap v. bekrompen*).
Bekro'nen, –kroonde, h. bekroond (*de kroon zetten op, met een kroon sieren*; fig. *de prijs toekennen*): *het bekroonde antwoord der prijsvraag*; **–kro'ning,** v. –en.
Bekrui'pen, –kroop, h. bekropen (1 *kruipende, sluipende naderen om aan te vallen*; 2 *bijna onmerkbaar en langzaam bij iem. opkomen*): 1 *den vijand –*; 2 *de lust –kroop mij.*
Bekrui'sen, –kruiste, h. bekruist (*met een kruis merken*): *balken –, schapen –.*
Bekwaam', bn.; bekwamer, –st (1 *in staat tot*; 2 *geschikt, kundig*; *in staat door oefening en aanleg tot het uitoefenen v. e. taak, een ambt*): 1 *iem. voor een examen – maken*; Z.-N. *– tot alles* (in ongunstige zin); 2 *– zijn in een vak*; *een – onderwijzer,* met ervaring; nog: *te bekwamer tijd,* op geschikte tijd; *met bekwame spoed,* passend; **–heid,** v. –heden (*kunde en geschiktheid*): *zijn –heden,* capaciteiten.
Bekwa'men, –kwaamde, h. bekwaamd (*door onderwijs bekwaam maken*): *iem. voor een examen –*; *zich tot iets –.*
I. Bel, v. –len (1 in het algemeen: *schel*; 2 *naam van een – met een geleidraad, koord, trekker enz.*; *de heele –inrichting*; 3 *naam van een der deelen v. e. –*: *knop, trekker*; 4 *het gelvid der –*; 5 *oorbel, oorhanger*; 6 *groot glas*): 1 *de – v. e. tram*; *een fiets–*; z. Kat; 2 *een electrische –, een deur–*; 3 *–len moeren*; *druk eens op de –,* knop; 4 *ik hoor de –*; 5 *juweelen –len*; 6 *een – jenever*; nog: Z.-N. *aan iem. zijn – hangen,* telkens bij iem. aanloopen; zie Beldeurtje.
II. Bel, v. –len (1 *bobbel, waterblaasje*; 2 inz. Z.-N. van haver en hop: *bloemtros*): 1 *–len blazen*; 2 *de haver hangt in de –.*
III. Bel, m.; z. Baäl, Beëlzebub.
Belab'berd, bn., bw. (*naar, akelig, lam, beroerd*): *een –e boel*; *de zaken zien er daar – uit*; *– weer*; gmz.; Z.-N. *een –e tong,* stijf.
Bela'chelijk, bn. en bw.; –er, –st (*waard om er mee te lachen,* minder sterk dan *bespottelijk*): *een –e kleedij*; *iem., zich – maken.*
Bela'chen, –lachte, h. belachen (lit. t., Z.-N., vero. *spotten met*): *iems. dreigementen –.*
Bela'den, –laadde, h. beladen (*bezwaren met een last*; inz. van voertuigen: *bevrachten*): *een kar zwaar –*; *een disch met spijzen rijk –*; *belast en –*; *met schuld –,* zwaar schuldig.
Bela'gen, –laagde, h. belaagd (*lagen leggen aan*): fig. *de onschuld –.*
B(e)lan'da, m. –'s (O.-I. *Hollander*; *blanke*): *orang –*; ook: *Olanda, Wolanda.*
Belan'den, –landde, i. beland (eig. *aan land komen*; meestal fig. *terechtkomen*): fig. *waar zal ik –? waar is mijn agenda beland?*
Belang', o. –en (*iets, dat iem. raakt, dat iem. niet onverschillig is*, 1 *doordat zijn voordeel er mee gemoeid is*, 2 *doordat het een gevoel van nieuwsgierigheid, deelneming opwekt*): 1 *de –en der aandeelhouders*; *het is in ons aller – om*; *hij heeft er – bij,* voordeel; 2 *– inboezemen, wekken*; *– in iets stellen*; nog: *een deftigheid van –,* groote; *een zaak van –,* gewicht; *het is van –* (iron.), beteekent niets.
Belan'geloos*, bn. en bw.; –loozer, –t (*zonder baatzucht*): *–looze hulp*; *iets – doen.*
Belan'gen, het –langt (*betreffen*): *wat mijn boeken belangt, zie ik op geen kleinigheid.*
Belan'gende, vz. (*aangaande*): *– Jezus van Nazareth,* betreffende, Hand. 10:38. vero.
Belangheb'bend, 1 bn.: spraakk. *een – voorwerp,* indirect; **2 –e,** m. en v. –n (*persoon, die belang heeft bij iets*): *–n worden verzocht.*
Belang'rijk, bn.; –er, –st (1 *gewichtig, van belang*; 2 *aanzienlijk, vrij groot*): 1 *een –e zaak*; 2 *een –e som*; **–heid,** v. (*gewichtigheid, aanzienlijkheid*).
Belang'stellen, stelde –, h. –gesteld (*niet onverschillig zijn*; *zijn aandacht schen-*

ken, deelneming toonen): – *in iems. lot*; **–stel'lend 1** bn., bw. (*belangtoonend*): *een – toehoorder, een – vader, een – publiek*; **2 –stel'lende,** m. en v. –n; **–stelling,** v. (*deelneming; belangstellende gezindheid*): *een blijk* (of: *bewijs*) *van –; met – naar iets vragen; – toonen, wekken, inboezemen voor.*

Belangwek'kend, bn.; –er, –st (*belangstelling of aandacht opwekkend*): *een – verhaal, een –e gebeurtenis*; z. Interessant.

Belast', bn. (*door overerving lichamelijke of geestelijke gebreken hebbend*): *erfelijk –.*

Belast'baar, bn. (1 *belast kunnende worden met een bepaald gewicht*; 2 *aan belasting onderworpen*): 1 *een wagon – met . . .*; 2 *een – inkomen van 3000 gulden.*

Belas'ten, –lastte, h. belast (1 *met een last of gewicht bezwaren*; 2 *belasting leggen op*; 3 fig. *iem. de zorg voor iets, de uitvoering er van opdragen*; 4 Z.-N. *beschuldigen*): 1 *een wagen –*; 2 *effecten –*; Z.-N. *een huis –*, hypotheek er op nemen; 3 *iem. met iets –*; *zich met iets –*; 4 Z.-N. *iem. ten onrechte –.*

Belas'teren, –lasterde, h. belasterd (*lastertaal spreken van*): *zijn vijand –.*

Belas'ting, v. –en (1 *verplichting tot het betalen van een geldelijke bijdrage in de lasten des lands of der gemeente*; 2 *het bedrag der belasting*): 1 *directe en indirecte –* (Z.-N. *rechtstreeksche en onrechtstreeksche*); *inkomsten–*; 2 *zijn – betalen*; **–biljet,** o. –ten (*aanschrijvingsbiljet, het cijfer der belasting bevattende*); **–kantoor,** o. –kantoren (nl. *tot betaling der belastingen*); **–pachter,** m. –s (gesch. *persoon, die voor een bepaalde som eenige belasting b.v. op wijn, bier, geslacht enz. kocht*); **–plichtig, 1** bn.; **2 –e,** m. –n.

Bela'tafeld, euphemisme voor:

Bela'zerd, bn. (*melaatsch, vol uitslag of lazerij*): *ben je –*, d. i. ben je zot? plat.

Bela'zeren, –lazerde, h. belazerd (eig. *met melaatschheid besmetten*; fig. *bedotten, beetnemen*): *ik laat mij niet –*; zeer plat.

Bel'boei, v. –en (*boei in zee of zeemonding, waarop een voortdurend luidende klok of bel als waarschuwingssein*); zie Brulboei.

Bel'derom*, m. –s (*gildos, die met bel en fluit omgeleid werd door de stad*); vero.

Bel'deurtje, in zegsw. – (Z.-N. *belleketrek*) *spelen*, aan de bel trekken en wegloopen.

Belee'digen*, -leedigde, h. beleedigd (*hoonen, smaden, iems. eer en goede naam aanranden*): rechtst. men onderscheidt bij het –: *smaad, smaadschrift, laster, eenvoudige beleediging en lasterlijke aanklacht*; in België: *smaad* (voor een openbaar officier), *beleediging* (voor een gewoon burger), *laster, eerroof*; **–lee'diger*,** m. –s; **–lee'diging*,** v. –en: *iem. een – aandoen*; *een – van* (of: *voor*) *de goede smaak.*

Beleefd', bn. en bw.; –er, –st (*wellevend, welgemanierd, hoffelijk, voorkomend, vriendelijk*): – *maar dringend verzoeken*; **–elijk,** bw.

Beleefd'heid, v. –heden (1 *welgemanierdheid, voorkomendheid, vriendelijkheid*; 2 *uiting van beleefdheid*): 1 *dat vordert de –*; *burgerlijke –*, de gewone – uit de dagelijksche omgang; 2 *iem. –heden bewijzen*; nog: *dat laat ik aan uw – over*, believen.

Beleefd'heidshalve, bw. (*ter wille der beleefdheid*): – *beantwoorden*; ook, –hal've.

Belee'nen*, beleende, h. beleend (1 geschied. *iem. een land als leen geven*; 2 *geld leenen op onderpand*): 1 *iem. – met het graafschap*; 2 *effecten –*; **–leen'briefje,** o. –s (*bewijs van beleening*).

Beleg', o. (mil. *belegering, insluiting eener vesting enz.*): *het – slaan om* (of: *voor*); *het – opbreken*; *staat van –*, toestand in oorlogstijd, oproer enz., waarbij het oppergezag berust bij den mil. commandant.

Bele'gen, bn. (*hebbende lange tijd gelegen*): *– bier, – kaas, – wijn.*

Bele'geren, –legerde, h. belegerd (*een stad enz. met een leger omringen of insluiten om ze tot overgave te dwingen*): *een stad –, een vesting –*; fig. *hij werd door zijn schuldeischers als belegerd*; **–le'geraar,** m. –s.

Bele'gering, v. –en (*beleg*): *de – van Leiden* van Oct. 1573 tot Maart '74.

Bele'geringsartillerie', v. (mil. *zwaar geschut*); **–geschut,** o.; **–spel,** o. –spellen (*gezelschapsspel*); **–werktuig,** o. –en.

Beleg'gen, –legde, h. belegd (1 *bedekken geheel of gedeeltelijk met*; 2 *op rente uitzetten, in een onderneming steken*; 3 *bijeenroepen*): 1 *een vloer met matten –*; *een japon met garneersel –*; *een schilderij met goud –*, er veel voor willen betalen; 2 *geld – in hypotheken*; 3 *een vergadering –*; **–leg'ging,** v. (*het beleggen* inz. in bet. 1 en 2): – *met zink*; *een voordeelige –*; **–leg'sel,** o. –s (*oplegsel*); **–leg'stuk,** o. –stukken (kleeding: *oplegstuk of onderlaag tot versterking*).

Beleid', o. (1 *bestuur* inz. van 's lands zaken; 2 *overleg, doorzicht, omzichtigheid*): 1 *'s lands –*; 2 *met – handelen*; *voor moed, – en trouw*, devies der Mil. Willemsorde; nog: *wet op de rechterlijke organisatie en het – der justitie*, taak, bevoegdheid.

Beleid'vol, bn. en bw. (*met beleid*, d. i. *oordeel, overleg toonende*); verg. Tactvol.

Belem'meren, –lemmerde, h. belemmerd (*tegenhouden, bemoeilijken, in de weg staan, hinderen*): *de doorgang, het verkeer –*, storen; **–lem'mering,** v. –en (1 *de daad van belemmeren*; 2 *hetgeen een – vormt*: *hindernis, versperring*): 1 *de – van de handel door uitvoerbepalingen*; 2 *–en opruimen.*

Belemniet', belemiet', m. –en (Gr. belemnon = werptuig: *dondersteen, pijlvormige fossiele resten van een uitgestorven tienpootige inktvisch*): *de –en uit de St.-Pietersberg.*

Belen'den, het –lendde, h. belend (*grenzen aan* inz. als tegenw. deelw.); **–len'dend,** bn.: *de –e huizen*; *–e perceelen.*

Bel-esprit', m. (Fr. *fraaie geest*; *man van smaak en geest*; ir. *salon-letterkundige*).

Belet', o. (*verhindering*, in vaste uitdrukkingen): – *hebben*; – (*laten*) *vragen*, d. i. vragen, of er ook verhindering is; *iem. – geven*, iem. niet ontvangen; – *krijgen.*

Bel-éta'ge, v. –s (Fr. *eerste bovenverdieping van een huis, aan straat*).

Belet'sel, o. –en, –s (*hindernis, hinderpaal, bezwaar*): *een – uit de weg ruimen.*

Belet'selteeken*, o. –teekens (spraakk. *vier of vijf puntjes in volgorde*); het – is een leesteeken, dat een lange rust aanduidt.

Belet'ten, –lette, h. belet (1 *verhinderen, onmogelijk maken*; 2 Z.-N. *bemerken*; 3 Z.-N. *bekijken*): 1 *iets –*; *iemand iets –*; 2 *zonderdat iem. het belet*; 3 *belet hem eens goed.*

Bele'ven, –leefde, h. beleefd (*iets ondervinden, leeren kennen, van iets getuige zijn door te leven*; *leven tot*): *daar zal je grappen van*

–; *aan een zoon vreugde* –; *dat heb ik nooit beleefd!* uitroep van verbazing (vermengd met ergernis); *zijn 90ste verjaardag* –, bereiken.

Bele'zen, 1 –las, h. belezen (1 *bezweren, een tooverformulier over iem. lezen en zoo de betoovering of de booze geesten doen wijken*; 2 *uitbannen*; 3 *overhalen*): 1 *iem. belezen*; 2 *booze geesten* –; 3 *hij liet zich* –; **2** bn.; –er, –st (*veel gelezen hebbende*): *een – man*; **–heid,** v. (*kennis uit boeken*): *groote – hebben, toonen*; **–le'zer,** m. –s (*duivelbezweerder*).

Bel'fort, o. –en (*Middeleeuwsche wachttoren met stormklok* [*in Vlaamsche steden*] *in Brugge* o. a. bewaarplaats v. handvesten).

Bel'froot, m. (*belfort*): *de – van Gent.*

Belg, m. –en (*bewoner, inboorling van België*): *hij is – van geboorte*; vr.: *Belgische*; minacht. Bels, m., Belse, v.

Bel'ga, m. –'s (België: *denkbeeldige rekenmunt met een waarde van 5 frank en een fijn goud-gewicht van 0,209211 g, ingevoerd 25 Oct. 1926*), verg. Guinje, Réis.

Bel'gen (*vertoornen, boos maken*, in zegsw.): *zich gebelgd toonen, gebelgd zijn over.*

Belgicis'me, o. –n (*Belgisch-Fransche uitdrukking*; ook wel in N.-N. *Zuid-Nederlandsch*): „je l'ai reçu cadeau" *is een –.*

Bel'gië, o. (*koninkrijk*); **–gisch,** bn., bw. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op België*): *het –e koningshuis.*

Bel'hamel*, m. –hamels (*hamel met een klingel of bel om de hals, die aan 't hoofd der kudde gaat*); fig. haantje-de-voorste: raddraaier, baldadige jongen, deugniet.

Be'lial, m. (Hebr. *helsche geest; naam van Satan*); **–skind,** o. –kinderen (*duivelskind*; fig. *boosaardig mensch*).

Beli'chamen, –lichaamde, h. belichaamd (*met een vorm bekleeden, concreet voorstellen*): *een denkbeeld* –; **–li'chaming,** v. (*het geven van een vorm*; *concrete voorstelling*; *personificatie*): *de – van geloof.*

Belich'ten, –lichtte, h. belicht (1 *het licht laten inwerken op*, inz. *op een gevoelige plaat*; 2 *het licht laten vallen op een schilderij*): 1 *des winters moet men de plaat wat langer* –; 2 *de schilderij wel* –; **–lich'ting,** v. (*het belichten* in bet. 1 en 2): *een – van 2 seconden*; *de mooie – van een schilderij.*

Belie'gen, –loog, h. belogen (*leugens wijsmaken*): *iemand* –, hem iets voorliegen.

Belief'te, v. (Z.-N. *believen* **2**).

Belie'ven 1 –liefde, h. beliefd (1 *gelieven* meest. met onbep. wijs en te; 2 *behagen, goeddunken*): 1 *ik belief dat niet te doen*; *belief je een sigaar*; 2 *als 't God belieft*; *als het u belieft*, behaagt; (in een winkel) *wat belieft u, dame? belieft u nog iets? belieft u koffie of thee? alstublieft, asjeblieft* met verschillende bet.: *toe* –, aandrang bij een verzoek; *wil ik u even helpen?* –, bij het aanvaarden van een aanbod; –, *hier is de pen*, bij het overhandigen van iets; *je komt toch?* –! nadrukkelijke bevestiging; **2** o. (*welgevallen, goedvinden*): *dat hangt af van uw* –; *wat is er van je –? naar* –.

Belij'den, –leed, h. beleden (1 *openlijk voor een* [*geloofs*]*overtuiging uitkomen*; *er een aanhanger van zijn*; 2 *iets bekennen, waarover men zich moet schamen*; R.-K. *de zonden – in de biecht*): 1 *een godsdienst* –; *Christus* –; 2 *zijn schuld* –.

Belij'denis, v. –sen (*de daad van belijden* in bet. 1 en 2): *zijn – doen*, zich laten aannemen als lidmaat der (Hervormde) Kerk.

Belij'der, m. –s (1 *iemand, die belijdt* inz. in bet. 1; *aanhanger v. e. godsdienst*; 2 R.-K. *mannelijke heilige, die geen martelaar is*): 1 *de –s van de Islam*; 2 *Eduard de* –, Eng. koning, 1041-'66: zijn leven was een belijdenis v. h. Evangelie; z. Confessor.

Belij'nen, –lijnde, h. belijnd (1 *linieeren*; 2 *juist en eenigszins scherp omschrijven* inz. als volt. dw. met bepal.): 1 *een vel papier* –; 2 *een scherp belijnd betoog.*

Belladon'na, v. (Lat. eig. mooie dame [het plantensap was schoonheidsmiddel]: *wolfskers, doodkruid, vergiftige plant met kersachtige bessen*; Lat. atropa belladonna).

Bel'leman, m. –mannen (Z.-N. *omroeper*).

Bellefleur', v. –en (Fr. *fijne tafelappel*): zegsw. *een kleur als een* –, roode en gezonde.

Bellefleu'ring, m. –en (Z.-N. *bellefleur*): Z.-N. *blozen gelijk een* –.

Bel'len, belde, h. gebeld (1 *met de bel een sein geven en waarschuwen enz.*; 2 *door bellen roepen*): 1 *wilt gij eens –? aanhoudend* –; *er wordt gebeld*; *bel eens*; 2 *de meid eens* –.

Bel'lenbaan, v. –banen (mar. *weg van een torpedo, zich afteekenend door luchtbellen*).

Belle(t)trie', v. (Fr. *fraaie letteren*).

Belle(t)trist', m. –en (Fr. *een beoefenaar of kenner der bellettrie*); **–(t)tris'tisch,** bn. (*tot de bellettrie behoorend*): *het – leesboek.*

Bellevu'e, v. –s (Fr. [*een huis, torentje of paviljoen met*] *schoon uitzicht*).

Belligeren'ten, m. mv. (Lat. belligerantes: *oorlogvoerenden*): *de ons omringende* –.

Bello'na, v. myth. Rom., oorspr. Sabijnsche, godin v. d. oorlog, vrouw, dochter, zuster, voedster of wagenmenster v. Mars.

Belof'te, v. –n (*mondelinge of schriftelijke toezegging*): *het land van* –, [a]) Kanaän, [b]) fig. land of plaats, waar men het goed heeft of meent te zullen vinden; rijk, vruchtbaar land; zegsw. – *maakt schuld*, wat men belooft, is men verplicht te houden; *met –n paaien*; *zijn – houden, breken.*

Belo'ken, bn. (voltooid deelw. van het oude *beluiken* = *sluiten*): R.-K. – *Paschen*, de eerste Zondag na Paschen, ter aanduiding, dat de Paaschtijd dan gesloten is.

Belom'meren, belommerde, h. belommerd (*beschaduwen met lommer*): *hooge iepen – de weg*; *het dicht belommerd pad.*

Belon'ken, –lonkte, h. belonkt (*lonkende beschouwen, met vriendelijkheid toelonken*).

Beloof'de land, o. (*het land van belofte*); zie Belofte en Kanaän.

Beloo'nen*, –loonde, h. beloond (1 *iem. met iets beschenken tot vergelding* inz. *van iets verdienstelijks*; 2 *iem. voldoening van iets laten hebben*): 1 *de leerling werd voor zijn ijver met een fiets –loond*; 2 *de ouders worden niet altijd –loond voor hun moeite*; **–loo'ning*,** v. –en (*de daad, handeling van belooning*; *hetgeen gegeven wordt om te beloonen, de verkregen voldoening*): *een – uitloven*; *ter – van*; **–loo'ninkje*,** o. –s.

Beloop'*, o. in bet. 2 –en (1 *gang*; 2 *bedrag*; 3 v. e. dijk enz.: *glooiing*): 1 *iets op zijn – laten*, zijn gang laten gaan; *naar – van zaken*; *'s werelds* –; 2 *het – van een rekening*; 3 *deze dijk heeft een – van 1 op* $3^1/_2$ *m.*

Beloo'pen*, –liep, h. beloopen (1 *loopen of gaan op of over iets*; 2 *bedragen, het bedrag*

uitmaken van): 1 *een pad* –, begaan; 2 *de schade beliep 2 gulden*; nog: *met bloed – oogen*, wanneer zich onder de opperhuid uitgestort bloed duidelijk vertoont; *door een Z.-W. storm – worden*, overvallen; Z.-N. *iets* –, zich inspannen voor.

Belo'ven, –loofde, h. beloofd (1 *toezeggen*; 2 *doen verwachten*): 1 *iem. iets* –; z. Berg; 2 *de velden – een rijke oogst*; *het belooft mooi weer te worden*; nog: *het is moeielijk, dat beloof ik je*, zeg ik je.

Bel'riem, m. –en (in een tram: *riem, waarmee stopseinen worden gegeven*): *twee –en zijn aangebracht, zoodat van iedere plaats af een stopsein kan worden gegeven.*

Bel'roos, v. (bel = blaas + roos = ziekte); zie Wondroos.

I. Belt, v. –en (1 *hoop, aschhoop*; 2 *heuveltje, hoogte*): 1 *een vuilnis–*; 2 *–en uit de afval van heideplanten in het veen.*

II. Belt, v. (aardr. *doorvaart, zeeëngte*): *de Groote –, de Kleine –* (Denemarken).

Bel'trommel, v. –s (Z.-N. *tamboerijn*).

Belui'den, –luidde, h. beluid (*de klokken luiden voor een overledene*): *een doode –.*

Beluik', o. –en (Z.-N. *luik*; *besloten ruimte*).

Beluis'teren, –luisterde, h. beluisterd (*afluisteren, wat gezegd wordt*, dikwijls met minder goede bedoeling): *iemand –.*

Belust', bn.; –er, meest – (*begeerig, gretig*): *– op of naar iets zijn*; *iem. – maken.*

Belvédè're, o. –s (It. *schoon uitzicht*: *naam van een uitzichttoren, uitzichtkoepel*).

Bel'zebub, m.; zie Beëlzebub.

Bemach'tigen, –machtigde, h. bemachtigd (*in zijn macht krijgen*): *een stad –*; *een stoel –*, weten te krijgen (als het ergens zeer vol is); **–mach'tiging,** v. (*vermeestering, overweldiging*).

I. Bema'len, –maalde, h. bemalen (*het land ontlasten van overtollig water door middel van molens*): *een polder electrisch –.*

II. Bema'len, –maalde, h. bemaald (lit. t., vero. *beschilderen*): *een kist met het woord „Liqueurs" in sierlijke trekletters bemaald.*

Bema'ling, v. –en (*het bemalen met molens*; *het bemaalde land*): *een polder onder – brengen*; *dubbele –.*

Beman'nen, –mande, h. bemand (*van manschap voorzien*): *een schip –*; **–man'ning,** v. –en (*de matrozen, het scheepsvolk*).

Beman'telen, –mantelde, h. bemanteld (eig. *bedekken met een mantel*; altijd fig. *iets* [*waarover men zich moet schamen*] *onder eenig voorwendsel bedekken, vergoelijken*): *een gebrek –*; verg. Dekmantel.

Bemees'teren (Z.-N. *bedwingen*): *een aandoening –.*

Bemerk'baar, bn.; –der, –st (*waarneembaar, bemerkt kunnende worden, merkbaar*).

Bemer'ken, bemerkte, h. bemerkt (*bespeuren, gewaarworden, zien*): *iets of iem. –*; *wij –, dat wij in het bosch verdwaald zijn.*

Bemer'king, v. –en (*opmerking*): – voor *aanmerking*, bv. *Heeft iemand ook –en op de notulen?* veelal als germ. beschouwd.

Bemes'ten, –mestte, h. bemest (*mest geven aan*; *door mest vruchtbaar maken*): *een stuk land –, een akker –*; **–ing,** v.

Bemid'delaar, m. –s (*iem., die tusschen twee of meer partijen bemiddelt of tracht te bemiddelen*; *vredestichter, scheidsman, verzoener*); **–laarster,** v. –s; **–lares',** v. –sen.

Bemid'deld, bn.; –er, –st (*welgesteld, vermogend*); **–heid,** v. (*gegoedheid*).

Bemid'delen, –middelde, h. bemiddeld (*tusschenbeide komen om twee of meer partijen tot een overeenkomst te brengen*; *een overeenkomst, een verzoening tot stand brengen*): *een geschil –*, bijleggen.

Bemid'delend, bn. en bw. (*vergoelijkend*).

Bemid'deling, v. (*het bemiddelen*; *tusschenkomst, hulp*): *door – van een vriend.*

Bemind', 1 bn.; –er, –st (*geliefd*): *–e ouders*; *zich – (weten te) maken*; **2 –e,** m. en v. –n (*geliefde, aanstaande*).

Bemin'lijk, bemin'nelijk, bn. en bw. (*waard, bemind te worden*): *een – karakter*; *zich – weten voor te doen*; **–heid,** v.

Bemin'naar, m. –naren en –naars (*iem., die liefde, smaak voor iets, genoegen in iets heeft*; *liefhebber*): *een – van de kunst, de wetenschap, de studie*; **–nares',** v. –sen.

Bemin'nen, beminde, h. bemind (*liefhebben, liefde toedragen*; *houden van*): *God – bovenal.*

Beminnenswaar'dig, bn.; –er, –st of meer –, meest – (*waard bemind te worden*); ook: **–waard'.**

Bemin'ner, m. –s; zie Bemin'naar.

Bemoe'digen, bemoedigde, h. bemoedigd (*moed inspreken*; *met moed bezielen*): *uw woord heeft mij bemoedigd.* Opm. Bij *aanmoedigen* veronderstelt men een bestaan van moed, bij – een gemis aan moed.

Bemoe'digend, bn., bw. (*moed gevend, opwekkend*): *een – woord, een –e blik*; *– knikken.*

Bemoei'al*, m. en v. –allen (*iem., die zich met alles bemoeit*): *deze dame is een echte –.*

Bemoei'en, zich, –moeide zich, h. zich bemoeid (*zich moeite geven voor, zich inlaten met iem. of iets* inz. met het bijbegrip, dat men er niets mede te maken heeft): *z. gaarne met alles –*; *–moei u met uw eigen zaken* en niet met die van anderen; *zich niet meer met iem. –*, bekommeren om.

Bemoei'lijken, bemoeilijkte, h. bemoeilijkt (*tegenwerken, hinderpalen in de weg leggen*): *iem. in iets –.*

Bemoei'enis, Bemoei'ing, v. –nissen, –en (*de handeling van zich moeite voor iem. of iets te geven*): *geen – met iets hebben.*

Bemoei'sels, o. mv.: zegsw. *bemoei je met je eigen –*, zaken, gmz.

Bemoei'ziek, bn. (*zich met allerlei bemoeiende* inz., waar men niets mee te maken heeft): *hij is een – ventje*; **–moei'zucht,** v. (*zucht om zich met allerlei te bemoeien*).

Bé'mol, m. –s (Fr. bémol; muz. inz. Z.-N. *mol* **I**). (be = bee).

Bemon'steren, –monsterde, h. bemonsterd (handel: *van een staal of monster doen vergezeld gaan of voorzien*): *alleen op bemonsterde offerten zal acht geslagen worden.*

Bemor'sen, –morste, h. bemorst (*bekladden, vuil maken*): *zich –*; *zijn kleeren –.*

Bemost', bn. (*met mos begroeid*): *een – dak.*

Ben, v. bennen (*teenen mand*): *een visch–*; verkl. bennetje, o. –s; zie Bun.

Benaas'ten, –naastte, h. benaast (rechtst. *benaderen* in bet. 1); z. Confisqueeren.

Bena'deelen*, benadeelde, h. benadeeld (*schade berokkenen, nadeel toebrengen*): *iem. in zijn zaken –, in zijn eer –*; *dat zal uw gezondheid –*; Z.-N. ook: Bena'deeligen.

Bena'deren, –naderde, h. benaderd (1 *beslag leggen op goederen, wegens het ontduiken der*

verschuldigde belasting; 2 wisk. *door het voortzetten eener berekening de waarde van iets met toenemende graad van nauwkeurigheid bepalen*): 1 *goederen* –; 2 *het getal* π (= pi) – *tot in zes decimalen*; **–na'dering**, v. –en (*de handeling van benaderen* in bet. 1 en 2): *bij* –, ongeveer.

Bena'ming, v. –en (*naam*): *onder* – *van*, d. i. onder de titel of naam van.

Benard', bn. en bw.; –er, –st (*benauwd*; *zorgwekkend*): *hij verkeert in* –*e omstandigheden*, moeilijke; –*e tijden*; **–heid**, v.: *in groote* –.

Benauwd', bn. en bw.; –er, –st (1 *belemmerd in de ademhaling*; ook v. datgene, waardoor en v. de plaats, waarin iem. belemmerd wordt; 2 *benard*, *beangst*, *bekommerd*, *bang*): 1 *het in de kerk* – *krijgen*; *een* –*e lucht*, *kamer*; *het is hier erg* –; 2 – *zijn over iets*; *een* – *gezicht zetten*; – *kijken*; nog: *een* – *klein beetje*, erg; **–heid**, v. –heden (*toestand en gevoel van iem.*, *die belemmerd is in de ademhaling*; *angst*): *zij kreeg* –*heden op* –*heden*.

Benau'welijk, bn., bw. (Z.-N. *beangstigend*): *een* –*e weg*; – *donker*.

Benau'wen, benauwde, h. benauwd (1 *in het nauw brengen*; 2 *beangst maken*, *beklemmen*): 1 *een stad* –; vero.; 2 *bange droomen* – *hem*.

Benau'wend, bn. en bw. (*angst gevend*; *drukkend*): *een* –*e hitte*; *het is hier* – *warm*.

Ben'de, v. –n (1 *troep*, meestal ongunstig; *zwerm*; 2 Z.-N. *baan*, *breedte v. e. stof*): 1 *een* – *roovers*, *een* – *dieven*; *de heele* –! zegsw. *'t was een* –, *wat een* –! het ging wanordelijk toe; Z.-N. *het haantje van de* –, belhamel; 2 *een* – *van 0,80 cm*; **–hoofd**, o. –en (*aanvoerder eener bende soldaten*, *roovers enz.*): *een berucht* –.

Ben'delen, bendelde, h. gebendeld (scheepst. *omwinden b.v. een kabel of touw om het uitrafelen of schavielen tegen te gaan*).

Ben'delgaren, o. (*dun bindtouw*).

Ben'die, **ben'dy**, v. –s –'s (O.-I. *tweewielig éénpersoonswagentje*).

Be'ne, bw. (Lat. *goed*).

Bene'den, **1** bw. (*omlaag*, *onder*): –*wonen*, gelijkvloers; – *komen*; *zie* –; – *aan de rand*; (met voorzetsel) *de juffrouw van* –; *dun van* –; *naar* –; **2** vz.: – *de grond*; – (*alle*) *critiek*; *een vermogen* – *16,000 gld.*; fig. – *iem. staan*, ondergeschikt aan iem. zijn, iems. mindere zijn; *dat is* – *mij*, d. i. mijner onwaardig; Z.-N. *kom* –, naar beneden.

Bene'dendijks, bw. (*aan de voet v. d. dijk*): *die huisjes liggen* –; ook: Benedendijks'.

Bene'deneinde, o. –n (*ondereinde*; *lager einde*): *het* – *van een kast*; *het* – *van een tafel*.

Bene'denhuis, o. –huizen (*gelijkvloers liggend deel van een huis*, *niet zelden als een woning op zich zelf*, *afgescheiden van het bovenhuis*); **–kamer**, v. –s; Z.-N. **–plaats**, v. –en.

Bene'denloop, m. (van een rivier: *dat deel*, *hetwelk door het laagland tot aan zee stroomt*): *de* –*loop van de Rijn*.

Bene'den-Maas, v. (aardr. in Ned.: *de Maas van Mook tot Woudrichem*).

Bene'den-Rijn, m. (aardr. in Ned.: *de Rijn van Pannerden tot de Merwede*).

Bene'denrivier, v. –en (*deel eener rivier*, *in hetwelk de getijen nog merkbaar zijn*).

Bene'denstad, v. –steden (*lager gelegen deel eener stad*); zie Bovenstad.

Bene'denste 1 bn. (*laagst gelegene*): *de* – *trap*, *de* – *verdieping*; **2** bw. (*het laagst gelegen*): *uw boek lag in de stapel het* –.

Bene'denswinds, bw. (*tegenovergesteld aan de zijde van waar de wind komt*; scheepst. *aan de lijzijde*); ook: Benedenswinds'.

Bene'denverdieping, v. –en (*de lagere verdieping van een huis*).

Bene'denwaarts, bw. (*stroomafwaarts*).

Benedic'tie, v. –s, –tiën (Lat. benedictio v. benedicere = zegenen: R.-K. [*priesterlijke*] *zegening*); **–hoogmis**, v. –sen (*mis met uitstelling van het H. Sacrament*).

Benedictijn', m. –en (*monnik van de orde van St.-Benedictus*, *in 528 gesticht*).

Benedicti'ne, v. (*likeur*, oorspr. *door Benedictijnermonniken gestookt*).

Benedictines', v. –sen (*kloosterlinge van de orde van den H.-Benedictus*).

Benedij'en (*zegenen*): lit. t. en Z.-N.

Benefi'ce, v.: *ter* –, ten voordeele; **–voorstelling**, v. –en; zie Benefiet.

Beneficiant', m. –en (*iem.*, inz. *tooneelspeler*, *tot wiens voordeel een benefiet wordt gegeven*; *beursstudent*); vr. **–e**.

Beneficia'rius, m. (Ned.) –sen; (Lat.) –rii (Lat. *geestelijke*, *die een prebende heeft*; *beursstudent*).

Benefi'cie, o. –ciën (Lat. beneficium: 1 *gunst*, *weldaad*, inz. *uit gunst verleend ambt*, *postje*; 2 *prebende*, *kerkelijke waardigheid*, *waaraan verplichtingen en inkomsten zijn verbonden*): 1 *het* – *van knecht aan het* ....*sche veer*; 2 *kerkelijke beneficiën*; rechtst. *onder* – (= voorrecht) *van boedelbeschrijving of inventaris*: wie een nalatenschap aldus aanvaardt, is voor de betaling van de schulden en lasten niet verder aansprakelijk dan tot het beloop van de opbrengst der baten.

Benefi'cium, o. –cia (Lat. eig. *weldaad*, inz. *prebende*; Middeleeuwen: *niet erfelijk leengoed*, *waarvan men alleen het vruchtgebruik had*; rechtst. *voorrecht*, *recht van* ....).

Benefiet', o. –en (*voorstelling ter benefice van een lid van een tooneel- of operagezelschap*).

Bene'men, –nam, h. benomen (1 *ontnemen*, *wegnemen*, *doen verliezen*; 2 Z.-N. *ruimte beslaan*, *innemen*): 1 *zich het leven* –, zelfmoord plegen; *dat beneemt mij alle hoop*; 2 Z.-N. *die tafel beneemt veel plaats*.

Bene'pen, bn.; –er, –st (1 *beklemd*, *benauwd*; 2 *kleinzielig*): 1 *met een* – *hart*, *stemmetje*; *een* – *gezicht zetten*; 2 *menschen*, – *van ziel*; *gierigaards en* – *harten*; **–heid**, v.: *stoffelijke en geestelijke* –, armoede naar lichaam en geest; – *des gemoeds*.

Bene'velen, benevelde, h. beneveld (1 *met een nevel omringen*, *in nevel hullen*; 2 van de geest: *verduisteren*): 1 *mist* –*nevelt het vrije uitzicht*; 2 *wijn benevelt de geest*; fig. *hij is beneveld*, licht dronken.

Bene'vens, vz. (*alsook*, *alsmede*): *oom gaf hem zedenlessen* – *allerlei vermaningen*.

Benevolent', bn. (Lat. benevolens: *welwillend*, *gunstig gezind*).

Bengaalsch-vuur'*, o. (*helder vlammend kunstvuur in allerlei kleur*, *tot feestelijke verlichting*): *potten met Bengaalsch-vuur*.

Ben'gel*, m. –s (1 *klepel*; *klokje*; 2 *ondeugd*, *deugniet*, *rakker*): 1 *de* – *van een klok*; 2 *een* – *van een jongen*.

Ben'gelen, bengelde, h. gebengeld (1 *luiden met een bengel*; *luiden*; 2 *slingeren*; *heen en weer schommelen als een bengel*): 1 *de klokken* –, *het bengelt al*; 2 *wat hangt daar te* –?

Ben'gelkruid, o.; zie Bingelkruid.
Beniesd', Z.-N. in de zegsw. *het is –,* het is (zal wel) waar zijn, ook iron.
Benieuwd', bn. (*nieuwsgierig; verlangend om te hooren, te zien, te weten*): *ik ben zeer –, wat hij zeggen zal; naar iets – zijn.*
Benieu'wen, benieuwde, h. benieuwd (*nieuwsgierig maken naar iets*): *het benieuwt mij, het zal mij –, wat hij doet.*
Benijd'baar, bn. (*wie of wat te benijden is*).
Benij'den, –nijdde, h. benijd (*iem. een afgunstig hart toedragen om iets; iem. iets misgunnen*): zegsw. *beter benijd dan beschreid* (of: *beklaagd*), beter benijd om uw geluk, dan beklaagd om uw tegenspoed.
Benijdenswaard', bn. (*waard benijd te worden, begeerlijk, wenschelijk*); ook: **–waar'dig,** bn.; –er, –st of meer –, meest –: *een – voorrecht, een – lot.*
Ben'jamin, m. **1** Bijbel: zoon der rechterhand of der vreugde; jongste zoon van den aartsvader Jacob en van Rachel, die bij zijn geboorte overleed; **2** fig. jongste lieveling; *– af zijn,* door de geboorte van een jonger kind niet langer de Benjamin zijn.
Benoem'baar, bn. (*benoemd kunnende worden*): *deze heer is – als lid van dat college.*
Benoem'de, volt. dw. als **1** bn. in de zegsw. *– getallen,* waarbij nl. de naam der eenheden is uitgedrukt, b.v. 12 eieren; **2** m. en v. –n (*hij of zij, die benoemd is*).
Benoe'men, benoemde, h. benoemd (1 *een naam geven*; 2 *met een ambt, betrekking enz. bekleeden*; *aanstellen*): 1 *een plant –*; 2 *tot een ambt –*; **–noe'ming,** v. –en (*aanstelling*; ook: *stuk, waarin de benoeming wordt gedaan*): *mijn – tot*; **–noe'mingsbrief,** m. –brieven (*bewijs van aanstelling*).
Benoo'digd*, bn. (*noodig*); w. i. g.; **–heid*,** v. –heden: *allerlei –heden,* artikelen, die men noodig heeft; *–heden voor het toilet*; inz. mv.
Benoor'den (*naar het noorden om; ten noorden van*), **1** bw.: *– omgaan,* d. i. om de N.-kust van Engeland en Schotland; **2** vz.: *de landen – de N.-poolcirkel*; zie Noord.
Bent, v. (*club van schilders, letterkundigen,* soms eenigszins ongunstig).
Bent'gras, o. –grassen (*benaming van meer dan één soort planten, boendergras geheeten*; inz. *pijpestrootje,* Lat. molinia coerulea).
Bent'heimersteen, v. en m. (*grofkorrelige zandsteen uit de groeven van Bentheim*).
Ben'ting, beter **Ben'teng,** v. –s (O.-I. *sterkte, vesting, fort*).
Benul', o. (*besef, begrip*): *geen – hebben van iets,* er niets van begrijpen; gmz.
Benzi'ne, v. (*door distillatie uit petroleum verkregen koolwaterstof*); **–motor,** m. –s, –motoren (*motor, door benzine gedreven*).
Ben'zoë, v. (O.-I. *reukhars*); **–boom*,** m. –boomen (*boom,* o. a. *op Sumatra, uit wiens sap men benzoë verkrijgt*; Lat. styrax benzoin); lees ben'-zoo-ee.
Benzol', o. (*distillatie-product, koolwaterstof uit steenkolenteer*).
Be'o, m. –'s (Jav. Z.-Azië: *vogel, die gemakkelijk leert spreken, o. a. huisvogel*; Lat. eulabes religiosa): *praten als een –,* gedachteloos iemand napraten.
Beoe'fenaar, m. –s (*hij, die iets beoefent*): *– der wetenschap, der kunst.*
Beoe'fenen, beoefende, h. beoefend (*zich op iets toeleggen, zich oefenen in of op, bestuderen*): *een wetenschap –, een deugd –.*
Beoe'fening, v. (*de handeling of daad van beoefenen; studie*): *tot – van allerlei deugden; – der kunst.*
Beo'liën, –oliede, h. beolied (*met olie bestrijken*): *papier –, een vloer –.*
Beoo'gen*, –oogde, h. beoogd (*iets op het oog hebben; bedoelen; trachten te verkrijgen*): *wat –oogt hij daarmee? zijn voordeel –.*
Beoor'deelen*, beoordeelde, h. beoordeeld (*een oordeel vellen over; goed- of afkeuring te kennen geven*): *een boek –*; *iems. doen en laten –*; *ongunstig –*; *iem. – naar zijn uiterlijk.*
Beoor'logen, –oorloogde, h. beoorloogd (*de oorlog aandoen; oorlog voeren tegen*): *een land –, een volk –.*
Beoos'ten (*naar het oosten toe, ten oosten van*), **1** bw.: *de schipper hield – aan*; **2** vz.: *Aken ligt – Maastricht.*
Beo'tiër, m. –s (*bewoner van het* inz. *landbouw drijvend Beotië in oud-Griekenland*; fig.: *boer, lomperd, onnoozele bloed*). (t = ts).
Beo'tisch, bn., bw. (*van, uit enz. Beotië*; fig. *lomp, onbeschaafd, dom, boersch*).
Be'owulf, m. (*Angelsaks. heldendicht, ± 700*).
Bepaald' 1 bn. (1 *vastgesteld*; 2 *nauwkeurig, aangewezen*; 3 *stellig, beslist*): 1 *een –e tijd, prijs*; 2 *een –e persoon*; 3 *een – antwoord*; taalk. dikwijls gebruikt voor *bepalend*: *een – lidwoord*; nog: *in –e gevallen,* zekere; als zn. *ik kan niets –s beloven,* stellig; **2** bw. (*stellig, beslist zeker*): *hij komt –*; *hij is – dronken*; *het is – onmogelijk*; nog: *hij is nu niet – slim* (iron.), vrij dom.
Bepaal'delijk, bw. (*in 't bijzonder*): *ik heb het u – verboden,* uitdrukkelijk, stellig.
Bepaald'heid, v. (*juistheid, stelligheid*): *zich met – uitdrukken*; nog taalk.: *de en het zijn lidwoorden van –.*
Bepak'ken, –pakte, h. bepakt (*met een pak, een last bezwaren; pakken laden op*): *een kameel –, een ezel –*; **–pak'king,** v. –en (*het bepakken; datgene, waarmee iem. beladen wordt*): *de – van een soldaat te velde*; **–pakt',** bn.: *– en gezakt toog hij op reis.*
Bepa'len, bepaalde, h. bepaald (1 *beperken* inz. van werkingen van de geest: *zijn gedachten vestigen op een punt en ze er niet van laten afwijken*; 2 *de oorzaak zijn van*; 3 *vaststellen*; 4 inz. *vaststellen, uitmaken door waarneming enz.*; 5 *vaststellen bij een wet, een besluit enz.*): 1 *zijn aandacht niet bij zijn werk –*; *zijn keus –*; 2 *het werk der propagandisten heeft de gunstige uitslag van de stemming bepaald*; 3 *een prijs –*; *het uur –*; *op een nader te – dag*; 4 *bepaal de afstand tusschen A. en B.*; 5 *de wet, het artikel bepaalt, dat....*; refl. (1 *iets niet te buiten gaan*; 2 *op iets gericht, gevestigd blijven*): 1 *zich bij het noodzakelijkste –*; *zich tot de vraag –*; 2 *zijn gedachten – zich niet tot zijn werk*; nog: *als bepaling dienen van*: dikwijls passief: *het ww. wordt bepaald door een bw.*; **–pa'lend,** onvolt. dw. als bn. in zegsw.: *een –e zin; een bijv. nw. is een – woord.*
Bepa'ling, v. –en (1 *omschrijving, definitie*; 2 in het algemeen: *vaststelling*; 3 *vaststelling door waarneming enz.*; 4 *vaststelling bij een wet enz.*, inz. *het vastgestelde*: *voorschrift, besluit enz.*): 1 *een – van een w.w. geven; – van een cirkel*; 2 *de – van de dag van de wedstrijd*; 3 *de – van het soortelijk gewicht*; 4 *–en der wet*; verkl. bepalinkje, o. –s,

Bepant'seren, bepantserde, h. bepantserd (*met een pantser*, inz. *met pantserplaten bekleeden*): *een oorlogsschip –.*

Bepa'relen, beparelde, h. bepareld (*met parels bezetten of sieren*): fig. *bladen, met dauwdroppels beparеld*, als met parels bedekt.

Bepein'zen, –peinsde, h. bepeinsd (*overdenken, peinzen over*); Z.-N. *zich –*, zich bedenken; **–pein'zing,** v. –en.

Bepek'ken, –pik'ken, –te, h. bepekt of bepikt (*met pek of pik bestrijken, besmeren of dichtmaken*): *de naden v. e. schip –.*

Beper'ken, beperkte, h. beperkt (1 *iets met een grens afsluiten*; 2 *een zekere maat niet te buiten laten gaan*; 3 *kleiner in omvang maken*): 1 *een grazig vlak, beperkt van 't IJselbed*; 2 *zijn omgang – tot een klein aantal vrienden*; 3 *de uitgaven –*; **–per'king,** v. –en.

Beperkt', bn.; –er, –st (*betrekkelijk klein; gering*): *van een – inkomen leven; een – verstand*; **–heid,** v. (*kleinheid*).

Bepik'ken; zie Bepekken.

Beplaas'teren, Z.-N.; z. Bepleisteren.

Beplak'ken, –plakte, h. beplakt (*plakkend bedekken*): *iets met papier, met linnen –.*

Beplan'ten, –plantte, h. beplant (*met boomen of planten bezetten*): *een plein met boompjes –*; fig. *de wallen met geschut –.*

Bepleis'teren, bepleisterde, h. bepleisterd (*bedekken en vast aanwrijven van muurvlakken met cement-mortel*): *een muur –.*

Beplei'ten, –pleitte, h. bepleit (*iets met woorden verdedigen, er voor pleiten*): *een zaak –*, er ten gunste van spreken; zie Pleit.

Beploe'gen, beploegde, h. beploegd (*met de ploeg bewerken*): *een akker –*; fig. *de zee –*, bevaren; zie Ploeg, Ploegen.

Bepoe'deren, –poederde, h. bepoederd (*met poeder bestrooien*); ook: *Bepoeieren*; fig. *met sneeuw –.*

Bepo'ten, –pootte, h. bepoot (*potende beplanten* inz. *beplanten met aardappels*): *land –.*

Bepra'ten, –praatte, h. bepraat (1 *over iets praten, iets bespreken*; 2 *over iem. praten* inz. *kwaadspreken*; 3 *met praten overhalen*): 1 *een zaak eens –*; 2 *het heele dorp zal je –*; 3 *ik laat me niet door jou – om . . .*

Beproefd', bn. (*op de proef gesteld, deugdelijk*): *een –e methode*, die de proef heeft doorstaan; *–e trouw*, echte, degelijke.

Beproe'ven, –proefde, h. beproefd (1 *onderzoeken*; *probeeren*; 2 *op de proef stellen* inz. door lijden; 3 *aanwenden, gebruiken*; 4 *trachten naar*): 1 *een spoorwegbrug –*; *zijn krachten –*; 2 *God heeft hem zwaar beproefd*; 3 *alle middelen –*; 4 *we zullen –, of we betere resultaten verkrijgen*; **–proe'ving,** v. –en (1 *de handeling van beproeven* in bet. 1 en 2; *onderzoek naar*; 2 *datgene, waarmee beproefd* in bet. 2 *wordt*: *tegenspoed, wederwaardigheid*): 1 *de – v. e. nieuwe brug*; *in de – gelouterd worden*; 2 *de dood van zijn zoon was hem een harde –.*

Beraad', o. (*overleg*): *na rijp –*, langdurige overdenking; *iets in – nemen*, overweging; *tijd van –*, overleg; *in – staan of*, er over denken, of men iets doen zal of niet; rechtst. *het recht van –*, het recht, de gesteldheid eener nalatenschap te onderzoeken, alvorens verplicht te zijn, zich over de aanvaarding of verwerping uit te spreken.

Beraad'slagen, beraadslaagde, h. beraadslaagd (*ernstig overleggen met anderen*): *– met, – over*; **–slaging,** v. –en (*overleg*; *onderlinge gedachtenwisseling*): *de – en in de Kamer.*

Bera'den 1 bn. (*bedachtzaam*); w.l.g.; **2 zich –,** –ried of –raadde zich, h. zich beraden (*met zich zelf overleggen*): *zich – over.*

Bera'men, beraamde, h. beraamd (1 *een raming maken van*; *begrooten*; 2 *ontwerpen*): 1 *de kosten –*; 2 *middelen – tot*; *een plan –.*

Bera'pen, beraapte, h. beraapt (*ruw bepleisteren*): *een muur –*, met cement of tras.

Ber'beris, v. (*berberisachtige plant*; *de bes of vrucht van de gewone – of zuurdoorn*; Lat. berberis vulgaris); **–sestruik,** m. –en.

Bercau', o.; zie Barakaan.

Berceau', o. berceau's (Fr. *wieg*; *prieel*; *booggang*): lees *bersoo'.*

Berceu'se, v. –s (Fr. *wiegelied*; *schommelstoel*); lees *berseu'se.*

Berd, o. (*bord*) in: *te –e brengen* (of: *komen*), iets aanvoeren als voorbeeld, als bewijsgrond; ter tafel brengen; Z.-N. *plank, tafelbord*, mv. –ers; **–en,** bn. (Z.-N. *houten*).

Ber'del, o. –s (Z.-N. *kleine plank*).

Berdel'leblad, o. –eren (Z.-N. inz. mv. *soort van zoete zuring*).

Berd'gripje, o. –s (gew. Z.-N. *tafelvoeg*).

Be'rebijt, m.; zie Beerenbijt.

Berecht'; zie Bericht, Berechten.

Berech'ten, 1 –rechtte, h. berecht (eig. het laatste *gerecht* toedienen; R.-K. *de laatste sacramenten toedienen*): *iem. –*; *ten volle berecht*; **2** o.; Z.-N.: *het – van de ministers*, rechtspreken over; **–ing,** v. –en (*het berechten* bet. **1** en **2**).

Bered'deren, –redderde, h. beredderd (*in orde brengen* inz. *met eenige omslag*); **–red'dering,** v. –en (*het beredderen*; *drukte, omslag*).

Bere'den, vd. en bn. (*te paard*): *de – wapens*, de ruiterij, veldartillerie; *– politie.*

Beredeneerd', bn.; –er, –st (1 *op het redeneerende verstand berustende*; 2 *zich door redeneering meer latende leiden dan door het gevoel*; 3 *verklarend, met toelichtingen*): 1 *een –e godsvrucht*; 2 *een – man*; 3 *een –e oplossing in de rekenkunde*; *een – verslag*, met opgave van gronden, uitvoerig toegelicht enz.

Beredeneeren*, beredeneerde, h. beredeneerd (*over iets redeneeren*; *grondig bespreken, toelichten*): *een zaak lang en breed –.*

Bereid', bn. (1 *geen bezwaren hebbende om iets te doen, gaarne iets willende doen*; 2 vero. *klaar*): 1 *zich – verklaren tot* (of: *om te*); *tot wederdienst –*; 2 *– voor de eeuwigheid.*

Berei'den, –reidde, h. bereid (*gereedmaken*, inz.: 1 *voor het gebruik geschikt maken* [*door bepaalde bewerkingen*]; 2 *iets* [*klaar*]*maken, dat te voren als zoodanig niet bestond*): 1 *laken –*; 2 *het maal –*; *een geneesmiddel –*; *iem. een hartelijke ontvangst –.*

Bereids', bw. (deftiger dan *reeds*).

Bereidvaar'dig, bn. en bw.; –er, –st (*gaarne iets willende doen, gewillig, dienstvaardig*); **–wil'lig,** bn. en bw.; –er, –st.

Bereik', o. alleen met voorzetsels: *binnen, buiten, boven, onder, in, uit, onder het – van*, kunnende bereikt worden door of met, b.v. de hand, 't geschut; fig. *dat is boven mijn –*, krachten, gaat mijn verstand te boven; *dat is binnen ieders –*, fig. ieder kan het begrijpen, koopen enz.

Bereik'baar, bn. (*te bereiken*): *gemakkelijk –.*

Berei'ken, –reikte, h. bereikt (1 *iets kunnen grijpen, tot iets kunnen reiken*; 2 *aankomen op een plaats, waarheen men op weg is*

3 *komen* [*tot een bepaalde leeftijd*]; 4 *komen* [*tot een doel*]): 1 *dat boek op de bovenste plank kan ik niet* –; *met die ladders kan men het dak niet* –; 2 *de stad nog* –; *een brief, die hem bereikt*; 3 *een hooge leeftijd* –; 4 *zijn doel* –; nog: *iem. niet kunnen* –, [a]) niet met iem. in verbinding kunnen komen, [b]) iem. zijn macht niet kunnen doen gevoelen; –**rei'king**, v.: fig. *tot* – *van ons doel.*

Bereisd', bn.; –er, meest –: *een* – *man*, die veel gereisd en routine opgedaan heeft; –*e Roel zag op zijn tochten geweldig veel.*

Berei'zen, bereisde, h. bereisd (*doorreizen; reizende bezoeken*): *als handelsman een provincie* –; *de kermissen* –, met kramen.

Bere'kend, bn.: *voor een taak* – *zijn*, de noodige bekwaamheden er voor bezitten.

Bere'kenen, berekende, h. berekend (1 *door rekenen bepalen of vaststellen*; 2 *iets uit bepaalde gegevens opmaken, afleiden; overwegen; beramen*; 3 *in rekening brengen*): 1 *de kosten van iets* – *op*; 2 *de waarde* –; *alle kansen* –; 3 *iem. iets te hoog* –.

Bere'kening, v. –en (1 *het berekenen*, in bet. 1; *het becijferen*; 2 *de schriftelijke uitdrukking er van*; 3 *overweging, inzicht*; 4 *onedele overweging, waarbij men zijn handelingen laat afhangen van de kans op voordeel*): 1 *een fout in de* –; – *van onkosten*; 2 *op de lei stond een* –; 3 *volgens menschelijke* –; 4 *hij handelde niet uit vriendschap, maar uit* –.

Be'rendaalder, m. –s (Zwits. *oude zilvermunt ter waarde van* ± *f 1,60*).

Be'rengebrom, o. (*gebrom v. e. beer of van beren*); –**hoeder**, m. –s (*-leider*); –**hol**, o. –holen; –**huid**, v. –en; –**jong**, o. –en; –**klauw**, m. –en (plantk. *schermbl. plant*; Lat. heracleum sphondylium); –**kuil**, m. –en (*kuil voor gevangen beren*); –**leider**, m. –s (*leider, oppasser v. e. beer*; stud. *schuldeischer*); –**muts**, v. –en (*ruige muts uit de huid v. e. beer*; inz. vroeger: *grenadiersmuts, kolbak*).

Beren'nen, –rende, h. berend (*insluiten*).

Beren'ten, berentte, h. berent (Z.-N. *met rente of hypotheek belasten*).

Be'renoor*, o. –en (*oor v. e. beer; naam van planten*, b.v. *de smeerwortel, de aurikel, sierplant uit de Alpen*); –**vangst**, v.; –**vet**, o.

I. Berg, m. –en (1 *min of meer op zich zelf staande verheffing van de oppervlakte der aarde*; inz. in de aardr. *een verheffing boven 600 m*; 2 *groote hoop, hoeveelheid*): 1 *een vuurspuwende* –, vulkaan; *de* – *Thabor*; *gouden bergen beloven*; zie Gouden 5; 2 *een* – *papieren*; de oude 3de nv. nog in *te* –*e rijzen*, van haar, dat overeind gaat staan; z. ook Dal; Z.-N. – (*van barmhartigheid*), bank van leening; Z.-N. *de* – *afgaan*, achteruitgaan in gezondheid, zaken.

II. Berg, o. (*hoofdzeer, korst tusschen het hoofdhaar*, inz. *bij kinderen*).

Berg'achtig, bn. (*bezet met bergen*): *Zwitserland is een* – *land, de* –*e kust van Spanje.*

Bergaf', bw. (*langs de berghelling naar omlaag*): *het ging bergop,* –; –**af'waarts**, bw.

Bergamot', v. –ten (*fijne Turksche peer*); –**citroen'**, m. –en (*peervormige citroensoort o. a. in Italië en Z.-Frankrijk*; Lat. citrus bergamia); –**olie**, v. (*etherische olie uit de schil van de bergamotcitroen*).

Berg'blauw, o. (*hemelsblauwe schildervert*).

Berg'briefje, o. –s (Z.-N. *lommerdbriefje*).

Berg'cultuur, -culture, v. –cultures (O.-I. *Europeesche groote-landbouw in de bergstreken*): *theeplantages zijn* –*s.*

Ber'ge, te; zie Berg **I.**

Ber'ge, bar'ge, v. (spreekt. *rommel, wanorde*): *het is daar een* –. (g = zj).

Berg'eend, v. –en (*een soort van eend, wit, zwart en bruin*; Lat. tadorna tadorna): *de* – *broedt in onze duinen.*

Ber'gen, borg, h. geborgen (1 *in veiligheid brengen*; 2 zeet. *schepen binnenbrengen, die door schipper en bemanning zijn verlaten*; *de goederen of de lading v. verongelukte schepen in veiligheid brengen*; 3 *in een ruimte opnemen*, dikwijls met *kunnen*; *naar een plaats brengen en daar bewaren*): 1 met bepaalde voorwerpen: *het lijf, het leven* –; refl. *berg je! zich niet weten te* – *van* ....; 2 *schepen, goederen* –; 3 *dat kan ik niet* –; *jongens, je boeken –!* nog: zegsw. *geborgen zijn*, [a]) geen zorgen voor de toekomst meer hebben, [b]) in veiligheid zijn; Z.-N. *zich* –, zich verbergen.

Berg'engte, v. –n (aardr. *smalle bergpas*).

Bergerac', m. (Fr. *Fransche witte wijn uit de omstreken v. d. stad Bergerac* [*Dordogne*]).

Bergère're, v. –s (Fr. *herderin*; *ruststoel met kussens en voetenbankje*; *zeker dameskapsel*).

Berg'geest, m. –geesten (lit. t., volksgeloof: *geest, die in de bergen huist*).

Berg'geld, o. –en (*vergoeding voor het bergen van goederen, b.v. v. gestrande schepen*).

Berg'groen, o. (*Hongaarsch groen, Tyroler groen of kopergroen*).

Ber'gingsmaatschappij, v. –en (*maatschappij, die zich belast met het bergen van* [*goederen uit*] *gestrande schepen*).

Berg'kalk, v. (*donkergrijs, kalkachtig fossielgesteente*; *kolenkalksteen*).

Berg'kam, m. –men; zie Kam.

Berg'keten, v. –s (*bergstelsel met langwerpig grondvlak, bestaande uit een of meer reeksen van bergen*); –**klimaat**, o. (n.l. *v. e. bergstreek*); –**kloof**, v. –kloven (*kloof in een berg, tusschen bergen*); –**knoop***, m. –en (*snijpunt van twee of meer bergketens*); –**kristal**, o. –len (*waterhelder kwarts*): *geel* –, Boheemsch topaas; *bruin* –, rook-topaas.

Berg'loon*, o. –loonen; zie Berggeld.

Berg'nimf, v. –en; zie Oreade.

Bergop', bw. (*tegen de berg op*; *langs de berghelling omhoog*); –**op'waarts**, bw.

Berg'partij, v. (*Jacobijnen*, z. ald.; *ultra's der nationale vergadering van 1848 en '49*).

Berg'pas, m. –passen (*pas door het gebergte*): de Gotthardpas (2100 m).

Berg'pek, o. (*asphalt, aardhars*).

Berg'plaats, v. –plaatsen (*plaats, om iets te bergen, te bewaren*): *een* – *voor hout.*

Berg'rede, v. (Bijbel: *rede van Jezus op een berg bij het meer van Genesareth, bevattende o. m. de zaligsprekingen*, Matth. 5).

Berg'rivier, v. –en (*rivier, die op het hooggebergte ontspringt en gevoed wordt door gletscherbeken en bergstroomen*): *de Rijn is een* –; verg. Regenrivier; –**rug**, m. –ruggen (*lijn, die de toppen van een bergketen verbindt*; *bovenvlak van een langwerpige berg*; *platte bergkam*; *bovenrand v. e. berg*); –**spoorweg**, m. –wegen, –**spoor**, o. –sporen (*spoorweg over een berg of in de bergen*); zie o. a. Tandradbaan; –**sport**, v. (*het beklimmen van hooge bergen*); –**streek**, v. –streken (*streek, waarin bergen*

of bergketens gelegen zijn); **–stroom***, m. –en ([*snelle*] *stroom in een bergland*); **–tak**, m. –ken (*–uitlooper*); **–talk**, v. (*bergwas, natuurlijke paraffine: vetaarde*); **–teer**, o. en v. (*pikachtige massa van aard- of steenolie*); **–top**, m. –pen (*het min of meer spits gedeelte, waarin een berg van boven uitloopt, hoogste punt v. e. berg*); **–wind**, m. –en (*koelere luchtstroom, die 's nachts langs een berghelling omlaag komt*); **–ziekte**, o. (*ongesteldheid bij het beklimmen van groote hoogten: oorsuizen, hartkloppingen, braken*); **–zout**, o. (*mineraalzout, zout uit de zoutmijnen*).

Be'ri-be'ri, v. (O.-I. *diëtziekte, veroorzaakt door het langdurig gebruik van een in een bepaald opzicht niet voldoend voedsel*, nl. *een tekort aan vitaminen hebbend*): *bij – zwellen o. a. de beenen der lijders op*; hun gang doet denken aan die van een schaap (Mal. berie); spreek uit *Ber'ri-ber'ri*.

Bericht', o. –en (*inlichting* in verschillende bijzondere toepassingen: 1 *inlichting v. e. schrijver aan zijn lezers*; 2 *inlichting, gegeven van ambtswege: rapport*; 3 *inlichting omtrent gebeurtenissen uit vroeger tijd*; 4 *inlichting, mededeeling omtrent hetgeen gebeurd is of zal gebeuren; tijding, nieuws, nieuwtje*): 1 *– aan den lezer; voor–, na–*; 2 *de –en der ambtenaren en de daarop gegronde rapporten*; 3 *de verspreide –en van oude schrijvers omtrent Brittanje*; 4 (dikwijls zonder lidw.) *– krijgen van iem.; nader – afwachten; een telegrafisch –; stuur – van ontvangst; volgens de laatste –en*; (in een dagblad) *gemengde –en*, nieuwtjes. Opm. – vroeger = *terechtwijzing*, nog in: *Die aan de weg timmert, heeft veel berechts* (= *berichts*), die in het openbaar iets doet, staat bloot aan veel critiek.

Berich'ten, –richtte, h. bericht (*iem. iets bekend maken, doen weten, melden, mededeelen*): *iem. iets –; de ontvangst – van*.

Bericht'gever, m. –s (*iem., die berichten verstrekt* inz. *aan dagbladen: correspondent*): *de – van „De Tijd"*; **–geefster**, v. –s.

Berij'den, –reed, h. bereden (*rijden op, over*): *een paard –; een weg –*; **–rij'der**, m. –s: *het ros, de vriend van zijn –*; **–rijd'ster**, v. –s.

Berij'men, berijmde, h. berijmd (*op rijm zetten*): *de psalmen –*; **–rij'mer**, m. –s; **–rij'ming**, v. –en.

Beril', beryl' (Gr.-Lat. beryllus: *doorschijnende, zeegroene edelsteen*), **1** (voorwerpsn.), m. –len; **2** (stofn.), o.: *– uit Voor-Indië*.

Berin', v. berinnen (*wijfjesbeer*).

Beris'pelijk, bn. en bw.; –er, –st (*laakbaar, af te keuren*): *een – gedrag*.

Beris'pen, berispte, h. berispt (1 *iem. terechtwijzen, afkeuring over iem. of iets te kennen geven; laken;* dikwijls toegepast op het gedrag van kinderen; 2 rechtst.: *term voor een der lichtste straffen door een gestelde macht gegeven*): 1 *iem. streng –, iets in iem. –*; 2 *de notaris, eenmaal berispt door de arrondissements-rechtbank*; **–ris'ping**, v. –en.

Berk, m. –en (*katjesdragende loofboom*; Lat. betula): *de witte –*; **–eboom***, m. –en.

Ber'kemeier, m. –s (*drinkbeker uit een berkemei = tak v. e. berk*): *bij 't schuimen van de –*.

Ber'kenbosch*, o. –bosschen, **–hout**, o.; **–loof**, o.; **–rijs**, o. –rijzen (*tak of roede van berkenhout* [om kinderen te straffen]).

Ber'kenwijn, m. (*drank, uit sap v. d. berk door gisting bereid*; *Duitsche champagne*).

Berkoen', m. –en (*naam van zekere soort van balken*; ook, *scheepsterm*); ook: *Barkoen*.

Berkoos', m. –kozen (Z.-N. *groentekweeker* inz. bij Brussel).

Berlijn', o. (*hoofdstad van Pruisen*); **–er**, m. –s (*bewoner van Berlijn*); **–sch***, bn., bw.

Berlijnsch-blauw'*, o. (*staalblauwe kleurstof* b.v. *voor katoen, tapijten enz.*, in 1704 te Berlijn ontdekt door Diesbach).

Berli'ne, v. –n (*reiskoets met kap, met vier plaatsen, het eerst ± 1690 te Berlijn gemaakt*, vero.; *kolenwagentje*).

Ber'litz-school, v. –scholen (*talenschool, waar leerlingen vreemde talen trachten te leeren door onmiddellijk te beginnen met er zich in uit te drukken*, inz. *mondeling*).

Berm, m. –en (bij wegen: *strook aan weerszijden buiten de verharding*; wat. *waterpas liggend gedeelte in een glooiing en dienende als steun*): *de – verbreeden*; **–sloot***, v. –slooten (*sloot onder langs de berm*).

Ber'n(h)ardshond of **St.–**, m. –honden (*groote hond, gefokt in het klooster op de St.-Bernhard* vroeger inz. *tot het opsporen van verdoolde reizigers*).

Ber'ner Conven'tie, v. (*overeenkomst, 9 Sept 1886 te Bern gesloten, tot bescherming van de letterkundige eigendom*).

Beroemd', bn.; –er, –st (*zich roem verworven hebbende; zeer vermaard; roemrijk bekend*): *een – dichter; – zijn door*, ten gevolge van; *zich – maken*; fig. *een –e naam*; **–heid**, v. –heden (*de hoedanigheid van beroemd zijn; beroemd persoon, beroemde zaak*).

Beroe'men, zich, beroemde z., h. z. beroemd (*roem dragen*): *zich – op*, trotsch zijn op.

Beroep', o. –en (1 Prot. *de uitnoodiging aan een predikant, een predikantsplaats te bekleeden*; 2 *maatschappelijke werkkring of betrekking, waartoe men de vereischte bevoegdheid heeft verkregen*; *ambacht*; 3 rechtst. *het zich wenden tot een hoogeren rechter, rechtbank of college om herziening van een vonnis* inz. in vaste uitdrukkingen; 4 Z.-N. *uitdaging*): 1 *ds. A. heeft een – naar A'dam gekregen; voor een – bedanken*; 2 *het – van advocaat, het – van verver uitoefenen*; *J. Vet, zonder –*; 3 *in hooger* (Z.-N. *in beroep*) *– gaan, komen*; Z.-N. rechtst. *– bij den Koning; – tegen een beschikking*; nog: zegsw. *een – doen op iem., op iems. hulpvaardigheid*, iems. hulp, hulpvaardigheid inroepen; 4 Z.-N. *– tot een tweegevecht*; nog: Z.-N. *Hof van beroep*, hof dat in hoogste instantie vonnissen, door een lagere rechtbank geveld, kan herzien.

Beroe'pen, –riep, h. beroepen (1 *met zijn stem kunnen bereiken*; 2 *iem. roepen tot een ambt, waardigheid* inz. Prot. in toepassing op predikanten; z. Beroep bet. 1): 1 *hij was niet te –*; 2 *iem. tot* (of: *als*) *predikant –*; refl. *zich – op iem. of iets*, aan iem. of iets een recht ontleenen om zich te rechtvaardigen: *de minister beriep zich op art. 89 der grondwet*; rechtst. *zich van een vonnis op een hoogere rechtbank –*, in hooger beroep gaan.

Beroe'pene, m. v. –n (*iem., die beroepen is*).

Beroe'per, m. –s (Z.-N. *uitdager*).

Beroeps'bezigheid, v. –heden (*werk, aan een beroep verbonden*): *drukke –heden*.

Beroeps'brief, m. –brieven (Prot. *brief, waarin iem. wordt medegedeeld, dat hij door*

een gemeente tot predikant is beroepen).
Beroeps'klapper, m. –s (*claqueur*).
Beroeps'misdadiger, m. –s (*iem., die van het plegen van misdaden als het ware zijn beroep maakt*); **–officier,** m. –en (*officier van beroep*); verg. Reserve-officier; **–rijder,** m. –s (*iem., die van deelnemen aan wedstrijden: fietsrijden, schaatsenrijden, paardrijden, zijn beroep maakt; professional*); **–zanger,** m. –s; **–zangeres',** v. –sen; **–ziekte,** v. –n (*ziekte, voortvloeiend uit het beroep*).
Beroerd', bn. en bw.; –er, –st (*naar; ellendig; belabberd*): *een –e vent, – weer; een –e boel; dat is maar wat –t ik voel mij –; hij leest –,* slecht; *– slecht,* zeer, erg, gmz.
Beroe'ren, –roerde, h. beroerd (1 *door beweging troebel maken*; 2 v. het gemoed enz.: *verontrusten*): 1 *een onderaardsche beweging had het water beroerd*; 2 vero. in deze bet. meestal: in beroering brengen.
Beroer'ling, m. –en (*beroerde kerel, ellendeling*): *die –,* plat; ook Beroerdeling.
Beroer'te, v. –n (1 *plotselinge uitstorting van bloed in de hersenen, apoplexie*; 2 geschied. in het mv.: *opstand, onlusten*): 1 *een aanval van –*; 2 *de Raad van –n, 1567.*
Beroes'ten, roestte, i., h. geroest (Z.-N. *roestig worden; doen roesten*): *een beroeste keel,* schor, heesch.
Berok'kenen, berokkende, h. berokkend (*teweegbrengen, veroorzaken,* altijd van iets kwaads): *iem. veel moeite –, leed, schade –.*
Berooid', bn. (*haveloos; zonder geld of goed*): *arme –e ballingen; een –e beurs,* leege; *een –e schatkist,* uitgeputte.
Beroo'ven*, beroofde, h. beroofd (*door roof ontnemen; met geweld ontnemen*): *iem. – van zijn geld; iem.* (of: *zich*) *van het leven –,* iem. (of: zich) dooden; *van zijn verstand beroofd,* krankzinnig.
Berouw', o. (*spijt, leedwezen over bedreven kwaad,* met de bijgedachte a. h. voornemen het niet meer te bedrijven): *– hebben over, van; – komt na de zonde,* te laat.
Berou'wen, berouwde, h. berouwd (*berouw, spijt, leedwezen veroorzaken*): *zijn zonden – hem; die moeite zal u niet –*; refl. *zich –: ge zult het u –,* er berouw over hebben.
Berouw'hebbend, bn. (*berouw gevoelend*): *een – zondaar*; ook: Berouwheb'bend.
Berouw'vol, bn. (*een oprecht berouw hebbende of toonende*): *een – hart.*
Ber'rie, v. –s (*draagbaar*; Z.-N. *lamoen*).
Bersaglie'ri, m. mv. (It. van bersaglio = schijf: *korps scherpschutters of jagers in het It. leger*); enk. Bersagliere; l. *bersaljee'rie.*
Berser'ker, m. –s (oud-Noorsch: eig. *de in een berenkleed gehulde: in de sagen een als mensch voorgesteld wezen van geweldige kracht, dat, in –woede geraakt, onweerstaanbaar is*); **–woede,** v. (fig. *blinde, dolle woede*).
Berst, m. –en (*scheur; spleet*); z. Barst.
Ber'sten, borst of berstte, i. geborsten (*vaneensplijten*); zie Barsten.
Bertillonna'ge, v. (Fr. *stelsel v. den Fr. anthropoloog Alph. Bertillon, 1852–1914: meten en fotografeeren van lichaamsdeelen om het signalement v. iem. vast te stellen*).
Ber'tram, m. –s (*vuurwortel, omdat die wortel op de tong brandt, kwijlwortel*; met *wilde: een soort duizendblad*); gew. of vero.
Berucht', bn.; –er, –st (*ten kwade bekend*): *– wegens, om; zich – maken; een –e dief.*
Berui'ken, berie'ken, –rook, h. beroken (*ruiken aan iem. of iets*): *iets –.*
Berus'ten, –rustte, h. berust (1 *ergens in bewaring zijn*; 2 *steunen op*; 3 *laten blijven, niet meer met iets voortgaan*; 4 *zich schikken, vrede hebben met, geen verandering meer trachten aan te brengen*): 1 *de akten – bij den notaris*; 2 *de heele zaak berust op hem; dat vermoeden berust op losse gronden*; 3 *laat het daarbij –*; 4 *in het onvermijdelijke –*; **–rus'ting,** v. (1 *bewaring,* meestal met vz. *onder*; 2 *gelatenheid, lijdzaamheid, onderwerping*): 1 *de papieren zijn onder – van den notaris*; 2 *in, met stille – zijn lot dragen.*
I. Bes, v. (*de een halve toon verlaagde b*).
II. Bes, v. besten (*oude vrouw*); z. *Best* **II.**
III. Bes, v. bessen (*bezie*): *aal–, bosch–.*
Beschaafd' 1 bn. en bw.; –er, –st (1 van een volk of maatschappij: *niet meer in een onontwikkelde natuurstaat verkeerende*; 2 *welopgevoed, welgemanierd, goed onderwezen*): 1 *–e volken*; 2 *een – man; –e manieren; een –e uitspraak,* zooals die in –e kringen gehoord wordt; **2** o. (met *algemeen: de taal, algemeen gebruikt in de beschaafde kringen*): *het algemeen –*; **–heid,** v. (*de hoedanigheid van beschaafd zijn* in bet. 2; *welgemanierdheid; de toestand van beschaving*).
Beschaamd', bn. en bw.; –er, –st (1 *zeer verlegen; zich schamende*; 2 *blozende, rood van schaamte*): 1 *iem. – maken; – doen staan; – zijn over*; 2 *met –e kaken staan.*
Bescha'digd, bn. (*gekreukt, niet gaaf*): *– oofd, –e zijden stoffen, – porselein.*
Bescha'digen, beschadigde, h. beschadigd (*schade toebrengen aan*): *de insecten kunnen het ooft –; door water –.*
Bescha'duwen, –schaduwde, h. beschaduwd (*belommeren, schaduw werpen op*): *boomen – de weg; een beschaduwd plekje.*
Bescha'men, beschaamde, h. beschaamd (1 *schaamte doen krijgen*; 2 *teleurstellen,* maar sterker): 1 *een leugenachtigen knaap –*; 2 *iems. hoop –; zij werden niet beschaamd in hun verwachtingen*; **–scha'ming,** v. –en (*het beschamen; de toestand van iem., die beschaamd is gemaakt, schaamte*): *tot – van.*
Bescha'ren, –schaarde, h. beschaard (*zooveel vee in de wei brengen, als zij kan voeden*).
Bescha'ven, beschaafde, h. beschaafd (1 *glad schaven met de schaaf*; 2 van personen, hun geest enz.: *ontwikkelen, verfijnen, veredelen*; 3 van het geschrevene: *polijsten, verbeteren*): 1 *een plank –*; 2 *een volk –*; 3 *een gedicht, de stijl –*; **–scha'ving,** v. –en (*het beschaven* inz. in bet. 2: *verfijning, ontwikkeling, veredeling*): *de – der negers door de Europeanen; een brandpunt van –.*
Bescheid', o. –en (1 *inlichting, verslag, bericht, mededeeling* inz. in vaste uitdrukkingen; 2 *uitleg, antwoord*; 3 *geschreven stuk, bewijsstuk, akte,* meestal mv.): 1 *– vragen, krijgen, eischen; iem. – zenden*; 2 *hij komt morgen om –; aldus was het –*; 3 *een bundel –en*; nog: *– weten,* de waarheid weten; *iem. – doen,* [a]) zijn dronk beantwoorden; [b]) Z.-N. uit een aangeboden glas drinken.
Beschei'den 1 bescheidde, h. – (*ontbieden, opontbieden*): *wie heeft u hier – ?* **2** bn. en bw.; –er, –st (*niet te vrijmoedig; zonder eenige aanmatiging*): *een – jongmensch, naar mijn – meening, een – belletje; hij vroeg het –*; zegsw. *met zijn – deel tevreden,* niet groot.

Beschen'ken, –schonk, h. beschonken (*een geschenk geven, begiftigen*): fig. *door de natuur met rijke gaven beschonken zijn.*

Besche'ren; zie Beschoren.

Bescher'men, beschermde, h. beschermd (1 *tot scherm of schut strekken tegen het gevaar*; fig. *behoeden, beschutten*; 2 *bevorderen, door bepaalde maatregelen bevoordeelen*; 3 *iem. [voort]helpen door zijn invloed en gezag*; *protegeeren*): 1 *de onschuld –*; *– tegen de sneeuw*; *– voor*, 2 *de kunst –*; *–schermende rechten*, (hooge) invoerrechten om de concurrentie van buitenlandsche handel enz. te belemmeren; 3 *de –de vriendschap van den minister*; nog: Z.-N. *beschermd gebied*, protectoraat; **–scher'meling,** m. en v. –en (*iem., die bijzonder begunstigd wordt*); z. Protégé; **–scher'mer,** m. –s.

Bescherm'engel*, m. –en (R.-K. *engelbewaarder*); **–geest*,** m. –en; **–heer*,** m. –en (eeretitel: *iem., onder wiens hoede de belangen eener vereeniging enz. gesteld worden*); **–heilige*,** m. en v. –n (*schutspatroon, –patrones*).

Bescher'ming, v. (1 *bewaring, beveiliging*; 2 *bevoordeeling door bijzondere maatregelen*; 3 *protectie, steun, voorspraak ten gunste van iem. of iets*): 1 *in de – van God*; *in – nemen*; *onder – van de duisternis*; 2 *– der nationale nijverheid*; 3 *'s konings – genieten.*

Bescherm'vrouw(e), v. –n; z. Beschermheer: *met H. M. als –.*

Beschie'ten, –schoot, h. beschoten (1 *met plankwerk bekleeden*; 2 *met geschut, pijlen, kogels enz. naar of op iem. of iets schieten*): 1 *het dak laten –*; 2 *een vesting –.*

Beschik', o. (*bestel, ordening, regeling*): *wiens – is dit?* **-al*,** m. en v. –allen (*bemoeial*); **–baar,** bn. (*waarover beschikt kan worden*): *de O.-I. ambtenaar met verlof houdt zich –*; *alle –bare troepen*, voorhanden; rechtst. *– gedeelte*, deel eener nalatenschap, waarover de erflater vrij mag beschikken; zie Legitiem(e Portie); **–baarheid,** v. (Z.-N. *tijdelijk uit werkelijke dienst ontslaan met of zonder wachtgeld*): *in – stellen*, ter beschikking.

Beschik'ken, –schikte, h. beschikt (*ordenen, regelen*): *God had het anders beschikt*; *de mensch wikt en God –schikt*, de beslissing is in Gods hand; *afwijzend op iets –*, iets v. d. hand wijzen; *vrij (kunnen) – over zijn geld en goed*, er naar welgevallen gebruik van (kunnen) maken; **–schik'king,** v. –en (1 *regeling, ordening*; 2 *besluit, waarbij iets geregeld wordt*; 3 *macht om over iets naar goedvinden te beschikken*): 1 *de laatste –en van de maaltijd maken*; 2 *een ministerieele –*; *een rechterlijke –*, niet op de terechtzitting gegeven beslissing; *een uiterste wils–*, testament; 3 *de vrije – hebben over*; *ter – staan, zijn van.*

Beschil'deren, beschilderde, h. beschilderd (*met schilderwerk bedekken*): *een wand –*; *beschilderde ramen*; **–schil'dering,** v. –en (*het beschilderen*; *hetgeen beschilderd is*).

Beschim'meld, vd. en bn. (1 *met schimmel bedekt*; 2 fig. *verlegen, bedeesd*, gew.): 1 *–e schoenen, – brood*; 2 *wat sta je daar – te kijken!*

Beschim'melen, –schimmelde, i. beschimmeld (*schimmelig worden*; *met schimmel bedekt worden*): *de schoenen gaan er –.*

Beschim'pen, beschimpte, h. beschimpt (*bespotten met het doel te beleedigen*; *smadelijk bejegenen, uitschelden*); **–schim'per,** m. –s; **–schim'ping,** v. –en (*beleedigende spot, smadelijke bejegening*): *– v. e. ongelukkige.*

Beschoei'en, beschoeide, h. beschoeid (*een waterkant met hout of steen bekleeden*): *e. kanaal –*; **–schoei'ing,** v. –en (*het beschoeien, hetgeen dient om te beschoeien*; *hetgeen beschoeid is*): *een – van basaltblokken.*

Beschon'ken, bn. (*dronken*); **–heid,** v.

Bescho'ren, bn. (*toebedeeld*): *dat lot is mij –*, opgelegd, voorbehouden, is mijn deel.

Beschot', o. –ten (1 *houten bekleedsel*; 2 *houten afscheiding*; 3 *opbrengst van veldvruchten*): 1 *een mahoniehouten –*, lambrizeering; 2 *een – tusschen twee loges in het theater*; 3 *een goed – opleveren.*

Beschou'wen, beschouwde, h. beschouwd (1 *aandachtig bezien*; 2 *overwegen en beoordeelen*; 3 *aanzien als*): 1 *het schoone natuurtafereel –*; 2 *iets uit een bepaald oogpunt –*; *wel beschouwd heeft hij gelijk*, alles in aanmerking genomen; 3 *iem. als leider –*; *iets als zijn plicht –*; z. Keper; **–schou'wer,** m. –s; **–schou'wing,** v. –en (*de daad van beschouwen* in bet. 1 en 2; *godsdienstige, min of meer mystieke overpeinzing*): *bij nadere –*; *iets buiten – laten*, iets niet aanroeren.

Beschou'wend, bn.; z. Contemplatief.

Beschrei'en, beschreide, h. beschreid (*beweenen, schreien over*): *iems. dood –, een misstap –*; *met heete tranen –*, bitter.

Beschre'ven; z. Beschrijven, bet. 1.

Beschrij'den, beschreed, h. beschreden (v. e. rijdier: *bestijgen*): *een paard –*; vero.

Beschrijf', o. (Z.-N. *schriftelijke beschikking*; *het opstellen van een verkoopakte*).

Beschrij'ven, –schreef, h. beschreven (1 *schriftelijk bijeenroepen*; 2 *op iets schrijven, met schrift bedekken*; 3 *iets op papier, te boek stellen*; 4 *personen of zaken opteekenen, opsommen, wat getal, hoedanigheid enz. betreft*; 5 *een voorstelling van iem. of iets in woorden geven*; *schetsen*; 6 *het beloop van een kromme lijn teekenen*; *iets of zich bewegen volgens zulke lijn*; 7 Z.-N. *een verkoopakte opstellen*): 1 *de staten –*; *de beschreven vaderen,* [a]) eeretitel v. de Romeinsche senatoren, [b]) scherts. gemeenteraadsleden; 2 *een blad papier –*; 3 rechtst. *er is niets beschreven*, er is geen testament; 4 *de boedel doen –*; 5 *een reis –*; 6 *een cirkel –*; *de vliegmachine beschreef groote kringen*; 7 Z.-N. *iets – bij den notaris.*

Beschrij'vend, bn.: *– proza*; *–e meetkunde*; zie Beschrijven 5 en 6.

Beschrij'ving, v. –en (1 *de handeling of daad van beschrijven*, inz. in bet. 5; 2 *de vorm, waarin iem. of iets beschreven* in bet. 5 *is*): 1 *luisteren naar de levendige – van den verteller*; *alle – te boven gaan*; 2 *een korte, beknopte –*; nog: *punten van –*, te behandelen zaken, agenda; z. Beschrijven 1.

Beschrij'vingsbiljet, o. –ten (*belastingformulier m. vragen, om te beantwoorden*): *een – der inkomstenbelasting*; **–brief,** m. –brieven (*oproepingsbrief voor een vergadering*).

Beschroomd', bn. en bw.; –er, –st (*eenigszins bang, bedeesd*): *een – spreker*; *– te werk gaan*; **–heid,** v. (*bedeesdheid*).

Beschuit', v. –en (Fr. biscuit: *tweebak*): zegsw. *een fijne beschuit*, schijnvrome; **–je,** o. –s: *iem. een – geven*, in de kin knijpen; **–bakker,** m. –s; **–bus,** v. –bussen (*blikken bus, voor beschuit*); **–ton,** v. –nen.

Beschul'digde, m. en. – vn (*aangeklaagde*

[Z.-N. *in crimineele zaken*]): *iem. op de bank der –n brengen.*
Beschul'digen, beschuldigde, h. beschuldigd (*iem. bij het gerecht aanklagen wegens een misdrijf*, als rechtst. in N.-N. niet in gebruik; *ten-laste-leggen, aanklagen*): *iem. van iets –*; **–schul'diger,** m. -s; **–schul'diging,** v. –en (*het beschuldigen; aanklacht*).
Beschut'ten, –schutte, h. beschut (*beschermen* bet. 1): *planten tegen de kou –*; *beschut voor, tegen*; **–schut'ting,** v. –en (*beschermíng*): *– zoeken tegen de kogels*; *– geven.*
Besef', o. (*gewaarwording, gevoel, bewustzijn van iets, voorstelling, begrip*): *geen – van iets hebben,* idee; *zijn – kwijt zijn,* bewustzijn.
Besef'ten, -sefte, h. beseft (*grondig begrijpen, een duidelijk begrip hebben van, goed vatten*): *goed –, wat men doen moet.*
Bes'je, –shuis, o. –huizen: z. Bestje enz.
Beslaan', –sloeg, h. (1, 3, 4), i. (2) beslagen (1 *iets bekleeden, geheel of gedeeltelijk bedekken met iets*; inz. toegepast op paarden: *van hoefijzers voorzien*; 2 *met iets overdekt worden, waardoor de natuurlijke glans verflauwt* inz. van glas; 3 *een ruimte geheel innemen, vullen*; 4 *het bewerken van een vaste stof met een vloeistof* inz. om er pap of deeg van te maken): 1 *met goud, ijzer, zink –*; *paarden –*; zegsw. *goed –slagen ten ijs komen,* goed toegerust; 2 *de ruiten –*; Z.-N. *een beslagen tong,* teeken van ongesteldheid; 3 *die landkaart beslaat de heele muur*; 4 *meel, kalk –.*
Beslag', o. (1 rechtst. *aanhouding, arrest*, 2 *datgene, waarmede iets bekleed is*; inz. in toepassing op paarden: *hoefijzer met de nagels*; 3 *overbekleeding*; 4 *mengsel van meel enz.*; 5 *omvang,* vero.; 6 *al het vee*; 7 Z.-N. *drukte*; 8 Z.-N. *beroerte*): 1 *executoriaal –,* rechtsmiddel tot ten uitvoerlegging van een vonnis; Z.-N. *in – nemen,* aanslaan 5; fig. *– leggen op iems. tijd, iems. tijd in – nemen,* iems. aandacht, tijd eischen; 2 *een bijbel met zilveren –*; *hoef–*; 3 *een rijs–, steen–, basalt–*; 4 *het – met gist mengen*; 5 *een werkje van een groot –*; 6 *het geheele – werd opgevorderd wegens clandestiene slachting*; 7 *veel – maken*; 8 Z.-N. *een – krijgen*; nog: *de zaak heeft* (of: *krijgt*) *haar –,* is (of: komt) in orde.
Besla'gene, m. -n (Z.-N. *persoon, tegen wien iets werd in beslag genomen*).
Beslag'maker, m. -s (Z.-N. *druktemaker*).
Besla'pen, –sliep, heeft beslapen (*op iets slapen*): *een bed –*; zegsw. *zich op iets –,* over een besluit een nacht laten heengaan.
Beslech'ten, -slechtte, heeft beslecht (*een geschil vereffenen* [*door een vergelijk of gevecht*]; *bijleggen*): *een twist –, een geschil –*; **–slech'ting,** v.
Beslijkt', beslikt', bn. (*bespat met slijk*).
Beslis'sen, besliste, h. beslist (1 *iets, waarover verschil in gevoelen is, uitmaken*; 2 *iets, dat nog onzeker is, een bepaalde uitkomst doen hebben*; 3 *uitspraak doen over, besluiten, voorgoed uitmaken*): 1 *de vergadering heeft bij stemming beslist, dat,* besloot; *draal niet langer, gij moet vandaag –*; 2 *deze aanval –sliste bij Nieuwpoort de strijd*; 3 *niet durven –, wie het gedaan heeft*; *– ten gunste, ten nadeele van*; *die zaak is nu beslist,* afgedaan; **–slis'send,** bn. (*afdoende, de doorslag gevende aan*): *een –e slag*; *nu is het –e oogenblik*; **–slis'sing,** v. –en (*het beslissen*): *morgen valt de –,* het eindoordeel; *die zaak is haar – nabij,* eindregeling; *een – nemen.*
Beslist', bn. en bw.; –er, meest – (*gedecideerd, vastberaden; zeker, stellig*): *een – voorstander*; *ik ben er – tegen*; *een –e leugen,* uitgemaakte; *een –e meerderheid,* overwegende. Opm. – wordt dikwijls gebruikt voor *beslissend*; **–heid,** v.: *met – iets tegenspreken.*
Beslom'mering, v. –en ([*zware*] *zorg*): *zich in allerlei –en steken, wereldsche –en.*
Beslo'ten, bn. (in uitdrukkingen): *– jacht*; *een – vergadering,* alleen toegankelijk voor leden of genoodigden; *een – terrein,* afgesloten; *– water,* niet te gebruiken wegens het ijs; *– tijd,* R.-K. de tijd van de Advent en de Vasten, waarin geen huwelijken mogen gesloten worden zonder dispensatie; rechtst. *– uiterste wil,* testament, dat de erflater in gesloten en verzegelde omslag aan een notaris ter bewaring ter hand stelt; zie ook *Besluiten.*
Beslui'pen, -sloop, h. beslopen (*sluipende naderen en overvallen*): *de kat –sluipt e. vogel.*
Besluit', o. –en (1 *slot, einde, afloop*; 2 *slotsom, conclusie*; 3 *vastgesteld plan*; *vastgestelde maatregel*; *beslissing eener vergadering*): 1 *tot – van het feest*; 2 *tot het – komen*; 3 *zijn – was onherroepelijk*; *een – nemen*; *tot een – komen*; *een koninklijk –*; *het – der vergadering.*
Beslui'teloos*, bn. en bw.; –loozer, –t (*niet tot een besluit kunnende komen*): *een – mensch*; *hij stond – te kijken*; **–'heid,** v.
Beslui'ten, –sloot, h. besloten (1 *een slot, einde aan iets maken*; 2 *een gevolgtrekking maken*; 3 *iets na overweging of beraadslaging vaststellen*): 1 *een feest met een lied –*; 2 *uit iems. woorden –*; 3 *de vergadering besloot*; *ik besloot te solliciteeren*; *ik ben besloten,* van plan.
Besme'ren, –smeerde, h. besmeerd (*met vet, boter, jam enz. bestrijken of overdekken*, ook: *bevuilen, bemorsen*): *brood met stroop –.*
Besmet'telijk, bn.; –er, –st (1 *smetstof lichaam andere lichamen mededeelend*; *aanstekelijk*; 2 *licht smetten krijgend*): 1 *–e ziekten*; 2 *– wit dragen*; **–heid,** v.: *de – v. roodvonk.*
Besmet'ten, besmette, h. besmet (*bemorsen, bezoedelen*; *ziektekiemen overbrengen*, in deze bet. inz. in de lijdende vorm); nog: fig. (stakerstaal) *het werk besmet verklaren*; **–smet'ting,** v. –en (*het overbrengen of overgaan van ziekten o. a. door bacteriën*; *de besmettende bacteriën*); **–smet'tingshaard,** m. –en (*brandpunt van besmetting*).
Besmeu'ren, besmeurde, h. besmeurd (*bezoedelen, bevlekken*): *met bloed besmeurd.*
Besnaard', bn. (fig. *gevoelig* zóó als een bepaling aanwijst): *de fijn –e dichterziel.*
Besna'ren, besnaarde, h. besnaard (van speeltuigen, instrumenten: *met snaren bespannen*): *een viool –*; *dit racket is besnaard met de beste „Tracey"-snaren*; **–ing,** v. –en: *een racket met een harde en soliede –.*
Besne'den, bn: *een fijn – beeld,* bewerkt; *een fijn of fraai – gelaat,* welgevormd.
Besneeuwd', bn. (1 *met sneeuw bedekt*; 2 *grijs of wit van haar*): 1 *de –e straten, de –e bergkruin*; 2 *een –e kruin.*
Besnij'denis, v. (*godsdienstig gebruik bij oostersche volken,* inz. *Israël. kerkgebruik*): *iem. de – geven*; R.-K. *het feest der –,* 1 Jan., ter gedachtenis van 's Heeren –; aanvang v. h. burgerlijk jaar sedert 1575.
Besnoei'en, besnoeide, h. besnoeid (*door*

snoeien iets bewerken of verkleinen of iets afnemen van iets; rondom snoeien): *een heg* –; fig. *iems. macht, inkomen* –, verminderen, beperken; **–snoei'ing,** v. –en: – *v. zijn macht.*

Besnuf'felen, –snuffelde, h. besnuffeld (*snuffelend beruiken*): *een kleedingstuk* –.

Beso'gne, v. –s (Fr. *aangelegenheid; lastig werk; bezigheid,* inz. *in eenig ambt*): *hij heeft velerlei –s; zeg, dat ik in – ben;* l. *bezon'je.*

Besom'men, –somde, h. besomd (1 *door het bijeenbrengen van tal van kleine sommen gelds een groote som maken*; 2 visscherij: *opbrengen*): 1 *de bijdragen in geld – al duizenden,* beloopen; 2 *een schuit met schelvisch, die f 80 besomde*; **–som'ming,** v. –en (*het besommen*; inz. visscherij: *opbrengst*).

Bespan'nen, –spande, h. bespannen (1 *spannen over, op*; 2 *spannen voor*): 1 *e. viool met snaren* –; 2 *e. wagen met vier paarden* –.

Bespan'ning, v. –en (*het span paarden met het tuig*; mil. *paarden en tuig, om een kanon voort te trekken*): *een nieuwe* –.

Bespa'ren, bespaarde, h. bespaard (*sparen de o'verleggen; sparen, overhouden op iets, dat niet in zijn geheel wordt gebruikt*): *eenig geld voor de oude dag* –, op zij leggen; *licht* –, zuinig zijn met; *dat verdriet had ik mij zelf* (ook: *iem.*) *kunnen* –, zorgen dat ik (hij) het niet behoefde te ondergaan; **–spa'ring,** v.: *ter – van kosten.*

Bespat'ten, bespatte, h. bespat (*spatten werpen op, spattende bevlekken*): *iemand met slijk* –; *het gelaat met bloed –spat.*

Bespee'ken*, bespeekte, h. bespeekt (Z.-N. *bespuwen*).

Bespe'len, bespeelde, h. bespeeld (*spelen op*): *een biljart* –; *een viool* –; *het gezelschap van Bouwmeester bespeelt de Utrechtsche schouwburg,* speelt in; **–spe'ling,** v. –en.

Bespeu'ren, bespeurde, h. bespeurd (*waarnemen, bemerken* [inz. aan merkteekenen, nagelaten sporen]): *onraad* –, *diefstal* –.

Bespie'den, –spiedde, h. bespied (1 *met oplettendheid waarnemen*; 2 *met vijandige bedoelingen beloeren, bespionneeren*): 1 *de verborgenheden der natuur* –; 2 *iems. gangen* –; **–spie'ding,** v. –en: *een stelsel van* –.

Bespie'gelen, bespiegelde, h. bespiegeld (*nadenkend beschouwen; overwegen, overpeinzen*): *de –de wijsbegeerte,* in tegenstelling van de proefondervindelijke; **–spie'geling,** v. –en (*beschouwing, overpeinzing* inz. van hoogere onderwerpen): *allerlei –en houden.*

Bespik'kelen, bespikkelde, h. bespikkeld (*met spikkels overdekken*): *een groen tafelblad – met witte verf.*

Bespionneeren* (*bespieden*): *iem.* –.

Bespoe'digen, bespoedigde, h. bespoedigd (*iets spoediger doen plaats hebben, trachten iets spoediger tot een einde te brengen,* minder sterk dan *verhaasten*): *zijn reis* –; **–spoe'diging,** v.: *ter – van het werk.*

Bespoe'len, de zee –spoelde, h. eeuwenlang onze kusten bespoeld (*spoelen tegen*).

Bespot'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*bespotting verdienende, opwekkende; belachelijk*): *een –e kleederdracht; iem. – maken; zich – aanstellen, kleeden, voordoen*; **–heid,** v.

Bespot'ten, –spotte, h. bespot (*de spot drijven met*); **–spot'ter,** m. –s; **–spot'ting,** v. in bet. 2 –en (*de daad v. bespotten; bejegening met spot*): *iem. aan de algemeene – prijsgeven; een voorwerp van* –.

Bespraakt', bn.; –er, –st (*vlug of goed ter taal*): *zij is goed* –; zie Wel–.

Besprek', o. (*mondelinge onderhandeling*): *in – zijn over iets met iemand.*

Bespre'ken, –sprak, h. besproken (1 *spreken over iets*; 2 *iets van te voren voor zich bestellen; vooruitnemen of huren*; 3 van boeken enz.: *aankondigen*): 1 *iets met iem.* –; 2 *een plaats – in de komedie*; ook: *een dans* –; 3 *de nieuwe druk* –; **· spre'king,** v. –en: *samen een – hebben; plaats–; boek–.*

Bespren'gen, besprengde, h. besprengd (*sprenkelend bevochtigen*); **–spren'ging,** v. –en: R.-K. *de – met wijwater.*

Bespren'kelen, besprenkelde, h. besprenkeld (*bedruppelen; een weinig met druppels v. e. vloeistof* [inz. *water*] *bevochtigen*): *linnen* –.

Besprin'gen, –sprong, h. besprongen (1 *springen op, met een sprong bereiken*; 2 *onverhoeds iem. of iets aanvallen*): 1 *roofdieren – hun prooi*; 2 *door roovers besprongen.*

Besproei'en, besproeide, h. besproeid (*bouw- of weiland kunstmatig van water voorzien, sproeiende begieten; bevochtigen, irrigeeren*): *een tuin* –; *de bloemen* –; fig. *met tranen* –; **–sproei'ing,** v. –en (*irrigatie*).

Bespu'gen, –spoog, h. bespogen; **–spu'wen,** –spuwde, h. bespuwd (*spuwen op*).

Bes'seboom*, m. –en (*aalbezieboompje*).

Bes'sem, m. –s (Z.-N. *bezem*); **–geld,** o. (Z.-N. *geld, dat bij het vegen van de vloer gevonden wordt*).

Bes'semerstaal, o. (*staal, bereid naar de wijze van den Zweed H. Bessemer, 1813–'98*).

Bes'sengelei enz.; zie Aalbes enz.

I. Best (superlatief van *goed*), **1** bn.: *dit is mijn –e vriend; mij* –, ik heb er niets tegen; (*mijn*) *–e man, jongen,* aanspreking; *naar mijn –e weten,* zoover ik weet; *Gompertjes – broek; hij is niet al te* –, gezond; z. Been**2**, 1; **2** bw.: *hij heeft het – gewerkt; iets – afkunnen,* gemakkelijk; – *mogelijk,* zeer goed; *het gaat niet al te* –; **3** zn. o.: *tot uw eigen* –, voordeel, nut; *het gemeene* –, algemeen belang; *ten –e raden;* zegsw. *iets ten –e geven,* [a]) iets lezen, voordragen, reciteeren, [b]) iets tot iemands nut, gerief enz. afstaan; *moge (God) alles ten –e keeren!* tot ons geluk; *zijn uiterste best doen om; het beste is, dat; het beste er mee, hoor!* geluk er mee; *laten wij het beste hopen;* **4** zn. m. en v. –en: *je bent een bovenste –e; dat kan de beste overkomen.*

II. Best, v. –en (eig. *bestemoeder of grootmoeder, oud vrouwtje*); **–je,** o. –s; ook: **Bes,** v. bessen, besje, o. –s; z. Spinnewiel.

Bestaan' 1 bestond, h. bestaan (1 *iets ondernemen* [inz. *een waagstuk*], *wagen*; 2 *standhouden, bestand zijn tegen,* in uitdrukkingen; 3 *kunnen leven van, een behoorlijk inkomen opleveren*; 4 *in wezen zijn*; 5 *datgene zijn, wat de bepaling aanwijst,* inz. met vz. *in*; 6 *samengesteld zijn uit* met vz. *uit*; 7 *verwant zijn aan*): 1 *een stout stuk* –; 2 *mijn God, wie zal voor u –!* 3 *van een klein pensioen* –; 4 *God bestaat*; *hoe kan dat* –, is dat mogelijk! *reden* (of: *recht*) *van – hebben; het –de,* [a]) al wat bestaat, [b]) de omstandigheden, de toestand van het oogenblik; 5 *rijkdom bestaat in tevredenheid*; 6 *lucht bestaat uit zuurstof, stikstof, koolzuur en eenige andere gassen,* 7 *in den bloede* –; *van na(bij)* –; **2** o. (1 *waagstuk* eenigszins verheven; 2 *het in wezen zijn* absoluut, *het in wezen zijn* op

een bepaalde wijze; 3 *het zich onderhouden door een kostwinning; de kostwinning zelf, broodwinning*): 1 *een stout, grootsch* –; 2 *het – van God; het vijftigjarig – der vereeniging*; 3 *middelen van* –; *ergens zijn – vinden, hebben; de strijd om het* –.

Bestaan'baar, bn. (*kunnende bestaan*; fig. *vereenigbaar met, mogelijk*); **–heid,** v.

Bestaans'middel, o. –en (*middel van bestaan, nering, bedrijf*).

Bestand' **1** o. (*wapenstilstand*): *het twaalfjarig –, 1609–1621*; **2** bn. (*kunnende weerstaan; opgewassen tegen*): *– tegen de verleiding; porselein – tegen vuur.*

Bestand'deel*, o. –en (*samenstellend deel* inz. bij een mengsel of een chemische verbinding): *chemische –en; wezenlijke –en, toevallige –en*; zie Ingrediënt.

Beste'deling, m. en v. –en (*iemand, die wordt uitbesteed, in de kost besteed* inz. van *een weeskind*); vr. ook **–e.**

Beste'den, –steedde, h. besteed (1 *aanwenden*; 2 *op een bepaalde wijze doorbrengen; gebruiken voor een bepaald doel*; 3 *uitbesteden, in de kost doen*; vero.): 1 *veel moeite, zorg aan iets* –; 2 *zijn tijd goed* –; *veel geld aan iets* –, uitgeven voor iets; 3 *een kind bij eenvoudige menschen* (*in de kost*) –; nog: zegsw. *dat is goed, wel* (of: *niet*) *aan hem besteed*, iem. toont zich een bewezen gunst, moeite (niet) waardig; Z.-N. *wel besteed*, wel verdiend (in ongunstige bet.).

Besteed'ster, v. –s (*verhuurster van dienstboden*; ook: *ouderwetsche* [*groene*] *paraplu*).

Besteek', m. –steken (Z.-N. *naamfeest*; *de bij het naamfeest aangeboden geschenken*): *de – bij den kuiper*; *iemand zijn – geven.*

Bestek', o. –ken (1 *bepaalde begrensde lengte of ruimte*; 2 bouwk. *omschrijving van een uit te voeren werk met alle inlichtingen omtrent de uitvoering ervan: de kosten enz.*; bij uitbr. *ruimte*; 3 scheepst. *het bepalen van de geografische plaats van een schip in zee door middel van waarneming en berekening*): 1 *veel dingen in een klein – bijeenbrengen; dat huis is ons te klein van* –; 2 *een – maken; volgens* –; 3 *het – wordt elke dag opgemaakt.*

Besteka'mer, v. –s (*plee*); zie Kamer.

Beste'ken, –stak, h. bestoken (1 *steken op of in; vasthechten aan iets* [*tot sieraad*]; 2 Z.-N. *iem. begiftigen met bloemen, geschenken* inz. *op zijn naamdag*): 1 *een hoed met bloemen* –; *een kussen met spelden* –; 2 *iem.* –.

Bestek'hout, o. (*hout, op bestelde maat bezaagd*).

I. Bestel', o. (*bestuur, leiding*): *door Gods* –, beschikking; *wat een* –, drukte!

II. Bestel', v. –len (*beschuitbol met anijs*).

Bestel'brief, m. –brieven (*brief, waarbij men iets aan een koopman bestelt*).

Beste'len, –stal, h. bestolen (*iemand van zijn eigendom berooven*): *iemand* –.

Bestel'goed, o. –goederen (*goederen, die per* [*personen*]*trein verzonden en aan een bepaald adres aan huis bezorgd worden*); **–huis,** o. –huizen (eig. *huis, waar men alles kan bezorgen, wat voor een bepaald persoon, een bepaalde firma enz. bestemd is*): *het – van de Ned. boekhandel te 4'dam*, centrale inrichting ter expeditie v. boeken; **–kantoor,** o. –kantoren (*expeditiekantoor*): *het – van Van Gend en Loos.*

Bestel'len, –stelde, h. besteld (1 *iets bezorgen op een bepaalde plaats of bij een bepaalde(n) persoon* inz. *brieven, telegrammen enz.*; 2 *iets van te voren bespreken*; 3 *iets ontbieden, dat men wenscht te koopen of te huren*; 4 *iemand ontbieden als koopman, werkman enz.*; 5 Z.-N. *een klant bedienen in een winkel*; 6 Z.-N. *van voer voorzien*): 1 *pakjes, brieven* –; 2 *logies, kamers* –; 3 *een rijtuig* –; *waren* –; 4 *den behanger* –; 5 *wil u me niet* –; 6 *de beesten* –; nog: *ter aarde* –, begraven.

Bestel'ler, m. –s (*iemand, die bestelt* inz. *iem., wiens beroep bestellen* in bet. 1 *is*: *looper van boot, post of telegraaf*).

Bestel'ling, v. –en (1 *het bestellen*; 2 *het bestelde*): 1 *er zijn hier vier –en op een dag*, n.l. van brieven; *op, volgens* –; *de koopman kreeg een mooie* –; 2 *al de –en zijn per spoor verzonden*; verkl. –stellinkje, o. –s.

Bestel'loon*, o. –loonen (*geld of loon voor het bestellen* d. i. *voor het thuisbezorgen*).

Bestel'pen, vero.; z. Overstelpen.

Bes'temaat, m. –s (*makker*): *ze zijn –jes.*

Bestem'meling, m. –en (Z.-N. *geadresseerde*).

Bestem'men, bestemde, h. bestemd (*aanwijzen, bepalen*): *de zoon is voor de krijgsdienst –stemd*, aangewezen; *deze geldsom is voor het volksfeest bestemd*, zal dienen tot bestrijding der kosten; **–stem'ming,** v. –en (1 *datgene, waartoe iemand of iets is bestemd*; 2 *plaats, waarheen iemand of iets bestemd is*): 1 *de – van de mensch*; 2 *het schip bereikte eindelijk zijn* –; *ter plaatse zijner* –; nog: *dat was zijn* –, d. i. lot.

Bes'temoer, v. –s (*grootmoeder*; *besje*).

Bestem'pelen, bestempelde, h. bestempeld (*een stempel op iets drukken*): *een brief* –; fig. *met de naam – van*, die naam geven aan.

Besten'dig, –er, –st, **1** bn. (*duurzaam* inz. v. toestanden enz.: *zich gelijkblijvend, vast, niet telkens veranderend*): *een –e kleur, – geluk; op aarde is niets* –; *– weer*; Z.-N. *– secretaris*, vast; z. Deputatie; **2** bw. (*voortdurend, gestadig*): *hij blijft – aan zijn werk.*

Besten'digen, bestendigde, h. bestendigd (*duurzaam maken; doen voortduren*): *een toestand* –.

Bester'ven, bestierf, i. bestorven (1 *sterven bij of door*; 2 *van aandoening ontstellen en doodsbleek worden*; 3 van woorden: *niet uitgebracht kunnen worden*; 4 van weeke stoffen: *hard, droog worden*; 5 *bij het sterven iems. goed erven*, inz. in volt. dw.): 1 inz. met *het* of *dat*: *ik zal het* (of: *dat*) –; 2 *hij bestierf van schrik*; 3 *het woord bestierf op zijn lippen*; 4 *verf, kalk laten* –; fig. tot zich komen: *je moet me eerst wat laten* –; 5 *een bestorven weduwe* (ook = wier man gestorven is); nog: *in iems. mond bestorven zijn*, wat iem. telkens te pas brengt; *–storven vleesch*, voor het gebruik geschikt.

Bes'tevaar, m. –s (eig. *grootvader*); gesch. naam van de Ruyter en Tromp.

Best'goed, o. (*de bovenste lancetvormige tabaksblaren*); verg. Zandgoed.

Bestiaal', bn., bw. (*dierlijk*); z. Beestiaal.

Bestialiteit', v. –en (Fr. *beestachtigheid*).

Bestia'rium, o. (Ned.) bestiariën, –s; (Lat.) –ia (Lat. v. Lat. bestia = beest: *dierenboek*: *een natuurlijke historie der dieren*).

Bestia'rius, m. –rii (Lat. gesch. *kampvechter tegen wilde dieren in de amphitheaters*).

Bestier', o. (lit. t. *beleid, bestuur*): *Gods* –.

Bestie'ren, bestierde, h. bestierd (in hoogere

stijl en Z.-N. *besturen*); **-stie'ring,** v. **Bes'tig,** bn., gmz. voor *Best*: –, *zei hij*. **Bestij'gen,** –steeg, h. bestegen (*beklimmen; op iets stijgen*): *een paard* –, *een berg* –, *een troon* –; **-stij'ging,** v.: *de* – *van de troon*. **Bestik'ken,** –stikte, h. bestikt (*met stikwerk versieren*); zie Stikken. **Best'je, bes'je,** o. –s; z. Bes(t); **Best'jes-huis,** o. –huizen (*oud-vrouwtjeshuis, hofje*). **Besto'ken,** bestookte, h. bestookt (1 [*gestadig*] *aanvallen of beschieten*; 2 fig. *belagen, lastig maken*): 1 *den vijand* –, *een vesting* –; 2 *met vragen* –; *door verraad bestookt*. **Bestor'men,** bestormde, h. bestormd (*stormloopen op*): *een stad* –; fig. *het loket werd bestormd*, men verdrong er elkaar; *de trein werd bestormd*, men verdrong elkaar om een plaats te krijgen; *iem. met vragen* –, overstelpen, nauwelijks de tijd geven om er op te antwoorden; **-stor'ming,** v. –en. **Bestor'ven,** vd. en bn.: *een* – *kind*, ouderloos; – *vleesch*; zie Besterven. **Besto'ven,** vd. en bn. (*met stof bedekt*): *een* – *rijtuig*; fig. *een* – *student*, halfdronken. **Bestraf'fen,** bestrafte, h. bestraft (1 *iem. straf doen ondergaan; berispen*; 2 *wegens iets straf opleggen*): 1 *iem. voor, over, wegens iets* –; *een* –*de blik*; 2 *het kwaad, de ondeugd* –; **-straf'fing,** v. –en: *een strenge* –. **Bestra'len,** bestraalde, h. bestraald (*stralend beschijnen, stralen werpen op*; geneesk. *aan de werking van electrische stralen blootstellen*; Z.-N. *met een angel steken*): *de zon bestraalt de aarde*; Z.-N. *door wespen bestraald*. **Bestra'ten,** –straatte, h. bestraat (*plaveien*): *een weg* –; *een bestrate weg*; **-stra'ting,** v. in de tweede bet. –en (*het bestraten; het plaveisel*): *een nieuwe* –. **Bestrij'den,** –streed, h. bestreden (1 *strijden tegen*; 2 van onkosten *de noodige middelen vinden om ze te dekken; betalen*): 1 *den vijand* –; *een meening* –; *een spreker* –, trachten te weerleggen; 2 *de kosten van iets* –. **Bestrij'ken,** –streek, h. bestreken (1 *met geschut een punt, een terreinstrook enz. onder werkzaam vuur kunnen nemen*; 2 *besmeren met iets, dat min of meer vloeibaar is*): 1 *de kanonnen* – *de stad*; 2 *iets met zalf, olie* –. **Bestrooi'en,** bestrooide, h. bestrooid (*door strooien min of meer met iets bedekken; strooien over*): *een vloer met zand, bloemen* –. **Bestudeeren*,** bestudeerde, h. bestudeerd (1 v. een geschrift, een tekst enz.: *met aandacht lezen en overwegen om de beteekenis volkomen te begrijpen*; 2 van het uiterlijk van iem. of iets: *scherp waarnemen*; 3 *studie maken van, beoefenen*; 4 van uitingen: *met overleg voorbereiden*): 1 *Vondel* –; 2 *iem.* –; *de natuur* –; 3 *een vraagstuk* –; *de les* –; *eenige wetenschap* –; 4 *een bestudeerde houding*, aangenomen (met de bijbet. v. *gemaakt*). **Bestui'ven,** –stoof, h. bestoven (1 *met stof enz. overdekken*; 2 plantk. *de bloemstampers met stuifmeel bedekken*): 1 *met asch* –, *met meel* –; 2 *de insecten* – *de bloesems*. **Bestu'ren,** bestuurde, h. bestuurd (1 *iets, een zaak, een dier in een bepaalde richting doen gaan*; fig. v. iems. neigingen enz.; 2 v. een staat, een instelling enz.: *het toezicht op iets, de leiding, het beheer van iets hebben*): 1 *een paard, een schip, een vliegtuig* –; *liefde tot het volk bestuurde zijn pen*, deed hem denkbeelden uiten met de strekking de toestand van het volk te verbeteren; 2 *e. fabriek* –, beheeren, de zaken leiden; *e. vereeniging* –, leiden; *e. land* –, regeeren. **Bestuur',** o. besturen (1 *de handeling van personen of zaken te besturen, te regelen, te leiden*; 2 *de macht, het gezag, het bewind*; 3 *college, dat de aangelegenheden van een vereeniging, een staat enz. regelt, bestuurt*): 1 *in de tijd van zijn* –; 2 *een ondoelmatig ingericht en machteloos* –; 3 *het* – *treedt af; het Dagelijksch* –, Burgemeester en Wethouders. **Bestuur'baar,** bn. (*kunnende gestuurd of bestuurd worden*): *een* – *luchtschip*. **Bestuur'der,** m. –s, –en (*leider, beheerder*; Z.-N. purisme voor *directeur*): Z.-N. *algemeen* –, directeur-generaal; Z.-N. *toegevoegd* –, adjunct. **Bestuurs'college,** o. –s: Z.-N. *het* – *v. e. Rijksmiddelbare onderwijsinstelling*, z. College; **-kamer,** v. –s (*vertrek, waarin het bestuur vergadert*); **-lichaam,** o. (Z.-N. *tot het openbaar bestuur behoorende*); **-lid,** o. –leden; **-memoriaal,** o.: Z.-N. – *van de provincie*, uitgave, waarin al de stukken betreffende de provincie worden opgenomen; **-overheid,** v. –heden (Z.-N. *tot een openbaar bestuur behoorende overheid*); **-tafel,** v. –s (*tafel, waaraan het bestuur zit*); **-vergadering,** v. –en. **Best'wil, om:** *hij deed dat alles om haar* –, in haar belang; *een leugentje om* –, om erger te voorkomen, noodleugen. **Bet,** bw., vero.; in samenst. als: *Bet'weter, Bet'(oud)overgrootvader* enz. **Betaal'baar,** bn. (*betaald* 1 *kunnende*, 2 *moetende worden*): 1 *met geen goud* – (gewoonlijk: niet te betalen, onbetaalbaar); 2 – *aan toonder*; – *op zicht*. **Betaal'baar-stellen** (handel: *dag en plaats bepalen, waarop en waar een quitantie, wissel enz. moet, kan betaald worden*). **Betaal'dag,** m. –dagen (*dag, waarop betalingen plaats hebben*); **-meester,** m. –s (*ambtenaar, die met de betaling van rijkswege van traktementen, pensioenen, examengelden enz. en met het overnemen van alle ontvangsten voor de staat en de provinciën is belast*); in België: Agent der schatkist. **Betaals'rol,** v. –rollen (*betaalstaat, rol, lijst van posten, die betaald moeten worden*). **Beta'len,** betaalde, h. betaald (1 *iem. geld geven, dat men hem schuldig is*; 2 *iets, dat men gehuurd, gekocht heeft, met geld vergoeden*; 3 oneig.: *vergoeden met een genot, voordeel*; inz. *boeten, lijden voor iets, dat men misdaan heeft*; 4 met een persoon als voorwerp: *hem verschuldigd geld doen ontvangen*): 1 *een rekening* –; *een schuld* –; *een gulden voor een boek* –; zie Leergeld, Natuur; 2 *de vertering* –; *iem. te veel laten* –, afzetten; *voor iem.* –, zijn vertering enz.; Z.-N. zegsw. *potje breken, potje* –; 3 *de vreemde hulp moesten wij met onze vrijheid* –; *een beleediging met de dood* –; 4 *zijn werkvolk* –; *de troepen* –; nog: zegsw. *iem. iets betaald zetten*, zich op iem. wegens iets wreken, iem. iets inpeperen; zie Munt. **Beta'ler,** m. –s (*iemand, die betaalt*): *een goed* –, die contant of op tijd betaalt. **Beta'ling,** v. –en (*het betalen* inz. *geldelijke afdoening*): *tegen contante* –; *in* – *geven*, om er mee te betalen; *bij gebrek van* –; *zijn* –*en staken*; **-sconditie,** v. –s, –tiën (*voor-*

waarde van betaling); **–stermijn,** m. –en.
Beta'melijk, bn. en bw.; –er, –st (*behoorlijk, passend*): *een – gedrag, een –e houding; zich – gedragen,* voegzaam; **–heid,** v.
Beta'men, betaamde, h. betaamd (*voegen, passen*): *bescheidenheid –taamt de jeugd.*
Betas'ten, –tastte, h. betast (*bevoelen van verschillende zijden,* meestal om zich van iets te vergewissen; *tastend uitwendig onderzoeken*): *de blinde betastte de bloem.*
Be'te, v. –n (*hap*): *een – broods;* z. Beet.
Betee'kenen*, beteekende, h. beteekend (1 *datgene aanduiden, wat het voorwerp noemt;* 2 *de waarde hebben van wat het voorwerp of de bepaling aanduidt, daarmee gelijkstaan;* 3 rechtst. *door middel van een deurwaarders-exploot* [inz. *aan de tegenpartij*] *stukken doen toekomen*): 1 *lion beteekent leeuw;* 2 *de handel beteekent niet veel,* is van weinig belang; *iem., die iets beteekent; een veel –de blik;* 3 *een vonnis –,* de winnende partij maakt het vonnis bekend aan de verliezende.
Betee'kenis*, v. –sen (*zin, beduidenis, begrip*): *de – van een woord; een man van –,* gewicht; *een zaak van (eenige) –,* belang; *het is van geen –; het eenige feit van –,* gewicht.
Betee'kenisleer*, v.; z. Semasiologie.
Bé'tel, v. vero., z. Siri(h); **–palm,** m. –en (O.-I. *pinang*; Lat. areca catechu); z. Areca.
Bete'len, beteelde, h. beteeld (*beplanten*): *beteelde oppervlakte 10,629 ha.*
Betem'peren, betemperde, h. betemperd (Z.-N. *droge stof met vocht mengen; beslaan* 4).
Be'ter (comparatief van *goed*), **1** bn.: *hij is –,* [a]) hersteld, [b]) overtreft een ander in talent, karakter enz.; *– worden; – af zijn, het – hebben,* in betere omstandigheden verkeeren; z. Ei **II, 2; 2** bw.: *om (te) – zijn vijand te kunnen opnemen; het kan heel wat –;* **3** zn. **–e,** o.: *het – is de vijand van het goede.*
Be'teren, beterde, h. (1), i. (2) gebeterd (1 *iets, dat minder goed is of verkeerd, beter maken,* alleen in bepaalde uitdrukkingen of refl.; 2 van personen, toestanden enz.: *beter worden, herstellen*): 1 *zijn leven –,* zich beter gaan gedragen; *God betere het!* uitroep; *ik kan het niet (ge)beteren,* verhelpen; *zich –,* zich beter gaan gedragen; 2 *de ziekte, de knie, de man beterde langzaam.*
Bete'ren, beteerde, h. beteerd (*met teer besmeren*): *een zeil –, een schutting –.*
Be'terhand, alleen met *aan*; ook, *aan de betere hand zijn: de zieke is aan de –,* d. i. langzaam herstellende; **–ing,** v. (*beterschap* inz. in het zedelijke: *herstel, genezing*); **–koop;** zie Goedkoop; **–nis,** v. (Z.-N. *beterschap*); **–schap,** v. (*het beter-worden* inz. *van een ziekte; herstel*): *hopen op –; –!*
Beteu'gelen, beteugelde, h. beteugeld (*betoomen, bedwingen*): *een paard –;* fig. *zijn driften –; een oproer –.*
Beteu'nie, v. (o.-Fr. betonie: *lipbloemige plant, waarvan in ons land in het wild één soort voorkomt;* Lat. betonica officinalis).
Beteu'terd, bn. en bw. (*verlegen, onthutst, sip, beduusd*): *hij stond – te kijken.*
Be'thel, o. (Bijb. *huis Gods*). (th = t).
Beth'lehem, o. (eig. *broodhuis* [wegens de vruchtbare omgeving]: *stad, twee uur gaans ten Z. v. Jeruzalem,* geboorteplaats v. Jezus).
Betich'ten, –tichtte, h. beticht (*beschuldigen van, ten-laste-leggen*): *iem. – van iets.*
Betij'en, alleen gebruikelijk in d. onbepaalde wijs, nl. *iemand laten –,* d.i. laten begaan.
Betim'meren, –timmerde, h. betimmerd (1 eig. *met timmerwerk bezetten,* meest. v. e. wand of muur; 2 *door timmerwerk afsluiten* inz. fig. in een zegsw.): 1 *een wand met een lambrizeering –;* 2 *iems.* (of: *iem. het*) *licht –;* zie Licht **I 1** 1; **–ing,** v. –en (*het betimmeren; datgene, waarmede men betimmert*): *een eikenhouten –,* lambrizeering.
Be'ting, v. –s (*toestel op een schip voor het vastmaken v. ankertouw of kabelketting*).
Betin'gelen, betingelde, h. betingeld (*met tingels, smalle latten, bespijkeren*): *een zolderkamer –,* om er b.v. behangseldoek op te spijkeren; ook: Betengelen.
Bêti'se, v. –s (Fr. *domheid, stommiteit*).
Beti'telen, –titelde, h. betiteld (*een naam, een titel geven aan*): *ik hoorde hem* (*met* of: *als*) *monseigneur –.*
Betit'telen, –tittelde, h. betitteld (van een geschrift: *daarin de tittels d.i. de puntjes op de i's zetten, kleinigheden verbeteren*).
Bet'je, v. (*Elisabeth*).
Betjoegd', bn. (*sluw, leep, geslepen, listig*); gew.; ook: Betjoekt; gew.
Betjoend', bn. (*behekst, betooverd*); gew.
Betoel', bw. (Mal. *waarlijk, inderdaad, heusch waar, echt*): *het is – waar.*
Beto'gen, vd. en bn. (van het vero. *betiegen: overdekt*): *de luister der oogen, met nevels –.*
Beton', o. (Fr. béton v. Lat. bitumen: *mengsel van kiezel, zand, grint, steenstukken met cement, gebezigd voor bouwwerken*); **–blok,** o. –blokken ([*zwaar*] *blok van beton* inz. *voor waterwerken*); **–ijzer,** o.; z. Gewapend-; **–pijler,** m. –s; **–werk,** o. –en.
Beto'nen, betoonde, h. betoond (*de toon of klemtoon geven*): *een lettergreep –.*
Beto'nie, v. –s; z. Beteunie.
Beton'nen, betonde, h. betond (*met tonnen het vaarwater afbakenen*); **–ton'ning,** v. –en (1 *het betonnen;* 2 *de bakens*): 1 *de – der Zeeuwsche stroomen;* 2 *het onderhoud der –.*
Betoog'*, o. –togen (*bewijsvoering*): *een wiskundig –; het behoeft geen –,* is uiteraard duidelijk.
Betoo'gen*, betoogde, h. betoogd (*een bewijsvoering van iets leveren, waarbij onzeker blijft, of zij afdoende is; trachten te bewijzen;* ook: *e. betooging houden*); **–too'ger*,** m. –s.
Betoog'grond, m. –en (*grond, waarop een betoog steunt*).
Betoo'ging*, v. –en (*optocht v. personen tot steun of als propagandamiddel voor eenige zaak, om zekere gevoelens kenbaar te maken*).
Betoog'kracht, v. (*kracht van bewijsvoering*); **–trant,** m. (*–manier*).
Betoo'men*, betoomde, h. betoomd (*in toom houden, beteugelen, bedwingen; met toom en gebit in bedwang houden*): *een paard –;* fig. *zijn hartstochten –.*
Betoon', o. (*betooning, blijk* inz. in samenstellingen): *vreugde–.*
Betoo'nen*, betoonde, h. betoond (*doen blijken*): *hulde –, vreugde –, iem. achting –,* bewijzen; **–too'ning*,** v. –en (*betoon*): *– van.*
Betoo'veren*, betooverde, h. betooverd (1 *door tooverij in een zekere toestand brengen; beheksen;* 2 *in hooge mate boeien, verrukken*): 1 *de pad was een betooverde prins;* 2 *haar schoone stem zal de menigte –.*
Bet'oudovergrootmoeder, v. –s: *de – is de grootmoeder van de overgrootmoeder of*

van den overgrootvader; **–vader,** m. –s.
Bet'overgrootmoeder, v. –s: *de – is de moeder der overgrootmoeder of van den overgrootvader*; **–vader,** m. –s.
Betraand', bn. (*vol tranen*; *met tranen bedekt*): *met –e oogen*; *met –e wangen.*
Betrach'ten, –trachtte, h. betracht (van iets, dat een verplichting enz. behelst: *in acht nemen, behartigen, nakomen*): *zijn plicht –, rechtvaardigheid –, het goede –*; *zijn voordeel –.* Opm. – voor *beschouwen, bekijken,* b.v. *een schilderij –,* is een germ.; **–trach'ting,** v. –en (*behartiging* [*van iets, dat iem. als plicht of taak is gesteld*]; *vervulling, nakoming*).
Betrap'(p)elijk, bn. (Z.-N. *besmettelijk*).
Betrap'pen, betrapte, h. betrapt (1 *treden op* w.i.g.; 2 *verrassen*): 1 *hooi –*; 2 *iemand op een leugen, een diefstal –*; *een dief –*; **–ping,** v.: Z.-N. rechtst. – *op heeter daad.*
Betre'den, –trad, h. betreden (*de voet zetten op of in*): *de vaderlandsche grond weer –*; *de kansel –*; fig. *het pad der deugd –.*
Betref'fen, het –trof, h. betroffen; slechts als 3e persoon (*aangaan, raken*; *op iets betrekking hebben*): *dat gezegde –treft mij*; *wat mij* (of: *voor zoover het mij*) *betreft*; *waar het zijn zoon betreft, kent hij geen scherts.*
Betref'fende (*aangaande, omtrent, ten opzichte van*), **1** vz.: *opmerkingen – de vermogensbelasting*; **2** bn.: *berichten, de oorlog –,* rakende.
Betrek'kelijk 1 bn. (*zijn waarde, beteekenis hebbende, alleen met betrekking tot of in vergelijking met iets, dat niet genoemd wordt*; *niet-volstrekt*): *de –e hoogte van de St.-Pietersberg is 60 à 70 m,* hoogte, niet boven de zeespiegel, maar boven het omliggend terrein; *dat is –,* hangt er van af; spraakk. *een – voornaamwoord*; rekenk. *de –e waarde der cijfers in een getal,* nl. de rangwaarde; **2** bw. (*in zulke mate, met zulke beperking, als in de gegeven omstandigheden mogelijk of noodzakelijk is*; *naar evenredigheid*): *dit boek is – goedkoop*; *hij gaf – weinig*; **3** vz. (*betreffende*): *de stukken – de zaak.*
Betrek'ken, –trok, h. (1, 2, 3), i. (4, 5) betrokken (1 *iem. in een zaak moeien, hem er in, er bij halen*; 2 *naar een plaats trekken om ze te bewonen*; *er in trekken*; 3 *koopwaren ontbieden*; 4 *met wolken enz. overtrokken worden,* dikwijls refl.; 5 Z.-N. *in rechten aanspreken*): 1 *een land in een oorlog –, in een twist –*; *bij* (of: *in*) *iets betrokken zijn*; 2 *een nieuwe woning –*; *de winterkwartieren –*; 3 *goederen uit Engeland –*; 4 *de hemel betrekt, de lucht betrekt*; fig. *zijn gelaat betrok,* weerspiegelde een (opkomende) sombere gemoedsstemming; 5 Z.-N. *iem. –.*
Betrek'king, v. –en (1 *verhouding*; *band tusschen personen onderling of personen en zaken*; 2 *nabestaanden* altijd in het mv.; 3 *ambt, post*): 1 *de – tusschen man en vrouw*; *ik heb alle –en met hem afgebroken*; *in vriendschappelijke – tot iem. staan,* gemeenschap; *zich in – tot iem. stellen,* zich in verbinding stellen; 2 *iems. –en*; 3 *buiten – zijn*; *in – gaan*; *een – bekleeden*; nog: zegsw. *met – tot,* ten opzichte van; *op iets – hebben,* verband houden met; verkl. **–trek'kinkje,** o. –s.
Betrek'kingswijzer, m. –wijzers (rekenk. *rij van quotiënten, die ontstaat bij het zoeken van de grootste gemeene deeler*).
Betreu'ren, betreurde, h. betreurd (1 *treuren over*; 2 *jammer vinden,* sterker dan *spijten*): 1 *iems. vroege dood –*; 2 *het is te –.*
Betreurenswaar'd(ig), bn.; –er, –st of meer –, meest – (*waard om over te treuren*).
Betrok'ken 1 bn.; –er, –st (1 *bewolkt*; fig. *minder gezond, flets*; 2 *er mede gemoeid zijnde*; *er mede belast*): 1 *een – hemel of lucht*; fig. *de jongen ziet er – uit*; 2 *de – ambtenaar,* d.i. die met de zaak belast is; *de – partij,* die er mee te maken heeft; **2 –e,** m. en v. –n (*persoon, die met een zaak gemoeid is*; handel: *hij, op wien een wissel is getrokken*).
Betrouw'baar, bn. (*vertrouwd kunnende worden*): *een – man, een – bericht, van – bare zijde,* geloofwaardig; **–heid,** v.
Betrouw'baarheidsrit, m. –ten (*proeftocht, om het uithoudingsvermogen, de sterkte van dieren, voertuigen enz. te onderzoeken*).
I. Betrou'wen, betrouwde, h. betrouwd (1 *staat maken op*; *vertrouwen hebben op,* inz. in Z.-N.; 2 *toevertrouwen*): 1 *op God –,* zijn hoop op God stellen; zie Zon; 2 *betrouw 't geheim goê vrienden niet.*
II. Betrou'wen, –trouwde, h. betrouwd (*door huwelijk verkrijgen*); z. Behuwen.
Bet'ten, bette, h. gebet (*herhaaldelijk en voorzichtig bevochtigen*): *ontstoken oogen –.*
Betui'gen, betuigde, h. betuigd (1 *uitdrukkelijk verklaren, verzekeren*; 2 *te kennen geven, doen blijken*): 1 *iets onder eede –*; *zijn onschuld –*; 2 *iem. zijn dank –*; *zijn instemming – met het voorstel*; **–tui'ging,** v. –en (1 *uitdrukking, verklaring, verzekering* [*van zekere gevoelens*]; 2 *iets, door middel waarvan men iets getuigt*): 1 *op zijn –en geen staat maken*; *–en van vriendschap*; 2 *ontvang dit geschenk als – mijner hoogachting.*
Betui'nen, betuinde, h. betuind (*omringen met een tuin. d.i. met een* [*van rijzen gevlochten*] *heining*); **–tui'ning,** v. –en (*omheining*; ook: *mandwerk* [*om een flesch*]).
Betuli'ne, v. (*stof uit de schors van de witte berk* = Lat. betula alba).
Betut'telen; zie Betittelen.
Be'tuwe, v. (*landstreek in Gelderland*).
Be'tuwsch* 1 bn. ([*als*] *uit, in, van, betrekking hebbende op, eigen aan de Betuwe*); **2** o. (*het dialect der Betuwe*).
Bet'weter, m. –s (*iem., die alles beter wil weten*; *wijsneus*); **–weetster,** v. –s; **–weterij',** v. –en; zie Bet.
Betwij'felen, –twijfelde, h. betwijfeld (*in twijfel trekken*): *de waarheid van iets –.*
Betwist'baar, bn. (*kunnende betwist worden*): *die stelling is –*; **–heid,** v.
Betwis'ten, –twistte, h. betwist (1 *over het bezit van iets strijden*; 2 *op zekere gronden iets in twijfel trekken*; 3 *iem. iets ontzeggen*; *beweren, dat hij een hoedanigheid, een recht niet bezit*): 1 *het terrein voet voor voet (aan) den vijand –*; 2 *de juistheid v. e. stelling –*; *dat moet ik u –*; *ik betwist niet, dat*; 3 *iem. e. recht –.*
Beu, bn. (alleen met *zijn*: *meer dan genoeg van iets hebbend, iets doodmoe zijnde*): *iets* (of: *van iets*) *– zijn*; gmz.
Beug, v. –en (*lange vischlijn, met tal van sneuen of dwarslijnen, waaraan het aas is geslagen*): de – wordt geschoten en dan geankerd.
Beu'gel, m. –s (1 *ijzeren ring op de beugel- of klosbaan*; 2 *stijgbeugel* meest fig.; 3 *metalen ring, die door scharnieren dubbel geslagen kan worden en waaraan een zak of tasch is vastgemaakt*; *knip*; ook: *de tasch*; 4 *ijzeren*

toestel tegen het kromgroeien): 1 zegsw. *dat kan niet door de –*, kan er niet mee door; 2 *de voet in de – hebben*; z. Stijgbeugel; 3 *de – van een hangslot, een beugeltasch, een baggernet*; 4 *een kind in –tjes; in –s loopen.*

Beu'gelbaan, v. –banen (*klosbaan; baan, waarop het beugelspel gespeeld wordt*).

Beu'gelen, beugelde, h. gebeugeld (*in de beugelbaan spelen*; ook: *veen baggeren*).

Beu'gelsluiting, v. –en: *melkflesschen met – en gummiringetje.*

Beu'geltasch*, v. –tasschen ([*ouderwetsche*] *damestasch met* [*zilveren*] *beugel*).

Beu'gen, beugde, h. gebeugd (*met de beug visschen*); **–er*,** m. –s (*schip voor de beugvisscherij*).

Beug'lijn, v. –en; zie Beug; **–schuit,** v. –en (*beuger*); **–visch*,** m. –visschen (*visch, die aan de beuglijn gevangen wordt, kabeljauw, schelvisch*); **–visscher*,** m. –s; **–visscherij'*,** v. (*het visschen met de beug*, inz. *op de Noordzee en in de wintermaanden*).

I. Beuk, 1 m. –en (*loofboom tot de napjesdragenden behoorende*): *de gewone –*, met groene bladeren, Lat. fagus silvatica; *de bruine –*, met bruine, en *de roode –*, met roodbruine bladeren; **2** v. –en (*beukenoot*).

II. Beuk, m. –en (*schip van een gebouw* inz. *ruimte tusschen twee rijen pilaren in een kerk*); zie Hoofdbeuk, Zijbeuk.

III. Beuk, m. –en (*slag of stoot*); w. i. g.

Beu'keblad, o. –bladen, verkl. –blaadje, o. –s; **–boom*,** m. –en, verkl. –boompje, o. –s.

I. Beu'kelaar, m. –s (Z.-N. *beuk* **I 1**).

II. Beu'kelaar, m. –s (*rond of ovaalvormig schild met een knop in 't midden; rondas*).

I. Beu'ken, beukte, h. gebeukt (*hard slaan of kloppen* inz. als term in technische bedrijven): *stokvisch –, vlas –, hennep –; –tegen, op iets; de wallen –*, rammeien, beschieten: *de golven – (tegen) het strand.*

II. Beu'ken, bn. (*van beukenhout*): *een – kast.*

Beu'kenbast, m. –en; **–bosch*,** o. –bosschen; **–hout,** o.; **–laan,** v. –lanen.

Beu'kenolie, v. (*olie uit beukenoten*).

Beu'kenoot, v. –noten (*vruchtje v. de beuk*); **–pit,** v. –ten (*kern der beukenoot*).

Beul, m. –en (eig. *gerechtsbode, gerechtsdienaar*; later: *scherprechter*; fig. *wreedaard*; Z.-N. *sterk, zwaar gebouwd persoon*, ook v. kinderen gezegd): *de – van Parijs; hij was een – voor zijn vrouw*; zegsw. *brutaal als de –*, zeer.

Beu'len, beulde, h. gebeuld (*hard werken, zwoegen; pijnigen*); w.i.g.; verg. Afbeulen; Z.-N. *met iem. –*, ruw te werk gaan.

Beu'ling, m. –en (*worst*; Z.-N. *ingewanden van dieren*); **–linkje,** o. –s.

Beuls'handen, v. mv.: *hij stierf door* (of: *onder*) *–*; **–knecht,** m. –s of –en; **–werk,** o. (fig. *daad van een wreedaard*).

I. Beun, v. –en (*vischkaar*): *visch levend houden in de –*; - **I** = – **II** en Bun.

II. Beun, v. –en (*losse planken vloer*; gew. *zoldering*).

Beun'haas*, m. –hazen (eig. *zolderhaas; niet-lid van een gilde, die op een zolder werkte*; nu: [*onbevoegde*] *knoeier*): *huisdominee was eigenlijk maar – in 't vak*; **–hazen,** beunhaasde, h. gebeunhaasd (*een beroep onbevoegd uitoefenen; onderkruipen; knoeien*; met *op*: *op allerlei werk azen*); **–hazerij',** v.

Beu'relen, Z.-N. bijvorm van Brullen.

Beu'ren, beurde, h. gebeurd (1 lit. t. *tillen, opheffen*; 2 *in ontvangst nemen, innen*, inz. *geld*): 1 *een last –*; 2 *geld –*; **–ing,** v. –en (*het beuren; het gebeurde*).

Beurs, v. –zen (1 *zakje, waarin men geld bij zich draagt; geldbuidel*; 2 *ondersteunings- of studiefonds*; 3 *het gebouw, de plaats, waar kooplieden samenkomen om zaken te doen; de samenkomst zelf*): 1 meestal *portemonnaie*; alleen in zegsw. *het gaat uit een ruime –; in de – tasten*, betalen; *elkaar met gesloten beurzen betalen*, zonder geld te geven; *de – snijden, lichten*, zakkenrollen; 2 *een – van 800 gld.; uit een – studeeren*; 3 *de Amsterdamsche –; een slappe –; ter beurze*; Z.-N. *– geven*, katoen geven.

Beurs'affaire, v. –affaires (*op de beurs gesloten overeenkomst, handel*); **–belasting,** v. –en (*belasting, welke bezoekers der beurs moeten betalen*); **–bengel,** m. –bengels (*klok, die geluid wordt, als de beurs begint*); **–bericht,** o. –en (*bericht*, inz. *krantenbericht omtrent de beursnoteeringen*; in het mv. *krantenrubriek der beursnoteeringen*).

Beursch*, bn.; –er, –t (*buikzoet, aangestoken, buikziek*): *die peer is –, een –e appel.*

Beurs'comité, o. –'s (*het bestuur v. d. beurs*); **–condities,** v. mv. (*voorwaarden bij koop en verkoop van artikelen ter beurze geldende*); **–kluis,** v. –zen; z. Safe; **–noteering*,** v. –en (*opgave v. de prijzen, tegen welke de handelswaren en effecten op de beurs zijn verhandeld; de deze opgaven bevattende prijscourant*); **–polis,** v. –polissen (*polis van een verzekering, aan de beurs gesloten*); **–prijs,** m. –prijzen (*prijs volgens beursnoteering*); **–reglement,** o. –en (*reglement bij het zaken doen op de beurs*); **–spel,** o. (*windhandel*); **–student,** m. –en (nl. *die een beurs* in bet. 2 *heeft*); vr. –e; **–tijd,** m.; **–uur,** o. –tijden, –uren; **–usantie,** v. –s, –tiën (*de op de beurs aangenomen gewoonte*); **–vacantie,** v. –s, –tiën (*dag of dagen, dat geen beurs wordt gehouden*).

Beurt, v. –en (1 in uitdrukkingen: *loop der omstandigheden; lotgeval*; 2 *geregelde, volg- of rangorde* in bijzondere toepassingen): 1 *iets valt iem. te –*; 2 *– om –; om –en* (afwisselende voorvallen, behoorende bij een vaste orde), bij afwisseling; *op mijn –, het is uw –; wacht je – af; niet voor je – spreken; aan de – van aftreding zijn; het salon een goede – geven*, flink schoonmaken enz.; *een – krijgen; om de –*, (afwisselend geval); met betrekking tot het vervullen v.e. ambt: *taak*: *een predik–; in de – varen*; z. Beurtman.

Beur'telings, bw. (*bij beurten, bij afwisseling*): *zij zullen – zingen*; **–lingsch*,** bn. (*bij beurten*): *–e afwisseling*, geregeld.

Beurt'gezang, o. –en (*gezang, waarbij de zangers, zangsters, partijen elkaar afwisselen*).

Beurt'man*, m. –mannen (*schipper, die een geregelde dienst tusschen twee of meer plaatsen onderhoudt, hetzij alleen, hetzij met anderen om de beurt varend; het schip*); **–schip,** o. –schepen; **–schipper,** m. –s (*beurtman*); **–veer,** o. –veren (*veer van beurtschepen*): *het – van Breda op R'dam.*

Beurt'zang, m. –en; z. Beurtgezang.

Beur'zensnijder, m. –s (*zakkenroller*).

Beur'zig, bn.; –er, –st (*beursch*).

Beu'zelaar, m. –s (*iemand, die beuzelt*).

Beu'zelachtig, bn., bw.; –er, –st (*onbeduidend, kinderachtig*): *–e praatjes; – doen.*

Beuzelarij', v. –en (*nietigheid*).

Beu'zelen, beuzelde, h. gebeuzeld (*onzin, ongerijmde dingen zeggen; bezig zijn met nietige, onbeduidende dingen*; gew. *leugens opdisschen*): *wat zat die oude man te –!*
Beu'zeling, v. –en (*nietig iets, wissewasje*): *om een – boos worden.*
Beu'zelpraat, m. (*kinderpraat, geleuter*); **–taal,** v.; **–werk,** o.
Bevaar'baar, bn.; –der, –st (*geschikt om te bevaren*): *een –bare rivier*; **–heid,** v.
I. Beval'len, het –viel, h., i. bevallen (*behagen*): *hoe is het (stuk) u gisteren –? die japon bevalt mij,* staat aan; *die menschen – mij niet,* [a]) vallen niet in mijn smaak, [b]) die menschen vertrouw ik niet; – **I** = – **II.**
II. Beval'len, zij –viel, is bevallen (*een kind ter wereld brengen*): *zij is van een meisje –*; **–val'ling,** v. –en: *een voorspoedige –.*
Beval'lig, bn. en bw.; –er, –st (*lief, aardig*): *een –e buiging,* gracieus; **–heid,** v. –heden (*de hoedanigheid bevallig te zijn; hetgeen de bevalligheid vormt*): *– van 16 jaren.*
Bevan'gen 1 –ving, h. bevangen (*overmeesteren,* in betrekking tot allerlei aandoeningen): *de slaap, de warmte heeft mij –; door schrik, door de kou –*; **2** bn. (Z.-N. 1 *kortademig*; 2 *benauwd*): 1 *dat paard is –; – weer*; 2 *het is hier –*; **–heid,** v.
Beva'ren 1 –voer, h. bevaren (*varen op of over*): *de zee –, een rivier –*; **2** bn. (*met ondervinding* [*ter zee*]): *een – matroos.*
Bevat'telijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *gemakkelijk begrijpende, vlug van begrip*; 2 *gemakkelijk te begrijpen*): 1 *een – kind*; 2 *een –e voordracht,* duidelijk, helder; *hij spreekt zeer –.*
Bevat'ten, –vatte, h. bevat (1 *begrijpen*; 2 *ruimte hebben voor; inhouden; behelzen*): 1 *de reden –*; 2 *één l olie –; dat boek bevat zedenlessen*; **–vat'ting,** v. (*begrip, verstand,* in zegsw.): *vlug van –; boven iems. – gaan*; **–vat'tingsvermogen,** o. (*natuurlijke aanleg om te begrijpen*).
Bevech'ten, –vocht, h. bevochten (1 *vechten tegen, bestrijden*; 2 *door vechten, vechtende verkrijgen*): 1 *den vijand –*; 2 *de zege –.*
Beve'derd, bn. (*voorzien van vederen*): *een –e pijl; –e achterpooties,* met veertjes bezet.
Bevei'ligen, beveiligde, h. beveiligd (*in veiligheid stellen; beschermen, beschutten*): *zich – voor of tegen de koude, tegen de regen*; fig. *tegen laster kan men zich niet –*; **–vei'liging,** v. –en: *tot – van, onder – van de nacht.*
Bevel', o. bevelen (*gebod, opdracht*): *het – geven tot iets, om . . .,* de last; *het – hebben over; onder – staan van,* gezag, aanvoering; *op hoog –; op uitdrukkelijk –; op –; – tot aanhouding,* bevelschrift.
Beve'len, –val, h. bevolen (1 *gebieden; iem. iets gelasten*; 2 *bevel voeren*; 3 *iem. of iets toevertrouwen in iems. zorg* inz. in toepassing op God): 1 *iets –*; 2 *de generaal beveelt en de soldaten gehoorzamen; wie heeft hier te –?* 3 *iets God –,* God overlaten; *wees God bevolen,* God behoede u; *Vader, in uw handen beveel ik mijn geest,* Luc. 23 : 46.
Bevel'hebber, m. –s (*bevelvoerder*); **–hebberschap,** o.
Bevel'schrift, o. –schriften (*lastbrief; mandement*): *een – tot betaling,* mandaat; Z.-N. *bevel door een onderzoeksrechter genomen.*
Bevel'voerder, m. –s (*iemand, die bevel voert; bevelhebber*); **–voering,** v.
Be'ven, beefde, h. gebeefd (*trillen; sidderen*): *de aarde beefde; – als een juffershondje; – van schrik; voor iem.* –, erg bang zijn voor iem.; **–ing,** v. –en.
I. Be'ver 1 m. –s (*in het water levend knaagdier*; Lat. castor fiber); **2** o. (*stof van bevervel; beverbont; naam v. verschillende stoffen*).
II. Be'ver, m. Z.-N.; zie Beverik en vgl. Bibber.
Be'verbont, o. (*bont van bevervellen*).
Be'verig, bn.; –er, –st (*eenigszins bevende, beefachtig*): *hij is wat – in zijn handen.*
Be'verik, m. Z.-N.: *de – krijgen,* beverig, koortsig worden.
Bevernel', v. (*schermbloemige plant*; Lat. pimpinella).
Be'versch*, bn. (*van een soort baai.* z. Bever **I 2**): *een –e borstrok.*
Be'verval, v. –vallen; - **vel,** o. –vellen.
Beves'tigen, –vestigde, h. bevestigd (1 *vastmaken*; 2 *vaster maken* inz. fig.): 1 *de planken met schroeven –*; 2 *de uitzondering bevestigt de regel,* versterkt; *een meening wordt bevestigd; iets met een eed* (of: *onder eede*) –, versterken; nog: (Prot.) *een predikant –,* plechtig verbinden aan de gemeente, die hem heeft beroepen; *nieuwe lidmaten –,* hen, die hun belijdenis hebben gedaan, plechtig tot lidmaat verklaren. Opm. *aannemen* doet de kerkeraad; – is een handeling in de openbare godsdienstoefening, het plechtig verklaren tot lidmaten.
Beves'tigend, bn. en bw. (*toestemmend*): *een – gezegde; hij antwoordde –.*
Beves'tiging, v. –en (*het bevestigen*): *de – van een predikant, een bericht, lidmaten.*
Bevind', o.: alleen in: *naar – van zaken,* in overeenstemming met de waargenomen stand van zaken.
Bevin'den, bevond, h. bevonden (in het alg. *iets als het resultaat van een waarneming of onderzoek vaststellen; tot het besef komen*: 1 dat iem. of iets zoo is, als door een bep. wordt uitgedrukt; 2 dat waar is, wat in een bijzin wordt uitgedrukt): 1 *iets deugdelijk, accoord –; gewogen en te licht bevonden*; 2 *ik bevond, dat zijn bericht waarheid behelsde*; refl. (1 *het besef krijgen, dat men in een bepaalde toestand is; zich gevoelen*; 2 *ergens zijn*): 1 *zich niet wel –; zich wel bij iets –; zich in gevaar –*; 2 *zich te A. –*; **–vin'ding,** v. –en (*uitkomst v. e. onderzoek of waarneming*): *onze –en meedeelen; na accoord–.*
Bevit'ten, –vitte, h. bevit (*vitten op*).
Bevlek'ken, –vlekte, h. bevlekt (*bezoedelen, verontreinigen, vuil maken*): *een papier –*; fig. *iemands goede naam –,* belasteren.
Bevlie'gen, bevloog, h. bevlogen (vliegt.: *vliegen volgens*): *onder ongunstige omstandigheden een route –.*
Bevlie'ging, v. –en (*plotseling opkomende lust; opwelling* meestal van korte duur): *een – van teederheid, vroolijkheid krijgen.*
Bevlij'tigen, zich, –vlijtigde zich, h. zich bevlijtigd (*al zijn vlijt aanwenden, zich beijveren, zich naarstig toeleggen*): *zich – (om) op tijd met het werk gereed te zijn.*
Bevloei'en, –vloeide, h. bevloeid (*land* [*kunstmatig*] *met water drenken; irrigeeren*): *een grasland –*; **–vloei'ing,** v. –en (*het bevloeien*); **–vloei'ingswerken,** o. mv. (*irrigatie-werken*).
Bevloe'ren, –vloerde, h. bevloerd (*met een vloer van hout, steen enz. bedekken*): *een gang*

met tegels –; een kamer met eikenplankjes –.

Bevloe'ring, v. –en (*het bevloeren*; inz. *datgene, waarmede bevloerd wordt: het plaveisel, de vloer*): *planken–; vlakke –.*

Bevoch'tigen, bevochtigde, h. bevochtigd ([*een weinig*] *nat maken*): *de dauw –vochtigt de plantjes*; ook: Bevochten: de regen –vochtte, h. –vocht.

Bevoegd', bn. en bw.; –er, –st (*gerechtigd, gemachtigd, door de wet of eenig erkend gezag, door kennis, ervaring*): *niet – om; volledig –; de –e macht; van –e zijde;* **–heid,** v. –heden (*het bevoegd zijn; het recht zelf*): *de – tot het geven v. onderwijs; met de – om.*

Bevoe'len, –voelde, h. bevoeld (*door voelen d.i. aanraken waarnemen, onderzoeken, beoordeelen; voelende betasten*): *de blinde – voelde de bladeren.*

Bevol'ken, bevolkte, h. bevolkt (*voorzien van volk of bewoners*): *een kolonie –; een school –*, leerlingen naar een school zenden.

Bevol'king, v. –en (*gezamenlijke in- of bewoners van dorp, stad, land of werelddeel*; nat. hist. *gezamenlijke dieren v. e. nest*): *de – van Nederland neemt toe; de – eener school,* aantal leerlingen; *de – v. e. bijenkorf.*

Bevol'kingscijfer, o. –s (*het cijfer, dat het aantal bewoners van een land enz. aangeeft*); **–register,** o. –s (*lijst of legger, waarin de namen en de geboortedatums der ingezetenen voorkomen*); **–statistiek,** v. –en (*statistiek over het verloop der bevolking van stad, land enz.*): *onrustbarende –en.*

Bevolkt', bn.; –er, –st of meest –, dichtst– (*met weinig, veel enz. inwoners; volkrijk*): *België is het dichtst –e land van Europa; dicht –e klassen,* met veel leerlingen.

Bevoor'deelen*, bevoordeelde, h. bevoordeeld (*voordeel aanbrengen* [tot nadeel v. e. ander]): *iem. – boven anderen; zich zelf –*; Z.-N. ook Bevoordeeligen.

Bevooroor'deeld, bn. (*vooringenomen, met vooroordeelen behept*): *een – mensch.*

Bevoor'rechten, –voorrechtte, h. bevoorrecht (*een voorrecht geven boven anderen*).

Bevor'deraar, m. –s (*begunstiger, beschermer*): *Koning Lodewijk was een – der kunst.*

Bevor'deren, bevorderde, h. bevorderd (1 *de ontwikkeling van iets* [inz. *iets onstoffelijks*] *begunstigen, vooruithelpen*; 2 *in rang doen stijgen, promoveeren*): 1 *de voortgang van een werk, de welvaart –*; 2 *een leerling tot een hoogere klas –*, verhoogen, *– tot majoor.*

Bevor'dering, v. –en (1 *het bevorderen, het begunstigen*; 2 *het verhoogen in rang*; *promotie*): 1 *ter – v. goede zeden; tot – v. h. verkeer, de handel*; 2 *– tot een hoogere rang.*

Bevor'derlijk, bn. (*gunstig voor,* [niet van personen] met *aan, voor*): *zuivere lucht is – voor de gezondheid.*

Bevo'rens, bw. (*te voren*); w. i. g.

Bevrach'ten, –vrachtte, h. bevracht (*van vracht voorzien, geheel of gedeeltelijk met goederen enz. beladen,* inz. *krachtens een overeenkomst een schip met vrachtgoederen beladen*; fig. *zwaar beladen*): *een schip –.*

Bevrach'ter, m. –s (*iemand, persoon, firma enz., die bevracht, die goederen per schip laat vervoeren*); verg. Vervrachter.

Bevra'gen, in de zegsw. *te –*, inlichtingen kunnende krijgen; *te – bij N.*

Bevre'digen, bevredigde, h. bevredigd (*tevreden stellen; niets meer te wenschen overlaten*): *zijn lusten –, zijn nieuwsgierigheid –,* voldoen; **–vre'diging,** v. –en: *tot – van mijn nieuwsgierigheid*; z. Pacificatie.

Bevre'digend, bn. (*tot tevredenheid stemmend*): *de toestand is –; een – antwoord.*

Bevreem'den, –vreemdde, h. bevreemd (*iem. iets zonderling doen vinden; zonderling schijnen, voorkomen,* inz. als 3de pers.); **–vreem'ding,** v. (*verwondering*): *het wekt –; met – hooren; zijn – te kennen geven.*

Bevreem'dend, bn. (*bevreemding opwekkend; te verwonderen; zonderling*): *een – bericht; het is hoogst –.*

Bevreesd', bn.; –er, –st (*gevreesd hebbende; beducht; bang*): *– zijn voor; iemand – maken,* vrees inboezemen; **–heid,** v. (*angst*).

Bevriend', bn. (*door vriendschap verbonden*): *ze zijn – (geworden),* vrienden; *–e mogendheden; v. –e zijde,* vriendschappelijke.

Bevrie'zen, –vroor, i. bevroren (bevrozen) (1 van water en vloeistoffen: *door vriezen verstijven, toevriezen*; 2 van andere stoffen, lichamen: *door vorst een of andere wijziging ondergaan*): 1 *de plassen zijn bevroren*; 2 *de rozen zullen –; ik ben half bevroren,* ik heb het zeer koud; *het is om te –*, zeer koud.

Bevrij'den, bevrijdde, h. bevrijd (*vrijmaken, in vrijheid stellen*): *het land van den vijand –,* verlossen; *van die overlast ben ik gelukkig bevrijd,* ontheven; **–vrij'der,** m. –s; **–vrij'ding,** v.: *– van schuld.*

Bevroe'den, –vroedde, h. bevroed (*begrijpen; vermoeden*): *nauwelijks kunnen –, dat.*

Bevruch'ting, v. –en (*versmelting van twee celkernen, waarna een of meer individuen zullen ontstaan*).

Bévue', v. –s (Fr. *flater, bok; onhandigheid*).

Bevui'len, –vuilde, h. bevuild (*bezoedelen, vuil maken*): *zijn kleeren –*; ook refl.

Bewaar'der, m. –s (*iem., die bewaart*; inz. van personen, door het openbare gezag aangesteld: *iem., die iets onder zijn berusting heeft*): *– der hypotheken*; Z.-N. *– van een gevangenis*; z. Kamer–.

Bewaar'engel*, m. –en (*engelbewaarder*).

Bewaar'geving, v. (*het bij een bank in bewaring geven v. geldswaardige papieren enz.*).

Bewaar'heiden, soms **–heden,** –heidde, –heedde (zich), h. (zich) bewaarheid (*waarmaken, bevestigen, staven*): *het gerucht zal zich –; mijn voorspelling wordt bewaarheid.*

Bewaar'kluis, v. –kluizen (*safe-deposit*); **–loon*,** o. –en (*bewaargeld*); **–plaats,** v. –en: *een veilige –.*

Bewaar'school, v. –scholen (*school voor 2–6-jarige kinderen*): *naar de – gaan.*

Bewaarschoolhouderes', v. –sen (*juffrouw, die een bewaarschool houdt*).

Bewaasd', bn. (*wazig*): *–e ruiten.*

Bewa'ken, bewaakte, h. bewaakt (1 *waken over, ergens de wacht bij houden* [*om de veiligheid te verzekeren*]; 2 bij uitbr. *op iets acht geven, passen*; 3 v. e. gevangene: *op hem passen* [*zoodat hij niet kan ontsnappen*]): 1 *goederen –, een stad –*; 2 *onze gedachten, lippen –*; 3 *een gevangene (laten) –*; nog: Z.-N. *zieken –*, waken bij; **–wa'ker,** m. –s; **–wa'king,** v. (*het bewaken*).

Bewal'len, –walde, heeft bewald (*met wallen omringen*); verg. Bemuren.

Bewan'delen, bewandelde, h. bewandeld (*wandelen op of over*): fig. *het pad der deugd –; de gerechtelijke weg –.*

Bewa'penen, –wapende, h. bewapend (*van wapens voorzien*): *de manschappen –; een schip –;* **–wa'pening,** v.

Bewa'ren, bewaarde, h. bewaard (*in zijn hoede nemen; verzorgen;* [*zoolang*] *opbergen; wegsluiten*): *bewaar mij voor mijn vrienden; de Hemel beware me! God bewaar me! het geld is daar goed bewaard; vleesch laat zich goed –; die handschriften zijn goed bewaard* (*gebleven*), hebben zich goed gehouden; nog: *het stilzwijgen –*, niets zeggen; *het evenwicht –*, zich in evenwicht weten te houden; **–wa'ring,** v.: *iem. iets in – geven; in verzekerde – nemen*, arresteeren; *huis van –*, gevangenis; Z.-N. *– van rechten*, behoud.

Bewa'semen, –wasemde, h. bewasemd (*wasem tegen iets doen aankomen; een oppervlakte met wasem beslaan*): *een spiegeltje –; de koude buitenlucht gaat de ruiten –.*

Bewas'sching*, v. (*het wasschen van lijflinnen en ondergoed*): *met kost en –.*

Bewas'sen, –wies, i. bewassen (*met iets, dat groeit, bedekt worden, begroeien*): *het hoofd is met haar –; een muur met klimop doen –.*

Bewa'teren, –waterde, h. bewaterd (*bevloeien, besproeien*): *een rijk bewaterd dal*, zeer vruchtbaar; **–wa'tering,** v. -en.

Beweeg'baar, bn. (*kunnende bewogen worden* [inz. van iets, dat aan iets anders verbonden is]): *molens met –bare kap.*

Beweeg'grond, m. –gronden (*beweegreden*).

Beweeg'kracht, v. –krachten (*kracht, die iets in beweging brengt*): *de stoom, de electriciteit aanwenden als –.*

Beweeg'lijk, bn. (1 *levendig, druk*; ongunstig ook: *wuft, veranderlijk*; 2 *licht geroerd, bewogen*): 1 *die jongen is nogal –*; 2 *een – gemoed*, licht bewogen; **–heid,** v.

Beweeg'reden, v. –redenen (*reden, welke iemand noopt tot het doen of laten van iets, motief*): *de –en tot die daad*, drijfveeren.

Bewee'nen*, beweende, h. beweend (*weenen over of om, beschreien*): *een misstap –.*

Bewe'gen, –woog, h. bewogen (1 *van plaats of stand doen veranderen*; 2 *zich verroeren; van zijn plaats komen of voortgaan*; 3 *het gemoed aandoen; ontroeren*; 4 *iem. doen handelen; aanleiding geven tot een handeling*): 1 *de veer beweegt het raderwerk; de vogels – de vleugels*; zie ook Hemel **1**; 2 *de tafel bewoog even; geen blad bewoog*; 3 *alle toeschouwers waren bewogen tot medelijden*; 4 *hij wist hem te –, mee te gaan*; nog (refl.): *de aarde beweegt zich om de zon*, draait; *zich in hoogere kringen –*, omgaan met; *zich niet weten te –*, onhandig zijn in gezelschap enz.

Bewe'ging, v. –en (1 het tegengest. van *rust*; eig. en in 't alg. *verandering van plaats*; verder in bijzondere toepassingen; 2 *wijze van doen, gedraging*; 3 *drukte, vertier*; 4 *voortgang, verandering, omwenteling; opwelling, gisting, beroerte*; 5 *aandrift, aandrang*): 1 *in – komen; de trein zet zich in –; de – der aarde om de zon; met een enkele – van het hoofd; allerlei –en der troepen*; 2 *vrij zijn in zijn – en meester van zijn daden*; 3 *maak er toch niet zoo'n – over; veel – hebben*, onnoodige drukte; *handels–*; 4 *volks–*; *een sociale –*; 5 *iets uit eigen – doen.* Opm. Bij – eig. en fig. denkt men veelal aan een naar een *doel* gerichte energie. Een volksbeweging (4) is niet altijd een groep ontevreden arbeiders; **–loos*,** bn. (*roerloos*); **–loos'heid,** v.

Bewe'gingmaker, m. –s (*druktemaker*); gmz.

Bewe'gingsleer, v. (*leer der bewegingen*); **–soorlog,** m. –en (*oorlog in het vrije veld, tegenstelling van positie-oorlog*): *de oorlogen van Napoleon waren –en;* **–szenuw,** v. –en (*zenuw, waarlangs prikkels worden overgebracht naar de spieren, waarna een beweging volgt*); tegenst. Gevoelszenuw.

Bewei'den, –weidde, h. beweid (*laten weiden op*): *uitgestrekte velden –.*

Bewelda'digen, –weldadigde, h. beweldadigd (lit. t. *een weldaad*, of *weldaden bewijzen aan*): *God –weldadigt u boven velen.*

Bewe'ren 1 beweerde, h. beweerd (1 v. e. meening enz.: *verdedigen, staande houden*; dikwijls met de bijgedachte *zonder deugdelijke bewijsgrond*; 2 *voorwenden*; 3 *druk praten en redeneeren*; 4 *te zeggen, invloed, gezag hebben*): 1 *iets voor vast durven –; men beweert, dat Lucifer een politieke allegorie is*; 2 *de daders – onschuldig te zijn*; 3 *hij zat daar weer te –*; 4 *jij hebt hier niets te –*; **2** zn. o.: *zijn – staven met bewijzen;* **–we'ring,** v. –en: *een – staande houden.*

Bewer'kelijk, bn.; –er, –st (*werk, arbeid kostend*): *een – huis, een – vraagstuk.*

Bewer'ken, bewerkte, h. bewerkt (1 van zaken: *werken, zoodat iets daardoor zekere verandering ondergaat*; *bearbeiden* in verschillende toepassingen; 2 *iets uitwerken, teweegbrengen*; 3 *tot een bepaalde gezindheid of handeling weten te brengen*; 4 vero. *voorzien met versieringen of andere toevoegsels*): 1 *de grond –*, beploegen enz.; *ijzer –*, een bepaalde vorm er aan geven; *iets ruw –; druk bewerkt door; een roman voor een film –*; 2 *de vrede –; een ommekeer –; iems. geluk –*; 3 *kiezers –*, trachten over te halen op een bepaalde(n) persoon hun stem uit te brengen; *iem. –*, trachten over te halen; 4 *een deur voor het bovengedeelte met glas bewerkt.*

Bewer'ker, m. –s (*iemand, die bewerkt* in bet. 1 inz. v. e. boek; fig. *veroorzaker*): *de – van iems. geluk; de – v. e. nieuwe druk.*

Bewer'king, v. –en (*het bewerken*): *de – laat te wenschen over; ijzererts moet allerlei –en ondergaan; de – v. e. rekenkundig vraagstuk*, becijfering; *een heelkundige –*, operatie.

Bewerk'stelligen, bewerkstelligde, h. bewerkstelligd (*uitvoeren, tot stand brengen*).

Bewerk'tuigd, bn. (*van werktuigen of organen voorzien of deze hebbend*): *–e lichamen; een fijn –e geest.*

Bewerk'tuiging, v. –en (*wijze, waarop een lichaam van organen is voorzien; het geheel dier organen*): *de – der lagere diersoorten.*

Bewes'ten, 1 vz.: *– Gibraltar*, d.i. ten westen van; **2** bw.: *– omgaan*, westwaarts.

Bewie'rooken*, bewierookte, h. bewierookt (*wierook toezwaaien*; fig. *uitbundig prijzen*): fig. *middelmatige lieden –.*

Bewijs', o. –wijzen (1 *de gronden, waarop een bewering rust; bewijsvoering, betoog; de logische uiteenzetting*; 2 *blijk, teeken*; 3 *een zeer klein teeken van iets; een zeer kleine hoeveelheid*; 4 *schriftelijk blijk, schriftelijke of gedrukte verklaring*): 1 *het – van een stelling*; rechtst. *bij gebrek aan bewijzen vrijgesproken; een – leveren, geven; ten bewijze waarvan*; 2 *een – van eerbied, een – van moed*; 3 *doe er nog een –je zout bij; een klein – van baard*; 4 *– van goed gedrag; een – v. d. dokter, een – van onvermogen; een – van toegang,*

entréebiljet; *een – van ontvangst*, reçu; **–baar,** bn. (*bewezen kunnende worden*): *een axioma is niet –*, te bewijzen; **–baarheid,** v.

Bewijs'grond, m. –gronden (*grond, waarop een bewijs steunt; argument*); **–kracht,** v. (*bewijzende kracht; waarde van een bewijsmiddel*); **–last,** m. (rechtst. *verplichting* [*in een civiel geding*] *voor een partij om van iets het juridisch bewijs te leveren*); **–middel,** o. (*datgene, waardoor men iets kan bewijzen*); **–plaats,** v. –en (*woorden of zinnen, uit een boek enz. aangehaald ten bewijze*); **–stuk,** o. –ken (*akte, geschrift, voorwerp, overgelegd om iets te bewijzen*).

Bewij'zen, –wees, h. bewezen (1 *de waarheid of juistheid aantoonen*; 2 *betuigen, betoonen*; *iem. een bejegening laten ondervinden*, altijd gunstig): 1 *een stelling –*; 2 *iem. eer, vriendschap, oplettendheden, hulde –*; nog: *een dienst –*, iets voor iem. doen; *de laatste eer –*, bij iems. begrafenis tegenwoordig zijn om hem hiermede eer te bewijzen.

Bewil'ligen (in), bewilligde, h. bewilligd (*toestaan*); **–wil'liging,** v. -en: *zijn – tot iets geven* (of: *verleenen*), toestemming.

Bewim'pelen, bewimpelde, h. bewimpeld (eig. *met een sluier of doek bedekken*; fig. *vergoelijken, verbloemen, bemantelen*): *de waarheid –, een misslag –*.

Bewind', o. (*beheer, bestuur, regeering*): *aan het – komen; het – voeren; onder het voorloopig – zijn van*; **–hebber,** m. –s (*administrateur, bestuurder, gezaghebber*; geschied: *directeur van een handelsmaatschappij in Nederland*): *de –s der O.-I. Compagnie*; **–sman,** m. –slieden (*lid van een bestuur*); **–voerder,** m. –s (*iem., die het bestuur voert over, volgens wettelijke voorschriften beheert enz.*).

Bewo'gen, bn. (*geroerd, ontroerd, aangedaan*): *iedereen was –*, getroffen.

Bewol'ken, –wolkte, h. bewolkt (*met wolken overdekken; met wolken overdekt worden*): *een bewolkte hemel; de hemel begon te –*; fig. *een bewolkt voorhoofd*, somber.

Bewon'deren, –wonderde, h. bewonderd (*met eerbied, met bewondering beschouwen*.

Bewon'deraar, m. –s: *haar –*, aanbidder; **–won'deraarster,** v. –s.

Bewonderenswaar'dig, bn.; –er, –st, ook meer –, meest – (*waard om bewonderd te worden*): *Gods werken zijn –*.

Bewon'dering, v. (*het bewonderen*; inz. *het gevoel bij het bewonderen*; dikwijls met vz. *voor*): *dat schilderij zal de algemeene – gaande maken; – voor iets hebben; vol –*.

Bewo'nen, bewoonde, h. bewoond (*wonen in of op*): *een huis, een dorp, een stad –*; *de leeuw bewoont de woestijn*, komt daar voor.

Bewo'ner, m. –s (*iemand, die een huis, een dorp enz. bewoont*): *de –s der groote steden*; bij overdr. *de –s der zee*, de zeedieren.

Bewoon'baar, bn. (*geschikt om bewoond te worden*): *geen – huis vinden; in –bare toestand brengen; – maken*; **–baarheid,** v.

Bewoor'ding, v. –en (*term, uitdrukking, woorden* inz. in het mv.): *in algemeene –en*.

Bewust' 1 bn. (1 *besproken, bekend*; 2 *kennis van iets hebbend*; inz. met een wederkeerend vnw.: *bij zich zelf besef van iets hebbend*): 1 *de –e zaak*; 2 *ik ben (het) mij niet –*, weet (het) niet; *zich ten volle – zijn van*; **2 –e,** m. v. –n: *je weet wel, de –*.

Bewus'teloos*. bn.; –loozer, –t (*buiten kennis*): *– zijn, – blijven liggen*; **–loos'heid,** v. (*toestand van iemand, die bewusteloos is*).

Bewust'heid, v. (*toestand, waarin men denkt en gevoelt; volle kennis en klaar inzicht*): *iets met volle – doen; met – handelen*.

Bewust'zijn, o. (*helder en duidelijk besef, het weten en kennen van het bestaan van iets of van zich zelf*): *in het – van zijn kracht*, overtuigd van zijn kracht en er op vertrouwende; *het – verliezen*, bewusteloos worden; *het – terugkrijgen; weer tot – komen; met volle –; bij zijn volle – zijn*.

Bey, m. –s; zie Bei.

Bey'aart, m.; zie Heemskinderen.

Bezaagd', bn. (van timmerhout: *met zuiver rechte hoeken gezaagd*), **–hout,** o.

Bezaai'en, bezaaide, h. bezaaid (*een akker zaad doen ontvangen*; bij uitbr. *met iets bestrooien*): *een stuk land met rogge –*; *een heide, met keisteenen bezaaid*.

Bezaan', v. –zanen (*zeil aan de achtermast*).

Bezaans'mast, m. –masten (*achterste of kleinste mast, kruismast op een driemaster*).

Bezaans'schoot, aan: marine, scheepsroep, dat de matrozen een oorlam kunnen halen op het achterschip.

Bezaat'se, v. –n (Fr. besace, Z.-N. *dubbele zak, met split in het midden*).

Beza'digd, bn. en bw.; –er, –st (*kalm, bedaard, ook van dat, waaruit bezadigdheid blijkt*): *een – man; – handelen*; **–heid,** v.

Bezant', bizant', m. –en (Middeleeuwen: *gouden munt van Byzantium*).

Bezee'ren*, bezeerde (zich), h. (zich (bezeerd (*zeer of pijn doen; kwetsen* [*onwillekeurig of licht*]): *zijn hand* (of: *zich aan zijn h.*) –; *zich inwendig –*; **–zee'ring*,** v. –en.

Beze'gelen, bezegelde, h. bezegeld (*van een zegel voorzien en bewijskrachtig maken; bekrachtigen, bevestigen*): *met een eed –*; **–ze'geling,** v. –en (*bekrachtiging*).

Bezeild', bn. en bw. (1 *goed kunnende zeilen*; 2 *zoo kunnende zeilen, als een bepaling aanduidt*): 1 *een – vaartuig te koop*; 2 *een goed of slecht – vaartuig*.

Bezei'len, bezeilde, h. bezeild (1 *zeilen op*; 2 *zeilende bereiken*): 1 *de zee –*; 2 *land –*; zegsw. *er is geen land* (of: *haven*) *met hem te –*, [a]) hij is altijd aan 't dwarsdrijven, [b]) er is niets met hem te beginnen.

Be'zelaar, m. –s (Z.-N. *besseboom*).

Be'zem, m. –s (*werktuig om te vegen, meestal van rijs of heidestruik, ook van haar*): *een rijzen –, een stal–; een –pje om lampeglazen schoon te maken*; zegsw. (Bijbel) *met –en keren*, goed reinigen; *de – in de mast voeren*, gesch. ten teeken, dat men de zee van vijanden heeft schoongeveegd; spreekw. *Nieuwe –s vegen schoon* (Z.-N. *keren goed*), [a]) nieuwe dienstboden, ambtenaren enz. doen in het begin goed hun best, [b]) nieuwe maatregelen werken in de aanvang goed; z. Bessem; **–binder,** m. –s (*iem., die rijzen of heiplantenstengels tot bezems samenbindt*); **–kruid,** o. (*vlinderbloemige plant, een bremsoort*); **–schoon*,** bn. (*enkel met de grove bezem geveegd*): *een huis – verlaten*; **–steel,** m. -stelen (fig. *lang, mager mensch*).

Bezen'ding, v. –en (*hoeveelheid goederen, die verzonden worden*): *een – kaas*.

Bezet', o. (Z.-N. gew. *legaat*).

Bezet', bn.: *mijn tijd is –*, ik heb veel bezig-

heden, in beslag genomen; *is die stoel –*, is hij door een ander ingenomen? *de zaal was nog al –*, goed gevuld met menschen; *het was na –te tijd*, d. i. na het sluitingsuur.

Beze'ten 1 bn. (eig. *een booze geest in zich hebbende*: *krankzinnig, dol, dwaas*; ook: *zeer kwaad*): zegsw. *van den duivel – zijn*, in diens bezit of macht zijn, z. Matth. 9 : 32–33; *door speelwoede –; ben je –?* **2 –e**, m. en v. –n: *hij tiert als een –e*, waanzinnige.

Bezet'sel, o. –s (*belegsel*; Z.-N. *pleisterwerk*): *fluweelen –s*.

Bezet'ten, bezette, h. bezet (1 *zich zetten op*; 2 *iets voorzien van iets, dat er op, er aan, er in, er om gezet zit* in verschillende toepassingen; 3 van plaatsen enz.: *innemen* meestal in het passief; 4 *van troepen of wachten voorzien*; 5 van tijd, personen: *in beslag nemen*; 6 muz., toon. *partijen of rollen bekleeden*): 1 *het publiek bezette de eerste rij stoelen*; 2 *een gevest, bezet met kostbare steenen*; *een rok met galon –*, beleggen; *een weg met boomen –*, beplanten; *een muur –*, bepleisteren; 3 *is die stoel bezet? alles bezet!* 4 *een stad, hoogte –*; *een toegang –*; *een land –*, troepen in leggen; 5 *zijn tijd is zeer bezet*; *hij is zeer bezet*; 6 *het orkest was goed bezet*, de verschillende partijen waren goed vertegenwoordigd; nog: *op de borst bezet*; z. Bezetting; **–zet'ting**, v. –en (*het bezetten* inz. in bet. 4 en 6; *garnizoen*; *benauwdheid op de borst door slijmophooping*); **–zet'tingsleger**, o. –s.

Bezich'tigen, bezichtigde, h. bezichtigd (*nauwkeurig bezien*): *een huis –*; **–ing**, v.

Be'zie, v. beziën (*bes*); spreekt. bezies.

Bezield', bn. (*vol vuur, verhevenheid, geestdrift*): *–e taal, een – spreker, een – dichter*.

Bezie'len, bezielde, h. bezield (*ziel of leven geven, kracht of moed instorten*): *hij weet zijn hoorders te –*, op te wekken, in geestdrift te brengen; *ik weet niet, wat dien man bezielt*, hoe hij tot zoo iets dwaas enz. komt, wat hem aandrijft; *wat bezielt je (toch)!* uitroep van verbazing bij een vreemde handeling.

Bezie'ling, v. (*het bezielen*; inz. *het sterke gevoel, waarmee iem. of iets vervuld is*; *innerlijke aandrift*): *hij sprak vol –*.

Bezien' 1 bezag, h. bezien (*met opmerkzaamheid, van nabij, van alle kanten bekijken*): *iets van nabij –*; zegsw. *dat zal nog te – staan* (of: *staat nog te –*), is nog lang niet zeker; **2** o. Z.-N. zegsw. *het – niet waard zijn*, van geen waarde of belang.

Bezienswaar'dig, bn.; –er, –st, ook meer –, meest – (*het bezien waard*): *die tentoonstelling is –*; **–heid**, v. –heden (*wat waard is bezien te worden*): *–heden van het museum*.

Be'zig, bn. en bw.: –er, –st (1 *werkzaam, bedrijvig*; 2 *onledig met, werkende aan*): 1 *hij is de heele dag –*; *–e menschen*; *is hij weer –?* 2 *zich – houden met*; *– met een nieuwe uitgave*; *aan iets – zijn*; *iem. – houden*, [a]) iem. in beslag nemen, [b]) zijn aandacht vergen.

Be'zigen, bezigde, h. gebezigd (*gebruiken, aanwenden tot*, eenigszins deftig): *allerlei middelen –, al zijn invloed –*.

Be'zigheid, v. –heden (*de hoedanigheid, de toestand van bezig te zijn*; meest. *dat, waarmee men bezig is*: *werk, arbeid*): *ik heb –heden*, mijn tijd is bezet.

Be'zighouden, hield bezig, h. beziggehouden (z. Bezig 2): *ik kan me daar nu niet mee –*, tijd aan besteden.

Bezij'den 1, vz. (*naast*): *– het kasteel*, d. i. ter zijde van; fig. *dat is – de waarheid*, onwaar; **2** bw.: *hij keek mij van – aan*, van ter zijde.

Bezin'gen, bezong, h. bezongen ([als dichter] *zingen over of van*; *roemen*): *een held –*.

Bezin'ken, –zonk, i. bezonken (1 *naar de bodem zakken van het vuil*; *uit een vloeistof neerslaan*; 2 *helder of klaar worden door stilstaan*): 1 *een zwart poeder bezinkt uit de vloeistof*; 2 *bier, wijn, azijn kan –*; zegsw. *het geleerde laten –*, goed overdenken, in zich opnemen en verwerken, laten beklijven.

Bezink'sel, o. (*droesem, neerslag*).

Bezin'nen, –zon, h. bezonnen (*nadenken, denken over*): *bezin, eer gij begint*; inz. refl. (1 *iets overdenken*; 2 *van gedachten veranderen*): 1 *hij bezon zich een oogenblik*; 2 *hij zal zich wel –*; **–zin'ning**, v. (1 *helder besef van iets, dat gebeurt, of vereischt wordt*; 2 *terugkeer van het bewustzijn*): 1 *tot – komen*, kalmte, rustig overleg; 2 *na eenige minuten kreeg hij zijn – eerst terug*; *zijn – verloren hebben*, rustig gebruik van zijn verstand.

Bezit', o. (1 *de door het recht erkende, feitelijke macht over een zaak*: *het houden of genieten eener zaak, welke iem. of in persoon of door een ander in zijn macht heeft, alsof zij hem toebehoorde*; 2 *hetgeen men bezit*): 1 *iets in – hebben*; *iets in – nemen*; *in 't – geraken, zijn van*; *zich in het – stellen van*; *in het – van uw brief*; *in het volle – van zijn geestvermogens*; 2 *iems. –*; **–neming**, v.

Bezits'actie, v. –actiën (Z.-N. rechtst. *verzoek om in 't feitelijk bezit gesteld of hersteld te worden*).

Bezit'telijk, bn.: *een – vnw. duidt aan, dat zelfstandigheden behooren aan, of in betrekking staan tot de 1ste, 2de, of derde persoon*, b.v. *mijn* in *mijn boek*.

Bezit'ten, –zat, h. bezeten (eig. *zitten op*; fig. *in bezit hebben*): *de –de klassen*; *zijn ziel in lijdzaamheid –*, geduldig zijn; **–zit'ster**, v. –s; **–zit'ter**, m. –s (*hij, die bezit, eigenaar*): *zalig zijn de –s*; **–zit'ting**, v. –en (*eigendom*): *onze O.- en W.-I. –en*, koloniën; **–zit'tinkje**, o. –s.

Be'zoar-steen*, m. –en (Perzisch-Arab., *steenen, gevonden o. a. in het lichaam van een Perzische wilde geiten-soort, waaraan men genezende kracht toeschreef*); lees *bee'zoar*.

Bezocht', bn.; meer en meest – (*bezoek hebbende*): *een druk - e plaats aan de Rijn*.

Bezo'den, bezoodde, h. bezood (*met zoden beleggen*): *een tuin –*; *een dijk –*.

Bezoe'delen, bezoedelde, h. bezoedeld (*vuil maken*): *zijn handen met bloed –*, fig. een moord doen; fig. *een –zoedelde naam*, geschandvlekt; **–zoe'deling**, v. –en.

Bezoek', o. –en (1 *de daad van bezoeken*; 2 *visite, beleefdheidsbezoek*; 3 *de personen, die bezoeken*): 1 *een – aan de stad*; Z.-N. rechtst. *– ter plaats*, op de plaats v. e. misdaad; 2 *een – afleggen, brengen, beantwoorden*; 3 *daar is –* (of: *hij heeft –*); *hij ontvangt geen –*.

Bezoe'ken, onr. ww. bezocht, h. bezocht (1 *naar een plaats gaan* [*om de merkwaardigheden te zien, voor zaken enz.*]; 2 *iem. een bezoek brengen* [*uit beleefdheid, als geneesheer, uit medelijden enz.*]; 3 *beproeven*): 1 *een museum, vreemde landen, herbergen –*; *de school –*, de lessen volgen; 2 *een vriend, een zieke –*; 3 *God heeft ons zwaar bezocht*; *hij wordt bezocht met ziekten*; **–zoe'ker**, m. v. –s:

een – aandienen; de –s der tentoonstelling.
Bezoe'king, v. –en (*beproeving; ramp, ongeluk*): *'t is een – van den Heer; overstrooming is een –,* plaag.
Bezol'digen, bezoldigde, h. bezoldigd (*loon, salaris geven*): *een boekhouder –; een bezoldigd ambt,* waaraan een jaarwedde is verbonden; **–zol'diging,** v. –en (*het bezoldigen; soldij, loon, wedde*): *een hooge –.*
Bezon'digen, zich, bezondigde zich, h. zich bezondigd (*zonde doen*): *zich – aan gierigheid; zich aan, tegen, jegens God –.*
Bezon'nen, bn. (*welberaden, bedachtzaam*): *een – jongmensch; – handelen;* **–heid,** v.
Bezo'pen, bn. en bw. (*dronken, beschonken*): *de vent is –; wat een – idee!* dwaas; plat.
Bezorgd', bn.; –er, –st (*vol zorg, onrust*): *om, voor iem. – zijn; zich – maken over,* ongerust; zegsw. *zij is een –e Martha,* Bijbel, Luc. 10 : 40; *wees niet – voor de dag van morgen; iets afwachten met een – hart,* bezwaard; **–heid,** v. –heden (*ongerustheid*).
Bezor'gen, –zorgde, h. bezorgd (1 *iemand iets verschaffen, zorgen, dat hij het krijgt*; 2 *veroorzaken*; 3 *iets bij een bepaalde(n) persoon of een bepaalde plaats brengen; bestellen; afgeven*): 1 *iemand een betrekking –; geld –,* verschaffen; 2 *veel moeite –*; 3 *een pakje – bij iem.; zal ik het laten –, dame? boodschappen te – bij*; nog: *herdruk, bezorgd door N.,* uitgegeven; *die is (goed) bezorgd,* in veiligheid; Z.-N. *iem. –,* voor iem. zorgen; **–zor'ger,** m. –s (*iemand, die bezorgt* inz. in bet. 3: *besteller*); **–zor'ging,** v. –en (*de handeling van iets te bezorgen* in bet. 3: *bestellen*): *de – van brieven en pakjes der pakketpost.*
Bezui'den, 1 vz.: *– het Kanaal,* d.i. ten zuiden van; **2** bw.: *– om gaan,* zuidwaarts.
Bezui'nigen, bezuinigde, h. bezuinigd (*door zuinig te zijn uitsparen*): *op de uitgaven voor kleeding –*; refl. *we moeten ons wat –,* onze uitgaven inkrimpen; **–ing,** v. –en (*het bezuinigen; het bezuinigde*): *een – van 8 millioen; –en invoeren;* **–ingswoede,** v. (*overdreven zucht om te bezuinigen*).
Bezui'pen, zich, –zoop zich, h. zich bezopen; (*z. dronken drinken*) plat.
Bezu'ren, bezuurde, h. bezuurd (*boeten*): *hij zal dit wel –,* de treurige gevolgen er van ondervinden; *met de dood (moeten) –.*
Bezwaar', o. –zwaren (1 *moeilijkheid, last, beletsel*; 2 *bedenking*): 1 *een berg bezwaren; dat is geen –; de bezwaren dezer reis*; 2 *tegen dat voorstel had* (of: *opperde, maakte*) *men –* (of: *bezwaren*); *bezwaren indienen,* klachten; *– tegen beklaagde*; nog: *buiten – van de schatkist,* zonder vergoeding door het rijk.
Bezwaard', bn. en bw.; –er, –st (*bezorgd; bekommerd*): *met een – hart; zich – gevoelen iets te doen,* bedenkingen hebben.
Bezwaar'lijk, bn. en bw. (*lastig, moeilijk*): *de reis in de winter was zeer –; ik kan het – gelooven,* nauwelijks; *iets – kunnen doen.*
Bezwaar'schrift, o. –schriften (*stuk, waarin grieven of bezwaren worden uiteengezet tegen een besluit of beslissing van een of ander openbaar lichaam, van de fiscus, de rechtbank enz.*): *een – indienen.*
Bezwad'deren, bezwadderde, h. bezwadderd (fig. *belasteren*): *iems. goede naam –.*
Bezwal'ken, bezwalkte, h. bezwalkt (*beruilen met rook, bezoedelen*): fig. *iemands goede naam –,* inz. door laster.
Bezwa'ren, bezwaarde, h. bezwaard (1 *iem. of iets met* [*iets stoffelijks*] *belasten, beladen*; 2 *iems. geest, zintuig, lichaamsdeel in zijn werkzaamheid hinderen, drukken*): 1 *een brug met gewichten – om de draagkracht te onderzoeken; een zolder te veel –*; 2 *hun oogen waren bezwaard,* Matth. 26 : 43; *zijn geweten –; die spijs bezwaart mijn maag*; nog: *zijn goederen met een hypotheek –,* hypotheek opnemen op; z. Bezwaard.
Bezwa'rend, bn. (*lastig, moeilijk*): *dat zijn –e voorwaarden, –e omstandigheden; een voor den aangeklaagde –e verklaring,* ongunstige.
Bezweet'*, bn. (*in zweet*): *geheel – zijn.*
Bezwel'ten, bezwolt, i. bezwolten (Z.-N. *bezwijmen*).
Bezwe'ren, bezwoer, h. bezworen (1 *onder aanroeping v. God of v. iets heiligs, dierbaars enz. tot iem. e. verzoek of bevel richten*; 2 *iem.* [nz. *een booze geest door gebeden enz. aan zijn macht onderwerpen; laten verschijnen, bannen*; 3 *met een eed bevestigen; zweren, dat iets bestaat, dat iets zoo is, als de bepaling uitdrukt, dat men zich aan iets zal houden*; 4 *iem. van een booze geest bevrijden door gebeden enz.*): 1 *ik bezweer u bij den levendigen God: ga heen; ik bezweer je,* verzoek dringend; 2 *den duivel –*; 3 *een getuigenis –; zijn onschuld –; de grondwet –*; 4 *de Apostelen banden duivelen uit, zeggende tot de bezetenen: wij – u bij Jezus*; zegsw. *het gevaar, het dreigend ongeluk –,* afwenden; **–ing,** v. –en (*het bezweren* in bet. 3; *het oproepen of bannen van geesten; de gebeden bij het bezweren*).
Bezwe'ringsboek, o. –en (*boek met bezweringsformulieren*); **–formulier,** o. –en (*formule om booze geesten te bezweren; papier met de formule*).
Bezwij'ken, –zweek, i. bezweken (1 *in kracht te kort schieten; onderdoen voor*; 2 *sterven*; 3 van iets stoffelijks: *niet meer bestand zijn tegen iets: barsten, breken*): 1 *onder een last –; mijn beenen bezweken onder mij; voor de verleiding –,* niet bestand zijn tegen; 2 *onder een ziekte –*; 3 *de tafel, niet bestand tegen zulk een last, –zweek.*
Bezwij'men, –zwijmde, i. bezwijmd; vero. –zweem, i. –zwemen (*in zwijm of onmacht vallen*); **–zwij'ming,** v. –en (*flauwte, onmacht*): *in – liggen, vallen.*
Bi . . ., van Lat. bis = tweemaal.
Bib'ber, m. Z.-N. = **Bibbera'tie,** v. N.-N. (*het bibberen*; ook, *koorts*): *krijg de –!*
Bib'beren, bibberde, h. gebibberd (freq. van *beven: rillen,* inz. van kou): *een –d kind.*
Bibelot', o. –s (Fr. *snuisterij*); lees *–loo.*
Bi'bit, v. –s (Javaansch: *zaailing, stek, kweekplantje van rijst, suikerriet, tabak enz.*).
Bi'blia, v. (Lat., eig. mv. van Gr. biblion = boekje: *boeken*; inz. *bijbel*): *– sacra,* de H. Schrift.
Biblio . . ., van Gr. biblion = boekje.
Bibliograaf', m. –grafen (*boekbeschrijver; boekenkenner*); **–graphie',** v. –ën (*boekbeschrijving; lijst van boeken, artikelen enz. over een bepaald onderwerp*); **–gra'phisch,** bn. (*boekbeschrijvend*): *een – woordenboek;* **–maan',** m. –manen (*boekengek*); **–manie',** v. (*hartstochtelijke liefhebberij voor boeken*); **–phi'le, –phiel',** m. –philen, –phielen (*liefhebber van boeken*); **–theca'ris,** m. –sen (*beheerder eener boekerij*); **–theek',** v. –theken (*boekverzameling, boekerij; het gebouw,*

lokaal, kamer der bibliotheek; boekenkast).
Biblist', m. –en (*bijbelkenner; theoloog, die zich met de studie van de bijbel bezighoudt*).
Biblistiek', v. (*bijbelkennis, -kunde*).
Bicarbonaat', o. (scheik. *dubbelkoolzuur zout*).
Bi'ceps, m. –en (Lat. [caput = hoofd]: ontl. *tweehoofdige opperarmspier*); l. *bie'-seps*.
Biconcaaf', bn. (*aan beide zijden hol geslepen; dubbelhol*): *–cave lenzen*; z. Concaaf.
Biconvex', bn. (*aan beide zijden bol geslepen; dubbelbol*): *–vexe lenzen*; z. Convex.
Biey'cle(t'te), v. –s (Fr. *tweewieler*).
Bid'bank, v. –banken (*knielbankje, dikwijls met armsteun, om op te bidden*); **–cel**, v. –cellen (*kamertje, om in te bidden*).
Bid'dag, m. –dagen (Prot. *dag, tot algemeen bidden vastgesteld*): *het is heden – voor 't gewas*, bededag; ook in R.-K. landen: *de Fransche kardinalen besloten een algemeene – te doen houden*; z. Dankdag.
Bid'den, bad, h. gebeden (1 *een gebed doen tot God*; 2 *zich met een min of meer dringend verzoek richten tot een mensch*): 1 (*tot*) *God –; zijn avondgebed –; – om kracht; – en werken; waakt en bidt; Nood leert –*; 2 *na lang – en smeeken; wat* (of: *als*) *ik u – mag*, verzoeken; *ga weg, bid ik u! zich laten –*; **–der**, m. –s (*iem., die bidt*; gew. inz. *uitnoodiger tot een begrafenis*: *aanspreker*): *wanneer gij een – ziet loopen*; **–plaats**, v. –en (*een plaats, waar men gewoon is te komen bidden*; R.-K. *kapel*); **–prentje**, o. –s (R.-K. *heiligenprentje*; inz. *rouwprentje, gedachtenisprentje*); **–snoer**, o. –en (*snoer met kralen, waaraan men bidt, bij verschillende godsdiensten in gebruik, o. a. bij Boeddhisten*; R.-K. *rozenkrans*); **–stoel**, m. –en (*kerkstoel, zitstoel met bidbank*); **–stond**, m. –en (*biduur*); **–weg**, m. –wegen (*weg, waarlangs men al biddende* [*in processie met anderen, of alleen*] *voortschrijdt*: *ommegang*; ook: *de processie zelf*).
Bie, v. –ën (Z.-N. *bij*); **–boer**, m. –en (Z.-N. *imker*); **–'tje**, o. –s (Z.-N. *lief kind, meisje*).
Biecht, v. –en (1 R.-K. *sacrament ter vergiffenis van bedreven zonden*; 2 *belijdenis der zonden; de te belijden of beleden zonden*): 1 *het sacrament der –*; 2 *volle aflaat na – en H. Communie op de gewone voorwaarden; te –e gaan*, biechten; *– hooren*, van den priester; *– spreken*, van de(n) biechteling(e); zegsw. fig. *iem. de – afnemen*, nauwgezet ondervragen; *bij den duivel te –(e) gaan*, aan een vijand zijn geheimen vertellen, bij hem raad inwinnen; Z.-N. *uit de – klappen* (of: *spreken*), een geheim verklappen; **–briefje**, o. –s.
Biech'teling, m. en v. –en (*iemand, die biecht*), v. ook: **–e**.
Biech'ten, biechtte, h. gebiecht (R.-K. *zijn zonden aan den biechtvader belijden*; bij uitbr. *iets bekennen, waarover men zich schaamt, verlegen is*): *– en communiceeren*.
Biecht'stoel, m. –stoelen (R.-K. *kamertje* [*tegen een der kerkwanden geplaatst*] *van voren gedeeltelijk open, door twee beschotten in drie ruimten verdeeld: de zitplaats van den biechtvader in het midden, aan weerszijden de plaats voor den biechteling, die door een in de beschotten aangebracht tralieluik zijn biecht spreekt*); **–vader**, m. –s (*priester, bij wien men biecht*): *raad vragen aan zijn –*.
Bie'den, bood, h. geboden (1 *toesteken; aanbieden*; 2 *een bod doen*): 1 *iem. de hand, een arm –; dengene, die u aan de wang slaat, biedt ook de andere* Luc. 6 : 29, toekeeren; *iem. het hoofd –, het spits –, weerstand –*, d. i. hem weerstaan; *iem. het welkom –*, verwelkomen; 2 *wie biedt er geld voor! met loven en –*, na langdurige onderhandeling; *op iets –*, een bod doen; **–er**, m. –s: *de hoogste –*.
Bief, m. –ven (*biefstuk*); **–je**, o. –s.
Bief'stuk, m. –ken (Eng. beefsteak [beef = rund + steak = lap vleesch]: *dunne lap vleesch, dat gebakken of geroosterd wordt* inz. *van de bovenbil v. e. rund*): *een kalfs–*.
Biel, v. –s (spoorw. *dwarsligger*; z. ald.).
Bie'leman, m. –mannen (*bijleman*; ald.).
Bier, o., (soorten), o. –en (*volksdrank*, inz. *uit hop en gerst gebrouwen*): *oud, jong –, gerste –, Beiersch –; bieren* b.v. *Stout, Ale* enz.; *kellner, twee –!* twee glazen –; *boven zijn – zijn*, te veel gedronken hebben; Z.-N. *dat is geen klein –*, geen kleinigheid; z. Biertje; **–azijn**, m. (*azijn, uit bier verkregen*); **–bottelarij'**, v. –en (*kelder, waarin men bier op flesschen aftapt*); **–brouwer**, m. –s; **–brouwerij'**, v. –en; **–buik***, m. –en (*eig. een buik, dik door het vele bier drinken*; *iem. met zulk een buik*; *iem., die graag bier drinkt*); **–flesch***, v. –flesschen; **–glas**, o. –glazen; **–huis**, o. –huizen (*herberg, waar bier enz. wordt getapt*); **–kaai**, v. (oudt. *een buurt in A'dam bij de oude Kerk, wier bewoners ruw en vechtlustig waren*): zegsw. *vechten tegen de –*, een hopelooze strijd aanbinden; **–kan**, v. –nen (*kan, waaruit men bier pleegt te schenken*); **–kelder**, m. –s (*kelder ter bewaring van bier*); **–kinnetje**, o. –s (*klein biervaatje, 39 l*); **–kruik**, v. –en; **–lucht**, v.; **–pap**, v. (*bier, waarin rijst, of brood, of melk en meel gekookt is*); **–pomp**, v. –en (*toestel, meestal op een buffet, om bier uit een vat in de kelder zonder verlies van koolzuur op te pompen*); **–soep**, v. (*soep met bier als hoofdbestanddeel*); **–steker**, m. –s (*bierhandelaar*); **–stekerij'**, v. –en (*bierkelder; bierhandel in 't groot*); **–stelling**, v. –en (*onderstel voor e. bierton*); ook: **–stel**, o. –len; **–tapper**, m. –s (*slijter van bier*); **–tapperij'**, v. –en (*bierhuis*).
Bier'tje, o. –s (1 *biersoort*; 2 *glas bier*): 1 *dat is e. goed –*; 2 *toen men eenige –s ophad*.
Bier'ton, v. –nen; **–viltje**, o. –s (*rond schijfje viltpapier onder bierglazen*): *zijn schoenen met –s repareeren*; **–wagen**, m. –s ([*lange, smalle*] *wagen tot vervoer van* [*vaatjes*] *bier*); **–weger**, m. –s (*werktuig, om het gehalte van bier te bepalen*).
Bies, Bie'ze, v. biezen (1 *dun, lang opgroeiend oevergewas*; Lat. scirpus; 2 *een enkele steel dezer plant*; 3 *boordsel, dunne streep* inz. *op een broeknaad*; 4 *smalle, rechte versieringslijn*): 1 *de veen–, de water– of rusch, de matten–*; 2 *de biezen van de stoelmat lieten los*; 3 *een roode – op de broeknaad; opslagen met roode biezen*; 4 *het frame was met fijne gele biesjes afgezet*; nog: zegsw. *zijn biezen pakken*, zich uit de voeten maken.
Bies'bosch, m. (aardr. *griendland tusschen Geertruidenberg en Dordt*); zie Elizabeth.
Bies'jesdeeg, o. (*deeg voor boterbiesjes; St.-Nicolaasgebak of speculaas*, inz. *te Amsterdam*): *een vrijer van –*.
Biest, v. (*eerste melk eener kalfkoe*).
Biet, v. bieten (*beet, beetwortel*); z. Beet.
Bie'tebauw, m. –en (*bullebak; kinderspook*).
Bie'tekroot, v. –kroten (*biet*, inz. *roode biet*).
I. Bie'zen, biesde, h. gebiesd (1 *sissen, bla-*

zen, sijfelen; 2 van koeien: *wild, driftig in de wei rondloopen*): 1 *de slangen –*; 2 *de koeien –*; ook: Bijzen; z. ald. en Bijze.

II. Bie'zen, bn. (*van bies*): *Mozes in het – korfje*; *een – zitting*; verg. Rieten.

Bifurca'tie, v. –s, –tiën (Fr. bifurcation [v. Lat. furca = vork]: *vorkvormige splitsing in twee takken van rivieren*; bij uitbr. van *spoorlijnen, wegen*; *vorkvorming*).

Big, big'ge, v. biggen (*jong van een varken*); **–getje,** o. –s; verg. Spalling.

Bigamie', v. (Fr. *dubbele echt*; *het gelijktijdig met twee vrouwen of twee mannen gehuwd zijn*): *veroordeeld wegens –*.

Big'gelen, een traan biggelde langs zijn wangen, h. gebiggeld; alleen in de 3e persoon (*afrollen*, inz. van tranen).

Big'gen, de zeug bigde, h. (1, 2), i. (2) –bigd (1 *biggen werpen*; 2 *zich door een menschenmenigte heendringen*; ook: *queue maken*): 1 *onze zeug het 'ebigd*; 2 *ze probeerden door de menschen door te – en stiekum naar voren te schuiven*.

Bigno'nia, v. –'s (Fr. bigne = knol: *trompetbloem, met levendig gekleurde bloemen*); lees *bien-jo'-nia*.

Bigot', bn., bw.; –ter, –st (Fr. [oorspr. bi Gott]: *dom-vroom, kwezelachtig*); lees *–got'*.

Bigotterie', v. (Fr. *domme vroomheid, kwezelachtigheid*).

I. Bij, v. bijen (dierk. *vliesvleugelig insect*; Lat. apis mellifica); verg. Bie.

II. Bij, 1 vz. met de grondbeteekenis: *om, rondom, naar . . . toe, op . . . toe, in de buurt van*; *hij woont – de school*, in de nabijheid van; *– zijn leven*, d. i. tijdens; *– zijn vertrek*, toen hij vertrok; *ik was – hem*; *– het vliegerskorps dienen*; *– een glas wijn*; *– bosjes*, met; *– goed weer*, indien het goed weer is; *geld – zich hebben*, op zak; *– het onderwijs gaan*, een betrekking zoeken; *– ons*, in ons land; *– kunstlicht*; *– avond*; *de slag – Lafeld*; *– dit woord sprong hij op*; *– monde*; *wat beteekent Nederland – Engeland*, vergeleken met; *het is – twaalf*, ongeveer; *– gelegenheid*, indien de gelegenheid zich aanbiedt; *– de gratie Gods*, door; *– besluit van*, volgens; *– uitzondering*, als; Z.-N. *iem. bij zijn woord pakken*, vertrouwen, rekenen op; **2** bw. inz. verbonden met andere bijw.: *om en –*, omstreeks; *ten naaste –*, ongeveer; *die leerling is niet –*; *ik ben nog niet –*, voldoende gevorderd, op de hoogte; *je ben er –*, gesnapt; een w.w., met *bij* samengesteld, wordt er mee aaneengeschreven en is scheidbaar, b.v. Bij doen.

Bijaldien', vgw. (*ingeval, indien*).

Bij'baantje, o. –s (*bijbetrekking, bijpostje of bijambtje*): *op –s azen*; **–bedoeling,** v. –en (*heimelijke bedoeling, naast die, welke men voorgeeft, meestal tot eigen voordeel*); **–begrip,** o. –begrippen (*toegevoegd begrip*); **–behoorend*,** bn. (*tot een hoofdzaak behoorende, als iets, dat ondergeschikt is*): *een smederij met –e gereedschappen*.

Bij'bel, m. –s (1 *de H.-Schrift*; 2 *een geschreven, afgedrukt exemplaar van de bijbel* in bet. 1; 3 gmz. *dik boek*): 1 *de – bestaat uit het O. T., dat bevat 39 boeken met 929 kapittels en 23213 verzen en het N. T., dat telt 27 boeken met 260 kapittels en 7979 verzen*; 2 *een – met zilveren beslag*; 3 *wat heb je daar voor –?* **–boek,** o. –en (*een enkel boek van de bijbel*; *bijbel*); **–commissie,** v. (R.-K. *vereeniging van bijbelgeleerden, in 1902 opgericht tot oplossing van bijbelvraagstukken*); **–critiek,** v. ([*tekst*]*critiek op de bijbel*); **–genootschap,** o. –pen (*Prot. vereeniging, ontstaan in het begin der 19de eeuw, tot verspreiding van de bijbel of gedeelten er van voor een geringe prijs*); **–kennis,** v. (*kennis van de Bijbel*); **–lezing,** v. –lezingen (*het lezen van de bijbel*; inz. *godsdienstoefening, waarin een of meer hoofdstukken van de Bijbel worden gelezen en verklaard*); **–plaats,** v. –en (*bijbeltekst*).

Bij'belsch*, bn. (*met de Bijbel in betrekking staande*; *volgens, naar de Bijbel*; *aan de Bijbel eigen*): *een – woordenboek, –e geschiedenis, –e oudheidkunde*; *het – treurspel*, treurspel, waarvan de stof aan de Bijbel is ontleend, b.v. Jozef in Dothan (Vondel).

Bij'beltekst, m. –en (*tekst of plaats uit de Bijbel*): *–en aaneenrijgen*; **–vast,** bn.; –vaster, meest – (*bedreven in het aanhalen en kennen van bijbelteksten*); **–vertaling,** v. –en: *er zijn vele –en*; z. Vulga'ta, Statenbijbel; **–woord,** o. –en (eig. *een woord uit de Bijbel*; *bijbelplaats*): *het geschiedde naar het –*, zooals in de Bijbel gezegd wordt.

Bij'betalen, betaalde –, h. bijbetaald (*betalen boven hetgeen men al betaald heeft*): *hij moest een gulden –*.

Bij'beteekenis*, v. –sen (*bijkomende beteekenis*): *een woord met een ongunstige –*.

Bij'blad, o. –bladen (*bijvoegsel* inz. bij een courant of tijdschrift; *inlegblad van een tafel*); **–blaadje,** o. –s.

Bij'blijven, bleef bij, is bijgebleven (1 *gelijke tred houden met*; *niet achterblijven*; fig. *op de hoogte blijven*; 2 *niet vergeten worden*): 1 *niet zoo gauw, ik blijf niet bij*; 2 *dat tooneel is mij altijd bijgebleven*.

I. Bij'boeken, o. mv. (handel: *alle boeken buiten het grootboek en het journaal*): *– zijn b.v. het brieven-kopie-boek, de klapper enz.*

II. Bij'boeken, boekte –, h. –geboekt (handel: *een boek bijwerken*; *bij het overige boeken*): *al de posten –*.

Bij'brassen, men braste –, h. bijgebrast (*de raas bij de wind brassen*; fig. *bijdraaien*).

Bij'brengen, onr. w.w., bracht –, h. bijgebracht (1 *aanvoeren*; 2 *doen krijgen*): 1 *wat kunt gij tot uw verontschuldiging –?* in 't midden brengen; 2 *de noodige kennis –*; *iem. iets –*, [a]) aan zijn verstand brengen, [b]) doen inzien; nog: *ik kan dat niet allemaal –*, betalen; *iem. –*, weer tot bewustzijn brengen.

Bijdehand', bijderhand', 1 bn. (1 *opgestaan, te spreken, gekleed, gereed om bezoek te ontvangen*; 2 *vlug, schrander, gevat, glad, handig*): 1 *is mevrouw al –?* 2 *die jongen is –*, *een bijdehante jongen*; **2** als verkl. **bijdehand'je,** o. –s (*vlug, schrander kind, meisje, vrouw*): *het, zij is een –*.

Bijdehandsch'*, bijderhandsch'*, bn. (*links in een tweespan*): *het –e paard*.

Bij'draaien, draaide –, i. en h. –gedraaid (van een schroef: *vaster aandraaien*; zeew. *de zeilen zoo stellen, dat sommige wind vatten, andere niet, zoodat het schip bijna stilligt*): fig. *hij zal wel weer –*, toegeven.

Bij'drage, v. –n (1 *gave, gift, som* [inz. tot een gemeenschappelijk doel opgebracht]; *contributie*; 2 *opstel, verhandeling*): 1 *een geldelijke –, een – in geld*; 2 *letterkundige –n*.

Bij'dragen, droeg bij, h. bijgedragen (1 *iets aanvoeren, aanbrengen* [tot het bereiken van

een gemeenschappelijk doel]: *geven*; 2 *helpen, steunen*): 1 *een kleinigheid in de kosten* –; 2 *veel* – *tot de ontwikkeling.*

Bijeen', bw. (*bij elkander, te zamen*); de w.w. worden, inz. indien de vereeniging het gevolg is van de werking, met – aaneengeschreven en zijn scheidbaar, b.v. bijeenbrengen, –komen, –roepen enz.

Bijeen'brengen, onr. w.w., bracht –, h. –gebracht (*samen-, te-gader-brengen*): *getuigen* –; *de bouwstoffen voor een werk* –.

Bijeen'komen, kwamen –, zijn –gekomen (1 *bij elkaar komen*, meestal met eenig doel; 2 *bij elkaar passen*): 1 *de gemeenteraad zal* –, vergaderen; 2 *die schilderij en dat behang komen niet goed* –; **–komst,** v. –komsten (1 *de daad van bijeenkomen*; 2 *vergadering, samenkomst*; ook: *de gezamenlijke personen*): 1 *de plaats van* –; 2 *een maandelijksche* –; *gezellige* –; Z.-N. rechtst. *oproerige* –; **–pakken,** pakte –, h. bijeengepakt: *zijn boeltje* –; **–rapen,** raapte –, h. –geraapt (*bij elkander rapen*): fig. *zijn krachten* –, al zijn krachten inspannen; *–geraapte benden*, nl. van allerlei allooi bijeengebracht; **–verzamelen,** zamelde –, h. –gezameld ([*met eenige moeite of in niet korte tijd*] *iets bijeenbrengen*): *giften* –; **–zijn, 1** waren –, zijn –geweest (*samenzijn*); **2** zn. o.: *het* – *der vrienden*; **–zoeken,** onr. w.w.: zocht –, h. –gezocht (*bij elkaar zoeken*): *zijn boeken* –.

Bij'enangel, m. –s; **–arend,** m. –en; zie Wespendief; **–brood,** o. (*mengsel v. stuifmeel en honing, door de bijen bereid en in de cellen opgeborgen*); **–cel,** v. –len; **–eter*,** m. –s (*vogeltje, inheemsch in Afrika en Z.-Europa*; Lat. merops apiaster): *de* – *voedt zich met bijen, wespen enz.*; **–houder,** m. –s (*bijker*); **–koningin,** v. –nen; **–korf,** m. –korven (*korf, klokvormige mand, waarin men de bijen laat wonen enz.*; *de korf met de bijen*; *de bijen van een korf*; fig. *plaats van groote, bedrijvige drukte*); **–stal,** m. –len (*plaats, waar de bijenkorven worden bewaard*, inz. *huisje met open voorwand, waarin de korven op planken staan*); **–teelt,** v.; **–zwerm,** m. –en (*troep bijen onder een koningin*).

Bij'figuur, v. –figuren (tooneel, roman enz.: *ondergeschikte figuur*): *het karakter der –figuren is eveneens goed volgehouden.*

Bij'gaand, bn. (*met iets tegelijk verzonden wordend, ingesloten, bijgevoegd*): *zie* – *briefje.*

Bij'gebouw, o. –gebouwen (*gebouw, behoorende bij het hoofdgebouw*; *hulpgebouw*).

Bij'gedachte, v. –n (*bijbedoeling, -begrip*).

Bij'gelegen, bn. (*aangrenzend*): *een* – *akker.*

Bij'geloof, o. (*dwaas geloof aan de wonderdadige kracht van allerlei voorwerpen, handelingen, verschijnselen enz.*; R.-K. *superstitie*): *het* – *beuzelt van spoken en heksen.*

Bij'geloovig*, –geloo'vig*, bn.; –er, –st (*met bijgeloof behept*; *uit bijgeloof voortkomende*): *–e lieden*; *een –e vrees*; **–heid*,** v. –heden.

Bij'genaamd, bn. (*de toenaam hebbend van*): *Willem,* – *de Veroveraar* (1066).

Bijgeval', 1 vgw. (*indien*); **2** bw. (*toevallig, soms*): *als je* – *te U. komt . . . .*

Bijgevolg', voegwoordelijk bw. (*derhalve*).

Bij'halen, haalde –, h. –gehaald (*naderbijhalen, bijtrekken*; inz. v. e. kijker: *als meer nabij doen zien*): *deze verrekijker haalt goed bij.*

Bijhoo'rig*, bn. (*behoorend tot*): *–e weiden.*

Bij'houden, hield bij, h. –gehouden (1 *met iem. of iets gelijkblijven, niet ten achteren raken*; 2 *iets zoo houden, dat het niet ten achter komt*; 3 Z.-N. *spaarzaam leven*; *bewaren*): 1 *iemand in 't loopen* –; *bij een dictee niet kunnen* –; 2 *iems. boeken* –, bijschrijven; *zijn geschiedenis* –, er zich van op de hoogte blijven houden; *er is geen* – *aan*, b.v. aanvragen te voldoen; 3 Z.-N. *zijn geld* –.

Bij'kaart, v. –en (1 *kleine aardr. kaart i. e. hoek v. e. groote*; 2 kaartspel: *kaart buiten de troeven*): 1 *e.* –*je van de Alpen*; 2 *goede* –*en.*

Bij'kans, Bijkans', bw. (*bijna*): – *klaar.*

Bij'huis, o. –huizen (Z.-N. *filiaal*).

Bij'kantoor, o. –kantoren (*ondergeschikt kantoor*; *hulpkantoor*); verg. Filiaal.

Bij'ker, m. –s (*bijenhouder, imker*); gew.

Bij'keuken, v. –keukens (*tweede, kleinere keuken voor het grovere keukenwerk*): *de* – *dient o. a. tot reiniging van borden, schotels enz.*

Bij'kok, m. –koks (*hulpkok, tweede kok*).

Bij'komen, kwam bij, is –gekomen (1 *ergens zich bijvoegen*; 2 *ergens bij passen*; 3 *tot zich zelf komen*): 1 *er zijn dit jaar 10 nieuwe leden bijgekomen*; 2 *die kleur komt er niet goed* –; 3 *zij gaat al* –, [a]) uit een flauwte, [b]) begint er al wat beter uit te zien; nog: *dat moet er nog* –, dat doet de maat overloopen; *daar kan ik niet* –, [a]) ik kan het niet bereiken met mijn hand enz., [b]) dat begrijp ik niet; *hoe kom je er bij*, hoe is het mogelijk, dat je zoo iets doet, denkt enz.? **–komend,** bn. (*bij het hoofdfeit komende*): *–e omstandigheden, onkosten*; rechtst. *–e straffen*, naast de hoofdstraffen opgelegd.

Bijkom'stig, bn. (*er bij komende*): *–e omstandigheden*; **–heden,** v. mv. (*toevallige* [*bijkomstige*] *omstandigheden*).

Bijl, v. bijlen (*slag- of hakwerktuig*): *de snede, de steel, het huis, de rug v. e.* –; zie Aks; zegsw. *er met de grove* (of: *breede*) – *in hakken*, [a]) grof verteren, [b]) ruw aanpakken of te werk gaan, [c]) groote woorden gebruiken, snoeven; *de* – *ligt alree aan de wortel, aan de stam*, de boom gaat men vellen, fig. de gerechte straf zal hem treffen, z. Matth. 3 : 10, *het bijltje er bij neerleggen*, (voorgoed) ophouden met werken, rust nemen; zie ook Vork.

Bij'lage, v. –lagen (*bijgevoegd stuk* inz. *ter toelichting of verklaring*): *drie –n.*

Bij'lander, m. –s (*platboomd binnenvaartuig*; oorspr. *billander, binnenlander*).

Bij'landig, bn. (*naburig, aangrenzend*).

Bijlang', bijlan'ge, vergezeld van een ontkenning: – (*na*) *niet*, op verre na niet.

Bijl'brief, m. –brieven (*zekerheidsbrief van betaling aan een scheepsbouwmeester*; ook: *de eigendomsverklaring, welke in bepaalde openbare registers moet worden ingeschreven, bij het voltooien van de aanbouw van een schip door den bouwmeester afgegeven*).

Bijl'bundel, m. –s (gesch. *bundel roeden, waarin de steel van een bijl was gebonden, terwijl het staal naar buiten stak*; Lat. *fasces et secures*): *de lictoren gingen voor de consuls uit, dragende –s over de linkerschouder.*

Bij'leggen, legde (leide) –, h. –gelegd (–geleid) (1 *er bij doen, leggen, geven*; 2 *bijdragen tot een gezamenlijke som*; 3 scheepst. *onder klein zeil een schip bij de wind houden*): 1 *daar moet ik geld op* –, er op verliezen; *wat ontbreekt, zal hij wel* –; 2 *geld* – *voor een feest*; 3 *wil men andere schepen inwachten, dan moet men* –; nog: *een twist, geschil* –, in der minne

schikken; **–legger***, m. –s (*iem., die bijlegt*, inz. *vredestichter*; handel: *artikel, waarop men toelegt*; scheepst. *schip, dat naar elders is bestemd, maar uit nood een haven binnenloopt; schip, dat geen bepaalde bestemming heeft, maar verschillende havens binnenloopt om orders*); **–legging,** v. –en (*beslechting van geschil*): *tot – van het geschil.*

Bij'leman, m. –mannen, –mans (*bijldrager*; gesch. *een lid der schutterijen, o. a. in Amsterdam*): *de optocht werd geopend door eenige –nen*; ook *Bie'leman* o. a. in Z.-Limb.: de bielemans ruimden met hun bijlen eenige aangebrachte hindernissen weg.

Bij'lichten, lichtte –, h. –gelicht (*een licht houden bij of voor iem., zoodat hij beter kan zien*): fig. *iem.* –, zeggen, waar het op staat, op zijn plaats zetten.

Bij'ligger*, m. –s (scheepst. *schip, dat met een ander dezelfde koers volgt*); ook, Bijschip.

Bijlijf'neming, v. Z.-N. rechtst. *beschikking tot* –, beschikking, waarbij een beschuldigde naar het huis van justitie zal worden gebracht.

Bij'loopen*, liep –, i. bijgeloopen (1 *naar iets toeloopen of vloeien*; 2 v. d. kant v. e. voorwerp: *niet evenwijdig loopen*): 1 *hij kwam ook –*; *laat er wat water –*; 2 *de eene kant van die balk loopt spits –*, niet evenwijdig; *dat loopt in een punt –*, uit; **–looper*,** m. –s (*klaplooper; handreiker, leer-, loopjongen*).

Bijl'tje, o. –s (1 *kleine bijl*; 2 geschied. *scheepstimmerman*): 1 *het – er bij neerleggen*; zie Bijl; 2 *de prinsgezinde –s te Amsterdam.*

Bij'maan, v. –manen (*luchtverschijnsel: heldere lichtplek onder bepaalde omstandigheden in de nabijheid der maan waarneembaar*).

Bij'na, bw. (*ten naaste bij, bijkans, schier*).

Bij'naam, m. –namen (1 *toenaam*; 2 *spotnaam*): 1 *Lodewijk met de – de Vrome*; 2 *Baas Ganzendonk had de – van baron*; **–omstandigheid,** v. –heden (*bijkomende omstandigheid*); **–oogmerk,** o. –oogmerken (*bijbedoeling*): *–en hebben*; **–oorzaak,** v. –zaken.

Bijou', o. –'s (Fr. *kleinood, juweeltje*, eig. en fig.); lees *bie-zjoe'.*

Bijouterie', v. –rieën (Fr. *allerlei sieraden van goud, zilver; kleinooden; winkel van* –).

Bij'pad, o. –paden (*zijpad*).

Bij'passen, paste –, h. –gepast (*het ontbrekende geld bij een som voegen*): *een gulden –.*

Bij'planeet, v. –planeten (*maan, satelliet*); **–product,** o. –en (*bijkomend product*): *kooltеer, een gewichtig – der gasfabricatie*; **–rivier,** v. –en (*kleine rivier, die in een grootere uitloopt*): *de Rijn en zijn –en*; **–schaduw,** v. –en (*het tegengestelde van slag- of kernschaduw*); **–schrift,** o. –en (*opschrift onder een plaat of beeltenis*); **–slag,** m. (*bijkomend voordeeltje*; ook: *bijkomend salaris, toeslag*): *een aardig –je*, winstje; **–smaak,** m. –smaken (*vreemde, ergens niet bijbehoorende, ongewone smaak*): *die wijn heeft een –*, ongewone smaak; **–spijkeren,** spijkerde bij, h. –gespijkerd (1 eig. *door spijkeren [voorloopig, voor behulp] herstellen*; 2 fig. *bijwerken, herstellen*): 1 *de planken van een schutting –*; 2 *hij heeft met zijn mondeling heel wat bij te –*; *veel moeten –*, bijbetalen; **–springen,** sprong bij, h. bijgesprongen (*helpen* inz. *met geld*): *iem. –.*

Bij'staan, stond bij, h. –gestaan (*ondersteunen, helpen*): *iem. in iets –*, behulpzaam zijn; *de Hemel sta mij –!* **–stand,** m. (*hulp, ondersteuning*): *met gewapende –*; *– verleenen*; Z.-N. *Maatschappij van onderlinge –*, mutualiteit; **–stander,** m. –s (*helper*); **–stelling,** v. –en (*hulpstellage*; spraakk. *verklarende bijvoeging*; *appositie*): spraakk. *in Willem de Zwijger is de Zwijger –.*

Bijs'ter, 1 bn. (*niet meer wetend*; *kwijt* in bepaalde verbindingen): *men was het spoor, de weg –*, kwijt; **2** bw. (*zeer*): *niet – groot.*

Bijt, v. –en (*gehakte opening in het ijs*).

I. Bij'ten, beet, h. gebeten (1 *de tanden ergens inzetten* inz. *om: te eten, kwaad te doen, in een toestand te brengen*, zooals de bepaling aangeeft; 2 *een stekend gevoel te weeg brengen*; scheik. *op de oppervlakte van lichamen inwerken*): 1 *op zijn nagels –*; *zich op de lippen –, op de tong –*, om zich te beheerschen; *in een appel –*; *de hond wil –*; *stuk –*; *in het zand, stof –*, [a]) vallen, sneuvelen, [b]) zandruiter worden; z. ook Hond; 2 *mosterd bijt op de tong*; nog: zegsw. *iem. iets in het oor –*, snel en boos toefluisteren.

II. Bij'ten, bijtte, h. gebijt (*e. bijt hakken*).

Bij'tend, bn.; –er, –st (1 *invretend*; 2 *scherp, grievend*): 1 *vitriool is een – middel, –e kalk*, ongebluschte; 2 *–e spot*, sarcasme.

Bij'tertjes, o. mv. (*tandjes*).

Bijtijds', bw. (1 *vroegtijdig*; 2 *niet te laat*): 1 *wees er wat –*; 2 *de koetsier was er –.*

Bij'toon, m. –tonen (muz. *boventoon*; taalk. *zwakker accent naast het hoofdaccent*): *in „vaderland" heeft „land" de –*; **–vak,** o. –ken (schoolt. *ondergeschikt vak*): *aardrijkskunde is maar –*; **–val,** m. (1 *instemming, goedkeuring, waardeering*; 2 *teekenen van goedkeuring; applaus*; 3 *onverwacht voordeel*): 1 *dit voorstel vond algemeene –*; 2 *met donderende – een voorstel begroeten*; 3 *dat is een aardige –*; **–vallen,** viel bij, i. bijgevallen (1 *iems. partij kiezen*; 2 *in de herinnering komen*): 1 *ze zullen ons –*; 2 *het wil me niet –*; Z.-N. *iemand –*, helpen.

Bij'verdienste, v. –n (*extra verdienste*).

Bij'voegen, voegde –, h. –gevoegd (*bijdoen, toevoegen*): *ergens een brief, een nota –.*

Bij'voeging, v. –en: *onder – van.*

Bijvoeg'lijk, spraakk. **1** bn.: *een – naamw. noemt kenmerken van zelfstandigheden en begrippen; een –e bepaling bepaalt zelfstandigheden*; **2** bw.: *een woord – gebruiken.*

Bij'voegsel, o. –s, –en (*iets, dat ergens bijgevoegd wordt*): *het – van een krant*, bijblad.

Bij'voet, m. (plantk. *samengesteldbl. plant*; Lat. artemisia vulgaris = *gemeene alsem*).

Bijvoor'beeld, bw. (*als voorbeeld*): *laten we – het volgende aannemen*; zie **B.v.** of **Bijv.**

Bij'vorm, m. –vormen (taalk. *minder gewone vorm dan de hoofdvorm van een woord*); **–wagen,** m. –s (diligence: *hulpwagen bij groote drukte*; electrische tram: *aanhangwagen, tweede wagen*; minachtend fig. *noodhulp*); **–weg,** m. –wegen (*zijweg*; fig. *slinksche weg*); **–werk,** o. –en (*bezigheid van ondergeschikt belang*; *al wat dient tot volledige afwerking v. e. gebouw, een beeldhouwwerk* [versiering], *een schilderstuk* [figuren]); **–werken,** werkte –, h. –gewerkt (*het ontbrekende aanvullen of herstellen*): *een geschiedenisboek voor een nieuwe druk –*; *een schilderij –*, bv. door het beschadigde te herstellen; *een leerling –*, zijn ontbrekende kennis aanvullen, op peil brengen; **–wezen,** o.: *in het – van*, d. i. tegenwoordigheid.

Bijwij'len, bw. (*soms, somwijlen, nu en dan*).
Bij'wonen, woonde –, h. –gewoond (1 *aanwezig zijn op*; 2 *getuige zijn van, gadeslaan*): 1 *een concert* –; 2 *een tooneel* –; *zoo iets heb ik nog nooit bijgewoond,* fig. is mij nog nooit overkomen; **–woner,** m. –s (*persoon, die bij iem. woont; getuige van iets*); **–woning,** v.
Bij'woord, o. –en (spraakk. *woord ter bepaling bij een w.w., een bijv. nw., een telw., een ander bijwoord of een zin*); **–woor'delijk** (*als bijwoord dienstdoende*): **1** bn. *e. –e uitdrukking*; **2** bw. *een bijv. nw. – gebruiken.*
Bij'zaak, v. –zaken (*ondergeschikte zaak, zaak van minder gewicht*): *dat is maar* –.
Bij'ze, Bijs, bijzen (Z.-N. *bui, vlaag* eig. en fig.; gew. Z.-N. *schommel*).
Bij'zen, Z.-N.; zie Biezen **1** 2.
Bij'zetten, zette bij, h. bijgezet (1 *iets bij of naast iets zetten*; 2 *begraven* inz. in een grafkelder; 3 *oorzaak zijn, dat iem. of iets een zekere eigenschap krijgt*): 1 *de voet* –; 2 *iem., een lijk* –; 3 *luister, kracht, leven* –; nog: scheepst. *zeilen uitspannen of aan andere toevoegen* inz. in de zegsw. *alle zeilen* –, alle krachten inspannen.
Bij'ziend, bn.; –er, –st (*kortzichtig, myoop*); **–heid,** v. (*myopie*).
Bij'zijn, o. (*tegenwoordigheid*): *in het – v.*
Bij'zin, m. –zinnen (*zin, in de plaats staande v. e. zinsdeel*): *een voorwerpszin is een* –.
Bij'zitter, m. –zitters (*toegevoegde* inz. *tweede of toeluisterende examinator*).
Bij'zon, v. –zonnen (*luchtverschijnsel: heldere luchtplek, onder bepaalde omstandigheden in de nabijheid der zon waarneembaar in de vorm eener zon*); zie Bijmaan.
Bijzon'der 1 bn. (1 *eigen,* in tegenstelling met *algemeen, gemeenschappelijk*; 2 *privaat, particulier,* in tegenstelling met *openbaar*; 3 *afwijkend van het gewone*; 4 *een zeer hooge graad hebbende van de door het bepaalde znw. genoemde hoedanigheid*): 1 *een – geval; iems. –e belangen*; 2 *de –e kas van den koning; het – onderwijs,* niet openbaar; 3 *daar is niets, niet veel –s aan*; 4 *–e eerbied, gunst, een –e vriend,* intieme; **2** bw. (1 *inzonderheid, vooral*; 2 *in hooge mate, zeer*): 1 *meer – onder mijn toezicht staan*; 2 *dat treft – goed*; nog: *in het bijzonder,* (spreek uit: *bizonder*) afzonderlijk, tot in bijzonderheden, vooral.
Bijzon'derheid, v. –heden (1 *onderdeel van een geheel; détail* [v. iets onstoffelijks]; 2 *bijzondere omstandigheid, vreemdheid*; 3 *beziens-waardigheid, merkwaardigheid*): 1 *–heden ontbreken nog; –heden uit de vaderlandsche geschiedenis,* bijkomende feiten; 2 *er deed zich geen – voor*; 3 *de –heden van een stad.*
I. Bik, o. (*afval van steen, steengruis*).
II. Bik, v. –ken (Z.-N. *houweel*); zie Pik.
III. Bik, m. (Z.-N. *eten*), volkst.
Bik'hamer, m. –s (*hamer om te bikken*).
Bik'kel, m. –s (*kootbeentje* [v. e. schapepoot]; *zulk een beentje of bikkelvormig metalen enz. voorwerp als meisjes-speelgoed*): *zoo hard als een* –, zeer hard.
Bik'kelen, bikkelde, h. gebikkeld (*het bikkelspel spelen*); **–spel,** o.: *het – spelen,* nl. met 4 bikkels en een stuiter.
Bik'ken, bikte, h. gebikt (*afhakken van aanklevende specie van steenen of muren, van ketelsteen enz.; met een scherp voorwerp hakken of houwen op steenen enz.: billen, kanten*); fig. *er is hier niet veel te* –, eten.
Bik'steen*, o. (*zandsteen; schuurzand van biksteen; steengruis, bik*).
Bil, v. –len (*deel van het zitvlak, achterdeel v. e. mensch, ook v. e. rund*; Z.-N. *vierde deel v. e. okkernoot*): *een kind voor de –len geven.*
Bilan', m. –s (Fr. Z.-N. *balans* 3).
Bilateraal', bn. (Fr. bilatéral [Lat. lateralis v. latus = zijde]: *tweezijdig*): *een – contract,* wederzijds bindende overeenkomst.
Bilboquet', m. –s (Fr. *balvanger, vangbekertje op een stokje; duikelaartje*).
Bil'hamer, m. –s (*hamer om te billen*).
Biljart', o. –en (Fr. billiard = spel met ballen [bille]: 1 *langwerpig rechthoekige, meestal zespootige tafel met groen laken en opstaande banden, dienend voor het ballenspel: balspeltafel*; 2 *het ballenspel*): 1 *op het – slapen*; 2 *een partij* –; **–bal,** m. –len (*ivoren speelbal*); Z.-N. Bil'jart, o.; Bil'jaar, Biljaar', m.
Biljar'ten, biljartte, h. gebiljart (*biljart spelen*): *laten we een half uur* –.
Biljart'laken, o. (*het groene laken van het biljart*); **–spel,** o. –spelen.
Biljet', o. biljetten (Fr. billet: *een klein, geschreven of gedrukt stuk, dienende tot aankondiging of bewijs; kaartje; briefje*): *retour–; aanplak–; belasting–; strooi–; munt–; stem–; billet doux* (Fr.), minnebriefje; **–je,** o. –s.
Biljet'huis, o. –zen (Z.-Afr. *pandjeshuis*).
Biljoen', o. (Fr. billon = [oorspr.] staaf: *afgekeurde munt; koperen, bronzen enz. pasmunt; metaalmengsel, waarvan hoogstens de helft zilver of goud is* inz. *slechte zilvermunt*; fig. *iets verwerpelijks*); zie ook Billioen.
Bilk, m. –en (Z.-N. [*afgesloten*] *vette weide*).
Bill, v. –s (Eng. = Fr. billet: *wet[sontwerp]; geschrift, bewijs, wissel*).
Bil'len, bilde, h. gebild (*de groeven op de maalvlakte v. d. molensteenscherpen of kanten*).
Bil'lijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *rechtmatig*; 2 *rechtvaardig*; 3 *redelijk*): 1 *–e verwachtingen*; 2 *– zijn tegenover zijn tegenstander*; 3 *–e eischen; – handelen; het is niet meer dan* –; **–heid,** v.: *de – betrachten.*
Bil'lijken, billijkte, h. gebillijkt (*voor billijk houden; goedkeuren; rechtvaardig, redelijk, rechtmatig keuren*): *iems. gedrag niet* –.
Bil'lijkerwijs, –wijze, bw. (*de billijkheid in aanmerking nemende*): *– op iets aanspraak maken,* rechtmatig.
Billioen', o. –en (Fr. billion: *millioen* × *millioen*; Frankrijk, België: *milliard*), (ll = lj).
Bilt, o. (*het klein N.-W. deel van Friesland met St.-Anna-Parochie*).
Bil'tong, v. (Z.-Afrika: *in de zon gedroogde, gezouten reepen vleesch*).
Bil'zenkruid, o. (*familie der nachtschaden, giftplant,* ook *dolkruid*; Lat. hyoscyamus niger).
Bim'bam, van klokgelui: – – *beieren!*
Bimes'ter, o. –s (Lat. *tijd v. twee maanden*).
Bimetallis'me, o. (*het stelsel van de dubbele standaard*); zie Monometallisme.
Binair', bn. (Fr. *tweevoudig, tweedeelig; zich in tweeën verdeelend*): scheik. *–e verbindingen,* bestaande uit twee grondstoffen.
Bin'den, bond, h. gebonden (1 *vastmaken door middel van een touw*; 2 *doen ontstaan door* –; 3 v. boeken: *in een band zetten*; 4 *dikmaken door bijmenging*; 5 *iem. in zijn vrijheid beperken door een voorschrift enz.*): 1 *een pakje aan de fiets* –; *een gevangene aan handen en voeten* –; zegsw. *iem. iets op het hart* –,

op zijn geweten drukken; 2 *schooven, bezems* –; 3 *boeken* –; 4 *de saus, de soep* –; 5 *ik wil me niet* –, *ik bepaal geen uur; een contract met* –*de kracht; gebonden zijn aan,* niet vrij meer; z. Gebonden; **–er,** m. –s (1 *iem., die bindt* inz. *boekbinder*; 2 *bloemenbinder; schoovenbinder*): 1 *breng deze boeken naar den* –; 2 *de* –*s rangschikken de bloemen tot bloemstukken*; **–erij',** v. –en (*het binden; boekbinderij; deel eener bloemisterij, waar bloemen tot bloemstukken worden gerangschikt*).

Bind'garen, o. –s (*sterk garen, tot binden gebruikt*); **–rijs,** o. (*dunne teentjes of rijsjes, om planten, bloemen op te binden*); **–rotting;** z. Pitriet; **–ster,** v. –s (*vrouw of meisje, dat bindt,* inz. *schooven of bloemen*): *zie de* –*s garen*; **–touw,** o. –en (*dun touw om te binden*); **–weefsel,** o. –weefsels (ontl. *een soort celweefsel in het menschelijk en dierlijk lichaam*).

Bin'gelkruid, o. (*wolfsmelkachtige plant*; Lat. mercurialis).

Bin'goeng, bn. en bw. (Mal. *de kluts kwijt*).

Bink*, m. –en (*lomperd, botterik, knoeier; bengel*): zegsw. *den* – *steken,* spijbelen.

Bin'ken, binkte, h. gebinkt (volkst. *dagdieven, luieren; maandag houden*).

Bin'nen, 1 vz. geeft vooral een betrekking van tijd of ruimte aan; eig. en fig.: – *de muren der stad;* – *mijn bereik*; fig. *dat is* – *mijn bereik,* dat kan ik begrijpen, doen enz.; – *een uur moet het af zijn,* in minder dan een uur; – *de tijd van een dag;* **2** bw. inz. met de bet. v. e. plaatsbepaling: *drie plaatsen* –, *één buiten*; met voorzetsels: *naar* –; *van* –, inwendig; *daar schiet mij iets te* –, ik herinner mij; *ik ken hem van* – *en van buiten,* door en door; *zich iets te* – *brengen,* zich iets herinneren; zegsw. – *zijn,* [a]) zijn schaapjes op het droge hebben, [b]) hij is ingerekend; –*!* antwoord op geklop op de deur; – *zonder kloppen!* Z.-N. *de soldaten zijn* –, in dienst getreden; – vormt scheidbaar samengest. w.w., als: binnenbrengen, b.v. ik bracht –, heb binnengebracht.

Bin'nenband, m. –en (fiets of auto: *binnenste gummiband, waarin de lucht wordt samengeperst*); **–braak,** v. (*het bij een diefstal in een huis breken van sloten, kasten enz.*); **–brand,** m. –en (*niet uitslaande brand, kleine brand*); **–dijk,** m. –en (*dijk langs een binnenwater; vroegere zeedijk, slaper*); **–dijks,** bw. (*binnen de dijk gelegen, landwaarts in*); **–dijksch*,** bn., ook: –dijks'(ch); **–door,** bw. – *gaan,* [a]) langs een binnenweg, [b]) door het huis; **–dringen,** drong –, i. –gedrongen: *een land* –; **–duin,** v. –en (*duin, landwaarts op eenige afstand van de buitenduinen gelegen*); **–gaan,** (Z.-N. v. soldaten: *in dienst treden*); **–gaats, –gaats',** bw. (eig. *binnen de zeegaten, binnen de monden v. e. rivier,* d. i. *in het land*); **–haven,** v. –s (*een niet vlak aan zee maar naar binnen gelegen haven*): *Dordrecht en R'dam zijn* –*s*; **–hof,** o. –hoven (*binnenplaats of -plein*; inz. als eigennaam: *zetel der Staten-Generaal*): *het* – *te 's-Gravenhage*; **–huis,** o. –huizen (*het interieur v. e. huis*; ook: *schilderstuk, zulk een interieur voorstellende*); **–jongen,** m. –s (O.-I. *huisknecht, bediende*); **–kajuit,** v. –en (*kajuit zonder raampje naar buiten op zee uitziende*): *tweepersoons* –*en*; tegengest. Buitenkajuit; **–krijgen,** kreeg –, h. – gekregen: (v. schulden) *ik heb het geld gelukkig binnengekregen*; (v. schepen) *water* –, maken; **–meid,** v. –en; **–kamer,** v. –s (*een noch aan de straat, noch aan de tuin gelegen kamer*; in het alg. *een meer naar binnen gelegen kamer, door andere kamers van het huis omsloten*); **–kant,** m. –en (*de naar binnen gekeerde kant*); **–komeet,** v. –meten (*komeet, wier baan binnen de grenzen van ons zonnestelsel ligt*); **–koorts,** v. –en (*sluipkoorts*).

Binnenkort', bw. (*eerlang, binnen eenige tijd, spoedig*): *ik zal je* – *schrijven.*

Bin'nenland, o. –en (1 *het inwendige deel van een land* inz. in tegenstelling met de *kust*; 2 *het binnen de grenzen gelegen land,* in tegenstelling met het *buitenland*): 1 *de* –*en v. Afrika, v. Borneo*; 2 –, rubriek in kranten.

Bin'nenlandsch*, bn. (*binnen de grenzen v. e. land, daarop betrekking hebbende of daartoe beperkt*): –*e twisten; een* –*e briefkaart*; O.-I. *een* – *verlof,* binnen Ned.-Indië.

Bin'nenlandsche* Za'ken, v. mv. (*afdeeling der landsregeering, belast met zaken, het binnenlandsche bestuur betreffende; het departement zelf; het gebouw, waar de kantoren zijn*): *het ministerie, de Minister van* – –.

Bin'nenloodsen, loodste –, h. –geloodst (scheepst. *schepen uit volle zee op de reede of in de haven brengen*): *een schip* –, binnenbrengen; fig. iem. op behendige manier ergens binnen doen komen; **–loopen*,** het schip liep –, i. –geloopen (*loopen van buiten naar binnen in een plaats*; scheepst. *uit zee op een reede of in een haven komen,* [*voor een kort oponthoud*]): *komen* –; **–meisje,** o. –s: *gevraagd een tweede* –, *zeer goed kunnende tafeldienen*; **–moeder,** v. –s (*directrice in een gesticht, weeshuis enz.*; tegenstelling *regentes*); **–plaats,** v. –plaatsen (*plaats, behoorende bij een gebouw, en ingesloten door dat gebouw met of zonder andere muren en omheiningen*); **–planeet,** v. –planeten (*planeet, die haar loopbaan binnen die der aarde heeft*): *Mercurius en Venus zijn* –*planeten*; **–prauw,** v. –en (O.-I. *rivierschuit*); **–scheepvaart,** v. (*binnenvaart*); **–schip,** o. –schepen (*vaartuig voor de binnenvaart*); **–schipper,** m. –s.

Bin'nenshuis, bw. (*binnen in het huis*): *de klucht speelt* –; **–kamers,** bw. (*binnen in de kamer*): *iets* – *afhandelen,* in stilte, niet openbaar; **–lands,** bw. (*binnen de grenzen van een land*); ook: –huis', –lands'.

Bin'nensmonds, bw. (*als met gesloten mond, onduidelijk*); ook: –monds'.

Bin'nenst 1 bn. (*het meest naar binnen gelegen*): *de* –*e deuren*; **2 –e,** o. (*het inwendige*): *in ons* –, hart; *het* – *buiten keeren,* onderstboven keeren, fig. totaal wijzigen.

Bin'nen(s)tijds, bw. (*binnen de gestelde tijd*): *de knecht is* – *ontslagen*; ook –tijds'.

Bin'nenvaart, v. –en (*scheepvaart op de binnenwateren*; ook: *vaart, die binnendoor gaat*).

Bin'nenvader, m. –s (*directeur in een gesticht, weeshuis enz.*; tegenstelling *regent*).

Bin'nenvallen, het schip viel –, i. –gevallen (eig. *vallende binnenkomen*; van schepen [die eigenlijk een andere bestemming hebben]: *in de haven binnenkomen; onverwacht binnenkomen*): *hij kwam bij ons* –.

Bin'nenvetje, o. –s (*een persoon, die meer is dan zijn uiterlijk doet vermoeden, die knapper is dan hij doet verwachten*); ook: –vetter; **–waard,** v. –en (*polder*); **–waarts,** bw. (*naar binnen*): *de voeten* – *zetten*; **–waartsch*,**

bn.: *een –e beweging*; **–water,** o. –en (*de kanalen en rivieren van een land*; ook: *polderwater*); **–weg,** m. –wegen (*een minder belangrijke* [*kortere*] *weg*, in tegenstelling met de „groote" weg); **–werk,** o. (1 *werk binnenshuis*; 2 *datgene, wat in een gebouw van binnen moet worden aangebracht*; 3 v. e. machine: *inwendige deelen*): 1 *gevraagd vrouwen voor –*; 2 *het – van een gebouw*, b.v. deuren, vloeren enz.; 3 *het – van een machine*; **–werks,** bw. (*langs de binnenzijde gemeten*): *de kamer is – vijf meter breed*; **–zak,** m. –zakken (*zak aan de binnenkant van een kleedingstuk*); **–zee,** v. –ën (*zee of zeeboezem, geheel of bijna geheel binnen het land ingesloten*): *de Zuiderzee is een –*; **–zijde,** v. –n (*binnenkant*): *de – van een jas.*

Bino'cle, v. –s (Fr. [Lat. bini oculi]: *tooneelkijker, kijkglas voor beide oogen tegelijk*).

Binominaal', Bino'misch, bn. (eig. *met twee namen*; *tweetermig*).

Bino'mium, o. –s (alg. *tweetermige getallengrootheid*): *het – van Newton.*

Binst, vz. (Z.-N. *gedurende*): *– de nacht.*

Bint, o. –en (hennep: *kleine, dunne zaailingplant*; *touw bij hooiwagens enz. om het hooi vast te houden en ineen te drukken*; *dwarsbalk v. hout of ijzer*); **–laag,** v. –lagen (*laag v. binten*).

Bio . . ., van Gr. bios = leven.

Biochemie', v. (*chemie, die zich bezighoudt met de studie der levende stof*).

Biograaf', m. –grafen (*levensbeschrijver*).

Biographie', v. –ën (*levensbeschrijving*).

Biogra'phisch, bn. (*levensbeschrijvend*): *een – woordenboek*, waarin het leven van beroemde personen beschreven wordt.

Biologeeren* (*door biologie van alle wilskracht berooven*; *iem. geheel onder zijn invloed brengen*); ook: *Biologiseeren.*

Biologie', v. (*levensleer, natuurleer der levende wezens*; *geheimzinnige, hypnotische kracht, waarmee iem. de wil van een ander geheel aan de zijne onderwerpt*).

Biolo'gisch, bn., bw. (*op de biologie* in beide beteekenissen *betrekking hebbende*).

Bioloog', m. –logen (*beoefenaar of kenner van de biologie*); ook: **Biologist',** m. –en.

Biomagnetis'me, o. (*dierlijk magnetisme*).

Biomantie', v. (*waarzeggerij ten aanzien van de levensduur v. e. persoon*; *onderzoek naar de levensgeesten*). (t = s).

Biometrie', v. (*berekening van de gemiddelde levensduur*). (e = ee).

Bioscoop', m., ook v. gebruikt, –scopen (*toestel, waarmede men trilbeelden projecteert op een wit vlak, uitvinding van Edison*; *trilbeelden- of filmtheater*; *cinema*); **–bedrijf,** o.; **–houder,** m. (*exploitant v. e. bioscoop*).

Bipla'ne, v. –s (Fr. *tweedekker, vliegmachine met aan iedere kant twee draagvlakken*).

Bi'quadraat, o. –draten (*de vierde macht eener grootheid*). (qu = kw).

Bis, bw. (Lat. *tweemaal, nog eens*): *– roepen*; *artikel 24 –*, na artikel 24, bijgevoegd artik.

Bi'sam, o. (Hebr. besem = geur: *muskus*); lees: biezam; **–rat,** v. –ratten (*knaagdier uit N.- en Z.-Amerika, waarvan de pels als voering wordt gebruikt*; Lat. fiber zibethicus): *de – is in 1906 in Bohemen ingevoerd*; **–spitsmuis,** v. –muizen (*insecteneter met muskusklier, in Z.-Rusland en W.-Azië*; Lat. myogale moschata). (s = z).

Bisbil'le, v. (Fr. *gekibbel*); meestal meerv. –s.

Biscuit', o. en v. –s (Fr. *beschuit, tweebak*; *onverglaasd porselein*; *halfgare stukken kalk bij het kalkbranden*; *fijne cognacsoort*).

Bis'dom, o. –men (1 *waardigheid, gebied v. e. bisschop*; 2 *kerkelijk bestuur, waarvan een bisschop het hoofd is*): 1 *het – Roermond*; 2 *voorschrift uitgaande van het –.*

Biseau', m. –'s (Fr. *schuin geslepen rand van een spiegel enz.*).

Biset'te, v. (*goedkoope kantsoort, boerenkant*). (s = z).

Biskwie', v. –s (*Ned. spelling van biscuit*).

Bis'mut(h), o. (Duitsch oorspr. Wismut: *spiegeltin, aschtin, roodachtig zilverwit metaal*): *–zouten bij storingen in de spijsvertering.*

Bis'schop*, Gr. epi-skopos = opziener, **1** m. –pen (*kerkvoogd, hoofd der geestelijkheid in een bisdom der Roomsche, Anglicaansche of Episcopale kerk, ook soms in e. Luthersch kerkgenootschap*); **2** v. (*extract van verschillende specerijen o. a. pommeransschillen*; *drank uit warme wijn, kaneel, bisschop en suiker bereid, roode kruidenwijn*); de naam berust op verwantschap in kleur: het bisschoppelijk gewaad is purperkleurig.

Bisschop'pelijk, bn. (*van, eigen aan, betrekking hebbende op, behoorende aan of tot een bisschop*): *de –e waardigheid*; *het – wapen.*

Bis'schopsambt, o.; **–keuze,** v.; **–mijter,** m. –s (*hoofddeksel: een in tweeën gesplitste kap met twee afhangende slippen*; *bisschopsmuts*); **–ring,** m. –en (*de met een edelsteen versierde vingerring v. e. bisschop, zinnebeeld van zijn huwelijk met de Kerk*); **–staf,** m. –staven (*kromstaf*); **–troon,** m. –tronen [*onder een baldakijn*] (*zetel in het koor van bisschoppelijke kerken, waarop de bisschop bij plechtige feesten plaats neemt*; ook fig.); **–wijding,** v. –en (*wijding van een bisschop door een gevolmachtigden bisschop, onder assistentie van twee andere bisschoppen of van twee prelaten*); **–zetel,** m. –zetels (*bisschopstroon*; ook fig.).

Bissectri'ce, v. –s (Fr. meetk. *lijn, die een hoek middendoor deelt*); lees *bissektries'.*

Bisseeren* (*bis-roepen*): *een zanger –.*

Bistou'ri, v. –'s (Fr. heelk. *chirurgisch mes, insnijdingsmes, scalpel*). (ou = oe).

Bit, o. –ten (*gebit*; *ijzeren mondstuk, dat men een paard enz. tusschen het gebit legt en waaraan de teugels zijn bevestigd*).

Bits, bn. en bw.; bitser, bitst (*snibbig, onvriendelijk*; *vinnig*; *spijtig*): *een – woord, op –e toon*, fel, scherp; *– antwoorden*; **–heid,** v.

Bit'sig, bn. en bw.; –er, –st (*bits*).

Bit'ter 1 bn. en bw.; –der, –st (1 *een zekere scherpe* [*onaangename*] *smaak veroorzakend*; fig. in verschillende toepassingen ook van iets onstoffelijks; 2 van gevoelens en uitingen: *scherp, bijtend, grievend*): 1 *een –e amandel*; fig. *de –e dood*; *een – lot*; *dat valt mij –*; 2 *een – woord*; (van menschen) – *worden*, hatelijk worden; *iem. het leven – maken*, verbitteren; *–e tranen*, uiting van diep berouw, smart enz.; spreekw. *– in de mond, maakt het hart gezond*; als bw. heeft – de bet. van *erg, zeer*: *– slecht*; *– koud*; nog: *een – beetje*, zeer klein; **2** o. (soorten) –s (*aftreksel v. bittere kruiden of schillen*; *jenever met zulk elixer*; *een glaasje –*); zie Oranje –.

Bit'teraarde, v. (*magnesia*).

Bit'terachtig, bn. en bw. (*eenigszins bitter*).

Bit'terappel, m. –appels (*kolokwint*).

I. Bit'teren, bitterde, h. gebitterd (*borrelen, bittertjes drinken*): *bij iemand –.*
II. Bit'ter(en), m. (Z.-N. *suikerij*).
Bit'terkers, v. (*kruisbloemige plant,* ook, *sterkers, tuinkers*; Lat. lepidium sativum); **–koekje,** o. –s (*bekend gebak, dat tegelijk zoet en eenigszins bitter smaakt*: inz. *koekje met bittere amandelen*); **–kruid,** o. (plantk. *samengesteldbloemige plant*; Lat. picris hiëracioides); **–loof,** o. (Z.-N. *loof van suikerij*); **–pee,** v. –peeën (Z.-N. *suikerij*; *suikerijwortel*); **–tafel,** v. –s (*tafel in een café of sociëteit, waaraan men gewoonlijk bittert; kletstafel*); **–tje,** o. –s (*borreltje jenever met bitter*); **–uur,** o. (*uur, waarop men bittert*); **–uurtje,** o. –s; **–voorn,** m. –en (*karperachtig vischje*; Lat. rhodeus amarus): *het wijfje legt de eieren in een zoetwatermossel*; **–water,** o. –wateren (*mineraalwater, magnesiumzouten bevattende*); **–zoet** (*alfrank*; z. ald.); **–zout,** o. (*Engelsch zout*).
Bitu'men, o. (Lat. oorspr. Hebr. *aardhars, aardpek*: *aardolie, petroleum*).
Bitumineus', bn. (Fr. [Lat. bituminosus]: v. hout: *harsachtig*; in het alg. *bitumen bevattende*; van gesteenten: *aardolie, petroleum bevattende*): *–neuze gesteenten.*
Bivak', o. –ken (Fr. bivouac [oorspr. Zwitsersch-Duitsch: biwacht]: mil. *nachtleger in de open lucht, van soldaten; die soldaten zelf*): zegsw. *zijn – ergens opslaan,* zich voor korte tijd metterwoon vestigen; soms: Bivouak'; **–keeren*** (*in de open lucht onder de bloote hemel legeren,* inz. v. soldaten; *ergens eenige tijd vertoeven*).
Bival've, m. –s, –n (Lat. valva = klep: *schelpdier met twee schalen, b.v. oester*).
Bivouak(eeren)*, meer Bivak(keeren).
Bizar', bn. (Fr. [v. Sp. bizarro = ridderlijk, prachtig]: *zonderling, vreemd, grillig*).
Bizarrerie', v. –ën (Fr. *wonderlijk, zonderling gedrag; grilligheid, vreemdigheid*).
Bi'zon, Bi'son, m. –s (Gr. bison = [Tracische] os: *N.-Amerik. buffel, bultos*; Lat. bison americanus).
Biz'zinge, v. –n (gew. Twente: *jaarmarkt*).
Blaad'je, o. –s (*klein blad* in bijna alle beteekenissen): zegsw. *bij iemand in een goed of kwaad – staan,* goed of slecht aangeschreven zijn; *het – is omgekeerd, omgeslagen,* de zaak is geheel veranderd; *hij neemt geen – voor de mond,* hij spreekt rondborstig.
Blaag, m. en v. blagen ([*lastig*] *kind*); gew.
Blaai, m. (Z.-N. *drukte*): *– maken.*
Blaak, v. (*vettige rook, walm*).
Blaam, v. (1 *afkeuring*; *berisping*; 2 *smet*): 1 *hij verdient geen –, maar lof*; 2 *een ridder zonder vrees of –,* iem., wien men niets kan verwijten; *er kleeft een – op hem, op die familie*; *iemand een – aanwrijven.*
Blaar, v. blaren (1 *witte plek voor aan de kop bij sommige dieren*; 2 *een koe met een blaar* in bet. 1; 3 *blein, blaasachtige opzetting der huid*; ook: *veeziekte: opzwelling v. d. huid*): 1 *een koe met een –*; 2 *de – is ziek*; 3 *een – aan de voet*; nog: Z.-N. tong; **–tje,** o. –s.
Blaar'trekkend, bn. (geneesk. *de huid optrekkend tot een blaar*): *een – smeersel.*
Blaas, v. blazen (1 *een met gas enz.* inz. *lucht gevulde bobbel, holte, luchtbel*; 2 ontl. *vliezige zak, in het dierlijk lichaam*; 3 *voorwerpen van een – in* bet. 2; *voorwerpen de vorm van een – in* bet. 2 *hebbende*): 1 *de blazen door de regen op het water gevormd*; *blazen in het glas*; 2 *de gal–, de zwem–*; 3 *een – op een potje vruchtengelei*; *een – met ijs op het hoofd van een zieke*; nog: Z.-N. *–jes maken,* zeepbellen.
Blaas'balg, m. –balgen (*werktuig, gebruikt voor het met kracht uitblazen van lucht, die in de balg, een soort zak, eerst samenstroomt o. a. in een smidse, bij een orgel enz.*), volkst. *–balk*; **–horen,** m. –s of **–hoorn,** m.
Blaas'instrument, o. –en (*muziekinstrument* b.v. *fluit en horen, waarmee, door er in te blazen, tonen voortgebracht worden*).
Blaas'jeskruid, o. (*insectenetend plantje* o.a. *in stilstaande wateren*; Lat. utricularia).
Blaas'kaak, m. –kaken (*pocher, opsnijder, bluffer*); **–kakerij',** v. (*snoeverij*); **–pijp,** v. –pijpen (1 *pijp om het vuur aan te blazen*; 2 *buis, waardoor lucht of een ander gas wordt gedreven*; 3 *buis, waardoor men ervtjes, kogeltjes enz. blaast om vogels te schieten*; ook: *blaasroer*): 1 *met de – het vuur doen opflikkeren* vero.; 2 *de – der glasblazers*; *de – voor de luchttoevoer in ijzersmelterijen*; 3 *musschen schieten met de –*; **–poep,** m. –en ([*Duitsch*! *straatmuzikant, oempa*); **–roer,** o. –en (*buis, waardoor wilde volken o. a. de Dajaks vergiftige pijltjes blazen*).
Blaas'worm, m. –en (*ingekapselde lintworm in spieren voorkomend en in 't darmkanaal uitloopend tot lintworm*).
Blad, o. –eren, –ers, –en, blaren; blaadje, o. –s of bladertjes (1 *naam van bepaalde deelen v. e. plant* inz. *aan takken en stengels, als ademhalings-, assimilatie- en verdampingsorganen dienstdoende*; bij verg. inz. wat de vorm betreft: 2 *plat-breed deel v. bepaalde voorwerpen*; 3 *schenkblad, presenteerblad*; 4 *stuk papier*; 5 *vel papier*; 6 *twee bladzijden*; 7 *krant; tijdschrift*; 8 Z.-N. *tong*): 1 *enkelvoudige en samengestelde bladeren*; *een schut–* (dekblad b.v. van een rozeknop), *een tulpe–*; zegsw. *omgekeerd als een –,* veranderd, als een blad op een boom; Z.-N. *zoo rap als een –,* zeer snel; 2 *het – van een tafel, een zaag, een lans, bijl, roeispaan,* plat gedeelte; 3 *de koffie op een – binnen brengen*; 4 *schrijf het op een – papier*; 5 *een boek van 40 –en*; 6 *een – omslaan*; 7 *wat zeggen de Hollandsche –en? ochtend–; avond–*; 8 *zijn – is niet verbrand,* hij is van de tongriem gesneden.
Blad'aarde, v. (*teelaarde, humus, uit bladeren ontstaan*): *– voor potbloemen.*
Blad'ader, v. –s, –en (*bladnerf*).
Bla'derdos, m. (lit. t. *bladerkleed*).
Bla'deren, bladerde, h. gebladerd (*blad voor blad omslaan*): *in een boek –.*
Bla'derkrans, m. –kransen (*krans van bladeren*); **–loos*,** bn., –looze (*zonder eenig blad*); **–rijk,** bn. (*vol bladeren zijnde*).
Blad'goud, o. (*uitgeslagen goud, goud in bladen of blaadjes*).
Blad'groen, o. (*groene kleurstof in planten*), ook: *Bladmoes*; **–groente,** v. –n (*groente, waarvan de blaren gegeten worden*): *salade is –.*
Bla'dig, bn. (tabak: *met flinke bladeren*): *deze partij was zeer –, zacht en zeemig.*
Blad'koper, o. (*koper in bladen of dunne platen*); **–lood,** o. (*lood in bladen of dunne platen*); **–luis,** v. –luizen (*gesnaveld insect, levende op plantendeelen*; Lat. aphidae); z. Mierenhonig; **–moes,** o. (*gedeelte der bladeren tusschen nerven en aderen*); **–mos-**

sen, o. mv. (*overal voorkomende mossoorten met bebladerde stengeltjes*).
Blad'neus, m. –neuzen (*vleermuis met bladachtige aanhangsels aan de neus*; in ons land o. a. de groote hoefijzerneus, Lat. rhinolophus ferrum equinum).
Blad'plant, v. –en (*plant met groote bladeren, niet zichtbaar bloeiende*).
Blad'rollers, m. mv. (*vlinderfamilie, waartoe o. a. de motten behooren*; Lat. fortricidae): *de rupsen van vele soorten rollen de bladeren op om zich daarin te verbergen*; z. Appelmotje; **–selderij,** v. (*gekweekte selderij, met langgesteelde bladeren en dunne wortels*); verg. Knolselderij; **–sprietigen,** m. mv. (*familie van kevers, waartoe o. a. de meikever behoort*; Lat. lamellicornia); **–stand,** m. –en (*stand, waarin de opeenvolgende bladeren van een tak ten opzichte van elkaar zijn geplaatst*); **–stil,** bn. (*zoo stil, dat geen blaadje zich beweegt*): *het was – in het woud*; **–tin,** o. (*tin in bladen of dunne platen*), **–versiering,** v. –en (*bladvormig ornament*); **–vulling,** v. –en (*een klein vers, prozastukje enz. om een slechts gedeeltelijk bedrukte bladz. vol te maken*); **–wespen,** v. mv. (*vliesvleugelige insecten, die haar eitjes in of op bladeren leggen*; Lat. tenthredininae); **–wijzer,** m. –s (*verwijslijst voor de hoofdstukken van een boek, inhoudsopgave; dun voorwerp, lint, papier enz., dat tusschen de bladen v. e. boek gelegd wordt om aan te wijzen, waar men gebleven is*); **–zijde,** v. –n (*een der beide zijden van een blad papier; pagina*).
Blaf'fen, blafte, h. geblaft (*baffen, bassen* inz. *van honden*, ook van jakhalzen, apen); zie Maan en Hond.
Blaf'fer*, –ferd*, m. –s (*lijst b.v. van renten, tienden; register, klapper*).
Blaffetuur', v. –turen (*vensterluik*); gew.
Blagueur', m. –s (Fr. *opsnijder, snoever*).
Blak, bn., bw. (Z.-N. 1 *vlak*; 2 *bloot*): 1 *een – veld*; 2 *– en bloot*.
Bla'ken, blaakte, h. geblaakt (1 *gloeiende hitte van zich afgeven*: van het aangezicht, uiterlijk: *te kennen geven, uitstralen*; 2 van het hart, gemoed: *branden, sterk vervuld zijn van*; 3 v. liefde enz.: *sterk aanwezig zijn*; 4 *doen verschroeien*): 1 *de · de zon*; fig. *–de van gezondheid, tevredenheid*; ook: *in –de welstand; een –de gezondheid*, die men aan iems. uiterlijk kan zien; 2 *een hart van liefde –de*, gloeiende; *van stille toorn –*; 3 *–de liefde; –de gunst*, zeer hooge gunst; 4 *zwart geblaakt van het zonnevuur*. Opm. In de eig. bet. van *verbranden* is – vero.
Bla'ker, m. –s (*lage kandelaar met breede, platronde voet*; Z.-N. gew. *lampekap*).
Bla'keren, de zon blakerde, h. de velden geblakerd (*de oppervlakte zengen, schroeien; fel schijnen op*).
Blak'stil, bn. (zeew. *doodstil, bladstil*).
Blama'ge, v. (*schande*, minder sterk: *oneer*): *een afschuwelijke – voor Nederland!*
Blameeren* (Fr. *een blaam werpen op iem.*; *iem. oneer aandoen*; *berispen*): *iem. –; zich –*.
Blanc-manger', o. (Fr. *nagerecht*, inz. *van amandelen, room, suiker*).
Blan'co, bw. (It. *wit; oningevuld, onbeschreven, opengelaten*): *in – teekenen*, nl. zoo, dat men een ruimte tot invulling onbeschreven laat; *een – volmacht*, om nl. volgens eigen goeddunken te handelen; *– stemmen*, niet voor en niet tegen; *zijn proefwerk – inleveren*, zonder een vraag beantwoord te hebben; **–aandeel*,** o. –en (*aandeel, niet op naam*); **–krediet,** o. (*krediet, waarbij de kredietgever niet gedekt is; bevoegdheid, om over een onbepaalde somte kunnen beschikken*).
Blan'da, m. –'s; zie Belanda.
Blank 1 bn. en bw.; –er, –st (1 van metalen: *blinkend glad*; 2 van vloeistoffen: *helder glinsterend*; 3 *licht en glanzend*; 4 *helder wit*; 5 v. d. menschelijke huid: *zacht wit en doorschijnend*; 6 *zedelijk rein*; 7 in tegenstelling met een donkere kleur: *lichter*; 8 v. wapenen: *uitgetrokken, niet bedekt*): 1 *het koper – schuren, het –e harnas*; 2 *de straten stonden –*, met water bedekt; 3 *de –e maan*; 4 *– papier, –e sneeuw*; 5 *– van vel*; 6 *–e deugd, trouw*; 7 *het –e ras*; 8 *de –e bajonet; met de –e sabel er op inslaan; de –e wapenen*, messen, sabels enz.; nog: *–e verzen*, rijmloos; *–e stem*, toonloos (gallicisme); **2 –e,** m. en v. –n (*mensch met blanke huid; iem. van het Kaukasische ras, Europeaan*): *de –n of bleekgezichten*.
Blanket'sel, o. –s (*kleursel of poeder voor het aangezicht*).
Blanket'ten, blankette, h. zijn aangezicht geblanket (*met blanketsel bestrijken of poeieren*), refl. *zich –*; z. Schminken.
Blank'officier, m. –en (West-Indië: *slavenopzichter*); vero.
Blank'staan, het plein stond –, h. bij die wolkbreuk –gestaan (*onder water staan*).
Bla'ren, blaarden, hebben geblaard (*blaten, bulken, schreeuwen*); ook, *bleren* of *blerren*: *schapen, kalveren, geiten –*.
Blasé', bn. (Fr. *beu van; geblaseerd*).
Bla'ten, het schaap blaatte, h. geblaat (klankn. w.w. van geluid v. schapen: *blaren*).
Blat'jang, v. (Z.-Afr. *dikke saus bij vleesch*).
Blauw 1 bn. en bw. (*naam van een der drie hoofdkleuren*): *de –e hemel; een – oog oploopen*, b.v. in een vuistgevecht; *iem. bont en – slaan; een –e Maandag*, [a]) korte tijd, [b]) een Maandag (inz. bij ambachtslui), dat men niet werkt; *een –e boon*, een (looden) kogel; *– bloed*, [a]) adellijk, [b]) (in Amerika) negerbloed; *–e steenkool*, werking van eb en vloed; *onder de –e hemel*, onder de bloote hemel; Z.-N. *–e steen*, arduinsteen; zie Scheen; **2** o. (1 *de blauwe kleur*; 2 *een blauwe verfstof*; 3 [*Delftsch*] *porcelein*): 1 *het rood, wit en – onzer vlag*; 2 *Berlijnsch –, berg–*; 3 *dat is mooi –(tje) dat jij hebt bijgekocht; uitgelezen collectie –*; **3 –e;** z. beneden.
Blauw'achtig, bn.; –er, –st (*zweemende naar blauw*): *een –e rook*; **–baard,** m. (eig. *iemand, wiens baard een blauwachtige tint had: de wreedaard uit het sprookje van die naam*; fig. *wreedaard* inz. *vrouwenbeul*); **–bekken,** blauwbekte, h. geblauwbekt (*koude lijden; in de kou staan wachten*): *ik sta hier te – (in de kou)*; **–bes,** v. –bessen (*heideachtige plant, blauwe boschbes, klokkebei*; Lat. vaccinium myrtillus); **–blauw',** bn.: zegsw. *iets – laten*, laten, zooals het is, fig. een zaak laten rusten; **–boek,** o. –en (*boek met blauwe omslag*, inz. *vlugschrift*, meestal in verkleiningsvorm; *regeeringsbescheiden over eenige zaak, rapporten, tot een boek in een blauwe omslag vereenigd*); **–boekje,** o. –s (*vlugschrift; schotschrift*); **–bok,** m. –ken (Z.-Afr. *e. soort v. antilope*; Lat. hippotrages leucophaeus); **–borstje,** o. –s (*nachtegaalachtig vogeltje met*

azuurblauwe hals; Lat. luscinia svecica cyanecula).

Blau'we, m. of v. –n (*kleurling*, inz. in het mv.): *Zeeuwsche –n*, aardappelsoort.

Blau'we-grot', v. (*grot op het eiland Capri*); **–knoop'**, m. (*insigne v. e. afschaffers-vereeniging*): volkst. *v. de – – zijn*, onthouder zijn: **–kruis'**, o. (*internationale vereeniging tot bestrijding van het alcohol-misbruik*).

Blau'wen, blauwde, h. geblauwd (*blauw worden, opdoemen*; v. staal: *blauw laten aanloopen*): *de duinen – reeds*; *staal –*; Z.-N. *de school –*, verzuimen.

Blauwen'dig, bn., bw. (Z.-N. *blauwachtig*).

Blauwere'gen, m. –s (*vlinderbloemige plant met paarsblauwe bloemtrossen, glycine, sierstruik uit China*; Lat. wistaria chinensis).

Blauw'hout, o. (*campêchehout*); **–keeltje**, o. –s (*blauwborstje*); **–kiel**, m. –kielen, vero. (*iem.*, inz. *een werkman, met een blauwe kiel*; *naam van de Belgen in 1830*); **–kous**, v. –en (spott. *geleerde vrouw*, misschien uit het Engelsch *blue-stocking*); **–mees***, v. –meezen (*pimpelmees*; z. ald.).

Blauw'sel, o. (*blauwmakend poeder, ook in bolletjesvorm, dat* inz. *dient om linnengoed helder te maken*); **–specht**, m. –en (*klimvogel*; z. *boomklever*); **–steen*** (*azuursteen, poetssteen*): **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o.; **–tje**, o. –s: zegsw. *een – loopen*, door een meisje afgewezen worden; **–verver**, m. –s (*iem., die stoffen* inz. *linnen voor werkpakken een blauwe kleur geeft*); **–voet**, m. –en (*een soort van roofvogel, sperwer*; *een soort van gans met lichtblauwe pooten*; inz. Z.-N. *Noordsche stormvogel*): *de –* is bij vele Vlamingen zinnebeeld van de strijd van Vlaanderen tegen overheersching van het Fransch, (Vraag) *Vliegt de –?* (Antw.) *Storm op zee*; herkenningswoord, parool der Vlamingen; **–voeterij'**, v. (*West-Vlaamsche studentenbeweging, welke de blauwvoet als zinnebeeld had*); **–zijden**, bn. (*van blauwe zijde*): *een – das*; **–zuur**, o. (*Pruisisch zuur, zwaar vergift*).

Bla'zen, blies, h. geblazen (1 *met meer kracht dan gewoonlijk door de lippen* [ook: *neus*] *uitademen, uitstooten*; *diep en zwaar ademen* [*tengevolge van warmte en inspanning*]; 2 v. verwoede dieren inz. katten: *het geluid*; 3 v. walvisschen en andere zeedieren: [*een waterstraal*] *naar buiten stuwen*; 4 *door blazen voortbrengen*; 5 v. d. wind: *waaien*; 6 *door blazen een instrument bespelen*; *al blazende laten hooren*; 7 damspel: *een damschijf wegnemen, omdat de tegenpartij verzuimde te slaan*): 1 *hijgen en – van vermoeidheid*; spreekw. *Het is beter hard geblazen dan de mond verbrand*, voorzichtigheid is de moeder der wijsheid; *iem. iets in het oor –*, fluisteren; 2 *de kat stond met hooge rug te –*; 3 *de –de walvisschen en spelende bruinvisschen*; 4 *glas –*; *bellen –*; 5 *de wind blaast in het zeil*; 6 (*op*) *de hoorn –*; *het Wilhelmus –*; *de taptoe –*; *de aftocht –*; 7 *een schijf –*; nog: *ik blaas je wat*, morgen brengen! zie Bus, Geblazen, Voeten.

I. Bla'zer*, m. –s (*klein visschersvaartuig*).

II. Bla'zer*, m. –s (Eng. *bovenkleedingstuk voor heeren, kinderen*).

Blazoen', o. –en (Fr. blazon: *veldteeken*; heraldiek: *wapenschild*; rederijkers: *zinnebeeldig wapen eener Kamer*).

Blazoeneeren* (*een wapenbeschrijving geven in de terminologie der heraldiek*).

I. Bleek*, bn., bw.; –er, –st (1 van de gelaatskleur: *wit*, met ongunstige bijbet.; 2 *lichter of flauwer van tint dan iets anders of dan vroeger*; 3 *mat*; *flauw*): 1 *een – gezicht*; *een –e kleur*; *– zien*; *– van schrik*; 2 *– goud*, met zilver gemengd; *– geworden inkt*; 3 *de –e maan*; *het –e morgenlicht*; nog: *de –e dood*, de bleek makende dood; Bleek **I** = **– II.**

II. Bleek*, v. –en (1 *het bleeken*; 2 *het linnen, dat gebleekt wordt*; 3 *het bleekveld, de plaats, waarop gebleekt wordt*): 1 *goed weer voor de –*; 2 *neem de – op*; 3 *het linnen op de – leggen*.

Blee'ken*, bleekte, h. gebleekt (1 van linnen: *op de bleek helder doen worden*; v. beenderen: *wit doen worden*; 2. v. linnen: *helder worden*; v. beenderen: *wit worden*): 1 *het linnen –*; *door de zon gebleekt*; 2 *het linnen bleekt goed*; *de beenderen –*; **–er***, m. –s (*iem., die waschgoed bleekt* [*van anderen*] *tegen betaling*).

Blee'kerd*, m. (*bleekroode wijn*, inz. *Rijn-, Ahr-, Moezelwijn*).

Bleekerij'*, v. –en (*inrichting tot het bleeken van waschgoed*): *een nieuwe –*.

Bleek'gezicht, o. (*blanke, in de taal der Indianen van N.-Amerika*).

Bleek'heid, v. (*wit*[*achtig*]*heid*; *matheid*).

Bleek'neus*, m. en v. –zen (*bleeke persoon, die er zwak uitziet*); **–neu'zig**, bn. (*als een bleekneus*; *zwak*): *een – eenig zoontje*.

Bleek'selderij, v.

Bleek'veld, o. –en; zie Bleek **II** 3.

Bleek'vos, m. –sen (*geelachtig vospaard*); **–water**, o. (*chloorkalkwater, vlekkenwater*; *eau de Javelle*); **–ziekte**, v.; **–zucht**, v. (*ziekelijke toestand, veroorzaakt door het niet in voldoende hoeveelheid aanwezig zijn van roode bloedlichaampjes*: *bloedarmoede, anemie*).

Blees, v. blezen (*koren-kafje*; *haaltje aan boonen*; *rietpluim*; *topeinde van rijshout*; *hennepworteleinde*).

Blei, bliek, v. –en (dierk. *karperachtig zoetwatervischje*; Lat. abramis blicca).

Blein, v. –en (*blaar*; *draaiziekte der schapen* inz. in Z.-N.).

Blen'de, v. –n in de tweede bet. (in het alg. *naam van als mineralen voorkomende zwavelmetalen, meestal het licht doorlatend en met een metaalglans*: *zinkblende, zwavelzink of zinksulfide*).

Ble'ren, volkst.; zie Blaren, Blaten.

Bles, 1 v. blessen (*witte plek op het voorhoofd van donkerharige paarden*; Z.-N. *haarlok*; *ontschorste vlek op een boom*); **2** m. blessen (*paard met bles*).

Bles'bok, m. –ken (Z.-Afr. *soort van antilope*; Lat. damaliscus albifrons).

Blesseeren* (Fr. *wonden, kwetsen*; ook fig.).

Blessuur', v. –suren (Fr. *wonde, verwonding*).

Ble'ten, bleette, h. gebleet (Z.-N. *blaten*; *schreien, huilen*).

I. Bleu, bn. (*bloo, schroomvallig*); **–heid**, v.

II. Bleu, o. (Fr. *blauw*): *– de Paris*, Parijschblauw; *– marin*, matrozenblauw.

Bliek, v. –en (*witvisch*); zie Blei.

Blie'ven, het blieft, bliefde mij niet (*believen*); verg. Asjeblieft.

I. Blij, Blij'de, bn., bw.; blijder, blijdst (1 *vroolijk, opgewekt*; 2 *gelukkig*; inz. *verheugd over*; 3 *blijk gevende van opgewektheid enz.*; ook van een tijd, toestand waarin men zich opgewekt enz. gevoelt; 4 *verblijdend, heuglijk*): 1 *laten wij – zijn*; 2 *ik ben – u terug te zien*; *hij is er – mee*, verguld; *– zijn om, over*;

z. ook Musch; *wat was ik toen –*; 3 *een blij(d)e zang; in blij(d)e verwachting; een blij(d)e morgen*; 4 *een blij(d)e tijding; de blijde Boodschap*, het Evangelie, geschied. *de blijde Incomste of Intreye,* [a]) eerste officieel bezoek van den graaf enz. aan een stad, inhuldigingsfeest, [b]) een staatsstuk, privilegie bij die gelegenheid gegeven.

II. Blij'de, v. –n (*steenwerptuig in de Middeleeuwen bij belegeringen*).

Blijd'schap, v. (*gevoel van vreugde, voldoening enz.; aangename stemming*): *met –; van – iemand omhelzen.*

Blijgees'tig 1 bn.; –er, –st (*levenslustig, opgewekt, vroolijk van geest*); **2 -e,** m. en v. –n: *almanak voor Hollandsche –n*; **–heid,** v.

Blij'heid, v. (*vroolijkheid, opgewektheid, levenslust*): zegsw. *Vrijheid, –!* om aan te duiden, dat vrijheid d. i. niet gedwongen worden, alleen tevredenheid geeft.

Blijk', o. –en (*datgene, waaruit iets blijkt: bewijs, teeken*): *– geven van; e. – v. belangstelling; e. stoffelijk – v. vereering,* geschenk.

Blijk'baar, bn. en bw. (*wat geen twijfel overlaat; duidelijk; blijkend gelijk te zijn aan het uiterlijk*): *een –bare vergissing; dat is voor ieder –; hij is – schuldig.*

Blij'ken, het bleek, is gebleken (*zich vertoonen, voor de dag komen; zich zoo vertoonen, als de bepaling aanwijst*): *uw ongelijk blijkt nu; waarom, blijkt niet; ik liet niet –, dat ik het wist,*merken;*niets van laten –;uw onschuld zal daaruit –,* duidelijk worden; koppelww.: *ik bleek onschuldig (te zijn)*); onpersoonlijk ww.: *het blijkt, dat,* wordt duidelijk, dat.

Blij'kens, vz. (eig. *blijkende: zooals blijkt uit*): *– de uitslag,* volgens.

Blijmoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*opgeruimd, niet neerslachtig*): *een – vertrouwen.*

Blij'spel, o. –spelen (dichtk. *tooneelstuk, dat een vroolijke, lachwekkende voorstelling geeft van de mensch in zijn dagelijksche omgeving*); z. Comedie; **–dichter,** m. –s.

Blij'ven, bleef, i. gebleven (1 van personen of zaken: *voortdurend zijn, voortgaan te zijn*; ook: *die handeling doen, waarmee het blijven begint*; 2 *achter–; ergens steken –; op een bepaald punt ophouden*): 1 *Gods beloften –,* houden stand; *ik blijf er bij, je hebt ongelijk,* ik houd mij daaraan, houd vol; *dat boek is in de pen gebleven,* niet geschreven; *blijf nog wat* (praten, spelen, enz.); *bij zijn werk –; het blijft de vraag; overwinnaar –;* soms heeft – de bet. v. *worden: Als de eene hand de andere wascht, – zij beide schoon*; 2 *waar was ik ook weer gebleven? waar blijft die jongen? op het slagveld –,* sneuvelen; *op zee –,* omkomen; *het schip is op de klippen gebleven,* vergaan; nog: *achterwege –,* niet geschieden; *in gebreke –,* aan zijn verplichting niet voldoen: *waar is mijn hoed gebleven,* waar is hij? *waar blijft het bier, kellner? 7 van de 13 blijft zes; blijf me daarmee van het lijf.*

Blij'vend, bn. (*duurzaam, standhoudend*): *– geluk, een –e herinnering, e. –e indruk.*

I. Blik, m. blikken (1 *oogopslag; het gedurende eenige* [*meestal korte*] *tijd zien naar iets*; 2 *uitdrukking van de oogen,* inz. met een bepaling): 1 *een – werpen op; zijn –ken richten naar; bij de eerste –; in één –; met één – overzien*; 2 *een dreigende –; een – van verstandhouding*; nog: *de scherpe – van den zeeman,* gezichtsvermogen, oog; *een goede – op iets hebben,* kijk; *iem. met een breede –, ruime –,* met breede opvattingen.

II. Blik, bn. (*open, bloot* inz. term in het kaartspel): *de kaarten liggen –,* omgekeerd, zoodat men kan zien, wat er op staat.

III. Blik, o. in bet. 2 –ken (1 *dun geplet metaal, bladmetaal* inz. *vertind plaatijzer*; 2 *naam van verschillende voorwerpen van vertind plaatijzer, ook wel van ander metaal*): 1 *– van koper, ijzer, zink, messing*; 2 *veger en –,* plat huisgereedschap om stof enz. weg te dragen; *vleesch in –ken,* bussen; z. Blikje.

Blik'je, o. –s (*blikken doos, luchtdicht gesloten, met verduurzaamde levensmiddelen*).

Blik'jesvleesch*, o. (*vleesch uit een blikje*).

I. Blik'ken, bn. (*van blik*): *een – doos; een – keteltje,* fig. een opvliegend karakter; *een – dominee,* [a]) straatpredikant, oefenaar, [b]) spotnaam voor een onbevoegd predikant: *de – bruiloft,* $6^1/_4$-jarig huwelijksfeest.

II. Blik'ken, blikte, h. geblikt (*de blik op of naar iets slaan*): *opwaarts –;* zegsw. *zonder (te) – of (te) blozen,* zonder teekens van verlegenheid, onbeschaamd.

III. Blik'ken, blikte, h. geblikt (*de schors verwijderen*): *de boomen –.*

IV. Blik'ken, Blek'ken, blikte. h. geblikt (Z.-N. *blikkeren*): *–de zonnen en lachende vrouwen zijn niet te vertrouwen.*

Blikkendoos'*, v. –doozen (*doos van blik*; mil. *de vroegere naam van kartets*).

Blikkentrom'mel, v. –s (*trommel van blik*): *drop uit de –,* een middel tegen hoest.

Blik'keren, blikkerde, h. geblikkerd (*flikkeren, glinsteren*): *de zon blikkert in het water.*

Blik'oogen*, blikoogde, h. geblikoogd (eig. *het wit der oogen laten zien; de oogen laten fonkelen*): *men stampvoet, blikoogt, vloekt.*

Blik'sem*, m. –s (*verschijnsel in de dampkring bij de electrische ontlading van een onweerswolk; hemelvuur*): (*zoo snel*) *als de –; hij stond als door de – getroffen,* als verplet; fig. *loop naar de –,* drommel; *het geld gaat, is naar de –,* verloren; *wat een gemeene –,* vent! *die luie, kale –! ik geef er geen – om, ken er geen – van,* niets; *wat –!* krachtuitdrukking; *heete –,* op verschillende wijzen toebereid gerecht inz. gestoofde aardappelen met appels en vleesch; **–afleider*,** m. –s (1 *toestel tot opvanging en afleiding van het hemelvuur*; 2 fig. *iem. of iets, dat een dreigend gevaar* inz. *een uitbarsting van toorn, onschadelijk doet zijn*): 1 *de – is uitgedacht door Benjamin Franklin*; 2 *de knecht diende bij booze buien altijd als –*; **–bord,** o. –en.

Blik'semen, bliksemde, h. (1, 2, 3), i. (4) gebliksemd (1 inz. onpersoonlijk: *het zich vertoonen van bliksems*; 2 *schitteren, flikkeren*; 3 plat: *gooien, smijten*; 4 plat: *vallen*): 1 *het bliksemde en donderde*; 2 *met –de oogen; het zwaard bliksemde in zijn vuist*; 3 *bliksem hem de deur uit*; 4 *ik bliksemde van mijn fiets.*

Blik'semflits, m. –en (*bliksemstraal*).

Blik'sems 1 bw. (*erg, zeer*): *– slecht*; **2** tw. *wel –!* gmz. evenals het vlg. woord.

Blik'semsch*, bn. (*verduiveld*): *–e jongen.*

Blik'semsnel, bn. en bw. (eig. *snel als de bliksem, verbazend snel*): *in –snelle vaart; die trein loopt –;* **–snelheid,** v.: *Juffrouw Pietersе begreep het met –;* **–straal,** m. –stralen (*een flikkering van de bliksem*): *een schelwitte –;* **–trein,** m. –en (*sneltrein, die aan geen tusschenstations stopt; train-éclair*).

Bliks'kater; zie Blikslagers.
Blik'slager, m. –s (*werker in wit blik*).
Blik'slagers(euphemisme voor: *bliksemsch*).
Blik'tanden, bliktandde, h. gebliktand (*het wit der tanden laten zien* fig. *dreigend kijken*); **–vuren,** –vuurde, h. geblikvuurd (scheepst. *seinen geven met blikvuur*); **–vuur,** o. –vuren (*seinvuur, los kruit, dat op het dek ontbrand wordt als noodsein*).
Blik'werk, o. (*voorwerpen, waren van blik*).
Blim'bing, v. –s (*een O.-I. zure vrucht, familie van de ooievaarsbekken*; Lat. averrhoë).
I. Blind*, bn. en bw.; –er, –st (1 *niet kunnende zien*; 2 *niet door verstand en overleg bestuurd*; 3 *onzichtbaar*; 4 bouwk. *niet met de bestemming, die men verwacht*): 1 *hij is – geboren; hij is – aan één oog*; fig. *ziende – zijn*, een tastbare waarheid niet kunnen zien; *– voor iets zijn*; 2 *–e gehoorzaamheid*, onbegrensd; *een – geluk, noodlot*; 3 *een –e klip*, onder water; *een –e vloer*, ondervloer; *een –e passagier*, iem., die zich (zonder passage te betalen) op een schip heeft verborgen en in open zee te voorschijn komt; 4 *een – venster*, dichtgemetseld venstervak; *een –e deur*, dichtgemetseld deurvak, imitatiedeur; nog: *zich – staren* (of: *kijken*) *op iets*, door eenzijdige belangstelling de juiste kijk op iets verliezen; *een –e kaart*, d. i. zonder namen; *een –e steeg*, d. i. zonder uitgang.
II. Blind, o. –en (*vensterluik*): *sluit de –en; buiten–en.* Blind **I** = Blind **II.**
Blin'daas, v. blindazen (eig. *blind-daas of blinde daas, een steekvlieg*; Lat. haematopota): *een – kwelde het paard.*
Blinda'ge, v. –s (Fr. mil. *blindeering* 2).
Blind'doek, m. –doeken (*doek tot blinding der oogen*): *iemand een – voorbinden.*
Blind'doeken, blinddoekte, h. geblinddoekt (*een blinddoek voor de oogen binden*).
Blind'druk, m. (boekdr. *ingeperste stempels of letters op de band van een boek, maar nog zonder vergulden of kleur*).
Blin'de, m. en v. –n (*iemand, die blind is*): *het instituut voor –n te A'dam*; zegsw. *in het land der –n is éénoog koning*, onder onwetende lieden munt de halfweter uit; *met de – spelen* (kaartspel).
Blindedarm', m. (ontl. *zakvormig darmaanhangsel, op de grens van dunne en dikke darm*); **–ontsteking,** v. –en.
Blindeeren* (Fr. verwant met blind: 1 *met een ondoordringbare huid bekleeden, kogelvrij maken*; 2 *bom-, granaatvrij maken door een dekking van hout enz., met aarde*): 1 *een schip, een wagon –, een auto –*; 2 *een onderstand, schietgaten –*; **–eering*,** v. –en (1 *het blindeeren*; 2 *datgene, waarmede geblindeerd is of wordt*): 1 *de – van de loopgraaf geschiedde met spoed*; 2 *de kogel drong door de –.*
Blin'dekalle, v. (Z.-N. *blindekoe*).
Blin'dekoe, v. (*kinderspel, blindemannetje*).
Blin'delings, bw. (*zonder te zien*): fig. *– te werk gaan*, onbezonnen; *hij moest – gehoorzamen*, zonder tegenspraak, onvoorwaardelijk.
Blin'deman, m. –nen en –s (*blinde*).
Blin'demannetje, o. (*bekend kinderspel, waarbij een der kinderen geblinddoekt wordt, om de anderen te pakken en hun naam te zeggen*): *– spelen*; ook: *–sspel*, o. –spelen.
Blin'den, blindde, h. geblind (*blind maken*): *vinken –.*
Blin'deninstituut, o. –tuten (*inrichting, waar blinde kinderen worden opgevoed en onderwezen*); **–schrift,** o. (*Brailleschrift*).
Blind'geborene, m. en v. –n (*iemand, die blind ter wereld kwam*).
Blind'heid, v. (*het blind-zijn*; fig. *volkomen gebrek aan inzicht*): fig. *met – geslagen.*
Blind'slang, v. –en (*slang in tropische landen*; Lat. typhlops; gew. *de hazelworm*).
Blink, m. (1 *glans, gloed*; 2 Z.-N. *schoensmeer*): 1 *er komt geen – op de schoenen; de – is er af*, de nieuwheid; 2 *beste –*; **–borstel,** m. –s; **–doos*,** v. –doozen.
Blin'ken, blonk, h. geblonken (1 *glans van zich afgeven, glanzen*; 2 Z.-N. *poetsen*): 1 *Sikkels klinken, sikkels –; de meubels – als spiegels*; spreekw. *Het is niet alles goud, wat blinkt*, schijn bedriegt; 2 *schoenen –.*
I. Blin'kerd, m. –s (*hooge, kale duintop*).
II. Blin'kert, m. (*hooge duintop bij Bloemendaal, ± 60 m*); **– I = – II.**
Blizzard, m. –s (Eng. *hevige sneeuwstorm in N.-W. Amerika*).
Bloc, o. (Fr. [oorspr. blok]: *hoop, stapel*): *en –*, alles of allen samen; *en – verkoopen.*
Blockhouse, o. –s (Eng. *blokhuis*).
Bloc'notes, v. mv. (Fr. *boekje, bestaande uit een blokje, menigte* [*witte*] *aan de rand geperforeerde blaadjes*).
Bloed* 1 o. (*vloeistof in het dierlijk organisme, dienende voor het vervoer van stoffen noodig voor het organisme*, inz. *roode, min of meer dikke en stolbare vloeistof i. h. menschelijk en dierlijk lichaam*): *slagaderlijk bloed, aderlijk bloed; in zijn – baden*; Z.-N. *– laten*, aderlaten; zegsw. *het – kruipt, waar het niet gaan kan*, iems. aard verloochent zich niet, inz. de genegenheid voor bloedverwanten; *dat zal kwaad – zetten*, dat wekt verbittering; *het – der martelaren is het zaad der Kerk; dat zit bij hem in het –*, is zijn natuurlijke aard, aanleg; *daar moet nieuw – in het bestuur komen*, nieuwe, jonge krachten; *in koelen –e*, koelbloedig; *menschen met rood –*, de niet-adellijken; *menschen met blauw –*, de adel; *van koninklijken –e, prins van den-e*, behoorende tot het vorstelijk huis; *er uitzien als melk en –*, frisch, blozend; *goed en –*, leven en bezittingen; *Het Heilig Bloed*, kapel te Brugge, waar, naar de overlevering, bloed van Christus wordt bewaard; **2** m. –en (*sukkel, hals*): *arme –*; **–je,** o. –s: *die –s van kinderen*, arme, onnoozele wichtjes.
Bloed'armoede, v. (*te geringe hoeveelheid of ziekelijke toestand van het bloed*); **–bad,** o. (*menschenslachting*): *een – aanrichten*; **–beuling,** m. –en (*worst, uit meel en gekookt bloed*); **–blaar,** v. –blaren = Z.-N. **–blein,** v. –enz. Blaar 3; **–bolletjes,** o. mv.: zie Bloedlichaampje; **–bruiloft,** v. (gesch. *de bruiloft van Hendrik van Navarra met Margareta van Valois te Parijs in de Bartholomeüsnacht van 1572*); **–doop,** m. (*marteldood van een ongedoopte om het geloof*); **–dorst,** m. (eig. *dorst naar bloed*, b.v. bij roofdieren; fig. *onmenschelijke wreedheid*); **–dor'stig,** bn.; –er, –st (eig. *dorstende naar bloed*; fig. *in hooge mate wreed*): *de tijger is een – dier; een – dwingeland*; **–druk,** m. (*druk, waaronder het bloed in de bloedvaten staat*): *hooge, lage –.*
Bloed'eigen, bn. (*uit iems. eigen bloed, familie; niet aangetrouwd*): *mijn – kind.*
Bloe'deloos*, bn. (*geen of weinig bloed hebbende*): *–looze dieren*, b.v. *insecten.*

Bloe'den, bloedde, h. gebloed (*bloed laten vloeien, verliezen*): *mijn neus bloedt; uit zijn neus –*; fig. *mijn hart bloedt*, ik treur erg; zegsw. *hij zal* (*er voor*) *moeten –*, [a]) betalen, [b]) boeten; *iets laten dood–*, fig. zorgen, dat iets vergeten wordt; zie ook Doek **2**.

Bloe'derig, bn. (*vol bloed*): *een – stuk vleesch; de –e handen van een slager; –e verhalen*, van moord en doodslag.

Bloed'geld, o. (gesch. *weergeld, bij een manslag aan de familie betaald; belooning voor moord, voor een misdaad*; fig. *woekergeld, karig loon voor zware arbeid*); **–getuige*,** m. en v. –n (*martelaar om den geloove*): *Stephanus is de eerste – voor de naam van Christus*, 37 na C. te Jeruzalem gesteenigd; **–hond*,** m. –en (1 *bulhond of dog* [inz. vroeger in Amerika] *gedresseerd als slavenjager*; 2 fig. *wreedaard*): 1 *de slaaf door de – gegrepen*; 2 *Alva, die –*; **–ig,** bn. en bw.; –er, –st (1 *vol bloed, met bloed bevlekt*; 2 v. gebeurtenissen: *met bloedvergieten in verband staande*): 1 *een –e wonde; een – mes*; 2 *een – schouwspel, een –e ontknooping; een – gevecht*, hevig gevecht, waarbij veel bloed vergoten wordt; nog: *–e tranen weenen,* [a]) bitter weenen, [b]) grievend leed hebben; *–e spot*, bittere spot; **–koraal** (*helderrood koraal*; Lat. corallium rubrum); **1** o. (stofn.): *oorbellen van –*; **2** v. –ralen (voorwerpsn.); **–koralen,** bn.: *een – armband*; **–lichaampjes (roode),** o. mv. (*gekleurde schijfvormige lichaampjes* [*per mm³ menschelijk bloed ± 5 millioen*] *zwevende in een weinig gekleurde vloeistof, oorzaak van de roode kleur v. het bloed*): *roode –, witte –*; **–loop,** m. (*bloedontlasting*); **–luis,** v. –luizen (*bladluissoort op appelboomen*; Lat. schizoneura lanigera): de – laat een roode plek na, als men ze dooddrukt; **–neus,** m. –neuzen (*een neus bont en blauw geslagen*): *iem. een – slaan*; **–pens,** v. –en (Z.-N. *bloedworst*); **–plakkaten,** o. mv. (gesch. *volksscheldnaam voor de afkondigingen der inquisitie*); **–processie,** v. (*processie ter eere van het H. Bloed te Brugge*); **–raad,** m. (gesch. *volksnaam voor Alva's Raad van Beroerten, in 1567*); **–rood*,** bn. (eig. *rood als bloed, hoogrood*): *–e handen; zij werd – bij dat verwijt*; ook –rood'; **–schuld,** v. (*moord, doodslag*): *een – op zich laden.*

Bloeds'omloop, m. („gesloten" *omloop van het bloed*, ontdekt door W. Harvey, 1578—1658).

Bloed'spuwing, v. –en (*ontlasting v. bloed uit de longen of de maag door de mond, bloedbraking*); **–vergiftiging,** v. –en (*vergiftiging van het bloed door het opnemen van eenige giftstof*); **–verwant*,** m. en v. - en (*persoon, die door het bloed verwant is; niet aangetrouwd familielid*), vr. ook **–e; –verwantschap,** v.; **–vin,** v. –nen (*bloedzweer*); **–vlek,** v. –ken (*vlek, door bloed ontstaan*); **–wei;** zie Plasma; **–worst,** v. –en (*bloedbeuling*); **–wraak,** v. (*verplichting om de moord van een nabestaande te wreken met de dood van den moordenaar*): *de – bij de Germanen*; **–wreker,** m. –s; z. Goël; **–zuiger*,** m. –s (*ringworm, 4 tot 5 cm lang, zuigworm, die het bloed van dieren of menschen opzuigt*, vroeger i. d. geneesk. aangewend, thans nog een enkele maal, Lat. hirudo medicinalis; zie Echel en Laken; fig. *hardvochtige woekeraar, uitzuiger*); **–zweer,** v. –zweren (*bloedvin*).

Bloei, m. (*het bloeien, bloesems dragen*): *de kersen stonden in volle –*, waren vol bloesems; fig. *in de – des levens, der jaren; de – van de handel*, krachtige ontwikkeling.

Bloei'en, bloeide, h. gebloeid (1 *in bloei staan, bloesems dragen*; ook van de plaats, de tijd van de bloei; 2 fig. *een krachtige ontwikkeling vertoonen*): 1 *de boomen –*; *de –de lente; –de tuinen*; 2 *een –de gezondheid, de handel bloeit*; **–er,** m. –s (*een plant, die bloeit* inz. in samenstellingen of met een bep.): *herfst–s*, planten, die in de herfst bloeien; *late –s*; **–maand,** v. –en (*Mei*); **–sel,** o. (*bloesem*); **–tijd,** m. (*tijd, dat een plant bloeit*; inz. *voorjaar*; fig. *tijd van krachtige ontwikkeling*): fig. *de – der gilden*; **–wijze,** v. –wijzen (*schikking der bloemen ten opzichte van een of meer assen*): *een tros, een katje, een scherm, een aar heet –.*

Bloem, v. –en (1 *voortplantingsorgaan van allerlei planten, meestal bestaande uit stamper, meeldraden, bloembladen, zich dikwijls onderscheidend door schoonheid van vorm, kleur enz.*; 2 *bloemdragende plant*; 3 *afbeelding, naboolsing eener bloem*; 4 *hetgeen zich onderscheidt door fijnheid, schoonheid enz.; het puik, de keur*; 5 *het fijnste van het meel*); verkl. **–pje,** o. of **–etje,** o. –s: 1 *bladeren en –en*; 2 *de –en water geven*; zegsw. *de bloemetjes* (of: *blommetjes*) *buiten zetten*, pret maken; 3 *een behang met groote –en; er stonden –en op de ruiten*, bevroren waterdamp; 4 *de – van de adel; –lezing*; 5 *brood van –; tarwe–*; nog: *– van zwavel*, fijngezifte deelen of poeder; Z.-N. *iem. blauwe bloempjes op de mouw spelden*, leugens.

Bloem'bed, o. –bedden (*perk met bloemen*): *een –, omzoomd met palm*; **–bekleedsel,** o. –s (*deelen der bloem in bet. 1, uitgezonderd stamper en meeldraden*); **–blad,** o. –bladen (*het blad v. d. bloemkroon*); **–bodem,** m. –s (*de top van de bloemsteel, als drager van de onderdeelen der bloem*); **–bol,** m. –bollen (*ondergrondsch stengelgedeelte met vervormde bladeren in bolvorm bij de bolgewassen; bloemdragend bolgewas; bol*); **–bollencultuur,** v. (*het kweeken van bolgewassen*; z. ald.); **–dek,** o. –dekken (*alles, wat de bloemknop dekt of de bloem beschut*; inz. *bloembekleedselen, waarbij geen verschil is tusschen kelk en kroon*).

Bloe'men, bloemde, h. gebloemd (v. gekookte aardappelen: *aan de oppervlakte met witte, melige stukjes afbrokkelen*).

Bloe'mencorso, o. –'s (*optocht in met bloemen versierde wagens, fietsen, auto's enz.*), (s = z); **–geur,** m. (fig. *aangename toestand*): *– en maneschijn*; **–maakster,** v. –s; z. Fleuriste; **–mand,** v. –en (*sierlijke mand om met bloemen gevuld te worden*; ook: *siermand voor kamerplanten in bloempotten*); **–meisje,** o. –s (*meisje, dat bloemen te koop biedt*); **–rijk,** o. (*het rijk van Flora: al de bloemen samen*); **–spelen,** o. mv. (*wedstrijd in 't dichten, in Z.-Frankrijk*, nl. *in Toulouse, 't eerst in 1323: de prijs was een gouden of zilveren bloempje*; thans nog: *jaarlijksche poëtische wedstrijd in Toulouse* georganiseerd door de „7 Docteurs du Gai Savoir"); **–spraak,** v.; **–taal,** v. (*zinnebeeldige taal door middel van bloemen*), als: roos, *liefde*; lelie, *onschuld*; **–tuin,** m. –en.

Bloem'godin, v., myth.; zie Flora.

Bloe'mig, bn.: - er. –st (1 *v. bloemen voor-*

zien; rijk aan bloemen; 2 v. aardappelen: *goed bloemende*; 3 Z.-N. *frisch, fleurig*): 1 *een –e weide*; 2 *–e aardappelen*, d.i. droog en mellig; *3 een jonge –e boerinne*; spreekt.: *blommig*.

Bloemist', m. –en (*kweeker, handelaar in bloemen*); **–misterij'**, v. –en (*kweekerij, winkel, bedrijf van den bloemist*).

Bloem'kelk, m. –en (*beschuttende, buitenste [groen] bladbekleedsel van de binnendeelen der bloem* in bet. 1); **–knop**, m. –pen (*knop, waaruit zich een bloem ontwikkelt*); **–kool***, v. –koolen (*sluitkool met vleezige bleekgele bloemenstelen*; Lat. brassica oleracea botrytis); **–korf**, m. –korven (*bloemenmand*); **–krans**, m. –en (*krans gevlochten van bloemen*).

Bloem'kroon, v. –kronen (*binnenste, meestal gekleurd [niet groen] bladbekleedsel van de binnendeelen der bloem* in bet. 1): *bloemkelk en – vormen samen het bloembekleedsel*; **–lezing**, v. –en (*verzameling van uitgelezen proza- en dichtstukken, anthologie*); **–markt**, v. –en; **–perk**, o. –en (*bloembed*); **–pot**, m. –ten (*pot voor bloemen* inz. *roode, onverglaasde aarden pot*); **–schilderen**, o. (*het schilderen v. bloemen*); **–spelen**, o. mv.; zie Bloemenspelen; **–stengel**, m. –s; **–stof**, o. (*stuifmeel*); **–stuk**, o. –ken (*schilderstuk, teekening, bloemen voorstellende; aantal bloemen tot een sierlijk geheel samengeschikt*); **–tegel**, m. –s (*tegel met geschilderde bloemen*); **–tros**, m. –sen; **–tuil**, m. –en (*ruiker*); **–werk**, o. –en (*bloemstuk* bet. 2); **–zoet**, bn. (*bijzonder lief, vriendelijk* met de bijgedachte aan *veinzerij*): *een – gezicht; – kijken*; gew. ietwat scheel.

Bloes, v. bloezen; zie Blouse.

Bloe'sem, m. –s (*bloem of bloeisel* inz. *van een vruchtboom; de bloesems samen*).

Bloe'semen, bloesemde, h. gebloesemd (*bloesems dragen*): *de boomen –*, bloeien.

Blok, o. –ken (1 *boomschacht*; 2 *stuk hout of metaal, als onderstel dienende of waarop men bepaalde handelingen verricht*; 3 *offerbus*; 4 *een groot min of meer regelmatig stuk hout, steen, metaal enz.*; 5 scheepst. *katrol*; 6 *een aantal bijeen- of aaneengebouwde huizen*; 7 *politieke partijen van verschillende richting, aaneengesloten om een meerderheid te vormen*; 8 *een afzonderlijk deel van een bouw- of weiland, van een spoorlijn*; 9 *houten straftuig, aan been of hals*, vero.; *pootkluister van paarden en koeien*; 10 Z.-N. *klomp*): 1 *het – van de eik*; 2 *het – van het aanbeeld; kap –*; 3 *offer –*; 4 *–ken steen, een – marmer; het –je v. e. kalender*, scheurblaadjes; 5 *een – dient o. a. om het tuig vast te zetten*; 6 *een – huizen*; 7 *een burgerlijk –*; 8 *een – land; de spoorlijn is bij het – stelsel in –ken of baanvakken verdeeld*; 9 *in het – sluiten; het paard loopt met een – aan het been; een – aan het been*, fig. lastpost; *een – aan het been hebben*, [a]) niet vrij in zijn handelingen, [b]) getrouwd zijn; 10 *–ken maken*; nog: in Z.-N. als 1e lid van samenst. = *groot, dik, lomp*.

Blok'druk, m. (*vóór de letterdruk van Koster, het drukken met blokken met gesneden letters in tegenstelling met het drukken met losse letters*).

Blok'huis, o. –huizen (*huis, gebouwd uit behouwen boomstammen, ook voor militaire doeleinden in gewijzigde vorm gebruikt; wachthuisje v. e. spoorwegwachter*; Z.-N. *seinhuis*): *de –huizen in de oorlog met Transvaal*.

Blok'jesgoed, o. (*van linnen of katoengaren geweven stoffen met quadraten*).

Blokka'de, v. –s (*het blokkeeren* **I**).

I. Blokkeeren* (Fr. bloquer: *afsluiten met oorlogsschepen*): *een kust –*; **–ing***, v. –en.

II. Blokkeeren* (Fr. bloquer: typ. *voorloopig een andere letter zetten, dan die men noodig heeft, maar omgekeerd*).

Blok'ken, blokte, h. geblokt (stud. inz. van iem. met middelmatige aanleg: *hard studeeren, met moeite*): *– op*; **–ker**, m. –s.

Blok'kendoos*, v. –doozen (*doos met kuben als kinderspeelgoed*).

Blok'(ken)maker, m. –s (*maker van blokken of katrolschijven*; Z.-N. *klompenmaker*).

Bloks'berg, m. (*hoogste top in de Harz, 1300 m*); *in de Walpurgisnacht 30 April viert de duivel met de heksen feest op de –*; *iem. naar de – wenschen*, naar den duivel.

Blok'schaaf, v. –schaven (timm. *kleine schaaf met één beitel*); **–schip**, o. –schepen (*onttakeld schip ingericht voor hospitaal, wachtschip enz.*); **–schrift**, o. (*manier van schrijven* nl. *met rechtopstaande niet aan elkaar verbonden letters of blokletters*): *– geeft 50% tijdbesparing*; **–stelsel**, o. (*het verdeelen van de spoorbaan in vakken van eenige km; ieder vak heeft eigen signalen, die op onveilig staan voor een aankomende trein, zoolang een andere trein zich in dat vak bevindt*); **–wachter**, m. –s (*spoorbeambte, belast met het toezicht op of over een baanvak*); **–werk**, o. (*het machinaal maken van sigaren; dergelijke sigaren*; ook: *blokjesgoed*); **–zeilen**, blokzeilde, h. geblokzeild (*schaatsenrijden met lange slagen, terwijl men bij elke streek flink overhelt*).

Blom, v. –men (*bloem*); **–metje**, o. –s; gew.

Blond, bn.; –er, –st (*lichtgeel; lichtgoudkleurig*): *een –e vlecht; de –e duinen*.

Blon'de, v. (*fijne zijden kant*).

Blondi'ne, v. –s (*blond meisje, blonde vrouw*).

Blood'aard*, m. –s (*lafaard; iem., die zeer beschroomd is*).

Bloo'(de)*, bn. en bw.; blooder, bloodst (1 *vreesachtig, laf*; 2 *beschroomd, bedeesd*): 1 zegsw. *Beter –(de) Jan, dan doo(de) Jan*, beter lafhartig, dan dood; 2 *een –e maagd*.

Bloohar'tig*, bn. en bw.; –er, –st (*lafhartig* in deze bet. vero.; *beschroomd, bang, schuchter*): *een – kind*; **–heid***, v.

Bloo'heid*, v. (*beschroomdheid*).

Bloot*, bn., bw.; –er, –st (1 *onbedekt* inz. zonder kleeren; 2 *eenvoudig, zonder meer*): 1 *met het –e hoofd; –e armen; op –e voeten*; zegsw. *God danken op zijn –e knieën*, innig dankbaar zijn; 2 *een –e formaliteit, een – gerucht; – om mij te plagen; een – toeval*; nog: *met de –e degen*, uit de scheede; *op het –e paard*, zonder zadel; *met het –e oog*, ongewapend; *den vijand de –e borst bieden*, onbeschermd; *het geschiedde open en –*, voor iedereen zichtbaar; *onder de –e hemel*, in de open lucht.

Bloo'ten*, blootte, h. gebloot (*huiden van wol of haren ontdoen*); zie Ploten.

Bloot'geven, zich, gaf zich bloot, h. zich –gegeven (*zich blootstellen aan een gevaar*; fig. *vat op zich geven*); **–leggen**, legde, leide, lei –, h. –gelegd of –geleid (*laten zien, ontdekken*; inz. fig. *duidelijk alles zeggen, mededeelen, openbaren*): *de wortel v. e. boom –*; fig. *zijn zaken –*; **–liggen**, lag –, h. –gelegen (*openliggen, zonder bedekking, bescherming*): *het land lag – voor den vijand*.

Bloots'hoofds, bw. (*met ongedekten hoofde*); ook, –hoofds'.
Bloot'staan, stond –, h. –gestaan (*onbeschut tegen, blootgesteld zijn aan*): *aan gevaren –.*
Bloot'stellen, stelde –, h. –gesteld (*onbeschut laten tegen iets; iets laten inwerken op*): *aan weer en wind –gesteld zijn; aan de spot –gesteld*; refl. *zich – aan iets,* niet op zijn hoede zijn, zoo handelen, dat men kans loopt iets onaangenaams te ondervinden.
Bloots'voets, bw. (*barrevoets*); ook, –voets'.
Bloot'wol, v. (*afgeschoren wol*).
Blos, m. (*roode kleur van het aangezicht* inz. *der wangen,* fig. *van vruchten*): *een – van schaamte, verlegenheid; de – der jeugd, de – der gezondheid; de – van appels.*
Blou'se, v. –s (Fr. oorspr. van Pelusium *blauwe werkkiel; ruim damesjacket of bovenlijf, meestal bij een rok van een andere kleur gedragen; jongensbuisje*); lees *bloe-ze;* **–man,** m. –lui, ook, –mannen (*arbeider*).
Blou'wel, m. –s (*hennepbraak*).
Blou'wen, blouwde, h. geblouwd (*zwingelen*); ook, Blouwelen.
Blo'zen, bloosde, h. gebloosd (1 *een blos hebben* inz. als tegenw. dw.; 2 inz. v. schaamte: *een blos krijgen*): 1 *er –d uitzien*; 2 *gij doet mij –, als de kreeft zei tegen de braadpan; – tot over zijn ooren; over iem., iets –.*
Blo'zend, bn. (1 *met een blos, met een gezonde, frissche kleur*; 2 *een blos krijgend*): 1 *–e wangen, een – gelaat*; 2 *hij antwoordde –.*
Bluf, m. (*grootspraak*): *– slaan,* opsnijden.
Bluf'fen, blufte, h. gebluft (*pochen, snoeven, opsnijden*): *op iets –; iem. –,* overbluffen; **–fer,** m. –s; **–ferij',** v. –en (*snoeverij*).
Blun'der, m. –s (Eng. *bok, flater*).
Blusch'gereedschap*, o. –pen; **–kool*,** v. –kolen (Z.-N. *houtskool*); **–middel*,** o. –en (*al wat dient tot brandblussching*); **–pot*,** m. –ten (Z.-N. *doofpot*).
Blus'schen*, bluschte, h. gebluscht (*uitdooven* inz. *door water*; ook van gloeiend ijzer enz.: *sterk plotseling afkoelen*): *een brand –; kalk –*; zie Gebluscht en Lesschen.
Blut, bluts of **blutsch*,** bn. (*alles in het spel verloren hebbende*; fig. *berooid, kaal*): *– zijn.*
Bluts, v. –en (*kneuzing, buil, deuk*): *een helm vol schaarden en –en.*
Blut'sen, blutste, h. geblutst (*kneuzen,* b.v. van boomvruchten; *een buil slaan; deuken*).
Bo'a, v. –'s (*slangvormig dameshalsbont* [ook: *van veeren*]; *boa-constrictor*).
Bo'a-constric'tor, v. –s (Lat. constrictor = samensnoerder: *afgodslang, niet-vergiftige reuzenslang, van 4 m*); ook, Bo'a.
Boa'ja, m. –'s; zie Boeaja.
Boaner'ges, m. (*heftig ijveraar*; *bulderbast* inz. op de preekstoel); verg. Markus 3 : 17.
Board, m. –s (Eng. *directie, bestuur*).
Boarding-house, o. –s (Eng. *kosthuis*).
Board of Trade, m. (Eng. *departement, belast met het toezicht op handel en nijverheid*).
Bo'az, m.: *zoo rijk als –,* zeer; Ruth 2 : 1. (z=s).
Bob, eig. **Bob'slee,** v. bobs, –sleeën (Amer. Eng. bobsleigh: *lange, lage slee met stuurinrichting, voor één of meer personen, om er steile besneeuwde hellingen mee af te glijden*); **–sleewedstrijd,** m. –en.
Bob'bekop, m. –koppen (*waterhoofd*; scheldnaam *dikkop, kinkel, dwarskop*).
Bobbed, bn. (Eng. van bob = korte pruik: *met pagekop*).
Bob'bel, m. –s (1 *vochtblaasje, waterbel, luchtbel in water*; 2 *gezwel aan een vast lichaam, pukkel, blaar, bult*; 3 Z.-N. *dikbuikig* [*omtuind*] *jeneverfleschje*; *Bourgogneflesch*): 1 *– s op het water*; 2 *er vertoonden zich kleine –s op de huid*; 3 Z.-N. *een – ophebben,* dronken zijn; *een – drinken.*
Bob'belen, het bobbelde, h. gebobbeld (van vloeistoffen, waarin bobbels opstijgen door koken, gisten enz.: *met bobbels koken; borrelen; pruttelen*); **–ing,** v. –en.
Bob'belig, bn.; –er, –st (*met bobbels*): *– ijs.*
Bob'berd, bob'ber, m. –s (*dikkop, dikzak,* [*goedige*] *dikkerd, lomperd*; Z.-N. *mondstuk v. e. klarinet*).
Bobby, m. bobbies (Eng. *klabak*).
Bobè'che, v. –s (Fr. *glazen schaaltje om een kaars, om afdruipend vet of was op te vangen*).
Bobijn', v. –en (Fr. bobine: *garenklos*; weverij: *spinklos*; kantwerken: *speldewerkklos*).
Bobij'nen, bobijnde, h. gebobijnd (*op bobijnen winden; speldewerken*).
Boccac'cio, Giovanni, 1313-1375, It. dichter en prozaschrijver o. a. van de *Decamerone.*
Bo'che, m. –s (Fr. *mof, Duitscher*).
Bo'chel* 1 m. –s (*bult*): zegsw. *zich een – lachen,* zich een puist, een aap lachen; **2** m. en v. –s (*iem. met een bult*).
Bo'chelaar, m. –s (*bultenaar*).
Bocheljoen', m. –en (spotn. *gebochelde, krates*).
I. Bocht, v. –en (*een buiging, kromming in een lijn,* in verschillende toepassingen: 1 *kromming in de weg*; 2 *inbuiging van een zeekust, inham*; 3 *kromming of krom gedeelte van een touw*; *slag* b.v. om een paal; 4 *omheinde ruimte voor dieren,* inz. *hoek van een weiland, waar het vee gemolken wordt,* gew.): 1 *een weg met –en*; 2 *de – van Guinea*; 3 *een – in een uitgespannen touw; in de – springen,* touwtje springen; *het touw was met twee –en om de meerpaal geslagen*; 4 *de koeien staan in de – te wachten*; nog: zegsw. *voor iem. in de – springen,* voor iem. in de bres springen; *zich in allerlei –en wringen,* fig. [a]) allerlei pogingen aanwenden om iets onmogelijks te bereiken, te ontsnappen, enz., [b]) zich karakterloos naar alles schikken.
II. Bocht, o. (*slechte waar, uitschot*): *wat een –! – van wijn, van sigaren.*
Boch'ten, bochtte, h. gebocht (*koeien of paarden omsingelen en in de bocht* **I** 4 *drijven*).
Boch'tig, bn.; –er, –st (*met bochten, kronkelend*): *een – pad, een –e rivier.*
Bock' (bier), o., (soorten), o. –en (*geelachtig bier,* oorspr. *uit Aimbock in Beieren*).
Bod, o. (*aanbod: het bieden; de geboden som*): *een – doen* (*naar*), naar iets bieden; *het hoogste – doen, zijn – verhoogen; twee aan –,* twee bieden hetzelfde; *wie is er aan –,* moet bieden?
Bo'de*, m. e. v. –n (1 *iem., die gezonden is, een bevel, bericht over te brengen; koerier, boodschapper*; 2 *beroepsboodschapper, looper*; 3 *dienaar van het gerecht; deurwaarder*; bij uitbr. *boodschaplooper, dienaar van een of ander bestuur, lichaam*): 1 *de beste – is de man zelf*; fig. *de –n der lente,* voorteekenen; 2 *het pakket wordt aan den – op N. meegegeven; Mercurius, de – der goden*; 3 *de –n van het gerecht droegen een roede; de – van het stadhuis*; het mv. *boden* of *booien,* dienstpersoneel; titel v. tijdschriften of kranten: *De Maas–, De Bode* (schoolblad).

Bode'ga, v. –'s (Sp. [Gr.-Lat. apotheca]: *wijnkelder*; *wijnhuis*).
Bo'dem*, m. –s (1 van tonnen, manden, kisten, glazen: *onderste, grondvlak*; van tonnen zonder afzonderlijk deksel: *boven- of benedenslwitstuk*; 2 *schip*; 3 *bedding*; *vaste ondergrond*; 4 *aardkorst*; *schoot der aarde*; 5 *aardoppervlakte*; bij uitbr. *vloer*; 6 *grondgebied, land*): 1 *de droesem op de – der flesch*; *de – v. e. vat inslaan*; 2 *een Engelsche –*; *oorlogs–*; 3 *hoeveel schatten liggen niet op de – der zee*; *de – v. e. put*; 4 *de kolen in de Limburgsche –*; *een zandige bodem*; *de hellende bodem*; *op effen – staan*; 6 *wij staan op Hollandsche –*; *van eigen –*; nog: zegsw. *op de – v. het hart*, in het diepste; *aan iems. verwachtingen de – inslaan*, ze vernietigen; *het is boter(tje) tot de boom* (= *bodem*), gezegd van veel voorspoed, overvloed, goede verstandhouding; *een vat zonder –*, [a]) iem., die niet te bevredigen is, [b]) een onmogelijk werk; *van de hooge boom* (= *bodem*) (*af*)*teren*, in overdaad leven; *tot de – (toe) ledigen*, ad fundum.
Bo'demen, bodemde, h. gebodemd (*van een bodem voorzien*): *een vat –*.
Bodemerij', v. –en (*het opnemen of voorschieten van geld, tegen premie, en wel met een schip of de lading als pand*); **–brief,** m. –brieven (*akte, waarbij de bodemerij wordt aangegaan*); **–gever,** m. –s (*geldschieter bij bodemerij*); **–nemer,** m. –s (*geldnemer bij bodemerij*); **–premie,** v. –s, –premiën.
Bo'demkunde, v. (*studie van de chemie en biologie van de bodem* [bet. 4] inz. *met het oog op de landbouw*).
Bo'demloos*, bn. (*geen bodem hebbende*): *een – vat*; z. Danaïden; *een –looze afgrond*.
Bo'denmeer, –zee, of het Meer van Constanz, aan de voet der noordel. Alpen.
Bodes'(se), v. bodessen (lit. t. *vrouwelijke bode*).
Bodin', v. bodinnen (*vrouwelijke bode*).
Body, o. (Eng. *lichaam, lijf*; *ribbekast*): *iem. op zijn – geven, zitten*, slaan, gmz.
Boe, tw.: *– noch ba zeggen*, geen enkel woord zeggen, geen kik geven.
Boea'ja, m. –'s (O.-I. *kaaiman*; fig. *apache, gespuis in de groote steden van O.-I.*).
Boed'dha, m. stichter v. h. Boeddhisme, hervormer v. h. Brahmaïsme: – is de Ind. prins Gautama, 620–543 v. C. (dh = d).
Boeddh(a)is'me, o. (*vereering, leer, godsdienst van Boeddha*). (dh = d; ai = aï).
Boeddhist', m. –en (*belijder of aanhanger van de leer van Boeddha*). (dh = d).
Boeddhis'tisch, bn., bw. (*volgens de leer van Boeddha, de gewoonten der Boeddhisten*).
Boe'del, m. –s (1 *nalatenschap, erfenis*; 2 *het vermogen v. e. gefailleerde*; 3 *het geheel van iems. roerende goederen*: *meubels enz.*; *inboedel*): 1 *een – scheiden*; *een – aanvaarden*; *een – redderen*, regelen; 2 in deze bet. vroeger: *desolate –*; *insolvente –*, waaromtrent men geen akkoord heeft kunnen aangaan; 3 in deze bet. meestal *boel*; z. ald.; nog: *gemeene –*, [a]) gemeenschappelijk vermogen van twee echtgenooten, [b]) onverdeelde nalatenschap; z. verder Boel; **–beschrijving,** v. –en (*omschrijving en waardeering van de bestanddeelen eens boedels* inz. *van de nalatenschap v. e. overledene of van het bezit van een gefailleerde*; *de opgemaakte inventaris*; *boedellijst, ceel, cedel van de boedel*); zie Beneficie; **–huis,** o. –huizen; z. Boelhuis; **–lijst,** v. –en; z. Inventaris; **–redder,** m. –s (eig. *boedelbereedder*, d. i. *–regelaar*), thans: Executeur-testamentair of Curator; **–scheiding,** v. –en (*verdeeling van de nagelaten boedel onder de erfgenamen*; *akte van boedelscheiding*).
Boef, m. boeven (*schurk, schavuit*; stud. *niet-corpslid*); **–je,** o. –s (*kleine, aankomende boef, schurk*; troetelnaam: *rakker, schelmpje*).
Boeffan'te, v. –s; zie Bouffante.
Boeg, m. –en (1 v. e. paard: *voorschenkelgewricht*; *schouders*; *borst*; 2 scheepst. *voorste gebogen gedeelte v. e. schip aan weerszijden van de voorsteven*; *een der beide voorschiphelften aan weerszijden van de voorsteven*): 1 *dat paard is stijf in de –*; 2 *een schot vlak in de –*; zegsw. *nog heel wat werk voor de – hebben*, voor de borst hebben; *het over een andere – wenden* (of: *gooien*), het schip over (of: op) een andere zijde leggen, en van koers veranderen, fig. [a]) iets op andere wijze beproeven, [b]) aan het gesprek een andere richting geven; bij deze laatste zegsw. bet. – voorschiphelft; **–anker,** o. –s (*derde anker, als de andere niet houden*).
Boeginees'*, m. –neezen (O.-I. *bewoner van Z.-W. Celebes en de daarbij liggende eilanden*).
Boegseeren*, boegseerde, h. geboegseerd (*een schip met lijnen aan één of meer sloepen bevestigd, al roeiende voorttrekken*; *op sleeptouw nemen*; fig. *iem. ergens in- of uitloodsen, met voorzichtig beleid ergens in- of uithelpen*).
Boeg'spriet, m. –en (*een over de voorsteven schuins liggend uit'stekend rondhout*); **–sprietloopen*,** o. (volksspel: *het loopen over een gladgemaakte horizontaal liggende mast, waaronder een zeil met roet, enz.*).
Boeg'stag, o. –stagen (*aan weerszijden buiten boord vastzittende steuntouwen van de boegspriet*).
Boeha' (klankn. *leven, rumoer, koude drukte*) 1 tw.; 2 zn. m. en o.: *veel, groote – maken*.
I. Boei, v. –en (1 *ijzeren pols- of voetbeugel*; *kluister*, dikwijls in het mv.; 2 fig. *wat de vrijheid van beweging belet*; 3 O.-I. *gevangenis*): 1 *iem. de –en aandoen*; *in –en klinken*, sluiten; *hand–, voet–*; 2 *de beken verbreken haar –en*; 3 *de – te Batavia*; nog: zegsw. *gouden –en*, rijkdom, voorrechten, die iem. met zijn vrijheid kocht. Boei **I** etym. = Boei **II**.
II. Boei, v. –en (1 *houten, kurken, metalen toestel, dat aan het anker bevestigd, de ligplaats hiervan aanwijst*; *ankerdobber*; 2 [*helroode*] *baken of ton om ondiepten of de vaargeul aan te wijzen*; 3 *reddingsgordel*): 1 *de – laten zwemmen*, drijven; 2 *de –en verplaatsen*; z. Licht–, Bel–, Brul–; *een kleur als een –*, d. i. hoogrood; 3 *eindelijk kreeg de drenkeling de – te pakken*.
I. Boei'en, boeide, h. geboeid (*het boord van een schip ophoogen met plankwerk*).
II. Boei'en, boeide, h. geboeid (1 eig. *in boeien sluiten*; *vastbinden*; 2 fig. *van de vrijheid berooven*; *aan banden leggen*; 3 *iem. beletten heen te gaan*; 4 *door liefde aan elkaar verbinden*; 5 *de aandacht geheel innemen, bezighouden*): 1 *iem. aan handen en voeten –*; *zwaar geboeid*; 2 *iems. tong –*, beletten te spreken; 3 *aan het ziekbed geboeid*; 4 *de meester wist den leerling aan zich te –*; 5 *dit boeide mij*; *iems. aandacht, de toehoorders (weten te) –*.
Boei'end, bn. en bw.; –er, –st (*de aandacht spannend*): *een –e roman, – vertellen*.

Boei'er, m. –s (*klein pleziervaartuig voor de binnenwateren, voor en achter opgeboeid*).
Boei'lijn, v. –lijnen; zie Boelijn.
I. Boek, o. –en (1 *een samengebonden of genaaid aantal bedrukte, beschreven bladen, papier, perkament enz., een geschrift over eenig onderwerp bevattende*; 2 *hoofdafdeeling van een eenigszins uitgebreid letterkundig werk*; 3 *een ingebonden aantal bladen papier, bestemd voor aanteekeningen of met zoodanige aanteekeningen beschreven*; 4 *benaming eener hoeveelheid*): 1 *een – opensnijden*; *het Boek Gods, het Boek der Boeken,* de Bijbel; *het boek der natuur,* de natuur; *dat spreekt als een –,* spreekt van zelf (van zaken); *spreken als een –,* [a]) boekachtig, onnatuurlijk, [b]) overtuigend (v. personen); *dat is voor hem een gesloten – (*of: *een – met zeven zegelen*), daar heeft hij geen begrip van, 2 *de –en des Bijbels*; *de 24 –en van de Ilias*; 3 *de –en van een koopman*; *een aanteeken–(je)*; *het –je van den slager*; *te – staan,* [a]) als schuldenaar opgeschreven staan voor een zeker bedrag, [b]) bekend staan als; *een –je van* (of: *over*) *iem. opendoen,* iems. misslagen en gebreken blootleggen; *buiten zijn –je gaan,* zijn bevoegdheid te buiten gaan; 4 papiermaat: *een – papier bestaat uit 25 vel, vroeger 24*; bladgoud: *een –je bladgoud bestaat uit 250 bladjes.*
II. Boek, m. –en (Z.-Holl. en N.-Holl.: *ter zijde uit'stekend sieraad aan het oorijzer*).
Boek'aankondiging, v. –en (*mededeeling in krant of tijdschrift enz., dat een boek is verschenen of eerlang zal verschijnen*).
Boek'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*schoolsch, gemaakt*): *een – gezegde*; *– spreken.*
Boekanier', m. –s (*Amerikaansche buffeljager*; *wildstrooper*; inz. *vrijbuiter in de 18de eeuw in Spaansch Z.-Amerika*).
Boek'band, m. –en (*band van een ingebonden boek*; *de losse band*; dikwijls alleen *Band*); **–beoordeeling*,** v. –en (*het beoordeelen van een boek*; *recensie*); **–binden,** o. (*het innaaien of inbinden van boeken*); **–binder,** m. –s; **–binderij',** v. –en (*bedrijf*; *ambacht*; *werkplaats*); **–deel*,** o. –en (*een der deelen van een boek*; *volume*): *dat spreekt –en,* zegt zeer veel; **–drukken,** o. (*het bedrijf van den boekdrukker*; *het zetten, drukken van boeken en andere geschriften*); **–drukker,** m. –s; **–drukkerij',** v. –en (*bedrijf*; *ambacht*; *werkplaats*); **–drukkunst,** v. (*de kunst om geschriften te vermenigvuldigen door middel van de drukpers* inz. *door losse letter-typen*): *de uitvinding der – in de 15de eeuw.*
Boe'kel, m. –s (*haarkrul* [*van valsch haar*]).
Boe'ken, boekte, h. geboekt (1 van verhalen enz.: *te boek stellen*; *opteekenen*; 2 v. e. post, rekening: *in een koopmansboek opschrijven, noteeren*): 1 *wat de geschiedschrijver heeft geboekt*; 2 *een post –.*
Boe'kendegort, v. (*boekweitegort*).
Boe'kenhanger, m. –s (*hangend boekenrek*); **–kamer,** v. –s; **–kast,** v. –en; **–kennis,** v. (*kennis van boeken*; *onpractische kennis*); **–kist,** v. –en; **–kraampje,** o. –s (*–stalletje*); **–lijst,** v. –en (*cataloog*); **–molen,** m. –s (*draaibare boekenstandaard*); **–plank,** v. –en (*plank om boeken op te plaatsen,* in een boekenkast, rek); **–rek,** o. –ken ([*staand*] *gestel van zijwanden en planken, meestal zonder achterschot, om boeken op te plaatsen*); **–stalletje,** o. –s (*kraampje of gestel van planken op schragen, waarop boeken te koop worden aangeboden*); **–steun,** m. –en: *–en van zwart gelakt hout*; **–taal,** v. (ongunstig: *onnatuurlijke boekachtige taal*); **–wijsheid,** v. (*wijsheid uit boeken geput*; ongunstig: *onpractische wijsheid*); **–worm*;** z. Boekworm.
Boekerij', v. –en (*bibliotheek*).
Boek'formaat, o. –formaten (*grootte in vorm van een boek*); zie Folio.
Boek'handel, m. (1 *het beroep van boekhandelaar*; 2 *het bedrijf, de zaak*; 3 *de plaats, waar de boekhandel wordt uitgeoefend*; 4 *de gezamenlijke boekhandelaars*): 1 *malaise in de –*; 2 *de eigenaar van de – W.*; 3 *hij woont tegenover de – W.*; 4 *de Nederlandsche –*; nog: *oude –,* in oude boeken; **–handelaar,** m. –s, –laren (*boekverkooper*).
Boek'houden 1 hield boek, h. – gehouden (*ontvangsten en uitgaven in de boeken aanteekenen*; inz. in de koophandel: *volgens bepaalde regels in de koopmansboeken v. ontvangsten, uitgaven enz. aanteekening houden*); **2** zn. o.: *akte –*; *dubbel –*, *Italiaansch –*; z. ald.; **–houder,** m. –s (*iem., wien het is opgedragen, wiens beroep het is, voor een koopman, maatschappij enz. boek te houden*); **–houding,** v. –en; **–houdster,** v. –s (*vrouw. boekhouder*).
Boe'kit, m. –s (O.-I. *heuvel, berg*).
Boek'jaar, o. –jaren (*jaarkring v. e. handelszaak, waarover de rekeningen in de boeken loopen, meestal het kalenderjaar, van 1 Jan.–31 Dec., op het eind waarvan de koopmansboeken worden afgesloten en de balans wordt opgemaakt*).
Boek'je, o. –s; zie Boek **I** 3.
Boek'long, v. –en (*ademhalingsorgaan der spinnen*).
Boek'maag, v. –magen (dierk. *afdeeling van de maag der herkauwers, ontbreekt bij sommige*); ook, **Boekpens.**
Bo(e)ks'haring, m. –en (Z.-N. *bokking*).
Boek'ske(n), o. –s (Z.-N. of vero.: *boekje*): *met een – in een hoekske(n)*, leus, aan Thomas a Kempis (1380–1471) toegeschreven.
Boek'staven, –staafde, h. geboekstaafd (*te boek stellen, opschrijven*; *met bewijzen staven*).
Boek'string, m. –en (Z.-N. *bokking*).
Boek'verkooper*, m. –s (*boekhandelaar*; *iem., wiens beroep het is handel te drijven in boeken*); **–verkooping*,** v. –en (*veiling v. boeken* inz. *oude,* in tegenstelling met *fondsveiling*).
Boek'vink, m. –vinken (*de gewone vink*).
Boek'weit, v. (*graansoort, in 't begin der 15e eeuw uit Azië naar Europa overgebracht*; *vrucht*; Lat. fagopyrum esculentum): *zand–.*
Boek'weitdem, m. –men (Z.-N. *dorschvloer in de open lucht*); **–dop,** m. –pen (*–bolster*); **–oogst,** m. –en; **–zaad,** o. –zaden (*vrucht der boekweit*).
Boek'weitegort, v.; **–grutten,** v. mv. (*gepelde en gebroken boekweit*; *kooksel hiervan*), **–koek,** m. –en; **–meel,** o.; ook, spreekt.: *Boe'kendegort, Boe'kendekoek enz.*
Boek'werk, o. –en (*boek* inz. *van eenige omvang*; *boekdeel*): *fraaie –en staan in zijn boekenkast*; **–winkel,** m. –s (*winkel van een boekhandelaar, –verkooper*); **–worm*,** m. –en (*larve van zekere mot*; spott. en dan *–wurm: iem., die altijd in de boeken zit*; *kamergeleerde*).
Boel, m. (samengetrokken *boedel*: 1 *inboedel*; 2 min. *een wanordelijke menigte dingen: rommel, hoop*; zonder min.: *een aantal genoemde of bekende zaken*; fig. *herrie, wanordelijke*

drukte; 3 *allerlei voorvallen, gebeurtenissen*, eenigszins minacht.; 4 *een groote hoeveelheid; massa; veel*): 1 *de – wordt verkocht*; 2 *een smerige –; zij sloegen de – kort en klein; pak in je –!* fig.; zie Janboel; 3 *laat de – maar waaien; een dooie –*; 4 *e. – boeken, menschen; dat bezorgt je e. – last*; verkl. *pak je boeltje bij elkaar*, je spullen.

Boel'dag, m. –dagen (*dag, waarop boelhuis wordt gehouden*); **–goed,** o. –goederen (*inboedel, die geveild wordt*); **–huis,** o. –huizen (*huis, waarvan de inboedel in veiling wordt gebracht, venduhuis; de veiling, vendutie*).

Boelie', m. (Z.-N. *soepvleesch*); zie Bouilli.

Boe'lijn, v. –lijns (scheepst. *lijn, om de zeilen meer aan de wind te halen*); ook, Boeilijn.

Boel'kenskruid, o. (*leverkruid*; zie ald.); ook: Boeltjeskruid.

Boe'man*, m. (*bietebauw, baas kinderschrik*; fig. *persoon of zaak, die als schrikbeeld moet dienen*): *pas op, ik zal den – roepen!*

Boem'boe-boem'boe, v. en m. mv. (O.-I. *specerijen voor de rijsttafel*).

Boe'mel, m. (1 in bep. zegsw.; 2 *boemeltrein*): 1 *aan de – zijn*, boemelen in bet. 1; 2 *wij hebben –* (ook: *bommel*) *tot Amsterdam*.

Boe'melen, boemelde, h. (2), i. (1, 2) geboemeld (1 *niet veel uitvoeren, kroegen bezoeken, sjouwen, zich amuseeren* inz. van studenten; 2 *met een boemeltrein reizen*): 1 –, *maar niet studeeren*; 2 *we moesten – van Utrecht tot Amsterdam*; **–trein,** m. –treinen (*trein, die aan alle kleine stations en halten stopt*); het tegengest. van Sneltrein; thans: Stoptrein.

Boe'merang, m. –s (*sikkelvormig werphout der Australische inboorlingen, dat na weggeworpen te zijn, naar den werper terugkomt*).

Boen'der*, m. –s (*werktuig om mede te boenen, te schrobben, borstel*; stud. *niet-corpslid, boef*): (voor vloeren en gangen) *lange –*; (voor houtwerk) *platte –*; (voor potten, vaten) *hei–*, bezempje van hei zonder steel.

Boe'nen, boende, h. geboend (*wrijvende, schurend schoon of glanzend maken*: 1 N.-N. *met water en boender schrobben*; 2 Z.-N. *met was, boensel, boenborstel of boenlap glad en glanzend wrijven*; 3 *jagen, verdrijven*; 4 Z.-N. *afgeven, gekleurd worden*): 1 *als een versch geboende dorpsstraat*; 2 *de parketvloer, meubels –*; 3 *de kippen uit het huis –*; 4 *een koperen ketel kan –; een eiken kuip boent*; **–sel,** o. of **–was,** o. (*mengsel van was en terpentijn*).

I. Boer*, m. –en (1 *landman, landbouwer, huisman, veehouder*; 2 *iem. zonder manieren, lomperd, kinkel*; 3 *Hollandsch sprekende kolonist in Zuid-Afrika, Afrikaander*; 4 *naam van een kaart*): 1 *–en en burgers*; naar de streek: *veen–, zand–, klei–*; naar het hoofdproduct: *kaas–, aardappel–*; naar het vee: *geiten–, ossen–*. In samenstellingen met de bet. van *verkooper, leverancier*: *eieren–, boter–, melk–*; bij uitbr.: *turf–, visch–*; *de boerderij moet een – hebben*, baas; 2 *wat een –! een lompe –; een – is een –, draai hem om, dan is het nog een –*; 3 *de opstand der Boeren*; in deze bet. met hoofdletter en soms in het mv. Boers; 4 *heer en –*; nog: zegsw. *den – opgaan, op den – gaan*, naar buiten gaan om te wandelen, de buitenlucht te genieten, als koopman om handel te drijven, als bedelaar om te schooien enz.; *lachen als een –, die kiespijn heeft*, zuurzoet lachen; spreekw. *Als de vos de passie preekt, – pas op je ganzen*, waarschuwing tegen een mooi-pratenden bedrieger.

II. Boer*, m. –en (*oprisping*): *een – laten*.

Boe'ran, m. –s; zie Buran.

Boer'de, v. –n (*sproke met comische inhoud, meestal van onbekende dichters* inz. ± *1425, echt-realistische volkskunst*).

Boerderij', v. –en (1 *bedrijf van een boer*; 2 *boerenwoning, hoeve met of zonder bijgebouwen, akkers enz.*): 1 *het bestuur eener –*; *de – levert veel op*; 2 *een afgelegen –*; verkl. **–tje,** o. –s.

I. Boe'ren, boerde, h. geboerd (*het bedrijf van landbouwer uitoefenen*): fig. *goed of niet slagen* inz. met bepalingen of in samenstellingen: *hij is zoo stilletjes achteruitgeboerd; hij heeft niet slecht geboerd*.

II. Boe'ren, boerde, h. geboerd (*een boer* [in bet. van *oprisping*] *laten*).

Boe'renarbeider, m. –s (*daglooner, bij één of meer boeren in 't werk*); ook wel Boerenar'beider; **–bedrijf,** o. –bedrijven (*het bedrijf v. e. boer*; gew. *boerenhofstede*); **–bedrog,** o. (*lomp aangelegd bedrog*); **–bond,** m. –en (*vereeniging van landbouwers*): *de – heeft onderlinge hulp b.v. het gezamenlijk aanschaffen van landbouwwerktuigen enz. ten doel*; **–boon*,** v. –boonen (*de groote boon of tuinboon*).

Boerenbrui'loft, v. –en (*bruiloft in de boerenstand; luidruchtige bruiloft*); **–deern'(e),** v. –(e)n (*meisje uit de boerenstand*): *een stevige –*; **–doch'ter,** v. –s (*een dochter van een boer; meisje uit de boerenstand; jonge boerin*): *een rijke –*; **–dorp',** o. –dorpen (min. *onbeduidende provinciestad*); **–dozijn',** o.: *dertien is een –*, gezegd van boeren, die altijd willen afdingen of toehebben; **–erf',** o. –erven (*onbebouwde grond om de boerenwoning; woning en erf, woning met stallen, schuren enz.*); **–hoe've,** v. –n (*boerderij, van eenigszins ruime omvang*); **–hoi'stede,** v. –n (*groote boerenhoeve*).

Boerenjon'gens, m. mv. (*rozijnen op brandewijn*): *een glas –*; **–ker'mis,** v. –kermissen (*kermis op een dorp*; fig. *druk, ruw feest*); **–kers',** v. (*de gemeene veldkers*; Lat. thlaspi arvense); ook: *boerenmosterd*; **–kin'kel,** m. –s (*lompe, ruwe boer*); **–knecht',** m. –knechts (*inwonende vaste knecht op een boerderij*); **–koi'tie,** v. (nl. *met kaneel en suiker*); **–kool'*,** v. –koolen (*bladkool met krulbladeren*; Lat. brassica oleracca acephala; *het moes er van*): *– of boerenmoes eten*.

Boe'renkrijg, m. (gesch. *opstand der boeren in 't begin der 16e eeuw in Midden- en Z.-Duitschl.; opstand der Kempische boeren tegen de Fransche republik. legers, 1793*).

Boe'renkrijt, o. (*gewoon wit krijt; wijze van getallen opschrijven door middel van streepjes, kruisjes, rechtstaande of schuinliggende strepen in plaats v. met Arabische cijfers*, in dit geval ook: Boerenkrijtje): *met – rekenen*; **–latijn,** o. (Z.-N. *potjeslatijn*); **–leen'bank,** v. –en (*spaarbank voor de boerenstand* inz. *voorschotbank, onder verband v. grond of v. te velde staande vruchten*); z. Raiffeisenbank, **–meid',** v. –en (*meisje uit de boerenstand; inwonende dienstbode op een boerderij*); **–meis'jes,** o. mv. (*abrikozen op brandewijn*); z. –jongens; **–mensch'*,** m. en o. –menschen (*iem. uit de boerenstand*, in N.-N. soms minachtend); **–nach'tegaal,** m. –gaals, –galen (*musch; kikvorsch*).

Boe'renoorlog, m. (*strijd tusschen de Boe-*

ren en Engelschen in Z.-Afrika in 1900).
Boerenpaard', o. –en (*zwaargebouwd paard, voor de veldarbeid*); **–plaats'**, v. –en (*boerenhoeve, boerderij* dikwijls met inbegrip v. bouw-, weilanden, boomgaarden enz.); **–pum'mel**, –s (*boerenkinkel*); **–schro'men**, –schroomde, h. geboerenschroomd (*het spel, boerenschroom, spelen*); **–schroom'**, m. (*gezelschapsspel met prentjes en dobbelsteenen*): het spel draagt zijn naam naar een der spelenden, den ontvanger der belastingen; **–sjees'***, v. –sjeezen (*hoog, tweewielig rijtuig*, bij harddraverijen, bruiloften enz. gebruikt; *tweewielig lager karretje of tilbury* inz. in N.-Holland en Friesland).
Boe'renstand, m. (*de stand der landbouwers; de gezamenlijke boeren*); ook: Boerenstand'; **–teen***, m. –en (Z.-N. *soort v. langwerpige aardappel*); **–vrouw'**, v. –en (*vrouw uit de boerenstand*); **–wa'gen**, m. –s (*wagen. die de boeren bij hun bedrijf gebruiken*); **–werf'**, v. –werven (*boerenerf*), gew.; **–win'kel**, m. (Z.-N. fig. *hetgeen er boersch uitziet*): *wat een –!* bv. meubels, kleeding enz.; **–zaterdag**, m. –zaterdagen (*de 2e en 3e Zaterdag in October, in N.-Holland en Utrecht, waar de boerenknechts zich tegen 1 Nov. verhuren*); **–zoon'**, m. –zoons, –zonen (*zoon van een boer; jonge boer; jongeling uit de boerenstand*); **–zwaluw**, v. –en (*gemeene zwaluw of muurzwaluw*; Lat. hirundo r. rustica).
Boerin', v. –nen (*vrouw uit de boerenstand; vrouw van den boer op een boerderij*; minacht. *vrouw, meisje met lompe manieren*).
Boerin'nenjak, o. –jakken; **–kap**, v. –kappen; **–kleeding***, v.
Boer'ka, v. –'s ([*viltwollen*] *mantel der Kozakken en Kaukasiërs*).
Boer'noes, m. –noesen (*Arabische, ruime overmantel v. witte wollen stof met kap; officiersoverjas*); ook: **Bur'noe, Boer'noe's.**
Boersch*, bn. en bw.; –er, –t (1 *van, als v. e. boer*, vero.; 2 *als een boer*, in bet. 2: *lomp, ruw, plat, onbeschaafd, ongemanierd*): 1 *een –e woning* (Vondel); *– gekleed*; 2 *–e manieren; hij praat nog al –*; **–'heid***, v. –heden (*ongemanierdheid*).
Boert, v. (*scherts, kortswijl*; ongunstig: *platte*, [*grove*] *aardigheid*): *iets voor – opnemen.*
Boer'ten, boertte, h. geboert (*schertsen, gekscheren, mallen*): *half –d, half ernstig.*
Boertenderwijs', **–wij'ze**, bw. (*schertsend*).
Boerterij', v. –en (*kortswijl, kwinkslag, boert*).
Boer'tig, bn. en bw.; –er, –st (*kluchtig, platgrappig, laag-comisch*): *–e taal; geestig is Roemer Visscher zelden, – dikwijls.*
Boes, v. boezen (*achterdeel van de koestal, waar de koeien met de achterpooten staan*; bij uitbr. *koestal*).
Boes'kool, v. gew.; zie Buiskool.
Boet, v. –en (*schuur, loodsje*): *de biggen binnen in de –*; gew.
Boe'te, v. –n (1 in het algem. *genoegdoening, voldoening*: rechtst. *geldstraf krachtens wet of verordening wegens een overtreding opgelegd, bestaande in een geldsom aan de staat of een ander bevoegd lichaam*; bij uitbr. v. e. genootschap enz.; 2 *aan God verschuldigde genoegdoening wegens bedreven zonden; boetvaardige gezindheid*; R.-K. *de ter verzoening met God na de biecht opgelegde goede werken; penitentie*): 1 *veroordeelen tot een – van 100 gld.*; *hier staat 50 cent – op*; *op – van*; *een – opleggen*; *– betalen*; 2 *in strenge – leven*; *den zondaar een zware – opleggen*; *–doen*; **–doening**, v. –en (*versterving: kastijding, strenge vasten, ruw gewaad, gebed enz.*).
Boe'tekleed*, o. –eren; z. Boetkleed.
Boe'teling, m. en v. –en (*persoon, die boete doet*), vr. ook: **–linge**, –n.
I. Boe'ten, boette, h. geboet (1 *hetgeen gescheurd of gebroken is, herstellen*; 2 *bevredigen*; 3 *een misdrijf of verzuim goedmaken*; *voor een misdrijf of verzuim de straf ondergaan*): 1 *netten –, een ketel –*, lappen; 2 *zijn lusten –; zijn dorst, zijn honger –*, lesschen, stillen; 3 *een misdrijf –*; (*voor*) *een misdrijf –*; *iets met het leven –*, er zijn leven mede verliezen; *voor iem. –*, de straf ondergaan voor iem.; **–ing**, v. –en: *tot – der zonden.*
II. Boe'ten, boette, h. geboet (*vuur aansteken, opstoken*); gew.; *– I* etym. = *– II.*
Boet'gewaad, o. –gewaden (*boetekleed*); **–gezant**, m. –en (*boetprediker*): *Johannes de Dooper, de –*; **–kleed***, o. –kleederen (*kleed v. e. boeteling*, inz. *van grove stof op het bloote lijf*); **–pleging**, v. –en (*boetedoening*); **–predikatie**, v. –tiën, –s (*boetpreek*, meestal schertsend); **–prediker**, m. –s (*profeet, priester, predikant, die tot boete vermaant*; schertsend: *iem., die voortdurend jeremieert over zedenbederf enz.*); **–preek***, v. –en (*preek, waarin tot boete vermaand wordt*; schertsend: *lange vervelende berisping, vermaning*); **–profeet**, m. –profeten (*–gezant*); **–psalm**, m. –en (*psalm, smeekend om verzoening met God*): *de 7 –en.*
Boetseeren*, boetseerde, h. geboetseerd (verwant met *bootsen*: 1 *in was of klei enz. nabootsen b.v. vruchten, dieren, menschen; vormen, modeleeren*; 2 vero., lit. t. *formeeren, scheppen*): 1 *een borstbeeld in klei –*; *was –*; 2 *God boetseerde al de aardkloot*; **–kunst**, v.
Boetstraf'felijk, Z.-N.; z. Correctioneel.
Boetvaar'dig, bn.; –er, –st (eig. *vaardig om boete te doen, gezind tot boete*; bij uitbr. *boete doende, berouwvol*): *Magdalena, de –e zondares*; **–heid**, v.: R.-K. *het sacrament van –*, de biecht; *– doen.*
Boe'venbende, v. –n (*schurken-, roovers-, dieventroep*); **–nest**, o. –en (*schuilplaats, verblijfplaats van boeven*).
I. Boe'vennet, o. –ten (*traliewerk over de opening in de verschansing, tusschen het vóór- en het achterdeel*): *het – dient om enteraars tegen te houden*; vero.
II. Boe'vennet, o. –ten (= *bovennet*, vero. voor *opperdek*): *de sloep stond voor op 't –.*
Boe'venpak, o. (*een troep boeven*); **–streek**, m. –streken (*schurkenstreek*); **–taal**, v. (*gemeene taal; koeterwaalsch, Bargoensch*); **–tronie**, v. –s (*gemeen gezicht*).
Boewa'ja, m. –'s; zie Boeaja.
Boe'zel 1 m. –s (*boezelaar*; Z.-N. *werkmanssloof*); **2** o. (*boezelgoed, boezelstof*).
Boe'zelaar*, m. –s (*voorschoot; schort*, inz. van vrouwen en kinderen).
Boe'zem, m. –s (1 *borst*; fig. *inborst*; 2 *ruimte tusschen borst en kleed*; inz. in zegsw.; 3 *golf, inham*; 4 *watercomplex als bergplaats voor polderwater*; 5 *deel van het hart, dat het bloed opneemt en naar de kamer perst*): 1 *de vader drukte zijn zoon aan de –*; *een wensch in zijn – koesteren*; 2 *zij verborg het medaillon in haar –*; zegsw. *de hand in eigen* (of: *in de*) *– steken* (of: *in eigen – tasten*), zijn geweten

onderzoeken en eigen schuld erkennen; 3 *zee–*; 4 *de – van Rijnland*; 5 *de linker–, de rechter–*; nog: *uit de – der vergadering*, voortkomende uit; **–kade,** v. –n (*dijk langs een boezem* 4); **–land,** o. –landen (*land, dat zonder bemaling afwatert naar de boezem*); **–peil,** o. (*het peil, waartoe het water in een boezem mag worden opgevoerd*); **–vriend,** m. –en (*intieme vriend*); **–vriendin,** v. –nen; **–water,** o. (*het water in de boezem* 4).

Boezeroen', o. en m. –en (*korte kiel met lange mouwen* inz. *door werklui, zeelui enz. als onderkleed gedragen*).

Bof 1 tw. (klanknabootsing: *plof, bom*): *–, daar viel de slag*; **2** m. –fen (1 *dofte slag, plons*; 2 *slag, klap, stoot*, 3 *buitenkansje, meevallertje*; 4 *ontsteking van de oorspeekselklier*): 1 *met een – viel de muur*; 2 *op een –*, eensklaps; 3 *wat een –, dat ik je zie*; zegsw. *op de – iets doen*, op goed geluk; 4 *de – openbaart zich inz. in pijnlijke zwelling van hals en wangen.*

Bof'fen, bofte, h. geboft (1 stud. *geluk hebben*; 2 Z.-N. *bluffen*): 1 *kerel, jij boft ook altijd*; 2 *hou op met dat –*; **–fer,** m. –s (*geluksvogel*; ook: *meevallertje, bof* **2** 3; Z.-N. *bluffer*).

Bo'gen, boogde, h. geboogd (*roemen, trotsch zijn op*): *– op ervaring*, zich verheffen.

Boha' (*boeha*), **1** tw.; **2** zn. m. en o.: **–maker,** m. –s; ook: Boehaai', –hei'.

Boheem'sche* broeders. m. mv.; z. Moravische broeders.

Boheem'sche* steenen*, m. mv. (*bergkristallen en edelsteenen uit Bohemen*).

Bohe'men, o. (– = land der Boji, vroeger: *Oostenrijksch kroonland*; nu: *deel van Tsjecho-Slovakije*); **–he'mer,** m. –s (*man uit Bohemen; zigeuner, zwerver*).

Bohemien', m. –s (Fr. *zorgeloos levende kunstenaar, student enz.* inz. *te Parijs*, meestal in het mv.; *zwerver, zigeuner*).

Bojaar', m. bojaren (gesch. *adellijke grootgrondbezitter* inz. *in Rusland*).

I. Bok*, m. –ken (1 *mannetje der geit, der gems, der antilope enz.*; 2 bij verg. *allerlei voorwerpen* [verg. *ezel*], *dienende om er iets op te zetten of om zelf op te zitten*; *hijschtoestel op schepen*; *toestel om er boomen op te zagen*; *gymnastiekwerktuig voor springoefeningen*; *platboomd vaartuig*; *zitplaats v. d. koetsier vóór op een rijtuig*; 3 *een norsch, onvriendelijk man*): 1 *vellen van –ken en schapen*; zegsw. *de –ken van de schapen scheiden* [a]) de slechten van de goeden, [b]) de mannen van de vrouwen; 2 *bij den koetsier op de zitten*; 3 *wat een – v. e. vent, hij groet nooit*; jongensspel: *– stavast!*

II. Bok*, m. –ken (*flater, blunder, grove fout*): *een – schieten*, een flater begaan.

III. Bok*, m. (Z.-N. *tros* [*hazel*]*noten*).

Bokaal', v. bokalen (Fr. bocal [Gr.-Lat. baucalis = aarden koelvat]: 1 *groote drinkbeker op een voet, met of zonder deksel*; 2 *glazen flesch, kom met wijde opening*): 1 *de schuimende –*; 2 *een – met goudvischjes*; *een – met op brandewijn getrokken kersen.*

Bok'je, o. –s (*plevierachtige vogel*; Lat. lymnocryptes minitus).

Bok'kebaard, m. –en (*boksbaard*).

Bok'keleder, –leer, o. (*leer van de huid van een bok*); **–leeren*,** bn. (*van bokkeleer*).

Bok'ken (Z.-N. zie Bonken I).

Bokkenees'*, m. –neezen (eig. *Boeginees*; fig. *ruw, lomp mensch*).

Bok'kenwagen, m. –s (*wagen met één* inz. *met twee bokken bespannen*).

Bok'kepruik, v.: zegsw. uit de pruikentijd: *hij heeft de – op*, is slecht gemutst.

Bok'kerijder, m. –s (*lid van rooverbenden in Z.-Limburg in de 18de eeuw*, inz. *in het land van Valkenburg ± 1775*): het volksgeloof deed hen op een bok door de lucht rijden.

Bok'kesprong, m. –sprongen (eig. *grillige sprong als v. e. bok*; fig. *dwaze, kluchtige, zonderlinge handeling, uitspatting*): *–sprongen maken,* [a]) dwaas, kluchtig handelen, [b]) losbandig leven, [c]) grof verteren.

Bok'kevel, o. –vellen (*vel van een bok*).

Bok'kig, bn. en bw.; –er, –st (*lomp, stuursch, nurksch*); **–heid,** v. –heden.

Bokkinees'; zie Bokkenees.

Bok'king (*gerookte haring*) **1** (voorwerpsn.), m. –en: *Engelsche –*, spekbokking, z. ald.; fig. *iem. een – geven*, gmz. [a]) hem berispen, [b]) iem. iets onder zijn neus duwen, iets onaangenaams zeggen; **2** (stofn.), v.: *hou je van –?* **–hang,** m. –en (*loods, waarin de opgehangen haring gerookt wordt*); **–rookerij*,** v. –en; **bok'kinkje,** o. –s (*kleine bokking*).

Boks'baard, m. –en (*baard v. e. bok, sik; kinbaard v. e. mensch*; *iem. met een –*; *samengesteldbloemige plant*; Lat. tragopogon).

Boks'beugel, m. –s (*beugel met punten en vier gaten voor de vingers, vuistwapen*).

Bok'schip, o. –schepen (*lage platte schuit*): *–schepen met dekken van gegolfd blik.*

Bok'se, boks, v. boksen (*broek*); gew.

Bok'sen, bokste, h. gebokst (*met de vuist vechten* [*op Engelsche manier*]; zeet. *tegen de wind zeilen*).

I. Bok'ser, m. –s (*vuistvechter*).

II. Bok'ser*, m. –s (*hondensoort*): *twee –s, eerste-klas waakhonden.*

Boks'poot*, m. –en (*poot van of als van een bok*; *iem. met een bokspoot*; *sater, faun, boschgod*; *duivel*): *de – toonen*, de slechte bedoeling, de slechte aard verraden.

Boks'voet*, m. –voeten (*sater*; *duivel*).

Bok'tor, v. –ren (*kever met lange sprieten*; Lat. cerambycidae): *de groote – of populier–*; Lat. saperda carcharias.

I. Bol, m. –len (1 *een voorwerp van min of meer ronde vorm* in verschillende toepassingen; 2 stereometrie: *lichaam, begrensd door een gebogen oppervlak, waarvan alle punten even ver verwijderd zijn van een punt in het midden van het lichaam*; 3 *hemellichaam* inz. *de aarde*; 4 *rond brood*; *klein rond gebakje*; 5 *onderaardsche bolvormige plantenstengel* inz. *bloembol*; *zaaddoos van sommige planten*; *rijsbosstronk, pol*; 6 *min of meer rond bovengedeelte van een hoed*; 7 *hoofd, knikker*; fig. *hersens*; 8 *kraan, Piet*): 1 *de – van een hamer*, breede zijde; *een – garen*, kluwen; 2 *een raakvlak van een –*; 3 in samenst. *wereld–, aard–*, ook, *globe*; 4 *–len broods; –len met botter*; *krenten–len*; 5 *de –len staan in bloei*; *de – van vlas*; *de slaap–*; 6 *een hoed met hooge of platte –*; 7 *klappen in de handjes blij, blij, blij, geef dat booze –letje dij, dij, dij*; fig. *dat kan hij niet in zijn – krijgen*; *het is hem in de – geslagen*; *iem. de – wasschen*, een uitbrander geven; 8 *dat is een (heele) – hoor*; z. Krulle–, Losbol; Bol**I** etym. = Bol **II.**

II. Bol, bn. en bw.; –ler, –st (1 van de wind: *met losse vlagen waaiend*; *niet guur*; 2 *pafferig, opgezet*; ook *vet, dik, gezond*; 3 *min of*

meer bolvormig, opgeblazen): 1 *een –le wind*, lauwe wind; *de wind waait –*; 2 *met –le, bleeke wangen; zijn –le wangen gloeiden*; 3 *–le lenzen*, convex; *de zeilen stonden –*, opgeblazen; *een deuk – kloppen*.

Bo'la, v. –'s (*drieriemige lasso, bezwaard met kogels, in gebruik bij de Patagoniërs*).

Bol'baan, v. –banen (Z.-N. *baan voor het bolspel*); verg. Boltra.

I. Bol'der*, m. –s (*loodrecht staand paaltje of klamp op het gangboord, voornamelijk dienende om touwen enz. aan vast te maken*).

II. Bol'der*, m. –s (Z.-N. *bolspeler*): *rappe–s*.

I. Bol'deren, bolderde, h. gebolderd (*boi of rond staan of gaan staan*): *het zeil bolderde in de wind; zijn hals zwol in drift –d op*.

II. Bol'deren, bolderde, h. gebolderd (*dof geraas maken*): *de over de keien–de boerenkar*.

Bol'derik, v. –en (plantk. *onkruid in het graan met roodachtig blauwe bloem, muurachtige plant*, ook: *bol, boldert, koornrozen*; Lat. agrostemma githago): *de fraaie –*.

Bol'derwagen, m. –s (*boerenwagen met huif, niet in riemend hangend of op veeren; rammelkast*).

Bol'doot, v. (*eau-de-cologne-soort naar den fabrikant genoemd*).

Bol'driehoek, m. –en (meetk. *driehoek op de bol door drie cirkelbogen begrensd*); **–smeting,** v. –en; zie Bolvormig.

Bole'ro, v. –'s (*Sp. volksdans in $^3/_4$ maat* [*begeleid door castagnetten*]; *Sp. ronde hoed; kort, nauwsluitend damesjacket*).

Bol'gewas, o. –gewassen (*plant met onderaardsche bolvormige stengel*): *de lelie, de tulp behooren tot de –gewassen*.

Bo'livar, m. –s (*munteenheid in Venezuela = 100 centimo's = een franc, geheeten naar Simon Bolivar, Z.-Am. vrijheidsheld*).

Bolk, v. –en; z. Wijting en Dorsch.

Bol'kaf, o. (*uitgedorscht vlasbollenkaf*).

Bolk'vanger, m. –s (*korte dikke ruwe zeemans- of visschersjas*).

Bol'laard, m. –s (Z.-N. *knotwilg*).

Bol'land, o. (*moerassig land, veenland*): in de uitdrukking *Holland –, Zeeland, geen land, ik hou het met de heikant*.

Bollandis'ten, m. mv. (*biografen*, inz. *Jezuïeten, van beroemde heiligen, genoemd naar den Jezuïet Bolland, die in 1643 hiermee begon*).

Bolleboos'*, m. –boozen (wisselvorm van *bollebuis* of uit Hebr. *heer des huizes; kraan, bol*): *daarin is hij een –!*

Bollebuis'*, v. –buizen (*poffertje*); in toepassing op dikke, welgedane personen, m. en v.: *drie stevige, goedige –buizen*; –je, o. –s.

Bol'lejagen (*het werk staken in de veenderijen; andere veenarbeiders tot staking overhalen*, alleen in de onbep. wijs).

Bol'len, bolde, h. gebold (1 *het vlas ontdoen van de zaadbollen, repelen*; 2 *dollen* inz. v. e. rund; 3 *bollejagen*, gew.; 4 Z.-N. *rollen*; 5 Z.-N. *met de bol spelen, d. i. een bol rollen of „schieten" naar een bepaald punt; die het naast bij het punt komt, wint het spel*): 1 *druk aan 't –*; 2 *een os –*; 3 inz. in de onbep. wijs; 4 *die wagen bolt goed*; 5 *bij het – zijn knie bezeeren*.

Bol'lenbaas, m. –bazen (*bloembollenkweeker*); **–huis,** o. –huizen (*loods, waarin men 's winters de bloembollen bewaart*); **–kweeker*,** m. –s; **–land,** o. –landen; **–rek,** o. –rekken.

Bolognee'zer*, bn. (*uit of van Bologna, een stad in Italië*): *–neezer of –neesche hondies*, kleine, ruigharige hondjes; - *flesschen*, peervormige glazen flesschen. (gn = nj).

Bol'plant, v. –en (*bolgewas*).

Bol'rond, bn. (*rond als een bal; min of meer bolvormig*): *onze aarde is –*; **–rond'heid,** v.: *de – der maan*.

Bol'roos, v. –rozen; zie Balroos.

Bolsjewiek'*, m. en v. –en, Bolsjewiki (Russ. van bolsje = meer; eig. *man van de meerderheid*; op een socialistisch congres was deze fractie een in de meerderheid: *aanhanger der Russische communisten-partij*); ook: Bolsjewist, m. –en; **–wieksch'*, –wis'tisch,** bn., bw. (*van, als van, betreffende de bolsjewieken*).

Bol'ster, m. –s (van noten, kastanjes: *buitenschil, bast*; v. graan en peulvruchten: *kaf, peul, schil; bulster, peluw* [*met kaf gevuld*]).

Bol'steren, bolsterde, h. gebolsterd (*van de bolster ontdoen*): *noten –*.

Boltra', v. boltraas (Z.-N. *bolbaan*); zie Tra.

Bo'lus (Gr.-Lat. *zegelaarde, kleiaarde in verschillende kleur o. a. verfstof en poetspoeder; strooppil, artsenijballetje, slikbrok; rond gebak van meel, melk, suiker en sukade*); **1** (stofn.), v.; **2** (voorwerpsn.), m. –sen.

Bol'vlak, o. –vlakken (*boloppervlak*).

Bol'vorm, m. (*vorm van of als een bol*): *de – der aarde, de – der planeten*.

Bolvor'mig, bn. (*de vorm hebbende van een bol*; van vlakken: *een gedeelte v. e. bolvlak vormende*): *–e-driehoeksmeting*, deel der wiskunde, die zich bezighoudt met de eigenschappen van bolvormige driehoeken, boldriehoeksmeting; ook: Bol'vormig.

Bol'wasching*, v. –en (Z.-N. *uitbrander*).

Bol'werk, o. –en (1 *uitspringend* [*vijfhoekig*] *verdedigingswerk; bastion; naam van stadsgedeelten, waar vroeger een – was*; 2 *versterkend paalwerk aan een zeedijk*; 3 fig. *hetgeen ter verdediging of versterking dient*): 1 *een – beschieten; het Lucas– te Utrecht*; 2 *een dijk met –en versterken; een otter in het –*, er is gevaar, vero.; 3 *een – tegen dwingelandij*.

Bol'werken, bolwerkte, h. gebolwerkt (*verschansen, versterken*, vero.; inz. fig. *het klaar spelen, in orde brengen*): *hij zal het wel –*.

Bol'worm, m. –en (*hersenblaasworm, oorzaak der draaiziekte*; Lat. taenia coenurus): fig. *de – steekt hem*, hij is in slecht humeur.

I. Bom, v. –men (1 *iets dat groot en dik is; kanjer*, inz. *een groot glas sterkedrank*; 2 *platboomde, breedgeboomde visschersschuit*; 3 *groote hoeveelheid*; 4 vero. *tamboerijn*): 1 *–men van aardappels; geen half bittertje, maar een heele –*; 2 *een Scheveningsche –*; 3 *een – duiten*; 4 *met –men en schalmeien*.

II. Bom, v. –men (*schijfvormige sluitstop van het bomgat, spon*); zie Bom **III.**

III. Bom, v. –men (*groote, holle kogel met ontplofbare lading, met vergiftige, lichtgevende gassen, brandbare stoffen*; bij uitbr. *koker, doos enz. met dynamiet enz. gevuld*, inz. bij misdadige aanslagen): *als een – uit de lucht vallen*, onverwacht verschijnen; *de – is gebarsten, gesprongen*, de zaak is beslist, het geheim is uitgekomen; misschien beteekent – hier *spon*; *de – is verkeerd gesprongen*.

IV. Bom (*klanknabootsend tusschenwerpsel*): *–, daar lag hij! –, zoo slaat de trom*; Bom **IV** is waarsch. etymologisch = Bom **III.**

Bom'bam (*klanknabootsing*), **1** tw.; **2** zn. **v.** (*de groote torenklok*; ook: *beddekwast*): *de groote – luidt*,

Bom'bammen, bombamde, h. gebombamd (*de klok luiden; dof galmen; heen en weer slingeren*).
Bombar'de, v. –s (Fr. van Lat. bombus = geraas, gebrom: gesch. *Middeleeuwsch kanon voor steenen kogels; bromwerk in orgels*).
Bombardeeren*, bombardeerde, h. gebombardeerd (mil. *met bommen of granaten beschieten*; fig. *bestoken; iem. onverwacht lid van een bestuur, voorzitter enz. maken*): *iem. – tot*; **–bardement',** o. –en (*beschieting met bommen of granaten*): *het – van Antwerpen.*
Bombardon', m. –s (Fr. *koperen blaasinstrument met krachtig basgeluid*): *de – is tegenwoordig vervangen door de tuba.*
Bomba'rie, v. (*geraas, getier; opheſ, drukte*): *maak, schop toch zoo'n – niet!* gmz.
Bom'bast, m. (Eng. [It. bombace v. Lat. bombax = katoen]: eig. *losse stof tot aanvulling van kleeren*; fig. *gezwollen of hoogdravende taal, holle, zinledige woordenpraal*).
Bombas'tisch, bn. en bw. (*vol bombast, hoogdravend*): *–e stijl; zulk een taal klinkt –.*
Bombax', m. –en (Lat.-Gr. bombyx: katoen; *wolboom*; Lat. gossyfrium herbaceum): *de witte wol van de zaden van de – dient tot aanvulling van matrassen.*
Bombazijn', o., (soorten) –en (Fr. bombasin, Lat. bombasinum, v. bombax: *weefsel* van verschillende samenstelling inz. tegenwoordig: *sterke katoenen stof voor arbeiderskleeding*): *allerlei bombazijnen, bruin en geel*; ook, Pilo; **–bazij'nen,** bn. (*van bombazijn*): *een – broek.*
Bom'been*, o. –en (*gezwollen been*); vero.; Z.-N.
Bombeeren* (*zich welven; bol maken; opvullen*): *de ruggen dier stoelen zijn gebombeerd.*
Bom'gat, o. –gaten (*spongat, ronde opening in de buik van het vat voor de bom; galmgat in een toren*).
Bom'ijs, o. (*hol ijs, luchtbel-ijs*).
Bom'mel, m. –s (*bom van een vat*): zegsw. *de – brak los,* alles lekte uit van het plan, van de bedrieglijke toeleg.
Bom'melerwaard, v. (aardr. *eiland in Gelderland, gevormd door Maas en Waal*).
Bom'men, bomde, h. gebomd (1 *galmen* inz. van klokken; 2 *trommelen, bonzen*; 3 *schelen*; 4 Z.-N. *een bom in het bomgat slaan*): 1 *de brandklok bomt*; spreekw. *Leege vaten – het hardst,* leeghoofden, weetnieten hebben het hoogste woord; 2 *zij bomde een taptoe op de deur*; 3 *wat kan het mij –!* 4 Z.-N. *een ton –.*
Bom'merd, m. –s (*iets, dat groot en dik in zijn soort is* inz. van vruchten): *wat –s van appels, peren enz.!*
Bom'schuit, v. –en (*bom* **I,** 2).
Bom'vrij, bn. (*bestand tegen een bombardement*): *een –e kelder; –e kazematten.*
Bon, m. –s (Fr. bon = goed: *aanwijzing op betaling, levering enz.* in verschillende toepassingen): *schatkist–s,* zekere soort staatseffecten; *een – voor 1 liter melk*; distributietijd: *bewijs van kooprecht: een – voor 1 kilo aardappelen,* bewijs, dat men recht heeft 1 kilo aardappelen tegen regeeringsprijs te koopen; bonnetje, o. –s; **–stelsel, –nenstelsel,** o.
Bo'na fi'de (Lat. *te goeder trouw*).
Bo'nang, v. –s (O.-I. *keteltrom, slaginstrument van een gamelangorkest, liggende gong*).
Bonapartist', m. –en (in Frankrijk: *voorstander van de regeering der Bonapartes*).
Bon'boekje, o. –s (*serie bons in boekvorm*).
Bonbon', o. –s (Fr. door herhaling ontstaan, verg. Fr. Joujou: *suikergoed, lekkers*).
Bonbonnière', v. –s (Fr. [*fraai*] *doosje voor bonbons; met veel smaak ingericht huisje, vertrek*).
Bond, m. –en (in het alg. *verbond*: 1 *tijdelijk verdrag tot onderlinge hulp en bijstand*; 2 *duurzame, federatieve vereeniging van staten, gewesten, tot een geheel*; 3 *vakvereeniging*; 4 *vereeniging tot het verspreiden of bestrijden van bepaalde denkbeelden*): 1 *eed en – tot nul verklaard*; meestal *verbond*; 2 *de Duitsche –*; inz. in samenstellingen: *Hanze–, Staten–*; 3 *de – van Nederlandsche onderwijzers; arbeiders–*; 4 *Oranje– van orde; A. N. W. B.*
Bon'del, m. –s; zie Bundel.
Bond'genoot*, m. –genooten (1 *deelgenoot van een bond* in bet. 1 en 2; 2 *medestander, helper*): 1 *Italië werd als – niet vertrouwd*; *de –genooten of leden van de Unie van Utrecht*; 2 *ik beschouw u als mijn –*; vr. –genoote.
Bond'genootschap, o. –schappen (1 *de betrekking van bondgenooten*; 2 *bondsstaat, statenbond*): 1 *een – aangaan; het – met Frankrijk*; 2 *het – der zeven provinciën heette Republiek der Vereenigde Nederlanden*; **–schap'pelijk,** bn., bw. (*tot een bondgenootschap behoorende, er betrekking op hebbende; bonds...*): *–e verplichtingen.*
Bon'dig, bn., bw. (1 van redeneeringen enz.: *deugdelijk, afdoende*; 2 van gezegden, geschriften: *zaakrijk, kort en krachtig*): 1 *een –e reden*; 2 *een – antwoord*; nog: *kort en –*, kort en krachtig, ook, beknopt; **–heid,** v.
Bond'kist; zie Bondskist.
Bonds'hotel, o. –s (*hotel met afzonderlijke, goedkoopere tarieven voor de leden van de A. N. W. B.*); **–kist,** v. in de 2de bet. –en (Bijbel: *Arke des Verbonds*; ook: *hulpkist met reparatiemiddelen, gereedschappen enz. kosteloos ter beschikking van leden van de A. N. W. B. in bepaalde hotels, café's*); **–lid,** o. –leden (*lid v. e. bond*); **–rij'wielhersteller,** m. –s (*door de A. N. W. B. aan zijn leden aanbevolen rijwielhersteller*).
Bonds'staat, m. –staten (*staat gevormd door een duurzame, nauwe verbinding van verschillende staten of gewesten tot een rijkseenheid*): *Zwitserland is een –.* Opm. Een *statenbond* is een lossere vereeniging van meer zelfstandige staten; ook: Bondstaat.
Bon'gerd, m. –s, gew. (*boomgaard*).
Bonheur du jour', m. –s du jour (Fr. *pronkkast, de bovendeuren met spiegelglas*).
Bonhomie', v. (Fr. *aangeboren goedhartigheid*).
Bonhom'me*, m. –s (Fr. *goed, eenvoudig mensch, goede ziel; sul, goedzak*).
Boniet', m. –en (*albikoor*: z. ald.; ook: *bruinvisch*).
Bonifa'cius, m., Evangelieprediker onder de Friezen, in 755 bij Dokkum vermoord.
Bonificatie', v. –s (Eng. bonification: *vergoeding, schadeloosstelling*). (t = s).
Bo'nis (in) (Lat. *gegoed, in ruime omstandigheden*): *een man in –*, welgesteld, er warmpjes inzittend.
Bonjour', o. –s (Fr. *groet*: *goedendag*).
Bonjou'ren, bonjourde, h. gebonjourd (*iem. te verstaan geven, dat men van hem ontslagen wenscht te zijn*): *de deur uit –.*

I. Bonk, v. –en (1 *been, bot, knook, schonk*; bij overdracht: *mager, oud beest; knol*; 2 *lompe ruwe blok, klomp*; bij overdracht: *grofgebouwd, of lomp onbehouwen mensch*): 1 *schonken en –en; een magere –*; 2 *een – vleesch*; veenderij: *brok minderwaardig veen; veenakker*; in de vlg. bet. m. *een – v. e. vent; een ruwe zee–*.
II. Bonk, 1 m. –en (*stoot, slag, stomp*); **2** tw.
III. Bonk, m. (Z.-N. *tros vruchten*).
Bonk'aarde, v. (*onbruikbare bovenlaag der hoogvenen*).
I. Bon'ken, bonkte, h. gebonkt (*hard* [*aan*]*stooten tegen, beuken*): *op de deur* (*hooren*) –.
II. Bon'ken, bonkte, h. gebonkt (veenderij: *de bonk verwerken*).
Bonket', m. –ten (vero., Z.-N. *groote knikker, stuiter*): *hagelsteenen als –ketten*.
Bon'kig, bn.; –er, –st (*grove beenderen hebbend, grof gebouwd*): *een – paard*.
Bonk'sel, o. (*bovenkorst van het veen, die bij het verturven op zij wordt gelegd*).
Bonk'veen, o. (*onbruikbare bovenveenkorst*).
Bon-marché' (Fr. *goedkoop*) **1** bn.; **2** eigennaam van winkels: *Au bon marché*.
Bon-mot', o. bon-mots of bonmots (Fr. *geestige zet, mop, kwinkslag*); lees *-moo*.
Bon'ne, v. –s (Fr. *kinderjuffrouw, –meid*).
Bonnefooi', v. (Fr. bonne foi: *te goeder trouw*): *op de – zwerven*, op goed geluk.
Bonnet', v. –ten (Fr. *muts of hoedje van zachte stof en zonder rand*); ook: in drie of vier punten uitloopend hoofddeksel v. R.-K. geestelijken: *priesters* (zwart), *bisschoppen* (paars), *kardinalen* (rood), *paus* (wit).
Bonneterie', v. –ën (Fr. *winkel, handel in wollen en gebreide wollen goederen*).
Bons 1 tw. (*klanknabootsing*): *–, daar lag hij!* **2** v. bonzen (*slag, plof, smak*): *met een zware – viel het op de grond*; zegsw. *de – krijgen*, afgedankt, weggestuurd worden; *iem. de – geven*, afdanken, afwijzen.
Bonsoir', o. –s (Fr. *groet: goedenavond*).
Bont 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *veelkleurig, niet effen van kleur, gespikkeld, gevlakt*; 2 *uit ongelijksoortige deelen bestaande; gemengd*): 1 *een –e vogel, een –e koe; een –e eschdoorn*, met bonte bladeren; *een –e zakdoek*; (ongunstig) *de kleuren zijn te –*, te druk, opzichtig; (gunstig) *een – tapijt van bloemen*, aangenaam geschakeerd; als kenmerkende naam van dieren, planten: *de –e ka*, kerkkauw, *de –e kraai*; zegsw. *hij is bekend als de –e hond*, algemeen ongunstig; spreekw. z. Koe; *hij maakt het te –*, maakt het te erg; *iem. – en blauw slaan*, hem zoo slaan, dat hij gele en blauwe plekken krijgt, eig. *blond*, d. i. geel en blauw; 2 *een –e menigte*, gemengd; *een –e afwisseling*, met groote verschillen; **2** o. –en (het bn. *bont* als zelfst. nw. gebruikt: 1 *kleurschakeering*; 2 *gekleurde en geruite katoenen of linnen stof; voorwerp hiervan* inz. in de verkleiningsvorm; 3 *zachtharig, bewerkt dierenvel: pelterij; voorwerp hiervan* inz. als verkl.): 1 *het – van het haar of de veeren der dieren*; 2 *Friesch, Schotsch –; een lief –je*; 3 *het – der bevers; een jas met – gevoerd; een –je*, halskraag v. bont.
Bon'ten, bn. (*van bont*): *een – kraag*.
Bont'heid, v. (*veelkleurigheid*, eenigszins ongunstig; ook: *groote verscheidenheid*): *de – van die opschik*; **–je,** o. –s; z. Bont **2** 2, 3; **–mantel,** m. –s (*mantel van of met bont*); **–muts,** v. –en (*muts van bont of met bont*).
Bonton', m. (Fr. *conversatietoon van welopgevoede lieden; fijne of beschaafde toon*).
Bont'werk, o. –en (*pelswerk*); **–werker,** m. –s (*iem., die bontwerk bereidt*); **–werkerswinkel,** m. –s: *hij zal er welkom zijn als de kat in de –*, men zal hem gauw zien te loozen.
Bonvivant', m. –s (Fr. *een vroolijk Fransje*; ong. *losbol, lichtmis, doordraaier*).
Bon'ze, m. –s of –n (oorspr. Japansch: *monnik van Boeddha*; O.-I. *invloedrijk, gewichtig persoon*; germ. *invloedrijk partijleider*).
Bon'zen, bonsde, h. (1, 2, 3, 5), i. (4) gebonsd (1 van personen: *beuken, met geweld kloppen* inz. met *tegen, op*; 2 van voorwerpen: *beukend tegen iets aan- of neerkomen*; 3 *neersmakken*; 4 *neergesmakt worden*; 5 van het hart: *hevig kloppen*; bij uitbr. v. h. hoofd, het bloed): 1 *op, tegen een deur –*; 2 *de stormram bonst de muren*; 3 *het schip werd op en neer gebonsd*; 4 *hij bonsde tegen de grond*; min of meer onwillekeurig: *zij bonsden tegen elkaar*; 5 *mijn hart ging –; het –d hoofd, hart*.
Bon'zing, m. –s; zie Bunzing.
Bood'schap, v. –pen (1 *voor anderen of voor zich zelf te verrichten bezigheid van allerlei aard* [inkoopen doen, bestellen, brieven bezorgen enz.], *waarvoor men zich ergens heen moet begeven*; 2 *mondeling of schriftelijk bericht; tijding, mededeeling*): 1 *de meid moet nog –pen doen; –pen verrichten*; zegsw. *een kind om een – sturen*, [a]) een halve maatregel nemen, [b]) een lage kaart of troef uitspelen, terwijl men nog een hoogere heeft; *een groote, kleine – doen*, zijn gevoeg doen; 2 *brieven en –pen te bezorgen hiernaast*; zegsw. *oppassen is de –*, is noodig; *een Koninklijke –*, brief des Konings (of der Koningin) aan de Staten-Generaal; *een – van den president der Vereenigde Staten; de blijde –*, het Evangelie; *Maria –*, de (dag v. d.) verkondiging van Jezus' geboorte aan Maria.
Bood'schappen, boodschapte, h. geboodschapt (*berichten overbrengen, melden*); **–schapper,** m. –s (*boodschap-brenger*).
Boog, m. bogen (1 *schietwapen* inz. *voor pijlen*; 2 bouwk. *smal gewelf; gebogen holronde overdekking eener open ruimte*; in samenstellingen: *eerepoort*; 3 *naam van allerlei voorwerpen met een gebogen omtrek*; 4 meetk. *deel van een regelmatig kromme lijn* inz. *van een cirkelomtrek*; 5 *bocht, kromming*): 1 *de – spannen*, de pees achteruit halen; *de – ontspannen*, de pees weer in rust brengen; zegsw. z. Pijl; spreekw. *De – kan niet altijd gespannen zijn*, men dient ook een keer ontspanning of rust te nemen; 2 *een – rustende op twee zuilen; een brug met vier bogen*, spanningen; *triomf–, eere–*; 3 *de – van een bril*, brug; *de – van een huifkar*, koepel; 4 *de koorde van de –*; 5 *het projectiel beschreef een –*; nog: *de zon aan 's hemels –*, gewelf; zie Regenboog.
Boo'gaard*, boo'gerd. m –s (*boomgaard*).
Boog'graad, m. –graden (meetk. *het 360e deel van een cirkelomtrek*).
Boog'lamp, v. –en (*electrische koolspitsenlamp, gewoonlijk in bolvormig melkglas*); **–raam,** o. –ramen (*boogvenster*); **–scheut,** m. –en (*boogschot; afstandsbepaling*): *het bosch lag een – van het dorp*; **–schutter,** m. –s (*iemand, die met een boog kan schieten*; gesch. *soldaat met pijl en boog gewapend*).
Boogs'(ge)wijze, –wijs, bw. (*gebogen als een boog*): *hij leidde de klimroos –*.

Boog'venster, o. –s (*venster, waarvan het bovengedeelte of de bovendorpel de vorm v. e. boog heeft* inz. bij de Romaansche stijl).
Boog'zaag, v. –zagen (Z.-N. *spanzaag*).
Bookmaker, m. –s (Eng. *houder der weddenschappen bij wedrennen, makelaar, bij wien men op de renpaarden wedt*).
I. Boom*, m. boomen (1 plantk. *gewas met stevig oprijzende stam, die zich eerst op zekere hoogte boven de grond vertakt*; 2 *naam van voorwerpen, die min of meer op een boom gelijken: balk, paal, staak, spaak, regel, rol enz.* inz. verk. van samenst. met *boom*): 1 *–en planten of snoeien*; Bijb. *de – der kennis des goeds en des kwaads*; *de – des levens*, twee wonderboomen in het Paradijs, Gen. 2 : 9; spreekw., z. Appel; *Hooge –en vangen veel wind*, hooggeplaatste personen staan bloot aan critiek, haat, nijd enz.; *Men moet geen oude –en verplanten* (of: *verzetten*), oude lieden moeten blijven, waar ze zijn; *Een – valt niet met de eerste slag*, een zware taak kan niet opeens volvoerd worden; zegsw. *door* (of: *om*) *de –en het bosch niet zien*, geen kijk hebben op 't geheel, omdat men zijn aandacht te veel wijdt aan bijzonderheden; *aan de vruchten kent men de boom*, 's menschen karakter toont zich in zijn werken; ook gezegd van kinderen in betrekking tot hun ouders; *een kerel als een –*, forschgebouwd; *een – (over iets) opzetten*, [a] gezellig babbelen, kouten, [b] een lang verhaal over iets doen; *een –pje jassen*, [a] een partijtje spelen, [b] zoolang spelen, tot een der partijen vijf spellen gewonnen heeft; *de kat uit de – kijken*, een afwachtende houding aannemen; 2 rijtuig: deel van de dissel: *lamoen–, dissel–*; weverij: houten of metalen weefgetouwrol, *ketting–, slag–*; afsluitingsmiddel: dwarslat, dwarshout voor een deur, luik enz.; dwarsbalk over een weg, *tol–*; drijvende balk, waarmede men de toegang tot een haven sluit, *haven–*; schipperij: *schippersvaar–*; nog: O.-I. aanlegplaats voor schepen, douanekantoor; **–pje,** o. –s (*kleine boom*).
II. Boom, m. (Eng. *sterke rijzing van prijzen of koersen; plotselinge vraag naar een artikel*; bij uitbr. *sterke trek naar*); verg. Slump.
III. Boom, m. bodems (*bodem*): zegsw. *botertje tot de – enz.*; zie Bodem.
Boo'men*, boomde, n. geboomd (*een schip met een vaarboom voortbewegen* inz. *in ondiep water; gezellig praten, een boom opzetten*).
Boo'merang*, m. –s; zie Boemerang.
Boom'ezel, m. –s (Z.-N. *mallejan*).
Boom'gaard, m. –en (*omsloten stuk grond; weide, beplant met vruchtboomen*): *een kersen–*; *appelboomgaarden in Z.-Limburg*.
Boom'kikvorsch*, m. –kikvorschen (*kikvorsch met zuignapjes aan de teenen, levend op boomen*; Lat. hyla arborea); **–klever,** m. –s (*blauwspecht*; Lat. sitta europaea caesia); **–kruiper,** m. –s (*inheemsche kleine klimvogel*; Lat. certhia b. brachydactyla); **–kweeker*,** m. –s (*iem., wiens beroep het is boomen te kweeken ten verkoop*); **–leeuwerik,** m. –leeuweriken (*kleine leeuweriksoort, die* inz. *in wouden leeft en op de grond nestelt*; Lat. lullulea a. arborea); **–marter,** m. –s (*een marter, bruin, in de bosschen levende*; Lat. mustela martes); **–olie,** v. (*olie, geperst uit olijven*); **–pieper,** m. –s (*inlandsche zangvogels, lijkende op de graspiepers, van April tot September in ons land*; Lat. anthus t. trivialis); **–schors,** v. –en (*schors v. e. boom*; inz. [*kurk*]*eikenschors*); **–slang,** v. –en (*giftslang in Z.-A.*; Lat. dispholidus typus); **–stam,** m. –men (*opgaande schacht van een boom*); **–stil,** bw. (Z.-N. *onbeweeglijk*); **–valk,** m. –en (*valk, wat kleiner dan de edelvalk en die gaarne in boomen nestelt*; Lat. falco s. subbuteo); **–varen,** v. –s (*inheemsche varensoort op boomstronken* [inz. van eiken en knotwilgen] *groeiende*; Lat. polypodium vulgare; ook: *tot de hoogte van aanzienlijke boomen opschietende keerkringsvaren*); **–veil,** o. (*gewone klimop*); **–vorsch*,** m. –en(*–kikvorsch*); **–vrucht,** v. –en (*eetbare vrucht van een boom*); **–wol,** v. (*Duitsche naam voor katoen*).
Boon*, v. –en(1 *zaad eener bekende peulvrucht, waarvan zeer veel variëteiten bestaan*; 2 *de plant zelf*; 3 bij uitbr. *verschillende zaden, die op een – gelijken*; 4 bij verg.: *voorwerpen, die op een – gelijken*): 1 *erwten en –en; witte, bruine, groote –en; voor spek en –en er* (of: *ergens*) *bijloopen, meeloopen, bijzitten*, d.i. bij eenig werk overtollig zijn, toekijken en geen werkzaam aandeel hebben; spreekw. *Honger maakt rauwe –en zoet*, honger is de beste saus; *ik ben een –, als het niet waar is*; 2 *de groote –en hebben lange, holle stelen*; zegsw. *hij is in de –en*, in de war, de kluts kwijt (volgens het volksgeloof, werkt een bloeiend boonenbed bedwelmend); 3 *koffie–, cacao–*; 4 *e. blauwe –*, e. kogel; **–tje,** o. –s: zegsw. *– komt om zijn loontje*, gezegd van iem., die zijn verdiende loon krijgt voor wat hij misdreven heeft; *een heilig –*, iem., die zich braaf voordoet en zich daarop laat voorstaan; dikwijls met ontkenning: *Nu, je bent ook zoo'n heilig – niet*.
Boo'nenbed*, o. –bedden (*tuinbed, waarop boonen groeien of bestemd voor boonen*); **–bloem*,** v. –en (*–bloesem*); **–kever*,** m. –s (*kever, die zich* inz. *met boonen voedt*; Lat. bruchus rufimanus); **–kruid*,** o. (*keule, toekruid, lipbloemige plant*; Lat. satureja hortensis; Z.-N. en dan meestal *boonkruid: veevoeder uit verschillende soorten van peulvruchten*); **–staak*,** m. –staken (*lange stok, waarlangs men de boonen laat opgroeien*): fig. *wat een –!* lang, schraal en houterig mensch; **–stroo*,** o. (*uitgedorschte boonenhalmen*); **–veld*,** o. –velden.
Boon'tje, o. –s; zie Boon.
Boor, v. boren (*gereedschap, om al draaiende gaten in hout of ijzer te maken*): *de knop of druif, de houten omslag of zwengel der –*.
Boor'as, v. –assen (*boorspil*); **–bank,** v. –en (*werkbank, om te boren* inz. *metalen stukken, geschutloopen enz.*); **–beitel,** m. –s (*werktuig van den horlogemaker*); **–buis,** v. –buizen (*buis van een aard- of diepboor*).
Boord 1 m. –en (*rand, kant, zoom* in verschillende toepassingen: 1 van kleedingstukken: *afzonderlijk randversiersel v. e. kleed; gesteven en gestreken rand van manshemden om de halsopening,* inz. *losse linnen halskraag*; 2 van vaatwerk: *opstaande rand*; 3 van rivieren, zeeën: *oever, waterkant*; ook: *de streek*): 1 *een rok met een fluweelen –; hooge, lage –en*, gesteven en gestreken rand van manshemden om de halsopening, inz. losse linnen halskraag, dikwijls als verkl.: *een schoon –je omdoen*; 2 *een glas tot de – vol, –evol*; 3 *aan de –en der Maas*, oevers; **2** o. –en in bet. 1 (1 *opstaande scheepsrand* inz. in

vaste verbindingen; 2 *het geheele schip*): 1 *het schip had 1 m –*, stak boven water uit; *stuur–, bak–, gang–; een schip aan – komen*, op zij komen, dikwijls opzettelijk, fig. *iem. (met iets) aan – komen* [a]) naar iem. toekomen om hem aan te spreken, [b]) iem. lastig vallen met woorden, daden, iem. aanranden; *iem. aan – klampen*, iem. aanklampen, hem over iets aanspreken, aanhouden; *man over –!* er is iem. van het schip te water geraakt; *een lijk over – zetten*, op zeemanswijze in zee begraven; *over – werpen*, [a]) uit het schip verwijderen, [b]) fig. opgeven, verwaarloozen, vergeten; 2 *aan – van de Tromp*; *aan – blijven*, van wal blijven; *van – gaan*; in scheepstijdingen: *alles wel aan –*; zegsw. *door de kajuitsramen aan – komen*, als bevelhebber aangesteld worden, zonder als ondergeschikte gediend te hebben; *door de kluis* (of: *het kluisgat*) *aan – komen*, van onder af aan gediend hebben.

Boor'den, boordde, h. geboord (*een boord of rand maken aan, omzoomen*): *een rok –*.

Boor'devol, bn. en bw. (*ten boorde toe vol*): *de tobbe is –; een glas – schenken, een – volle emmer*; **–volletje,** o. -s (scherts. *een glas, tot aan de rand vol*).

Boord'sel, o. –s (*lint, koord of andere stof, waarmede men boordt*): *het – van een jas*.

Boor'kever, m. –s (in het alg. *kevertje, welks larven het hout doorboren*).

Boor'ling, m. –en (Z.-N. *pasgeboren kind*); **–lingske,** o. –s (Z.-N. *zuigeling, pasgeboren kind*).

Boort, o. (*diamantafval, dat tot poeder gestampt en met olie vermengd, bij het slijpen van briljanten dient*).

Boor'machine, v. –s (*machine om te boren*, inz. *tot het diep boren in de grond* b.v. *bij het zoeken naar steenkolenlagen*); **–mossel,** v. –en (*mossel, die gaten in steen boort*; Lat. pholas); **–toren,** m. –s (*hoog getimmerte met toestel voor gronddiepboring*); **–water,** o. (*soort van witwater met boorzuur*); **–zalf,** v. (*ontsmettende zalf van boorzuur en vaseline*); **–zuur,** o. (*verbinding van boor of borium met zuurstof en waterstof*).

Boos*, bn. en bw.; boozer, –t (1 *kwaad, nijdig*; 2 *kwaadaardig; verderfelijk*; 3 *slecht*): 1 *de man was erg –, werd zeer –; – zijn om; – worden op iem.*; *– zijn over*; *in een booze bui*; 2 *met – opzet*; *booze geesten*, duivels; *een – oog*; 3 *het was – weer*; *booze tijden*.

Boosaar'dig, bn. en bw.; –er, –st (*boos van aard: gevaarlijk, kwaadwillig*): *een –e ziekte*; bij overdr. *een –e beschuldiging, een –e lach; – allerlei laster verspreiden*.

Boos'doener, m. –doeners (*snoodaard*, minder sterk dan *booswicht*); **–ster,** v. –s.

Boos'heid, v. –heden (1 *zedelijke verdorvenheid, zonde*; 2 *toorn, gramschap*): 1 *de – der wereld*; *een kind in de –*, eenvoudig, oprecht mensch; Z.-N. *voortgaan in de –*, niet van gedrag veranderen; 2 *hij beet zijn tong van –*.

Boos'wicht, m. –en (*zedelijk verdorven, kwaadwillig mensch, misdadiger, schurk*, sterker dan *boosdoener*): *wat een –!*

I. Boot*, v. –en (1 *klein, open vaartuig* inz. *door roeiriemen bewogen*; 2 *afkorting voor stoomboot, mailboot enz.*): 1 *een – uitzetten*; in samenstellingen: *grooter zeewaardig vaartuig met masten en zeilen*, b.v. *kanonneer–, zeil–*; z. ook Riem: 2 *de Lemster –; de – is aan*.

II. Boot*, v. –en (*borstjuweel; middenstuk, tevens slot van een halssnoer*; *halssieraad*).

III. Boot*, m. booten (gew. *twee of drie handen vol gerepeld vlas met een bies tot een bundel gebonden*; Z.-N. *bundel* [a]) *ruw*, [b]) *gezwingeld vlas*; *graanmaat van 50 liter*).

Boot'afhouder, m. –s (*iem., die liefst een ander het werk laat doen*): *hij is een ware –*.

Boo'ten*, bootte, h. geboot (Z.-N. *slaan, kloppen*): *vlas –*, geroot vlas beuken of wel het zaad van het vlas afkloppen; **-hamer,** m. –s (Z.-N. *hamer om te booten*).

Boot'motor, m. –s (*motor, gebouwd om een boot vooruit te stuwen*); z. Motorboot.

Boot'sen, bootste, h. gebootst (eig. *boetseeren, modeleeren*).

Boots'gezel, m. –gezellen (*varensgezel*); **–haak,** m. –haken (*lange stok met ijzeren punt en weerhaak, om een schip voort te duwen*); **–lijn,** v. –en (*scheepvaartlijn*); **–man,** m. –lieden, –lui (*onderofficier ter zee*; *deze heeft het toezicht over het tuig op zeilschepen*); **–mansfluit,** v. –en (*waarmede* nl. *de bootsman zijn bevelen geeft*); **–mansmaat,** m. –maats (*onderbootsman*); **–volk,** o. (*bemanning van een boot*).

Boot'tocht, m. –en (*reis per [stoom]boot*).

Boot'trein, m. –en (*trein, aansluitende met een boot*); *de – A'dam-Genua*.

Boot'werker, m. –s (*werkman bij het lossen en laden van schepen*): *een dronken –*.

Boo'ze* 1 m., in bet. 2 boozen (1 *de duivel*; 2 *slecht mensch*): 1 *hier had de – hem gewacht; dat is uit den –*, komt van den duivel, is slecht; 2 *God doet zijn zon opgaan over goeden en –n*; **2** o. (*het kwaad, de zonde*): *het – in de wereld*.

Bo'ra, bor'ra, m. en v. (Gr.-Lat. boreas = Noordenwind: *koude, droge N.-O. wind, aan de Adriatische Zee*); zie Mistral.

Bo'rat, o. (Fr. [v. Lat. burra = grove wollen stof]: *wolsajet, sajetgaren, brat*).

Bo'rax, v. (Arab.-Perz. *natriumzout van een boorzuur*).

Bord, o. –en (1 *bewerkt houten blad* bij verschillende spelen in gebruik inz. in samenst.; 2 *uithangbord*; 3 *groot plat samenstel van planken* [ook: *metalen enz.*] *voor opschriften, bekendmakingen enz.*; 4 *schoolbord*; 5 *ronde schijf, plaat of schaal* inz. *om van te eten*): 1 *dam–, verkeer–, schaak–, ganzen–*; 2 *een –je met „Kamers te Huur"*; zegsw. *de bordjes* (of: *de hekken*) *zijn verhangen*; zie Hek; 3 *aanplak–; een groot –, met een zinnebeeldige voorstelling hing aan de muur*; *het zwarte –*, (in sociëteiten) het –, waarop de wanbetalers staan; 4 *op het – schrijven*; 5 *een tinnen –; platte, diepe –en; antieke –en ter versiering van de muur*; zie Berd.

Bordeaux', m. –wijnen (Fr. *wijn uit – en omgeving, uit het departement Gironde*).

Border, m. –s (Eng. tuinb. *rand, zoom, smal bloembed; bloemrabat* inz. in het mv.).

Bordereau', o. –'s (Fr. *borderel*).

Borderel', o. –len (Fr. *lijst, uittreksel; speciebriefje*; *nota of memorie van makelaars aan hun lastgevers over het verhandelde*; *uittreksel uit een rekening of uit een hypothecaire akte*; posterijen: *formulier voor inschrijving van quitantiën*; rechtst. *lijst van dossierstukken*).

Bordes', o. –sen (o.-Fr. bretesche: *hooge stoep voor of achter een huis, al of niet gedekt met afdak*; *stoepportaal*; Z.-N. gew. *uitstalplank voor een winkelraam*).

Bor'ding, v. –s, –en (*klein, plat vaartuig in de Oostzee; lichter*).
Bord'papier, o. (*dik stijf papier, dat* nl. *de plankjes of borden van boekbanden ging vervangen: kartonpapier*); **–en,** bn.: *een – doos.*
Bordu'ren 1 borduurde, h. geborduurd (1 *met de naald figuren en bloemen werken op of in stoffen: zijde, linnen enz.*; 2 fig. *verdichtend, overdrijvend opsieren of opsmukken*): 1 *een kussen –; bloemen – op fluweel*; 2 *ik geloof hem niet, hij is gewoon nog al te –*; **2** zn. o.: *het – behoort tot de fraaie handwerken.*
Borduur'gaas, o. (Fr. bordure oorspr. Germ. bord, berd: *gaas, om op te borduren*); **–garen,** o., (soorten), o. –s (*wollen of zijden draden voor borduurwerk*); **–naald,** v. –en; **–raam,** o. –ramen (*rechthoekig raam, waarop de stof, waarop geborduurd moet worden, de stramien of het canevas, wordt gespannen*); **–sel,** o. –s (1 *het geborduurde; waarop geborduurd is: borduurwerk*; 2 *een stuk –*; 3 *verdichtsel*): 1 *een rok zonder –; een – van goud en zilverdraad*; 2 *galons en kostelijke –s*; 3 *met welke –s sierde hij zijn verhaal op!* **–ster,** v. –s (*iem., die borduurt*; inz. *vrouw, voor wie het borduren een handwerk of beroep is*); **–werk,** o. (1 *geborduurd werk*; 2 *het opgezette, niet voltooide werk, waaraan geborduurd wordt*): 1 *tentoonstelling van –en*; 2 *zij legde het – weg.*
Boreaal', bn. (*noordelijk*); ook, *Borea'lisch.*
Bo'reas, m. (Gr.-Lat. *N. wind* [*als godheid*]).
Bo'reh, v. (O.-I. *welriekende gele zalf*).
Bo'ren, boorde, h. (1, 2, 3), i. (3) geboord (1 *met een boor of puntig werktuig een gat of hol maken*; 2 [*iem.* of: *zich*] *iets draaiende, wringende enz. ergens in of door drijven*; 3 *zelf heen of door iets heen dringen* inz. fig. en lit. t.): 1 *een gat in een plank –*; fig. *een tunnel –; de hersenpan –*, trepaneeren; *kaas, boter –*, een zekere hoeveelheid als monster er uit –; *e. cylinder –*, een massief stuk metaal tot een cylindervormige buis uithollen; *dat gat boor je niet*, dat zal je niet lukken; 2 *iem. een degen door* (of: *in*) *het lijf –; een ring door de neus –; iem. iets door de neus –*, [a]) door list iets doen verliezen, afzetten, [b]) onthouden, waarop hij rekende, of recht meende te hebben; 3 *door het hart –; de granaat boorde wel twee m in de grond; de toren boort door de wolken*; nog: *een schip in de grond –*, doen zinken door beschieting, een torpedo.
Borg*, m. –en (1 *hij, die zich voor het nakomen eener door een ander aangegane verbintenis geldelijk aansprakelijk stelt, voor het geval dat deze zijn verbintenis niet nakomt*; bij verg. Bijb. *middelaar; beschermer*; 2 *onderpand, cautie, waarborgsom*): 1 *welke zijn uw –en? ik blijf er – voor; o Heer, wees gij mijn –!* 2 *je ouwelui moeten behoorlijk – stellen; mijn woord zij u –*, waarborg; zegsw. *voor iem. iets – blijven, spreken*, instaan.
Bor'gen, borgde, h. geborgd (1 *goederen op krediet geven*; 2 *ontleenen*): 1 *de bakker borgt hem brood; – baart zorgen*; 2 *die dichtvorm, het sonnet, is bij de Italianen geborgd.*
Borg'ketting, m. –en (*ketting der koppeling van twee wagons, zorgketting*); ook, –koppeling: *de – is een veiligheidsverbinding, voor 't geval, dat de gewone koppeling loslaat.*
Borg'stelling, v. –en (*het geven van borgtocht of onderpand*; ook: *de akte van –; de waarborgsom*): *een akte van –.*
Borg'tocht, m. –en (1 *de overeenkomst, waarbij zich iem. borg* [bet. 1] *stelt*; rechtst. *overeenkomst, waarbij een derde zich ten behoeve v. den schuldeischer verbindt om aan de verbintenis v. den schuldenaar te voldoen, indien deze niet zelf daaraan voldoet*; 2 *de waarborgsom*): 1 *persoonlijke –*, waarbij een persoon borg blijft; *zakelijke –*, waarbij een som gelds als onderpand wordt gestort; 2 *een – van 10.000 gld.; vrijlating onder –*; verg. Zekerheid.
Bo'rium, o. (*bruin, poedervormig metalloïde, bestanddeel van borax*).
Born, v. –en (lit. t., vero. *bron, bronwater*); **–put,** m. –ten (Z.-N. *welput*).
Borneeren* (Fr. *begrenzen, beperken*): *zich bij iets –*, bepalen; z. Geborneerd.
Bor'neo, o. (*Soenda-eiland,* 22 × *Nederland*).
Bo'ro-boedoer, v. (*Boeddhistisch heiligdom op Java, residentie Kedoe*); ook –boedoer'.
Bor'rel, m. –s (*glaasje sterkedrank* inz. *jenever*): *Van Brammen dronk een redelijke –.*
Bor'relen, borrelde, h. geborreld (1 *borrels drinken* inz. *vóór het middagmaal*; *bitteren*; 2 van vloeistoffen: *opwellen, bobbelen, luchtblaasjes vertoonen*): 1 *'s voormiddags geregeld –*; 2 *het water kookt en borrelt.*
Bor'relflesch*, v. –flesschen (*flesch jenever; jeneverflesch*); **–praat,** m. (*dronkemansgekal; gewauwel, gebazel, onzin*).
I. Borst*, v. –en (1 *voorzijde van de romp* inz. *van het menschelijk lichaam tusschen hals en buik*; 2 *borstkas*, inz. *de ademhalingswerktuigen; longen*; 3 *hart, gemoed*; 4 [*deel v. e.*] *kleedingstuk, dat de borst bedekt*; 5 *ruimte tusschen – en het bedekkende kleedingstuk; borstzak*; 6 bij verg. met bet. 1: *vooruitstekend gedeelte, voorzijde, verdikking*): 1 *zich op de – slaan, iem. het pistool op de – zetten, de – van het paard; een hooge – zetten* (of: *de – hoog dragen*), zich hoogmoedig aanstellen; *zich met de – op iets toeleggen*, met alle kracht en vlijt zich inspannen; *dat stuit mij tegen de –*, staat mij tegen; 2 *een zwakke –*, longen; *uit volle –, met onbeklemde – zingen* (Volkslied), met volle kracht; 3 *hoe klopte mij de –; zijn – zwol van trots*; 4 *een sluitjas met dubbele –*, borststuk; *de geplooide – v. e. overhemd*; 5 *hij stak zijn hand in zijn – en haalde er een brief uit*; 6 *de –en van palen; de – van de haan v. e. geweer.*
II. Borst*, m. –en (Duitsch Bursche: *jonkman, gezel, maat*): *een jonge –*; z. Adelborst.
Borst'aandoening, v. –en (*lichte ziekte van de borst, de longen*).
Borst'beeld, o. –en (*beeld van de bovenhelft van' t menschelijk lichaam, vooral als beeldhouwwerk*); zie Buste.
Borst'been, o. –beenderen (ontl. *langwerpig plat been in 't midden der borstkas, waaraan de ribben gehecht zijn*).
Bor'stel, m. –s (1 *een dik, stijf, hard, stekelhaar op het lichaam van sommige dieren* [inz. *varkens*] *en planten*; meest in het mv.; 2 *gereedschap, bestaande uit een aantal –s dierenhaar, metaaldraad, rijsteentjes, in een blad bij bosjes samengebonden of ingeplant: schuier, kwast*): 1 *de –s van het wilde zwijn rezen op; de –s eener rups; de voorrand der blaadjes is met –s bedekt*; 2 *kleer–, tanden–; penseelen en –s*; **–achtig,** bn. (*als een borstel*): *– haar*; **–ig,** bn. (*met borstels bezet of met borstels overeenkomende*): *–e zwijnen, een –e knevel.*

Bor'stelen, borstelde, h. geborsteld (1 van haren: *steil, stijf overeind [gaan] staan*; 2 *gladstrijken; met de borstel reinigen: schuieren*): 1 *een wild zwijn met –d haar*; 2 *de kleeren –*; nog (schildersterm): *op ruwe, forsche wijze, breed schilderen.*

Borst'harnas, o. –harnassen (*deel van het harnas ter bescherming van de borst*); **–holte,** v. –n (*die ruimte of holte, welke omsloten wordt door middenrif, ribben, borstbeen en ruggestreng*); **–honig,** m. (*honig, die als geneesmiddel wordt aangewend bij een borstkwaal*); **–kas,** v. –sen (*beenig samenstel van ribben, borstbeen en vervelkolom, om de borstholte*); **–klontjes,** o. mv. (*zwarte kandijklontjes*); **–kruid,** o. –en (*gedroogde kruiden, waarvan het aftreksel bij borstkwalen, hoest enz. wordt gebruikt* o. a. *Iersch mos met zoethout*); **–kruis,** o. –en (*aan een ketting op de borst afhangend kruis*); **–kuras,** o. –sen; z. Kuras; **–kwaal,** v. –kwalen (*slepende* inz. *ongeneeslijke ziekte der borst, der longen*); **–lap,** m. –pen (*wollen of flanellen lapje tot verwarming of opvulling van de borst*; ook bij schermers; z. Plastron); **–lijder,** m. –s; **–lijderes,** v. –sen; **–plaat,** v. –platen (1 *kurasplaat*; 2 *rondgegoten plaatje van suiker* inz. als versnapering, ook stofn.; Z.-N. *suikerplaat*): 1 *een blinkende –*; 2 *borstplaatjes en chocolaadjes*; *ronde plakjes van witte of roode –*; **–rok,** m. –ken (*onderkleedingstuk van de romp* inz. *onder hemd en bovenkleeding gedragen*; *kamizool*; *hemdrok*): gmz. *het op zijn – hebben,* verkouden zijn; **–vlies,** o. (*vliezig bekleedsel van de borstholte, omgevend de longen*): *ontsteking van het –,* ook: Pleura, **–water,** o. (Z.-N. *ziekte, waarbij een zekere hoeveelheid „water" in de pleuraholte wordt uitgestort*); in N.-N. meest „het water in de borst"; **–wering,** v. –en (*wal of muur* inz. *van aarde ter beveiliging van een stad, loopgraaf enz.*; *verhoogd gedeelte v. e. vestingmuur, waarachter men veilig kan loopen, vuren enz.*; *opstaande wand van steen of hout, hekwerk als leuning; balustrade, verschansing enz.*): *de – eener brug,* leuning; *de – eener zeeboot,* verschansing; **–zwemmen,** o.

Borus'sia, v. (Lat. *zinnebeeldige vrouw, figuur, die Pruisen voorstelt*); lees *boroes'sia.*

I. Bos, m. bossen (*bundel*): *een –je sigaren, radijzen*; *een – stroo*; *een – sleutels,* ring.

II. Bos, v. bossen (*bus*): *m. d. – rondgaan.*

Bosch*, o. bosschen (1 *een met opgaande boomen begroeide uitgestrektheid gronds*; *woud,* z. ald.; 2 in samenst. *struik*; 3 *geboomte*): 1 *een groot –, een somber –, een heilig –*; *het Haagsche –*; zegsw., z. Boom; 2 *braam–, doorn–*; 3 *een heuvel met – begroeid*; **–'achtig*,** bn.: *een –e streek,* met veel bosch.

Bosch'beheer*, o. (*boschwezen*): *bij Kon. Besluit benoemd tot boschwachter bij het staats–.*

Bosch'bes*, Bosch'bezie*, v. -bessen, -beziën (1 *heester, waaraan de bessen groeien*; 2 *vrucht van deze heesters*): 1 *de – behoort tot de heideachtigen,* Lat. vaccinium; 2 *blauwe –bessen* of *blauwbessen* en *klokkebeien* (N.-Brab.) *roode of vossenbessen*; *zwarte* en *veenbessen* of *krozen, kreuzen,* bruinroode.

Bosch'bloem*, v. –en (*bloem, die vooral in bosschen groeit,* bijv. *de anemoon*); **–bouw*,** m. (*het aanleggen en onderhouden van bosschen*); **–brand*,** m. –en; **–cultuur*,** v. (*boschbouw*); **–duif*,** v. –duiven (*houtduif, ringduif,* z. ald.); **–duivel*,** m. –s (*slingeraap in de bosschen van Guyana en het Amazonegebied*; Lat. ateles paniscus; fig. *iem. met verward hoofdhaar, ruige onverzorgde baard*).

Bosch'geuzen*, m. mv. (gesch. *wilde benden, die om de vervolging van Alva te ontgaan in bosschen huisden en het platteland afstroopten*); **–god*,** m. –goden (myth. *faun, sater*).

Bosch'kat*, v. –ten (*de wilde kat*; Lat. felis catus).

Bosch'koffie*, v. (O.-I. *koffie, geteeld op een omtuining in een bosch, waar men eerst de boomen gerooid heeft*).

Bosch'koraal*, o. –koralen (lit. t. *al de zangvogels in het bosch*): *'t lied der –koralen*; **–mensch*,** m. –menschen (*orang-oetan*): *de Afrikaansche –,* de gorilla; **–misdrijf*,** o. –ven (Z.-N. *misdrijf tegen de boschwet*); **–neger*,** m. –s (*afstammeling v. e. weggeloopen negerslaaf, thans vrije neger in Suriname*); z. Marron; **–noot*,** v. –noten (Z.-N. *hazelnoot*); **–partij*,** v. –en (*deel van een bosch*; *stuk grond met bosch bezet als deel v. e. landschap*; *afbeelding op schilderijen v. e. –*); **–uil*,** m. –en (Lat. syrnium aluco); **–varen*,** v. –s (*bladachtige varen, mannetjesvaren*; Lat. polystichum filixmas); **–wachter*,** m. –s (*particulier of staatsbeambte, belast met het toezicht op een bosch of bosschen*); **–wet*,** v. –ten (in België: *wet op het boschwezen*); **–wezen*,** o. (*verzorging en beheer van bosschen*; *tak v. dienst, waaraan de zorg voor de staatsbosschen* inz. *op Java en Madoera is opgedragen*).

Bos'jesman, m. –mannen (*lid van een stam in Z.-Afrika*): *Hottentotten en –mannen.*

Bos'porus, m.: de – verbindt de Zee van Marmora met de Zwarte Zee.

Boss, m. (Eng. *baas, voorman*; *partijleider bij verkiezingen*): *de – der Liberalen, op zijn Hollandsch zooveel als de kruiersbaas.*

Bosscha'ge, o. –s (lit. t. *klein bosch*).

Bosseleeren* (Fr. v. bosse = bult; *vol deuken maken; gedreven werk maken in goud, enz.*).

Bos'ton, o. (*zeker kaartspel*; *zekere dans*).

I. Bot, v. –ten (*zekere platvisch o. a. in de Zuiderzee gevangen, daar ijlbot genoemd*; Lat. pleuronectes flesus): zegsw. *de – vergallen,* de visch (fig. de zaak) bederven; *een –je zonder gal,* een onschuldige bloed; *hij heeft – gegeten,* is dom (toespeling op *bot* = niet scherp); Bot **I** waarsch. = Bot **IV.**

II. Bot, v. –ten (*knop, uitspruitsel*); waarsch. hetzelfde woord als Bot **III.**

III. Bot, o. –ten (1 *been, knook*; 2 in h. mv. *lichaam*; *leden*): 1 inz. in het mv. en als verkl.: *men zou zijn –ten wel kunnen tellen,* van iem., die zeer mager is; *de –jes aan de honden geven*; 2 *het in de –ten hebben,* ziek zijn, inz. jicht hebben; *een stuk in zijn –ten hebben,* dronken zijn, gmz.; nog: *een – in 't been hebben,* scherts. verontschuldiging om niet te gaan; Z.-N. *daaraan veeg ik mijn botten* (misschien Bot **VII**), dat lap ik aan mijn laars.

IV. Bot, o. (*eind touw,* inz. in vaste verbindingen): *een touw - geven, –vieren,* ruimte geven, fig. inwilligen, toegeven; *zijn driften, zijn blijdschap –vieren*; zie ald.; waarsch. hetz. woord als Bot **III** en **II.**

V. Bot, m. (eig. *slag, klap,* nog in Z.-N. *schok, stoot*); alleen in de uitdrukking: – *vangen,* falen, zijn doel niet bereiken, inz. slip van-

gen, iem. niet thuis treffen, ook wel: *een –je vangen*, waarsch. = Bot **II, III, VI.**

VI. Bot, bn. en bw.; –ter, –st (1 *stomp, niet scherp*; 2 *dom. niet bevattelijk*; 3 *onbeleefd, lomp*): 1 *een – mes*, niet scherp; *schaatsen kunnen – zijn*; *mijn tanden zijn –*, slee, sleeuw; 2 *– van verstand, van geest*; *hij is niet –*, hij is zeer schrander, verg. Botterik; 3 *een – antwoord*, lomp; nog: *hij zweeg – stil*, plotseling, onverwacht; *iets – weigeren*, vlak af; *– ijs*, niet glad; *– tegen de wind*, vlak tegen.

VII. Bot, v. –ten (Fr. botte: Z.-N. *laars*).

Bota'nica, v.; zie Botanie.

Bota'nicus, m. botanici; (Lat. *plantkundige*); ook: **Botanist'**, m. –en.

Botanie', v. (Gr. botane: *plantkunde*).

Bota'nisch, bn. (*plantkundig, de plantkunde betreffende*): *een –e tuin*, plantentuin b.v. te Buitenzorg, Brussel enz.; *een – congres*.

Botaniseeren* (*planten zoeken, verzamelen* inz. *met een wetenschappelijk doel*). (s = z).

Botaniseer'trommel, v. –s (*plantenbus*).

Botanist', m. –en; zie Botanicus.

Bo'ter, v. (1 *vetstof, door karnen uit room verkregen, hetzij al of nog niet gewasschen, gekneed, gezouten, gekleurd*; *natuurboter*; 2 *vetstof, bereid uit plantendeelen of andere stoffen*; *kunstboter*): 1 *sterke –*; *– karnen, kneden*; Z.-N. *– opsteken*, inmaken; *Hollandsche –, gras–*; zegsw. *daar is een haar(tje) in de –*, daar hapert iets; *met zijn neus in de – vallen*, geluk hebben, een buitenkansje hebben; *– bij de visch*, contante betaling; *'t is – aan de galg (gesmeerd)*, vergeefsche moeite; *er de – uit braden*, het er eens van nemen, vetpot hebben; *– op zijn hoofd hebben*, niet zuiver van geweten zijn, in een glazen huis wonen; z. Boom **III**; 2 *planten–, cacao–*.

Bo'terbiesje, o. –s (*platrond boterkoekje*); **–bloem,** v. –en (*ranonkelachtige plant*; Lat. ranunculus; inz. *de scherpe boterbloem*, ranunculus acer); **–boer,** m. –en (*boer, die voornamelijk boter maakt en verkoopt*; *boer, die boter aan bepaalde klanten levert*); **–briefje,** o. –s (scherts.: *officieel stuk*: *belastingbiljet, trouwbewijs*; *rekening*): O.-I. *een – krijgen*, een wenk, om ontslag te nemen.

Bo'teren, boterde, h. geboterd (1 *met boter besmeren*; *toebereiden*; 2 *boter maken, karnen*; 3 meestal met ontkenning: *tot boter worden*; 4 meestal met ontkenning: *gelukken, slagen*; 5 Z.-N. *afranselen*): 1 *het brood goed –*; *visch –*, met gesmolten boter begieten; 2 *de boer in gaat –*; 3 *heur schrale melk* (nl. *dier koe*) *en botert niet*; 4 *het wil tusschen hen niet –*, zij kunnen niet [a]) eens worden, [b]) met elkaar opschieten; 5 *iem. –*.

Bo'terfabriek, v. –en (*inrichting tot machinale bereiding van natuur- of kunstboter*); **–ham,** v. –men (1 *sneedje brood met boter*; ook: *twee op elkaar liggende sneedjes*; 2 *eenvoudige maaltijd in hoofdzaak uit brood bestaande*): 1 *een droge –*, zonder boter; Z.-N. *een lange –*, lange brief, lang opstel, stuk; 2 *kom een –metje eten v. avond*; zie Aangekleed en Menisten–; **–kleursel,** o. (*stof, gebruikt om boter een gele kleur te geven*).

Bo'terkoek, m. –en (*platte, ronde koek, in boter gebakken*); **–kooper*,** m. –s (*koopman, die in boter handelt*); **–letter,** v. –s (*banketletter*); **–markt,** v. –en (1 *handel in, verkoop van boter*; 2 *plaats, waar op marktdag boter te koop is*): 1 *de – was flauw gestemd*; *– houden*; 2 *de boeren op de –*; **–melk,** v. (*karnemelk*), gew.; **–merk,** o. –en (*rijksmerk als echtheidswaarborg*); **–mijn,** v. –en (*afslag van boter*; *plaats van de afslag*); **–olie,** v. (*olie uit rundvet, uit planten of zaden*); **–peer,** v. –peren (*naam eener zeer sappige peer*); **–pot,** m. –ten ([*Keulsche*] *pot tot het bewaren of inmaken van boter*); **–saus,** v. –en (soorten) (*saus van gesmolten boter*); **–spaan,** v. –spanen (*spanen lepel, waarmee men boter uit een vat of pot steekt*); **–sprits,** v. (*zeker gebak, in boter toebereid*); **–stande,** v. –n (Z.-N. *kuip, waarin de boter wordt bewerkt*); **–vlootje,** o. –s (*bakje van aardewerk, kristal, metaal, met deksel, waarin de boter wordt opgediend*); **–wet,** v. (*wet van 1889, tot voorkoming van bedrog in de boterhandel*).

Bot'heid, v. (1 *stompheid*; 2 *domheid*; *onbeschaafdheid*; 3 *niet-gladheid*): 1 *de – v. e. mes*; 2 *– en bekrompenheid*; 3 *de – van het ijs*.

Bot'je, o. –s (*oud zilverstukje in de Middeleeuwen in omloop b.v. in Friesland*, d. i. *blank* of 3 *duiten*): zegsw. *botje bij – leggen*, elk zijn evenredig aandeel bijdragen.

Bot'muil*, m. en v. –en (*lomperd, domkop*).

Bots, v. –en (*slag, schok, stoot, weerstuit*).

Bot'sen, botste, h. gebotst (1 *met geweld, met kracht tegen iets aanstooten, aanbonzen, op iets neervallen*; 2 fig. van plannen, denkbeelden enz.: *met elkaar in strijd komen*): 1 *met het hoofd tegen de muur –*; *de wagens botsten tegen elkaar*; 2 *het – der idealen op de werkelijkheid*; **–ing,** v. –en (1 *het tegen elkaar stooten van twee voorwerpen, personen*; *schok, stoot*; 2 v. legers: *vijandelijke ontmoeting, treffen, gevecht*; v. politieke tegenstanders, denkbeelden: *conflict, onaangenaamheden, strijd*): 1 *de – van twee treinen*; 2 *bij Luik kwam het tot een –*; *–en tusschen burgemeester en raad*; *in – met elkaar komen*.

Bots'kop, m. –koppen (*butskop, noordkaper*).

Bot'tel, v. –s (*vruchtknopje van de roos*, Z.-N. *flesch*).

Bottelarij', v. –en (*plaats, waar men bier, wijn enz. op flesschen aftapt*; *kantoortje van den bottelier*; *voorraadkamer op schepen*).

Bot'telen, bottelde, h. gebotteld (*op flesschen aftappen*); **–aar,** m. –s (*aftapper*).

Bottelier', m. –s of –en (*keldermeester, proviandmeester*; scheepst. *de onderofficier, die belast is met het toezicht op de uitdeeling der levensmiddelen aan boord*): *de dronken –*.

I. Bot'ten, botte, h., i. gebot (Z.-N. *botsen, weerkaatsen*); zie Bot **V.**

II. Bot'ten, botte, i., h. gebot (*uitloopen, uitspruiten van boomen enz., botten zetten*).

Bot'ter, m. –s (*visschersschuit* inz. *op de Zuiderzee*): *de – is een éénmaster voor de vangst van haring, bot, ansjovis, aal of garnalen*.

Bot'terik, m. –en (*lomperd, stommerik*).

Botti'ne, v. –s (Fr. *half-laarsje met elastieken sluiting*; *rijglaars, knooplaars*).

Bot'uit, bw. (*botweg*).

Bot'vieren, vierde bot, h. botgevierd (*scheut geven*; inz. fig. *inwilligen*): *de hartstochten –, de speelzucht –*, er de vrije teugel aan geven; zie Bot (*eind touw*).

Bot'vink, m. en v. –en (*gewone vink*).

Bot'weg, bw. (*kortweg, lompweg*): *iets – vragen, iets – weigeren*; zie Botuit.

Boud, bn. en bw.; –er, –st (*vol vertrouwen*; *zonder vrees*): *wees nu niet zoo –*; *– spreken*; Z.-N. *stout en –*, onversaagd.

Boudeeren* (Fr. *pruilen, mokken*).
Boudoir', o. –s (Fr. eig. *pruilhoek*: *damessalonnetje, sierlijk damesvertrekje*).
Boud'weg, bw. (*stoutweg, ronduit*): *hij zei –, dat hij het niet deed.* flinkweg.
Bouffan'te, v. –s (Fr. *gebreide wollen dikke halsdas, overdas* inz. *voor mannen*).
Bouf'fe; *opera –*; zie Opera.
Bouffon',m.–s(Fr.[It.buffa]:*grappenmaker*).
Bougie', v. –s (Fr. naar de stad Bougie in Algiers: *kaars,* inz. *van stearine of was; kaarsvormige lichtbron voor electriciteit en gas; cilindervormige sonde om kanalen in het lichaam te onderzoeken enz.; deel van een motor, waardoor een electrische vonk overspringt naar het gasmengsel in de cilinder*).
Bouilli', o. en m. (Fr. [v. Lat. bullire = opborrelen]: *soepvleesch*); lees *boel-jie'*.
Bouillie', v. (Fr. *pap, brij*); **–bordelai'se,** v. (Fr. *besproeiingsmiddel tegen plantenziekten en ongedierte*; *Bordeausche pap*).
Bouilloi're, v. –s (Fr. *waterketel, theeketel*).
Bouillon', m. (Fr. *vleesschnat; samengerold goud- of zilverdraad*): *een kopje –*; **–kop,** m. –pen; lees *boeljon'*.
Bou'les de Berlin', m. mv. (Fr. *Berlijner bollen, ronde bolvormige pannekoeken*).
Boulevard', m. –s (Fr. *bolwerk* [waarmee *boulevard* samenhangt]; *walweg als wandelplaats aangelegd; breede straat* [*met boomen aan weerszijden*]): *– Anspach.*
Bouquet', o. en m. –ten (Fr. oorspr. bosquet = klein boschje: *bloemenruiker; slotnummer v. e. vuurwerk oorspr. in ruikervorm*; [*fijne*] *wijngeur*); lees *boeket'*.
Bourdon', m. –s (Fr. muz. *diepe bas; bassnaar; orgelregister*).
Bourgeois' 1 m. (Fr. [v. stam v. *burg*] *burger, burgerman* inz. *lid der bezittende klasse in tegenstelling met de arbeiders en proletariërs*; minachtend: *min of meer bekrompen anti-socialgezinde*); **2** bn. (*burgerlijk*); **bourgeoisie',** v. (*de burgerij; de burgerstand* inz. *in tegenstelling met de arbeiders, proletariërs en de aristocratie*).
Bourgo'gne, m. –wijnen (Fr. [inz. *roode*] *wijn uit Bourgogne*): *witte –*; l. *boergon'je*.
Bourgon'disch, bn. ([*als*] *uit, in, van, eigen aan, betrekking hebbende op Bourgondië*): *h. –e kruis,* St.-Andr. kruis. (ou = oe).
Bousso'le, v. –s (Fr. *hoekmeetinstrument; kompas*; fig. *leidsman, richtsnoer*).
Bout, m.–en (1 *staaf, stang* inz. van metaal in verschillendetoepassingen:bouwk.[*metalen*] *staafnagel; sluitboom voor deuren, ramen, luiken; soldeerijzer; ijzeren staaf, los ijzer in een strijkbout*; bij uitbr. *strijkijzer*; 2 bij verg. *een der voor- of achterpooten v. e. geslacht stuk vee of wild; voor- of achtervierendeel boven de knie afgesneden*; van gevogelte: *bovenpoot*; 3 *eendvogel*; 4 *armen en beenen,* gmz.; 5 *schatje, hartje, liefste*; 6 Barg. *agent van politie*; 7 Z.-N. *stompe pijl, gebruikt voor het gaaischieten*): 1 *gedreven, geklonken, geschroefde –en; de –en werden weggenomen, de grendels weggeschoven; met een – en lamp soldeeren; een warme – over het overhemd laten gaan*; 2 *schape–, kippe–; een vette, malsche –*; 3 *– eten*; 4 *in de –en vatten,* omarmen; 5 *een –(je) v. e. kind*; 6 *hij is van koper en niet van goud, daarom noemen ze hem den koperen –*; 7 Z.-N. *een nieuwe –*; **–je,** o. –s (*kleine bout; schrijfpen uit de vleugel v. e. gans*): *boutjes, tot aan het tandvleesch afgeschreven,* de heele schacht was weggesneden bij het pen-vermaken.
Bouta'de, v. –n, –s (Fr. *gril; geestige uitval*).
Bou'tig, bn.; –er, –st (*stevig, struisch; mollig*): *een –e knaap.*
Bouti'que, v. –s (Fr. [v. Gr.-Lat. apotheca]: *winkel, kraam; boel, warboel, santenkraam*).
I. Bouw, m. (1 *het bouwen, bewerken van land; het verbouwen, telen, zaaien van eenig gewas*; 2 *het bouwen, oprichten, samenstellen van een huis, brug enz.*; 3 *wijze van bouwen; bouwtrant, maaksel*; 4 Z.-N. *gebouw, bouwwerk*): 1 *de – uitbreiden door het scheuren van weiland; de – van aardappelen*; 2 *de – van het nieuwe huis, van een sluis*; 3 *een oude toren, sterk van –; drie ruiters, knap van –,* gestalte; *paarden rank van –; de – van verzen, van een muziekstuk,* samenstelling; 4 *een groote –*.
II. Bouw, v. –s (*landmaat in Ned.-Indië, 7096.50 m²*): *100 – rubber*; beter: Ba'oe.
Bouw'alm, o. (Z.-N. *landbouwgereedschappen*).
Bouw'bedrijf, o. (*al, wat met het bouwvak in verband staat*).
Bouw'doos*, v. –doozen (*doos met blokjes, waarmee de kinderen spelend een huis enz. bouwen; blokkendoos*).
Bou'wen, bouwde, h. gebouwd (1 *telkens, voortdurend ergens zijn,* in vaste uitdrukkingen; 2 *bouwland bearbeiden enz.*; meestal *bebouwen*; 3 *telen, planten, kweeken; verbouwen*; 4 *maaien en binnenhalen*; 5 *bewerken; toebereiden, bruikbaar maken.* in verschillende toepassingen; 6 *een bouwwerk enz. maken*; fig. in verschillende toepassingen; 7 *gronden, steunen op*; 8 *vast vertrouwen stellen in iem. of iets; vast rekenen op*): 1 *zee –*, bevaren; *niet kunnen zee –*, niet zeewaardig zijn; 2 *de akker –*; 3 *vlas, tarwe, tabak –*; 4 *koren –; hooi –*; 5 *boter –*, kneden, zouten enz.; 6 *een brug –, een vlooi –, een huis –; een stad –; de bijen – cellen, koraaldieren – riffen, vogels – nesten; slecht gebouwde zinnen,* geconstrueerd; z. Keulen; 7 *zijn hoop, verwachtingen – op iem. of iets*; zegsw. *huizen op iem. –*, vast vertrouwen op iem.; *op zand –*, op losse grondslag iets ondernemen; 8 *op iem. (kunnen) –*.
Bouw'grond, m. –en (1 *grond, geschikt of aangeboden tot het bouwen van huizen, villa's enz.*; 2 *grond, geschikt voor de landbouw*): 1 *– te koop bij Nunspeet*; 2 *van de grond van Nederland is 27%–*; **–kunde,** v. (*de wetenschap, die zich ten doel stelt de kennis der vereischten om een gebouw samen te stellen*; dikwijls gebezigd in de bet. van *bouwkunst*); **–kun'dig 1** bn. (*behoorende tot de bouwkunde*): *het – teekenen, – ingenieur,* architect; **2 –e,** m. –n (*iem., die de bouwkunde beoefent*; inz. *iem., die de bouwkunst als beroep uitoefent*); **–kunst,** v. (*practische bekwaamheid in het bouwen*): *de – der dieren; de Grieksche –*; **–kunstenaar,** m. –s (*iem., die de bouwkunst beoefent*); **–land,** o. –en (*land, geschikt voor de landbouw; een stuk bouwland*); **–maatschappij,** v. –en (*vereeniging tot het bouwen van woningen*); **–man,** m. –lui, vero. (*landbouwer, landman*); **–mannetje,** o. –s (volksnaam voor *akkermannetje of bouwmeestertje*); **–meester,** m. –s (*bouwkundige, architect*);

–meestertje, o. –s ([*witte*] *kwikstaart*).
Bouw'orde, v. –orden (*bouwstijl*); **–politie,** v. (*de personen, door een gemeente belast met het toezicht op het nakomen der bouwverordening, het bouwen van huizen enz.*); **–stijl,** m. –en (*kenmerkende vormen, waardoor de gebouwen van zeker tijdvak, van zekere volken zich van andere onderscheiden*): *de romaansche – of rondbogenstijl, de gothische – of spitsbogenstijl*; ook: **–traut,** m.; **–terrein,** o. –en: *– te koop*; **–val,** m. –vallen (*puinhoop; ruïne*); **–val'lig,** bn. (*als een ruïne, vervallen* eig. en fig.); ook, Bouw'vallig; **–verordening,** v. –en (*verordening op de bouw van huizen, met bepalingen omtrent de hoogte enz.*); **–vakken,** o. mv.: *werkloosheid in de –*; **–werk,** o. –en (*een of ander gebouw*).
Bo'ven 1 vz. (*hooger dan iets anders*): *Maastricht ligt – Roermond,* stroomopwaarts; *een onweder hangt – de stad*; ten N. van: *Holland – het IJ*; *– de poort staat*; *hij staat (ver) – ons,* [a]) is (verreweg) onze meerdere, [b]) wij zijn aan hem ondergeschikt; *zij is – de 50,* ouder dan; *– en behalve wat hij reeds naar binnen had gespeeld*; met een bijw. *het klonk – alles uit*; z. de zn. en ww. voor zegsw. met *boven*; **2** bw. *het ligt – op zolder*; *zij is –*; *naar – gaan,* [a]) de trappen op, [b]) O.-I. in de bergen; *naar – kijken,* omhoog; *een moeielijkheid te –komen,* overwinnen; *dat gaat alle beschrijving te –,* overtreft; *van –,* [a]) van omhoog fig. v. God, b.v. *alle zegen komt van –*; [b]) de trappen af; *van – naar beneden*; *van – tot onder*; *van – was het dik*; *zooals –,* ut supra, als reeds gezegd is; *alles gaat het onderste –*; **–aan,** bw. (*aan de bovenkant van*; *aan het hooger einde*); **–al,** bw. (*vooral*); **–arm,** m. –armen (*opperarm, bovendeel van de arm van de schouder tot de elleboog*): *een schot in de –*; **–arms,** bw. (*met de hand boven de arm nl. de schouder opgeheven* inz. met *gooien, werpen enz.*): *met kleine steentjes gooit men –, bij het kegelen onderarms*; zegsw. fig. *het gaat daar –,* er is verkwisting; **–bedoeld,** bn. (*waarvan zoo even sprake was, waarop hierboven, tevoren gedoeld werd*): *men vindt die zinspreuk op –e gedenkpenning*; **–been*,** o. –beenen (*bovendeel van het been van de knie tot de heup; dijbeen*): *een wonde in het –*; **–beschreven,** bn. (*te voren, zoo even beschreven*); **–blad,** o. –bladen (1 *dekblad eener tafel*; 2 *bovenste blad van verschillende andere voorwerpen*): 1 *het marmeren – eener waschtafel*; 2 *het – eener viool,* de zijde, waarin zich de klankopeningen bevinden; **–dek,** o. –dekken (*rijvoering*; *bovenlaken met de dekens*; scheepst. *opperdek*).
Bovendien', bw. (*behalve dat*; *daarenboven*): *geld en gezondheid, wat verlangt ge –?*
Bo'vendijks, bw. (*boven op de dijk*): *die huizen liggen –*; ook, Bovendijks'.
Bo'vendrijven, dreef –, h. –gedreven (*aan de oppervlakte komen en daar blijven zweven, drijven*): *olie drijft altijd –,* fig. Z.-N. eerlijk duurt het langst; zegsw. *de waarheid zal eeuwig –,* de overhand behouden; *de –drijvende partij, richting,* d. i. heerschende.
Bo'veneinde, o. –n (1 *het bovenste uiteinde van eenig voorwerp*; 2 *het hooger of meer naar de oorsprong gelegen gedeelte v. e. rivier, kanaal enz.*; 3 *het hooger einde,* d. i. *de meest eervolle plaats*): 1 *het – van een paal*; 2 *het kanaalpeil is aan het – en benedeneinde niet gelijk*; 3 *aan het – der tafel.*
Bo'vengemeld, bn. (*reeds boven, vroeger genoemd*); **–genoemd,** bn.; **–gezegd,** bn.
Bo'vengrondsch*, bn.: *–e inrichtingen op de mijn Maurits.*
Bo'venhand, v. (*het bovenste deel der hand,* inz. fig.): fig. *de – hebben, krijgen,* het winnen, de meeste invloed krijgen; **–hands,** bw.: *hij werpt, gooit –,* d. i. met boven de schouder geheven hand en arm; **–handsch*,** bn.: *een –e worp*; ook: Bovenhands(ch)'.
Bo'venhouden, hield –, h. –gehouden (*iem. of iets ondersteunen zoodat het zinken belet wordt*): *het hoofd –,* fig. niet bezwijken, het hoofd boven water houden; **–huis,** o. –huizen (*bovendeel van een huis*; inz. *verdiepingwoning, afgescheiden van het andere gedeelte van het huis en met afzonderlijke ingang*): *wij bewonen een –*; **–kaak,** v. –kaken (*de bovenste, de onbeweegbare opperkaak*): *de – van de mensch, het paard enz.*; **–kamer,** v. –s (1 *kamer op een bovenverdieping*; 2 *hoofd, hersenen*): 1 *hij woont op een –*; 2 *het scheelt hem in de –*; **–kant,** m. –en (*de bovenste kant*): *de boven- en de onderkant van een boek*; *de – eener rivier.* de bovenrivier; **–kleed*,** o. –klee(de)ren (*opperkleed; overkleed; kleed, dat men over de onderkleeren draagt*).
Bo'venkomen, kwam –, is –gekomen (1 *aan de oppervlakte v. e. vloeistof* inz. *water komen drijven of zwemmen*; 2 bij een worsteling: *boven iem. op de grond komen te liggen*; 3 *in iem. opwellen*): 1 *de drenkeling kwam driemaal –*; 2 *de jongens rolden over de grond, met moeite wist Jan – te komen*; 3 *de droefheid kwam telkens weer boven*; nog: *laat hem –,* de trappen op in de bovenkamer.
Bo'venlaag, v. –lagen (*opperste laag*): *de – bestaat uit kiezel*; **–land,** o. –en (*hooger stroomopwaarts, of verder landwaarts in gelegen streek*): *Westfalen, Oost-Friesland, Oldenburg enz. heet het –*; O.-I. *de Padangsche –en*; *het – van Z.-Afrika,* de westelijke provincie van de Kaapkolonie; **–lander,** m. –s (1 *bewoner van een bovenland*; 2 *paard uit Holstein, Oost-Friesland enz.*; ook: *vaartuig, dat de Eems of Weser bevaart*): 1 *de Atjehers onderscheidt men in – en Benedenlanders*; *een scheldnaam van de –s, Westfalingers of Oost-Friezen, was mof, poep*; 2 *sterke –s*; **–landsch*,** bn. (*uit het bovenland* inz. *uit Westfalen, Oost-Friesland, Oldenburg*); **–last,** m. –lasten (scheepst. *lading op het dek*): *een turfschip met veel –*; **–leder, –leer,** o. (*het betere, fijnere leder voor de bovenzijde der schoenen; overleer*; ook: *de geheele schoen zonder de zool*); **–licht,** o. –lichten (*licht, dat van boven door de zoldering enz. invalt*: *vallend licht, zenithlicht*; *horizontale lichtopening, waardoor het bovenlicht invalt*; ook: *verticale lichtopening, waardoor een hoog zijlicht invalt bv. boven een deur, een luik*): *een museum met fraai –*; *een binnendeur met een –,* boven de deur.
Bo'venliggen, lag –, h. –gelegen (*boven op iets of iemand liggen*; fig. *de overhand hebben*): *in 't worstelen lag de kleinste jongen –.*
Bo'venloop*, m. (*loop eener rivier door het bergland*): *de – van de Rijn.*
Bo'ven-Maas, v. (*bovenloop v. d. Maas*).
Bo'venmanuaal, o. –nualen (*het bovenste*

der handklavieren v. e. orgel); ook, *Bovenwerk*.
Bovenma'te, bw. (*in buitengewone, bijzonder groote mate*): – *gelukkig*; ook, Bo'venmate.
Bo'venmeester, m. –s (vroeger: *schoolhoofd*; Barg. *commissaris van politie*); **–meid,** v. –en (Z.-N. *kamermeid*).
Bovenmen'schelijk* 1 bn. en bw. (1 *van hooger dan menschelijke, dus goddelijke, bovennatuurlijke oorsprong*; 2 *buitengewoon, ongemeen*): 1 *hij keek mij aan als een – wezen*; 2 *hij deed –e pogingen*; **2** bw. (*buitengewoon*): *zich – inspannen*.
Bo'vennatuurkunde, v. (*wat ligt boven de wetten der natuur*); zie Metaphysica.
Bo'vennatuurlijk, bn. en bw. (*wat de kracht en de eischen der gansche geschapen natuur, van geest en stof beide, te boven gaat*).
Bovenom', bw. (*rondom het bovendeel*): *een stok met een tuiltje bloemen er –*; **–op',** bw. (*op de bovenzijde, op de top van*): *een eerepoort met veel vlaggen er –*; *iem. er weer – helpen, brengen,* [a]) uit een ziekte doen herstellen, [b]) op de been helpen, fig.: *er weer – komen*; **–o'ver,** bw. (*aan de bovenzijde over iets heen*): *laten we – gaan*; ook wel: Bo'venom enz.
Bo'ven-Rijn, m. (*bovenloop v. d. Rijn*).
Bo'venrivier, v. –en (*gedeelte eener rivier, waar de getijen niet meer merkbaar zijn*).
Bo'venst 1 bn. (overtreff. trap van *boven*: *hoogst*: 1 *het hoogst gelegen*; 2 *de beste, eerste, uitstekende* inz. versterkt met *beste*): 1 *de –e knoopen van zijn jas*; scherts. *de –e verdieping*, hersenen; zie Plank **I**; Z.-N. *in de –e lade liggen*, zeer in aanzien zijn; 2 *je bent een –e beste (jongen)*; **2 –e,** o.: *het –*.
Bo'venstad, v. –steden (*hooger gelegen deel eener stad*): *de – van Brussel*; **–tand,** m. –en (*tand in de bovenkaak*); **–toon,** m. –tonen (*toon, die door hoogte of sterkte boven de andere uitklinkt*): zegsw. *de – voeren, houden, hebben,* [a]) het hoogste woord voeren, het hoogst en luidst spreken, [b]) het duidelijkste waarneembaar zijn, b.v. een norschheid, waarin goedhartigheid de – had, [c]) de meeste invloed hebben; **–uit,** bw. (*buiten het hoogste punt zich verheffend, uitkomend*): *de molen was fraai versierd en – wapperde de vlag*; *zijn stem klonk overal –*, boven alles uit, waar hij ook was; ook, Bovenuit'; **–venster,** o. –s (*venster v. e. bovenverdieping*); **–verdieping,** v. –en (1 *boven gelijkvloers gelegen verdieping van een huis*; 2 *hoofd, hersenen*): 1 *hij woont op de –*; 2 *'t scheelt hem in zijn –*; **–vermeld,** bn. (*bovengemeld*): *in –e brief*; **–vlak,** o. –vlakken (1 *het hooger gelegen vlak van eenig voorwerp, de bovenkant*; 2 wisk. *het platte vlak tegenover het grondvlak*): 1 *het – van een blok marmer, een dijk*; 2 *het – van een afgeknotte kegel*; **–waarts,** bw. (*naar omhoog*; bij een rivier: *stroomopwaarts*); **–waartsch***, bn. (*naar omhoog in opwaartsche richting*; *naar boven gericht*): *een –e druk, in –e richting*; **–water,** o. (1 *water aan de oppervlakte*; 2 *water, dat van de bovenloop v. e. rivier of van de hooger gelegen streken naar beneden stroomt*; 3 wat. *het hoogste van twee waterspiegels*): 1 *het koude – der Poolzee*; 2 *i. d. Waal had men last van het –*; 3 *het in de boezem opgemalen water noemt men –*; **–swinds,** bw. (scheepst. *aan de loefzijde*); ook, –swinds'; **–wind,** m. –en (*hooge windlaag*; *wind in de bovenlucht*): *met proefballonnetjes de richting der –en onderzoeken*; **–woning,** v. –en (*bovenhuis*).
Bovenzin'nelijk, bn. (*boven of buiten het bereik der menschelijke zinnen gelegen*; *niet met de zinnen waarneembaar, onstoffelijk, geestelijk*): *bespiegelingen over –e zaken*.
Bovril', o. (Fr. [Lat. bos, gen. bovis = rund]: [*rund*]*vleeschextract*).
Bo'wie-mes, o. –messen (*N.-Amerikaansch jachtmes met sikkelvormige punt, naar James Bowie geheeten*).
Bowl, m. –'s (Eng. *kom, schaal meer diep dan wijd* inz. *bestemd om sommige dranken in op te dienen*; *drank* inz. *zomerdrank, bereid uit rum of wijn, vruchten en kruiden, in een bowl toebereid en opgediend*).
Bow'len, bowlde, h. gebowld (*het bowlspel spelen*); lees *boolen*.
Bowls, mv. v. Bowl (bal) (Eng. eig. *ballen*: *spel met* [*houten*] *ballen*); ook, Bowlspel.
Box'calf, o. (Eng. *fijn kalfsleder*); als bn. zie Alpaca opm.; spr. uit *bokskalf*; soms verkort tot *Box*.
Boy, m. –'s (Eng. *jongen*; *huisbediende in Oost-Azië, Eng.-Indië, Zuid-Afrika*).
Boycot, o. en v. –ten (Eng. *Eng. rentmeester in Ierland, door de Iersche bond* [Land-League] *in 1880 om zijn strengheid doodverklaard*; thans: *uitsluiting* inz. *uit maatschappelijk en handelsverkeer*); **–cotten,** boycotte, h. geboycot (1 *uitsluiten van maatschappelijk of handelsverkeer*; *doodverklaren*; 2 v. waren: *niet meer koopen*): 1 *iem. –*; 2 *Duitsche fabrikaten –*.
Boyscout, m. –s (Eng. *padvinder*).
Br! (*uitroep van afkeuring, afkeer*) **1** tw.: –, *wat is het koud!* foei; **2** o.: *een krachtig –*.
Braad'aal (*aal*, nl. *geschikt om gebraden te worden*) **1** (voorwerpsn.) m. –alen; **2** (stofn.), v.; **–pan,** v. –pannen (*metalen of aarden pan geschikt voor of gebezigd om er iets in te braden*); **–spit,** o. –spitten, –speten, vero. (*puntige ijzeren staaf, horizontaal op twee steunsels rustende, die boven een vuur kan worden rondgedraaid*; spott.: *lange degen, slakkensteker*); **–worst,** v. –en (*worst, die gebraden wordt gegeten*).
Braaf 1 bn. (1 v. personen: *deugdzaam, rechtschapen, zedelijk*; 2 v. daden, uitingen: *blijk gevende van braafheid*; *overeenkomende met de eischen van de plicht*; 3 *eerzaam, niets verkeerds doende*; dikwijls eenigszins minacht.; 4 v. kinderen: *zich goed gedragend*; *oppassend*; eenigszins ong.: *zoet en gehoorzaam*; nog ongunstiger: *suf, onjongensachtig*; ir. *niet gehoorzaam*; *zich slecht gedragend*; 5 lit. t., vero. *dapper, onverschrokken*; *kloek, wakker*): 1 *een – man, een groot burger*; *brave ouders*; *– en eerlijk*; 2 *– is – en slecht is slecht, of het vrind of vijand doet*; 3 (van kleine burgerij) *fatsoenlijke, eerlijke, brave lui*; *een eenvoudig, –, goedhartig mannetje*; 4 *een – en vlijtig kind*; *een brave Hendrik*, onjongensachtige sufferd (naar een veelgebruikt leesboekje uit het begin der 19de eeuw); ir. *dat brave jongetje heeft zijn vader al heel wat gekost*; 5 *onze brave manschappen*; *een brave borst*, flinke (jonge) vent; **2** bw. (1 *op een wijze, die blijk geeft van rechtschapenheid, deugdzaamheid enz.*; 2 bijw. v. graad: *danig, zeer*): 1 *– oppassen*; *zich – gedragen*; 2 *wij rijden – hard*.

I. Braai, m. -en (Z.-N. *braadstuk* inz. *een snede spek of ham*).
II. Braai, v. -en (Z.-N. *kuit* van het been).
I. Braak, v. braken (1 *naam van een werktuig in verschillende bedrijven*; 2 *inbraak*; rechtst. *het verbreken eener afsluiting met het doel zich wederrechtelijk toegang te verschaffen, het verbreken van muren, vensters, deuren, ook van groote meubels*): 1 *met de – breekt men de vlas- of hennepstengels, met een andere kneedt men koekdeeg*; 2 *diefstal met –*.
II. Braak, alleen als bw. verbonden met *liggen* (1 van land: *onbebouwd gedurende zekere tijd*; 2 fig. *niet beoefend wordend; ongebruikt, ongeoefend blijvend; geen nut opleverend*): 1 *de akker ligt –*; 2 *zijn kennis ligt –*; **–akker,** m. -s (*braakliggende akker*); **–jaar,** o. –jaren (*jaar, waarin men het bouwland braak laat liggen*); Lev. 25–1 : 8, zie *Sabbatsjaar*; **–land,** o. (*land, dat braak ligt*; ook: *stuk braakland, braakakker*; gew. *land, dat tengevolge van een dijkbreuk is weggespoeld of voortdurend aan afslag bloot staat*); **–loop,** m. (*hevige diarrhee met braking*): *de Aziatische –*, cholera; **–middel,** o. –en (*middel, om te doen braken*); **–noot,** v. –noten (*kraanoog, zaad van zekere O.-I. plant* [Lat. strychnos nux vomica], *in de geneeskunde aangewend*); **–plant,** v. –en; z. Braakwortel; **–poeder,** of **–poeier, 1** o. (*braakmiddel in poedervorm* inz. *gestampte braakwortel*): *een of ander – innemen*; **2** v. –s (*een afgepaste hoeveelheid braakpoeder*): *de –s zijn op*; **–tje,** o. -s; **–wijnsteen,** m. (*wijnsteenzuur, zacht braakmiddel*); **–wortel** (*wortel eener Braziliaansche plant*, Lat. uragoga ipecacuanha; *braakmiddel*); **1** (voorwerpsn.), m. -s; **2** (stofn.), v.
III. Braak, v. (Z.-N. *sieraadketting, gedragen door den koning van een gilde*).
I. Braam, m. bramen (*stekelvinnige zoetwatervisch*; Lat. abramis brama).
II. Braam, v. bramen (*ruige oneffen rand, zelfkant; rand van gesneden papier; omliggende kant der snede v. e. mes of een schaar na het slijpen, draad; rand van met beitel of zaag bewerkt hout, van lood enz.*).
III. Braam, v. bramen (1 *braambeziestruik*; Lat. rubus; 2 *bes, brummel van deze plant*): 1 *de bramen behooren tot de roosachtigen; bramen groeiden langs de weg*; 2 *de kinderen gingen bramen plukken*; **–bes, –bezie,** v. –bessen, –beziën (*de vrucht van verschillende in het wild groeiende heesters; de plant*); **–bosch*,** o. –bosschen (*braambessenstruiken; dooreengegroeid, doornig struikgewas*): *het brandende –*, Ex. 3 : 2; **–sluiper,** m. -s (*soort van grasmusch*; Lat. sylvia c. curruca); **–struik,** m. -struiken (in het alg. *doornstruik, stekelige in het wild groeiende plant*; inz. *struik, waaraan de braambeziën groeien*).
Brabançon'ne, v. (Fr. *het Belgische volkslied, gedicht in 1830 door Jenneval, op muziek gezet door Campenhout*): de tekst werd gewijzigd in 1860 door Ch. Rogier.
Bra'bander, m. -s (*iem., geboortig uit N.- of Z.-Brabant*): *de Spaansche –*, [a]) hoofdpersoon uit Brederode's blijspel van die naam, [b]) snoever, geurmaker.
Bra'banter, m. -s, voor Brabander.
Bra'bantsch* 1 bn. ([*als*] *uit, in, van, eigen aan, behoorende bij, betrekking hebbende op N.- of Z.-Brabant*): *een –e muts, –e kant*; **2 –e*,** v., vrouw, geboortig uit Brabant.
Brab'belen, brabbelde, h. gebrabbeld (klankn. *verward, onduidelijk, onverstaanbaar spreken, hakkelen*; ook: *schrijven; radbraken*): *alles door elkaar –; zoo wat Engelsch –*.
Brab'beling, v. –en, vero. (*brabbeltaal, beuzelpraat*); Brabbelingh, verzameling gedichten v. Roemer Visscher, 1547–1620.
Brab'beltaal, v. (*wartaal, zotteklap; taal vol vreemde woorden, bastaardtaal*).
Bracelet', m. –ten (Fr. letterl. armpje, bras = arm: 1 *armband*, [*vrouwelijk*] *polssieraad*; 2 inz. in het mv. *handboei*): 1 *een gouden –*; 2 *iem. de –ten aandoen*.
Brachy . . ., van Gr. brachys = kort.
Brachycephaal'*, van brachys + cephale = hoofd, **1** bn. (*kortschedelig*); **2** m. en v. –phalen (inz. in het mv.: *menschen met een schedelvorm, waarbij de grootste breedteafmeting bijna even groot is als de grootste lengteafmeting en op zijn minst 80 % daarvan bedraagt*); lees *brachie-see-faal'*.
Brachygraaf', m. –grafen (*snelschrijver door middel van verkortingen*); **–grafie',** v.
Brachylogie', v. (*ineengedrongen kortheid in 't spreken of schrijven*), b.v. *Veni, vidi, vici*, ik kwam, zag en overwon; z. ald.
Bra'den, braadde (gew. of vero. bried), h. gebraden; gmz. braaide, h. gebraaien (1 van vleesch: *gaar en korstig maken op het vuur* inz. met boter, vet enz.; 2 van appelen, kastanjes: *zonder water* [*in de asch*] *boven het vuur gaar maken*; 3 *zengen, schroeien, blakeren* inz. fig.; 4 v. vleesch enz.: *gaar en korstig gemaakt worden*, eveneens van appelen enz., z. 1 en 2; 5 *geschroeid of geblakerd worden*, inz. oneig.): 1 *vleesch –; iets gaar, bruin –; een gebraden duif*, fig. een onverwacht geluk; z. ook Haan; *de gebraden duiven* (of: *ganzen*) *vliegen niemand in de mond* (of: *komen vliegen*), men moet werken [a]) als men het goed wil hebben, [b]) voor de kost; 2 *appelen –; kastanjes*, poffen; 3 *half gebraden kwamen we eindelijk door de hei in St.-Oedenrode*; 4 *laat het vleesch gaar –*; 5 *in de zon liggen –; 't is hier om te –*.
Braderij', v. (Z.-N. *volksfeest* [*met foor en optocht te Brussel*]; vroeger: *gaarkeuken*).
Bra'ga, Bra'gi, m. Germ. myth. zoon v. Odin en Frigga, god der dichtkunst, voorgesteld als een bejaard man; zijn gemalin Iduna is de godin der eeuwige jeugd; Bra'ga: satirisch tijdschrift op rijm (1842 en '43).
Brageeren* (Fr. braguer: *zich blufferig aanstellen, geurmaken*): *met of op iets –*.
Bragiaan'tjes, o. mv. (*bijdragen van Braga*).
Brah'ma, m. godheid der Hindoes.
Bra(h)maïs'me, o. (*Hindoe-godsdienst met Brahma als hoofdgod*); ook: *Bramanisme*.
Brahmaan', m. Brahmanen (*Brahmapriester; lid van de hoogste kaste der Hindoes*); ook, Brahmine.
Brail'ledruk, m. (*blindendruk*): de blinde betast de letters, door in zwak reliëf op papier geplaatste punten voorgesteld; *de – heet naar Louis Braille, 1809–'52, zelf blind van zijn derde jaar af, die het stelsel van Ch. Barbier verbeterde*; ook: –schrift, o.
I. Brak, m. brakken (1 *jachthond voor loopend wild, speurhond*; 2 *straatjongen, bengel*): 1 *een snuffelende –*; 2 *een echte –*.
II. Brak, v. brakken (Fr. baraque: *kermistent; houten ziekenloods*); meestal Barak.

III. Brak, bn.; -ker, -st (*zoutachtig, zilt*): *– water, een –ke grond, –ke turf,* uit brak water gebaggerd; gew. *–ke melk,* goor, zuur; Z.-N. *– bier,* bitter.

Bra'ken, braakte, h. gebraakt (1 *het deeg door middel van een braak* in bet. **I** 1 *bewerken, vooral in koekbakkerijen*; 2 *vlas, hennep na het roten met de braak* **I** 1 *bewerken, de stengels kneuzen*; 3 *overgeven*; 4 van lasteringen enz.: *uitstorten, uiten*; 5 van vulkanen, ovens, kanonnen: *uitspuwen*): 1 *deeg –*; 2 *het vlas –*; 3 *gal, bloed –*; 4 *godslasteringen –*, meestal uitbraken; 5 *de vuur en vlammen –de vulkanen*; fig. *dood en verderf –*, om z. verspreiden.

Brak'ken, brakte, h. gebrakt (Z.-N. *op straat loopen, aan de zwier gaan*).

Bral'len, bralde, h. gebrald (*pralen*; ongunstig: *snoeven, bluffen*): *– op de overwinning.*

I. Bram, alleen in de zegsw. *– boven (op) – voeren,* groot vertoon maken.

II. Bram*, m. en v. (afkorting van Abraham; ongunstig: *druktemaker*; gunstig: *flinke persoon, man of vrouw*): *een – van een vent!*

Bramar'bas, m. (*snoever*): – is de naam van een snoever in verschillende blijspelen.

Bram'zeil, o. -en (scheepst. *vierkant zeil aan de bramra boven het marszeil, het derde zeil van onderen af gerekend*): zegsw. *de –en bijzetten,* alle krachten inspannen.

Brancard', m. -s (Fr. *draagbed, draagbaar voor transport van zieken, gekwetsten*): *de gewonde werd per – vervoerd*; **Brancardier',** m. -s (Fr. *iem., die een zieke of gekwetste per brancard vervoert*). (ier = iee).

Bran'che, v. -s (Fr. *tak*, inz. fig. *tak v. e. geslacht, van wetenschap, handel of nijverheid; zijlinie, afdeeling, vak*): (*comme l'oiseau*) *sur la –*, in hotels of pensions levende.

I. Brand (in Engeland: *merk op kisten, vaten enz. gebrand om de kwaliteit aan te geven; merk*): *Pears soap, Monkey –*, Pears zeep, merk aap (aapjeszeep); *–* **I** = *–* **II.**

II. Brand, m. in bet. 3 -en (1 *vuur, vuurgloed*; *het branden*; 2 *vernieling door vuur* inz. v. datgene, waarvan het verlies schade veroorzaakt; 3 *een bepaald geval van brand* in bet. 2; 4 *gevaarlijke, moeielijke toestand*; 5 *ontsteking van de huid: kleine puistjes, uitslag*; 6 *inwendige hitte, gloed*; 7 *volksbenaming van verschillende ziekten van menschen, dieren en planten*; 8 *geestdrift*; ook: *zinnelijke hartstocht*; 9 *brandstof*): 1 *de – in het kruit steken*; (v. e. sigaar, pijp) *de – er in steken*; 2 *–! –! – stichten*; *iets in – schieten*, nl. met (brand)kogels; *in – vliegen*; *in – staan*; *gevaar van –*; 3 *een zware –*; *een uitslaande –*, waarbij de vlammen naar buiten slaan; *moord en – schreeuwen*, [a]) luid schreeuwen, [b]) zich hevig beklagen; 4 *in de – zitten*, in (geldelijke) moeielijkheden verkeeren; *met 100 gld. ben ik uit de –*, geholpen; 5 *– in het gezicht, aan het voorhoofd*; 6 *mijn keel staat in –*; 7 *koude –*, koudvuur; *de – in de rogge*; 8 *mijn hart vloog in –*; *de – der minne*; 9 *voor 100 gld. aan –*; *vrij –*; *huishuur en – om niet*, in de gevangenis.

III. Brand, m. -en (*zwaard*, vero., in zegsw. en als tweede lid van mansnamen b.v. Gerbrand): *zoo helder, zoo schoon als een –*; zie Brandhelder.

Brand'aar, v. -aren (*aar, door korenbrand aangetast*).

Brand'al, m. -s (O.-I. *muiter*; scherts. *rakker*).

Brand'alarm, o. (*alarm bij brand*): *– geven.*

Branda'ris, m. -sen (1 *vuurtoren*; 2 *groote scheepslantaarn*, vero.): 1 *de – van Terschelling*: 2 *de – v. h. admiraalsschip.*

Brand'assurantie, v. -s of -tiën ([*maatschappij van*] *verzekering tegen brandschade*).

Brand'blaar, v. -blaren (*blaar door branden veroorzaakt*).

Brand'bom, v. -men (mil. *bom, gevuld met ontploffingsstoffen, brand veroorzakende stoffen*).

Brand'brief, m. -brieven (*brief, die met brand dreigt*; *bedelbrief*; *dringende maanbrief*; *brief, waarin men iemand schielijk opontbiedt*), **–deur,** v. -en (*nooddeur bij brand*); **–emmer,** m. -s ([*leeren*] *emmer ten gebruike bij het blusschen van brand*).

Brandemo'ris, m., vero. (*brandewijn*).

Bran'den, brandde, h. gebrand (1 in het alg. *in vuur en vlammen staan*; 2 *smeulende verteerd worden*; 3 *gloeien, blaken*; *heet, verhit zijn*; *pijnlijk steken*; 4 *fel schijnen, gloeien, stralen*; 5 *bijten, snerpen, gloeiend prikkelen*; 6 *door heftige gemoedsbeweging geroerd zijn*; *hevig verlangen naar*; 7 *door vuur doen verteren om warmte of licht te verspreiden*; 8 *door vuur of iets, dat gloeiend is, schroeien, verzengen*; 9 van personen, lichaamsdeelen: *door vuur bezeeren*; 10 *door middel van vuur bewerken, vormen*; 11 *met een gloeiend ijzer enz. schroeien*; inz. *brandmerken*; 12 Z.-N. *geen uitstel kunnen lijden*): 1 *het hout brandde met een heldere vlam*; ook: *een vuur, de kachel brandt*; *het gas brandt*; 2 *de lont brandde langzaam*; *een –de sigaar*; 3 *mijn –d voorhoofd*; *mijn oogleden –, met felle randen*; 4 *het felle – der Augustuszon*; *de –de hitte der tropische zon*; 5 *peper brandt op de tong*; fig. *een vraag brandde mij op de lippen*; 6 *van strijdlust, verlangen, nieuwsgierigheid –*, niet meer kunnen bedwingen; *– van liefde*; zegsw. *een –de kwestie*, algemeene belangstelling wekkend en oplossing eischend; 7 *hout, turf –*; *gas, petroleum –*; 8 *hout tot kolen –*; *katoenen stoffen –*, de uitstekende vezeltjes afbranden; 9 *pas op! brand me niet! zijn vingers* (ook: *zich de vingers*) *–*, zich (onwetend) aan iets vergrijpen en daarvoor boeten, zich door onvoorzichtigheid in moeielijkheden wikkelen; *zich aan koud water –*, van iem., die te voorzichtig is; 10 *glas –*, brandschilderen; *koffie (boonen) –*, bruin of zwart roosteren; *kalk –*; 11 *een koe –*; 12 Z.-N. *dat brandt niet*, er is geen haast bij; verg. bet. 6.

Bran'dendheet*, bn. (*zeer heet*): *een –e zomermiddag, –e soep, koffie enz.*

Bran'der*, m. -s (1 *vlambek: toestel aan het einde van gasbuizen, lampen enz., dat aan de vlam een bepaalde vorm geeft en waarboven de verbranding plaats heeft*; 2 *brandewijn- of jeneverstoker*; *eigenaar eener branderij*; 3 *vaartuig, geladen met brand- en ontplofbare stoffen, om er vijandelijke schepen mee in brand te steken*, vero.; 4 Z.-A. *hooge golf, roller*): 1 *een platte – voor gloeilicht*; 2 *de belangen der –s*; 3 *de – dreef midden tusschen de schepen door*; 4 *Die see, waar die –s breek.*

Bran'derig, bn.; -er, -st (*aan brand doende denken*; *naar rook smakende of riekende*; *ontstoken*; *roodgezwollen*; *met puistjes*; *koortsig*; *brand, uitslag veroorzakend*; *ontsteking veroorzakend*): *een –e lucht*; *een – gevoel aan mijn oogen*; fig. *dit paard is wat –.*

Branderij', v. –en (1 *het bedrijf, de zaak v. e. brander*; 2 *stokerij; de plaats, waar gebrand, gestookt wordt*): 1 *een – beginnen*; 2 *in de – werd dag en nacht gestookt.*

Bran'dewijn, m. (1 *drinkbare alcoholische vlocistof door branden verkregen*; 2 *een glaasje –*): 1 *Fransche –*; 2 *twee – met suiker!*

Brand'gang, v. –en; **–gevel,** m. –s (*steenen zijgevelmuur, die tegen brandgevaar tot de nok is opgetrokken*); **–gierig,** bn. (*aartsgierig*); **–glas,** o. –glazen (*lens, die de er op vallende zonnestralen in een brandpunt vereenigt*); **–haak,** m. –haken (*lange haak, om bij brand muren enz. omver te halen*).

Brand'helder, bn. (*buitengewoon helder; kraakzindelijk*); ook: **–schoon*:** *een –e schort*; z. Brand **III; –hout,** o., in bet. 2 –en (*hout, om te stoken; een stuk –*): *een vaam –*; zegsw. *zoo mager als een –*, zeer.

Bran'dig, bn.; –er, –st; zie Branderig.

Brand'ijzer, o. –s (*werktuig, om merken* inz. *in vaten te branden*).

Bran'ding, v. –en (*het woelen en schuimend breken der golven tegen het strand of op ondiepten enz.*): *een schip in de –; de – staat op de kust; een zware –*, hevige; fig. *in de – geraken*, in groote ongelegenheid.

Brand'kast, v. –en (*brandvrije* [*ijzeren*] *kast*): *gesloten als een –*, erg achterhoudend; **–klok,** v. –ken (*klok, die bij brand geluid wordt*): *de – luidt, klept*; **–kogel,** m. –s (*holle kogel met ontplofbare, licht brandbare stoffen gevuld en dienende om iets in brand te schieten*); **–koren,** o. (*koren, door brandzwammen aangetast*); **–kraan,** v. –kranen (*groote kraan der waterleiding, meestal op straat geplaatst, om ze in geval van brand te openen*); **–ladder,** v. –s (*brandbluschgereedschap: vaste ladder aan schouwburgen enz. of beweegbare mechanische schuifladder der brandwacht*); **–lucht,** v.; **–meester,** m. –s (*bestuurder, opzichter der spuitgasten van een of meer brandspuiten*): *de betrekking van –*; **–merk,** o. –en (1 *ingebrand merk, teeken op vaten, kisten enz. om ze te kunnen onderkennen*; 2 vroegere rechtst. *schandmerk met een gloeiend ijzer op het lichaam gebrand als teeken eener misdaad*; fig. *onuitwischbare schandvlek*): 1 *het – op botervaten*; 2 *het – bestond uit een of meer letters* (bij de Romeinen C[alumniator] = lasteraar) *of uit het wapen der stad*; **–merken,** brandmerkte, h. gebrandmerkt (*een* [*schand*]*merk inbranden*; fig. *schandvlekken*): *het – werd 29 Juni 1854 in ons land afgeschaft.*

Brand'netel, v. –s (*in 't wild groeiend plantengeslacht van de familie der netelachtigen*; Lat. urtica): *de – heet naar het brandend gevoel, dat zij bij het aanraken in de huid doet ontstaan*; **–offer,** o. –s (*offer van dieren of vruchten, bestemd om verbrand te worden*): volgens de Joodsche wet moest bij een – niet een deel van het offerdier, maar dit in zijn geheel worden verbrand; **–piket,** o. –ten (*afdeeling soldaten,* [*vroeger ook schutters*] *om bij brand de orde te handhaven; wachthoudend schip bij een vloot*); **–polis,** v. –sen (*polis, bewijs van assurantie tegen brand*); **–puist,** v. –en (Z.-N. *vurige puist*); **–punt,** o. –en (1 *punt, waarin evenwijdig invallende lichtstralen zich vereenigen, nadat zij door een holle spiegel teruggekaatst of door een convergeerende lens, brandglas, gebroken zijn*; 2 bij verg. *bepaalde punten in een parabool, hyperbool, ellips*; 3 fig. *middelpunt*): 1 *het – of hoofd–*; 2 *het – v. e. ellips aangeven*, 3 *een – v. beschaving; elke universiteit is een – van wetenschap*; **–schatten,** brandschatte, h. gebrandschat (*de ingezetenen een gedwongen schatting opleggen onder bedreiging van brand en plundering*); **–schel,** v. –len (*electrische bel, om bij brand de brandweer te alarmeeren*); **–scherm,** o. –en (*ijzeren scherm, dienend om bij brand een ruimte af te sluiten* inz. in schouwburgen het tooneel van de zaal); **–schilderen,** –schilderde, h. gebrandschilderd (*in 't vuur kleuren, verf door vuur vastleggen*).

Brand'schoon*, bn.; zie Brandhelder.

Brand'spiegel, m. –s (*holle of concave spiegel, die als brandglas werkt*).

Brand'spuit, v. –en (*verplaatsbaar werktuig met zuig- en perspompen, bestemd om bij brand het water door slangen hoog en ver te kunnen spuiten*; kortweg: *spuit*): *een stoom–, een slang–, een hand–; drijvende–en*; **–spuitgast,** m. –en (*spuitgast*); **–stapel,** m. –s (*houtmijt, waarop in de oudheid lijken werden verbrand, later ter dood veroordeelde menschen*): *tot de – veroordeelen; Jeanne d' Arc stierf op de –* (1431); **–steen*** (*helsche steen*), **1** (voorwerpsn.) m. –en; **2** (stofn.), v.; z. Lapis infernalis; **–stichter,** m. –s (*iem., die moedwillig* [inz. *met een misdadig doel*] *brand veroorzaakt*); **–stichting,** v. –en; **–stof,** v. –fen (1 *stof, geschikt en bestemd om verbrand te worden,* inz. *turf, hout, steenkool, olie enz., gebezigd ter verwarming*; 2 fig. *hetgeen het vuur der geestdrift onderhoudt, een twist voedt enz.*): 1 *gebrek aan –*; *handel in –stoffen*; 2 *de politiek der regeering vormde – genoeg voor de oproerige stemming.*

Brand'verf, v. (*email*): *schilderen met –.*

Brand'vos, m. –sen (*voskleurig paard*).

Brand'vrij, bn. (*niet of kwalijk door brand te schaden of aan te tasten*): *een –e trap.*

Brand'waarborg, m. (*brandverzekering*); **–maatschappij',** v. –en (*vereeniging tot verzekering tegen brand*); zie Assurantie.

Brand'wacht* 1 v. –en (*brandpiket*); **2** m. –en, –s (*één wachter*); **–weer,** v. (*geheel der personen en gereedschappen bestemd tot blussching of voorkoming van brand* inz. *als tak van de gemeentedienst; gebouw, waar de bergplaatsen, de wachtlokalen der brandweer zijn*): *de gebouwen der –*; **–weerman,** m. –nen.

Brand'wonde, v. –n (*wond, door branden met vuur, heete voorwerpen, bijtende stoffen enz. veroorzaakt*): *met –n overdekt.*

Brandy, v. (Eng. *brandewijn*; O.-I. *cognac*); **–soda,** m. –soda's (*brandy, cognac met sodawater*).

Brand'zalf, v. (*zalf tegen brandwonden*).

Brand'zwammen, v. mv. (Lat. ustilaginaceae; *woekerplanten, levend* inz. *in het weefsel van hoogere planten*): *de – veroorzaken de brand* (bet. 7) *in 't koren.*

Bra'ni*, O.-I. **1** bn. (*moedig, dapper; kranig; stoutmoedig*): *– zijn*; **2** m. (1 *durf, onverschrokkenheid, kranigheid*; ongunstig: *bluf, drukte*; 2 *kranig persoon*; ongunstig: *geurmaker, bluffer*): 1 *niets van de geniale – van zijn vader; – maken, schoppen*, drukte maken, geuren; 2 *wat een – v. e. vent! de – uithangen*, **–achtig,** bn. en bw.; **–kraag,** m. –kragen (*breede,*

platte hemdskraag [*onzer marine-matrozen*]).
Bran'ke, v. –n (Fr. branche: *tak*; Z.-N. *geknotte boom*).
I. Bras, m. –sen (scheepst. *één der twee touwen, waarmede men de raas omhaalt of draait in een horizontaal vlak*, z. Brassen).
II. Bras, be'ras, v. (Mal. *gepelde rijst*).
III. Bras, m. (Z.-N. *gekookt of gebroeid veevoeder*; *walgelijk eten*).
Bra'sem* (*stekelvinnige riviervisch, soort v. baars met lange aarsvin*; Lat. abramis brama), **1** (voorwerpsn.), m. –s; fig. *halfwassen –*, [a]) jong onbevaren matroos, [b]) opgeschoten jongen of meisje; **2** (stofn.), v.; –pje, o. –s.
Brasili'ne, v. (*roode kleurstof in het Brazielhout*). (s = z).
Bras'maal, o. –malen (*slempartij*); **–partij,** v. –en.
Bras'penning, m. –en (*oud muntstukje van 10 duiten* of ½ ct.): *een – verdienen*.
I. Bras'sen, braste, h. gebrast (*overmatig lekker eten en drinken*; *slempen*); **–ser,** m. –s; **–erij',** v. –en.
II. Bras'sen, braste, h. gebrast (scheepst. *de raas, de zeilen richten, door middel der brassen, naar de wind*): *scherp bij* (of: *aan*) *de wind –*, de zeilen zóó stellen, dat de wind er volop in valt.
Brat, o. (*borat*).
Brauw, v. –en (Z.-N. *wenkbrauw*).
Brava'de, v. –s (Fr. *uittartend, pronkend vertoon van dapperheid tegenover een vijand*; inz. *snorkerij, snoeverij, uittarting*).
Braveeren* (Fr. *trotseeren, tarten, spotten met*): *geweld en dood –*.
Bravis'simo, tw. (It. *uitmuntend, opperbest*).
I. Bra'vo, m. (It.) bravi, (Ned.) –'s (It. *gehuurde sluipmoordenaar in Italië*).
II. Bravo' 1 tw. (*goed zoo*; *ferm*; *mooi*; *uitstekend*): *–, bravissimo! gij zijt een duivelskunstenaar*; **2** o. –'s: *een donderend – en herhaald handgeklap*; **– I = – II; –geroep,** o.
Bravour', v. (Fr. *dapperheid*; inz. muz. *meesterlijke kunst van voordracht v. e. technisch moeielijk stuk*): *met – een aria zingen*; **–aria,** v. –aria's (*aria met moeilijke overgangen en ongewone wendingen*). (ou = oe).
Braziel', o. (letterl. vuurhout; *zekere houtsoorten*, voorkomende o. a. in Brazilië [vanwaar deze naam], *die zich door een kleiner of grooter gehalte verfstoffen onderscheiden*, o. a. gebruikt bij het bereiden van roode lakverven); **–hout,** o. of **Brazi'liehout,** o. (*braziel, fernambucohout*).
Break, v. –s (Eng. *brik, vierwielig licht rijtuig met achteringang*).
Breed'*, –er, –st, **1** bn. (in het algem. *uitgestrekt in de ruimte*: 1 *een groote afmeting hebbende in een richting, loodrecht op de lengteas; zich ver uitstrekkend naar rechts en links van den toeschouwer*; ook fig.; 2 *een bepaalde afmeting hebbend*, als in de bepaling is aangegeven; 3 *ruim, wijd* inz. oneig.; 4 *luisterrijk, heerlijk*; 5 *uitvoerig*; 6 *niet kleingeestig, niet bekrompen*): 1 *een –e straat*; zegsw. *de –e weg*, de weg der zonde; *dat is zoo – als het lang is*, om het even; 2 *de tafel is 1 m –*; 3 *een – verschil*; *een –e plaats beslaan*; *op –e schaal*; 4 *het is met hem niet zoo –* (of: *hij heeft het niet –*), hij kan niet ruim leven, moet zich bekrimpen; spreekw. *Die het – heeft, laat het – hangen*, die veel bezit, kan veel uitgeven, inz. van iem., die goede sier maakt en er niet de middelen toe heeft; 5 *een –e beschrijving*; *iets in den –e behandelen*, omstandiglijk; 6 *iem. met een –e blik*; **2** bw. (1 bijw. v. plaats; 2 bijw. v. wijze): 1 *– omgeslagen halsboord*, in de breedte; 2 *iets –er ontvouwen*, uitvoeriger; zegsw. *lang en –*, goed en wel; *– van iets opgeven*, met ophef van iets spreken; *een – opgezette studie*, blijk gevende van ruimte, onbekrompen opvatting.
Breed'fok, v. –ken (*groot rechthoekig zeil naast de fok*).
Breed'gebouwd, bn.: *een –e kerel*, met breede borst, schouders; ook: *het –e München*, met breede straten en pleinen; **–geschoft,** bn. (*met breede schoften of schouders*): *de –e buffel*; **–getakt,** bn. (*met breede, d. i. wijd uitgespreide, takken*): *een –e eik*; *een – gewei*.
Breedspra'kig, bn. en bw.; –er, –st (*al te breedvoerig*): *hij is nog al –, een –e stijl*, wijdloopig; *– vermelden*; **–heid,** v.
Breed'te, v. –n, –s (1 *afmeting van iets loodrecht op de lengteas*; 2 *min of meer breede oppervlakte, strook* inz. *van een stof in haar volle breedte*; *baan*; 3 aardr. *de afstand van een plaats op de aarde tot de evenaar, gemeten langs de door die plaats gaande meridiaan, uitgedrukt in graden*): 1 *de – v. e. weg, een kamer, bedraagt . . . .*; zegsw. *het moet uit de lengte of uit de –*, op een of andere wijze moet het noodige geld gevonden worden; 2 *hoeveel –s hebt gij noodig voor die gordijnen?* 3 *op 20 graden noorder– of zuider–*; **–cirkel,** m. –s (*evenwijdig met de evenaar op het oppervlak der aarde getrokken cirkel: parallel*); **–graad,** m. –graden (*20 uren gaans of het 360e deel van een meridiaan*).
Breedvoe'rig, bn.; –er, –st (*omstandig, uitvoerig, met alle bijzonderheden*); **–heid,** v.
Bree'fok*, v. –fokken; z. Breedfok.
Breek'baar, bn.; –der, –st (*kunnende licht breken*): *porselein is –*; **–heid,** v.
Breek'ijzer, o. –s (*werktuig om vaste bestanddeelen van iets bv. muurwerk van elkander te breken, gaten te maken enz.*: *beitelvormige bout met kop* inz. *dievenwerktuig*).
Breel*, v. breelen; zie Joon.
Breeu'wen, breeuwde, h. gebreeuwd (*het waterdicht-maken van schepen en sluisdeuren*: *kalfaten*); bij het – worden de naden met werk gedicht en dan met pek overgoten.
Breeu'wer, m. –s (eig. *iem., die breeuwt*, inz. *scheepstimmerman, die het breeuwen verstaat en als beroep uitoefent*): zegsw. *mijn vader is geen –* (of: *bremer*) met de bijvoeging: *ik laat mij het werk* (woordspeling: werk = *uitgeplozen touw*) *niet uit de hand nemen*, ik maak af, waarmee ik begonnen ben.
Breeuw'hamer, m. –s (scheepsb. *hamer, waarmee men op het breeuwijzer slaat*); **–ijzer,** o. –s (*drevel, waarmee men het werk in de naden door hamerslagen indrijft*).
Breeveer'tien, v. (*naam v. e. zandbank in de Noordzee voor de kust van Holland*): zegsw. *de – opgaan*, [a]) ruim, breed, los gaan leven, [b]) te gronde gaan, verongelukken; *de – uithangen*, den grooten heer spelen.
Brei, v. –en (Z.-N. gew. *trottoir*).
Brei'del, m. –s (*teugel* inz. fig. lit. t.): *zijn hartstochten de – aanleggen*, bedwingen.
Brei'delen, breidelde, h. gebreideld (*beteugelen, intoomen, betoomen*; inz. fig.): *een paard –*; fig. *zijn hartstochten –*.

Brei'delloos*, bn.; –loozer, –t (fig. *toomeloos, onbedwongen, wild, woest*): – *geweld.*
Brei'en, breide, h. gebreid (1 van netten: *knoopen*; 2 waterb. *palen met rijs omvlechten*; 3 *draden met naalden of priemen op bepaalde wijze dooreenvlechten tot een samenhangend geheel*; *breiwerk maken*): 1 *netten* –; 2 *palen* –; 3 *een kous* –, *een borstrok* –.
Brei'garen, o.; (soorten), o. –s (*garen tot breien geschikt en er toe bestemd*); **–hout,** o. –en, –je, o. –s (*kokertje* [*van hout*] *om onder het breien de breinaald in te steunen*; *breischee*); **–katoen,** o. (*katoenen breigaren*); **–kous,** v. –en (*kous, waaraan men breit*); **–lap,** m. –pen (*broddellap om daaraan het breien te leeren*); **–machine,** v. –s (*machine, waarmede men breiwerk maakt*).
Brein, o. (*de hersenen,* inz. fig. *verstand*): *een helder* –.
Brei'naald, v. –en (*elk der stalen of koperen pennen of priemen, waarmede men breien kan*); ook: –pen, v. –pennen.
Brei'scheede*, v., of **–schei,** v. –scheeden, –scheien (*breihoutje*), vero.
Brei'ster, v. –s (*vrouw, meisje, die, dat bezig is te breien*): spreekw. *De beste – laat wel eens* (ook: *kan wel eens laten*) *een steek vallen*, ook de knapste kan zich wel eens vergissen.
Brei'werk, o. (*werk, waaraan men breit; gebreid goed*; *werk, bestaande in breien*; *vlechtwerk ter bescherming van kanaalwanden*).
Bre'kebeen*, m. –beenen (eig. *iem. met zwakke beenen, die hij licht breekt,* alleen fig. *sukkelaar, knoeier, beunhaas*): *een echte* –.
Bre'ken, brak, h. (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11), i. (9, 10) gebroken (1 *stuk maken*; 2 *hevig ontroeren*; 3 *lichamelijk of geestelijk te gronde richten*; 4 *te niet doen, verzwakken*; 5 *met geweld stuk maken en zich daardoor de toegang verschaffen*; 6 *schenden, inbreuk maken op*; 7 *een deel van een geheel met geweld scheiden of afzonderen*; 8 *stuiten*; *stremmen*; *storen*; 9 *op gewelddadige wijze en onregelmatig van-eengescheiden worden, uiteenvallen enz.*; ook fig.; 10 *zich snel en met geweld bewegen uit, door, in een om- of afgesloten plaats*; 11 Z.-N. *harde aardkluiten stukslaan*; *scheuren* 4): 1 *van woede alles stuk gooien en* –; *iem. de hals, de nek* –, inz. fig. zijn ondergang veroorzaken, nekken; z. IJzer, Lans, Staf; *bij ongeluk een glas* –; 2 *dit breekt mij het hart*; 3 *een gebroken man*; 4 *iems. trots, koppigheid* –; *het verzet werd gebroken,* bedwongen; spreekw. *Nood breekt wet,* gezegd van iets, dat eigenlijk ongeoorloofd is, doch door de omstandigheden gewettigd wordt; 5 *zijn boeien* –, verbreken; zegsw. *het ijs* –, [a]) stijve gedwongenheid tusschen eenige bijeenzijnde personen doen ophouden, [b]) een pijnlijk stilzwijgen doen ophouden; zie ook ijs; 6 *de vasten, de wapenstilstand* –, *zijn eed* –; 7 *een tak van een boom* –; 8 meetk. *gebroken lijnen*; *de val werd gebroken door de struiken*; 9 *het glas brak*; *–de waar,* breekbaar; *de lichtstralen* – *in het water,* veranderen v. richting; 10 *uit de gevangenis* –; 11 Z.-N. *land, weiland* –; nog: *met iem.* –, de vriendschap eindigen; *met een gewoonte* –, afwijken van; *zich het hoofd* – *met,* zich suf peinzen, denken over.
Bre'ker, m. –s (scheepst. *onstuimige golf, die op een bank of rif ontstaat en veel schuim doet opbruisen*; *golf, die over een schip heenslaat*): *–s op de kust*; *e.* – *aan boord krijgen.*
Bre'kespel*, m. en v. –len (*iem., die het spel, de vreugde van een gezelschap stoort door twist enz.*; *spelbreker*).
Bre'king, v. (*het breken* [inz. v. lichtstralen]): *de* – *van het licht.*
Brem, v. (*vlinderbloemige plant,* inz. *de gewone brem*; Lat. sarothamnus vulgaris; ook *bezemkruid* geheeten): zegsw. *zoo zout als* –, zeer zout; z. Brijn; **–zout,** bn. (*zeer zout van smaak*): *–e soep.*
Bre'mer; zie Breeuwer.
Brem'raap, v. –rapen (*woekerplant o. a. op de wortels van walstroo, klaver*): *de groote* –, Lat. orobanche rapum genistae.
Brems, brem'ze, v. –zen (*naam van verschillende soorten groote vliegen* inz. *horzel*).
Brem'struik, m. –en (*struik der brem*).
Bren'gen, onr. ww., bracht, h. gebracht (1 v. zaken: *ergens doen komen*; 2 v. personen en dieren: *leiden, voeren, drijven naar*; 3 v. personen: *geleiden, vergezellen als beschermer, gids enz.*; 4 *op een bepaalde plaats zetten, leggen, plaatsen*; 5 *komen aanbieden, geven*; 6 *doen ontstaan, veroorzaken*): 1 *de brief naar de post* –; *breng eenige stoelen* (*hier*); zegsw. *jawel, morgen* –, dat kun je begrijpen! 2 *de kinderen naar school* –, *naar* (of: *te*) *bed* –; *breng de koeien in de wei*; 3 *de dames naar huis* –; *iem. aan de trein* –; 4 *de hand aan de muts –de*; *het glas aan de lippen* –; 5 *iem. dank, hulde, een offer* –; *moge het u geluk* –; 6 *tranen in de oogen, een lach op het gelaat* –; nog: *iem. iets aan het* (of: *zijn*) *verstand* –, doen inzien, begrijpen; *tot stand* –, doen ontstaan; *aan 't licht* –, openbaren; *iem. iets onder het oog* (of: *de oogen*) –, [a]) (van geschriften) inzage er van geven, [b]) iem. iets voorhouden, hem uitdrukkelijk op iets wijzen als raadgeving, vermaning enz.; *het ver* – *in de wereld,* ver komen; *in aanraking* – *met,* leeren kennen; *iem. om het leven* –, dooden; *iets op het papier* –, opschrijven; *onder woorden* –, zeggen, uiten; **–er,** m. –s (*iem., die iets brengt*): *geeft antwoord mee aan* – *dezes.*
Bres, v. bressen (Fr. brèche [It. breccia]: *opening, geschoten, gerammeid enz. in een muur*): *een* – *in de wal*; zegsw. fig. *voor iem. in de* – *springen, zich op de* – *stellen,* iem. verdedigen (dikwijls met opoffering van zich zelf); fig. *dat zal een* – *schieten in onze geldmiddelen,* vrij wat kosten.
Bretel', v. –s en –len (Fr. bretelle: *broekdraagband*; Z.-N. ook: *bandelier*); z. ook Galg.
Breton', m. –s (*bewoner van Bretagne*).
Bretonsch'*, o. (*de taal van Bretagne*).
Breu'ghelfloor, v. (*wijkkermis te Brussel, sedert 1924, ter eere van P. Breughel den ouden*).
Breuk, v. –en (1 *verbreking van de samenhang van* inz. *vaste deelen*; *scheur*; 2 heelk. *verbreking van de samenhang der beenderen*; 3 *uitzakking, verplaatsing van een ingewand uit de omliggende holte*; darm, *die in een uitstulping van het buikvlies buiten de buikholte treedt*; 4 *getalvorm, die een gedeelte van een geheel voorstelt*; *gebroken getal*): 1 *een korrelige* –; *aard*–; *het glas heeft een* –; fig. *het is tusschen hen tot een* – *gekomen*; 2 *arm*–, *been*–, *schedel*–; 3 *de* – *is weer uitgekomen*; 4 *de teller en de noemer eener* –; *een tiendeelige* –, b.v. 0.75.
Breuk'band, m. –en (*band of gordel, die het ingewand in de holte houdt*).

Bre've, v. –n (Lat. breve = kort: R.-K. *pauselijk schrijven met de visschersring gestempeld en dat gunsten of benoemingen inhoudt*): een – is altijd korter dan een Bul.

Brevet', o. –ten (Fr. brevet [Lat. breve]: 1 *akte, diploma*; 2 *machtiging, vergunning tot het uitoefenen of maken van iets*; *octrooi, patent*): 1 *– van meester op alle wapenen*; 2 *– van uitvinding*; nog (rechtst.): *akten in –*, notarieele akten, welke door den notaris *in originali* mogen worden uitgegeven.

Breveteeren* (*e. brevet*, d.i. *e. octrooi geven*).

Brevia'rium, o. (Lat.) –ria; (Ned.) –s (Lat. *uittreksel, beknopt overzicht*; *brevier*).

Breviatuur', v. –turen (Lat. brevis = kort: *afkorting*; *kort begrip*).

Brevier', o. in de tweede bet. –en (Lat. breviarium: *Latijnsche, door de R.-K. geestelijkheid dagelijks te bidden, gebeden, getijden*; *getijdenboek*; ook: *kleine lettersoort*).

Bre'vi ma'nu (Lat. *kortweg, zonder meer*).

Bric-à-brac', o. (Fr. *oude rommel*).

Bricoleeren* (Fr. bilj. *over band spelen*; fig. *niet recht door zee gaan, oneerlijk handelen*).

Brief, m. brieven (Lat. breve [scriptum] = kort [geschrift]: 1 *schriftelijk bewijsstuk*; *akte*; *oorkonde*; 2 *schriftelijke toespraak of mededeeling* inz. *in couvert en met een adres voorzien*; *letteren*; 3 *los stukje papier, waarop een mededeeling, bericht enz. staat*): 1 *een koop–, schuld–, geloofs–, vracht–*; zegsw. *de oudste brieven hebben*, de meeste aanspraak op iets hebben; 2 *iem. een –schrijven*; *handels–*; *per –*; 3 *in school –jes doorgeven*; *dat geef ik je op een briefje*, verzeker ik je; nog: *een – spelden, naalden*, strook papier met een bepaald aantal in rijen gestoken spelden of naalden; zegsw. *een Engelsche – schrijven*, een uiltje knappen; *–je*, afkorting van *bank-, loterijbriefje* enz.

Brief'drager of **Brie'vendrager,** m. –s (Z.-N. *postbode*).

Brief'geheim, o. (*het, behalve op last der rechters of der militaire censuur, onschendbare geheim der aan de post toevertrouwde brieven*); **–kaart,** v. –en (*kaart van bepaalde afmeting voor correspondentie tegen lager tarief dan brieven*); **–lias,** v. –sen (*koord om brieven aan te rijgen*); **–port,** o. –en (*prijs van verzending van de brief*), ook: **–porto,** o. –'s, –ti; **–telegram,** o. –men (*een als brief bezorgd, telegrafisch overgebracht bericht*); **–wisselaar,** m. –s (Z.-N. *correspondent*, d.i. *berichtgever*); **–wisselend,** bn. Z.-N.: *– lid der Kon. Vlaamsche Academie*, correspondeerend; **–wisseling,** v. –en (*correspondentie, het geregeld schrijven en ontvangen van brieven aan en van andere personen*; *de verzameling der brieven*): *– houden*.

I. Bries, v. (*zachte, maar frissche koele wind*; in het algemeen *wind*): *e. frissche –*.

II. Bries, o. (volkst. *afvalgruis v. cokes*).

Brie'schen*, brieschte, h. gebriescht (klankn. *snuivend brullen van bepaalde groote dieren* inz. *van*: 1 *leeuwen*, eenigsz. vero., 2 *paarden*): 1 *rondgaan als een –de leeuw*; 2 *het paard brieschte*; fig. *–de van woede*.

Brie'venbesteller, m. –s (*postambtenaar, met het bestellen der brieven belast, facteur*); **–boek,** o. –en (*kopieboek*; *boek met brievenmodellen*); **–bus,** v. –sen; **–gaarder,** m. –s (*brievenverzorger op een klein dorp, waar alleen een hulpkantoor is*); **–maal,** v. –malen ([*gesloten*] *zak, waarin brieven vervoerd worden*); **–post, 1** v. –en (1 *plaats, gebouw, waar het vervoer van brieven geregeld wordt*; *postkantoor*; 2 *het vervoer der brieven*; 3 *de organisatie van dit vervoer*; *postwezen*): 1 *de – is vlak naast de pakketpost*; 2 *de dienst van de – tusschen de gemeenten*; 3 *de reorganisatie der –*; **2** m. –en (*–besteller*); **–tasch*,** v. –tasschen; **–weger,** m. –s (*weegtoestelletje voor brieven*); **–zak,** m. –ken (*–maal*).

Briga'de, v. –s, –n (Fr. [It. brigata = bende]: *afdeeling van het leger, bestaande uit eenige regimenten*; *kleine afdeeling van maréchaussées, politie*; bij uitbr. *reddings–*): *gemengde –*, uit allerlei wapens samengesteld.

Brigadier', m. –s (Fr. vroeger: *brigade-commandant*; thans: *korporaalsrang o.a. bij de maréchaussée, bij de rijksveldwacht*).

Brigantijn', v. –en (It. brigantino; vroeger: *klein, licht, snelvarend galeivormig roeien zeilvaartuig* inz. *voor zeevaart*; *snelzeilende tweemaster met laag boord*).

Brigittines'(se), v. –sen (*kloosterlinge der Brigittenorde*); **Brigit'tenorde,** v. (*R.-K. kloosterorde, gesticht door de H. Brigitta, prinses van Zweden, 1304–'73, in 1348*).

Brij, v. –en (*half vloeibaar, half vast kooksel* inz. *van rijst*; *pap*; bij uitbr. *weeke, half vloeibare stof*): *Veel koks bederven* (of: *verzouten*) *de –*, wanneer velen zich met iets bemoeien, bederft dat de zaak; **–achtig,** bn.; –er, –st (*als brij*): *een –e massa*.

Brijn, o. (*zout water, pekel*).

Brij'nen, brijnde, h. gebrijnd (*afbrijnen d.i. van brijn ontdoen*): *de scheepsketels werden voorzien van een inrichting om te –*, d.i. om het schuim en drijvend vuil te verwijderen.

Brij'zel, v. –s (*kruimel*; *scherfje*): *te – vallen*, te pletter, in kleine stukjes; gew.

Brij'zelen, brijzelde, h. gebrijzeld (vero., lit. t. *in kleine stukjes breken, stukmaken*).

I. Brik, v. brikken (Eng. brig [It. brigantino]: *klein zeeschip met twee masten en vierkante zeilen*): *een oorlogs–, een handels–*.

II. Brik, m. brikken, gew. (Fr. brique: *gebakken bouwsteen*); ook: **Brik'steen.**

III. Brik, v. brikken (Eng. *break*, z. ald.).

Briket', v. briketten (Fr. briquet: [*langwerpig*] *blokje van samengeperst steenkolengruis, turf enz. met een of ander bindmiddel bv. pek samengesteld*; bij uitbr. v. andere stoffen): *–ten branden*; *eier–*, eivormig blokje steenkolengruis; *–ten zout van Madoera*.

Bril, m. –len (1 *toestel, dienende om de gezichtsscherpte te verbeteren, ook om de oogen tegen stof, scherp licht enz. te beschermen*; inz. *bestaande uit twee lensglazen in montuur op de neus rustend en achter de ooren bevestigd*; 2 *neusklem of knip*; vero. fig. in zegsw.; 3 *pleezitting*): 1 *een gouden –*, met gouden montuur; *een blauwe –*, met gekleurde (ongeslepen) glazen tegen scherp licht; *waar is mijn –?* zegsw. *daar moet men zijn* (*beste*) *– bij opzetten*, scherp opletten; *de lakensche – opzetten* (*met de fluweelen glazen*), [a]) wanneer men niets zien kan, [b]) als men iets scherp wil bekijken; *door een gekleurde, donkere – zien*, zaken uit een zeker standpunt beschouwen; spreekw. *Twee Joden weten, wat een bril kost*, gezegd van twee slimmerds, die elkaar in slimheid niets toegeven en die weten wat achter of onder iets schuilt, meestal door den spreker

op zich zelf toegepast, als waarschuwing, dat hij zich niet laat beetnemen; 2 *iem. een – op de neus zetten* (of: *een – opzetten*), a) iem. bedwingen, breidelen, b) een poets bakken, terechtwijzen; 3 *de – der moderne W.C.'s.*

Bril'duiker, m. –s (*soort eend*; Lat. bucephala c. clangula).

Briljant' van Fr. briller van beril, z. ald., **1** m. en (*op bepaalde wijze met facetten geslepen diamant*): *horloges met –en omzet*; **2** bn. en bw.; –er, –st (*schitterend, met glans*): fig. *een – examen*; *iets – winnen*; **–en,** bn.: Z.-N. *een – bruiloft*, 65ste verjaring. (i = ie).

Brillant'; zie Briljant.

Brillanti'ne, v. (*de haren glanzend makend smeersel*; *polijstmiddel* [*voor metalen*]).

Bril'ledoos*, v. –doozen (*doosje voor een bril*); **–geraamte,** o. –n (*montuur*): *gouden –n*; **–glas,** o. –glazen; **–koker,** m. –s.

Brilleeren* (Fr. *fonkelen, schitteren*; fig. *uitmunten boven*); (ll = lj); ook, *Briljeeren.*

Bril'len, brilde, h. gebrild (*een bril dragen, ophebben*): *knapen, die al –.*

Bril'lenhuisje, o. –s (*doosje voor e. bril*).

Bril'slang, v. –en (*giftige slang, van ± 1,50 m, met een brilvormige teekening op de hals in Voor- en Achter-Indië en op Java*; Lat. naja tripudians).

Brink, m. –en (aardr. *met gras begroeid stuk grond, bij en om de boerenwoningen, erf, werf*; *plein of vlakte in de kom v. e. dorp, meestal met boomen beplant, in Saksische streken o. a. in Drente*); **–dorp,** o. –en.

Bri'o, It.: *con –*, of *brioso*, zeer levendig.

Brio'che, v. –s (Fr. *een soort van koekbrood van meel, boter en eieren*).

Brisant', bn. in vaste uitdrukkingen (Fr. *plotseling snel ontploffend*): *–e stoffen.*

Bris'tolpapier, o. (*stevig en glad papier voor visitekaartjes, foto's enz.*).

Brit, m. Britten (*Engelschman*).

Brits, v. –en (*slaapbank, gestel van schuinliggende planken, dienende tot lig- en slaapplaats* inz. *voor soldaten in wachtkamers, provoosten enz.*; vero. *narrestok*).

Britsch*, bn. (*als*] *van, uit, in, betrekking hebbend op, eigen aan, behoorende tot Brittannië*): *de –e vlag*; *het – museum.*

Brit'sche* romans, m. mv.; z. Arthurromans; vrouwenfiguren in de – – zijn: *Ginevra*, de koningin, *Isolde* en de feeën *Viviana* en *Morgana.*

Brit'sen, britste, h. gebritst (zeew. *slaan met handdaggen*); zie Handdag.

Brittan'nia-metaal, o. (*metaalmengsel van tin, antimonium en koper*); ook: **–-zilver,** o.

Brittan'nië, Brittan'je, o. (*Engeland*).

Broadcasting, v. (Eng. radio: *omroep*).

Brob'belen, brobbelde, h. gebrobbeld (Z.-N. *brabbelen*; Z.-N. *borrelen*).

Brocaat', o. (Fr. brocat [It. broccato = oorspr. met de naald bewerkte stof]: *zware zijden stof met een schering van zilver- of gouddraad of met opgewerkte gouden en zilveren bloemen, dieren enz.*).

Brocanteur', m. –s (Fr. *handelaar in rariteiten, oude schilderijen enz.*).

Bro'che, v. –s (Fr. *dames-borstspeld, doekspeld*): *een diamanten –*, met diamanten bezet.

Brocheeren* (Fr. *innaaien van boeken of geschriften*, in tegenstelling met *inbinden*; *bloemen in zijden of wollen stoffen met goud- of zilverdraad opwerken*).

Brochu're, v. –s (Fr. *klein gelegenheidsgeschrift*; *vlugschrift*); zie Blauwboekje.

Brod'delen, broddelde, h. gebroddeld (*knoeien, slordig werken*); Z.-N. Brod'den; **–aar,** m. –s; **–arij',** v. –en; **–werk,** o.

Broderie', v. –s (Fr. *borduurwerk*).

Broed, o. (*broedsel*; van vogels: *terzelfder tijd uitgebroed wordende eieren of uitgebroede jongen*, bij uitbr. v. *slangen, bijen, oesters*).

Broe'den, broedde, h. gebroed (1 *het zitten op de eieren en het warm houden der eieren om ze te doen uitkomen*; 2 *uitdenken, beramen*): 1 *die kip zit te –*; 2 *kwaad –*; *op iets zitten te –*, te peinzen. Opm. in de bet. van *heet worden, heet-zwoel zijn*, fig. *beraamd worden*, meestal Broeien.

Broe'der*, m. –s, –en (1 *mannelijk kind*, in betrekking tot andere kinderen van dezelfde ouders; 2 *kloosterling, die de priesterwijding niet ontvangt*: *leekebroeder, kloosterbroeder*; 3 *lid eener congregatie, waarvan de leden de priesterwijding niet ontvangen, maar kloostergeloften afleggen en zich wijden o. a. aan onderwijs, ziekenverpleging enz.*; 4 *geloofsgenoot*; *lid eener christelijke gemeente of gezindte*, inz. *eener rechtzinnige Protestantsche sekte*; 5 *medelid v. e. genootschap*; *laagste rang bij sommige ridderorden*; 6 *iem., die hetzelfde beroep uitoefent, tot dezelfde kring behoort*; 7 *borst, kerel, vent*; 8 *zekere koek*): 1 *mijn oudste –*, meestal *broer*; *het zijn –s*; 2 *de –portier van het Franciscaner klooster*; 3 *de school der –s*; *de –s van Johannes de Deo*; 4 *geliefde –s en zusters*; *de Moravische –s*; 5 *Br. . ' . N.*, lid der vrijmetselarij; *– van den Nederlandschen Leeuw*; 6 *kunst–, wapen–*; 7 *een vroolijke –*, verg. *drinkebroer*; 8 *de – in een ijzeren pot, uit tarwe- of roggebloem, melk en suiker, gaarstoven*; z. Broedertje; nog: O.-I. *onze bruine –s*, inlanders; zegsw. *hij is de ware – ook niet*, is ook niet, dien we moeten hebben.

Broe'derdienst, m. (mil. *redenvanvrijstelling bij loting, omdat een oudere broeder aan de dienstplicht heeft voldaan*; Prot. *gratis-preekbeurt door den eenen predikant voor den anderen*): *vrij wegens –.*

Broe'dergemeente, v.: *de Engelsche –*; zie Moravische broeders.

Broe'der Jo'nathan; zie Jonathan.

Broe'derlijk, bn. en bw.; –er, –st (*als een broeder, als broeders, broeder....*): *een –e omgang*; *– samenwonen.*

Broedero'verste, m. –n (*het onderling gekozen hoofd der broeders* in bet. 3).

Broe'derschap, v. –pen (1 R.-K. *kerkelijk goedgekeurde vereeniging van gelovigen tot het verrichten van werken van godsvrucht*; 2 Prot. *afdeeling in de Hervormde Kerk, kerkgenootschap*; 3 *verhouding als broeders*; *de betrekking tusschen broeders*; 4 *bond, vereeniging van beroepsgenooten*): 1 zie Aartsbroederschap; 2 *de Remonstrantsche –, de Moravische – of de Hernhutters*, z. ald.; 3 *– houden, – drinken*, onder een dronk beloven, dat men elkaar als broeders zal beschouwen; 4 *de – der notarissen.*

Broe'derschap des gemeenen levens: stichting van Geert Groote in Deventer (1376): de broeders hielden zich bezig met overschrijven, bidden en onderwijs geven.

Broe'derschool, v. –scholen; zie Fraterschool.

Broe'dertje, o. -s (*poffertje*).
Broe'dertrouw, v. (*trouw onder broeders onderling*); **-twist,** m. -en.
Broed'machine, v. -s (*machine tot het kunstmatig uitbroeden van eieren*).
Broedsch*, bn. (van vogels: *begeerende te broeden*): *de kip is -.*
Broed'sel, o. -s (*gebroed*): *de huismusch brengt 3 of 4 -s groot*; zie Broed.
Broed'toestel, o. -len (*broedmachine*).
Broei'bak, m. -bakken (*kweekbak met glazen bovenraam*): *eenige planken tot - vertimmerd.*
I. Broei'en, broeide, h. gebroeid (*in heet water zetten of daarmede begieten, schroeien, zengen*): *een geslacht varken -.*
II. Broei'en, broeide, h. gebroeid (hetzelfde woord als *broeden* maar in bet. 1 minder gewoon: 1 *warmhouden der eieren*; 2 *heet worden door gisting* inz. *van hooi*; 3 *drukkend heet zijn*): 1 *de kip zit te -*; 2 *het hooi begint te -*; 3 *het is -d heet*; nog: *er broeit wat*, er is iets gaande, er wordt iets beraamd (ongunstig); **-erig,** bn. (*drukkend heet*): *'t is - weer.*
Broeierij', v. -en (*het broeien*; ook: *couveuse, broeikas*); **-hen,** v. -nen (*die nl. wil broeden*); **-ing,** v. (*het broeien*): *de brand ontstond door - van het hooi.*
Broei'kas, -kast, v. -kassen, -kasten (*in de grond vaststaande kas met [schuinliggende] glasramen om gewassen in te kweeken*; gewoonlijk: *kas*): *meloenen kweeken in de -*; **-nest,** o. -en (*nest, waarin iets wordt uitgebroed*; fig. *plaats van oorsprong, kweekplaats*): fig. *een - van allerlei kwaad*; **-oven,** m. -s (*broedmachine, couveuse*); **-sel,** o. -s (*broedsel, broed*).
I. Broek, v. -en (1 *kleedingstuk tot bedekking van onderlijf en beenen, in twee pijpen uitloopend*; inz. *bovenbroek van mannen en jongens*; 2 *mannetje, kereltje, onervaren ventje enz.* als verkl.; 3 *gedeelte van een paardentuig, om de achterbeenen, gebruikt bij het afrijden van hellingen*; Z.-N. *achterbil v. e. slachtdier*): 1 *een korte -*, z. Culotte; *een lange -*, pantalon; (v. kinderen) *in de - komen*; 2 *een jong -je*, die pas komt kijken; zie ook Sekuur; 3 *het paard kreeg de - aan*; zegsw. *voor zijn* (of: *de*) *- krijgen*, een pak slaag (kinderen); *een proces aan zijn - krijgen*, [a]) een proces moeten voeren, [b]) het verliezen; *een vrouw, die de - aanheeft*, die in huis de baas is; *iem. achter de - zitten*, achter de veeren zitten.
II. Broek 1 o. (*laag en drassig land*); **2** v. (*ingedijkt of bedijkt groenland, langs rivieren, dat 's winters onder water staat*).
Broek'land, o. -en (*broek* **II 1, 2**).
Broek'zak, m. -ken.
Broer, m. -s, in de tweede bet. gmv. (*broeder*; *troetelnaam van een der zonen* inz. *den oudsten, wanneer hij het tweede kind is*): *Koba, - en Greta*; zegsw. *een -tje aan iets dood hebben*, een hekel aan iets hebben.
I. Broes, v. broezen (*tuittrechter van een gieter, sproei, sproeier*; *trechter van een stortbad, tuinslang*): *platte en ronde broezen.*
II. Broes, o. gew. (*schuim*); zie Bruis.
Brok*, 1 m. en o. brokken (1 *stuk: afgevallen of afgebroken deel*; 2 *vrij groot, onbehouwen voorwerp*; 3 *man, jongen*): 1 *er stond nog een - v. e. muur*; *hij wierp de hond een - van zijn brood toe*; zegsw. *de -ken voor iem. uit de mond sparen*, zich zelf het noodige onthouden; *iem. de -ken in de mond tellen*, het eten niet gunnen; 2 *een - kaas*; *wat een - van een meid*, groote, stevige persoon; 3 *'t is me een lief, lekker -je*; zie Galgebrok; **2** v. -ken (Z.-N. 1 *stuk brood*; 2 *vel op de gekookte melk*): 1 *melk met -ken*; 2 *vele kinderen lusten de - niet.*
Brokaat', o.; zie Brocaat.
Broker, m. -s (Eng. *makelaar*).
Brok'kelen, brokkelde, h. gebrokkeld (*in stukjes* 1 *breken*, 2 *vallen*; *kruimelen*): 1 *brood in de soep -*; 2 *wat brokkelt dat brood!* **-ig,** bn. (*kruimelig, broos*): *- ijs.*
Brok'ken, brokte, h. gebrokt (*in stukjes breken*); zie Melk.
Brom, in: *een - in hebben*, dronken zijn.
Brom'beer, m. -beren (*knorrig, gemelijk man*): *een oude -*; gmz.
Bro'mium, o. (van Gr. bromos = stank: scheik. *donkerroodbruine vergiftige vloeistof*): *broomverbindingen komen o. a. in zeewater en zeeplanten voor*; ook, Broom).
Brom'kever, m. -s (*mestkever*, z. ald.).
Brom'men, bromde, h. gebromd (1 *een dof grommend geluid laten hooren of geven*; 2 *knorren, pruttelen*; met *op*: *berispen*; 3 *op doffe toon [onverstaanbaar] iets zeggen*; 4 *gevangen zitten*): 1 *een tol kan -*; *de basstemmen -, een beer kan -*; 2 *moeder zal wel op je -*; 3 *hij bromde iets tusschen zijn tanden, dat niemand verstond*; 4 *twee weken moest hij -*; **-mer,** m. -s (*iem., die bromt, groote bromvlieg*; *brombas*; *brompijp van een orgel*; *standje*).
Brom'pot, m. -potten (*brommig mensch*); **-tol,** m. -len (*tol, die een luid gonzend geluid maakt*); **-vlieg,** v. -en (*brommer, alg. naam v. verschillende insecten, die een brommend geluid maken* inz. *van de bromvlieg*; Lat. calliphora erythrocephala); **-werk,** o. (*de brompijpen van een orgel*).
Bron, v. bronnen (1 *natuurlijk opwellend water, wel; de plaats*; 2 *verschillende stroompjes, die de oorsprong v. e. rivier vormen* meest in mv.; 3 *oorzaak*): 1 *een warme -*; 2 *de bronnen van de Nijl*; 3 fig. *de - van al mijn lijden*; *uit goede - vernemen*; nog: *bronnen der geschiedenis*, oorkonden enz.
Bron'ader, v. -s (*waterader, springader, die een bron voedt*; lit. t. *oorsprong*).
Bron'beek, o. (aardr. *invalidenhuis voor O.-I. militairen van lagere rang*).
Bronchi'tis, v. (Gr.-Lat. bronchus = luchtpijp: *ontsteking van het slijmvlies der luchtpijptakken*); lees *brongie'tis.*
Bron'gas, o. (*brandbaar gas, dat uit de grond uit spleten of geboorde openingen* o. a. *in laagveenstreken opstijgt*).
Bron'nenstudie, v. (*de studie der oorspronkelijke echte bescheiden, waarop een historisch of literair-historisch werk enz. gebaseerd is*).
Bron'nimf, v. -en (myth. *najade*).
Bron'olie, v. ([*ongezuiverde*] *petroleum*).
Brons, o. bronzen (Fr. bronze, It. bronzo v. Lat. aes Brundisinum = Brundisisch koper: 1 *metaallegeering van koper met een kleinere hoeveelheid tin [en andere metalen, in verband met het gebruiksdoel]*; 2 *metaalpoeder om mee te bronzen*; 3 *bronskleur*): 1 *- voor klokken, munten*; 2 *- in pakjes van vijf ons*; 3 *het - der wolkjes wordt goud.*
Bronst, v. (*paardrift bij de dieren*).
Bronst'tijd, m. (*tijd der paring bij dieren*

inz. *bij vogels, herten* [*in het voorjaar*]).
Bron'water, o. (*uit een bron opborrelend water*; *bron*); verg. *Putwater.*
Bron'zen 1 bronsde, h. gebronsd (*een bronskleur geven*): *een borstbeeld* –; **2** bn. (*van brons*; *als van brons*): *een* – *beeldje.*
Brood*, o. –en (1 *spijs, bereid uit gekneed en gebakken deeg*; 2 *het niet gebakken deeg*; 3 met een bn.: *koekgebak*; 4 Prot. *brood des Avondmaals*; 5 R.-K. *de H. Hostie in bepaalde verbindingen*; 6 *voedsel, levensonderhoud,* in vaste uitdrukkingen; 7 *een in zekere vorm gebakken hoeveelheid deeg*; 8 *een in zekere vorm* [inz. *kegelvorm*] *gegoten, geperste klomp v. andere stoffen*): 1 *de bakker verkoopt* –; zegsw. *ik kreeg dat op mijn* –, men verweet mij dat, ik kreeg er de schuld van; *iem. iets op zijn* – *geven,* iem. iets verwijten; *bij gebrek aan* – *eet men korstjes van pasteien,* bij gemis van een geringe zaak, waaraan men behoefte heeft, is men genoodzaakt iets van veel meer waarde in de plaats te gebruiken; *zich zijn kaas niet van zijn* – *laten nemen,* van zich afslaan of afspreken, niet vooreen aanval bevreesd zijn; Z.-N. *zijn* –(*je*) *is gebakken,* zijn fortuin is gemaakt; 2 *het* – *in de oven doen*; 3 *Grieksch* –, een soort van bros gebak; 4 *nuttigen van* – *en wijn bij het Avondmaal*; 5 *het* – *der Engelen*; 6 *zijn* – *verdienen*; *iem. aan een stuk* – *helpen,* iem. een betrekking, werk bezorgen; *de mensch leeft niet van* (of: *bij*) – *alleen,* de mensch heeft ook geestelijke behoeften; *om den* –*e,* om gewin, de kost; *iem. het* – *uit de mond stooten,* iem. zijn broodwinning ontnemen, hem benadeelen; *daar is geen droog* – *aan te verdienen,* niets; *Wiens* – *ik* (ook: *men*) *eet, diens woord ik spreek* (of: *men spreekt*), men behoort tot de partij van hem, door wien men onderhouden wordt; *De Kunst gaat om* –, de kunst levert meest geen goed stoffelijk bestaan op; *Den eene zijn dood, is den andere zijn* –, [a]) de eene heeft voordeel uit de schade van een andere, [b]) door het sterven van den eene, krijgt de andere voordeel; *het* – *des levens,* hetgeen het geestelijk leven aan de ziel brengt; 7 *een lang bruin* –; *een* –*je,* kadetje; *zoete* –*jes bakken,* [a]) toegeven, [b]) door onderdanigheidsbetoon, lievigheidjes weer trachten goed te maken, wat men eerst bedorven had; 8 *in* –*en gegoten salpeter*; *een* – *suiker*; **–bakker,** m. –s; **–bakkerij',** v. –en.
Brood'bon, m. –s (distributie: *af te scheuren deel van een broodkaart, dat recht gaf het daarop bepaald gewicht te koopen*).
Brood'boom*, m. –boomen (*in verschillende variëteiten over Zuid-Oost-Azië, de Zuidzeeëilanden en de Maleische archipel verspreide boom, genoemd naar de vrucht, welke meel oplevert*; Lat. artocarpus).
Brooddron'ken, bn. en bw.; –er, –st (*uitgelaten dartel, baldadig door weelde of overdaad van spijs en drank*): *een* – *bende.*
Brood'jager, m. –s (O.-I. *iem., die met jagen aan de kost komt*).
Brood'je, o. –s (*kadetje*); zie Brood.
Brood'kaart, v. –en (distributie: *kaart voor brood of meel, door het Rijk verstrekt*); zie Broodbon; **–kneder,** m. –s (*werktuig voor het kneden van het deeg*); **–koren,** o. (in tegenst. met *zaaikoren: koren, graan uitsluitend bestemd om tot brood gebakken te worden*); **–korst,** v. –en; **–kruimel,** v. –s: zegsw. *de* –*s steken hem,* hij kan de weelde niet dragen; **–letter,** v. (*letter, welke gewoonlijk tot het zetten van boekwerken wordt gebruikt*); **–mager,** bn. (*opvallend mager*): *een* – *paard*; **–mes,** o. –sen; **–nijd,** m. (*afgunst jegens een voorspoediger beroepsgenoot*); **–noodig*,** bn. (*onmisbaar als brood*); **–plank,** v. –en.
Brood'rooi, m. (Z.-N. *het broodrooven*); **–rooven*,** broodroofde, h. gebroodroofd (Z.-N. *iem. zijn betrekking, zijn inkomsten doen verliezen of ontnemen* inz. *door machtsmisbruik*): *onderwijzers* –.
Brood'schrijver, m. –s (minacht. *iem., die schrijft om den broode, slecht auteur*); **–suiker,** v. (*witte suiker* [*van suikerbrooden*]); **–trommel,** v. –s; **–vrucht,** v. –en (*vrucht van de broodboom*); **–winner,** m. –s (*kostwinner*); **–winning,** v. –en (*nering, bedrijf, beroep, zaak, waarvan iem. leeft*).
Brood'wortel, m. –s (plantk. *de wortel van verschillende planten met voedzaam zetmeel, waarvan men een soort brood bakt: de zoete en bittere cassave*); **–wortelmeel,** o.; **–wortelplant,** v. –en; zie Maniok.
Brood'zetting, v. (*wettelijke vaststelling van de broodprijs*): in ons land bestond – van 1716–'54 en weer in 1918.
Broom, o. (*bromium*; ook: *broomkali*).
Broomka'li(um), o. (scheik. *verbinding van broom en kalium; zenuwstillend middel*).
Broom'zilver, o. (*zilverbromide*): het – is zeer gevoelig voor licht en wordt bij de photographie gebruikt.
I. Broos, v. brozen (*tooneellaars, cothurne,* zie ald.): *Melpomeen op hooge brozen.*
II. Broos, bn., bw.; brozer, broost (1 *zeer licht breekbaar; licht barstende; niet buigzaam, niet taai*; dikwijls vervangen door *bros*; 2 *zwak, onvast, onzeker, vergankelijk*; van het geluk: *onbetrouwbaar*): 1 – *porselein*; *broze eierschalen*; 2 *zijn tenor klonk* – *en week*; *het broze leven*; *het* – *geluk.* Opm. – wordt eig. en fig., *bros* alleen eig. gebruikt.
I. Bros, bn.; brosser, brost (*hard en licht brokkelend*; *licht breekbaar*): *een* –*se beschuit, sneeuwijs is in de regel* –.
II. Bros, v. –sen (Fr. broche: *ronde priem* inz. *van den leerwerker*): *met de* – *gaten maken voor de eigenlijke schoenmakerspinnen.*
Brouil'le, v. (Fr. *oneenigheid, twist*).
Brouilleeren* (Fr. *twist maken,* inz. refl. en als volt. dw.): *zich met iem.* –; *met iem. gebrouilleerd zijn,* overhoop liggen.
Brouillon', o. –s (Fr. *ontwerp in klad*).
I. Brou'wen, brouwde, h. gebrouwen en in fig. bet. ook: gebrouwd (1 *bier bereiden*; 2 fig. *veroorzaken* [iets slechts], *berokkenen*): 1 *bier* –; 2 *wat kan de blinde staatzucht* –*!* **–er,** m. –s (*bierbrouwer*); **–erij',** v. –en: zegsw. *dat brengt wat leven in de* –; **–sel,** o. –s.
II. Brou'wen, brouwde, h. gebrouwd (1 gewone bet. *de* **r** *met zwakke rateling uitspreken*; 2 *de* **r** *sterk laten rollen*): 1 *hij brouwde en sprak, of hij zijn mond vol brij had*; 2 *het* – *van den Nederlandsch sprekenden sinjo.*
Browning, m. –s (Eng. *soort van revolver,* naar den uitvinder).
Brug, v. bruggen (1 *verbinding van twee oevers of van twee punten, door e. aardverdieping, afgrond, kloof enz. gescheiden*; 2 fig. *verbinding, hulpmiddel om iets te bereiken*; 3 *naam van voorwerpen, die min of meer op*

een – gelijken): 1 *een vaste –, een draai–, een ophaal– enz.*; *de pijlers eener –*; *een – maken, slaan*; van schepen: *door de – gaan*; *in, onder de – zijn*; Z.-N. *Bruggen en Wegen*, Waterstaat; 2 *Corinthe, de – tusschen N.- en Z.-Griekenland*; zegsw. *over de – moeten komen*, [a]) betalen, dokken moeten, [b]) tracteeren moeten, [c]) (v. e. leugenaar, opsnijder), er zal weldra blijken, wat van zijn beweringen waar is; spreekw. *Men moet een (vluchtenden) vijand een gouden – bouwen*, de aftocht gemakkelijk maken, niet tot wanhoop drijven; 3 *de – van een schip*, [a]) loopplank (met leuningen), dienende om van de wal op een schip of omgekeerd te komen, [b]) verhooging op een schip, van waar de kapitein zijn bevelen geeft, commando–; (gymnastiek) *de –*, toestel voor arm- en beenoefeningen, horizontale boomen op standers.

Brug'balans, v. –en; zie Bascule.

Brug'geman, m. –mannen, –lieden (*bruggewachter*; *iem., met de bediening eener brug belast*): *wat al –nen op non-activiteit!*

Brug'genhoofd, o. –en (*in het water uitgebouwd metselwerk, waarop de uiteinden eener brug rusten*; mil. *versterking tot verdediging eener brug*; *in de vijandelijke linies vooruitspringende versterking*); ook, Landhoofd.

Brug'gewachter, m. –s (*bruggeman*).

Brug'kraan, v. –kranen (*kraan op een daarvoor opgestelde brug geplaatst om te laden of te lossen bv. kolen*).

Brug'man, m. beroemd redenaar, Minderbroeder † in 1473 te Nijmegen; zegsw. *praten of kallen als –*, welbespraakt zijn.

Brug'schip, o. –schepen (*schip, waarop een deel van een schipbrug rust*).

Brui, m. (*slag, stoot* vero.; Z.-N. gew. *brij*; in zegsw. met afwisselende bet.): *daar ligt* (of: *is*; of: *heb je*) *de heele –*, rommel, boel; *de – hebben van*, maling hebben aan; *ergens de – van geven*, er niet meer mee te doen willen hebben.

Bruid, v. –en (*verloofde in ondertrouw of tijdens de bruiloft*); *de – des Heeren*, kloosterzuster.

Bruid der zee, v. (*Venetië*); z. Bucentaur.

Brui'degom, brui'gom, m. –gommen (1 *ondertrouwde man*; *de jonggehuwde man op de trouwdag*; 2 *man, die koperen, zilveren, gouden bruiloft viert*): 1 *– en bruid betraden de kerk*; 2 *de grijze – knikt zijn kleinzoon toe*; nog: R.-K. *de hemelsche –*, Christus.

Bruids'bouquet, m. en o. –ten (*dat* nl. *de bruid op de trouwdag draagt*).

Bruids'dagen, m. mv. (*de dagen, dat de verloofde de bruid is d.i. tusschen ondertrouw en trouwdag*); **–japon,** v. –nen; **–jonker,** m. –s; **–juffer,** v. –s (*–meisje*); **–krans,** m. –en (*krans voor het hoofd van een bruid*); **–meisje,** o. –s (*juffer, die de bruid ter zijde staat* inz. in het mv.); **–paar,** o. –paren (*bruidegom en bruid*); **–schat,** m. –ten (*–gift*); **–stoet,** m. –en (*de bruiloftsgasten, die met het bruidspaar ter kerke of naar het raadhuis gaan*); **–stuk,** o. –ken (Z.-N. *huwelijksgeschenk*); **–suiker,** v. –s (*suikergoed bij een bruiloft door of vanwege het bruidspaar gestrooid*; thans: *suikergoed*, inz. *dat men aan vrienden enz. rondzendt*); **–tooi,** m.

Bruids'tranen, m. mv. (eig. *tranen, door de bruid geschreid*; meest. fig. *zekere drank, gew. verschillend*, inz. *kaneelwijn, geschonken in de bruidsdagen*); in Friesland: feestpartij op de dag v. d. ondertrouw ten huize der bruid: *op de – gaan*; zie Hypocras.

Brui'en, bruide, h. gebruid (*gooien, smijten*): *ik zal hem van de trappen –*; nog: *wat bruit het mij!* wat geef ik er om; gew. vero.

Brui'gom, m. –s; zie Bruidegom.

Bruik'leen*, o. –en (rechtst. *overeenkomst, waarbij de eene partij aan de andere een zaak om niet ten gebruike geeft onder voorwaarde, dat degene, die deze zaak ontvangt, dezelve na daarvan gebruik te hebben gemaakt of na een bepaalde tijd, zal teruggeven*; *leening van iets tot tijdelijk gebruik*; *het aldus geleende*): *een boek in – afstaan, geven, hebben.*

Brui'loft, v. –en (1 *feest bij gelegenheid van een huwelijk*; *trouwfeest*; 2 *de gasten bij een –*; 3 *gedenkfeest van een huwelijk*): 1 *– houden*; 2 *de heele – kwam op het politiebureau te recht*; 3 *de groene –* op de trouwdag; *de blikken –*, na $6^1/_4$ jaar; *de koperen –*, na $12^1/_2$ jaar; *de zilveren –*, na 25 jaar; *de gouden –*, na 50 jaar; *de diamanten –*, na 60 of 75 jaar.

Brui'loftsdag, m. –en (*dag der bruiloft*).

Brui'loftsgedicht, o. –en (*gedicht ter eere der jonggehuwden*); **–disch*,** m.; **–gast,** m. en v. –en; **–kleed*,** o. –eren, **–kleeren**; **–lied,** o. –eren (*lied ter eere van het bruidspaar*; *lied bij een bruiloft gezongen*; *bruiloftsdicht*); **–maal,** o. –malen; **–vers,** o. –verzen; **–zang,** m. –en.

Bruin 1 bn.; –er, –st (*de kleur hebbende, die bestaat uit een vermenging van zwart, rood en geel en dus naar een dezer kleuren zweemende*): *chocolade is –, een – paard*; *–e haren*; **2 –e** m. of v. in bet. 1; m. in bet. 2; bruinen (1 *iem., die bruin van haar, huid of oogen is*, inz. *van lieden van Zuidelijk of Oostersch ras*; 2 *een bruin paard*; bij uitbr. *een paard*; ook: *de [bruine] landbeer*): 1 *deze mint een –e, die een blonde*; *de –en uit de Oost, de Blauwen uit de West*; 2 in deze bet. dikwijls in de verkl. en eigennaam Bruintje: zegsw. *dat kan -tje niet trekken*, dat gaat (financieel) boven mijn kracht; *Here Bruun*, de beer; nog: Z.-N. *voor mij een glas bruine*, bruin bier; **3** o. (1 *bruine kleur*; 2 *bruine verfstof*; 3 schilderk. *schaduw*; *het donker op een schilderij*): 1 *zij was in effen –*; 2 *met – iets overstrijken*; 3 *het licht en –.*

Bruineeren*, bruineerde, h. gebruineerd (*een bruine kleur geven*); **–der,** m. –s.

Brui'nen, h. (2), i. (1) gebruind (1 *bruin worden*; 2 *bruin maken*): 1 *het vleesch begint te –*; 2 *door de zon gebruind.*

Bruin'geel, bn. (*donkergeel*): *–gele blaren.*

Bruin'kool, v. –kolen (*fossiele brandstof, van jongere vorming dan de steenkool*): de – is zwartbruin, bevat veel waterstof en vormt een overgang van turf tot steenkool.

Bruin'oog*, m. en v. –en (*iem., met bruine oogen*); **–oo'gig*,** bn.: *een – Zeeuwsch meisje.*

Bruin'steen, o. (*delfstof* inz. *mangaanperoxyde bevattende*; *glasblazerszeep*).

Bruin'tje, o. –s (*meisje met donkerbruine haren*; z. *Bruin* **2,** 2); verg. Brunet.

Bruin'visch*, m. –visschen (*walvischachtig zoogdier* ± $1^1/_2$ *m lang*; Lat. phocaena communis; ook: *tuimelaar* wegens zijn manier van zwemmen): *blazen, vooruitschieten, als een –*; ook, Zeevarken.

Bruis, v. en o. (*schuim*); gew. *Broes.*

Brui'sen, bruiste, h. gebruist (*op hoorbare*

wijze schuimen, zieden, borrelen): *de golven – tegen de rotswanden; het bruisend nat*, de zee.
Brui'sing, v. –en: *een – van geluiden.*
Bruis'poeder, –poeier, o. (nl. *van dubbelkoolzure soda, wijnsteenzuur en suiker, gebruikt in water*).
Brul'aap, m. –apen (*aap in Z.Am., die vervaarlijk kan brullen*; Lat. mycetes).
Brul'boei, v. –en (*zee- of rivierboei, die een dof, dreunend geluid doet hooren*).
Brul'len, brulde, h. gebruld (1 *benaming van het geluid van groote wilde dieren*; 2 *benaming van andere zeer krachtige geluiden*): 1 *een leeuw kan –*; 2 *de man brulde v. woede, van pijn; een lompigheid, brulde de pikeur*, brullend uitroepen; *de jongen zette het op een –*, luid schreien; *– van lachen.*
Brul'vogel, m. –s (*een soort van roerdomp in Z.-Afrika*); zie Roerdomp.
Brumai're, v. (Fr.[Lat. bruma v. brevissima = kortste dagtijd]: 2e d. i. *Mist- of Nevelmaand van 22 Oct.–21 Nov. tijdens de eerste Fransche republiek*): de staatsgreep van Napoleon I viel op de 18e – van het jaar VIII, d. i. 9 Nov. 1799.
Brum'mel, v. –s (*bruambes*); gew.
Brunet', v. –ten (*vrouw of meisje met donker of bruin haar*); ook, (Fr.) Brunette.
Brunhil'de, 1 v., Germ. myth. een der Walkyriën; **2** koningin der Franken, ± 600.
Brusk, bn. en bw.; –er, –st (Fr. brusque: *kortaangebonden, opvliegend, barsch, grof; eensklaps, onverhoeds*). (u = uu).
Brusqueeren* (Fr. *onheusch bejegenen, toesnauwen*): *een zaak –*, doordrijven, forceeren; ook, Bruskeeren.
Brus'selaar, m. –s, –aren (*inwoner van, man uit Brussel*).
Brus'selsch*, bn. ([*als*] *uit, van, in, eigen aan, betrekking hebbende op Brussel*): *–e aarde*, schuurzand van vettige aarde; *–e spruitjes*, spruitkoolspruitjes; z. ook Lof.
Brutaal', Fr. brutal v. Lat. brutus = zwaar, dom, **1** bn. en bw.; –taler, –st (1 *onbeschoft, onbeschaamd*; 2 *vermetel, stoutmoedig, vrijpostig*; 3 *grof, ruw, gewelddadig*): 1 *een – antwoord*; 2 *een brutale leugen; een – mensch heeft de halve wereld; – als de beul*, zeer; 3 *– geweld*; **2 bruta'le,** o.: *vrij, bij het – af.*
Brutaal'tje, o. –s (*brutale jongen*, ook: *brutaal meisje*): *'t is me een –!*
Brutaal'weg, bw. (*op brutale wijze*).
Brutaliseeren* (Fr. *onbeschoft, lomp, met geweld optreden tegenover, bejegenen*): *iem. –.*
Brutaliteit', v. –en (Fr. *onbeschoftheid, verregaande vrijpostigheid, onhebbelijkheid; uiting er van*): *de – hebben om.*
Bru'te (Fr. z. brutaal), bruut, **1** bn. (*ruw, lomp*): *een brute vent*; fig. *bruut geweld*; **2** m. bruten (*beestachtig ruw mensch; ruwbast*).
Bru'to, bn. en bw. (It. brutto [Lat. brutus = zwaar]: hand. *het gewicht der koopwaren met inbegrip der verpakking; onzuiver*): *het – gewicht; – opbrengst*, zonder aftrek der onkosten; *– goud, – zilver*, met vreemd metaal vermengd; zie Brt. en Netto.
Bruut; zie Brute; **–heid,** v. (*ruwheid*).
Bucentaur', m. –en, –taurussen, Lat. bucentau'rus (Gr. bous = stier + kentauros, z. centaur: myth. *stiermensch: een monster, half stier, half mensch*; ook: *prachtgalei voor den Doge van Venetië, waarin hij op Hemelvaartsdag zinnebeeldig, door een ring in zee te werpen, Venetië huwde aan de zee*).
Bucephaal', m., Lat. buce'phalus (Gr. bous = rund + kephale = kop: eig. *ossekop; Thessalisch paard, met een ossekop als merk*; inz. *lievelingspaard van Alexander den Grooten*; bij uitbr. *lievelingspaard*).
Bucht, m. (Z.-N. *bocht* II).
Buck'skin, o.; zie Bukskin.
Buco'lisch, bn. (Gr. bukolos = herder: *wat betrekking heeft op het herders- of landleven; herderlijk, herder....*): *–e poëzie.*
Buddhis'me, o.; zie Boeddhisme.
Bud'get, Budget', o. –ten, –s (Eng. *begrooting v. e. land, gemeente enz.*). (g = zj).
Buf'fa, bn. (It. eig. *scherts, grap*), (u = oe): *opera-buffa*; verg. Opera-bouffe.
Buf'fel, van Fr. buffle, Gr.-Lat. bubalus, **1** m. –s (*rund in verschillende soorten voorkomende*): *de gewone of Aziatische –*, Lat. bos bubalus; *de Kaapsche –*, Lat. bos cafer; fig. *een – van een vent*, een lomp, brutaal man, lompe vlegel; **2** o. (*buffelleer*).
Buf'felen, buffelde, h. gebuffeld (*schransen*): *die slokop zit weer te –.*
Buf'fer, m. –s (Eng. buffer van to buff = stooten, nederl. boffen: *stootkussen* inz. *aan spoorwagens; vooruitstekende ronde plaat of knop, met stramme veer*).
Buf'ferstaat, m. –staten (*een kleine staat, tusschen twee groote staten gelegen*).
Buffet', o. –ten (Fr. *meubelstuk* inz. *in een eetkamer, waarin tafelgerei enz. wordt geborgen, waarin of waarop dessert enz. wordt gezet: tafelkast, dressoir*; in koffiehuizen enz.: *tapkast, schenktafel; koffiekamer*); **–juffrouw,** v. –en (*juffrouw in het buffet*).
Bu'gel, m. –s (Eng. [v. Lat. buculare = als een jong rund brullen]: muz. *koperen blaasinstrument*).
Buggy, v. –'s (Eng. *licht, open rijtuig*).
Bui, v. –en (1 *korte periode van slecht weer: regen, hagel enz.; regenvlaag*; 2 *kortdurende stemming; luim*): 1 *donder–, hagel–, regen–*; 2 *een goede, een kwade – hebben*, kuur, luim; *hij heeft van die –en*, is anders dan gewoonlijk; *bij –en zingt h. aardig*, nu en dan, soms.
Bui'del, buil, m. buidels, builen (*geldzak, beurs; zak; huidplooi*, z. vlg. woord): *hebt ge wat in de –?*
Bui'deldieren, o. mv. (*onderklasse van zoogdieren* inz. *in Australië, met een huidplooi of buidel tot berging der jongen*; Lat. marsupialia): er zijn ongeveer 140 soorten: *de buidelwolf*, Lat. thylacinus cynocephalus, *de buidelrat enz.*; z. Kangoeroe; **–rat,** v. –ten (*opossum*, Lat. didelphys).
Bui'en, buide, h. gebuid (*ongestadig zijn v. het weer: regenen, waaien, sneeuwen*).
Buig'baar, bn.; –der, –st (*kunnende gebogen worden*): *een wilgetakje is –*; **–heid,** v.
Bui'gen, boog, h. gebogen (1 *van de gewone stand*, inz. *de rechte afwijken*; 2 fig. *nederig zijn tegenover iem.; zich onderwerpen*; 3 *van de gewone stand doen afwijken; krommen, gebogen doen zijn*; 4 fig. *iem. onderwerpen*): 1 *de takken bogen; hij boog* (*diep*), maakte een (diepe) buiging; refl. *zich naar het oosten –; – als een knipmes*, zeer diep; 2 *voor iem. –; in 't stof –*, fig. zich zeer vernederen, ook: refl. *zich voor iem. –*: 3 *een stok –*; 4 *iem. –; het hoofd –*, zich gewonnen geven, het opgeven.
Bui'ging, v. –en (*het buigen*: 1 *kromming,*

bocht; 2 *teeken van beleefdheid, eerbied*; *zwijgende groet*; 3 spraakk. *flexie, vormverandering der woorden*): 1 *een – van de weg*; 2 *een diepe – maken.*

Buig'tang, v. –tangen (*kleine handtang om koper- of ijzerdraad te buigen*; *draadtang*); –tangetje, o. -s.

Buig'zaam, bn.; –zamer, –st (1 *wat licht buigt of te buigen is*; 2 *gehoorzaam, gedwee*): 1 *riet is –*; 2 *een – karakter*; **–heid,** v.

Bui'ig, bn.; –er, –st (*onvast, ongestadig, regenachtig*): *het was – weer.*

Buik, m. –en (1 *middendeel v. e. spier*; bij uitbr. *onderlijf*; 2 bij verg. [*onderste*] *bol, gebogen deel van een voorwerp*): 1 zegsw. *van zijn – een afgod maken*, alleen denken aan lekker eten en drinken; fig. *ik heb er mijn* (of: *de*) *– vol van*, meer dan genoeg; *zijn –je er vol van hebben*, inz. eig. verzadigd zijn; O.-I. *het in de – hebben*, diarrhee; 2 *de – van een oliekruik.*

Buik'holte, v. –n (*holte tusschen middenrif en bekken, waarin de* [*buik*]*ingewanden liggen*).

Buik'loop, m. (*al te overvloedige waterachtige darmontlasting*).

Buik'pijn, v. –en (*pijn in de buik*): *– hebben.*

Buik'pootige* week'dieren, o. mv. (*slakken*; zie Slak **I**).

Buik'riem, m. –en (*riem van het tuig, die onder de buik doorgaat*).

Buik'spreken (*spreken zonder de lippen te bewegen, zoodat de klanken van elders schijnen te komen*): alleen in de onbepaalde wijs en als zn.: het –; **–spreker,** m. –s.

Buik'vin, v. –nen (*gepaarde vin aan de buikzijde bij visschen*).

Buik'vlies, o. (ontl. *dun en taai vlies, dat de buikholte aan de binnenzijde bekleedt*); **–vliesontsteking,** v. –en.

Buik'ziek, bn.; zie Beursch.

Buik'zwammen, v. mv. (plantk. *zwammen met gesloten vruchtlichamen, die eerst opengaan, als de sporen rijp zijn* [Lat. gasteromycetes]): *de aardsterren behooren tot de –.*

I. Buil, v. –en (*gezwel, opgeloopen bobbel, bult*): *zich een – vallen*; *pest–.*

II. Buil, m. –en ([*papieren*] *zakje*; ook: *builmolen*); zie Buidel.

Bui'len, builde, h. gebuild (*ziften, d.i. ontdoen van de zemelen met de builmolen*).

Bui'lenpest, v.: *een geval van –.*

Buil'molen, m. –s (*werktuig, om te builen*).

I. Buis, v. buizen (*wijde pijp*; Z.-N. *hooge hoed*): *een glazen –*; Z.-N. *met de – op*; Z.-N. *een – krijgen*, sjeezen, mislukken.

II. Buis, o. buizen (verkort uit *wambuis*: *jasje zonder panden*; *nauwe kiel*): *een blauw –.*

III. Buis, bn. (*dronken*): *hij is –*; (zn. gebruikt?) *een – aanhebben*, dronken zijn.

IV. Buis, v. buizen (*haringbuis*).

Bui'schen*, buischte, h. gebuischt (Z.-N. *slaan, kloppen*): *buisch maar op de deur.*

Buis'jesdag, m. (*destijds de dag van het uitzeilen der haringbuizen*, nl. *15 Juni*).

Buis'kool*, v. –koolen (*witte kool*; Lat. brassica oleracea acephala).

Buit, m. (*veroverd goed, meestal iets, waarvan men zich in de uitoefening van zijn bedrijf met een zeker recht meester maakt*): *met een rijke – kwam de jager thuis.*

Bui'telen, buitelde, h., i. gebuiteld (*tuimelen, over de kop gaan, keukelen*); **–ing,** v. -en (*tuimeling*): *–en maken.*

Bui'ten 1 bw.: *ik woon –*, niet in de stad; *ik ben –*, niet binnen; met vz. *naar – gaan*, [a]) op het land, [b]) uit het vertrek, het huis; *van – gezien*, aan de buitenkant; *naar – opengaan*; *iem. van –*, [a]) van het land, buitenman, [b]) die buiten het vertrek, het huis zich bevindt; *iets van – kennen, leeren*, uit het hoofd; *van binnen en van –*, geheel: *de deur van – sluiten*, aan de buitenkant; *zich te – gaan*, onmatig zijn; **2** vz.: *– de deur, – het huis*; *– verwachting*, boven; *– weten*, medeweten; *– (en behalve) zijn persoonlijk inkomen*, versterking van behalve; *– hem om*, zonder hem er in te kennen; *– zich zelf van woede*; *niet – hem kunnen*, hem niet kunnen missen; *hou jij er je –*; zie ook Westen; **3** o. –s (*buitenplaats, landgoed*): *een fraai –*; **4** m. (Z.-N. *het platteland*): *hij woont, is op de –.*

Bui'tenaf, bw. (*aan of van de buitenkant*; fig. *oppervlakkig*): *een zaak – bekijken*; *– over iets oordeelen*; zegsw. *ik hoor het van – vertellen*, van de buitenwacht; ook, Buitenaf'.

Bui'tenband, m. –en (v. fiets, auto: *gummiband, tot bescherming van de binnenband*).

Bui'tenbeentje, o. –s (*onecht kind*).

Bui'tenbezittingen, v. mv. (O.-I. *al onze bezittingen buiten Java en Madoera*).

Bui'tenbraak, v. (*het bij diefstal verbreken van sloten op buitendeuren, van afsluitingen enz.*); verg. Binnenbraak.

Bui'tendeur, v. –en (*deur naar buiten*).

Buitendien', bw. (*daarenboven, daar nog bij*).

Buitendijks', bw., **buitendijksch'*,** bn. (*gelegen, van het dorp uit gezien, achter of over de dijk*, d. i. *tusschen de rivier en de dijk*): *die velden liggen –*; *het zijn –sche weiden*; **–gaats',** bw. (*het zeegat uit*; *in volle zee*; *buiten de haven*): *de schepen zijn –.* Opm. Soms ook uitgesproken met het accent op *bui-* evenals de twee vlg. woorden.

Buitengemeen'*, bn., bw. (*zeldzaam*, deftiger dan *buitengewoon*): *een –ebijval*; *–verstandig.*

Buitengewoon', bn. en bw.; –gewoner, –gewoonst (minder deftig dan *buitengemeen*: *wat van het gewone afwijkt*; *meer dan gewoon*): *–gewone uitgaven*; *een – talent*; *een – hoogleeraar*; *– tevreden*, zeer; zn.: *niets –s.*

Bui'tengoed, o. –goederen (*landgoed*); **–haven,** v. –s (*havengedeelte aan zee of aan een rivier gelegen buiten de schutsluizen en in open verbinding met zee of rivier*); **–hof,** o. (eig. *buitenplein*): *het – te 's-Gravenhage*, een plein in Den Haag; **–is'sig,** bn. (*afwijkend, vreemd*: *excentriek*; *bizar*); **–is'sigheid,** v. –heden (*vreemd geval, vreemde handelwijze*); **–kans,** v. –en (*gelukkig toeval*; *meevaller*), meest: **–kansje,** o. –s (*onvoorzien voordeeltje, winstje*); **–kant,** m. –en (*de naar buiten gekeerde kant*): *dat is maar aan de –*, uiterlijk; **–land,** o. (*elk ander land dan het vaderland*; *rubriek eener krant voor buitenlandsch nieuws*); **–lander,** m. –s (*iem. uit het buitenland*); **–landsch*,** bn. ([*als*] *van, uit, in het buitenland*): *een –e reis*, in het buitenland; O.-I. *een – verlof*, nl. naar Europa.

Bui'tenlandsche* zaken, v. mv. (*departement der landsregeering, belast met zaken, het buitenland betreffende*): *het ministerie van – –, de Minister van – –.*

Bui'tenman, m. –lui (*iem., die buiten woont*; *landman, dorpeling*).

Bui'tenmate, bw. (*uitermate*): *– handig*;

–matig, bw. (*bovenmatig*); ook –ma'te, –ma'tig; **–mensch*,** m. –en (*buitenman*).
Bui'tenom, Buitenom', bw. (*niet binnen-door of tusschendoor*): *– gaan*; **–plaats,** v. –en (*landgoed, buiten*): *een mooie –*; nog O.-I.: *op een – zijn,* ergens in het binnenland; **–planeet,** v. –planeten (*planeet, die haar loopbaan buiten de loopkring der aarde heeft*): *Mars, Jupiter, Saturnus zijn –planeten*; z. Binnenplaneet; **–polder,** m. –s (*buitendijks gelegen,* [*omkade*] *polder*).
Bui'tenshuis, bw. (*niet in huis*): *hij heeft zijn bezigheden –*; *voor –*; **–lands,** bw. (*in het buitenland*): *die minister toeft –*; ook: Buitenshuis', –lands'.
Buitenspo'rig, bn. en bw. (*het spoor, het gewone, te buiten gaande*; 1 *onredelijk, onmatig, verbazend*; 2 *losbandig*): 1 *–e prijzen*; 2 *een – gedrag*; **–spo'righeid,** v. –heden (*overdrijving*; *onbehoorlijkheid*; *losbandigheid*).
Bui'tenstaander, m. –s (*iem., die buiten een zaak staat*; *oningewijde, ondeskundige*).
Bui'tenste, bn. (*het verst naar buiten*; *aan de uiterste zijde gelegen*): *de – wallen.*
Bui'ten(s)tijds, Buiten(s)tijds', bw. (*op een ongewone tijd*): *examens – afgenomen*; **–verblijf,** o. –verblijven (*buitenplaats*); **–vervolgingstelling,** v. (*ontslag van vervolging*); **–waarts,** bw. (*naar buiten*): *de voeten – zetten*; **–waartsch*,** bn.: *een –e beweging*; **–wacht,** v. –en (*buitenpost, voorpost*): zegsw. *ik hoorde het nieuws van de –*, personen, die niet rechtstreeks bij een zaak betrokken zijn; **–water,** o. (*alle water in open gemeenschap met zee*); **–wereld,** v. (*de menschen, die niet tot een bepaalde kring behooren*; *het groote publiek*): *wat zal de – er van zeggen?* **–werks,** bw. (*gerekend van de eene buitenste rand des werks tot de andere*): *de breedte van een kozijn –*; *iets – meten.*
Bui'tenzijde, v. –zijden (*buitenkant*).
Buit'maken, maakte –, h. –gemaakt (*veroveren*; *kapen*): *een schip –*; zie Prijs.
Bui'zerd, m. –s (Fr. busard [Lat. buteo]: *valkachtige roofvogel*); *de gewone –* of Lat. buteo b. buteo, ook: Muizenvalk.
Buk'ken, bukte, h. gebukt (intens. van *buigen*: *de rug buigen*; fig. *onderdoen voor*): *hij bukte* (*zich*) *om het papier op te rapen*; *– voor geweld*; *onder het leed gebukt gaan.*
I. Buks, v. –en (Duitsch Büchse = Ned. bus: *kort geweer met getrokken loop*): *een kamer–.*
II. Buks, m. –en (*palmboompje*, Lat. buxus sempervirens: *heestersoort met altijd groene en glanzende bladen* inz. als bordes); **–boom*,** m. –en, vroeger Bosboom.
Buks'kin, o. (soorten), o. –s (Eng. buckskin = bokkevel: *gekeperde wollen* [*broek*]*stof*).
I. Bul*, v. –len (1 *ding zonder waarde, lor*, inz. i. h. mv.; 2 Z.-N. *grauw*): 1 *pak je –len bij elkaar*, je spullen; 2 Z.-N. *– van volk.*
II. Bul*, m. bullen (*stier*; fig. *stuursch mensch*).
III. Bul*, bulle, v. bullen (Lat. bulla: *groot zegel aan een oorkonde*; *oorkonde van vorsten, academische senaten enz.*; R.-K. *pauselijke brief, oorkonde over een of ander onderwerp, oorspronkelijk met een looden zegel*): *de dokters– halen*, diploma als dokter; *de gouden –*, oorkonde met een gouden zegel, inz. van keizer Karel IV, over de keizerskeuze, (1350); Lat. Aurea bulla.
Bul'deraar, m. –s (*iem., die raast, tiert*).
Bul'derbast, m. –en (*bulderaar*).
Bul'deren, bulderde, h. gebulderd (*een rommelend of dreunend geluid geven*; fig. *op ruwe manier spreken, razen, tieren*): *de kanonnen –*; *de storm buldert*; *de –de kapitein.*
Bul'dog, m. –doggen (eig. *stierhond*: *hondensoort met dikke, ronde kop*) = **–hond,** m. –en.
Bulk (Eng. letterl. *hoop*): *van de lading zijn 250 ton lijnzaad gestuwd en ongeveer 1500 ton maïs in bulk gelost*; **–artikelen,** o. mv. (*die* nl. *los in het schip geladen worden*).
Bul'ken, bulkte, h. gebulkt (*loeien van rundvee*; *hard schreeuwen*): zegsw. *hij bulkt van het geld*, is overmatig rijk, gmz.
Bul'la'rium, o. (Ned.) –s, –riën; (Lat.) –ria (Lat. *verzameling van pauselijke bullen*).
Bul'lebak, m. –bakken (*bietebauw*; *boeman*; *schrikbeeld*; *barsche kerel*; ook: *bulderbast*).
Bul'le(n)bijter, m. –s ([*een gele*] *Engelsche dog*; in 't alg. *groote, kwaadaardige hond*).
Bul'lepees, v. –pezen (*harde gedroogde pees van bul of stier*; *geeseltouw*).
Bulletin', o. –s (Fr. [v. Lat. bulla]: 1 *dagbericht* [*omtrent een ernstige ziekte*]; 2 *legerbericht*; *korte mededeeling*, b.v. *door een dagbladredactie*; 3 Z.-N. *leerlingenrapport*): 1 *er worden geen –s meer uitgegeven*; 2 *het – van een overwinning*; 3 *een goed –*, rapport.
Bulletineeren* (*per bulletin bekend maken*).
Bul'ster, v. –s (*beddezak, stroozak*).
Bult* 1 m. –en (1 *bochel* in Z.-N. algemeen; 2 *buil, bobbel*): 1 *een man met een –*; *zich een – lachen*, onbedaarlijk lachen; 2 *het kind viel een – aan het voorhoofd*; **2** m. en v. –en (*bultenaar*).
Bul'tig, bn.; –er, –st (*een bult hebbende*): *de tijger en zijn –e vijand, de buffel.*
Bult'os, m. –sen (*zeboe*, z. ald.).
Bult'zak, m. –ken; zie Bulster.
Bum'per, m. –s (Eng. to bump = bonzen: *autobuffer*): *Ford met zoeklicht en –.*
Bun, v. bunnen (*ben*; ook wel = *kaar*; z. ald.): *omdat de visschen zoo zwaar in zijn bunnetje wegen.*
Bun'del, m. –s (1 in het alg. *een bos, een pak van samengebonden voorwerpen*; 2 *pakje lijfgoed, bagage*; 3 *boekdeel, waarin op zich zelf staande stukken vereenigd zijn*): 1 *een – kleeren, een – vlas, een – pijlen*; 2 *met zijn – op de rug*; 3 *een – verzen.*
Bun'delen, bundelde, h. gebundeld (*tot een bundel vereenen*): *verspreide gedichten –.*
Bun'der, o. –s (*landmaat*, gew. verschillend; thans: ha).
Bun'dergeld, o. –en (*belasting per bunder*, o. a. in gebruik in Ned. waterschappen).
Bund'gras, o. (*kwastgras, naam v. soorten spichtig gras, o. a. gebruikt voor bekleeding van bijenkorven*; inz. Lat. weingaertneria canescens); ook: *Bundelgras, Buntgras.*
Bungalow, v. –s (Eng. *Indisch landhuis van één verdieping*; in 't alg. *Indisch huis*; in Engeland en ook wel bij ons: *optrekje*).
Bun'gelen, bungelde, h. gebungeld (*schommelen, slingeren*): *zijn pruik –de op zijn rug.*
Bun'ker, m. –s (Eng. = kolenruim; *bergplaats voor steenkolen in een stoomschip*; ook meer algemeen): *het vuil valt via de trechter in de –*; **–en,** bunkerde, h. gebunkerd (*bunkerkolen aan boord nemen*): *moeten –.*
Bun'kerkolen, v. mv. (*scheepskolen*).
Bun'sel, m. –s (Z.-N. *pakje lappen, kleeren, luiers*); **–doek,** m. –en (Z.-N. *luier*).

Bun'zing, bon'zing, m. –s of –en (*donkerbruin inlandsch, marterachtig roofdier ± 4 dm lang*; Lat. putorius putorius); gew. Ulk.
Bu'ran, m. –s (*sneeuwstorm in Rusland, Azië*); (u = oe); ook, Boeran.
Burcht, burg, m. –en (*versterkt kasteel*; bij uitbr.: *versterkte plaats*; fig. *toevluchtsoord*); **–heer*,** m. –en (*edelman, op een kasteel wonende*, meestal, waar sprake is van Middeleeuwsche toestanden); **–vrouw,** v. –en.
Bureau', o. –'s (Fr. [Lat. bura = wollen stof; eig. met wollen stof bedekte schrijftafel]: 1 *schrijftafel [met vakken]*; 2 *afdeeling*; 3 *kantoor voor ambtswerkzaamheden*; 4 *gebouw*; *kamer van een tak van dienst*; 5 *het personeel, dat in een – werkt*; 6 *voorzitter en secretaris van een vergadering, vereeniging*): 1 *een –-minister*; 2 *– voor ....*; 3 *– van een dagblad*; 4 *– van politie*; 5 *het – was voltallig*; 6 *de werkzaamheden v. h. –*; nog: *– voor de industrieele eigendom*, bewaarplaats der teekeningen of modellen der fabrieks-, handelsmerken (Den Haag).
Bureaucraat', m. –craten (*heerschzuchtig ambtenaar*; *eigenmachtig, kleingeestig, aan vormendienst gehecht ambtenaar*); **–cratie',** v. (*invloed of willekeur der ambtenaren*; *ambtenaarsheerschappij*; *kleingeestige nauwgezetheid der ambtenaars*); **–list',** m. –en (Fr. *kaartjesverkooper aan een station, een schouwburg enz.*); vr. **–e; –minis'tre,** o. bureauxministres (Fr. *groote, platte schrijftafel zonder cilinderkast*).
Bureel'*, o. –en (Fr. burel, een andere vorm v. bureau: *bureau* bet. 2, 3, 4, 5, 6): *ten –e*; Z.-N. *– van weldadigheid*.
Bureelist'*, m. –en (Fr. *bureaulist*).
Bu'ren, buurde, h. gebuurd (*een buurpraatje gaan maken*); zie Buurten.
Bu'rengerucht, o. –en (*rumoer in huis, dat de buren hindert*; *straatrumoer* inz. *des nachts*): *– maken; een proces-verbaal wegens –*.
Burg, m. –en; zie Burcht.
Burgemees'ter, m. –s (*hoofd eener gemeente*; dierk. *zeemeeuw ter grootte v. e. kalkoen*; Lat. larus hyperboreus); **–mees'terlijk,** bn., bw. (*aan een burgemeester eigen*); **–mees'terschap** (*waardigheid, ambt*).
Burgemees'terskamer, v. –s (*kamer voor of van den burgemeester op het raadhuis*).
Bur'ger, m. –s (*inwoner v. e. stad [in het genot van alle rechten dier stad]*; *stedeling*; *ieder lid van eenige staat*; in het mv.: *Zuid-Afrikaansche Boeren* inz. *Transvalers en Oranje-Vrijstaters*): *een gezeten –*, gegoed; *in –*, niet in uniform.
Bur'gerachtig, bn.; –er, –st (*burgerlijk*): *een – heertje met blinkende jas*.
Bur'geravondschool, v. –scholen (*avondschool voor middelbaar onderwijs*), **–bestaan,** o. (*zelden bestaan*); **–dagschool,** v. –scholen (*dagschool voor middelbaar onderwijs*); ook, –a'vondschool, –staan', –dag'school.
Bur'gerdochter, v. –s (*meisje uit de burgerstand*): *een eenvoudige –*.
Burgerij', v. –en (*de klasse, stand der burgers*; *de gezamenlijke burgers [v. e. gemeente]*).
Bur'gerjongen, m. –s (*jongen uit de burgerstand*); ook: –j o n'g e n; **–kleeren*,** o. mv.: *in –*, in burger; **–koning,** m. nl. Louis Philippe, 1830–'48, koning van Frankrijk; **–kroon,** v. –kronen (o.-Rome: *krans van eikenloof voor iem., die een Romeinsch burger het leven had gered*; in het alg. *krans, belooning voor burgerlijke verdiensten*).
Bur'gerlijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet-militair*; *tot de burgerstand behoorend*; *eenvoudig, als burgers*; ongunstig: *niet fijn*; *alledaagsch*; *bourgeois*): *het – bestuur*; *e. – man*; *de –e beleefdheid in acht nemen*, welke nl. ieder past als medeburger; *de –e stand*, register van geboorten, sterfgevallen, huwelijken enz. in elke gemeente; *– huwelijk*, huwelijk voor den ambtenaar van de burgerlijke stand; *– recht*, recht, dat regelt de rechtstoestand der personen, hun verhoudingen onderling en hun vermogen; Z.-N. *een –e begrafenis*, zonder kerkelijke ceremoniën; Z.-N. *–e dood*, rechtst. straf, waarbij de veroordeelde als overleden wordt beschouwd (afgeschaft).
Bur'gerlui, m. mv. (*menschen van de burgerstand*); **–luitjes,** o. mv.; ook: –l u i'(t j e s).
Bur'german, m. –lieden, –lui (*man uit de burgerstand*): *als een – gekleed*; ook –m a n'; **–man'netje,** o. –s: ong. *een mager – met een confectiepakje aan*.
Bur'germanskind, o. (*kind van burgerlui*): *'t is een –*, zelden in 't meerv.
Bur'germensch*, m. –en (*eenvoudig burger*); **–oorlog,** m. –oorlogen (*binnenlandsche oorlog*): *de –, genaamd de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten* (1349–1492); **–plicht,** m. –en (*plicht v. e. welgeaard burger*); **–recht,** o. –en (*de rechten, den burger als burger toekomende*): *de Apostel Paulus bezat het Romeinsche –*; fig. *clown voor potsenmaker heeft bij ons het – gekregen*, is gewoon geworden; **–schap 1** o. (*het burger zijn*): *het – eener stad kon men vroeger koopen*; **2** v. (*al de burgers, de burgerij*); **–schapsrecht,** o. –en (*burgerrecht*); **–school,** v. –scholen (vero. *lagere school voor burgerkinderen*; afkorting v. *Hoogere Burgerschool*); **–vader,** m. –s (*eerenaam voor een burgemeester of anderen magistraat*); **–wacht* 1** v. –en (*vrijwilligerskorps in tijden van dreigende revolutie*; *schutterij in België*): *de oprichting van –en*; **2** m. (*lid der burgerwacht*): *een dronken –*; **–zin,** m. (*vaderlandlievende gezindheid*).
Burg'graaf, m. –graven (*bevelhebber van een burg of burcht*; thans: *adellijke titel, lager dan graaf*); **–gravin',** v. –nen; **–voogd,** m. –en (*slotvoogd*); **–vrouw,** v. –en (*burchtvrouw*); **–wal,** m. –len (*wal om een burg*; *gracht om een burg*; *vestinggracht*; in Hollandsche steden: *naam van bepaalde grachten, van straten [oorspronkelijk] langs die grachten*).
Burin', m. –s (Fr. *graveernaald, -stift*).
Burlesk', bn. (Fr. burlesque, It. burlesco [v. burla = grap]: *koddig, kluchtig, zot-grappig*); als zn. **–e,** o. (*het laag-komieke*).
Bur'noe, m. –s; zie Boernoes.
Bur'rie, v. –s (naast *berrie*: *draagbaar*).
I. Bus, v. bussen (Gr.-Lat. buxis: eig. bus van buxushout: 1 *cilindervormige blikken trommel*; *blikken doos* voor allerlei doeleinden; *afkorting van brievenbus, armenbus enz.*; 2 *ondersteuningsfonds bij ziekten of begrafenissen tegen betaling van bepaalde premies*): 1 *een – voor thee*; *groenten uit de –*; *een brief op de – doen*; *met de – rondgaan*, collecteeren; Z.-N. *de – v. e. wiel*, naaf; zegsw. *dat sluit als een –*, ter dege, zeer degelijk, fig. is zeer logisch; *in de bus moeten blazen*, op kosten gejaagd worden, vero.; 2 *dokters, die v. e.*

– *moeten leven*; nog: *een donder–, een haak–*, schiettuig.

II. Bus, m. –sen; zie Omnibus.

Bus'dokter, m. –s (*wijkdokter, die* nl. *uit een ziekenbus betaald wordt*).

Bus'groente, v. –n (*verduurzaamde groente in bussen*).

Bushel, m. –s (Eng. [Gr.-Lat. buxis z. Bus I]: *Engelsche en Noord-Amerik. korenmaat*, Eng. 36,349 l, Noord-Am., Eng. koloniën: 35,238 l.).

Business, v. (Eng. *zaak; zaken*): *een –man*, zakenman, handelsman.

Bus'kool, v. (*zacht soort van houtskool in pijpjes, om er mee te teekenen; teekenhoutskool*).

Bus'kruit, o. (z. Kruit): zegsw. *hij vliegt op als –*, is licht boos; *hij heeft het – niet uitgevonden*, is niet zeer schrander.

Bus'kruitverraad, o. (gesch. *in 1605 te Londen, toen Guy Fawkes de parlementsgebouwen in de lucht wilde laten springen*).

Bus'lichting, v. –en (*de op bepaalde tijden plaats hebbende lichting der brievenbus*).

Bus'recht, o. –en (*recht of geld geheven van hem, die een postbox heeft gehuurd*).

Bus'sel, m. –s (verkl. van *bos: bundel*)]: *een – stroo*; inz. in Z.-N.; ook Z.-N. *zwachtel, luiers*; **–binder,** m. –s (*schoovenbinder*).

Bus'selen, busselde, h. gebusseld (Z.-N. *in bussels binden; inbakeren*).

Bus'te, v. –n, –s (Fr. [It. busto v. Lat. bustum = lijkenverbrandplaats,grafheuvel, grafteeken]: *borstbeeld*): *een – van Napoleon*.

But, buut, o. (Fr. but: *mikpunt, doel, oogmerk, wit*): *dat is zijn –*; lees *buut*.

I. Bu'toor, m. butoren (Fr. butor; *roerdomp*).

II. Bu'toor, m. (Fr. butoir: *schraapmes voor paardenhoef*).

Buts, v. butsen (*deuk*); gew.; **But'sen,** butste, h. gebutst (*indeuken*); gew.

Buts'kop, bots'kop, m. –pen (*een soort van dolfijn, stormvisch, noordkaper*).

Butyri'ne, v. (*boterstof*); volkst.: *Butterine*.

Buur, m. buren ([*naastwonende*] *buurman*): zegsw. *beter een goede –, dan een verre vriend*, de buur, die nabij is, helpt in nood beter dan een vriend, die veraf is; **–tje,** o. –s.

Buur'man, m. –lui, –lieden (1 *buur; iem., die naast ons, in onze nabijheid woont*; 2 *iem., die naast ons zit, staat enz.*): 1 – *kwam wat praten*; 2 *wie was op het concert je –?* zegsw. *al te goed is –s gek*, wie al te goed is, wordt het slachtoffer van zijn goedheid; **–meisje,** o. –s (*meisje uit de buurt*; ook: *vrouwelijke buurman* 2); **–praatje,** o. –s (1 *gesprek, praatje met de buren*; 2 *kletspraatje*): 1 *een – houden*; 2 *stoor je toch niet aan die –s*.

Buur'schap 1 o. (*betrekking als buur*): *geen – houden*, zich niet met de buren bemoeien; **2** v. –pen (*deel van een dorp, buurt*; ook: *de gezamenlijke buren*).

Buurt', v. –en (1 *een deel v. e. wijk*; 2 *eenige bij elkaar gelegen woningen; de daar wonende menschen*; 3 *nabijheid*): 1 *het is hier een nette –*; 2 *iets in de – laten aanzeggen*; 3 *hier in de –; het dorp ligt in de – van D*.

Buur'ten, buurtte, h. gebuurt (*in de buurt een bezoek brengen; met een buur gaan praten*).

Buurt'spoorweg, m. –wegen (*lijn tot verbinding v. d. kleinere plaatsen eener streek*); z. Locaaltrein; **–verkeer,** o. (1 *verkeer met of tusschen nabijgelegen plaatsen* inz. *met treinen met verminderd tarief*; 2 *een spoorwegkaartje voor buurtverkeer*): 1 *nieuwe tarieven voor –*; 2 *geef twee –*; **–vereeniging*,** v. –en; **–weg,** m. –en.

Buur'vrouw, v. –en (*vrouw uit de buurt; vrouwelijke buur*): *achterklap van –en*.

Buut, o.; zie But.

Byroniaansch'*, bn. (*in de trant v. Byron, een Eng. dichter, 1788–1824*): *–e zangen*. (y = ie of volgens Eng. uitspraak = ai).

Bys'sus, o. (Gr.-Lat. oorspr. Hebr. *fijn* [*wit*] *lijnwaad der ouden* inz. bij de Egyptenaren; dierk. *draden, waarmee sommige dieren bv. mosselen vastzitten*); zie Gen. 41 : 42.

Byzantijn', m. –en (*burger van het Byzantijnsche rijk; Byzantijnsche geschiedschrijver; Byzantijnsche munt*). (y = ie).

Byzantijnsch'*, bn. (*Byzantium* [*Konstantinopel*] *of het O.-R. rijk betreffende*; fig. slaafsch, kruipend, vooral jegens vorsten): *–e kunst, het –e rijk; –e* (of *Oostersche*) *romans*, meestal uit het Fransch vertaalde, met onderwerpen op Byzantium of het Oosten betrekking hebbende: *Floris ende Blanchefloer is een –e roman*.

Byzantinis'me, o. (*kruiperige vereering van hooggeplaatste personen*): *het – a. h. hof*.

C. [1])

C.; zie Cand., Cap., Cels., Cent.

c. a. – Lat. *cum annex'is*, met den aankleve v. dien, met het bijbehoorende of bijgevoegde.

Ca. – Lat. *Cir'ca*, ongeveer, omtrent.

c.-à-d. – Fr. *c'est-à-dire*, dat is (te zeggen).

Cand. of **C.** – Lat. *Candida'tus*; z. ald.

Cand. min. – ook **C.M.**; zie aldaar.

Cap. of **C.** – Lat. *Ca'put*; zie ald.

Cels. of **C.** – *Cel'sius*; zie aldaar.

Cent. of **C.** – Lat. *cen'tum*, honderd.

cert. – *certificaat*; zie aldaar.

cf. – zie Conf.

c. i. – *civiel-ingenieur*.

Cie. – zie Comp.

C.L. of **c.l.** – Lat. *Cita'to lo'co*, op de aangehaalde plaats.

C.M. of **Cand. Min.** – Lat. *Candida'tus ministe'rii*, candidaat tot de heilige dienst in

[1]) De woorden, die men onder **C** niet vindt, zoeke men onder de **K**; de *c* wordt uitgesproken als *k* vóór *a, o* en *u*, b.v. *cacao, commies, cultuur*, tenzij voorzien van een cédille, b.v. *Brabançonne* of vóór *ae*, b.v. *Caesar*; ook als *k* vóór *au, ou, ai, oi* enz. en verder vóór *l* b.v. *club, r* b.v. *creatuur* en *t* b.v. *defect*; waar twijfel bestaat, is de uitspraak zoo goed mogelijk aangeduid: vóór *e, i, ij, y* leze men c = s, b.v. *ceder, citer, cijfer, Cyprus*; *ch* voor *a, ai, è, e, ei, o, u* is in aan het Fransch ontleende woorden gewoonlijk = **sj**. Indien in vernederlandschte Fr. of in vreemde woorden *ch* uitgesproken moet worden als (scherpe) *g*, wordt dit gewoonlijk aangeduid.

de godgeleerdheid, proponent; z. aldaar.
c. m. – Lat. 1 *curren'tis men'sis*, der loopende maand; 2 *curren'te men'se*, in de loopende maand. **cm** – centimeter.
Co. – 1 It. *Con'to*, rekening; meerv. *Conti*; 2 *Compagnon'*, *Compagnie'*, ook **C°**.
Cod. – Lat. *Co'dex*: 1 wetboek; 2 handschrift, oorkonde, meerv. **Codd.** = co'dices.
Coll. – Lat. *Colla'to* of *Colla'tis*, na vergelijking, gecollationneerd.
Comment. – Lat. *Commenta'rius* of *Commenta'tio*, verklaring, uitlegging.
Comp. of **Cie.** – *Compagnie'*; zie aldaar.
conf. of **cf.** – Lat. 1 *Confera'tur*, men vergelijke; 2 *Con'fer*, vergelijk.
Coup. – Fr. *Coupon'*; zie aldaar.
c. q. – Lat. *ca'su quo*, i. welk geval, i. geval v.
Cred. – Lat. *Cre'dit* of *Credunt*; z. ald.
Cresc. – It. *Crescen'do*; zie aldaar.
c. s. – 1 Lat. *cum su'is*, met de zijnen; 2 Lat. *cum so'ciis*, met zijn deel- of lotgenooten.
C.S.S.R. – Lat. *Congrega'tio sanctis'simi Redempto'ris*, Congregatie van den Allerheiligsten Verlosser; z. Redemptorist.
ct. – 1 *courant*, gangbaar (v.munten); 2 *cent.*
ctr. – *centenaar.*
Cur. Mr. N. – *Curator Meester N.*

C, v. –'s (1 als klank: *medeklinker*; 2 als teeken: *derde letter van het alphabet*; 3 *de gezamenlijke letters in een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *de – klinkt als* **k** *of* **s**; 2 *de – wordt in het Nederl. alleen gebruikt in* **ch** *en in aan vreemde talen ontleende woorden*; 3 *de – is reeds af*; nog: wisk. teeken voor een constante waarde; muz. de benaming van de grondtoon, *do* genaamd; Romeinsch getalmerk 100.
Cab, v. –s (Eng. verkorting v. cabriolet: *[tweewielig] huurrijtuig met één paard, waarbij de koetsier meest achterop zit; aapje, vigilante*).
Cabaal', o. –balen (Fr. cabale [Hebr. kabbalah]: *geheim verbond, gekonkel, kuiperij; sluwe tegenwerking of samenspanning; lawaai, herrie; lange Goudsche pijp*): – (of: *kabaal*) *maken*, rumoer; zie Kabaal.
Caballe'ro, m. –'s (Sp. [Lat. caballus = paard]: *ruiter; ridder; heer*); l. *kawalje'ro.*
Caban', m. –s (Fr. *cape; schoudermantel [met kap]*).
Caba'ne, v. –s (Fr. [Lat. cabanna = hut]: *hut, armoedige woning; klein vaartuig*).
Cabaret', v. –s (Fr. *herberg, kroeg*); l. *kabarè* (ook: *kabaree'*); – (*artistique*), artistiek café-chantant (waar dichter-zangers voordragen); zie ook Kabaret.
Cabinet d'affai'res, o. (Fr. *zakenkabinet*).
Cabota'ge, v. (Fr. [Sp. cabo van Lat. caput = kaap]: eig. het varen van kaap tot kaap; *kustvaart, -handel*).
Cabotin', m. –s (Fr. z. cabotage: *rondtrekkend tooneelspeler; slecht acteur*).
Cabotina'ge, v. (Fr. *het reizend komediantenleven; het geven van tooneelvoorstellingen op verschillende plaatsen*).
Cabret'leder, –leer, o. (Zuid-Fr. cabret [Lat. caper = geit]: *geitenleer*).
Cabriolet', v. –ten (Fr. v. cabrioler = eig. bokkesprongen maken: *licht tweewielig rijtuig voor één paard, soort van tilbury*).
Cabriool', capriool, v. –olen (Fr. cabriole, capriole [It. capriola]: *bokkesprong; kuitenflikker, kluchtige sprong*; fig. *dwaze streek*).
Cacao', v. (Sp. oorspr. Mexicaansch: 1 *het zaad, de boonen van de –boom* ± 8 m, Lat. theobroma cacao; 2 *het poeder, door roosteren en fijnmalen van de boonen verkregen*; 3 *dit poeder [met suiker] opgelost in water of melk, als drank*): 1 *een uitvoerhaven van –*; 2 *een bus –*; 3 *een kop –*; l. *kakou'*; **–boon***, v. –en (*zaad van de cacaoboom*); **–boter**, v. (*gezuiverd vet uit de boonen*): – *dient o. a. voor zalven en toiletzeep.*
Cacheeren* (Fr. [Lat. coactare = samendrukken]: *verbergen, verhelen*).
Cachelot', m. –ten (Fr. cachalot, letterl. v. tanden voorzien: *potvischsoort, soort van walvisch, tot 20 m lang*; Lat. physeter catodon): *in de kop van de – wordt het walschot* [z. ald.] *gevonden.*
Cachemi(e)r' –mi're, o. (*naar e. rijk in Voor-Indië genoemde wollen stof* inz. *van de haren der Cachemirgeit*); **–en**, bn.: *een – sjaal*; zie echter ook Alpaca, opm.
Cache-nez', m. –nez's (Fr. letterl. *neusbedekking: warme winterhalsdoek of -das*).
Cache-pot', m. –s (Fr. letterl. *potbedekking: omhulsel v. e. bloempot, meestal v. papier*).
Cachet', o. –ten (Fr. v. cacher: *afdruk v. e. wapen, naamcijfer in was, lak, metaal enz. tot waarmerk; zegel; stempel, waarmee men een dergelijk zegel afdrukt; karakter, kenmerk; distinctie, het karakter van iets bijzonders*): *dat geeft –*, bewijst smaak, zorg en overleg; *een zeker – hebben*; **–je**, o. –s.
Cacheteeren* (Fr. *verzegelen met een cachet; dichtlakken*): *een brief –.*
Cacholong', (*half-edelsteen, melkwitte opaal*) **1** o. (soortn.); **2** m. –en (voorwerpsn.).
Cachot', o. –ten (Fr. van cacher = verbergen: *gevangenhok; gevangenis*); lees *ka-sjot'.*
Ca'chou, v. (Mal. katjoe: *looistofhoudend extract, aftreksel van Oost-Indische plantenwortel* o. a. v. de acacia catechu: *middel tegen hoest en stinkende adem*): *de – werd in Europa aanvankelijk voor een soort van aarde gehouden, vandaar ook Japansche aarde*; ook, Katsjoe; lees *kat'sjoe.*
Caco . . ., van Gr. kakos = slecht.
Cacographie', v. –ën (*het slecht, met fouten schrijven; geschrift met vele grove taal- en spelfouten; taal- of speloefening met opzettelijk er in gemaakte fouten*).
Cacophonie', v. –phonieën (*wanklank*).
Cac'tus, v. –sen (Gr.-Lat. *tropische plant met vleezige stengel uit de regenarme streken van N.-Amerika, toortsdistel*): –sen tellen meer dan duizend soorten.
Cadanceeren* (Fr. *welluidend maken* inz. van volzinnen, verzen; *maat brengen in, deze laten uitkomen*).
Cadans', v. –en (Fr. cadence, It. cadenza [v. Lat. cadere = vallen]: letterl. *toonval*; *maat in muz., dans, vers met de bijgedachte aan welluidendheid; laatste accoorden voor de slotaccoorden; technisch moeielijke inlassching in een concertstuk; welluidendheid*).
Cada'ver, o. (Ned.) –s; (Lat.) –vera (Lat. *lijk, kreng*): – *zijn*, stomdronken; Z.-N. *iem. op zijn – geven*, afranselen; plat.
Cadavereus', bn. (Fr. *lijkachtig; lijkkleurig; vermagerd als een lijk*).
Cadeau', o. –'s (Fr. *geschenk*): *iets – geven*, ten geschenke; *iets – krijgen*, [a]) ten geschenke, [b]) om niet, op de koop toe; zegsw. *ik geef je hem, het –*, hij, het kan me gestolen wor-

den, ik geef er niets om; *ik zou 't niet – willen hebben*, nog niet om-niet.

Cadee', m. –ën, –'s (Z.-N. *flinke kerel*; ook: *pierewaaier*): *een vieze* –, rare snijboon.

Cadet', m. –ten (Fr. letterl. *jongere zoon*; inz. *leerling eener cadettenschool*; in het mv. *partijnaam in de vroegere Russische Doema*).

Cadet'tenschool, v. –scholen (*militaire opleidingsschool voor officieren*).

Caduc', bn. (Fr. [Lat. caducus]: *bouwvallig*; *versleten*; **fig.** *oud en gebrekkig, afgeleefd*); lees *kaduuk'*.

Caeci'lia, v.: de H. –; zie Cecilia.

Cae'sar, Caius, Julius, veldheer en staatsman in oud-Rome, pl.m. 100–44 v. C.

Caesaris'me, o. (*alleenheerschappij, waarbij de vorst steunt op geweld*): *het – v. Napoleon I.*

Cae'saro-papis'me, o. (*het in een staat tegelijk zijn van wereldlijk vorst en hoofd der kerk*); ook, Caesaropapie'.

Caesuur', v. –suren (Lat. caesura: *verssnede*; *rust in een versregel, en wel in de versvoet*, de rust tusschen twee versvoeten heet *diaeresis*); caesuur: Hoog wil| ik stij|gen || met| den Noor|denwind; diaeresis: Ik zing| den on|dergang || van d'eer|sten Wa|reldgrond.

Café', o. –'s (Fr. *koffiehuis*): *een – houden*; cafeetje, o. –s; **–-chantant'**, o. –s (Fr. *café, waar men aan tafeltjes zittende, muziek*, inz. *voordrachten met zang, te hooren krijgt*).

Cafébouder, m. –s; **–houdster**, v. –s.

Cafeï'ne, v. (*werkzaam bestanddeel, alcaloïde, in koffie*); verg. Theïne.

Café-restaurant', o. –s (Fr. *koffiehuis met restaurant, eetgelegenheid*). (rant = ran).

Caf'tan, m. –s; zie Kaftan.

Cahier', o. –s (Fr. [Lat. quarternum; zie Katern]: *schrijfboek, schrift*); – *des charges*, lijst der (geldelijke) verplichtingen.

Ca'id, m. –s (Arab. *rechter in crimineele zaken in Marokko en Barbarije*); verg. Kadi.

Ça'-ira', o. (Fr. *dat zal gaan*: [*beginwoorden van*] *een revolutielied van 1789*).

Cairn, m. –s (*kegelvormige steenhoop vermoedelijk van Europeesche oervolken uit de vóór-Keltischetijd* inz. *in Ierland, Schotland, Bretagne, waarschijnlijk grafmonument*).

Cais'se, v. (Fr. [Lat. capsa = vat]: *kas, waar de koopers betalen*): *aan de – betalen*.

Caisson', m. –s (Fr. [v. Lat. capsa]: mil. *munitiewagen*; waterbouwk. [*ijzeren*] *kist of klok met samengeperste lucht om onder water te werken*; *idem, opgevuld met beton als fundament voor bruggenbouw, sluiswerken enz.*; *kist onder de bok*); lees *kesson'*.

Cajoleeren* (Fr. *liefkoozen*; *flikflooien*).

Cake, v. –s (Eng. *koek*, inz. *Eng. gebak*).

Cake-walk, v. (Amerik.-Eng. oorspr. *negerdans met cake tot prijs*).

Cala'dium, o. –s (*tropische plant*): *de wortelstok v. – is e. belangrijk voedingsmiddel*.

Calamiteit', v. –en (Fr. [Lat. calamitas]: *groote ramp*; *algemeene nood, ellende*).

Calamiteus', bn. (Fr. [Lat. calamitosus]: *ellendig, rampspoedig, in nood verkeerend*): *–ze polders*, in Zeeland, de polders, die de kosten van zeewering niet kunnen betalen en daarom subsidie ontvangen van het Rijk.

Calan'do, bw. (It. [Lat. calare = afnemen]: muz. *afnemend*).

Calan'ge, v. –s (gew.-Fr. [Lat. calumnia = belastering]: *bekeuring, aanhaling*).

Calangeeren* (gew.-Fr. [Lat. caliumniare]: *bekeuren, smokkelwaar aanhalen*). (g = zj).

Cal'chas, m., myth. vogelwichelaar in het leger voor Troje; in Vondels Palamedes: „Bogerman, voorzitter op 't Synode".

Calcina'tie, v. (Fr. v. Gr.-Lat. calx = kalk: *het calcineeren*, inz. *verkalking*).

Calcineeren* (Fr. *verkalken*; *gloeien*; *door gloeiing met zuurstof verbinden of oxydeeren*).

Cal'cium, o. (Lat. v. Lat. calx: *het metaalachtig grondbestanddeel van kalkaarde*; *kalkmetaal*); **–-carbid**, o. (*scheikundige stof, die, met water bevochtigd, het acetyleengas ontwikkelt*); meestal Carbid.

Calcula'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. calculatio v. calculus = rekensteentje, rekenbord, eig. verkleinw. van calx]: *berekening*).

Calè'che, v. calèches (Fr. oorspr. Poolsch: *een licht, open rijtuig, met vier wielen*).

Caledo'nia, o.: oude naam v. N.-Schotl.

Caleidoscoop', m. –scopen (Gr. kalos = schoon + eidos = beeld: *schoonheidskijker, in 1817* te *Edinburg uitgevonden door Dr. Brewster*: *toestel, waardoor men er in geplaatste voorwerpen door spiegelweerkaatsing, bij de geringste beweging, afwisselend in verschillende standen ziet*).

Calembour', m. –s (Fr. *woord-, naamspeling*).

Calen'dae, v. mv. (Lat. eig. de uit te roepen [calare = roepen] nonae d. i. 5de, respectievelijk 7de dag van de maand, hetgeen plaats had op de eerste dag der maand: *eerste dag der Romeinsche maand*): zegsw. *ad calendas Graecas*, nooit, met St.-Juttemis; de Grieken hadden niet de Romeinsche maandverdeeling van – en Idus (z. ald.).

Calenda'rium, o. (Ned.) –s of –riën; (Lat.) –ria (Lat. *kalender*: *jaarlijst der kerkelijke officies of diensten*).

Calepin', m. en o. –s (Fr. *aanteekenboekje*).

Calico(t)', o. –s (*katoen, oorspr. uit en genoemd naar Calicoet of Calcutta*); (o(t) = oo).

Californ'nië, o., N.-Am. staat, aan de Groote Oceaan; uitvoer van goud, wijn, ooft, koren, wol, hoofdstad San Francisco.

Câlinerie', v. (Fr. *poeslieve aanhaligheid*).

Calli . . ., van Gr. kallos = schoonheid.

Calligraaf', m. –grafen (*schoonschrijver*).

Calligrapheeren* (*schoonschrijven*).

Calligraphie', v. (Fr. *schoonschrijfkunst*; *een schoongeschreven stuk*); **–gra'phisch**, bn. en bw.; – *schrift*.

Calli'ope, v. (letterl. de schoonstemmige [ops = stem]: myth. muze v. h. heldendicht, voorgesteld met wastafel en stift). (pe = pé).

Cal'mans, o. calmantia (Lat. *pijn- of zenuwstillend middel*); verg. Stimulans.

Calomel', o. (*chloorkwik, geneesmiddel*).

Calori . . ., van Lat. calor = warmte.

Calorie', v. –rieën (Fr. *warmte-eenheid* d. i. *de hoeveelheid warmte noodig, om 1 kg zuiver water één graad C. te verwarmen*).

Calorifè're, m. –s (Fr. *verwarmingstoestel, dat door buizen een gebouw verwarmt*).

Calorime'ter, m. –meters (*warmtemeter*).

Calot'te, v. –n (Fr. [It. calotta v. Gr. kalupto = ik verberg]: *platte muts zonder klep, priestermutsje*; *scheldnaam voor de geestelijkheid, de Katholieken*: *paap, zwartrok*); meer Kalot'.

Cal'que, v. –s (Fr. *doorteekening, natrekking door doorschijnend papier enz.*; *de teekening*).

Calqueeren* (Fr. [It.-Lat. calcare = druk-

ken]: *doortrekken van een teekening, natrekken*); **–linnen,** o. (*teekenlinnen voor calques*); **–papier,** o. (*doortrekpapier; doorschijnend, dof, geolied papier*).

Calumet', v. –ten (Eng. [Lat. calumellus = pijpje]: *vredespijp* [z. ald.] *der Indianen*).

Calumnie', v. (Lat. calumnia: *laster*).

Calva'rieberg, m. (Lat. calva = schedel, naar de vorm: *kruisigingsberg, schedelplaats, in het Hebreeuwsch: Golgotha* [= *schedel*]; *heuvel, vlak buiten het toenmalige Jeruzalem, waar Jezus gekruisigd werd*; R.-K. *heuvel of hoogte met kruis, waarheen men o. a. in de vasten ter bedevaart gaat*; beeldhouw-, schilderk.: *voorstelling v. de – met Christus aan het kruis*; fig. *groot levensleed*).

Calvil'le, naar Caleville in Normandië, **1** v. –s, (*kantige appel; rammelappel, kalvijn*); **2** m. (boom): *de roode, de witte –*; l. *kalviel'*.

Calvinis'me, o. (*het gereformeerde geloof volgens de leer van Calvijn*): *het – in Nederland, Zwitserland en Schotland*.

Calvinist', m. –en (*aanhanger van Calvijns leer*): *–en en Lutheranen*.

Calvinis'tisch, bn. en bw. (*betrekking hebbende op, volgens de leer, de geest van Calvijn; de leer van Calvijn aanhangend*).

Camaril'la, v. –'s (Sp. letterl. kamertje: *kleine, geheime raad: op staatszaken invloed uitoefenende hofkliek*). (ll = lj).

Cambiaal'recht, o. (*wisselrecht*).

Cam'bio, o. –'s (It. [Lat. cambire = wisselen]: *wisselbrief, wissel*).

Cam'bium, o. (*teeltweefsel, embryonaal weefsel, dat bij planten zorgt voor de diktegroei*).

Cam'brium, o. (naar Cambria, vero. naam voor Wales, waar de formatie aan de oppervlakte voorkomt: *1e aardperiode, aardformatie uit het primaire tijdvak*).

Camee', v. –ën (Fr. [It. cameo]: *met reliëf gesneden veelkleurige edelsteen, waarbij het reliëf een andere kleur heeft dan de grond*).

Came'lia, v. –'s (*Chineesche of Japansche roos*; Lat. camellia japonica): *de – werd door den Jezuïet J. G. Camelli in 1632 van de Philippijnen naar Europa overgebracht*.

Camelot', m. –s (Fr. *straatventer*): *– du roi*, monarchistische propagandist. (ot = oo).

Camelot'te, o.; zie Kamelot.

Ca'mera, v. –'s (Lat. *kamer; fototoestel*); **–-lu'cida,** v. –lucida's (Lat. eig. *heldere kamer*: *optisch toestel* inz. *bij telescopische en microscopische waarnemingen, bij landschapteekenen*); **–-obscu'ra,** v. –-obscura's (Lat. eig. *donkere kamer*: *toestel v. verschillende constructie o. a. gesloten vertrek of kastje, waarin door middel van verschillende lenzen de buitenvoorwerpen op een der wanden worden weerkaatst*, vroeger als speelgoed in gebruik; *titel van het bekende boek van Beets*; *optisch deel van een fototoestel*).

Camerlen'go, m. –'s (It. [v. Lat. camera]: *kamerheer* [*van den paus*]; *pauselijk kardinaal-schatmeester*).

Camion', m. –s (Fr., Z.-N. *vrachtwagen*).

Camor'ra, v. –'s (*geheim genootschap in het voormalige koninkrijk Napels*; bij uitbr. *rooverbende*).

Camoufla'ge, v. (Fr. *onzichtbaar-making b.v. van geschut voor den vijand*).

Campag'na di Ro'ma, v. (It. aardr. *landstreek bij Rome, met ongezonde kusten*). (gn = nj).

Campa'gne, v. –s (Fr. [It. campagna v. Lat. campus]: *landgoed, buitenplaats*; *veldtocht*; in suikerfabrieken enz.: *werkseizoen*): *plan de –*, fig. vastgesteld plan van handelen; zegsw. *hij heeft al heel wat –s meegemaakt*, heeft veel levenservaring; fig. politieke strijd: *een verkiezings–*. (gn = nj).

Campa'gneschool, v. (*africhting van rijpaarden in eenvoudige, natuurlijke gangen*).

Campa'nia, Campa'nië, v. (v. Lat. campus: *landschap aan de W.-zijde van Midden-Italië met Capua* [= Campua = veldstad] *als hoofdstad, Rom. zomerverblijf*).

Campani'le, v. –s (It. [Lat. campana = uit Campanië]: [*afzonderlijk staande*] *klokketoren*): de – of *Campani'la di San Marco* te Venetië, in 1902 ingestort, 1912 herbouwd.

Campê'chehout, o. (*rood verfhout* [van haematoxylon campectianum] *naar Campêche aan de baai van die naam in Yucatan*).

Cam'po-san'to, o. (It. eig. *heilig veld; begraafplaats*): *het – – – van Genua*.

Cam'pus Mar'tius, o. (Lat. o.-Rome: *het veld v. Mars, bestemd voor wapenoefeningen, volksspelen en volksvergaderingen*). (t = ts).

Ca'nada, m. –'s (Indiaansch oorspr. = overvloed: *Canadeesche populier*; Lat. populus canadensis); ook wel: **Ca'nadas,** m. canadassen.

Ca'nada-balsem, m. (*een soort van terpentijn o. a. gebruikt bij het kitten van lenzen*).

Canadees'*, m. Canadeezen (*bewoner van* [*Britsch*] *Canada*; *Canadeesche kano*).

Canadeesch'*, bn., bw. ([*als*] *in, uit, van, betrekking hebbende op, betreffende, eigen aan Canada*): *de –e meren*, N.-O. van N.-Amerika bv. het Bovenmeer (2.5 × ons land).

Canail'le, Fr. v. It. canaglia = troep honden v. Lat. canis = hond, **1** o. (*gespuis, het grauw, min volk, Janhagel*); **2** v. –s (*gemeen vrouwspersoon, kreng*); ook, Kanalje.

Canapé', v. –'s (Fr. [Gr.-Lat. conopeum = letterl. muskietennet, bed met muskietennet]: *veerende rustbank, gewoonlijk bi eedlangwerpig met rug- en zijleuningen, met trijp, leer enz. overtrokken*); **–kussen,** o. –s.

Canard', m. –s (Fr. letterl. *eend*: *verzonnen krantenbericht, foppery*).

Cana'rische ei'landen, o. mv. (*Sp. eilandengroep* [Teneriffe o. a.] *in de Atlantische Oceaan ten W. van Afrika*).

Cancan', m. –s (Fr. *woeste* [*wulpsche*] *dans*).

Candela'ber, v. –s (Fr. candélabre [Lat. candelabrum v. candela = verlichting]: *kaarsdrager*: *armluchter*; *kroonkandelaar*).

Candidaat', m. –daten (Lat. candidatus; eig. *de in het wit gekleede*: 1 *dinger naar een ambt, betrekking enz.*; *gegadigde*; 2 *examinandus*; *iem., die zich aanmeldt voor e. examen*; 3 *academische graad, voorafgaande aan de doctorale*; *iem. met deze graad*): 1 *hij is – voor de Tweede Kamer*; *zich – stellen, iem. – stellen*; 2 *de – werd afgewezen*; 3 *– in de letteren*.

Candidaat-nota'ris, m. candidaat-notarissen (*iem., die zijn examen heeft afgelegd als notaris, maar nog dingt naar het notariaat*).

Candidaats'examen, o. (Ned.) –examens, (Lat.) –examina (*het examen van candidaat* in bet. 3); ook: Candidaats, o.

Candidaat'stelling, v. –en: *verkiezing met enkele –*.

Candidatuur', v. –turen (Fr. candidature:

candidaatstelling; het dingen naar een ambt): *een – aanvaarden, aannemen*; Z.-N. *student in de –*, die voor zijn candidaats zit.

Candideeren*(*candidaat* in bet. 1 *stellen voor de gemeenteraad, de Kamer enz.*): *iem. –*.

Candioot', m. Candioten (*bewoner of inboorling van Candia of Creta*).

Canephoor', v. –phoren; z. Kanephoor.

Ca'nevas, o. (Fr. [It. canavaccio v. Lat. cannabinus = van vlas]: *grof weefsel* inz. *voor voering, tapisserie-werk, reparatie van rijwielbanden*); ook, Canefas; als bn. z. Alpaca, opm.

Can'na, v. –'s (Lat. *riet, sierplanten uit tropisch Amerika* inz. *sierplant*; canna indica).

Canneleeren* (*uitgroeven, van groeven of gleuven voorzien*, b.v. *een zuil*).

Cannelu're, v. –n (Fr. [Lat. cannula = pijpje]: *gleufvormige uitholling op zuilen*).

Ca'no, Ka'no, v. –'s (Indiaansch-Sp. canoa: *bootje, meestal een uitgeholde boomstam*).

Ca'ñon, m. -s (Sp. v. Lat. canna = riet, buis: *steile bergkloof, diep erosiedal*): *de –s van de Colorado*. (ñ = nj).

Ca'non, m. canons (Gr.-Lat. *wet, regel, richtsnoer* inz. *geloofsregel*; R.-K. *deel der Mis van het Sanctus tot het Pater Noster*; *jaarlijks op te brengen bedrag* inz. *bij erfpacht*; *een bepaalde drukletter*; muz. *kettingzang, waarbij hetzelfde thema door alle partijen herhaald wordt, maar waarbij elk harer op een ander oogenblik inzet*): *de – der H. Schrift*, geschriften, tot de Bijbel gerekend en beschouwd als heilig, geschreven onder onmiddellijke ingeving van den H. Geest.

Cano'nicus, m. canonici (Lat. *kanunnik*).

Canoniek', bn. (Fr. canonique [Lat. canonicus]: *overeenkomstig de kerkelijke wetten*): *–e boeken*, Bijbelboeken, beschouwd als geschreven onder onmiddellijke ingeving van den H. Geest; *– recht*, R.-K. kerkrecht.

Canonisa'tie, v. –s (*het canoniseeren*).

Canoniseeren* (Fr. [Lat. canonisare]: R.-K. *heiligverklaren, iem. in de canon of lijst der heiligen opnemen*).

Canos'sa, o. (*slot, thans ruïne, bij Reggio in It., waar keizer Hendrik IV zich onderwierp aan paus Gregorius VII, in 1077*): zegsw. *naar – gaan*, zich onderwerpen.

Cant, Eng. v. Lat. cantare = zingen, **1** o. (*dieventaal, jargon; schijnheilig gefemel*); **2** bn. (*schijnheilig*).

Canta'bel, canta'bile (It. [Lat. cantabilis]: muz. *te zingen; vloeiend-zangerig*).

Canta'bile, v. –n, –s (It. *zangerig deel van een muziekstuk*).

Cantaloep', v. –loepen; z. Kanteloep.

Canta'te, v. –n, –s (It. cantata, v. Lat. cantare: *lyrisch-episch zangdichtstuk met aria's, recitatieven, koren*): *de Rubens– van P. Benoit; een groote geestelijke – of oratorium*.

Cantatri'ce, v. –s (Fr. *zangkunstenares*).

Canthari'de, v. –n (Fr. [Gr.-Lat. cantharis]: *blaartrekkend poeder v. Spaansche vlieg*).

Can'ticum, o. cantica (Lat. *gewijde zang*): *– Canticorum*, het Hooglied. Fr. cantique.

Cantiek', o. –en; zie Canticum.

Cantileen', v. –lenen (Fr. cantilène [It.-Lat. cantilena]: *liedje: zangerige melodie, of gedeelte van een muziekstuk*).

Cantil'le, -tie'lje, v. –s (Fr. cannetille [It. cannettiglia]: *spiraalvormig tot een buisje gewonden goud- of zilverdraad voor passement*).

Canti'ne, v. –s (Fr. [It. cantina]: *verkooplokaal, soms ook uitspanningslokaal met ververschingen, in kampen, kazernes, werk-, verbeterhuizen en gevangenissen*; Z.-N. *tapperij*): *soldaten–, onderofficiers–*.

Cantinië're, v. –s (Fr. vroeger: *marketentster*).

Can'to, o. –'s (It. muz. *gezang; zangwijze*).

Can'tor, m. canto'res (Lat. *zanger, voorzanger*, in Duitschland: *zangleeraar*; bij uitbr. *leeraar aan een kerkelijke muziekschool*).

Canu'le, v. –s (Fr. [Lat. canula]: *buisje, pijpje*; inz. geneesk. *buisje om wonden open te houden, etterstoffen af te voeren enz.*).

Canvas, o. (Eng.); zie Canevas.

Canzo'na, v. –'s (It. [Lat. cantio = lied]: *lyrisch gedicht van Middeleeuwsch-Italiaansche oorsprong*; muz. *bepaald soort lied in de 14e, 15e, 16e, 17e eeuw; liedachtige instrumentale compositie*); ook: *Canzo'ne*.

Caout'chouc, o. (Fr. oorspr. Caraïbisch: *verhard, harsachtig sap van bepaalde boomen in de tropen; rubber, gummi*); l. *kaoet'sjoek*; als bn. z. Alpaca, opm.

Capa'bel, bn.; –er, –st (Fr. [Lat. capabilis]: *bekwaam, in staat tot; geschikt*): *– tot iets; – voor zijn taak; hij is zeer –*; zegsw. *hij is niet –*, hij is beschonken.

Capaciteit', v. –en (Fr. [Lat. capacitas]: 1 *vermogen of kracht* in verschillende opvatting; 2 *bekwaamheid, geschiktheid, vatbaarheid*): 1 *de – van een wagon*, laadvermogen; *de – v. e. machine*, kracht; 2 inz. in het mv. *een man van* (of: *met*) *veel* (of: *groote*) *–en*, bekwaamheden, kundigheden.

Cape, v. –s (Eng. [Lat. cappa]: *schoudermantel met kraag of kap, pelerine*).

Capel'la, v.; zie A-capella.

Capillair', bn. (Fr. v. Lat. capillaris v. capillus = hoofdhaar): *–e buizen*, haarbuisjes, fijne adertjes; *–e vaten*, haarvaten; *–e verschijnselen*, het opzuigen van vloeistoffen in haarbuizen. (ll = l).

Capillariteit', v. (Fr. nat. *de verschijnselen, die zich openbaren bij het op elkaar inwerken der moleculaire krachten van vloeistoffen en vaste lichamen in haarbuizen; haarbuisjesaantrekkingskracht*). (ll = l).

Capitolijnsch'*, bn. (*behoorende tot het capitool*): *de –e Jupiter*, op het kapitool vereerd; *de –e tempel*, op het kapitool.

Capitonneeren* (Fr. *opvullen van wanden, meubelen b.v. stoelzittingen, leuningen enz.*).

Capitool', o. (*hoofdburcht in oud-Rome op de mons, d. i. berg, Capitolinus*; *congresgebouw der Ver. Staten in Washington*).

Capitulan'ten-stelsel, o. (Fr. capitulant, eig. stemgerechtigd: *stelsel, waarbij gepasporteerde mindere militairen, gewezen vrijwilligers, burgerlijke rijksbetrekkingen krijgen*).

Capitula'ria, o. mv. (Lat. v. capitulum = hoofdstuk: gesch. *verordeningen van vorsten en bisschoppen* inz. *in de tijd van Karel den Grooten*); ook: Capitula'riën.

Capitula'tie, v. –tiën, –ties (Fr. *overeenkomst betreffende de overgave van een vesting, een leger; de overgave zelf*). (t = s).

Capituleeren*(Fr. eig. naar kapitteels ordenen: *een verdrag betreffende de overgave aangaan, zich op een verdrag overgeven*; fig. *het* [*de strijd*] *opgeven*).

Ca'po, m. (It. *begin*): *da –*, muz.; z. ald.

Capric'cio, o. –'s (It. [Lat. caprea = bok]:

muz. *een grillig gecomponeerd instrumentaal muziekstuk*). (iccio = itsjio).
Capri'ce, v. –s (Fr. *luim, gril, kuur, nuk*).
Capricieus', bn.; -zer, –t (Fr. *eigenzinnig, grillig, wispelturig, nukkig*).
Caprio'le, Capriool', v. –olen (*cabriool*).
Capsu'le, v. –n, –s (Fr. [Lat. capsula = klein vat of capsa]: *fleschhoedje, dopje van bladtin over de kurk, of in plaats van de kurk; gelatinebolletje met medicijn*).
Captain, m. –s (Eng. sport: *leider*; zie Kaptein).
Cap'tie, v. –tiën, –s (Lat. captio = drogreden: *tegenstribbeling*): zegsw. *–(s) maken,* bezwaar maken, uitvluchten zoeken. (t = s).
Captif', bn. (Fr. [Lat. captivus]: *gevangen*): *ballon –,* kabelballon.
Captiveeren* (Fr.[Lat.captivare]: *gevangennemen*; fig. *voor zich innemen, boeien*).
Capu'ce, m. –n (Fr. [Lat. caputium]: *kap; puntige [monniks]kap*).
Capuchon', m. –s (Fr. *kap; met een kap voorziene damesmantel*).
Capucij'ner, m. –s; meest Kapucijn(er).
Ca'put, o. capita (Lat. *hoofd; hoofdstuk*): *ca'pita selec'ta,* uitgelezen hoofdstukken; *quot ca'pita, tot sen'sus,* zooveel hoofden, zooveel zinnen.
Ca'rabas: *de markies van –,* persoon uit het sprookje der Gelaarsde Kat; fig. blaaskaak, door blind geluk rijk geworden.
Carabinie're, m. carabinieri (It. *Italiaansche gendarme*); lees *–ee're* en *–ee'rie.*
Caraco'le, v. –s (*wijngaardslak*; z. ald.).
Carambo'le, v. –s (Fr. eig. de roode bal i. h. biljartspel: 1 *biljartspel, waarbij men in tegenstelling van het potspel zooveel mogelijk –s* in bet. 2 *moet maken*; 2 *het raken met de speelbal van de twee andere ballen*): 1 *pot spelen en niet –*; 2 *twaalf –s maken.*
Caramboleeren* (Fr. *een carambole in bet.* 2 *maken*; bij uitbr. *tegen elkaar botsen*).
Caramel', v. –s (Fr. [Sp.-Arab. caramello]: [*een soort van ulevellen van*] *gebrande suiker*).
Caravansera', v. –'s (*karavansera*; zie ald.).
Carbid', o.; zie Calcium. (i = ie).
Carbol', o. en m. (v. Lat. carbo = kool: *carbolzuur, phenol; ontsmettende stof o. a. uit koolteer*); **–gaas,** o. (*gaas, gedrenkt met een oplossing van gezuiverd carbolzuur*).
Carboline'um, o. (*houtbeschermende vloeistof uit koolteer*); ook, Carboline.
Carbol'water, o. (*ontsmettende oplossing: carbolzuur in water*); **–zuur,** o. (*carbol*).
Carbona'ro, m. carbonari (It. [Lat. carbonarius = op kolen betrekking hebbend]: *kolenbrander*; inz. *in Napels, 1810* tot *1820, lid van een geheim staatkundig genootschap*).
Carbo'neum, carbo'nicum, o. (*koolstof*): *– komt zuiver voor in diamant.*
Carboniseeren* (Fr. *verkolen*). (s = z).
Carboon', o. (*steenkoolformatie[tijd], 4de aardperiode uit het primaire tijdvak*).
Carburateur', m. –s (Fr. [Lat. carbo = kool]: *carburatietoestel: onderdeel van een ontploffingsmotor, waarin de verdampende benzine met lucht vermengd wordt*); ook: Carbura'tor (Lat.), –to'ren, –tors.
Cardamom', v.; zie Kardemom.
Cardinaal', Lat. cardinalis v. cardo; z. ald.: **1** bn. (*voornaamste*): *het cardinale punt,* waarop de zaak eigenlijk draait; *cardinale deugden,* hoofddeugden; *een –nale fout*; **2** m. (*prelaat*); meestal Kardinaal.
Car'do, v. (Lat. *scharnier of har; z.* ald.): *– questionis,* de kern der zaak.
Caresseeren* (Fr. *liefkoozen, streelen*).
Caret'schildpad, v. –den; zie Karet–.
Car'ga, v. –'s (Sp. [*scheeps*]*lading; laadbrief, ladingfactuur*); ook: **Cargo,** m. –'s.
Cargadoor', m. –s (Sp. [Lat. carruca = reiswagen]: *scheepsbevrachter; iem., die voor zijn lastgevers op een schip de verkoop van goederen bezorgt, schepen bevracht enz.*).
Car'galijst, v. –lijsten (*lijst van de met een schip meegekomen goederen, met vermelding van de firma's, voor wie zij bestemd zijn*).
Caricaturiseeren* (*e.caricatuur maken van*).
Caricaturist', m. –en (*maker, teekenaar van caricaturen, van spotbeelden*).
Caricatuur', v. –turen (It. caricatura, eig. overlading, van Lat. carruca = wagen: *spotbeeld, spotprent* inz. *bespottelijk door comische overdrijving van eenig kenmerk of gebrek in een persoon of zaak*).
Carieus', bn. (Fr. [Lat. cariosus, v. caries = rotting], van tanden en beenderen: *aangestoken*): *carieuze tanden.*
Carillon', o. –s (Fr. [Lat. quatrinio = viertal nl. klokken]: *klokkenspel, beiaard*).
Carlis'ten, m. mv. (*destijds aanhangers van den pretendent Don Carlos, in Spanje*).
Carmagno'le, v. (Fr. *zang en dans der eerste Fransche omwenteling, 1793*).
Carmeliet', enz.; zie Karmeliet enz.
Carnaval', o. –s (Fr. [misschien oorspr. It. carne levare = wegnemen v. h. vleesch]: *vastenavond; vastenavondpret*): *– op Zondag, Maandag en Dinsdag vóór Aschdag.*
Carnet', o. –s (Fr. verkl. van cahier: *aanteeken- of zakboekje; makelaarsboekje*).
Carnivo'ren, m. en v. mv. (Lat. caro [genit. carnis] = vleesch: *vleeschetende dieren*).
Caro'lusgulden, m. –guldens (oorspr. *gouden munt met de beeldenaar van Karel den Stouten, 12 gld.*; later: *rekenmunt*), vero.
Carot'te, v. –n (Z.-N. *peen*): *een – trekken,* zich door een uitvlucht onttrekken aan een verplichting; zie ook Karot.
Caroussel', onjuist voor Carrousel; zie ald.
Carra'risch, bn. (*afkomstig van Carrara, de marmerstad, in Toskane*): *– marmer.*
Carré', o. –'s (Fr. [Lat. quadrare = vierhoekig maken]: *vierkant*; mil. *gevechtsstelling in d. vorm v. e. vierhoek*): *formeert –!*
Carriè're, v. –s (Fr. letterl. wagenweg, v. Lat. carrus: 1 *loopbaan; levensloop; ambtelijke loopbaan*; 2 [*volle*] *ren van een paard*): 1 *–maken,* (in zijn ambt) goed vooruitkomen; *een schitterende –*; 2 *in volle –naderde de ruiter.*
Carrosserie', v. –s (Fr. [Lat. carrus = wagen]: *bovenstel van rijtuig of auto, koetswerk*).
Carrousel', o. –s (Fr. [It. carrossello v. Lat. carrus]: *ridderspel ter vervanging van het tornooi: ringrijden; ringsteken te paard in een ronde renbaan* inz. *op houten paarden in een mallemolen; mallemolen*).
Car'te, v. –s (Fr. [Lat. carta]: *kaart* inz. *spijskaart*): *dineeren à la –.*
Car'te blan'che, v. (Fr. eig. *blad papier, alleen met een handteekening: onbeperkte volmacht*): *men gaf mij – –.*
Carteeren* (*een terrein in kaart brengen*).
Cartel', o. –s (Fr. [It. cartello v. Lat. carta]: *briefje ter uitdaging tot een duel; overeenkomst over de uitlevering van krijgsgevangenen,*

idem van ondernemers om onderlinge concurrentie tegen te gaan, van fabrikanten tot het doen stijgen der prijzen; Z.-N. overeenkomst van politieke partijen tot het stellen v. gemeenschappelijke candidaten); zie ook Kartel.

Cartesiaansch'* duikertje, o. -s (nat. *holglazen poppetje, dat men in een glas water met een blaas afgesloten, door drukken op de blaas kan laten dalen of rijzen*).

Cartha'go, o.: stad in N.-Afrika, door de Romeinen onder Scipio in 146 v. C. verwoest; - *delenda (est)*, Lat. Carthago moet verwoest worden, of liever: *Ceterum'que cen'seo Cartha'ginem es'se delen'dam*, en verder ben ik van meening, dat Carthago moet verwoest worden: gezegde v. Cato den Ouden (234–149 v. C.), telkens het slot zijner redevoeringen in de Senaat van oud-Rome.

Cartograaf', m. -grafen (Fr. cartographe: *kaartteekenaar* inz. *van landkaarten*); **-gra-phie',** v. (Fr. [*de kunst van*] *kaartteekenen*); **-gra'phisch,** bn.: *een -e inrichting*.

Carton', o. -s (Fr. [It. cartone v. Lat. carta]: *modelblad voor schilders, tapijtwerkers, glasbranders; bijkaartje in de hoek van een grootere kaart*): *-s voor de geschiedenis*. schetsen; zie ook Karton.

Cartonna'ge, v. (Fr. *het maken van cartonwerk; het innaaien van een boek in karton*).

I. Cartou'che, v. -s (Fr. [It. cartoccio = opgerold papier]: *sierlijk omlijst* [ovaalvormig] *vlak met opschrift; bijsieraden van schilder-* of *beeldwerk; patroonhuls*; Z.-N. jagerst. *schietpatroon*).

II. Cartou'che, m. (*berucht Fransch misdadiger, 1693–1721*).

Caryati'de, v. -n (Gr. eig. meisje van de Lacedaemonische stad Karyae, in dienst van Artemis: [*als zulk meisje nageboots*t] *vrouwenbeeld, dienende als schoorzuil*); ook: Fr. Cariatide; z. Atlas, Schraagbeeld.

Casca'de, v. -n, -s (Fr. [It. cascata, v. cascare = vallen]: *kleine waterval* inz. *uit verscheiden kleine vallen bestaande*).

Cas'cara, o. (Sp. v. casca = hulsel: *bitter purgeermiddel van boomschors, Peru*).

Cas'co, m., o. (Sp. eig. stuk, v. cascar = verbreken: *scheepsromp*): *verzekering op het -*, of *-assurantie*, van de scheepsromp.

Caseï'ne, v. (*kaasstof, in melk aanwezig*).

Casimir', o.; zie Cachemir.

Casi'no, o. -'s (It. letterl. *huisje* [Lat. casa = hut]: *naam van een sociëteits- of clubgebouw; besloten gezelschap*).

Cas'sa, v. -'s (It. [Lat. capsa]: *kas, plaats, waar betaald wordt*; v. e. handelszaak: *de aanwezige geldvoorraad; telmachine*).

Cassan'dra, v., myth. dochter van Priamus en Hecuba, door Apollo uit liefde met de gave der voorspelling bedeeld; daar zijn liefde niet beantwoord werd, wreekte hij zich door te veroorzaken, dat zij bij niemand geloof zou vinden; fig. een ongeluksprofetes, naar welke niemand luistert: *een -voorspelling*, sombere voorspelling, waar niemand acht op slaat.

Cassa'tie, v. (Fr. *vernietiging, tenietdoening van een vonnis* [*door de Hooge Raad*] *wegens verkeerde toepassing of schending der wet; ontzetting uit een post*): *hof van -*, hooger gerechtshof, dat de vonnissen, door lagere rechtbanken geveld, kan vernietigen; Z.-N. *hof van verbreking*.

Cassa've, v. -n (oorspr. een Amerik. taal: *uit tropisch Amerika stammende plant, in Suriname algemeen verbouwd*: Lat. manihot utilissima; ook: *cassavemeel*): *de zoete -; uit de -wortels worden bereid o. a. meel, tapioca, stijfsel*; **-brood*,** o. -en, stofn., o. (*brood van cassavemeel*); **-meel,** o. (*zetmeel, uit de cassavewortel*); zie Maniok.

Casseeren* (Fr. [Lat. cassare v. cassus = leeg, ijdel]: 1 *ongeldig, nietig verklaren*; 2 *uit de dienst ontslaan*; ongunstig: *wegjagen*): 1 *een vonnis -*; 2 *een soldaat -*.

Cassero'le, v. -n (Fr. [It. casserola]: *kastrol*).

Casset'te, v. -n, -s (Fr. [It. cassetta]: *kistje* inz. *geldkistje; privaatkas van een vorst*).

Castagnet'ten, v. mv. (Fr. castagnettes, oorspr. Sp.: *dansklep pers, duimkleppers of klakkers*): de - hebben elk ongeveer de vorm van een halve notedop (of halve kastanjeschil, vanwaar de naam); zij dienen tegen elkaar geslagen ter begeleiding van dansen.

Castigeeren* (Lat. castigare v. castus = rein: *tuchtigen; de aanstoot gevende plaatsen weglaten*): *een gecastigeerde uitgave*. (g = g).

Cas'tor; z. Kastoor.

Cas'tor-olie, v. (*ricinusolie, wonderolie*).

Ca'su; zie Casu quo en In casu.

Casualist', m. -en (*iem., die de leer, dat alles van een bloot toeval afhangt, is toegedaan*).

Casualis'me, o. (*leer, dat het toeval* [casus] *oorzaak is van alles*); ook: Casualistiek.

Casualiteit', v. -en (*toevalligheid*).

Casuari'nen, v. mv. (O.-I. *soort van boomen op Java en andere O.-I. eilanden*).

Casua'ris, m. -sen; zie Kasuaris.

Casueel'*, bn. en bw. (Fr. casuel [Lat. casualis]: *toevallig, bij toeval*).

Casuïst', m. -en (*hij, die zich met de studie der casuïstiek bezighoudt; moralist, die zich bezighoudt met het oplossen van gewetensvragen*).

Casuïstiek', v. (*toepassing van de moraaltheologie op bepaalde gewetensvragen* [casus] *en de oplossing er van; gewetensleer*; ongunstig: *spitsvondige moraaltheologie*).

Ca'su quo (Lat. *zoo't geval zich voordoet; indien; in het gegeven geval*); lees *kwo*.

Ca'sus, m. (Lat. *geval, voorval; toeval; naamval*): *een - criticus*, kritiek geval; *een - belli*, onmiddellijke aanleiding tot oorlog.

Cataclys'me, o. -n (Fr. [Gr.-Lat. cataclysmus = eig. overstrooming]: *groote ramp, hevige beroering der aarde* b.v. door een aardbeving; *geheele omkeer*); ook: Cataclysm a, o. -'s, -mata. (y = i).

Catacom'be, v. -n, -s (Gr.-Lat. catacumba [Gr. kymbe = hol]: *onderaardsche grafkamer, begraafplaats der Christenen te Rome, in de eerste eeuwen en schuilplaats bij vervolgingen*); de -n in Parijs, bewaarplaats van doodsbeenderen; de -n te Valkenburg (Limb.), getrouwe nabootsingen v. d. catacomben bij Rome.

Catago'risch, bn.; zie Categorisch.

Catalau'nische velden, o. mv. (gesch. *vlakte in Champagne* [*Fr.*], *waar At'tila in 451 door Aëtius, veldheer der Romeinen, werd verslagen*).

Catalec'ten, o. mv. (Gr. katalego = ik kies uit: *verzameling; fragmenten van oude dicht- of prozastukken*).

Catalepsie', v. (Gr.-Lat. catalepsis: *verlamming, verstijving van het geheele menschelijk lichaam, gepaard met gevoelloosheid*).

Catalogiseeren*, Catalogeeren (*in een catalogus plaatsen en omschrijven*; *een geordende lijst van voorwerpen maken*): *een boek –*; *een schilderijenverzameling –*. (s = z).
Cata'logus, m. (Ned.) –sen, (Lat.) –logi (Gr.-Lat. *opsomming*: *register, geordende naamlijst van boeken, munten, schilderijen enz.*); ook: Cataloog', m. –logen.
Catapult', v. –en (Gr.-Lat. catapulta [pallo = ik slinger]; Romeinen en Middeleeuwen: *werktuig om zware steenen te slingeren*; thans: *schiettuig van jongens*; *lanceerinrichting van vliegmachines op schepen*); meestal Katapul(t), Kattepul.
Cataract', v. –en (Gr.-Lat. cataracta: *waterval in een groote rivier*; *oogziekte, grauwe staar*); soms: Katarakt.
Catarrhaal', bn. (*zinkingachtig*): *catarrhale koortsen*, zinkingkoortsen.
Catar'rhe, v. (Gr.-Lat. catharrhus [Gr. rheo = ik stroom]: geneesk. *zinking, aandoening, ontsteking van een slijmvlies, gepaard gaande met afscheiding van veel slijm*; *verkoudheid van de maag*); lees *katar'*.
Catastro'phe, v. –s, –n (Gr.-Lat. catastropha [Gr. strepho = ik wend]: *treurig einde eener zaak*; *groot onheil, volksramp*; drama: *de wending in de handeling, noodlottige ontknooping*).
Catecheet', m. –cheten (Gr. katechetes: *iem., die mondeling onderwijst door vragen en antwoorden, godsdienstonderwijzer*).
Cateche'se, v. (Fr. catéchèse, Gr.-Lat. catechesis [v. echo = weerklank] = eig. antwoorden op vragen: *mondeling onderricht in de geloofs- en zedenleer*).
Cateche'tisch, bn., bw. (*vragenderwijze, in de vorm v. e. vraaggesprek*): *– onderwijs*.
Catechisant', m. en v. –en (*iem., die de catechisatie bijwoont*), z. vlg. woord.
Catechisa'tie, v. –tiën, –ties (Lat. catechizatio: *vraagonderricht*; inz. Prot. *onderwijs in de godsdienstleer*; *leering*; *uur der catechisatie*); **–kamer,** v. –kamers (*vertrek, waarin catechisatie gegeven wordt*).
Catechiseeren* (Lat. catechizare: *vraagonderwijs geven* inz. *in de Hervormde godsdienst*: 1 *godsdienstonderwijs geven*; 2 *het godsdienstonderwijs volgen*): 1 *Ds. zal – om 3 uur*; 2 *bij wien – je kinderen?* (s = z).
Catechiseer'meester, m. –s (*onderwijzer in de Hervormde godsdienst*).
Catechis'mus, m. –sen (Gr.-Lat. 1 *vragenboek, waarin in de vorm van vraag en antwoord een beknopt overzicht v. de godsdienstleer wordt gegeven*, inz. *bij het R.-K. godsdienstonderwijs*; 2 *het onderwijs in de christelijke leer, vooral aan R.-K. kinderen, in vraag en antwoord*; *uur van dit onderwijs*): 1 *de Heidelbergsche –*; *de – van het bisdom Roermond*; 2 *door den kapelaan wordt – gegeven*; *we moeten naar de –*: ook bij Prot.; zie Leering en Catechisatie.
Catechist', m. –en (Gr.-Lat. catechista: *leek-medehelper van een missionaris*).
Catechumeen', m. en v. –menen (Gr.-Lat. catechumenos: *geloofsleerling, doopleerling der eerste eeuwen*; ook wel: *catechisant*); aan de –menen werd het geloof onderwezen, zij bereidden zich voor tot het H. Doopsel.
Categorie', v. categorieën (Gr.-Lat. categoria letterl. uitspraak: *orde, afdeeling, soort, rang, klasse*; wijsbegeerte: *algemeen aprioristisch of stambegrip, waaronder men zich een zaak denkt*). (e = ee).
Catego'risch, bn., bw. (*stellig, afdoend*; *bepaald, zonder omwegen*): *een – antwoord*; recht.–*e vereenigingen*, groepvereenigingen.
Cate'nen, v. mv. (Lat. catena = ketting: *verzameling van bijbelverklaringen* inz. *uit kerkvaders*).
Cathari'na-venster; z. Roosvenster.
Cathe'der, m. –s; zie Katheder.
Ca'thedra (Gr.-Lat. *zetel*; inz. *pauselijke stoel*): *ex –*, [a]) uitspraak van den paus als opperste leeraar in een geloofspunt, [b]) uit de hoogte, zonder tegenspraak te dulden.
Cathedraal', v. –dralen; z. Kathedraal.
Catholicis'me, o. (eig. *algemeene geloofsleer*: *geloofsleer, godsdienst der R.-K. kerk*).
Catholiek'; zie Katholiek.
Cato', v. (*vrouwen-, meisjesnaam*).
Catsiaansch'*, bn., bw. (*in de trant van Cats*, 1577–1660): *een –e dreun, –e rijmen*.
Cauchemar', m. –s (Fr. *nachtmerrie*).
Caudijnsch'*, bn.; zie Juk. (au = ou).
Cau'sa, v. cau'sae (Lat. *oorzaak, reden, grond*: *rechtszaak*): *– effi'ciens*, werkende, onmiddellijke, dadelijke oorzaak; *– fina'lis*, eindoorzaak; *– pri'ma*, grondoorzaak.
Causaal', bn. (Fr. [Lat. causalis]: *oorzakelijk, redengevend*): *– nexus* = *– verband*, nl. tusschen oorzaak en gevolg; lees *kouzaal'*.
Causaliteit', v. (Fr. *oorzakelijkheid*; *verband tusschen oorzaak en gevolg*).
Cau'satief 1 o. –tieven, Lat. causativum, causativa (*w.w., dat een doen geschieden der handeling uitdrukt*): *drenken*, d. i. doen drinken, *is een –*; **2** bn.: *een – w.w.*
Cau'se célè'bre, v. causes célèbres (Fr. *geruchtmakende rechtszaak*).
Causerie', v. –ën (Fr. *gekeuvel, gekout*; *voordracht*, [*ook geschreven*] *in losse aangename vorm, in de vorm van een gezellig praatje*).
Causeur', m. –s (Fr. *gezellige prater*; *iem., die een causerie houdt*); **causeu'se,** v. –s (Fr. *gezellige praatster*; *sofa voor twee personen*).
Cau'tie, v. (Fr. [Lat. cautio]: *borgtocht, onderpand*; *zekerheid*; *zekerheidsstelling*): *– stellen*; **Cautionneeren*** (Fr. *borg blijven voor iem.*); lees *kout'sie*(*onneeren*).
Cavalca'de, v. –s (Fr. [It. cavalcata v. Lat. caballus = paard]: *ruiteroptocht*; *ruiterstoet*; Z.-N. *vastenavondoptocht*): *een bonte – van inlandsche hoofden*; *– te Thienen*.
Cavalerie', v. (Fr. [It. cavalleria v. Lat. caballus = paard]: mil. *ruiterij, paardenvolk*): *een –-kazerne, een –-officier*.
Cavalerist', m. –en (*soldaat der cavalerie*).
Cavalier', m. –s (Fr. *ruiter*; *begeleider eener dame, haar danser*); lees *kavaljee'*.
Cavati'ne, v. –s (Fr. [It. cavatina]: muz. eig. *samenvattend slotstuk*; in de oudere opera: *kort solozangstuk als slot van een recitatief*; instrumentale muziek: *liedvormig, aria-achtig muziekstuk*).
Ca'veant con'sules, Lat. de consuls mogen op hun hoede zijn; in het algemeen: men zij op zijn hoede.
Caveeren* (Lat. cavere: *borg blijven*; *zich in de bres stellen voor*; refl. *op zijn hoede zijn*).
Caver'ne, v. –n (Fr. [Lat. caverna v. cavus = hol]: *onderaardsch hol, spelonk*; geneesk. *holte in de longen, door verlering der weefsels ontstaan*).
Caviaar', v.; meestal Kaviaar.

Cayen'ne-peper, v. (*Spaansche peper, naar Cayenne, hoofdstad van Fransch-Guyana;* Lat. capsicum baccatum).

Ceci'lia, v. R.-K. patrones der kerkmuziek, martelares der 3e eeuw, gedenkdag 22 Nov.: feestdag voor de R.-K. zangkoren.

Ce'dant ar'ma to'gae (Lat. eig. *de wapens moeten wijken voor de toga: het militaire gezag ruime de plaats in voor het burgerlijke*).

Cedeeren* (Lat. cedere: *afstaan, overdragen; zwichten*).

Ce'del, ceel*, v. cedelen, cedels, ceelen (Fr. cédule v. Lat. schedula = kleine scheda of blaadje papier: 1 *schriftelijke kennis- of lastgeving, bewijsstuk,* b.v. *bewijsstuk van opslag v. goederen in pakhuizen der veemen;* 2 *lijst*): 1 *doop–,* geboortebewijs; *huur–,* huurcontract; *–en aan toonder;* 2 *een heele –,* lijst.

Ce'der, m. –en, –s (Gr.-Lat. cedrus: *groote naaldboom o. a. op de Libanon;* z. ald.); **–en,** bn. (*van cederhout*); **–hout,** o. (*het geurige, roodachtige hout, zeer hard en duurzaam, v. d. ceder*); **–olie,** v. (*olie van sommige ceders voor parfumerie en balseming gebruikt*).

Cedil'le, v. –s (Fr. eig. *kleine* c: *omgekeerde c onder de letter c* [ç], *ingeval die letter als s moet uitgesproken worden voor a, o, u*).

Ceel*, v. –en; zie Cedel.

Ceintuur', v. –turen (Fr. ceinture [Lat. cinctura]: *gordel, lendenband*).

Ceintuur'baan, v. –banen (*ring-, spoor- of tramlijn om of in een groote stad: ringbaan*).

I. Cel, v. –len (Lat. cella = bergplaats: *kleine woning* [*met één vertrek*] *v. e. kluizenaar; klein eenvoudig vertrek v. e. kloosterling; gevangenishok; klein vertrek in een krankzinnigengesticht; vakje van honigraten;* biologie: *elementair bestanddeel van een organisme; klompje protoplasma met kern;* electriciteit: *deel eener batterij, dat een element bevat*): *communistische –,* oervorm eener communistische organisatie, bestaande uit tenminste 3 leden.

II. Cel, v. –len; zie Violoncel.

Cel'-auto, v. –s (*auto ingericht als celwagen*).

Cele'bes, o. (*Soenda-eiland, bijna 8 maal zoo groot als ons land*); l. *se-lee-'bes.*

Celebrant', m. –en (Fr. [Lat. celebrans]: *priester, die de Mis opdraagt*).

Celebreeren* (Fr. [Lat. celebrare]: *vieren; de Mis lezen, zingen*).

Ce'lebret, o. –ten (Lat. letterl. dat hij viere: *door de kerkelijke overheid afgegeven bewijs aan reizende R.-K. geestelijken, dat zij kerkelijke handelingen mogen doen, vooral de Mis mogen lezen*); lees *see'-lebret.*

Celebriteit', v. –en (Fr. [Lat. celebritas]: *vermaardheid, beroemd persoon; vermaarde naam; uitstekend talent;* [*kerkelijke*] *feestelijkheid*). (e = ee).

Celestijn', m. –en (*kloosterling, Celestijner*): *de orde der –en,* naar den stichter, den lateren paus Celestinus, 1294.

Celibaat', o. (Fr. célibat [Lat. coelebs = ongehuwd]; *ongehuwde staat*). (e = ee).

Celibatair', m. –s (Fr. *ongehuwde man, vrijgezel, oude-vrijer*): *een eenzaam –.* (e = ee).

Cella'rius, m. (Lat.) –ii; (Ned.) –sen (Lat. letterl. bij de cella behoorende; in 't oude klooster: *de keldermeester, de bottelier*).

Cel'lebroer, m. –s (*lid van de congregatie der –s, in Antwerpen in de 16e eeuw ontstaan*): *de –s* verpleegden zieken enz.

Cellist', m. –en (*violoncellist, cellobespeler*).

Cel'lo, v. –'s (*violoncel*).

Cellulair', bn. (Fr. v. cellule [Lat. cellula = kleine cel, kamertje]: *celvormig, met cellen, vakken, kamertjes*): *–e gevangenisstraf,* afzonderlijke opsluiting.

Celluloid', o. (*uit de celletjes* [cellula] *van schietkatoen bereid mengsel van een soort in aetheralcohol oplosbare nitrocellose en kamfer*): *e. vouwbeen van –;* Fr. Celluloïde; als bn. zie opm. Alpaca; spreek uit *selluluid.*

Cellulo'se, v. (Fr. Eng. plantk. *plantencelwandstof;* inz. *voor papierbereiding toebereide hout- en plantenvezelstof*).

Cel'rijtuig, o. –en (Z.-N. *celwagen*).

Cel'sius, m., Zweedsch sterrenkundige, professor te Upsala, 1701–1744, ontwerper v. d. 100-deelige thermometer; z. **C.** of **Cels.**

Cel'straf, v. –straffen (*cellulaire opsluiting*).

Cel'ten, Cel'tisch; z. Kelten, Keltisch.

Cel'vocht, o. (*vocht in plantencellen, dat de ruimten vult door de protoplast aldaar opengelaten*); **–weefsel,** o. –s.

Celvor'mig, bn. en bw. (*in de vorm van een cel*): *de –e hokjes der honingraten.*

Cel'wagen, m. –s (*in afdeelingen verdeelde, gesloten wagen voor het vervoer van gevangenen; gevangenwagen*).

Cement', o. (Fr. ciment [Lat. caementum = steenlaag]: *metselspecie, mortel, tras;* fig. *innige verbinding; kalkachtige laag om de wortels der tanden;* zeemanstaal: *snert, of dikke boonen*); **cementeeren*** (*met metselspecie bepleisteren of er door verbinden*).

Cemen'ten 1 bn. (*van cement*): *een – rand, een – vloer;* **2** (*cementeeren*).

Cena'culum, o. (Ned.) –s; (Lat.) –cula (Lat. v. Lat. cena = maaltijd: *spijszaal* inz. *zaal van het laatste Avondmaal*).

Cenobiet', m. –en (Gr.-Lat. cenobita [Gr. koinos = gemeenschappelijk + bios = leven]: *kloosterling*); de tegenst. is Heremiet.

Cenota'phium, o. (Ned.) –s, –iën; (Lat.) –phia (Gr.-Lat. [Gr. kenos = leeg + taphos = graf]: eig. *ledig praalgraf ter eere van iem., wiens lijk men niet had kunnen vinden of die elders was begraven: gedenkteeken*); vernederlandscht Cenotaaf': *de – te Londen.*

Censeeren* (Lat. censere: *beoordeelen, schatten, achten, houden voor*).

Cen'sor, m. (Ned.) –s, censo'ren (Lat. in het algem. *keurder, beoordeelaar, criticus;* in oud-Rome: *magistraatspersoon, belast met het toezicht op de belastingen, de zeden enz.; officieele beoordeelaar* inz. *van uit te geven geschriften, op te voeren tooneelstukken enz.;* in oorlogstijd: *door de overheid aangestelde ambtenaar tot onderzoek van brieven, tijdschriftartikelen enz. met het oog op spionnage enz.*); Lat. mv. censo'res: R.-K. *– librorum,* boekenkeurder: deze – geeft het *nihil obstat* d.i. er is geen beletsel, waarna door of namens den bisschop het *Imprimatur* wordt verleend.

Censureeren* (Fr. *afkeuren;* R.-K. *met kerkelijke straffen tuchtigen*).

Cen'sus, m. (Lat. *cijns, belasting; volkstelling; geldelijke maatstaf, die iem. tot kiezer maakt*): *afschaffing van de –.*

Censuur', v. (Fr. censure, Lat. censura: *kerkelijk toezicht op, kerkelijke rechtspraak omtrent zuiverheid in de leer en in levenswandel; kerkelijk of wereldlijk toezicht op boeken, geschriften, tooneelstukken enz.; kerkelijke*

straf inz. *in de R.-K. kerk*; *afkeurend oordeel, berisping*).

Cent, m. meerv. [a]) afzonderlijke muntstukjes, *centen*; [b]) de waarde, *cents* of *cent*, b.v. een kwartje is 25 cents of cent (Lat. centum = honderd: *bronzen pasmunt*, 0,01 gld.; in Amerika 0,01 *dollar* = 2,5 *Nederl.* –; België: *twee centiemen*; fig. *kleine waarde*): *geen – waard*; *een aardig –je er aan verdienen*.

Centaur', m. –en (Gr.-Lat. centaurus: myth. *paardmensch of menschpaard* d. i. *wezen, halfpaard met het bovenlijf van een mensch*); Lat. mv. centau'ri.

Cen'tenaar, m. –s (Lat. centenarius v. centum = honderd: *gewicht van 100 kg*; vroeger: *honderd halve ponden of 50 kg*).

Cen'tenaarslast, m. –en (*zware last*).

Cen'ter, m. (Fr. centre, Lat. centrum z. ald.: Z.-N. *middelpunt*): Z.-N. *van zijn – vallen*, in zwijm.

Cen'terboor, v. –boren (timm. *boor voor groote cirkelvormige gaten*).

Centesimaal', bn. (Fr. centésimal v. Lat. centesimus = honderdste: *honderddeelig*); **–balans,** v. –en (*groote bascule*).

Cente'simo, v. –simi (It. *0,01 Lire*).

Cen'ti (in samenst. *honderdste deel eener maat*); **–are,** v. –aren, –ares (*0,01 are, 1 m²*); **–gram,** o. –grammen; **–liter,** m. –liters.

Centie'me, Centiem', v. –n, –s (Fr. centime; Frankrijk, België: *0,01 frank*).

Cen'timo, v. –'s (Sp. *0,01 peseta*).

Cen'timeter, m. –meters (*0,01 m*).

Centraal', Fr. central, Lat. centralis = in het midden, **1** bn. (*tot het middelpunt of het midden behoorend*): *–-Afrika*; *een – bestuur*, d. i. van één college, één persoon uitgaande; *een – punt*, een middelpunt; *centrale verwarming*; **2** zn. *de centralen*, Duitschland en zijn bondgenooten in 1914.

Centraal'station, o. –stations (*station, vanwaar in alle richtingen de treinen vertrekken of bijeenkomen*): *het – te A'dam*; **–zon,** v. –nen (*vaste ster, rondom welke alle sterrenstelsels zich zouden bewegen*).

Centra'le, v. –n (*algemeene vereenigingsplaats* in verschillende toepassingen): *een electrische –*, fabriek van electrische stroom.

Centralisa'tie, v. (Fr. *samentrekking of vereeniging in één middelpunt*; *vereeniging of samentrekking van de regeeringsmacht in één lichaam op één plaats*). (s = z).

Centraliseeren* (Fr. *bijeentrekken, vereenigen in één middelpunt*): *een –d staatsbestuur*.

Centrifugaal', bn. (Eng. [Lat. fugere = vluchten]: *middelpuntvliedend*).

Centrifugaal'machine, v. –s (*machine, waarbij gebruik gemaakt wordt van centrifugaalkracht o. a. om melk te ontroomen*).

Centrifugaal'pomp, v. –en (*pomp door centrifugaalkracht in werking gebracht*).

Centrifu'ge, v. –s (Fr. [Lat. fugere = vluchten]: *centrifugaalmachine* inz. *tot ontrooming der melk*). (g = zj).

Centripetaal', bn. (Eng. [Lat. petere = streven naar]: *middelpuntzoekend*).

Cen'tripomp; z. Centrifugaal'pomp.

Cen'trum, o. (Lat.) centra; (Ned.) –s (Lat. [Gr. kentron = stekel, nagel in het midden der schijf]: *middelpunt, punt van vereeniging*; *politiek midden van de vergaderzaal der afgevaardigden*; *de aldaar zittende afgevaardigden*; Duitschland: *parlementspartij* inz. uit *Katholieke afgevaardigden bestaande, in 1870 te Berlijn gesticht naar het program van Peter Reichensperger*).

Cen'tum, telw. (Lat. *honderd*).

Centum'vir, m. (Ned.) –s; (Lat.) –viri (Lat. *een der honderdmannen*).

Centumviraat', o. (gesch. *bestuur, waardigheid der centumviri in oud-Rome*).

Centu'rie, v. –riën, –s (Lat. centuria; Rom. leger: *een getal van honderd*; *afdeeling eener klasse*).

Centu'rio, m. (Ned.) –'s; (Lat.) centurio'nes; zie Honderdman.

Cephali'de, v. –s (Gr. kephale = hoofd: *gehaakt of gebreid hoofddeksel en oorwarmer voor dames*); vero.

Cephalopo'den, m. en v. mv. (Gr. kephale + stam v. pous [genit. podos] = voet: *koppootige weekdieren of inktvisschen*).

Ceramiek', **Cera'misch;** z. Keramiek.

Cer'berus, m., Lat. **1** myth. driehoofdige helhond, bewaker v. d. Tartarus; **2** onvriendelijk bewaker, portier (Gr. Kerberos).

Cer'cle, m. en o. –s (Fr. [Lat. circulus = cirkeltje]: *besloten gezelschap*; *sociëteit*).

Cerea'liën, v. mv. (in oud-Rome: *feesten v. 9–18 April ter eere van Ceres*; *granen*).

Cerebraal', bn. (Fr. cérébral [v. Lat. cerebrum = hersenen]: *de hersens betreffende*; *hersen....*).

Ceremonia'rius, m. ceremonia'rii (Lat. *leider van kerkelijke plechtigheden vooral bij plechtige Missen, bij wijdingen enz.*).

Ceremo'nie, v. –s, –niën (Fr. [Lat. ceremonia]: *hof- of kerkgebruik*; *plechtigheid, kerkplechtigheid*; *staatsie*; *plichtpleging*).

Ceremonieel'*, Fr. cérémoniel, **1** o. (*het geheel der gebruiken bij feesten of openbare plechtigheden*); **2** bn. en bw. (*plechtstatig, vol plichtplegingen*).

Ceremo'niemeester, m. –s (*bestuurder of leider v. plechtigheden, feestelijkheden enz.*).

Ceremonieus', bn.; –zer, –t (Fr. [Lat. ceremoniosus]: *vol plichtplegingen, stijf-vormelijk*).

Ce'res 1 v., myth. bij de Romeinen, godin van de landbouw; **2** naam eener planeet.

Certificaat', o. –caten (Fr. certificat, Lat. certificatum: *bewijsschrift*; *schriftelijke verklaring*; *getuigschrift*): *een – van goed gedrag*; *certificaat van Ned. werkelijke schuld*, Ned. staatspapier.

Certifi(c)eeren* (Fr. certifier, Lat. certificare: *verklaren, verzekeren*; *door onderteekening bevestigen, zwart op wit geven*).

Cervelaat'worst, v. –en (*gekookte en gekruide vleeschworst*).

Cesa'rewitsch, m. –en; z. Czarewitsch.

Cesseeren* (*ophouden, eindigen*; *vervallen*).

Ces'sie, v. –siën, –s (Fr. [Lat. cessio]: *afstanddoening, afstand, overdracht*): *een akte v. –*.

Cetace'ën, mv. (Gr.-Lat. cetus = walvisch: *walvischachtige zoogdieren*).

Ce'tera (Lat. *het overige, hetgeen er meer volgt*): et cetera; zie etc. en cet.

Chagrijn', o. (Fr. chagrin [oorspr. Turksch-Perzisch]: *soort van leer*; *kommer, hartzeer, knagend verdriet*); als stoffelijk bn. z. Alpaca opm. en Segrijn.

Chagrij'nig 1 bn. (1 *zich steeds gedragend als iem., die iets heeft, wat hem hindert*; „*zuur*"; *gemelijk*; 2 van gevoelens: *tergend onvriendelijk*): 1 *hoe komt hij toch zoo – ?* 2 *een – ge-*

voel van achteruit gezet te zijn; **2** bw. (*op een tergend-onvriendelijke manier*): *hij doet, spreekt zoo* –.

Chagrijn'leder, o.; zie Segrijn.

Chagrineeren* (Fr. *bedroeven, kwellen*): *zich* – *over.*

Chaî'ne, v. –s (Fr. [Lat. catena]: *keten; rij; kettingdans; de schering op het weefgetouw*).

Chaise-lon'gue, v. chaises-longues (Fr. eig. *lange-stoel: ligstoel, slaapstoel, luie stoel*).

Chalce'don, Gr.-Lat. naar de stad Chalcedon in Bithynië, (*halfedelgesteente, halfdoorschijnend, meest melkblauw, maar met andere kleuren geschakeerd*), **1** (voorwerpsn.), m. –s; **2** (stofn.), o. (ch = scherpe g).

Chalcograaf', m. –grafen (Gr. chalkos = koper: *kopergraveur, plaatsnijder*); **–graphie',** v. (Fr. *kopergraveerkunst*). (ch = scherpe g).

Chaldeeuwsch'*, o. (*algemeene omgangstaal in het Assyrisch-Babylonische wereldrijk, ook Arameesch genoemd, door de Joden na de Babylonische gevangenschap in Palestina naast het Hebreeuwsch gesproken*). (ch = scherpeg).

Cha'le, v. –s (Fr. châle [oorspr. Perz.]: *omslagdoek* [*voor dames*]): ook, Sjaal.

Chalet', v. –s (Fr. *alpenhut; Zwitsersch houten huis; kleine villa in dezelfde stijl*).

Chama'de, v. –s (Fr. [It. chiamata v. Lat. clamare = roepen]: gesch. *teeken* [*op de trom*], *als de belegerden wenschten te capituleeren*): *de* – *slaan,* fig. achteruit-krabben.

Chamber-cloak', m. –s; (ch = sj); zie Sjamberloek.

Chambertin', m. (Fr. *fijne Bourgogne*).

Chambrée', v. –s (Fr. [It. chiambre, Lat. camera]: *gemeenschappelijke soldaten* [*slaap*]*kamer in een kazerne*).

Chambriè're, v. –s (Fr. [*manege*]*zweep met lange slag*).

Chamois', bn. (Fr. *gemskleurig, bleekgeel*).

Champa'gne, m. (Fr. [*een glas, een flesch*] *Champagnewijn*).

Champa'gneglas, o. –glazen (*drinkglas voor –wijn*); **–wijn,** m. –wijnen (*mousseerende wijn uit het Fransche departement van die naam, bruiswijn*); afkorting: *cham'pie* of *sjam'pie* (ook uitgesproken: sjem'pie), *panje.*

Champê'tre, bn. (Fr. [Lat. campestris]: *landelijk, wat tot het land behoort*): *bal* –, dans-partij in de open lucht; *garde* –, veldwachter.

Champet'ter, m. –s (Z.-N. *veldwachter*); zie ook Garde.

Champignon', m. –s (Fr. eig. veldzwam: *eetbare paddenstoel*; Lat. psalliota; fig. *snel rijk geworden man, parvenu*).

Cham'sin, m. (Arab. *woestijnwind*). (ch = sj).

Chan'ge, v. –s (Fr. en Eng.; z. Cambio: *ruil, verwisseling; wisselbankkantoor*).

Changeant', Fr. **1** bn. (*met een weerschijn, veranderlijk*); **2** o. (*stof, weefsel van zijde, wol of katoen, afwisselend van kleur, al naar het licht er op valt*); z. Alpaca opm.

Changeeren* (Fr. *veranderen; verruilen*).

Chanson', v. –s (Fr. [Lat. cantio]: *lied, zang, zangstukje*); verkl. **–sonnet'te,** v. –n.

Chansonnier', m. –s (Fr. *coupletzanger, zanger-dichter*). (ier = iee).

Chanta'ge, v. (Fr. *afpersing van geld, voordeelen door bedreiging met laster of schandaal*).

Chanteur', m. –s (Fr. *zanger*); **–teu'se,** v. –s.

Cha'os, m. (Gr.-Lat. *baaierd, ordelooze massa, warklomp*; fig. *warboel*). (ch = scherpe g).

Chao'tisch, bn. en bw. (*als een chaos; wanordelijk, uiterst verward*): *een* –*e verwarring.*

Chapeau-bas' (Fr. *hoed-af, met de hoed in de hand*): – *spelen,* z. onderdanig aanstellen.

Chapel'le arden'te, v. chapelles ardentes (Fr. *verlichte rouwkapel;* [*met waskaarsen verlichte*] *rouwkamer in een sterfhuis, waarin het gekiste lijk tentoongesteld is*).

Chapellerie', v. –s (Fr. [It. capello v. Lat. capa = hoed]: *hoedenwinkel, -fabriek*).

Chaperon', m. –s (Fr. [It. capperone v. Lat. capa]: *kapje*; fig. *beschermend geleider*).

Chaperonneeren* (Fr. *een jonge dame tot beschermend geleide verstrekken*).

Chapi'ter, o. –s (Fr. [Lat. capitulum]: *hoofdstuk; onderwerp van een gesprek*): *v.* – *veranderen; om op ons* – *terug te komen.*

Char-à-bancs', charban', m. chars-à-bancs (Fr. *lange en open wagen met dwarsbanken; Janplezier*; thans ook: *veelbankige toeristenauto*).

Chara'de, v. –s (Fr.-Eng. *lettergrepenraadsel*), b.v. *a-vond-rood*: de eerste lettergreep is de naam v. e. riviertje, de tweede is wat men zelf uitdenkt, de derde is de kleur der roos, het geheel een natuurverschijnsel.

Char'ge, v. –s (Fr. 1 *aanval der ruiterij of der politie*; 2 [*spottende*] *overdrijving*; in deze bet. meest. geen meerv.): 1 *een* – *met de blanke sabel*; 2 *dit blijspel is een* –; nog: *getuige à charge*; zie Décharge.

Chargeeren* (Fr. [It. caricare = opladen, v. Lat. carrus = wagen]: *belasten; bezwaren; overdrijven*; bij de cavalerie of de politie: *een aanval doen op*; mil. *laden*).

Charib'dis, m.; zie Charybdis.

Cha'ritas, v. (Lat. caritas: *christelijke liefde, liefdadigheid; de voorstelling er van*). (ch = scherpe g).

Charitatief', bn. (Fr. *de liefdadigheid beoefenend*): *een* – *comité*; ook: Caritatief.

Cha'rites, v. mv., Gr.; zie Gratiën.

Charivari', o. –'s (Fr. *verward geraas, geklank met ketels enz.; ketelmuziek; een stel kleinoodiën aan een horlogeketting enz.*).

Charlatan', m. –s (Fr. [It. ciarlatano]: *kwakzalver, marktschreeuwer; windbuil, druktemaker*); **–latanerie',** v. (Fr. *kwakzalverij, grootspraak, bluf*).

Charlema'gne, Karel de Groote, 768–814.

Charmant', bn. en bw.; –er, –st (Fr. *bekoorlijk, innemend, liefelijk, allerliefst*).

Char'me, v. –s (Fr. [Lat. carmen = tooverspreuk]: *aantrekkelijkheid, bekoorlijkheid*).

Charmeur', m. –s (Fr. *zeer innemend persoon*).

Cha'ron, m., Gr.-Lat. myth. oude veerman aan d. Styx; *in –s boot stijgen,* sterven. (ch = scherpe g).

Char'ta, v. –'s (Lat. *oorkonde*); z. Magna–.

Char'tepartij, v.; zie Chertepartij.

Char'ter, o. –s (Fr. chartre, Eng. charter, van Lat. charta: *oorkonde, waarbij zekere voorrechten worden toegestaan; handvest*; ook: *grondwet*): een – van 1249; **–meester,** m. –s (*ambtenaar bij het Rijksarchief*). (ch = scherpe g).

Char'teren (Eng. to charter: *huren, bevrachten van een schip, volgens een chertepartij*).

Chartreu'se, grande v.: Fr. **1** (*Kartuizer klooster,* in 1082 bij Grenoble gesticht, in 1904 verwereldlijkt); **2** v. (*likeur, oorspr. bereid door die monniken*): *een* –, glaasje.

Charyb'dis, m. (Gr.-Lat. *draaikolk op de N.-O. kust van Sicilië aan de ingang der*

straat); zie Scylla. (ch = scherpe g).
Chasseur', m. –s (Fr. *jager; loopjongetje in hotels enz.*): – *à cheval*, jager te paard.
Chassinet', o. –ten (Fr. eig. kleine châssis: *vensterhor; transparant; met doorschijnend papier beplakt houten raam, soms met een of ander toepasselijk opschrift tot opsiering van eenige feestelijkheid*); lees *–net'*.
Chassis', o. (Fr. [v. Lat. capsa = vat]: *raampje voor de onbelichte gevoelige plaat; het onderstel bij een auto enz., het raamwerk*); l. *sjassie'*.
Chatelain', m. –s (Fr. [Lat. castellanus]: *heer v. e. kasteel, slotvoogd*); vr. **–e.**
Chauffeeren* (Fr. [Lat. calefacere]: *verwarmen*; inz. *een auto besturen*).
Chauffeur', m. –s (Fr. *autobestuurder*).
Chaussee', v. **–ën** (Fr. [Lat. calciata via = met steenen belegde weg]: *straatweg*).
Chauvinis'me, o. (Fr. chauvin = oude kneveldaard, naam v. e. persoon uit een tooneelstuk van den Fr. dichter Scribe: *blinde ingenomenheid met het eigen land; overdreven vaderlandsliefde*); **–ist'**, m. –en; v. **–e,** –n; **–is'tisch,** bn., bw. (*overdreven vaderlandslievend*).
Check, v. –s (Eng. *kassiersbriefje; order van betaling*); zie Fr. Chèque.
Cheer, v. –s (Eng.-Fr. chère, Ned. sier, in: goede sier maken: *gejuich. hoezee-geroep*).
Chef, m. –s (Fr. [Lat. caput]: *directeur, hoofd, leider, voorman; aanvoerder, bevelhebber*; Z.-N. volkst. *stationschef*); – **de bureau,** m. chefs de bureau (*kantoorchef: eerste ambtenaar van eenige afdeeling van administratie*).
Chef d'oeu'vre, o. chefs d'oeuvre (Fr. *meesterstuk*).
Chemica'liën, mv. (*stoffen, voor scheikundige behandelingen gebruikt; scheikundig verkregen stoffen*). (ch = scherpe g).
Che'micus, m. –mici (Lat. *scheikundige, beoefenaar der chemie*). (ch = scherpe g).
Chemie', v. (Lat. chimia: *scheikunde*).
Che'miker, m. –s ([*practisch*] *scheikundige* [*op fabrieken*]). (ch = scherpe g). germ.
Cheminot', m. –s (Fr. *spoorwegarbeider*).
Che'misch, bn., bw. (*scheikundig*): *e. – preparaat; een –e wasscherij*. (ch = scherpe g).
Chemiset'te, v. –n (Fr. klein hemd [chemise]: *halfhemdje, kraaghemdje, overhemdje*).
Chemist', m. –en (Fr. *chemicus*).
Chenil'le, v. –s (Fr. eig. kleine hond [Lat. canicula], rupsensoort: *rupsvormige fluweelzijde, boordsel, belegsel*); z. Alpaca, opm.
Chè'que, v. –s (Fr. *kassiersbriefje; schriftelijke aanwijzing ter betaling op een bank, een kassier*): *een – van duizend gulden.*
Cher'tepartij, v. –partijen (Fr. charte partie [Lat. charta partita = door een lijn in tweeën verdeeld blad]: zeew. *akte van overeenkomst tusschen bevrachter en vervrachter; vrachtcontract*).
Che'rub, m. –s; **Cherubijn'**, m. –en (Hebr. *vlammenbode, d. i. schitterende engel, engel van de 2de rang, na de Serafijnen*); **–tje,** o. –s: de –s van Rubens. (ch = scherpe g).
Chevalier', m. –s (Fr. [Lat. caballarius]: *ridder*); – **d'industrie,** m. chevaliers d'industrie (*oplichter, flesschentrekker*).
Cheviot', o. –s (Eng. *gekeperde fijne stof* oorspr. *van de wol van Schotsche* [*cheviot-*]*schapen*); lees *sjeviot'*; z. Alpaca, opm.
Chevreau', o. (Fr. kleine chèvre: *geitje; geitenleer*): *laarsjes van –leer of van –.*
Chevron', m. –s (Fr. eig. geitenhaar, balk: *armstreep, als onderscheidingsteeken op de mouw van militairen*; België: *armstreep voor frontdienst*); meest. in 't meerv.
Chevroteeren* (Fr. *als een geit blaten: bij het zingen of spreken beven met de stem*).
Chias'ma, o. (stijl: *kruisstelling*; nat. hist. *kruising van zenuwen*); – is afgeleid van de Gr. letter X (lees *chi*, met *ch* als scherpe *g*); *de herder en de held, de woudstier en het lam*; Lat. chiasmus. (ch = scherpe g).
Chic, Fr. **1** m. (*zwier, elegantie*, ook: *de menschen die – zijn*); **2** bn. (*smaakvol, zwierig, elegant, naar de fijnste mode*); ook, *Chiek*; lees *sjiek.*
Chica'ne, v. –s (Fr. *plagerij*, inz. *met formaliteiten; vitterij, haarklooverij, kleingeestige aanmerking*); in Z.-N. *chicanen maken*, vitten; *chicanen geven*, onaangename toespelingen maken; **–caneeren*** (Fr. *plagen, lastig maken met formaliteiten en haarkloverijen; bevitten*; handelsterm); **–caneur',** m. –s (Fr. *iem., die chicaneert: kleingeestig vitter*); **–caneu'rig,** bn. en bw. (*bedillerig, vitterig, kleingeestig, lastig*), in de volkst. *ziekeneurig.*
Chicard', m. –s (Fr. *zwierig, modieus heer; fijne, chieke meneer*, ir.).
Chiffon', o. –s (Fr. *vodje; nesterij*).
Chiffonnière're, v. –s (Fr. eig. *voddenverzamelaarster; meubel met laden voor naaigerei enz.*).
Chignon', m. –s (Fr. [Lat. catena]: *wrong* [*valsch*] *haar; in een wrong opgestoken haar*).
Chijl, v. (Gr.-Lat. chilus: *vocht uit de spijsbrij opgenomen door de lymphvaten der darmen* = chymus). (ch = scherpe g).
Chilia'de, v. –n (Fr. [Gr. chilias]: *duizendtal*).
Chilias'me, –mus, o. (Gr. v. chilioi = duizend: *leer van een verondersteld duizendjarig Godsrijk van Christus op aarde*): *Da Costa geloofde aan het –.* (ch = scherpe g).
Chiliast', m. en v. –en (*aanhanger van de leer van het duizendjarig rijk*).
Chi'lisalpeter, o. (*natriumnitraat, belangrijke meststof*). (ch = sj of scherpe g).
Chimae'ra, v., Gr.-Lat. **1** myth. vuurspuwend monster, o. a. voorgesteld als van voren een leeuw, in 't midden een geit, van achteren een draak; **2** v. –'s (*droombeeld, hersenschim*). (ae = ee; ch = scherpe g). Fr. Chimère, v. –s. (ch = sj).
Chim'pansé, m. –'s (Fr. [oorspr. negertaal]: *menschaap in Afrika*; Lat. troglodytes niger). (ch = sj).
Chi'naasappel, m. –s, –en (*sinaasappel*); vero.; (ch = sj).
Chinchil'la, v. –'s Fr.-Sp., **1** (*knaagdiertje in Chili*; Lat. chinchilla laniger); **2** o. (*bont*): *mofjes van –.* (ch = sj); z. Alpaca, opm.
Chinees'*, m. –neezen (*inboorling van China*, fig. *een zonderling*); *een rare –.* (ch = sj).
Chineesch'* **1** bn. ([*als*] *van, uit, in, betrekking hebbende op, behoorende tot China*): *–e zijde; de –e muur*, groote muur, die een deel van China omgeeft, oorspr. gebouwd tegen invallen; fig. ondoordringbare belemmering: *de –e muur van vooroordeelen; –e schimmen*, uitgeknipte figuren achter een doorschijnend doek; **2** o. (*de taal*).
Chinoiserie', v. –s (Fr. *kunstvoorwerp, sieraad in Chineesche smaak*; fig. *onpractisch, kleingeestig, mal gedoe*). (s = z).
Chir(o) . . ., van Gr. cheir = hand.
Chiromantie', v. (*waarzeggerij uit de lijnen*

der hand). (t = s; ch = scherpe g).
Chirurg', m. –en; Gr.-Lat. chirur'gus, chirur'gi (Fr. chirurgien: *geneeskundige, die vooral heelkundige operaties doet; wondheelmeester*). (ch = sj of scherpe g).
Chirurgie', v. (Fr. *wondheelkunde*).
Chirurgijn', m. –s (*chirurg*; vroeger: *scheepsdokter, plattelandsgeneesheer*). (g = zj of scherpe g).
Chirur'gisch, bn. (*v. e. chirurg, heelkundig*).
Chlo'ë, v. Gr. myth. bijnaam van Ceres, bet. eig. jong groen. (ë = ee).
Chloor, v. (Lat. chlorium v. Gr. chloros = bleekgroen: *metalen sterk aantastend gas van bleekgroene kleur met scherpe giftige reuk*); **–goud**, o. (*verbinding van goud met chloor*); **–kalk**, v. (*verbinding van chloor met kalk*): *– is een bleekpoeder*.
Chloraal', o. (*slaapmiddel, chloor bevattende koolstofverbinding*). (ch = scherpe g).
Chlo'ris, v., Gr.-Lat. godin der bloemen.
Chloroform', v. (Fr. form v. Lat. formicicium [acidum] = mieren[zuur]: *verbinding van chloor*); de inademing van verdampende – maakt volslagen gevoelloos.
Chloroform(is)eeren*(*in gevoelsverdooving brengen door chloroform*). (s = z).
Chloro'sis, v. (Gr.), **chloro'se** (geneesk. *bleekzucht*); zie Anemie. (s = z).
Chocolaad'je, o. –s (*flikje, rond plaatje van chocolade*). (ch = sj).
Chocola'(de), v. (Sp., oorspr. Mexicaansch: 1 *gerooste en gemalen cacaoboonen; cacaopoeder*; 2 *daaruit bereide drank*; ook: *een kop enz. chocola*; 3 *lekkernij, bereid uit cacao, suiker, vanille enz.*): 1 *Zeeuwsche –*, z. A; 2 *een kop –; twee –*; 3 *een hart van –*; als bn. *chocoladen* of *chocolade*; z. Alpaca, opm.
Cho'le, cho'los, Gr. = gal.
Cho'lera, v. (Gr.-Lat. eig. *galziekte*: *besmettelijke braakloop*): *de Aziatische of – asiatica*; vero. *erger dan de –*, scherts. jenever; **–bacil**, m. –len; **–barak**, v. –ken; z. Barak; **–epidemie**, v. –ën; **–lijder**, m. –s; **–lijderes**, v. –sen. (ch = scherpe g).
Cho'lera mor'bus, v. (*vero. naam voor cholera in 't algemeen*, tot men verschillende soorten van cholera onderscheidde, zooals nostras, infantum, asiatica).
Cho'lera nos'tras, v. (*de in Europa inheemsche cholera*: *acute maagdarmcatarrhe van volwassenen*).
Chole'ricus, m. –ci (Lat. *iem., die cholerisch van aard is*); **Choleriek'**, bn., bw. (Fr. [Lat. cholericus]: *opvliegend*). (ch = scherpe g).
Choleri'ne, v. (Fr. *een lichte graad van cholera*).
Chole'risch, bn. en bw. (*driftig, opvliegend*).
Choquant', bn. (Fr. *aanstootelijk*). (t = t).
Choraal', o.; zie Koraal **I 1.**
Chor'dometer, m. –s (Gr.-Lat. chorda = snaar: *snarendiktemeter*). (ch = scherpe g).
Chouan', m. –s (Fr. oorspr. nachtuil: *aanhanger v. de Bourbons in de Vendée tijdens de eerste Fr. revolutie, 1789 en volgende jaren*).
Choucrou'te, v. (Fr. Z.-N. *zuurkool*).
Chrestomathie', v. –ën (Fr. [Gr. chrestos = nuttig + –matheia = kennis]: *bloemlezing*); lees *krestoma-tie'*.
Chris'ma, o. (Gr. *gewijde zalfolie voor R.-K. plechtigheden*). (ch = k of ook scherpe g).
Chris'telijk, bn. en bw. (*tot het christendom behoorende, volgens, overeenkomstig* [*de geest van*] *het Christendom*): *–e deugden, de –e kunst; – handelen*. (ch = k).
Chris'telijk-histo'risch, bn.: *de –e partij*, een staatkundige partij in Nederland.
Chris'ten, m. Christenen (*belijder der leer van Christus*). (ch = k).
Chris'tendom, o. (*de christelijke leer, godsdienst*; *het geheel der christelijke waarheden, voorschriften en gebruiken*).
Chris'tenheid, v. (*de gezamenlijke Christenen*; *de landen hoofdzakelijk door Christenen bewoond*): *in de eerste kruistocht stond de heele – onder de wapenen*.
Christian science, v. (Eng. letterl. *christelijke wetenschap*; *leer, volgens welke men zieken door gebed of eigen wilskracht zou kunnen genezen, d. i. gezondbidden*).
Christin', v. –nen (*belijdster der chr. leer*).
Christologie', v. (*de leer van of omtrent Christus*). (g = scherpe g).
Chris'tus, m. (Gr.-Lat. *de Gezalfde, de Messias*; Z.-N. ook *Christusbeeld*): – is de naam van Jezus, in zoover Hij is koning, profeet en priester.
Chris'tusbeeld, o. –beelden (*een beeld van Christus, kruisbeeld*); zie Crucifix.
Chris'tusorde, v. (*Portugeesche geestelijke ridderorde, in 1317 gesticht; sedert 1789 een wereldsche orde*).
Chro'ma, v. (Gr.-Lat. *kleur*; muz. *verhoogingsteeken*; *interval van een halve toon*).
Chromatiek', v. (Fr. *kleurenleer*).
Chroma'tisch, bn. (*gekleurd*; muz. *in halve tonen opgaand of afdalend*): *–e toonopvolging*. (ch = k of scherpe g).
Chro'mo, v. –'s (*door chromolithographie verkregen plaat, prent*); **–lithographie**, v. (*steendruk in kleuren*); **–photographie**, v. (*photographie in kleuren*). (ch = scherpe g).
Chro'nicum, o. (Ned.) –s; (Lat.) chronica (Lat. [Gr. chronos = tijd] dicht. *tijd- of jaartalvers, waarin eenige letters als Romeinsche cijfers e. jaartal aanwijzen*). (ch = k).
Chroniek', v. –en; meer: Kroniek.
Chroni'que scandaleu'se, v. (Fr. *schandaalgeschiedenis*; *praatjes over schandaaltjes*).
Chroniqueur', m. –s (Fr. *kroniekschrijver* [ook, *in een krant*]).
Chro'nisch, bn. (v. ziekten: *langdurig, slepend*): *–e ziekten*; tegenstelling Acuut.
Chrono . . ., v. Gr. chronos = tijd.
Chronogram', o. –men; z. Chronicum.
Chronologie', v. chronologieën (*tijdrekenkunde, tijdleer*). (ch = scherpe g).
Chronolo'gisch, bn. en bw. (*tijdrekenkundig*; *naar tijdsvolgorde*): *een – overzicht der geschiedenis*; *een tijdvak – behandelen*.
Chronome'ter, m. –s (*tijdmeter*; *zeer nauwkeurig loopend uurwerk*).
Chroom, o. (v. Gr. chroma: *een in 1789 ontdekt metalliek element, waarvan de verbindingen zich door mooie kleur onderscheiden*).
Chroom'leder, o. (*leder, met chroomzuur gelooid, zacht leer*): afgekort als *chroom* en dan ook als bn. gebruikt: *– molières*, verg. Alpaca, opm.
Chrysant', chrysan'themum, v. –en, –mums (Gr.-Lat. v. Gr. chrysos = goud + anthemon = bloem: *Japansche goudsbloem; groote aster, herfstsierplant*). (ch = k).
Chrysan'themumorde, v. (Japan: *ridderorde der eerste klas, in 1886 gesticht*). (ch = k).
Chrys(o) . . ., v. Gr. chrysos = goud.

Chrysoberil', (*groen of goudachtig edelgesteente*)**1** (stofn.), o.; **2** (voorwerpsn.), m. –len; **–liet'**, m. en o. –en (eig. *goudsteen*: *goudgroen edelgesteente*); **–praas'**, m. en o. –prazen (Gr. prason = prei: *bleekgroen edelgesteente*).

Cibo'rie, o. –riën, –s (Lat. ciborium, Gr. kiborium = eig. klokkenhuis van de Egyptische boon: drinkbeker: R.-K. *zilveren of gouden hostiekelk, met deksel*).

Cica'de, v. –s (*insect behoorende tot de orde der halfvleugeligen*; bij Homerus: *krekel*).

Ci'cero, m. Marcus Tullius, 106–43 v. C., redenaar in oud-Rome; **fig.** groot redenaar; ook: drukletterssoort.

Cicero'ne, m. –s (It. *geleider, wegwijzer; vreemdelingengids*).

Ciceroniaansch'*, bn., bw. (*in de trant van Cicero*): *–e stijl*.

Cichorei', v. (Fr. cichorée, Gr.-Lat. cichorium: *plant, wier gemalen en gerooste wortel als koffiesurrogaat dient; suikerij*; Lat. cichorium intybus). (ch = ch).

Cicisbe'o, m. –'s (It. *begeleider en vertrouwde vriend eener dame*).

Cid, m. (*heer, vorst*): *de –*, [a] eeretitel v. e. Sp. krijgsheld der 11e eeuw; [b] Fr. treurspel, 1637, van Pierre Corneille, 1606–1684.

Ci'der, m. (Fr. [Gr.-Lat. sicera]: *appelwijn*).

Ci-devant', m. –s (Fr. *persoon uit een voormalig adellijke of vorstelijke familie*, nl. *van vóór de groote revolutie*).

Cigaril'lo; z. Sigarillo.

Cigaret'te, v. –n (Fr. *rolsigaartje met papieren omslag*); **–nkoker**, m. –kokers.

Cif (Eng. letterwoord: cost, insurance, freight = onkosten + assurantie + vracht).

Cij'fer, o. –s (Lat. cifera, oorspr. Arab.: *getalteeken*): *Arabische –s*, nl. 1, 2, *Romeinsche –s*, nl. I, II enz.; *hij is daar een nul in* (ook: *vóór*) *'t –*, heeft daar niets te zeggen.

Cij'feren, cijferde, h. gecijferd (*met cijfers rekenen*): *leer nauwkeurig –*.

Cij'ferkunst, v. (*de kunst van met cijfers te werken*); **–schrift**, o. (*geheimschrift in cijfers*); **–telegram**, o. –men (*telegram in cijfers*).

Cijns, m. –zen (Lat. census: *schatting; belasting*); **–'baar**, bn. (*schatplichtig*).

Cilin'der, m. –s (Fr. cylindre [Gr.-Lat. cylindrus]: *rolrond meetk. lichaam, begrensd door een gebogen vlak en twee gelijke cirkelvlakken; hooge hoed*); ook: Cylinder.

Cilin'derbureau, v. –'s (*schrijfbureau met half-gebogen schuifklep*). (eau = oo).

Cilin'derhorloge, v. –s (*horloge, met een sleutel op te winden*); verg. Remontoir.

Cimbaal', v. –balen, **cim'bel**, v. (Fr. cymbale [Gr. kymbe = uitholling, beker]: muz. *klankbekken: twee gewelfde metalen schijven, die men tegen elkaar slaat; een orgelregister*).

Cim'bren, Germ. volksstam, door Marius vernietigd in 101 v. C.; ook: Kimbren.

Cineast', m. –en (*speler voor de film; filmkunstenaar; bioscoopstukken-maker*): *werk van den – de Calvalcanti*.

Ci'nema, v. –'s (Gr. letterl. beweging, van kinein = bewegen: *bioscoop[-voorstelling, -gebouw enz.]*): *naar de – gaan; nieuwe –'s*; in N.-N. gebruikt men meer bioscoop dan –.

Cin'gel, m. –s, Lat. cin'gulum, o. cingula (R.-K. *priestergordel; singel*).

Cinna'ber, o. (Gr.-Lat. cinnabari = pigment van de drakenbloedboom: *zwavelkwik; vermiljoen*).

Ci'pelgras, o. (*lelieachtig gewas onzer venen en heiden*: Lat. narthecium ossifragum).

Cipier', m. –s (Fr. *gevangenbewaarder*).

Cipres', m. cipressen; zie Cypres.

Cir'ca, bw. en vz. (Lat. *omstreeks, om en bij*).

Cir'ce, v., myth. toovernimf, ook (Gr.) *Kir'ke*: zij veranderde b.v. de tochtgenooten van Ulysses in zwijnen en andere dieren; fig. verleidelijke vrouw. (e = ee).

Circulai're, v. –s (Fr. [Lat. circulatio]: *rondgaande brief, rondschrijven; omzendbrief*).

Circula'tie, v. (Fr. [Lat. circulatio]: *omloop; kringloop*; Z.-N. *verkeer in de straten*): *de – van het bloed, de – van het geld*.

Circula'tiebank, v. –banken (handel: *instelling, die bankbiljetten in omloop mag brengen*); zie Nederlandsche bank.

Circuleeren* (Fr. [Lat. circulari]: *in omloop zijn, in een kring bewegen; rondgaan*; Z.-N. *heen en weer gaan [in de straten]*): *laten –*.

Cir'culus vitio'sus, m. (Lat. *vicieuze cirkelgang; cirkelredeneering, waarbij men in een bewijsvoering het te bewijzene als bewezen aanneemt*). (t = ts); z. Vicieus.

Cir'cum, bw. en vz.; Lat. om, rondom.

Circumferen'tie, v. (Lat. circumferentia: *omvang, omtrek*).

Circumflex', m. –en (Lat. circumflexus: *verlengingsteeken, kapje; samentrekkingsteeken* ^); ook: (Fr.) Circonflexe.

Circumpolair', bn. (sterrenk. *zich bewegend in de nabijheid van de hemelpool, voor ons niet-on'dergaand*): *–e sterren*.

Cir'cus, m. (ook wel: o.) –sen (Lat. *cirkel, ring; ronde schouwplaats; ronde renbaan voor wagenrennen, renperk; paardenspel*).

Circeeren* (Fr. [Lat. cera = was]: *met was bestrijken of inwrijven*): *meubelen –*.

Cirk, m. –en (Z.-N. *circus*).

Cir'kel, m. –s (Lat. circulus = kleine circus: *gesloten kromme lijn, wier punten alle op een zelfde afstand liggen van één punt; het ingesloten vlak*); **–boog**, m. –bogen (*deel der cirkellijn*); **–en**, cirkelde, h. gecirkeld (*in een kring vliegen, zich bewegen of draaien*): *de vliegmachines –den om de toren*; **–gang**, m. –en (*cirkelvormige beweging*): *de – der beschaving*, de geschiedenis herhaalt zich en van vooruitgang zou geen sprake zijn; **–omtrek**, m. –ken (*de lijn, die het vlak van de cirkel begrenst*); **–sector**, m. –s, –to'ren (*deel van het cirkelvlak, begrensd door twee stralen en een boog*); **–segment**, o. –en (*deel van het cirkelvlak, begrensd door een koorde en een cirkelboog*); **–vlak**, o. –ken (*vlak, door de cirkellijn ingesloten*).

Cir'rus, m. –ri (Lat. *haarlok; vederwolk*).

Cisalpijnsch'*, bn. (*aan deze zijde der Alpen*).

Ciseleeren* (Fr. [Lat. cisellus = beitel]: *metalen met steekbeitel sierlijk bewerken, drijven*).

Ciseleur', m. –s (Fr. *iem., die ciseleert*).

Cisterciën'sers, m. mv. (*afdeeling der Benedictijnenorde: in 1098 gesticht*).

Cister'ne, v. –n (Lat. cisterna: *regenbak, waterput*).

Citaat', o. citaten (Lat. citatum: *aanhaling, aangehaalde plaats*).

Citadel', v. –len (Fr. citadelle, It. citadella = eig. kleine stad [Lat. civitas]: *sterkte, kasteel; kleine vesting, die de stad beheerscht*).

Cita'to lo'co (Lat. *op de aangehaalde plaats*).

Citeeren* (Lat. citare: *aanhalen van een schrijver of zijn werk*; rechtst. *dagvaarden*).

Ci'ter, v. –s (Gr.-Lat. cithara: muz. *snaarinstrument met vier, later met meer snaren*).
Ci'to, bw. (Lat. *gezwind, snel, met spoed*).
Citraat', o. (Lat. citratus, van citrus = citroenboom: scheik. *citroenzuur-zout*).
Citroen', m. –en (Fr. citron, v. Lat. citrus: *vrucht van de citroenboom,* inz. v. citrus limonum; *het sap; jenever, brandewijn op citroen; een glas citroen; de boom*): zegsw. *iem. knollen* (Z.-N. *appelen*) *voor –en verkoopen,* hem bedriegen; **–boom*,** m. –en (inz. in *Italië, Spanje en Portugal*); **–hout,** o. (*geelhout*); **–kruid,** o. (*gew. naam van eenige planten o. a. v. averuit*); **–limonade,** v.; **–schil,** v. –len: *geconfijte –schillen*; **–tje,** o. –s (*glaasje citroen*); **–zuur,** o.
City, v. (Eng. [Lat. civitas]: eig. *stad* inz. *het oude gedeelte, de binnenstad van Londen*); **–bag,** v. –s (Eng. *hand-reistasch*).
Civet'katten, v. mv. (Fr. civette, oorspr. Arab. *marterachtige roofdieren, die een muskusachtige zelfstandigheid opleveren, het civet,* Lat. viverridae): *tot de – behoort o. a. de koffierat*; z. ald.
Civiel', bn. en bw.; –er, –st (Fr. [Lat. civilis]: 1 *burgerlijk* als tegenst. van *militair*; 2 *billijk, goedkoop*; 3 *beleefd, hoffelijk*): 1 *een – ambtenaar*; 2 *een –e prijs*; 3 *iem. – behandelen*; nog: *–e lijst,* jaargeld of toelage, aan den regeerenden vorst toegekend voor de hofhuishouding; (in een strafgeding) *de –e partij,* de beleedigde partij, de benadeelde, die aanspraak maakt op schadevergoeding; *–e procedure.*
Civiel'-ingenieur, m. civiel-ingenieurs (*burgerlijk,* d. i. *niet militair, ingenieur, gevormd voor burgerlijke bedrijven*): *de hoogeschool te Delft, te Gent, leidt op voor –-.*
Civiel'-recht, o. (*burgerlijk recht*): het regelt de verhouding tusschen de burgers.
Civilisa'tie, v. (Fr. *beschaving*). (s = z).
Civiliseeren* (Fr. *beschaven*).
Civilist', m. –en (*kenner of beoefenaar van het burgerlijk recht*; ook: *burger*).
Civiliteit', v. –en (Fr. [Lat. civilitas]: *wellevendheid, welgemanierdheid*).
Ci'vis, m. cives (Lat. *burger*).
Civis'me, o. (*burgerzin, -deugd*).
Claim, v. –s (Eng. [v. Lat. clamare = roepen]: *eisch, aanspraak op iets*; Afrika, Amerika, Australië: *verkregen recht tot exploitatie v. e. stuk land* inz. *van goudzoekers enz.*; hand. *bewijs v. voorkeurrecht, b.v. bij het uitgeven van nieuwe aandeelen*); **–recht,** o.
Clairet', m. (Fr. *lichtroode wijn; bleekerd*).
Clair-obscur', o. (Fr. eig. *licht-donker, trant van schilderen, waarbij vooral met licht- en schaduweffecten wordt gewerkt*): *Rembrandt was een meester in het –-.*
Clair-voyan't(e), m., v. –s (Fr. *man, vrouw, door de magnetische slaap in helderziende toestand gebracht of te brengen*); ook bn.
Clan, m. –s (Schotland: *familiestam*).
Clandestien', bn. en bw. (Fr. [Lat. clandestinus]: *ter sluik, heimelijk; bij de wet verboden*): *–e verkoop van sterke drank*; O.-I. *–e opium,* smokkel-opium; *– slachten.*
I. Cla'que, v. –s (Fr. *klakhoed, gibus*).
II. Cla'que, v. (*de gezamenlijke claqueurs*); lees *klak.*
Claqueur', m. –s (Fr. *gehuurde toejuicher* [*in een schouwburg*]).
Clarinet', v. –ten; zie Klarinet.
Claris'sen, v. mv. (*geestelijke orde, gesticht door de H.-Clara van Assisië, 1212*).
Cla'ro, bn. (Sp. v. sigaren: *licht van kleur*).
Classicaal', bn., bw. (Lat. classicalis: *op de classis betrekking hebbende*); Hervormde kerk: *het – bestuur,* bestuur eener classis.
Classicis'me, o. (Duitsch Klassicismus, Fr. classicisme: *richting in letterkunde en kunst met de classieken tot modellen*): *het verstramde – der 18de eeuw.*
Classiek', Fr. classique, Lat. classicus, **1** bn. (1 in engere zin: *behoorende tot de Grieksche of Romeinsche kunst of literatuur*; 2 bij uitbreiding: *datgene, wat uit een vroeger tijdperk stamt en toch niet verouderd is, uitstekend, meesterlijk, als richtsnoer of tot model dienend*): 1 *studeeren in de -e letteren; de –e literatuur*; 2 *Hooft en Vondel blijven –; – Nederlandsch Pantheon; een – voorbeeld,* blijvend in zijn soort, voorbeeldig; **2 –en,** m. mv. (*classieke schrijvers of kunstenaars, dichters of prozaschrijvers, componisten van de allereerste rang* inz. *Grieksche en Romeinsche kunstenaars en schrijvers*); **3 –en,** mv. (*classieke werken: dicht- of prozawerken, composities van de eerste rang* inz. *meesterwerken der Grieken en Romeinen*).
Classifica'tie, v. –s, –tiën (Fr. *rangschikking in klassen*). (t = s).
Classificeeren* (Fr. *rangschikken in klassen*).
Clas'sis, v. classes (Lat. Herv. *onderdeel v. e. kerk-provincie, weer in ringen verdeeld*).
Clas'sisch, bn. (*classiek*); germ.
Claus, v.: *een – van 2, 3 bladz.*
Clausu'le, v. –s (Fr. [Lat. clausula = eig. slotdeeltje]: *afzonderlijke bepaling van een overeenkomst, waardoor een punt wordt uitgebreid of beperkt; uitbreidende, beperkende bepaling*; rechtst. *beding; zin, zinsnede; toevoeging*).
Clausuur', v. –suren (Lat. clausura; in kloosters: *het gesloten zijn voor bepaalde personen b.v. voor vrouwen; dat deel van het klooster, dat niet mag betreden worden*).
Claviatuur', v. –turen (Duitsch: Klaviatur, v. Lat. clavis: muz. *toetsenbord*).
Cla'viger, m. –s (Lat. *sleuteldrager; portier*).
Cla'vis, v. claves (Lat. [*noten*]*sleutel*).
Clax'on, m. –s (Eng. *toeter op auto's*).
Clema'tis, v. –sen (Gr.-Lat. [Gr. klema = twijgje]: *boschrank*; Lat. clematis vitalba; *ranonkelachtige plant*): *de stijve –,* Lat. – recta; ook: Clematitis.
Clemen'tie, v. (Lat. clementia: *genade, goedertierenheid, welwillendheid*). (t = s).
Cleo'patra, v., laatste koningin van Egypte, doodt zich door vergif of een adderbeet, 30 v. C.
Clergé', v. (Fr. *geestelijkheid*).
Cleresie', cleresij', v.: *de oud-bisschoppelijke –,* het kerkgenootschap der Jansenisten, in 1723 ontstaan, met drie bisdommen in Ned.: Utrecht, Haarlem en Deventer.
Clericaal', m., Fr. clérical, Lat. clericalis, **1** clericalen (*aanhanger of voorstander der clericale partij*); **2** bn. (*geestelijk; kerkelijk gezind*): *–cale partij,* kerkelijke. (c = k).
Clericalis'me, o. (Fr. *richting der clericale partij,* nl. *volgens de geest v. d. clerus*).
Cle'ricus, m. –ci (Lat. eig. uitgelezen stand: *geestelijke*; ook: *schrijver*; z. Klerk).
Cle'rus, m. (Lat. [*R.-K.*] *geestelijkheid*).
Cliché', o. –'s (Fr. *drukvorm voor platen met*

negatiere teekening: *drukplaat*; *negatief van een photo*; *nageprate, nageschreven zegswijze, beeldspraak*).

Cliënt', m. (Lat. cliens, Fr. client: o.-Rome: *halfvrije*; *bescherming*; rechtst. *iem., die zich door een advocaat in rechtszaken laat bedienen*; handel: *klant*); v. **-e**, -n.

Cliëntee'le*, v. (Fr. clientèle, Lat. clientela: *al de cliënten samen*).

Cli'max, m. (Gr.-Lat. *opklimmende reeks*: *opeenvolging van telkens sterkere uitdrukkingen, woorden*; *klimming v. stem of toon*).

Cliniek', Clinisch'; zie Kliniek enz.

Cli'o, v., myth. muze der geschiedenis en v. h. heldendicht, voorgesteld met papierrol.

Cli'via, v. -'s (*fraaie bladplant met rose bloemen, kamerplant*).

Clo'aca, v. (Lat. *riool*; *afvoerbuis, kanaal voor vuil*; nat. hist. *opening, waarin uitmonden o. a. endeldarm en urineleiders*), (Ned.) -'s; (Lat.) cloacae.

Cloak, m. -s, -en (Eng. oorspr. klok); inz. in de samenstelling *chamber-cloak*, z. ald.

Cloisonné', bn. (Fr. [Lat. clausio = afsluiting]: *geëmailleerd vaas- of vaatwerk met gekleurde figuren, waarvan de omtrekken door smalle metaalranden zijn aangegeven*).

Closet, o. -s (Eng. [Lat. clausum = afgesloten plaats]: *bestekamer* inz. *met waterspoeling, watercloset*, afk. *W. C.*); **--papier**, o. (*scheurpapier op de W.C.*).

Close-up, m. (Eng. film: *het groote beeld van dichtbij*).

Clou, m. (Fr. [Lat. clavus]: eig. *spijker*: fig. 1 *glanspunt*; *groote attractie*; 2 *het essentieele*): 1 *dat schilderij is de - van deze tentoonstelling*; 2 *de - van iets niet snappen*.

Clown, m. -s (Eng. *hansworst, grappenmaker*, inz. *in een circus*). (own = oun).

Clown'achtig, bn. en bw. (*als* [*van*] *een clown*): *jongen, doe toch niet zoo -*. (own = oun).

Club, v. -s (Eng. [Lat. globus = bol, klomp]: 1 *besloten gezelschap of kring, sociëteit*; 2 *vereeniging tot beoefening van sport, uitspanning enz.* inz. in samenstellingen; 3 inz. verkl. *troepje*; *groepje van min of meer bevriende personen, die elkaar geregeld ontmoeten*): 1 *'s avonds naar de - gaan*; 2 *turn-, studie-, tennis-*; *de Katholieke kamer-*, de vereeniging van Katholieke afgevaardigden; 3 *een -je jongelui*; **-zetel**, m. -s (*gemakkelijke, breede, lage stoel met hooge leuningen*).

Co . . ., col . . ., com . . ., con . . ., cor . . . in samenstellingen; zie Cum.

Coac'tie, v. -s, -tiën (Lat. coactio: *dwang*; *gewelddadige aanranding*). (c = k).

Coadju'tor, m. (Lat.) -to'res; (Ned.) -s of -to'ren (Lat. eig. *medehelper*; *ambtshelper*): *- eens bisschops*, door den paus benoemde bisschop, die den diocesaanbisschop helpt of vervangt (met recht van opvolging).

Coali'tie, v. -s, -tiën (Fr. [Lat. coalitio]: *verbond, vereeniging van twee of meer* [inz. *eerst tegenover elkaar gestaan hebbende*] *partijen, volken* enz. *tegen een gemeenschappelijken vijand*): *een - ministerie*, nl. voortgekomen uit een regeeringsmeerderheid van tijdelijk samengaande staatspartijen.

Coali'tie-oorlogen, m. mv. (gesch. *de oorlogen door de Europeesche mogendheden gezamenlijk tegen Napoleon gevoerd*).

Co'bra, v. -'s (Port. *brilslang*).

Co'ca, v. (Sp. *struik* o. a. *in Peru, uit wiens blad de cocaïne wordt getrokken*; Lat. erythroxylon coca).

Coca'gne[mast]; zie Kokanje[mast].

Cocaï'ne, v. (*pijnstillend, plaatselijk gevoelloosheid veroorzakend middel*; ook: *narcotisch, opwekkend genotmiddel*); zie Coca.

Cocar'de, v. -s; meestal Kokarde.

Cocceja'nen, m. mv. (*volgelingen van den vrijzinnigen Joh. Coccejus, 1603-1669, in de Herv. kerk*); lees *Kokseeja'nen*.

Cochenil'le, v. -s (Fr. [Sp. cochinilla van Gr.-Lat. coccum = scharlaken kleur]: *scharlakenluis, schildluis, die een scharlakenverf oplevert*, Lat. coccus cacti; *scharlakenverf*).

Cockney, m. (Eng. *Londenaar* [*uit de volksklasse*]); *het* -, plat-Londensch.

Cockpit, m. -s (Eng. *hanemat*; *plaats van den vliegtuigbestuurder*).

Cocktail, v. -s (Am. letter!. hanestaart: *alcoholische mengdrank* [*met ijs en suiker*]).

Coco', m. -'s (*papegaai*; Z.-N. *piet, kwant*).

Cocon', m. -s (Fr. *weefseltonnetje, waarin de larven der vlinders zich inspinnen en verpoppen*): *de - van de zijderups*, pop.

Co'cos; zie Kokos. . . .

Co'da, v. -'s (It. [Lat. cauda = staart]: muz. *slot van een muziekstuk*).

Co'de, m. -s (Fr. [Lat. codex]: 1 *wetboek*; 2 *verzameling van overeengekomen woorden en teekens, die ieder een zin of zinsgedeelte beteekenen* o. a. *in gebruik bij het telegrafisch verkeer met overzeesche landen*): 1 *de - Napoléon*, door Napoleon in 1804 ingevoerd Burgerlijk Wetboek, in ons land in 1838 vervangen door het Ned. B. W.; 2 *een boek met --woorden, een --telegram*.

Co'dex, m. co'dices (Lat. oorspr. met was bedekt houttafeltje; *boek*; inz. *handschrift*): *- argenteus*, met zilveren letters geschreven handschrift van de Gotische bijbelvertaling door bisschop Ulfilas, 311-381; thans te Upsala in Zweden. (teus = tee-us).

Codicil', o. -len (Fr. [Lat. codicillus v. codex]: *onderhandsch stuk, waarbij door den erflater slechts bepaalde, in de wet omschreven, beschikkingen kunnen gemaakt worden*; *testamentbijlage*).

Codifica'tie, v. -s, -tiën (Fr. v. Lat. codex: *vereeniging van verschillende voorschriften tot een wet*; *het opstellen van een wetboek*).

Codil'le, Fr. v. Sp. codillo, Lat. caudicula = staartje, **1** v. (*verlies i. h. omberspel* bij uitbr. in andere kaartspelen); **2** bn.: *hij is -*, hij heeft minder slagen dan één zijner beide tegenspelers en betaalt dubbel; fig. hij is totaal verloren; als bw.: *de weddenschap - verliezen*, finaal; l. *koo-diel'-je*.

Coëduca'tie, v. (*opvoeding of onderwijs van meisjes en jongens samen*).

Coëfficiënt', m. -en (Fr. algebr., eig. *medewerkende vermenigvuldiger*; *factor van een onbekende of veranderlijke grootheid*).

Coelibaat', o.; zie Celibaat. (oe = eu).

Coena'culum, o.; z. Cenaculum. (oe = eu).

Cognac', m. (*brandewijn, naar de Fr. stad Cognac*): *een cognacje*, glaasje; l. *konjak'*.

Cogna'ten, mv. (Lat. cognatus: *bloedverwanten van moederszij, spillemagen*). (g = g).

Cognossement', o. -en (o.-Fr. cognoissement: *zeevrachtbrief*; *ladings- of vrachtbrief*); (g = g); ook, Connossement.

Cohae'sie, Cohe'sie, v. (Fr. [Lat. cohaesio]: nat. *onderlinge aantrekking der mole-*

culen van een lichaam; in het alg. *onderlinge samenhang*). (ae = ee).

Cohor'te, v. –n (Lat. cohors: *onderafdeeling van een legioen*, pl.m. *500 man*).

Coiffeeren* (Fr. *kappen*; fig. *vleien, opkammen*): *met iets gecoiffeerd*, vereerd, lekker.

Coiffeur', m. –s (Fr. *kapper*).

Coiffu're, v. –s (Fr. *kapsel*).

Coïncideeren* (Fr. [Lat. coïncidere]: *samenvallen* inz. *van gebeurtenissen*).

Coïnciden'tie, v. (Fr. [Lat. coïncidentia]: *samenloop van omstandigheden*).

Coïonneeren*; zie Koeionneeren.

Cokes, v. mv. (ontleend aan het mv. v. h. Eng. coke: *van de vluchtige bestanddeelen, gas, zwavel en teer ontdane steenkolen*).

Col, m. cols (Fr., Z.-N. *kraag; hemdsboord, halsboord; bergpas*).

Colbert', m. –s (Fr. *korte heerenjas zonder panden*, naar den Fr. minister Colbert).

Col'chis, o. (*landschap aan de Zwarte Zee*).

Colise'um, o. (Ned.) –s; (Lat.) colise'a (Lat. *amphitheatrum Flavium: groot amphitheater in oud-Rome, genoemd naar het reuzenbeeld* [*colossus*] *van Nero, door de keizers Vespasiaan en Titus gebouwd*, pl.m. 80 n. C., nog gedeeltelijk over; bij uitbr. *groot en prachtig gebouw tot openbaar vermaak*). (s=s).

Collateraal', Lat. collatera'lis v. latus = zijde, **1** bn. (*zijdelingsch*); **2** **–ralen,** m. en v. mv. (*verwanten in de zijlinie*).

Colla'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. collatio]: *vergelijking van een afschrift met een oorspronkelijk stuk of van verschillende handschriften of drukken v. e. tekst onderling; recht om een post*, inz. *een predikantsplaats, te begeven; sober avondmaaltje* [*in de vastentijd*]).

Colla'tie-recht, o. –en (*recht v. e. collator*).

Collation', v. –s, Fr.; z. Collatie (*maal*).

Collationneeren* (Fr. *afschriften enz. vergelijken met het oorspronkelijke of onderling*).

Colla'tor, m. (Lat.) –lato'res; (Ned.) –s, collato'ren (Lat. *iem., die een ambt* inz. *een predikantsplaats heeft te begeven*).

Collé', bn. (Fr. biljartspel: *vast tegen de band*): *een –bal*; vero.

Collectant', m. –en (*inzamelaar van giften*).

Collec'te, v. –n of –s (Fr. [Lat. collecta]: *inzameling van liefdegaven; het ingezamelde geld; uitgifte van de loten der staatsloterij*; R.-K. *een deel der Misgebeden na de Gloria*): *een – houden; na de –.*

Collecteeren* (Fr. [Lat. collectare]: *inzamelen van liefdegiften*; inz. *met schaal of kerkezakje rondgaan in de kerk*).

Collecteur', m. –s (Fr. *inzamelaar*; staatsloterij: *van regeeringswege aangestelde verkooper van loten*): *gequalificeerde –.*

Collec'tie, v. –s of –tiën (Fr. [Lat. collectio]: *verzameling* [*van gelijksoortige voorwerpen*]): *een – schilderijen.* (tie = sie).

Collectief', Fr., Lat. collectivus, **1** bn. en bw. (*gezamenlijk, gemeenschappelijk*); **2** o. –tieven (spraakk. *verzamelnaam*; Lat. collectivum): *leger, zwerm, troep zijn –tieven.*

Collectief'lens, v. –lenzen (*verzamellens*).

Collectivis'me, o. (*stelsel, dat alle productiemiddelen tot gemeen eigendom wil maken*).

Collec'tor, m. (Lat.) –lecto'res; (Ned.) –s (Lat. verzamelaar: *kleine accumulator*).

Collectri'ce, v. –s (Fr. *vr. collecteur*).

Colle'ga*, m. en v. (Ned.) –'s; (Lat.) collegae (Lat. *ambtgenoot*).

Colle'ge, o. –s (Lat. collegium v. lex: 1 *regeerings- of bestuurslichaam; met zeker gezag bekleede vergadering*; 2 in deze bet. ontleend aan Fr. collège: Z.-N. *gemeentelijke of vrije inrichting voor middelbaar of voorbereidend hooger onderwijs*; 3 *les of voorlezing v. e. hoogleeraar*): 1 *het – van curatoren; het – van B. en W.* (Z.-N. *B. en Schepenen*); 2 *hij is op het –*; 3 *– loopen*; **–gast,** m. –en (Z.-N. *student M.O.*); **–geld,** o. –en (*bedrag, dat men moet storten om de colleges* in bet. 3 *te mogen volgen*); **–hengst,** m. –en (stud. *student, die trouw college loopt*).

Collegiaal', bn. en bw. (Fr. [Lat. collegialis]: *ambtsbroederlijk; als collega's*): *een –ale groet; iem. – behandelen.* (g = g).

Collegialiteit', v. (*ambtsbroederlijkheid; onderlinge band van waardeering en vriendschap tusschen collega's*). (g = g).

Colle'gie, o. –legiën, –legies; z. vlg. woord.

Colle'gium, o. (Lat.) collegia (*bestuur*, inz. *van een studentengezelschap*). (g = g).

Col'li, o. –'s (It. [Lat. collum = hals] eig. op de hals gedragen pak: *stuk ter verzending: pak, kist, baal, stukgoed*): *onze –'s*; eig. is het enkelv. *collo*, meerv. *colli*.

Col'lie, col'ly, m. collies (*Schotsche herdershond*).

Collier', m. –s (Fr. [Lat. collare v. collum]: *halsketen, halssnoer*): *een – van parelen.*

Collo'dium, o. (Gr.-Lat. [Gr. kollodes = lijmachtig]: *oplossing van schietkatoen in aether: kleefmiddel in de photographie, chirurgie*).

Collo'quium, o. –quia (Lat. *samenspraak*): *– doctum*, mondeling voorloopig onderzoek naar de bekwaamheden van predikanten.

Colombijn'tje, o. –s; z. Kolombijntje.

Colombi'ne, v. –s (Fr. *duifje; liefje van harlekijn; kostuum van een colombine*).

Colo'nia, v. (Lat. *volkplanting*): *– Agrippina*, Keulen; zie Kolonie.

Colonna'de, v. –s (Fr. *zuilenrij, -reeks*).

Colon'ne, v. –n of –s (Fr. [Lat. columna]: *kolom, zuil, pilaar; legeropstelling met geringe frontbreedte, waarbij de afdeelingen achter elkaar zijn opgesteld*).

Co'lophon, o. –s (Gr.-Lat. *punt, spits, sluitsteen*; in handschriften, incunabelen en oude drukken: *slotwoorden, waarin vermelding van schrijver, drukker, tijd van uitgave enz.*).

Colopho'nium, o. (Gr.-Lat. *vioolhars* naar Colophon, een stad in Lydië).

Colora'do (Sp. [Lat. colorare = kleuren]: *gekleurd*); **–ke'ver,** m. –s (*N.-Amerik. aardappelkever, waarvan de larven en de volwassen insecten* [Lat. doryphora aedillis] *de aardappelbladen opeten*).

Coloratu'ren, v. (It. coloratura: muz. *kunstige trillers, loopjes, bij de solozang*).

Coloriet', Colorist', z. Koloriet enz.

Colosse'um, o. –s, –a; zie Coliseum.

Colos'sus, m. (Gr.-Lat. *een reuzenbeeld, -gestalte, -gevaarte, -rijk*): *de – van Rhodus*, reuzenbeeld van 34 m, in de oudheid, aan de ingang der haven van Rhodus; zie Kolos.

Colporta'ge, v. (Fr. *het colporteeren*).

Colporteeren* (Fr. [Lat. collo portare = op de hals dragen]: 1 *venten van waren, boeken, geschriften*; *met een boek of tijdschrift rondgaan om inteekenaren te krijgen*; 2 van nieuwtjes enz.: *rondstrooien*): 1 *met boeken –*; 2 *leugens –*; veelal *rond–.*

Colporteur', m. –s (Fr. *iem., die colporteert*

inz. *die er zijn beroep van maakt; aanwerver* b.v. *die loterijbriefjes voor den collecteur verkoopt*).

Columba'rium, o. (Ned.) –riën, –s; (Lat.) –ria (Lat. duiventil, v. columba = duif: oud-Rome: *grafgewelf, waar de lijkurnen in nissen werden bijgezet; bewaarplaats van urnen in een crematorium*).

Com(m) . . ., in samenst.; zie Cum.

Combattant', m. –en (Fr. *strijder; militair, bestemd om aan de strijd deel te nemen*).

Combina'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. combinatio]: *het in verband-brengen van begrippen, gedachten, zaken enz.; verbinding, vereeniging van personen* inz. *in de handel*): *het –-vermogen; een – van bankdirecties.*

Combineeren* (Fr. [Lat. combinare]: *vereenigen; met elkaar in verband brengen*).

Com'ble, o. (Fr. *toppunt; summum*).

Combusti'bel, Fr. v. Lat. comburere = verbranden, **1** bn. (*brandbaar*); **2** o. –s (in het mv. *brandstoffen*), combustibelen.

Come'die, v. –diën, –dies; z. Komedie.

Comesti'bels, o. mv. (Fr. v. Lat. comedere = eten: *fijne eetwaren*).

Comfort, o. (Eng. [Lat. confortare = versterken]: *gemak; behaaglijkheid; gerieflijkheid van inrichting*): *zijn – hebben; modern –.*

Comforta'bel, bn., bw. (Eng. *gerieflijk*).

Comi'que, bn. en bw., Fr.; zie Komiek.

Comité, o. –'s (Fr. [oorspr. Eng. v. Lat. committere = toevertrouwen]: *groep van personen uit een vergadering of bestuur, of door een overheid aangewezen, met opdracht een bepaalde last te volbrengen; commissie* in bet. 3 en 4; *bestuur van een genootschap*): *in – of in –-generaal,* met gesloten deuren.

Comiteit', o. –en (Z.-N. *comité*): Z.-N. *het Nationaal – tot Steun en Voeding.*

Co'misch, bn., bw. (Duitsch: *lachwekkend*): *vol –e kracht;* zie Komiek.

Commandant', m. –en (Fr. *bevelhebber* inz. *van een stad of vesting*).

Commandeeren* (Fr. *bevelvoeren; bevelen, gelasten, gebieden; aanvoeren*): *commandeer de hond en blaf zelf; de –de officier.*

Commandement', o. –en (Fr. *bevel; bevoegdheid om te gebieden*; ook wel: *legerdistrict*; in alle bet. eenigszins vero.).

Commandeur', m. –en, –s (Fr. *bevelhebber*, vero.; inz. *een der hoogste rangen van verschillende ridderorden*): *– v. d. Nederl. Leeuw.*

Commanditair', bn. Fr.: *–(e) vennoot'*, stille, geldschietende vennoot, alleen aansprakelijk voor het bedrag zijner deelname; *–e vennoot'schap,* waarbij nl. eenige deelhebbers stille geldschieters zijn en andere het werk verrichten; *– kapitaal,* nl. der –e vennooten.

Commandi'te, v. –s (Fr. *commanditaire vennootschap*); ook: *Société en –.*

Comman'do, o. –'s (Sp.-It. *aanvoering; recht om te bevelen*; Z.-Afr. in de Boeren-republieken: *afdeeling gewapende Boeren*): *op – iets doen; een – gevangennemen.*

Comman'do-brug, v. –bruggen (scheepst. *brugvormige verhooging boven het dek, plaats van den commandeerenden officier*).

Commeer', v. (in N.-Ned. vero. vorm van Fr. *commère*; z. ald.); **Commee'ren*,** commeerde, h. gecommeerd (Z.-N. *babbelen, kwaadspreken*): *ze staan alweer te –.*

Comme il faut' (Fr. *zooals 't behoort, netjes*): *dat is niet – – –,* niet netjes.

Commensaal', m. –salen (Lat. commensalis = mede-eter: *kostganger*; ook: *parasiet*); **–sa'lenhuis,** o. –huizen (*kosthuis*).

Commentaar', m. –taren (Fr. [Lat. commentarius liber = verklaring]: *uitleg, toelichting, nadere verklaring*): zegsw. *– overbodig,* duidelijk uit zich zelf.

Commentarieeren* (*nader verklaren; van nadere verklaringen, toelichtingen voorzien*); **–ta'tor,** m. (Ned.) –s; –tato'ren; (Lat.) –tato'res (Lat. *verklaarder, uitlegger*).

Commera'ge, v. (Fr. van commère: *ach terklap; geklets, geklap*).

Commer'ce, Fr., v. Lat. commercium, **1** m. (*handel*); **2** o. (*zeker kaartspel*).

Commercieel'*, bn. (Fr. commerciel: *de handel betreffende; handels. . . .*): *–e belangen.*

Commè're, v. –s (Fr. [Lat. commater]: *gemoeder, peetmoei; wijf; babbelaarster*; toon. *vr. hoofdrol i. e. revue*: *Pieternel*).

Commer'sen, commerste, h. gecommerst (*het commersspel spelen*).

Commers'spel, o. –spelen (*kaartspel*).

Commies', m. –zen (Fr. commis [Lat. commissus]: *ambtenaar, hooger dan een klerk. aan een ministerie, aan een provinciale griffie, bij de post enz.*; Z.-N. ook in het alg. *klerk, kantoorbediende*); zie Kommies.

Commi'lito, m. commilito'nes (Lat. eig. *medestrijder*; fig. *medestudent*, inz. in het mv.).

Commissariaat', o. –riaten (Fr. *ambt of kantoor van een commissaris* inz. *v. politie*).

Commissa'ris, m. –sen (Lat. commissarius: *gevolmachtigde; hij, wien de uitvoering van zekere last is opgedragen,* inz. *als bestuurslid eener sociëteit enz.*): stud. *kroeg–; orde–; raad van –sen bij een maatschappij,* raad van toezicht; *– der Koningin,* burgerlijk hoofd v. e. provincie, vroeger en nu nog in België Gouverneur genoemd; *– van politie,* plaatselijk chef.

Commissaris-generaal', m. commissarissen-generaal (*algemeen commissaris*).

Commis'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. commissio]: 1 *last, opdracht* inz. *bestelling, order; boodschap*; 2 *opdracht zekere goederen voor rekening v. e. ander tegen genot v. e. zeker loon te koopen, verkoopen enz.* inz. met *hebben, geven, zenden*; ook: *commissieloon*; 3 *eenige personen, van overheidswege, door een vergadering enz. met een bepaalde taak belast*; 4 *eenige personen, die zich voor een zeker doel hebben vereenigd*): 1 *iets in – koopen; –s doen; een – doen*; 2 *–handel,* handel tegen een bepaald commissieloon, voor rekening van een ander; z. Eigenhandel; *goederen in – zenden*; 3 *– tot wering van schoolverzuim; – van toezicht op het middelbaar onderwijs*; 4 *feest–; er vormde zich een – om*; **–loon,** o. (*loon, dat men voor het koopen of verkoopen van goederen in opdracht geniet*).

Commissionnair', m. –s (Fr. rechtst. *iem., die op zijn eigen naam of firma en tegen genot van zeker loon of provisie op order en voor rekening van een ander daden van koophandel verricht; pakjesdrager, witkiel*): *– in effecten.*

Commissoriaal', bn. (v. Lat. commissorius: *in onderzoek bij een commissie*): *iets – maken,* in handen stellen eener commissie.

Commis-voyageur', m. –-voyageurs (Fr. *handelsreiziger*).

Committent'(e), m. en v. –en (Lat. committens: *lastgever*).

Commo'de, v. –s (Fr. [Lat. commodus = gemakkelijk]: *ladekast, latafel*).
Commo'do, bw. (It. muz. *gemakkelijk, rustig*).
Commodo're, m. –s (Eng. [Sp. comendador = bevelhebber]: *gezagvoerder over een eskader of smaldeel in Eng. en N.-Am.*).
Commo'tie, v. (Fr. [Lat. commotio]: *ontsteltenis; beweging; drukte*): *wat een –!*
Communard', m. –s (Fr. *aanhanger der Parijsche commune in 1871*).
Commu'ne, v. –s (Fr. [Lat. communis = gemeenschappelijk]: *gemeente; opstand, bewind der communisten in 1871 te Parijs*).
Communicant', m. en v. –en (Lat. communicans: *iem., die de communie voor het eerst ontvangt*; in het algem. *iem., die de communie ontvangt; elk lid eener R.-K. parochie, dat te communie gaat*).
Communica'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. communicatio]: 1 *kennisgeving*; 2 *gemeenschap; verbinding, verkeersgemeenschap*): 1 *geen – ontvangen van het overlijden*; 2 *geen – meer met iem. hebben; de – tusschen A. en B.*
Communica'tie-middelen, o. mv. (*verkeersmiddelen, zoowel wegen als wagens enz.*).
Communiceeren* (Lat. communicare: 1 *in verbinding staan*; 2 R.-K. *te communie gaan*): 1 *–de vaten,* nl. buizen enz.; 2 *elke dag –*: lees *–seeren.*
Commu'nie, v. –s, –iën (Fr. [Lat. communio]: *het ontvangen van het Sacrament des Altaars; deel der Mis, waarin de priester de geconsacreerde Hostie nuttigt; die Hostie zelf*): *te – gaan; zijn – doen,* voor het eerst te – gaan: *de – ontvangen; dagelijksche –*; **–bank,** v. –en: **–kleed*,** o. –en.
Communiqué', o. –'s (Fr. *officieele mededeeling b.v. aan dagbladen; bericht*).
Communis'me, o. (Fr. *stelsel van gemeenschappelijk bezit of arbeid en afschaffing van persoonlijk eigendom*).
Commu'nis opi'nio, v. (Lat. *algemeene opvatting, publieke meening*).
Communist'*, m. en v. –en (Fr. *aanhanger of voorstander van het communisme*).
Communis'tisch, bn. en bw. (*volgens de leer der communisten*).
Communiteit', v. (Lat. communitas: *gemeenschappelijk bezit; gemeenschappelijke deelneming; de gezamenlijke kloosterlingen in een convent*).
Compact', bn. (Fr. [Lat. compactum]: *dicht, vast, ineengedrongen*): *een –e massa.*
Compagnie', v. –s, –ën (Fr. 1 *vennootschap*; 2 mil. *onderafdeeling v. e. bataljon onder een kapitein*; gmz. *compie*; 3 Z.-N. *gezelschap*): 1 *de Oostindische –, 1602–1799*; z. Cie; 2 *de – bestaat gewoonlijk uit pl.m. 250 man*; 3 Z.-N. *in – van.*
Compagnie'schap, v. –pen (*vennootschap*).
Compagnies'commandant, m. –commandanten (*kapitein*).
Compagnon', m. –s (Fr. [Lat. companio = eig. brood met iem. etend]: *gezel, deelhebber,* in deze bet. vero.; *medelid van een firma, handelsgenoot, vennoot*); zie **Co.**
Comparant', m. –en (Fr. *de verschijnende partij, hij of zij, die verschijnt in rechten voor een rechter, een ambtenaar enz. om zich te verantwoorden, een akte op te maken enz.*): *hij is een trouwe –,* hij komt geregeld; vr. **–e.**
Com'paratief, -ti'vus, m. (Ned.) –tieven, (Lat.) –tivi (Lat.) (spraakk. *de vergrootende trap*): *wijzer is de – van wijs.*
Compareeren* (Lat. comparere: *vergelijken; verschijnen* inz. *voor het gerecht*).
Compari'tie, v. –tiën, –s (o.-Fr. comparition: *verschijning voor het gerecht; opkomst*).
Compartiment', o. –en (Fr. [Lat. compartiri = met iem. iets deelen]: *afdeeling; spoorwegcoupé*).
Compas'sie, v. (Fr. [Lat. compassio]: *medelijden*): *– hebben met iem.*
Compatriot'*, m. en v. –ten (*landsman*).
Compeer', m. (Fr. compère [Lat. compater]: *doop-peetvader* vero.; *vriend, kameraad*; met *raar, lastig*: *kwant*): *een rare –.*
Compen'dium, o. (Ned.) –s, –diën; (Lat.) –dia (Lat. v. compendere = te zamen wegen: *beknopt uittreksel of begrip van een wetenschap of leer; handleiding, leidraad*).
Compensa'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. compensatio]: *vergoeding, schadeloosstelling; vereffening*); **–slinger,** m. –s (*slinger, waarop temperatuurverschillen geen invloed hebben*); **–uurwerk,** o. –en (nl. *met een compensatie-slinger*).
Compenseeren* (Fr. [Lat. compensare = tegen elkaar wegen]: *vereffenen, vergoeden*): *elkaar –,* tegen elkaar opwegen.
Compè're, m. –s (Fr. *gevader, peet*; fig. *handreiker, helper, vrind; snaak*; toon. *mannelijke hoofdrol in een revue: Thomasvaar*); verg. Commère; zie Compeer.
Competeeren* (Fr. [Lat. competere]: *rechtens toekomen; mededingen naar een prijs*): *mij competeert nog tien gulden.*
Competent', bn. (Fr. 1 *bevoegd*; *bekwaam*; 2 *rechtmatig toekomend, geldig*): 1 *een – rechter; niet – om te oordeelen*; 2 *een –e portie.*
Competen'tie, v. –tiën, –s (Lat. competentia: *bevoegdheid* inz. *tot oordeelen; recht van spreken*).
Competi'tie, v. –s (Fr. [competitio]: *mededinging in een wedstrijd*).
Compie', v.; zie Compagnie.
Compila'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. compilatio]: *plundering: het maken van een werk, een boek uit verschillende schrijvers bijeengetrokken; het aldus ontstane verzamelwerk*).
Compila'tor, m., (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) –to'res (Lat. *verzamelaar van stukken van verschillende schrijvers tot een nieuw geheel*).
Compileeren* (Fr. [Lat. compilare]: *een compilatie maken*).
Complaisant', bn.; –er.–st (Fr. *dienstwillig, bereidvaardig, gedienstig*).
Compleet', Lat. completus, Fr. complet, **1** bn. completer, compleetst: (*ongeschonden; volledig, voltallig*); *een – service; een –plete editie van Bilderdijk*; Z.-N. *dat is –,* dat ontbrak er nog aan; **2** bw. (1 *volkomen, geheel en al*; 2 *als het ware, bepaald*): 1 *ik was het – vergeten*; 2 *het is – lente.*
Complement', o. –en (Fr. [Lat. complementum: aanvullingsmiddel]: meetk. *aanvulsel tot één rechte hoek*).
Complementair', bn. (Fr. *aanvullend*): *–e kleuren,* [a]) kleuren, die bij vereeniging wit worden, [b]) harmonische kleuren; *–vennoot,* beheerend, werkend.
Complet', m. –s (Fr. *costuum, geheel uit dezelfde stof* inz. *mantelpak*); lees *komplè.*
Completeeren* (Fr. compléter: *voltallig, volledig of volkomen maken, aanvullen*).

Comple'ten, v. mv., Lat. comple'ta, of **-to'rium,** o. -ria (Lat. R.-K. *kerkelijk avondgebed, slotgebeden* inz. *in kloosters*).
Complex', o. -en (Lat. complexus: *samengesteld geheel; gezamenlijke massa; groep*): *een – van huizen*; lees *kompleks'*.
Complex'ie, v. (Fr. [Lat. complexio]: *gesteldheid; temperament, aard*): *verliefd v. –*.
Complica'tie, v. -tiën, -ties (Fr. [Lat. complicatio]: *ingewikkeldheid, verwikkeling; samenloop v. omstandigheden, die tot moeielijkheden aanleiding geven*): *– bij een ziekte*.
Compli'ce*, m. en v. -s (Fr. v. Lat. complex = verwikkeld in: *medeplichtige*).
Compliceeren* (Lat. complicare: *ingewikkeld maken*).
Compliciteit', v. (Fr. *medeplichtigheid*).
Compliment', o. -en (Fr. of It. complimento: 1 *plichtpleging; beleefdheidsvorm*; 2 *groet* [*door bemiddeling v. e. derde*]; 3 *kleine vleierij*): 1 *veel -en maken,* veel omslag maken, niet recht op zijn doel afgaan; *geen -en met iem. maken,* korte metten met iem. maken; *zonder veel (verdere) -en,* zonder omslag; 2 *maak, doe hem de -en; zijn -en afsteken bij; de -en aan mijnheer; – van mij,* van mij, namens mij (dikwijls iron.) bv. *– van mij en dat hij een stommeling is*; 3 *naar een – vissen,* uitlokken; iem. *een* (of: *zijn*) *– maken,* een pluimpje geven; **-je,** o. -s (*woordje van lof; kleine vleierij*).
Complimenteeren* (Fr. *verwelkomen; gelukwenschen; eenigszins prijzen*): *iem. –*.
Complimenteus', bn. en bw.; -teuzer, -t (Fr. *vormelijk, vol complimenten*).
Compliqueeren* (Fr. *compliceeren*). (qu = k).
Componeeren* (Lat. componere: *samenstellen; toondichten*); **-ponent',** m. -en (*samenstellend deel*).
Componist', m. -en (It. componista: *toondichter*): *beroemde -en*; vr. **-e,** -n.
Compo'sita, o. mv. (*samengesteldbloemige planten*), van Lat. *compo'situm*; vernederlandscht Composie'ten, o. mv. (s = z).
Composi'tie, v. -tiën, -ties (Fr. [Lat. compositio]: *samenstelling; metaalmengsel; samenvoeging van de verschillende deelen tot één geheel in een kunstwerk of wetenschappelijk geschrift*; v. e. schilderij: *ordening*; muz. *toonzetting*; school, gew. *proefwerk*).
Compo'situm, o. -posita (Lat. *iets, dat samengesteld is*; spraakk. *samengesteld woord*).
Compost', o. -en (Eng. [Lat. compositus]: *faecaliën met afval als mest; mengmest*).
Composteur', m. -s (Fr. [Lat. compositor]: *boekdrukkers-zethaak*).
Compo'te, v. -s (Fr. [Lat. compositus]: *ooftmoes; met suiker gestoofde of gekookte vruchten; schaal voor compote, gember, ingelegde vruchten*): *de – met morellen,* kristallen vaas; **-lepel,** m. -s (*scheplepel voor c.*).
Compotier', m. -s (Fr. *schaal voor compote*); spreek uit op z'n Fransch.
Compound, bn. (Eng. [Lat. compositus]: *samengesteld*); **--dynamo,** v. -'s (*dynamo, waarbij de magneten van twee omwikkelingen zijn voorzien van dik en van dun draad, waardoor én hoofdstroom én afgeleide stroom gebruikt worden tot magnetiseering van de electromagneet*).
Compres', Lat. compres'sus, **1** v. of o. -sen (*natte omslag als genees-, heelmiddel*): *koude -sen*; meest Kompres; **2** bn. en bw. (*vast, samengedrukt, dicht ineen*): *een -se druk; een – gedrukt boek*.
Compres'sie, v. (Fr. [Lat. compressio]: *samendruk, persing, verdichting*).
Comprimeeren* (Fr. [Lat. comprimere]: *samendrukken, -persen*; fig. *bedwingen*).
Compromis', o. -sen (Fr. [Lat. compromittere = door wederzijdsche belofte zich verbinden, iem. in iets verwikkelen]: *minnelijke schikking, overeenkomst, vergelijk*): *een – aangaan, sluiten; akte van –*, overeenkomst, waarbij de partijen zich verbinden een geschil aan scheidsrechters te onderwerpen; *het – der Edelen,* verbond der Edelen, 1566 (Z.-N. het Eedverbond der Edelen).
Compromittant', bn. en bw. (*in een ongunstig licht stellend, in opspraak brengend*).
Compromitteeren* (Fr. compromettre, Lat. compromittere: *in verdenking, in opspraak brengen; zijn of iems. goede naam blootstellen*): *iem. –; -de woorden*; refl.: *zich –*, zich in opspraak brengen.
Compta'bel, bn. (Fr. [Lat. computare = samenrekenen]: *rekenplichtig, verantwoordelijk*): *een – ambtenaar; -e stukken*; als zn.: *'s lands -en*.
Comptabiliteit', v. (Fr. *verplichting tot rekenschap, rekenplichtigheid; verantwoordelijkheid voor het beheer van gelden; boekhoudingafdeeling van de ministeries, waar de geldmiddelen geadministreerd worden*).
Comptant'; zie Contant.
Comp'te-courant', m. (Fr. *loopende rekening, rekening-courant*); **--rendu',** m. (Fr. *verslag; rekenschap* inz. *van geldbeheer*).
Con amo're (It. muz. *met liefde, met toewijding*).
Con . . .; zie Com . . .
Concaaf', bn. (*holrond*): *een concave lens,* aan de rand dikker dan in 't midden.
Conce'do (Lat. *Ik stem toe, het zij zoo!*).
Concentra'tie, v. -s, -tiën (Fr. [Lat. concentratio]: *samentrekking op één punt*): *– van troepen; – van het gezag,* nl. in handen van één persoon of van weinige personen.
Concentreeren* (Fr. [Lat. concentrare]: *samentrekken, op één punt vereenigen*): *een leger –, zijn krachten –; zijn aandacht – op,* op een bepaald punt vestigen; *zich –*.
Concen'trisch, bn. (Lat. centrum z. ald.: *gelijkmiddelpuntig*): *twee -e cirkels,* hetzelfde middelpunt hebbende en in hetzelfde vlak gelegen; *de -e methode bij het onderwijs,* waarbij de stof telkens opnieuw, maar uitgebreider, wordt behandeld; mil. *een -e aanval,* d. i. van alle zijden op één punt.
Concept', o. -en (Fr. [Lat. conceptus]: *opzet, plan; ontwerp, ruwe schets,* inz. met woorden als: *reglementen of statuten*): *een – van iets maken; een --reglement*.
Concep'tie, mv. -s (Fr. [Lat. conceptio]: *ontvangenis; bevatting; vinding*).
Concern, o. (Eng. *handelszaak, -bedrijf, -onderneming*): *een reusachtig –*.
Concert', o. -en (Fr. [It. concerto v. Lat. concertare = wedijveren]: *openbare muziekuitvoering*); **-meester,** m. -s (*eerste viool, leider der eerste violen in een orkest, tevens plaatsvervangend dirigent*); **-vleugel,** m. -s (*vleugelpiano, geschikt om op een concert te bespelen*); **-zaal,** v. -zalen.
Concerteeren* (*een concert geven; op een concert spelen, zich als solist laten hooren;*

samen bespreken, afspreken, overleggen).
Concer'to, o. –'s (It. muz. *instrumentale compositie voor solist* inz. *met eenige instrumenten of orkest als begeleiding*): – *van Liszt.*
Conces'sie, v. –s, –siën (Fr. [Lat. concessio]: *vergunning, bewilliging* inz. *van de overheid tot het aanleggen van spoor- of trambaan, ontginnen van mijnen enz.*): *een – aanvragen*; zegsw. *geen –s doen*, niets toegeven; **–-aanvraag,** v. –-aanvragen.
Concessief', bn. (Fr. [Lat. concessivus]: *toegevend, inwilligend*): spraakk. *–sieve zinnen; –sieve voegwoorden*, b.v. ofschoon.
Concessiona'ris, m. –sen (*houder eener concessie*): *de – van een spoorweg.*
Conchy'liën, mv. (Lat. concha = schelp: *schaaldieren, schelpdieren*).
Concier'ge*, m. en v. –s (Fr. *deurwachter; huisbewaarder, portier v. e. openbaar gebouw, hotel, school enz.; opzichter v. e. gevangenis*).
Conciergerie', v. –s (Fr. *woning van den huisbewaarder; cipierswoning*; gesch. *gevangenis te Parijs*).
Conciliant', bn. en bw. (Fr. *verzoeningsgezind, verzoenend*): *een – woord; – spreken.*
Conci'lie, o. –liën, –lies (Lat. concilium = eig. samenroeping: R.-K. *kerkvergadering*): *het – van Trente, 1545–1563; het Vaticaansch –*, te Rome *1869–'70, een nationaal –*, van de bisschoppen v. e. land onder presidium van hun Primaat.
Concipieeren* (Lat. concipere: *ontvangen; ontwerpen, in schets opstellen*).
Concla've, o. conclaves (Lat. v. clavis = sleutel: *afgesloten ruimte* inz. *vertrek, waarin de kardinalen voor de pauskeuze vergaderen; de vergadering*).
Concludeeren* (Lat. concludere: *e. gevolgtrekking maken*; rechtst. [van eisch enz.] *dienen*).
Conclu'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. conclusio]: *besluit, gevolgtrekking, slotsom*; rechtst. *advies*, soms ook: *dingtaal, schriftuur of stukken*): *tot een – komen*; rechtst. *– nemen*, (van eisch) dienen. (s = z).
Concordaat', o. –daten (Lat. concordatum: *overeenkomst tusschen een regeering en den paus over kerkelijke aangelegenheden*): *het – tusschen Pius VII en Napoleon I.*
Concordan'tie, v. –tiën, –s (Lat. concordantia: *overeenstemming; alphabetische lijst van alle in de Bijbel voorkomende woorden en spreuken, met opgave van de plaats, waar zij staan*; geol. *evenwijdige opeenvolging van aardlagen*): *de Nederlandsche – des Bijbels van Trommius*, 1672–1691 gedrukt.
Concor'dia, v. (Lat. v. cor = hart: *eensgezindheid*): *– res par'vae cres'cunt*, door eendracht worden kleine dingen groot.
Concours', o. –en (Fr. *wedstrijd, prijskamp*; school: *vergelijkend proefwerk*): *biljart–*; lees *kon-koers*; **–-hippi'que,** o. (Fr. *wedren te paard; paardensportfeest*); l. *konkoer'- –.*
Concreet', bn. (Lat. concretus = samengegroeid: *werkelijk bestaand*): *een – zelfst. nw.*, naam v. e. stoffelijk ding; *een – geval*, wezenlijk bestaand; *een – begrip*, de eigenschap met een bepaald voorwerp verbindend.
Concurreeren* (Lat. concurrere: *wedijveren, mededingen* inz. bij een bedrijf naar de begunstiging door de afnemers).
Concurrent' Lat. concurrens **1** m. –en, (1 *iem., met een ander naar éénzelfde doel strevende; mededinger* inz. *in de handel*; 2 *een –e schuldeischer*): 1 *ieder, die een – op weg helpt is een gek*; 2 zie het vlg. bn.; **2** bn. in vaste uitdrukkingen: rechtst. *een –e schuld(eischer)*, niet bevoorrechte, gewone schuld(eischer); **–e,** vr. –n. (ent = ent).
Concurren'tie, v. (Fr. concurrence: *mededinging, wedijver* inz. *in de handel*).
Condensa'tie, v. –ties (Fr. [Lat. condensatio]: *verdichting*; z. Condenseeren).
Condensa'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren, (Lat.) condensato'res (Lat. *inrichting tot het condenseeren*; stoomw.: *toestel, dat de afgewerkte stoom opvangt en tot water verdicht; toestel om verstrooide electriciteit te verzamelen*).
Condenseeren* (Fr. [Lat. condensare v. densus = dicht]: 1 *verdichten*, inz. *van de gasvormige toestand tot de vloeibare brengen*; 2 *stollen*): 1 *stoom condenseert door afkoeling tot water*; 2 *gecondenseerde melk.*
Condi'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. conditio]: 1 *voorwaarde, beding*; 2 *voorstel*; 3 *toestand*; 4 *dienstbetrekking*): 1 *ik kom, op – dat*; 2 *de firma stelde hem de volgende –*; 3 *in goede – zijn*; 4 *in – zijn, gaan*; nog: *in – komen, zijn*, (sport) op streek komen, zijn.
Condi'tio, v. (Lat. *voorwaarde*): *– si'ne qua non*, onvermijdelijk vereischte; lees *condie'sio.* (qu = kw).
Conditiona'lis, m. (Lat. spraakk. *voorwaardelijke wijs van een w.w.*).
Conditioneel'*, bn., bw. (Fr. *voorwaardelijk*).
Conditionneeren* (Fr. 1 *voorwaarden stellen, bedingen*; 2 *in een goede, behoorlijke, deugdelijke toestand brengen of houden*): 1 *we zullen eerst –, dat*; 2 *dit huis is goed geconditionneerd*, d. i. in goede staat.
Condolean'tie, v. –tiën, –s (Fr. *rouwbeklag*).
Condoleeren* (Lat. condolere: *deelneming betuigen bij een verlies*): *iem. –.*
Condomi'nium, o. (Lat. v. condominus = medeheer: rechtst. *medeëigendom, gemeenschappelijk eigendom*).
Con'dor, m. –s (*groote gier der Andes*; Lat. sarcoramphus gryphus).
Condottie're, m. –ri (It. letterl. leider, van Lat. conducere = leiden: *hoofd van huursoldaten, 14e, 15e eeuw*); lees *ti-eere.*
Conducteur', m. –en, –s (Fr. [Lat. conductor]: eig. *geleider*; *begeleidend beambte op spoortreinen, trams enz., die voor het opnemen en uitlaten der reizigers zorgt, het reisgeld of de bewijzen er voor ontvangt of controleert enz.*): Z.-N. *– van Bruggen en Wegen*, technisch ambtenaar (ondergenieur) bij de Belgische Waterstaat.
Conduc'tor, m. (Ned.) –s; –to'ren; (Lat.) conducto'res (Lat. electr. *geleider der electriciteit b.v. van een electriseermachine*).
Condui'te, v. (Fr. *gedrag*): (auto)–*intérieure*; **–-staat,** m. –staten, of **–-lijst,** v. –en (*beoordeelings-, gedragslijst*): *de –– geeft mededeelingen over de bekwaamheden enz.* inz. *van officieren.*
Confec'tie, v. (Fr. [Lat. confectio]: *in voorraad, niet volgens voorafgenomen maat gemaakte bovenkleeding*; inz. in samenstellingen); **–-magazijn,** o. –en (*winkel, zaak van gemaakte bovenkleeding*). (t = s).
Confedera'tie, v. –ties, –tiën (*vereeniging van staten of gewesten tot een bond, met groote zelfstandigheid der leden; statenbond*).
Con'fer (Lat. *vergelijk*); **confera'tur** (Lat. *men vergelijke*); zie **Cf.** of **Conf.**

Confereeren* (Fr. [Lat. conferre]: *beraadslagen; een samenspraak hebben*): *met iem. over iets –.*
Conferencier', m. –s (Fr. *spreker; redenaar-causeur, die een lezing, voordracht houdt*).
Conferen'tie, v. –tiën, –ties (Fr. conférence: 1 *beraadslaging; samenkomst, onderhoud om overleg te plegen;* 2 *een gemeenzame godsdienstige toespraak, voordracht*): 1 *de vredes–*, in het belang van de vrede; *een – houden;* 2 *de Vrijdagsche –s in een kerk.*
Confer'ven, v. mv. (v. Lat. confervere = heelen, wegens de geneeskracht er aan toegeschreven: plantk. *draadwieren uit zoet- en zoutwater*; ook: *op boomschors enz.*).
Confes'sie, v. –siën, –s (Fr. [Lat. confessio]: *bekentenis; geloofsbelijdenis*): *de Augsburgsche – (1530).*
Confessioneel'*, bn. (Fr. *een bepaalde geloofsbelijdenis aanhangend; de geloofsbelijdenis betreffend*): *de –e school,* bijzondere school van een bepaalde godsdienstige kleur.
Confes'so; zie In –.
Confes'sor, m. (Ned.) –s, –so'ren; (Lat.) confesso'res (Lat. *belijder des geloofs*).
Confet'ti, v. mv. ook: confetti's (It. [v. Lat. conficere = tot stand brengen]: eig. *suikerwerk, gesuikerde vruchten; nabootsingen in gips hiervan* inz. *erwten*; later: *kleine, gekleurde papierschijfjes, waarmede men elkaar bij feesten* inz. *op carnaval werpt*).
Confiden'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. confidentia]: *vertrouwelijkheid; vertrouwelijke mededeeling*).
Confidentieel'*, bn., bw. (Fr. *vertrouwelijk*).
Confirman'dus, m. –di (Lat. letterl. *die bevestigd moet worden, vormeling*).
Confirma'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. confirmatio]: *bevestiging; opneming als lid in de Prot. kerk*; R.-K. *het Vormsel*).
Confirmeeren* (Fr. [Lat. confirmare]: *bevestigen: opnemen als lid in de Prot. Kerk*; R.-K. *vormen*).
Confisca'tie, v. –tiën, –s (Lat. confiscatio: *verbeurdverklaring; inbeslagneming ten voordeele van de Staat*).
Confiserie', v. –s (Fr. *suiker-, banketbakkerij*).
Confiseur', m. –s (Fr. *banket-, suikerbakker*).
Confisqueeren* (Fr. [Lat. confiscare v. fiscus]: *gerechtelijk in-beslagnemen; verbeurdverklaren* [*ten voordeele v. de schatkist*]). (qu = k).
Confi'teor, Lat., **1** (eig. *ik belijd, ik beken*); **2** o. (R.-K. *op bepaalde wijze geformuleerde zondenbelijdenis,* in het begin der Mis).
Confitu'ren, mv. (Fr. confitures [Lat. confectura]: *in suiker ingemaakte vruchten*).
Confituur', v. (Z.-N. *jam*).
Conflict', o. –en (Lat. conflictus: *botsing, strijd*): *met iem. in – komen.*
Conform', bn. (Lat. conformis: 1 *overeenstemmend, gelijkvormig;* 2 *in orde*): 1 *het was – zijn bewering;* 2 *de zaak is –.*
Conformist', m. –en (Eng. *lidmaat der bisschoppelijke kerk in Engeland*).
Conformiteit', v. –en (Fr. *gelijkvormigheid, overeenstemming*).
Confort', o.; zie Comfort.
Con for'za (It. muz. *met kracht*).
Confra'ter, m. (Lat.) –fratres; (Ned.) –fraters (Lat. *ambtsbroeder, ambtgenoot*; Z.-N. *kameraad, kornuit*); Fr. Confrère, m. –s.
Confrérie', v. –s, –rieën (Fr. gesch. *broederschap, gilde, genootschap*).
Confronta'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. confrontatio v. frons = voorhoofd]: rechtst. *het tegen-elkaar-hooren* of *stellen van getuigen en beschuldigden*).
Confronteeren* (Fr. [Lat. confrontare]: rechtst. *tegenover elkander stellen of hooren*).
Confu'cius, gelatiniseerde vorm v. h. Chineesch *Khung-foe-tse*: Chineesche geloofshervormer en wijsgeer, ± 500 v. C. (c = z).
Confu'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. confusio]: *verwarring, ontsteltenis; verlegenheid*; rechtst. *het samentrekken van de hoedanigheden van schuldeischer en schuldenaar in dezelfde persoon*).
Confuta'tie, v. –s (Lat. confutatio: *wederlegging*).
Confuus', bn. en bw.; –fuser, –t (Fr. [Lat. confusus]: *verlegen; verward; beduusd, van streek*): *iem. – maken; hij stond – te kijken.*
Congé', o. (Fr. *afscheid; ontslag,* met *nemen, krijgen, geven; verlof*): *zijn – krijgen.*
Conges'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. congestio]: *aandrang van bloed naar een orgaan* inz. *naar het hoofd*; wel eens vertaald door *opstijging*): *–s krijgen.* (g = g).
Conglomeraat', o. (Lat. conglomerare = samenrollen: *samenklontering, -pakking, -hooping*). (g = g).
Con gra'vita (It. muz. *met deftigheid*).
Con gra'zia (It. muz. *met bevalligheid*).
Congreganist', m. en v. –en (*lid eener congregatie* in bet. 2).
Congrega'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. congregatio]: R.-K. 1 *geestelijke orde; vereeniging van kloosterlingen met eenvoudige geloften;* 2 *godsdienstige broederschap van leeken; bijeenkomst van een –; de tijd der bijeenkomst;* 3 *door den paus benoemde en samengestelde permanente commissie voor kerkelijke zaken*): 1 *de – van het arme Kind Jezus;* 2 *de (jonge)heeren–; er is van avond –; naar de – gaan;* 3 *de – van de Riten,* van de kerkgebruiken; *de – van de Index.*
Congres', o. –sen (Fr. [Lat. congressus]: 1 *bijeenkomst tot gemeenschappelijke beraadslaging van vorsten, diplomaten, geleerden enz.;* 2 *wetgevend lichaam in de Ver. Staten*): 1 *het Weener –, van 1814 tot 1815; het Taal- en Letterkundig – te Antwerpen, 1912;* 2 *de boodschap v. Wilson aan het –.*
Congressist', m. en v. –en (*deelnemer aan een congres*): *ontvangst der –en.*
Congrueeren* (Lat. congruere: *overeenkomen, passen bij*; meetk. *gelijk en gelijkvormig zijn*).
Congruent', bn. (Fr. [Lat. congruens]: *overeenstemmend*: meetk. *gelijk en gelijkvormig*): *–e driehoeken.*
Congruen'tie, v. (Fr. [Lat. congruentia]: *het congruent-zijn*; meetk. *gelijk- en gelijkvormigheid van figuren*): *– v. driehoeken.*
Conife'ren, mv. (Lat. conus = kegel: plantk. *kegeldragende gewassen; naaldboomen*): *dennen, sparren enz. zijn –.* (fe = fee).
Co'nisch, bn. (*kegelvormig*): *een –e vorm.*
Conjectuur', v. –turen (Fr. [Lat. conjectura]: *vermoeden, gissing, onderstelling*). (j = j).
Conjugaal', bn. (Fr. [Lat. conjugalis]: *echtelijk*): *het –gale leven.*
Conjuga'tie, v. –tiën, –ties (Lat. conjugatio: *vervoegen van een werkwoord*). (g = g).
Conjugeeren* (Lat. conjugare: *vervoegen*).
Conjunc'tie, v. –tiën, –ties (Lat. conjunc-

tio: *samenvoeging, verbinding*; spraakk. *voegwoord*; sterrenk. *samenstand in dezelfde meridiaan*). (j = j).

Con'junctief, m. –tieven (*aanvoegende wijs*); Lat. con'junctivus, –tivi. (j = j).

Conjunctuur', v. –turen (Lat. conjunctura: *samenloop van omstandigheden of gebeurtenissen; tijdsomstandigheden*). (j = j).

Conjura'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. conjuratio]: *samenzwering*). (j = j).

Connéta'ble, m. (Fr. v. Lat. comes stabuli = letterl. stalgraaf: *maarschalk*): de – van Frankrijk, van 12–18–1627.

Connex'ie, v. –s, –iën (Fr. of Eng. [Lat. connexio]: 1 *verbinding: vriendschaps- of handelsbetrekking*; 2 in het mv. *kennissen* inz. *invloedrijke*): 1 *–s aanknoopen; met iem. in – staan*; 2 *–s in de hooge wereld hebben*; (x = ks); ook, Connectie.

Connossement'; zie Cognossement.

Conope'um, o. –s (Lat. *een zijden standaard in de pauselijke kleuren: geel en wit*).

Con passio'ne (It. muz. *met hartstocht*).

Conrec'tor, m. –to'ren, –s (Lat. eig. *mederector: leeraar, die den rector zoo noodig vervangt, onderdirecteur v. e. gymnasium*); **–school,** v. –scholen (vroeger: *een soort Latijnsche school*); ook: Con'rector.

Consacreeren*; zie Consecreeren.

Conscië'n'tie, v. –tiën, –s (Fr. conscience [Lat. consciëntia]: *geweten; bewustzijn, kennis van goed en kwaad*): *in –*, in gemoede; *zijn – onderzoeken*; **–dwang,** m. (*gewetensdwang* inz. *op godsdienstig gebied*).

Consciëntieus', bn. en bw.; –zer, –t (Fr. *nauwgezet; stipt van geweten*).

Conscrip'tie, v. (Fr. [Lat. conscriptio]: *loting voor de krijgsdienst, door Napoleon I ingevoerd*): *de – invoeren*.

Consecra'tie, v. –s, –tiën (Lat. consecratio: *wijding, heiliging, inzegening*; inz. R.-K. *verandering van brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus door de wijdingswoorden van den priester gedurende de Mis; hoofddeel der Mis, waarin de – plaats heeft*).

Consecra'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) consecrato'res (Lat. *bisschop, die de priester of bisschopswijding verricht*).

Consecreeren* (Lat. consecrare: [*in*]*wijden, inzegenen, heiligen; de consecratie verrichten*).

Consent', o. –en (Fr. [Lat. consentire = toestemmen]: *toestemming; vergunning: recht van uitvoer van een zekere hoeveelheid van een bepauld artikel; bewijs van vergunning, uitvoerrecht*): *met – van*.

Consent'biljet, o. –biljetten (*geleibriefje voor uitvoer, vergunningsbewijs*).

Consequent', bn. en bw. (Fr. [Lat. consequens]: van handelingen: *uit het voorafgaande logisch voortvloeiend*; van personen: *zich zelve gelijkblijvend*): *een – man; – handelen*, naar vaste beginselen, in overeenstemming met vorige handelingen; *– volgehouden*. (qu = kw).

Consequen'tie, v. –tiën, –ties (Lat. consequentia: *gevolgtrekking; het streng doorvoeren van, het trouw blijven aan beginselen*); lees *-kwent'sie*.

Conserf, o. –ven; zie Conserven.

Conserva'tie, v. (Fr. [Lat. conservatio]: *behoud, instandhouding*).

Conservatief', Fr. **1** bn. (*behoudend, het oude of bestaande voorstaande, er aan hechtend*; in de staatk. *vasthoudend aan oude of bestaande staatsvormen of maatschappelijke toestanden*); **2** m. –tie'ven (*behoudsman*; staatk. *lid der conservatieve partij*).

Conservatis'me, o. (*behoudzucht* inz. *op politiek gebied*).

Conservatoir' beslag, o. (Fr. rechtst. *beslag tot bewaring* [*van later geldend te maken rechten*]).

Conservatoi're, o. –s (Fr. *hoogere muziekschool*): *het – van Parijs, Amsterdam enz.*

Conserva'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) conservato'res (Lat. *bewaarder; persoon, belast met het toezicht b.v. van een museum*).

Conservato'rium, o. (Ned.) –s, –to'riën; (Lat.) –toria (Lat. *conservatoire*).

Conserveeren* (Fr. [Lat. conservare]: *behouden, instandhouden; verduurzamen*): *hij heeft zich* (of: *is*) *goed geconserveerd*, men merkt zijn ouderdom niet.

Conser'ven, mv. (*verduurzaamde levensmiddelen*); in Z.-N. ook enkelv. en dan v.; **–fabriek,** v. –en.

Considerans', v. (Lat. rechtst. *beweegreden, doelstelling; inleidende opgaaf der gronden, die een besluit of wet voorafgaan, waarop een vonnis berust*); ook Consi'derans.

Considera'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. consideratio]: *overweging; aanzien; hoogachting*): *– gebruiken*, toegeeflijk zijn.

Considereeren* (Fr. [Lat. considerare]: *in aanmerking nemen, overwegen*).

Consigna'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. consignatio]: *goederen-toezending tot verkoop voor rekening van den afzender*; van gelden: *inbewaringgeving*): *de ontvanger heeft de goederen in commissie*.

Consig'ne, o. –s (Fr. mil. *opdracht* inz. met betrekking tot een maatregel van orde; *wachtwoord* eig. en fig.); lees *konsien'je*.

Consigneeren* (Fr. [Lat. consignare]: *ter bewaring geven; goederen toezenden tot verkoop voor rekening van den afzender*): *soldaten in de kazerne –*, hun gebieden zich gereed te houden in de kazerne; l. *–sienjeeren*.

Consistent', bn. (Fr. [Lat. consistens]: *dicht, vast; duurzaam*).

Consisten'tie, v. (Fr. [Lat. consistentia]: *dichtheid, vastheid; lijvigheid v. vloeistoffen*).

Consistoriaal', bn en bw. (*het* [of: *een*] *consistorie betreffende*).

Consisto'rie, o. –s, –riën (Lat. consistorium = vergaderplaats: Prot. *kerkeraad*; R.-K. *vergadering van kardinalen, te Rome, onder voorzitterschap van den paus*): *in het geheim – hield de Paus een toespraak*; ook: Lat. –to'rium, o. –ria; (s = s); **–kamer,** v. –s (*vergaderzaal van de kerkeraad*).

Consola'tieprijs, m. –prijzen (Lat. consolatio = troost: *troostprijs: prijs voor hem, die geen prijs heeft gekregen, doch wel iets verdient*).

Conso'le, v. –s (Fr. bouwk. *vooruitspringend steunsel, b.v. van een balkon; kraag- of draagsteen*; ook: *pilaar, wandspiegeltafeltje*). (s = s).

Consolida'tie, v. (*het consolideeren*); **–solideeren*** (Fr. [Lat. consolidare]: *hecht en duurzaam maken; bepaalde fondsen aanwijzen om schulden of renten* [inz. *openbare*] *te dekken*).

Consols, mv. (Eng. *gedekte staatsschulden of renten; de consols-bewijzen*).

Consonant', v. –en (Lat. consonans: spraakk. *medeklinker*); ook Con'sonant.

Consor'ten, m. en v. mv. (Lat. consors = lotgenoot: *aanhangers, medestanders, deelgenooten*); rechtst. Lat. *li'tis consor'tes*, strijdgenooten, procesgenoot; Fr. prince-consort = prins-gemaal.

Consor'tium, o. (Ned.) –s, –tiën; (Lat.) –tia (Lat. v. sors = lot: *vereeniging van personen, o. a. bankiers, die samen een financieele onderneming uitvoeren; vereeniging van handelshui, industrieelen*). (t = t).

Conspira'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. conspiratio]: *samenzwering*).

Constabel, m. –s (Eng. [Fr. connétable z. ald.] Zuid-Afrika: *politie-agent; zeeartillerist*); ook, Fr. Constable.

Constant', bn., bw. (Fr. [Lat. constans]: *vast, onveranderlijk; bestendig; voortdurend*).

Constan'tia-wijn, m. –en (*Kaapsche wijn*): *–– heet naar het landgoed Constantia.*

Constateeren* (Fr. [*als bewezenbij of na waarneming*] *vaststellen*): *een feit* –; nog: Z.-N. de terugkeer van reisduiven registreeren.

Constateur', m. –s (Fr. letterl. vaststeller; Z.-N. *toestel om de terugkeer van reisduiven te registreeren*).

Constella'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. constellatio, v. stella = ster]: *stand van hemellichamen; sterrenbeeld; stand van zaken*).

Consterna'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. consternatio]: *ontsteltenis*): *dat was een heele* –.

Constipa'tie, v. –s (Fr. [Lat. constipatio]: *hardlijvigheid*).

Constituan'te, v. (Fr. z. volg. woord: *vergadering, belast met het geven van een grondwet*): *de Fr. – van 23 Juni 1789–30 Sept. '91.*

Constitueeren* (Fr. [Lat. constituere]: *vaststellen; verordenen; regelen*; rechtst. *vormen*): *de –de vergadering in Frankrijk*, de grondwetgevende, v. 1789–1791; *een –de vergadering ter oprichting van*; *een commissie* –, een voorzitter benoemen; *zich* –, zich wettig instellen (van een commissie enz.).

Constitu'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. constitutio]: *het constitueeren; staatsregeling; grondwet; lichaamsgestel*); nog: – *eener commissie*, benoeming van een voorzitter.

Constitutioneel'*, bn. en bw. (Fr. *grondwettig; met een grondwet*): *een – recht*, door de grondwet gewaarborgd; *de –e beweging in Perzië*, tot h. verkrijgen v. e. grondwet.

Constructeur', m. –s (Fr. *bouwmeester*, inz. *van schepen*).

Construc'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. constructio]: *samenstelling; bouw*; taalk. *zinsbouw*); **–winkel,** m. –s (*werkplaats tot het maken van werktuigen enz.* inz. *naam v. zekere rijkswerkplaatsen voor legerbehoeften*).

Construeeren* (Lat. construere: *bouwen, ineenzetten*; meetk. *meetkundige figuren samenstellen*; taalk. *met elkaar verbinden*; *de bouw van een zin aangeven*).

Con'sul, m. –s (Lat. 1 o.-Rome: *de hoogste staatsambtenaren, na de val der koningen, in 510 v. C.*; Frankrijk 1799–1804: *hoogste staatsambtenaar*, z. Consulaat; 2 *vertegenwoordigend gevolmachtigde v. e. land in den vreemde, vooral voor de belangen van handel en nijverheid*; 3 bij uitbr. *gevolmachtigde v. e. vereeniging, wien de belangen van de vereeniging en van haar leden in een bepaald district zijn opgedragen*): 1 *de plebejische consul*; 2 *de heer A., – van Columbia te Curaçao*; 3 *de – van de A. N. W. Bond.* (s = s of z).

Consulaat', o. –laten (Fr. consulat, Lat. consulatus: *ambt, waardigheid van consul* in de drie bet.; *consulskantoor*; geschiedk. *de regeering der drie consuls, onder wie Napoleon de eerste was*). (s = s of z).

Consulair', bn. (Fr. [Lat. consularis]: *van den consul of het consulaat, den consul of het consulaat betreffende*): *–e berichten;* **–a-gent',** m. consulaire agenten (*gevolmachtigd vertegenwoordiger van een land in den vreemde* inz. *voor handelsbelangen enz., maar met mindere bevoegdheden dan een consul*).

Consulent', m. –en (*deskundige raadgever*; Prot. *de predikant, die in een naburige gemeente tijdens een vacature de leiding en behartiging heeft der kerkelijke belangen*): *landbouw–, zuivel–.*

Consul-generaal', m. consuls-generaal (*eerste hoofdconsul in een land*).

Consult', o. –en (o.-Fr. consulte: 1 *raadpleging v. e. rechtsgeleerde, een geneesheer*; 2 *beraadslaging van twee of meer doctoren over een zieke*): 1 *om – gaan*; 2 *een – houden.*

Consul'ta, v. (It. eig. beraadslagend lichaam: gesch. *de Achterraad van Margaretha van Parma, 1559–'68*; Italië: *ministerie van Buitenlandsche Zaken*).

Consultant', m. –en (*raadgever, raadvrager*).

Consulta'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. consultatio]: *consult: raadpleging, beraadslaging*).

Consulteeren* (Fr. [Lat. consultare]: *raadplegen* [*een geneesheer, een advocaat*]; *beraadslagen; te rade gaan met*).

Consumeeren* (Fr. [Lat. consumere]: *nuttigen, verbruiken*); **–sument',** m. en v. –en (*verbruiker; afnemer*); **–sump'tie,** v. –s, –tiën (Lat. consumptio: 1 *verbruik van levensmiddelen*; 2 *de vertering in café, restaurant enz.*): 1 *aardappelen geschikt, voor de* –; *de – i. e. groot gezin*; 2 *de – betalen.*

Consump'tie-aardappelen, m. mv., **–ijs,** o. (*ijs, dat gegeten wordt*): – *valt onder de Warenwet.*

Contact', o. (Fr. [Lat. contactus]: 1 *aanraking; verbinding; voeling*; 2 *onderlinge aanraking van 2 electrische geleidingen*): 1 *in – komen, in – staan met; – krijgen*; 2 *–schroef*, waardoor het contact aangebracht wordt; *het – is verbroken.*

Conta'gium, o. –gia (Lat. *smetstof*). (g = g).

Contamina'tie, v. –s (Lat. contaminatio: *bederf, besmetting*; inz. taalk. *ineensmelting van twee woorden of uitdrukkingen*): b.v. *iemand een sigaar aanpresenteeren.*

Contant', Fr., v. Lat. computare = berekenen, **1** bn. en bw. (*in gereed geld*): *–e betaling*, dadelijke; *de –e waarde*, de dadelijke waarde, nl. in gereed geld; *à* –; – *betalen*; **2 –en,** o. mv. (*klinkende munt, baar geld*).

Contempla'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. contemplatio]: *beschouwing, bespiegeling*).

Contemplatief', bn. (Fr. [Lat. contemplativus]: *beschouwend, bespiegelend*): *–tieve orden*, R.-K. kloosterlingen, die zich vooral wijden aan gebed; zie Actieve orden.

Contenan'ce, v. (Fr *houding; bedaardheid van geest, gemoedskalmte*).

Content', bn. (Fr. [Lat. contentus]: *tevreden; vergenoegd*): *Jantje* –.

Contenteeren* (Fr. *bevredigen, tevredenstellen, betalen*): *zich* –, zich vergenoegen.

Conterfei'ten (*afbeelden, uitschilderen*).

Conterfeit'sel, o. –s (*afbeeldsel, portret*).

Con'terfort, o. –s, –en (*steenen beer, steunmuur; hielstuk*); zie Contrefort.
Contesteeren* (Fr. [Lat. contestari]: *bestrijden, betwisten*).
Context', o. (Lat. contextus: taalk. *samenhang in de zin*); rechtst. – *der dagvaarding,* (zakelijke) inhoud of bewoordingen der dagvaarding; lees *kontekst'*.
Contextuur', v.; zie Context.
Continent', o. –en (Fr. [Lat. continens terra = samenhangende aarde]: *vasteland*).
Continentaal', bn. (Fr. *wat tot het vasteland behoort, dit betreft*): *–stelsel,* afsluiting van Engelands handel van het overige Europa, volgens de voorschriften, door Napoleon I te Berlijn bepaald, 21 Nov. 1806.
Contingent', o. –en (Fr. [Lat. contingens]: *bijdrage, plichtmatig aandeel in troepen enz.*).
Continua'tie, v. (Fr. [Lat. continuatio]: *voortzetting, voortduring*; rechtst. *uitstel*).
Continueel'*, bn. en bw. (Fr. *voortdurend, gestadig, aanhoudend, onophoudelijk*).
Continueeren* (Fr. [Lat. continuare]: *voortzetten, voortgaan met; voortduren*); **–tinuiteit',** v. (Fr. [Lat. continuatio]: *samenhang –; onafgebroken duur, éénheid*); l. *-nu-ie-teit'*.
Conti'nuo, bw. (It. muz. *aanhoudend*).
I. Con'to, v. conti (It. *rekening*): *a* –, op rekening; – *corren'te,* rekening-courant, loopende rekening; – *fin'to,* gefingeerde rekening; – *a me'ta,* voor halve rekening, d. i. ieder voor de helft, gemeenschappelijk.
II. Con'to de réis, v. –'s (*Port. en Braz. rekenmunt*): een – is 1000 milréis.
Contour', m. –en (Fr. *omtrek v. e. teekening*).
Con'tra (Lat. *tegen*) **1** bw.: *pro en – schrijft hij voor geld*; **2** vz. *het proces – de rebellen*; **3** zn. o., z. Pro; **–bande,** v. (Fr. v. contre = tegen + ban = verbod, bevel: *smokkelwaar*); **–bas,** v. –sen (*groote bas[viool]*).
Con'trabezoek, o. –en (*tegen-visite*): *een – brengen*; **–boek,** o. –en (*contrôleboek of tegenboek, waarin de contrôle v. d. rekeningen wordt gehouden*; ook: *boek, waarin de uitgelote nummers der staatsloterij en van premieleeningen worden aangeteekend*).
Contract', o. –en (o.-Fr. contract, Lat. contractus: *verdrag; overeenkomst*); **–tactant',** m. –en (Fr. *iem., die zich bij contract verbindt of verbonden heeft; contractsluiter*); **–tracteeren*** (Fr. *zich bij contract verbinden, een contract sluiten; samentrekken*); **–tract'koelie,** m. –s. (c = k).
Contrac'tie, v. –s (Fr. [Lat. contractio]: *samentrekking* inz. taalk.), b.v. *onweeren,* uit *onwederen*. (tie = sie).
Contractueel'*, bn. en bw. (Fr. *volgens overeenkomst*): *–eele arbeid*; – *verbonden*.
Contradic'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. contradictio]: *tegenspraak; tegenstrijdigheid*); lees *–diksie*; zie vlg. woord.
Contradic'tio in ter'minis, v. (Lat. *tegenstrijdigheid in de woorden; innerlijke tegenspraak*), b.v. een gouden oorijzer.
Contradictoir', bn. (Fr. *tegenstrijdig*): (rechtst.) *–vonnis,* op tegenspraak (gewezen).
Contrain'te, v. –n (Fr. Z.-N. spreekt. *dwangbevel*); **–ndrager,** m. –s (Z.-N. *drager, besteller van dwangbevelen*).
Con'tramerk, o. –en (*bewijs, kaartje, dat men ontvangt, zoo men de schouwburg enz. voor een oogenblik verlaat*).
Con'tramine, v. (Fr. contremine: eig. *tegenmijn*; fig. *tegenintrigue*: beursterm: *speculatie op, en poging om daling der effecten te bewerken; de personen, die aldus speculeeren*): *in de – zijn,* tegenspreken, oppositie voeren, dwars zijn.
Contramineur', m. –s (Fr. beurs: *baissier*).
Con'trapunt, o. (muz. *verbinding van twee of meer melodieën of stemmen op een bepaald motief*).
Con'tra-remonstrant, m. –en; zie Gomarist.
Contra'rie, bn. en bw. (Fr. contraire, Lat. contrarium: *tegenovergesteld, tegenstrijdig; ongunstig*): – *mijn bedoeling; de wind was* –; *Jantje–,* dwarsdrijver; *–werken,* tegengesteld.
Contrarieeren* (Fr. *wederstreven, tegenwerken, dwarsboomen*): *iem.* – *in zijn plannen*.
Contrasigneeren* (Fr. *mede-onderteekenen* b.v. *een koninklijk besluit door een verantwoordelijk minister*); lees *–sienjeeren*.
Contrast', o. –en (Fr. contraste [Lat. contra + stare = staan]: *tegenstelling*): *een scherp* –, *een zonderling* –.
Contrasteeren* (Fr. *een tegenstelling vormen; tegen elkaar sterk afsteken*).
Con'tra-visite, v. – -visites (*tegenbezoek*).
Contraven'tie, v. –s (Fr. Z.-N. *bekeuring*).
Con'tre-admiraal, m. –s (*schout-bij-nacht of onder-admiraal, onder-vlootvoogd*).
Con'trebande, –bas; zie Contra–.
Contrecoeur', Fr.: *à* –, met tegenzin.
Contrefait' (Fr. *mismaakt*).
Con'trefort, o. –s of –en (Fr. *conterfort*).
Contribuant', m. –en (Fr. *iem., die zijn aandeel betaalt; schatplichtige*); **–e.** v. –n.
Contribueeren* (Fr. [Lat. contribuere]: *zijn aandeel bijdragen of opbrengen; medewerken*).
Contribu'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. contributio]: *bijdrage,* inz. *geldelijke, van een lid, een vereeniging enz.*).
Contrô'le, v. –s (Fr. [v. Lat. contra + rotulus = eig. tegenrol]: *tegenrekening, dubbel- of tegenboek, –register; toezicht*; ook: *plaats, waar het toezicht wordt geoefend*).
Controleeren* (Fr. *contrôle, toezicht houden op; op de vingers zien*).
Controleur', m. –s (Fr. *ambtenaar, die toezicht houdt op de werkzaamheden van andere ambtenaren* inz. *door middel van een tegen- of dubbelboek enz.*; fig. *dwarskijkers*; O.-I. *lagere ambtenaar bij het binnenlandsch bestuur onder den assistent-resident*): *een – bij het kadaster; de – der belastingen*.
Controver'se, v. –s (Fr. [Lat. contraversia]: [*penne]strijd* inz. *op godgeleerd gebied*).
Contubernaal', m. –nalen (Lat. contubernalis = tentgenoot: *iem., die met een ander samenwoont, kamergenoot*; ook: *kostganger*).
Convalescent', Fr., v. Lat. convalescens; **1** bn. (*beterend, herstellend*); **2** m. en v. –en (*zieke aan de beterhand*); lees *–lessent'*.
Convena'bel, bn., bw. (Fr. *gepast, voegzaam*).
Convenieeren* (Fr. convenir, Lat. convenire; inz. in de 3de pers.: *gelegen komen, aanstaan; passen*): *als het u convenieert*.
Convent', o. –en (Lat. conventus: *samenkomst, vergadering; vergadering v. kloosterlingen; de gezamenlijke kloosterlingen; klooster*).
Conven'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. conventio]: *overeenkomst, verdrag; het geheel der als passend aangenomen vormen, gebruiken [in de maatschappij, op kunstgebied]*; soms met de bijgedachte aan *stijfheid, be-*

krompenheid, sleur; rechtst. *eisch*): gesch. *de nationale – in Frankrijk*, nationale vergadering van 20 Sept. 1792–26 Oct. 1795.

Conventioneel'*, bn., bw. (Fr. conventionnel: *door de gewoonte voorgeschreven*; ongunstig: *geesteloos, karakterloos*): *hun – fatsoen*; als zn.: *het –e in de tegenwoordige dichtkunst.*

Convergeeren* (Fr. [Lat. convergere]: 1 *in een punt samenkomen*; 2 rekenk. *steeds kleiner worden*): 1 *–de lijnen, –de lichtstralen*; 2 *een –de reeks*, wier termen steeds kleiner worden; (g = g); verg. Divergeeren.

Conversa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. conversatio]: 1 *gesprek* inz. *van een gezellige aard*; *het geheel der gesprekken*; 2 *maatschappelijke omgang*; *het geheel der personen, met wie iem. omgaat*; 3 *gave om gezellige gesprekken te voeren*): 1 *een levendige –*; 2 *zij hadden in dat provinciestadje volstrekt geen –*; 3 *een geleerde, maar zonder –*; **–les,** v. –lessen.

Conversations'lexicon, o. –ca: Duitsche naam voor Encyclopedie. (ons = oons).

Converseeren* (Fr. [Lat. conversari]: *gezellig, onderhoudend praten*; *omgang hebben, verkeeren met*). (s = z).

Conver'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. conversio]: *verwisseling eener openbare schuld tegen een met lagere rente*; *omstempeling van munten*): *– van staatsschuld.* (s = z).

Converteeren* (Fr. convertir, Lat. convertere: *omkeeren*; *bekeeren*; *een staatsschuld vervangen door een nieuwe, met lagere rente*: *omstempelen*).

Convertiet'*, m. en v. –en (*bekeerling*).

Convex', bn. (Fr. convexe, Lat. convexus: *bolrond*): *een –e lens*, gewelfd, afloopend naar de rand.

Convoca'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. convocatio]: *samenroeping, oproep ter vergadering*); **–biljet,** o. –ten; **–briefje,** o. –s.

Convoceeren* (Lat. convocare: *samen-, bijeenroepen*). (-ceeren = -seeren).

Convooi', o. –en; zie Konvooi.

Convol'vulus, m. –sen (Lat. plantk. *winde*).

Convul'sie, v. –siën, –sies (Lat. convulsio: *stuiptrekking*; ook Z.-N. *stuip*); **–vulsief',** bn. en bw. (Fr. *stuiptrekkend, krampachtig*).

Coöperateur', m. –s (Fr. *samenwerker, helper*); Lat. **–ra'tor,** m. (Ned.) –s, –rato'ren; (Lat.) –rato'res.

Coöpera'tie, v. –s (Fr. [Lat. coöperatio]: *samenwerking*; *vereeniging ter goedkoopere verkrijging van allerlei behoeften*): *gemis aan –*; *de – „Vooruit"*.

Coöperatief', Fr. van Lat. coöperativus: **1** bn., bw. (*op samenwerking berustend*): *een –tieve zuivelfabriek*; *– bouwen*; **2** v. –tieven (Z.-N. *coöperatie* in de 2e bet.).

Coöpereeren* (Fr. [Lat. coöperari]: *samenwerken tot, elkaar helpen, meewerken tot*).

Coöpta'tie, v. (Eng. of Fr. [Lat. coöptatio van co + optare = er bij kiezen]: *het kiezen van nieuwe leden van een vereeniging, een bestuur, door de leden*; in België: *verkiezing aldus van enkele leden v. d. Senaat*).

Coördina'ten, v. mv. (v. Lat. coördinare: wisk. *lijnen of hoeken ter bepaling van punten in het platte vlak of in de ruimte*).

Coördina'tie, v. –s (Fr. [Lat. coördinatio]: *nevenschikking van volzinnen*); l. *koo-or–*.

Copal', o. (Mexicaansch: copal = hars: *geelachtige, barnsteenachtige hars van Canariumsoorten, uit tropische streken, aangewend als vernis*): *harde of fossiele –*; *half-harde of zachte –*, *uit de boomen gewonnen*; ook, Kopal; **–vernis,** o. –sen; ook: **–lak,** o.

Coper'nicus, m., sterrenkundige, grondlegger der naar hem genoemde nieuwere sterrenkunde m. d. zon als centrum, 1473–1543.

Copie', copie'boek; zie Kopie enz.

Copieeren*, –inkt enz.; z. Kopieeren enz.

Copieus', bn. en bw. (Fr. [Lat. copiosus]: *overvloedig, rijkelijk*): *een – diner*; *– eten.*

Copiïst', copist', m. –en (Fr. *na- of overschrijver*; *nateekenaar*); ook, Kopi(ï)st.

Co'pra, v. (O.-I. *gedroogd vleesch van de kokosnoot*); ook, Kopra.

Co'pula, v. (Lat.) –lae; (Ned.) –'s (Lat. *koppelwoord*).

Copuleeren* (Fr. [Lat. copulare]: *samenvoegen, koppelen, verbinden*; *enten*).

Coquet', Fr. lett. als een haan = coq, **1** bn. (*behaagziek*): *een –te juffer*; fig. *een –te villa*, behaaglijk door sierlijkheid; l. *–ket'*; **2 –te,** v. –s (*behaagzieke vrouw, meisje*).

Coquetteeren* (Fr. van dames: *behaagziek zijn, trachten te behagen*): *met iem. –*; *met iets –*, het gebruiken als middel om te behagen, zich ergens, oogloopend op laten voorstaan.

Coquetterie', v. (Fr. *behaagzucht*).

Coquin', m. –s (Fr. v. coq = haan: *schelm*).

Coralli'ne, v. (Fr. *scharlakenroode kleurstof uit koraalmos*; *koraalrood*).

Co'ram po'pulo (Lat. *in 't openbaar, ten aanschouwen van het volk*).

Corbeil'le, v. –s (Fr. [Lat. corbicula]: *mandje*): *een – met bloemen*; lees *korbei'je.*

Cordaat', bn.; zie Kordaat.

Cordiaal', bn. en bw. (Fr. [van Lat. cor = hart]: *hartelijk*; *hartsterkend*).

Cordialiteit', v. (Fr. *hartelijkheid*; *rondheid*).

Cordon', o. –s; zie Kordon.

Corduaan', o. (*Spaansch leer, genoemd naar Cordova*): *rossen, met – getoomd.*

Corin'thisch, bn., bw. ([*als*] *van, in, uit, betrekking hebbend op, eigen aan Corinthe in oud-Griekenland*): *een –e zuil*; zie Zuil.

Cormoraan', m. –ranen (*aalscholver*).

Cornac', m. –s; zie Kornak.

Cornalijn', Fr. cornaline, v. Lat. cornus, naam v. e. boom, (*geel-rood halfedelgesteente*) **1** (stofn.), o.; **2** (voorw.), m. –en.

Cornedbeef, m. (Eng. *bussenvleesch*).

Cornet', z. Kornet **I** en **II**; **– à pistons,** v. (*kromme klephoorn. piston*).

Cornichon', m. –s (Fr. Z.-N. *augurk*).

Coro'na, v. (Ned.) –'s; (Lat.) –nae (Lat. *kroon, krans*).

Corpora'tie, v. –tiën, –ties (Fr. Eng. [Lat. corporatio]: *gilde*; *genootschap*; *college*; [*zedelijk*] *lichaam, vereeniging*).

Corporeel'*, bn. (Fr. corporel, Lat. corporalis: *lichamelijk, lichaams* . . . .): *–e straffen.*

Corps, o. –en (Fr. [Lat. corpus]: 1 *lichaam, vereeniging*; *een aantal personen, onder een bestuur of hoofd staande en een geheel vormende*; 2 *corpus, dikte eener drukletter*): 1 *studenten–, muziek–*; *– de garde*, hoofdwacht, wachthuis; *– diplomatique*, de gezamenl. gezanten en leden v. legaties, bij een **hof**; *en –*, als geheel; 2 *f 0,75 per regel – 7, min $2^1/_2$ mm*; zie Korps.

Corpulent', bn.; –er, –st (Fr. [Lat. corpulentus]: *zwaarlijvig, gezet, dik*): *een – oud heer.*

Corpulen'tie, v. (Fr. corpulence, Lat. corpulentia: *zwaarlijvigheid*).

Cor'pus, o. cor'pora (Lat. *lichaam*; *dikte eener drukletter*): – *delic'ti*, voorwerp, dat bij een misdaad gebruikt is en als bewijs dient van schuld; – *ju'ris*, op last van den Oost-Rom. keizer Justinianus I (527–565), geordende, geschifte en tot een systematisch geheel verwerkte verzameling van Romeisch-rechtelijke voorschriften, edicten, uitspraken en adviezen; – *juris civi'lis*, burgerlijk wetboek; – *juris cano'nici*, verzameling van pauselijke besluiten en uitspraken van kerkvergaderingen betreffende het kerkelijk recht (bewerkt door Gratianus 12de eeuw). (j = j).

Correct', bn. en bw.; –er, –st (Fr. [Lat. correctus = verbeterd]: 1 *zonder fout; zuiver*; 2 v. uiterlijke vormen: *onberispelijk*): 1 – *schrijven*; 2 *een –e houding*; *z. – gedragen*.

Correct'heid, v. (taalk. *zuiverheid van spelling en taal, druk enz.*; *juistheid*; van uiterlijke vormen: *stipte welvoeglijkheid*).

Correc'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. correctio]: *verbetering* inz. *van drukwerk, schoolwerk*; *straf, tuchtiging*): Z.-N. *hij zit op de –*; verbeterhuis voor soldaten.

Correctief', o. –ven (Fr. correctif: *middel tot verbetering of onschadelijk maken van een fout, nadeelen, bezwaren*).

Correctioneel'*, bn. en bw. (Fr. correctionel: *tot verbetering kunnende of moetende dienen*): *–e methodes*; *– ingrijpen*; *–e rechtbank* enz., Z.-N. nieuwe rechtst. voor „boetstraffelijk".

Correc'tor, m. (Ned.) –s, –to're'n; (Lat.) correcto're's (Lat. *verbeteraar* inz. *van drukproeven*); **–rectri'ce,** v. –s, –n.

Corregidor', m. –dores (Sp. [corrigere = verbeteren]: *een beambte van de magistratuur, tevens bestuurder: burgemeester, burgerrechter*). (g = ch in kachel).

Correlatief', bn. en bw. (*in wederzijdsche betrekking of verband staande*).

Correspondeeren* (Lat. correspondere: *briefwisseling houden*; *overeenkomen*): *deze kamers –*, staan met elkaar in gemeenschap; *de treinen –*, sluiten aan; *–d lid*.

Correspondent', m. –en (o.-Fr. correspondent: *iem., met wien men briefwisseling onderhoudt*; *handelsbediende, die de correspondentie voert*; *berichtgever* [*uit een andere plaats*] *aan een krant*); **–en'te,** v. –n.

Corresponden'tie, v. –tiën, –ties (Fr. correspondence: *briefwisseling*; *de brieven zelf*; *van een verslaggever ontvangen bericht*; *aansluiting van treinen*).

Cor'rida (de to'ros), v. –'s (de toros) (Sp. *stierengevecht*; corrida = eig. loop).

Corridor', m. –s (Fr. [Lat. currere = loopen]: [*overdekte*] *gang*).

Corrigeeren* (Fr. [Lat. corrigere]: *verbeteren, tuchtigen*). (g = g).

Corrigen'dum, o. –da (Lat. *hetgeen verbeterd moet worden*). (g = g).

Corro'sie, v. (*afslijping door stroomend water*); verg. Erosie.

Corrupt', bn.; –er, –st (Lat. corruptus: *bedorven, slecht*; *omgekocht*; *omkoopbaar*).

Corrup'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. corruptio]: *bederf, verdorvenheid*; *omkooping*). (t = s).

Corsa'ge, o. –s (Fr. [van Lat. corpus]: *lijf van een japon*; ook wel: [*kunst*]*bloem*[*en*] *ter versiering v. e. japon*).

Corsikaan', m. –kanen (*bewoner van Corsica*): *de –*, Napoleon I, op Corsica geboren (15 Aug. 1769), dat 1768 Fr. was geworden.

Cor'so, m. –'s (It. [Lat. cursus = loop]: 1 *wandel- en rijplaats*; *groote breede straat*; 2 *optocht*; 3 *koers, loopende prijs van het geld enz.*): 1 *de – te Rome*; 2 *bloemen–*, wedstrijd van versierde rijtuigen; 3 *al –*; z. ald. (s = z).

Cortè'ge, m. en v. –s (Fr. [It. corteggio]: *stoet*; *gevolg*).

Cor'tes, v. mv. (Sp. v. corte = hof [Lat. cohors]: *volksvergadering in Portugal en Sp.*).

Corvée', v. –véeën (Fr. [v. Lat. corrogata = het opgegevene]: eig. *heerendienst*: *werkzaamheden, beurtelings door de manschappen v. e. compagnie te verrichten*; fig. *onaangenaam werk, karwei*): *'t is me 'n –*.

Corvet', v. corvetten; zie Korvet.

Coryphee', m. en v. –ën (Lat.-Gr. coryphaeus: *koorleider in de oude Grieksche tragedie*; thans: *leider in 't algemeen*; fig. *iem., die boven anderen uitblinkt*); lees *koorie-fee'*.

Co'sinus, m. –sen (Lat. meetk. *de sinus van het complement v. d. hoek*). (s = s).

Cosmetiek', v. –en (Fr. v. Cosmos; zie ald.: *leer der schoonheidsmiddelen, verfraaiingskunst*; *schoonheidsmiddel* inz. *voor de huid*; *pomade tot het glanzend maken van haar*).

Cos'misch, bn. (*de cosmos betreffende*).

Cosmo . . ., v. Gr. kosmos; zie Cosmos.

Cosmogonie', v. –ën (Fr. *leer van het ontstaan der wereld*).

Cosmograaf', m. –grafen (*hij, die zich met de studie der cosmographie bezighoudt*).

Cosmographie', v. –ën (*beschrijving van het heelal, wiskundige aardrijkskunde*).

Cosmopoliet', m. –en (*wereldburger*).

Cosmopoli'tisch, bn. en bw. (*als een of van een wereldburger*; *wereldburgerlijk*).

Cosmopolitis'me, o. (*wereldburgerschap*).

Cosmora'ma, o. –'s (Gr. horama = het geziene: *draaibaar panorama, afbeeldingen gevend van steden, landschappen enz.*).

Cos'mos, m. (Gr. kosmos = sieraad: *orde*[*ning*]; inz. *de* [*geordende*] *wereld*; *het heelal*): *de – van Alexander von Humboldt*, (1769–1859), beschrijving van het heelal.

Cos'ti, bw. (It. *daar*).

Costumeeren* (Fr. *kleeden volgens de mode van eenig tijdvak*); zie Gecostumeerd.

Costuum', –tu'me, o.-Fr. costume, v. Lat. consuetudo = gewoonte, **1** v. –tumen (*gebruik, dat door de lange duur krach van wet heeft gekregen*; rechtst. *gewoonte, herkomen*, meest. mv.: *gewoonterecht*; vero.); **2** o. –tumen, –tu'mes (*kostuum*; z. ald.).

Cosy, v. (Eng. *theemuts*); zie Cozy.

Cotelet', v. –ten (Fr. kleine côte, v. Lat. costellum: *ribbestuk*; *toebereid ribbetje*); zie Kotelet; nog: *coteletten*, bakkebaarden.

Coterie', v. –ries, –rieën (Fr. van coter = tellen; eig. gezelschap met gemeenschappelijke rekening: *kransje, club*; ongunstig: *bent, kliek*): *Haagsche coterietjes*.

Cothur'ne, v. –n (Gr.-Lat. cothurnus; vroeger: *van voren met riemen vastgemaakte tot halverwegen het been reikende laars* inz. *door jagers gebruikt*; tooneel: *dergelijke laars, maar met dikke zolen om aan tooneelspelers een hoogere gestalte te geven*: *tooneellaars*).

Cotillon', m. –s (Fr. van cotte = rok: letterl. *onderrok*; *Fransche figuurdans*).

Cottage, v. –s (Eng. *hut*; *klein buitentje*).

Cou'che 1 tw. (Fr. *stil, zwijg*; *koest, lig!*);

2 v. –s (Z.-N. *laag, van verf* b.v.; *broeibak*).
Coucheeren* (Fr. [Lat. collocare = plaatsen]: *doen liggen; neerschrijven, te-boekstellen*): rechtst. *in een vonnis* –, neerleggen.
Coulant', bn. en bw. (Fr. v. couler [Lat. colare = doorzeven]: **eig.** *vloeiend; vlot; tegemoetkomend, niet krenterig*).
Couleur' de ro'se (Fr. eig. *rooskleur, rooskleurig*; fig. meestal met ontkenning): zegsw. *het is niet* – –, rozengeur en maneschijn.
Coulis'se, v. –n (Fr. z. Coulant: *beweegbaar tooneelscherm, schuifscherm*): *achter de –n, in 't geheim, niet publiek; achter de –n kijken*, de ware toestand leeren kennen; **–tafel,** v. –s (*uittrektafel*).
Couloir', m. –s (Fr. z. Coulant: **1** *wandelgang, verbindingsgang*; **2** *gedeelte van het gebouw buiten de vergaderzaal van de volksvertegenwoordiging*): **1** *hij stond in de* –; *de –s achter de loges en de baignoires*; **2** *in de –s werd verteld, dat . . .*; nog Z.-N. *tafellooper*; **–stelsel,** o. (*wijze van stemuitbrengen, waarbij ieder kiezer in een afzonderlijk hokje zijn stem invult*).
Coup, m. –s (Fr. [Gr.-Lat. colaphus = vuistslag]: *slag, stoot, trap, steek, schot, beet enz.*); lees *koe*: – *d'Etat*, staatsgreep; zie Brumaire; – *de main*, handgreep, overrompeling; – *de maître*, meesterlijke daad, meesterstuk; – *d'oeil*, oogopslag, aanblik; – *de théâtre*, verrassende omkeer van zaken.
I. Cou'pe, v. –s (Fr. z. coupeeren: *snede; snit van een kleedingstuk*).
II. Cou'pe, v. –s (Fr. van Lat. cupa = vat: [*drink*]*schaal*).
Coupé', m. –'s (Fr. *afdeeling v. e. spoorwegrijtuig; half rijtuig voor twee personen, halfkoetsje met een zitbank*); verkl.: *coupeé'tje*.
Coupeeren* (Fr., van Gr.-Lat. colaphus; z. Coup: *afkorten; afsnijden, bekorten*; fig. *voorko'men*; kaartspel: *afnemen*).
Coupe-file, v. –s (Fr. *kaart, die iem. ontslaat van het wachten in de file, en rechtstreeks toegang verleent*).
Coupeur', m. –s (Fr. *knipper: kleermaker, die* [*de maat neemt en*] *de stof knipt of snijdt*); vr. coupeuse, –s.
Couplet', o. –ten (Fr., v. Lat. copulare = samenvoegen: *evenmatig deel v. e. gedicht of lied, soms met een refrein*): *een – zingen*.
Coupon', v. –s (Fr. **1** *interest- of rentebewijs*; **2** *restant*; [*overgebleven*] *lap, stuk stof*; **3** Z.-N. *spoorkaartje*): **1** *een halfjaarlijksche* –; **2** *een – van een tapijt, een – voor een vest*; **3** *een – voor Brussel*; **–blad,** o. –en (*gezamenlijke coupons, met talon*); **–schaar,** v. –scharen (nl. *om coupons* **1** *te knippen*).
Coupu're, v. –s (Fr. *afsnijding; weglating van een gedeelte*, b.v. *uit een tooneelstuk*; bij effecten en bankbiljetten: *stuk of briefje*).
Cour, v. (Fr. [Lat. cohors]: *hof, hofhouding; opwachting ten hove; binnenplaats; privaat*): *de – van gelukwenschen ving te 3 uur aan voor militairen; ter – worden ontvangen*.
Coura'ge, m. (Fr. [Lat. cor = hart, moed]: *moed*); ook, tw.
Courageus', bn., bw.; courageuzer, courageust (Fr. *moedig, dapper, kloek*); lees *–zeus*.
Courant', Fr. **1** bn. (*loopend, gangbaar*): *– geld; –e artikelen*, gezocht; *–e schulden*, loopend; **2** o. (*wettig betaalmiddel*, inz. *zilvermunt*): *Nederl.* –; **3** v. –en (verkorting van *courante novellen*: loopende nieuwtjes, loopmaren, waaruit: *krant*): *de eerste Ned. – werd gedrukt in 1652 te A'dam*; z. Krant.
Courantier', m. –s (*uitgever, drukker, schrijver van of in een krant*). (ier = ier).
Coureuse, v. –s (Fr. *vierwielig licht rijtuig*): *hij wilde wat gaan rossen in zijn* –.
Courta'ge, v. (Fr. *makelaarsloon, provisie*).
Courtoisie', v. (Fr. van cour = hof: *hoffelijkheid*). (s = z).
Cousin', m. –s (Fr. [Lat. consobrinus]: *neef; zoon van iems. oom of tante*).
Coû'te que coû'te (Fr. *tot elke prijs*).
Coutil', o. (Fr. *tijk*); z. Alpaca, opm.
Couvert', o. –en, –s (Fr. [Lat. coöpertus = bedekt]: **1** *briefomslag*; **2** *tafelgereedschap*: *vork. mes, bord enz. voor één persoon*: ook: *een aan een maaltijd deelnemend persoon*): **1** *in een blauw* –; *onder* –; **2** *e. diner v. 20 –s*.
Couveu'se, v. –s (Fr. [Lat. cubare = broeden]: *toestel, waarin te vroeg geboren kinderen de eerste weken doorbrengen onder een bepaalde temperatuur; broedmachine*).
Covenant, o. –s (Eng. [Lat. convenire = overeenkomen]: *verbond, verdrag*, inz. *het verbond der Schotsche Protestanten in 1580*).
Cowboy, m. –'s (Eng. *koejongen, Amerikaansche veedrijver, herder*).
Coyote, m. –n; z. Prairiewolf.
Cozy, v. –'s (Eng. [v. Lat. causari = praten]: *theemuts*).
Crack (Eng. sport: *eerste klas paard, ruiter, speler*, enz.).
Cramignon, v. –s (Fr. *reidans*).
Crapaud', m. –s (Fr. letterl. *pad: lage, ronde dikbekleede leuningstoel*).
Crapu'le, o. (Fr. *gemeen, gespuis, janhagel, liederlijk volk, schorem*).
Cras'sus, m.; zie Triumviraat.
–cratie, –cratisch, –craat, in samenst. v. Gr. kratos = macht, kracht.
Crava'te, v. –n (Fr. *heerendas*).
Crayon', o. –s (Fr. van Creta, verg. Krijt: *teekenstift; zwart teekenkrijt; krijtteekening; potlood*); lees *kreion*.
Crea'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. creatio]: *schepping; werk*; toon. *eerste vertolking van een rol*).
Creatuur', o. –turen; zie Kreatuur.
Crè'che, v. –s (Fr. verwant met Krib: *krib, ruif: bewaarplaats van zuigelingen*).
Credens'tafel, v. –s (v. Lat. credere, It. credenzare = spijzen voorproeven als bewijs van onschadelijkheid: [*met wit linnen bedekte*] *dientafel*; R.-K. *idem, in het priesterkoor voor de kerkgewaden*); ook: Kredens–.
Crediet'(bank) enz.; z. Krediet(bank) enz.
Cre'dit, o. credunt (Lat. boekhouden: hij [een ander nl.] heeft te goed; *de rechterzijde, waar de credietposten als passiva staan; het te goed, dat een ander dus te vorderen heeft*): *niet-deskundigen beschouwen – als actief en debet als passief, het is juist omgekeerd*; zie Debet; **–zijde,** v.; zie ald.
Crediteeren* (Fr. *op vertrouwen leveren; op de creditzijde, d.i. rechterzijde, boeken*).
Crediteur', m. –en (Fr. *schuldeischer*); **–tri'ce,** v. –s.
Cre'ditzijde, v. –zijden; zie Credit.
Cre'do, Lat. **1** (*ik geloof*; *het eerste woord der Apostolische geloofsbelijdenis*, nl. **Ik geloof** [in God den Vader]); **2** o. –'s (*geloofsbelijdenis; gezongen deel der Mis*).
Cre'dunt (Lat. *zij gelooven*; boekhou-

den: mv. van credit: *zij hebben te goed*).
Creëeren* (Fr. [Lat. creare]: *scheppen, voortbrengen; benoemen; instellen; op het tooneel voor het eerst een rol uitbeelden*).
Cremaillè're, v. –s (Fr. *tandradbaan*, z. ald.; ook: *cirkelvormig gebogen staaf met tanden voor de beweging van een sluisdeur*).
Crema'tie, v. –s (Fr. [Lat. crematio]: *lijkverbranding, verassching*): – *te drie uur.*
Cremato'rium, o. (Ned.) –riën, –s; (Lat.) –ria (Lat. *inrichting tot het verbranden van lijken, lijkoven*).
Crè'me, Fr., v. Lat. cremor, **1** v. (*room*; fig. *het neusje van de zalm*): – *fouettée*, geslagen room; **2** bn. (*roomkleurig*): *een – japon, – gordijnen*; **–rie',** v. –s (Fr. *melksalon*).
Cremo'na, v. –'s (*viool, uit Cremona in It.*); ook: *Cremoneesche viool.*
Cremortart', o. (Lat. cremor tartari: *poeder van room en wijnsteen, een bloedzuiverend middel*); volkstaal, Kremetart'.
Creoli'ne, v. (Fr. v. Gr. kreas = vleesch: *carbolachtige ontsmettingsstof uit steenkoolteer*).
Creool', m. en v. –olen (Fr. Sp. *kind van Europeesche ouders in de tropen*; soms: *halfbloed*).
Creool'sche*, Creo'le, v. –n; z. Creool.
Creosoot', v. (Gr. [v. kreas = vleesch + stam van sozein = beschermen; eig. vleeschbewarend]: *olieachtige door distillatie van teer verkregen, bederfwerende vloeistof* inz. *voor hout*; ook: *tandpijnstillend middel*).
Creosoteeren* (*drenken in creosoot*, inz. *hout*); **–ing*,** v.
Crepeeren* (It. [Lat. crepare = bersten]: *doodgaan, ellendig omkomen*); plat.
Crescen'do, It. v. Lat. crescere = groeien, **1** bw. (*toenemend*, muz. *geleidelijk sterker-wordend*); **2** zn. o. –'s.
Cre'sus, pl.m. 545 v. C., rijke koning van Lydië: zegsw. *zoo rijk als* –, schatrijk.
Cre'ta, o., nu Candia: eiland t. Z. v. Griekenl.
Creten'zen, m. mv. (*inboorlingen of burgers van 't eiland Creta*); ook: *Creten'zers.*
Cretin', m. en v. –s (Fr. [Lat. christianus = christen nl. die niets gemeen heeft met anderen dan de naam v. e. christen]: *kropmensch, achterlijk en mismaakt mensch*, inz. *in de Alpendalen voorkomende*; fig. *ezel, stommerik*); (in = ain). In België fig. in het meerv. uitgesproken *kretijns.*
Creton'(ne), o. (Fr. *sterk henneplinnen*; *katoenen stof* [*met groote patronen bedrukt*]).
Creton'nen, bn. (*van creton, met creton*).
Creveeren*, Z.-N. z. Crepeeren.
Criant', bn. en bw. (Fr. *schreeuwend*): *'t was er – vervelend*, erg; lees *kriant.*
Cricket, o. (Eng. oorspr. stok met haak: *slagbalspel, dat door twee partijen* [*ieder van elf personen*] *gespeeld wordt: stok- en balspel*).
Cric'keten, crickette, h. gecricket (*'t cricketspel spelen*): *de jongens waren aan 't –.*
Cri'me, m. (Fr. [Lat. crimen]: *misdaad; schande*): zegsw. *'t is een –*, 't is ongehoord.
Cri'men, o. crimina (Lat. *misdaad*): – *lae'sae majesta'tis*, majesteitsschennis.
Criminalist', m. –en (Fr. *kenner v. h. strafrecht*: *bestudeerder en kenner van criminaliteit, misdadigersleven, -practijken*): *de heer L., bekende – en politie-scheikundige.*
Criminaliteit', v. (Fr. *strafbaarheid voor den rechter*; *misdadigheid*): *toenemende –.*
Criminalogie', v. (*leer der criminaliteit*).
Crimineel'*, Fr. criminel, Lat. criminalis, **1** bn. (*misdadig, met de criminaliteit verband houdend; strafrechterlijk; vreeselijk*; ook: *wreed, onbarmhartig*; Z.-N. nieuwe rechtst. voor *lijfstraffelijk*): *een –e statistiek; –e anthropologie; –e zaken; het is –.* verschrikkelijk; Z.-N. –, dronken; **2** bw. (*erg, op hinderlijke wijze*): – *dronken.*
Crinoli'ne, v. –s, –n (Fr. *hoepelrok*); vero.
Cri'sis, v. crises ook mv. crisissen (Lat.-Gr. [Gr. krino = ik beslis]: 1 *keerpunt eener ziekte*; 2 *beslissende wending eener zaak*; 3 *bedenkelijke toestand; ernstige stoornis*): 1 *de – eener ziekte*; 2 *de – blijft niet uit*; 3 *–courant*; *de – van de middenstand.*
Crite'rium, o. (Lat.) criteria; (Ned.) –riën (Lat. [*beslissend*] *kenmerk; toets, maatstaf*).
Criticas'ter, m. –s (*muggenzifter*).
Cri'ticus, m. critici (Lat. *beoordeelaar; iem., die een critiek uitbrengt; kunstrechter*; ongunstig: *vitter*); verg. Recensent.
Critiek', v. –en (Fr. critique: *beoordeeling* inz. *v. letterkundige voortbrengselen en kunstwerken*): *beneden –*, alle beoordeeling onwaardig; *opbouwende –, scherpe –.*
Cri'tisch, bn., bw. (*beoordeelend, op de critiek betrekking hebbend, door de critiek*): *–e bespiegelingen; –e opstellen; iets – nagaan.*
Critiseeren* (*beoordeelen; toetsen*; ongunstig: *bevitten, bedillen, hekelen*). (s = z).
Crocheteeren* (Fr. Z.-N. *haken* 4).
Cro'cus, m. –sen; zie Krokus.
Croe'sus, m.; zie Cresus.
Croquet', m. –ten, meestal **Croquet'je,** o. –s **1** (Fr. croquette: *kleine hoeveelheid fijngehakt vleesch, visch, aardappelen enz. in rolvorm gebakken* inz. *voorgerecht*): *vleesch–, garnalen–*; **2** (Eng. croquet: *bal- en hamerspel*): *men drijft met houten hamers de ballen door ijzeren boogjes*; lees **2** *krokk't.*
Croupier', m. –s (Fr. *beambte bij een speelbank*: *hij haalt 't gewonnen geld binnen en betaalt de winsten uit*).
Crown, v. –s (Eng. *kroon*; *5 shilling = f 3.00*).
Cru, bn. en bw. (Fr. [Lat. crudus]: *ongaar*; *rauw, ruw, ongezouten*): *iets – zeggen.*
Crucife'ren, mv. (Lat. crux = kruis; letterl. kruisdragend: *kruisbloemigen*).
Crucifix', o. –en (Fr. [Lat. crucifixus = letterl. aan het kruis geslagen]: *kruisbeeld, kruis met het beeld van Christus er aan gehecht*); l. *–fiks.*
Crusaat', Crusa'do, m. crusaten, –'s (*met een kruis geteekend: oude Portug. en Sp. munt in zilver van pl.m. f 1.20 en in goud pl.m. f 3.60; in Spanje = f 2.10 tot f 2.70*).
Crustace'ën, mv. (Fr. crustacé = met schalen, v. Lat. crusta = schaal: *schaaldieren*).
Cryp'ta, v. (Lat.) –ae; (Ned.) –'s (Gr.-Lat. [Gr. krypto = ik verberg]: *onderaardsche, gewelfde kapel*, inz. *onder het hoogkoor, onderkerk*; ook: *grafkelder*); ook: Crypt(e), v. –(e)n; lees *krip'ta, kript*; zie Krocht.
Cryptoga'men, mv. (Gr. kruptos = verborgen: *bedektbloeienden, sporeplanten*). (y = i).
Csar'das, m. (muz. *Hongaarsche dans*).
Cu'bahout, o. (*geelhout*).
Cui bo'num (Lat. *tot wiens nut? wien baat het?*); lees *ku-ie.*
Cuivre poli', o. (Fr. *gepolijst messing*): *een lamp van – –*; z. Alpaca; l. *kwievre.*
Cul de lam'pe, m. culs de lampe (Fr. *vignet aan het einde v. e. hoofdstuk in een boek*).
Cu'lemborg, in de zegsw.: *naar – of Vianen gaan*, bankroet gaan. Culemborg (= Kui-

lenburg) en Vianen waren vrijplaatsen voor bankroetiers; vero.

Culinair' (Fr.), **culina'risch,** bn., bw. (Lat. culinarius van culina = keuken: *de kookkunst, de keuken betreffende*).

Culmina'tie, v. –s (Fr. [Lat. culminatio]: sterrenk. *doorgang der zon, eener ster door de meridiaan van de plaats; grootste hoogte*); **–punt,** o. –en (*'t punt, waar een ster culmineert*; fig. *toppunt*).

Culmineeren* (Fr. [Lat. culminare]: *het toppunt bereiken; in het culminatiepunt staan, door de meridiaan van de plaats gaan*).

Culot'te, v. –s (Fr. letterl. broekje [Lat. culus = achterste]: *korte broek, kniebroek*).

Cul'pa, v. (Lat. *schuld*): *mea (maxima) –,* (door) mijn (allergrootste) schuld.

Cultiveeren* (Fr. *be- of aanbouwen, aankweeken, aanplanten; vormen, verbeteren; veredelen en verfijnen van geest en manieren*).

Cul'tus, m. culten (Lat. *uit- en inwendige vereering van God; openbare eeredienst*).

Cultuur', cultu're, v. cultures (Fr. culture, Lat. cultura: 1 *bebouwing, verbouw, teelt van gewassen,* inz. *tropische, voor de Europeesche markt*; 2 *bouwland*; 3 *beschaving, veredeling, ontwikkeling*): 1 *koffie–, rijst–, suiker–; het in – brengen van gronden,* geschikt maken voor de bouw van eenig product; 2 *Europeesche en inlandsche culturen*; 3 *de beste – is die van hoofd en hart in goede harmonie*; **–geschiedenis,** v. –sen (*geschied. der beschaving, van de ontwikkelingsgang, in tegenstelling van histoire-bataille*); **–gewas,** o. –sen (*plant, aangekweekt om haar voedende of economische waarde*): *–sen zijn o. m. granen, aardappels enz.*; **–historisch,** bn., bw. (*de geschiedenis der beschaving betreffende*): *–e beschouwingen*; **–staat,** m. –staten (*beschaafde staat*): *de –staten van Europa*; **–stelsel,** o. (O.-I. [afgeschaft] *stelsel in Ned. O.-I., door den gouverneur-generaal Van den Bosch onder koning Willem I ingevoerd*): het – wilde producten, als koffie, thee, indigo, tabak, door de inlandsche bevolking doen telen; elke desa, die de helft van haar cultures deed bestaan in een dier producten voor de Europeesche markt, was vrij van landrente; **–volken,** o. mv. (*volken met een hooge trap van beschaving*); **–woord,** o. –en (*een woord, karakteristiek voor of eigen aan een bepaalde cultuur*): *woorden voor geestelijke begrippen zijn hoogere, voor stoffelijke lagere –en.*

Cum, vz. (Lat. *met*); in samenstellingen: co...., col...., com...., con...., cor...

Cum annex'is (Lat. *met toebehooren*); z. **c. a.**

Cum gra'no sa'lis (Lat. *met een korrel zout*; fig. *met een beetje gezond verstand en niet al te letterlijk*).

Cum lau'de (Lat. *met lof*).

Cum su'is (Lat. *met de zijnen*); z. **C. S.**

Cumul, m. –s (Fr.; Z.-N. spreekt. *cumulatie*).

Cumula'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. cumulatio; cumulus = hoop]: *ophooping; samenvoeging* inz. *van ambten: het gelijktijdig waarnemen er van door één persoon*): *– van straffen*; **–latief',** bn. (Fr. *samenvoegend, oploopend*): *–latieve aandeelen.*

Cumuleeren* (Fr. [Lat. cumulare]: *ophoopen; samenvoegen, vereenigen* inz. *v. ambten*).

Cup, v. –s (Eng. *beker als wedstrijdprijs*).

Cupi'do, m. myth. minnegod; zie Amor.

Cu'pidootje, o. –s (*minnegodje; afbeelding of beeldje van Cupido*).

Curaçao', m. (Portug. letterl. genezing: *likeur van oranjeappelschillen, geheeten naar het eiland Curaçao; een flesch, een glaasje curaçao*). (çao = sou).

Curatee'le*, v. –n (Lat. curatela: 1 rechtst. *toestand van een meerderjarige, wien door den rechter op grond van zwakte van vermogens, krankzinnigheid of verkwisting het beheer en de beschikking over zijn eigen goederen ontnomen is*; 2 *hij, die de curateele uitoefent*: *curator*): 1 *iem. onder – stellen, zetten; onder – staan*; 2 *de –n in de boedel*; nog (rechtst.): *– in een onbeheerde nalatenschap,* iem., door de rechtbank aangesteld, tot het afwikkelen eener nalatenschap, waarop niemand aanspraak maakt of die alle erfgenamen verwerpen.

Cura'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) curato'res (Lat. v. curare = zorgen: *door de rechtbank aangestelde beheervoerder in een failliete boedel, boedelredder; hij, die curateele uitoefent; lid eener commissie van toezicht op een gymnasium, universiteit*).

Curato'rium, o. (Ned.) –riën, –s; (Lat.) –ria (Lat. *het curatorschap; de curatoren*).

Curatri'ce, v. –s (*vrouwelijke curator*): *– mr. Annie Vos.*

Cureeren* (Fr. [Lat. curare]: *genezen*).

Cu'ria, v. –riae (Lat. oud-Rome: *vergaderzaal* inz. *van de Romeinsche senaat*).

Curia'len, m. mv. (Lat. curialis: *ambtenaren der curie*).

Cu'rie, v. (Lat. curia: *pauselijk hof, alle pauselijke ambten en besturende lichamen*).

Curieus', bn.; –zer, –t (Fr. [Lat. curiosus]: *zeldzaam, vreemd; aardig; merkwaardig*; Z.-N. *nieuwsgierig*): *dat is –!* **–heid,** v.

Curio'sa, o. mv.; zie Curiosum.

Curiositeit', v. –en (Fr. [Lat. curiositas]: *merkwaardigheid; zeldzaamheid*).

Curio'sum, o. –sa (Lat. *iets zeldzaams*).

Cursief', Fr. cursif van Lat. currere = loopen, **1** bn. (van drukletters: *schuin op de regel staande*): *–sieve letters*; **2** bw. (van het drukken of zetten: *met een cursieve letter*): *– laten drukken*; **3** o. (*druklettersoort, waarbij de as van iedere letter schuin op de regel staat*): *een bij de lettersoort passend –.*

Cursiveeren* (*met schuine letter drukken*).

Curso'risch, bn. en bw. (Lat. cursorius: *achtereen voortgaande*): *een schrijver – lezen,* d. i. zonder dat de leeraar de lectuur onderbreekt door veel ophelderingen. (s = z).

Cur'sus, m. (Lat.) cursus; (Ned.) –sen (Lat. eig. *loop*: *leergang, reeks van lessen over een bepaald onderwerp*): *een – in kunstgeschiedenis; hoofd–,* nl. voor het examen van hoofdonderwijzer; *een volgen.* (s = z).

Cur've, v. –n (Lat. curvus = gekromd: *kromme lijn*); ook, Kurve.

Cus'tos, m. custo'des (Lat. *bewaarder*: 1 *koster eener kerk; toeziener en schoonhouder van een museum enz.*; 2 *bladwachter; steekwoordje*): 1 *de – van het anatomisch kabinet*; 2 *de – in oude boeken,* aan de voet der bladzijde afzonderlijk geplaatste eerste lettergreep der vlg. bladzijde.

Cyaan', o. (Gr.-Lat. cyaneus = donkerblauw: *blauwzuur*); **–ka'lie,** o. –ka'lium (*verbinding van kalium met blauwzuur*).

Cycl(o)....; zie Cyclus.

Cycla'den, mv. (*in een kring* [= cyclus] *om Delos gelegen eilanden in de Aegeïsche zee*).
Cycla'me, v. -s (Fr. *sleutelbloemige plant* inz. *alpenviooltje, Europeesch varkensbrood*; Lat. cyclamen europaeum).
Cy'clisch, bn. (*tot een cyclus behoorende*).
Cyclist', m. -en (Fr. *wielrijder*); lees *sieklist'*.
Cycloï'de, v. -n (meetk. *radlijn*).
Cyclome'ter, m. - s (eig. *kring-, cirkelmeter: afstandsmeter a. e. rijtuig, auto enz.*).
Cycloon', m. -clonen (*wervelstorm*).
Cycloop', m. cyclopen (Gr.-Lat. cyclops = rondoogig): **1** myth. drie zonen van Uranus en Gaea; **2** reuzensmeden van Hephaestus, die o. a. voor Zeus de bliksem smeedden of wapenen vervaardigden in hun werkplaats, de Etna, voorgesteld als reuzen met één oog midden in het voorhoofd; **3** Homerus: een woest volk van menschen-eters; **4** éénoog; **5** oogkreeftje, kreeftje uit onze slooten.
Cyclo'pisch, bn. (*reusachtig, als door cyclopen gemaakt*): *-e muren,* voorhistorische reuzenmuren uit ruwe steenklompen.
Cyclosty'le, m. -s (Fr. *radpen tot vermenigvuldiging v. een zelfde schrift; multiplicator*).
Cy'clus, m. (Lat.) cycli; (Ned.) -sen (Gr.-Lat. *kring, periode, tijdkring, gekenmerkt door dezelfde soort van gebeurtenissen, verschijnselen; reeks van sagen enz., min of meer samenhangend*): *de - der Arthurromans.*
Cylin'der, Cymbaal', Cym'bel; z. Ci . . . .
Cy'nicus, m. -ci (Lat. *volgeling der leer v. d. Gr. wijsgeer Antisthenes, 4e eeuw v. C.; schaamteloos, gevoelloos, niet aan edele motieven bij zijn evenmensch geloovend mensch*): - hangt waarsch. samen met *Cynosarges,* een gymnasium, waar Antisthenes les gaf, en bevat een toespeling op (Gr.) *kyoon* = *hond*; zie Diogenes.
Cy'nisch, bn. en bw. (Gr.-Lat. cynicus: *hondsch: tot de school van Antisthenes behoorend; schaamteloos-ongevoelig, ruw*): *de -e kalmte van een misdadiger; - opmerken.*
Cynis'me, o. (*de leer der Cynici; schaamteloosheid; schaamteloos en ongevoelig gedrag*): *het - stelde de natuur boven de cultuur.*
Cyn'thia, v. myth. bijnaam van Diana of Ar'temis als maangodin; lees *sin'tia.*
Cy'pergras, o. -sen (*soort van gras*; Lat. cyperus).
Cy'persch*, Cy'prisch, bn.: *de -e kat,* groote, grijze, zwartgestreepte kat, oorspr. van het eiland Cyprus, slangendooder.
Cypres', m. -sen (*Cypressus, altijd groene naaldboom in Z.-Europa en Azië: beeld van de rouw*); **-senhout,** o.; **-senlaan,** v. -lanen.
Cyprioot', m. -oten (*bewoner v. Cyprus*).
Cy'prus, o. eiland in *het Oosten* der Middell. Zee; zie Koper; lees *sie'prus.*
Cy'rus, m., stichter van het oude Perzische rijk, † 529 v. C.
Cytologie', v. (Gr. kytos = cel: *celleer*).
Czaar, m. czaren (*keizer; titel van de vroegere vorsten van Rusland en Bulgarije*).
Czar'das, m.; zie Csardas.
Cza'rewitsch, m. -en (gesch. *oudste zoon van den Russischen czaar, troonopvolger*), verg. *Petrowitsch = zoon van Peter.*
Czari'na, v. -'s (gesch. *keizerin; titel v. d. vrouw v. e. czaar*), ook: Tsari'na, v. -'s.
Czaris'tisch, bn., bw.
Czech, m. -en (*iem. van de stam der Noord-Slaven* inz. *in Bohemen*); l. Tsech of Tsek; ook gespeld: Tsjech, Tzech.

D.

dat. - 1 Lat. *datum,* gegeven, uitgevaardigd: dagteekening; 2 spraakk. *datief.*
d.a.v. - daar-aan-(d.i. daar-op)volgend.
D.C. of **d.c.** - It. *Da ca'po*; zie ald.
d.d. - Lat. *de dato*; zie ald.
deb. - Lat. *de'bet, de'bent*; zie ald.
Decl. - *Declina'tie*: 1 verbuiging; 2 afwijking (kompasnaald); zie ald.
Del. - 1 Lat. *Delea'tur,* men schrappe weg, men late weg (op drukproeven); z. ald.; 2 Lat. *Delinea'vit,* hij of zij heeft het geschetst of geteekend (op kunstplaten).
Delin. - *del.* 2; zie ald.
Dep., Dept. - *Departement'*; zie ald.
d. e. t. - *daarentegen.*
D. F. - Lat. *De'o faven'te,* onder begunstiging van God, of: zoo God het begunstigt.
D. G. - 1 Lat. *De'i gra'tia,* (door) Gods genade; 2 Lat. *De'o gra'tias,* Gode zij dank.
d.i. - dat of dit is.
dien., dr. - *dienaar.*
Disc. - *Discon'to*; zie ald.
Distr. - *District*; zie ald.
Div. - *Dividend*; zie ald.
D. J. U. - Lat. *Doc'tor ju'ris utrius'que,* doctor in de beide rechten.
D.O.M. - Lat. *De'o Op'timo Max'imo,* aan den besten en hoogsten God gewijd; z. ald.
Dr. - Lat. *Doc'tor*; **Dr. med.** - *Doc'tor medici'nae,* doctor in de geneeskunde; **Dr. phil.** - *Doc'tor philoso'phiae,* doctor in de wijsbegeerte; **Dr. th.** - *Doc'tor theolo'giae,* doctor in de godgeleerdheid.
Drs. - Lat. *doctorandus*; zie ald.
Ds. - Lat. *Do'minus,* dominee.
D. S. - It. *Dal seg'no*; zie ald.
D. V. - Lat. *De'o volente,* met Gods wil.
dv. - *dienstvaardig.*
dw. - *dienstwillig.*
d. w. z. - *dat wil zeggen.*

D, v. -'s (1 als klank: *derde der medeklinkers*; 2 als teeken: *vierde teeken van het A. B. C.*; 3 *de gezamenlijke letters in een woordenboek enz., die met een - beginnen*): 1 *de - is een stemhebbende medeklinker*; 2 *er staat een -, geen a*; 3 *de - is weldra klaar*; nog: (muz.) de tweede toon in de klankladder, ook *re* genaamd; Romeinsch getalmerk = 500; (op recepten) *d.* = *da,* (Lat.) geef.
Daad, v. daden ([*als afgesloten geheel beschouwde*] *handeling* inz. *bewust en met een bepaald doel gedaan; een indrukwekkende, roemrijke handeling*): *een goede -; de - bij het woord voegen; de groote daden van ons voorgeslacht; helden-, mis-*; zegsw. *iem. met raad en - bijstaan,* met alle beschikbare middelen; *op heeter - betrappen,* bij de (mis)daad; rechtst. *een - van vervolging.*
Daadwer'kelijk, bn. en bw. (*werkelijk,*

feitelijk, metterdaad): – *optreden*; germ.

Daags, bw. (*per dag, iedere dag*): *hij verdient drie gulden –; – schijnt de zon*; nog: *hij kwam – te voren*, een dag te voren.

Daagsch*, bn. (1 *iedere dag dienstdoend*, inz. van kleederen; 2 *iedere dag terugkeerend*): 1 *dit is mijn –e jas*; 2 *–e beslommeringen*.

Daal'der, m. –s (*oud-Holl. zilverstuk van f 1.50*); verg. Rijksdaalder; **–splaats,** v. –en (*de eerste rang in de oude Amst. schouwburg*; bij uitbr. *beste plaats*), vero.

Daar 1 bw. (*op die plaats*; *ginds*; *er, der*): *uw hoed ligt –; kijk eens –; – zijn van die menschen*; **2** vgw. (1 *omdat, dewijl*; 2 *terwijl*): 1 – *het erg glad is, ga ik niet uit*; 2 *hij hoort de eerste donderslag, – hij de deur uittreedt*; – vormt (als bijw.) samenstellingen, met de klem óf op het eerste, óf op het tweede lid: *daaraan, daarachter, daarentegen*; bij splitsing valt de klem dikwijls op *daar*: *daar zal ik aan denken*, doch: *wat heb ik daaraan'?* zie de Bijlage.

Daar'door, bw. (*door dat*; *door die enz.*): *zie die straat, ga nu –; – werd hij gezond*.

Daarenbo'ven, bw. (*nog behalve dat of dit*; *buitendien*; *bovendien*): *Petrus Stastok was vlug en – zeer ijverig*; **–ente'gen,** bw. (*daar tegenover*): *hij heeft vele gebreken, maar – ook tal van goede eigenschappen*; **–gin'der,** bw. (versterking van *ginder*).

Daar'laten, liet –, h. daargelaten (*laten rusten*; [*verder*] *buiten beschouwing laten*): *dit zullen wij maar –; dat daargelaten*.

Daarna', bw. (*na dit of dat enz.*; *na die tijd*); **–naar',** bw. (*dit of dat*); **–naast',** bw. (*naast die zaak*); **–ne'vens,** bw. (*nevens dat, die zaak*; *bovendien*); **–om',** bw. (*om die reden*; *wegens*; *om dat, om die zaak*): *– kon ik niet komen*; **–omheen',** bw.: *een pleintje en – een hek*; **–omtrent',** bw. (*omtrent dat, in de nabijheid van dat*). Opm. Soms valt het accent op het eerste lid: *daar'na* enz.

Daar'stellen, stelde daar, h. daargesteld (*tot stand brengen, in het leven roepen*); germ.

Daarte'gen, bw.; **–toe',** bw. (*tot dit of dat*; *tot dat doel*); **–uit',** bw. (*uit dat, volgens dat*); **daar'van,** bw. (*van dat*; *van die zaak, zaken of personen*): *koop – iets*; **daar'voor,** bw. (1 *voor dat*, plaatsbepaling; 2 *wegens dat, om die reden*): 1 – (voor dat vertrek) *was een tochtdeur*; 2 – *zal ik je straffen*. Opm. Soms *daar'tegen, daar'toe, daar'uit* en *daarvan', daarvoor'*.

Daas, v. dazen; zie Blindaas.

Dab'ben, dab'beren, –de, h. gedabt, gedabberd (Z.-N. gew. *wroeten, graven*; *krabben*; *plonzen, plassen*): *die jongens – in de modder*; *ben je weer aan 't –?*

Da ca'po, bw. (It. muz. *van het begin af, nog eens van voren af aan*); zie **D.C.**

Dactyliotheek', v. –theken (Gr. *verzameling van gesneden steenen* inz. *van ringen, cameeën, gemmen enz.*); Gr. dactylion = ring.

Dac'tylo . . . , van Dactylus; zie ald.

Dactylograaf', m., v. –grafen (*typist*[*e*]).

Dactylologie', v. (Gr. *vingerspraak*; *vingerrekenkunst*): *de – van blinden*.

Dactyloscopie', v.; z. Vingerafdruk.

Dac'tylus, m. (Lat.) dactyli; (Ned.) dactylen (Gr.-Lat. vinger; metriek: *versvoet bestaande uit een betoonde, waarna twee onbetoonde letters grepen* – ⏑ ⏑): b.v. *Toon ons uw | luister, o | zilveren | maan!* Gr. Dak'tylos.

Dadaïs'me, o. (*kunstrichting, ± 1913 ontstaan, zich* inz. *uitend in verwerping van vroegere kunstrichtingen en er naar strevend de kunst tot de primitiefste vormen terug te brengen*): *de naam – schijnt ontleend aan de eerste stamelklanken van een kind*: *da-da*.

Da'del 1 m. –s (*dadelpalm, tropische boom, 10–20 m hoog*; Lat. phoenix dactylifera); **2** v. –s (vrucht).

Da'delijk 1 bn. (1 *werkelijk*; 2 *onmiddellijk*; *rechtstreeks werkend*): 1 *in die steden is nog geen –e nood*; *–e liefde*, die zich door daden toont; 2 *–e hulp*; **2** bw. (1 *onmiddellijk*; 2 *binnen zeer korte termijn*): 1 *ge moet – komen*; 2 *kom beneden! ik kom –*; nog: *-e zonde*, die men nl. zelf begaat, in tegenst. van Erfzonde.

Da'delijkheden, v. mv. (*daden van geweld*; *handtastelijkheden, slagen*): *van woorden kwam het tot –*.

Da'delolie, v., **–palm,** m. –palmen; z. Dadel; **–wijn,** m. (*palmwijn, v. de dadel*).

Da'der, m. –s (*bedrijver*, meestal ongunstig): zegsw. *de – ligt op 't kerkhof*, is onbekend.

Da'ding, v. –en (rechtst. *overeenkomst, waarbij door opoffering aan beide zijden een proces wordt voorkomen of beëindigd*; *minnelijke schikking*).

Dae'dalus, (Lat.), Dae'dalos (Gr.) m. myth. Gr. bouwmeester v. h. labyrint op Creta, vluchtte, door Minos in het labyrint opgesloten, met zijn zoon *I'carus* (z. ald.) op met was bevestigde vleugels. (ae = ee).

Dae'mon, Daemo'nisch, z. Demon(isch). (ae = ee).

Daffodil', v. daffodillen (*affodil*).

I. Dag*, m. dagen (1 *daglicht*; *lichtglans*; *dageraad*; 2 *tijdsverloop tusschen zonsop- en ondergang*; 3 *tijdruimte van 24 uur, etmaal*; 4 *goedendag* inz. *afscheidsgroet*; 5 Z.-N. *feestdag*: *naam-, verjaardag*; 6 Z.-N. spott. *mensch*): 1 *de – breekt aan*; *helder of klaar als de –*, fig. overduidelijk; *een muur 5 m in de –* boven de grond; *buizen met 10 m – of middellijn*; *dat raam is twee m in de –*, ruimte tusschen de kozijnen; *het wordt –*; *aan de –, komen*, ontdekt worden; *met iets voor de – komen*; *aan de – brengen*, aan het licht brengen; *dat mag de – niet zien*, dat is iets slechts; 2 *voor – en dauw*, zeer vroeg; *– en nacht*; *– aan –*; *over –*; Z.-N. *God schept de – en ik ga er door*, leef onbekommerd; 3 *de langste – op 21 Juni, de kortste – op 22 Dec.*; *een jaar h. 365 dagen*; *dit is aan de orde van de –*, is gewoon, komt vaak voor; *de – des oordeels* of *de jongste –*, (Bijbel) de laatste dag v. h. bestaan onzer aarde; *jaar en –*, of *eeuw en –*, zeer lang; 4 *dàààg! 5 't is morgen vader zijn –*; 6 *wat 'n leelijke –!* nog: zegw. *een gat in de – slapen*, laat te bed blijven; *betere dagen gekend hebben*, in goeden doen geweest zijn; *de – des Heeren*, Zondag; *de oude –*, de ouderdom; (*een*) *dezer dagen*, weldra; *aan de – leggen*, toonen.

II. Dag, v. daggen (*dagge*), vero.

III. Dag, v. –gen (*geeseltouw*; *klimtouw*).

Dag'blad, o. –bladen (*krant, die alle dagen verschijnt*); **–bloem,** v. –en (*windeachtige sierplant*; Lat. ipamoea purpurea); **–boek,** o. –en (1 *boek, waarin men aanteekeningen maakt van gebeurtenissen van de dag*; 2 *koopmansboek, wettelijk voorgeschreven, waarin de koopman dagelijks schulden, accepten enz.*

noteert, waaruit de posten voor het journaal worden opgemaakt): 1 *het – van Dürer*; 2 *het – heet ook memoriaal*; **–boog,** m. –bogen (cosm. *deel v. d. parallelcirkel v. e. hemellichaam, dat boven de horizon eener plaats ligt*).

Dag'bouw, m. (*bovengrondsche ontginning*): *bruinkool ontginnen door –*.

Dag'broer, m. –s (*sinterklaaspop* [*voorstellende een hanswors groetend „dag broer"*] *van speculaas*); **–dief,** m. –dieven (*iem., die zijn tijd verluiert*); **–dienst,** m.

Dag'dieven, dagdiefde, h. gedagdiefd (*zijn tijd verluieren; lijntrekken*); **–dieverij',** v. –en.

Da'gelijks, bw. (1 *elke dag*; 2 *van dag tot dag*): 1 *wij werken –*; 2 *het wordt – erger*.

Da'gelijksch*, bn. (1 *iedere dag voorkomend; iedere dag noodig; van elke dag*; 2 *gelijk geregeld waargenomen wordt*): 1 *het – brood; een – beursoverzicht; –e bezigheden*; 2 *het –e leven*; nog: R.-K. *–e zonde*, overtreding van Gods wet of geboden in kleinere zaken; z. Doodzonde; *het – bestuur* (*der gemeente*), Burgemeester en Wethouders (in België: en Schepenen).

Dagement', o. –en (Z.-N. *dagvaarding*).

Da'gen, daagde, h. gedaagd (*voor het gerecht roepen; dagvaarden*; ook: *dag worden*).

Da'ger, m. –s (*eischer in een proces*).

Dag'-en-nacht'evening, v. –en (*equinox*): de –•–•– valt op 21 Maart en 22 Sept.

Da'geraad, m. (1 *begin v. d. ochtend*; 2 in het alg. [*veelbelovend*] *begin*): 1 *de rozenvingerige –*; 2 *de – des levens*, de kindsheid; *de – der vrijheid*.

Dag'ge, dag, v. daggen (*korte degen, kort zwaard; voegijzer*); vero.

Dag'geld, o. –en (*loon, dat per dag gerekend wordt, het loon voor een dag werken*).

Dag'gelder, m. –s (*daglooner*).

Dag'huur, v. (inz. Z.-N. *daggeld, dagloon*): *in* (of: *op*) *– werken; een goede – verdienen*.

Dag'jesmensch*, m. –en (kleinacht. *iem., die niet langer dan een dag in een of ander uitspanningsoord vertoeft*): *'s Zondags slechts –en*.

Dag'kaart, v. –en (*toegangskaart, spoorkaartje voor een dag geldig*); **–lelie,** v. –leliën, –lelies (*lelieachtige sierplant*; Lat. hemerocallis fulva); **–licht,** o. (*licht van de dag*): fig. *het kan 't – niet zien*, het is niet in de haak, moet geheim blijven; **–loon*,** o. –loonen (*het loon per dag arbeid; loon, dat per dag berekend wordt*); **–looner*,** m. –s ([*dag*]*arbeider, die voor dagloon arbeidt*); **–ma(a)t,** v. (*een stuk land ± 0.5 ha: zooveel land, als door één man op één dag kan gemaaid worden*); gew. *Deimt*; **–meisje,** o. –s (*dienstmeisje voor overdag*).

Da'gon, m., afgod der Philistijnen.

Dag'orde, v. (*lijst der in een vergadering te behandelen onderwerpen; agenda*); **–order,** v. –s (mil. *bekendmaking, afkondiging*); **–register,** o. –s (*dagboek* inz. in bet. 2); **–roofvogel,** m. –s (*roofvogel, die overdag zijn prooi zoekt*): *haviken, valken zijn –roofvogels*; **–school,** v. –scholen (*school, die 's morgens en 's middags gehouden wordt*); **–slaper,** m. –s (*volksn. voor geitenmelker, schapenmelker, nachtzwaluw*).

Dag'ster, v. –ren (*morgenster*; ook: *zon*).

Dag'taak, v. (*taak voor de dag opgenomen,* [*zich*] *opgelegd*): *zijn – volbrengen*; **–teekenen*,** dagteekende, h. gedagteekend (*dateeren*: 1 *de datum plaatsen op, geven aan*; 2 *de datum dragen; uit de tijd zijn van*): 1 *een brief –; een akte –*; 2 *dat gebouw – teekent uit de 16e eeuw*; **–teekening*,** v. –en (*datum*).

Dag'toorts, v. (lit. t. *de zon*).

Daguerr(e)oty'pe, v. –n (*lichtbeeld op een toebereide plaat, naar de uitvinding van Daguerre, in 1839*); vero.

Dag'vaarden, dagvaardde, h. gedagvaard (*oproepen*: rechtst. [*op e. bepaalde dag*] *voor h. gerecht dagen*); **–vaarding,** v. –en.

Dag'vaart, v. –en (gesch. *vergadering der Staten* inz. *van een met gezag bekleed lichaam, gevormd door uit verschillende plaatsen opgeroepenen*): *ter – komen, – houden*.

Dag'vlieg, v. –en (*eendagsvlieg, haft*; Lat. ephemera vulgata).

Dag'vlinder, m. –s (*kapel, die bij dag rondfladdert*); verg. Nachtvlinder.

Dag'vorstin, v. (lit. t. *de zon*).

Dag'wand, o. (Z.-N. *landmaat,* $^1/_4$ *bunder*; gew. verschillend).

Dag'werk, o. (*dagelijksch werk, gewone beroepsbezigheid; werk, dat de geheele dag in beslag neemt*); zegsw. *– hebben*, voortdurend bezig moeten zijn.

Dag'zoom, m. (geol. *aan de dag tredend uiteinde van lagen*).

Dah'lia, v. –'s (*samengesteldbloemige plant met wortelknol en bloemen van allerlei kleur*, naar den Zweed A. Dahl, die ze in 1789 uit Mexico naar Spanje bracht).

Dail Ei'reann, v. of o. (Ierland: *Kamer van Afgevaardigden*): *Seanad Eireann*, de senaat.

Dai'mio, m. –'s (*Japansch edelman, Japansch groot-grondbezitter*).

Da'jakker, m. –s (*inboorling van centraal-Borneo*), ook: Da'jak, m. –s; **–jaksch* 1** bn.; **2** o. (*de taal der Dajakkers*).

Dak, o. daken (*bovenbedekking v. e. bouwwerk*; geol. *het onmiddellijk boven een ertsafzetting liggend gesteente*, verg. Vloer): *het – moet hersteld worden; er zit een musch op het –*; zegsw. *onder één dak wonen*, in hetzelfde huis; *iem. iets op zijn – schuiven*, hem een of andere lastpost bezorgen en er zich zelf voor vrijwaren; *onder – zijn,* [a]) veilig, geborgen zijn, goed geborgen, [b]) huisvesting hebben; *iem. onder – brengen,* [a]) huisvesting verleenen, [b]) bezorgen, in veiligheid brengen; *iets van de –en verkondigen of prediken*, alom bekendmaken, Matth. 10 : 27; *iets gaat van een leien –je*; z. Lei'endak; *een huis met een zilveren, gouden, papieren –*, met een hypotheek bezwaard; Z.-N. *een Fransch –*, mansarde-dak.

Da'ken, daakte, h. gedaakt (Z.-N. 1 *zich vasthechten aan*; 2 *raken*): 1 *ijs, dat op het water niet daakt, heet kuipijs*; 2 *–de en rakende aan al wat menschengeest bezig hield; hij scheen niet aan de grond te –*.

Dak'balk, m. –en (*hanebalk*).

Dak'haas, m. –hazen (scherts. *kat*); **–kamertje,** o. –s (*kamertje vlak onder het dak van een huis*); **–licht,** o. –en (*lichtopening in een dak*); **–look,** o. (plantk. *op de daken groeiend look, huislook*; Lat. sempervivum tectorum); **–loos* 1** bn. (*geen dak of onderkomen hebbende*); **2 –looze*,** m. en v. –n (*persoon zonder een onderdak, huisvesting*); **–pan,** v. –nen (*pan tot dekking van het dak*): *roode, blauwe –pannen*; **–pansgewijze, –gewijs, –wijs,** bw. (*liggende op de manier der dakpannen*): *de schubben van visschen liggen –*; **–rui-**

ter, m. -s (*klein torentje op de nok v. e. dak, ook als luchtkoker dienende*); z. Juffertje; **-stoel,** m. -en (*getimmerte, waarop het dak rust*); **-venster,** o. -s (*venster in een dak*).

Dal, o. dalen (*laagte, inzinking tusschen bergen, heuvels, hoogvlakten*): *een lengte-, dwars-*; zegsw. *over berg en -*, naar of van alle kanten; *bergen en dalen ontmoeten elkander niet, maar menschen wel*, uitroep bij 't onverwacht terugzien van oude kennissen.

Da'lai-La'ma, m. -'s (O.-I. *de God-Lama: geestelijk hoofd der Boeddhisten in Thibet*).

Da'lam, m. -s; zie Dalem.

Da'lang, m. -s (O.-I. *vertooner van de wajang*, z. ald., *en voorlezer bij de hofdansen*).

Da'lem, m. -s (O.-I. *vorst; woning van een aanzienlijk Javaan*).

Da'len, daalde, i. gedaald (1 *geleidelijk omlaaggaan, zich geleidelijk naar beneden bewegen*; 2 van geluiden: *afnemen in sterkte en toonhoogte*; 3 van waarden enz.: *minder worden, afnemen, vallen*): 1 *het vliegtuig daalde*; *ten grave* (of: *in het graf*) -, sterven; 2 *-de tonen; de stem laten -*; 3 *de fondsen -; hij is in mijn achting gedaald*; **-ing,** v. (*het dalen*): fig. *een plotselinge - der prijzen.*

Dal'grond, m. -en (*grond, na het afgraven van hoogveen overgebleven*, dikwijls i. h. mv.).

Dal'kruid, o. (*benaming van verschillende planten o. a. v. het salomonszegel*, inz. *van wilde lelietjes*, Lat. majanthenum bifolium).

Dal'les (Barg. *armoede*): zegsw. *in - zitten*, geen geld meer hebben. (oorspr. Hebr.).

Dalmatiek', v. -en (Lat. dalmatica [tunica] = Dalmatisch [kleed]: R.-K. *het liturgisch wit opperkleed van diaken en subdiaken bij het assisteeren in de Mis*).

Dal seg'no (It. muz. *van het teeken af te herhalen*); z. **D. S.**; lees *sen'jo.*

Daltonis'me, o. (*kleurenblindheid*, naar Dalton, Eng. natuurkundige, 1766-1844).

Dal'ton-school, v. -scholen (*school, ingericht volgens een stelsel, waarbij aan de leerlingen een groote individueele vrijheid gelaten wordt ten opzichte van de verdeeling der leerstof, genoemd naar de plaats Dalton te Massachusetts*): *de voorgangster hierbij was Helen Parkhurst te New-York.*

Dal'wind, m. -en (*lucht, die langs berghellingen opstijgt*); verg. Bergwind.

I. Dam, m. -men (1 *in* [meestal niet: *langs*] *een water gelegde waterkeering*; 2 *aanplemping, smal stuk grond als toegang tot een door slooten of water omgeven wei- of bouwland*): 1 *stuw-, strek-*; *een - leggen*; zegsw. *een - tegen iets opwerpen*, de voortgang tegengaan; 2 *een - is meestal afgesloten met een hek*; zegsw. *het hek is v. d. -*, niets belet het uit- en ingaan, fig. het toezicht ontbreekt; spreekw. *Als één schaap over de - is, volgen er spoedig meer*, wanneer eerst maar één voorgaat, dan volgen er meer.

II. Dam, v. dammen (Fr. dame: *dubbele damschijf*): *een - halen, een - slaan.*

Da'mar, v. en o.; zie Dammara.

Damasceeren* (*metalen*, inz. *zwaarden met gevlamde figuren versieren, met goud of zilver inleggen*, naar de stad Damascus, door de kruistochten bekend geworden in 't W.).

Damasce'ner 1 bn. ([*als*] *van, uit Damascus*): *een - kling*, gedamasceerd; *een - pruim*, soort van vroege pruim; **2** m. -s (*bewoner van Damascus*).

Damasijnsch'* schrift, o. (*catacombenschrift in kapitale letters*): het - - is uit de tijd van paus Da'masus, 364-384.

Damast', o. (soorten) -en (*zijden, linnen, wollen weefsel met kleuren en figuren, oorspronkelijk uit Damascus*).

Damas'ten, bn. (*van damast*): - *gordijnen.*

Dam'bord, o. -en (*geruit bord, waarop het damspel gespeeld wordt*).

Da'me, v. -s (Fr. voorheen: *titel van adellijke vrouwen*; thans: *vrouw van eenige rang uit de meer aanzienlijke stand of van zekere uiterlijke beschaving*; *aanspreekvorm* inz. in het mv.; schaakspel: *koningin*): *in het gezelschap van -s; twee -s en een heer; zeker -! -s en heeren!* (Fr.) - *de compagnie*, gezelschapsjuffer; (Parijs) - *de la halle*, marktvrouw; - *du palais*, [a]) hofdame, [b]) vrouwelijke rechtsgeleerde; Da'metje, o. -s.

Dame-jean'ne, v. dames-jeannes (Fr. *groote flesch in matwerk*).

Da'mescoupé, m. -coupé's (*coupé voor dames in een spoorwagen*); **-fiets,** v. -en (*rijwiel ingericht voor dames*); **-zadel,** o. en m. -s (*paarde- of fietszadel voor dames*).

Dam'hert, o. -en (*hertensoort uit Klein-Azië, veel in hertenkampen*; Lat. dama dama).

Damiaat'jes, o. mv. (*klokjes in Haarlem, geschonken aan de groote kerk ter herinnering aan de tocht naar Damiate, 1217*).

Dam'mara, v. en o. (*een harssoort uit de dammaraboom* [inz. v. agathis loranthifolia] *in O.-I. en Australië*): *de - is hard en doorschijnend geel of wit*; ook, Da(m)mar; **-hars,** v. en o.; **-vernis,** o.

Dam'men, damde, h. gedamd (*damspelen*): *een partij -; een wedstrijd in het -.*

Damna'tie, v. -s, -tiën (Fr. [Lat. damnatio]: *verdoeming; veroordeeling*).

Da'mocles, m., gunsteling v. d. tiran van Syracuse, Dionysius I, ± 360 v. C.: deze liet - een dag koning zijn, doch deed een zwaard aan een paardenhaar boven zijn hoofd hangen; zegsw. *het zwaard van -*, een altoos dreigend gevaar te midden van geluk.

Damp, m. -en (1 *opstijgende vochtdeeltjes* inz. *in samenhang beschouwd met de zelfstandigheid, waaruit ze voortkomen*; 2 *rook*; 3 *gasvormige massa uit e. vaste of vloeibare massa zich ontwikkelend*): 1 *de - van kokend water*, wasem; 2 *de - van kruit; de - van sigaren*, in deze bet. meestal *rook*; 3 *kolen-.*

Dam'pen, dampte, h gedampt (1 *uitwasemen; damp afgeven*; 2 [*sterk*] *rooken*): 1 *het paard dampte; -de schotels*; 2 *wat zitten ze daar te -!* Z.-N. *strijkgoed -*, invochten.

Dam'pig, bn.; -er, -st (1 *van de aard van damp; mistig*; 2 *damp uitwasemend, vol damp*; 3 van paarden: *kortademig*): 1 *het is - weer*; 2 *het was - in de lucht*; 3 *een - paard.*

Damp'kring, m. (*gasvormige laag, die de meeste hemellichamen omgeeft*; inz. *atmosfeer, luchtomhulsel, dat de aarde tot op pl.m. 300 km hoogte omringt*; *luchtgesteldheid, waarin men leeft*; fig. *maatschappelijke of staatkundige gesteldheid van het oogenblik*; *geest van het oogenblik*): *het onweer zuivert de -*; **-kringslucht,** v.

Dam'schijf, v. -ven (*steen v. h. dambord*).

Dan 1 bw. (*op die tijd; daarna*): *zult gij er - zijn? eerst ik en - gij*; modaal bijw. *hij had - toch maar gelijk; ga - toch weg*; **2** vgw. (1 *behalve*; 2 *als* [vgw. van vergel.]; 3 *maar*): 1 *er*

was niemand – ik; 2 *Jan is kleiner – Piet*; 3 *de dokter werd geroepen, – het was te laat.*

Da'naërs, m. mv. (eig. *bewoners der stad Argos* nl. *Argiven*; ook: *naam van al de Grieken voor Troje*); zie Danaïden.

Danaï'den, v., myth. de 50 dochters van Da'naüs, koning van Argos: 49 doorstaken in de bruiloftsnacht, op bevel van haar vader, haar echtgenooten en werden door Minos veroordeeld om in de Tartarus eeuwig een bodemloos vat met water te vullen; zegsw. *het vat der – vullen*, een nutteloze arbeid verrichten; fig. *zijn geheugen is slecht, zijn hoofd lijkt wel een vat der –.*

Dan'cing, v. –s (In Engeland niet in deze bet. gebruikt woord: *moderne dansinrichting*).

Dandineeren* (*als een fat* [*dandin*] *loopen, het lichaam heen en weer bewegend*).

Dan'dy, m. –'s (Eng. *fat, modegek*).

Da'nebrog, v. (Deensch: *de Deensche vlag*); **–brogsorde,** v. (*Deensche ridderorde v. 1219*).

Da'nig 1 bn. (*zeer groot, erg*): *ik heb een –e honger*; **2** bw. (*in hooge mate, geducht*): *ik heb hem – de waarheid gezegd.*

Dank, m. (1 *zin, neiging*; vero. tenzij in zegsw.; 2 [*betuiging van*] *erkentelijkheid*): 1 zegsw. *tegen wil en –*; Z.-N. *de wereld draait tegen zijn –*, niet naar de zin; 2 *iets in – aannemen*; *– zij . . . .*; *Gode zij –*; (*hartelijke*) *– betuigen*; *iem. – weten* (en niet: *wijten*), in dank iem. als zijn weldoener erkennen; *in – terug*; *geen –*; **–'baar,** bn., bw.; –der, –st (1 *vervuld van dank*; *gevoelig voor genoten weldaden*; 2 *voldoening belovende, gevende*; *de bestede moeite rijkelijk loonende*): 1 *de hond is –*; *met een – hart*; 2 *een –bare rol, taak*; **–betoon,** o.; **–betuiging,** v. –en (*het betuigen van dank*; *de woorden, waarmee men zijn dank mondeling of schriftelijk betuigt*): *onder, met –*; **–dag,** m. –dagen (Prot. *dag, om God te danken, te vieren als de Zondag*): *– voor 't gewas.*

Dan'ken, dankte, h. gedankt (1 *dank betuigen*; 2 *verschuldigd zijn*): 1 *voor iets –, iem. –*; *laat ons God –*; *na het eten –*, een dankgebed uitspreken; 2 *iem. iets –*; ir. *dat heb ik hem te –*, wijten; nog: *daar dank ik voor*, (ook: *dank je wel*), ik wil dat niet doen; *dat dankt je de drommel*; *dank u,* [a]) bij aanneming, [b]) bij weigering; *dank je (lekker)!*

Dank'psalmen, m. mv. (*de psalmen Davids, waarin hij dank betuigt aan God*), verg. Boetpsalmen; **–zeggen,** zeide of zei dank, h. dankgezegd (*dank betuigen*, eenigszins deftiger): *iem. –, God – voor zijn zegeningen*; **–zegging.** v. –en: *een gebed van –.*

Dans, m. –en (1 *rhythmische beweging van het lichaam* inz. *op de maat der muziek*; *een geheel van figuren, die men dansende doorloopt*; bij verg. *bewegingen, die bij een dans vergeleken worden*; 2 *muzikale compositie* inz. ter begeleiding van een – in bet. 1; 3 Z.-N. *bal*): 1 *met iem. een – hebben*; *een dansje doen*; *de golfjes in vroolijke –*; 2 *Hongaarsche –en van Brahms*; 3 Z.-N. *ga je naar de –?* nog: Z.-N. *een bedorven –*, verwend kind.

Dansant', bn. (Fr. *waarbij men danst*): *thé –.*

Dan'sen, danste, h. gedanst (1 *rhythmisch zich bewegen* inz. *op de maat der muziek*; 2 bij verg. van allerlei met dansen vergeleken bewegingen: *onregelmatig zich op en neer bewegen*; *vroolijk springen en huppelen*): 1 *een wals, een polka –*, al dansende uitvoeren; *de geheele nacht –*; zegsw. z. Pijpen; 2 *de letters dansten hem voor de oogen*; *hij danste van plezier*; *het – der muggen.*

Dan'ser, m. –s (*iedere man, die danst*): *het* (of: *hij*) *is geen –*, [a]) danst niet goed, [b]) is geen liefhebber van dansen; *haar –*, die met haar een dans h.; **–es',** v. –essen.

Danseu'se, v. –s (Fr. *danseres*; *zij, die met iem. danst*): *een Fransche –*; *waar is je –?*

Dans'huis, o. –huizen (*huis, waar gelegenheid is tot dansen* inz. *voor h. mindere publiek*); **–koord,** v. –en (Z.-N. *springtouw*).

Dans'meester, m. –s (Z.-N. *iem., die dansles geeft*; fig. *pronker*).

Dant, v. –en (Z.-N. *jonge* [*loszinnige, ijdele*] *vrouw*): *–en en kwanten.*

Dan'te Alighie'ri, dichter der Divina Commedia, 1265–1321; – werd geboren te Florence en stierf in ballingschap te Ravenna.

Daph'ne, v., myth. dochter v. d. riviergod Pene'us, die, door Apollo vervolgd, door d. goden i. e. laurier veranderd werd. (ph = f).

Dap'per 1 bn.; –der, –st (*zonder vrees, onverschrokken*, sterker dan *moedig*, zwakker dan *stoutmoedig*): *een – soldaat, klein maar –*; **2** bw. (1 *op onverschrokken wijze*; 2 bw. v. graad: *niet weinig, geducht*): 1 *zich – weren, – meevechten*; *zich – houden,* [a]) zich – verdedigen, zich flink houden, [b]) de schijn aannemen of men – is; 2 *er – van smullen.*

Dar*, m. darren (*mannetjesbij*).

Dardanel'len, v. mv. (van *Dardanus*, een stad): *de straat der – of Hellespont.*

Darling, m. en v. –s (Eng. *lieveling*).

Darm, m. –en (1 *'t kanaal, waarin de spijsvertering plaats heeft, beginnend met de mondopening en meestal eindigend met de anale opening*; 2 Z.-N. *lange* [*dunne*] *buigzame buis of slang*): 1 *dunne en dikke –en*; *de blinde –*; 2 *de – van een brandspuit*; **–beknelling,** v. –en; **–pje,** o. –s.

Dar'tel, bn. en bw.; –er, –st (*uitgelaten speelsch*; *overmoedig vroolijk*; *stoeiziek*): *een – lam, de –e jeugd*; *– spelen.*

Dar'telen, dartelde, h. gedarteld (*zich uitgelaten of speelsch gedragen of bewegen, huppelen, stoeien*): *de kinderen – op de speelplaats*; *het vee dartelt in de wei*; fig. *door het leven –.*

Dartel'heid, v., in de 2e bet. –heden (*het dartel zijn*; [*uiting van*] *overmoedige speelschheid, joligheid*; *overmoedige spotlust*).

Darwinis'me, –is'mus, o. (*leer van Darwin, Eng. natuuronderzoeker, 1809–'82, over het ontstaan der planten- en diersoorten*); **–winist',** m. –en (*aanhanger van het Darwinisme*).

I. Das, m. dassen (dierk. *marterachtig roofdier, inheemsch, in holen levend*; Lat. meles taxus): *zoo vet als e. –*; *zweeten als een –.*

II. Das, v. dassen (1 *halsdoek*; 2 *aan het boordje, of om de hals, bevestigde strik-, knoop- of lusachtig toiletartikel* inz. *voor heeren*): 1 *een – omdoen*; *uit zijn – ruiken* (of: *kegelen*), een stinkende adem hebben, plat; 2 *in rok en witte –*; *heeren–sen.*

Das'hond, m. –honden (*kortpootige hond voor de dassenjacht*); ook: Taks.

Das'senhaar, o.: *een kwast van –*, om te houtkleuren; **–hol,** o. –en; **–huid,** v. –en; **–jacht,** v. –en; **–net,** o. –ten; **–val,** v. –len.

Das'sevel, o. – len (*vel of huid v. e. das*).

Das'speld, v. –spelden (*speld met fraaie kop, op de das* **II** 2 *te dragen*).

Dasyme'ter, m. –s (Gr. dasys = dicht: *luchtdichtheidsmeter*). (sy = zie).

Dat 1 aanwijzend of betrekkelijk vnw.: *dat huis; het boek, dat daar ligt*; **2** vgw.: *ik hoop, dat gij komt*; **3** zelfst. nw. m.: *voor den dit en –!* verwensching; nog: *het is niet dàt,* het is niet je ware; *zij heeft niet dàt (meer),* heeft niets (meer); zie Datje.

Dateeren* (Fr. dater: *dagteekenen,* nl.: 1 *een dagteekening plaatsen op, datum geven aan*; 2 *de datum dragen van; uit de tijd zijn van ....*): 1 *een brief gedateerd....; een akte –*; 2 *dat gebruik dateert van jaren her.*

Dat'gene, bep. aank. vnw.: –, *wat waar is, is eenvoudig,* d. i. dat wat.

Da'tief (Ned.), m. –tieven, **da'tivus** (Lat.), m. –tivi (*derde naamval*), als bn.: rechtst. *datieve voogd,* door den rechter benoemd.

Dat'je, o. –s (1 *iets, eenige zaak van weinig waarde*; 2 *aanmerking*): 1 *hij sprak over ditjes en –s,* nl. over koetjes en kalfjes; 2 *hij heeft altijd een ditje en een datje.*

Da'to (*onderteekening van*); zie De Dato.

Da'toek, m. –s. (In de Mal. sprekende landen: *hooge adellijke titel*).

Da'tum, m. (Ned.) –s; (Lat.) data (Lat. *dagteekening*).

Daumont', à la – (Fr. *met twee span paarden voor elkaar en twee voorrijders*): *de koningin in een rijtuig à la –*; lees *doo-mon'.*

Dauphin', dauphijn', m. –s (Fr. eig. *titel van de heeren der Dauphiné, die als helmsieraad een dolfijn* [Lat. delphinus] *hadden; 1349–1830 titel van den Fr. kroonprins*).

Dauphi'ne, v. –s (Fr. *gemalin v. d. dauphin*).

Dauw, m. (*vochtigheid in de lucht, die door afkoeling zich bij avond en nacht in droppels afzet op allerlei koude voorwerpen*): Z.-N. *van de hemelsche – leven,* v. d. wind.

Dau'wel, v. –s (*treuzel, onhandige vrouw*).

Dau'wen, dauwde, h. gedauwd (1 onpersoonlijk: *er hangt dauw of slaat dauw neer*; 2 lit. t. [*als dauw verkwikkend*] *neerdalen*; 3 *druppelsgewijze bevochtigd zijn*): 1 *het dauwde sterk*; 2 *de hemel doet zijn zegen op ons –*; 3 *het zweet, waarvan het voorhoofd dauwt.*

Dauw'treden, –trappen (*op Hemelvaartsdag of de 2e Pinksterdag in de vroege morgen buiten de stad zich ontspannen*).

Dauw'worm, m. (*hoofd- en vooral aangezichtsuitslag bij zeer jonge kinderen*).

Da'ver, m. (Z.-N. 1 *davering*; 2 *rilling, schrik*): 1 *de ruiten rammelen van de –*; 2 *de – op 't lijf krijgen.*

Da'veren, daverde, h. gedaverd (*een zwaar, dof, weerklinkend en langzaam verstervend geluid voortbrengen; dreunen*; Z.-N. *rammelen*): *de grond daverde bij de ontploffing*; Z.-N. *de ruiten –*; **–ing,** v. –en: Z.-N. *een – krijgen,* afstraffing, strenge berisping.

Daviaan', v. –anen (*veiligheidslamp van mijnwerkers, uitgevonden door Davy, 1815*).

Da'vid, m. Bijb., eig. de geliefde: klein van gestalte naast reus Goliath, dien hij doodde; herdersknaap, later koning v. h. Joodsche volk ± 1000 v. C.: *de Psalmen Davids.*

Da'vits, m. mv. (mv. van Eng. davit, vroeger david, een bijzondere toepassing van de naam David: *van boven gebogen, draaibare ijzeren stangen op het bovendek, waaraan op zeeschepen de sloepen hangen*).

Da'zen, daasde, h. gedaasd (*dwaze praat uitslaan, lang en druk zwammen*); gmz.

Da'zerik, m. –riken (Z.-N. *sul; dwaas*).

De, Lat. vz. van, van weg; in samenstelling inz. Fr. woorden, ook des... voor klinkers.

Débâ'cle, v. (Fr. *volslagen ondergang; ineenstorting v. e. rijk; val v. e. huis*).

Deballoteeren* (Fr. *door stemming iem., die als lid is voorgehangen, afwijzen*).

Débarcadè're, v. –s (Fr. *landingsplaats, steiger; los- en laadplaats bij stations*).

Debarqueeren* (Fr. v. barque, Lat. barca = scheepje: *landen; van boord gaan, ontschepen*).

Debat', o. –ten (Eng. [Fr. débattre]: *aan regels gebonden openbare gedachtenwisseling, bespreking van het voor en tegen; openbare redetwist*): *– vrij; geen –; met –; na een langdurig – sloot de voorzitter de vergadering.*

Debater, m. –s (Eng. *persoon, die een debat voert; een meester in het debat*): *een handig –.*

Debatingclub, v. –clubs (Eng. *genootschap, club van personen die zich oefenen in het debatteeren, disputeergezelschap*).

Debatteeren* (*debat voeren over; redetwisten*): *– met iem.; je debatteerde niet, je schold.*

De'bet, o. debent (Lat. eig. hij is schuldig; boekhouden: *de linkerzijde, waar de debetposten als actief staan; het te goed, dat men van anderen te vorderen heeft, schuldvorderingen op een ander*): *een groot – is een gunstig verschijnsel, een groot credit in verhouding een ongunstig*; z. Credit; *ik ben er aan –,* schuldig; *iets in – overschrijven,* op het passief; lees *dee'–*; **–zijde,** v. –zijden.

Debiet', o. (Fr. débit: *verkoop in het klein*).

Debitant', m. –en (Fr. *verkooper, meestal in 't klein, slijter; iem., die voor den collecteur loterijbriefjes verkoopt*). (e = ee).

Debiteeren* (Fr. *verkoopen, aan den man brengen; op de debetzijde boeken*): fig. *leugens –,* opdisschen; *nieuwtjes –,* vertellen. (e = ee).

Debiteur', m. –s, –en (Fr. *schuldenaar*); verg. Crediteur; **–trice,** v. –s.

Débouché, o. –'s (Fr. *uitweg, uitgang uit een engte*; fig. *afzetmarkt, afzetgebied*).

Debut', o. (Fr. début: *begin; eerste optreden v. e. tooneelspeler, zanger, redenaar, enz.*).

Debutant', m. –en; vr. –e (Fr. v. débuter = eig. de eerste stoot [but] doen: *iem., die voor het eerst een proef geeft van zijn bekwaamheid* b.v. *een zanger, acteur*).

De but en blanc (Fr. *in het wilde weg*).

Debuut', o.; zie Debut.

De'ca, Gr.-Lat. in samenst. *tien* [*maal*].

Deca'de, v. –n (Fr. v. Gr. dekas = tiental: *week v. 10 dagen in de Fr. Republikeinsche kalender*; o.-Gr.: *tijdperk v. 10 dagen*).

Decadent', m. –en Fr. **1** bn. (*in verval*): *een – volk*; **2** (*iem.,* [inz. *een kunstenaar*] *die in zijn werk de kenmerken van een vervaltijd sterk vertoont; iem., die zeer verfijnd, overbeschaafd is, maar innerlijke kracht mist*).

Decaden'tie, v. (Lat. decadentia: *achteruitgang, verval*).

De'cagram, o. –men (*10 liter*); **–liter,** m. –s.

Deca'logus, m. (Gr.-Lat. Bijb. *de Tien Geboden Gods*): ook: *Decaloog'.*

Decamero'ne, v. (It. eig. *tijd van tien dagen*; inz. *honderd, voor een deel zeer onkiesche, novellen van Boccaccio, geschreven ± 1350*).

De'cameter, m. –s (*10 meter*).

Decanaat', o. –naten (R.-K. *waardigheid, gebied van een deken*).

Deca'nus, m. –sen, (Lat.) deca'ni (Lat. letterl. *voorman over tien; deken*; z. ald.).

Deca'polis, o. (Gr. Bijb. *land der tien steden,* [polis = stad] *ten O. v. h. meer v. Galilea*).
De'castère, v. –n of –s (*10 kub. meter*).
Decem'ber, m. (Lat. eig. *de 10e maand, daar bij de Rom. het jaar op 1 Maart begon*; thans: *de 12e maand, Wintermaand*).
Decembris'ten, m. mv. (gesch. *de helpers bij de staatsgreep v. Nap. III*, 2 Dec. 1851).
Decem'vir, m. –s (Lat. *tienman*), decem'viri.
Decemviraat', o. (*tienmanschap*, inz. *het tienmanschap om de wetten op te schrijven in Rome*, 451–449 v. C.).
Decen'nium, o. (Ned.) decenniën; (Lat.) decennia (Lat. *tijdperk v. 10 jaar* [annus = jaar]).
Decent', bn. en bw. (Fr. [Lat. decens]: *eerbaar; welvoeglijk, betamelijk, fatsoenlijk*).
Decentralisa'tie, v. (*het verleenen van meer zelfstandigheid aan de onderdeelen v. e. lichaam* inz. *op staatkundig gebied*); het tegengest. van Centralisatie; **–liseeren*.**
Decep'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. deceptio]: *teleurstelling, ontgoocheling*). (t = s).
Déchar'ge, v. (Fr. *losbranding, ontlasting; ontheffing van verantwoordelijkheid; vrijspreking van schuld*): rechtst. *getuige à –*, in het voordeel v. d. beschuldigde; *– verleenen aan den penningmeester*, dechargeeren.
Dechargeeren* (Fr. *losbranden; ontheffen van verantwoordelijkheid; ontlasten; van een schuld, van een plicht ontslaan; vrijspreken van schuld; het door den penningmeester gevoerde geldelijk beheer in orde verklaren*).
De'ci . . . in nieuwvormingen van Lat. decem: *tiende (deel)*. Zie **–gram** enz.
Decideeren* (Fr. *beslissen, uitspraak doen; besluiten*): *zich tot iets –*, tot iets besluiten.
De'cigram, o. –men (*0,1 gram*); **–liter,** m. –s.
Decimaal', v. –malen, Fr. décimal, **1** bn. (*tiendeelig*): *de decimale breuken*, die, waarvan de noemer 10 of een macht van 10 is; *het decimale stelsel*; **2** (*een eenheid kleiner dan één in het decimale stelsel*): *een getal met 2 –malen*; **–teeken*,** o. –s (*teeken, dat in een 10-deelige breuk de geheele v. d. tiende deelen enz. afscheidt*, b.v. *de komma in 1,5*).
Decimeeren* (Fr. [Lat. decimare]: *elken tienden man met de dood straffen na loting, als krijgsstraf bij oude volken*; fig. *in grooten getale dooden, dunnen, ontvolken*).
De'cimeter, m. –s (*0,1 m*).
Deci'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. decisio]: *besluit, beslissing; rechterlijke uitspraak*): *een – nemen.*
Decisief', bn. en bw.: –ieve (Fr. décisif: *beslissend, afdoend; stellig*).
De'cistère, v. –n of –s (*0,1 kub. m*).
Declaman'do, bw. (It. muz. *op declameerende toon voor te dragen*).
Declama'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. declamatio]: *voordracht, zeggingskunst*; ongunstig: *pronkende woordenpraal*).
Declama'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) declamato'res (Lat. *kunstmatig spreker, voordrager; zegger, voordrachtkunstenaar*; ongunstig: *iem., die met pathos, gezwollen spreekt*).
Declamatri'ce, v. –s (Fr. *vrouw. declamator*).
Declameeren* (Fr. [Lat. declamare]: *voordragen* [inz. *verzen*]; *zeggen*; ongunstig: *met pathos spreken*; vero. *uitvaren tegen*).
Declarant', m. –en (*hij, die declareert*).
Declara'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. declaratio]: *verklaring, liefdesverklaring; aangifte van goederen aan tolkantoren; het aangiftebewijs; opgave van te vergoeden gemaakte reis- en verblijfkosten, examengelden enz. van ambtenaren; ambtelijke kostenberekening; het stuk, waarin de opgave wordt gedaan*).
Declareeren* (Fr. [Lat. declarare]: *verklaren*, vero.; *aangeven v. goederen; opgeven van, in rekening brengen van gemaakte onkosten; een ambtelijke kostenrekening overleggen of indienen*): *zich –*, [a]) liefde verklaren aan, [b]) zich vertoonen; *zich – tegen* (of: *voor*) *iem.*, zich tegen (of: voor) iem. verklaren.
Déclassé', m. –'s (Fr. *verloopen sujet*).
Declina'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. declinatio]: *afwijking* inz. *van de magneetnaald*; spraakk. *verbuiging*; ook: *afwijzing*).
Declinato'rium, o. –s, –ria; zie Inclinatorium.
Declineeren* (Fr. [Lat. declinare]: *afwijken* inz. *van de magneetnaald*; spraakk. *verbuigen*; ook: *afwijzen*).
Decolleteeren*; zie Gedecolleteerd.
Décor', o. –s (Fr. [Lat. decor]: *tooneeltoerusting, schermen enz.*; ook: *versiering*).
Décorateur', m. –s (Fr. *versierder, sierkunstenaar; decoratieschilder*).
Decora'tie, v. –tiën, –ties (Fr. décoration: *versiering; tooneelschilderwerk, decors; ordeteeken, ridderorde, lintje*); **–schilder,** m. –s (*tooneel- en sierschilder*).
Decoratief', Fr. décoratif, **1** bn. (*versierend, tot versiering strekkend*): *–tieve kunst*, schildering in vlakke stijl, zonder perspectief; **2** o. –tieven (*wat dient tot versiering, b.v. in de bouwkunst*; tooneel: *decors*).
Decoreeren* (Fr. [Lat. decorare]: *versieren; met een ridderkruis, lintje enz. begiftigen*).
Deco'rum, o. (Lat. *het uiterlijk welvoeglijke, passende*): *het – bewaren*, het fatsoen ophouden; *het – in acht nemen.*
Decreet', o. –creten (Lat. decretum: *besluit; verordening [van overheidswege]*).
Decrescen'do, It. **1** bw. (muz. *in kracht afnemend*); **2** o. –'s zn.
Decreta'len, v. mv. (Lat. [epistulae] decretales: *verzameling van pauselijke beslissingen en besluiten*).
Decreteeren* (Fr. *verordenen, uitvaardigen; apodictisch verklaren*).
De da'to, Lat. van de dag der uitvaardiging d. i. van die van het schrijven af.
Dedica'tie, v. –s (Lat. dedicatio: *toewijding* b.v. *van een gebouw aan God; opdracht van een boek enz.*).
Deduc'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. deductio]: *afleiding van het bijzondere uit het algemeene; afgeleide waarheid, gevolgtrekking*).
Deductief', bn. en bw. (Fr. *afleidend* inz. *v. h. algemeene tot het bijzondere*): *de –tieve methode*, v. het algemeene tot het bijzondere.
I. Deeg*, o. deegen (*gekneed week mengsel van een vloeistof met een vaste zelfstandigheid*, inz. *meel met water of melk*): *– kneden; – braken*; z. ald.; *– opmaken, – afwegen*; zegsw. *ze zijn allen van één –*, van dezelfde soort.
II. Deeg, v. (*voordeel, nut; genoegen*): *ergens – van hebben; dat drankje zal u – doen.*
I. Deel*, o. deelen (1 *iets, dat kleiner is dan een geheel; aandeel; gedeelte van iets*; 2 *boekdeel*; 3 Z.-N. en dan m. *ronde bij het kaartspel*): 1 *ieder zal zijn – van de winst hebben; de som der – en vormt het geheel*; zegsw. *part noch – aan iets hebben*, geheel onschuldig

zijn; *ten deele*, voor een deel; 2 *een roman in drie –en*; 3 *nog een –(ken) doen*; nog: Z.-N. *aan de – zitten*, (mede)erven.

II. Deel*, v. delen (*plank*; *planken vloer*; *dorschvloer*).

Deelach'tig, bn. (*deel hebbende aan of in*): *Gods genade – worden*; *iem. iets – maken*.

Deel'baar, bn. (*gedeeld kunnende worden* inz.: 1 rekenk. v. getallen: *ontbindbaar in factoren*; 2 nat. *splitsbaar in deelen*): 1 *een – getal is 24*; *onderling –*, als getallen alle eenzelfde deeler hebben, b.v. 3; 2 *de lichamen zijn –*.

Deel'baarheid, v. (1 rekenk. *ontbindbaarheid in factoren*; 2 nat. *splitsbaarheid in deelen*): 1 *de – van 60 door 6*; 2 *kleurstof bewijst de –*.

Deelemannetje*, o. –s (O.-I. *naam v. e. rijtuig*): *zwierende sado's en –s*.

Dee'len*, deelde, h. gedeeld (*splitsen in stukken of deelen*: 1 *zoo in deelen splitsen, dat ieder zijn aandeel krijgt*; 2 *een aandeel krijgen in*; 3 van gevoelens met *in*: *medevoelen*; *instemmen met*; 4 rekenk. *een getal splitsen in zooveel deelen als door een getal wordt uitgedrukt*; 5 inz. Z.-N. *erven*): 1 *eerlijk –*; *het verschil –*; *gelijk op –*; 2 *– in de buit*; 3 *in de vreugde –*; *de wensch –*; 4 *deel 60 door 6*; 5 *geld –*.

Dee'ler*, m. –s (*iem., die deelt* in bet. 1, *verdeelt*; rekenk. *getal waardoor men deelt*): *de grootste gemeene –*.

Deel'genoot*, m. –en (*compagnon*; *iem., die aandeel aan* [*het genot van*] *een zaak krijgt, die met een of meer anderen aandeel heeft in een onderneming, die met een ander iets beleeft, doet*); vr. ook **–e***.

Deel'hebber, m. –s (*ieder, die deel heeft i. e. financieele onderneming*; *aandeelhouder*).

Dee'ling*, v. –en (*het deelen*; rekenk. *bewerking van het deelen v. e. getal door een ander*); deelinkje, o. –s; **–som**, v. –men.

Deel'nemen, nam –, h. –genomen (1 *medewerken aan iets, meedoen*, met *aan*; 2 *deelen in, meegevoelen*, met *in*): 1 *– aan een wedstrijd, een betooging*; 2 *– in iems. leed*; **–nemend**, bn.; –er, –st (*medelijdend*): *een –e blik*; **–neming**, v. (1 *het meedoen aan*; 2 *het medegevoelen met* inz. met betrekking tot leed): 1 *bij voldoende – gaat de tocht door*; 2 *de – was algemeen*; nog (rechtst.): *het in meerdere of mindere mate aandeel hebben in het plegen van een strafbaar feit*.

Deels, bw. (*ten deele, voor een deel*): *deze legeering bestaat – uit goud, – uit zilver*.

Deel'tal, o. –tallen (rekenk. *te deelen getal*).

Deel'teeken*, o. –s (1 rekenk. *teeken, aanwijzend dat er gedeeld moet worden*; 2 spraakk. *teeken, dienend om e. letter v. e. vorige te scheiden*): 1 b.v. *6 : 2*; 2 b.v. *Kaïn, coöperatie*.

Deel'woord, o. –en (spraakk. *naamw. vorm van het werkw.*): er is een onvolt. of tegenwoordig en een volt. of verleden –, b.v. *vliegend, gevlogen*; zie Participium.

Dee'moed*, m. ([*stemming van*] *nederige onderworpenheid*; *ootmoed*).

Deemoe'dig*, bn. en bw.; –er, –st (*vol, met deemoed*; *met nederige onderworpenheid*): *een –e houding*, onderdanig; *– iets vragen*.

Deem'ster, Z.-N. **1** bn. (*donker, duister*); **2** o. (*het donker*); **–ing**, v.

Deen, m. Denen (*bewoner van Denemarken*).

Deensch* 1 bn., bw. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Denemarken*): *–e boter*; **2** o. (*de Deensche taal*); **3 –e***, v. –n.

Deer, m. (Z.-N. *leed, jammer*; *deernis*).

Deer'lijk 1 bn.; –er, –st (*jammerlijk, bedroevend, ellendig*): *een – ongeluk*; **2** bw. (*geducht, erg*): *hij had zich – bedrogen, vergist*.

Deern(e), v. deernen (*vrijster, jonge dochter*), *e. struische –, e. boeren–*; ongunstig: *e. veile –*.

Deer'nis, v. (inniger dan: *medelijden*): *– met iem. hebben, algemeen – verwekken*.

Deerniswaar'dig, bn.; –er, –st, ook meer –, meest – (*het medelijden opwekkend*): *een – schouwspel*; ook: **–waard'**.

Dee'sem*, m. (*zuur geworden deeg, gistmiddel*; *zuurdeeg*): *brood zonder –*.

Dee'semen*, deesemde, h. gedeesemd (*zuurdeeg in het deeg doen* inz. *om het te doen gisten*): *het brood –*.

De fac'to (Lat. *werkelijk, feitelijk*).

Defalca'tie, v. –s, –tiën (Fr. [v. Lat. falx = sikkel]: *afmaaiing*; *mindering*; *korting*).

Defect' 1 bn. (*beschadigd, stuk, niet in orde*): *de pomp is –*; **2** o. –en (*gebrek, feil*): *een – aan de machine* (*hebben*); Lat. Defec'tus.

Defectief', Fr. **1** bn. (*gebrekkig*; *onvolledig*; spraakk. v. w.w.: *niet alle vormen of tijden hebbend*): *een – werkwoord, b.v. zullen*; **2** o. –tieven (*een defectief werkwoord*).

Defecti'vum, o. –va (Lat. *defectief* **2**).

Defendeeren* (*verdedigen*): *zich –*.

Defen'sie, v. –siën, –sies (Fr. défense, Lat. defensio: *verdediging*): *ministerie van –*, van (lands)verdediging.

Defensief', Fr. **1** bn. en bw. (*verdedigend, verwerend*; *verdedigenderwijs*): *–sieve alliantie*, verbond van wederzijdsche verdediging; *een –sieve oorlog*; *– optredend*; **2** o. (mil. *verdediging*; *verdedigende houding*).

Deferen'tie, v. –tiën, –ties (Fr. déference: *eerbied*; *inschikkelijkheid*; *consideratie, ontzag*).

De'ficit, o. (Lat. *tekort, nadeelig saldo*): *er is een – in de kas*, kastekort. (e = ee).

Défilé', o. –'s (Fr. *holle weg, engte, nauwe weg*; mil. *het defileeren*; *stoet*). (dé = dee).

Defileeren* (Fr. [van Lat. filum = draad]: *voorbijtrekken, -marcheeren* inz. als eerbetuiging). (de = dee).

Definieeren* (Fr. definir, Lat. definire: *omlijnen, nauwkeurig bepalen, duidelijk omschrijven of begrenzen*): *nader –*. (de = dee).

Defini'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. definitio]: *juiste bepaling*; *begripsomschrijving*): *het is moeilijk een – van een w.w. te geven*.

Definitief', bn. en bw. (Fr. *voorgoed, afdoend*; *voor vast*): *een –ve regeling*; *– vaststellen*; *– benoemd worden*; *dat zal wel – worden*.

Deflagra'tor, m. (Lat.) –grato'res; (Ned.) –s, –to'ren. (Lat. letterl. verbrander: *toestel voor het smelten v. metalen*). (e = ee).

Deflex'ie, v. (Lat. deflexio: *afwijking*; spraakk. *te-loor-gaan van buiging, en omschrijving met voorzetsels*). (de = dee).

Def'tig 1 bn. en bw.; –er, –st (*van aanzienlijke maatschappelijke stand*; *door manieren enz. een aanzienlijke stand verradend*; *de manieren, het voorkomen hebbend van iem. van aanzienlijke stand*; minder gunstig: *plechtstatig afgemeten en stijf*): *een –e houding, –e manieren*; **2** bw. (*op de statige wijze van een aanzienlijk persoon*): *– in het zwart gekleed zijn*; *doe niet zoo –*; *– stapte hij het huis binnen*; **–heid**, v.: *Hollandsche –*.

De'gel, m. –s (boekdr. [*metalen*] *plaat van een handpers*); **–pers**, v. –en (*pers met degel*).

De'gelijk 1 bn.; –er, –st (1 *waarop men staat kan maken*; 2 *met toewijding, ernst verricht*;

3 *bruikbaar en duurzaam*): 1 *Hollandsch* –; *een* –*e koopman*; 2 – *werk*, –*e arbeid*; 3 –*e kleederen*, – *goed*; **2** bw. (1 *op solide, stevige, deugdelijke wijze*; 2 *in hooge mate*; *flink*): 1 *een* – *gebouwd huis*; 2 *zijn hart eens* – *ophalen*; zegsw. *wel* –, wel zeker (sterke bevestiging); *iets wel* – *gemerkt hebben*; **–heid,** v.

De'gen, m. –s (*smal en puntig stoot- of schermwapen*): *de* –*s kruisen*; *de* – *trekken*.

Dege'ne, bep. aank. vnw. (*de persoon, die*).

Degenera'tie, v. (Fr. [Lat. degeneratio]: *ontaarding*).

Degenereeren* (Fr. [Lat. degenerare v. genus = geslacht]: *ontaarden, verbasteren*).

De'genstok, m. –ken (*stok met een degen er in*); **–koppel,** m. –s (*-ceintuur*); **–stoot*,** m. –en.

Degoût', m. (Fr. *afkeer, walging, tegenzin*).

Degoûtant', bn. (Fr. *walgelijk*).

Degrada'tie, –s, –tiën (Fr. *verlaging, terugzetting in rang*; *ontnemen van een rang, ambt* inz. bij militairen). (e = ee).

Degradeeren* (Fr. [Lat. degradare v. gradus = trap, rang]: *in rang verlagen*; *van een rang ontzetten*).

Deguiseeren* (Fr. *vermommen*; inz. *door grime, kapsel, kleeding, maar zonder masker, zijn uiterlijk veranderen*): *gedeguiseerd bal*, waarbij men gedeguiseerd is; l. *deegizeeren*.

De gus'tibus non est disputan'dum (Lat. *Over de smaak* [*de smaken*] *valt niet te redetwisten*).

De'i gra'tia (Lat. *bij de gratie Gods*); z. **D. G.**

Deiani'ra, v., myth. gemalin v. Hercules.

Deimt', Dei'mat, v., gew.; z. Dagmat.

Dein, m. –en (Z.-N. *stijfkop*).

Dei'nen, deinde, h. gedeind (*langzaam op en neer gaan, zwellen en dalen van water* inz. *v. de zee*): fig. *het* – *der hoop*; **–ing,** v. –en: *er is* (of: *er stond*) *een sterke, hooge* –.

Dein'zen, deinsde, h., i. gedeinsd (*achteruitwijken; zacht achterwaarts gaan; wijken*): *de vijand ging* –; *de* –*de gelederen*; *de golven* – *op de klippen*; fig. – *voor 't gevaar*.

Deïs'me, o. (*geloof of leer van een deïst, godsdienstig-wijsgeerige levensbeschouwing ontstaan in Engeland i. d. 18de eeuw*).

Deïst', m. –en (Lat. deus = god: *iem., die een God aanneemt zonder de openbaring te erkennen en wel als Schepper, maar niet als Behouder en Bestuurder der wereld*).

Dejeuneeren* (Fr. *ontbijten*).

Dejeuner', o. –s (Fr. *ontbijt*; *ontbijtservies, -stel*); men schrijft ook: **Dejeuné,** o. –'s; *dejeuneetje*, o. –s. (j = zj).

De ju're (Lat. *van rechtswege*). (j = j).

Dek, o. dekken (1 *bedekking*; 2 *kleed om koeien, paarden enz. te beschutten*; *deken*; 3 *het geheel van lakens, dekens, dekbed*; 4 *dekblad*; 5 *scheepsvloer, verdek*): 1 *een sneeuw*–; 2 *een* – *voor koeien of paarden*; 3 *hij trok zich het* – *om het lijf*; 4 *Havanna*–; 5 *een schip met drie* –*ken*; *het tusschen*–; z. Driedekker.

Deka'de, v. –n; zie Decade.

Dek'blad, o. –bladeren, –bladen (*bij een sigaar het buitenste omsluitende blad*).

I. De'ken, m. –s (Lat. decanus = eig. *tienman*: *hoofd, overste*): *de* – *van een gild*; *de* – *der advocaten*; R.-K. *de* – *van een kapittel*; inz. is de – *een tusschenpersoon tusschen bisschop en lagere geestelijkheid, belast met het toezicht over een onderdeel van het bisdom*.

II. De'ken, v. –s (verwant met *dekken*: *dekkleed*): *een wollen* –, *een gestikte* –; *een bedelaars*–, bestaande uit veelkleurige lapjes; *onder de* –*s kruipen*; zegsw. *met iem.* (of: *samen*) *onder één* – *liggen*, het met iem. eens zijn, onder één hoedje spelen inz. ongunstig.

Dekenaat', o. –naten (R.-K. *decanaat*).

Dek'ken, dekte, h. gedekt (1 *van een beschuttende laag voorzien*; *een laag leggen op*; 2 *een beschuttende laag vormen op of over*; 3 *door het opleggen van een laag aan het gezicht onttrekken*; *bedekken*; 4 *tegen een aanval beschutten*; 5 *vrijwaren tegen overlast*): 1 *een dak met stroo* –; (*de tafel*) –, van een tafellaken en benoodigdheden voor een maaltijd voorzien; – *voor 10 personen*; *wees gedekt*, zet uw hoed enz. op; *zich* –, het hoofd bedekken; 2 *de sluier, die haar boezem dekt*; 3 *ijzer met een verf van loodwit gedekt*; *dekverf*; *elkander* –, fig. geheel overeenkomen; 4 *hou je gedekt*, wees op je hoede; *de aftocht* –, zorgen, dat die ongehinderd plaats heeft; 5 *ik ben gedekt*, gevrijwaard tegen verlies; mogelijke verwijten; *een tekort* –, in het ontbrekende geld voorzien; *verzekering dekt de schade*, goedmaken; z. Vlag.

Dek'kleed*, o. –en (*kleed om het onderliggende te beschutten b.v. waren tegen vocht enz.*; *deken, b.v. van een paard*).

Dek'knecht, m. –s (*knecht op een rivierstoomboot*); **–lading,** v. –en, of **–last,** m. –en (*goederen op het dek van een schip*).

Dek'mantel, m. –s (inz. fig. *schijn, voorwendsel*): *onder de* – *van godsvrucht*; **–naam,** m. –namen (Z.-N. *schuilnaam*); **–riet,** o. (*riet, dat gebruikt wordt om te dekken b.v. boerenhuizen*: *het gewone riet*); **–schaal,** v. –schalen (*schotel met deksel*); **–schild,** o. –en (*vleugelschild, harde dekschaal van kevers enz.*); **–schuit,** v. –en.

Dek'sel 1 o. –s (*wat tot dekking dient* inz. *dat deel van een hol voorwerp, dat dit van boven sluit*): *een pot zonder* –; **2** tw. (*duivel, donder, bliksem*): (*te*) –, *wat is dat?*

Dek'sels, bw.

Dek'selsch*, bn. (*drommelsch*): *die* –*e vent!*

Dek'steen*, m. –en (bouwk. *steen tot afdekking van muren enz.*).

Dek'stoel, m. –en (*gemakkelijke ligstoel op het dek van schepen*): *in een* – *slapen aan dek*.

Dek'stuk, o. –ken (*onderdeel of stuk steen, dat dekt of afdekt*): *hardsteenen* –*ken op metselwerk*; **–verf,** v. –verven (*ondoorschijnende verf, die over een andere* [*grondverf*] *wordt gestreken*).

I. Del, v. –len ([*duin*]*vallei*; *kuil*); vero., gew.

II. Del, v. –len (1 *slons, slet, sloerie*; 2 *flard, lap, vod*): 1 *een* – *van een vrouw*; 2 *de* –*len hangen er bij*.

De'le (Lat. *delg uit*) of **Dela'tur** (*men delge uit*), als zn. o. –s; op drukproeven δ.

Delega'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. delegatio]: *afvaardiging*; *afgevaardigde commissie*; *overzetting, overwijzing*; *overdracht of opdracht van bevoegdheid*; *schuldoverdraging*; *geldoverdracht*).

Delegeeren* (Fr. déléguer, Lat. delegare: *afvaardigen met een bijzondere last*; *overdragen van een schuld van geld*; *overwijzen van een recht*); lees *deelegee'ren*. (g = g).

Delen'da Cartha'go; zie Carthago.

Delf, v. delven (*sloot*); gew.; zie Delft.

Delf'stof, v. –fen (*niet-levende of onbewerkte stof met gebruikswaarde, die uit de grond wordt opgegraven*; bij uitbr. *elke*

niet organische stof): *het rijk der –stoffen.*
Delf'stoffenrijk, o. (*de gezamenlijke delfstoffen, de onbewerktuigde natuur*).
Delf'stofkunde, v. (*kennis, bestudeering, wetenschap, stelselmatige beschrijving der mineralen*); zie Mineralogie.
Delft, v. –en (*sloot of gracht, als naam van straten* [*grachten*] *in Delft, Middelburg*).
Delftsch* 1 bn. ([*als*] *uit, in, van, eigen aan, betrekking hebbende op Delft*): *– aardewerk*; gesch. *het – orakel,* nl. Hugo de Groot; **2** o. (*soort van fijn aardewerk*): *oud –.*
Del'gen, delgde, h. gedelgd (alleen fig. *te niet doen; afbetalen,* verbonden met *schuld enz.*): *schulden –*; **–ing,** v.: *– van schuld.*
Del'gingsfonds, o. (België: *een fonds tot delging van de vlottende schuld*).
I. De'li, afkorting v. **Delicieus',** bn. en bw.
II. De'li, o. (*landschap op de O.-kust van Sumatra: rubberteelt, tabaksteelt*).
Delibera'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. deliberatio]: *beraadslaging; overweging*). (de = dee).
Delibereeren* (Fr. [Lat. deliberare]: *beraadslagen, overleggen, overwegen*).
Delicaat', bn. en bw.; –cater, –st (Fr. délicat, Lat. delicatus: 1 *welsmakend, lekker*; 2 *teer, fijn*; 3 *kiesch*; 4 *kieschheid vereischend; netelig*): 1 *het eten was –*; 2 *e. –cate gezondheid*; 3 *– optreden*; 4 *e. –cate kwestie.* (de = dee).
Delicates'se, v. –n (Fr. *uitgezochte lekkernij,* inz. *fijne eetwaren,* mv.; fig. *kieschheid*).
Deli'ce, v. –s (Fr. *lekkernij*; *iets heerlijks; geneugte, genot*). (de = dee).
Delicieus', bn. en bw.; –cieuzer, –t (Fr. délicieux: *kostelijk, zeer lekker, overheerlijk*).
Delict', o. –en (*strafbaar feit*); Lat. *Delic'tum,* o. *delicta.* (de = dee).
Deli'la, Delila', v. (Bijbel): vrouw v. Simson, een Philistijnsche; zij ontlokte Simson het geheim van zijn kracht, liet hem in zijn slaap het haar afscheren, waarin zijn kracht school, en leverde hem verraderlijk over aan haar volk; fig. verleidelijke, trouwelooze vrouw.
Delinea'vit (Lat. *hij of zij heeft* [*het*] *geteekend*); zie **Del.** of **Delin.** (de = dee).
Delinquent', m. –en (Lat. delinquens: *schuldige, overtreder, dader*; komisch: *arme zondaar*): *Wouter, de arme –.* (qu = kw).
Deli're, o. (Fr.), **deli'rium,** o. (Lat.) (*waanzin, ijlhoofdigheid*): *delirium tre'mens,* dronkemanswaanzin. (de = dee).
Delireeren* (Fr. [Lat. delirare]: *ijlen*). (de = dee).
Del'ling, v. –en (*laagte, inzinking v. d. bodem; kuil*; Z.-N. *glooiing*); verg. Del.
De'los, o., middelpunt der Cycladen: heilige en onschendbare grond. (de = dee).
Deloyaal', bn. en bw. (Fr. *oneerlijk; trouweloos*): *–ale concurrentie; – handelen.* (e = ee).
Del'phi, o., aardr. hoofdstad van het Grieksche landschap Phocis in Hellas, beroemd door 't orakel van Apollo. (ph = f).
Delphi'nen, v. mv. (o.-Rome: *klompen lood of ijzer als werktuig in zeegevechten*).
Del'phisch, bn. (*orakelachtig; voor twee uitleggingen vatbaar*): *het – orakel,* godsspraak te Delphi; zie Pythia.
Del'ta, v. –'s (*Grieksche* D., nl. Δ; *twee- of meervoudige riviermond*): *de Nijl–.*
Del'te, v. –n (Z.-N. *bergzolder voor hooi of stroo*; ook: *hooischelf*).
De'luw, bn. (*loodkleurig, vaal, bleek*); vero.
Del'ven, dolf, h. gedolven (1 *graven, spitten*; *door graven doen ontstaan*; 2 *uitgraven, opdelven*): 1 *een graf –*; fig. *zijn eigen graf –,* zich zelf in 't ongeluk storten; 2 *goud, klei –*; **–er,** m. –s (*graver*): *goud–*; **–ing,** v.: *klei–.*
Dem, Z.-N. *geen –,* niets.
Demagogie', v. (Gr.-Lat. demagogia v. Gr. demos = volk + ago = leiden: *de kunst, om de volksmassa te leiden*; ongunstig: *het bewind in handen willen krijgen door het speculeeren op de lagere hartstochten; ontaarde democratie, volksverleiding*). (g = g).
Demago'gisch, bn., bw. (*volgens de demagogie*; ongunstig: *volksmennend, het volk verleidend*). (g = g).
Demagoog', m. –gogen (Gr.-Lat. demagogus: *volksleider*; ongunstig: *volksmenner*). (go = goo).
Demak', o. (O.-l. *bedevaartsplaats in de residentie Sema'rang*).
De'mang, m. –s; zie Dhemang.
Demarca'tie, v. –s, –tiën (Fr. *afbakening*); **–lijn,** v. –en (*grenslijn, scheidslinie*).
Demar'che, v. –s (Fr. *gang, tred, stap; poging*): *–s maken* (of: *doen*), stappen doen, pogingen aanwenden.
Demaskeeren*, –queeren* (Fr. démasquer: *ontmaskeren*). (de = dee).
Démasqué', o. (Fr. *ontmaskering*; *het afdoen der maskers, einde van het gemaskerd zijn op een bal*). (qu = k).
Démenti', o. (Fr. v. mentir = liegen: *logenstraffing*): *iemand een – geven,* iems. bewering logenstraffen. (en = an).
Demen'tie, v. –s (Lat. dementia [mens = verstand]: *krankzinnigheid*).
Deme'ter, v., myth. Gr. naam v. Ceres.
Demi' (Fr. *half*; ook: *demi-saison*; Z.-N. *glas bier*): *à –,* ten halve; **–-fortune,** v. –s (Fr. *rijtuig met één paard*); **–-mondai'ne,** v. –s (Fr. *schijnbaar fatsoenlijke vrouw v. losse zeden*); **–-mon'de,** v. (Fr. *menschen van verdacht allooi, waarvan men niet weet, of ze fatsoenlijk of onfatsoenlijk zijn*); **–-reliëf,** o. (*half verheven beeldwerk*); **–-saison',** v. –s (*lichte overjas in 't voor- en najaar en de zomer*); ook: Demi, v. demi's.
Demis'sie, v. –siën, –sies (Fr. démission [Lat. dimissio]: *ontslag*): *zijn – nemen, aanvragen; – krijgen.*
Demissionnair', bn. (Fr. *ontslag genomen hebbende*): *een – kabinet,* aftredend.
Demo . . . , van Gr. demos = volk.
Demobilisa'tie, v. (Fr. *opheffing der mobilisatie; terugbrenging van het leger op voet van vrede*); **–mobiliseeren*** (Fr. *een leger op voet van vrede terugbrengen*). (de = dee).
Democraat', m. –craten (Fr. démocrate: *aanhanger of voorstander der volksregeering; volksvriend*); de tegenst. is Aristocraat.
Democratie', v. (Fr. [Gr.-Lat. democratia v. Gr. demos = volk + kratos = kracht]: *volksregeering; staat*[*svorm*], *waarin het geheele volk invloed op de regeering heeft; gezindheid tot zulk een staatsvorm*). (de = dee).
Democra'tisch, bn., bw. (*volksgezind; naar de geest van de, van de aard der democratie; gelijk een democraat eigen is; van de gezindheid van, op de wijze van een democraat; tot de democratie behoorend*); lees *–ties.*
Demo'critus, m. wijsgeer van Abde'ra, ± 460–362 v. C., die steeds lachte om de dwaasheden der menschen; fig. iem., die

alles van de belachelijke kant bekijkt, ook, Democriet'; verg. Heraclitus.

Demographie', v. (*statistische volksbeschrijving*): *de – bevat gegevens over geboorten, huwelijken enz.* (de = dee).

De'mon, m. –s, demo'nen (Fr. [Gr.-Lat. daemon]: *geest; booze geest; duivel, satan*).

Demonetisa'tie, v. (Fr. [Lat. moneta = munt]: *buitenkoersstelling van munten of papierengeld; ontmunting*).

Demo'nisch, bn., bw. (*duivelsch*): *iets met een –e wellust genieten; – lachen.*

Demonstra'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. demonstratio]: *bewijsvoering; bewijs, betoog; betooging; vertooning*). (de = dee).

Demonstratief', bn. en bw. (Fr. [Lat. demonstrativus]: *bewijzend; opzettelijk een opvallende houding aannemend om zijn gevoelens kenbaar te maken, om vertoon te maken;* spraakk. *aanwijzend*). (de = dee).

Demonstreeren* (Lat. demonstrare: *aantoonen; een betooging houden*). (de = dee).

Demonteeren* (Fr. démonter: 1 van een machine: *de deelen uit elkaar nemen;* 2 *onbruikbaar maken*): 1 *een (vlieg)machine –;* 2 *een mijn –;* z. Monteeren. (de = dee).

Demoralisa'tie, v. (Fr. [Lat. moralis = zedelijk]: 1 *vernietiging van alle plichtsbesef; zedenbederf, verbastering;* 2 mil. *algeheele ontmoediging, moedeloosheid*): 1 *– is een vrucht v. de wereldoorlog;* 2 *de – der troepen.*

Demoraliseeren* (Fr. 1 *het zedelijk gevoel afstompen;* 2 mil. *moedeloos maken, het innerlijk vertrouwen doen verliezen en de tucht vernietigen*): 1 *een –de invloed; speelzucht werkt –d;* 2 *gedemoraliseerde troepen.*

De mor'tuis nil ni'si be'ne (Lat. *van de dooden niets dan goed*), d. i. v. hen mag geen kwaad gezegd worden; lees *mor'-tu-is.*

Demos'thenes, m., Griekenlands grootste redenaar, in Athene, 385–322 v. C.

Dem'pen, dempte, h. gedempt (1 *een einde maken aan, onderdrukken;* 2 van geluid en licht: *temperen;* 3 *vullen, dichtmaken met vaste stoffen*): 1 *een oproer –;* 2 *met gedempte stem; gedempt licht;* 3 *een put –;* zie Kalf.

Dem'per, m. –s; zie Sourdine.

Dem'pig, bn. (zie Dampig 2 en in Z.-N. ook in bet. 3).

Den, m. dennen (*naam van verschillende soorten van naaldboomen;* Lat. pinus): *de grove –,* Lat. pinus silvestris.

Dena'rius, m. denarii (Lat. *Rom. zilvermunt*).

Denatureeren* (*ontaarden, verbasteren; de aard van iets doen verliezen; onbruikbaar maken*): *spiritus tot brandspiritus –, die daardoor accijnsvrij wordt.* (de = dee).

Den'deren, denderde, h. gedenderd (van rijtuigen: *dreunend trillen,* of *schokken*); Z.-N. gew. *drentelen.*

Dendriet', m. –en (Gr. dendrites = tot een boom behoorend, boom . . .: *mosachtige sporen van ijzer of mangaanoxyden op breuk- of splijtvlakken van steensoorten* inz. in het mv.; ook: *deel van een zenuwcel*).

Den'dro . . ., v. Gr. dendron = boom; **–gra-phie',** v. (*boombeschrijvingkunde*); **–liet',** m. –en (*versteende boomstam*).

Den(g)'-deng', v.; zie Ding-ding.

Denk'baar, bn. (*geschikt om zich er een gedachtebeeld, een voorstelling van te vormen;* met een ontkening of beperking: *mogelijk, bestaanbaar*): *dit geval is niet –.*

Denk'beeld, o. –en (*gedachtebeeld; voorstelling, begrip; gedachte; meening; opvatting; plan, wensch*): *zich een – vormen, maken; zijn –en mededeelen; iem. op het – brengen.*

Denkbeel'dig, bn.; –er, –st (*slechts in de verbeelding bestaande, niet-werkelijk*): *een – wezen, een – geluk.*

Den'kelijk, bn. en bw. (*waarschijnlijk, vermoedelijk*): *ik kom – Woensdag a.s. thuis.*

Den'ken, onr. w.w., dacht, h. gedacht (in het alg. *geestesarbeid verrichten, zich rekenschap geven van zijn gewaarwordingen, zijn gewaarwordingen ordenen, oordeelen vormen, zich een meening vormen*): *ik zit te – over die moeilijkheid,* zijn gedachten laten gaan over, zich een meening trachten te vormen over. *hoe denk jij er over,* welke meening heb jij er over? *je hebt het mis, zou ik –* (of: *denk ik*), meenen; *ik dacht zoo bij mij zelf; ik zal er eens over –; wat er van te –? denk eens aan,* stel je voor; *dacht ik het niet? daar is hij al,* vermoedde ik het niet? *aan iem. –,* [a]) zich iemand voor de geest roepen, zijn geest bezig houden met, [b]) iem. in aanmerking doen komen; *hij deed mij – aan een aap,* geleek op een aap in mijn oogen; *er valt* (of: *er is*) *niet aan te –,* er kan geen sprake van zijn; *ik dacht mij in veiligheid,* hield mij voor veilig; *denk er aan* (of: *er om*), *dat je dit doet,* vergeet niet; *ik deed dat zonder er bij te –,* zonder bewustheid; *wat denk je nu te doen?* ben je van plan? *het –d deel van het volk,* het intellect.

Denk'kracht, v. (*kracht, vermogen om te denken*); **–vermogen,** o.; **–wijs** of **–wijze,** v. –wijzen (eig. *wijze van denken: de gezamenlijke meeningen, gevoelens*).

Den'neboom*, m. –en (*den*).

Den'nen, bn. (*van dennenhout*): *een – paal.*

Den'nenaald, v. –naalden (*naaldvormig blad van de denneboom*).

Den'nenappel, m. –s (*vrucht van de den met korte, harde schubjes; den, dennenkegel*); **–bosch*,** o. –bosschen; **–hout,** o.; **–houten,** bn.: *een – plank;* **–lucht,** v. (*met dennengeur doortrokken lucht*); **–rups,** v. –en; z. Nonvlinder; **–scheerder,** m. –s (*schadelijke schorskever op dennen;* Lat. bostrychus pini perda); **–woud,** o. –en; **Den'netak,** m. –ken.

Denominatief' 1 bn. (*van een naamw. afgeleid*): *een – ww.;* **2** o. –tieven (spraakk. *ww. van een naamw. afgeleid*): *ploegen, rijpen, zijn denominatieven.* (de = dee).

Densime'ter, m. –s (Fr. [Lat. densus = dicht]: *dichtheidsmeter*); **–siteit',** v. (**Fr.** [Lat. densitas]: nat. *dichtheid*). (en = en).

Dentaal', v. dentalen (Lat. dentalis v. dens = tand: *tandletter*): *d en t zijn dentalen.*

Dentist', m. –en (Fr. *tandarts*); vr. **–tis'te.**

Denuda'tie, v. (Fr. [Lat. denudatio v. nudus = bloot]: *ontblooting*).

Denuncia'tie, v. –s (Lat. denuntiatio: *aanzegging, kennisgeving; aanklacht bij de overheid;* ongunstig: *verklikkerij*). (de = dee).

De'o gra'tias (Lat. *Gode zij dank*); z. **D. G.**

De'o Op'timo Ma'ximo; zie **D. O. M.**

De'o volen'te (Lat. *met Gods wil*); z. **D. V.**

Departement', o. –en (Fr. département [van Lat. pars = deel]: eig. *afdeeling*: 1 *afdeeling, tak v. dienst v. h. uitvoerende staatsbestuur; ambtskring, -bevoegdheid; ministerie* [*ambtenaren; gebouw*]; 2 *afdeeling van een vereeniging, maatschappij;* 3 Frankrijk: *pro-*

vincie, gewest): 1 *het – van oorlog, – van onderwijs*; 2 *een – van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*; 3 *het – van de Hautes Pyrénées*. (ent = ent).

Departementaal', bn. (Fr. *van een, behoorende tot een departement; departementen aangaande*): *een –tale school*, nutsschool.

Depê'che, v. –s (Fr. *telegram*; [*ambts*]*bericht*).

Dependen'tie, v. –s, –tiën (Lat. dependere = afhangen: *afhankelijkheid*): *een landhuis met ap- en dependenties*, met al, wat er bijbehoort. (de = dee).

Deponeeren* (Lat. deponere: *weg-, opbergen; ter inzage leggen; in bewaring geven*; rechtst. v. getuigen: *verklaring afleggen*; v. e. strafzaak: *niet vervolgen*; van een fabrieksmerk: *bij de overheid inleveren*): *ter griffie –*. (de = dee).

Deponent', m. –en (hand. *degene, die iem. iets in bewaring geeft; getuige*). (ent = ent).

Deporta'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. deportatio]: *verbanning, overbrenging naar een ballingsoord, een strafkolonie*).

Deporteeren* (Fr. [Lat. deportare]: *naar een ballingsoord, een strafkolonie brengen*).

Deposita'ris (Lat.), **dépositai're,** m. –sen, –tairen (Fr.) (*vertrouwd persoon, wien men gelden of goederen enz. in bewaring geeft, bewaarder*). (de = dee).

Depo'sito, o. –'s (It. 1 *het in bewaring geven, tegen rente, van geld*; 2 *het in bewaring gegeven geld*): 1 *geld à* (of: *in*) *– geven*; 2 *zijn – terughalen*; **–bank,** v. –en (*beleggingsbank: bank, welke gelden tegen rente in bewaring neemt*), (s = z); **– en Consignatiekas,** Z.-N.

Depot', o. –s (Fr. dépôt [Lat. depositum]: rechtst. *bewaargeving, nederlegging; bewaarplaats; het in bewaring gegevene; voorraad van waren, aan iem. ten verkoop in handen gegeven; plaats, waar waren ten verkoop in voorraad zijn gegeven: afzetfiliaal, winkel van een zetbaas; uitrustings- en oefenplaats van reservetroepen; aanvullingsarsenaal*). (ot = oo).

Depot'houder, m. –s (*houder van een koopwarendepot; verkooper van hem toevertrouwde waren voor rekening van den eigenaar*). (ot = oo).

Depotoir', m. of o. –s (Fr. *algemeene bergplaats van faecaliën*).

Deprecia'tie, v. (Fr. *waardevermindering; geringschatting*): *– van zilver*.

Depres'sie, v. –sies, –siën (Fr. [Lat. depressio]: *nederdrukking; lage luchtdruk, barometerstand; gebied van geringe luchtdruk; gedruktheid*): *– van lucht; een – boven Ierland*.

Deprimeeren* (Fr. [Lat. deprimere]: *neerdrukken, ontmoedigen*).

De profun'dis, v. (Lat. *Uit de diepten* [*roep ik tot U, o Heere!*] *beginwoorden van een treur- of boetepsalm* 130; *de psalm*): *een – – aanheffen*.

Deputaat', m. –taten (Lat. deputatus: *afgevaardigde*): *deputatenvergadering*, vergadering van afgevaardigden van antirevolutionnaire kiesvereenigingen.

Deputa'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. deputatio]: *afvaardiging*; [*groep*] *afgevaardigden; de gedeputeerden* of in België *de bestendige –*).

Derailleeren* (Fr. *ontsporen*): *doen –*; **–raillement',** o. –en (Fr. *ontsporing*). (ll = lj).

Derangeeren* (Fr. *in de war brengen; storen; hinderen*): *laat ik u niet –; derangeer u niet*.

Derangement', o. –en (Fr. *storing, stoornis; wanorde*). (g = zj).

Derby-day, m. (Eng. *Woensdag vóór Pinksteren: paardenwedrennen te Epsom bij Londen, naar graaf Derby, die ze in 1780 instelde*).

Der'de, rangtelw.: **1** bn. *de – dag, ten –n male, Willem de –; de – stand; er ontbreekt een – man*, b.v. om mee te spelen; **2** zn., o. –n (*het derde deel*): *het – eener som gelds*; **3** m., v. –n (*een persoon buiten de bij een handeling tusschen twee partijen betrokkenen*): *aan –n mededeelingen doen*; **–deel*,** o. –en; **–hali,** telw. (*twee en een half*): *–halve gulden, f* 2.50.

Der'dendaagsch*, bn. (*terugkeerend op de derde dag*): *de –e koorts*: z. Verbeelding.

Der'depart, o. –en (*derdedeel*).

De're, v., Z.-N.; zie Deer.

De'ren, deerde, h. gedeerd (1 *schaden*; 2 *leed doen, verdriet doen*; 3 *medelijden inboezemen; aan het hart gaan*): 1 *dat kan ons in geen geval –*; 2 *de afgunst van anderen deerde hem niet; wat deert u?* 3 *uw ongeluk deert mij*.

Der'gelijk(e), bijv. bepalingaank. vnw.: *iets –s*, soortgelijks; ook, Diergelijke.

Derhal've, bw. (*om die reden, daarom*).

De'rink, v. (Z.-N. *soort v. zwarte turf*).

Deriva'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. derivatio]: *afwijking*; spraakk. *afleiding*). (de = dee).

Der'mate, bw. (*in die mate, in dier voege*).

Dermatologie', v. (Gr. derma = huid: *leer der huidziekten*). (g = g).

Deroga'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. derogatio]: *afbreuk; afschaffing*). (de = dee).

Der'rie, v. (*zoutachtig veen, veen vermengd met jongezeeklei*; bij uitbr. *modderachtig vuil*).

Der'tien (*tien en drie*), **1** bep. hoofdtelwoord (bijvoeglijk) *– jaar*; (zelfstandig) *we zijn met –en*; zegsw. *zoo zijn* (of: *gaan*) *er – in een dozijn*, gezegd van onbeteekenende zaken of personen; *– is een ongeluksgetal of ongeluksnummer; met – aan tafel*; zie ook Ambacht; **2** v. (*getalmerk*): *de – was onduidelijk*; **3** (onbuigbaar) rangtelwoord: *op bladzijde –*, de dertiende; **–avond,** m. (Z.-N. *Driekoningenavond*); **–dag,** m. (Z.-N. *Driekoningendag*, d. i. *met Kerstdag mee de 13e dag na Kerstmis*).

Der'tiendehalf 1 telw. (*twaalf en een half*): **2** m. –halven (*oude munt v. 12½ stuiver of ¼ rijksdaalder*); in bet. **2** ook Dertiendhalf.

Der'tig, telw. (*driemaal tien*), **1** bep. hoofdtelw.; **2** getalmerk; **3** rangtelw.; z. Dertien: *de – voorbij*, de leeftijd van 30 jaar.

Der'tiger, m. –s (*man van tusschen 30 en 40 jaar*): *een dikke* (of: *goede*) –, een heel eind over de dertig; **–jarig,** bn. (*dertig jaar tellende of geduurd hebbende*): *een – meisje; de –e oorlog*, 1618–'48; **–voud,** o. –en.

Der'ven, derfde, h. gederfd (1 in hoogere stijl: *missen; ontberen*; 2 Z.-N. *zich onthouden van*): 1 *het noodige –*; 2 *vleesch en vet – op Vrijdag*; **–ing,** v. (*gemis*).

Der'visch, m. –en; meestal: Derwisch.

Der'waarts, bw. (*daarheen*): *zij liepen heren –*, hierheen en daarheen, heen e. weer.

Der'wijze, bw. (*zoodanig, in die mate*).

Der'wisch, m. derwisschen (Perzisch: *bedelaar; Mohammedaansche bedelmonnik*); verg. Fakier; lees *der'wies*; (of ook: *der'wis*).

Des, bw. (*dus, daarom*); vero. of in zegsw.: *– te erger*, te beter; *– te meer, te minder*.

De'sa, v. –'s; zie Dessa.

Desalniettemin', bw. (*desniettegenstaande*).

Desavoueeren* (Fr. *wraken, loochenen, niet erkennen*): *iem.* –, iems. handelingen wraken.

Des'betreffend, bn. (*die zaak betreffende*).
Des'bewust, bn. (*zich daarvan bewust, van de beteekenis zijner daad*): *het – uitgeven van valsch geld.*
Descen'te, v. (Fr. rechtst. *plaatsopneming; schouwing*).
Descen'ten, m. mv. (Lat. descendens = dalende: *afstammelingen*). (cen = sen).
Descenden'tie, v. (*afstamming*): *–leer.*
Descrip'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. descriptio]: *beschrijving*).
Deserteeren* (Fr. [Lat. deserere]: mil. *drossen; wegloopen uit de dienst; naar den vijand overloopen;* fig. *de plaat poetsen*); (s = z); **–teur',** m. –s (Fr. *wegloopen; overlooper*).
Deser'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. desertio]: mil. *het wegloopen van zijn vaandel; het overloopen;* fig. *het verlaten*). (s = z).
Desespereeren* (Fr. [Lat. desperare]: *wanhopen, alle moed verliezen*), in oudere vorm *dispereeren*: *Dispereert niet,* leuze van Jan Pietersz. Coen (1587–1629); de verslapte vorm: *Ende desespereert nimmer,* is later in gebruik gekomen.
Des'gelijks, bw. (*op dezelfde wijze, evenzoo*): *doe gij –*; **–gevorderd,** bw. (*zoo noodig*).
Desidera'tum, o. –ta (Lat. *hetgeen begeerd wordt; wensch*). (de = dee).
Designa'tie, v. –s (Fr. [Lat. designatio]: *aanwijzing; beteekening*).
Des'illusie, v. –s (Fr. *ontgoocheling*).
Desinfecteeren* (Fr. *ontsmetten*).
Desinfec'tie, v. (Fr. *ontsmetting*).
Deskun'dig 1 bn. (*bekwaam, op de hoogte om met kennis van zaken over iets te kunnen oordeelen*); **2 –e,** m. en v. –n (*expert*): *de –n bij het afnemen van een examen.*
Desniettegenstaan'de, bw. (*ondanks dat*); **–niettemin',** bw. (*ondanks dat, echter, evenwel*), ook: *Desalniettemin*; **–noods',** bw. (*zoo noodig; voor mijn part*).
Desolaat', bn.; –later, –st (Lat. desolatus: *verlaten, woest; in ontredderde, zeer verwaarloosde toestand; diep bedroefd, ontroostbaar*): *een –late boedel,* failliet, insolvent.
Desola'te-boe'delkamer, v. –s (*het voormalig kantoor van beheer van desolate boedels*): zegsw. *de boel aan de –– maken,* zich failliet verklaren; vero.
Des'ondanks, bw. (*ondanks dat*).
Desor'der, v. (*wanorde*): *in –.*
Desorganisa'tie, v. (*ontbinding; ontreddering; verbreking van de deelen van een geheel; verwarring*): *een absolute –.*
Desorganiseeren* (*ontbinden; ontredderen, ontwrichten; in de war brengen*). (s = z).
Desperaat', bn. en bw.; -rater, –st (Lat. desperatus: *wanhopig, radeloos*); gmz.
Despera'do, m. –'s (It. [*wanhopige*] *waaghals; niets ontziende, tot het uiterste gedreven roover*): *een politieke –.*
Despera'tie, v. (Lat. desperatio: *wanhoop*).
Despoot', m. –poten (Fr. [Lat.-Gr. despotes]: *alleenheerscher* met de bijgedachte aan willekeur en onredelijkheid; *dwingeland*).
Despo'tisch, despotiek', bn. en bw. (Fr. despotique: *als* [*van*] *een despoot*): *een – heerscher, een –e macht; – regeeren.*
Despotis'me (Fr.), **–tis'mus,** o. (Lat.) (*het regeeren als despoot; dwingelandij*).
Des'sa, De'sa, v. –'s (O.-I. *dorp; platteland, platteland*); spreek uit *dee*; **–bestuur,** o. –besturen; **–hoofd,** o. –en.
Dessein', o. –s (Fr. *oogmerk; plan; opzet*).
Dessert', o. –en (Fr. [Lat. servire = bedienen]: *nagerecht*): *bij het – begonnen de toasten*; **–bordje,** o. –s; **–mesje,** o. –s.
Dessin', o. –s (Fr. [Lat. designare = teekenen]: *teekening, schets, ontwerp; patroon voor stoffen*): *modestoffen in verschillende –s.*
Des'tijds, bw. (*te dien tijde*); ook: –tijds'.
Destilla'tie, v. –s; zie Distillatie.
Destina'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. destinatio]: [*plaats van*] *bestemming; lot*).
Destineeren* (Fr. [Lat. destinare]: *bestemmen; beschikken*).
Destitu'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. destitutio]: *afzetting*).
Destruc'tor, m. (Lat.) destructo'res; (Ned.) –s, –to'ren (Lat. *vernietiger*; inz. *inrichting tot vernietiging van dierenlijken*).
Des'verkiezende, –verlangende, bw. (*als men dat verkiest, verlangt*).
Des'wege, bw. (*daarom, om die reden*).
Detacheeren* (Fr. *afzonderen*: 1 mil. *voor een tijd van het gewone troepenverband losmaken en elders heenzenden of bij een andere troepenafdeeling indeelen*; 2 bij uitbr. *voor een tijd elders indeelen*): 1 *troepen –; de reserveofficier is voor twee maanden gedetacheerd te A.*; 2 *het – van leeraren naar O.-Indië.*
Detachement', o. –en (Fr. [*tot vervulling eener taak van tijdelijke aard afgezonderde*] *afdeeling soldaten*).
Detail', o. –s, inz. in het mv. (Fr. [Lat. talea = afgesneden stuk]: *klein onderdeel, bijzonderheid*): *de –s zijn me niet bekend; en* (of: *in*) –, [a]) (handel) in het klein, verg. *En-gros,* [b]) haarfijn, met alle bijzonderheden (vertellen): *in –s treden.*
Detailleeren* (Fr. *tot in kleinigheden uiteenzetten, omstandig beschrijven*; *e. onderdeel of de onderdeelen in teekening brengen*). (ll = lj).
Detecti've, m. –s (Eng. [Lat. detegere = onthullen]: *geheim politiedienaar; naspeurder van misdadigers*); **–roman,** m. –s.
Detec'tor, m. (Ned.) –s, –toren (Lat. eig. verklikker, onthuller: *toestelletje, dat dient om de door de antenne opgevangen draadlooze teekens in een telefoon hoorbaar te maken*).
Deten'tie, v. (Fr. [Lat. detentio]: *opsluiting, hechtenis*; rechtst. *het houden*).
Determina'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. determinatio]: *bepaling; beschikking, besluit; vaststelling*); **–terminatief',** bn. (Fr. [Lat. determinativus]: *bepalend; bepalingaankondigend*); **–termineeren*** (Fr. [Lat. determinare]: *bestemmen, bepalen, vaststellen; alle kenmerken vaststellen van; de aard vaststellen van; besluiten; overhalen*): *een plant –,* uit de kenmerken de naam vaststellen.
Determinis'me, o. (Fr. *noodwendigheidsleer*: *leer, volgens welke de handelingen van een mensch afhangen van voorafgaande oorzaken, waarop hij zelf geen invloed heeft*).
Detesta'bel, bn., bw. (Fr. [Lat. dedestabilis]: *verfoeielijk, afschuwelijk*). (de = dee).
Detineeren* (Lat. detinere: *gevangen of opgesloten houden*; rechtst. *houden*; strafr. *hechten*). (de = dee).
Detona'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. detonatio]: *ontploffing, losbranding*; muz. *valsch zingen*). (de = dee).
Detoneeren* (Fr. [Lat. detonare]: *ontploffen*; muz. *uit de toon raken*). (de = dee).

Deuca'lion, m., Gr. myth., koning v. Thessalië, onder wiens regeering de zondvloed allen verdelgde, behalve hem en Pyrrha, zijn vrouw: de Grieksche Noach. (eu = ui).

Deugd, v. in bet. 2 –en (1 *het goed zijn in zedelijke zin; voortdurende geneigdheid het goede te doen en het kwade te laten*; 2 *goede eigenschap, hoedanigheid*): 1 *de – beoefenen; het pad der –*, goede levenswandel; uitroep van verbazing: *lieve –!* 2 *de –en der heiligen*; R.-K. *de drie goddelijke –en*, geloof, hoop en liefde; *de –en en gebreken; dat zijn de gebreken van zijn –en*; nog: *in (alle) eer en –*, in alle eerbaarheid, op onschuldige wijze; *– doen*, goed doen, aangenaam aandoen; zegsw. *van de nood een – maken*, [a]) uit een toestand, waarin men tegen zijn wil geraakt is, alle mogelijk voordeel zien te halen, [b]) tegen zijn zin tot iets overgaan of besluiten, omdat het noodzakelijk is; Z.-N. *– van iets hebben*, genot.

Deug'delijk 1 bn.; –er, –st (*degelijk, aan het doel beantwoordend; aan alle eischen voldoende; in goede staat*): *een –e stof, iets – bevinden, een – argument; in –e staat verkeeren*; Z.-N. *– bier*; **2** bw. (1 *op goede, degelijke wijze*; 2 *in hooge mate, geducht*; 3 *zeker, werkelijk*): 1 *een werk – verrichten*; 2 *– merkbaar*; 3 *– gelijkhebben*, wezenlijk; Z.-N. *– lachen*, hartelijk; **–heid,** v.

Deugd'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (*rijk aan deugd; van deugd getuigend*): *een – man, een – meisje; hij leeft –*; **–heid,** v.

Deu'gen, deugde, h. gedeugd, inz. met ontkenning (1 *braaf zijn, goed oppassen*; 2 van zaken: *van goede hoedanigheid zijn*; ook: *in de haak zijn, in orde zijn*; 3 *voor iets geschikt zijn*): 1 *die jongen heeft nooit willen –*; 2 *die inkt deugt niet, uw opstel deugt niet*, is slecht; 3 *als leeraar deugt hij niet; dat deugt niet voor u*, is niet goed voor u.

Deug'niet*, m. –en (Z.-N. *slecht mensch; ondeugende jongen*; liefkoozend-schertsend: *schelm, guit*): *uw – van een zoon; jou kleine –!* soms v. en dan ook wel –niete.

Deuk, v. –en (*holligheid, induw in eenige effen oppervlakte*): *een hoed met een – of een deukhoed; een ketel met –en.*

Deu'ken, deukte, h. gedeukt (*een deuk, deuken in iets maken*): *een gedeukte ketel.*

I. Deun, m. deunen (*zang-, straatwijsje, liedje*): zegsw. *een deuntje*, met een onbep. wijs, een poosje, een keer: *een –tje vrijen; het was voor hem een heele –*, moeite; Z.-N. gew. *– in iets hebben*, genoegen.

II. Deun, bn. en bw.; –er, –st (1 *inhalig, gierig*; 2 *schraal, karig*): 1 *hij blijft – op een kleinigheid*; 2 *het ziet er – bij hem uit*, armoedig.

Deu'nen, deunde, h. gedeund (*klinken, zich doen hooren; een deun laten hooren*).

Deun'tjes, bw. (*gierig, schraal*); z. Deun **II.**

Deur, v. –en (1 *door draaien of schuiven beweegbaar verticaal deel, dat toegang geeft tot een gebouw, vertrek, kast enz.*; 2 bij verg.: *voorwerpen, die aan een deur doen denken*; 3 *huis*): 1 *de – van een huis, een kerk, een brandkast, een sluis enz.; in de – staan; bij de –; iem. de – voor de neus dichtdoen; buiten de –*; zegsw. *met de – in huis vallen*, [a]) zonder inleiding met iets voor de dag komen, [b]) onaangediend, onverhoeds binnenkomen; *met gesloten –en vergaderen*, zonder toelating v. h. publiek: *de winter staat voor de –*, is op handen; *dat doet de – toe* (of: *dicht*), geeft de doorslag of de beslissing; *de – (wijd) openstellen voor*, de gelegenheid openstellen inz. voor misbruiken enz.; *iem. (het gat van) de – wijzen*, hem gelasten zijn huis te verlaten; ook: *daar is de deur!* (hand.) *het stelsel van de open –*, elk volk mag in bedoelde haven of in bedoeld land zijn waren vrij aan de markt brengen; *open –en inloopen*, zich noodeloos inspannen, dwaas werk doen; *iem. aan de –* (of: *de – uit*) *zetten*, het huis, het lokaal doen verlaten; ook: *de – uit! voor zijn eigen – vegen*, zijn eigen gebreken verbeteren; 2 *de – van een slagnet*, vleugels; 3 *mijn – voorbijgaan.*

Deur'ketting, m. –en (*ketting tot afsluiting der deur*); **–sleutel,** m. –s (Z.-N. *huissleutel*); **–stijl,** m. –en (*opstaand deel v. h. deurkozijn*).

Deur'waarder, m. –s (*ambtenaar bij de gerechten, belast met de dienst op de terechtzittingen, het doen van gerechtelijke aanzeggingen enz.*; fiscus: *ambtenaar, belast met het doen van aanzeggingen aan belastingschuldigen enz.*); zie Exploot.

De'us ex ma'china, Lat. letterlijk: *God uit de (tooneel)machine*, d. i. eenig bovenaardsch wezen, dat op het einde van een tooneelspel verschijnt, om de knoop te ontwarren; fig. plotselinge onverwachte redder in het oudere tooneelspel: e. rijke oom uit de Oost enz.

Deu'tel, m. –s (*klein pinnetje, plug*); **–ijzer,** o.

Deuterono'mium, o. (Gr.-Lat. v. Gr. deuteros = tweede: Bijb. *tweede wetgeving; vijfde boek v. Mozes*); afk. **Deut.**; z. Pentateuch.

I. Deu'vekater, m. –s (*een fijn broodje met veel krenten*).

II. Deu'vekater, tw.: *te –*; z. Duivekater, vermoedelijk = Deuvekater **I.**

Deu'vik, m. deuviken (*pin, stop i. h. spongat*).

Deu'viken, deuvikte, h. gedeuvikt (*uit het deuvikgat, door wegnemen van de deuvik tappen*).

Deu'zig, bn., bw. (Z.-N. *duizelig, slaperig*).

Devalva'tie, v. (Lat. devalvatio: *waardevermindering, het ongangbaar maken van een munt*). (de = dee).

Devei'ne, v. (Fr. *tegenval in 't spel; wanbof, strop*): *– hebben*; z. Veine. (de = dee).

Developpeeren* (Fr. *ontwikkelen; ontvouwen*).

De'venterkoek (*een lange, smalle kruidkoek uit Deventer*) **1** (voorwerpsn.), m. –koeken: *ik kocht een –*; **2** (stofn.), v.: *ik hou van –.*

Devestituur', v. (Lat. v. devestire = ontkleeden: R.-K. *ontzetting uit het priesterlijk ambt*). (de = dee).

Devia'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. deviatio van via = weg]: *afwijking*; rechtst. *koersverandering*): *– der lichtstralen in water; – van de magneetnaald*, nl. van de N.-Z. richting. (de = dee).

Devies', o. –zen (Fr. devise = eig. halve strook, v. Lat. divisus = verdeeld: 1 *zinspreuk*; *leus*; 2 Duitsch: Devise; bankwezen: *wissel op buitenlandsche handelsplaatsen afgegeven; wissel in buitenlandsche valuta*): 1 *het – van ons wapen is: Je maintiendrai*, Ik zal handhaven; 2 *speculatie in deviezen.*

Devolu'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. devolutio]: rechtst. *overgang, verserf van een goed, een recht*). (de = dee).

Devolveeren* (Lat. devolvere: *door verserf overgaan; versterven*; ook wel rechtst. *brengen bij, onderwerpen aan*). (de = dee).

Devoon', o. (*derde aardperiode uit het primaire tijdvak*).
Devoo'ren* (Fr. devoir): Z.-N. zegsw. *zijn – doen*, zijn best.
Devoot', bn.; devoter, -st (Fr. dévot, Lat. devotus: *vroom, godvruchtig*): zn.: *de devoten*, [a]) de fijnen, [b]) godsdienstige beweging op het einde der Middeleeuwen.
Devo'tie, v. -s (Fr. [Lat. devotio]: *vroomheid; godsvrucht; godsdienstoefening; vereering*).
Dewijl', vgw. (deftiger dan: *omdat*).
Dexteriteit', v. -en (Fr. [Lat. dexteritas v. dexter = rechts]: *behendigheid; vlugheid*).
Dextri'ne, v. (Fr.-Eng. v. Lat. dexter: *surrogaat van gom, uit aardappelenzetmeel*).
Dextro'se, v. (Eng. *druivensuiker*). (x = ks).
Dey, m. -'s (*titel van de vroegere vorsten [1600–1830] van Algiers*); (oorspr. Arab.).
De'ze*, aanwijzend vnw.: (bijvoegl.) – *deur*; (zelfstandig) *schrijver dezes; in, voor, na dezen; de eerste dezer*.
Dezelf'de, m. en v., *hetzelfde*, o., bep. aank. vnw.: – *man*, – *vrouw, hetzelfde kind v. straks*.
Dezul'ke (v. zaken), bepalingaank. vnw.: *er zijn slechte boeken, lees – niet*; **dezul'ken** (v. personen), bep. aank. vnw.: *er zijn slechte menschen, ga met – niet om*; vero., boekent.
D(h)e'mang, m. -s (O.-I. *districtshoofd*).
Dhoer'ra, v.; zie Doerra.
Di(a)..., v. Gr. dia = 1 door; 2 uit elkaar; tusschen; **Di(s)...,** Lat. dis = gescheiden.
Diabe'tes, m. (Gr. *suikerziekte*).
Diabe'ticus, m. diabetici (Lat. *lijder aan suikerziekte*); **diabe'tica,** v. diabeticae.
Diaboliek', diabo'lisch, bn., bw. (Fr. diabolique [Gr.-Lat. diabolicus]: *duivelsch*).
Diaconaat', o.; zie Diakonaat.
Diacones', v. -sen (Lat. diaconissa: *Prot. pleegzuster*); -**senhuis,** o. -zen (*Prot. ziekenhuis met diaconessen*).
Diaconie', v. -ën (Lat. diaconia; z. Diaken: *college van diakens in de bet. van armenzorgers; armbestuur eener hervormde gemeente*): *armelui, die aan de – kwamen; van de – trekken*.
Diadeem', m. diademen (Fr. diadème, Gr.-Lat. diadema [Gr. deo = ik bind]: *kostbaar versierde voorhoofdsband, zinnebeeld van vorstelijk gezag*; ook: *vrouwelijk sieraad*).
Diado'chen, m. mv. (Gr.-Lat. diadochus = letterl. plaatsvervanger, opvolger: inz. *veldheeren van Alexander den Gr., die na zijn dood in 323 v. C. deelen van het wereldrijk bestuurden*); – waren: Anti'gonus, Lysi'machus, Ptolomae'us, Seleu'cus.
Diae'resis, v. -sen (Gr.-Lat. 1 *scheiding; verssnede*; 2 spraakk. *gescheiden uitspraak van twee vocalen, trema*): 1 zie Caesuur; 2 b.v. in: *aëroliet*.
Diaetetiek', v. (Gr. *gezondheidsleer*).
Diagno'se, v. -n (Gr.-Lat. diagnosis: *vaststelling eener ziekte naar kenteekenen, ziekteonderkenning*). (g = g).
Diagonaal' 1 v. -nalen (meetk. *hoekpuntslijn*): *een – verbindt in een veelhoek twee niet opeenvolgende hoekpunten*; **2** o. -s (*wollen gekeperd weefsel met fijne schuinloopende schering*); **3** bn. en bw. (*overdwars; overhoeks[ch]*); Fr. Diagonal; Gr.-Lat. diagonios = door twee hoeken gaande.
Diagram', o. -men (Fr. [Gr.-Lat. diagramma]: *teekening; schema, schets*; muz. *notenbalk*).
Dia'ken, m. -s, -en (Gr.-Lat. diaconus = letterl. dienaar: R.-K. *geestelijke, die de tweede der drie hoogere wijdingen heeft ontvangen*; Prot. *armenzorger, lid van het armbestuur, de kerkeraad, in een hervormde gemeente*); z. Subdiaken; -**huis,** o. -huizen (*verplegingsgesticht, beheerd en onderhouden door de diaconie*); -**huismannetje,** o. -s (*verpleegde in een diakenhuis*).
Diakonaat', o. (Gr.-Lat. diaconatus: R.-K. *wijding tot, waardigheid van diaken*).
Diakones' enz.; zie Diacones enz.
Dialect', o. -en (Fr. dialecte, Gr.-Lat. dialectus v. Gr. dialegomai = ik spreek met: 1 *taal, gesproken door een geografisch bepaald onderdeel eener natie en afwijkende van de beschaafde spreektaal: tongval, streektaal*; 2 taalk. *een van onderling verwante uit één gemeenschappelijke grondtaal voortgekomen talen*): 1 *het – van West-Kapelle; Engelsche –en*; 2 *Fransch, Spaansch zijn –en van het zgn. Vulgair-Latijn*. (c = k).
Dialec'tica, v. [Lat. [*wetenschappelijke*] *twist- of disputeerkunst*).
Dialec'ticus, m. -ci (Lat. *iem., die de dialectiek beoefent; scherpzinnig redetwister*).
Dialectiek', v. (Fr. dialectique: *dialectica; redeneerkunde*; ook wel: *denkleer*).
Dialec'tisch, bn., bw. (*van, betrekking hebbende op, behoorende tot het* [of: *een*] *dialect, van de aard der* [of: *eener*] *dialektiek; de* [of: *een*] *dialektiek volgend*): *–e afwijkingen*.
Dialo'gisch, bn., bw. (*in de vorm van een samenspraak, bij wijze van tweespraak*).
Dialoog', m. dialogen (Gr.-Lat. dialogus [Gr. logos = rede]: *samenspraak, tweespraak; gesprek*).
Diamagne'tisch, bn. (v. stoffen: *door een magneet afgestooten*). (g = g).
Diamant' (Fr. v. Gr.-Lat. adamas; z. Adamant; *gekristalliseerde koolstof, buitengewoon hard edelgesteente*) **1** (stofn.), o.: *zwarte –*. steenkool; **2** (voorwerpsn.), m. -en: *kostbare –en*; -**bewerker,** m. -s (*arbeider, die diamanten bewerkt*): *de bond van –s*; -**brood,** o. (*poeder van diamant als slijppoeder*); -**editie,** v. -s, -tiën (boekdr. *uitgaaf in diamantletter gedrukt*).
Diaman'ten, bn. (*van diamant of met een diamant of diamanten bezet*): *een – ring*, met een diamant; *een – bootje*, halssieraad, slotje met een diamant; z. Bruiloft.
Diamanti'ne, v. (Fr. *wit polijstpoeder*).
Diamant'kloover*, m. -s (*splijter v. diamanten*); -**klooverij'*,** v. -en; -**letter,** v. -s (*zeer klein lettertype*); -**mijn,** v. -en (*mijn, waarin diamant gevonden wordt*): *de – en der Kaapkolonie*; -**slijper,** m. -s: zegsw. *hij is grove –*, een straatlooper; -**slijperij',** v. -en; -**snijder,** m. -s (*werkman, die de gekloofde diamant voor het slijpen de gewenschte vorm geeft*); -**spaat** (*groene steen uit China*) **1** (stofn.) o.; **2** (voorwerpsn.), m. -spaten; -**werker,** m. -s; z. -bewerker.
Diame'ter, m. -s (Fr. diamètre, Gr.-Lat. diametrus = letterl. doormeter: *middellijn, doorsnede*).
Diametraal', bn. en bw. (Fr. diametral, Lat. diametralis: 1 *de diameter betreffende; volgens de middellijn*; 2 *lijnrecht tegenover elkaar*): 1 *een –trale doorsnede*; 2 *dat staat er – tegenover*. (me = mee).
Dia'na, v., Rom. myth., godin der jacht, der maan, beschermgodin van het volk, van slaven en slavinnen, afgebeeld met boog en

pijlen; z. Artemis, Cynthia, Selene.
Dian'ter, m. –s (Fr. diantre; Z.-N. *schelm, guit*): zegsw. *om den – niet*, om den duivel niet.
Diapason', m. –s (Gr.-Lat. letterl. door alle snaren = dia pasoon chordoon symphonia: muz. *normale stemming, kamertoon; toonomvang van een stem of van een instrument; stemvork*). (s = z).
Diaphaan', bn. (Fr. [Gr.-Lat. diaphanes van Gr. phaino = aan de dag brengen]: *doorschijnend*): – *glas*; zie Opaak. (ph = f).
Diaphonie', v. (Fr. [Gr.-Lat. diaphonia]: muz. *wanluidendheid, wanklank*).
Dia'phora, v. –'s (Gr.-Lat. [v. Gr. phero = draag] letterl. onderscheid: inz. *herhaling van eenzelfde woord met andere beteekenis*): waar de witte zeilen varen, varen maar met groot gevaar.
Diaphrag'ma, o. –'s (Gr.-Lat. [Gr. phragma = scheidsmuur]: ontl. *middelrif*; bij kijkers enz.: *plaatje met kleine, ronde opening, dienende om de lichtinval te regelen*).
Dia'rium, o. –ria (Lat. van Lat. dies = dag: *dagboek; kladboek*).
Diarrhee', v. (Fr. [Gr.-Lat. v. Gr. rheein = stroomen]: *buikloop*); l. *die-ar-ree'*.
Dia'spora, v. (Gr.-Lat. [Gr. speiro = ik strooi]: *verstrooiing; tusschen andersdenkenden verstrooid wonende leden v. e. kerkgenootschap*; inz. gesch. *de Joden buiten Palestina*); ook, Dia'sper.
Diato'nisch, bn. (Gr.-Lat. diatonicus [Gr. tonos = toon]: muz. *uit een natuurlijke opvolging van tonen bestaande; voortschrijdend van trap tot trap in heele en halve tonen*): *de –e ladder* (Lat.-Gr. dia'tonum), klankladder van 7 stamtonen.
Diatri'be, v. –s (Fr. [Gr.-Lat. diatriba, van tribo = ik wrijf]: *scherpe critiek, uitval*).
Dib'be, v. –n (Z.-N. *kwezel*).
Dib'belmachine, v. –s (*zaaimachine*).
I. Dicht 1 bn. (1 *nauw aaneengesloten; moeielijk doordringbaar, ondoorzichtbaar*; 2 van personen: *goed kunnende zwijgen*; 3 *gesloten, afgesloten*): 1 *in dichte drom; een – bosch; –e struiken*, na, bij elkaar (en talrijk); *een –e bevolking; een –e mist*; 2 *zoo – als een pot* (of: *pot–*), gesloten; 3 *de wond is –; de deur is –; mond(je) –*, zwijgen! **2** bw. (1 *op geringe afstand; na*; inz. met *bij*; 2 *zoodat er geen tusschenruimte blijft*): 1 – *bij huis*; 2 *kool te – planten; een – sluitende kast*.
II. Dicht, o. –en (lit. t. *gedicht; poëzie*): – *en ondicht*, poëzie en proza.
Dicht'ader, v. –aderen: *zijn – vloeit*, hij dicht.
Dicht'bij 1 bw. (*op korte afstand, in de nabijheid*): *hij woont –*; **2** bn. (in lit. t.): *dichtbije geluiden*; **3** vz.: – *de school*; ook, –bij'.
I. Dich'ten, dichtte, h. gedicht (*dichtmaken; stoppen*): *een lek –*.
II. Dich'ten, dichtte, h. gedicht (*in dichtmaat opstellen; verzen maken*): *een romance –*.
Dich'ter, m. –s (1 *woordkunstenaar, een kunstenaar met de taal*; 2 *iem., die de gave heeft* [*goede*] *verzen te maken; verzenschrijver, beoefenaar der dichtkunst*; 3 *iem., die bijzonder gevoelig is voor het schoone*): 1 *de naam – komt ook hun toe, die een prozakunstwerk schrijven*; 2 *Vondel was een geboren –* (of *een – geboren*), bracht de dichtgave mee ter wereld; 3 – *is, wie aangedaan is met poëzie*.
Dichteres', v. –sen (*vrouw. dichter*): *de – Tesselschaede 1594–1649*.
Dich'terlijk 1 bn. ([*gelijk*] *een dichter eigen* [*is*]; *van, overeenkomstig de aard, het wezen eens dichters*): *–e taal; –e vrijheid*, nl. in de wijze van zeggen, wèl den dichter maar minder d. prozaschrijver geoorloofd; *–e vertelling*, in versmaat; z. Starings De Verjaardag; **2** bw. (*op de wijze van een dichter*): *iets – uitdrukken*.
Dicht'genootschap, o. –pen (*vereeniging van dichters*): *het 18de eeuwsche –* „Kunstliefde spaart geen Vlijt".
Dicht'heid, v. (1 *het dicht-aaneengesloten zijn van deelen of eenheden v. e. geheel of aantal*; 2 *de mate van onderlinge nabijheid der deelen of eenheden van een geheel of getal*): 1 *de – van een bosch*; 2 – *van bevolking; de – der lucht neemt af met de hoogte*.
Dicht'kunde, v. (*kunde of kennis van de* [*regelen der*] *poëzie*); **–kunst,** v. (*de kunst van dichten*): *de – beoefenen*.
Dicht'lievend, bn. (*de dichtkunst minnende*): *–e genootschappen*; ook: Dichtlie'vend.
Dicht'maat, v. –maten (*de maat van verzen*).
Dicht'regel, m. –s, –en (*versregel*).
Dicht'soorten, v. mv.; vier – nl. epische, lyrische, dramatische en didactische.
Dicht'stuk, o. –stukken (*gedicht, vers*).
Dicht'trant, m. (*wijze of manier van dichten*): *de – van Vondel*.
Dicht'werk, o. –en (*gedicht van eenige omvang*): *de Mei van Gorter is een heerlijk –*.
Dictaat', o. –taten (Lat. dictatum: 1 met *onder, volgens*: *de handeling van dicteeren*; 2 *hetgeen gedicteerd wordt; professorale les; college*; inz. *hetgeen een student op een college van het gedicteerde neerschrijft; het schrijft, met het –*): 1 *volgens – van*; 2 *een – pennen; een – geven over Vondel; zijn –taten verkoopen*; (in Z.-N. *dictee*).
Dicta'tor, m. (Lat.) dictato'res; (Ned.) –tato'ren, –s (Lat. v. dictare = bevelen: oud-Rome: *onbeperkt gezaghebber voor 6 maanden ten hoogste, en wel in tijden van gevaar; onbeperkt gezaghebber in tijden van gevaar*).
Dictatoriaal', bn. en bw. (Fr. *met onbeperkt gezag bekleed; als v. e. dictator; gebiedend, eigenmachtig*); ook: **–to'risch.**
Dicta'torschap, o. (*de waardigheid van dictator*): *het – van Mussolini*; zie Dictatuur.
Dictatuur', v. (Fr. [Lat. dictatura]: 1 *het ambt of de regeering van een dictator*; 2 *tijdelijk onbeperkte macht*): 1 *de – van Fabius Cunctator*; 2 *een militaire –*.
Dictee', o. –s (Fr. *oefening in het zuiver schrijven v. h. voorgelezene*); z. Dictaat.
Dicteeren* (Fr. [Lat. dictare = voorzeggen]: *voorzeggen, om op te schrijven*; ook: *ingeven, in de pen geven*; van een straf: *opleggen*).
Dic'tie, v. (Fr. [Lat. dictio]: *wijze van zeggen, voordracht*); lees *dik'sie*.
Dictionnai're, m. –s (Fr. *woordenboek*).
Dic'tum (ac) fac'tum, Lat. Zoo gezegd, zoo gedaan.
Didac'ticus, m. –tici (Gr.-Lat. van Gr. didasko = ik leer: *onderwijskundige; leerende wijsgeer; leerdichter*). (c = k).
Didac'tisch, bn. (*leerend; tot leering strekkend*): *een – gedicht*, leerdicht, b.v. de Ziekte der Geleerden van Bilderdijk. (c = k).
Didrach'me, v. –n (Gr. *dubbele drachme, halve sikkel*, d. i. ± *f 0.08*): *een – als tempelbelasting*.
Die 1 aanw. vnw.: – *man*; met gevoelswaar-

de: *o – humeuren! – vent, – ploert!* **2** betr. vnw.: *de man, – daar gaat, is burgemeester.*

Dieet', o. (Gr.-Lat. diaeta v. diao = ik leef: *geneeskundige leefregel wat spijs en drank betreft*): *een – volgen; iem. op – stellen.*

Dief, m. dieven (*iem., die steelt*): zegsw. *de dood komt als een – in de nacht,* hoogst onverwacht; *elk is een – in zijn nering,* ieder zoekt zijn voordeel, zelfs op slinksche wijze; *de gelegenheid maakt den –,* als de omstandigheden het stelen in de hand werken, wordt iem. allicht een dief; ook toegepast op ander kwaad; *die eens steelt, is altijd een –,* wanneer men eens iets misdreven heeft, wordt men er altijd op aangezien; bij verg. nog: *een – aan de kaars,* overbuigende vezel v.e. brandende pit, die het vet doet afloopen.

Dief'achtig 1 bn.; –er, –st (*neiging hebbende tot stelen*): *een –e raaf;* **2** bw. (*op de wijze van een dief*): *hij kijkt – uit zijn oogen.*

Dief'jesmaat, m. (*handlanger van den dief*): *het is dief en –,* de een steelt evengoed als de ander, lood om oud ijzer; vero.

Dief'stal, m. –len (*wederrechtelijke en meestal heimelijke toeëigening van eens anders goed; de handeling, daad van stelen*): *– met geweld,* roof; *iem. van – beschuldigen.*

Dief'te, v. –n (Z.-N. *diefstal*).

Die'mit, o.; (*soorten*), o. diemiten (eig. uit twee draden bestaande = Lat. dimitum: *katoenen stof met overlangsche strepen*).

Die'miten, bn. (*v. diemit*): *een – borstrok.*

Dien'aangaande, bw. (*die zaak betreffende*).

Die'naar, m. –s en dienaren (1 *iem., die een ander dient, tegen loon zekere arbeid verricht*; vero. of in uitdrukkingen; 2 *iem., die een ander vrijwillig en nederig diensten en hulde bewijst;* 3 als beleefdheidsbetuiging inz. bij een afscheid; 4 *buiging*): 1 *de –naren der kroon,* ministers; 2 *Heer, laat uw – in vrede gaan; een – van het schoone;* 3 *geloof mij uw dienstw. –; uw –, mevrouw;* 4 *e. – maken;* van dames: **dienares'**, v. –sen; ook: **–res'se.**

Dien'der, m. –s (*agent van politie,* eenigszins kleinachtend; Z.-N. *helper, dienaar*): *– –, als je het me gebiedt! dooie –,* saaie piet.

Die'nen, diende, h. gediend (1 *in dienst zijn van; voor iem. werken;* 2 *in dienst zijn* inz. *in het leger;* 3 *dienstig zijn tot, strekken tot;* 4 *als meester of heer erkennen; hulde bewijzen;* 5 *behulpzaam zijn, van dienst zijn;* 6 *behooren;* 7 *bruikbaar zijn;* 8 van antwoord, raad enz.: *helpen aan; verschaffen, verstrekken*): 1 *bij iem. –; in de stad gaan –;* zie Geest; 2 *als officier te land of ter zee –;* 3 *dat dient tot voorbeeld;* 4 *God –,* zijn geboden onderhouden; 5 *waartoe zou dat –? dat dient nergens toe; tot niets –; waarmee kan ik u –?* ook (in een winkel) vraag van een winkelbediende aan een klant; *weer en wind –de,* gunstig zijnde; 6 *dat dient u* (of: *u dient dat*) *te weten,* moet; 7 *dat goed kan niet meer –;* 8 *van antwoord –,* antwoorden inz. in minder vriendelijke zin; *ik zal hem daarop –!* nog: *om u te –,* beleefde bevestiging; *van zoo iets ben ik niet gediend,* dat wil, wensch ik niet.

Dien'overeenkomstig, bw. (*overeenkomend met of volgens iets, dat vooraf genoemd is*): *– werd besloten;* ook: –kom'stig.

Dienst*, m. –en (1 *betrekking als dienstbode;* 2 *staat van of werkzaamheid als militair;* 3 *waarnemen van zijn betrekking of gebruikt worden voor zijn bestemming;* 4 *handeling of geheel van handelingen als ondergeschikte te verrichten;* 5 *openbare instelling;* 6 *werkzaamheden eener openbare instelling;* 7 [*nederige*] *vereering, hulde;* 8 *godsdienstoefening;* R.-K. *mis;* Z.-N. ook *lijkdienst;* 9 *handeling, waarmee men iem. van nut is, zijn belang bevordert;* 10 *belang, nut*): 1 *zijn – opzeggen; een meid de – opzeggen; Sprotje zoekt een –;* 2 *de – verlaten; onder – zijn, gaan,* soldaat zijn, worden; 3 *buiten, in – zijn; eenige jaren –:* 4 *hun –en als stokers weigeren; van zes tot tien heb ik geen –,* ben ik vrij; *– hebben;* 5 *de geneeskundige –; tak van –,* afdeeling van werkzaamheden ten behoeve van staat, gemeente; 6 *drukwerk de – betreffende;* 7 *de – van God;* 8 *een plechtige –; –en als op Zondag; na de –;* 9 *iem. een –, –en bewijzen; de eene – is de andere waard; iem. een slechte, goede – bewijzen;* 10 *dit kan nog – doen; waarmee kan ik u van – zijn? ten –e van;* nog: (v. schepen) *in – stellen,* in gebruik nemen; *buiten – stellen,* opleggen.

Dienst'baar, bn. (1 *ergens in dienst zijnde,* dikwijls schertsend deftig; 2 *bevorderlijk voor*): 1 *dit meisje is –; de –bare stand;* fig. *een volk – maken,* onderwerpen; 2 *– maken aan zijn kunst;* als zn. *onze dienstbaren,* dienstpersoneel, booien; **–betoon,** o. (*hulpbetoon*); **–baarheid,** v.; **–bode,** m. en v. –boden (*gehuurde helper of helpster van een gezin,* inz. *meid*); **–bodenvraagstuk,** o.; **–brief,** m. –brieven (*ambtelijke brief*); **–doend,** bn. (*dienstverrichtend*): *een – kamerheer;* verg. **i. b. d.**; **–doener,** m. –s (*ambtenaar, die streng en veeleischend is voor zich zelf en voor zijn ondergeschikten*).

Dien'stig, bn. en bw.; –er, –st (*kunnende dienen tot, geschikt tot*): *waartoe is dit –?*

Dienst'jaar, o. –jaren (*elk jaar v. dienst, of beheer*): *deze ambtenaar heeft al veertig –jaren; uitgaven v. e. –;* **–klopper,** m. –s (minacht. *dienstdoener*); **–knecht,** m. –en (*ondergeschikte;* inz. in de Bijbel): fig. *de – des Heeren,* trouwe dienaar van God en betrachter Zijner geboden; *een onnutte –,* iem. aan wien men niets heeft; **–maagd,** v. –en (*vrouw. dienstbode,* deftig of comisch): *de – des Heeren,* die Gods geboden betracht, inz. R.-K. H. Maria; **–meid,** v. –en (*vrouw. dienstbode*); meest Meid of (Dienst)meisje; **–order,** v. –s (*order, houdende voorschriften voor te verrichten werkzaamheden*); **–personeel,** o. (*de gezamenlijke personen, die men in dienst heeft*); **–plicht,** m. (*verplichting om krijgsdienst te verrichten*): *algemeene –,* stelsel, waarbij ieder burger een tijdlang krijgsdienst moet verrichten; **–plich'tig 1** bn.: *een – nummer,* volgens hetwelk men dienen moet; **2 –e,** m. –n (*iemand, die tot de krijgsdienst is verplicht, die moet dienen*); **–regeling,** v. –en (*regeling betreffende de werkzaamheden van ondergeschikten of van de werkzaamheid eener openbare instelling; de lijst met deze regeling*): *de nieuwe – der spoorwegen.*

Dienstvaar'dig, bn. en bw.; –er, –st (*bereid om iemand een dienst te bewijzen, gedienstig*): *ik ben uw –e dienaar; hij heeft mij – bijgestaan;* zie **dv.**; **–heid,** v.

Dienst'weigeraar, m. –s (*iem., die weigert aan zijn militaire verplichtingen te voldoen*).

Dienstwil'lig, bn. en bw.; –er, –st (*dienstvaardig*): *uw –e dienaar; iem. – ter zijde staan.*

Dienst'woning, v. -en (*woning, voor een ambtenaar uit hoofde van zijn betrekking*).
Dienst'zaak, v. -zaken, meestal mv. (*zaak, die op de dienst betrekking heeft*).
Dien'tafeltje, o. -s (*kleine tafel, waarop men bij een maaltijd allerlei gerief gereedzet*).
Dien'tengevolge, bw. (*als gevolg daarvan*), **-volgens,** bw. (*volgens, overeenkomstig die zaak, bijgevolg*): *de oudere Stastok was een man van de klok en stond – om zes uren op.*
Diep 1 bn. en bw.; -er, -st (*ver beneden de oppervlakte of de rand van iets zich uitstrekkende of afdalende; zich zoo ver uitstrekkende, als de bepaling aangeeft*): *een -e afgrond; een – gewortelde boom;* bij uitbr. *een -e kast; in -e gedachten* (of: *– in gedachten*) *verzonken; – in de schuld zitten,* veel schulden hebben; *tot – in de nacht; – in de rouw; een -e wonde,* ver ingedrongen; fig. *een -e zucht,* uit het hart opkomend; *een – geheim; iem. – vernederen; een -e duisternis,* algeheele; *-e armoede,* bittere; *iets – in zijn geheugen prenten; het zit bij hem niet –,* hij is erg oppervlakkig, weet niet veel; zie ook Glaasje; **2** bw. (*zeer*): *– ongelukkig;* **3** o. diepen (*een diep water; een diepte in het water; vaarwater, vaargeul;* in eigennamen: *kanaal, vaart*): aardr. *het Hollandsch –.*
Diep'boring, v. -en (*het boren diep in de bodem*): *-en naar steenkool in de Peel.*
Diep'denkend, bn. (*grondig d. i. niet oppervlakkig denkend*): *een – wijsgeer.*
Die'perik, m. (1 Z.-N. *diepe plaats, inzinking;* 2 Z.-N. *zee,* fig. *graf*): 1 *dat stuk land ligt in een –;* 2 *hij gaat naar de –.*
Diep'gaand, bn. (*diep in het water liggend; zoo diep in het water zich uitstrekkend als de bepaling aangeeft*): *een – schip; 3 m -e schepen;* fig. *een -e redeneering;* **-gang,** m. (*inzinking van een vaartuig beneden de waterlijn*): *een vaartuig van 20 voet –,* met 20 voet afstands tusschen bodem en waterlijn; **-liggend,** bn. (*diepgelegen*): *een – vrachtschip,* diepgaand; *-e oogen,* ver in de oogkassen gezonken; **-lood*,** o. -en (*peillood om de diepte van vaargeulen enz. te peilen; peillood*): *-en voor diepzeeonderzoek.*
Diep'te, v. -n (*het diep-zijn* in verschillende beteekenissen): *de – van een put, een mijnschacht; in de – der zee geworpen; naar de – gaan,* kelderen, verdrinken; ook: *de – van een huis, een gang,* lengte; fig. *de – van Gods goedheid,* grootte; *het dorp lag in de –,* ver beneden ons; *de – v. e. toon,* laagte.
Diep'telijn, v. -en (*denkbeeldige lijn, die gelijke diepten op verschillende punten van een rivier, zee enz. vereenigt*).
Diep'zeeonderzoek, o. (*het onderzoek van de zeebodem, van het zich daar bevindende water, van organismen enz.*).
Diepzin'nig 1 bn.; -er, -st (1 van personen: *diep doordenkend;* 2 van zaken: *waarvan de zin diep ligt; veel inspanning van het denkvermogen vereischend;* ook: *waarin een diepe zin ligt, verheven*): 1 *Dante, de -e wijsgeer van zijn tijd;* 2 *-e vertoogen over de Deugd; de -e waarheid der opmerking;* **2** bn. (*op een wijze, die van diep doordenken getuigt*): *– over eenig dogma redeneeren.*
I. Dier, o. -en (*levend organisme, dat mede op prikkels reageert en van grootere beweeglijkheid is dan een plant*): *de redelooze -en.*
II. Dier, bn. en bw.; -der, -st (lit. t. of in vaste uitdrukkingen: *kostbaar; kostelijk; duur; dierbaar*): *een -e eed zweren,* van groote bindende kracht; zie Duur.
Dier'baar, bn.; -der, -st (*waaraan men groote waarde hecht; waard, geliefd*): *-bare ouders, een-bare gedachtenis; de-ste belangen.*
Die'renarts, m. -en (*veearts*).
Die'renbescherming, v. (*het streven om het mishandelen van dieren of het uitroeien er van te voorkomen*): *vereeniging voor –.*
Die'renepos, o. (*episch gedicht, waarvan de stof ontleend is aan de dierenwereld* inz. *met eenig dier als hoofdpersoon*); het – Van den Vos Reinaerde; **-fabel,** v. -s, -en (*fabel, waarbij het verhaal aan de dierenwereld ontleend is*): *de -s van Aesopus.*
Die'renriem, m. (sterrenk. *een aan de hemel gedachte gordel met 12 sterrenbeelden, die bijna alle de naam van dieren hebben en waarin de ecliptica ligt*); z. Zodiak.
Die'renrijk, o. (*fauna; al de dieren samen*).
Die'ren-symboliek', v. (*zinnebeeldige bet. der dierenbeelden*): het *lam* is het zinnebeeld van *onschuld,* de *duif* van *vrede* enz.
Die'rentemmer, m. -s (*temmer van verscheurend gedierte*); **-tuin,** m. -en (*diergaarde*); **-wereld,** v. (*dierenrijk*).
Dier'gaarde, v. -n (*inrichting, gewoonlijk aangelegd als gaarde of tuin, waarin in hokken of afrastering allerlei* [*vreemde*] *dieren worden gehouden*): *de Rotterdamsche –.*
Dier'koop, bn. (*duur*): *– weefsel;* vero.
Dier'kunde, v. (*zoölogie: wetenschap, kennis van de dieren, hun leefwijze enz.; beschrijving der dieren; het boek*).
Dier'lijk, bn.; -er, -st (*tot het dier behoorend; van het dier of de dieren* [*afkomstig*]; *aan het dier of de dieren eigen; van de aard van een dier of de dieren;* fig. *grof-zinnelijk*): *-e olie, -e vetten; -e driften: -e warmte,* nat. lichaamswarmte; *het – magnetisme;* z. ald.
Dier'soort, v. -en (*soort, klas, ras v. dier*).
I. Dies, bw. (*daarom, derhalve, des*); vroeger ook: *daarvan,* b.v. *wat – meer zij.*
II. Di'es, m. (Lat. *dag*): *– a'ter,* ongeluksdag; *– supre'ma,* oordeelsdag, laatste dag; zegsw. *– di'em do'cet,* de eene dag leert de andere; *di'em per'didi,* de dag heb ik verloren; *car'pe di'em,* gebruik de tijd; *– i'rae, – il'la,* dag des toorns, vreeselijke dag: R.-K. lied over de doemsdag, geheeten naar de aanvangswoorden, uit de 13e eeuw, veelal gezongen in Requiëm-missen; *– nata'lis,* dag der stichting inz. van een Hoogeschool: de – der universiteit v. Leiden is 8 Febr.; lees *die'-es.*
Diet, o. (Z.-N. lit. t. *volk*).
Diets (= *dietsch*), alleen in: *iem. iets – maken,* [a]) N.-N. wijs maken, [b]) Z.-N. duidelijk maken.
Dietsch* 1 bn. (bijvorm van Duitsch; oorspr. *taal van het volk*; thans verheven en archaïstisch: *Nederlandsch*): *de -e taal; het -e volk; van -e stam,* Nederlandsche; *de -e Bond;* **2** zn. o.: *het –.*
Dieveg'ge, v. -n (*meisje, vrouw, die steelt*).
Die'ven, diefde, h. gediefd (minder sterk dan: *stelen; ontfutselen*); z. Dagdieven.
Die'venbende, v. -n; **-gezicht,** o. -en (Z.-N. *dieventronie*); **-lantaarn, -taren,** v. -s (*lantaarn, die slechts aan één zijde licht geeft en waarvan het licht door schuiven kan worden afgesloten*); **-taal,** v. -talen (*geheime taal van misdadigers; Bargoensch*); **-tro-**

nie, v. –s (*gemeen gezicht* [*van een boef*]); **–wagen,** m. -s (*celwagen, gevangenwagen*).
Dieverij', v. –en (eenigszins zachter dan: *diefstal*): *kleine –en.*
Diffama'tie, v. (Lat. diffamare = ruchtbaar maken: *eerroof, laster*).
Different', bn. (Fr. [Lat. differens]: *onderscheiden; ongelijk; verschillend*); l. *die-fe-rent'.*
Differentiaal', v. –alen (*oneindig kleine aangroeiing eener veranderlijke grootheid*); (t = ts); **–-lamp,** v. –en (*electrisch booglicht met zich bewegende koolspitsen*); **–-thermometer,** m. –s (*thermometer, het kleinste verschil in temperatuur aangevend*).
Differen'tie, v. –s, –tiën (Fr. différence, Lat. differentia: *verschil; koersverschil*). (tie = sie).
Differentiee'le* rechten, o. mv. (Fr. différentiel: *invoerrechten, verschillend naargelang v. het land v. herkomst of bestemming*).
Difficiel', bn. (Fr. [Lat. difficilis]: *moeilijk; moeielijk te voldoen; kieskeurig*; ongunstig: *vitterig*): *een – mensch,* lastig.
Difficulteit', v. –en (Fr. [Lat. difficultas]: *moeilijkheid; zwarigheid; bezwaar*). (i = ie).
Diffrac'tie, v. (Fr. [Lat. diffractio]: *breking van lichtstralen*).
Diffu'sie, v. (Fr. [Lat. diffusio]: nat. *vermenging tot een homogeen mengsel van ongelijksoortige gasvormige vloeibare of opgeloste vaste stoffen; verstrooiing of ongelijkmatige terugkaatsing van licht of warmte*).
Diffuus', bn. (Fr. diffus, Lat. diffusus: *verstrooid, zonder bepaalde grens*; van licht: *verspreid teruggekaatst*; van de stijl: *duister, wijdloopig*): diffuser, diffuust.
Digereeren* (Fr. [Lat. digerere]: v. spijzen: *verteren*; van spot: *moeten slikken*; *bij matige warmte koken of weeken*).
Diges'tie, v. (Fr. [Lat. digestio]: *spijsvertering*): *–-visite,* v., bezoek bij iem., waar men te dineeren is geweest. (g = g).
Dig'gel, v. –s, –en (in het mv. gew.: *aardewerk, potten en pannen*; in zegsw. in het mv. *scherf*): *aan –en zijn, vallen enz.*
Digitali'ne, v. (Fr. v. Lat. digitus = vinger: *extract van digitalis, plantaardig vergif, geneesmiddel voor hartlijders*). (g = zj).
Digita'lis, v. (*vingerhoedskruid*). (g = g).
Dignita'ris, m. –sen (Lat. *waardigheidsbekleeder*); zie Hofdignitaris. (g = g).
Digres'sie, v. –s (Fr. [Lat. digressio]: *afwijking; uitweiding; omhaal van woorden*).
Di'i majo'res, Lat. de hoogere goden, o. a. Jupiter, Juno, Neptunus, Minerva enz.; – mino'res, de mindere goden; l. *die-ie.*
Dij, v. dijen (ontl. [*vleezige*] *achterzijde van het bovenbeen*); **–been,** o. –beenderen (ontl. *been tusschen het bekken en de knieschijf*).
Dij'en, dijde, i. gedijd (*uitzetten*; Z.-N. *groeien*): Z.-N. *dat koren dijt*; z. Gedijen.
Dijk, m. –en (*opgeworpen, hoofdzakelijk uit aarde bestaande waterkeering, langs of om eenig water*): *de voet, de glooiing, de kruin van een –; er zijn zee-, rivier- en polderdijken*; zegsw. *iem. aan* (of: *op*) *de – zetten* (of: *jagen*), op straat zetten, hem zijn betrekking ontnemen; *dat brengt* (of: *zet*) *geen zoden* (of: *aarde*) *aan de –,* dat helpt niet.
Dijka'ge, v. –s (*het aanleggen van dijkwerken; het ingedijkte land; het geheel der dijken; de dijk*); in alle bet. vero.
Dijk'bestuur, o. –besturen (*college, belast met het toezicht op een dijk*).
Dijk'breuk, v. –en (*doorbraak v. e. dijk*).
Dij'ker, m. –s (*dijkwerker*): *eten als een –,* zeer veel eten.
Dijk'etting, v. –en (*beweiding van een dijk of het recht tot beweiding*); **–graaf,** m. –graven (*voorzitter van het bestuur van een dijk of waterschap, tevens met het dagelijksch bestuur belast*); **–heem'raad,** m. –raden (*lid v. e. dijk- of polderbestuur*); **–heem'raadschap,** o. (*de waardigheid van heemraad; de gezamenlijke dijkheemraden*); **–leger,** o. –s (*de personen, die in tijd van nood gehouden zijn een dijk te versterken*), **–raad,** m. –raden (*dijkmeester, lid van een dijkbestuur*; ook: *dijkbestuur*); **–rechten,** o. mv. (*rechtsregelen betreffende het beheer en het onderhoud van een dijk; belastingen tot onderhoud der dijken*); **–schot,** o. (*belasting, door ingelanden te betalen voor het onderhoud der dijken*); **–schouw,** v. (*inspectie van een dijk of dijken*); **–slag,** m. –slagen (*gedeelte v. e. dijk door een ingeland te onderhouden*); zie Hoefslag.
Dijks'lasten, m. mv. (*belastingen voor het onderhoud van de dijken*).
Dijk'stoel, m. –en (*dijkbestuur*); **–staal,** o. (*grond, waarop de dijk rust*); **–val,** m. –len (*inzinking* [*door wegspoeling*] *van een stuk dijk* inz. *aan de Zeeuwsche kust*).
Dijn 1 bezitt. voorn., 2de pers. enkv., vero., gew.; **2** zn. o.: *het mijn en* (*het*) –.
Dij'sel, Z.-N.; zie Dissel **II.**
Dij'stuk, o. –ken (*deel van een harnas, reikende van de knie tot de heup*).
Dij'zig, bn.; –er, –st (*mistig, dampig*): *de duinen teekenden zich tegen de –e lucht af.*
Dik 1 bn.; –ker, –st (1 in het alg. *niet dun*; van personen: *van aanzienlijke* [*lichaams*]*omvang, vet en* [*of*] *vleezig*; van platte voorwerpen: *van aanzienlijke omvang of doorsnede*; 2 met een bep. v. hoeveelheid: *waarvan de geringste afmeting of omvang zoo is, als de bepaling uitdrukt*; 3 *nauw aaneengesloten, dicht*; 4 van duisternis: *ondoordringbaar*; 5 van vloeistoffen: *weinig vloeibaar*): 1 *een –ke plank; – en vet; een – man; een –ke draad; –ke tranen; –ke oogen,* gezwollen; *een –ke wang krijgen*; 2 *twee m –*; 3 *een –ke knevel*; 4 *–ke duisternis*; 5 *–ke saus*; nog: *een –ke 1000 gulden,* iets meer dan; *een – uur*; zegsw. *zich – maken,* boos worden; *–ke vrienden,* boezemvrienden; Z.-N. *een dikke boer,* rijke; **2** bw. (1 *zoo, dat er een opzwelling ontstaat*; 2 *zoo, dat er een dikke laag gevormd wordt*): 1 *de arm liep – op*; 2 *ergens – in zitten,* veel van hebben; *er – in zitten,* rijk zijn; *– onder het stof zitten; het ligt er* (*duim*)*dik op,* de bedoeling komt sterk uit; ook: *het er* (*duim*)*dik opleggen,* de bedoeling sterk doen uitkomen; Z.-N. *niet – loopen,* zeldzaam zijn; **3** zn. o.: *koffie–; het – van de arm, enz.*; z. Dun.
Dik'buik*, m., soms v. –en (spotn. *iem. met een dikke buik*; *dikkerd*).
Dik'huidig 1 bn. (*met een dikke huid*; fig. *onverschillig voor wat krenkt, voor spot*; inz. ongunstig: *onbeschaamd, gevoelloos*): *–e dieren*; **2 –en,** m. mv. (vero. voor *pachydermen*; zie ald.); ook: –hui'dig(en).
Dik'kerd*, m. –s (spotn. *dikke persoon*): *een goedige –*; ook van kinderen en dieren; **–kop*,** m. (als persoon ook v.) –koppen (*iem. met een dikke kop*; *larve v. e. kikvorsch, kikkervischje*; *vlindersoort*; *tarwe-variëteit*; *vederdistelsoort*; *groote borrel*).

Dik'maals, bw. (*vaak, dikwijls*).
Dik'te, v. –n (*dikheid, zwaarte; zwelling*).
Dik'werf, dik'wijls, bw. (*vaak, menigmaal*); lees *dik'w'ls*.
Dik'zak*, m. en v. –zakken, gmz. (spotn. *dik en zwaar persoon*): *wat een – v. e. jongen!*
Dilem'ma, o. (Lat.-Gr., v. di[s] + Gr. lemma = zin: *dubbele sluitrede*; fig. *lastige keus tusschen twee onaangename zaken; netelige toestand*): *iem. voor het – stellen.*
Dilettant', m. –en (It. dilettante, v. Lat. delectari = genot verschaffen: *kunst- of wetenschapbeoefenaar uit liefhebberij; niet-beroepskunstenaar of -geleerde,* soms met de bijbet. v. *oppervlakkigheid*); **–tan'te,** v. –n.
Dilettantis'me, o. (*oppervlakkige*) *beoefening eener kunst of wetenschap als liefhebber; geliefhebber*): *– in de dichtkunst.*
Diligen'ce, v. –s (Fr. *ouderwetsche post- of reiswagen*): *de –s van Van Gend en Loos.*
Diligent', bn. en bw. (Fr. [Lat. diligens]: *ijverig, naarstig, werkzaam*): *een commissie – verklaren,* opdragen haar aandacht te blijven wijden aan een bepaalde zaak; haar opdracht verlengen; – *blijven,* de aandacht gevestigd houden op; lees *–gent'*.
Dil'le, v. (*eenjarige schermbloemige plant*).
Dilte; zie Delte.
Diluviaal', bn. (Fr. [Lat. diluvialis]: *in het diluvium gevormd; tot het diluvium behoorend*): *–ale gronden,* b.v. de Drentsche heiden.
Dilu'vium, o. (Lat. overstrooming, zondvloed: *aardvorming in vóórhistorische tijd, vóór het alluvium; de gevormde gronden*).
Dimen'sie, v. –siën, –s (Fr. [Lat. dimensio]: *afmeting*): *de vierde –.* (s = s).
Diminueeren* (Fr. [Lat. deminuere]: *verminderen*).
Diminuen'do, bw. (It. muz. *afnemend*).
Diminutief', o. –tieven (Fr. *verkleinwoord*); Lat. diminuti'vum, o., –va.
Dim'men, dimde, h. gedimd (Eng.-Ned.: *dempen, duister maken*): *de koplampen –.*
Dimorph', bn. (Gr. di + morphos = gestalte hebbend: *in twee kristalvormen voorkomend*; b.v. *koolstof als diamant en graphiet*); ook toegepast in de nat. hist. (ph = f).
Di'nar, m. –s (Lat. denarius: *zilveren munteenheid in Voego-Slavië* = 100 *para's*).
Dineeren* (Fr. [Lat. disjunare = lett. ontnuchteren]: *het middagmaal gebruiken; middagmalen* [*als gast of op feestelijke wijze*]): *met, bij iem. –.*
Diner', o. –s (Fr. *middagmaal; fijn of feestelijk middagmaal*); **diner'tje** of **dineet'je,** o. –s. (er = ee).
Ding, o. dingen (*zaak; lichaam; voorwerp*): *wat een lief, aardig –,* kind, meisje; *een moeielijk* (of: *een heel*) –, een moeielijke, lastige zaak; *wat een –! alle goede –en in drieën,* of driemaal is scheepsrecht; Z.-N. *wat een ding(en),* wat een gebeurtenis!
Ding'–ding, v. (O.-I. *in de zon gedroogd en veelal geraspt vleesch*) beter: Den-deng.
I. Din'gen, dong, h. gedongen (1 *staan naar, streven naar; wedijveren om*; 2 *afdingen, beknibbelen bij een koop*): 1 *naar iets –,* naar (een post) staan; *naar de prijs –*; 2 *nauw –*; verg. Pingelen; z. ook: Bedingen.
II. Din'gen, o. (Z.-N. 1 *goed*; 2 *waschgoed, wasch*): 1 *zijn – scheuren*; 2 *hang het – op.*
Din'ges, m. (*naam, waarmede men personen of zaken aanduidt, waarvan men de eigen naam niet wil of op het oogenblik niet kan noemen*): *mijnheer –*; gmz.
Din'go, m. –'s (dierk. *verwilderde hond in Australië*; Lat. canis dingo).
Ding'sig, bn. (*onlekker; van streek*; ook wel: *gemelijk, verdrietig*): *ik ben wat –*; ook: Dingzig; **–heidje,** o. –s (*ding, dingetje; klein, aardig voorwerpje, snuisterij*).
Ding'spel, o. –spelen (*rechtsgebied*), vero., gew.
Ding'taal, v. (*pleidooi*; fig. *klemmende, krachtige taal*): *ik heb hem – laten hooren.*
Dinosau'rus, m. –sen, Dinosauriërs (Gr.-Lat. [v. Gr. deinos = geducht, schrikkelijk + sauros = hagedis]: *voorwereldlijke reuzenhagedis*).
Dinothe'rium, o. –s (Gr.-Lat. [Gr. therion = dier]: *voorwereldlijke olifant*). (th = t).
Dins'dag, m. –dagen (*derde dag der week*).
Dins'dags, bw. (*op Dinsdag*): *– bezoekt hij de markt*; **–dagsch*,** bn.: *de –e markt.*
Diocesaan' 1 bn. (*van een diocees*): *een –sane onderwijzersvereeniging*; ook: *Diocesaan-vereeniging*; **2** m. –cesa'nen (*lid van een diocees; de geestelijke bestuurder*).
Dioce'se, v., ook: **Diocees',** o. diocesen (Lat. diocesis, Gr. dioikesis = provincie: R.-K. *bisschoppelijk gebied; bisdom*).
Dio'genes, m., cynisch wijsgeer, 404–324 v. C., leerling van Antisthenes (z. Cynisme), te Athene, veelal verblijf houdende te Corinthe. Hij hekelde zijn tijdgenooten, zooals blijkt uit het verhaal van de: **–lantaarn,** v.: fig. *met een – rondloopen,* in ontevreden ijver zoeken naar het goede, zooals Diogenes bij klaarlichte dag met een brandende lantaarn naar „menschen" zocht op de markt, met welke daad hij zijn verachting voor zijn tijdgenooten wilde te kennen geven.
Diome'des, m., myth. held vóór Troje, beschermeling van Athene, rooft met Ulysses het Palladium; zie ald.
Diony'sus, m.; zie Bacchus.
Dioptaas', o. (Gr. van dia = door + stam op = zie: *kopersmaragd, kiezelachtige groene delfstof*).
Diop'ter, o. –s (Gr. eig. doorziener: meetk. *vizier; kijkspleet van instrumenten*); **–op'trica, dioptriek',** v. (*leer van de breking der lichtstralen*); **–optrie',** v. dioptrieën (*eenheidswaarde van breking van lenzen*); z. Dioptaas.
Diora'ma, o. –'s (Gr. v. diorao = ik zie door iets heen: *schildering, door beweegbare belichting beschenen; kijkspel*).
Dioriet', o., (*soorten*), –en (Gr. v. diorizo = ik onderscheid: *steen, waarvan de zwarte en witte bestanddeelen gemakkelijk zijn te onderscheiden; groensteen*).
Dioscu'ren, m. mv. (Gr. Dios = van Zeus + koroi = knapen), myth. tweelingszonen v. Jupiter: *Castor,* de paardentemmer, en *Pollux,* de vuistvechter.
Dipht(h)erie', v.; l. *difterie'*; **Diphtheri'tis,** v. (Gr. diphthera = vel: *besmettelijke keelziekte, d. i. slijmvliesontsteking*); lees *diftee–.*
Diphthong', v. –en (Gr.-Lat. diphtongus [dis = twee + phteugomai = ik laat een toon hooren]: *tweeklank*); lees *diftong'*.
Diplo'ma, o. –'s (Gr.-Lat. eig. het verdubbelde: 1 *akte van aanstelling*; 2 *bewijs van lidmaatschap*; 3 *schriftelijk bewijs van een met goed gevolg afgelegd examen, akte*): 1

een – van ingenieur; 2 *toegang op vertoon van het –*; 3 *eindexamen–*; nog: bewijs van onderscheiding bij e. tentoonstelling enz.

Diplomaat', m. –maten (Fr. diplomate: *staatsman* inz. zijn land vertegenwoordigend tegenover het buitenland; *politieke onderhandelaar*; fig. *zeer voorzichtig, handig-sluw mensch*).

Diplomatie', v. (Fr. 1 *de gezamenlijke diplomaten*; 2 *kunst of taak der diplomaten*; *hun onderhandelingen ten behoeve der buitenlandsche staatkunde*; *staatsmanskunst*; fig. *behendige sluwheid*): 1 *hij gaat in de –*; *de geheele buitenlandsche – was in die loge*; 2 *geen geheime – meer*.

Diplomatiek', Fr. diplomatique **1** bn. en bw. (1 *met betrekking tot, door, van de diplomatie*; *als v. e. diplomaat*; 2 *behoedzaam en zeer voorzichtig, handig-slim*; 3 *op oorkonden berustend*; *volkomen gelijk met het oorspronkelijk stuk*; in deze bet. meest *diplomatisch*): 1 *de –e vertegenwoordigers*; *–e examens*; 2 *een – antwoord*; *– te werk gaan*; 3 *de geschiedenis – doceeren*; *–e zekerheid*; **2** v. (*leer of kennis der oorkonden*); zie ook Corps.

Diploma'tisch, bn. en bw. (*diplomatiek* **1** inz. in bet. 3): *een –e zekerheid verlangen*; *een –e uitgave*; *– uitgeven*.

Diplomeeren* (Fr. *een diploma verleenen aan*): *een gediplomeerde verpleegster*.

Diplopie', v. (Gr. *het dubbelzien*).

Dip'tera, o. mv. (Gr. di + pteron = vleugel: *tweevleugelige insecten*): *vliegen zijn –*.

Diptiek', v. –s, –en (Gr. diptychon = dubbelgevouwen: R.-K. *tweeluik*); z. Triptiek.

Direct', bn. en bw. (Fr. [Lat. directus]: *regelrecht, rechtstreeksch*; *onmiddellijk*): *een –e verbinding*; *ik kom – bij u*; *–e belastingen*, grond-, inkomstenbelastingen enz., tegenstelling van verbruiksbelastingen.

Directeur', m. –s, –en (Fr. [Lat. director]: *bestuurder, hoofdleider*; school: *hoofd eener H. B. school, Handelsschool, Kweekschool enz.*): *– eener zangvereeniging, van een levensverzekering*; **–generaal'**, m. directeurs-generaal (*algemeen directeur*): *de –– der staatsspoorwegen*; *de –– van de arbeid*.

Direc'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. directio]: *bestuur, [opper]leiding, beheer*; *richting*); lees *di-rek'-sie*.

Directoi're, o. (Fr. gesch. *de regeering met vijf directeuren, als opperste staatsbewind in Frankr. v. 26 Oct. 1795–9 Nov. 1799*).

Directoraat', o. –raten (*directeurschap*).

Directri'ce, v. –s (Fr. *vrouwelijke directeur*): *de – eener R. K. S. voor meisjes*.

Dirigeeren* (Fr. [Lat. dirigere]: 1 *leiden, besturen*; 2 *zenden, naar richten*): 1 *een orkest –*; 2 *iets ergens heen –*. (g = g).

Dirigeer'stok, m. –ken (*maatstok, waarmee de orkest-directeur dirigeert*). (g = g).

Dirigent', m. –en (afgeleid van dirigeeren: *leider, bestuurder* inz. v. e. orkest, kapel, koor): *de – van een muziekkorps*. (g = g).

I. Dirk, v. –en (scheepst. *touw, waarmee de bezaanboom wordt op- en neergelaten*; ook: *toppenant, piekeval*).

II. Dirk, m. (*verkorting van directeur*).

III. Dirk, m. –en (eigennaam: *Diederik*).

Dirk'jespeer, v. –peren (*e. vroegrijpe peer*).

Dis . . . in samenstellingen; Lat. 1 een scheiding te kennen gevende; 2 van . . ., mis . . .

Dis'agio, m. (It. *bedrag, dat een munt of geldswaardig papier minder waard is, dan de daarop uitgedrukte nominale waarde*; *verlies bij wisselen van geld*); verg. Agio.

Discals', m. –en (gew. in Z.-N. van Lat. discalceatus = ongeschoeid: *ongeschoeide Karmeliet*, zie ald.).

Discant', m. –en (Lat. discantus: *sopraan*; *hoogste stem*); ook: de hooge tonen van het toonregister, b.v. *die piano heeft heldere –*.

Disch*, m. dissches (*spijstafel, aangerechte tafel*; *tijd, dat men aan tafel zit*; ook: *het opgediende maal*; gew. in Z.-N. *toonbank*): *ten – noodigen*, ten eten, aan tafel; **–genoot*,** m.; **–genoote*,** v. –genooten (*tafelgenoot*).

Disci'pel, m. –en, –s (Lat. discipulus: *leerling*; *volgeling*; Bijb. *apostel, jongere*).

Disciplinair', bn. en bw. (Fr. [Lat. disciplinaris]: mil. *de tucht betreffend*; *tucht . . . .*): *een –e straf*, niet opgelegd door de krijgsraad maar door den korpschef; *die manschappen werden – gestraft*.

Discipli'ne, v. (Fr. [Lat. disciplina]: [*krijgs- of school*]*tucht*): *de – handhaven*.

Disciplineeren* (Fr. *aan tucht gewennen*).

Disconteeren* (handel: *te gelde maken van een wissel of promesse vóór de vervaldag tegen een vast disconto*).

Discon'to, o. (It. handel: *korting en wel procentsgewijze voor betaling vóór de vervaldag van een wissel*): *in – nemen*, disconteeren; **–bank,** v. –en (*bankinstelling, welke haar hoofdbedrijf maakt van het disconteeren*).

Discor'dia, v., Lat. (godin der) tweedracht.

Discours', o. –en (Fr. *gesprek*; *onderhoud*; *rede*); lees *diskoers'*.

Dis'crediet, o. (*de toestand, dat men geen vertrouwen geniet*; *gebrek aan crediet*; *kwade roep* inz. verbonden met *brengen*): *iem. in – brengen*, verdacht maken, doen wantrouwen; *in – zijn*.

Discreet', bn. en bw.; –creter, –st (Fr. discret: *kiesch, bescheiden*; *voorzichtig*; *stilzwijgend*; *geheimen kunnende bewaren*).

Discre'tie, v. (Fr. *bescheidenheid*; *kieschheid*; *stilzwijgendheid*; *het besef, dat men dingen niet moet oververtellen*; *goedvinden*): *kan ik op uw – rekenen?* geheimhouding; *met – gezegd*, met goedvinden.

Dis'cus, m. (Lat.) disci; (Ned.) –sen; Gr. Dis'kos (Lat. *steenen of metalen werpschijf, in gebruik* inz. *bij de Olympische spelen*).

Discus'sie, v. –siën, –s (Fr. [Lat. discussio]: *bespreking*; *gedachtenwisseling*; *redetwist*).

Discuteeren*, discussieeren* (Fr. discuter: *van gedachten wisselen, beraadslagen*; *redetwisten*): *met iem. over iets –*.

Dis'harmonie, v. (*wanklank*; *gebrek aan harmonie*; fig. *gebrek aan overeenstemming*).

Disloca'tie, v. –s (eig. *verplaatsing*; ontleedk. *ontwrichting*; mil. *verdeeling der troepen over garnizoenen*).

Dispa'che, v. –s (Fr. oorspr. It. of Sp. *berekening, schatting, door een deskundige opgemaakt, van geleden zeeschade en de verdeeling over de belanghebbenden*: *verzekeraar en reeder*; *averijrekening*; *het stuk met de berekening*).

Dispacheur', m. –s (Fr. *beëdigd deskundige, belast met de dispache*).

Dispensa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. dispensatio]: *ontheffing, vrijstelling v. e. gebod of voorschrift*); **–pensato'rium,** o. (Ned.) –riën, –s; (Lat.) –ria (Lat. *apothekershandboek, receptenboek*); **–penseeren*** (Fr. *vrij-*

stellen, ontheffen): *iem. van iets* –. (s = z).
Disper'sie, v. (Fr. [Lat. dispersio]: *verspreiding; ontleding v. het licht, kleurschifting*).
Dis'plezier, o. (*verdriet. last*): – *aan iets beleven, iem.* – *doen.*
Disponeeren* (Lat. disponere: *regelen,* met *over*: *beschikken over*); z. Gedisponeerd.
Disponi'bel, bn. (Fr. *beschikbaar*).
Disposi'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. dispositio]: *beschikking; aanleg; neiging, lust, gemoedsstemming; gesteldheid, vatbaarheid*).
Disputa'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. disputatio]: *wetenschappelijke redestrijd; redetwist*).
Disputeeren* (Fr. [Lat. disputare]: *wetenschappelijk redetwisten; twisten*).
Dispuut', o. disputen (Fr. dispute: 1 *redestrijd, redetwist; twistgesprek; kibbelarij*; 2 *studentendebatingclub*): 1 *met Mama had zij er dikwijls vrij heftige disputen over*; 2 *een Amsterdamsch – of dispuutgezelschap.*
Disqualifica'tie, v. –s (*uitsluiting bij wedstrijden wegens overtreding der reglementen; ongeschikt-verklaring*). (qu = kw).
Disqualificeeren* (*uitsluiten bij wedstrijden wegens overtreding der reglementen; ongeschikt, onbevoegd verklaren; wraken, niet erkennen, opkomen tegen*). (qu = kw).
Dissec'tie, v. –s (*opening, ontleding v.e. lijk*).
I. Dis'sel, m. –s (*dwarsbijl, in gebruik bij wagenmakers en kuipers*).
II. Dis'sel, m. –s (*disselboom*).
Dis'selboom*, m. –en (*boom aan een wagen tusschen de paarden van een tweespan*).
Dissen'ter*, m. en v. –s (Eng. [Lat. sentire = van meening zijn]: *andersdenkende*; inz. in Engeland: *hij, die niet behoort tot de staatskerk, niet-conformist*); de Presbyterianen, Kwakers, Puriteinen enz. zijn –s; in ons land: een Hervormde, staande buiten de Ned. Herv. kerk; z. Afgescheidenen.
Disserta'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. dissertatio]: [*wetenschappelijke*] *verhandeling, uiteenzetting*; inz. *academisch proefschrift*).
Dissident', m. –en (Fr. [Lat. dissidens, van dissidere = verschillen]: *andersdenkende; scheurmaker; iem., die scheuring doet ontstaan*; geschied. mv.: *niet R.-K. Polen*).
Dissimila'tie, v. –s (Lat. dissimilatio: spraakk. *vermijding der opeenvolging van twee gelijke medeklinkers in twee lettergrepen door het vervangen van een der medeklinkers door een andere*), b.v. *kamenier* voor *kamerier.*
Dissonant', m. –en (Fr. [Lat. dissonare = niet overeenstemmend klinken]: *wanklank, valsche toon*; muz. *vereeniging van twee of meer tonen, die geen zuiver accoord vormen*): fig. *een feest zonder één* –; **–soneeren*** (*valsch klinken*; fig. *niet overeenstemmen*).
Distan'tie, v. –tiën, –s (Lat. distantia: *verte, afstand*): *zich op* – *houden.*
Dis'tel, v. –s (*samengesteldbloemige plant met stekelige stengel en bladeren*; Lat. carduus): fig. –*s op het levenspad,* tegenspoeden.
Dis'telig, bn.; –er, –st (*met distels*; fig. *netelig*): – *onkruid*; fig. *een –e zaak.*
Dis'telorde, v. (*Schotsche ridderorde*).
Dis'telvink, m. –en (*putter*; Lat. carduelis c. carduelis); **–vlinder,** m. –s (*fraai geteekende dagvlinder*; Lat. vanessa cardui).
Di'stichon, o. (Ned.) –s; (Gr.-Lat.) distícha (Gr.-Lat. v. Gr. stichos = vers: oorspr. *tweeregelige strophe: een hexameter en een pentameter*; later: *elk koppelvers*).
Distillaat', o. –laten (*product v. e. distillatie*).
Distillateur', m. –s (Fr. *iem., wiens beroep het distilleeren, d. i. het maken van sterke dranken is; brander; sterkedrank-stoker*); ook, Distilleerder; **–la'tie,** v. –tiën, –s (Fr. [Lat. distillatio]: *het distilleeren*); **–leeren*** (Lat. distillare: i *door verdamping en daaropvolgende condensatie zuiveren* [*een vloeistof*] *of wel ontbinden* [*een stof*] *of van elkander scheiden* [*verschillende stoffen*]; inz. *sterke dranken stoken; overhalen*; 2 fig. [*op gezochte wijze*] *iets afleiden uit iets anders*): 1 *gedistilleerd water; gedistilleerd,* sterke drank; 2 *hoe kun je dat uit mijn woorden – ?* **–leer'ketel,** m. –s; **–leerderij',** v. –en (*branderij*).
Distinc'tie, v. (Fr. [Lat. distinctio]: *onderscheiding; onderscheid, fijne beschaafdheid* inz. *van manieren en uiterlijk*): *e. man v.* –.
Distinctief', o. –tieven (Fr. *onderscheidingsteeken, rangteeken*): *het* – *van de majoorsrang,* een gouden kraagstreep met één ster.
Distingeeren* (Fr. distinguer, Lat. distinguere: *onderscheiden; met onderscheiding bejegenen*). (g = g).
Distor'sie, v. –s, –siën (Fr. [Lat. distortio]: *verdraaiing, verwringing; verstuiking*).
Distract', bn. en bw. (Lat. distractus: *afgetrokken, verstrooid*).
Distrac'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. distractio]: *afgetrokkenheid, verstrooidheid*; rechtst. *vervreemding, verkoop*); lees *distrak'sie.*
Distribueeren* (Fr. [Lat. distribuere]: *verdeelen, ronddeelen; uitdeelen*).
Distribu'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. distributio]: 1 *uitdeeling* b.v. *van brieven, prijzen*; 2 *door de staat in crisistijd geregelde verdeeling van levensbehoeften enz.*): 1 – *van brieven*; 2 *opheffing der* –; **–ambtenaar,** m. –naren (*ambtenaar, belast met de regeling der distributie* in bet. 2); **–kantoor,** o. –kantoren (*hulppostkantoor* inz. *op een dorp; kantoor voor distributie* in bet. 2).
District', o. –en (Fr. *onderafdeeling: rechtsgebied, ambtsgebied* inz. *van een districtsschoolopziener; kieskring*).
Districts'schoolopziener, m. –s (*schoolopziener aan het hoofd v. e. schooldistrict*).
Dithyram'be, v. –n (Gr.-Lat. dithyrambus: dichtk. oorspr. *lofzang ter eere van Bacchus; vurig loflied* [*in ongeregelde versmaat*]).
Dit, in: *voor den – en den dat*; zie Dat.
Dit'je, o. –s: *allerlei –s en datjes,* kleinigheden, beuzelarijen; *hij heeft altijd een – en een datje,* iets bijzonders, het een of ander.
Dit'maal, bw. (*voor deze keer*).
Di'to, Fr. **1** bn. en bw. (*hetzelfde, als het vorige, als het pasgenoemde; desgelijks*): *een – kleed*; – *handelen*; **2** zn. o.: *ik heb een* –.
Di'va, v. –'s (It. *godin, goddelijke*; inz. fig. *gevierde zangeres*).
Divaga'tie, v. –s, –tiën (Lat. divagatio, van divagare: *afdwaling; onzin*).
Divageeren* (*afwijken, afdwalen; bazelen*).
Di'van, m. –s (Turksch-Perzisch: 1 *staatsraad bij sommige oostersche volken* inz. *in Turkije*; 2 *lage rustbank of sofa* [*zonder leuning met los kleed en losse kussens*]): 1 *de – bijwonen*; 2 *uren lag hij op de* –.
Divergeeren* (Fr. *uiteenloopen b.v. twee lijnen*); **–gee'rend*,** bn. (*uiteenloopend*): *een –e reeks,* wier termen nl. grooter worden; *–e lichtstralen,* uiteenwijkende. (g = g).
Divers', Lat. diver'sus, **1** bn. (*verschillend*):

–e zaken; **2 –en,** mv. (*verschillende dingen*).
Diverteeren*(Lat.divertere.Fr.divertir:*vermaken, verlustigen*): *zich –*, zich vermaken.
Divertissement',o.–en(Fr.*vermakelijkheid, ontspanning, uitspanning*). (end = ent).
Divideeren*(Lat.dividere:*deelen,verdeelen*).
Di'vide et im'pera (Lat. *verdeel en heersch*).
Dividend', o. –en (Lat. dividendum = hetgeen verdeeld moet worden: *evenredig winstaandeel, uit te keeren aan aandeelhouders*): *een extra –*; **–bewijs,** o. –bewijzen (*coupon, aan een aandeel, den houder recht gevend tot inning van het dividend*). (end = ent).
Di'vi-di'vi, v. (tropisch Amerika: *boom, waarvan de peulen en zaden looizuur bevatten*; Lat. caesalpinia cararia).
Divi'na Comme'dia, v. (It. *goddelijke comedie*: gedicht van Dante, waarin de dichter door Vergilius en Beatrice door hel, vagevuur en hemel wordt rondgeleid; de drie deelen zijn: *Infer'no*, de Hel; *Purgato'rio*, het Vagevuur; *Paradi'so*, het Paradijs).
Divina'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. divinatio]: *voorspellingsgave; het bij ingeving raden*).
Divi'sie, v. –s, –siën (Fr. [Lat. divisio]: 1 [*ver*]*deeling*, vero.; 2 *afdeeling* inz. *groote leger-, vlootafdeeling*): 1 *de – der goederen*, vero.; 2 *de staven der –s; een landings–*; **–generaal,** m. –generaals, –generalen (*luitenant-generaal, hoofd eener divisie*).
Di'xi (Lat. *ik heb gezegd*); lees *dik'sie*.
Dja'ga, O.-I. (*bewaker, nachtwaker in particuliere dienst*), m. –'s.
Dja'goeng, v. (Mal. *maïs*).
Dja'hat, O.-I. **1** bn. (*slecht, misdadig*); **2** m. –s (*rebel, kwaadwillige* inz. *op Atjeh*).
Djak'ke, v. –n (Z.-N. *zweep met korte steel*).
Djak'ken, djakte, h. gedjakt (Z.-N. *met de zweep klappen, slaan*).
Djak'sa, m. –'s (O.-I. *inheemsch officier van justitie*).
Dja'lak, v. –s (O.-I. *collectief-naam op Java voor spreeuwsoorten*; O.-I. *kemphaan*).
Djam'boe, v. –s (O.-I. *geurige, frissche vrucht van verschillende Eugenia-soorten*).
Dja'mi, v. –'s (*groote moskee*).
Dja'moer, v. –s (O.-I. *algemeene naam voor schimmels en paddenstoelen*); als geneesmiddelen zijn bekend o.m.: *de – bangkok*, tegen keelpijn en *de – bromo*, tegen bloedingen.
Dja'tiboom*, m. –en (O.-I. *teakboom*: Lat. tectona grandis); **–hout,** o.; **–woud,** o. –en.
Djeroek', m. –s (Mal. *algemeene naam voor de variëteiten van oranjeappelen*).
Dji'mat, m. –s (O.-I. *amulet, talisman*).
Djinn, dschinn, m. –s (Arab. *goede of booze geest, staande tusschen engelen en menschen*).
Dji'u-djit'su, o. (eig. *zachte kunst van toegeven*: *voorstelmethode der Japanners*); ook: Djioe-jitsoe of Ju-Judsu. (u = oe).
Djoe'koeng, v. –s (O.-I. *kano voor de vischvangst*); ook: *Djoeng'koeng* of *–kong*.
Djoe'roe, m. –s (O.-I. *deskundige; iem., die voor iets aangesteld is*): *– toe'lis*, schrijver (bij bestuursambtenaren); *– basa*, tolk.
Djo'ngos, m.(O.-I.*jongen,boy,huisbediende*).
I. Dob'bel, m. (*de handeling van dobbelen*, vero., *dobbelspel*, in samenstellingen en zegsw.): zegsw. *een harde* (of: *kwade*) – (of: *dobber*) *hebben om*, veel moeite.
II. Dob'bel, bn. (Z.-N. *dubbel*).
Dob'belaar, m. –s (*iem., die dobbelt*; *iem., die veel en grof speelt*).
I. Dob'belen, dobbelde, h. gedobbeld (den. van *dobbel* of *dubbel*; misschien oorspr. *de inzet telkens verdubbelen; met dobbelsteenen of teerlingen spelen*): *– en drinken*.
II. Dob'belen, m. (Z.-N. *dubbel bier*): *geef mij e. –*, een glas dubbel bier.
Dob'belspel, o. –spelen; **–steen***, m. –steenen (*kleine kubus* [*met afgeronde hoeken en*] *met oogen van één tot zes*; *teerling*).
Dob'ber, m. –s (*drijver, boei van een uitgeworpen anker*; *drijver* [inz. *van kurk met penneschacht*] *aan een hengelsnoer*; ook: *vischtuig, bestaande uit meerdere van haken en snoeren voorziene drijvers*); zie Dobbel.
Dob'beren, dobberde, h. gedobberd (*drijvende zachtjes op en neer gaan*; handel, van koersen: *niet vast zijn*): *op zee –*, rondzwalken; zegsw. *tusschen hoop en vrees –*.
Doceeren*(Lat. docere: *onderwijzen; leeren*).
Docent', m. –en (*leeraar* inz. *bij het hooger* [in Z.-N. steeds: *hooger*] *of middelbaar onderwijs*); **–enkamer,** v. –s.
Doch (*maar*), tegenstellend vgw.
Docht, v. –en (*roeibank*); ook: **Doft.**
Doch'ter, v. –s (*vrouwelijk kind; jonge, vrouwelijke persoon*; Z.-N. *jong meisje, ongehuwde vrouw*): *jonge –*, jonge, ongehuwde vrouw; *de –s van Eva*, de vrouwen.
Dociel', bn.; –er, –st (Fr. [Lat. docilis]: *leerzaam; gedwee*); **–ciliteit',** v. (Fr. [Lat. docilitas]: *leerzaamheid; gedweeheid*).
Doc'tor, m. (Lat.) docto'res; (Ned.) –to'ren, –s (Lat. eig. leeraar: *hoogste academische graad*; ook, maar dan meestal *Dokter: geneesheer*); *– ju'ris*, in de rechten; *– medici'nae*, in de medicijnen; *– philoso'phiae*, in de wijsbegeerte; *– theolo'giae*, in de godgeleerdheid; *– hono'ris cau'sa*; z. ald.; z. **Dr.**
Doctoraal', Fr. doctoral, **1** bn. en bw. (*van, als een doctor, doctors . . .*; fig. *deftig; gezaghebbend*): *een – voorschrift, een – examen*; fig. *– spreken*; **2** o. (*doctoraal examen, laatste examen voor de promotie*): *zijn – doen*.
Doctoraat', o. –raten (Lat. doctoratus: *de waardigheid, graad van doctor*).
Doctoran'dus, m. (Ned.) –sen; (Lat.) –andi (Lat. *iem., die zijn doctoraal gedaan heeft, doch nog niet gepromoveerd is*): *– in de rechtswetenschap, – in de wis- en natuurkunde*.
Doctoreeren* (Lat. doctorare: *promoveeren als doctor*).
Doctores', v. –sen (*vrouwel. doctor*); in de geneesk. ook: Dokteres', Doctorin' Doktorin'.
Doc'torsbul, v. –bullen (*diploma nl. van de doctorsgraad*).
Doctri'na, v. (Lat. *leer; geleerdheid; wetenschap*).
Doctrinair', bn. en bw. (Fr. *leerstellig; zich streng houdend aan een eenmaal vastgestelde leer of vaststaand stelsel*).
Document', o. –en (Fr. [Lat. documentum]: *oorkonde; gedrukt of geschreven bewijsstuk*).
Documentair', bn. (Fr. *als bewijsstuk, van bewijsstukken vergezeld*): *de –e film „Zuiderzeewerken"*.
Documenteeren* (*m. bewijsstukken staven*): *een degelijk, goed gedocumenteerd artikel*.
Dod, dod'de, v. dodden; z. Lischdodde.
Dod'aars, m. –aarzen (eig. *vogel, met een dot veer aan de aars*; *dodo* z. ald.; *inheemsche duikervogel*, Lat. podiceps r. ruficollis).
Dod'degras, o. (*grassoort*; Lat. phleum).

Doddelen, doddelde, h. gedoddeld (Z.-N. *met een dubbele, zware tong spreken*).
Dod'der, v. (*huttentut, vlasdodder; kruisbloemige plant*; Lat. camelina).
I. Dod'derig, bn. en bw.; -er, -st (*slaperig, sufferig*); **-heid,** v.
II. Dod'derig, bn. (*doddig*).
Dod'dig, bn. (*lief, aardig door kleinheid, molligheid*): *een – kind.*
Dodecaë'der, o. -s; zie Twaalfvlak.
Dodecarchie', v. (Gr. dodeka = 12: *regeering v. twaalf* inz. *der 12 vorsten in o.-Egypte*).
Dodij'nen, dodijnde, h. gedodijnd (*een kind op de arm of in de wieg zacht wiegen*; in het alg. *wiegelen, wiegen*); ook, Doldijnen.
Dodo', m. -'s (*walgvogel*, Lat. didus ineptus; *tot de duiven behoorende vogel, in historische tijd uitgeroeid*).
Dodo'na, o., stad in Epirus (Gr.) met een beroemd orakel van Zeus (een heilige eik).
Doe'ar, m. -s (Arab. [*cirkelvormig*] *tentendorp*).
Doe'del, m. -s (*doedelzak*; ook gew.: *geld*-[*buidel*]): *op de – spelen; de – heb ik ergens op een plaatsje.*
Doe'delen, doedelde, h. gedoedeld (*op de doedelzak spelen*; ook: *een eenigszins gedempte, zacht vloeiende toon hebben of voortbrengen*): *de (h)oempa doedelde.*
Doe'delzak, m. -ken (*pijpzak: blaasinstrument, bestaande uit een lederen zak, waaruit de lucht door druk van de arm geperst wordt in een soort schalmei met verschillende toongaatjes*, inz. *speeltuig der Schotten*).
Doel, m. doefen (Z.-N. *dof* **1**); Z.-N. zegsw. *voor –en spelen*, voor slagen, niet voor geld.
Doe'joeng, m. -s (O.-I. *zeekoe, in de Ind. Oceaan; hoefdier, dat zich aan het leven in het water heeft aangepast op dezelfde manier als de walvisch*; Lat. halicore dugong).
Doek 1 o. -en, in bet. 1 gmv. (1 stofn. *geweven stof*; 2 *geprepareerd stuk linnen, waarop men schildert; schilderstuk*, Hollandisme; 3 *vlag*; 4 toon. *gordijn, scherm*; 5 *zeil*): 1 *netel–, was–, zeil–, vlaggen–*; 2 *er hingen wel honderd –en*; 3 inz. in de samenst. *dun–*; 4 *het – viel; een open doek(je) krijgen*, applaus, terwijl het gordijn niet neergelaten is; 5 *de –en hangen slap; het schip had te veel – op*; **2** m. -en (*een stuk lap of doek* **1** 1): *een dikke – om de hals; een bad–, hals–, omslag–, schotel–, vaat–*; in verkl. in de zegsw. *een –je voor het bloeden*, een uitvlucht, een verzinsel; Z.-N. *iem. in de –en draaien*, in de luren leggen; *er geen doekjes om winden*, rondweg voor iets uitkomen; *zoo wit als een –*, zeer bleek.
Doe'koe, v. -s (O.-I. *pruimachtige vrucht met leerachtige schil*).
Doe'koen, m. en v. -s (O.-I. *inlander of inlandsche vrouw, die de empirische geneeskunde uitoefent op primitieve wijze met allerlei bijgeloovig gedoe*; Tengereezen: *een priester*).
Doek'speld, v. -en (Z.-N. *bakerspeld*).
Doel, o. -en in bet. 1 (1 *schietbaan*, vero. of Z.-N.; 2 *schietschijf*; 3 *mikpunt* eig. en fig.; 4 *eindpunt van een reis, tocht enz.*; 5 *ruimte, waardoor men een bal moet zien te brengen; goal*; 6 *datgene, wat men zich voorstelt te bereiken; plan*): 1 hotelnaam: *de oude –en*; 2 *op het – schieten; een drijvend –*; 3 *die jager mist nooit zijn –; hij was het – van hun spot; ten – staan aan*; 4 *het – onzer reis*; 5 *een bal door het – drijven*; 6 *zijn – bereiken, treffen; naar een – jagen; een – beoogen; het – heiligt de middelen niet; dit is goed genoeg voor zijn –; voor een goed –.*
Doel'einde, o. -n (*doel; oogmerk; bestemming*). Opm. Het mv. gebruikt als mv. v. *doel.*
Doe'len 1 m. (eig. mv. van *doel* in bet. 1; nu soms als enkelv. beschouwd en dan mv. -s): *de St.-Joris–; de Kloveniers–*, te Amsterdam; **2** doelde, h. gedoeld (*mikken* inz. fig.): fig. *op iets* (of: *iem.*) –, [a]) iets, iem. op het oog hebben, [b]) zinspelen op iets, iem.
Doe'lenstuk, o. -stukken (*schilderstuk van groote afmeting, voorstellende de gezamenlijke schutters van een doel* in bet. 1): *de Schuttersmaaltijd van Van der Helst is een –.*
Doelist', m. -en (gesch. *naam van een lid eener destijds democratische partij in A'dam*): *de –en vergaderden in de Kloveniersdoelen.*
Doel'lijn, v. -en (*breedtelijn v. e. voetbalveld*).
Doel'loos*, bn. en bw.; -loozer, -t (*zonder doel*): *een – werk; – rondloopen.*
Doel'man, m. -nen (sport: *verdediger v. h. doel bij het voetbalspel; keeper*).
Doelma'tig, bn.; -er, -st (*in overeenstemming met, geschikt voor het doel*): *e. – middel.*
Doel'punt, o. -en (*doelwit*; inz. *punt bij het balspel, gemaakt door de bal door het doel* in bet. 5 *te brengen*); **-punten,** doelpuntte, h. gedoelpunt (*een doelpunt maken*).
Doel'schieting, v. (Z.-N. *schieten met de handboog*): *er is geen – vandaag.*
Doeltref'fend, bn.; -er, -st (*de beoogde uitwerking hebbend*): *–e maatregelen.*
Doel'wit, o. (*doel* 6, verhevener).
Doe'ma, v. (gesch. *vroegere Russische volksvertegenwoordiging, in 1905 ingesteld*).
Doe'men, doemde, h. gedoemd (*veroordeelen; noodzaken een of ander lot te ondergaan, in een* [*onaangename*] *toestand te blijven of te komen*): *al doemde 't lot mij tot slavin.*
Doemenswaar'dig; z. Doemwaardig.
Doems'dag, m. (*oordeelsdag*).
Doem'vonnis, o. -sen (*veroordeeling; scherp veroordeelend vonnis; doodvonnis*).
Doemwaar'dig, bn.; -er, -st of meer -, meest – (*zeer te veroordeelen; vloekwaardig*).
Doen 1 onr. w.w., deed, h. gedaan (*handelen; uitvoeren; verrichten, volbrengen; bewerken*): handel: *ergens in –*, handelen; zegsw. *zoo gezegd, zoo gedaan*, een uitgesproken voornemen wordt onmiddellijk uitgevoerd; *iets gedaan krijgen*, er in slagen; *dat doet men niet*, is ongepast; *het er om –*, met opzet –; *je krijgt met hem te –*, ruzie; **2** o., inz. in zegsw.: *uw – en laten*, handel en wandel; *iets van – hebben*, noodig hebben; *in goeden – zijn*, welgesteld, gegoed zijn; *hij is niet in zijn gewone –*, heeft iets vreemds over zich; *voor zijn – niet kwaad*, voor iem. van zijn vermogens; *er is geen – aan*, het is niet te doen; *het gaat in één – door*, moeite; *veel te – hebben*, [a]) het druk, [b]) veel klandizie hebben.
Doen'de, bn. en bw. (onvolt. deelw. van doen: *bezig*): *hij is er mee –*; nog: *hetwelk – enz.*, aan het slot van een rekest; *al – leert men*, oefening maakt den meester.
Doe'niet, m. en v. -en (*leeglooper, luiaard*).
Doe'ning, v. -en (*wijze van doen; gedraging; bezigheid*; Z.-N. *hoeve, herberg, nering*).
Doen'lijk, bn. en bw. (*te doen, uitvoerbaar* inz. met ontkenning): *dat is niet –; ik zal hem zooveel – helpen*, zooveel ik kan.

Doe'rak, m. -ken (*loeder, smeerlap*).
Doe'rian, ook **Doe'rèn, 1** m. -s (*hooge boom in het wild groeiende of gekweekt om de gestekelde vruchten, waarvan het vleesch als lekkernij wordt beschouwd*; Lat. durio zibethinus); **2** v. -s (de vrucht): *het vleesch van de - ruikt als knoflook.*
Does, m. (*poedelhond*).
Doe'soen 1 m. -s (Jav. en Mal. *desa*; Riouw-Maleische landen: *gehucht*: oostkust v. Sumatra: *hellingland*); **2** bn. (Soendaneesch en Atjehsch: *boersch, onbeschaafd*).
Doet'je, o. -s (*weinig flink vrouwspersoon*): bij uitbr. *Jan is geen -.*
I. Doe'zel, m. (*doezelaar*): *leen me je - even.*
II. Doe'zel, m. (*dommel*): *in een zalige -.*
Doe'zelaar, m. -s (teekenk. *opgerold zacht stuk zeemleer in stiftvorm, om met krijtpoeder te schaduwen*): *Jan liet zijn - vallen.*
I. Doe'zelen, doezelde, h. gedoezeld (*met de doezelaar een droge kleurstof op een teekening dun uitwrijven*; fig. *vervagen*).
II. Doe'zelen, doezelde, h. gedoezeld (*suffen, slaperig zijn*): *hij zit maar te -.*
I. Doe'zelig, bn. (*vaag*): *-e omtrekken.*
II. Doe'zelig, bn.; -er, -st (*slaperig, dommelig*): *er - uitzien*, soezerig.
Doe'zelkrijt, o. (teek. *zwart krijtpoeder, dienend om mee te doezelen*).
Dof 1 m. doffen (*zacht klinkende slag, duw, stoot; pof*; Z.-N. *harde duw*); **2** bn. en bw.; doffer, -st (1 *niet-glanzend; mat; niet licht, helder, door damp enz. verduisterd*; 2 van geluiden: *niet luid klinkend; gesmoord*; 3 *lusteloos, onverschillig*): 1 *een -fe lijst; iets - maken; haar oog stond -*; 2 *een - gemompel, een - gekerm; - bonzen*; 3 *een -fe berusting*; **-blauw,** bn. (*matblauw*).
Dof'fer*, m. -s (*mannetjesduif*); z. Arend.
Dof'geel, -groen, bn. (*matgeel, matgroen*).
Dof'je, o. -s (verkleinw. van Dof **1**; fig. *buitenkansje*): *een - hebben.*
Doft, v. -en (*roeibank*); zie Docht.
Dof'wit, bn. (*matwit*): *-te porseleinverf.*
Dog, m. doggen (*een soort van sterke, kortharige hond*): *een Deensche -.*
Dogares'sa, v. -'s (It. *gemalin v. d. Doge*).
Dog'car(t), dog'kar, v. -s (Eng. *tweewielig, licht, open rijtuig, voor één paard, waarin men met den bestuurder rug tegen rug zit*); O.-I. *Dos-à-dos*, verkort tot Doos of Sado.
Do'ge, m. -s (It. [Lat. dux]: *aanvoerder, leider, d. i. hoofdbestuurder der republiek Venetië tot 1797, of Genua tot 1805*).
Dog'ger, m. -s (*vischschuit ter kabeljauwvangst uitgerust*, vero.; *kabeljauwvisscher; hoekwantachtig vischtuig*).
Dog'gersbank, v. (*zandbank in de Noordzee*).
Dog'ma, o. (Gr.-Lat.) -mata; (Ned.) -'s, dog'men (Gr.-Lat. [Gr. dokeo = ik geloof]: *leerstuk; vastomlijnd, aan geen beredeneering meer onderworpen, vastgesteld geloofsartikel*).
Dogma'ticus, m. -tici (Lat. *leeraar in de leer der dogma's; iem., die streng vasthoudt aan het leerstellige in de godsdienst; iem., die zich alleen aan de theorie houdt*). (g = g).
Dogmatiek', v. (Fr. *het leerstellige v. d. geloofsleer; leer der dogma's; de gezamenlijke dogma's*): *de - van Calvijns leer.* (g = g).
Dogma'tisch, bn. en bw. (1 *op een dogma gegrond, van de aard van een dogma; leerstellig*; 2 *geen tegenspraak duldend, apodictisch*): 1 *iets - onderwijzen*, d. i. in een reeks van stellingen, vooral in zake van godsdienstleer; 2 *op -e toon.*
I. Dok, o. -ken (*ligplaats voor schepen, door sluizen afgesloten om schepen in op te leggen, te herstellen; drijvend toestel, dat men kan doen dalen en rijzen, en waarin schepen kunnen binnenvaren, die dan boven water kunnen gebracht worden*; Anglicisme: *bassin tot het meren, laden en lossen v. schepen*).
II. Dok, v. -ken (*stroopop, dakpanstroowisch*).
III. Dok, m. -ken (Z.-N. *stoot, slag*).
Dok'keblaren, o. mv. (plantk. *hoefbladen; zuringbladen; witteplompbladen*).
I. Dok'ken, dokte, h. gedokt (zeew. 1 *in het dok brengen*; 2 *in het dok* [*gaan*] *liggen*): 1 *schepen - en nazien*; 2 *de schepen moesten -.*
II. Dok'ken, dokte, h. gedokt ([*met tegenzin*] *betalen*), gmz.
Dok'ker, m. -s (Z.-N. *dokwerker*).
Dok'keren, dokkerde, h. gedokkerd (Z.-N. *herhaaldelijk kloppen, schokken*): *aan de deur -; de wagen dokkert over de straat.*
Doksaal'; zie Dokzaal.
Dok'ter, m. -s (*arts, geneesheer*): *onder -s handen zijn*, dokteren; spreekt. ook: **-sche*,** v. -n (*vrouw van een dokter*).
Dokter-dja'wa, m. dokters-djawa (O.-I. *aan de artsenschool in Indië opgeleid inlandsch geneeskundige*); **--dja'waschool,** v. -scholen (O.-I. *Indische artsenopleidingsschool*).
Dok'teren, dokterde, h. gedokterd (*onder behandeling v. e. dokter zijn, den dokter raadplegen; de geneeskunst uitoefenen*): *hij is reeds twee maanden aan 't -.*
Dokteres', v. -sen (*vrouwel. dokter of arts*).
Dok'terskoetsje, o. -s (*rijtuig van een geneesheer tot bezoek aan z'n patiënten*); **-rekening,** v. -en (fig. *hooge rekening*).
Dok'werker, m. -s (*arbeider of werkman in of aan een dok, havenwerker*).
Dokzaal', Doksaal', o. -zalen (R.-K. *tribune of galerij, voor koorzangers*); z. Oksaal.
I. Dol, m. dollen (*roeipen; rolrond handvat* [*v. e. zeis*]); misschien hetzelfde woord als **II.**
II. Dol, m. -len (*bolle rib, passend in een holle sleuf b.v. bij een trottoirband*).
III. Dol, bn. en bw.; -ler, -st (1 *waanzinnig*; 2 *razend-woedend*; 3 van dieren: *aan watervrees lijdend; razend*; 4 *onbezonnen*; 5 *zeer dwaas, mal*): 1 *het dolhuis; het is om - te worden*; 2 *- van woede*; 3 *een dolle hond*; 4 *een dolle streek*; 5 *een -le scène; is dit niet te -? het was te - om alleen te loopen*; nog: *door het -le heen,* [a] zeer opgewonden en uitgelaten, [b] uiterst mal; *- zijn op iets of iem.*, zeer veel houden; *- met iem. zijn*, vertroetelen; *- van iets houden*, zeer veel; *een -le moer.* Opm. Dol is dikwijls afkorting van *dolprettig* enz.
IV. Dol, m. -len (Z.-N. *spitsmuis*).
V. Dol, m. -len (Z.-N. *bromvlieg*).
Dol'appel, m. -s (*doornappel*).
Dol'blij, bn. (*uitgelaten blij*): *h. kind was -.*
Dol'ce, bw. (It. muz. *zacht, liefelijk*); **- far niën'te,** o.: It. het zoete niets-doen.
Doldij'nen, doldijnde, h. gedoldijnd (*dodijnen*): *de moeder -de met den knaap.*
Dol'driest, bn. en bw. (*onbezonnen driest*).
Do'le, v. -n (*torenkraai, kauw*); gew.
Dolean'tie, v. (Fr. doléance; z. Doleeren: *klacht; bezwaar* [*schrift*]; Prot. *afscheiding in de Ned. Herv. kerk van 1886*).
Doleeren* (Lat. dolere = smart hebben: *be-*

zwaar hebben tegen, bezwaren inbrengen; inz. Prot. *het gevoelen van bezwaren tegen de onbeperkte vrijheid in de christelijke leer, door de modernen voorgestaan; zich aansluiten bij de doleerenden*); **Dolee'rende***, m. en v. –n (*lid der Nederl. Herv. kerk, dat zich in 1886 afscheidde van die kerk*): de –n vereenigden zich in 1892 met de *Afgescheidenen* en vormen thans de Ned. Gereformeerde Kerk.

Do'len, doolde, h. (in de eerste bet. ook i.) gedoold (*dwalen; zonder doel zwerven of voortgaan; rondzwerven*; fig. *het mis hebben, de waarheid niet kennen, onopzettelijk dwalen*; Z.-N. *ijlen* [in koorts]; Z.-N. *suffen, kindsch worden*): *–de ridders*, avontuurzoekende.

Dolen'do, Dolen'te, bw. (It. muz. *weemoedig*).

Dolfijn', m. –en (Fr. delphin, Lat. delphinus: *walvischachtig zoogdier*; Lat. delphinus delphis).

Dol'graag, bw. (*zeer graag*): *iets – doen.*

Dol'hamer, m. –s (*houten hamer, om een rund te dollen*); zie Dollen.

Dol'huis, o. –huizen (*gekkenhuis*); vero.

Do'lik, v.; zie Zwartkoorn.

Doli'ne, v. –n (Slavisch: *dal*; aardr. *trechter- of komvormige inzinking in Karstgebergten*).

Dolk, m. –en (*kort, spits stootwapen met twee- of driezijdig lemmet, ponjaard*).

Dolk'mes, o. –sen (*mes in de vorm v. e. dolk*); **–steek,** m. –steken; **–stoot***, m. –en.

Dol'kop, m. –koppen (*dolleman* fig.; *driftkop*).

Dol'kruid, o. (*naam van verschillende min of meer vergiftige planten* o. a. *bilzenkruid*).

Dol'lar, m. –s (*zilverstuk in N.-Amerika, ± f 2.50*); *de Mexicaansche* – of *pe'so du'ro*, vroegere zilveren munt in Mexico ter grootte van een rijksdaalder, vervangen door de peso; lees *dol'r*; **–prinses,** v. –sessen (*dochter van een N.-Amerik. millionnair*).

Dolleker'vel (*schermbloemige giftplant*: Lat. cicuta virosa).

Dol'leman, m. –mannen, –mans (*krankzinnige*, vero.; fig. *iem., die wild en onbesuisd te werk gaat*).

Dol'lemanspraat, m. (*gekkenpraat*), **–werk,** o. (*gekkenwerk*): *dat is –*; **–manssstreek,** v.

Dol'len, dolde, h. gedold (1 *door een slag bedwelmen* inz. van slachtvee; 2 *gekheid maken*; 3 *de gek steken, spotten met*; ook: *met iem. stoeien*): 1 *een os –*; 2 *'t was maar om te –*; 3 *met iem. –.*

Dol'letjes, bn., bw. (*zeer dwaas, grappig, allerkostelijkst*): *het was eenvoudig –.*

Dol'man, m. –s (Turksch: *nauwsluitend met tressen versierd artilleristen- of huzarenwambuis*; ook: *met bont afgezet damesbuisje*).

Dol'men, v. –s (Keltisch: *steenaltaar of grafmonumento.a. in Bretagne, Engeland, Duitschland, Zweden, Algiers, Japan*); een – is een steenen tafel, gedragen door twee of meer andere als pilaren; zie Hunebed.

Dolomiet', o. (*kalkgesteente* inz. *in de Ital. Oostenrijksche Alpen*, naar den geoloog Dolomieu, † 1801): *de –en*, deel der Alpen.

Dol'prettig, bn., bw. (*in de hoogste mate prettig*): *de dames vonden het – op het water.*

Do'lus, m. (Lat. *bedrog, list*; rechtst. *opzet bij het plegen van een misdrijf*): – *bo'nus*, onschuldige list; – *ma'lus*, arglist.

Dolychocephaal', v. Gr. dolychos = lang + kephale = hoofd, **1** bn. (*langschedelig*); **2** m. e. v. –phalen (inz. in het mv. *langschedeligen, menschen met een schedelvorm, waarvan de grootste schedelbreedte op zijn hoogst 75% bedraagt van de schedellengte*); l. *dolicho-see-faal'*; zie Brachycephaal.

Dolzin'nig, bn., bw.; –er, –st (*zinneloos, onzinnig*; *mal*; *niet door de rede geleid, onbezonnen*): *–e pogingen*; *als –.*

I. Dom, m. –s (*heer, eeretitel van edellieden en priesters* o. a. *in Portugal en Brazilië*; *vaste titel van Benedictijnen-priesters*): – *Willebrord Verkade O. S. B.*

II. Dom, m. domkerken (*domkerk*, [*aarts*]*bisschoppelijke hoofdkerk, kathedraal*, thans in willekeurige toepassing op een aantal kerken, b.v. *de dom van Keulen, Utrecht*; *kerk met koepel*; *het koepeldak*; *de toren van een dom*).

III. Dom 1 bn. en bw.; –mer, –st (1 *traag van begrip*; *met weinig verstand begaafd*; *beperkt van verstand*; 2 *van weinig verstand getuigend*): 1 *een – kind, een – uiterlijk*; zegsw. *hij is nog zoo – niet als hij er uit ziet*; 2 *een –me streek*; *– te werk gaan*; Z.-N. *suf*; **2** zn.: zegsw.: *zich van den –me houden*, onnoozel.

IV. Dom, m. dommen (Z.-N. *naaf*).

Domaniaal', bn. (*tot het domein* in bet. 1 *behoorende*): *de –ale mijn* in Zuid-Limburg, zoo genoemd, omdat zij vroeger aan de staat toebehoorde; *–ale goederen*, geseculariseerde kerkelijke bezittingen.

Domein', o. –en (Fr. domaine: 1 *staatseigendom, vorstelijk eigendom* inz. *onroerende goederen*; 2 *gebied*; *bevoegdheid*; *werkkring*): 1 *er is kroon- en staats–*; 2 *het – der kunst*; *dat behoort niet tot mijn –*; **–bestuur,** o.

Domestiek'*, m. en v. –en (Fr. domestique [Lat. domesticus = huiselijk]: *dienstbode*); vr. ook **–e***: *ik kan geen enkele –e missen.*

Dom'heer*, m. –heeren (*stiftsheer, kapittelheer eener domkerk*); zie Kanunnik.

Dom'heid, v. –heden (*het dom zijn*; *domme streek*): *allerlei –heden begaan.*

Domici'lie, o. –liën, –s (Fr. domicile, Lat. domicilium: *woning*; *vaste verblijfplaats*; *wettelijke woonplaats*): *– kiezen*, die plaats ten behoeve van een gerechtelijke handeling als zijn woonplaats beschouwen b.v. *ten huize van den notaris*; *– van onderstand*, plaats, waar een bedelaar armlastig is.

Domicilieeren* (Fr. *woonachtig zijn*; *domicilie kiezen*): *ergens gedomicilieerd zijn*; *e. wissel –.*

Dominant', van Lat. domina'ri = beheerschen, **1** bn. (*overheerschend, de overhand hebbend*); **2 –e,** v. –n (*overheerschende*: schilderk. *de overheerschende kleur*; muz. *de groote quint van de toonladder*); lees *–nante.*

Do'minee, m. –s **1** (vocatief van Lat. dominus, z. ald.: *predikant*): zegsw. *daar gaat een – voorbij*, gezegd wanneer in een gezelschap een stilte heerscht; verkorting van *Dominus*: **Ds**; **2** in de spreekt.: **Do'mineesche***, v. –n (*domineesvrouw*).

I. Domineeren* (Fr. [Lat. dominari]: *overheerschen*; *op de voorgrond treden*; *den baas spelen*; *kunnen overzien*; *bestrijken*).

II. Domineeren* (*dominospelen*).

Do'mineesbriefje, o. –s (*lijst van predikbeurten*); **–stuk,** o. –stukken (*stuk uit de bil van het rund*; *paterstuk*).

Dominicaan', m. –canen; z. Predikheer.

Dominica'ner, bn.: *de – orde, e. – monnik.*

Dominicanes', v. –sen (*kloosterlinge van de orde van St.-Dominicus*).

Dominion, o. –s (Eng. [Lat. dominium]: *gebied; beheerscht gebied, kolonie*): *het Eng. – of* (= *van*) *Canada.*

Do'mino*, It.-Sp. v. Lat. dominus, **1** m. –'s (*los afhangend gewaad met kap op gemaskerde bals enz. als vermomming*); **2** m. en v. –'s (*heer of dame in een domino*); **3** o. (*spel met dominosteenen*): *een spelletje –.*

Do'minoën, wij dominoden, hebben gedominood (*domino-spelen*).

Do'mino-spel, o. –spellen (*spel met 28* z.g. *steenen, elk in twee helften verdeeld en bijna allen op één zijde met oogen*).

Do'minus, m. domini (Lat. *heer*): – *vobis'cum,* de Heer zij met u.

Dom'kapittel, o. –s (R.-K. *college v. domheeren of kanunniken als raad v. d. bisschop*).

Dom'kerk, v. –kerken (*dom*): *d. – te Utrecht.*

Dom'kop*, m. en v. –pen (*dom mensch*).

Dom'mekracht, v. –en (werkt. *werktuig om zware voorwerpen tot geringe hoogte op te tillen; kelderwinde*).

Dom'mel, m. (*toestand van half te slapen*): *in de –*; **–en,** dommelde, h. gedommeld (*half slapen*): *zit je daar weer te –?*

Dom'melig, bn.; –er, –st (*half slapend; soezig, suffig*): *een –e rust.*

Dom'merik, m. en v. –en (*domoor*).

Dom'migheid, v. –heden (*dom gezegde, domme streek*): *–heden debiteeren, uithalen.*

Dom'oor*, m. –en (*dommensch*); Z.-N. ook v.

Domp, m. –en (Z.-N. *damp*).

Dom'pel, m. (Z.-N. *het sukkelen*): *op d. –zijn.*

Dom'pelaar*, m. –s (*watervogel, die dikwijls in 't water dompelt*; bij verg. van werktuigen of onderdeelen er van b.v. *metalen cylinder bij een perspomp als zuiger dienstdoend*; Z.-N. *stakker*).

Dom'pelen, dompelde, h. gedompeld (*onder water of andere vloeistoffen geheel doen ondergaan, steken*; fig. meest. passief: *geheel doen verzinken*; Z.-N. *aan het sukkelen geraken*; Z.-N. *dwalen*): fig. *in ellende, in rouw, in diepe slaap gedompeld.*

I. Dom'pen, dompte, i. gedompt (*om een breedte-as omslaan*): *plotseling dompte het wagentje achterover*; *ook een bootje kan –.*

II. Dom'pen, dompte, h. gedompt (*smoren, uitdooven*; Z.-N. *dampen*): *een kaars –.*

Dom'per*, m. –s (*kegelvormig doofhoedje* [*voor kaarsen*]; fig. *duisterling, volksverdommer*).

Domp'hoorn, m. –s (volksn. *roerdomp*).

Dom'pig, bn.; –er, –st (1 *onfrisch, somber, vochtig*; 2 *nevelig, mistig*): 1 *een –e kelder, een –e kazemat*; 2 *het is – weer.*

Dom'proost, m. –en (*proost van een domkapittel*); **–school,** v. –scholen (Middeleeuwen: *school van het domkapittel*).

Dom'toren, m. –s (*toren op of bij e. dom*).

Do'mus do'mini (Lat. *het huis d. Heeren*).

Don, m. dons (v. Lat. dominus: 1 *heer*; *eeretitel vóór de voornaam van edellieden en prelaten in Spanje*; 2 in Italië: *titel der geestelijkheid* [*eerwaarde*] *en ook der hoogere aristocratie*): 1 – *Carlos,* – *Juan*; 2 – *Luigi Sturzo.*

Doña, v. –'s (Sp. [Lat. domina]: *Spaansche titel van adellijke dames, alleen vóór voornamen*): – *Clara*; lees *don'ja*; zie Donna.

Do'nar, m.; zie Thor.

Donata'ris, m. en v. –sen (Lat. *begiftigde*).

Donaat', v., m. –naten (Lat. donatus, donare = geven: *hij, die bij zijn leven al zijn bezittingen a. e. klooster schonk* [en zich dus gaf zonder kloosterbeloften af te leggen]): *als – in een klooster worden opgenomen.*

Donateur', m. –s (Fr. *begunstiger*; inz. *begunstiger van een vereeniging door geld*).

Dona'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. donatio]: *gift, schenking*).

Donatri'ce, v. –s (Fr. *vrouwel. donateur*).

Don'der*, m. –s (*dreunend geluid, knal, gerommel, de bliksem vergezellend, volgend*; bij verg. van andere geluiden): *de – v. het geschut*; nog: zegsw. *geen – om geven,* niets; *om de – niet,* drommel; *wat – is dat! een arme –,* bliksem, kerel; *wat een gemeene –,* ploert! *hij kreeg geen –,* niets; *voor de –!* z. Bliksem; *iem. op zijn – geven,* er van langs geven; Z.-N. *als van de – geslagen zijn,* door de bliksem getroffen.

Don'deraal, m. –alen (*weeraal*).

Don'deraar, m., myth. Dondergod.

Don'derbeestje, o. –s (*zwart insectje, soms in menigte zich vertoonend*; ook: *onweersvliegjes* genoemd; Lat. thysanoptera).

Don'derbeitel, m. –s (*beitelvormige dondersteen*).

Don'derbui, v. –buien (*onweersbui*; *wolkenlucht, waaruit donder en bliksem voortkomen*).

Don'derdag, m. –en (*vijfde dag der week, naar Donar geheeten*); z. Wit; **–dags,** bw. (*op Donderdag*): *de raad vergadert –*; **–dagsch*,** bn. (*elke Donderdag*): *de –e markt.*

Don'deren, donderde, h. (1), i. (2) gedonderd (1 *rommelen van de donder,* bij verg. van ander geraas of geluid; 2 [*met groot geraas, lawaai*] *vallen*; plat): 1 *het dondert; de kanonnen donderden*; 2 *hij donderde van de trap*; met *hebben: iem. van de trap (af) –,* smijten; nog: *iem. –,* kwellen, (vooral groenen) plagen; *het dondert niet,* komt er niet op aan; *wat kan jou dat –,* schelen?

Don'dergod, m., Jupiter, Donar, Thor.

Don'derjool, m. –jolen (*rumoerige studentenfeestavond, om de groenen te donderen*).

Don'derkop, m. –pen (*opbolling aan de rand v. e. wolk, teeken van dreigend onweer*); ook: Dikkopje.

Don'derpad, v. –den (*vischje in stroomend water*; Lat. cottus gobio; ook: *pootlooze larf van de kikvorsch*).

Don'derroede, v. –n (Z.-N. *bliksemafleider*).

Don'ders 1 bw. (*zeer*): *het is – ver,* erg ver; **2** tw.: –, *wat nu?*

Don'dersch*, bn. (*beroerd*): *die –e jongen.*

Don'dersteen*, m. –en (*benaming van steenen van verschillende aard, waarvan men oudtijds meende, dat ze bij onweer uit de lucht waren gevallen*; scheldwoord: *lamstraal*).

Don'derslag, m. –slagen (*het knallen van de donder*): *een knetterende –*; **–toren,** m. –s (Z.-N. *donderkop*); **–vlaag,** v. –vlagen (Z.-N. *donderbui*); **–wolk,** v. –en (*onweerswolk*).

Dong, m. ([*stal*]*mest*); gew.

Don Juan', m. –s (*legendarische persoonlijkheid, vertegenwoordiger van godsdienstloosheid en zinnelijkheid, waaraan hij te gronde gaat*; fig. *ladykiller, damesheld, onweerstaanbare vrouwencharmeur*; ongunstig: *onweerstaanbare vrouwenverleider*).

Donk, m. (Z.-N. *ongebuild meel, krop*): *brood uit de –,* kropbrood.

Don'ker 1 bn. en bw.; –der, –st (*duister; niet of weinig verlicht*): *de –e dagen vóór Kerstmis*; *een –e achterkamer*; fig. *een – vooruitzicht,* niet-bemoedigend; *een –e toekomst,*

treurig; *het waren –e tijden*, onheilspellend; Z.-N. *de zes –e weken*, de drie weken vóór en na Paschen; *het ziet er – uit*, naar, treurig; *iets – inzien; – kijken*; **2** o. (*duister*): *bij, na, voor –*; zegsw. *tusschen licht en –*, in de schemering; *in het –* (of: *in den – zitten*; *in het – (rond)tasten*; zegsw,, zie Kat, Metten.

Don'kerblauw, bn. (*zwaar of diep blauw*); evenzoo: **–bruin, –geel, –groen** enz.

Don'keren, donkerde, partic. w. i. g. (lit. t., Z.-N. *donker worden*): *het gaat aan het –.*

Don'key, v. –s (Eng. *ezel; stoomlier*).

Don'keylier, v. –en (*stoomlier* [*op schepen*]); **–man,** m. –nen (*de man, met de bediening van de donkey belast*). (ey = ie).

Don'na, v. –'s (It. *vrouw*); zie Doña.

Don Quichot' (Sp. Quijote) **de la Man'cha;** de held in de roman van Cervantes, waarvan het eerste deel verscheen in 1605, een satire op het Spaansche ridderwezen en de ridderromans, maar eveneens de voorstelling van het door de wereld niet begrepen idealisme; fig. overedelmoedig, onpractisch dwaze idealist; **Don-Quichotterie',** v. –ën (*onpractische idealistische handelwijze*); zie Sancho Panza. (Qui = kie).

Dons, o. (*de fijnste vederen* inz. *van de eidergans; veerenbed*; Z.-N. *het fijnste meel*): *een bed van –*; fig. *'t – van een perzik*, de zachte, fluweelige huid; *een doos rouge met spiegel en –*, poederkwastje.

Dons'vlinder, m. –s (*vlinder, waarvan kop en borststuk bezet zijn met donsachtige haren*; Lat. porthesia similis).

Don'zen, bn. ([*als*] *met dons bezet, begroeid, gevuld; zoo zacht als dons*): *een – dekbed; een koele stilte daalt op – veder.*

Don'zig, bn.; –er, –st (*donsachtig, donzen*; [*als*] *met dons begroeid; zoo zacht als dons*): *e. – bed; een – nest*, zacht; fig. *een – waas.*

Dood* 1 m. (*eindiging v. d. stofwisseling en de werkzaamheid v. de verschillende lichaamsdeelen*; voorgesteld o.a. als: *een skelet met een zeis*; z. Hein): *dat zal zijn – zijn; de – voor oogen hebben; een gewelddadige, een natuurlijke – sterven; de – vinden; de – komt als een dief in de nacht; hij ziet er uit als de –*, skeletachtig mager; *er uitzien als de – van Yperen*, zeer vervallen en zwak; *de zwarte –*, pestziekte in de 14e eeuw; *het is er de – in de pot*, [a]) Bijb. er is vergif in het eten, [b]) het is er een doodsche boel, men verveelt er zich gruwelijk; *er als de – voor zijn*, zeer bang; *om de – niet*, waarachtig niet; *uit de – opstaan; ter – veroordeelen; ten doode opgeschreven zijn*, zullen ophouden te bestaan; **2** bn. (*overleden, gestorven; levenloos, niet meer levend*): *de man is –; ik was meer – dan levend; iem. voor – laten liggen; een –e boom, een –e visch*; nog: *een – kapitaal*, renteloos; *de Doode Zee*, meer in Palestina, waar de Jordaan zich in ontlast; *een –e stad*, stad (vroeger bloeiend), zonder handel of industrie, b.v. de steden langs de Zuiderzee; *een doode* (of: *dooie*) *boel*, saaie; *hij is op sterven na –*, [a]) half dood, [b]) ir. hij leeft nog; *een doode letter*, [a]) letterlijke inhoud tegenover de geest v. e. geschrift, [b]) niet tot uitvoering komend b.v.: *een wet blijft een –e letter, als zij niet uitgevoerd wordt*; *–e punt*, werkt. punt, waarbij krukstang en drijfstang van een stoommachine in elkaars verlengde liggen: het vliegwiel helpt de machine over dat punt heen; **fig.** toestand, waarin verschillende krachten elkaar opheffen b.v.: *de Kamer was op het –e punt*, de stemmen staakten; *de onderhandelingen zijn op het –e punt gekomen*, gaan niet meer vooruit; *–e talen*, door geen volk meer gesproken, b.v. het Latijn; *–e strijdkrachten*, wapens, forten, schepen enz.; *de locomotief stond op een – spoor*, dat niet doorloopt; Z.-N. – *vleesch*, wild; *goederen in de –e hand*, bezittingen van (inz. geestelijke) instellingen, die door vererving niet in leekenhanden overgaan; zie Doode, Diender.

Dood'af, bn. (*uitgeput van vermoeidheid*); **–akte,** v. –n (*doodattest*); **–arm,** bn. (*zeer arm*); **–attest,** o. –en (*akte van overlijden, attestatie de mor'te*); **–bed,** o. –den (*sterfbed*); **–bedaard,** bn. en bw. (*in de hoogste mate bedaard*); **–beeldeken,** o. –s (Z.-N. *doodprentje*); **–bidder,** m. –s, gew. (*aanspreker*): *een gezicht hebben als een –*, er bleek uitzien; **–bijten,** de hond beet de rat –, h. haar doodgebeten (*bijtend doden*); **–blijven,** hij bleef –, i. –gebleven (*bij een gelegenheid omkomen*; fig. *zeer vasthoudend zijn*): fig. *hij blijft – op een halve cent*, is aartsgierig; *– op kleinigheden*, vitten; **–bloeden,** bloedde –, i. doodgebloed (*sterven door verbloeding*): *hij zal nog –*; fig. *dat praatje zal wel –*, geleidelijk vergeten worden; **–boek,** o. Z.-N. zegsw. *iets in het – schrijven*, vergeten; **–brief,** ook **doodsbrief,** v. –brieven (Z.-N. *gedrukt bericht van iems. overlijden, dat tevens vermeldt de dag der begrafenis en de begrafenisplechtigheden*; in N.-N. Rouwbrief, zie ald.); **–bus,** v. –sen (*urne; begrafenisfonds*); **–doener,** m. –s (*machtspreuk; nietszeggend argument, dat verdere gedachtenwisseling afsnijdt*): *spreekwoorden als –s.*

Doo'de*, m. en v. –n (*gestorvene*): *de –n laten rusten*, geen kwaad van hen spreken.

Dood'eenvoudig, bn. en bw. (*zeer eenvoudig*).

Dood'eerlijk, bn. (*in de hoogste mate eerlijk*).

Doo'de* hand, v.; zie Dood **2.**

Doo'dekop*, o. (*ijzeroxyde-verbinding*, gebruikt o. a. als roode verfstof).

Doo'delijk*, bn. en bw.; –er, –st (1 *de dood veroorzakend*; 2 *met de dood gepaard*): 1 *e. – schot, een – vergift*; 2 *een –e afloop*; nog: *een –e angst*, erg; *zich – vervelen, – verlegen*, in hooge mate; *– van* (of: *naar*), zeer verliefd, dol op.

Doo'deman*, m. (Z.-N. *man, die niet meetelt, niet betaald wordt*).

Doo'den*, doodde, h. gedood (*doodmaken; doen sterven*; fig. *vernietigen, doen ophouden*): *iem. –*; fig. *de tijd –*, d. i. verdrijven; *zijn lusten –*, d. i. onderdrukken; *dat is –d voor alle geestdrift.*

Doo'denakker*, m. –s (lit. t. *kerkhof*); **–dans*,** m. –en (*voorstelling van de dood als geraamte, meestal spelende op een viool en menschen van allerlei leeftijd, stand enz. naar het graf meevoerend*): *de doodendansen van Albrecht Dürer*; **–gang*,** v. (*beruchte loopgraaf bij Dixmuide*); **–marsch*,** m. –en (*treurmarsch*); **–masker*,** o. –s (*afdruk in gips van het aangezicht van een overledene*); **–rijk*,** o. (*verblijfplaats van de zielen der afgestorvenen*); **–stad*,** v. –steden (vertaling v. Gr. necropolis; z. ald.; *stad als begraafplaats*

dienende; inz. *groote begraafplaats der Egyptenaren*); **–verklikker***, m.–s (scherts. *aanspreker, bidder*).

Dood'ergeren, zich, ergerde zich –, h. zich doodgeërgerd (*z. vreeselijk ergeren*).

Dood'eter, m. –s (*leeglooper; iem., die wel eet, maar niets uitvoert*); vr. **–eetster,** v. –s.

Doo'de* Zee, v.; zie Dood **2.**

Doo'ding*, v. (Z.-N. rechtst. *het dooden van een persoon* in het algemeen, te onderscheiden van *moord* en *doodslag*): *onvrijwillige* –.

Dood'familiaar, bn., bw. (*zeer gemeenzaam*); **–gaan,** hij ging –, i. –gegaan (*sterven*): *ons hondje is–gegaan*; **–geboren,** bn.: *dat is een–kind(je)*, heeft geen kans van slagen; **–gewoon,** bn. en bw. (*zeer gewoon*); **–goed,** bn. (*in hooge mate goed*); **–graver,** m. –s (*persoon, wiens ambt het is dooden te begraven* inz. *door het maken van de grafkuil en het later vullen*; dierk. *aastor*; Lat. necrophorus vespillo); **–kaart,** v. –en, Z.-N.; zie –prentje; **–kist,** v. –en (*lijkkist*): zegsw. *een nagel aan iems. – zijn*, hem groot zielsverdriet aandoen; *een drijvende –*, niet zeewaardig schip; zie ook Sleutel; **–kleed*,** o. –en (*lijkwade, doodkistkleed*); **–klok,** ook **doodsklok,** v. –klokken (inz. Z.-N. *het luiden bij iems. begrafenis*).

Dood'kloppertje, o. –s (*larfje, dat in 't hout klopt of tikt* [beschouwd als voorteeken van een sterfgeval]; Lat. anobium striatum).

Dood'kruid, o. (*belladonna*): *het –, van de menigt' der glimmervrucht gekromd.*

Dood'lachen, zich, lachte zich –, h. zich –gelachen (*lang en uitbundig lachen*); **–lage;** zie Doolage; **–leuk,** bw. (*kalmweg, langs z'n neus weg*): *iets – opmerken*; **–loopen*,** liep –, i. doodgeloopen (van wegen: *geen uitgang hebben*): *deze straat loopt dood*; *zich –*, zich buitengewoon vermoeien met loopen; **–moe(de),** bn. (*zeer moe*); **–nuchter,** bn. en bw. (*totaal nuchter*); **–onschuldig,** bn. (*in elk opzicht onschuldig*); **–op,** bn. (*afgemat; afgeleefd*); **–prentje, doodsprentje,** o. –s (Z.-N. *prentje met op de voorzijde een kruisbeeld of een andere godsdienstige voorstelling, met op de rugzijde naam, geboorte- en sterfjaar van de(n) overledene en eenige troostende spreuken, schietgebedjes enz.*); N.-N. Bid-, Rouwprentje.

Doods'angst, m. –en (fig. *erge angst*); **–beenderen,** o. mv. (*beenderen van een menschengeraamte*); in Z.-N. ook enkelv. Doodsbeen; **–bleek*,** bn. (*zoo bleek als een doode*): *e. jongmensch met e. – uiterlijk.*

Doodsch*, bn.; –er, meest –(*zeer stil, somber en stil: akelig, naar; eenzaam, met weinig verkeer, vertier*): *e. –e stilte, e. – stadje!*

Dood'schieten, schoot –, h. doodgeschoten (*met een schot dooden*): *een haas –.*

Dood'schouw, v. (*het schouwen van dooden* inz. *van zelfmoordenaars of verongelukten, en het schriftelijk vaststellen van de dood en de oorzaak er van*): *dokter A. heeft de –.*

Doods'gevaar, o. –gevaren (*levensgevaar*); **–hoofd,** o. –en (*hoofd v. e. geraamte; ontvleesd menschenhoofd*); **–hoofdvlinder,** m. –s (*schemeringvlinder met een figuur als een doodskop op de rugzijde van het borststuk*; Lat. acherontia atropos); **–kleur,** v. (*lijkkleur*).

Dood'slaan, sloeg –, h. doodgeslagen (*door slaan dooden*): *Gij zult niet –.*

Dood'slag, m. –slagen (*het opzettelijk een ander van het leven berooven; het door geweldpleging dooden v. e. persoon; manslag*): *er komt nog moord en – van*, dat zal nog de grootste ruzie veroorzaken; zie Dooding, Moord.

Doods'nood, m. (*het zieltogen, stervensnood*): zegsw. *hij kijkt als een uil in –*, erg angstig; **–schrik,** m.: zegsw. *iem. de – op het lijf jagen*, hem erg doen schrikken; **–slaap,** m. (fig. *de eeuwige rust*): *de – der steden aan de Zuiderzee*; **–snik,** m. (*laatste snik of zucht*); **–strijd,** m. (*worsteling tegen de dood*); **–stuip,** v. –en (*stuip, waarmee de dood intreedt*).

Dood'steek, m. (*steek, die de dood tengevolge heeft*; fig. *hartgrievend leed*): *de – geven aan*; **–steken,** stak –, h. doodgestoken (*met mes, dolk enz. doodelijk treffen*); **–straf,** v. –straffen (*lijfstraf, die de dood tengevolge heeft*): *de – bestaat in Nederland niet meer sedert 1870*; **–stroom,** m. of o. (*doodtij*): fig. *'t is hier –*, er is niets te doen.

Doods'uur, o. (*stervensuur*); **–verachting,** v. (*kleinachting v. d. dood*): *de soldaten streden met ware –*; **–verf,** v. (*doodelijke bleekheid, lijkkleur*); **–zweet,** o. (*het laatste zweet in de stervensnood*).

Dood'tij, o. –tijen (*de omstandigheid, dat het verschil tusschen ebbe en vloed gering is* inz. *bij eerste en laatste kwartier*; *tijd tusschen ebbe en vloed*); **–verf,** v. –verven (*grondverf*; inz. *eerste aanleg eener schilderij*, in deze bet. vero.): *hier zijn twee –verven van uw portret*; **–verklaren** ook: **iem. voor dood verklaren,** verklaarde –, h. doodverklaard (*hem behandelen of hij niet meer bestond: hem buiten de maatschappelijke omgang sluiten*); **–verven,** doodverfde, h. gedoodverfd (*in grondverf schilderen*; 1 inz. *voorbestemmen* [*bij geruchte*]; *voor een betrekking aanwijzen*; 2 *doen voorkomen* in deze bet. w. i. g.): fig. 1 *iem. met een post of ambt –*; 2 *iem. – als den dader van iets*; **–vijand,** m. –en (*ergstevijand*): **–vonnis,** o. –sen (*vonnis, waarbij iem. ter dood wordt veroordeeld*): *het – uitspreken over iem.*; *het – aan iem. voltrekken*; **–wa(de),** v. –waden (*dood-, lijkkleed*).

Dood'wonde, v. –wonden (*doodelijke wonde*), zegsw. *nu, het is geen –*, niet zoo erg.

Dood'ziek, bn. (*doodelijk ziek*): *e. – kindje.*

Dood'zonde, v. –n (R.-K. *vrijwillige overtreding van de geboden Gods of der H. Kerk in een groote zaak, waardoor men de heiligmakende genade verliest*; fig. *een erge zonde*; *onvergeeflijke fout*): *dat is geen –*; Z.-N. *het wit stipje op een vingernagel, dat als – geteld wordt.*

Dood'zwijgen, zweeg –, h. doodgezwegen (*door te zwijgen het bestaan verbergen van, de belangstelling in iem. of iets dooden*): *dwaze critiek –*, er niet op antwoorden.

Doof*, bn.; doover, –st (1 *van het gehoor beroofd*; *hardhoorig*; *slecht kunnende hooren*; 2 van brandstoffen, *opgehouden hebbende te branden zonder uit- of opgebrand te zijn*, in bepaalde verbindingen): 1 *hij is – en blind geboren*; *hij is wat – aan zijn linker oor*; zegsw. *zoo – als een kwartel*, erg doof; fig. *– voor de stem van het medelijden*, geen medelijden kennend; *Oostindisch –*, zie aldaar; 2 *doove kolen*, z. Doovekool, nog: Z.-N. *– hout*, dor; *een doove stem*, doffe; *doove tanden*, stroef.

Dooi'pot, m. –potten (*metalen of aarden pot met deksel tot uitdooven van brandstof*):

zegsw. *iets in de – stoppen*, de zaak smoren, zorgen, dat er geen verdere ruchtbaarheid aan gegeven wordt.

Doof'stom, bn. (*doof en stom*); ook: Doofstom'; **–stom'me,** m. en v. –n (*persoon, die doofstom is*); **–stom'men-instituut,** o. –instituten (*inrichting, waarin doofstomme kinderen opvoeding en onderwijs ontvangen*); *het –– te St.-Michiels-Gestel.*

Dooi, m. (*het dooien*): *de – valt in.*

Dooi'e; zie Dood **2.**

Dooi'en, dooide, h. gedooid (*smelten van sneeuw en ijs door temperatuur boven het vriespunt na vorst*): *het begint te –.*

Dooi'er, –s (*het geel v. e. ei*); z. Door.

Dooi'weder, -weer, o. (*dooiend weer*).

Dook, v. doken (*kram tot verbinding van stukken steen, hout op gehouwen steen enz.*).

Dool, m. Z.-N. lit. t. *op de – zijn,* [a]) op de verkeerde weg, [b]) aan de sukkel.

Doolaard*, m. –s (Z.-N. *zwerver*).

Doola'ge*, Dood'lage, v. (Z.-N. *onvaste grond, waarin men licht verzinkt; titel van een boek van H. Teirlinck*).

Dool'hof, m. en o. –hoven (1 *labyrint; kunstig aangelegde tuin met kronkelpaden*; 2 fig. *iets, waarin men zich niet terecht kan bevinden; verwarde, duistere zaak*): 1 *het – op Creta met den Minotaurus*; 2 *een – van straten; een – van gangen*: fig. *het Rom., het Ned. recht is een waar –*; nog (ontleedk.): deel van ons inwendig oor, slakkenhuis.

Dool'weg, m. –wegen (eig. *verkeerde weg*; meest fig.): *op –en* (of: *een –*) *geraken.*

Doom, m. (*nevel, wasem; uitwaseming*, Z.-N. of lit. t.): *blauwige avond–*; **–en*,** doomde, h. gedoomd (Z.-N. *uitwasemen*).

Doo'mig*, bn.; –er, –st (*klam*): *een – voorhoofd.*

Doop*, m. –en (*het doopen*, lnz. *onderdompeling in, besprenkeling met water enz., waardoor iem. wordt opgenomen in een kerkgenootschap*): *de – van een kind, iem. de H. – toedienen; de – ontvangen; een kind ten – houden*; fig. *de – v. e. klok*, inzegening; *de –van een schip*, feestelijke naamgeving; verg. Doopsel.

Doop'boek, o. –en (*register, waarin de namen der doopelingen, hun leeftijd, de namen der ouders en getuigen worden ingeschreven*); **–ceel*, –cedel,** v. –en, –s (*uittreksel uit het doopboek, bewijsstuk, dat aangeeft, dat en wanneer men gedoopt is*): *de –vervulde vroeger de rol van geboorteakte*; zegsw. *iems. – lichten*, al het kwaad vertellen, dat men van iem. weet, zijn (ongunstig) verleden bekend maken; **–deken,** v. –s (*de sprei, waaronder de jonggeborene ten doop wordt gedragen*); **–eling*,** m. en v. –en (*hij of zij, die gedoopt wordt*).

Doo'pen*, doopte. h. gedoopt (1 *de H. Doop toedienen*: R.-K. *het water uitstorten over het hoofd van* [*den*] *doopeling, of, zoo dit onmogelijk is, over een ander deel van het lichaam, en terwijl het water vloeit, zeggen „Ik doop u in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes"*; Prot. *het hoofd besprenkelen met water*; 2 *een naam geven bij het doopen*; in het algem. *de naam geven van, noemen*; 3 *indompelen, onderdompelen; door dompelen drenken of bevochtigen; soppen*; 4 schertsend: *aanlengen*): 1 *het – is e. zinnebeeld van de afwassching der erfzonde*; 2 *ik heb het kind Leo laten –*; 3 *brood in melk, in wijn –*; 4 *die boer weet zijn melk te –.*

Doo'per*, m. –s (*hij, die doopt*): Bijb. *Joannes de –*, voorlooper v. Christus, Matth. 3 : 1.

Doop'feest, o. –en (*feest ter gelegenheid van de doop* [*van een kind*]); **–formule,** v. –n (*woorden, die bij het doopen worden uitgesproken*); **–geld,** o. (Z.-N. *geld, dat bij de doop aan pastoor en koster wordt gegeven*); **–geloften,** v. mv. (R.-K. *geloften door peter en meter bij de doop v. h. kind afgelegd*): *hernieuwing der –*; **–getuigen,** m. en v. mv. (*peter en meter*); **–goed,** o. (*kleertjes van de*[*n*] *doopeling*); **–heffer,** m., –s (*peettante*); **–hek,** o. –hekken (*in Herv. kerken het hek, dat de ruimte afsluit, waar binnen de doop plaats heeft, om de preekstoel*); **–hemd,** o. –en (*wit linnen kleed, waarin de volwassen heidenen het doopsel ontvingen*); **–kapel,** v. –len (R.-K. *kapel, waarin de doopvont staat*); **–leerling,** m. –en (*catechumeen*); **–maal,** o. –malen; zie Doopfeest; **–naam,** m. –namen (*voornaam*); **–register,** o. –s (*register van de voltrokken doopen; doopboek*).

Doop'sel, o. (inz. door R.-K. gebruikt: *doop, een der sacramenten in de christelijke kerk*).

Doops'gezind 1 bn. (*een Protestantsche gezindte aanhangend, die meent, dat de doop eerst aan volwassenen toegediend behoort te worden*); **2 –e,** m. en v. –en; zie Menist.

Doop'suiker, o. (Z.-N. *suikergoed, dat bij de doop wordt ten geschenke gegeven*).

Doop'vont, v. –vonten (*bekken, waarin of met het water waaruit kerkelijk gedoopt wordt*).

I. Door 1 bw., vormt samenst. met w.w. nu eens scheidbaar (met de klem op *door*) b.v. *door'snijden*, dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.) b.v. *doorsnij'den*; de bet. zijn dan zeer uiteenloopend, verg. *door'loopen*; **2** vz.: *hij liep door de kamer.*

II. Door*, m. en o. –en (*dooier*).

Doora'derd, bn. (*met* [*een net van*] *aderen doortrokken*): *– marmer*; **–bak'ken,** bn. (*gelijkmatig en voldoende over de geheele massa, goed gaar gebakken*): *goed – brood.*

Door'blijven, bleef –, i. –gebleven (Z.-N. *overnachten*).

Doorbla'deren, doorbladerde, h. –bla'derd (v. e. boek enz.: *bladerend doorloopen*).

Doorbo'ren, doorboorde, h. –boord' (*een opening boren in; een opening, gelijk door boren ontstaat, maken in; gelijk een boor gaan door*): *de wanden werden met kogels –boord'*; fig. *iets met zijn blikken –; iem. met de oogen –*, in het diepste doordringen; **–ing,** v. –en: *de – van een berg tot aanleg van een tunnel.*

Door'braak, v. –braken (*het doorbreken; de plaats van het doorbreken*): *de – van een dijk; wij stonden vlak bij de –.*

Door'brengen, bracht –, h. doorgebracht (1 *opmaken, verkwisten*; 2 *besteden; slijten*; 3 *beleven, verduren*): 1 *zijn fortuin er –*; 2 *de Zaterdagmiddag – met wandelen*; 3 *veel droeve dagen heb ik –gebracht.*

Door'brenger, m. –s (*verkwister*).

Door'buigen, boog –, h. (1), i. (2) doorgebogen (1 *door druk een bocht doen ontstaan*; 2 *zoo buigen, dat een deel tot beneden een steunpunt valt of buiten het vlak der steunpunten wijkt; onder een last krommen*): 1 *een stok –*; 2 *de balken van die graanzolder zijn –gebogen.*

Door'cognossement, o. –en (*vrachtbrief van aansluitend vervoer over aansluitende stoomvaart- en spoorlijnen, met uitschakeling van expediteurs, tusschenpersonen enz.*).

Doordacht', bn. (*in zijn geheele uitgestrektheid overdacht*): *een goed – plan*, met zorg overwogen.
Doordat', Doordien', vgw. (*uit oorzaak dat*): *de weg is slijkerig, – het heeft geregend.*
Door'doen, deed door, h. doorgedaan (*door een zeef doen*, inz. Z.-N.): *soep –.*
Door'doender, m. –s (Z.-N. *doordraaier*).
Door'draaier, m. –s (*lichtmis, zwierbol*).
Door'draven, draafde –, h., i. doorgedraafd (*voortgaan met draven*; inz. fig. *zonder goede gronden en zonder zelfbeperking voortredeneeren; in het wild redeneeren*): *draaf niet zoo –, zoo erg is het niet; wat ben je aan 't –!*
Door'drijven, dreef –, h. doorgedreven (*door gestadige drang tegen de wensch van anderen tot uitvoering brengen of doen aanvaarden; doorzetten*): *zijn plan –.*
1 Door'dringen, drong –, h. of i. doorgedrongen (*door dringen ergens komen, zich dringende of geleidelijk met moeite verder of tot een zeker punt bewegen*): *de veldheer is tot in de hoofdstad des vijands doorgedrongen*; fig. *in de geheimen der diplomatie –*, ze doorgronden, ontsluieren; zegsw. *tot iem. –*, hem bewust, begrijpelijk worden, b.v. *het zal niet tot hem –, dat hij ongelijk heeft*; **2 doordrin'gen,** doordrong', h. doordron'gen (1 *dringen in alle deelen van; vervullen*; 2 *dringende gaan door; door drang zich een weg banen door*, inz. als deelwoord): 1 *droefheid –drong zijn hart; hij is –drongen van de waarheid zijner leer*, vast overtuigd, klaar bewust van; *iem. van iets –*, iem. de overtuiging of het besef bijbrengen van: 2 zie Doordringend.
Doordrin'gend, bn. en bw.; –er, –st (*door alles heen dringend; scherp; snijdend, snerpend; schel klinkend*): *een –e koude; een – geluid, een –e stem; de noordenwind woei – koud*; fig. *een – verstand*, scherpzinnig.
Dooreen', bw. (*door elkaar, het een door het ander, zoodat er een vermenging, verwarring of verwikkeling is of ontstaat*): *alles lag –; hij verdient per jaar – ƒ 1500.* Dit bw. hecht zich scheidbaar aan w.w., b.v. *dooreen'haspelen*, volt. deelw. *dooreen'gehaspeld enz.*
Door'eerlijk, bn. (*doodeerlijk*): *de man is –.*
Door'gaan, ging –, i. doorgegaan (1 *zich bewegen door, zijn weg nemen door*; 2 *niet ophouden met gaan; zijn weg vervolgen; voortgaan*; 3 in N.-N. ietwat vero. *heengaan, weggaan*; 4 met een bepaling, die een ruimte of opening uitdrukt: *zijn weg nemen, zich bewegen door die ruimte of opening*; 5 *plaats hebben, geschieden*, in weerwil van moeilijkheden enz.; 6 *ongemoeid, straffeloos blijven; gedeeld worden*; 7 *gelden voor, aangezien worden voor*): 1 *eerst een poortje –; de zijkamer –*; 2 *zonder zijn gang te verhaasten ging hij door; zij ging door, allerlei opmerkingen te maken*; kaartspel: *in een kleur –*, opnieuw een kaart van die kleur uitspelen; *ergens op –*, de zaak tot uitgangspunt nemen voor verdere beschouwingen; *in één moeite –*, tegelijk met of in aansluiting bij andere handelingen verricht kunnen worden, zonder de moeite noemenswaardig te vergrooten; 3 *toe, ga door* (= hou op), *zoo'n klein merakel, wie zou daaran willen?* 4 *onder het juk –*; zie ook bet. 1; 5 *de verloving ging eindelijk door niettegenstaande het verzet der ouders; zal het feest –?* 6 *ik moest dit maar zoo laten –*; 7 *hij ging door voor een eerlijk man.*
Door'gaand, bn. (*aanhoudend, voortdurend, gebruikelijk*): *een –e loftuiting; een –e regel*, algemeen, zonder uitzondering; *een –e trein*, nergens ophoudende; **–gaans,** bw. (*gewoonlijk, i. d. regel, meestal*); **–gang,** m. –en (1 *het doorgaan; plaats, waar men doorheengaat; gelegenheid om door te gaan*; 2 Z.-N. *beurt* bij boogschuttersspel): 1 *de – is hier eng*, plaats van doorgaan; *geen –! het feest heeft geen –*, zal niet doorgaan; van hemellichamen: *het gaan door de meridiaan* b.v. de – van Venus; 2 Z.-N. *ieder schutter heeft drie –en*; **–gangshuis,** o. –huizen, [a]) Passantenhuis; [b]) waar zwervelingen enz. tijdelijk onderkomen wordt verleend; **–gangsrecht,** o. (Z.-N. *heffing op doorgangen*).
Door'gedaan, bn. (Z.-N. 1 *doorgestoken*; 2 *doortrapt*): 1 *dat is –*; 2 *hij is –.*
Door'geleerd, bn. (*in hooge mate geleerd*).
Door'gestoken, bn.: *een – kaart*, met een gaatje er in als herkenningsteeken; fig. afgesproken, vooraf bekonkelde zaak.
Door'goed, bn. (*zeer goed*): *de man is –.*
Doorgron'den, doorgrondde, h. doorgrond (*door en door begrijpen; volkomen doorzien*): *iems. geheime plannen –; God –grondt het menschenhart.*
Door'hakken, hakte –, h. doorgehakt (*door hakken deelen, in tweeën, in twee stukken hakken*): *een kabel –*; zie Knoop.
Door'halen, haalde –, h. doorgehaald (1 [*herhaaldelijk*] *naar zich toe bewegen door een vloeibare stof*; 2 *hekelen; berispen; onder handen nemen*; 3 *een haal met de pen enz. trekken door*): 1 *de wasch –, het linnen –*, door stijfsel- en blauwselwater halen; 2 *iem. duchtig –*, [a]) streng berispen, [b]) over de hekel halen; 3 *een woord –*, doorschrappen; nog: *de zieke zal het er nog wel –*, niet sterven.
Doorheen', bw. (in verbinding met *daar, waar, hier, er*: versterking van *door*; inz. *door een voorwerp heen*): *de kogel vloog er doorheen*, b.v. door een plank; zegsw. *er – zijn*, (angst. tegenzin enz.) overwonnen hebben.
Door heet*, bn. (*zeer heet*): *–heete soep.*
Door'jagen, joeg door, h. doorgejaagd (Z.-N. *wegzenden, wegjagen*): *zijn meid –.*
Door'jager, m. –s (*iem., die zeer veel eet en toch opvallend mager blijft*).
Doorkneed', bn. (meestal fig. *volkomen op de hoogte, zeer bedreven*): zegsw. *– in iets zijn*, er goed in thuis zijn; z. Doortrapt.
Door'komen, kwam –, i. doorgekomen (1 *door iets komen, passeeren*; 2 *doorbreken, door een tusschenstof of bedekking komen*; 3 *overwinnen van moeilijkheden; aan het einde komen van*; 4 *slagen*): 1 *de stoet zal hier –*; 2 *de zon komt –*; 3 *hoe zal ik die treurigheden –*; zegsw. *er is geen – aan*, [a]) door de menigte, [b]) (van bezit, werk enz.), het is niet op, af te krijgen; 4 *hij zal wel –.*
Door'koud, bn. (*door en door koud, inkoud*).
Doorkrui'sen, doorkruiste, h. doorkruist (*zich met elkander kruisende gangen bewegen door; in alle richtingen reizen, wandelen, trekken door*): *e. bosch –; e. wereldstad –.*
Door'laat, m. –laten (*sluisje in de dijk, om water door te laten*): verg. Duiker; **–laatbrug,** v. –gen (*brug in spoor- of kanaaldijk*

enz., waar het water b.v. bij werking der overlaten of bij doorbraken doorgelaten wordt).
Door'lappen, lapte –, h. doorgelapt (fig. *verkwisten*): *veel geld er* –; gmz.
Doorle'gen, bn. (Z.-N. *vermoeid, gewond van het liggen*): *de zieke is* –.
Door'loop*, m. –en (*plaats, waar men of iets doorloopt; gangpad; ruimte in een huis, wijder dan een gang, smaller dan een kamer, met deur; gangetje* [*tusschen twee vertrekken*]; *steegje*): *onze huiskamer is maar een* –, men moet er altijd door (om b.v. in de keuken te komen).
1 Door'loopen*, liep –, i. (1), h. (1, 2) doorgeloopen (1 *voortgaan met loopen, verder gaan met loopen*; 2 *door loopen stuk maken* inz. *van voeten*): 1 *loop nog een eindje* –; – *menschen!* fig. *de pagineering loopt* –, zet zich voort; 2 *zijn voeten* –; **2 doorloo'pen*,** –liep', h. doorloo'pen (1 *geheel afleggen*; 2 *doorkruisen; zich bewegen, gaan door*; 3 *vluchtig beschouwen, nagaan, inzien, lezen*; in deze bet. ook wel *door'loopen*): 1 *de – afstand*; fig. *een klas doorloopen*, afmaken, van het begin tot het einde volgen; 2 *wij doorliepen de velden*; 3 *een tijdvak nog eens* –.
Doorloo'pend* (*onafgebroken, voortdurend*) **1** bn.: *een – verhaal; hij heeft in die winkel – krediet, een –e rekening*; **2** bw.: *hij is – op reis*; ook: Door'loopend.
Doorluch'tig, bn.; –er, –st (*aanzienlijk, voornaam, edel*): *–e hoogheid*; **–heid,** v. –heden (*eeretitel van prinsen en bisschoppen*); vroeger ook: doorlucht bv. *de doorluchte school* (*te Amsterdam*) lager in rang dan een hoogeschool.
Door'mager, bn. (*erg mager*): *e. – paard.*
Door'marcheeren*, marcheerde –, h., i. doorgemarcheerd (*verder of voortdurend marcheeren; marcheerende doortrekken*); **–marsch*,** m. –en (*doortocht*): *de soldaten, op hun –, vernachtten in ons dorp.*
Doormid'den, bw. (*in tweeën*): *een stok – breken,* middendoor; *een taart – snijden.*
Doorn, do'ren, m. doornen en dorens (1 *scherppuntig houtig deel eener plant*; 2 in samenstellingen: *struik, heester, waarvan de takken doornen hebben*): 1 *rozen hebben doornen*; zegsw. fig. *dat is hem een – in het oog,* bron van ergernis, ook: *dat is hem een – in 't vleesch,* Bijb.; z. Roos; 2 *mei–, slee–*; als stofn.: *het kappen van* –.
Doorn'appel, m. –s (*giftplant, nachtschade; de vrucht*; Lat. datura stramonium; ook gebruikt voor *dolappel*; gew. *kruisbes*).
Door'nat, bn. (*druipnat*): *de jongen was* –.
Door'nen, bn. (1 *met dorens*; 2 *van doornhout*; 3 *van doornstruiken*): 1 *een – tak*; 2 *een – stok*; 3 *een – haag.*
Door'nenkroon, v. –kronen (*vlechtsel van doorntakken*): *Jezus met de* –.
Doorn'haag, v. –hagen (*een heg van doornstruiken*); **–heg,** v. –gen.
Doorn'haai, m. –en (*speerhaai, kleine haai op onze kust*; Lat. acanthias vulgaris).
Door'nig, bn.; –er, –st (*met doornen bezet*): *een –e rozetak*; fig. *een – levenspad,* met veel verdriet, tegenspoeden, moeielijkheden.
Doorn'kruiper, m. –s; z. Bastaardnachtegaal; **–struik,** m. –en (algemeene aanduiding van *doorn* 2; inz. *gaspeldoorn,* Lat. ulex europaeus): *de – op hooge zandgronden*; **–tak,** m. –takken (*tak met dorens*).
Doornuft', bn. (Z.-N. *doortrapt*).
Doorre'gen, bn. (*doorwassen,* z. ald.): *– spek,* nl. met vleesch doorgroeid.
Door'reis, –reize, v. –reizen (*reis door een land, stad*; *reis, waarop men een plaats enz. slechts in het voorbijgaan aandoet*): *op z'n* –.
Door'rijp, bn. (*ter dege rijp*): *een –e peer.*
Door'rooker*, m. –s ([*meerschuimen*] *pijp, die door het rooken e. bruine kleur krijgt*).
Door'schemeren, schemerde –, h. doorgeschemerd (*ergens doorheen schemeren, met zwak licht door iets heen schijnen; schemerachtig, onduidelijk zichtbaar zijn*): fig. *achterdocht laten* –, half en half laten merken.
1 Door'schieten, schoot –, h. doorgeschoten (eig. *voortgaan met schieten, aanhoudend schieten*): *blijf maar* –; **2 doorschie'ten,** –schoot', h. doorscho'ten (van boeken: *tusschen elke twee bladz. een blad* [*wit*] *papier aanbrengen*): *met wit papier –schoten.*
Doorschij'nend, bn. (*licht doorlatend, zoodat men voorwerpen er achter geplaatst, goed kan waarnemen*): *matglas is* –, *niet doorzichtig.*
Door'slaan, sloeg –, h. doorgeslagen (1 *voortdurend slaan, voortgaan met slaan*; 2 *door iets heen slaan*; 3 *slaande scheiden, stukslaan*; 4 van een muur: *vocht doorlaten*; 5 van vogels: *zingen met heldere slag, zijn wijsje afzingen*; 6 van personen: *alles zeggen zonder er bij te denken; onberedeneerd praten*; 7 refl. *zich een weg banen door; met geweld en kracht zich ergens door heen werken*): 1 *ik riep: hou op, hij bleef maar* –; 2 *een spijker* –; 3 *een binnenmuur* –, gedeeltelijk of geheel wegbreken; 4 *deze muur slaat door,* watert in; 5 *mijn kanarie wil niet* –; 6 *man, nu ben je aan het* –; – *als een blinde vink*; 7 *wat een werk, hoe moet ik er mij –t* nog (van schaal of evenaar eener balans): *uit de evenwichtsstand slaan, b.v. men laat de weegschaal* –.
Door'slaand, bn. en bw.; –er, –st (*afdoend*): *een – bewijs,* overtuigend.
Door'slag, m. –slagen (1 *de omstandigheid, dat iets* [*een balans*] *doorslaat*; inz. *overwicht, dat in de detailhandel gegeven wordt bij het afwegen van kleine hoeveelheden*; 2 *beslissing*; 3 *vergiettest*; 4 *drevel*): 1 *wegen met* –; *een – geven*; 2 *dat gaf de* –, besliste, deed de deur toe; 3 *schep het moes op die steenen* –; 4 *gaten in een koperen plaat maken met de* –.
Door'slecht, bn. (*zeer slecht*): *e. –e jongen.*
Door'smaak, m. (Z.-N. *pittige smaak*).
Door'snede, v. –n (*vlak, waarlangs een voorwerp is doorgesneden of doorgesneden gedacht wordt* inz. *de grootst mogelijke doorsnede rechthoekig op de* [*lengte*]*as*; ook: *teekening in doorsnede*; verder: *middellijn van het snijvlak ter plaatse van de grootste of gemiddelde dikte*): *in* –, gemiddeld. *De doorsnee Hollander,* – *prijs,* d. i. gemiddelde, germ.
1 Door'snijden, sneed –, h. door'gesneden (1 *voortgaan met snijden*; 2 *in tweeën snijden*): 1 *hij bleef maar* –; 2 *een boterham* –; **2 doorsnij'den,** doorsneed', h. doorsne'den (*door iets heen gaan* inz. *van een beek, rivier, spoorweg*): *de rivieren – ons land*; fig. *dat doorsnijdt' mij het hart,* grieft mij diep.
Doorsnuf'felen, –snuffelde, h. doorsnuffeld (*alom snuffelen in; nauwkeurig doorzoeken*): *allerlei boeken, allerlei bibliotheken* –.
Doorspek'ken, doorspekte, h. doorspekt (fig. *rijkelijk doormengen*): fig. *een redevoering – met Lat. woorden, met aanhalingen.*

Door'spelen, speelde –, h. doorgespeeld (*voortgaan met spelen*; muz. *een muziekstuk vluchtig afspelen*): *speel toch –; een sonate –.*

1 Door'staan, stond–, h. doorgestaan (1*voortdurend blijven staan*; 2 *staande blijven tot het einde van* [een wederwaardigheid enz.]; *verdragen, verduren*): 1 *ik moest maar –*; 2 *doorgestaan leed*; **2 doorstaan',** doorstond', h. doorstaan' (*ondergaan en te boven komen, verduren*): *een operatie –, een examen –, de proef –, een beleg –.* Opm. Bij **1** wordt meer gedacht aan de tijd, de ernst der ervaring, bij **2** aan het achter de rug hebben.

Door'steek, m. (Z.-N. *het rechtmaken van een rivierbocht*): *de – der Schelde.*

Door'steker, m. –s (*strootje, baleintje, waarmee een verstopte pijp wordt doorgestoken*).

Doortas'tend, bn. en bw. (1 van personen: *geneigd, gewoon krachtig in te grijpen, een zaak aan te vatten*; 2 van handelingen: *van doortasten getuigend*; *flink, krachtig*): 1 *een – man*; 2 *–e maatregelen*; *– optreden.*

Doortim'merd, bn. (*naar behooren, met zorg gebouwd*): *een goed – huis.*

Door'tocht, m. –en (*het doortrekken*; ook: *de plaats, waar men doortrekt*; *doormarsch, doorgang*): *d. – versperren*; *zich e. – banen.*

Doortrapt', bn.; –er, –st (*zeer bedreven in het kwaad*: *listig, sluw*): *een – bedrieger.* Opm. Doorkneed meestal gunstig; **–heid,** v.

1 Door'trekken, trok door, h. (ook i. in bet. 2) doorgetrokken (1 *voortgaan met trekken*; 2 *marcheeren door een land, een streek*; *op een tocht of marsch gaan of komen door*; 3 *dringen door een laag*; 4 *door trekken doen breken*; 5 *de lijnen van een teekening of plaat natrekken*; 6 *verlengen*): 1 *hij trok al maar door, tot het touw brak*; 2 *de troepen zijn België doorgetrokken*; 3 *olie trekt spoedig –*, b.v. door papier; 4 *een touw –*; 5 *teekeningen – met behulp van kopieerpapier*; 6 meetk. *een lijn –*; *een weg –*; **2 doortrek'ken,** doortrok', h. doortrok'ken (met *van* of *met*: *doen trekken in alle deelen van*): *een papier met olie doortrokken.*

Doortrok'ken, bn. (Z.-N. *doortrapt*).

Door'vaart, v. –vaarten (1 *het doorvaren*; 2 *gelegenheid om* [*plaats van*] *door te varen*; *doorgang te water*): 1 *er is veel –*; 2 *de N.-W. –*, ten N. van Amerika; **–hoogte,** v.; **–wijdte,** v.

Doorvoed', bn.; meer –, meest – (*welgevoed*): *goed – zijn.*

Doorvoeld', bn. (*innig gevoeld, opgeweld uit het hart*): *die poëzie is –.*

Door'voer, m. –en (*het geheel der doorgevoerde waren*; *vervoer door een land, plaats enz.*): *rechten van –*; **–voerbrief,** m. –brieven (*geleibrief voor doorgevoerde goederen*).

Door'voeren, voerde –, h. doorgevoerd (1 *handelsartikelen door een land voeren, aanvoeren met het doel dat ze weer verder gevoerd worden*; 2 *consequent doorgaan met*; *volledige uitvoering geven aan*, in deze bet. germ.): 1 *kolen –*; 2 minder goed: *een methode streng –*, volgen; *een karakter –*, tot het einde naar waarheid schetsen; **–voerhandel,** m. (*transito-handel*); **–voerrecht,** o. –en (*belasting op de doorvoer*).

Door'warm, bn. (*inwarm, zeer warm*): *nu ben ik – van het schaatsenrijden.*

Door'was, v. –wassen (*schermbl. plant*; Lat. bupleurum rotundifolium).

Doorwas'sen, bn. (v. vleesch: *met vet doorgroeid*; v. spek: *met vleesch doorgroeid*).

Door'winteren, winterde door, h. (1), i. (2) doorgewinterd (Z.-N. inz. van vee: 1 *gedurende de winter aanhouden*; 2 *overwinteren*): 1 *een koe –*; 2 *zoo kunnen de bijen –.*

Doorwrocht', bn.; –er, –st (*goed doorwerkt*; *naar alle eischen bewerkt, degelijk*): *een –e handleiding, een –e methode.*

Door'zenden, zond door, h. doorgezonden (Z.-N. *wegsturen, ontslaan*): *een knecht –.*

Door'zetten, zette –, h. doorgezet (1 *doorgaan met* [*letters*] *zetten*; 2 *snel door'loopen, door'rijden enz.*; 3 *volharden*; 4 *iets* [*ondanks bezwaren*] *doen voortgaan*): 1 *zet maar door, tot de pagina vol is*; 2 *laten we wat –, anders komen we te laat*; 3 *hij zette door en overwon ten slotte de tegenstand*; 4 *een zaak –, een plan –.*

Door'zettingsvermogen, o. (*–kracht, volhardingsvermogen*; *taaie wilskracht*).

Door'zicht, o. (1 *gezicht door iets heen*; *het vermogen of de gelegenheid door een zaak of tusschen zekere zaken door te zien*; 2 *vlug begrip, schranderheid*): 1 *iem. het – belemmeren*; 2 *e. man v. –*, scherpzinnigheid.

Doorzich'tig, bn.; –er, –st (*waardoor men heen kan zien, de lichtstralen doorlatend, zoodat men de voorwerpen er doorheen kan zien*): *helder water is –*; fig. *dat plan is al te –*, men kan het goed doorzien (met zijn geestesoog).

Door'zichtkunde, v. (*leer der perspectief*).

1 Door'zien, zag –, h. door'gezien (*terloops nazien, vluchtig inzien*): *ik zal die rekening eens –*; **2 doorzien',** –zag', h. doorzien' (*de ware aard of de ware beteekenis zien van*; *begrijpen, doorgronden*): *snoode plannen –.*

Doorzond', bn. (*geheel met zonneschijn doordrongen of gevuld*; *van de zon doorschenen, door de zon verwarmd*): *het –zonde luchtgewelf.*

Doorzult', bn. (*met zout doortrokken, doormengd*; fig. *doorspekt*): fig. *een toespraak, met grappen of moppen –.*

I. Doos, v. (O.-I. *dos-à-dos*); z. Dogcar.

II. Doos*, v. doozen (*e. soort v. kistje, maar van lichtere constructie en van licht materiaal* [*papier, blik, dun hout*], *gewoonlijk min of meer plat met deksel*): *een blikken, spanen –*; zegsw. *hij zit in de –*, gevangenis; *hij komt als uit een –je*, zeer zorgvuldig gekleed; *iets uit de oude –*, [a]) v. vroeger tijd, v. ouds bekend, [b]) ouderwetsch.

Doos'vrucht, v. –en (*droge veelzadige vrucht, openspringend*): *de – der papaver.*

Doo've*, m. en v. –n (*iem., die niet hooren kan*): zegsw. *dat is aan geen – gezegd*; *voor –n preeken*, geen gehoor vinden.

Doo'vekool*, v. –kolen (*gedoofde* [*niet opgebrande*] *kool vuur*).

Doo'veman*, m. (*een doove*): *aan* (*een*) *–s deur kloppen*, geen gehoor krijgen; **–sooren*,** mv.

Doo'ven*, doofde, h. gedoofd (*het branden, gloeien doen eindigen*: *uitdooven, smoren*; v. e. geluid: *dempen*): *de kaarsen –, de luister –.* Opm. Bij *blusschen* denkt men meer aan de vlammen, bij – aan de gloed.

Doo'venetel*, v. –s (*lipbloemige plant*; Lat. lamium): de blaren der – branden niet.

Doo'verik*, m. en v. dooveriken (*iem., die doof is*; scherts. *iem., die niet wil hooren*).

Doo'vigheid*, v. (*het min of meer doof zijn*; *hardhoorigheid*): *aan – lijden.*

Dop, m. doppen (1 *los omhulsel* inz. *stijf bovenomhulsel van iets ronds*; [*eier*]*schaal*; 2 Z.-

N. [*prik*]*tol*; 3 *halfbolvormig of althans hol deksel*; inz. *pijpedop*; 4 *naar een zijde bolvormig deel, dat ter beveiliging op een scherpe punt wordt gezet*; 5 [*halfronde*] *heerenhoed*, gmz.; 6 in het mv. Barg.: *oogen*): 1 *de – van een ei, een leege –*; z. Ei; zegsw. *hij komt* (of: *is*) *pas uit de –*, hij komt pas kijken; *iets in de – zijn*, er reeds de eerste kenmerken van vertoonen; 2 *met de – spelen*; 3 *pijpen met zilveren –pen*; 4 *dopjes tot bescherming van hoedenspelden*; 5 *heeren met hooge –pen*; 6 *goed uit zijn –pen kijken*.

Dop'erwt, v. –en (*erwt, die in e. peul zit*).

Dop'heide, v. (*erica, heideplant met paarse min of meer dopvormige bloemen*).

I. Dop'pen, dopte, h. gedopt (1 *van de dop of de peul ontdoen*; 2 *de dop of hoed afnemen om te groeten*, gmz.): 1 *erwten –*; 2 *diep –*.

II. Dop'pen, dopte, h. gedopt (Z.-N. 1 *indoopen*; 2 *betten*): 1 *brood in de melk –*; 2 *het zweet van zijn voorhoofd –*.

III. Dop'pen, dopte, h. gedopt (Z.-N. *stemmen*; *betalen, dokken*).

I. Dop'per, m. doppers (*doperwt*).

II. Dop'per*, m. –s (Z.-N. *werklooze*).

Dop'(p)ing, v. (Eng. *onderhuidsch toedienen van sterk opwekkende middelen met het doel, renpaarden groote snelheid te doen verkrijgen*): *– wordt gestraft met disqualificatie*.

Dop'pio, bw. (It. muz. *dubbel*).

Dop'vrucht, v. –vruchten (*niet-openspringende, éénzadige vrucht*).

Dor, bn. en bw.; –der, –st (1 *droog, schraal, bij gebrek aan sappen of water*; ook van lichaamsdeelen; 2 fig. *saai, niet opwekkend*): 1 *een –re tak*; *de weiden stonden –*; *een –re vlakte*; *een –re hand*; 2 *een – verhaal*.

Dora'de, v. –s (Sp. *goudvisch*).

Dora'do, o. (Sp. *goudland*; fig. *het land van belofte*): *'t is hier een –*; z. Eldorado.

Dor'drecht, o.: *het eiland van – of Dordt*, ontstond 18 Nov. 1421; zie Elizabeth.

Dordt'sche* dicht'kring, m., **Dordt'sche* school,** v. (letterk. *Cats*, 1577–1660, *en zijn navolgers* o. a. Anna Roemer Visscher).

Doré', bn. (Fr. *verguld*): *jeunesse dorée*, [a]) in Fr. jonge edellieden tijdens het Directoire (Oct. 1795–Nov. 1799); [b]) rijke jongelui.

Do'ren, m. dorens; ook, Doorn.

Do'risch, bn. ([*als*] *van, uit, in, betrekking hebbende op, eigen aan Dorië of aan de Doriërs*): *een –e zuil*; zie Zuil; *de –e toonschaal*, o.-Gr. toonschaal, later een kerktoonschaal.

Dor'kas, Dor'cas, v. (Gr. eig. reebok, hinde; Bijb. *liefdadige vrouw*; *liefdadige-vrouwenvereeniging*); z. Hand. 9 : 36; z. Tabi'tha.

Dormeu'se, v. –s (Fr. *slaapstoel*; *oorknop*).

Dorm'ter, m. –s (Lat. dormitorium: *gezamenlijke slaapzaal in een klooster*), vero.

Dorp, o. dorpen ([*bebouwde kom eener*] *gemeente op het land, kleiner dan een stad, grooter dan een gehucht*; *de gezamenlijke bewoners*): *hij woont op een –*; **–'achtig,** bn. enbw.: *–achtige manieren*; *zij is – gekleed*, dorpsch.

Dor'pel, m. –s (letterl. deurpaal: *drempel*).

Dor'peling, m. –en (*bewoner v. e. dorp*).

Dor'per, m. –s (Z.-N. *dorpeling*; gesch. *bepaalde Middeleeuwsche lagere stand*; fig. *lomperd, onbeschaafde*); **–heid,** v. (*lompheid*): *wat – is dit, onedele gemeente* (Vondel); **–lijk,** bn., bw. (*onedel, ongemanierd*), vero.

Dorpsch*, bn. en bw. (*dorpachtig*): *een – jongmensch*, *–e manieren*; *zich – kleeden*.

Dorps'kerk, v. –en; **–leeraar*,** m. –s, –raren (*–predikant*); **–plein,** o. –pleinen; **–school,** v. –scholen; **–straat,** v. –straten; **–toren,** m. –torens (*toren eener dorpskerk*).

Dor'ren, dorde, i. gedord (*verdorren, verdrogen*): *d. boom gaat –*, *h. loof begint te –*.

Dorsa'lia, o. mv. (Lat. dors(u)alia = dekkleeden op d. rug: *rugtapijten der koorstoelen*).

Dorsch*, m. –en (*visch, kleiner dan de schelvisch, vermoedelijk jonge kabeljauw*; Lat. gadus callarius).

Dorsch'duivel*, m. –s (Z.-N. *dorschmachine*).

Dor'schen*, dorschte, h. gedorscht (*de graankorrels met een vlegel of machinaal uit de aren slaan*): *graan –*; zegsw. *hooi –*, nutteloos arbeiden; **–er*,** m. –s.

Dorsch'machine*, v. –s (*door stoom enz. gedreven machine, om het koren te dorschen*); Z.-N. ook –molen, m.

Dorsch'vlegel*, m. –s (*werktuig, waarmee men dorscht, bestaande uit een lange stok met een daaraan met een riem bevestigd korter en dikker hout of knuppel*).

Dor'so (in) (It. [Lat. dorsum = rug]: *op de rug* [v. d. wissel], *op de keerzijde*). (s = z).

I. Dorst, m. (1 *gevoel van behoefte aan drinken, begeerte naar drank*; 2 *hevig verlangen naar iets*): 1 *een hevige –*; *een brandende – lijden*; *van – versmachten*; *de – lesschen*, stillen; *limonade verslaat de –*; 2 *– naar eer, – naar roem*; zie Appel **II** 1.

II. Dorst, –en, onvolt. verl. tijd van het oude *dorren*: *hij – niet komen*, durfde.

Dor'sten, dorstte, h. gedorst (1 *dorst gevoelen*; 2 fig. *sterk naar iets verlangen*; *smachten*): 1 vero. en onpers. *mij dorst*; 2 *– naar bloed, – naar wraak*.

Dor'stig, bn.; –er, –st ([*veel*] *dorst hebbende*): *de wandelaars waren –*, *een – hert*; *het –e aardrijk*, verlangend naar regen.

Dortoir', m. –s (Fr. *gezamenlijke slaapzaal* inz. *in klooster of instituut*; *dormter*).

Doru're, v. (Fr. *verguldsel, vergulding*).

Dos, m. (*fraaie kleeding, gewaad*, ir.): lit. t. *de – van veld en hof*; *lente–, zomer–*.

Dos-à-dos', Fr. **1** bw. (*rug tegen rug*); **2** v. (*stoel, sofa voor 2 personen, met leuning i. h. midden*; O.-I. *tweewielig rijtuigje*). (o = oo).

Do'sis, v. dosissen (Gr.-Lat. *gift*; [*kleine*] *hoeveelheid* inz. *v. een geneesmiddel*): *een kleine – gezond verstand*, hoeveelheid; l. *dozis*.

Dos'sem, bn. (Z.-N. gew. *geelachtig, flets*).

Dos'sen, doste, h. gedost (steeds met een bepaling: *in een dos steken*; *kleeden* [inz. *op ongewone, prachtige of dwaze wijze*]; *opschikken*): *in feestgewaad gedost*.

Dossier', o. –s (Fr. eig. rugzijde, aktendeksel: *alle documenten op een zaak betrekking hebbende*; *bundel stukken op één rechtszaak betrekking hebbend*): *ik stuur u het –*.

I. Dot, m. –ten (1 *bundeltje, hoopje, knot*; *wrong*; 2 *lapje doek met een of ander papje er in, en daarna dichtgebonden, dat men zuigelingen in de mond steekt*, vero.; 3 door meisjes en vrouwen inz. van kinderen gebruikt: *schat, snoes*): 1 *een – katoen, werk, garen, vlas*; *een – haar*; *het haar in een – doen*; 2 *het kind was zeer klein en had een zeer groote – in de mond*; 3 *een – van een mofje*; *een – van een kind*; **–je,** o. –s (*een kleine dot* inz. in bet. 3; *lief kindje, schat*).

II. Dot, v. –s (Fr. *huwelijksgift*); lees *dot*.

Dota'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. dotatio]:

schenking van goederen of jaargelden, b.v. aan een kerk; begiftiging inz. *met een bruidsschat; hetgeen geschonken wordt of is*).

Doteeren* (Lat. dotare = schenken: *begiftigen, beschenken, b.v. met een bruidsschat*).

Do'than, o. (Bijb. *stad of dorp in Kanaän*), te – werd Jozef door zijn broeders verkocht; Joseph in –, treurspel van Vondel v. 1640.

Dots'kop, m. –koppen (Z.-N. *domkop*).

Dot'terbloem, v. –en (*soort van groote boterbloem, bloeit van April-Mei in vochtige weiden*; Lat. caltha palustris).

Douairiè're, v. –s (Fr. *adellijke weduwe*; oorspr. *die een douarie of weduwgoed bezit*); lees *doe-ar-jère*; ook, Douarière.

Doua'ne, v. –s (Fr., oorspr. Perz.: *tak van dienst belast met het toezicht op en de ontvangst der in- en uitvoerrechten; tolkantoor; tolwacht, tolbeambte,* in deze laatste beteekenis m., en in Z.-N. meestal *douanier*; Z.-N. *het beheer der douanen en accijnsen*).

Douanier', m. –s (*tolbeambte*); lees *–ier*.

Dou'ar, m. –s; zie Doear.

Douarie', v. –ën (Fr. douaire [Lat. dotarium]: *weduwgeld, weduwgoed*).

Doublé', o. (Fr. eig. verdubbeld: *geel koper of ander metaal met een laagje zilver of goud overtrokken*): *een servetring van –*; als bn.: *een – broche*; z. Alpaca, opm.

Doubleeren* (Fr. [Lat. duplare v. duplus = dubbel]: *verdubbelen*; biljartspel: *een carambole door overhalen* d. i. *de bal eerst tegen de band spelen, maken*; scheepst. *omzeilen*; school: *een klas nog eens doorloopen*; van kleeren: *voeren*). (ou = oe).

Doublet', o. –ten (Fr. 1 *een dubbel exemplaar van iets*; 2 *worp met twee dobbelsteenen, waarbij twee azen, twee tweeën enz. worden gegooid*; 3 *schot, waarmee men twee stuks wild op eenmaal treft* b.v. uit een dubbelloopsgeweer; 4 spraakk. *tweelingwoord*, d. i. *twee of meer vormen van eenzelfde woord*): 1 *–ten ruilen*; 2 *een – werpen*; 3 *twee patrijzen vielen, een –!* 4 *maagd-meid, kiesch-kuisch zijn –ten*. (ou = oe).

Doublon', m. –s; z. *Dubloen'*. (ou = oe).

Doublu're, v. –s (Fr. *voering*; toon. *plaatsvervangend tooneelspeler voor dezelfde rol*).

Douceur', v. –s (Fr. [Lat. dulcis = zoet]: *zoetigheid, zachtheid; geschenk; fooi, drinkgeld*): *den koetsier een –tje geven; iem. –tjes zeggen*, lieve woordjes, ir. hatelijkheden.

Dou'che, v. –s (Fr. [Lat. ductio = leiding]: 1 *druip- of stortbad*; 2 *toestel voor stortbaden*): 1 *–s nemen*; fig. *dat was een koude –*, plotselinge ontgoocheling; 2 *een – maken*; l. *doesje*.

Do ut des (Lat. *Ik geef, opdat gij geeft*).

Dou'ro, m. –'s; zie Duro. (ou = oe).

Douw, m. –en; **–en,** douwde, h. gedouwd; zie Duw(en); verg. *nu* en *nou*.

Down, bn. (Eng. *terneergeslagen, neerslachtig; platzak*): *– zijn; geheel –*.

Doxaal', o. doxalen (*zingzolder*); z. Oksaal.

Doxologie', v. –logieën (Gr. doxa = roem, eer, logos = spraak: R.-K. *lofprijzing van God*): *de groote –*, de gloria der Mis. (g = g).

Dozijn', o. dozijnen ([Lat. duodecim]: *twaalftal*): *twee –; bij het – verkoopen*; zie Dertien.

Dra, bw. (*spoedig*): *ik zal – komen*, weldra.

Draad 1 (voorwerpsn.), m. draden (1 *spinsel van een vezelachtige stof; dun uitgesponnen vlas, hennep enz.*; 2 *zeer dun, min of meer rolrond, getrokken metaal, glas of andere smeltbare stof*; 3 *deel v. e. plant of dierlijk lichaam, dat op een gesponnen draad gelijkt; vezel*; 4 *lengterichting der* [*hout-*]*vezels*; ook: *de vezels zelf*; 5 *smalle rug om het lichaam v. e. schroef: schroefdraad*; 6 *samenhang, ordelijke voortgang, verband tusschen gebeurtenissen, denkbeelden*): 1 *e. wollen, katoenen, linnen, zijden –*; *dit linnen is fijn van –*, weefsel; *een tot op de – versleten kleedingstuk*, zoo, dat al het wollige van het weefsel verdwenen is; *die jongen had geen droge – aan het lijf*, was kletsnat; spreekw. *Alle dagen een draadje, is een hemdsmouw in het jaar*, vele kleintjes maken één groote, zegsw. *zijn leven hing aan een zijden -(je)*, hij verkeerde in groot gevaar; 2 *een koper–, ijzer–, goud–; de telefoon–*; 3 *de in kleine draden verdeelde zenuw*; 4 *snijd het vleesch niet tegen de –; hout, los van vezels en recht van –*; zegsw. *tegen de -*, [a]) tegen de natuurlijke loop in, juist verkeerd, [b]) dwars; 5 *bouten, waarvan de – ingeschaard is*; 6 *de – van e. verhaal*; *de – eener rede kwijt zijn, verliezen, weder opvatten*; nog: *er loopt een roode – door*, gezegd van iets gemeenschappelijks van een reeks van handelingen; Z.-N. *van naald tot – iets kennen*, haarfijn; z. Naald; **2** o. (stofn.): *het koper–* enz.

Draad'baan, v. –banen; z. Kabelspoorweg; **–bericht,** o. –en (*telegram*); **–loos*,** bn. en bw. (*zonder draad*): *de –looze telegrafie en telefonie of de draadlooze; een – bericht; – telegrafeeren*; **–nagel,** m. –s (*spijker, uit ijzer- of koperdraad vervaardigd*); **–schaar,** v. –scharen (*schaar om metaaldraad door te knippen*); **–worm,** m. –en (*een rondworm*; Lat. nemathelminthes, *niet-geringde, zeer dunne worm*): vele –en zijn ingewandswormen en leven als parasieten; **–zwammen,** v. mv. (*zwammen, die uit meercellige draden bestaan*; Lat. hyphomycetes).

I. Draag'baar, bn. (*kunnende gedragen worden; geschikt om* [*in eigenlijke zin*] *gedragen te worden*): *een –bare last*.

II. Draag'baar, v. –baren (*baar, bestemd om gedragen te worden*, verg. Raderbaar).

Draag'band, m. –en (*band, waarin of waaraan iets gedragen wordt, b.v. een gekwetste hand, degen; bandelier; bretel*); **–hemel,** m. –s (*draagbaar baldakijn* inz. bij processies): *de pastoor met de monstrans onder de – voortschrijdend*; **–korf,** m. –korven (*mars, rugmand*); **–kracht,** v. (*draagvermogen, kracht tot dragen*, inz. met betrekking tot het dragen van geldelijke lasten): *de – van een spoorbrug*; fig. *belasting heffen naar –*.

Draag'lijk, bn., bw., –er, –st (*kunnende verdragen worden, te verdragen, te verduren, te lijden; tamelijk*): *een –e pijn; – schrijven*.

Draag'riem, m. –en (*riem, die iets draagt, waarmede iets gedragen wordt; bandelier*).

Draag'stoel, m. –en (*overdekt en rondom gesloten vervoermiddel, waarin personen gedragen werden*; nog in Indië en Oost-Azië); **–vermogen,** o. (*grens, waartoe een last of druk door een brug enz. kan gedragen worden; draagkracht*); **–wijdte,** v. (*afstand, die een projectiel uit een werpgeschut enz. kan afleggen*): fig. *de – van zijn woorden*, portée; germ.

Draai, m. –en (1 *keer, wending; de plaats van een bocht in een weg enz.*; 2 *pleizier, schik*, met *hebben*; 3 met *ooren*: *klap*; 4 Z.-N. *duizeling*): 1 *de weg, het pad maakt hier een –; de*

koetsier nam de – te kort en het rijtuig kantelde; fig. *hij weet een – er aan te geven*, [a]) een aannemelijke verklaring er voor bedenken, [b]) de zaken in een bepaald licht stellen inz. tot eigen voordeel; *zijn – nemen*, van houding, richting veranderen, tot een andere partij overgaan; Z.-N. *in een –*, in een oogwenk; 2 *zijn – ergens in hebben*; *aan de – zijn*, aan de rol; 3 *iem. een – om zijn ooren geven*; 4 Z.-N. *een – in het hoofd krijgen*.

Draai'bank, v. –en (*werktuig, waarop aan voorwerpen een draaiende beweging wordt gegeven, om hout of metaal te draaien*); **–bas,** v. –bassen (vero. *lichtscheepsgeschut, dat op een spil kan draaien*); **–beitel,** m. –s (*beitel van den draaier*); **–boom*,** m. –en (*in horizontale richting draaibare afsluitboom*; ook: *tourniquet*); **–bord,** o. –en (*geluksspel bestaande in een van nummers voorzien of in vakken verdeeld bord, dat kan ronddraaien of waarop een wijzer kan ronddraaien* inz. op kermissen); **–brug,** v. –gen (*brug, horizontaal om een vaststaande verticale spil bewegend*).

Draai'en, draaide, h. (1, 2, 4, 5, 6, 7, 8), i. (2, 3) gedraaid (1 *om een middelpunt of spil doen bewegen*; 2 *om een middelpunt of as zich bewegen*; 3 *wenden, keeren*; 4 *draaiend doen ontstaan of zijn vorm geven aan*; 5 *aan de draaibank werken*; 6 *onoprecht zijn*; *uitvluchten zoeken*; 7 Z.-N. *duizelig zijn*; 8 Z.-N. *goed gaan*): 1 *een rad –*; z. Rad; 2 *de aarde draait in 24 uren om haar as*; *de letters – mij voor de oogen*, dansen; *het draait mij voor de oogen*, het duizelt mij; *om de zaak heen –*, [a]) niet de zuivere waarheid zeggen, [b]) niet precies zeggen, wat men wil; 3 *de wind draait*; zegsw. *met alle winden –*, de huik naar de wind hangen; z. Huik; 4 *pillen –*, *ballen –*; zie Loer, Stukjes; 5 *hij bleef staan –*; 6 *dat eeuwige – van dien man*; 7 Z.-N. *ik beginte –*; 8 Z.-N. *die zaak draait niet*; zie ook Pot.

Draai'er*, m. –s (*werkman, die op een draaibank voorwerpen vervaardigt*; fig. *iem., die met bedrog omgaat, niet eerlijk is*: nat. hist. *wervel, waarom het hoofd draait*; Z.-N. *zwengel* b.v. v. e. orgel).

Draai'erig, bn.; –er, –st (*in zulk een toestand, dat alles voor de oogen schijnt te draaien*; *duizelig, misselijk*): *– worden*.

Draaierij', v. –en (*valsch voorwendsel*; *onoprechtheid*; *het niet voor de waarheid uitkomen, valsche voorstellingen van iets geven*): *met –en omgaan*, niet betrouwbaar zijn.

Draai'gewricht, o. –en (*gewricht, waarbij 't eene been om het andere wentelt*): *spaakbeen en ellepijp vormen een –*.

Draai'hals, m. –halzen (*insectenetend vogeltje*; jynx t. torquilla).

Draai'hartigheid, v. (*ziekteverschijnsel in kool*): *het optreden van –*.

Draai'ing, v. –en (1 *het draaien*; 2 Z.-N. *duizeling*): 1 *de – der aarde*; *de –en van de wind*; 2 Z.-N. *– in het hoofd krijgen*.

Draai'kap, v. –kappen (*draaibare kap* [*van een windmolen*]); **–kever,** m. –s; z. Schrijverke(n); **–kolk,** v. –en (*wieling, maalstroom*); **–kooi,** v. –kooien (*kooi, draaiend om een spil*, vero. strafwerktuig); **–kruis,** o. –en (*kruisrad, tourniquet, draaihaspel*: paal met beweegbaar gelijkarmig kruis er bovenop, dienend om een voetpad voor alles behalve voor den voetganger, af te sluiten); **–kruk,** v. - krukken (*krukarm van een wiel*); **–lingsch*,** bn. (Z.-N. *draaierig*): *hij is – van het dansen*; **–molen,** m. –s (*mallemolen*); **–orgel,** o. –s (*orgel, dat bespeeld wordt door een kruk rond te draaien*); **–schijf,** v. –schijven (*van rails voorziene schijf, draaiend om een verticale as, met behulp waarvan men locomotieven laat keeren of op een ander spoor brengt*; *draaiende schijf, met behulp waarvan de pottebakker ronde voorwerpen vervaardigt*); **–stroom*,** m. –en (*maalstroom*; ook: *zekere vorm van electrische stroom*); **–trap,** v. –pen (*wenteltrap*); **–ziekte,** v. (*dolheid bij schapen*).

Draak, m. draken (1 *fabelachtig monster, gewoonlijk voorgesteld in de vorm van een slang, met horens, vleugels en vurige oogen*; 2 wapenk. *een soortgelijk wezen met aan de rug twee vlerken*; ook: *versieringsmotief op Chineesch porselein en kunstvoorwerpen*; *de Chineesche vlag*; 3 *benaming van diersoorten o.a. een soort van hagedis*: *vliegend draakje*, Lat. draco volans; 4 *een vlieger, jongensspeeltuig*, gew.; 5 toon. *stuk zonder kunstgehalte, met overdreven op het effect berekende tafereelen*; 6 *onmogelijk mensch, kleedingstuk enz.*; 7 sterrenk. *sterrenbeeld*): 1 *de – was gewoonlijk de bewaker van schatten*; *St.-Joris met de –*; 2 *de – in het wapen der familie Bosch van Drakenstein*; 3 *op Java zijn de draken onschuldige diertjes*; 4 *kleurige draken stonden in de lucht*; 5 *welk een – is de Aran en Titus van Jan Vos* (1620–'67)! 6 *een – v. e. juf*; *een – v. e. hoed*; 7 *de – is een noordelijk sterrenbeeld*; nog: zegsw. *de – steken met iem. of iets*, de spot drijven (bet. 2).

Drab, drab'be, v. (*grondsop*; *bezinksel uit een vloeistof*; *moer, droesem*).

Drab'belkoek 1 (voorwerpsn.), m. –en (*zeker bros botergebak*); **2** (stofn.), v.

Drab'big, bn.; –er, –st (*vol drabbe*: *troebel*; *modderig*): *– water, –e inkt, een –e sloot*.

Dra'chenfels, m. (Duitsch, letterl. drakenrots: *top v. h. Zevengebergte*). (ch = scherpe g).

Drach'me, v. –n, Gr. **1** (*munt in Griekenland ± een frank*; o.-Griekenland: *zilveren munt, het 6000ste deel van een talent, ± f 0.40*); **2** v. en o. –n (*gewicht van 60 grein*, d. i. *± 3.906 gram*); ook: *Drach'ma*.

Dracht, v. –en (1 *een hoeveelheid, die men draagt of dragen kan*; 2 *wijze van zich te kleeden, soort van eigenaardige kleeding*): 1 *een – hout*; *een – slagen*, pak; 2 *een leelijke –*.

Drach'tig, bn. (*dragend*): *de koe is –*.

Draco'nisch, bn. (*buitengewoon streng*): *–e wetten*, eigenlijk van Draco, archont in oud-Athene, ± 621 v. C., zóó streng, dat men zei, dat ze met bloed geschreven waren.

Dra'derig, dra'dig, bn. (*met draden, vezelig, stokkerig*): *– vleesch, –e radijzen*.

I. Draf, m. (*gang van een paard, waarbij het de linkervoorpoot en rechterachterpoot en vervolgens de beide andere pooten gelijktijdig verzet*; *snelle gang*): *het op een – zetten*; *in snelle, volle, gestrekte –*; *op een –(je)*.

II. Draf, m. (*afvalproduct van granen of zaden, waaruit bier gebrouwen, alcohol gestookt is enz.*: *spoeling*; *vloeibaar varkensvoer* inz. in toespelingen op het gebruik in de bijbel; fig. *iets onreins*; Z.-N. *slechte spijs*).

Dragée', v. (Fr. [Gr.-Lat. dragea, van tragein = knappen]: *suikergoed*: *bruidssuiker*; Z.-N. *doopsuiker*). (g = zj).

Dra'gen, droeg, h. gedragen (1 *boven de*

grond houden, maken dat iets niet valt, niet zakt, niet zinkt; 2 *bij zich hebben*; 3 v. wapens: *er mee gewapend zijn*; 4 v. kleedingstukken enz.: *aan het lichaam hebben, daarmee gekleed enz. zijn*; 5 *in een bepaalde stand houden*; 6 *hebben, vertoonen*; 7 *voortbrengen*; 8 *op zich nemen, opbrengen*; *aansprakelijk zijn*; 9 *verduren*; 10 *vruchten geven*; 11 *etter afscheiden*; 12 *reiken tot* inz. van vuurwapenen; 13 Z.-N. *brengen*): 1 *een kind op de arm –*; *een last –*; z. Hand 1; 2 *een gouden kokertje in zijn zak –*; 3 *een sabel, geweer –*; 4 *een jas –*; *een insigne, een bril –*; 5 *het haar hoog –*; 6 *een knevel –*; *sporen van iets –*; 7 *vruchten –*, inz. oneig.; 8 *de kosten, de risico –*; 9 *een zwaar verdriet* (*moeten*) –; 10 *de boom draagt nog niet goed*; 11 *die puist blijft nog –*; 12 *zijn stem droeg ver*; *dat geweer draagt ver*; 13 *een brief, een boodschap –*; nog: *zorg –*, zorgen; *haat –*, haten; *kennis – van*, weten van.

Dra'ger*, m. –s (*iem., die een last draagt*; ook: *voorwerp, dat iets draagt*).

Dragoman', m. –s; zie Drogman.

I. Dragon', v. (Arab. *uit Z.-Europa afkomstige samengesteldbloemige plant: keizersalade*, inz. *toekruid*; Lat. artemisia dracunculus).

II. Dragon', v. –s (Fr. dragonne: *sabel-, degenkwast bij officieren*).

Dragon'der* 1 m. –s (*lichte ruiter*, naar een *dragon* of draak, die op het regimentsvaandel stond); **2** v. –s (*forsche vrouw*; *manwijf*).

Dragoniet', o. (*bergkristal*).

Dragonna'de, v. –s (Fr. gesch. *dwangbekeering*, inz. *onder Lodewijk XIV uitgeoefend op de Hugenoten, na 1685, door het inkwartieren van dragonders*; bij uitbr. *militair dwangmiddel, aangewend bij burgers*).

Draineeren* (Fr. [Eng. to drain]: *van overtollig vocht ontlasten*; *drooglegging van te vochtige of natte weiden en landerijen enz.*). (ai = è); **–ing***, v. –en.

Dra'kenbloed, o. (*donkerroode harssoort van eenige boomsoorten* [o. a. van de drakenbloedboom] *als kleurstof gebruikt*; *een roode Rijnwijn*); **–bloedboom***, m. –boomen (*boomsoort* [o.a. op de Canarische eilanden, Lat. dracaena draco] *en rotansoort* [o. a. op Borneo, Lat. calamus draco], *die het hars opleveren voor drakenbloed*); **–kop,** m. –koppen; **–muil,** m. –muilen.

Dra'len, draalde, h. gedraald (*aarzelen te handelen*; *talmen*; *niet durven te beginnen*): *met iets –*; *zonder –*, onmiddellijk.

Dra'ma, o. –'s (Gr.-Lat. letterl. handeling: *een door dialoog, gebaren en mimiek weergegeven handeling*; *tooneelstuk, tooneelspel, blijspel* inz. *treurspel*; fig. *treffende, droevige gebeurtenis* [*senreeks als een treurspel*]): *een – opvoeren*; fig. *een veldslag is een bloedig –*.

Dramatiek', v. (Fr. dramatique [Gr.-Lat. dramaticus]: *leer der dramatische kunst*; *tooneelkunst*).

Drama'tisch, bn., bw. (*op het drama betrekking hebbend*; *tooneelachtig*; *als het, als een drama*; *aangrijpend, indrukwekkend*): *de –e poëzie*; *een stof – behandelen*; *een – gebeurtenis*.

Dramatiseeren* (*voor het tooneel bewerken*; *de vorm van een drama geven aan*); **–turg'**, m. –en (Gr. dramatoergos; *tooneelspeldichter, -schrijver, -kenner, -beoordeelaar*); **–turgie'**, v. (Fr. [Gr. dramatoergeia]: *leer, kennis der dramatische kunst*); **–tur'gisch,** bn., bw. (*met de dramaturgie samenhangend*). (g = g).

Drang, m. (1 *het dringen, de handeling v. dringen*; inz. v. zedelijke krachten; 2 *aandrang*): 1 *de drang v. h. water, onder de – der omstandigheden*; *de – v. h. medelijden*; 2 *een onberedeneerde – voelen om te spreken*; *uit 's harten –*; Z.-N. *een – van volk*, toeloop.

Drang'reden, v. –redenen (*dringende reden*).

Drang'water, o. (*door de muren van een gebouw enz. van hooger af dringend water*).

Drank, m. –en (1 *alles, wat men drinkt*; 2 *alcoholische drank* meestal met *sterk* [Z.-N. ook met *kort*]; ook: *misbruik v. sterkedrank*; 3 *vloeibare medicijn* inz. in de verkleiningsvorm; 4 Z.-N. *nat voedsel voor stalbeesten*): 1 *water is een kostelijke –*; 2 *hij is aan de –*, is e. drinkebroer; tot de *sterkedranken* behooren: jenever, brandewijn enz.; Z.-N. *hij is bij –*, aangeschoten; 3 *een bitter –je*; 4 Z.-N. *de knecht moet de koeien nog – geven*.

Drank'bestrijder, m. –s (*iem., die het gebruik of misbruik van sterke drank bestrijdt*); **–bestrijding,** v.; **–duivel***, m. (*beeld voor het kwaad, door drankmisbruik gesticht*); **–gelegenheid,** v. –heden (*plaats, waar sterke dranken, bier enz. geschonken worden*); **–misbruik,** o. (*overmatig gebruik van alcoholische dranken*); **–wet,** v. –wetten (*wet, welke de verkoop van sterke drank in 't klein regelt*); **–winkel,** m. –s; **–zucht,** v. (*onbedwingbare trek naar alcoholische dranken*); **–zuch'tige***, m. en v. –n.

Drapeau', m. –'s (Fr. v. drap: *vaandel, vlag*).

Drapeeren* (Fr. [v. drap = doek, Lat. drappus]: *omhangen of behangen ter versiering met een in wijde plooien vallende stof*; *met laken of doek behangen*; *in wijde plooien schikken*).

Draperie', v. draperieën (Fr. *versiering met laken of doek, kunstig in wijde plooien geschikt*; schilder- en beeldhouwkunst: *kleeding der voorgestelde figuren*).

Dras, v. **1** (*natte, weeke aarde*; *geheel met water doortrokken grond*); ook bezinksel: *koffie–*, zie Koffiedik; **2** bn.; drasser, drast (v. gronden: *doorweekt*): – *broekland*; zie ook Plas.

Dras'land, o. –en (*moerassige grond*).

Dras'sig, bn.; –er, –st (*geheel doorweekt*; *moerassig, slijkerig*).

Dras'tisch, bn. en bw. (Gr. drastikos, v. drao = ik doe: *krachtig werkend*; *sterk en snel ingrijpend*): *–e* (*purgeer*)*middelen of drastica*, (geneesk.) snelwerkende; *zich – uitdrukken*.

Dra'ven, draafde, h., i. gedraafd (1 *in draf zich voortbewegen*; 2 *snel loopen*): 1 *een paard kan –*; 2 *ik draafde naar huis*; **–er,** m. –s (*harddraver*; *dravend paard*); **–erij',** v. –en.

Dra'vida, m. en v. –'s (*oerbevolking van Dekan in Voor-Indië en op Ceylon*).

Dra'vik, v. (*naam van grassoorten, met rechtopstaande uitgespreide of naar één zijde overhangende pluim*; Lat. bromus); ook, *Dra'verik*.

Dreadnought, v. –s (Eng. eig. vrees niets; *reusachtig slagschip*): *de – Nelson*; z. Super–.

Drecht, v. (Lat. trajectus of trajectum: *overvaart of -gang v. e. rivier*, nóg in Dordrecht); ook: *trecht, tricht*: *Utrecht, Maastricht*.

Drech'terland, o. (*deel v. N.-H.*): – bevat de steden Enkhuizen en Hoorn.

Dreef, v. dreven (1 *laan*; bij uitbr. lit. t. *landouw, streek*, inz. in het mv.; 2 steeds met *op*: *gang, slag*): 1 *geliefde dreven van mijn dorp*; 2 *iem. op – helpen*; *niet op (zijn) – kunnen komen*, op slag, het werk wil niet vlotten; *op – zijn*, [a]) goed op gang zijn, [b]) in de juiste stemming zijn, [c]) goed overweg kunnen met hetgeen men onder handen heeft.

Dree'len*, dreelde, h. gedreeld (Z.-N. *streelen, aaien*).

Dreg, dreg'ge, v. dreggen (*anker met drie of vier handen of ankerhaken, armen*, inz. als middel om iets op te halen).

Dreg'gen, dregde, h. gedregd (*met een dregge visschen naar*): *– naar e. drenkeling.*

Dreig'brief, m. –brieven (*brief, waarin men iem. dreigt met moord, brandstichting enz., wanneer hij niet voldoet aan bepaalde voorwaarden*): *dreigbrieven schrijven, ontvangen.*

Dreigement', o. –en (*bedreiging, bewoordingen, waarmee men iem. dreigt*).

Drei'gen, dreigde, h. gedreigd (1 *vrees aanjagen voor een toekomstig onheil; een kwade bejegening in het vooruitzicht stellen*; 2 *te wachten staan, boven het hoofd hangen*; 3 *gevaar loopen*): 1 *met iets –*; fig. *de orkaan dreigt dood en verderf*; *–d balde hij de vuist*; *in –d levensgevaar*; 2 *een –d ongeluk*; *een steeds –de hartziekte*; 3 *de vergadering dreigde onhandelbaar te worden*; *de toren dreigt te vallen*, staat op het punt van; onpersoonlijk: *het dreigt te regenen*, er is veel kans op regen.

Drei'nen, dreinde, h. gedreind (*door huilerig klagen lastig zijn*; ook: *plagen, treiteren*): *het kind dreint om iets*; *iem. –.*

Drek, m. (*vuilnis, slijk*); **–bak,** m. –bakken (*vuilnisbak*); gew.

Drem'pel, m. –s (1 *dorpel, onder-dwarsstuk van een deurkozijn*; 2 aardr. *onderzeesche rug, ondiepte*): 1 *een – van hout, steen of metaal*; zegsw. *ergens de – platloopen* (of: *verslijten*), er zeer dikwijls komen; *bij iem. niet meer over de – komen*, niet meer aan huis komen; 2 *de – voor de ingang der fjorden.*

Dren'del, m. –s (Z.-N. *sliert, franje*): *–s van beenen*, lang en slap.

Dren'keling, m. en v. –en (*te water geraakte persoon, in gevaar van te verdrinken of reeds verdronken*); vr. ook **–e,** –n.

Dren'ken, drenkte, h. gedrenkt (causatief v. *drinken*: 1 *te drinken geven*; *bevochtigen*; 2 *doortrekken v. e. vloeistof*): 1 *het vee –*; *de regen drenkt de aarde*; 2 *met olie –*; *– in.*

Drenk'plaats, v. –plaatsen (*waar men nl. het vee laat drinken*).

Drent*, m. en v. –en (*iem. uit Drente*).

Dren'te, o. (*een onzer 11 provinciën*).

Dren'telen, drentelde, h., i. gedrenteld (*zonder doel, op zijn gemak, langzaam heen en weer, rond-, voortloopen*): *in de kamer –.*

Dren'tenaar, m. –s, –naren; zie Drent.

Drentsch*, o. **1** bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Drente*): *–e heidevelden*; **2** (*het dialect van Drente*); **3 –e*,** v. –n (*vrouw uit Drente*).

Dren'zen, drensde, h. gedrensd (*huilerig zeuren*): *om iets –*; verg. Dreinen.

Dren'zerig, bn. (*lastig, dwingerig*): *e. – kind.*

Dresseeren*, (Fr. [Lat. dirigere]: *africhten*): *e. hond –*; bij uitbr. *heldienstmeisje –, jongens –.*

Dres'se, v. –n (Z.-N. *dressoir*; inz. *keukenkast*).

Dressoir', m. en o. –s (Fr. *aanrechttafel, dientafel, buffet*); vroeger *Dressoor'*.

Dressuur', v.: *paarden–*; fig. *– voor examens*, klaarstoomerij.

Dret'sen, dretste, h. gedretst (Z.-N. *plassen, spatten*; *slenteren, loopen*), ook: Dressen.

Dreum, m. (*drom* **I**).

Dreu'mel, m. –s (*eindje touw*; *dreumes*).

Dreu'mes, m. dreumesen (*kereltje, ventje, hummel, peuter*): *jou kleine –!*

Dreun, m. –en (1 *schudding, schok*; *dreunend geluid*; 2 *deun, eentonige versmaat, manier van voordragen*): 1 *een geweldige –*; 2 *Catsiaansche –*; *op een zelfde –.*

Dreu'nen, dreunde, h. gedreund (*trillen met dof geluid*): *door kanonschoten – de ramen.*

Dreu'tel, m. –s (*kleuter*; gew. *stoffel, teut*).

Dreu'telen, dreutelde, h. gedreuteld (*talmen*; *luieren*); **–aar,** m. –s.

Dre'vel, m. –s (*puntig ijzer, waarmee men spijkers indrijft*; *gereedschap, waarmee men gaten in hout, [plaat]ijzer slaat*): Z.-N. *op de – zijn*, op de dril; Z.-N. nog: *vlek.*

Dre'velen, drevelde, h. gedreveld (*met een drevel aandrijven of een gat slaan in*; Z.-N. *op de dril zijn*).

Drib'bel, m. en v. –s (*iem., die dribbelt*).

Drib'belen, dribbelde, h., i. gedribbeld (*loopen met kleine vlugge pasjes [in afwisselende richtingen]*): *achter haar – twee kleintjes.*

Dricht, m. (Z.-N. *het bebouwen van het land, zaaitijd*): *de Maartsche –*, lentezaaitijd.

Drie 1 bepaald hoofdtelw. (bijvoegl.) *– weken*; (zelfstandig) *twee en een is –*; *hij kan geen – tellen*, [a]) is erg dom, [b]) weet niets te zeggen; *de Schotsche –*; z. Ecossaise; *met ons –ën*; zegsw. *alle goeie dingen (bestaan) in –ën*, men mag iets ten derden male beproeven; *het iem. in –ën zetten* (of: *te doen geven*), iets onmogelijk voor iem. achten, het hem te doen geven; Z.-N. *geen –* (N.-N. *tien*) *kunnen tellen*, sprakeloos, onnoozel zijn; **2** v. –ën (*cijfer, getalmerk*): *een leelijke – schrijven*, cijfer; *de twee drieën*, in 33; ook bij kaarten, dobbelsteenen: *een – gooien*; **3** (onbuigbaar) rangtelwoord: *op bladzijde –*, de derde; **–ar'mig,** bn.: *een –e handwijzer*; **–blad,** o. (*benaming van verschillende planten* o. a. *van waterklaver; zevenblad*; ook: *drieluik*); **–daagsch'*,** bn. (1 *drie dagen durende*; 2 *om de drie dagen*, gew.): 1 *de –e zeeslag, 1653*; 2 *de –e koorts*, meestal de anderdaagsche; **–dekker,** m. –s (*oorlogsschip met drie geschutdekken*; schierts. *manwijf, mannetjesputter*); **–dik,** bn. (*uit drie lagen bestaande*); **–distel,** v. –s (*distel met lange stengel met 2 tot meer hoofdjes, bloeiend van Juli tot Sept.*, Lat. carlina vulgaris); **–draad,** o. (*zeker weefsel, trielje, koord uit drie draden*; Z.-N. *soort v. zwaar, donker bier*); **–draadsch'*,** bn. (*uit drie draden bestaande, geweven*): *– garen*; *– katoen (katoen van – garen)*; **–dubbel,** bn. en bw. (*driemaal zoo groot, zoo talrijk als anders, als vereischt wordt enz.*; *drievoudig*): *een –e taak*; *iets – vergoeden*; ook, –dub'bel.

Drieëen'heid, v. (*eenheid gevormd door drie zelfstandige onderdeelen*): *de II. –*, de H. Drievuldigheid, nl. God, één in wezen en natuur, doch tevens drievuldig in personen.

Drieëe'nig*, bn.: *–e God.*

Drie'ërhande, –lei, onverbuigbaar bn. (*in 3 soorten*): *– kleuren*; ook –han'de, –lei'.

Drieg'draad, m. –draden (*rijgdraad*), gew.

Drie'gen, driegde, h. gedriegd (Z.-N. *met*

wijde stcken vasthechten): *een kleed* –.
Drie'hoek, m. –en (meetk. *vlak, ingesloten door drie lijnen*): *stomphoekige en scherphoekige –en*; **–hoe'kig,** bn. (*met drie hoeken; in de vorm van een driehoek*): *een – stuk land*; **–hoeksmeting,** v. –en (*deel der meetkunde, dat zich bezighoudt met het berekenen van onbekende eigenschappen van driehoeken uit bekende: trigonometrie; terreinopmeting volgens de trigonometrie voor kaartteekening: triangulatie*); **–honderd,** telw. (aaneen te schrijven); **–honderdste,** bn.; **–hoof'dig,** bn.: *de –e helhond* of *Cer'berus*; **–kan't(ig),** bn. (*drie kanten hebbende*): *een –e vijl.*
Drie'klank, m. –en (1 muz. *samenklank van drie tonen van een octaaf*; 2 spraakk. *triphthong*, vero.): 1 *een harmonische –*, bestaande uit grondtoon, terts en quint; 2 *iaauw* in *miaauw wordt nog als – beschouwd.*
Drie'kleur, v. (*lint, vlag met drie kleuren: de Nederlandsche –*, rood, wit, blauw); *de Belgische –*, zwart, geel, rood.
Driekleu'rendruk, m. –ken (*kleurendruk met drie platen elk van één kleur: geel, rood en blauw; plaat op deze wijze gedrukt*).
Drieko'ningen, m. (*de drie Wijzen; feestdag op 6 Januari*), het is vandaag – of **–dag,** naar drie Wijzen of Magiërs uit het Oosten, die (Matth. 2 : 1–3) bij Herodes gingen vragen, waar de geboren Koning der Joden was; volgens de overlevering heeten zij Caspar, Melchior en Balthasar; **–koningena'vond,** m. –en (*de dag en de avond vóór Driekoningen*); **–ko'ningendag,** m. –dagen (*6 Januari*); **–ko'ningenfeest,** o. –en; **–ko'ningenkaars,** v. –en (*kaars in de vorm van een driepuntige vork*); **–ko'ningenkoek,** m. –en (*koek voor het Driekoningenfeest, waarin een boon, welke hem of haar, wie[n] ze ten deel valt tot koning[in] maakt*); **–ko'ningenster,** v. (*de ster, die aan de drie koningen de weg wees naar Bethlehem*); **–kroon,** v. –kronen (*tiara*).
Drie'kwart, o. (3/4): *voor – is hij onnoozel*; **–viool,** v. –violen (muz. *viool van klein formaat; kinderviool*).
Driele'dig, bn. (*met of hebbende drie leden*): *een – doel; een – onderwerp*, b.v. *Jan, Piet en Klaas gaan wandelen*; **–ling*,** m. en v. –en (*drie tegelijk geboren kinderen van een zelfde ouderpaar; een dezer kinderen; baksteen, spijker,* 3/4 *der normale grootte; kleine aardappel*); vr. ook **–e.**
Drie'lingkaars, v. –en; zie Driekoningenkaars.
Drie'luik, o. –en (*schilderstuk uit drie met scharnieren onderling verbonden paneelen bestaande: triptiek*).
Drie'maal, bn., bw. (*drie keeren; bij drie gelegenheden*); zie Scheepsrecht; **–maan'delijks,** bw.: – *uitbetalen*; **–maan'delijksch*** bn. (*om de drie maanden*): *een –e uitbetaling*; **–maandsch'*,** bn. (*drie maanden durende of oud*): *een –e reis, een – kind*; **–ma'lig,** bn. (*driemaal plaats hebbende, driewerf*): *een – hoezee.*
Drie'man, m. –mannen (*triumvir*); o. –Rome: commissiën van drie leden (tresviri), wier werkzaamheid samenhing met de omstandigheden, waaronder zij benoemd werden b.v. *tresviri* of *triumviri nocturni*, hoofden der nacht- en brandpolitie, *de triumviri rei publicae constituendae* (om de staat te regelen), nl. *Octavianus, Antonius, Le'pidus* in 43 v. Chr. (2de triumviraat) en *Caesar, Pompejus en Crassus* in 60 v. Chr. (1ste triumviraat); **–manschap,** o. –schappen; **–mast,** –en, of **–master,** –s, m. (*zeeschip met drie masten*); **–pikkel,** m. –s (Z.-N. *driepoot, drievoet*); **–ponder,** m. –s (*kanon, dat kogels van drie pond schiet; zaken, die drie pond wegen* b.v. *brood*); **–poot*,** m. –pooten ([*schoenmakers*]*stoeltje met drie pooten*).
Dries(ch)*, m. –en (*braakliggende akker; verarmd bouwland, als* [*schapen*]*weide gebruikt*; [*met gras begroeid*] *dorpspleintje met hooge boomen, brink; grond binnen de omheining eener boerenwoning, werf*); Z.-N. gew. *broekland.*
Drie'schijfsblok, o. –blokken, –bloks (scheepst. *blok met drie schijven*).
Drie'slagstelsel, o. (landb. *driejarige wisseling van bezaaiing bij graanbouw; landbouwstelsel, waarbij het bouwland in drie slagen was verdeeld, waarvan de eene braak lag, de tweede met winter- en de derde met zomergraan was bebouwd; in dezelfde orde wisselden de cultures elkaar elk jaar af*): *invoering van het –.*
Drie'span, o. –spannen (*span van drie trekdieren; de wagen en de bespanning*).
Drie'sprong, m. –en (*punt, waar drie wegen uiteen loopen*): fig. *op de – des levens.*
Driest, bn. en bw.; –er, meest – (*aanmatigend en vermetel; stout optredend zonder eenig recht*): *met – geweld*, brutaal; *– optreden.*
Drie'stal, m. –stallen (*driepoot*); **–star, –ster,** v. –ren (*figuur bestaande uit drie in een driehoek geplaatste sterren; kort redactioneel krantenartikel, geteekend met drie sterretjes*); **–stem'mig,** bn. en bw. (*voor of met drie stemmen; voor drie instrumenten gezet*): *een – lied; – zingen*; **–straat,** v. (Z.-N. *driesprong*).
Drie'tal, o. –len: *twee –len*, lijst van 2 × drie personen b.v. bij een sollicitatie; **–tand,** m. –en (*vork, staf met drie tanden, attribuut van Neptunus; zinnebeeld van de heerschappij ter zee*): *wie zal Engeland de – ontrukken?* **–tip*,** m. –tippen (Z.-N. *hoed v. e. R.-K. geestelijke*; gmz. *een geestelijke*); **–versnel'lingsnaaf,** v. –naven (*naaf aan het achterwiel van een rijwiel enz.*): *door de – is het mogelijk drie verschillende versnellingen te gebruiken*; **–vin'gerig,** bn.: *een – blad*; **–voet,** m. (*driestal, driepoot; treeft; schraag enz. op drie pooten*): myth. *de – van Delphi*, zitplaats der Pythia; **–voud,** o. –en: *twaalf is een – van vier*; **–vou'dig,** bn. (*uit drie gelijknamige eenheden bestaande*): *een – verbond.*
Drievul'digheid, v. (*de H. Drieëenheid*); **–vul'digheidsdag,** m. (R.-K. *de eerste Zondag na Pinksteren*).
Drie'werf, bn., bw. (lit. t. *driemaal*); **–zij'dig,** bn. (*met drie zijden*): *–e piramiden.*
Drift, v. –en (1 *menigte, troep* inz. *van dieren*; *kudde*; 2 *handeling van drijven* inz. *op een vloeistof; gang, beweging*; 3 eenigsz. verheven: *opgewektheid, voortvarendheid*; 4 *hartstocht, passie*; 5 *toornachtige opwelling of heftige uiting van ongeduld*; ook: *de neiging daartoe*): 1 *een – ossen, een – ganzen, zwanen*; *een – wolken*, drijvende menigte; 2 *er is – in de wolken, er is – in het water, er is – in het kruiend ijs*; 3 *met – te werk gaan*; *met vuur en – spreken*, verg. Geestdrift; 4 *zijn driften in toom houden; booze driften*; 5 *hij zei het in –; in – geraken; de nerveuze – van zijn natuur.*

Drif'tig 1 bn.; –er, –st (1 van schepen en goederen: *in een vloeistof zich verplaatsend*, [*af*]*drijvend; onbeheerd, v. 't anker losgeraakt, ronddrijvend*; 2 *haastig*; 3 *vervuld van plotselinge toorn of heftig ongeduld*; 4 *opvliegend*): 1 – *worden*; 2 *met –e schreden kwam hij op ons af*; 3 *ik heb hem nooit zoo – gezien*; – *worden*; *zich – maken*; 4 *een – en oploopend karakter*; **2** bw. (1 *met haast*; 2 *met plotselinge toorn of heftig ongeduld*): 1 – *kwam hij op ons af*; 2 – *stampte hij op de grond*.

Drift'kop*, m. en v. –pen (*oploopend mensch*).

Drijf'beitel, m. –s (*werktuig der metaalbewerkers*); **–hout,** o. (*uit zee aan het strand drijvend of gedreven hout*); **–ijs,** o. (*drijvend ijs, drijvende ijsvelden* inz. *in de poolzeeën*): *tusschen het – beklemd raken*; **–jacht,** v. –en (*klopjacht; jacht, waarbij het wild door drijvers op de jagers wordt toegedreven*); **–kracht,** v. (*kracht, die iets voortdrijft* inz. *werktuigen in beweging brengt*): *water als –*; **–riem,** m. –en (*lederen riem zonder end, loopend over schijven of raderen, en een beweging door wrijving van de schijf of het eene rad naar een ander*[*e*] *overbrengend*); **–steen*** (*geperste steen bestaande uit puimsteengruis en kalkmelk*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o.; **–til,** v. –tillen (*drijvend eiland*[*je*] *uit samengewassen waterplanten bestaande*); **–tol,** m. –len (*tol, die met een zweep wordt voortgedreven*); **–ton,** v. –nen (*ton tot aanwijzing van het vaarwater*); **–veer*,** v. –veeren (*veer, die de beweging bij een werktuig veroorzaakt*, inz. fig.: *beweegreden*): *de – tot die daad*; **–want,** o. –en; **–werk,** o. –en (*gedreven metaal, in metaal gedreven versierselen; het geheel der toestellen, het werk van een werktuig, dat de beweging veroorzaakt*); **–wiel,** o. –en (*vliegwiel: groot rad, dat een beweging aan de andere deelen der machine mededeelt*); **–zand,** o. (1 *welzand, zand, dat door welwater meegevoerd wordt en bij grondwerk veel last veroorzaakt*; 2 *min of meer vloeibaar zand aan sommige kusten, o. a. van Bretagne*): 1 *het – bij grondwerk*; 2 *hij vond de dood in het –*.

Drij'nen; zie Dreinen.

Drij'ven, dreef, h. (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10), i. (6, 7, 8) gedreven (1 *nopen voor zich uit te gaan, of in een bepaalde richting*; 2 van werktuigen: *een bepaalde beweging geven*; 3 *nopen met kracht te dringen in of door*; 4 *als bedrijf uitoefenen*; *beheeren*; 5 *ciseleeren*; *figuren op metaal uitkloppen*; 6 *aan de oppervlakte van een vloeistof zich bewegen*; *niet zinken*; 7 *zich langzaam boven de grond voortbewegen, zweven*; 8 *vloeien, stroomen*; 9 *een stroom vertoonen*; *overvloeien van*; *zeer nat zijn*; 10 Z.-N. *gisten, borrelen*): 1 *de ossen naar de markt –*; zegsw. *den vijand op de vlucht –*, jagen; *iem. in de engte –*, het hem benauwd maken; *iem. tot het uiterste –*, tot wanhoop; 2 *gedreven door een electrische dynamo*; 3 *een spijker in de muur –*; 4 *handel –*; *de landbouw op groote schaal –*; 5 *een koe in gedreven zilver*; *fijne figuren waren in het goud gedreven*; 6 *hout en olie – op water*; *de ijsschotsen – met de stroom af*; *een drijvend dok*, verplaatsbaar; 7 *de wolken – door de lucht*; *de ooievaars – op hun wieken*; fig. z. Wiek; 8 *het bloed dreef door de kamer*; 9 *het stortregende, we dreven*; *de kamer dreef*; 10 Z.-N. *het bier laten – in de drijfkelder*; *de pap drijft* (*bij het koken*); zie ook Spot.

Drij'ver*, m. –s (1 *iem., die personen of dieren voortdrijft*; 2 *opjager van het wild bij een drijfjacht*; 3 *iem., die rusteloos voor iets ijvert en aan anderen zijn wil opdringt*; *dweper*; *fanaticus*; 4 *een drijvend toestel*): 1 *de –s joegen de kameelen voort*; 2 *twee –s waren aangeschoten*; 3 *de –s der beide partijen*, verg. Geestdrijver; 4 *de – in een reservoir*, om de vloeistofhoogte aan te geven; *–tje*, kurkje, waarop een nachtlichtje in olie drijft; *de – van een watervliegtuig*, waarop dit drijft.

I. Dril 1 m. drillen (*drilboor*; [*boor*]*ijzer*; *draai om de ooren, klap*): *op de – zijn, gaan*, rondloopen, op het pad zijn (dikwijls ongunstig); **2** v. (*lil* inz. *gestold vleeschnat*).

II. Dril, o., **Dril'ling,** v. (*gekeperd linnen weefsel*; ook: *andere stoffen m. kleine patronen*; eig. *driedraadsch weefsel*); z. Alpaca, opm.

Dril'boor, v. –boren (*dril of boor om kleine gaten in hout, steen, metaal te maken*); **–bout,** m. –en (Z.-N. *schroefbout*).

Dril'len, drilde, h. gedrild (1 *doen trillen*; v. e. wapen: *heen en weer bewegen om te mikken*; *zwaaien*; 2 *africhten, dresseeren*; 3 *aan strenge tucht gewennen*; 4 *ringelooren, den baas spelen over*; 5 Z.-N. *slenteren, loopen* in het alg.): 1 *de lans –*; 2 *soldaten –*; *iem. voor een examen –*, klaarstoomen; 3 *de jongens –*; 4 *zich laten – door dien vent!* 5 Z.-N. *in de koelte van de avond –*; *ik heb vandaag wat moeten –*.

Dril'meester, m. –s (mil. *instructeur*).

Drin'gen, drong, h. (1, 2, 3, 4, 5), i. (4) gedrongen (1 *door aanhoudende druk in een bepaalde toestand, op een bepaalde plaats brengen*; 2 *iem. bemoeielijken door zijn lichaam in een menschenmenigte enz. tegen hem aan te duwen*; 3 *nopen*; 4 *zich door krachtige druk of tegenover een weerstand een weg banen, een plaats verzekeren*; *in een menschenmenigte zoeken voorwaarts te komen of zich ruimte te verschaffen*; 5 *zedelijke druk doen gevoelen*): 1 *iem. v. zijn plaats –*; *iem. op de achtergrond –*; refl. *zich op de voorgrond –*; 2 *ik liet mij – van hoeken tot kanten*; 3 *de tijd, de nood dringt mij te handelen*; 4 *in de stad –*; *niet –!* 5 *de tijd, de nood kan –*.

Drin'gend, bn., bw. (1 *geen uitstel lijdend*; *waaraan voldaan moet worden*; 2 *met aandrang gedaan*): 1 *–e bezigheden*; *–e behoefte*; 2 *–e bede*; *– vragen*; nog: *dat is – noodzakelijk*, uiterst.

Drink'baar, bn. (*kunnende gedronken worden*): *– water*; **–bak,** m. –bakken; **–beker,** m. –bekers; **–ebroer,** m. –s (*nathals*).

Drin'ken 1 dronk, h. gedronken (1 *vloeistof door de mond en de keel tot zich nemen*, bij uitbr. *in zich opnemen*; 2 *een dronk wijden aan*; 3 *door drinken in een bepaalde toestand brengen*; 4 *door drinken tot stand brengen of verwerven*; 5 *alcoholische dranken gebruiken*; 6 *misbruik van alcoholische dranken maken*): 1 *water, thee, een flesch –*; (zonder voorw.) *eten en –*; *de bloemen – de dauw*; 2 *iems. gezondheid –*; zegsw. *op iems gezondheid –*; 3 *iem. onder de tafel –*; 4 *de vrede –*; *zich een roes –*; 5 *spelen en –*; 6 *hij drinkt*; z. Tempelier; **2** o.: *lekker eten en –*; **–er,** m. –s (*iem., die drinkt* inz.: *drinkebroer*).

Drink'gelag, o. –gelagen (vero. *herbergvertering*; thans *dronkenmanspartij*); **–geld,** o. –en (*fooi*): *– geven*; **–glas,** o. –glazen; **–lied,** o. –liederen; **–schaal,** v. –schalen; **–water,** o. (*water om te drinken*; Z.-N. *water om*

uit te drinken, poel met water): *goed* –.
Droef, bn. en bw.; droever, –st (lit. t. *neerslachtig, treurig, bedrukt door leed; leed veroorzakend; met leed gepaard; met leed doorgebracht*): *ik ben* – *te moede; droeve plicht; droeve jaren*; nog: Z.-N. gew. *een* – *kind*, stout, ondeugend; –**'heid,** v. (*treurigheid*).
Droe'fenis, v. (lit. t., vero. *droeve stemming; droefheid*): *tot* – *der brave zielen.*
Droefgees'tig 1 bn.; –er, –st (1 *zwaarmoedig, droef van aard; droef gestemd, neerslachtig*; 2 *een droeve stemming teweegbrengend, van een droeve stemming getuigend*): 1 *waarom zoo* –*?* 2 *een* –*e melodie*; **2** bw. (*op een wijze, die van een droeve stemming getuigt*): – *sprak hij.*
Droefgees'tigheid, v.
I. Droes, m. (*paardenziekte* inz. *ontsteking van het neusslijmvlies*): *de kwade* –.
II. Droes*, m. (*duivel*): *voor den* –*!* *te* –*!*
III. Droes, m. (*bezinksel*); ook, Droesem.
Droe'sem, m. –s (*grondsop*; z. ald.).
Droe'semig, bn. (*vol droesem*): –*e azijn.*
Droe'vig 1 bn.; –er, –st (1 *treurig, bedroefd, neerslachtig; droefheid uitdrukkende*; 2 *droefheid, medelijden opwekkend; beklagenswaardig*): 1 *zij is zeer* –; *een* – *gelaat*; 2 *een* – *einde*; **2** bw. (*met droefheid; op droeve wijze*): – *gestemd*; – *schudde hij het hoofd.*
Drog'beeld, o. –en (*bedrieglijk beeld*).
Dro'ge 1 o. (*droge plek; zandbank, oever, kant*): *het schip zit op het* –, b.v. op een bank; *en God noemde het* – *aarde*, Gen. 1 : 10; *op het* – *zitten*, fig. in verlegenheid zijn, niet weten, wat te beginnen; *zijn schaapjes op het* – *hebben*, binnen zijn, genoeg verdiend hebben om van zijn rente te kunnen leven; Z.-N. *in het* – *zitten*, in de gevangenis; **2** m. (Z.-N. *droogstoppel*).
Dro'gen, droogde, h. (1), i. (2) gedroogd (1 *droogmaken, laten of doen worden*; van vloeistoffen: *doen verdwijnen*; 2 *droog worden*): 1 *tabak* –, *linnen* –, *appels en peren* –; *bij de haard iets* –; zegsw. *iems. tranen* –, hem troosten; 2 *het linnen droogde langzaam.*
Drogerij', v. –en (*het drogen; gedroogde kruiden, chemicaliën, verfstoffen enz.*; *inrichting, plaats, waar gedroogd wordt, droogkamer*).
Drogist', m. –en (*verkooper van drogerijen*).
Drogman', m. –s (Arab. *tolk*); z. Dragoman.
Drog'reden, v. –redenen (*bedrieglijke rede* [*neering*]); z. Sophisme; –**redenaar,** m. –naren, –s; z. Sophist.
Drok, bn. en bw.; –ker, –st (*druk*).
Drol, v. (*menschendrek*, m.; Z.-N. *grove draad*; ook: *grof lijnwaad*): *Vlaamsche* –; –**len,** bn. (*van drol*): *een* – *voorschoot.*
Drol'lig, bn. (Z.-N. 1 *kluchtig, raar*; 2 *lastig*): 1 *een* –*e vent*; 2 *een* – *kind.*
I. Drom, drum, m. (wev. *het niet meer te verwerken uiteinde van het kettinggaren*; *eind der draden van een weefsel*).
II. Drom, m. –men ([*samengedrongen*] *dichte menigte, hoop*): *in drommen.*
Dromeda'ris, m. –sen (Gr.-Lat. dromedarius = eig. looper: *éénbultige kameel*; Lat. camelus dromedarius): *de* – (ook: *drommedaris*) *te Enkhuizen*, toren aan zee van 1540.
I. Drom'mel, m. –s (vero. *menigte; massa*).
II. Drom'mel*, m. –s (1 *duivel*; 2 met *arme sukkel, stakkerd*): 1 *loop naar den* –; *om den* – *niet*; *te* –*!* *wat* –*!* 2 *een arme* –.
Drom'mels 1 versterkend bw.: *het is* – *koud*, erg; *een* – *aardig liedje*; **2** tw.: –, *tante, dat is in de hanebalken*, verduiveld.
Drom'melsch*, bn.: *die* –*e jongen* (zwakke, vaak schertsende verwensching), lastige.
Drom'men; z. Drummen.
Dronk, m. –en (*teug, slok*; ook: *keer, dat men ter eere van iem. drinkt*): *iem. een* – *water weigeren*; *een* – *instellen op den gastheer*; nog: zegsw. *een kwade* – (*over zich*) *hebben*, kwaad geluimd zijn, als men dronken is.
Dronk'aard, m. –s, –en (*persoon, die aan de drank verslaafd is*); verg. Drinkebroer.
Dron'kelap, m. –lappen (*zuiplap*).
Dron'ken, bn. (1 *verbijsterd, bedwelmd door de drank*; *beschonken*; 2 fig. *als het ware van zijn zinnen beroofd; opgetogen* inz. *v. vreugde*): 1 – *rondwaggelen*; – *zijn*; 2 – *van vreugde.*
Dron'ke(n)man, m. –mannen (*man, die* [*herhaaldelijk*] *dronken is*): *een* –*gebed doen*, zijn geld natellen, iets snel narekenen.
Dronke(n)manstaal, v.
Dron'kenschap, v. (*beschonkenheid*; rechtst. *het zich in kennelijke staat van* – in bet. 1 *op de openbare weg bevinden*).
Droog 1 bn.; droger, droogst (1 *niet nat; zonder, met zeer weinig vocht*; 2 *niet of niet meer vloeibaar*; 3 *waarin zich of waarop zich geen water bevindt*; 4 *waarop of waarin zich geen tranen bevinden*; 5 *van sappen ontdaan, arm aan sappen*; 6 *zonder dat vloeistoffen er een rol bij spelen*; 7 *niet levendig, vroolijk, onderhoudend*; 8 *waarin geen stemming of gevoel doorstraalt*; 9 van grappen: *zonder uit de toon van onverschilligheid te vallen*): 1 *een droge doek*; *een droge zomer*; *droge landerijen*; *het is* – *buiten*, het regent niet; zegsw. *nog niet* – (of: *nog nat*, Z.-N. *nog groen*) *achter de ooren*, hij komt pas kijken (eig. v. d. huid van een pasgeboren kind achter de ooren); – *thuis komen*, niet nat geworden; *het leer moet eerst* – *worden*; 2 *droge waren*, b.v. granen, erwten, aardappelen; *de laag kalk is nu goed* –; 3 *een droge gracht*; 4 *met droge oogen kon ik het niet aanzien*; 5 *droge schol*; – *hout*; *een droge keel*, fig. dorst hebben; 6 *een droge koe*, die geen melk geeft; *een droge hoest*, door een droge keel voortgebracht; *droge distillatie*, zonder behulp van water een organische stof ontbinden door verhitting zonder toetreding van zuurstof; 7 *een droge kamergeleerde*; *de osteologie is een* – *ding*; 8 *op droge toon antwoordde hij*; 9 *een droge opmerking*; nog: *een droge boterham*, [a] niet gesmeerd, [b] zonder iets er bij; *geen droog brood aan iets verdienen*, niets; **2** bw. (1 *zonder behulp van vocht*; 2 *zonder gevoel of aandoening te laten doorschijnen*; 3 *zoo, dat men de aardigheid zelf niet schijnt te begrijpen*): 1 – *gesponnen garen*; 2 – *merkte hij op*; 3 *Wat, vroeg de heer Dorbeen, droger en comischer dan ooit*; z. Droge, Droogje.
Droog'dok, o. –dokken (*dok, dat kan worden leeggepompt*): *vaste en drijvende* –*dokken.*
Droog'je, o. (*vast voedsel, spijs*): zegsw. *op een* – *zitten*, [a] niets te drinken krijgen, [b] zijn glas leeg hebben; zie Nat **I 2**; –**jes,** bw. (1 *koel, onvriendelijk*; 2 *op kalme, nuchtere wijze, zonder dat er eenig gevoel of aandoening blijkt*): 1 *iem.* – *ontvangen*; 2 *iets* – *opmerken.*
Droog'kamer, v. –s (*vertrek bij of in een fabriek, waarin b.v. sigaren, weefsels enz. gedroogd worden*).
Droog'komiek 1 m. –en (*iem., die, quasi onbewust, ernstig grappig-leuke dingen zegt of*

doet): *Dorbeen was een* –; **2** bn., bw. (1 van personen: *de eigenschap van een droogkomiek hebbend*; 2 van opmerkingen enz.: *quasi-ernstig, maar grappig-leuk*): 1 *de –e heer Dorbeen*; 2 *dat was erg* –; – *opmerken*.

Droog'lat, v. –latten (*lat, om waschgoed op te drogen*); **–leggen,** legde of lei –, h. drooggelegd, –geleid (1 *droogmalen*; ook: *draineeren*; 2 *de verkoop van alcoholische dranken verbieden in eenig land*): 1 *een deel der Zuiderzee zal worden –gelegd*; *broekgronden* –; 2 *N.-Amerika is drooggelegd*; **–legging,** v. –en; **–loopen*,** liep –, i. drooggeloopen (*bij het afloopen van 't water, droog worden, boven water komen*): *het strand gaat* –; **–maken,** maakte –, h. drooggemaakt (1 *afdrogen*; *het nat afregen*; 2 *het water wegmalen, doen verdwijnen, zoodat de bodem droog komt te liggen*): 1 *zijn handen* –; 2 *een plas, een meer* –; **–makerij',** v. –en (*het leegmalen of drooglegen van plassen*; *een stuk land droogmaken*; *het drooggemaakte land*): *de –en Beemster, Schermer*; **–malen,** maalde –, h. –gemalen (*door te malen droogmaken*); **–oven,** m. –s (*oven, waarin iets gedroogd kan worden*); **–pruim,** m. –en of **–pruimer,** m. –s (*iem., die veel eet, zonder er bij te drinken*; fig. *saaie vent*); **–rek,** o. –rekken (*rek, om er linnen, gevold laken enz. op te drogen*); **–scheerder,** m. –s (*werkman der lakenfabriek, die het droogscheren verstaat*; *iem., die het ambacht van droogscheren beoefent*; in het algemeen: *lakenbereider*; Z.-N. *droogkomiek*); **–scheren,** o. (*laken in droge toestand scheren*); **–schuren,** schuurde –, h. drooggeschuurd (*zonder nat of vocht schuren*): *koper moet men* –, **–schuur,** v. –schuren (*schuur tot droging v. tabak, turf enz.*).

Droog'stoppel, m. –s (*hoofdpersoon uit Multatuli's Max Havelaar*; *saai mensch zonder gevoel voor het ideale of de genoegens van het leven*): *een – van een vent*.

Droog'te, v. –n in bet. 3 (1 *erg droog weer*; *gebrek aan regen*; 2 *de toestand droog*; *de omstandigheid, dat iets droog is*; 3 *zandplaat*): 1 *– in de zomer*; 2 *door de – poederig geworden keien*; *de – v. het hout*; 3 *op e. – verzeilen*.

Droog'voets, droogs'voets, bw. (*met droge voeten*): *e. beek 's zomers – door'trekken*.

Droog'water, o. (*gekristalliseerde soda*).

Droog'zak, m. –zakken (Z.-N. *droogstoppel*).

Droog'zolder, m. –s (*zolder tot droging*).

Droom*, m. droomen (1 *gedachten, beelden, die in d. slaap voor de geest komen*; 2 *mijmerij*; 3 *phantastische toekomstbeelden*): 1 *de –en van Pharao*; *–en zijn bedrog*, gezegd o.a. tegen iem., die een onaangename droom heeft gehad; 2 *iem. uit zijn zoete – opschrikken*; 3 *–en van vrijheid en gelijkheid*; zegsw. *iem. uit de – helpen*, iem. uit zijn dwaling helpen, hem ontnuchteren.

Droom'beeld, o. –beelden (*beeld, voorstelling in de droom*: *beeld als in een droom*: *hersenschim, begoocheling, phantasiebeeld*).

Droo'men*, droomde, h. gedroomd (1 *een droom hebben*; 2 *zich verbeelden*; ook: *vol vertrouwen hopen op*; 3 *in de toestand verkeeren, waarin men zich al slapende voorstellingen vormt*; 4 *mijmeren*; *zijn verbeelding laten werken zonder op het rondom gebeurende te letten*): 1 *wat heb je van nacht gedroomd*; 2 *niets gebeurde, zooals hij had gedroomd*; 3 *droomde of waakte ik?* met *van*: *zulke voorstellingen hebben als de bepaling uitdrukt* b.v. *van dieven* –; 4 *niets doen dan een beetje* –; *jongen zit je weer te –?* met *van*: *zijn verbeelding bezig houden met* b.v. *van promotie* –; nog: *je droomt*, als iem. iets zeer onwaarschijnlijks zegt; zegsw. *niet – van iets*, de gedachte aan die zaak geen oogenblik voelen opkomen; **–er*,** m. –s (*hij, die droomt*; fig. *iem., die zijn verbeelding vrij spel laat, die weinig oog heeft voor de werkelijkheid*; *suffer*): *Jozef de* –; *jongen, wat ben je een* –; **–erij'*,** v. –en (*het droomen*; *het verzonken zijn in phantasieën*; *wat men zich droomt, droombeeld*).

Droo'merig*, bn. en bw.; –er, –st (*geneigd te droomen*; *van de aard van een droom*; *op de wijze van iem., die droomt*; *slaperig, suf, afgetrokken*): *een –e knaap*; *– het onderwijs volgen*; *–e oogen*; *e. –e volksaard*; *e. – gestaar*.

Droom'gezicht, o. –en (*een verschijning, een gezicht in de droom*): *een afgrijselijk* –.

Droom'uitlegger, m. –s (*iem., die de beteekenis van droomen verklaart*): *Jozef de* –.

Droop'vet, o. (Z.-N. *vet van gebraden vleesch*).

1 Drop, drup, m. –pen (1 *druppel*; 2 Z.-N. *borrel*; 3 *plaats, waar, omstandigheid, dat er vocht naar beneden druipt*; *het geregeld vallen van druppels*): 1 *geen – water kan er door*; 2 *geef me een* – (meestal *drupken*); 3 *in de – staan*; zegsw. *van de regen in de – komen*, van kwaad tot erger vervallen, van de wal in de sloot raken; **2 drop,** v. (*gestold aftreksel van zoethout*): *een pijp* –.

Drop'je, o. –s; zie Drop, **I** 2.

Droppel(en); z. Druppel(en).

Drop'pen, dropte, h. gedropt (*druppen*).

Drops, v. mv. (Eng. *suikerballetjes met vruchtensmaak*).

Drosch'ki, v. –ki's, –kes (Rusl.: *licht open rijtuig*; Duitschl.: *Droschke, vigilante*).

Dro'sera, v. –'s (plantk. *dauwbloempje, zonnedauw, vliegenvangertje*); droseraatje, o. –s: *het – uit onze moerassige streken*.

Drosome'ter, m. –s (Gr. drosos = dauw: *dauwmeter*). (s = z).

Dros'saard, m. –en (oorspr. *hofbeambte, met de zorg der tafel belast, hofmeester*; later: *ambtenaar met verschillende functies belast o. a. de rechtspraak*: *officier van justitie, baljuw in de dagen der republiek*; naast *drossaard, drost*): *de – van Muiden*, P. C. Hooft (1581–1647); **–in',** v. –nen (*vrouw v. e. drost*).

Dros'sen, droste, i. gedrost (*op de loop gaan, er van door gaan*): *hij ging* –; *de soldaat ging* –, deserteeren.

Drost', m. –en; **–in',** v.; z. Drossaard.

Drost'ambt, o. (*waardigheid*; *gebied van een drost*): *het – Vollenhove*.

Dro'zen, droosde, h. gedroosd (Z.-N. *mijmeren, suffen*): *zit daar niet zoo te* –.

Dru'den, v. mv. (Germ. myth. *vrouwelijke nachtgeesten*); **–voet,** m. (*pentagram*, z. ald.).

Druï'de, m. –n (*priester der oude Kelten in Gallië, Brittannië enz.*), lees *dru-ie'-de*.

Druif*, v. druiven (1 *vrucht van de wijnstok*; *de druiveboom*, z. ald.; 2 bij verg.: *druifvormige voorwerpen of deelen van werktuigen*; *knop*): 1 *witte, blauwe druiven*; *druiven lezen*, inzamelen; zegsw. *de druiven zijn zuur*, van iem., die veinst te versmaden, wat hij niet krijgen kan (gezegde v. d. Vos in de fabel, wie de druiven te hoog hingen); 2 *de – v. e. boor, kanon*; nog: *een fijne* –, [a]) iem.

die zich onwaardig gedraagt, „fijn merk", [b]) gew. fuifnummer.

Druif'luis, v. –luizen (*bladluissoort* inz. *schadelijk voor de wijnstok*; Lat. phylloxera vastatrix); zie Phylloxera.

I. Druil, m. druilen (*klein zeil* inz. door kleine schepen gevoerd op de achtersteven).

II. Druil* **1** m. en v. –en (*druiloor; vervelende, besluitelooze zeurkous*); **2** m. (*sluimering*): *in de – zijn*; hetzelfde woord als Druil **I.**

Drui'len, druilde, h. gedruild (1 *talmen; suffen; lusteloos zijn of handelen*; Z.-N. *soezen*; 2 v. h. weer: *dreigen te regenen*): 1 *hoe zit je daar zoo te –, Lorre?* 2 *het weer druilt.*

Drui'lerig, drui'lig, bn. (1 *slaperig; lusteloos, neerslachtig en suf*; 2 van het weer: *stil en somber, regenachtig*): 1 *een –e jongen*; als bw.: *– op een bank hangen*; 2 *– weer.*

Druil'oor*, m. –en (*slaper, suffer; iem., die weinig levendig is*); **–oo'rig*,** bn. en bw.

Druip'bad, o. –baden (*stortbad*); z. Douche.

Drui'pen, droop, h. (1, 2), i. (3) gedropen (1 *zachtjes, langzaam, in kleine hoeveelheden naar beneden komen; in druppels neervallen*; 2 *zeer nat zijn, nat laten afvloeien; druppels laten neervallen*; 3 van een examinandus: *er niet doorkomen, zakken*): 1 *de regen druipt door het dak*; 2 *mijn paraplu druipt; pas op, die goot druipt; het stortregende, we dropen weldra,* waren kletsnat; *de handen dropen van bloed*; 3 *hij is gedropen*; nog: zegsw. *door de mand –,* bekennen.

Druip'nat, bn. (*kletsnat*): *de hond was –; –* **neus 1** m. –zen (*druipende neus, neus, die druppels laat vallen*): Z.-N. *met een –,* beschaamd, beteuterd; **2** m. en v. –zen (*iem. met een druipneus*); **–staarten,** druipstaartte, h. gedruipstaart (van honden enz.: *van angst de staart tusschen de achterpooten trekken*; fig. van menschen): fig. *–d wegloopen,* beschaamd of bang wegsluipen; **–steen*** (*kalksteenvorming, door afdruiping ontstaan*): **1** o. (stofn.) *de –vormingen in de grot van Han*; **2** m. –en (voorwerpsn.); zie Stalactiet, Stalagmiet.

Drui'schen*, druischte, h. gedruischt (1 *een vrij zwaar, aanhoudend maar niet gelijkmatig geluid voortbrengen of vormen*; 2 *met een soortgelijk geluid ergens tegenaan komen* inz. in samenstellingen): 1 *de branding druischt*; 2 zie Aandruischen.

Druis'tig, bn. (Z.-N. *opbruisend, wild, driest*): *een –e knaap*; *– omgaan met iem.*

Drui'veblad, o. –eren, –blaren; **–boom*,** m. –en (*wijnstok*; Lat. vitis vinifera).

Drui'velaar, m. –s (Z.-N. *wijnstok*).

Drui'venbloed, o. (*druivensap*; fig. *wijn*); **–kuur,** v. (*kuur, gedurende welke de patiënt zich hoofdzakelijk met druiven voedt*); **–lezen,** o. (*het inzamelen van druiven*); **–lezer,** m. –s; **–nat,** o. (*wijn*); **–sap,** o. (*sap van druiven*; inz. *wijn*); **–suiker,** v. (*naam v. e. zoete stof, die o. a. in druiven voorkomt: dextrose, glucose*); **–teelt,** v.; **–tros,** m. –sen; **–ziekte,** v. (*ziekte van de wijnstok*, inz. *door oïdium tuckeri*): *een middel tegen de –.*

Drui'vepit, v. –pitten; **–schil,** v. –schillen; **–steel,** m. –stelen.

Druk 1 m. drukken (1 v. e. mechanische kracht: *de handeling van drukken; de kracht, die, het gewicht, dat op of tegen iets drukt; een keer, dat men drukt* inz. *iem. de hand drukt*; 2 met betrekking tot maatschappelijke of geestelijke krachten: *belemmerende, drukkende, hinderende omstandigheid*; ook: *verdriet, kommer*; 3 van geschriften, afbeeldingen: *de handeling van drukken*; 4 *de wijze, waarop iets gedrukt wordt of is*; 5 *iets, dat gedrukt is*: *drukwerk; het geheel der gedrukte exemplaren*; 6 *keer, dat iets gedrukt wordt*: *oplaag*; 7 *gedrukt exemplaar, afdruk*): 1 *de lucht–; onder hooge –; een – van 100 kg per m²; een – op een knop; een bemoedigende (hand)druk*; 2 *de – van het eindexamen; hij zit in rouw en –*; 3 *door de – gemeen maken; in – geven; in – verschijnen*; 4 *een kleine –*; 5 *een vel –; deze fout komt in de – van 1700 voor*; 6 *de eerste – van een boek; een herziene –*; 7 *een klein boekje, een drukje van Elsevier*; **2** bn.; drukker, –st (1 *veel werk medebrengend*; 2 *zeer levendig*; 3 van de tijd: *veel werkkracht vergend*; 4 van personen, handelingen: *onrustig en beweeglijk; vermoeiend door beweeglijkheid of luidruchtigheid*; 5 v. e. kunstwerk: *een onrustige indruk makend*): 1 *een –ke zaak; een –ke praktijk*; 2 *een –ke correspondentie; een – gesprek,* geanimeerd; 3 *een –ke tijd; een – leven*; 4 *een – kind; drukke bewegingen*; 5 *die schilderij, die finale is te druk*; nog: *het is er –,* er is daar veel te doen, er is veel vertier; *het – hebben,* [a]) veel werk hebben, [b]) in een levendig gesprek gewikkeld zijn; *het – over iem. hebben,* het hoofdonderwerp der conversatie zijn; *een – gebruik van iets maken,* veel; *zich niet erg – over iets maken,* zich ergens niet veel van aantrekken; *maak je niet zoo –,* [a]) hou je kalm, [b]) trek er je niet veel van aan; **3** bw. (1 *met groote werkzaamheid, levendigheid*; 2 *met korte tusschenpoozen*; 3 *op zeer levendige, beweeglijke, onrustige wijze*): 1 *– studeeren; een – bevaren rivier; een – bezochte leeszaal*; 2 *– met iem. verkeeren*; 3 *– vertellen, whisten*; in bet. **2** en **3** ook wel: Drok.

Druk'feil, druk'fout, v. –en (*fout in het zetof drukwerk*): *een lijst van –en.*

Druk'inkt, m., (soorten), m. –en (boekdr. *inkt, geschikt voor het gebruik bij de drukpers*).

Druk'ken, drukte, h. gedrukt (1 *met zekere kracht dringen; knellen, persen*; 2 *krachtig aanraken*; 3 *door drukken doen ontstaan*; 4 *door drukken op een plaats enz. brengen*; 5 van hitte enz.: *loom maken* inz. als tegenw. dw.; 6 *moeilijk maken; iem. zwaar vallen*; 7 *terneerslaan, bedroeven*; 8 *de afbeelding van een zegel of stempel maken*; 9 *door middel van een pers letters, afbeeldingen op papier, weefsels enz. overbrengen*): 1 *iem. in een hoek –; het harnas drukte zwaar op de schouders; op een knop –*; fig. *op een woord, lettergreep –,* de nadruk leggen; *de hoed diep in de oogen –*; 2 *geen menschenvoet had ooit die grond gedrukt; iem. de hand –*; zie ook Voetstap 2; 3 *een kus – op*; 4 *de lippen op elkaar –; iem. tegen het hart –; het hoofd in de kussens –; iem. iets in de hand –,* stoppen; 5 z. Drukkend; 6 *de belastingen drukten het volk*; 7 *een verlies kan iem. –*; 8 *een lakzegel op een brief –; zijn zegel – op,* inz. fig. bevestigen; 9 *een boek –; figuren op leer –, op katoen –; hij liegt of het gedrukt is,* met groote brutaliteit; nog: zegsw. *iem. iets op het hart –,* met aandrang aanbevelen, in overweging geven; *de prijs van iets –,* verhinderen, dat die prijs stijgt en trachten hem te verlagen; Z.-N. *hij is weer aan 't –,* liegen.

Druk'kend, bn. en bw.; –er, –st (onvolt. dw. van *drukken* inz. in bet. 5, 6, 7: 1 *loom makend*; 2 *knellend, benauwend, terneerslaand*): 1 *een –e hitte, de lucht is 's zomers soms –; het was – heet*; 2 *–e zorgen, belastingen.*

Druk'ker, m. –s (*iem., die drukt, die het vak van drukken van boeken, enz. uitoefent*; inz. *boek-, plaatdrukker*): *– en uitgever.*

Drukkerij', v. –en (*inrichting, werkplaats waar boeken, platen gedrukt worden*): *stoom–.*

Druk'king, v. –en (1 *omstandigheid, dat een zaak op of tegen iets drukt*; 2 *de kracht of het gewicht, waarmede een zaak op iets anders drukt*): 1 *een gevoel van – op de ooren*; 2 *de – der lucht; stoomwerktuigen van hooge –.*

Druk'knoopje, o. –s (*knoopje, waarvan de deelen, een half-bolvormig veerend knopje en een komvormige holte, vereenigd de sluiting vormen*); **–knopje,** o. –s (*knopje, waarop gedrukt moet worden om contact te krijgen* inz. *van een electrische bel*).

Druk'kunst, v. (*de kunst, om boeken, platen enz. te drukken*), **–letter,** v. –s (*letter, waarmee men drukt, gedrukte letter; letter van de vorm eener drukletter*, tegenstelling van schrijfletter): *–letters schrijven*; **–papier,** o. ([*ongelijmd*] *papier bestemd om bedrukt te worden*); **–pers,** v. –persen (*werktuig om boeken, kranten enz. te drukken*): *vrijheid van –*; z. Pers I; **–persdelict,** o. –en; z. Persdelict; **–proef,** v. –proeven (*afdruk van een zetsel of plaat, dienende om gelegenheid te geven tot het verbeteren van fouten*): *–proeven verbeteren*; **–raam,** o. –ramen (photogr. *raamtoestelletje, om afdrukken te maken van het negatief*); **–rol,** v. –rollen (boekdr. *inktrol*; ook: *rol, die haar oppervlak op stof b.v. katoen of papier afdrukt*).

Druk'te, v. –n (1 *veelsoortige bezigheid; bezigheid*; 2 *verkeer, vertier*; 3 *rumoerige beweeglijkheid, opwinding*; inz. *onnoodige beweeglijkheid; omhaal, omslag*): 1 *dat veroorzaakt hem veel –*; 2 *wat een – in de stad; wat was dat daar voor een – in de straat,* beweging! 3 *in stilte, zonder ophef of –; veel – van iets maken,* ophef; *koude –,* onnoodige; *ge moet om ons geen – maken,* omslag; zegsw. *veel (koude) – maken* (of: *op het lijf hebben*), zich aanstellen, zich op hinderlijke wijze laten gelden.

Druk'telegraaf, v. –telegrafen (*telegraaf, die het telegram op een strook papier afdrukt*): *de – van Hughes.*

Druk'temaker, m. –s (*geurmaker*; *iem., die de aandacht op zich wil vestigen*).

Druk'werk, o. –en (*bedrukt papier*): *fraai –; iets als – verzenden,* als een gedrukt stuk.

Drum, m. (Z.-N. *het drummen; duw; volksmenigte*): *in de – zijn,* in nesten zitten.

Drum'men, drumde, h. gedrumd (Z.-N. [*ver*]*dringen, opdringen*): *iem. van zijn plaats –; door het volk –*; **–mer** (Z.-N. *iem., die drumt*; gew. *droomer, zwijger*).

Drup, m. druppen (*drop*).

Drup'pel, m. –s (*kleine drup*: 1 *kleine, bolletjesvormige hoeveelheid v. e. vloeistof*; 2 *kleine hoeveelheid*; 3 inz. in het mv. *geneesmiddel, waarvan telkens enkele druppels* [*in water, wijn enz.*] *worden ingenomen*; 4 *borrel, glaasje jenever*): 1 *een – water*; zegsw. *op elkaar gelijken als twee –s water,* sterk; 2 *een enkele – gezond verstand*; 3 *–s tegen de griep*; 4 *een –(tje) drinken,* inz. Z.-N.

Drup'pelen, druppelde, h. gedruppeld 1 (*in druppels neervallen*; 2 *druppels laten vallen*; 3 Z.-N. *borrels drinken*): 1 *–d bloed; het begint te –*; 2 *–de takken*; 3 *de heele dag –.*

Drup'pelflesch*, v. –flesschen (*flesch met glazen stop, waarin een gleufje, waarlangs de vloeistof druppelsgewijze kan uitvloeien*).

Drup'pelings, Drop'pelings, bw. of:

Drup'pelsgewijze, bw. (*al druppende, in druppels*): fig. *iets – mededeelen,* met kleine beetjes; ook: –gewijs.

Dry, Eng., **1** bn. (*droog*; van wijn inz. v. champagne: *niet zoet, maar scherp van smaak*): *madera–*; **2** als zn. m.: *zuivere –,* gestookt uit droge druiven; zie Sec.

Drya'de, v. –n (Gr. drys = boom: *boomnimf*).

Dsja'mi(s), v. (*Turksch bedehuis*); z. Djami.

Dsjinn, m. –s; ook: Djinn; zie ald.

D'-trein, m. –en (eig. *doorloopende trein* d. i. *met doorloopende zijgang, terwijl de wagons zelf ook verbonden zijn door middel van „vouwbalgen" en gemeenschap hebben*; *harmonicatrein*).

Dua'lis, o. (Gr.-Lat. spraakk. *twcevoud*).

Dualis'me, o. (z. Duo: 1 *tweeleer: leer van twee tegenover of onafhankelijk naast elkaar staande beginselen*; 2 *tweeslachtigheid*; ook: *splitsing in twee partijen enz.*): 1 *– is b.v. de leer van 2 wereldoorzaken, d. i. van een persoonlijken God en de eeuwige stof*; 2 *heidendom en Christendom, het – van Coornherts levensbeschouwing*; **–list,** m. –en (*aanhanger van een dualistische wereldbeschouwing*); verg. Monisme.

Dub'bel 1 bn. en bw., ook, Dubbeld (*tweevoudig, tweemaal, uit twee dezelfde deelen bestaande; in twee lagen; in twee exemplaren; tweemaal zoo groot, zoo dik, zoo veel*): *schoenen met –e zolen; de kist had een –e bodem; – zoo dik; iets – en dwars verdienen* (inz. Z.-N. *– en dik*), in hooge mate; Z.-N. *– bier,* tweemaal zoo sterk; *een –e deur,* [a]) dubbel openslaand, met twee vleugels, [b]) stel van twee achter elkaar geplaatste deuren (in hotels b.v.); *een –e (hals)boord,* buitenwaarts geheel omgeslagen; (wapenk.) *–e arend,* met twee van elkander afgewende koppen; *een geweer met –e loop; zijn tong slaat –,* hij kan niet vlot spreken, inz. v. e. beschonkene; zie Krijt; **2** als zn. o.: *het –e van de waarde; het –e van een postzegel*; Z.-N. *het –e v. e. rekening,* duplicaat.

Dub'bel-boekhouden, o.; z. Italiaansch.

Dub'beldagen, m. mv. (Z.-N. *de twee Paasch-, Pinkster- en Kerstdagen*).

Dub'bele stan'daard, m.; zie Bimetallisme.

Dub'belganger, m. –s (*iemand, die sprekend op een ander* inz. *naar het uiterlijk, lijkt*).

Dub'belgebeide, v. (*2 maal gebeide jenever*).

Dubbelhar'tig, bn., bw.; –er, –st (*huichelachtig, geveinsd, valsch*): *een – mensch.*

Dub'belkruis, o. –en (*kruisvorm met twee dwarsbalken, waarvan de onderste tweemaal zoo lang is als de bovenste*; muz. *teeken, waardoor een toon twee halve tonen verhoogd wordt*); zie Kruis; **–mol,** v. –len (muz. *teeken, waardoor een toon twee halve tonen verlaagd wordt*); zie Mol.

Dubbelpunt', v. –punten (leesteeken :); ook: Dubbele punt.

Dub'belrijm, o.; zie Rijm.

Dub'belspoor, o. (*een dubbel stel rails*); verg. Enkelspoor.

Dub'belsteр, v. –sterren (sterrenk. *ster, die uit twee om elkaar draaiende lichamen bestaat*); **–tong,** v. –en (Z.-N. *brabbeltong*).

Dub'beltje, o. –s (eig. *dubbele stuiver*: 1 *zilveren pasmuntje van 10 cents*; 2 *de waarde van zulk geldstukje*; 3 in het mv. *geld*; 4 in het mv. *kleintjes, kleine bedragen*): 1 *een gulden in –s*; zegsw.: *het is een – op zijn kant*, de wending, de beslissing is nog geheel onzeker; *het is vreemd, hoe een – rollen kan*, gezegd van een geheel onverwacht resultaat; 2 *dat kost een –*; 3 *het is om de –s*; 4 *op de –s letten*; **–skwestie,** v.: *het is een –*, het is een kwestie van geld.

Dub'belzien, o. (*het tweevoudig zien van eenig voorwerp*); ook: Diplopie'.

Dubbelzin'nig, bn.; –er, –st (1 *vatbaar voor twee uitleggingen*; 2 *schuin, vol onzedelijke toespelingen*; 3 *niet geheel betrouwbaar; niet onverdacht*): 1 *een –e uitdrukking; de orakels waren meestal –*; 2 *–e taal*, oneerbaar, onkiesch; 3 *een –e rol spelen*; **–heid,** v.

Dub'ben, dubde, h. gedubd (1 *twijfelen, weifelen, aarzelen*; 2 *soezen*): 1 *de jongens staan te –, of ze de waarheid zullen zeggen of niet*; 2 *in bed liggen –*; nog Z.-N. *piekeren*.

Dubieus', bn.; –zer, –st (Lat. dubiosus: *twijfelachtig, onzeker*): *het is nog –, of ....*

Du'bio; zie In Dubio.

Dubloen', m. –en (Fr. doublon, Sp. doblon: eig. *dubbelstuk*, nl. *2 pistolen*; *oud-Sp. goudmunt van pl.m. 12.50 gld.*).

Duch'ten, duchtte, h. geducht (*vreezen; bang zijn voor iets of over de komst van iets*): *het gevaar –, een lawine –*.

Duch'tig, bn. en bw.; –er, –st (*flink, erg, geducht*): *e. – pak slaag; hij werd – afgeranseld*.

Ductiel', bn. (Fr. ductile [Lat. ductilis]: *rekbaar; taai; buigzaam; smeedbaar*).

Due'gna, v. –'s; zie Duenna.

Duel', o. duellen (Fr. [Lat. duellum v. duo]: *tweegevecht*): *met iem. een – hebben*.

Duelleeren* (*een tweegevecht houden*).

Duellist', m. –en (Fr. duelliste: *iemand, die duelleert; beroepsvechter*).

Duen'na, v. –'s (Sp. dueña [Lat. domina]: *bejaarde dame, gouvernante, die toezicht houdt op jonge meisjes, als geleidster haar vergezelt enz.*); lees *doe-en'ja*.

Duet', o. duetten (v. Lat. duo: muz. *dubbel- of tweestemmig gezang; spel van twee instrumenten; muziekstuk voor twee instrumenten of twee stemmen*): *een – zingen*; z. Duo.

Duf, bn., bw.; –fer, –st (van een reuk, een smaak: *niet frisch, bedompt; vuns, muf, schimmelachtig*; fig. *saai, bekrompen, onfrisch*): *een –fe kelder; die theepot riekt –*; fig. *–fe burgerlijkheid, boekenwijsheid*; **–heid,** v.

Duf'fel 1 o. (*wollen stof*, misschien naar het dorp *Duffel*, bij Antwerpen); **2** m. –s (*winteroverjas van duffel*).

Duf'felen, duffelde, h. geduffeld (*warm inwikkelen*): *duffel u goed in uw jas, het is koud*.

Duf'felsch*, bn. (*van duffel*): *een –e jas*.

Dui'steen; zie Tufsteen.

Dui'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*gemakkelijk te begrijpen, geen misverstand toelatend; klaar, helder, goed te onderscheiden, te lezen, te verstaan*): *een – bewijs, schrift; voor ieder klaar en –; iets – uitleggen; – spreken*; **–heid,** v. (*het duidelijk-zijn*): *de – van een vertoog*; **–shalve, –hal've,** bw. (*ter wille van de duidelijkheid*): *– alles nog eens zeggen*.

Dui'den, duidde, h. geduid (1 *wijzen* [*met de vinger*] met *op*, w. i. g.; 2 *doelen op, zinspelen op*, met *op*; 3 *verklaren, uitleggen*): 1 *„zie", en hij duidde op de vliegmachine hoog in de lucht*; 2 *dat duidt op hem*; 3 *de wetten – in zijn geest; ten goede –*; zegsw. *iem. iets ten kwade –*, kwalijk nemen; z. Beduiden.

Duif, v. duiven (dierk. *vogelsoort*; Lat. columba; kegelspel: *middenzijkegel*): *er zijn tamme* (huisduiven, postduiven) *en wilde* (trekduiven, boschduiven) *duiven*; *de – is het beeld van onschuld, van trouw*; zegsw. *de gebraden duiven* (of: *ganzen*) *vliegen iem. in de mond*, winsten, voordeel zonder inspanning; z. ook Braden 1; *iem. onder zijn duiven schieten*, [a]) voor zich beslag leggen op iets wat hem toekomt, [b]) iem. oneerlijke concurrentie aandoen; *een –je zonder gal*, vrouw zonder arglist of boosheid.

Duig, v. –en (*gebogen zijplank van de wand van een kuip, vat of ton*): *eikenhouten –en*; zegsw. *in duigen* (*doen*) *vallen*, mislukken.

Duik'-almanak, m. –almanakken (Z.-N. *zak- en scheurkalender*).

Duik'boot*, v. –en (*onderzeeboot, onderzeeër*).

Duik'bootbasis, v. –sen (*steunpunt voor duikbooten; uitgangspunt voor operaties*).

Duik'bootoorlog, m. –en (*systematisch doorgezette vernieling van schepen ter zee door middel van onderzeeërs*); **–bootval,** v. –len (*val voor duikbooten: duikbootnetten, gecamoufleerde oorlogsschepen enz.*); **–bootnet,** o. –ten (*onderzeesch* [*ijzeren*] *net, bestemd om er duikbooten in te doen verwarren*).

Dui'kelaar, m. –s (*iem., die duikelt*, vero.; *speelgoed: poppetje v. lichte stof aan de hoofdzijde bezwaard, zoodat het altijd op zijn hoofd staat*; volksn. voor *lischdodde*; zie Dullen).

Dui'kelen, duikelde, h., i. geduikeld (freq. van *duiken*: 1 *buitelen* inz. *over het hoofd*; 2 *tuimelend vallen*): 1 *ze klimmen over het hek van het kerkhof en – over de baar*; 2 *daar duikelde ik naar beneden*; **–ing,** v. –en (*buiteling*): *de clown maakte potsierlijke –en*.

Dui'ken, dook, h., i. gedoken (1 *een saamgebogen houding aannemen*; inz. *in saamgebogen houding* [*in een kleedingstuk enz.*] *beschutting zoeken, het zich behaaglijk maken*, meestal als volt. dw.; 2 *zich onder water begeven*; met voorzetsel *naar*: *duikende zoeken*; 3 Z.-N. *verbergen*; 4 Z.-N. refl. *zich verbergen* inz. door neerhurken): 1 *we schuilden onder het loover, gedoken aan de plas; onder de wol –; hij zat achter de krant gedoken; in zijn kraag gedoken*; 2 *– als e. eend; naar paarlen –*; 3 *duik dat*; 4 *zich – in de struiken*.

I. Dui'ker*, m. –s (*iem., die onder water duikt. die er zijn beroep van maakt, te duiken*; dierk. *familie van zwemvogels, die kunnen duiken*; bouwk. [*gemetselde*] *watergang, koker onder wegen, dijken enz. tot het afvoeren of inlaten van water*); nog: Z.-N. *een heimelijke –*, iem., die niet te vertrouwen is; z. –tje.

II. Dui'ker, te, tw.: euph. voor *duivel*.

Dui'kerhelm, m. –en (*metalen helm, hoofddeksel van den duiker*); **–klok,** v. –ken (*stolpvormig toestel, waarin men onder water kan verblijven en werken*); **–pak,** o. –ken; **–sluis,** v. –sluizen (*sluis, die een duiker afsluit*).

Dui'kertje, o. –s (*kinderspeelgoed: duikelaar*); zie Cartesiaansch –.

Duik'vogels, m. mv. (*soort van zwemvogels*; Lat. columbiformes): *de fuut is een der –.*

Duim, m. –en (1 *de korte en dikke vinger der hand, met slechts twee geledingen*; 2 *deel van een handschoen voor de – bestemd*; 3 bij verg.: *naam van voorwerpen*; 4 *lengtemaat*, in verschillende landen anders): 1 *de nagel van de –*; zegsw. *onder de – hebben, houden,* [a]) bedwingen, in zijn macht hebben of houden, [b]) ook v. e. tak v. wetenschap; goed kennen, beheerschen; *op zijn – fluiten* (van iem. die teleurgesteld is) niets krijgen; *iets op zijn –pje kennen of weten*, goed, terdege; *iets uit zijn – zuigen*, iets verzinnen; Z.-N. *iem. op zijn –en geven*, streng berispen; Z. N. *het vingertje naast de - zijn*, zeer in tel; 2 *een want zonder vingers, alleen met een –*; 3 *aan een –* (rechthoekig gebogen haakje) *een schilderij ophangen*; *de –en* (pinnen) *van scharnieren*; 4 *vijf – hoog*; *een Engelsche –*, inch, 2,14 cm; nog: Z.-N. *de - leggen*, het onderspit delven; verkl. *–pje*: *Klein–*,[a]) (hoofdpersoon van) een sprookje van Moeder de Gans, fig. dwerg, [b]) Barg.: daalder *f* 1,50; **–breed,** o. (*de breedte van een duim of cm*): zegsw. *geen – wijken*; verg. Handbreed.

Dui'meling, m. –en (*duim van een handschoen*; *afzonderlijk duimbekleedsel*).

Duimelot', m. –ten (*duimeling*).

Dui'men, duimde, h. geduimd (Z.-N. *betalen, opdokken*).

Duim'kruid, o. (scherts. *geld*).

Duimp'je, o. –s; zie Duim.

Duim'schroef, v. –schroeven (vroeger pijnigingsmiddel: *schroef, waarmede men iems. duim vastklemt*): zegsw. *iem. de –schroeven aanlegyen* (of: *aanzetten*), hem deerlijk in 't nauw brengen inz. met vragen; **–stok,** m. –stokken ([*timmermans*]*maatstok, verdeeld in duimen* bet. 4).

Duin 1 v. –en, soms o. (*zandheuvel* inz. *aan de kust*, meest in het mv.): *de –en bij Zandvoort*; *het volgende oogenblik verscheen er een man op de top van dat –*; **2** (verzameln.), o.: *wandelen in het –*; **–aardappel,** m. –s, –en (*aardappel van de duinpannen en de afgezande duinvlakten*); **–beplanting,** v. –en (*beplanting van duinen met helm enz. tegen verstuiving*); **–doorn,** m. –en (*doorngewas op de duinen* [*ook als sierstruik*], *met kleine groenachtige bloemen en lancetvormige bladeren*; Lat. hippophaes rhamnoïdes): *de gemeene – of kattendoorn.*

Dui'nenreeks, –rij, v. –en: *de – onderbroken door de Hondsbossche zeewering.*

Duin'grond, m. –en; **–kam,** m. –men; z. Kam; **–kant,** m. (eig. *kant of rand der duinen*; *streek langs de duinen*); **–konijn,** o. –en; **–pan,** v. –nen (*komvormige laagte in het duin*); **–pieper,** m. –s (*klein soort zangvogel*; Lat. anthus r. richardi); **–roos,** v. –rozen (*dwergroosje, veel in het duin voorkomende*; Lat. rosa pimpinelli folia); **–vallei,** v. –en; **–voet,** m. –en (*benedenrand der duinen aan de zeezijde*); **–water,** o. (*welwater in het duin*); **–waterleiding,** v. –en (*waterleiding van duinwater*); **–zand,** o. (*zand der duinen*; *fijne strooisuiker met anijs*).

Duist 1 v. (*grassoort*; Lat. alopecurus myosuroïdes, *een soort van vossenstaart*; zie ald.); **2** o. (*kaf*).

Dui'ster 1 bn.; –der, –st (1 *niet licht*; *donker*; 2 in verschillende toepassingen op geestelijk gebied: *zonder geestelijk licht*; *moeielijk op te helderen, niet goed te begrijpen*; *onduidelijk, verward*): 1 *een – vertrek, een –e nacht*; 2 *–e woorden*; *het blijft – voor me*, ik begrijp het niet; *de –e toekomst*, onbekend; *de –e Middeleeuwen*, vol dom bijgeloof; **2** bw. (*in niet duidelijke termen, bewoordingen*): *deze brief is – geschreven*; **3** o. (*duisternis*): *in het – zitten* (Z.-N. de duisteren, m.); **–heid,** v. –heden (1 *het duister zijn*; 2 *het niet gemakkelijk te begrijpen of te verklaren zijn*; 3 *hetgeen niet gemakkelijk te begrijpen is*): 1 *de – van de winternacht*; 2 *de – van een betoog*; 3 *profetieën vol –heden.*

Duis'terling, m. en v. –en (*domper*; *tegenstander van verlichting*); vr. o. **–e,** –n.

Duis'ternis, v. –sen (1 *afwezigheid van licht*; 2 *plaats, waar geen licht is*; 3 *het niet gemakkelijk te begrijpen zijn*; *plaats, die niet gemakkelijk te begrijpen is*): 1 *de – van de nacht*; *Egyptische –*, tastbare donkerheid: één der tien plagen, Exodus X: 21–23; zegsw. *de macht der –*, der hel; *de werken der –*, kwaad; 2 *een licht straalde in de –*; 3 *e. verhaal vol –.*

Duit, m. –en (1 *koperen Ned. munt van 1700–1847*; *de waarde*; 2 in het mv. *geld*; 3 *het kleinst denkbare bedrag*): 1 *een – was* $^1/_8$ *stuiver*; *dit kost vier –en* (= *2,5 ct*); zegsw. (*ook*) *een – in 't zakje doen,* [a]) het zijne bijdragen, [b]) een woordje mee laten hooren; *die broeders lijken elkaar op een –*, sprekend; 2 *'t is om de –en*: 3 *geen (rooie) –*, niets.

Duit'blad, o. (*waterplant met cirkelronde bladen, hartvormig ingesneden, en witte bloemen*; Lat. hydrocharis morsus ranae).

Dui'tendief, m. –dieven (*iem., die er steeds op uit is* [*bij kleine beetjes*] *geld te verdienen*; *gierigaard*).

Dui'tenplaterij, v. (*geldmakerij*).

Duitsch* 1 bn., bw. ([*als*] *van, in, uit, eigen aan, betrekking hebbende op Duitschland*): *–e taal*; *de –e orde, –e ridders*, geestelijke ridderorde in 1190 gesticht; **2** o. (*de taal*); z. Hoogen Nederduitsch; **3 –e*,** v. –n (*Duitsche vrouw, Duitsch meisje*).

Duit'scher*, m. –s (*man uit, inwoner van en afkomstig uit Duitschland*).

Dui'vekater, m. –s (1 *naam van een gebak*, gew.; 2 basterdvloek: *duivel*): 1 *e. groote – als geschenk*; 2 *te* (of: *de*) *–*, wat duivel! **–katersch*,** bn. (*drommelsch*): *die –e jongen.*

Dui'vel*, m. –s of –en (Gr.-Lat. diabolus: eig. *lasteraar*; 1 *booze of onreine geest, gevallen engel*; 2 *het beginsel van het booze*; *Satan, vorst der duisternis*; 3 in toepassing op personen in verschillende bet.; 4 gew. in Z.-N. *soda*): 1 *de –en in de hel*; *twee –s pijnigden de ziel*; 2 *de – gaat rond als een brieschende leeuw, zoekende wie te verslinden*; *de – en zijn moer* (of: *grootje*); *dat mag de – weten! loop naar den –*, verwensching; *om den – niet*, om de dood niet; zegsw. *des –s prentenboek*, kaartspel; *als men van den – spreekt, trapt men hem op* (of: *ziet men*) *zijn staart*, van iem., die juist komt, als men van hem spreekt; *hij heeft den – in*, heeft het land; *den – aan iets gezien hebben*, een broertje aan iets doodhebben; *het is of de – er mee speelt*; *hij is te dom* (*om*) *voor den – te dansen*, zeer dom; 3 *een arme –*, drommel; *een gierige –*, gierigaard; 4 *zeep en –*; nog: *geen –*, niets! *wat – is dat*, drommels! **–tje,** o. –s: *een – in een doosje*; *het – der ijdelheid*; spreekt.

duvel; **-achtig,** bn.; zie Duivelsch.
Dui'velbanner, m. -s (*-bezweerder; iem., die duivels uitbant*); zie Bannen.
Duivelin', v. -nen (*boosaardig wijf*).
Dui'veljager, m. -s (*duivelbanner*; timm. *een soort van lijstschaaf*).
Dui'velkamer, v. -s (*in de katoenspinnerij het lokaal, waarin de katoen de eerste bewerking ondergaat, de eerste zuivering*).
Dui'vels 1 bw. (*in hooge mate; erg*): *die kerel kan – vloeken;* **2** tw.: *wel –!*
Dui'velsadvocaat, m. -advocaten (R.-K. *de prelaat, die bij een canonisatie is aangewezen om 't zondige of onvolmaakte aan 't licht te brengen, de heiligverklaring tegenover den verdediger of Godsadvocaat bestrijdt*; bij overdr. *iem., die bij een beraadslaging bij voorkeur de slechte kant der zaak in 't licht stelt*); **-beet,** m. (*naam van gewestelijk verschillende planten o. a. van smeerwortel*); **-brood,** o. (stofn. *paddenstoelen*); **-brug,** v. (*brug over de Reusz in de Alpen*).
Dui'velsch*, bn. (1 *als* [*van*] *een duivel: boosaardig, arglistig*; 2 *vervloekt, ellendig*; 3 *woedend; zeer boos, ongeduldig*): 1 *dat is een – plan*; 2 *die –e vent*; 3 *'t is om – te worden.*
Dui'velshaar, o. (Z.-N. *dons van jonge vogels*; Z.-N. scherts. *het eerste baardhaar*).
Dui'velshuis, o. (thans: *stadhuis te Arnhem*; eigenl. *woonhuis, gebouwd door M. v. Rossem in 1555, met op de voorgevel allerlei faunen en saters*); **-kaas,** v. (Z.-N. *een vergiftige paddenstoel*); **-kers,** v. (*heggerank*; Lat. bryonia dioïca); **-kind,** o. -eren, -ers (bijgeloof: *kind v. e. duivel*; fig. *iem., waartegen men met min of meer spijtige bewondering opziet*): *jou –!* **-klauw,** v. (*naam van gewestelijk verschillende planten o. a. van gemeene valeriaan*, meestal v. heracleum spondylium); **-kunsten,** v. mv. (*toovenarij, tooverkunsten*); **-kunstenaar,** m. -s (*toovenaar; zeer handig mensch*); **-naaigaren,** o. (*naam van gewestelijk verschillende planten o. a. van woekerslingerplanten*, Lat. cuscuta); **-oog,** o. (*zomeradonis*; Lat. adonis aestivalis).
Duivelstoe'jager, m. -s (*iem., die voor allerlei ongeregelde werkzaamheden gebruikt wordt*, inz. *minderwaardige*): *– op een kostschool.*
Dui'venboon*, v. -boonen (*kleine soort van boon, tuinboon*; ook: *de zaden*; Lat. vicia faba); **-drek,** m. (*een soort van hars*); **-ei,** o. -eieren (*stinkzwam*; Lat. phalloïdae); **-hok,** o. -hokken; **-kervel,** v. (*aardrook*); **-kijker,** m. -s (Z.-N. *duivenslag*); **-kot,** o. -kotten (*duivenhok*); **-melker,** m. -s (*fokker, handelaar in duiven*, soms ong.); **-plat,** o. -ten; **-post,** v. (*posterij door middel van postduiven*); **-slag,** o. -slagen (*toestel aan een duivenhok, waardoor men de duiven naar believen in en uit kan laten*); **-til,** v. -tillen (*duivenhok boven een gebouw uitstekend of buiten op een staak*); **-vlucht,** v. -en (*aantal samenvliegende duiven*); **-wedstrijd,** m. -en.
Dui'ver*, m. -s (Z.-N. *doffer*).
Duivin', v. -nen (Z.-N. *wijfje v. e. duif*).
Dui'zelen, duizelde, h. geduizeld; ook: het duizelt mij, mij duizelt (1 *draaierig worden*; 2 v. zaken enz.: *snel verwarrend dooreendraaien*): 1 *hij duizelde van de slag*; 2 *een –de warreling van duizenden gedachten*; nog: *een duizelende hoogte*, duizelingwekkende.
Dui'zelig, bn.; -er, -st (*draaierig*): *hij buitelt driemaal over zijn hoofd zonder – te worden*: **-heid,** v. -heden: *klagen over –.*
Dui'zeling, v. -en (*draaierigheid, leegte in het hoofd*): *hij is onderhevig aan –en.*
Duizelingwek'kend, bn. (*duizelingen veroorzakende*): *met –e snelheid.*
Dui'zend 1 bepaald hoofdtelw. (zelfstandig) *tienmaal honderd is –*; (bijvoeglijk) *– man*; **2** o. -en (*zeer groot getal*): *één uit –*; *–en* (*van*) *menschen*; **3** bn. (*zeer talrijk*): *– angsten*; **4** ranggetal (onbuigbaar): *bladzijde –*, de duizendste; **-blad,** o. (*naam van verschillende plantengeslachten*; inz. *hazengerwe, hazengras*; Lat. achillea).
Duizend-en-één-nacht', v. (*verzameling van verhalen uit het Oosten: Indië, Perzië, Arabië*): de sultane Sheherazade vertelt 1001-nachten aan den sultan haar verhalen om haar leven te redden.
Dui'zenderhande, -lei, onverbuigbaar bn. (*in duizend, in vele soorten*): *– insecten.*
Dui'zendguldenkruid, o. (*gentiaanachtige plant*; Lat. erythraea); **-jarig,** bn. (*duizend jaren durende*): *het – rijk*; z. Chiliasme; **-knoop,** v. (Lat. polygonum, ook: hippuris vulgaris = lidstengel): *varkensgras en adderwortel* behooren tot het *geslacht –*; **-kunstenaar,** m. -s (minder sterk dan *duivelskunstenaar*); **-maal,** bw. (1 *duizend keeren*; 2 *zeer veel keeren*; 3 *een soort bevestiging*): 1 *tienduizend is – 10*; 2 *wees – bedankt*; 3 *al had je – gelijk*; **-poot*,** m. -pooten (in het mv. *klasse der geleedpootige dieren* inz. *ongevleugeld, blinkend, donkerbruin, met aan elke lichaamsring 1 of 2 paar pootjes*; Lat. myriapoda; ook: *klein dienstmeisje*); **-schoon*,** v. -en (*naam van verschillende planten* inz. van potentilla anserina; ook: *soort van anjelier*, Lat. dianthus barbatus); **-ste,** ranggetal en breukgetal bijvoegl. en zelfstandig: *een – deel; een mm is een – meter*; **-tal,** o. -tallen (1 *een tal van 1000*; 2 *zeer groot getal*): 1 *in een getal heeft men eenheden, tientallen, honderdtallen, duizendtallen enz.*; 2 *–tallen van sterren*; **-voud,** o. -en: *millioen is een – van 1000*; **-vou'dig,** bn., bw.: *een –voudige oogst; iets – beloonen*, rijk.
Dukaat', m. dukaten (Fr. ducat, Lat. ducatus = hertogdom [Apulië, waar de munt oorspr. geslagen werd]: *naam van munten van uiteenloopende waarde: oud-Holl. goudmunt ter waarde van ƒ 5.25*); *de gerande – ƒ 5.80, nu negotiepenning ƒ 5.70–ƒ 5.90, de zilveren – ƒ 2.50.*
Duka'tengoud, o. (*goud van het fijnste gehalte: 0.983*; ook: *soort geelachtig bladgoud*).
Dukaton', m. -nen, -s (Fr. ducaton: *voormalig zilveren geldstuk = ƒ 3.15; zilveren rijder*).
Dukdalf', m. -dalven (eig. duc d'Alve: *zwaar aaneengeklonken paalwerk in havens, binnenwateren enz., uitstekend boven water, dienend tot bescherming van sluizen, bruggen enz., ook om er schepen aan te meren*).
Dul, bn. (Z.-N. *woedend, dol*).
Dul'ce et deco'rum est pro pa'tria mo'ri (Lat. *Het is zoet en eervol voor het vaderland te sterven*).
Dulcine'a (de Toboso), v. -'s (*liefje van Don Quijote*; fig. ir. *beminde*). (e = ee).
Duld'baar, bn. (*te dulden, verdragen kunnende worden*); meestal met ontkenning.
Dul'deloos*, bn.; -loozer, -t (*ondraaglijk; niet te verdragen*): *-looze pijnen.*

Dul'den, duldde, h. geduld (1 *de aanwezigheid toelaten; het bijzijn verdragen van*; 2 *toelaten*; 3 *met gelatenheid verdragen, verduren*; 4 *onvereenigbaar zijn met*; dikwijls met ontkenning): 1 *ik wilde hem niet langer in huis –; hij werd geduld, meer niet*; 2 *duld, dat ik u zeg*; 3 *die pijnen, zulke plagerijen zijn niet langer te –*; 4 *dat duldt geen tegenspraak.*

Du'lia, v. (Gr. douleia = slavernij, dienst: R.-K. *vereering der Heiligen*): de – staat tegenover de aanbidding van God.

Dul'len, v. mv. (*lischdodde*).

Duls, m. –zen, **Dulst,** m. –en (Z.-N. *slag op de rug*): *voor –en spelen*, niet voor geld.

Dum-dum'-kogel, m. –s (*kogel m. holle spits, die bij het treffen zich vervormt*, genoemd naar een munitiefabriek bij Calcutta).

Dumping, v. (Eng. *door waren tegen te lage prijs* [of: *lagere dan in eigen land*] *en in groote hoeveelheden op de markt te brengen gedurende zekere tijd, de markt veroveren*).

Dum'ster; zie Deemster.

Dun 1 bn.; –ner, –st (1 *eigenschap van voorwerpen, waarvan de kleinste afmeting, omvang of doorsnede, vergeleken met gelijksoortige zelfstandigheden niet groot is*; 2 van vloeistoffen: *weinig vaste bestanddeelen bevattend, zeer vloeibaar*; 3 *niet zeer ondoorzichtig; weinig dicht*; 4 *met niet dicht aaneensluitende deelen; schraal*; 5 *kleingeestig, kleinzielig*; 6 *van weinig beteekenis*; 7 Z.-N. *gierig*): 1 – *glas, –ne twijgen, – laken, – papier*; van lichaamsdeelen: *een –ne hals, arm*, niet dik, vleezig, vet; van strepen enz.: *een –ne streep*, niet dik; 2 *een –ne soep*; 3 *een –ne mist*; 4 *een –ne baard; een –ne bevolking*; 5 *dat vonden ze allen –*; 6 *die lezing was –*; 7 *een –ne vent*; nog: *een –ne laag sneeuw, verf*; **2** bw. (1 *zoo, dat er een voorwerp ontstaat, waarvan de kleinste afmeting gering is*; 2 *in of met een laag van geringe dikte*; 3 *schraal, weinig talrijk*): 1 – *snijden*; 2 *een boterham – smeren*, met weinig boter; – *gekleed zijn*; *de wiskunde zit er – op*, hij weet er niet veel van; 3 – *bevolkt, gezaaid*; nog: Z.-N. – *loopen*, zeldzaam zijn; **3** o.: *het – van een ei*; zegsw. *door dik en – gaan*, niets ontzien; *met iem. door dik en – gaan*, volgen, waarheen ook, inz. fig. blindelings volgen.

Dun'doek, o. (*vlag* [*gedoek*]).

Dunk, m. (*meening* inz. *met betrekking tot de waardeering van iets*): *een goede, slechte, hooge, groote – van iets hebben.*

Dun'ken, mij dunkt, mij docht (dacht), mij h. gedocht (*een meening hebben over iets*): *het komt mij goed voor, wat dunkt u er van?*

Dunlop, m. –s (Eng. *luchtband van fiets en auto, naar de naam van den uitvinder*); **–band,** m. –en.

Dun'nen, dunde, h. (1), i. (2) gedund (1 *dunner, minder dicht, talrijk maken*; 2 *dunner, minder dicht, talrijk worden*): 1 *het haar –*, uitknippen; *de salade –*, het overtollige uitwieden; 2 *de menigte dunde.*

Dun'netjes, bw. (*met of in een nogal dunne laag; heel matig; gering, onbeduidend*): *er – opzitten*, niet grondig (van kennis); *het – overdoen*, nogmaals ter hand nemen (van werk); als bn. *zijn examen was maar –.*

Dun'sel, o. (*jonge planten* inz. *salade, uit een te dicht gewas verwijderd*; Z.-N. *snoeisel*).

Dun'te, v. (*dunheid*): *de – van bladgoud.*

Du'o, o. –'s (Gr.-Lat., It. *muziekstuk voor twee personen of instrumenten*); z. Duet.

Duodecimaal', bn. (*twaalfdeelig*): *de Rijnlandsche maat is –.* (de = dee).

Duode'cimo, o. –'s (bw. bij Lat. duodecimus = twaalfde: *boekformaat, waarbij het vel in twaalven is gevouwen en er dus 24 bladzijden zijn*, 12°): *een –cimootje* of *een boek in – formaat*; (*in*) –, zeer klein.

Du'ozitting, v. –en (*zitplaats voor een tweede*[*n*] *persoon*): *motorrijwiel met –.*

Du'pe, m. en v. –s (Fr. dupe: *bedrogene, gefopte*): *de – worden van een sluwen bedrieger*, slachtoffer; zegsw. *de – van de historie zijn*, d. i. het kind van de rekening.

Dupeeren* (*beetnemen; misleiden; foppen*).

Du'plex, bn. (Lat. *tweevoudig, dubbel*).

Duplicaat', o. –caten (Lat. duplicata: *iets dubbels*: *dubbel exemplaar*; [*eensluidend*] *afschrift van een geschrift enz.*); **–pliceeren*** (Lat. duplicare: *een repliek beantwoorden*); **–plie'k',** v. –en (Fr. duplique: *beantwoording van een repliek*): *na re- en dupliek.*

Du'plo, in – (Lat. *in dubbel*): *iets in – afschrijven* (of: *opmaken*), twee eensluidende afschriften maken.

Dura'bel, bn.; –er, –st (Fr. [Lat. durabilis]: *duurzaam*): nog: *een –e zaak*, prijzig.

Du'ra lex sed lex (Lat. *De wet is hard, maar is nu eenmaal wet*).

Du'randal, m. (letterk. *zwaard van Roeland*); z. Roelantslied; ook: Du'rendal.

Duratief', o. –tieven (*intensief w.w.*).

Dur'bar, m. –s (Perzisch-Hindoesch eig. audiëntiezaal; Eng.-Indië: *morgenaudiëntie bij Ind. vorsten; gala-receptie, staatsraad*).

Du'ren, duurde, h. geduurd (1 *blijven bestaan, voortbestaan*; [*een lange tijd*] *aanhouden*; 2 *zich zoo lang voortzetten, zoo veel tijd in beslag nemen, als de bepaling uitdrukt*; 3 *goed blijven, niet bederven*): 1 *het gesprek onzer meid duurde en bleef –; het zal mijn tijd wel –*; zegsw. *Duren* (stad bij Aken) *is een schoone stad*, (Z.-N. met de bijvoeging: *maar blijven – is nog een schoonere*), het blijft zelden lang goed gaan; *het zal met mij niet lang meer –*, ik zal het niet lang meer uithouden, zal weldra sterven, failliet gaan enz.; 2 *uren en uren –*; *zoo lang als het duurt*; 3 *eikenhout kan lang –.*

Durf, m. (*moed; waagstuk*): *er zit – in dien jongen; een staaltje van groote –*; zie Lef.

Durf'al*, m. en v. –allen (*waaghals*).

Durf'niet*, m. en v. –nieten (*lafaard*).

Durk, m. durken (scheepst. *de plaats, waar het vuil v. e. schip samenloopt; kielwater*).

Du'ro, m. –'s (Sp. *munt van 5 peseta's*).

Dur'ven, durfde, dorst, h. gedurfd (*zich verstouten; de moed hebben*): *wie zou het –? hij durft; ik zou dat niet* (*graag*) *– beweren.*

Dus (*aldus; blijkens het voorgaande, derhalve*) **1** bw. v. wijze: *– moet je het aanleggen*; **2** voegw. bijw.: *ik ben ongesteld, dus ga ik niet op reis.*

Dus'danig, bijv. bepaling, aank. vnw. (*dergelijk, van die aard*): *–e pennen roesten.*

Dus'verre, dus'ver, bw. (alleen met *tot*): *tot – ging alles goed*, tot zoover, tot nog toe.

I. Dut, m. (*licht slaapje*; fig. *dwaling*): *allen waren in de –*; *een –(je) doen*, een (middag)slaapje; fig. *iem. uit de – helpen, iemand i. d. – laten*, droom; **–je,** o. –s.

II. Dut, m. –ten (*deuk; stempel, ingeslagen teeken*): *ergens een – in slaan.*

Duts, m. –en (Z.-N. *stakker, stumperd*).
Dut'sen, Dut'selen, dutselde, h. gedutseld (*suffen, dutten*).
Dut'ten, dutte, h. gedut (*een licht slaapje doen* [*buiten de gewone nachtrust*]; *soezen*): *zit je alweer te –?*
Duüm'vir, m. –viri (Lat. *tweeman*).
Duümviraat', o. (*tweemanschap*).
I. Duur*, m. (1 *tijd, gedurende welke iets duurt of iem. leeft*; 2 *duurzaamheid*; 3 in zegsw.: *de tijd, dat men het ergens uithoudt*; ook: *het vermogen het ergens uit te houden*): 1 *de – van de cursus*; *kort van* (of: *van korte*) *– zijn*; *op de(n) –*, [a]) in lengte van tijd, [b]) Z.-N. ten laatste, eindelijk; 2 *de – van de nieuwe lamp*; 3 *ergens geen – hebben*; *rust noch – hebben*, geen rust kennen.
II. Duur, bn. en bw.; –der, –st (*hoog in prijs*; *kostbaar*): *die schoenen zijn te –*; *het zijn dure tijden, het leven wordt steeds duurder*; fig. *goede raad was –*; *zijn leven – verkoopen*, zonder hoop op de uitslag zich tot het uiterste verdedigen; *iets – moeten betalen*, fig. zwaar boeten voor; *een dure eed zweren*; Z.-N. *de dure tijd in iets brengen*, kwistig met iets omgaan.
Duur'baar, bn. (Z.-N. *dierbaar*).
Duur'koop, bn. (*hoog in prijs, dierkoop*).
Duur'te, v. (*het hoog in prijs zijn*): *– van levensmiddelen*; **–bijslag, –toeslag,** m. –en (*toeslag op het tractement, het loon*, wegens het duur zijn der levensbehoeften).
Duur'zaam 1 bn; –zamer, –st (1 *geschikt om te duren*; 2 *weinig aan slijtage of bederf onderhevig*; 3 *lang aanhoudend*): 1 *een duurzame vrede*; 2 *eikenhout is –*; 3 *bevestigd door – gebruik*; **2** bw. (*op de duur, voor lange tijd*): *den vijand – het hoofd bieden*; **–heid,** v.
Du'vel*, m. –s (Z.-N., gew. *duivel*); **–en** (Z.-N. *razen, tieren, vloeken, tergen*).
Duw, m. –en (*stoot*): *iem. een –(tje) geven.*
Du'wen, duwde, h. geduwd; spreekt. Douwen (*door* [*horizontale*] *druk verplaatsen*; *drukken, persen, stoppen, wringen, steken*): *een kar met appelen –*; *iem. tegen de muur –*; *de schuit v. d. wal –*; *duw zoo niet*, dring.
Dwaal, v. dwalen (*witlinnen altaarkleed*).
Dwaal'begrip, o. –begrippen (*valsch, verkeerd begrip*); **–geest,** m. –en (*iem., die dwaalbegrippen heeft of koestert*); **–leer*,** v. –leeren (*valsche, onrechtzinnige leer*); **–licht,** o. –en (*zich verplaatsend blauwachtig vlammetje boven poel, moeras enz., ontstaan door verbranding van moerasgas*; ook: *Elmusvuur*; fig. *verkeerde leidsman*); **–pad,** o. –paden; **–spoor,** o. –sporen (*verkeerd spoor*); zie Dwaalweg; **–ster, –star,** v. –ren (*planeet*); **–weg,** m. –wegen (*verkeerde weg*): *op een –* (of: *dwaalspoor*) (*ge*)*raken*, verdwalen; fig. *iem. op een –* (of: *dwaalspoor*) *brengen*, misleiden; *op een – zijn*, zich bedriegen.
Dwaas* 1 bn. en bw.; dwazer, —t (*zot, gek*; Z.-N. *dom*; Z.-N. *suf*): *een dwaze mode, een dwaze liefde*; *– genoeg van je! wees niet zoo –! – handelen*; *de eene deed al dwazer dan de andere*; *hij deed allerdwaast*; Z.-N. *– als een ekster, een kalf*; Z.-N. *met een – hoofd opstaan*; **2** m. en v. dwazen (*zot, gek, dwaze mensch*; *iem., die dwaze dingen doet*).
Dwaas'heid, v. –heden (*dwaas-zijn, uiting van dwaasheid*: *dwaze handeling, gedachte enz.*): *allerlei –heden uithalen.*
Dwa'len, dwaalde, h. gedwaald (*ronddolen*; *op een verkeerde weg zijn*; *zonder doel rondloopen*; fig. *het mis hebben*); **–ing,** v. –en (*misverstand, verkeerd inzicht, vergissing*).
Dwang, m. (*machtsuitoefening, waardoor men iem. tot iets noodzaakt*): *bukken voor –.*
Dwang'arbeid, m. (*gedwongen arbeid*): *iem. tot – veroordeelen*; **–arbeider,** m. –s (*iem., die uit dwang arbeid moet verrichten*); **–bevel,** o. –bevelen (*bevel met dwingende kracht* inz. *tot betaling v. achterstallige belasting*); **–buis,** o. –buizen (*buis, dat krankzinnigen, gevangenen de vrijheid van beweging ontneemt*); in Z.-N. Dwangkapot(je); **–maatregel,** m. –en; **–middel,** o. –en (*middel, om iem. te dwingen*): *–en gebruiken*; **–molen,** m. –s (leenstelsel: *molen der heerlijkheid, waar de onderhoorigen verplicht waren het koren te malen*, ook, *banmolen*); **–voorstelling,** v. –en (*idée-fixe*).
Dwar'relen, dwarrelde, h. gedwarreld (*kringswijs, verward zweven*; *zich onregelmatig draaiende, voortbewegen*): *–de sneeuwvlokken*; **–wind,** m. –en (*wervelwind*).
Dwars, bn. en bw.; –er, –t (*richting loodrecht* [of: *bijna loodrecht*] *op een andere*; in het algem. *scheef*; fig. *weerbarstig*): *in –e richting, een –e streep*; *de diagonaal is een –e lijn*; *de straat – oversteken*; *dat zit hem – (in de maag)*, hindert hem erg; zie ook Dubbel, Voet 1; fig. *die jongen is altijd even –*, tegenstrevend; Z.-N. *hij gaat er – door*, met vuile voeten; **–arm,** m. –en (*dwars uitstekend deel*): *de –en v. e. weg- of handwijzer*; **–boomen*,** dwarsboomde, h. gedwarsboomd (*tegenwerken*): *iems. plannen –*; *iem. – in iets*; **–draadsch*,** bn. (*dwars op de draad*): – of tegendraadsch hout is doorgesneden of doorgezaagd volgens een vlak, dat met het vlak der overlangsche vezels een rechte hoek maakt; als bw.: *dwars'draads: – doorzagen*; **–drijven,** meest in de onbep. wijs (*dwarsboomen, tegenwerken*; *anders willen dan de meerderheid* [*zonder goede redenen*]): *is hij weer aan 't –?* **–drijver,** m. –s (*iem., die dwarsdrijft*); **–drijverij',** v. –en; **–fluit,** v. –fluiten (muz. *fluit, die dwars tegen de mond bespeeld wordt*); **–heid,** v.
Dwars'hout, o. –houten; **–kijker,** m. –s (*persoon, die als voornaamste taak heeft een of meer anderen, met wie hij samenwerkt,* [*in stilte*] *te controleeren*; *bijzitter-examinator*); **–kijkerij',** v.; **–ligger,** m. –s (*dwarsliggende onderbalk op een spoorbaan, biel*); **–scheepsch*,** bn. (*dwars of rechthoekig staand op de lengte-as v. e. schip*): *–e balken*, in dwarse richting loopende; als bw.: *de boot lag –- scheeps*; **–schip,** o. –schepen (ook, *–pand, –beuk*: *deel eener kruiskerk, 't welk de dwarsbalk voorstelt*); **–straat,** v. –straten (*straat, die dwars op e. hoofdstraat uitloopt*); **–strooms,** bw. (*dwars op de stroom*; inz. scheepst. *met de lange zijde v. h. schip in of tegen de stroom*): *– ankeren.*
Dwars'te, v.: *iets in de – doorsnijden*, overdwars, in de breedte.
Dwa'selijk .bw. (*op dwaze wijze*).
Dwa'zerik, m. –en (*dommerik, losbol*).
Dweep'ster, v. –s (*vrouwelijke dweper*); **–ziek,** bn.; –er, –st (*sterk geneigd tot dwepen*; *fanatiek*): *–e denkbeelden*, overdreven; **–zucht,** v. (*overdreven ingenomenheid met iets*, inz. *op godsdienstig gebied*; *fanatisme, geestdrijverij*); **–zuch'tig,** bn.; –er, –st (*dweepziek*): *een – volgeling.*

Dweersch*, bn., bw. (Z.-N. *dwars*).
Dweerschen*, dweerschte, h. gedweerscht (Z.-N. *dwars overstappen*).
Dweil 1 v. dweilen (*wollen of groflinnen doek, lap om vloeren nat, schoon te maken, vocht, vuil weg te nemen enz.*); 2 m. –en (*dronke[n]man, zwabber*).
Dwei'len, dweilde, h. (1), i. (1, 2) gedweild (1 *reinigen met een dweil*; 2 stud. *langs de straat slieren*; *boemelen*): 1 *de stoep –, de gang –*; 2 *Rudolf van Brammen hield van –*.
Dwe'pen, dweepte, h. gedweept (1 *overdreven begrippen van bewondering of aanbidding koesteren*; 2 van aandoeningen, uitingen enz.: *het karakter hebben van overspannen bewondering*; 3 *zich aan vage dichterlijke denkbeelden overgeven*; 4 *zeer warme bewondering koesteren voor, overdreven met iets of iem. ingenomen zijn*): 1 *ik wil niet gezegd worden te –*; 2 *–de bewondering*; 3 *we zouden roeien, drijven, drinken en –*; 4 *met onze moderne dichters (gaan) –*; **–er,** m. –s (*iem., die overspannen bewondering voor een ideaal koestert*; **overspannen** *aanhanger eener idee*); **–erij',** v. –en (*overprikkelde vereering, overdreven ingenomenheid*; *geestdrijverij*).
Dwerg, m. –en (1 *fabelachtig klein wezen in de gedaante van een mensch*; 2 *onnatuurlijk klein mensch*); 1 z. Pygmee, Lilliputter enz.; 2 *het is in 't geheel geen man, zei Keesje, 't is een –, meheer, een –!*
Dwerg'achtig, bn.; –er, –st (*als een dwerg*; *zeer klein in zijn soort*): *–e denneboomen*; **–berk,** m. –en (*kleine berksoort*); **–eik,** m. –en; **–hert,** o. –en (Lat. tragulus); **–palm,** m. –palmen enz. (Lat. chamaerops humilis).
Dwerg'volken, o. mv. (*volken van zeer kleine gestalte, o. a. in Centraal-Afrika*).
Dwin'geland, m. –en (d. i. *land-dwinger, -onderdrukker*; *regeerend persoon, die een drukkend gezag doet gelden, tiran*; *iem., die op hinderlijke wijze anderen zijn wil oplegt*).
Dwingelandij', v. (*heerschappij [als] van een dwingeland*; *tirannie*): *de – der mode*.
Dwin'gen, dwong, h. gedwongen (1 sterker dan: *tot iets noodzaken*; 2 *met kracht aandringen*; *door voortdurend aandringen zijn zin zoeken te krijgen*): 1 met *te*: *iem. – een besluit te nemen*; met *tot*: *tot gehoorzaamheid –*, 2 zonder voorwerp: *dat kind doet niets dan –*; nog: *dat laat zich niet –*, forceeren; *gedwongen leening*, waaraan deelneming niet vrij wordt gelaten; *gedwongen koers*, waaraan men verplicht is geldswaardige papieren aan te nemen.
Dwin'gerig, bn.; –er, –st (*lastig om zijn zin te krijgen*): *een – kind*.
Dwingerij', v. –en (*het herhaald dwingen*).
Dwor'nik, m. –s (Russ. *portier*).
Dyna'mica, v. (Gr.-Lat. [Gr. dynamis = kracht]: *krachtenleer, leer der bewegingsverschijnselen*).
Dynamiek', dyna'misch, bn. (van Gr. dynamis: *de krachtenleer* [ook: *de beweging*] *betreffend*): *het dynamisch accent*, krachtaccent in tegenstelling v. *muzikaal accent*; muz. *dynamische teekens*, teekens als *p, f, pp, ff* enz., die de mate van kracht aanduiden.
Dynamiet', o. (van Gr. dynamis = kracht: *ontploffende stof*, inz. *nitroglycerine in een poreuze stof opgenomen*); **–aanslag,** m. –aanslagen; **–bom,** v. –bommen (*bom, gevuld met dynamiet*); **–patroon,** v. –patronen.
Dyna'misch, bn.; zie Dynamiek.
Dynamitard', m. –s (Fr. *anarchist van de daad*; *misdadiger, die met dynamiet-ontploffingen schrik wil verspreiden*). (ard = aar).
Dyna'mo, v. –'s (v. Gr. dynamis: *werktuig, dat electrische stroom opwekt*).
Dynamome'ter, m. –s (*toestel, om een mechanische kracht te meten*; ook: *toestel om de vergrooting door een lens te meten*).
Dynast', m. –en (Gr.-Lat. dynastes: *heerscher*).
Dynastie', v. –tieën (Fr. [Lat.-Gr. dynasteia]: *vorstenhuis, regeerend huis*).
Dynastiek', –tisch, bn. (Fr. dynastique: *van* [of: *voor*] *een* [of: *het*] *regeerend huis*): *–e belangen*, de dynastie betreffende.
Dy'ne, o. (afkorting van Gr. dynamis = kracht: *krachtseenheid*); z. Erg **II.**
Dysenterie', v. (Gr.-Lat. dysenteria [v. Gr. dys = slecht + enteron = ingewanden]: *bloeddiarrhee veroorzaakt door een eencellig diertje of bacterie*): *verschillende gevallen van –*.
Dyspepsie', v. (Gr.-Lat. dyspepsia [Gr. dys = slecht + pepsis = vertering]: *slechte spijsvertering*).

E.

E. – 1 *Electriciteit*: (+ **E** = positieve; – **E** = negatieve); 2 *Eminentie*; 3 *Excellentie*.
e. a. – *en andere(n)*.
e. d. – *en dergelijke(n)*.
ed. – 1 Lat. *e'didit*, (hij, zij) heeft uitgegeven; 2 Lat. *edi'tio*, uitgave.
Eerw. – *Eerwaarde*.
e. i. – *electro-technisch ingenieur*.
e. g. – *eerstgenoemde*.
eig. – *eigenlijk*.
I. E. K. – *Eerste Kwartier* (maan); **II. e.k.** – *eerstkomend*.
Em. – 1 *Eminen'tie*; 2 Lat. *eme'ritus*.
e. m. a. – *en meer andere(n)*.
Emer. – zie **Em.** 2.
enz. – *enzoovoort*.
e. o. – zie **Ex off.**
Esq. of **esq.** – Eng. *Esquire*; zie ald.
etc. – *et ce'tera*, enzoovoort.
e. t. q. – It. *e tut'ti quan'ti*, en allen samen.
I. E. V. – *Evenredige vertegenwoordiging*.
II. e.v. – *eerstvolgende*.
Exc. – *Excellen'tie*.
Exod. – Lat. *Ex'odus*, zie ald.
Ex off. – Lat. *Ex offi'cio*, ambtshalve.
Extr. – Lat. *Extrac'tum*, uittreksel. aftreksel.

E, v. –'s (1 als klank: *tweede der klinkers*; 2 als teeken: *vijfde teeken van het A, B, C*; 3 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *een heldere –*; 2 *de kop der –*; 3 *zoek de woorden, die met* **ae** *beginnen ook onder de –*; nog (muz.): 1 benaming van de derde toon, *mi*; 2 dunste snaar op een viool.
Eagle, m. –s (Eng. eig. *arend, adelaar*; *goudmunt van 10 dollar in N.-Amerika*).
Eau, v. (Fr. [Lat. aqua]: *water*): *– de carmes*,

karmelietenwater; – *de cologne*, Keulsch water, reukwater; – *de Javelle*, bleekwater; – *de lavan'de*, lavendelwater; – *de la reine*; z. Lodereindoosje; – *de vie*, brandewijn.

Eb, eb'be, v. (1 *laag of afnemend getij*; 2 *laag water*): 1 – *en vloed wisselen*; 2 *bij – liggen de gronden droog.*

Ebaucheeren* (Fr. *een teekening enz.* [*vluchtig*] *ontwerpen, schetsen*; beeldh. *proefmodel maken in was of klei*).

Eb'beboom*, m. –boomen (*boom, die ebbenhout oplevert*, Lat. diospyros ebenum).

I. Eb'ben, ebde, h. geëbd (*het afloopen van het water na de vloed*; fig. *achteruitgaan*; *afnemen*): *het tij is aan 't –*, vallen.

II. Eb'ben, bn. (1 *van ebbenhout*; 2 *als van ebbenhout*; *zwart, zeer donker*): 1 *een – stok*; 2 *de – huid der negerslaven.*

Eb'benhout, o. (*fraai, zwart, hard hout* inz. *voor meubels gebruikt*); **–houten,** bn. (*van ebbenhout*): – *meubelen, – stoelen.*

E'ben-Haë'zer, m. (Hebr. *steen der hulpe*: steen, die aan de verleende hulp herinnert): *dit is mijn* –, Sam. 7 : 12.

Ebenist', m. –en (*werker in ebbenhout*; *fijne schrijn-* of *meubelwerker*).

Eboniet', o. (van Eng. ebon = ebbenhout: *gevulcaniseerde caoutchouc, zwartglimmende harde stof*): *kammen van –.*

Eburi'ne, o. (Fr. *namaak-ivoor*).

Ecaillé', bn. (Fr. = Ned. schalie; wapenk. *geschubd*).

Ecarté', o. (Fr. *zeker kaartspel met 32 kaarten voor twee personen, waarbij men kaarten ecarteert*): – *spelen.*

Ecarteeren* (Fr. *verwijderen, ter zijde stellen*; *écarté spelen*).

Ecartelé', bn. (Fr. wap. *gekwartierd*).

Ec'ce (Lat. *zie*); **–homo 1** (*Zie den mensch!*); **2** o. –'s (*beeld of schildering v. d. met doornen gekroonden, door Pilatus te schouw gestelden Jezus*); lees *ek'se*; Joh. 19 : 5.

Eccle'sia, v. (Lat. *de Kerk*): – *mi'litans*, de strijdende Kerk; – *trium'phans*, de zegevierende Kerk.

Ecclesias'tes, m. (Bijb. *Prediker*).

Ecclesias'ticus, m. (*boek uit het oude testament*).

Ecclesias'tisch, bn., bw. (*kerkelijk*). (si = zi).

Echan'ge, v. –s (Fr. *ruil, wissel*).

Echappement', o. –en (Fr. v. échapper = ontsnappen: *deel v. e. uurwerk: veerregelaar; schakelrad; onrust met spiraalveer*).

Echauffeeren*, zich (Fr. *zich verhitten*; fig. *zich opwinden, toornig worden*).

Echéan'ce, v. –s (Fr. [Lat. excidere = uitvallen]: *vervaldag v. e. wissel, betalingstermijn*).

Echec', o. –s (Fr. *schaak*, z. ald.; fig. *tegenslag*): *in* (of: *en*) – *houden*, in bedwang; – *lijden*, tegenslag hebben; lees *ee-sjek'*.

E'chel, m. –s (Z.-N. *bloedzuiger*): *iem. de –s zetten*; **–aar,** m. –s (Z.-N. *drinkebroer*); **–en,** echelde, h. geëcheld. (Z.-N. *zuipen*).

Echel'le, v. –s (Fr. [Lat. scala]: *ladder*; *toonladder*; hand. *haven in de Levant*).

E'cho, v. –'s (Gr.-Lat. *terugkaatsing van geluiden*; *weergalm*; *plaats, waar een – te hooren is*); lees *e* kort.

E'choën, echode, h. geëchood (*een echo laten hooren*; *als echo nazeggen*): *dat zei m'heer X., en m'heer Z. echode het*; lees *e* kort.

E'cho-gedicht, o. –gedichten, –liederen (dichtk. *gedicht, waarin de laatste lettergrepen van elk vers voorgesteld worden als gedeeltelijk herhaald door de echo en aldus een antwoord vormende op de versregel*): Vondels „Gesprek tusschen eenen wandelaar en den galm in de Hofkerke" is een –.

I. Echt, m. (*huwelijk*, ietwat verheven): *in de – treden*; *zich in de – begeven.*

II. Echt 1 bn. (1 *wettig* inz. in verband met het huwelijk; 2 *niet nagemaakt, onvervalscht*; *niet geveinsd*; *niet slechts doorgaand of zich uitgevend voor*; 3 *bij uitnemendheid dat, wat het zn. uitdrukt*; 4 *zeer prettig, leuk*): 1 *zijn –e vrouw*; *in de –e staat verbinden*, huwen; 2 *een –e Rubens*; – *berouw*; *een –e juffrouw*; 3 *een – kind*; *een –e Française*; *–e afzetters*; *een –e pret*, groote; 4 *lekker een dienst, –!* **2** bw. (1 *werkelijk, zonder iets dat afbreuk doet*; 2 *op kenmerkende wijze*; 3 *inderdaad uit de stof bestaande, die het zn. noemt*; 4 *met ernst, oprechtheid*; 5 *werkelijk, heusch*): 1 – *muzikaal gevoel*; 2 *een – Fransch type*; 3 – *kanten zakdoeken*; 4 – *van iem. houden*; 5 *dit is – gebeurd*; – *waar!*

Echt'breker, m. –s (*iem., die schuldig is aan echtbreuk*); **–breuk,** v. (*het schenden van de huwelijkstrouw, overspel*).

Ech'telieden, m. mv. (*echtgenooten*).

Ech'telijk, bn. (*betrekking hebbende op de echt*): *–e plichten, – geluk*; *de –e staat.*

Ech'telingen, m. mv. (*man en vrouw*).

Ech'ten, echtte, h. geëcht (v. e. kind: *wettig laten verklaren*): *een kind –.*

Ech'ter, voegwoordelijk bw. (*evenwel, intusschen, nochtans, toch, niettemin*).

Echt'genoot*, m. –nooten (*gehuwde man*); **–genoote*,** v. –n (*gehuwde vrouw*).

Echt'heid, v. (1 *het niet nagemaakt of vervalscht zijn*; *het inderdaad v. e. schrijver zijn, aan wien iets wordt toegeschreven*; 2 *het op waar gevoel berusten*; 3 *waarheid, juistheid* inz. *van tijdingen*): 1 *de – v. e. edelsteen*; *aan de – van de zangen van Ossian werd niet getwijfeld*; 2 *de – zijner verzen*; 3 *voor de – dezer berichten sta ik in.*

Echt'scheiding, v. –en (*ontbinding van een huwelijk, uitsluitend krachtens de uitspraak eener bevoegde wereldlijke of kerkelijke macht*): *de – uitspreken*; **–verbintenis,** v. –sen (*huwelijk*): *een – aangaan*; **–vereeniging*,** v. –en (*huwelijksvoltrekking, -gemeenschap*).

Eclaireeren* (Fr. [Lat. clarus = licht]: *ophelderen*; *verkennen*).

Eclat', o. (Fr. *luister*; *opzien*; ongunstig: *schandaal*): – *maken*, opzien baren.

Eclatant', bn. en bw.; –er, –st (Fr. *schitterend*; *opzienbarend, verbazend*); lees *–tant'*.

Eclec'ticus, m. –tici (Gr.-Lat. [Gr. ek-lego = ik kies uit]: *uitlezer*: *wijsgeer, die uit verschillende stelsels het beste neemt*).

Eclec'tisch, bn. en bw. (*het beste uitkiezend*): *–e wijsgeeren*; – *te werk gaan.*

Eclips', v. –en (Fr. éclipse, Gr.-Lat. eclipsis: *verduistering* inz. *van zon of maan*).

Eclipseeren* (Fr. v. e. hemellichaam: *verduisterd worden* vero.; fig. *de plaat poetsen*).

Eclip'tica, v. (cosm. *zonneweg*; *aardbaan*).

Ec'loge, v. –s (Gr. letterl. uitgelezen stuk: *herdersgedicht*); spreek uit *ek'logee.*

Economie', v. (Fr. *huishoudkunde*; *landhuishoudkunde*; *staathuishoudkunde*; *zuinigheid*); zie ook, Oeconomie.

Econo'misch, bn. en bw. (1 *staathuishoudkundig*; 2 *op de staathuishoudkundige zijden*

van het maatschappelijk leven, de bedrijven betrekking hebbend; bedrijfs..; 3 *zuinig*): 1 *–e beginselen*; 2 *het – leven is door de oorlog ontwricht*; *– gesproken*; 3 *– werkende motor.*

Economiseeren* (*uitsparen, bezuinigen*).

Economist', m. –en (*staathuishoudkundige; naam van een aan de economie gewijd tijdschrift*); ook, Oeconomist.

Econoom', m. –nomen (*staathuishoudkundige; landhuishoudkundige*); ook, Oeconoom.

Ecossai'se, v. –s (Fr. *Schotsche dans, vrouw*).

Ecrin', m. –s (Fr. [Lat. scrinium]: *juweelenkistje*).

Ecu', m. –'s (Fr. [Lat. scutum = schild]: *kroon, daalder v. 3 franken*).

Ecze'ma, ekzeem', o. (Gr. ekze'ein = uitzieden: *zekere huidziekte; dauwworm*).

Edam'mer* 1 bn. ([*als*] *van, uit, eigen aan Edam*): *– kaas*; **2** m. –s (*bewoner van Edam; kaas van Edam*): *een lekkere –.*

Ed'da, v. –'s (*naam van twee verschillende werken van oud-IJslandsche literatuur*): *de oudere – is poëzie (in 1643 ontdekt); de jongere – is proza (in 1682 ontdekt).*

E'del, bn. en bw.; –er, –st (1 van karaktereigenschappen, daden: *voortreffelijk, uitmuntend, wars van laagheid*; 2 van dieren, metalen, steen: *voortreffelijk in hun soort*): 1 *een – mensch, een –e daad, een – karakter*; ook adellijk: *van –e geboorte; – denken*; 2 *het paard is een – dier; goud is een – metaal; –e metalen*, niet roestend inz. goud, zilver, platina; *–e steenen*, edelgesteente; nog: *- e deelen waren geraakt*, levensorganen.

Edelaar'dig, bn. en bw.; –er, –st (*van edele aard; op edele wijze*): *–e karakters; - denken.*

Edelacht'baar, bn.; zie Bijlage III.

E'deleer*, m. –s (O.-I. *lid van de Raad van Indië*): *de nieuwe –.*

E'dele meta'len, o. mv.; zie Edel 2.

E'delen, m. mv. (gesch. *mannen v. adel*).

E'delgesteente, o., (soorten) –n (*delfstof, welke zich onderscheidt door hardheid, glans en zeldzaamheid*): *edele* of *echte –n* b.v. diamanten, *half-edele* of *onechte* b.v. agaat.

E'delgrootachtbaar, bn.;**–hoogachtbaar,** bn.; z. voor deze titels Bijlage III.

E'delheid, v. (1 *voortreffelijkheid*; z. Edel 1; 2 *titel*, eenigszins deftig): 1 *de – van zijn karakter*; 2 *Uwe, Hare, Zijne –.*

E'delhert, o. –en (*grootste inlandsche hert*; Lat. cervus elaphus): *de mannetjes dragen groote geweien.*

E'deling, m. edelingen (*edelman*), vero.; bij Vondel nog: *Rei van –en* (Gijsbrecht).

E'delknaap, m. –knapen (geschied. *aanstaande ridder, zoon van een edelman: page*).

E'delman, m. –lieden (*man van adel; mannelijk persoon, tot de adel behoorend*).

E'delmarter, m. –s (*boommarter*; z. ald.).

Edelmoe'dig 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *edel van gemoed*; 2 *van edele gezindheid getuigend*): 1 *een – mensch*, v. edele gezindheid; 2 *een –e daad*; **2** bw. (*op een onbekrompen en onzelfzuchtige wijze*): *iem. – vergeven*; **–moe'digheid,** v.

Edelmo'gend, bn. (*titel v. d. leden der 2e Kamer, of van andere hooge colleges vóór 1848*); aanspreektitel: *Uwe Edelmogendheid.*

E'delsmid, m. –smeden (*bewerker van kostbare of edele metalen*), germ.; **–steen*,** m. –en (*kostbare, meestal bewerkte steen*); **–valk,** m. –en (*groote soort van valk*); **–vrouw,** v. –en (*adellijke dame; vrouw, die tot de adelstand behoort in de feudale tijd*); **–wacht,** v.; zie Pauselijk; **–weis,** o. (Duitsch: *alpenplantje met witte bloemen, die in gedroogde toestand niet veranderen*; Lat. leontopodium alpinum).

E'den, o. (Hebr. *paradijs, liefelijk verblijf, lustoord*): *een hof van –*; Gen. 2 : 8.

Edict', o. –en (Lat. edictum: *vorstelijke verordening; landsverordening*): *het eeuwig – (1577); het – van Nantes (1598–1685)*, door Lodewijk XIV opgeheven.

E'dik, m. (lit. t., gew., Z.-N. *azijn*).

E'dison, m. (*Am. natuurkundige*, geb. 1847).

Edi'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. editio]: *uitgave; druk b.v. van een boek, een plaatwerk*): *een – van Scott; morgen–, avond–.*

Edoch', vgw., deftiger dan **Doch** (*maar*).

E'dom, m. (Bijbel: *bijnaam van Ezau, zoon van Izaäk, en Jacobs oudere broeder*): de nakomelingen van –, de Edomieten, later *Idumeërs*, woonden in Idumea, ten Z. van het Joodsche land.

Educa'tie, v. –ties (Fr. [Lat. educatio]: *opvoeding*): *een goede – genoten hebben.*

Ee, v. (aardr. Zie **A II:** *naam van kleine stroomen [in Friesl. en Gr.]*); verg. *E-dam.*

Eed*, m. eeden (1 *het aanroepen van God als getuige, dat men de volle waarheid zal zeggen, trouw zal blijven aan zijn gegeven woord, het absolute zwijgen zal bewaren* inz. *volgens een bepaalde formule in tegenwoordigheid eener bevoegde overheid; de verklaring, belofte zelf*, 2 met verzwakte bet. *nadrukkelijke verklaring*): 1 *een – doen (om); een – afleggen; zijn – breken; onder –e verklaren; daar durf ik een – op te doen*; 2 *hij zwoer zich zelf een dure –, dat hij . . .*; zegsw. Z.-N. *van de oude –*, stempel; **–aflegging,** v. –en (*het doen van een eed* inz. *op plechtige wijze, in handen der bevoegde overheid*); **–breuk,** v. (*het niet-houden van een eed*): *zich aan – schuldig maken* (of vero.: *eedbreukig zijn*); **–formulier,** o. –en: *zoo waarlijk helpe mij God almachtig, is het –*; **–genoot*,** m. –en (*bondgenoot bij eede; samenzweerder*); **–genootschap,** o. –pen (*bondgenootschap, aaneensluiting* inz. van de Zwitsersche kantons); **–gespan,** o. (*samenzwering; de samenzweerders*), vero.; **–verbond,** m.: Z.-N. *het – der Edelen*; zie Compromis.

Ee'ga*, ee'gade*, m. en v. eegaas (*echtgenoot* inz. eenigszins comisch-deftig).

I. Eek, v. (*eikenschors*), gew.

II. Eek, m. (Z.-N. *edik*).

Eek'hoorn, –horen, m. –s (*bekend inlandsch knaagdiertje*; Lat. sciurus vulgaris).

I. Eel, o. (*bier*); (soorten) o. –en; z. Aal **IV.**

II. Eel, bn.: samentrekking van *edel.*

Eelt, o. (*plaatselijke hoornachtige verharding der huid* inz. *als gevolg van aanhoudende arbeid*); **-(er)ig,** bn. (*met eelt*); *–e handen.*

Een* 1 bepaald hoofdtelw. (zelfstandig): *de helft van één is een half*; (bijvoeglijk) *één man en een paardekop*; **2** v. –en (*cijfer, getalmerk*): *hij wierp twee éénen*; **3** ranggetal: *op bladzijde –*; **4** onbep. voornw.: *– mijner vrienden*; bijvoeglijk in alle geslachten en naamvallen *eene*: *ik heb kennis gemaakt met eene Jansen*; Z.-N. *dat is er eene*, een baas, snuiter; **5** onbep. lidw.: *een man, een vrouw*; **6** bn.: *– zijn*, nauw verbonden; *de Bataafsche republiek werd – en ondeelbaar ver-*

klaard 23 April 1798; *man en vrouw zijn één*; *van één grootte*, even; **7** wederkeerig vnw.: *naast een zitten*, elkander; z. Eentje.

Een'akter, m. –s (*spel, tooneelstuk in één bedrijf*; *eenbedrijfsstuk*), germ.

Een'armig, bn. (*één arm hebbend*): *een – man*; *een –e hefboom, een – anker.*

Eenbaar'lijk, bn., bw. (Z.-N. *aanhoudend*): *– gedonder.*

Eend, v. eenden (1 *bekende zwemvogel*; Lat. anas; 2 fig. *dom persoon*): 1 zegsw. *een vreemde – in de bijt*, een vreemdeling in een gezelschap of een bepaalde kring; als stofn.: *een stukje –*; 2 *wat een –!* **–'achtig,** bn. en bw.; –er, –st (fig. *dom, onnoozel*).

Een'dagsvlieg, v. –en; z. Ephemeriden.

Een'debout, m. –bouten (*bout v. e. eend*).

Een'dekker, m. –s (*vliegmachine met één stel draagvlakken*; *monoplaan*).

Een'delijk, bn., bw. (Z.-N. *eenzaam, verlaten, naar*): *een –e weg*; *– donker*, zeer.

Een'denei, o. –eieren; **–jacht,** v. (nl. *op wilde eenden*); **–kom,** v. –kommen (*stilstaand water, waarin men tamme eenden houdt*); **–kooi,** v. –kooien (*geheel van bochtige, nauw toeloopende waterwegen door kreupelhout ingesloten, ingericht om wilde eenden te vangen*); **–kroos,** o. (*éénjarige plantjes, groeiend aan de oppervlakte van stilstaande wateren*; Lat. lemna); **–mossel,** v. –s, –en (*kreeftachtig dier, in de jeugd vrij rondzwemmend, later zich vasthechtend aan steenen, palen enz.*; Lat. lepas): *men hield vroeger de –en voor de eieren der rotganzen*; **–nest,** o. –en; **-roer,** o. –roeren, –roers (*geweer met lange loop, om wilde eenden te schieten*).

Een'der, bn. en bw. (*de-, hetzelfde*; *gelijk*): *die vaasjes zijn –*; *hij zei het net –*; *zij zijn – gekleed, het is mij totaal –*, gelijk; gmz.

Een'dracht, v. (*samenwerking of samenleving door geen geschillen of meeningsverschillen gestoord*; *eensgezindheid*): *– maakt macht.*

Eendrach'telijk, bw.: *– streven*, meer: *–* **drach'tig,** bn. en bw. (*eensgezind*; *zonder geschillen samenwerkend of samenlevend*; *blijken gevende van, strevende naar eendracht*): *–e samenwerking*; *– handelen.*

Eend'vogel, m. –vogels (*eend*, inz. als spijs): *we hebben – vanmiddag.*

Ee'nenmale*, ten, bw. (*geheel en al*).

Ee'nerlei*, bn., bw. (*van dezelfde soort*; *onverschillig*): *– gras*; *– gekleed*, op dezelfde wijze; *het is mij –*; **–hande*,** bn. vero.

Eengezins'woning, v. –en (*woning, waarin maar één gezin kan en mag wonen*): *de bouwvereeniging bouwde 30 –en.*

Een'handig, bn.: Z.-N. *een – paard*, slechts voor één persoon handelbaar; Z.-N. *een –e jongen*, onhandelbaar, eigenzinnig.

Een'heid, v. –heden (1 *de eigenschap van één, d. i. niet verdeeld, te zijn*; 2 *een hecht samenhangend geheel*; 3 rekenk. *getal, dat niet door samenvoeging van meer dan één gelijksoortige grootheid ontstaan is*; 4 *aangenomen maat, grootte of hoeveelheid, waarmee men andere grootheden of hoeveelheden afmeet*): 1 *de – van maten en gewichten*, gelijkheid; *er is veel – in de regeeringsbeginselen*, harmonie, gemis aan tegenstrijdigheid; 2 *– van tijd, – van geloof*, gelijkheid; *als geheel, als – moeten de volken een rol in de wereldgeschiedenis spelen*; 3 *de –heden en tientallen*; 4 *de ampère is de – van de stroomsterkte*; nog: (drama) *– van plaats*, de handeling geschiedt altijd op dezelfde plaats; *– van tijd*, de handeling is binnen 24 uren afgeloopen; *– van handeling, – van idee*, er is slechts één hoofdhandeling in het stuk; de drie eenheden waren voornamelijk een eisch v. h. klassieke drama.

Een'heidsprijs, m. –prijzen (*door de regeering vastgestelde prijs van een artikel*).

Eenhoe'vig, bn. (v. zoogdieren: *hebbende aan elke poot één hoef*): *paarden zijn –.*

Eenhoof'dig, bn. (*met één persoon als gezaghebber*; *monarchaal*): *een – gezag.*

Een'hoorn, -horen, m. –s (*fabelachtig dier, meestal voorgesteld als een paard met een groote hoorn vóór op de kop*; *zinnebeeld van Christus*; Bijbel: *neushoorn*; sterrenk. *een sterrenbeeld*; dierk. *narwal*, zie ald.).

Een'hoornvisch*, m. –visschen (vero. *narwal*).

Eenhui'zig, bn. (plantk. *met mann. en vr. bloemen op dezelfde plant*): *–e planten.*

Ee'nig* 1 bn., in bet. 2 ook bw. (1 *waarvan geen tweede is, waarmede geen ander te vergelijken*; 2 Z.-N. *eenzaam, beangstigend*): 1 *dit is mijn –e troost*; *een –e zoon*, zoon alleen; als overtreffende trap (dikwijls met gevoelswaarde verg. allerliefste): *de –ste plaats*; *– in zijn soort*; als uitroep: *heel prettig, grappig enz.*: *we hebben vrij gekregen, –! dat was –*; 2 *een –e weg*; *– wonen*; in N.-N. als bw.: *we wonen hier – mooi*, zeer; als zn. *het –e, dat ik te zeggen heb*; **2** onbep. telw. of onbep. vnw. (1 *een of ander*; 2 *welke dan ook*, inz. met nadruk; 3 *een klein getal, een klein aantal*; *een paar*): 1 *iets te –er tijd noodig kunnen hebben*; *–e moed vatten*; 2 *zonder –e achterdocht*; 3 *–e vrienden hielpen*; nog: *– en alleen omdat hij Belg was*, uitsluitend.

Eenigerhan'de*, bn. (*van een of andere soort*; *van welke soort ook*), ook, **–lei'*; –ma'te*,** bw. (*eenigszins, min of meer*); **-wij'ze*,** ook, **–wijs'*,** bw. (*op de een of andere manier*).

Ee'nigheid*, v. (1 *overeenstemming van gevoelens*; *eensgezindheid*; 2 *eenzaamheid*): 1 *in de beste – leven*; 2 *ik wandel hier in mijn –.*

Ee'niglijk*, bw. (*alleen*; *slechts, enkel*).

Ee'nigszins*, bw. (*een weinig, eenigermate*; met kunnen en verwante begrippen: *hoe dan ook, maar, met mogelijkheid*): *– verlegen*; ook: Eenigszins'.

Een'jarig, bn. (1 *één jaar oud*; 2 *één jaar durende*): 1 *een – kalf*; 2 *–e planten.*

Eenken'nig, bn. (*slechts één persoon willende kennen* inz. van kleine kinderen: *schuw, bang voor vreemden*).

Eenlettergre'pig, bn. (*bestaande uit slechts één lettergreep*): *dat is een – woord.*

Een'ling, m. en v. –en (*enkeling, individu*).

Een'lobbig 1 bn. (*hebbend één zaadlob*): *een lelie is –*; **2 –lobbigen,** v. mv.

Een'loop*, m. –en (Z.-N. *geweer met één loop*).

Een'loopend*, bn. (*ongehuwd* inz. *van mannen*): *een – heer.*

Een'maal, bw. (1 *één keer*; 2 van iets toekomstigs: *eens, te eeniger tijd*): 1 *ik heb hem slechts – gesproken*; *–, andermaal, verkocht! – is geen maal*, 2 *het zal u – berouwen*; zegsw. *dat is nu – zoo*, daar is niets aan te veranderen.

Een'manswagen, m. –s (*tramwagen, met één man als bestuurder en conducteur*).

Een'oog*, m. en v. –en (*persoon met één oog*): zegsw. zie Blinde.

Een'oogig*, bn. (*slechts één oog hebbende*).
Eenpa'rig, bn. en bw.; –er, –st (1 *eenstemmig, eendrachtig*; 2 *gelijkmatig*): 1 *met –e stemmen*, algemeene; *zij besloten het –*; *de vergadering was – van oordeel*; 2 *een –e beweging*; *een – versnelde beweging*; **–heid,** v.: *benoemd worden met – van stemmen.*
Een'persoons (*voor één persoon*, in samenst.): *een –ledikant.*
Een'ponder, m. –s (*brood, kogel v. één pond*; *geschut voor kogels van één pond*).
Een're* (oude dativus van vrouw. *een*), in: ter –, bijw. uitdr.: *de huurder ter –*, aan de ééne zijde; *contractant ter –.*
Een'ruiter, m. –s (*broeibak met éénruiten* [*broeiramen met één groote ruit*] *gedekt*).
Eens 1 bw. (*éénmaal* in beide bet.): 1 *een mensch leeft maar –*; *daar was – een koning*, in zekere tijd; 2 *het zal je – berouwen*; nog: *op–*, *in–*, onverwachts, plotseling; *in – betalen*, alles te zamen; *zeg –*, *hoor –*, *dat gaat zoo niet! hij kan niet – lezen*, zelfs niet; *– voor al*, éénmaal voor alle gevallen, voor altijd; *– zoo groot, dik enz.*, tweemaal; **2** bn. in zegsw.: *het met iem. – zijn over*, van dezelfde meening; *het met zich zelf niet – zijn*, tot geen beslissing kunnen komen.
Eensch*, bn. (Z.-N. *eenzaam*).
Eens'deels, voegwoordel. bw. (*wat het ééne deel betreft*; *van de ééne kant*, met *anderdeels*): *– heb je gelijk, anderdeels niet.*
Eens'gezind, bn. (*van dezelfde gezindheid*; *eendrachtig*); **–'heid,** v. (*eendracht*).
Eens'klaps, bw. (*onverwachts, plotseling*): *het electrisch licht ging – uit*; **–klapsch***, bn.: *een –e verandering van decoratie.*
Eens'luidend, bn. (*gelijkluidend*; fig. *gelijk van inhoud*): *een – afschrift.*
Een'span, o. –nen (*voertuig m. één paard*).
Een'steens, bn. (bouwk. *ter dikte van de lengte van een metselsteen*): *een – muur*; ook: *anderhalf- en tweesteens.*
Eenstem'mig, bn. en bw. (fig. *eenparig, eendrachtig*; *als met één stem*): *een – besluit*; *– besloot men tot afwijzing*, met algemeene stemmen; ook (muz.) tegenstelling van tweestemmig enz.: *–e liederen*; **–heid,** v.
Een'tje, o. –s (1 *één enkel*; 2 meestal met *er*; *een persoon of zaak van die soort*; 3 met *in* [of: *op*] *mijn*, d. i. *terwijl ik alleen ben*): 1 *een – en nog een – zijn twee –s*, eenheden; 2 *hij is er ook –*, een grappenmaker, deugniet, losbol; *er – pakken*, borreltje; *er iem. – geven*, klap; 3 *ik wandel in, op mijn –.*
Eento'nig, bn. en bw.; –er, –st (1 *met één toon*, en dan meestal een'tonig; 2 *met weinig verscheidenheid van toon*; 3 *zonder afwisseling*; ongunstig: *vervelend*): 1 *horens met één-tonig geluid staat de politie toe*; 2 *– getik*; 3 *een – leven*; *hij leest een – verhaal*; **–heid,** v.
Een'voud, m. (1 *ongekunsteldheid, natuurlijkheid*; 2 *zonder praal, vertoon*): 1 zegsw. *– is het kenmerk van het ware*, d. i. al, wat waar is, is niet ingewikkeld; z. Simplex; 2 *hij werd in alle – begraven.*
Eenvou'dig 1 bn.; –er, –st (1 *weinig samengesteld of ingewikkeld*; 2 *wars van weelde en vertoon*; *zich niet op de voorgrond stellend*; 3 *als aanwijzing van een maatschappelijke stand*: *geen weelde kennend*; *geen aanspraak op deftigheid makend*; 4 van levenswijze enz.: *zonder weelde of vertoon*; 5 *zonder opsmuk, ongekunsteld*; 6 *zonder meer*): 1 *een – vraagstuk*; *–e breuk*, waarvan teller en noemer geheele getallen zijn; 2 *een heel –e jongen, maar toch gedistingueerd*; 3 *–e burgerlui*; 4 *een – en werkzaam leven*; 5 *–e schoonheid*; 6 *het was een –e uitnoodiging*; *een –e opmerking*; **2** bw. (1 *op weinig samengestelde of ingewikkelde manier*; 2 *zonder weelde of vertoon*; 3 *zonder praal of opsmuk*; 4 *zonder omhaal, zonder meer*): 1 *dat ging – zoo*; 2 *uiterst – leven*; 3 *– maar goed gekleed*; 4 *ga – weg*; *het is – gelogen*; **–vou'digheid,** v.: *– des verstands*, kinderlijkheid; *– van zeden.*
Een'werf, bw. (lit. t. *éénmaal*).
Een'winter, m. en v. –s; zie Enter.
Een'zaadlobbig; zie Eenlobbig.
Een'zaam, bn., bw.; –zamer, –st (1 *zonder gezelschap, alleen*; *afgezonderd v. anderen*; 2 *zonder gezelschap verricht, doorleefd*; 3 *onbezocht, stil*): 1 *de –zame wandelaar*; 2 *een – leven*; 3 *een –zame weg*; *het is er wel wat –*; nog: *–zame opsluiting*, cellulaire; **–heid,** v. (*de toestand zonder gezelschap te zijn of zich verlaten te gevoelen*: *afzondering, stilte*): *in de –.*
Eenzel'vig, bn.; –er, –st (*in zich zelf gekeerd*; *gaarne alleen*): *een –(e) man*; **–heid,** v. (1 *teruggetrokkenheid, gezochte eenzaamheid*; 2 Z.-N. *identiteit*): 1 *zich terugtrekken in fiere –*; 2 *een –skaart.*
Eenzij'dig, bn. en bw.; –er, –st (fig. *een zaak niet van alle zijden beziende*; *niet objectief*; *partijdig*; *naar één zijde ontwikkeld*): *het lichaam – belasten*; *een – man*; *een – oordeel*; *– te werk gaan*; **–heid,** v.
I. Eer 1 bw. (*vroeger*): *hij was er – dan ik*; *hoe – hoe liever*; **2** voegw. (*voordat*): *het duurt lang, – de trein er is.*
II. Eer, ee're*, v. (1 *stijging in aanzien*; *lof*; 2 *hoog aanzien*; *het uitsteken boven anderen*; 3 *zaak, waarop iems. aanzien berust*; *persoon, aan wie(n) een groep haar aanzien dankt*; 4 *eerbewijs, eerbetoon*; *onderscheiding*; 5 *goede naam*; *reputatie*; 6 v. vrouwen: [*naam van*] *kuischheid, vrouwelijke onschuld*): 1 *tot iems. –*, ter eere v. iem.; *tot Gods –*; *de – v. iets hebben*, als de bewerker van iets loffelijks beschouwd worden; *ik heb de –*, beleefdheidsformule; *de – komt hem toe*, hij is de bewerker van het loffelijke; *zijn naam – aandoen*, beantwoorden aan de verwachtingen, die men op grond van zijn naam van hem koestert; *een maaltijd – aandoen*, flink eten; *–e, wie(n) –e toekomt*, spreekwijze, waarbij men te kennen geeft, dat men in iem. verdiensten erkent, die men niet verwacht had; 2 *in –e houden*, waarde hechten aan, goede zorg dragen voor; *een gebruik in –e brengen*, erkenning, geldigheid verschaffen (ook: *in –e komen, zijn*); 3 *tot – strekken*, zijn; 4 *ik had de – te worden uitgenoodigd*; *iem. de laatste – bewijzen*, de begrafenis bijwonen; *iem. met militaire – begraven*; 5 *de – ophouden*, zoodanig voor de dag komen, als men aan zijn reputatie verplicht is; *iems. woord van –*, verklaring, waarvoor iems. goede naam tot waarborg strekt, eerewoord; *een man van –*, tot geen laagheid in staat, op wiens woord men staat kan maken; 6 zie Deugd.
Eer'baar, bn.; –der, –st (eenigszins ouderwetsch: *kuisch, rein, zedig*); **–heid,** v. (*kuischheid, reinheid van zeden*).
Eer'betoon, o. (*blijk van vereering*): *iem. met – ontvangen*; **–bewijs,** o. –bewijzen (*bewijs van eer*): *iem. met –bewijzen over-*

laden; –**bied,** m. (*gevoel van bewondering, vereering, hoogachting*; *ontzag*).
Eerbie'dig 1 bn.; –er, –st (*eerbied koesterend, aan de dag leggend*; *van eerbied getuigend*): *een – zwijgen*; *op –e afstand*, (scherts.) op een afstand door vrees of afkeer ingegeven; **2** bw. (*met eerbied*): *iem. – naderen, – spreken*; –**lijk,** bw. (*op eerbiedige wijze*).
Eerbie'digen, eerbiedigde, h. geëerbiedigd (*eerbied hebben voor*; *eerbied bewijzen aan*; *berusten in*; *sparen*; *niet ingaan tegen*): *iems. meening, iems. besluit –, een tractaat –.*
Eerbiedwaar'dig, bn.; –er, –st (*eerbied verdienende*; R.-K. *van iem., wiens proces tot zaligverklaring is ingediend*): *een – grijsaard*; –**wek'kend,** bn. (*eerbied inboezemend*): *een –e stilte.*
Eer'daags, bw.; zie Eerstdaags.
Eer'der, bw. (comparat. van *eer*: *vroeger*; *met meer waarschijnlijkheid, liever*): *ik was er – dan hij*; *hoe –, hoe liever, hoe beter.*
Ee'reambt*, o. –ambten (*ambt van eer* inz. *dat meer eer dan inkomsten geeft*); ook, Eerambt; –**blijk*,** o. –blijken (*eereteeken*); –**boete*,** v. (R.-K. *daad van eerherstel door schuldbelijdenis en smeeking om vergiffenis*): *een akte van –*; –**boog*,** m. –bogen (*boog als eerbewijs en tot versiering over iems. weg of tot herdenking van een roemrijk feit*); –**burger*,** m. –s (*iem., wien eershalve het burgerrecht in een andere plaats dan zijn woonplaats of in een ander land is verleend*); –**burgerschap*,** o.: *iem. het – aanbieden*; –**degen*,** m. –s (*kostbare degen, die iem. vereerd wordt wegens betoonde dapperheid; staatsiedegen*); –**dienst*,** m. –en ([*vorm van*] *godsdienstoefening; godsdienst; uitwendige godsdienstvorm*); ook Eerdienst; –**doctoraat*,** o. (*doctoraat, verleend honoris causa*); z. **H. C.**; –**kraus*,** m. –en (*krans der of ter eere, iem. aangeboden*); –**kruis*,** o. –en (*ridderkruis*), –**legioen*,** o.; zie Legioen; –**lid*,** o. –leden (*iem., wie(n) het lidmaatschap eener vereeniging eershalve is opgedragen* [*zonder geldelijke verplichtingen*]; *lid van verdienste*): *hij is –*; –**lidmaatschap*,** o. (*het zijn van eerelid*): *het – eener vereeniging*; –**metaal***; zie Eermetaal.
Ee'ren*, eerde, h. geëerd (*eer bewijzen*; *met onderscheiding bejegenen*; *vereeren, hoogschatten*): *zijn ouders –, den koning –*; *de dooden –*, in eere houden; zegsw. *waar men mee verkeert, wordt men mee geëerd*, men beoordeelt den man naar zijn gezelschap.
Ee'repalm*, m. –en (*zegepalm, palm, iem. aangeboden om hem te eeren als overwinnaar* inz. fig.); –**plaats*,** v. –en (*voornaamste plaats, waaraan de meeste onderscheiding verbonden is, b.v. aan tafel*); –**poort*,** v. –en (*eereboog*); –**post*,** m. –posten (*eereambt*); –**prijs*,** m. –prijzen (*veronica, leeuwenbekachtig plantje met blauwe bloempjes, tusschen het gras groeiend*; *prijs, waarmede iem. geëerd wordt* inz. *onderscheiding bij een wedstrijd, tentoonstelling enz.*); –**rechten*,** mv. (Z.-N. *rechten op eeretitels*); –**ronde*,** v. –n (*baan of ronde, die een overwinnaar in een* [*motor-*] *rijwielwedstrijd* enz. *alleen rijdt om de toejuichingen in ontvangst te nemen*); –**sabel*,** v. –s; z. Eeredegen; –**schot*,** o. –schoten, meestal Saluutschot; –**schuld*,** v. –schulden (*schuld, die men als man van eer zonder aanmaning voldoet* inz. *speelschuld*); –**teeken*,** o. –en, –s (*teeken of blijk van eer; vereerend onderscheidingsteeken*); –**titel*,** m. –s (*vereerende titel*), b.v. de Vader des Vaderlands; –**wacht*,** v. –wachten (*afdeeling soldaten, die de wacht houden vóór het verblijf van een vorst enz., b.v. bij 't bezoek aan een stad of hem vergezellen op straat ter opluistering*; *een aantal personen, gewoonlijk te paard, die een of andere autoriteit of een jubilaris afhalen en in optocht vergezellen*); –**wijn*,** m. (*wijn, op plechtige wijze genoodigden bij hun komst op openbare feestelijkheden aangeboden*); –**woord*,** o. (*verzekering of belofte, waarbij men zijn eer in pand geeft*): *op mijn –! een officier op zijn – vrijlaten.*
Eer'gevoel, o. (*gevoel, dat men aan zijn eer verplicht is zekere dingen te doen of na te laten*; *besef van eigen eer en zedelijke waarde*): *veel – hebben.*
Eergie'rig, bn.; –er, –st (eenigszins verheven: *begeerig naar eer*): *–e officieren.*
Eer'gisteren, bw. (*de dag vóór gisteren*): *die is niet van –* (of: *gisteren*), is bijdehand.
Eer'herstel, o. (inz. Z.-N. *het in eere herstellen*): *akte van –*, eereboete.
Eer'lang, bw. (*spoedig, binnenkort*): *ik hoop u – te zien*, weldra.
Eer'lijk 1 bn.; –er, –st (1 *wars van leugen en bedrog*; *rechtschapen, betrouwbaar*; 2 *in overeenstemming met de goede trouw*; *niet leugenachtig of bedrieglijk*; 3 *eervol*, in bepaalde verbindingen; 4 *gepast, behoorlijk*): 1 *een – man*; *ze had iets opens, iets –s over zich*; 2 *een –e handel in zuivelproducten*; 3 *een –e dood, een –e wonde*; 4 *een –e begrafenis*; nog: Z.-N. *uit –e schaamte*, uit eergevoel, eerbaarheid; **2** bw. (*zonder leugen of bedrog*; *naar waarheid*; *oprecht*): *– spelen*; *zeg eens –, hoe vind je het? – duurt het langst*, alleen eerlijk gedreven zaken blijven op de duur goed gaan; nog: *– waar*, wezenlijk en waarachtig! –**heid,** v. (*rechtschapenheid*; *het wars zijn van leugen en bedrog*): *– in handel en wandel.*
Eer'loos*, bn. en bw.; –loozer, –t (1 *zonder eer, goede naam*: *geen achting meer genietend*; 2 fig. *getuigend van een lage aard*; *laag*): 1 *hij werd – verklaard*; 2 *een –ze daad*; *– handelen*; –'**heid,** v. (*laagheid*).
Eer'metaal, o. (*medaille, waarmee iem. geëerd wordt*; *eerepenning, ridderkruis*); –**naam,** m. –namen (*eeretitel*); –**(e)prelaat,** m. –prelaten; –**rool,** m. (*daad, waardoor de naaste in zijn eer of goede naam geschaad wordt*, b.v. *door kwaadspreken*; Z.-N. rechtst. wanneer de wet het bewijs van het ten laste gelegde feit niet toelaat, anders *laster*); –**roover*,** m. –s.
Eers'halve, bw. (*om de eer*; ook: *als bewijs van eer*): *iem. – uitgeleiden*; ook: –hal've.
Eerst 1 bijv. rangtelwoord: *de –e kievitseieren, op de –e bank, de –e Kamer*; **2** bn. (1 *het voortreffelijkste, het beste*; *zeer goed*; 2 *aarts..*): 1 *de –e pianist van ons land*; *een –e kracht*; 2 *het is een –e luiaard, deugniet*; **3** bw. (1 *voor alle anderen*; 2 *voor die tijd*; *vroeger*; *in het begin*; 3 *van te voren*; 4 *pas*): 1 *ik kwam het –*; *die – komt, – maalt*; z. Malen; 2 *– was hij kwaad*; *beter dan –*; 3 *ik moet hem – spreken*; 4 *nu –*; *– nu*; *– gisteren kwam hij*; **4** zn. m. v. en o. –en: *het –e, wat ik hoor*; *in het –* (Z.-N. *in den eerste*): *voor het –*; *ten eerste*; Z.-N. *op het eerste wonen*, op de eerste verdieping; zie ook Laatste.
Eerst'aanwezend, bn. (*de eerste in rang*

onder de aanwezigen, zijns gelijken): – *ingenieur*, – *officier*, voornaamste; **–beginnend,** bn. (*pas beginnend*); **–daags,** bw. (*binnen enkele dagen, binnenkort*): *ik kom –*, spoedig.

Eer'ste Kamer, v. (*deel der Staten-Generaal, bestaande uit 50 leden, door de Provinciale Staten gekozen*); zie Senaat.

Eer'steling, m. en v. –en (*eerste vrucht*; Bijb. *eerste lam, eerste schoof v. d. oogst, die men Jehova offerde*; *eerstgeborene*; *eerste pennevrucht, schilderstuk enz.*); v. ook **–e.**

Eerst'geboorte, v. (*de omstandigheid, dat men als iems. eerste kind of zoon geboren is*): *recht van –*; **–geboorterecht,** o. (*erfrecht ten gunste van den oudsten zoon*): Ezau verkocht zijn – aan zijn broeder Jacob voor een schotel linzen, Gen. 25 : 34; **–geborene,** m. en v. –n (*de oudste van de kinderen*).

Eerst'komend, bn. (1 *het eerst komend*; 2 *aanstaand*): 1 *de –e bezoeker*; 2 *de –e week*; *op Woensdag* **e.k.,** eerstvolgende.

Eer'tijds, bw.; (*voorheen, vroeger, voormaals*): *ons land was – bedekt met wouden.*

Eer'vergeten, bn.; –er, –st (*eerloos*; *geweteloos, schaamteloos*): *een – schurk*; **–vol 1** bn.; –voller, –st of meest – (*eer medebrengend, verschaffend*): *een –le betrekking*; *een –le vermelding*, vorm van onderscheiding, van deelnemers aan een wedstrijd, van militairen enz.; – *ontslag*, formule voor een ontslag, dat niet bij wijze van straf wordt verleend; **2** bw. (*zoo, dat men er eer mede inlegt*; *op een wijze, die eer verschaft*): *zich – gedragen*; *die onderofficier werd – vermeld*; **–waard',** bn. (*titel van een geestelijke van lagere rang*); z. Bijlage III; **–waar'dig,** bn. (*door ouderdom aanzien hebbend, indruk makend*); **–zaam,** bn. (*braaf, deugdzaam, fatsoenlijk*; in N.-N. dikwijls scherts.): *een – burger*; *een –zame keukenmeid*; **–zucht,** v. (*dorst naar eer of roem*); **–zuch'tig,** bn.; –er, –st (*vol eerzucht*): *een – vorst*; **–zuil,** v. –en (*zuil als gedenkteeken, gedenkzuil*); fig. *daarmee richtte Van Speijk (1802–'30) zich e. – op in aller harten.*

Eest, m. –en (Lat. aestus = hitte: *inrichting om te drogen door hitte* [*gewoonlijk van onderen verwarmde vloer*] *b.v. mout, thee, kruiden*).

Ees'ten, eestte, h. geëest (*drogen op een eest*).

Eet, m. (Z.-N. *het eten*; *eetlust*): *ik ben van mijnen – af*, heb geen eetlust.

Eet'aardappel, m. –s, –en (tegenstelling van *fabrieksaardappel*; *aardappel, die gegeten wordt*): *een goede –.*

Eet'baar, bn. (*hetgeen te eten is*): *het was eenvoudig niet –*; *–bare waren.*

Eet'huis, o. –huizen; **–kamer,** v. –s; **–lust,** m. (*lust, trek, smaak in eten*): *een wandeling zal de – opwekken, mij – geven*; **–plaats,** v. –en (Z.-N. *eetkamer*); **–servies,** o. –zen (*servies voor een diner*); **–stokje,** o. –s (*stokje, waarmee de Javaan, Chinees enz. rijst eet*); **–waar,** v. –waren (*mondbehoefte*); **–zaal,** v. –zalen (*groote eetkamer*).

Eeuw, v. –en (1 *tijdvak van honderd jaar*; 2 *tijdperk van een tamelijk groot aantal jaren*; *tijd*): 1 *de drukkunst met losse typen dateert van de 15e – na C.*; 2 *de – van Frederik Hendrik*; z. Gouden, IJzeren; *ik heb je in geen – gezien*; zegsw. – *en dag*, zeer lang.

Eeu'wenheugend, bn. (*de herinnering van eeuwen bewarend*; *eeuwen bestaande*; *zeer oud*): *–e eiken*; **–oud,** bn. (*overoud*): *een –e gewoonte, een – gebruik.*

Eeuw'feest, o. –feesten (*feestelijke herdenking van het honderdjarig bestaan van een inrichting, van de honderdste verjaardag van een gebeurtenis enz.*); ook: **–getijde,** o.

Eeu'wig 1 bn. en bw. (1 *begin noch einde hebbend*; *niet gebonden aan het begrip van tijd*; *altijddurend*; 2 *voortdurend bezig met de handeling of in het bezit van de eigenschap, opgesloten in het zn.*; 3 *voortdurend terugkeerend*): 1 *God is –*, zonder begin of einde; *het –e leven*; *de –e straffen*; *de –e gelukzaligheid*; *–e sneeuw*, in geen jaargetijden smeltend; *de –e stad*, Rome; *ten –en dage*, voor altijd; 2 *de –e optimist*; 3 *dat –e uitgaan*; **2** bw. (1 *zonder einde, voor altijd*; 2 *steeds maar*; *altijd door*; 3 *in zeer hooge mate*; *erg*): 1 – *zullen leven*; 2 – (*en altijd*) *rookt hij cigaretten*; 3 *dat is – jammer*; **–heid,** v. –heden (1 *duur zonder aanvang of einde*; 2 *het hiernamaals*; 3 *zeer lange duur*): 1 *God is van alle –*, heeft geen begin en zal geen einde hebben; 2 *de – ingaan*, sterven; 3 *dat duurt een –*; nog: *nooit in der –* (of: *in der – niet*), nooit; *van – tot amen* (of: –), altijd.

Eeu'wige stad; zie Eeuwig **1** 1.

Efen'di, m. –'s (Turkije: *eeretitel v. e. staatsdienaar, rechtsgeleerde*; *mijnheer*): – wordt geplaatst achter de naam van het ambt.

Effect', o. –en (Lat. effectus: 1 *gevolg*; *uitwerking, uitwerksel*; 2 *verhandelbaar bewijs van aandeel in een leening, in het kapitaal eener onderneming enz.*; *openbare schuldbrief, pandbrief, staatspapier*; 3 ballenspel, inz. biljartspel: *afwijking van een bal bij aanraking met een ander lichaam als gevolg van een draaiing om zijn as*): 1 *het licht– op een schilderij*; *werken op het –*; *dat maakte* (of: *sorteerde*, of: *had*) –, indruk; ongunstig, *op – berekend*, indruk op schijn berustend; *–bejag*; 2 *de deelen v.e. – zijn*: Mantel, Couponbladen Talon; 3 *speel met een weinig –*; *geef wat –.*

Effec'tenbank, v. –en (*bank, welke zich in hoofdzaak belast met de handel in effecten*); **–beurs,** v. –beurzen ([*gedeelte eener*] *beurs, bestemd v. d. effectenhandel*); **–handel,** m. (*handel aan de beurs, in effecten en ander geldswaardig papier*); **–hoek,** m. (*hoek v. e. beurs, waar effecten verhandeld worden*; *de kooplui*); **–koers,** m. –en; **–makelaar,** m. –s (*makelaar in effecten*); **–sociëteit,** v. –en (*particuliere effectenbeurs*).

Effectief', Lat. effectivus, Fr. effectif, **1** bn. en bw. (1 *werkelijk, wezenlijk*; 2 *van beteekenis* vero.): 1 *de –tieve overwaarde*; *het is – waar*; 2 *bij het vergulden door kinderen zul je ook zulke effectieve stukken niet laten werken*; **2** o. –tieven (mil. *het aantal werkelijk aanwezige manschappen*; handel: *de werkelijke aanwezige hoeveelheid geld*; *de wezenlijke of reëele waarde*): *het effectief bedroeg.*

Ef'fen 1 bn.; –er, –st (*gelijk, glad, vlak*): *een – kleur*, gelijkmatig, zonder teekening of schakeering; *een – vlak*, niet hobbelig, gelijk; fig. *een – gezicht zetten*, strak, uitgestreken; *een – rekening*, afbetaald; *zij zijn nu –*, hebben niets meer van elkaar te vorderen; inz. Z.-N. *iets – maken*, in 't reine brengen: **2** bw. (1 *vlak*; 2 *zonder teekening of schakeering*; 3 *strak*; 4 *een zeer korte tijd, even*, gmz. spreekt.): 1 – *glad als een spiegel*;

2 – *blauw katoen*; 3 – *kijken*; 4 *wees nu* –(*tjes*) *stil*; als zn. in Z.-N.: *op zijn – komen*, genezen, in orde komen.

Ef'fenaan, bw. (Z.-N. *geleidelijk*).

Ef'fenaf, bn., bw. (Z.-N. *koel*; *vlakweg*).

Effen'di, m. –'s; zie Efendi.

Ef'fenen, effende, h. geëffend (*gelijk, vlak, effen maken*): *een terrein –*; *een spoorbaan –*; fig. *iem. het pad –*, hem helpen.

Efficiency, v. (Eng. *meest doelmatige werking*; *methode om een bedrijf met zoo weinig kosten mogelijk, zoo goed mogelijk te maken*).

Effi'gie (eig. zesde naamv. van het Lat. effigies = beeltenis, na *in*): *in – verbranden*, in beeltenis; lees *effie'gie* of *effie'gijee*.

Eg, v. eggen; zie Egge.

Egaal', bn. en bw.; egaler, -st (Fr. égal [Lat. egalis]: *gelijkmatig van voorkomen, overal gelijk*; *zonder afwisseling of verscheidenheid*; *gelijk, effen*): *een egale kleur*; *de lucht was – donker*; zegsw. *'t is mij –*, eender.

Egalisa'tie, v. -s, –tiën (Fr.: *gelijkmuking*; *vereffening*); **–seeren*** (Fr. *gelijkmaken*; *vereffenen*). (s = z).

Egalité, v. (Fr. *gelijkheid*): *liberté, –, fraternité*, vrijheid, gelijkheid, broederschap, leus in de Fransche revolutie (1789).

Egard', m. en o., meestal mv. egards (Fr. [Lat. e(x) + Fr. garder = wachten]: *achting, ontzag*; *beleefdheidsbetuiging*; *voorkomendheid*): *–s hebben v. iem.*; lees *égaar'*, mv. *égaars'*.

E'gel, m. –s (*insectenetend zoogdiertje, met spitse snuit, de rug overdekt met stekels*; Lat. erinaceus europaeus).

Egelantier', Fr. églantier v. Lat. acicula = naaldje, **1** m. –s, –en (*wilde rozelaar*; Lat. rosa rubiginosa); **2** v. (*naam van rederijkerskamers* inz. *van de 17e eeuwsche A'damsche* „In liefde bloeyend"): *het blazoen van de A. – was een gekruisigde Christus in een –*.

E'gelvisch*, m. –visschen (*beenige visch in de tropen*; Lat. diodon hystrix).

Eg'ge, v. eggen (*landbouwwerktuig: houten of ijzeren raam met pinnen om grove kluiten fijn te maken, het zaad met aarde te bedekken*); zie ook: Stormegge.

Eg'gen, egde, h. geëgd (landb. *met de eg* [*be*]*werken*): zegsw. *er is met hem te – noch te ploegen*, niets aan te vangen.

Eg'gerig, eg'gig, bn. en bw.; –er, –st (v. vruchten: *scherp, zuur*; v. tanden: *stomp*).

E'go, pers. vnw. (Lat. *ik*): *alter –*, tweede ik; *– sum Al'pha et O'mega*, Lat.: Ik ben de Alpha en de Omega (z. ald.), d. i. het begin en het eind, dus, de Eeuwige; *– sum qui sum*, ik ben, die ben, d. i. de Eeuwige, woorden van God tot Mozes in het brandende braambosch. (g = g).

Egoïs'me, o. (*zelfzucht, baatzucht, ikzucht*); zie de tegenst. Altruïsme. (g = g).

Egoïst', m. en v. –en (*zelfzuchtig mensch*).

Egoïs'tisch, bn. en bw. (*baat-, zelfzuchtig*).

Egotis'me, o. (*zelfingenomenheid, -vergoding*).

Egyp'te, o. (*land van de Nijl*): *de vleeschpotten van –*, een vroegere tijd van stoffelijke welvaart; **–naar,** m. –s, –naren (*man uit Egypte*; vero.: *zigeuner*).

Egyp'tisch 1 bn., bw. (*als*) *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Egypte*): *een –e duisternis*, dikke; Exod. 10 : 22; *–e sigaretten*; **2** o. (*de taal*).

I. Ei, tw.; uitroep v. verrassing, vreugde enz.; *– –, daar ligt een ei! – wat!*

II. Ei, o. eieren (1 *cel, waaruit het embryo ontstaat*; 2 inz. *vogelei, kippenei*, al of niet toebereid); **ei'tje,** o. citjes en eiertjes: 1 *de –eren der slangen*; 2 *het – v. e. struisvogel*; *de kip legt een –*; *een zacht gekookt –*; *de schaal of dop, de pel van een –*; zegsw. *dat was voor mij een zacht* (*gekookt*) *eitje*, een kleine moeielijkheid, een gemakkelijke overwinning; *het – wil wijzer zijn dan de hen*, het kind wil wijzer zijn dan de ouders; *eieren voor zijn geld kiezen*, afzien van het onbereikbare en met een kleiner voordeel genoegen nemen; *het – van Columbus*, fig. schijnbaar moeielijk vraagstuk, waarvan de oplossing eenvoudig is; Z.-N. *een –tje met iem. te pellen* (vero. *schillen*) *hebben*; z. Appeltje; spreekw. *Beter een half – dan een leege dop*, beter iets, al is het niet veel, dan niets; *hij slaat er naar, als een blinde naar 't –*, hij gist geheel mis; z. Appel, Koek, Struif, Zitten 5.

Ei'ber, m. –s (lit. t., gew. *ooievaar*).

Ei'debaar, m. –baren (lit. t. *ooievaar*).

Ei'derdons, o. (*dons van de eidergans*); **–eend,** v. –en (*eend uit het hooge Noorden, broedt op eenige Waddeneilanden*; Lat. somateria m. mollissima); **–gans,** v. –ganzen.

Ei'erbriket, v. –ten (*briket in eivorm*); **–dans,** m. –dansen (*vroegere dans, waarbij men tusschen eenige op de grond liggende eieren moest dansen zonder ze te breken*); **–dop,** m. –doppen; **–dopje,** o. –s (*kleine eierschaal*; *dopvormig kopje voor e. gekookt ei*); **–koek,** m. –en (*zacht gebak* inz. *uit eieren*; *omelet*); **–korf,** m. –korven (*mand voor of met eieren*; scherts. *lichaam*): zegsw. *bang zijn voor zijn –*, lichaam, gew.; **–mijn,** v. –en (*plaats, waar men eieren mijnt*): *de – te Roermond*; **–netje,** o. –s (*netje, waarin men eieren kookt*); **–pruim,** v. –en (*soorten van groote pruimen, naar de vorm*); **–rek,** o. –rekken (*toestel, bestaande uit rijen planken met gaten, waarin eieren geplaatst worden*); **–saus,** v. –en; **–schaal,** v. –schalen (*kalkachtige schil van een ei*), in Z.-N. **–schelp,** v. –en; **–spel,** o. –spelen (*oud spel, waarbij een ei door een geblinddoekten speler moest worden stukgeslagen*), **–stok,** m. –stokken (*orgaan, waarin de eieren gevormd worden*); **–struif,** v. –struiven; zie Struif.

Eif'feltoren, m. (*toren in Parijs, geheel van ijzer, ruim 300 m hoog, 1889 door den ingenieur Eiffel † 1923, gebouwd voor de wereldtentoonstelling*): *het radiostation van de –*.

Ei'gen 1 bn. (1 *aan de persoon of de zaak zelf toebehoorend*; 2 *van iem. of een zaak zelf uitgaande*; 3 *iem. of een zaak zelf treffend of betreffend*; 4 *een eigenschap, hoedanigheid, toestand van een persoon of zaak zelf vormend*; *aangeboren*; 5 *een bijzonder kenmerk vormend, iets persoonlijks verleenend of uitmakend*; 6 *gewend*; 7 *gemeenzaam, vertrouwelijk*; 8 Z.-N. *niet gemeenzaam, gesloten*): 1 *een – huis*; *met – hand geschreven*; z. Haard; 2 *dat zijn z'n – woorden*; 3 *op – risico*; z. Houtje; 4 *dat is hem –*; 5 *de – aard der Romeinen*; *een – schikking*; 6 *ik ben hier al geheel –*; 7 – *met iem. worden*; 8 *vader was zeer –*; **2** o. (met *mijn*, enz.: *persoon, ik*): *in zijn – zeggen*; Z.-N. *dat is* (of: *spreekt*) *van –*(*s*), is natuurlijk, spreekt van zelf.

Ei'genaar, m. –naars of –naren (*persoon, wien iets toebehoort*; *hij, die het recht*

van eigendom heeft): *van – veranderen.*
Eigenaar'dig 1 bn.; -er, -st (1 *van of met een eigen aard, bijzonder, opmerkelijk*; 2 *passend*; *geheel op zijn plaats*; *bijzonder toepasselijk*; 3 *opvallend*; *ietwat zonderling*): 1 *dat is een – geval, een – gezicht, hij heeft een –e manier van spreken*; *dat zou al heel – zijn.* 2 *dat is nu eerst een – geschenk*; 3 *een –e opvatting van zijn plicht*; **2** bw. (*op bijzondere, afwijkende, kenmerkende wijze*): *zich – uitdrukken*; **–aar'digheid,** v. –heden.
Eigenares', v. –sen (*vrouw. eigenaar*).
Ei'genbaat, v. (*baatzucht*; *eigenbelang*, maar sterker); **–belang,** o. (*eigen voordeel*; minder ongunstig dan *eigenbaat*).
Ei'gendom, o. –dommen in bet. 1 (1 *have, goed, bezitting*; 2 *het toebehooren v. e. zaak aan iem.*; *eigendomsrecht*, z. ald.): 1 *belasting betalen v. gebouwde en ongebouwde–dommen*; 2 *de – over een zaak verliezen*; *industrieele –*, recht om over een uitvinding te beschikken; **–sactie,** v. –s (rechtst. *vordering tot het terugbekomen van een in eigendom bezeten zaak*).
Ei'gendomsrecht, o. (*het meest volstrekte recht, dat een persoon op een zaak kan hebben, alleen en uitsluitend beperkt door het openbaar gezag en de rechten van anderen*).
Ei'gendunk, m. (*hooge dunk aangaande zich zelf*; *eigenwaan*, iets minder sterk); **–dun'kelijk,** bn. en bw.; –er, –st (*op eigen gezag, eigenmachtig*; *willekeurig*): *een –e handeling*; *– handelen.*
Ei'genen, eigende, h. geëigend (*toeëigenen*), w. i. g.; refl. *zich –*, passen, geschikt zijn, b.v. *dat eigent zich niet tot zoo iets*, is een germ.
Ei'gengebakken, bn. (*door iem. zelf, niet door den bakker gebakken*): *– brood*; evenzoo: **–gebrouwen,** bn.: *–bier.*
Ei'gengeërfde, m. en v. –n (*iem., die op eigen erf woont, grondeigenaar in een polder*); ook, *Ei'generfde.*
Ei'gengerechtig, bn. en bw.; –er, –st (*geheel afgaand op eigen oordeel, geheel naar eigen maatstaf beoordeelend*; *eigendunkelijk*): *ons – volk*; **–gerech'tigheid,** v. (*overmatig vertrouwen op eigen oordeel*).
Ei'gengereid (*in 't gezin van den gebruiker zelf gemaakt*; *zijn eigen gang gaande, niet plooibaar*, met de bijgedachte soms aan *bekrompen*), b.v.: *–e rokken*, gemaakt van eigen gesponnen en geweven wol; *hij is een goed man, maar wat –*; **–gesponnen,** bn.: *– garens*; **–handel,** m. tegenst. van Commissiehandel: *– wordt voor eigen risico gedreven*; **–han'dig,** bn. en bw. (*met eigen hand* inz. *geschreven*): *een – testament*; z. Holographisch; *een – geschreven brief*; ook = *aan iem. zelf over te geven*; **–heimer,** m. –s (*aardappelsoort*); **–hoo'rige*,** m. en v. –n (gesch. *e. soort onvrije*); **–liefde,** v. ([*overdreven*] *liefde tot zich zelf*; *ingenomenheid met eigen persoon*): *de – streelen.*
Ei'genlijk 1 bn. (*alle eigenschappen bezittend van*; *geheel aan zijn naam beantwoordend*; *volgens het wezen der zaak*; *in engere zin*): *een –e geestigheid was het niet*; *de –e beteekenis van een woord*, werkelijke; *de –e dader*; **2** bw. (1 *naar het wezen der zaak*; *welbeschouwd*; 2 *in engere zin*; 3 *in de volle zin*): 1 *– hebt gij de prijs niet verdiend*; *wat is hij –?* 2 *– gezegd, werken was dat niet*; 3 *– tevreden ben ik niet*, juist; *– vroolijke onderwerpen werden niet behandeld.*
Ei'genlof, m. (*lof van zich zelf*): zegsw. *– stinkt*; **–mach'tig,** bn. en bw.; –er, –st (*op eigen gezag*): (*een*) *– optreden*; **–naam,** m. –namen (*bijzondere naam v. e. zelfstandigheid, waardoor men deze van andere zelfstandigheden van dezelfde soort onderscheidt*), b.v. *Jan*; **–schap,** v. –schappen (*waarneembaar verschijnsel van het wezen van een persoon of zaak*; *hoedanigheid, kenmerk*): *goede, kwade –schappen*; *een – van lood.*
Ei'genste, bn. (*dezelfde*): *het was de – vrouw*; *op het – oogenblik*; zie Eigen.
Ei'genwaan, m. (*hinderlijk hooge dunk van zich zelf*; *verwaandheid*): *wat een –!*
Ei'genwaarde, v. (1 verbonden met *gevoel*: *gevoel van hetgeen men waard is, aan zich zelf verplicht is*; 2 *gevoel van eigenwaarde*; *het zich voelen*): 1 *een overdreven gevoel van – bij een persoon*; 2 *hij heeft –!*
Ei'genwijs, bn. en bw.; –zer, –t (1 *overmatig vertrouwende op eigen wijsheid en niet toegankelijk voor raadgeving*: *waanwijs als een betweter*; 2 *eigenaardig-grappig*): 1 *de jongen was –*; *– redeneeren*; 2 *de egel met zijn – snuitje*; ook: Eigenwijs'; **–'heid,** v.
Eigenwil'lig (als bn. vero.; als bw. w. i. g.: *met eigen wil, eigenzinnig*): *een – gekozen lot*; **–zin'nig,** bn. en bw.; –er, –st (*geneigd zijn eigen zin te volgen*; *volgens eigen zin*; minder sterk dan *koppig*); **–zin'nigheid,** v.
Ei'gir, Germ. myth. god der zee; z. Aegir.
Eik, m. eiken (*inlandsche krachtige loofboom*: Lat. quercus; zinnebeeld van kracht en trots): *de roode –, de witte –*; **–eblad,** o. –en, –bladeren; **–ebladroller,** m. –s (*vlindersoort*), (Lat. teras viridana); zie Bladroller.
Ei'ke(n)bast, m. –en (*bast van één of meer eiken*); **ei'keboom*,** m. –en (*eik*); **ei'ke(n)krans,** m. –en (*krans van eikeblaren*).
Ei'ke(n)kroon, v. (*Luxemburgsche orde, ingesteld door koning Willem II in 1841, zilveren ster met vier stralen en daaromheen een krans van eikenloof*).
Ei'kel, m. eikels (*vrucht van de eik*; *voorwerpen b.v. knoppen in de vorm v. e. eikel*); **–elaar,** m. –s (Z.-N. *eik*); **–elaren,** bn. (Z.-N. *eiken*); **–cacao,** v. (*poeder van geroosterde en gemalen eikels met cacao*; *de hieruit bereide drank*); **–koffie,** v. (*geroosterde en gemalen eikels*; *de hieruit bereide drank*).
Ei'keloof, o. (*gebladerte van een eik*).
Ei'ken, bn. (*van eikenhout*): *e. – stok, plank.*
Ei'kenappel, m. –s (*galappel*, gew.). **–boktor,** v. –ren (*boktor* inz. *op eiken levende*; Lat. cerambyx cerdo); **–bosch*,** o. –bosschen; **–dreef,** v. –dreven (*laan van eiken*); **–hout,** o. (1 *hout van de eik*; 2 *geboomte uit eiken bestaande*): 1 *een lambrizeering van –*; 2 *het jonge –*; **–houten,** bn. (*eiken*): *een – trap*; **–laan,** v. –lanen; **–loof,** o.; **–schors,** v.; **–varen,** v. –s (*boomvaren*; Lat. polypodium vulgare); ook Eikvaren; **–woud,** o. –en.
Ei'ker, m. –s (*vrachtschip, binnenschip*).
Ei'kestam, m. –men; **–stobbe,** v. –n; **–tak,** m. –ken; **–wortel,** m. –s.
Eik'schillen, o. (*eikenhout ontdoen v. de bast, voor runbereiding*); **–schiller,** m. –s.
Eilaas', tw. (*uitroep van smart of leed*, verheven of comisch-verheven).
Eila'ci, tw. (*eilaas*, comisch-verheven).
Ei'land, o. –en (*door water aan alle zijden omringd land*): *een kust–*; *een oceaan–*, b.v. St.-Helena; *een koraal–*; z. Atol; *–en boven*

de wind (of: *Boven-Windsche*), die van uit de Caraïbische Zee gezien, boven de N.-O. passaat liggen; *–en onder de wind*, eilanden, evenwijdig aan de N.-kust van Z.-Amerika, die blootliggen voor de N.-O. passaat; **–engroep,** v. –groepen (*eenige bij elkaar gelegen eilanden*); **–enrijk,** o. –en (*rijk uit eilanden bestaande b.v. Engeland, Japan*); **–enzee,** v. –ën (*zee om en tusschen een eilandengroep; archipel*).

Ei'landstation, o. –s (spoorw. *station, tusschen sporen ingelegen*); verg. Kopstation.

Ei'lieve, tw. (uitroep, te kennen gevend, dat de toegesprokene moet instemmen met den spreker of geen bevredigend antwoord kan geven; als opwekking: *och! kom!*): –, *zeg het mij*.

Ei'loof, o. (*klimop*); gew.

Eind*, ook **ein'de, end,** o. e(i)nden; in het alg. in abstracte bet. *eind(e)*, in concrete *end* (1 *plaats, waar iets ophoudt*; 2 *het uiterste of meest verwijderde gedeelte v. e. zaak*; 3 *een van de, het verst van het midden gelegen, zijden of deelen; kant, zijde*; 4 *overgebleven stuk*; 5 *stuk[je] van beperkte lengte*; 6 *afloop, besluit; slot*; 7 *doel, oogmerk*, in verbindingen): 1 *aan het – van de straat; papier zonder –*, papier in groote (smalle) rollen; *ten –e raad zijn*, geen raad meer weten; Z.-N. *dat is een straatje zonder eind*, er komt geen eind aan, het is vervelend; 2 *aan het – der tafel; het bij het rechte – hebben*, gelijk hebben, het goed inzien, tegenst. *het bij het verkeerde – hebben; de –en (van het jaar) aan elkaar knoopen*, rondkomen; *het einde zal de last dragen*, de moeilijkheden komen eerst op het laatst; 3 *de –n van het touw aan elkaar knoopen*; 4 *een – touw; een – hout*; zie ook Eindje; 5 *een lang –*; *wat een –, eer men er is; het is een heel –; 't is maar een klein –*, afstand; *een heel – in de zomer*, diep; 6 *dat was het – van het lied; ten –e* (of: *op zijn –*) *loopen; zonder –*, van een onafzienbare reeks; *iems. –e*, dood; *zijn –e voelen naderen; het begin van het –e*, met betrekking tot iems. dood; *eind goed, alles goed*, als alles goed afloopt, vergeet men de doorstane moeilijkheden; *het –e van de wereld*, [a]) ondergang, [b]) ver weg; *iets tot een goed – brengen*, het er goed afbrengen; *er komt geen – aan; hij kwam treurig aan zijn –*, stierf; *daar is het eind van weg*, daar blijven ze mee bezig; 7 met voorzetsel: *ik zeg het u, ten einde* (met het doel, om) *gij op uw hoede zoudt zijn; te dien –e* (met dat doel) *werk ik hard*; z. Kronen en Kort.

Eind'arrest, o. –en (Z.-N. *arrest, in laatste aanleg gewezen*).

Eind'beslissing, v. –en; **–besluit,** o. –en (*besluit*, inz. *na lang wikken en wegen*); **–cijfer,** o. –s (*resultaatcijfer v. e. berekening of v. e. onderzoek*): *dit had invloed op het –*; **–diploma,** o. –'s (*nl. aan het einde van een leergang afgegeven*); **–doel,** o. (*eindoogmerk*).

Ein'de, o. –n; zie Eind.

Ein'delijk 1 bw. (*ten laatste, ten slotte; op of aan het einde*): *daar kwam hij eindelijk aan; de beschuldigde bekende –*; **2** bn. (*het einde vormend; een einde makend aan; zich tegen het einde, zich zeer laat voordoende*): *de –e afloop eener zaak; de –e beslissing*.

Ein'deloos* 1 bn. (1 v. e. afstand enz.; *zonder einde, nergens eindigend; oneindig; zeer uitgestrekt, onafzienbaar*; 2 v. e. duur, handeling: *nooit ophoudend*): 1 *de eindelooze lanen; de eindelooze heide*; 2 *een eindelooze twist, herhaling*; **2** bw. (1 *zonder ophouden, zonder einde*; 2 *zoo, dat er geen einde aan komt of schijnt te komen*; 3 *zeer; oneindig*): 1 *dat – critizeeren*; 2 *een – lange tijd*; 3 *– gelukkig*.

Ein'den, het eindde, h., i. geëind (*eindigen*).

Eind'examen, o. –s (eig. *het laatste examen aan het einde van een leergang: H. B. S., gymnasium, handelsschool enz.*): *– doen*.

Ein'dig, bn. (*een einde hebbende of nemende; begrensd van afmetingen, beperkt van duur; vergankelijk*): *al het aardsche is –*.

Ein'digen, eindigde, h. (1), i. (2, 3, 4) geëindigd (1 *ten einde brengen; voltooien; besluiten*; 2 *een einde nemen; ophouden; afloopen*; 3 met *in*: *het uiterste gedeelte hebben van hetgeen een bepaling uitdrukt; uitloopen*; 4 spraakk. *uitgaan*): 1 *zijn brief – met; – met te zeggen, dat*; 2 *mijn lessen zullen spoedig –*; 3 *de stang eindigt in een bol*; 4 *woorden, die op -el –*.

Eind'je, o. –s (1 *stukje; restantje*; 2 *het laatste gedeelte van een sigaar*): 1 *een – touw; loop je een – mee?* 2 *een – weggooien*.

Eind'oordeel*, o. –oordeelen: *ons – was, dat . . . .*; **–oorzaak,** v. –oorzaken (*de laatste of voornaamste oorzaak in een reeks van oorzaken en gevolgen*); **–paal,** m. –palen (*paal, die het einde v. e. baan aangeeft*, inz. fig. *grens*): *de – des levens*; **–punt,** o. –en; **–rijm,** o. –en (*rijm aan het eind van een versregel*); verg. Alliteratie en z. Rijm; **–snelheid,** v. –snelheden (nat. *snelheid van een lichaam na het doorloopen van een bepaalde baan*); **–station,** o. –s (*station, waar de loop van een spoorweg eindigt; terminus*); **–verslag,** o. –verslagen (*definitief verslag, als tegenstelling van voorloopig verslag*, inz. *v. de commissie van rapporteurs over een wetsontwerp*); **–vonnis,** o. –sen (*vonnis, waarbij de rechter beslist over de dagvaarding*; Z.-N. *vonnis in laatste aanleg gewezen*).

Ein'sel, m. (Z.-N. [Lat. unciale]: *unster*).

Ein'ze, v. –n (Z.-N. [Fr. anse]: *hengsel*).

Ei'rond, bn. en bw. (*van de vorm van een overlangsche doorsnede van een ei: ovaal*): *een –e pruim, – uitgesneden*.

Eisch*, m. –en (1 *verlangen, vraag, vordering krachtens recht of macht; voorwaarde, gesteld voor een tegenpraestatie*; 2 *wat een persoon of zaak noodig heeft om tot zijn of haar recht te komen enz.*; 3 rechtst. *vordering van hem, die een rechtsvordering heeft ingesteld*; 4 *uitspraak, door het openbaar ministerie van het gerecht verlangd*; 5 *wat men van een persoon of zaak verlangt of vergt, alvorens daarover tevreden te zijn*): 1 *een – doen; billijke –en stellen*; 2 *de –en des tijds; de – van het examen; naar* (*de*) –, naar behooren; 3 *de in de – omschreven vorderingen van den appellant; – tot nietigheid*; 4 *de – was een jaar hechtenis*; 5 *hooge –en stellen aan*, veel vergen, goede hoedanigheden eischen; *aan gestelde –en voldoen*.

Ei'schen*, eischte, h. geëischt (1 *vragen, vorderen, aanspraak maken op, krachtens recht, macht*; 2 rechtst. *van den rechter als uitspraak verlangen*; 3 *tot voorwaarde van zijn bestaan, welslagen hebben; vereischen*): 1 *wat eischt ge van mij? rekening en verantwoording –*; 2 *de officier van justitie eischte*

1 jaar; 3 *de belangen van de staat –, dat*....

Ei'scher*, m. –s (*iem., die eischt*, inz. *die voor het gerecht een rechtsvordering heeft ingesteld*); **–es'***, v. –sen (*vrouw. eischer*).

Ei'vol, bn. (*tjokvol, propvol*): *een –le zaal.*

Ei'vormig, bn.: *een –e ballon.*

Ei'wit, o. als voorwerpsnaam –witten (*het witachtig, de dooier omgevende deel van de inhoud v. e. vogelei; stof van een soortgelijke scheikundige samenstelling als het witachtige deel van een vogelei*): *–witten zijn voor onze voeding onontbeerlijk*; **–witstof**, v. –stoffen (*stof als het wit van een ei*): *– komt voor in kaas, melk, vleesch enz.*; z. Albumine.

Ek'ster, v. –s (*inlandsche vogel met zwarte en witte veeren*; Lat. pica p. galliae; *babbel*).

Ek'steroog*, o. –ogen (*likdoorn*): *iem. op zijn –en trappen*, eig. en fig.

I. El, v. ellen (1 *oude lengteëenheid* [*berustend op de benedenarm*]; 2 *de maat der eenheid*): 1 *de Amsterdamsche – is 0.688 m; de Engelsche – of yard = 0.914 m*; 2 *geef mij even de –*, maatstok.

II. El, Z.-N. gew. **1** vnw. (*ander*): *iem. –*, anders; **2** bw.: *ievers* (= ergens) *–*, elders.

Elan', o. (Fr. *aanloop, zet; geestdriftige aanvalsgeest; vuur, opwelling*): *met het noodige –; iets met – doen; het – der troepen.*

E'land, m. –en (*hertachtig herkauwend dier, de mannetjes met een getakt gewei*; Lat. alces palmatus).

Elasticiteit', v. (Fr. élasticité: *veerkracht, spankracht*): *de – der lucht.*

Elastiek', o. in bet. 2 –en **1** (Fr. élastique [Lat. elasticus, v. Gr. elaunein = drijven]: 1 *gummi, caoutchouc*; 2 *bandje, reepje van deze stof*): 1 *overschoenen van –*; 2 *het hoedje met een –* (of: *elastiekje*) *vastzetten*; **2 –en**, bn. (1 *van elastiek* in bet. 1; 2 ongewoon voor *elastisch*): 1 *een – popje; – overschoenen*; 2 zie Elastisch.

Elas'tisch, bn.; –er, meest elastisch (Duitsch: elastisch: *veerkrachtig, rekbaar*).

El'ders, bw. (*op een andere plaats of plaatsen*): *nergens –; overal –.*

Eldora'do, o. (Sp. *el dorado*); z. Dorado.

Elec'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. electio v. eligere = uitkiezen]: *keus; verkiezing*).

Elec'to, m. –'s (Sp. *de gekozene*, inz. *gekozen aanvoerder*): *de – der muiters.*

Elec'tor (Lat.), **électeur'** (Fr.), m. –to'ren, –teurs' (*kiezer; keurvorst*). w. i. g.

Electoraal', bn. (Fr. électoral: *in verband staande met*: 1 *de keurvorsten*; 2 *de verkiezingen*): *–rale* 1 *quaesties*; 2 *moeilijkheden.*

Electoraat', o. –raten (Fr. électorat: *het zijn, de hoedanigheden van kiezer*; inz. *de waardigheid van keurvorst, keurvorstendom*).

Electricien', m. –s (Fr. *vakkundig werkman in het electrisch bedrijf; iem., die studie heeft gemaakt van de practische toepassing der electriciteit: electrisch ingenieur*).

Electriciteit', v. (Fr. z. Electron: nat. *natuurkracht, die o. a. door wrijving of langs chemische weg kan opgewekt worden*): *de –, het eerst op gewreven barnsteen of electron waargenomen door Thales van Milete, ± 600 v. C., heette vroeger barnsteenkracht.*

Electriek', bn.: verdrongen door Electrisch (Fr. électrique: 1 *door electriciteit veroorzaakt, van de aard van electriciteit*; 2 *als door electriciteit veroorzaakt*): 1 *een –e vonk*; 2 *een –e schok voer door het gezelschap.*

Electrifica'tie, v. (*het electrificeeren*): *de – van Limburg; de – van spoorwegen.*

Electrificeeren* (*voorzien van electrische drijfkracht, lichtinstallaties enz.; het geschikt maken tot het aanwenden van electriciteit voor bedrijf of licht*): *spoorwegen –.*

Elec'trisch 1 bn. (Duitsch: 1 *electriciteit bezittende, door electriciteit bewogen of veroorzaakt; betrekking hebbende op electriciteit*; 2 *electriciteit voortbrengende*): 1 *–e trams; – licht, een –e vonk*; 2 *een –e batterij*; nog: *–e eenheid*, eenheid bij het meten van electrische stroomsterkte (Ampère), van electrisch spanningsverschil (Volt); *–e geleiding*, [a]) het geleiden der electriciteit b.v. langs een metaaldraad, [b]) de draden; **2** bw. (*met of door electriciteit*): *– gedreven.*

Electriseeren* (Fr. nat. *electriciteit opwekken in iets, mededeelen aan iets; de werking van electriciteit doen ondergaan*; fig. *een geestelijke invloed uitoefenen op, die vergeleken wordt met de werking van electriciteit; onverwachts schokken: bezielen, ontvlammen, in geestdrift brengen*); **–ing***, v. (s = z).

Electriseer'machine, v. –s (*toestel, om electriciteit op te wekken of mee te deelen*).

Electrocu'tie, v. –s. –tiën (*het voltrekken der doodstraf door electriciteit*): fig. *de – van het Gooi*; zie Executie.

Electro'de, v. –s (Gr. hodos = weg: nat. *metalen plaatje of draadje in de electrolyten ter geleiding v. de electrische stroom*): *de positieve – of anode, de negatieve – of kathode.*

Electroly'se, v. –s (Gr. lysis = losmaking: *ontleding van chemische verbindingen door electrische stroom*).

Electrolyt', m. –en (Gr. lytos = losgemaakt: *lichaam, vloeistof, dat, die door de electrische stroom ontleed wordt*).

Electro-magneet', m. –magneten (*weekijzeren, met een geïsoleerde metaaldraad omwonden staaf, die magnetisch wordt als door de draad een electrische stroom gaat*); **–magne'tisch**, bn., bw. (*op de werking van electromagneten berustend; in verband er mee staande*): *–e telegraaf*; **–magnetis'me**, o. (*samenhang van electrische en magnetische verschijnselen; de leer van het verband, dat bestaat tusschen electriciteit en magnetisme*); **–mobiel'**, v. –en (*motorwagen door electriciteit gedreven*); **–mo'tor**, m. –moto'ren, –mo'tors (*machine, die electrische energie omzet in mechanische kracht*); **–moto'risch**, bn.: *–e kracht.*

Elec'tron, m. –tro'nen (Gr. [v. elektor = stralend]: *barnsteen, grondwoord van het woord electrisch enz.; een der electrische atomen, in lichamen aanwezig verondersteld*, in deze bet. inz. in het mv.; *naam eener stof, soortelijk lichter dan aluminium*).

Electrophoor', m. –phoren (*electriciteitsdrager, -bewaarder*).

Elec'tro-plastiek', v.; zie Galvano–.

Elec'tro-tech'nicus, m. –technici (Lat. *electricien*); **–techniek'**, v. (*practische toepassing der electriciteit op allerlei gebied*); **–tech'nisch**, bn. (*de electro-techniek kennende, er mee in verband staande*): *een – ingenieur; de –e school*; **–therapie'**, v. (*toepassing der electriciteit in de geneeskunde; geneeskundige behandeling met electriciteit*).

E'lefant, m. –en (lit. t., vero. *olifant*).

Elefantia'sis, v. (eig. *olifantsziekte: knobbel-*

melaatschheid, veroorzaakt door een parasitische worm).

Elegant', bn., bw.; –er, –st (Fr. élégant [Lat. elegans = letterl. uitkiezend]: *sierlijk, bevallig*): *zich – kleeden; een –e dame*; **–gan'tie,** v. (Fr. élégance: *bevalligheid en sierlijkheid*).

Elegie', v. –gieën (Fr. élégie, Gr.-Lat. elegia: dichtk. *kort gedicht van droevige of sentimenteel-weemoedige inhoud; treur- of klaaglied; muz. compositie, die een zelfde stemming als die het klaaglied doet ontstaan, verklankt*): Goethe, *Römische Elegien*; De Lamartine, *Le Lac*; Vondel, *Kinderlijk*.

Ele'gisch, bn. (*als in een elegie: klagend, weemoedig*): *e. – gedicht*; lees *ee-lee'gies*.

Element', o. –en (Lat. elementum, Fr. élément: 1 *enkelvoudige stof; een der hoofdstoffen, waaruit men zich de wereld opgebouwd dacht*, inz. *water, vuur, aarde, lucht*; 2 scheik. *stof, die door chemische werking niet splitsbaar is*; 3 nat. *toestel, waarin men electriciteit kan ontwikkelen door een scheikundige werking*; 4 [*vormend*] *bestanddeel*, inz. *persoon v. d. door een bepaling aangeduide soort*; 5 *plaats, omgeving, waar zich iem. thuis voelt; werkkring*): 1 *de Ouden kenden 4 –en*: lucht, aarde, water, vuur; 2 *er zijn ± 90 –en*; *de strijd der –en*, v. e. storm gezegd; 3 *een droog, nat –*; 4 *een slecht – in de klas*, een leerling, die een slechte invloed uitoefent; *het vreemde –*, de vreemdelingen; 5 *het water is ons –*, daar voelen wij ons thuis; *in zijn – zijn*, [a]) in zijn schik zijn, op dreef zijn, [b]) de gelegenheid hebben zich op zijn voordeeligst te doen kennen; nog: *de –en eener wetenschap*, grondbeginselen.

Elementair', bn. (Fr. *de eerste beginselen of grondslagen omvattende of betreffende*): *–e scholen*, lagere scholen; *– onderwijs*.

Elet'to, m. –'s; zie Electo.

Eleva'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. elevatio]: *opheffing, verhooging; hoogte*; R.-K. *deel der Mis*: *opheffing v. d. Hostie en de Kelk*).

Eleva'tor, m. –s (Lat. *heffer, los-, hijsch-, zuigtoestel: graanzuiger, zandzuiger*).

Elè've*, m. en v. –s (Fr. *kweekeling, leerling*).

I. Elf (*tien en één*), **1** bepaald hoofdtelw. (zelfst.) *het is bij elven; tien en een is –*: (bijvoegl.) *– paarden*; **2** v. elven (*getalmerk*): *schrijf een –*; **3** rangtelw. *– April; les –*, nl. de elfde les; nog: zegsw. *– is het gekkennummer*, vermoedelijk zinspeling op Elf **II**; *'t is – oogen*, 't loopt mis; *op zijn –- en-dertigst*, langzaam en omslachtig; Z.-N. *met elf-en-dertig*, in gering aantal.

II. Elf*, m.; **El'fe,** v. inz. in het mv. –n: Germ.-Noordsche myth., natuurgeesten (goede en booze); dikwijls als lichte en bekoorlijke vrouwelijke geesten gedacht; z. ook: Alf.

Elf'de 1 bn. (1 rangtelw. *op de elfde plaats na 10 anderen*; 2 *een deel, dat met 10 andere een geheel vormt*): 1 *Karel de Elfde*, de – koning van die naam; z. Ure; 2 *het – deel van*; **2** zn. m. en o.; **–half,** bn. (*tien en een half*).

Elf-en-der'tigst; zie Elf **I.**

Elf'proef, v. (rekenk. *proef op een der hoofdbewerkingen*); verg. Negenproef.

Elf'rank, v. –en; zie Alfrank.

Elft (*zeevisch van het geslacht der haringen*; Lat. alausa vulgaris) **1** (voorwerpsn.) m. elften: *de – zwemt in 't voorjaar onze rivieren op om kuit te schieten*; **2** (stofn.), v.: *– eten*; volksn. Meivisch.

Elf'tal, o. –tallen (*een verzameling van elf personen, voorwerpen enz.*; sport: *een groep van elf samenspelende personen*).

El'ger, m. –s (*aalgeer*).

El'gin Lord, Engelsche gezant in Constantinopel, die 1815 kostbaar beeldhouwwerk uit de Gr. bloeitijd o. a. friezen van het Parthenon naar Engeland overbracht.

Elideeren* (Fr. [Lat. elidere]: *uitlaten*).

E'lim, o. (Bijb. *rustoord; verpleeginrichting*).

Elimina'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. eliminatio]: *het elimineeren; verwijdering*).

Elimineeren* (Fr. [Lat. eliminare]: *verwijderen, uitwerpen; uitschakelen*; alg. *een in de leden eener vergelijking voorkomende grootheid daaruit doen verdwijnen of wegwerken*).

E'lis, o. (*landschap in de Peloponnesus*).

Eli'sie, v. –s (Fr. [Lat. elisio]: *weglating* inz. *van een letter*): *binnen* (beinnen).

Eli'te, v. (Fr. *keur, bloem; kleine groep van uitgelezenen*): *het rijwiel der –*.

Elix'ir, o. –s (Lat. oorspr. Arab.: *aftreksel* inz. *geneeskrachtig aftreksel van kruiden; bitter; fijne alcoholische likeurachtige drank*): *Cats –; – de Spa*; ook, **Elix'er.**

Eli'zabeth, v.: *de St.-Elizabeths-vereeniging*, liefdadigheidsvereeniging van R.-K. vrouwen; *de St. –vloed*, overstrooming (18 Nov. 1421), waardoor de Biesbosch ontstond.

Elizee'sche; zie Elyzeesche.

El'je, Z.-N.; zie Elle.

El'jen (Hongaarsch: *hoera; leve!*); l. *ee-jen*.

Elk, 1 bn. (*ieder*): *–e dag, – jaar*; **2** zelfst. onbep. voornw.: *– moet zijn plicht doen; – het zijne geven; – en een iegelijk*, ieder.

Elkan'der, elkaar' (d.i. *elk-ander*, de een de ander; *wederkeerig*): 1 wederk. vnw. zonder voorzetsel: *zij helpen –; je ziet – niet meer*; 2 met voorzetsel inz. om een onderlinge aansluiting of snelle opvolging uit te drukken: *bij –*, bijeen; *in –*, ineen; *met –*, tezamen; *achter –*, achtereen; nog: *dicht in elkaar schrijven*, ineengedrongen; *iets voor elkaar brengen*, klaar krijgen, tot stand brengen. Breek af: *elk-ander, elk-aar*; spreekt. *mekaar*.

Elkeen', onbep. vnw. (*iedereen*): *– helpt*.

Elkendeen', vnw. (Z.-N. *iedereen*).

El'le, v. (Z.-N. *pinker*, ook *giesgijs, kalle, kiskas* geheeten): Z.-N. *van elje te melje*, van stukje tot beetje.

El'leboog, v. –bogen (1 *armgewricht tusschen onder- en bovenarm; ellepijpeinde*; 2 fig. *kromming, bocht*; 3 bij verg. van voorwerpen: *rechthoekig gebogen kachelpijp enz.*; 4 *deel v. e. mouw*): 1 *de mouw reikte tot de –*; 2 *de rivier vormde er een –*; 3 *een klinkijzer voor de –*; 4 *een nieuwe – in de mouw zetten*; zegsw. *het achter de – hebben*, achter de mouw; **–goed,** o. (Z.-N. *ellewaar, manufacturen*).

Ellen'de, v. in bet. 2 –n (1 *rampzalige toestand*; 2 *rampzalige ervaring*): 1 *de – v. d. oorlog*, jammer, wee; *een gezin in – gedompeld*, nood, nijpende ontbering; 2 *de bron van al onze –n*, rampen.

Ellen'deling, m. en v. –en (*verachtelijk mensch; beroerling*): *die –!* vr. ook **–e.**

Ellen'dig 1 bn. (1 *rampzalig*; 2 *met ellende gepaard; ellende veroorzakend; beroerd*; 3 *verwenscht*; 4 *erbarmelijk, veel te kort schietend*): 1 *zij voelde zich allerellendigst*; 2 *wat een – gevoel; dat was een –e tijd*; 3 *die –e jongens; die –e weg*; 4 *dat werk was –*; **2** bw. (1 *op*

rampzalige wijze; 2 *op gebrekkige wijze*; 3 *in onuitstaanbare mate*): 1 *de man kwam – aan zijn eind*, rampzalig; 2 *hij heeft – gewerkt*; 3 *een –e duizend gulden*; *– stom*, onuitstaanbaar; **3 –e,** m. en v. –n (*ongelukkige, rampzalige*): *wat al –n uit die verwoeste dorpen!*

El'lens, mv. (afkorting van *twaalf- of tienellens*: *ruw Noorsch hout van bepaalde afmeting*).

El'lepijp, v. –pijpen (ontl. *grootste, dikste der beide beenderen van de onderarm*).

El'lewaar, v. –waren (*waar, die per el verkocht wordt*: *linnen, katoen enz.*).

El'lewinkel, m. –s (*manufactuurwinkel*).

Ellips', v. –en (Fr. ellipse, Gr.-Lat. ellipsis: 1 meetk. *langwerpige gesloten kromme lijn, waarvan alle punten de eigenschap hebben, dat de som hunner afstanden tot twee vaste punten, de brandpunten, constant is*; *ze behoort tot de z.g. kegelsneden*; 2 spraakk. *z.g. uitlating v. een of meer woorden in een zin*; *de zin zelf*): 1 *deze figuur is een –*; 2 *de – in de zin*: *Goed Zeeuwsch, goed rond!*

Ellipsograaf', v. –grafen (*werktuig, waarmee men een ellipslijn kan beschrijven*).

Ellipsoï'de, v. –n (*lichaam, dat ontstaat door het wentelen v. e. ellips om haar as*).

Ellip'tisch, bn. (1 *ellipsvormig*; *langwerpig rond*; 2 *een ellips in* bet. 2 *bevattende*): 1 *de –e baan der planeet*; 2 *e. –e zin is*: *Rust roest.*

Elms'- of (St.-) El'musvuur, o. (*electrisch verschijnsel* nl. *zwak lichtende vlammetjes aan de spitsen van voorwerpen* b.v. *masttoppen*; vroeger op schepen als heilspellend teeken beschouwd).

Elocu'tie, v. (Fr. [Lat. elocutio]: *uitspraak*; gunstig: *welbespraaktheid*).

Elo'ge, m. –s (Fr. *lofspraak, -schrift, lof*).

Eloquent', bn. (Fr. éloquent, Lat. eloquens: *welsprekend, welbespraakt*); **–ie,** v. (*welsprekendheid*). (qu = kw).

Elp, o. (*ivoor, elpenbeen*); vero.

El'pen, bn. (1 *van ivoor*; 2 *als van ivoor*): 1 *een – kokertje*; 2 *– schouders.*

El'penbeen, o. (lit. t., vero.: *ivoor*).

I. Els, m. elzen (*berkachtige loofboom*, inz. *groeiend aan de waterkant*; Lat. ulmus).

II. Els, v. elzen (*priem v. d. schoenmaker, zadelmaker en letterzetter*): *scherp als een –.*

III. Els, v. (afkorting v. Elizabeth).

El'sevier of **El'zevier 1** boekdrukkersfamilie uit Leuven; later te Antwerpen, in 1637 te Amsterdam; **2** mv. –s (*uitgave van Elzevier*; *drukletter van bepaalde vorm*), m. in de eerste bet.; v. in de tweede bet.

Elseviersch'* of **Elzeviersch'*,** bn. (*van Elsevier*): *–e uitgaven*; ook met klem op *El.*

Elysee', o. (Fr. *elysium*; inz. *paleis van den president der Fransche republiek*).

Ely'sisch, bn.; z. Elyzeesche; l. *eelie'zies.*

Ely'sium, o., of **Elyzee'sche*** (of: **Ely'sische**) **velden,** Gr. myth.: bekoorlijke valleien, waarin eeuwige lente heerscht, waar de zaligen een eeuwige jeugd genieten; fig. bekoorlijk oord: *– van tante Stastok*, d. i. scherts. haar kleinsteedsch tuintje; l. *ee-lie'zi-um.*

El'zebast, m. –en; **–blad,** o. –en, –eren; **–boom*,** m. –en; **–stam,** bn. –stammen; **–struik,** m. –en; **–tak,** m. –ken.

El'zen, bn. (*elzenhouten*); **–bosch*,** o. –boschen; **–heg,** v. –heggen; **–hout,** o.; **–houten** *of elzen*, bn.: *een – rekstok*; **–laan,** v. –lanen.

Email', o. (Fr. émail, verwant met *smelten*: *naam v. verschillende stoffen met een door smelting en verharding glasachtig voorkomen*; 1 *smeltglas*; 2 *brandverf* inz. *op metaal*; 3 *glazuur* inz. *tandglazuur of glasachtige laag over de kroon v. e. tand*): 1 *in – doopen*; *het – van de ketel sprong los*; z. Alpaca, opm.; 2 *een medaillon van –*; 3 *het – der tanden is wit-blauw.*

Emailleeren* (Fr. *brandschilderen, met email overdekken of sieren*): *buizen –.* (ll = lj).

Emana'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. emanatio = uitvloeiing]: *uitvloeiing, uitdamping*; fig. *openbaring*).

Emancipa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. emancipatio]: vroeger: *vrijmaking uit slavernij of lijfeigenschap*; thans: *bevrijding van een of ander gezag*; *het toestaan van gelijke rechten voor de wet*, b.v. *aan de vrouw, meerderjarigverklaring*; *ontheffing van bestaande beperkingen*); **-cipeeren*** (Fr. [Lat. emancipare]: *vrijmaken*; *mondig verklaren*; *ontheffen van voogdij, van beperkingen op staatkundig enz. gebied*; *zelfstandig maken of verklaren*; *gelijkstellen voor de wet*).

Ema'nuel, m.; zie Immanuel.

Emballa'ge, v. (Fr. *verpakking* inz. *bij vervoer of verzending*; *pak- of bindloon*).

Emballeeren* (Fr. *in-ofverpakken*). (em=am).

Embarcadè're, v. –s (Fr. *landingsplaats, steiger, aanlegplaats voor een boot*; *plaats, waar treinen afrijden*; *station*).

Embar'go, o. (Sp. in oorlogstijd: *tijdelijk beslag op schepen*). (g = g).

Embarqueeren* (Fr. *inschepen, in schepen laden*): *troepen –*; *zich –*, scheep gaan.

Embarras', m. (Fr. *verwarring*; *verlegenheid*; *belemmering*): *in de – zitten*; lees: *ambarras'*; Fr. *l'– du choix*, moeielijkheid om te kiezen wegens overvloed van keus; Z.-N. – (spreek uit: *ambras'*) *maken*, drukte.

Embêtant', bn. (Fr. *dolvervelend, lamlendig*).

Embêteeren* (inz. Z.-N. *vervelen*).

Embleem', o. emblemen (Fr. emblême: *zinnebeeld*; *onderscheidingsteeken*): *de lelie is het – der reinheid*; Gr.-Lat. emble'ma, o. –'s, emble'mata (letterl. ingelegd werk; reliëfwerk): zinnebeeldige plaatjes met bijschriften, b.v. Roemer Visschers Sinnepoppen. (em = em of am).

Emblematiek', -'tisch, bn., bw. (*zinnebeeldig*). (em = am).

Embonpoint', o. (Fr. *gezetheid*). (em = am).

Embouchu're, v. –s (Fr. *mond v. e. rivier, e. kanon enz.*; *mondstuk v. e. blaasinstrument*).

Embras'se, v. –n (Fr. *gordijnband, -koord*).

Em'bryo, o. –'s (Gr. embryon = het jong, v. bryein = kiemen: *wordingskiem van mensch dier of plant*); **embryonaal',** bn. (*als een embryo*: *in kiem aanwezig*). (em = em).

E'melt, v. –en (*larf der langpootmug*; Lat. tipula): *de – schaadt de graslanden.*

Emenda'tie, v. –s (Fr. [Lat. emendatio]: *het emendeeren*; *geëmendeerde plaats*).

Emendeeren* (Fr. [Lat. emendare]: *verbeteren* inz. *bedorven plaatsen in geschriften*).

Emeritaat', o. (*ambtsrust met pensioen* inz. van een predikant, pastoor, hoogleeraar).

Eme'ritus, bn. (Lat. v. emerere = uitdienen: *zijn ambt na behoorlijke vervulling neergelegd hebbend*; *rustend* inz. van predikant, pastoor, hoogleeraar): *een – predikant.*

E'mier, e'mir, m. –s (*Arabisch hoofd, be-*

velhebber; titel van Turksche landvoogden).
Emigrant', m. en v. –en (Fr. émigrant: *landverhuizer* [*die het land verlaat*]): *Iersche –en.*
Emigra'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. emigratio]: *landverhuizing; uitwijking uit het vaderland*).
Emigré', m. –'s (Fr. *uitgewekene*; geschiedk. inz. *iem., die uit Frankrijk vluchtte na de opheffing van het edict v. Nantes, 1685, of door de Fransche revolutie, 1789*).
Emigreeren* (Fr. [Lat. emigrare v. migrare = wandelen]: *uit het vaderland uitwijken*).
Eminent', bn.: –er, –st (Fr. [Lat. eminens]: *uitmuntend; voortreffelijk; uitstekend*).
Eminen'tie, v. –tiën (Fr. éminence, Lat. eminentia: eig. *Verhevenheid*: *titel, door paus Urbanus VIII* [*1630*] *aan de kardinalen geschonken*): *Zijne –.* (t = ts).
E'mir, m. –s; zie Emier.
Emissa'rio, m. –'s (Sp. *geheime bode, kondschapper*); Fr. emissaire.
Emis'sie, v. –sies (Fr. [Lat. emissio v. mittere = zenden]: *uitgifte* inz. *van papieren van waarde*: *aandeelen eener leening, obligatiën enz.*): *nieuwe –s*; **–bank,** v. –en (*bankinstelling, welke zich* inz. *bezighoudt met de plaatsing van aandeelen, obligatiën enz.*); **–koers,** m. –en (*koers der uitgifte*).
Emitteeren* (Lat. emittere: *uitgeven van aandeelen, obligatiën enz.*).
Emittent', m. –en (*bankier, die aandeelen, obligatiën enz. aan de markt brengt*).
Emma'nuel, m.; zie Immanuel.
Em'mer, m. –s (*open, soms met een deksel gesloten, meer hoog dan wijd, van een hengsel voorzien vat, voor allerlei doeleinden gebruikt*): *een – water; een leeren, houten, ijzeren, porseleinen –; een vuilnis–*; zegsw. *een – koud water*, plotselinge teleurstelling, ontnuchtering.
Em'merbaggermolen, m. –s (*werktuig, met ketting zonder eind, om de andere schalm een baggeremmer dragend, waardoor de bodem onder water wordt opgegraven, omhooggeheven en op het hoogste punt i. e. trechter gestort*).
Emolument', o. –en (Fr. [Lat. emolumentum, letterl. het door malen verkregene]: *bij-inkomst; ongeregelde bijkomstige baten* [*aan een ambt verbonden*], *verval* inz. mv.).
Emo'tie, v. –tiën, –ties (Fr. émotion: [*gemoeds-*]*aandoening*; [*plotselinge*] *ontroering*).
Empaleeren* (Fr. [en + paal]: *spietsen, aan een paal steken, Turksche strafoefening*).
Empha'se, v. (Fr. [Gr.-Lat. emphasis]: *klem, nadruk, ophef*): *met – spreken*; lees *emfaze.*
Empha'tisch, bn., bw. (*met klem, met ophef*).
Empi're (Fr. eig. *keizerrijk*: inz. als bn. *volgens de modestijl van het keizerrijk van Napoleon I*): *–meubelen, –toilet; een klok in –.*
Empi'ricus, m. empirici (Lat. [Gr. empeiros = ervaren]: *iem., die zijn kennis alleen door ervaring heeft gekregen en op de ondervinding afgaat*: *ervaringsman*). (em = em).
Empirie', v. (Gr. empeiria: *ondervinding; empirisme, ervaringsleer*). (em = em).
Empi'risch, bn., bw. (*volgens de ervaring; vooral steunende op de ondervinding of de waarneming*): *–e wetenschappen*, b.v. natuurkunde, scheikunde enz. (em = em).
Empiris'me, o. (Fr. *leer, dat ervaring de eenige bron van kennis is*). (em = em).
Empirist', m. –en; zie Empiricus.
Emplacement', o. –en (Fr. *plaats, voor e. inrichting of een bouwwerk bestemd,* inz. *terrein voor de spoorwegdienst bestemd, bij een station*): *het spoorweg–.* (em = am).
Emplooi', o. –en (Fr. emploi: 1 *gebruik*; 2 *bediening, betrekking, ambt*; 3 *rol, waarvoor een tooneelspeler is geëngageerd*): 1 *Duitsche oorlogsschepen, waarvoor de geallieerden geen – hebben*; 2 *een geschikt –; zonder vast –*; 3 *die rollen vielen buiten zijn –.* (em = am).
Employé', m. –'s (Fr. *beambte,* [*kantoor*]*bediende,* inz. *in de handel*). (em = am).
Employeeren* (Fr. *te werk stellen; gebruik maken van*): *– tot.* (em = am).
Empyre'um, o. (Lat. [v. Gr. pyr = vuur; eig. vuurhemel]: *hoogste hemel; verblijf der gelukzaligen*). (em = em).
Em'serzout, o. (geneesk. *werkend bestanddeel van het Emser bronwater*). (s = z).
Emula'tie, v. (Fr. [Lat. aemulatio]: *naijver, wedijver*).
Emul'sie, v. (soorten), v. –s (Fr. [Lat. emulgere = uitzuigen]: *mengsel van twee stoffen, waarbij de eene in fijn verdeelde toestand in de andere aanwezig is* inz. *melkachtige verbinding van hars- of olieachtige stoffen met water*): *gal verdeelt het vet in fijne druppeltjes, het vormt een –.* (s = s).
I. En (vroeger: *ende*, Hgd. *und*, Eng. *and*; vergelijk: *op en top*, dienende o. a.: 1 als verbinding van twee of meer begrippen; 2 als verbinding van twee hoofdtelwoorden met distributieve kracht; 3 als verbinding van twee zinnen; 4 bij wijze van aanloop als het eerste van iems. woorden; 5 vóór aan vraagzinnen meestal met nadruk; 6 als inleiding van zinnen, die een tegenwerping inhouden): 1 *Jan – Piet; zij draaien op en af en af en op*; 2 inz. in Z.-N., in N.-N. meestal *aan: twee – twee*; 3 *hij schreef de brief – was toen gerust*; 4 *– de boeren hebben overwonnen*; Bijbel: *– het geschiedde in die dagen, dat . . . .*; 5 *– wat zou dat? – hoe gaat het er mee?* 6 *– ik had het je nog laten opschrijven.*
II. En (ontkenningswoord): *in Morgenland – zijn we niet*, vero. en Z.-N.; verg.: *tenzij.*
III. En, Fr. vz.: z. *en bloc, en corps enz.*
E'nakskind, o. –eren (Bijb. *mensch van reusachtige gestalte; reus*), Deut. 9 : 2; Numeri 13 : 28; ook: *Enakieten.*
En avant' (Fr. *voorwaarts*). (en = an).
En bloc' (Fr. *bij de hoop; voetstoots; in zijn geheel; als massa*): *een koop – –.*
Encadreeren* (Fr. 1 *in een lijst zetten; omlijsten*; 2 *omvatten, insluiten*; 3 mil. *in de kaders verdeelen*): 1 *spiegels, platen –*; 2 *geëncadreerd door . . . .*; 3 *recruten –.*
Encanailleeren*, zich (Fr. *zich verlagen door zich af te geven met minderwaardige menschen of menschen ver beneden zijn stand* [*canaille*]): *de Hollandsche jongen –leert zich lichtelijk.*
Encephali'tis, v. (Gr. *hersenontsteking*).
Encla've, v. –s (Fr. [Lat. inclavare = insluiten]: *stuk land, ingesloten door vreemd grondgebied*).
En'clisis, v. (Gr.-Lat. [Gr. klinein = leunen]: spraakk. *innige aansluiting v. e. woord aan het onmiddellijk voorafgaande woord met verzwakking van eigen accent*), b.v. *daar gaat-ie*; **–cli'tisch,** bn. en bw. (en = en).
En corps', bw. (Fr. *gezamenlijk*).
Ency'clica, v. –'s (Lat. eig. encyclica [Gr. kyklos = kring] epistola = rondgaande brief z. vlg. woord). (cy = sie).
Encycliek', v. –en (*pauselijke zendbrief van algemeene strekking, naar de aanvangs-*

woorden genoemd): *de – Rerum Novarum.*
Encyclopedie', v. –dieën (Fr. [Gr. enklyklios paideia = onderwijs van alles in de kring van algemeene beschaving liggende dingen]: *woordenboek over de geheele kring van wetenschappen, kunsten enz.*; *algemeen zaakwoordenboek*); (en = an); **–pe'disch,** bn. en bw. (*algemeen wetenschappelijk*): *–e kennis*, veelzijdige, als in een encyclopedie; **–pedist'**, m.–en (*bewerker van of medewerker aan een encyclopedie*): geschied. *de encyclopedisten*, de Fr. schrijvers, die van 1751–1772 de eerste groote Encyclopedie uitgaven, o. a. Voltaire, Diderot, Rousseau e. a.
End, en'de, o. enden; zie Einde.
En'deldarm, m. –en (ontl. eig. *einde van het darmkanaal aan de aars gelegen*; *aarsdarm, afvoerdarm*).
Endemie', v. –mies, –mieën (Gr. endemia, van demos = volk: *volks- of landziekte*; *plaatselijk heerschende ziekte*).
Ende'misch, bn. (*inheemsch*, inz. v. e. ziekte: *plaatselijk heerschend*). (en = en).
En dépôt' (Fr. *in bewaring, in voorraad*; *toevertrouwd ten verkoop*): *– – hebben.*
En détail' (Fr. *in het klein*; *in bijzonderheden*): *– – verkoopen*; *– – vertellen.*
End(o) . . ., Gr. inwendig.
Endocri'ne klie'ren, v. mv. (*klieren zonder afvoerkanaal, stoffen vormend, die door het bloed worden opgenomen*); *de schildklier is een der – –.* (Gr. krinein = schiften).
Endogamie', v. (*inteelt*: *de zede van sommige volken, uitsluitend een vrouw te kiezen uit eigen stam*); (en = en); verg. Exogamie.
En'dor, Bijb. plaats ten Z. v. Nazareth; de heks van – laat voor koning Saul de geest van Samuel opkomen, 1 Sam. 28 : 7–19.
En dor'so; zie In dor'so. (en = an).
Endosmo'se, v. (Gr. endo + osmos = stoot: nat. *doorzweeting, opzuiging door scheidswanden, vliezen enz. heen, waarbij een vloeistof uit de omgeving naar een afgesloten ruimte gaat*); l. *–mooze.*
Endossant', indossant', m. –en (Fr. *iem., die een wissel of een ander stuk endosseert*; *overdrager v. e. wissel op een ander*).
Endosseeren*, indosseeren* (Fr.-It. dos = rug: *een wissel of een ander stuk, door een handteekening met opschrift aan de rugzijde, aan een ander overdragen*; fig. *iets aan een ander overdragen*; *iem. iets op de hals schuiven*); **–ing*,** v. –en. (en = an).
Endossement', indossement', o. –en, **indos'so,** indosso's (Fr.-It. 1 *de handeling v. en dosseeren*; 2 *het opschrift met de handteekening aan de rugzijde*): 1 *door middel van – wordt de eigendom van wissels overgedragen*; 2 *het – wordt op de wisselbrief gesteld en moet o. a. behelzen de naam van de persoon aan wie of aan wiens order de betaling moet geschieden.*
Endy'mion, m., Gr.-myth. 1 herders- of jagersfiguur, levende op de berg Latmus en bemind door de maangodin Sele'ne of Ar'temis; 2 gedicht v. Keats. (en = en).
Energie', v. (Fr. [Gr.-Lat. energia]: 1 nat. *arbeidsvermogen*; 2 *volhardende geestkracht*; *veerkracht*): 1 *koolstof ontwikkelt bij deze verbinding veel –*; 2 *gebrek aan –.*
Energiek', bn. en bw.; –er, –st (Fr. *getuigende van, vol geestkracht*; *flink*). (g = zj).
Enerveeren* (Fr. *ontzenuwen*; *zenuwachtig, prikkelbaar maken*).
En fa'ce (Fr. 1 *van voren*, tegenstelling van *en profil*; 2 *vlak tegenover*): 1 *een portret, photographie – –*; 2 *hij zat – – van mij.*
En famil'le (Fr. *in de huiselijke kring*).
Enfant chéri(e)', m. en v. (Fr. *lieveling*).
Enfant terri'ble, o. enfants terribles (Fr. *flap-uit*; *kind, dat, door alles over te vertellen, verlegenheid veroorzaakt*; fig. *iem., die onnadenkend uit de school klapt en verlegenheid veroorzaakt, belangen in gevaar brengt*).
Enfin', tw. (Fr. *eindelijk, kortom, in één woord*; *het zij zoo*): *–, hij wilde het niet doen*; *maar –, we zullen zwijgen*; volkst. af(f)ijn.
Eng, bn. en bw.; –er, –st (1 *niet ruim, niet wijd*; *nauw*; 2 van een denkbeeld enz.: *beperkt*; 3 *bekrompen*; 4 *benauwend, onaangenaam, naar*): 1 *een – vertrek*; *– geworden kleeren*; 2 *in –ere zin iets opvatten*; 3 *kleinsteedsch, – van blik*; 4 *wat een – beest*; *dat kind doet zoo –*; nog: Bijbel, *het –e pad, de –e poort*, het pad der deugd, Matth. 7 : 13; muz. *–e ligging*, van akkoorden, wier samenstellende noten zoo dicht mogelijk bij elkaar staan.
Engageeren* (Fr. *aan zijn dienst of tot zekere diensten verbinden* inz. *aanwerven om tegen een bepaald salaris op te treden*; *uitnoodigen* inz. *tot een dans*); **zich –,** a) zich verbinden, b) zich verloven.
Engagement', o. –en (Fr. 1 *verbintenis*, inz. als artist; 2 *verloving*): 1 *een voordeelig – werd hem aangeboden*; 2 *het – v. zijn dochter.*
En ga'la (Fr. *in staatsie-, plechtgewaad*).
Engbor'stig, bn.; –er, –st (*aamborstig*); vero.
En'gel*, m. –en (Gr.-Lat. angelus eig. bode: 1 *hemelsch wezen, hemelgeest* inz. *in de Joodsche, Christelijke, Mohammedaansche godsdienst*; 2 fig. *persoon met hoedanigheden als een engel*; 3 *liefkoozingswoord*): 1 de –en: Ga'briël, Ra'faël, Mi'chaël; *de – der duisternis*, de duivel; 2 *de –en op het slagveld*, liefdezusters; 3 *mijn –!*
Engelbewaar'der, m. –bewaarders (R.-K. *persoonlijke bescherm- of bewaarengel*).
En'gelenbak, m. –bakken (*bovenste plaatsen in de schouwburg*); **–dom,** o. (*al de Engelen samen*); **–geduld,** o. (fig. *onuitputtelijk geduld*); **–koor,** o. –koren; **–kopje,** o. –s; **–mis,** v. –sen (R.-K. *lijkmis voor kind onder de zeven jaar*); **–rei,** m. –reien; **–schaar,** v. –scharen; **–zang,** m.: Bijbel, Luc. 2 : 14.
En'gels, o. (*gewichtseenheid bij het wegen van goud en zilver*: ½ *oud-Hollandsch ons*).
I. En'gelsch* 1 bn., bw. ([*als*] *uit, van, in, betrekking hebbende op, eigen aan Engeland*): *–e ziekte*, volksetymologie voor *enkelziekte* = rachitis; z. Glauberzout; **2** o. (*de Engelsche taal*); **3 –e*,** v. –n (*vrouw uit Engeland*).
II. En'gelsch*, bn. (vero. of in vaste zegsw.: 1 *van een engel, van engelen* [*afkomstig*]; 2 *van de aard van een engel*): 1 *de –e groet of groetenis*, het Wees-gegroet; 2 *de –e leeraar*, Thomas van Aquino (1224–'74).
En'gelschman*, m. Engelschen.
En'gelsch-zout*, o. (*magnesiumsulfaat, bitterzout, in 1695 in Engeland gevonden*).
En'gelzoet, o. (*eikenvaren*).
En'gerd, m. (volkst. *rare snijboon*; *griezelig, angstaanjagend persoon, akelige vent*): *o, het is zoo'n –!*
En'gerling, m. –en (*larve v. d. meikever*; Z.-N. ook: *tweede of kleine bijenzwerm*).
Enghar'tig, bn.; –er, –st (*niet ruim voelend*;

v. een niet ruim gevoel getuigend; bekrompen); **–heid,** v.

En-gros' (Fr. *in het groot; ruw geschat*); **–-handel,** m. (*grossierderij*).

Eng'te, v. engten (1 *het eng of nauw zijn, de eigenschap, omstandigheid, dat iets eng is,* ook fig.; 2 *nauwe doorgang*): 1 *de – der wegen; de – van zijn geest;* 2 *een berg–, een zee–, een land–*; zegsw. *iem. in de – brengen, drijven,* in het nauw, in verlegenheid.

En haie (Fr. mil. *als een heg*): *de soldaten waren – – opgesteld,* d. i. in twee rijen met de gezichten naar elkaar gewend.

Enharmo'nisch, bn. (muz. van tonen: *verschillend geschreven, doch gelijk van toonhoogte,* b.v. *cis* en *des*). (en = an).

Enig'ma, o. (Ned.) –'s, (Gr.) –ta (Gr. *raadsel*); lees *ee-nig'ma.*

Enigma'tisch, bn. en bw. (*raadselachtig*).

Enjambement', o. –en (Fr., v. jambe = been: dicht. *overstappen; het doorloopen van een zin in een versregel naar een volgende*): *Zoo hoorde het een visch ‖en een zeevogel; die dag was het lis‖bosch vol geplas.*

Enk, m. –en (*groot bouwland, dikwijls hooger gelegen dan het omringende land*; oorspr. *gemeenschappelijk bouwland der markgenooten*); **–dorp,** o. –en (*dorp met zulke enken*): *de –dorpen op het zanddiluvium.*

I. En'kel, m. enkels (ontl. *gewricht, dat de voet met het been verbindt; knokkel ter weerszijden van het onderbeen boven de voet; deel der kous om de enkel*).

II. En'kel 1 bn. en telw. (1 *niet dubbel, niet samengesteld;* 2 *niet meer dan één;* 3 *nauwelijks meer dan één;* 4 *weinig in getal;* 5 *zonder meer*): 1 *–e bloemen,* met één rij bloemkroon- of bloemdekbladeren; *–e standaard,* muntstelsel, waarbij òf alleen gouden òf alleen zilveren standpenningen voorkomen; zie Monometallisme; 2 *een kamer, verlicht door een –e kaars; een –e handschoen;* 3 *nog een – woord;* 4 *–e uren, dagen,* eenige; 5 *op het hooren van de –e naam van dezen onmensch rilde hij*; nog: Z.-N. *een –e frank,* een stuk van één frank; Z.-N. *– geld,* pasmunt; **2** bw. (*alleen, slechts, louter*): *'t is – onwil*; **3 –e,** v. –n (*kaartje voor een enkele reis of rit*): *met een – is hij op lijn 11 gestapt*; ook: *Enkeltje,* o. –s; gew. ook: **En'keld.**

En'keling, m. –en (*éénling, individu*).

En'kelspel, o. –spellen (tennis: *single; partij van één heer of één dame tegen één anderen heer, of één andere dame*): *in het –.*

En'kelspoor, o. (*op spoor- of tramweg één stel rails,* zoowel voor de heen- als terugreis).

En'kelvoud, o. –en (*grammatische vorm, die uitdrukt, dat het getal één is*): *het – der zn.*

Enkelvou'dig, bn. (*niet dubbel, meervoudig of samengesteld*): *een – woord, een –e zin*; ook: *een –e grootheid.*

Enkhui'zer 1 bn. (*van Enkhuizen*): *dat is een anekdote uit de – (almanak) van 't jaar één,* een zeer oude; **2** m. –s (*bewoner van Enkhuizen, uit Enkhuizen afkomstig persoon*).

Enlumineeren* (Fr. [Lat. lumen = licht]: *kleuren; met kleuren afzetten, dekken*).

En mas'se (Fr. *in menigte*).

En miniatu're (Fr. *in het klein*).

Enorm', bn. en bw. (Fr. énorme [Lat. enormis van ex + norma = regel]: *zeer groot, geweldig, ontzaglijk*): *een – succes; – groot.*

Enormiteit', v. –en (Fr. [Lat. enormitas]: *overmatige grootte; ongehoord iets; ontzettende misdaad; groote stommiteit*).

En passant' (Fr. *in 't voorbijgaan, terloops*).

En petit comité' (Fr. *in klein intiem gezelschap, in een onderonsje*).

En profil' (Fr. *van ter zijde gezien*).

Enquê'te, v. –s (Fr. [Lat. inquirere = onderzoeken]: *onderzoek* inz. *in een aangelegenheid van openbaar belang, waarvan de uitkomsten meestal bekend worden gemaakt*; rechtst. *getuigenverhoor in een burgerlijk rechtsgeding*): *het recht van –; een parlementaire –,* op last van en tot voorlichting van de volksvertegenwoordiging inz. door een commissie uit die volksvertegenwoordiging; *een – instellen*; lees *ankè'te*; in Z.-N. (schrijftaal) Enkwest', o.; **–-commissie,** v. –siën, –s; **–-verslag,** o. –en.

Enregistreeren*, Z.-N.; z. Registreeren.

Enroleeren* (Fr. mil. *aanwerven*).

Ensceneeren* (Lat. scena = tooneel: *in scène zetten; voor het tooneel gereedmaken of inrichten: decors, requisieten, costumes*); **–ing*,** v. –en: *de – van een spektakelstuk.* (en = an).

Ensem'ble, Fr. (Lat. simul); **1** bw. (*te zamen*); **2** o. (*het geheel, alles bijeen; samenspel; samenklank; een muziekstuk voor verschillende instrumenten*; [*tooneel*]*gezelschap, troep*): *het – was goed; het Boheemsch –.*

Ent, v. –en (*loot, die op een verwante boom- of plantensoort bevestigd, daaruit de noodige voedingssappen kan trekken*).

Entameeren* (Fr. [Lat. intaminare = aanraken]: 1 *beginnen*; 2 v. e. gesprek: *aanknoopen*): 1 *een proces over een haan –*; 2 *een gesprek –.* (en = an).

En'ten, entte, h. geënt (Lat. imputare: 1 *een loot in een spleet a. d. top van de ingekorte stam of tak v. e. verwante boomsoort bevestigen, zoodat zij hiermede zich verbindt*, inz. *om wilde vruchtboomen aldus te veredelen*; 2 fig. *een voedingsbodem voor een genoemde zaak zoeken in iets anders; een zaak als voortzetting aan een andere verbinden*): 1 *een loot – op; boomen –*; 2 *de kennis der algebra – op die der rekenkunde.*

Enten'te, v. (Fr. van s'entendre = zich verstaan met: *verstandhouding; Frankrijk, Rusland, Engeland, in de oorlog v. 1914*): *– cordiale,* de nauwe verstandhouding tusschen Engeland en Frankrijk vóór 1914.

En'ter, m. –s (*éénjarig dier,* inz. *kalf of veulen, één winter oud*); verg. Twenter.

En'terbijl, v. –bijlen (*bijl met gekromde punt aan de rugzij, om dienst te kunnen doen bij het beklimmen van een vijandelijk schip*).

En'terdreg, v. –dreggen (*dreg met punthaken, om in 't vijandelijk want te slingeren en het schip aan het eigen schip vast te leggen*).

En'teren, enterde, h. geënterd (Sp. entrar [Lat. intrare = binnentreden]: 1 *een vijandelijk schip aan boord klampen en beklimmen*; 2 *in het tuig van een schip klimmen*): 1 *het admiraalschip –*; 2 *als het entertijd is, d. w. z. als de matrozen – en de jongens in mast en ra vliegen.*

En'terhaak, m. –haken (*haak aan ijzeren roede of boom om een schip aan te klampen*).

Enthousias'me, o. (Fr. – Gr. enthousiasmos, letterl. in God [= theos] zijnde: *geestdrift; vervoering; bezieling*). (ou = oe).

Enthousiasmeeren* (*in geestdrift brengen; bezielen*); lees *–toe-zie–.*

Enthousiast' 1 m. -en (Fr. [Gr. enthousiastes]: *iem. zeer vatbaar voor geestdrift*; *iem. vol geestdrift voor het een of ander*); **-e**, v. 2 bn., bw. (*geestdriftig*): *hij was –, vol vuur voor dit plan*; 3 bw. (*met geestdrift*): *– stemde hij in met het voorstel*; l. *antoeziast'*.
Enthousias'tisch, bn., bw. (*vol geestdrift*).
Enthusias'me, enz.; zie Enthou.. (u=oe).
Entomo . . ., v. Gr. entomon = gekorven.
Entomograaf', m. -grafen (*beschrijver van insecten*); **-graphie',** v. -ën; **-liet',** m. -en (*versteend insect*); **-logie',** v. (*insectenkunde*); **-loog',** m. -logen (*insectenkenner, -kundige*). (en = en).
Entoura'ge, v. (Fr. *omgeving, midden*).
En-tout-cas', m. (Fr. *parasol, die ook als paraplu kan dienen*), mv. = enkelv.
Entr'ac'te, v. -s (Fr. toon. *tusschenbedrijf*; *pauze tusschen twee bedrijven*; *muziek daartusschen*; *klein sigaartje*).
Entraineeren* (Z.-N. *meesleepen*; sport. *trainen*).
Entre-deux', o. (Fr. *middelstuk*; *tusschenwand*; *tusschenzetsel, van kant of broderie bij rokken enz.*), mv. = enkelv.
Entree', v. -s (Fr. entrée [v. Lat. intrare = binnentreden]: 1 *ingang, toegang*; 2 *toegangsrecht*; 3 *toelatingsprijs* (in een sociëteit); 4 *toegangsprijs*; 5 *voorafspijs, voorgerecht*): 1 *zijn – maken*, zijn intrede doen; 2 *ergens – hebben*; 3 *de lidmaatschapskosten plus –*; 4 *tegen –*; *– betalen*; 5 *een – en drie schotels*; **-biljet,** o. -biljetten (*toegangskaart*); ook: **-kaart,** v. -kaarten.
Entrefilet', o. -s (Fr. *ingeschoven krantenbericht of artikeltje* [eigenl. *tusschen twee strepen of filets*] inz. *der redactie*).
En'tre nous' (Fr. *onder ons*): *dat blijft – –*.
Entrepot', o. -s (Fr. entrepôt: *pakhuis*; *opslagplaats, stapelplaats van goederen*): *goederen opslaan in –*. (ot = oo).
Entresol', m. -s (Fr. [Lat. inter + ponere = plaatsen]: *tusschenverdieping*; *insteekkamertje*).
Entreteneeren* (Fr. entretenir: *onderhouden*).
Entrevu'e, v. -s (Fr. *samenkomst*; *gesprek*).
Ent'rijs, o. -rijzen (*twijgje, dat op een stam geënt moet worden*); **-spleet,** v. -spleten (*spleetje voor de insteek van het entrijs*).
Entwaar', bw. (gew. in Z.-N. *ergens*).
Ent'was, o. (*was ter bedekking van de entingswonde*).
Entwie', Entwat', vnw. (gew. in Z.-N. *iemand, iets*).
Envelop'pe, v. -n (Fr. *briefomslag*; *omhulsel*).
Environs', m. mv. (Fr. *omstreken*).
En'zoovoort(s)*, woord, dat te kennen geeft, dat een verdere opsomming overbodig is; ook, Enzoovoort'(s).
Enzym', o. (Gr. en + zyme = gist); z. Ferment.
E'o ip'so (Lat. *vanzelf, juist daardoor*).
Eoli'then, m. mv. (Gr.-Lat. aeon = tijdruimte, Gr. lithos = steen: *tot gereedschappen ruw bewerkte steenen uit een vóórhistorisch tijdperk*).
E'olus(harp); zie Ae'olus(harp).
E'os, v., myth.; zie Aurora.
Eosi'ne, v. (v. Gr. eos = dageraad: *fraaie roode verfstof tot het verven van zijde*). (s = z).
Epac'ten, v. mv. (Fr. épactes [Lat. epactae = toegevoegde dagen]: *het aantal dagen, op 1 Jan. verloopen sedert de laatste nieuwe maan*).
Epaminon'das, krijgs- en staatsman van Thebe, sneuvelde in 362 v. C. bij Mantine'a.
Epaulet', v. -ten (Fr. épaulette v. épaule = schouder: *schouderbelegsel met afhangende troetels*; *vroeger in ons land het onderscheidingsteeken van een officier, thans nog bij de marine*): *gouden –ten*.
Epen'thesis, v. (Gr.-Lat. [Gr. epi + enthesthai = inzetten]: spraakk. *inlasching*), b.v. in: *eitje, scheidsman enz.*; **-the'tisch,** bn. (*ingelascht*): *een –e d.*
Ephemeer', epheme'risch, bn. (*slechts één dag durend*; *kortstondig*). (phe = fee).
Ephemeri'den, m. mv. (Fr. [Gr.-Lat. ephemeris v. Gr. hemera = dag]: *eéndagsvliegen*; fig. *nieuwstijdingen, dingen v. één dag*, b.v. *dagbladen*; sterrenk. *tafelen, tabellen, die de stand der sterren voor elke dag aangeven*). (phe = fee).
Ephe'ten, m. mv. (Gr. ephetai = letterl. toezender [van straf]: gesch. *rechterlijk college in oud-Athene*). (phe = fee).
Epho'ren, m. mv. (Gr.-Lat. ephorus [Gr. epi + horao = zien]: eig. *opzichters*: gesch. *naam van 5 Spartaansche overheidspersonen, wier taak in later tijden* inz. *was*: *toezicht op het naleven der wetten, zeden enz.*; *gekozen door het volk vormden zij een tegenwicht tegen de koningen en de raad der ouden*).
E'pi . . ., Gr. voor klinkers ep . . ., voor *h* samensmeltend tot **eph:** op, aan, bij, na.
Epicu'risch, bn. en bw. (*de levensbeschouwing van Epicurus aanhangend; genotzuchtig*).
Epicuris'me, o. (*leer van of in de geest van Epicurus*; *genotzucht*).
Epicurist', m. -en (*aanhanger van de leer van Epicurus*; *genotzuchtig mensch*; *gastronoom, lekkerbek*).
Epicuris'tisch, bn. en bw. (*volgens de leer van Epicurus*; *epicurisch*): *de wijn werd – geheel voor de drijvende zaligheid bewaard*.
Epicu'rus, m. Atheensch wijsgeer, ± 342–270 v. C.; eenige stellingen zijner wijsbegeerte zijn: de eenige bron van kennis is waarneming, het hoogste goed is genot.
E'picus, m. epici (Lat. *episch dichter*).
Epidemie', v. -ën (Fr. [Gr.-Lat. epidemia van Gr. epi = onder + demos = volk]: *volksziekte*: *heerschende besmettelijke ziekte*).
Epide'misch, bn. en bw. (1 *besmettelijk heerschend*; 2 *als een, in de vorm van een epidemie*): 1 *een –e ziekte*; 2 *het revolutiemaken is –*, algemeen; *de ziekte heerscht –*.
Epider'mis, v. (Gr.-Lat. *opperhuid*).
Epidiascoop', m. -scopen (Gr. diaskopein = doorzien: *groote projectielantaarn ook voor niet doorschijnende voorwerpen*: *foto's enz.*).
Epiek', v. (*leer van het heldendicht, der epische dichtkunst*; *de epische gedichten*).
Epiglot'tis, v. (Gr.-Lat. *strotklepje*).
Epigo'nen, m. mv. (Gr.-Lat. epigoni [Gr. epigonos = later geboren]: *nageslacht*; inz. *op het gebied van kunst enz.*: *zij, die navolgend voortbouwen op hetgeen hun voorgangers tot stand brachten*; *nabloeiers*).
Epigraaf', v. -grafen (*opschrift*).
Epigram', o. (Ned.) -men; (Lat.) -grammata; (Gr.-Lat. *bij- of opschrift*; *puntdicht, kort hekeldicht*); -men van *Huygens* (Sneldichten), *Roemer Visscher* (Quicken).
Epigramma'tisch, bn. en bw. (*als in een epigram, kort en zinrijk, scherp en stekelig*).
Epilepsie', v. (Fr. [Gr.-Lat. epilepsia, van

Gr. stam lab = neem, pak; letterl. aanval]: *vallende ziekte*). (s = s).

Epilep'ticus, m. –ci (Lat. *iem., die lijdt aan vallende ziekte)*; zie St.-Vitusdans.

Epiloog', m. epilogen (Gr.-Lat. epilogus: *slotwoord; slotrede; narede van een dichtstuk*).

Epineus', bn.; –zer, –t (Fr. eig. doornig; fig. *netelig, lastig*): *een epineuze quaestie.*

Epiphy'ten (Gr. phytos = gegroeid: *planten op boomen levende, maar niet parasiteerende; gastplanten*).

Epiroot', m. –roten (*bewoner van Epirus*).

Epi'rus, o. (aardr. *landschap in 't W. van N.-Griekenland*).

E'pisch, bn. (dichtk. *tot de verhalende poëzie behoorend; van de vorm van een epos*): *–e poëzie; een – dichter,* nl. van –e poëzie.

Episcoop', m. –scopen (Gr. episkopein = op iets zien: *toestel om te projecteeren inz. illustraties, foto's, afbeeldingen uit boeken, zonder lantaarnplaatjes*).

Episcopaal', bn. (Fr. [Lat. episcopalis]: *bisschoppelijk*): *de –pale kerk*; zie Anglicaansch.

Episcopaat', o. –paten (Lat. episcopatus, zie bisschop: *bisschoppelijke waardigheid; bisdom; de bisschoppen samen*): het Ned. R.-K. –, nl. 1 aartsbisschop te Utrecht en 4 suffragaanbisschoppen te Haarlem, Breda, Den Bosch en Roermond.

Episo'de, v. –n (Fr. [Gr. epeisodion = bijgevoegd deel]: 1 *min of meer zelfstandig deel van een verhaal*; 2 *deel van een reeks van gebeurtenissen, dat min of meer een afzonderlijk geheel vormt*): 1 *één – uit die roman is roerend*; 2 *gevechts–n uit de slag bij M.*

Episo'disch, bn. (*ingelascht, ingevlochten*).

Epis'tel, m. –s, vroeger in N.-N. en nog in Z.-N. meest. o. (Lat. epistola: 1 eig. *brief,* meestal spottend; 2 *zendbrief* [*der Apostelen*]; 3 R.-K. *gedeelte der Mis vóór het Evangelie*): 1 *wat een zonderling –; hij schreef me daar een dikke –*; 2 *de –en van Paulus,* meestal *Brieven*; 3 *– uit de Mis der overledenen.*

Epita'phium, o. –phia (Gr.-Lat. [Gr. taphos = graf]: *grafschrift; grafteeken*); ook: Fr. Epita'phe, o. –n.

Epithala'mium, o. –mia (Gr.-Lat. [Gr. thalamos = bruidsvertrek]: *bruiloftsdicht, -lied*); ook: Epitalaam'.

Epitheet', o. –theten; **Epi'theton,** o. epi'theta (Gr.-Lat. [Gr. stam the = plaatsen]: *toevoegsel, toenaam, bijnaam*): *– or'nans,* versierend toevoegsel, b.v. de *snelvoetige* Achilles, mv. –theta ornan'tia; lees *eepie'teta ornan'tsia.*

Epizoötie', v. (Gr. zoön = dier, letterl. onder de dieren, verg. epidemie: *veepest; besmettelijke veeziekte, sterfte onder het vee*).

E plu'ribus u'num (Lat. *uit vele[n] één*).

Epopée', v. –ën (Fr. [Gr. epopoiia = episch werk]: *heldendicht*); zie Epos.

Epo'que, v. –s (Fr. [Gr. epoche]: *tijdstip; gedenkwaardige dag; tijdvak*): fig. *– maken,* opgang maken, een nieuw tijdperk openen.

E'pos, o. epen (Gr.-Lat. *woord*; dichtk. *heldendicht*): *het Grieksche –*; zie Homerus.

Ep'pe, v. (*schermbl. plant, selderij*; ook wel: *Juffrouw-merk, blaartrekkende boterbloem*): *wilde –,* [a]) peterselie, [b]) hondspeterselie; *de kleine water–,* Lat. berula angustifolia; *de groote water–,* Lat. sium latifolium.

E pur si muo've, Ital.: eig. En toch draait zij; fig. *en toch heb ik gelijk!* Aan Galileï toegeschreven woorden, toen men hem zou gedwongen hebben tegen zijn overtuiging de beweging der aarde om de zon te ontkennen.

Equa'tie, enz.; z. Aequatie enz. (qu = kw).

Equer're, v. –s (Fr. [Lat. exquadrare = vierhoekig maken]: *eenvoudig hoekmeetinstrument*). (qu = k).

Equi . . .; zie Aequi . . .

Equili'ber, o. (Fr. [Lat. aequus = gelijk, libra = weegschaal]: *evenwicht*). (qu = k).

Equilibrist', m. –en (Fr. *jongleur; koorddanser; kunstenmaker, die evenwichtstoeren doet met allerlei voorwerpen*). (qu = k).

Equinox', m. –en (Lat. aequus = gelijk, nox = nacht: *gelijkheid van dag en nacht, nachtevening*). (qu = k).

Equipa'ge, v. –s (Fr. 1 *sierlijk eigen paard met rijtuig,* [*voor genoegen gehouden*]; 2 *scheepsbemanning*; 3 *oorlogsuitrusting van een officier*): 1 *– houden*; 2 *van de – stierven er dagelijks eenigen*; 3 *zijn – was keurig in orde*; **–meester,** m. –s (*ambtenaar, belast met het beheer over de uitrusting v. schepen*). Opm. In bet. 1 meestal qu = k, in bet. 2 = kw.

Equipeeren* (Fr. [v. o.-Noorsch skip = schip]: *uitrusten, bemannen*). (qui = kie).

Equipement', o. –en (Fr. *uitrusting van een krijgsman, van een schip, kleeding en wapenen*); **–stukken,** o. mv. (qu = k).

Equivalent', Fr. équivalent, **1** bn. (*gelijkwaardig*): *deze breuken zijn –*; **2** o. –en (*een gelijkwaardig iets; iets, dat tegen iets anders opweegt*): *zoek een – voor dat woord.* (qu = k).

Equivo'que, Fr., Lat. aequivocus, v. aequus + vox = zin, **1** bn. en bw. (*dubbelzinnig; verdacht; twijfelachtig*); **2** o. (*dubbelzinnig gezegde*). (qui = kie).

I. Er (eig. genitief van het persoonlijk vnw. v. d. 3de pers. mv.: *van die of van zulke zaken of personen*): *appelen, ik kocht – 10.*

II. Er (wisselvorm van: 1 *haar,* persoonlijk vnw. v. d. 3de pers. enkelv.; 2 *haar,* bezittelijk vnw. v. d. 3de pers. v. enkelv. en meerv.): 1 *ik heb – gezien*; 2 *Truus (d)er hoed.*

III. Er (toonlooze vorm van *daar*) **1** bw.: *men vond – niemand; – zijn,* zijn doel bereikt hebben; **2** om uit te drukken een algemeene strekking van een zin: *– sterft zoo menigeen; – werd geklopt*; **3** met een bijw. verbonden vervangt het een voornw. met een voorzetsel: *ik blijf – buiten; iets – voor krijgen.*

E'ra, v. –'s; z. **Ae'ra:** de Joodsche – begint 3762 v. C.: de Mohamm. 622 n. C.

Erach'ten, ww., nog in: *mijns, zijns, onzes –s,* volgens mijn, enz. inzien; germ.

Erasmiaansch'*, bn.: *de–e stad,* Rotterdam, geboorteplaats van Desiderius Erasmus (= Gerrit Gerritsz.), 1467–1536.

Era'to, v., Gr.-Lat. myth. muze van het minnedicht en de mimiek, afgebeeld met een lier in de hand in gezelschap van Eros.

Erbar'melijk 1 bn. (1 *medelijden opwekkend; pijnlijk treffend,* van toestanden en gebeurtenissen; 2 *armzalig, gebrekkig, minderwaardig*; 3 *hinderlijk, ellendig*): 1 *het was – om aan te zien*; 2 *op –e manier Fransch spreken; de koffie was –*; 3 *een – leven maken*; **2** bw. (1 *deerlijk*; 2 *op gebrekkige, armzalige wijze*; 3 bw. v. graad: *zeer*): 1 *– steunen; – omkomen*; 2 *– knoeien*; 3 *– slecht.*

1 Erbar'men, zich, erbarmde zich, h. zich

erbarmd (*zich ontfermen*): – *u onzer* (of: *over ons*), *o Heer!* **2 Erbar'men,** o. (*medelijden*): *zonder eenig –.*
Erbar'ming, v. (*ontferming, mededoogen*).
E're; zie Neer.
E'rebus, m. (Lat. *onderwereld*);Gr. E'rebos.
Erec'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. erectio]: *oprichting; opbouw*).
Ereis', bw. (*eenmaal, eens*): *daar was – een koning; zeg –;* spreekt. *eris.*
Eremiet', (Z.-N. **Eremijt), Eremita'ge;** zie Hermiet en Ermitage.
E(h)'rentfest, bn. (*grootachtbaar*); vero.
I. Erf, v., volksnaam van de Murik, Muur.
II. Erf, o. erven (eig. *erfdeel*, in deze bet. vero.: 1 *streek of land, dat een volk gedurende een aantal geslachten bezeten heeft en bewoond*, in verheven stijl; 2 *grond* [*omheind*] *behoorende bij en gelegen om een huis* inz. *een boerenwoning*): 1 *het – der vaderen*, vaderland; 2 *huis en –; de kippen loopen op het –; de hekdeur van het – stond open*; Z.-N. *besloten –*, omheind; ook: de grond behoorende bij een huis in O.-I.: *Perzische rozen, bloeiende op hun –*; oude vorm Erve, v.
Erf'deel*, o. –deelen (*het deel, dat iem. hetzij krachtens de wet, hetzij krachtens erfstelling* [z. ald.] *toekomt uit een nalatenschap; bezit, dat iem. door erfenis verkregen heeft of verwerft*).
Erf'dienstbaarheid, v. (*servituut; dienstbaarheid, die op een erf rust*).
Er'felijk 1 bn. (1 *door erfenis verworven en vererfbaar; door vererving overgaande*; 2 van eigenschappen, neigingen enz.: *van het eene geslacht op het andere overgaand of overgegaan*): 1 *een – bezit; een –e adel*; 2 *een –e ziekte*, b.v. *haemophilie*; **2** bw. (*zoo, dat een eigenschap van het eene geslacht op het andere overgaat*): *deze gebreken planten zich – voort*, van het eene geslacht op het andere; zegsw. *eeuwig en –*, altijd.
Er'felijkheid, v. (*het erfelijk-zijn of worden*, in beide bet.): *de – der kroon in de mannelijke lijn; het probleem der –;* **–sleer,** v.
Er'fenis, v. –sen (1 *wat iem. v. e. overledene erft; wat een overledene nalaat*; 2 *hetgeen een vorig geslacht of persoon tot stand heeft gebracht*): 1 *zijn deel krijgen van een –; een – aanvaarden*; 2 *de – der liberale partij*; **–recht,** o. (Z.-N. *successierecht*).
Erf'genaam*, m. en v. –genamen (*iem., die gerechtigd is, of uit hoofde van bloedverwantschap behoorde te zijn, tot* [*een deel van*] *de nalatenschap van een ander*): *de natuurlijke –genamen*, b.v. de kinderen, die het n.l. zijn zonder testament; *zijdelingsche –genamen*, uit eenige zijlinie; **–gerechtigde,** m. v. –n; **–gift,** v. –en (Z.-N. *legaat*).
Erf'goed, o. –goederen (*goed, dat men geërfd heeft*): *op het ouderlijke – teren.*
Erf'gooier, m. –s (*een Gooilander, die als afstammeling van de oorspronkelijke bewoners erfelijke rechten op de gemeene gronden bezit*, b.v. *het recht in de meent vee te weiden*).
Erf'huis, o. –huizen (1 *het huis van een afgestorvene, waar de inboedel wordt verkocht; boelhuis*; 2 *de verkoop zelf*): 1 *met den notaris verlieten wij het –*; 2 *– houden.*
Erf'laatster, v. –s (*vrouwelijke erflater*).
Erf'land, o. –landen (1 *land, dat een volk als erfenis*, d.i. *door God in het vooruitzicht gesteld of als genade geschonken, toekomt*; 2 inz. in het mv. *land, waarover een vorst erfelijk regeert*): 1 *Israël . . . . trok veertig jaar naar 't – op en neer*; 2 *de Oostenrijksche –en.*
Erf'later, m. –laters (*man, die eenig bezit als erfenis nalaat*); z. Testateur; **–lating,** v. –en (*het vermaken van eenig bezit aan een bepaald erfgenaam; bezit, dat men als erfenis aan iem. nalaat; legaat*): ook: *Erfmaking*, v. –en; **–oom,** m. –ooms (*oom, van wien men een erfenis verwacht*); **–opvolging,** v. –en (*opvolging krachtens erfrecht*): *wettelijke –*; **–pacht,** v. –pachten (1 *pacht, waarvan de duur niet aan het leven van den pachter gebonden is, en die op diens erfgenamen overgaat*; 2 *geld, voortbrengselen of vruchten uit hoofde van zulke pacht verschuldigd*): 1 *–srecht is een zakelijk recht om het vol genot te hebben van een aan een ander toebehoorend onroerend goed, onder gehoudenis om aan laatstgemelde als een erkentenis van deszelfs eigendom een jaarlijksche pacht te betalen, hetzij in geld, hetzij in voortbrengselen of vruchten; die gemeente geeft de terreinen voor 75 jaar in –*; 2 *de – betalen*; **–portie,** v. –ties, –tiën (*erfdeel*): *een zeer geringe –*; **–prins,** m. –prinsen (*prins, die erfgenaam van de vorstelijke waardigheid is*, inz. *de oudste zoon van den kroonprins*); **–prinses,** v. –prinsessen; **–recht,** o. –en (*recht, dat de vererving regelt*); **–rente,** v. –n (*verschuldigde rente, die niet vervalt bij de dood van den trekker*).
Erf'stadhouder, m. –s (gesch. *door de wet aangewezen opvolger van den stadhouder; stadhouder, wiens kinderen de waardigheid van hem erven*): *Willem IV werd – in 1747.*
Erf'stelling, v. –en (*aanwijzing van een erfgenaam of erfgenamen; testamentaire beschikking van den erflater over* [*een gedeelte van*] *zijn nalatenschap*).
Erf'stuk, o. –stukken (*familiestuk; voorwerp van eenige waarde, dat reeds meer dan één geslacht familiebezit is*; spottend: *aflegger*); **–tante,** v. –s (*tante, van wie men vermoedelijk erven zal*); **–vijand,** m. –en (*erfelijke vijand; aarts-, doodsvijand*): *de strijd der Boeren tegen den –, de Engelschen;* **–vorst,** m. –vorsten (*erfelijk vorst; iem., die volgens de wet de vorstelijke waardigheid erft*).
Erf'zonde, v. (*zondeschuld, door Adams val op alle menschen overgegaan*; fig. *ondeugd, die van het eene op het andere geslacht overgaat*): *besmet met de –.*
I. Erg 1 bn. en bw.; erger, ergst (1 *van een ongunstige, bedenkelijke, betreurenswaardige aard*; 2 van zieken: *slecht, ernstig*; 3 *in hooge mate de eigenschap vertoonend, die het zn. uitdrukt*): 1 *het weer werd al –er; zoo – is het niet; het ergste vreezen*, vreezen, dat iets zeer slecht zal afloopen; *van kwaad tot erger*; 2 *'t is – met hem, zei de dokter*; 3 *in –e nood; een –e spotter*; **2** bw. (1 *op ongunstige, bedenkelijke, ernstige of betreurenswaardige wijze*; 2 bw. v. graad: *in hooge mate*): 1 *ik had het niet zoo – gemeend; zoo heel – is het niet; –er nog, zij viel*; 2 *hij is – ziek, hij hoest –, gij zijt – nieuwsgierig*, zeer; **3** o. (*kwaad; boos opzet; boosheid*, in enkele verbindingen): *zonder –.* [a]) zonder booze bedoeling, b.v. *ik zei het zonder –,* [b]) zonder het bewustzijn iets verkeerds te doen b.v. *zonder – raapte ik het papier op; ergens – in hebben*, een vermoeden van hebben; **Z.-N.** *dat kan geen –*, geen kwaad.
II. Erg, o. (stam v. Gr. ergon = arbeid;

arbeidseenheid: arbeid, verricht door een kracht van één dyne bij een verplaatsing van haar aangrijpingspunt over een weg van 1 cm in haar richting).

Ergden'kend, bn.; –er, –st (*geneigd kwade bedoelingen bij anderen te veronderstellen; achterdochtig, wantrouwend*); **–heid,** v.

Er'gens, bw. (1 *op een of andere, op zekere, op eenige plaats*; 2 met een bw.: *iets* met een vz.): 1 *ik zag hem –; ik moet – zijn,* of: *op zekere plaats* (*verbloemend*): bestekamer; 2 *– aan komen.*

Er'geren, ergerde, h. (zich) geërgerd (1 *aanstoot geven; tot ontstemming en min of meer tot verontwaardiging prikkelen*; 2 refl. *aanstoot nemen*; 3 Z.-N. *erger worden*): 1 *die woorden – mij; hij was geërgerd over zulk een taal; het ergert mij*; 2 *zich over iets –; mensch, erger je niet*; 3 Z.-N. *de ziekte ergert.*

Er'gerlijk, bn. en bw.; –er, –st (*aanleiding gevend tot ergernis; aanstootelijk*): *dat is –e taal, een – gedrag; – vloeken;* **–heid,** v.

Er'gernis, v. –sen (1 *iets, dat aanleiding geeft om zich te ergeren*; 2 *de toestand van geërgerd te zijn, de omstandigheid, dat iem. zich ergert*): 1 *– geven; de –sen mijden; het is een schande en een –, je gedrag!* 2 *haar medelijden was grooter dan haar –; tot – van iedereen.*

Erg'je, o.: *dat doet hij op een –,* d. i. met zeker oogmerk; vero.

Er'go, bw. (Lat. *bijgevolg, dus, derhalve*).

E'rica, v. (Gr.-Lat. *heideplantje*).

Ericace'ën, v. mv. (*heidegewassen*).

E'rin, o.: *het groene –,* Ierland; lees *Ee'rin.*

Eri'nyen, v. mv. (Gr.-Lat. *wraakgodinnen*), van:

E'ris, v., myth. Gr. (godin der) tweedracht.

Erken'nen, erkende, h. erkend (1 *tot inzicht komen van; het bestaan, de waarheid, juistheid enz. toegeven, inzien*; 2 *toegeven of inzien, dat een persoon of zaak een hoedanigheid bezit*; ook met betrekking tot een niet genoemde hoedanigheid): 1 *de juistheid van iets –; zijn ongelijk –*; 2 *iem. als zijn weldoener –,* openlijk willen kennen; *als rechtspersoon erkende vereeniging; de radenrepubliek werd niet erkend;* nog: *een natuurlijk kind –,* als het zijne; **–ning,** v. (*het erkennen* in 2 bet.): 1 *tot de – komen, dat men ongelijk had*; 2 *de – van Don Carlos als koning.*

Erken'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*tot dank geneigd*; minder sterk dan *dankbaar* inz. voor bewezen diensten): *zich – toonen; – de diensten aannemen,* in dank; **–heid,** v. (*dankbaarheid* inz. *voor bewezen diensten*): *ontvang dit schilderij als bewijs mijner –.*

Erken'tenis, v. (1 *besef, inzicht van het bestaan, de waarheid, juistheid van iets*; 2 *dankbare waardeering, erkentelijkheid,* vero. in deze bet.): 1 *hij kwam tot – der waarheid*; 2 *iets met – zich herinneren.*

Er'ker, m. erkers (Duitsch: *uitbouw, uitgebouwd venster; gesloten hoekbalkon*): *een –, op e. zware kolom rustende;* verg. Loggia.

Erlan'gen, erlangde, h. erlangd (*verkrijgen, verwerven, bekomen*): *kennis –, opheldering –.*

Erl'önig, m., Duitsch: **1** Elfenkoning, fabelachtige geestenvorst, die kinderen rooft; **2** ballade van Goethe.

Ermita'ge, v. –s (Fr. *kluizenaarswoning; naam van een museum* [vroeger: *keizerlijk paleis*] *in Leningrad*); zie Hermitage.

Ernst, m. (1 *stemming, geneigdheid tot plichtsbetrachting, overpeinzing*; tegenstelling van *spot, scherts, lichtvaardigheid*; 2 *iets, dat men niet voorwendt*; 3 *iets, dat men niet licht moet tellen*): 1 *de – moet het leven zijn onzer ziel*; zegsw. *de – des levens,* de tot nadenken en plichtsbetrachting stemmende levenservaringen; 2 *het is mij –,* ik meen het werkelijk; *ik denk er in – aan, te vertrekken*; 3 *het leven zou in het vervolg – voor hem zijn.*

Ern'stig 1 bn. (1 *tot plichtsbetrachting en overpeinzing geneigd; afkeerig van lichtvaardigheid; niet gestemd tot spot*; 2 *zich niet maar als zoodanig voordoend*; 3 *getuigend van, ingegeven door ernst* bet. 1; 4 *tot plichtsbetrachting of overpeinzing stemmend*; 5 *van beteekenis, van belang*): 1 *–, niet zwaar op de hand*; zegsw. *iem. – nemen,* hem beschouwen als iem., wien het ernst pleegt te zijn bij wat hij zegt; 2 *een – candidaat,* die medetelt; 3 *–e studie; een –e waarschuwing*; 4 *over –e zaken spreken*; 5 *een – gevecht*; **2** bw. (1 *in of met ernst* in bet. 1; 2 *met volle overtuiging; niet in scherts of terloops*; 3 *in hevige, bedenkelijke mate*): 1 *– sprak hij; zich – met iem. onderhouden*; 2 *ik zou u – de vraag stellen, of ...*; 3 *– ziek.*

E'ros, m., myth. Gr. Amor of Cupido.

Ero'sie, v. –s (Lat. erosio, v. erodere = uit-, afknagen: *uitholling van gesteenten* inz. *door stroomend water*). (s = z).

Ero'tisch, bn., bw. (*op de* [*zinnelijke*] *liefde betrekking hebbende*): *–e poëzie,* minnedicht; lees *–ties*; verg. Eros.

Er'pel, m. –s (gew. in Z.-N. *mannetjeseend*).

Erra're huma'num est (Lat. *Dwalen is menschelijk*).

Erra'tisch, bn. (Lat. errare = dwalen, zwerven: *zwervend*): *–e rotsblokken,* zwerfblokken, verspreid liggende stukken rots of steen, o. a. door gletschers aangevoerd.

Erra'tum, o. erra'ta (Lat. *fout; zetfout*).

Er'ror, m. erro'res (Lat. *dwaling*): *– cal'culi* (of: *in calculo*), rekenfout; zie **S. E. C.**; *– ju'ris,* rechtsdwaling, inz. dwaling van de(n) beklaagde in zake de wetsbepalingen. (j = j).

Erts, o. –en (*delfstof: onzuiver in de bodem voorkomend metaal, verbonden met andere stoffen*): *ijzer–*; **–'ader,** v. –s, –en; **–laag,** v. –lagen; **–molen,** m. –s (*stampmolen, waarin men erts vergruist*); **–rijk,** bn.; –er, –st.

Ersatz', m. (Duitsch: *vervangingsmiddel*).

Erudi'tie, v. (Fr. [Lat. eruditio]: *geleerdheid*).

Erup'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. eruptio]: *uitbarsting* [*van een vulkaan*]). (t = s).

Eruptief', bn. (Fr. *met of door eruptie gevormd, neergeworpen*): *–tieve gesteenten.*

Erva'ren 1 ervoer, h. ervaren (1 *door ondervinding leeren, gewaarworden; ondervinden*; 2 *vernemen*): 1 *hij –voer dat tot zijn verdriet*; 2 *dat heb ik –*; **2** bn.; –er, –st (*rijk aan ondervinding; bedreven, bekwaam door ondervinding*): *– in het boekhouden; – in de krijg; een – arts, onderwijzer;* **–heid,** v. (*het ervaren zijn*); w. i. g.

Erva'ring, v. –en (1 *het ervaren; het door ondervinding of waarneming leeren*; 2 *hetgeen men ervaren heeft*; 3 *geheel van kennis, door ervaring of waarneming verkregen*): 1 *iets, dat ik bij – ken*; 2 *mijn persoonlijke – van gisteren was ...*; 3 *levens– opdoen.*

Er've, v. –n (zie Erf 2): *heerenhuis met tuin en –.*

Er'ven 1 m. mv. (mv. van het verouderde

erve of *erf*: *erfgenamen, erfgerechtigden*): *de rechtmatige* –; *de* – *Bohn*; **2** erfde, h. geërfd (spreekt. nog: georven) (1 *door erfenis verkrijgen*; 2 van eigenschappen: *aan zijn ouders of voorouders ontleenen*; bij uitbr. *van een ander overnemen*): 1 *het geld en goed zijner ouders* –; 2 *hij erfde van zijn vader een roemrijke naam*; *die dwaze mode erfden wij van de 19de eeuw.*

Erwt, v. –en (1 *vlinderbloemige plant*; Lat. pisum; 2 *de vrucht van die plant*; 3 in het mv. ook *de toebereide vruchten*): 1 *de –en schieten goed op*; 2 *de grond lag vol –en*; 3 *biefstuk met –en*; nog: Z.-N. *hij is met zijn gezicht in de –en gevallen*, hij is pokdalig.

Erw'tenbed, o. –bedden (*tuinbed met erwtenplanten*); **–blazer,** m. –blazers (*roer of pijp, waardoor men erwten met kracht kan blazen*: spott. *geweer*); **–soep,** v.; zie Snert en Cement; **–teller,** m. –s (*zeur*; *gierigaard*); zie Gortenteller.

Es, v. (*een halve klanktrap verlaagde, derde toon der diatonische toonschaal*).

Esbattement', o. –en (Fr. [s'ébattre = zich ontspannen]: *tooneelstuk* inz. *kluchtspel der rederijkers*).

Escadril'le, v. –s (Fr. *klein eskader*, z. ald.): *een – van vliegtuigen.*

Escala'de, v. –s (Fr. [Lat. scala = ladder]: *beklimming met stormladders*).

Escamoteeren* (Fr. [Sp.-Port. escamotar]: *wegmoffelen*; *goochelkunstjes doen*; *ontfutselen*).

Escapa'de, v. –s (Fr. [v. Lat. excappare = er van door gaan]: *valsche zijsprong missprong v. e. paard*; fig. *een plotseling zich zedelijk te buiten gaan*; *slippertje*; *moedwillige, malle jongensstreek*).

Escausijnsch'*,–zijnsch*; z. Escosijnsch.

I. Esch*, m. esschen (*zekere loofboom*; Lat. fraxinus): *taai timmerhout van de –.*

II. Esch*, m. esschen (*openliggend bouwland eener marke of gemeente in de Saksische streken*: *hooggelegen vruchtbaar akkerland in Twente*); verg. Enk.

Eschatologie', v. (Gr. eschatos = uiterst: *leer der uitersten, der laatste dingen*, nl. *dood, oordeel enz.*); **–tolo'gisch,** bn., bw. (g = g).

Esch'doorn*, –doren*, m. –s (*boomgeslacht*, ook *ahorn, violenhout genoemd*; Lat. acer).

Esch'look*, o. (*sjalot, zilveruitje*).

Escomp'te, o. –s (Fr. *disconto*).

Escor'te, o. –s (Fr. mil. *gewapend geleide*; *militaire bedekking ter bescherming. eershalve*); **–corteeren*** (Fr. [It. v. Lat. excorrigere = een tocht in orde brengen]: *gewapend begeleiden, met een bedekking geleiden ter bescherming, ook wel eershalve*).

Escosijnsch'*, bn.: – e steen, blauwe hardsteen van Escaussines (Henegouwen).

Escoua'de, v. –s (Fr. [Sp. escuadra v. Lat. exquadrare; z. Eskader]: mil. *afdeeling soldaten onder commando van een korporaal*).

Escu'do, m. –'s (Sp. [Lat. scutum = schild] eig. schilddaalder: *munteenheid* o. a. *in Spanje, Mexico*; *daalder*): – *de oro*, gouddaalder, – *de plata*, zilverdaalder. (u = oe).

Esculaap', m., **1** Gr. myth. god der geneeskunde; aan hem zijn gewijd: hond, haan, geit en slang; **2** geneesheer, mv. –lapen.

Escuriaal', o. (Sp. *klooster met koninklijk lustslot en mausoleum, bij Madrid*, gebouwd door Filips II van 1563–'86 ter eere van St. Laurentius in de vorm v. e. vierkante rooster op de plaats, waar vroeger een ertsmijn [Sp. escoria v. Gr.-Lat. scoria = metaalslakken] was en ter vervulling van een gelofte, gedaan vóór de slag bij St.-Quentin in 1557); z. Sint-Laurens.

Eska'der, o. –s (Fr. escadre [v. Lat. exquadrare = i. e. vierkant opstellen]: *smaldeel*).

Eskadron', o. –s (Fr. escadron: *afdeeling ruiterij van ± 150 man onder een ritmeester*): – is van dezelfde oorsprong als escadre.

Es'kimo, m. –'s (*inboorling v. het Amerikaansche Noordpoolland, Groenland enz.*).

Esmeraud', o. (Fr. *smaragd*). (au = ou).

Esmerau'den, bn. (eig. *van smaragd*: *smaragdgroen*): *heurschittrend–oog* (v.e.kat).

E'sopet, o. (*bundel Esopische fabels der 12e eeuw*, middelnederlandsch).

Eso'pus, m., Gr. fabeldichter ± 600 v. C.: *de fabelen van* – of *Esopische fabelen.* (s = z).

Esote'risch, bn. (Gr. esoteros = verder naar binnen: *geheim, voor ingewijden*). (s = z).

Esp, m. espen (*ratelpopulier*; Lat. populus tremula).

Espa'da, m. –'s (Sp. [Lat. spatha = zwaard] eig. degen: *voornaamste stierenbevechter, die alleen en te voet met de degen den stier doodt*).

Espagno'le, v. –s (*Spaansche dans*; *Sp. vrouw of Sp. meisje*). (gn = nj).

Espagnolet', v. –letten (*fijne wollen stof*; *spanjolet*, zie ald.).

Espalier', spalier', m. –s, –en (Fr. [Lat. spatula = schouderblad]: *latwerk, staketsel*; *leiboom*).

Espar'to-gras, o. (*grassoort in Spanje*; *in N.-Afr. halfa-gras*; Lat. nipa tenacissima): –– *wordt gebruikt voor papierbereiding.*

Es'peblad, o. –en, –bladeren, –blaren: *hij beeft als een* –, erg; **–boom*,** m. –en.

Es'pen, bn. (*van espenhout*): *een – rekstok*; **–hout,** o.; **–houten,** bn.; **–loof,** o.

Esperantist', m. –en (*voorstander en beoefenaar van het esperanto*): *–encongres.*

Esperan'to, o. (grondwoord Lat. sperare = hopen: *kunstwereldtaal,* ± *1886 samengesteld door Dr. L. Zamenhoff,* † *1917*).

Esplana'de, v. –n, –s (Fr. [Lat explanare = effenen]: *groot voorplein*; *exercitie-, wandelplein*).

Espressio'ne, con (It. [Lat. expressio]: muz. *met uitdrukking*).

Esprit', o. (Fr. [Lat. spiritus]: *geest*; *vernuft, scherpzinnigheid*); – *de clocher*, kleinsteedsche bekrompenheid; – *de corps*, korpsgeest; – *de l'escalier*, geestige zet, te laat bedacht, achterafsche geestigheid; – *fort*, vrijdenker.

Esquire, m. (Eng. [Lat. scutarius]: eig. *schildknaap*; titel achter de familienaam: *weledelgeboren heer*); afkort. **Esq.**

Essaai', o. (Fr. essai [Lat. exagium = wegen]: *toets*; inz. *onderzoek van rijkswege naar het gehalte van gouden of zilveren voorwerpen*); **–kantoor,** o. –toren.

Essai', m. –'s (Fr. *opstel, essay* in bet. 2).

Essaieeren* (Fr. essayer: *keuren, toetsen v. goud en zilver*; *onderzoeken op het gehalte*).

Essaieur', m. –s (Fr. *keurmeester, toetser*, inz. *ambtenaar, van rijkswege belast met het essaai van gouden en zilveren werken*).

Essay, o. –s (Eng. eig. *proef, toets*; inz. [*korte*] *verhandeling over een of ander wetenschappelijk of letterkundig onderwerp*).

Essayist', m. –en (Fr.-Eng. *schrijver van*

essays): bekende Engelsche -en waren Addison (1672–1719) en Steele (1672–1729).
Es'schebast*, m. –en (*bast v. e. esch*); **–blad***, o. –en, –eren, –blaren; **–boom***, m. –en.
Es'schen* of Esschenhouten, bn. (*van esschenhout*): *e. – polsstok, – laddersporten.*
Es'schenbosch*, o. –bosschen; **–hout***, o.
Es'schestobbe*, v. –n; z. Stobbe; **–tak***, m. –takken; **–wortel***, m. –s.
Essen'ce, v. –s (Fr. 1 *het wezen eener zaak, de kracht, de geest*; 2 *krachtig uittreksel van aromatische stoffen, vruchten enz.; scheikundig bereide stof, waarin een smaak, geur enz. sterk geconcentreerd is, meestal bestemd om verdund gebruikt worden*): 1 in deze bet. ook *essens*: *iets van de – van de mensch*; 2 *frambozen–*; ook: Essentie (Lat. Essentia). (en = en).
Essentieel'*, Fr. essentiel, **1** bn. en bw. (*wezenlijk*; *het wezen eener zaak uitmakende*; *van overwegend belang*): *een – verschil*; *– verschillen*; **2 –e***, o.: *het –e*, het wezenlijke, de kern, de hoofdzaak. (en = en).
Estafet'te, m. –n (Fr. *koerier, renbode*).
Estafet'tenloop, m. (sport: *wedloop, waarbij ploegen van loopers de af te leggen afstand verdeeld hebben, terwijl gewoonlijk ieder looper dengene, die hem aflost een voorwerp, een vlaggetje b.v., overreikt*).
Estaminet', o. –s (Z.-N. [v. Fr. étamine = scheerdraad, scheringschool, avondbijeenkomst]: *kroegje, bierhuis, café van mindere rang, eenvoudige herberg*), lees *–minee*. –s.
Estate, v. –s (Eng. [Lat. status]: *bezitting, landgoed, plantage o. a. in Deli*).
Est mo'dus in re'bus (Lat. *Er is in alles een maat*; *er zijn ook zekere grenzen*; uit Horatius).
Estra'de, v. –n (Fr. [Lat. stratum = plaveisel]: *verhoogde plaats in een vertrek*; *optred vóór een praalbed of troon*); verg. Podium.
Es'trik, m. estriken (Lat. astricus = plaveisel: *gebakken [verglaasde] vloertegel*): *roode en blauwe –en in keukens.*
Etablisseeren* (*vestigen*; *oprichten, stichten*): *zich –*, zich vestigen.
Etablissement', o. –en (Fr. [Lat. stabilire = vaststellen]: *inrichting, vestiging* b.v. *van een handelshuis*; inz. *gebouw [encomplex] v. e. bedrijf enz.*): *het maritieme – te K.*
Eta'ge, v. –s (Fr. [Lat. stagium]: *verdieping*): *de bel–*, de eerste verdieping; **–woning**, v. –en (*afgescheiden bovenhuis*).
Etagè're, v. –s (Fr. eig. verdiepinggestel: *open pronkkastje*; *meubelstuk, bestaande uit boven elkander als in etages geplaatste bladen, op welke men snuisterijen kan uitstallen*).
Etala'ge, v. –s (**Fr.** *uitstalkast*: *uitstolling*).
Etaleeren* (Fr. [Germ. stalla]: *uitstallen* inz. van winkelwaren; fig. *geuren met*).
Etalon', m. –s (Fr. [Germ. stalla]: *standaardmaat bij de ijk, proefgewicht*; *hengst*).
Etang', m. –s (Fr. [Lat. stagnum]: *vijver*; inz. *strandmeer*).
Etap'pe, v. –n (Duitsch [Fr. étape, samenhangend met stappen]: *rustpunt v. e. leger na een dagmarsch*; *dagmarsch, afstand, afgelegd tusschen twee rustpunten door een leger*; *bezet punt in de achterwaartsche verbindingslijnen v. e. leger, waar voorraden bewaard worden, verplegingsinrichtingen zijn enz.*); **–ndienst**, m. –en (*het aan- of wegvoeren van legerbehoeften, gewonden enz. naar of van het front*); **–gebied**, o. –en.
Etat-major', m. –s (Fr. *generale staf*; *al de officieren van een oorlogsbodem*).
Et ce'tera (Lat. *en zoo voort*); zie **Etc.**
E'ten* **1** at, h. gegeten (1 *spijs, voedsel tot zich nemen*; inz. *het middagmaal gebruiken*; 2 *zich voeden met*; 3 *door het gebruik van spijs verkrijgen*; *zich op de hals halen*; 4 gezelschapsspelen: *koopen*): 1 *– en drinken*; *hoe laat – wij? kom bij ons –*; *zonder – naar bed*; zegsw. *– als een wolf*, veel; 2 *zijn boterham –*; Z.-N. *ik heb het weeral gegeten*, gedaan; Z.-N. *zijn woord(en) –*, terugnemen; z. Genadebrood; 3 *zijn bekomst –*; refl. *zich een indigestie –*; 4 *bij het domino-spelen moest ik telkens –*; **2** o. (*spijs, voedsel*; inz. met voorzetsels: *middagmaal*): *iem. ten – vragen*, op het middagmaal; *na, onder, vóór den* (oude datief) *–*; *het – staat op tafel*, is opgediend.
E'tenskast, v. –en (*kast om eetgerei* inz. *eten in te bewaren*); **–tijd**, m.; **–uur**, o. –uren.
Et'gras, –groen, o. (*tweede gewas, dat na het maaien van het eerste opschiet*; *nagras*).
E'ther, Ethe'risch; zie Aether enz.
E'thica, v. (Lat. [Gr. ethos = zede]: *moraalphilosophie, practische wijsbegeerte, zedenkunde*): *de – verklaart de zedelijke orde en wetten, de mensch gesteld*; ook:
Ethiek', v. (Fr. éthique).
Ethio'pië, o. (*land in Afrika ten Z. v. Egypte*); **–o'piër**, m. –s; **–o'pisch**, bn.
E'thisch, bn., bw. (1 *tot de ethica behoorende*; *zedenkundig*; *het zedelijk gevoel betreffend, op de voorgrond stellend*; 2 *naam eener bepaalde godsdienstige richting*): 1 *een vraagstuk van hooge –e beteekenis*; *de –e zijde van het alcoholvraagstuk*; 2 *de –e richting.*
Ethno . . ., van Gr. ethnos = volk.
Ethnograaf', m. –grafen (*volkenbeschrijver*); lees *etnograaf'*; **–graphie'**, v. (*volkenbeschrijving*); **–gra'phisch**, bn., bw. (*betrekking hebbende op, tot de ethnographie behoorende*); **–logie'**, v. (*volkenkunde*); **–lo'gisch**, bn., bw. (*behoorende tot, op de ethnologie betrekking hebbende*); **–loog**, m. –logen (*volkenkundige*).
Ethologie', v. (Gr. ethos = zede: *kennis van zeden*; *zedenkundige verhandeling*).
Etiket', o. –ten (*aanhechtbriefje met adres of vermelding van hetgeen een voorwerp kost, bevat*; *opplakbriefje*); ook: Etiquette, v. –n.
Etiquet'te, v. (Fr. étiquette: 1 *ceremonieel aan het hof*; 2 *gebruiken in voorname gezelschappen*; *maatschappelijke omgangsregels, beleefdheidsvormen*): 1 *de stijve – aan het Spaansche hof*; 2 *dat was niet naar de regels der –, die visite om 10 uur 's ochtends.*
Et'maal, o. etmalen (*2 × 12 of 24 uren*).
Ê'tre, o. (Fr. *schepsel, vervelend wezen*): *wat een (vervelend) –!*
Ets, v. –en (*geëtste plaat*; *afdruk er van*): *de –en van Rembrandt zijn beroemd.*
Et'sen, etste, h. geëtst (1 *op metalen, koperen, stalen of kalksteenen plaat graveeren door deze eerst met een harsachtige of waslaag te overdekken, met de naald daarin de gewenschte voorstelling aan te brengen en dan de niet langer bedekte deelen te laten inbijten door een scherp zuur als sterkwater*; 2 *vervaardigen door etsen*): 1 *bezig met –*; 2 *een in koper geëtste afbeelding v. Vondel*; **–er**, m. –s.
Ets'grond, m. (*de laag was enz., waarmee de etsplaat is bedekt*); **–ijzer**, o. –s (*etsnaald*);

–kunst, v.; **–naald,** v. –en (*stalen naald, waarmee de voorstelling in de etsgrond wordt aangebracht*); **–plaat,** v. –platen.

Et'stoel, m. (gesch. *hoogste gerechtshof in Drente, opgeheven in Sept. 1791*).

Et'telijke, telw. (inz. Z.-N. *tal van, verscheidene*; ook: *enkele, eenige*): *nog – dagen.*

Et'ter, m. (*vocht, dat zich bij ontstekingen afscheidt*); **–achtig,** bn.: *een –vocht*; **–dracht,** v. –drachten (*onder de huid doorgeregen band, die de etterafscheiding bevordert*).

Et'teren, etterde, h. geëtterd (*etter afscheiden*): *een wonde kan –.*

Et tu' Bru'te (Lat. *Ook gij Brutus!*).

Etu'de, v. –s (Fr. [Lat. studium]: *studie; muziek-[viool, piano], teeken-of schilderoefening*).

Etui', o. –s (Fr. étui [van It. studiare = zorgvuldig bewaren]: *koker, foedraal, scheede, zakdoosje*); lees *ee-twie.*

E tut'ti quan'ti; zie Tutti.

Etymo . . ., v. Gr. etymon = stam.

Etymolo'gicon, o. (Ned.) –s, (Lat.) –ca (*woordenboek der woordafleiding*), (g = g); **–logie',** v. –ën ([*wetenschap der*] *woordafleiding; woordafleidkunde*); **–lo'gisch,** bn., bw. (*op de woordafleiding betrekking hebbende; woordafleidkundig*): *een – woordenboek; – beschouwd*; **–loog',** m. –logen (*woordafleidkundige; woordvorscher*).

Eu . . ., Gr. wel, goed. (eu = uï).

Eubiotiek', v. (Fr. eubiotique [Gr. biotike = levenskunst]: *de kunst, om gezond en gelukkig te leven en ziekten te voorkomen*).

Eucalyp'tus, m. –lypten (Gr. letterl. welverborgen: *plantengeslacht* inz. *in Australië met leerachtige bladeren*). (eu = uï).

Eucharistie', v. (Fr. [Gr.-Lat. eucharistia, v. Gr. charistia = liefdemaal]: R.-K. *H. Sacrament des Altaars*). (eu = uï).

Eucharis'tisch, bn. (*de eucharistie betreffende*): *het – congres te A'dam 1924.* (eu = uï).

Eucli'des, Alexandrijnsch wiskunstenaar van groote naam, ± 300 v. C.

Eudiome'ter, m. –s (Gr. eudios = helderzonnig: *werktuig, om het zuurstofgehalte der lucht te bepalen; luchtzuiverheidsmeter*).

Eugenetiek', v. (*studie die zich bezighoudt met rasverbetering*); **–gene'tisch,** bn., bw.

Eumeni'den, v. mv. (Gr. letterl. goedgezinden, myth. *wraakgodinnen*, nl. *Tisi'phone, Alec'-to,* en *Megae'ra*). (eu = uï).

Eun'jer, m. –s (unjer = Hongaar, Zigeuner: *toovenaar, heks; booze geest; spook*); vero.

Eunuch', m. eunuchen (Gr.-Lat. eunuchus [Gr. eune = bed, slaapplaats, echo = ik houd]: *bedbewaker; vrouwenbewaker in een harem of in het serail*); ook: Eunu(u)k, m. –uken.

Euphemis'me, o. –n (Gr.-Lat. euphemismus [Gr. stam pha– = spreek]: *mijdspreuk; verzachtende, verschoonende uitdrukking*): *een – is „naar betere gewesten verhuizen", voor „sterven"*; **–phemis'tisch,** bn., bw. (*verschoonend, verbloemend*): *e.–e uitdrukking.* (eu = uï).

Euphonie', v. (*welluidendheid*). (eu = uï).

Eura'ziër, m. –s (uit: *Europa-Aziër, afstammeling* inz. *in Britsch-Indië van een Europeeschen vader en een Indische moeder; halfbloed*). (eu = eu).

Eure'ka; zie Heureka; lees *uiree'ka.*

Euro'pa, o. (*werelddeel op één na het kleinste, doch het dichtstbevolkte*).

Europeaan', m. –peanen. (e = ee).

Europeaansch'*, bn. (*Europeesch*); w.i.g.

Europeesch'*, bn., bw. ([*als*] *in, uit van, eigen aan, betrekking hebbend op Europa*): *in Indië zit men ver van de –e wereld.*

Eury'dice, v., myth. gemalin van Orpheus; lees *ui-rie'-die-cee.*

Eustachiaan'schebuis*, Eusta'chiusbuis, v. –buizen (ontl. *verbindingsbuis tusschen trommelholte en keel, naar den ontdekker Eustachio, Ital. arts † 1574, genoemd*).

Euter'pe, v. (Gr. terpo = ik verheug), myth. muze der lierpoëzie, afgebeeld met dubbele fluit. (eu = uï).

Eu'vel*, o. –en **1** (*kwaal, gebrek* inz. *op zedelijk of geestelijk gebied*): in toepassing op iets lichamelijks inz. in samenstellingen: *voet–*; *een echt Hollandsch –*; *aan een – mank gaan*, er mede behept zijn; **2** bn.: *in –en moede,* toornig, boos; **3** bw.: *duid het mij niet –*, ten kwade; *iets – opnemen.*

Eu'veldaad, v. –daden (verheven: *misdaad, snoode daad*); **–moed,** m. (verheven: *kwaadwilligheid* met de bijgedachte aan overmoedigheid; *vermetele baldadigheid*).

Eu'zie, v. –s (Z.-N. *oozing, oozie: uit'stekend gedeelte van het dak*).

E'va, v., in bet. 2 –'s (1 Bijbel: *vrouw van Adam*; 2 [*smalle*] *vrouwenschort, boezelaar; morsschortje*): 1 *Adam en – in het paradijs*; zegsw. *de dochteren –'s,* d. i. de vrouwen inz. beschouwd als behept met nieuwsgierigheid; 2 *met een – voor*; verkl. evaatje, o. –s.

Evacua'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. evacuatio]: *ontruiming; wegzending v. zieken tot herstel*); **Evacueeren*** (Fr. [Lat. evacuare, v. vacuus = leeg]: *ontruimen; zieken naar elders zenden tot herstel*).

Evalua'tie, v. –s (Fr. [Lat. valere = waard zijn]: *schatting, waarde- of prijsbepaling; bepaling van muntwaarde*).

Evange'lie, o. –liën (Gr.-Lat. evangelium = letterl. *blijde boodschap*: 1 *leer van Chr., neergelegd in de Bijbelboeken; de geschiedenis van Zijn leven, beschreven door de vier Evangelisten: het Nieuwe Testament*; 2 *elk der bijbelboeken, het leven en de leer van Christus bevattende*; 3 R.-K. *deel der Mis, waarin een gedeelte der Evangeliën wordt gelezen; het voorgelezen stuk*; ook in sommige Lutherse kerken; 4 *ontwijfelbare waarheid*): 1 *het licht van het –*; 2 *– van den H.-Lucas*; 3 *na het – wordt in de Hoogmis het Credo gezongen*; 4 *wat die prof. leeraart, is nog geen –*; **–boek,** o. –en (R.-K. *boek met de in de Mis te zingen Evangeliën*).

Evange'liedienaar, m. –s of –naren (*verkondiger v. h. Evangelie, predikant*).

Evange'liënharmonie, v.: (*een uit de 4 evangeliën samengesteld verhaal van Jezus' leven*).

Evange'lieprediker, m. –s: de eerste –s *Servatius, Willebrordus* en *Bonifacius.*

Evangelisa'tie, v. (v. evangeliseeren, Fr. v. Gr.-Lat. evangelizare: 1 *bekeering tot het Evangelie*; 2 Prot. *werkzaamheid tot verbreiding van het Evangelie, buiten de plaatselijke predikanten* inz. *door een meer orthodoxe richting*): 1 inz. Prot.: *de – onzer koloniën*; 2 *een – tegen de moderne predikanten.* (s = z).

Evange'lisch, bn. (*in overeenstemming met het Evangelie*: 1 verbonden meestal met *Luthersch: naam van het Luthersch kerkgenootschap*; 2 *naam eener richting onder de*

Hervormden tusschen orthodoxen en vrijzinnigen): 1 *de –-Luthersche synode*; 2 *de –e richting*.

Evangelist', m. –en (Gr.-Lat. evangelista: 1 *schrijver van één der vier Evangeliën*; 2 *verkondiger van het Evangelie*; 3 Prot. *iem., die niet in dienst van een kerkgenootschap*, inz. *tegenover de plaatselijke predikanten het Evangelie tracht te verbreiden*): 1 de vier –en Matthe'us, Mar'cus, Lu'cas en Joan'nes; 2 *wij moeten allen –en zijn*; 3 *de vereeniging kan haar –en niet betalen*.

Evapora'tie, v. –s (Fr. [Lat. evaporatio, van vapor = damp]: *uit-, verdamping*).

Eva'sie, v. –s (Fr. [Lat. evasio]: *ontwijking, ontsnapping*; *voorwendsel*).

I. E'vel, o. –en (oudere vorm van *euvel*).

II. E'vel, bw. (*evenwel*); gew.; z. Alevel.

E'ven 1 bn. (1 *door twee deelbaar*; 2 *hetzelfde, onverschillig*): 1 *een – getal*, b.v. 12; 2 *het is mij om het –*; *om 't –, wie het zegt*, het komt er niet op aan; **2** bw.: *wacht –*, een poosje; *kijk eens –*; *hij was zoo – hier*, pas; *hij is – groot als gij*, in gelijke mate; – *in de twintig jaar*, slechts weinig over de twintig; – *vóór achten*, kort vóór; *er – boven uit*, ternauwernood; – *geraakt*, aan de oppervlakte.

E'venaar, m. –s, –naren (*balans*; *tongetje of naald der balans*, in deze bet. vero.; aardr. *evennachtslijn, linie, equator*).

E'venals, vgw. (*gelijk, op dezelfde wijze als*); ook wel: Evenals'.

Evena'ren, evenaarde, h. geëvenaard (*gelijk te stellen zijn met, opwegen tegen*; *overeenkomen met*): *iem. in aanleg –*; *diamant in hardheid –*.

E'venbeeld, o. –beelden (*iets, iem., dat, die volkomen gelijkt naar het uiterlijk of naar aard*): *dit meisje is het – harer moeder*, gelijkt haar moeder sprekend; *het – v. God*.

E'veneens, bw. (1 *op dezelfde wijze, evenzoo*; 2 *ook*): 1 – *denken*; 2 *ik bleef – staan*; ook: Eveneens'.

Evenement', o. –en (Fr. événement; *voorval*, inz. *gewichtig feit, merkwaardige gebeurtenis*): *dat was een heel –*; lees *–ment'*.

E'venen, evende, h. geëvend (*effenen*); vero.

E'vengoed, bw. (*net zoo goed, evenzeer*): *zóó kan het –*; *je bent – schuldig als hij*.

E'venhooge*, v. –n (geschied. *vervoerbare toren*; [*aarden*] *hoogte, van welke men over de muren eener stad kon schieten*).

Evening-dress, v. (Eng. *avondtoilet*).

E'venknie, m. –knieën (*gelijke van een of meer anderen ten aanzien van verdiensten, hoedanigheid, kennis, kunnen*): *Vondels –*.

Evenma'tig, bn. (*evenredig aan iets anders*): *'k gaf elk van ernst en boert een – deel*; *e. – deel eener grootheid*, dat een zeker aantal malen genomen gelijk is aan het geheel.

E'venmensch*, m. –en (*gelijke op grond van het mensch-zijn*: *medemensch*): *het is mijn –*.

E'venmin, bw. (*evenzeer niet*; *ook niet*): *hij is – geslaagd als ik*; ook wel: Evenmin'.

E'vennaaste*, m. en v. –n (*naaste en als zoodanig gelijke*; *medemensch*): *zijn – beminnen*; ook wel: Evennaas'te.

E'vennachtslijn, v. (aardr. *evenaar, linie*).

Evenre'dig 1 bn. (1 wisk. *van twee of meer grootheden, waarvan de verhouding twee aan twee gelijk is*; ook: *in gelijkblijvende verhouding staande tot een andere grootheid*; 2 *in de deelen met elkaar in overeenstemming zijnde*; 3 *met elkaar overeenstemmende*; *een bepaalde verhouding bewarend*; 4 *met iets anders overeenstemmend*; *aan iets anders beantwoordend*): 1 *vier –e grootheden*; *omgekeerd – met*, in omgekeerde verhouding toe- of afnemend; 2 *de –e lijnen van het gebouw*; 3 *het getal mannen en vrouwen blijft –*; 4 *een resultaat – aan* (of: *met*) *de inspanning*; *–e vertegenwoordiging*, der partijen in verhouding tot haar sterkte; **2** bw. (1 *zoo, dat bij toeneming of afneming de verhouding gelijk blijft*; 2 *zoo, dat er overeenstemming of een goede verhouding bestaat*): 1 *de electrische kracht stijgt evenredig met de elementen*; 2 – *en vrij goed gebouwd*; **–e,** v. –n (*grootheid, lijn, die tot andere grootheden, lijnen in zekere verhouding staat*); **–re'digheid,** v. –heden (1 wisk. *gelijkheid van twee of meer verhoudingen of redens*; ook: *algebraïsche vorm, of rekenkundige, die de gelijkheid van twee of meer vormen voorstelt*; 2 *juiste of vereischte verhouding tusschen afmetingen, hoeveelheden enz.*; *goede proportie*): 1 *de termen eener –*, getallen; 2 *in –*, in juiste of gelijke verhouding; *naar –*, in verhouding tot, naar gelang van; *– tusschen middel en doel*.

E'ventjes, bw. (1 *ter nauwernood*; *amper*; 2 *een oogenblik*): 1 – *17 jaar*; 2 *wacht –*.

Eventualiteit', v. –en (Fr. [Lat. eventus = afloop]: *gebeurlijkheid, mogelijk geval*).

Eventua'liter, bw. (Lat. *mogelijkerwijze, in mogelijk geval*). (en = en).

Eventueel'*, bn. en bw. (Fr. éventuel: *mogelijk, in voorkomend geval*): *–tueele schade*; *als hij – niet komt*. (en = en).

E'venveel, onbep. telw. (1 *een gelijk aantal, een gelijke hoeveelheid*; 2 met *voor*: *zonder mee te tellen*; ook: *zonder zich er om te bekommeren*): 1 *met – beleid*; *– soldaten*; 2 *er voor – bij zitten*, voor spek en boonen.

Evenveel'tje, o. –s (*koekje, gebakje*): *de –s zijn verschillend van vorm, maar evenredig van inhoud*, ze bestaan uit evenveel meel als melk en suiker, eieren enz.

Evenvin'gerigen; zie Tweehoevigen.

Evenwel', bw. (*echter, nochtans, niettemin*).

E'venwicht, o. (1 *toestand, dat het gewicht aan beide zijden eener balans gelijk is*; *gelijkheid van gewicht*; bij uitbr. *stabiele toestand v. e. lichaam, doordat verschillende daarop inwerkende krachten elkaar opheffen*; 2 fig. *toestand van rust, doordat van verschillende krachten geen de andere te zeer overtreft*): 1 *stabiel –, labiel –, indifferent –*; *iets in – houden*; *het – herstellen*; *in – brengen*; *het – verliezen*; *in – zijn*; 2 *in de staatkunde is volstrekt – onbestaanbaar*; **–wich'tig,** bn.

Evenwij'dig 1 bn. (1 van lijnen of vlakken: *zoo gelegen, dat zij hoe ver ook verlengd, elkaar nimmer kunnen ontmoeten*; 2 *zich in gelijke richting uitstrekkend*, ook fig.): 1 *–e lijnen, vlakken*; 2 *–e dijken*; **2** bw. (*in geheel gelijke richting*): – *loopen*; – *geplaatst*; **–heid,** v.: *de – van twee lijnen*.

E'venzeer, bw. (*in gelijke mate*; *ook*): *ik ben – verschrokken als gij*; ook wel: Evenzeer'.

E'venzoo*, bw. (*net zoo*; *op dezelfde wijze*): *doe dit nu –*; – *klein als*....

E'ver, m. evers (*wild zwijn, everzwijn*).

Everlast, everlasting, o. Eng., **1** (*lichte, sterke wollen stof, voor ± 50 jaar o. a. in gebruik voor laarsjes*); **2** bn. (*van everlast*): *de kindermeid op – schoenen*.

Everma'rus, Z.-N. *het spel van* –, volksspel, dat 1 Mei wordt vertoond ter eere van den H. Ev. te Rutten in Belg. Limb.
E'verzwijn, o. –en (*ever*; Lat. sus scrofa).
Evident', bn. en bw.; –er, –st (Fr. [Lat. evidens]: *klaarblijkelijk, zonneklaar*; *in het oog springend*). (ent = ent). **Eviden'tie,** v. (Fr. [Lat. evidentia]: *klaarblijkelijkheid*).
Eviteeren* (Fr. [Lat. evitare]: *vermijden*).
E'voë! o. (*jubelkreet bij de Bacchusfeesten*).
Evolueeren* (Fr. [Lat. evolvere = ontrollen]: *trapsgewijze, geleidelijk zich ontwikkelen*; mil. *zwenken, wenden*; zeew. *wenden van schepen, van een vloot*).
Evolu'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. evolutio]: 1 v. lichaamsbewegingen: *draaiende beweging*; bij uitbr. *moeielijke beweging*; 2 *geleidelijke groei, ontwikkeling*; 3 mil. *wending, zwenking*; zeew. *oefeningsbeweging eener vloot*): 1 *de kunstige –s der ballerine*; 2 *de leer der* –; 3 *exerceeren in het doen der –s*.
Evolu'tieleer, v. (nat. hist. *ontwikkelingsleer*; *leer der ontwikkeling van hoogere vormen uit lagere*).
Evvi'va! (It. [*hij, zij*] *leve!*).
Ex (Lat. *uit*; in samenstellingen meestal: *oud, gewezen*): *ex-minister*; lees *eks*.
Ex abrup'to (Lat. *plotseling, onverwachts*).
Ex absur'do (Lat. *uit het ongerijmde*): *iets – bewijzen*; zie Ongerijmde.
Exact', bn. en bw.; –er, –st (Fr. [Lat. exactus]: *nauwkeurig, nauwgezet, stipt*): *–e wetenschappen*, wis- en natuurkundige, op wiskundige grondslag; lees *ekz-akt'*.
Exactitu'de, v. (Fr. *stiptheid, nauwkeurigheid, nauwgezetheid*).
Exagereeren* (Fr. [Lat. ex = uit + agger = wal]: *overdrijven*).
Exalta'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. exaltatio: ex + altus = hoog]: *zielsverrukking, geestvervoering*; *opgewondenheid, overspanning*); lees *eks-*.
Exalteeren* (Fr. [Lat. exaltare]: *tot geestvervoering opwekken*): *zich* –, zich opwinden.
Exa'men, o. (Ned.) –s; (Lat.) exa'mina (Lat. *het wegen*; *onderzoek*; *ondervraging*, inz. *naar iems. bekwaamheden*): *– doen, afleggen*; *zich aan een – (moeten) onderwerpen*; *in zijn – slagen*; **–commissie,** v. –s, –commissiën (*nl. benoemd om eenig examen af te nemen*); **–geld,** o. –en (*geld, te betalen om tot eenig examen toegelaten te worden*); **–vrees,** v.
Examinan'dus, m. –nandi; vr. **–da,** –dae (Lat. *hij, die examen aflegt*).
Examina'tor*, m. en v. (Ned.) –to'ren, –tors; (Lat.) –to'res (Lat. *hij, die een examen afneemt*; *ondervrager*): *een vrouwelijke* –.
Examineeren* (Fr. [Lat. examinare]: *examen afnemen*; *onderzoeken* [*iems. kundigheden*]).
Ex a'nimo (Lat. *van harte, met lust*).
Exarch', m. –en (Gr.-Lat. exarchus [Gr. ex + archos = eerste, eig. bestuurder der buiten-provinciën]; Oostersche kerk: *metropoliet*; Russisch en Bulgaarsch-Grieksche kerk: *kerkelijk intendant v. d. patriarch*; geschied. *stadhouder in Italië en N.-Afrika van den O.-Romeinschen keizer*).
Exarchaat', o. –chaten (geschied. *gebied, waardigheid van een exarch*).
Ex ca'thedra, bw. (Lat. 1 *van spreek- of leerstoel af* inz. *v. e. uitspraak van den paus, als Stedehouder van Christus, in geloofszaken*; 2 fig. *op beslissende* [ongunstig: *meesterachtige*] *toon*): 1 *de paus is onfeilbaar, wanneer hij – – uitspraak doet*; 2 *halfgeleerden drukken zich liefst – – uit*.
Excava'tor, Lat. v. cavus = ho!, **excavateur',** Fr., m. –s (*graafwerktuig*; volkst. *de ijzeren man*).
Excedent', o. (Z.-N. *overschot*).
Excelleeren* (Fr. [Lat. excellere]: *uitmunten, uitblinken*): *– bij een examen*.
Excellent', bn. en bw. (Fr. [Lat. excellens]: *uitstekend, voortreffelijk*); lees *eksellent'*.
Excellen'tie, v. –tiën, –ties (Fr. excellence, Lat. excellentia: *voortreffelijkheid*, vero.; titel); zie Bijlage **III.**
Excel'sior (Lat. [*steeds*] *hooger!*); als zn. o.
Excentriciteit', v., in de fig. bet. mv. -en (Fr. [z. Lat. centrum]: *uitmiddelpuntigheid, ligging buiten het middelpunt*; fig. *neiging af te wijken van de gewone manier van doen*; *zonderlingheid, buitenissigheid*): *de –en van dien man grenzen aan krankzinnigheid*.
Excentriek', Fr. excentrique, Lat. excentricus, **1** bn. en bw.; –er, –st (*uitmiddelpuntig*; meestal fig. *ongewoon, zonderling, buitenissig*): *een–kunstenaar*; *zich–gedragen*; **2** o. –en (*schijf in machines, die om een punt draait, buiten haar middelpunt gelegen en gewoonlijk gebruikt om e. ronddraaiende beweging in e. heen en weer gaande om te zetten*).
Excen'trisch, bn. en bw. (Duitsch: *uitmiddelpuntig*, niet fig.): *een –e schijf*.
Excep'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. exceptio]: 1 *uitzondering*; 2 rechtst. *tegenwerping*, [*verweer*] *middel bestaande in het aanvoeren van een grond van niet-ontvankelijkheid*): 1 *de vrijstelling slechts bij – verleend*; 2 *de – van onbevoegdheid voorstellen*. (t = s).
Exceptioneel'*, bn. en bw. (Fr. exceptionnel: *een uitzondering vormend, bij wijze van uitzondering*): *een – geval*; *– iets toestaan*.
Excerpeeren* (Lat. excerpere [carpere = trekken]: *uittreksel* [*uit geschriften, boeken*] *maken*); **–cerpt',** o. –en (Lat. excerptum: *uittreksel* [*uit boeken, geschriften*]); l. *ekserpt'*.
Exces', o. –sen (Fr. [Lat. excessus v. cedere = gaan]: *uitspatting*; *buitensporigheid*).
Excessief', bn. en bw.; –siever, –st (Fr. *buitensporig*).
Exchange, v. –s (Eng. *wissel* [*brief*]; *beurs van koophandel*).
Ex'citans, o. –tan'tia (Lat. *opwekk. middel*).
Exciteeren* (Fr. [Lat. excitare]: *prikkelen*).
Exclama'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. exclamatio]: *uitroep, uitroeping*; *schreeuw*).
Exclameeren* (Fr. [Lat. exclamare]: *uitroepen*; *een uitroep doen*).
Excla've, v. –s (*deel van een land, afgescheiden gelegen binnen een geheel vreemd grondgebied*); verg. Enclave.
Exclu'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. exclusio]: *uitsluiting, wering*). (s = z).
Exclusief', bn., bw.; –siever, –st (Fr. *uitsluitend*; *eenzijdig*; *niet inbegrepen*). (s = z).
Exclusivis'me, o. ([*geest van*] *stelselmatige uitsluiting*). (si = zi).
Excommunica'tie, v. –tiën of –ties (Lat. excommunicatio: R.-K. *uitsluiting uit de Kerk of van het ontvangen der Sacramenten*; *bannen uit de gemeenschap der R.-K. kerk*; *kerkban*): *Rome heeft drie soorten v. – gekend: de – minor, de – major, het anathema*.
Excommuniceeren* (Lat. ex + communi-

care = gemeen hebben: *in de kerkban doen*).
Excrement', o. –en (Fr. excrément, Lat. excrementum: *dierlijk uitwerpsel*).
Excur'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. excursio v. currere = loopen]: *pleizierreisje, uitstapje; uitweiding*); l. *ekskur'zie*; **–cursionist',** m. –en (*hij, die een excursie maakt*); vr. **–e.**
Excuseeren* (Fr. [Lat. excusare]: *verontschuldigen*); dikwijls: *zich* –. (s = z).
Excuus', o. –cuses (Fr. excuse: *verschooning, verontschuldiging; uitvlucht*): *zijn – maken; (ik) vraag* –, beleefdheidsvorm, wanneer men zich genoodzaakt ziet iem. tegen te spreken, iem. een ontkennend antwoord te geven; lees *ekskuus'*.
Ex'-dividend, bw. (van effecten: eig. *zonder dividend-bewijs, d. i. het nog niet betaalbaar doch vastgesteld en aangekondigd dividend*): *een effect* –– *verhandelen.*
Executant', m. –en (Fr. *uitvoerder* inz. *medespeler, -zanger bij een muziekuitvoering*).
Executeeren* (Fr. [Lat. exsequi]: *ten uitvoer leggen; een vonnis ten uitvoer brengen aan; door rechtsdwang noodzaken een boedel te verkoopen; terechtstellen*). (ec = eek).
Executeur', m. –s, –en (Fr. vroeger: *uitvoerder van een vonnis; uitvoerder van uiterste wilsbeschikking*); **–testamentair,** m. executeurs-testamentairs (Fr. *uitvoerder van een testament, boedelberedderaar*).
Execu'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. exsecutio]: *uitvoering, voltrekking* inz. *van een vonnis; in beslag nemen en laten verkoopen v. e. inboedel wegens schuld; terechtstelling*): zegsw. *uitstel van* –, maatregel, die iets onaangenaams, nadeeligs verschuift.
Executie've, v. (*uitvoerend bewind, bestuur*): *de – van de Zionistische wereldorganisatie.*
Executoir', bn. (Fr. *volgens rechterlijk vonnis kunnende ten uitvoer gelegd worden; invorderbaar*); ook, Executoor.
Executoriaal', bn. (Eng.-Fr. executorial: rechtst. *bij of ten gevolge van een vonnis*): *– beslag,* beslag van (of: tot) tenuitvoerlegging.
Exegeet', m. –geten (Gr.-Lat. exegetes: *Schriftverklaarder*).
Exege'se, v. –n (Gr. exegesis = uitleg: *verklaring [der H. Schrift]*). (g = g).
Exege'tisch, bn., bw. (*uitleggend, verklarend*).
Exem'pel, o. –s, –en (Fr. exemple, Lat. exemplum: 1 *voorbeeld,* inz. *schrijfmodel;* 2 [*Middelnederl.*] *stichtelijk verhaal*): 1 *naar een – leeren schrijven;* 2 *Maria–en.*
Exemplaar', o. –plaren (Fr. exemplaire [Lat. exemplarium]: 1 *afdruk, afschrift;* 2 *elk van een aantal gelijksoortige personen of voorwerpen; stuk*): 1 *van die uitgave heb ik één* –; 2 *bloeiende –plaren van aristolochia;* nog spott., min. v. personen: *dat is ook een (fijn)* –, nummer.
Exem'pla do'cent (Lat. *voorbeelden leeren*).
Exemplair', bn. en bw. (Fr. [Lat. exemplaris]: *voorbeeldig; tot voorbeeld, afschrik strekkend*): *een –e straf; iem. – straffen.*
Exequa'tur, o. (Lat. eig. *hij voltrekke* [Lat. exsequi]: *machtiging, voltrekkingsbevel; bekrachtiging door een regeering van een pauselijk stuk, placet; toelating of erkenning van een consul door de regeering van het land, waarin hij werkzaam is*).
Exe'quiën, v. mv. (Lat. exequiae van exsequi = een lijk volgen: *uitvaartplechtigheden* inz. *kerkelijke*); lees *eksee'kwieën.*
Exerceeren* (Fr. [Lat. exercere]: *oefenen* inz. *in de wapenhandel; militaire bewegingsoefeningen uitvoeren*): *aan het – zijn.*
Exerci'tie, v. –tiën, –ties (Fr. exercice, Lat. exercitium: *oefening* inz. *militaire marsch- of wapenoefening*); **–plein,** o. –en ([*wapen*]*oefeningsplein*); **–veld,** o. –en.
Ex'eunt (Lat. toon. *zij treden af*); z. Exit.
Exhala'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. exhalatio]: *uitdamping, uitwaseming*).
Exhaus'tor, m. –s (Lat. *zuigmachine,* [*stof*]*opzuiger*).
Exhibeeren* (Fr. [Lat. exhibere]: *tentoonstellen, uitstallen*; rechtst. *overleggen, vertoonen*); **Exhibition,** v. –s (Eng. [Lat. exhibitio]: *tentoonstelling*).
Exhi'bitum, o. (Lat. *stempel met dagteekening voor ontvangst en nummer*).
Exigeant', Exigent', bn. (Fr. [Lat. exigens]: *veeleischend*); (g = g); **–gen'tie,** v. –tiën, –ties (Fr. exigence: *dringend geval; behoefte; eisch*): *naar – van zaken.* (gen = gen).
Exil' (Fr.), **exi'lium,** o. (Lat.) (*ballingschap, verbanning; verbanningsoord*); lees *ek-ziel'*.
Existeeren* (Fr. [Lat. existere]: *zijn, bestaan,* [*kunnen*] *leven*); **Existen'tie,** v. (Fr. existence: *het bestaan of zijn*).
Ex'it (Lat. toon. *hij of zij treedt af*).
Ex ju're (Lat. *rechtens, v. rechtswege*). (j = j).
Ex-li'bris, o. –sen (Lat. eig. *uit de boeken van,* volgt de naam des eigenaars; *teekeningetje als eigendomsmerk in boeken, boekmerk*).
Ex'odus, m. (Lat. [Gr. hodos = weg]: *uitgang, uittocht; 2e boek van Mozes*); l. *eks'–.*
Ex offi'cio (Lat. *ambtshalve*). (ci = tsi).
Exogamie', v. (Gr. *gewoonte, een vrouw te kiezen uit een vreemde stam, o. a. in Polynesië, de O.-I. Archipel*); z. Endogamie.
Exorbitant', bn. en bw. (Fr. [Lat. orbis = kring] *buitensporig*).
Exorciseeren* (Fr. [Lat. exorcizare, Gr. horkos = eed]: *uitbannen van booze geesten*); zie vlg. woord.
Exorcis'me, o. (Gr.-Lat. exorcismus [Gr. horkizo = ik bezweer]: *duivelbezwering, geestenuitbanning*); **–cist',** m. –en (*geestenbezweerder, duivelbanner*).
Exor'dium, o. exor'dia (Lat. ex + oriri = beginnen: *inleiding, aanhef eener rede*).
Exosmo'se, v. (Gr. nat. *uittreding van e. dichtere vloeistof door poreuze wanden heen naar een minder dichte*); zie Endosmose.
Exote'risch, bn. (Gr. exo = buiten, exoteros = buiten: *bestemd voor oningewijden, voor het groote publiek*); zie Esoterisch.
Exo'tisch, bn., bw. (Gr.-Lat. exoticus: *door een ander klimaat voortgebracht; uitheemsch*): *–e planten.*
Expan'sie, v. (Fr. [Lat. expansio]: *uitbreiding, uitdijing, uitzetting*): *– van gassen.*
Expansief', bn. (Fr. expansif: 1 *zich gaarne uitzettend; uitzetbaar, met uitzettingsvermogen,* b.v. *v. gassen;* 2 *mededeelzaam, zich gaarne uitend*): 1 meestal verbonden met kracht: *–ve kracht;* 2 *een –ve natuur of een – karakter,* het tegenovergestelde van *gesloten.*
Expatrieeren* (*het vaderland verlaten; uit het vaderland verdrijven*); verg. Repatrieeren.
Expectant', m. –en (Fr. [Lat. expectans]: *verbeidende; aanspraak makende, rechthebbende op een opengevallen plaats*).
Expedieeren* (Fr. [Lat. expedire v. pes =

voet]: *verzenden, afzenden; de laan uitsturen; van kant maken*): *iets, iem.* –. (pe = pee).
Expediënt', o. –en (Fr. *redmiddel, uitweg*).
Expediteur', m. –en, –s (Fr. *vrachtondernemer, goederenverzender*; inz. *iem., die zich met het doen vervoeren van goederen te land en te water bezighoudt*). (pe = pee).
Expedi'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. expeditio]: 1 *verzending* inz. *van goederen*; 2 *vracht-, transportonderneming*; 3 v. e. vonnis of akte: *eensluidend afschrift*; 4 *wetenschappelijke onderzoekingstocht* inz. *in een weinig bekend land*; *de deelnemers*; 5 *krijgsonderneming* inz. *in een min of meer verwijderde streek*; *de deelnemers*): 1 *de – der gevraagde goederen*; 2 *de - v. Gend en Loos*; 3 *de griffiers reiken zoodra mogelijk – van het vonnis uit*; 4 *de – naar Guinea*; 5 *de – tegen den sultan v. Boni*; **–kantoor**, o. –toren (*kantoor eener vrachtonderneming*). (pe = pee).
Experien'tia do'cet (Lat. *De ondervinding leert*). (ti = tsie).
Experiën'tie, v. –s, –tiën (Fr. experience, Lat. experientia: *ondervinding*).
Experiment', o. –en (Fr. [Lat. experimentum]: *proefneming, proef*); **–aal'**, **–eel'***, bn. en bw. (Fr. expérimental: *proefondervindelijk*): *–e scheikunde*; **–eeren*** (Fr. *proefnemingen doen* inz. *op 't gebied van natuur- of scheikunde; beproeven, onderzoeken*). (men = men).
Expert', m. –s (Fr. [Lat. expertus]: *deskundige* inz. *als schatter, scheidsman enz.*; *zaakkundige*): *het oordeel der –s*; lees *ekspèr*.
Experti'se, v. –s, –n (Fr. *deskundig onderzoek*).
Expira'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. expiratio]: *uitademing; afloop, verloop; einde; dood; einde* [*van een termijn*]; *vervaldag*).
Expireeren* (Fr. [Lat. expirare]: *sterven; verloopen; afloopen, eindigen; vervallen*).
Explicateur', m. –s (Fr. *uitlegger*).
Explica'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. explicatio]: *verklaring, uitlegging*).
Expliceeren* (Fr. expliquer, Lat. explicare: *ontvouwen, verklaren, uitleggen, uiteenzetten*); ook, Expliqueeren.
Expli'ciet, expli'cite, bw. (Lat. *uitdrukkelijk, duidelijk*). (te = tee).
Explodeeren* (Lat. van ex + plaudere = klappen: *uiteenbarsten, ontploffen*): *explodeerende stoffen*, ontplofbare stoffen.
Exploitant', m. –en (*iem., die iets exploiteert*): *de –en van Haagsche bioscopen*.
Exploita'tie, v. –tiën, –ties (Fr. 1 *het voordeel trekken van, winstgevend-maken, het in werking-brengen of -houden, het ontginnen*; 2 fig. ongunstig: *het partijtrekken van, uitbuiten, misbruik maken*): 1 *–van mijnen enz.*; *in –*; *in – brengen*; 2 *de – van iems. onkunde*; **–kosten**, mv. (*bedrijfskosten*).
Exploiteeren* (Fr. v. Lat. explicitum = iets ontwikkelds: 1 *bezit of arbeidskrachten gebruiken om er voordeel van te trekken*; *winstgevend maken*; *in gang brengen of houden*; *ontginnen*; 2 ongunstig: *misbruik maken van, partij trekken van, uitbuiten*): 1 *mijnen, spoorwegen enz.* –; 2 *iem.* –; *iems. onkunde* –; nog (rechtst.): *beteekenen*.
Exploot', o. –ploten (Fr. exploit rechtst.: *acte van aanzegging door een deurwaarder*, b.v. *van een dagvaarding*; *beteekening*; *heldendaad*, vero.): *iem. een – beteekenen*.
Explora'tie, v. –s (Fr. [Lat. exploratio]: *onderzoeking, doorzoeking* inz. *van een land*; *navorsching*): *de – der meervlakte op Nieuw-Guinea. 1913–1915*; *een –maatschappij*, b.v. tot het vinden van steenkolen.
Exploreeren* (Fr. [Lat. explorare]: *navorschen, onderzoeken*; *opsporingen verrichten*).
Explo'sie, v. –sies, –siën (Fr. *ontploffing, uit-, losbarsting*; *knal*). (s = z).
Exponeeren* (Lat. exponere: *blootstellen; blootleggen, uiteenzetten, ophelderen*).
Exponent', m. –en (Lat. exponens: alg. *machtsaanwijzer*; *het cijfer, dat aanwijst door hoeveel gelijke factoren de macht van een zeker getal gevormd wordt*).
Export', m. –en (Eng. [v. Lat. exportare = uitvoeren]: *uitvoer, uitvoerhandel*): *– van vleesch, van bier*; **–bier**, o. –en (*bier voor de export bestemd*).
Exporteeren* (Fr. of Eng. [Lat. exportare]: *uitvoeren*); **–porteur'**, m. –s (Fr. *uitvoerder; handelaar, die zijn bedrijf maakt van uitvoerhandel* [*naar het buitenland of de koloniën*]).
Export'handel, m. (*uitvoerhandel*).
Export'huis, o. –huizen (*handelshuis, dat inlandsche producten uitvoert*).
Exposant', m. –en (Fr. *tentoonsteller; inzender op een tentoonstelling*).
Exposé', o. –'s (Fr. *uiteenzetting van zaken; overzicht, verslag*): *een – geven*.
Exposeeren* (Fr. *uitleggen, ontvouwen; op een tentoonstelling inzenden, tentoonstellen*): refl. *zich* –, zich (aan gevaar) blootstellen.
Exposi'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. expositio]: *ontvouwing, uiteenzetting, verklaring; tentoonstelling; de plaats der tentoonstelling*: *het gebouw enz.*): *de – van een drama*, gedeelte, waarin de toehoorder op de hoogte wordt gebracht van de toestand.
Expres', Fr. van Lat. exprimere = uitdrukken **1** bw. (*met bepaalde bedoeling, met opzet, voorbedachtelijk*): *hij deed het* –; als bn. (dikwijls in één woord geschreven): *expressebestelling*, per ijlbode; **2** m. -sen (*doorgaande, bijzonder snelle trein, die groote steden verbindt*): *de Orient*–; in bet. **2** ook Express (Eng.) of **–(s)trein:** *de – van Parijs naar Madrid*.
Expres'se, m. –n (eig. expresse bode: *bijzondere ijlbode*): *per* –; *bestelling door een* –; ook wel: Expres'.
Expres'selijk, bw. (*expres, opzettelijk*): *– voor die avond geleerde versjes*.
Expres'sie, v. –siën, - sies (Fr. [Lat. expressio]: 1 *uitdrukking*; 2 *gevoel*): 1 *een mooie* –; 2 *zingen met* –; **–pressief'**, bn., bw.; –siever, –st (Fr. *veelzeggend*; *vol uitdrukking*).
Ex profes'so (Lat. *beroepshalve, van ambtswege*).
Exquis', bn. en bw. (Fr. [Lat. exquisitus]: *uitgelezen, uitgezocht, keurig*); 1. *ekskies'*.
Exta'se, v. (Fr. [Gr.-Lat. ecstasis = buiten zich staan, v. sta- = staan]: *stemming, die iem. geheel aan de waarneming of de gedachte aan het alledaagsche onttrekt; zielsverrukking, geestvervoering; opgetogenheid*): *in – zijn, geraken*.
Exta'tisch, bn. en bw. (*van de aard eener extase; in of als in extase*): *de –e dansen der derwischen; – met de armen zwaaien*.
Extem'pore, Lat. **1** (*voor de vuist*); **2** o. –'s (*voor de vuist uitgesproken rede of gedicht*); (re = ree); verkleinw. extem'poreetje.
Exten'sie, v. (Fr. [Lat. extensio, tendere =

strekken]: *uitgestrektheid, omvang; uitbreiding*); **–tensief'**, bn. (Fr. *volgens de uitgestrektheid; omvattend*; van land: *met een groote oppervlakte, maar weinig moeite voor bebouwing vereischend*; rechtst. met *uitlegging* verbonden: *uitbreidend*). (s = s).

Exten'so, in (Lat. *in zijn geheel; volledig; breedvoerig*): *iets in – behandelen.* (s = z).

Exterieur', Fr. **1** bn. (*uiterlijk, uitwendig*); **2** o. (*uiterlijk voorkomen; de buitenzijde*).

Extern', bn. (Fr. [Lat. externus]: *buitenshuis wonend, uitwonend*); verg. Intern.

Externaat', o. –naten (Fr. externat: *dagschool zonder kostleerlingen*; dikwijls: *afdeeling eener kostschool; het zijn van externe: buiten de school of de inrichting wonen*).

Exter'ne, m. en v. –n (Fr. *scholier eener kostschool buiten kost en huisvesting*; ook: *buitenwonend assistent enz.*); z. Interne.

Exterritoriaal', bn. (*buiten het gebied van een staat gelegen*): *–ale wateren*; **–territorialiteit'**, v. (*het exterritoriaal zijn; recht van gezanten en gevolg om in een vreemd land naar de wetten van hun eigen land te leven*).

Extincteur', m. –s (Fr. *brandbluschtoestel*).

Extirpateur', m. –s (Fr. *ploegvormig landbouwwerktuig om het land van onkruid, plantenoverblijfselen enz. te reinigen*).

Extirpa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. exstirpatio v. stirps = wortel]: *uitdelging, uitroeiing*; [*heelkundige*] *wegneming v. e. uitwas*).

Ex'tra, Lat. *buiten*; **1** bw. (1 *boven het gewone*; 2 *bijzonder goed*): 1 *drie gulden – verdienen*; 2 *het ging – de eerste dagen*; **2** bn. onbuigbaar (*buiten of boven de gewone regel; boven hetgeen men verwacht, iem. toekomt*): *hij zoekt een –-gulden te verdienen; een –-trein; –-blad*, bijblad; *–-dividend*, bedrag, uitgekeerd boven het gewone dividend; **3** o. (*gift, onthaal, inkomst, uitgave buiten de gewone regel, onverwacht*, inz. in het mv. of in verkleiningsvorm). Zie:

Ex'traatje, o. –s (*buitengewone gift, onthaal, enz.; buitenkansje, meevallertje*).

Extract', o. –en (Lat. extractum, trahere = trekken: *uittreksel* [*uit eenig geschrift*]; *afkooksel, aftreksel*); lees *ekstrakt'*.

Extra'neus, m. (Lat. *vreemdeling; iem., die het eindexamen aan een Gymnasium, H.B.S. enz. aflegt, zonder de inrichting bezocht te hebben als gewoon leerling*); vr. *extra'nea*, mv.: extraneï, extraneae; lees *–nejus*.

Extraordinair', bn. en bw. (Fr. *buitengewoon*).

Extravagant' (Fr. *buitensporig*). (g = g).

Extre'mis; zie In Extremis.

Extremist', m. –en (Fr. [Lat. extremus = uiterste]: *iem., die uitersten najaagt, tot het uiterste gaat* inz. *in de politiek*); v. **–e,** –n.

Extremiteit', v. –en (Fr. [Lat. extremitas]: *het uiterste; de laatste hulp, uiterste verlegenheid*): *de –en*, handen, voeten.

Extrinsiek', bn. en bw. (Fr. extrinsèque: *uitwendig, hetgeen niet tot het wezen der zaak behoort, uiterlijk*: hand. *nominaal*).

Exuberan'tie, v. (Fr. exubérance [Lat. exuberantia]: *overvloedigheid; overtolligheid*, b.v. *van woorden; te groote rijkdom, weelderigheid*). (t = s).

Ex un'gue leo'nem (Lat. *aan de klauw kent men den leeuw*). (-gue = -gwe).

Ex (of: **ab**) **u'no dis'ce om'nes** (Lat. *Leer uit één allen kennen; één voorbeeld is genoeg*).

Ex u'su (Lat. *volgens gebruik*); lees *eks u'zu*.

Ex vo'to, Lat. **1** (*volgens gelofte*); **2** v. –'s (*geloftegeschenk, een beloftegift* b.v. *een marmeren plaat met een woord van dank of vereering, aan de wand v. e. kerk of kapel bevestigd, een afbeelding v. e. lichaamsdeel, voor welks behoud of herstel men wil danken*).

E'zau (= de behaarde) m.; zie Edom.

E'zel*, m. –s (1 dierk. *eenhoevig zoogdier van het geslacht der paarden*; Lat. equus asinus; 2 fig. *domoor*; *lomperd*; 3 *draag- of steuntoestel*; schild. *standaard voor het doek*; school: *schraag voor het bord*; 4 Barg. inz. in verkleiningsvorm: *lessenaar; winkellade; foulard, das*): 1 *de tamme –, de wilde –, de Kaapsche – of zebra; Bileams –*, iem., die voor zijn beurt spreekt; zegsw. *van den os op den – springen*, van het eene onderwerp op het andere; spreekw. *Een – stoot zich geen tweemaal aan dezelfde steen*, iem., die eens iets nadeeligs heeft ondervonden of een fout heeft begaan, wacht zich een tweede maal er voor, tenzij hij dommer is dan een ezel; 2 *dat kan een – begrijpen; de – brak twee vazen*; 3 *hij zat voor zijn – te schilderen; een schoolbord op –*; 4 *een loopend* (of: *staand*) *–tje*, beweegbare (of: vaste) lessenaar; *–tjes piepen*, winkelladen lichten; *zijden –tjes*.

E'zelachtig, bn. en bw.; –er, –st (*als een ezel*; fig. *dom*); **–heid,** v. (*domme streek*).

Ezelarij', v. –en (*domme streek*), Z.-N.

E'zelen, ezelde, h. geëzeld (*hard arbeiden*).

Ezelin', v. –nen (*wijfjesezel*): *een balsturig paar –nen*; **–netje,** o. –s.

E'zelsbank, v. –en (Z.-N. *bank voor gestrafte jongens*; volkst. *bank der beschuldigden*); **–bord,** o. –en (*in de oude school: plankje met een ezel er op geschilderd, dat een domoor op de borst gehangen werd*); **–brug,** v. –gen (fig. *eenvoudig hulpmiddeltje om een vraagstuk op te lossen of iets te onthouden*, Lat. pons asino'rum); **–dom,** bn. (*in hooge mate dom*); **–hoofd,** o. –en (scheepst. *beugel of blok op een mast, waarin een streng wordt vastgezet*; ook: *blok, dat twee palen bijeenhoudt*); **–kop*,** m. –koppen (*kop v. e. ezel; domoor*); **–kruis,** o. –kruisen (*twee donkere strepen, die kruiselings over de rug en de schoften van den ezel loopen*); **–oor*,** o. –ooren (*oor* [*als*] *van een ezel; domoor; omgevouwen of omgekrulde hoek v. e. blad in een boek enz.*; *naam van verschillende planten*): *een schrift vol –en*; **–rug,** m. –gen (1 *rug van of als van een ezel*; 2 mets. *schuine afdekking van vrijstaande muren enz.*): 1 *een paard met een –*; 2 *afdekken met –gen*; **–vel,** o. –len (*vel v. e. ezel*; Z.-N. ook *perkament*; iron. *diploma*).

E'zelwagen, m. –s: *met de – rijden.*

F.[1])

I. f. – 1 Fr. *florins*, gulden (vóór cijfers); 2 *fe'cit*; zie ald.; 3 Lat. *femini'num*, vrouwelijk; 4 *Fahrenheit*; zie ald.; 5 Eng. *fast*, sneller (op uurwerken, wekkers); 6 Eng. *fellow*, lid b.v. v. e. vereeniging.
II. F. – 1 It. *forto*; z. ald.; 2 *fi'at*; z. ald.; 3 viermaal geplaatst, een kenteeken der Duitsche turners, bet.: *Frisch, Frei, Froh, Fromm.*
fa. – *firma*; z. ald.
Fahr. of **F.** – *Fahrenheit*; zie ald.
F. C. O. – Lat. zie *Fi'nis coro'nat o'pus.*
Fec. – Lat. *Fecit*; zie ald.
ff. of **fff.** – It. *fortis'simo*; zie ald.
fig. – 1 *figuur*; 2 *figuurlijk.*
fl. – Fr. *florins*, gulden (vóór cijfers).
f. o. b.; zie Fob.
fol.; – zie Folio.
f°. r°. – *fo'lio rec'to*; zie Folio.
f°. v°. – *fo'lio ver'so*; zie Folio.
fr. – 1 *franco*; zie ald.; 2 *frank* (geldstuk); 3 Lat. *frater*; **Fr.** – Lat. *frater*; z. ald.

F, v. –'s (1 als klank: *vierde der medeklinkers*; 2 als teeken: *zesde teeken van het A B C*; 3 *de gezamenlijke letters in een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *de – behoort tot de lipletters*; 2 *hij heeft de – voor een s aangezien*; 3 *woorden, die niet bij de – voorkomen, zoeke men onder* **Ph.**; nog: muz. de benaming van de vierde noot van de diatonische toonladder, *fa* genoemd.
Fa, v. –'s (*4de noot der diatonische toonladder*).
Faal, v. falen (Z.-N. *gebrek, fout*): *ik kom zonder –* (of: *zonder falen*), bepaald.
Faam, v. **1** myth. de godin van het gerucht, van de roem, inz. godin, die losse en onzekere geruchten verspreidt, voorgesteld met vleugels, duizend oogen en duizend monden of met een spreektrompet, aan de mond; Lat. Fa'ma (fari = spreken); **2** v. (*gerucht, mare*; *naam, reputatie*; inz. *goede naam, reputatie*; *roep, roem, vermaardheid*): *te goeder naam en – bekend staan.*
Faas, v. fazen (Fr. fasce [Lat. fascia = band]: wapenk. *dwarsbalk*): *een zilveren –.*
Fa'bel, v. –en, –s (Fr. fable [Lat. fabula van fari = spreken]: 1 dichtk. *kort moraliseerend verhaal uit het natuurleven* inz. *met zaken of dieren als handelende personen*; 2 *verdichtsel*; *mythologisch verhaal*, eenigszins vero.; 3 *korte inhoud, handeling*): 1 *aan het eind der – wordt de moraal gegeven*; 2 *dat zijn –s*, kletspraatjes; *dwaze –en omtrent heksen*; *de – van het Gulden Vlies*; 3 *de – van een episch of dramatisch gedicht*; **–achtig 1** bn.; **–er**, **–st** (1 *van de aard van een fabel: ongeloofwaardig*; 2 *waaromtrent ongeloofwaardige of ongelooflijke verhalen in omloop zijn*; 3 *ongelooflijk klinkend, groot*): 1 *een – verhaal*; 2 *–e dieren zooals Chimaera, Eenhoorn*; *verre tochten naar het – goudland*; 3 *–e prijzen besteden aan*; **2** bw. (*als een fabel*): *dat klinkt –*; **–dichter**, m. –s (b.v. *Lafontaine, 1621–'95*).
Fa'belen, fabelde, h. gefabeld (*verzinsels opdisschen*; *kletsen*).
Fa'belleer, v. (*godenleer, mythologie*): *Gr. –.*
Fabliau', o. –'s (Fr. [Lat. fabula]: *Middeleeuwsch-Fransch verhaaltje of verhalend gedicht* [*van comische en gewaagde inhoud*]; *sproke, boerde*).
Fabrica'ge, v. (*het fabriceeren*: *aanmaak, vervaardiging, bewerking door een fabriek*) = **Fabrica'tie**, v., Fr. (Lat. fabricatio).
Fabriceeren* (Lat. fabricare [faber = werkman]: *producten op uitgebreide schaal uit grondstoffen vervaardigen*; *aanmaken*; *vervaardigen*; minacht. *knutselen*).
Fabriek', v. –en (Fr. fabrique [Lat. fabrica z. fabriceeren]: 1 *inrichting in 't groot, om op uitgebreide schaal producten uit grondstoffen te vervaardigen*; 2 *het gebouw; de arbeiders, het personeel eener fabriek*; 3 *gebouw en vermogen v. e. Katholieke kerk te zamen beschouwd*): 1 *op de – werken*; *een katoen–, een laken–, een glas–*; 2 *de geheele – was in rep en roer*; *de – werkt vandaag niet*; *een nieuwe – bouwen*; 3 z. Kerkfabriek.
Fabrie'ken, fabriekte, h. gefabriekt (*knutselend in elkaar zetten, fabriceeren*); gmz.
Fabrie'ker, m. –s (*iem., die in een fabriek werkt*, inz. *in katoen- of wolfabriek*); gew.
Fabrieks'arbeider, m. –s; **–baas**, m. –bazen (*iem., die als baas op een fabriek werkt*; *ploegbaas op een fabriek*); **–gebouw**, o. –en; **–geheim**, o. –en (nl. *betreffende de vervaardiging*); **–goed**, o. –eren (*waren, uit een fabriek afkomstig*, meestal minacht.: *minder deugdelijke waar*); **–merk**, o. –merken (*merk of teeken, door fabrikanten ter onderscheiding op hun fabrieks waren aangebracht*); **–nijverheid**, v.; **–plaats**, v. –en (*stad of dorp met een aantal fabrieken*): *Maastricht, Tilburg zijn –plaatsen*; **–prijs**, m. –prijzen (*prijs, welke de fabrikant voor zijn waren berekent of vraagt*; ook: *prijs, die een fabriek betaalt*): *opruiming v. winkelwaren tegen –*; **–reglement**, o. –en (*geheel van bepalingen, op de fabriek voor het arbeidend personeel geldende*); **–school**, v. –scholen (*school, ingericht door een fabriek*; *school tot opleiding voor werk in of leiding van fabrieken*); **–schoorsteen***, m. –en ([*hooge*] *schoorsteen eener fabriek*), Z.-N. **–schouw**; **–stad**, v. –steden (*fabrieksplaats*; z. ald.); **–volk**, o. (*fabrieksarbeiders en -arbeidsters*); **–waar**, v. –waren; **–werk**, o. (*het werken in een fabriek*; *fabrieksgoed*, ook in ongunstige bet.); **–werker**, m. –s, **–werkster**, v. –s (Z.-N. *fabrieksarbeider*); **–wet**, v. (*wet van 1875 omtrent het oprichten van fabrieken, die gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken*).
Fabrikaat', o. –katen (Lat. fabricatus volt. dw. van fabricare: 1 *product eener fabriek*; 2 *voortbrenging door een fabriek* inz. met *van*): 1 *een nieuw –*; 2 *handschoenen van slecht –*, maaksel; *lakwerk van Japansch –.*
Fabrikant', m. –en (Fr. fabricant: *fabrieks-eigenaar*; *ondernemer van een fabriek*).
Fabrikeeren*, Z.-N.; zie Fabriceeren.
Fabuleus', bn.; –zer, –t (Fr. [Lat. fabulosus]: *fabelachtig* in bet. 1 en 3: *onwaarschijnlijk*; *zeer groot*): *die rijkdom is –.*
Faça'de, v. –s, –n (Fr. [v. Lat. facies]: *voorgevel*; bij uitbr. *voorzijde, voorkant*).

[1]) Woorden, die niet bij de *F* voorkomen, zoeke men onder *Ph*, b.v. *Philosophie.*

Fa'ce, v. (Fr. *gezicht*; *voorzijde*); z. En –.
Face-à-main', v. faces-à-main (Fr.[*dames*]-*lorgnet met lang en fraai handvat*; *handbril*).
Facet', –**te,** v. facetten (Fr. eig. kleine face: *geslepen vlak op een edelsteen, glas enz.*).
Facet'(ten)oog*, o.–ogen(*samengesteld oog, van vliegen en andere insecten*).
Fa'cie, o. –s (Lat. facies = gezicht: gemeenzaam en spottend: *gezicht*; *tronie*): *iem. op zijn – komen, geven, slaan*; *op zijn – krijgen*.
Faciel', bn. (Fr. [Lat. facilis]: *gemakkelijk*).
Faciliteit', v. –en (Fr. [Lat. facilitas]: *gemakkelijkheid*; *inschikkelijkheid, gedienstigheid*).
Fa'cit, o. (Lat. *het maakt: som, uitkomst*).
Façon', o. –s (Fr. [Lat. factio = het doen]: *manier*; *vorm, fatsoen*): *sans –*, zonder omslag, complimenten, familiair.
Facsi'mile, o. –'s (Lat. eig. *maak gelijk*: *volkomen gelijke afdruk of nabootsing van een geschrift, kunstwerk enz.*): *een – v. een bladzijde uit de Rijmbijbel*; l. *faksie'milee*.
Fac'ta, o. mv. (Lat. mv. van *factum*: *feiten, gebeurtenissen*; *daden*): *facta non verba*, Lat., daden, geen woorden.
Facteur', m. –s (Fr. [Lat. factor]: inz. Z.-N. *brievenbesteller*).
Fac'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. factio]: *roerige politieke partij*): *de Loevesteinsche –*, de staatsgezinde partij in onze Republiek; vero.
Fac'tisch, bn. en bw. (*feitelijk, werkelijk*).
Factitief' (Ned.), **Factiti'vum** (Lat.) **1** o. factitieven (Ned.); factitiva (Lat.) (*causatief*); **2** bn.: *het factitief ww. vellen*.
Facto', de; zie De facto.
Factoor', m. –toren (*handelsagent, zaakgelastigde, makelaar, filiaalhouder, bewaarnemer*, hetzelfde woord als het vlg.),
Fac'tor, m. (Ned.) –to'ren, in bet. 3 –tors; (Lat.) facto'res (Lat. eig. *maker*: 1 rek. *elk der getallen, door welker vermenigvuldiging een product ontstaat*; *vermenigvuldiger*; 2 *omstandigheid, welke invloed op de uitslag van iets uitoefent, medewerkt om een bepaalde toestand in het leven te roepen enz.*; *medeoorzaak*; *inwerkende kracht*; 3 letterk. *dichterleider eener rederijkerskamer*): 1 *een getal* b.v. 64 *in –en ontbinden*; 2 *een – van beteekenis*; 3 *de Casteleyn, (1488–1550), was – van de kamer Pax Vobis*; zie ook Factoor.
Factorij', v. –en (o.-Fr. factorie: *kantoor der vertegenwoordigers eener handelsmaatschappij in vreemde landen* inz. *O.-Indië*); –**handel,** m.
Facto'tum, o. en m. –s (Lat. eig. *doe alles*: *een doe-al*; minder gemeenzaam dan: *duivelstoejager, een manusje van-alles*).
Fac'tum, o. fac'ta (Lat. *feit*; *het gebeurde*; *daad, handeling*): rechtst. - *illi'citum*, ongeoorloofde handeling, onrechtmatige daad.
Factureeren* (*een factuur opmaken*).
Factuur', v. –turen (Fr. facture, Lat. factura van facere = doen: 1 handel: *lijst van geleverde goederen met prijsopgave, datum, wijze van verzending enz.*; 2 *makelij*, w. i. g.): 1 *de – was zoek*; 2 *een portret van geacheveerde –*; –**boek,** o. –en (*koopmansboek, waarin alle facturen der verzonden goederen worden geschreven*).
Facultatief', bn. en bw. (Fr. facultatif: *niet voorgeschreven*; *niet verplicht*; *aan eigen verkiezing overgelaten*; *naar goeddunken, believen, ter keuze*): *Hebreeuwsch is op het gymnasium een – vak*; *iets – stellen*.
Faculteit', v.–en (Fr. [Lat. facultas]: 1 *kracht, vermogen, geschiktheid om iets te doen*; *gave*; vero.; 2 *een der vijf hoofdafdeelingen der gezamenlijke wetenschappen, aan een universiteit onderwezen*; 3 *de gezamenlijke hoogleeraren, de gezamenlijke studenten van één zoo'n hoofdafdeeling*): 1 *iem. met veel faculteiten*; 2 *de vijf –en: de godgeleerdheid, rechtsgeleerdheid, geneeskunde, letteren, wijsbegeerte*; 3 *de voorzitter der rechtsgeleerde –*; *de literarische – was sterk vertegenwoordigd in de redactie van de studentenalmanak*.
Faculteits'kleur, v. –kleuren (stud. *onderscheidingskleur eener faculteit*).
Faeca'liën, fae'ces, v. mv.; zie Feces; –**-emmer,** m. –s.
Faf'nir en **Re'gin,** m. Noord-Germaansche myth. reuzen-broederpaar; Fafnir is bezitter van de Nevelingenschat, die hij als draak bewaakt, maar wordt door Siegfried gedood.
Fagot', v. –ten (Fr. fagot = eig. takkenbosch [Lat. fagus = beuk]: *houten blaasinstrument met zachte bastoon, dat uit aaneengehechte stukken bestaat, die aan een takkenbos doen denken*; *orgelregister met fagottoon*).
Fah'renheit, Duitsch natuurkundige (1686 –1736), ontwerper van de 180-deelige thermometer, met 32° bij het vriespunt en 212° bij het kookpunt.
Faien'ce, Fayence, v. (Fr. *onecht of halfporselein, naar Faënza in Middel-Italië*).
Failleeren* (Fr. faillir [Lat. fallire]: hand. *failliet gaan*; *op de flesch gaan*).
Failliet', Fr. in bet. **2** en **3** ontl. aan failli; in bet. **1** aan faillite, **1** o. (in N.-N. ongewoon: *faillissement*); **2** m. –en (*persoon, die failleert*); **3** bn., bw. (*in staat van faillissement, gesprongen*): *de zaak is, gaat –*; *– verklaren*; *de –e boedel*; –**verklaring,** v. –en (*vonnis, waarbij geconstateerd wordt, dat iem. verkeert in staat van faillissement, failliet is*).
Faillissement', o. –en (*toestand v. iem., die blijkens rechterlijk onderzoek buiten staat is aan zijn verplichtingen te voldoen, terwijl gerechtelijk beslag gelegd is op het geheele vermogen ten behoeve van zijn gezamenlijke schuldeischers*): *in staat van – verkeeren*; *Mr. N. heeft het – van de firma A.*, moet de toestand regelen.
Fair, bn. en bw. (Eng. *fraai, mooi, eerlijk, oprecht*): *– play*, eerlijk spel; *dat is niet – gehandeld*; verg. Correct, Unfair.
Fait accompli', o. (Fr. *voldongen feit*): *iem. voor een – – zetten, stellen, plaatsen*.
Fa'kier, m. –en (Arab. eig. *arm* nl. *aan de hulp van God*: *Perzisch derwisch*; meestal: *zich zelf kastijdend, van aalmoezen levend, Hindoesch kluizenaar, als slangenbezweerder, goochelaar enz. optredend*); ook Fakir, m.–s.
Fak'kel, v.–s (Lat. facula = kleine fax: *verlichtingsmiddel, bestaande uit een in licht-ontbrandbare stof gedrenkt stuk hout*; bij uitbr. ook van andere verlichtingsmiddelen van de vorm van een stok of op een stok of staak gedragen: *was-, teer-, pekstok*; *flambouw*; *toorts*; zinnebeeld van twist enz., van wetenschap enz.; Barg. *brief*; *bedel-, brandbrief*): *was- en pekfakkels*; fig. *de – van d. dag*, de zon; *de – v. d. nacht*, de maan; *de – der tweedracht*; *de – der wetenschap*; –**dans,** m. –en (*dans, waarbij met fakkels*

gezwaaid wordt); **–distel,** v. –s (*cactus*).
Fak'kelen, fakkelde, h. gefakkeld (Barg. *een brief schrijven*).
Fak'kellicht, o.: *serenade bij –*; **–tocht,** m. –tochten (*optocht bij fakkellicht*): *een – in de gangen van de St.-Pietersberg.*
Fal'bala, v. –'s (Fr. *ruim geplooid boordsel*).
Falconet', o. –ten (Fr. [It. falconetto = valkje]: *klein veldstuk in vroeger tijd*).
Fa'len, faalde, h. gefaald (1 *ontbreken*, 2 *tekortschieten*; 3 *mislukken*; 4 *het mis hebben, zich vergissen*; 5 *missen, niet raken*): 1 *het faalt hem aan moed*; 2 *het geheugen kan –*; 3 *alle pogingen –*; 4 *de wijsheid der menschen kan –*; 5 *de nimmer falende pijl.*
Faler'ner, – wijn, m.: Ital. witte wijn, naar een landstreek in het N. v. Campanië.
Fa'lie, v. faliën, falies (Lat. velum = sluier: *vrouwenhoofd- en schouderdoek*; *vrouwen-*[*kap*]*mantel zonder mouwen*): zegsw. *op zijn – krijgen, iem. op zijn – geven,* een pak slaag krijgen of geven.
Fa'liekant (falie v. Fr. faillir: *verkeerd, mis,* inz. met *uitkomen*): *dat zal – uitkomen.*
Falkonet', o. –ten; zie Falconet.
Falsa'ris, m. falsarissen (Lat. falsarius: *vervalscher,* inz. *wie zich aan valschheid in geschriften schuldig maakt*): *veroordeeld als –.*
Falset', It. **falset'to,** Fr. **fausset',** **1** o.(muz. *geforceerde kopstem*; *nabootsing van de vrouwenstem,* inz. *door tenoren*); **2** bw.: *– zingen.*
Falsifica'tie, v. –tiën, –s (Fr. *vervalsching*).
Fa'ma, v.; zie Faam in bet. **1**; Lat. *fama volat,* de faam vliegt; *fa'ma cres'cit eun'do,* het gerucht groeit gaande; l. ejun'do.
Fameus', Fr. (Lat. famosus) **1** bn.; fameuzer, –st (*geruchtmakend, veel besproken,* dikwijls spottend): *die fameuze taalgeleerde*; *het is –*; **2** bw. (*bijzonder, uitermate*): *– warm.*
Famiel'je, v. –s; zie Familie.
Familiaar', Lat. familiaris, Fr. familiair, **1** bn.; –der, –st (1 *op zeer vertrouwelijke voet met iem. of met elkaar omgaand*; 2 *van groote vertrouwelijkheid getuigend*; *gemeenzaam*; ongunstig: *te vrij, zich gemeenzaamheid aanmatigend*; 3 *zonder omslag*; *op eenvoudige, huiselijke wijze*): 1 *– zijn met*; *ge zult wel – worden*; 2 *een – praatje*; ongunstig: *hij maakt zich direct –*; *een –are toon*; 3 *een –are partij*; **2** bw. (1 *op vertrouwelijke, gemeenzame wijze*; 2 *zonder omslag*): 1 *– doen*; 2 *ergens – blijven eten.*
Familiariteit', v. –en (Fr. [Lat. familiaritas]: *gemeenzame omgang, vertrouwelijkheid*; ongunstig: *te groote vertrouwelijkheid*; *vrijpostigheid*): *een groote –*; *geen –en!*
Fami'lie, v. –liën, –s (Lat. familia, Fr. famille: 1 nat. hist. *onderdeel eener orde*; 2 *bloedverwanten*; 3 *gezin, huisgezin*; 4 *het geheel der met iem. verwante personen,* inz. *diergenen, die dezelfde naam dragen*; *geslacht*): 1 *de leeuw behoort tot de – der katachtigen*; 2 *hij is van mijn –*; zegsw. *– van Adamswege,* (Z.-N. *van de kant van Adam*) niet verwant; *van je – moet je 't* (*maar*) *hebben,* wanneer iem. schade lijdt door een familielid; 3 *bij verschillende –liën aan huis komen*; *in de kring der –*, huisgenooten; 4 *van goede –*, afkomst: spreekt. famielje.
Fami'lieaangelegenheid, v. –heden: *persoonlijke en –heden*; **–bericht,** o. –en, inz. in toepassing op berichten (advertenties) omtrent geboorten, huwelijken enz. in nieuwsbladen; **–bescheiden,** o. mv. (*akten, documenten van belang voor de geschiedenis enz. eener familie*); **–betrekking,** v. –en (*betrekking, gegrond op bloed- of aanverwantschap*; ook: *iem., tot de verwanten behoorend*); **–boom*,** m. (Z.-N. *geslachtsboom*); **–feest,** o. –en; **–gebrek,** o. –gebreken (*gebrek, dat veel voorkomt in een familie*); **–goed,** o. –eren ([*onroerend*] *erfelijk goed eener familie*); **–graf,** o. –graven (*graf, waarin de leden v. e. familie bijgezet worden*); **–kring,** m. –en (*kring, gevormd door de leden v. e. familie* inz. *de leden v. e. gezin*; *huisgezin*); **–kwaal,** v. –kwalen (*kwaal, die in een familie veel voorkomt*); **–leven,** o. (*het leven te midden der leden van iems. gezin of familie*); **–lid,** o. –leden; **–naam,** m. –namen (*naam eener familie, die de leden eener familie onderscheidt*; *van*; *geslachtsnaam, achternaam*); **–omstandigheid,** v. –heden: *hetgeen wij van de –heden weten*; **–raad,** m. –raden (*vergadering of samenkomst van familieleden* inz. *tot regeling van de belangen der familie*; *de personen, die zulk een raad vormen*): *een – beleggen*; **–regeering*,** v. –en (*het in handen van de leden ééner familie zijn der voornaamste bestuursfuncties*); **–stuk,** o. –stukken (1 *geschilderd portret eener familie*; 2 *voorwerp, dat reeds eenige jaren in het bezit eener familie is* inz. *van zekere waarde*; 3 scherts. *meid of knecht, die lang in een familie heeft gediend*): 1 *een – v. e. oud-Hollandsch gezin*; 2 *een –, waaraan veel herinneringen zijn verbonden*; 3 *Betje, het oude –*; **–veete*,** v. –n (*veete tusschen verschillende familiën, of tusschen de leden eener familie*); **–wapen,** o. –wapens (*wapen eener* [*adellijke*] *fam.*); **–zwak,** o. (*zwak, te groote genegenheid voor familieleden*): *mama's –.*
Fa'mulus, m. fa'muli (Lat. *dienaar*).
Fan(a)al', m. fanalen (*scheepslicht*; *vuur- of rooksein*; *vuurbaken*).
Fana'ticus, m. –tici (Lat. v. fanum = heiligdom, oorspr. door god geïnspireerd: *dweper, geestdrijver*).
Fanatiek', bn., bw. (Fr. fanatique, Lat. fanaticus: *dweepziek, geestdrijvend*; *door een blinde ijver voor een geloof of idee bezield*).
Fanatis'me, o. (Fr.), **fanatis'mus,** (Lat.) (*dweepzucht* inz. *op godsdienstig gebied*): *een blind –*; *het – der Mohammedanen.*
Fancy, v. (Eng. [Gr.-Lat. phantasia]: *phantasie*; *luim*); **–artikelen,** o. mv. (*mode-, weeldeartikelen*); **–fair,** v. –s (*liefdadigheidsbazaar*); **–prijs,** m. –zen (*willekeurig hooge prijs*).
Fandan'go, m. –'s (*Sp. dans in* $^3/_8$ *maat met begeleiding van gitaar of tamboerijn en castagnetten*): *de – dansen.*
Fanfa're, v. –s (Fr. 1 *kort, opwekkend muziekstuk voor koperen blaasinstrumenten* inz. *als huldebetuiging*; *trompetgeschal*; 2 *fanfarekorps*): 1 *een schetterende –*; 2 *de – van St.-Pieter nam aan het festival deel*; **–korps,** o. –korpsen (*muziekkorps uitsluitend met slag- en* [*koperen*] *blaasinstrumenten*).
Fanfaron', m. –s (Fr. *snoever*; *windbuil*).
Fanion', v. –s (Fr. v. vaan: *bataljonsvlag*).
Fantaseeren*; zie Phantaseeren.
Fanta'sia, v. –'s (*Arabisch ruiterfeest, spiegelgevecht*). (s = z).
Fantasie', v.; zie Phantasie.
Fantasie'-artikelen, o. mv. (*galanterieën*;

snuisterijen zonder waarde); **–hoed,** m. –hoeden (*slappe heerenhoed* inz. *een andere dan een hooge*); **–kostuum,** o. –tumen (*pak van fantasiestof*; ook: *niet-ambtsgewaad*); **–stof,** v. –stoffen (*niet effen, gekleurde stof*).

Fantasmagorie'; z. Phantasmagorie.

Fantast', m. en v. –en (Duitsch: Phantast; *persoon met een phantasie sterker dan zijn onderscheidingsvermogen, die geen voldoend onderscheid weet te maken tusschen de voortbrengselen zijner verbeelding en de mogelijkheid of werkelijkheid*).

Fantas'tisch, bn.; zie Phantastisch.

Fanto'me, fantoom', o. fantomen (Fr. fantôme [Gr.-Lat. phantasma]: *spook, schim; angstwekkend droombeeld; model v. e. menschelijk lichaamsdeel*).

Faradaïs'me, faradis'mus, o. (*inductie-electriciteit, genoemd naar den Engelschman Faraday, 1791–1867*).

Fa'rao, m. –'s; zie Pharao.

Far'ce, v. –n (Fr. [Lat. farsa = vulsel van farcire = vullen]: [*vleesch*]*vulsel voor pasteitjes enz.*; *grap, snakerij*; *klucht*[*spel*]).

Farceeren* (Fr. *met farce vullen*): *e. snoek–*.

Farceur', m. –s (Fr. *grappenmaker*).

Far'cig, bn. en bw. (Z.-N. *grappig*). (c = s).

Far'de, v. –n (Fr. [Arab. fard = kleedingstuk]: Z.-N. *map*; *schrift met losse bladen*).

Faribo'len, v. mv. (Fr. faribole [Lat. fari = praten]: *praatjes voor de vaak*).

Farize'ër*, m. Farizeërs, Farizeën (*ten tijde van Jezus een Joodsche sekte, die zich vooral op stipte onderhouding der wet beroemde*; *iem., die zich schuldig maakt aan zelfverheffing*; *schijnheilige, huichelaar*).

Farizeesch'*, bn. en bw. (*als een Farizeër*: *schijnheilig*; *vol zedelijke zelfverheffing*): *een –e lach*; *– ten tempel gaan*.

Farm, m. en v. –s (Eng. [Lat. firmus = vast; oorspr. vastgestelde pacht]: *pachthoeve, boerderij*); **–er,** m. –s (Eng. *pachter* [*v. e. farm*]; Amerika, Australië: *landbouwer*).

Far nien'te; z. Dolce; l. *ni-en'te*.

Fa'ro 1 m. (v. Pharao: [*Brusselsch*] *bier*); **2** o. (*naam van een kaartspel*).

Farthing, m. –s (Eng. $^1/_4$ *penny*).

Far-west, v. en o. (Eng. *het verre westen, N.-Am.: de staten in het uiterste westen*).

Fa'sching, m. –s (Duitsch: *vastenavond*).

Fasceel'*, o. –en (Fr. faiscel; Z.-N. *houtmaat* ± *30 dm*^{3}; *gekloven brandhout*).

Fas'ces et secu'res, m. mv. (Rom. gesch. *bijlbundel; roedenbundel met uitstekende bijl, als symbool van heerschappij over leven en dood, van de lijfstraffelijke rechtspleging*); zie Bijlbundel en Lictor.

Fasci'ne, v. –s, –n (Fr. [Lat. fascina]: *bundel rijs, takkenbos*).

Fascineeren* (Fr. [Lat. fascinare]: *betooveren*; *boeien*).

Fascist', m., v. –en (van It. *fas'ci* = Lat. *fas'ces*, bundel: *lid v. e. nationale, anti-socialistische partij in Italië*): *de –en of Zwarthemden*; **–cis'me,** o.; **–cis'tisch,** bn. en bw.

Fas' et ne'fas (Lat.): *per fas et nefas*, door middel van recht en onrecht, langs allerlei wegen. (ne = nee).

Fashion, v. (Eng. [Fr. façon]: *mode*; *goede toon*; *de beaumonde, de uitgaande wereld*).

Fashionable, bn. en bw. (Eng. *naar de mode*; *net, deftig, fatsoenlijk*).

Fas'ti, m. mv. (Lat. eig. *di'es fas'ti*: *de dagen, waarop recht* [fas] *mocht worden gesproken, in tegenstelling van: dies nefasti*; *feestdagen, gelukkige dagen*; bij uitbreiding: *kalender*; later: *tijdboeken, jaarboeken*; ook: *naam van een gedicht van Ovidius*).

Fat, m. fatten (Fr. *man, die overdreven zorg aan zijn uiterlijk besteedt; modejonker, dandy*); **–je,** o. –s: *een echt –*.

Fa'ta, o. mv. (Lat. mv. v. *fa'tum*: *lotgevallen*).

Fataal', bn.; fataler, –st (Fr. fatal, Lat. fatalis: *noodlottig; verderfelijk*; inz. in vrijere toepassing: *verwenscht*): *een fatale historie*; rechtst. *fatale termijn*, niet verlengbaar, onveranderbaar, bindend, uiterst, eindelijk.

Fatalis'me, o. (Fr. [Lat. fatalismus]: *noodlotsleer, leer van of geloof aan de machteloosheid van de mensch tegenover het noodlot*).

Fatalist', m. –en (Fr. fataliste: *iem., die gelooft aan, aanhanger v. h. fatalisme*).

Fatalis'tisch, bn., bw. (1 *geloovende aan het noodlot*; 2 *voortkomende uit fatalisme*): 1 *–e Mahomedanen*; 2 *–e onverschilligheid*.

Fataliteit', v. –en (Fr. [Lat. fatalitas]: *noodlot*; *onheil*).

Fa'ta-morga'na, v. (It. [Morgana, naam eener toovergodin] *luchtspiegeling; verschijnsel, dat zich onder bepaalde atmosferische omstandigheden voordoet* inz. *in de woestijn, waarbij men een landschap, een stad, een oase enz. ziet, waar die niet zijn*).

Fatigant', bn.; –er, –st (Fr. *vermoeiend*).

Fatigeeren* (Fr. [Lat. fatigare]: *vermoeien*; *lastig vallen*; van sla: *aanmaken, d. i. met olie, azijn enz. toebereiden*). (g = g).

Fati'gue, v. –s (Fr. *vermoeienis*).

Fats, vermoedelijk v. –en (*klein zeil, bijzeil*).

Fat'sen, fatste, h. gefatst (Z.-N. *spijbelen*).

Fatsoen', o. –en (Fr. façon: 1 *vorm, model* inz. *van kleedingstukken of sieraden*; 2 *goede manieren in de maatschappelijke omgang*, soms eenigszins ongunstig; 3 [*goede*] *stand, eer, aanzien* eenigszins vero., tenzij in uitdrukkingen): 1 *een jasje v. e. oud of vergeten –*; *uw hoed is door die val geheel uit zijn –*, vorm; 2 *dit boerenmeisje weet nog weinig van – en beschaafdheid*; *zijn – houden*, zich niet aan een ongemanierdheid schuldig maken; *met* (*goed*) *–*, zonder aanstoot te geven; ongunstig: *de conventioneele begrippen van –*; 3 *een meisje van –*; *zijn – ophouden* (of: *houden, bewaren*).

Fatsoeneeren* (*een* [*betere*] *vorm geven*).

Fatsoen'lijk, bn. en bw. (1 *overeenkomende met het fatsoen* in bet. 2; *welgemanierd*; *net*; *welvoeglijk*; 2 *eerbaar*): 1 *– eten*; *–e menschen*; 2 *een – meisje*; **–heid,** v.

Fatsoens'halve, bw. (*om het fatsoen*).

Fat'terig, fat'tig, bn. en bw.; –er, –st (*als een fat*): *een – (gekleed) jongmensch*.

Fa'tum, o. fata (Lat. *noodlot*; *lot*).

Faubourg', m. –s (Fr. *voorstad, buitenwijk*).

Faun, m. –en, zie Faunus. (au = ou).

Fau'na, v. (v. Faunus; z. ald.: *de dierenwereld van een streek of land*). (au = ou).

Faun'aap, m. –apen (*een soort van Braziliaanschen aap*; Lat. cebus fatuellus).

Fau'nus, m., Rom. myth. kleinzoon v. Saturnus, een oud-Italischen veld- en boschgod, vaak vereenzelvigd met Pan. Zijn kinderen heeten Fauni (faunen) en staan ongeveer gelijk met de Grieksche satyrs.

Fausset', o.; zie Falset.

Faust, m. 16de eeuwsch toovenaar; dramatische trilogie van Goethe.
Fauteuil', m. –s (Fr. *leunstoel, armstoel*).
Fave'te lin'guis (Lat. *weest stil, zwijgt*).
Faveur', v. –s (Fr. [Lat. favor]: *gunst, begunstiging, welwillendheid*): *een –tje*, buitenkansje, Z.-N. modelintje; *ten –e van*, ten gunste van; rechtst. *onder – van*, met beroep op.
Favora'bel, bn. (Fr. [Lat. favorabilis]: *gunstig, voordeelig*): *– aan.*
Favoriet', Fr.-It. favorito, **1** bn. (*geliefd, lievelings*....); **2** m. –en (in het mv. *favoris*; zie ald.; *gunsteling, lieveling*; bij wedstrijden enz.: *paard, persoon, waarvan men verwacht, dat het of hij de wedstrijd zal winnen*); **3 –e,** v. –n (*gunstelinge, geliefde*).
Favoris', m. mv. (Fr. *bakkebaarden*).
Favoriseeren* (Fr. *begunstigen*).
Fa'vus, m. (Lat. *hoofdzeer, huidziekte*).
Fax' et tu'ba (Lat. *fakkel en trompet* d. i. de raddraaier, de belhamel).
Fayen'ce, v.; zie Faïence.
Fazant', m. –en (*hoenderachtige vogel genoemd naar Phasis, rivier in Colchis*; Lat. phasianus colchicus): *de zilver–, de goud–*; ook: *de goudlakensche, de zilverlakensche –*; (stofn.), v.: *– eten*, vleesch van een –.
Fazan'tenei, o. –eieren; **–haan,** m. –hanen; **–hen,** v. –hennen; **–hok,** o. –hokken; **–jacht,** v. –jachten; **–nest,** o. –en.
Fazan'teveer*, v. –en (*veer v. e. fazant*).
Februa'ri, m. (Lat. Februarius = maand van het reinigingsfeest: *2e maand, Sprokkelmaand*).
Fe'ces, fae'ces, v. mv. (Lat. *dierlijke uitwerpselen*); ook, Faeca'liën.
Fe'cit (Lat. *hij, zij heeft het gemaakt*).
Federaal', bn. (Fr. fédéral [Lat. foedus = verbond]: *het verbond betreffende*; *bondgenootschappelijk*): *federale Unie*, statenbond.
Federalis'me (Fr.), **–mus,** o. (Lat.) (*stelsel van een statenbond; streven naar federalisme*).
Federalist', m. –en (Fr. *iem., die het federalisme voorstaat, lid van een statenbond*).
Federalis'tisch, bn., bw. (*federatief*).
Federa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. federatio]: *bond van samenwerkende [hun zelfstandigheid behoudende] lichamen, vereenigingen, staten; statenbond*).
Federatief', bn., bw. (Fr. fédératif: *bondgenootschappelijk; van de aard van, op de grondslag van een federatie; een federatie beoogend*): *–ve samenwerking*; ook, *–ralis'tisch.*
Fee, v. feeën (Fr. fée [Lat. fata]: in sprookjes en bij dichters: *vrouwelijke, meestal goede geest; toovergodin, schenkster van goed of kwaad*): *een goede –, een booze –.*
Feeks, v. –en (*boos wijf; helleveeg*: niet ongunstig: *slimme vrouw, bijdehandje*).
Féërie', v. –ën (Fr. *feeënwereld, tooversprookje*; inz. tooneel: *tooverballet, -tooneel*); **–riek',** bn. en bw. (Fr. féerique: *tooverachtig mooi*): *een –e verlichting; – verlicht.*
Feest, o. –en (o.-Fr. feste [Lat. festum]: 1 *plechtige viering van een of andere gebeurtenis, het vieren van een heuglijk feit*; 2 Z.-N. *kermis*; ook *kermisgeschenk*); (vroeger ook vr.; thans nog: *ter – gaan*): 1 *het – van Kerstmis; een vroolijk –; het – der lantaarns*, Chineesch lentefeest; *het zal mij een (waar) – zijn*, zeer aangenaam zijn; 2 *Zondag is het –*; **–'avond,** m. –en; **–banket,** o. –banketten (*banket bij gelegenheid v. e. feest gehouden*); **–commissie,** v. –s, –siën (*commissie tot regeling van een feest*); **–dag,** m. –dagen (*dag, waarop feest gevierd wordt; door een kerkelijke of burgerlijke overheid erkende gedenkdag met een feestelijk karakter*): *Paschen is een christelijke –; gesloten op Zon- en –dagen*; **–disch*,** m.; **–dos,** m.; **–dronk,** m. –dronken (*dronk bij een feest uitgebracht*).
Fees'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*als bij of voor een feest; op de wijze v. e. feest; plechtig, opgewekt; vroolijk*): *een – gewaad; iem. – ontvangen; een –e stemming*; zegsw. *ergens – voor bedanken*, ronduit, gladweg; **–heid,** v. –heden (*iets van de aard van een feest; feest-[vreugde]*): *dat zal de – verhoogen.*
Fees'teling, m. en v. –en (*iem., die [mede] feest viert*); voor het vr. ook **–e,** –n.
Fees'ten, feestte, h. gefeest (*feestvieren*).
Feest'gebouw, o. –en: *te koop het – Odeon*; **–gedruisch*,** o.; **–genoot*,** m. en v. (vr. ook *–genoote*), –nooten; **–geschenk,** o. –en; **–gewaad,** o. –gewaden; **–gezang,** o. –en; **–lied,** o. –liederen: *laat het – schallen*; **–maal,** o. –malen; **–marsch*,** m. –en (*marsch gecomponeerd voor een feest*); **–nummer,** o. –s (*nummer v. e. krant, v. e. tijdschrift enz. ter gelegenheid v. e. feest uitgegeven*; scherts. *hoofdpersoon van een feest, feestvarken; iem., die graag feestviert*); **–programma,** o. –'s; **–redenaar,** m. –s (*persoon, die de feestrede houdt*); **–terrein,** o. –en.
Feest'vieren, vierde –, h. –gevierd (*een gebeurtenis plechtig of vroolijk herdenken; met opgewektheid aan een feest deelnemen; zich vermaken*); **–viering,** v. –en; **–vreugde,** v.: *de – verstoren*; **–wijzer,** m. –s (*boekje, dat de loop, de regeling van het feest, aangeeft; programma*).
Feil, v. –en (1 *misslag, vergissing*; 2 *gebrek, fout, zedelijke onvolmaaktheid*): 1 *een ingeslopen –*; 2 *niemand is zonder –en.*
Feil'baar, bn. (*kunnende feilen*): *het – menschelijk verstand*; **–heid,** v.
Fei'len, feilde, h. gefeild (*mistasten, zich vergissen*): *– in zijn berekening.*
Feit, o. –en (Fr. fait, Lat. factum: 1 *daad, handeling*; 2 *gebeurtenis of omstandigheid, waarvan de werkelijkheid vaststaat*): 1 *hij heeft het – bekend; ter zake van het –*; 2 *de nuchtere –en; een voldongen –*, iets dat niet meer verhinderd kan worden; *het is een –, dat..*, het staat vast, dat; *een historisch –*, gebeurtenis; *noem eenige –en; de –en verdraaien*; nog: *het woord vragen wegens een persoonlijk –*, wegens iets, dat den spreker zelf aangaat inz. wegens een beleedigend gezegde; *voor het – staan*, geen keus hebben; Z.-N. *in –e*, in werkelijkheid, feitelijk; rechtst. *het voltooide –.*
Fei'tel, v. –s (*slabbetje, morsdoekje*).
Fei'telijk 1 bn. (1 *daadwerkelijk* inz. rechtst.; 2 *het karakter v. e. feit dragend; uit de feiten blijkend*): 1 *–e aanranding*; 2 *de –e toestand*, werkelijk; **2** bw. (*welbeschouwd, inderdaad*): *die wet is – nooit uitgevoerd*; **–heid,** v. –heden (*daad van geweld; vijandige, strafbare daad*): *tot –heden overgaan.*
Fel, bn. en bw.; –ler, –st (1 *een eigenschap, door het bepaalde woord uitgedrukt, in hooge mate bezittend: hevig, sterk*; 2 minder sterk dan: *dol, verzot op, tuk op*; 3 Z.-N. *flink*): 1 *een –le koude, –le pijn, een –le strijd, een –le*

honger; *het wintert* –; 2 *de hond is* – *op zulk eten*; 3 Z.-N. *een* –*le knecht*; nog: Z.-N. *gij zijt een* –*le* (*Jan*), pochhans; **–heid,** v.

Feli'citas, v. (Lat. *geluk*[*zaligheid*]; *geluksgodin*: *een matrone met een vredesstaf en hoorn des overvloeds, op Rom. munten*).

Felicita'tie, v. –tiën, –ties (Fr. *gelukwensch, heilwensch*); **–brief,** m. –brieven.

Feliciteeren* (Fr. *gelukwenschen*): *iemand* –.

Fe'lix me'ritis (Lat. *Gelukkig door verdiensten*, naam van een genootschap).

Fel'lah, m. –'s (Arabisch: *landbouwer*): de –'s in Egypte zijn afstammelingen van de oude Hamietische Egyptenaren; taal, thans Arabisch; **–-dorp,** o. –-dorpen.

Fellow, m. –s (Eng. *makker, gezel*; *lid eener vereeniging*, inz. *v. e. wetenschappelijk genootschap of van een college*; *gepromoveerde, in de Hoogeschool wonend en in het genot van een beurs of toelage*).

Feloek', v. –en (Arab. letterl. brander: *snelvarend zeilschip in de Middellandsche Zee*).

Felonie', v. –ën (Fr. gesch. *leenbreuk, ontrouw van den leenman*; Eng. *halsmisdaad*).

Fel'sen, felste, h. gefelst (van metalen platen enz.: *door het omvouwen en aandrukken van randen aaneenhechten*).

Fe'melaar, m. –s (*iem., die femelt*; *kwezelaar*); **–achtig,** bn., bw.: –*e manieren*, als van een femelaar; **–arij',** v. –en; **–en,** femelde, h. gefemeld (*zoetsappige en zeurige praatjes houden*, met de bijgedachte aan huichelarij; *de vrome uithangen, kwezelen*).

Feminis'me, o. (Fr. [Lat. femina = vrouw]: *vrouwenbeweging*; *leer, dat de vrouw op dezelfde rechten aanspraak kan maken als de man*; *het streven, de maatschappelijke rechten der vrouw uit te breiden*).

Feminist', m. en v. –en (Fr. *voorstander van het feminisme*); ook vr. **–e,** –n.

Feminis'tisch, bn., bw. (*het feminisme betreffende, voorstaande, bevorderende*; *vrouwen....*): *om* –*e redenen*; –*e geschriften*.

Fe'nian, m. –s (*lid van een, in Amerika ontstaan, Iersch omwentelingsgenootschap, dat een Ierschen republiek wilde*); verg. Sinn Fein.

Fe'niks, phoe'nix 1 myth. vogel, die zich laat verbranden op een brandstapel van geurig hout, door de zon aangestoken, doch uit de asch verjongd herrijst; naam van brandwaarborgmaatschappijen enz.; **2** fig. iem., zeldzaam begaafd: *Vondel, de* – *onzer dichters*; Z.-N. iron.; **3** zinnebeeld v. Christus; **–pennen,** v. mv. (fig. *dichtervleugelen*).

Fen'ris of **–wolf,** m., Germ. myth., de strijdwolf, vijand der Asen, zoon van Loki; hij doodt bij de godenschemering Odin.

Fenteneel'*, v. –en (Z.-N., oorspr. Sp. *vensterluik*).

Feodaal', bn. Fr. féodal; zie Feudaal.

Fep, v. nog in: *aan de* – *zijn*, aan de drank.

Fep'pen, fepte, h. gefept (gmz. *drinken*; *lurken*; ook: *aan de drank zijn*).

Ferlet', o. ferletten (Fr. boekdr. *haak of kruk in T-vorm om papier op te hangen of af te nemen*).

Ferm, Fr. ferme, Lat. firmus, **1** bn.; –er, –st (v. personen: *flink*; *van flinkheid getuigend*): *het is een* –*e kerel*, moed, geestkracht, werkkracht toonend; van handelingen: *met een* –*e ruk*, krachtig; van zaken: –*e laarzen*, stevig; *dat is* – (*zoo*)*!* **2** bw. (*op flinke wijze*): *hou je* –; – *slag houden*.

Fer'man, m. –s (eig. *het hooge bevel*: *schriftelijk bevel van den sultan, verlofbrief, pas*; *handelspas op O.-Indië*); oorspr. Perzisch.

Ferment', o. –en (Lat. fermentum: nat. hist. *organische stof, die een andere hoeveelheid organische stoffen kan omzetten, zonder zelf te veranderen*): *in het speeksel is een* –, *dat het zetmeel omzet in suiker*.

Fermenta'tie, v. (Fr. *gisting*; fig. *beroering*); **–menteeren*** (Fr. [Lat. fermentare]: *gisten*; *in gisting geraken*; fig. *in beroering zijn of komen*): – *van tabak*.

Fermenteer'schuur, v. –schuren (*schuur, waarin tabak enz. fermenteert*).

Fermiteit', v. (Fr. fermeté: *flinkheid*); ook: Fermeteit.

Fermoor', o. –moren (Fr. fermoir: *groote scheepstimmermansbeitel, steekbeitel*).

Fernambuk'hout; zie Braziliehout.

Ferronniè're, v. –s (Fr. *gouden voorhoofdsieraad, genoemd naar Madame Ferron, lijfgenoote van Frans I, 1515–'47*).

Ferry(boat), v. (Eng. *veerboot*).

Fe'rula, v. (Ned.) –'s; (Lat.) fe'rulae (Lat. *stok, staf*; inz. *pauselijke kruisstaf*).

Fes, v. (*de een halve toon verlaagde f, fa bémol*); zie Fis II.

Festijn', o. –en (Fr. festin: [*weidsch*] *feestmaal*; in het alg. *feest*): *een luisterrijk* –.

Festi'na len'te, Lat. *Haast u langzaam*; ook met dit verlengstuk: *rec'te, sed festi'na*, goed, maar haast u.

Festival', o. –s (Fr. [Lat. festivus]: *muziekfeest* inz. *van fanfares*): *de* –*s in Z.-Limburg*.

Festiviteit', v. –en (Lat. festivitas: *feestelijkheid* inz. v. e. openbaar karakter).

Festoen', v. en o. –en (*guirlande*; *slinger van loof, bloemen of vruchten*); zie:

Feston', o. en m. –nen, –s (Fr. [It. festone]: *schulpvormige geborduurde rand* [*aan geweven goederen*]); **–neeren*** (Fr. *van een feston voorzien*; *een feston borduren*).

Fêteeren* (Fr. fêter: *feestelijk onthalen*; *werk maken van*; *vieren*): *iemand* –.

Fe'tisch, fe'tisj, m. –en (Fr.-Portugeesch [Lat. facticius = kunstmatig]: [*klein*] *stoffelijk voorwerp, ook soms dieren, als slangen, afgodisch vereerd*); **–tischis'me, –tisjis'me,** o. (*fetischdienst*).

Feudaal', bn., bw. (z. feudum: gesch. *leenroerig*; *het leenstelsel betreffende*; *op het leenstelsel berustend*; *leen....*; bij uitbr. *onder het gezag staande van, uitgaande van de adel enz.*): *het* –*dale stelsel*.

Feudalis'me, o. (*leenstelsel*). (eu = ui).

Feu'dum, o. (Ned.) –s; (Lat.) feu'da (Lat. *leengoed*). (eu = ui).

Feuilleton', o. –s (Fr. v. feuille = blad: *deel van een krant, veelal aan de voet der bladzijde, van novellistische, bellettristische, critische enz. aard*): *een* – *schrijven*.

Feuilletonist', m. –en (Fr. *schrijver van het feuilleton*).

Fez, v. fezzen (*roode muts met afhangend blauw of zwart kwastje*, genoemd naar de stad Fez in Marokko).

Fe'zelen, fezelde, h. gefezeld (Z.-N. *feziken*).

Fe'ziken, fezikte, h. gefezikt (*fluisterend praten, smoezelen, prevelen*).

Fia'cre, v. –s (Fr. *huurkoets*; *aapje*).

Fia'le, fiaal', v. fialen; zie Pinakel.

Fias'co, o. –'s (It. eig. *flesch*; z. flacon: *mislukking, échec*): – *maken*, niet slagen, geen

succes hebben; v. e. tooneelstuk: vallen.
Fi'at 1 (Lat. *het geschiede! toegestaan!*): – *lux*, het zij licht; – *volun'tas* (*tu'a*), Uw wil geschiede; **2** o. (*inwilliging, toestemming*): *ergens – op geven of op krijgen.*
Fiatteeren* (*van fiat voorzien*).
Fibri'ne, v. (Fr. [Lat. fibra = vezel]: *bloedvezelstof, het bloed doende stollen*).
Fi'che, o. -s (Fr. [*beenen*] *schijfje als voorloopig betaalmiddel: speelpenning, speelmerk*; *kaart of strook voor aanteekeningen, alphabetisch met andere gerangschikt ter raadpleging*); lees: *fies'je*; **–sdoos*,** v. –doozen.
Fichu', v. –'s (Fr. *driekantig vrouwenhalsdoekje*; *omslagdoekje, schouderdoekje*).
Fic'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. fictio]: *verdichting, vinding*; *verdichtsel, verzinsel*; *niet aan de werkelijkheid beantwoordende voorstelling, die men als uitgangspunt neemt*); lees *fik'sie*; **–tief',** bn.; –tiever, –st (Fr. fictif: *verdicht, verzonnen*; *alleen in de verbeelding bestaande*): *een –ve winst.*
Fi'cus, v. –sen (*vijgeboom*).
Fi'dac, v. (letterwoord: *internationale vereeniging van oud-strijders*).
Fidal'go, m. –'s (*lid van de lage adel in Portugal*); verg. Hidalgo.
Fideel'*, bn. en bw.; –er, –st (Fr. fidel, Lat. fidelis = getrouw: *trouwhartig-gezellig*; *vroolijk, lustig*): *–e kerels*; *– bij elkaar zitten.*
Fide'i-commis', o. –commissen (z. Fides: *erfstelling over de hand*, waarbij de erflater over zijn goederen beschikt met last om die goederen later aan bepaald aangewezen persoon uit te keeren).
Fi'del(en); zie Fiedel(en).
Fideliteit', v. (Fr. [Lat. fidelitas]: *trouw*[*hartigheid*]; *trouwhartige gezelligheid*). (e = ee).
Fi'des, v. (Lat. *trouw*; *geloof*; ook: *lier*): *bo'na fide,* te goeder trouw; *ma'la fi'de,* te kwader trouw; zinspreuk van Joost van den Vondel: *jus'tus fi'de vi'vit,* [a]) de rechtvaardige leeft in het geloof, [b]) Joost leeft van de lier; myth. Rom. godin der trouw.
Fi'dibus, m. –sen (Duitsch studentenwoord: Lat. *opgerold strookje papier, om de pijp aan te steken*); vero.
Fiduciai're rechts'handelingen, als vertrouwensman (rechtst.).
Fidu'cie, v. (Lat. fiducia: *vertrouwen*): *ik heb daar geen – in*; *geen – in iem. hebben.*
Fie'del, v. –s (*viool.* gmz.): zegsw. *voor de – staan,* dansen; **–delen,** fiedelde, h. gefiedeld (*op de viool spelen*); gmz.
Fielt, m. –en (*persoon van een laag karakter*; *schurk, schavuit*; *laaghartige ploert*); **–'achtig,** bn. en bw.: *een – gezicht.*
Fiel'tenstreek, m. –streken (*schurkenstreek*).
Fiel'terig, bn. en bw.; –er, –st (*fieltachtig*): *een – gezicht, – te werk gaan.*
Fielterij', v. –en (*schurkenstreek*).
Fier, –der, –st, Fr. fier, Lat. ferus = wild, **1** bn. (1 gunstig: *met rechtmatige trots*; *door krachtig zelfbewustzijn geen vernedering duldend en tot geen laagheid in staat*; 2 van zulke *gezindheid getuigend*; 3 van dieren: *met een houding, die aan bet.* 1 *doet denken*): 1 *een –e, ingetogen natuur*; 2 *een –e blik*; 3 *de –e leeuw, het –e paard*; **2** bw. (*op fiere, hooghartige wijze*): *– omhoog steken*; **–'heid,** v. (*rechtmatige trots*; *hooghartigheid*): *– op hooge geboorte, – op talent.*
Fier'tel, Fie'tel, m. (Lat. feretrum; Z.-N. *reliekschrijn, ommegang*): *de – te Ronse.*
Fie'teldans, m. volkst.; zie St. Vitus.
Fiets, v. –en (*rijwiel* inz. in de spreekt.; Barg. *been*, ook *hand*); **–band,** m. –en (*wielband van rubber eener fiets*); **–bel,** v. –bellen; **–broek,** v. –en (*kniebroek*).
Fiet'sen, fietste, h. (1 en 2), i. (1) gefietst (1 *wielrijden*; 2 van wegen, terreinen inz. met een bep.: *geschikt zijn om er op te fietsen*): 1 *ik heb een uur gefietst*; *ik ben naar huis gefietst*; 2 *die weg fietst lekker*; **–er,** m. –s (*wielrijder*); **–ster,** v. –s.
Fiets'jongen, m. –s (*per fiets boodschappen bezorgende jongen*); **–kostuum,** o. –tumen; **–lantaarn,** v. –s; **–pak,** o. –pakken; **–pet,** v. –petten; **–pomp,** v. –pompen; **–rijden,** reed fiets, h. – gereden; **–rijder,** m. –s; **–rijdster,** v. –s.
Fie'zelen, Z.-N.; zie Fezelen.
Fifth Avenue, v. (Eng. letterl. vijfde laan: *de straat der millionnairs en milliardairs in New-York*).
Fi'garo 1 m. –'s (*barbier*; *sluwe kamerdienaar*; *geslepen tusschenpersoon*; *naam eener Fransche courant*): – is de naam van den barbier uit twee tooneelstukken van Beaumarchais; **2** v. –'s (*damesoverjakje zonder mouwen*); figarootje, o. –s.
Fig'gelen, figgelde, h. gefiggeld (Z.-N. *onbehendig snijden, werken*).
Figurant', m. –en (Fr. figurant: *iem., die op een tooneel een zwijgende* [*of zeer onbeteekenende*] *rol vervult*; bij uitbr. *bijpersoon, onbeduidend iem.*; muz. in het mv. *orgelsierpijpen, die geen toon geven*); **–e,** v. –n.
Figura'tie, v. (Fr. [Lat. figuratio]: muz. *versiering van het telkens terugkeerende hoofdthema b.v. in een choraal van Bach, een sonate enz.*): *de – van een muziekstuk.*
Figuratief', bn. (Fr. [Lat. figurativus]: 1 *ter versiering dienend*; 2 *zinnebeeldig, door middel van beelden, beeld....*): 1 *de figuranten aan een orgel zijn –*; 2 *–tieve schilderkunst.*
Figureeren* (Fr. [Lat. figurare]: 1 *in beeld brengen, afbeelden,* vero.; 2 *een plaats innemen*; *op een lijst, voordracht voorkomen*): 1 *een levendig gefigureerde neger*; 2 *hij wilde niet – als donateur op de lijst.*
Figurist', m. –en (*beginnend student aan een R.-K. seminarie*; *pleisterbeeldjesmaker*).
Figuur', v. en o. (inz. in bet. 1 en 8) figuren (Fr. figure, Lat. figura: 1 *gestalte, gedaante*; 2 *samenstel van lijnen of vlakken* [*ter versiering of spelenderwijs voortgebracht*]: *patroon-teekening*; 3 schilderk. enz. *voorstelling van een persoon enz.*; 4 wisk. *zichtbare voorstelling eener meetkundige uitgebreidheid: lijn, vlak, lichaam*; 5 *onderdeel van een dans*; *danstoer*; 6 *ophelderende afbeelding bij een geschrift*; 7 *gelaatsuitdrukking* in zegsw.; 8 *positie, waarin iem. bij een bepaalde gelegenheid komt te staan*; *indruk, die hij dan maakt*; 9 *persoon van beteekenis, persoonlijkheid, verschijning*; 10 *bijzondere, niet rechtstreeksche wijze van uitdrukken door een beeld enz.*): 1 *een mooie – hebben*; *een flink –*; 2 *de figuren op het borduurwerk*; 3 *de figuren op de achtergrond dier schilderij zijn stijf*; 4 *een meetkundige –*; *een vlakke –*, in een plat vlak; 5 *de figuren van de quadrille*; 6 *zie nevenstaande –*; 7 *een ridder van de droevige –*, Don Quijote; 8 *een goed, slecht, mal – maken* (of: *slaan*); *met zijn – verlegen zijn*; 9

een groote – uit dat tijdperk; een bekende – op de beurs; 10 *redekunstige figuren*, tropen.

Figuur'lijk, bn. en bw. (*zinnebeeldig, oneigenlijk*): *de –e beteekenis van een woord of uitdrukking; zich – uitdrukken.*

Figuur'raadsel, o. –s; zie Rebus; **–rijden,** o. (*kunstig rijden en gezamenlijk door de achtereenvolgende bewegingen of groepeeringen figuren vormen, als: de slang, het kruis enz.*); **–zaag,** v. –zagen (*fineerzaag*).

Fij, tw. (*foei*): zegsw. *van de hei in het – gaan*, van het eene uiterste tot het andere.

Fij'fel, fij'fer, v. –s (Z.-N. *dwarsfluit*).

Fij'melen, –aar enz.; z. Femelen enz.

Fijn, –er, –st, Fr. fin, Lat. finitus = afgewerkt, **1** bn. (1 *zonder bijmengsel, zuiver*; 2 van stoffen of zaken: *van uitgezochte hoedanigheid*; 3 van personen, inz. iron.: *chic, gedistingeerd; voortreffelijk*; 4 van zaken: *mooi, fraai, voortreffelijk*; 5 van personen, organen enz.: *gevoelig voor bijzondere schakeeringen, in staat bijzondere onderscheidingen te maken*; 6 *zeer godsdienstig*, met de bijgedachte soms aan *uiterlijk vertoon*; 7 *niet grof, zeer klein; uit kleine deeltjes bestaande*; 8 *zeer dun, zeer smal; uit dunne, smalle onderdeeltjes bestaande*; 9 *met kleine afstanden tusschen de deelen; met kleine openingen*; 10 *slank, smal en sierlijk*): 1 *– goud, zilver*; 2 *–e wijn; om e. –e flesch wedden; –e vleeschwaren*, toebereide en geconserveerde vleeschwaren; *een – overhemd*; 3 *–e jonge dames*; zegsw. *een – lid*, iem., die niet deugt; Z.-N. *een –e (teen)*, een slimmerd; 4 *mooi, blauw katoen, –!* (uitroep) *morgen hebben wij vrij, –!* 5 *een – gehoor*; zegsw. *een –e neus (voor iets) hebben*, in staat zijn de gebeurtenissen te zien aankomen; *een –e smaak*, kiesch; 6 *hij is zeer – geworden; –e beschuiten*, vrome kwezelaars; 7 *iets – malen*; zegsw. *de –e puntjes zijn er af*, aan de hoogste eischen wordt niet meer voldaan; 8 *–e wol*; Z.-N. *–e stof*, doorzichtig; 9 *een –e kam*; 10 *–e handen, een –e neus*; nog: *een –e spot*, niet grof en in het oog loopend; *het –e v. e. zaak*, de bijzonderheden, waar het op aankomt; **2** bw. (1 *netjes, lekker*; 2 *met zorg ook voor kleine bijzonderheden*; 3 *zoo, dat kleine deeltjes ontstaan of overblijven, dunne smalle draden of lijnen enz.*; 4 *volgens slanke en sierlijke lijnen*; 5 *doordringend*): 1 *hij liet me – wachten*; 2 *– gesneden paarlemoer*; 3 *– verdeeld; – gemalen; – geplooide mousseline*; 4 *– besneden gelaat*; 5 *– koud*, erg; Z.-N. *– zat*, erg; nog: Z.-N. *iem. te – zijn*, te slim; **3 –e,** m. –n (*vrome*, z. **1** 6; *iem., op wiens gedrag veel is aan te merken*, z. **1** 3).

Fijn'aard, m. –s (Z.-N. *slimmerik*).

Fijngevoe'lig, bn.; –er, –st (*met fijn gevoel begaafd; getuigend van fijn gevoel*).

Fijn'hakken, hakte –, h. –gehakt (*door hakken fijnmaken*): *stroo –, vleesch –.*

Fijn'heid, v. (*het fijn-zijn; datgene, wat fijn is*): *de – der lucht, de – v. h. gehoor*; meerv. –heden: *de –heden onzer taal*, finesses.

Flj'nigheid, v. –heden (*fijnheid* inz. volkst.: *kneep, list*).

Fijn'kauwen, kauwde –, h. –gekauwd (*door kauwen fijnmaken*); **–maken,** maakte –, h. –gemaakt (*zóó maken, dat het fijn is*).

Fijn'kolen, v. (mijn. *kolen van ± 5 mm*).

Fijn'olie, v. –s (Z.-N. *olijfolie*).

Fijn'proever, m. –s (*iem. met een uiterst fijne tong, fijne smaak enz.; epicurist*); **–schilder,** m. –schilders (Z.-N. *kunstschilder*); **–stampen,** stampte –, h. –gestampt: *kruiden enz. in een mortier –.*

Fijn'te, v. (*fijnheid*): *de – van een weefsel.*

Fijn'tjes 1 bw. (1 *netjes, keurig, aardig, zooals 't hoort*; 2 *met veel gevoel voor onderscheidingen*; 3 *op nog al slimme wijze*; 4 *met kleine, dunne, smalle* [*onder*]*deelen*): 1 *het – winnen*; 2 *het – opmerken*; 3 *iem. – beetnemen*; 4 *– geplooid*; **2** bn.: *– als een nufje was ze.*

Fijn'wrijven, wreef –, h. –gewreven (*door wrijven fijnmaken, tot poeder maken*).

Fijt, v. (fijk = Lat. ficus = vijg; eig. *zweer in de vorm eener vijg, vijgpuist*: *bindweefselontsteking van een der vingertoppen*).

Fik, m. –ken (*fikshond*).

Fik'fakken, fikfakte, h. gefikfakt (gew. *zich doelloos druk maken; beuzelen*; Z.-N. *stoeien, aanhalen, liefkoozen; spikkelen*).

Fik'ken, v. mv. (*vingers*): *blijf er met je – af*; zeer gmz.; **–kelen,** Z.-N.; z. Figgelen.

Fiks, bw.; –er, –t (*op fiksche wijze*): *–werken, – eten, – loopen*; Z.-N. *fiks!* staat! inz. van soldaten; –, *fiksch*, v. Fr. fixe, Lat. fixus.

Fiksch*, bn.; –er, –t (1 *flink, krachtig, vlug*; 2 *gezond*; 3 Z.-N. *strak*): 1 *een –e jongen, –e knapen; een –e klap*; 2 *ik ben niet erg –*, lekker, wèl; 3 Z.-N. *het hoofd –!*

Fik(s)'hond, m. –honden (*keeshond*).

Filagram', o. –men (Fr. [Lat. fila = draden]: *koperen draadletters of figuren op de papiervorm; afdruk in het papier van het filagram; watermerk*).

Fi'le, v. –s (Fr. [It. fila, v. Lat. filum = draad]: *rij menschen enz., die wachten om toe- of doorgelaten te worden*): *een – van rijtuigen.*

Filet', v. en o. –s (Fr. eig. draadje: *netvormig weefsel; dun uitgesneden* [*toebereid*] *stuk vleesch of visch; haas, malsch stuk vleesch zonder been; lijnenornament van een boek*): *– de boeuf*, ossenhaas.

Filiaal', Fr. filial, v. Lat. filius = zoon, **1** bn. (*kinderlijk*): *filiale onderhoudsplichten*, tusschen ouders en kinderen, en omgekeerd; fig. *een – kerk*, bijkerk; **2** o. –alen (*bijwinkel, -kantoor, -bank* enz.): *een – der firma te R.*

Filigraan', o. (Fr. filigrane [It. filigrana v. Lat. filum = draad + granum = korrel]: *fijn glas-, goud- en zilverdraadwerk*); **–werker,** m. –s; **–werkster,** v. –s; ook, Filigrein.

Filippi'ne, v. –s; zie Philippine.

Filis'ter, m. –s (Duitsch: *Filistijn*, stud. *proleet; niet-student*; in het **alg.**: *alledaagsch kleingeestig platvloersch persoon, kruidenier*).

Filistijn', m. –en (Lat. philistinus; Bijbel: *heidensche Kanaäniet*).

Film, v. en o. –s (Eng. eig. *vlies*: 1 *een vliesachtig praeparaat in lintvorm, ter vervanging van glasplaten*, inz. *voor bioscoop-opnamen; lichtbeeldenstrook; rolprent*; 2 *de opname zelf; het vertoonen dezer opname*): 1 *een – bestaat voornamelijk uit gelatine en celluloïde*; 2 *een mooie –; een – afdraaien*, laten afloopen, vertoonen; *er draait een mooie film; een vertraagde –*; z. Klankfilm; **–'artiest,** m. –en (*tooneelspeler, die voor de bioscoop speelt*); **–e,** v. –n; **–keuring,** v. –en; **–operateur,** m. –s (*iem., die met* [*bioscoop*]*films werkt*); **–ster,** v. –ren (*beroemde filmartiest*[*e*]); spr. uit *film'-ster'*.

Filomeel'*, v. filomeelen (Fr.-Lat. philomela [Gr. melos = zang]: eig. *de zangminnen-*

de; lit. t. *de nachtegaal*): *de zang der –en.*
Filosofie', v.; zie Philosophie.
Filou', m. –s (Fr., Z.-N. *gauwdief, schurk*).
Filozel', v. (Fr. filoselle, It. filosello [Lat. folliculus = zakje]: *grove zijde, floretzijde*).
Filozel'len, bn.: – *kousen.*
Fil'ter, o. en m. –s (Fr. filtre [It. filtro = vilt]: *zijgtoestel; zijgdoek enz.*, inz. *toestel tot zuivering van vloeistoffen*; foto: *toestel om het licht op bepaalde wijze op de plaat te laten inwerken*; *lichtfilter*): *de – van Pasteur*; *een – met kool*; **–doek,** Filtreer'doek, m. en o. –en (*doorzijgdoek*).
Filtraat', o. filtraten (Lat. filtratum: *stof door filtreeren verkregen*).
Filtreer', v. –s (*filter*).
Filtreeren* (Fr. *laten doorzijgen, kleinsen*): *water* –, door doorzijging zuiveren; **–machine,** v. –s; **–papier,** o.
Fin, m. –nen (*man van Finland*); **–sch*,** bn., bw.
Finaal', Fr. final, Lat. finalis, v. finis, **1** bn. en bw. (1 *het einde betreffende*; *slot*. . . .; 2 *tot de laatste toe*; *volkomen*; *algeheel*): 1 *een – besluit*; 2 *–nale uitverkoop*; **2** bw. (*voorgoed*; *volslagen*; *volstrekt*): – *radeloos.*
Fina'le, v. –s (It. finale [Lat. finis = einde]: *einde, slotgedeelte* inz. *v. e. opera, symphonie enz.*; sport: *beslissende laatste ronde bij een wedstrijd, beslissingswedstrijd*).
Finan'ce, v. –s (Fr. [It. finanza, van finare = eindigen, sluiten]: 1 *geldmiddelen*, inz. in het mv. in deze bet.; 2 *de geldmannen of kapitalisten*, inz. in het enkv. in deze bet.): 1 *de –s van de vereeniging*; 2 *de haute –*, de groote, invloedrijke bankiers.
Financieel'*, bn., bw. (Fr. finantiel: *de geldzaken betreffende*; *geldelijk*): *financieele zorgen*; – *belang*; *dit drukte hem –.*
Finan'ciën, ook **Finan'cies,** v. mv. (1 *geldmiddelen*; 2 inz. *openbare geldmiddelen, staatsinkomsten*; *het desbetreffende departement*; ook: *het gebouw*): 1 *zijn – zijn in een desolate toestand*; 2 *de minister van –*; *ik moet even naar –*; in bet. 2 altijd *financiën.*
Financier', m. –s of –en (Fr. financier: *iemand, die gelden beheert* inz. *ervaren in het beheer er van*; *geldman*).
Financie'ren, financierde, h. gefinancierd (*gelden beheeren*; *in geld handelen*; *gelden voor iets verschaffen*): *een onderneming –.*
Finan'ciewet, v.: (Z.-N. *de jaarlijksche –*, waarbij aan de regeering de noodige kredieten worden toegestaan.
Finan'ciewezen, o. (*geldwezen*).
Fi'ne* (alleen met *ter* of *ten*: *ten einde, met het doel om tot, om, ter*): *ter* (*ten*) – *van rapport*, d. i. ten einde daarop verslag uit te brengen, *ter* (*ten*) – *van onderzoek.*
Fineeren* (van *fijn* gevormd onder invloed v. vero. fineeren = eindigen: *meubels met fineerbladen beleggen of fineerbladen zagen*; van goud, zilver: *louteren, zuiveren*).
Fineer'bladen, o. mv. (meubelmaker: *opleggbladen van fijn hout als bekleedsel*).
Fineer'zaag, v. –zagen (*fijne zaag voor kunstzagerij, figuurzaag*).
Fines'se, v. –s (Fr. *fijnheid*; *sluwheid*; *fijne bijzonderheid, de kunstgrepen, het fijne*, in deze bet. inz. in het mv.): *de –s kennen.*
Fin'galsgrot, v. (aardr. *grot met basaltzuilen op het eiland Staffa, ten W. v. Schotland, genoemd naar een Ierschen koning*).
Fingeeren* (Lat. fingere: *verdichten, verzinnen*; *voorwenden*): *een naam –.*
Fi'nis coro'nat o'pus (Lat. *Het einde kroont het werk*; *Eind goed, al goed*).
Finish, v. (Eng. sport: *eindpunt, eindpaal*; *slot van een wedstrijd*).
I. Fint, v. –en (*haringachtige visch*; Lat. alosa finta; ook: *een soort van voorn*).
II. Fint, v. –en (It. finta [Lat. fingere = veinzen]: *streek, voorwendsel, list*; *schermlist*: *schijnslag, schijnstoot*).
Fi'ool, v. fiolen (Fr. fiole [Gr.-Lat. phiola]: [*sierlijk bewerkt of ongewoon gevormd*] *flesch je* inz. *met lange hals en kleine, ronde buik*; *medicijnflesch je*): zegsw. *de fiolen van zijn toorn over iem. uitstorten*, hevig tegen iem. uitvaren; *fiolen* (of: *violen*) *laten zorgen*, zich niet om de (af)loop van iets bekommeren.
Fioritu'ren, v. mv. (It. fiore [Lat. flos = bloem]: muz. *versieringen bij of in de zang*: *trillers, roulades enz.*).
Fir'ma, v. –'s (It. Sp. firma = handteekening, onderteekening [Lat. firmus = vast]: 1 *vennootschap van koophandel, waarbij de vennooten hoofdelijk voor het geheel aansprakelijk zijn*; *vennootschap of andere handelszaak*; 2 *handelsnaam eener firma* in bet. 1): 1 *door de – G. is mij Uw geachte – gerecommandeerd*; 2 *wij berichten U, dat wij onder de – Z. een handelszaak hebben opgericht.*
Firmament', o. (Fr. [Lat. firmamentum = eig. hemelstut]: lit. t. *sterrenhemel, hemelgewelf, uitspansel*). (ment = ment).
Fir'man; zie Ferman.
Firmant', m. –en (*lid eener firma*).
Firn, v. (Duitsch: *grofkorrelige sneeuw boven de sneeuwgrens*); **–veld,** o. –en (*plaats, waar de firn zich verzamelt in een groot bekken, oorsprong der gletschers*).
I. Fis, o. fissen (Z.-N. *bunzing*): fig. *een venijnig –*, serpent, wijf; gew. Fissauw.
II. Fis, v. (muz. fa dièse; *de noot f met kruis, d. i. een halve toon verhoogd*).
Fiscaal', bn. (1 *wat de fiscus betreft*; *schatkist. .*; *belasting. .*; 2 *inhalig*): 1 *–cale rechten, –cale wetten*; 2 *dat is –*; ook, Fiskaal; zie:
Fis'cus, m. (Lat. *de staatskas, de schatkist*; *het korps der belastingambtenaren*).
Fiskaal', Lat. fisca'lis, **1** m. –kalen (*rechterlijk ambtenaar voor de belangen van den souverein of de schatkist optredend*; *ambtenaar van het openbaar ministerie*, nu nog alleen in de mil. rechtspleging, afkorting van *advocaat–*, of *procureur–*): *van dit vonnis van de krijgsraad was de – in appèl gekomen*; **2** bn. en bw. (*fiscaal*; zie ald.).
Fis'tel, v. –s (Lat. fistula = buis: geneesk. *pijpzweer, buisvormige abnormale opening, waardoor zich etter en andere afscheidingen ontlasten*; ook: *kunstmatige etterwonde*).
Fi'tis, m. –sen (*zomervogeltje, boschzanger*; Lat. phylloscopus t. trochilus).
Fits, o. Z.-N.; zie Fis **I.**
Fit'ter, m. –s (Eng. *werkman, die de pijpen van een gasleiding, waterleiding legt, herstelt enz.*): *een gas–*; *een water–.*
Fittings, m. mv. (Eng. *monteeringsartikelen*; *onderdeelen van machines, auto's enz.*).
Fitz (*voorvoegsel bij Engelsche voornamen, met de bet. v.* [*onechten*] *zoon*): *Fitz-Gerald.*
Fi'velingoo, o. (*landstreek in Groningen*).
Five o'clock tea, v. (Eng. *middagthee* [*om 5 uur*] *vóór het diner*; *middag-theevisite*).

Fi'xe, bn. (Fr. [Lat. fixus]: *bepaald, vast, onveranderlijk*): *prix* –, vaste prijs.
Fixeer'bad, o. –en (*chemisch mengsel, dienende om foto's te fixeeren*).
Fixeeren* (Fr. fixer: *vasthechten; vaststellen, bepalen; strak aankijken,* met de bijbet. *onbescheiden;* van teekeningen, foto's: *onuitwischbaar, niet meer vlakkend, ongevoelig voor lichtinwerking maken*).
Fjeld, o. –s (Noorsch: *glaciaal bewerkt plateau, hooge woeste bergvlakte* inz. *in Scandinavië*).
Fjord, v. –en (Noorsch: aardr. *diepe insnijding der zee, grillig verloopend, in hooge rotsachtige kusten* inz. *in Noorwegen*); **–(en)-kust,** v. –en (*kust, met vele fjorden*).
Flab, o. –ben, inz. als stofn. (*planten, hoofdzakelijk bestaande uit groenwieren, aan de oppervlakte van stilstaande wateren*).
Flab'beren, flabberde, h. geflabberd (van zeilen: *klapperen*).
Flacon', m. –s (Fr. [Lat. vasculum = vaatje]: [*sierlijk bewerkt*] *flesch*[*je*] *met glazen of metalen stop* inz. *voor likeuren en reukwater; reukfleschje*): zegsw. *op de – gaan,* (euphemistisch) op de flesch gaan.
Flad'deren, fladderde, h. gefladderd (1 *met korte vleugelslagen onregelmatig vliegen*; 2 van zeilen: *killen*; 3 Z.-N. *klapperen*): 1 *vleermuizen –*; 2 *de zeilen –*; 3 Z.-N. *de vlaggen –*.
Flagellant', m. –en (Lat. van flagellare = geeselen: *geeselaar, geeselbroeder; leden van broederschappen in de Middeleeuwen, die ten getale soms van duizend rondtrokken, biddend en zingend en zich openlijk geeselend*): *de flagellanten-beweging* ± *1260*.
Flageolet', v. –ten (Fr. [Lat. flatuare = blazen]: *fijne fluit met hooge toon; orgelregister met flageolettoon*); **–toon,** m. –tonen: bij een strijkinstrument spreekt men van –, wanneer men de snaar in een harer knoopen slechts even aanraakt.
Flageolettist', m. –en (*flageolet-bespeler*).
Flagrant', bn. (Fr. [Lat. flagrans = brandend]: *zonneklaar, klaarblijkelijk, tastbaar, onloochenbaar*): *een –e schending van het volkenrecht; een –e leugen; in flagranti* (Lat.), *en flagrant délit* (Fr.), op heeter daad.
Flair, m. (Fr. [v. Lat. fragrare = ruiken]: *reukzin*; fig. *fijne neus, bijzondere aanleg om iets op te sporen*): *de – van iets hebben*.
Flak'keren, flakkerde, h. geflakkerd (v. e. vlam: *onrustig bewegen*).
Flambard', m. –s (Fr. *flaphoed*).
Flambé', bn. (Fr. eig. opgebrand: *geruïneerd, verloren, op de flesch, naar de maan*).
Flambeeuw', v. –en (Z.-N. *flambouw*).
Flambouw', v. –en (Fr. flambeau: *fakkel, toorts*; Z.-N. *gedragen kaarslicht*).
Flamingant', m. –en (v. Vlaming + uitgang -ant: *voorstander der Vlaamsche* [*taal*]*beweging in België*; soms ongunstige bijbet.).
Flamin'go, m. –'s (Sp. flamenco = vlammenreiger: *groote waadvogel, stelllooper met lange hals en pooten en roze kleur*; Lat. phoenicopterus roseus): *de roze –'s in Artis*.
Flandricis'me, o. –n (Z.-N. *een onder invloed van het Vlaamsch ontstane Fransche uitdrukking*).
Flaneeren* (Fr. flâner: *rondslenteren*).
Flanel', o.; in bet. 2 –len (Fr. flanelle, Eng. flanel [Lat. filum + lana = draad + wol]: 1 *lichte wollen of halfwollen stof voor ondergoed*; 2 *ondergoed van flanel*): 1 *een borstrok van –*; 2 *uw –len zijn gekrompen*.
Flanel'len, bn. (*van flanel*): *een – lijfje*.
Flaneur', m. –s (Fr. *iem., die flaneert*).
Flank, v. –en (Fr. flanc: *zijde*: inz. van paarden: *lendedeel van de buik*; mil. *zijde van een legerafdeeling,* in tegenstelling tot het *front*): *met hijgende –en*; mil. *rechts in* (of: *uit*) *de –*, rechtsom; *links in* (of: *uit*) *de –*, linksom; *in de – aanvallen,* zijde; zegsw. *in de – vallen,* zeer welkom zijn.
Flankeeren* (Fr. flanquer: *van terzijde dekken, bezetten of bestrijken; flankeur zijn, als vleugelman dienst doen; aan een zijde aanvullen met*; v. e. jachthond: *vóór den jager uit goed rechts en links zoeken*).
Flankeur', m. –s (Fr. flanqueur: *militair, als verkenner terzijde van de troep marcheerend*; ook: *vleugelman*).
Flank'vuur, o. (*vuur tegen de flank van een troepenafdeeling*): *– krijgen*.
Flan'sen, flanste, h. geflanst (1 *iets slordig in elkaar gooien of maken; zonder zorg in elkaar zetten,* met een bepaling als *in* of *bij elkaar*; 2 *gooien, smijten*): 1 *een opstel bij of in elkaar –*; 2 *iets in het water –*.
Flap 1 m. flappen (*slag, stoot, klap*); **2** tw.: –, *daar lag hij op het ijs*.
Flap'hoed, m. –hoeden ([*vilten*] *hoed met breede, slappe rand*).
Flap'kan, v. –kannen (*kan met klapdeksel*).
Flap'pen, flapte, h. geflapt (1 *met een klappend geluid stooten, slaan enz.*; 2 met *er uit*: *iets zonder nadenken zeggen; enfant terrible zijn*): 1 *de zeilen – tegen de masten; de banieren – in de wind; iets tegen de grond –*, smijten; 2 *hij flapt er alles maar uit*.
Flap'per, m. –s (*flapkan*): *tinnen –s*.
Flapuit'*, m. en v. –uiten (*iem., die zijn gedachten uit, ook wanneer het beter zou zijn, die voor zich te houden; enfant terrible*).
Flard, m. –en (*afgescheurde lap; flenter*): inz. in het mv.: *iets aan –en scheuren*.
Flat, v. –s (Eng. *afgescheiden bovenhuis of deel van een huis, dat afzonderlijk verhuurd wordt*); **–woning,** v. –en.
Fla'ter, m. –s (*bok; blunder*): *een – begaan*.
Flatteeren*, flatteerde, h. geflatteerd (Fr. [Lat. flattitare = in de ooren blazen]: 1 *vleien*; 2 [*kunstmatig*] *mooier maken of gunstiger voorstellen dan iets is*; 3 van kleeding enz.: *goed staan; iems. uiterlijk zoo gunstig mogelijk doen uitkomen*): 1 *hij voelde zich zeer geflatteerd*; 2 *een portret –; een geflatteerde balans*; 3 *deze kleur flatteert haar*.
Flauw, –er, –st; **1** bn. (1 *te weinig gezouten of gekruid*; 2 *zwak, niet krachtig*; 3 van aardigheden: *laf, geesteloos*; 4 *niet flink, zonder durf*; 5 *niet levendig, niet druk*; 6 *niet helder*; 7 *niet scherp omlijnd*; *vaag*; 8 *nietszeggend*; 9 *niet scherp* [*gebogen*]; 10 *zoutelooze grappen, opmerkingen makend, onaardig, kinderachtig*): 1 *de soep is wat –*; 2 *– van de honger*; ook: *met –e stem* (v. e. stervende); 3 *–e aardigheden*; 4 *slappe, –e kerels!* 5 *de beurs was –*; *Russen –*; 6 *een – licht scheen door de ramen*; 7 *geen – begrip, vermoeden van iets hebben; een –e voorstelling*; 8 *–e praat; –e kul*; 9 *een –e bocht*; 10 *wat een –e vent; –e bliksem!* **2** bw. (1 *op lustelooze, krachtelooze wijze*; 2 *op niet heldere wijze*; 3 *op vage wijze*; 4 *weinig gezouten zijn*; 5 *geesteloos*; 6 *niet scherp*): 1 *– glimlachen*; 2 *– verlicht*; 3 *zich iets – her-*

inneren; 4 – *smaken*; 5 *plaag niet zoo* –; 6 – *gebogen*.

Flau'werd, flau'werik, m. –s, –en (*iem. zonder durf*; *kinderachtig mensch*).

Flauwhar'tig, bn.; –er, –st (*bloode, geneigd de moed te verliezen*); **–heid,** v.

Flauw'heid, v. (*zoutelooshеid*; *lafheid*; *gebrek aan energie, ijver enz.*).

Flau'wigheid, v. –heden (*kinderachtigheid*; *flauwheid*; *flauwiteit*).

Flauwiteit', v. –en (*laffe aardigheid*; *flauwe praat, laffe grap*): *schei uit met je –en!*

Flauw'te, v. –n (*bezwijming*): *in – liggen*.

Flauw'tjes, bw. (*zwak, mat, zonder energie*): – *ademhalen*; *een zaak – behandelen*.

Flauw'vallen, viel –, is –gevallen (*in onmacht vallen, bezwijmen*).

Fle'bile, bw. (It. muz. eig. *schreiend*: *klagend*).

Flecteeren* (Lat. flectere: spraakk. [*zich laten*] *verbuigen, vervoegen*). (c = k).

Flè'che, v. –s (Fr. [Germ. flits]: *pijl, spitse toren*): *en – rijden,* met langspan.

Flee'men*, fleemde, h. gefleemd (*vleien*; *zoete vleitaal spreken, mooipraten*); **–er*,** m. –s; **–'kous*,** m. en v. –kousen (*vleier*); **–'ster,** v. –s; **–'tong*,** m. en v. –en.

Fleer* 1 m. –en (*klap, slag*): *iem. een – om de ooren geven*; **2** v. –en (*vadsige, slordige, lichtzinnige vrouw*; *straatmeid*).

Fleers, m. fleerzen (*slag*).

Fleg'ma, o. (Gr.-Lat. [Gr. phlegma = slijm, volgens Hippo'crates oorzaak der traagheid]; inz. *onaandoenlijke, traag-kalme rustigheid*); **Flegma'ticus,** m. –ci (Lat. *iem., die flegmatisch is*).

Flegmatiek', flegma'tisch, bn. en bw.; –er, –tiekst (Fr. phlegmatique, Lat. phlegmaticus: *als een flegmaticus*; *onaandoenlijk*; *traag-kalm*: *onverschillig*; *koel van bloed*).

Flens, v. flenzen (Eng. flange: 1 *opstaande randkraag aan 't einde van buizen, waarmede deze aan andere worden bevestigd*; 2 *uitstekende rand der spoorraden*; *radkrans*): 1 *de – heeft gaten voor de verbindingsschroeven*; 2 *de flenzen der spoorraden dienen om deze op de rails te houden*.

Flens'je, o. –s (*dun pannekoekje*).

Flen'ter, m. flenters (*flard*; *klein afgeslagen of afgescheurd stuk*; *dun schijfje, plakje, reepje*): *iets aan –s scheuren*.

I. Flep, v. fleppen (*ondermutsje*: *driehoekig lapje onder de muts op het achterhoofd van een klein kind gelegd*).

II. Flep, in: *aan de – zijn,* drank.

Flep'pen, flepte, h. geflept (*met kleine teugjes, met welbehagen drinken*).

Flerecijn', o. (Fr. pleurésie: *jicht*).

Flesch*, v. flesschen (1 *van glas* [ook wel van *metaal, aardewerk, leer*] *vervaardigd hol voorwerp* inz. *met cilindervormige buik en nauw toeloopende hals*: inz. *een kinderzuigflesch, een flesch wijn*; 2 *de inhoud eener –*, inz. *eener flesch wijn*; 3 als maat: $^{8}/_{10}$ *of* $^{3}/_{4}$ *liter*): 1 *de hals, de buik, de ziel van een –*; *met de – groot brengen*; 2 *een – drinken*; *een – laten aanrukken*; 3 *een anker wijn bevat 45 flesschen*; zegsw. *op de – gaan, zijn,* failliet gaan, zijn; nog: nat. *de Leidsche –*, electriciteitscondensator in fleschvorm, uitgevonden door den Leidschen hoogleeraar P. van Musschenbroek en Cunaeus in 1746; *van de – houden*, aan de drank zijn; Z.-N. – *krijgen*, (v. wijn) oud worden; *iem. op flesschen trekken*, voor den gek houden; Z.-N. *een –(je)*, een drankje.

Flesch'jes-wa'terpas*, o. –-waterpassen (*werktuig, bestaande uit twee door een buis verbonden en met een vloeistof gevulde glazen fleschjes, om te waterpassen*).

Fles'schebakje*, o. –s (*glazen, houten enz. bakje, om onder een* [*wijn*]*flesch te zetten*).

Fles'schenmelk*, v. (*melk, die in flesschen verkocht wordt*; *melk der zuigflesch*).

Fles'schentrekker*, m. –s (*zwendelaar, oplichter*; Z.-N. *spotter*); **–trekkerij'*,** v. –en.

I. Flets, –er, –t, Lat. flaccus, **1** bn. (1 *niet helder, niet frisch* [*van kleur*]; *flauw-grijswit*; 2 van personen: *ongezond bleek of vaal*; 3 van licht, van oogen: *niet helder, bleek, flauw*; *mat*; 4 Z.-N. *smakeloos*): 1 *–e kleuren*; 2 *een lange –e lummel*; *–e wangen*; 3 *–e oogen*; 4 Z.-N. – *brood, vleesch*; **2** bw. (1 *met vale, onfrissche kleur*; 2 *met weinig helder licht, glans*; 3 Z.-N. *zonder smaak*): 1 *er – uitzien*; 2 – *uit zijn oogen kijken*, weinig levendig; 3 Z.-N. – *smaken*; **–'heid,** v.

II. Flets, v. –en (Z.-N. *eierpannekoekje*).

Flet'sen, fletste, h. gefletst (Z.-N. *fleemen*).

I. Fleur, m. of v. (Fr. [Lat. flos = bloem]: *bloei, bloeitijd*): *in de* (of: *in volle*) – *zijn*; *de – is er af*, frissche ongereptheid, glans; *de fine –*, de hoogste standen.

II. Fleur, v. –en (*vischtuig bestaande uit een angel, uitgezet a. e. hengelstok, voorzien v. e. klosje, waarop een deel der lijn gewonden is om af te loopen wanneer de visch bijt*).

Fleurecijn', o.; z. Flerecijn.

I. Fleu'ren, fleurde, h. gefleurd (*visschen met een fleur*; stud. *iem. lijmen als lid*).

II. Fleu'ren, fleurde, h. gefleurd (van de familienaam Fleur: *beentje-overrijden*).

Fleuret', v. –ten; zie Floret.

Fleu'rig, bn. en bw.; –er, –st (*bloeiend*; *blozend van gezondheid, gezond*; *opgewekt, vroolijk*): *een – bouquet*; *er – uitzien*.

Fleu'ris, o. (Z.-N. *pleuris*).

Fleurist', m. –en (Fr. fleuriste: *bloemkweeker*; *kunstbloemenmaker*; *bloemenschilder*; *bloemenliefhebber*); vr. **–e, –n.**

Fleuron', o. –s (Fr. *bloemvormig ornament, b.v. op de band of ring eener kroon, als topsiering van een pinakel of een monument*).

Fleus, bw. (Z.-N. *straks, flusjes*).

Fle'vo, het meer – (aardr. *meer, waardoor de rivier Flevus of Flie in de Noordzee stroomde, de latere Zuiderzee*).

Flexi'bel, bn.; –er, –st (Fr. flexible, Lat. flexibilis: *buigzaam, lenig*; fig. *gedwee*).

Flex'ie, v. (Fr. [Lat. flexio]: spraakk. *buiging*); lees *flek'sie*.

Flibustier', m. –s, –en (*zeeschuimer*, inz. *in de 17e eeuw in de W.-I. wateren*); l. *–tier'*.

Flier; z. Vlier (*muurbloem*).

Flie'refluiter, m. –s (van vlier + fluit: Z.-N. *modejonker*; *pierewaaier*).

Flik, gewoonlijk Flikje; zie ald.

Flik'flooien, flikflooide, h. geflikflooid (*met baatzuchtige bedoelingen vleien*; *kruipend vleien*): *iem. –*; **–er,** m. –s; **–erij',** v. –en.

Flik'je, o. –s (*chocolaadje in bolschijfvorm, naar den fabrikant Caspar Flick*).

Flik'ken, flikte, h. geflikt (*verstellen* inz. van schoenen: *lappen*, Z.-N. *flansen*): *schoenen –*; *dat zal ik hem eens netjes –*, knaphandig in orde brengen, hem dat leveren, lappen; gmz.

Flik'ker, m. –s (*luchtsprong*): *een - slaan*.

Flik'keren, flikkerde, h. (1, 3, 4, 5), i. (2) geflikkerd (1 van licht: *op en neer gaan, niet rustig branden of licht geven; levendig bij afwisseling stralen, glanzen*; 2 plat: *met kracht, schielijk vallen*; 3 *teruggekaatst worden of terugkaatsen*, v. licht; 4 *nu en dan [flauw] waarneembaar zijn*; 5 plat: *krachtig gooien of smijten*): 1 *de sterren –; het – van de lamp is hinderlijk; het voor de oogen zoo slechte – van de films*; 2 *ik ben van mijn fiets geflikkerd*; 3 *het – van d. zon op het water; het –de water*; 4 *nu en dan zag men het – der speren*; 5 *zij flikkerden hem in 't water*; nog: Z.-N. *ik heb heel wat geflikkerd vanavond*, gedanst.

Flik'kerglans, m. –en (*flikkerende glans*); **–licht,** o. –en (*flikkerend licht*; van vuurtorens, bij onbewaakte overwegen als signaal: *intermitteerend helder licht*): *–en op overwegen.*

I. Flink, bn. en bw.; –er, –st (1 *fiksch, vlug, ferm, kloek*; 2 *aanzienlijk, vrij groot, ruim*): 1 *een –e vent*, kranig; *–e kerels; een –e huisvrouw; een – karakter, een –e houding*, fiksch; *– optreden; hij is nog – voor zijn jaren*, kras; *iem. – de waarheid zeggen*; 2 *een –e som gelds; – betalen; een –e wandeling*; **–'heid,** v.

II. Flink, m. –en (Z.-N. *slag, oorveeg*).

Flint'glas, o. (Gr. plinthos = *helder kiezelglas voor optische instrumenten*).

Flip, v. –pen (Fr. Philippe; Z.-N. *soort van sappige peer*); verg. Dirkjespeer.

Flirt*, v. Eng. **1** (*niet ernstig bedoelde verliefdheid, hofmakerij*): *een – met iem. hebben*; **2** m. en v. –en (*persoon, die flirt, waarmee men flirt*): *die officier was haar nieuwe –.*

Flirtation, v. –s (Eng. *flirt* **1**).

Flir'ten, flirtte, h. geflirt (*zich het hof laten maken of het hof maken zonder ernstige bedoelingen*).

Flits, m. –en (*pijl; schicht*): *bliksem–*; **–boog,** m. –bogen (*handboog*); gew.

Flobert', m. –s, eig. -geweer, o. (*licht geweer, geheeten naar den uitvinder*). (bert = bèr).

Flod'der, v. –s (*klei, slijk, modder*; [*veen-*] *bagger; achtelooze, slordige vrouw*).

Flod'derbroek, 1 v. –broeken (*wijde, gepofte kniebroek*); **2** m. –broeken (*slons*).

Flod'deren, flodderde, h., i. geflodderd (*in, door een vloeistof of plas baggeren; ploeteren, door de modder waden*; van kleederen: *in slappe plooien neerhangen, met de bijbet. v. slordigheid; te wijd zijn*; Z.-N. *fleemen*).

Flod'derkous, v. –kousen (*afzakkende kous*; fig. *slordige vrouw*); **–mijn,** v. –en (*bepaald soort van mijn*); **–madame** of **–madam,** v. –s, –madammen (*vrouw, die met goedkoope opschik zich het voorkomen van een dame tracht te geven*): *kale Fransche –!* **–muts,** v. –mutsen (*groote, ruime vrouwenmuts, met afhangende kanten strooken*, inz. *muts, die over het oorijzer wordt gedragen*).

Floer, o. (Fr. velours: Z.-N. *fluweel*).

I. Floers, o. floersen (o.-Fr. flours = bloemen, fijn weefsel: *fijn geweven wollen of zijden stof*; fig. *sluier*): *een rouwband van –*; fig. *het – van de nacht*, duisternis.

II. Floers, o. (Fr. velours: *opstaande draden van fluweel*).

Flok (Z.-N. *slap, krachteloos*): *een – kind.*

Flok'hout, o. –en (Z.-N. *kurkhout*; in het mv. *kurk* **2**, 1).

Flok'ken, flokte, h. geflokt (Z.-N. *zich neervlijen, neerhurken*): *in het gras –.*

Flon'keren, flonkerde, h. geflonkerd (*rustig, warm, levendig stralen of glanzen, schitteren*); **–licht,** o. –en: *het – der sterren.*

Flon'kerster, –star, v. –ren (eig. *flonkerende ster*; fig. *groot kunstenaar enz.*).

Flo'ra, Lat. v. flos = bloem, **1** v. (1 *de gezamenlijke, ergens inheemsche planten en kruiden*; 2 *de opsomming en beschrijving er van*; ook: *het boek, dat de opsomming en beschrijving bevat*): 1 *de duin–, de woud–*; *de – van Nederland*; 2 *een uitvoerige –; de leerling had zijn – vergeten*; **2** myth. Romeinsche godin der bloemen en der lente.

Flora'lia, v. mv. (Lat. *bloemenfeesten in oud-Rome in April ter eere van Flora*): *de Gentsche –*, bloemententoonstelling.

Floréal', m. (Fr. *8e maand of Bloeimaand, van 20 of 21 April tot 19 of 20 Mei in de Republikeinsche kalender*).

Floreen'*, m. floreenen (z. Florijn: *goudgulden*; in Friesland: *huurwaarde v. e. grondbezit in floreenen uitgedrukt*; ook: [*grond*]*belasting geheven volgens deze huurwaarde*).

Floreen'plichtig 1 bn.; **2** als zn. **–e,** –n.

Floreeren* (Lat. florere: *bloeien, in welstand zijn*; Z.-N. *boemelen*): *zijn zaken –.*

Florentijn', m. –en (*man uit Florence*).

Florentijnsch'*, bn. ([*als*] *uit, in, van, betrekking hebbende op, eigen aan Florence*): *de –e flesch*, (scheik.) flesch met wijde hals en mond en inwendige s-vormige buis tot het distilleeren van vluchtige oliën; *–e lak*, karmijnlak; *de –e (schilder) school; – marmer*, een soort van kunstmarmer.

Florenti'ne, v. (*Florentijnsche zijde*).

I. Floret', o. Fr. floret, fleuret: *zijde, gesponnen van het binnenste van de cocon, filozel, halfzijde, floszijde*), van hetzelfde grondw. als:

II. Floret', v. –ten (Fr. floret, fleuret: *schermdegen, met vierkant lemmer en een dopje of een [bloemachtige] knop aan de punt*).

Floret'ten, bn. (*van floret, filozellen*): *een paar – handschoenen.*

Floret'zijde, v. (*floret* **I**).

Florijn', m. –en (Fr. florin, It. fiorino = Florentijnsche munt, waarop een lelie [flos = bloem] was afgebeeld: *gulden*): in Nederland als afkorting *fl.* = gulden bekend en in de vorm Floreen; de eerste –en werden ± 1250 te Florence geslagen.

Florissant', bn. (Fr. *bloeiend*): *een –e stad; hij zag er niet – uit.*

Flos'zijde, v. (naar het Eng. floss-silk: *het eerste spinsel van een zijderups en de daarvan verkregen zijde van mindere hoedanigheid*; ook: *ongetwijnde borduurzijde*).

Flottil'le, v. –s (Fr.), **flottiel'je** (Ned.) (*kleine vloot, smaldeel*): *torpedoboot–.*

Flous, v. flouzen (Duitsch Flaus: *uitvlucht, smoesje*): *dat zijn maar –jes.*

Flouw, v. –en (*snippennet*; ook: *zeker soort schakelnet*).

Fluctua'tie, v. –s (Fr. [Lat. fluctuatio]: *schommeling*): *olie was aan – onderhevig.*

Fluctueeren* (Fr. [Lat. fluctuare]: *dobberen, op- en neergaan; schommelen* inz. *van beursprijzen*): *de –de petroleumprijzen.*

Flu'ïdum, o. fluïda (Lat. *vloeistof*; spiritisme: *magnetische uitstraling*).

Fluim, o. -Fr. flume, v. Lat. flumen = stroom, **1** v. –en (*slijmerig speeksel*; inz. *hoeveelheid slijm, die men tegelijk door de mond loost*;

uitgespuwde slijm, rochel); **2** m. –en (*verachtelijk persoon, kwal*): *een – (van een vent)*.

Flui'men, fluimde, h. gefluimd (*fluimen opgeven*).

Fluis, v. –zen, Z.-N.; z. Pluis **I.**

Fluis'teren, fluisterde, h. gefluisterd (*nauw hoorbaar spreken; zeggen, spreken zonder trilling der stembanden; iets niet openlijk zeggen of vertellen, slechts aan vertrouwden te kennen geven*): *iem. iets in het oor –*, fig. iem. op bedekte wijze een gedachte zoeken bij te brengen; *het gesprek werd –d gevoerd; booze tongen fluisterden; er wordt gefluisterd*.

Fluit, v. fluiten (1 *zeker [lang, rolrond] blaasinstrument*; 2 *geluid van zulk instrument* inz. als verkleinwoord; 3 *lang, smal brood*; 4 vero. *hoog en smal wijnglas*): 1 (*op de*) *– spelen*; Z.-N. *met het trommeltje gewonnen, met het –je verteerd*, zoo gewonnen, zoo geronnen; 2 *het –je van den scheidsrechter*; 3 *een – en twee kadetjes*; 4 *de rijnwijn tintelde i. e. lange en fijne –*; nog: fluitschip; z. ald.

Fluit'eend, v. –en (*smient*; Lat. mareca penelope).

Flui'tekruid, o. (*schermbloemige plant met witte bloemen*; Lat. anthriscus silvestris).

Flui'ten, floot, h. gefloten (*de luchtstroom uitblazend, door de vooruitgestulpte geronde lippen, bepaalde klanken uitbrengen; op een [signaal]fluit blazen, een signaal geven; op deze wijze ten gehoore brengen*; bij uitbr. *van soortgelijke geluiden op soortgelijke wijze voortgebracht*): *een deuntje –; hij floot zijn hond; de vogels –*, zingen; *de kogels floten hem om de ooren*, gierden, suisden; *de wind fluit door het want*; als teeken van afkeuring: *er werd in de schouwburg gefloten*; zegsw. *dat is –*, is weg; *– gaan*, er van door gaan; *daar kun je naar –*, dat krijg je niet; *iem. laten –*, eig. *de hond liet zijn meester –*, hij kwam niet op diens gefluit, fig. vergeefs laten roepen, hem laten staan; *op zijn duim –*, vergeefs moeite doen, niets krijgen; –, misgerekend! Z.-N. *mijn ooren –*, tuiten.

Flui'ter*, m. –s (*iem., die fluit; klein algemeen voorkomend zangvogeltje*; Lat. phylloscopus s. sibilatrix).

Fluit'glas, o. –glazen; zie Fluit 4.

Fluit'hout, o. (Z.-N. *wilgenhout*).

Fluitist', m. –en (*fluitspeler [van beroep]*).

Fluit'ketel, m. –s (*waterketel, die een fluitsignaal geeft, als het water kookt*).

Fluit'schip, o. –schepen (*zeker lang schip*).

Fluit'speler, m. –s (*iem., die de fluit bespeelt*): *Pan als –*.

Fluks, bw.; –er, –t (*met spoed, gezwind; aanstonds, dadelijk*): *– komen*.

Fluksch*, bn.; –er, fluksch t (vero., Z.-N. *vlug, rap; flink; bijdehand*): *een –e wending*.

Fluoresceeren* (z. vlg. woord: *de eigenschap van fluorescentie hebben*; in het alg.: *lichten*): *het – der zee op warme zomeravonden*.

Fluorescen'tie, v. (Fr. of Eng. fluorescence [Lat. fluor = strooming]: nat. *de eigenschap van bepaalde stoffen, om, wanneer zij door licht getroffen worden, zelf licht van een andere kleur uit te stralen*, b.v. *petroleum, waterhelder van kleur, fluoresceert violetblauw*; in het alg. *lichtuitstraling*).

Flus, Flus'jes, bw. (*pas, kort geleden, zooeven, straks*): *nu, tot –*, tot zoo aanstonds.

Fluviome'ter, m. –s (Lat. fluvius = stroom: *stroomsnelheidsmeter*).

Fluweel'*, o., (soorten) –en (Lat. villus = wollig haar: *zachte, glanzende geweven stof, waarvan althans een zijde opstaande draden, noppen of lissen vertoont*; vroeger: *fulp*): (*naar de grondstof*) *zijden, wollen, katoenen –*, (*naar de bewerking*) *effen, geschoren, geplet, geribd –*; **–achtig,** bn. (*als* inz. *zacht als fluweel*): *–e bloemblaadjes*; **–en*,** bn. (*van, of als fluweel*): *een – lint*; fig. *een – tong*, mooiprater; *– woordjes*, zachte; **–ig*,** bn. (*fluweelachtig*); fig. *–e oogen*; **–weverij,** v. –en; **–zwart,** bn. (*donker als fluweel*): *–e pensées*.

I. Fluwijn', o. –en (*steenmarter*).

II. Fluwijn', v. –en (Z.-N. *kussensloop*).

Flux de bou'che, o. (Fr. *radheid van tong, welbespraaktheid*; in deze bet. geen Fransch).

Fnie'zen, fniesde, h. gefniesd (*niezen*), vero.

Fnui'ken, fnuikte, h. gefnuikt (*kortwieken*; tegenw. inz. fig. van macht, trots enz.: *ten onder brengen, verminderen*): *iems. macht –; iems. trots –*; zegsw. *dat nachtbraken is op de duur –d*, verderfelijk, vernietigend.

Fob, eig. **f. o. b.** (Eng. handel: free on board, d. i. *vrij aan boord*).

Fo'cus, m. –sen fo'ci (Lat. *brandpunt*).

Foedraal', o. –dralen (Duitsch: Futteral [Lat. fotrale]: *los overtreksel, koker of doos om een juist er in passend voorwerp te bewaren, scheede*).

Foef, v. (*praatje om zich aan iets te onttrekken; voorwendsel; truc; slimmigheidje, streek*); ook, **–je,** o.: *er een – op weten; een handig –*; nog: Z.-N. *vod; geen foef waard*, niets.

Foe'felen, foefelde, h. gefoefeld (Z.-N. *slordig afwerken*; [*weg*]*moffelen*).

Foei 1 tw. (*uitroep van verachting, afkeer, afschuw*); **2** o.: zn. *een krachtig –*.

Foe'kepot, m. –potten (*rommelpot*); gew.

Foei'leelijk*, bn. en bw. (*erg leelijk*).

Foe'lie, v. foeliën (Lat. folium = blad: 1 *vuurrood vleezig omhulsel der muskaatnoot: specerij*; 2 *dun uitgeslagen metaal, bladgoud, bladtin enz.* inz. *amalgama van tin en kwik om een spiegel te foeliën, om van achter edelsteenen te bekleeden*; 3 Barg. *kerfstok*): 1 *er is bruine, blanke en korte –*; 2 *het spiegelglas opnieuw met – overtrekken; door de – verhoogen de juweliers de gloed der steenen*; 3 *iets op zijn – hebben*; Z.-N. Foele.

Foe'liën, foeliede, h. gefoeliëd (*met foelie bekleeden*): *een spiegelglas –*.

Foe'teren, foeterde, h. gefoeterd (*mopperen, zijn ongenoegen te kennen geven*; sterker: *uitvaren*; Z.-N. *bedriegen*; Z.-N. *slaan*).

Foe'tus, Lat. foetera; z. Embryo. (oe = eu).

Foe'zel, v. (Duitsch: *slechte jenever*).

Fo'hi, fabelachtige halfgod der Chineezen: *Het bezoek van –*, een gedicht van Staring.

Föhn, m. (berg-Duitsch, Lat. favonius = *warme valwind, die in het voorjaar van de kammen der gebergten in de dalen waait*). (ö = eu).

Föhr'de, v. –n (*op fjorden lijkende inham*).

I. Fok, v. –ken (*zeil, dat voor de mast of aan de voorste mast wordt gevoerd*; scherts. *bril*).

II. Fok, m. (*het fokken*): *de – van schapen*.

Fok'kemast, m. –masten (*voorste mast van een driemaster*): *de – brak*.

Fok'ken, fokte, h. gefokt (*kweeken, aankweeken van vee*): scherts. *een baardje –*; **–dier,** o. –en (*dier voor de voortteling bestemd*).

I. Fok'ker*, m. –s (*aankweeker van vee; veeboer*).

II. Fok'ker* **1** Ned. vliegtuigconstructeur; **2** m. –s naam van door F. geconstrueerde vliegtuigen.
Fokkerij', v. –en (*het fokken*).
Fok'kera, v. –raas (*ra aan de fokkemast*); **–want,** o. (*het want van de fokkemast*).
Fok'sia, v. –'s (*fuchsia*; z. ald.).
Fok'vee, o.: *Friesch –.*
Fo'len, foolde, h. gefoold (vero. *knuffelen*).
Foliant', m. –en (Duitsch: Foliant v. folio: *boek in folio-formaat*): *een rij deftige –en.*
Folieeren* (v. folio; z. ald.: *de bladen v. e. boek, handschrift enz. in opvolging nummeren*).
Fo'lio, o. –'s (Lat. 6de nv. v. folium = blad: 1 *boek-formaat, waarbij een vel drukpapier in tweeën gevouwen is en dus vier blz. heeft*; 2 van koopmansboeken enz.: *blad, d. i. linker- en rechterbladzijde, die samen een nummer hebben*): 1 *een boek in –*; *een –bijbel*, nl. in het grootste formaat; 2 *zie – 12*; *- -bijbel*, bijbel in folio-formaat; *– recto*, (op de) rechterzijde, *– verso*, (op de) linkerzijde; zegsw. *een gek in –*, groote.
Fol'kething, o. (*Deensche 2de Kamer*).
Folk'lore, v. (Eng. = volkskunde, volkswetenschap [lore = leer]: *kennis van oude zeden, overleveringen, sprookjes, volkssagen, oude volksliedjes enz.*): de term – werd het eerst gebruikt door Mr. Rhoms, secretaris der Camden-Society in het Athenaeum-nummer van 22 Aug. 1846. Men onderscheidt soms *de –*, folkloristische wetenschap van *het –*, folkloristisch materiaal; **–lorist',** m. –en; vr. –iste (*beoefenaar, kenner van folklore*); **–loris'tisch,** bn., bw. (*met folklore samenhangend*).
Fol'teraar, m. –s (*iem., die foltert*).
Fol'terbank, v. –en (*pijnbank*).
Fol'teren, folterde, h. gefolterd (Duitsch foltern [Lat. poletrus = veulen, folterwerktuig]: *met groote wreedheid martelen; pijnigen*); **–ing,** v. –en (*pijniging*); **–paal,** m. –palen (*paal, waaraan iem. gebonden en gefolterd wordt* inz. vroeger *bij de Indianen van N.-Amerika*): *aan de – gebonden.*
Fomenteeren* (Fr. [Lat. fomentare]: *stoven; met warme omslagen werken, behandelen; pappen* b.v. *een gezwel*; fig. *aanstoken*).
Fom'melen, fommelde, h. gefommeld (*frommelen, kreuken*): *een zakdoekje –.*
Foncé', bn. (Fr. *donker van kleur*).
Fond, o. (Fr. [Lat. fundus = grond]: *grond, bodem; achtergrond*): *afsteken tegen een donker –*; *zijn – is goed*, van natuur heeft hij een goed karakter; *à –*, grondig; *au –*, in de grond der zaak. – heeft de Fr. uitspraak
Fondament', o. –en; zie Fondement.
Fondamenteel'*; zie Fundamenteel.
Fondant', m. –s of –en (Fr. [v. Lat. fundere = gieten]: smeltend: *zacht suikergoed* inz. *in chocolade, pralines enz.*, wel eens vertaald met: *smeltbrokken*); dikwijls mv.
Fonda'tie, v. –s, –tiën; zie Fundatie.
Fondee'ring*, v. –en (*fundeering*).
Fondement', fondament', o. –en (Fr. fondement, Lat. fundamentum: *grondslag*; inz. v. een gebouw: *metselwerk onder de grond*; ook fig.; scherts. *zitvlak, achterste*).
Fonds, o. –en (Fr. [Lat. fundus = bodem]: 1 [*bedrijfs*]*kapitaal*, vero.; 2 *voor een bepaald doel samengebracht kapitaal*; 3 *vereeniging, met het doel om door een samengebracht of een samen te brengen kapitaal een bepaald doel te bereiken*; 4 *effect*; 5 *goederenvoorraad* inz. *al de door een uitgever uitgegeven tijdschriften, boekwerken*): 1 *met het – drijft de koopman zijn zaak*; 2 *het Multatuli–*; 3 *begrafenis–, zieken–*; *het bestuur v. e. –*; 4 *–enmarkt*; *publieke –en*, staatspapieren; *zijn –en zijn gerezen*, zijn kansen zijn grooter geworden; 5 *hij gaat zijn – verkoopen.*
Fonds'artikel, o. –en (boekh. *eenig boekwerk uit het fonds van een uitgever*); **–catalogus,** m. (Ned.) –logussen, –logen; (Lat.) –logi (*fondslijst in alphabetische volgorde*).
Fond'senbeurs, v. –beurzen (*effectenbeurs*); **–houder,** m. –s (*iem., die effecten bezit*); **–markt,** v. –en (*effectenmarkt*).
Fonds'lijst, v. –en (1 *lijst v. al de uitgaven van één uitgever*; 2 *dagelijksche prijslijst der effecten*; *beurslijst*): 1 *de – der firma J. B. Wolters*; 2 *– te bekomen bij . . . .*; **–veiling,** v. –en (*verkooping van effecten* inz. *v. staatspapieren*; boekh. *veiling van fondsartikelen of v. e. geheel fonds met h. recht v. uitgave*).
Fon'kelen, fonkelde, h. gefonkeld (*levendig glanzen of stralen* in overdrachtelijke zin): *sterren, diamanten, kunnen –*; *–de oogen.*
Fon'kelnieuw, bn. (*gloed-nieuw*): *een – kleed*, nl. zóó, dat de gloed er nog op ligt.
Fonograaf', v. –grafen; z. Phonograaf.
Fontanel', v. fontanellen (Fr. fontenelle. Lat. fontanella = bronnetje: *kunstmatige verzwering, opgewekt om een plaatselijke zuivering te krijgen*; ook: *nog niet verbeende plaats van de schedel bij jonge kinderen*).
Fontein', v. –en (Fr. fontaine [Lat. fontana]: *kunstmatige springbron*; Z.-Afr. *bron* b.v. in plaatsnamen: *Bloemfontein*); **–tje,** o. –s (*kleine fontein*; *waschbakje met kraantje* [inz. *van de waterleiding*]; *drinkglas aan een vogelkooi*); **–kruid,** o. (*waterplanten geheel of gedeeltelijk onder water levend*; Lat. potamogeton); **–water,** o. (*water uit een fontein*; *bronwater*).
I. Fooi, v. –en (Fr. voie [Lat. via = weg]: *drinkgeld*; *vrijwillige gift aan e. dienstbare, ondergeschikte personen*: *kellner, dienstbode* inz. *voor bewezen diensten*): *daar staat een – op.*
II. Fooi; zie Bonnefooi.
Foor*, v. –en (Fr. foire [Lat. feria = feestdag]: Z.-N. *kermis*); **–'wagen,** m. –s (Z.-N. *kermiswagen*).
Foppa'ge, v. –s (*fopperij*).
Fop'pen, fopte, h. gefopt (*schertsenderwijze misleiden; verschalken, bij de neus nemen*; *er in laten loopen*): *ze hebben je gefopt*; *ik ben er mee gefopt*, zit er leelijk mee in; **–'pentjes,** zegsw.: *voor –*, voor de grap; **–perij',** v. –en; **–'speen,** v. –spenen (*los zuigspeentje om zuigelingen zoet te houden*; ook: *foppert*).
Foraminife'ren, v. mv. (Lat. foramen = gat, eig. gatendragend: *eencellige diertjes, die voorzien zijn van een kalkhuisje en die hebben bijgedragen tot de vorming v. h. krijt*).
For'ce, v. (Fr. *kracht; geweld*): *par –*, met geweld; *– majeure*, overmacht, nooddwang.
Forceeren* (Fr. 1 *dwingen, noodzaken*; 2 *doordrijven*; *op onnatuurlijke wijze tot stand, tot een beslissing brengen*; 3 *openbreken*; 4 *nopen tot werken boven zijn kracht*; van planten: *voor de natuurlijke tijd tot ontwikkeling brengen*): 1 *iem. – tot iets*; 2 *een verloving –*; 3 *een slot, een deur –*; 4 *de machine –*; *– van bloemheesters*; z. Geforceerd.
Ford, v. –s (*auto naar den fabrikant genoemd*); verkl. **Fordje,** o. –s.

Foreest', o. –en (lit. t. *woud*).
Foreign office, o. (Eng. *Buitenlandsche Zaken*).
Forel', v. –len (*weekvinnige riviervisch*; Lat. salmo fario): *de beek–*.
Forel'schimmel, m. –s (*een wit paard met lichtroode plekjes, geteekend als een forel*).
Forens', m. –en (Duitsch [Lat. forensis = tot het forum = markt, behoorend]: *uitwonende: buiten een gemeente wonende persoon, belastingplichtig buiten die gemeente, terwijl hij in die gemeente zijn hoofdverblijf heeft. zijn bestaan vindt*). Opm. Misschien is – een onder invloed van *forensis* ontstane afleiding van Lat. foris = (van) buiten.
Forket', v. -ten; z. Vorket.
For'ma, v. (Lat. *vorm*): *in –*, d. i. in goede vorm; Z. In optima – en Pro –.
Formaat', o. –maten (Lat. formatum: *grootte, vorm: afmeting van papier, boeken, foto's enz.*): *groot –, zak–, kabinet–*; **–zegel,** o. –s (*gezegeld papier, waarbij het bedrag van het zegel afhangt v. h. formaat v. h. papier*).
Formali'ne, v. (*een desinfectiemiddel*).
Formaliseeren* (Fr. *krenken*). (s = z).
Formalis'me, o. (Fr. *vormelijkheid*; ook: *vormendienst, d. i. het angstvallig hechten aan vormen, het hechten meer aan de vorm dan aan de zin, de bet.*); **–malist',** m. –en (*iem., die zich geheel aan de uiterlijke vormen of voorgeschreven regels houdt*).
Formaliteit', v. –en (Fr. 1 *voorgeschreven regel en gebruik*, dikwijls met de bijbet. v. *lastig* of *omslachtig*; 2 *uiterlijke vorm*): 1 *de –en bij 't passeeren der grenzen*; 2 *een onderzoek als een – beschouwen*.
Forma'liter, bw. (Lat. *voor de vorm*).
Formateur', m. –s (Fr. *vormer, samensteller* inz. *van een ministerie*): *kabinets–*.
Forma'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. formatio]: 1 *vorming, samenstelling*; 2 *legeropstelling*; 3 geol.: *laag uit een bepaald tijdvak*): 1 *de – van een nieuw ministerie*; 2 *een regiment in gesloten –*: 3 *een –, afgezet door zoetwater*.
Formeel'* 1 o. –en (bouwk. *houten vorm, waarop metselwerken* inz. *gewelven hun vorm krijgen en tijdens de bouw steunen*); **2** bn. (1 *volgens de vorm, geheel het voorkomen of het karakter hebbend van de zaak, door het zn. genoemd*; 2 *slechts de vorm betreffend*): 1 *een – aanzoek*; *een – diner*; 2 *–e bedenkingen*; **3** bw. (*bepaald, uitdrukkelijk*): *iets – weigeren*; Fr. Formel, v. Lat. formalis.
Formeer'der, m. –s (*maker; vormer; schepper*).
Formeeren* (Fr. [Lat. formare]: *vormen; voortbrengen, scheppen*): *een zestal –*; *God heeft de wereld geformeerd*.
Formida'bel, bn. en bw.; –er, –st (Fr. [Lat. formidabilis]: *geducht, geweldig, vreeselijk*).
Formu'le, v. –s (Fr. [Lat. formula]: *meetk. natuurk., chemische of algebraïsche uitdrukking, in letters of teekens, voorstellende een algemeene uitkomst en dienende als grondslag voor berekeningen; voorstelling v. e. eigenschap of een verhouding door cijfers en teekens; korte vorm, waarin een beginsel, standpunt, een overeenkomst enz. is neergelegd; geijkte of voorgeschreven uitdrukking; formaliteit*).
Formuleeren* (Fr. [*kort*] *onder woorden brengen; duidelijk en kort uitdrukken*).
Formulier', o. –en (Fr. formulaire [Lat. formularium]: 1 *geheel van bewoordingen, dat voor een plechtige verklaring is voorgeschreven*; 2 *gedrukte of geschreven vorm, die ten behoeve van een aanvraag, van een verklaring enz. ter invulling wordt gegeven; invulmodel*; ook: *papier v. e. vast model, dat wordt verstrekt om met een bepaald doel te beschrijven*): 1 *eeds–, een doop–, een gebeds–*; (v. e. predikant) *hij wilde de –en niet gebruiken, omdat die volgens zijn zeggen, menschenwerk waren*; 2 *deze –en, behoorlijk ingevuld, bij de aanvrage in te zenden*; *uitgifte en gebruik der gezegelde omslagen en der verder gezegelde –en*.
Fornuis', o. fornuizen (Fr. fournaise [Lat. furnus = oven]: *kookkachel, keukenoven*; **Z.-N.** *smeltkroes*; *bakoven*).
Forsch*, bn. en bw.; –er, –t (*krachtig, stevig*; v. e. stem: *zwaar*; *kloekgebouwd*; *geweldig, hevig*): *een –e kerel*, robuust; *een –e slag*; *– aanpakken*; **–'heid*,** v. (*kracht, stevigheid*).
Forsch'gebouwd*, bn.; zie Robuust.
Forse'te, m., Germ. myth.: god v. d. vrede en het recht, zoon van Balder en Nanna.
I. Fort, o. –en (Fr. [Lat. fortis = sterk]: *gesloten, aan alle zijden verdedigbaar, duurzaam vestingwerk, uitsluitend door de bezetting bewoond* inz. als onderdeel eener vesting): *de buitenste –en van Verdun*.
II. Fort (Fr.) in de zegsw. *dat is zijn – (niet)*, daar is hij (niet) sterk in; hetzelfde woord als **Fort I,** maar met Fr. uitspraak.
For'tengordel, m. –s (*kring van forten b.v. om een vesting*); **–linie,** v. –s.
For'te-pia'no, It. **1** bw. (muz. *sterk-zacht*); **2** v. –'s (*piano*, naar de beide pedalen aldus genoemd).
For'tes fortu'na (ad'juvat), (Lat. *Wie waagt, die wint*, uit Terentius).
Fortifica'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. fortificatio]: *vestingwerk*): *opzichter der* (of: *van*) *–tiën*, onderofficiersrang bij de artillerie.
Fortio'ri; zie A Fortiori.
Fortis'simo, bw. (It. muz. *zeer krachtig*).
For'titer in re, sua'viter in mo'do (Lat. *krachtig* [*optreden*] *in de zaak* [*zelf*], *maar zacht in de wijze waarop*).
For'to, bw. (It. muz. *sterk, met kracht*).
Fortuin', Fr. fortune, Lat. fortu'na, **1** o. –en (1 *geldelijk vermogen*; 2 [*onvoorzien*] *geluk*): 1 *zijn – was niet groot*; *– maken*, bezit verwerven; 2 – (of: *zijn –*) *zoeken*, zijn geluk zoeken, trachten vooruit te komen, op welke wijze ook; *– maken*, voorspoed hebben; *op – varen*, op goed geluk; *een soldaat van –*, door geluk in de krijgsdienst ver gekomen; *op goed –*; **2** v. (1 myth. *Fortuna*; 2 *lot; noodlot*): 1 z. Fortuna; 2 *de wisselvalligheid der –*; *de – lacht hem toe*; **–ig,** Z.-N. = **–lijk,** bn. (*geluk hebbend, door de fortuin begunstigd*): *Hans –*, alles loopt hem mee; ook: *fortuinig*; **-tje,** o. –s (*een klein fortuin*; inz. *gelukje, buitenkansje*); **–zoeker,** m. –s (*gelukzoeker*).
Fortu'na, v., myth. de godin van het lot, geluksgodin bij de Romeinen: geblinddoekt voorgesteld met een wentelend rad.
Fortuna'tus-beurs, v. beurs, welke, volgens een volksverhaal, nooit uitgeput raakte.
Fo'rum, o. (Ned.) –s; (Lat.) fo'ra (Lat. 1 *markt, plein in oud-Rome, verzamelplaats*; 2 rechtst. *plaats van dagvaarding, rechtstede*; *de bevoegde rechter, het bevoegde gerecht*): 1 *het – Romanum*, in Rome; 2 *gedaagd voor het – zijner woonplaats*; z. In foro.
Forward, m. –s (Eng. sport: *vooraange-*

plaatst speler, voorwaarts [*bij het voetballen*]).

Fossiel', Fr. fossile, Lat. fossilis, fossa = groef, **1** bn. (*uit oude aardlagen opgegraven; versteend*): *–e schelpdieren, –e planten*; **2** o. –en of fossiliën (*uit oude aardlagen opgegraven, versteend overblijfsel van menschen, dieren, planten*).

Fo'to, v. –'s (*fotografie*); **–graaf'**; **-gra'fisch** enz.; zie Photograaf enz.

Fouilleeren* (Fr. *iems. kleeren en zakken doorzoeken, aan den lijve onderzoeken*): *de inbrekers op het politiebureau –.* (ll = lj).

Foulard', m. –s (Fr. 1 *lichtgekleurde zijdeachtige stof*; 2 *hals- of zakdoek van die zijde*): 1 *een iapon van grijsgroen –*; 2 *een – vast om de hals tegen de koude*; bet. 1 ook als bn. op te vatten; zie opm. Alpaca.

Fou'le, v. (Fr. [It. folla]: *een* [*zich verdringende*], *een groote menigte; gedrang*).

Foura'ge, v. (Fr. fourrage: *voedsel voor het leger* inz. *voeder* [*hooi en stroo*] *voor paarden*): *op – uitgaan*; **Forageeren*** (Fr. fourrager: *fourage opsporen, halen*). (g = zj).

Fourgon', m. –s (Fr. [v. Lat. furca = vork] eig. wagen met een vorkdisselboom: mil. *pakwagen*: [*lange, overdekte*] *vrachtwagen voor bagage, levensmiddelen*; Z.-N. *bagagewagen*; vero. *reiswagen*).

Fourier', m. –s (Fr. fourrier: *onderofficier of korporaal, die medewerkt aan, zorgt voor fourage, inkwartiering enz.*). (ier = ier).

Fourneeren* (Fr. fournir: *verschaffen, voorzien, leveren*; van stukken: *overleggen*; handel: *storten van gelden op aandeelen*; ook: *fineeren*): *vol gefourneerde aandeelen*, volgestorte; *een lot* (in de staatsloterij) –, door bijbetaling geldig maken voor een vlg. klasse.

Fournissement', o. –en (Fr. *inleg van een deelhebber; storting, bijbetaling*).

Fournisseur', m. –s (Fr. *verschaffer, leverancier*): *– de la cour*, hofleverancier.

Fournituur', o. –turen (Fr. fourniture: *kleermakers- of naaistersbenoodigdheden bij het afwerken: lint, zijde, voering*); ook: *–ture*, v. –s.

Fourragè'res, v. mv. (Fr. *schouderkwasten op uniformen; vangsnoer*). (g = zj).

Fout, Fr. faute, It. falta, v. Lat. fallere = bedriegen, **1** v. –en (1 *feil*, minder sterk dan *blunder*; *misslag*; 2 *gebrek* inz. *zedelijk*; 3 *onjuistheid of onvolkomenheid in eenig werk*): 1 *een – begaan, een – herstellen*; 2 *iem. op zijn –en wijzen; ieder mensch heeft –en*; zegsw. *ik kom zonder –*, bepaald; 3 *een opstel met drie –en*; **2** bn. (*niet goed; mis; foutief*): *die oplossing is –*; bijna altijd praedicatief; **3** bw. (*op onjuiste wijze*): *iets – spellen*.

Foutief', bn. en bw. (Fr. fautif: *met fouten; fout; onjuist; verkeerd*): *een foutieve oplossing, iets – berekenen*.

Foutu', bn. (Fr. *verloren*); lees *foetu*: plat.

Fox-terrier, m. –s (Eng. *gladharig* [*wit of zwartwit*] *hondje*); ook: **Fox,** m. foxen.

Fox-trott, m. (Eng. *moderne stapdans*).

Foyer', m. –s (Fr. [Lat. focarius = bij de haard behoorend]: *haard; brandpunt*; in schouwburgen: *gemeenschappelijke zaal voor het publiek in de pauzen, koffiekamer*).

Fra (v. It. *frate*: *broeder*, inz. *ordebroeder*, geplaatst voor de eigennaam): *– Angelico*: Dominicaner monnik (1387–1455), frescoschilder in Italië; *– Diavolo*, broeder duivel, beruchte Ital. roover, ± 1790.

Fraai, bn. en bw.; –er, –st (1 *schoon; sierlijk; mooi*; 2 Z.-N. *deugdzaam, braaf*): 1 *– schrift; – versieren*; ir. *dat is wat –s* (of: –); *dat staat je –; – vernuft*, bel-esprit; *een –e geschiedenis*; 2 Z.-N. *een – kind*; **–'heid,** v.

Fraai'igheid, v. –heden (*fraaiheid*; meestal ir. of ongunstig: *beleefdheid, plichtpleging, mooie praatjes enz.*): zegsw. *een gedwongen –*, een beleefdheid of vriendelijkheid, die men alleen doet, omdat men er zich niet aan kan onttrekken.

Fraai'tjes, bw. (*zeer lief; flink*): *iets – doen*, net; *ik heb het hem eens – gezegd*.

Frac'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. fractio]: *breking*; rekenk. *breuk, deel van een geheel*; [*zich afzonderend*] *deel v. e. partij*; *vereenigde aanhangers eener staatkundige partij in een vertegenwoordigend lichaam*). (t = s).

Fractuur', v. –turen (Fr. fracture [Lat. fractura]: geneesk. *breuk*; *beenbreuk*; typ. *Duitsche drukletter*).

Fragiel', bn. (Fr. fragile, Lat. fragilis: *breekbaar, broos; zwak*).

Fragiliteit', v. (Fr. [Lat. fragilitas]: *breekbaarheid*; fig. *vergankelijkheid*).

Fragment', o. –en (Fr. fragment, Lat. fragmentum: *afgebroken stuk*; *brok*; *gedeelte*): *een – v. e. gedicht*; *een – v. e. vlakversiering*.

Fragmenta'risch, bn. en bw. (Duitsch: *stuks-, broksgewijze*; *uit brokstukken bestaande*): *geschiedenis – behandelen*.

Frai'se, v. –n (Fr. zie *frees*).

Frak, v. frakken (Duitsch Frack: *langpandige heerenrok*; Z.-N. *jas, overjas*).

Framboos', v. –bozen (Fr. framboise [van braambezie]: *struik of vruchtje in 't wild en gekweekt*; Lat. rubus idaeus).

Frambo'zeboom*, m. –boomen (*struik, die frambozen draagt*).

Frambo'zenazijn, m.; **–gelei,** v.; **–limonade,** v. –s; **–sap,** o.; **–stroop,** v. –stropen (soorten); **–taart,** v. –taarten.

Frame, o. –s (Eng. *raam* [*werk*]; *fietsraam*).

Frame'a, v. –'s (Lat. gesch. *korte werpspies der oude Germanen*); ook, *framee'*.

Franc, m. –s; zie Frank (*munt*).

Françai'se, v. –s (*Fransche vrouw of meisje*; *naam v. e. dans*): *à la –*, op zijn Fransch.

Franchement', bw. (Fr. *ronduit, ruiterlijk*).

Franchi'se, v., in bet. 2 -s (Fr. *openhartigheid*; handel: *vrijdom, vrijstelling v. vracht, invoerrechten*; assurantie: *niet verplichting tot vergoeding beneden e. zeker percent schade*).

Francijn', o. (Lat. francenum = *een fijn soort v. perkament*): – is geheeten naar Francië (Frankrijk).

Franciscaan', m. –canen (*kloosterling van de orde van den H.-Franciscus*); **–caansch*,** bn., bw.: *–e armoede*; **–canenklooster,** o. –s; **–canenorde,** v.; z. Minderbroeder.

Francisca'ner, bn.: *een – monnik*.

Franciscanes', v. –sen (*kloosterlinge van de orde van den H.-Franciscus*).

Franc-maçon', m. francs-maçons (Fr. *vrijmetselaar*); **–maçonnerie',** v. (*vrijmetselarij*).

Fran'co, bn. en bw. (It. afkorting van porto franco: *met betaling van de vracht door den afzender*: *port-, post-, vrachtvrij*): *wij leveren u deze artikelen – wal, – thuis*.

Franc-tireur', m. francs-tireurs (Fr. mil. *vrijschutter; vrijwilliger, niet onder militair commando staande of bij het leger ingedeeld,*

in ongeregelde benden of zelfstandig tegen den vijand optredend; z. Guerrilla).

Fran'ie, v. –s (Fr. frange [Lat. fimbria]: 1 *garneering bestaande uit een reeks van afhangende draden, koorden, kwasten enz.*; 2 *beuzelpraat, verzinsels*; ook: *overbodige opsiering v. e. verhaal, betoog*): 1 *een gordijn zonder –s*; 2 *dat zijn allemaal –s*; *ontdaan van –*.

I. Frank, bn. (Fr. franc: 1 *vrij*; *ongedwongen, onbeschroomd*; *rondborstig*; 2 Z.-N. *brutaal*): 1 *– en vrij*, ook: *vrank en vrij*, vrijmoedig; 2 Z.-N. *een –e jongen*; z. Vrank.

II. Frank, m.; zie Franken.

III. Frank, m. –en (*munt[eenheid] in Frankrijk, België, Zwitserland en Luxemburg = 100 centimes*); ook (Fr.) Franc, m. –s.

Frankeeren* (*franco, d. i. vracht- of portvrij maken, als afzender de vracht vooruit betalen* inz. *van poststukken door postzegels*): *onvoldoende gefrankeerd*; **–ing***, v. –en: *– bij abonnement*, postgeld betaald.

Frankeer'kosten, m. mv.: *gelieve de goederen vrachtvrij te verzenden onder opgaaf der –*; **–zegel,** o. –zegels (*postzegel*).

Fran'ken, m. mv. (*gemeenschappelijke naam van een aantal Germaansche stammen, die tot een groot volk vereenigd werden door Clovis, 481–511, uit het geslacht der Merovingers*; bij de Turken: *de Westerlingen*).

Fran'kisch, bn.: *de –e koningen*.

Frans, m. (*mans- en jongensnaam, ontstaan uit Franciscus*): *een leven van vroolijken –*, een zorgeloos pretbestaan; *een vroolijke –*, een zorgelooze pleiziermaker; ook, Fransje.

Fransch* **1** bn. (*[als] van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Frankrijk*): *de –e republiek, de –e revolutie; –e titel*, de verkorte voor het titelblad geplaatste titel; zegsw. *zich met een –e slag v. iets afmaken*, het vluchtig afwerken; Z.-N. *een –e rat*, geluksoeker; *in een –e colère schieten*, razend worden; **2** o. (*Fransche taal*): *iets in het – vertalen*; zegsw. *daar is geen woord – bij*, dat is duidelijke taal, gezegd, wanneer men in krasse bewoordingen zich uitdrukt; **3 –e***, v. –n (*Fransche vrouw of meisje*): *zij is een –*; *dat zijn drie –n of –e dames*; nog: Z.-N. *een druppel Fransche*, een glaasje Fr. brandewijn.

Fransch'dol*, bn. (Z.-N. *op onredelijke wijze de Fransche taal voorstaande en de Fransche beschaving*): *de –le pers in België*.

Fran'schelaar*, m. –s (Z.-N. *franskiljon*).

Fran'schje*, o. –s (*plat brood zonder harde zijkorsten*; *klein rond broodje met twee kerven*: *Goudsche kaas van klein model*).

Fran'schen*, franschte, h. gefranscht (Z.-N. *de voeten, voorste pooten buitenwaarts zetten*).

Fransch'man* 1 m. Franschen (*iemand uit Frankrijk*); **2** m. –s (Z.-N. *Vlaming, die in Frankrijk seizoensarbeid verricht*).

Fransijn', o.; zie Francijn.

Frans'je, o.: *een vroolijk –*, de held van een roman uit de 17e eeuw (1643); zie Frans.

Franskiljon', m. –s (*iem., die geen Fransch man zijnde, geregeld Fransch spreekt*; inz. *voorstander van de overheersching van het Fransch in België*).

Frappant', bn. en bw.; –er, –st (Fr. frappant: *treffend, roerend*; *sprekend*): *een – geval*; *het is –*; *een –e gelijkenis*; *het lijkt –*. (t = t).

Frappé', bn. (Fr. *in ijs afgekoeld*): *champagne –*, in ijs.

Frappeeren* (Fr. *treffen, indruk maken, bevreemden*; *in ijs zetten, afkoelen*).

Frasca'ti, o.: **1** bekoorlijk stadje bij de bouwvallen v. Tusculum; **2** zomerverblijf.

Fra'ter, m. (Ned.) –s; (Lat.) fra'tres (Lat. eig. *broeder*: inz. *kloosterbroeder, lid v. e. geestelijke orde* inz. *lid, dat niet de priesterwijding ontvangen heeft*); **–huis,** o. –zen (*klooster voor fraters*, inz. *klooster van de „broederschap* [zie aldaar] *des gemeenen levens"*).

Fraterniseeren* (Fr. *zich verbroederen*); **–niteit',** v. (Fr. [Lat. fraternitas]: *verbroedering, broederschap*): *Liberté, égalité et fraternité*, leus der Fr. revolutie (1789).

Fra'terschool, v. –scholen (*school onder leiding van geestelijke broeders of fraters*).

Fra'tertje, o. –s (*vinkachtige vogel*): in Groningen barm, met een korte wasgele snavel; Lat. carduelis f. flavirostris.

Frat'sen, v. mv. (Duitsch: *belachelijke gebaren, grappige bewegingen, grimas*; *kuren, grillen, kunsten*, gewoonlijk met schamperheid gezegd): *– maken*; *jongen, hou toch op met je –*; **–maker,** m. –s.

Frau'de, v. –s (Fr. [Lat. fraus]: 1 *bedrog*; 2 *smokkelarij, ontduiking*; 3 school: *spieken*): 1 *– plegen*; 2 *hij werd wegens – veroordeeld*; 3 *– bij het proefwerk*.

Fraudeeren* (Fr. *fraude plegen, een oneerlijkheid begaan*; *smokkelen*: *spieken*). (au = oo).

Frauduleus', bn. en bw.; –leuzer, –t (Fr. [Lat. fraudulosus]: *bedrieglijk, met ontduiking v. d. wet, v. e. verbod*; *met bedrog gepaard gaande*): *een – bankroet, –ze invoer van suiker*; *– goederen willen invoeren*.

Fraus, v. (Lat. *bedrog*): *pia –*, vroom bedrog.

Fre'deriksoord, o. (*le kolonie van de Mij. van Weldadigheid, naar Prins Frederik*).

Frees*, v. freezen (Fr. fraise: *geplooide dameshalskraag*; *stormpaal*; *werktuig, bestaande uit een van scherpe tanden voorziene cylinder of schijf, waarmede men spanen uit hout of metaal snijdt*).

Free-trade, m. (Eng. *vrijhandel*); **–trader,** m. –s (Eng. *vrijhandelaar*).

Freewheel, o. –s (Eng. zie *vrijwiel*).

Free'zen*, freesde, h. gefreesd (*uitboren of afschaven door middel van een frees*).

Fregat', o. –ten (Fr. frégate, It. fregata [Lat. fabricata navis]: vroeger: *snelzeilend [oorlogs]schip, scherpgebouwd, met drie masten*); **–'vogel,** m. –s (*tropische zwemvogel met groote vlucht*).

Frê'le, bn. en bw. (Fr. [Lat. fragilis]: *broos*).

Frenesie', v. (Fr. [Gr.-Lat. phrenesis v. Gr. phrein = verstand]: *dolle waanzin, razernij*); **–netiek',** bn. en bw. (Fr. [Gr.-Lat. phreneticus]: *waanzinnig*).

Frequent', bn. en bw.; –er, –st (Fr. [Lat. frequens]: *dikwijls voorkomend, herhaaldelijk*): *een – bezoek*. (quent = kwent).

Frequen'tatief, o. –tieven (*werkw., dat een herhaald doen uitdrukt*; *iteratief*): *klapperen is een – bij klappen*; Lat. Frequentati'vum, o. –tiva. (qu = kw).

Frequenteeren* (Fr. [Lat. frequentare]: *druk bezoeken, veel omgaan met, dikwijls bijwonen*; *verkeeren met [e. meisje]*). (qu = kw).

Frè're en compagnon' zijn met iem., zeer goed vriend, intiem, familiair.

Fres'co, o. –'s (It. 1 *naam v. e. schilderwijze met waterverf op nog natte* [fresco = versch]

kalk geschilderd; 2 *aldus uitgevoerde schildering*): 1 *twee stukken in* –; 2 *de* –*'s van Giotto*; zie Al fresco; **–-schilderen.**

I. Fret, o. –ten (Fr. furet [v. Lat. fur = dief]: *albino-bunzing, gebruikt om op konijnen te jagen*; Lat. putorius putorius).

II. Fret, m. –ten (Fr. foret: *boor, waarvan het ijzer aan de onderzijde van een schroefdraad voorzien is*: *schroefboor*).

III. Fret, m. (Z.-N. *eten*); plat.

I. Fret'ten, frette, h. gefret (*met het fret jacht maken* b.v. *op konijnen*).

II. Fret'ten, frette, h. gefret (Z.-N. *vreten*); plat; **–ter,** m. –s (*veelvraat*).

Freu'le, v. –s (uit *Fräulein*, verkleinw. van *Frau*: *adellijke, ongehuwde dame*). (de *eu* heeft een klank tusschen *eu* en *ui*).

Frey'a, Fre'ja, v. Germ. myth. dochter van Njord; godin der liefde, van de echt en de huiselijke haard.

Freyr, m. Germ. myth. broeder van Freya, god der zon, der vruchtbaarheid en der jaargetijden, en v.d. vrede, de ever was hem gewijd; zijn liefde tot Gerda is een Noorsche mythe. Wallis bewerkte ze in „Gerda".

Frí'a, v.; zie Frigga.

Fricandeau', m. –'s (Fr. *zeker mager stuk kalfvleesch van de bil*; ook: *een soortgelijk stuk varkensvleesch*).

Fricassee', v. –ën (Fr. fricassée: *fijn gesneden of gehakt vleesch, met een pikante saus opgestoofd*): – *van kalfsvleesch*.

Fricot', m. (Fr. Z.-N. *eten*), gmz. (ot = oo).

Fric'tie, v. –s, –tiën (Fr. friction: *wrijving*).

Frie'melen, friemelde, h. gefriemeld (*met de vingers ergens aanzitten: peuteren, prutsen*): *jongen, zit niet te* – *met dat touwtje!*

I. Fries 1 m. Friezen (*bewoner van Friesland*); **2** o. (*weefsel, een soort duffel*).

II. Fries, v. friezen (Fr. frise; Gr. bouwkunst: *ruimte tusschen architraaf en kroonlijst*; ook: *geschilderde of gebeeldhouwde strook boven aan de wanden van een vertrek, aan een vaas*; *bovenstuk eener tooneeldecoratie*).

Friesch*1 bn., bw. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Friesland*): –*e taal*; –*e klok*, staande klok of hangklok, zooals die in Friesland worden vervaardigd; *een* –*e ruiter*, met ijzeren of houten pinnen voorziene afsluitingsbalk; –*e steen*, baksteen uit Fr., meestal geel; – *bont*, gekleurd linnen of katoen met een kleine ruit; **2** o. (*de Friesche taal*): *Land-Friesch*.

Fries'land, o. (aardr. *een onzer provinciën*).

Friezin', v. –nen (*Friesche vrouw*).

Frig'ga, Frí'a, v. Germ. myth. gemalin v. Odin; soms vereenzelvigd met Freya.

Frij'nen, frijnde, h. gefrijnd ([*natuur*]*steen met evenwijdige groefjes voorzien*).

Frik, m. frikken (*kleingeestige schoolmeester*; *spotnaam voor onderwijzer, leeraar*).

Frikkadel', v. –len (Fr. fricandel [naast: fricandeau]: 1 *stukje gehakt vleesch*; 2 [*gebraden*] *bal gehakt*): 1 *tot* –(*len*) *hakken*; 2 –*len en karbonaden*; als stofn.: *we eten* –.

Frimai're, m. (Fr. van frimas = rijp: *derde maand van de Republik. kalender: Rijp- of Vorstmaand, van 21–23 November tot 20–22 December*). (ai = è).

Frisch*1 bn.; frisscher, frischt (1 *geen sporen van verval vertoonend*; *bloeiend*; 2 van planten: *zonder sporen van verwelking*; 3 van levensmiddelen: *zonder sporen van bederf*; 4 van kleuren: *niet vaal, helder, levendig*; 5 *verkwikkend op reuk of smaak werkend*; 6 *zuiver en opwekkend*; *vrij van al wat benauwt*; 7 *aangenaam koel* [*smakend*]; 8 *tamelijk koud*; *kouder dan men zou verwachten*): 1 *ze zag er frisscher uit, ze liep niet meer zoo gebogen*; *gezond en* –, lichamelijk welvarend; *iem. een frissche morgen wenschen*; *ik ga nu slapen, dan ben ik morgen weer* –, geen vermoeidheid gevoelend; *zoo* – *als een hoentje*, door en door lekker; *ik voel mij niet erg* –, lekker; 2 *frissche bladeren*; 3 *de visch van vandaag is niet* –; 4 *frissche kleuren*; 5 *een frissche teug*; 6 *in de frissche lucht*; 7 – *water na zulke temperatuur!* 8 *het was voor Juni nog erg* –; nog: *met frissche moed aan het werk!* **2** bw. (*op bloeiende wijze*; *zonder sporen van verwelking of bederf*): *dat vleesch ruikt niet* – *meer*; –**'heid*,** v.; –**'jes*,** bw.: *het is* – *vandaag*, tamelijk koud.

Friseeren* (Fr. *het haar in de krul zetten* [*met een heet tangetje*]); –**'ijzer,** o. –s, of –**'tang,** v. –en. (s = z).

Friseur', m. –s (Fr. *haarkruller*; *kapper*).

Frisuur', v. –suren (Fr. frisure: *kapsel*).

Frit, o. meest mv. fritten (Z.-N. *in reepen gesneden en in gesmolten vet gebakken aardappelen*; gewestelijk Fr. patates frites): *gaan we fritten eten?*

Frith'jof, m., Noorsche held, wiens daden en liefde voor Ingeborg, het onderwerp werden der –sage, door Tegner bewerkt.

Frit'vlieg, v. –en (Duitsch: Fritt = larve in het graan levend: *schadelijke korenvlieg*; Lat. oscinis frit).

Frivool', bn. en bw.; frivoler, frivoolst (Fr. frivole: *nietig*; *lichtzinnig, onbeduidend*, dikwijls met de bijgedachte aan *iets gewaagds*; *wuft*): –*vole nieuwsgierigheid*.

Frivoliteit', v. –en (Fr. *lichtzinnigheid*).

Frö'belen, fröbelde, h. gefröbeld (*kinderen beneden 6 jaar met spelen, die hun verstand ontwikkelen, bezighouden, volgens de beginselen van Friederich Fröbel, 1782–1852*): *de kinderen* – *in die bewaarschool*; –**arbeid,** m.; –**doos*,** v. –doozen; zie Speelgave; –**juffrouw,** v. –en; –**school,** v. –scholen; –-**speelgoed,** o.; z. Speelgave.

From'mel, m. –s (*kreuk*): *e. boek vol* –*s*.

From'melen, frommelde, h. gefrommeld (1 *kreukels maken*; 2 *op knoeierige wijze wegstoppen*; 3 *knoeierige beu egingen met de vingers maken*): 1 *een zakdoek* –; 2 *iets tusschen zijn kleeren* –; 3 *aan haar boezelaar* –.

Fron'de, v. (Fr. [Lat. funda]: eig. *slinger, katapult*; gesch. *partij in Frankrijk tegen Mazarin, 1602–'61*; bij uitbr. *ontevreden, [plagende] oppositie voerende partij*).

Frondeel'*, o. –en (Fr. frontail: [*gekleurde*] *riem van een hoofdstel dwars over het voorhoofd* [Lat. *frons*]): *leidsels en frondeelen*.

Frondeeren* (Fr. *plagende oppositie voeren*).

Frons, v. fronzen (*kreuk, rimpel, plooi*).

Fron'sel, v. –s (*kleine kreuk, rimpel*).

Fron'selen, fronselde, h. gefronseld (*fronsen*; *met fronsels maken*)

Fron'sen, fronste, h. gefronst (Fr. froncer: *in rimpels trekken* inz. *het voorhoofd*; Z.-N. *in plooien trekken*): *het voorhoofd* –; ook: *de wenkbrauwen* –; Z.-N. *kleeren* –.

Front, o. fronten (Fr. front, Lat. frons: 1 *voorzijde v. e. gebouw enz.*; *voorvlak*; ook: *elke vrijstaande gevel v. e. bouwwerk*; 2 *voorzijde v.*

e. troepen-opstelling; 3 *eerste lid van een in gelederen opgestelde troepenafdeeling*; 4 *eerste gevechtslinie van een strijdend leger*; 5 *halfhemdje*): 1 *opgesteld voor het – van het paleis*; *met het – naar de tuin*; 2 *– maken*, [a]) de manschappen een zoodanige beweging doen uitvoeren, dat de voorzijde de langste linie vormt, [b]) zich tot verweer gereedmaken; *– slaan*, vertoon maken; *voor 't – komen*, vóór de troepen, fig. te voorschijn; *met iets voor het – komen*, op de proppen komen; 3 *het eerste gelid is het –, het achterste de rug*; 4 *het westelijk –*; *naar het – gaan*; 5 *een wit –(je)*; nog: Z.-N. Frontpartij; z. ald.

Frontaal', bn. (Fr. *op het front*, in bet. 1, *betrekking hebbende, aan het front zich bevindende*): *–toren(s)*, de toren(s) aan de voorgevel van een kerk bij de hoofdingang.

Front'aanval, m. –aanvallen (*aanval op het vijandelijk front*).

Fron'ter, m. –s (Z.-N. *lid van de frontpartij*).

Frontie'ren, v. mv. (Fr. frontière: vero., Z.-N. gew. *grenzen van een land*).

Frontispi'ce, [redacted]–n (Fr. *voorgevel*; *driehoekige gevelbekr[redacted]*, *bovenstuk v. e. voorgevel*; [*versierd*] *titel[redacted]*); ook: Frontispies', o. –en. Lat. frontispicium.

Front'lijn, v. –en (mil. *denkbeeldige lijn, gevormd door het front van legers*); ook: –linie.

Front'loge, v. –s (*loge in een schouwburg, die recht tegenover het tooneel ligt*).

Fronton', o. –s (Fr. fronton: *driehoekig of boogvormig* [*spits toeloopende*] *versiering boven gevels, deuren, ramen en kasten*).

Front'partij, v. (*staatkundige partij in België, die streeft naar zelfbestuur voor Vlaanderen*; *de naam is ontstaan, omdat vooral oud-frontsoldaten de partij stichtten*).

Frotteeren* (Fr. [*in*]*wrijven*).

Frot'ten, frotte, h. gefrot (Fr. Z.-N. *wrijven, schoonmaken*).

Fructidor', m. (Fr. [Lat. frux = vrucht]: *12e maand van de Republik. kalender*: *Ooftmaand, van 18 Aug. tot 16 Sept.*).

Fructivo'ren, m. v. mv. (*plantenetende dieren*).

Fructua'rius, m. (Ned.) –sen; (Lat.) –a'rii (Lat. rechtst. *vruchtgebruiker*).

Frugaal', bn., bw. (Fr. frugal [Lat. frugalis = uit veldvruchten bestaande]: *sober*).

Fruit, v. en o. (soorten), –en of fruitsoorten (Fr. fruit [Lat. frux]: *spijs of gewas gevormd door zulke vruchten van boomen, die toebereid of ontoebereid plegen gegeten te worden* inz. *boomvruchten*; *ooft*): *onrijp –*.

Frui'ten, fruitte, h. gefruit (v. Fr. frit, v. frire = bakken: *in de pan bakken, in kokend vet of boter stoven*): *vleesch –*; **–pan**, v. –nen.

Frui'tenier, m. –s (Z.-N. *wesp*).

Fruit'schaal, v. –schalen; **–vrouw**, v. –en (*vrouw, die fruit in het klein te koop aanbiedt*); **–winkel**, m. –s.

Frul, v. (Z.-N. *prul*); mv. *frullen* = lintjes, strikjes.

Frut'selen, frutselde, h. gefrutseld (*wriemelen, futselen*).

Fuch'sia, v. –'s (*sierplant met afhangende donkerroode klokbloemen*): de – heet naar Leonard von Fuchs, kruidkundige te Tübingen, † 1556; thans: *Fok'sia*. (ch = k).

Fuchsi'ne, v. (*roode kleurstof, anilinerood*). (ch = k).

Fue'ros, m. mv. (Sp. fuero = gerecht, wet van Lat. forum: *privilegiën* [*der Basken*]); enkelv. *fuero*.

Fu'ga, v. –'s (Lat. eig. *vlucht*; muz. *een meerstemmig muziekstuk, waarin het thema door één stem ingezet, achtereenvolgens in de andere stemmen optreedt, en dat opgebouwd is naar strenge regels*): *een – van Bach*.

Fuif, v. fuiven (stud. *partij, uitgelaten feest*): *een* (*gloeiende*) *– geven*.

Fuik, v. –en (*korfvormig, over hoepels gespannen in een punt toeloopend vischnet*): zegsw. *in de – (geloopen) zijn*, in de val, scherts. getrouwd, verloofd zijn.

Fui'ven, fuifde, h. gefuifd; foof, gefoven (stud. *feestvieren, plezier maken op uitgelaten wijze*; ook: *feestelijk onthalen, vieren*): *iem. – op cognacjes en sigaren*.

Full-speed (Eng. *met volle kracht*).

Fulminant', bn. (Fr. *heftig uitvarend, tierend*).

Fulmineeren* (Fr. [Lat. fulminare v. fulmen = bliksem]: *heftig uitvaren, foeteren tegen*).

Fulp, o. (It. felpa: *een soort fluweel met zeer lang haar*; *pluisfluweel*): *zijden –, halfzijden –, wollen –*; **–en**, bn. ([*als*] *van fulp*).

Fumaro'le, v. –n (It. [Lat. fumus = rook]: *dampbron*: *opening in de bodem, waaruit gassen ontsnappen*; *gaskolom*; inz. *verschijnsel bij* [*niet-werkende*] *vuurbergen*).

Func'tie, v. –tiën, –ties (Lat. functio: *werking of taak*: 1 *ambt, dat iem. waarneemt, rol, die hij vervult*; 2 *bijzondere werkzaamheid van elk deel v. e. levend organisme*): 1 *in – zijn*, in dienst; *de – van secretaris waarnemen*; *in zijn – als*; 2 *de – van de maag*; nog (wisk.): grootheid, die in haar veranderlijkheid afhangt van een of meer andere; lees *funk'sie*.

Functiona'ris, m. –sen (Lat. *iem., die in een functie is, een post bekleedt*; Z.-N. inz. *staatsambtenaar*). (ct = ks).

Functionneeren* (v. functie, met invloed v. Fr. fonctionner: *zijn functie* in bet. 1 en 2 *verrichten*): 1 *hij functionneert als secretaris*; 2 *het hart functionneert*; *de propeller functionneerde niet*; lees *funksie–*.

Fundament', o. -en; zie Fondament.

Fundamenteel'*, fundamentaal', bn. (Fr. fondamental: *ten grondslag liggend, de grondslagen betreffend*; *voornaamst, grond....*).

Funda'tie, fonda'tie, v. –tiën, –ties (Lat. fundatio, Fr. fondation: *grondlegging*; *stichting* [*uit vermaakte fondsen*]); Z.-N. fundatie = fondement (metselwerk).

Fundeeren* (Lat. fundare, Fr. fonder: *stichten*; *grondvesten, van grondvesten voorzien*).

Fundee'ring*, v. –en (*grondslag van een bouwwerk of zwaar werktuig*); ook: Fondeering. Opm. – heeft betrekking op het geheel der kunstwerken dienende om verzakking te voorkomen, *fondament* is inz. het metselwerk onder de grond.

Funera'liën, v. mv. (Lat. funeralis = tot e. begrafenis behoorende, v. funus = dood: *begrafenisplechtigheden*).

Funest', bn., bw. (Fr. funeste, Lat. funestus, v. funus: *noodlottig, treurig*): *een –e afloop*.

Fungeeren* (Lat. fungere: *de taak waarnemen van; het ambt bekleeden van*): *– als voorzitter*, optreden; *–d burgemeester*. (g = g).

Fun'gus, v. fungi (Lat. [Gr. sphongos]: *zwam, paddenstoel, mycetes*); **fun'gioloog**, m. –logen (*beoefenaar der mycologie*).

Funiculai're, m. –s (Fr. [Lat. funicu-

lus = dun touw]: *kabelspoorweg*; z. ald.).
Fun'kentelegraph, m. (Duitsch: *draadlooze*).
Fureur', v. (Fr. [Lat. furor]: *woede, razernij*): – *maken*, groote opgang maken.
Fu'rie, v. –s, –riën (Lat. furia, Fr. furie: 1 Rom. myth. *wraakgodin*; 2 *in razende woede ontstoken vrouw*; ook: *helleveeg*; 3 *razende woede*): 1 *als een – liep zij rond*; z. Eumeniden; 2 *de furies takelden elkaar toe met haarspelden*; 3 historische term: *de Fransche –*, gebeurtenissen, waarbij Fransche soldaten zich te buiten gingen; *de Spaansche –*, 1576.
Furieus', bn. en bw.; –euzer, –t (Fr. [Lat. furiosus]: *razend, dol, uitzinnig, woedend*).
Furio'so, bw. (It. muz. *woest, woedend, heftig*).
Furo're, v. It.: – *maken*, fureur; z. ald.
Fuselier', m. –s (o.-Fr. fuselier: met een geweer gewapend soldaat; *infanterist; gewoon soldaat* [*in O.-I.*]). (ier = ier).
Fu'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. fusio]: *ineensmelting; smelting, metaalgieting*; fig. *ineensmelting van instellingen enz.*).
Fusilla'de, v. –s (Fr. v. fusil = geweer: *geweervuur*; *het doodschieten met geweervuur*).
Fusilleeren* (Fr. krijgsstraf: *doodschieten met geweervuur*): *iem.* –. (ll = l of lj).
Fust, o. –en (Fr. fuste, It. fusta [Lat. fustis = hout]: 1 *vat*; 2 *vaatwerk als verpakking*; 3 *verpakking uit hout of metaal*): 1 *wijn bij –en*; 2 *op – liggen*, in vaten; 3 *sigaren in blikken* –.
Fusta'ge, v. (*vaatwerk; verpakking, emballage*, inz. *kistverpakking*). (g = zj).
Fustein', o. (*half-linnen of katoenen stof*, naar Fostat, voorstad v. Caïro).
Fus'ti, o. mv. (It. eig. *stelen, stengels; afval; aftrek of rabat voor het beschadigde, onbruikbare van waren* b.v. *bij koffie, krenten*), vero.
Fut, v. (*werkkracht; sterkte, pit*): *iem. zonder –, er zit geen – in hem*, energie.
Futiel', bn. (Fr. [Lat. futtilis]: *nietig, nietswaardig, armzalig*); **Futiliteit',** v. –en (Fr. [Lat. futtilitas]: *nietigheid, beuzeling*).
Fut'selen, futselde, h. gefutseld (*met de vingers ergens aan friemelen; peuteren*); **–aar,** m. –s (*knutselaar, peuteraar; knoeier; treuzelaar*); **–werk,** o. (*beuzelwerk*).
Futuris'me, o. (*moderne richting in de toonkunst, dichtkunst*, inz. *in de schilderkunst, van Italiaansche oorsprong*): *het – tracht allerlei indrukken, bewegingen in één beeld ineens uit te drukken.*
Futurist', m. –en (*aan[redacted]er, voorstander van het futurisme*); **–is[redacted]on.**, bw.
Futu'rum, o. –tu'ra (L[redacted]*het toekomende*; spraakk. *de toekomende tijd*).
Fuut, m. futen (*duikvogelsoort, genoemd naar het geluid*; Lat. podiceps c. cristatus).

G.

g – *gram*; zie ald. en **kg.**
G.a.w.v. – *Gunstig antwoord wordt verwacht.*
geb. – *geboren.*
Gebr. – *Gebroeders.*
Ged. St. – *Gedeputeerde Staten.*
Gen. – 1 *Ge'nesis*; z. ald.; 2 *Ge'nitief.*
geol. – *geologisch.*
get. – *geteekend.*
Gez. – 1 *Gezang*; 2 *Gezusters.*
G.G. – *Gouverneur-Generaal.*
G. M. of **Gl. M.** of **Glor. Mem.** – *Glorio'sae Memo'riae*, roemrijker gedachtenis. (ae = ee).
gr. 8°. – *groot octavo* (papierformaat).
gr. m. – *gros'so mo'do*; zie ald.
gym. – 1 o. *gymnasium*; 2 v. *gymnastiek*; lees *gim.*

G, v. –'s (1 als klank: *vijfde der medeklinkers*; 2 als teeken: *zevende teeken van het A B C*; 3 *de gezamenlijke letters in een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *de – behoort tot de keelletters*; 2 *schrijf eerst een groote –*; 3 *de – is nog niet klaar*; nog: (muz.) [a]) benaming van de vijfde toon in de muziek, *sol*, [b]) bij uitbr. benaming der toonsoort, waarvan – de grondtoon uitmaakt b.v. *een symphonie in –*, [c]) laagste snaar eener viool.
Ga, m. en v. gaden (samentr. van *gade*).
I. Gaaf, v. gaven; zie Gave.
II. Gaaf, bn. en bw. (*ongeschonden, onbeschadigd*): – *porselein, gave tanden*; – *en ongeschonden*; *de gave gulden*, op volle waarde; *iets – aannemen*, zonder bezwaar, geheel en al; **–'heid,** v.: *de – der tanden.*
Gaai 1 v. gaaien (*kraaiachtige vogel: meerkol*; Lat. garrulus glandarius); **2** m. gaaien (Z.-N. *mikvogel*; *houten vogel, waarop men schiet of werpt*; *dom, onnoozel mensch*): *naar de – schieten* of *–schieten.*
Gaai'ke(n), o. –(n)s (lit. t. *wijfje of mannetje v. vogels*); ook: **gaai'tje,** o. –s.
Gaai'pers, v. –persen (Z.-N. *staak, waarop de gaaien worden gezet bij het gaaischieten*); **–schieten,** o. (Z.-N. *het schieten met een pijl naar de gaaien op de gaaipers*).
I. Gaal, v. galen (*kale streep in weefsels, dunne streep in laken, zijde of breiwerk*).
II. Gaal, v.: *heete –*, stalkruid of kattendoorn.
Gaan, ging, h., i. gegaan; in de samengestelde tijden wordt het volt. dw. dikwijls vervangen door *geweest* of weggelaten (1 met e. persoon of dier: *zich te voet voortbewegen*; in 't alg. *zich voortbewegen*; 2 met een zaak als onderwerp: *in beweging zijn; van plaats veranderen; zich heen en weer bewegen; zich verwijderen van een punt enz.* in verschillende opvattingen eig. en oneig.): 1 *de natuurlijke houding van de mensch bij het –*; *niet kunnen – of staan*, bedlegerig zijn; *een uur gaans* (2de nv.), 5,5 km; *ik ben gegaan, een auto was te duur*; *het paard ging langzamer dan wij*; *in de pas –*, gelijke tred houden bij het marcheeren; *uit de pas –*; in 't alg. *ik zal met de trein –*; *te paard –*; *zich laten –*, [a]) eig. zich laten voortbewegen zonder door eigen toedoen de beweging te stuiten, [b]) fig. zich laten meesleepen door drift enz.; *in 't zwart* (*gekleed*) –, gekleed zijn, zich in 't openbaar vertoonen; *er is een tijd van komen en van –*, zich verwijderen; *en nu ga*, verwijder u! *het was een komen en –*, aankomen en zich weder verwijderen met de bijbet. van korte duur; *iem. laten –*, [a]) toelaten, dat hij vertrekt, [b]) maken, dat hij vertrekt; *zijns weegs –*, weggaan; *uit de weg –*, ter zijde wijken; *uit werken, visschen –*; *over de brug –*, zich voortbewegen over;

de huisvrouw gaat over keuken en kelder, heeft het toezicht er over; *ga naar den dokter*, begeef u naar; *naar Leiden –*; *in het* (of: *een*) *klooster –*, monnik of non worden; *op weg –*, vertrekken; *op catechisatie –*, bijwonen; *op thee – bij de proffen*; *op reis –*, aanvaarden; *op de vlucht –*, een begin maken met; *aan het werk –*, beginnen; *te gronde –*, in de diepte wegzinken; *ter ruste –*, [a] zich te bed begeven, [b] sterven; *onder zeil –*, in zee steken; *onder dienst –*, dienst nemen in het leger; *– roeien*; *hij gaat zitten*; *weet je wat ik ga doen*, mij gereedmaken om; zie ook Recht **1**, 1, Zee 1; 2 *de wijzer der klok ziet men niet – en toch staat hij niet stil*; *het –de werk van een klok*, het werk, dat het uurwerk doet loopen of slaan; *er ging een hooge zee*, stroomen, vloeien; *zooals het gerucht gaat*, zich verspreidt; *daar gaat de wagen*; *hierbij gaat een kist met wijn* (in een brief), wordt verzonden; (zonder bijgedachte aan beweging) *voor iets –*, [a] voorafgaan, [b] de voorkeur hebben; *het zien gaat voor het zeggen*; *het mes ging hem door het hart*; *zijn oogen* (of: *zijn blik*) *laten – over*; *dat gaat mij door de ziel*, treft mij diep; *door het hoofd –*, plotseling bij iem. opkomen; *zijn gedachten laten – over*, in de geest daarmee bezig zijn; van een dronk, een beker: *daar gaat hij in drie teugen*; van een persoon of zaak, waarop gedronken wordt: *Jan, daar ga je! Dat gaat mij* (of: *mijn eer*) *te na*, doet mijn eer afbreuk; *Als de nood aan de man gaat*, als de nood daar is; *van hand tot hand –*, rondgegeven worden; *van mond tot mond –*, fig. rondverteld worden; *de vloot ging den vijand opzoeken*; *de bom gaat springen*; *hoor! de klok gaat spelen*, begint te; nog: *om kort te –*, in korte woorden; *weer ging de schel*, klonk; *het gaat moeilijk*, is; *dat gaat zoo*, heeft aldus plaats; *het zal niet –*, mogelijk zijn; *dat gaat toch niet*, is niet geoorloofd; *het zal wel –*; *de zaken – niet goed*, gesteld zijn, zeker beloop hebben; *dat gaat vast*, is zeker; *zes gaat driemaal op* (of: *in*) *achttien*, begrepen zijn; *er – zes glazen in de flesch*, kan bevatten; onpersoonlijk gebruikt: *het ging in snelle draf verder*; *het gaat er over heen*, overschrijdt alle perken; *zooals het gewoonlijk gaat*. Zie in zegsw. met gaan, de zn. en bn.

Gaan'de, bn. (*in gang zijnde, gebeurende* inz. met de w.w. *houden, maken, zijn, worden, hebben*): *een zaak – houden*; *wat is er –? toorn, drift, nieuwsgierigheid – maken*, prikkelen, opwekken; *daar heb je het* (*leven*) *–*.

Gaan'de-en-ko'mende man, m. (in herberg of winkel: *de niet-vaste klandizie*).

Gaanderij', v. –en (*galerij*).

Gaan'der, m. –s (Z.-N. *voetganger*).

Gaan'deweg, bw. (*van lieverlede, allengskens*): *– is hij beter geworden*.

Gaans; zie Gaan 1.

Gaan'stok, m. –ken (Z.-N. *wandelstok*).

Gaap, m. gapen (*geeuw*): *wat een –!* **–aard,** m. Z.-N.; z. Gaper.

I. Gaar, bn., bw.; –der, -st (v. spijzen: *voldoende gekookt, gebraden, gebakken, gestoofd*): *goed –*; zegsw. *niet goed –*, wijs; *een halve gare*, hij is halfwijs; *ben je –*, wijs? *een gare kerel*, slim; zie Sop.

II. Gaar, v. garen (Z.-N. *draaiboom*).

Gaar'bak, m. –bakken (*vergaderbak*).

I. Gaard, v. –en; zie Gard.

II. Gaard, m. –en (lit. t. of gew. *lusthof, tuin*; in samenstellingen meer gewoon): *de velden in, naar bosch en –! een blijde lente–*; ook:

Gaar'de, v. –n; z. Boom-, Wijngaard.

Gaardenier', m. –s, –en (lit. t. *hovenier*).

Gaar'der, m. –s: *brieven–, tol–*; zie ald.

Gaar'heid, v. (*de toestand v. iets, dat gaar is*).

Gaar'keuken, v. –s (*spijshuis, ordinaris*).

Gaar'ne, bw. (*met genoegen, met lust*): *ik doe dat –, heel –*; *nog een glas? –! iets – hebben*, op iets gesteld zijn, het aangenaam vinden; *ik geloof het –*, bereidwillig; *dat neem ik – aan*; *wist je het –?* ook: *gaarn*; Z.-N. *geerne*; Z.-N. *iem. – (geerne) zien*, liefhebben.

Gaas, o., (soorten) gazen (Fr. gaze: 1 *dun en doorschijnend weefsel of vlechtwerk van garen, van zijde, goud-, zilver-, ijzer- of koperdraad enz.*; 2 *luchtige doorschijnende sluier*): 1 *– heet misschien naar Gaza in Syrië*; 2 *een luchtig – voor het licht der waarheid*.

Gaas'terland, o. (*streek in Friesland ten Z.-W. van Sloten*); zie Geest **I.**

Gaas'vliegen, v. mv. (*tot de netvleugeligen behoorende insecten*; Lat. chrysopidae).

Gaat'els, v. –elzen (*els, om gaten in het leer te prikken*); **–ring,** m. –en (smed. *ring, waar de smid het ijzer op legt, om er gaten in te slaan*); **–schijf,** v. –schijven (*ijzeren plaat vol gaten, dienende om gaten in ijzer, blik enz. te slaan*); **–stempel,** m. –s (*werktuig, om gaten in dik leer te slaan*).

Ga'bah, v. (O.-I. *ongepelde rijstkorrels*).

Gabaar' of **Gaba're,** v. gabaren (Fr. *lichter; klein plat roeischip*; ook: *slagnet*).

Gabardi'ne, v. in bet. 2 –s (Fr. *soort van waterdichte stof; regenjas van deze stof*).

Gab'be, v. –n (Z.-N. *gapende wonde*).

Gab'ber, m. –s (Barg. *kameraad, vriend*).

Gab'beren, gabberde, h. gegabberd (*snateren; schimpend lachen*): *kalkoenen –*; Z.-N., vero. of gew.

Gabel', v. (Fr. gabelle, eig. gift: geschied. *belasting op het zout; pakhuis van den zoutpakhuismeester*; ook wel: *tolhuis, tolhek*): *de –, van 1340–1790*.

Ga'de, ga, m. en v. gaden (1 *gelijke*, inz. met *hebben* of *kennen*; 2 *echtgenoot*): 1 *dat kent* (of: *heeft*) *zijn – niet; zonder –*; 2 *– en kroost*, vrouw en kinderen.

Ga'den (Z.-N. *bevallen, aanstaan*): *dat gaadt mij*; vaak geschreven *gaat*.

Ga'deloos*, bn. (*zonder gade*, in bet. 1: *weergaloos, eenig in zijn soort*): *Gods –looze goedheid*.

Ga'der, te (*gezamenlijk, te zamen vereenigd*); ook *te gaar*.

Ga'deren, gaderde, h. gegaderd (lit. t., verheven: *garen*): *eikels –*.

Ga'deslaan, sloeg gade, h. gadegeslagen (*oplettend beschouwen, goed waarnemen* met de bedoeling: 1 *te leeren kennen, zich ergens in te verlustigen*, 2 *voor iets te zorgen of over iets te waken*): *iem. of iets –*; Z.-N. *iets –* zuinig, zorgzaam met iets omgaan.

Ga'ding, v. (*lust, genoegen, zin*): *dit is van mijn –*; *ieder zijn –*, wat hem lust.

Ga'dood, m. (*plotselinge dood*).

Ga'doop*, m. –en (*het doopen in geval van stervensnood door een niet-geestelijke*).

Gae'a, v., Gr.-Lat. myth. godin der aarde, moeder der Titanen, Giganten en Cyclopen, vrouw van Uranus. (ae = ee).

Gaf'fel, v. –s (*tweetandige vork* inz. in gebruik bij het opsteken van hooi, schooven:

hooi-, mestvork; bij uitbr. van gaffelvormige voorwerpen: *gaffelvormige stam, tak*; geschied. *musketvork*; weverij: *gaffelvormig stuk hout aan de spil*; scheepst. *rondhout, dat met een gevorkt achtereind of een klauw tegen de mast steunt en waaraan een zeil hungt*; Z.-N. volkst. *mond*); **–anker**, o. –s (scheepst. *tuianker*); **–dissel**, m. –s (*gaffelvormige disselboom voor één paard*).

Gaf'felen, gaffelde, h. gegaffeld (Z.-N. 1 *opsteken*; 2 volkst. *eten*): 1 *hooi –*; 2 *flink –*.

Gaf'feler, m. –s (jagerst. *driejarig hert met twee takken aan 't gewei*); ook:

Gaf'felhert, o. –en.

Gaf'felschoener, m. –s (*schoener met twee masten*); **–val,** o. –len (*touw, waarmee de gaffel wordt opgehouden*); **–zeil,** o. –en (*zeil, aan de gaffel*; op schoeners, kotters en binnenvaartuigen: *het groote zeil*).

Ga'gaveld, o. –en (O.-I. *onbevloeibaar rijstveld in de bergstreken*).

Ga'ge, v. –s (Fr. *loon, bezoldiging* inz. *van scheepsvolk, tooneelspelers en operazangers*): spr. uit *gazje*.

I. Ga'gel, m. –s; als stofn. v. (*katjesdragende heester*; Lat. myrica gale en myrica cerifera; *Brabantsche mirt, Drentsche thee*).

II. Ga'gel, o. –s (*tandvleesch; verhemelte*).

Ga'gelen, Gag'gelen, gaggelde, h. gegaggeld (*snateren* [*van ganzen*]); **–taal,** v.

Ga'honger, m.; zie Geeuwhonger.

Ga'joeng, m. –s (*schepemmertje met steel* [*om mee te mandiën*]).

I. Gal, v. gallen (*blaasachtig gezwel boven het kootgewricht bij paarden en runderen*; aan planten: *uitwas, vormafwijking veroorzaakt door organismen, die in een bepaalde verhouding tot die plant staan, bv. door insecten, wormen, mijten* enz.).

II. Gal, v. (*bitter vocht, door de lever afgescheiden*): *bitter als –; de oorzaak van toorn, drift enz. was de –; iem. met een zwarte –, is zwartgallig of melancholisch*; zegsw. *de – bruist hem*, hij ontsteekt in toorn; *zijn – uitspuwen, uitbraken*, zijn boosheid, toorn uiten; *overloop van –*, gramschap; *zijn pen in – doopen*; Z.-N. *zwarte –*, zwartachtig uitbraaksel, maagkanker.

III. Gal, m. Gallen (lit. t. *Franschman*).

I. Ga'la, o. (Sp. It. gala = pracht, oorspr. Arab.: 1 *groot feest; hoffeest*; 2 *staatsiekleeding, feestgewaad*): 1 *het groot – bijwonen*; 2 *in – zijn*; **–bal,** o. –s (*hofbal; luisterrijke danspartij*).

II. Ga'la, o. (Gr. *melk*, gen. galaktos).

Galactiet' (Gr. *melksteen, melkjaspis*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o.

Galactome'ter, m. –s (*melk-, zuivelgehaltemeter*); **Galacto'se,** v.; z. Melksuiker.

Ga'ladegen, m. –s (*staatsiedegen*); **–koets,** v. –en (*rijtuig voor feestelijke gelegenheden*); **–kostuum,** o. –tumen (*staatsiekleeding*).

Ga'langan, v. –s (O.-I. *smal dijkje tusschen twee natte rijstvelden*; ook, *helling*).

Galant', Fr. verwant met gala **I, 1** bn. en bw.; –er, –st (*ridderlijk-hoffelijk, voorkomend jegens dames*): *–e jongelieden; zich – gedragen*; Z.-N. *een – meisje*, flink, mooi; **2** m. galanten, galants (*vrijer, beminde, aanstaande*): *Hélène, 't is een – voor je*.

Galanterie', v. galanterieën (Fr. 1 *ridderlijke hoffelijkheid, vooral ten opzichte van dames*; 2 *hoffelijk gezegde, galante uitdrukking*; 3 in het mv. *artikelen van weelde, snuisterijen*): 1 *zijn echt ridderlijke –*; 2 *iem. een – zeggen*; 3 *een winkel van –rieën*; –tje, o. –s.

Galanterie'kraam, v. –kramen; **–waren,** v. mv. (*galanterieën* bet. 3); **–winkel,** m. –s.

Galanti'ne, v. (Fr. Eng. [Lat. gelare = vriezen; z. Gélatine]: *fijn gehakt vleesch met reepjes spek en truffels; koud vleesch met dril*).

Gal'appel, m. –appels; zie Galnoot.

Galate'a, v., **1** Gr. myth. nereïde, door Polyphemus bemind; **2** beeldschoon meisje.

Ga'lavoorstelling, v. –en (*luisterrijke voorstelling in theaters, circussen enz.*).

Gal'beker, m. –s (fig. *lijdensbeker*).

Gal'blaas, v. –blazen (*blaas, waarin de door de lever afgescheiden gal verzameld wordt*): fig. *de – stort zich uit*, de gramschap geeft zich lucht; **–bult,** m. –en (*huidbultje*).

Galeas', galjas', v. –sen (Fr. galéasse: *Venetiaansch oorlogsschip of galei der 15e eeuw; groot zeil- en roeischip*; ook: *klein, kofachtig koopvaardijschip in Noord- en Oostzee*).

Galei', v. –en (Fr. galée: 1 *lang oorlogsvaartuig met laag boord* inz. *roeischip, maar ook zeilschip met twee masten*; 2 boekdr. *langwerpig eikenhouten plankje, waarop het zetwerk uit de zethaak wordt overgebracht*): 1 *de roeiers eener –*, misdadigers, krijgsgevangenen, aan de roeibanken geketend; *iem. tot de –en veroordeelen, naar de –en zenden*, tot roeier op de galeien; 2 *een gezette bladzijde van de – afschuiven*; **–boef,** m. –boeven (*misdadiger, tot de galeistraf veroordeeld*); **–keten,** v. –s; z. Galei; **–slaaf,** m. –slaven (*roeier op een galei*); **–straf,** v. (*straf, om als roeier op de galeien dwangarbeid te verrichten*); z. Bagno.

Ga'lengan, v. –s; zie Galangan.

Galerij', v. –en (Lat. galeria, Fr. galerie: 1 *zuilenloopgang; lange, overdekte, door zuilen ondersteunde gang rondom een gebouw*; O.-I. *verandah, open hal*; 2 *mijngang*; 3 *schilderij- of kunstzaal*; 4 *in de schouwburg de bovenste en goedkoope plaatsen*): 1 *om de markt was een lage –; een – om de vestibule*; ? *in een mijnenstelsel worden de voornaamste onderaardsche gangen –en genoemd*; 3 *de Nationale – te Londen*; 4 *op de – zitten; de – was luidruchtig*, het publiek ald.

Galg, v. –en (Got. galga = kruis: 1 *straftuig tot het ophangen van misdadigers; de straf*; 2 bij verg.: *houten staak of wip boven een put met een beweegbare arm of hefboom; bretel*, in deze bet. vero.): 1 *Wouter groeide op voor de –*, groeide op in ondeugd en boosheid; z. Rad **I**; *daar staat de – op*; zegsw. *de – ziet hem uit de oogen*, de schurkerij; *hij is van de – gedropen* (of: *gevallen*), d. i. hij ziet er uit als een booswicht van de ergste soort; zie ook Boter; 2 z. Putgalg; *lenige weefsels voor broekdraagbanden of –en*; nog (Barg.): knip van een deur.

Galgant', m. –en (O.-I. Arab. *plant, wier wortel geneeskrachtig is*); zie Galigaan.

Gal'gebrok, m. –brokken (fig. *galgenaas*); **–jong,** o. (Z.-N. *galgebrok*; plantk. *mandragora*); **–maal,** o. –malen (*het laatste maal van een tot de galg veroordeelde, dat uit de spijzen zijner keus bestond*; scherts. *afscheidsmaal*).

Gal'gen (*aan de galg brengen*), alleen in de uitdrukking: *het galgt beter dan het burge-*

meestert, er is meer gevaar dan voordeel in.

Gal'genaas, o. –azen (*het lijk van een gehangene, dat tot aas der vogels strekt*; fig. *persoon, waard aan de galg de vogels tot aas te strekken*); **–humor,** m. (*bittere scherts van een tot de galg veroordeelde*; fig. *spot met, scherts om of ondanks de moeilijkheden, waarin men zich bevindt*).

Gal'gestrop, m. –stroppen (*galgenaas*); **–tronie,** v. –s (*tronie van een schurk*); **–veld,** o. –velden (*veld, waarop de galg stond*).

Galigaan', v. –ganen (*op Sumatra in 't wild groeiend cypergras*; ook: *de naam van een soort veen, inlandsch cypergras*; Lat. cladium mariscus); **–gras,** o. –sen.

Galile'a, o. (Bijb. *het N. deel van Palestina ten W. v. h. meer Genesareth*); **–leesch*,** bn.: *wat staat gij daar, –e mannen!* Hand. 1 : 11.

Galima'tias, o. (Fr. *wartaal*).

Gal'jas, v. –sen; zie Galeas.

Galjoen', o. –s, –en (Fr. galion, oorspr. Sp.-It.: *groot* inz. *Spaansch koopvaardij- of oorlogsschip uit de 17e eeuw, met drie of vier masten en hoog boord*).

Galjoot', v. –joten, –s (*kleine galei*). vero.

Gal'koorts, v. –en (*ziekte, waarbij de lijder galstoffen braakt*).

I. Galle'go, m. –'s (*Galiciër*; fig. *botterik*; in Kastilië: *Noord-Westenwind*, die uit Galicië komt). (ll = lj; g = g in Fr. gar'de).

II. Galle'go, m. (*linkerzijrivier van de Ebro*); zie voor de uitspraak bij – **I.**

Gal'len, galde, h. gegald (*ontdoen van de gal*, b.v. *een visch*): zegsw. *hij weet de bot te –*, d. i. fig. de zaak te beredderen; z. **Bot I.**

Gallicaansch'*, bn.: *de –e kerk*, de Fransch-nationale Katholieke kerk volgens de voorstanders van het Gallicanisme; zie ald.

Gallicanis'me, Gallicanis'mus, o. (*het streven in Frankrijk te komen tot een soort nationale, van Rome min of meer onafhankelijke kerk, waarbij men zich meende te kunnen beroepen op eenige privilegiën, in de 15de eeuw door Rome toegestaan*).

Gallicis'me, o. –n (1 *eigenaardig Fransche uitdrukking*; 2 inz. *woord, uitdrukking enz. naar het Fransche taaleigen gevormd of overgenomen*): 1 *rijen –n van buiten leeren*; 2 een – is: *oom zond de krant halen*.

Gal'lië (*Romeinsche naam van het land der Galliërs, door Julius Caesar geheel veroverd, 58–50* v. C.; *Frankrijk*).

Gal'liër, m. –s (gesch. *bewoner van Gallië*).

Gal'lig, bn.; –er, –st (*lijdende aan overmaat van gal*; fig. vero.: *driftig, gemelijk*): *hij is wat –*; *de schapen worden soms – en sterven*.

Gal'lisch, bn., bw. ([*ols*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Gallië*): *–e stammen, een –e mantel; de –e haan*, heraldiek symbool (o. a. op de assignaten) der eerste Fr. republiek 1792–1804, onder Karel X en Louis-Philippe tot 1848, en nu weer van de republiek van 1870.

Gallomaan', m. –manen (*iem., dwepend, blind ingenomen met al, wat Fransch is*).

Gallomanie', v. (Fr. *overdreven ingenomenheid met al, wat Fransch is*).

Gallon', m. –s (Eng. [van Lat. galea = helm]: *inhoudsmaat* ± *4.64 l*).

Gallophiel', m. –en (minder sterk dan Gallomaan: *vriend van al, wat Fransch is*).

Galm, m. –en (eig. *zwaar, op groote afstand zich voortplantend geluid*: 1 bij uitbreid. *volle toon; klank*; 2 *klankweerkaatsing, resonance*): 1 *de machtige –en der klokken*; **fig.** *wat dunkt u van de gang, de –, de stijl dezer verzen?* 2 *wat een – heeft dit vertrek*.

Galm'bord, o. –en (*houten bord in de galmgaten van een toren; klankbord boven een spreekgestoelte* inz. *boven een preekstoel*).

Galmei', o. (Duitsch [Gr.-Lat. cadmia = Thebaansche nl. aarde]: *zinkerts*).

Gal'men, galmde, h. gegalmd (1 *een galm voortbrengen; weergalmen*; 2 *met een galm doen hooren; uitgalmen*): 1 *de 12 slagen galmden door de lucht*; *de snaren doen –*, weerklinken; fig. *Napoleons naam galmde door Europa*; 2 *Amen, Amen, galmde de gemeente*.

Galm'gat, o. –gaten (*klankgat in een toren*).

Gal'muggen, v. mv. (*tweevleugelige insecten, welker larven op plantenblaren een soort van galappels doen ontstaan*; Lat. cecidomyidae).

Gal'noot, v. –noten (*nootvormige uitwas vaak aan de eikeblaren, ontstaan door de steek eener galwesp*); ook, Galappel.

Gal'notenzuur, o. (*het zuur der galnoot*).

Galo'che, v. –n (Fr., Z.-N. *gummi-overschoen*).

Galon', o. –nen, –s (Fr. Sp. It. v. gala, z. ald.: *lint- of koordvormig weefsel* inz. *van goud of zilverdraad, ter versiering o. a. van uniformen*; ook: *passement v. wol, enz.; boordsel, belegsel*): *e. grijze broek met zwart –*.

Galonneeren* (Fr. *met goud- of zilverboordsels bestikken of met galon beleggen*): *een gegalonneerde*, hooge militair.

Galop', m. galops (Fr. 1 *springloop, snelrit v. e. paard*; 2 fig. van personen: *snelloop, renloop*; 3 *dans van Hongaarsche oorsprong*; ook: *de muziek*): 1 *in vliegende –*; 2 *hij kwam in – terug*, haastig; *op, in een –*, snel; 3 *men danste, speelde een –*.

Galoppa'de, v. –s (Fr. galopade: *oude naam van de galop; gegaloppeer*).

Galoppeeren* (Fr. galoper: *in galop rijden; de galop dansen; met snelheid loopen, rijden*).

Gal'pen, galpte, h. gegalpt (van dieren: *janken*): *de vossen –, de honden kunnen –*; gew.

Gal'spat, v. –spatten (*zuchtig gezwel aan het pootgewricht van paarden; bolspat*).

Gal'steen*, m. –stenen (ontl. *steenachtige zelfstandigheid in de galblaas of grootere galgangen, uit de gal gevormd*): – *hebben*.

Galvanisa'tie, v. (*het galvaniseeren*).

Galva'nisch, bn., bw. (nat. *betrekking hebbende op, voortgebracht of in werking gebracht door galvanisme*): *een –e stroom*.

Galvaniseeren* (1 nat. *een galvanische stroom door een lichaam laten gaan, die stroom aanwenden tot een bepaald doel*, b.v. *als genezend middel, als middel om een laagje metaal b.v. goud op iets af te zetten*; 2 fig. *plotseling en kortstondig tot leven of bezieling opwekken*): 1 *ijzerdraad –*, d. i. verzinken; 2 fig. *een gegalvaniseerde menigte*. (s = z).

Galvanis'me, galvanis'mus, o. (*electriciteit, ontstaande door inwerking op elkaar van twee ongelijksoortige stoffen* inz. *v. metalen en zuren*, genoemd naar Galvani, te Bologna, die in 1789 het eerst galvanisme waarnam, juist verklaard door Volta, te Pavia in 1794; ook *Voltaïsme*); zie Volt.

Galva'no, m. –'s (*langs electrische weg verkregen cliché*); **–caustiek',** v. (*aanwending van de galvanische electriciteitshitte* inz. *in de geneeskunde tot wegbranden*); **–chromie',** v.

(*het kleuren van metalen door galvanische stroomingen*); **–du're,** v. (*galvanisch vergulden*); **–glyphie',** v. (*reliëfbeelden galvanisch op metalen platen doen ontstaan*,vero. procédé); **–meter,** m. –s; z. Galvanoscoop; **–plastiek',** v. (*metaalafdrukken of vormen in koper galvanisch verkrijgen*); **–plas'tisch,** bn., bw. (*de galvanoplastiek betreffende, door galvanoplastiek ontstaan*); **–scoop',** m. –scopen (*werktuig, om de aanwezigheid en de sterkte van zwakke galvanische stroomen te onderzoeken*); **–stegie',** v. (*galvanisch vergulden, verzilveren enz.*); **–therapie',** v. (*geneeswijze door middel van galvanisme*); **–typie',** v. (*door galvanoplastiek afdrukken enz. verkrijgen*).

Gal'wespen, mv. (*vliesvleugelige insecten, waarvan de steek de galappel doet ontstaan*; Lat. tenthredinidae).

Gal'ziekte, v.; **–zucht,** v.

Gam, v. gammen (*gamma* 2).

Gaman'der, v. (*leeuwenbekachtige plant, een soort van eereprijs*; Lat. veronica).

Gamba'de, v. –s (Fr. *luchtsprong*).

Gam'ba, gam'be, v. –'s, –n (It. eig. been, verg. Fr. jambe: muz. eig. *vio'la da gam'ba*: *knieviool, basviool, een soort van cello*), vero.

Gambiet', v. –en (Fr. gambit, oorspr. Sp.-Arab.: *een misleidende* [*openings*]*zet in het schaakspel met een pion*).

Gam'bir, o. (*een hoofdbestanddeel van de betelpruim in de vorm van koekjes enz., bevattende het gecondenseerde sap uit de bladeren en takjes v. d. gambirstruik*); z. Sirih.

Gambri'nus, m., legendarisch koning, uitvinder van het bier.

Game, o. –s (Eng. *spel*; *partij*).

Gamel', v. –len (Fr. gamelle [Lat. camella = drinkvat]: *eetketel*[*tje*]).

Ga'melan, v. –s (*Javaansch orkest*): de verschillende instrumenten zijn: *gong, gendir, kenong, gambang, rebab, tjelempoeng, soeling, kendang, bonang enz.*

–gamie, –gaam, v. Gr. gamein = trouwen.

Gamin', m. –s (Fr. *straatjongen; kwajongen*).

Gam'ma, v. –'s (1 *de derde letter van het Grieksche alphabet*; 2 *toonladder, toonschaal, met de noot* g [= gamma] *beginnende*): 1 *de alpha, bèta en gamma*; 2 *de –'s spelen, zingen,* toonladderoefeningen;(Fr.)*gamme*, v. –n, –s.

Gam'mel, bn. (Barg. *vervallen*; *wrak*; *ziek*).

Gam'mer, m. –s (Hebr. gammor: *ezel, domoor*): *dezelfde shawls liggen bij den – aan de overkant voor 12 gld.!*

Gan'der*, m. –s (*mannetjesgans*); z. Gent.

Gandoe'ra, v. –'s (*hemdachtig kleed, Arab.*).

Ganf, m. –en (Barg. [Hebr.] ong.: *dief, bedrieger, schurk*; gunstig: *slimme vos*; *guit*).

Gang 1 m. –en (1 *de wijze van gaan*, als een voortdurende handeling opgevat; 2 *het gaan*, als een afzonderlijke, afgesloten handeling opgevat: *loop, tocht*; 3 *snelle voortgaande beweging, vlugge vaart*; 4 in het mv. *handelingen, gedragingen*): 1 van personen: *met trage – stapte hij voort*; *zijn – versnellen*; van zaken: *de juiste – van het horloge*; 2 *dat spaart mij een –*; 3 *daar komen ze aan, daar zit – in*; (Z.-N. *daar zit – achter*, vaart); *– hebben, krijgen, bekomen*; ook als verkleinw.: *we hadden een aardig gaagetje*, snelheid; Z.-N. *– hebben*, gangbaar zijn bv. van geld; 4 *iems. –en nagaan*; nog: *aan de – brengen*, in beweging brengen; *zijn – gaan*, [a]) met een handeling voortgaan op dezelfde wijze, als men of iets begonnen is; Z.-N. zijn weg vervolgen; [b]) beginnen met de handeling, die men voornemens was te doen inz. in gebiedende wijs: *ga je –!* [a]) verlof (handel naar goeddunken), [b]) opwekking (begin) om met een handeling te beginnen, [c]) laat je niet storen; *aan de – gaan*, beginnen; *aan de – zijn*, [a]) bezig zijn, [b]) bezig zijn te geschieden n.l. reeds begonnen zijn of voortduren (in Z.-N. *in – zijn*); *daar heb je het* (*leven*) *aan de –*, daar zijn de poppen aan 't dansen; *de – van zaken*, de ontwikkeling, het beloop; *de – van verzen*, de klank en het rhythme; Z.-N. *op – zijn*, aan de zwier; **2** v. –en (1 *geheel of gedeeltelijk gesloten, meestal overdekte weg van de eene plaats naar de andere* in verschillende toepassingen; 2 fig. *nauwe weg, waardoor een vloeistof gaat*: *kanaal, buis*; 3 Z.-N. *steeg, slop*): 1 *de –en van de St.-Pietersberg*; *een onderaardsche –*, doorloop; *mijn–en*, onder de grond uitgegraven wegen; van een huis: *smalle ruimte, uitgebreidheid, die de voordeur met de vertrekken verbindt*: *laat dien mijnheer niet in de – staan*; 2 inz. in samenst.: *rook–*; *gal–*, *gehoor–*, *keel–*; 3 Z.-N. *de Lange Gang*.

Gang'baar, bn. (1 van munten: *geschikt voor de omloop*; 2 van waren: *gewild, gevraagd*; 3 van toegangskaarten, zegswijzen: *geldig, geijkt, deugdelijk*; 4 van meeningen: *in zwang*): 1 *–bare munt*, koers hebbend; *– zijn*; 2 *een – artikel*; 3 *een –bare uitdrukking*, gebruikelijke; 4 *een – denkbeeld*, heerschend.

Gang'boord, o. –en (*waring, smal pad in de volle lengte langs het boord*).

Gang'deur, v. –deuren (*deur, die in de gang uitkomt*); **–klok,** v. –klokken ([*staande Friesche*] *klok in de gang van een huis*);**–looper*,** m. –loopers (*smal tapijt in de gang*).

Gan'glion, v. en o. –liën (Gr. *zenuwknoop*; *verzameling van zenuwcellen*).

Gang'maker, m. –s (sport: *voorrijder v. e. renner bij een wielerwedstrijd, om de luchtdruk voor dezen te verminderen*; ook fig.).

Gang'mat, v. –matten (*mat in de gang*); **–pad,** o. –paden (*voetpad*; *smalle doorgang door de zitplaatsen in kerk of zaal*); **–spil,** o. –spillen (*een kaapstander op schepen, een soort v. loodrecht staande windas*); **–werk,** o. (*raderwerk, dat de beweegkracht vormt* inz. *dat een uurwerk doet gaan*); tegenst. *Slagwerk*, z. ald.; **–wiel,** o. –en (*vliegwiel*).

Gan'nef, m. –nefen en –neven (Barg. *ganf*).

Gan'nefen, gan'neven, gannefde, h. gegannefd (Barg. *behendig stelen, gappen, kapen*).

I. Gans, v. ganzen (1 *inheemsche zwemvogel*; Lat. anser; 2 fig. inz. van vrouwen of meisjes: *dom, onnoozel wezen*): 1 *een vette –, een logge –, de wilde –, de tamme –*; zegsw. *hij loopt als een vette –*, waggelend; *sprookjes van Moeder de –*, z. ald.; *loopen als de –zen*, één voor één achter elkaar; zegsw. *dat valt* (of: *loopt, treft enz.*) *op een –je*, dat is een meevallertje; z. Braden 1; 2 *een domme –*; *wat een –je!* Z.-N. *met iem. de – rijden*, iem. voor de gek houden.

II. Gans(euphemisme voor *Gods* in bastaardvloeken): *– wonden, lijden enz.*; vero.

Gansch*, bn. en bw. (eig. *ongedeerd, gezond*: 1 *geheel*; 2 *volkomen, in elk opzicht*): 1 *van –er harte*, in volle oprechtheid; *de –e stad*; *de –e week*; *de taal is – het volk*; 2 bw. *zich*

– *aan iets onderwerpen*; – *en al*, geheel en al; – *niet aardig*, in het geheel niet aardig; lit. t., gew. – *en gaar*, ten eenen male; **–e***, o. (*het geheel*).

Gan'schelijk*, bw. (deftig of schertsend: *geheel en al, in allen deele*): – *niet*; verg. God–.

Gans'knuppelen, o.; **–rijden,** o.; **–sabelen,** o.; **–slaan,** o.; **–trekken,** o.:volksvermaken waarbij de deelnemers de kop eener aan de pooten opgehangen gans, te paard of te voet moesten afknuppelen enz.

Gan'tang, o. –s (O.-I. *inhoudsmaat* ± *8,5 liter, en gewicht 10 kati's in West- of Midden-Java of 0,1 pikol, 5 kati's in Oost-Java*).

Ganyme'des, Ganymeed', m. **1** Gr. myth. schoone jongeling, door de arend v. Jupiter naar de Olympus gevoerd, waar hij als schenker dienst doet; **2** een schoon jongeling; **3** de schenker in een gezelschap.

Gan'zebek, m. –bekken (*bek van een gans*); **–bout,** m. –en (*bout of dijbeen v. e. gans*); **–gat,** o. –gatten (*dom persoon; eerstejaarsstudent, broekje*); **–lever,** v. –s: *pastei van –s*.

Gan'zenbloem, v. –en (*groote margariet*; Lat. chrysanthemum); **–bord,** o. –en (1 *gezelschapsspel: houten of papieren bord, waarop een kringvormige in vakjes afgedeelde figuur is voorgesteld en onderscheiden afbeeldingen der gans*; 2 *het spel zelf*): 1 *een – koopen*; 2 – *spelen*; **–ei,** o. –eieren; **–hagel,** m. (*grove hagel, om wilde ganzen te schieten*); **–jacht,** v.; **–markt,** v. –en; **–muur,** v. (*veldcereprijs, blauwe muriik*; Lat. veronica arvensis); **–oog***, o. –en (*het oog eener gans*; als verkl. en in het mv.: *ronde, in pellen geweven figuurtjes*); **–roer,** o. –en (*jachtgeweer met lange loop*).

Gan'zepen, v. –pennen (*pen of veder van een gans* inz. *als schrijfpen*); zie Boutje.

I. Gan'zerik*, m. –en (*gander, gent*), gew.

II. Gan'zerik*, v. (*roosachtige plant*; Lat. potentilla).

Gan'zetong, v. –en (*tong van een gans*).

Gan'zevoet, m. –voeten (*meldeachtige in 't wild groeiende plant*; Lat. chenopodium).

Ga'pen, gaapte, h. gegaapt (1 *de mond wijd openen*, met opzet; 2 *de mond wijd openen*, min of meer onwillekeurig; *geeuwen*; 3 *de mond wijd geopend houden* uit honger, uit verbazing enz.; 4 *niet goed sluiten; wijd openstaan*): 1 *laat je tong eens zien, gaap eens*; 2 *ik verveelde mij dood, ik moest –*; – *als een oester*; zegsw. *het is zoo heet, dat de musschen op het dak* – (Z.-N. *dat de kraaien –*), bij groote hitte; zie ook Oven; 3 *naar iets staan te –*; *wat sta je daar weer te –*, nieuwsgierig en stokstijf naar iets kijken; 4 *een –d graf*, (ge)open(d) graf; *een –de afgrond*; *een –de wonde*, wijd open; **–er,** m. –s (*iem., die gaapt*; inz. *houten kop met uitgestoken tong en open mond als uithangteeken van een drogist*); Z.-N. ook Ga'paard, Ga'perd.

Ga'perig, bn.; –er, –st (*geeuwerig*).

Ga'ping, v. –en (1 *opening, bres, gat, scheur, barst enz.*; 2 fig. *leemte, lacune*): 1 *een – maken in de slagorde*; 2 *tusschen hoofdstuk 1 en 2 is een –*; eig. en fig. *een – aanvullen*.

Gap'koers, m. –en (handel: *valsche koers*).

Gap'pen, gapte, h. gegapt (*gannefen, stelen*); gmz.; **–per,** m. –s (*dief*).

Gaps, v. –en (*handvol*): *een – kersen*; gew.

Gara'ge, v. –s (Fr. *bewaarplaats, bergplaats van automobielen,* [*motor*]*fietsen; autostal*).

Garamont', o. (*lettertype naar den Fr. lettergieter Claude Garamont*).

Garanci'ne, v. (Fr. garance = meekrap: *roode verfstof uit meekrap*, thans uit koolteer).

Garandeeren* (Fr. *ergens voor instaan, waarborgen*): *iem. iets –; de echtheid –*.

Garant', m. –en (Fr. *borg, waarborg*).

Garan'tie, v. (Fr. *waarborg, borgstelling; vrijwaring*): *een jaar –*; **–bewijs,** o. –bewijzen.

Gar'ce, v. –n (Fr. Z.-N. *duivelin*).

Garçon', m. –s (Fr. *jongen; vrijgezel; koffiehuisknecht, kellner*).

Gard (gar'de), v. garden (*roede, stok*): *hij moet de – nog hebben*, onder tucht staan.

Gar'de, v. –s (Fr. 1 *wacht v. krijgslieden bij e. vorst of aanzienlijk persoon of lichaam*; 2 *keurbende* inz. *in het leger van Napoleon I*; 3 fig. verbonden met *oude: een aantal personen, die de ideeën en tradities van een vroeger geslacht op allerlei gebied vasthouden*; ook: *groep vast aaneengesloten parlementariërs, die jarenlang zitting hebben in de volksvertegenwoordiging*): 1 *de vorsten richtten reeds vroeg hun – op*, meestal lijfwacht; 2 *de Pruisische –*; *de – van Napoleon bij Waterloo*; 3 *de oude liberale –*; *de oude – en de jongste school*; nog: *de nationale –*, in Frankrijk een soort schutterij, burgerwacht; Z.-N. in het alg. *bewaker* en dan m.: *pas op voor den –*; *–champêtre*, veldwachter, in Z.-N. *champetter* (z. ald.) of *champieter*; **– d'honneur,** v. eerewacht: *de – – v. Napoleon*, opgericht 1 April 1813, uit aanzienlijke jongelui v. ons land.

Gardero'be, v. –s (Fr. letterl. kleerenbewaarder: *kleerkast, -kamer*; *al de kleeren van iem. samen, kleerenvoorraad*; *kleederbewaarplaats in schouwburgen enz., vestiaire*).

Gardevil', m. –s (Fr. gardeville: Z.-N. *politieagent*).

Gardiaan', m. –anen (eig. *wachter*; *overste in een Franciscanenklooster, hij wordt voor drie jaar gekozen*): *de pater–*.

Gar'doe-huisje, o. –s (O.-I. *wachthuisje*).

Gareel'*, o. –en (Lat. garellum: *leeren halsgordel van een trekdier*; bij uitbr. *de trekstengen aan de halsgordel*; fig. *boei, band, kluister*): *een trekdier in 't – slaan*, voor de wagen, de ploeg spannen; fig. *iem. in het – slaan*, iem. in slaafsche afhankelijkheid aan zich onderwerpen; *iem. in het – spannen*, duchtig aan de arbeid zetten; ook van onzelfstandige personen, die zich blindelings laten leiden; *in 't – loopen*, arbeiden, zwoegen; *in 't zelfde – loopen*, [a]) nauw aan elkaar verbonden zijn, [b]) altijd samen zijn, een zelfde werk hebben; volkst. Greel.

Gareeren* (Fr. *een auto in de garage bergen*; Z.-N. ook: *een trein op een zijspoor brengen*).

I. Ga'ren, 1 o. –s (*gesponnen draad*): *katoenen, wollen –*; – *afhaspelen*, afwinden; – *tweernen* of *twijnen*, dubbelen; Z.-N. *fijn – spinnen*, slim te werk gaan; **2** bn. (*van garen*): – *handschoenen*.

II. Ga'ren, garde, h. gegaard (uit *gaderen: verzamelen*): *zie de bindsters –*.

Ga'ren-en-band'winkel, m. –s (*winkel, waarin men garen en lint i. h. klein verkoopt*).

Ga'renspoelster, v. –s (*vrouw, die het garen op een spoel windt*).

Garf, gar've, v. garven (*schoof, bos afgemaaide en samengebonden graanhalmen*): *in garven binden*.

Garf'boer, m. –boeren (*die* nl. *graan als pacht heeft te betalen*); **–pacht,** v. –en (*huur, die met een deel der geoogste garven wordt betaald*); **–plichtig,** bn. (1 *verplicht tot het opbrengen van garfpacht*; 2 *van landerijen, waarop garfpacht rust*): 1 *–e boeren*; 2 *– bouwland*; **–zaad,** o. (*zaad of koren als garfpacht*).

Gargouil'le, v. –s (Fr. [Lat. gurgulio = gorgel]: *duivelskop, monsterkop als waterspuwer, spuier* inz. *als afvoerbuis van dakgoten enz. van Gotische kerken*).

Garibal'di* 1 generaal, en ijveraar voor de eenheid van Italië, 1807–'82; **2** m. –'s (*puntige vilthoed, zooals Garibaldi droeg*); **–baldist',** m. –en (*medestander van Garibaldi*).

Gar'jool*, o. –en (Fr. gaiole: *vogelkooi*).

Garm, v. garmen (*jonge ooi, die nog niet gelammerd heeft*); gew.

Garmr, m., Germ. myth. de helhond, die bij de wereldbrand tegen de Asen vecht, doch omkomt in zijn strijd tegen Tyr.

Garnaal', v. –nalen (*kleine kreeft, schaaldiertje*; o. a. *de gewone garnaal*. Lat. crangon vulgaris; fig. *het beeld van nietigheid*): zegsw. *een geheugen als een –*, zwak.

Garna'lenbroodje, o. –s (*broodje met gepelde, gekookte garnalen*); **–geheugen,** o. –s; z. Garnaal; **–kroketje, –pasteitje,** o. –s; **–verstand,** o.; z. Garnaal; **–vrouw,** v. –en (*vrouw, die garnalen verkoopt*).

Garneeren*, Z.-N. garnie'ren (Fr. garnir: *voorzien van, bezetten met; opsieren; omzoomen; voeren; van oplegsels voorzien* b.v. *een kleedingstuk, bezetten met kant, fluweel enz.*; van schotels: *met toespijzen opmaken*): *een kleed, japon –; een schotel –*; **–ing*,** v. –en (1 *het garneeren*; 2 *garneersel*): 1 *ter – van japonnen*; 2 *een – van kant*; **–sel,** o. –s (*oplegsel, boordsel*).

Garnisair', m. –s (Fr. *soldaat, die bij wanbetaling van belasting ingekwartierd wordt*).

Garnituur', o. –turen (Fr. garniture: 1 *garneersel*; 2 *geheel of stel van verschillende bij elkaar behoorende voorwerpen* inz. *van artikelen van mode, smaak enz.*: *pendule met kandelabers, stel diamanten*): 1 *een – van zijde*; 2 *een schoorsteen–; een prachtig diamanten –*.

Garnizoen', o. –en (Fr. garnison, van garnir: 1 *legerafdeeling, die in e. stad of vesting haar vaste standplaats heeft*; 2 *militaire standplaats*): 1 *het – v. Maastricht*; *– leggen in*; 2 *in – liggen*; zegsw. *groote parade en klein –*, veel ophef en niet veel zaaks.

Garnizoens'commandant, m. –en; **–dienst,** m. –en (*dienst in de garnizoenen*); **–dokter,** m. –s (*officier van gezondheid voor het garnizoen*); **–hospitaal,** o. –talen (*gasthuis, voor militairen van het garnizoen*); **–plaats,** v. –en (*stad, met een garnizoen*).

Ga'roe, v. (*reukhoutboom, waarvan bekende soorten voorkomen o. a. op Borneo, Sumatra*; geneesk. *fijngestampte bast van de garoeboom of het peperboompje*; *het blaartrekkend middel*); op Java, Kajoe-Garoe; **–boom*,** m. –boomen (*garoe*; *zekere heester: peperboompje*; Lat. daphne mezereum); **–zalf,** v. (*zalf van garoebast*).

Gar're, v. Z.-N.; zie Gerre.

Garst, gerst, v. (*graangewas*); zie Gort.

Gar'stig, bn. en bw.; –er, –st (*ransig, bedorven*): *–e boter, – vet; de boter smaakt –*; fig. *een –e waarheid*, onaangenaam; **–heid,** v.

Gar'terorde, v. (Eng. garter = kouseband: *Eng. orde v. d. Kouseband*); z. Honni.

Gar'ven, garfde, h. gegarfd (*de halmen tot garven binden*; *de garven binnenhalen*).

Gas, o. in bet. 1 –sen (*kunstwoord, door Van Helmont,* † 1644, *gevormd, terwijl hem het Gr. woord chaos voor de geest stond*: 1 eig. *elke stof in luchtvormige toestand, waarin de beweging der moleculen de bovenhand heeft boven de cohaesie, zoodat de moleculen uit elkander trachten te gaan*; inz. *ijle, ontastbare, veerkrachtige, ontbrandbare stof uit steenkolen, aangewend tot verwarming of verlichting*; 2 afkorting van *gaslicht, gaslamp*): 1 *vloeibare –sen; mijn–; koolzuur–; waterstof–; steenkolen–*; *– geven*, (auto) [a]) gas toevoeren, [b]) fig. zich inspannen, haasten; 2 *het felle – bederft mijn oogen*; *het – opdraaien, neerdraaien*.

Gas'aanleg, m. (*aanleg van gasbuizen enz. in straat of huis*); **–aanval,** m. –len (mil. *aanval met giftige gassen*); **–aarde,** v. (*een zwavelhoudende delfstof, waaruit nl. zwavelzuur verkregen wordt*); **–automaat,** m. –maten (*muntgasmeter*); **–bek,** m. –ken (*bek of tuitvormig mondstuk van de gasbuis, waar het gas ontstoken wordt*); **–boei,** v. –en (*boei des avonds en des nachts met gas verlicht*).

Gas'co, m. (Sp. *met de twee zwarte azen in één hand bij het omber- en quadrillespel*).

Gasco'gner, m. –s (*iem. uit Gascogne in Frankrijk*; fig. *bluffer, zwetser*). (gn = nj).

Gas'cokes, v. mv.; zie Cokes.

Gasconna'de, v. –s (Fr. *grootspraak, opsnijderij, snoeverij* [*als van Gascogners*]).

Gas'fabriek, v. –en (*fabriek tot bereiding van lichtgas* inz. *uit steenkolen*); **–fitter,** m. –s; z. Fitter; **–gloeilamp,** v. –en; **–gloeilicht,** o. –en (*licht van een gasgloeilamp*, nl. *met een kousje boven de brander, dat in de gasvlam gloeit*); **–haard,** m. –en (*haard, die met gas verwarmd wordt*); **–houder,** m. –s (*cilindervormige ketel, van onder open en drijvende op water of teer, waarin het gas bewaard wordt, voordat het tot verbruik in de buizen geleid wordt*); **–kamer,** v. –s (mil. *lokaal voor oefeningen met gasmaskers*); **–kroon,** v. –kronen (*kroonvormige luchter, dienende tot gasverlichting*).

Ga'slaan; zie Gadeslaan.

Gas'lantaarn, v. –s; **–leiding,** v. –en (*buizen voor toevoer van gas*); **–licht,** o. –en (1 *licht van brandend gas*; 2 *gasvlam*): 1 *het heldere –*; 2 *het was stikdonker, beneden schenen evenmin –en als sterren aan de lucht*; **–masker,** o. –s (mil. *masker ter bescherming tegen gasaanvallen*); **–meter,** m. –s (*toestel om de uit de hoofdkraan uitgestroomde gashoeveelheid te meten*; *kastje met raderwerk en met wijzers, die de hoeveelheid aangeven*); **–motor,** m. –s, –to'ren (*motor, door middel van ontploffende gassen gedreven*); **–oli'ne,** v. (*gasether; zeer vluchtige benzine*); **–ontploffing,** v. –en; **–oorlog,** m. –logen (*oorlog, waarin vergiftigde gassen een der voornaamste strijdmiddelen zijn*): *de gevaren van een eventueele –*; **–pedaal,** o. –pedalen (*pedaal, waarmee de toevoer van gas in een auto geregeld wordt*): *een druk op het – en suizend schiet ge weg*.

Gas'peldoorn, –doren, m. –en, –s (*doornige heester, steekbrem*; Lat. ulex europaeus).

Gas'pit, v. –ten (*het spitse buisje aan het uiteinde eener gasbuis, waar het gas*

ontstoken wordt, gasbek; ook: *gasvlam*).
Gast*, m. en v. –en (uit het Lat. hostis = vreemdeling, vijand: 1 *iem., die men aan zijn disch en bij uitbr. op feestelijke wijze onthaalt; logé*; 2 *iem., die in een hotel zijn intrek heeft genomen, aan een openbare tafel eet*; 3 tooneel: *vreemde, niet tot het vaste gezelschap behoorende tooneelspeler of -speelster*; 4 *jonkman, borst* inz. met *flink, kloek* enz.; 5 in N.-N. inz. in samenstellingen, in Z.-N. niet: *gezel, werkknecht*): 1 *een welkome –; ongenoode –en; zijn –en onthalen; te – nood(ig)en; wees van avond mijn –*; 2 *geen kamer was meer vrij, alles bezet door –en*; zie ook Waard; 3 *men had mevrouw Ristori als –*; z. Gastrol; 4 *een wakkere, kloeke, flinke –; een ongure –*, schrikwekkend manspersoon; *een slimme –*, een leeperd; 5 *spuit–, polder–*; Z.-N. *hij werkt met twee –en*, knechts; nog: *te – gaan*, zich te goed doen.
Gasteeren* (toon. *e. gastrol[len] vervullen*).
Gast(e)reeren* (z. Gastri . . . .: *een gastmaal, een smulpartij houden; er aan deelnemen*).
Gast'heer*, m. –heeren (*heer des huizes, die een gast onthaalt*); zie Amphitryon.
Gast'huis, o. –huizen (*ziekenhuis* inz. *ter verpleging van onvermogenden; hospitaal*): *in 't – liggen*, er ziek liggen; zegsw. *het is daar een geheel –*, zij liggen er allemaal ziek.
Gast'maal, o. –malen (*maal, waarop men gasten noodigt; feestmaal, banket*): *op de plaats, waar het – gehouden werd.*
Gas'toestel, o. –len (*kooktoestel, dat met gas verhit wordt*); **–tram**, v. –s (*tram, door gas voortbewogen*).
Gast'planten, v. mv. (*epiphyten*).
Gastri of **Gastro . . .**, v. Gr.-Lat. gaster = maag, buik.
Gastriloog', m. –logen (*buikspreker*).
Gas'trisch, bn. (*wat de maag, de buik, de ingewanden, de spijsvertering betreft*): *de –e koorts*, voortkomende uit ongesteldheid van maag of ingewanden.
Gast'rol, v. –rollen (toon. *rol, waarin een tooneelspeler of -speelster als gast* in bet. 3 *optreedt*): *een – vervullen*, gasteeren.
Gastronomie', v. (Fr. *fijne kookkunst; lekkerbekkerij*); **–no'misch**, bn., bw. (*de gastronomie* inz. *de fijne kookkunst betreffende*): *–e bekwaamheden.*
Gastronoom', m. –nomen (Fr. gastronome: *fijne kok, Vatel*; inz. *lekkerbek*).
Gast'vriend, m. –en (*iem., dien men als vriend beschouwt, omdat men hem als gast onthaald heeft of door hem als gast onthaald is*).
Gast'vrij, ook **–vrij'**, bn. en bw. (1 *gul in 't onthalen, herbergzaam*; 2 *getuigende van gulheid*): 1 *voor allen even –*; bij overdr. *een – huis*; 2 *– is 't onthaal; iem. – onthalen*, gul; **–vrijheid, –vrij'heid**, v. (*gulheid i. h. onthalen, herbergzaamheid*): *– genieten, bewijzen, verleenen; de plicht der –*, de plicht, die het verleenen van – voorschrijft.
Gast'vrouw, v. –vrouwen (*huisvrouw, door wie iem. als gast onthaald of gehuisvest wordt; de vrouw van den gastheer*).
Gas'vuur, o. –vuren (*gashaard, -toestel*).
Gat 1 o. –en (*open plaats in een voorwerp, in een stof; opening, doorgang* in verschillende toepassingen); verkl. **gaat'je**, o. –s: *een – in het dak, een – in een kleed; een – in een bloempot; een zeef met kleine gaatjes; het Goereesche –*, open plaats of vaarwater tusschen banken of kusten; *zee–*; zegsw. *ergens geen – in* (of: *door*) *zien*, d. i. geen uitweg, fig. geen uitkomst; *praatjes vullen geen gaatjes*, men richt er niets mee uit, woorden zijn geen oorden; *voor elk – een spijker weten*, zich altijd weten te redden; zie ook Spijker; *iem. in de gaten hebben* (ook: *krijgen, houden*), in 't vizier, in 't oog hebben, gmz.; *een –*, een zeer kleine stad, een nest; *hij is voor één – niet te vangen*, hij is niet of niet gemakkelijk te vangen (*gat* = mond van een pijp of gang, van een dassenhol enz.); *een – stoppen*, een schuld dekken, betalen; Z.-N. *de gaten uit zijn*, er van door; Z.-N. *de wind blaast uit dat –*, hoek; Z.-N. *met zijn –*, [a]) *in de boter vallen*. wel varen, [b]) *in het water vallen*, niet slagen; zie verder Dag, Deur, Lucht 6, voorbeelden; **2** o. gatten, verkl. **gatje**, o. –s (*zijvlak, achterste, aars–*): *hij viel op zijn –(je)*; Z.-N. *achter het –*, achter de rug.
Ga'tenplateel*, o. –plateelen (*groot aarden bord met gaatjes er in, om het water van groenten, visch enz. te laten wegdruppelen; doorslag*): *de visch werd op een schotel met een – opgediend*; ook, **–teil**, v. teilen.
Gat'likker, m. –s (*walgelijke vleier*); **–ij'**, v.
Gaucherie', v. (Fr. *linkschheid*).
Gau'cho, m. –'s (*veeboer in de pampa's*).
Gaudea'mus (Lat. *Laten we ons verheugen*: [*beginwoord van*] *een Lat. studentenlied*). (au = ou).
Gau'dium, o. (Lat. *vreugde*). (au = ou).
Gaufreeren* (Fr. gaufre = wafel: *stoffen met figuren bedrukken; fijn plooien* [*met een plooitijzer*]): *een gegaufreerd kraagje.*
Gauw, bn. en bw.; –er, –st (*snel, vlug, rap*): *iem. te – af zijn; te – oordeelen over iets*, voorbarig; *– –! ik kom –! – wat!* zegsw. *zoo – als water*, zeer vlug; fig. *– zijn met de pen*, vaardig; *iem. te – af zijn*, slim; *– wegloopen.*
Gauw'dief, m. –dieven (eig. *gauwe, behendige dief: schurk, deugniet*; gunstig: *snaak, guit*); **–dieventaal**, v. (*dieventaal*); **–dieventronie**, v. –s; **–dieverij'**, v. –en (*daad van een gauwdief*).
Gau'werd, m. –s (ongunstig: *sluwerd*; gunstig: *vluggerd, slimmerd*; iron. *talmer*).
Gau'wigheid, v. –heden (*rapheid, behendigheid*): *in de – iets vergeten*, inderhaast; *dat kunstje is maar een –.*
Gauw'te, v. (*vlugheid, behendigheid*): Z.-N. *in de –*, inderhaast, snel.
Ga've, v. –n (1 *gift, aalmoes*; 2 *talent of aanleg van nature*): 1 *milde gaven*: 2 *de – der welsprekendheid*; zie Gaaf; Z.-N. gew. *dat kind heeft de gaven*, de stuipen.
Ga'vel, v. –s (*tweetandige* [*hooi*]*vork*); gew.
Gaviaal', m. gavialen (oorspr. Hindoesch: *snavelkrokodil v. d. Ganges*, ± 5 *m*; Lat. gavialis gangeticus).
Gavot'te, v. –s (Fr. [gavot = spotnaam van de bewoners der Provence-Alpen]: *Fransche dans*[*muziek*] *in tweekwartsmaat*).
Gazel', v. gazellen (Fr. gazelle, oorspr. Arab.: *tot de antilopen behoorend dier uit Afrika en Azië*; Lat. antilope dorcas).
Gazel'lenoog*, o. –ogen (*oog eener gazel*; meestal fig. *schoon meisjes-, vrouwenoog*).
Ga'zen, bn. (*van gaas, als van gaas*): *een – sluier, doek; – vleugels, – vlerkjes.*
Gazet', v. –ten (Z.-N. [Fr. gazette]: *krant*).
Gazeus', bn. (Fr. gazeux: *koolzuurhoudend*): *–zeuze dranken, –zeuze wateren.*

Gazome'ter, m. –s (*gasmeter; gashouder*).
Gazon', o. –s (Fr. *graszode; grasperk*).
Ge'a, v.; zie Gaea.
Geach'ten, gezes'sen enz.; Z.-N. met zijn achten enz.
Geaard'heid, v. –heden (*natuur, aard, inborst*): *de – van de bodem; ieder spreekt en handelt naar zijn –.*
Geaccidenteerd', bn. (*met hoogten en laagten*): *een – terrein.* (cc = ks).
Geaccrediteerd', bn. (volt. dw. van *accrediteeren,* zie ald.): *een – handelshuis,* het vertrouwen hebbende, kredietwaardig.
Geacharneerd', bn. (v. Fr. acharner: *verbitterd; hardnekkig; sterk gesteld, verzot op*).
Geacheveerd', vd. en bn. (v. Fr. achever: *voltooid, voleindigd; zorgvuldig afgewerkt; af*).
Geacht', bn. (volt. dw. van *achten*; inz. beleefdheidsformule): *–e Heer! de –e voorzitter.*
Gea'derd, bn. (1 *hebbende aderen* in bet. 1 inz. in samenstellingen; 2 *hebbende aderen* in bet. 5: *bochtige, kronkelende streep*): 1 *blauw –e slapen;* 2 *– marmer.*
Geadresseer'de, m. en v. –n (*persoon, aan wie(n) een brief, een pakket enz. gericht is*).
Geaffaireerd', bn. (Fr. affaire: *druk, bedrijvig, veel omhanden hebbende*). (ai = è).
Geaffecteerd', bn. en bw. (*gemaakt, gekunsteld, niet-natuurlijk*); z. Affecteeren.
Geag(g)regeerd' 1 bn. (*toegevoegd, plaatsvervangend*): *een – klerk,* iem., die den patroon of chef kan vervangen en in zijn naam teekenen; ook: Gea(g)greëerd; Z.-N. *geaggregeerd leeraar,* leeraar M. O. zonder doctorstitel; **2** zn. **–e,** m. en v. –n.
Geagiteerd', bn. en bw. (*onrustig, zenuwachtig*): *iem. kan – zijn; ook de markt kan – zijn,* nl. als de prijzen sterk op en neer gaan; *– doen, rondloopen;* z. Agiteeren. (g = zj).
Geallieer'den, m. mv. (Fr. allié: *bondgenooten,* inz. de Entente tijdens de oorlog van 1914; in de tijd van Napoleon: de tegen Frankrijk verbonden mogendheden).
Geangliseerd', bn. (*op Engelsche wijze gekortstaart*): *een – paard.* (s = z).
Geanimeerd', bn. (*opgewekt; vroolijk; druk*): *een – gesprek, een –e partij;* z. Animeeren.
Geap'peld, bn. (*van appelgrauwe kringen voorzien; appelgrauw*): *een – paard.*
Gearing, v. –s (Eng. *versnelling*).
Gearmd', bn. (*arm in arm,* alleen met w.w. als: *loopen, gaan, wandelen*): *ze gingen –.*
Gearticuleerd', bn. en bw. (eig. *geleed;* inz. van klanken: *duidelijk en nauwkeurig*): *–e geluiden;* – *spreken;* rechtst. *–e handelingen,* genoemde, beschreven; z. Articuleeren.
Geaspireerd', bn. (*met aanademing uitgesproken*): *de –e keelklank g;* z. Aspireeren.
Geassocieer'den, m. mv. (*verbondenen;* inz. *de Entente en de tot de Entente toegetreden staten Amerika, Italië*); z. Associeeren.
Geassorteerd', bn. (*goed voorzien van alles, wat tot een [koopmans]zaak behoort*): *die winkel is goed –;* zie Assorteeren.
Geassureerd' 1 bn. (Z.-N. *stout, onbeschaamd; verzekerd*); **2 –e,** m. en v. –n (*persoon, te wiens behoeve een verzekering is aangegaan*).
Geavanceerd', bn. (*bevorderd; gevorderd;* milit. *sterk vooruitgeschoven; vooruitstrevend*).
Gebaar', o. gebaren (1 in het algemeen: *de wijze, waarop men zich vertoont, aanstelt, voordoet* inz. met een bepaling; 2 *een beweging van het lichaam of zijn deelen* inz. *aangezicht, schouders, armen en handen als gemoeds- of geestesuiting; geste, mime,* b.v. *bij 't preeken, declameeren*): 1 *uw druk gejoel en wild –; – van vriendschap en van eer; houding en –;* 2 *rustige gebaren; met een breed –; met een deftig – wees hij hem de deur,* teeken met de hand.
Gebaard', bn. (*een baard hebbende*).
Gebak', o. –bakken; –je, o. –s (1 *het voortdurend bakken;* 2 *hetgeen gebakken is* inz. *lekkernijen, als taartjes enz.,* in deze bet. inz. in de verkleiningsvorm): 1 *dat was daar een gekook, gestoof en – de heele dag;* 2 *versch –; –jes presenteeren; één kop chocola, twee –jes!*
Ge'bang, m. –s (O.-I. *waaierpalm ter grootte van een klapperboom m. stekelige bladstelen*).
Geba'ren, gebaarde, h. gebaard (Z.-N. *doen alsof, veinzen*): *hij gebaarde, dat hij ziek was; hij gebaarde van niets,* veinsde nergens van te weten; *zich –,* zich houden.
Geba'renkunst, v. (*de kunst, om passende gebaren te maken bij 't voordragen, preeken enz.*); **–spel,** o. (1 tooneel: *het geheel der gebaren als deel van het spel van een tooneelspeler of -speelster; het stille spel*: 2 bij uitbr. *geheel van gebaren, als begeleiding van woorden of als geestes- en gemoedsuiting*): 1 *het – van Bouwmeester in de rol van Shylock*: 2 *woorden, vergezeld van een levendig –;* **–taal,** v. (*het uiten van gedachten door gebaren*); z. Mimiek.
Gebastaardeerd', gebasterdeerd', bn. (Z.-N. van dieren en planten: *gekruist*).
Geb'be, v. –n (*vischnet; schepnet aan een gaffelstok*).
Geb'betjes, o. mv.: Hebr. – *maken,* geintjes.
Gebed', o. gebeden (1 *de daad van bidden;* in de bet. van *verzoek, smeeking* eenigszins vero.; inz. in de bet. v. *het aanroepen der godheid;* 2 *gebedsformulier*): 1 *uw vader voegde zijn –en bij de mijne om u van uw plan af te houden; in het – verheft zich de ziel tot God, om hem te loven, te danken, te smeeken, te verzoenen; Mijn huis is een huis des gebeds,* Luc. 19 : 46; *zijn gebeden uitstorten, opzenden, doen;* 2 *de –en der stervenden;* nog: *het – des Heeren,* Matth. 6 : 9, het Onze Vader.
Gebeds'molen, m. –s (Thibet: *draaibare cilinder met gebedsrol, met behulp van molenwieken door water of wind in beweging gebracht*): *bij elke omwenteling van de cylinder worden de gebeden gedacht uitgesproken te zijn;* ook Bidwiel; **–tje,** o. –s.
Gebe'denboek, o. –en (*boek m. gebeden* bet. 2).
Gebeeld'werkt, bn. (*als beeldwerk uitgevoerd, van zoodanig beeldwerk voorzien, als door een bepaling wordt uitgedrukt*): *een sleutel van fijn – goud.*
Gebeen'te, o. gebeenten (1 *het beenderengestel van mensch of dier;* 2 *het beenderenstel van een lid van een menschelijk of dierlijk lichaam;* 3 *doodsbeenderen, rif, geraamte; stoffelijk overschot;* 4 scherts. *lichaam*): 1 *het – van een hert; grof, zwaar van –;* fig. in hoogere stijl: het binnenste van iem.: *dat verteerde hem het –;* 2 *het – van de rechter arm kraakte bij de beet van de sterke tanden;* 3 *iems. koud, wit, kil, bleek, dor –; hier rust zijn –;* 4 *wee je –!*
Gebeft', bn. (*van een halsslipje of bef voorzien*): *dominee was gemanteld en –.*
Gebeid', bn. (*op jeneverbessen of -beien overgehaald*): *een glaasje –e jenever.*
Gebekt', bn. (*hebbende een bek of snavel,*

meestal met bep. of in samenst.; Z.-N. van kant of stof: *gefestonneerd*); z. Vogel; fig. *die vischvrouw is goed –*, weet haar mond te roeren; Z.-N. *op iets – zijn*, belust op.

Gebenedij'en, gebenedijde, h. gebenedijd (Z.-N., lit. t. *zegenen, heiligen*).

Geberg'te, o. –n (1 *een groep van bergen; een bergstreek*; 2 aardr. *een menigte bergen in ketenvorm of in een kring gelegen*): 1 *een hoog –, een steil –*; 2 *het Karpathische –*.

Gebe'ten op, bn. (*vergramd, nijdig, vertoornd*): *hij is zeer op u –*, verbitterd.

Gebe'teren (*beter maken, verhelpen*), alleen in: *iets niet kunnen –*.

Gebeu'ren, gebeurde, i. gebeurd (1 *voorvallen, geschieden, plaatshebben*; 2 gunstig of ongunstig: *overkomen*; 3 *te beurt vallen; ten deel vallen*; in bet. 2 en 3 altijd van onstoffelijke dingen): 1 *wat er ook gebeure, blijf bedaard; er is een ongeluk gebeurd; het zal –, dat verzeker ik je; het moet –*, zal gedaan worden; 2 *het is mij meermalen gebeurd, dat ik verdwaalde*; 3 *mocht mij dat geluk eens –!*

Gebeur'lijk, bn. (*mogelijk*): *–e dingen*, die nl. gebeuren kunnen; **–heid,** v. –heden (*mogelijkheid*).

Gebeur'tenis, v. –sen (1 *voorval, feit*; 2 *belangrijk feit, evenement*): 1 *een belangrijke –, een blijde –, de loop der –sen*; 2 *dat was een –!*

Gebied', o. (1 *heerschappij, macht, gezag*; 2 *stad, streek, land, waarover men heerscht, macht uitoefent: grondgebied, rijk, staat*): 1 *onder iems. – staan; het – voeren*; 2 *het – der Romeinen, het – eener stad*; bij uitbr. *het – eener rivier*, oeverland, stroom–; *het mijngebied*; fig. *het – der taal*, al, wat betrekking heeft op.

Gebie'den, gebood, h. geboden (1 *als heer of meester over anderen heerschen, het hoogste gezag uitoefenen; bevelen, gelasten*; 2 van iets onstoffelijks: *voorschrijven, vorderen*): 1 *wie heeft hier te –? waar liefde woont, gebiedt de Heer Zijn zegen; ik gebied u onmiddellijk te gaan; – over*; 2 *doe wat uw plicht u gebiedt*; **–er,** m. –s (in hoogere stijl: *heerscher, meester*); **–ster,** v. –s (*heerscheres*; fig. *beminde*).

Gebie'dende wijs, v., wijs, die een gebod, verbod, verzoek uitdrukt; z. Imperatief.

Gebiesd', bn. (*met een bies versierd*): *een rijwiel, rood –*.

Gebij'den, gebeed, gebeden (Z.-N. gew. *beleven*): *wondere dingen –*.

Gebin'te, o. gebinten (*balkwerk, samenstel van balken, verbindend de hoofddeelen v. e. gebouw of getimmerte*; inz. *dakstoelen*): *de gebinten van een dak*; ook, Bint.

Gebit', o. –ten (1 *boven- of onderrij tanden en kiezen* [echt en valsch]; 2 [*ijzeren*] *mondstuk of stang van een paard of ander last- of trekdier*): 1 *een mooi –; een valsch –*; 2 *het – van een toom*; zegsw. *het – of bit op de tanden nemen*, op hol gaan.

I. Geblaard', bn. (*met blaren, bleinen bedekt*).

II. Geblaard', bn. (van runderen: *met een bles, vlek voor de kop*): *een –e koe*; z. Blaar.

Geblaat', o. (*het* [*telkens en aanhoudend*] *blaten*): *het – der schapen*.

Gebla'derte, o. (*de gezamenlijke bladeren* inz. *v. boomen*; *'t loover*): *de wind ruischt in het –*; lit. t. *gebladert, geblaarte*.

Geblameerd', vd. (*in kwade roep, in opspraak gebracht*); zie Blameeren.

Geblaseerd', bn. (*oververzadigd en afgestompt voor verder genot; ontzenuwd door 't genieten*); zie Blasé. (s = z).

Gebla'zen, vd.: spreekw. *Beter hard – dan de mond verbrand*, fig. het is beter, voorzichtig te zijn, dan schade te lijden; zegsw. *hij is –*, hij is er van door, weg.

Geblindeerd', bn.; zie Blindeeren.

Gebloemd', bn. (van weefsels: *met bloemen of bloemvormige versierselen doorweven, bewerkt, versierd*): *– damast, een – tapijt; – vleesch*, Z.-N. *frissche, gezonde huid*.

Gebloem'te, o. meestal *bloemen* (1 *een menigte bloemen*; 2 fig. *een menigte bloemvormige versierselen*): 1 *de aarde is met gebloemt(e) gesierd*; 2 *gordijnen met – doorstikt*.

Geblokt', bn. (van weefsels: *met vierkante blokjes*): *–e servetten*.

Gebluscht'*, bn. (van kalk: *met water gelescht, dienende tot bereiding van mortel*): *–e kalk*; zie Blusschen.

Gebo'cheld, bn. (*met een bochel; gebult*): *een – manneke; van achteren –*.

Gebod', o. geboden (1 *openbare bekendmaking of afkondiging* inz. *wettelijke of kerkelijke huwelijksaankondiging*, en dan in het mv., z. Roep; 2 *bevel, last, voorschrift* inz. v. God en in hoogere stijl; 3 Z.-N. *bod*): 1 *het eerste, tweede, derde –*, openbare afkondiging van een voorgenomen huwelijk; *onder de geboden staan*, ondertrouwd; *de –en sluiten*, de voltrekking van het huwelijk stuiten; 2 *een – uitvaardigen; een streng –*; *een – nakomen, ter harte nemen; de 10 –en Gods*, Deut. 5 : 6–21; *van God noch zijn – iets weten*, God noch zijn geboden kennen, een goddeloos leven leiden; scherts. *met zijn tien geboden eten*, met de vingers, zonder vork of mes; 3 Z.-N. *wie heeft dat – gedaan?*

Geboef'te, o. (*een troep schelmen of slecht volk; gespuis*): *vuig, laag –*.

Gebo'gen, bn.; –er, –st (*met een bocht, krom*): *met – rug, een – lijn*; meetk. *een – vlak*, zoo, dat een rechte lijn er niet in alle richtingen op past, tegenst. van *plat*.

Gebo(e)ha', o.: *al dat –*, getier.

Gebon'den, bn. (1 *niet vrij; bezet, door drukke bezigheden gebonden*; 2 natuurk. *latent*, z. ald.; 3 van sausen enz.: *met sago, bloem enz. gemengd*): 1 *hij is door die betrekking erg –*; ook: *een – betrekking*; 2 *– electriciteit*, op de condensator aanwezig; *– warmte*; 3 *een – saus; die soep is niet genoeg –*; nog: *– stijl*, poëzie in tegenstelling met proza.

Geboogd', bn. (*boogvormig*): *zuiver –e wenkbrauwen; –e vensters*.

Geboom'te, o. (*boomgewas, boomen*): *hoog –*.

Geboord', bn. (*van een boord of rand voorzien*): *e. – vest, e. –e vlag*; meestal *omboord*.

Geboor'te, v. –n (1 *het geboren-worden, het ter-wereld-komen*, dikwijls met *bij, in, sedert, na, vóór, van . . af*; 2 fig. *begin, oorsprong*; 3 *afkomst*; *stand*): 1 *de – van een kind; van zijn – af; vóór of na Christus' of 's Heeren –*; 2 fig. *een oproer in zijn – smoren*; 3 *Engelschman van –; menschen van hooge –; zonder onderscheid van rang of –*; **–akte,** v. –akten, **–bewijs,** o. –bewijzen (*akte of verklaring van een ambtenaar van de burgerlijke stand, vermeldende plaats en dag van iems. geboorte, zijn ouders enz.*); **–cijfer,** o. –s (*percentcijfer der geboorten*); **–dag,** m. –dagen (1 *dag van iems. geboorte*; 2 *verjaardag*): 1 *de – van Anna Bijns is onbekend*; 2 *op 17 Februari, de – van*

den zoon, was elk jaar een feest; **–grond,** m. (*grond, waarop, streek, waarin iem. geboren is*; lit. t. *vaderland*); **–jaar,** o. –jaren.

Geboor'teland, o. –landen (*land, waar iem. geboren is*; inz. *vaderland*); **–plaats,** v. –plaatsen; **–recht,** o. –en (*recht, aan iem. toekomende uit kracht van zijn geboorte*).

Geboor'tig uit (vero. **van**), bn.: – *uit Horst*, daar geboren.

Gebo'ren, volt. dw. en bn. (1 *ter wereld gebracht, gebaard*; 2 fig. *ontstaan; voortgekomen*): 1 *wanneer werd Karel V –? te A'dam –; zoo iem. moet nog – worden*; zegsw. *ergens – en getogen zijn*, er ter wereld gebracht en opgevoed zijn; 2 *een zachte smart, uit weemoed –; de scheikunde is uit de alchimie –*; nog: *een – Nederlander*, in Nederland –; *mevrouw Jans, – Pieters*; *tot heerschen –*, door aanleg bestemd tot; *een – dichter*, de dichtkunst is hem van nature eigen; *voor zoo iets moet men – zijn*, van nature aanleg hebben.

Geborneerd', bn. (eig. *begrensd*, inz. fig. *kleingeestig, kortzichtig, bekrompen*): *een – verstand*; *hij is nog al –*; z. Borneeren.

Gebor'steld, bn. (*borstels hebbende*); w. i. g.

Gebosseleerd', bn. (*gedreven; met figuren en reliëf* nl. *op goud* enz.); z. Bosseleeren.

Gebouw', o. in bet. 2 –en (1 *het telkens of voortdurend bouwen*; 2 *hetgeen gebouwd is, een bouwwerk*): 1 *dat – heeft hem al heel wat geld gekost, hij heeft een ware bouwkoorts*; 2 *een groot –*; fig. *het – uwer plannen*; spreekw. *Zooals de grondslagen zijn, is het gansche –.*

Gebouwd', bn. (*van zulk een lichaamsbouw, maaksel of vorm als de bepaling uitdrukt*: *gevormd, geschapen*; in samenstellingen): v. personen: *een forsch–, zwaar– man*; van schepen: *scherp–, rank–, licht–.*

Gebraad', o. (*gebraden vleesch*, inz. *wildbraad, gebraden vogels*): *heerlijk –.*

Gebrak', o. (Z.-N. *het aanhoudend op straat loopen*).

Gebrand' zijn op iets, meestal: *niet op iets – zijn*, niet verlangen om iets te hebben.

Gebrek', o., in bet. 3, 4, 5 gebreken (1 *het niet aanwezig zijn; het niet genoeg aanwezig zijn*; *gemis* inz. met *aan* verbonden; 2 *gemis of schaarschte van leeftocht; nooddruft, ontbering, behoeftigheid*; 3 *kwaal, ongemak*; 4 *verkeerdheid, fout, onvolkomenheid*; 5 *mankement, leemte*): 1 *bij – aan* (of: *van*) *water, tijd, geld, woorden*; (*aan*) *vrienden geen –; – aan belangstelling*; 2 *– hebben, lijden*, d. i. armoede: *het nijpendste –, van – omkomen*; 3 *een lastig –; de gebreken van de ouderdom*; 4 *een – in het karakter*; zegsw. *voor iems. gebreken blind zijn*, iems. verkeerdheden niet zien of niet tellen; *een menschelijk –*, een verkeerdheid of ondeugd, de mensch eigen; *de –en zijner deugden hebben*, door overdrijving van goed in kwaad vervallen: van spaarzaamheid tot gierigheid; zie ook Gek **I, 2**; 5 *een – in een schilderij*, fout; *dat – aan de motor is te verhelpen*; nog: *bij gebreke van*, bij ontstentenis van, bij gemis van; *in gebreke blijven*, [a] dralen, [b] iets niet volbrengen, doen; ook *in gebreke zijn*; rechtst. *verborgen –en*, gebreken van een verkochte zaak, die de verkooper niet heeft medegedeeld en die de kooper niet had kunnen ontdekken.

Gebrek'kelijk, bn. en bw. (1 *gebrekkig, misnaakt*; 2 *onvolkomen, onvolmaakt*): 1 *grootje wordt –*; 2 *– schrift; – spreken*; **–heid,** v. –heden (Z.-N. *mismaaktheid*).

Gebrek'kig, bn. en bw. (1 *een lichamelijk gebrek hebbend*; 2 *onvolkomen*): 1 *een – mensch*; 2 van zaken: *een – toestel, gereedschap*, d. i. fouten hebbend; fig. *een –e teekening; taal en stijl waren –*, d. i. onvoldoende, met leemten; nog: *een – werkwoord*, b.v. zullen, dat b.v. het vd. mist; *zich – uitdrukken*, d. i. op onvoldoende wijze.

Gebrild', bn. (*met een bril*): *–e dames.*

Gebrob'bel, gebroc'bel, o. (Z.-N. *gebabbel; gebrabbel*).

Gebrod', gebrod'del, o. (*geknoei*).

Gebroed', o. (v. vogels: *broedsel*; bij uitbr. v. andere inz. schadelijke of lastige dieren): *het – van slangen, adders, wespen enz.*; fig. *dat vuige –*, gespuis, geboefte.

Gebroe'ders, –broe'deren, m. mv. (*personen, die broeders zijn of onderling als broeders verbonden zijn in betrekking tot elkaar gedacht*): *de – De Witt; ze zijn als –*; als firmanaam: *de zaak behoort aan de – Jansen.*

Gebroed'sel, o. –s (*gebroed, broedsel*; dikwijls fig. met ongunstige bijbeteekenis).

Gebro'ken, bn. (eig. volt. dw. van *breken*): *hij is –*, heeft een breuk; *hij is dubbel –*, heeft twee breuken; rekenk. *een – getal*, e. breuk; *– land*, [a]) moerassig, [b]) gescheurd; z. Scheuren 4; *met – stem*, haperende, op gebrekkige, stamelende wijze als gevolg van gemoedsaandoening, lichaamszwakte enz.; *Zijtje zag hem met – oogen aan*, stervende; *met een – hart*, moedeloos, verlangend naar de dood; *hij sprak – Italiaansch*, gebrekkig; *een – middag*, verstoord, zoodat men zijn plan slechts gedeeltelijk kan uitvoeren; Z.-N. *een – vloek*, bastaardvloek; Z.-N. *– viel zij op een stoel*, zeer vermoeid, krachteloos, terneergeslagen; z. ook Rijm.

Gebronsd', bn. (*bronskleurig*): *e. – gelaat.*

Gebrouilleerd', bn. (Fr. *in onmin zijnde*): *die families zijn –*, leven in onmin.

Gebrui', o. (*geplaag, gezanik*); z. Bruien.

Gebruik', o. –en (1 *het zich bedienen, het bezigen van*, inz. met de bijgedachte van herhaling of duur; 2 *een in zwang zijnde wijze van doen; gewoonte* inz. wat betreft het maatschappelijk, huiselijk leven en verkeer): 1 *het – van een potlood, van een woordenboek; ten –e geven, afstaan, toevertrouwen; inwendig en uitwendig –; het – van de tijd*, d. i. het besteden; *het herhaald – van een woord*, bezigen; *het – van vleesch*, nuttigen, genot; *een goed – maken van; in – hebben*, gebruiken (voortdurend); *ten –e van; voor dagelijksch –; het – van een ongeoorloofd middel*, aanwending; *van iems. aanbod – maken*, het aannemen of zich laten welgevallen; 2 *een oud –; een – invoeren, in zwang brengen, afschaffen; een plaatselijk –; zeden en –en*; nog: *buiten – zijn, komen, raken*, niet meer in zwang zijn, komen, raken; *in – zijn; het – beslist in de taal.*

Gebrui'kelijk, bn.; –er, –st (*in gebruik, in zwang zijnde; gewoon*): *de –e eed afleggen; op de –e manier; – zijn*, plegen te geschieden; rekenk. *–e breuk*, met teller kleiner dan noemer.

Gebrui'ken, gebruikte, h. gebruikt (*zich van iets bedienen*, in verschillende toepassingen): *een werktuig –*, bezigen tot iets; *zijn armen, zijn been –; zijn oogen, zijn long* (*weten te*) –, nl. er flink mee (weten) om (te)

gaan, gebruik van (weten te) maken; *een diné, een ontbijt* –, het nuttigen; *wat zal mijnheer – ? wil u niets – ?* eten, drinken; *de baden* –, een badkuur ondergaan; *een geneesmiddel* –, aanwenden; *zijn geld goed* –, besteden; *krachten, vermogens* –, aanwenden; *zijn verstand* –, behoorlijk nadenken; *zijn tijd (goed)* –, (goed) besteden; *een woord goed* –, bezigen; *zich tot alles laten* –, zich tot lijdzaam werktuig verlagen, leenen tot allerlei minne diensten; *geduld, gestrengheid enz.* –, aan de dag leggen, zich geduldig, gestreng betoonen inz. met een bepaalde bedoeling; *ik kan hem in de zaak niet* –, hij is niet geschikt voor de zaak; *lijntrekkers kan de gemeente niet* –; *we kunnen (van) alles* –.

Gebrui'ker, m. -s (*hij, die iets gebruikt* inz. van werktuigen en boeken; rechtst. *hij, die iets van een ander in gebruik heeft*).

Gebruiks'aanwijzing, v. –en (*aanduiding, voorschrift, omtrent het gebruik* b.v. *van medicijnen enz.*; ook: *het papier, dat het voorschrift bevat*); **–waarde,** v. (*de waarde, die iets practisch in het gebruik heeft*).

Gebruis', o. (*het aanhoudend of telkens bruisen*): *het – der golven, der wateren.*

Gebuisd', bn. (Z.-N. *gezakt* bij een examen).

Gebult', bn. (*een bult of bochel hebbende*).

Gebu'ren, gebuurde, h. gebuurd (Z.-N. *in de buurt wonen*): *gaan* –, buurten.

Gebu'rig, bn. (Z.-N. *naburig*): *een – huis.*

Geburin', v. –nen (Bijbel, Z.-N. *buurvrouw*).

Gebuur'*, m. env. geburen (*buurman of buurvrouw*, meestal *buur*): *iems. – zijn*; spreekw. *Kwade geburen moet men bezuren*, van slechte buren heeft men veel last.

Gebuur'schap, v. (*buurt*).

Gebuur'te, v. –n (Z.-N. *de omliggende huizen of omwonende menschen*): *zij riep, dat heel de – het hoorde; de werklieden uit de* –.

Gecanneleerd', bn. (bouwk. *gegroefd*).

Gecharmeerd', bn. (*ingenomen met, bekoord, verrukt door*): *op iets, op iem. – zijn.*

Geciviliseerd', bn. (*beschaafd, welgemanierd*).

Gec'ko, m. gecko's (O.-I. *hagedisachtig dier in het Middellandsche-zeegebied*; Indië: *tokkeh*).

Gecoiffeerd', bn. (Fr. *ergens mede in zijn schik, gevleid, vereerd*); zie Coiffeeren.

Gecommiteer'de, m. en v. –n (*gemachtigde, lasthebber*; bij examens: *gevolmachtigde toeziener*); zie Committent.

Gecompliceerd', bn. (*ingewikkeld*): *een – vraagstuk*; zie Compliqueeren.

Gecondenseerd', bn. (*verdicht, verdikt; samengeperst*): *–e melk*; z. Condenseeren.

Geconditionneerd', bn. (1 *bedongen*; 2 *in zijn toestand bewaard*): 1 en 2 z. Conditionneeren; nog: *goed* –, op dreef.

Geconfedereer'den, m. mv. (*verbondenen*).

Geconsolideerd', bn.: *–e schuld*, staatsschuld, voor welker renteopbrengst bepaalde staatsinkomsten zijn aangewezen; zie Consolideeren en Consols.

Geconsterneerd', bn. en bw. (*onthutst, ontsteld, uit het veld geslagen*); z. Consternatie.

Gecostumeerd', bn.: *een –e optocht*, nl. v. gecostumeerden; zie Costumeeren.

Gedaagd', bn. (Z.-N. *bedaagd*): *vader en moeder zijn –e menschen.*

Gedaag'de, m. en v. –n (*gedagvaarde, voor de rechtbank geroepene*); zie Dagen.

Gedaan', bn. (*verricht, afgedaan*): zegsw. *gedane zaken hebben geen keer*, er valt niets meer aan te veranderen; *de werkman heeft – gekregen*, is heengezonden; *'t is met mij* –, uit; *dat krijg je nooit* –, klaar; *ik kan van hem veel – krijgen*, bereiken, verkrijgen; zie Doen; Z.-N. *hij was erg* –, aangedaan.

Gedaan'te, v. –n (1 *uiterlijk voorkomen; figuur, gestalte, vorm*; 2 *iets, dat het voorkomen heeft van de persoon of de zaak, in de bepaling uitgedrukt*): 1 *een zekere – aannemen*, een zoodanig uiterlijk aannemen, als in de bepaling is uitgedrukt; *van – veranderen; in de – v. e. weerwolf; na de consecratie blijft er geen brood of wijn over, maar blijven alleen de –n van brood en wijn; onder de – van; zich in zijn ware – vertoonen*; 2 *een reusachtige* –.

Gedaan'teverandering, -verwisseling, v. –en (1 *verwisseling van uiterlijk voorkomen of vorm*; 2 dierk. *de natuurlijke overgang van de eene vorm in de andere*): 1 *de –en van Ovidius*, metamorphosen; 2 *de – der kikvorschen: ei, kikkervischje of dikkop, jonge kikvorsch; de – der insecten: ei, larf, pop, volkomen insect*; zie Metamorphose.

Gedaas', o. (*gezwam, dwaze praat*).

Gedach'te, v. –n (1 *het denken aan*; 2 *blijvend aandenken*; 3 *nadenken, peinzen*; 4 *het in aanmerking nemen*; 5 *het redeneeren, oordeelen*; 6 *overleg, beraad*; 7 *voorstelling van de geest; denkbeeld*; 8 *overlegging* alleen in het mv. inz. in Bijbelsche zegsw.; 9 *plan, voornemen*; 10 *meening, gevoelen, oordeel* inz. *waardeering, schatting, dunk*; 11 *vermoeden*): 1 *de – aan wat hij gehoord had*; 2 *de –(n) aan iets bewaren*, herinnering; *het is mij uit de – gegaan*; 3 *in –(n) zijn; iets in –(n) doen*, werktuigelijk, zonder erg of opzet; 4 *de* –, *dat zijn moeder tevergeefs op hem wachtte, was onverdraaglijk*; 5 *de vrijheid der* –; 6 *iets in (zijn) –(n) nemen*, in overweging nemen; *ik stond in –(n), wat te doen*; 7 *allerlei –n en gewaarwordingen; zich geen – van iets kunnen maken; de* –, *die aan dat boek ten grondslag ligt*, hoofddenkbeeld; zegsw. *in zijn –n.* [a] in zijn geest, in zijn verbeelding, [b] bij zich zelve, in zijn binnenste; 8 *Jesus ziende hare –n, seyde*; 9 *op de – komen*, zich voornemen; *van – veranderen*, van plan; *hij kwam op de zonderlinge* –, denkbeeld; *op twee –n hinken* (1 Kon. 18 : 21), [a] in de keuze tusschen twee tegenovergestelde zaken aarzelen; [b] van twee denkbeelden. beginsels, stelsels: nu eens het een dan weer het andere volgen; Z.-N. *zijn – hebben*, volgen; 10 *ik zou zijn – daarover* (of: *omtrent, aangaande*) *wel eens willen vernemen; gunstige, goede, hooge –(n) omtrent* (of: *van, over, aangaande*) *hem of iets hebben, koesteren, opvatten*; 11 *ik had er geen – op, dat mij zoo iets zou overkomen*; nog: *geen* –, geen sprake van! *iem. tot andere –n brengen*, andere meening; zie ook Tolvrij; **–loos*,** bn., bw. (*niet nadenkende*); **–loos'heid,** v.

Gedach'tengang, m. (*gedachtenloop*).

Gedach'tenis*, v. -sen (1 *het gedenken van iem. of iets; de voortdurende herinnering*; 2 *het blijvend voortleven van iem. of iets in de gedachten van anderen; herinnering*; 3 *een voorwerp, bestemd om de* – [in bet. 1] *levendig te houden; aandenken, souvenir*): 1 *ter – van iem. of iets; haar – vervolgt mij overal*; 2 *in eeuwige – blijven; ter eeuwiger* –, om eeuwig in aan-

denken te blijven; *mijn vader zaliger* –; 3 *een lieve* – *aan* (soms: *van*); **–rede,** v. –redenen (*redevoering tot herdenking van iem.*).

Gedachtenkring, m. (*kring, omvang van de voorstellingen v. d. geest*); **–lezer,** m. –s (*iem., die voorgeeft te kunnen weten, wat een mensch gedacht heeft*); **–loop,** m. (*loop of opeenvolging der gedachten of voorstellingen van de geest*): *de* – *vrijlaten*; **–reeks,** v. –en (*geregelde opeenvolging van gedachten*); **–sprong,** m. –en (nl. *niet geleidelijke overgang*); **–streep,** v. –strepen (*liggend streepje, een rust aanduidend*); **–stroom,** m. (*snelle volging van gedachten*); **–wending,** v. –en; **–wereld,** v. (*kring van gedachten*); **–wisseling,** v. –en (*wederkeerige mededeeling van gedachten over een onderwerp*).

Gedach'tig, bn. (*denkende aan* met de bijgedachte, dat dit van invloed is op iems. handelingen): – *aan wat zijn vader had gezegd*; *aan iets – zijn of worden*; (*aan*) *iem. in zijn gebeden* – *zijn*, voor hem bidden.

Gedag'zeggen; z. Goedendagzeggen.

Gedamasceerd'; zie Damasceeren.

Gedast', bn. (*een das* in bet. 2 *dragende*, inz. met een bepaling): *witgedaste heeren.*

Geda'ver, o. (*het aanhoudend of telkens daveren of dreunend weerklinken*; Z.-N. *aanhoudende rilling*).

Gedebaucheerd', bn. (Fr. *verliederlijkt*).

Gedecideerd', bn. (*beslist, vastberaden*; *zeker van zijn zaak*): *een* – *antwoord.*

Gedecolleteerd', bn. (*een laag uitgesneden japon dragende*; *de hals bloot latend of dragend*): *–e danseressen*; z. Decolleteeren.

Gedecoreerd', bn. en vd. (1 *versierd*; 2 *geridderd*): 1 *de feestzaal was fraai* –; 2 *e.* – *heer.*

Gedeeld', vd. en bn. (*in deelen gescheiden*): wapenk.: *een* – *schild*, d. i. door een dwarslijn in twee gelijke vakken gedeeld.

Gedeel'te, o. –n (*deel van een samenhangend geheel*; *stuk*): *hij verloor een groot* – *van zijn vermogen*; *voor een* –; *bij –n afbetalen.*

Gedeel'telijk, bn. en bw. (*voor een gedeelte*; *niet ten volle*): *een –e afbetaling*; *een huis* – *bewonen*; *een –e zonsverduistering.*

Gede'gen, bn. (*zuiver, niet vermengd* inz. van metalen): – *goud, zilver enz.*, niet scheikundig verbonden met andere stoffen.

Gedegenereer'de, m. en v. –n (*iem., die omtaard of erfelijk belast is*): *idioten zijn –n.*

Gedelegeer'de, m. –n (*afgevaardigde, gemachtigde*; inz. *aangewezen schuldenaar*). (g = g).

Gedempt', bn. (fig. van licht en geluid: *getemperd*; *dof*; *zacht, fluisterend*): – *licht*; *op –e toon spreken.*

Geden'der, o. (*het aanhoudend denderen*, b.v. *van een rijtuig*).

Gedenk'blad, o. –bladen (*blad papier, waarop belangrijke gebeurtenissen ter gedachtenis opgeteekend zijn*; inz. lit. t. en in het mv.): *in de –bladen der geschiedenis opgeteekend*, in de geschiedenis; **–boek,** o. –en (*boek, dat een of ander belangrijk feit in herinnering houdt*, inz. lit. t.); **–dag,** m. –dagen (*dag, waarop men jaarlijks op plechtige wijze iem. of iets heuglijk herdenkt*; *herinneringsdag, jaardag*).

Geden'ken, gedacht, h. gedacht (*zich iets of iem. voor de geest brengen, herinneren*): *gedenk mijner*; *aan iets of iem.* –, *iets of iem.* –, bv. *op de 3e Oct. gedenkt men Leidens ontzet*; *iem. in zijn testament* –, hem iets vermaken; Z.-N. *het gedenkt mij*, het heugt mij; zie ook Aanzien **1.**

Geden'kenis, v. –sen (Z.-N. *gedachtenis*; *gedenkteeken*; *gedenkschrift*).

Gedenk'jaar, o. –jaren (*jaar van gedachtenisviering*): *het* – *v. d. inneming van Den Briel*; **–naald,** v. –en (*monument in de vorm van een obelisk*; *naaldvormige gedenkzuil*); **–penning,** m. –en (*medaille, geslagen ter gedachtenis van een heuglijke gebeurtenis, beroemd persoon enz.*); **–plaat,** v. –platen; zie Gedenksteen; **–rede,** v. –redenen (*redevoering, aan de gedachtenis van iem. of iets gewijd*); **–rol,** v. –len (*gedenkschrift*); **–schrift,** o. –en (1 *geschrift, dat de gedachtenis aan personen, gebeurtenissen enz. levendig houdt*; 2 in het mv. *mémoires*; *geschrift, waarin de schrijver zelfbeleefde gebeurtenissen voor zich of anderen ter gedachtenis heeft opgeteekend*): 1 *het Geschied- en Redekundig - van Nederlands herstel in 1813*, door J. H. v. d. Palm, 1763–1841; 2 *de –en van Don Manuel Godoy*; **–spreuk,** v. –en (*spreuk, die de gedachtenis aan een waarheid of stelregel er in uitgedrukt, levendig houdt*; *een algemeene waarheid in spreukvorm*; *zinrijk gezegde*); b.v.: Van Alkmaar begint de victorie; **–steen*,** m. –en (*monumentale steen ter herinnering aan eenig feit* inz. *aan een afgestorvene*); **–stuk,** o. –ken (*gewrocht van bouw- of beeldhouwkunst, plaatwerk, geschrift enz. ter gedachtenis aan iem. of iets*); **–tafel,** v. –s (oud-Rom. *schilderij, welke iem. bij redding uit een gevaar, van deze redding liet maken en die in een tempel opgehangen, aan de goden werd gewijd*; ook: *een plechtige op een tabula* [= tafel, bord] *geschreven dankbetuiging aan de reddende godheid*: *tabula votiva*); **–teeken*,** o. –s (*alles, wat ter herinnering of gedachtenis aan iets of iem. dient* inz. *gedenksteen, monument*); **–waar'dig,** bn.; –er, –st of meer –, meest – (*der gedachtenis waardig*): *op die –e morgen*; **–'zuil,** v. –en (*zuilvormig gedenkteeken*; *eerezuil*; bij uitbr. *gedenkteeken*): *de – van Trajanus* (± 100 n. C.).

Gedeporteer'de, m. en v. –n (*banneling eener strafkolonie*; in België: *naar Duitschland weggevoerde burger gedurende de oorlog*).

Gedeputeer'de, m. –n (*afgevaardigde, volksvertegenwoordiger*; *lid van de Gedeputeerde Staten*): *–n te velde* (vad. geschied.) afgevaardigden, die als raadslieden mee ten oorlog togen; – *Staten*, gekozenen uit de Provinciale Staten, onder voorzitterschap van den Commissaris der Koningin, belast met de uitvoerende macht en 't dagelijksch toezicht op de provinciale zaken; z. Deputatie.

Gedesequilibreerd', bn. (*uit het evenwicht*; fig. *het geestelijk evenwicht verloren hebbend*).

Gedelineerd' 1 bn. (*in hechtenis, gevangen*); **2 –e,** m. en v. –n; zie Detineeren.

Gedeun', o. (Z.-N. *gedaver*; Z.-N. *geneurie*).

Gedicht', o. –en (*hetgeen gedicht is*; *een in versmaat of in dichterlijke stijl opgesteld stuk*; *vers, dichtstuk*): *de –en van Vondel*; *een* – *maken, voordragen*; *een* – *aan iem. opdragen.*

Gedicht'sel, o. –en, –s (Bijb. *overleg, gepeins*).

Gedien'de, m. –n (*geoefend soldaat*; inz. met *oud*: *gewezen militair*): *een oud–.*

Gedien'stig 1 bn., bw.; –er, –st (*geneigd om anderen van dienst te zijn*; *tot dienstbetoon geneigd*; *dienstvaardig, dienstwillig*): *iets met een* – *ja beantwoorden*; zie Geest; **2 –e,**

m. en v. –n (*dienstbode*, inz. *dienstmeisje*); **–heid,** v. –heden (*dienstvaardigheid*).

Gedier'te, o. –n (1 *de gezamenlijke dieren*; 2 *één dier* inz. minachtend): 1 *het – des woods, der woestijn*; 2 *wat een vreemd, wonderlijk –!*

Gedij'en, gedijde, h. en i. gedijd (1 *voorspoedig groeien; in bloei en voorspoed toenemen*, dikwijls met *niet*; 3 *een bepaald gevolg hebben*, aangeduid door een bepaling): 1 *kinderen, planten kunnen –*; 2 zegsw. *gestolen* (of: *onrechtvaardig*) *goed gedijt niet*, levert geen vrucht, voordeel op; 3 *tot eer, troost, heil, ten kwade –*.

Geding', o. –en (*rechtsgeding, -zaak, proces*; fig. *twist, geschil; pleit*): rechtst. *kort–*, proces gevoerd bij den president der arrondissements-rechtbank, in spoedeischende zaken.

Gedisciplineerd' (mil. *aan orde en tucht gewend*): *een goed – leger*; z. Disciplineeren.

Gedispenseerd', bn. (*vrijgesteld; ontheven, verschoond*); zie Dispenseeren.

Gedisponeerd', vd., bn. (*goed in stemming*; [*goed of slecht*] *gehumeurd*): *er niet toe – zijn*.

Gedistilleerd' 1 bn. (*overgehaald*); **2** o. (*sterke drank*); (ll = l); z. Distilleeren.

Gedistingeerd', bn. (*zich onderscheidend; fijn in vormen, beschaafd van toon, kleeding, uiterlijk enz.*): *een –e kleeding*. (g = g).

Gedocumenteerd', bn. (*met bewijzen gestaafd*): *een – rapport*; z. Documenteeren.

Gedoe', o. (1 *alles wat men doet*; minacht. en spott.: *drukte*; *last*; 2 *hofstede, hoeve; nering, bedrijf*, gew.): 1 *wat een –! dat heele –(tje)!* 2 *die boer zit in een goed –*.

Gedoen', o. (Z.-N. 1 *handelwijze*; 2 *zaak, nering*; 3 *ding*; 4 *kind*): 1 *wat voor een – is dat*; 2 *een schoon –*; 3 *een vies –*; 4 *een stout –*.

Gedomicilieerd', bn. (*woonachtig*): *– zijn te A.; een –e wissel*; z. Domicilieeren.

Gedom'mel, o. (Z.-N. *aanhoudend dof geluid*).

Gedon'der, o. (*het voortdurend donderen*): zegsw. *daar heb je het – (in de glazen)*, daar heb je de poppen aan 't dansen; **–jaag,** o. (*gekwel; onaangenaamheden*).

Gedoo'gen*, gedoogde, h. gedoogd (1 *lijden, ondergaan, verduren*; 2 *zich niet tegen iets* inz. *kwaad, misdaden enz. verzetten; dulden, lijdelijk aanzien*; 3 *mogelijk maken, toelaten, veroorloven*): 1 *die vernedering moeten wij –*; 2 *ik zal zoo iets niet –*; 3 *mijn middelen – dat niet*.

Gedrag', o. (*de wijze, hoe iem. zich gedraagt; handeling ten opzichte van goed en kwaad, ten opzichte van de vormen enz.*): *rekenschap geven van zijn –*, handel en wandel; *van zedelijk – zijn*, levenswandel; (school) *voor – berispelijk, middelmatig*; **–boekje,** o. –s (*schoolboekje, waarin o. m. ook aanteekening gehouden wordt van het gedrag van de leerling*); **–cijfer,** o. –s (*cijfer, dat het gedrag van de leerling bepaalt*).

Gedra'gen, zich, gedroeg zich, h. zich gedragen (*zijn handelingen zoo inrichten, zoo handelen, als door een bepaling is uitgedrukt*): *zich goed, onberispelijk –*; *zich – naar de omstandigheden*; zonder bepaling: *hij weet zich te –*, kent zijn manieren; Z.-N. *zich –*, zich aanstellen.

Gedra'gingen, v. mv. (*de wijze, waarop iem. zich gedraagt*, alleen in het mv.): *die dame schijnt zonderlinge – te hebben*.

Gedrags'lijn, v. (*vooraf vastgestelde, doelbewuste wijze van handelen of doen*): *een – volgen; afwijken van zijn gewone –*.

Gedrang', o. (1 *het aanhoudend opeen- of samendringen*; 2 *een dringende menschenmenigte*): 1 *de politie belette elk hinderlijk –; een geweldig –*; 2 *in 't – zijn*; fig. *in 't – komen*, in verlegenheid, in een benarde toestand; *ik blijf liefst uit 't –*, buiten spel.

Gedresseerd', bn. (van honden, paarden enz.: *afgericht*; van dienstboden, soldaten enz.: *goed geoefend*); zie Dresseeren.

Gedrie'ën, telw. mv. (*drie te zamen*): *we zijn met –; ze zaten –; met ons, hun –*.

Gedrocht', o. –en (*monster; afgrijselijk en schrikwekkend dier, wanstaltig mensch*): fig. *een zedelijk –*, door en door slecht mensch.

Gedroch'telijk, bn.; –er, –st (*als een monster, op een monster gelijkend; monsterlijk*; bij uitbr. *wanstaltig, misvormd*): *de –e krokodil; een – kalf*, b.v. met twee koppen en zes pooten; fig. *een –e teekening; –e stelsels*; **–heid,** v. –heden (*monsterlijkheid, wanstaltigheid; iets, dat gedrochtelijk is*).

Gedron'gen, bn. (1 *kort en breedgebouwd*; 2 van de stijl: *al te beknopt en ietwat duister*): 1 *een – gestalte*; 2 *zijn stijl is –*; **–heid,** v.

Gedruisch'*, o. (*dof en verward geluid of geraas; leven, lawaai, rumoer*): *een dof –*.

Gedrukt', bn. (1 bouwk. *ineengedrongen, samengedrongen, niet ruim, niet hoog*; 2 handel: *niet opgewekt of willig*; 3 *zwaarmoedig, neerslachtig*): 1 *een – gewelf*; 2 *de markt was –; de prijzen waren erg –*; 3 *ik vond oom nogal –; een –e stemming*; **–heid,** v.

Gedrum', o. (Z.-N. *gedrang*).

Geducht' 1 bn.; –er, –st (*te duchten; gevreesd, ontzagwekkend*): *hij was – in de strijd; een –e tegenstander; een –e wraak; op een –e wijze; een – pak slaag*; **2** bw. (*op een geduchte wijze, zeer, erg*): *iem. – onder handen nemen; iem. – toetakelen*; **3** tw.: *–, wat een vent!*

Geduld', o. (1 *lijdzaamheid, kalme berusting*; 2 *kalme en bedaarde volharding* inz. in het wachten, in het volbrengen van iets): 1 *draag uw lijden met –; iems. – op de* (of: *een harde*) *proef stellen; mijn – is op*; 2 *een taai –; gij moet wat – hebben* (of: *oefenen*), geduldig zijn; *met iem. – hebben*, hem inschikkelijkheid betoonen; spreekw. *– overwint alles*.

Gedul'dig, bn. en bw.; –er, –st (1 *lijdzaam, onderworpen; van lijdzaamheid blijk gevende*; 2 *geduld* (in bet. 2) *hebbende; kalm en bedaard volhardende; blijk gevende hiervan*): 1 *in ziekte is de vrouw –er dan de man; hij verdroeg alles –; –e onderwerping aan het lijden*; 2 *– (af)wachten; een –e arbeid*; z. ook Papier 1.

Geduld'oefening, v. (*het geduld oefenen*).

Gedupeerd', bn. (*bedrogen, gefopt, beetgenomen, bij de neus genomen*); z. Dupeeren.

Gedu'rende, vz. (*tijdens*): *– de wandeling; – een jaar*, een jaar lang; *– drie dagen*.

Gedurfd', bn. (*gewaagd; vermetel, koen*).

Gedu'rig, bn. en bw. (1 *aanhoudend, zonder ophouden voortdurende*; 2 *bij herhaling, telkens, met korte tusschenpoozen voortdurend*, dikwijls met de bijgedachte van iets onaangenaams): 1 *een – gebed, zijn leven is een – feest; iem. – volgen*; 2 *– op de klok zien; die –e pijn; een –e bron van twist*; rekenk. *een – product*, van meer dan twee factoren.

Gedwars'balkt, bn. (wapenk. *met dwarsbalken, zooveel als de bepaling aangeeft*, met *van*): *een schild, – van 4 stukken: keel, azuur, zilver, goud*.

Gedwee', bn. en bw., –ër, –st (*onderworpen, onderdanig, volgzaam*; van dieren: *zachtzinnig, mak*): *een –ë leerling*, gewillig; *zoo – als een lam*; *iem. – volgen*; **–heid,** v.

Gedwon'gen, bn. en bw.; –er, –st (*gewrongen, onnatuurlijk; stijf; gemaakt, gekunsteld*): *een – houding, een – lach*; *zich stijf en – bewegen in deftig gezelschap*; **–heid,** v.

Geëchauffeerd', bn. (*verhit, warm geworden; boos, driftig*); zie Echauffeeren.

Geëerd' 1 bn. (*geacht*): *een – man*; *het –e publiek*; **2 –e,** m.: *uw –e van 8 Nov.*, brief.

Geef, m. (*het geven*): zegsw.: *hij is van Kleef, hij houdt meer van de heb dan van de –*; bw. uitdrukking: *te –*, om niet, spotgoedkoop.

I. Geel 1 bn.; geler, –st (*met de heldere lichte kleur, die in het spectrum ligt tusschen oranje en groen*): *een gele kanarie*; *het gele stroo*; *gele klinkers*, Friesche steenen van beste kwaliteit; *het werd mij groen en – voor de oogen*, alles draaide mij voor de oogen, als gevolg van aanhoudend staren, overmatige krachtsinspanning enz.; *het gele ras*, het Mongoolsche; *de gele koorts*, tropische galkoorts; **2** o. (1 *de gele kleur*; 2 *een gele kleur- of verfstof*; 3 *dooier*): 1 *– en blauw geven samen groen*; *de dame in het –*; 2 *wat een – op die schilderij*; *Indisch –* 3 *het – v. e. ei.*

II. Geel*, v. geelen (*werpnet voor beken en binnenwateren*); gew.

Geel'achtig, bn. en bw. (*min of meer geel van oorsprong of naar zijn aard*): *– blond haar.*

Geel'bek, m. –bekken (*jonge vogel met nog gele snavel*); **–bes,** v. –bessen (*wegdoornbes*, inz. *Avignonbes, bes uit Z.-Frankrijk met een gele kleurstof*; Lat. rhamnus infectoria); **–blond,** bn. (*geelachtig blond*): *– haar*; **–borstje, –buikje,** o. –s (*spotvogel met citroengeel borstje*; Lat. hypolais hypolais).

Geel'gieten, o. (*het gieten van geel koper of messing*); **–gieter,** m. –s (*ambachtsman, werkman of fabrikant, die gietwaren uit messing vervaardigt*); **–gieterij',** v. –en (*het geelgieten; het bedrijf; de werkplaats; kopersmelterij*).

Geel'gors, v. –gorzen (*gewone gors*; Lat. emberiza c. citrinella); **–hart,** o. (Britsch Guyana: *houtsoort naar de kleur van het hart of het binnenste gedeelte*: *meubelhout*; Lat. nectandra rodioei); **–ijzersteen,** o. (*soort van ijzererts, waaruit geeloker afgezonderd wordt*); **–kop,** m. –koppen (*de gewone zeearend met gele snavel*); **–koper,** o. (in het alg. *alliage van koper en zink, messing, tombak*; inz. *messing*); **–koperen,** bn. (*van geelkoper*): *een – ketel, een – traproede*; **–kruid,** o. (*een soort reseda, waaruit men gele kleurstof bereidt*; Lat. reseda luteola).

Geel'oker, v. (*gele oker*; ook: *geelijzersteen*).

Geel'pekd, bn. (van kippen: *geelnevlekt, met gele pellen of vlekken*): *–e kippen*; **–rood*,** bn. (*geelachtig rood*): *–roode worteitjes*; **–sel,** o. (*gele kleurstof, verfstof om te gelen*); z. Oker; **–slang,** v. –en (*brilslang*); **–ster,** v. –sterren (*lelieachtige plant*; Lat. gagea).

Geel'tje, o. –s (1 *een vogel met gele veeren*; 2 *een goudstuk*; in het mv. *geld*; 3 *een van ouderdom geel geworden geschrift*): 1 *dat – zingt aardig!* 2 *met de –s rammelen*; 3 zegsw. *een – van de plank nemen*, een oude preek houden; nog (Barg.): bankje van 25 gulden.

Geel'vink, m. –en (*geeltje* in bet. 2, *goudstuk*; O.-I. *politie-agent in verband met de kleur van bandelier en opslagen*); **–wortel,** v. ([*wortelstok eener*] *Aziatische plant, waaruit een gele kleurstof wordt bereid*; Lat. xanthorriza); z. Kurkuma; **–zucht,** v. (*ziekte, welke zich openbaart door een gele tint van de huid, veroorzaakt door galstoffen*: *galziekte*); volksk. *gele verf.*

Geëmancipeerd', bn. (*vrijgelaten, uit de slavernij of lijfeigenschap ontslagen*, fig. v. meisjes, dames: *in gelijke rechten gesteld, ontvoogd, meerderjarig verklaard*: *zich losgemaakt hebbende van maatschappelijke conventies*).

Geëmployeer'de, m. en v. –n ([*kantoor*]*bediende; lagere beambte*): *de – n van een spoorweg*; zie Employeeren. (em = am).

Geen* (1 ontkennend vnw.: *niet eenig, niet een*; 2 ontkennend telw. of onbepaald lidw. onbuigbaar: *niet een*; 3 ontkennend bepalend lidw.: *niet de, het*; 4 als bloote ontkenning; 5 *van hun natuur ontaard, slecht*): 1 *– mensch*, niemand; *er was – land te zien*; *dit alles is van nul en –er waarde*, eig. dit alles is nul en v. geener waarde; *– snars, – zier, greintje enz.*; *volstrekt –*; *– ander*, niemand anders; *anders – bezwaren*, geen andere; *– enkel, – één*; 2 *– van beiden*; *op het boerenland noemt men een eend – diertje*; *is dit – Rembrandt?* 3 *– recht hebben, zoo te spreken*, niet het recht hebben; *– hand uitsteken*, niet de hand uitsteken; 4 *in minder dan – tijd*; *hij heeft – geld*; *hij kent – rust*; *– de minste belangstelling*; *ik versta – Grieksch*; 5 *dat is – leven*; *dat zijn – manieren!*

Gee'nerhande*, bn. (*van geen soort; geen, hoegenaamd*; *volstrekt geen*): *op – wijze*; meer: **–lei***, bn.: *er is – gevaar*; *hij heeft mij – verwijt gedaan*, in 't geheel geen.

Geëngageerd', vd. en bn. (Fr. *verbonden of in bepaalde betrekking aangenomen* b.v. *bij een tooneeltroep*; *zijn woord gegeven hebbende*; *verloofd*); zie Engageeren.

Geens'zins, bw. (*op geen wijze of manier, in geenen deele, volstrekt niet*): *ik ben – tevreden*; verg. Alleszins enz.; ook: Geenszins'.

Geep*, v. geepen; soortn. v. (*snoekachtige zeevisch met lange bek*; Lat. belone acus).

Geepsch*, bn. (*ziekelijk, bleekgeel, flets*; *kwipsch*): *wat ziet die man er – uit*; gew.

Geëquilibreerd', bn. en bw. (*in rust, in evenwicht*); zie Equiliber. (qu = k).

I. Geer*, v. –en (1 *spitstoetoopende, wigvormige strook doek*; inz. *smal toeloopende baan in een rok*; *long*; scheepst. *stuk doek, dat men aan een zeil zet, om dit van onderen te verbreeden*; 2 *de schuinsche of scheeve zijde van een gebouw, een kamer of een stuk land*): 1 *een rok met –en*; 2 *die kamer heeft een –*; *deze akker ligt met een – aan de oostzijde.*

II. Geer*, m. (Z.-N. *begeerte, lust*).

Geer'de, v. Z.-N.; z. Gard.

I. Gee'ren*, geerde, h. gegeerd (*een schuinsche richting hebben, hetzij aan één zijde, hetzij aan meer zijden*: *gieren*): *dit huis geert.*

II. Gee'ren*, Z.-N. = Begeeren.

Geërf'de*, m. en v. –n (*bezitter van een erf of stuk grond*, in samenstelling en als historische term): *de –n in een marke.*

Geer'ne, bw., Z.-N.; zie Gaarne.

Geer'valk, m. en v. –valken (*giervalk*; *het wijfje van deze in Noorwegen inheemsche valkensoort*; Lat. hierofalco gyrfalco).

Gee'sel*, m. –en of –s (1 *tuchtroede of -zweep, strafwerktuig tot tuchtiging en zelfkastijding*;

2 fig. *personen, rampen, plagen enz., die met een – worden vergeleken*): 1 *de – bestond meestal uit smalle riemen of touwen, aan het einde voorzien van knoopen, looden kogeltjes enz.*; 2 *de – van het geweten; de – der satire zwaaien*, bijtend spotten; *Attilla, de – Gods.*

Gee'selaar*, gee'selbroeder*, m. –s, –laren; –broeders (*flagellant*).

Gee'selbrok*, m. –brokken (*galgebrok*).

Gee'selen*, geeselde, h. gegeeseld (1 *met een geesel slaan, kastijden*; 2 *iem. of iets als met een geesel slaan: hard slaan, beuken, teisteren*; fig. *duchtig doorhalen, vinnig hekelen*; 3 landb. *pas geoogste schooven van rogge of tarwe op een blok slaan, om er vlug het graan uit te halen*): 1 *ten bloede (toe), met roeden –; iem. – en brandmerken*; 2 *de leeuw geeselde de lucht met zijn staart; de storm geeselde de zee*; fig. *de critiek zal hem onbarmhartig –*; 3 *boeren, die om geld verlegen zijn, – om spoedig het nieuwe graan aan de markt te brengen*; **–ing***, v. –en (*de daad van geeselen: straf-oefening met de geeselroede*; fig. *tuchtiging, kastijding*; *vinnige hekeling*); **–kolom***, v. –kolommen (*kolom, waaraan de te geeselen persoon vastgebonden werd*); **–koord***, o. en v. –en (*koord of touw om mee te geeselen*); **–monnik***, m. –en (*flagellant*); **–paal***, m. –palen (*paal, waaraan de te geeselen persoon vastgebonden werd*); **–processie***, v. –s, –siën (gesch. *processie, plechtige ommegang van flagellanten*); **–roede***, v. –n (*stok of roede, om er mee te geeselen*; fig. *geesel* 2): *de oorlog is een – der volken*; **–slag***, m. –slagen (*slag, toegebracht met een geesel*); **–straf***, v. (*straf, bestaande in geeseling*): volgens de Joodsche wet beperkt zij zich tot 39 of 40 slagen; bij de Romeinen bestond dergelijke bepaling niet; **–zweep***, v. –en (*zweep, om mede te geeselen*).

Gees'ja, v. –'s; zie Geisha.

I. Geest, v. (*in ons land, hooggelegen zandgrond tusschen de duinen en het polderland*); verg. Oegst–, Poel–, Uit–; Friesch *gaast*, verg. *Gaasterland*, in Z.-W. Friesland.

II. Geest*, m. –en (1 *onstoffelijk, denkend, voelend en willend deel van de mensch*; 2 *levensbeginsel in de mensch*; 3 *denk- of voorstellingsvermogen, verstand; gemoed, gevoel*; 4 *levendig vernuft, esprit; voortbrengsel van dit vernuft*; 5 *aandrijvende, voortstuwende kracht; neiging, stemming*; 6 Bijb. *het goddelijk beginsel van het christendom*; 7 *geheel van ideeën, gevoelens enz. van bepaalde personen, volken, tijden enz.; richting, bijzondere aard; strekking*; 8 *persoonlijk, onstoffelijk wezen*; 9 *ziel; schim; spook*; 10 *persoon, beschouwd ten opzichte v. z. hoedanigheden: denker; vernuft*; 11 *vluchtige stoffen*): 1 *de mensch is niet alleen –, maar ook lichaam; beschaving des –es*; Spreekw. *de – is gewillig, maar het vleesch is zwak*, Matth. 26 : 41, goede opkomende voornemens worden dikwijls niet uitgevoerd ten gevolge van de zinnelijke aard van de mensch; zegsw. *gedienstige* (of: *dienende*) *–en*, goede hulp, inz. dienstboden; *hoe grooter –, hoe grooter beest*, groote begaafdheden gaan dikwijls gepaard met liederlijkheid; 2 *de – geven*, sterven; *zijn – aan God* (of: *in de handen van God*) *bevelen*; 3 *voedsel voor de –; de – vermoeien, ontspannen; blij van –; voor de – komen, staan, blijven, zweven, roepen; een kwelling des –es*, van het gemoed; 4 *vernuft en – tintelde uit zijn oogen*; 5 *een – van oproer; een – van orde*; 6 *De – is het, die levendig maakt, het vleesch en is niet nut*, Joh. 6 : 63; 7 *de – van een volk; de – des tijds; de – van een wet; in iems. – handelen*, volgens zijn bedoeling; 8 *een booze –*, duivel; *dat is zijn booze –*, slechte vriend en raadgever; *God is een –*; 9 *de – van een afgestorvene*; 10 *de groote –en der 17de eeuw; een sterke –*, esprit fort; 11 *– van brandewijn.*

Geest'beschaving, v. (*beschaving, ontwikkeling van de geest*, in bet. 1); **–doo'dend***, bn. (*de geest*, in bet. 3, *verstompend*): *een –e arbeid*; **–drift**, v. (*aandrift van de geest, bezieling, vervoering*): *met, in, vol –; iem. in – brengen; de – doen ontvlammen, ontvonken*; **–drif'tig**, bn., bw.; **–er**, –st (1 *vol geestdrift*; 2 *van geestdrift getuigend*): 1 *een – bewonderaar*; 2 *een –e toejuiching*; **–drijver**, m. –s (*dweper*); **–drijverij'**, v. (*dweepzucht*).

Gees'telijk 1 bn. en bw. (1 *op de geest* [bet. 1] *betrekking hebbend, aan de geest eigen zijnde*; tegenstelling van *stoffelijk, zinnelijk, lichamelijk*; 2 *in de gedachten bestaande*; 3 *op de geest* [bet. 6] *betrekking hebbende*; 4 *betrekking hebbende op het onsterfelijke deel van de mensch*; tegenst. van *wereldsch* of *aardsch*; 5 *op de Kerk en haar belangen betrekking hebbende, door de Kerk ingesteld, aan haar dienst verbonden*): 1 *–e spijs*, voedsel voor de geest; *– blind zijn; – overwicht*; 2 *een – samenzijn*; 3 Bijb. *van de –e gaven, broeders, en wil ik niet, dat gij onwetende zijt*, 1 Cor. 12 : 1; 4 *– lied*, lied, dat het hart tot godsvrucht wekt, stichtelijk; *iems. – welzijn; – drama*; z. Mysteriespel; *het – leven, –e lectuur; –e poëzie*, stichtelijke; 5 *een –e ridderorde*, kerkelijk; *een – gerechtshof*; *een – persoon*, dienaar der Kerk; *de –e staat, stand, het –e kleed*, priesterlijk; **2 –e**, m. –n (*een dienaar der kerk*, inz. *der R.-K. kerk*): *een lange stoet van –n; Anglicaansche –n.*

Gees'telijkheid, v. (*de gezamenlijke geestelijken*: b.v. *van een land, van een diocees*): *de Belgische –; de – v. h. bisdom.*

Gees'teloos*, bn. en bw.; –looze, –t (1 *zonder geest of verstand, dom*; 2 *eenvoudig; geen verstandsinspanning vereischend*; 3 *zonder geest of vernuft*): 1 *een – man*; 2 *–ze arbeid*, minder sterk dan *geestdoodend*; 3 *een – schrijver; een laffe, –looze satire.*

Gees'tenbanner, m. –s (*iem., die booze geesten kan bannen, verdrijven; duivelbanner*); z. Exorcist; **–bezweerder**, m. –s (*iem., die geesten kan bezweren, doen verschijnen*).

Gees'tendom, o. (*de engelen, hoogere wezens, afgestorvenen enz.*; ook: *schimmen, spoken*); **–heir**, o. –heiren, –heren (*menigte van geesten*); **–leer**, v. (*leer, aangaande het wezen enz. der geesten of persoonlijke, onstoffelijke, wezens*; inz. *spiritisme*); **–rijk**, o. (*'t gebied der geesten of persoonlijke onstoffelijke wezens; geestenwereld*); **–uur**, o. (*spookuur* [*van 12–1 's nachts*]); **–wereld**, v. (*het geestenrijk*); **–ziener**, m. –s (*iem., die volgens het bijgeloof de gave heeft van geesten te kunnen zien of zich met geesten in verbinding te stellen*).

Gees'tesarbeid, m. (*hersenarbeid*); **–beschaving**, v. meer: Geestbeschaving; **–gave**, v. –gaven (*aangeboren gave of talent van de geest*): *iem. met de zeldzaamste –n;*

–richting, v. –en (*manier van denken*): *mannen van uiteenloopende –.*

Geest'gesteldheid, v. –heden (1 *staat van de geest of zijn vermogens*; 2 *gemoedstoestand, stemming*): 1 *een zwakke –*; 2 *een sombere, een gedrukte –, een blijmoedige –.*

Geest'grond, m. –gronden (*geest* I).

Gees'tig, bn. en bw.; –er, –st (1 *geest hebbend, met levendig vernuft*; 2 *geest of vernuft bevattende; geest of vernuft uitstralende*; 3 eenigsz. vero., lit. t.: *smaakvol, sierlijk, bevallig*): 1 *een – schrijver, een – schilder*; 2 *een – oog; een – gesprek; een –e zet*; 3 *het – spel der zonnestralen; –e kleuren op sluiers en sjerpen*; nog: *– gevonden,* op een wijze, die geest of vernuft uitdrukt; **–aard,** m. –s (Z.-N. *geestig, vroolijk mensch*); **–heid,** v. –heden (1 *de hoedanigheid van geestig* 1 en 2; 2 *een woord of gezegde, dat geestig* in bet. 2 *is, een puntige, oorspronkelijke, fijne gedachte bevat*; *aardigheid*): 1 *de – van Erasmus*; *de – van dit gezegde*; 2 *de – niet waardeeren*; (iron.) *–heden debiteeren, uitkramen,* nl. flauwiteiten.

Geest'kracht, v. (*kracht van de geest*): *een man van –,* vastberadenheid; *– aan de dag leggen,* vastheid van wil.

Geest'land, o. –landen (*geestgrond*).

Geest'rijk, bn. (1 *met levendig vernuft; geest* of *vernuft uitdrukkende; geest* of *vernuft bevattende*; 2 *veel alcohol bevattende*): 1 *een – man; –e oogen; een – boek*; 2 *–e dranken.*

Geest'verheffend, bn. (*de geest omhoog voerend, het denkvermogen een hoogere richting gevend*): *een –e gedachte, een –e aanblik*; **–verheffing,** v. (*verheffing van de geest*); **–vermogens,** o. (*verstandelijk vermogen,* alleen in het mv.): *zwakke –s*; **–verrukking,** v. –en (*geestvervoering, extase*); **–verschijning,** v. –en (*spookverschijning*): *hij gelooft aan –en*; **–vervoering,** v. –en (*sterke gevoelsverheffing of gemoedsbeweging, hooge geestdrift v. voorbijgaande aard; vervoering*).

Geest'verwant, m. en v. –verwanten (*gelijkgezinde; partijgenoot, medestander*); **–verwantschap,** v.

Geest'vol, bn. (*met geest of vernuft; geest of vernuft bevattend; geest of vernuft uitdrukkende*): *een –volle vrouw; –volle trekken.*

Geeuw, m. –en (*de daad van geeuwen; gaap*): *een – onderdrukken* of *bedwingen; met een –.*

Geeu'wen, geeuwde, h. gegeeuwd (*gapen* in bet. 2, maar iets kiescher).

Geeu'werig, bn. (*herhaaldelijk neiging gevoelende om te geeuwen; telkens geeuwende; gaperig*): *ik word –, ik heb slaap.*

Geeuw'honger, m. (*zenuwtoeval, waarbij de lijder herhaaldelijk krampachtig de mond opent en sluit als gevolg v. langdurig ontberen van voedsel*: volksetym. v. *Ga-* [= plotseling] *honger,* verg. Gadood): zegsw. *de – van iets krijgen,* onweerstaanbare trek.

Geëvenre'digd, bn. (1 *evenredig, naar juiste verhouding in de deelen samengesteld*; 2 *met iets overeenkomend, „navenant"*): 1 *een volmaakt – aantal*; 2 *de vermaken waren – aan de ruwheid van zeden.*

Geëxalteerd', bn. (*opgewonden, overspannen*).

Geëxpireerd', bn. (*afgeloopen, vervallen*).

Gefaast', bn. (wapenk. *voorzien van fazen of horizontale strooken*): *een – wapenschild.*

Gefailleer'de, m. en v. –n (*de failliet; iem., die failliet is verklaard*); z. Failleeren.

Gefarceerd', vd. en bn. (*opgevuld met vleeschvulsel enz.*); zie Farceeren.

Gefe'zel, o. (Z.-N. *geprevel*).

Gefingeerd', vd. en bn. (*verzonnen; alleen gedacht, niet werkelijk bestaande; voorgewend*): *een –e naam*; zie Fingeeren.

Geflatteerd'; zie Flatteeren.

Geforceerd', vd. en bn. (*gedwongen; met geweld opengebroken; gewild, onnatuurlijk*): *een –e marsch,* met ongewone inspanning.

Geformaliseerd', bn.: – zijn, d. i. zich beleedigd achten; zie Formaliseeren.

Gefortuneerd', bn. (*rijk, vermogend*): *zeer –.*

Gefundeerd', vd., bn. (*gevestigd, gesticht*): *–e schuld,* gevestigde schuld, waarbij voor betaling der rente en aflossing bepaalde inkomsten zijn aangegeven b.v. bij een –e schuld v. e. staat, de tabaksbelasting.

Gega'digde, m. en v. –n (*belanghebbende, -stellende* inz. *hij, die lust heeft om iets te koopen, te pachten enz.*, meestal in het mv.): *ter inzage voor –n.*

Gegaf'feld, bn. (plantk. *bij de geledingen zich splitsend; de vorm van een gaffel hebbende*): *een –e stengel.*

Gegageerd', bn. (mil. *eervol ontslagen met pensioen, gepasporteerd*): *–e militairen.*

Gegalonneerd' 1 bn. (*met een galon; dragende galon*): *een – portier,* b.v. v. e. hotel; **2 –e,** m. –n; zie Galonneeren.

Geganteerd', bn. (*met handschoenen aan*).

Gegeerd', bn. (wapenk. *met driehoekige vlakken langs de rand*): *een – wapenschild; – van lazuur en goud.*

Gegeneerd', vd. en bn. (*belemmerd; verlegen; met zijn figuur verlegen; onvrij*): *de man is bij ons wat –*; zie Geneeren.

Gege'ven 1 o. –s (1 *wisk. bekende grootheid of hoeveelheid, beschouwd als middel tot oplossing v. e. vraagstuk*; 2 *bekend feit, geval, waaruit men gevolgtrekkingen kan maken*; in het mv. *materiaal*): 1 *een vraagstuk met drie –s en één onbekende*; 2 *de noodige –s ontbreken nog om te beslissen*; **2** bn. (1 v. getallen: *bekend ten opzichte van haar grootte*; 2 *bepaald*): 1 *een – getal tot de tweede macht verheffen*; 2 *op een – oogenblik*; zegsw. *in de – omstandigheden,* in deze staat v. zaken.

Geglaceerd', Geglansd', bn. (*glanzig gemaakt*): *–e zijde; – papier*; z. Glaceeren.

Gegoed' 1 bn. (*bemiddeld, welgesteld*): *–e lui*; **2 –en,** m. en v. mv. (*welgestelde lieden*): *de meer –*; **–heid,** v. (*welgesteldheid*).

Gegolfd', bn. (*met de vorm van golven of golfjes*): fig. *– haar; – plaatijzer; – karton.*

Gegooi', o.: zegsw. *daar heb je het – in de glazen,* de poppen aan 't dansen.

Gego'ten, bn.: *– ijzer,* door gieten verkregen, niet *geslagen* of *gesmeed*: fig. *die mantel zit je aan 't lijf –,* past keurig.

Gegradueer'de, m. en v. –n (*iem., die een academische of militaire graad of rang bezit*).

Gegroefd', bn. (*van één of meer gleuven of groeven voorzien*): *een kanon met –e ziel,* getrokken; *een –e kolom*; zie Zuil.

Gegrond', bn. (*op goede grond rustend; gerechtvaardigd, juist, deugdelijk, geldig*): *–e aanmerkingen, redenen*; **–heid,** v. (*juistheid, geldigheid*): *de – v. e. opmerking.*

Gehaast', bn., bw. (*door haast gedreven*): *zeer –*; *hij kwam – binnen,* met haast.

Gehaat', bn. (*haat opwekkend of opgewekt hebbende,* het tegengestelde van *bemind*): *e.*

gehate belasting, e. – minister; zich – maken.

Gehakt', o. (*fijngehakt of -gemalen vleesch, meestal in de vorm van een bal toebereid*): *kalfs–; een balletje –.*

Gehal'te, o. –n (1 eig. *de hoeveelheid van een bepaald bestanddeel van zeker lichaam of zekere stof*; 2 inz. *deelen fijn van een legeering; hoeveelheid zuiver metaal van een allooi*; 3 fig. *innerlijke waarde*): 1 *het – aan alcohol*; 2 *een hoog, laag – (aan goud of zilver)*; 3 *het – van een conversatie; het – der arbeiders.*

Gehand', Z.-N.: zegsw. *links – zijn*, linksch.

Gehand'schoend, bn. (*geganteerd, met handschoenen aan*): *–e bedienden.*

Gehan'dicapt, bn. (*benadeeld, belemmerd*); zie Handicappen.

Gehard', bn.; –er, –st (*door oefening gesterkt*; fig. *gevoelloos door wilskracht, gewoonte enz. tegen smarten, onaangename gewaarwordingen enz.*): *–e soldaten; een – gestel; – tegen laster en miskenning;* **–heid,** v.: *– tegen vermoeienissen; – tegen het leed.*

Gehar'nast, bn. (*dragende een harnas*): *een – ridder, –e krijgers, –e ruiters.*

Gehar'rewar, o. (*gekibbel, gekrakeel*).

Gehas'pel, o. (1 *onhandig gesukkel, gemorrel*; 2 *getwist, geredetwist, gekrakeel, gekibbel*; 3 *moeite, last, drukte*): 1 *wat een –, eer dat huiswerk af is!* 2 *een langdurig – in de Kamer over dat ontwerp*; 3 *wat geeft dat testament een –!*

Gehas'sebas, o. (*gekijf*; *last, drukte*).

Geha'vend, bn. (*toegetakeld*): *die schepen waren na de strijd erg –; wat zien die kleeren er – uit,* vol scheuren en gaten.

Gehecht', bn. (*liefhebbende, aan iem. of iets zich door liefde, gewoonte, neiging enz. verbonden voelende*; minder sterk dan *verknocht*): *de kinderen zijn innig, oprecht, sterk aan hem –; de hond is – aan zijn meester;* **–heid,** v.: *zijn – aan die gewoonte.*

Geheel'* 1 bn. (1 *gaaf, ongeschonden*, in deze bet. meestal *heel*; 2 *gansch, heel, waaraan niets ontbreekt*, tegenstelling van *gedeeltelijk* in verschillende opvattingen): 1 – *zijn*; 2 – *Amsterdam*, alle Amsterdammers; *een –e week*, volle; *–e brokken werden losgescheurd*, groote; *de –e vergadering schrok; uit – uw hart; de –e schuld afdoen*, gansch, volledig; rekenk. *een – getal*, geen breuk; **2** bw. (*geheel en al, volkomen*): – (*en al*) *dichter*, in elk opzicht; – *vrij; ik ben – oor*, luister met de grootste opmerkzaamheid; – *genezen*, totaal; – *anders*, in elk opzicht; – *de uwe*, volkomen de uwe, slot v. e. brief; **3** o. –en (*eenheid; alles samen; datgeen, waaraan niets ontbreekt*): *een – in deelen splitsen; dat alles vormt één –; iets in zijn – laten; in 't – geen*, volstrekt geen; *over 't – genomen; in 't – niet.*

Geheel'onthouder, m. –s (*iem., die hoegenaamd geen alcoholische drank gebruikt*).

Gehei'bel, o. (*omslag; gekrakeel*).

Geheid', bn. (*krachtig, onwrikbaar*).

Gehei'ligd, bn. (1 *aan de dienst eener godheid toegewijd*; 2 *als heilig erkend en de hoogste eerbied verdienende; als heilig te eeren*): 1 *de –e boomen in het Germaansche woud*; 2 *– zij Uw naam!*

Geheim' 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *verborgen gehouden*; het tegengestelde van *openbaar* in verschillende opvattingen; 2 *duister; niet gemakkelijk te doorgronden of te begrijpen*): 1 *een –e zaak, een – verbond; een – onderhoud*, in het verborgen plaatshebbend; *een –e wetenschap*; z. Occultisme; *een – beschermer*, in het verborgene werkzaam; *de –e politie; een –e la; in – comité*, met gesloten deuren; *–e raad*, staatslichaam, bestaande uit vertrouwde raadslieden inz. door Karel V ingesteld; *iets – behandelen; hij is er erg – mee*, geheimzinnig; 2 *een –e angst, een – voorgevoel*; **2** o. –en in bet. 2 en 3 (1 *het verborgen zijn*; 2 *zaak, die geheim of verborgen is, die niet publiek mag worden*, in verschillende opvattingen; 3 *zaak, die duister is, moeielijk te doorgronden is*): 1 *in het – tegenwerken; in diep –; hij is in 't –*, weet er van; *het – bewaren*; 2 *een groot, diep –; in de brief staan geen –en; een publiek –*, een zaak, die verborgen moest zijn, maar algemeen bekend is; *–en voor iem. hebben; ergens geen – van maken*; 3 *de –en der natuur*, haar verborgen krachten; (godsdienst) *het – der menschwording*, hooge, alleen door het geloof te kennen, geloofswaarheid; zie Geheimpjes.

Gehei'menis, v. –sen (*verborgenheid*, nl. *voor niet-ingewijden*): *de –sen van kook- en braadkunst*; **–vol,** bn. (*geheimzinnig; moeielijk te doorgronden*): *een –volle stilte.*

Geheim'houden, hield –, h. –gehouden (*verborgen houden, stilhouden*): *zaken –*, d. i. voor anderen verborgen houden; *–d zijn*, gesloten; **–houding,** v. (*het niet openbaar maken van zaken, die voor anderen verborgen moeten blijven*): *iem. de stiptste – opleggen; onder het zegel der* (of: *van*) –, onder de voorwaarde het geheim ongeschonden te bewaren.

Geheim'middel, o. –middelen (inz. *kwakzalversmiddel*); zie Arcanum.

Geheimp'jes, o. mv.: *– met iem. hebben*, kleine apartjes, onder-onsjes.

Geheim'schrift, o. (*schrift, met geheime letters, teekens, cijfers, van welke de beteekenis door twee of meer personen is vastgesteld en dat alleen te ontcijferen is door ingewijden*): *een brief in –*; **–schrijver,** m. –s (eig. *persoon, belast met de geheime of bijzondere briefwisseling van vorsten, staatscollegiën; secretaris* in historische stijl en in Z.-N.); **–vol,** bn. (*geheimenisvol*): *een – oord*; **–zegel,** o. –s (oorspr. *zegel op gesloten brieven van vorsten en openbare machten in tegenstelling met het groot zegel, dat aan open brieven gehangen werd*; later van kleinere zegels: *privaatzegel*).

Geheimzin'nig, bn. en bw.; **–er,** –st (*een geheime bet. hebbende; raadselachtig, onverklaarbaar*): *een –e lach, een – gefluister, een –e stilte, een – donker, e. –e moord; e. –e bezoeker*, omtrent wiens persoon men in het onzekere verkeert; – *spreken*, op geheimzinnige wijze; *hij is er erg – mee*; **–heid,** v.

Gehelm', o. (Z.-N. *gegalm*): *ver – van vogelen.*

I. Gehelmd', bn. (*een helm dragende*): *een –e krijgsman, een –e brandweerman.*

II. Gehelmd', bn. (*beplant met helm*).

Gehe'melte, o. –n (*gewelfde bovenzijde der mondholte*): *het harde, het zachte –; het – streelen*, de smaak aangenaam prikkelen.

Gehen'gen, gehengde, h. gehengd (lit. t., vero. *gedoogen, toelaten*): *God zal het niet –*; **–enis,** v. –sen (lit. t., Bijbel: *toelating, vergunning*).

Gehen'na, v. en o. (Hebreeuwsch: *Hinnomsdal, ten Z.-O. v. Jeruzalem, begraafplaats van veroordeelden*; fig. *hel*; *pijnigingsplaats*).

Geheu'gen 1 het geheugde, het h. geheugd (*in de herinnering leven*): *mij geheugt*, of *het*

geheugt mij; meestal Heugen; **2** o. (1 *herinnering, gedachtenis*; 2 *herinneringsvermogen*): 1 – *van iets hebben*; *het ligt ons nog versch in het* –; 2 *een goed, sterk, trouw* –; *de veerkracht van het* –; zegsw. *iets in het* – *prenten*, vast in de geest prenten; *in het* – *roepen*, in de gedachten brengen.

Geheu'genis, v. –sen (lit. t., Z.-N. *heugenis*).

Geheu'genkunst of **-leer,** v. (*de kunst om naar bepaalde regels het geheugen te oefenen*; *mnemoneutiek, mnemotechniek*, z. ald.); **–werk,** o. (*werk, waarbij het vooral op het geheugen aankomt*): *aardrijkskunde,* –!

Gehoed', bn. (*een hoed dragend*, scherts.).

Gehoef'slaagd 1 bn.: – *zijn*, verplicht bij te dragen in het onderhoud van een dijk; **2–e*,** m. en v. –n (*ingelande met het onderhoud van een dijkvak belast*); zie Hoefslag.

Gehoekt', bn. (*met hoeken, met uitstekende kanten*): *een* –*e steen*; *een* – *voorhoofd.*

Gehoe'tel, o. (Z.-N. *geknoei; gekwansel*).

Gehoofd', bn.: alleen in de zegsw. *gehuisd en* – *zijn*, huis en hof bezittende.

Gehoor'*, o. (1 *het hooren, het vernemen van geluiden*; 2 *het vermogen om te hooren, een der vijf zintuigen*; 3 *het luisteren naar hetgeen men hoort*; *oplettendheid, aandacht*; 4 *de gelegenheid geven om gehoord te worden*; 5 *de gezamenlijke toehoorders*): 1 *het zintuig van het* –; *ik kreeg geen* –; *op het* – *af*; *op het* – *spelen*; 2 *een fijn* –; *muzikaal* – *hebben*, aanleg voor muziek; 3 – *weigeren*, niet willen aanhooren; – *schenken*; fig. – *geven aan hetgeen zijn hart hem ingaf*; 4 *om een* – *verzoeken*, audiëntie; 5 *een talrijk* –.

Gehoor'been, o. –deren (*beentje in het gehoororgaan*; *bij zoogdieren drie beentjes, hamer, aanbeeld en stijgbeugel in de trommelholte*); **–buis,** v. –buizen; **–gang,** v. –en (*buis in het oor van mensch en dier*; ook *buis van Eustachius, kanaal tusschen oor en keel*); **–hoorn,** m. –s (*hoornvormig voorwerp, waarmee hardhoorenden hun gehoor versterken*), ook: **–horen,** m. –s: *de* –*s van Van Beethoven.*

Gehoo'rig*, bn. (*zoo gebouwd of gelegen, dat het geluid uit de nabijheid daar hoorbaar is*): *'t is hier zeer* –.

Gehoornd', geho'rend, bn. (*van horens of hoornvormige uitsteeksels voorzien*): *e.* –*e slak.*

Gehoor'opening, v. –en (ontl. *opening der uitwendige gehoorgang*); **–schelp,** v. –en (*oorschelp*); **–trechter,** m. –s (*trechtervormig binnenste deel van de gehoorgang*); **–vlies,** o. –vliezen (*trommelvlies*); **–weg,** m. –wegen (*gehoorbuis*).

Gehoor'zaal, v. –zalen (*openbare zaal, bestemd voor het houden van academische recepties, promoties, redevoeringen enz.*: *aula, auditorium*; ook: *audiëntiezaal*).

Gehoor'zaam, bn.; –zamer, –st (1 *willig, bereidwillig, iems. bevelen op te volgen*; 2 v. natuurkrachten: *onderworpen aan*): 1 *een kind moet* – *zijn*; 2 *die de winden en het water gebiedt, en zij zijn hem* –, Luc. 8 : 25; nog: *Uw* –*zame dienaar*, beleefdheidsformule aan het slot van brieven; **–heid,** v.: *iem. tot* – *brengen*; *belofte van* –.

Gehoor'zamen, gehoorzaamde, h. gehoorzaamd (*gehoorzaam zijn*; *de wil, het gebod, het voorschrift enz. van een meerdere volgen*): *iem. of aan iem.* –; *iem. in iets* –; *zich doen* –; *ergens aan* –, b.v. het paard a. d. teugel; *het schip wilde niet meer aan het roer* –, luisteren naar; *hij weet zich te doen* –.

Gehoor'zenuw, v. –en (*zenuw, die geluidstrillingen overbrengt*).

Gehou' en getrouw'; z. Hou en trouw.

Gehou'den, bn. (*verplicht*, verbonden met *om te, tot*): – *zijn om*; *ik ben* – *u voort te helpen*; *zich tot iets* – *rekenen*; **–heid,** v., **Gehou'denis,** v. (*verplichting*): alleen in: *onder* –.

Gehucht', o. –en (eig. *zeker aantal huizen, hoven, erven*; *vlek, buurschap, dorpswijk*): *buurten en* –*en*; *een afgelegen* –.

Gehui'cheld, bn. (*geveinsd*): –*e tranen.*

Gehuifd', bn. (*van een huif [vrouwenmuts, kap, linnen wagenzeil] voorzien*): *de vrouwen waren vroeger* –, d. i. droegen een huif; *een valk met een* –*e kap*; *een* –*e boerenwagen.*

Gehuikt', bn. (*een kapmantel of huik dragende*): *de vrouwen gingen toen nog* – *ter kerk.*

Gehuisd', bn. (*een huis bewonend*, meestal met een bepaling): *ze zijn ruim* –, *net* –.

Gehuis'vest, bn. (*zijn woon hebbende, woonachtig*): *ergens goed* – *zijn.*

Gehult', Z.-N.: in zegsw. – *en gebult*, oneffen.

Gehumeurd', bn. (*gestemd*; *in zulke luim, gemoedsstemming verkeerend, als de bepaling uitdrukt*): *hij is altijd goed, slecht* –.

Gehuw'den, m. en v. mv. (*getrouwde menschen*): – *zonder kinderen komen i. aanmerking.*

Gei, v. –en (*geitouw*); **–'blok,** o. –blokken, –s (*katrol, waardoor de gei loopt*).

Gei'en, geide, h. gegeid (scheepst. *de zeilen inkorten door de geitouwen op te halen*).

Geijkt', bn. (1 eig. van maten en gewichten: *van een ijk voorzien, wettelijk gemerkt*; 2 inz. fig. *algemeen gangbaar, het burgerrecht verkregen hebbende*): 1 *een* –*e meter*; 2 fig. *een* –*e uitdrukking, een* –*e term, een* –*e phrase.*

Geil, bn. en bw.; –er, –st (Lat. hilaris? *wulpsch, wellustig*; van de grond: *te, overmatig vet*; van planten: *te weelderig groeiende*): *de grond is al te* – *en te zwaar bemest*; *deze aardappels staan te* –, welig van blad.

Geil'heid, v. (*wulpschheid*; van de grond: *overmatige vettigheid door bemesting*; van planten: *te weelderige groei*): *door de* – *van de grond schiet daar alles te welig op.*

Geïllustreerd', bn. (1 *met illustraties, platen enz. opgeluisterd*; *verlucht*; 2 *toegelicht* inz. comisch): 1 *een* – *woordenboek, een* –*e bijbel*; 2 *zijn verhaal,* – *met eenige voorbeelden.*

Geïmporteerd', bn. (*van elders, van andere landen, ingevoerd*): –*e Havanna-tabak.*

Gein, v. (volkst. *grappigheid, grap*): *humor in een tooneelspel is minder noodig, als er maar* – *in is*; *'n* – *van een vent*, een aardige baas; *wat een* –*!* wat een aangename verrassing, ir. hoe flauw! verkl. **–'tje,** o. –s (*grapje*).

Geïncrimineerd', bn. (*wat aanleiding geeft tot rechterlijke vervolging*; *voor misdadig of strafbaar gehouden*; *gewraakt*; *ten laste gelegd*): *het* –*e artikel in die krant.*

Geïndigneerd', bn., bw. (*verontwaardigd*).

Gein'ster, v. –s (*vonk*); ook: *Genster*, vero.

Geïnteresseerd', bn. (1 *er bij betrokken, belanghebbende zijnde*; 2 *zelfzuchtig, niet belangeloos*): 1 *bij een zaak* – *zijn*; 2 *hij is bij het kaartspel altijd zoo* –; als zn.: *de* –*en.*

Geïnterneer'de, m. en v. –n (*iem., die geïnterneerd is*); zie Interneeren.

Geïntimeer'de, m. v. –n (rechtst. *gedaagde in beroep*).

Gei'ser, m. –s (IJsland eig. springbron:

periodieke heete springbron in vulkanische streken; bij overdr. *gasbadkachel, waterverwarmingstoestel bij een badkuip enz.*).

Geis'ha, v. –'s (Eng.-Jap. *beroepszangeres of -danseres; dansmeisje*); zie Geesja.

Geïsoleerd', bn. en bw. (*afgezonderd; op zich zelf staande*); zie Isoleeren.

Geiss'lersche buis*, v. – buizen (*glazen buis met verdunde lucht of eenig ander gas, waardoor een electrische stroom gevoerd wordt, die als lichtbundel gezien wordt*).

Geit, v. geiten (*wijfje van den bok, van een hert, gems enz.*): *bokken en –en*; zegsw. *de kool en de – sparen*, beide partijen willen tevreden stellen; *vooruit met de –*, vooruit!

Gei'tebaard, m. –baarden; **–bok*,** m. –bokken (*mannetje v. d. geit*); **–leer,** o. (*leder van het vel eener geit*): *handschoenen van –*; ook: Geitenleer, nl. leer van geiten.

Gei'teleeren*, bn. (*van geiteleer*), ook, Geitenleeren: *een paar – handschoenen.*

Gei'tenblad, o. (plantk. *kamperfoelie*; Lat. lonicera); **–boer,** m. –en (Z.-N. *keuterboer*); **–bond,** m. –en; **–dokter,** m. –s (Z.-N. minacht. *dierenarts*); **–fuif,** v. (student. *feest van meisjes[studenten]*); **–haar,** o. –haren (*een haar van een geit*; als collectief *het haar van geiten*): zegsw. *twisten om* (of: *over*) *een –*, d. i. om een beuzeling; **–hoeder,** m. –s; **–hoedster,** v. –s; **–klaver,** v. (*naam voor kamperfoelie, zevenblad*, ook *voor galigaan*); **–melk,** v.; **–melker,** m. –s (*nachtzwaluw*): *van Mei tot September vindt men de –s in ons land*; **–oog*,** o. –en; **–stal,** m. –len (*stal voor één of meer geiten*); **–vleesch*,** o. (*vleesch van geiten*).

Gei'tepoot*, m. –en; **–vel,** v. –len; **–vellen,** bn. (*v. geitevel*): *een – buis, een – tasch*; **–vleesch*,** o. (*vleesch van één geit*).

Gei'touw, o. –touwen (scheepst. *loopend touw, waarmee een zeil wordt ingehaald, ingekort of gegord*); **–touwblok,** o. –blokken of –bloks (*geiblok*); zie Geien.

Gejaag', o. (*voortdurend jagen* in verschillende beteekenissen): *het – door veld en bosch*, het telkens of aanhoudend op jacht gaan; *dat – met die paarden*, hard rijden.

Gejaagd', bn., bw.; **–er,** –st (*onrustig, haastig, zenuwachtig*); **–heid,** v. (*zenuwachtige onrust*).

Gejak'ker, o. (*het telkens of voortdurend jakkeren; afbeulend gerij*): *dat – met die knol.*

Gejam'mer, o. (*het telkens en aanhoudend jammeren; bitter geweeklaag*): *wat een –!*

Gejoel', o. (*het telkens of aanhoudend joelen; vroolijk getier; verward geraas*): *– en geschreeuw.*

Gejok', o. (*gescherts, dartele boert*, ook: *het aanhoudend onwaarheid spreken*): *joei, dat –!*

Gejuich', o. (*het aanhoudend juichen*): *een – aanheffen; die met tranen zaaien, zullen met – maaien.* Psalm 125 : 5.

I. Gek* 1 bn. en bw.; –ker, –st (1 *van het verstand beroofd; zinneloos*; 2 *dwaas, mal, zot, bespottelijk*; 3 *grappig, koddig* bet. 2 en 3 zijn niet altijd scherp te onderscheiden): 1 *hij is – geworden*, meestal: krankzinnig; *het is om – te worden*, om het hoofd er bij te verliezen; 2 *een –ke en lastige vent*; inz. in vraagzinnen: *ben je – ? een –ke gedachte; –ke praatjes*, zotteklap; *dat is een – geval*; *dat is –*, de zaak ziet er dreigend uit, het ziet er slecht uit; *je bent wel – als je het doet; dat is nog zoo – niet; hoe ouder, hoe –ker; een – figuur slaan* (of: *maken*), een belachelijke indruk maken; 3 *dat is zoo'n –ke vent, je lacht je slap met zijn moppen*; nog: *ergens – van opkijken, – doen*, vreemd; *dat treft –*, slecht; zegsw. *het is te – om los te loopen*, te dwaas; *– met iem. zijn*, buitensporige genegenheid voor iem. betoonen; als zn.: *het –ke van het geval was*, het bespottelijke; *zoo iets –s heb ik nooit gezien*; **2** m. –ken (*van verstand verstokene, krankzinnige; dwaas*; fig. *verwaand mensch*; *grappenmaker*): *een halve –*; *een ouwe –*, [a]) oude onredelijke dwaas, [b]) snoeper; *ik, zei de –*, v. menschen, die hun ik op de voorgrond plaatsen; *een verwaande –*; *iem. voor – laten loopen*; *iedere – heeft zijn gebrek*; zegsw. *iem. voor de – houden, de – met iets houden, de – steken* (of: *scheren*) *met iem. of iets*, de draak met iem. of iets steken; zie Buurman; Kaart.

II. Gek*, m. –ken (*draaiende kap boven op e. schoorsteen, middel tegen valwinden, om het rooken te voorkomen, tevens windwijzer; sluiting van een deurklink, die belet, dat de deur van buiten geopend wordt; knie of mik v. e. pomp, waarop de hefboom steunt*); Gek **II** is waarsch. etymologisch = Gek **I**.

Gekab'beld, bn. (Z.-N. *geklonterd, geschift*): *de melk is –.*

Gekal', o. (inz. Z.-N. *gebabbel, gesnap*).

Gekalandeerd', bn. (Z.-N. *beklant*).

Gekamd', bn. (*van een kam, een kamvormig uitsteeksel of sieraad voorzien*): *een –e haan, een –e hagedis, een –e helm.*

Gekant', bn.: *– zijn tegen iets*, d. i. zich verzetten tegen, vijandelijk gezind zijn.

Gekanteeld', bn. (1 *voorzien van tandsgewijze gevormde uitsteeksels of tinnen*; 2 wapenk. *van kanteelen of tandsgewijze uitstekende figuren voorzien*): 1 *een –e toren*; 2 *een dwarsbalk van sabel, aan beide zijden –.*

Gekar'teld, bn. (*ribachtig; rondachtig getand of ingekeept*): *geldstukken met –e randen, een – blad, het – loof der wortelen.*

Geke'perd, bn. (1 *met een schuine keper geweven; niet-effen*; 2 wapenk. *met kepers, kepervormige figuren bedekt*): 1 *–e stoffen, –e diemiten*; 2 *het wapen van Egmond was – van twaalf stukken, goud en geel.*

Geker'tel, o. (Z.-N. *wat kartelt, kerft*).

Gek'heid, v. in bet. 2 –heden (1 *dwaasheid, onverstand*; 2 *iets grappigs, kluchtigs; een aardigheid*): 1 *van – niet weten, wat men doet; wat is dat voor –? allemaal –!* 2 *schei uit met die –; geen – verstaan*, scherts; *– maken; ik zei het maar uit –*; zegsw. *alle – op een stokje, –* (of: *scherts*) *ter zijde* (of: *apart*), in ernst.

Gekield', bn. (*een kiel dragende*): *de blauw–e spes patriae.*

Gek'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*bespottelijk*): *een –e voorliefde; zij is – opgeschikt*; ook: *zij is wat –*, kinderachtig-mal.

Gek'kemanswerk, o.: *dat is –.*

Gek'ken, gekte, h. gegekt (*gekheid met iets of iem. maken, spotten, jokken, schertsen*): *hij gekt maar; met iets –; daar is geen – mee; niet met zich laten –*, spotten.

Gek'kendag, m. –dagen (*1 April*); **–getal,** o. (nl. *elf*); **–huis,** o. –huizen (*krankzinnigengesticht*); **–nommer,** o. (nl. *elf*); **–praat,** m. of **–taal,** v. (*onzin, zotteklap*); **–werk,** o. (*werk van gekken; dwaasheid*).

Gekkernij', v. –en (*zotte scherts, jokkernij*).

Gekkin', v. –kinnen (*mal vrouwspersoon,*

zottin); **-netje**, o. -s (*half liefkoozende benaming van een [nuffig] meisje*).
Gek'ko, m. -s; zie Gecko.
Geklaag', o. (*het telkens of aanhoudend klagen*: 1 *geweeklaag*; 2 *het telkens en aanhoudend klachten uiten*): 1 *het - der gewonden*; 2 *het voortdurend - over slecht eten.*
Geklank', o. (*het klinken*): *- van snaren.*
Geklauwd', bn. (1 *klauwen hebbende*; 2 wapenk. *met klauwen van een andere kleur dan het lichaam afgebeeld*): 1 *katten en roofvogels zijn -e dieren*; 2 *in lazuur, een gouden sperwer, gebekt en - van keel.*
Gekleed'*, vd. en bn. (1 *kleederen aanhebbende* inz. *bovenkleederen*; 2 *zoo gekleed, als bij bepaalde omstandigheden het fatsoen eischt*): 1 *ben je nog niet -? netjes in 't zwart -; goed -, warm -*; 2 *ze zullen van avond komen en wel -! er op - zijn*; nog: *een -e jas*, lange gesloten jas; zegsw. *dat staat -*, naar de eisch gekleed; fig. dat staat deftig.
Gekleurd', bn. (*niet kleurloos of wit, niet zwart of grijs*): *een -e prent; -e stoffen, -e handschoenen*; fig. *e. sterk - verhaal*, opgesierd.
Geklik'klak, o. (*het telkens en aanhoudend gekletter of geklepper van tegen elkaar stootende voorwerpen* inz. *metalen*): *het - der wapens; het - der paardenhoeven.*
Geklok', o. (*het telkens en aanhoudend klokken*): *het - van een flesch, kruik, karaf*, d. i. klokkend geluid bij het schenken; *het - van hennen; het onhebbelijk - bij het drinken.*
Geklon'ken, bn. (*afgedaan, in orde, beredderd*): *de zaak* (of: *het*) *is tusschen hen -*, geregeld.
Geknecht', bn.; zie Knechten.
Gekne'veld, bn. (*met een knevel*): *een -e heer met een stijf been*; zie Knevelen.
Gekoos', o. (*zoet gepraat; geliefkoos, gevlei*): *het - der moeder met haar kind.*
Gekor'ven, bn. (eig. vol van *kerven*; z. Kerf): *- dieren*, insecten, dieren nl. met drie wel onderscheiden hoofddeelen van het lichaam, die door inkervingen gescheiden zijn.
Gekoust', bn. (Z.-N. van vogels: *ruigpootig, pluimen om de pooten hebbende*).
Gekrab'bel, o. (1 *voortdurend of telkens krabbelen*; 2 *slordig geschrijf*; 3 *slordig schrift*): 1 *het - v. de hond aan de deur*; 2 *mijn - zal niet baten*; 3 *onleesbaar -.*
Gekroesd', bn. (*dicht ineengekruld, krullend*): *het -e haar van een neger; -e wol.*
Gekroe'zeld, bn. (*gekruld, krullig*): *- haar.*
Gekroond', bn. (1 *een kroon dragend*; 2 wapenk. *met een kroon afgebeeld*): 1 *een - hoofd*, een regeerend vorst; 2 *een -e leeuw.*
Gekruist', bn. (*elkaar kruisende; kruiselings over elkander geplaatst*): *twee -e klingen; twee -e sleutels* (wapen v. Leiden); z. Rijm.
Gekruis'te (de), m. (*de Heiland*).
Gekruld', bn. (*met een krul of met krullen; krullig*): *een -e staart*, b.v. van een varken, *een kind met - haar*; zie ook Haar.
Gek'scheren, gekscheerde, h. gegekscheerd (1 *de spot drijven met*; 2 *schertsen, boerten, jokken*): 1 *niet met iets -; niet met zich laten -*, de draak niet met zich laten steken; 2 *het is maar -*, kortswijl; *het* (of: *dat*) *is geen -*, [a]) het is ernst, [b]) dat is geen kleinigheid; *zonder eenig -*, in ernst; *geen - verstaan.*
Geks'kap*, v. -pen**1** (*narren-, zotskap*); **2** m. en v. -pen (*nar, zot, zottin*).
Geks'kolf, v. -kolven (*kolf v. d. nar; marot; narrenschepter, met bellen en narrenkop*).
Gekuifd', bn. (*met een kuif of kuifvormig uitsteeksel of sieraad voorzien*): *een -e leeuwerik; -e golfjes*, met kuifvormige top.
Gekuip', o. (fig. *het langs slinksche wegen streven naar eenig doel* [*in de staatkunde*]).
Gekuisch'*, o. (Z.-N. *het aanhoudend of telkens schoonmaken*).
Gekuischt'*, bn.; -er, meest - (van taal, woorden, smaak: *gezuiverd, kiesch, fijn, net*): *-e taal, een -e stijl*; zie Kuischen.
Gekun'steld, bn. en bw. (*gedwongen, gemaakt, gezocht, onnatuurlijk*): *een -e vroolijkheid, een -e voordracht; deze acteur spreekt wat -.*
Gekwartierd', gekwartileerd', bn.; *een - schild*, door twee elkaar rechthoekig snijdende loodlijnen in vieren verdeeld.
Gekwast', bn. (*knoestig, vol kwasten*): *- hout.*
Gekwets'te, m. en v. -n (*gewonde*).
Gelaarsd', bn. (*met laarzen aan*): *de -e kat*, vertelling van Moeder de Gans; zegsw. *- en gespoord*, geheel gekleed, reisvaardig.
Gelaat', o. lit. t. gelaten (*aangezicht*, altijd in verband met de trekken, de kleur, de uitdrukking van gemoedsaandoeningen, het karakter): *een edel -, een schoon -; op iems. - iets lezen; met ernst, met angst op het -*; fig. *het - der maan*; **-kenner**, m. -s (*hij, die uit iems. gelaatstrekken diens karakter, gemoedsaandoeningen kan leeren kennen*); **-kunde**, v. (*kunst om uit de gelaatstrekken iems. karakter te leeren kennen, physionomie*); **-kun'dige**, m. en v. -n.
Gelaats'hoek, m. -en (*hoek, gevormd door twee rechte lijnen, waarvan de eene getrokken wordt van het midden der bovenste snijtanden naar de gehooropening en de andere naar de neuswortel*); **-spier**, v. -en (*spier van het aangezicht*); **-trekken**, m. mv. (*trekken of lijnen in of van het gelaat, die aan dat gelaat zijn eigenaardige uitdrukking geven*): *eenige overeenkomst van gelaatstrekken.*
Gelach', o. (*het* [*telkens en voortdurend*] *lachen*): *een schaterend -.*
Gela'den, bn.; zie Laden.
I. Gelag', o. -en (1 *gezamenlijk verteer, vertering*; 2 *eetpartij, drinkpartij* inz. op gemeenschappelijke kosten): 1 zegsw. *het - betalen*, eig. de vertering betalen, zijn eigen en daarbij ook die van anderen, fig. de straf van anderen dragen; *vrij -*, vrije vertering; 2 *-en zetten*, drinkpartijen aanrichten.
II. Gelag', o.: in de zegsw. *een hard -*, lot, een harde noodzakelijkheid inz. in toepassing op toestanden, waardoor men genoodzaakt wordt tot iets, dat hard valt.
Gelag'kamer, v. -s (*algemeene tapperij-, kroeg-, herbergkamer*).
Gelakt', bn. (*met lak gevernist, met een laklaag bedekt*): *een - tafeltje*; zie Lakken.
Gelambrizeerd', bn. (*van een lambrizeering* [z. ald.] *voorzien; met hout beschoten*): *de wanden waren bruin -, met gouden lijsten.*
Gelamenteer', o. (*het telkens en voortdurend lamenteeren; gejammer, geweeklaag*).
Gelan'de*, m. en v. -n (*eigenaar van een stuk land binnen in een bepaalde ruimte*, b.v. *in een polder*): *wij zijn naaste -n.*
Gelang', in de uitdr. naar -, **1** (*naar eisch van*): *handelen naar - van omstandigheden*; **2** vgw. (*naar mate, naar evenredigheid* met of zonder *dat*): *naar - (dat) wij klommen,*

werd het uitzicht schooner; **3** bijw. (*in evenredigheid, overeenstemming met het vorige, naar venant*): *een smoking, lage schoenen, zijden kousen, alles naar –.*

Gelardeerd'; zie Lardeeren.

Gelas'ten, gelastte, h. gelast (1 *iem. een last opdragen, bevelen, gebieden*; 2 in de lijdende vorm met de persoon ook als onderwerp: *belast worden*): 1 *iem. iets –*; 2 *ik werd gelast iets te doen*; zie Afgelasten.

Gelas'tigde, m. en v.–n (*gevolmachtigde voor een bepaalde last*); z. Zaakgelastigde.

I. Gela'ten, bn. en bw.; –er, –st (*aan Gods wil overgegeven, in Gods beschikking berustende; lijdzaam, kalm, berustend*); **–heid,** v. (*lijdzaamheid, berusting*).

II. Gela'ten, zich, geliet zich, h. zich gelaten (*zich voordoen; zich houden, doen alsof, een houding aannemen*): *hij geliet zich, als merkte hij geen onraad*; ook: *het geliet zich, alsof onze boot zou omslaan*, het scheen.

Gelati'ne, v. (Fr. [v. Lat. gelatus = bevroren]: *geleiachtige stof, vischlijm; fijne zuivere kleurlooze lijm* [in bladvorm]). (g = zj).

Gelau'werd, bn. (*met lauweren gesierd*): *de –e overwinnaar, een –e dichter.*

Geld*, o. gelden (1 *algemeen ruilmiddel, zoowel v. metaal als papier, tevens waardemeter*; 2 *geldmiddelen, vermogen*; 3 *geldsom; prijs*): 1 *– slaan; – munten; – in omloop brengen; baar –; grof – verdienen*, veel geld; *contant, gereed –*; zegsw. *goed – naar kwaad – gooien*, nuttelooze kosten maken voor eenig doel, dat toch niet te bereiken is; *– in iets steken*, met geld deelnemen in een of andere onderneming enz.; *– uit iets slaan*, er – aan weten te verdienen; *het – in het water werpen, smijten*, onnut uitgeven; *dat is – waard*, [a]) heeft veel waarde, levert veel op, [b]) van een aardigheid enz.: die is goed; z. Ei, Krom, Rug 1, Tijd, Zwitser; 2 *menschen van –; een meisje zonder –; van zijn – leven*, renten; 3 *–en verduisteren; kinderen betalen half –*; Z.-N. *geen twee missen voor één – doen*, niet tweemaal hetzelfde.

Geld'adel, m. (*aanzien berustende op geld; de millionnairs*); **–aristocraat,** m. –craten (*iem., die door zijn geld invloed of macht kan uitoefenen*); **–aristocratie,** v. (*geldadel; de groote bankiers*); **–belegging,** v. –en (*plaatsing v. kapitaal; het zetten van geld op rente*); **–boete,** v. –n (*boete, waarbij iem. een bepaalde som geld betalen moet*); **–dorst,** m. (*geldzucht*); **–drager,** m. –s (*looper van een kassierskantoor; incasseerder*; Bijb. *kooplieden en bedienden, die geld met zich voeren om handel te drijven*); **–duivel,** m. –s (*geldzucht, voorgesteld als booze geest, vrek*).

Gel'delijk, bn., bw. (*geld of geldzaken betreffende; in geld bestaande*): *vrees voor –e schade; –e opofferingen; iem. – steunen.*

Gel'deloos*, bn. (*zonder geld*): rijmpje: *–, vriendenloos!*

Gel'den, gold, h. gegolden (1 *een prijs opbrengen, kosten; waard zijn*; 2 *vermogen, van kracht zijn; in een bepaald geval van toepassing zijn; gewaardeerd worden*): 1 *het brood gold maar een stuiver; onderstaande artikelen – de vlg. prijzen*; 2 *handenarbeid heeft altijd meer gegolden dan arbeid des hoofds; artikel drie kan hier niet –*, van kracht zijn; *dat schot geldt niet*, telt niet mee; *zijn aanspraken laten –*, ze laten wegen; *ik wil die redenen laten –*, als gegrond aannemen; *zich doen of laten –*, zijn invloed, gezag feitelijk doen gevoelen; nog: onpersoonl. *het geldt je leven*, je leven staat op het spel; *als het geldt te . . . .*, als het er op aankomt; *behalve wanneer het zijn eigen persoon geldt*, wanneer het hem aangaat.

Gel'dend, bn. (*kracht hebbend; gezaghebbend; als wettig erkend*): *algemeen –e redenen.*

Gel'derland, o. (*een onzer elf provinciën*).

Gel'dersch* 1 bn. ([*als*] *van, uit, in, betrekking hebbende op, eigen aan Gelderland*): *een – stadje; de –e vallei*, tusschen Utrechtsche heuvelrug en Veluwe; **2** o. (*de taal*); **–man*,** m. Gelderschen (*iem. uit Gelderland*).

Geld'gebrek, o. (*gemis aan het noodige geld*): *– hebben*; **–gie'rig,** bn.; –er, –st (*geldzuchtig*); **–handel,** m. (*handel in geld: geldswaardig papier, gemunt en ongemunt goud en zilver* inz. *in muntspeciën*); **–handelaar,** m. –s; **–hond,** m. –en (Z.-N. *geldwolf*).

Gel'dig, bn.; –er, –st (*van kracht zijnde, deugdelijk, aannemelijk, wettig*): *dit spoorwegkaartje is niet meer –; –e redenen*; **–heid,** v. (*verbindende kracht; wettigheid; deugdelijkheid*): *de – van iems. aanspraken*; **–verklaring,** v. (*het geldig verklaren*): *de – van een verkiezing.*

Geld'kas, v. –sen (1 *kas, waarin men geld* inz. *kantoorgeld bewaart*; 2 *het kasgeld,* bij uitbr. *aanwezige gelden*): 1 *de – is leeg*; 2 *steunende op een ruime –*; z. Kas; **–kast,** v. –en (*kast tot berging van geld of geldelijk vermogen*): *een brandvrije –*; **–kist,** v. –en (*kist tot berging van geld of geldelijk vermogen*); **–koers,** m. –en (*koers van het geld; de rente, die betaald moet worden voor geld, dat op beleening of prolongatie wordt gegeven en die bepaald wordt door de dagelijksche omzettingen ter beurze*; ook: *de koers van vreemde muntspeciën*); **–koning,** m. –en: *Am. –en*; **–lade,** v. –n (*lade in een toonbank, in een kast enz. tot berging van geld*): *een lessenaar met een geheime –*; ook: *geldla*, verkl. *geldlaatje*; **–leening*,** v. –en (*leening van geld* inz. *het opnemen van geld tegen interest, meestal van groote kapitalen door het rijk, de provincie enz.*): *een – van 275 millioen ad 5 %*; **–markt,** v. –en (1 *handel in geldswaardig papier, in goud- of zilvermunt*; ook: *het beleggen en omzetten van kapitalen aan de beurs*; 2 *de plaats op de beurs, waar deze handel gedreven wordt*; inz. *handelsplaats, waar veel geldhandel gedreven wordt*): 1 *de – was heden willig*; 2 *Augsburg is nog altijd een groote –*; **–middelen,** o. mv. (*financiën*): *de – van de staat*; **–nood,** m. (*dringend geldgebrek*); **–prijs,** m. –prijzen (Z.-N. *geldsom*); **–quaestie,** v.: *de – is van veel gewicht*; **–schaarschte*,** v. (*gebrek aan geld*): *in oorlogstijd is er –*; **–schieter,** m. –s (*geldleener*); **–som,** v. –men ([*niet kleine*] *hoeveelheid geld*); verkl. *sommetje geld*; **–straf,** v. –fen (inz. in Z.-N. *geldboete*); **–stuk,** o. –ken (*muntstuk*).

Gelds'waarde, v. (*de waarde van iets in geld; de prijs*); **–waar'dig,** bn. (*geldswaarde hebbende*), alleen in de uitdr.: *– papier*, b.v. bankbiljetten, postbewijzen, promessen.

Geld'trommel, v. –s (*trommel, metalen doos om geld in te bewaren*); **–verlegenheid,** v.: *in – zitten*; **–verlies,** o. –verliezen; **–winning,** v. ([*handels*]*zaak, waarin men* [*veel*]

geld verdient; rijke broodwinning); **–wisselaar,** m. –s, –laren (*iem., die er zijn beroep van maakt geld te wisselen, de eene geldsoort tegen de andere*); **–wolf,** m. –wolven (*gierigaard*); **–zaak,** v. –zaken (*zaak van geldelijke aard*; ook: *zaak, die met geld afgedaan kan worden*); **–zak,** m. –ken (*zak, dienende tot het bewaren van geld*; fig. minacht. *rijkaard*); **–zorg,** v. –en (*zorg omtrent geldzaken; bekommering over 't gebrek aan geld*): *gekweld door –en*; **–zucht,** v. (*sterke begeerte naar geld; streven naar geldbezit*); **–zuch'tig,** bn.; –er, –st (*met geldzucht behept*).

Gele'de dieren, o. mv.; zie Geleed.

Gele'den, geleen' (eig. vd. van een verouderd w.w. *liden*: *voorbijgaan*: ter aanduiding dat er zooveel tijd verloopen is: 1 verbonden met *zijn* en een tijdsbepaling; 2 alleen met een tijdsbepaling): 1 *het is een maand –; het was gisteren een jaar –; 't is al lang –*; 2 *eenige dagen –; niet lang –, kort –*.

Gele'deren, o. mv. van Gelid; zie ald.

Gele'ding, v. –en (1 *onderlinge verbinding of aaneensluiting*; inz. in de dierk. en plantk.: *gewricht*; 2 aardr. *kustinsnijding*; 3 plantk. en dierk. *deel tusschen twee –en* in bet. 1): 1 *de pijl drong tusschen de – van het harnas; de –en der gewervelde dieren*; 2 *de sterke – der Noorsche kust*; 3 *de sprieten zijn uit –en samengesteld; de –en van het riet*.

Geleed', bn. (1 plantk. en dierk. *met geledingen, in leden verdeeld*; 2 aardr. van kusten: *met insnijdingen*): 1 *gelede of geleedpootige dieren* (Lat. arthropoda), dieren, bestaande uit leden, die meestal een paar gelede aanhangsels dragen: kreeften, spinnen, insecten; *een gelede stengel*; 2 *de kust is sterk –*.

Geleeg', geleg', o. (Z.-N. *ligging, woning met bijbehoorend land*, inz. *boerderij, steenbakkerij*).

Geleend', bn. (*niet eigen, van elders*): *de –e glans der maan; het was –e pracht*.

Geleerd' 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *door onderwijs of eigen studie in een of meer wetenschappen bijzonder ervaren; met uitgebreide kennis toegerust*; 2 *op het gebied der wetenschap betrekking hebbende*; 3 *blijken dragende van uitgebreide kennis en diepe studie*; 4 *veel kennis vereischende om begrepen te worden; moeielijk*): 1 *een –e schrijver*, bij uitbr.: *de –e stand, de –e wereld*; Z.-N. *onze knecht is goed –*, kan lezen en schrijven; Z.-N. *hij was van de eerste keer –*, wijs geworden (door ondervinding); 2 *een – boek, gesprek*, d. i. wetenschappelijk; 3 *een – proefschrift over*; 4 *van die –e dingen begrijp ik niets*; zegsw. *dat is mij te –*, dat kan ik niet begrijpen; *hoe – schrijft die man*; **2 –e,** m. en v. –n (*een geleerd persoon; iem. van uitgebreide studie en kennis in wetenschappelijke zaken*): *een degelijk, een klassiek –; de –n*, menschen v. studie.

Geleerd'heid, v. (*uitgebreide kennis op wetenschappelijk gebied, door studie verkregen*): zegsw. *de – waait iem. maar zoo niet aan*, is niet zonder moeite te erlangen.

Gele'gen, bn. (*liggende, een plaats innemende*): *Arnhem is – aan de Rijn*; fig. *er is in die woorden veel troost –*, besloten; *te –er plaats en ure*, gunstig of geschikt; *iem.* (*net*) *– komen*, van pas; *wat is er mij aan –?* wat heeft het voor mij te beteekenen? *er is mij veel aan –*, het is voor mij van groot belang.

Gele'genheid, v. –heden (1 *ligging, plaatselijke gesteldheid*, vero.; 2 *plaats, ruimte, gunstig voor iets gelegen*; 3 *tijdsomstandigheid of gesteldheid van zaken, gunstig voor een bepaalde handeling*: *omstandigheid, aanleiding*; ook: *mogelijkheid van vervoer, reisgelegenheid*; 4 *W.C.*): 1 *de – van een land, v. e. slagveld*; 2 *zoo'n hoekhuis is een beste – voor een winkelier*; 3 *een schoone – om roem te behalen*, kans; *bij –*, als er aanleiding toe bestaat; zegsw. *iem. in de – stellen*, in staat stellen; *de – bij de haren grijpen* (of: *pakken*); zie Haar **1** 1; z. ook Dief; 4 *waar is de –*, W.C.?

Gele'genheidsdichter, m. –s (*iem., die over of bij een bepaalde gelegenheid een gedicht maakt*); **–gedicht,** o. –en (*gedicht, gemaakt over of bij een bepaalde gelegenheid*): *–en*, b.v. *bruiloftsliederen, drink- en dansliederen*; **–gezicht,** o. –en (scherts. *gezicht, geplooid naar de omstandigheden* inz. *droevig*, eenigszins ongunstig): *met een – trad hij de rouwkamer binnen*; **–liedje,** o. –s; **–preek*,** v. –en; **–stuk,** o. –ken (*muziek-, tooneelstuk enz. vervaardigd voor de een of andere gelegenheid*, inz. *feestviering*); **–vers,** o. –zen (*-gedicht*).

I. Gelei', v. –en (*verdikt, gestold of gekookt sap van dierlijke of plantaardige stoffen*; bij uitbr. *dikke, weeke, geleiachtige zelfstandigheid*). (g = zj).

II. Gelei', v. –en (Z.-N. *bundel dek-, ligstroo*).

Gelei'biljet, o. –biljetten (*biljet, houdende verlof tot vervoer van accijnsgoederen*); **–brief,** m. –brieven (*bewijs van vrijgeleide; vrijbrief; paspoort*); zie Consent.

Gelei'de, o. (1 *het vergezellen, het geleiden v. e. persoon eershalve, beleefdheidshalve, om hem te beschermen, de weg te wijzen enz.*; 2 *personen, die geleiden*): 1 *iem. – doen; iem. zijn* (of: *het*) *– aanbieden; zich aan iems. – toevertrouwen*; 2 *elke man v. h. – was gewapend*.

Gelei'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*naar of in orde, geregeld voortgaande zonder afwijkingen of sprongen*): *een –e overgang; – overgaan in*; **–heid,** v. (*geregelde opvolging*).

Gelei'den, geleidde, h. geleid (1 *vergezellen, als eerbewijzing, beleefdheidshalve, om de weg te wijzen of ter bescherming; leiden*; 2 van een weg enz.: *voeren*; 3 natuurk. van warmte, electriciteit: *laten, doen overgaan*): 1 *een dame –, iem. naar huis –; een meisje naar het altaar –*, haar huwen; 2 *een pad, dat naar het kasteel geleidde*; 3 *warmte –, electriciteit –*.

Gelei'der*, m. –s (1 *man, die geleidt* in bet. 1; 2 *naam van verschillende voorwerpen, die iets in een bepaalde richting van de eene plaats naar de andere overbrengen*): 1 *haar vriendelijke –*; 2 *warmte–, electrische –*, nl. voorwerpen, die de electriciteit voortplanten: *goede –s zijn*: metalen, water, het menschelijk lichaam, de aarde; *slechte –s zijn*: glas, lak, zijde, hars, vette oliën, lucht.

Gelei'ding, v. –en (1 *de daad van geleiden* in bet. 3; 2 electriciteit: *metalen draad, waarlangs de electriciteit wordt geleid* in bet. 3; ook: *het samenstel van draden*; warmte: *toestel van buizen enz., waardoor de warmte wordt geleid* in bet. 3): 1 *niet alle stoffen zijn geschikt ter – van electriciteit*; 2 *de electrische –; de geleiding der centrale verwarming*, de buizen.

Gelei'draad, m. –draden (electr. [*vertind ijzer- of staal]draad, tot geleiding van de electrische stroom of van geluid*).

I. Geleid'ster, v. –s (*vrouw. die geleidt*): fig. *de deugd zij een – op uw levenspad*.

II. Geleid'ster, geleid'star, v. –sterren, –starren (lit. t. *leidsvrouw*); z. Leidster.
Gelei'ergoed enz.; zie Gleiergoed enz.
Gelei'geest, m. –geesten (*engelbewaarder, beschermengel; goede genius*).
Gelei'stang, v. –en (werkt. *staaf of roede, waarlangs de beweging van eenig deel van een werktuig geleid wordt*).
Gelei'taart, v. –taarten (*taart met gelei er op of er in gebakken*). (g = zj).
Gele'lied, bn. (wapenk. *versierd met heraldieke leliën*): *een – kruis of leliekruis.*
Ge'len, geelde, h. (2), i. (1) gegeeld (1 *geel worden*; 2 *geel maken*): 1 *de bladeren – in de herfst*; 2 *gij moet die muur –.*
Gelet'terd 1 bn. (*in de letteren bedreven; letterkundig*): *een – man,* fig. *een –e opvoeding*; **2 –e*,** m. en v. –n (*letterkundige*).
Geleu'ter, o. (*het telkens of aanhoudend leuteren*): *wat een – en gewauwel.*
Gele'verd, bn. (Z.-N. *gefopt; er slecht aan toe*): *met zulk een vrouw zijt gij goed –!*
Gele'zen, bn. (*algemeen gelezen wordende*): *een – auteur; een – Mis,* leesmis; z. ald.
Gelid', o. gelederen (1 *geleding, gewricht*; 2 *rij soldaten*; ook fig.): 1 *een arm uit het – vallen*; 2 *in het – staan*; fig. *de gelederen der Christelijke partij.*
Geliefd' 1 bn. (*bemind, dierbaar*): *–e ouders; een –e vriend, vriendin; –e broeders en zusters,* als aanspraak in leerredenen; **2 –e,** m. en v. –n (*beminde*).
Geliefkoosd, bn. (*geliefd, bemind, dierbaar*): *een – plekje; onze –e wenschen.*
I. Gelie'ven, m. mv. (lit. t. *minnaar en minnares; minnend paar; beminden*).
II. Gelie'ven, geliefde, h. geliefd (1 *lief zijn aan; behagen, aangenaam zijn*; meestal *believen*; 2 *lief vinden; aangenaam vinden, goedvinden*): 1 *wat gelieft u?* 2 (*U Ed.*) *gelieve te berichten; gelieve te betalen.*
Ge'lig, bn. (van iets, dat oorspr. een heldere kleur had: *een weinig geel* [*geworden*]; *vergeeld*): *een zakdoek, – door het liggen.*
Gelijk' 1 bn. (in het algemeen: *geheel met elkaar overeenstemmende in zekere hoedanigheden of overeenstemmende in de onderdeelen*; in bijz. toepassing: 1 *overeenkomende in rang, stand, macht, rechten, plichten*; 2 *overeenkomende in waarde of belang*; 3 *de juiste tijd aanwijzende; overeenkomende met de standaardtijd*; 4 *effen, vlak*): *met –e wapenen; van –e rang; in –e mate; te –er tijd*; 1 *zij willen Gode – worden; voor de wet zijn alle burgers –*; 2 *het is mij –,* hetzelfde; meetk. *driehoeken met –e basis en –e hoogte zijn – van inhoud,* d. i. bevatten evenveel malen de gemeene maat; z. Munt; 3 *is uw horloge –?* juist van tijd; 4 *de weg is overal –,* zonder oneffenheden en kuilen; *– van humeur zijn,* altijd hetzelfde humeur bezittende; zegsw. *met de grond – maken,* slechten, sloopen; nog: *zich zelf (steeds) – blijven* (of: *zijn*), blijven handelen in overeenstemming met eens aangenomen beginselen of gewoonten; z. Kap; **2** bw. (1 *op gelijke wijze*; 2 *op evenmatige wijze, gelijkelijk*; 3 *op hetzelfde punt, even ver, even hoog*; 4 *tegelijkertijd*; 5 *in gelijke graad, evenzeer*): 1 *de kinderen zijn – gekleed*; 2 *– (op) deelen*; 3 *de twee fietsers bleven lang met elkaar –*; 4 *de twee treinen kwamen – aan*; 5 als versterkende bep. bij vgw. vero. Bijb. *Wij brommen alle – als de beren* Jes. 59 : 11; **3** o. (oorspr. *billijkheid*; met gewijzigde beteekenis in eenige uitdrukkingen): *– hebben aan* (of: *in*) *iets,* de billijkheid voor zich hebben, goed, naar behooren handelen; sterker: *groot* (of: *schoon*) *– hebben; iem. groot* (of: *schoon*) *– geven in iets,* erkennen, dat hij behoorlijk handelt; *iem. in het – stellen,* verklaren dat hij goed gehandeld heeft, of dat zijn bewering juist is; *– hebben (in iets),* een meening of bewering uiten, die met de waarheid overeenstemt; *– heb je; daar heb je – aan; altijd – willen hebben,* altijd volhouden, wat men beweerd heeft, nooit zijn vergissing erkennen; nog (v. e. zelfst. nw. – met een andere grondbeteekenis): *te–,* tegelijkertijd; (*ik wensch je*) *van 's gelijken,* hetzelfde; **4** vgw. (1 *evenals, zooals, als*; 2 Z.-N. *terwijl, op hetzelfde oogenblik dat*): 1 *hij deed, – hij sprak; hij stamelde – een kind*; 2 Z.-N. *– ik mij omdraaide, stond hij daar*; **5 –e;** z.ald.
Gelijkbee'nig*, bn. (meetk. *hebbende twee gelijke zijden*): *een –e driehoek*; **–betee'kenend*,** bn. (*van gelijke of nagenoeg gelijke beteekenis*): *twee –e woorden,* b.v. *die op -lei en -hande, als: drieërlei, –hande*; **–draadsch'*,** bn. (*uit een gelijk getal draden gemaakt*): *– touwwerk; –e garens*; **–drach'tig,** bn. (*overal dezelfde draagkracht of sterkte hebbend*): *–e kabels*; **–dra'dig,** bn. (*bestaande uit een gelijk aantal draden*): *– kabelwerk.*
Gelij'ke*, m. en v. –n (*persoon van dezelfde rang, stand enz.*): *ga om met uws –,* d. i. noch met uw meerdere, noch met uw mindere; onz. *dat heeft niet zijns –.*
Gelij'kelijk, bw. (*gelijkmatig; op dezelfde tijd; op gelijke wijze*): *– verdeelen.*
Gelij'ken, geleek, h. geleken (1 *gelijk zijn aan; evenaren; overeenkomen, min of meer gelijk zijn*; meestal *lijken*; 2 Z.-N. *bevallen*; ook: *goed staan*): 1 *niemand, die haar gelijkt; een ring, die bijzonder veel op tin geleek; op een haar op iem. –*; 2 Z.-N. *zijn manieren – mij niet; die hoed gelijkt u niet.*
Gelij'kend, bn. (*wat goed lijkt*): *een – portret; een photographie is in de regel –.*
Gelij'kenis, v. –sen (1 *overeenkomst in uiterlijke vorm*; 2 Bijb. *afbeelding*; 3 *zinnebeeldig verhaal, parabel,* z. ald.): 1 *de sprekende – van een portret*; bij uitbr. *naar Gods beeld en – is de mensch geschapen*; 2 *gij zult u geen gesneden beeld, noch eenige – maken*; 3 *Christus sprak in –sen; de – van den zaaier.*
Gelij'kerwijze, –wijs 1 bw. (*op dezelfde wijs*): *handelt nu –,* evenzoo; **2** vgw. vero. (*evenals*): (Bijb.),.... *dat gij malkanderen liefhebt, – ik u liefgehad heb,* Joh. 15 : 12.
Gelijk'gaan, ging –, h. gelijkgegaan (*dezelfde tijd aanwijzen*): *mijn horloge gaat juist – met de spoorklok; deze pendule gaat –,* wijst de juiste tijd aan, nl. van de klok, die de officieele tijd aangeeft.
Gelijk'gestelde, m. en v. –n (O.-I. *niet-Europeaan met dezelfde rechten als een blanke*).
Gelijk'heid, v. (*volkomen overeenkomst in zekere hoedanigheden, in eenig opzicht*; inz. *gelijk zijn in staatkundige en maatschappelijke rechten*): *– van opvoeding, – van onderwijs; vrijheid en – onder de menschen; op voet van –*; meetk. *de – van twee driehoeken,* nl. in oppervlakte.
Gelijkhoe'kig, bn. (meetk. *gelijke hoeken hebbende*): *twee –e driehoeken zijn gelijkvormig.*
Gelijk'kloppen, klopte –, h. –geklopt (*door*

kloppen effen maken): *straatkeien* –; **–knippen,** knipte –, h. –geknipt (1 van stoffen enz.: *aan de rand doorknippen, de oneffenheden wegnemen, gelijkmaken*; 2 *twee of meer stukken doorknippen; dezelfde vorm geven; even lang maken*): 1 *snij de rafels af en knip de onderkant* –; 2 *de haren* –.

Gelijklas'tig, bn. (*voor en achter even zwaar belast en daardoor met dezelfde diepgang*): *het schip is niet* –, *verdeel de lading beter.*

Gelijk'loopen*, liep –, h. –geloopen (1 *voortdurend dezelfde tijd aangeven; gelijkgaan*; 2 *even hard loopen*; 3 *in dezelfde richting loopen*): 1 *mijn horloge loopt – met de spoorklok; deze pendule loopt altijd* –; 2 *die twee treinen loopen* , loopen naast elkaar in even snelle gang; 3 *deze weg loopt met de rivier* –; meetk. *deze twee lijnen zijn –d,* d.i. parallel.

Gelijklui'dend, bn. en bw. (1 *dezelfde klank hebbend*; 2 bij uitbr. van woorden enz.: *van nagenoeg dezelfde beteekenis, dezelfde inhoud*): 1 *zelden zijn twee piano's, violen enz.* –; *–e woorden,* homoniemen; 2 *het antwoord was* –; *een – oordeel; –e plaatsen,* een zelfde woord, een zelfde uitdrukking in geschriften; nog: *een – afschrift,* eensluidend.

Gelijk'maken, maakte –, h. –gemaakt (*effen maken, effenen*): *alles met de grond* –.

Gelijkma'tig, bn. en bw.; –er, –st (*voortdurend of overal gelijk* inz. *in kracht, snelheid*): *een –e drukking, in –e draf; een –e stijl,* d. i. die geregeld in dezelfde toon voortgaat; fig. *een – karakter,* steeds in dezelfde stemming, niet onderhevig aan hartstochten, grillen, gelijkmoedig; *een rad – doen bewegen;* **–ma'tigheid,** v.: *– van beweging, – van drukking;* **–middelpun'tig,** bn. (*hetzelfde middelpunt hebbende*): *drie –e cirkels;* **–moe'dig,** bn. en bw.; –er, –st (*voortdurend dezelfde kalme gemoedsgesteldheid bezittende; kalm gestemd, geduldig, lijdzaam*): *de wijsgeer blijft onder alle tegenspoeden* –; *de rampen – verdragen,* op een gelijkmoedige wijze; **–moe'digheid,** v. (*kalmte, bedaardheid,* als blijvende karaktertrek, als voorbijgaande stemming): *Horatiaansche* –; **–na'mig,** bn. (*van dezelfde naam*): *twee –e personen;* rekenk. *twee –e benoemde getallen,* uit eenheden bestaande van dezelfde naam; *twee –e breuken,* met dezelfde noemer; alg. *–e machten,* met dezelfde exponent; *–e wortelgrootheden,* b.v. $\sqrt[3]{a}$ en $\sqrt[3]{b}$; *–e electriciteit,* door middel van hetzelfde lichaam opgewekt.

Gelijk'schaven, schaafde –, h. –geschaafd (*effen-, vlakschaven*); **–scheren,** schoor –, h. –geschoren (*effen scheren*): *het –scheren van kutoenen stoffen, van laken, v. fluweel.*

Gelijkslach'tig, bn. (1 Z.-N. vero.: *van dezelfde soort*; 2 *van dezelfde hoedanigheid; uit onderling gelijksoortige deelen bestaande*; 3 spraakk. vero. *zelfslachtig*): 1 *–e redenen*; 2 *houtsoorten met een – weefsel*; alg. *een –e veelterm,* met termen van dezelfde graad; 3 *–e zelfstandige naamwoorden;* **–soor'tig,** bn. (*gelijkaardig, van dezelfde soort*): *–e stoffen.*

Gelijk'staan, stond –, h. –gestaan (*in rang, in waarde, stand enz. overeenkomen, gelijk zijn*): *met iem. in kennis* –; *dat staat met een weigering gelijk; dat staat gelijk,* is hetzelfde.

Gelijkstan'dig, bn.: *de –e zijden van twee gelijkvormige driehoeken,* d. i. de evenredige.

Gelijk'stellen, stelde –, h. –gesteld (*op één lijn stellen*): *iem. met een ander* –; **–stelling,** v. –en: *– van man en vrouw.*

Gelijkstraats', bw. (*gelijkvloers, beneden*): *de – gevestigde bureau's.*

Gelijk'strijken, streek –, h. –gestreken (*door strijken gelijk, effen of glad maken, de oneffenheden verwijderen*): *zijn haren* –.

Gelijk'stroom*, m. –en (*electrische stroom, waarvan de intensiteit en richting niet periodiek veranderen*); **–stroommotor,** m. –s, –en: **–teeken*,** o. –s (*het teeken* =).

Gelijktij'dig, bn. en bw. (1 *tot hetzelfde tijdvak behoorende, er in levende, er in gebeurende*; 2 *op hetzelfde tijdstip geschiedende of plaats hebbende*): 1 *de –e schrijvers; twee –e gebeurtenissen; die beroemde mannen leefden* –; 2 *een –e waarschuwing, oorlogsverklaring, vraag; die treinen kwamen – aan;* **–vloei'end** bn. (vero. van w.w.: *zwak*): *een – werkwoord;* **–vloers' 1** bw. (*op dezelfde hoogte als de vloer of begane grond; beneden;* fig. *zonder eenige verheffing*): *zij wonen daar* –; **2** o. (Z.-N. *benedenverdieping*); **–vloersch'*,** bn. (1 *op dezelfde hoogte gelegen als de vloer of begane grond;* 2 fig. *zonder eenige verheffing, laag bij de grond blijvend*): 1 *een – vertrek*; 2 *–e gesprekken;* **–vor'mig,** bn. (1 *gelijk van vorm, overeenkomstig in gedaante*; 2 *er overal gelijk uitziende, uit onderling gelijksoortige deelen bestaande*): 1 *twee –e tafeltjes*; aardr. *–e ligging van aardlagen,* in strekking en helling overeenkomende; meetk. *twee –e driehoeken, veelhoeken; gelijk en* –, d. i. gelijk van inhoud en van vorm, b.v. twee driehoeken met gelijke zijden; 2 *de vacht moet gelijkslachtig of – zijn, d. i. de wol moet niet van te ongelijke hoedanigheid zijn in de hoofdafdeelingen;* **–vor'migheid,** v.: *de – der grachten v. Amsterdam; de – van drie- of veelhoeken;* **–waar'dig,** bn. (*van gelijke waarde*): *twee –e zinsleden,* b.v. *de oude en trouwe huisknecht;* germ.

Gelijk'zetten, zette –, h. –gezet (1 van uurwerken: *de wijzers op dezelfde tijd stellen als een ander uurwerk* inz. *een, dat de juiste tijd aangeeft; op de juiste tijd zetten*; 2 van barometers: *de losse wijzer op hetzelfde punt zetten als de wijzer, die de drukking aangeeft*): 1 *zijn horloge* –; 2 *de barometer* –.

Gelijkzij'dig, bn. (meetk. *met gelijke zijden*): *twee –e driehoeken;* **–zij'digheid,** v.

Gelijnd', bn. (1 *van lijnen voorzien*; 2 wapenk. van een kruis: *omgeven met een dun, evenwijdig loopend lijntje*): 1 *–e cahiers*; 2 *een – kruis.*

Gelik', o. (minachtend: *vleierij*).

Gelikt', bn. (*gladgemaakt; glanzig gepolijst*): *het overleer dier schoenen is fraai* –; fig. *–e verzen,* (ongunstig) verzen, waaraan voortdurend geschaafd is; **–heid,** v. (*gladheid, glanzigheid*).

Gel'letje, o. (*geldje*), gmz., gew.

Gel'lig, bn. (1 *galachtig*; 2 *gemelijk, kregel, knorrig*; 3 *bleek, geel*): 1 *een – schaap*; 2 *– en lastig van humeur*; 3 *wat ziet hij er – uit!*

Gel'ling, v. (*manlijke hennepplant*).

Gelobd', bn. (*door diepe insnijdingen, niet verder dan 't midden gaande, verdeeld in lobben of slibben*): *–e blaadjes.*

Geloei', o. (van runderen enz.: *het telkens en voortdurend loeien*; van de storm enz.: *bulderen*); zie Loeien.

Gelof'te, v. –n (1 *plechtige belofte* inz. *tegenover de Godheid of een heilige*; 2 R.-K. *plechti-*

ge belofte aan God afgelegd bij de intrede in een orde of bij de priesterwijding): 1 *hij deed de – naar het H. Land te trekken; een – afleggen, een – houden, vervullen, gestand doen; een – breken, schenden*; 2 *de monniken deden o. m. de – van armoede, gehoorzaamheid, kuischheid*; **–feest,** o. (gesch. *prachtfeest te Rijssel, 1454, waar Philips van Bourgondië de gelofte aflegde, de Turken te gaan bestrijden*).

Gelo'ken, bn.; z. Luiken en Oogluikend.

Gelokt', bn. (*lokkig; met lokken*, zooals de bepaling aanwijst; meestal in samenstellingen): *blondgelokt*, b.v. *die –e knapen*.

Geloof'*, o. gelooven (1 *het vertrouwen, dat iem. stelt in de waarheid van eens anders beweringen enz.*; 2 R.-K. *vaste en onwrikbare overtuiging van de waarheid der goddelijke openbaring, zooals die door Christus en zijn Kerk wordt medegedeeld*; ook: *een vast en innig vertrouwen op God en Gods woord, zooals dit gepredikt wordt in de godsdienst, die men belijdt* inz. *het Christendom*; 3 *godsdienst, geloofsleer*, inz. *Christelijke godsdienst*): 1 *– hechten aan iems. woorden; aan iets – slaan; – vinden,* [a]) aannemelijk geacht worden (van beweringen), [b]) voor geloofwaardig worden gehouden (van personen); *– weigeren aan iem. of iets*; 2 *het – kan bergen verzetten; een vurig –; het – zonder goede werken is een dood –*, gezindheid in tegenstelling met de daden, die er het uitvloeisel van moeten zijn; *de drie goddelijke deugden: –, hoop en liefde*; 3 *het ware –; het – verkondigen; het oude* (Roomsche) *en het nieuwe* (Protestantsche) *–; van – veranderen; het christelijk –; Protestant van zijn –; de 12 artikelen des geloofs*; z. Symbolum; *een akte van –*; z. Akte in bet. 4; nog: *op goed –*, op goed vertrouwen.

Geloof'baar, bn.; –der, –st (*geloofd kunnende worden; geloof verdienende*): *een – man; een – bericht*, aannemelijk; ook: **Geloo'felijk*,** bn.; –er, –st (*aannemelijk*); vero.

Geloofs'artikel, o. –en, –s (*een of andere geloofswaarheid*; R.-K. *elke door het kerkelijk gezag als geopenbaard geleeraarde waarheid*); **–belijdenis,** v. –sen (1 *het belijden van een godsdienstig geloof*; 2 *het geheel der geloofswaarheden*; ook: *beknopte samenvatting der voornaamste geloofswaarheden*; z. Symbolum): 1 *een – afleggen*; 2 *de Hervormde –*; fig. *een staatkundige –*, het geheel der staatkundige beginselen; **–brief,** m. –brieven (in het mv.: *bewijsstuk van* 1 *benoeming*, 2 *op wettige wijze gekozen te zijn*): 1 *de gezant overhandigde zijn –brieven*; 2 *de –brieven van de leden der Eerste Kamer*; **–daad,** v.; z. Auto-da-fé; **–genoot*,** m. en v. –en (*iem. van hetzelfde geloof*); vr. ook **–e*; –getuige,** m. en v. –n (*martelaar om des geloofs wille*); **–haat,** m. (*godsdienshaat*).

Geloofs'halve, bw. (*ter wille van of om het geloof*): *hij werd – vervolgd*.

Geloofs'leer, v. (*leer v. e. godsdienstig geloof*); **–prediker,** m. –s (*zendeling, missionaris*); **–punt,** o. –en (*leerstuk v. e. geloof*; ook: *leerstuk, waarover de meeningen uiteenloopen; kerkelijk vraagstuk*); **–rechter,** m. –s (*rechter inzake het geloof; inquisiteur*); **–regel,** m. –en (*richtsnoer, waardoor geleid, men de inhoud van het geloof kan vaststellen en erkennen*): *voor de R.-Katholieken is de H.-Schrift en de pauselijke onfeilbaarheid de –*; **–stuk,** o. –stukken (*geloofsartikel*); z. Dogma; **–vertrouwen,** o. (*het vertrouwen, dat iem. ontleent aan zijn godsdienstig geloof*); **–vervolging,** v. –en (*vervolging ter zake v. h. geloof*); **–verzaker,** m. –s (*afvallige van zijn godsdienstig geloof*, altijd ongunstig); zie Apostaat; **–verzaking,** v. –en (*het verzaken of loochenen van zijn godsdienstig geloof*, altijd ongunstig); **–vrijheid,** v. (*vrijheid van godsdienst*); zie Gewetensvrijheid.

Geloofwaar'dig, bn.; –er, –st (*geloof, vertrouwen verdienende*): *een – geschiedschrijver, een –e getuigenis; een – gerucht*, aannemelijk; **–heid,** v. (*betrouwbaarheid*).

Geloo'ven*, geloofde, h. geloofd (1 *vertrouwen stellen in iem. of iets, een bewering enz.*; 2 *het geloof* in bet. 2 *hebben*; 3 *vast vertrouwen in het bestaan van iem. of iets*, met voorzetsel *aan*; 4 *voor waar houden op het gezag van een ander*; 5 *meenen, aannemen, denken*): 1 *iem. op zijn woord –*, aan iem. geloof schenken op zijn bloote verzekering; zegsw. *zijn ooren, oogen niet kunnen –*, niet durven vertrouwen op de geloofwaardigheid van zijn ooren enz.; 2 *aan God –; aanbidden en –; – in Christus*, zijn vertrouwen stellen in Christus en gezind zijn Zijn leer te volgen; 3 *– aan Gods liefde, almacht enz.; aan een persoonlijken God –; aan spoken –; er aan moeten –,* [a]) zich moeten onderwerpen aan iets onaangenaams, [b]) (van geld enz.) moeten opgeofferd worden; 4 *geen woord van iets –*, voor waar houden; 5 *gij zult toch niet –, dat ge slaagt*; als tusschenzin: *geloof ik, gelooft hij enz.; hij geloofde zich bestemd voor groote daden*; (aan het slot van brieven): *geloof mij, steeds uw toegenegen vriend; geloof vrij* (of: *gerust*), *het is zoo; – op gezag*, iets voor waar houden op gezag van anderen; *dat geloof ik*, ja zeker; *ik wil het graag –*, iron. verzekering, dat men een bewering wel wil aannemen, waaraan men echter in het onderhavige geval geen gewicht hecht.

Geloo'ver*, m. –s (Z.-N. *lichtgeloovige*).

Geloo'vig* 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *vast, innig geloovende* in bet. 2; 2 *blijk gevende van geloof* in bet. 2): 1 *een – christen; met een – hart*; 2 *–e liefde, een – gebed, –e vroomheid; – vertrouwen op iets, – aanbidden*; **2 –e*,** m. en v. –n (*belijder van eenig geloof* in bet. 3; inz. *Christen of Mohammedaan*): *de dorpsklok riep de –n; de schaar der –n; de ware –n*; **–ezie'len*,** v. mv. (R.-K. *zielen van afgestorvenen, die zich in het vagevuur bevinden*).

Gelp, Gelpsch*, bn. en bw. (van planten en jonge varkens: *welig, tierig, frisch groeiend*): *die tarwe staat –; die biggen zijn –*; gew.

Gelubd', bn. (*met lubben*): *e. – hemd*; vero.

Geluch'te, o. (Z.-N. *lucht, uitspansel*).

Geluch'ten, geluchtte, h. gelucht (Z.-N. *ruiken*; fig. *verdragen*).

Gelui', o. (*het herhaaldelijk of voortdurend luiden*): *het – der klokken*.

Geluid', o. –en (1 *trillende beweging der lucht, door het gehoororgaan waargenomen*; 2 inz. *klank of klanken door eenig lichaam voortgebracht*): 1 *het – voortplanten*; 2 *een zacht –, de –en der dieren*; nat. *het – beweegt zich in alle richtingen rechtlijnig voort met een snelheid van ± 333 m per seconde*; spreekw. *Ledige vaten maken het meeste –*; z. Vat **II** 1; nog: *ik heb nooit zijn – gehoord*, hem hooren spreken.

Geluid'dicht, bn. (*het geluid niet doorlatend*): *–e cabines*.

Geluid'gevend, bn. (*klanken voortbrengend*): *–e dieren, –e lichamen.*
Geluids'film, v. –en (*klankfilm; sprekende film*).
Geluids'golf, v. –golven (nat. *golving in de lucht bij geluidsvoortplanting*); **–leer,** v. ([*wetenschap van*] *de verschijnselen, zich bij het geluid voordoende*).
Geluimd', bn. (*in bepaalde stemming verkeerend,* meestal met *goed, kwaad, slecht*): *vader is vandaag goed –,* in goede stemming.
Gelui'paard, bn.: wapenk. *een –e leeuw,* d.i. gaande of stappende leeuw.
Geluk', o. (1 *lot, de fortuin,* vero.; 2 *gunstige loop van omstandigheden; voorspoed, lot;* dikwijls i. d. verkleiningsvorm; 3 *gunstig toeval, aangenaam voorval;* 4 *aangenaam gevoel van iem., die zich verheugt over zijn* – in bet. 2): 1 *het – keerde hem de rug;* 2 *het – diende hem; van – mogen spreken; die vent heeft altijd –,* boft altijd; *het blind –,* de fortuin met een blinddoek voorgesteld; *het aardsche –; het eeuwig –; huiselijk –;* zegsw. *het is meer – dan wijsheid,* van voorspoed, die men niet aan eigen overleg heeft te danken; *– op reis! – er mee,* succes; *op goed –* (*af*), in de hoop op een goede uitslag; 3 *dat was mijn –; bij –; een –je;* 4 *oogen, schitterend van –.*
Geluk'je, o. –s (*bof, gelukkig toeval*).
Geluk'ken, gelukte, i. gelukt (*goed uitvallen, een goede afloop hebben; op een voorspoedige wijze tot stand komen; welslagen*): *alles gelukt hem; die podding is goed gelukt;* onpersoonlijk: *het zal hem niet – (om) te ontkomen; als het gelukt;* Z.-N. persoonlijk: *hij is niet gelukt,* is er niet in geslaagd.
Geluk'kig, –er, –st **1** bn. (1 *voorspoedig, door het lot begunstigd;* 2 *aan het geluk* [bet. 2] *te danken, voorspoedig;* 3 *geluk* [bet. 4] *genietende, behaaglijk, tevreden;* 4 *gekenmerkt door, opwekkend, het gevoel van geluk* [in bet. 2]): 1 *onverschrokken, ondernemend en daarenboven –; de spreker was niet erg – in de keuze van zijn onderwerp; men moet maar – zijn! hij acht u –;* 2 *een – toeval, een – voorteeken, een –e keuze;* 3 *zij voelde zich –;* 4 *een – leven; de –ste dag van mijn leven;* zie Gesternte; **2** bw. (1 *op een gelukkige wijze;* 2 *blijken gevend, dat men zich gelukkig voelt;* 3 *tengevolge van een gunstige loop van omstandigheden*): 1 *iets – ten einde brengen;* 2 *hij glimlachte –;* 3 *– was het nog niet te laat,* gelukkigerwijze; **3 –e,** m. en v. –n: *wie is de –? hij is de –,* de geslaagde, de verloofde enz.
Geluk'kigerwijs, –wijze, bw. (*door een gelukkige loop van omstandigheden, door een gelukkig toeval; gelukkig*); ook -wijs',-wij'ze.
Geluks'bode, m. en v. –boden (*iem., die een gelukstijding brengt*); verg. Jobsbode; **–dag,** m. –dagen (*dag, die, naar men meent, geluk aanbrengt*): *Woensdag is voor hem een –;* **–godin,** v. (*Fortuna*); **–kind,** o. –kinderen (*iem., wie alles meeloopt; boffer*); **–nummer,** o. –s (*nummer* inz. *in een loterij, waarmee men geluk meent te hebben of gehad heeft*); **–pop,** v. –pen; zie Mascotte; **–staat,** m. (*de toestand van geluk, waarin men leeft;* inz. *de hemelsche zaligheid*); **–ster, –star,** v. –ren (*de ster of planeet, van wier stand aan de hemel iems. geluk heette af te hangen;* fig. *geluk*): *zijn – rijst, zijn – ging tanen;* **–teeken*,** o. –s (*voorteeken, dat geluk doet verwachten*); **–telegram,** o. –telegrammen; **–vogel,** m. –s (*gelukskind*); zie Pechvogel; **–zon,** v. (*het geluk, als een zon voorgesteld*): *zijn – begint te verbleeken.*
Geluk'wensch*, m. –wenschen (*betuiging van belangstelling en blijdschap over het geluk, dat iem. te beurt is gevallen; felicitatie*); **–wenschen*,** wenschte –, h. –gewenscht (eig. *geluk,* d. i. *heil of zegen, wenschen*; meestal in de bet. van: *belangstelling en blijdschap betuigen over het geluk, dat iem. te beurt is gevallen; feliciteeren*): *mag ik u – met uw bevordering? zich zelve met iets –.*
Gelukza'lig 1 bn. en bw.; –er, –st (*uiterst gelukkig, voorspoedig*): *een – samenzijn;* **2 –e,** m. en v. –n (*zalige geest in de hemel*; inz. R.-K. *iem., die door de Kerk zalig verklaard is*); z. Beatificatie; **–za'ligheid,** v. (*allerhoogste trap van geluk*): *de hemelsche –.*
Geluk'zoeker, m. –s (*iem., die overal zijn geluk zoekt, zijn fortuin beproeft;* ongunstig: *avonturier,* minder ongunstig dan *chevalier d'industrie*): *de Spaansche –s in Peru; de internationale –s in de hoofdsteden.*
Gelus'ten, gelustte, h. gelust (*behagen*); vero.; meestal Lusten.
Ge'luw, Z.-N., gew., lit. t., **1** bn.; –er, –st (*geel, geelachtig*); **2** o. (*geelzucht, de gele kleur*).
Ge'luwen, geluwde, h., i. gegeluwd (Z.-N. *geel worden*): *het graan begint te –.*
Gemaakt', bn. en bw.; –er, –st (1 *kunstmatig vervaardigd;* 2 *geveinsd;* 3 *gekunsteld, gedwongen*): 1 *–e bloemen,* kunstbloemen; 2 *–e nederigheid;* 3 *met een –e stem, –e taal; hij is wat – in zijn manieren,* d. i. stijf, de eenvoud missende; *– spreken, – lachen,* op gekunstelde wijze, eenvoud missend; *– glimlachen,* geaffecteerd; nog: *–e kleeren,* confectie; inz. Z.-N.: *–e mannekens,* smoesjes, voorwendsels; **–heid,** v. (*gekunsteldheid, stijfheid*): *– in houding of manieren, – van taal.*
I. Gemaal', m. –s en gemalen (*echtgenoot,* in hoogere kringen): *de Prins Gemaal.*
II. Gemaal', o. (afleid. van *malen,* zeuren; *gezanik*): *dat is een – zonder einde.*
III. Gemaal', o. in bet. 2 gemalen (1 *het telkens of aanhoudend malen;* 2 *molen of verschillende molens samen, dienende om de stand van het water in en om een polder of waterschap te regelen;* 3 *het graan, bestemd om tot meel gemalen te worden en dat onderworpen is aan accijns;* 4 *belasting op het –*): 1 *dat gedraai en – der molens maakt me ziek;* 2 *de slechte inrichting van het –; –kolk;* 3 *de belasting op het geslacht en –;* 4 *de pachter van het –.*
Gemach'tigde, m. en v. –n (*iem., bevoegd door een ander, in zijn naam te handelen; gevolmachtigde; zaakgelastigde, lasthebber*).
Gemak', o., bet. 3 en 4 –ken (1 *behaaglijke rust en kalmte* inz. *als gevolg van het vrij zijn van moeite en inspanning;* 2 *het vermogen, zonder inspanning of moeite iets te verrichten; gemakkelijkheid;* 3 *geriefelijkheid;* 4 *bestekamer*): 1 *iem. op zijn – brengen, zetten,* kalmte inboezemen door vriendelijke bejegening; *op zijn – zijn,* kalm, niet vreesachtig zijn; *op zijn –,* [a]) in een rustige kalme toestand zijn, [b]) zonder inspanning, bedaard, in deze laatste bet. dikwijls *op zijn dooie –;* 2 *het –, waarmee hij die som oplost; met* (*het grootste*) *– eet hij vijf broodjes op;* 3 *een huis met vele –ken;* 4 *het heimelijke, geheime – of het –.*
Gemak'kelijk, –er, –st **1** bn. (1 *zijn gemak zoekende; op zijn gemak gesteld;* 2 *gemak* [in

bet. 1] *opleverende; geriefelijk*; 3 *geen inspanning kostende; licht te doen, te begaan, te leeren, te behalen enz.*; 4 *handelbaar, zich gewillig schikkende* inz. met een ontkenning): 1 *de man begint wat – te worden*; 2 *een –e ziekestoel*; *een – leven(tje)*, vol gemak en rust; *maak het u –*; *een –e houding*; 3 *het valt mij –*; *een –e weg, som, les, overwinning*; *het zich – maken*, iets luchtig opnemen, zich gemakshalve weinig moeite geven; 4 *hij is niet zeer –, als hij kwaad wordt*; **2** bw. (1 *rustig, kalm, behaaglijk; geriefelijk*; 2 *zonder bezwaar of moeite*; 3 *lichtelijk*): 1 *– liggen*; *dat huis is – ingericht*; 2 *dat is – te doen*; 3 *niet – ergens afkomen*; **–heid,** v.: *hij spreekt met veel –*, zonder moeite, met losheid.

Gemaks'halve, bw. (*ter wille van het gemak*): *– zich niet kleeden, – niet uitgaan.*

Gemak'zucht, v. (*begeerte naar gemak* in bet. 1): *uit –*; *niets dan –.*

Gema'lied, bn. (1 *uit maliën bestaande*; 2 *van maliën voorzien*): 1 *–e pantsers*; 2 *–e veters.*

Gemalin', v. gemalinnen (in hoogere kringen: *gade, echtgenoote*).

Gemanierd', bn.; –er, –st (vero., gew., Z.-N. *goede manieren hebbende, welopgevoed*; ook: *gemaniëreerd*); zie Welgemanierd.

Gemaniëreerd', bn. en bw. (*gekunsteld, gedwongen, stijf, onnatuurlijk*): *een –e stijl.*

Geman'teld, bn. (*een mantel aan hebbende*).

Gemar', o. (*getalm, getreuzel*).

Gemarineerd', bn.; zie Marineeren.

Gemar'merd, bn. (*als marmer* inz. *gekleurd of geaderd, gevenfd*): *– papier*; *een der –e houten tafeltjes van het koffiehuis.*

Gemaskeerd', bn. (*gemaskerd*; fig. *bedekt, verborgen opgesteld*); zie Maskeeren.

Gemas'kerd 1 bn. (*dragende een masker voor het gezicht*): *een –e danser*; *–e dieven*, met een masker voor, vermomd; bij uitbr. *een – bal*, waarop ieder een masker draagt en tevens een vreemd kostuum; zie Deguiseeren; **2 –e,** m. en v. –n (*iem. met een masker voor*).

Gema'tigd, bn. en bw.; –er, –st (*maathoudend*): *een – man, de –e luchtstreek*; *– spreken*; **–heid,** v. (*kalmte, bezadigdheid*): *met –.*

Gem'ber, v. (Sanskr. hoornvormig, naar de wortel?) *wortelstok van een tropische plant, veelal gedroogd en geconfijt, toespijs*; Lat. zingiber officinale); **–bier,** o. (*drank, bereid uit gembersap, suiker, honing, citroensap en water*); **–stroop,** v.; **–thee,** v.

Gemeen'*, –er, –st **1** bn. (1 *toebehoorende of eigen aan meer dan één; gemeenschappelijk*; 2 *openbaar, publiek*; 3 *gemeenzaam, vertrouwelijk*; 4 *gewoon, alledaagsch*; 5 *gering; ordinair; min, slecht, laag*): 1 *dat is hun allen –*; *vrijheid is een –goed*; *een –e naam*, d. i. eigen aan alle zelfstandigheden van dezelfde soort; *voor –e rekening*, gezamenlijk; *–e zaak maken met iem.*, gemeenschappelijk handelen; rek. *een –e deeler*, d. i. de deeler van twee of meer grootheden; Z.-N. *iets –(s) hebben met iem. of iets*, in eenige betrekking staan tot; z. Broederschap; 2 *een –e weide, het –e kerkhof, een – goed*; *iets door de druk – maken*; *de –e zaak*, de zaak des lands; 3 inz. in de zegsw. *zich iets – maken*, zich eigen maken; Z.-N. *de burgemeester is niet –*, gemeenzaam; 4 *het –e volk*; *in 't –e leven*; *een – soldaat*; 5 *–e woorden*; *– weer*; *een –e streek*; **2** bw. (*op een gemeene* d. i. *leelijke, slechte, lage enz. manier*): *hij schrijft –*; *dat staat je –*; *hij heeft mij – behandeld*; **3** o. (1 *het geheel van een zaak*; *de gansche omvang zonder de omstandigheden in aanmerking te nemen*; 2 ongunstig: *de lagere volksklasse, het janhagel, het schorem*): 1 alleen in de uitdr. *in het –*: *gelijk er in het – niets nieuws onder de zon is*; 2 *het ruw –, het dom –, het laag –.*

Gemeenebest'*, o. –en (eig. *het gemeene welzijn*: *republiek*): *'t Bataafsch –, 1795–1806.*

Gemeen'goed, o. –goederen (1 *goed, dat aan allen, ieder in 't bijzonder, toebehoort*; 2 van denkbeelden enz.: *algemeen verspreid*): 1 *lucht en zonneschijn zijn –goederen*; 2 *dat idee is – geworden.*

Gemeen'heid, v. in bet. 2 –heden (1 *slechtheid, laagheid, ruwheid*; 2 *uiting van slechtheid, laagheid enz.*: *schunnigheid, vuile daad, taal*): 1 *een uitdrukking van – lag op zijn gelaat*; 2 *–heden aanhooren*, vuile taal; ook: **Gemee'nigheid*,** v. –heden; **Gemeenieteit'*,** v. –teiten.

Gemeen'landshuis, o. –huizen (*vergaderhuis van een waterschap of v. het bestuur van een polder*): *het – van Rijnland.*

Gemeen'lijk, bw. (*in de regel, doorgaans, gewoonlijk*): *zooals het – gaat.*

Gemeen'plaats, v. –en (*alledaagsch gezegde, waarvan men de kracht niet meer voelt*; *overbekende waarheid*): *afgezaagde –en.*

Gemeen'schap, v. (1 *het gemeen-hebben van iets, het deelhebben aan iets met één of meer anderen*; 2 *het met elkaar in zekere betrekking staan*; 3 *de mogelijkheid om met anderen in betrekking, verkeer te staan*; 4 *het geheel der goederen, die twee of meer personen in – hebben*; 5 *de gezamenlijke personen, die met elkaar in – staan*): 1 *leven in de – van Christus*, deelhebben aan de zegeningen van Christus; *wettelijke – van goederen*, vermogenstoestand tusschen echtgenooten, wanneer er geen huwelijksvoorwaarden zijn; 2 *de – met iem. afbreken*, niets meer met hem te doen willen hebben; 3 *de – der steden onderling*, het verkeer; *de – onderhouden*, b.v. door trams of booten; *telegraphische –*; 4 *alle inkomsten komen ten bate der –*; 5 *– der heiligen*, R.-K. geestelijke vereeniging van de geloovigen op aarde (strijdende Kerk), de zielen in het vagevuur (lijdende Kerk) en de zaligen in de hemel (zegevierende Kerk) tot één geestelijk lichaam, waarvan het hoofd Christus is; *– der geloovigen*, de geloovigen samen; **–schap'pelijk,** bn. en bw. (1 *aan meer dan één in gemeenschap toebehoorende, bij hen gezamenlijk in gebruik*; 2 *door twee of meer personen gezamenlijk of wederkeerig verricht*; 3 *tot twee of meer personen in dezelfde betrekking staande, als wordt genoemd*): 1 *de korf is een –e bijenwoning*; *een –e trap*; 2 *handelen met – overleg*, onderling beraad; 3 *een –e vriend, vijand*; *een krant – lezen*, met meer dan één; **–slach'tig,** bn. (spraakk. *mann. of vr. naar de bet.*): *wees, gast, zijn –.*

Gemeens'man, m. –lieden (vaderl. geschied. *lid van een de burgers vertegenwoordigend college bij het stadsbestuur* inz. *in Gelderland en Overijsel*; Rom. gesch. *volkstribuun*).

Gemeen'te, v. –n (in het alg. *het geheel der personen, die met elkander een gemeenschap vormen* inz. *met betrekking tot de rechten en verplichtingen* in verschillende toepassingen: 1 *de gezamenlijke burgerij* inz. *tegenover de*

regeering; *het volk*; 2 *onderdeel van de staat*; 3 *vereeniging of gemeenschap van gelooviger* inz. *van een bepaald kerkgenootschap*; ook: *de personen, waaruit deze - bestaat*): 1 *de goe(de)* –, [a]) het goedwillige volk, [b]) het groote publiek; *de smalle* –, de geringe burgerij; *de spraakmakende* –, het taalgebruik; 2 *de – Amsterdam*; *de grenzen der* –, gemeentegebied; 3 *de Luthersche* –; *de – hief de eerste Psalm aan*; zegsw. *een broeder der natte* –, drinkebroer; **–begrooting***, v. –en; **–belasting**, v. –en; **–bestuur**, o. –besturen (*Raad met Burgemeester en Wethouders*); **–bouwmeester**, m. –s; **–grond**, m. –en; **–huis**, o. –huizen (*raadhuis*); **–kas**, v. –sen (*geldmiddelen eener gemeente*); **–korps**, v. –en (Z.-N. rechtst. *raadsleden, burgemeester en schepenen*); **–lijk**, bn. (*de gemeente betreffende*): *–e werken*; **–naar**, m. en v. –naren (*lid eener burgerlijke of kerkelijke gemeente*); **–ontvanger**, m. –s; **–politie**, v. (*politie, in dienst v. e. gemeente*): *het hoofd der – is de burgemeester.*

Gemeen'teraad, m. –raden (*door de burgerij gekozen bestuur eener gemeente*): *de leden van de – heeten –sleden*; **–raadskiezer**, m. –s (inz. Z.-N. *stemgerechtigde voor de gemeenteverkiezing*); **–recht**, o. –rechten (gesch. *recht, door den landheer geschonken aan een stad, waarbij ze onder eigen bestuur kwam*; ook: *privilege eener gemeente*); **–school**, v. –scholen (*school, door de gemeente opgericht en onderhouden; openbare school*); **–secretaris**, m. –sen (*hoofd der secretarie van een gemeente*); **–tram**, v. –s; **–werf**, v. –ven (*werkplaats van de gemeente voor timmerwerk enz.*); **–wet**, v. (*gemeentelijke verordening; staatswet, regelende de inrichting, de bevoegdheid en de werkkring der gemeentebesturen* inz. *de wet van 29 Juni 1851*); **–zaak**, v. –zaken (*een zaak, die de huishouding van een burgerlijke gemeente betreft*; Z.-N. inz. in het mv. *zaken die door de gemeentebesturen worden behandeld*); **–ziekenhuis**, o. –huizen (*gasthuis der gemeente*).

Gemeen'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (1 *als gelijke met iem. omgaande*; *op vertrouwelijke voet met iem. verkeerende*; *eigen*; 2 *met iets vertrouwd, er goed mede bekend*, steeds met vz. *met*; 3 *blijk gevende van vertrouwelijkheid jegens iem.*; 4 *aan iem. eigen geworden, goed bekend*): 1 *met dorpelingen is men gauw* –; 2 *– met het Latijn; zich – met iets maken*, zich aan iets gewennen, het goed leeren kennen; 3 *een – gesprek*; *de –zame stijl*, los; *een -zame uitdrukking*; 4 *het Maleisch was hem even – als het Nederlandsch*; als bw. *– met iem. omgaan*; *dat klinkt* –; **–heid**, v. –heden (*familiariteit, vertrouwelijkheid in de omgang*; *vertrouwde bekendheid*; *alledaagschheid*; *handeling, waaruit groote vertrouwelijkheid blijkt*, minder ongunstig dan *vrijpostigheid*): *met* –.

Gemeld', bn. (*gezegd, bovengenoemd*): *–e zaak, –e persoon*; zie Meergemeld.

Gemêleerd', bn. en vd. (1 *gemengd*; 2 *dooreengeschud*): 1 *een – gezelschap*; 2 *de kaarten zijn al* –; zie Mêleeren.

Ge'melijk, bn. en bw.: –er, –st (*misnoegd, ontevreden, knorrig*): *de –e ouderdom*; *vrij – antwoordde hij*; **–heid**, v.

Gemengd', bn. (*uit een mengsel van verschillende stoffen bestaande*; *niet enkelvoudig*; *ongelijksoortig*): *–e oliën*; *een – gezelschap*, bestaande uit personen van verschillende rang, stand, leeftijd enz.; *– nieuws*, kleinere nieuwstijdingen; *de –e school*, [a]) school voor jongens en meisjes, [b]) met leerlingen en leerkrachten van verschillend geloof; *voor – koor*; *een – huwelijk*, tusschen Christenen van verschillende gezindten; *met –(e) gevoelen(s)*, waarbij men verschillende met elkaar strijdende gevoelens ondervindt, inz. aangename en onaangename; rechtst. *–e rechtsvordering*, vordering, die deels een zakelijk, deels een persoonlijk karakter draagt.

Gemen'gel, o. (*mengeling, dooreenwemeling*): *e. bont – v. schepen*; *e. – v. stemmen.*

Gemerkt' 1 bn. (*van een merk voorzien*): *– linnen, een zakdoek met een S* –; 2 vgw. (*naardien, aangezien*), in deze bet. 2 vero.

Gemet', o. gemeten (*oude vlaktemaat van verschillende grootte*, inz. *van 300 vierkante roeden*: *op de Z.-H. eilanden in Zeeland en Vlaanderen nog in zwang*): in Voorne is het – 0,4592 ha, op Schouwen 0,4169 ha; aardr. het eiland *Tiengemeten.*

Gemeubileerd', bn. (*met meubels*): *een –e kamer te huur*; *een –e boterham*, een boterham met vleesch of iets dergelijks.

Gemid'deld 1 bn. en bw. (*die waarde, maat, grootte hebbend, welke in het midden ligt*; *het midden houdende tusschen twee uitersten*: *dooreengenomen*): *de –e vischprijzen, de –e waarde, prijs, ontvangst*; *deze koopman wint – 20 %*; *een heer van –e lengte*, d. i. niet kort en niet lang; 2 **–e**, o. –n (*wat het midden houdt*: *de gemiddelde waarde, grootte enz.*).

Gemier', o. (volkst. *gedoe, gezanik, gezeur, gewriemel*); zie Mieren, plat.

Gemij'terd, bn. (*een mijter dragende*): *–e abten.*

Gemina'tie, v. –s (Fr. [Lat. geminatio, v. geminus = dubbel]: *verdubbeling*).

Gemis', o. (1 *het niet hebben van wat men noodig heeft of gaarne heeft*; 2 *het niet meer hebben, wat men gehad heeft*; in beide bet. met de bijgedachte aan *ongerief* of *smartelijk gevoel*): 1 *bij – van* (ook: *aan*); 2 *haar –* (nl. *van zijn echtgenoote*) *was niet te vergoeden*; zegsw. *iem. het – van iets vergoeden*, schadeloosstellen voor iets, dat hij niet heeft of voor een geleden verlies.

Gemis'sen, –miste, h. gemist (Z.-N. *missen*).

Gem'ma (Lat.), **gem'me**, v. (Lat.) gem'mae; (Ned.) gemmen (*gesneden steen; edelsteen met ingesneden of verheven figuur*).

Gemodereerd', bn. en bw. (*gematigd; gemoedelijk*): *e. –man*; *de redenaar sprak nog al –.*

Gemoed', o. –eren (1 *het binnenste van de mensch als zetel van zijn geestelijk gevoel*, veel al in tegenstelling met *verstand*; 2 *aandoenlijkheid*; *gevoeligheid van iems. binnenste*): 1 *in –e overtuigd*, innerlijk; *ik vraag u dat in –e*, op uw geweten af; *zijn – schoot vol*, hij werd geroerd, aangedaan; *op iems. –werken*, hart, gevoel; *iem. iets op zijn – drukken*, hart; *hij spreekt tegen zijn* –, overtuiging; *de –eren waren verdeeld*, de meeningen; *de opgewonden –eren tot bedaren brengen*, geesten; *een vroom* –, inborst; 2 *die studiën getuigden v. –.*

Gemoe'delijk, –er, –st 1 bn. (1 *ernstig v. gemoed*; *nauwgezet v. geweten*; 2 *zich door het gemoed latende leiden meer dan door het verstand*; 3 *teergevoelig*; *goedhartig*; 4 *blijk gevende van een ernstig gemoed*; *blijk gevende*,

dat men zich laat leiden door de inspraak van het gemoed; blijk gevende van goedhartigheid): 1 *–e, godvruchtige menschen*; 2 *meer krachtig dan –*; 3 *een –e oude*; 4 *een – onderzoek v. h. geweten*; *met –e ernst*; **2** bw. (*ernstig, rustig*): *hij sprak –*; **–heid,** v. (*fijngevoeligheid van gemoed; uiting van fijngevoeligheid; welwillende ernst; rustige kalmte*).

Gemoe'der, v. –s (*doopmoeder, meter, peettante*): *de meter en de moeder van den of de doopeling zijn –s.*

Gemoeds'aandoening, v. –en (*gewaarwording van het gemoed*); **–aard,** m. (*inborst*); **–beweging,** v. –en ([*sterke*] *aandoening*): *hevige, heftige –*; **–bezwaar,** o. –bezwaren (*zwarigheid des gewetens*); **–gesteldheid,** v. (*toestand, stemming, waarin het gemoed verkeert*); **–leven,** o. (*het hoogere leven, het innerlijke leven*); **–rust,** v. (*–kalmte*, inz. *als gevolg van een gerust geweten*).

Gemoeid', bn.; zie Moeien.

Gemoet', o. (*het ontmoeten, het samenkomen, samenkomst*): alleen gebruikelijk in: *te –* (Z.-N. ook *in 't –*) b.v. *iem. te – komen*, fig. [a]) voorkomend bejegenen, [b]) bijstaan, helpen, inz. geldelijk; *te – loopen, rijden enz.*; *iets te – zien*, b.v. eenig antwoord afwachten; *iem. iets te – voeren*, antwoorden.

Gemoe'ten, Z.-N. gew. ontmoeten.

Gemor', o. (*het telkens of voortdurend morren; een onderdrukte uiting van ontevredenheid; een knorrig gemompel*).

Gemotiveerd', bn. (*met bewijsgronden gestaafd, met redenen omkleed*): *een – besluit.*

Gems, v. gemzen (*klip-, berggeit*; Lat. rupicapra rupicapra); **–bok*,** m. –ken (*mannetjesgems*); **–hoorn,** m. –s (*hoorn v. e. gems*; *fluitwerk in een orgel*), ook: **–horen,** m. –s; **–leder, –leer,** o.; z. Gemze(n)leer.

Gemuil'band, bn. (*van een muilband voorzien*): *een –e hond*; wapenk. *een zwarte beer, – van blauw*, met een blauwe muilband.

Gemuild', bn. (Z.-N. *gebekt*): *wees gerust, die jongen is* - , kan van zich afbijten.

Gemul', o. (Z.-N. *stof*).

Gemunt', bn.; zie Munten (*doelen*).

Gemur'mel, o. (*het voortdurend murmelen*): *het – v. e. fontein*; fig. *het – van stemmen.*

Gemüt'lich, bn. en bw. (Duitsch: *behaaglijk, gezellig, op zijn gemak*; *goedhartig*).

Gemutst', bn. (eig. *een muts dragende*; altijd fig. *geluimd*): *hij was goed of slecht –*, in goede of kwade stemming; zie Muts.

Gem'zebok*, m. –bokken; z. Gemsbok.

Gem'zenhaar, o. –haren; **–jacht,** v. –en.

Gem'ze(n)leer, o.: *handschoenen van –*; **–leeren*,** bn.: *– handschoenen.*

Genaak'baar, bn.; –der, –st (1 *genaderd kunnende worden; toegankelijk, te naderen*; 2 fig. *gemakkelijk toegang tot zich verleenende*, altijd van een meerdere): 1 *die stad is maar van één zijde –, deze haven is moeilijk –*; 2 *die staatsman is* (*licht*) *– voor ieder.*

Genaamd', bn. (1 *heetende*; 2 *bijgenaamd*): 1 *een vondelinge, – Hanna*; *een eiland, – Makjan*; 2 *Scipio, – Africanus major.*

Genach'te, o. (Z.-N. gew. *gerechtsdag*; *zitting van het gemeentebestuur*; *dienst daags na de begrafenis*; *1ste, 2de*, of *3de Zondag na een lijkdienst*).

Genacht'zeggen, zegde (zeide) –, h. – gezegd (gezeid) (*goede nacht zeggen*).

Gena'de, v. (1 *barmhartigheid; onverdiende of onverplichte goedertierenheid* inz. *van God*; 2 R.-K. *innerlijke, bovennatuurlijke hulp of gave, die God ter wille van Christus' verdienste de mensch verleent om zijn bovennatuurlijke bestemming te bereiken*; 3 *goedertierenheid, vergevensgezindheid van overheden, overwinnaars, rechters tegenover misdadigers, overwonnenen enz.*; 4 *vergiffenis*): 1 *door Gods –*; *een dichter bij* (of: *van*) *Gods –*, van nature; *van iems. – moeten leven, afhangen*; zeew. *op Gods – drijven*, (van een schip) verstoken van menschelijke hulp; *Goeie* (of: *Groote*) *–!* uitroep; 2 R.-K. *de heiligmakende –*, een bovennatuurlijke gave, waardoor God de mensch van de zonde zuivert, aan zijn ziel e. bovennatuurlijk leven schenkt, hem aanneemt tot zijn kind en hem erfgenaam des Hemels maakt; 3 *zonder – zijn*; *op – of ongenade overgeven*, onvoorwaardelijk; Z.-N. *zonder – werken*, ongenadig, zonder ophouden; 4 *– bewijzen*; *Genade! schenk(t) –*; *om – vragen, bidden*; *– schenken*; *Uwe –*, titel van een Duitschen graaf (gravin); **–brood,** o. (*brood of onderhoud uit barmhartigheid*; *levensonderhoud, waarop men geen recht of aanspraak heeft*): *het – eten, van – leven*, dikwijls met de bijbet. van vernedering voor hem, die het genadebrood eet; in toepassing op dieren: *Wellington gaf zijn ros het –*; **–middel,** o. –en (*middel om de genade van God te verwerven*: R.-K. *het gebed, de goede werken, de H.-Sacramenten* inz. *de Sacramenten der stervenden*, meestal in het mv.); **–oord,** o. –en (*bedevaartplaats*); **–slag,** m. (1 eig. *bij de vroegere rechtspleging de slag, waarmede de beul een einde maakte aan het leven van een gefolterde*; bij uitbr. *de laatste slag, waarmee iem. wordt afgemaakt*; 2 *de laatste ramp, die iem., die reeds op een zware proef gesteld is, of iets, wat hem betreft, te gronde richt*): 1 *iem. de – geven*; v. dieren: *het aangeschoten wild de – toebrengen*; 2 *de dood van haar zoon was voor haar de –*; **–stoot,** m.

Gena'dig, bn. en bw.; –er, –st (*vol genade, goedertieren*): *de Heere is –*; *God wees mij armen zondaar –!* adellijke titel: *–e vrouwe, onze –e graaf, uw –e heer*; spott. *de inspecteur was zeer –*, minder uit de hoogte; *iem. – behandelen*, niet te streng; *er – afkomen*, zonder veel kleerscheuren; Z.-N. *een genadige prijs*, goedkoop.

Gena'digheid, v. (*neerbuigende goedheid*): *die baron behandelt zijn bedienden met een lachwekkende –*; *goeie* (of: *groote*) *–!* uitroep.

Gena'geld, bn. (wapenk. *van zulke nagels voorzien als de bepaling uitdrukt*): *een uitkomende en –e roode leeuw.*

Gena'ken, genaakte, i. genaakt (1 *naderen, nabijkomen*; 2 *ophanden zijn*): 1 *hij gaat de poort der stad –*; *iets* (of: *tot iets*) –, het bereiken; fig. *hij is niet te –*; 2 *de lente gaat –.*

Genan'*, genant'*, m. en v. –nannen, –nanten (*naamgenoot: persoon, met dezelfde van en doopnaam*; *makker*); vero. (g = g).

Gênant', bn. en bw. (Fr. *lastig, hinderlijk*).

Gendar'me, m. –s (Fr. oorspr. gens d'armes = lieden van wapenen: *politiesoldaat*; in België: *marechaussee* **2**; Z.-N. *manwijf*).

Gendarmerie', v. (Fr. *het korps gendarmen, rijks-, leger-politie*; *hun kazerne*; in België: *marechaussee* **1**, thans ook Rijkswacht).

Ge'ne, aanw. vnw. (*gindsche, die daar ginds*):

de roos en de lelie zijn beide fraai, deze (de laatstgenoemde) *is het minder dan* – (eerstgenoemde). Opm. in de spreekt. alleen in de zegsw.: *deze en* –, verschillende menschen.

Gê'ne, v. (Fr. [Gr.-Lat. gehenna = hel, kwelling]: *dwang; belemmering; verlegenheid*): *sans* –, [a]) zonder complimenten, [b]) ongegeneerd. (g = zj).

Genealogie', v. –gieën (Fr. [Gr.-Lat. genealogia, v. Gr. genea = geslacht]: *geslachtrekenkunde; stamboom*); **–lo'gisch,** bn. en bw. (*geslachtrekenkundig; in de vorm van een geslachtsboom*); **–loog',** m. –logen (*beoefenaar der genealogie*). (g = g).

Geneeren* (Fr. gêner: *hinderen, storen; dwang aandoen; ongemak opleggen*): *hij voelde zich gegeneerd,* niet op zijn gemak; *iem.* –; *ik geneer toch niet? dat geneert me;* refl. z. –, verlegen zijn met zijn figuur, zich niet op zijn gemak voelen; *geneer je niet,* **ga** je gang, doe of je thuis bent. (g = zj).

Genees'heer*, m. –heeren (*dokter, arts met of zonder doctorstitel*).

Genees'kracht, v. (*genezende kracht*).

Geneeskrach'tig, bn. (*geneeskracht bezittende*): *–e planten, –e kruiden, –e wateren.*

Genees'kunde, v. (*wetenschap, die de oorzaak en de aard van ziekten opspoort en nagaat en er de geneesmiddelen voor zoekt en aanwijst*); **–kun'dig 1** bn. en bw. (*op de geneeskunde betrekking hebbende; er toe behorende*): *een – tijdschrift, iem. – onderzoeken;* **2 –e,** m. en v. –n (*iem., die de geneeskunde als hoofdvak beoefent, die wettelijk bevoegd is de geneeskunde uit te oefenen*).

Genees'kunst, v. (*practische bekwaamheid, noodig om ziekten te genezen; practische zijde der geneeskunde; het kunnen genezen*).

Genees'lijk, –ne'selijk, bn.; –er, –st (*vatbaar voor genezing*): *haar kwaal is –.*

Genees'middel, o. –middelen (*middel om genezing te bewerken, artsenij, medicijn*): *een – voorschrijven, toedienen, aanwenden;* fig. *een – tegen zielsverdriet.*

Genees'vleesch*, o. (*heelvleesch*).

Genees'wijze, –wijs, v. –wijzen (*wijs, methode van genezen*).

Gene'gen, bn. (1 *gunstig gezind;* 2 *lust, neiging hebbende tot;* 3 in verzwakte beteekenis: *tot iets bereid; geen bezwaar tegen iets hebbende*): 1 *iem. – zijn; hij is mij niet erg –;* 2 *hij voelt er zich toe –;* 3 *gevraagd een tweede meid, ook – verstelwerk te doen;* **–heid,** v. –heden (1 *geneigdheid, lust, trek;* 2 *goedgunstige gezindheid;* in sterkere bet.: *liefde*): 1 *– voelen, hebben* (*om*) *te dienen;* 2 *wederkeerige –; – voor iem. voelen; iem. – toedragen.*

Geneigd', bn.; –er, –st (*overhellende tot, neiging tot iets hebbende; genegen* in bet. 2): *– tot luiheid; – zich het ergste voor te stellen;* **–heid,** v. (*trek, lust*): *– ten kwade.*

Generaal', Fr. général, Lat. generalis = algemeen, **1** m. –s (1 *opperofficier; hooge militaire rang in verschillende landen;* 2 *veldheer, krijgsoverste;* 3 R.-K. *algemeen hoofd eener geestelijke orde*): 1 *tot uw orders, –!* 2 *Alva was inderdaad een groot –;* 3 *de – der Jezuïeten;* **2** bn. (1 *algemeen,* meestal in vaste uitdrukkingen; 2 *opper.., hoofd..* inz. in samenstellingen): 1 *de –ale zin van een uitdrukking; een –ale repetitie; de –ale staf; in het –,* in 't algemeen; 2 *advocaat-, directeur-, gouverneur-, kapitein-, Staten–;* **–-agent,** m. –-agenten (*hoofdvertegenwoordiger*); **–'-majoor',** m. –-majoors (*hoofdofficier, één rang hooger dan kolonel*); **–schap,** o. (*de waardigheid of de rang van generaal*); **–s'rang,** m. –en; **–s'uniform,** v. –en.

Generaliseeren* (Fr. *als algemeene regel doen gelden op grond van één bijzonder geval; veralgemeenen*): *te zeer –; niet –.*

Generalis'simus, m. –mi (Lat. *opperbevelhebber*).

Generaliteit', v. (Fr. [Lat. generalitas]: gesch. *staatsmacht van onze Republiek, vertegenwoordigd door de Staten-Generaal*): *de kas der –; ter –,* in de algemeene regeering des lands, b.v. *Holland had ter – veel te zeggen;* **–slanden,** o. mv. (gesch. *de landen, die tot 1796 als wingewesten onder het gezag stonden der Staten-Generaal en geen politieke zelfstandigheid bezaten*): *tot de – behoorden o.m. Staats-Brabant, Staats-Limburg.*

Genera'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. generatio]: 1 *voortbrenging;* nat. hist. *de meestal gelijktijdig en op dezelfde manier ontstaande dieren of planten van een zelfde soort;* 2 [*menschen*]*geslacht*): 1 *bij de – der bladluizen doet zich het verschijnsel voor, dat..; spontane –,* ontstaan van leven uit levenlooze stof, onafhankelijk van reeds aanwezige organismen; 2 *de tegenwoordige –;* **–wisseling,** v. –en (*regelmatige afwisseling van een geslachtelijke en ongeslachtelijke voortplanting bij planten en dieren o. a. bij mossen en sommige insecten*).

Genera'tor, m. –s (Lat. voortbrenger: b.v. *van gas; toestel tot opwekken van electriciteit, dynamo; deel der ijsmachine, waarin het ijs gevormd wordt*); Fr. générateur.

Genereeren* (Fr. [Lat. generare]: *voortbrengen;* radio: [*door het te dicht bij elkaar brengen van spoelen*] *hinderlijke bijgeluiden doen ontstaan*).

Gene'ren, zich, geneerde zich, h. zich geneerd (1 *de kost winnen* [*met moeite*]; 2 bij uitbr. *zich behelpen*): 1 *zich met vischvangst –;* 2 *zich – met hetgeen men heeft.*

Genereus', bn.; –reuzer, –t (Fr. [Lat. generosus]: *grootmoedig, edelmoedig*). (g = g).

Generfd', bn. (plantk. 1 *met nerven,* zooals de bepaling aangeeft; 2 zonder bepaling: *duidelijk zichtbare nerven hebbende*): 1 *krom –, sterk –;* 2 *–e bladen.*

Gene'risch, bn. (Lat. genus = geslacht: *het geslacht betreffende*).

Gene'sareth, o. (aardr. *bergmeer in het N. van Palestina;* ook: *meer van Tiberias*).

Gene'se, v. (*ontstaan, wording*), zie:

Ge'nesis, v. (Gr.-Lat. 1 *wording, ontstaan;* 2 *eerste boek van Mozes*): 1 *de – van deze ziekte;* 2 *het boek –, of de Genesis bevat het scheppingsverhaal.* (g = g).

Genet', o. –ten (Sp. jinete = vero. woord voor raspaard, paard; *Spaansch* [*rij*]*paard;* bij uitbr. lit. t. *vurig ros*). (g = g).

Gene'tica, v. (*erfelijkheidsleer*).

Gene'tisch, bn. (*het ontstaan betreffende, doende zien, verklarende*): *de –e methode,* die nl. vooral het oog heeft op wording en ontwikkeling; – *taalonderwijs.* (g = g).

Genet'kat; zie Civetkat. (g = g).

Geneug'te, v. –n (*genot, genoegen, vermaak, vreugde*): *afwisseling van –n.*

Gene'ven, m. mv. (Z.-N. *neven*).

Gene'ver (inz. Z.-N. *jenever*). (g = zj).

Gene'zen, genas, h. (3, 4) en i. (1, 2) genezen (1 *herstellen, beter worden*; 2 fig. *een gebrek, hebbelijkheid, gewoonte enz. kwijt raken*; 3 *doen herstellen, beter maken*; 4 fig. *iem. van een gebrek, hebbelijkheid afhelpen, bevrijden*): 1 *van een ziekte –; de wonde geneest; het been geneest*; 2 *van zijn luiheid is hij nog niet –*; 3 *Hij genas er velen*, Marcus 1 : 34; *een wonde –*; 4 *iem. van zijn luiheid –*; **–ing,** v. (1 *het beter worden, herstel*; 2 *het beter doen worden*): 1 *na de – zijner wonden; vóór zijn –*; 2 *de wonderbare –en van Jezus.*

Geniaal', bn. en bw.; –aler, –st (Fr. génial, Lat. genialis: 1 *begaafd met genie*; 2 *als van een genie*; 3 *getuigend van genie*): 1 *een – kunstenaar*; 2 *het –ale voorhoofd*; 3 *een – werk.* (g = g).

Genialiteit', v. (Fr. [Lat. genialitas]: *scheppende kracht, vindingrijkheid, oorspronkelijk vernuft*): *de – van Vondel.* (g = g).

Genich'ten, v. mv. (Z.-N. *nichten*).

Genick'starre, v. (Duitsch: *nekkramp*).

Genie', Fr. génie, Lat. ge'nius, **1** o., in bet. 2 genieën (1 *aangeboren gave van groote geesten; oorspronkelijk vernuft, buitengewoon scheppingsvermogen*; 2 *iem., die deze eigenschappen heeft, iem. van buitengewone gaven*; 3 *lust, zin*, meestal met *hebben*): 1 *het – van Rembrandt*; 2 *Shakespeare was een groot –*; 3 *ergens – in hebben*; **2** v. (mil. *afdeeling of wapen van ons leger*): *het is de taak der – stellingen in staat van verdediging te brengen, bruggen te bouwen enz.*; **–officier,** m. –en; **–troepen,** v. mv. (g = zj).

Geniep', in de zegsw.: *in 't –*, heimelijk, in het verborgen, met bijbet. a. iets gluiperigs.

Genie'pig, bn. en bw.; –er, –st (1 *in het geniep verricht wordende, in het geheim gebeurende*, met de bijgedachte aan iets gluiperigs; 2 *in 't geniep kwaad bedrijvende, uit plagerij of boosaardigheid*): 1 *–e streken*; 2 *een – ventje*; als bw.: *– knijpen.*

Genie'pigerd, m. –s, gmz. (*iem., die geniepig is*, inz. *een jongen, die in 't geheim kwaad doet; huichelaar, gluiper*): *uw zoontje is een –*; ook, Genie'perd.

Geniet', o. (Z.-N. *genoegen, genot*): *niet veel – van zijn huis hebben.*

Genie'ten, genoot, h. genoten (1 *ontvangen, krijgen, nemen*; 2 *in het genot van iets zijn, de voordeelen er van krijgen* [*voortdurend*]; 3 *zich in iets verlustigen; genot hebben van*; 4 *genot hebben, smaken*): 1 *de vrucht, het loon van zijn arbeid –*; 2 *een salaris – van . .*; *een goede gezondheid –*, bij voortduring in het genot er van zijn; *een goede opvoeding –*; 3 *vrede, rust, een welladige slaap –*; 4 *wij genoten op die reis; wat heb ik genoten!* **–ing,** v., bet. 2 v. –en (1 *het smaken van genot*, w. i. g.; 2 *iets, waardoor men geniet*): 1 *blijde –*; 2 *aardsche –en*, geneugten.

Genist', m. –en; gmz. (*militair der genie*, inz. *genie-officier*). (g = zj, ook = g).

Ge'nitief, m. –tieven, Lat. ge'nitivus, –tivi (spraakk. *tweede naamval*). (g = g).

Ge'nius, m. (Ned.) geniën; (Lat.) ge'nii (Lat. myth. 1 *beschermgeest, geleigeest*; 2 *in beeld gebrachte* – in bet. 1): 1 *de deugd zij u een goede –!* 2 *geniën met bolle wangen.* (g = g).

Genoeg' 1 onbep. telw. (1 *voldoende; zooveel als noodig is*; 2 *meer dan voldoende*): 1 *ik heb – appelen; dat is –*; *ik heb er –*; *hij heeft geld –*; *–!* [a]) uitroep van ongeduld, [b]) niet meer, dan reeds gezegd, gebeurd, gedaan is; *zich zelf – zijn*, geen behoefte gevoelen aan; 2 *ik heb er* (*meer dan*) *– van*, ben het zat; nog: Z.-N. *die patatten zijn nog niet –*, gaar; **2** bw. (1 *in voldoende mate*; 2 *in meer dan voldoende mate; nog al; zeer*): 1 *tijd –; groot –; mans – zijn* (*om te*); 2 *het spijt mij –; gek –.*

Genoeg'doening, v. (*voldoening; herstel v. eer, schadeloosstelling voor aangedaan onrecht enz.*): *iem. – geven.*

Genoe'gen, 1 o., in bet. 2 –s (1 *bevrediging, voldoening, tevredenheid*; 2 *vermaak, plezier*): 1 *– geven; er – van beleven; naar –; ten – van iedereen; – nemen met iets; zijn – eten en drinken; een blos, een glans van –*, welgevallen; 2 *iem. een – doen; zich een – van iets maken; dat doet mij* (*veel*) *–; dat zal u veel – geven; met –; met alle* (*soorten van*) *–; voor zijn – reizen; – scheppen in; de –s der jeugd*; nog: bij afscheid: (*adieu*) *tot –*; **2 zich –**, –de zich, h. zich genoegd (*zich tevreden stellen met*): *ik zal mij daarmee –*; ook: *dat genoegt mij*, past mij.

Genoeg'lijk, bn.; –er, –st (1 *aangenaam; genoegen verschaffende; pleizierig; gezellig*; 2 *blijk gevende van het genoegen, dat men ondervindt*): 1 *een – leven; een –e rust*; 2 *een –e stemming; een – gelaat*; als bw.: *– bij elkaar zitten*, gezellig; **–heid,** v. –heden (1 *aangenaamheid; behaaglijkheid*; 2 *een genoeglijke omstandigheid; genoegen* in bet. 2, eenigszins schertsend): 1 *de – van rust na de arbeid*; 2 *de kom der –heden.*

Genoeg'zaam, bn. en bw. (1 *voldoende* inz. in maat, hoeveelheid enz.; 2 *krachtig, overtuigend*): 1 *bij –zame deelneming; ik ben nu – uitgerust*; 2 *een – bewijs*; **–zaamheid,** v. (rechtst. *voldoende bewijskracht*): *de – of ongenoegzaamheid der stukken.*

Genoemd', bn. (*zoo even genoemd; pas gemeld*): *de –e persoon trad binnen; boven–, dus–.*

Genof'fel, v. –s (plantk. *anjelier*). (g = zj).

Genoo'digde*, m. en v. –n (*iem., die genoodigd is; gast*); verg. Uitnoodigen.

Genoopt', bn.; zie Nopen.

Genoot'*, m. –en (eig. *hij, die met een ander aan iets deel heeft, iets samen bezit enz.*; *gezel, gelijke, wedergade*, in samenstellingen): *disch-, ambt-, echtgenooten*; vr. ook **–e*.**

Genoot'schap, o. –schappen (*vereeniging, maatschappij* inz. *gewijd aan de bevordering van kunst of wetenschap*; bij uitbr. ook van vereenigingen met een ander doel): *het Ned. Onderwijzers–*, zie **N. O. G.**; *het historisch – te Utrecht enz.*; **–schap'pelijk,** bn. (*tot een genootschap behoorende of in betrekking staande; overeenkomende met de aard v. e. genootschap*): *–e werken*; vooral in de zegsw.: *het – jaar* of *genootschapsjaar.*

Genot', o. genietingen (1 *iets tot zijn gebruik hebben, de voordeelen, het nut er van genieten*; 2 *het zich verlustigen in*; 3 *dat, wat iem. doet genieten*): 1 *in het rustig – van een groot fortuin; iem. in het – van iets stellen, laten; – v. e. weiland*; 2 *in 't – van een goede gezondheid; een zinnelijk –*; 3 *het is een* (*waar* of: *echt*) *– zulke muziek te hooren*; **–middel,** o. –en (*iets, dat doet genieten* inz. *zinnelijk*, meestal in het mv.): *tabak, wijn, specerijen enz. zijn –en*; **–rijk,** bn. (*hoogst aangenaam*): *een –rijke reis*; **–vol,** bn.: *een –volle avond*; **–ziek,** bn. (*jagende naar zinnelijk genot*): *een –e wereld*; **–zucht,** v. (*begeerte naar genot*).

Gen're, o. –s (Fr. [Lat. genus, generis]: *geslacht, soort; manier, trant, stijl*); **–schilder,** m. –s (*schilder van het dagelijksch leven*): *Jan Steen is –.*

Gen‡st, v. (*zekere heester*: *brem, ginst*).

Gen'ster, v. –s; zie Geinster.

Gent*, m. –en (*mannetjesgans, gander*).

Gentiaan', Gentia'na, v. gentianen (*naam van verschillende planten,* inz. *plant met blauwe bloemen*). (t = ts).

Gentilhom'me, m. –s (Fr. *edelman*): *Le Bourgeois–*, tooneelspel van Molière (1670).

Gentleman, m. gentlemen (Eng. *wel-opgevoed man, iem. van beschaving, man van eer; echte heer*); **Gentlemanlike,** bn. en bw. (Eng. *een man van opvoeding en eer waardig; zooals een gentleman betaamt*).

Gentry, v. (Eng. *lagere adel; deftige stand*): *tot de – behooren de beschaafden en de bezittende klassen, bv. landadel, geleerden, geestelijken enz.*

Genuees'*, m. –nueezen (*man uit Genua*).

Genueesch'* 1 bn. ([*als*] *van, uit, in, betrekking hebbende op, eigen aan Genua*); **2 –e*,** v. –n (*vrouw in of uit Genua*).

Genug'te, v. –n (lit. t., Z.-N. *geneugte, genot*).

Ge'nus, o. ge'nera (Lat. *geslacht, soort*): spraakk. *het mannelijk geslacht of –,* der zelfstandige naamw.; *ge'nera ver'bi,* werkwoordsvormen o. a. *ac'tivum,* bedrijvende vorm, *pas'sivum,* lijdende vorm; *va'tum irrita'bile –,* het kitteloorige dichtervolk.

Geo..., van Gr. ge, Lat. gaea = aarde. (ge = gee).

Geoccupeerd', bn. (*het druk hebbend*).

Geocen'trisch, bn. (*met de aarde als middelpunt*).

Geodeet', m. –deten (*beoefenaar der geodesie*); **–desie',** v. (Fr. [Gr. geodaisia v. geo + diaomai = ik deel]: *wetenschap, die de grootte leert bepalen van het aardoppervlak of van een gedeelte er van; landmeetkunde*); **–de'tisch,** bn., bw. (*landmeetkundig*): *het – instituut, –e opnemingen.* (ge = gee).

Geoe'fend, bn. (*geschoold, getraind*): *een – schutter, een – zwemmer;* zie Oefenen.

Geogenie', v. (*leer van de vorming der aarde en van de bouw der vaste aardkorst; aardvorming*). (g = g).

Geognosie', v. (*wetenschap, kennis der samenstelling van de vaste aardkorst*); **–gnost',** m. –en (*beoefenaar der geognosie: aardlagenkenner*). (g = g).

Geograaf', m. –grafen (*aardrijkskundige, beoefenaar der geografie*); **–graphie',** v. (*aardrijkskunde*); **–gra'phisch,** bn., bw. (*aardrijkskundig*): *de –e lengte en breedte; een –e mijl,* $^1/_{15}$ graad, ± 7407 meter. (g = g).

Geologie', v. (*aardkunde: wetenschap, die tracht na te gaan, hoe de aardkorst is en hoe zij ontstaan is*): *tot de – behooren geognosie en geogenie;* **–lo'gisch,** bn., bw. (*de aardkunde, aardvorming betreffende*): *–e tijdperken; een – onderzoek;* **–loog',** m. –logen (*aardleerkundige; beoefenaar der geologie*). (g = g).

Geometrie', v. (*meetkunde;* eig. *aardmeting*); lees *geometree'*; **–me'trisch,** bn. en bw. (*op de geometrie betrekking hebbende*).

Geoogd', bn. (1 *oogen hebbende,* zooals in de bepaling is uitgedrukt; 2 wapenk. *met oogen v. e. andere kleur dan het lichaam*): 1 *blauw –, zwart – zijn;* fig. *de fraai –e pauwstaart,* met vlekken, die op oogen gelijken; 2 wapenk. *visschen, – van rood.*

Geoord', bn. (1 *voorzien van ooren; ooren hebbende,* als in de bepaling is uitgedrukt; 2 *één of twee ooren* [in fig. bet.] *hebbend*): 1 *de –e duiker of fuut,* Lat. podiceps nigricollis; 2 *een –e pot, een –e bom.*

Geoor'loofd, bn. (*niet verboden, toegelaten*): *een – vermaak, een – middel.*

Geophaag', m. –phagen (*aardeter*): het eten van aarde bij volksstammen heeft o. a. als oorzaken: bijgeloof, gebrek aan levensmiddelen, zouten; **–phagie',** v. (*het aard-eten;* Gr. phagein = eten); l. *gee-oo-faag'.*

Geophy'sica, v. (*aardphysica; aardkundige natuurkunde;* in ruimere zin: *leer, wetenschap van de physische verschijnselen der aardkorst, der hydrosfeer, der atmosfeer en hun onderlinge wisselwerking op elkaar;* in beperkte bet.: *leer, wetenschap van het aardlichaam als dichtheid, zwaarte enz.*). (g = g).

Georganiseerd', bn. (*goed ingericht of geregeld*): *een goed –e partij;* z. Organiseeren.

Geor'gica, v. (Lat. [v. Gr. geoorgikos = van de landbouw]: *leerdicht van Vergilius over het landleven;* zie ald.). (g = g).

Geosta'tica, v. (*leer van het evenwicht der vaste lichamen*). (g = g).

Geother'misch, bn., bw. (*betrekking hebbende op de aardwarmte*): *– onderzoek.* (g = g).

Ge'othermometer, m. –s (*thermometer ter bepaling der warmte op grootere diepten in de aarde* b.v. *in de mijnen, groeven enz.*). (g = g).

Gepaard', bn. (*een paar vormend*): *ze zijn –,* gehuwd; *twee –e schelpen,* bijeenbehorende; *dat gaat – met;* zie Rijm.

Gepaard'hoevigen, mv. (*hoefdieren met een even aantal hoeven aan elke poot*): *koeien en varkens zijn –.*

Gepakt' en gezakt', met pak en zak; z. Pak.

Gepalmd', bn. (van stoffen: *met figuren, oorspronkelijk van palmbladen, doorweven*): *dienstmeiden met –e omslagdoeken.*

Gepant'serd, bn. (1 *gedekt met een pantser, met een harnas;* 2 van dieren, van schepen enz.: *met een stevige bedekking bekleed als een pantser*): 1 *–e ruiterij;* 2 *een –e hagedis,* krokodil; *een – vliegtuig,* met pantserplaten.

Gepa'reld, bn. (1 *met parels of parelvormige versieringen versierd;* 2 *als, lijkende op parels*): 1 *een spiegel met –e lijst;* 2 *gerst* of *–e gort* (ook: *parelgerst, -gort*); fig. *–e tonen,* zuiver en duidelijk, ieder op zich zelf, te hooren.

Geparenteerd', bn. (*verwant[schapt]*).

Geparfumeerd', bn. (*v. geur doortrokken*).

Gepartuurd', bn. (*hebbende een gelijke naast zich*); zie Partuur.

Gepasporteerd', bn. (*met een paspoort eervol uit de dienst ontslagen*): *een – militair.*

Gepassioneerd', bn. (*verzot op, vol passie*).

Gepast', bn. en bw.; –er, meest – (1 *geschikt; behoorlijk; goed gekozen, berekend naar het doel;* 2 *voegzaam; betamelijk; in overeenstemming met de goede zeden of maatschappelijke vormen*): 1 *een zeer – woord, een – gebruik, een – middel;* 2 *een –e bescheidenheid, met – ontzag; hij sprak, antwoordde zeer –; de jongen gedroeg zich heel –;* nog: *– geld,* afgepast.

Gepasteuriseerd'; z. Pasteuriseeren.

Gepatenteerd', bn. (eig. *van een patent voorzien*): fig. *een – leugenaar,* erge, groote.

Gepavoiseerd'; zie Pavoiseeren.

Gepeins', o.; in bet. 2 gepeinzen (1 *het voortdurend en ernstig denken over iets,* alleen in het enkelv.; 2 *innerlijke gedachte; denkbeeld*):

1 *in* –, in gedachten; *in stil, diep, zwaar* – *verzonken zijn*; 2 *onaangename gepeinzen.*

Gepen', o. (*het aanhoudend of telkens pennen*, voorgesteld als iets vervelends enz.; *het geschrijf*): *dat vervelende* –.

Gepensionneer'de, m. of v. –n (*iem., die op pensioen is gesteld*); z. Pensionneeren.

Gepe'perd, bn. (1 *met peper doormengd, bestrooid enz.*; 2 fig. *bijtend; scherp; stekelig*; 3 *zeer hoog* [*berekend*]; 4 *zeer pikant*): 1 *–e saus, –e soep*; 2 *die stijl is* –; 3 *een –e rekening*; 4 *een* – *tooneelstuk.*

Geperforeerd', bn. (v. papier: *met een rij gaatjes voorzien om het gemakkelijk te kunnen afscheuren*); zie Perforeeren.

Gepersonifieerd', bn. (*verpersoonlijkt; als persoon voorgesteld of gedacht; in eigen persoon*): *de –e onschuld*; z. Personifieeren.

Gepetrifieerd', bn. (*versteend*); z. Fossiel.

Gepeu'pel, o. (*het gemeene volk, janhagel*).

Gepeu'ter, o. (1 *het voortdurend of telkens peuteren; gemorrel*; 2 inz. fig. *kleingeestig geknutsel; geknoei*): 1 *dat* – *in je neus; het* – *in het sleutelgat*; 2 *het* – *der rederijkers.*

Gepie'ker, o. (*het telkens of voortdurend piekeren*); zie Piekeren.

Gepigmenteerd', bn.; zie Pigment.

Gepikeerd', bn. en bw. (*op zijn teenen getrapt, geraakt, ontstemd, gekrenkt; gebelgd*): *die dame is nog al gauw* –; z. Pikeeren.

Gepim'pel, o. (*het telkens of aanhoudend drinken* [*in kleine hoeveelheden*] *van wijn of sterkedrank*): *dat ellendige* –.

Geplak', o. (Z.-N. *handgeklap*).

Geplekt', bn. (*met plekken en daardoor ongelijkmatig van kleur*): *dit fluweel is* –.

Geploe'ter, o. (1 *het telkens of aanhoudend ploeteren of plassen*; 2 *onhandig en stelselloos werken*): 1 *het* – *in het water*; 2 *dat eeuwig* – *voor de hoofdakte.*

Geplo'genheid, v. –heden (Z.-N. *gewoonte, gebruik*).

Gepluimd', bn. (*met pluimen of één pluim*): *de –e burgerschap*, vogels; *het –e riet.*

Gepoft', bn. (*met poffen*): *–e mouwen.*

Gepolariseerd'; zie Polariseeren.

Gepolitoerd', bn. (van fijne meubelhoutsoorten: *geglansd met politoer, gepolijst*): *een fijn –e mahoniehouten tafel.*

Gepoor'terd, bn. (gesch. *het burgerrecht eener stad hebbende*); zie Poorter.

Gepo'pel, o. (*het telkens of aanhoudend popelen; het angstig en onrustig geklop*): *het* – *van al die kinderharten.*

Geporteerd', bn.: zegsw. – *voor iemand zijn*, a) iems. belang zeer ter harte nemend, b) veel ophebbend met iem.

Geposeerd', bn. en bw.; –er, –st (*bezadigd, bedaard*): *een* – *man*, op gevorderde leeftijd; – *spreken*; zie Poseeren.

Gepraat', o. (1 *het telkens of voortdurend praten, het babbelen*; 2 *de praatjes*): 1 *luid* –, *gevloek en gezang*; 2 *luister niet naar dit* –.

Gepremediteerd', bn. (*met voorbedachten rade*).

Gepreoccupeerd', bn. (*vooringenomen; door zorgelijke gedachten in beslag genomen*).

Gepresseerd', bn. (*haast hebbend*): – *zijn.*

Geprofest', bn. (*een ordegelofte afgelegd hebbende, gewijd en ingekleed*): *–e begijntjes.*

Geprolongeerd'; zie Prolongeeren.

Gepromoveerd' 1 bn. (*de hoogste academische graad verworven hebbende*); **2** –**e,** m. en v. –n (*iem., die gepromoveerd is*).

Geprononceerd', bn. en bw. (*sterk sprekend of uitkomend*, b.v. *van gelaatstrekken; beslist*): *–e trekken*; – *leelijk.*

Geproportioneerd', bn. (*geëvenredigd*): *goed* –, met juiste proporties. (t = s).

Geprotegeerd', bn.; zie Protegeeren.

Geprotesteerd', bn. en vd. (handel, van een wissel: *met protest teruggezonden*).

Gepruts', geprut'sel, o. (*het voortdurend of telkens prutsen of knoeien; geknoei*).

Gepunt', bn. (*met een of meer punten; puntig; spits toeloopend*): *–e bladeren; een –e lans*; *een* – *potlood*; *fijn* –, *scherp* –.

Gepur'perd, bn. (1 *in purper gedost, gekleed*; 2 *purperkleurig*): 1 *–e kardinalen en gemijterde abten*; 2 *de grond* – *met zijn bloed.*

Gequalificeerd', bn. (*bevoegd; door de bevoegde macht in- of aangesteld*): *–e diefstal*, met verzwarende omstandigheden. (q=kw).

Geraad'zaam, bn. (Z.-N. *raadzaam*).

Geraakt' 1 bn. (*beleedigd, gecrgerd, boos, verstoord, stekelig*): *zij was blijkbaar* –; *mijnheer! antwoordde het weeuwtje* –; Z.-N. *van de vorst* – *zijn*, licht bevroren; **2** –**e,** m. en v. –n (*een door een beroerte getroffene*): *hij beefde als een* –; vero.

Geraakt'heid, v. (*ergernis, verstoordheid*; Z.-N. *beroerte*): *met een uitdrukking van* – *op het gelaat*; Z.-N. *een* – *krijgen.*

Geraam'te, o. –n (1 *samenstel van vaste bestanddeelen v. e. voorwerp, van beenderen van een dier of van een mensch, welke de vorm bepalen en met andere deelen aangevuld worden; skelet; rif*; 2 *ontwerp, schema*, 3 *zeer mager mensch*): 1 *het* – *van een huis, van een schip, een bril; het* – *van een paard, mensch*; 2 *het* – *van een tooneelstuk*; 3 *deze man is een wandelend, levend* –, een scharminkel.

Geraas', o. (*aanhoudend of telkens razen of tieren; rumoer, leven, lawaai*): – *maken.*

Geraas'kal, o. (*het telkens of aanhoudend raaskallen; onzinnig gepraat of gezwets*).

Gera'den 1 bn. (*dienstig, raadzaam*): *het is je* –, *dat te doen*; *ik acht het* –; **2** (Z.-N. *raden*).

Geraf'fel, o. (*het telkens of aanhoudend raffelen*): *dat* – *is niet aan te hooren.*

Geraffineerd', bn. (1 *gezuiverd*; 2 fig. *doorkneed, sluw*): 1 *–e suiker*; 2 *een –e deugniet, schurk*, doortrapt; z. Raffineeren.

Gerak', o. (*gerief, bijstand*); vero.

Gera'keu, geraakte, i. geraakt (1 *ongemerkt of zonder opzet ergens of in zekere toestand komen*; 2 *met moeite slagen; ergens of in zekere toestand komen*): 1 *in het water* –; *in de meening, het denkbeeld enz.* –, gaan meenen, met de bijbet. dat die meening enz. onjuist is; *buiten zich zelf* – van woede enz.; *iets kwijt* –; *in moeilijkheden* –; 2 *na veel gepraat geraakten wij binnen; tot fortuin* –; *in een onderwerp thuis* –, er gemeenzaam mee worden; Z.-N. *op straat* –, arm worden.

Geram'mel, o. (*het telkens of aanhoudend rammelen van voorwerpen, die tegen elkander stooten*): *het* – *met sleutels; dat* – *op de piano*, getjingel; *dat* – *van onze buurvrouw*, gezwets.

Gerand', bn. (*voorzien van een rand*): *–e servetten; breed –e hoeden*; van munten: *een* – *geldstuk, een –e dukaat, –e rijders*, niet gesnoeid; *zwart –e advertenties.*

Gera'nium, v. –s (Gr.-Lat. geranion [Gr. geranos = kraan]: letterlijk *kraanvogel- of*

ooievaarsbek naar de vorm der vruchten; in het wild voorkomende, ook als sierplant, inz. *als potbloem*); zie Pelargonium.

Gerank', o. (*planten, die in ranken opschieten*): *wild – en stekelruig.*

Gerant', m. –s (Fr. *zaakleider, verantwoordelijk beheerder v. e. zaak, hotel enz.*); lees *zjéran* of met Ned. uitspraak *zjerant'*.

Geraspt', volt. dw., bn. (*met een rasp fijngemaakt*): *–e groene kaas; –e broodjes,* nl. van beschuitdeeg en waarvan de bovenkorst met een rasp is verwijderd.

Ger'da, v., Germ. myth. godin der schoonheid, gemalin van Freyr.

Ger'doe, o. –s; zie Gardoe.

I. Gerecht' 1 o. in bet. 2 –en (1 *gerechtigheid,* vero., Z.-N.; 2 *rechtsprekend lichaam; plaats, waar recht gesproken wordt; de rechters, de rechtbank*): 1 *het hemelsche – heeft zich ten langen leste ontfermd over mij en mijn benauwde veste* (Vondel); 2 *iemand voor het – dagen;* nog: Z.-N. *de laatste –en,* de laatste sacramenten; **2** bn.; –er, –st (1 *rechtvaardig*; 2 *gerechtvaardigd, billijk, wettig*): 1 *–e Hemel!* 2 *hij onderging zijn –e straf; –e toorn;* nog: Z.-N. *in iets – zijn,* recht hebben op.

II. Gerecht', o. –en (*schotel, gang; spijs, die tegelijk wordt opgediend*): *een maal bestaande uit drie –en; een visch–, een vleesch–.*

Gerech'telijk 1 bn. (1 *op het gerecht betrekking hebbende; bij of voor het gerecht dienstdoende*; 2 *in rechten geschiedende*): 1 *een – raadsman; 2 een – akkoord. een –e boedelafstand; de dood van Marie-Antoinette was een –e moord;* nog: *–e geneeskunde,* dat gedeelte der geneeskunde, dat van nut is bij het onderzoek van strafzaken; (rechtst.) *–e plaatsopneming,* bezichtiging eener bepaalde plaats door den rechter in een geding; *–e politie,* belast met het opsporen van delicten; **2** bw. (*in rechten*): *iem. – vervolgen; – verkoopen.*

Gerech'tig, bn. en bw.; –er, –st (*rechtvaardig billijk*): *– God;* vero.

Gerech'tigd, bn. (*het recht hebbende, bevoegd, gemachtigd*): *tot iets – zijn; zich – achten, rekenen;* nog: *hij is – in die mark,* heeft recht in of op; zie Marke.

Gerech'tigheid, v., in bet. 2 –heden (1 *rechtvaardigheid*; 2 Bijb. *uiting van gerechtigheid* in bet. 1: *goede werken,* alleen in het mv.): 1 *iem. – laten wedervaren*; 2 *alle zijn –heden.*

Gerechts'bode, m. –n (*bode in dienst van het gerecht; deurwaarder*); **–dag,** m. –en (*dag, waarop het gerecht zitting houdt; dag, waarop een bepaalde zaak voor de rechtbank komt*); **–dienaar,** m. –s, –naren (*agent van politie*); **–hof,** o. –hoven (*rechtbank van hoogere rang; het gebouw*); de 5 –hoven: te 's-Hertogenbosch, Arnhem, 's-Gravenhage, Amsterdam en Leeuwarden; **–kosten,** mv. (*kosten van een geding, proces* enz.); **–zaak,** v. –zaken (*rechtszaak*).

Gereed'*1 bn.; gereeder, gereedst (1 van personen: *bereid tot iets, klaar tot iets*; 2 van personen: *klaar met iets*; 3 van zaken: *klaar*): 1 *ik ben altijd – om u te helpen*; 2 *Duitschland was in 1914 met zijn legerorganisatie –*; 3 *is het ontbijt – ? met Paschen is hun werk –*; nog: *– geld,* geld, waarover men onmiddellijk kan beschikken; *–e betaling,* contante; *–e ingang vinden,* gemakkelijk, waarbij geen bezwaar wordt gemaakt; **2** bw. (*gereedelijk, zonder bezwaar*): *zijn woorden vonden –e ingang*; (*des*) *te –er gelooven, aannemen.*

Geree'delijk*, bw. (1 *licht*; 2 *bereidwillig; dadelijk, terstond*): 1 *dat laat zich – doen*; 2 *iets – toegeven, – erkennen.*

Gereed'heid, v. (*de toestand van klaar-zijn*): *alles ligt in –; iets in – brengen,* klaarmaken.

Gereed'houden, hield (zich) –, h. (zich) – gehouden (1 *klaar* in bet. 3 *houden*; 2 refl. *zich klaar tot iets houden*): 1 *de soldaten hielden hun geweren –,* d. i. in gereedheid; 2 *houdt u voor de reis –*; **–komen,** kwam –, is –gekomen (*klaarkomen*): *morgen kom ik – met dat werk,* zal het af zijn; **–leggen,** legde (lei) –, h. –gelegd (*klaar leggen*): *zijn boeken, gereedschappen –*; **–liggen,** lag –, h. –gelegen (*klaarliggen*): *de kopij van dat werk ligt gereed*; **–maken,** maakte (zich) –, h. (zich) –gemaakt (1 *klaarmaken*; 2 refl. met *tot*: *toebereidselen of aanstalten tot iets maken*): 1 *het middagmaal –*; 2 *zich tot de strijd –.*

Gereed'schap, o. –schappen (*de gezamenlijke voorwerpen, die men tot het verrichten van een bezigheid, tot het uitoefenen van een bedrijf noodig heeft,* inz. *de gezamenlijke werktuigen van een ambachtsman*): *schrijf–, teeken–, keuken–; goed – maakt een goed werkman; de –schappen der metaalarbeiders.*

Gereed'staan, stond gereed, h. gereedgestaan (*klaarstaan; op het punt staan*): *ik sta gereed om ter kerk te gaan, het rijtuig staat –.*

Gereed'zetten, zette –, h. –gezet (*klaarzetten*): *zet het ontbijt maar –.*

Gereformeerd' 1 bn. (eig. *Hervormd*): *de Christelijk –e kerk* (1834), *de Ned. –e kerk* (1886): door fusie van deze beide ontstonden in 1892: *de –e kerken in Nederland*; **2 –e,** m. en v. –n (*Hervormde*); in de volkst.: *Griffe(r)meerd*; zie Reformeeren.

Gere'geld 1 bn.; –er, –st (1 *naar een vaste regel of vaste regels bestuurd; geordend; georganiseerd*; 2 *als bestuurd door vaste regels; ordelijk*; 3 *telkens terugkeerende; regelmatig*): 1 *–e troepen*; 2 *de paarden in –e draf; een – leven*; 3 *dit was zijn –e ontspanning; een – bezoeker van een café,* vast; **2** bw. (1 *op ordelijke wijze*; 2 *regelmatig, volgens een vaste gewoonte*): 1 *– denken, – leven; alles liep – af*; 2 *iem. – bezoeken*; **–heid,** v. (*orde, ordelijkheid*).

Gerei', o. (*gereedschap* inz. in samenstellingen): *keuken–, schrijf–.*

Gerekt', bn. en bw.; –er, –st (1 *lang aangehouden*; 2 *langdradig*): 1 *op –e toon;* muz. *een – akkoord, een –e rust*; 2 *er is iets –s in zijn preek; die dominee preekt zoo –*; **–heid,** v. (fig. *langdradigheid, te groote uitvoerigheid*).

Gerel', o. (*druk gepraat, zotteklap*).

Gerenommeerd', bn. (*vermaard*).

Gereserveerd', bn. (1 *voorbehouden*; 2 *zich op een afstand houdend; terughoudend; zich niet uitlatend, niet toeschietelijk*): 1 *een –e plaats,* waar men uitsluitend recht op heeft; 2 *een –e houding aannemen.* (s = z).

Geresigneerd', bn. en bw. (*gelaten, berustend*); lees *–zienjeerd'*; zie Resigneeren.

Geresolveerd', vd. en bn. (*kordaat; vastberaden*); zie Resolveeren. (s = z).

Geretireerd', bn. en bw. (*afgezonderd, teruggetrokken, op zich zelf*); z. Retireeren.

Gereu'tel, o. (1 *rochelend keelgeluid* inz. v. e. stervende; 2 *geleuter, gebabbel, geklets*): 1 *het – van een stervende*; 2 *wat een – over een nietigheid*; zie Reutelen.

Gere'vel, o. (*geleuter, gezeur*).
Gerf, v. gerven (bijvorm van *garf*).
Gerf'kamer, v. –s (R.-K. *kleedkamer van den geestelijke,* meestal *sacristie*; Prot. inz. Gelderland en O.: *consistoriekamer*).
Gerf'schaaf, v. –schaven (*blokschaaf, dienende tot het ruw afschaven van oppervlakten*).
Ger'gel, m. –s (*keep in een duig, inkeping*).
Geribd', bn. (*voorzien van ribbels, van evenwijdig loopende, smalle verhoogingen*): – *glas*.
Gericht', o. (1 Bijb. *rechtshandel*; 2 *gerecht* in bet. 2; *rechtsprekend lichaam,* vero.): 1 *met iem. in het – gaan*; *het jongste of laatste –,* laatste oordeel; 2 zie Gerecht **I** 1 2.
Gerief', o. (1 *voordeel*; *genot*; *gemak*; 2 verzamelwoord: *alles, wat iem. van dienst is om moeite of inspanning uit te winnen*; *gerei* inz. in samenst.; 3 Z.-N. *wat iem. noodig heeft*): 1 – *van iets hebben*; *ten gerieve van,* tot gemak van; 2 zie Keuken–; 3 Z.-N. *zijn – hebben*.
Gerie'felijk, bn. en bw.; –er, –st (*gemak gevende*): *een – huis*; – *ingericht*; **–heid,** v., in bet. 2 –heden (1 *de hoedanigheid v. geriefelijk te zijn, gemak op te leveren*; 2 *hetgeen gemak oplevert*; *gerief*): 1 *de – van een modern gebouw*; 2 *een huis, voorzien van alle –heden*.
Gerief'hout, o.: – *voor land- en tuinbouw*.
Gerie'ken, geriekte, h. geriekt (Z.-N. *rieken, ruiken*): *ik kan hem niet –,* luchten.
Gerie'ven, geriefde, h. geriefd (*dienen, helpen*): *iem. met iets –,* van dienst zijn; *om de reizigers te –,* het gemakkelijk te maken; *zich met iets –,* helpen; Z.-N. *klanten –,* bedienen (in een winkel).
Gerij', o. (1 *het telkens of aanhoudend rijden*; 2 *paard en rijtuig,* gew.): 1 *op deze weg is zooveel –*; 2 *hij heeft een eigen –*.
Gerij'mel, o. (minacht. *het telkens of aanhoudend rijmelen*; inz. *onbeduidend dichtwerk*): *het – der 18e eeuw*; zie Rijmelen.
Gerim'peld, bn. (*rimpels, groeven hebbende*): *–e bladen, een – voorhoofd, e. –e huid*.
Gering', bn.; –er, –st (1 v. personen: *onaanzienlijk* [wat stand of rang aangaat]; 2 v. zaken: *onbeduidend, niet gewichtig*; 3 *in een niet groote hoeveelheid*): 1 *–e lieden,* kleine burgers; 2 *met geen – doel*; *een niet –e zaak*; *een –e dunk*; *van niet –e beteekenis*; *iem. van –e afkomst,* nederige geboorte; 3 *een –e som,* klein; *de schade was –,* onbeduidend; *in –e mate*; – *succes*; *voor gedrag –*; zegsw. *in het (minste of) –ste niet,* volstrekt niet.
Gering'achten, achtte –, h. –geacht (*kleinachten* nl. *van weinig waarde*); **–achting,** v. (*minachting,* dat sterker is).
Gering'schatten, schatte –, h. –geschat (*van weinig beteekenis achten,* minder sterk dan *minachten*): *iems. werk –*; **–schatting,** v.: *met – over iem. spreken*.
Gerinkink', o. (*het telkens of aanhoudend rinkinken*): *het – van de putemmer*.
Gerist', bn. (*met risten voorzien*): *–e boomen*.
Gerit'sel, o. (*het telkens of aanhoudend ritselen*): *het – van muizen*.
Germaan', m. –manen (*naam aan volksstammen in Midden-Europa gegeven door de Galliërs en de Romeinen, de volken van deze stammen afkomstig: Engelschen, Noren enz.,* inz. *Duitschers*). (g = g).
Germaansch'* 1 bn. (*afkomstig van, betreffende de, als van Germanen*); **2** o. (*de taal*).
Germain', eig. cousin –, Fr., Lat. germinanus = lichamelijk: *een –neef,* een volle neef; z. Kozijn en Rechtzweer.
Germa'nië, o. (*het land der Germanen in de tijd der Romeinen; Duitschland*).
Germanis'me, o. –n (1 *eigenaardig Duitsche uitdrukking*; 2 meestal: *Duitsch getint woord of uitdrukking, navolging van het Duitsche taaleigen*): 1 *–n van buiten leeren*; 2 *–n zijn: daarstellen, vroegjaar, eigendommelijk*.
Germanist', m. –en (*wetenschappelijk beoefenaar of kenner van de Germaansche talen, oudheden, het Germaansche recht enz.,* in beperkte bet. *van de Duitsche taal, het Duitsche recht enz.,* tegenstelling: *Romanist*; ook: *student in de Germaansche philologie*).
Germanomanie', v. (*overdreven voorliefde voor al wat Duitsch is*); z. Gallomanie.
Germinal', m. (Fr. [Lat. germen = knop]: *7e maand van de Republiek. kalender; Kiemmaand, van 21 of 22 Maart tot 19 of 20 April*). (g = zj).
Gerod'del, o. (*kwaadspreken, gebabbel*).
Geroep', o. (*het roepen*; *kreet, kreten*).
Gerokt', bn. (*een rok dragende, in een rok gekleed*): van vrouwen: *gejakt en – als dienstmeisjes*; inz. v. mannen: *zwart– en witgedast*.
Geron'nen, bn. (*dik geworden, gestold, gestremd*): – *bloed,* – *melk*; zie Rinnen.
Geront', m. -en (Gr. geroon = grijsaard: *lid v. d. Raad der Ouden, Geroesia, in Sparta*).
Geros', o. (*het telkens of voortdurend rossen*): *dat – met die paarden*.
Geroutineerd', bn. (*geoefend, bedreven, doorkneed, ervaren*): *een – reiziger*. (ou = oe).
Ger're, v. –n (Z.-N. *spleet*).
Gers, o. (Z.-N. *gras*): *–boter, –groen* enz.
Gerst, v. (*graansoort,* Lat. hordeum: 1 *de plant*; 2 *de korrels, het zaad*): 1 *de – heeft halmen als de tarwe*; 2 *gemarelde –*; *gepelde –*; zegsw. *iem. van haver tot – kennen*; zie Aver; **–en,** o. en m. (Z.-N. *gerstebier*).
Ger'stebier, o. (*bier, uit gerst gebrouwen*); **–brij,** v.; **–brood*,** o. –brooden; **–korrel** of **gerst'korrel,** v. –s (bij verg. *ooggezwel; weefsel voor handdoeken, genoemd naar het patroon*); **–meel,** o.; **–nat,** o. (*–bier*); **–water,** o. (*afkooksel van gerst in water*).
Gerucht', o. –en (1 *wat er zooal van iem. of iets gezegd of gesproken wordt*; *onzekere tijding, mare, praatje*; 2 *geluid*; *geraas*): 1 *er loopen slechte –en over dien bankier*; *een los –*; *looze –en,* ijdele; *de –en loopen uiteen*; *bij –e iets weten, valsche –en verspreiden*; zegsw. *wee den wolf, die in een kwaad – staat,* wee hem, die in opspraak is, men stelt geen vertrouwen meer in hem; 2 *een – van stemmen*; *stil, (maak) geen –*; fig. – *maken,* opzien baren; *voor geen klein –(je) vervaard,* niet spoedig bevreesd; **–makend,** bn. (eig. *geraasmakend*; fig. *opzienbarend*): *een –e tijding*.
Gerug'steund, bn. (eig. *in de rug gesteund*; fig. *gestut, geschraagd, ondersteund*).
Geruim', bn. (van tijd: *vrij lang*): *een –e tijd, een –e poos*.
Geruisch'*, o. (*het telkens of voortdurend ruischen* inz. van het geluid van wind, stroomend water, gebladerte enz.): *een zacht –, het – van de regen, het – van een fontein*.
Geruit', bn. (1 van stoffen: *met ruiten of blokken*; 2 wapenk. *ruiten hebbende, als in de bepaling wordt te kennen gegeven*): 1 *een blauwe, –e mantel*; 2 *een schild, – van zilver en rood*.

Gerust' 1 bn. (1 *in een rustige, kalme stemming; rustig*; 2 *kalm, omdat men niet behoeft te vreezen*; 3 *vreedzaam*): 1 *–e stilte; een – gemoed; – zitten te studeeren; iem. – laten,* [a]) met rust, ongemoeid, [b]) Z.-N. met vrede laten; 2 *ik ben niet – omtrent* (Z.-N. *in*) *iem. of iets; op iets – zijn; iem. –stellen, een –e slaap, geen – uur meer beleven; met een – geweten*; 3 *in het – bezit van zijn rijk*; **2** bw. (1 *rustig, niet gejaagd*; 2 *zonder zich angstig te maken*; 3 *zeker, stellig*): 1 *– ademhalen*; 2 *iem. – gelooven; hij kan het – probeeren,* vrij; 3 *hij zal zijn weg wel vinden; –! reken er – op; het is – waar,* zeker waar.

Gerus'telijk, bw. (*rustig; kalm, onbevreesd*).

Gerust'heid, v. (1 *ongestoorde kalmte*; inz. *kalme stemming, waarin men zich niet bezorgd maakt over eenig kwaad;onbezorgdheid*; 2 *een reden van onbezorgdheid*): 1 *met –; iem. – inboezemen*; 2 *dat is een groote –.*

Gerust'stellen, stelde –, h. –gesteld (*vrees, bezorgdheid, onrust wegnemen*): *iem. op dit of dat punt, aangaande of omtrent iem. of iets –; een –d bericht; stel u –,* wees niet bezorgd; **–stelling,** v. –en (1 *de daad van geruststellen*; 2 *geruststellende verzekering*): 1 *tot iems. –*; 2 *iem. de – schenken, die hij verlangt.*

Ger'ven, gerfde, h. gegerfd (Z.-N. *looien*).

Ger'we, v. (*soort van duizendblad, veevoeder*); ook: *Hazengerwe,* Lat. achillea millefolium.

Ge'ryon, m., Gr. fabelachtige koning, met drie lichamen, drie hoofden en zes handen, bezitter van groote kudden, door Heracles geroofd. (g = g).

Geroyeerd', bn.; zie Royeeren.

Gesab'bel, o. (1 *het telkens en voortdurend sabbelen, zabberen, zuigen aan*; 2 *getwist; gezanik*): 1 *het – aan de sigaar*; 2 *wat een –*; ook, Gesabber.

Gesak'ker, o. (Z.-N. *het aanhoudend sakkeren of vloeken*).

Gesatineerd', vd. en bn. (*als satijn bewerkt; satijnachtig geglansd*): *– papier.* (s = s).

I. Geschaard', vd. en bn. (*ordelijk in een rij geschikt*): *de kinderen stonden op e. rij –.*

II. Geschaard', bn. (*met schaarden of kepen in het scherp*): *een – mes*; z. Schaarde.

Gescha'chel, gescha'cher, o. (*het telkens of aanhoudend schacheren*): *– met loten.*

Geschakeerd', bn. (wapenk. *in vierkante vakken verdeeld*): *–v. roode en zilveren blokjes.*

Geschal', o. (*geschetter* inz. *van blaasinstrumenten*): *het – der horens.*

Gescha'pen 1 bn. (1 *zóó gesteld, als de bepaling uitdrukt*; 2 *berekend voor; bestemd tot*): 1 *zoo staat het met die zaak –*; 2 *– voor militair*; **2 –e,** o. (*al wat geschapen is*).

Gescha'penheid, v. (*gesteldheid*); vero.

Gescha'ter, o. (*het telkens of voortdurend schateren,* inz. *luid gelach*).

Gescheept', bn. (*ingeladen aan boord*): *het goed is –.*

Gescheer', o., Z.-N. in zegsw. *veel – en weinig wol,* veel geschreeuw en weinig wol.

Geschelpt', bn. (Z.-N. van duiven: *met veeren van verschillende kleur*).

Geschenk'*, o. –en (*gift, gave* inz. als bewijs van dankbaarheid, vriendschap enz.): zegsw. *kleine –en onderhouden de vriendschap; iets ten –e geven; iets ten –e krijgen;* **–nummer,** o. –s (Z.-N., purisme: *presentexemplaar*).

Geschet'ter, o. (*het telkens of voortdurend schetteren*); *het – der bazuinen*; fig. *dat – van hem,* gesnoef, gepoch.

Geschicht', geschich'te, v. geschichten (lit. t., vero.: *geschiedenis*): *in 's lands –en.*

Geschied'boek, o. –boeken (*boek, bevattend de geschiedenis van land of volk; jaarboek, kroniek* inz. in het mv.).

Geschied'bron, v. –bronnen (*authentieke gegevens, waaruit de historicus kan putten; aloude oorkonde, handvest, keur, archiefstuk enz.*).

Geschie'den, geschiedde, i. geschied (1 *gebeuren, voorvallen*; 2 *ten deel vallen, overkomen*; 3 *gedaan worden*): 1 *dat alles is geschied; het geschiedde in die dagen*; 2 *u zal barmhartigheid –*; 3 *Uw wil geschiede.*

Geschie'denis, v. –sen (1 *voorval, gebeurtenis*; 2 *verhaal van hetgeen gebeurd is,* inz. *geloofwaardig en geregeld verhaal*; 3 *vak van wetenschap*; 4 *les in geschiedenis*; 5 *toedracht eener zaak*): 1 *een vreemde –,* feit; *de tijd, waarin deze – voorviel*; 2 *de – van Blauwbaard; de vaderlandsche –; de algemeene –,* nl. van alle volken; *de letterkundige –,* der letteren; 3 *hoogleeraar in de –*; 4 *de jongens hadden –*; 5 *het is alweer de oude –; dat is een mooie –; een rare –!* nog: *dat zal weldra tot de – behooren,* tot het verledene gaan behooren, de actualiteit verliezen.

Geschie'denisboek, o. –boeken (*handboek der geschiedenis*); **–leeraar*,** m. –s, –raren (*leeraar in de geschiedenis*); **–les,** v. –lessen (*onderwijs in de geschiedenis; het uur der –*).

Geschied'kunde, v. (*wetenschap, die zich ten doel stelt de kennis der geschiedenis*); **–kun'dig** 1 bn. (*historisch; betrekking hebbend op de geschiedenis*): *een – overzicht*; **2 –e,** m. en v. –n (*kenner der historie*); **–rol,** v. –rollen (lit. t. *geschiedboek*); **–schrijver,** m. –schrijvers (*iem., die over geschiedenis schrijft; historieschrijver*): *Hooft als –*; **–verhaal,** o. –verhalen (*het verhaal door een schrijver van een belangrijke gebeurtenis of van een reeks van die gebeurtenissen*); **–vervalsching*,** v. –en; **–vorscher*,** m. –s (*iem., die geschiedkundige nasporingen doet* inz. *de oorspronkelijke stukken: oorkonden, charters, handvesten, keuren enz. bestudeert*); **–vorsching*,** v. –en; **–zang,** m. –en (*lied, gedicht over eenig geschiedkundig feit*).

Geschikt', bn.; –er, –st (1 van personen: *aangenaam in de omgang, aardig*; 2 van personen en zaken: *bruikbaar, dienstig*): 1 *een – man*; 2 *die knecht is voor alles –; dat is niet voor mijn doel –; dat is net – om alles te doen mislukken; een –e tijd*; **–heid,** v.

Geschil', o. –len (*twist, oneenigheid over*): *een – rijst* (*op*), *doet zich op; een hangend –; met iem. in – raken; een – beslechten, vereffenen, bijleggen*; z. Prejudicieel; **–punt,** o. –en (*punt, waarover geschil bestaat*).

Geschoft', bn. (*met zulke schoften of schouders als uit de bepaling blijkt,* meestal in samenst.): *de breedgeschofte buffel.*

Geschokt', bn.; zie Schokken.

Geschooi', o. (*het telkens of aanhoudend loopen bedelen; gebedel*): *dat vervelend –.*

Geschoold', bn. (eig. *een school doorloopen hebbende*: *goed geoefend*): *een* (*goed*) *–e zangeres; een* (*goed*) *– orkest, – personeel.*

Gescho'ren, bn. (*geplaagd zijn met iets* inz. met *leelijk*): zegsw. *ergens leelijk mee – zitten, zijn,* er mee opgescheept zitten, inzitten.

Geschorst', bn.: Z.-N. *die boom is dik* –, van een schors voorzien.
Geschot', o. (Z.-N. *stekende pijn i. d. lenden*; gew. *belasting*).
Geschreeuw', o. (*het telkens of aanhoudend schreeuwen*): *het – van een varken; onder het – van: moord!* spreekw. *Veel – en weinig wol*, veel ophef of drukte om niets.
Geschrei', o. (*het telkens of aanhoudend schreien*: 1 *geschreeuw*, inz. in samenstellingen; 2 *meer of minder luid geween*, inz. van vrouwen en kinderen): 1 *wraak–; vreugde–*; 2 *een droef – en gesnik.*
Geschrijf', o. (*het voortdurend of telkens schrijven; datgene, wat men schrijft*): *– en gewrijf*, voortdurend polemiseeren; *dat – over die zaak begint vervelend te worden.*
Geschrift', o. –en (1 *het geschrevene, handschrift*; 2 *gedrukt stuk; werk, opstel*): 1 *bij –e*, door schriftelijke mededeeling; *in –e*, niet-mondeling; *valschheid in –e; in –e brengen, stellen*; 2 *de –en van Cicero*; nog: Z.-N. *een schoon – hebben*, een mooie hand schrijven.
Geschubd', bn. (1 *met schubben bedekt*; 2 wapenk. van visschen: *met schubben van een andere kleur dan het lichaam*; van schilden: *met figuren als vischschubben*; 3 *met metalen plaatjes als schubben*): 1 *–e hagedissen*; 2 *– van rood; een – schild*; 3 *een – pantser.*
Geschut', o. (*schiettuig, waarmee men met behulp van buskruit schiet*; inz. *kanonnen, artillerie*): *licht–, grof –; 15 cm–; het zware –; een stuk –*, een vuurmond; *het – ontbrandt, buldert, dondert, knalt; het – bedienen; het – speelt*; zegsw. *hij begon met grof –*, [a]) dreigementen en vloeken, [b]) groot geld.
Geschut'bedding, v. –en (*vaste onderlaag van beton of hout om er het zware geschut op te plaatsen*); **–gieterij**, v. –en (*inrichting tot het vervaardigen van geschut*); **–park**, o. –en (*–werf*); **–poort**, v. –en (*vierkante opening in de wand van het schip voor de tromp van een stuk geschut*); **–talie**, v. –talies (*takel, dienende om het geschut in of uit de geschutpoort te halen of vast te sjorren*); **–tap**, m. –pen (*korte cilindervormige as aan weerszijden v. h. kanon, door middel waarvan het rust op het affuit*); **–toren**, m. –s (*toren op pantserschepen, waarin zich geschut bevindt*); **–vuur**, o.; **–werf**, v. –werven (*artilleriepark*).
Gesignaleerd', bn. (*uitgeduid, kenbaar gemaakt*): *een – misdadiger*, wiens signalement overal is rondgezonden; z. Signaleeren.
Gesjoch'ten, bn. (Barg. *geruïneerd, in desolate toestand, arm*; fig. *gefopt*).
I. Geslacht', o. –en (1 *gezamenlijke afstammelingen van een gemeenschappelijken stamvader*: edeler dan *familie*, minder aanzienlijk dan *stamhuis*; 2 *alle wezens van nature tot dezelfde soort behoorend; groep*; 3 *gezamenlijke personen van een bepaald tijdstip*; 4 *sekse, kunne*; 5 spraakk. *bepaalde klasse, groep [van naamwoorden]*): 1 *een aanzienlijk –*; 2 *het menschelijk –; de leeuw behoort tot het – der katten*; 3 *het opkomende –*, generatie; *van – tot – overgeleverd*; 4 *het schoone, het zwakke, het teedere –*, de vrouwen (eenigszins iron.); 5 *het mann., vr. of onzijdig –.*
II. Geslacht', o. (1 *het geslachte vee in zooverre het aan accijns onderworpen is*; 2 *de belasting op het –*, in bet. 1): 1 *belasting op het gemaal en het –*; 2 *de pachter van het –.*
Geslach'telijk, bn. (*het geslacht, de kunne betreffende*); zie Sexueel.
Geslach'ten, Z.-N. = slachten I.
Geslacht'kunde, v. (*genealogie; wetenschap der verwantschapsbetrekkingen tusschen de leden van één of meer geslachten*).
Geslachts'boom*, m. –en (*stamboomeener familie, die* nl. *de ontwikkeling van dat geslacht in de vorm van een boom voorstelt*); ook, Geslacht'boom; **–lijst**, v. –en (*alphab. lijst van zelfst. nw. met opgave van het geslacht; lijst der leden van een geslacht, waaruit tevens hun verwantschap blijkt*); **–naam**, m. –namen (*familienaam*); ook, Geslacht'naam; **–regel**, m. –s (*regel voor h. mann., vrouw. of onzijdig taalgeslacht der zn.*); **–wapen**, o. –s (*wapen van een geslacht; familiewapen*); ook: Geslacht'wapen.
Gesla'gen, bn. (1 *onverzoenlijk, gezworen*; 2 *vol*; 3 *plat gehamerd*; 4 Z.-N. *ontsteld*): 1 *een – vijand van iets zijn*, een heftige afkeer van iets hebben; 2 *een – uur*; 3 *– goud*; 4 Z.-N. *hij was als van de hand Gods –*; nog: Z.-N. *– vleesch*, schoon aan de haak.
Gesle'pen, bn.; –er, –st (*scherpzinnig* inz. ongunstig: *listig, doortrapt*): *een – bedrieger*; Z.-N. *op iets – zijn*, begeerig; **–heid**, v.
Gesle'ten (Z.-N. *gebroken*, d. i. *een breuk hebbend*).
Geslo'ten, bn.; –er, –st (1 *niet geopend; dicht*; 2 *niet openhartig, niet rond*): 1 *met – vizier; houd die deur –; een – geheel; met – deuren*; 2 fig. *hij is – als het graf*, deelt niets mede; *zich – houden* (*als een pot*); **–heid**, v.
Geslui'erd, bn. (*een sluier dragende; met een sluier bedekt*): *–e dames*; fig. *een – landschap*, beneveld, vol nevel, mist.
Gesmaal', o. (*het telkens of aanhoudend smalen, smadelijk geschimp*): *dat gespot met en – op de godsdienst van anderen.*
Gesmak', o. (1 *het telkens of aanhoudend smakken met de tong, met de lippen*; 2 *het telkens of aanhoudend smakken: gegooi, gesmijt*): 1 *het – van dien drinkebroer*; 2 *het – met de goederen op een boot.*
Gesmij'de, o. (*allerlei sieraad*, inz. *uit edel metaal gesmeed*); vero., lit. t.
Gesmij'dig, bn.; –er, –st (eig. *smeedbaar*; fig. *lenig, buigzaam*); vero.; zie Smijdig.
Gesnaard', bn. (1 *van snaren voorzien*; 2 *gereed*): 1 *een – instrument*; 2 *nu ben ik weer –*, van het noodige voorzien.
Gesoe'bat, o. (*het telkens of voortdurend bidden en smeeken: gevlei, gebedel*): *dat – om een dag verlof*; zie Soebatten.
Gesorteerd', vd. en bn. (1 *in soorten bijeengevoegd*; 2 *in soorten ruim voorzien*): 1 *deze goederen zijn netjes –*; 2 *deze winkel is goed –.*
Gesp, m. –en (*ringbeugel met tongetje om twee riemen of deelen v. e. kleedingstuk aan elkaar vast te maken*; bij uitbr. van andere metalen sloten of knippen): *de – van een pantalon; een juweelen –*, met juweelen versierd; **–tong**, v. –tongen (*pennetje van een gesp*).
Gespan', o. (*paar, koppel, span*; Z.-N. *talrijk gezin, troep, bende*): *een – ossen.*
Gespan'nen, bn.; zie Spannen.
I. Gespeel', m. en v. gespelen (lit. t. *speelgenoot, speelmakker*); vr. ook: *Gespele*, –n.
II. Gespeel', o. (*het telkens of voortdurend spelen*); – **I** en **II** afgeleid v. Spelen.
Gespeend', bn.; zie Spenen.

Gespekt', bn. (fig. *welvoorzien, goed gevuld*): *met –e beurs*; zie Spekken.
Ges'pen, gespte, h. gegespt (*vastmaken met één of meer gespen*; Z.-N. *afranselen*): *de schoenen –; het harnas –*, aangorden, fig.
Gespierd', bn.; –er, –st (1 *spieren hebbend als in de bepaling wordt uitgedrukt*; 2 *met sterke spieren, krachtig, sterk*; 3 van de stijl: *kernachtig, niet gerekt*): 1 *een sterk – man*; 2 *een – man, een –e arm*; 3 *een –e stijl.*
Gespik'keld, bn. (*vol spikkeltjes*): *–e kousen.*
Gesple'ten, bn. (*een spleet hebbende*): *dieren met – hoeven*; zie Herkauwer.
Gespoord', bn. (1 *van sporen voorzien*; 2 wapenk. v. e. haan: *met anders gekleurde sporen dan het lichaam*): 1 z. Gelaarsd; 2 *rood –.*
Gesprek', o. –ken (*mondeling onderhoud van twee of meer personen*, als tijdpasseering, met een bepaald doel enz.): *een geregeld, een levendig –; een – aanknoopen, afbreken, voortzetten; een andere wending aan het – geven; in –; het – werd algemeen; het – kwam op hem.*
Gespuis', o. (1 *klein grut*; 2 *helsch gebroed, monsters, schimmen, duivelen*; in deze bet. vero.; 3 *janhagel, geboefte*): 1 *het rumoer van dat klein –*; 2 *het nachtelijk –*; 3 *het Spaansch –; allerlei plunderziek –.*
Gest, v.; zie Gist.
Gestaag', bn. en bw.; zie Gestadig.
Gestaald', bn.; zie Stalen.
Gesta'dig, –staag', bn. en bw.; –er, –st (1 *zonder onderbreking, voortdurend*; 2 *met korte tusschenpoozen voortdurend*; *telkens herhaald*): 1 *–e zorg, arbeid; een –e stroom van menschen; – toenemen*; 2 *–e koortsen; – omzien*; nog: Z.-N. *een –e man*, bezadigd.
Gestal'te, v. –n (1 *iems. lichaamsgedaante* inz. in betrekking tot zijn lengte; *postuur*; 2 *gedaante*; 3 *uiterlijke vorm van iets*; in deze bet. vero.): 1 *een rijzige –, groot van –*; z. Stal (*vorm*); 2 *allerlei zonderlinge –n*; 3 *de schijngestalten van de maan.*
Gestal'tenis, v. vero. (*gestalte*).
Gestand', alleen in: *– doen: zijn woord, een gelofte, zijn eed, zijn belofte – doen*, nakomen, houden.
Gestarnd', bn.; zie Gesternd.
Gestarn'te, o.; zie Gesternte.
Gestationneerd', bn. (*een vaste standplaats hebbende*): *ergens – zijn*; z. Stationneeren.
Ges'te, v., in bet. 1 –s, in bet. 2 –n (Fr. [Lat. res gestae]: 1 *gebaar: schouder-, hoofd-, arm- en handbeweging*; 2 vero. *daad, verhaal er van*; Z.-N. meestal *Geeste, Jeeste*): 1 *de zanger maakte allerlei –s*; lees *zjeste*; 2 *Alexanders Geesten.*
Gesteeld', bn. (*met een steel*): *–e bladeren.*
Gesteen', o. (*het telkens of aanhoudend kermen, zacht gekerm*): *een klaaglijk –.*
Gesteen'te, o. –n (1 *edele, kostbare steenen*, inz. verbonden met *kostbaar, edel*; 2 *steenachtige delfstof* inz. *een der stoffen, waaruit de aardkorst bestaat*; 3 *hetgeen van steen vervaardigd is* inz. in samenst.): 1 *het kleed schitterde van –*; 2 *agaat is een hard –*; 3 *graf–.*
Gestel', o. gestellen (1 *samenstel van de deelen van het menschelijk lichaam of van enkele deelen* inz. in samenstellingen; *stelsel*; 2 *geaardheid des lichaams*): 1 *het verwonderlijk – van 's menschen lichaam; zenuw–*; 2 *hij is gezond van –; een bloedrijk –; een zwak –; de koortsen ondermijnen zijn –*, lichaam.
Gesteld' 1 bn. (*in een bepaalde toestand verkeerende*, zooals door de bepaling wordt uitgedrukt): *het is er treurig mede –*; zegsw. *op iets – zijn*, [a]) er erg mede ingenomen zijn, b.v. *op zijn gemak – zijn; op iem. – zijn*; [b]) iets uitdrukkelijk willen hebben, b.v. *vader was er op –, dat ik zou studeeren; daar ben ik volstrekt niet op –*, laat dat; nog: *de –e machten*, de overheid; België: *–e overheden*, die een deel v. h. staatsgezag uitoefenen b.v. een rechtbank, gemeenteraad; **2** vgw. (*aangenomen, ondersteld*, met of zonder *dat*); **3** –e, o. (meetk. *dat, wat bewezen moet worden*).
Gesteld'heid, v. –heden (*toestand*): *de – des lichaams, der ziel enz.; bepaling van –.*
Gestel'tenis, v. (*gesteldheid; toestand, staat*): *ons oordeel is naar de – der hersenen soms helder, soms betrokken; de – der zaken.*
Gestemd', bn. (*in een stemming verkeerende zooals door een bepaling wordt uitgedrukt: geluimd*): *goed – zijn; gunstig jegens iem. – zijn; niet – zijn tot scherts*, (*om*) *te schertsen.*
Gesteriliseerd', bn. (*vrijgemaakt van ziektekiemen*): *–e melk*; zie Steriliseeren.
Gester'ken, bw. (Z.-N. *met velen*).
Gesternd', bn. (*voorzien van, bezet met, vol van sterren*): *het –e uitspansel.*
Gestern'te, o. –n (1 *de gezamenlijke sterren*; 2 *groep van sterren, sterrenbeeld*; 3 *sterrenconstellatie*): 1 *'t – spiegelt zich in het meer*; 2 *het – v. d. Groote Beer*; 3 zegsw. *onder een gelukkig – geboren zijn*, bestemd voor geluk.
Gesticht', o. –en (*gebouw, met een bepaald doel gesticht*, inz. *van kloosters, instellingen van liefdadigheid: instelling, stichting*): *een liefdadig –; een – voor ooglijders.*
Gesticula'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. gesticulatio]: *gebarenspel; handbeweging; het gesticuleeren*); **–culeeren*** (Fr. [Lat. gesticulari]: *gebaren maken* [*met armen en handen*]).
Ges'tie, v. gestiën (*het doen, daad, verrichting; beheer*); zie Geste. (g = g).
Gestileerd', vd. en bn. (1 *bloemen, dieren enz. in vlakke stijl symmetrisch uitgevoerd*; 2 *in woorden uitgedrukt; stijlvol ingekleed, goed gesteld*): 1 *een –e bloem; e. behangsel met –e figuren*; 2 *een goed –e brief*; z. Stileeren.
Gestipuleerd'; zie Stipuleeren.
Gestoel'te, o. –n (1 *samenstel van stoelen of banken*, inz. *kerkbanken*; 2 *zetel* inz. *van aanzienlijken, als eereplaats enz.*): 1 *het – der kanunniken*; 2 *eikenhouten –; het – der eere.*
Gestoï', o. (*grootspraak*); gew.
Gestoffeerd', bn.; zie Stoffeeren.
Gestoord', bn. (Z.-N. *verstoord*): *– op.*
Gestreept', bn. (1 *met strepen*; 2 muz. in de vroegere tabulatuur van de door letters aangeduide noten: *met één of meer streepjes voorzien, ter aanduiding van de verschillende hoogere octaven*): 1 *de –e Bengaalsche tijger*; z. Streepjesgoed; 2 *één –e octaaf.*
Gestrekt', bn. (1 jagerstaal: *lang, uitgerekt*; 2 van een schip: *met de verschansing van voren tot achteren in een nagenoeg rechte lijn doorloopend*; 3 van paarden: *met zoo groot mogelijke sprongen of stappen*; 4 meetk. van een hoek: *van 180°*): 1 *honden – van lijf*; 2 *een goed – schip*; 3 *in –e draf, galop*; 4 *een –e hoek.*
Gestreng', –er, st **1** bn. (1 *streng; niet meegaand; zich stipt houdend aan wet of voorschrift*; 2 *blijk gevende van strengheid*; 3 van handelingen, toestanden enz.: *door vaste, onwrikbare regels bepaald, beheerscht*; 4 *volstrekt,*

volledig; 5 van luchtsgesteldheid: *hard, streng*): 1 *een –e rechter*; 2 *een – oordeel*; *op –e toon*; 3 *–e zedelijkheid, –e stijl*; 4 *–e afzondering*; 5 *een –e vorst*; **2** bw. (*op een strenge wijze*; *onverbiddelijk*): *iem. – straffen*; **–heid,** v. (*de hoedanigheid van streng te zijn*; *onverbiddelijkheid*): *met – te werk gaan*; *de wet in al haar – toepassen*, zonder verzachtende omstandigheden in aanmerking te nemen.

Gestreng'lijk, bw.: *iets – verbieden.*

Gestrikt', bn. (*met één of meer strikjes of lintjes gesierd*): *gelint en –*; (Z.-N. *gebreid*).

Gestropt', bn. (*een stropdas omhebbende*).

Gestudeerd' 1 bn. (*gestudeerd hebbende* inz. *aan een hoogeschool*; *zeergeleerd*): *een – man*; **2 –e,** m. en v. –n: *men vraagt –n.*

Gestuikt', bn.: Z.-N. *een –e kerel*, klein, maar sterk gebouwd.

Gesubordineerd', bn. (*ondergeschikt*).

Get, v. –ten (Fr. guêtre: Z.-N. *slobkous*).

Getaan', o. (Z.-N. *schimpscheuten, gesar*).

Getaand', bn. (*taankleurig*): *– leder, –e zeilen.*

Getab'berd, getab'baard, bn. (*dragende een tabbaard*): *–e rechters, professoren.*

Getah'-pertja', v. O.-I. juistere schrijfwijze dan Guttapercha. (beide e's = ə).

Geta'ken, getaakte, h. getaakt (Z.-N. [*aan*]*raken*): *de grond niet –*; *getaakt*, geraakt **1.**

Getakt', bn. (*takken hebbende*; *voorzien van zulke takken, als de bepaling uitdrukt* inz. v. e. hert en zijn gewei): *eender –*; *breed –.*

Getal'*, o. –len (1 *hoeveelheid van een bepaalde naam*; *aantal*; 2 *voorstelling eener hoeveelheid door cijfers, woorden, letters*; 3 spraakk. *vorm van een zelfst. nw., al naarmate er sprake is van één persoon of zaak of van meer*): 1 *een groot –*, aantal; *ten getale van 15, in grooten getale*; rekenk. *een benoemd –*, b.v. 10 appels; *gelijknamige –len*, uit gelijknamige eenheden samengesteld; *een even –, een geheel –*; *een gebroken –*, breuk; 2 *elf is een – van twee cijfers*; 3 *het Nederlandsch heeft twee –len, enkelvoud en meervoud*; nog: *het getal π* (pi); zie Pi, Ludolphiaansch.

Getal'lenleer, v. (*cijferkunst, telling*); **–reeks,** v. –reeksen (*geordende rij van getallen*); **–waarde,** v. (*waarde der cijfers in een getal*): *de volstrekte en de betrekkelijke –.*

Getal'merk, o. –merken (*cijfer*).

Getal'sterkte, v. (van een leger: *aantal manschappen*): *de – van een regiment.*

Getand', bn. (*tanden hebbende*; *zulke tanden hebbende, als in de bepaling wordt uitgedrukt*; bij uitbr. *met puntige uitsteeksels*): *een – rad*; *een – lint*, met uitsteekseltjes; *–e bladeren*, zoo ingesneden, dat de tanden scherp zijn en de inhammen uitgeschulpt.

Getapt', bn.; –er, –st (*in aanzien, in trek*): *hij is nog al – onder zijn kennissen.*

Getee'kend* 1 bn. (*een bijzonder teeken aan het lichaam hebbende, zich daardoor onderscheidend*): *een mooi –e hond*, gevlekt; **2 –e*,** m. en v. –n (*iem., die geteekend is*, inz. *van kreupelen, bultenaars enz.*; *mismaakte*): *wacht u voor de –n*, (bijgeloof) wees op uw hoede voor mismaakten.

Gethse'mané, o. (Bijbel: *een landgoed of tuin aan de W.-helling van de Olijfberg*).

Getem'perd, vd. en bn. (*gematigd, verzacht*): *een –e warmte, – licht.*

Geter'de, o. –n (Z.-N. gew. *pedaal, trapper*).

Getij', getij'de, o. getijen, getijden (1 *bepaalde tijdruimte*, inz. in samenst. met *jaar*; Z.-N. *werktijd tusschen de maaltijden*; 2 *regelmatig terugkeerende tijd van het vallen en wassen van het zeewater*; 3 R.-K. *jaardienst voor een overledene* inz. in samenst. met *jaar*; 4 R.-K. *liturgische gebeden, die op bepaalde uren van de dag of nacht gelezen worden*, meestal *getijden*): 1 *de jaargetijden*; Z.-N. *een – is $2^1/_2$ uur werkens*; 2 *het is hoog –, laag –*; *de getijen*, eb en vloed; *dood –*, de zwakste vloed; *het – waarnemen, op het – letten*, de gunstige waterstand; spreekw. *Elk vischt op zijn –*, elk let op de gelegenheid en neemt deze waar om voordeel te behalen; z. Tij; 3 *Dinsdag 12 Juli te 8 u. jaar– voor zaliger den heer U.*; 4 *men onderscheidt acht getijden, o. a. metten, lauden enz.*; z. ald.

Getij'boek, getij'denboek, o. –boeken (*gebedenboek met de getijden*; *brevier*).

Getij'den, o. mv.; zie Getijde bet. 4.

Getij'gerd, bn. (*gevlekt als een tijger* inz. *wat de grootte der vlekken betreft*): *een –e hond.*

Getij'haven, v. –s (*zeehaven, slechts bij vloed toegankelijk*); **–rivier,** v. –en (*benedenrivier, onder de invloed der getijden staande*, b.v. *de Zeeuwsche en Z.-H. stroomen*); **–stroom*,** m. –en (*strooming v. h. zeewater langs de kust, afwisselend van richting met het getij*); **–tafel,** v. –s (*lijst van de uren van hoog en laag water van verschillende kustplaatsen*).

Getim'merte, o. –n (*al wat getimmerd is*; *timmerwerk*): *een los –.*

Getin'kel, o. (*het telkens of aanhoudend tinkelen*; *getingel, zacht geklank*): *het harmonisch – van de bellen der kudden.*

Getin'tel, o. (1 *het telkens of aanhoudend tintelen*: *geflonker, gefonkel*; 2 *het telkens of aanhoudend tintelen*: *geprikkel*): 1 *het – der sterren*; 2 *het – der vingers, wanneer men sneeuwballen maakt.*

Geti'teld, bn. (1 *een* [*adellijke*] *titel voerende*; 2 *een titel hebbende of dragende*): 1 *–e heeren*; 2 *een boek, een film, – Mottige Janus.*

Getjan'gel, o. (*het telkens of aanhoudend tjangelen*; *slechte muziek*): *het – op de piano.*

Geto'gen, vd., alleen in de zegsw.: *ik ben hier geboren en –*, d. i. grootgebracht.

Getok'kel, o. (*het telkens of aanhoudend tokkelen*; inz. v. snaarinstrumenten: *zachtjes rukken aan de snaren*): *het – v. e. harp.*

Getouw', o. –en (1 *gareel*; 2 *toestel, waarop men weeft, weefgetouw*, beide bet. in zegswijzen): 1 *in het getouw* (of: *in touw*) *zijn geweest*; 2 *op het –* (of: *op touw*) *zetten.*

Getraind', bn. (*geoefend, geschoold*): *een – fietsrijder*; zie Trainen. (ai = ee).

Getraineerd', bn. (*getalmd*; *op de lange baan geschoven*); zie Traineeren.

Getra'lied, bn. (*van traliën voorzien*): *een – venster, een – koorhek.*

Getrapt', bn. (van verkiezingen: *met een trap*, d. i. *niet direct door het volk*): *een –e verkiezing*, b.v. van de Eerste Kamer.

Getravesteerd', bn. (*in't belachelijke voorgesteld of nagevolgd*): *een – Rijntje van Borger.*

Getrek', o. (Z.-N. *paardetuig*; spottend: *gespan*; *nasleep*; *gerei*; *gek persoon*).

Getrok'ken, bn. (1 van de loop van vuurwapenen: *met spiraalvormige groeven aan de binnenkant, die de kogel een borende beweging geven*; 2 van ijzerdraad, buizen enz.: *op bepaalde wijze bewerkt*): 1 *een geweer m. – loop*; *– geschut*; 2 *– ijzerdraad*; nog: Z.-N. *wat is uw gezicht –*, hebt gij vermoeidegelaatstrekken.

Getroost', bn. (*gesterkt*; *met moed*; *niet angstig*; *gelaten iets doende of ondergaande*): *een –e moeder*; *– de dood te gemoet gaan*, met gelatenheid; *in God –*; *hij is zijn lot –*, berust.
Getroos'ten, zich, getroostte zich, h. zich getroost (*moed scheppen om iets te doen of te ondergaan*, inz. *zich met gelatenheid in iets schikken*): *bij de studie moet men zich inspanning –*, met gelatenheid zijn best doen; *zich offers –*, gewillig, berustend brengen.
Getrouw', in bet. nagenoeg gelijk aan *trouw*, dat gemeenzamer is, **1** bn. (1 *iem. niet verlatende* inz. *in het ongeluk*; 2 van ondergeschikten: *zijn plichten nauwgezet vervullende*; 3 *zich stipt aan iets houdende, er niet van afwijkende*; 4 van dieren: *met onbezweken trouw gehecht aan zijn meester*; 5 van God: *zijn beloften gestand doende*; 6 van zaken: *betrouwbaar*): 1 *een –e metgezel*; *–e bondgenooten*; 2 *een –e dienstbode*; *goede en –e dienstknecht*; 3 *aan zijn afspraak – blijven*; *aan het oude geloof –*; 4 *een –e hond*; 5 *God is –*; 6 *een –e vertaling*, stipt, nauwkeurig; *een – verhaal, verslag, relaas*; **2** bw. (*op een wijze, waardoor getrouwheid blijkt*): *ik zal – mijn woord houden*; **3 –e,** m. en v. –n: *een oude –*, een oude getrouwe dienaar, aanhanger enz.
Getrouwd', bn. (*gehuwd*): *–e lieden*.
Getrou'welijk, bw. (*stipt, nauwgezet*).
Getrouw'heid, v. (*de hoedanigheid van getrouw* [inz. in bet. 1, 3, 4 en 6] *te wezen*): 1 (*de eed van*) *– zweren*, onveranderlijke gehechtheid, genegenheid; 3 *de – aan zijn woord*; 4 *de – der doggen van Floris V*; 6 *de – eener vertaling*, nauwkeurigheid.
Getrou'wig, bn. en bw. (Z.-N. *getrouw*).
Getrou'wigheid, v. (*getrouwheid*, inz. in Bijbeltaal): *de Heere dan vergelde een ieder zijn –*.
Get'to, o. –'s; zie Ghetto.
Getuig', o. (Z.-N. *gereedschap, paardetuig*).
Getuigd', bn. (*van tuig*: 1 *van toom*, 2 *van tuigage voorzien*): 1 *een – paard*; 2 scheepst. *een hooggetuigd schip*.
Getui'ge* 1 m. en v. –n (1 *een persoon, die tegenwoordig is of was bij een handeling of gebeurtenis, op verzoek van hem, die deze handeling verricht of op last van het openbaar gezag te wiens overstaan zij verricht wordt, om later te kunnen bevestigen, dat ze heeft plaats gehad*; 2 *iem., die tegenwoordig was bij een gebeurtenis of handeling, zonder er in betrokken te zijn*; 3 *iem. of iets, waarop men zich kan beroepen* [*voor den rechter*]; *persoon, die voor den rechter een verklaring aflegt voor of tegen een beklaagde*): 1 *iem. als – vragen bij zijn huwelijk*; *de* (*notarieele*) *akten worden verleden voor een notaris in tegenwoordigheid van twee –n*; Z.-N. rechtst. *– in akten*, notarieel getuige, *– over akten*, die eenvoudig bevestigt, wanneer de notaris dit niet kan doen; 2 *ik was er – van, dat hij u dreigde met een stok*; *met iem. zonder –n spreken*, d. i. onder vier oogen; zie Oog–; 3 *er werden vele –n opgeroepen*; *de rechter kan een – wraken*, afwijzen; *een bewijs door –*; *één – is geen –*, de verklaring van één getuige zonder ander bewijs heeft in rechten geen kracht; zie ook A charge en Décharge; **2** o. –n (1 *getuigenis, getuigschrift* inz. van ondergeschikten, alleen in het mv.; 2 *iets, dat als bewijs kan dienen, waaruit iets blijkt*): 1 *een chauffeur, van goede –n voorzien*; 2 in het begin v. een zin: *er is hier hevig gevochten, – al het bloed daar*.
Getui'gen, getuigde, h. getuigd (1 *als getuige een verklaring afleggen* inz. voor den rechter; 2 *laten blijken, toonen*): 1 *velen getuigden, dat Hij Lazarus uit de dood had opgewekt*; *voor iem. –, tegen iem. –*; 2 *zijn grijze haren getuigden, dat hij reeds ver in jaren gevorderd was*; zegsw. *de geest getuigt*, men is bezield, geïnspireerd; *van iem. of van iets –*, [a]) getuigenis omtrent iem. of iets afleggen; [b]) (met eerbied, ontzag) over iem. of iets uitweiden, er gewag van maken; *van iets weten te –*, *van iets kunnen –*, er van kunnen meespreken; *dat getuigt tegen hem, voor hem*, pleit; *van iets –*, van iets blijk geven.
Getui'gengeld, o. –gelden (*geld, dat de getuigen in een rechtszaak ontvangen, als schadeloosstelling voor reis- en verblijfkosten, verzuim van arbeid enz.*): *vijf gulden –*.
Getui'genis, o. en v. –sen (1 *verklaring, die men aflegt omtrent een persoon of een zaak*; 2 Bijbel: *openbaring van God aan de menschen*: *gebod*; *belofte*; 3 *kenmerk, kenteeken, bewijs*): 1 *– der waarheid geven*; *gij zult geen valsche –sen geven* (of: *afleggen*); *– in rechten afleggen*; 2 *welgelukzalig zijn zij, die Zijne –sen onderhouden*; 3 *zijn rapport legde – af van*; *tot – strekken*; *het – dragen van*.
Getui'genverhoor*, o. –verhooren (*het verhoor van getuigen* [*voor den rechter*]): *bij het –*.
Getuig'schrift, o. –en (*geschrift, stuk, waarin door een gezaghebbend persoon of gezaghebbend lichaam een getuigenis* [bet. 1] *wordt gegeven omtrent iems. hoedanigheden of bekwaamheid*; inz. van leerlingen: *schriftelijk bewijs van tevredenheid*; *attest, testimonium*): *een vleiend – van zijn patroon*; *algemeen –*, voor de vorderingen in alle vakken; *bijzonder – voor Nederlandsch*; *een – uitreiken*.
Getul'band, bn. (*een tulband op het hoofd dragende*): *een –e Moor*.
Getwee'ën, telw. mv. (*met z'n tweeën*): *wij – maken het goed*; *wij zijn – slechts!*
Geul 1 v. –en (1 *smal en diep water, smal kanaal van stroomend water*; *diepe kronkelende beek*; 2 *diep gedeelte v. e. vaarwater*; *nauwe doortocht tusschen twee banken*; 3 *smal afvoerkanaal*; 4 *smalle gleuf in vaste lichamen*): 1 *een onderaardsche –*; *het water stroomt door –en in de schorren in en uit*; 2 *betonning der* (*vaar*)–; 3 *het gesmolten gloeiende ijzer loopt door een in het zand uitgespaarde –*; 4 *een – voor electrische kabels*; *holle groeven en –en der kiezen*; **2** v. (in Z.-Limburg: *naam v. e. riviertje*): *Houthem aan de –*.
Geünieerd', bn. (*vereenigd*), o.m. gezegd van christenen van Oostersche ritus, met de kerk van Rome vereenigd, b.v. *–e Grieken*; zie Unieeren.
Geur, m. –en (*datgene, waardoor het reukorgaan wordt aangedaan*; inz. in gunstige zin: *aangename reuk, welriekende lucht, parfum*): *de – van het gebraad, de – van wierook, van rozen, seringen*; *de – van de wijn*; iron. *wat een –*; zegsw. *iets in* (*al zijn*) *–en en kleuren vertellen*, d. i. met vermelding van alle bijzonderheden; nog: *in een – van heiligheid leven, sterven*, als heilige beschouwd worden; verkl. **–tje,** o. –s (iron. *reukwerk, odeurtje, reukje*): *waar koop je die lekkere –s?* zegsw. *er is een –tje aan*, die zaak is niet zuiver.
Geu'ren, geurde, h. gegeurd (1 *geur verspreiden, welriekend zijn*; 2 fig. *ijdel pronken*): 1 *rozen –*; 2 fig. *met iets –*; *hij loopt te –*.

Geu'rig, bn. en bw.; -er, -st (*welrickend*; ook iron.): *-e ruikers, - ooft; dat riekt -.*
Geu'righeid, v. (*de hoedanigheid van geurig te zijn*): *de - van deze sigaren.*
Geürm', o. (*het kleinzielig klagen*): *het - en gejank der twee bedrogen botteriken.*
Geur'maker, m. -s (*windmaker, opschepper, pocher; branimaker*).
I. Geus*, m. geuzen (Fr. gueux = schooier: gesch. *scheldnaam der verbonden edelen, 1566*; later: *partijnaam van de vijanden van Filips den Tweeden*; *Protestant* [17de eeuw], *contra-remonstrant*; thans Z.-N. *niet-Katholiek*: *Protestant, liberaal*); zie Boschgeus.
II. Geus, v. geuzen (misschien etym. = **I**: *geuzenvlag*; nu: *kleine vlag aan de boegspriet*): *er woei een - van oranje, wit en blauw* (*oranje, blanje, bleu*) *van de boegsteng.*
III. Geus, m.; zie Geuzelambik.
Geusch*, bn. (*tot de partij der Geuzen behorende*): gesch. *Amsterdam is in 1578 - geworden*, tot de partij der Geuzen overgegaan.
Geut, v. -en (*goot*, gew.; Z.-N. *het uitgieten*; Z.-N. *schenksel*; Z.-N. *gieteling*; Z.-N. fig. *regen*).
Geu'zelambik, m. (Z.-N. *zwaar Brusselsch bier*): *geef een glas -* (of: *geus*); *twee -!*
Geu'teling, m. -en (Z.-N. *goteling*; *pannekoek, in de oven, niet in de pan gebakken*).
Geu'zenkerk, v. -en (Z.-N. *Protestantsche kerk*); **-lied,** o. -eren (*strijd-, martelaars-, spotlied enz. der Geuzen*): *het Wilhelmuslied is een -; de -eren uit Valerius' Gedenckklank*; **-penning,** m. -en (gesch. *penning, geslagen in 1566, en door de Edelen van het Verbond gedragen*); **-school,** v. -scholen (Z.-N. scheldn. *niet-Katholieke school*); **-vlag,** v. -gen (*vlag der Geuzen, oranje, wit, blauw, waaruit later de Nederlandsche vlag ontstond*; Z.-N. *blauwe vlag der liberalen*).
Gevaar', o. gevaren (verwant met vero. vaar = vrees: *waarschijnlijkheid van naderend onheil*; *hachelijke, kwade kans*): *een aanslag vol -s; er is geen - bij; daar is geen - voor; buiten - zijn,* (v. e. zieke) niet meer door de dood bedreigd; *in - brengen; in - verkeeren; op - af u te beleedigen,* risico; *- voor brand; - loopen* (*om*), b.v. van te verdrinken; *het gele -*, nl. voor Europa van de kant van het gele ras, inz. van Japan en China.
Gevaar'lijk1 bn.; -er, -st (*gevaar opleverend*): *een -e sprong; een -e vijand,* voor anderen gevaar opleverend; *-e dieren; een -e kerel,* arglistig; *een -e stad voor jonge menschen; de zieke is -,* in levensgevaar; **2** bw. (1 *op zulke wijze, dat de toestand als gevolg van de handeling gevaar oplevert*; 2 *in een omstandigheid, die - oplevert*): 1 *- ziek zijn*; 2 *dat beeld staat daar -,* heeft kans om te vallen.
Gevaar'te, o. -n (*iets, dat door zijn reusachtige afmetingen en vreemde vorm, verbazing, ontzetting opwekt*; *reusachtig voorwerp,* b.v. *een reusachtig gebouw, rotsblok enz.*; Z.-N. *gebeurtenis*): *wat een -!*
Gevaar'vol, bn. (*vol gevaar*): *een -le tocht.*
Gevaccineerd', bn. (*ingeënt* [*met koepokstof*]).
Geva'der, m. -s (*doopvader, peter, peetoom*): *de peter en de vader v. d. doopeling zijn -s.*
Geval'*, o. in bet. 1, 2 -len (1 *voorval; geschiedenis, die iem. overkomt*; *toestand waarin men verkeert*; 2 *omstandigheid*; 3 *toeval*; 4 *welbehagen, welgevallen,* vero. of in zegsw.): 1 *het volgende - is mij bekend; een gek, treurig, vreemd, zonderling -; het - zijn,* voorkomen, voorvallen; *met* (of: *bij*) *iem. het - zijn,* bij iem. voorkomen; *in uw - zou ik . .*; 2 *een dier zeldzame -len; in - van* (*brand*), wanneer (er brand ontstaat); *voor het - (dat)*; *in geen -,* nooit; *in allen -le, in alle* (of: *elk*) *-,* wat er ook moge gebeuren; *de -len van gelijken gelijkvormigheid v. driehoeken,* omstandigheden, waaronder dat verschijnsel plaatsheeft; *in dit - is door de wet niet voorzien; een - van pest,* het uitbreken van de pest bij een persoon; 3 *bij -,* wellicht; *het - wilde, dat*; 4 *ten -le van iem.*, of *iem. ten -le.*
Geval'len, het geviel, is gevallen (1 *gebeuren*; 2 *behagen*; vero.): 1 *het geviel, dat ik*; 2 *zich* (*alles*) *laten -,* zich (alles) laten welgevallen, (met alles) genoegen nemen.
Geval'lig, bn.; -er, -st (*welgevallig*); vero.
Geval'lijk, bn., bw. (Z.-N. *toevallig*).
Gevang', o. (Z.-N. *gevangenis* [*straf*]).
Gevan'gen, bn. (*vrijheid van beweging missende*; *in verzekerde bewaring gehouden, in gevangenschap of hechtenis zijnde*): *een - man*; ook van dieren: *een - vogel; zich - geven,* alle tegenstand opgeven.
Gevan'genbewaarder, m. -s (*cipier*).
Gevan'gene, m. en v. -n (1 *persoon, die gevangen is genomen; van zijn vrijheid beroofde*; 2 inz. *iem., die in de gevangenis in verzekerde bewaring wordt gehouden*): 1 *gij zijt mijn -*; 2 *de cellen der -n.*
Gevan'genhuis, o. -huizen (*gevangenis*).
Gevan'genis, v. -sen (1 *gevangenschap*; 2 *het gebouw, waar de gevangenen opgesloten worden gehouden, gevangenhuis*): 1 *veroordeeld tot 3 jaren -*; 2 *hij zit al twee jaar in de -*; **-kleeren*,** o. mv.; **-onderwijs,** o. (*onderwijs aan gevangenen*); **-pak,** o. -ken; **-rol,** v. -len; zie Gevangenrol; **-straf,** v. (*straf, die hierin bestaat, dat men in een gevangenis wordt opgesloten*; inz. *straf, die men ondergaat in een straf gevangenis*): *tot een jaar - veroordeelen*; Z.-N. rechtst. *vervangende -*, subsidiair; z. Vervangen.
Gevan'genmaken, maakte -, h. -gemaakt (van een leger, soldaten: *gevangennemen*): *de heele eerste divisie werd -gemaakt*; **-nemen,** nam -, h. -genomen (*van de vrijheid berooven*: 1 van soldaten, 2 van misdadigers: *arresteeren, in hechtenis nemen*): 1 *de helft van het leger werd -genomen*; 2 *de moordenaar werd -genomen*; **-neming,** v. -en.
Gevan'genpoort, v. (gesch. *oude gevangenis*, thans: *museum in Den Haag*); **-rol,** v. -len (Z.-N. rechtst. *register met de naam der gevangenen*).
Gevan'genschap, v. (*het gevangen zijn*; *toestand, waarin iem. verkeert, die gevangen genomen is*): *hij zucht in -*; zie Juda 3.
Gevan'genwagen, m. -s (*gesloten wagen tot het vervoer van gevangenen*; *celwagen*).
Gevan'genzetten, zette gevangen, h. gevangengezet (*in de gevangenis zetten*).
Gevan'genzitten, zat gevangen, h. gevangengezeten (*in de gevangenis zitten*).
Gevan'kelijk, bw. (*als gevangene of gevangenen*): *hij werd, zij werden - weggevoerd.*
Geva'renis, v. -sen (Z.-N. *wedervaren*).
Gevat' 1 bn.; -ter, -st (eig. *voorbereid, gewapend op iets* inz. van het verstand: 1 van personen: *geestig, niet verlegen om een treffend antwoord, snedig, slagvaardig*; 2 van een gezegde, antwoord: *geestig-treffend, snedig,*

ad rem, raak): 1 *wat is hij altijd erg* –; 2 *een – antwoord*; zegsw. *op iets – zijn*, raad weten in moeielijkheden; **2** bw. (*op geestigrake wijze; ter snede, ad rem*): *– antwoorden op ongepaste vragen*; **–heid,** v. (*tegenwoordigheid van geest; snelheid van begrip; het altijd gereedhebben van een passend, raak antwoord*): *zijn – is spreekwoordelijk.*

Gevecht', o. –en (1 *een treffen, een vijandelijke ontmoeting; strijd van kleine legerafdeelingen*; 2 *strijd of worsteling van enkele personen of dieren, of personen met dieren*): 1 *een hevig, bloedig* –; 2 *een – met een leeuw*; zegsw. *buiten – stellen*, dooden of zóó kwetsen, dat iem. weerloos is.

Gevechts'klaar, bn. (*gereed voor het gevecht, de strijd*): *– maken*; **–waarde,** v. (*militaire waarde van soldaten: kracht, volharding, geestdrift enz.*): *de – van een regiment.*

Geve'del, o. (*het telkens of aanhoudend vedelen, spelen op een vedel*).

Geve'derd, bn. (1 van vogels: *voorzien van veeren*; 2 van hoeden: *met een pluim of pluimen gesierd*): 1 *de –e zangers*, vogels; ook: *een –e pijl*; 2 *met degen en –e hoed.*

Geve'derte, o. (*al de vederen van een vogel, pluimage, gepluimte*).

Geveins', o. (*het telkens of aanhoudend veinzen*).

Geveinsd' 1 bn. (1 v. personen: *de schijn aannemende van hoedanigheden, die men niet bezit; huichelachtig*; 2 v. handelingen en zaken: *voorgewend, gehuicheld, niet oprecht, gemaakt*): 1 *–e en gevaarlijke schijnvrienden*; 2 *–e nederigheid, bewondering*; **2 –e,** m. en v. –n (*huichelaar*): *geveinsden, die een schijn van vroomheid aannemen.*

Ge'vel, m. –s (lees: gee'vel; *voormuur*; in het alg.: *buitenmuur van een gebouw*): *een huis heeft vier –s*, de voor-, de achter- en de beide zijgevels; zegsw. *een goede – versiert het huis*, vergoelijkend en scherts. van iem. met een groote neus; **–grauw,** o. (*een soort van helder klinkende, harde baksteen voor gevels*); **–lijst,** v. –en (*lijst boven langs de gevel v. e. gebouw, een huis*); **–spits,** v. –en (*de spitse top van een puntgevel; spitsversiering op een geveltop*); **–steen*** o. (*een soort van steen voor gevels*): *hardgrauw* –; **2** m. –en (*steen van hardsteen of marmer, meest in de voorgevel m. d. naam v. h. huis, een spreuk enz.*); **–top,** m. –pen (*top v. e. puntgevel*); **–trap,** v. –pen inz. als verkl. –je, o. –s (*deel van een trapgevel*).

Ge'ven, gaf, h. gegeven (1 *aangeven; aanreiken; in iems. nabijheid plaatsen, zoodat hij er over kan beschikken*; 2 *bezorgen, verstrekken, verschaffen*; 3 *iem. iets toekennen, toeschrijven; aannemen, dat iets bij hem aanwezig is*; 4 *verschaffen, opleveren, voortbrengen; veroorzaken*; 5 *schenken: verleenen als een gunst, als iets, waarop de ontvanger eig. geen aanspraak heeft*; 6 *schenken: verleenen als een weldaad, waarvoor men geen vergelding verlangt*; 7 van iets, dat men bij zich had of verondersteld werd bij zich te hebben: *van zich geven; overgeven*; 8 *van zich doen uitgaan; van zich geven*): 1 *geef mij dat boek eens*; *geef mij een kop koffie*; *van iets den duivel* –, er zich niets van aantrekken; *iets er aan* –, niets meer mede te doen willen hebben; *een zoen* –, kussen; z. Taart, Langs **2**; 2 *iem. geld of kapitaal op interest* –; *iem. de eer* –, *die hem toekomt*; *iem. de kost* –; *iem. de naam van . . . .* –; 3 *iem. de schuld* –; *iem. een zeker aantal jaren* –; 4 *melk –de koeien*; *het geeft 50 %*; *aanleiding* –; 5 *geef ons heden ons dagelijksch brood*; *gave God, dat . . . .*; *iem. verlof* –; 6 *verkoop alles wat gij hebt en geef het den armen*, Marc. 10 : 21; *zaliger is het te – dan te ontvangen*; *een aalmoes* –; *wie geeft, dien zal gegeven worden*; 7 *geef hier dat potlood*; *de geest* –, sterven; *iem. reden, rekenschap* –; 8 *een gilletje* –; *vuur* –, schieten; *een schreeuw* –; *de lamp geeft weinig licht*; nog: *het spel gewonnen* (of: *het er aan*) –, het opgeven; *een tooneelstuk, opera* –, opvoeren; *wat moet dat* –, wat zal het einde zijn? *wat geeft het je*, helpt het je? *het geeft je niets of je al*, helpt je niets; *dat geeft te denken*; (kaartspel) *jij moet* –, de kaarten verdeelen; *acht* –, letten op; *iem. raad* –, raden; *in bedenking* –, laten overwegen; *ik geef niets om koude*, koude kan me niets schelen; *wat geeft hij er om*, wat vraagt hij er naar? *gegeven te Brussel 1 Febr. 1924*, uitgevaardigd; *wat – en nemen* (of: *weten te – en te nemen*), meegaand zijn, zich naar de omstandigheden weten te schikken, weten te schipperen; *dat geeft niets*, [a]) levert niets op, [b]) helpt niet; zie Gehoor 3, Keizer, Licht **I 1** 12, Onderen, Pas **I 2.**

Ge'ver, m. –s (*iem., die iets geeft*): *de – van alle goeds*, nl. God; *de milde –s.*

Gevest', o. –en (verwant met vast: *handvat van een degen, sabel of dolk*).

Geves'tigd, bn.: fig. *hij heeft een –e zaak*, sinds jaren bestaande, degelijke, solide; *een –e meening*, vaste, onveranderlijke.

Geveu'gel, o. (*gepeuter*); z. Veugelen.

Gevierd', bn. (*geroemd, geprezen*): *een – redenaar, een – dichter*; zie Vieren.

Gevie'rendeeld, bn. (wapenk. *in vier rechthoekige vakken verdeeld, gekwartileerd*): *een schild, – rood, zilver, goud en zwart.*

Gevind', bn. (1 *voorzien van vinnen*; 2 plantk. *met de blaadjes langs de algemeene bladsteel*): 1 *visschen zijn –e dieren*; 2 *het –e blad van de citroen*; bij uitbr. *fijn – loof.*

Gevlakt', gevlekt', bn. (*met vlekken*).

Gevlamd', bn. (*met vlamachtige plekken*): *– palissanderhout; – zwart lint*; z. Moiré.

Gevleesd', bn. (1 *vleesch hebbende zoo, als uit de bepaling blijkt; goed in 't vleesch zittende*; 2 *in vleeschelijke gedaante*): 1 *een goed –e duif; een –e kip*; 2 *de –e duivel.*

Gevlekt', bn. (*met vlekken*): *de –e hyena.*

Gevlerkt', bn. (*gevleugeld*): lit. t. *een –e toonkunstenaar*, d. i. zangvogel.

Gevleu'geld, bn. (*van vleugels voorzien*): *een – insect, –e mieren; de –e Pegasus*; zegsw. *–e woorden*, zegswijzen, die gereede ingang vinden en door iedereen worden overgenomen, ontleend aan eenig gedicht, enz.

Gevlij', o. in de zegsw. *iem., elkaar in 't – komen*, te gemoet komen, in de hand werken.

Gevoeg', o. (*betamelijkheid*): *met* –, betamelijk; *zijn – doen*, natuurlijke behoefte.

Gevoe'gen, zich, gevoegde z., h. z. gevoegd (Z.-N. *zich naar behooren gedragen*).

Gevoeg'lijk, bw.; –er, –st (*naar behooren; gepast; zonder dat de handeling ongepast of vreemd wordt gevonden*): *het gas had – kunnen branden; iets – kunnen vragen*; **–heid,** v. (*gepastheid, betamelijkheid*).

Gevoeg'zaam, bn. (Z.-N. *inschikkelijk, ge-*

dienstig): *een – mensch*; bw. *behoorlijk*.
Gevoel', o. (1 *het vermogen om te gevoelen*; 2 *datgene, wat men gevoelt*; *gewaarwording*; 3 *besef*; *bewustheid*; 4 *doorgaande stemming v. h. gemoed*; *gezindheid*; 5 *gemoedsbewegingen* inz. *de scheppende gemoedsbewegingen van een dichter*): 1 (lichamelijk) *één der vijf zinnen*: *het gezicht, de reuk, de smaak, het gehoor, het –*; *op 't – (af)*, op de tast; (innerlijk) *deze muziek overspant het –*; 2 *de lamme heeft in dat been geen – meer*; *het – van onlust, lust*; *een gemengd –*, van twee ongelijksoortige gewaarwordingen; *met gemengde –s*; 3 *– van kracht*; *– van eer*; *muzikaal –*, het vermogen om de schoonheid in de muziek te beseffen; *geen – voor godsdienst hebben*; 4 *ik heb voor haar geen ander – dan achting*; 5 *'t – is de eedle bron, waaruit uw dichtstroom vliet*; nog: *tranen van –*, aandoening; *de zanger zong met –*, gevoelig, met uitdrukking.
Gevoe'len 1 gevoelde, h. gevoeld (1 *een innerlijk gevoel van iets hebben*; 2 *beseffen*; *inzien*): 1 *berouw, medelijden –*; *trek, neiging, lust tot, belangstelling voor iets –*; *ik gevoel mij onwel*; *veel, weinig voor iem. of iets –*, genegenheid; ook: (geen) lust in iets hebben; refl. *ik gevoel mij verplicht u mede te deelen*; 2 *de noodzakelijkheid – van ....*; *de noodzakelijkheid deed zich –*; *iem. iets doen –*, er van overtuigen; *u gevoelt, dat het niet gaat*, begrijpt; nog: *zich (zelve) –* (of: *voelen*), fier zijn op zijn kracht, met zelfvertrouwen vervuld zijn; **2** o. –s (1 *gemoedsbeweging, hartstocht, gewaarwording*; 2 *gezindheid*; 3 *meening*; 4 Z.-N. *gevoel* in bet. 1): 1 *vreugde en smart, liefde en haat, allerlei –s vervulden hem*; 2 *met –s van hoogachting*; *edele –*; 3 *wij verschillen van –*; *met iems. – instemmen*; *naar mijn persoonlijk –*; *het algemeen –*; 4 Z.-N. *de zieke heeft geen – meer*.
Gevoe'lig, –er, –st **1** bn. (1 van lichamen: *aandoenlijk*; *vatbaar voor aandoeningen*; bij verg. van instrumenten: *kleine verschillen aanwijzende*: 2 v. h. gemoed: *ontvankelijk voor aandoeningen v. schoonheid, liefde enz.*; 3 *duidelijk voelbaar*; *hevig, krachtig enz.*): 1 *elk dier is – voor pijn*; *de huid wordt door de hitte buitengewoon –*, pijnlijk; *een –e balans*, scherp en fijn het gewicht aangevend; (phot.) *–e platen*; 2 *een –e jongeling*; *eenigszins – over de handelwijze*, geraakt; *– voor iets zijn*; *– op het punt van eer*; 3 *een –e klap, –e kou, –e nederlaag*; z. Snaar; **2** bw. (1 *op een wijze, die blijk geeft van veel gevoel*; 2 *pijnlijk, zwaar*): 1 *– spelen*; 2 *zich – bezeeren*.
Gevoe'ligheid, v. –heden (1 lichamelijk: *vatbaar voor aandoeningen*, 2 van het gemoed: *aandoenlijkheid, teederheid,* gunstig; *prikkelbaarheid,* ongunstig): 1 *de – der huid*; bij verg. van instrumenten enz.: *de – der balans*; 2 *de overgroote – des harten*, de sentimentaliteit; *iems. – ontzien*, hem sparen.
Gevoel'loos* 1 bn. en bw.; –loozer, –t of meest – (1 *geen gevoel hebbende, geen bewustzijn*; 2 *geen gevoel, geen teederheid hebbende*; *onaandoenlijk*): 1 *hij stond daar als een – beeld*; *de kranke lag – neer*; *– maken*; 2 *een koud en – mensch*; **2** bw. (*hardvochtig*): *het was, als spotten zij – met ons leed*; **–loos'heid,** v.
Gevoels'leven, o. (*het innerlijke leven*).
Gevoels'mensch*, m. –menschen (*iem., die zich bij zijn doen en laten* inz. *laat leiden door zijn gevoel en minder door zijn verstand*); verg. Verstandsmensch.
Gevoels'zenuw, v. –en (*zenuw, waardoor de indruk wordt overgebracht naar het centrale zenuwstelsel*).
Gevoels'zin, m. (*zintuig van het gevoel*).
Gevoel'vol, bn. (1 *vol gevoel, teer*; 2 *waaruit gevoel spreekt, aandoenlijk*): 1 *een – jongeling, een – hart*; 2 *–volle woorden*.
Gevoerd', bn. (*van een voering voorzien*): *een –e jas, een met watten – vest*; wapenkunde: *een rood-gevoerde helm*.
Gevo'gelte, o. (1 *verzamelnaam voor alle vogels*; 2 *eetbare vogels*; *de vogels, die op tafel komen* inz. als tegenstelling van *wild, visch*): 1 *het – zingt*; 2 *we eten dikwijls –*.
Gevoileerd', bn. (letterl. *een voile voorhebbende*: 1 *gesluierd*; 2 fig. *onduidelijk, wazig*): 1 *–e dames*; 2 *het berglandschap is in de vroege morgen meestal –*; *een –e foto*.
Gevolg', o., in bet. 3 –en (1 *de personen, die een hooggeplaatst persoon plegen te begeleiden*; 2 *het volgen van, gehoor geven aan*; 3 *wat uit iets voortvloeit*: *uitvloeisel, resultaat*): 1 *een groot, talrijk –*; *zij was in het – der prinses*; fig. *de ledigheid met allerlei ondeugden in haar –*; 2 *ik zal gaarne – geven aan uw uitnoodiging*; (rechtst.) *– geven aan een zaak*, ze voor den rechter brengen; *– geven aan een plan, een besluit*, ze volvoeren; *in –e van*, naar aanleiding van; *bij–*, zoo, dat het genoemde volgt uit het voorafgaande; 3 *iem. voor de –en aansprakelijk stellen*; *aan de –en overlijden*; *met goed –*, met goede uitslag; *ten –e hebben*; *ten –e van*; z. Oorzaak.
Gevolg'lijk, bw. (*bijgevolg*): *deze lijnen loopen parallel, en – snijden zij elkander niet*.
Gevolg'trekking, v. –en (1 *het opmaken van een besluit uit het gegevene, bekende*; 2 *het opgemaakte*; *gevolg, besluit*): 1 *ondervinding gaat boven –*; 2 *een stoute –*; *tot een – komen*; *–en maken*.
Gevol'machtigd 1 bn. (*bevoegd als plaatsvervanger op te treden*): *een – persoon*, een zaakgelastigde, een gemachtigde; *een – Minister*, d. i. van een volmacht voorzien om in naam van een regeerend persoon of lichaam of een staat op te treden; **2 –e,** m. –n (*iem., die ingevolge van een hem verleende opdracht de bevoegdheid heeft om in naam van een ander te handelen*: *lasthebber, gemachtigde, procuratiehouder*).
Gevon'kel, o. (*het telkens of aanhoudend vonkelen*): *het – van het vuur*.
Gevor'derd, bn. (*een vrij hooge trap bereikt hebbende*): *in het Fransch aardig – zijn*; ook van de toestand, waarin de persoon verkeert, die – is: *op –e leeftijd*, tamelijk hooge; *wegens het –e uur*, late.
Gevorkt', bn. (*de vorm van een vork hebbende, vorksgewijs gespleten*): *de –e staart van een zwaluw*; plantk. *–e bladeren*, aan de top in twee tegenovergestelde deelen verdeeld.
Gevormd', bn. (1 *de vorm hebbende als de bepaling zegt*; 2 [*volledig*] *ontwikkeld*): 1 *goed –e handen*; 2 *een* (*volkomen*) *– karakter*.
Gevraagd', bn. (handel: *begeerd*, tegenst. *van aangeboden*): *geld –! een – artikel*.
Gevreesd', bn. (*vrees inboezemende*): *een – leeraar*; *zich – maken*; *de –e tijding*.
Gewaad', o. gewaden (*deftig kleed*; *de kleedij als geheel*, in niet alledaagsche stijl): *hij*

droeg een purperen –; een – van zijde; een plechtig –, ambtskleeding; z. Liturgisch.

Gewaagd', bn.; –er, –st (1 *gevaarlijk, onzeker, hachelijk*; 2 van een gezegde, uitdrukking: *niet volkomen juist of gepast, dubbelzinnig*): 1 *een –e onderneming*; 2 *een – beeld, een –e stelling*, stout; *een –e aardigheid*; nog: *aan elkaar – zijn*, niet voor elkaar onderdoen.

Gewaai', o. (Z.-N. *de takken en bladeren van een boom*).

Gewaand', bn. (*ten onrechte voor datgene gehouden wordend, wat de naam aanwijst; vermeend*): *Mohammed, – profeet.*

Gewaar'digen. zich, gewaardigde zich, h. zich gewaardigd (*goedvinden, gelieven* inz. met een ontkenning): *o, Heer, gewaardig U, ons gebed te verhooren*, heb de goedheid; *zich niet –*, zich niet verwaardigen; zie ald.

Gewaar'worden, werd gewaar, i. gewaargeworden (*bespeuren, bemerken*): (met het gezicht) *iets –, iem. –*; (innerlijk) *een aandoening –*; zegsw. *dat zul je –*, daarvan zul je de (kwade) gevolgen ondervinden; **–wording,** v. –en (1 *het bewust-worden van indrukken van buiten of van inwendige aandoeningen*; 2 *hetgeen men gewaarwordt*; *aandoening, lichamelijk gevoel*): 1 *zinnelijke –en*; 2 *een – van spijt, vrees*; *een – van koude, warmte.*

Gewad', o. Z.-N. = Wed **I.**

Gewal'fel, o. (Z.-N. *gewiemel*).

Gewag', in zegsw.: *– maken van*, d. i. melding maken van, spreken van; ook wel: *de hond maakte –*, sloeg aan, blafte.

Gewa'gen, gewaagde, h. gewaagd (*melding maken van*): *de geschiedenis gewaagt er van*; *ergens met lof van –*, spreken.

Gewan', o. –nen (Z.-N. *hijschblok*); ook, Gewand', o. –en.

Gewa'pend, vd. en bn. (*van wapens voorzien*): *van top tot teen –*; *een – oog*, d. i. ziende door een vergrootglas of bril; fig.: *perrons van – beton*; z. Beton; *slangen van – caoutchouc*, omwonden met fijn ijzerdraad; *een –e vrede*, nl. met de legers op voet van oorlog; *ik ben er op –*, voorbereid.

Gewa'penderhand, bw. (*met de wapens in de hand of door geweld van wapenen*): *een benting – nemen.*

Gewa'rig, bn. (Z.-N. *waakzaam*): *e. –e hond.*

Gewas', o. –sen (1 *al wat er groeit, wat tot het plantenrijk behoort*; 2 *een bepaalde soort van plant*; 3 *oogst*): 1 *het eerste –, het groen –*; *het – te velde*, nl. op de akker; 2 *een uitheemsch –*; 3 *een slecht –*, veldoogst; *eigen –*, teelt.

Gewast', bn. (*met was of een wasachtige zelfstandigheid bestreken*): *– linnen, –e taf.*

Gewa'terd, bn. (*in voorkomen lijkend op golvend water*: *gevlamd, gegolfd*): *– lint*, met golvende kleurschakeering; zie Moiré; *e. schoon –e diamant*, van zeer heldere glans.

Gewatteerd', bn. (*gevoerd of opgevuld met watten*): *e. –e deken, e. –e kamerjapon.*

Geweer', o. geweren (afleid. van *weren*: 1 eig. *alle wapentuig ter verdediging*; 2 thans: *vuurwapen*): 1 z. Zijdgeweer; *in het –*, onder de wapens; 2 *de kolf van het –*; *presenteert het –! over het –! het – afzetten, schouderen.*

Geweerd', bn. (Z.-N. *eeltig*): *e. –e hand.*

Geweer'fabriek, v. –en; **–fabrikant,** m. –en; **–kolf,** v. –kolven (*de voet van het geweer; onderste deel der geweerlade*); **–lade,** v. –n (*houten schacht, waarin de loop is bevestigd*); **–loop*,** m. –en (*holle ijzeren of stalen pijp, bevestigd aan de geweerlade*): *getrokken –en*; **–maker,** m. –s (*iem., die handvuurwapens, geweren, pistolen enz. maakt*); **–rek,** o. –ken (*houten stelling, waarop de geweren worden gezet*); **–vet,** o. (mil. *consistentvet, waarmee men een geweer of de onderdeelen er van invet*).

Gewei', o. –en (*de getakte horens v. e. hert, v. e. reebok en van enkele andere dieren*).

Gewei'de, –wei', o. (1 *het ingewand van dieren* inz. *van loopend wild*; 2 jagerstaal: *spoor van wild, nl. de uitwerpselen*): 1 *het – aan de honden geven*; 2 *het – van hoenders.*

Geweld', o. (1 *macht, heerschappij*, vero., in zegsw.; 2 *uiting van macht, kracht*; 3 *hevigheid, onstuimigheid*; 4 *lawaai*; 5 *misbruik van macht*; *gebruik van het recht van de sterkste*; 6 rechtst. *wederrechtelijke handeling tegen personen of goederen*; *gewelddadigheid*): 1 *in iems. – zijn*; *een taal in zijn – hebben*, machtig zijn; *onder zijn – doen bukken*, macht; 2 *– van wapenen*; *een leven, drukte van –*, krachtig, sterk; 3 *hij wou met alle – er naar toe*; *het – der zee*; *een – van de andere wereld*; 4 *wat een –*, lawaai! *– maken*, leven, drukte; 5 *– en onrecht plegen*; *– gebruiken*; *met zacht –*; *zich zelf – (aan)doen*, met kracht van geest zich tot iets dwingen; 6 rechtst. *hij, die zich met – of bedreiging verzet tegen een ambtenaar .... wordt als schuldig aan wederspannigheid gestraft*; Z.-N. rechtst. = daden van stoffelijke dwang.

Geweld'daad, v. –daden (*daad v. geweld* 5).

Geweldda'dig, –er, –st **1** bn. (1 *daden van geweld doende*; 2 *met of door geweld geschiedende*): 1 *een – man*; 2 *een –e dood*; **2** bw. (*met geweld*): *– iem. wegvoeren.*

Gewel'denaar, m. –naars en –naren (*iem., die geweld pleegt*; *dwingeland, tiran*).

Geweldenarij', v. –en (*het plegen van geweld, een daad van geweld, dwingelandij*).

Gewel'dig 1 bn. (1 *machtig*, vero.; 2 *krachtig, sterk*, vero. of Z.-N.; 3 *hevig, heftig, onstuimig*; 4 *geraas makend, luidruchtig*; 5 in het alg. *groot, sterk, krachtig in zijn soort*): 1 Bijb. *daarna zal er een – koning opstaan*, Dan. 11 : 3; *o God, – Heere!* Z.-N. *– koren*; 2 *een – jager voor den Heer*, 3 *–e slagen*; *–e aandoeningen*; 4 *een –e stormwind, een –e ontploffing*; 5 *–e inspanning*; *zij kreeg een –e kleur*; *een –e neus*; *een –e afkeer*; **2** bw. (1 v. wijze: *heftig, onstuimig*; 2 v. graad: *zeer*): 1 *een – aangrijpende smart*; *een – woedende ziekte*; 2 *– vervelend*; *zich – inspannen*; *– tegen iets opzien*; **3** tw. (*allemachtig*): *–!* wel verbazend!

Gewel'digaard, m. –s (Z.-N. *geweldenaar, woesteling*).

Gewel'diger, m. –s: uit het Duitsch (Gewaltiger) in vero. samenst., b.v. *kapiteingeweldiger, provoost-geweldiger.* Het Ned. woord is *geweldige.*

Geweld'pleging, v. –en (*het plegen of aanwenden van geweld*).

Gewelf', o. gewelven (1 *metselwerk op bogen gebouwd, hol gebogen zolderwerk*; 2 *overwelfde ruimte*): 1 *het – van een kelder*; bij verg.: *het – des hemels*; 2 *we traden het – in.*

Gewelfd', bn. (*boogswijze, als een gewelf gebouwd*): *een –e zoldering*; *e. – voorhoofd*, niet plat.

Gewelf'sel, o. –s (1 *gebogen zoldering*; 2 *overwelfde ruimte*, in beide bet. in niet alledaagsche taal): 1 *een zuil, die het – stut*; 2 *en*

ik hoorde een klaagstem uit het hol – breken.
Gewe'mel, o. (*gekrioel, dooreengewoel enz.*): *het – der mieren, een – van vlaggen.*
Gewen', v. –nen (*vleeschuitwas*); z. Wen.
Gewend', bn. (*gewoon*): *hij is het thuis goed –; hij is niet veel –; zoo iets zijn we niet van hem –; – zijn om....; ben je hier al goed –?*
Gewen'nen, gewende, h. (1), i. (2) gewend (1 *gewoon maken*; 2 *gewoon worden*): 1 *de kinderen aan gehoorzaamheid –*; 2 *men gewent aan alles; zich aan iets –*; zegsw. *jong gewend, oud gedaan,* wat men in zijn jeugd zich tot gewoonte maakt, blijft tot in de oude dag bij; *zich ergens –,* zich thuis gaan voelen.
Gewen'te, v. –n (Z.-N. *gewoonte*).
Gewer'veld, bn. (*wervels hebbende*): *–e dieren,* met een inwendig beenig geraamte: *zoogdieren, vogels, reptielen, amphibieën, visschen.*
Gewest', o. –en (1 *landstreek, oord*; 2 *provincie, landstreek als deel van een land of rijk*): 1 *vreemde –en*; 2 *de zeventien (Nederlandsche) –en*; zegsw. *in zalige, betere, hoogere –en,* oorden, nl. in de hemel.
Gewes'telijk, bn. en bw. (1 *van een gewest* in bet. 2; *een gewest* in bet. 2 *betreffende*; *provinciaal*; 2 *dialectisch*): 1 *–e belangen*; 2 *–e uitdrukkingen; alleen – gebruikt.*
Gewest'spraak, v. –spraken (*gouwspraak*).
Gewe'ten, o. –s (*het innerlijk besef van goed en kwaad*; *consciëntie*): *een goed, zuiver, rein –; een kwaad, bezoedeld –; een ruim, rekbaar –; iem. zonder –,* gewetenloos; *iets op zijn – hebben,* schuldig aan iets zijn; *vrijheid van –,* geloofsovertuiging; *tegen zijn – spreken, handelen,* overtuiging; *nauwgezet van – zijn,* stipt-eerlijk; zegsw. *het – is een goed raadgever; een goed – is een zacht (oor)kussen,* doet rustig slapen.
Gewe'tenloos*, bn., bw.; –loozer, –t (*geen zedelijke verantwoordelijkheid kennende*): *– looze schurk! – iem. bedriegen;* **–loos'heid,** v.
Gewe'tensangst, m. –en (*folterende onrust v. h. geweten*): *een moordenaar gekweld door –;* **–bezwaar,** o. –bezwaren (*gemoedsbezwaar; scrupule*): *–bezwaren omtrent de af te leggen eed;* **–dwang,** m. (*dwang iem. aangedaan met betrekking tot zijn geweten,* inz. *geloofsdwang*); **–geld,** o.; **–vrijheid,** v. (*het recht om ongehinderd de inspraak van het eigen geweten te volgen* inz. *ten opzichte van de godsdienst; het recht van vrije gedachte*); **–wroeging,** v. –en (*wroeging van een kwaad geweten*): *– hebben over;* **–zaak,** v. –zaken (*zaak, waarover men zijn geweten moet raadplegen*): *zich van* (of: *uit*) *iets een – maken,* het doen of laten van iets als een plicht beschouwen.
Gewet'tigd, bn. (*gerechtvaardigd*): *door het gebruik –; een – vermoeden.*
Gewe'zen, bn. (oud vd. van *wezen*: van personen: *vroeger een kwaliteit bezittende,* met de bijgedachte, dat de bedoelde persoon nog leeft; *ex.., voormalig, vroeger, oud*): *een – leerling, e. – minister, e. – inspecteur, e. – officier.*
Gewicht', o. in bet. 2, 3 –en (1 *grootte der zwaartekracht*; *zwaarte*; 2 *voorwerp van bepaalde zwaarte, waarvan men zich bedient om te wegen*; 3 *voorwerp van bepaalde zwaarte, waarvan men zich bedient om bepaalde lichamen in beweging te brengen*; 4 *zware massa*; *last*; 5 fig. *belangrijkheid*; *invloed*; *waarde*): 1 *soortelijk –; dat schilderij is zijn – aan goud waard; die koekjes zijn licht, deze zijn zwaar op 't –,* er gaan er veel of weinig b.v. in een pond; 2 *de –en zijn van ijzer of koper; de Nederlandsche maten en –en zijn die van het metrieke stelsel met het gram als eenheid*: het *kilogram, hectogram enz.,* zie opm. blz. VIII; 3 *de –en van een uurwerk*; 4 *de dunne plank was niet bestand tegen het – van zijn lichaam*; 5 *een gebeurtenis van –; een man van –,* aanzien; *veel – aan iems. woorden hechten,* waarde; *– in de schaal leggen,* van beteekenis zijn.
Gewich'tig, –er, –st **1** bn. (*gewicht hebbend*; inz. fig. *belangrijk, van belang, van beteekenis*): *een –e bezigheid, een –e dag, –e gebeurtenis; een –e stap*; iron. blijk gevende van sterk gevoel van eigenwaarde: *een deftig en – heer*; **2** bw. (*op een wijze, die blijk geeft van het volle besef van eigen gewicht*): *wat spreekt hij –; – doen;* **–heid,** v.
Gewichts'eenheid, v. –heden: *het gram is de – in het metrieke stelsel.*
Gewichts'verlies, o. (handel: *afneming in gewicht of zwaarte door indroging enz.*).
Gewiekst', bn., bw.; zie Gewikst. gmz.
Gewiekt', bn. (*voorzien van wieken*): *een –e zanger,* zangvogel; *een – geluid,* [a]) gezang van een vogel, [b]) een vogel; *de –e Mercurius,* met wieken aan de voeten; *de –e faam,* hebbende vleugels; *–e pijlen,* d. i. gevederd.
Gewijd', bn. en vd. (1 *een godsdienstige wijding ontvangen hebbende, geheiligd*; bij uitbr. *met kerk of godsdienst in verband staande, maar geen eigenlijke wijding ontvangen hebbende*; *plechtig*; 2 inz. *volgens de gebruiken der R.-K. Kerk gezegend*): 1 *de –e priesterschaar; een – redenaar; –e poëzie,* over godsdienstige onderwerpen; evenzoo: *–e liederen; –e muziek,* kerkmuziek; *een –e stond*; 2 *– water,* wijwater; *in –e aarde begraven.*
Gewijs'de, o. –n (oorspr. *vonnis*; inz. *vonnis, waartegen geen verzet, hooger beroep of cassatie meer mogelijk is*): *een in kracht van – gegaan vonnis.*
Gewij'zigd, vd., bn. (*eenigszins veranderd*): *een – wetsartikel*; zie Wijzigen.
Gewikst', bn., bw.; –er, meest – (*slim, glad, bijdehand*): *een –e vent; – iets doen.*
Gewild', bn.; –er, –st (*in trek, gezocht, verlangd, begeerd*): *–e waar, – vleesch; Deensche boter is –,* er is veel vraag naar.
Gewil'lig, –er, –st **1** bn. (*willig, van goede wil, bereid, onderworpen, gedwee, volgzaam*): *een –e bevolking; een – leerling; zich – toonen*; zie ook Geest; **2** bw. (1 *zonder verzet of tegenspraak*; *gaarne*; 2 Z.-N. *nauwelijks*; ook: *ruim*): 1 *iets – geven, doen*; 2 Z.-N. *het is – drie uur.*
Gewin', o. (*voordeel, opbrengst* inz. *geldelijk*; Z.-N. *boerenbedrijf, hofstede*): *ruim –*; zie ook Kattengespin.
Gewin'nen, gewon, h. gewonnen; meest *winnen* (*verwerven, erlangen*): (Bijbel) *een kind –,* daar de vermeerdering van het gezin als een aanwinst beschouwd werd: *Abraham gewon Isaäk, Isaäk gewon Jacob; hij is daar gewonnen en getogen,* geboren en getogen.
Gewin'ziek, bn.; –er, –st (*in hooge mate op winst bedacht*); **–zucht,** v. (*winzucht*).
Gewis', –ser, meest – **1** bn. (1 *wis, betrouwbaar; vast, zeer stellig, krachtig, zeer zeker*; 2 *van de waarheid van iets zeker zijnde*): 1 *het is zeker en –, dat liegen groote zonde is*; 2 *wij*

zijn des zeker en –; **2** bw. (*op een gewisse, zekere wijze; beslist,* inz. ter verzekering of nadruk): *hij komt* –; *ja,* –*! o* –*!* –, *er zijn er, die* ....; **–heid,** v. (*zekerheid*).

Gewis'se(n), o. (vero. of lit. t. *geweten*).

Gewoel', o. (*het woelen, drukte*): *het* – *der groote steden, het* – *der markten.*

Gewo'gen, vd.; zie Wegen.

Gewold', bn. (van dieren of hun vacht: *wol dragende, wollig*): *het* –*e vee,* schapen; *het wit* –*e lam; dik* –, *dun* –.

Gewolkt', bn. (1 *bewolkt,* vero.; 2 *met nietscherp omlijnde op wolken gelijkende plekken*): 1 *de dik* –*e lucht;* 2 –*e zijde.*

Gewon'de, m. en v. –n (*iem., die gewond is*).

Gewon'nen, vd.: zegsw. *iets* – *geven,* het opgeven; *zich* – *geven,* zijn ongelijk erkennen, toegeven, onderdoen; – *spel hebben,* gemakkelijk de overwinning kunnen behalen, zijn doel kunnen bereiken; spreekw. *Tijd* –, (*is*) *veel* –, als men tijd heeft, kan de kans nog gunstig worden; zie ook Gewinnen, Winnen; Z.-N. – *brood,* wentelteefjes.

Gewoon', –woner, meest – **1** bn. (1 *gewend aan, vertrouwd met;* 2 *de gewoonte hebbende iets te doen of te ondergaan;* 3 *overeenkomende met gebruik, gewoonte; op gezette tijden terugkeerende; gebruikelijk, algemeen aangenomen;* 4 *zóó, als bij vastgestelde orde het geval pleegt te zijn;* 5 *alledaagsch;* ong. *ordinair, vulgair*): 1 *het zus of zoo* – *zijn; aan iets* – *raken; het rooken* – *zijn;* – (*om*) *te overwinnen;* 2 *niet* – *zijn te wachten; zooals de menschen* – *zijn te doen;* 3 *het* – *ontbijt; zijn gewone rondreis; het gewone gebruik; een gewone manier van spreken; de gewone gang van zaken; de gewone beteekenis van een woord;* 4 *een* – *hoogleeraar* (tegenst.: *een buiten*– *hoogleeraar*); *gewone en buitengewone leden; gewone uitgaven;* 5 *twee heel gewone stoelen; een* – *verstand; een* – *mensch; meer dan* –, buitengewoon; *de conversatie trok ons niet aan, zij was verschrikkelijk* –; **2** bw. (1 *op de gewone gebruikelijke wijze; in de gewone gebruikelijke mate;* 2 *ronduit, zonder eenig voorbehoud, gewoonweg*): 1 *ga* – *zitten; wees* – *beleefd;* 2 *het is* – *heerlijk.*

Gewoon'heid, v. (1 *de hoedanigheid van gewoon of gewend zijn aan;* 2 *gewoonte;* 3 *alledaagschheid, platheid*): 1 *een lange* – *aan zelfbeheersching en lijden;* 2 *volgens, naar* –; 3 *de* – *der uitdrukking.*

Gewoon'lijk 1 bn. (1 *overeenkomende met gewoonte of gebruik; gewoon,* in bet. 3; 2 *overeenkomende met de vastgestelde orde; gewoon* in bet. 4; 3 *alledaagsch*): 1 *dat was zijn* –*e groet; naar de* –*e manier;* 2 –*e rechter;* 3 *de* –*e gevaren van de groote stad,* als bn. eenigszins verdrongen door *gewoon;* **2** bw. (*overeenkomstig iems. gewoonte; gemeenlijk, doorgaans*): – *kom ik om 10 u.; als* –; *grooter dan* –.

Gewoon'te, v. –n (1 *algemeen aangenomen gebruik;* 2 *persoonlijk aangewende handeling;* 3 *aanwensel, hebbelijkheid*): 1 *niet bekend met de* –*n in deze stad; zooals de* – *is; zeden en* –*n; als naar* –; Z.-N. *uit ouder* –; *lofteliker* –; 2 *het is een* – *van hem* ....; *tegen zijn* –; *ouder* –; 3 *een slechte* – *van je;* zegsw. *de* – *wordt* (of: *is*) *een tweede natuur,* men kan zóó aan iets gewoon raken, dat men doet, alsof het altijd in onze natuur had gelegen.

Gewoon'terecht, o. –en (*ongeschreven recht, dat op gewoonte berust; recht, dat zonder invoering op een bepaald tijdstip, in werkelijkheid als recht wordt uitgeoefend*); z. Adat.

Gewoon'weg, bw. (*ronduit, eenvoudig*): *de knaap zei* –, *dat hij het vertikte.*

Gewor'den, gewerd, is –, in bet. 1 en 2; in bet. 3, 4, 5 alleen in de infinitief (1 *te beurt, ten deel vallen;* 2 *ter hand komen, ontvangen, krijgen;* 3 *klaarkomen; overweg kunnen* inz. met ontkenning; 4 *ongehinderd zijn gang met iets gaan,* inz. met *laten;* 5 *worden, terechtkomen,* inz. met *zullen*): 1 *die belooning zal hun* –; 2 *uw brief is mij* –; 3 *ik kan er niet mee* –; *niet met iemand kunnen* –; 4 *laat hem maar* –, begaan; 5 *wat zal er nog van hem* –*?*

Geworm'te, o. (*allerlei schadelijk gedierte, wormen, insecten*).

Gewor'teld, bn. (1 *met wortels vaststaande in de grond;* 2 fig. van neigingen, gewoonten, meeningen, ziekten, meestal *ingeworteld*): 1 *die boom is, staat diep* –; 2 *dat kwaad was diep, vast* –.

Gewricht', o. –en (*een beweegbare verbinding van beenderen met elkaar*); zie Draai-, Kogel-, Scharniergewricht.

Gewrichts'-rheumatiek, v.

Gewrijf', o.; zie Geschrijf.

Gewrocht' 1 (oud vd. van *werken: met moeite, met kunst tot stand gebracht*): – *door Gods hand,* gemaakt, geformeerd; **2** o. –en (*kunstwerk; grootsch werk*): *de* –*en der beeldende kunst; de spoorbrug is een* – *van bouwkunst.*

Gewron'gen, vd. en bn. (1 *met opzet verdraaid;* 2 *niet vrijmoedig, gedwongen;* 3 *gezocht, onnatuurlijk*): 1 – *schrift, een* – *hand;* 2 – *gemoedsuiting;* 3 *een* – *stijl; een* – *redeneering,* pasklaar gemaakt voor een bepaalde slotsom; verg. Verwringen; **–heid,** v. (*onnatuurlijkheid, gezochtheid*): – *van stijl.*

Gewulf', o. gewulven; zie Gewelf.

Gezaag', o. (1 *het telkens of aanhoudend zagen;* 2 inz. fig. van strijkinstrumenten: *gekras;* 3 *gezanik*): 1 *het geklop en* – *van den timmerman;* 2 *het vervelend* – *op een viool;* 3 *schei toch uit met dat* – *over de oorlog.*

Gezaagd', bn. (*met kleine, spitse insnijdingen en uitsteeksels*): *dit zijn* –*e bladeren.*

Gezag', o. (1 *macht, bewind over anderen;* 2 *overheid, regeering* inz. in bepaalde uitdrukkingen; 3 *overwicht, autoriteit;* 4 *beslissend gewicht*): 1 *het wettig* –; *vaderlijk* –; *misbruik van* –; – *voeren,* (*uit-*) *oefenen;* 2 *het militair, openbaar* –; *het Nederlandsch* –; *het geestelijk* –; 3 *op een toon van* –; *een man van* –, van autoriteit, aan wiens oordeel men waarde moet hechten; *iets op* – *v. e. ander aannemen,* het gelooven zonder verder onderzoek; 4 – *hechten aan.*

Gezag'hebbend, bn. (*bekleed met gezag*): *een* – *ambtenaar;* fig. *een* – *schrijver,* beslissend, gewicht in de schaal leggend.

Gezag'hebber, m. –s (*iemand, bekleed met gezag; bestuursambtenaar*); **–voerder,** m. –s (*de kapitein van een schip*).

Gezakt'; zie Gepakt.

Gezalf'de, m. –n (*hoogepriester bij de Israëlieten; eeretitel van een koning der Israëlieten;* Gr. chris'tos): *raak den* – *niet aan; de* – *des Heeren.*

Geza'ligde, m. en v. –n (*zalig afgestorvene*).

Geza'menderhand, bw. (*met gezamenlijke hand,* fig. *gezamenlijk*); vero.

Geza'menlijk, bn. en bw. (*vereenigd; bijeengevoegd; allen of alles samen*): *met* –*e*

krachten; *de –e scheepsmacht*, *de –e werken van Cats*, volledige; *iets – deelen*, samen.

Gezang', o. in bet. 2 –en (1 *het samen-zingen*; 2 *zangstuk*, *lied*): 1 *het zuivere – dier schoolkinderen*; 2 *e. tweestemmig –*; *het – der vogels*; *mooie –en*; *Evangelische –en*, godsdienstige liederen voor Hervormden; **–'boek**, o. –en (*boek met liederen* inz. *Evangelische gezangen*); ook: **–bundel**, m. –s; **–bord**, o. –en; zie Kerkbord, Psalmbord.

Geza'nik, o. (*gezeur*, *geleuter*).

Gezant', m. –en (*afgevaardigde*, *afgezant*, *vertegenwoordiger van een regeering*).

Gezant'schap, o. in bet. 3 –pen (*het ambt van gezant*; *het sturen van een of meer personen met een bepaald staatkundig doel*; *de gezant* [of: *gezanten*] *met de hem* [of: *hun*] *toegevoegde personen*); zie Ambassade.

Gezant'schapshotel, o. –s (*residentie of woonhuis van een gezant*, *met omliggende bureau's*); **–raad**, m. –raden (*raad van legatie*); **–secretaris**, m. –sen.

Geza'pig, bn. en bw.; –er, –st (Z.-N. *zacht en stil*, *bezadigd*, *kalm*, *goedig*).

Gezeg', o. (Z.-N. *gezegde*, *gebabbel*).

Gezegd' 1 bn. (*genaamd*): *Simon, – Petrus*; *–e Jan*; **2 –e**, o. –n (1 *praedicaat*; 2 *zegswijze*, *spreuk*; *uitlating*): 1 *het – van een zin*; *het – is in ruime zin al wat in een zin geen deel van het onderwerp uitmaakt*, *in engere zin de persoonsvorm*, *al of niet vergezeld van een andere werkwoordelijke vorm*; 2 *wat beteekent dit –? wat zijn dat nu voor –n!*

Geze'geld, vd. en bn. (*van een zegel voorzien*): *een – pakje*, *een – papier*.

Geze'gend, bn. (*zegenrijk*, *gelukkig*, *rijk*): *een – gevolg*; *wees –! een –e oogst*; *– met*.

Gezeg'gen, in de onbep. wijs: *zich laten –*, gehoorzamen, zich laten raden; *dat is voor Hein, die niet meer dwingt en zich – laat*; *hij is niet te –*, te raden, is ongezeglijk.

Gezeg'lijk, bn.; –er, –st (*volgzaam*): *Eefje was altijd een – kind geweest*, gewillig.

Gezel', m. –len (1 *makker*, *kameraad*, *reisgenoot*; 2 geschied. *iem.*, *die lid van een gilde was*, *maar nog niet de rang van meester had*; thans: *handwerksman onder een baas*; 3 *manspersoon*; *jonkman*): 1 *spelende gezellen*; 2 *een handwerks–*; *de meester en zijn –len*, de baas en zijn knechts; 3 *een wakker –*; *een – van boersch uitzicht*; *een vrij–*, zie ald.

Gezel'lig, bn. en bw.; –er, –st (*aangenaam*, *onderhoudend*, *prettig*): *hij is – van aard*; *een – avondje*; *een –e kamer*; *in de –e omgang*, in het vriendschappelijk verkeer; *– praten*, *– bij elkaar*; **–heid**, v.: *voor de –*.

Gezellin', v. –nen (*vrouw*, *die iem. vergezelt*; *echtgenoote*): *een levens–*; zie ald.

Gezel'schap, o. –pen (1 *het samenzijn met anderen*; ook: *al de samenzijnden*; 2 in samenst.: *vereeniging*, *kring*): 1 *iem. – houden*; spreekw. *Men kent den man aan zijn –*, nl. zijn karakter; *in goed –*; 2 *een lees–*; *het – Verkade*, tooneeltroep; *een besloten –*.

Gezel'schapsdame, v. –dames (*juffrouw van gezelschap*); **–juffrouw**, v. –en; **–kaart**, v. –en (ook, *–biljet*: *spoorkaartje van verminderde prijs als een heel gezelschap samenreist*); **–lied**, o. –liederen (*lied*, *om door of in een gezelschap te worden gezongen*); **–regel**, m. –s (handel: *een wijze*, *om een getal in deelen naar een gegeven verhouding te verdeelen*); **–spel**, o. –spelen, in de bet. v. *voorwerpen*: –spellen (*spel*, *dat door een aantal personen gespeeld kan worden*).

Geze'nuwte, o. (Z.-N. *zenuwstelsel*).

Gezet' 1 bn. (1 *zwaarlijvig*, *dik*, *corpulent*; 2 *geregeld*, *bepaald*, *vastgesteld*; 3 Z.-N. *welgesteld*, *bedaard*): 1 *een gezette hotelhouder*; 2 *–te arbeid*; *te –ter tijd*; fig. *een – onderzoek*, ernstig, grondig; 3 *–te menschen*; **2** bw. (*regelmatig*; *op gezette tijden*): *– in de Bijbel lezen*.

Geze'ten, bn. (*een vaste woonplaats hebbend*; fig. *welgesteld*): *een – burger*, *de – burgerij*; ook: *een – werkman*, nl. die vast werk heeft.

Gezet'heid, v. (*zwaarlijvigheid*).

Gezeur', o. (*gezanik*; Z.-N. *bedrog in 't spel*).

Gezicht', o.; in bet. 4 en 5 –en (1 *het zien*; 2 *uitzicht*; 3 *het zintuig*, *waarmede men ziet*; 4 *aangezicht*; 5 *visioen*): 1 *hij ontstelde op het – van den agent*; zegsw. *iem. uit het – verliezen*, [a]) hem langzamerhand niet meer kunnen zien, [b]) onbekend raken met zijn lot; *uit het – verdwijnen*, *zijn*, oog; 2 *dat boschje beneemt ons het –*; 3 *uw – is slecht*; 4 *een bleek –*; *de waarheid in 't – slaan*, grof liegen; 5 *een – hebben*; nog: *hou je –*, hou je mond; *–en trekken*, grimassen maken; *iem. op zijn – geven*, er van langs; *op zijn – krijgen*, klappen; *zijn vader uit het – gesneden*, een treffende gelijkenis vertoonende met; Z.-N. *iem. met twee –en*, schijnheilige.

Gezicht'einder, m. (eig. plaats, waar het zien [gezicht] eindigt: *horizon*, *gezichtskring*): *de zon verschijnt boven de –*; fig. grens voor het geestesoog: *dat ligt buiten mijn –*, kring van mijn kennen of weten.

Gezicht'kunde, v. (*de wetenschap van de wetten van het zien*); zie Optica.

Gezichts'as, v. –assen (*denkbeeldige lijn*, *getrokken van 't middelpunt der ooglens naar het middelpunt van het netvlies*); **–bedrog**, o. (*bedrog bij het zien*, *optisch bedrog*): *de fatamorgana is slechts –*; **–hoek**, m. –en (*de hoek*, *gevormd door de lijnen of lichtstralen*, *uitgaande van de uiterste punten v. e. voorwerp en vallende in het oog van den waarnemer*); **–kring**, m. –en (*gezichteinder*, *cirkelvormige ruimte*, *binnen onze horizon gelegen*; fig. *het gebied van kennis*, *waarbinnen onze geest zich beweegt*); **–lijn**, v. –en (*denkbeeldige rechte lijn v. h. oog naar het punt v. waarneming*); **–orgaan**, o. –organen (*het zintuig v. h. zien*); **–punt**, o. –en (*het standpunt van den aanschouwer*, *het punt v. waaruit hij waarneemt* inz. fig.): *de zaak uit een ander – beschouwen*; *nieuwe –en openen*; **–veld**, o. –en (*de ruimte*, *welke men met de oogen of met een kijker overziet*); **–vermogen**, o. (*het vermogen van te zien*): *zijn – is aan 't verzwakken*; **–zenuw**, v. –en (*zenuw*, *die lichtprikkels overbrengt naar de hersenen*); **–zintuig**, o. –en (*gezichtsorgaan*); **–zwakte**, v. (*zwakte v. h. gezichtsorgaan*).

Gezien', bn. (*geacht*, *in aanzien*): *hij is daar zeer –*, eig. men ziet hem gaarne, hij is daar zeer in achting, populair; nog: *– en goedgekeurd*, term onder stukken, welke op die wijze door een superieur met eigen handteekening worden bekrachtigd.

Gezin', o. –nen (1 *de leden eener huishouding*; 2 in engere zin: *ouders en kinderen*; *vrouw en kinderen* met uitsluiting van den huisvader): 1 *de boer zat met zijn geheele – (vrouw*, *kinderen*, *meiden*, *knechts) aan tafel*; *de leden van het –*; 2 *het hoofd*

van het –; hij gaat met zijn – op reis.
Gezind', bn. (*geneigd, genegen*): *anders–; eens–*, eendrachtig; *goed–, kwaad–, wel–; vaderlandsch–; hij is niet – toe te geven*, van plan, van meening; **–heid,** v. –heden (*stemming, denkwijze*): *een vijandige –.*
Gezind'te, v. –n (*kerkgenootschap*).
Gezin'nigd, bn. (Z.-N. *bereid tot, geneigd*; [*beter*] *gestemd*).
Gezins'vergoeding, v. –en (Z.-N. *kindertoeslag*); **–verpleging,** v. (*verpleging of verzorging van weezen, krankzinnigen enz. in een gezin, vooral ten platten lande*).
Gezocht', bn.; –er, –st (1 *in trek, gewild*; 2 *opzettelijk uitgedacht, verzonnen*; 3 *gekunsteld*): 1 *dit artikel, die waar is zeer –*; 2 *een –e boodschap, een –e aanleiding*; 3 *een –e woordspeling*, gemaakt, onnatuurlijk.
Gezocht'heid, v. (*het gezocht zijn*; inz. *gekunsteldheid*): *de – der uitdrukking.*
Gezo'den 1 bn. (*gekookt*): *– koek, – en gestoofd*; **2** o. (*gekookte spijs*): *proef al het – en al het gebraan*, al het eten.
Gezond' 1 bn. (1 *zonder letsel, ongedeerd*, in vaste uitdrukkingen; 2 *kloek, stevig, flink*; 3 *welvarend; niet-ziek*; fig. van de geest enz.; 4 *gaaf, deugdelijk*; 5 *geschikt om iems. welzijn te bevorderen; heilzaam*): 1 *– en wel; blijf –*; 2 *– en frisch er uitzien; een dikke, –e zus*; 3 *zoo – als een visch; een –e slaap,* a) zooals iem. geniet, die gezond is, b) verkwikkend; *een –e maag; – van lichaam, – van geest; – van hart; – verstand,* a) niet ziekelijk, onbevooroordeeld, b) onbedorven, natuurlijk; *–e begrippen*, juiste, heldere; *–e taal; de zaak is –*, alle bezwaren zijn opgeheven; 4 *– hout; een –e vrucht*; 5 met betrekking tot het lichaam: *koffie is –; –e lichaamsbeweging*; met betrekking tot geest en gemoed: *een –e straf; goede zeden zijn – voor ziel en lichaam*; **2** bw. (1 *op een zoodanige wijze, als voor iems. welstand dienstig is*; 2 *getuigend van een helder oordeel*): 1 *– wonen*; 2 *– redeneeren, – oordeelen.*
Gezond'heid, v. (1 *het gezond-zijn, de toestand van iem., die gezond is*; 2 *al wat de – bevordert*): 1 *een goede – genieten; de openbare –; op iems. – drinken; op uw –!* zegsw. *– is de grootste schat*; 2 *de – van een klimaat, een land; officier van –*, militair arts.
Gezond'heidscommissie, v. –sies, –siën (*college, belast met de zorg voor de openbare gezondheid*); **–halve,** bw. (*ter wille of om de gezondheid*); **–kolonie,** v. –s (*vestiging op het platteland tot heeling van aan tering enz. lijdenden*, ook: *tot heil van jonge kinderen*); **–leer,** v. (*wetenschap, die zich bezighoudt met de middelen tot gezondheid; hygiëne*); **–maatregel,** m. –regelen (*al, wat door het openbaar gezag wordt verordend ter bevordering der volksgezondheid*); **–redenen,** v. mv.: *om – ontslag vragen*; **–toestand,** m.: *de algemeene – liet niets te wenschen over*; **–wet,** v. (*wet van 21 Juni, 1901, regelende het staatstoezicht op de volksgezondheid*).
Gezou'ten, bn. (*gepekeld*): *– vleesch, – boter, – haring*; fig. kras, grof: *– taal.*
Gezult', bn. (*gepekeld*); zie Zulten.
Gezus'ters, soms: **–zus'teren,** mv. (*twee of meer zusters*; ook, *handelsfirma*).
Gezwa'gers, mv. (*schoonbroeders*).
Gezwa'tel, o. (*geruisch, gegons*): *het – van de wind in de kale takken.*
Gezwel', o. gezwellen (*ziekelijke opzetting*): *het opensnijden van een –, een etter–.*
Gezwen'del, o. (*herhaald bedrog, oplichterij*): *dat – op de paardenmarkten.*
Gezwij'mel, o. (Z.-N. *gewankel; lichte slaap*).
Gezwind', bn. en bw.; –er, –st (*rap, vlug*): *met –e pas; dat gaat –*; **–heid,** v.
Gezwol'len, bn.; –er, –st (1 *opgezwollen*; 2 fig. *hoogdravend, opgeblazen*): 1 *een – gewricht, – beenen*, dik, waterzuchtig; 2 fig. *een – stijl*, hoogdravend; *op – toon*; **–heid,** v.
Gezwo'ren 1 bn. (*beëedigd*): *een – landmeter*, vero.; fig. *hij is mijn – vijand*, onverzoenlijke; *wij zijn – kameraden*, zeer trouwe vrienden; **2 –e,** m. –n (*beëedigde*): *een rechtbank van –n*, een jury; Z.-N. *de lijst van –n; de – van een watering.*
Ghaze'le, v. ghazelen (dichtk.: *gedicht van Perzisch-Arabische oorsprong met kunstige bouw* [*in tweeregelige strophen*]). (ze = zee).
Gheis'ha, v. –'s; zie Geisha.
Ghesel'len van den spe'le of van der Conste, m. mv. (in de Middeleeuwen: *de spelers of vertooners van een tooneelspel*).
Ghet'to, o. –'s (It. *een open terrein in Venetië, waar aan de Joden in 1516 een afgezonderd verblijf werd aangewezen*; bij uitbr. *algemeen Europeesche naam voor jodenwijk, -buurt*).
Ghibellij'nen, m. mv. (gesch. *partij der Hohenstaufen*); zie Welfen.
Gial'larhoorn, m. (Germ. myth. *hoorn, waarmee Heimdal de Asen waarschuwt bij gevaar*).
Giaur', m. –s (Turksch: *ongeloovige, niet-Mohammedaan*; scheldnaam bij de Mohammedanen inz. voor de Christenen).
Gib'bon, m. –s (O.-I. *mensch-aap op Sumatra, Java, Malakka enz.*; Lat. hylobates).
Gibus', m. –sen (Fr. *klapcilinderhoed; klak, naar den hoedenmaker Gibus*). (g = zj).
Gi'chelen, gichelde, h. gegicheld (*lachen op hooge toon, maar ingehouden en onderdrukt; gesmoord lachen*): *meisjes – gaarne.*
Gich'tig, bn. (Z.-N. *opvliegend; gejaagd*).
Gi'deon, m. (Bijbel: *dapper strijder, geloofsheld*); zie Richt. 5–8.
Gids*, m., soms ook v., gidsen (*leidsman, leidsvrouw, wegwijzer, geleider*): *iem. tot – verstrekken*; fig. *een goed vader strekt zijn zoon tot –*, voorganger, leidsman in het leven; verder titel van tijdschriften: *De –; de Nieuwe –; de Militaire –.*
Gie'bel, m. –s (*kroeskarper*; Lat. cyprinus gibelio): *de – is een zoetwatervisch.*
Gie'gagen, giegaagde, h. gegiegaagd (*schreeuwen van een ezel*).
Gie'gelen, giegelde, h. gegiegeld; zie Gichelen.
I. Giek, v. gieken (*lange, smalle, snelvarende roeiboot*): *vier-riemsgieken*; zie Gig.
II. Giek, v. –en; zie Gijk.
Gien'je, v. –s; zie Guinje.
I. Gier, m. –en (*roofvogel*): *de vale of witkoppige –*, Lat. gyps fulvus; *de monniks–*, Lat. vultur monachus; fig. zinnebeeld van roofzucht, hebzucht: *de Franschen kwamen als gulzige –en op ons land af*; **–'achtig,** bn.: *de buizerd is een –e vogel.*
II. Gier, m. –en (*gil*): *het kind gaf een –.*
III. Gier, m. –en (*zwaai, draai, zwenking*): *het schip deed een –*; verg. Gierpont.
IV. Gier, v. (*vocht, dat uit mest sijpelt, aal, mestvocht*), (gew. *ier en jier*): *een dom-*

me boer is hij, die de – laat wegvloeien.
Gier'brug, v. –bruggen (*drijvende rivierbrug, bestaande uit een paar blijvend verbonden schepen en die van de eene oever naar de andere giert; de beweging geschiedt door de kracht van de stroom, vereenigd met die welke op het roer werkt en die waarmee de kabel is gespannen*): *de – te Nijmegen.*
I. Gie'ren, gierde, h. gegierd (1 *gillen, scherp schreeuwen; gegierd worden*; 2 bij verg. van de wind, projectielen enz.: *fluiten, huilen*): 1 *een roofdier kan van honger –; de angstkreten – door de lucht; dat is om te –!* 2 *de granaten gierden; de storm giert.*
II. Gie'ren, gierde, h. gegierd (1 *schuinloopen; van de richting afwijken*; 2 zeew. *zwaaien, slingeren, heen en weer wenden*): 1 *de kamer giert*; 2 *het schip giert op het anker; wat giert het schip,* geen rechte streek houden; *een schip doen –,* zwenken.
III. Gie'ren, gierde, h. gegierd (*met gier bemesten*): *een weiland kan men –.*
Gier'honger, m. (Z.-N. *geeuwhonger*).
Gie'rig, –er, –st **1** bn. (1 *geldzuchtig*; 2 in samenstellingen: *hevig verlangende*): 1 zegsw. *zoo – als het graf,* dat nl. nooit iets geeft of teruggeeft; ook: *zoo – als de pest*; 2 *eer–, nieuws–*; zie ald.; **2** bw. (*op een hebzuchtige of vrekkige wijze*): *– schrapen en potten.*
Gie'rigaard, m. –s (*geldwolf, schraper, vrek*): *een – kent geen levensgeluk.*
Gie'righeid, v. (*overdreven geldzucht*): zegsw. *de – bedriegt de wijsheid,* dwingt veelal later tot groote uitgaven; *de – in persoon,* vrek.
Gier'kabel, m. –s (1 *gierketting*; 2 *dwarskabel, onder water dwars over de rivier gespannen en waarlangs de gierketting zich beweegt*): 1 z. Gierketting; 2 *de – was gevormd door een staaldraadkern, waaromheen zes staaldraadkabels waren geslagen*; **–ketting,** m. –en (*de ketting, waaraan een gierbrug of gierpont vastligt en die zich of beweegt langs een dwarskabel onder water, of verankerd is aan een of meer ankers in het midden der rivier*): *de – werd in stukken geschoten*; **–pont,** v. –ponten (*pont aan een ketting, die door de stroom van een oever naar de overkant giert*); **–toom*,** m. –toomen (*gierketting*); zie Gierbrug.
Gierst, v. (*graansoort, het voornaamste broodkoren in Afrika ook wel in Z.-en Oost-Azië*; Lat. panicum miliaceum): *neger–.*
Gier'stroom*, o. Z.-N. = **Gier'tij,** o. –en (*springtij*).
Gier'valk, m. –en; zie Geervalk.
Gier'zeearend, m. –en (*vogel in W.-Afrika*; Lat. gypohierax angolensis).
Gier'zwaluw, v. –en (*vogel, levend als zwaluw, met grauwzwarte veeren*): *de – heet ook torenzwaluw,* Lat. apus a. apus.
Gies'gijs, m. (Z.-N. *pinker*): *–spelen,* pinkeren.
Giet'bui, v. –en (*stortbui*).
Giet'cokes, v. mv. (*soort van cokes*).
I. Gie'teling, m. –en (*zwarte lijster, meerle of merel*; Lat. turdus m. merula); soms: *Gietling.*
II. Gie'teling, m. –en (*een stuk gegoten ruw ijzer, in de vorm van een lang brood, zooals het uit de hoogoven komt; gietijzer*).
Gie'ten, goot, h. gegoten (1 *vocht uitstorten, overstorten, schenken, plengen*; 2 van metalen enz.: *een vloeibaar gemaakte stof in een vorm laten stroomen om er de verlangde gestalte aan te geven*; 3 *door gieten doen ontstaan*): 1 *wijn, water, olie in een vat –*; (*het regent, dat*) *het giet,* in stroomen; ook inz. Z.-N. *rozen –,* begieten, water geven; 2 *ijzer, brons, lood, tin laat zich –*; 3 *een standbeeld –; een klok, een rooster –*; fig. *een zin in een andere vorm –,* anders inkleeden; *als aan 't lijf gegoten,* (van kleedingstukken) goed passend.
Gie'ter*, m. –s (1 *bleekers- en tuingereedschap*; 2 *werkman, die metaal giet*): 1 *een kamer–; een salon– van porselein*; 2 *ijzer–; tinne–; geel–,* gieter van messing; *rood–,* gieter van roodkoper.
Gieterij', v. in bet. 2 –en (*de handeling van het gieten; werkplaats*): *brons–; geel–,* nl. van geelkoper; *rood–,* nl. van roodkoper.
Giet'gat, o. –gaten (*opening, waardoor het gesmolten metaal naar de gietvorm loopt*); **–-ijzer,** o. (*ruw ijzer, dat nl. gegoten moet worden, niet smeedbaar, doch gemakkelijk smeltbaar*; ook: *gieteling*); **–kanaal,** o. –kanalen (*geul naar de gietvorm*); **–lood,** o. (*gesmolten lood*); **–staal,** o. (*soort van staal*): *– wordt na smelting in blokken gegoten en daarna gewalst*; **–vorm,** m. –en (*vorm, waarin vloeibaar metaal gegoten wordt om het de gewenschte gedaante te geven*).
I. Gift, v. –en (*gave, schenking*): *een kleine – ontvangen; beloften en –en; een huwelijks–; een milde – voor de armen,* d. i. aalmoes; *iedere – zal welkom zijn,* kleinigheid; rechtst. *– onder de levenden,* schenking onder de levenden; *–en van hand tot hand,* waarbij de overeenkomst wordt voltrokken door de overlevering van de zaak.
II. Gift, gif, o. giften (*vergift, venijn*): fig. *het – der tweedracht.*
Gift'beker, m. –s (*beker met een giftige drank*): *Socrates moest de – drinken*; **–blaas,** v. –blazen (*bij sommige dieren,* b.v. *bij bijen, blaas, waarin een door klieren afgescheiden gift wordt verzameld, dat door middel van een angel in een wonde wordt gebracht*).
Gift'brief, m. –brieven (gesch. *akte van schenking,* inz. *van onroerend goed*); vero.
Gif'tig, bn. en bw.; –er, –st (1 *vergiftig*; 2 Barg. en gew. *boos, nijdig*): 1 *een –e slang, een –e bloem; een –e walm*; 2 *de man werd –; – wierp hij de deur dicht.*
Gift'klier, v. –en (*klier, waaruit gift wordt afgescheiden,* b.v. *bij een schorpioen*); **–-menger,** m. –s (*giftbereider; hij, die in spijs of drank gift mengt*); **–mengster,** v. –s; **–-plant,** v. –en, b.v. *akoniet, belladonna*; **–-slang,** v. –en (*slang met vergiftklieren,* b.v. *de cobra*); **–tand,** m. –en (*holle tand der giftslang*); **–vrij,** bn. (*zonder vergiftige stoffen*): *–e inkt.*
Gig, v. –gen (*eenspannig open wagentje op twee wielen; cabriolet*), ook: *gijk, giek,* dat hetzelfde woord is. Gig is Eng.
Gigan'ten, m. mv. Gr. myth. (aard)reuzen, die met de Titanen de Olympus bestormden. **Gigantesk'** (Fr. gigantesque), **gigan'-tisch,** bn., bw. (*reusachtig groot*). (g = g).
Gig'gelen; zie Giegelen, Gichelen.
Gij, pers. vn. v. d. 2de ps. enkel- en mv. (soms met de bet. van *men*) inz. in Z.-N. en boekentaal; in N.-N. meestal jij, je, jullie.
Gig'ne, v. –s (Fr. *oude Fr. dans*). (gn = nj).
Gij'belen, gijbelde, h. gegijbeld (*giegelen*); gew.
Gijk, giek, v. –en (*uit'stekend hout*): *de – op kleine vaartuigen,* spriet, waarmede een zeil wordt uitgezet; zie Gig.

Gijl, 1 o. (brouw. *biergist, schuim*): *in 't – staan*, aan 't gijlen of gisten zijn; **2** bn. (*gistend*): *dit is – bier*, al te versch; *dat bier is niet – genoeg om getond te worden.*
Gijl'bier, o. (*gijlend bier, bier in de gistkuip*).
I. Gij'len, gijlde, h. gegijld (*schooien, bedelen; hunkeren, verlangen*).
II. Gij'len, gijlde, h. gegijld (van bier: *koken, schuimen, gisten*): *het biertje gijlt;* **–kuip,** v. –kuipen (*gistkuip*).
I. Gijn, o. –en (*zware en sterke takel*); **–blok,** o. –s of –ken (*twee- of drieschijfsblok*); **–looper*,** m. –s (*touw, door twee gijnblokken geschoren en met deze het gijn vormend*).
II. Gijn; zie Gein.
Gij'pen, gijpte, h. gegijpt (1 scheepst. *omslaan v. d. bezaan*; 2 fig. *omslaan, veranderen*): 1 *bij het omloopen van de wind kan de bezaan –*; 2 *het – der gezindheden*; vero.
Gij'zelaar, m. –s, –laren (*iemand, die met zijn lijf borg blijft voor de vervulling van bepaalde voorwaarden; een persoon als onderpand voor het nakomen van voorwaarden* inz. *krijgsvoorwaarden*): *–s geven.*
Gij'zelen, gijzelde, h. gegijzeld (*iem. als onderpand nemen voor het nakomen van beloften of voorwaarden*; inz. rechtst. *gevangennemen als onderpand voor zijn schulden*): *gegijzelde schuldenaren; iem. –*; **–ing,** v. –en (*gevangenzetting* of *gevangenschap,* inz. *wegens schulden*): *in de – zitten, in de – zetten;* mil. *in – worden genomen* of *verkeeren.*
Gil, m. –len (*schelle kreet*); **–'letje,** o. –s.
Gild, o. –en of, en in Z.-N. steeds, **Gil'de,** v. –n (gesch. *vereeniging v. lieden v. hetzelfde vak, van vakgenooten; vakvereeniging*; Z.-N. ook: *vereenigingslokaal*): een – had ten doel de bevordering der stoffelijke belangen harer leden: *het bakkers–, het slagers–, het schutters–*; de –en werden in ons land opgeheven in 1798, in Frankrijk in 1791, in Engeland in 1799, d. i. de arbeid werd vrijverklaard; zegsw. *het groote –*, de gehuwden.
Gil'debeker, m. –s (gesch. *beker, waaruit op de gildemalen werd omgedronken*); **–bier,** o. (*extra-bier gebrouwen voor het gildemaal*); **–bode,** m. –n (*gildeknaap*); **–boek,** o. –en (gesch. *boek, bevattende de kleuren, de statuten, het reglement, de naamlijst der leden van het gild*); **–bos,** v. –sen (*armen-* of *ziekenbus van het gild*); ook, Gildebus; **–brief,** m. –brieven (*document, bevattende de beschreven rechten van het Gild*; ook: *het bewijs v. broederschap of lidmaatschap*); **–broeder,** m. –s (*lidmaat of broeder v. h. gild*); **–broederschap,** v. (*al de gildebroeders samen*); **–deken,** m. –s (*deken v. h. gild*); z. Overman; **–geld,** o. –en (*contributie der leden*); **–huis,** o. –huizen (*vereenigingsgebouw, waar het gild vergaderde*); **–keuren,** v. mv. (*de vrijheden, rechten van het gild*); **–knaap** of **–knecht,** m. –knapen, –knechts (*bode v. h. gild*); **–maal,** o. –malen (*feestmaal v. h. gild*); **–meester,** m. –s (*deken v. h. gild*); **–patroon,** m. –s (*beschermheilige v. h. gild*): *Adam was de – der tuiniers, Jozef de – der timmerlui, Lucas der schilders*; **–penning,** m. –en (*koperen of zilveren penning als bewijs van lidmaatschap van het gild*); **–proef,** v. –proeven (*het vervaardigen of doen v. e. proefstuk om lid v. e. gild te worden*; ook: *het proefstuk zelf*); **–recht,** o. –rechten (*het recht, dat iem. had als broeder van het gild; recht om een bedrijf uit te oefenen*); **–wezen,** o. (*al, wat betrekking heeft op de gilden en hun bestaan*): *de bloei v. h. –.*
Gil'dig (Z.-N. gew. *struisch,* bn.; *hard, veel,* bw.): *–e kerel; – werken.*
Gild'os*, m. –ossen (*vette os, welke versierd rondgeleid en dan geslacht werd voor het gildemaal*); zie Belderom.
Gild'overman, m. –overlieden (*deken van een gild*); gew. *–euverman.*
Gilet', o. –s (Fr. Z.-N. *vest*), l. *zijlee(s).*
Gil'len, gilde, h. gegild (1 *hard of scherp schreeuwen, een gil geven*; 2 *gillend uitroepen*; 3 *gegild worden*): 1 (van dieren) *een varken kan –*; (van vrouwen en kinderen) *een gillend kind; 't is om te –*; 2 *„mijn kind, mijn kind", gilde zij*; 3 *een gillende kreet.*
Gil'ling, v. –en (scheepst. *schuin afgesneden stuk v. e. zeil, v. e. balk, v. e. plank*).
Gin'der, bw. (*op die plaats*): *mijn huis ligt –*, spreekt. *ginter*; zie Daarginder.
Ginds, bw. (*daar, op een aangeduide plaats*): *–*, in de verte; *wie komt (daar) – aan? zie je – dat witte huis? hier geen vrede, – zal men de rust genieten,* nl. in de hemel.
Gindsch*, bn. (*aan gene zijde; die*): *ga wat zitten op –e bank; aan –e kant,* d. i. aan de overkant; *het –e huis,* ver weg gelegen.
Gin'gang, o. (Mal.-Javaansch: *gekleurde, heelkatoenen stof*): *gestreept –*; ook Eng. lijnwaad; z. opm. Alpaca.
Gin'negabben, gin'negappen, ginnegabde, -gapte, h. geginnegabd of geginnegapt (*spottend en onderdrukt lachen*): *Poot hoorde de boekverkoopers-jongens achter zijn rug –.*
Ginst, v. (Lat. genista; *een soort van brem*).
Gin'ster, m. –s (Z.-N. *geinster*).
Gin'ter, bw.; zie Ginder.
Giool', v. giolen (Fr. gaiole; Z.-N. *kooi; gevangenhok*).
Gior'no, a – (It. *daghelder*): *verlichting a giorno,* illuminatie met guirlandes van lampjes of potjes, ballons enz. (g = dz).
Gips, o., (*soorten*) –en (Gr.-Lat. gypsum: *calcium-sulfaat, gebrand en fijn gemalen*; verder: *mengsel van gipsmeel en water*): *het – wordt uit de bergen gegraven* (in lagen onder de kalksteen); **–'afgietsel,** o. –s (*afbeeldsel in gips*); **–beeld,** o. –'beelden.
Gip'sen 1 bn. (*van gips*): *een – kop, beeld*; **2** gipste, h. gegipst (*met gips bepleisteren*): *een plafond –.*
Gips'verband, o. –en (*verband van gips om een gebroken lid*; scherts. *hooge, staande linnen halsboord*); zie Verband.
Gipsy*, m. en v. gipsies (Eng. [verkorting van Egypcien = Egyptenaar]: *zigeuner, heiden*; fig. *heks, bedriegster; brunette*).
Giraf'fe, v. –n, –s (Fr. oorspr. Arab. letterl. *langhals; herkauwend dier met zeer lange hals en gerlekte huid uit Z.- en M.-Afrika*; Lat. giraffa camelopardialis). (g = zj).
Giraf'fenhals, m. –halzen (*lange hals der giraffe*; bij uitbr. *lange hals*). (g = zj).
Giran'de, v. –s (Fr. [It. giranda v. Lat. gyrare = draaien]: vuurrad; *springfontein, die een kring van stralen uitwerpt; bundel vuurpijlen*). (g = zj).
Girando'le, v. –s (Fr. [It. girandola v. Lat. gyrare]: *staande kroon, luchter, veelarmige kandelaar; diamanten sieraad; kunstvuurwerk, vuurzon*). (g = zj).
Girant', m. –en (*iem., die een girorekening*

heeft op de post; iem., die geld gireert); –**e**, v. –n.
Gireeren* (Fr. [It. girare v. Lat. gyrare = wenden]; handel: *overschrijven*, nl. *een wissel of vordering schriftelijk overdragen* of *endosseeren op een ander*; *per postgiro betalen*); (g = g).
Gir'gel, m. –s; zie Gergel.
Gi'ro, v. (It. v. Gr.-Lat. gyrus = cirkel); z. Postchèque; **–bank,** v. –en (*bank, waar geldsommen door aan- en afschrijven van de*[*n*] *een op de*[*n*] *ander worden overgedragen*; *overschrijvingsbank*); **- biljet,** o. –ten (*overschrijvingsformulier tusschen rekeninghouders*). (g = g).
Girof'fel, v. –s (*nagelbloem*). (g = zj).
Girondij'nen, m. mv. (Fr. omwenteling: *gematigde republikeinsche partij naar het departement der Gironde, waaruit hun hoofden afkomstig waren*; *door de Jacobijnen meest allen op het schavot gebracht, 31 Oct. 1790*). (g = g).
Gir'sen, girste, h. gegirst (klankn. *knarsen bij 't snijden van harde voorwerpen*).
Gis, v. (*gissing*): *bij de –, op de – af*; *uit de – vallen*, d. i. tegenvallen.
Gisp, v. –en (*geeselriem, zweep*, vero.; Z.-N. *twijg, roede*).
Gis'pen, gispte, h. gegispt (eig. *met een gisp slaan*: *laken, afkeuren, iem. of iets doorhalen*): *de gebreken in onze maatschappelijke toestand* –, hekelen; **–ing,** v. –en (*geeseling*; inz. fig. *vinnige hekeling*).
Gis'sen, giste, h. gegist (*vermoeden, onderstellen, ramen, raden*): *we kunnen naar iets* –, *maar – doet missen*; *zoo ik gis*.
Gis'sing, v. –en (*het gissen*; *hetgeen gegist wordt, onderstelling*): *een bloote* –; *zich in –en verdiepen*; *een geleerde – maken*, hypothese.
Gist, v. (eig. *schuim*, inz. *schuim, ontstaande in vloeistoffen, wanneer suikerdeelen zoodanig worden omgezet, dat er alcohol wordt gevormd*; meestal: *een mengsel van verschillende gistsoorten, in branderijen verkregen*; *geelachtige, zachte massa, bestaande uit levende gistcellen*): *bakkers-* of *biergist, wijngist zijn verschillende gistsoorten* (Lat. saccharomyces); zegsw. *de – v. h. volk*, heffe.
Gis'ten, gistte, h. gegist (1 *schuimen, opbruisen, waarbij een gisting plaats heeft*; scheik. zie Gistingsproces; 2 fig. van hartstocht: *woelen*; *bruisen*): 1 *de gist van de oppervlakte onder het – wegnemen om de gisting te matigen*; bij uitbr. *een stinkende en -de poel*; 2 *de gemoederen zijn aan het* –.
Gis'ter, bw.; zie Gisteren.
Gistera'vond, bw. (*de avond van de vorige dag*); **–mid'dag, –mor'gen, –nacht',** bw.
Gis'teren, gis'ter, bw. (*één dag vóór heden*): *het was – mooi weer*; zegsw. *niet van – zijn*, goed op de hoogte, bij de pinken.
Gis'ting, v. –en (1 *het gisten: werking, veroorzaakt door een ferment*; 2 fig. *woeling, beroering*): 1 *de – van bier*; 2 *er was – onder het volk*.
Gis'tingsproces, o. –processen (*proces, waarbij koolhydraten worden omgezet in eenvoudiger bestanddeelen door levende organismen*).
Git 1 o. (1 *zwart agaatsteen*; 2 bij verg. *donkerzwart*; 3 *houtsoort*): 1 *men vindt veel – in Duitschland*; *oogen, zoo zwart als* –, glinsterend zwart; 2 *'t blinkend – der lokken*; 3 *– was onderhevig aan inkoling*; **2** v. –ten (*stuk git, koraal van git of van namaak*): *een mantel, met –ten gegarneerd*.
Gitaar', v. gitaren (Fr. guitare [Gr.-Lat. cithara]: *zes- tot tiensnarig tokkelinstrument*): *de – dient* inz. *tot accompagnement*.
Gita'no, m. –'s (Sp. [Lat. Aegyptianus; z. Gipsy]: *Spaansche naam voor zigeuner*); vr. **Gita'na,** –'s. (g = ch in kachel).
Git'tegom, v.; zie Guttegom.
Git'ten, bn. (1 *van git*; 2 *zoo zwart als git*): 1 *een – halssnoer*; 2 *– lokken*.
Git'zwart, bn. (*erg zwart, zoo zwart als git*): *Italianen met –e haren en –e oogen*.
Glaas'je, o. –s (*klein glas* inz. in bet. 3 in bepaalde zegsw.): zegsw. *onder een – zitten*, gezamenlijk drinken; *een – op* (of: *bij*, of: *aan*) *de valreep*, een afscheidsglas drinken, oorspr. met de hand aan de valreep, om de trap af te dalen en het schip te verlaten; *te diep in 't – gekeken hebben*, de hoogte hebben.
Glacé', o. (Fr. volt. dw. v. glacer: *geglansd leer*): *–handschoenen* of **Glacé's** en verkleinw. **Glacee'tjes;** z. opm. Alpaca.
Glacceren* (Fr. [Lat. glacies = ijs]: 1 *blinkend maken, met een glanzende laag overdekken*; 2 *met een laag suiker bedekken*): 1 *papier* –; 2 *geglaceerde kastanjes*.
Glacé'papier, o. (*sterk geglansd papier*).
Glacis', o. glacieën (Fr. *veldborstwering met zachte helling of glooiing vóór de gracht en de bedekte weg*; *buitenste verdedigingslinie, talud*); **–weg,** m. –wegen (*weg, onder langs het glacis*). (cis = sie).
Glad, –der, –st **1** bn. (*effen, vlak, niet ruw, glibberig*): *een – voorhoofd, – haar*; *de –de ijsbaan*; fig. *een –de kerel*, bijdehand; *dat is nog al* –, spreekt van zelf; z. I J s; **2** bw. (1 *op onbelemmerde wijze*; *vlug, vlot* inz. met *gaan*; 2 *geheel*; *volkomen, totaal*): 1 *het gaat hem – af*; zegsw. *dat zit hem niet* –, [a]) dat lukt hem niet, dat is zoo gemakkelijk niet, [b]) dat hindert hem; 2 *iets – vergeten zijn*, geheel en al; *– verkeerd* (of: *mis*), totaal.
Glad'af, bw. (*rondweg*): *iets – weigeren*.
Gla'dakker, m. –s (O.-I. *kampoenghond, die zonder meester rondloopt, gemeene straathond*; fig. *schurkachtige vent, fielt*; *slimmerd, listige, bijdehante kerel*); ook: *Gladekker*.
Glad'boenen, boende –, h. –geboend (*boenen tot het glad en glimmend is*); evenzoo: –borstelen, –hameren; z. Gladmaken.
Glad'den, gladde, h. geglad (*polijsten, glanzen*): *papier* –, pletten; bij uitbr. *effenen, gladstrijken*; **–machine,** v. - s (*machine om gedrukte katoenen stoffen te glanzen*); **–vijl,** v. –vijlen (*kleine vijl, zoetvijl*).
Glad'digheid, v. (*glibberigheid*): *de – der straten bij invallende dooi*; *val maar niet op de* –, gladde straat.
Gladha'rig, bn. (*met gladde, glanzige haren*): *een –e fox*; *gezond, – vee*.
Glad'heid, v. (*het glad-zijn*): *de – van een geboende vloer, van een dansvloer*; fig. *– van taal, van versificatie*, vloeiendheid.
Gladia'tor, m. (Lat.) -to'res; (Ned.) –to'ren, –tors (Lat. v. gladius = zwaard: gesch. *zwaardvechter*): *het bloedig spel der –toren*.
Gladio'lus, v. –sen, gladio'len (Lat. eig. zwaardje: *zwaardlelie, familie der irisachtigen*): *de – heeft klokvormige bloemen*.
Glad'janus, m. –janussen (*gladde kerel*).
Glad'maken, maakte –, h. –gemaakt (*effen maken, schuren, polijsten*): evenzoo: –schaven enz.; de volt. deelw. als één woord te schrijven, b.v. gladgeschaafd.

Glad'schaaf, v. –schaven; z. Zoetschaaf.
Glad'uit, bw. (*onomwonden, rechtuit*): *iem. – de waarheid zeggen,* gladweg.
Glad'weg, bw. (*zonder voorbehoud, geheel, volstrekt; ronduit, gul*): *iets – bekennen; iets – vergeten zijn,* totaal.
Glan'dig, bn. en bw. (*gloeiend, brandend*; fig. *zeer begeerig*): *een paar –e oogen; – heet.*
Glanduleus', bn.; –zer, –t (Fr. [Lat. glandulosus, v. glans = eikel]: *klierachtig*).
Glans, m. in bet. 1 glanzen (1 *zachte schittering, schijn, schijnsel*; 2 fig. *luister, pracht*; 3 *poetsmiddel*): 1 *een zilveren, een matte –, een schitterende –; een – van tevredenheid*; 2 fig. *de – v. d. troon; dat is ijdele –,* praal; *met – slagen,* met eere; 3 *– voor kachels.*
Glans'machine, v. –s (*pletmachine, om papier te glanzen*); **–periode,** v. –n (*bloeitijd*): *de – van deze industrie;* **–punt,** o. –en (eig. *punt, waar het licht van uitstraalt*; altijd fig. *het schitterendste gedeelte*): *het obligaat op de hoorn was het – van de avond;* **–rijk,** –er, –st **1** bn. (1 *rijk aan luister; blinkend, flikkerend, vol glans*; 2 in verschillende toepassingen: *prachtig, roemrijk*): 1 *een – hemellicht; de zon ging – onder*; 2 fig. *een –e overwinning*; **2** bw. (*op schitterende, heerlijke wijze*): *– schiet nu de zon haar stralen; – uitblinken;* **–rijkheid,** v.; **–steen*,** m. –steenen (*steen, die tot gladmaken of polijsten gebezigd wordt*).
Glan'zen, glansde, h. geglansd (1 *zacht blinken, stralen, flonkeren*; 2 *doen blinken*): 1 *de sterren –; een –de zijden hoed,* glimmend; *metalen doen –,* blinken; *zijn oogen – van vreugde,* schitteren; 2 *garens –, het papier –, het strijkgoed –;* **–zer,** m. –s (*werktuig, waarmee men glanst*); **–zerij',** v. –en (*kalanderij*).
Glan'zig, bn. en bw.; –er, –st (*glimmend, blinkend, niet dof*): *–e lokken; – zwart haar.*
Gla'riën, glariede, h. geglaried (Z.-N. *glinsteren*; van de oogen: *glazig, star staan,* in Z.-N. ook *schitteren*); N.-N. lit. t. *Glaren.*
Gla'rieoogen*, glarieoogde, h. geglarieoogd (Z.-N. *glazig, verwilderd staren*).
Glas, o., in bet. 2, 3, 4, 5, glazen (1 *doorzichtige, harde doch zeer broze stof*; 2 *glazen plaat, ruit*; 3 *glazen beker, kelk, drinkglas, roemer*; 4 scheepst. *glazen voorwerp om een tijdruimte te meten,* inz. *zandlooper, die in een half uur uitloopt; halfuurglas*; bij uitbr. *halfuur*; 5 in het algem. *voorwerp van glas,* alleen in het verband *glas* genoemd, anders enkel in samenst.): 1 *–blazen, – gieten, broos als –; Venetiaansch –; geribbeld –*; fig. *een betoog, zoo helder als –,* zeer helder; *een stem, zoo zuiver als –,* zeer zuiver; *optisch –,* glas voor brillen, kijkers enz.; 2 *het – voor een schilderij; de glazen wasschen, lappen, zeemen, afspuiten enz.,* vensterruiten; zegsw. *zijn eigen glazen ingooien* (of: *insmijten*), roekeloos en moedwillig zijn eigen zaak bederven; *de beschilderde glazen in de St.-Jan,* kerkramen; 3 *een wijn–, een bier–, een water–; een stevig – drinken*; 4 *het – keeren; het – is uitgeloopen; ons schip zeilde drie mijlen in acht glazen,* d. i. in 4 uur; *de glazen tellen,* letten op het keeren van de zandlooper en de tijd noteeren; *elk etmaal is aan boord verdeeld in 6 wachten van 4 uur, elke wacht is verdeeld in acht glazen; vier glazen in de hondenwacht,* 2 uur na middernacht; 5 *een nieuw – op een horloge laten zetten; een – uit die bril is kapot; het – zakte,* weerglas; *met een – in het oog,* monocle; *het – van de lamp sprong.*
Glas'achtig, bn. (*op glas lijkende*): *een –e diamant, een –e stof; –e oogen,* wezenloos.
Glas'blazen, o. (*het blazend vervaardigen van glazen voorwerpen, b.v. v. flesschen*); **–blazer,** m. –s; **–blazerij',** v. –en; **–blazerspijp,** v. –pijpen (*werktuig v. d. glasblazer*).
Glas'diamant (*valsche diamant*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.) o.; **–draad** (*dun, in draden uitgetrokken, buigzaam glas*), **1** (stofn.), o.; **2** (voorwerpsn.), m. –draden; **–electriciteit,** v. (*positieve electriciteit, door wrijving [met zijde] op glas verzameld*); **–fabriek, v.** –en; **–harmonica,** v. –'s: *de – is in 1785 te Parijs uitgevonden*; ook: **–chord,** o. –s.
Glas'helder 1 bn. (eig. *zoo helder als glas*; fig. 1 *zeer duidelijk*; 2 *helderklinkend*): 1 *een – betoog*; 2 *een – geluid*; **2** bw. (*op volkomen duidelijke wijze*): *de zaak – uiteenzetten.*
Glas'hut, v. –hutten (*glasblazerij*); **–oven,** m. –s (*smeltoven van glas*); **–parel,** v. –s (*onechte parel*); **–raam,** o. –ramen (*houten of ijzeren raamwerk* inz. *met ruiten*): *de beschilderde –ramen b.v. te Gouda*; **–ruit,** v. –ruiten (*vensterruit*); **–schijf,** v. –schijven (*glasplaat, vensterruit*); **–schilder,** m. –s (*kunstenaar, die kleuren in glas brandt en tafereelen hiermede voorstelt*); **–slijper,** m. –s (*slijper van glas op een draai- of slijpbank*); **–werk,** o. (*voorwerpen van glas, kelken enz.; de vensterruiten v. e. gebouw*); **–winkel,** m. –s (*winkel, waar men glaswerk kan koopen*).
Gla'tik, m. –s (O.-I. *rijstvogeltje*; z. ald.).
Glau'berzout, o. (*kleurlooze, doorzichtige stof; natriumsulfaat in kristalvorm,* naar den scheikundige Glauber † 1668 te Amsterdam).
Glau'cus, m., myth. zeegod met de gave der voorspelling (Gr.-Lat. eig. groenblauw).
Gla'vie, v. –s, –viën (gesch. *speer*); vero.
Gla'zebakje, o. –s (*schoteltje van glas onder een wijnglas enz.; vingerspoelglas*).
Glazeeren* (*verglazen; glad of glanzig maken*).
Gla'zen, bn. (1 *van glas*; 2 bij verg. *strak, glazig starend*): 1 *een – oog*; zegsw. *in een – huis wonen,* aan 't oordeel van een ieder blootstaan; *hij is op 't – bruggetje geweest,* in stervensgevaar; 2 *met – oogen aanstarend.*
Gla'zendak, o. –daken (*dak van glas,* d. i. *van ruiten, in ijzeren spijlen gevat*); **–deksel,** o. –s (*dekselvan glas*); **–deur,** v. –en (*deur, waarvan het paneel van glas is*); **–kast,** v. –en (*kast met glazen deuren, pronkkast; keukenkast*).
Gla'zenlooden* (*glazen inzetten*); **–looder*,** m. –s (*-maker*): *de dichter Jan Vos, 1620–'67, was –looder.*
Gla'zenmaker*, m. –s (*man, die ruiten inzet*; ook: *netvleugelig insect, waterjuffer*).
Gla'zenspuit, v. –spuiten (*waterspuit, om vensters af te spuiten*).
Gla'zenwasscher*, m. –s (*man, die de ramen reinigt; een werktuig, waarmede die reiniging plaatsheeft; soort van groote libel*).
Gla'zig, bn.; –er, –st (1 *op glas gelijkend, glasachtig*; 2 bij verg. van aardappels: *doorschijnend en hard, niet kruimig*; van oogen: *strak, wezenloos, zonder uitdrukking*): 1 *– zand*; 2 *–e aardappels; –e oogen.*
Glazu'ren, glazuurde, h. geglazuurd (*met glazuur bestrijken, verglazen*).
Glazuur', glazuur'sel, o. (Fr. glacure [v. glacer]: *glazige stof, waarmede aardewerk be-*

streken wordt, om de poriën te dichten, verglaassel; tandémail).
Glee, v. –ën (*slechte stee in weefsels, gaal*).
Glei, o. (Z.-N. *beste roggestroo*); verg. Glui.
Glei'ergoed, o. (*verglaasd aardewerk*): *hier verkoopt men –*, pottenbakkersgoed.
Glei'erwerk, o.; hetzelfde als Gleiergoed.
Gleis, o. (*pottenbakkersaarde*).
Gleis'ter, m. –s (Z.-N. *glinster, genster*).
Gleis'werk, o. (*verglaasd of geglazuurd aardewerk*): *oude schotels van –*.
Glei'zen, gleisde, h. gegleisd (*verglazen, doen glimmen of blinken*).
Glet'scher, glet'sjer, m. –s (Duitsch: *ijsveld in het hooggebergte, langzaam van het gebergte afdalend*): **–ijs,** o.; z. Firn; **–poort,** v. –en (*opening aan de gletschervoet, waaruit het gesmolten water wegstroomt*); **–rivier,** v. –en (*rivier, ontstaan uit* of inz. *haar water krijgend van gletschers*): *een –, de Rijn, heeft een regelmatiger waterstand dan een regenrivier, de Maas;* **–rijk,** bn.: *de –e alpen;* **–tong,** v. –en (*het eind van de gletscher, dat zich als een tong in het dal uistrekt*); **–vloo*,** v. –vlooien (*insectensoort op de gletschers*; Lat. isotoma glacialis).
Gleuf, v. gleuven (*lange, smalle insnijding; groeve, spleet, greppel, kloof, geul* in verschillende toepassingen): *een – in een blok, een – in een boomstam, een – in het ijs.*
Glib'beren, glibberde, i. geglibberd (*herhaaldelijk uitglijden, glijdend voortschuiven*): *– over de sneeuw; de aal glibberde uit mijn hand.*
Glib'berig, bn.; –er, –st (1 *met gladde huid of oppervlakte; glad, vetachtig;* 2 *zoo, dat men er licht op uitglijdt*): 1 *een –e paling, een –e slak;* 2 *–e straten.*
Glij'baan, v. –banen (*ijs- of sullebaan; smalle gladde baan op ijs of sneeuw, waarop kinderen zich vermaken met glijden*): *een – maken.*
Glij'boot*, v. –en (*hydroplaan, vliegboot*).
Glij'den, gleed, h. en i. gegleden (1 *langs een oppervlak gemakkelijk, zonder merkbare wrijving voortglijden;* 2 *langs een helling vanzelf naar beneden schuiven; afzakken; afglijden;* 3 *ontglijden; ontsnappen, ontschieten*): 1 *de jongens hebben wel een uur gegleden,* gesuld; *de slee gleed over het ijs; ik* (ook: *mijn voet*) *kwam te – en ik viel,* uitglijden; fig. *de hand gleed onder zijn jas,* snel, ter sluik voortschieten; *door het water –*, stil, gemakkelijk voortschieten; *door het leven –*, gemakkelijk, zorgeloos door het leven gaan; *het oog gleed spiedend langs de muur;* 2 *het kleed gleed van de schouder; tranen gleden langs zijn wangen; in iems. armen –; zich van het paard laten –;* zegsw. *iets langs zijn koude kleeren laten (af)–*, zich er niets van aantrekken; 3 *de paling gleed mij door de vingers; het woord gleed me van de lippen;* ook Glijen.
Glij'der, m. –s (*schuringsgelwid;* z. ald.).
Glij'vlucht, v. –en (*het met afgezette motor glijdend neerdalen eener vliegmachine*).
Glim'hout, o. (*halfvergaan hout, dat in het donker licht uitstraalt*); **–kever,** m. –s (*lichtor, weekschildkever, waarvan wijfjes en larven licht geven;* Lat. lampyridae).
Glim'lach, m. (*lachende trek op het gelaat; lachje*): *een minzame –, een gulle –*; **–lachen,** glimlachte, h. geglimlacht (*het gelaat tot een glimlach plooien*): *zij zag mij –d aan; spottend, minachtend, schamper –.*
Glim'men, glom, h. geglommen (1 *branden zonder vlam; gloeien;* 2 *flauw, stadig blinken*): 1 *het vuur ligt in de asch te –;* 2 *de laarzen –, een hoed kan –; de oogen glommen.*
Glim'mer, o. (Duitsch: *benaming van een groep van glinsterige delfstoffen, bestaande uit kleine, glimmende, buigzame schubjes, meestal bestanddeel van gneis en graniet*); zie Mica; **–aarde,** v. (*aarde, waar zich glimmer in bevindt*).
Glim'meren, glimmerde, h. geglimmerd (*fonkelen*): *de helmen –*, schitteren; lit. t.
Glimp, m. –en (1 *zwakke schijn, flauw schijnsel;* 2 *bedrieglijke schijn*): 1 *een – van ironie, een – van spot;* 2 *onder de – van vriendschap; ergens een – aan geven;* **–en,** het glimpte, h. geglimpt (*blinken, glimmen*); vero.
Glim'worm, m. –wormen (*Johanneskever*; z. Glimkever); verkl. -wormpje, o. –s.
Glin'steren, glinsterde, h. geglinsterd (*blinken, glanzen*): *sterren –; –de bajonetten.*
Glin'stering, v. –en (*het glinsteren, glans*): *de – van het goud, de – der oogen.*
Glint, o. –en (*houten schutting, heining*).
Glin'ting, v. –en (*hekwerk* b.v. *om een stoep, omheining*); verkl. *glintinkje,* o. –s.
Glip, v. ook m. –pen (1 *snede, spleet, scheur;* 2 aardr. *sloot, geul*): 1 *een – maken in het oor v. e. schaap, een ganzepen, een lap;* 2 *de – is een buurt onder de gemeente Heemstede.*
I. Glip'pen, glipte, h. geglipt (*een glip maken in*): *de ooren van schapen –.*
II. Glip'pen, glipte, i. geglipt (1 *uitglijden;* 2 *door gladdigheid ontsnappen; ontschieten, ontkomen*): 1 *ik glipte op het ijs, mijn fiets glipte;* 2 *de alen – uit mijn handen; het geld glipt hem door de vingers,* hij geeft te veel uit; *de teugel laten –*, de leiding uit de handen geven; *iets, een gelegenheid laten –*, voorbijgaan.
Glip'per, m. –s (Ned. beroerten: *koningsgezinde, die uit de opgestane steden week*).
Glip'pertje, o. –s: *een – maken,* heimelijk een (niet toegestaan) uitstapje doen.
Glissan'do, bw. (It. muz. *glijdend*): *een passage – spelen,* d. i. met een vinger over de toetsen glijdend.
Glis'sen, gliste, h. en i. geglist (1 *glijden* in bet. 1; 2 *glijden* in bet. 3: *ontglijden*): 1 *hij heeft op de glijbaan geglist; zij is tegen een koekkraampje geglist;* 2 *het stuk ijs, de paling gliste uit mijn handen.*
Glit, o. (*een loodoxyde*): naar de kleur: *goud- en zilver–.*
Globaal', bn. en bw. (Fr. global: *over het geheel genomen, ruw geschat, bij raming, begrootenderwijze*): *een – overzicht; – genomen; de verkooping heeft – ƒ 1000 opgebracht,* plus minus, nagenoeg.
Glo'be, v. globes (Fr. globe [Lat. globus = menigte, klomp, bol]: *bol; kunstmatige hemel- of aardbol, dienende bij het onderwijs*).
Globe-trotter, m. –trotters (Eng. *wereldreiziger, iem., die reislustig is*).
Gloed, m. (*hitte, uitstralende warmte;* fig. *bezieling, kracht*): *de – der zon; de – der gezondheid; de – ligt er nog op,* glans; *de – der jeugd,* levenskracht; *iets met – verdedigen, in – raken,* vuur, bezieling; *een – van kleuren,* koloriet.
Gloed'nieuw, bn. (*splinternieuw, fonkelnieuw*): *een –e witte broek.*
Gloei'draad, m. –draden (*platina- of bamboesvezeldraad in een electrisch lampje*).

Gloei'en, gloeide, h. gegloeid (1 *in roode of witte gloed zijn door verhitting; uitstralen van licht en warmte bij sterk verhitte lichamen; zonder vlam branden;* 2 *fonkelen, schitteren; een roodachtige glans uitstralen;* fig. *blaken, branden;* 3 *sterk verhitten, zeer heet maken*): 1 *de kachel staat te –; de handen kunnen –,* b.v. door wrijving; 2 *de oogen van een koortslijder –;* fig. *hij gloeit van verontwaardiging; wiens hart voor land en koning gloeit,* (Volkslied); z. Alpengloeien; 3 *het ijzer –.*

Gloei'end, bn.; –er, –st (*zeer heet, brandend heet;* fig. *vurig, erg*): *een –e hitte, een –e plaat;* fig. *een –e liefde,* vurig; *met –de wangen,* brandende, rood van schaamte enz.; zegsw. *– het land hebben,* erg; Z.-N. *een –e boer,* zeer lompe.

Gloei'endheet*, bn. (*kokendheet*): *–heete koffie;* fig. *een –heete dag in Augustus.*

Gloei'erig, bn. en bw. (*zich min of meer onaangenaam warm gevoelend*): *mijn hoofd is –; – zijn van koorts; – warm.*

Gloei'hitte, v. (*hooge graad van hitte*).

Gloei'ing, v. –en (*het gloeien, gloed*).

Gloei'kousje, o. –s (*kousje, dat in brandend gas wit gloeit*); **–lamp,** v. –en (*luchtledig, glazen ballonnetje met draden, die gloeien, als er een voldoende electrische stroom doorheen gaat*); **–licht,** o. –en (*licht van gloeilampen, kousjes-gaslicht*).

Glooi, m. (*afhelling*): *de – der duinen.*

Glooi'en, glooide, h. gegloold (*schuin afloopen, zacht afhellen*): *een bergpad kan –;* **–end,** bn. (*zacht hellend*): *het –e strand;* **–ing,** v. –en (*helling*): *langs de – van een heuvel;* **–ingshoek,** m. –en (*hoek van helling*).

Gloor, m. (*glans;* fig. *roem, eer, luister*).

Glop, o. –pen (*smal straatje*); ook, Slop.

Glo'ren, gloorde, h. gegloord (lit. t. *glanzen, stralen, flikkeren, glimmen*): *er gloorden nog eenige vonken; de dageraad begint te –.*

Glo'ria, Lat., **1** v. (*lof, eer; eerste woord van de R.-K. lofzang: Gloria in Excelsis Deo,* d.i. Eere zij God in den hooge(n); *deel der Mis*); Z.-N. *feestviering: 't was groote, volle –,* volop feest; **2** v. (*zeker sterk, glanzig weefsel, dat niet verkleurt*): *een –paraplu,* van gloria.

Glo'rie, v. (Lat. gloria: 1 *eer, roem; luister, pracht, praal, heerlijkheid;* 2 *aureool, nimbus;* 3 Z.-N. *praalzucht, ijdelheid*): 1 *de baan der –; zijn zoon is zijn –,* trots; *in de – zijn,* vol trotsche vreugde; 2 *de – van een Heilig siert het hoofd diens vaders,* stralenkrans; 3 *zot van – zijn.*

Glorië̈ren* (*pralen*), vroeger *Gloriën.*

Glo'riekroon, v. –kronen (*eerekroon*).

Glo'rierijk 1 bn. (1 *roemrijk;* 2 van de hemel enz.: *heerlijk, verheerlijkt*): 1 *ons – verleden, een –e naam;* 2 *het – verblijf in het eeuwig licht; het –e koor der Apostelen;* **2** bw. (*vol roem*): *zij stierven –.*

Glorië't'te, v. –s (Fr. *tuinhuisje, priëeltje*).

Glorieus', bn. en bw.; –euzer, –t (Fr. [Lat. gloriosus]: *roemrijk, schitterend;* fig. *trotsch, grootsprekend*).

Glorifica'tie, v. (Fr. [Lat. glorificatio]: *verheerlijking*).

Glorio'le, v. –s (Fr. *stralenkrans*).

Glorio'sa, v. –'s (Lat. *zekere prachtlelie*).

Glos, glos'se, v. glossen (Gr.-Lat. glossa: 1 *geschreven toelichting, verklarende kanttekening;* 2 *hekelende aanmerking, spotternij*): 1 *op een oud handschrift glossen maken,* bijvoegen; 2 *hij maakt overal glossen op.*

Glossa'rium, o. (Ned.) –s; (Lat.) glossa'ria (Lat. *lijst van glossen* in bet. 1; *verklarende woordenlijst of verklaringslijst van woorden en uitdrukkingen, dienende als voorlichting*).

Glosseeren* (Lat. glossare: *aanteekeningen maken bij; van opmerkingen voorzien*).

Glot'tis, v. –sen (Gr.-Lat. *stemspleet*).

Glück-auf', o. (Duitsche mijnwerkers-heilwensch: *gelukkige terugkeer naar boven*).

Gluco'se, v. (van Gr. glykys = zoet: *druivensuiker*).

Glui, o. (*gezuiverd lang tarwe- of roggestroo* [van 1–1.20 m] *als dakbedekking*): *men dekt de boerenhuizen met riet, ook met –.*

Glui'pen, gluipte, h. gegluipt (*loeren; valsch, huichelachtig kijken*): *een –de blik.*

Glui'per, glui'perd, m. –s (*valschaard; iem. met slinksche streken, huichelaar*): *mevrouw, gij maakt van uw zoontje een –.*

Glui'perig, bn. en bw.; –er, –st (*valsch, huichelachtig*): *–e Willem werd boos; – kijken.*

Gluipsch*, bn.: *de kat is –,* valsch.

Glun'der 1 bn.; –der, –st (*helder, kraakzindelijk, frisch*; inz. van personen: *met een frisch gezond uiterlijk en opgewekt*): *de –e boerin;* **2** bw. (*op een wijze, die blijk geeft van vroolijkheid, voldoening, opgewektheid*): *zij lachte –; – kijken,* vergenoegd.

Glun'deren, glunderde, h. geglunderd (*glunder,* d. i. *vroolijk kijken*): *hij glunderde bij dit voorstel, bij die gedachte.*

Glu'ren, gluurde, h. gegluurd (*loeren, nieuwsgierig, onderzoekend kijken, spieden*): *om een hoekje (komen) –;* fig. *de najaarszon gluurde door de kerkvensters.*

Gluur'der, m. –s (*afspieder*).

Glu'ten, o. (Lat. gluten = lijm: *plantenlijm: kleefstof, uit de eiwitdeelen van graankorrels*).

Glu'tenbrood, o. (*zemelachtig brood voor lijders aan suikerziekte of diabetes*).

Gluti'ne, v. (Fr. *beenderenlijm, voornaamste zelfstandigheid v. het draderige bindweefsel*).

Glu'ton, o. (*witte kleefpasta,* het eerst in Nederland vervaardigd); zie Gluten.

Glutineus', bn. (Fr. *lijmerig, kleverig*).

Gluur'oogen*, –oogde, h. gegluuroogd (*gluren*): *de knaap –oogde door de heg.*

Glyceri'ne, v. (Gr. glykeros = zoet: *oliezoet, ontdekt in 1790: in de vetten verbonden met vetzuren aanwezig*); lees *glieserie'ne.*

Glyphiek', glyptiek', v. (Fr. glyptique [Gr. glyphein = uitsnijden]: *kunst, om in steen [beeldende lijnen] te snijden*); lees *glie-fiek', glip-tiek'.*

Glyphographie', v. (*de kunst, om koperplaten tot de beteekening en de galvanische afdruk gereed te maken*).

Glyp'ten, m. mv. (Gr. glyptos = uitgesneden: *gesneden steenen*).

Glyptotheek', v. –theken (*verzameling van gesneden steenen, van beeldhouwwerken; een museum er voor*): *de – te München.*

Gnap, bn. (wisselvorm van *knap: keurig, proper*): *Hil is erg –;* gew.

Gneis, o. (Duitsch: delfstofk. *zeker laagsgewijs gebouwd gesteente, bestaande uit veldspaat, kwarts en glimmer*).

Gniffelen, gniffelde, h. gegniffeld (*heimelijk of in zijn vuistje lachen*).

Gnoe, o. –s (*een soort van antilope, ter grootte*

v. e. ezel, in Z.-Afrika, wildebeest; Lat. connochoetes gnu).

Gno'me, v. –n (Gr.-Lat. gnome = oordeel: *korte, zinrijke spreuk*): *de –n van Jezus Sirach*; *Rückert dichtte –n*; **Gno'misch,** bn., bw. (*in spreuken vervat*; *spreukvormig*; *in spreuken dichtend*): *–e dichters*.

Gno'mon, m. –s (Gr.-Lat. gnomon = kenner: *zonnewijzer*; *astronomische wijzer*; fig. *richtsnoer*).

Gnoom, m. gnomen (Germ. myth. *aard- of berggeest, dwerg*; *kabouter*).

–gnosie, –gnost, v. de stam van Gnosis.

Gno'sis, v. (Gr. het erkennen: *inzicht, kennis*; theologie: *openbaring*; inz. *de geheime wetenschap der gnostici*).

Gnosticis'me, o. (*godsdienstig-wijsgeerig systeem, leer der gnostici*); **Gnostie'ken,** m. mv. (*door de R.-K. kerk als dwaalleeraren beschouwde godsdienstig-wijsgeerige dwepers uit de eerste eeuwen van het Christendom, die met verwerping of willekeurige uitlegging der Christelijke openbaring, de verhouding van God tot de wereld, de oorsprong van goed en kwaad enz. trachtten te verklaren*, o. a. *Mani, de stichter van het Manichaeïsme in 277*); ook: **Gnos'tici,** mv. van (Lat.) Gnos'ticus.

Gnui'ven, gnuifde, h. gegnuifd (*heimelijk lachen, in zijn vuistje lachen*).

Goal, m. –s (Eng. *begin of eindpunt*; *doel of doelpunt*); **–keeper,** m. –s (Eng. *doelverdediger*); **–kick,** m. –s (Eng. *doelschop, uittrap*); **–line,** v. –s (Eng. *doellijn*); **–paal,** m. –palen (*doelpaal*).

Go'bang, m. –s (O.-I. *een 2½-centstuk*).

Gob'belen, gobbelde, h. gegobbeld (Z.-N. *braken*).

Gobelin', o. –s (Fr. *wandtapijt met ingewerkte figuren: uitvinder, Jean Gobelin, een wolverver, die in 1450 de eerste weverij te Parijs aan de beek Bièvre stichtte*; *gobelinachtige stof als meubelbekleeding enz.*); zie opm. Alpaca.

Go'chem*, Hebr., **1** bn. (*wijs, verstandig, geleerd, slim*); **2** als zn.: *hij heeft z'n – wel*, zijn begrip; ook: Goochem, Gochom.

Go'chemerd*, m. –s (Hebr. *een uitgeslapen jongen*; Barg. *de rechter van instructie*).

God*, m. in bet. 2 goden (misschien oorspr. *de Aangeroepene*: 1 *Opperheer, Schepper, Almachtige, de oneindig volmaakte Geest*; 2 *afgod*): 1 *geef Gode de eer*; *de – der heirscharen*; *– loven, prijzen, zegenen*; *met –s hulp, in –s naam*; *– noch duivel vreezen*, niemand; *– zij met ons*, randschrift van onze guldens en rijksdaalders; *hij vreest – noch zijn gebod*, is een doorslecht mensch; *leven als – in Frankrijk*, onbezorgd, lui en lekker; *van – geen kwaad weten*, zonder erg zijn; *bij de gratie Gods*, toevoegsel aan een vorstelijke enz. titel; *zoo waarlijk helpe mij – almachtig*, eedsformulier; *hij bezit Gods ter wereld niets*, in 't geheel niets; *– beter het*, God alleen is bij machte dat te herstellen; *het is – geklaagd*, hemeltergend; *God zij gedankt*; *gave God, dat*; als uitroep: (*wel*) *God almachtig! groote God!* zie Beschikken, Gebod, Genade, Water; 2 *Mercurius, de – van de handel, Mars de – des oorlogs*; *bij de goden zweren*, bij de hoogste machten; als uitroep: *groote goden!* fig. *de goden dezer eeuw*, [a]) de machtigen, [b]) zie Moloch.

Goddank', tw. (*Gode zij dank*).

God'delijk 1 bn. (1 *de natuur van een godheid of van de godheid hebbende*; 2 *aan een godheid eigen*; 3 *van God afkomstig*; 4 *verheven, zeer schoon, heerlijk, voortreffelijk*): 1 *de –e Meester*; 2 *de –e natuur*; *het – geduld*; *–e eer*; *de –e voorzienigheid*; 3 *de –e openbaring, het – recht der overheid*; R.-K. *de drie –e deugden*, geloof, hoop en liefde; 4 *de –e schoonheid der lente*; **2** bw. (*overheerlijk, verrukkelijk* inz. met *schoon, mooi, lekker*): *– schoon: zij zingt –*.

Goddeloos* 1 bn.; –loozer, –t (1 *zonder God, aan geen God geloovende*; in ruimer opvatting: *boos, snood*; 2 *blijk gevende van ongodsdienstigheid*; in ruimer opvatting: *misdadig, gruwelijk, snood*; zwakker: *zeer erg*): 1 *het –looze volk*; 2 *een – werk*, zondig, zedeloos, slecht; *een – leven leiden*; *een – spektakel maken*, erg, vreeselijk; **2** bw. (1 *op ongodsdienstige wijze*; 2 *in hooge mate, gruwelijk, schandelijk*): 1 *– spreken*; 2 *hij heeft mij – behandeld*; **3** tw.: *–, wat een leven!* **–heid,** v. –heden (*ongodsdienstigheid, zondigheid; boosheid, verdorvenheid; zondige daad*).

Go'dendom, o. (*al de heidensche goden samen*): *het Grieksche –*; **–drank,** m. (*drank der Olympische goden, nectar*; ook: *drank der helden in Walhalla*); **–leer,** v. (*mythologie*); **–schemering,** v. (Germ. myth. *verduistering der tijden, ondergang der Asen bij de wereldbrand, ragnarökr*); **–spijs,** v. (*ambrozijn, dat de eeuwige jeugd schonk aan de Grieksche goden*).

Godes', godes'se, soms **goddes'se,** v. godessen (lit. t. *vrouwelijke godheid*): *de – Themis*; fig. *de Eendracht is e. beminnelijke –*.

Godgansch'*, bn. (*versterking van gansch*; *geheel*): *de –e dag luieren*, de lieve lange dag; **–elijk*,** bn. (versterking van *godgansch*: *algeheel*): *de –e dag zit hij te hengelen*; *ik zit al drie –e uren te studeeren* (met de bijgedachte aan verveling).

God'geklaagd, bn. (eig. *voor God geklaagd*: *schandelijk*): *'t is –, dat ge zoo handelt*.

God'geleerd 1 bn. (*geleerd in zake van God en godsdienst*): *een – schrijver*, die veel kennis bezit aangaande God, Zijn wil, Zijn geboden; bij uitbr.: *–e bijdragen*, die op de godgeleerdheid (theologie) betrekking hebben; **2 –e,** m. –geleerden (*theoloog*; *iem., die zijn studie maakt van al, wat op de godsdienst betrekking heeft*; *beoefenaar d. godgeleerdheid*).

God'geleerdheid, v. (*de wetenschap, kennis van de Godsdienst*; *theologie*): *bij – denkt men veelal aan een kennis, die alleen kan bestaan voor gelooviger, bij godsdienstwetenschap niet*.

God'gevallig, bn. (*behaaglijk aan God*): *het – feestlied*; **–gewijd,** bn. (*geheiligd aan God*): *de –e altaren, –e maagden*.

God'heid, v. in bet. 2 –heden (1 *goddelijke natuur*; 2 *een goddelijk wezen*; 3 *het opperwezen, God*): 1 *de – van Christus*; 2 *de geduchte –heden der Germaansche mythologie*; 3 *de – op haar hemeltroon*.

Godin', v. –nen (*vrouwelijke godheid*); fabelleer: *de – Diana*; *de – van de vrede*; *de negen –nen*, muzen; bij verg. *hij zeide, dat Henriette een – der muziek was*.

Godlof', tw. (*Gode zij lof en dank*).

God'loochenaar, m. –s (*iem., die het bestaan van God loochent of ontkent*; *atheïst*).

God'loochening, v. (*atheïsme, ontkenning van het bestaan van God*).

God'mensch*, m. (*Messias, de Christus*): *het woord – beteekent God en mensch.*
Gods'advocaat, m. –caten (*een prelaat, die bij een heiligverklaring vóór pleit, die deze verdedigt*; bij uitbr.: *iem., die het goede eener zaak bepleit*); verg. Duivelsadvocaat.
Gods'akker, m. –s (lit. t. *kerkhof*).
God save the king (the queen), Eng. *God behoede den koning (de koningin)*; *aanvangswoorden van het Engelsche volkslied.*
Gods'bedrieger, m. –s (Z.-N. *schijnheilige*).
Gods'deel, o. (Z.-N. *aalmoes, die op Kerstavond of op Dertiendag wordt gegeven*).
Gods'dienst, m. in bet. 3 –en (1 *godsvereering, aanbidding van God*; 2 *gemeenschappelijke godsdienstoefening*; 3 *het geheel der plechtigheden, leerstellingen eener godsvereering; geloof, belijdenis*; 4 *godsvrucht, vroomheid*): 1 *uitoefening van de openbare –*; 2 *hij is naar de –*; 3 *de Christelijke –, de Joodsche –*; 4 *bevordering van de –*; *hun – werd godgeleerdheid.*
Gods'dienstbegrip, o. –begrippen (*zienswijze in zake het geloof*): *het Christelijk –, het Israëlietische –*; **–gebruik,** o. –en (*ceremonie bij eenige eeredienst*); **–geschil,** o. –geschillen (*geschil over de godsdienst*): *de –geschillen in de 16e en 17e eeuw*; **–haat,** m. (*geloofshaat, felle onverdraagzaamheid*).
Godsdien'stig 1 bn. en bw.; –er, –st (1 van personen: *zich aan de godsdienst houdende; vroom, godvruchtig*; 2 van personen: *in zaken v. godsdienst*; 3 van zaken, begrippen enz.: *op de godsdienst betrekking hebbende, de godsdienst aangaande, in de godsdienst gegrond*; 4 van zaken, begrippen enz.: *blijk gevende van godsvrucht, vroomheid; vroom, heilig*): 1 *een – mensch*; 2 *een –e tegenstander*; 3 *een –e plechtigheid; een –e gezindheid; –e meeningen; – onderwijs*; 4 *–e lectuur; –e overpeinzingen; een – boek*; **2** bw. (*op godsdienstige* [in bet. 4], *vrome wijze*): *– leven.*
Gods'dienstijver, m. (*geloofsijver*); **–krijg,** m.; zie –oorlog; **–leer,** v. (*geloofsleer*); **–leeraar***, m. –leeraren, –s (*leeraar in de godsdienst*: inz. *dominee, predikant*); **–loos***, bn. (eig. *zonder godsdienst te hebben*: *zonder bepaald geloof*); **–oefening,** v. –en (*stichtelijk samenzijn om God te dienen of te loven*; ook: *kerkelijke eeredienst*): *een – storen; een openbare –*; **–onderwijs,** o. (*onderricht in de geloofs- en zedenleer eener kerk*); **–onderwijzer,** m. –s (*iem., die bevoegd is tot het geven van onderwijs in de Hervormde godsdienst*); **–oorlog,** m. –oorlogen (*oorlog om den geloove*): *de –oorlogen in Duitschland*; **–plechtigheid,** v. –plechtigheden (*plechtige, godsdienstige handeling in het openbaar; kerkelijke ceremonie; kerkeeredienst*); **–plicht,** m. –en (*plicht, door de godsdienst voorgeschreven*): *zijn –en trouw vervullen, veronachtzamen*; **–stichter,** m. –s: *Mohammed, de – bij de Arabieren*; **–twist,** m. –en (*twist of geschil over het geloof*): *de –twisten in Holland*; **–vorm,** m. –en (1 *wijze van godsvereering*; 2 *geloofsvorm*; 3 *uiterlijke godsdienstige verrichting*): 1 *uiterlijk tot de Islam bekeerd, behouden de Javanen hun vroegere –*; 2 *het Protestantisme, een der Christelijke –en*; 3 *de indrukwekkende –en der R.-K. kerk*; **–vraag,** v. –vragen (*vraagstuk ten aanzien van de geloofsleer*); **–vrede,** m. (*vrede, door partijen gesloten in zake het geloof*): *de – van Augsburg in 1555.*
Gods'dienstvrijheid, v. (*vrijheid in de uitoefening van de eeredienst*; ook: *gewetensvrijheid*, nl. *de vrijheid, om die godsdienst openbaar te belijden, die men verkiest*); **–waanzin,** m. (*krankzinnigheid door dweperij in zake de godsdienst*); **–wetenschap,** v. (*leer of wetenschap betreffende de verschillende geloofsleeringen; wetenschap, die [zonder van eenige openbaring uit te gaan] de godsdienst tot voorwerp van haar onderzoek maakt*); **–zaak,** v. –zaken (*zaak, het godsdienstig geloof betreffende; geloofszaak*); **–zin,** m. (*genegenheid tot godsvrucht, godsdienstige gezindheid, vroomheid*).
Gods'genadig, Z.-N. bn., bw.: *de –e dag,* heele; *– drinken,* zeer.
Gods'gericht, o. (*het oordeel Gods* b.v. *ten jongsten dage*; *godsoordeel*; *straffe Gods*).
Gods'gezant, m. –gezanten (*profeet*).
Gods'huis, o. –huizen (1 *kerk, tempel*; 2 *instelling van weldadigheid, liefdegesticht*): 1 *met eerbied een – binnentreden*; 2 *in een – worden behoeftigen, gebrekkigen, bejaarden, kinderen opgenomen en liefderijk verpleegd.*
Gods'jammerlijk, bn. en bw. (*droevig, ellendig*): *een –e toestand; – schreeuwen.*
Gods'lamp, v. –lampen (*de met olijfolie gevoede lamp, welke dag en nacht in de R.-K. kerken vóór het tabernakel brandt*).
Gods'lasteraar, –las'teraar, m. –s of –aren (*iem., die God hoont*, b.v. *door vloeken of spotternij*); **–las'tering,** v. –en (*beschimping of vervloeking van God; vloek*).
Godslas'terlijk 1 bn. (*wat God lastert*): *hij sprak –e taal*; **2** bw. (*op godslasterlijke wijze*): *– vloeken.*
Gods'loon, o. (Z.-N. *geringe gift of belooning, karig loon*): zegsw. *om een –*, om niets.
Gods'man, m. –mannen (*man, door God gezonden of bezield: apostel, profeet*).
Gods'naam, in (uitroep, aanhef: 1 bij de aanvang eener plechtige handeling; 2 bij het ondanks zich zelf overgaan tot iets; een soort van aanmoediging, van berusting: *komaan, welaan*; 3 uitroep van aandrang of nadruk bij een bevel, verzoek enz.: *in's Hemelsnaam*; 4 uiting v. verbazing): 1 *één, twee, drie – –*, bij het overboord zetten van een lijk op zee; 2 *ik heb het – – maar gedaan*; 3 *hou je – – stil!* 4 *hoe is het – – mogelijk?* ook: *wat moet ik er in Godsheeren naam mee doen!*
Gods'oordeel*, o. –oordeelen (middeleeuwen: *gerechtelijke proef, waarbij Gods wonderbare inwerking verwacht werd, om de waarheid te doen kennen*); zie Ordale.
Gods'penning, m. –en (*handgeld, huurpenning*): *de – geven, terugbrengen.*
Gods'regeering*, v. (*de onmiddellijke heerschappij van God, priesterbestuur*): *de –, waaronder Israël leefde*; zie Theocratie.
Gods'spraak, v. –spraken (1 *antwoord, uitspraak door of vanwege een godheid*; 2 *raadsel-, wonderspreuk*; 3 *datgene, waardoor de godheid antwoord geeft; dat, wat antwoord geeft; plaats, waar orakels gegeven worden*; 4 in Christelijke zin: *goddelijke openbaring, profetie*): 1 *de dubbelzinnige –spraken van Apollo*; 2 *hul de –* (orakeltaal) *van uw zangen in tonen, die het hart verstaat*; 3 *in Delphi, waar een overoud orakel of – was*; 4 *de heilige –spraken van het Oude Testament.*
Gods'vrede, m. (Middeleeuwen: *schorsing van veeten of vijandelijkheden*); z. Treuga.

Gods'vrucht, v. (eig. *vreeze en liefde voor God*; *vroomheid*); verg. Vruchten.
Gods'wege, van: uit naam van God.
Gods'wil, om (eig. *ter wille van God*; *om God aangenaam te zijn*: 1 om iem. te bezweren iets te doen of te laten; 2 als uitroep van verwondering: *wel allemachtig*; 3 *om niet*; *gratis*; *pro Deo*): 1 *zwijg, zwijg om –!* 2 *hoe is 't om – mogelijk*; 3 *iem. om – helpen.*
God'vergeten 1 bn. (eig. *aan God niet meer denkend*: 1 van personen: *boos, snood, goddeloos*; 2 van hoedanigheden enz.: *gruwelijk, schandelijk*): 1 *een – booswicht*; 2 *– moedwil*; **2** bw. (*in hooge mate*): *– slecht.*
Godvree'zend*, bn.; –er, –st (*vroom, braaf, godvruchtig*); **–heid*,** v. (*godsvrucht*).
Godvree'zenden*, m. en v. mv. (Bijbel: *heidenen, die onder Joodsche invloed den waren God aanbaden en enkele voorschriften*, b.v. *de sabbatsrust, onderhielden*).
Godvruch'tig 1 bn.; –er, –st (*godvreezend*): *een – mensch, een – werk, een –e denkwijze*; **2** bw.: *hij bad –*, op vrome wijze.
God wil het! (*leus der kruisvaarders*; het eerst gehoord op het concilie van Clermont in 1095).
Godza'lig, bn.; –er, –st (*vroom*): *e. – mensch.*
Goê in de zegsw. *de goê gemeente*, het gewone volk, oorspr. de goede gemeente, een welwillende uitdrukking voor de betrekking ten opzichte van den heer.
Goe'be, v. (Z.-N. gew. *rommelpot*).
Goe'boeg, m. –s (O.-I. *huisje van bamboe in de padie-velden voor een wachter, die de vogels moet verjagen*).
Goed*, beter, best **1** bn. (1 *gepast, bruikbaar, geschikt*; 2 *deugdzaam, braaf, eerlijk*; 3 *heilzaam, voordeelig*): 1 *– gereedschap maakt een – werkman*; *nergens – voor zijn*; 2 *–e lieden*, braaf, eerlijk; *– volk!* 3 *versche lucht is – voor de gezondheid*; nog: *wachten op beter weer*; *de zieke wordt weer beter*, is herstellende; *dit is mijn beste jas, dit opstel is het beste*, meest goede; *gij zijt al te –*, welwillend, vriendelijk; *op een goede* (of: *goeie*) *dag*, op zekere keer; *een – jaar*, [a]) vruchtbaar, [b]) ruim een jaar; *een – halfuur*, ruim; *dat is –!* [a]) uitstekend, [b]) toegestaan; *dat is maar – ook*; *die is –*, grappig, leuk; ook iron. *nou maar, die is ook –! ben je niet –*, [a]) niet wel, [b]) niet wijs? *hij was zoo – niet, of hij moest mee*, niettegenstaande zijn verzet; *wees zoo – mij even mee te deelen* (beleefdheidsformule); *er was zoo – als niem.*, bijna niemand; *dat is zoo – als zeker*, bijna zeker; *zij is – in het Fransch*, zeer op de hoogte; *– voor twee kilo*; *hij is er – voor*, in staat te betalen; *hij is er niet te – voor*, men kan dat (iets slechts) van hem verwachten; als uitroep met versterkende woorden: *net –! nu –! ook –! mij –*, het kan mij niets schelen! Z.-N. *– als brood*, door en door goed; *– houden*, bewaren; zie Acht, Buurman, Goede trouw, Goede week, Goede werken; **2** (1 bijw. v. wijze; 2 bijw. v. graad): 1 *zoo goed en zoo kwaad als het kan*, zóó als vereischt wordt; *– zoo!* flink zoo; *de woorden zijn – gekozen*, op een gepaste wijze; *ge kunt heel – om 12 uur hier zijn*, zonder moeite; *zul je het – onthouden*, nauwkeurig? *ik gevoel het –*, duidelijk; *hij heeft het – getroffen*, gelukkig; *het klinkt –*, bevallig, welluidend; *– over iem. denken*, gunstig; *er – in zitten*, warmpjes; *– Katholiek zijn*, zuiver, ijverig; 2 *nog niet – wakker*, in een behoorlijke of vrij ruime mate; *zoo – als*; **3** o.; alleen in bet. 5, 6, 7 –eren (1 *de hoedanigheid van goed*; 2 *alles wat goed is*, of *iets dat goed is* in de verschillende bet. van goed; 3 *nut, voordeel*, in zegsw.; 4 *crediet*, meest oneig. in zegsw.; 5 *bezittingen, vermogen*, in het enkel. v. in collectieve opvatting; in het mv. ter aanduiding van verschillende bezittingen; 6 *een uitgestrektheid gronds, die men bezit*, meestal in samenst.; 7 *voorwerpen en stoffen*, inz. *als koopwaar, die verzonden wordt*; 8 *linnen, katoenen, lakensche stoffen en daaruit vervaardigde voorwerpen*; 9 *bagage, reisgoed, pakkage*; 10 *benaming van allerlei gelijksoortige of ongelijksoortige voorwerpen of van een grondstof*; 11 *benaming van een stof, die men niet kan of wil noemen*; 12 *huisraad, gerei*, inz. in samenstellingen; 13 *collectieve naam voor levende wezens*): 1 *het onderscheid tusschen – en kwaad kennen*; 2 *iets –s, iets lekkers*; *ik kan geen – bij hem doen*; 3 *voor iems. eigen –*; *zich te – doen*; 4 *iem. iets ten goede* (of: *te goed*) *houden*, [a]) iem. iets in diens voordeel aanrekenen; [b]) oneig. iem. iets niet ten kwade duiden; *te – houden* (zonder bepaling), *te – hebben*, het nog van een ander te vorderen hebben; 5 *– en bloed opofferen voor*; *roerend en onroerend –*; *getrouwd zijn in gemeenschap van goederen*; 6 *zijn goederen liggen in Gelderland*; 7 *de bestelde goederen*; *goederen lossen*; 8 *dat is mooi – voor een japon*; *doe je Zondagsche – uit*; 9 *mijn – is in de bagagewagen*; *witkiel, zorg voor mijn –*; 10 z. Waarloos; 11 *dat –je stinkt leelijk*; *met dat – moet ik elke dag smeren*; 12 *potten –, Keulsch –*; *dat – is helder geschuurd*, keukengerei; *dat is geen porselein, maar steen –*; 13 inz. in verkleiningsvorm: *kinderen is een aardig –je*; *dat –je* (jonge meisjes) *is vrij druk*; bij uitbr.: *muizen is een lastig goedje.*
Goedaar'dig, –er, –st **1** bn. (*welwillend*; *goed, zacht van aard*): *een – kind, het schaap is –*; *die mazelen zijn nogal van een – soort*, niet kwaadaardig; **2** bw. (*op welwillende of op goedige, goelijke wijze*): *zij lachte – om het dwaze gezegde*; **–heid,** v.
Goed'achten, achtte –, h. goedgeacht (*voor goed houden*): *spreek er hem over, als gij het –acht*, nuttig oordeelt; zie Goedvinden.
Goe'dang, m. –s (O.-I. *magazijn, pakhuis*; *provisiekamer*).
Goed'bloed, m. (*sukkel, goedzak, hals*): *die man is een Joris –.*
Goed'deels, bw. (*voor een groot deel*): *Pruisen onttrok zich – aan de krijgstocht.*
Goed'doen, deed goed, h. goedgedaan (1 *weldoen*; 2 *baten, van nut zijn*; 3 *liefdadig, milddadig zijn*; 4 v. zaken enz.: *baat geven*; 5 *deugd doen, lafenis geven*; 6 *verlichten*; 7 *weldadig aandoen*; 8 *bevorderlijk zijn voor iems. belang*): 1 *is het geoorloofd op Sabbat – te doen? een wees –*; 2 *hij kon hem noch –, noch schaden*; 3 *'t rein genot van –*; 4 *die reis zal hem –*; 5 *die koele drank deed –*; Z.-N. *zich –*, zich zat eten of drinken; 6 *die tranen deden haar –*; 7 *die gunstige berichten deden den ouden man –*; 8 *de den prins bewezen dienst zal hem in zijn verdere loopbaan –.*
Goed'dunken 1 dacht of docht –, h. –gedacht of –gedocht (*behagen*; *goed, wenschelijk voorkomen*; *believen, aanstaan*): *het heeft den koning –gedacht, u te beloonen*; **2** o. (*wel-*

gevallen, welbehagen, toestemming): *handel naar –; dat hangt van zijn – af.*

Goedeman'nen, m.mv. (Z.-N. *scheidsrechters in geschillen tusschen bazen en werklieden*); **–raad,** m. Z.-N.; zie Goeman en Werkrechtersraad.

Goeden- of **Goeiena'vond,** m. (*avondgroet*); evenzoo: **–dag', –mid'dag, –mor'gen, –nacht'**: *-zeggen*; zie ald.

Goedendag', m. –s (middeleeuwen: *lange speer met ijzeren punt*); scherts. benaming: men kon er den vijand terdege mede begroeten; verg. Morgenster.

Goedendag'zeggen, zegde of zei –, h. goedendaggezegd, –gezeid (*iem. een aangename dag toewenschen*; ook, *vaarwelzeggen*): *kom eens –*; evenzoo: goedenmor'gen-, goedenmid'dag-, goedennacht'zeggen.

Goe'deren; zie Goed 3|7; **–boot*,** v. –booten (*stoomboot, die uitsluitend koopmansgoederen, waren, materialen enz. vervoert*); **–bureau,** o. –'s (*–kantoor*); **–handel,** m. (*koop en verkoop van waren, handel in koopmanswaren*); **–kantoor,** o. –kantoren (*kantoor, waar de goederen in ontvangst worden genomen, bestelkantoor voor vrachtgoed bij de spoorweg*); **–loods,** v. –en (*overdekt [houten] gebouw, waarin waren worden opgeslagen of geborgen*); **–trein,** m. –en (*spoortrein tot het vervoer van goederen, koopwaren, materialen enz.*); **–vervoer,** o.: *massaal –*; **–wagen,** m. –s (*wagen tot het vervoer van goederen*, inz. *bagagewagen*).

Goe'derhand, van –, bw. (*van betrouwbare zijde*): *van – iets weten*, uit goede bron.

Goe'dertieren, Z.-N. ook **–tie'rig,** bn.; –er, –st (eig. *van goede aard: barmhartig, lankmoedig, zachtmoedig, genadig*): *God is –*; ook –tie'ren.

Goede trouw'*, v. (*schuldelooze, maar valsche meening over de geoorloofdheid eener daad*): *te goeder trouw*, zonder kwade bijbedoelingen; zie Fides, Bonafide.

Goede Vrij'dag, m. – Vrijdagen (*Vrijdag vóór Paschen; gedachtenis van de sterfdag des Heeren*); zie Stille Vrijdag.

Goe'de week, v. (*de laatste week der groote R.-K. vasten, de week vóór Paschen*).

Goede wer'ken, o. mv. (*daden, die geschieden uit liefde tot God of tot de evennaaste*).

Goed'gebouwd, bn. (*welgevormd, krachtig van lichaamsbouw*): *een – man.*

Goedgeefsch'*, bn. (*mild, niet karig*): *tante was altijd –*; **–heid*,** v. (*mildheid*).

Goedgeloo'vig*, bn.; –er, –st (1 *lichtgeloovig*; 2 *zuiver in de leer, rechtzinnig; een oprecht geloof aan God hebbende of de goden*, w. i. g. in deze bet.): 1 *de –e groote menigte*; 2 *groot was de tegenzin der –e Calvinisten.*

Goed'gewicht, o. (*korting, door de groothandel aan de kleinhandel toegestaan in %*).

Goed'gezind 1 bn. (*het wèl meenend met iem. of iets*; Z.-N. *opgeruimd*): *de –e burgerij*, die nl. de bestaande orde van zaken steunt; **2 –e,** m. –n: *moeten alle –n niet meewerken?*

Goedgun'stig, –er, –st **1** bn. (*gunstig gezind, welgezind; vriendelijk*): *de –e lezer*, toegenegen; *een – onthaal, –e ontvangst*; **2** bw. (*op een wijze, die van welwillende gezindheid blijk geeft*): *zij hoorde mij – aan.*

Goedhar'tig, –er, –st **1** bn. (1 *welwillend, goedaardig*; 2 *blijk gevende van, voortkomende uit een goed hart*): 1 *mijn –e oom*; 2 *–e zorg, –e scherts*; *zijn gelaat heeft iets –s*; **2** bw. (*op een wijze, die blijk geeft van goedhartigheid, goedigheid*): *wees – en inschikkelijk*; **–heid,** v. (*goedaardigheid*).

Goed'heid, v. –heden (*braafheid, zachtheid, welwillendheid*): *dat is te veel –*; *– des harten*; *een bui van –*; *wil 'u de – hebben?*

Goedhei'lig, bn. (*goed en heilig*): *Sinterklaas, – man!*

Goed'houden, zich, hield zich –, h. zich goedgehouden (1 *niet gaan kwijnen; zich flink houden*; 2 *zich niet laten overmeesteren door zijn zenuwen*): 1 *uw vader houdt zich goed ondanks zijn hooge jaren*; 2 *uw broer hield zich goed bij die begrafenis.*

Goe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*goedhartig, welwillend, vriendelijk*): *een – gelaat*; *lief kind, sprak zij –.*

Goedjon'stig, bn., bw. (Z.-N. *goedgunstig*).

Goed'kennen, kende goed, h. goedgekend (Z.-N. *voor goed erkennen*): *een factuur, een getuigenis –.*

Goed'keuren, keurde –, h. goedgekeurd (*na onderzoek verklaren of erkennen, dat iets goed is; billijken*): *men zal hem voor de militie wel –*; *de opzichter wil die materialen niet –.*

Goed'keurend, bn., bw. (*instemmend, toestemmend*): *een – woord, een – gemompel.*

Goed'keuring, v. –en (*het goedkeuren; de inhoud der goedkeuring*): *een woord van –*, tevredenheid; *na – door Gedeputeerde Staten.*

Goedkoop'* 1 bn.; –er (of inz. Z.-N.: beterkoop), –st (1 *niet duur, laag in prijs*; 2 fig. *van weinig waarde*; 3 *van personen, die niet duur zijn; van plaatsen, winkels, waar de prijzen niet hoog zijn*): 1 *in die winkel is alles –*; *–, duurkoop; in Den Haag is dit –er dan hier, in Parijs het –st*; 2 *een –e liefhebberij*; ir. *een –e aardigheid*, iets zonder geest, iets flauws; *op een –e wijze*, gemakkelijk; 3 *die naaister is –*; *Den Haag is –*; *de –e Bazaar*; **2** bw. (*voor weinig geld, geringe prijs*): *– wijn inslaan*; zegsw. *er – af komen*, met geringe onkosten eig. en fig.; **3** zn., m. of v.: *voor de –*, uit zuinigheid; *op een –je.*

Goedlachsch'*, bn. (*spoedig, gaarne lachend*).

Goedleersch'*, bn. (*niet hardleersch*): *die knaap is –*, vlug in het leeren.

Goed'leven, alleen gebruikelijk in: *pater-(tje) –*, iem., die nl. een gemakkelijk leventje leidt en er welgedaan uitziet.

Goed'maken, maakte –, h. –gemaakt (*schadeloosstellen*; ook: *ongedaan maken, doen vergeten, vergoeden, dekken, bestrijden*): *de entreegelden moeten de kosten –*; *mijn onbeleefdheid goedmaken door . .*; **–ing,** v. (*vergoeding*): *na –making der kosten.*

Goedmoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*goedhartig, onergdenkend*): *een – man, –e scherts*; *hij lachte –*; **–heid,** v. (*goedigheid*).

Goed'praten, praatte –, h. goedgepraat (*verontschuldigen, vergoelijken*): *hij doet zijn best om zijn fout goed te –.*

Goedrond', bn. en bw. (*rondborstig, openhartig*): *goed Zeeuwsch, –*; *– voor iets uitkomen.*

Goed'schiks, bw. (*betamelijk, behoorlijk*): *iets niet – kunnen doen*, welstaanshalve; *– of kwaadschiks*, met of zonder goede wil.

Goedsheug'dig, bn., bw. (Z.-N. *goedhartig*).

Goeds'moeds, bw. (*in kalme stemming; welgemoed, opgeruimd*): *hij gaf het dier – een schop*; *hij is altijd –*; *wees –*; ook: –moeds'.

Goed'spreken, sprak goed, h. goedgespro-

ken (*borg zijn, instaan voor*): *zijn vader zal – voor die som; voor iem. –.*

Goed'vinden 1 vond goed, h. goedgevonden (1 *verkieslijk achten, noodig achten*; 2 Z.-N. *te goed houden*): 1 *handel, zooals gij goedvindt,* nuttig acht; 2 Z.-N. *gij kunt niet krijgen en –*; **2** o. (*goeddunken, welbehagen*): *handel naar uw –,* verkiezing; *met onderling –.*

Goedwil'lig, bn. en bw.; –er, –st (*dienstvaardig, gewillig*): *onze meid is een –e sloof; – voor iem. zijn; hij fluisterde mij dat – in het oor,* op welwillende wijze; **–heid,** v.

Goed'zak, m. –ken (*goedhartig persoon, goeierd, lobbes*): *Lamme Goedzak.*

Goëet', m. –ëten (Gr.-Lat. goës: *toovenaar*).

Goei'erd, m. –s (*goedzak*).

Go'ël, m. (Hebr. *volgens de Israëliet. wet: losser, bloedwreker, als naaste bloedverwant van de*[*n*] *vermoorde*; fig. *de Verlosser*).

Goe'le, v. –n (Z.-N. *eend*).

Goe'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*vriendelijk, lief*): *die –e oude man; een – humeur; de hond keek Huib – in de oogen.*

Goem, v.: zie Goum.

Goe'man, m. –mannen (eig. *achtenswaardig man,* bij uitbr. *scheidsman, scheidsrechter,* b.v. bij een harddraverij; ook: *bemiddelaar*).

Goe'nie, v. –s (*jute*): *een zak van –* of **Gon'je.**

Goe'noeng, m. –s (O.-I. *berg*[*streken*]).

Goe'noeng a'pi, m. –'s (O.-I. *vuurberg*).

Goe'noenger, m. –s (*Javaan of pony uit de bergstreken*).

Goe'roe, m. –s (O.-I.[*godsdienst*]*onderwijzer*).

Goes'te, v. (Z.-N. *goesting*).

Goes'tie, m. –s (O.-I.: *prins, hooge adellijke*; ook: *vorstelijke titel*).

Goes'ting, v. (Z.-N. *trek, lust, zin*; ook: *bekomst*): *ergens (geen) – in hebben* (of: *krijgen*); *met de – trouwen,* toestemming; *zijn – doen,* zin; *naar de laatste –,* mode.

Goe'the, Joh. Wolfgang v., geb. 1749 te Frankfurt, gest. 1832 te Weimar, beroemd Duitsch dichter o.a. van Faust.

Goë'tie, v. (Fr. [Gr.-Lat. goëtia]: *tooverij* [*door oproeping van booze geesten*]).

Gof'fer, gof'ferd, m. –s (*dikzak; groote, zware persoon*; ook wel: *ruwe, onbehouwen vent*).

Go'ï, m. mv. Gojim of Goïm (Hebr. eig. *volk*; inz. i. h. mv. *heidenen, in tegenstelling met het uitverkoren volk der Joden*; i. h. alg.: *niet-Israëliet*); **Go'ïm,** m. –s (Barg. *Christen*).

Gok'ken, gokte, h. gegokt (Hebr. *een hazardspel doen om geld; speculeeren*): *hij houdt van –*; **gok'ker,** m. –s (*speler*).

Go'lem, m. (*embryo; homunculus*).

I. Golf, v. golven (1 *baar*; ook van geluid, licht; 2 *gulp, dikke straal van een vloeistof*; 3 *wijde baai, ruime zeeboezem*): 1 *een hooge –; witgekuifde golven*; bij uitbr. *een plek gronds aan de golven betwisten*; de zee: *in de schoot der golven,* in de diepte der zee; *korte –*; 2 *een – bloed*; 3 *de – van Mexico.*

II. Golf, o. –spelen (Eng. [Ned. kolf]: [*Schotsch*] *balspel in de open lucht, waarbij een balletje met een golfstok in kuiltjes moet worden geslagen*): *– spelen.*

Golf'breker, m. –s (*steenen dam om de golfslag te breken ter bescherming van haven of havenhoofd*); **–dal,** o. –dalen (*laagte tusschen twee golven*); **–lengte,** v. –n (*afstand tusschen twee golfkammen*; radioterm, verg. Kort en Lengte); **–lijn,** v. –en (*golvende lijn, kromme lijn*); **–slag,** m., in bet. 2 golven (1 *het slaan der golven*; 2 *een rijzing van het water; baar, golf*): 1 *een sterke –,* d. i. hooge zee; *een matige –,* deining; 2 *bij iedere – trilde de boot.*

Golf'spel, o. (*golf-balspel; de benoodigdheden voor het spel,* nl. *ballen en stokken*); **–club,** v. –s (*vereeniging v. golfspelers*); **–pak,** o. –ken; **–speler,** m. –s; **–stok,** m. –ken.

Golf'stroom, m. (*warme zeestroom, afkomstig uit de Golf van Mexico*).

Gol'gotha, m. en o. (Hebr. *schedelberg; gerechtsplaats bij Jeruzalem*). (g = g).

Go'liath, m. (Bijb. *reus bij de Philistijnen*; fig. *reusachtig mensch*): fig. *een echte –,* ongelikte beer; z. David. (th = t).

Go'lok, m. –s (O.-I. *hak-, kapmes*; ook: *een bijna rechte sabel van ± 0.5 m lengte*).

Gol'ven, golfde, h., i. gegolfd (1 *rijzen en dalen, schijnbaar aanrollen,* bij verg. in verschillende toepassingen; 2 *stroomen, vloeien*; 3 *in een golflijn voortloopen*): 1 *de rivier golfde aan onze voet;* bij verg. *een –de menigte; het –de graan*; 2 *het bloed golfde uit de wonde*; 3 *golvend haar,* niet-sluik; *–de heuvelen,* zacht glooiende; *een golvend terrein.*

Gol'ving, v. –en (*het golven; golvende kromming*): *de – der halmen, de – dier lijnen.*

Gol'zen, golsde, h. gegolsd (Z.-N. *slokken*).

Gom, v., (soorten) –men (Fr. gomme [Gr.-Lat. gummi]: 1 *lijmachtig vocht, dat door insnijding uit zekere boomen en planten vloeit en dan stolt, gomstof*; 2 *een stukje gomelastiek om vlekken uit te vegen; vlakgom*): 1 *Arabische –, een fleschje –*; 2 in de bet. van vlakgom alleen met lidw. van bep. of zonder lidw.: *geef me eens even de –; ik heb geen – meer*; **–'achtig,** bn.: *het – sap van de perzikboom.*

Gomarist', m. –en (*volgeling van professor Franciscus Gomarus, 1563–1643; Contra-Remonstrant*): *de –en stonden, in het leerstuk der predestinatie, tegenover de Arminianen.*

Gom'boom*, m. –boomen (*boom, die gom of gomelastiek levert*; Lat. hevea).

Gomelastiek', o., in bet. 3 en 4 –en (eig. *veerkrachtige gom*: 1 *gestold sap van de gomboom; caoutchouc*; 2 *geprepareerde caoutchouc, vlakgom*; 3 *een stukje vlakgom*; 4 *een band van of met caoutchouc; elastiekje*): 1 *–, 81 balen verkocht; gevulcaniseerde –*; 2 *met – iets uitvegen*; 3 *reik me je – eens*; 4 *het –je van de hoed is gesprongen.* Opm. In bet. 2 en 3 meestal *Gom*; in bet. 4 *elastiek*; ook: Gummi, Rubber.

Gom'hars, o. en v.; (soorten), –harsen (*mengsel van gom en hars*).

Gom'lak, o. (*roodkleurige gom, schellak*).

Gomlastiek', o. (*gomelastiek*): *een bal van –*; **–tie'ken,** bn.: *een – bal, een – poppetje; de –en man,* kermisgast met lenige leden.

Gom'men, gomde, h. gegomd (*met gom bestrijken*): *postzegels, aan de achterzijde gegomd.*

Gommeux', m. (Fr. *fat, modejonker*).

Gon'del, v. –s (It. gondola: *plat, overdekt roei- en pleziervaartuig, gebezigd in de grachten van Venetië*); **–stad,** v. (*Venetië*).

Gondelier', m. –en, –s (Fr. [It. gondoliere]: *gondelroeier, -schipper*); **Gon'dellied,** o. –liederen (*lied van den gondelier*).

Gonfalon', m. –s (Fr. [It. gonfalone]: *kerkvaan; lansvaantje*).

Gonfalonie're, m. (It. *drager van een gonfalon, baniervoerder; burgemeester*) l: *–i-eerei*

Gong, v. –s (*metalen bekken, soms van 1 m middellijn, hangende in een schraag of aan een koord; men slaat er op met een met doek of leder enz. omwonden klepelstok*); **–slag,** m. –slagen; verg. Tamtam.

Gonio . . ., v. Gr. go'nia = hoek.

Goniome'ter, m. –meters (*hoekmeter*).

Goniometrie', v. (meetk. *het meten van hoeken; hoekmeetkunde*).

Goniome'trisch, bn., bw. (*de goniometrie betreffende*): *–e lijnen, –e verhoudingen.*

Gon'je, v. (*jute*); **–tapijt,** o. –en; **–zak,** m. –ken.

Gons, m. (*suizende slag, gonzende klap*; ook: *dof geluid, gebrom*; Barg. *steek, por*).

Gonst, v. (*de overgebleven kracht v. d. mest in een akker, na de oogst*): *de – is er uit.*

Gon'zen, gonsde, h. gegonsd (1 *dof of brommend klinken*; 2 *een brommend, snorrend, suizend geluid voortbrengen*): 1 *zijn woorden – nog in mijn ooren; een dof geluid gonsde door de lucht*; 2 *de bijen –, de kachel kan –.*

Goo*, o. (*gooi, gouw*), b.v. *Oostergoo.*

Goo'chelaar, m. –s, –laren (*iem., die kan goochelen, die er zijn bedrijf van maakt*).

Goochelarij', v. –en (*het goochelen; goochelkunstje, -toer; bedrieglijke kunstgreep*).

Goo'chelbeker, m. –s (*bekervormig voorwerp, dat de goochelaar bij zijn toeren gebruikt*).

Goo'chelen, goochelde, h. gegoocheld (*vlugge, voor het oog bedrieglijke toeren verrichten* inz. *met de handen; tooveren, tooverkunstjes verrichten*): fig. – *met cijfers*, op handige (bedrieglijke) wijze met cijfers omspringen.

Goo'chelkunst, v. (*vaardigheid in 't goochelen*; als verkl.: *kunststukje v. e. goochelaar, tooverkunstje*); **–spel,** o. (*goochelarij*; fig. *droomgezicht, bedrog*); **–stuk,** o. –ken (*-kunstje*); **–tasch*,** v. –tasschen (*zak, waarin al de benoodigdheden zijn, en waarin of waaruit men goochelt*); **–toer,** m. –en (*goochelkunstje*).

Goo'chem(erd)*; zie Gochem(erd).

Goods'penning, m. –en; z. Godspenning.

I. Gooi, o. (etym. = *gouw: landstreek*); **–land,** o.; *Naardingerland*, aan de Zuiderzee ten O. v. Naarden; **–lander,** m. –s; z. Gooier.

II. Gooi, v. –en (1 *worp*, bij verschillende spelen: *met de teerlingen, bij 't kegelen*; 2 *gang, vaart*, alleen in zegsw.): 1 *de eerste – hebben*; zegsw. *ergens een – naar doen,* [a]) een kansje wagen, [b]) bij benadering trachten te bepalen; 2 *zijn – gaan*, gang.

Gooi'en, gooide, h. gegooid (1 *werpen, smijten, smakken*; 2 bij verschillende spelen): 1 *met de deur –*, hard de deur toeslaan; *iem. met iets –*; fig. *zijn geld in 't water –* (ook: *werpen, smijten*), onnut uitgeven, verspillen aan een dwaze of roekelooze onderneming; *iem. iets naar het hoofd –*, d. i. bitter verwijten; *het op iets* (*anders*) –, het gesprek op iets (anders) brengen; z. ook Balk, Glazen; 2 (kegelspel) *wie moet het eerst – ?* (dobbelspel) *hier is de beker, jij moet –.*

Gooi'er, m. –s (*man uit het Gooiland*): *ik ben een –s kind, vervallen in Gods toorn.*

Gool*, v. –en (Z.-N. gew. *geul, goot*).

Goor 1 bn.; –der, –st (1 *slijkerig, modderig, bedorven*; 2 *morsig, vuil*): 1 *gore melk, – spek*; 2 *een – varken*; *– linnen, gore handen*; fig. *gore taal*, vuil, onzedelijk; *een – kostje*, onlekker, onsmakelijk; **2** o. Z.-N. (*slijk, modder*).

Goo'recht, o. (*landstreek in de prov. Groningen*): – ligt ten Z. der stad Gr.

Goos'penning, m. –en; z. Goodspenning.

Goot, v. goten (*afvoerkanaal voor vloeistoffen* inz. *voor regenwater; afvoerkanaal voor vuil water enz.; open riool*): *een dak–, een straat–; iem. uit de goot opgeraapt*, van onbekende, lage afkomst.

Goot'dissel, m. –s (*dissel om goten te maken*); **–gat,** o. –gaten (*gat, waardoor het vuile water in de goot of in de zinkput loopt; waterloosgat*); **–pijp,** v. –en (*looden of zinken afvoerbuis van een dakgoot*); **–steen*,** m. –steenen (*steenen bak onder de keukenkraan; een pomp met afvoerbuis naar de goot of de zinkput*); **–water,** o. (*water uit de goot, uit de gootsteen, uit de dakgoot*); van slechte dranken, sausen: *dat lijkt wel –.*

Goo'zer*, go'zer, m. –s (Jiddisch: *kerel, vent*).

Gop'pe, v. (Jiddisch: *bruiloft*): *nou vier ik gauw de –.*

Gor'del, m. –s (1 *riem, band om het middel om de kleeren bijeen te houden, op te schorten*, ook *als sieraad*; 2 R.-K. *deel v. h. misgewaad*; 3 *kring, krans*; 4 aard- en hemelbeschrijving: *zone, riem* inz. insamenstellingen): 1 *een jachtmes hing aan zijn leeren –*; 2 *de – dient om de albe op te schorten*; verg. Singel; 3 *een – van forten*; 4 *de tropische aard–.*

Gor'delband, m. –banden; z. Ceintuur.

Gor'deldieren, o. mv. (*tandelooze zoogdieren, waarvan het lichaam bedekt is met schubben, vergroeid met beenplaten*; Lat. dasypodidae).

Gor'delkruid, o.; zie Wolfsklauw **2.**

Gor'deliem, m. –en; zie Koppel.

Gor'delroos, v. (*huidontsteking of -uitslag met vorming van blaasjes, die in groepen bijeenstaan o.a. om de middel in de vorm v. e. gordel*); ook: Sint-Antoniusvuur.

Gor'den, gordde, h. gegord (1 *met een gordel bevestigen*; 2 *met een gordel omgeven; omgorden*): 1 *een kleed om 't lijf –; een zwaard aan de zijde –*; 2 *gord uwe lendenen en neem mijnen staf in uwe hand*, 2 Kon. 4 : 29; fig. *met kracht –*; refl. *zich – tot de strijd.*

Gordiaan'sche knoop*, m.: kunstig gelegde knoop in de gareelen van de disselboom v. een wagen in een tempel te Gordium in Galatië; hem, die de knoop losmaakte, was de wereldheerschappij toegezegd; 333 v. Chr. werd die knoop door Alexander den Gr. met het zwaard doorgehakt; fig. *een ingewikkelde en netelige zaak*; zegsw. *de* (*Gordiaansche*) *knoop doorhakken*, een bezwaar door een krachtig besluit vernietigen.

Gordijn', o. en ook v. –en (1 *voorhang, voorhangsel ter afsluiting of bedekking*; 2 inz. *voorhang op het tooneel*): 1 *een rol–*; *de –en neerlaten, ophalen, dichttrekken*; zegsw. *achter de –en gaan*, gaan slapen; 2 *het – gaat op, valt.*

Gordijn'franje, v. –franjes; **–koord,** o. –en; **–metten,** v. mv. of **–preek*,** v. –en (*bedsermoen*); **–ring,** m. –en; **–roede,** v. –n (*ijzeren of koperen staaf, waaraan het gordijn door middel van ringetjes is opgehangen en waar het langs heen en weer kan schuiven*); **–vuur,** m. (*artillerievuur, waarmede een gedeelte v. h. vijandelijk front achter de aanvalstroepen bestreken wordt om het aanrukken van reserves te verhinderen*).

Gor'ding, v. –en, –s (huisbouw: *dwarshout tot koppeling van de kapgebinten, waarop de spanribben liggen; dwarsbalk of -hout tot kop-*

peling van een rij palen; scheepst. *een loopend touw tot opkorting van een zeil*).
Go'ren, goorde, h. gegoord (Z.-N. *baggeren*).
Gor'gel, m. –s (*strottenhoofd, strot*; bij uitbr. *hals*; *keel*): *iem. de – toeknijpen.*
Gor'geldrank, m. –dranken (*geneesmiddel, om mede te gorgelen, de keel te spoelen*).
Gor'gelen, gorgelde, h. gegorgeld (*de keel klokkend spoelen*): *met aluin –*; fig. *reeds gorgelt de leeuwerik zoo luid en zoo schel*, rollend kweelen.
Gorgo'nen, v. mv. Gr.-Lat. myth. Schrikgodinnen (Gr. gorgos = huiveringwekkend), wier aanblik iem. in steen veranderde, gevleugelde monsters met slangenhaar en ijzeren klauwen; het enkelv. is *Gorgone* of *Gorgo*; zie Medusahoofd.
Gorgo'nisch, bn. (*ijzingwekkend*).
Go'rig, bn.; –er, –st (*smerig, vuil*): *het varken is een – dier*; **–heid,** v. –heden (*onzindelijkheid, vuilheid*); zie Goor.
Goril'la, m. –'s (dierk. *menschaap in W.-Afrika, hoog tot 2 m*; Lat. gorilla gorilla; ook, *Pongo*); fig. *aartsleelijke man.*
I. Gors, v. en o. gorzen (*Holl. en N.-Br. benaming van aangewassen grond*); zie Schor(re), Kwelder.
II. Gors, v. gorzen (*vogelsoort tot de vinken behoorende*; Lat. emberiza).
Gors'dijk, m. –dijken (*kleine, lage dijk op een gors om de aanslibbing te bevorderen*).
Gors'land, o. –landen (*gors* **I**, *aanslibbing*).
Gort, v., in bet. 1 –en; in bet. 2 v. en o. gmv. (1 *grutten, gebroken graan* inz. *gepelde gerst*; 2 *varkensziekte, waarbij korrels in het vetweefsel voorkomen, veroorzaakt door larven van een lintworm, ook bij runderen voorkomende*; fig. *onzuiverheid*): 1 *men maakt gort van gerst, haver en boekweit*; collectief: *graanakkers, waar de – geoogst wordt*; *Alkmaarsche –*; spijs: *zij eten – met rozijnen*; fig. *een gortje*, een kleinigheid; zegsw. *iets van haver tot – vertellen, weten*, tot in de kleinste bijzonderheden; zie ook Aver; 2 *het spek niet eten om het –.*
Gor'tebrij, v. (*brij v. gepelde gerst*).
Gor'tenteller, m. –tellers (*gierigaard*; *iem., die de gortkorrels telt, een krenterige vent*; ook: *een Janhen*); zie Erwtenteller.
Gor'tepap, v. (*dunne gortebrij*).
Gor'ter, m. –s; v. –en (*gortmolenaar, grutter*); meer: Grutterij; zie ald.
Gor'tewater, o. (*aftreksel van gepelde garst*): *– met citroen tegen de hoest.*
Gor'tig, bn.; –er, –st (1 van varkens of varkensvleesch: *vinnig*; *het gort hebbende, puistig*; 2 *vuil, smerig*): 1 *dat varken is –*; *– spek*; 2 *– als een varken*; *hij maakt het –* (of: *al te –*), bont, grof; **–heid,** v.
Gor'zing, v. –en (*gors* **I**; *schutting of heining v. gevlochten rijs*; Z.-N. *grasland, weide*).
Go'sen, o. (Bijb. *landschap in beneden-Egypte, ten O. v. d. Nijl*); Gen. 47 : 4.
Go'teling, m. –en (1 *gegoten metaal* inz. *gietijzer*; 2 *voorwerp van gegoten ijzer*, b.v. *staaf van gietijzer, een gegoten kanon*): 1 *de pot van een stoof is –*; 2 *voor levering van 10 –en*; *op dat schip waren twee –en.*
Got(h)iek' 1 v. (*bouwtrant van de 12e–16e eeuw*; *spitsbogenstijl*); **2** bn. (*de Gothische stijl, de Gothiek, de Gothen eigen*): *een –e kerk*, b.v. de St.-Jan te 's-Hertogenbosch; *de –e stijl.*
Go't(h)isch 1 bn. (*gothiek* **2**): *– letterschrift*, oud-Duitsch letterschrift; verg. Majuskel, Minuskel; *–e letter*, (typ.) Duitsche; **2** o. (*de Gothische taal*): *de studie van het –.*
Goud, o. (1 *kostbaar, edel metaal van roodgele kleur*, S. G. ± 19.5, smeltpunt 1063° C.; 2 *hetgeen uit goud gemaakt is*, in verschillende toepassingen; 3 *gouden munt, goudgeld*; 4 bij uitbr. *geld, rijkdom, schatten*; 5 *een op goud gelijkende kleur*; *schitterend geel*): 1 *een stuk –, een klomp –, een staaf –*; *gedegen –*, zuiver, niet vermengd; *– van 8, 14, 18 karaat of karaten*, d. i. van de 24 deelen zijn er 8, 14, 18 zuiver goud; z. Karaat; zegsw. *een raad als –*, kostelijke raad; *een hart als –*, edel; *eerlijk als –*, doodeerlijk; zegsw. *tegen – opwegen*, van buitengewone waarde zijn; *Er is geen – zonder schuim*, niets is volmaakt; *Het is niet alles –, wat er blinkt*, niet al wat glanst, is ook innerlijk degelijk, schijn bedriegt; zie ook Haard, Morgenstond, Spreken; 2 *rijkdom in – en juweelen*, goudwerk, lijfsieraden enz.; *een kleed met – omzoomd*, met goud doorweven boordsel; *iems. naam met – boekstaven*, (altijd fig.) gouden letteren; *de plaats waarop men het – wil doen kleven*, vergulдsel, bladgoud; 3 *honderd gulden aan –*; z. Ton; 4 *om geen – van de wereld*, voor geen geld; 5 *het blinkend – der tulpen*; *het – van het krullend haar*; z. ook Gouden; **–'achtig,** bn. (*naar goud zweemend*): *een –e glans, –haar*; **–'ader,** v. –aderen, –aders (*met goud gevulde adervormige holte in de aardkorst*); **–'agio,** m. (*de waarde per 100 v. goudmunt boven papier*): *als de – 5.5 % is, krijgt men voor f 100 in goud, f 105.50 in papier*; **–amalga'ma,** o. –'s (*een oplossing van goud in kwik*); ook: –amalgaam'.
Goud'arend, m. –en (*steenarend*); **–baars,** m. –baarzen (*goudvisch*); **–bad,** o. –baden (fot. *onderdompeling der cliché's in een oplossing van goud*); **–berg,** m. –en (*berg, waarin men goud vindt*); **–beurs,** v. –beurzen (*buidel met of voor goudgeld*); **–blad,** o. –bladen (*uitgeslagen blaadje goud*; *loovertje*); **–blond,** bn. en bw. (*goudkleurig*): *Germaansche vrouwen met – haar*; **–boekje,** o. –s (*boekje, bundeltje v. goudblaadjes*); **–brasem,** m. –s (dierk. *goudkleurige brasem*); **–brons 1** o. (*met honig fijngewreven afval van bladgoud*; *zeker mengsel van tin en zwavel*); **2** bn. (*bronskleurig*; *van een naar goudbrons zweemende kleur*): *een – wambuis*; **–bruin,** bn. (*glanzig bruin*): *–e lokken*; **–delver,** m. –s; **–dorst,** m. (*heftig verlangen naar goud*); **–draad** (*tot draad getrokken goud*) **1** (voorwerpsn.), m. –draden; **2** (soortn.), o.; **–druk,** m. (typ. *methode, waardoor goudbrons op de letters wordt aangebracht*); **–duivel,** m. (*geldzucht*): *de – is in hem gevaren.*
Gou'den, bn. (1 *van goud gemaakt*; 2 *met goud doorweven of van gouddraad vervaardigd*; 3 *verguld*; 4 *uiterlijk op goud gelijkende*; *in kleur en glans met goud overeenkomende*; 5 fig. in allerlei toepassingen en zegsw., waarbij de eig. bet. soms op de voorgrond komt): 1 *een – horloge* (ook: *een goud horloge*; verg. Goudgeld, Goudlaken); *de – bul*, staatsstuk, van een gouden zegel voorzien; z. Bul; *– tientje*, van goud geslagen, Nederl. goudmunt van 10 gld.; *– vijfje*, idem v. 5 gld.; *– standaard*, [a]) uit goud geslagen standaardmunt als grondslag van

een muntstelsel; [b]) muntstelsel met gouden standaardmunt; 2 – *koorden, troetels*; 3 *in den – Leeuw*; 4 – *appelen*; *een krans van – stralen*; 5 zegsw. – *bergen beloven*, d. i. iem. onbestaanbare rijkdommen voorspiegelen, z. Berg, fig. hem het onmogelijke zelfs toezeggen, ook: *koeien met – horens beloven*; *een eerlijk handwerk heeft een – bodem*, is winstgevend; *de – middelmaat*, voortreffelijke; – *spreuken*, onschatbare; *een – feest*, 50-jarig; *de – bruiloft*, 50-jarig huwelijksfeest; *de – eeuw*, [a]) myth. de regeering van Saturnus, tijdperk van vrede en ongestoord geluk; [b]) tijd van de hoogste bloei, b.v. *onze – eeuw* (1600–1700); fig. *de – eeuw van Augustus* (31 v. C.–14 n. C.); – *hoorn*, Z. arm van de Bosporus bij Konstantinopel; – *kalf*, eig. *kalf van goud*, beeld van den Mammon, z. Exodus 32 : 4; *het – kalf aanbidden*, den geldduivel huldigen als een godheid, de rijkdom, de rijke lieden eeren; *een rondedans om het – kalf*; z. Koets, Kraag, Roos, Zon.

Goudenre'gen, m. –regens (*loofboom m. goudgele bloemtrossen*; Lat. cytisus laburnum).

Gou'denaar, m. –s (*lange steenen pijp*).

Gou'den roos; zie Roos.

Gou'den stan'daard; zie Gouden.

Gou'den tien'tje; zie Gouden.

Goud'- en zil'verwerken, o. mv. (*voorwerpen van goud of zilver*).

Goud'erts, o. (*goudhoudend erts*); **–essaai,** o. –en (*onderzoek naar 't goudgehalte*); **–fazant,** m. –en (*goudlakensche fazant*); **–forel,** v. –len (*bergmeer- of roodforel*; Lat. salmo alpinus).

Goud'geel, bn. (*geel, dat op goud lijkt, goudachtig geel*): *het –gele graan*.

Goud'graver, m. –s (*gouddelver*).

Goud'geld, o. (*gouden munt*).

Goud'groef, v. –groeven (*goudmijn*); **–groen,** bn. (*goudachtig groen*): *de –groene vleugels van een insect*; **–gulden,** m. –s (*gouden muntstuk: Nederlandsche 28-stuiverspenning, zilveren florijn of 28 geheeten, was = f 1.40*); **–haan,** m.; **–haantje,** o. –s (*fijne, kleine mees*; Lat. regulus r. regulus): *hij ziet er uit* (of: *blinkt*) *als een –haantje*, keurig; **–handel,** m. (*koop en verkoop van gouden munt en specie, hier te lande bijna uitsluitend in handen der Ned. Bank*); **–hanen,** m. mv. (*familie van kevers met metaalglans*; Lat. chrysomelidae); **–houdend,** bn. (*goudbevattend*): – *erts*.

Goud'kalk, v. (*goudpurper*); **–kast,** v. –en (*goud- en zilverkast*); **–kievit,** m. –en (*moerasvogel*; Lat. squatarola squatarola); **–kleur,** v. (*goudgele kleur*); **–klomp,** m. –en (*brok[je] goud*).

Goud'koord, o. –en (*met goud doorweven koord*); **–koorts,** v. (*koortsige gejaagdheid bij goudzoekers en bij beursspeculanten om goud te winnen*); **–kust,** v. (*kust aan de golf van Guinea, W.-Afrika*).

Goud'laken, o. (*laken, met gouddraad doorweven*): *een mantel van –*.

Goud'lakensch*, bn. (*van goudlaken*): *een –e rijksmantel*; *een –e fazant*, d. i. met veeren, die aan goudlaken doen denken.

Goud'land, o. (*land, waar goud gegraven wordt* inz. *Californië*; *Dorado*); **–leder,** o. (*verguld leer of leer met vergulde figuren, o. a. als behangsel*); **–leening*,** v. –en (*leening, waarvan de interest in goud wordt voldaan*); **–leeren*,** bn. (*van goudleder*): – *behangsel*; **–maker,** m. –s (*alchimist*); **–makerij,** v. (*alchimisterij*); **–meerle,** v. –n (*wielewaal*; z. ald.).

Goud'mijn, v. –en (1 *goudgroeve*; 2 fig. *iets, dat groot voordeel oplevert*; 3 *schatkamer*): 1 *de –en van Australië*; 2 *de haringvisscherij werd een – voor Holland*; 3 *de bijbel, een – van menschenkennis*; **–munt,** v. –en; z. Zilvermunt.

Goud'papier, o. –en, als stofnaam gmv. (*een papier, dat aan één kant verguld is*).

Goud'peld, bn. (*met goudachtige vlekken*), b.v. *een toom –e kippen*; zie Geelpeld.

Goud'pippeling, m. –en (*goudgele appel*); **–pluvier,** v. –en (*wilster*); z. Pluvier; **–poeder,** o. (*poederachtig goud, goudzand*); **–purper,** o. (*kleurstof, verkregen door tinzout te vermengen met een goudoplossing*): *glas- en porseleinschilders gebruiken –*; **–ranonkel,** v. –s (*boterbloem*); **–renet,** v. –renetten (*zoetzure, geelgrauwe renet*).

Goud'rente, v. (*interest van effecten, die in goud wordt uitbetaald*, in tegenstelling van zilver-, papierrente); zie Goudleening.

Goudron', o. (Fr. *teer; gezuiverd en gekookt asphalt in vloeibare toestand*).

Gouds'bloem, v. –en (*goud-, gouw-, goudjesbloem, samengesteldbloemige éénjarige tuinbloem met goudgele bladeren*; Lat. calendula; ook: *een soort chrysanthemum*).

Goudsch*, bn. ([*als*] *uit, in, van, eigen aan, betrekking hebbende op Gouda*): *–e kaas*; *–e pijpen* of *gouwenaars, in 1637 uitgevonden*.

Goud'schaal, v. –schalen (*gevoelige weegschaal om goud te wegen, goudbalans*): zegsw. *op een –(tje) wegen* (of: *leggen*), iets hoogst voorzichtig wikken en wegen, b. v. *zijn woorden wegen of leggen op een –*, zeer voorzichtig zijn bij 't spreken; **–schuim,** o. (*goudglit; slakken bij het smelten van goud ontstaan; afval bij 't bewerken van goud: valsch bladgoud*); **–smid,** m. –smeden (eig. *een ambachtsman, die goud door smeden bewerkt en daarmede de kost verdient*; meestal: *iem., die gouden voorwerpen maakt en er handel in drijft*; bij uitbr.: *iem., die edele metalen bewerkt en er handel in drijft; goud- en zilversmid*); **–stuk,** o. –stukken (*gouden geldstuk*); **–veld,** o. (*veld, waar goud gevonden wordt*): *de –velden van Klondyke*; **–vernis,** o. (*goudkleurig vernis*); **–vink,** m. –vinken (*fraai gevederde vink met goudgele borst*; Lat. pyrrhula p. coccinea; *soort van sierduif*; scherts. *rijke vrijer of vrijster*; *officier van de z.g. gele rijders*); **–visch*,** m. –visschen (*goudkleurige, karperachtige visch, uit China en Japan afkomstig, in 1728 naar Engeland overgebracht*; Lat. carassius auratus); **–vischje*,** o. –s (*kleine goudvisch*; fig. *rijke erfdochter*); **–vischkom*,** v. –kommen (*glazen kom, om goudvischjes in te houden*; ook: *komvormige vijver, waarin goudvisschen worden gehouden*); **–vlieg,** v. –vliegen (*glanzende goudgroene bromvlieg*; Lat. lucilia caesar); **–vlies,** o. –zen (*vlies, bereid uit de opperhuid v. d. blinde darm v. e. rund, en dat bij de goudbewerking van dienst is om tusschen de reeds vrij dun uitgeslagen goudblaadjes gelegd te worden en deze verder tot bladgoud uit te kloppen*; heelk. *hetzelfde vlies als hechtmiddel of afdekkend vliesje bij kleine*

wondjes); –**vogel,** m. –s (Z.-N. *wielewaal*); –**voorraad,** m. –voorraden: *de – van Engeland*; –**vos,** m. –vossen (*geelkleurig vospaard*); –**wassche r*,** m. –s (*werkman, die het goud als stof door wasschen uit het goudhoudende zand of uit het geklopte gouderts afzondert*); –**werk,** o., in bet. 1 –en (1 *uit goud vervaardigd voorwerp*; 2 *collectieve benaming van gouden werken*): 1 *het rijksstempelmerk voor de kleine –en*; 2 *oud – van verschillend gehalte samensmelten*; –**werker,** m. –s (*goudsmid*); –**wespen,** v. mv. (*goudkleurige wespen*; Lat. chrysididae); –**wolf,** m. –wolven (*jakhals*; fig. *vrek*); –**zand,** o. ([*rivier*]*zand, waarin stofgoud voorkomt of goudkorrels voorkomen*); –**zoeker,** m. –zoekers (*goudgraver*); –**zucht,** v. (*gouddorst*).

Goulard'water, o. (Fr. *een verkoelend en opdrogend heelmiddel* b.v. *bij brandwonden, geheeten naar den Fr. geneesheer Goulard*): – *bestaat uit loodazijn, spiritus en water.*

Goum, v. (Arab.-Fr. letterl. troep: *roofkaravaan*; mil. *militair contingent van Algerijnsche en Marokkaansche stammen in het Fr. leger*).

Gourmand', m. –s (Fr. *gulzigaard*; *lekkerbek*).

Gourmet', m. –s (Fr. *fijnproever*; *lekkerbek*).

Goût, m. –s (Fr. [Lat. gustus]: *smaak*; ook: *kunstzin*).

Goûteeren* (Fr. *smaak in iets hebben; proeven; een maal gebruiken tusschen diner en souper in*; fig. *mogen lijden*; ook: *goedkeuren*).

Gouvernan'te, v. –s (Fr. *landvoogdes*; ook: *opvoedster, inwonende huisonderwijzeres in dienst van een familie*). (ante = ante).

Gouverneeren* (Fr. [Lat. gubernare]: *besturen*).

Gouvernement', o. –en (Fr. 1 *regeering, bestuur* inz. *over onze koloniën, over een provincie*; 2 *bureau's, gebouw waarin deze gevestigd zijn*; 3 *grondgebied, afdeeling van bestuur in onze koloniën*; 4 *landstreek, provincie*): 1 *het – over Indië*; *het Nederlandsch –*, staatsbestuur; –*scultuur*; 2 *hij kwam juist van het –*; *schrijven op het –*; 3 *– Celebes en onderhoorigheden*; 4 *het Russische – Archangel.*

Gouvernementeel'*, bn. (*in betrekking staande met het gouvernement*; *uitgaande v. h. gouvernement*): *e. – candidaat*; *e. – besluit.*

Gouvernemen'ter, m. –s (O.-I. *boot, schip van het gouvernement*; *regeeringsschip*): *ik reisde met een –.*

Gouvernements'ambtenaar, m. –naren (*regeeringsambtenaar in Ned. O.-Indië*); –**besluit,** o. –en; –**blad,** o. –bladen (*officieele krant in W.-I. enz.*); –**cultuur,** v. –turen; verg. Cultuurstelsel; –**dienst,** m.: *in – zijn*; –**gebied,** o.; –**gebouw,** o. –en; –**landen,** o. mv. (*overzeesche gewesten, onder rechtstreeksch bestuur v. Nederland*). (ent = ent).

Gouverneur', m. –s, –en (Fr. *landvoogd, bestuurder*; vroeger, in Z.-N. en in het Zuiden van ons land nog: *Commissaris der Koningin*; O.-I. *titel van sommige hoofden van gewestelijk bestuur, van gouvernementen*; *militair opperbevelhebber eener stad*, vero.; *verkorting van Gouverneur-Generaal*; ook: *huisonderwijzer, opvoeder v. kinderen eener familie*).

Gouverneur'-generaal', m. gouverneuren- of gouverneurs-generaal (*hoogste ambtenaar, landvoogd, onderkoning in Ned. O.-I.*).

Gouverneur'sche*, v. –n (O.-I. *gemalin van den gouverneur-generaal*), gmz.

I. Gouw, v. –en (gesch. *deel eener Frank. provincie*; in de vorm *goo* deel *der provincie Friesland* inz. in samenst.: *Oostergoo enz.*; in het alg. *landstreek*; Z.-N. vero. *provincie*); z. Goo(i); –**bond,** m. –en (Z.-N. *provinciale bond*); –**dag,** m. –dagen (Z.-N. *vergadering van een gouwbond*).

II. Gouw, gou'we, v. (*riviertje, wetering*): *Gouda aan de –.*

Gou'we, v. –n (*papaverachtige bloem*): *de stinkende –*, Lat. chelidonium majus; *de kleine – =* speenkruid.

Gou'wenaar, gou'denaar, m. –s (*lange Goudsche pijp*): *de deftige – v. den m'nheer.*

Gouw'graaf, m. –graven (gesch. *bewindvoerder over een gouw*); –**spraak,** v. –spraken (*dialect, streekspraak*).

Gover'no, o. (It. [Lat. gubernare = besturen]: handel: *richtsnoer, bericht, aanwijzing*): *a –*, tot narichť; ook: Gouverno: *dit tot uw –.*

Go'vie, v. –s (Lat. gobio: *grondel*; z. ald.).

Gpoe, beter: **G.P.OE.**; zie Tsjeka.

Graad, m. graden (1 meetk. $^1/_{360}$ *deel van de cirkelomtrek*, $^1/_{90}$ *deel van de rechte hoek*; 2 *evenmatig deel van een schaalverdeeling*; 3 *een der elkander opvolgende rangen in een reeks v. betrekkingen of waardigheden*; *rang*; 4 *rang, na afgelegd examen enz. aan een studeerende toegekend*; vroeger ook: *onderscheiding naar de mate van bekwaamheid bij een examen toegekend*; 5 geslachtk. *trap van bloedverwantschap of zwagerschap*; 6 alg. *aantal letterfactoren van een algebraïsche éénterm*; *hoogste exponent van de onbekende of van een der onbekenden bij een stelkundige vergelijking*): 1 *een hoek van 45 graden* (of: *45°*); *een boog v. 60° is het* $^1/_6$ *deel v. d. cirkelomtrek*; *52° N.-B.*; 2 *de warmte van het water was 20° C. of 16° R.*; *de zieke heeft 40° koorts*; 3 *alle graden in het leger doorloopen*; *de – van kapitein*; 4 *een academische –*, titel van doctor, meester; *er werden vroeger aan de Hoogeschool drie graden toegekend: simpli'citer* (z. ald.), *non si'ne lau'de* (niet zonder lof) en *sum'ma cum lau'de* (met de hoogste lof); 5 *neven in de vierde –*; 6 *de – van een vergelijking, de – van een stelkundige vorm*; nog bij verg. of fig. in verschillende toepassingen van bet. 2–5: *mijn hartstocht steeg tot de hoogste –*, trap; *een – hooger, lager, minder*, iets hooger enz.; *hij maakte het nog een –je erger*; *hij heeft de tering in hooge* (of: *de hoogste*) *–*, mate; *in –, niet in wezen verschillen*, dezelfde eigenschappen, maar in verschillende verhouding bezitten, gradueel, niet essentieel verschillen; spraakk. [a]) *bijwoord van –*, bijwoord, dat de mate van het voorhanden zijn eener hoedanigheid of de kracht, waarmee een handeling geschiedt, bepaalt: *zeer* is een bijwoord van –; [b]) *bijzin van de 1ste, 2de enz. –*, het meer of minder rechtstreeksch verband met de hoofdzin: *Ik vertelde hem, dat mijn horloge mij ontrold was* (bijz. v. d. 1ste graad) *toen ik naar het station ging* (bijz. v. d. 2de graad).

Graad'boek, o. –boeken (*boek met kaarten en tabellen voor de bepaling van de plaats*, d.i. *van lengte en breedte op zee*); –**boog,** m. –bogen (*werktuig, waarmede men de hoogte van zon en sterren meet*, vero.; vormleer: *transporteur, halve cirkel in graden verdeeld*); –**meter,** m. –s (*persoon, die een graadmeting*

doet; werktuig om het aantal graden te bepalen); –**meting,** v. –en (*het bepalen van de lengte v. e. breedtegraad*); –**verdeeling*,** v. –en (*verdeeling in graden op een instrument*).

Graaf, m. graven (gesch. *ambtenaar, rechter*; later: *bestuurder*; thans: *adellijke titel*): *een mark–, pluim–*; *de graven van Holland*; Z.-N. *de – van Halfvasten,* [a]) gefantazeerd persoon, die dezelfde rol speelt als St.-Niklaas; [b]) zijn geschenk.

Graaf'schap 1 o. –pen (*gebied, waardigheid van een graaf*): *het – Holland*; *trotsch op zijn –*; **2** v. (*N.-O. deel van Gelderland*).

Graaf'werk, o. –werken (*grondwerk*).

Graaf'wespen, v. mv. (*wespen, die haar nest in de grond maken* o. a. cerceris pompilus).

Graag 1 bn.; grager, graagst (1 *hongerig*; 2 *begeerig*): 1 *een grage maag, een grage visch, grage lijsters*; 2 *iem. – naar iets maken, hij is koop–, weet–, leer–*; **2** bw.; liever, het liefst (*bij voorkeur*): *zij studeert –, wandelt liever, reist het liefst; je gaat toch mee! heel –!* of *wat –*, en of! –'**heid,** v. (*eetlust; sterke begeerte*); –'**te,** v. (*graagheid*): *met –*, zeer gaarne.

Graai'en, graaide, h. gegraaid (1 *met de handen in iets tasten, grabbelen*; 2 visscherij Z.-H.: *schoonmaken en uithalen in de natijd; afschrapen en schoonmaken der bommen*): 1 *met de handen in het zand –*; *in een mand met kersen –*; 2 *het vaartuig – en optuigen*; –**loon*,** o. –en (*loon voor het graaien* bet. 2): *het zg. – wordt gebracht op 20 gld. per week.*

Graal, m., vroeger ook o. (*kostbare, diepe schaal of schotel, waarvan Jezus zich bij het laatste Avondmaal zou bediend hebben en waarin het bloed van den aan het kruis stervenden Jezus zou opgevangen zijn; deze – was later verloren gegaan en een aantal ridders verbonden zich om hem op te sporen*); –'**ridder,** m. –s (*ridder der Ronde Tafel, die de graal zocht*); –'**roman,** m. –s (*berijmd verhaal van de avonturen van een graalridder*); zie Arthur(romans).

Graan, o. granen (Lat. granum: 1 *zaadkorrel van een korensoort*; inz. als verkl.; 2 *koren; planten, tot de familie der grassen behoorende*): 1 *een klokhen, –tjes pikkend in de tuin*; zegsw. *een –tje pikken*, borreltje drinken; 2 *rogge, tarwe is –*; *het gouden –*, kostbaar en goudgeel; *het – op het veld heeft veel geleden*, te velde staand gewas; *handel in granen*, in graansoorten; z. Halm.

Graan'akker, m. –akkers; –**beurs,** v. –beurzen (*korenbeurs*); –**bouw,** m. (*het telen van graan*); –**factor,** m. –toren (*bewaarnemer van graan, iem., die graan voor een ander opslaat*); –**gewas,** o. –sen; –**harp,** v. –en (*staande zeef voor het reinigen van gedorscht graan*); –**kieken,** o. –s (Z.-N. *de eerste kiekens, die men in de zomer slacht*); –**kooper*,** m. –s (*graanhandelaar*); –**oogst,** m. –en; –**pakhuis,** o. –huizen (*pakhuis met verschillende zolders, waarop het graan wordt uitgestort*); –**prijs,** m. –prijzen; –**productie,** v.; –**schuur,** v. –schuren (*bergplaats v. graan*); –**soort,** v. –en (*soort v. graan als rogge, tarwe*); –**zolder,** m. –s (*zolder tot berging v. graan*); –**zuiger,** m. –s (*machine om graan uit het scheepsruim op te zuigen*).

Graas'de, bn. (*van gras*): *– boter*, grasboter.

Graat, v. graten (*kantig gebeente* inz. *van visch; een deel er van*): *een snoek zit vol graten; mager als een –*, broodmager; zegsw. *rood* (of: *niet zuiver*) *op de – zijn*, als een visch, die niet frisch meer is, fig. niet eerlijk, niet vertrouwbaar; *rood op de –*, socialist; *van de – vallen,* [a]) sterk vermageren, [b]) in zwijm vallen, [c]) zeer hongerig zijn; *geen graten in iets vinden*, geen zwarigheid in zien; *met een – in de keel commandeeren*, d. i. met schorre stem; Z.-N. *er zijn graten in*, het is niet zuiver op de graat; –'**achtig,** bn. (*veel graten hebbende*): *de snoek is een –e visch.*

Grab'bel, v., in zegsw. inz. met *te*: *pepernoten in de – gooien*; *zijn geld te – gooien*, eig. weggooien, om er naar te laten grabbelen, fig. verkwistend leven; ook: *zijn eer, fatsoen te – gooien.*

Grab'belen, grabbelde, h. gegrabbeld (1 *in 't wild grijpen naar uitgestrooide voorwerpen, om er één of meer te bemachtigen*; 2 *rondtastend woelen in iets*): 1 *– naar pepernoten, naar suikererwten enz.*; 2 *met de hand in een trommeltje –*; –**aar,** m. –s.

Gra'celijk, bn. en bw.; –er, –st (*bevallig, gracieus*): *een –e handbeweging*; *– groeten.*

Gracht, v. –en (1 *gegraven kanaal voor verschillende doeleinden: verbinding, verdediging*; 2 *de straat, de huizen langs een gracht*; ook: *de bewoners van een gracht*): 1 *een – graven*; 2 *ik woonde op de Heeren –*; *een –je omloopen*; *de Keizers– was goed vertegenwoordigd*; nog: Z.-N. *sloot*; –'**water,** o.

Gra'cie, v.; zie Gratie.

Gracieus', bn. en bw.; –zer, –t (Fr. [Lat. gratiosus]: *minzaam; sierlijk, bevallig*).

Grada'tie, v. (Fr. [Lat. gradatio]: *het trapsgewijze opklimmen*): *– in een rede.*

Gradeeren* (Fr. *tot een hoogere graad van sterkte, deugdelijkheid brengen*, b.v. *zouthoudend water door verdamping doen stijgen in zoutgehalte; verbeteren van het gehalte van een metaal; veredelen van goud in kleur, gewicht, duurzaamheid*); –**werk,** o. –werken (*de toestellen bij de zoutbereiding*).

Gradiënt, m. –en (*grootheid, die de richting bepaalt, waarin een andere grootheid 't sterkst verandert, en die tevens een maat voor die verandering is*): *een luchtdruk– is 't verschil in luchtdruk, gemeten over 111 km in de richting van 't grootste verschil.*

Gradi'nen, v. mv. (Fr. gradin = trap: *oploopende rijen van zitplaatsen*).

Gradua'le, Lat. gra'dus, **1** v. –n (R.-K. *boek, bevattende de gezangen, welke onder de Mis door het koor worden gezongen*); **2** o. –s (R.-K. *deel der Mis tusschen Gloria en Credo of na het Epistel*).

Gradua'tie, v. (Fr.: *verdeeling in graden; het brengen in de trapvormen; het verleenen v. e.* [*academische*] *graad*).

Gradueel'*, bn. en bw. (Fr. graduel: *de graad betreffende, in graad; trapsgewijze*): *e. – verschil, niet essentieel*; *– voortschrijden.*

Gradueeren* (Fr. *in graden afdeelen; een academische graad verleenen*).

Graecis'me, o. –n (*Grieksch taaleigen, Grieksche zegswijze; Grieksch getinte uitdr.*).

Graecomaan', m. –manen (*dwepend vereerder der Grieksche beschaving*); –**manie',** v.

Grae'cus, m. (Ned.) –sen; (Lat.) Grae'ci (Lat. *Griek; kenner, beoefenaar van 't Grieksch; leeraar in het Gr.*). (ae = ee).

Graf, o. graven (1 *groeve, grafkuil, grafstede*; 2 fig. *de dood*): 1 *een – graven, in het – neerlaten; het stille –; wie sprak aan het – ? een ge-*

huurd –; zegsw. *ten grave dalen*, sterven; *met de ééne voet in 't – staan*, stokoud zijn, niet ver meer van de dood zijn; *aan de rand van 't –*, bijna dood; *iem. ten grave sleepen*; *zijn eigen – graven* (of: *delven*), a) eig., b) zijn eigen ondergang bewerken; *zich in zijn – omkeeren*, nl. van ergernis; *stilte als des –s*; *zwijgen als het –*; *de orde van het Heilige –*; 2 *het – alleen scheidt echtgenooten*.

Graf'bloem, v. –bloemen (*bloem op of bij een graf*); zie Affodil.

Gra'felijk, graaf'lijk, bn. (1 *van een graaf afkomstig*; 2 *aan een graaf toebehoorende*; 3 *door een graaf uitgevaardigd*): 1 *oud en – bloed*; 2 *het – gezag*, d. i. aan een graaf toekomend; *de –e macht, de –e kroon*; 3 *een – privilege*; nog: *het – tijdperk onzer historie*, nl. dat der graven 922–1581; **–heid,** v. (*grafelijke macht*; *graafschap*; *een graaf*).

Graf'gesteente, o. –n (*–zerk, –teeken*).

Graf'heuvel, m. –s (*hoogte van aarde of zand op een graf*); **–kelder,** m. –s (*kelder als begraafplaats* nl. *tot bijzetting van lijken*); **–kuil,** m. –kuilen (*groeve*).

Graf'legging, v. –en (*het in het graf leggen v. e. lijk* inz. in toepassing op het begraven van Christus; *schilderstuk, de – voorstellende*): *de – van Jezus*; *een – van Rubens*.

Graf'maker, m. –s; zie Aastor.

Graf'monument, o. –en (*gedenkteeken op een graf*); **–rede,** v. –redenen (*rede, bij 't begraven uitgesproken*); **–schenner,** m. –s (*iem., die graven vernielt*); **–schennis,** v. (Z.-N. *het schenden van graven*): *– is een strafbaar feit*; **–schrift,** o. –en (*opschrift op een grafsteen*); **–steen*,** m. –steenen (*zerk als dek op een graf*; *–gesteente*); **–stem,** v. (*doffe, holle stem*).

Graft, v. (*gracht*), vero., nog gew.

Graf'teeken*, o. –s (*gedenksteen op een graf*); **–terp,** v. –en (*kleine aardheuvel, over een graf opgeworpen*); **–tombe,** v. –s of –n (*steenen grafmonument*); **–urne, –urn,** v. –urnen (*aarden potje in vaasvorm, met lijkasch*); **–waarts,** bw. (*naar het graf*): *– gaan*; **–zang,** m. –en (*lijkzang*); **–zerk,** v. –en (*liggende steen op een graf*); **–zuil,** v. –zuilen (*grafteeken in de vorm van een zuil*).

Gra'hambrood, o. (*brood zonder zuurdeeg*, o. a. *gebakken volgens recept van den Amerik. arts Graham voor paard of hond*).

I. Gram, bn., bw.; –mer, –st (lit. t., vero.: *boos, toornig, verbolgen*): *de koning werd –*; *in –men moede*, in toorn; **–'heid,** v.

II. Gram, o. –men (Fr. gramme [Gr.-Lat. gramma] *wichtje* $^1/_{1000}$ *kg*).

Gramcalorie', v. –rieën (*een duizendste calorie warmte, noodig* nl. *om één gram water 1° Celsius in warmte te doen stijgen*).

Grameel'*, m. –en (*ironische glimlach*).

Gramine'ae, mv. (Lat. gramen = gras: *grasachtige planten*).

Grammai're, v. –s (Fr. *spraakkunst*).

Gramma'tica, v. –'s (Gr.-Lat. [v. Gr. gramma = letter]: *spraakkunst*).

Grammaticaal', bn. en bw. (Fr. [Lat. grammaticalis]: *spraakkunstig*): *–cale onderscheidingen*; *een zin – ontleden*.

Gramma'ticus, m. (Ned.) –sen; (Lat.) gramma'tici (Lat. *spraakkunstkenner*).

Gramma'tisch, bn. en bw. (*de spraakleer betreffende*; *spraakkunstig*): *een – onderwerp*, d. i. naar de vorm; *een –e verbinding*, b.v. met de vgw. *dat, of*; *hij schrijft – juist*.

Grammoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*toornig, vertoornd, boos*): *een –e blik*; **–heid,** v.

Gram(m)ophoon', v. –phonen (Gr. grapho = ik schrijf + phonion = klinkend instrument: *instrument tot het opnemen en weergeven van het menschelijk stemgeluid en andere geluiden*; *spreekmachine*): *de – is in 1887 door E. Berliner uitgevonden*.

Gram'schap, v. (*toorn, wrevel*).

Gramsto'rig, bn. en bw.; –er, –st (*driftig, boos, korzelig*): *iem. – maken, – worden*; *– te werk gaan, – kijken*; **–heid,** v.

Granaat', eig. Lat. pomum granatum, appel met pitten, **1** v. granaten (*sier- of kasplant met scharlakenroode, foksia-vormige bloemen*; Lat. punica granatum, oorspr. uit Klein-Azië; *vrucht van de granaat*; *met kruit gevulde kanonskogel*; *handgranaat*); **2** m. granaten (*'n roode edelsteen*; *granaatboom*); **3** o. stofn. (*rood edelgesteente*); **–appel,** m. –s (*vrucht van de granaat*); **–boom*,** m. –en (z. Granaat **1**): *de – of granaat-appelboom in 't Z. van Europa heeft appelvormige vruchten vol roode pitten*; **–trechter,** m. –s (mil. *trechtervormig gat in de bodem, door ontploffing van één of meer granaten gevormd*): *een met water volgeloopen –*; **–vuur,** o. (*het schieten of werpen met granaten*).

Grana'ten, bn. (*uit granaten bestaande*; *met granaten*): *een – snoer*.

Gran'de, m. –s (Sp. [Lat. grandis = groot]: *rijksgroote, afstammeling v. d. voormalige leenadel*; *titel van de hoogste adel*): *de –s genoten allerlei voorrechten*.

Grandez'za, v. (It. [Sp. grandeza]: *de waardigheid of deftigheid van een Sp. grande*; fig. *hooghartigheid, adeltrots*); lees *grandetz'-sa*.

Grandioos', bn. en bw. (Fr. grandiose: *grootsch, heerlijk*): *het schouwspel was –*.

Grand-seigneur', m. (Fr. *hoogadellijk heer*): zegsw. *hij leeft als een –*.

Gra'nen, graande, h. gegraand (*vrucht zetten, korrels krijgen*; *uitbotten, ontkiemen, ontspruiten*): *de tarwe begint te –*.

Graniet', o. (Fr. granit, It. granito [Lat. marmor granitum = gekorreld marmer]: 1 *korrelig, bontgekleurd kerngesteente, in hoofdzaak bestaande uit veldspaat, kwarts en glimmer*; 2 fig. *iets, dat zeer hard is*): 1 *een rots van –*; z. Eruptief; 2 *een hart van –*; **–blok,** o. –blokken; **–en,** bn. (*van graniet*): *een –schoorsteenmantel*; **–rots,** v. –en; **–steen*** **1** (voorwerpsn.), m. en v. –en; **2** (stofn.), o.

Grani'to, granit'to, o. (It. *kunststeen, vervaardigd uit marmerblokjes en cement*).

Gran'je, v. (o.-Fr. garandie [Lat. garandia = waarborg]: *wettig toekomend deel, portie*): *zijn – of grande halen, zoeken*; bij uitbr. *de – krijgen*; *aan iem. de – geven*, al wat zijn hart begeert, zijn volle bekomst.

Granula'tie, v. (Fr. [Lat. granulum = korreltje]: *het zich vertoonen van korreltjes in cellen in jong weefsel van wonden, in zieke oogen enz., de korreltjes*); **granuleus',** bn. (Fr. [Lat. granulosus]: *korrelig, met korreltjes*): *–ze oogontsteking*.

Grap, v. grappen (*iets mals, iets zots, vermakelijks*; *aardigheid, geestigheid, kwinkslag, gein*): *iets uit of voor de – zeggen, een – met iem. hebben, uithalen*; *daar zul je –pen van beleven*, vermakelijke, malle dingen van ondervinden; *dat zou een – zijn! een*

mooie –! iron. een netelige historie; *nu nog mooier –!* dat moet er nog bij komen; *dat is geen –*, het is een ernstige zaak; als verkleinw.: *zich met een –je van iets afmaken.*

Gra'phica, graphiek', v. (Fr. graphique [Gr.-Lat. graphice = teekenkunst v. Gr. graphein = schrijven]: *schrijf-, teeken- en schilderkunst*; ook: *voorstelling door lijnen, teekens, vlakken van een treinenloop, van waterstanden; statistische gegevens*).

Graphiet', grafiet', o. (v. Gr. graphis = griffel: *delfstof, die uit vrij zuivere koolstof bestaat*): *teekenkrijt van –*; z. opm. Alpaca.

Gra'phisch, bn. (*op de graphica betrekking hebbende; schriftelijk; door schrijfteekens, figuren voorgesteld*): *–e vakken*, die met de graphica in verband staan; *de –e methode*, de manier, om de gegevens of getallen in lijnen voor te stellen; *e. –e voorstelling; –e kunsten*, kopergraveerkunst, lithographie enz.

Graphologie', v. (*de kunst, om uit iems. schrift zijn karakter te bepalen*).

Graphome'ter, m. –s (*hoogte-, hoekmeter*).

Grap'jas, m. –jassen (*grappenmaker*). gmz.

Grap'penmaker, m. –s (*iem., die grappen maakt, snakerijen zegt of doet: snaak, schalk*).

Grap'pig, –er, –st **1** bn. (*kluchtig, lachwekkend, vroolijk*): *een –e geschiedenis; een –e brief, het –ste was; hij is nog al –*, vol grappen; *een – gezicht*, koddig, de lachlust opwekkend; **2** bw. (*op grappige wijze*): *hij weet altijd zoo – te vertellen*; **–heid,** v. –heden.

Gras, o. (soorten) grassen (plantk. *gehalmd gewas*); *pluim–, zijde–, struis–, riet–, haver–, voeder–, Spaansch –*; zegsw. *in het – bijten*, sneuvelen; *er schuilt een adder in* (of: *een angel onder*) *'t –*, er is gevaar onder schoone schijn; *iem. het – voor de voeten wegmaaien*, juist zeggen, wat een ander ook wilde zeggen; *er geen – over laten groeien*, de zaak niet uitstellen; *te hooi en te –*, zoo nu en dan, ongeregeld; **–'band,** m. –banden (*rand van zoden*); **–'boter,** v. (*graasde boter, lente- of weideboter, geen stalboter*); **–'buik,** m. –en (*haas der weidevelden*).

Gras'duinen 1 mv. (*grasrijke duinen, gezochte weideplaatsen*): fig. *in – gaan*, volop genieten; **2** grasduinde, h. gegrasduind (fig. *zich vermeien*): fig. *in de werken der ouden hebben onze dichters rijkelijk gegrasduind*, naar hartelust toegetast.

Gras'etting, v. (*recht van beweiding van 't gras langs openbare wegen, dijken enz.*): *verpachting der –.*

Gras'groen, bn. (*groen als gras*): *een –e japon*; fig. *een –e luitenant*, nieuwbakken.

Gras'grond, m. –en (*grond, met gras begroeid*); **–halm,** m. –en; **–haring** (*een haring, die dicht bij de kust vóór de tijd is gevangen*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.) v.; **–hupper,** m. –s (*kleine sprinkhaan onzer weiden*); **–kaas,** v. –kazen (*kaas, bereid uit melk, afkomstig van vee, dat in de wei is*); **–kalf,** o. –kalven, –kalvers (*kalf, dat oud genoeg is om in de wei te loopen*); **–land,** o. –en (*weide- of hooiland*): $^1/_3$ *deel van onze cultuurgronden is –*; **–leeuwerik,** m. –leeuweriken (Z.-N. *graspieper*); **–linnen, 1** o. (*weefsel uit de vezels van het zoogenaamde Chineesche gras*); **2** bn. (*van graslinnen*): *– hemden, – lakens*; **–look,** o. (*bieslook*; Lat. allium schoenoprasum).

Gras'maaien 1 onbep. wijs (*het gras met de zeis afsnijden*): *wij gaan uit –*; **2** zn. o.: *het – is een zwaar werk*; **–maaier,** m. –s (*persoon, die het gras maait*, inz. *Westfaalsche grasmaaier*); zie Hannekemaaier.

Gras'maand, v. (*April*); **–musch*,** v. –muschen (*koewachter, zwartkop, tuinfluiter*; Lat. sylvia c. communis); **–perk,** o. –en (*met gras begroeid perk*); **–pieper,** m. –piepers (Lat. anthus pratensis); **–preek*,** v. –preeken (gesch. *hagepreek* [± 1566]; *predikíng in het open veld*); **–rol,** v. –rollen (*rol, om het gras effen en glad te maken*); **–scheut,** m. –en (*jonge grasspriet*).

Grasseeren* (Lat. grassari; van ziekten: *woeden, heerschen*).

Gras'spriet, m. –en; **–tapeet, –tapijt,** o. –tapeten, –tapijten (lit. t. *graskleed der velden*); **–veld,** o. –en (*–land, –grond*).

Grasvel'lig, bn.: *dit is –*, dit moet voor schulden verkocht worden; gew.

Gras'verkooping*, v. –en (*publieke veiling van te velde staand gras*); **–vilt,** o. (*groen gras; dek*, inz. *de graskorst op dijken*); **–vlakte,** v. –vlakten (*uitgestrekt vlak land met gras begroeid*); **–weduwe,** v. –n (*onbestorven weduwe; gehuwde vrouw, wier man voor een tijd afwezig is*).

Gras'zaad, o. (*hooizaad*); **–zode,** v. –n (*een lap, stuk afgestoken grasgrond*).

Gra'tias, v. –sen (Lat. 4de nv. mv. van gra'tia: *dankzegging*, inz. *gebed na het eten*; vroeger op sommige scholen: *dankbetuiging van leerlingen wegens een ontvangen prijs*): *gratias (tibi ago)*, (ik zeg u) dank. (t = ts).

Gra'tie, v. (Lat. gratia: 1 *bevalligheid*; 2 *goedgezindheid, gunst*; 3 *genade, ontheffing van straf*): 1 *zij draagt haar kleed met –*; 2 *in of uit de – bij iem. komen* of *zijn*, in of uit de gunst komen of zijn; *bij de – Gods*; z. God; 3 *de Koningin heeft het recht van –*, kwijtschelding, of verandering van straf; *– (ver)krijgen*; nog: *het jaar van –*, eerste jaar na het overlijden van een predikant; Z.-N. *de – zeggen*, dankgebed.

Gra'tiën, v., myth. de drie Bevalligheden: Euphro'syne, Tha'lia en Agla'ia. (t = ts).

Gratieus', gracieus', bn. en bw.; –zer, –t (Fr. gracieux, Lat. gratiosus: *innemend, bevallig*): *een –ze houding; – buigen.*

Gratifica'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. gratificatio]: *gift; vergoeding; vereering of toelage in geld, boven het vastgestelde loon*).

Gra'tig, bn.; –er, –st (*vol graten*): *–e visch.*

Gra'tis, bw. (Lat. gratiis = om des danks wille: *om niet, kosteloos*): *– binnenkomen*; bijvoeglijk is – in: *–onderwijs; –procedure*, vergunning om kosteloos te procedeeren.

Gratui'te, bn., bw. (*onverplicht, kosteloos*); spreek uit: gratuwiet.

I. Grauw, m. –en (*snauw, hard woord*).

II. Grauw 1 o. (1 *de grijze kleur*; 2 *het gepeupel*, en wel, omdat het lagere volk, armen en lagere geestelijken inz. grauw droegen): 1 *in het – gekleed*; 2 *het – kwam op de been*; **2** bn.; –er, –st (*grijs, aschkleurig*): *–e haren; –e erwten; een –e wolk*; fig. *in het – verleden*; Z.-N. *het ziet er – van het volk*, zwart; z. Grauwzuster, Staar.

Grauw'achtig, bn.; –er, –st (*naar grauw zweemende, grijsachtig*): *–e veeren.*

Grau'wak, v. (aardk. *schilferachtige, grauwe, zeer vaste zandsteen*).

Grauw'bruin, bn. (*vaalbruin, dofbruin*): *een – paard, een –e mantel.*
Grau'wen, grauwde, h. gegrauwd (*grommen, snauwen*): *zij doen niets dan schimpen en –.*
Grauw'geel, bn. (*grijsgeel*): *–gele steenen;* **–gors,** v. –zen (*zekere grijze gors*; Lat. emberiza calandra); **–schildering,** v. –en (*schildering in verschillende tinten van dezelfde bruin-grijze kleur*).
Grauw'tje, o. –s (*ezel*); verg. Bruintje.
Grauw'vuur, o. (*mijngas[ontploffing]*).
Grauw'zuster, v. –s (Z.-N. *Klaris*); ook: Grauwe Zuster.
Grava'men, o. (Lat.) grava'mina (Lat. rechtst. *bezwaar, zwarigheid*).
Graveel', o. (Fr. gravelle: *niersteen*); **–zand,** o. (*nier- of blaasgruis*).
Graveeren* (Fr. [v. stam v. graven]: *met de graveernaald letters, figuren in hout, steen of metaal grijfen*): *een muntstempel –, op hout –, in koper –*; **–'der,** m. –s (*graveur*).
Graveer'ijzer, o. –s (*–naald, insnijmes*); **–kunst,** v.; **–mes,** o. –messen (*mes van den houtgraveur*); **–naald,** v. –en (*fijn graveerstaal, graveerstift*); **–sel,** o. –s of –en (*gegraveerde figuur*); **–staal,** o. (*graveerijzer*); **–stift,** v. –stiften (*graveernaald*).
Gra'ven, groef, h. gegraven (*delven, spitten, de grond omzetten, uitgraven*): *een graf –*; (*naar*) *goud –*; Z.-N. *wortels –*, inkuilen.
's-Gravenha'ge, o. (eig. *hage*, tuin des graven: *hoofdplaats van Z.-H. en residentie*): *het vorstelijk –*; ook: **Den Haag.**
Gra'venhoed, m. (*zinnebeeld der grafelijke waardigheid*); **–huis,** o. –huizen (*stamhuis, geslacht der graven*); **–kroon,** v. –kronen (*hoofdtooisel*, ook: *adellijk insigne v. e. graaf*).
Graverij', v. –en (*het graven* inz. *het afgraven van veen; de plaats, waar het geschiedt*).
Graveur', m. –s (Fr. *plaat-, stempel-, zegelsnijder*).
Gravime'ter, m. –s (Lat. gravis = zwaar: *zwaartemeter* b.v. *van vloeistoffen*).
Gravin', v. –nen (1 *regeerende vorstin met de rang v. graaf*, thans titel; 2 *echtgenoote, weduwe v. e. graaf*): 1 *– Jacoba van Beieren* (± 1436); 2 *door haar huwelijk met een graaf is zij –.*
Gravita'tie, v. (Fr. nat. *zwaartekracht*).
Graviteeren* (Fr. [v. Lat. gravis = zwaar]: *door zijn zwaarte naar een ander lichaam neigen; zich door zijn zwaarte voortbewegen*).
Graviteit', v. (Fr. [Lat. gravitas]: *zwaarte*; fig. *aangenomen ernst; stijve plechtstatigheid; deftigheid*).
Gravu're, v. –s (Fr. *afdruk van een gegraveerde koperen, stalen of houten plaat*).
Gra'zen, graasde, h. gegraasd (*gras afeten, weiden*): *het vee laten –*; *–de koeien*; Barg. *iem. te – nemen*, beetnemen.
Gra'zig, bn.; –er, –st (*grasrijk*): *het – vlak, beperkt van 't IJselbed; een – land*; bij uitbr. *–e boter*, ook: *graasde boter* of *grasboter.*
Grazio'so, bw. (It. muz. *bevallig, innemend, zacht, liefelijk, met gracie*). (z = ts).
Great attraction, v. –s (Eng. *hetgeen de menigte sterk aantrekt*).
Greb, greb'be, v. grebben (*greppel, diepe vore tusschen twee akkers*; aardr. *riviertje op de grens van Utrecht en Gelderland*).
Greb'belinie, v. (mil. *fortenlinie tusschen Spakenburg en de Grebbe*).
Greel*, o. greelen (*gareel of trekgordel*).
Green, m. grenen (*grove den*; Lat. pinus silvestris).
Green'hout, o.; zie Grenenhout.
Greep 1 m. grepen (*het grijpen; een grijpende beweging naar iets; manier van grijpen; een handigheid*): *hier en daar een – doen in; een gelukkige –; een – uit de geschiedenis; God zegen de –*, zegsw. bij het doen van een greep op goed geluk; **2** v. grepen (1 *de hoeveelheid, die men met een greep* in bet. **1** *kan grijpen; handvol*; 2 *datgene, waarbij men een voorwerp aanvat: handvatsel, gevest*; 3 *allerlei voorwerpen, waarmede men grijpt of steekt*): 1 *ergens een goede – uit nemen; een – kersen, noten*; 2 *de – v. e. schaaf, v. e. pistool; een zwaard met fraaie –*; 3 *een greep of mestvork.*
Gregoriaansch'* 1 bn. (*afkomstig van, door Gregorius*): *–e gezangen in de R.-K. kerk*, door paus Gregorius I of den Grooten, 590–604, opnieuw geregeld ritueel gezang; *de –e kalender, de –e tijdrekening*, in 1582 door Gregorius XIII ingevoerd; *het –e jaar*: 365 dagen, 5 uur, 48 min., 45 sec. (daar het jaar in 1582 al 10 dagen ten achter was, bepaalde hij, dat de 5e Oct. 1582 als de 15e zou geteld worden); ook: *Nieuwe Stijl*; z. Juliaansche Stijl; **2** o. (*het Gregoriaansch gezang*).
Grego'riusorde, v. (*pauselijke ridderorde, ingesteld door Gregorius XVI in 1831, met 2 categorieën, de civiele en de militaire*).
Grego'riusvereeniging*, v.-en (*vereeniging tot bevordering v. R.-K. kerkelijke muziek*).
Greid, v. –en (*grasland*): *een – omploegen*; **–'boer,** m. –boeren (*veeboer*); **–grond,** m. –gronden (*grasland*); **–land,** o. –en (*weiland*); gew. N.-O. van ons land.
Grein, o. in bet. 1 en 2 –en: verkl. –tje, o. –s (Fr. grain [in bet. 4 v. Fr. graine], Lat. granum: 1 *zaadkorrel*; 2 *zekere kleine gewichtseenheid*; inz. *medicinaal gewicht,* $^1/_{20}$ *scrupel of 0.065 gram*; 3 *geringe hoeveelheid* inz. in verkleiningsv.; 4 *weefsel van kemels- of geitenhaar en wol*): 1 *greintje bij –tje*, vero.; 2 *geef me twee –s kinine*; 3 *hij heeft geen –tje verstand*, ziertje; 4 *e. rok v. –.*
Greineeren*, grei'nen, grein(eer)de, h. gegrein(eer)d (*een oppervlakte oneffen maken*): *een lithographische steen –*, kartelen.
Grei'nen, bn. (*van grein* in bet. 3): *een – vrouwenmantel*, van kamelot.
Grei'nig, bn.; –er, –st (*korrelig, ruw*): *– teekenpapier.*
Grein'tje, o. –s; zie Grein.
Gre'ling, m. –en (*touw, dunner dan e. kabel*).
Gre'mel, m. –s (*vlekje der huid, spatje*; Z.-N. *kruimel*): Z.-N. *geen –*, niets.
Grenadier', m. –s (Fr. gesch. *werper van handgranaat of bom*; later: *soldaat bij het regiment grenadiers*): *de –s en jagers.*
Grenadi'ne, Fr., **1** o. (*gaasachtig, halfzijden weefsel*); **2** v. (*limonade, oorspr. bereid uit de pitten v. de granaatappel*).
Gren'del, m. –s of –en (*ijzeren schuifbout tot afsluiting v. deuren en poorten*): *de – op de deur doen*; zegsw. *hij zit achter slot en –*, in de gevangenis, opgesloten.
Gren'delen, grendelde, h. gegrendeld (*met een grendel sluiten*): *de deur –.*
Gre'neboom*, m. –en (*den, grove den*).
Gre'nen, bn. (*van grenenhout*): *een – kist.*
Gre'nenhout, o. (*hout van de gewone of grove den*): *een ruwe kist van –.*
Grens, v. grenzen (*scheidingslijn, afpaling,*

akkerscheiding; *uiterste kant*; *einde*, *eindpaal*): *een bergketen, een rivier, een zee is een natuurlijke* –; *een staatkundige* –; zegsw. *over de* –*zen gezet*, uit het land verwijderd; fig. *de* –*zen overschrijden* (of: *te buiten gaan*), te ver gaan; *geen* –*zen kennen*, alle maat te buiten gaan; *de* –*zen zijner macht overschrijden*, zijn bevoegdheid te buiten gaan; *waar moet men de* – *trekken*, de scheiding? *binnen* (of: *tot op*) *zekere grenzen*; *dat is op de* – *van onbeschaamdheid*, komt nabij.

Grens'bewaker, m. –bewakers (*grenswachter, kommies*); **–bewoner,** m. –bewoners (*persoon, die aan of bij de grens v. e. land woont*); **–dorp,** o. –dorpen; **–gemeente,** v. –n; **–kantoor,** o. –kantoren (*douanekantoor aan de grens*); **–lijn,** v. –en (*denkbeeldige lijn, loopende langs de grenspalen*); **–linie,** v. –liniën (*grenslijn*).

Grens'loos*, bn. en bw.; z. Grenzenloos.

Grens'paal, m. –palen (*paal, dienend om de grensscheiding aan te wijzen*).

Grens'regeling, v. –en (*het bepalen v. d. grenslijn*); **–scheiding,** v. –en (*de lijn, die een gebied v. e. ander scheidt; dat, wat de* – *vormt: rivier, gebergte, sloot enz.*); **–steen*,** m. –steenen (*scheidingsteeken tusschen twee akkers enz.*); **–vesting,** v. –en (*vesting aan de grens*): *Maastricht was tot 1795* –; **–wacht,** v. (mil. *soldaten in oorlogstijd en bij mobilisatie als wachters op de grens*; ook: *douane*): *door de* – *aangehouden*; **–wachter,** m. –s (*bewaker der grens*; *douanebeambte*).

Gren'zen, grensde, h. gegrensd (1 *palen aan, sluiten aan*; 2 fig. *nabijkomen*): 1 *ons land grenst ten O. aan Duitschland*; 2 *dat grenst aan krankzinnigheid*.

Gren'zenloos*, bn. en bw. (*groot, onmetelijk*): *de* –*looze hei, woestijn*; fig. *Gods* –*looze goedheid,* –*looze verwarring*; – *brutaal zijn*.

Grep, v. greppen (*greppel, grup*; Z.-N. *open goot, riool, spleet*): *een* – (of: *scheigrep*) *tusschen de akkers tot loozing van het regenwater*.

Grep'pel, v. –s (verkleinw. van *grep*: *smalle,* [ook: *droge*] *sloot, vore*).

Grès'buis, v. –zen (Fr. *ijzeraarden buis*).

Grès'kei, v. –en (*een harde Luiksche kei*).

Gre'ten, greette, h. gegreet (Z.-N. *plagen*).

Gre'tig, bn. en bw.; –er, –st (*begeerig, belust, graag*): – *zijn naar buit*; – *toetasten*; – *aftrek vinden*; **–heid,** v. (*graagte*); **–lijk,** bw.: *de gieren kwamen* – *op het aas af*.

Grè've, v. (Fr. eig. plein in Parijs, waar de stakers zich verzamelden: *werkstaking*).

Grè'vist', m. en v. –en (Fr. *staker*).

Gri'bus, v. –sen (1 *ellendige woning*; *vuile achterbuurt*; 2 Barg.: *cachot, gevangenis, bajes*): 1 *hij woont in een* –; *de* – *te Breda*; 2 *hij zit in de* –; ook *Gribes*.

Grief, grie've, v. grieven (1 *kommer, leed*; 2 *krenking*: *beleediging*; 3 *bezwaar*; 4 *vore*): 1 *dat is hem een dagelijksche* –; 2 *een* –, *zijn geslacht aangedaan*; 3 *wezenlijke en vermeende grieven*; *herstel van grieven*; *grieven wegnemen*; 4 *de grieven der smart*.

Griek, m. –en (*bewoner van, persoon uit Griekenland*): fig. *een oude* –, [a] een oude suffer, [b] een zonderling.

Grieksch* 1 bn., bw. (*van, eigen aan de Grieken*; *zooals bij de Grieken*): *de* –*e taal, de* –*e bouwstijl*; *de* –*e kerk*, Grieksch-Katholieke kerk, zooals de Russische enz., die o. a. de Grieksche taal in de liturgie gebruikt; – *kruis*, waarvan de 4 armen even lang zijn; – *vuur*, ontploffingsmiddel, ± 668 na Chr. in Byzantium uitgevonden, dat op en onder water brandde; **2** o. (*Gr. taal*).

Griek'sche kerk*, enz.; zie Grieksch **1.**

Griel, v. –en (dierk. *trekvogel, steltlooper*; Lat. burhinus o. oedicnemus).

Grie'len, grielde, h. gegrield (*grabbelen*): *iets* –, opgrabbelen; *om iets* –.

Griend, v. –en (*waard*; *plaats, waar rijshout gekweekt wordt*): *om de vier jaar wordt het griendhout op de* – *gekapt*; **–baas,** m. –bazen (*eigenaar of huurder v. e. griendland*); **–hout,** o. (*rijshout, hoephout*): – *wordt gebruikt voor kribwerken, hoepels en manden*; **–kade,** v. –kaden (*zomerdijk rondom een griend*); **–land,** o. –en (*moerassig land met wilgenrijs*); **–waard,** v. –en (*rijswaard*).

Grie'nen; zie **Grijnen.**

Griep, v. (Fr. grippe: *verkoudheid met keelontsteking*; *influenza*): *de Spaansche* –, influenza-achtige, epidemische ziekte (in Spanje vertoonde zij zich ± 1918 het eerst).

Gries, o. (*kiezelzand, gruis*; *gebroken graan, inzonderheid van spelt en maïs*).

Gries'meel, o. (*gebrijzeld graan, gruismeel*): *een podding van* –, d. i. uit grof meel van tarwe of spelt.

I. Griet, v. –en (1 *verkorting van Margriet*; **2** *appel*; verg. Aagtappel): 1 *zij is een booze* –, kwade vrouw; *elkander geen* –*je* (of: *Mietje*) *heeten* (of: *noemen*), elkander geen kool verkoopen, maar de dingen bij hun rechte naam noemen; 2 *de Zeeuwsche* –.

II. Griet, m. –en (*grutto*): *de koekoek en de* –, *die leggen vóór half Juni niet*.

III. Griet, v. –en (*bijna ruitvormige platvisch, op een tarbot lijkende, bruin en geel van kleur*; Lat. rhombus laevis).

IV. Griet, tw. (*euphemisme v. God*): *groote*–*!*

Grietenij', v. –en (gesch. *vereeniging van dorpen in Friesland*): *tot 1795 was Friesland verdeeld in elf steden en dertig* –*en*: **–huis,** o. –huizen (*raadhuis, rechthuis der grietenij*).

Griet'je, o. –s (*bovenkruiszeil*).

Griet'man, m. –mannen (*bestuurder, tot 1795, eener grietenij*).

Grie've, v. –n; zie Grief.

Grie'ven, griefde, h. gegriefd (*verdriet aandoen, beleedigen, diep of pijnlijk treffen, krenken*): *iem. diep* –, *het grieft mij in de ziel*.

Grie'vend, bn. en bw.; –er, –st (*kwetsend, krenkend*; inz. Z.-N. *hartverscheurend*): *een* – *leed,* –*e taal*; *iem.* – *beleedigen*.

I. Grie'zel, m. (*rilling van afkeer*): *er ging mij een* – *door de leden*.

II. Grie'zel, v. –s (*weinigje, ziertje*): *geen* –, ziertje; als verkleinw. –*tje*, o. –s.

Grie'zelen, griezelde, h. gegriezeld (bijvorm van *grijzelen*: *huiveren, rillen*): *van iets* –.

Grie'zelig, bn. en bw.; –er, –st (*huiveringwekkend, ijzig*): *een* –*e vondst*; *'t is* – *koud*, zóó dat men huivert.

Grif, bn. en bw.; –fer, –st (*vaardig, vlug, vlot, spoedig gereed*): – *in alle dingen*, handig; *hij antwoordde* –, vlot; *alles ging* – *van de hand*, willig; *iets* – *toegeven*, volmondig.

Grif'fel, v. –s (1 *leien schrijfstift*; 2 *entlot, entrijs*): 1 *zijn* – *aanslijpen*; *een met goudpapier beplakte* –; 2 *een* – *van een appelboom*; **–koker,** m. –s (*nl. tot het bergen van griffels*).

Grif'felen, griffelde, h. gegriffeld (1 *met een stift inkrassen, ingraveeren*; 2 *enten*): 1 *in*

marmer –, in metaal –; fig. *in het geheugen –*, prenten; 2 *de lente is de tijd om te –; een wild appelboompje –.*

Grif'fen, grifte, h. gegrift (*teekens, letters met een stift ergens in krassen*): *in koper enz. –.*

Grif'fie*, v. –fiën, –fies (Gr.-Lat. graphium = schrijfstift: *secretarie eener rechtbank, van Provinciale Staten, der beide Kamers*): zegsw. *ter – deponeeren*, eig. ter inzage leggen, fig. op de lange baan schuiven.

Griffier', m. –s (Fr. greffier: *secretaris van de Kamer, van een rechtbank, van een kantongerecht*); Z.-N. *provinciale –*, bij de provincieraad: *toegevoegd –*; **–schap,** o. (*het ambt van griffier*); **–sklerk,** m. –en (Z.-N. *klerk ter griffie*).

Griffioen', griffoen', m. –en (It. griffo, Fr. griffon, Gr.-Lat. gryphus: *fabelachtig dier: grijpvogel, de vogel grijp*; wapenk. *leeuwarend, leeuw met arendsvleugelen*; fig. *vrek*; Z.-N. *hondensoort*, gewoonlijk *griffoen, griffon*).

I. Grift, v. –en (*griffel*); ook: grifje, griftje (*kleine griffel*), o. –s.

II. Grift, v. –en (*beekje*; ook: *gegraven wetering*): aardr. *de Reensche –, de Zeister –.*

Grif'weg, bw. (*prompt, met gemak, vlot*).

Grijm, o. (Z.-N. *roetaanslag*).

Grijn, m. –en (*knorrepot, pruttelaar*).

Grij'nen, grijnde (green), h. gegrijnd (gegrenen) (*krijten, klagend schreien van kinderen*).

Grij'nig, bn.; –er, –st (*knorrig, verdrietig*): *een – mensch, een – gezicht zetten.*

Grijns, v. –zen (1 *onaangename vertrekking van 't gelaat*; 2 *leelijke tronie*; 3 *mom, tooneelmasker*, vero.): 1 *er kwam een – op zijn gelaat*; 2 *de – van een aap*; 3 *hij behoeft geen –*, is leelijk genoeg; *e. – voor zijn gezicht hebben.*

Grijns'lach, m. (*smadelijke of hatelijke lach*): *er kwam geen glimlach, maar een – op zijn gelaat*; **–lachen,** –lachte, h. gegrijnslacht (*spottend of hatelijk lachen*).

Grijn'zaard, m. –s (*iem., die grijnst, knorrepot, grommer, mopperaar*).

Grijn'zen, grijnsde, h. gegrijnsd (*met een vertrokken mond lachen, de gelaatsspieren boosaardig vertrekken*): *een –de lach; de aap kan niet lachen, maar grijnst.*

Grijp, m. –en (*griffioen*, in 't alg.: *gier, roofvogel*; fig. *vrek*); *de vogel –.*

Grij'pen, greep, h. gegrepen (1 *met een plotselinge, rassche krachtige beweging van de zich sluitende hand omklemmen, pakken*; 2 *een tastende beweging maken met de uitgestrekte hand[en] of arm[en]*; ook van dieren; 3 v. levenlooze voorwerpen: *vat op iem. krijgen, hem meesleuren*; 4 *in elkaar vatten*): 1 *ik greep het geld; naar iets –; hij greep hem bij de* (of: *zijn*) *kraag*; fig. *iets uit de lucht –*, verzinnen, b.v. van krantennieuws; zegsw. *naar de wapens –, naar het zwaard –*, zich gaan verweren of verdedigen; *naar de pen –*, zich tot schriftelijk verweer zetten; 2 *naar een schaduwbeeld –*; ook fig. *het vuur grijpt om zich heen*, breidt zich uit (ook van ziekten, onheilen); 3 *door de drijfriem, door een trein gegrepen*; 4 *dit rad grijpt in een ander met 32 tanden*; nog: *iem. in de ziel, het gemoed –*, krachtig ontroeren: zn.: *iets voor het – hebben, dat ligt voor het –*, van iets, dat geen of weinig moeite kost, in overvloed is.

Grijp'staart, m. –staarten (*staart, om mee te grijpen*): *vele apen hebben –en*, om er een tak mee te omvatten als steun.

Grijp'vogel, m. –s (*griffioen*; ook: *lammergier*).

Grijs 1 bn.; grijzer, grijst (1 *lichtgrauw, donkerwit*; 2 fig. *aloud*): 1 *wat zijt ge – geworden! een –ze jas, de –ze nevel*; 2 *de –ze Rijn; het –ze verleden; in de –ze ouderdom*, d. i. hooge; *in de politiek – geworden*, oud; **2** o. (*grijze kleur*): *hij kleedt zich in het –.*

Grijs'aard, m. –s (*oude man*): *de – en de jongeling; een jeugdig –*, iem., die grijs (fig. afgeleefd) is vóór zijn tijd.

Grijs'achtig, bn. (*zweemende naar het grijs, een weinig grijs*): *een man met –e haren.*

Grijs'baard, m. –en (*iem. met een grijze baard*; ook: *oud-krijger, veteraan*).

Grijs'blauw, bn. (*van een naar het grijs trekkende blauwe kleur, vaalblauw*): *de –e meren, onze –e hemel*; **–geel,** bn. (*dofgeel*).

Grijs'bok, m. –ken (*Z.-Afrik. antilope*).

Grijs'bruin, bn. (*grijsachtig bruin of vaalbruin*): *een –e japon*; **–grauw,** bn. (*vaalgrauw*): *–e onweerswolken*; **–groen,** bn. (*dofgroen*): *een – blad, een – oog*; **–ha'rig,** bn. (*grijze haren hebbende*): *een paar –e mannen*; **–kop,** m. –koppen (eenigszins minacht. *grijsaard*); **–wit,** bn. (*vaalwit*): *–witte gordijnen.*

Grij'zekom, v. (*aardrook, duivenkervel*).

Grij'zelen; zie Griezelen.

I. Grij'zen, grijsde, i. gegrijsd (*grijs worden*): *reeds grijs ik hier en daar.*

II. Grij'zen, grees, h. gegrezen (Z.-N. *schreien*).

Grijs'heid, v. (*het grijs zijn; ouderdom*).

Grij'zig, bn. (*grijsachtig*): *een –e lucht, –e oogen*; **grij'zigheid,** v. (*grijze tint*).

Gri'k(w)a's, m. en v. mv. (Afrika: *mengvolk, menschen, met een blanken vader en een Hottentotsche moeder*); ook: **Gri'qua's.**

I. Gril, v. grillen (*inval; kuur, nuk; sterk wisselende stemming, wonderlijk idee*): *naar iems. –len moeten handelen*, luimen; zie Pijpen; zegsw. *malle lui hebben malle –len*; Z.-N. *Aprilsche –*, bui.

II. Gril, m. (*rilling, huivering*): *bij die gedachte gaat mij een – over het lijf.*

Grilla'ge, v. –s (Fr. *tralie-, hekwerk*).

Gril'le, v. –s (Fr. *tralie, hek*). (il = ielj).

Gril'len, grilde, h. gegrild (*rillen, huiveren*): *de kou doet mij –; van iets –, voor iets –.*

Gril'lig, –er, –st **1** bn. (*wispelturig, veranderlijk, vol kuren, zonderling*): *April is een –e maand, de –e fortuin*; bij uitbr. *een –e inval*; **2** bw. (*op grillige wijze*): *het beekje, dat zich – slingert*; **–heid,** v. –heden (*nukkigheid*).

Gril'ling, v. –en (*rilling, huivering, siddering*): *een – van koude, van schrik.*

Grillroom, m. –s (Eng. *restaurant* [oorspr. voor geroosterd vleesch]).

Grim 1 v. (*toorn, woede*): *de vriendschap was in – verkeerd*, gramschap; **2** bn. (lit. t. *verbolgen, onvriendelijk*): *de –me Noordzeebaren; –me vlagen.*

Grimas', v. –sen (Fr. grimace: *grijns, leelijk gezicht*, inz. in het mv.): *–sen maken*, zonderlinge gebaren; *wat voor –sen zijn dat nu*, kuren, kunsten, fratsen; **–senmaker,** m. –makers (*fratsenmaker; grappenmaker*).

Grim'bek, m. grimbekken (*grompot, zuurmuil, ontevreden mensch*; ook: *huilebalk*).

Grim'bekken, grimbekte, h. gegrimbekt (*schamper grijnzen*).

Gri'me, v. –s of –n (Fr. grime: toon. *de gelaatsschildering en verdere middelen, als valsch*

haarwerk enz., gebruikt bij het grimeeren).

Grimeeren* (Fr. [*zich*] *een kop maken voor een tooneelrol; het gelaat beschilderen en die bewerking doen ondergaan, welke noodig is voor iems. rol*): *iem.* –; ook: *zich* –.

Grim'lach, m. (*bittere of boosaardige lach*): *met een spottende* –.

Grim'lachen, grimlachte, h. gegrimlacht (*valsch of kwaadaardig lachen*): *in de vuist* –; *bitter* –.

Grim'melen, grimmelde, het h. gegrimmeld (*krielen, krioelen, wemelen*): *de mieren* –; ook: **Grie'melen.**

Grim'men, grimde, h. gegrimd (*grimmig zijn, boos kijken, toornig zijn*): *in 't Noorden grimt de beer*; fig. *de honger grimt hun tegen*, dreigt grimmig of boos.

Grim'mig, bn. en bw.: –er, –st (*boos, tot toorn geneigd, wrevelig, vreeswekkend; toornig, norsch*): *l'ieter wierp een –e blik ter zijde*; *een –e lach*; bij uitbr. *de –e winter*; *iem.* – *aanzien*; **–heid,** v. (*heftige toorn; verbolgenheid*): *de oude* – *van zijn karakter*, wreveligheid.

Grind, ook **Grint,** o. en v. (1 *kiezel, steengruis, geklopte keisteen*; 2 *tweede meel, waaruit de bloem gezift is*): 1 *een weg met* – *bedekken*; 2 *het* – *van tarwemeel verbakken tot brood*; **–bank,** v. –en (*grintophooping in een rivier, in een heuvel*); **–gronden,** m. mv. (*gronden, waarin veel grint aanwezig is*); **–horde,** v. –n (*zeef, om grind te ziften*); **–weg,** m. –wegen (*met grint hardgemaakte weg*).

Grin'niken, grinnikte, h. gegrinnikt (*van genoegen met zeker keelgeluid lachen; spottend lachen*); **–erd,** m. –s (*iem., die grinnikt*).

Grins'pot, m. –potten (Z.-N. van een kind: *huilebalk*).

Grip, v. –pen (Z.-N. *voor; reet* [*in een tafel*]); **–je,** o. –s, verg. Grep.

Grisail'le, v. en o. (Fr. *grijs schilderwerk, imitatie van basreliëf; grijze teekening met zwart en wit*).

Grisou', o. (Fr. *grauwvuur*).

Gris'sen, griste, h. gegrist (*kapen, gappen, behendig iets weggrijpen*); **–ser,** m. –s.

Grit'sel, m. –s (Z.-N. *hark*).

Grit'selen, gritselde, h. gegritseld (*rillen*; Z.-N. *harken*).

Gro'bak, m. –s (O.-I. *lastkar*).

Gro'ber Un'fug, m. (Duitsch: *verstoring der openbare orde*).

Groef, groe've, v. groeven (1 *greppel, slootje*; 2 *grafkuil, graf*; 3 *kuil*; 4 *inkerving*): 1 *een* – *om het water af te leiden*; 2 *de predikant sprak bij de groeve*; 3 *steen–, mergel–*; 4 *zuilen met fijne groeven*; z. Canneluren.

Groef'rail, v. –s (*rail m. gleuf* [als tramsporen in bestrate of op begrinte wegen]).

Groei', m. (*het groeien of wassen; groeikracht*): (*nog*) *in de* – *zijn*, nog groeien; *dat jasje is op de* – *gemaakt*, zit den knaap wat ruim; *er zit* – *in die boom*; *zijn volle* – *bereikt hebben*, wasdom.

Groei'en, groeide, i. gegroeid (*wassen, grooter worden, opschieten*): *er zal een dichter uit* (of: *van*) *hem* –, worden; zegsw. *in iets* –, zich verheugen over iets en dus naar 't lichaam groeien, inz. door eens anders leed; *tegen het verdriet, de verdrukking in* –, ondanks verdriet enz. gezetter worden; fig. prospereeren: *moge het Gezelschap* – *en bloeien!*

Groei'kracht, v. (*ingeschapen kracht om tot wasdom te komen*): *de* – *in dieren en planten.*

Groei'stuip, v. –en (*kleinkinderstuipje*).

Groei'te, v. (Z.-N. *groeizaamheid*).

Groei'zaam, bn.; –zamer, –st (1 *groeikracht hebbende, vruchtbaar*; 2 *de groei bevorderend*): 1 *–zame weiden,* – *zaad, een –zame grond*; 2 *een –zame regen*; **–zaamheid,** v.

Groen 1 bn. (1 *een kleur hebbende tusschen geel en blauw*; 2 *zonder ondervinding, dom, onnoozel, onervaren*): 1 *de –e hagedis, de –e boomkikvorsch*; *–e kaas*, grijsgroen kaasje in de vorm v. e. afgeknotte kegel; *de appels zijn nog –*, onrijp; *de –e meren van Zwitserland*; zegsw. *het werd hem* – *en geel voor de oogen*, een plotselinge duizeling, bedwelming overviel hem; – *en geel worden* (*van nijd*), in Z.-N. *onthutst, verstomd staan*; zie ook Tafel; 2 (Barg.) *een –e goozer*, kerel, vrijer; *in iets nog geheel – zijn* (Z.-N. – *achter de ooren*), zonder ervaring; z. Droog; *het Groene Kruis*, [a]) Ned. vereeniging voor ziekenverpleging en volksgezondheid; [b]) Oostenrijk: vereeniging tot hulp bij ongelukken in het gebergte; *–e Donderdag*, ook Witte Donderdag; z. ook Koren, Paschen, Zijde; Z.-N. *–e klap*, flauwe praat; **2** o. (*de groene kleur*; wapenk. *sinopel*): *in het* – *gekleed zijn*; *het vee huppelt in het* –, gras, weide; *het* – *komt aan de boomen*, blad; *in 't* – *zitten*, onder het loof; *Spaansch* –, groenspaan; **3** m. –en (*iem., die nog niet van toestanden enz. op de hoogte is*, inz. *nieuweling onder de studenten, novitius*): (*als*) – *loopen; hij is nog altijd een–*.

Groen'achtig, bn. (*zweemende naar de groene kleur, min of meer groen*): *een* – *behang.*

Groen'bemesting, v. –en (*bemesting met groene versche planten, die ondergeploegd worden*); zie Lupine.

Groen'boer, m. –boeren (*boer, die groenten kweekt en langs de deuren verkoopt*; bij uitbr. *iem., die groenten verkoopt*).

Groe'ne kaas, kruis; z. Groen **1.**

Groe'nen, groende, h. en i. gegroend (*groen worden*): *de weiden* – *in de lente.*

Groe'nendaal, –daler, m. –s (*groote waakhond, politiehond*).

Groen'grond, m. –gronden (*slibbezinksel langs beken en kleine rivieren*).

Groen'haring (*versche haring, panharing*) **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.

Groen'hout, o. (*levend hout*).

Groenia'nen, m. mv. (*volgelingen van den staatsman Groen van Prinsterer, 1801–1876, destijds naam der anti-revolutionnairen*).

Groe'nig, bn. (*groenachtig*); **–heid,** v.

Groe'ning, m. (Z.-N. *soort van groene appel*).

I. Groen'land, o. –landen (*gras-, weiland*).

II. Groen'land, o. (*groot eiland, dat zich naar de N.-pool uitstrekt*): *ijsbergen bij* –.

Groen'landsvaarder, m. –s (*schip voor de walvischvangst in de N. IJszee*).

Groen'ling, m. –en (*vink*; Lat. chloris c. chloris; ook: *de groene boomkikvorsch*).

Groen'loopen*, liep –, h. groengeloopen (*als „groen" loopen, bij een studentencorps*).

Groen'maken, maakte –, h. –gemaakt (*met groene takken en loovers sieren*).

Groen'markt, v. –en (*groentemarkt*).

I. Groen'sel, o. (*groene verf, verfaarde*; Z.-N. *moeskruid*); zie Groente.

II. Groen'sel, m. –s (*groenvink*).

Groen'specht, m. –en (*klimvogel met groene veeren*; Lat. picus viridis virescens).

Groen'te, v. –n, –s (collectief: *plantaardig voedsel uit de moestuin*): *gedroogde –n; –n in bussen*; **–bed,** o. –den (*tuinbed met groente*); **–boer,** m. –en; zie Groenboer; **–soep,** v. –soepen (*soep met groente er in*); **–veiling,** v. –en (*openbare verkoop op groote schaal van allerlei groente*); **–vrouw,** v. –vrouwen; zie Groen'vrouw.

Groen'tijd, m. (*tijd van het groenloopen*).

Groen'tje, o. –s (*jonge groen, novitius, jeugdig nieuweling bij leger of vloot enz.*, inz. *aan de* [*militaire*] *Academie*).

Groen'vink, m. –vinken (*groenling*): *een eenzame – zingt nog zijn lied.*

Groen'vlieg, v. –en (*Spaansche vlieg*).

Groen'voeder, –voer, o. (*veevoeder, dat groen is in plaats van droog* [bv. hooi]: *gras, spurrie, knollen*): *– met roggebrood.*

Groen'vrouw, v. –en: zegsw. *hij is er gezien als een rotte kool bij de –*, diep veracht.

Groen'werker, m. –s (*mandenmaker, en wel manden van groene, ongeschilde teenen*).

Groen'zand, o. (*zand, waarin de kwartskorrels met een groenkleurig mineraal vermengd zijn*): *– van Vaals.*

Groep, v. –en (1 *onderscheiden, tot een harmonisch geheel bijeengeschikte, figuren*; 2 *verzameling, vereeniging*; 3 vakterm: *vereeniging van bijeenbehoorende zaken*): 1 *de – van Laocoön*; *een fotografische familie–*; 2 *een – eilanden*; *in* (of: *bij*) *–en* (of: *groepjes*); 3 *de – der Romaansche talen.*

Groepeeren* (*bijeenschikken*; *tot een groep verzamelen*): *de schilder van een stilleven dient zijn voorwerpen smaakvol te –*; statistiek: *de cijfers weten te –*, zóó te schikken, dat ze een gewenschte indruk maken.

Groe'pen, groepte, h. gegroept (*in groepen plaatsen, bijeenschikken, groepeeren*).

Groep'je, o. –s (*kleine groep*): *een – maken*, foto van een (familie)groepje.

Groeps'gewijze, bw. (*bij of in een groep*).

Groes; zie Groeze.

Groet, m. –en (*begroeting, beleefdheidsbetuiging, eerbewijs*): *met vriendelijke –en*; *de –en aan je vrouw*; *u moet de –en van hem hebben*; deftiger is: **Groete,** v. –n.

Groe'ten, groette, h. gegroet (1 *een heilwensch tot iem. richten*; 2 *met een gebaar de burgerlijke beleefdheid bewijzen*; 3 *vaarwel zeggen*): 1 (*wees*) *gegroet*; 2 *met de degen –*; *groet hem hartelijk van mij*; 3 *ik heb de eer u te –*, (bij een afscheid); *ik groet je*, [a]) vaarwel, [b]) dank je wel, ik wil niet meer met je te doen hebben.

Groe'tenis, v. –sen (*groete*): *doe de – aan je vader!* vero., gew., lit. t.

Groe've, v. –n; zie Groef.

Groe'ven, groefde, h. gegroefd (*een groef maken met een ploegschaaf b.v. in hout*; *ingriffen*): *voren gegroefd in het voorhoofd.*

Groe'ze, v. (*jong groen loof*; Z.-N. *grasvilt*; Z.-N. *grasplein*, [*omgeploegd*] *weiland*; Z.-N. *graszode*).

Groe'zelig, bn. en bw.; –er, –st (*onfrisch, goor, smoezelig*): *wat –e handen! –e zilverbons*; *dat linnen ziet er – uit*; ook: Groe'zel.

Groe'zig, bn.; –er, –st (*vuilgrauw, morsig, vaal, dof*): *een – duister, een –e kleur.*

Grof, grover, grofst **1** bn. (*niet fijn, niet edel, niet bewerkt, niet glad*; *groot, zwaar, ruw, dik, hard*): *een grove kam*, met dikke tanden; *grove handen*, niet fijn; *grove taalfouten*, d. i. groote; *– geschut*, zwaar; fig. *iem. met – geschut aanvallen*, met hevige dreigementen, vloeken enz.; *– worden*, lomp, onbeschoft; *een – woord*, ruw; *een grove stem*, zwaar, dof-diep; *grove kost*, gewoon eten; *– brood*; *– wild*; z. Grofwild; *grove winsten*, zeer groote; *grove onkunde*, schromelijk; *een grove onbillijkheid*, erge; *het grove werk*, ruw; *grove nalatigheid, grove beleedigingen*, erge, groote; zie ook Bijl; **2** bw.: *– spelen, – verteren*; *het gaat er –, te – toe*, te kras.

Grof'fel(s)nagel, m. –en, –s (Z.-N. *kruidnagel*).

Grof'gespierd, bn. (*met dikke spiervezels, met grove spieren*): *de –e buffel*; **–grein,** o., (soorten) –greinen (*een soort van grein, grofzijden weefsel*).

Grof'heid, v. in bet. 2 –heden (1 *het grof-zijn*, in de verschillende bet. van *grof*; 2 *uiting van grofheid*: *grof gezegde, ruwe bejegening*): 1 *de – dezer draden*; *de – van iems. taal*; 2 *dat is een –*; *iem. –heden zeggen.*

Grof'korrelig, bn. (*uit groote korrels bestaande*): *– kruit, – zout*; **–meel,** o. (*meel, dat ongebuild is, boerenmeel*); **–smederij,** v. –en: *Kon. Ned. –*; **–smid,** m. –smeden (*smid, die groot, zwaar ijzerwerk vervaardigt*).

Grof'te, v. –n (*dikte, zwaarte*; *grovigheid*; *mate van* [*betrekkelijke*] *fijnheid of niet-fijnheid* met betrekking tot vezels, stoffen): *de – van garens.*

Grof'tiend, o. –en (*tiend uit veldvruchten*); **–werk,** o. (*grof touwpluis, grof uitgerafelde touwvezels*); **–werker,** m. –s (*raffinadeur in grovere suikersoorten*); **–wild,** o. (*groot wild: evers, bokken, herten, reeën*); **–zand,** o. (*zand, grof van korrel*); **–zee,** v. –zeeën (*hooge, zware deining*); **–zinnelijk,** bn. (*laag zinnelijk*): *–e taal*; **–zouten,** bn. (*met grof zout ingezouten*): *– rundvleesch.*

Grog, m. –s (Eng. eig. grogram = grofgrein, bijnaam v. e. Engelsch admiraal, en na 1740 naam van het door hem verordonneerde, met water aangelengde, oorlam: *mengsel van rum, arak, cognac of jenever met warm water, soms met suiker en een citroenschijfje*): *– maken*; *een –*, een glas grog; **–'je,** o. –s (*een glas grog*); **–stem,** v. –men (*schorre stem* [ten gevolge van grog-gebruik]); lees *grok.*

Grol 1 m. –len (*iem., die grolt, knort, bromt*; *knorrepot, brompot*): *een – van een vent*; **2** v. –len (1 *onbeduidend praatje, verzinsel*; 2 *grap, aardigheid*; 3 *kuur, gril*; 4 *prul, vod*): 1 *grollen verkoopen*; 2 *de –len van een clown*; 3 *het zijn maar –len van haar*; 4 *hecht geen waarde aan die grollen*; inz. in 't mv.

Grol'len, grolde, h. gegrold (1 *lollen, grommen, een knorrend geluid maken*; 2 fig. *morren, pruttelen, knorren*): 1 *de wilde dieren –, varkens kunnen –*; Z.-N. *mijn beer begint te –*, ik heb honger; 2 *op iem. –, over iets –.*

Grol'lenmaker, m. –s (*grappenmaker*).

Grol'lig, bn. en bw.; –er, –st (*grappig, snaaksch*): *een – boek*; *– schrijven.*

I. Grom, o. (*ingewand van slacht- en offerdieren, van visch enz.*; *vuiligheid*).

II. Grom, m. –men (*een grommend geluid* inz. als afkeuring): *met een – en een kuch.*

Grom'baard, m. –en (eig. *iem., die in zijn baard gromt*; inz. *oudgediende, veteraan*).

Grom'melen, grommelde, h. gegrommeld (1 *rommelen*; 2 fig. *brommen, mopperen*): 1 *de donder hoort men –*; *de zee*

–t in de verte; 2 *hij begon eenigszins –d.*
Grom'melig, bn.; –er, –st (*vuil, morsig, goor*): *het waschgoed ziet er nog – uit.*
I. Grom'men, gromde, h. gegromd (*van ingewand ontdoen, het grom er uit doen*).
II. Grom'men, gromde, h. gegromd (1 *een dof geluid maken, brommen*; 2 fig. van menschen: *pruttelend, knorrend iets zeggen; pruttelen, knorren*): 1 *donders – in de verte*; *een beer kan –*; 2 *de juffrouw gromde. dat het geen manier van doen was*; *na veel – en brommen gaf hij toe*; **–mer,** m. –s (*grompot*).
Grom'mig, bn. en bw.; –er, –st (*knorrig*): *een – gezicht zetten,* zuur kijken.
Grom'partij, v. –en (*grombui, kijverij*).
Grom'pot, m. –ten (*grommer, knorrepot*).
Grond*, m. in bet. 1 en 2 –en (1 *oppervlakte der aarde*; 2 *aardlaag v. e. bepaalde soort*; 3 *een veld, akker, weide, land*; 4 *de stof der aardschors, aarde*; 5 *bodem onder het water; bedding v. e. rivier, de zee enz.*; 6 *grondslag; steun, beginsel, aanleiding*; 7 *diepste deel van iets*; fig. *kern*; 8 *schets*; 9 Z.-N. *droesem*): 1 *op de – vallen*; *de begane –*; *hij had wel door de – willen zinken*; *iets met de – gelijkmaken,* verwoesten; *laag bij de – blijven of zich houden,* [a]) niet hoogvliegen, [b]) benepen van opvatting; 2 *zand-, kleigronden*; 3 *veel – bezitten*; *–bezitter*; *– koopen*; 4 *– kruien*; *–werker*; *in de – graven*; zegsw. *een philosoof van de koude –,* van weinig beteekenis; (oorspr. van vruchten, niet onder glas gekweekt); 5 *een in 't water geworpen steen zinkt naar de –*; zegsw. *aan de – zitten, stooten, zeilen* (schip); *–raken, peilen, krijgen, hebben* (met dieplood of anker); *te –e gaan,* zinken, fig. doodarm worden, verloren gaan; *in de – boren,* nl. een (zee)schip, fig. ten ondergang brengen; spreekw., z. Water; 6 *rusten op goede –en*; rechtst. *een – v. rechtvaardiging*; *iets op goede –en beweren,* met degelijke argumenten; *van alle – ontbloot,* zonder de minste reden; *op – van*; *er bestaat – om te veronderstellen*; *op welke – beweer je dat?* 7 *de –en eener wetenschap,* beginselen; *uit de – van mijn hart*; *een zaak in de – kennen, onderzoeken*; *in de – heeft hij gelijk*; 8 *een platte–*; 9 Z.-N. *– in de flesch, de ton*; nog (zeemanst.): *de Gronden,* N.-Atlantische Oceaan bewesten het Kanaal, voor zoover daar grond kan gelood worden.
Grond'achtig, bn. en bw. (*smakende naar de grond*): *die paling smaakt –.*
Grond'akkoord, o. –en (muz. *akkoord op de grondtoon v. d. schaal, waarin men speelt*); **–bedrijf,** o. –bedrijven (*het koopen en verkoopen van bouwgrond*); **–beeld,** o. –en (*oorspronkelijk beeld, oerbeeld, model*); **–begin,** o. (*kiem, eerste begin*); **–beginsel,** o. –en (*richtsnoer, hoofdbestanddeel, stelregel*): *de –en onzer spelling*; **–begrip,** o. –begrippen (*fundamenteel begrip*).
Grond'belasting, v. –en (*directe belasting op gebouwde en ongeb. eigendommen*).
Grond'bestanddeel*, o. –en (*voornaamste bestanddeel, hoofdbestanddeel*).
Grond'beteekenis*, v. –beteekenissen (*primitieve, eerste, oudste beteekenis*).
Grond'bezit, o. (*het in eigendom hebben van land*; *de grond, die in eigendom bezeten wordt*; *de grondbezitters*): *privaat –, gemeentelijk –*; **–bezitter,** m. –s (*eigenaar v. gronden*).
Grond'boring, v. –en (*onderzoek door boring naar de samenstelling van grondlagen*); **–duiker,** m. –s (*duiker onder een rivier, kanaal, landweg enz.*).
Grond'eigenaar, m. –naars, –naren (*grondbezitter*); **–eigendom 1** m. (*recht, bezit van grond*); **2** o. –men (*stuk grond, dat men bezit*).
Grond'eigenschap, v. –pen (*eigenschap, waarop andere berusten*): *de – der meetkundige evenredigheden.*
Gron'del, m. –s (*een riviervischje*; Lat. gobio fluviatilis): *visschen op – met een zegen.*
Gron'deling, m. –en; zie Grondel.
Gron'deloos*, bn.; –loozer, –t (*zonder bodem*; fig. *zeer diep*): *de –ze zee,* onpeilbaar; *het –looze blauw des hemels, het –looze licht*; fig. *de –ze barmhartigheid Gods,* onmetelijk.
Gron'den, grondde, h. gegrond (1 *grondvesten, stichten*; 2 *doen steunen*; 3 *grondverven*): 1 *een rijk –*; 2 *e. bewering – op,* baseeren; 3 zie Aanleggen, Grondverven.
Gron'derig, bn.; –er, –st; zie Grondachtig en Grondig **1** 2.
Grond'gebied, o. (1 *rijk, staat, rechtsgebied*; 2 bij verg. *terrein, waar iem. heer en meester is*): 1 *het – van Rome*; 2 *Hildebrand bevond zich op het – van den Charmante.*
Grond'gedachte, v. –gedachten (*gedachte, die als grondslag dient, hoofdgedachte*); ook: *Grond'denkbeeld,* v. –en.
Grond'gesteldheid, v. (*toestand v. d. bodem van een land*): *de – van Nederland.*
Gron'dig, –er, –st **1** bn. (1 *op vaste grond steunende, stevig, degelijk, zakelijk, weldoordacht*; 2 van water: *met gronddeeltjes*; van visch: *naar aarde smakend*): 1 *– onderwijs, een – onderzoek, een –e verbetering,* diepgaande; 2 *– water*; *die aal is –, heeft een –e smaak*; nog: Z.-N. *de –e dag,* de godganschelijke; **2** bw. (*degelijk, niet oppervlakkig*): *iets – leeren, overwegen*; Z.-N. *– kwaad zijn,* zeer; **–heid,** v. (*het grondig zijn* inz. in bet. 1: *degelijkheid*): *de – v. e. betoog*; de tegenst. is Oppervlakkigheid.
Grond'ijs, o. (*ijs, dat op de bodem der rivier gevormd wordt*).
Gron'ding, v. (*grondlegging, stichting*).
Grond'kleur, v. –en (*de grondverf*; ook: *een der drie primaire kleuren nl. blauw, geel, rood*).
Grond'krediet, o. (*het krediet, door grondeigenaars genoten*; *leening of krediet tegen onderpand van landerijen*).
Grond'laag, v. –lagen (1 *onderste laag*; ook wel: *fundament*; 2 *laag uit een bepaalde soort grond bestaande*): 1 *de – van een stapel kogels*; *de – van verfwerk,* onderste verflaag; 2 *de volgorde der –lagen.*
Grond'lasten, m. mv. (*grondbelasting*).
Grond'legger, m. –s (*stichter*): fig. *de – onzer vrijheid, de – der Duitsche eenheid.*
Grond'legging, v. –en (*het tot-stand-brengen of gebracht worden*): *de – onzer vrijheid.*
Grond'lijn, v. –lijnen (meetk. *basis*): *de – van een driehoek*; ook: *hoofdlijn* (ornament).
Grond'oorzaak, v. –oorzaken (*voornaamste of eerste oorzaak*).
Grond'pacht, v. (*erfpacht van gronden*).
Grond'papier, o. (*eerste laag grof behangselpapier*): *die kamers staan in het –.*
Grond'rechten, o. mv. (*grondbelasting*).
Grond'regel, m. –regels (*grondstelling, fundamenteele regel*): *de –s van de christelijke godsdienst*; *de regel der beschaafde uitspraak is de – onzer spelling.*

Grond'rente, v. (staathuishoudk. *de zuivere winst, die de grondeigenaar gerekend wordt boven rente en loon te behalen, als vrucht van de voortbrengende kracht van de grond*; rechtst. *een schuldplichtigheid, hetzij in geld, hetzij in voortbrengselen of vruchten, welke de eigenaar v. e. stuk onroerend goed daarop vestigt, of bij vervreemding of vermaking van hetzelve te zijnen voordeele of ten voordeele van een derde voorbehoudt*).
Grond'roerder, m. –s (*werktuig, dat de grond dieper omwerkt dan een ploeg*).
Grond'sap, o.; zie Grondsop.
Grond'scheiding, v. –scheidingen (*verdeeling van de grond onder erfgenamen*).
Grond'slag, m. –slagen (*fundament; fundamenten*): *op christelijke –*, beginsel; *op hechte – berusten*; *de meter is de – van het metrieke stelsel*; *de –* (of: *de –slagen*) *leggen tot* (of: *van, voor*), de eerste noodzakelijke werkzaamheden: *dat ligt ten – aan*.
Grond'soort, v. en o. –en (*soort van grond of aarde*), b.v. kleigrond, zandgrond.
Grond'sop, o. (*droesem, bezinksel, moer*): zegsw. *het – is voor de goddeloozen*, scherts. als het laatste restje wijn van de flesch aan een gast wordt ingeschonken.
Grond'steen*, m. –steenen (*hoeksteen, fundamenteele steen, eerste steen*): fig. *zuinigheid is de – van het huiselijk geluk*.
Grond'stelling, v. –stellingen (*hoofdstelling, hoofdwaarheid, axioma*).
Grond'stof, v. –stoffen (1 *onbewerkt, ruw materiaal*; 2 *element*, fig. *hoofdbestanddeel*): 1 *vlas is de – voor linnen*; *ijzer en steenkool zijn de –stoffen der nijverheid*; 2 *melk, boter en eieren zijn de –stoffen van gebakken*.
Grond'taal, v. –talen (*taal, waaruit andere talen zich ontwikkeld hebben*): *het Latijn is de – der Romaansche talen*.
Grond'tal, o. –tallen (rekenk. *getal, dat de grondslag van een talstelsel vormt*): *het getal tien is het – van ons talstelsel*.
Grond'tekst, m. –en (*oorspronkelijke tekst*): *de – van het Oude Testament in het Hebreeuwsch, v. h. Nieuwe in het Grieksch*.
Grond'toon, m. –tonen (muz. *laagste toon van een akkoord: eerste, voornaamste toon*): fig. *de – van een redevoering*, hoofdmotief, leidende gedachte.
Grond'trek, m. –trekken (*hoofdtrek, hoofdlijn*; fig. *kenmerkende eigenschap*): *eigenliefde is de – van menig karakter*.
Grond'verf, v. –verven (*eerste verflaag*).
Grond'verschuiving, v. –verschuivingen (*schuivende verzakking van de grond*).
Grond'verven, grondverfde, h. gegrondverfd (*in de grondverf zetten, gronden*): *houtwerk – of gronden met loodwit*.
Grond'vest, v. –en, meestal in het mv. (*grondslag, fundament*): *het huis schudde bij die ontploffing op zijn –en*; fig. *de –en der koloniale macht aan 't wankelen brengen*.
Grond'vesten, grondvestte, h. gegrondvest (*de grondslagen van iets leggen, stichten, oprichten*); **–vester,** m. –s (*stichter*); **–vesting,** v. –en (*stichting*).
Grond'vlak, o. –vlakken (*ondervlak, bodemvlak*; meetk. *basis, steunvlak*).
Grond'waarheid, v. –waarheden (*fundamenteele waarheid*): *de –heden v. d. godsdienst*, als grondslag van andere waarheden.
Grond'water, o. (*water onder of in de grond: zak-, wel- of kwelwater*): *bij het bouwen had men veel last van het –*.
Grond'werk, o. –en (*graaf- of delfwerk*).
Grond'werker, m. –s (*arbeider, die van grondwerk zijn beroep maakt*).
Grond'wet, v. –wetten (*hoofdwet, algemeene staatswet, fundamenteele wet*): *de – van 1917*; *de – van de staat*, d. i. de wet, waarop alle andere rusten; zie Constitutie; fig. *arbeiden is de – van ons bestaan*.
Grond'wetgever, m. –s (*ontwerper v. d. grondwet*); **–wetsartikel,** o. –en; **–wetsherziening,** v. –en (*wijziging der grondwet*).
Grondwet'telijk, bn., bw. (1 *tot de grondwet behoorende; in de grondwet omschreven; bij de grondwet vastgesteld, verzekerd enz.*; 2 van een staat: *met een grondwet; op een grondwet gevestigd; constitutioneel*): 1 *een –e bepaling, macht, een –e waarborg*; 2 *een –e regeering*; *een –e souvereiniteit*.
Grondwet'tig 1 bn. (1 *in overeenstemming met de grondwet; niet strijdig met de grondwet*; 2 van een staat: *met een grondwet; op een grondwet gevestigd*): 1 *deze bepaling is niet –*; 2 *een –e regeering*; **2** bw. (*volgens de grondwet; zonder de grondwet te schenden*): *dat behoort – niet tot de bevoegdheden van een minister*. Opm. *Grondwettelijk* en *grondwettig* verschillen in bet. 1; in bet. 2, waar beide de vertaling zijn van *constitutioneel*, zijn ze gelijk; **–heid,** v.
Grond'woord, o. –woorden (spraakk. *stamwoord of kern van eenig afgeleid woord*).
Grond'zee, v. –zeeën (*golf, die op een ondiepte breekt en opstuift*): *een – sloeg over het schip*.
Grond'zuil, v. –zuilen (fig. *steunpilaar*): *recht is de – van de staat*.
Gro'ningen, o. (*een onzer provinciën; de stad*); **–er,** m. –s (*man uit Gr.*).
Gro'ningsch* 1 bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Groningen*); **2** o. (*de taal*); **3 –e*,** v. –n (*vrouw uit Gr.*).
Groninger-om'melanden; zie Ommeland.
Gron'zen, gronsde, h. gegronsd (Z.-N. *knorren*).
Groom, m. –s (Eng. *rijknechtje*).
I. Groot* 1 bn. en bw.; –er, –st (*meer dan middelmatig, niet klein, niet kort; ruim, lang, uitgebreid, uitgestrekt*, dikwijls in zeer van elkaar afwijkende opvattingen): *een – huis, een –e jongen; hij is – voor zijn jaren*, d. i. lang; *hij is zoo dom als hij – is*, aartsdom; *een – man en geen –e man*; *een – kwartier*, ruim een kwartier; *kinderen worden –*, volwassen; *een – profeet*, voortreffelijk; *de –e God*, almachtige; *de –e Heer*, de Sultan; *een –e hans*; *–e lui, de –e wereld*, de aanzienlijken; *de –e Oost*, de residentie Amboina; *de –e plas*, de zee; *de –e vijver*, de Atlantische Oceaan; *– schrijven*; *er – van leven*, rijk, ruim; *het niet – op iem. hebben*, erg; *de –e hoop*, het meerendeel, het gros; *– met elkaar zijn*, dikke vrienden; z. ook Mokum, Oog, Postweg, Voet 5; **2** zn. o.: *handel drijven in het –*; *klein en –*; *iets –s*; *vele kleinen* (of: *kleintjes*) *maken een –*.
II. Groot*, m. grooten (*oud muntstuk ter waarde v. e. halve stuiver*). vero.
Groot'ambtenaarsexamen, o. –s (*het examen voor hoofdambtenaar in Ned.-Oost-Indië*); ook: Grootamb'tenaarsexamen.

Groot'bedrijf, o. –bedrijven (*bedrijf in het groot,* inz. *door middel van fabrieken*).
Groot'bek, m. en v. –bekken (*iem., die een groote mond opzet, die brutaal is*).
Groot'boek, o. –boeken (*hoofdboek van den koopman, waarin iedere klant zijn debet en credit heeft*): *het – der nationale schuld,* landsschuldregister der nationale schulden.
Groot'brengen, bracht groot, h. –gebracht (*opkweeken, opvoeden*): *een kind –.*
Groot-Brittan'nië, o. (aardr. *Engeland en Schotland*); ook: *–Brittan'je.*
Groot'broek, m. –broeken (*pocher, bluffer*).
Grootda'dig, bn. en bw.; –er, –st (lit. t. *door groote daden vermaard; heerlijk*): *Napoleons – leven.*
Groot'doen, deed –, h. –gedaan (*op groote voet leven, zich groote uitgaven veroorloven*); **–doener,** m. –s; **–doenerij',** v.
Groo'te* 1 m. en v. –n (1 *persoon, die groot of volwassen is*; 2 *de rijke, machtige*): 1 *de –n mogen vanavond opblijven,* de oudere kinderen; 2 *de –n der aarde,* machtigen; **2** zn. o.: *die het kleine niet eert, is het – niet waard.*
Groo'telijks*, bw. (*in erge mate*): *hij dwaalt –; zich – bezondigen,* zeer.
Grootelui'*, m. mv. (*de aanzienlijken*).
Grooteluis'kind*, o. –kinderen (*kind van aanzienlijken,* inz. *van rijke menschen*).
Groo'tendeels*, bw. (*in grooten getale, voornamelijk, hoofdzakelijk*): *die vruchten zijn – onrijp; Drente bestaat – uit hei en veen.*
Groo'te Oceaan*, m. (*de grootste der vijf wereldzeeën*).
Groo'te-postweg*, m.; zie Postweg.
Groo'te vijver*, m.; zie Groot.
Groot'-Griekenland, o. (gesch. *het Zuiden van Italië, rijk aan Gr. koloniën*).
Groot'handel, m. (*koop en verkoop in 't groot*): *die man drijft – in manufacturen.*
Groot'handelaar, m. –laars (*grossier*).
Groot'hans, m. –hanzen (schimpn. *man van aanzien*; bij uitbr. *pronker, bluffer*).
Groothar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*edelmoedig, grootmoedig*): *een –e daad, een –e liefde; zijn vijand – genade schenken;* **–heid,** v.
Groot'heid v., in bet. 3 –heden (1 *de eigenschap van iets, dat groot is*; 2 fig. *voortreffelijkheid, aanzienlijkheid, hoogheid*; 3 meetk., rekenk. of nat.: *uitgebreidheid*): 1 *de – van ons geluk*; 2 *– van geest; zedelijke –; de – Gods*; 3 *alles wat afmeting, zwaarte, kracht enz. heeft, is een –*; nog: *een onbekende –,* scherts. een obscuur persoon.
Groot'heidswaan, m. (*ingebeelde grootheid, ziekelijke zelfoverschatting*): *aan – lijden;* **–waanzin,** m. (*zielsziekte, die zich toont door grootheidswaan*).
Groot'hertog, m. –hertogen (*meer dan hertog: een vorstelijke titel*): *de – van Luxemburg.*
Groot'hertogdom, o. –men (*gebied, waardigheid v. e. groothertog*): *het – Luxemburg.*
Grootherto'gelijk, bn. (*den groothertog betreffende, behoorende enz.*): *de –e kroon.*
Groot'hertogin, v. –nen (*gemalin van den groothertog*; ook: *vorstin-gebiedster*).
Groot'houden, zich, hield zich groot, h. zich grootgehouden (*zich kloek, flink houden, zich houden, alsof men zich eenig verlies, een tegenslag niet aantrekt*): *de knaap bezeerde zich, verloor, maar hield zich –.*
Groot'industrie, v. –ën (*het fabriekswezen op groote schaal*); zie Grootbedrijf.
Groot'inquisiteur, m. –s (*titel van den voorzitter der Spaansche inquisitie*). (qu = kw).
Groot'je, v. en o. –s (*grootmoeder; oudje*): *– kan haar bril niet vinden;* zegsw. *iem. naar zijn – sturen,* van kant maken; (*loop naar*) *je –,* scherts. loop heen, loop naar de maan.
Groot'kanselier, m. –s of –en (*opperzegelbewaarder bij sommige ridderorden*): *hij is – van het Legioen van Eer.*
Groot'kruis, o. –kruisen (*ridderteeken*): *het – is het eerekruis, verbonden aan de hoogste klas van vele ridderorden, onder den Grootmeester*; ook: bezitter v. h. grootkruis.
Grootmach'tig, bn.; –er, –st (*bijzonder machtig*): *wie is als God – ? – opperwezen! een – vorst*; bij uitbr. *het – hof des keizers.*
Groot'majoor, m. –majoors (*hoofdofficier*): titel bij minderen in gebruik als tegenstelling van sergeant-majoor.
Groot'maken, maakte groot, h. grootgemaakt (1 *machtig maken; tot aanzien brengen*; 2 *verheffen, prijzen, verheerlijken*): 1 *de handel heeft dit volk –gemaakt*; 2 *ik zal Gods naam –*; **–er,** m. –s (*snoever, pocher, woordenheld*); w. g.
Groot'mama, v. –mama's (*grootmoeder*).
Groot'-mediaan, o. (typ. *papierformaat 46 bij 59 cm*).
Groot'meester, m. –s (1 *de opperbestuurder van een ridderorde enz., in de regel de vorst van 't land*; 2 *hoogste waardigheidsbekleeder van een moederloge bij de vrijmetselaren*; 3 *eerste en voornaamste persoon v. e. kring van menschen,* inz. *toongever; hoofd en voorbeeld voor kunstenaars*): 1 *de – der Duitsche Orde; de – der Johanniter-orde*; 2 *provinciaal – van de loge Persévérance*; 3 *de – v. d. goede toon; Rembrandt is de – der schilderkunst.*
Groot'moeder, v. –s (*vaders of moeders moeder*): *naar zijn – of grootje gaan,* gmz. sterven.
Groot'moederlijk, bn. en bw. (*eigen aan een grootmoeder*): *met –e trots.*
Groot'moederschap, o. (*het zijn van grootmoeder*).
Grootmoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*edelmoedig, edelaardig*): *een –e ziel, een – besluit; – handelen,* onzelfzuchtig; *– iets vergeven.*
Groot'mogend, bn. (*in hooge graad machtig, titel*): *de Edele –e Heeren Staten van Holland ende West-Friesland*; vero.
Groot'mogol, m. –mogols (*keizer van het vroegere Mongoolsche rijk in Britsch-Indië*).
Groot'mond, m. en v. –monden (*groothek*).
Groot'-mufti, m. –'s (*plaatsvervanger van den Padisjah als geestelijk opperhoofd*): de –– heet ook: *Scheik-Oel Islam* d. i. Oudste des Geloofs; zie Mufti. (u = oe).
Groot'-Nederland, o. (*het gebied der Nederlandsch sprekenden en schrijvenden, waar ter wereld die lieden ook wonen*).
Groot'-octavo, o. (*groot papier formaat*).
Groot'officier, m. –en (*waardigheidsbekleeder aan het hof*): *de Opper-Kamerheer is een –*; bij uitbr. *een – van de orde der Vrijmetselaren; – van het Legioen van Eer,* één rang lager dan Grootkruis.
Groot'oor*, v. –en (*soort van vleermuis*; Lat. plecotus auritis).
Groot'ouders, m. mv. (*iems. grootvaders en grootmoeders* of *grootvader en grootmoeder*).
Groot'papa, m. –papa's (*grootvader, opa*).
Groot-Privile'ge, o. (gesch. *belangrijke privileges door Maria de Rijke in 1477*

geschonken aan Holland en Zeeland).
Groot'rechter, m. –s (Z.-N. *hoofd van het gerecht*, d. i. *de Minister van Justitie*).
Grootsch*, bn. en bw.; –er, meest – (1 *prachtig, heerlijk*; 2 *fier*; *trotsch, hooghartig*): 1 *een – schouwspel*; *–e gedachten*, edel; *een –e titel*, statig klinkend; *ons – verleden*, luisterrijk; *een – gebouwde tempel*; 2 *hij is – op zijn rang*; *hij is te – om geld te leenen*.
Groot'scheeps, bw. (*op prachtige wijze, met praal, met zwier*; *op groote voet* [*ingericht*]): *zich of zijn huis – inrichten*; *iets – aanpakken*, op groote schaal; **–scheepsch***, bn.: *een –e titel*, b.v. *bierpaleis* voor kneipe; ook, Grootscheeps(ch)'.
Grootsch'heid*, v. (*het grootsch-zijn*: *fierheid*; *verwaandheid*; fig. *indrukwekkendheid*): *de – van het Alpenlandschap*.
Groot'schig*, bn., bw. (Z.-N. *hooghartig*).
Groot'schrift, o. (*het tegengestelde van kleinschrift*): *een – leveren*, een proeve van schrift met groote letters, b.v. bij e. examen.
Groot'spraak, v. (*snoeverij, pocherij, opsnijderij*): *zonder –*, overdrijving.
Grootspra'kig, bn.; –er, –st (*snoevend, zwetsend*): *–e toosten, –e beloften*.
Groot'spreken, o. (*pochen, snoeven, overdrijven*): *wat was hij daar weer aan 't –*; **–spreker,** m. –s (*opsnijder*); **–sprekerij'**, v. (*opsnijderij*).
Groot'steedsch*, bn. en bw. (*als in een groote stad*): *de winkels zijn hier op zijn –*; *de menschen leven hier –*; ook, Grootsteedsch'.
Groot'te, v. –n, (spreekt. ook –s) (1 *de hoedanigheid van groot te zijn, van meer dan gewone afmetingen te zijn*; *meer dan gewone omvang, uitgestrektheid enz.*; 2 *omvang, breedte, lengte enz., uitgestrektheid, afmeting*): 1 *die winkel onderscheidt zich door zijn –*; 2 *de – van de aarde, van een stad*; *een ster van de eerste, van de tweede –*, helderheid; fig. *een ster van de eerste –*, b.v. een groot kunstenaar, speler enz.; *een afbeelding van een vogel, natuurlijke –*, nl. als in de werkelijkheid.
Groot'vader, m. –vaders (*vaders of moeders vader*): *uit –s tijd*, uit de oude tijd.
Groot'vaderlijk, bn., bw.: *–lijke manieren*.
Groot'vaderschap, o. (*het zijn van grootvader*): *trotsch zijn op zijn –*.
Groot'vee, o. (*groot slachtvee zooals runderen*); verg. Kleinvee.
Groot'visscherij*, v. (*haringvisscherij*; ook: *zeevisscherij*).
Groot'vizier, m. –viziers, –vizieren (*eerste minister of minister-president en zegelbewaarder in Turkije en andere Mohammedaansche staten*; *vertegenwoordiger van den Padisjah als wereldlijk vorst*); z. Vizier **I.**
Groot'vorst, m. –en (*oppervorst*; *destijds titel v. d. prinsen der keizerlijke familie in Rusland*): *Cyrus was – van Azië*; *de –troonopvolger v. Rusland*; fig. *de Rijn, de – van Europa's stroomen*; **–vorstin,** v. –nen (*gemalin v. e. grootvorst*; ook: *opperste gebiedster*); **–'vorstendom,** o. –men (*gebied, waardigheid v. e. grootvorst*): *het – Litauen*.
Grootwaar'digheidsbekleeder*, m. –s (*bekleeder van een hooge waardigheid in staat of kerk*; *dignitaris*): *kardinalen zijn –s*.
Groot'waterschap, o. –pen (*vereeniging v. polders, of waterschappen*): *het – W'oerden*.
Groot'zegel, o. –s (*voornaamste zegel* inz. *v. e. Rijk*: *staatszegel*): *het – eener universiteit*.
Groot'-zegelbewaarder, m. –s (*een der hoogste dignitarissen i. e. staat*): *de keurvorst van Mainz was –– v. h. H. Roomsche Rijk, Jacob Cats van de Staten van Holland*.
Grop, grup, v. –pen (*greppel*); z. Grep.
I. Gros, o. –sen (*twaalf dozijn*): *een – pennen, twee – gouwenaars*; etym. = Gros **II.**
II. Gros, o. (*de meerderheid, de groote hoop, het meerendeel*): *het – v. h. leger, der studenten*.
Gros'chen, m. (Duitsch: *10-pfennigstuk*).
Gros-de-Na'ples, –-de-Tours', o. (Fr. *zijden stof, naar die steden genoemd*).
Gros'lijst, v. –lijsten (*voorloopige lijst van candidaten voor een betrekking*; ook: *van candidaten eener kiesvereeniging*).
Gros'se, v. –n (Fr. [Lat. grossa]: *officieel afschrift van vonnis of notarieele akte of een ander ambtelijk stuk* inz. *in het net met groote, duidelijke letters geschreven*: *netafschrift*).
Grosseeren* (Fr. *e. grosse maken*; *e. stuk* [*akte, vonnis*] *overschrijven* inz. *in die vorm overbrengen, waarin e. akte mag worden uitgegeven, een vonnis ten uitvoer gelegd*).
Grossier', m. –s (Fr. grossier: *groothandelaar*); ook: Grossist'.
Grossierderij', v. –en (*groothandel, en-grosshandel*): *een – in wijnen*.
Grossiers'kantoor, o. –kantoren (*kantoor van een grossier of groothandelaar*).
Gros'so-mo'do, bw. (Lat. *op grove manier*; *ruw geschat, ongeveer*; op recepten: *grof gesneden, gestooten*): *iets –– berekenen, dit werk is –– gemaakt*, zeer ruw.
Grot, v. grotten (*onderaardsche ruimte, hol door de natuur gevormd*; *de nabootsing v. e. grot*): *de – v. Han*; *de blauwe –*, z. ald.
Grotesk', Fr. grotesque, It. grotes'co, **1** bn. en bw.; –er, –st (*grillig, vreemd, wonderlijk, phantastisch*; *koddig, lachwekkend*): *allerlei –e gedaanten in de rotsen, een –e figuur*; *hij schildert –*; **2 –e,** v. –n (It. pittura grottesca = soort schilderwerk: *grillige figuur*; *vreemdsoortig beeldwerk van gedrochtelijke menschen- en dierengestalten aan gewelf of zoldering*): *menige paleismuur bevatte grotesken, koddige figuren van menschen- en dierenkoppen, maskers enz.*
Grot'werk, o. –werken (*nagebootste grot, namaak van rotswerk*): *lusthof met beeld- en –*.
Groupa'gedienst, m. (*samenladingsdienst ter uitsparing van expeditie-vracht*). (g = zj).
Gro'velijk, bw. (*op grove wijze*): *zich – bezondigen*, erg, zwaar, grof.
Gro'vigheid, v. –heden (*lompheid, ruwheid*).
Gruis 1 o. (*brokjes, stukjes van iets, dat gebrijzeld is*, inz. *van steenkolen*): *– van steenkolen*; *aan, in – vallen*; *tot – smijten*; *– van kruidnagelen*; *diamant–, kolen–, steen–*; Z.-N. *– van meel*, [a]) het grove meel met zemelen, [b]) de zemelen alleen; **2** v. –zen (*werktuig der glazenmakers, waarmee ze de kanten van het glas afbrijzelen of afgruizen*).
Gruis'bak, m. –bakken (*bak bij de kachel voor het gruis*).
Gruis'ijzer, o. –s; zie Gruis **2.**
Gruis'water, o. (Z.-N. *aftreksel v. zemelen*).
Gruit, v. (*plantaardige stof voor het brouwsel, later vervangen door hop*). vero.
Grui'zel, v. –s of –en (*brijzeltje, griezeltje*): *aan –s vallen, stooten enz.*
Gruizelemen'ten, o. mv. (*gruizels, splinters en scherven*): *hij stiet de ledige eierdop-*

pen op zijn bord aan duizend –, stukjes.
Grui'zelen, gruizelde, h. (1), i. (2) gegruizeld (1 *tot gruizels slaan, stooten enz.*; 2 *tot gruizels vallen; in puin vallen*): 1 *de mokers – de heiligdommen*; 2 *de muren wijken en* –.
Gruizemen'ten; z. Gruizelementen.
Grui'zen, gruisde, h. (1), i. (2) gegruisd (1 *tot gruis maken, verbrokkelen*; 2 lit. t. *tot gruis worden*): 1 *iets tot stof* –, vermorzelen, vermalen; *de onregelmatige rand van een vensterruit recht* –, nl. met het gruisijzer afbrijzelen; 2 *al – koningskronen.*
Grun'sel, m. –s (N.-Brab. *groensel*: *groenvink*).
Grup, v. gruppen (*greppel*; Z.-N. *kuil*; Z.-N. *laaggelegen land*).
I. Grut 1 v. –ten (*gebroken graan*): – *v. boekweit* (boekweitegort); **2** o. (*al wat klein is*; *klein goedje* inz. *kleine kinderen*, meestal verbonden met *klein*): – *van appels, peren*; *dan vraag ik zoo wat klein* –.
II. Grut, tw. (*euphemisme voor God*): *och –!*
Grut'molen, m. –s (*molen v. d. grutter*).
Grut'ten, grutte, h. gegrut (*grutten maken*: *boekweit, gerst of haver breken*): *die molenaar is aan 't* –.
Grut'tenbrij, v. (*melkspijs v. grutten*, d. i. *van gebroken garst, haver* of *boekweit*).
Grut'tenmeel, o. (*meel van boekweit*).
Grut'ter, m. –s (*grutmolenaar, maker van grut uit boekweit, haver, gerst*; bij uitbr. *winkelier in grutterswaren, meel, boonen enz.*).
Grutterij', v. –en (*het bedrijf van den grutter*; *de gruttersmolen met huis en winkel*).
Grut'tersbaas, m. –bazen (*de grutmolenaar*); **–kar,** v. –karren (*kar tot vervoer van grut*); **–knecht,** m. –s, –en; **–molen,** m. –molens (*grutmolen*); **–paard,** o. –paarden; **–vak,** o.; **–waren,** v. mv. (*de waren, welke men in een grutterswinkel verkoopt*: *grutten, meel, boonen, erwten enz.*); **–winkel,** m. –s.
Grut'to, m. –'s (genoemd naar zijn geluid: *steltlooper*: *grieto, griet* **II**; Lat. limosa l. limosa): *de –'s lijken op snippen.*
I. Gruw, o. (*jonge visch als aas, ook als pootvisch in vijvers*), vroeger inz. Z.-N.
II. Gruw, m. (Z.-N. *gruwel*).
Gru'wel, m. –en (1 *afschuw, afgrijzen*; 2 *dat, waarvan men gruwt*: *gruweldaad, verschrikkingen*): 1 *een – van iets hebben*; 2 *de –en van de oorlog*; *het is mij een* –; *o –!* uitroep van ontzetting; *een – bedrijven*, schanddaad.
Gru'weldaad, v. –daden (*afgrijselijke misdaad, wandaad, schanddaad*).
Gru'weldader, m. –daders (*pleger van een gruweldaad*).
Gru'welen, gruwelde, h. gegruweld (*huiveren, rillen, gruwen*): *die zaak doet hem* –, walgen, ijzen; ook: mij gruwelt.
Gru'welijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *afgrijselijk*; 2 *verbazend groot, geweldig*): 1 *een –e misdaad, een –e oorlog, een –e laster*; 2 *hij kreeg een – standje*; *hij heeft het – mis*; *zich – vervelen*, stierlijk, in erge mate; **–heid,** v.
Gru'welkamer, v. –kamers (*afdeeling van een panopticum, met beelden van groote misdadigers en verder ijselijke dingen van moord enz.*): *de – van madame Tussaud.*
Gru'welstuk, o. –stukken (*gruweldaad*).
Gru'wen, gruwde, h. gegruwd (*afgrijzen, afschuw hebben van, ijzen van*): *het doet mij* –; – *bij de gedachte*; *gij gruwt van het kannibalenmaal!* ook: mij gruwt.
Gruw'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (1 *afschuwwekkend, verschrikkelijk*; 2 *heel erg*): 1 *een – dier, een – gelvid, een –zame zonde, een – woord*; *iem. – hoonen*, in ergerlijke mate; 2 *zich – vervelen*, erg; **–zaamheid,** v.
Gruyè're, v. –s; **–kaas,** v. –kazen (*Zwitsersche kaas met gaten, geheeten naar het dorp Gruyère, in het kanton Freiburg*).
Gruze(le)men'ten; z. Gruize(le)menten.
Gua'no, v. (*verdroogde zeevogelmest, in lagen opgehoopt* o. a. *op de Zuidzee-eilanden, de Peruviaansche kust*).
Guel'fen, m. mv.; zie Welfen.
Gueridon', m. –s (Fr. *siertafeltje op één poot*; in Zeeland: *een theestoof*).
Guerril'la, v. –'s (Sp. eig. *kleine oorlog, met ongeregelde troepen, b.v. met lichtgewapende herders of landbouwers enz.*; *ongeregelde bendenoorlog*; ook: *soort van kaartspel*): *tal van –benden*; lees gerriel'ja, g = gu in Fr. guerre; dikwijls gespeld: guerilla.
Guerrille'ro, m. –'s (Sp. *guerrilla-soldaat*; ook: *scherpschutter van een regiment*); lees gerrilje'ro, g = gu in Fr. guerre; dikwijls gespeld: guerillero.
Guich, v. (*hoonende beweging, spottend gebaar, vooral met de tong*; *grimas, kuur, bespotting*); –je, o. –s; ook: Guig.
Gui'chel, m. en v. (*gekheid, goochelarij, tooverwerk, oogbedrog*): *–tjes maken,* [a]) grimassen maken, [b]) iem. bespotten.
Gui'chelen, guichelde, h. geguicheld (*de spot drijven*): *met iem.* –, vero., Z.-N.; **–spel,** o. (*spot*; *bedrog*; *zinsbegoocheling*).
Gui'chelheil, v. (*tot de sleutelbloemigen behoorende plant*; Lat. anagallis arvensis).
Guichet', o. –s (Fr. *klein deurtje of venstertje in een groote deur of in een raam* b.v. *op postkantoren*; *loket, deurraampje*).
Gui'de*, m. –s (Fr. *wegwijzer, geleider, gids*; Z.-N. *leisel*; Z.-N. volkst. *spoorboekje*); ook: *vleugelman*, d. i. richtman op de vleugel van een peloton of eener mil. divisie: *de rechter–, de linker–*; mil. commando: – *rechts, links*, de guide is aan de rechterhand (linkerhand); in België en in andere staten: een soort van ruiterij.
Guig, v.; zie Guich.
Guil, m. –en (*paard*, inz. *oud paard, knol, rossinant*; ook fig. *lomperd, kinkel*).
Guildhall, o. (Eng. eig. *gildehuis*): *the* –, het stadhuis van Londen.
Guillocheeren* (Fr. *een metalen plaat versieren naar de uitvinding van Guillot, met allerlei fijne kringen, cirkels, dooreengevlochten lijnen*; bij uitbr. van soortgelijke teekeningen op papier enz.): *het biljet van 25 gld. heeft een geguillocheerde rechthoekige versiering*; *geguillocheerde rozetten.*
Guilloti'ne, v. –s (Fr. *valbijl*; *onthoofdingswerktuig in de dagen van het Schrikbewind, op voorstel van den geneesheer J. I. Guillotin ingevoerd*): *de – werkte het eerst 27 Mei 1792*; **–lotineeren*** (Fr. *onthoofden met de valbijl*).
Guineesch' big'getje*, o. –s (*halfhoevig knaagdiertje uit Peru*; *ten onrechte dikwijls marmot genoemd*; Lat. cavia cobaya).
Guinees'vaarder, m. –vaarders (*schip, dat op de kust van Guinea voer*); l. *gu-ie-nees'*.
Guin'je, v. –s (Eng. *oude Engelsche goudmunt, in 1663 het eerst geslagen en wel uit goud van de kust van Guinea*; *de waarde was 21 shilling of ƒ 12.60*; thans: *denkbeeldige goudmunt van 21 shilling*; *rekenmunt*).

Guipu're, v. –s (Fr. *reliëf-kantwerk*, d. i. *met opgelegde versiersels; verheven borduurwerk*); lees *giepuur'*.
Guirlan'de, v. –s (Fr. *bloemslinger, festoen*); scherts. horlogeketting: *de andere had een koperen – op zijn buik*; lees *gierlande*.
Guit, m. –en (*landlooper, schavuit*; thans vooral scherts. *oolijke klant, grappenmaker; schalk van een jongen*).
Guit'achtig, bn. en bw. (*oolijk, schalksch*).
Gui'tenstreek, m. –streken; **–stuk,** o. –ken (*jongensstreek, -grap*): *een – uithalen*.
Guiterij', v. –en (*guitigheid*).
Gui'tig, bn. en bw.; –er, –st (*onschuldig-grappig; schalksch, schelmsch*): *een – gezicht*, schalksch; **–heid,** v. –heden (*de eigenschap hebbende van guitig te zijn; grap*).
I. Gul, v. gullen (*kleine kabeljauw*).
II. Gul, bn. en bw.; –ler, –st (1 *zacht, mul*; 2 *zachtaardig, goedig; vrijgevig; hartelijk*): 1 *in het –le zand*; 2 *een – gemoed, – van aard zijn; een – onthaal; dat is – gezegd*.
Gul'deling, m –en (*zekere appel van goudachtige kleur; gouden pippeling*).
Gul'den 1 bn. (*gouden; schitterend*, inz. in lit. t. of gew.; fig. *voortreffelijk, kostbaar enz.*): *de zon met haar – stralen; een – les; de – middelmaat; dat – boeksken, de Minnedichten van P. C. Hooft; zulk een spreuk is een – woord*, kostelijk; *– mis*, R.-K. mis in de vroege ochtend op quatertemperwoensdag in de Advent; *de – eeuw*; z. Gouden eeuw; *de – legende*; z. Legende 1; *– sporen*, distinctief van den ridder; *de slag der – sporen of de Gulden-Sporenslag* (11 Juli 1302) bij Kortrijk, waar het Fr. leger door de Vlamingen werd vernietigd en deze o. m. 700 gulden sporen buitmaakten; z. ook Vlies; **2** m. –s (*gouden*: eig. *gouden munt*, later *een zilveren van gelijke waarde*; thans: *Ned. zilveren standpenning = 100 cents*): *de veiligheidsstelling van de –; de – heeft een gehalte van 0.720; de Rijnsche – was ƒ 1.20* of *ƒ 1.30; de Keizers– was ƒ 1.00*; zie Florijn.
Gul'denboek, o. –en (Venetiaansche republiek: *boek met de namen der patricische geslachten*; thans, in musea enz.: *boek, waarin voorname bezoekers hun naam schrijven*).
Gul'dengetal, o. –getallen (*het getal, dat aanwijst het jaar van de loopende maancirkel, die 19 jaar omvat*).
Gul'denjaar, o. –jaren (*jubeljaar, eeuwjaar*).
Gulden legen'de, v.; zie Legende 1.
Gul'denmaand, v. –en (Z.-N. vero. *Maart*).
Gul'denmond, m. (*een redenaar van naam*): *– of Chrysostomus is de toenaam van Joannes (347–407 n. C.), patriarch v. Konstantinopel*.
Gul'denroede, v. (*wormkruid met gele bloemtrossen, heiplant*; Lat. solidago virga aurea); ook, *Goudroede*.
Gul'densbazaar, m. –bazaars (*bazaar, waar alles één gulden kost*).
Gul'denseditie, v. –edities (*serie boeken, elk van één gulden*).
Gul'den sporen, v. mv.; z. Gulden **1.**
Gul'denwater, o. (*fijne brandewijn, waarin stukjes goudblad gedaan worden*).
Gul'denweit, v. (*reuzentarwe van St.-Helena en uit Australië*).
Gul'gauw, bn. en bw. (*haastig en rondborstig*): *een –e lach*, onbedwongen en spoedig opgewekt; *hij erkende – zijn misslag*, gulweg.
Gulhar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*oprecht, openhartig, hartelijk*): *een –e bekentenis; iem. iets – toestaan*; **–har'tigheid,** v.
Gul'heid, v. (*oprechtheid, openhartigheid; mildheid, vrijgevigheid*): *Brabantsche –*.
Gul'len, gulde, h. geguld (jagerst. *zich in 't gulle, mulle zand baden*): *de hoenders*, d. i. *patrijzen, lagen te – in de zon*.
I. Gulp, v. (bet. 1) gulpen (1 *golf, breede straal vloeistof, die ergens uitbarst*; 2 *riviertje in Z.-Limburg*): 1 *de wijn spatte met –en uit het vat*; 2 *de – is een bijrivier der Geul*.
II. Gulp, v. gulpen (*opening, split*): *de – van een (verticale) broekzak; de – in officiersoverjassen*, zakopening vóór; **–broek,** v. –broeken (*pantalon met een gulp*).
Gul'pen, gulpte, h. (1, 2), i. (1) gegulpt (1 *gutsen, golven*; 2 vero.: *gulzig drinken*): 1 *het bloed gulpte uit de wonde; het water gulpt de woning binnen*; 2 *kostbare wijn in de maag* –; **–er,** m. –s (*zwelger*).
Gul'uit, Gul'weg, bw. (*ronduit, onbewimpeld*): *iets – bekennen*, rondborstig.
Gul'zand, o. (*mulzand, fijn zand*): *onze voeten zonken weg in het –, of gulle zand*.
Gul'zig, bn. en bw.; –er, –st (*gretig naar spijs, schrokkig, vraatzuchtig*): *een –e hond; – eten*, op onmatige wijze; fig. *met –e blikken*, zeer begeerig; **–heid,** v. (*onmatigheid, vraatzucht*); **–aard,** m. –s (*schrokker*).
Gum'mi, v. en o. (Gr.-Lat. gummi: *gom, caoutchouc, rubber*); als bn. zie opm. Alpaca; **–band,** m. –en (*wielband voor fietsen, auto's, rijtuigen, buggy's*); **–handschoenen,** m. mv. (*handschoenen in gebruik bij electriciens, omdat gummi de stroom niet doorlaat of leidt*); **–overschoenen,** m. mv.; **–pop,** v. –poppen (*elastieken speelpopje*); **–regenjas,** v. –sen; **–ring,** m. –en (*luchtdichte afsluitingsring van flesschen*; ook: *luchtring als ligvlak voor bedlegerige zieken*); **–slang,** v. –en (*slangvormige buis bij waterleidingen, gaskomforen enz.*); **–stok,** m. –stokken (*gummiwapenstok der politie*).
Gung'nir, m. Germ. myth. speer v. Odin, waarmede hij den Fenris-wolf bestrijdt.
Gun'nen, gunde, h. gegund (1 *gaarne hebben, dat iem. iets krijgt of heeft*; 2 *toestaan, verleenen, toewijzen*; 3 *laten*): 1 *ik gun hem dit voordeel van harte; iem. de klandizie –; het is je gegund!* 2 *de uren, ons nog gegund; de aanbesteding is hem gegund; iem. de eer –, het genoegen –, zich geen rust –*, veroorloven; 3 *iem. geen tijd –*; zegsw. *ik gun je de pret*, (ir.) ik benijd u dit genoegen niet; **–ning,** v. –en (*toewijzing*): *– a. d. laagsten inschrijver*.
Gunst, v. in bet. 2 –en (1 *gunstige gezindheid; onverplichte goedheid; bescherming, voorkeur*; 2 *blijk van gunst, genegenheid*): 1 *in blakende – staan; uit –*, genegenheid; *iem. – betoonen; bij iem. in de – komen, bij iem. uit de – geraken; om de – en de klandizie verzoeken; bij hooge –*; 2 *een – verzoeken; iem. met –en overladen, een – bewijzen*.
Gunst'bejag, o. (*het jagen naar de gunst van iem.* [*met oneerlijke middelen*]); **–betoon,** o. (*betooning van welwillendheid, gunstbewijs*); **–betooning*,** v. –en (*blijk van gunst*); **–bewijs,** o. –bewijzen (*blijk van gunst, van welwillendheid*); **–brief,** m. –brieven (gesch. *brief van octrooi*); vero.
Gun'steling, m. en v. –en (*persoon, die in hooge mate de gunst geniet*, dikwijls ong.):

een – der Fortuin; een – der Muzen, lieveling; ong. *een regeering van –en;* ook: **–linge,** v. –n; zie Favoriet(e).

Gun'stig, bn. en bw.; –er, –st (1 *genadig;* 2 *goed gezind; tot een goede uitslag brengend, voordeelig, voorspoedig, gewenscht; welwillend; geschikt;* 3 *aangenaam, innemend; vertrouwen wekkend*): 1 *God zij u –! o God, zie – op ons neer;* 2 *het geluk was hem –; een –e gelegenheid, een –e uitslag, een –e wind; – op iets beschikken; dit huis is – gelegen voor de handel;* 3 *een – uiterlijk hebben; – bekend.*

Gurk'je, o. –s (*augurkje*).

Gur'ze, v. –n (Z.-N. *regenvlaag, bui*).

Gur'zelen, gurzelde, h. gegurzeld (Z.-N. *gutsen* **I**).

Gust, bn. (1 van vee: *niet drachtig; geen melk meer gevend;* 2 *schraal*): 1 *–e koeien zijn voor de vetweide bestemd;* 2 *–e kost.*

Gustaaf-A'dolf-stichting, v. (*vereeniging tot ondersteuning en propaganda van het Protestantisme in Duitschland, opgericht in 1832, in ons land in 1853*).

Gut, tw. (*euphemisme voor God*).

Guts, v. gutsen (*steekbeitel met holle bek*).

I. Gut'sen, gutste, h., i. gegutst (*tappelings neerstroomen*): *het bloed gutst uit de wonde; het zweet gutst hem langs het hoofd; de regen gutst.*

II. Gut'sen, gutste, h. gegutst (*uithollen met een guts of steekbeitel*).

Guttaper'cha, v., ook: o. (O.-I. *getah-pertja*) letterl. sap van de pertjaboom: de – is het verharde sap van tropische boomsoorten, gebruikt voor wielbanden, enz., Eng. altijd Rubber; zie opm. Alpaca.

Gut'tegom, v. (*roodachtig gele hars, hard en blinkend, ook als verfstof gebruikt*).

Gutturaal', Fr. guttural, Lat. guttura'lis v. guttur = keel, **1** bn. (*tot de keel behorende*): *–rale letters* (beter: *klanken*) *g, ch, k;* **2** v. –ralen (*gutturale klank*): *de –ralen g, k.*

Guur, bn. en bw., –der, –st (*winderig, koud, schraal*): *het weer is –; gure vlagen; het blijft maar –; het gure Noorden,* onherbergzaam; *het gure strand,* bar; *het waait –,* snijdend.

Gy'gesring, m. (*ring van koning Gyges van Lydië*): *de – had de kracht zijn bezitter onzichtbaar te maken en verborgen schatten aan te wijzen;* zegsw. *de – bezitten,* kunnen krijgen, wat men maar wenscht.

Gym.; zie Verkortingen.

Gymkhana-races, v. mv. (Eng. *wedrennen, waarbij aan de deelnemers allerlei grappige verplichtingen worden opgelegd*).

Gymnasiaal', bn. (Lat. gymnasialis: *tot het gymnasium behoorende*): *– onderwijs.*

Gymnasiast', m. –en (Gr.-Lat. gymnasiastes: *gymnasium-leerling*); **–e,** v. –n.

Gymna'sium, o. (Ned.) –s, –siën; (Lat.) –sia (Gr.-Lat. *sport- en gymnastiekschool; Latijnsche voorbereidingsschool van zes klassen voor de universiteit*); z. Athenaeum.

Gymnast', m. –en (Fr. gymnaste, Gr.-Lat. gymnastes: *beoefenaar der gymnastiek*).

Gymnastiek', v. (Fr. gymnastique, Gr.-Lat. gymnastica [ars = kunst]: *stelselmatige lichaamsoefeningen*; ook: *de leer er van*): *onderwijs in de –; – doen.*

Gymnastiek'juffrouw, v. –en (*onderwijzeres in de gymnastiek*); **–les,** v. –sen; **–lokaal,** o. –lokalen; **–meester,** m. –s (*onderwijzer in de gymnastiek*); **–onderwijs,** o.; **–onderwijzer,** m. –s; **–schoenen,** m. mv. (*schoenen, die men bij het gymnastiseeren draagt*); **–school,** v. –scholen; **–toestel,** o. –len (*toestel, waaraan, waarmee gymnastische oefeningen gedaan worden*); **–werktuig,** o. –en.

Gymnas'tisch, bn. (Duitsch: *volgens, van, betreffende de gymnastiek*): *–e oefeningen.*

Gymnastiseeren*; ook, Turnen.

Gynaecologie', v. (Gr. gyne = vrouw: *wetenschap der vrouwenziekten*); **–coloog',** m. –cologen (*iem., die de gynaecologie beoefent*). (ae = ee).

H.

H. – 1 *Heilig(e)*; z. **Z. H.**; 2 Lat. *ho'ra,* uur (op recepten); 3 Lat. *her'ba,* kruid (op recepten).

I. h. a. – 1 Lat. *hoc an'no,* in dit jaar; 2 Lat. *hu'ius an'ni,* van dit jaar.

H. ha – *hectare,* 100 a, 10,000 m².

Hand. – *Handelingen.*

H. B. S. – *Hoogere Burgerschool.*

H. C. – Lat. *Hono'ris cau'sa;* zie ald.

H.D. – 1 van een vorstelijke(n) persoon: *Hoogstdezelve, Hoogstdeszelfs, Hoogstderzelver;* 2 *Hare Doorluchtigheid,* titel van een prinses of hertogin.

Hd. of **Hgd.** – Hoogduitsch.

h. e. – Lat. *hoc est,* dat is, dat beduidt.

Hebr. – *Hebreër, Hebreeuwsch.*

H.Ed. – *Haar Edele;* **H.E.Geb.** – *Hoogedelgeboren;* **H.E.Gestr.** – *Hoogedelgestreng;* **H.Geb.** – *Hooggeboren;* **H. H.** 1 *Hare Hoogheid;* 2 *Heeren.*

HH. EE. GG. AA. – *Hunne Edelgrootachtbaren;* **HH. EE. MM.** – *Hunne Edelmogenden;* **HH. KK. HH.** – *Hunne of Hare Keizerlijke of Koninklijke Hoogheden;* **HH. KK. MM.** – *Hunne of Hare Keizerlijke of Koninklijke Majesteiten;* **HH. MM.** – *Hunne of Hare Majesteiten.*

hg – *hectogram, 100 gram.*

h. i. – *haars, huns inziens.*

H. IJ. S. M. – *Hollandsche IJzeren-Spoorweg-Maatschappij.*

H. K. K. M. – *Hare Keizerlijke en Koninklijke Majesteit;* **H. K. H.** – *Hare Koninklijke Hoogheid;* **H. K. M.** – *Hare Koninklijke Majesteit.*

l. hl – *hectoliter.*

II. h. l. – Lat. *hoc lo'co,* op deze plaats.

H. L. Q. C. – Lat. *Ho'ra loco'que consue'to,* te gewoner tijd en plaats.

H. L. S. E. – Lat. *Hoc lo'co sepul'tus est,* op deze plaats ligt begraven.

I. H. M. – *Hare Majesteit.*

II. hm – *hectometer,* 100 m.

H. O. – *Hooger onderwijs.*

Hooggel. – *Hooggeleerde.*

Hoogl. – *Hoogleeraar.*

H.P. – Eng. *horsepower,* paardekracht.

Hr. – *heer.*

H. S. – 1 *Heilige Schrift;* 2 *Handschrift,* in deze bet. ook: **hs.**

h. s. – 1 Lat. *hoc sen'su,* in deze zin; 2 Lat. *hic si'tus,* hier ligt begraven.

h. t. – Lat. *hoc tem'pore,* tegenwoordig.

h. t. l. – *hier te lande.*
H. W. – *hoog water* (op getijtafels).
H.W.Geb. – *Hoogwelgeboren.*

H, v. –'s (1 als klank: *medeklinker*; 2 als teeken: *het achtste van het A B C*; 3 *al de woorden in een woordenboek enz., die met een* – *beginnen*): 1 *de* – *is een strottenhoofdmedeklinker en wordt gevormd, als de adem langs de randen van de stembanden schuurt*; 2 *de* – *in thans wordt niet uitgesproken*; 3 *de* – *is juist af*; zegsw. *de drie* –*'s aan iem. medegeven*, het voor den ontvanger verstaanbare verzoek: *Houd hem hier*; *de drie* –*'s op de rug hebben*, geen kans hebben om weg te komen.
Ha 1 tw. (1 *uitroep ter uiting van verschillende gemoedsaandoeningen: van blijdschap, van voldoening, schampere spot, van verrukking, van teleurstelling, schrik*; 2 *schriftelijke voorstelling van een lach*): 1 –, *daar heb ik beet!* 2 *'t is om te lachen, ha, ha, ha!* **2** o. –'s (*de klank van ha*): *e.* – *v. blijde verrassing.*
Haaf, v. haven (*zakvormig vischnet*).
I. Haag', Den*, o. (*'s-Gravenhage*; z. ald.).
II. Haag, v. hagen (*heg*; *heining van struikgewassen*; Z.-N. *dubbele rij vlasbundels*; zie Hagen): *een doornen* –; zegsw. *achter de* – *loopen* (Z.-N. ook *gaan*), heimelijk de school verzuimen, gew.; z. Kap; **–appel,** m. –s (*vrucht van de haagdoorn*); **–beuk,** m. –en (*beuk die voor heggen gebruikt wordt*; Lat. carpinus betulus); **–bosch*,** o. –bosschen (eig. *doornstruik, die tot haag dient*: *struikgewas*); **–doorn, –doren,** m. –doornen, –dorens (*meidoorn*; Lat. crataegus); **–eik,** m. –eiken (*lage, knoestige eik*): *de* – *heet ook Spaansche aker of steeneik*; **–koffie,** v. (*koffie, gekweekt binnen de omheining v. d. kampoeng*); **–kwijt,** v. –en (Z.-N. *braamsluiper*); **–looper*,** m. –s (*spijbelaar*); **–puit,** m. –en (Z.-N. *boomkikvorsch*); **–roos,** v. –rozen; z. Hageroos.
Haagsch* 1 bn., bw. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op 's-Gravenhage*): *het* –*e bosch*; **2** o. (*het Haagsche dialect*): *echt* –.
Haag'schaar, v. –scharen (*groote schaar, om de heg te scheren of te snoeien*).
Haag'spel, o. –spelen (letterk. der 15e en 16e eeuw: *feestelijke wedstrijd v. rederijkerskamers, waarop al de kamers van het land en ook buitenlandsche werden uitgenoodigd*).
Haag'te, v. –n (*onderaardsche gang*): *de* –*n waren de verblijven der kabouters*; gew.
Haag'winde, v. –winden (*groote winde, klokwinde*; Lat. convulvulus sepium).
I. Haai, m. –en (Z.-N. *schuine hoek, bocht*): *een rivier met veel* –*en en draaien*; *met een* – (*en een draai*), in een omzien.
II. Haai 1 m. –en (1 dierk. *kraakbeenige zeevisch*; 2 fig. *inhalig, schraapzuchtig mensch*; ook: *schrokker*): 1 *de* –*en komen in tal van soorten voor*; 2 *echte* –*en zijn het, die opkoopers!* nog: zegsw. *het, hij is voor de* –*en*, onherroepelijk verloren; *dat gaat naar de* –*en*, te gronde; *er zijn* –*en op de kust*, er dreigt groot gevaar; **2** Barg. bn. (*sterk, groot; bij de hand*): *een haaie goozer*, een sterke kerel; **–'achtig,** bn. (*tot de familie der haaien behoorende*): –*e visschen.*
I. Haai'en, haaide, h. gehaaid (*rumoer maken, ruzie maken*).
II. Haai'en, haaide, h. gehaaid (Z.-N. 1 *geeren, scheefloopen*; 2 *wenden*): 1 *die kamer haait*; 2 *die jongen zit altijd te* – *en te draaien.*
Haai'envleesch*, o. (*vleesch van haaien*): *het* – *wordt door Chineezen gegeten.*
Haai'evel, o. –vellen ([*bereid*] *vel van een haai*): *van* – *maakt men segrijnleer*; **–evin,** v. –vinnen: –*nen, een Chineesche lekkernij.*
Haai'meete*, v. –n (*langs de duinen gelegen geest- of grasgrond*); ook, Hameete; gew.
I. Haak*, m. haken (1 *metalen voorwerp met omgebogen puntig uiteinde, dienende om iets vast te houden enz.*, voor verschillende doeleinden eenigszins gewijzigd; 2 *windhaak, haak* [in bet. 1] *met een oog aan een muur enz., te bevestigen en waarvan de punt in een ander oog kan geplaatst worden*; 3 *winkelhaak: timmermanswerktuig van ijzer of hout in de vorm van een rechte hoek*; 4 *zethaak, letterhaak*; *gereedschap van den letterzetter*; 5 *stok met een haak*; 6 *haakvormig schrapje*, meestal in verkl.): 1 *een touw met een* –; zegsw. *iets aan de* – *krijgen*, vangen, ophalen; *met de* – *visschen*, d. i. hengelen; *een slagershaak in de vorm van een s*; *het weegt, kost schoon aan de* –, geslacht en uitgehakt; zegsw. *dat geeft maar haken en oogen*, getwist, gekrakeel; 2 *zet de deur op de* –; 3 *hout vierkant maken of in de* – *schaven*; zegsw. *dat is (niet) in de* –, (niet) zooals het behoort; 4 *de letters in de* – *zetten*; *de* – *heeft de vorm van een langwerpig, smal doosje, waaraan een wand in de lengte en het deksel ontbreken*; 5 *met de* – (bootshaak) *het schip aanhalen*; 6 *zet dat woord tusschen* –*jes*; *tusschen* –*jes opgemerkt*, terloops; z. Haakjes.
II. Haak, m. –s (aardr. *zandplaat in zee*).
Haak'bus, v. –bussen (gesch. *ouderwetsch zwaar handvuurwapen, genoemd naar de haak onder aan de schacht*).
Haak'garen, o. (*garen, om mee te haken*).
Haak'jes, o. mv. (*insluitingsteeken, zinteeken, om woorden of zinnen te omsluiten en af te zonderen*): gewone –, z. Parenthesen, b.v. (appel), en teksthaakjes (z. ald.), b.v. [in de nacht]; z. Haak **I,** 6.
Haak'kruis, o. –kruisen (*swastika*).
Haak'naald, v. –naalden (*haakpen*); **–patroon,** o. –patronen (*haakmodel*); **–pen,** v. –pennen (*stift met haakje, haaknaald*).
Haak'ploeg, m. –en (*ploeg zonder wielen*).
Haaks, bw. (*rechthoekig*): *een ijzer* – *ombuigen, een marmerplaat* – *bewerken.*
Haaksch. bn. (*rechthoekig*): *die lijst is goed* –.
Haak'schop*, v. –schoppen (*stok van den scheper met boven een haak, onder een schopje*).
Haak'tand, m. –en (*spitse tand in het gebit van paarden*): *een paard heeft vier* –*en.*
Haak'werk, o. –en (*zeker vrouwelijk handwerk*; *werk, dat gehaakt is of wordt*).
I. Haal, m. in bet. 2 halen (1 *de daad, de handeling van halen, trekken*; 2 *trek met een pen, aan een sigaar*; 3 *loop*, in zegsw.): 1 *mannen van de* –, visschers, die de beug moeten inhalen; 2 *met dikke halen schrijven*; *ik had pas een* – *gedaan, toen....*; 3 *aan de* – *gaan*, er van door; Z.-N. *zijn* – *nemen.*
II. Haal, v. en o. (*getakt ijzer met ketting, waaraan de ketel in de schoorsteen boven het vuur hangt*): *met een hefboompje de* – *hooger stellen*: zegsw. *zwart als een* –; **–'boom*,** m. –en (*dwarsbalk in de schoorsteen, waaraan de haalketting hangt*); **–ketting,** m. –en.
Haal'mes, o. –messen (*trekmes van kuiper of wagenmaker met twee handvatten*; *sikkelvormig mes om riet te snijden*).

Haal'over, v. (*kijfachtige vrouw*; ook: *kwaadspreekster*): *zij is een echte –.*

I. Haam 1 m. hamen (*zakvormig net voor de visch- en vogelvangst*); **2** o. hamen (*houten, leeren raamvormig halsjuk van trekdieren; trekjuk van menschen bv. bij schepen*).

II. Haam, v. hamen (*knieboog van een paard*); – is hetzelfde woord als *ham*, schink.

Haam'scheid, o. (Z.-N. *zwenghout*).

Haan*, m. hanen (1 dierk. *mannetje bij de hoenderachtige vogels*; 2 *afbeelding v. e. haan*; inz. *windwijzer in de vorm v. e. haan*; 3 bij verg. *naam van het onderdeel van het slot, dat op slaghoedje, of slagpin neerkomt en het schot doet afgaan*): 1 *een – is het mannetje der kippen*; evenzoo: *bij fazanten, kalkoenen, kwartels*; *stappen als een –*; zegsw. *zijn – koning laten kraaien*, zijn zin of wil doorzetten, den baas spelen; *daar kraait geen – naar*, die zaak zal nooit uitkomen; *den rooden – laten kraaien* (of: *op het dak zetten*), een huis in brand steken; *den gebraden – uithangen*, grof verteren; z. Haantje, Gallische haan; 2 *de – op of van de kerktoren*; 3 *de – v. e. geweer, revolver, karabijn*; *de – overhalen, de – spannen.*

Haan'der, m. –s ([*hengsel*]*mand om vruchten in te plukken*).

Haan'derik, –kebloem, v. –en (*pinksterbloem*; z. ald.).

Haan'tje, o. –s (*kleine haan*): *die jongen is een –*, een kregel ventje; *'t is zoo'n –*, bijdehandje; *– de voorste* (ook inz. in Z.-N. *haantje vooruit*), belhamel, leider.

I. Haar, o. haren (1 in het alg. *fijne, buigzame vezels, groeiend op de huid van menschen en zoogdieren*; inz. *hoofdhaar*; 2 *één vezel*; fig. *een kleinigheid*): 1 *een mensch heeft zwart, bruin, rood enz. –*; *het – van pelsdieren*; *uitvallen van 't –*; *zijn – opmaken*; zegsw. *de gelegenheid bij het – grijpen*, het rechte oogenblik waarnemen; *met de handen in 't – zitten* (of: *zich het – uitrukken*), radeloos, wanhopig zijn; *geen grijs – er van krijgen*, zich er weinig of niets van aantrekken; *elkaar in het – vliegen*, twist krijgen; *elkaar in het – zitten*, twisten; *het – rijst hem, mij, u, hun te berge*, aanduiding van ontzetting, schrik of afgrijzen; zegsw. *gekrulde haar* (of: *haren*), *gekrulde zinnen*, iem., die gekruld haar heeft, zou wispelturig zijn; Z.-N. *iem van – noch pluim kennen*, hoegenaamd niet; *Fransch met – op*, slecht Fr.; 2 *iem. een – uittrekken*; nog (bet. 1 of bet. 2): zegsw. *een – in de boter zoeken*, redenen zoeken om te vitten, te twisten; *iem. geen – krenken*, geheel ongemoeid laten; *geen haar aan mijn hoofd, dat er aan denkt*, ik denk er in 't geheel niet aan; *het scheelde geen* (of: *maar een*, of: *een*) –, bijna niets; *hij is geen – beter*, niets; *zijn wilde haren verliezen*, zijn jeugdige dartelheden, onbezonnenheden en overmoedigheden; *iets met de haren* (of: *bij het –*) *er bij sleepen*, iem. of iets als met geweld bij iets te pas brengen, waar hij of het eigenlijk niets mee te maken heeft; *iem. op een – kennen*, zeer fijn; *zij lijken elkaar op een –*, tot in de kleinste bijzonderheden; z. Snaar, Tanden, Vos.

II. Haar 1 pers. vnw. vr. e. en mv. derde en vierde nv.: *ik geef – een boek, ik zie –*; **2** bezittelijk vnw. vr. e. en mv.: *hier is – moeder, – ouders komen.*

III. Haar, bw. (etym. = *her* in *herwaarts*; voermanswoord als tegenstelling van *hot*: *links*): *het paard moest –* (d. i. links) *gaan en het ging hot*; zegsw. *het ging er hot en –*, zonder orde, ongeregeld; *hij weet van hot noch –*, hij is zeer dom.

IV. Haar, v. (*hooggelegen bouwland; hoogte in een veen*; *hooge begroeide heide*), gew.

Haar'band, m. –en (*lint, om in de haren te vlechten*; *wrong, bandvormig versiersel*); **–boom*,** m. –en (*balk der lederbereiders*); **–borstel,** m. –s; **–bos,** m. –sen (*een haarbundel*; *al het hoofdhaar*); **–breed,** o. (*wat zoo breed is als een haar*, inz. met ontkenning): *geen –*, niets; *het scheelde een –*, bagatel.

Haar'buisje, o. –buisjes (*buisje* [*van de wijdte*] *van een haar*); **–buisjesaantrekkingskracht,** v. (nat. *capillariteit*).

Haard, m. –en (1 *stookplaats*; 2 *een soort kachel, die dag en nacht kan branden*; *een soort kachel, van voren open*; in de nijverheid enz.: *verwarmingstoestel voor het smelten van ertsen, glas enz.*; 3 *huis, woning*; 4 *broeiplaatsen van bacteriën*; fig. *brandpunt*): 1 *in het hoekje van de –, aan de huiselijke –*; 2 *een gas–*, die met gas gestookt wordt; *een open –*; *een – van de firma Jaarsma*; 3 zegsw. *eigen – is goud waard*, men is nergens beter dan in zijn eigen huis, eigen woning is schatten waard; 4 *een pest–*; fig. *een – van oproer.*

Haard'kleedje, o. –s (*een kleedje vóór de haard* inz. *als sieraad*): *een vonk viel op het –*; **–plaat,** v. –platen (*tegen de wand staande vuurplaat v. d.* [*boeren*]*haard*; *plaat van de haard*): *een – met fraai lofwerk*; **–scherm,** o. –en (*vuurscherm, schut*); **–stede,** v. –n (1 *stookplaats*; 2 fig. [*eigen*] *woning, huis en erf*): 1 *ik heb drie –n*; *belasting op –n*; 2 *de troepen keeren naar hun –steden terug*, de oorlog is geëindigd; *voor –steden en altaren vechten*; **–stel,** o. –len (*standaard met gereedschap noodig tot het stoken, temperen, aanvegen van de haard: tang, aschschop, haardstoffer*); **–stoffer,** m. –s; **–vuur,** o.

Haar'fijn 1 bn. (eig. *zoo fijn als een* [*menschen*]*haar*; *uiterst fijn*): *een – onderscheid*; **2** bw. (*zeer nauwkeurig*): *iets – ontleden.*

Haar'getouw, o. (Z.-N. *haarspit*).

Haar'golf, v.; z. Ondulatie.

Haar'hamer, m. –s (*kleine hamer tot het scherpkloppen van zeisen o. h. haarspit*).

I. Haar'ijzer, o. –s (*haarspit*).

II. Haar'ijzer, o. –s (*oorijzer der Friesche vrouwen*); **–kam,** m. –men (*kam, om in het haar te dragen, om het haar in orde te brengen*).

Haar'klein, bn.; zie Haarfijn.

Haar'kleursel, o. –s (*preparaat om het haar een gewenschte kleur te geven*).

Haar'klooven*, haarkloofde, h. gehaarkloofd (eig. *een haar klooven*; alleen fig. *kleingeestig uitpluizen, vitterig te werk gaan, overdreven fijne onderscheidingen maken*); in Z.-N. steeds *haarklieven*: **–kloover*,** m. –s (fig. *muggenzifter, vitter, kleingeestig bediller*); **–klooverij'*,** v. –en (*vitterij*).

Haar'lemmer 1 m. –s (*iem. geboortig uit Haarlem of daar wonend*); ook: *hij leest de –*, nl. de krant van die naam; **2** bn.; z. Halletjes: *de – Hout*, nl. van of te Haarlem; **–dijk',** m. (*naam eener buurt te Amsterdam*): *–dijkjes maken,* [a]) grapjes, [b]) koude drukte, [c]) ruzie; **–dijksch'*1** bn. (*van, als op de Haarlemmerdijk*): *met –dijksche welspre-*

kendheid, ruw, plomp of plat Amsterdamsch; **2** zn. o.: *hij spreekt hoog–*, ir.; **–-meer'**, v. (*drooggemalen plas bij Haarlem, Juni 1852 droog*); **–-o'lie**, v. (*olie als geneesmiddel voor allerlei kwalen*).

Haar'lijn, v. –lijnen (typ. *fijne lijn tot het afscheiden van tabellen enz.*).

Haar'lok, v. –ken; **–mos,** o. –sen (*vedermos*; Lat. polytrichum commune); **–naald,** v. –en (*naaldvormig versiersel in het haar van vrouwen*); **–olie,** v. –oliën (*olie[achtige vloeistof] voor haarsmeersel*); **–oorlog,** m. (*strijd ± 1640 onder de predikanten over het mogen dragen van lange afgolvende haren*); **–pel,** v. –len (Z.-N. *haarschilfertje*; in het mv. *roos*); **–pijl,** m. –en (Z.-N. *één haar*), meest. *–pijlke, pijltje*; **–pijn,** v. (scherts. *hoofdpijn*, inz. *katterigheid*).

Haar'rook, m. (*rook van brandende veengrond*); gew.; zie Veendamp.

Haar'schuier, m. –s (*haarborstel*); **–speld,** v. –en (*tweebeenige speld voor het haar*).

Haar'spit, o. –ten (*aanbeeldje, dat met een pin in de grond wordt vastgezet, om er de zeis of de zicht op te haren*).

Haar'streng, v. –strengen (*haarvlecht*); **–-tooi,** m.; **–vat,** o. –vaten (*fijn bloedvaatje, dat een slagader met een ader verbindt*): *de slagaderen vertakken zich tot–vaten*; **–vlecht,** v. –en (*bundel gevlochten haar*); **–water,** o.; (soorten) –waters (*reinigend waschmiddel voor het haar*); **–worm,** m. –en (*trichine*; z. ald.; ook: *zekere haarziekte*).

Haar'zak, m. –ken (*kijfachtig persoon; spelbreker*; Z.-N. *oneerlijk speler of spel*): Z.-N. – *doen*, bedriegen (bij 't spel); z. Aaszak; **–-zakje,** o. –s(*instulping v. d. opperhuid, waarin zich een haar ontwikkelt*); **–zakken** (*ruzie zoeken*); **–zakker,** m. –s, gew. (*ruziezoeker*).

I. Haas 1 m. hazen (1 dierk. *bekend knaagdier*; Lat. lepus europaeus; 2 fig. *bloedaard*): 1 *een mannetjeshaas heet rammelaar, het wijfje heet moer of voedster*; *een – schieten, vangen, strikken*; zegsw. zie Onwillig; *loopen als een –*, zeer snel; *hij is zoo bang als een –*; spreekw. *Veel honden zijn der hazen dood*, de menigte maakt de overmacht; *Men kan niet weten, hoe een koe een – vangt*, men moet het hoogst onwaarschijnlijke niet volstrekt onmogelijk achten; 2 *hij is een –, hoor!* **2** o. in jagerstaal: *Teun, mag ik het – dragen?* verder heet de kop *bol*, ooren *lepels*, de pooten *loopers*, de oogen *spiegels*, de staart *pluim*, het bloed *zweet*, de haren *wol*.

II. Haas, m. (*uitgesneden lap vleesch, lap achter het nierbed van een geslacht rund, lendestuk van rund of varken; het toebereide stuk*): *het –je is fijn braadvleesch*; z. Filet.

Haasjeo'ver, o. (eig. *Haasje spring over*; *springspel der jeugd*).

I. Haast, v. (*spoed*; [*te groote*] *snelheid, gezwindheid*): *hij kende geen –*; *– maken, – hebben, in (aller) –*; *er is – bij*, het kan geen uitstel lijden; zegsw. *hoe meer –, hoe minder spoed*; z. Haastig; *–* I waarschijnlijk = **–II.**

II. Haast, bw. (1 *spoedig, weldra*; 2 *gauw, binnen korte tijd*; 3 *bijna*): 1 *– zult ge wreed gekortwiekt zijn*; 2 *zien we je – weer? zal 't – zijn?* 3 *dat is – niet te gelooven*.

Haas'ten, haastte, h. gehaast (*tot haast aansporen of aanzetten*): *haast mij toch zoo niet; ik ben gehaast*, heb weinig tijd; inz. zich – (*zich spoeden*), haastte z., h. z. gehaast: *gij moet u –*; *haast je wat! hij kwam haast-je, repje*; *haast je maar niet*; zegsw. *haast u langzaam*; zie Festina lente.

Haas'tig, bn. en bw.; –er, –st (1 *ongeduldig, gejaagd, gehaast*; 2 *driftig, opvliegend*; 3 *vlug, snel*; 4 *overijld*): 1 *op –e toon spreken*; *– de brief openen*; 2 *een – woord*; 3 *met –e tred*; 4 *ga niet – te werk*; *niet zoo –!* zegsw. *–e* (Z.-N. *haast en*) *spoed is zelden goed*; *hij is wat – gebakerd*, wat driftig van aard; *– zijn*, haast hebben, inz. Z.-N.; **–heid,** v.

Haas'vreten, vrat –, h. haasgevreten (*bang worden*): *de quasi-held vrat – en liep weg*; volgens het volksgeloof krijgt men door het eten van het vleesch van dieren hun eigenschappen; **–vreter,** m. –s (*bloodaard*).

Haat, m. (*gevoel van diepe afkeer [met de bedoeling leed te doen]*, ook met betrekking op zaken en begrippen): *iem. – toedragen*; *een bittere, doodelijke –*; *blinde –*, haat, die voor niets terugdeinst; *– en nijd*; **–dra'gend,** bn. (*haat voedend*; *vol haat*; *onverzoenlijk*): *een – karakter*; *– zijn*.

Ha'beas-cor'pus-acte, v. (Lat. ha'beas cor'pus = dat gij nl. de aanklager, het lichaam hebbet nl. van den beschuldigde: gesch. *Engelsche wet van 1679, die de burgers vrijwaart tegen onwettige gevangenhouding*): zij bepaalt, dat een gearresteerde binnen 24 uur ge- of verhoord moet worden.

Haberdoe'das, m. (Barg. misschien *Habe du das*: *stomp, klap, slag*): *iem. een – geven, een – krijgen*, oorveeg, watjekou.

Habiet', o. (Z.-N. *rok* 2).

Habijt', o. –en (Fr. habit: *kleed*; inz. lang opperkleed van kloosterlingen): zegsw. *het – aannemen*, in een klooster gaan.

Habitué', m. –'s (Fr. *vast bezoeker* inz. *v. een café of eenig uitspanningsoord*; *stamgast*).

Ha'bitus, m. (Lat. [*uiterlijke*] *gedaante, houding enz.*; ook: *voorkomen van plant of dier*).

Hach, v. (*gevaar, waagstuk*): *een spiegelgevecht op de Amstel, zonder gevaar voor –jes*, ongelukken; vero.; zie Hachje.

Hachée', o. (Fr. *fijngehakt vleesch [met uien en kruiderijen enz.]*); ook, Hachis. (ch = sj).

Ha'chelijk, bn.; –er, –st (*gevaarlijk, netelig*): *een –e onderneming*; *de toestand werd –*; *een –e tijd*, kritiek; **–heid,** v.

Hachis', o. en v.; zie Hachée.

I. Hach'je, o. –s (verkleinw. van *Hacht = snede, stukje*): *zijn – wagen*, zijn leven; *bang zijn voor zijn –*; *er zijn – bij inschieten*.

II. Hach'je, o. –s (*flinke jongen, waaghals*; *onbeschaamde vent*): *e. recht Hollandsch –*.

Hacht, m. –en (*snede: stuk vleesch of spek*); verkleinw. *hachtje*, meestal *hachje*: *een – spek*; *de beste –s zullen voor u zijn*.

Haciën'da, v. –'s (Sp. hacienda: *hoeve*; *landgoed met veeteelt* in Texas, Mexico).

Ha'des*, m., **1** Gr. de beheerscher der onderwereld; **2** zijn rijk, de hel, orcus; z. ald.

Hadj, hadsch, hadzj, m. (Arab. *pelgrimstocht naar Mekka*), lees *hadzj*; ook: *de weg der pelgrims*: de Syrische –, van Konstantinopel over Damascus naar Medina en Mekka.

Had'ji, had'zji, m. –'s (Arab. *Mekka-ganger, pelgrim, die de hadj volbrengt of volbracht heeft*).

Haema . . . , van Gr. haima = bloed.

Haematogeen', o. (*bloedvorming bevorderend middel*); **–matologie',** v. (*leer van het bloed*); **–matozo'ën,** v. mv. (*parasieten, die*

in 't bloed van menschen of gewervelde dieren leven); –**mophilie'**, v. (*erfelijke bloedziekte, waarbij 't bloed het stollingsvermogen heeft verloren*); –**morrhoï'den**, v. mv. (geneesk. *aambeien*). (ae = ee).

Haeresie', v. –s, –ën (Gr.-Lat. hairesis = keus, neiging, v. haireo = ik kies: *dwaalleer, ketterij*); ook, Heresie; l. *hee-ree-zie'*.

Haf, o. haffen (*strandmeer, inham, achter een landtong gelegen*): *het Friesche –*.

Haft, o. haften (*netvleugelig insect, ééndagsvlieg, oeveraas*; Lat. ephemeridae).

Hagedis', v. –sen (*langstaartig reptiel met vier pootjes, de kop gedekt met schilden, rug en staart met kleine schubben*; Lat. lacerta): *muur–*, lacerta muralis.

Ha'gedoorn, m.; zie Haagdoorn.

Ha'gel, m. (1 *ijsbolletjes, in de hoogere luchtlagen door sterke afkoeling ontstaan; hagelbui*; 2 *gegoten looden balletjes om mee op wild te schieten*; 3 *menigte*): 1 *de – klettert tegen de ruiten; zoo dicht als –; het koren is door de – vernield*; 2 *een geweer met – geladen; met – schieten; zilveren –*, geld, (waarvoor een jager, die niets geschoten heeft, wild koopt); 3 *een – van kogels*; uitroep: *wat –(steen)!* –**blank**, bn. (*wit als hagel*): *sterntjes met –e vleugels*; –**bui**, v. –buien (*uitstorting van hagel, hagelvlaag*): fig. *een – van pijlen*, overstelpende menigte.

Ha'gelen, het hagelde, h. gehageld (1 *het vallen van hagel*; 2 *het neervallen in dichte massa [als hagel]*): 1 *het hagelt*, er valt hagel; *het hagelt, dat het klettert*; 2 *het hagelde om zijn hoofd van kogels; de kogels hagelden op de straten; het hagelde pijlen, steenen enz.*

Ha'gelgieterij, v. –en (*fabriek van schiethagel*); –**jacht**, v. (*hagelbui met veel wind*); –**korrel**, v. –s (*kleine hagelsteen*; ook: *korrel schiethagel*; *gezwelletje op het oog*); –**nieuw**, bn. (*splinternieuw*); –**sch***, bn. (1 *verwenscht*; 2 *erg boos*): 1 *die –e vent!* 2 – *worden*; –**schade**, v. (*schade door hagelslag*); –**schot**, o. (*kleine gaatjes in oude meubels*); –**slag**, m. (*het slaan der hagelkorrels*): *die boekweit had door – geleden*; –**snoeren**, v. mv. (nat. hist. *spiraalvormige strengen in 't vogelei, die de kiemschijf steeds naar boven draaien*); –**steen***, m. –steenen (*stuk of korrel hagel*); –**verzekering**, v. –en (nl. *tegen hagelschade*); –**vlaag**, v. –vlagen (*hagelslag met felle wind*); –**wit**, bn. (*blank als hagel; helderwit*): *een – servet*; –**wolk**, v. –en (*wolk, waaruit hagelsteenen vallen*).

Ha'gen, haagde, h. gehaagd (*iets in of aan een haag stellen of zetten*); steenbakkerij: *steenen –*; vlasbouw: *het vlas –*, d. i. in de rij stellen, met de toppen tegen elkaar.

Ha'genaar, m. –s (*bewoner v. Den Haag*).

Ha'geprediker, m. –predikers, –predikanten (gesch. *een woord uit de eerste jaren der Hervorming naast* Haag'predikant: *prediker in de hagen, in 't veld, in de open lucht*, d. i. *benaming van de eerste openlijke verkondigers v. d. leer der Hervormden*).

Ha'gepreek*, v. –en (*graspreek*).

Ha'gerd, m. –s (*wild gevangen jachtvogel*).

Ha'geroos, v. –rozen (*heggeroos*; Lat. rosa dumetorum; ook: *Hondsroos; de struik*).

Hagio . . ., van Gr. hagios = heilig.

Ha'gia Sophi'a, v.; zie Aya Sophia.

Hagiograaf', m. –grafen (*levensbeschrijver van één of meer heiligen*); –**graphie'**, v. (*levensbeschrijving van heiligen*); –**gra'phisch**, bn.: *–e boeken*, met levensbeschrijvingen van heiligen.

Hai'duk, m. –ken; zie Heiduk.

Haie; zie En Haie.

Ha'ïk, m. –s (*lange, witte, wollen of katoenen sluier der Arabische vrouwen*): *de – laat alleen oogen en voorhoofd ongedekt*.

I. Hak 1 m. hakken (1 *het hakken; houw of slag*; 2 *afgehakt stuk*; 3 *kerf, gaping, wond*; 4 Z.-N. *bitse uitval, scherp gezegde*): 1 *zijt ge aan de – ? een – met een slagersbijl*; 2 *een – uit het tafelblad*; 3 *een leelijke – in de wang; er is een – uit de rand van de tafel*; 4 *met een – en een snauw*, met een grauw en een snauw; *iem. een – zetten*, hem een onaangename bejegening doen ondergaan, hem een hatelijkheid te slikken geven; **2** v. hakken (*gereedschap tot bewerking van de grond om er de akker mede om of af te hakken*, inz. *een soort spade met omgekromd blad*): *met de – het onkruid wegdoen, de grond losser maken*.

II. Hak, m. hakken (woord als rijm bij *tak* gevormd, misschien onder invloed van *haak*): zegsw. *van de – op de tak springen*, eig. van een vogel, fig. in 't gesprek geen voet bij stuk houden, van den os op den ezel.

III. Hak, v. hakken (1 *hiel, achter-benedendeel van de menschenvoet*; 2 *hielstuk*; *verhooging onder de zool ter plaatse van de hiel*): 1 *de winter in de –ken hebben; de –ken stuk gelooopen hebben*; zegsw. *iem. op de –ken zitten*, iem. achtervolgen, geen rust laten; *iem. de –ken laten zien*, er van door gaan; 2 *de – van een schoen, kous, sok; bottines met hooge hakjes; pantoffels met platte –ken*.

Hak'bank, v. –banken (*langwerpig hakblok*); –**beitel**, m. –s (timm. *zware kapbeitel*); –**bijl**, v. –en (*kleine bijl*); –**blok**, o. –blokken (*blok hout, om er iets op te klooven of fijn te kappen*): *het – v. d. slager*; –**bord**, o. –en (*plankje, om er iets op fijn te hakken*).

Ha'ken, haakte, h. gehaakt (1 *door middel v. e. haak of haken vasthechten, vastmaken*; 2 *door middel v. e. haak of haken ophangen*; 3 *door middel v. e. haak of haken in iets hechten, hangen of steken blijven; aan een haak of haakvormig voorwerp blijven hangen, zitten*; bij uitbr. *blijven hangen, steken, zitten aan het een of andere uitsteeksel*; 4 *door middel v. e. geweerhaakt pennetje of naaldje weefsel vervaardigen*; 5 *heftig verlangen naar, reikhalzen*): 1 *een katrol in een ijzeren kram –; het eene voorwerp aan het andere –*; 2 *de lamp is met een kram aan de zolder gehaakt*; 3 *in elkaars schaatsen (blijven) –*; 4 – *behoort tot de nuttige handwerken; een beddesprei* (ook: *aan een beddesprei*) –; 5 – *naar roem, eer*.

Ha'ker, m. of v. hakers (*gierzwaluw*); gew.

Hak'geld, o. –gelden (*kosten van het omhakken*); –**guts**, v. –en (timm. *hakbeitel*); –**hamer**, m. –s (*bankhamer met ronde bol*); –**hout**, o. (*slaghout, houtgewas*): *eiken – noemt men akkermaalshout*.

Hak'kebord, o. –en (*ouderwetsch muziekinstrument*; iron. *slechte piano*): de 5 of 6 snaren v. h. – werden met hamertjes bespeeld.

Hak'kelaar, m. –s (*stamelaar, stotteraar*).

Hak'kelen, hakkelde, h. gehakkeld (freq. van *hakken*: *in zijn woorden blijven steken, een weinig stotteren, stamelen*): *hij hakkelt, als men hem aankijkt*; –**ig**, bn. en bw. (*stamelend*); –**kees***, m. –keezen (*hakkelaar*).

I. Hak'ken, hakte, h. gehakt (*met de hak bewerken, loswerken*): *een veenland, een heideveld* –; etymologisch verwant met Hakken **II.**

II. Hak'ken, hakte, h. gehakt (*kappen; met een bijl, houweel enz. op iets slaan en verdeelen, splijten, fijn maken*): *hout* –; fig. *op iem.* –, voortdurend aanmerkingen maken, afgeven op; *dat hakt er in,* dat maakt een gat in de beurs; z. Pan, Spaander.

Hakkenei', v. –en (*telganger, damespaardje*).

Hakketeeren* (*kibbelen, krakeelen*).

Hak'mes, o. –messen (*kapmes bij allerlei bedrijven*); **–moes,** o. (*allegaartje, poespas*); **–sel,** o. (*fijngehakte zelfstandigheid,* inz. van stroo enz. als veevoeder): – *met haver*; **–selbank,** v. –en (*houten toestel, om er haksel op te snijden*); **–selkist,** v. –en (*houten kist tot berging van haksel*); **–selsnijder,** m. –s (*werktuig om haksel mee te snijden*); **–stroo*,** o. (*stroo bestemd voor haksel*).

I. Hal, v. hallen (1 *overdekte marktplaats*; 2 *hooge zaal* [*in een paleis*]; 3 *hooge en ruime vestibule*): 1 *een boter–, een groente–*; 2 *in de groote – v. d. burcht*; 3 *de – van ons nieuwe station*; *de –len van groote hotels.* in bet. 3 dikwijls op Eng. manier uitgesproken.

II. Hal, o. (1 *hardheid van de grond tengevolge van vorst*; 2 *hardbevroren aardkorst*): 1 *het – zat wel drie voet in de grond*; 2 *het is moeilijk het – te bewerken.*

Hala'li 1 tw. (jagerst. *geroep op de hertenjacht*); **2** m. –'s (*een jachthoed; hooge, slappe hoed*); **–lan'fare,** v. –s (*hoorngeschal, ssin, dat het hert gedood is*); meestal Halla'li.

Hal'cyon, –cyoon', m. –s, halcyo'nen (Gr. *zeezwaluw, alcyon*).

Ha'len, haalde, h. gehaald (1 *bij zich doen komen*; 2 *afhalen; ergens vandaan halen*; 3 *naar zich toe trekken; naar boven trekken*; 4 *bereiken; in zijn bezit krijgen*; 5 *inhalen*): 1 *een dokter –, de politie –, iem. thuis* –; 2 *ik kom u van de trein –, een kind uit school –; ga dat boek uit die kast* –; *geld van de spaarbank* –; *waar haal je 't vandaan,* hoe kom je er bij? *word je van avond gehaald,* afhalen? 3 *een plant uit de grond* –; *de vlag in top* –; zegsw., zie Kastanje, Koe, Vel 1; 4 *hij zal de 80 wel* –; *dat varken haalt wel 100 kg,* is zwaar; *er is iets te –,* te krijgen, te verdienen; *de zieke zal de morgen niet* –, beleven; *een akte* –; *een academische graad* –, verwerven; z. ook Hals 1; 5 *de trein nog wel* –; *hij haalt niet bij zijn broeder in kennis,* is verreweg de mindere; nog: *de pen door iets* –, iets doorhalen; – *–!* het scherm ophalen (tooneel); *waar haal jij je sigaren,* koop jij? *tegen de grond* –, slechten; *iets naar beneden* –, afbreken; *halen, –, achteruit!* de tegenst. is vieren, van kabels, lijnen enz.; Z.-N. een ziekte opdoen bv. *waar heeft het kind dat gehaald?*

Half 1 bn. (1 *de helft van een geheel vormende*; 2 *een groot deel*; 3 *niet geheel, gedeeltelijk*): 1 *een halve appel, een – brood, een – dozijn; een halve biefstuk; een halve wees,* die een zijner ouders verloren heeft; *militairen en kinderen – geld,* de halve prijs; *een halve gedraaide,* koud gerecht bestaande uit gehakt vleesch, harde eieren, augurken, uien enz.; Z.-N. *een – stuk,* $2^1/_2$ frank; 2 *de halve stad*; 3 *een – woord is genoeg*; fig. *een halve maatregel,* weinig afdoende; *een – bewijs,* gedeeltelijk, onvoldoend; *met een – oor*; – *April,* midden; *met halve kracht stoomen,* snelheid; *een halve villa met 5 kamers en veranda*; Z.-N. *muur v. e. halve steen,* halfsteensmuur; **2** bw. (*voor de helft; gedeeltelijk*): – *en – tot iets besloten hebben; dat staat me maar – aan; Japik is – boer, – heer,* ten deele; *een glas – volschenken,* gedeeltelijk; *dit is – te geef,* ver beneden de werkelijke waarde; **3** als zn., o. mv. halven: *twee halven maken een heel; iets ten halve doen,* niet goed; *beter ten halve gekeerd dan ten heele gedwaald*; zie Halfje.

Half'aap, meestal **Half'apen,** m. –apen (*orde van zoogdieren, geplaatst na de apen*; Lat. prosimiae): *de –apen* (zie Maki. Lori), zijn boombewoners en leven van vruchten, insecten en eieren.

Halfacht', telw.: *het is –,* nl. 7.30 uur; evenzoo: Halfeen, Halftwee enz.

Hal'fa-gras, o.; Arab.; z. Esparto-gras.

Halfback, m. –s (Eng. voetbal: *middenspeler*).

Half'bakken, bn. (eig. *halfgebakken, halfgaar*): *een – brood*; fig. *een – advocaat, een – geleerde,* gebrekkig in zijn kennis; **–blanksgezel,** m. –gezellen (fig. *prulknecht*): knecht, die maar een halve blank of 3 duiten verdient; **–blanksheer*,** m. –heeren (*would-bemeneer*); **–blanksjuffrouw,** v. –en; **–bloed*,** m. en v. –en **1** (*afstammeling van een Europeaan en een inlandsche vrouw*; van dieren inz. paarden: *een paard, afstammend van een volbloed paard en een van niet zuiver ras*); **2** bn.: *een – paard*; **–boer;** z. Keuter; **–broer,** m. –s (*broer, die denzelfden vader heeft, doch niet dezelfde moeder, of omgekeerd*); **–caste*,** m. en v. –s (Eng. O.-I. *halfbloed*).

Half'deur, v. –en (Z.-N. *onderdeur*); **–donker,** o. (*schemerdonker*); **–dood*,** bn. (*nog niet geheel dood; erg moe, uitgeput*): *een –e vogel*; – *van inspanning*; **–door,** bw. (*in twee helften*): – *snijden*; **–dronken,** bn. (*eenigszins aangeschoten*): *een – matroos*; **–duister 1** bn. (*schemerachtig*): *de –e kamer*; **2** zn. o.: *in het – zitten,* in de schemering.

Halfelf'je, o. –s (*koffie met brood 's morgens om halfelf*; ook: *borreltje*).

Half'-en-half', o.; z. Half-om-half.

Half'gaar 1 bn. (eig. *ten halve gaar*; fig. *halfwijs, onpractisch, dom*): *–gare aardappels; een –gare communist*; **2 –gare*,** m. en v. –n (*persoon, die halfgaar is; halve dwaas*); ook met klemtoon op *–gaar*; ook halve gare; **–genoeg,** bn. (Z.-N. *halfgaar* eig.); **–god,** m. –goden (myth. *mensch van een god en een aardsche vrouw; heros*): *Heracles was een –.*

Half'heid, v. (*onbeslistheid, weifeling*): *met die – kom je niet verder.*

Half'hemdje, o. –s (*overhemd, chemisetje; los linnen borststuk*); **–jaar,** o. –jaren (*tijdperk van zes maanden*): *per – betalen,* of **–jaarlijks,** bw.; **–jaarlijksch*,** bn. (*een half jaar durende*; inz. *elk half jaar*): *–e termijnen*; ook –jaar'lijks(ch); **–je,** o. –s (*half glaasje*; *halve cent*): *Jan, nog een –!* half glaasje bitter, jenever; **–jes,** bw. (*half en half, ten deele slechts*); **–klinker,** m. –s (*klank, die in bepaalde gevallen als klinker of als medeklinker gehoord wordt*): *de j en w zijn –s: de* uw *van* leeuw *klinkt als korte* oe, *in* leeuwen *hoort men geen* oe *maar spreekt men uit* leewen; **–kous,** v. –en (Z.-N. *kuitkous*); **–kristal,** o. (*glassoort, samenstelling v. kristalglas en gewoon glas*); **–laken,** o. (*laken, voor de helft uit wollen draden geweven*); **–linnen,** o. (*weefsel, deels linnen, deels katoen*).

Half'luid, bn. en bw. (*op niet volkomen luide wijze, met gedempte stem*): *een –e uitroep; hij zei dat –*; **–maan,** v. (Z.-N. *raagbol*); **–maandelijks,** bw.: *men vergadert –*; **–maandelijksch*,** bn.: *–e vergaderingen*, om de halve maand; *een – tijdschrift*; ook –maan'delijks(ch); **–naakt,** bn. en bw. (*ten halve naakt, half ontkleed*): *–e wilden*; *– rondloopen.*

Half'-om-half', o. (*gemengde drank*, b.v. *likeur, half rum en half brandewijn enz.*; *e. glaasje half-om-half*): *aannemen! twee ––!*

Halfoogst', m. (Z.-N. *15 Aug.*); z. Oogst.

Half'rond 1 o. –ronden (*halve aard- of hemelbol, in afbeelding*): *het oostelijk –, het westelijk –*; *een kaart met de beide –ronden*; z. Hemisfeer; **2** bn. (*de vorm van een halve cirkel hebbende*): *een –e kring, een –e toren*; **–schaduw,** v. –schaduwen (sterrenk. *de gedeeltelijk verlichte krans rondom de kernschaduw*; schilderk. *overgangstint van licht tot donker*); **–slach'tig,** bn. (*halfslag* **2**): *een –e neger, windhond, Fries*; fig. *een – mensch*, die niet weet, wat hij wil, die geen besliste meening heeft; **–slach'tigheid,** v. (fig. *onbepaaldheid, onzekerheid, weifeling*); **–slag 1** (*slag van het halve uur*), het geslacht blijkt niet: *sloeg het daar op de toren – of heel?* d. i. het heele of het halve uur; **2** o. (*een wezen, mensch of dier, van gemengd ras, dat maar half behoort tot het of de in het verband genoemde of bedoelde geslacht, of soort*; bij uitbr. *wezen, niet volkomen zijnde, wat het moest zijn*): *een – van een paard, een trekhond*, geen volwassen dier; verg. Halfwas(sen); **–sleet,** bn. (*halfversleten, halfafgedragen*): *die lakensche jas is –*; **–sleetsch*,** bn.: *een –e pantalon*; **–sleten,** bn. (*half, gedeeltelijk versleten*): *een hoop – zeildoek*; **–steens,** bw.; **–steensmuur,** m. –muren (*muur van de dikte van een halve steen of van de breedte van een metselsteen*); **–stok,** bw. (*halverwege de vlaggestok*): *de vlag – hijschen*, teeken van rouw.

Half'tij, o. (*het midden tusschen eb en vloed of omgekeerd*; *gemiddelde hoogte van het hoog- en laagwater*): *de vloed heeft pas half zijn tijd geloopen, – of halfvloed.*

Halftime (Eng. sport: *rust*).

Half'top, bw. (Z.-N. *halfstok*).

Half'uur, o. halve uren (*dertig minuten*): *een – wandelen*; *elk – slaat de torenklok.*

Half'vasten, v. (*de dag op de helft der 40-daagsche R.-K. vasten*, d. i. *op de 4e Zondag in die vasten*; *Laetare*); *de graaf van –*, figuur uit de carnavalsoptocht van die dag, te Antwerpen; ook: Halfvas'ten.

Half'verheven, bn. (*bas-reliëf*): *ziedaar mooi – beeldwerk*, d. i. waarvan de figuren voor de helft naar voren treden.

Half'was, m. (*aankomend of onvolwassen werkman*, Z.-N. *haas, konijn*); **–wasje,** o. –s.

Half'wassen, bn. (*slechts ten halve volwassen*): *een – haan*; *een – juffertje.*

Half'wattlamp, v. –lampen (*electrische gloeilamp, zwinig brandend*); zie Watt.

Half'weg, bw.: *V. ligt – tusschen Maastricht en Aken*; fig. *we zijn met dat werk nog niet –*, half gereed; ook wel Halfweg'.

Half'wijs, bn. (*niet goed of maar half wijs*); verg. Halfgaar; ook wel Halfwijs'.

Half'wind, m. (scheepst. *wind, half invallende of voor de helft blazende in het zeil, dwarswind*): *met – zeilen*; **–wollen,** bn. (*deels wol en deels katoen*): *– doeken*; **–zacht,** bn. (*tusschen hard en zacht*): *–e eieren.*

Half'zijde, v. (*weefsel, voor de helft uit zijde bestaande*); **–zijden,** bn.: *– damast.*

Half'zoolganger, m. –s (dierk. *dier, dat bij het loopen de zool maar ten deele op de grond zet en deels op de teenen loopt*): *de marterachtigen zijn –s.*

Half'zuil, v. –zuilen (*zuil, die slechts voor een deel harer dikte naar buiten treedt, daar zij met het muurwerk verbonden is*).

Half'zuster, v. –s; zie Halfbroer.

Halla'li, tw.; zie Halali.

Hal'lel, o. –s (Hebr. *lofzang, halleluja*): *het groote –*, Psalm 136; *het Egyptisch* – of kortweg –, Psalmen 114–118; ook Halel.

Hallelu'ja, o. –'s (Hebr. *Gode lof, loof den Heer!*); ook *Halelu'jah*, met welke juichtoon de Psalmen 111–113 beginnen; z. Hallel, Halel; bij de R.-K. Alleluja: *het – zingen*, van Paschen tot Pinksteren.

Hallelu'jahoed, m. –en (spottend: *hoofddeksel, zooals de vrouwelijke leden van het heilsleger dragen*); ook, Halle'luja.

Hal'lenkerk, v. –kerken (bouwk. *Gotische kerk met een middenschip en 2–4 zijschepen, alle met even hooge gewelven, veelal van gelijke breedten*): *de St.-Michielskerk te Zwolle, de Walburgiskerk te Zutfen zijn –kerken.*

Hal'letjes, Haarlemmer, o. mv. (*Haarlemsche kaneelkoekjes, rond en plat*).

Hal'letoren, m. –s; zie Belfort.

Hallo' 1 tw. (*uitroep, om iems. opmerkzaamheid te wekken*; *oproep bij het telefoneeren*); **2** zn. o.: *een krachtig –.*

Hallucina'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. hallucinatio van hallucinari = bazelen]: *zinsbegoocheling*; *het waarnemen van in werkelijkheid niet voorkomende verschijnselen*).

Halm, m. –en (*naam v. de stengel van sommige gewassen* inz. *stengel van grassen en granen*): *de – schiet op, uit*; *graan, op de – verkoopen*, te velde; **–knoop*,** m. –knoopen (*verdikking tusschen de geledingen v. e. halm*); **–stroo*,** o. (*uitgedorschte halmen*).

Hal'ma(spel), o. –spellen (*zeker bordspel met pions*).

Ha'lo, v. –'s (Gr.-Lat. haloos: *kring om zon of maan*): *de avondzon in een – van fel oranje.*

Halome'ter, m. –s (Gr. hals = zout: *meter v. h. zoutgehalte*); **–scoop',** m. –scopen.

Hal'riet, o. (*een goed soort van dekriet*).

Hals*, m. halzen (1 *lichaamsdeel, dat het hoofd verbindt met de romp*; 2 *bloed, sukkel*; 3 van kleedingstukken: *opening, waardoor de hals steekt*; 4 bij verg. van allerlei voorwerpen; 5 scheepst. *touw om het zeil uit te spannen, of neer te trekken*): 1 *de giraffe met haar lange –*; *iem. de – afsnijden, omdraaien*; *de – rekken*; *tot aan de – in het water zitten*; zegsw. *om – brengen*, dooden; *zich iets op de – halen*, zich zelve een last berokkenen; *iem. de – breken*, dooden, ook fig.; *iem. aan de – krijgen*, last van hem krijgen; *zijn – wagen*, leven; *een zaak de – breken*, doen mislukken; *hals-over-kop in het water vallen*, voorover; *iem. iets op de – schuiven*, hem er mee bezwaren; *iem. een schrik op de – jagen*, hem doen schrikken; *iem. op de – krijgen*, door hem lastig gevallen worden; 2 *een onnoozele –*, bloed; 3 *de – v. e. hemd*; *bij de – trekt de japon*; 4 *de – v. e. flesch*, dun, bovenste gedeelte; *de – v. e. viool, guitaar, luit*, smalle

gedeelte op hetwelk de snaren worden neergedrukt; *de – v. e. anker*, het punt, de hoek, waar ankerschacht en ankerarm samenkomen; *5 tusschen twee halzen varen*, vlak vóór de wind.

Hals'ader, v. –en (*een ader in de hals, bepaaldelijk strotslagader* of *strotader, hersenslagader*); **–band,** m. –en (*band* [in verschillende bet.], *die rondom de hals gaat: halssnoer van zijde enz.; reep, ring van leder enz. om de hals van dieren, om die daarmee te beteugelen, te leiden*; Z.-N. *helpzeel*): *e. zijden –; de ijzeren –*; **–bel,** v. –len (*van rund of schaap*); **–berg,** m. –en (*halskraag van ijzer, hals en bovenlijf bedekkend* [*ring*]*pantser*), vero.; **–boord,** m. –en (*kraag v. hemd of overhemd*); **–brekend,** bn. (*met levensgevaar gepaard gaande; zeer gevaarlijk*): *allerlei –e toeren in een paardenspel*; **–das,** v. –sen; **–doek,** m. –doeken; **–gerecht,** o. (*rechtspraak, rechtspleging over dood en leven, over halsmisdaden of in halszaken; het rechtsprekend lichaam*); **–lengte,** v. –n (*de lengte v. e.* [*paarden*]*hals*, bij harddraverijen enz.): *twee –n vóór zijn*; **–misdaad,** v. –daden (*misdrijf, waarop de doodstraf staat*): *niet zoo'n drukte, het is geen –!*

Hals'recht, o. (1 gesch. *het recht over leven en dood* [*van hoorigen*]; 2 *voltrekking van een doodstraf*): 1 *bloedstorten en daarmee ook het geheele – waren bij de Doopsgezinden veroordeeld*; 2 *– doen, houden.*

Hals'riem, m. –en (*riem, loopend om de hals van het paard*): *de – was stuk.*

Hals'snoer, o. –en (*dameshalssieraad, collier*).

Halsstar'rig, bn. en bw.; –er, –st (eig. *met starre of stijve hals*; *hardnekkig, hoofdig, koppig*): *een – verzet; iets – weigeren*; **–heid,** v. (*koppigheid, weerspannigheid*).

Hals'straf, v. (*doodstraf*); vero.

Hal'ster, m. –s (*halsriem van paarden*): fig. *de – strijken,* [a]) eig. de halsriem afstrijken, fig. er van door gaan, [b]) Twente: spijbelen; **–en** (*een dier de halster aandoen*).

Hals'wervel, m. –en of –s (*een der wervels van de hals*): *de 7 –s bij de zoogdieren.*

Hals'zaak, v. –zaken (*halsmisdaad*).

I. Halt 1 tw. (*militair commando*): *peloton, –!* sta stil; **2** zn. o.: *het – klonk langs de gelederen*; **3** zn. vr.: *– houden, – maken*; etym. = Halt **II.**

II. Halt(e), v. halten (*wachtplaats op spoor- of tramweg, waar de spoortrein een korte tijd stilhoudt met wachtlokaaltje of afdak in tegenstelling met stopplaats*; ook: *plaats waar een stadstram, autobus korte tijd stilhoudt*): *halte te Houthem; tram-, autobushalte.*

Hal'ter, m. –s (Gr.-Lat. halteres = handlooden bij het springen; inz. in het mv. gymn. *springkolf, korte handstaaf, aan weerszijden met een kogel of schijf bezwaard*): *oefeningen met lichte en zware –s.*

Halt'paaltje, o. –paaltjes ([*wit*] *paaltje, dat een halte der* [*stads*]*tram aanwijst*); **–sein,** o. –en ([*optisch*] *sein om te stoppen*).

–halve (*uit kracht, uit hoofde van; wat betreft; wegens, ter wille van*; alleen in samenst.): *ambts–, eers–, uwent–, zijnent–.*

Halvecent', m. –en (*het kleinste Ned. bronzen pasmuntje, 0,5 cent*); ook, Halfje.

Halveeren* (*in twee gelijke stukken deelen, middendoor-snijden*): *een appel –, de winst –.*

Halvegul'den, m. –s; z. Tienstuiverstuk.

Hal'veling(s), bw. (Z.-N. *ten halve, gedeeltelijk*).

Hal'vemaan, v. –manen (*de maan in het eerste of laatste kwartier; de Turksche macht*); ook wel (fig.) Halvemaan'; zie Maan.

Hal'vereen, hal'vertwee enz.; Z.-N. = Halfeen enz.

Hal'verhoogte, bw. (*op de helft van de hoogte*): zegsw. *ter halver hoogte of –.*

Hal'verwegen, bw. (*op de helft van de weg, op het midden; halfweg*): *hij kwam –*; soms: *–wege, –weg, –wegs; zij waren –wege de dijk.*

Hal'vewind, bw.: *het schip ligt –*, de wind valt dwars in; zegsw. fig. *– zeilen*, niet te fel op iets afgaan; ook Half'wind.

Halvezo'len, halvezoolde, h. gehalvezoold (*schoenen van nieuwe halvezolen voorzien*): *zijn schoenen laten –.*

Halvezool', v. –zolen (*schoenzool aan de voorste helft van een schoen*): *nieuwe –zolen.*

Hal'zen, halsde, h. gehalsd (*doorslikken*): *hij at zooveel, als hij kon –*; fig. *hij kon al dat werk niet –*, afkrijgen.

Hal'zerig, bn., bw. (*stumperig*): *hij ziet er –uit.*

Ham, v. hammen (*achterbout of schink* [*van een varken*]): *een vette –, Westfaalsche –men*; (als stofn.) *een broodje met –*; zegsw. *dat smaakt als –*, zeer lekker; *de houten –*, uiterlijke schijn van welvaart, stand enz.

Ha'mansfeest, o. –feesten (*Israëliet. feestdag; feest ter herinnering aan de val van Haman, den gunsteling van den Perzischen koning Assue'rus*); zie Purim.

Hamei', v. –en (o.-Fr. hamée: *slagboom; neerlaatbaar ijzeren sluithek met punten*).

Ha'mel*, m. –s (*gesneden ram*); **–bout,** m. –bouten (*schapebout*); **–vleesch*,** o.

Ha'mer, m. –s (1 *zeker werktuig, bestaande uit een zware ijzeren of steenen kop aan een steel, dat gebruikt wordt om te kloppen enz.; in verband met de donderhamer van Thor, bij onze heidensche voorvaderen een heilig voorwerp, later ook teeken van eerbied, gezag, ontzag; gereedschap van den timmerman, kuiper, smid enz.*; 2 bij uitbr. *hamervormig werktuig: stamper* [*in papiermolens*]; *een der gehoorbeentjes bij menschen en zoogdieren*): 1 *een donder– behoedde tegen het onweer; het wijden van gebouwen en grenssteenen geschiedde met de –*; nog: *de – van een voorzitter, de – bij een verkoop in handen van den notaris*; zegsw. *onder de – brengen*, publiek verkoopen, verpachten; *duizenden balen koffie passeerden de –*; ook bastaardvloek: *wat –!* zegsw. *tusschen – en aanbeeld zijn*, in groote ongelegenheid; Z.-N. *geld met –s breken*; 2 *de – van een slaguurwerk*, hamervormig staafje, dat op het belletje of klokje slaat; **–en,** hamerde, h. gehamerd (*slaan, kloppen met de hamer*): *metaal –, iets glad –*; zegsw. *altijd op iets –*; zie Aambeeld.

Ha'merslag 1 m. –en (*slag met een hamer*); **2** o. (*afspringende deeltjes van gesmeed wordend* [*gloeiend*] *ijzer*); **–steel,** m. –stelen ([*houten*] *handvatsel v. e. hamer*); **–stukken,** o. mv. (*voorstellen, in een vertegenwoordigend lichaam, die zonder discussie of stemming worden aangenomen*).

Ham'mebeen*, o. –beenen (*schenkel*); **–vet,** o. (*vet der ham*).

Ham'ster, v. –s (dierk. *groot knaagdier, met wangzakken en korte staart*; Lat. cricetus cricetus): de – bergt in haar hol wintervoorraad: graan, erwten enz.

Ham'steren, hamsterde, h. gehamsterd (*in stilte voorraad opleggen* [*in strijd met de distributie-bepalingen*]).
Han, m. -s (Perzisch-Turksch: *herberg voor karavanen*; *goederenmagazijn*).
Hand*, v. handen (1 *lichaamsdeel, zich uitstrekkend van de pols tot het uiteinde der vingers*; fig. in allerlei zegsw.; 2 bij verg. *werktuigen, deelen van werktuigen of andere voorwerpen, die met een hand overeenkomst toonen*): 1 *de palm van de* –, bovenkant; *iem. de* – *geven, hem de* – *drukken*, teeken van vriendschap; *de rechterhand, de linkerhand*; fig. *een fraaie* – *schrijven*, mooie letters maken, keurig schrijven; *dat is zijn* –, dat heeft hij geschreven; *de* – *er op!* z. Handslag; zegsw. *in 's vijands* –*en vallen*, macht; *iem. de* – *boven 't hoofd houden*, hem beschermen; *hand in* – *gaan*, samengaan; *de* –*en in de schoot leggen* (of: *doen liggen*), werkeloos, zonder verweer gaan worden; *met* – *en tand iets vasthouden, zich weren*, met alle mogelijke middelen van verweer te werk gaan, hardnekkig vasthouden; *zijn* –*en in onschuld wasschen*, alle verantwoordelijkheid van zich afwerpen; *uit de* – *verkoopen*, door onderlinge overeenkomst; *de sterke* – *verleenen*, hulp van de overheid, de politie; Z.-N. *op de* – *betalen*, contant; *de laatste* – *aan iets leggen*, iets voltooien; *de* – *met iets lichten*, iets zonder zorg afmaken, er zich met de Fransche slag van afmaken; *de* – *van iem. aftrekken*, hem niet meer steunen, hem aan zijn lot overlaten; *iem. of iets onder* –*en nemen*, hem geducht de les lezen, iets ter dege opknappen; *iets een advocaat in* –*en geven*; *aan de hooge of hoogere* – *zitten*, de eereplaats hebben; *de* –*en opleggen*, zegenen, wijden; *iem. op de* –*en dragen*, [a]) de teederste zorg voor iem. hebben, [b]) fig. iem. buitengewone liefde of genegenheid, vereering toonen; *het zijn twee* –*en op één buik*, zij trekken één lijn, spelen in elkaars kaart, helpen elkaar (meestal ongunstig); *de* –*en staan hem verkeerd, staan hem niet naar dat werk*, hij kan niet dit of dat werk verrichten, is het niet gewoon; *de* – *houden aan*, [a]) voortdurend er zorg voor dragen, [b]) handhaven b.v. wetten, reglementen, verordeningen; *wat is er aan de* –, gaande, te doen? *aan de* – *van die gegevens*, met behulp van; *iem. naar zijn* – *zetten*, naar zijn wil doen handelen; *iets op zijn eigen* –*je doen*, eigenmachtig, op eigen gezag; – *over* –, geleidelijk, gelijkmatig, b.v. – *over* – *zich oppalmen*; *de* – *aan de ploeg, aan 't werk slaan*, het werk aanvangen, opvatten; *in de* – *werken*, aan iets meewerken, helpen; *de* – *tegen iem. opheffen*, hem dreigen, zich tegen hem verzetten; *op iems.* – *zijn*, hem niet ongenegen zijn, bereid zijn hem te steunen; *bij de* – *zijn*, uit bed en gekleed; *onder de* – *verdiende hij . . . .*, intusschen; *met vaste, krachtige* – *regeeren*, op krachtige wijze; *geen* – *voor iets uitsteken*, niet de minste hulp bieden; *Vele handen maken licht werk*, als velen medewerken wordt de taak gemakkelijk; *Als de ééne* – *de andere wascht, dan worden ze beide schoon*, wanneer men elkaar helpt, hebben beide partijen er nut van, wordt de taak gemakkelijk; zie Beterhand, Haar, Handje, IJzer, Tand, Vogel, Doode –, Warme –; 2 *het driehoekige, spitse uiteinde van de arm v. e. anker noemt men de* – *v. h. anker*; *de* –*en eener weegschaal.*
Hand'appel, m. -s (*appel, om uit de hand te eten*); **-atlas,** m. -atlassen (*atlas van handig formaat*); **-bagage,** v. (*lichte bagage*).
Hand'boei, v. -boeien (*kluister voor één hand of de beide handen*): *iem. de* –*en aandoen*, aanleggen; **-boek,** o. -en (*boek van gemiddeld formaat*; ook: *handleiding*): *-boek der wellevendheid*; **-boog,** m. -bogen: *schieten met de handboog*; **-boogschutter,** m. -s: **-boom*,** m. -en (*ronde ijzeren staaf aan één eind breed uitgesmeed, als hefboom gebezigd*); **-boor,** v. -boren (*kleine boor*); **-brandspuit,** v. -spuiten (*kleine brandspuit*).
Hand'breed, o. (*de breedte van een hand; geringe breedte*): *uw mantel is een* – *te lang*; **-breedte,** v. -n: *er komen aan de behangselrand twee -breedten te kort.*
Hand'camera, v. -camera's (*klein photographie-toestel*); zie Kodak.
Handda'dig, bn. en bw. (*medeplichtig*; *met de hand slaande*): *aan iets* – *zijn.*
Hand'dag, v. -dagen (scheepst. *eind touw, waarmee een schuldige getuchtigd werd*): deze straf (britsen) werd opgelegd door de krijgsraad; zie Laarzen.
Hand'doek, m. -doeken (*doek, die men bij het wasschen van handen of gelaat of bij het baden gebruikt om zich af te drogen, af te wrijven enz.*); *een linnen* –; *een* – *op rol.*
Hand'druk, m. -drukken (*het drukken van de rechterhand als teeken van genegenheid*): *hij wisselde met ieder der gasten een* –.
-hande (*soort*, alleen in samenst.): *eener-, tweeër-, vierder-, aller-, veler-.*
I. Han'del, m. (1 *behandeling, het hanteeren*; vero.; 2 *wat iem. doet, verricht, waarmee hij zich bezighoudt*; inz. *gedrag*; 3 *het doen van koopmanszaken*; 4 *het bedrijf van het doen van koopmanszaken*; 5 *koopmansbedrijf* als kennis, vak; 6 *de koopmansstand*; 7 *ruil- of koopverkeer*; 8 allegorische voorstelling van de handel; 9 *vertier*; *kooplust*): 1 *wapen-*; Z.-N. *geen* – *van iets hebben*, niet weten om te gaan met; 2 *iems.* – *en wandel*; 3 – *is min of meer speculatie*; *eerlijke* –; 4 *voor de* – *opgeleid worden*; 5 *in de* – *voorkomende uitdrukkingen*; *de* – *leeren*; 6 *de* – *heeft in talrijke adressen de bezwaren ontwikkeld*; 7 *niet in de* –; *een artikel in de* – *brengen*; 8 *de* – *draagt zorg, dat . . . .*; 9 *de* – *in kaas is willig, in boter stug*; nog: – *in koloniale waren*, nering; – *drijven*, handelaar zijn.
II. Han'del, m. -s (Eng. handle: *handvat aan machines*; *kruk, zwengel, greep, hefboom*).
Han'delaar, m. -s, -aren (*iem., die handel drijft*); **-ster,** v. -s (*winkelierster, koopvrouw*).
Han'delbaar, bn.; -der, -st (*goed te bewerken*: *inschikkelijk*); z. Onhandelbaar.
Han'delen, handelde, h. gehandeld (1 *goederen koopen en verkoopen*; 2 *te werk gaan, zich gedragen*; 3 *doen, daden verrichten*; 4 *onderhandelen*; 5 *tot onderwerp hebben*; 6 *spreken over*): 1 *in koffie, in tabak* –, *in 't groot, in 't klein* –, handel drijven; – *op Amerika*; 2 *dwaas, verstandig* –; *naar Gods geboden* –; 3 *niet praten, maar* –; *de handelende personen in een tooneelstuk*; 4 *over de vrede* –; 5 *die brief, dat boek handelt over*; 6 *professor handelde over de vierde dimensie*, behandelde.
Han'deling, v. -en (1 *vaardigheid, slag*, vero.; 2 *overlegging, beraadslaging*, eenigszins vero.; 3 *overeenkomst, contract*, vero. tenzij

in bepaalde uitdrukkingen; 4 *wijze van doen; bedrijf; verrichting, (juridische) daad*; 5 *het door een lichaam in zijn vergadering[en] afgehandelde*; ook: *het geschrift met het verslag hiervan*; 6 letterk. *het handelen of doen door de personen v. e. tooneelstuk, roman enz.*; *de hoofdgebeurtenis[sen] v. e. tooneelstuk*): 1 – *v. het geschut door oefening verkregen*; 2 –*en over de herziening der grondwet*; 3 *de makelaars zijn gehouden, na het sluiten van elke –, dezelve in hun zakboekje op te teekenen*; 4 *er is orde in deze –, maar van een ongemeene soort*; –*en door krankzinnigen verricht*; *onvriendschappelijke* – (diplomatie), daad; *de –en der Apostelen*; ook: *historisch boek na de Evangeliën*; 5 *de –en van het Congres*; 6 *de – in Lucifer*; *eenheid van –*.

Han'delmaatschappij, v. –maatschappijen (*maatschappij of vennootschap van koophandel*): *de Nederlandsche –*, opgericht bij Koninklijk besluit van 29 Maart 1824; zij brengt de producten, die de regeering in Indië worden geleverd, naar Nederland en verkoopt ze op de veilingen te Amsterdam enz. tegen vergoeding door onze regeering.

Han'delsaangelegenheid, v. –heden (*zaak, de koophandel betreffende*); –**aardrijkskunde,** v. (*aardrijksk., waarbij* inz. *rekening gehouden wordt met handelsbelangen en -behoeften*); –**agent,** m. –agenten (*persoon, die op last en in naam van een ander persoon, v. een firma, handel drijft*): *de rechtspositie van den –*; –**artikel,** o. –artikelen (*koopwaar*); –**bank,** v. –banken (*bank, wier werkkring bestaat in het of voor eigen rekening, of met anderen voor gezamenlijke rekening, drijven van handelszaken*); –**bediende,** m. –n (*benaming voor elken persoon, in dienst van een koopman*): –n zijn b.v. winkelbedienden, handelsreizigers, vertegenwoordigers enz.; –**bedrijf,** o. –bedrijven (*het bedrijf v. e. koopman*); –**blad,** o. –bladen (*dag- of weekblad voor de handel*): *het – v. A'dam*; –**brief,** v. –brieven (*brief, zooals die in de koophandel geschreven wordt*); –**correspondent(e),** m. (v.) –(e)n; –**correspondentie,** v. (*briefwisseling ten behoeve van de handel of over koopmanszaken*).

Han'delscrisis, v. –sen (*plotselinge en heftige storing in de handel, het handelsverkeer enz., b.v. door plotselinge prijsverlaging, daling der valuta enz.*); –**drukte,** v. –n (*levendigheid door de handel*); –**factorij,** v. –en (*nederzetting in overzeesche gewesten van wege een handelshuis*): *tot een – behooren de kantoren, huizen, pakhuizen, die zulk een nederzetting vormen*; –**firma,** v. –'s (*handelshuis*); –**geest,** m. (*aanleg, lust tot de handel*): *vroegtijdige Hollandsche –*; –**geschiedenis,** v. –geschiedenissen ([*werk over de*] *geschiedenis van de handel*); –**hoogeschool***, v. –scholen (*universiteit tot hoogere opleiding voor de handel*): *de – te Rotterdam (1915)*; –**huis,** o. –huizen (*huis, dat handel drijft*; ook: *de persoon*; *firma*); –**kantoor,** o. –toren (*koopmansbureau*); –**man,** m. –lui (*handelaar*); –**merk,** o. –en (*merk, waaronder een koopman zijn handelswaren aan de markt brengt, ter onderscheiding van gelijksoortige andere*); –**monopolie,** o. –s, –liën (*het recht om bij uitsluiting de een of andere waar in de handel te brengen; recht van alleenverkoop*); –**onderneming,** v. –en (*handelsaffaire*); –**oorlog,** m. –en (*staat van vijandschap tusschen twee volken, zich uitend o. a. in tarievenoorlog*; z. ald.), –**papier,** o. –en (*geldswaardig kredietpapier: wissels, accepten enz., dat dienst doet als betaling*); –**plaats,** v. –en (*koopstad*): *Rotterdam is een aanzienlijke –*; –**politiek,** v. (*staatkundige richting ten opzichte van de handel*): *de Hollandsche – ziet haar heil in het vrijhandelstelsel*; –**recht,** o. –en (*het recht van de handel, waaraan alle zaken, betreffende de handel, zijn onderworpen*): *het publiek –*; –**rechtbank,** Z.-N.; z. Koophandel; –**reiziger,** m. –s (*handelsbediende, die voor zijn patroon reist en verkoopt*).

Han'delsrekenen, o. (*rekenen, in de handel gebruikelijk*): *les in –*; –**school,** v. –scholen (*vakschool voor de handel, inrichting voor middelbaar onderwijs voor de handelswetenschappen*); ook: Handelschool; –**stad,** v. –steden (*stad, waar veel handel wordt gedreven, koopstad*); ook: Handelstad; –**stand,** m. (*koopmansstand; de gezamenlijke handelaars*); ook: Handelstand; –**statistiek,** v. –en (*voorstelling in cijfers van de staat van de handel in een bepaalde plaats, land enz.*); ook: Handelstatistiek; –**stelsel,** o. –s (*–systeem*); –**tak,** m. –ken (*eenig onderdeel v. het handelsbedrijf*); ook: Handeltak; –**term,** m. –en (*vakterm uit het koopmansbedrijf*); –**tractaat,** o. –tractaten (*overeenkomst tusschen twee staten tot regeling der onderlinge handelsbetrekkingen, in zake handel*); –**vennootschap,** v. –pen (*vennootschap, opgericht tot het drijven van handel[szaken]*); –**verdrag,** o. –verdragen (*handelstractaat*); –**verkeer,** o (*handelsdrukte, veroorzaakt door het verkeer tusschen landen, volken, werelddeelen*); ook: Handelverkeer; –**vertier,** o. (*levendig verkeer door de handel veroorzaakt*); –**vlag,** v. –gen (*koopvaardijvlag*); –**vloot,** v. –vloten (*koopvaardijvloot*); –**volk,** o. –en (*handeldrijvende natie*); –**vriend,** m. –en (*iem., die de koophandel genegen is*; ook: *vriend. dien men door zijn handelsbetrekkingen gemaakt heeft; persoon, tot wien een koopman in handelsbetrekking staat*); –**vrijheid,** v. (*handel zonder belemmerende bepalingen*); ook: Handelvrijheid; –**waarde,** v. (*de waarde of prijs der dingen voor den koopman, niet voor het publiek*); –**weg,** m. –wegen (*weg van het handelsverkeer*); ook: Handelweg; –**wereld,** v. (*de gezamenlijke handelaars*); –**wetenschap,** v. –pen (*geheel van kennis, vereischt voor een handelsman*); –**wetgeving,** v. (*regeling van de aangelegenheden van de handel of van het handelsbedrijf bij de wet*): *de – is vervat in het Wetboek van Koophandel*; –**zaak,** v. –zaken (*handelshuis, –firma; zaak, de koophandel betreffende*); ook: Handelzaak.

Han'delwijs, –**wijze,** v. –wijzen (*manier van handelen, van doen; handeling*): *dat is een verkeerde –*; *die – bevalt mij niet*.

Hand'emmer, m. –s (Z.-N. *kleine emmer*).

Han'den, handde, h. gehand (*voor de hand passen*): *die pen handt mij niet*, ik kan er niet mee terecht; zie Gehand.

Han'denarbeid, m. (1 *werk der handen, tegenst. van geestesarbeid*; 2 *slöjd*): 1 *leven van –*; 2 *een cursus volgen in –*.

Hand'- en lijn'teekenen*; z. telkens ald.

Han'denloos*, bn. (fig. *erg onhandig*): *alsof men geheel – in de wereld was gekomen.*
Hand'- en span'diensten, m. mv. (*heerendiensten, die verricht werden:* a) *door handenarbeid,* b) *door middel van paard en wagen*).
Han'denwerk, o. (*handenarbeid* 1).
Hand'gauw, bn. (*rap met de hand om te grijpen, te stelen enz.*); verg. Handjegauw; **–gebaar,** o. –baren (*gebaar met de hand*); **–geld,** o. (1 mil. *geld, dat iem. bij het aanvaarden van de verplichting tot krijgsdienst* [*op de hand*] *ontvangt*; *premie*; 2 *eerste geld, dat e. koopman, marktventer, neringdoende op de dag ontvangt*; 3 Z.-N. *slaag*): 1 *verhoogd –*; 2 *geef mij eens –*; 3 *– krijgen*; z. –gift.
Hand'gemeen 1 bn. (*vechtende*): *– zijn*; *zij werden –*; **2** o. (*gevecht van man tegen man*): *het handgemeen der infanterie.*
Hand'gereedschap, o. –pen: gymnastiek: de –pen zijn: oefenstokken, halters enz.; **–gift,** v. (*de eerste ontvangst in geld door den marktventer, winkelier, neringdoende*; ook: *godspenning*); **–granaat,** v. –granaten (*granaat, die met de hand geworpen wordt*): soorten van –granaten: *tijd–*, plat van vorm, en *schok–*, lang, met steel of staart; **–greep,** m. (in bet. 1, 2, 3), v. (4), –grepen (1 *greep met de hand*; 2 *min of meer kunstvaardige* [*d. i. naar de regelen der kunst*] *greep met de hand*; *exercitiën met draagbare wapenen*; 3 *kunstgreep*; *truc*; *vaardigheid, slag*; 4 *handvat, kruk, knop enz.*): 1 *een duimbreed afstands, één –!* 2 *de –grepen van het geweer, de degen*; 3 *trucs en –grepen van advocaten*; *'t is maar een –*; 4 *de – van de klewangs*; *in de coupé's bevindt zich een – met lijn.*
Hand'haaf, –have, v. –haven (Z.-N. *handvat*).
Hand'haven, handhaafde, h. gehandhaafd (*in stand houden, de hand houden aan*; bij uitbr. *steunen, beschermen*; *zorg dragen dat iets blijft, zooals het is*): *zijn gezag –, zijn roem, een besluit –, de vrede –*; *ik zal –*; zie Je Maintiendrai; refl. *zich – op het tooneel der academische samenleving*; **–haver,** m. –s (*iem., die handhaaft, verdediger, beschermer*): *– van het recht*; **–having,** v. (*het handhaven, instandhouding*): *tot – der privilegiën*; *– van orde en gezag.*
Handicap, o. –s (Eng. sport: *een wedstrijd met voorgift* [*in tijd, afstand, gewicht*] *aan zwakkeren*): *een –race*, een wedren met voorgift, zoodat de kansen gelijk zijn.
Handicappen, handicapte, h. gehandicapt (Ned.-Eng. *benadeelen, in de wielen rijden, belemmeren*); **–capper,** m. –s (*voorgiftregelaar*).
Han'dig, –er, –st **1** bn. (1 *vlug, bedreven, vaardig*; 2 *gemakkelijk te hanteeren*): 1 *een –e dienstbode*; 2 *een – boek*; **2** bw. (*op handige wijze*): *– met iets omgaan*, behendig.
Hand'je, o. –s (*verkleinw. van hand*): *iem. een – helpen*, eenige hulp verleenen; *daar heeft hij een – van*, a) dat doet hij altijd, b) dat verstaat hij; Z.-N. *gij moogt uw –* (of: *hand*) *kussen*, tevreden zijn; zie ook Hand; **–bakken** (*elkaar in de hand slaan als spel, of zooals marktkooplieden doen*, in de onbepaalde wijs); z. Handslag; **–gauw,** m. en v. –s (*iem., die gauw de hand uitsteekt*, inz. *om te slaan*); **–klap,** o. (*kinderspel, waarbij men elkaars handpalmen tegen elkander klapt*); **–vol,** o.; z. Handvol.
Hand'kar, v. –karren (*stootkarretje, karretje op twee wielen met twee boomen voor de handen, om het voort te duwen*; *handwagen*); **–koffer,** m. –s (*licht en handig koffer; citybag*); **–klavier,** o. –klavieren (*toetsenrij van het orgel*); z. Manuaal; **–kus,** m. –kussen (*zoen op de hand, als teeken van eerbied*): *tot de – worden toegelaten bij een Koningin*; verg. Voetkus; **–langer,** m. –s (ontstaan uit: *de hand langen*, d. i. *reiken*; ong.: *medeplichtige*; ook: *ondergeschikt helper*): *een – der politie*; **–leiding,** v. –en (*boek, als leidraad bij de studie of bij het onderwijs*): **–lichting,** v. (rechtst. *toekenning der bevoegdheden van meerderjarigen aan een minderjarige*): *er is algeheele of beperkte –*, nl. beperkt tot bepaalde handelingen, b.v. tot het drijven eener zaak; *iem. – verleenen*; **–mof,** v. –fen (*damesmof*); **–motje,** o. –s; **–molen,** m. –s (*molen, die met de hand in beweging wordt gebracht*): *koffiemolens zijn –s.*
Hand'omdraai, m. (*het omdraaien der hand*; *korte tijd*): *in een –*, oogenblikje: **–opening,** v. –en (vero. *verlof om met of in iets voort te gaan*; inz. *vrijheid aan de kerkeraad verleend om over te gaan tot het beroepen van een predikant*); **–oplegging,** v. –en (*wijding of zegening door het opleggen der handen*; *zinnebeeld van het verleenen van eenig gezag of eenige macht*); **–palm,** v. –en (*de binnenvlakte der hand*); **–penning,** m. –en (*godspenning*); **–pers,** v. –en (*eenvoudige pers, die met de hand wordt aangedraaid* [in tegenstelling met machinale persen]; inz. *dergelijke drukpers*): *eikenhouten – voor linnengoed*; **–plak,** v. –ken; z. Handjebakken; **–reiken,** handreikte, h. gehandreikt (*bijstaan, helpen*); **–reiker,** m. –s (*helper*); **–reiking,** v. –en (*hulp*); **–scherm,** o. –en (*licht, met één hand te verplaatsen* [*vuur*]*schermpje*).
Hand'schoen 1 m. –en (*bekleeding van de hand*): *garen –en, zijden –en, glacé–en*; *–en met bont*; zegsw. *iem. de – toewerpen*, (riddertijden) iem. uitdagen; *de – opnemen*, de strijd aanvaarden; *de – opnemen voor iem.*, de verdediging zijner zaak op zich nemen; *met de – trouwen*, het sluiten v. e. huwelijk, waarbij de bruidegom afwezig is, doch vertegenwoordigd wordt; z. Katje; **2** v. (*vrouw, die met de handschoen getrouwd is*), inz. als verkl.: *het is een –tje*; **–schoenendoos***, v. –doozen (*langwerpige doos tot het bewaren van handschoenen*).
Hand'schrift, o. –en (1 *iems. wijze van de letters te schrijven*; 2 *geschreven stuk, manuscript*; 3 *kopij*; 4 *onderteekening*): 1 *iems. – kennen*; *een verdraaid –*; *dat is mijn –niet*; 2 *de –en onzer oude dichters*; 3 *het – van mijn boek is ter drukkerij*; *in –*, nog ongedrukt; 4 *is dit uw – niet?* naamteekening; **–slag,** m. –slagen (*slag in de hand tot bekrachtiging v. e. toezegging of mondelinge overeenkomst* inz. *van den kooper tot bekrachtiging van de koop*): *op, met, onder –*; ook: *Palmslag* of *Koopslag*; **–spaak,** v. –spaken (*vierkante, stevige paal, aan de zijde voor de hand bestemd, rond afgewerkt, waarmee de spil van kaapstander of windas wordt rondgedraaid, lasten bewogen worden enz.*); **–spuit,** v. –en (*spuit, om vensters te wasschen*; *kleine verplaatsbare brandspuit*; *gewone brandspuit*, in tegenstelling met stoombrandspuiten enz.).
Hands up (Eng. *handen op! geef je over*).

Handtas'telijk, bn.; -er, -st (*voelbaar, met de hand te tasten*): *een -e leugen, een - bewijs, - worden,* met de handen aanraken inz. beginnen te vechten; *een - onderzoek;* **-heid,** v. -heden (*klap;* in het mv.: *vechtpartij*): *het kwam tot -heden,* het werd een kloppartij.

Hand'tasting, v. (*belofte bij handslag*); vero.

Hand'teeken*, o. -s (Z.-N. *handteekening*).

Hand'teekenen*, o. (*het teekenen uit de vrije hand* [*zonder passer en liniaal*] *en wel met houtskool, krijt of potlood*): *examen doen in het -*; z. Lijnteekenen; **-teekening*,** v. -en (*eigenhandige onderteekening*); **-vaardigheid,** v. -heden (*vlugheid v. handbeweging*); **-toestel,** o. -len: gymn.: de -toestellen zijn springtouw en polsstok; **-vat,** o. -vatten (*al wat dient om een zaak, een voorwerp bij of mede aan te vatten: greep, heft, steel, kruk, oor, hengsel* enz.); *een houten -*; **-vatsel,** o. -s (*handvat* inz. in Z.-N.): *één der twee -s ontbrak;* zegsw. *alle dingen hebben twee -s; uitleggingen met twee -s,* dubbelzinnig; **-veger,** m. -s (*veger met korte steel, handstoffer*); **-vest,** v. en o. -vesten (eig. wat door handteekening bevestigd of *vast* is geworden: *onderteekende oorkonde, keur;* inz. *privilege*); **-vleugeligen,** mv. (dierk. *vleermuisachtigen;* Lat. chiroptera); **-vlijt,** v. ([*school*]*onderwijs in handenarbeid*); **-vol,** v. handen vol (*een hand vol*; fig. *een klein aantal*): *een - kersen;* fig. *een - menschen; het geld met handen vol weggooien,* uitermate verkwistend zijn; verkl. **-jevol,** o. (*een kleine handvol*; fig. *een klein aantal, weinig*): *een - gerst;* fig. *in de zaal was maar een - menschen;* **-wagen,** m. -s (*handkar*): *goederen vervoeren op -s.*

Hand'water, o. (*water, om de handen te wasschen*): zegsw. *dat heeft er geen - bij,* dat haalt er niet bij; *hij heeft geen - bij zijn broeder,* blijft ver bij dezen achter; ook, hand water: *de oude dominee, dat was een man, hoor, daar heeft onze nieuwe geen hand water bij; geen hand water waard,* niets.

Hand'werk, o. -werken (1 *als bedrijf uitgeoefende werkzaamheid der of met de handen; ambacht, bedrijf;* 2 *werkzaamheid der vrouwen met de handen verricht tot vervaardiging van zaken van nut of van smaak;* 3 *voortbrengsel van iems. handenarbeid;* in tegenst. met machinaal voortgebracht werk: *voortbrengsel van -* in bet. 2; *met de hand, niet machinaal, vervaardigde sigaren*): 1 *ieder - had destijds zijn eigen gild;* z. Gouden; 2 *nuttige -en als naaien, breien, fraaie -en als borduren, haken;* 3 *verloting van -en; te koop een partij sigaren, -!*

Hand'werken, zij handwerkte, h. gehandwerkt (*handwerk* in bet. 2 *maken*): *rustig zat zij te -; ze keek eens op en handwerkte verder;* **-werksgezel,** m. -gezellen (*ambachtsknecht*); **-werksman,** m. -lieden, -lui (*ambachtsman*); **-wijzer,** m. -s (*paal met armen als wegwijzer*); **-woordenboek,** o. -en (*beknopt woordenboek in handig formaat*); **-wortel,** m. -s (ontl. *tusschen voorarm en middelhand gelegen deel van de hand; de 8 kleine beenderen v. d. -*); **-zaag,** v. -zagen (*zaag, die met één hand wordt bewogen*); **-zaam,** bn.; -zamer, -st (1 *gedwee, handelbaar;* 2 *gunstig, niet onstuimig*): 1 *een - man;* 2 *een -zame wind; - weer;* **-zijde,** v. (Z.-N. *linksche zijde van een span paarden enz.*).

Ha'nebalk, m. -balken (eig. *balk, waarop de haan zit: horizontale balk in de dakstoel*); *hij woont in de -en,* onder de dakpannen; **-boek,** o. -boeken (17de eeuw: *kinderleerboek, met een haan op het omslag*); **-kam,** m. -kammen (*kam v. e. haan; kamvormig deel v. h. zeefbeen;* volksbenaming van planten o. a. *amarantachtige sierplant uit O.-I.,* Lat. celosia cristata; ook: Ratelaar).

Ha'nenei, o. -eieren (*benaming v. e. ongewoon kippenei* b.v. *zonder dooier*); **-gekraai,** o.; **-gevecht,** o. -gevechten (*kamp van twee hanen, vermaak der inlanders in O.-I.*; ook *in Engeland en België*); **-mat,** v. -matten (*kampplaats voor hanen*).

Ha'nepoot*, m. -en (1 eig. *poot v. e. haan*; scherts. *slecht geschreven letter*; bij uitbr. *onleesbaar schrift;* 2 *volksnaam voor verschillende planten*): 1 *wat een -en schrijft die jongen!* 2 *de - heet wel gemeene of roode waterbezie,* ook: *kraalkruid, zeesla;* **-schree,** v. (*-stap, -pas; kleine afstand, kleine tijdsruimte*): *een - van hier;* **-spoor,** v. -sporen (*doorn of spits achter aan elke poot van een haan; volksnaam voor moederkoorn*); **-tred,** m. -treden (*stap of tred v. e. haan*), ook: *Ha'netree,* v. -ën; **-veer*, 1** v. -veeren (*veer uit de staart v. e. haan*), ook, Haneveder; **2** m. -veeren (*iemand met een haneveer op de hoed, 't zij soldaat of vrijbuiter*; bij uitbr. *vechtersbaas*); **-voet,** m. -en (*boterbloem;* Lat. ranunculus).

Hang, m. in bet. 1 en 2 -en (1 *voorwerp, waaraan iets hangt, kram; rek, tot het ophangen van schotels, kaasplanken enz.; hanger;* 2 *drooglaats, -schuur; bokking-, vischrookerij;* 3 *trek, neiging*): 1 *kaaspers, kaasvaten, -en met kaasplanken;* 2 *de lucht in de -;* 3 *die jongen heeft - tot het verbodene.*

Hangar', m. -s (Fr. *afdak, loods*; inz. *overdekte bergplaats voor een vliegmachine*).

Hang'brug, v. -bruggen (*vaste brug, waarvan het dek hangt aan over het water enz. gespannen kabels*): *een ijzeren -.*

Han'gebast 1 m. -basten (eig. *de strop*; bij uitbr. *galgebrok*); vero.; **2** v. (*hangop; gezuurde, doorgezegen melk*).

Han'gel, m. -s (Z.-N. *hengsel; hangijzer; haak*).

Han'gen, hing, h. gehangen (1 *aan iets hoogers bevestigen, ophangen;* 2 *van boven ergens aan vast zijn en van onderen nergens op steunen en bijgevolg door eigen gewicht naar omlaag gericht;* 3 *van opgerichte of uitgestrekte houding of richting afwijken en nederwaarts overhangen, overhellen;* 4 *zeer gehecht zijn aan;* 5 *beladen zijn met;* 6 *afhangen; neerhangen* [*bij het lijf*]): 1 *in de wind te drogen hangen; de schurk moest tot zoen der wet gehangen worden,* opgehangen; *iets aan een spijker -*; zegsw. *zijn hart aan iets -,* zich sterk aan iets hechten; z. Harp, Huik, Kap, Klok **III,** 1, Lier; *iem. niet alles aan de neus -,* niet het fijne of intieme van iets doen kennen; 2 *de ketel hangt over het vuur;* zegsw. *aan iems. lippen -,* met hart en ziel naar hem luisteren; *aan 't uiterlijke -,* hechten aan schijn; *die reis hangt er in,* kost veel geld; *Barbertje moet -,* hij moet de schuld krijgen; *tusschen - en wurgen,* [a]) in radelooze onzekerheid, [b]) het is een netelige zaak; *hij hangt,* [a]) hij zit er aan vast bv. een koop, [b]) men heeft hem te pakken; *er is niets van blijven -,* alles is vergeten; *'t hangt aan elkaar*

als droog zand, er is geen samenhang; *dat hangt van leugens aan elkaar*, bestaat enkel uit leugens; *hij hangt van grappen aan elkaar*, is een eeuwige grappenmaker; *bij een verkoop aan iets blijven* –, tegen zijn bedoeling of zin iets koopen bij opbod of afslag: *wij zijn daar blijven* –, gebleven; *de –de tuinen van Semiramis in Babylon*, afhellende platformen, geschraagd door kolommen; z. Wereldwonder; zegsw. *de zaak is nog –de*, is nog niet afgedaan; *de onderhandelingen zijn nog –de*, gaande; z. Draad, Hoofd; 3 *een hangende roos*; *die jongen staat altijd te* –, te leunen op iets; – *naar iets*, er sterk naar verlangen; ook: (pandspel) – *en verlangen*, sterk verlangen; 4 *aan het aardsche* –; *haar hart hangt aan haar kinderen*; 5 *die boom hangt vol appels*, is beladen met; *alle kapstokken – vol kleeren*; 6 *een hond met –de ooren*; *zijn baard hangt tot op zijn borst*; z. Hoofd, Pootje.

Han'gende, vz. (*gedurende, tijdens*): – *het proces*, – *de onderhandelingen*.

Han'ger, m. –s (*voorwerp*, 1 *dat hangt*, 2 *waarin, waarop, waaraan iets hangt of hangen kan*; 3 *alg. gekweekte hangplant*, Lat. tradescantia): 1 *zware gouden –s*; 2 *een brieven–, een boeken–, een kranten–*; 3 *groene –s*.

Han'gerig, bn.; –er, –st (*lusteloos*, [inz. *als gevolg van ongesteldheid*]): *het kind is wat* –.

Hang'ijzer, o. –s (1 *ijzer, waaraan iets over het vuur hangt of opgehangen wordt*; *haal, hangtreeft*; 2 *ijzeren stang of staaf, waarin iets hangt*): 1 zegsw. *een heet (hang)ijzer*, eig. om aan te pakken, fig. een netelige zaak; 2 *de –s, waaraan de luchtschommels hingen*.

Hang'kamer, v. –s (*insteekkamer d. i. bovenkamer op halve hoogte der verdieping, of iets hooger tegen de zoldering aangebracht*); **–kap,** v. –pen (*hoofddeksel*; *mantel*; *kapstok*), vero.; **–kast,** v. –en (*kast, ingericht om er kleedingstukken in op te hangen*); **–ketting,** m. –en (*ketting van een ophaalbrug*); **–klok,** v. –ken (*aan de wand hangende klok*); **–kompas,** o. –sen (scheepst. *kompas, dat omgekeerd, d. i. met het glas naar beneden aan de* [*kajuits*]*zoldering hangt*); **–kousje,** o. –s (*hangend gloeikousje*); **–lamp,** v. –lampen (*hangende lamp*); **–lip*,** m. en v. –pen (eig., *iem. met een hangende onderlip*; ook: *pruiler*); **–man,** m. –nen (*beul*), vero.

Hang'mat, v. –ten (door volksetymologie via 't Fransch uit het Spaansche *hamaca*: *hangende slaapplaats van* [*zeil*]*doek enz.*).

Hang'oor*, o. –en **1** (*neerhangende oorlap*); **2** m. en v. –en (*iem. met lange oorlellen*; *lummel, sukkel*; *opgeschoten jongen of meisje*, gew.); **3** v. –en (*hangoortafel*).

Hang'oortafel, v. –s (*tafel met twee afhangende bladen*): *een vrij groote* –, klaptafel.

Hangop', v. (*karnemelk, die men in een zak of doek heeft opgehangen en zoo heeft laten uitdruipen*; *hangebast* **2**).

Hang'plant, v. –en (*sierplant met afhangende ranken*); **–slot,** o. –sloten (*hangend beugelslot*); verkl. –slotje, –slootje, o. –s; **–wang,** v. –en (*dikke, neerhangende wang*); **–wieg,** v. –wiegen (*schommelwieg*).

Ha'nig, bn.; –er, –st (*fel, vinnig*): *wees niet zoo* –, *jongen!*

Han'ne(n), m. (Z.-N. *ekster*; fig. *botterik*).

Han'nekemaaier, m. –maaiers (eig. *Hanneke of Hansje de maaier*: *Westfaalsche grasmaaier*; fig. *lomperd, botterik*); vero.

Han'nes, m. –en (*mansnaam uit Johannes, sukkel, sul*): zegsw. *met de tijd komt – in 't wammes*, kleine kinderen worden groot; fig. langzaam gaat zeker.

Han'nesen, hanneste, h. gehannest (*treuzelen, kletsen, zeuren, zaniken*); gmz.

Han'nibal, gesch. Carthaagsche veldheer in 202 v. C. te Zama op de N.-kust v. Afrika door Sci'pio Africa'nus ma'jor verslagen.

Hannoveraan', m. –ranen (*man uit de stad of het land Hannover*).

Hans, m. –zen (*verkorting van Johannes*): *een groote* –, een rijk, aanzienlijk man; *hij is – fortuinig*, een gelukskind; spreekw. – *komt door zijn domheid voort*, het geluk begunstigt de dommen; *poch–, schraal–*.

Han'sa, v. (*hanze*; z. ald.).

Hans mol', m.; zie Mol.

Hansom[cab], v. –s (Eng. handsom = Ned. handzaam: *tweewielig rijtuig, met den koetsier achterop*: *de leidsels gaan over de kap heen*).

Hans'opper, m. –s (*iem., die zich vrijwillig overgeeft*); zie Hands up.

Hanssop', m. –soppen (eig. *hans-sop of -soep*; *Jean Potage*; *Hans potsenmaker*; ook: *zijn pak*; [het hierop gelijkend] *nachtpakje voor kinderen*); verg. Hansworst.

Hansworst', m. –worsten (*de lijvige tooneelzot*, in verg. met *Pekelharing*; *potsenmaker*; *pop als hansworst*; *belachelijk, aanstellerig persoon*); verg. Jack Pudding.

Hanteeren* (Fr. *omgaan met, bezoeken*; *gebruiken, behandelen*): *een zwaard* –, *de naald* –; **–ing*,** v. –en.

Han'ze, v. (eig. schaar: 1 geschied. *koopmansgild of -vereeniging*; *bond van handelssteden van de 13e–17e eeuw*; 2 *bond van R.-K. middenstandsvereenigingen*): 1 *de internationale* –; 2 *de – werd opgericht in 1902*; **–stad,** v. –steden: *de – Zwolle*; *Hamburg, Lübeck en Bremen, de oudste –steden*.

Hap, m. happen (*de daad van happen*: *beet*; *afgehapt stuk, mondvol*; Z.-N. *bits gezegde, schimpscheut*): *een – brood*; *–pen geven*.

Ha'peren, haperde, h. gehaperd (1 *niet verder kunnen, herhaaldelijk blijven steken*; 2 *ontbreken*; 3 Z.-N. *haken*): 1 *het rad der machine hapert telkens*; *hij zei het vers op zonder één keer te* –; 2 *wat hapert er aan?* wat scheelt je? 3 *aan een haak* –; **–ing,** v. –en.

Hap'je, o. –s (*beetje, mondjevol*): *een lekker* –; zegsw. *dat is geen* –, kleinigheid; *je bent een lekker* –, een fijn lid; *dat is me een* –, een onaangenaam werkje; *nog een –!* z. Spatje.

Hap'pen, hapte, h. gehapt (1 *met de geopende mond naar iets grijpen, bijten*; 2 Z.-N. *bits toespreken*): 1 *naar iets* –, *in iets* –; fig. *naar lucht* –, snakken; 2 – *en snappen*.

Hap'pig, bn.; –er, –st (*gretig, verlangend*): *ik ben er niet – op*, doe of wil het niet gaarne; nog Z.-N. gew.: *een – kind, kleed*, bevallig; **–heid,** v. (*sterk verlangen, belustheid*).

Hap'schaar, m. –scharen (Fr. happe-chair: *dienaar van het gerecht, dievenleider*; thans: *schraper, inhalige vent*).

Hap'tisch, bn. (Gr. haptein = aanraken: *het gevoel, de tastzin betreffende*).

Hap'vogel, m. –s (O.-I. *fraai gekleurde vogel met groote snavel*).

Har, har're, v. harren (*duim of scharnier van een hengsel*); ook: *Her, Herre*.

Haraki'ri (Jap. *zelfmoord door zich de*

buik [= hara] *open te snijden* [= kiri]).
Harceeren*; zie Arceeren.
Harceleeren* (Fr. mil. *door herhaalde aanvallen bestoken, verontrusten*).
Hard 1 bn. en bw.; –er –st (1 *niet of slechts met moeite te doordringen, te verbrijzelen, te buigen enz.; niet week of zacht*; 2 *streng, guur; hevig*; 3 *hardvochtig, ongevoelig, ruw*; 4 *blijk gevende van hardvochtigheid, gestrengheid*; 5 *moeilijk, treurig, smartelijk; kommervol*): 1 *een – ei, een – brood, een – bed; op de –e grond liggen*; z. Kraken, Noot; 2 *een –e winter, een –e regen, een –e storm, een –e koorts*; 3 *hij is – voor zijn werkvolk; – tegen iem. zijn*; 4 *–e woorden; een –e behandeling*; 5 *hij had een –e strijd; zich in de –e noodzakelijkheid bevinden; 't is – voor mij; de armen hebben het – in de winter; een – gelag*, lot; **2** bw. (1 *op onzachte wijze*; 2 *met kracht; op krachtige wijze*; 3 *zeer erg*; 4 *luid*; 5 *snel*): 1 *– slaan, neervallen*; 2 *– de deur dichtsmijten*; 3 *– noodig*; 4 *– schreeuwen*; 5 *– loopen*; nog: zegsw. *het gaat – tegen –*, (van vertoornde menschen, vijandige partijen enz.) elkander in felheid enz. niets toegeven; Z.-N. *– bier*, sterk en zuurachtig.
Hard'draven, harddraafde, h. gehard-draafd (*te paard rennen* inz. *om een prijs*); **–draver,** m. –s (1 *paard, dat op het harddraven is afgericht en voor harddraverijen gebezigd wordt*; 2 *snelloopend, sneldravend paard*): 1 *de eigenaars van –s*; 2 *de zwarte –*; **–draverij',** v. –en (*wedstrijd in het harddraven*).
Har'debol, m. –bollen (*stijfkop*); gew.
Har'debollen, hardebolde, h. gehardebold (fig. *zich ergens tegen kanten*): zegsw. *– tegen zijn lot,* het wrokkend verduren.
Har'den, hardde, h. gehard (1 *hard maken*; 2 *bestand doen zijn*; 3 *uithouden, volhouden*): 1 *ijzer –, staal –*; 2 *een kindje – tegen het klimaat*; refl. *zich –*; 3 *het niet kunnen – van de kou; die knecht zal het daar niet –.*
Har'der, m. –s (*karperachtige visch*).
Hard'glas, o. (*glas, dat door een bijzondere bewerking zeer hard is geworden*); **–han'dig,** bn. en bw.; –er, –st (eig. *harde handen hebbende, hard van hand; niet zacht, ruw*): *jongens zijn vaak –; – met dieren omgaan; onze meid is –*, breekt veel; **–heid,** v.
Hard'heid, v. (1 *het hard zijn*, in alle bet.; 2 *een harde behandeling, woord enz.*): 1 *de – van ijs, van ijzer; de – van een behandeling; de – v. iems. lot*; 2 *allerlei –heden moeten verduren.*
Hardhoof'dig, bn.; –er, –st (*stijfhoofdig, koppig*): *al te veel straffen maakt een kind –*; **–hoo'rig*,** bn.; –er, –st (*een weinig doof*): *de ouderdom maakt menigeen wat –*; **–hui'dig,** bn.; –er, –st (1 *een harde, stijve huid hebbend*; 2 fig. *minder gevoelig*): 1 *een neushoorn is –*; 2 *ik ben zoo – niet voor lof*, onverschillig.
Hardies'se, v. (Fr. *koenheid, stoutheid; driestheid, vrijpostigheid; durf*).
Har'digheid, v. in de 3e bet. –heden (1 *hardheid*; 2 *hardnekkigheid*; 3 *iets hards*): 1 *de – der steenen*; 2 *de – van uw onbekeerlijk hart*: 3 *eeltachtige –heden.*
Hardleersch'*, bn. (*moeilijk leerend: bot, dom*); **–heid*,** v. (*domheid*).
Hardlij'vig, bn.; –er, –st (*lijdend aan verstopping*); **–heid,** v. (*verstopping*).
Hard'loopen*, o. (1 *het om het hardst of snelst loopen*; 2 *snel en lang achtereen loopen* bij wijze van vertooning of voor geld): 1 *wedstrijd in het –*; 2 *het –, het kermisvermaak.*
Hard'looper*, m. –s (*iem., die zijn kunst in het hardloopen voor geld vertoont, kermisgast*; ook: *iem.* [ook: *een dier*] *vlug en onvermoeid in 't loopen*; fig. *vluggerd*): *een – van luien Kees*, een aartsluierik; **–looperij'*,** v. –en (*wedstrijd in 't hardloopen*).
Hardnek'kig, bn. en bw.; –er, –st (*koppig, halsstarrig, onverzettelijk*): *een –e jongen*; fig. *een – verzet, een – stilzwijgen; een –e koorts*, die niet wijken wil; *– volhouden*; **–heid,** v.
Hard'op, bw. (*overluid*): *iets – zeggen.*
Hard'rijden, o. (*het rijden om het hardst* inz. *op schaatsen*): *wedstrijd in het –.*
Hard'rijder, m. –s (*snelrijder* [*op schaatsen*]): spott. *hij is een – van luien Kees*, een slecht rijder; **–rijderij',** v. –en (*wedstrijd van hardrijders*): *een – houden.*
Hard'soldeer, o.; verg. Weeksoldeer.
Hard'steen* (*Escosijnsche steen, arduin*; ook wel: *Bentheimer zandsteen*) **1** (voorwerpsn.) m. –steenen; **2** (stofn.) o.; **–steenen*,** bn. (*van hardsteen*): *een – dorpel.*
Hard'vallen, viel hem –, h. hem –gevallen (*verwijten*): *iem. over iets –*; in twee woorden: moeielijk vallen: *de arbeid viel hem –.*
Hard'zeilen, o. (*zeilen om het hardst*).
Hardvoch'tig, bn. en bw.; –er, –st (*ongevoelig, zonder medelijden, wreed*): *een – man; de trekdieren – behandelen*; **–heid,** v.
Hard'zeiler, m. –s (*snelzeilend schip*); **–zeilerij',** v. –en (*wedstrijd van hardzeilers*): *Friesche –en.*
Ha'rem, m. –s (Arab. letterl. verboden: *vrouwenverblijf in de aanzienlijke Mohammedaansche huizen; de vrouwen*).
I. Ha'ren, haarde, h. gehaard (*de zeis met de haarhamer scherpen op het haarspit*).
II. Ha'ren, bn. (*van haar gemaakt*): *een – kleed*, boetekleed; Z.-N. *e. – muts*, gendarm.
Ha'rent, te –, in haar huis, dorp of stad; **–halve,** bw. (*om harentwil*); **–wege,** bw. (*van haar kant, in haar naam*), gebruikelijk in: *van –*; **–wil,** bw.: *om –*, ter wille v. haar.
Ha'ri-besar (Mal. hari = dag; besar = voornaam: *feestdag*): *twee vrije hari-besars in de maand.*
Ha'rig, bn.; –er, –st (*met haren bezet; ruig*): *een –e huid.*
Hariki'ri; zie Harakiri.
Ha'ring (*algemeen bekende zeevisch*; Lat. clupea harengus) **1** (voorwerpsn.) m. –en; verkl. Harinkje, o. –s: *een versche –; gezouten –; als –en in een ton*; zegsw. *zijn – braadt daar niet*, hij is er niet getapt, gezien; Z.-N. *zoo mager als een –*, broodmager; Z.-N. *droge –*, bokking; **2** (stofn.) v., b.v. *hou je van –?* zegsw. *ergens – of kuit van willen hebben*, het rechte v. d. zaak willen weten.
Ha'ringbuis, v. –buizen (*schuit voor de haringvangst*); **–haai,** m. –en (*soort van haai, tot 6 m lang*; Lat. lamna cornubica, gew. *apekouw*); **–kaken,** o. (*haring reinigen*, d. i. *ontdoen van de kaken of kieuwen en de ingewanden en dan inzouten*): *het – is een uitvinding van Willem Beukelszoon van Biervliet, 1386*; **–koning,** m. –en (*visch van de familie der lintvisschen, zeldzame diepzeevisch* [Lat. regalecus glesne], *waarvan een soort, naar men beweert, dikwijls bij een school haringen voorkomt*); **–kooper*,** m. –koopers; **–net,** o. –netten; **–pakker,** m. –s (*man, die de haringen in tonnetjes verpakt*); **–pakkerij',** v.

–en (*werkplaats voor het –pakken*); **–sla,** v. (*salade met schijfjes bieten, augurken enz. en fijngesneden haring, gemengd met olie, azijn en uien*); **–slaatje,** o. (*scholteltje haringsla*); **–speetje,** o. –s (*dun rijgstokje, waaraan men haringen speet, om ze te rooken*); **–speetster,** v. –s; **–speten,** o. (*haring door de kieuwen heen aan een speetje rijgen*); **–ton,** v. –nen (*haringvat*); **–vangst,** v. (*het vangen van haring, vooral op de Noordzee*): *de bloeitijd van de – ± 1600*; **–vijver,** m. (scherts. *de Noordzee*); **–vloot,** v. –vloten (*de schepen, welke ter haringvangst gaan*).

Hark*, v. –en (1 *tuin- en landbouwgereedschap met houten of ijzeren tanden om hooi, gras, onkruid enz. bijeen te schrapen, de grond te effenen enz.*; 2 bij verg. *een deel van sommige weefgetouwen*; *gereedschap, waarmee de croupier het geld naar zich toe schraapt*; 3 *stijf, houterig persoon*): 1 *de tuinman met – en schop*; 2 *de weefspoelen in gang gebracht door een –*; *de –jes der croupiers*; 3 zegsw. *hij of zij is een rechte –*; *een – van een vent*, een stijve Klaas; verg. Rijf, Gritsel.

Har'ken, harkte, h. geharkt (*met een hark bewerken*): *een tuinpad –.*

Har'kerig, bn., bw.; –er, –st (*als een hark* 3: *stijf, houterig*): *wat doe je dat weer –!*

Harlekijn', m. –s (Fr. [h]arlequin, It. arlecchino; It. kluchtspel: *hanswors t in een veelkleurig pakje*; *grappenmaker*).

Harlekijns'pak, o. –pakken (*bont pak van gekleurde lappen*).

Harlekina'de, v. –s (Fr. *een soort v. klucht, pots, waarin harlekijn de hoofdrol speelt*).

Harmat'tan, m. (*heete droge wind op de West-Afrikaansche kust*).

Harmo'nica, v. –'s (vr. vorm v. Gr.-Lat. harmonicus = wèl samenklinkend [instrument]: *muziekinstrument, waarbij een hand de toetsen bespeelt en de andere de blaasbalg in beweging brengt*; *handharmonica*); **–trein,** m. –en (*trein, met zijgang, waarvan de wagons onderling gemeenschap hebben door een harmonicaverbinding*; *D-trein*): die verbinding lijkt op de blaasbalg van een harmonica; **–speler,** m. –s (*iem., die speelt op* [inz. *kermistype*] *een hand-harmonica*).

Harmonie', v., in bet. 2 en 3 –s, –ën (Gr.-Lat. harmonia: 1 *overeenstemming, samensmelting, samenklank*; 2 *muziekgezelschap*; 3 *naam van verschillende vereenigingen*): 1 *– van tonen, van kleuren*; zegsw. *te zamen in – leven*, goede verstandhouding; 2 *een – heeft koperen en houten blaasinstrumenten, trommen, bekkens en triangel*; z. Fanfare; 3 *de zaal der –.*

Harmonieeren*(eig. *goed samenklinken van tonen*; fig. *het eens zijn, het met elkaar kunnen vinden*): *goed (met iem., elkaar) –.*

Harmonie'leer, v. (*het samenstel der regelen voor de verbinding der accoorden*); ook, Harmoniek; **–muziek,** v. (*composities voor harmonieën* in bet. 2); **–wedstrijd,** m. –en (*concours van harmonieën*).

Harmonieus', bn.; –zer, –t (Fr. *welluidend*).

Harmo'nisch, bn. en bw. (1 *welluidend*; 2 *met elkaar overeenstemmend*): 1 *–e tonen*; 2 *de –e ontwikkeling van hoofd, hart en hand.*

Harmo'nium, o. –s (*klein kamerorgel*).

Harnachement', o. –en (Fr. *tuig van een paard* inz. bij bereden wapens). (ment = ment).

Har'nas, o. –sen (ridderwezen: *ijzeren wapenrusting*; z. ald.): zegsw. *iem. in het – jagen*, hem boos maken; fig. *ik zal er mij geen – over aantrekken*, ik blijf er kalm onder.

Har'nassen, harnaste, h. geharnast (*een harnas aandoen*; fig. *sterken*); refl. *zich –.*

Harnassuur', v. –suren (Z.-N. *paardetuig*).

Harp, v. –en ([*driehoekig staand*] *snaarinstrument, dat met de vingers bespeeld, getokkeld wordt*; in de Bijbel: *een citherachtig instrument*; scheepst. *groote schalm van een ketting, die geopend en gesloten kan worden*; *groote staande zeef voor graan, buskruit, kiezel*): *de – tokkelen, op de – spelen*; *de Davids–, de Italiaansche –* of *spits–*; zegsw. *de – aan de wilgen hangen*, Psalm 137 : 2; z. Lier.

Har'pagon, m. –s (Lat. harpago = vrek: eigennaam van den vrek uit een tooneelstuk van Plautus en uit Molière's blijspel *l' Avare* (1668); fig. *een aartsvrek*).

Har'pen, harpte, h. geharpt (*ziftend zuiveren op een harp*): *graan –, buskruit –.*

Har'penaar, m. –naren, –s (*harpspeler*): *de koninklijke –*, David.

Harp(en)ist', m. –en (*harpspeler* [*van beroep*]); **–e,** vr. –n.

Harp'huis, o. –huizen (*loods bij een buskruitfabriek, waarin het kruit geharpt wordt*).

Harpij', v. –en (Gr.-Lat. myth. harpyia, letterl. wegrukster: *stormgodin, afgebeeld als gier met vrouwengelaat en menschenarmen, met kromme klauwen*; fig. *booze vrouw*): *een snoode –.*

Harpist', m. –en; vr. **–e,** –n; z. Harpenist.

Harpluis', o. (*pluis of werk van oude touwen, om te breeuwen*).

Harpoen', m. –en (Fr. harpon [Gr.-Lat. harpe = sikkel, klauw]: *werpspies met weerhaken voor de walvischvangst*; ook: *hekeldicht van Vondel uit 1630*).

Harpoe'nen, harpoende, h. geharpoend (*werpen, treffen, dooden met een harpoen*): *een walvisch –*; **–poe'ner, –poenier',** m. –s (*de matroos, die de harpoen werpt of schiet*).

Harpoen'reiger, m. –s (*reigersoort met spitse neb*); **–schieter,** m. –s (*harpoenier*).

Harp'speelster, v. –s (*vrouwel. harpspeler*).

Harp'spel, o. (*het bespelen der harp*); **–speler,** m. –s: *de koninklijke – David*; **–toon,** m. –tonen (*toon der harpsnaren*).

Harpuis', o. (*mengsel van zwavel, lijnolie en hars tot wering v. d. houtworm in schepen*).

Harpui'zen, harpuisde, h. geharpuisd (*met harpuis bestrijken*): *een sluisdeur –.*

Har'rel, m. –s (*vezel van vlas of hennep*).

Har'rewarren, harrewarde, h. geharreward (*krakeelen, kibbelen*); **–der,** m. –s.

Hars, v. en o. (soorten) –en (*kleverig plantensap*, inz. *van naaldboomen, dat in de lucht hard wordt*): *harde en weeke –*; *gom- of lijm–*, vermengd met gom of eiwit; *fossiele –*, barnsteen; *gewone of gele –*, uit dennenhout.

Hars'electriciteit, v. (*negatieve electriciteit, ontstaan door wrijving van hars*).

I. Harst, m. –en (*rugstuk, lendestuk van rund of varken*; *stuk gebraden vleesch*).

II. Harst, m. (Z.-N. *hars, schoenmakerspek*).

Hart*, o. –en (1 *holle spier, die 't bloed voortdrijft, bij de gewervelde dieren in de bovenste helft van de lichaamsholte liggend*; 2 als zetel van overtuiging, gemoedsstemming enz. in verschillende bet.; 3 *middenste, binnenste*; *kern*; 4 *plaats, waar het hart is*; *borst*; 5 bij verg. *hartvormig voorwerp*): 1 *het – van*

mensch of dier; het – klopt, slaat; de rechter- en linkerkamer v. h. hart; Z.-N. *mijn – slaapt*, ik ben slaperig; 2 zegsw. *geen – hebben, een – van steen, van diamant hebben*, hardvochtig zijn; *het – op de rechte plaats hebben* rechtschapen zijn; *gij moet van uw – geen steen maken*, niet ongevoelig zijn voor het leed van een ander; *zijn – vasthouden*, angstig zijn voor de afloop van iets; *iets op het – hebben*, iets (onaangenaams) willen openbaren; *dat is een steen van mijn –*, dat is een groote verlichting; *het – op de tong* (of: *op de lippen*) *hebben*, ronduit zeggen, wat men meent of voelt; *het – hoog dragen*, trotsch zijn; *God kent de harten*, gemoederen; *hij heeft – voor de zaak*, liefde, toewijding; *iem. een – onder de riem steken*, moed inspreken of geven; *iem. een – in 't lijf spreken*, moed instorten; *daar hebt gij het – niet toe*, moed, durf; *verheft uw –en*, onthecht u aan het aardsche; z. Sursum corda; *het* – (of: *zijn hart*) *aan iets ophalen*, zich verlustigen, volop genieten; *iem. een goed, een kwaad – toedragen*, gezindheid; *waar het – vol van is, loopt de mond van over*, iem. kan niet zwijgen over zaken, die hem ter harte gaan; *uit de grond van mijn –*, uit het diepste van mijn gemoed; *met – en ziel*, met al de krachten, met heel de liefde; *in zijn hart is hij er van overtuigd, gaat hij mij gelijk*, in zijn binnenste; Z.-N. *het – in zijn*, verslagen zijn; Harte, oude verbogen vorm van – in zegsw.: *iets ter – nemen*, behartigen, er belang in stellen; *dat gaat mij ter –*, treft mij, ontroert mij; *van (ganscher) –, hoor!* met geheel mijn hart! *het is u van – gegund; het ging niet van –*, met zijn volle zin; zie ook Schoen 1; 3 *het – van Afrika, het hartje van ons land, in het hartje van de zomer; het – van een pomp; het – v. e. boom*, d. i. binnenste van een boomstam; *het – eener quaestie*, de kern; 4 *iem. aan het – drukken*; 5 *een – van suiker, van chocolade; een lint met een gouden –*, hartvormig medaillon; nog: *mijn –je!* hartedief.

Hart'ader, v. (*slagader v. h. hart*): fig. *de – v. e. land*, waar de eigenlijke (weer)kracht zit; *iets in zijn – treffen, aantasten*, doodelijk.

Hart'beklemming, v. –en (*druk, samenpersing v. h. hart*; fig. *ontstelteni*s); **–boezem**, m. –s (ontl. *een der twee bovenste holten v. h. hart*): *de linker –, de rechter –*.

Hart'brekend, bn., bw. (*deerniswekkend, dieptreffend, roerend*): *een – schouwspel*.

Har'te; zie Hart 2 (voorbeelden).

Har'tebloed, o. (*bloed uit het hart*; fig. *het edelste, beste*): fig. *dat kost –*, dat grieft diep; verg. Sassenbloed; **–diefje**, o. –s, ook –lap; **–klop**, m. –pen (Z.-N. *hartklop*; fig. *hevige beroering*): *de – krijgen*, verliefd worden; **–leed**, o. (*innig verdriet*); **–liefje**, o. –s (*beminde, geliefde van het hart; schat*).

Har'telijk, –er, –st **1** bn. (1 *blijk dragende te komen uit het hart: innig, diep; waar; ongeveinsd*; 2 *sterk gezouten of gekruid*; Z.-N. ook: *smakelijk, pittig, voedzaam*; z. Hartig; 3 *vol van warme oprechtheid, goedwilligheid*): 1 *dat is – van je; de –ste deelneming; de –e groeten van ons allen; een –e lach*, gul; 2 *de soep is – vandaag*; 3 *een recht – man; – zijn*; **2** bw. (*op een wijze, die blijk geeft van iems. innige, warme, oprechte gezindheid*): *– spijt van iets hebben*; (*ik*) *dank je* (of: *u*) –, (iron.), spaar je de moeite: *ik bedank er – voor; – welkom!* **–lijkheid**, v.: *iem. met – ontvangen*.

Har'teloos*, bn. en bw. (fig. *onmeedoogend; gevoelloos*): *een –looze bejegening*; **–loos'–heid**, v. (*koudheid, onverschilligheid*): *met – een arme afwijzen*, onmeedoogendheid; **–lust**, m. (*genoegen, genot*): *de studie is zijn –; spelen, wandelen naar –*, zooveel men maar begeert of wil.

Har'ten, o. (mv. van *hart*: *figuren of kleuren in het kaartspel in de vorm v. e. hart*): *– is troef*; **–aas'**, o. –azen; **–boer'**, m. –boeren; **–heer'***, m. –heeren; **–vrouw'**, v. –vrouwen.

Har'tevreter, m. –s (Z.-N. *treiteraar; kniesoor*).

Har'tewensch*, m. –en (*innige wensch*).

Hartgron'dig, bn., bw. (*uit de grond des harten voortkomende, oprecht*): *een – gebed; daar heb ik een –e afkeer van*; *iem. – haten*.

Har'tig, bn. en bw.; –er, –st (1 *hartelijk*; 2 *flink, ferm, uit het hart voortkomende*; 3 *goed gezouten, pittig*): 1 *een –e wensch*; 2 *een – woordje met iem. spreken*, flink de waarheid zeggen; *een – gebed*; 3 *een –e dronk*; **–heid**, v.

Hart'jesdag, m. –dagen (*feestdag voor de [geringe] burgerij in Amsterdam en Haarlem, de 1ste Maandag in Augustus*).

Hart'kamer, v. –s (ontl. *deel van het hart, dat 't bloed wegperst door 't lichaam*); **–klep**, v. –pen (ontl. in het mv. *kleppen, die bij 't sluiten het bloed belemmeren van de kamers naar de boezems te stroomen*; werkt. *klep, die de zuigbuis eener pomp, bij het neergaan van de zuiger, afsluit*); **–klop**, m. (*de geregelde klop van het hart*): *iedere – waarnemen*; **–klopping**, v. –en (*het geregeld kloppen van het hart*; inz. *ziekelijke aandoening van het hart*): *hij lijdt aan –en*; **–kramp**, v. –en (*samenkrimping v. h. hart*); **–kwaal**, v. –kwalen (*ziekte van het hart*).

Hart'lap, har'telap, m. en v. –lappen (*lieveling*): *zij is moeders –*, liefste kind.

Hartroe'rend, bn. en bw.; –er, –st (*aandoenlijk, treffend*): *e. – afscheid, tooneel; – smeeken*.

Harts'geheim, o. –en (*een geheim, dat de liefde betreft*; ook: *een diep geheim*).

Harts'hoorn (*hoorn van een hert*) **1** (voorwerpsn.) m. –s, –en; **2** (stofn.) o.

Hart'slag, m. –slagen (ontl. *slag of klop van het hart*): *per minuut ± 70 –slagen*.

Hart'steken, –stikken, bw. (*geheel en al, totaal*): *– doof; – dood*, morsdood.

Hart'sterking, v. –en (eig. *versterking voor het hart: een goed maal, een bemoedigend woord*).

Hart'stikkendood, bn.; z. Hartsteken.

Harts'tocht, m. –en (1 *heftige onstuimige drang van de zinnen; een of andere drang of drift der zinnen*; 2 *heftige, onstuimige genegenheid tot, liefde voor*; 3 inz. *zinnelijke liefde*): 1 *de mensch met zijn neigingen, begeerten, –en; lage –en*; 2 *een – hebben voor wetenschap, voor de jacht*; 3 *geen reine liefde, maar –*.

Hartstoch'telijk 1 bn. (1 *met lichtelijk opgewekte hartstochten; onderhevig aan sterke gemoedsaandoeningen; heftig, ras in vuur, in liefde ontvlamd enz.*; 2 *vurig, ijverig, hevig*; 3 *blijk gevende van hartstocht*): 1 *een goedhartig maar – man; een – kind*; 2 *–e jagers*; 3 *–e woorden*; **2** bw. (*op een wijze, die van hartstocht d. i. vuur, opgewondenheid enz. blijk geeft*): *– verliefd*; **–heid**, v. –heden (*heftigheid, onstuimigheid in uitingen; vurigheid, opgewondenheid*): *met –*.

Harts'vanger, m. –vangers (eig. *dooder van het hart of hert: lang jachtmes*).
Harts'vriend, m. –vrienden (*boezemvriend*); **–vriendin,** v. –nen; zie Intimus.
Hart'verheffend, bn.; –er, –st (*edel, schoon*): *een –e gedachte*; ook: –verhef'fend.
Hart'verlamming, v. –en (geneesk. *paralysie van het hart*): *sterven aan –.*
Hart'verscheurend, bn. (*ontzettend, diepjammerlijk*): *–e tooneelen;*–verscheu'rend.
Hart'vormig, bn. (*de vorm v. e. hart hebbende*): *een – blad; een – speldenkussentje.*
Hart'water, o. (volkst. *waterachtig vocht, uit de maag in de mond oprispend*).
Hart'zeer, o. (*harteleed, zielesmart, grievend leed*): *hij is van – gestorven.*
Hart'ziekte, v. –n (*hartkwaal*).
Has'chisch, v. (Arab. letterl. gras, hooi: *bedwelmend middel als opium, Indische hennepplant*); ook: *Has'jisch, Has'jiesj.*
Has'p(e), m. –(e)n (Z.-N. *bijvorm van haspel; streng garen*).
Has'pel*, m. –s, –en (*werktuig tot het op- of afwinden v. e. streng garen, garenwinder; soortgelijk werktuig bij een brandspuit; windas*): zegsw. *dat is een – in een flesch,* een vreemd iets; *dat sluit als een – in een zak,* dat raakt kant noch wal; *een – van een mensch,* een sukkel, verg. Stoethaspel; verkl. –tje, o. –s.
Haspelarij', v. –en; zie Gehaspel.
Has'pelen, haspelde, h. gehaspeld (1 *op de haspel winden; met de haspel opwinden; garen winden*; 2 **fig.** *onhandig te werk gaan, wurmen*; 3 *twisten*): 1 *garen tot strengen –*; 2 *wat zit dat kind te – met zijn breiwerk! die knaap haspelt alles dooreen,* verwart alles; 3 *wat zit jullie weer te –!* kibbelen; **–aar,** m. (*afwinder*; fig. *tobber, knoeier; twistzoeker*); **–werk,** o. (*gewurm; knoeiwerk, gebroddel*).
Has'sebassen, hassebaste, h. gehassebast (*harrewarren, kibbelen, vinnig kijven*).
Ha'telijk, bn., bw.; –er, –st (*haat opwekkend, leelijk, boosaardig*): *een – gezegde; geen –er boeken dan rekenboeken;* **–heid,** v. –heden (*het hatelijk zijn; krenkend, hoonend woord, enz.*).
Ha'ten, haatte, h. gehaat (1 *een gevoel van wrok of vijandschap tegen iem. hebben*; 2 *een hevige afkeer hebben van iets*): 1 *iem. –*, haat toedragen; *iem. – om,* ter oorzake van; *iem. – met een volkomen haat*; 2 *de leugen –.*
Haus'se, z. À la hausse; verg. Baisse.
Haussier', m. –s (Fr. *iem., die speculeert op rijzing der beursnoteeringen*).
Hautain', bn. en bw. (Fr. *hooghartig, uit de hoogte*): *een – gebaar; – optreden.*
Hautbois', v. (Fr. eig. houten instrument met hooge toon: *hobo*), mv. = enkelv.
Hau'te-finan'ce, v. (Fr. *de groote financiers, de eerste bankiers [huizen]*).
Hau'te-nouveauté', v. (Fr. *de allerlaatste smaak of mode; modesnufje*).
Hau'te-saison', o. (Fr. *het drukste van het seizoen, de badtijd, het hotelbezoek*).
Hau'te-volée', v. (Fr. *de voorname kringen, de groote wereld*).
Haut'-reliëf, o. –s; zie Reliëf.
Hauw, v. –en (plantk. *vrucht bestaande uit 2 vruchtbladen, van de voet naar de top met 2 kleppen openspringend*): *een – even lang als breed noemt men een hauwtje; de hauwen der kruisbloemigen*; verkl. –tje, o. –s.
Havan'na, hava'na 1 o. (*bruine kleur als van –sigaren*), **2** bn.: *een –japon*; **3** v. –'s (*een Havanna-sigaar*): *steek een – op.*
Havan'na-sigaar, v. –sigaren (*sigaar uit Havanna, de hoofdstad van Cuba*).
Ha'vas, v. (*telegraphisch nieuwsbureau in Parijs*); verg. Reuter en Wolff.
Ha've, v. (*wat iem. heeft of bezit: bezitting, eigendom*): *tilbare –*, roerend goed; *levende –*, vee; *– en goed,* d. i. al, wat iem. bezit; **–loos*,** bn. en bw.; –loozer, –t (eig. *zonder have: slordig; schamel*): *een –looze bedelaar; jongen, wat zie je er – uit; een – kleed;* **–loos'heid,** v.
Ha'ven, v. –s (1 *veilige ligplaats voor schepen: rivierhaven, zeehaven*; 2 fig. [*veilige*] *schuilplaats*; 3 [*kust*]*plaats met haven, havenstad*): 1 *een natuurlijke –; een – binnenloopen of binnenvallen; met hem is geen – te bezeilen,* geen huis te houden; 2 *in behouden – zijn,* veilig zijn; 3 *de – Rotterdam.*
Ha'venarbeider, m. –s (*bootwerker*).
Ha'venen, havende, h. gehavend (*beschadigen, toetakelen*): *een boek –*; zie Gehavend.
Ha'vengeld, o. –en (*geld, dat betaald wordt voor het recht in een haven te liggen; liggeld*); **–hoofd,** o. –hoofden (*in zee uitloopende dam of pier van een haven*); **–meester,** m. –s (*ambtenaar, die het beheer heeft over een haven*); **–politie,** v. (*dienst, belast met het toezicht op de orde enz. in een haven*); **–werken,** o. mv.: *onderhoud van 's Rijks –.*
Ha'ver, v. (1 *plantengeslacht van de familie der grassen*; Lat. avena sativa; 2 *de vrucht van de haver*): 1 *de – staat prachtig*; 2 *een zak –*; zegsw. *de paarden, die de haver verdienen, krijgen ze niet,* ware verdienste blijft veelal onbeloond; *een paard lange – geven,* ransel met de zweep; Z.-N. *iem. zijn – geven,* streng berispen; Z.-N. *korte –*, slaag; **–bel,** v. –len (Z.-N. *haverpluim; bloem of zaadtros v. de haver*).
Haverdegort', v. (*haver, gepeld en daardoor tot grutten gemaakt; gerecht hiervan*).
Haverij', v. –en (*averij*): het woord – is door invloed van havenen uit averij ontstaan.
Ha'vergras, o. (*zeker pluimgras*; Lat. avena elativa).
Ha'verkist, v. –kisten (*kist als bergplaats v. d. haver*): zegsw. *hij sprong er op toe, als een bok op de –*, lachwekkend begeerig of happig.
Ha'verklap, m. (*kleinigheid, beuzeling,* met *om*): *om een* (of: *de*) –, nietigheid.
Ha'vermaat geven, Z.-N. een glas te vol inschenken.
Ha'vermeel, o. (*meel van haver*); **–mout,** o. en v. (*mout van haver*; inz. tegenwoordig: *meel van in de oven gedroogde en daarna gepelde haver*); ook, Havermout'; **–stroo*,** o. (*uitgedorschte haverhalmen*): zegsw. *om een –*, nietigheid; **–stroobonbons*,** o. mv. (*bonbons tegen heeschheid en hoest*); **–stroopastilles*,** v. mv.; **–zak,** m. –ken.
Ha'vezaat, –zate, v. –zaten (vero. *ridderhofstede*; thans: *boerenhoeve met schuren en stallingen*): *de havezaten in Drente.*
Ha'vik, m. haviken (*dagroofvogel, kleiner dan de valk*; Lat. accipiter gentilis gallinarum).
Ha'viksbek, m. –ken (*snavel v. e. havik*).
Ha'viksneus, m. –neuzen (*sterk gebogen neus*); verg. Arendsneus.
Hazard', o. (Fr. *toeval; blind geluk, buitenkans*): *par hasard,* toevallig; Z.-N. *een – doen,* een koopje; lees *hazaar'.*
Hazardeeren* (*wagen, op 't spel zetten*).
Hazard'spel, o. –spelen (*kansspel*): rechtst. *een huis van –*, speelhuis.

Ha'zelaar, m. –s, –laren (*hazelnotestruik, –boom*; Lat. corylus avellana); **–sbosch*,** o. –bosschen; **–shout,** o.

Ha'zelhoen, o. –ders (*het kleinste der Europeesche veldhoenders*; Lat. tetrastes ponasia).

Ha'zelmuis, v. –zen (*zekere bergmuis*; Lat. muscardinus avellanarius).

Ha'zelnoot 1 v. (*kleine noot met harde bruinachtige bast*); **2** m. –noten (*boom*); **–noteboom*,** m. –en; **–struik,** m. –en.

Ha'zelworm, m. –en (*tot de orde der hagedissen behoorend dier, met schubben en met niet vergroeide oogleden en zonder pooten*; Gelderland: *blindslang*; Lat. anguis fragilis).

Ha'zendistel, v. –s (*melkdistel*; Lat. sonchus).

Ha'zenjacht, v. (*jacht op hazen*).

Ha'zenlip* 1 v. –lippen (*gespleten bovenlip*); **2** m. e. v. –lippen (*iem. met zulk een lip*).

Ha'zenpad, zegsw. *het – kiezen,* vluchten.

Ha'zenpastei, v. –en (*pastei v. hazenvleesch*).

Ha'zenslaap, m. (*lichte [geveinsde] slaap*).

Hazenwind', m. –en (*zeer slanke wind* of *hond voor de hazenjacht*); ook: –wind'hond.

Ha'zepeper, v. (*gekruid gerecht van het vleesch van een haas*); ook, Hazepe'per.

Ha'zepluim, v. –en (*staartje van de haas*); **–prent,** v. –en (*indruksel van een hazepoot*), ook, Hazespoor; **–sprong,** m. –sprongen (*de sprong v. e. haas; beentje uit de achterpoot* inz. *als sigarenpijpje*); **–staart,** m. –en; **–vel,** o. –vellen; **–vleesch*,** o.

Hè, tw.: **1** met uitspraak van *e* als *e* in *vel*; uitroep bij een krachtsinspanning, *hè dat is zwaar!* uiting van pijn: *hè wat een pijn!* van schrik: *hè is dat schrikken!* van opluchting: *hè dat is een pak van mijn hart!* van bewondering, verwondering: *hè hoe mooi!* van pleizier: *hè wat een lol!* van teleurstelling: *hè hoe jammer!* met *ja* of *neen* aansporing: *hè ja! hè neen!* **2** met uitspraak van *e* als *ee* in *vee*; uitroep om iems. aandacht te trekken: *hé jij daar*; uiting van verwondering: *hé vind je dat?* **3** met uitspraak als onder **1** of onder **2**: bij een verzoek iets te herhalen: *hé wat zeg je?* verzoek of aansporing om in te stemmen of als een herinnering: *mooi hè,* niet waar?

Heat, v. –s (Eng. *een enkele loop enz. in een wedstrijd*).

Heb, m. alleen in zegsw.: *hij houdt van de –, hij is voor de –,* hebzuchtig.

Heb'beding, o. –en (*zonderling, vreemd, onbruikbaar, mal ding*); ook: –etje, o. –s.

Heb'belijk, bw. (Z.-N. *zeer*): *zich – gedragen,* fatsoenlijk; *– drinken,* geweldig; **–heid,** v. –heden (*gewoonte, aanwensel*): *die jongen heeft nare –heden.*

Heb'ben 1 zelfst. w.w., had, h. gehad (1 *bezitten*; 2 *bevatten, inhouden*; 3 *houden*; 4 *krijgen*): 1 *hij heeft veel geld*; 2 *die stad heeft veel inwoners; 1 hl heeft 10 dal*; 3 *de jongen had een stok in de hand*; 4 *gij zult uw loon –*; nog (soms schakeeringen dezer 4 bet.): *kiespijn –; de dood voor oogen –; honger en dorst –; het goed, slecht, druk, hard –; medelijden – met iem.; iets bij de hand –,* onder zijn bereik; *niets om handen –,* [a] geen beroep of zaak hebben, [b] niets te doen hebben; *geld van iem. moeten –,* te goed hebben; *iets noodig –,* er niet buiten kunnen; *zoo wil ik het –,* verlang ik het; *dat wil ik niet –,* veroorloof ik niet; *een oogje op iem. –,* van iem. houden; *het niet op iem. –,* antipathie hebben tegen; *wat zou hij tegen mij –,* waarom zou hij op mij verstoord zijn? *hoe laat hebt gij het,* is het op uw horloge? zegsw. *– is –, maar krijgen is de kunst,* als men iets maar heeft, vraagt niemand, hoe men er aan komt; *hoe meer men heeft, hoe meer men wil,* men verlangt altijd meer; *ik zal hem –,* [a] een poets spelen, [b] vangen, vastzetten, [c] dwarsboomen, [d] zijn verdiende loon geven; *het in het hoofd –,* niet wel bij zijn verstand zijn; *het in de buik, op de borst –,* pijn in 't lijf enz.; *iets aan zijn oogen –,* lijden; *iem. te pakken –,* iem. een poets spelen; *we – het eerste uur Nederlandsch,* krijgen les in; *men weet (niet), wat men aan hem heeft,* men kan hem (niet) vertrouwen; *het heeft er veel van,* lijkt er veel op; *daar heb je het nu,* daar zijn de poppen aan 't dansen; *daar heb je hem weer; het over iem., iets –,* spreken over; *daar moet ik niets van –,* wil ik niets van weten; *dan heb je nog Jan, Piet en Joh.,* dan is er nog; *wat heeft ze toch,* wat scheelt haar? *we – niets te eten,* er is geen eten; *ik heb met hem te doen,* heb medelijden; *dat heeft hier niets mee te maken,* hoort hier niet bij; *wat heb je er aan,* welk nut heeft het? **2** hulpw.w. 1 van tijd: *ik heb dit geschreven*; 2 van wijze: *ik heb nog drie brieven te schrijven,* moet; *hij had nog veel te doen,* moest; **3** zn. o.: *ƒ 25 was haar geheele hebben en houden,* al haar bezit.

Heb'berig, bn. (*hebzuchtig, inhalig*).

Hebdomadair', bn. (Fr. [Lat. hebdomadarius, v. Gr.-Lat. hebdomas = zevental]: *wekelijks verschijnend*).

He'be 1 v., Gr. myth. godin der eeuwige jeugd; ook, schenkster der goden; **2** fig. bevallige schenkster; lees *Hee'be.*

Hebra'ïcus, m. hebra'ïci (Lat. [*wetenschappelijk*] *kenner of beoefenaar der Hebr. taal*).

Hebraïs'me, o. –n (*eigenaardig Hebreeuwsche uitdrukking; in een andere taal overgenomen Hebreeuwsche uitdrukking*), b.v. *de Heer der Heeren,* God; *het boek der boeken,* het beste boek, nl. de Bijbel.

Hebre'ër, m. –s, Hebreën (Bijb. *Israëliet in het Oude Testament [in de mond van vreemden of als tot vreemden gesproken wordt]*).

Hebreeuwsch'* 1 bn. ([*als*] *van, betreffende, eigen aan de Hebreërs*): *–e woorden* als *halelujah, sjofel* enz.; **2** o. (*de taal der Hebreën*).

Heb'zucht, v. (*inhaligheid, gierigheid*).

Hebzuch'tig, bn.; –er, –st (*inhalig*).

He'cate, v., myth. godin van tooverij; zij heeft macht in de hemel, op aarde en op zee en wordt afgebeeld met drie hoofden en op driesprongen vereerd. (te = tee).

Hecatom'be, v. –tomben, –tombes (Gr.-Lat. [Gr. hekaton = honderd + bous = rund]: *offer van 100 stieren*; later: *plechtig offer*; fig. *bloedbad*).

I. Hecht, o. –en (*handvat*); zie Heft.

II. Hecht, bn. en bw.; –er, –st (1 *vast, stevig*; 2 *duurzaam*): 1 *een – vaartuig; iets – ineenslaan*; 2 *–e vriendschap*; – **I** etymol. = – **II.**

Hecht'draad, m. –draden (*draad, waarmee men iets hecht*; ook: [*zilver*]*draad, waarmee de geneesheer een wonde hecht*).

Hech'ten, hechtte, h. (1, 2, 3, 4), i. (5) gehecht (1 *vastmaken, vastbinden*; 2 v. e. wonde: *de randen er van aan elkaar naaien*; 3 *vastkleven*; 4 *waarde toekennen,* met *aan*; 5 in de lijdende vorm: *verkleefd zijn, er op gesteld zijn*): 1 *de prijsnummers aan de goede-*

ren –; 2 *een wonde* –; 3 *een etiket op iets* – (overg.); *die pleister hecht niet* (onoverg.); 4 *niet aan voorteekenen* –; *een bepaalde beteekenis aan een woord* –, geven; (*geen*) *waarde aan iets* –; 5 *hij is zeer aan zijn vader gehecht*; refl. *zich aan iets* –, er van gaan houden.

Hech'tenis, v. (1 in het alg. *beneming van de vrijheid door de overheid of door een hoogere of sterkere macht,* niet opgevat als een straf; 2 N.-N. rechtst. *benaming van een lichtere soort van vrijheidsstraf* [dan gevangenisstraf] inz. *wegens overtredingen*; 3 België, rechtst. *vrijheidsstraf wegens misdaad, een crimineele straf*): 1 *iem. in* – *nemen*; 2 *drie maanden* – *ter vervanging van niet betaalde geldboete*; 3 *buitengewone* – (*15–20 jaar*), *voorloopige, willekeurige* –.

Hecht'heid, v. (*vastheid, stevigheid*): *de* – *van een bouw, der vriendschap.*

Hecht'pleister, v. –s (*kleefpleister*; *pleister om op een wonde te kleven ten einde die te doen hechten*): *Engelsche* –; **–wortels,** m. mv. (*vezelvormige worteltjes langs de stam, waarmede klimplanten zich vasthechten*).

Hecta're, v. –s, –n (100 are of 10000 m²).

Hec'tisch, bn. (Gr.-Lat. hecticus: *teringachtig*): *–e koortsen.*

Hecto . . ., van Fr.-Gr. hekaton = honderd.

Hectograaf', v. –grafen (*toestel om geschreven stukken te vermenigvuldigen*); **–grafeeren*** (*met de hectograaf vermenigvuldigen*).

Hectogram', o. –grammen (*Ned. ons of 100 g*; afk. hg; ook: *hectografische afdruk*); **–li'ter,** m. –liters (*100 Nederl. kan*; *droge waren, 100 Ned. kop*, afk. hl); **–me'ter,** m. –s (*100 m*, afk. hm); ook: *hec'togram, -liter, -meter.*

Hec'tor, m. **1** oudste zoon van Pri'amus en He'cuba, Trojaansche held, door Achilles verslagen; **2** hondennaam.

He'cuba, v., gemalin van Priamus, moeder van Hector, Paris, Cassandra en Creüse.

He'den 1 bw. (*op deze dag, nu, vandaag*): *tot* – *toe, van* – *af*; *voor* – *hebben wij genoeg gedaan*; – *over 14 dagen*; zegsw. – *rijk, morgen arm!* **2** o. (*de tegenwoordige tijd*); **3** tw. (euphemisme: *Hemel! Heer!*): – *nog toe!*

Hedena'vond, bw. (*deze avond*): *er is* – *geen concert*; **–daags',** bw. (*op de dag van heden; thans*): *zoo is* – *de opvatting*; **–daagsch'*,** bn.: *de –e mode*; **–mid'dag, –mor'gen, –nacht', –och'tend,** bw.

He'derik, v.; zie Herik.

Hedonis'me, o. (Gr. hedone = genot: *leer, dat genot het hoogste goed is*).

Hedsj'ra, v. (Arab. hidjra, higra van een ww. met de bet. van *banden van eigen familie, stam, doorsnijden*: „*vlucht*" d. i. *het wegtrekken van Mohammed en zijn volgelingen uit Mekka naar Medina 15 Juli 622*; *begin der Mohammedaansche tijdrekening*).

Hee'(de)*, v. (*hennep- en vlasafval*).

Heef, m., **Heefsel,** o. (Z.-N. *zuurdeesem*).

Heel* 1 bn. (1 *geheel, ongeschonden, in goede staat*; 2 *waaraan geen gedeelte ontbreekt, geheel, onverdeeld*; 3 *groot, omvangrijk*): 1 *het vaasje was nog* –; *er bleef geen ruit* –; 2 *een –e dag*; *een –e appel*; 3 *een –e geschiedenis*; *het is een* – *heer geworden*; *dat is een –e onderneming, verandering*; *dat is* – *wat*, veel! Z.-N. *een* – *deel*, heel wat; **2** bw. (1 *geheel en al*; *volkomen*; 2 *zeer*): 1 *de dingen* – *doen en niet half*; 2 – *dom*; – *veel*, erg; verbogen: *een heele mooie geschiedenis*; **3** zn. Z.-N. *uit den heelen*, uit een stuk.

Heelal', o. (*de heele schepping*).

Heel'baar, bn. (*kunnende genezen worden*).

Hee'legaar*, Hee'legansch*, bw. (*heelemaal*), volkst.; ook Heelegaar', -gansch'.

Hee'lemaal*, bw. (*geheel en al*): *dat is* – *verkeerd*; *en kom je* – *van den Helder*, zoo ver weg? *ben je nu* – (*gek*)? – *niet!* krachtige ontkenning; ook –maal'.

Hee'len*, heelde, h. (1), i. (2) geheeld (1 *genezen, heel maken*; 2 *heel worden*): 1 *de tijd zal die wonde wel* –; 2 *de wonde heelt goed*; **–ing*,** v. (*genezing*): *tot* – *van een wonde.*

Hee'lendal, bw. gew. (uit: *heel ende al*): *je bent* – *mis*, heelemaal.

Heel'huids, heels'huids, bw. (*zonder letsel, ongedeerd*, eig. en fig.): *ergens* – *afkomen.*

Heel'kracht, v. (*kracht van genezing*); **–kruid,** o. (*geneeskrachtig kruid*); **–kunde,** v. (*wondheelkunde, chirurgie*); **–kundig 1** bn., bw. (*betrekking hebbende op de heelkunde*): *–e instrumenten, onder –e behandeling zijn*; **2 –e,** m. en v. –n (*chirurg*); ook: –kun'dig(e); **–kunst,** v. (*chirurgie*).

Heel'meester, m. –meesters (*wondheeler, chirurgijn*): spreekw. *Zachte –s maken stinkende wonden*, halve maatregelen verergeren de kwaal, fig. het kwaad.

Heel'ster, v. –s (vrouwelijk van *heler*; z. ald.).

Heel'vleesch*, o. (*gemakkelijk heelend vleesch bij wonden*): *goed* – *hebben.*

Heem, heim, o. –en (*huis*; *erf*).

Heem'hond, m. –honden (*waakhond van of op het heem*).

Heem'raad, m. –raden (*lid van een dijk- of polderbestuur*); **–raadschap,** o. –pen (*waardigheid, ambt, gebied der heemraden*).

Heem'schut, o. (Duitsch: Heimschutz; *vereeniging tot behoud van natuurmonumenten en stedenschoon, in 1905 opgericht*).

Heems'kerk, Jacob van, 1567–1607: – en Willem Barends overwinterden op Nova-Zembla van 1596 op '97.

Heems'kinderen, de vier –: zonen van Heimijn of Aymon van Ardennen, nl. *Ritsaart, Writsaart, Adelaart en Reinout*, in hun strijd tegen Karel den Grooten, geholpen door hun reuzenpaard Beyaart. De Karelroman der vier –, of Reinout van Montalbaan.

Heem'stede, v. –n (*boerenhofstede*).

Heen, bw. (*van hier*; *ergens naar toe*): – *en terug*; – *en weer*; *waar moet dat* –, wat zal hiervan het einde zijn? *waar wil dat heen*, wat is de bedoeling? – vormt met w.w. scheidbare samenst.: –brengen, –gaan enz.

Heen'endweer, bw. (inz. Z.-N. *heen en weer*).

Heen'gaan, ging –, i. –gegaan (1 *weggaan*; 2 *verloopen*): 1 *ga heen uit mijn oogen*; 2 *daar gaan drie uren mee heen.*

Heen'komen, o.: in de zegsw. *een goed* – *zoeken*, zien te ontsnappen.

Heen'loopen*, liep –, i. –geloopen (*weggaan*): *loop heen*, wees toch wijzer, nonsens!

Heen'reis, v. –reizen (*de reis naar een plaats*); de tegenst. is Terugreis.

Heep, v. hepen (*sikkelvormig mes*).

I. Heer* 1 m.; in bet. 4, 5, 6 –en (1 *de Godheid*; 2 *Christus, de Heiland*; 3 *titel*; 4 *aanzienlijk persoon*; 5 *landheer, vorst, gebieder, meester*, 6 kaartspel: *koning*): 1 *God de* –, *Onze-Lieve-Heer, de* – *der Heeren*; ook: **Hee're:** *de* – *God, het huis des Heeren*, de kerk, de

tempel: *de – zij met u*, God zij uw hulp en steun; 2 *de komst des Heeren* (geboorte); *de kruisiging des Heeren*; *het jaar des Heeren 1920*; zie ook Gebed; Z.-N. *Ons-Heer moet zijn getal hebben*, er moeten alle soorten van menschen zijn; 3 *Heer Arend van Aemstel*; *weledele –*; 4 zegsw. *met groote –en is het kwaad kersen eten*, van de omgang met groote lui heeft men niet veel voordeel te wachten, *zij* kiezen de grootste en *gooien met de pitten*, zegt het volk; *den grooten – uithangen*, doen, of men een aanzienlijk man is: *het is een deftig –*; *een – en een dame*; 5 *de Groote – te Buitenzorg*; z. Toeanbesaar; *Karel V, – der Nederlanden* (1543); *nieuwe –en, nieuwe wetten*, bij wisseling van overheidspersonen komen er dikwijls allerlei veranderingen; *strenge –en regeeren niet lang*, een al te streng bestuur duurt niet lang; fig. een zeer strenge vorst houdt niet aan; *langs 's heeren straten* (of: *wegen*) *loopen*, rondslenteren, ledigloopen; zegsw. *zoo –, zoo knecht*, aan den bediende kent men den meester; *niemand kan twee –en dienen*, [a]) men kan God en den mammon (of: duivel) niet tegelijk dienen, Matth. 6 : 24, [b]) men kan geen twee zaken tegelijk doen, [c]) men kan geen twee partijen aanhangen; 6 *de – in het kaartspel*; nog: R.-K. *Ons-Heer ontvangen*, de H. Communie; *de priester met Ons-Heer*; *mijn ouwe –*, vader; *wij komen heeren te kort* (op een partij); **2** o. min.: *zie me dat –!* verkl. **–'tje:** *'t is me een –tje!* zegsw. *het – zijn*, [a]) zich een heer, voornaam voelen, [b]) in zijn schik zijn.

II. Heer*, o. heren (*leger, menigte*).

Heer'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*zoowat als een heer*): *iem. met een – voorkomen.*

Heer'baan, v. –banen (*groote [leger]weg*).

Heer'ban, heir'ban, m. (gesch. *oproeping ten oorlog; verplichting om in de krijg te volgen; de dienstplichtigen zelf*).

Heer'boer, hee'reboer*, m. –boeren (Z.-N. *rijke landbouwer, die leeft gelijk een heer*; inz. *een heer, die uit liefhebberij boer is*; *heer en landbouwer tegelijk*).

I. Heerd, v. –en (Z.-N. *vlasstengel*).

II. Heerd, m. –en (Z.-N. *haard*): *rond den –.*

Heer'del, m. –s (Z.-N. *heerd* **I**).

Heeremijntijd'*, tw., uitroepv. verbazing: *–! wat had mijn tante 't druk.*

's-Heerenberg', o. (*stadje in de Lijmers*).

Hee'renboon*, v. –boonen (*prinsessenboon*).

Hee'rendiensten*, m. mv. (O.-I. *verplichte dienst ten behoeve van een of den heer [landsheer, leenheer, overheid], bestaande in persoonlijke en lichamelijke arbeid om niet; een soort van belasting in arbeid, op Java en Madoera; sedert 1916 afgeschaft*).

Hee'renfiets*, v. –en; **–huis*,** o. –huizen (*ridderhofstede; deftig woonhuis*); vroeger: de Eerste Kamer in Pruisen en Oostenrijk; ook: Heerenhuis'; **–huizing*,** v. –en (*heerenwoning*); **–knecht*,** m. –s (*lijfknecht, lakei*); **–landen,** o. mv.: Vijf– (*landstreek in Z.-H., omvattende vijf heerlijkheden*: Arkel, Vianen, Hagestein, Everdingen en het graafschap Leerdam); **–leven*,** o. meestal **–leventje*,** o. in de zegsw. *een –(tje) leiden, hebben*, [a]) rijkelijk, gemakkelijk, lui en lekker, [b]) deftig, statig leven; **–molen*,** m. –s; z. Dwangmolen; **–woning*,** v. –en (*–huizing, –huis*).

Heer'gewaden, o. mv. (gesch. *oorlogsuitrusting; dat deel daarvan, waarop de leenheer bij de dood eens leenmans recht had; het geschenk aan den leenheer, als vergoeding voor dat deel der oorlogsuitrusting*), ook: **Heer'gewed,** o. –den.

Heer-Hu'gowaard, v. (*meerpolder, 1631 drooggemalen, bij Alkmaar*).

Hee'rig*, bn. en bw. (*heerachtig, als e. heer*).

Heer'kracht, heir'kracht, v. –krachten (*aanzienlijke legermacht*).

Heer'leger, heir'leger, o. –legers (*groot leger; groote menigte*): *een – van engelen; een – van sprinkhanen, een – van duivelen.*

Heer'lijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *van den heer*; 2 *prachtig, voortreffelijk, schoon*): 1 *–e rechten, een – jachtrecht*; 2 *een – feest, een –e wijn*, kostelijk; *dat smaakt –*; **–heid,** v. –heden (*pracht; gelukzaligheid; iets heerlijks*): *een –*, adellijk goed, adellijke bezitting.

Heer'neef, m. –neven (*neef, die R.-K. geestelijke is*); **–oom,** m. –s (*oom, die R.-K. geestelijke is*; ook: *pastoor der parochie*); **–zoon,** m. –zonen (*zoon, die R.-K. geestelijke is*).

Heer'rijder, m. –s (uit het Duitsch of Eng. vertaalde sportterm: *het tegenovergestelde van een beroepsrijder* of *jockey*).

Heer'schaar, heir'schaar, v. –scharen (uit *heer* d. i. leger en *schaar*, menigte: *legerbende, legerschaar*): *de Heer der Heerscharen*, Jehovah; *de –scharen v. Napoleon I.*

Heer'schap, o. –pen (1 *het heer zijn, de waardigheid van heer*; 2 spottend, gmz. *heer, mijnheer*): 1 *mijn boerschap tegenover zijn –*; 2 *een mager –*; *ja –*; ook: *wat een fijn –!*

Heerschappij', v. (*macht, gezag*): *onder – staan van*; *de Heerschappijen*, R.-K. een der engelenkoren (Lat. Dominationes).

Heer'schen*, heerschte, h. geheerscht (1 *heerschappij voeren*; 2 *zijn macht doen gelden*; 3 *aanwezig zijn; voorvallen; aangetroffen worden*): 1 *– over tal van landen; verdeel en heersch!* 2 *–de meeningen*; 3 *er heerschte roodvonk; stilte heerscht alom.*

Heer'schend*, bn. (*de overhand hebbende, algemeen*): *een –e ziekte, de –e mode.*

Heer'scher*, m. –s; vr. –es' (*gebieder, hoogste machthebber*); **–schersblik*,** m. –blikken.

Heersch'zucht*, v. (*zucht naar macht*).

Heerschzuch'tig*, bn.; –er, –st (*strevend naar heerschappij*): *Napoleon I was –.*

Heer'vaart, heir'vaart, v. –vaarten (*krijgstocht; heirbaan*).

Heer'weg, m. –wegen (*heerbaan*).

Heesch*, bn.; heescher, meest heesch (*schor, niet helder van stem*): *een –e stem, hij is –, hij schreeuwt zich –*; **–'heid*,** v. (*schorheid*): *deze zangeres lijdt aan –.*

Hees'ter, m. –s (*gewas, waarvan de houtige stam reeds dicht boven de grond vertakt is; boomachtige struik*).

Heet*, bn., bw.; heeter, heetst (*zeer warm*): *– water, een –e dag; de –e luchtstreek, een –e zomer; de zon brandde –*; zegsw. *op –e* (of: *gloeiende*) *kolen staan* (of: *zitten*; Z.-N. ook: *loopen*), hoogst ongeduldig zijn; *een – gevecht*, hevig; *–e tranen*, bittere; z. Bliksem, Daad, Gapen, IJzer, Naald, Vuur.

Hee'tekoek*, m. –en (Z.-N. *pannekoek*).

I. Hee'ten*, heette, h. geheet (*heet maken, heet stoken*): *het water –, de oven –.*

II. Hee'ten*, heette, h. geheeten (1 *noemen*;

2 *genoemd worden*; 3 *gebieden, bevelen*): 1 *ik heet hem mijn vriend; dat heet ik werken*, dat is eerst werken! 2 *hij heet op het dorp baron; zij heet Marie naar moeder*; 3 *ik heet u te komen*; nog: *naar het heet*, naar men zegt; *allen hartelijk welkom* –, verwelkomen; *iem. iets* – *liegen* (in zijn gezicht) beweren, dat hij liegt; *eten heet edere in het Latijn*, wordt uitgedrukt door.

Heet'gebakerd, bn. (*driftig, oploopend*).

Heet'hoofd, m. en v. –hoofden (*driftkop*).

Heethoof'dig, bn.; –er, –st (*driftig, heetgebakerd, overdreven haastig*); **–heid,** v.

Heet'sel, o. (Z.-N. [*bakoven*]*brandstof*).

Heetwa'terproef, v. –proeven (*een der ordaliën*): bij de – moest de beschuldigde o. a. een voorwerp uit een ketel kokend water met ontbloote arm halen, zonder eenig letsel te ondervinden.

Hef, hef'fe, v. (1 *grondsop, droesem, bezinksel*; 2 *uitvaagsel*): 1 *de* – *van het bier*; 2 *de heffe des volks*.

Hef'boom*, m. –en (1 werkt. *staaf of stang, gebezigd of bestemd om met een uiteinde onder een last gebracht, door uitoefening van kracht aan het andere uiteinde, de last op te lichten*; [*als hefboom werkend*] *onderdeel eener machine*; 2 fig. *werkende kracht*): 1 gelijkarmige (de balans) en ongelijkarmige (de unster) –en; 2 *boeken en tijd, die machtige –boomen der geleerdheid*; **–sarm,** m. –armen (*deel v. d. hefboom, tusschen steunpunt en aangrijpingspunt*; ook: *elk der beide loodlijnen uit het steunpunt v. e. hefboom op de richting der twee krachten neergelaten*).

Hef'brug, v. –bruggen (*brug, die gedeeltelijk rechtstandig kan omhoog geheven worden*): *de* – *over de Koningshaven*.

Hef'fen, hief, h. geheven (1 *optillen, in de hoogte lichten*; 2 *innen; doen betalen, opleggen*): 1 *de armen ten hemel* –, fig. *de oogen ten hemel* –, slaan naar; 2 *belastingen* –; nog: Z.-N. *drinken*; **-fer,** m. –s (Z.-N. *drinkebroer*); **–fing,** v. –en (*inning*; v. belastingen enz.: *oplegging*; *hefoffer*; *arsis*): *e. gedwongen heffing*.

Hef'offer, o. –s (Bijbel: *offer* [*der eerstelingen, met opgeheven handen aangeboden*]).

Heft, o. –en (*hecht* **I**): *het* – *van een mes*; zegsw. *het* – *in handen houden, hebben*, de macht.

Hef'tig, bn. en bw.; –er, –st (*driftig, onstuimig, hartstochtelijk, opvliegend*): *een –e beweging met de arm, een –e aanval, een – man*; – *tegen iem. uitvaren*; **–heid,** v.

Heg, heg'ge, v. heggen (*haag, tuinhaag*): *een dichte* –, *een* – *van akkermaalshout*; *een* – *snoeien*; zegsw. – (of: *weg*) *noch steg weten*, in 't geheel de weg niet weten; z. Steg.

Hegemonie', v. (Gr. v. hegeomai = ik wijs de weg: *staatkundig overwicht in 't oude Griekenland van een staat over andere staten*; thans: *overwicht*): *de* – *van Athene*.

Heg'gemusch*, v. –musschen; zie Basterdnachtegaal.

Heg'gerank, v. –en (*duivelskers*; Lat. bryonia dioiica).

Heg'geroos, v.; zie Hageroos.

Hegi'ra, v.; zie Hedsjra.

I. Hei, v. heien (*heiblok, om palen in te heien*; ook: *het heele heitoestel*): *haal op de* –*!*

II. Hei, tw. om de aandacht te trekken, uiting van vroolijkheid, verontwaardiging enz.: – *daar, wacht even! van de* – *in het fijn* van 't eene uiterste in 't andere; *ik geef er de* – *en het fijn van*, de weerga.

III. Hei, v. heiden; zie **Heide.**

IV. Hei, v. (Z.-N. bijvorm van *hui*).

Hei'baas, m. –bazen (*voorman, aan wien bij het heien de leiding is opgedragen*).

Hei'bei, v. –beien (*drukke* [ook: *snibbige, kijfzieke*] *vrouw*); **–'beien,** heibeide, h. geheibeid (*drukte maken, krakeelen*).

Hei'bel, v. –s (volkst. *drukte, lawaai*).

Hei'bezem, m. –s (*bezem van heikruid*).

Hei'blok, o. –ken (*blok van het heitoestel, van metaal of hout, dat met de handen opgeheven of in een heistelling opgeheschen wordt om fundeeringpalen enz. mee in de grond te slaan*).

Hei'boender, m. –s (*boender, schrobber v. heidekruid*); **–boer,** m. –en (*boer in een heidestreek*); **–brand,** m. –en (*heidebrand*); **–damp,** m. –en (*rook v. brandende heide*).

Hei'de, v. –n, heidevelden (*uitgestrekte, onbebouwde zandgrond, met heidegewas begroeid*; ook: *heidekruid*); **–achtig,** bn. (*lijkende op hei*); **–bloem,** v. –en (*bloem, groeiende op de hei*); **–brand,** m. –en (*het afbranden der hei* o. a. *met het oog op boekweitteelt*; ook: *heidamp*); **–grond,** m. –en (*dorre zandgrond*).

Hei'dehupper, m. –s (dierk. *tapuit*).

Hei'dekruid, o. (*kruid op de heide, erica*).

Hei'demaatschappij, v.; de Nederlandsche – (*naam van een vereeniging tot ontginning onzer heidevelden*).

Hei'den, m., in bet. 1 –en; in bet. 2 –s (1 *afgodendienaar*; 2 *landlooper*; *zigeuner*): 1 zegsw. *aan de –en overgeleverd zijn*, Bijbel, Matth. 20 : 19, in de macht zijn v. onbarmhartige menschen; 2 *zwervende* –s.

Hei'denapostel, m. (*apostel onder de Heidenen* inz. *de H. Paulus*).

Hei'dendom, o. (*al de heidenen*; *de afgodendienst der heidenen*).

Hei'densch*, bn., bw. (*als van of bij de heidenen*): *een –feest*; *een –lawaai*, geweldig.

Hei'deontginning, v. –en (*het tot bouwland of weidegrond maken van heidegrond*).

Hei'develd, o. –en (*heidegrond*): *de uitgestrekte –en van Drente* (schapen).

Heidin', v. heidinnen (*heidensche vrouw*; *vrouwelijke Zigeuner*; *waarzegster*); **z.** Gipsy.

Heiduk', m. –ken (Hongaarsch: letterl. roovers; *lichtgewapend infanterist in Hongarije in de 17e en 18e eeuw*; *knecht in Hongaarsche kleederdracht*).

I. Hei'en, heide, h. geheid (*palen inslaan, steenen voetstampen enz. met het heiblok*).

II. Hei'en, het heide, h. geheid (*weerlichten na een warme, droge zomerdag*).

Hei'haas, m. –hazen (*haas, op de hei levende*).

Hei'ig, bn. (*mistig, dampig*): – *weer*; *naar de kust toe was het* –; verg. Dijzig.

Hei'keuter, m. –s (*heiboertje*).

Hei'krekel, m. –krekels (*krekel, op de heide levend*): *een sjirpende* –.

Heil, o. (1 *welzijn*; *voorspoed*; 2 *nut, voordeel*; 3 *geestelijk welzijn*; 4 *gelukzaligheid*; 5 *toeverlaat*): 1 *tot* – *van de staat*; *veel* – *en zegen bij het Nieuwe Jaar*; – *u!* 2 *tot* – *strekken*; *ik zie er geen* – *in*; *zijn* – *in de vlucht zoeken*; 3 *het* – *zijner ziel*; 4 *het eeuwige* –; 5 *God is mijn* –; zie Heilsleger.

Hei'la, tw. om de aandacht te trekken.

Hei'land, m. (letterl. *de heilende*: d. i. *Heilaanbrenger, Zaligmaker*).

Heil'bede, v. –beden (*bede om heil*).

Heil'bot, v. –botten (*groote platvisch in de Noordzee*; Lat. hippoglossus vulgaris).
Heil'dronk, m. –en (*dronk op de voorspoed enz. van iem. of iets; toost*): *een – instellen.*
Heil'gymnastiek, v. (*lichaamsoefeningen ter verbetering van verkrommingen of ter bevordering van de gezondheid*); germ.
Hei'licht, o. (Z.-N. *weerlicht*); z. Heien **II.**
Hei'lig, bn. en bw.; –er, –st (1 *zonder zonde, rein, volmaakt*; 2 *eerbiedwaardig, verheven*; 3 *heilig verklaard*; 4 *onkreukbaar, onverbreekbaar*): 1 *God is –*; *de –e Geest*; *de –e Drievuldigheid*; 2 *de –e Schrift,* de Bijbelboeken; *het –e land,* Palestina; *de –e stad,* Jeruzalem; *een – Sacrament,* b.v. het Doopsel; *de –e Familie,* [a]) het gezin te Nazareth: Maria, Jozef en het kind Jezus, [b]) de voorstelling er van op doek of in beeld, [c]) Aartsbroederschap van die naam; *het – college,* R.-K. het college der gezamenlijke kardinalen; *de –e olie of het –Oliesel,* de door een bisschop gewijde olie om stervenden te zalven; *de –e stoel,* [a]) de Roomsche curie, [b]) de paus; *de –e vader,* de paus; zie ook Vat; fig. *een –e stilte,* eerbiedwekkend; *een –e eerbied,* diepe; zie ook Huisje; *niets is hem –,* niets ontziet hij; 3 *de –e Petrus en Paulus*; *de –e Martelaren*; 4 *een – recht*; *de –e band des huwelijks*; *mijn woord is mij –*; *het is – waar*; *zich – voornemen om,* vast; *het is mij –e ernst,* diepe; nog: *hij is er nog – bij,* steekt als hoogst voortreffelijk bij iets af; *hij is een deugniet, maar hij is – bij zijn broer.*
Hei'ligavond, m. (*avond vóór een R.-K. feestdag*): *– houden, krijgen,* vacantie.
Hei'ligbeen, o. (*de vijf vergroeide heiligbeenwervels aan de achterzijde v. h. bekken*).
Hei'lig Colle'ge, o.; zie Heilig 2.
Hei'ligdom, o. –men (*tempel, heilige plaats*; ook: *heilig voorwerp, reliek, reliquie*).
Hei'ligdomskamer, v. –s (R.-K. *vertrek, waarin de reliekenschat eener kerk bewaard wordt*); **–domsvaart,** v. –vaarten (*bedevaart naar de reliquieën van Heiligen*; *plechtige tooning er van, processiesgewijze ronddraging*): *de – is in Maastricht om de 7 jaar.*
Hei'lige* 1 m. en v. –n (*iem., die door de R.-K. kerk is heilig verklaard,* d. i. die na zijn of haar dood openlijk b.v. in kerken vereerd, niet aanbeden, mag worden. Voor heiligverklaring is eerst noodig de zaligverklaring of beatificatie; daarna volgt pas de heiligverklaring of canonisatie): *hij is geen –*, heeft ook zijn menschelijke zwakheden; **2** Bijbel: *het – der heiligen,* het gedeelte v. d. tempel van Jeruzalem, waar de arke stond; het was door een voorhang afgescheiden en mocht alleen door den Hoogepriester betreden worden op de Groote Verzoendag.
Hei'ligedag, m. –en (*kerkelijke feestdag* inz. *in de week vallende*).
Hei'lige der Hei'ligen; zie Heilige **2.**
Hei'lige Fami'lie, v.; zie Heilig 2.
Hei'lige Geest'; zie Heilig 1.
Hei'lige Land', o.; z. Heilig 2; **–-land'-stichting,** v. (*bij Nijmegen, nabootsing der H. plaatsen in en om Jeruzalem*).
Hei'ligen, heiligde, h. geheiligd (1 *wijden aan God*; 2 *heilig doen zijn*; 3 *als heilig erkennen*): 1 *heilig mij alle eerstgeboornen*; 2 *het doel heiligt de middelen*; *Uw naam worde geheiligd*; 3 *de Sabbat –*, in eere houden.
Hei'ligenbeeld, o. –beelden (*afbeelding of beeld van een heilige*).
Hei'ligengraven, o. mv. (*grafplaatsen van heiligen* inz. *in O.-I. van zoogenaamde Mohammedaansche heiligen*).
Hei'lige o'lie, v.; **– Schrift,** v., ook: de Schrift, v. –en; **– stoel,** m.; **– vader,** m.; **– vaten,** o. mv.; zie telkens Heilig 2.
Hei'ligheid, v. (*het heilig-zijn*): *de – van een eed,* hooge waardij; *Zijne – (de Paus),* titel van den paus; zie Bijlage **III.**
Hei'ligmaker, m. –s; z. Hijlikmaker.
Heiligschen'dend, bn. (*het heilige schendende*): *een –e daad,* onteerend; ook: **–schen'-nend; –schen'der,** m. –s (*iem., die het heilige [persoon, plaats of zaak] schendt*); ook: **–schen'ner; –schen'nis,** v. –sen (*onteering, schending van heilige godgewijde personen, plaatsen enz.*); Z.-N. –schenderij', v. –en.
Hei'ligverklaring, v. –en (*plechtige pauselijke mededeeling, dat een der zaligen wordt opgenomen in de Canon der Heiligen*).
Heil'loos*, bn. en bw.; –loozer, –t of meest – (1 *verderfelijk, rampzalig*; 2 *zijnde zonder heil*; *slecht*): 1 *een –looze raad, die –looze oorlog*; 2 *een – leven leiden*; *een –looze daad.*
Heil'rijk, bn. en bw.; –rijker, –st (*zegenrijk, vol heil*): *–e gevolgen, –e waarheden.*
Heils'leger, o. of *Leger des Heils*; het – is een godsdienstig-maatschappelijke stichting, de redding der zondaars beoogende, van den Methodistischen predikant W. Booth (1865), en als een militaire corporatie georganiseerd (1877); Eng. Salvation-Army.
Heil'soldaat, m. –soldaten (*lid van het heilsleger*): *de laagste rang is de rang van bekeerling „onder de vlag", daarop volgt de –, die o. a. leider van een bijbelklasse kan zijn.*
Heil'wensch*, m. –en (*gelukwensch*).
Heil'zaam, bn.; –zamer, –st (*heil of genezing, geluk aanbrengend*): *een – geneesmiddel*; fig. *–zame lessen*; **–heid,** v.
Heim, o.; zie Heem.
Hei'machine, v. –s (*heitoestel*).
Heim'dal, m., Germ. myth. zoon v. Odin en Frigga: wachter bij de regenboogbrug, die naar Asgard leidt; zie Giallarhoorn.
Hei'melijk, –er, –st **1** bn. (*in 't geheim; geheim gehouden; ongemerkt*; Z.-N. *gluiperig*): *een – verdriet*; Z.-N. *een –e deugniet*; **2** bw. (*steelsgewijze, in 't geheim*): *hij sloop – de kamer uit*; *hij lachte –*; Z.-N. *een –e*, een gluiperd; **–heid,** v. –heden (*verborgenheid*).
Heim'pje, o. –s (*huiskrekel*).
Heim'wee, o. (*ziekelijk verlangen naar het heem,* d. i. *naar huis*): *– hebben, krijgen.*
Hein, m. –en (*vóórnaam*): *vriend* – of *magere –*, de dood; *–tje Pik,* de duivel.
Hein'de, alleen in zegsw.: *– en ver,* dichtbij en veraf, naar alle zijden.
Hei'ning, v. –en (*haag, heg, schutting*).
Hei'paal, m. –palen (*paal, bestemd om ingeheid te worden, fundeeringpaal*).
Heir, –'baan enz.; z. Heer en samenst.
Hei'rook, m.; zie Heidamp.
Hei'sa, tw., uiting van ijver, vreugde, blijdschap (*flink, lustig*): *– – hopsasa!* (s = s).
Hei'stelling, v. –stellingen (*het toestel, waarin het heiblok hangt*).
Heis'teren, heisterde, h. geheisterd (*overhoop halen, rumoer, rommel maken*; Z.-N. *morsen*); gew.
Hei'toestel, o. –len (*werktuig, om te heien*).

Hek, o. hekken (in het alg. *traliewerk van staken of latten; afscheiding of omheining uit staken, staven, palen enz.; raam- of traliewerk tot sluiting v. e. toegang, afsluitend latwerk; als een deur draaiend traliewerk*): *een ijzeren –, een stevig –; in het –je zitten,* doophek, z. ald. (van de doopmoeders); zegsw. *de hekken(s) zijn verhangen,* de omstandigheden zijn veranderd; zie ook Dam.

I. He'kel, m. –s (*werktuig, om het vlas en de hennep van de scheven te reinigen; blok met opstaande draadspitsen, vlaskam*): fig. *iem. over de – halen,* [a]) scherp beoordeelen, [b]) kwaadspreken van iem.; Z.-N. *met zijn gat op een – zitten,* [a]) niet stil zitten, [b]) zich in een hachelijke positie bevinden.

II. He'kel, m. (misschien Duitsch: Ekel = walging; *tegenzin, afkeer*): *een – hebben aan.*

He'keldicht, o. –en (*gedicht, waarin de gebreken, ondeugden van standen of personen gegispt worden*): de –en v. Vondel: *Roskam en Harpoen;* **–dichter,** m. –s (*schrijver van hekeldichten*).

He'kelen, hekelde, h. gehekeld (1 laatste vlasbewerking: [*gezwingeld*] *vlas of hennep over de hekel halen;* 2 fig. *berispen, doorhalen, over de hekel halen*): 1 *men hekelt het vlas om de draden of vezels van elkaar los te maken;* 2 fig. *iems. gedrag –; toestanden –.*

He'kelig, bn.; –er, –st (*scherp, bits, vitterig*).

He'keling, v. –en (*de daad v. hekelen;* fig. *gisping;* Z.-N. *bestraffing, afranseling*).

He'kelschrift, o. –schriften (*spotschrift, smaadschrift*); **–vers,** o. –verzen (*–dichtje*).

Hek'ken, o. –s; zie Hek.

Hek'kenspringer, m. –s (*wilde knaap; kwant, snuiter*).

Heks, v. –en (*tooverkol: vrouwelijk wezen, dat kan tooveren* inz. *de menschen schade toebrengt en kwelt;* scheldn. *leelijk oud wijf*); fig. sluw, schalksch meisje: *die kleine –.*

Hek'sen, hekste, h. gehekst (*tooveren,* inz. *door een vrouwelijk wezen of heks*): zegsw. *ik kan niet –,* iets moeilijks snel en goed doen.

Hek'senbezem, m. –s (*kraaiennestachtige takkenbundel in boomen,* inz. *veroorzaakt door schimmels, vroeger aan booze geesten toegeschreven*); **–dans,** m. –dansen; z. Bloksberg; **–ketel,** m. –s (*ketel, waarin de heksen allerlei kruiden tot tooverdranken koken*): fig. *de – der politieke gebeurtenissen in Europa;* **– kring,** m. –en (*kring, gevormd door paddenstoelen, doordat het centrum geen voldoende voedingsstoffen bevat*): de – werd toegeschreven aan het dansen van heksen; **–meester,** m. –s (*toovenaar;* fig. *bolleboos*); **–proces,** o. –processen (gesch. *rechtsgeding tegen een vrouw, van tooverij aangeklaagd*); **–sabbat,** m. –ten (*heksenfeest*); z. Bloksberg; **–toer,** m. –en (*moeielijk werk*); **–weegschaal,** v. (b.v. *te Oudewater; er werden van tooverij verdachten op gewogen, hadden zij hun natuurlijk gewicht, dan kregen ze van 't stadsbestuur een vrijbrief*); **–werk,** o. (*tooverij*): zegsw. *dat is geen –,* geen moeilijk werk.

Hekserij', v. –en (*het heksen, tooverij*).

Hek'sluiter, Hek'kensluiter, m. –s (*laatste van een stoet;* fig. *het jongste kind in een talrijk gezin*).

Hek'wieler, m. –s (*platboomd* [*stoom*]*vaartuig voor plassen en ondiepe rivieren, door twee achter het vaartuig uitstekende schepraderen* [ook: *één groot rad voortbewogen*); ook: Hek'wielstoomer, -stoomschip.

I. Hel, v. (*onderwereld, doodenrijk;* later: *plaats der eeuwige straf*): fig. *nu is zij* (*de aarde*) *vaak een –,* plaats van ellende, van leed, tegenst. van Paradijs; *een – op aarde,* een bitter treurig lot; *loop naar de –,* verwensching; *donker als de –; hij vloekt alle duivels uit de –,* hemeltergend; ook, Helle.

II. Hel, bn. en bw.; –ler, –st (1 Z.-N. of vero. van geluid: *helder klinkend;* 2 van licht: *blinkend; glanzend; onverduisterd schijnende enz.*): 1 *een helle toon, een –le stem;* 2 *een – licht, een –le gloed;* nog (gew. en Z.-N.): *een – ventje,* slim, levendig.

I. He'la, v., Germ. myth. godin der Onderwereld, dochter van Loki.

II. He'la, tw., om iem. te roepen of tot kalmte aan te sporen.

Helaas' (z. Eilaas), tw., uitroep van smart, droefheid: *–, hij stierf! – niet!*

Held, m. –en (1 *dapper strijder, iem., die uitblinkt door dapperheid en moed;* 2 fig. *iem., die in zijn kring bijzonder uitmunt of de aandacht trekt;* 3 *hoofdpersoon*): 1 *strijden als een –; Tromp was een –;* 2 *zij is geen – op het water; de – van de dag;* 3 *de – van een roman.*

Hel'denboek, o. –en (*verzameling van oude heldenzangen*); **–daad,** v. –daden (*roemvolle, dappere daad*); **–deugd,** v. –en (*deugd v. e. held, dapperheid, manmoedigheid*); **–dicht,** o. –en; z. Epos; **–dichter,** m. –s (*schrijver v. e. heldendicht*): *Bilderdijk was ook –;* **–dood,** m. (*de dood van of als een held*): *de – gestorven,* op het slagveld; **–moed,** m. (*moed van of als een held*): *met –.*

Hel'denode, v. –n (*ode ter eere van een held, of een grootsche gebeurtenis*); **–sage,** v. –n (*oude helden-overlevering in dichterlijke vorm*); z. Nibelungenlied: de – hangt samen met de oerhistorie v. e. volk; **–tenor,** m. –s (*tenor, die de rol van held in een opera vervult*); **–tijd,** m. (van een volk: *de tijd van roemrijke daden te land en ter zee*); **–zang,** m. –en (*heldendicht*); **–zanger,** m. –s (*dichter van een heldenzang*).

Hel'der, bn. en bw.; helderder, helderst (1 *klankvol;* 2 *glanzend, klaar, licht;* 3 ook fig. *duidelijk; scherpzinnig;* 4 *zuiver, zindelijk, rein, proper*): 1 *–e tonen,* sonoor; *– klinken,* niet dof; 2 *een –e dag, een –e lucht,* niet betrokken; *die lamp brandt –; zijn oogen staan –,* niet dof; *– water,* niet troebel; fig. *iets in een – licht plaatsen,* volkomen duidelijk maken; 3 *een – betoog; een – oordeel, een – hoofd, een zaak – inzien;* 4 *dit linnen is niet –, maar goor; een –e keukenmeid;* z. Brandhelder; **–blauw,** bn. (*lichtblauw*) evenzoo: *–bruin, –geel, –rood;* **–heid,** v. (*het helder zijn* [*in alle beteekenissen*]): *de – van een kleur, van linnen- of strijkgoed, van een zangstem, van een betoog;* **–ziend,** bn. (*duidelijk ziende met het oog des verstands, scherpziend*): *een – man; mevrouw Leoni, – medium, spreekuur van 12–10;* z. Clair-voyante.

Heldhaf'tig, bn. en bw.; –er, –st (*de eigenschappen van een held hebbende, manmoedig, dapper, onversaagd*): *een – strijder; een –e verdediging; – verdedigen; een – besluit,* kloek; **–heid,** v. (*heldenmoed*).

Heldin', v. –nen (*vrouwelijke held; hoofdpersoon*): *de moeder een –! de – van de roman.*

He'len, heelde, h. geheeld (*verbergen, ge-*

heimhouden; aan het oog onttrekken): *gestolen goed* –; *iets voor iem.* –; zie Heling.

He'lena, v., myth. de schoone vrouw van den Spartaanschen koning Menelaüs, dochter van Zeus, door Paris geschaakt; deze roof gaf aanleiding tot de Trojaansche oorlog, ± 1200 v. C.; zie Ilias, Hector.

He'ler, m. helers (*iem., die gestolen goed koopt of heelt*): *de – is zoo goed* (*strafbaar*) *als de steler; zonder –s geen stelers.*

Helft, v. –en (*één der twee gelijke deelen, waarin iets verdeeld is*): *de – v. e. appel, de – v. e. erfenis; ik ben op de –; ik verstond de – niet,* een groot gedeelte; *meer dan de –; de – minder; tot op de –;* zegsw. *de andere – is ook zoo,* hou maar stil, 't is genoeg.

Hel'hond, m.; zie Cerberus.

He'licon, m. (Gr.-Lat. myth. *berg bij de golf van Corinthe, met de bron Hippocrene, aan Apollo en de Muzen gewijd*).

Helicoptè're, v. –s (Fr. [Gr. helikos = schroefvormig, pteron = vleugel]: *vliegmachine, die loodrecht naar boven kan stijgen*), ook: Helicop'ter.

He'ling, v. (rechtst. *eenig door misdrijf verkregen voorwerp opzettelijk koopen, inruilen, in pand nemen, als geschenk aannemen of uit winstbejag verbergen*).

Helio . . ., van Gr. helios = zon.

Heliograaf', v. –grafen (*toestel om de zon te fotografeeren; optische seingever door middel van zonlichtflikkeringen en draaibare spiegel*); **–grafeeren*** (*m. d. heliograaf seinen*); **–gram',** o. –grammen (*heliographisch bericht*).

He'lios, m., Gr. myth. Zonnegod, met Apollo (zie ald. en Titan) vereenzelvigd.

Helioscoop', m. –scopen (*zonnekijker,* inz. *voor graadmetingen; toestel aan een verrekijker tot bescherming der oogen bij het observeeren der zon; een kijker met zulk toestel*); **–therapie',** v. (*geneeswijze door zonnewarmte*); **–troop' 1** m. en v. –tropen (*lichtseingever*); **2** v. –tropen (*paarsachtige bloem*; Lat. heliotropium; *paarse kleur; zeker parfum*).

He'lium, o. (Gr.-Lat. *zonnegas, zeer ijl gas, o. a. veel voorkomende in de lichtomhulsels om de zon, zeer moeielijk vloeibaar te maken en daarom gebruikt als thermometervulling bij het meten van lage temperaturen*).

Hel'las, o. (*Midden-Griekenland; de Peloponnesus; de door ligging en beschaving bij Griekenland behoorende eilanden; Griekenland*).

Hel'lebaard, v. –en (*lans of piek met dwarsbijl*); **–baardier',** m. –en, –s (geschied. *krijger, man gewapend met een hellebaard; bewaker bij sommige veemen*).

Hel'lebrok, m. –ken (eig. *iem. voor de hel: booswicht*); **–kind,** o. –eren.

Hel'ledonker, bn. (Z.-N. *zeer donker*).

Helleensch'*, bn. ([*als*] *van, eigen aan de Hellenen*): *de –e beschaving.*

Hel'len, helde, h. geheld (1 *overhangen, afhellen, glooien;* 2 fig. *neigen, trekken naar;* 3 Z.-N. *doen hellen*): 1 *die rotsen – naar deze kant; een hellend terrein;* zegsw. *zich op een – d vlak bevinden,* in gevaar; 2 fig. *naar iems. zijde* –; 3 *het hoofd, een vat* –.

Helle'nen, m. mv. (*naam der oude Grieken*).

Hellenis'me, o. (*de na Alexander den Grooten heerschende Grieksche cultuur*): *het – heeft zich over W.-Azië en N.-Afrika verbreid.*

Hellenist', m. –en (*kenner der oud-Grieksche taal en cultuur; voorstander der Gricken*).

Hel'lespont, m. (Gr.-Lat. pontus = zee: *Zee van Marmora*); zie Dardanellen.

Hel'lestraf, v. –fen (*straf der hel, hellepijn*); **–vaart,** v. –en (*nederdaling van Christus in het voorgeborchte*; in het alg. *gang ter helle* d. i. *ter onderwereld*): *Ton'dalus'* –; **–veeg,** v. –vegen (*kwaadaardig wijf*); **–wagen,** m. (Z.-N. *de groote Beer,* ook *heurst*); **–wicht,** o. –en (eig. *kind der hel*; fig. *booswicht*).

Hel'lig, bn.; –er, –st (*boos*): – *worden, iem. – maken,* toornig, wild, woest; gmz.

Hel'ling, v. –en (1 *het hellen, schuine stand;* 2 *hoek v. e. lijn, of v. e. vlak met e. horizontaal vlak;* 3 *glooiing*): 1 *de – van het terrein is te groot;* 2 *de – der aardas;* 3 *de – oploopen.*

I. Helm, m. –en (van krijgslieden, ridders, brandweerlieden: *metalen, leeren enz. hoofddeksel;* bij krijgslieden: *stormhoed;* bij een duiker: *omhulsel van het hoofd wegens gelijkenis met een vizierhelm;* 2 *vlies over het aangezicht v. e. pasgeboren kind*): 1 *wapperende veeren op de – en; het vizier van de* –; 2 zegsw. *met de – geboren zijn,* [a]) met de gave der voorspelling, (volksbijgeloof); [b]) in Z.-N.: altijd geluk hebben; **–'pje,** o. –s.

II. Helm, v. (*duingras* inz. *aangekweekt tegen zandverstuiving*; Lat. calamagrostis arenaria; *zandhaver*); **–'beplanting,** v. –en.

III. Helm, m. (Z.-N. *galm*); **–en,** helmde, h. gehelmd (Z.-N. *galmen, weergalmen*).

Helm'draad, m. –draden (plantk. *steel v. d. meeldraad*).

Helm'duiker, m. –s (*duiker, die in een duikerpak met duikerhelm zijn werk verricht*).

Helmet', o. –metten (o.-Fr., lit. t. *helm*).

Helm'hoed, m. –en (*hoofddeksel in de vorm v. e. helm, vroeger bij onze kolonialen*).

Helm'kruid, o. (*leeuwenbekachtige plant*; Lat. scrophularia); **–plant,** v. –en (Helm II); **–stij'ligen,** v. mv. (*planten, waarbij de meeldraden vergroeid zijn met de stijl*).

Helm'stok, m. –stokken (scheepst. *roerpen of roerstok, vooral op binnenschepen*).

Helm'teeken*, o. –teekens (wapenk. *erfelijk versiersel boven op de helm*).

Heloot', m. heloten (Gr.-Lat. helotes: *Spartaansche lijfeigene*): zegsw. *een volk van heloten,* een volk van slaven.

Hel'pen, hielp, h. geholpen (1 *hulp verleenen, bijstaan;* 2 *baten;* 3 in een winkel: *bedienen*): 1 *iem. bij zijn werk* –; *wacht, ik zal je aan* (of: *bij*) *je Fransch werk helpen; iem. met geld* –; 2 *dat geneesmiddel zal wel* –; *het zal u niet veel* –; *alles helpt; kinine helpt tegen koorts;* 3 *wordt u al geholpen?* nog: zegsw. *daar is geen – aan,* is niets aan te doen; *ik kan het niet* –, er niets aan doen; *iem. aan een betrekking* –, bezorgen; eed: *zoo waarlijk helpe mij God almachtig;* refl. *zich van kant* –, zelfmoord plegen; *zich zelf door de wereld* –; zie Stroo, Wal, Wereld; **–er,** m. –s (*iemand, die helpt*); **–ster,** v. –s.

Help'zeel*, hulp'zeel*, o. –zeelen (*draagkruiszeel*; vroeger: *elk der bretels*).

Helsch*, bn. en bw. ([*als*] *uit, of, van de hel, er thuis behoorend;* fig. *afschuwelijk*): *de –e vijand;* fig. – *lawaai, een – plan; 't is om – te worden,* erg nijdig, woest; *–e steen,* la'pis inferna'lis; *een –e machine,* door een uurwerk geregelde bom enz.; – *liegen,* vreeselijk.

Helve'tië, o. (*Rom. naam van Zwitserland*); **–tiër,** m. –s (*Zwitser*); **–tisch,** bn.

I. Hem, tw. (klankn.), ook: **H'm, Hum!**

geluid, om b.v. iems. aandacht te trekken, ongeloovige spot te kennen te geven enz.
II. Hem, pers. vnw. voorwerpsvorm.
Hemd, o. hemden (*onderkleedingstuk van linnen, katoen enz. [op het bloote lijf gedragen]*): *een linnen –; een Engelsch –; tot op het – nat*; zegsw. *iem. het – van 't lichaam vragen*, het allerlaatste van hem willen weten; *het – is nader dan de rok*, [a]) ieder is zich zelf het naast, [b]) bloedverwanten gaan vóór vreemden; *geen – aan 't lijf hebben*, doodarm zijn; *iem. tot op het – uitkleeden* (ook: *uitschudden*), hem van alles berooven; *in zijn – staan*, fig. [a]) in groote verlegenheid, beschaamd zijn, [b]) van alles beroofd zijn.
Hem'denkatoen, o.; **–linnen,** o. (*stof voor hemden*); **–naaister,** v. –s.
Hemd'rok, m. –rokken (*mannenborstrok*).
Hemds'boord, m. –en (*hals- of handboord v. e. hemd*); **–knoop*,** m. –en; **–kraag,** m. –kragen.
Hemd'slip, v. –pen.
Hemds'mouw, v. –en: *in zijn –en.*
He'mel* 1 m.; in bet. 1 in het meerv. –en; in bet. 2 en 3 –s (1 *het uitspansel, schijnbaar gewelf boven de aardvlakte*; 2 bij verg. *wat op een hemel gelijkt, aan een hemel doet denken*; 3 *de geschilderde hemel op schilderijen*; 4 *het hemelrijk, plaats van volmaakt geluk door het bezitten van God*; 5 bij overdr. *heerlijk oord, schoone landstreek*): 1 *de –en verkondigen Gods eer; de – betrekt*; bij uitbr. de ruimte tusschen het hemelgewelf en de aarde; *de vogelen des –s*; fig. *iem. tot de – toe prijzen; onder de bloote –*, in de open lucht; ook, luchtstreek: *onder de zuidelijke – geboren; de politieke –*, de politieke toestand; 2 *de – van een ledikant, een troon*; 3 *de – van dit schilderij is te blauw*; 4 *in de – komen; God in de –; ten – varen*; zegsw. *– en aarde bewegen*, alles in rep en roer brengen om zijn doel te bereiken; *in de zevende – zijn*, in de wolken zijn; *dat schreit ten –*, eischt wraak van God; bij overdr. God: *de – zegene u; dat geve de –*; 5 *de menisten–*, de Vechtstreek, waar de rijke Doopsgezinden destijds hun buitens hadden; **2** tw. (*uitroep* o. a. *van medelijden*): *–, help! goede* (of: *goeie*, of: *lieve*) *–!* ook: *–tje lief!* zie Heden.
He'melas, v. (*denkbeeldige spil, waarom de hemel met al zijn sterren wentelt*).
He'melbestormer, m. –s (myth. *Uranus met zijn zonen*, nl. *de Titanen en de Giganten, die Jupiter wilden onttronen, maar door deze in de Tartarus werden geslingerd*); **–bol,** m. –bollen (*hemellichaam, ster*; ook: *hemelglobe*); **–boog,** m. –bogen (*hemelgewelf*).
I. He'melen, hemelde, i. gehemeld (*sterven*): *het kindje is gehemeld.*
II. He'melen, hemelde, h. gehemeld (*schoonmaken, opknappen, in orde brengen*); gew.
He'melgewelf, o. (*hemelkoepel, uitspansel*); **–globe,** v. –globes (*houten, metalen enz. bol, die het uitspansel met al de sterren voorstelt*); verg. Aardglobe; **–heer,** m. (*God*); **–hoog*,** bn. en bw. (*buitengewoon hoog*): *–e bergen*; zegsw. *iem. – verheffen*; **–lichaam,** o. –lichamen (*zon, maan, ster, planeet*); **–licht,** o. –en (*ster, lichtende hemelbol*); **–ing,** m. en v. –en, vr. ook **–inge** (*engel of gelukzalige*; ook: *Chinees*); **–pool,** v. –polen (*uiteinde van de hemelas*); **–rijk,** o. (*het rijk des hemels; verblijf der zaligen*): *het – beërven.*
He'melsblauw 1 bn. (*blauw als de hemel*): *een – lint*; **2** o. (*hemelsblauwe kleur, verf*).
He'melsbreed, bn., bw. (1 fig. *zeer breed of groot*; 2 *in een rechte lijn*): 1 *een – onderscheid, verschil*; 2 *– is het één uur*; **–breedte,** v. (*afstand volgens de rechte lijn of langs een meridiaan, kortste weg*).
He'melsch*, bn. (1 *van of uit de hemel*; *zich in de hemel bevindende*; 2 fig. *verheven, zeer schoon*): 1 *onze –e Vader*; *de –e geesten*, de Engelen; 2 *–e muziek*; nog: *het –e rijk*, China.
He'melschgezind*, bn. (*vroom, godvruchtig*).
He'melschrift, o. (*witte letters van rook door een vliegtuig tegen de hemel geschreven* b.v. met reclamedoeleinden).
He'melstreek, v. –streken (*luchtstreek; windstreek*).
He'melt, v. –en; zie Emelt.
He'meltergend, bn. en bw. (eig. *God tergend; godslasterlijk, schandelijk*): *–e taal, een –e daad, – vloeken.*
He'meltrans, m. –en (*trans des hemels; hemel*): *de sterren flikkeren aan de –.*
He'meltroon, m. (*de troon Gods in de hemel*): *de Godheid op haar –*; **–vaart,** v. (*vaart of gang ten Hemel* inz. *van Christus of Maria; het feest*); **–vaartsdag,** m. (*Christelijke feestdag, 40 dagen na Paschen, ter herdenking van het feit, dat Christus van de Olijfberg ten hemel opsteeg*), Hand. 1 : 9–12; **–vader,** m. (*God*): *de goede –*; **–val,** m. (eig. *wat uit de hemel valt* inz. *verheven en heerlijke taal*): *een dichter behoort – en de taal der Goden te spreken*; **–vuur,** o. (*bliksem*); **–waarts,** bw. (*ten hemel*): *zij sloeg de oogen –*; **–waartsch*,** bn.: *een –e beweging*; **–water,** o. (*regen*).
Hemerotheek', v. –theken (Gr. hemera = dag: *bibliotheek van vlugschriften, tijdschriften, dagbladen enz.*): *de nieuwe Parijsche –.*
Hemi . . ., Gr. = half.
Hemicy'clus, o. –cyclussen (*halvecirkel, halfcirkelvormig gewelf*); **–sfeer',** v. –sferen (*halfrond*; *de helft van een hemel- of aardbol*).
Hemisti'che, v. –n of –s (Fr. [Gr. stichos = rij, vers]: *halve [vers] regel*, inz. *alexandrijn*); Lat. **Hemisti'chium,** o. (Ned.) –s, –chiën; (Lat.) –chia.
Hem'men, hemde, h. gehemd (*een kuchend geluid maken*, nl. „*hem*"): *velen – vóór te spreken of te zingen*; zie Hem **I.**
I. Hen, pers. vnw. 4de nv. mv.
II. Hen, v. hennen (verwant met *haan*: *kip*).
Hen'diadys, v. (Gr. *stijlfiguur*: letterl. *één door twee*, d. i. *één begrip door twee begrippen uitgedrukt*): b.v. *kruid en kleur*, kleurig kruid; *menschenvonden en verfoeisels*, verfoeilijke menschenvonden. (dys = dis).
Hen'drik, m. –ken (*mansnaam*): *een brave –*, (spottend) een zoete jongen: hoofdpersoon in een algemeen gebruikt leesboekje van Nicolaas Anslijn, 1777–1838.
He'nen, bw.; lit. t., vero. voor Heen.
Heng, v. –en (*deurhengsel*).
Hen'gel, m. –s (*hengel-, vischroede met lijn en haak*): *met de gouden – visschen*; z. Hoek.
Hen'gelaar, m. –s (*iem., die hengelt, die met een hengel vischt*); **–laarster,** v. –s.
Hen'gelen, hengelde, h. gehengeld (1 *met de hengel visschen*; 2 [*voortdurend*] *moeite doen om iets te krijgen of te vernemen*; 3 toon. *niet rolvast zijn, op den souffleur spelen*): 1 *hij zit te –; naar snoek –; een liefhebber van – zijn;*

2 *naar complimentjes, naar een baantje* –; 3 *die acteur hengelde weer erg.*

Hen'gelmand, v. –manden (*mand met deksel en een hengsel om aan de arm te dragen*).

Hen'gelroe(de), v. –roeden (*hengel*): (*hij*) *trekt spartelvisschen uit de vijver met zijn gebogen* –; **–snoer,** o. –en (*snoer, waaraan de hoek hangt*); **–stok,** m. –ken (*–roe*).

Heng'sel, o. –s (1 [*beweegbare*] *beugel, waaraan men iets kan dragen, optillen; gebogen handval*; 2 *scharnier, waarin de deur hangt*): 1 *het – v. e. emmer*; 2 *de deur uit de –s lichten*; **–mand,** v. –en (*hengelmand*).

Hengst* 1 m. –en (*mannetjespaard*); **2** v. –en (*sterk binnenvaartuig, op de Waal, de Yzer, de Schelde*); ook, Hingst.

Heng'stebron, v. (myth. *Hippocreen*): *uit de – hebben gedronken,* dichter zijn.

Heng'sten, hengstte, h. gehengst (stud. *trouw collegeloopen, hard blokken*); z. Vossen.

Hengst'veulen, o. –s (*mannetjesveulen*).

Hen'ker, m. –s (*beul*); vero.

Hen'na, v. (*uit planten* [*Henna*] *bereid oranje-rood kleurmiddel voor nagels enz.*).

Hen'nep, m. (*éénjarige plant, van de vezels maakt men touw en grof linnen voor zeilwerk*; Lat. cannabis sativa): *de mann. planten heeten* Gelling, *de vr.* Zaailing; **–afval,** o.; zie Heede; **–braak,** v. –braken (*werktuig om de hennepstengels te braken*); **–en,** bn. (*van hennep*): zegsw. *door het hennepen venster kijken,* opgehangen zijn; **–garen,** o. –s (nl. *van hennepvezels*); **–olie,** v. (nl. *uit hennepzaad*): *de – wordt bij 't zieden van groene zeep gebruikt*; **–teelt,** v.; **–zaad,** o. –zaden; **–zeel*,** o. –zeelen (*hennepen* [*hulp*] *zeel*).

Henri-qua'tre, m. (Fr. *puntbaardje, sik*).

Hens, mv. (Eng. hands: scheepst. *handen*): *alle – aan dek! alle – rijzen!* [a]) alle matrozen op 't dek, [b]) fig. er is gevaar.

Hens'beker, hen'zebeker; z. Hanzebeker.

Heortologie', v. (Gr. heorte = feest: *leer* [*boek*] *der R.-K. kerkelijke feesten*); **–lo'gium,** o. (Lat. *kalender der kerkelijke feesten*), (Ned.) –s, –giën; (Lat.) –gia. (g = g).

Hephaes'tus; z. Vulcanus; l. *Heefes'tus.*

Hepta . . ., van Gr. hepta = zeven.

Hepta'meter, m. –s (*zevenvoetig vers*); lees *me* in *meter* toonloos.

Heptarchie', v. (*regeering van zeven*; inz. *het Zevenrijk, in 828 in Engeland gesticht*).

I. Her, bw. (*hier*; Z.-N. *opnieuw*): *paden, die – en der* (= daar) *het land doorkruisen; van eeuwen, van ouds* –, van lang verloopen tijden af; Z.-N. *van* –, opnieuw, verg. praefix in Herdoen enz.

II. Her, her're, v. herren; zie Har.

He'ra, v., Gr. myth. de koningin der goden, gemalin van Zeus; Lat. Juno.

He'racles, m.; zie Hercules.

Heracli'tus, m. wijsgeer v. E'phese (± 500 v. C.), de weenende wijsgeer, tegenover Demo'critus, de lachende; *waar Heracliet' om schreit en Democriet' om lacht,* nl. de wereld.

Hera'demen, herademde, h. herademd (*weder adem scheppen*; fig. *bijkomen*).

Heral'dica, v. (*heraldiek* **1**).

Heral'dicus, m. –dici (Lat. *wapenkundige*).

Heraldiek', Fr. héraldique, **1** v. (*wapenkunde, geslachtswapenleer*); **2** bn. (*de wapenkunde betreffende*): *–e kleuren: lazuur* (blauw), *keel* (rood), *goud* (geel), *zilver* (wit), *sabel* (zwart), *sinopel* (groen) en *purper* (violet); *–e figuren.*

Heraut', m. –en (*uitroeper; wapenkoning,* fig. *aanzegger, aankondiger*): de – was oorspr. iem., wiens taak het was voor een vorst plechtige bekendmakingen te doen, allerlei plechtigheden (bv. tornooien) te bestieren, zijn heer vooraf te gaan enz.

Herbarist', m. –en; zie Herborist.

Herba'rium, o. (Ned.) –s, –bariën; (Lat.) herba'ria (Lat. herba = kruid: *kruidkundig handboek; verzameling v. gedroogde planten*).

Her'beginnen, herbegon, i., h. herbegonnen (inz. Z.-N. *opnieuw beginnen*).

Her'benoemen, –benoemde, h. herbenoemd: (*opnieuw benoemen*): *iem. – als.*

Her'berg, v. –en (eig. *logement*; thans: *café van mindere rang, tapperij*): *ergens zijn – nemen; laat in de – zitten*; zegsw. *de waarheid vindt maar zelden* –, goed onthaal.

Her'bergen, –bergde, h. geherbergd (1 *huisvesting, nachtverblijf geven*; 2 *iem. tot verblijf dienen*): 1 *verdoolden* –; 2 *Amsterdam herbergt een geleerde, die. . . .*

Herbergier', m. –s (*iem., die een herberg houdt*: *waard*); **–gier'ster,** v. –s.

Her'bergklant, m. –klanten (*kroeglooper*).

Herberg'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (1 *gastvrij*; 2 *bewoonbaar*): 1 *een – dak*; 2 *een – oord*; **–heid,** v.

Her'besteden, herbesteedde, h. herbesteed (*opnieuw aanbesteden*); **–ing,** v. –en: *– houden of doen van een bouwwerk.*

Herbivoor', m. en v. –voren (*plantenetend dier*; scherts. *vegetariër*): *de koe is een* –.

Herbo'ren, bn. (eig. *wedergeboren*; fig. *van een andere geest of zin vervuld*): *wij voelden ons als* –; *– in Christus.*

Herboriseeren* (Fr. *botaniseeren*). (s = z).

Herborist', m. –en (Fr. herboriste: *kruidenzoeker, kruidenkenner, plantenverzamelaar*).

Her'bouw, m. (*wederopbouw*).

Herbou'wen, herbouwde, h. herbouwd (*opnieuw bouwen*): *de verwoeste huizen* –.

Her'cules, Gr. **He'racles 1** m. myth. de nationale held der Grieken, inz. der Doriërs, beroemd door zijn 12 reuzenwerken, waarvan één was het reinigen van de stal van Augi'as; **2** sterke man; **–arbeid,** m. (*reuzenwerk*); **–kever,** m. –s (*groote kever in Z.-Amerika, 13 cm lang*); **–knots,** v. –en (*zware knots, attribuut van Hercules*).

Hercu'lisch, bn. (*forsch gespierd, van buitengewone lichaamskracht*): *een –e gestalte.*

Hercuul', m. –s, –culen (Z.-N. *Hercules*; inz. *beroepsworstelaar op kermissen, athleet*).

Hercy'nisch, bn.: *het – woud in de Romeinsche tijden* nl. in Midden-Duitschland, van de Rijn tot de Karpathen. (cy = sie).

Herden'ken 1 herdacht, h. herdacht (1 *zich weder in de gedachte brengen*; 2 *de herinnering vieren*): 1 *hij herdacht zijn verleden; dankbaar* –; 2 *hij herdenkt heden zijn 25-jarige ambtsbediening*; **2** o.: *het zalig* –; **–ing,** v. –en (*het herdenken* inz. *gedachtenisviering*).

Her'der, m. –s (1 *scheper,* d. i. *hoeder van schapen enz.*; 2 *pastoor, predikant*): 1 *de – wordt geholpen door zijn hond*; 2 *de grijze* –; Bijbel: *de goede* –, d. i. Christus, Joh. 10 : 11; *gesticht van den goeden* –, R.-K. gesticht tot opneming van afgedwaalde vrouwen.

Herderin', v. –nen (*vrouwelijke herder*); verkl. herderinnetje, o. –s; **–nenhoed,** m.

–en (*stroohoed met breede rand* [*en linten*]).
Her'derlijk, bn. (*als van of behoorende tot een herder*): *een – leven leiden,* landelijk; fig. *een – schrijven, de –e zegen,* nl. van de geestelijke overheid; *–e plichten,* geestelijke.
Her'dersambt, o. (*het ambt van een geestelijke*); **–dicht,** o. –en (*gedicht over het landleven, pastorale*): *een lyrisch –, een dramatisch–*; **–fluit,** v. –en; **–hond,** m. –en (*schaapshond*); **–knaap,** m. –knapen (*jonge herder*); **–leven,** o. (*het leven v. e. herder, vooral idyllisch geteekend*); **–lied,** o. –liederen (*lied voor herders; –dicht*); **–pijp,** v. –en (*fluit, schalmei*); **–spel,** o. –spelen (dichtk. *tooneelstuk, waarin gebeurtenissen uit het landleven idyllisch worden behandeld, pastorale*): *Hoofts Granida is een –*; **–staf,** m. –staven (*stok met schopje van een herder*; fig. *bisschopsstaf*); **–tasch*,** v. –tasschen ([*brood*]*tasch v. d. herder*); **–taschje*,** o. –s (plantk. *in het wild groeiende, kruisbloemige plant: witte bloemkroon*; Lat. capsella bursa pastoris); **–volk,** o. –volken (*volk van herders, nomadenvolk*): *de oude Hebreërs waren een –*; **–zang,** m. –en (*herderslied*).
Herdoen', herdeed, h. herdaan (inz. Z.-N. *opnieuw doen*).
Herdoens', bw. (Z.-N. *opnieuw te doen*).
Her'doop, m. (*wederdoop*).
Herdoo'pen*, –doopte, h. herdoopt (*opnieuw doopen*): R.-K. *men –doopt bij twijfel aan de geldigheid van de eerste doop.*
Her'druk, m. –ken (*nieuwe oplaag*).
Herdruk'ken, herdrukte, h. herdrukt (*opnieuw ter perse leggen*): *een boek –.*
Hereditair', bn. en bw. (Fr. [Lat. hereditarius]: *erfelijk*): *een –e kwaal; – belast.*
Herediteit', v. (Fr. [Lat. hereditas]: *erfelijkheid*).
Heree'nen*, hereende, h. –eend (*weder vereenigen*; fig. *verzoenen*): *de verspreide bladen van een handschrift –; de tegenstanders –.*
Heree'nigen*, hereenigde, h. –eenigd (*hereenen*); **–ing*,** v. –en (*het weder bijeenbrengen; het zich weder vereenigen, verzoenen*; mil. *herzameling van troepen*): *de – der Kerken.*
He'rel, m. –s (Z.-N.; zie Heerd **I**).
Heremiet', m. –en; zie Hermiet.
Heremita'ge, v. –s; zie Ermitage.
Heresie', v. –ën (Fr. hérésie [Gr. hairesis = keuze, voorkeur]: *ketterij, dwaalleer*).
Her'examen, o. –s (*een tweede examen*).
Herfst, m. (*najaar*): *de – is het derde jaargetijde,* van 22 Sept.–21 Dec.; fig. *de – des levens,* de gevorderde leeftijd.
Herfst'achtig, bn.; –er, –st (*lijkende op, als in de herfst*): *een –e dag; het wordt al –.*
Herfst'bloem, v. –en (*bloem in de herfst bloeiende; herfstijloos*; ook: *biggenkruid*); **–dag,** m. –en; **–draad,** m. –draden (*spinsel van kleine spinnen in de herfst zwevend door de lucht*); **–evening,** v. –en (*22 of 21 Sept.*); **–kleur,** v. –en; z. –tint; **–landschap,** o. –pen (*najaarslandschap; schilderij, een herfstlandschap voorstellende*); **–maand,** v. –en (*September*); **–manoeuvres,** v. mv. (*legeroefeningen op groote schaal in het najaar*); **–sering,** v. –en (*in de herfst bloeiende sierplant*; Lat. phlox paniculata); **–teekens*,** o. mv. (*teekens van de dierenriem in de herfst* nl. *Weegschaal, Schorpioen en Schutter*); **–tijd,** m.; **–tijloos*,** v. –loozen (*lelieachtige, paarse weideplant, bloeiend in het najaar*; Lat. colchicum autumnale); **–tint,** v. –en (*kleurschakeering in de herfst op bloemen en bladen*); **–weder** of **–weer,** o. ([*mistig, guur, winderig*] *weder in de herfst*); **–zanger,** m. –s (*vogel, die in de herfst nog zingt, b.v. een vink*); **–zon,** v. (*door nevels schijnende zon*); verkl. –zonnetje, o. –s.
Herf'stig, bn.; –er, –st (*herfstachtig*).
Herhaald', bn. (*meer dan eens geschiedend*): *–e malen; –e bezoeken*; **–elijk,** bw. (*telkens weer*): *ik heb u – gewaarschuwd.*
Herha'len, –haalde, h. –haald (*nog eens* of *andermaal zeggen, doen, behandelen*): *iems. woorden –, iets tot vervelens toe –; het vroeger geleerde –*; refl. *zich –*, [a]) in herhalingen vervallen, [b]) zich telkens opnieuw voordoen; **-ing,** v. –en (1 *het herhalen*; 2 *dat, wat herhaald wordt; oefening om te herhalen*): 1 *in geval van –; in –en vervallen*; als rechtst. *– van misdrijf,* recidive; 2 *schrijf de – tweemaal over.*
Herha'lingsgetal, o. –getallen (*woorden op -maal, -werf, -keer*): *driemaal is een –*; **–onderwijs,** o.; **–school,** v. –scholen (*school voor niet meer leerplichtige kinderen, om het geleerde te onderhouden en uit te breiden*).
Herha'lingsteeken*, o. –s (muz. *teeken, 't welk aanduidt, dat* [*een deel van*] *een muziekstuk moet herhaald worden,* nl. ||:).
Her'ijk, m. (*vernieuwde ijk*): *de – van maten en gewichten*; **Herij'ken,** men herijkte, h. herijkt (*opnieuw ijken*).
He'rik, v. (*kruisbloemige plant met goudgele bloemkroon*; Lat. sinapis arvensis).
Herin'neren, herinnerde, h. herinnerd (vroeger: *erinneren; weder te binnen brengen, in 't geheugen terugroepen*): *iem. iets –*; *iem. aan iets –*; refl. *zich –*: *ik herinner mij dit niet; herinner je eens goed! herinner u mijner,* vergeet mij niet.
Herin'nering, v. –en (*het iem., iets zich herinneren*; ook: *dat, wat men zich herinnert; aandenken*; ook: *geheugen*): *dat leeft voort in mijn –; hij had een flauwe – van zijn vader; ter – aan; iem. iets in – brengen.*
Herin'neringsvermogen, o. (*het vermogen zich iets te herinneren*; [*veerkracht van het*] *geheugen*): *een uitstekend –.*
Herkan'sen, herkanste, h. herkanst (Z.-N. *de kans opnieuw wagen*).
Herkau'wen, –kauwde, h. herkauwd (1 *andermaal kauwen*; 2 fig. [*tot vervelens toe*] *herhalen*): 1 *runderen, geiten, schapen, herten –, zijn –de dieren*; 2 *hoeveel malen hebt gij dat nu al niet –kauwd?* **–kau'wer,** m. –s (*dier, dat herkauwt*): de maag der –s bestaat gewoonlijk uit: *pens, netmaag* of *muts, boekpens, lebmaag.*
Herken'nen, herkende, h. herkend (*weer- of terugkennen*): *iem. –; die vastenavondgek is niet te –*, niemand kan weten, wie hij is; *aan zijn taal heb ik hem herkend.*
Herken'ning, v. –en (*het herkennen*).
Herken'ningsteeken*, o. –s ([*afgesproken*] *teeken, waaraan men iem. kan herkennen*): *een kokarde, een kleur kan als – dienen.*
Herkeu'ren, herkeurde, h. herkeurd (*opnieuw keuren*): *ik laat me –*; **–ing,** v. –en (*tweede keuring*): *voor de militie – aanvragen.*
Herkies'baar, bn. (*opnieuw kiesbaar*): *de aftredende leden zijn –*; **–heid,** v.
Herkie'zen, –koos, h. herkozen (*andermaal kiezen*): *de aftredende leden werden*

herkozen; **–ing,** v. –en (*tweede kiezing*).
I. Herko'men, herkwam, i. herkomen (Z.-N. *bekomen* bet. 3).
II. Her'komen, o. (*het afkomstig-zijn*).
Her'komst, v. (v. dingen en personen: *afkomst, oorsprong*): *de – van een woord*; *bewijs van –*; **–komstig,** bn. (*afkomstig*); ook Herkoms'tig.
Her'koop, m. (*wederinkoop*): *verkoop met recht van –*.
Herkrij'gen, herkreeg, h. herkregen (*weder in bezit krijgen*): *ik heb na mijn ziekte mijn krachten nog niet –kregen*; **–ing,** v.: *tot – van gezondheid*; *– van rechten*.
Herlei'den, –leidde, h. herleid (*in andere* [*eenvoudiger*] *vorm uitdrukken*): *breuken –*; *maten, munten, gewichten –*; *e. algebravorm –*.
Herle'ven, –leefde, i. –leefd (1 *opnieuw, andermaal leven*; 2 fig. *opleven, weer tot bloei komen*; 3 *heradem*en): 1 *in de lente begint de natuur te –*; 2 *na de oorlog gaan handel en nijverheid –*; *men kan de moed, de hoop, doen –*, opwekken; 3 *nu herleef ik weer*.
Herle'ving, v. (*het herleven, het weder opleven, opbloeien*): *de – in onze letterkunde*.
Herle'zen, –las, h. herlezen (*opnieuw lezen*); **–le'zing,** v. –en.
Her'mandad, v. (Sp. *broederschap*, inz. *broederschap der gemeenten in Spanje tegen rooverij*): *de heilige –*, de politie (scherts.).
Hermaphrodiet', m. en v. –en (Gr. *tweeslachtig wezen*, inz. van bepaalde dieren bv. v. e. lintworm): bij planten spreekt men gewoonlijk van tweeslachtig. (ph = f).
Hermelijn' 1 m. –en (*groote wezel*; Lat. putorius ermineus): *de – is 's zomers roodbruin, 's winters wit*; –tje, o. –s; **2** o. (*bont, zuiver wit, met zwarte punten van de staart*): *een mantel van –*, koningsmantel; zegsw. *– dragen*, koning(in) zijn; **–en,** bn. (*van hermelijn*): *een – mantel*; **–vlinder,** m. –s (*grijswitte vlinder met zwarte stippen*; Lat. harpyia).
Her'men, v. mv. (Gr.-Lat. Hermae): vierhoekige zuilen met een kop of buste van Hermes; te Athene stonden zij vóór de huizen of op pleinen, ook binnenhuisversiering; in Italië werden ze als grenspalen gebruikt. Dragen de zuilen een kop van Athene, Heracles e. a., dan spreekt men van Hermathe'na, Herme'racles enz.
Hermeneutiek', v. (v. Gr. hermeneuma = verklaring: [*Bijbelsche*] *uitlegkunde*).
Her'men-, Her'meszuil, v. –en (*zuil met Hermes-buste*); verg. Irminzuil.
Her'mes 1 m., Gr. myth.; z. Mercurius; **2** – Tris'megistos, Grieksch-Egyptische wijsgeer.
Her'messtaf, m. (myth. *staf van Hermes, met twee vleugels bovenaan en omslingerd door twee ineengestrengelde slangen*).
Herme'tisch, bn. en bw. (eig. volgens Hermes **2**: *luchtdicht*): *een –e sluiting*; *– gesloten*.
Hermiet', m. –en (Gr.-Lat. eremita, v. eremus = woestijn: *kluizenaar*); **–kreeft,** m. –en (*kreeft, die zijn week achterlichaam verbergt in een leeg slakkenhuis*; Lat. eupagurus).
Hermita'ge, v., in bet. 1 –s (Fr. 1 *de kluis v. e. kluizenaar*; 2 *Fransche wijnsoort* inz. *van de Rhône*): 1 *de stille –*; 2 *roode en witte –*; (g = zj); zie Ermitage.
Herne'men, –nam, h. hernomen (1 *heroveren, weer tot zich nemen*; 2 *weer beginnen te spreken, antwoorden*): 1 *een fort, een vesting –*; 2 *mijn vriend hernam aldus*; nog: *zijn gelaat hernam de vorige uitdrukking*, kreeg opnieuw; **–ne'ming,** v.: *de – v. e. stad*.
Hern'hutter, m. –s (*lid der Moravische broedergemeente*): *de –s te Zeist*; z. Moravische.
Hernieu'wen, –nieuwde, h. hernieuwd (*weer nieuw maken*; *opnieuw doen of beginnen*): *e. huis –*; *e. belofte –*, opnieuw afleggen.
Hero'des, de Groote **1** m., koning v. Judea; op zijn bevel werden te Bethlehem en in de omtrek alle manlijke kinderen van twee jaar en daaronder vermoord, Matth. 2 : 16; Z.-N. *iem. van – naar Pilatus zenden*; zie Pilatus; **2** kindermoordenaar.
Herodia'nen, m. mv. (Bijbel: *aanhangers v. h. huis van Herodes* in de dagen van het Rom. beleg, onder de Joden).
Hero'dotus, m., Grieksche geschiedschrijver, 484– ± 429 v. C.
Hero'ën, m. mv.; zie Heros.
Heroï'den, v. mv. (eig. mv. van Gr. heroïs = heldin; *heldinnebrieven*, een letterkundig genre): *de – van Ovidius*.
Heroïek', bn. en bw.; –er, –st (Fr. héroïque, Gr.-Lat. heroïcus: *heldhaftig, dapper, helden....*): *een –e daad*; *zich – gedragen*.
Heroïs'me, o. (*heldhaftigheid, heldenmoed*).
He'ronsfontein, v. –en (nat. *fontein, werkende door de drukking van samengeperste lucht*, naar Heron ± 100 v. Chr. te Alexandrië).
Her'opleiding, v. –en (*opleiding tot een nieuw beroep*; *beroepsomvorming*): *– in de metaalindustrie*.
He'ros, m. hero'ën (Gr.-Lat. *vergode held, halfgod*): Hercules en Theseus zijn heroën.
Hero'veren, heroverde, h. heroverd (1 *opnieuw veroveren*; 2 fig. *opnieuw verkrijgen*): 1 *een stad – op den vijand*; 2 *zijn rechten –*.
Herpak'ken, herpakte, h. herpakt (inz. Z.-N. *opnieuw vatten, grijpen*): *het –*, beter worden (v. e. zieke); *zich –*, zich hervatten.
Herplaat'sen, herplaatst (1 *weder op zijn plaats zetten*; 2 *nogmaals plaatsen*, in een krant enz.): 1 *op de troon –*; 2 *– wegens misstelling*; **–ing,** v. –en.
Her'rebekken, herrebekte, h. geherrebekt (Z.-N. *twisten*).
Her'rie, v. (*drukte, opschudding, lawaai, twist*; ook: *bluf, koude drukte*): *– met iem. maken*, twisten; *– krijgen, – hebben met iem.*, twist; *– schoppen*; *wat een –!* **–maker,** m. –s; **–schopper,** m. –s.
Herroe'pen, –riep, h. herroepen (*weder intrekken*): *zijn dwalingen –*; **–ing,** v. –en (*intrekking*): *de – van het Edict van Nantes* (*1685*); *– van een uiterste wilsbeschikking*.
Herscha'pen, vd. van *herscheppen*; z. ald.
Herschat'ten, –schatte, h. –schat (*opnieuw schatten*): *belastbare goederen laten –*; **–ting,** v. –en: *– aanvragen*.
Herschep'pen, –schiep, h. herschapen (*van gedaante doen veranderen*): *de hei is in bouwland herschapen*, veranderd; **–ping,** v. –en.
Her'senen, (gmz.) **her'sens,** mv. (1 *zenuwmassa, de hersenpan vullende*; 2 *schedel, hersenpan*: 3 *hoofd*; *verstand*): 1 *de groote –, de kleine –*; 2 *iem. de – inslaan*; 3 *die jongen heeft* (*goede*) *–*; *dat zal hij wel uit zijn – laten*; *hoe krijgt hij het in zijn –*, hoe komt hij er op? *'t is je in de – geslagen*, je bent gek; *gebruik je –*, denk na.

Her'sengymnastiek, v. (*oefening der hersenen bv. door logisch denken*); **-loos*,** bn.; -loozer, -t (eig. *zonder hersenen*, fig. *zonder oordeel of verstand*); **-pan,** v. -nen (*beenig bekken, dat de hersenen omvat*; ook: *het bovendeel*); **-schim,** v. -men (*droombeeld, luchtkasteel*); **-schim'mig,** bn. (*ingebeeld: niet wezenlijk*): *een - gevaar*, niet wezenlijk; **-schudding,** v. -en (*hersenaandoening, door een slag of schok ontstaan*); **-verweeking*,** v. -en (*hersenziekte, waarvan o. a. verlamming en wezenloosheid het gevolg zijn*); **-vlies,** o. -vliezen (*een der drie vliezen, waardoor de hersenen zijn omgeven*); **-winding,** v. -en (*een der kronkels van de hersenstof*); **-ziekte,** v. -n.

Herst, v. (Z.-N. *gierst*[*plant*]).

Herstel', o. (1 *wederinstelling, wederoprichting van hetgeen vernietigd of geschonden is*; 2 *opheffing van, vergoeding voor aangedaan leed on onrecht*; 3 *het weder gezond worden; genezing, beterschap*): 1 *- der onderlinge betrekkingen; - van Nederlands onafhankelijkheid; - in de ouderlijke macht*; 2 *- van grieven*; 3 *tot - zijner gezondheid.*

Herstel'len, herstelde, h. (1), i. (2) hersteld (1 *in de vorige toestand, weer in goede, bruikbare staat brengen; vernieuwen*; 2 *beter worden*): 1 *een kleedingstuk -*, repareeren; *een dak -*; *iem. in zijn eer -*; *een fout -*; Z.-N. *een* (*authentieke*) *akte -*, in zijn echte vorm brengen na vonnis of arrest; *herstelt!* (mil.) doet het over (beweging); 2 *ik hoop, dat je spoedig zult -*; *hij is -de*; *uit een ziekte -*; refl. *het evenwicht herstelt zich*; *hij herstelde zich spoedig van de schrik.*

Herstel'ling, v. in bet. 2 -en (1 *de daad van herstellen, het herstellen, herstel*; 2 *hetgeen hersteld is*; *restauratie*): 1 *de - van rust en orde*; *na zijn - gaat hij naar Italië*; 2 *de -en aan een oude kerk.*

Herstel'lingsoord, o. -oorden (*stichting* inz. *in een landelijke omgeving ter genezing voor zieken*); zie Sanatorium.

Herstel'lingsteeken*, o. -s (muz. *teeken*, nl. 𝄽 *hetwelk aanduidt, dat de kracht van een mol of kruis opgeheven is*).

Herstem'ming, v. -en (*tweede stemming* inz. als geen volstrekte meerderheid is verkregen): *in - komen.*

I. Hert, o. herten (in het mv. *tweehoevig zoogdier*; Lat. cervidae): *het vliegend -* (Lat. lucanus cervus), inlandsche kever.

II. Hert(e), o. -en (Z.-N. *hart*).

Her'tebeest, o. -en (Z.-A. *groote antilope, gnoe*); ook, *Hartebeest*; **-bout,** m. -en (*bout of stuk vleesch van de dij van een hert*); **-kop,** m. -pen: *een - met gewei als versiering.*

Her'tengewei, o. -geweien (*de getakte horens van een hert*); **-jacht,** v. -en; **-kamp,** m. -en (*kamp, waarin herten gehouden worden*).

Her'tepaard, o. -en; zie Gnoe.

Her'tevleesch*, her'tenvleesch*, o.

Her'tha, Germ. myth. godin der aarde.

Her'tog, m. hertogen (eig. *legeraanvoerder*; later: *titel van een regeerend vorst; hooggadellijke titel*): *de hertogen van Gelre.*

Her'togdom, o. -men (*land of gebied van een hertog*): *het vroegere - Limburg.*

Herto'gelijk, bn., bw. (*van een hertog, dezen betreffende*): *de -e titel, het - gezag.*

's-Hertogenbosch', o. (*hoofdplaats v. N.-Br.*); ook, Den Bosch, niet: 's-Bosch.

Hertogin', v. -nen (*gemalin van een hertog*; ook: *adellijke dame met deze titel*).

Her'togskroon, v. -kronen (*kroon van een hertog als teeken van waardigheid*).

Hertrek'ken, hertrok, h. hertrokken (Z.-N. *al trekkend verplaatsen*): *het bed -*; Z.-N. *zich -*, zich verroeren, ook fig.

Hertrou'wen, -trouwde, i. hertrouwd (*opnieuw in het huwelijk treden, andermaal huwen*): *deze weduwnaar gaat -.*

Herts'hooi, o. (*St.-Janskruid*; z. ald.).

Herts'hoorn, herts'horen (*hoorn v. e. hert*) **1** (voorwerpsn.), m. -en of -s: *een fraaie -*; **2** (stofn.), o.: *gelei van geraspt -* (volksgeneesk.); *een messenhecht van -*; **3** v. (*naam van sommige planten*).

Herts'leder, -leer, o. (*leer, uit hertevel bereid*); **-lederen, -leeren*,** bn.: *een - broek.*

Hert'zwijn, o. -zwijnen (O.-I. *varkenachtig zoogdier* o. a. *op N.-Celebes, babiroesa*; Lat. sus babiroesa); de mannetjes hebben op horens gelijkende, naar boven gedraaide hoektanden in de bovenkaak.

Hervat'ten, hervatte, h. hervat (*opnieuw beginnen of doen*): *een gesprek -*; *de lessen worden hervat*; *je moet 't eens gauw -*, (v. e. bezoek); refl. *zich -*, iets opnieuw en beter zeggen: *de redenaar bezigde het woord splijtzwam verkeerd, doch hervatte zich dadelijk*; **-ting,** v. (*het weder-op-vatten*): *- v. d. arbeid.*

Her'verzekering, v. -en (*het weder verzekeren door den verzekeraar van het door hem op zich genomen risico*).

Hervormd' 1 bn. (*van vorm vernieuwd*): *ons - onderwijs*; vooral van de godsdienst: *de -e leer*; *de -e kerk*, [a]) een (het grootste) Prot. kerkgenootschap, [b]) in het alg. de Prot. kerk; **2 -e,** m. en v. -n (*iem., die lidmaat is van de* [*Ned.*] *hervormde kerk*).

Hervor'men, hervormde, h. hervormd (*anders vormen, in vorm wijzigen*, met het bijdenkbeeld van *verbeteren*): *de staat, de maatschappij -*; *het Christendom heeft de zeden -vormd*; *de godsdienst -*; **-er,** m. -s (*iem., die hervormt* inz. *op godsdienstig gebied*).

Hervor'ming, v., bet. 1 -en (1 *het hervormen, het verbeteren*; 2 gesch. *reformatie*): 1 *allerlei -en invoeren in een vereeniging*; 2 zie Reformatie.

Hervor'mingsdag, m. (*op 31 Oct. gedenkdag van het aanplakken door Luther in 1517 van de 95 stellingen aan de deur der slotkapel te Wittenberg*).

Her'waarts, bw. (*naar hier, naar deze zijde*).

Herzeg'gen, -zeide, h. -zegd of -zeid (*nog eens zeggen, herhalen*).

Herzien', -zag, h. -zien (*nauwkeurig nazien om te verbeteren, te wijzigen*; *de noodige wijzigingen aanbrengen*): *een wet -, een nieuwe, herziene druk v. e. boek*; **-ing,** v. -en (*het herzien*): *- der drankwet*; rechtst. Z.-N. *een aanvraag tot -, grond tot -.*

Hes 1 m. -sen (*bewoner van Hessen*); **2** v. -sen (*blauwe boerenkiel*, naar de naam).

Hesp, v. hespen (*hieltje van een ham*); Z.-N. de ham zelf; samenst. bv. hespevet.

Hespe'ria, o. (Gr. *het Avondland: bij de Grieken Italië, bij de Romeinen Spanje*).

Hesperi'den, v. myth. fabelachtige meisjes in Hesperia: in haar tuinen groeien gouden appelen, door een draak bewaakt, maar door Hercules geroofd. (pe = pee).

Hes'perus, m. (Gr.-Lat. *avondster*).

Hes'selteer, m. –en, –s (Z.-N. *witte haagbeuk*).
Hes'tia, v.; ook: **Vesta;** zie ald.
Hesychas'ten, m. mv. (Gr. hesuchastes = rustende: *Grieksche monniken der 14e eeuw*); ook: Hesychisten. (sy = zie).
Hetae're, v. –n (vr. v. Gr. hetairos = genoot; in 't oude Griekenland: *beschaafde vrouw, los van zeden*). (ae = ee).
He'ter(o)..., v. Gr. he'teros = de, een ander.
He'terodox, bn. (*onrechtzinnig, van de oude kerkelijke leer afwijkende*): *een –doxe leer*, kettersch; **–rodoxie',** v. (*onrechtzinnigheid*); **–rogeen',** bn. (*ongelijksoortig*): *heterogene bestanddeelen*, niet bij elkaar passende; z. Homogeen; **–rogeniteit',** v. (*ongelijksoortigheid*); (g = g); **–romorph',** bn. (*van verschillende gedaante*): *–e kristallen*; (ph = f); **–ronomie',** v. (eig. *wetgeving door vreemde machten*): verg. Autonomie.
Hetgeen', 'tgeen, hetge'ne (*datgene, wat*) **1** bepaling aankondigend vnw.: *– waar is, is eenvoudig*; **2** betrekk. vnw.: *gij hebt mij bedrogen, – u eens zal berouwen.*
Het'man, m. –mannen, –s (*Kozakkenhoofdman*): *Mazeppa, de – der Kozakken.*
Het'sel, m. (Z.-N. *mutsaard*); verg. Heetsel.
Het'te, v.; gew. vero. voor Hitte.
Hetwelk', 'twelk, vnw. (*dat, wat*).
Hetzelf'de, bep. aank. vnw.: *het was – kind; het is mij –*; **–zelve,** aanw. vnw.: *gij moet –*, bv. *dit of dat boek, niet lezen*; vero.
Hetzij', vgw. (*of*): *– gij eet, – gij drinkt.*
Heug, v. (*lust*): *tegen – en meug*, met tegenzin.
Heu'gel, m. –s (*een van tanden voorziene ijzeren staaf*, b.v. *in een dommekracht; haal*).
Heu'gen, heugde, h. geheugd (*zich herinneren, in de herinnering voortleven*): *mij heugt, het heugt mij; de tijd heugt mij niet, dat*; zegsw. *het zal u –*, het zal u berouwen.
Heu'genis, v. (*herinnering*): *dat is bij menschen– nog niet voorgevallen.*
Heug'lijk, bn.; –er, –st (*verheugend, verblijdend*): *een –e tijding, gebeurtenis.*
Heu'keling, m. –en (Z.-N. *kleine hooiopper*).
I. Heul, m. (*slaapbol, papaver*).
II. Heul, o. (*hulp, bijstand, toevlucht, troost*): *hij vond nergens –.*
III. Heul, v. –en (*duiker onder een weg; riool; goot; brug*).
Heul'bol, m. –bollen (*maankop, slaapbol*).
Heu'len, heulde, h. geheuld (*met iem. tegen anderen samenspannen*; Z.-N. *de speelbeurten bepalen*; *de grond losmaken*): *met den vijand –.*
Heu'lenteer, m. (Z.-N. en gew. *vlierboom*).
Heul'sap, o. (*melkachtig sap van de heulbol; opium, slaapmiddel*).
Heup, v. –en (ontl. *uitstekend deel v. h. heupbeen*): *de rechter–; een –ontwrichting*; zegsw. *het op de heupen hebben* (of: *krijgen*), [a] in slecht humeur zijn, [b] ongewoon ijverig te werk gaan of werken.
Heup'been, o. –deren (ontl. *deel v. h. bekken*).
Heup'gewricht, o. –en (*gewricht tusschen heupbeen en dijbeen*).
Heur (lit. t. en Z.-N. *haar* **II 1, 2**).
Heure'ka, Gr. ik heb gevonden: **1** de uitroep van Archimedes, toen hij onder het baden de naar hem genoemde wet ontdekte, nl. dat een lichaam, in een vloeistof gedompeld, zooveel aan gewicht verliest, als het gewicht van de verplaatste vloeistof bedraagt; **2** uitroep als men iets vindt, waarnaar men lang zocht; l. hui-ree'-ka.
Heuristiek', v. (Gr. heurisko = ik vind: *leer, wetenschap, om langs methodische weg iets uit te vinden*).
Heuris'tisch, bn., bw.: *de –e methode*, de zelfvindende, d. i. waarbij de leerling er toe gebracht wordt, zelf de regels te vinden.
Heurst, m. –en (Z.-N. *bijzondere wagen voor het vervoer van boomstammen, mallejan*).
Heusch*, bn. en bw.; heuscher, heuscht (1 *beleefd, vriendelijk*; 2 *echt, wezenlijk*): 1 *een –e terechtwijzing; iem. – behandelen*; 2 *zijn dat –e leeuwen en tijgers? het is – waar; zult gij het – doen?* stellig, zeker; **–'elijk*,** bw.: *hij zal je – ontvangen*; **–heid*,** v. (*beleefdheid, vriendelijkheid, hoffelijkheid*).
Heu'vel, m. –s of –en (*kleine hoogte boven de oppervlakte der aarde; bergje*): *de stad der zeven –en*, Rome: de Palatijnsche – is 52 m; **–achtig,** bn.; –er, –st (*vol heuvels*): *een – landschap*; **–ig,** bn.; –er, –st (*heuvelachtig*); **–kling,** v. –en (*heuvel, –rij*); **–land,** o. –en (*land, bezet met heuvels*): *een mooi –.*
Heu'zig, bn. en bw. (*echt, wezenlijk*).
He'vea, v. (Indianentaal: *tropische, rubber opleverende boom*): *met – beplant.*
He'vel, m. –s (nat. *omgebogen buis om vochten over te brengen van het eene vat in het andere*); **–barometer,** m. –s (*barometer, welke bestaat uit een omgebogen glazen buis in de vorm v. e. hevel met twee gelijke armen*).
I. He'velen, hevelde, h. geheveld (*door middel v. e. hevel overtappen*): *vloeistoffen –.*
II. He'velen, hevelde, h. geheveld (lit. t *oprijzen*): *ginds, waar Hunnebedden –.*
He'vig, bn. en bw.; –er, –st (*geweldig, fel, zich in erge mate doende voelen*): *een –e storm, –e pijnen, een –e koude; – vertoornd zijn*, erg; *in 't hevigst van de koorts; de strijd was toen op het hevigst*; **–heid,** v. (*het hevig zijn: felheid enz.*): *de wind stak met – op.*
Hexaë'der, o. –s (Gr. hex = zes + edra = vlak: meetk. *regelmatig zesvlak, kubus*).
Hexa'meter, m. –s (Gr. *zesvoetig vers*, inz. *dactylisch vers*; z. Dactylus, Spondeus): Vurig be | min ik de | plek, waar de | zonne mij | vriendelijk | toeloeg; l. *me* toonloos.
Hiaat', o. en m. hiaten (1 *gaping, leemte*; 2 *stooting van klinkers op elkaar* bijv. *eendeei, aardeappel*, lees *eendenei, aard'appel*, ook *in e. vers*): 1 *een – in zijn kennis; het mutsje, dat hij uit aanmerking van het – in zijn lokken droeg*; 2 *de hiaten bij het dichten vermijden*; Lat. **Hia'tus.**
Hiber'nia, o. (*Ierland*); zie Erin.
Hic et nunc, Lat. hier en op dit oogenblik; **– et ubi'que,** Lat. hier en overal; **– ja'cet,** Lat. hier ligt (begraven); **– ja'cet le'pus,** Lat. hier zit de (eig. haas) moeielijkheid.
Hidal'go, m. –'s (Sp. oorspr. hijo de algo [Lat. = aliquod] misschien bet. de zoon van bezit, man van geld: *edelman*).
Hidj'ra, inz. O.-I.; zie Hedsjra.
Hidro'tica, o. mv. (Gr. v. Gr. hidroein = zweeten: *zweetmiddelen*).
Hiel, m. –en (1 *achtereinde v. e. voet, v. e. kous, laars enz.*; 2 *deel van de kous enz. dat de hiel bedekt*; 3 bij verg. v. andere voorwerpen enz.): 1 *Achilles kon alleen aan de – gewond worden*; zegsw. *iem. op de –en zitten*, dicht achtervolgen, nazitten; *de –en lichten* (of: *iem. de –en laten zien*), zich van iem. afwenden, vertrekken, ook: vluchten;

2 *kousen met dubbele –en*; 3 *de – v. e. haan*; *de – v. e. dijk, v. e. zeis*; **–band,** m. –en (*achterriem v. e. schaats*); **–been,** o. (ontl. *een der voetwortelbeentjes*); **–tje,** o. –s (*kleine hiel*; Z.-N. [*brood*]*korstje*).

Hiep, hiep, hiep! tw., uitroep van vreugde meestal verbonden met *hoera*.

Hier, bw. (*op deze plek, alhier*): *– ligt begraven enz.*; *– te lande*; *van –*; *– en daar*.

Hier'aan, bw. (*aan dit, aan deze zaak*): *– moet gij niet twijfelen*. Opm. De samenstellingen met hier hebben in het alg. de bet. van het voorzetsel *aan* enz. met een vnw. of zn.; **–achter,** bw. (*achter dit*): *– zult gij niet komen*; **–af,** bw. (*van dit af*): *– weet hij niets*; ook met klemtoon op het tweede lid.

Hiër(o) . . ., van Gr. hiëros = heilig.

Hiërarch', m. –en (Gr.-Lat. hiërarcha = opperpriester: *aartspriester in de Grieksche kerk*).

Hiërarchie', v. –ën (Gr.-Lat. *priesterheerschappij*; *rangvolging in het priesterambt*; *evenzoo bij ambtenaren enz.*; *priesterschap*).

Hiërarchiek', –ar'chisch, bn. en bw. (*volgens* [*de weg der*] *rangorde*). (ch = scherpe g).

Hiëra'tisch, bn. (Gr.-Lat. hiëraticus: *priesterlijk*): *– schrift*, Egyptisch priesterschrift.

Hierbene'den, bw. (*onder dit, onder deze plaats*): *hij woont –*; bij uitbr. *– is geen waar geluk*, op aarde; **–bene'vens,** bw. (*benevens dit, hierbij*; *bij het genoemde*): *– zend ik u een haas*; ook wel met klem op *hier*.

Hier'bij, bw. (*bij dit*): *het boek is – ingesloten*; *– zullen wij het laten*, ter hoogte van het genoemde; evenzoo: **–binnen, –boven, –buiten, –door, –heen, –in, –langs, –mede, –na,** alle bw.: *hierna beter*, in het vervolg beter; **–naar,** bw.: *– moet hij zich regelen*; **–naast,** bw.: *– te bellen*; *de fabriek is –*; **–na'maals** (*na dit leven*) **1** bw.: *– zien we elkander weder*; **2** zn. o.: *het –*, het andere leven; **–nevens** (*hierbij ingesloten*): *de verklaring vindt ge –*; ook met klemtoon op 2de lid.

Hiërogly'phe, hiëroglief', v. –glyphen, –gliefen (Fr. hiëroglyphe: *beeldschrifteeken der oude Egyptenaren*, o. a. *op obelisken*; fig. *raadselachtig, onleesbaar schrift*).

Hiërogly'phisch, bn. en bw. (Gr.-Lat. hieroglyphicus v. glyphein = inkerven: *betrekking hebbende op het beeldschrift*; *geheimzinnig, raadselachtig*; *onontcijferbaar*): naast het – schrift had men: *a.* het *hiëratisch* en *b.* het *demotisch* schrift of volksschrift.

Hier'om, bw. (*om dit, deze reden*): *– kan ik niet komen*; **–omheen,** bw. (*om dit huis enz. heen*); **–omtrent,** bw. (*in de nabijheid van deze plaats*; *ten opzichte van dit*): *– kan ik u geruststellen*; **–onder,** bw. (1 *onder deze plaats*; 2 *op een lagere plaats, verderop*; 3 *door middel van het genoemde*): 1 *– woont een dame*; 2 *– vindt gij de verklaring*; 3 *wat versta-je –?* **–op,** bw. (*op dit*; ook: *hierna, vervolgens*); **–over,** bw. (1 *tegenover deze plaats*; 2 *aangaande het genoemde*): 1 *de boomen –*; 2 *– gaat het*; **–tegen,** bw. (*tegen dit*): *– moest klimop groeien*; *– heb ik niets in te brengen*; **–tegenover,** bw. (*tegenover dit of deze plaats*); **–toe,** bw. (*tot dit* of *tot dit doel*); **–tusschen*,** bw. (*tusschen dit enz.*); **–uit,** bw. (*uit dit enz.*); **–van,** bw. (*van dit enz.*); **–voor,** bw. (*voor dit, tot dit einde*); ook: –om', –omheen', –omtrent', –on'der, –op', –o'ver, –te'gen, –tegeno'ver, –toe', –tus'schen, –uit', –van', –voor'.

Hiërophant', m. –en (Gr.-Lat. hiërophanta: *uitlegger der godsdienstgebruiken*; *opperpriester*, inz. *bij de mysteriën van Eleusis*).

Hieu'wen, hieuwde, h. gehieuwd (vernederlandschte vorm van Eng. to heave: *kracht doen op een spil* [bij het ankerlichten enz.]; *met een windas opwinden*): *het anker –*; **–lijn,** v. –en: *met de hieuwlijn, een dunne lijn waaraan de tros vastgemaakt wordt, wordt de tros aan boord getrokken*.

High-church, v. (Eng. *de Engelsche staatskerk, de Anglicaansche of Episcopaalsche kerk*); **–life,** v. (Eng. *de groote wereld, de beau-monde*); verg. Haute-volée.

Hij'gen, hijgde, h. gehijgd (*zwaar ademhalen, hoorbaar ademen, buiten adem zijn*): *– van vermoeienis, naar adem –*.

Hij 1 pers. vnw. 3de ps. enkelv.; **2** zn. m.: *is het een – of een zij?*

Hij'lik, o. –en (*huwelijk*); gew., vero.

Hij'liken, hijlikte, is en h. gehijlikt (*trouwen, huwen*); vero., gew.

Hij'likmaker, m. –s (*bemiddelaar van een huwelijk*; inz. *in de bruidsdagen gebruikte koek uit suiker, honig, tarwemeel en specerijen bestaande in lange platte reepen*); in de volkstaal: *heiligmaker*.

Hijsch*, m. (*de verrichting v. hijschen, een daad van ophalen*; ook: *hijschtoestel*): *'t is een heele –*, fig. werk; **–blok*,** o. –ken (*hijschtakel*).

Hij'schen*, heesch, h. geheschen (1 *ophalen b.v. door middel van een takel of schijf*; 2 *stevig drinken*, inz. als infinitief): 1 *kisten en balen naar boven –*; *de zeilen –*, *de vlag in top –*, optrekken; 2 *zitten te –*; **–'touw*,** o. –touwen (*touw van een takel*).

Hik, m. (*kramp v. h. middelrif*; Z.-N. ook: *kik*): *de – hebben, krijgen*; *een onafgebroken –*; Z.-N. *hij liet een – hooren*.

Hik'ken, hikte, h. gehikt (*een hikkend geluid maken, de hik hebben*): *met een hikkende stem*, stamelende, hakkelende.

Hil, m. hillen (Zeeland. Z.-N. *vluchtheuvel*); verg. Terp.

Hilariteit', v. (Fr. [Lat. hilaritas]: *vroolijkheid, gelach*): *algemeene –*; *– verwekken*.

Hil'debrandslied, o. (letterk. *fragment eener oude Germaansche heldensage* ± *800*): de verzen hebben stafrijmen.

Hil't(e), v. –n (*zoldertje* [*boven een stal*] in het Oosten v. ons land; Z.-N. *teenen vischfuik*).

Himalay'a (letterl. sneeuwwoning: *hooggebergte in Centraal-Azië*).

Hin'de, v. hinden (*wijfje van het hert*).

Hin'der, m. (*letsel, overlast, schade*): *geen – van iets hebben*.

Hin'deren, hinderde, h. gehinderd (1 *belemmeren*; *overlast aandoen*; 2 *ergernis, verdriet veroorzaken*): 1 *hinder mij niet bij mijn werk*; *dat hindert niet*, schaadt niet; *hinder ik (u) soms?* 2 *zijn slecht gedrag hindert mij*; *dat was een zaak, die hem erg hinderde*.

Hin'derlaag, v. –lagen (*verborgen plaats, waar iem. of een dier ligt, gereed om zijn vijand enz. aan te vallen*; mil. *verdekte opstelling*): *de tijger bespiedt zijn prooi uit een –*; *in – liggen*; *zich in – leggen*; **–lijk,** bn., bw. (*hinder veroorzakend, lastig*): *enge schoenen zijn –*; *dat hoesten onder de les is –*; **–nis,** v. –sen (*iets, dat storend werkt*; *belemmering*): *een wedren te paard met –sen*; **–paal,** m. –palen (eig. *paal, die in de weg staat*; meestal fig. *hindernis, moeielijkheid*): *een onoverkomelij-*

ke – voor iem. uit de weg ruimen; **–wet,** v. (*wet van 2 Juni 1875, regelende het toezicht bij het oprichten van al, wat gevaar, schade of hinder kan veroorzaken*).

Hin'doe, m. –s (*inboorling van Hindostan*).

Hindoeïs'me, o.; zie Brahmaïsme.

Hin'dostan, o. (aardr. *Voor-Indië*).

Hin'kaard, m. (Z.-N. *hinkelbaan*).

Hin'kelen, hinkelde, h. gehinkeld (*hinken* 2): *die jongens spelen –*; Z.-N. **–baan,** v. –banen; **–berd,** o. –en of **–blokje,** o. –s.

Hin'ken, hinkte, h. gehinkt (1 *kreupel of mank gaan*; 2 *op één been voortspringen*): 1 *hij hinkt over één kant, over beide zijden*; fig. *elke vergelijking hinkt*, hapert; Bijbel 1 Kon. 18 : 21; zie Gedachte 9, Paard; 2 *die jongens vermaken zich met te –*.

Hin'kepink*, m. en v. –pinken (scherts. *iem., die mank gaat*); ook: **–lepink*, –poot*,** m. en v. –en (*mankpoot*).

Hink'-stap-sprong, m. (sport: *athl. oef.*).

Hin'niken, hinnikte, h. gehinnikt (klankn. *bekend geluid, dat paarden maken*).

Hin'nomsdal, o. (Bijb. zie Gehenna).

Hi'pocras, m. (v. Hippocrates: *kruidenwijn* [*roode of witte*]; *bruiloftsdrank*).

Hip'pelen, hippelde, h. gehippeld (*huppelen*): *twintig meezen – in 't groen*.

Hip'pen, hipte, h. gehipt (bijvorm van *huppen*: *huppelen*): *musschen –*.

Hip'pisch, bn. (*met de paarden of rijkunst in betrekking staande*; *paarden . . . .*): *–e spelen, –e sport*.

Hipp(o) . . ., van Gr. hip'pos = paard.

Hippo'crates, ± 460–377 v. C., geneesheer, geboren op het eiland Cos (Sporaden).

Hippocreen', hippocre'ne, v. (Gr.-Lat. v. Gr. hippos = paard + krene = bron: myth. *bron op de Helicon, ontstaan door de hoefslag van Pegasus*; z. ald. en Hengstebron); **–droom',** o. –dromen (*renbaan voor paarden*; *paardenspel*; *rijtent*); ook: *Hippodrome*, o. –n; **–po'tamus,** m. –sen (Gr.-Lat. [Gr. potamos = rivier]: *rivierpaard*; *nijlpaard*).

Hispa'nië, o. (*Spanje* [*en Portugal*]): *den koning van – heb ik altijd geëerd*.

Hispanist', m. –en (*wetenschappelijk beoefenaar, kenner van de Sp. taal en letterk.*).

Histoi're batail'le, v. (Fr. *geschiedbeschrijving, die* inz. *oorlogen, veldslagen behandelt*).

Histologie', v. (Gr. histos = weefsel: *weefselleer*).

Histo'ricus, m. –rici (Lat. *geschiedschrijver, -kundige*; *geschiedenisleeraar*).

Histo'rie, v. –s of –riën (Gr.-Lat. historia: *geschiedenis*): *de Ned. Historiën* (1555–1587) van Hooft; *natuurlijke –*, plant- en dierkunde; *een vreemde –*, geval; *de heele –*; **–penning,** m. –en (*gedenkpenning voor eenig geschiedkundig feit*); **–prent,** v. –en (*–plaat*); **–schilder,** m. –s (*schilder, die de stof voor zijn tafereelen ontleent aan de geschiedenis*); **–schrijver,** m. –s (*geschiedschrijver*); **–stuk,** o. –stukken (*schilderstuk, waarvan de stof ontleend is aan de historie*).

Historieel'*, bn.: *–e portretten*, de stof is ontleend aan de geschiedenis.

Historiograaf', m. –grafen (*geschiedschrijver*).

Histo'risch, bn., bw. (*betrekking hebbend op, naar de geschiedenis*; *geschiedkundig*): *een –e atlas, een – genootschap, een – feit*; *dit is –*, werkelijk gebeurd; *een –e roman*, met geschiedkundige ondergrond: de –e romans van Mevr. Bosboom-Toussaint en Conscience; *een – treurspel*, waarvan de stof aan de geschiedenis is ontleend: *Gijsbrecht van Aemstel is een – treurspel*.

Hit, m. hitten (verkorting van *Hitlander* d. i. klein soort van paard, afkomstig van *Hitland*, een der Shetlandsche eilanden); spott. voor loop-, dagmeisje (= daghit).

Hit'sen, hitste, h. gehitst (*aanvuren, opzweepen*); zie Aan-, Ophitsen.

Hit'sig, bn.; –er, –st (*zeer vurig, driftig*): *een – paard*; *– bloed, – van aard zijn*.

Hit'te, het'te, v. (*groote warmte*): *in de – van de strijd*, het heetst.

Hit'tegolf, v. –golven (*plotselinge toestrooming van hitte*): *een – uit de Sahara*.

Hit'tenwagen, m. –s (*licht ponywagentje*); **–wagentje,** o. –s.

Hit'tepetit, v. –petitten (*klein, bedrijvig vrouwspersoon*).

Ho 1 tw. (1 *voermansroep om het paard stil te doen houden*; *roep om iem. met iets te doen ophouden*; 2 *uitroep tot matiging*; 3 *uiting van* [*schampere*] *terechtwijzing*): 1 *–, paardje, –! roep nog maar geen –! 't is* (of: *was*) *– maar*, er komt (of: kwam) niets van; 2 *Hoo-o-o-oh, jagertje, de lijn kan wel stuk*; *– wat!* 3 *–, hij weet met jou geen raad*, wacht eens, hei wat; *–, wat een leven!* **2** zn. o.: *een plotseling –*.

Hob'bel, m. hobbels (*bobbel, oneffenheid*): *met –s en bobbels*.

Hob'belaar, m. –s (*iem., die hobbelt* inz. *jongen, die een hobbelschuit op en neer schommelt*); ook, Hobbeljongen.

Hob'beldebob'bel, bw. (*op en neer*).

Hob'belen, hobbelde, h. gehobbeld (*wiegelen*; [*zacht*] *op en neer gaan*; *over hobbels rijden*): *op de knie –, in een bootje –, op de golven –*; z. Hobbelpaard; *– over de weg*.

Hob'belig, bn.; –er, –st (*vol hobbels, oneffen*): *een –e weg, e. –pad*; **–heid,** v. –heden.

Hob'belpaard, o. –en (*paard op twee halvemaanvormige stukken hout als kinderspeelgoed*); **–schuit,** v. –en (*schuit zonder bun, waarin men de visch door hobbelen levend houdt*); **–stoel,** m. –en (*schommelstoel*).

Hob'bezak, m. –ken in de laatste bet. v. (*log, onbehouwen persoon*; *iem., die kleeren aan heeft, welke hem lachwekkend ruim om het lijf hangen*; *zulk een kleedingstuk*, iron. [*zwaar*] *meisje, dame in reformkleed*).

Ho'bo, v. –'s (Fr. hautbois: *houten blaasinstrument met hooge toon*; *e. orgelregister*).

Hoboïst', m. –en (*hoboblazer, -speler*).

Hoc, Lat. in uitdr. als: *ad –*, daartoe; post –, daarna, na dat; prop'ter –, wegens dat, wegens de zaak.

Hoc an'no, z. h. a.; **– lo'co,** z. h. l.; **– lo'co sepul'tus est,** z. H.L.S.E.; **–sen'su,** z. h. s.; **– tem'pore,** z. h. t.

Hoc'keyspel, o. –spelen (Eng. *balspel, een soort van kolfspel met een bal en een aan het uiteinde krombogen slaghout* [Eng. hooked stick, vandaar de naam]); **–bal,** m. –len (*een harde rubberbal van ± 170 gram*); **–stok,** m. –ken (*slaghout uit het hockeyspel*).

Ho'cus-po'cus, o. en v. (misschien samenhangende met Lat. poculum = beker: *tooverformule*; ook: *goochelarij, tooverkunst*): *zijn –– uitspreken*; dikwijls met *pas* (Fr. passe = verdwijn): *men brengt een hoen uit bekers voort met –– pas*.

Ho'die mi'hi, cras ti'bi, Lat. *Heden [is de beurt] aan mij, morgen aan u*, opschrift van een kerkhof, grafzerk enz. (die = dië).
Hodome'ter, m. –meters (Gr. hodos = weg: *wegmaat, wegmeter*); zie Pedometer.
Ho'dur, m., Germ. myth. de blinde en sterke zoon van Odin en Frigga; hij schoot Balder dood, misleid door Loki.
Hoe 1 bw.: *– gaat het? – warm het was! – dat (zoo)? niet weten – of wat; – eerder, – beter; – het zij*; **2** als zn. o.: *het wat en het –*.
Hoed 1 m. –en (1 *hoofddeksel voor heeren en dames*; 2 *zinnebeeldig teeken, teeken eener waardigheid*; 3 bij overdr. *iets, dat op een hoed gelijkt*): 1 *een hooge –, een strooien, vilten –, een ronde –; de – afnemen*, groeten; zegsw. *daar neem ik mijn – voor af*, daar heb ik eerbied, ontzag voor; *–(en) af! zijn – staat op drie haartjes*, hij ziet er parmantig uit; *hij is onder een –je te vangen*, erg tam of mak; *onder één –je spelen*, onder één deken liggen; spreekw. *met de – in de hand komt men door het gansche land*, een beleefd mensch komt terecht; 2 *de vrijheids–*, z. ald.; *een kardinaals–*, rood met 15 afhangende kwasten; *een aartsbisschops–*, groen met 10 kwasten; *een bisschops–*, groen met 6 kwasten; 3 *de – van een paddenstoel*; z. ook Vingerhoed, Slaghoedje; nog: (Rotterdam) politieagent; **2** o. (*oude inhoudsmaat voor droge waren*, inz. *voor steenkolen*): *in A'dam was een – steenkolen ruim 11,5 hl; een – kalk was er 9.712 hl.*
Hoe'danig, vnw. (*wat voor, wat voor een, wat voor soort; welk een*): *–e dieren zijn dat?*
Hoeda'nigheid, v. –heden (*aard, eigenschap*): *in mijn –, in (de) – van.*
Hoe'de, v. (*bescherming*): *onder de – van God; iem. onder zijn – nemen; op zijn – zijn*, waakzaam.
Hoe'dedoos*, v. –doozen ([*kartonnen of leeren*] *doos voor een hoed*); **–pen,** v. –pennen (*lange steekpriem, die de dameshoed op het kapsel of hoofdhaar hecht*).
Hoe'den, hoedde, h. gehoed (*het toezicht houden over; bewaken; beschermen*): *de koeien –, de ganzen –; zich – voor*, zich in acht nemen; **–er,** m. –s; **–ster,** v. –s.
Hoe'denfabriek, v. –en; **–fabrikant,** m. –en; **–garneersel,** o. –s (*lint, bloemen voor dameshoeden*); **–industrie,** v.; **–maakster,** v. –s; **–winkel,** m. –s.
Hoe'depand, o. –en (Z.-N. *strook langs de straatweg, waarop de koeien mogen grazen*).
I. Hoef, m. hoeven (*hoornachtige massa aan het einde van de voeten, vervormde nagel, bij hoefdieren*).
II. Hoef, hoe've, v. hoeven (*hofstede*).
Hoef'beslag, o. (*het beslaan der hoeven; de hoefijzers*).
Hoef'blad, o. –bladen (*samengesteldbloemige plant met paardenhoefvormige bladen*): *het kleine –*, Lat. tussilago farfara.
Hoef'dier, o. –en; zie Een-, Twee-, Veelhoevigen.
Hoef'ijzer, o. –s (*gebogen voetijzer, waarmee de hoef beslagen wordt*): *een gevonden – brengt geluk aan; een tafel in de vorm van een –.*
Hoef'ijzerneus, m. –neuzen (*soort van vleermuis*; Lat. rhinolophus).
Hoef'(ijzer)magneet, m. –magneten (nat. *magneet in de vorm van een hoefijzer*).
Hoef'nagel, m. –s (*soort van spijker*): *de bevestiging der hoefijzers geschiedt door de –s.*
I. Hoef'slag, m. –slagen (*het aandeel der kosten in het dijkonderhoud van de verschillende in de polder of aan de dijk gelegen hoeven*; ook: *ieders vak, dat hij heeft te onderhouden*); vero. (wacht)post: *zoo stonden zij .... een ieder op zijn hoefslag.*
II. Hoef'slag, m. –slagen (*slag met de hoef*; ook: *spoor van een paardenhoef*).
Hoef'smederij, ook wel, **–smederij',** v. –smederijen (*werkplaats v. d. hoefsmid*); **–smid,** m. –smeden (*smid, die hoefijzers smeedt en paarden en ezels beslaat*); **–stal,** m. –stallen (smederij: *inrichting tot het beslaan van [niet makke] paarden*).
Hoe'genaamd, bw. (*in welk opzicht het ook zij*): met ontkenning: *– niets; – geen orde.*
Hoegroot'heid, v. (*grootte, bedrag; maat; omvang*).
Hoek, m. –en (1 meetk. *onbepaalde ruimte tusschen twee lijnen of twee [of meer] vlakken, die elkaar ontmoeten*; 2 in het alg. *ruimte binnen een – tusschen twee elkaar ontmoetende vlakken of lijnen*; 3 *deel van de koopmansbeurs, waar bepaalde zaken verhandeld worden; de aldaar handeldrijvende kooplui*; 4 *stille, rustige plaats*; 5 *streek, oord; windstreek*; 6 *deel v. e. stad of dorp*; 7 *scherpe kant, uitstekende punt; landspits, kaap*; 8 *haak; vischhaak, angel*): 1 *een rechte – is 90°, een gestrekte – is 180°*; 2 *in de –en der oogen; in de –staan; een jongen in de – zetten; uit alle –en en gaten*, van alle kanten; *aardig uit de – komen*, [a]) onverwacht een geestige, rake opmerking maken, [b]) royaal zijn inz. *flink uit de – komen; zet de kast in de –*; 3 *de olie–; de tabaks–*; 4 *in een hoekske met een boekske*, spreuk v. Thomas a Kempis; *het –je van de haard*, een warm, best plaatsje; 5 *hij woont in een vergeten – van Duitschland; uit welke – waait de wind?* zegsw. *waait de wind uit die –?* denkt men er zóó over? zie verder Wind **1**; 6 *alle –en der stad laten doorzoeken*; 7 *op de – der straat*; zegsw. *de – omgaan*, sterven; *het –je* (of: *de –*) *om zijn*, gestorven zijn; *de – v. e. eiland omzeilen; De Hoek-van-Holland; om de – komen kijken*, zich vertoonen, zich niet kunnen verloochenen; Z.-N. *een –je met iem. meegaan*, een eindje; 8 *een worm aan de – slaan* of *doen; met de gouden – visschen*, bij mislukte vangst visch koopen, verg. Zilveren Hagel.
Hoek'boom*, m. –en (Z.-N. *boom tot grensscheiding dienende*).
Hoe'ker, m. –s (*visschers-, transportschip*).
Hoek'huis, o. –huizen (*huis op de hoek v. e. straat*): *een – is een best winkelhuis.*
Hoe'kig, bn.: –er, –st (*met hoeken; stijf*): *een –e figuur*; zegsw. *hij is erg –*, stroef.
Hoek'meetinstrument, o. –en (*werktuig tot het meten van hoeken; graadboog, astrolabium*); **–punt,** o. –en (meetk. *punt van ontmoeting van twee lijnen of van vlakken*): *een 8-hoek heeft acht –punten.*
Hoeksch* 1 bn. (*tot de partij der Hoekschen behoorende*): *de –e en Kabeljauwsche twisten*, burgertwisten in de 14e en 15e eeuw in Holland; **2 –en*,** m. mv. (*partij der Edelen*): *– en Kabeljauwschen, 1349–1492.*
Hoek'steen*, m. –en (*blok op de hoeken van muren, pijlers als bind- of sluitsteen*; fig. *steunpilaar*): fig. *een – des geloofs*, grondwaarheid; *het gezin is de – der maatschappij.*

Hoek'tand, m. –tanden; zie Oogtand.
Hoek'~van~Hol'land, m. (aardr. *landpunt, waarin het vasteland van Z.-H. eindigt*).
Hoe'lang, tot –, bw., d. i. tot welke tijd? *– zal het nog duren?* ook, Hoelang'.
Hoe'lie, v. (Fr. houille: Z.-N. *steenkool*).
Hoel'man, m. –s (*soort van hondsaap in Eng. Indië, als „heilig" vereerd*; Lat. semnopithecus ectellus).
(H)oem'pa, m. –'s (*straatmuzikant*).
Hoen, o. –deren, –ders (1 *de kip*; Lat. gallus domesticus; 2 dierk. *hoenderachtige vogel*; 3 jagerst. *patrijs*); verkl. **–tje,** o. –tjes of –dertjes: 1 zegsw. *zoo frisch* (of: *zoo gezond*) *als een –(tje)*, zeer gezond en levenslustig; z. Lekker; *een toom hoenders*; 2 *de tamme hoenderen*; 3 *een koppel hoenders*; *hij lei aan, het – viel*; zie ook Veldhoen.
Hoen'derachtigen, m. mv. (*vogels, tot het ras der hoenders behoorende*; Lat. galliformes).
Hoen'derdief, m. –dieven (*iem., die hoenders steelt*); **–drek,** m. (*–mest*); **–ei,** o. –eieren (*ei van een kip*); **–hof,** m. (*besloten ruimte voor de kippen enz.*); **–hok,** o. –hokken; **–korf,** m. –korven (*mand tot het vervoeren v. hoenders*); **–maag,** v. –magen (fig. *altijd gretige maag*); **–markt,** v. –en; **–melker,** m. –s (*man, wiens bedrijf het is kippen te fokken; liefhebber van hoenders*); **–mest,** m.; **–park,** o. –en (*hoenderkweekerij*); **–pastei,** v. –en; **–stok,** m. –ken; z. Roest; **–teelt,** v.; **–vleesch*,** o.
Hoep, m. hoepen (*hoepel*; ook: *ring*, als lijfsieraad: *vingerring*).
Hoe'pel, m. –s; verkl. –tje, o. –s (1 *houten, teenen of ijzeren band om vaatwerk*; 2 *kinderspeeltuig*; 3 *ring* in het algemeen): 1 *een nieuwe – om een vat leggen*; *de –s aanzetten*; *krom als een –*; 2 *met de – spelen*; 3 *door de – springen* (paardenspel); *de –tjes van het croquetspel*, boogjes.
Hoe'pelen, hoepelde, h. gehoepeld (*met de hoepel spelen, de hoepel met een stok voortdrijven*); **–rok,** m. –rokken (vero. *wijde, op* [*naar beneden toe grooter wordende*] *hoepels uitstaande rok, crinoline*); **–stok,** m. –stokken (*stok, om een hoepel vooruit te drijven*).
Hoep'hout, o. (*wilgenhout, rijshout voor hoepels*); **–land,** o. –en (*griendland*).
Hoep'la (aansporing, commando om zich op te richten, te springen enz.) **1** tw.; **2** zn. o.
Hoera' 1 tw. (*hoezee*): – is misschien overgenomen van de Kozakken, ± 1815; **2** als zn. o.: *een donderend –*; *een hoeraatje ging op*.
Hoe'ri, v. –'s (oorspr. Arab., letterl. zwartoogig: *maagd uit Mohammeds paradijs*).
Hoes, v. hoezen (Fr. housse: *overtrek van stoel of canapé*): *met hoezen over de stoelen*.
Hoest, m. (*ziekelijke aandoening van het slijmvlies met als gevolg plotselinge uitstooting der lucht met een eigenaardig keelgeluid*; *dat keelgeluid*): *een droge –, een aanval van – hebben*.
Hoes'ten, hoestte, h. gehoest (*een hoest uitstooten, een hoest hebben*): *dat zieke kind ligt te –*; *ik hoest je wat*, ik dank je; **–'bui,** v. –en.
Hoe'tel, m. (Z.-N. *rommel, konkelarij*); **–en,** hoetelde, h. gehoeteld (*broddelen*; Z.-N. [*samen*]*hokken*).
Hoe'ten, Z.-N.: zegsw. *van – noch toeten weten*, van toeten noch blazen.
Hoe've, v. hoeven (*boerderij, hofstede, boerenwoning*): *de oude Frankische –n*.
Hoe'veel, vragend telw. (*welk aantal, welk bedrag enz.*): *met hoevelen zijn wij? – brooden zijn er; – is het, conducteur?*
Hoeveel'heid, v. –heden (*aantal*; *portie, deel*; *menigte*): *een groote –*.
Hoeveel'ste, telw.: *de – is het vandaag? de – maal vraag je me dit al?*
Hoe'ven, hoefde, h. gehoefd (*behoeven*): *gij hoeft niet te komen*; *dat hoeft niet*.
Hoe'venaar, m. –s, –naren (*pachter v. e. hoeve*; *bouwman*; oudt. *vrije, edeling*).
Hoe'ver, hoe'verre, bw.: *– is die stad v. hier? tot – reist gij met ons?* tot welke plaats; *in – zal dat in uw voordeel zijn?* in welke mate, in welk opzicht; ook, Hoever'(re).
Hoewel', vgw. (*ofschoon, hoezeer*).
Hoezee' 1 tw. (*uitroep v. vreugde, toejuiching, aanmoediging*); **2** zn. o.: *een luid –*.
Hoezeer', vgw. (*hoewel*); ook wel Hoe'zeer.
Hof* 1 m. hoven (*omheinde ruimte, tuin*, Z.-N., lit. t. of vero.): *bloemen in veld en –*; *huis en – verkoopen*; **2** o. hoven, bet. 4 gmv. (1 *afgesloten of begrensde ruimte met woningen van oude vrouwen*; 2 *woning van een vorst, vorstelijk verblijf*; *paleis*; bij overdr. *hofhouding*; 3 *rechtbank van hoogere rang*; *de gezamenlijke raadsheeren in zoo'n rechtbank*; 4 met *maken*: *eerbiedige opwachting*; 5 Z.-N. *hofstede*; *binnenplaats van een hoeve*): 1 *een begijn–*; z. ook Hofje; 2 *aan het – verblijven, de dames en heeren van het –*; *het – was op de jacht*; zegsw. *hij is opgevoed aan het – van Jan Vlegel*, hij is een lomperd; 3 *er zijn in ons land vijf hoven*; *het – van appèl, het – van cassatie*, z. ald. en ook Assisen, Beroep; *het – was compleet*; 4 (*aan*) *een dame het* (of: *zijn*) *– maken*, [a]) haar oplettendheden bewijzen, [b]) naar haar hand dingen; *zich het – laten maken*, zich de oplettendheden laten welgevallen; 5 Z.-N. *een schoon –*; nog: *het – van Holland, van Antwerpen*, hotel; **–'bericht,** o. –en.
Hof'charge 1 v. –s (*hofambt*); **2** m. –s (*iem. met zulk ambt bekleed*): *twee hooge –s*.
Hof'dame, v. –dames ([*adellijke*] *dame, tot de hofhouding behoorende*).
Hof'felijk, bn. en bw.; –er, –st (*wellevend, beschaafd, beleefd, hoofsch*): *een – man*; verg. Heusch; **–heid,** v. –heden.
Hoff'mann(s)druppels, –droppels, m. mv. (*opwekkend en krampstillend middel*, naar den Duitscher Dr. F. Hoffmann, 1660–1742).
Hof'hond, m. –honden (*heemhond*).
Hofhoo'rig* 1 bn. (gesch. *behoorende tot een hof* d. i. *adellijke, heerlijke woning, kasteel*); **2 –e*,** m. en v. –n; vero.
Hof'houding, v. –en (*het geheel der vorstelijke huishouding met al de hovelingen*): fig. *'t is daar een heele –*, groot vertoon.
Hof'je, o. –s (*klein hof*; inz. *liefdadigheidsinstelling voor bedaagde lieden* [*bestaande uit een binnenplaats, omringd door een rij gratis-woningen*]); zie Hof, **2** 1.
Hof'jesjuffrouw, v. –juffrouwen (*bewoonster van een huisje in of op het hofje*).
Hof'kapel, v. –len (*de kapel, bij of in het paleis, voor het hof*; *korps muzikanten voor uitvoeringen aan het hof*); **–kapelaan,** m. –s, –lanen (*geestelijke, verbonden aan een hofkapel*; nog: *titel van den Nederl. Hervormden en van den Waalschen predikant, behoorende tot het Civiele Huis v. H. M. de Koningin der Nederlanden*); **–leverancier,** m. –s (eig. *winkelier, die aan het hof levert of mag*

leveren en als teeken daarvan het vorstelijk wapen mag uithangen; inz. *eeretitel*); **–maarschalk,** m. –en (*bestuurder der vorstelijke huishouding*).

Hof'meester, m. –s (*persoon, die op boot of schip belast is met de zorg voor de maaltijden en het logies*; vroeger: *opperceremoniemeester aan het hof*; *intendant*).

Hof'meier, m. –s (gesch. *opzichter over een hofhouding* inz. *aanzienlijk ambtenaar der Frankische koningen*); *de Pepijnen waren –s*; **–nar,** m. –narren (*de nar aan een hof, dien vorsten enz. er op nahielden om zich met zijn dwaasheden en kwinkslagen te vermaken*); **–prediker,** m. –s (*kanselredenaar van het hof*; inz. *predikant, die de officieele geestelijke is aan 't hof*); **–rouw,** m. (*rouw, door het hof voor eenige tijd aangenomen*); **–stad,** v. –steden (*residentie*).

Hof'ste(d)e, v. –steden (*boerenplaats*; [*pacht*]-*hoeve*; *naam v. sommige heerlijkheden*).

Hof van Arbitra'ge; z. Arbitragehof.

Hof van Jan Vle'gel; zie Hof **2.**

Hog, m. hoggen (scheepst. *scheepsschrobber*).

Hog'gen, hogde, h. gehogd (Eng. to hog: *de buitenhuid van een schip afschrobben*).

I. Hok, o. hokken (1 *afgeperkte ruimte*; *donkere* [*kleine, afgeschoten*] *bergplaats*; ook: *verblijf van huisdieren*; 2 verachtelijk: *ellendig, onwaardig verblijf*; *gevangenis*; schooljongenstaal: *school*): 1 z. Turf–, Kolen–; 2 *wat een – dat huis! in het – zitten*; *met zoo'n mooie dag naar het –!* **–'je,** o. –s (*vakje in een kast*; *loket*); – **I** etymologisch = – **II.**

II. Hok, o. hokken (*een samenbindsel of bundel van 4 tot 12 garven of schooven*).

Hok'keling, m. en v. –en (*éénjarig kalf*).

I. Hok'ken, hokte, h. gehokt ([*ineengedoken, dicht op elkaar geschoven*] *zitten*; *altijd thuis blijven, thuis zitten*; *verblijven*): *dat hokt maar bij de kachel! drie gezinnen – er op één kamer,* wonen samen.

II. Hok'ken, hokte, h. gehokt (*haperen*; machine: *vastloopen*): *het gesprek hokte.*

Hok'kerig, bn.; –er, –st (*vol kleine, ongeschikte ruimten*): *een –huis,* met kleine kamers.

Hok'vast, bn. (*veel of graag thuis blijvende*): *die oude man is erg –,* gaat zelden uit.

I. Hol 1 bn.; holler, –st (1 *inwendig ledig of niet gevuld*; 2 *ingezonken*; 3 *ledig en verlaten*; *akelig, naargeestig*; 4 v. e. weg: *ingezonken, tusschen twee hoogten*; 5 *dof, klankloos*; 6 *onbeduidend, ijdel, nietszeggend*): 1 *een –le kies, kogel, gouden ring*; *een – vat*; *e. –le maag,* ledig; 2 *holle oogen,* diep ingezonken; 3 *–le kamers*; 4 *een holle weg*; 5 *een holle stem*; 6 *–le phrases*; nog: *in het holst* (of: *het holle*) *van de nacht,* in het diepst v. d. nacht; **2** bw. (1 zeemansw. *met groote baren*; 2 *dof, klankloos, somber*): 1 *de zee stond –*; 2 *– klinkt het in de zaal*; **3** o. holen (1 *grot, spelonk*; *uitgeholde ruimte*; 2 v. e. schip: *romp, ruim*; 3 *verborgen* [*duistere*] *plaats*; *schuilhoek,* eig. en fig.; 4 Z.-N. *gat*), verkl. holletje, o. –s: 1 *een diep, donker –*; *de holen van konijnen, vossen*; *den leeuw in zijn – opzoeken, zich wagen in het – van den leeuw,* zich willens en wetens blootstellen aan een groot gevaar; 2 *zij slapen in het – en staan om beurt te waken*; 3 *een roovers–*; *de holen der ontucht*; *wat woon jij hier in een donker –!* 4 *een – in een kous.*

II. Hol, m. (*het hollen*): *op – raken of slaan, b.v. van paarden,* niet meer naar de teugel luisteren; *iem. het hoofd op – brengen,* van streek maken inz. de zinnen verwarren door een of andere bekoring; *op een holletje naar school,* hard loopende.

III. Hol, v. –len (*kleine hoogte*; *oploopend gedeelte van een weg*): *ik kan met mijn zware wagen die – niet opkomen,* oprij; gew.

Ho'la 1 tw. (*aansporing om iem. aan te roepen, om iem. te doen ophouden*; *houd op!*); **2** zn. o.: *een waarschuwend –.*

Hol'beinwerk, o. (*fijn borduurwerk*).

Hol'da, v. volkst. *vrouw Holle, Holle,* Germ. myth.: godin van de huiselijke haard, geboorte en dood: *vrouw Holle schudt haar bed,* het sneeuwt.

Hol'derdebolder, bw. (*het onderste boven, hals-over-kop, in allerijl*): *– door elkaar.*

Ho'lenbeer, m. –beren (*voorwereldlijke beer*; Lat. ursus spelaeus); **–mensch*,** m. –menschen (*mensch uit de voorwereld, levend in holen*).

Hol'heid, v. (1 *het hol-zijn, ledigheid*; 2 fig. *onbeduidendheid, ijlheid*): 1 *de – van een boom, van een kies, van een vat*; 2 *de – van een omwentelingsleus.*

Hol'hoornigen, mv. (*familie der herkauwers*; Lat. cavicornia): *koeien zijn –.*

Hol'la, tw., ook: Hola; zie ald.

Hol'land, o. (aardr. misschien *holt- of houtland, naar het griendland rondom Dordt,* òf *hol- of laagland,* dus *Nederland*; *Ned. gewest met A'dam als hoofdstad, het tegenw. N.- en Z.-Holland samen*; bij uitbr. *de heele Republiek*; in het buitenland nog ons heele land), zegsw. – *was in last,* [a]) er was groote nood, [b]) iron. groote drukte om een beuzeling; – *bolland* (zie ald.), *Zeeland geen land, ik hou het met de heikant,* rijmpje om o.a. uit te drukken, dat Holland een waterland is.

Hol'lander* 1 m. –s (*iem. uit Holland, uit Nederland*; *maal- of roerbak, waarin de lompen worden fijngemaakt bij de papierbereiding*; *roerkuip of wrijfbak*): *de kalme –*; *de vliegende –,* [a]) kapitein v. e. spookschip op de W.-kust van Afrika, bij uitbr. dat schip zelf, [b]) opera van Wagner, ontleend aan deze sage, [c]) jongenskarretje, met een hefboom voortbewogen; **2** v. –s (O.-I. *Hollandsche sigaar*; Z.-N. *Hollandsche koe*).

Hol'land-op-zijn-smalst', o. (aardr. *landengte tusschen het IJ en de Noordzee*; fig. *kleingeestigheid, bekrompenheid*): door – werd het Noordzee-kanaal gegraven, 1876.

Hol'lands (*van Holland*), zn. in de 2e nvl., b.v. *– grond. – welvaren*; **–landsch* 1** bn.: *een –e stad, –e kaas,* uit of van Holland; *–e haring*; **2** bw. *– degelijk*; **3** o. (*de taal van het gewest Holland*; *de Ned. taal*): zegsw. *iem. in goed – iets zeggen,* onverbloemd.

Hol'le, v.; zie Holda.

Hol'leblok, m. –ken (Z.-N. *holsblok, klomp*).

Hol'len, holde, h., i. gehold (1 *wild voortrennen van paarden*; *niet meer naar de teugel luisteren*; 2 *vliegen, ijlen, zeer snel loopen, haast maken*): 1 *een hollend paard*; z. Hol **II**; 2 *naar het station –*; zegsw. *het is met hem – of stilstaan,* hij kent geen maat.

Hol'ligheid, v. –heden (*kleine holte*; *gat, opening*): *een spons vol –heden.*

Hologra'phisch, bn. (Gr. holos = geheel: *geheel uitgeschreven,* [*door den testateur*] *eigenhandig geschreven*): *een – testament.*

Hol'oogig*, bn. (*met holle,* d. i. *diepliggende,*

oogen): *een –e bedelaar*; ook, Holoo'gig.
Holothu'riën, v. mv. (Gr.-Lat. holothuria: *een soort van stekelhuidige dieren, zeekomkommers*): *eetbare – of tripangs.*
Hol'rond, bn. (*rond ingebogen*); *– is de tegenst. van bolrond*; zie Concaaf.
Hols'blok, o. –ken (*klomp*; *plomp mensch*).
Hol'ster, m. –s (*koker aan 't zadel tot berging van 't pistool*; *pistoolfoedraal*).
Hol'te, v. –n (*holligheid, holle ruimte*; *in-deuk*): *de borst–, een – in de grond*, diepte.
I. Hom*, v. (*jabot*): *de – aan het overhemd.*
II. Hom*, v. hommen (bij mannetjesvisschen: *voortplantingsvocht*; *mannetjesvisch*): zegsw. *inslikken met – en kuit*, met huid en haar: zie ook Kuit; **–baars*,** m. –baarzen (*mannetjesbaars*); **–bokking*,** m. –en.
Hom'bre, m. (*Fransche* [oorspr. Sp.] *naam van zeker kaartspel*; zie Omber **II**).
Home, o. (Eng. *het* [*gezellig*] *tehuis*; *huis, verblijf*; [*geboorte*]*land*).
Home'risch, bn., bw. (*van, zooals bij Homerus*): zegsw. *een – gelach*, onbedaarlijk, schaterend, zooals in Homerus het gelach der goden; *de –e versmaat*; fig. *een –e strijd*, een reuzenstrijd; z. Vergelijking.
Homerule, o. (Eng. *zelfbestuur*): *Ierland vroeg reeds lang vergeefs –*; **–ruler,** m. –s (*voorstander van zelfregeering*).
Home'rus, ± 950 v. C., Grieksche dichter, op wiens naam staan de *Ilias* en *Odyssee*; 7 steden, o. a. Athene, Smyrna, betwistten elkaar de eer zijner geboorte.
Homespun, v. (Eng. *thuis gesponnen, grofdradige stof*; *hand-, huisweefsel*).
Homileet', m. –leten (Fr. homilète, Lat.-Gr. homiletes: *kanselredenaar*).
Homile'tica, homiletiek', v. (Gr.-Lat. [*leer der*] *kanselwelsprekendheid*).
Homile'tisch, bn. (*de homiletiek betreffende*): *–e oefeningen, –e regelen.*
Homilie', v. homilieën (Gr.-Lat. homilia: *kanselrede*; *kerkelijke tekstverklaring, leerrede*).
I. Hom'mel*, v. –s (dierk. 1 *vliesvleugelig insect*; Lat. bombus; 2 *mannetjesbij, dar*): 1 z. Aard–; 2 *de –s worden in het najaar uit de korf gedreven of wel gedood.*
II. Hom'mel*, m. v. (Z.-N. gew. *hop*).
Hom'melen, hommelde, h. gehommeld (*jonzen als de bijen*; fig. *mompelen*).
Hom'meles: *'t is er –*, er is twist, het is mis.
Hom'mer*, m. –s (*mannetjesvisch*).
Homo . . ., v. Gr. ho'mos = gelijk.
Homoeo . . ., v. Gr. homoi'os = gelijk.
Homoeopaath', m. –pathen (*beoefenaar, voorstander der homoeopathie*); vr. **–pathe.** (oe = eu).
Homoeopathie', v. (*geneeswijze, door Dr. Samuel Hahneman, 1795–1843, ontdekt, waarbij een ziekte bestreden wordt met datgene, waardoor bij een gezonde de ziekte zou veroorzaakt worden*); verg. Allopathie; men zegt meestal: *Homee'o-patie'*; **–pa'thisch,** bn. en bw. (*van, voor, over, betreffende, volgens de homoeopathie*): *–e geneeswijze.*
Homogeen', bn. –gene (*van hetzelfde geslacht, van dezelfde soort*; *één v. aard*; *verwant*; *gelijksoortig*): *een – ministerie*, met leden van dezelfde beginselen; z. Heterogeen; **–geniteit',** v. (*gelijksoortigheid*).
Ho'mo ho'mini lu'pus (Lat. *De eene mensch is een wolf voor de andere*).
Homologatie', v. –ties, –tiën (*gerechtelijke bekrachtiging b.v. van een faillissementsakkoord, waardoor het faillissement eindigt*; Z.-N. *administratieve bekrachtiging van diploma's*); **–logeeren*** (*verleenen van homologatie*; *rechtskracht, -geldigheid verleenen*); (g = g); **–loog',** bn. (*overeenstemmend, gelijkluidend*).
Homoniem', Gr. onoma = woord, **1** bn. (inz. van woorden: *gelijkluidend, doch verschillend in beteekenis*): *bal* (m.) en *bal* (o.), *beren* en *beeren*; **2** o. –en (*homoniem woord*).
Ho'mo no'vus, m. ho'mines no'vi (Lat. eig. *een nieuwe mensch, een onbekende*; fig. *iem., die pas geadeld of tot een ambt bevorderd is*).
Homophoon', bn. (muziek: *bestaande uit slechts één zelfstandige partij*; ook: *gelijkklinkend*; *v. dezelfde toonhoogte*). (ph = f).
Homp, v. hompen (*brok, dik stuk*): *een – brood, een – vleesch.*
Hom'pelen, hompelde, h., i. gehompeld (*strompelen, hinken, kreupel loopen*): *die man hompelt langs de weg*; *zie den armen ezel met zijn zeere poot daar –!* **–aar,** m. –s; **–voet,** m. en v. –en (*manke*).
Homun'culus, m. –culi (Lat. eig. *menschje*: *een langs scheikundige weg ontstaan mensch*, b.v. in Goethe's Faust).
Hom'visch*, m. –visschen (*mannetjesvisch*).
Hond 1 m. –en (1 *roofdier en algemeen bekend huisdier*; Lat. canis familiaris; 2 *verachtelijk wezen*): 1 tot de fam. der –en behooren o. a. de vos, de wolf; *een staande –*, patrijshond; *een lange –*, windhond; zegsw. *zoo ziek als een –*, erg ziek; *zoo moe als een –*, doodmoe; *zij leven samen als kat en –*, zij twisten altijd; *men moet geen slapende –en wakker maken*, [a]) men moet geen moeielijkheden, die men kan vermijden, veroorzaken, [b]) geen argwaan wekken; *blaffende –en bijten niet*, van dreigers of schreeuwers heeft men niets te duchten; *wie een – wil slaan, vindt licht een stok*, wie iem. wil kwaad doen, vindt licht een voorwendsel, gelegenheid; *twee –en vechten om een been, de derde loopt er ras mee heen*, als twee personen om iets twisten, raakt vaak een derde in het bezit er van; *kwade –en bijten elkaar niet*, 't is dief en diefjesmaat; *de – in de pot vinden*, [a]) bij te late thuiskomst het middageten op vinden, (terwijl de hond de pot schoonlikt), [b]) fig. teleurgesteld zijn of worden; *de vliegende –*, een groote vleermuis in de tropen; *Komt men over de –* (Z.-N. *het paard*; misschien *Hont* = Westerschelde), *dan komt men ook over de staart*, als de grootste moeilijkheid maar overwonnen is, dan zijn ook de andere (meer gemakkelijke) te overwinnen; *van het –je gebeten zijn*, trotsch, ingebeeld zijn; *bekend* (of: *gezien*) *als de bonte hond*, algemeen (inz. ong.) bekend; *de Mexikaansche –*, trillingen van een radiolamp, waardoor de opgevangen tonen gewijzigd worden; zie Genereeren; Z.-N. *weten waar de – gebonden is*, hoe de zaak in elkaar zit; z. Onwillig; 2 *een – van een kapitein*, een beroerde kerel; *hij is een vuile –*, een gemeene vent; *behandeld worden als een –*, zeer minachtend, erg slecht; verg. ook Hondenbaantje, –leven; **2** m. en v. (*huidziekte, lijkende op roodvonk* meestal met *roode* verbonden).
Hon'de(n)kar, v. –karren (*karretje, dat door één of door meer honden getrokken wordt*).
Hon'denasyl, o. –asylen (*verblijf voor ver-*

loopen, ook voor zieke honden); lees *a-ziel*; **-baantje,** o. -s (*gemeen, slecht postje, bezigheid*): *onze tweede stuurman had een* –; **-belasting,** v. (*belasting op het houden van honden*); **-bloem,** v. -en; zie Hondsbloem; **-brood*,** o. (voorwerpsn.) -en (*brood, speciaal voor honden gemaakt*): – *wordt bereid o. a. uit maïsmeel en slachtafval*; **-hok,** o. -ken (*hok voor een hond*; ook: *lokaal in het beursgebouw te Amsterdam, voor executoriale verkoopen*); **-kenner,** m. -s; **-leven,** o. (*ellendig leven*); **-kot,** o. -ten (Z.-N. spott. *hooge hoed*); **-pistool,** o. -tolen (*pistool met knalkurk om honden te doen schrikken*); **-slager,** m. -slagers (eig. *de man, die de honden uit de kerk moet slaan; kerkeknecht, suisse*); **-wacht,** v. -wachten (*scheepswacht van middernacht tot 4 uur 's morgens*): *zes glazen in de* –, 's nachts om drie uur; **-weer,** o. (*gemeen, slecht weer*); **-werk,** o. (*onaangenaam werk*).

Hon'depenning, m. -en (*belastingpenning*); Z.-N. **Hon'demedaille,** v. -s.

Hon'derd* 1 bepaald hoofdtelw. (zelfstandig) *tot – tellen*; *nummer* –, het heimelijk gemak; *tien maal tien is* –; (bijvoeglijk) *een eeuw heeft – jaren*; met weglating van het zn. *er waren er over de* –; *wat geef je voor de – ? 't is – tegen één*, de kansen voor de eene mogelijkheid zijn honderdmaal grooter dan voor de andere; **2** bn. (*zeer talrijk*): *hij deed mij – vragen*; **3** o. honderden (*een honderdtal*): *deze noten kosten een gulden het* –, per honderd stuks; *geld uitzetten tegen 5 ten* –, tegen 5 %; *-en (van) jaren*; *bij -en*, honderdtallen; zegsw. *dat loopt in 't* –, in de war, in 't wild; *hij praat maar wat in het* –, onzin; *in 't – jagen, sturen, werpen*, in wanorde; **4** ranggetal (onbuigbaar) *bladzijde* –, de honderdste; nog: *hij praat – uit*, zijn mond staat niet stil; verg. **3.**

Hon'derd dagen, m. mv. (gesch. *van Napoleons vlucht van Elba, 26 Febr. 1815, tot de slag bij Waterloo, 18 Juni 1815*).

Hon'derddeelig*, bn.: *de -e thermometer*, nl. van Celsius; **-duizend,** telw. (*honderd keer duizend*): – *gulden*; *de – trekken in de loterij*, de hoofdprijs; **-erlei,** bn.: – *dingen*, zeer vele; **-jarig,** bn. (*100 jaar tellende of durende*): *een – man, de -e oorlog*; **-maal,** bw. (*100-keer*; *zeer dikwijls*); **-man,** m. -nen (*Romeinsche hoofdman over 100 minderen*); z. Centurio; **-ste,** ranggetal en breukgetal, bijvoeglijk en zelfstandig; **1** bn.: *het – deel, de – dag*; **2** als zelfst. nw. o. -n: *een – van een mud, van een m*; **-tal,** o. -tallen (*een hoeveelheid van honderd*): *een – appelen*; **-voud,** o. -en: *een gulden is het – van een cent*; **-vou'dig,** bn. en bw.: *een -e oogst*; *iets – vergelden*; **-werf,** bw. (*honderdmaal*), w.i.g.

Hond'je, o. -s (*kleine lieve hond*); fig. iets liefs, iets aardigs: *een – van een kind, van een hoedje*; *mijn* –, lieveling; zegsw. z. Hond **1** 1.

Honds'aap, m. -apen (O.-I. *baviaan*; in het mv. *alle apen der oude wereld uitgezonderd de menschapen*; Lat. cercopithecidae); **-bloem,** v. -en (*naam van planten o. a. smalle weegbree*).

Hondsbos'sche* zeewering, v. (*zware dijk tusschen Petten en Kamperduin*).

Hondsch*, bn. en bw.; -er, meest – (*onbeschaamd, schaamteloos*; *onbeschoft*): *-e wijsgeeren*; zie Cynisch; *iem. – behandelen*.

Honds'dagen, m. mv. (eig. *de dagen, dat de Hondsster tegelijk met de zon opgaat, 19 Juli–18 Aug.*: *zeer warme dagen*).

Hondsdol'heid, v. (*watervrees*): *de – bij honden, wolven, vossen*; – *ontstaat bij menschen en dieren, die door een dolle hond gebeten zijn*; ook: Honds'dolheid.

Honds'draf, v. (*lipbloemig onkruid, kruipdoor-de-tuin, groeit in bosschen, in tuinen en langs wegen*; Lat. glechoma hederacea); **-grot,** v. (*grot met giftige dampen, bij Napels*); **-haai,** m. -en (*fraai gevlekte of gestreepte haai van ± 1 m*; Lat. scyllium canicula); **-netel,** v. -s (*witte doovenetel*); **-peterselie,** v. (*wilde peterselie, kleine dolle kervel*; Lat. aethusa cynapium); **-ribbe,** v. (*volksnaam voor de smalbladige weegbree*); **-roos,** v. -rozen (*wilde roos*; Lat. rosa canina); **-rozelaar,** m. -s, -laren (*wilderozestruik*); **-rug,** m. (aardr. *heuvelrug van Emmen in Drente tot Groningen*); **-ster, hond'star,** v. (*Sirius*); **-vot,** m. -votten (eig. *achterste van een hond*; fig. *nietswaardig persoon, mispunt*).

Hongaar', m. -garen (*iem. uit Hongarije*); **-gaarsch'* 1** bn. ([*als*] *in, uit, van, betrekking hebbende op, afkomstig van Hongarije of de Hongaren*): *de - e taal*; **2** o. (*de taal*).

Hon'ger, m. (*natuurlijke behoefte aan voedsel*; fig. *hevige begeerte*): – *hebben als een paard, een beer*, erge; *van – sterven*; spreekw. – *is een scherp zwaard*, hevige kwelling; – *maakt rauwe boonen zoet*, doet eenvoudige (of: onsmakelijke) kost lekker vinden; – *is de beste saus, is de beste kok*, geeft smaak aan de spijzen; inz. Z.-N. *zwart* (of: *scheel*) *zien* (of: *zijn*) *van de* –, een razende honger hebben; **-dood,** m. (*de dood door gemis van voedsel*): *de – sterven*.

Hon'geren, hongerde, h. gehongerd (*honger lijden*; fig. *sterk verlangen naar*): *en als de veerschuit geen brood brengt, – de reuzen* (op Marken); fig. – *en dorsten naar de gerechtigheid*, reikhalzen naar, Matth. 5 : 6.

Hon'gerig, bn.; -er, -st (*honger hebbende, begeerig naar spijs*; fig. *begeerig*): *een -e maag, -e oogen*; *-e wolven*.

Hon'gerkunstenaar, m. -s (*iem., die langdurige onthouding van voedsel als een kunst beoefent*), of: **-virtuoos,** m. -ozen; **-kuur,** v. -kuren (*geneeswijze, door tijdelijke onthouding, of vermindering van voedsel*); **-lijder,** m. -s (*iem., die honger lijdt*; fig. *arme stakker*); **-lijdster,** v. -s; **-loon*,** o. -en (*zeer laag loon*): *werken voor een* –.

Hon'gersnood, m. (*nijpend gebrek aan voedsel*): *er heerschte* –.

Hon'gerstaking, v. -en (*vrijwillige weigering van voedsel in gevangenissen*): *de – van den burgemeester van Cork*.

Hon'gitocht, m. -en (O.-I. *tocht met een hongi* d. i. *een inlandsche oorlogsvloot uit prauwen bestaande om te vernielen en te rooven, vroeger*, inz. *onder aanvoering van dienaren der O.-I. Compagnie om specerijboomen uit te roeien; thans nog op Nieuw-Guinea om zich te wreken, menschenroof te plegen enz.*).

Hong'kong, m. -s (O.-I. *rijtuig voor één persoon, door een Chinees getrokken, riksja*).

Ho'nig, m. (*zoete zelfstandigheid, door de bijen uit de bloemen gegaard*, bv. *uit de bloemen van koolzaad, bockweit enz.*): – *uit de*

bloemen zuigen of puren; zie Puren; *ongepijnde* –, lekhonig, maagdenhonig, niet uitgeperste –; *wilde* –, nl. der wilde bijen; zegsw. *iem. – om de mond smeren*, d. i. hem vleien, hem lieve, zoete woordjes zeggen; *Men vangt meer vliegen met één lepel –, dan met een vat azijn*, met (een beetje) zachtheid verkrijgt men meer dan met geweld; zie Hymettus en Melk; ook: Honing.

Ho'nigbakje, o. –s (*honigafscheidend deel in de vorm v. e. bakje in bloemen*); **–bij,** v. –bijen (*vliesvleugelig insect, dat de honig verzamelt*; Lat. apis mellifica); **–dauw,** m. (*kleverig en zoet sap op bladen, afgescheiden door de bladluizen*); **–drank,** m. (*mee*); **–gras,** o. (*grasachtige, welriekende plant*, ook: *veenreukgras*; Lat. hierochloe odorata; ook: *witbol*, Lat. holcus); **–heide,** v. (*dopheide, heide*); **–klaver,** v. (*vlinderbloemige plant, geurige klaversoort*; Lat. melilotus): *de witte* –; **–mede,** v. Z.-N.; zie Mede; **–raat,** v. –raten (*met honig gevulde schijf uit een bijenkorf*); **–sap,** o. (soorten), –sappen (*zoet sap, in sommige bloemen voorhanden en door de bijen uitgezogen*); **–zeem,** o. (*ongepijnde honig, lekhonig*); **–zoet,** bn. (*zoet als honig*; fig. *vleiend, lief*): *–e taal*; **–zuigers,** m. mv. (*kleine vogels uit Afrika, Z.-Azië en Australië*; Lat. nectariniidae).

Ho'ning, m.; zie Honig.

Honk, o. (1 *hoek, schuilplaats, vrijplaats bij 't krijgertje spelen; meet van een wedstrijd, v. e. renbaan*; 2 *tehuis*): 1 *als men – heeft, mag men niet „getikt" of „gevangen" worden*; 2 zegsw. *van – gaan, bij – blijven*, van huis gaan, bij huis blijven.

Honk'balspel, o.

Honnepon'nig, bn. en bw. (*honnig*).

Honnet', bn. en bw. (Fr. honnête: *beleefd, fatsoenlijk*): *een – mensch.* (t = t).

Honneurs', v. mv. (Fr. *eerbewijzen, plichten bij de ontvangst*): *de militaire –; de – waarnemen*, als gastvrouw of gastheer optreden, de behoorlijke eer bewijzen; (kaartsp.) de hoogste kaarten.

Honni' soit qui mal y pen'se, Fr. het devies van het Eng. wapen en van de Orde van de kouseband, d. i. schande over hem, die er wat kwaads van denkt of: wie erg denkt, vaart erg in het hart.

Hon'nig, bn., bw.; –er, –st (*allerliefst*).

Honora'bel, bn., bw.; –er, –st (Fr. [Lat. honorabilis]: *eervol; deftig*): *e. –e betrekking.*

Honorair', bn.; Fr., Lat. honora'rius: – *lid*, eerelid.

Honora'rium, o. –ria, –s (Lat. [*eere*]*loon, geldelijke vereering, vergoeding in geld aan een schrijver, geneesheer, advocaat*).

Honoreeren* (Fr. [Lat. honorare]: 1 *eeren* inz. *door te betalen*; *als geldig erkennen*; 2 *een honorarium geven, bezoldigen*): 1 *een wissel* –, betalen; 2 *de romans goed* –.

Hono'ris cau'sa (Lat. *eershalve, als eerelijk*): *doctor* – –; zie **H. C.**

Honteus', bn. en bw.; –zer, –t (Fr. *schandelijk; onbetamelijk*; ook: *beschaamd*).

Hon'ved, m. –s (Hongarije: *infanterist: landweersoldaat*).

Hoofd*, o. –en (1 *het bovenste deel van 's menschen lichaam, ook van enkele dieren*; 2 *denkvermogen, verstand*; 3 *inzicht; meening*; 4 *eerste, voornaamste* inz. in samenst.; 5 *persoon*; 6 *het bovenste, hoogste, voorste gedeelte van iets*; 7 bij verg. in verschillende toepassingen): 1 *een rond –, een dik –, een kaal –; iem. het – afslaan; het – ontblooten.* zijn hoed enz. afnemen; *het – schudden*; zie Waterhoofd, Zwijnshoofd; verg. Kop: *de kop van een paard heet ook* –; (als maat) *hij is een – grooter*; 2 *hij heeft een goed, een helder* –; 3 *zijn eigen – volgen*; 4 *het – van de staat*, de vorst, president v. e. republiek; *het – van het leger, van een school*, de leider, bestuurder; z. Leger–, School– enz.; 5 *zooveel –en, zooveel zinnen*, zooveel menschen, zooveel zienswijzen; *de –en tellen*, het aantal aanwezigen; *tien gulden per* –; 6 *het – van een brief, van een rekening*, het bovenste deel; 7 z. Bruggenhoofd; in een haven: *het hoofd*, de steiger, aanleg- en losplaats; nog in zegsw. waarin – inz. bet. 1 heeft: zegsw. *het – laten hangen*, moedeloos, neerslachtig zijn; *het – opbeuren*, moed vatten; *iem. naar het* (of: *zijn*) *– werpen.* bitter verwijten; *een zwaar – in iets hebben*, een zaak donker inzien; *zijn –* (of: *–je*) *toonen*, koppig zijn; *zijn hoofd is er mee gemoeid*, zijn leven; *hoe kon hij het in zijn – krijgen*, hoe kwam hij er toe? (van drank) *naar het – stijgen; uit hoofde van*, wegens; *iets uit zijn – leeren, spelen, opzeggen, kennen*, van buiten; *iem. iets uit het – praten*, zijn plan enz. doen opgeven; *niet wel bij 't –*, min of meer krankzinnig; *iem. boven het – groeien*, [a]) langer, [b]) de baas, de meerdere worden; *iem.* (of: *iets*) *over het – zien*, op iem. of iets geen acht slaan; *het – opsteken*, (weer) in verzet komen (v. e. onderdrukte partij); *het – in de schoot leggen*, in iets berusten, zich overgeven; *zijn – met* (of: *over*) *iets breken*, zich afmatten, ernstig peinzen om de oplossing van iets te vinden; *er hangt ons iets boven het –*, er staat ons iets te wachten, er dreigt gevaar; *zijn – stooten*, niet slagen in zijn pogen; *het – bieden*, zich tegen iets verzetten, weerstand bieden; *vurige kolen* (of: *kolen vuurs*) *op iems. – hoopen* (of: *verzamelen*) Rom. 12 : 20, een vijand met liefde behandelen (zóó dat hij er van zal blozen); z. ook Hoi II, Hoofdje, Water.

Hoofd'agent, m. –en (*opperste lasthebber en vertegenwoordiger v. e. handelshuis enz.; agent van politie van hoogere rang*): *– v. politie, van een levensverzekering*; **–agentschap,** o. –pen; **–akte,** v. –n (*hoogste diploma bij het lager onderwijs*); **–altaar,** o. –altaren (*het voornaamste altaar in een R.-K. kerk*): *het – i. h. priesterkoor*; **–ambtenaar,** m. –s, –naren (*ambtenaar, die aan 't hoofd eener afdeeling staat; hoogere ambtenaar*); **–arbeider,** m. –s (*iem., die* inz. *met het hoofd werkt, niet van handenarbeid leeft: geleerde,* enz.): *de sociale positie der –s*; **–artikel,** o. –en (*voornaamste artikel,* inz. *aan het hoofd in een krant*); **–bestanddeel*,** o. –en (*voornaamste zelfstandigheid, waaruit iets b.v. een mengsel bestaat*); **–bestuur,** o. –sturen (*opperbestuur*): *het – van het N. O. G.*; **–beuk,** m. –en (*middenschip van een kerk*); **–bewaarder,** m. –s (Z.-N. *hoofdopzichter in een gevangenis*); **–bewerker,** m. –s (*voornaamste bewerker van iets*); **–breken,** o. (*met groote inspanning nadenken*): *een brief schrijven kost een boer heel wat –(s)*; **–brekend,** bn. (*hersenkwellend, zorgbarend*); **–bureau,** o. –bureau's; **–deksel,** o. –s (*hoed, pet enz.*); **–**

–deugd, v. –en (*voornaamste deugd*); **doek,** m. –doeken (*om het hoofd gelegde doek [als hoofddeksel]; op Java steeds, in de Buitenbezittingen veelal gebatikte hoofdbedekking voor mannen, vierkant en van vaste maat; soort van tulband*): *een roode –.*

Hoofd'doel, o. (*eerste, voornaamste doel*).

Hoof'delijk, bn. en bw. (*bij of per hoofd, persoon;* rechtst. *solidair*): *– onderwijs;* zie Klassikaal; *de –e omslag:* zie Omslag; *– stemmen,* terwijl al de aanwezigen hun stem uitbrengen; rechtst. *–e* of *solidaire verbintenissen; –e verwijzing in de kosten;* **–heid,** v. (rechtst. *solidariteit*): *de – is een bijzondere eigenschap eener verbintenis.*

Hoof'deneinde, o. (oorspr. een bijvorm van *hoofdeinde,* en naar het voorbeeld van *voeteneinde* gevormd: *deel van het bed, waar het hoofd ligt*): *het – van een ledikant.*

Hoof'denschool, v. –scholen (O.-I. *school voor de zonen van inlandsche hoofden*).

Hoofd'feit, o. –en (rechtst. *het voornaamste ten laste gelegde feit, de eigenlijke daad*): *het – en de omstandigheden.*

Hoofd'gebouw, o. –gebouwen (*voornaamste gebouw*); verg. Bijgebouw.

Hoofd'geld, o. –en (*geld, schatting, tol door of wegens ieder hoofd* d. i. *persoon verschuldigd;* gesch. *door de Israëlieten te betalen:* a. *voor de tempel één zilverling,* b. *aan den Rom. keizer, een Rom. tienling* = ± *50 cents*): *–en heffen.*

Hoofd'haar, o. –haren (*haar van een hoofd*): fig. *– van Berenice,* sterrenbeeld.

Hoof'dig, bn. en bw.; –er, –st (*eigenzinnig, stijfhoofdig*): *de –e boer,* gedicht van Staring; *– volhouden,* meestal Koppig.

Hoofd'ingeland, m. –en (*een der voornaamste ingelanden, lid v. h. bestuur v. e. groot waterschap enz.*); **–ingenieur,** m. –s (*ingenieur der 1e klasse van de Rijkswaterstaat; hoofd v. d. provinciale waterstaat*).

Hoofd'inhoud, m. (*het voornaamste van de inhoud van een boek enz.*).

Hoofd'inspecteur, m. –s (*eerste inspecteur, staande boven andere inspecteurs*).

Hoofd'kaas, v. (*geperst fijngehakt vleesch [van de kop van een varken]*).

Hoofd'kanaal, o. –kanalen (*groot, breed kanaal, waarin zijkanalen uitmonden*).

Hoofd'kantoor, o. –kantoren (*eerste of voornaamste kantoor*): *het – van de posterijen te A'dam;* z. Hulp- of Bij–; **–kerk,** v. –en (*naam voor een kathedraal;* in het alg. *een der voornaamste kerken van een plaats*); **–kleur,** v. –en (*een der zeven kleuren van de regenboog;* ook: *overheerschende kleur*); **–kraan,** v. –kranen (*de groote kraan, die de hoofdleiding afsluit [bij gas- en waterleiding]*); **–kwartier,** o. –en (in oorlog, bij manoeuvres: *het kwartier of verblijf van legeraanvoerder en staf*); **–letter,** v. –s (*kapitale beginletter,* d. i. *letter door grootere afmeting en bijzondere vorm zich onderscheidend*): *eigennamen schrijft men met een –;* **–lijnen,** v. mv. (*groote, voorname trekken*): *de geschiedenis in de – kennen;* **–man,** m. –mannen (*bevelhebber v. e. afdeeling soldaten,* pruisme voor kapitein; *aanvoerder of leider v. e. partij: hoofd, voorman*); Z.-N. rechtst. *– van de jury,* hoofd, door het lot of door de gezworenen aangewezen; **–meester,** m. –s (Z.-N. *hoofd der school*); **–officier,** m. –officieren (vroeger: *opperschout, hoofdschout; titel voor een officier van hoogere rang* inz. *kolonels, luitenant-kolonels en majoors bij de landmacht, soms ook voor kapiteins en kapitein-luitenants ter zee*); **–onderwijzer,** m. –s (*onder de wet van 1857* en nog in Z.-N. *hoofd der school;* later: *onderwijzer met hoofdakte*); **–opsteller,** m. –s (Z.-N. *hoofdredacteur*); **–opzichter,** m. –s.

Hoofd'pijn, v. –en (*pijn in het hoofd*): *zware –; schele –;* verg. Migraine.

Hoofd'plaats, v. –en (*hoofdstad, voorname of voornaamste plaats*); **–planeet,** v. –planeten (*planeet, die zich onmiddellijk om de zon beweegt*); zie Bijplaneet; **–redacteur,** m. –s (*voornaamste der redacteuren*); **–rivier,** v. –en (*belangrijkste rivier van een land, een rivierstelsel*): *de Rijn is een –.*

Hoofd'rol, v. –rollen (toon. *voornaamste rol*): zegsw. *de – spelen,* [a]) de voornaamste zijn, [b]) op de voorgrond treden.

Hoofd'schotel, m. –s (*voornaamste gerecht;* inz. fig. *het belangrijkste v. e. voordracht, voorstelling enz.*); **–som,** v. –men (*totale som; kapitaal;* belasting: *de eigenlijke belastingsom zonder de opcenten*): *de – opmaken van een bundel rekeningen; – en rente;* **–stad,** v. –steden (*hoofdplaats van een land of provincie*); **–straf,** v. –fen (rechtst. *de straf, die de hoofdzaak is, de eigenlijke straf;* Z.-N. rechtst. tegenstelling van *vervangende straf*); **–stuk,** o. –stukken (*afdeeling in een geschrift, in een boek;* Z.-N. ook: *hoofdkaas*); **–toon,** m. –tonen (muziek: *grondtoon;* kleuren: *hoofdschakeering; krachtige klemtoon of nadruk*); **–trek,** m. –trekken (fig. meestal in het mv.: *voornaamste, belangrijkste bijzonderheid*): *in hoofdtrekken mededeelen,* in hoofdzaken; *de – van zijn karakter;* **–vak,** o. –vakken (*voornaamste vak van bedrijf, studie of examen*): *veeteelt is daar het – van bestaan; taal en rekenen zijn bij het onderwijzersexamen de – vakken;* **–vlak(k)e,** v. (Z.-N. *hoofdkaas*); **–wacht,** v. –en (*voornaamste militaire wacht in een stadskwartier, of van het geheele garnizoen; de troep, die de – waarneemt;* ook: *het gebouw*); **–wapen,** o.: *van ons veldleger is de infanterie het –;* **–weg,** m. –wegen (Z.-N. rechtst. *voornaamste weg*): *–wegen en kleine wegen;* **–werk,** o. (*werk met het hoofd; voornaamste bezigheid; meesterstuk, beste werk;* ook: *voornaamste vestingwerk b.v. e. bolwerk*): *dat is 's dichters –; daar maakt hij zijn - van,* dit doet of behandelt hij vóór alles; **–zaak,** v. –zaken (*voornaamste zaak, aangelegenheid; het belangrijkste, gewichtigste;* i. h. mv.: *iets belangrijks*): *dit is de –, al het andere is bijzaak; dit is i. (de) – juist;* **–za'kelijk,** bw. (*vooral*); **-zee,** v. –zeeën (*oceaan, wereldzee*); **–zeer,** o. (vero. *hoofdpijn;* thans: *uitslag op het hoofd,* Lat. tinea capitis): *kinderen met –;* **–zetel,** m. –s (*plaats, waar iem., of een of andere zaak zijn of haar belangrijkste vestiging heeft*): *Tilburg is de – onzer wolindustrie;* **–zin,** m. –zinnen (spraakk. *zin, die geen zindeel is van een andere*); **–zonde,** v. –zonden (*zware zonde, oorzaak van vele andere zonden; groote zonde, voornaamste gebrek*): *men onderscheidt zeven –zonden.*

Hoofsch*, bn. en bw. (*als aan het hof, wellevend;* ook: *vormelijk*): *–e manieren, –e welwillendheid; iem. – groeten;* zie Hoffelijk.

Hooftiaansch'*, bn. (*in de trant van Hooft, 1581–1647*): *–e stijl,* gedrongen, pittig.

Hoog* **I** bn. en bw.; –er, –st (1 *zich in de richting naar boven uitstrekkend, ver zich verheffende*, de tegenst. is *laag*; 2 *zich op groote of aanmerkelijke afstand van de grond enz. bevindende*; 3 oneig. in verschillende toepassingen): 1 *een –e boom*; *een –e rug*, kromme, gebochelde rug; *een – voorhoofd*; *de sneeuw ligt drie voeten –*; *hij woont twee –*; 2 *in hoogere luchtlagen*; *een – licht*, een lichtraam boven in het vertrek; *– water*, [a]) overstrooming, [b]) vloed; zie ook Water; *een –e zee*, als de golven hoog en lang zijn; *de barometer staat –*; *het –e Noorden*, ver van de evenaar; 3 *een –e toon*, helder, scherp; z. ook Toon: *een –ere macht*, niet van deze aarde; *dat is mij te –*, daar kom ik niet bij; *iem. – aanslaan*; *een –e eer*, groote; *een – bod*, aanzienlijk; *van –e geboorte*; *een –e koers van effecten*; *een –e betrekking*; *–e eischen*; *–e prijzen*; *–e feestdagen*, b.v. Paschen, Pinksteren; *een –e koorts*, erg; *in de –e oudheid*, ver; *een –e rente*, *een –e stand*, *een –e winst*; zegsw. *–e woorden met iem. hebben*, erge twist; *het is – tijd*, meer dan tijd; *niet – vliegen* (of: *timmeren*), niet veel verstand hebben; *iets – opnemen*, iets zeer ernstig opvatten; *– met iem. loopen*, zeer ingenomen zijn met; z. ook Oom, Piet **I**, Raad; Z.-N. *het – op hebben*, trotsch zijn; Z.-N. *– geld*, groot geld; Z.-N. *– spreken*, luid; **2 –e**, m. –n (*een hooggeplaatste persoon* inz. *hoofd- of opperofficier*): *een – te paard*; **3** o. (*het hooge*): *bij – en laag zweren*, zweren bij God en duivel, of bij hoogere en lagere machten; *eere zij God in den hooge(n)*, d. i. in de hooge hemel; *slaat uw oogen naar den hooge(n)*, *alles kwam van daar*.

Hoog'aanzienlijk, bn. (*van zeer hooge rang*): *een –e vergadering*, b.v. de 1e Kamer.

Hoog'aars, v. –aarzen (*vaartuig met hooge boeg*); **–aarsjacht,** v. –en; ook: Hoogaarts, Hoogaarst.

Hoog'achtbaar, bn. (*in hooge mate achtbaar, titel v. d. leden van de Hooge Raad*).

Hoog'altaar, o.; zie Hoofdaltaar.

Hoog'bejaard, bn. (*zeer oud of zeer bedaagd*): *een –e keukenmeid*; **–blauw,** bn. (*helblauw*); **–blond,** bn. (*roodachtig*): *van kuif wat –*.

Hoogboots'man, m. –lieden (eig. *opperbootsman*; [*verouderde*] *titel v. e. scheepsonderofficier en een beambte op de landswerven*).

Hoog'bruin, bn. (*helderbruin*): *een –e vlecht*.

Hoog'dag, m. –dagen (*één der vier hooge R.-K. feestdagen*): *Paschen, Pinksteren, Allerheiligen en Kerstmis zijn –dagen*.

Hoog'dienst, m. –diensten (*hoogmis*).

Hoogdra'vend, bn.; –er, –st (*gezwollen, opgeschroefd*): *–e stijl, een –e rede*.

Hoog'duitsch* (*Duitsch*) **1** bn.: *een –e spraakkunst*; **2** o. (*de taal der Duitschers*): *het –*, eig. de taal der bergstreken.

Hoog'edelachtbaar, bn.; **–edelgestreng,** bn.; **–eerwaard,** bn.; z. Bijlage **III**.

Hoo'gelied*, o. (uit het Duitsche: hohe Lied; *een der canonieke boeken van het O. Testament*): canticum canticorum of het lied der liederen is de juistere vertaling van de Hebreeuwsche titel; *het – van Salomo*, ook, Hoog'lied.

Hoo'gelijk*, bw. (*zeer, in hooge mate*): *– met iets ingenomen zijn*; ook, Hoog'lijk.

Hoo'gen*, hoogde, h. gehoogd (1 *hooger maken, ophoogen*; 2 *bij een verkooping of verpachting hooger bieden*; 3 schilderkunst: *het licht sterker doen uitkomen*): 1 *een dijk 0.5 m –*; 2 *een bod –*; 3 *de schaduwen van een schilderij aanzetten om het licht te –*.

Hoogepries'ter*, m. –s (*opperpriester*; ook: *zinnebeeld van Christus*; *de Paus*): *de – der Joden*, het hoofd der priesterschap, voorzitter van de Hooge Raad; *Aäron, de eerste –*; ook wel: Hoo'gepriester.

Hoogepries'terlijk gebed*, o. (*gebed, dat Jezus uitsprak bij het laatste Avondmaal*).

Hooge Raad'*, m. (Bijbel: z. Sanhedrin; *ons hoogste rechtscollege, door de grondwet het opperste gerechtshof voor het geheele rijk, hof van Cassatie*); nog: *de – – van adel*, college ingesteld bij Koninklijk besluit van 24 Juni 1914; het stelde o. a. vast de lijsten der adellijke geslachten in ons land.

Hoo'gere Bur'ger*, m. –s (*leerling eener Hoogere Burgerschool*).

Hoo'gere Bur'gerschool*, v. –scholen (*inrichting voor middelbaar onderwijs met vijf- of driejarige cursus*); z. Athenaeum.

Hoogereind'*, –ein'de*, o. (*eereplaats*): *aan het – der tafel*; ook, Hoo'gereind(e).

Hoo'geremachtsvergelijking*, v. –en (algebra: *vergelijking v. d. derde enz. graad*).

Hoo'gerhand*, v. (1 *rechterzij, eereplaats*; 2 *van Gods-, van overheidswege*): 1 *hij liep aan de –*; 2 *van – bevolen*; ook –hand'.

Hoo'gerhuis*, o. (*huis der Edelen of Lords in Engeland*); verg. Lagerhuis.

Hoo'gerop*, bw. (*hooger; verderop*; *dichter bij het hoofd der tafel, der partij enz.*): *je moet nog wat – zijn*, nl. op de berg; *ga –, mijnheer! – gaan*, in hooger beroep; *– willen*, aanzienlijker dienst enz. willen hebben, ook, Hoogerop'.

Hoo'gerwal*, m. (*de plaats, waar de wind vandaan komt*); zie Lagerwal en Lij.

Hoogeschool'*, v. –scholen (*inrichting voor academisch of hooger onderwijs*; *de gezamenlijke professoren en studenten*; ook: *hoogere dressuur voor rijpaarden*): *studeeren aan de –*; nog: *de technische – te Delft* (1905); *de landbouw– te Wageningen* (1916).

Hoog'gaand, bn. (*hoogloopend, hevig*): *een –e twist*, erg; verg. *hooge woorden*; z. Hoog.

Hoog'geacht, bn. (*in hooge mate geacht*).

Hoog'gebergte, o. –gebergten (aardr. *gebergte met toppen, hooger dan 2000 m*).

Hoog'geboren, bn.; zie Bijlage **III**.

Hoog'geel (*helgeel*) **1** bn.; **2** zn. o.

Hoog'geleerd, bn. (1 *praedicaat v. e. hoogleeraar*; 2 *van hooge geleerdheid blijk gevende*, [*als*] *van een hoogleeraar*, soms licht iron.): 1 z. Bijlage **III**; 2 *uit hun –e mond*; **–geplaatst,** bn. (*een aanzienlijk ambt bekleedende, een hooge positie innemend*); **–geschat,** bn. (*in hooge mate gewaardeerd*): *–te vriend*.

Hoog'haarlemmerdijksch*, o. (*zeer ruw, zeer plat*); zie Haarlemmerdijksch.

Hooghar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*het hart hoog dragend, een hoog gevoel v. eigenwaarde hebbend, fier, trotsch; met trots*): *Alva was –*; *een voorstel – van de hand wijzen*; **–heid,** v.

Hoogheem'raad, m. –heemraden (*titel van de –raden in sommige algemeene besturen over dijken en afwatering in Holland en Utrecht*); **–heem'raadschap,** o. –schappen (*het ambt van hoogheemraad*; *complex van polders onder bestuur van hoogheemraden*).

Hoog'heid, v. in bet. 3 –heden (1 *voornaamheid; hooge rang; aanzien;* 2 *gezag;* 3 *titel voor vorsten, prinsen;* 4 *fierheid, trots,* ong.): 1 *koningen en allen, die in – gezeten zijn* (Bijb.); *de – des Heeren* (Jes. 26 : 10); *de – van het recht;* 2 *landzaat onder dezelfde –;* 3 z. Bijlage **III**; 4 *de – in deze uitval; – des harten.*

Hoo'ging*, v. –en (1 *ophooping;* 2 *opbod;* 3 schilderk. *het aanbrengen van meer licht op een schilderstuk*): 1 *– van een slootkant;* 2 *door herhaalde – klom de koopprijs aanzienlijk;* 3 *– moet met smaak worden aangebracht.*

Hoog'kamer, v. –s (Z.-N. *opkamer*).

Hoog'koor, o. –koren (*priesterkoor in een R.-K.kerk; ruimte, waar het hoogaltaar staat*).

Hoog'land, o. –en (aardr. *uitgestrektheid land, hoog boven de zeespiegel gelegen; uitgestrekte bergstreek;* ook: *hooggelegen, voor overstrooming gevrijwaard land*): *de Schotsche –en;* **–lander,** m. –s (*bergbewoner, bewoner van een hoogland,* inz. *Bergschot*).

Hooglee'raar*, m. –s, –raren (*leeraar aan een hoogeschool van wetenschap, kunst enz.*); **–leerares'*,** v. –sen (*vr. hoogleeraar*).

Hoog'lied, Hoog'lijk; zie Hooge–.

Hoog'loopend*, bn. (*hevig, hooggaand*): *een –e twist,* erg; *–e woorden,* hettig.

Hoog'mis, v. –missen (*plechtige Mis aan het hoogaltaar, met zang en orgelmuziek*).

Hoog'moed, m. (*trotschheid, opgeblazenheid, trots, laatdunkendheid*): spreekw. *– komt* (of: *gaat*) *voor de val,* hoovaardij wordt door ondergang, schande gevolgd.

Hoogmoe'dig 1 bn. en bw.; –er, –st (ong.: *trotsch, verwaand, opgeblazen*): *een – parvenu; hij sprak – over zijn voorvaderen;* **2** zn. **–e,** m. en v. –n: *de(n) –e vernederen.*

Hoogmo'gend, bn.: *–e heeren; Hunne –en,* titel v. d. leden der Generale Staten na 1653.

Hoog'noodig*, bn.(*dringend noodig of noodzakelijk*): *alleen de –e reparaties doen.*

Hoog'oven, m. –ovens (*hooge, loodrecht opgetrokken smeltoven* [*voor ijzererts*]).

Hoog'rood*, bn. (*donkerrood*): *een –e blos.*

Hoog'schatten, schatte –, h. –geschat (*op hooge prijs stellen, hoogachten*).

Hoog'sel, o. –s (Z.-N. *wat tot ophooging dient v. e. dam, wagen, bijenkorf enz.*).

Hoogst* 1 bw.(*zeer, uitermate; in hooge mate*): *dat is – ongepast;* **2** zn. o.: *op zijn –(e) zijn,* het hoogste punt bereikt hebben; *op zijn* (of: *het*) –, in het uiterste, aannemelijkste geval: *dat kost op zijn – een rijksdaalder; ten –e* [a]) ten zeerste: *ten –e voldaan,* [b]) volgens de ruimste rekening: *tijdelijke gevangenisstraf van ten –e 20 jaar.*

Hoogstam'mig, bn. (*met een hooge stam*): *–e pijnen, –e klapperboomen.*

Hoogst'biedende, m. en v. –n (*meestbiedende*): *de koop wordt de(n) – toegewezen.*

Hoog'springen, o. (sport: *het springen met een polsstok om het hoogst*).

Hoogst'dezelve*, vnw. (*in plaats van hij, zij, haar: dient om vorstelijke personen aan te duiden*): *de Koningin ging uit rijden, en na een uur keerde – terug; de Koningin en –derzelver Moeder; de Koning en –deszelfs huis.*

Hoogst'eigen, bn.: *de baron in – persoon,* de baron zelf.

Hoog'te*, v. –n (1 *afstand van de voet tot de top; verhevenheid;* 2 *heuvel*): 1 *de – v. e. toren; een – van 1200 m;* 2 *boschrijke –n;* nog: *de – v. e. driehoek,* afstand van de top tot de basis; zegsw. *hij is nog niet op de – (van iets),* is niet voldoende ingelicht; *uit de – tot iem. spreken,* met trotschheid; *de – hebben of krijgen,* dronken zijn of worden; *de – der zon nemen;* zie Poolshoogte.

Hoog'tecirkel, m. –s (*breedtecirkel*); **–lijn,** v. –lijnen (meetk. *in een driehoek, de loodlijn uit het toppunt op de basis*); **–lijnen,** v. mv.; z. Isohypsen; **–meter,** m. –meters (*werktuig tot het bepalen der geogr. breedte*); **–punt,** o. (*toppunt*): *het – bereiken.*

Hoog'terecord, o. (vliegsport: *record van het hoogst te hebben gevlogen*).

Hoog'teverschil, o. –len (*verschil in ons land ten opzichte van A. P.*): *de grootste –len zijn ruim 320 m + A. P. ten Z. van Vaals en ± 5 m – A. P. in sommige droogmakerijen.*

Hoog'tezon, v. (*op bepaalde wijze geconstrueerde booglamp, die een licht uitstraalt rijk aan ultra-violette stralen,* in de geneeskunde gebruikt ter bestraling): *de – dient ter behandeling o. a. van lupus.*

Hoog'tij, o. in de zegsw. *– vieren,* feest.

Hoog'tijd*, m. –tijden (*hooge feestdag*): *de – van Paschen;* R.-K. *ten – gaan, zijn – houden,* te communie gaan; Z.-N. *de – dragen,* het H. Sacrament (naar zieken tijdens de hoogtijden).

Hoog'veen, o. –venen (aardk. *turfland, ontstaan uit heide, wollegras, veenbies en veenmos op een isoleerende laag tusschen 't plantenkleed en e. onderliggende grond*): *–afgraven.*

Hoog'verraad, o. (*misdadige tegen de staatsinrichting of tegen een van de hoogste organen in de staat b.v. den vorst gerichte handeling, met het oogmerk de organisatie van de staat omver te werpen of onwettig te wijzigen; landverraad*): *wegens – gefusilleerd.*

Hoog'vlaamsch*, o. (Z.-N. *beschaafd Vlaamsch,* tegenover Platvlaamsch).

Hoog'vlakte, v. –n (*hooggelegen vlakte; plateau, tafelland*): *de – van Oud-Kastilië.*

Hoog'vlieger*, m. –s (*een soort van duif*): fig. *hij is geen –,* hij timmert niet hoog.

Hoogwaar'dig 1 bn. (*zeer verheven*): *het – Sacrament;* **2 –e,** o. (*het H. Sacrament des Altaars*).

Hoogwaar'digheid, v. –heden; **hoogwelgebo'ren,** bn.; z. voor deze titels Bijlage **III.**

Hoog'water, o. (*hoogste stand v. h.* [*zee*]*water;* in het alg. *hooge waterstand*); ook, Hoogwa'ter; zie Hoog **1** en Water.

Hoogzaal', o. –zalen (volksetymologie van Oksaal; zie ald.); ook, Hoog'zaal.

Hooi, o. (*gemaaid en op het veld gedroogd gras*): *een voer –; – keeren;* zegsw. *te veel – op zijn vork nemen,* te veel af willen doen; *een naald of speld in een voer – zoeken,* het onmogelijke willen; z. Gras; **–berg,** m. –bergen (*berg of hoop hooi, door een dak* [*van riet*] *op palen beschut; stapel hooi*); **–boter,** v. (*boter van koeien op stal, die hooi krijgen, winterboter*); **–bouw,** m. (*de hooioogst*): *in de – zijn;* **–broei,** m. (*het broeien van hooi*): *brand ten gevolge van –;* **–dokter,** m. –s (*in N.-Holland de gemeentelijke hooipeiler, die brand door hooibroei moet voorkomen*).

Hooi'en, hooide, h. gehooid (*het hooi omschudden, op stapels zetten en inhalen*): *de boeren zijn aan 't –;* spreekw. *Men moet –, als de zon schijnt,* van de gunstige gelegenheid gebruik maken; **–er,** m. –s (*arbeider, die hooit*); **–ster,** v. –s; **–gaffel,** v. –s ([*hou-*

ten] *hooivork*); **–hark,** v. –en (*houten hark met doorgeslagen houten pennen*); **–kaas,** v. –kazen (*winterkaas,* nl. *v. d. melk van 't met hooi gevoerde vee*); **–kist,** v. –en (*kist, met hooi bekleed, om de spijzen gaar te maken of warm te houden*); **–klamp,** m. –en (*ongedekte stapel hooi*); **–kolder,** m. (*paardenziekte*); **–koorts,** v. (*neusverkoudheid, inz. bij personen, wier neusslijmvlies bijzonder gevoelig is voor stuifmeelkorrels van grassoorten*); z. Allergenen; **–land,** o. –en (*grasland, bestemd om er hooi op te winnen*).

Hooi'mijt, v. –en (*open stapel hooi*); **–opper,** m. –oppers (*hooihoop in het hooiland*; gew. *hooimijt*): *een piramidale –*, hooistapel; **–peiler,** m. –s; z. Hooidokter; **–pers,** v. –persen (*werktuig, waarmee hooi tot balen wordt geperst*); **–rijf,** v. –rijven (*hooivork*); **–rook*,** v. –rooken (*hooiopper*); **–schelf,** v. –schelven (*hooimijt*); **–schuur,** v. –schuren; **–stapel,** m. –stapels; **–tas,** m. –tassen (*stapel hooi*); **–vork,** v. –en (*vork met twee tanden*); **–wagen,** m. –s (*wagen tot vervoer van hooi*; dierk. *spinachtig dier met lange, spichtige pooten, bastaardspin*; Lat. opilionidea; ook: *langpootmug*); **–zolder,** m. –s (*zolder tot berging van hooi*).

Hoon, m. (*smadelijke bejegening, smaad, grievende beleediging*): *spot en –*.

Hoo'nen*, hoonde, h. gehoond (*smaden, smaad aandoen, met verachting bespotten*; studententaal: *iem. een gek figuur laten maken*; *iem. verachtelijk bespotten en tarten*): *iem. –*; *den levenden God –* (Bijbel).

Hoo'nend*, bn. en bw. (*krenkend, erg beleedigend*): *–e woorden*; *– lachen*, smadelijk.

Hoon'gelach, o. (*smadelijk, spottend gelach*): *er ging een – op uit het publiek*.

I. Hoop*, m. hoopen (*ongeordende stapel*; [*groote*] *menigte*): *een – hout, zand*; *het hooi aan –en leggen*; zegsw. *te – loopen*, samenloopen; *bij* (Z.-N. *met*) *–en*, bij stapels; *de groote –*, de groote massa; Z.-N. *– en al*, ten hoogste; Z.-N. *op de – toe*, op de koop toe.

II. Hoop*, lit. t. **ho'pe,** v. (1 *verwachting* [*van iets goeds*]; 2 *vast vertrouwen*): 1 *op – leven, alle – opgeven, zich met ijdele – vleien*; *– hebben, koesteren*; *zijn – stellen op*; zegsw. *op – van zegen*, verwachting v. e. blijde uitkomst; *– doet leven*, geeft levensmoed; *hij dobbert tusschen – en vrees*, hoopt en twijfelt afwisselend; 2 *stel uw – op God*; nog: R.-K. *een der Goddelijke deugden*.

Hoo'peling*, m. –en (Z.-N. *hoofdpeluw*).

Hoo'pen*, hoopte, h. gehoopt (*op hoopen zetten*): *op elkaar gehoopt*, opeengehoopt; Z.-N. *–de vol*, meer dan vol.

Hoop'vol, bn. (1 *vol hoop, vol verwachting*; 2 *veelbelovend*): 1 *een –volle blik*; 2 *een –volle toekomst*; *in de –le leeftijd van....*

Hoor'baar, bn. en bw. (*kunnende gehoord of verstaan worden*; *te hooren*): *een –bare klank*; *lees toch –*; *dat is niet –*.

Hoor'buis, v. –buizen (*hulpmiddel voor half-dooven of hardhoorigen, gehoorbuis*).

Hoor'der, m. –s (*hij, die toeluistert*): *mijn –s, waarde –s*; **–deres',** v. –sen; **–ster,** v. –s.

Hoo'ren* 1 hoorde, h. gehoord (1 *een gehoor hebben, niet doof zijn*; 2 *met het oor waarnemen*; 3 *gehoorzamen*; *naar raad luisteren*; 4 *vernemen*; 5 *aanhooren*; 6 *verhooren*; 7 *toebehooren*; 8 *betamen, passen*): 1 *een vogel hoort en ziet scherp*; *–de doof en ziende blind*, niet willen hooren of zien; 2 *dat laat zich –*, is aannemelijk; *zich op een concert laten –*, als solist optreden; *ik hoor iets in de kelder*; 3 *Wie niet – wil, moet voelen*; *hij hoort niet naar goede raad*; 4 *ik hoorde, dat je ziek was*; *niets meer van iem. –*; *wij komen eens –, hoe het gaat*; 5 *de rechter moet beide partijen –*; 6 Bijbel: *Vader, ik dank U, dat Ge mij gehoord hebt*, Joh. 11 : 41; 7 *al het land, dat ge hier ziet, hoort* (*behoort*) *aan den graaf*; 8 *dat hoort zoo niet*; *dit kastje hoort hier niet*; nog: *een geluid laten –*, voortbrengen; *hoor eens* (*hier*), *dat gaat niet*, aanmaning; *hoor je*, versta je; *dat is mis, hoor! nou hoor!* bevestiging; *zoo mag ik het –*, dat is naar mijn zin; *hoor je hèm*, welk een dwaasheid! **2** zn. o.: *–, zien en zwijgen!* zegsw. *– en zien vergaan mij*, er is een geweldig leven.

Hoo'rig* 1 bn. (*afhankelijk, onvrij*); **2 –e*,** m. en v.: *een –e*, een onvrije.

Hoorn, horen **1** m. –en, –s (1 *spits uitsteeksel aan de kop van verschillende dieren* inz. *als wapen dienende*; 2 *uitwas op een hoorn gelijkend*; 3 bij verg. van allerlei [uitstekende] voorwerpen; 4 *muziekinstrument*, oorspr. van hoorn, nu inz. *koperen blaasinstrument*; 5 *telefoonhoorn, gehoorhoorn enz.*): 1 *de – van een neushoorndier*; *de holle –en der runderen, de massieve der herten*; zegsw. *de –s* (of: *de horens*) *opsteken*, zich verzetten, oproerig worden; *hij neemt te veel op zijn horens*, neemt te veel arbeid, zorg op zich; 2 *de –en v. e. slak*; *voel–*; 3 *de –en v. d. maan*; Z.-N. *de –s van een kar*, steun voor en achter op een geladen hooiwagen; 4 *op de – blazen*; 5 *de* [*telefoon*]*– opnemen, aan de haak hangen, naast de haak leggen*; nog: zegsw. *de – van overvloed*, gedraaide hoorn, waaruit bloemen enz. te voorschijn rollen; z. Amalthea; **2** o. (stofn.): *het – van de paardenhoef*; Z.-N. *zoo droog als –*; zie Horn.

Hoor'naar, m. –s (*horzel*); ook, *Hoorntje*.

Hoorn'achtig, bn.; –er, –st (*op hoorn lijkende*): *het – vlies van het oog*.

Hoorn'beest, o. –beesten (*beest met horens, een rund*, inz. *een koe*).

Hoorn'blazer, m. –s (*militair, die op de hoorn signalen geeft of de marsch blaast*): *– blazers en trommelslagers*; **–dul,** bn. (Z.-N. *verwoed, kolderig, woedend*).

Hoor'nen, bn. (*van hoorn of horen*): *een – snuifdoos, een – pijlspits, een – kam*.

Hoorn'geschal, o. (*de klank van een hoorn, het schallen van horens*).

Hoornist', m. –en (muz. *hoornblazer*; *iem. die een hoorn bespeelt*): *de – blies zijn wangen op, zijn oogen uit en zijn horen vol*.

Hoorn'klaver, v. (*vlinderbloemige plant o.a. in Z.-Europa*; Lat. trigonella).

Hoorn'signaal, o. –signalen (*sein met een hoorn*); lees *–sienjaal*.

Hoorn'slang, v. –en (*giftige slang met een schubje boven ieder oog*; Lat. bitis caudalis).

Hoorn'snavel, m. –s (*neushoornvogel*).

Hoorn'uil, m. –uilen; zie Ransuil.

Hoorn'vee, ho'renvee, o. (*vee met horens* inz. *rundvee*).

Hoorn'vlies, ho'renvlies, o. –vliezen (*doorschijnend vlies aan de voorzijde van de oogbal*); **–vliesontsteking,** v. –en.

Hoorn'weefsel, o. (*weefsel, dat uit een hoornachtige stof bestaat*): *de nagels der menschen, de runderhoeven zijn een –*.

I. Hoos*, v. hoozen (*spiraalvormige draaiende beweging der lucht, wervelwind*); etymologisch = Hoos **II** (naar de trechtervorm).
II. Hoos*, v. hozen (eig. *lange kous, broek*; thans: *hooge visscherslaars*).
Hoos'gat, o. –gaten (scheepst. *gootvormige diepte in een schuit, waarin het water samenloopt en waaruit men het door te hoozen verwijdert*); **–vat,** o. –vaten (*smalle schepper met steel, om het water uit een boot te hoozen*).
Hoovaar'dig*, bn. en bw.; –er, –st (*hoogmoedig, trotsch*, altijd ongunstig): *een – pocher.*
Hoovaardij'*, v. (*hoogmoed, trots*).
Hoo'zen*, hoosde, h. gehoosd (*met een hoosvat water uit een boot werpen*).
I. Hop(pe), v. (*netelachtige plant*; Lat. humulus lupulus): *de bellen van de – dienen bij de bereiding van bier; de – plukken, drogen.*
II. Hop, m. hoppen (*zangvogel met kuif, ter grootte v. e. lijster*; Lat. upupa e. epops).
III. Hop, o. (*inham*), vero.: *het Hoornsche –.*
IV. Hop, tw. (1 *uitroep om iem., een dier tot een springende beweging aan te zetten*; 2 *nabootsing van het geluid v. e. dravend paard*): 1 *heisa, heisa! hopsasa! – marjanneke!* 2 *'t akelig – – – in Burgers meesterlied.*
V. Hop(pe), v. (Z.-N. *uitspringend hoopje gras, struik*).
Hop'akker, m. –s; **–bel,** v. –bellen (*vruchtkegel der hop*); **–bitter,** o. (*bittere stof uit de hopbel getrokken*); **–bouw,** m.; **–korrel,** v. –s; **–pepluk,** m. (Z.-N. *het plukken van de hop*); **–rank,** v. –en; ook, **Hopperank.**
Ho'pe, v. (lit. t. Hoop **II**).
Ho'peloos*, bn. en bw. (*zonder hoop, wanhopig*): *de toestand was –; – ziek*; **–'heid,** v.
Ho'pen, hoopte, h. gehoopt (*hoop hebben; vertrouwen hebben op de toekomst*): *op betere dagen –; het beste –; op God –; – op beterschap.*
Hop'je, o. –s (*naar koffie smakende kokinje; koffie-ulevel* [*in papier*], genoemd naar Jacob Hop, van 1773–'94 gezant van de Oostenrijksche Nederlanden aan ons hof).
Hop'man, m. –mans, –lieden (Duitsch: Hauptman; *hoofdman, kapitein*, vero.; thans: *titel bij Burgerwacht, padvinders*).
I. Hop'pen, hopte, h. gehopt (*'t brouwsel met hop vermengen en koken*): *zwaar gehopt bier.*
II. Hop'pen, hopte, h. gehopt (Z.-N. *huppelen*).
Hop'per, m. –s (Eng. *vaartuig met bodemkleppen, om hierdoor geladen bagger te lossen*).
Hop'sa, hop'sasa, tw.; zie Hop **IV.**
Hor, v. horren (*plat vlechtwerk; raamscherm; ijzeren vlechtwerk in een raam voor het zuiveren van grint enz.*).
Hor'retje, o. –s.
Ho'ra, v. horae (Lat. *uur*): – *est*, het is tijd, de tijd is om; – *ru'it*, de tijd snelt heen.
Ho'rae, v. mv. (*bid- of zangstonden, uurgebeden*, b.v. *i.e. klooster*); ook, Horen. (ae = ee).
Horatiaansch'*, bn., bw. (*in de trant van Horatius*): *–e gedichten.* (t = ts).
Hora'tius, Flaccus, Romeinsch dichter, 65–8 v. C.: Oden, Brieven en Satiren. (t = ts).
I. Hor'de, v. –n (oorspr. Turksch, letterl. kamp: *bende, schare ongeordende nomaden, woeste krijgers*): *de –n van Attila.*
II. Hor'de, v. –n; zie Hor(re).
Hor'denloop, –ren, m. (Eng. hurdle race: *wedren m. horden als hindernis*): – *over 2800 m.*
Hore, v. (Z.-N. gew. *modder, slijk*).
I. Ho'ren, v. mv. (*biduren, horae*; myth. *de godinnen der tijdwisseling*).
II. Ho'ren, m. –s (*hoorn*).
Ho'rizon, ho'rizont, m. –zonten, ook wel horizonnen (Gr.-Lat. horitsoon = begrenzende: *gezichteinder*): *zilveren horizonnen*; zegsw. *dat gaat boven mijn –*, begrip.
Horizontaal', bn. (Fr. horizontal: *waterpas*): *een – vlak*; verg. Verticaal.
Hor'ken, horkte, h. gehorkt (Z.-N. *luisteren; gehoorzamen*): *horkt! het spettert!*
Hor'lepijp, v. –pijpen (Eng. hornpipe = hoornpijp: *blaasinstrument*; [*Schotsche*] *dans* [*van een persoon*]); ook Horlepiep.
Horlo'ge, o. –s (Fr. [Gr.-Lat. horologium = letterl. werktuig, dat de uren vermeldt]: [*zak*]*uurwerk*): *op zijn – kijken; ik heb op mijn – één uur*; **–bandje,** o. –s (*-riempje*); **–glas,** o. -glazen (*dekglas v. e. horloge*); **–ketting,** m. –en (*keten, waaraan een horloge vastzit*); **–plaat,** v. –platen (*wijzerplaat v. e. horloge*); **–maker,** m. –s (*iem., die horloges repareert, schoonmaakt*); **–sleutel,** m. –s (*sleuteltje, om een cilinderhorloge op te winden*); **–stander,** m. –s (nl. *om een horloge aan op te hangen*); **–trommel,** v. –s (*trommeltje, waarin de horlogeveer zit*); **–veer***, v. –veeren (*spiraalveer in een horloge, die de beweging veroorzaakt*).
Hor'mat, v. (O.-I. *eerbetoon v. e. mindere aan zijn meerdere* b.v. *door te hurken*).
Hormo'nen, v. mv. (*stoffen afgescheiden door zg. klieren zonder afvoerbuis en die van groot belang zijn voor het organisme*); zie o.a. Schildklier.
Horn, m. –s (*spitse vooruitspringende hoek*, vero., tenzij in aardrijksk. namen): *Zuidhorn; Horn = Hoorn*, b.v. *Uithoorn.*
Horoscoop', m. –scopen (Gr.-Lat. horoscopus: *het punt van de zonneweg, dat op het oogenblik van iems. geboorte boven de oosterkim verschijnt; berekening van dat punt, de stand der sterren; voorspelling van iems. toekomstig lot hieruit*; ook: *de lotvoorspeller, de horoscooptrekker*): *de – trekken*, iems. levensloop voorspellen uit de stand der sterren; **–trekker,** m. –trekkers.
Hor'relvoet*1 m. –voeten (*op bepaalde wijze misvormde voet*), ook, Paardevoet; **2** m. en v. –voeten (*persoon met een horrelvoet*).
Horreur', v. –s (Fr. *afschuw; gruwel*).
Horri'bel, bn. en bw. (Fr. horrible [Lat. horribilis]: *verschrikkelijk, afgrijselijk*).
Horri'bile dic'tu (Lat. [*Het is*] *verschrikkelijk, om* [*het*] *te zeggen*).
Hor'ror va'cui, m. (Lat. nat. eig. *afkeer van het ledige*): *eertijds schreef men een – – toe aan de natuur, om aldus* b.v. *het opstijgen van water in de pompbuizen te verklaren.*
I. Hors, v. horzen (*gors*).
II. Hors, m. horsen (*makreelachtige visch*; Lat. caranx trachurus); ook, –makreel.
III. Hors, o. horzen (Z.-N. *paard, ros*).
Hors d'oeu'vre, o. –s (Fr. *iets, dat niet tot de zaak behoort; toegift, uit allerlei koude gerechtjes bestaand; voorgerecht*).
Horst, m. –en (*streek van hooge grond*; inz. aardk. *opheffing van de bodem; hoog nest van een roofvogel*): *–en en slenken.*
I. Hort, tw. (*voort*): – *hu!*
II. Hort, m. –en (*korte stoot, duw*): *met –en en stooten*, op onregelmatige manier, bij poozen; zegsw. *op de – zijn, op de –* of *de – op*, er van door, gmz.; *een –je*, korte tijd.
Hor'ten, hortte, h. gehort (1 *botsen, stooten*;

2 fig. *haperen*): 1 *een vrachtwagen hort over de keien*; 2 *het gesprek hortte.*

Horten'sia, v. –'s (*sierheester met mooie, groene bladeren en witte, roze of blauwe bloemtrossen*; Lat. hydrangea hortensia D. G.; de naam is gegeven ter eere van Hortense, vrouw van den horlogemaker Lepante 1723-'88). (s = z).

Horti . . . , Horto . . . , v. Lat. hortus.

Horticulteur', m. –s (Fr. *plantenkweeker*).

Horticultuur', v. (Fr. *tuinbouw*[*kunst*]).

Hortoloog', m. –logen (*tuinbouwkundige*).

Hortula'nus, m. (Ned.)-sen; (Lat.)-la'ni (Lat. *iem., die toezicht houdt op een plantentuin*).

Hor'tus, m. (Ned.) –sen; (Lat.) hor'ti (*tuin*); – *bota'nicus*, (academische) plantentuin.

Hor'zel, v. –s, –en (nat. hist. in het mv. *tweevleugelige insecten*; Lat. oestridae): *de –s zijn de kwelgeesten van het vee; de paardenhorzel*, Lat. gastrus equi; *de runder–*; z. ald.

Hosan'na, Hosian'na, tw. (Gr.-Lat. oorspr. Hebr. *Geef heil*; later: uitroep of zegekreet: *heil, voorspoed!*): zegsw. *vandaag –, morgen kruist hem*, het volk van Jeruzalem, in het alg. de volksmenigte, is wispelturig.

Hos'pes, m. –pesen (Lat.) hospites (Lat. *waard, gastheer*; *huisbaas*; ook: *gast*[*vriend*]; *organisme, waarin een parasiet leeft*).

Hospi'ce, Hospies', o.; zie Hospitium.

Hos'pita, v. –'s (Lat. *gastvrouw*; *juffrouw, die kamers verhuurt*; *ploertin*).

Hos'pitaal, o. –talen (o.-Fr. hospital [Lat. hospitale = een tehuis voor vreemdelingen]: *gasthuis*; *ziekenhuis* [*voor onvermogenden*]; ook: *kweekplaats van jonge oesters*).

Hos'pitaalridders, m. mv.; zie Johanniter-orde; **–schip,** o. –schepen (marine: *drijvend hospitaal*; *vaartuig tot geneesk. hulp en godsdienstoefeningen voor onze visschersvloot op de Noordzee*); **–soldaat,** m. –soldaten (*soldaat-oppasser in een hospitaal*; *soldaat der intendance, die te velde de eerste eenvoudige geneesk. hulp kan verleenen*).

Hospitaliteit', v. (Fr. [Lat. hospitalitas]: *gastvrijheid*).

Hospitant', m. –en (*leerling-toehoorder, die enkele lessen v. e. klas eener H. B. S. of v. e. gymnasium mag bijwonen*); **–tan'te,** v. –n; **–pita'rius,** m. (Ned.), –sen, –a'riën; (Lat.) hospita'rii (Lat. *in een klooster de monnik, die de vreemdelingen gastvrij ontvangt of ze te woord staat*); **–piteeren*** (hospes d. i. *gast zijn*; fig. *enkele schoollessen als toehoorder bijwonen*); **–pi'tium,** o. (Ned.) –pi'tiën, –pi'tiums; (Lat.) –pi'tia (Lat. 1 *klooster* inz. *op de hooge Alpen tot herberging voor doorreizenden*; 2 *naam van liefdadigheidsgestichten of tehuizen*): 1 *het oudste – of hospice is dat van de Groote St.-Bernard*; 2 *het Studenten– aan de Vrije Universiteit.* (t = ts).

Hospodar', m. –s (gesch. *heer, vorst* inz. *vorst van Moldavië, Walachije*).

Hos'sebossen, hosseboste, h., i. gehossebost (*met stootende, schokkende bewegingen heen en weer, op en neer gaan, rijden*).

Hos'sen, hoste, h. gehost (*in de rij, in rijen arm aan arm, met springend en stootend gedans, op de maat van een of andere kreet zich voortbewegen*): *–de knapen*; – = Hotsen.

Hos'tie, v. –tiën, –ties (Lat. hostia = offer[dier]: R.-K. *het voor de Mis, de H. Communie bestemd offerbrood*): *een gewijde –.*

Hostiel', bn. en bw.; –er, –st (Fr. hostile [Lat. hostilis]: *vijandig*).

Hostiliteit', v. –en (Fr. [Lat. hostilitas]: *vijandelijkheid, vijandigheid*).

Hos'vloer, m. –en: *de vermaarde – op het Schuttersveld.*

I. Hot, bw. (bij paarden: *rechts*); z. Haar **III.**

II. Hot, v. (*dik van geronnen melk*).

III. Hot, v. –ten (Fr. hotte; Z.-N. *draagkorf* inz. *voor vechthanen*).

Hotel', o. –s (Fr. hôtel [Lat. hospitale]: *groot, voornaam huis* inz. *in Frankrijk*; *groot, modern logement*).

Hotel'houder, m. –houders (*eigenaar of exploitant van een hotel*); ook, (Fr.) Hôtelier.

Hotel'rat, v. –ten ([*nachtelijke*] *hoteldief*).

Hotel'wezen, o.: *het – vroeger en nu.*

Hot'sen, hotste, h. gehotst (*schokken, schokkend voortgaan*): *– over de keien.*

Hot'ten, hotte, i. gehot (van melk: *schiften*).

Hot'tentot, m. –ten (*lid van een zeker ras van inboorlingen van Z.-Afrika*; fig. *ruw, onbeschaafd mensch*); **–totsch* 1** bn.; **2** o. (*taal*).

I. Hou (houde = hulde, trouw): *– en trouw*, getrouw onder alle omstandigheden.

II. Hou, tw. (*sta stil! hou op!*): *– paard!*

Houd'baar, bn. (meestal met ontkenning: *verdedigbaar*; *gehandhaafd, gestand gedaan, bestendigd kunnende worden*): *de vesting, een belofte, een toestand is niet meer –.*

Hou'den 1 hield, h. gehouden (1 *behouden*; 2 *vasthouden*; 3 *inhouden, bevatten*; 4 *gestand doen*; 5 *volgen*; 6 [*doen*] *blijven in een toestand*; 7 met *van*: *ophebben met*; 8 *aanzien voor*; 9 *de schijn aannemen van, zich gedragen*; 10 *zijn bestaan zoeken in*; *zich bezig houden met*; 11 *uithouden, bestand zijn tegen*; 12 *vertrouwen op, gelooven in*; 13 *sterk zijn, draagkracht hebben*; 14 *hechten*; 15 *vastgrijpen*; 16 *er op nahouden*; *verzorgen, onderhouden*; 17 *uitspreken*; 18 *meenen*): 1 *ge moogt het boek –*; *iets onder zich –*; 2 *de hoed in de hand –*; 3 *dit vat houdt 180 l*; 4 *zijn belofte, zijn woord –*; *gehouden zijn*, zedelijk of wettelijk verplicht; 5 *gij moet dit pad maar –*; *rechts –! gij moet al maar door deze koers –*; 6 *iem. gevangen –*; ook refl. *zich aan een gewoonte –*; 7 *van iem. –*; 8 *iem. voor een schurk –*; 9 refl. *zich doof –, zich dom –; zich goed –,* [a]) zich flink gedragen, [b]) (van kleeren enz.) niet gauw slijten, [c]) (v. h. weer) mooi blijven; *hou je goed!* 10 *een herberg, een winkel –*; 11 *het tegen iem. kunnen –*; *de zieke zal het niet lang meer –*; 12 *zich aan iem. –*; *zich – aan Gods woord*; 13 *het ijs heeft nog geen balken, het zal niet –*; 14 *die mergelkalk houdt niet*; *dat haakje zal in de muur niet –*; 15 *houd den dief* (of: *hou'tem*); 16 *een auto, duiven, vee –*; *paarden –*, in dienst hebben, 17 *een rede*(*voering*), *een toost –*; 18 *ik houd het er voor dat*; nog: *in ontzag –*, vrees inboezemen; zegsw. *het zal er om –*, het zal nauw toereikend zijn; *hij was niet meer te –*, tegen te houden, te bedwingen; *iets staande –*, beweren; *een zaak slepende –*, geen voortgang doen hebben; *iets vóór zich –*, er niets van zeggen; *hou wat*, wacht eens even; Z.-N. *leven –*, lawaai maken; Z.-N. *zich –,* [a]) zich bedwingen, [b]) van vruchten: bewaren; z. ook **Oog; 2** zn. o. z. Hebben.

Hou'der*, m. –s (in het alg. *iem., die houdt*; 1 met betrekking tot een stuk: *de persoon, die het in handen heeft en er het recht of de rechten, die er in worden genoemd, aan kan ontleenen bloot krachtens zijn bezit of omdat*

hij er met name in of op is aangewezen; 2 met betrekking tot een handelsartikel: *koopman, groothandelaar, die het ter beschikking heeft voor de markt*; 3 *beheerder, bestuurder, ondernemer* van hetgeen een voorzetselbepaling noemt): 1 *de –s van staatsschuldbrieven, der bankbiljetten*; *de houder v. e. wissel*; 2 *–s van rijst, suiker*; 3 *–s van administratiekantoren, van kroegen*; verg. *hotel–, boek–*; **–es'**, v. –sen: *bewaarschoolhouderes*.

Hou'ding, v. –en (1 *het zich houden: wijze van houden v. h. lichaam*, of *v. e. lichaamsdeel*; *stand*; 2 *gedrag[slijn], wijze van doen*): 1 *een ongemakkelijke –*; *in knielende –*; *een nette –, een stemmige –*, voorkomen; 2 *de – van den Eng. minister tegenover Frankrijk*; *zijn – bepalen*; *de – aannemen van*, het doen schijnen alsof; *met zijn – verlegen*, niet recht weten hoe zich verder te gedragen; *zich een – geven*; nog: *zoo iets geeft geen –*, is tegen alle usantie.

Hou'kind, o. –kinderen (*kind, dat bij vreemden wordt uitbesteed*; *zuigeling*; *een kind, dat men altijd tot zijn last zal hebben*): *een idioot kind blijft een –*.

Hou'paardje, o. –s (*een [jong] paard, dat men grootbrengt en dat dus alleen nog maar geld kost*; *iets, iem., waar men lang voor moet zorgen b.v. een oude dienstbode, een onprofijtelijk bezit*): fig. b.v. *een duur –*.

Hou'post, m. –en (*dure post, schadepost*): *dat –je kunnen we wel missen*.

Hou'ri, v. –'s; zie Hoeri.

Hout* 1 o. (1 *het voornaamste bestanddeel van stam, wortels en takken van boomen, heesters*, in onderscheiding van *merg* en *schors, deel van een vaatbundel, waardoor het water omhoog wordt gevoerd*; in het alg. *stofn. voor stammen, wortels en takken en wat daarvan afkomstig is*; 2 *houtgewas*; *woud, bosch*; 3 *een stuk hout*; 4 muz. *de gezamenlijke houten blaasinstrumenten in een orkest, benevens de fluit*): 1 *droog –, fijn –, dood –, kwastig –*; *turf en – opdoen*, brandhout; spreekw. *Alle – is geen timmerhout*, men kan voor dat werk niet iedereen gebruiken; *van dik – zaagt men planken*, [a]) wie het breed heeft, laat het breed hangen (ook: *het gaat er van dik – zaagt men planken*, van de hooge boom af), [b]) gezegd, wanneer men iem. een flink pak slaag geeft; fig. *die opmerking, die redeneering snijdt geen –*, helpt niet, is geen argument; Z.-N. *niet meer weten van welk hout pijlen maken*, wat aan te vangen; 2 *het hert zit in het –*; *opgaand –*; *'t is frisch in 't –*; 3 *zoo mager als een –*; *hij sloeg hem met een –*; 4 *het – was slecht bezet*; nog: (kegelspel) [a]) een kegel, [b]) een punt; Z.-N. *over zijn –(je) gaan* (eig. kerfstok), over de schreef; zie Houtje; **2** m. (*bosch bij Haarlem, Leiden, Alkmaar*): *in de –*.

Hout'aankap, m. (O.-I. *het exploiteeren v. bosschen*; *het vellen van boschhout*); **–achtig,** bn.; –er, –st (*als hout, lijkende op hout*): *de –e stengel v. vlas*; **–azijn,** m. (*azijn, gestookt uit teer, bij droge distillatie van hout ontstaan*); **–bestrating,** v. –en (*plaveiing b.v. van bruggen met gezaagde blokjes hout*); **–eel,** v. –cellen (*cel met een wand uit houtstof*); **–deeg,** o. (*deeg uit hout bereid, als onderlaag voor spiegelornamenten*); **–draaier,** m. –draaiers (*ambachtsman, die gedraaid houtwerk maakt*): *een – maakt o. m. sporten en spijlen van keukenstoelen*; **–druk,** m. –drukken (*druk met houten lettervormen*); zie Xylographie; **–duif,** v. –duiven (*bosch- of woudduif*; Lat. columba p. palumbus); **–ekster,** v. –s (*Vlaamsche gaai*).

Hou'tem (eig. *houd'm*): *hij is van –* (of, met toespeling op een dorpsnaam: *Houthem*), gierig.

Hou'ten, bn. (*van hout*): *een – schoolbord, een – kruis*; *een – vloer*; fig. z. Klaas; *Borger met de – mantel*, de katheder.

Hou'terig, bn., bw.; –er, –st (fig. *stijf, onhandig, onbeholpen*): *een–mensch*; *een–e stijl*.

Hout'gewas, o. –gewassen (*verzamelnaam voor groeiende boomen en heesters*; inz. *laag hout, kreupelhout*).

Hout'gravure, v. –s (*houtsnee*).

Hout'hak, m. (*het hakken van hout*; *het recht om hout te hakken*); Z.-N. rechtst. *het recht van de –*, recht om een zekere hoeveelheid hout te kappen in de gemeentebosschen; **–hakker,** m. –s; verg. Kolenbrander; **–handel,** m. (*handel in [gezaagd] hout: balken enz.*); **–handelaar,** m. –s, inz. Z.-N.

Hou'tig, bn.; –er, –st (*houtachtig*): *een –e stengel*; fig. *een –e toespraak*, stijf.

Hout'industrie, v. (*vervaardiging van houtsnijwerk*, b.v. *in het Zwarte Woud*).

Hou'ting, m. –en (*zekere zalmachtige visch*; Lat. coregonus oxyrhynchus).

Hout'je, o. –s (*stokje, latje, stukje hout*): *–s kappen*; zegsw. *op een – bijten*, niets of weinig te eten hebben; *iets op (zijn) eigen – doen*, op eigen gezag; *van 't – (= eig. kruisbeeld)*, Roomsch. Zie ook Hout.

Hout'kever, m. –s (*kleine kever, wiens larve in het hout leeft* o. a. Lat. anobium striatum); zie ook Houtworm.

Hout'kooper*, m. –s (*houthandelaar*) inz. N.-N.; **–kooperij'*,** v. –en (*houthandel*); **–luis,** v. –luizen (*naam v. e. insect*; Lat. psocina; minacht. *houtkooper*; W.-Ind. *witte mier, termiet*); **–maat,** v. –maten (*stelsel van maten voor het hout gebruikt*; *vaste afmeting, waarin hout in de handel komt*); **–made,** v. –n (*houtworm*); **–markt,** v. –en (*markt, waar [brand]hout wordt verhandeld*); **–mijt,** v. –en (*houtstapel; brandstapel*); **–rijk,** bn. (*boschrijk*): *een –e streek*; **–ringen,** m. mv. (*jaarring aan boomen*); **–schip,** o. –schepen (*schip tot vervoer van hout*); **–schroef,** v. –ven (*schroef, met scherpe draad, bestemd om in hout gedraaid te worden*).

Houts'kool, v. –kolen (*verkoold hout*, als brandstof, teekenmateriaal enz.): *de kachel met – aanmaken*; *met – teekenen*; **–koolbriket,** v. –briketten (*briket v. houtskool*).

Hout'slijp, –pulp, v. ([*door een slijpsteen*] *fijngewreven hout, grondstof bij papierbereiding*); **–snede, –snee,** v. –sneden, –sneeën (*in hout gesneden teekening met het oog op vermenigvuldiging door de druk*; *een afdruk*): *versierd met houtsneden*; –sneetje, o. –s; **–snijder,** m. –s (*vervaardiger v. afbeeldingen in of beelden van hout*; ook: *houtgraveur*); **–snijkunst,** v. (*de kunst van den houtsnijder*; ook: *houtgraveerkunst*); **–snijwerk,** o. –en (*voortbrengsel der houtsnijkunst*).

Hout'snip, v. –snippen (*vogel uit de orde der steltloopers*; Lat. scolopax r. rusticola; *sneetje wittebrood en roggebrood met kaas*).

Hout'soort, v. –soorten: *inlandsche en uitlandsche –en*; **–spaander,** m. –s; **–stapel,**

m. –stapels (*stapel van hout*; ook: *brandstapel*); **–stof,** v. (*uit houtdeeltjes bestaande massa b.v. houtslijp*); **–teelt,** v. (*houtbouw*); **–teer,** v., o. (*teer door droge distillatie uit hout verkregen*); **–tuin,** m. –tuinen (*werf of erf, waar [timmer]hout opgestapeld is*); **–veiling,** v. –en; **–vester,** m. –s (Duitsch: Förster, van Forst = woud; *ambtenaar, persoon belast met het toezicht op een bosch* [of: *de bosschen] van zeker gebied*): *de –s op Java*; **–vesterij′,** v. –en (*het boschopzicht; de woning v. d. houtvester*); **–vijl,** v. –en (*fijne houtrasp om [meubel]hout glad te vijlen*); **–vim,** v. –men (*houtmaat*; Z.-N. *houtmijt*); **–vlot,** o. –ten (*vlot uit boomstammen of ander zwaar hout, samengesteld met het oog op het vervoer*); **–vlotten,** o. (*het vervoeren v. hout in vlotten*); **–vlotter,** m. –s (*bestuurder of vervoerder van, werkman op een houtvlot*); **–waren,** v. mv. (*hout als handelsartikel; [huishoudelijke] voorwerpen v. hout*); **–werk,** o. (*timmerwerk; houten gedeelte van een niet uitsluitend uit hout vervaardigd gebouw of voorwerp*); **–werker,** m. –s (*houtbewerker, witwerker*); **–wesp,** v. –en (*benaming eener tot de familie der Siriciden behoorende wespensoort, die in hout verpopt*); **–wol,** v. (*fijne krullen [bij breekbare voorwerpen] als pakmiddel*); **–worm,** m. –en (*in hout levende insectenlarve van 't doodkloppertje*; ook wel: *paalworm*); **–zaag,** v. –zagen (*groote [tweemans]zaag om boomen, balken enz. tot planken te zagen*); **–zaagmolen,** m. –s; **–zagerij′,** v. –en (*het bedrijf van den houtzager; plaats van dit bedrijf*).

Houvast′, Hou′vast, o. –vasten (1 *iets, waaraan men zich of waaraan men iets vast kan houden*; inz. fig. *vastigheid, steun*; 2 *naam van soorten klampen, haken enz.*): 1 *een – hebben aan iem.*; 2 *een koperen –*; in Z.-N. is – m. en als bn. en bw. = gierig.

Houw, m. houwen (*slag met een scherp voorwerp; degen, kloet*; Z.-N. *grauw, bits woord*).

Houw′degen*, m. –degens (*groote degen*; fig. *vechtersbaas, ijzervreter*).

Houweel′*, o. houweelen (*werktuig om gaten in harde grond te breken, muurwerk op te ruimen, steenkool los te hakken enz.: steel met flauw gebogen in een beitel uitloopende arm, dwars op de richting van de steel staande*; ook: *punt-* of *pikhouweel*, nl. *met twee armen, een puntige en een beitelvormige; gereedschap om boomen te rooien: bijl, aan een zijde in een zware punt uitloopend*).

Hou′wen, hieuw, h. gehouwen (1 *slaan [met een scherp voorwerp]*: *kappen*, in verschillende opvattingen; 2 *door houwen, hakken doen ontstaan*; 3 *door hakken bewerken*): 1 *met een sabel, zwaard, degen –*, slaan; *er op in –*; *vleesch –*, eig. in deelen hakken (voor de verkoop geschikt); 2 *gehouwen steen*, natuursteen; *een uit wit marmer gehouwen kruis*; 3 *gehouwen steenen*, behakte stukken bergsteen; nog: *met iets zitten* (of: *liggen enz.*) *te –*, met iets geen weg weten.

Hou′wer, m. –s, meestal in samenst.: *beeld–, vleesch–, steen–*; *een – in een kolenmijn*, mijnwerker, die de kolen loshakt.

Houwit′ser, m. –s (*Boheemsch kort kanon, om granaten en kartetsen te werpen*); vero.

Ho′veling, m. –en (*iem., die tot de omgeving van het hof behoort, van de hofhouding*; fig. *vleier*); zie ook Hofdame.

Hovenier′, m. –s (lit. t., gew. *tuinman*).

Hovenie′ren, hovenierde, h. gehovenierd (*in de tuin werken, de tuin verzorgen*).

Ho′ving, v. –en (Z.-N. *de bij een woning behoorende tuin[en]*).

Ho′zebek, –mond, m. –ken, –en (*zeeduivel*).

Hu 1 tw. (uitroep 1 als teeken van huivering, vrees; 2 om aan te sporen of te doen stilhouden inz. bij trekdieren): 1 *– wat een kou!* 2 *hu, paardje, hu!* **2** zn. o.: *e. krachtig –*.

Huber′tusdag, m. –en; z. Sint-Hubertus.

Hucht, m. (Z.-N. *struik[gewas]*, fig. *familie*); ook Hut.

Huer′ta, v. –'s (Sp. [Lat. hortus = tuin]: *bevloeide vlakte*): *de – van Murcia*.

Hugenoot′, m. –noten (*sedert 1560 de benaming der Hervormden in Frankrijk*).

Hui, v. (*wei*).

Huib, m. (*Hubert*).

Hui′ben*, m. –s (Z.-N. *steenuil*; fig. *botterik*).

Hui′chelaar, m. –s, –laren (*iem., die huichelt; schijnheilige*); **–achtig,** bn. en bw.; –er, –st (*geveinsd; schijnheilig*): *-e smart*; **-arij′,** v. –en (*gehuichel, schijnheiligheid*).

Hui′chelen, huichelde, h. gehuicheld (*zich anders voordoen dan men is; schijnheilig doen; voorwenden*): *vroomheid –; liefde –*.

Huid, v. –en (1 ontl. *natuurlijk bekleedsel van het menschelijk of dierlijk lichaam*; *vel*; 2 bij verg. *dunne bekleedsels van inwendige lichaamsdeelen van planten: vlies*; gew., vero; 3 v. e. schip: *buitenbekleeding*; vero.): 1 *de slangen veranderen van –*; zegsw. *een dikke* (of: *harde*) *– hebben*, ongevoelig zijn voor beleedigingen of vernederingen; *iem. de – vol schelden; hij steekt in een slechte –*, is ziekelijk; *de – afstroopen*, [a]) villen, [b]) afzetten; *met – en haar opeten*, (geheel en al) verslinden; *er zijn – aan wagen*, d. i. zijn leven; zie ook Beer; 2 *de – van deze vrucht is bruin*; 3 *de walvischvaarders kregen een dubbele – tegen het ijs*.

Huid′arts, m. –artsen (*dokter voor huidziekten*): *zich vestigen als –*.

Hui′dig, bn. (*hedendaagsch*): *de -e mode, tot op de -e dag, ten -en dage*.

Huid′kleur, v.; **–vetten,** –vette, h. gehuidvet (*leerlooien*); **–vetter,** m. –s (*looier*); **–worm,** m. –en (*draadworm onder de menschenhuid, vooral in de keerkringslanden*); **–ziekte,** v. –n (*ziekte der huid: hoofdzeer, schurft enz.*).

Huif, v. huiven (*hoofddeksel, kap; linnen bedekking op hoepels van sommige wagens*).

Huif′kar, v. –karren (*kar met een linnen huif en breede vellingen*): *een Limburgsche –*.

Huif′wagen, m. –s (*vierwielige huifkar*).

Huig, v. huigen (*kegelvormig aanhangsel van het week verhemelte, lelletje*): zegsw. *iem. (van) de – lichten*, oplichten.

I. Huik, v. huiken (gew. *hurk*, inz. in het mv.): *op de –en zitten*.

II. Huik, v. huiken (*lange kapmantel*): zegsw. *de – naar de wind hangen*, van partij veranderen, al naar de omstandigheden.

Hui′ken, huikte, h. gehuikt (*hurken*); gew.

Hui′lebalk*, m. –en (*gehuurde schreier bij een begrafenis*, vero.; thans: *kind, dat aanhoudend schreit*; ook: *vilten rouwhoed met ronde bol en zeer breede, slappe rand*).

Hui′lebalken, huilebalkte, h. gehuilebalkt (*aanhoudend huilen of schreien*).

Hui′len, huilde, h. gehuild (1 van honden,

wolven: *een gerekt, hoog, klagend geluid laten hooren*; 2 bij verg. v. menschen: *een klagend geluid doen hooren*, vero.; inz. in verzwakte bet.: *schreien; schreiend voortbewegen of schreiend zeggen*; 3 v. de wind: *klaaglijk gieren of loeien*): 1 *de arme kettinghond lag te – van de kou; de reizigers hoorden de wolven –; hij huilt met de wolven* (*waarmee hij*) *in 't bosch* (*is*), doet mee met de partij, waarbij hij zich bevindt, richt zich naar de personen, in wier gezelschap hij verkeert; 2 *Daer leit een jonge slaef, die huilt, en maeckt gerucht; de arme jongen huilde van pijn; tranen* (*met tuiten*) *huilen; ik zal het niet meer doen, huilde hij; om bij* (of: *van*) *te –*, in hooge mate bedroevend, ergerlijk; *'t is –*, 't is narigheid, misère! 3 *de wind huilt in de schoorsteen.*

Hui'lerig, bn. en bw. (1 *naar huilen staande*; 2 *alsof men wil gaan huilen*): 1 *een – gezicht*; 2 *– iets zeggen.*

Huis*, o. huizen (1 in 't alg.: *gebouw om in te wonen; menschenwoning*; 2 *kasteel; aanzienlijke woning*; 3 *wat op een huis lijkt*; 4 *huisgezin, familie, gezin*; 5 *vorstengeslacht*; 6 *handelshuis*; 7 *schouwburg*, germ.); verkl. huisje, o. –s, z. ald.: 1 *een nieuw, geriefelijk –; naar, van – gaan, te – zijn; dat – staat te huur*; bij overdr. *ons aardsche –*, ons lichaam; Z.-N. *– v. arrest*, voor verdachten, bij rechtbank v. eerste aanleg; *– v. justitie*, id., bij Hof v. Assisen; zegsw. *hij is overal tehuis* (Z.-N. *van den huize*), op zijn gemak; *iem. zijn – ontzeggen, verbieden*, hem niet meer willen ontvangen; *veel bij iem. aan – komen*; spreekw. *Oost, West, thuis best*, niets gaat boven zijn eigen woning; Z.-N. *er zijn latten aan het –*, men zit te luisteren; z. ook Bouwen, Deur, Kruis 6, Huisje; 2 *het hooge – te Muiden; het – des Heeren* (of: *van God*), kerk; z. Bedehuis; 3 *een wacht– van de tram, het brandspuithuisje*; z. Brillen–, Klok–, Peperhuisje; 4 *het heele – was op de been; de vrouw, de zoon des huizes; een brief van – ontvangen; hij is van goeden huize*; 5 *het Hollandsche –; het – van Oranje*; verder: *het – der Koningin*, de omgeving, het gevolg; 6 *hij reist voor het – Breepols*; 7 *een uitverkocht –.*

Huis'afsluiting, v. –en (*omheining*); **–akte,** v. –n (*akte van bekwaamheid tot het geven van huisonderwijs*); **–anker,** o. –s (*muuranker*); **–apotheek,** v. –apotheken (*geneesmiddelen voor het gebruik in de huishouding; een kistje met die middelen*); **–armen,** m. en v. mv. (*huiszittende armen*; tegenstelling: *bedelaars*); **–arrest,** o. (*militaire straf, waarbij verboden wordt zich buitenshuis te begeven*): zegsw. *– hebben*, niet kunnen of mogen uitgaan; **–baas,** m. –bazen (*eigenaar van het gehuurde huis in betrekking tot den huurder*; ook: *huisheer*; z. ald.); **–bak,** o. (*een thuis bereid en gebakken brood*): *is dit wel –? –* **bakken,** bn. (1 *in huis gebakken*; 2 fig. *bekrompen, kleinzielig; onbeduidend*): 1 *een – brood*; 2 *– meeningen, – wijsheid*; **–bediende,** m. en v. meestal m. –n (*mannelijke of vrouwelijke dienstbode*; O.-I. *jongen*); **–bewaarder,** m. –s (*iem., die bij afwezigheid der bewoners het huis bewaakt*); **–bewaarster,** v. –s; **–bezoek,** o. –en (*bezoek van iem. in zijn huis om een onderzoek in te stellen*; inz. *bezoek van armen om hen te ondersteunen enz.; jaarlijksch bezoek van dominee of geestelijke aan een gezin*); **–bijbel,** m. –s (*bijbel, door de leden van een gezin gebruikt*); **–braak,** v. (*inbraak, het inbreken in een huis*); **–brand,** m. (*brandstoffen voor de huiselijke haard*).

Hui'schen*, huischte, h. gehuischt (Z.-N. *op-, aanhitsen*).

Huis'deur, v. –en (*voordeur*); **–dier,** o. –dieren (*tam dier, door de mensch ter wille van nut of gezelligheid gehouden*); **–dokter,** m. –s (*arts, die over het gezin practizeert; iems. gewone dokter*); **–doop,** m. (*doop, welke in huis wordt toegediend*); **–duif,** v. –duiven (*tamme duif*; fig. *huisvrouw, die zelden uitgaat*); **–duivel,** m. –s (*iem., die in huis bij elke gelegenheid raast en opspeelt*); **–eend,** v. –en (*tamme eend*); **–eigenaar,** m. –s, –naren (*bezitter v. e. huis*).

Hui'selijk, huis'lijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *op het huis of het huishouden betrekking hebbende*; 2 *zijn genoegen in zijn gezin zoekende*; 3 *gezellig, knusjes*): 1 *–e genoegens, –e zorgen; het – leven*, zooals dat thuis is; 2 *een – man*; 3 *wij zaten recht – bijeen; zich ergens – gevoelen, zich – installeeren*; nog (rechtst.): *–e papieren*, brieven, aanteekeningen en dergelijke stukken; **–heid,** v.

Huis'genoot(e)*, m. en v. –genooten (*lid v. h. gezin*; ook: *persoon, die met ons een zelfde huis bewoont*): fig. *de –en des geloofs*, geloofsgenooten, Galaten 6 : 10; **–gezin,** o. –gezinnen (*familie: ouders en kinderen*): *een noodlijdend –*; **–goden,** m. mv. (o.-Rome: [*de beeltenissen van*] *de huisbeschermende goden*); z. Penaten; **–heer*,** m. –en (*heer des huizes*; ook: *huiseigenaar*); **–hen*,** v. –hennen (*gewone hen of kip*; fig. *man of vrouw, die zelden uitgaat*): *hij of zij is een echte –*; **–hond,** m. –honden (*hond, gehouden voor de gezelligheid*; ook: *waakhond*); **–houdboek,** o. –en (*notitieboek van huiselijke uitgaven*).

Huishou'delijk, bn. en bw. (*het huishouden betreffende*; fig. *spaarzaam, ordelijk*): *de –e zaken; –e uitgaven; voor – gebruik*, geschikt voor de huishouding; *e. –e vergadering*, [a]) waarbij niet de gewone werkzaamheden plaatshebben, maar de inwendige aangelegenheden behandeld worden, [b]) met een huiselijk karakter; *het – reglement*; **–heid,** v.

Huis'houden 1 hield –, h. huisgehouden (*het huis besturen*): *zij weet netjes huis te houden*; zegsw. *er is geen huis met hem te houden*, hij is erg lastig van humeur; *de vijand heeft vreeselijk* (*onder hen*) *–gehouden*, is daar ruw te werk gegaan, b.v. heeft gemoord, geplunderd, brand gesticht enz.; **2** o. –s (1 *het bestuur des huizes*; 2 *gezin*; 3 *huisraad*): 1 *het – waarnemen; voor iem. het – doen; handig in het –*; 2 *hij heeft een groot –; dat huis wordt bewoond door drie –s*; 3 *heel zijn – is voor schuld verkocht*; nog: *een – van Jan Steen*, een slordig, haveloos huishouden; z. Jan Steen; *een – van kéa*, als v. e. Chinees, of orang-kee; **–hou(d)geld,** o. (*geld ten behoeve van de huishouding*): *van het – de rekening betalen*; **–houding,** v. –houdingen (1 *het bestuur des huizes*; 2 *huisgezin*): 1 fig. *de – der natuur, de – van de staat*; 2 *moeder heeft een talrijke –*; **–houdinkje,** o. –s; **–houdschool,** v. –scholen (*school, om te leeren huishouden*); verg. Kookschool; **–houdster,** v. –s (*bestuurster van een huishouden* [inz. *bij ontstentenis der huisvrouw*]): *zij is een goede –*; **–huur,** v.

–huren (*de prijs, waarvoor men een woonhuis gehuurd heeft*); **–huur'wet,** v. (Z.-N. *huurcommissiewet, 't laatst gewijzigd in 1925*); **–industrie,** z. Huisvlijt; **–japon,** v. –nen (*japon voor huiselijk gebruik*); **–jas,** v. –jassen.

Huis'je, o. –s (*klein huis*): *het –*, (vero., gew., Z.-N.) de bestekamer; *een heilig –*, [a]) een bidplaats met heiligenbeeldje aan de landweg, b.v. in Z.-Limburg, [b]) een herberg of café; spreekw. *Elk –(je) heeft zijn kruis(je)*, ieder gezin kent zijn leed; bij overdr. *het – eener slak*, spiraalvormige schelp op de rug der huisjesslak; *het – van een kompas*, de (glazen) omsluiting er van; *het – van een weegschaal*, ruimte, waarin de tong zich beweegt; *het – van sommige zaden* of *zaadhuisje*, d. i. zaadhulsel.

Huis'jesmelker, m. –s (verachtelijk: *verhuurder van geringe woningen per week*): *een hebzuchtige –*; ook: de ophaler der weekhuur.

Huis'jesslak, v. –slakken (dierk. *slak met een huisje op de rug*).

Huis'jongen, m. –s (O.-I. *huisbediende*); **–kamer,** v. –s (*kamer, waarin het gezin gewoonlijk verblijft*); **–kapel,** v. –kapellen (*bidkapel in huis*); **–kapelaan,** m. –kapelanen of –kapelaans (*R.-K. geestelijke bij een [adellijke] familie op een kasteel*; ook: *biechtvader van een vorst*); **–kat,** v. –katten (*de gewone kat*; Lat. felis maniculata domestica); **–knecht,** m. –s (*knecht voor huiselijke bezigheden*); **–krekel,** m. –s (*krekel der bakkerijen en van boerenwoningen*; Lat. nemobius sylvestris); **–kruis,** o. –kruisen (*kruis* d. i. *aanhoudend verdriet in huis: lastpost, vervelend kind*; ook: *huisplaag*): *de oude Jan verlangt zich van zijn – te ontslaan*, nl. van Jan Salie; **–look,** o. (*daklook*; zie ald.); **–man,** m. –lieden in bet. 2 huismans (1 *landman, boer*, gew., vero.; 2 *naam eener appelsoort*): 1 *Nu, de – groet zijn magen*; 2 *dubbele –s*.

Huis'mansdochter, v. –s (*boerendochter*): *een overjarige –*; **–kiesrecht,** o. (*algemeen stemrecht der gezinshoofden*); **–wijf,** o. –wijven (*boerin*); **–woning,** v. –en (*boerenwoning*).

Huis'marter, m. –s (*steenmarter*; Lat. mustela foina); ook, Fluwijn; **–meid,** v. –en (*vrouwelijke dienstbode*; inz. O.-I. *binnenmeid*); **–middel,** o. –en (*geneesmiddel, waarvan zonder geneeskundige voorschriften gebruik gemaakt wordt*; [eenvoudig] *hulpmiddel* inz. in de verkl.); **–moeder,** v. –s (*vrouw des huizes*); **–muis,** v. –muizen (*de gewone muis*; Lat. mus musculus); **–musch*,** v. –musschen (*de gewone musch*; Lat. passer d. domestica; *iem., die altijd thuis is*); **–onderwijs,** o. ([*lager*] *onderwijs, in de woning van ouders of voogden aan de kinderen van ten hoogste drie gezinnen gezamenlijk*); **–onderwijzer,** m. –s (*onderwijzer, die huisonderwijs geeft*); **–onderwijzeres',** v. –sen.

Huis'orde, v. (*de regel van het huis*; *ridderorde, door het hoofd van een vorstelijk geslacht verleend*, tegenover een *staatsorde*): *de – van Oranje* in 1905 gesticht.

Huis'plaag, v. –plagen (*kijfachtige, lastige echtgenoote*); **–ploert,** m. –en (stud. *huisbaas*); **–postille,** v. –s (*boek met stichtelijke Zondagslectuur voor het huisgezin*), (ille = ielje); **–prelaat,** m. –prelaten (*geestelijke van hooge rang, verbonden aan het pauselijk hof*; ook: *een door den paus te verleenen eeretitel v. R.-K. geestelijken*); **–raad,** o. (*meubels, inboedel*); **–sleutel,** m. –s (*sleutel v. de huisdeur*); **–sloof,** v. –sloven (*in huis zich afslovende vrouw*); **–spin,** v. –spinnen; z. Spin; **–tiran,** m. –tirannen (*lastige huisvader*); **–toe,** bw. (Z.-Afr. *huiswaarts, naar huis*): *–, kinders!* **–vader,** m. –s (*hoofd van een gezin*).

Huis'vesten, huisvestte, h. gehuisvest (*herbergen, doen wonen; een onderdak bezorgen*): *vluchtelingen –*; **–vesting,** v. (*inwoning*): *iem. – geven, verleenen; – vinden*.

Huis'vlijt, v. (*industrie in huis: snijden, spinnen, weven enz.*): *de handweverij was lange tijd in Twente –*.

Huis'vlijttentoonstelling, v. –en (*het tentoonstellen van allerlei voorwerpen enz., door huisvlijt ontstaan*): *een nationale –*.

Huis'vogel, m. –s (*kamervogel*): *de kanarie is een –*.

Huis'vrede, m. (*rust in eigen woning*): *de – storen, breken*; **–vredebreuk,** v. (*het verstoren v. d. huisvrede*; rechtst. *in de woning of het besloten lokaal of erf bij een ander in gebruik, wederrechtelijk binnendringen of zich niet op de vordering v. d. rechthebbende vandaar verwijderen*): *een dag hechtenis wegens –*.

Huis'vriend, m. –en (*vriend der familie [trouw bezoeker]*): *ik ben – bij die familie*; **–vrouw,** v. –en (*de vrouw des huizes; het vrouwelijk hoofd des gezins*; beschouwd [a]) *als bestuurderes der huishouding*, [b]) *als echtgenoote* inz. in deze bet. eenigszins vero.): [a]) *een bezige –*; [b]) *– van J. P. zonder beroep; Noach en syne huysvrouwe*; **–waarts,** bw.: *– gaan, keeren*; **–werk,** o. (*werk om het huis* [d. i. *niet de keuken*] *in orde, schoon te houden*; ook: *schoolwerk, dat thuis gemaakt moet worden*); **–wet,** v. –wetten (*regel voor het huis*); **–zittend,** bn. (*zelden of nooit uitgaande*): *een – leven; –e armen*; z. Huisarmen; **–zittenhuis,** o. –huizen (*huis voor huiszittende-armenverpleging en -bedeeling te Amsterdam*); **–zoeking,** v. –en (*gerechtelijke visitatie van iems. woning*): *– doen*; **–zorg,** v. –en (fig. *huishoudster*); **–zwaluw,** v. –en (*de gewone zwaluw*; Lat. delichon u. urbica).

Hui've, v. huiven; zie **Huif.**

Hui'ven, huifde, h. gehuifd (valkenierstaal: *de kop dekken met een huif*): *een valk –*.

Hui'veren, huiverde, h. gehuiverd (*beven, rillen*; fig. *terugdeinzen*): *– van kou; – van angst*, sidderen; *– voor*; *het deed mij –*.

Hui'verig, bn.; –er, –st (1 *eenigszins bevende*; 2 *aarzelend, vol schroom*): 1 *ik ben wat –*, rillerig; 2 *– om te vragen*; **–heid,** v.

Hui'vering, v. –en (*rilling*): *een – greep mij aan*; **–ingwek'kend,** bn. (*groote angst veroorzakend*): *–e verhalen voor kinderen*.

Hui'zen, huisde, h. gehuisd (*wonen*): *met of bij elkaar –*; zie Gehuisd.

Hui'zenblok, o. –blokken (*een aantal aaneengebouwde huizen*); **–hoog*,** bn. en bw. (*zeer hoog*): *–e golven; zijn rede stak – boven die zijner partijgenooten uit*; **–kant,** m. –en (*de tegenst. van wal- of waterkant*): *de – houden*.

Hui'zing, v. –en (inz. in samenstellingen: *woning, heerenhuis*): *heeren–*.

Huk'ken, hukte, h. gehukt (bijvorm van *huiken: doorzakken in de knieën, hurken*); ook als mv. = *hurk(en)*.

Hul, v. hullen ([*linnen*] *vrouwenmuts*).

Hul'de, v. (*cerebetoon*): *– doen*, iem. huldi-

gen als den leenheer; fig. –*doen, bewijzen aan de waarheid*, haar openlijk erkennen.

Hul'debetooging*, v. –en; **–betoon,** o., of **–betooning***, v. –en (*betuiging van hulde*); **–blijk,** o. –en (*bewijs van hulde, van eerbied*): *een stoffelijk* –.

Hul'den, huldde, h. gehuld (minder gewoon dan: *huldigen*): *zoo huldt ge* (*Parijs*) *dan van nieuws tot overheer* (*Nap.*) *den afgod.*

Hul'digen, huldigde, h. gehuldigd (1 *iem. als leenheer erkennen, als vorst; inhuldigen;* 2 *eer aandoen, hulde bewijzen;* 3 *toegedaan zijn*): 1 *een vorst* –; 2 *de waarheid* –, *de kunst* –, *de Godheid* –; 3 *een stelsel* –; **–ing,** v. –en (*het huldigen; inhuldiging, blijde inkomst*).

Hul'digingseed*, m. –eeden (*eed van gehoorzaamheid en trouw aan den landsheer bij zijn inhuldiging*).

Hulk, v. –en (*koopvaardijschip der 15e–17e eeuw*): lit. t. fig. *de – van staat*; **–je,** o. –s.

Hul'len, hulde, h. gehuld (*bedekken, omwikkelen; omhullen*): *in zwarte mantels gehuld,* gewikkeld; fig. *in rook gehuld.*

Hul'lie, pers. vnw. (*hun-lieden*); gmz., gew.

Hulp, v. (1 *bijstand, steun, ondersteuning; redding;* 2 *helper, helpster;* 3 *hulptroepen* w.i.g.): 1 *iem. – verleenen, iems. – inroepen, iem. te – komen; eerste – bij ongelukken; veel – van iem. hebben; met Gods* –; *dat was een – in de nood; om – roepen;* spreekw. *Als de nood het hoogst is, is de – nabij;* 2 z. Noodhulp; in deze bet. ook wel mv.: *de directies werken met één of enkele hulpen des avonds; ik zal hem eene –e maken* (Gen. 2 : 18); 3 *Engeland zond – aan Maria Theresia, de Staten zonden geld.* Opm. In samenst. met namen [a]) van gebouwen enz.: *hulpkerk enz.,* tijdelijk, nood. . . . , [b]) van personen: *hulpbesteller,* als, tot (tijdelijke) hulp toegevoegd.

Hulp'bank, v. –banken (*instelling, waar men onder persoonlijke borgstelling kleine sommen als voorschot kan bekomen*); **–behoevend,** bn. (*hulp noodig hebbende*): *een – kind, een –e grijsaard*; **–betoon,** o. (*bijstand in nood*): *menschlievend* –; **–eloos***, bn.; –looze, –t (*zich zelf niet kunnende helpen; verlaten, zonder steun*): *een arm – kind; de arme weduwe was geheel* –; **–kantoor,** o. –toren (*bijkantoor*): *een – der posterijen*; **–lijn,** v. –lijnen (meetk., teekenk. *lijn, duidelijkheidshalve getrokken;* muz. *lijn, gebruikt bij het schrijven van noten, welke niet op of tusschen de lijnen v. e. notenbalk liggen*); **–loon***, o. –en (zeew. *het loon voor hulp en bijstand aan schepen in nood*); **–middel,** o. –en (*middel om een doel sneller, gemakkelijker te bereiken*): *allerlei –en bij het onderwijs*; **–officier,** m. –en (rechtst. *ambtenaar, die den officier van justitie* [in België: *den procureur des konings*] *in bepaalde gevallen kan vervangen*): als – worden benoemd burgemeesters, commissarissen van politie enz.; **–onderwijzer,** m. –s (*onder de wet van 1857*: *een door eenig gezag benoemde onderwijzer, ondergeschikt aan den hoofdonderwijzer*), vero., Z.-N.; **–onderwijzeres',** v. –sen; vero., Z.-N.

Hulpvaar'dig, bn.; –er, –st (*bereid om te helpen; gedienstig*): *–e buren*; **–heid,** v.

Hulp'werkwoord, o. –en (*werkwoord, dat bij de vervoeging v. een ander helpt*): *hebben, zijn, zullen* zijn –en van tijd; *mogen, moeten, kunnen, zullen, willen, laten* zijn –en van wijze; *worden* en *zijn* zijn –en van de lijdende vorm; **–wetenschap,** v. –pen (*wetenschap, waarvan de uitkomsten in hoofdzaak ten dienste van een andere gebruikt worden*): *de algebra is een* –; **–zeel***, o. –en (*kruiszeel*).

Huls, hul'ze, v. hulzen (1 *omhulsel van stroo om flesschen, hoes van papier voor kruit;* 2 plantk. *tweekleppige vrucht zonder middelschot; peul*): 1 *strooien hulzen voor flesschen;* 2 *hulzen van erwten, boonen.*

Hul'sel, o. –s (*omhulsel; bedekking*), ook: *bloem–, zaad–,* bedekking; lit. t. *iems. stoffelijk* (ook: *sterfelijk*) –, lichaam.

Hulst, m. –en (*altijd groene heester of boom met glimmend harde, stekelige bladeren en roode bessen*; Lat. ilex aquifolium).

Hul'ster, m. –s (Z.-N. *omhulsel van een bed*): – *noch bulster hebben,* zeer arm zijn.

Hul'te, v. –n: Z.-N. zegsw. *met –n en bulten,* hobbels en bobbels.

Hul'ze, v. –n (*omhulsel*); zie Huls.

I. Hum, o. (scherts. *humeur*): zegsw. *in* (of: *uit*) *z'n – zijn,* goed (of: slecht) geluimd zijn.

II. Hum, tw.; zie Hem.

Humaan', bn. en bw.; –maner, –st (Lat. humanus van homo = mensch: *echt menschelijk, menschlievend, welwillend*).

Humanio'ra, o. mv. (Lat. *wetenschappen, die de mensch tot ware, echte mensch ontwikkelen* inz. *de klassieke talen* nl. *Latijn en Grieksch en haar literatuur*): Z.-N. *oude, nieuwe* –, afdeeling in scholen M. O. met of zonder klassieke talen.

Humaniseeren* (*moreel en intellectueel tot* [*een hoogstaand*] *mensch vormen; veredelen*); **–nis'me,** o. (Duitsch: Humanismus; *stelsel van opvoeding waarbij de studie der klassieken, der oude talen als grondslag dient*; in de 15e en 16e eeuw inz.: *de bestudeering der klassieken met wetenschappelijke en paedagogische doeleinden*); **–nist',** m. –en (Fr. humaniste: *persoon, die de humaniora beoefent of onderwijst; aanhanger van het humanisme*): *de –en der 15e eeuw*; **–nitair',** bn., bw. (Fr. *in het belang der menschheid, menschlievend*): *een – doel*; **–niteit',** v. (Fr. [Lat. humanitas]: *het humaan-zijn, menschelijkheid; menschlievendheid*; ook: *wellevendheid*): *met – behandelen.*

Humbug, m. (Eng. *bluf; boerenbedrog*).

Humeraal', v. –ralen (Lat. humerale v. humerus = schouder: zie Amict).

Humeur', o. –en (Fr. z. Humor; *gemoedsstemming, stemming, luim*): *in een goed, slecht – zijn; uit zijn – zijn*; **–ig,** bn.; –er, –st (*ongelijk van humeur, grillig, kwade luimen hebbende*): *zij is erg* –; **–igheid,** v.

Humiditeit', v. (Fr. *vochtigheid*).

Humiliant', bn.; –er, –st (Fr. *vernederend*).

Humilieeren* (Fr. [Lat. humiliare]: *vernederen*).

Hum'mel, m. –s (*dreumes*), gew.; **–tje,** o. –s.

Hum'men, humde, h. gehumd (*kuchend roepen*); ook: **Hem'men**; zie Hum **II.**

Hum'mer, m. –s (*groote zeekreeft*).

Hu'mor, m. (Eng. humour [Lat. humor = vocht]: *oog en gevoel voor vroolijk makende tegenstrijdigheden; scherts, luim; ernst met luim, vroolijkheid met weemoed vermengd*): – *is de edelste vorm van het comische.*

Humores'ke, v. –n (*luimig geschreven vertelling; luimig muziekstuk*).

Humorist', m. –en (Eng. humoriste: *iem., die er naar streeft humor uit te drukken;*

luimig schertsend schrijver, voordrager).
Humoris'tisch 1 bn. en bw. (*v. e. humorist; in de geest v. e. humorist; grappig-vermakelijk, geestig-luimig*): *een – schrijver; –e romans*; **2 –e,** o.: *het –e is het verhevene met de voeten in de lucht.*
Hu'mus, m. (Lat. *teelaarde*); **–laag,** v. –lagen; **–vorming,** v. (*aardvorming uit rottende plantendeelen*).
I. Hun; zie Hunnen.
II. Hun, 1 pers. vnw.; 2 bezittelijk vnw.
Hu'nebed, Hun'nebed, o. - bedden (*reuzengraf uit steenklompen o. a. in Drente*).
Hu'neborg, v. (*een oude Romeinsche verschansing bij* Weerseloo *in* Overijsel).
Hu'neschans, v. (*verschansing uit de Rom. tijd*): de – bij Apeldoorn.
Hun'keren, hunkerde, h. gehunkerd (1 *sterk verlangen*; 2 Z.-N. *hinniken*): 1 – *naar vrijheid, naar de vacantie*; 2 *de veulens –.*
Hun'nebed; zie Hunebed.
Hun'nen, m. mv. (*Midden-Aziatische nomaden*): de – trokken in 375 n. C. over de Don en veroorzaakten de volksverhuizing.
Hun'nenschans, v.; zie Huneschans.
Hun'nent, te –, bw. (*in hun huis, dorp, land*); **–halve,** bw. (*uit hun naam, ter wille van hen*); **–wege,** bw. (*wegens hen, in hun naam*); **–wil,** bw. (*ter wille van hen*): *om –.*
Hun'singoo, o. (aardr. *het N.-W. deel der prov. Gr. a. d. Lauwerszee en de Wadden*).
Hup'(la), tw. aansporing om zich op te richten, te springen enz.; z. Huppen: *een, twee–!*
Hup'pelen, huppelde, h. gehuppeld (freq. van *huppen*: *met kleine sprongetjes zich voortbewegen; vroolijk rondspringen*): *de musschen –; de lammeren – in de weide*; bij overdr.: *het bootje –de over de golven.*
Hup'pen, hupte, h., i. gehupt (*hippen, opspringen*): *Hup, mijn Jannetje!*
Hup'per, m. (*mondstuk van een schalmei in wilgenhout*).
Hupsch*, bn. en bw.; –er, meest – (*beleefd, voorkomend, wellevend, aardig, net; flink*): *een -e Franschman; een -e jongeling;* **-heid*,** v.
Hurdle-race, v. –races (Eng. hurdle = horde: *wedren met hindernissen*).
Hu'ren, huurde, h. gehuurd (*in huur nemen, in dienst, in gebruik nemen tegen geldelijke vergoeding*): *een huis –, een dienstbode –.*
Hurk, v. –en; alleen in verbindingen: *op zijn* (of: *de*) *–en zitten*; zie Hurken, Hukken.
Hur'ken, hurkte, h. gehurkt (*op de hurken zitten*): *gehurkt op de grond*; z. Huik(en).
Hurk'graf, o. –graven (*graf, waarin de lijken niet in liggende, maar in zittende of hurkende houding zijn bijgezet*).
Hus'sen, huste, h. gehust; zie Huischen.
Hussiet', m. –en (gesch. *aanhanger v. Joannes Huss, 1369–1415, kerkhervormer in Bohemen*); **Hussie'tenoorlog,** m. –oorlogen (gesch. *oorlog der Hussieten tegen den Duitschen keizer Sigismund, 1419–1436*).
Hut 1 v. hutten (1 *kleine, armoedige woning* [*van hout, riet, plaggen*]; 2 *verblijf, woning, tent*; 3 scheepst. *verblijf, kamertje, loge van passagiers*; ook: *kleine kajuit voor elk der scheepsofficieren of voor den kapitein*): 1 *een leemen –; de hutten der armen*; 2 *treed mijn nederige – binnen*; 3 *in de hutten zijn allerlei geriefelijkheden in kort bestek*; **2** Z.-N. m. bijvorm van *hucht*: *een – andijvie*; *de slechtste uit de –,* de familie.
Hut'je, in zegsw. *met – en mutje,* met heel de rommel, met heel de boel.
Hut'koffer, m. –s (*koffer van een bepaalde vorm voor scheepshutten*).
Hut'sekluts, m. (Z.-N. *rommel*).
Hut'selbeker, m. –bekers (*dobbelbeker*).
Hut'selen, hut'sen, hutselde, hutste; h. gehutseld, gehutst (*dooreenschudden*).
Huts'pot, v. (*gemengde spijs,* in N.-Ned. inz. *bestaande uit aardappelen, uien, vleesch en wortelen*; overdr. *poespas, rommel*): – *eten te Leiden*; Z.-N. Hut'sepot.
Hut'tent, v. –en: *–en met aangenaaide bodem.*
Hut'tentut, v. (*kruisbloemige plant, soms geteeld om de olie, uit de zaden*; Lat. camelina sativa); ook geheeten Vlasdodder, Karmil, Dederzaad, Gekkenzaad.
Huur, v. huren (1 *het huren; overeenkomst tusschen huurder en verhuurder*; 2 *huursom; bedrag, waarvoor men iets of iem. huurt of waarvoor iem. zich verhuurd heeft*; 3 *huurtijd*): 1 *de – opzeggen; in – hebben; te –*; 2 *de – bedraagt ƒ 500; hoeveel – doet dit huis? aan dienstboden op tijd de – betalen*; 3 *de huur loopt ten einde*; **–auto,** v. –'s; **–brief,** m. –brieven; *een – op het huis hangen,* het te huur hangen; **–ceel*,** v. –ceelen (*huurcontract*); **–commissiewet,** v. (*wet van 1917 tot beperking van het onredelijk opdrijven van huurprijzen*); verg. Huishuurwet; **–contract,** o. –en (*akte, de overeenkomst bevattende tusschen huurder en verhuurder*); **–der,** m. –s; **–houder,** m. –s (Z.-N. *stalhouder*); **–huis,** o. –huizen (*gehuurd huis*); **–kazerne,** v. –s (*groot huurhuis, waarin verschillende families wonen*): *de –s in de volkswijken*; **–koetsier,** m. –s (*die* nl. *rijtuigen verhuurt, een huurrijtuig bestuurt*); **–koop,** m.; **–leger,** o. –s (*leger bestaande uit huurlingen*); **–ling,** m. –en (*gehuurde persoon*; inz. *krijgsman, dienende om geld* [ongunstig]; Z.-N. *huurder*): *een leger van –en*; **–penning,** m. –en (*godspenning*; in het mv.: *gelden voor de huur*); **–prijs,** m. –prijzen (*de som, door den huurder aan den verhuurder te betalen*); **–rijtuig,** o. –en (*gehuurd rijtuig; vigilante*); **–ster,** v. –s; **–waarde,** v. –n (*huurprijs* inz. als belastingaanslag).
Huw'baar, bn. en bw. (*volwassen; de leeftijd hebbende, waarop men kan huwen*): *–bare dochters; tot –bare jaren komen*; **–heid,** v.
Hu'welijk 1 o. –en (*echt*[*vereeniging*]; [*kerkelijke*] *plechtigheid bij een huwelijk*): *een – aangaan, zich in 't – begeven; iem. ten – vragen; zijn dochter iem. ten – geven*; zegsw. *de –en worden in de hemel gesloten,* zijn Gods werk; Z.-N. *dubbel –,* bigamie; **2** bn.: *de –e staat,* het huwelijk; Z.-N. *de –e staat kiezen,* trouwen; verg. Huwelijksch.
Hu'welijksaanzoek, o. –en; **–advertentie,** v. –s of –tiën (*advertentie, waarbij men iem. ten huwelijk vraagt*); **–afkondiging,** v. –en (*door de wet* [of: *de geestelijke overheid*] *voorgeschreven bekendmaking van een voorgenomen huwelijk*); z. Gebod; **–band,** m. –en (*zinnebeeldige vereeniging van man en vrouw*); **–beletsel,** o. –en; **–beloften,** v. mv. (*trouwbeloften*); **–bootje,** o. –s (*beeld v. d. huwelijke staat*): *in het – stappen.*
Hu'welijksch*, bn. (*het huwelijk betreffende*): *–e zaken, de –e staat; –e voorwaarden*; zie Huwelijksvoorwaarden.
Hu'welijksleven, o.; **–liefde,** v. (*de liefde*

der echtgenooten tot elkaar); **–makelaar,** m. –s (*iem., die voor geld huwelijken tot stand brengt*); **–min,** v.; **–panden,** o. mv. (*de kinderen*); **–plicht,** m. –en (*echtelijke plicht*): *de opvoeding der kinderen is* –; **–reis,** v. –zen (*speelreisje na de* [*groene*] *bruiloft*); **–trouw,** v. (*echtelijke trouw*); **–voltrekking,** v. –en; **–voorwaarden,** v. mv. (*de voorwaarden, die bij het huwelijk gemaakt worden ten aanzien van de rechten op de inkomsten en wederzijdsche bezittingen*): *trouwen met of zonder* –; **–zegen,** m. (*zegen, uitgesproken bij het huwelijk*; *kind*[*eren*]): *elk jaar bracht hun* –, nl. een kind.

Hu'wen, huwde, h. (1, 2, 3, 4), i. (1) gehuwd (*trouwen*, maar deftiger: 1 *in het huwelijk of in de echt treden met*; 2 *door 't huwelijk verkrijgen*; 3 *uithuwen*; 4 *vereenigen*): 1 *hij huwde met zijn nicht*; *een rijke erfdochter* –; 2 *hij heeft een prachtige hoeve met haar gehuwd*; 3 *zijn dochter aan een aanzienlijk man* –; 4 *hij huwt ijver aan kennis*, paart.

Huzaar', m. –zaren (Hongaarsch, oorspr. Servisch: in het alg. *lichte cavalerist*; in ons land: *de eenige soort van cavalerie*; ook euphemisme voor *vloo*): *roode –zaren.*

Huza'renmantel, m. –s; **–officier,** m. –s, –en; **–sla,** v.; verkl. –slaatje, o. (*sla, toebereid met koud vleesch, mosterd, slaolie, peper en zout*); **–uniform,** v. –en.

Hyacint', Gr.-Lat. hyacinthus, **1** voorwerpsn. m. –en; stofn., o. (*halfedelgesteente, geelachtig-rood*); **2** v. –en (*lelieachtig bolgewas*).

Hya'den, v. mv. (in verband gebracht met Gr. hyein = regenen, eig. bet. varkentjes: myth. *beek- of vijvernimfen*; *regensterren, sterrengroep bij de Pleiaden*).

Hyaliet', o. (Gr. hyalos = glas: *wit, doorschijnend mineraal*; *lavaglas, glassteen*).

Hybri'disch, bn. (Gr.-Lat. hibrida = bastaard: *bastaardachtig*; *uit heterogene elementen bestaande*): *een – woord* bestaande uit bestanddeelen van twee verschillende talen: *onlogisch, kleineeren*; *een muilezel is een – wezen.*

Hydr(o) . . ., van Gr. hydoor = water.

Hy'dra, v. Gr.-Lat., **1** *de – van Lerna*, myth. giftspuwende waterslang met vele koppen; door Hercules met hulp v. Iola'us gedood; fig. een schrikgedrocht, b.v. *de – der revolutie*; **2** v. –'s (nat. hist. *zoetwaterpoliep*).

Hydraat', o. hydraten (scheik. *verbinding van een zuur met water*).

Hydrau'lica, v. (Gr.-Lat. hydoor + aulos = fluit, eig. tot een waterorgel behoorende: *de wetenschap v. h. evenwicht en de beweging der vloeistoffen*; *leer der waterkracht*).

Hydrau'lisch, bn. (*tot de hydraulica behoorend, er op berustend*): *een –e brug, pers*, door waterdruk in beweging gebracht.

Hydrogeen', hydroge'nium, o. (*waterstof*); **–graaf,** m. –grafen; **–graphie',** v. (*beschrijving, leer der wateren op aarde*); **–gra'phisch,** bn. (*m. d. hydrographie i. verband staande*): *–e kaarten*, rivier- en zeekaarten; **–me'ter,** m. –s (*waterweger*; ook: *snelheidsmeter van stroomend water*); **–metrie',** v. (*wetenschap, van het bepalen v. d. wateraf-voer* b.v. *van rivieren, de druk, de zwaarte van water enz.*); **–phobie',** v. (*watervrees*).

Hydrophoon', v. –phonen (*scheepsmelder*; *telephoon onder de waterspiegel*). (ph = f).

Hydrop(i)sie', v. (geneesk. *waterzucht*).

Hydroplaan', v. –planen (*watervliegtuig*).

Hydrosta'tica, v. (nat. *leer v. h. evenwicht en de zwaarte der vloeistoffen*); **–sta'tisch,** bn., bw. (*op de hydrostatica berustend*): *de –e wet*, wet van Archimedes; z. Heureka; **–techniek',** v. (*waterbouwkunde*); **–therapie',** v. (*watergeneeskunde*).

Hydroxy'de, o. –n (scheik. *verbinding van sommige metaaloxyden met water*).

Hye'na, v. –'s (Gr.-Lat. eig. zeug: dierk. *op lijken azend gevlekt* [Lat. hyaena crocuta] *of gestreept* [Lat. hyaena striata] *roofdier*); fig. *de –'s der slagvelden*, die de lijken der gesneuvelden berooven.

Hyetome'ter, m. –s (Gr. hyein = regenen: *regenmeter*). (e = ee).

Hygië'a, Hyge'a, v., Gr. myth. (godin der) gezondheid. (ë = ee).

Hygië'ne, v. (Fr. hygiène [Gr. hygieinos = gezondheid bevorderend]: *gezondheidsleer*; ook wel: *goede gezondheidstoestand*): *tijdschrift voor* –; l. *hie-gie-eene*; **–gië'nisch,** bn., bw. (*de gezondheid*[*sleer*] *betreffende*; *overeenstemmende met*): *een – tijdschrift*; *– leven*; **–gië'nist',** m. –en: *– van de landmacht.*

Hy'gro . . ., van Gr. hy'gros = vochtig.

Hygrome'ter, m. –s (nat. *vochtigheidsmeter*); **–metrie',** v. (*leer van de bepaling van de waterdamp in de lucht*); **–me'trisch,** bn., bw. (*de hygrometrie betreffende*); **–scoop',** m. –scopen (*hygrometer*).

Hy'men, Hymenae'us, m., Gr.-Lat., **1** de god des huwelijks, voorgesteld als knaap met sluier en fakkel; **2** huwelijk.

Hymenee'ën, v. mv. (*bruiloftszangen, -feesten*).

Hymet'tus, m. (aardr. *berg in Attica, ten Z.-O. van Athene, om zijn honing beroemd*).

Hym'ne, v. –n (Gr.-Lat. hymnus: *plechtige en vurige lofzang* inz. *ter eere van de Godheid*): Da Costa's –: *Aan de Voorzienigheid*; *kerkelijke –n als* het *Te-Deum* (z. ald.).

Hy'per . . ., Gr. = overdreven; over. . . .

Hyperbo'lisch, bn. en bw. (*buitensporig vergrootend, overdreven*; *hyperboolvormig*); **–bool',** v. –bolen (Gr.-Lat. hyperbole [ballein = werpen]; 1 stijl: *rhetorische figuur der overdrijving*; 2 meetk. *een der kegelsneden*): 1 *een vloed van tranen*; 2 z. Ellips; **–correctheid,** v.: – bestaat hierin, dat iem. bij het spreken of schrijven van een andere taal dan de zijne zich ten onrechte verwijdert van zijn eigene op een wijs, die in andere gevallen juist is bv. het uitspreken door Friezen van *bioscoop* als *bioschoop*; **–critiek',** v. (*te ver gaande critiek*; *vitterij*); **–cultuur',** v. (*overbeschaving*).

Hyperi'on, m. Gr. myth. **1** Titan o. a. vader van Helios; **2** Zonnegod. (pe = pee).

Hypermetropie', v. (*verziendheid*); **–modern',** bn. (*overdreven modern*); **–trophie',** v. (*overvoeding*; *ziekelijke vergrooting van eenig orgaan*).

Hyp'nos, m., Gr. myth. (god van de) slaap.

Hypno'se, v. (Fr. [Gr. hypnos = slaap]: *magnetische, kunstmatige, door de wil van een ander opgewekte slaap*; *zenuwslaap*; *het opwekken van die slaap*); **–no'tisch,** bn. ([*een magnetische*] *slaap verwekkend*; fig. *sterk onder zijn invloed brengend*); **–notiseeren*** (*iem. in een toestand v. hypnose brengen*); **–notiseur',** m. –s (Fr. *iem., die hypnose weet op te wekken*); **–notis'me,** o. (*leer of ken-*

nis van de hypnose, het hypnotiseeren enz.).
Hyp(o) . . ., Gr. onder.
Hypocaus'tum, o. (Ned.) –s; (Lat.)–ta (Gr.-Lat. [Gr. stam kau = verbranden]: *vertrek, waarvan de vloer verwarmd werd door buizen met heete lucht* inz. *in de badhuizen*).
Hypochon'der, v. Gr. hypochondrion = onderlijf; **1** bn. (*aan hypochondrie lijdend, zwaarmoedig, neerslachtig*); **2** m. –s (*hypochondrist*); **–chondrie',** v. (*miltzucht; zwaarmoedigheid, ziekelijke droefgeestigheid*); **–chon'drisch,** bn. (*zwaarmoedig*). (ch = ch).
Hy'pocras, m.; zie **Hi'pocras.**
Hypocriet', m. en v. –en (Fr. hypocrite, Gr.-Lat. hypocrites = tooneelspeler: *huichelaar, schijnheilige*); **–cri'tisch,** bn., bw.
Hypotenu'sa, v. –'s (Gr.-Lat. [tenusa van Gr. teino = ik span] eig. de er onder gespannen lijn; meetk. *schuine zijde van een rechthoekige driehoek*).
Hypothecair', bn. (Fr. *gewaarborgd door, betrekking hebbende op hypotheek; geboekt in de registers van het hypotheekkantoor*): *een –e schuld; een –e inschrijving; – verband,* bezwaar, belast met hypotheek.
Hypotheek', v. –theken (Fr. hypothèque, Gr.-Lat. hypotheca: *onderzetting,* vero.; *plecht, kusting,* gew.: [*gerechtelijk beschreven*] *onroerend goed als onderpand*; ook: *de geldsom op zoodanig onderpand verstrekt*): *hij heeft een – van tienduizend gulden op zijn huis; op eerste –; Z.-N. vestiging van –*; **–akte,** v. –n, –s (*notarieele akte, noodig voor totstandkoming en bewijs eener hypotheek*); **–bank,** v. –en (*bank, die gelden op hypotheek verstrekt en pandbrieven uitgeeft, door hypotheken gedekt*); **–bewaarder,** m. –s (*rijksambtenaar, hoofd van een hypotheekkantoor*); **–houder,** m. –s (*hij, die geld voorschiet op hypotheek*); **–kantoor,** o. –toren (*kantoor, waar hypotheken worden geregistreerd*).
Hypothekeeren* (*als onderpand of hypotheek stellen*): *een weiland –.*
Hypothe'se, v. –n (Fr. hypothèse, Gr.-Lat. hypothesis: *onderstelling; stelling, die men als waarheid aanneemt*).
Hypothe'tisch, bn. en bw. (*op veronderstelling berustend; onzeker*); l. *–tee'ties.*
Hypsome'ter, m. –s (Gr. hypsos = hoogte: nat. *werktuig, hoogtemeter*); **–metrie',** v. (*hoogtemeting*); **–me'trisch,** bn.: *de –e thermometer,* om de hoogte van bergen te bepalen; *–e tabellen,* voor hoogtemeting.
Hy'sop, v. (Gr.-Hebr. plantk. *gewas van het Middellandsche-zeegebied, met geneeskundige kracht*; Lat. hyssopus officinalis, misschien niet de plant waarvan in de Bijbel sprake is): een bundel hysopstengels diende in de Tempel als kwast tot besprenging; allengs werd aan de – zelf een reinigende kracht toegeschreven.
Hysterie', v. (Fr., oorspr. Gr. *zenuwziekte,* inz. *bij vrouwen*): *– of op een overdreven ziekelijke wijze reageeren op voor de(n) persoon schadelijke prikkels, omstandigheden enz.*
Hyste'risch, bn., bw. (*overspannen, zenuwziek; aan hysterie lijdende; met de eigenaardigheden v. iem., die aan hysterie lijdt*): *een – gestel; het gillen eener –e dwarsfluit.*

I.

ib. of **ibid.** – Lat. *Ibi'dem,* op dezelfde plaats.
i. b. d. – *in buitengewone dienst,* b.v. Kamerheer der Koningin i. b. d.
i.c. – Lat. *in ca'su,* in dit geval.
Ictus – Lat. *jurisconsultus,* rechtsgeleerde.
id. – Lat. *i'dem,* dezelfde, hetzelfde.
i. e. – Lat. *id est,* dat is.
i. e. w. – *in één woord.*
i. f. – Lat. *ip'se fe'cit,* hij heeft het zelf gemaakt.
i. g. z. – *in geheime zitting.*
I. H. S. – Lat. 1 *In hoc signo (vinces),* in dit teeken (des kruises nl.) zult gij overwinnen; 2 *Jesus ho'minum salva'tor,* Jezus de Heiland, de Redder der menschen; 3 *In hoc sa'lus,* hierin ligt het heil, de zaligheid; 4 *Jesus horta'tor sancto'rum,* de vermaner der Heiligen; eigenlijk de drie eerste letters van het met Gr. hoofdletters geschreven woord Jezus: *ΙΗΣΟΥΣ.*
i. l. Lat. *in lo'co,* ter plaatse.
I. M. –Lat. *In Memo'riam,* ter gedachtenis.
Imp. – Lat. *Impera'tor*; zie ald.
Impr. – Lat. *Imprima'tur*; zie ald.
incl. – *inclusief'*; zie ald.
I. N. D. – Lat. *In no'mine De'i* of *Do'mini*; zie ald.
Inf. – 1 *in'finitief*; 2 *in'fanterie.*
infr. – Lat. *infra'*; zie ald.
I. N. R. I. – Lat. *Jesus Nazarae'us* (of: *Nazare'nus*) *Rex Judaeo'rum,* Jezus de Nazarener, koning der Joden; het op last van Pilatus boven aan het Kruis gehechte opschrift; zie Kruistitel.
intr. – *interest.*
Inv. – Lat. *Inve'nit*; zie ald.
inz. – *inzon'derheid.*
I. P. I. – Lat. *In par'tibus infide'lium*; zie ald.
i. pl. v. – *in plaats van.*
Ir. – *Ingenieur* (met diploma T. H. S.).
Isr. – *Israëlietisch.*
It. – *I'tem*; zie ald.
I. V. – O.-I. *inlandsche vijand*; z. **B. V.**
i. v. – Lat. *in vo'ce,* op dat woord.

I, v. –'s (1 als klank: *een klinker*; 2 als letterteeken: *de negende letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek enz. de woorden, die met de letter – beginnen*): 1 *de – wordt vóór in de mond gevormd bij een naar het gehemelte gebogen tongrug*; 2 *zet een puntje op de –*; 3 *onder de – vind je veel samenstellingen met in*; nog: als Romeinsch cijfer *één*; zegsw. *de puntjes* (of: *punten*) *op de i* (of: *i's*) *zetten,* [a]) iets zeer stipt afwerken of nagaan, [b]) alles zoo nauwkeurig uitdrukken, dat geen misverstand mogelijk is.
Ibe'rië, o. (*het Sp. schiereiland*); ook: **Ibe'risch schiereiland,** o.
Ibi'dem, bw. (Lat. *terzelfder plaatse*).
I'bis, m. –sen (*reigerachtige vogel; de nijlreiger, in oud-Egypte afgodisch vereerd*; Lat. plegadis f. falcinellus).
I'carus, m. myth., – ontvlucht op kunstvleugels het labyrint, vliegt (z. Dae'dalus)

te dicht bij de zon; zijn met was aangehechte vleugels laten los, zoodat hij in de, naar hem genoemde, Icarische Zee valt en verdrinkt: beeld van jeugdige onbezonnenheid; **–vleugels,** m. mv. (fig. *onbetrouwbaar middel*).

Ichneu'mon, m. –s (Gr. eig. spoorzoeker; dierk. *Pharaonsrat*; Lat. mungos ichneumon; ook: *e. soort van sluipwespen*). (eu = ui).

Ich'thy . . ., van Gr. ich'thys = visch.

Ichthyographie', v. (*beschrijving der visschen*), l. *ich-tie–*; **–ol',** o. (*olieachtige stof, uit overblijfselen van fossiele visschen* inz. *gevonden bij Seefeld in Tyrol, geneesmiddel*); **–oliet',** m. –en (*versteende visch*); **–ologie',** v. (*kennis der visschen*); **–olo'gisch,** bn.: *een –logische atlas*; **–oloog',** m. –logen (*vischkundige*); **–opha'gen,** mv. (eig. *vischeters*; *stammen, die zich in hoofdzaak met visch voeden bv. Samojeden*); **–osau'rus,** m. –sen, –riërs (*vischhagedis der voorwereld*).

I'con, v. ico'nen (Lat. icon, Gr. eikoon = beeld: [*Christus- of Heiligen*]*beeld*).

Iconoclas'ten, m. en v. mv. (Gr. klaein = breken; gesch. *beeldstormers* [*in de Gr. kerk*]).

Iconodu'len, m. en v. mv. (Gr. doulos = slaaf; gesch. *beeldenvereerders*).

Icosaë'der, o. –s; zie Twintigvlak.

I'da, m. (aardr. *berg bij Troje en op Creta*).

Ideaal', Fr. idéal, Lat. idealis v. Gr.-Lat. idea = idee, **1** bn. (1 *aan de idee beantwoordend; volmaakt*; 2 *heerlijk, verrukkelijk*): 1 *een ideale toestand*; 2 *iets – vinden*; *dat lijkt me niet* –, volstrekt niet pleizierig, gewenscht; **2** o. idealen (*gedachtenvoorstelling van iets, dat de volkomenheid nabijkomt*; *modelbeeld*; *droombeeld*): *de leeuw, dat – van kracht.*

Idealiseeren* (Fr. *in gedachten boven de werkelijkheid verheffen tot iets volmaakts, aan iets een ideaal karakter geven*; *iets verheven, schoon, voorstellen in de kunst*).

Idealis'me, o. (wijsbegeerte: *stelsel, dat de gedachte als het beginsel onzer kennis of van het zijn beschouwt*; kunst: *ook aan de verbeelding plaats gevende manier van behandeling van het onderwerp*; zedenkunde: *het geloof aan een zedelijk ideaal en het leven overeenkomstig dat ideaal*; ook: *idealiseerende levensbeschouwing*): *Plato's –*, leer, dat de zinnelijke dingen slechts in schijn bestaan.

Idealist', m. –listen (*iem., die het leven van een ideale kant ziet, die idealen nastreeft*; *aanhanger van het idealisme* [wijsbegeerte, kunst]): *onpractische idealisten.*

Idealis'tisch, bn. en bw. (*als van een idealist*): *e. –e levensbeschouwing*; *iets – opvatten.*

Idee', o. –s; in hoogere stijl v. –ën (Fr. idée, Gr.-Lat. idea: *denkbeeld, gedachte*; *voorstelling, begrip*; *opkomende gedachte, inval*; *plan*): *hij heeft er niet het minste* (of: *geen flauw*) *– van*, begrip; *dat is juist* (of: *precies*) *mijn –*, meening; *een – van dat werk geven*, voorstelling; *een hoog – van iets, van zich zelf hebben*, gedachte; *wat een gek –! in het – alsof* (of: *dat*), in de meening; *dat is een goed –!* denkbeeld; *geen – (van)!* daar is geen denken aan; *niet veel – op iets hebben*, zin in; *dat is – van je*, inbeelding; *een ideetje suiker*, een ietsje.

Ideëel'*, bn. (Duitsch: ideell; *alleen in gedachten bestaande*; *bovenzinnelijk, denkbeeldig*): *de –eële goederen dezer wereld*, b.v. deugd, vrijheid; *een – nadeel*, denkbeeldig.

Idée-fi'xe, o. idées-fixes (Fr. *bijblijvend dwaalbegrip*; *waanvoorstelling, waarvan men zich niet kan ontdoen*).

I'dem (Lat. *dezelfde, hetzelfde*; *als voren, als boven*); zie **Id.**

Identiek', bn. en bw. (Fr. identique: *volkomen hetzelfde, gelijk*[*waardig*]).

Identifica'tie, v. –s (Fr. *vaststelling der identiteit van iem.* inz. *een misdadiger*; *vereenzelviging*): *– door bertillonnage.*

Identificeeren* (Fr. identifier, Lat. identificare: *als gelijken beschouwen, vereenzelvigen*; *de identiteit vaststellen*); refl. *zich –*, zijn identiteit bewijzen.

Iden'tisch, bn.: Duitsch; zie Identiek.

Identiteit', v. (Fr. *gelijkheid*; *eenheid van wezen*): *zijn – bewijzen*; **–sbewijs,** o. –bewijzen (*bewijs, dat men de persoon is, waarvoor men zich uitgeeft*); z. Eenzelvigheid.

Ideographie', v. (*schrift van begripteekens* [oorspr. b.v. *de hiërogliefen*], *niet van klankteekens*).

Ideologie', v. (*begripsleer*: *wetenschap van de gronden van de kennis*). (g = g).

Idio . . ., v. Gr. i'dios = eigen, bijzonder.

Idio'ma, o. (Ned.) –'s; (Gr.) idiomata (Gr. eig. bijzondere gesteldheid); z. Idioom.

Idioma'tisch, bn. (*het taaleigen betreffende, aan e. taal of tongval eigen*): *–e uitdrukkingen.*

Idioom', o. idiomen (*taaleigen, eigenaardige uitdrukking, gouwspraak, tongval, dialect*).

Idioot'*, Gr. idiotes = eig. particulier, leek, ongeletterde, Lat. idiota, **1** bn. (*stompzinnig*; *stom, dwaas*): *wat een idiote vent! dat is – van je! kan het nu nog idioter?* **2** m. en v. idioten (*stompzinnige*; fig. *onnoozele, stomkop*): *een school voor idioten.*

Idiopa'thisch, bn.: *–e ziekten*, primaire ziekten, uit de eigenlijke (Gr. i'dios = bijzonder, eigen) ziekte ontstaande, tegenstelling met secundaire ziekten, als gevolg van andere ziekten voorkomend.

Idiosyncrasie', v. (Gr. syncrasis = vermenging: *overgevoeligheid voor bepaalde genees- of voedingsmiddelen, weerzin tegen sommige spijzen, geuren enz.*).

Idio'ten-school, v. –scholen (*school voor stompzinnige of zwakzinnige kinderen*).

Idio'terig, bn. en bw. (*als een idioot*): *–e manieren*; *dat kind doet –.*

Idio'ticon, o. (Ned.) –s; (Gr.) –tica (Gr. taalk. *dialectisch woordenboek*).

Idiotis'me, o. idiotismen (1 geneesk. *stompzinnigheid*; fig. *stomheid*; ook: *uiting hiervan*; 2 taalk. *gewestelijke uitdrukking*): 1 *het – van dien ongelukkige*; *wat een –!* 2 *Westvlaamsche –n*; ook: (Lat.) **–tis'mus.**

I'do, o. (*wereldtaal, hervormd Esperanto*).

Idolaat', bn. en bw. (Fr. idolâtre: *afgodisch*): zegsw. – (*zijn*) *van iem. of iets*, hartstochtelijk verliefd, verzot op.

Idolatrie', v. (Fr. idolâtrie: *afgoderij*).

Idool', o. idolen (Fr. idol, Lat. idolum, Gr. eidolon: *afgod*[*sbeeld*]): fig. *Jan, haar –.*

Idume'a, o. (Bijb. *het land der Edomieten*).

Idu'na, v., Germ. myth. godin der eeuwige jeugd, de Noordsche Hebe, Braga's vrouw.

I'dus, m. iden (bij de Rom. *de 15e dag in Maart, Mei, Juli en October, anders de 13e*).

Idyl'le, v. –n (Fr. [Gr.-Lat. idyllium letterl. = beeldje]: *land-, veld- of herdersdicht*; *bekoorlijk tafereeltje uit het huiselijk leven, uit het land- of herdersleven*; *staat van zaken*

als in een idylle): *De Verjaardag* van Staring *is een* –; fig. *het kinderleven is een* –.
Idyl'lisch, bn., bw. (*landelijk, herderlijk; vreedzaam; bekoorlijk door eenvoud en onschuld*): *een* – *landschap, een* –*e stemming.*
Ie, m. pers. vnw. (*hij*); spreekt.
Ie'der, onbep. vnw. (*elk, elkeen*): – *mensch,* – *zij op zijn hoede*; **–een,** vnw. (*een ieder*).
Ie'gelijk, een –, onbep. vnw. (*ieder*).
Ie'mand, onbep. vnw. (*de een of andere persoon*): *daar is* – *voor u; iems. naam; een zeker* –; inz. Z.-N. *dat is* –, een persoonlijkheid; Z.-N. *er is* – *vreemds,* een vreemdeling.
Ie'me, Iem'ker; zie Imme, Imker.
Iep, ie'peboom*, m. –en (*olm*; Lat. ulmus).
Ie'pen, bn. (*van iepenhout*): *een* – *plank.*
Ie'penhout, o.; **–laan,** v. –lanen, **–ziekte,** v.
Ie'peren, o. (stad in Vlaanderen): *er uit zien als de dood van* –, ellendig.
Ie'perling, m. –en (*inwoner van Ieperen*).
Ier*, m. –en (1 *inboorling van Ierland*; 2 *Iersch paard*): 1 *levendige* –*en*; zegsw. *een wilde* – *van een meid,* een wild meisje; 2 *aankoop van* –*en.*
Iersch* 1 bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betreffende Ierland*): – *mos,* wier van de kusten v. Ierland; **2** o. (*de taal*); **3 –e*,** v. meerv.: –e vrouwen (*Iersche vrouw*).
Iet, onbep. vnw. (*iets*): in zegsw. en Z.-N.; – *of wat,* eenigszins; *als niet komt tot* –, *kent – zich zelve niet,* een parvenu is opgeblazen en aanmatigend.
Iets, onbep. vnw. (*wat onbepaalds, ongenoemds; een kleine hoeveelheid*; Z.-N. *wat dan ook*): *ik heb u* – *te zeggen; daar heb je* –; *dat is net – voor hem,* [a]) dat kan men van hem verwachten, [b]) daar houdt hij van; *zoo gemeen als* –, zeer; *een zeker* –; *eindelijk eens – van je hooren; 't was (je me)* –*! dat is – van later zorg;* – *of niets; het is* – *warmer; niemand had hem* – *te zeggen,* wat dan ook; Z.-N. – *van niks,* niet erg; verkl. *ietsje,* o.: *het eten is een* – (of: *ietepit*) *te zout; een* – *beter.*
Iet'wat 1 bw. (*eenigermate*): *een vertrek, welks voorkomen* – *feestelijk is,* een weinig; **2** onbep. vnw. (*iets*): *is er* –*?*
Ie'ver, m. (Z.-N. *ijver*): *vol* –.
Ie'verans, ie'vers, bw. (Z.-N. *ergens*).
Ie'zegrim, m. –men (*de Wolf; knorrepot*).
Iezegrim'mig, bn. en bw. (*als een iezegrim*).
If'te, v. (*klimop, eiloof*), gew.
Igno'bel, bn. en bw.; –er, –st (Fr. ignoble, Lat. ignobilis: *onedel; laag, laaghartig*).
Ignora'mus et ignora'bimus (Lat. *wij weten het niet en zullen het nooit weten*).
Ignorant', Fr., Lat. igno'rans, **1** bn.; –er, –st (*onwetend*); **2** m. –en (*een onwetende, onkundige*; in het mv. *broeders voor onwetenden,* nl. *die dezen onderwijs gaven*; ook: *Ignorantij'nen,* congregatie in 1724 gesticht).
Ignoreeren* (Fr. [Lat. ignorare]: *niet weten; iets niet willen weten of zien; iem. opzettelijk niet willen kennen*): *iets* –, *iem.* –.
I. IJ, o. (hetzelfde woord als aa = water; Lat. aqua: *zeearm der Zuiderzee*).
II. IJ, v. –'s (samengesteld letterteeken bestaande uit twee naast elkaar geschreven *i*'s, waarvan de tweede door een neerhaal is verlengd; *de klank*): *schrijf een* (*lange*) –.
IJ'bokking, m. –bokkingen (*bokking der Zuiderzee*); **–bot,** v. –botten.
IJ'del, bn. en bw.; –er, –st (1 *niet-gevuld, ledig,* inz. Z.-N.; 2 *praalziek; zich verheffende op nietigheden; gevoelig voor vleierij*; 3 *onbeduidend*; 4 *zonder eenige grond; vruchteloos*; 5 *louter, niets dan*): 1 –*e vaten*; 2 *een* – *meisje*; 3 *rekenschap geven van elk* – *woord,* Matth. 12 : 36; *Gods naam* – *gebruiken; –e vermaken, een –e omhaal van woorden*; 4 *een –e vrees, een –e hoop, –e pogingen*; 5 *dat is* – *vertoon.* Opm. Een – (bet. 2) mensch geeft veel, een trotsch mensch weinig om het oordeel van anderen; zie ook IJl.
IJ'delheid, v., bet. 3 –heden (1 *vergankelijkheid*; 2 *gevoeligheid voor vleierij; te hooge dunk van eigen voortreffelijkheid; trotschheid op nietigheden*; 3 *beuzelarij, nietswaardige zaak*): 1 *de* – *van roem en eer; schoonheid is* –, Spreuk. 31 : 30; 2 *haar* – *streelen; zijn* – *kende geen grenzen*; 3 *de –heden dezer wereld; – der –heden, het alles is* –, Predik. 1 : 2.
IJ'dellijk, bw. (*zonder reden; lichtzinnig*): *de naam des Heeren* – *gebruiken.*
IJ'deltuit*, v. en m. –en (*ijdele vrouw, man*).
IJf, m. ijven (*taxis*).
IJ'fel, m. –s (*ijf; boog van ijf- of taxishout*).
IJk, m. (1 *de handeling, de dienst van ijken*; 2 *merkteeken op maten en gewichten*): 1 *afschaffing van de* –; 2 *met* – *of merk.*
IJ'ken, ijkte, h. geijkt (1 *van overheidswege maten en gewichten waarmerken,* d. i. *van een ijk of merk voorzien, na onderzocht te hebben, of ze aan de door de wet gestelde eischen voldoen*; 2 fig. *als gangbaar erkennen*): 1 *maten en gewichten* –; 2 *geijkte termen*; z. Geijkt.
IJ'ker, m. –s (*ambtenaar met het ijken belast*): *de registers der –s.*
IJk'kantoor, o. –kantoren (*rijkskantoor voor het ijken*); **–loon*,** o. –loonen (*vergoeding voor het ijken van maten, gewichten en schepen*), ook IJkgeld; **–meester,** m. –s (*ijker*); **–wezen,** o. (*al wat in verband staat met het ijken*): *inspecteur v. het* –; **–wet,** v. –ten.
I. IJl*, v. (*haast, spoed*): alleen in zegsw. *in aller* –, *in der* –.
II. IJl, bn.; –er, –st (Z.-N. meestal voor *ijdel*; N.-N. *dun, luchtig, doorschijnend*): – *haar,* dun; *in –e lucht,* verdund; *de –e ruimte –e haring,* zonder hom of kuit; Z.-N. – *in 't hoofd zijn,* ijlhoofdig; Z.-N. zn. *ijle vertellen,* flauwe praatjes verkoopen.
IJl'bode, m. –boden (*renbode*).
IJl'bot, v. –ten (*heilbot*).
I. IJ'len, ijlde, h. en is geijld (*spoeden, snellen; zich haasten*): *hij ijlde met de brief naar huis; ter hulp* –.
II. IJ'len, ijlde, h. geijld ([*in de koorts*] *verward, onsamenhangend spreken*): *de typhuslijder lag al maar door te* –; *–de koorts.*
IJl'goed, o. –goederen (*goed per sneltrein te vervoeren*): *als* – *verzenden*; Germ.
IJl'haring; zie IJl **II.**
IJl'hoofd*, m. en v. –en (*dolleman*).
IJlhoof'dig, bn.; –er, –st (*ijl of licht van hoofd, verward denkend; onbesuisd*); **–heid,** v.
IJ'lings, bw. (*met veel spoed, in aller ijl, met haast*): *ga toch* –*!*
IJl'koorts, v. –koortsen (geneesk. *koorts, waarin men ijlt*): *hij lag daar met de* –.
IJl'licht, o. (Z.-N. *weerlicht*); zie Heilicht.
IJm, im'me, v. –en, immen (*honingbij*).
IJm'ker, m. –s; zie Imker.
IJp, m. –en (*iep*); **ij'peboom*,** m. –boomen.
IJ'pelaar, ie'pelaar, m. –s (lit. t., gew.: *iepeboom*); **IJ'peloof, ij'penloof,** o.

IJ'pen-, ie'penbosch*, o. –bosschen.

IJs*, o. (1 *bevroren water*; inz. *de bevroren laag, die bij vorst de wateren bedekt*; 2 *lekkernij van suiker, melk, eieren enz. met ijs, bevroren room, vruchtensap enz.*): 1 *die haven is vrij van –*; *het – draagt, houdt al*, is dik genoeg om er op te loopen; z. Balk; (*een bijt, een gat, een wak in*) *het – breken*, [a]) de eerste moeielijkheden uit de weg ruimen, [b]) toenadering bewerken; *zich op glad – wagen*, [a]) zich wagen op gevaarlijk terrein, een onderwerp behandelen, waarvan men niet op de hoogte is; [b]) ongepaste, dubbelzinnige dingen zeggen; *beslagen ten – komen*, goed voorbereid; *niet gaan over – van één nacht*, niet te spoedig handelen, doch zich eerst eens bedenken; *op oud – vriest het licht*, [a]) een oud gebrek, een oude zonde openbaart zich bij de minste verleiding, [b]) een oude liefde wakkert weer spoedig aan; *alle – kost menschenvleis*, om uit te drukken, dat het ijsvermaak elk jaar menschenlevens kost; 2 *een portie –*.

IJs'baan, v. –banen (*berijdbare*, inz. *berijdbaar gemaakte ijsoppervlakte*; ook: *terrein, waar gewoonlijk een ijsbaan wordt aangelegd*); **–bank**, v. –en (*ijsmassa uit opeengehoopt drijfijs*); **–beer*** 1 m. –beren (*witte beer der poolstreken*; Lat. ursus maritimus; ook wel: *nurksch mensch*): *de sneeuwwitte –beren met hun breede, zachte pooten*; **2** m. –beeren (*ijsbok*); **–beren**, hij –beerde, h. geijsbeerd (*regelmatig, rusteloos* [*in een vertrek*] *op en neer loopen*); **–berg**, m. –en (*hoog, drijvend ijsgevaarte, afgebroken stuk van een poolgletscher*): *–en door zeestroomen naar het Z. gevoerd*; **–blink**, m. (*weerschijn der ijsvelden*).

IJs'bloemen, v. mv. (*bloemvormige ijskristallen op bevroren vensterruiten*); **–boei**, v. –en (*ijzeren boei ter vervanging van tonnen bij ijsgang*); **–bok**, m. –bokken (*paalwerk, om pijlers van bruggen tegen ijsgang te beschutten*); **–breker**, m. –s (*ijsbok*; *vaartuig met scherpe boeg, dienende om in het ijs een vaargeul te maken*); **–club**, v. –s (*vereeniging tot bevordering van ijssport*; ook: *de ijsbanen der club*); **–dam**, m. –dammen (*breede ijsbank in een rivier*).

IJ'sel, m. (*naam van rivieren in ons land*): *de Hollandsche –, de Geldersche –*.

IJ'selijk, bn. en bw.; **–er**, **–st** (*verschrikkelijk, afgrijselijk*; *zeer erg, zeer hevig*): *een –e wraak*; *het is er – koud*; *ik vond het – mooi*; **–heid**, v. –heden: *de –heden van de oorlog*.

IJ'selsteen* (*steen van IJselklei gebakken*) **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.; ook: **–mop**, v. –pen.

IJs'fabriek, v. –en (*fabriek van kunstijs*); **–gang**, m. (*drift van ijsschollen, beweging van drijfijs in groote hoeveelheid*; Z.-N. *ijzel*); **–glas**, o. (*dik vloerglas*; ook: *sierglas voor vazen enz. waarvan het voorkomen min of meer aan ijs doet denken*); **–grond**, m. (Z.-N. *fijne kant*); **–heiligen**, m. mv. Pancratius, Servatius, Bonifacius, wier feestdagen (R.-K.) vallen van 11–14 Mei, wanneer het 's nachts zeer koud kan zijn; **–kast**, v. –en (*kast met kunstijs tot het koelhouden van aan bederf onderhevige waren*: *vleesch, visch enz.*): *het vleesch is in de –*; **–kegel**, m. –s (*kegel, gevormd door het bevriezen van afdruipend water*; *ijspegel*); **–kelder**, m. –s (*diepe kelder tot bewaring van ijs*); **–koud**, bn., bw. (*zoo koud als ijs*; fig. *zeer ongevoelig, onhartelijk*): *– water*; fig. *een –e blik*; *op een –e toon spreken*, zonder eenig medelijden; **–kristal**, o. –len (*ijs in kristalvorm*).

IJs'lander, m. –s (*bewoner van IJsland*; *visscher, die op IJsland vaart*, in deze bet. ook IJs'landvaarder).

IJs'landsch* 1 bn. ([*als*] *van, in, uit, eigen aan, betreffende IJsland*): *de –e hond*, zekere wolfshond; *– mos*, korstmos v. IJsland; tot gelei gekookt is het een geneesmiddel bij keelaandoeningen; **2** o. (*de taal*).

IJs'lepeltje, o. –s (*lepeltje om ijs te eten*).

IJs'machine, v. –s (*werktuig tot het fabriceeren v. kunstijs*); **–pegel**, m. –s (*ijskegel*); **–periode**, v. –s (*geologische periode, toen een ijslaag het Noordelijk halfrond voor een groot deel bedekte*); **–ploeg**, m. –en (*ijsbreker*); **–regen**, m. –s (*ijzel*); **–schots** of **–schol**, v. –schotsen, –schollen (*plat stuk drijfijs*); **–schuit**, v. –en (*schuit op ijzers en met zeilen, waarmee men zich over het ijs beweegt*); **–slede**, v. –n (*groote slede om mede over ijs of sneeuw te rijden, goederen te vervoeren enz.*); **–spoor**, v. –sporen (*ijzeren toestel, met scherpe punten onder de schoenzool bevestigd, om op het ijs niet uit te glijden*); **–sport**, v.; **–stoel**, m. –en (Z.-N. *prikslede*; *arreslede*); **–tap**, m. –pen (*ijskegel*); **–tijd**, m. (*ijsperiode*); **–veld**, o. –en (*groote vlakte van ijs*; ook: *in en tegen elkander geschoven ijsschotsen*); **–vereeniging***, v. –en; z. IJsclub; **–vlakte**, v. –n (*ijsveld*); **–vogel**, m. –s (1 *mooi gekleurde vogel met groote snavel, die zich voedt met visch en insectenlarven*; Lat. alcedo ispida L.; 2 vertaling van alcyon): 1 *de mooie – is thans zeldzaam in ons land*; 2 zie Alcyon; **–vos**, m. –vossen (*poolvos*; Lat. vulpes lagopus); **–water**, o. (*water van gesmolten ijs*; *water met stukjes ijs*; *drinkwater met ijs*); **–zaag**, v. –zagen (*werktuig, om ijs stuk te zagen*); **–zak**, m. –ken (*zak van ondoordringbare stof tot plaatselijke aanwending van ijs op het lichaam*); **–zee**, v. –ën (aardr. *poolzee*).

IJ'ver, m. (*aandrift, aandrang*; *geestdrift*: *volhardend streven, naarstigheid, stage vlijt*): *met – werken, bezig zijn*; *blinde –*, nl. zonder overleg; *met heilige –*.

IJ'veraar, m. –s (*iem., die met ijver, met geestdrift werkzaam is voor een zaak, vurig bevorderaar*, minder sterk dan *dweper*); zie Zeloot; **–aarster**, v. –s.

IJ'veren, ijverde, h. geijverd (*krachtig naar iets streven*): *voor een zaak –*, zijn best doen, met alle kracht werken; *tegen iets –*.

IJ'verig, bn. en bw.; –er, –st (*vol ijver, vol toewijding, vlijtig, naarstig, in de weer*): *een –e leerling*; *zich – op iets toeleggen*.

IJ'verzucht, v. (*jaloezie, naijver*, meestal ongunstig); verg. Naijver; **–zuch'tig**, bn. en bw.; –er, –st (*jaloersch*).

IJ'zegrim, m. –men; zie Iezegrim.

IJ'zel, m. (*bevroren, tot ijs geworden neerslag op de grond*; ook wel: *rijp*): *wij hadden sneeuw, hagel en – op het dek te verduren*.

IJ'zelen, onpers. w.w., het ijzelde, h. geijzeld (*bevriezen op de grond van neerslag*).

IJ'zen, ijsde, h. geijsd (*beven of rillen van*; *schrikken, gruwen*): *voor of van iets –*; *die gedachte doet mij –*; ook (lit. t.): *een doodsangst ijsde in haar*.

IJ'zer, o. in bet. 2 –s (1 *bekend metaal*; 2 *ijzeren voorwerp*): 1 het S.G. van – is ± *7.85*, zijn smeltpunt *1550°* C.; *tafeltjes van gegoten* –; zegsw. *het is (oud) lood om oud* –, het een is niet beter dan het andere, en beide deugen niet; *men kan geen – met handen breken*, het onmogelijke kan men niet doen; *hij is van – en staal*, tegen alle vermoeienissen bestand; spreekw. *Harde steenen wetten –, harde slagen maken wijzer*, tegenspoed maakt de mensch verstandig; (*Men moet*) *het – smeden, als het heet is*, (men moet) de gunstige gelegenheid waarnemen; Z.-N. *op heet – staan*, zeer ongeduldig zijn; 2 *dat paard heeft nieuwe –s*, hoefijzers; zegsw. *het is een heet – om aan te pakken*; z. Hangijzer; *iem. in de –s sluiten*, boeien; nog: Z.-N. *zijn tong slaat* –, dubbel.

IJ'zeraarde, v. (*ijzerhoudende aarde* [*door pottenbakkers gebruikt*]): *roode* –.

IJ'zerbijter, m. –s (Z.-N. *nurks, knorrepot*).

IJ'zerboor, v. –boren (*machine om gaten in ijzeren platen te boren*); **–draad 1** (voorwerpsn.), m. –draden; **2** (stofn.), o. (*van ijzer getrokken draad*; ook: *schroefdraad*, z. ald.); als voorwerpsn. meest in verkl.: **–je,** o. –s.

IJ'zeren*, bn. (1 *van ijzer*; 2 fig. *als van ijzer*; *zeer sterk*): 1 *een – liniaal*; 2 *een – gestel*, krachtig; *een – maag, een – wil*; *de – eeuw*, myth. toen Saturnus door zijn zoon Jupiter onttroond was, hield de gouden eeuw op en begon de eeuw van geweld en oorlog; fig. tijd van bloedige oorlogen; *de – man*, [a]) (volksnaam) excavator, [b]) Z.-N. (volksnaam) aardmeetkundig station te Kester in Brabant; zie Kanselier, Weg.

IJ'zererts, o. –en (*ijzer, verbonden met verschillende stoffen, zooals het in de natuur voorkomt* inz. *delfstoffen, waarin het ijzer in zulke hoeveelheden en in die toestand van zuiverheid voorkomt, dat zich dit met voordeel laat afzonderen*): *er is rood en ook bruin* –; *– wordt gesmolten in de hoogoven*; **–gaas,** o. (*gaas van samengevlochten* [*verzinkt*] *ijzerdraad*); **–gieterij,** v. –gieterijen (*werkplaats, waar ijzeren voorwerpen gegoten worden*).

IJ'zerglans, o. (*gekristalliseerd ijzeroxyde*); **–hard,** bn. (*erg hard*); **–hout,** o. (*het harde hout van zekere boomen in O.-Indië en Afrika*); **–kruid,** o. (*benaming van verschillende planten* o. a. *lipbloemige plant*, Lat. sideritis montana); **–maal,** o. –malen (*roestplek in linnengoed*, Z.-N. ook *in aardappelen*); **–oer,** o. (*moerasijzererts, ijzererts dat nabij de oppervlakte in moerassen voorkomt*); **–oxyde,** o. (*verbinding van ijzer met zuurstof*), lees *oksie'de*; **–papier,** o. (Z.-N. *schuurpapier*); **–proef,** v., z. Vuurproef; **–roest,** o. (*ijzerhydroxyde*); **–slakken,** mv. (*massa, die na het uitsmelten van ijzer uit erts overblijft*; inz. *glasachtige zelfstandigheden, die op uit ijzererts uitgesmolten ijzer drijven*): –, *gebruikt tot verharding van wegen*; **–smelterij,** v. –smelterijen (*fabriek, hoogoven tot het smelten van ijzererts*); **–smet,** v. –smetten; z. –maal; **–sterk,** bn. (*sterk als ijzer*): *een – gestel, – geheugen*; **–vijlsel,** o. (*vijlsel van ijzer*); **–vitriool,** o. en v. (*ijzersulfaat*).

IJ'zervreter, m. –s (*onverschrokken krijger, houwdegen*).

IJ'zerwaren, v. mv. (*allerlei artikelen, van ijzer vervaardigd*); **–winkel,** m. –s.

I. IJ'zig, bn. en bw.; –er, –st (*zoo koud, zoo kil als ijs*; *verstijvend, snerpend*): *een –e wind*; *het – Noord*; *– koud*; **–heid,** v.

II. IJ'zig 1 bn. (*ijzing, schrik, huivering verwekkend*): –, *afschuwelijk ongedierte*; **2** bw. (1 *op een ijzing verwekkende wijze*; 2 *erg, zeer*): 1 *– met zijn oogen draaien*; 2 *– mooi!*

IJ'zing, v. –en ([*plotselinge*] *schrik*; *afschuw*; *huivering*); **–wek'kend,** bn. en bw.; –er, –st (*ijzing veroorzakende*): *een – verhaal*.

Ik 1 pers. vnw. v. d. 1ste ps., b.v. – *studeer*; **2** zn., o.: *zijn tweede* –, echtgenoote; *mijn beter* –, [a]) leidsman, [b]) betere natuur, goede eigenschappen.

I'kat, v. (Mal. *band, bundel*): *pengikat*, binder, bindmiddel.

Ik'heid, v. (*bewustzijn van eigen bestaan*; *het eigen ik*; *individualiteit, persoonlijkheid*): *zijn bijzondere* –; *waar begint de –?*

Ik'ker*, m. –s (*nikker, zwarte, duivel*).

Ik'zucht, v. (inz. Z.-N. *zelfzucht*).

I'lias, Ilia'de, v. (*heldendicht van Homerus*): de – bevat de beschrijving v. d. belegering, in het tiende jaar, van Ilium door de Grieken; fig. *een – van rampen*, d. i. een reeks.

I'lico, bw.; zie Illico.

I'lium, o. (*Troje*): *het hooge, trotsche* –.

Illegaal', bn., bw.; –galer, –st (Fr. illégal [Lat. lex = wet]: *onwettig, wederrechtelijk*).

Illegaliteit', v. –en (Fr. *onwettigheid*).

Illegitiem', bn. (Fr. *onwettig, onecht*).

Illegitimiteit', v. (Fr. *onwettigheid*).

Illiberaal', bn. en bw. (Fr. *niet-vrijzinnig*).

Illici'te, bn. (Fr. *ongeoorloofd, verboden*).

Il'(l)ico, bw. (Lat. *dadelijk, terstond*). (il = il).

Illiqui'de, bn. (*onzuiver*; *niet* [*onmiddellijk*] *verrekenbaar*; *nog niet vereffend*, b.v. *een rekening*); zie Liquide. (qu = k).

Illumina'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. illumination]: *feestelijke verlichting van gebouwen en straten, sierverlichting in de open lucht*).

Illumineeren* (Fr. [Lat. illuminare]: *een gebouw, een straat enz. feestelijk verlichten*; *een boek versieren met gekleurde teekeningen, beginletters*; van teekeningen enz.: *opwerken met doorschijnende kleuren*); **–potje** of **–glaasje,** o. –s (*glazen potje met vet en pit, om bij illuminatie te ontsteken*).

Illu'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. illusion]: *droombeeld, hersenschim, begoocheling*): *zich –(s) maken over*, zich iets voorspiegelen, dat niet verwezenlijkt kan worden; *ik maak mij hieromtrent geen –(s)*; *iem. de* – (of: *zijn –s*) *benemen*, hem ontgoochelen; l. *iel-lu'zie*.

Illusoir', bn. (Fr. *denkbeeldig, bedrieglijk, hersenschimmig*): *iets – maken*; ook (Duitsch): illuso'risch.

Illustra'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. illustratio]: 1 *verlichting, versiering met plaatwerk*; *de gravure*; 2 *naam v. geïllustreerde tijdschriften*; 3 *toelichting, verduidelijking*): 1 *de – van dat tijdschrift geschiedt met zorg*; 2 *de Katholieke* –; 3 *ter – van zijn woorden*.

Illus'tre, bn. (Fr. [Lat. illustris]: *beroemd*; *doorluchtig*). (u = uu).

Illustreeren* (Fr. [Lat. illustrare]: *met plaatwerk of teekeningen sieren, verluchten*; *verduidelijken, toelichten*): *geïllustreerde tijdschriften*. (u = uu).

Imaginair', bn. (Fr. [Lat. imaginarius]: *denkbeeldig, hersenschimmig*): *–e winst*; *–e getallen*, onbestaanbaar, b.v. $\sqrt{-2}$.

Imagina'tie, v. (Fr. [Lat. imaginatio]: *verbeelding[skracht]*).
Imagineeren*, zich (Fr. [Lat. imaginari]: *zich inbeelden, voorstellen*).
I'mam of **I'man,** m. –s (Arab. letterl. voorganger: *titel der Kaliefen*; ook: *titel van Mohammedaansche priesters, leiders der gebeden in een moskee*).
Imbeciel', Fr. imbécile, Lat. imbecil'lus, **1** bn.; –er, –st (*dom; stompzinnig*); **2** m. –en (*stompzinnige, stommeling*).
Imbeciliteit', v. (Fr. imbécilité, Lat. imbecillitas: *verstandszwakte; domheid*).
Imbrog'lio, m. –'s (It. *verwikkeling*); lees *iembrool'jo*.
Imita'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. imitatio]: *navolging; namaak; het nagevolgde*).
Imita'tio, v. (Lat.): – *christi*; zie Navolging; lees *–taat'sio*.
Imiteeren* (Fr. [Lat. imitari]: *navolgen, nabootsen*).
Im'ker, m. –s (*bijenhouder*); verg. Imme.
Immanent', bn. (Fr. [Lat. immanens]: *inwonend; innerlijk, bijblijvend, aanklevend*): *–e oorzaken*. (nent = nent).
Imma'nuel, m. (*God met ons! naam voor Christus*): ook, *Emmanuel*.
Immaterieel'*, bn. (*onstoffelijk; geestelijk*).
Immatriculeeren* (Fr. [v. Lat. matricula = lijst]: *opnemen als lidmaat, inschrijven als student*): *zich laten –*.
Im'me, v. –n (*honigbij; bijenzwerm; bijenkorf met volk*); verg. Imker.
Immediaat', bn. en bw. (Fr. immédiat: *onmiddellijk; rechtstreeks[ch]*).
Immens', bn. en bw. (Fr. immense, Lat. immensus: *onmetelijk; zeer erg*); l. *im-mens'*.
Immensiteit', v. (Fr. [Lat. immensitas]: *onmetelijkheid, oneindigheid*). (s = s).
Im'mer, bw. (*steeds; ooit*): *voor – verlaten*.
Im'mers, voegwoordelijk bw. (*stellig, zeker; althans, tenminste; toch, namelijk; trouwens, voorzeker*): *je bent – wijs genoeg; jij komt –?*
Immigrant', m. en v. –en (Fr., Lat.: *landverhuizer ten opzichte van het land, waar hij zich vestigt*); vr. ook **–e**; verg. Emigrant.
Immigra'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. immigratio]: *het zich metterwoon vestigen in een vreemd land*).
Immigreeren* (Fr. [Lat. immigrare]: *zich in een land metterwoon vestigen*).
Imminent', bn. (Fr. [Lat. imminens]: *dreigend, nakend*): *een – gevaar*; lees *–nent*.
Immobiel', bn. (*onbeweeglijk*; ook: *niet tot de oorlog toegerust*); **–mobi'liën,** v. mv. (*onroerende goederen*); ook, *Immobi'lia* en *Immobilair'*; **–mobiliteit',** v. (*onbeweeglijkheid*).
Immoderaat', bn.; –rater, –st (Lat. immoderatus: *onmatig, overdreven, onbescheiden*).
Immodest', bn. en bw.; –er, meest – (*onzedig; oneerbaar; onwelvoeglijk; onbescheiden*).
Immola'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. immolatio]: *slachting, [op]offering*).
Immoraal', bn.; –raler, –st; liever: *Immoreel'*; **–moraliteit',** v. (*zedeloosheid*); **–moreel'*,** bn. (*onzedelijk; tegen de zedenwet*); **–mortaliteit',** v. (*onsterfelijkheid*); **–mortel'le,** v. –n (Fr. naam van verschillende bloemsoorten: *stroobloem*, eig. *onsterfelijke, omdat de bloembladen niet gauw verwelken*).
Immuniteit', v. (Fr. [Lat. immunitas]: *ontheffing, vrijdom van belasting, van dienstplichten enz.; onschendbaarheid [van de leden v. d. Raad, de Kamers enz.]; onvatbaarheid voor een ziekte, voor vergif*).
Immuun', bn. (Lat. immunis: *vrij van belasting; onschendbaar*; geneesk. *niet vatbaar voor e. bepaalde ziekte of vergif*): *– maken*.
Impas'se, v. –s (Fr. *straat of steeg, die doodloopt, slop of zak*; fig. *moeilijke positie, netelige toestand, waaruit men zich niet redden kan*): fig. *dat zal die commissie uit e. – helpen*.
Impassi'bel, bn. en bw. (Fr. [Lat. impassibilis]: *onbewogen, ongevoelig*).
Impassibiliteit', v. (Fr. *ongevoeligheid voor lijden; onbewogenheid*).
Impedieeren* (Lat. impedire: *verhinderen, belemmeren*); **–pediment',** o. –en (Lat. impedimentum: *hinderpaal, belemmering, beletsel*): *–en, tot het voltrekken van een huwelijk*.
Impeg'no, m. (It. [Lat. pignus = onderpand]: *borgstelling*); lees *iempen'joo*.
Impenetra'bel, bn.; –er, –st (Fr. [Lat. impenetrabilis]: *ondoordringbaar voor; waterdicht*; van personen: *potdicht, gesloten*).
Imperatief', v. Lat. imperare = gebieden, **1** bn. (*bevelend*): *een – gebaar; – mandaat*, bindende opdracht aan een afgevaardigde, om op een bepaalde wijze te stemmen; **2** m. –tieven (spraakk. *gebiedende wijs*), (Lat.) *imperati'vus, imperati'vi*. (pe = pee).
Impera'tor, m. (Lat.) –to'res, (Ned.) –to'ren of –s (Lat. o.-Rome: *titel van overwinnende veldheeren; opperbevelhebber*; later: *keizer*).
Imperceptibel, bn.; –er, –st (Fr. imperceptible: *onmerkbaar, niet-waarneembaar*).
Imperfect' 1 bn. en bw. (*onvolkomen, gebrekkig*); **2** o. –en (*imperfectum*; z. ald.).
Imperfec'tie, v. (Fr. imperfection: *onvolmaaktheid, gebrekkigheid; gebrek*); l. *–fek'sie*.
Imperfec'tum, o. (Ned.) –tums; (Lat.) –ta (Lat. spraakk. *onvoltooid verleden tijd*).
Imperiaal', Fr. impériale v. Lat. imperialis, **1** v. –alen (*het met zitbanken voorziene bovendeel van een tram, omnibus enz.; de bergplaats voor koffers boven op een rijtuig*); **2** m. –alen (*Russische gouden munt van 15 roebel*); **3** o. (typ. *groot papierformaat*, 55 bij 74 cm); ook: *–papier*.
Imperialis'me, o. (*politiek van streven naar machts- en gebiedsuitbreiding, naar de wereldmacht*): *het Engelsche –*.
Imperialist', m. en v. –en (*voorstander van het imperialisme*); **–perialis'tisch,** bn., bw.: *de –e staatkunde der Romeinen*, strevend naar wereldheerschappij.
Impe'rium, o. (Lat. [*opper*]*heerschappij, oppermacht; rijk*): *het Britsch –*.
Impermea'bel, Fr. imperméable, **1** bn. (*ondoordringbaar, waterdicht*); **2** m. –s (*regenjas of -mantel van waterdichte stof*).
Impertinent', bn. en bw. (Fr. [Lat. impertinens = eig. er niet toe hoorend]: *onbeschaamd, brutaal*): *iem. met –e blikken of – aanzien*.
Impertinen'tie, v. –tiën, –ties (Fr. impertinence: *onbeschaamdheid; brutaliteit*).
Imperturba'bel, bn. en bw. (Fr. [Lat. imperturbabilis]: *onverstoorbaar*).
Impetuo'so, bw. (It. muz. *onstuimig*). (s = z).
Impitoya'bel, bn., bw. (Fr. *onbarmhartig*).
Implaca'bel, bn. en bw. (Fr. [Lat. implacabilis]: *onverzoenlijk*).
Implica'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. implicatio]: *verwikkeling in een zaak; verwarring*).
Impliceeren* (Lat. implicare: *verwikkelen,*

betrekken in een zaak; ook: *omvatten*).
Impliciet', bn. en bw. (Lat. implicite: *mede er in betrokken*; [*stilzwijgend*] *er onder begrepen*): *dat is – door hem erkend.*
Imponderabi'lia, o. mv. (Lat. mv. van imponderabile = iets onweegbaars: *niet te wegen stoffen als licht, warmte, electriciteit*; ook fig.); ook, Imponderabi'liën.
Imponeeren* (Lat. imponere: 1 *indruk maken*; *eerbied, ontzag inboezemen, afdwingen*; 2 *opleggen, afdwingen*): 1 *–de deftigheid*; *de volksmassa –*; 2 *stilzwijgen –.*
Impopulair', bn. (*niet in trek bij het volk, niet gezien, niet bemind*): *Bilderdijk was –.*
Impopulariteit', v. (*volksongunst*; *niet bemind zijn* [*bij het volk*]).
Import', m. –en (Eng. v. Lat. importare = invoeren: *invoer van koopwaren uit het buitenland*): *–en*, invoergoederen.
Important', bn. (Fr. [Lat. importare = veroorzaken]: *gewichtig, belangrijk*): *e. –e mededeeling*; **–portan'tie**, v. (*gewicht, belang*).
Importeeren* (Fr. [Lat. importare]: *vreemde waren invoeren*; ook: *iets beteekenen*).
Importeur', m. –s (Fr. *invoerder van producten of goederen uit het buitenland*): *deze firma is – van echte Havanna-sigaren*; fig. *de Indiërs, de –s van het bijgeloof in Mekka.*
Importuniteit', v. (Fr. [Lat. importunitas]: *lastigheid*; *overlast, ongelegenheid*).
Importuun', bn. (Fr. importun, Lat. importunus: *lastig*; *ongelegen*).
Imposant', bn. en bw.; –er, meest – (Fr. *ontzag- of indrukwekkend*): *een –e rede.*
Im'post, m. –en (o.-Fr. [Lat. impositum = het opgelegde]: *verbruiksbelasting*).
Impotent', bn.; –er, –st (Fr. [Lat. impotens]: *onvermogend, onmachtig*; *ziek, zwakkelijk*; *gebrekkig*); **–poten'tie**, v. (*zwakte*; *onmacht*; *onbekwaamheid*).
Impregna'tie, v. –s, –tiën (Fr. *bevochtiging, door'trekking met vocht*; *verzadiging* b.v. *van water met zout*). (g = g).
Impregneeren* (Fr. *doen doortrekken, doordringen*; scheik. *verzadigen*). (g = g).
Impresa'rio, m. –'s (It. *ondernemer* [*op eigen risico*] *van tooneeluitvoeringen, concerten, van kunstreizen met kunstenaars enz.*).
Impres'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. impressio]: *indruk*).
Impressiona'bel, bn. (Fr. *vatbaar voor indrukken, ontvankelijk*): *een – kind.*
Impressionnis'me, o. (Fr. *richting in de schilderkunst, die er naar streeft, de eerste onmiddellijke indruk op doek weer te geven*; woordk. *het sterk persoonlijk weergeven van de eerste onmiddellijke indruk*).
Impressionnist', m. –en; vr. –e (Fr. *schilder, auteur, die het impressionnisme aanhangt*).
Imprima'tur, Lat., **1** (*het worde afgedrukt*); **2** als zn. o.: *het –*, (R.-K.) kerkelijk verlof tot een druk; zie Nihil obstat.
Imprimé', o. –'s (Fr. *gedrukt stuk*).
Improba'bel, bn. (*onwaarschijnlijk*).
Improbiteit', v. (Fr. [Lat. improbitas]: *oneerlijkheid*; *slechtheid*).
Improductief', bn.; –ver, –st (*niet voortbrengend*; *geen winst opleverend, onvruchtbaar*); **–productiviteit'**, v. (*het niet kunnen voortbrengen*; *onvruchtbaarheid*).
Impromptu', o. –'s (Fr. *snedige inval*; *een vers of muziekstuk voor de vuist gemaakt*; *gezegd, gezongen, gespeeld*; verg. Extempore reetje; *naam v. e. muzikale compositie*).
Improvisa'tie, v. –ties, –tiën (Fr. *voor de vuist uitgesproken gedicht, redevoering, toespraak*; *voordracht v. e. muziekstuk op het oogenblik der compositie zelf*). (s = z).
Improvisa'tor, m. (Lat.) –to'res; (Ned.) –s, –to'ren; (Lat. improvisus = onverwacht: *improviseerend dichter, redenaar, componist enz.*); **–tri'ce**, Fr. v. –s. (s = z).
Improviseeren* (Fr. [Lat. improvisare]: *verzen voor de vuist of onvoorbereid zeggen, dichten*; *onvoorbereid een redevoering houden*; *componeerend musiceeren*; *iets plotseling tot stand brengen met behulp v. dingen, die er niet voor bestemd zijn*): *een improviseerend dichter, redenaar*; *een tafel – van eenige planken en stoelen.* (s = z).
Improvis'te, à l'– (Fr. *onverwachts*).
Imprudent', bn. en bw. (Fr. [Lat. imprudens]: *onvoorzichtig*).
Impruden'tie, v. (*onvoorzichtigheid*).
Impuden'tie, v. –s, –tiën (Fr. impudence, Lat. impudentia: *onbeschaamdheid, schaamteloosheid*). (en = en).
Impul'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. impulsio]: *aandrift*; *prikkel*; *eerste stoot*); ook: **Impuls'**, m. –en (Eng. impulse).
Impulsief', bn. en bw. (Fr. impulsif: *aandrijvend*; *aan een impulsie, aan de opwellingen van het oogenblik gehoor gevend*).
Imputa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. imputatio]: *aantijging*; *het ten laste leggen*; *het toerekenen*); **–puteeren*** (Fr. [Lat. imputare]: *toeschrijven*; *aantijgen, ten laste leggen*).
Impuur', bn. en bw. (Fr. impur, Lat. impurus: *onzuiver, onrein*).
I. In, Ned. **1** vz. (1 met het denkbeeld van rust of beweging in een ruimte, ter aanduiding, dat iets zich bevindt, aanwezig is, geschiedt enz. binnen een ruimte; 2 bij w.w., die een beweging uitdrukken: *naar iets, binnen iets komende*; 3 fig. in verschillende toepassingen): 1 *hij is – de kamer, het huis, de stad*; 2 *in huis komen*; *– de stad komen*; 3 *– de zomer, – de lente*, gedurende; **2** bw. (als bepaling van richting ter aanduiding, dat die beweging gericht is naar en eindigt in een bepaalde richting: 1 met zelfst. nw.; 2 met *uit*; 3 in verbinding met een vz. tot nadere bepaling of versterking): 1 *de deur –*; *dag –, dag uit*; 2 *– en uit*; Z.-N. *– en uit klappen*, onzin vertellen; 3 *tegen zijn gewoonte –*; *tegen de stroom –.* Opm. In samenstellingen met bn. en bw. heeft – de bet. v. e. bw. van graad: *in hooge mate*, b.v. *–mooi, –bedroefd*; met w.w. vormt het scheidbare samenstellingen b.v. *–binden, –boezemen.*
II. In, Lat., vz. etymologisch = **In I**; in uitdrukkingen als – *abstracto*; z. telkens ald.
In abstrac'to (Lat. *in 't afgetrokkene, op zich zelf beschouwd*).
Inaccuraat', bn. en bw. (*niet nauwkeurig*).
Inacht'neming, v. (*nakoming, zorg voor*): *met – van*, lettende op, zorgende voor.
Inactief', bn. (Fr. *werkeloos*; *buiten dienst*).
Inactiviteit', v. (Fr. *werkeloosheid, het in rust zijn*; *buiten werkelijke dienst zijn*).
In'ademen, ademde –, h. ingeademd (*met de adem in de longen halen*): *stof –.*
In aeter'num (Lat. *eeuwig, voor altijd*).
Inaltera'bel, bn. (Fr. [Lat. alterare = veranderen]: *onveranderlijk, onverstoorbaar*).
Inauguraal', bn.; zie Inaugureel.

Inaugura'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. inauguratio]: *inwijding, plechtige bevestiging in eenige waardigheid*). (g = g).
Inaugureel'*, bn. (*behoorende bij een inauguratie*): *de – e rede,* van een hoogleeraar bij de aanvaarding van zijn ambt. (au = ou).
Inaugureeren*, inaugureerde, h. geïnaugureerd (Fr. [Lat. inaugurare = de vlucht der vogels raadplegen; z. augur]: *plechtig bevestigen, inwijden, inleiden*). (au = ou).
In'baar, bn. (*inzonderheid baar*).
In'bakeren, bakerde –, h. ingebakerd (*in luiers inwikkelen; warm instoppen*): *e. kind –.*
In'bedroefd, bn. en bw. (*diep bedroefd*).
In'beelden, zich, beeldde zich –, h. zich ingebeeld (*zich iets onwaars voorstellen; te veel van zich zelf denken*): *zich heel wat –;* **–ing,** v. –en (1 *hersenschim;* 2 *verwaandheid*): 1 *dat is bloote –;* 2 *hij is vol zotte –,* waan.
In'begrepen, bn. (*er onder vervat*): *alles –.*
In'begrip, o., alleen in: *met – van,* dàt er onder begrepen, ingesloten.
Inbeschul'digingstelling, v.; **–beslag'neming,** v. –en (*beslaglegging*): *– van smokkelwaar;* zie Beslag.
Inbewa'ringgeving, –bezit'neming, –bezit'stelling, –bezit'treding, v. –en (*het in bewaring geven enz.*).
In'bijt, m., o. (gew. in Z.-N. *ontbijt; begin*).
In'bikken, bikte –, h. ingebikt (*al bikkende groeven inhakken*): *een molensteen –.*
In'binden, bond –, h. ingebonden (1 *door een band vereenigen;* 2 *door binden tijdelijk kleiner maken;* 3 *een lagere toon aanslaan, een minder hoog woord voeren*): 1 *ik laat deze afleveringen –;* 2 *de zeilen bij stormweer –;* 3 *hij bond toen wat in.*
In'bitter, bn. (*erg bitter*): *kina is –.*
In blan'co; zie Blanco.
In'blauw, bn. (*donker- of diepblauw*).
In'blazen, blies –, h. ingeblazen (*influisteren; inboezemen; in het oor blazen, ingeven*): *iets nieuw leven –;* **–zer,** m. –s; **–zing,** v. –en (*influistering, inboezeming, ingeving*).
In'blij, –blijde, bn. (*innig blij of verheugd*).
In'boedel, in'boel, m. –s, inboelen (*gezamenlijke meubels, huisraad v. e. gezin*).
In'boeken, boekte –, h. ingeboekt (hand. *in het [groot]boek inschrijven*): *posten –.*
In'boeten, boette –, h. ingeboet (1 *iets in plaats van iets anders zetten;* 2 *verliezen*): 1 *koolplantjes –,* verdorde plantjes door andere vervangen; *een stuk – in een net;* 2 *zijn gezondheid bij iets –;* in bet. 2 Germ.
In'boezemen, boezemde –, h. ingeboezemd (*ingeven, vervullen met, inprenten*): *eerbied –, vertrouwen –; iem. edele gevoelens –;* **–boezeming,** v. –en.
In bo'nis; zie Bonis.
In'boorling, m. en v. –en (*iem., die geboren is in het land, de stad of op het dorp, waar hij woont;* inz. *inlander*); het vr. ook **–e.**
In'borst, v. (*karakter, aard*): *een zachte –, een lage –, een edele –.*
In'braak, v. (*het inbreken*): *diefstal met –.*
In'braakvrij, bn.: *een –e kluis,* bestand tegen inbraak; zie Safe-deposit.
In'branden, brandde –, h. (1), i. (2) ingebrand (1 *met een gloeiend ijzer een merk of letters indrukken;* 2 v. e. sigaar of pijp: *ongelijkmatig branden*): 1 *een ingebrand fabrieksmerk;* 2 *een sigaar brandt in.*
In'breken, brak –, h. of i. ingebroken (*in braak doen*): *de dieven hebben, zijn daar, bij hem, bij mij, ingebroken;* **–breker,** m. –s (*dief, die inbraak pleegt*); **–breking,** v. –en.
In'breng, m. (*inleg: wat in een spaarkas ter bewaring, in een Mpij. om er mee te handelen, wordt gebracht; wat in een bank van leening verpand wordt; wat man of vrouw in het huwelijk meebrengen; wat de erfgenamen in de nalatenschap van den erflater, als hun tijdens diens leven geschonken, moeten inbrengen*).
In'brengen, bracht –, h. ingebracht (1 *naar binnen brengen;* 2 *mede ten huwelijk brengen;* 3 *indienen, aanvoeren;* 4 *geld storten als aandeel in een zaak;* 5 *verdienen, thuis brengen*): 1 *breng het eten in;* 2 *zijn vrouw heeft een aardig kapitaaltje –gebracht;* 3 *klachten –; ergens niets tegen –;* 4 *ieder moest e. ton –;* 5 *kinderen brengen elke week f 15 –;* nog: *jij hebt hier niets in te –,* te vertellen, te zeggen, **–brenger,** m. –s (*hij, die inbrengt*); **–brengst,** v. –en (*dat, wat ingebracht wordt*).
In'breuk, v. (v. e. recht: *schending; overtreding eener wet*): *– maken op iems. rechten; – maken op een wet,* ze schenden.
In'brokkelen, brokkelde –, h. –gebrokkeld (fig. *gaandeweg verliezen, er bij gedeelten bij inschieten*): *een deel van zijn vermogen bij een onderneming –.*
In'bruin, bn. (*donker-bruin*): *–e haren.*
In'buigen, boog –, h. en i. ingebogen (*naar binnen buigen*); **–ing,** v. –en: *de – der kust.*
In'burgeren, burgerde –, h. ingeburgerd (eig. *onder de burgers, de burgerij opnemen*; gewoonlijk fig. in de lijdende vorm: *in zwang brengen, inheemsch maken*): *hij heeft het Grieksche drama ingeburgerd in onze letterkunde; hij is geheel –geburgerd,* geheel thuis; *het woord clown is* (of: *heeft zich*) *bij ons –geburgerd;* refl. *zich –,* zich assimileeren aan zijn omgeving, zoodat men er voor zijn eigen gevoel en dat van anderen geen vreemdeling meer is, germ.
In'busselen, busselde in, h. ingebusseld (Z.-N. *inbakeren*).
In'ca, m. – s; zie Inka.
In cal'culo (Lat. *in de berekening*).
Incapa'bel, bn. (*onbekwaam; ongeschikt*).
Incapaciteit', v. (*ongeschiktheid; onbekwaamheid*).
Incarnaat', –na'ten; zie Inkarnaat.
Incarna'tie, v. (Fr. [Lat. incarnatio]: *vleeschwording*): *de – van Christus,* menschwording; fig. *de – van eenige ondeugd.*
Incarneeren* (Fr. [Lat. incarnare, v. caro = vleesch]: *belichamen; vleesch doen worden; met vleesch omkleeden*): fig. *de geïncarneerde gierigheid,* verpersoonlijkt.
Incasseeren*, incasseerde, h. geïncasseerd (*geld innen*); **–seering*,** v. –en: *– v. wissels.*
Incas'so, o. (It. *kassiersloon voor het innen van geld*); **–bank,** v. –en (*instelling, die zich* inz. *belast met het innen v. wissels enz.*).
In ca'su (Lat. *in [dit] geval*); zie **i. c.**
Inch, o. –es (Eng. *Engelsche duim* = $^1/_{12}$ *Engelsche voet,* $^1/_{36}$ *yard,* ± *2.54 cm*).
Inchoatief', o. –tieven (Fr. [Lat. inchoativus, v. inchoare = beginnen]: spraakk. *werkw., dat een aanvangende handeling uitdrukt; beginaanduidend w.w.*), b.v. *ontvlammen;* Lat. inchoati'vum, inchoativa.
Incident', o. –en (Fr. [Lat. incidens v. incidere = gebeuren]: *onvoorziene gebeurtenis; klein storend voorval, stoornis*): rechtst.

feit, tijdens een proces opgeworpen en waarover afzonderlijk beslist wordt. (ent = ent).
Incidenteel'*, bn. en bw. (*toevallig; onopzettelijk; bijkomstig, terloops*): rechtst. – *appellant*, eischer in tegenberoep; – *beroep*, tegenberoep of bijkomend beroep, door een gedaagde ingesteld, nadat door de tegenpartij reeds in beroep is gegaan; *–e vordering*, tusschenvordering, gedurende de loop van een proces gedaan. (en = en).
Inci'sie, v. –s, –siën (Fr. [Lat. incisio]: *insnijding, snede*).
Inclina'tie, v. –tiën, –ties (Lat. inclinatio: *helling; genegenheid, neiging, liefde*; nat. *hoek van een vrijhangende magneetnaald met een horizontaal vlak*); verg. Declinatie; **–kaart**, v. –en (*kaart, waarop de inclinatie der magneetnaald v. verschillende plaatsen met gelijke inclinatie wordt aangegeven*).
Inclina'tie-kompas, o. –sen of **Inclinato'rium**, o. (Ned.) –to'riën, –to'riums; (Lat.) –to'ria (Lat. *toestel tot meting van de inclinatie der magneetnaald voor verschillende plaatsen*).
Inclineeren*, inclineerde, h. geinclineerd (Fr. [Lat. inclinare]: *een neiging tot iets hebben; overhellen*): *tot iets –*.
Includeeren*(Lat. includere: *in zich sluiten*).
Incluis', bw. (Fr. inclus, Lat. inclusus: *met insluiting van, met inbegrip van, ingesloten*).
Inclu'sen, m. en v. mv. (Lat. inclusus = ingesloten: *mannen of vrouwen, die zich in een kluis voor hun leven deden insluiten en door een kleine opening voedsel ontvingen*).
Inclusief', bw. (Fr. inclusif: *incluis*).
Incog'nito, It. v. Lat. incognitus, **1** bw. (*onbekend; onder vreemden, aangenomen naam*): *die vorst reist –*; **2** o. (*het verbergen van naam of stand*): *zijn – bewaren*; lees *inkog'nito*.
Incohaerent' of **incoherent'**, bn. (Lat. incohaerens, Fr. incohérent: *onsamenhangend*); **–cohaeren'tie** of **–coheren'tie**, v. (*gebrek aan samenhang*). (ent = ent).
Incommodeeren*(Fr. [Lat. incommodare]: *lastig vallen, hinderen, ongelegen komen*).
Incompati'bel, bn. (Fr. *onvereenigbaar*).
Incompatibiliteit', v. (Fr. *onvereenigbaarheid*): *– van humeur*, te groote uiteenloopendheid van karakters.
Incompetent', bn. (Fr. *onbevoegd; onbekwaam; ongeldig*): *zich – verklaren*; **–ie**, v. (*onbevoegd-, onbekwaam-, ongeldigheid*).
Incompleet', bn.; incompleter, incompleetst (Fr. *onvolledig, onvolttallig*): *een – servies*.
In concre'to (Lat. *in werkelijkheid; in een bepaald geval*).
In confes'so (Lat. rechtst. *erkend; tusschen partijen vaststaande; toegegeven; in bekentenis*).
Incongruent', bn. (*niet gelijk en gelijkvormig; niet overeenstemmend, ongelijk*).
Inconsequent', bn. en bw.; –er, –st (Fr. *zich niet gelijk blijvend; aan zijn beginsel ontrouw*); **–consequen'tie**, v. –tiën, –ties (*afwijking van eigen beginselen; het zich niet gelijk blijven*). (quent = kwent).
Inconstitutioneel'*, bn., bw. (*ongrondwettig*).
Incontesta'bel, bn. (Fr. *onbetwistbaar*).
Inconveniënt', o. –en (Fr. inconvénient: *ongelegenheid; ongerief, ongemak; bezwaar*).
Incorpora'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. incorporatio]: *inlijving [bij], opneming [in]*).
In cor'pore (Lat. *en corps; gezamenlijk*); (de e toonloos).
Incorporeeren* (Fr. [Lat. incorporare]: *inlijven bij; opnemen in iets; vereenigen met*).
Incorrect', bn.; –er, –st (*onnauwkeurig; niet juist; gebrekkig, niet netjes; niet behoorlijk*); **–heid**, v. –heden.
Incourant', bn. (Fr. *niet gewild; niet [of moeilijk verkoopbaar]; met geen of weinig aftrek; niet gangbaar*): *–e fondsen; –e artikelen*.
Increduliteit', v. (*ongeloovigheid*).
Incrimineeren*, incrimineerde, h. geïncrimineerd (Fr. [Lat. crimen z. ald.]: *ten laste leggen; als strafbaar beschouwen en vervolgen; vallen over* b.v. over een woord).
Incroya'bel, bn. (*ongeloofelijk*) =
Incroya'ble, m. –s (Fr. *modegek onder 't Directoire in Frankrijk, 1795–1799*).
Incrusta'tie, v. –s (Fr. [Lat. incrustatio, v. crusta = schaal]: *omkorsting*; ook: *het in goud enz. vatten van edelsteenen*).
Incuba'tietijd, m. (Lat. incubare = zitten op: *tijd tusschen de besmetting en het uitbreken van de ziekte; tijd, dat men een ziekte onder de leden heeft; broeiingstijdperk*).
Inculpeeren* (Fr. [Lat. inculpare, v. culpa, zie ald.]: *beschuldigen, betichten*).
Incuna'bel, m. –en (Lat. incunabula = kinderwindsels, wieg: *wiegedruk, eerste drukken [vóór 1501]*); verg. Post-incunabel.
Incunabelist', m. –en (*iem., die zich bezig houdt met de studie van incunabelen*); **–e**, v. –n.
In cu'ria (Lat. *op het raadhuis; voor het gerecht*); verg. Curia.
Indach'tig, bn. (*aan iets denkende*): *wees mijner –; hij werd mijn woorden –*.
In'dagen, daagde –, h. ingedaagd (*dagvaarden*): *iem. –*.
In'dammen, damde –, h. ingedamd (*omringen met een dam, door een dam insluiten*).
Indecent', bn., bw.; –er, –st (Fr. indécent: *oneerbaar, zedenkwetsend; onwelvoeglijk*).
Indeci'sie, v. (*onbeslistheid; besluiteloosheid*).
Indeclina'bel, bn. (spraakk. *onverbuigbaar*).
In'deelen*, deelde –, h. ingedeeld (1 *in deelen splitsen; in klassen afdeelen*; 2 *inlijven*): 1 *in graden –, in wijken –*; 2 *de lotelingen –*.
In'de i'rae (Lat. *vandaar die toorn*).
Indelicaat', bn.; –cater, –st (*onkiesch*).
Indemnisa'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [v. Lat. damnum = schade]: *schadeloosstelling*).
Indemniteit', v. –en (Fr. [Lat. indemnitas]: [*schade*]*vergoeding*). (em = em).
In'denken, zich, dacht z. –, h. z. ingedacht (*zich met de gedachten in een toestand verplaatsen; diep en ernstig denken, nadenken over iets*): *gij moet u in het leven dier arme vluchtelingen eens –; gij moet u in die zaak –*.
Independent', bn.; –er, –st (Eng. [Fr. indépendant, v. Lat. dependere = afhangen]: *onafhankelijk*); lees *–dent*.
Independen'tie, v. (Eng. independency, Fr. indépendance: *onafhankelijkheid*).
Independis'ten, Independen'ten, m. en v. mv. (*kerkelijke partij der 17e eeuw in Engeland, die volstrekt onafhankelijk wilde zijn v. d. Anglicaansche kerk*). (en = en).
In depo'sito (Lat. *in bewaring*): *gelden bij een bankier – – geven*, nl. tegen rente.
Inderdaad', bw. (*werkelijk*): *hij heeft het – gezegd*, wezenlijk, waarlijk; *en –, het is zoo*.
Inderhaast', bw. (*in aller ijl, met haast*).

Indertijd', bw. (onbepaalder dan destijds: *vroeger, in die tijd, in die dagen*).
Indeterminis'me, o. (*leer van de onbeperkte wilsvrijheid v. d. mensch*). (de = dee).
In'deuken, deukte –, h. ingedeukt (*een deuk maken in, indrukken*): *een vilthoed –.*
In'dex, m. (Ned.) –en; (Lat.) indi'ces (Lat. aanwijzer; 1 *bladwijzer* [*hand met uitgestrekte wijsvinger*]; *klapper; register; inhoudsopgave*; 2 R.-K. *lijst van boeken, waarvan het lezen, bewaren, koopen of verspreiden de R.-K. niet geoorloofd is*): 1 *zie de –*; 2 *dit werk staat op de –; de titel van de – is index libro'rum prohibito'rum,* lijst van verboden boeken; **–cijfer,** o. –s (*cijfer, waarmee men het prijsnivcau* [z. ald.] *meet*).
Indiaan', m. –anen (*Roodhuid*): *de –anen in Suriname*; **–sch*,** bn.: *een – dorp.*
In'dia-rubber, v. en o.; zie Rubber.
Indica'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. indicatio]: *aanwijzing; verdenkingsgrond*).
In'dicatief (Ned.), **indicati'vus** (Lat.), m. (Ned.) –tieven; (Lat.) –ti'vi (spraakk. *aantoonende wijs, werkelijkheidswijs*).
Indi'cium, o. (Lat.) indi'cia; (Ned.) indi'ciën, –ciums (Lat. rechtst. *aanwijzing, grond van vermoeden, kenteeken, vingerwijzing*).
Indic'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. indictio]: 1 *kerkelijke oproeping*; 2 *tijdkring van 15 jaren*): 1 *de – tot het Vaticaansch concilie* (1869–'70); 2 *de Romeinsche –*, deze begon het eerst 313 n. C.; lees *indik'sie.*
In'dië, o.: *onze beide Indiën,* nl. Oost- en West-Indië; *Engelsch–, Voor–.*
Indien', vgw. (*in geval, zoo*): *– al,* verondersteld, dat; aangenomen, dat.
In'dienen, diende –, h. ingediend ([*bij de bevoegde macht*] *aanbieden, inleveren*): *een adres –, een verzoekschrift –; zijn ontslag –, een motie –, een wetsontwerp bij de 2e Kamer –.*
In'diër, m. –s (*inboorling van Hindostan of Voor-Indië*); vr. *Indische.*
Indifferent', bn. en bw. (Fr. [Lat. indifferens]: *onverschillig, ongevoelig, lauwgeloovig; onschadelijk, werkeloos*). (ent = ent).
Indifferentis'me, o. (*onverschilligheid, lauwheid* inz. *op godsdienstig gebied*).
Indigenaat', o. (Fr. indigénat [Lat. indigena = ingeboren]: *burgerrecht; recht of voorrecht der inboorlingen*).
Indiges'tie, v. (*storing van de spijsvertering, als gevolg van overlading der maag*): *zich een – aan iets eten*; lees *–gestie.*
In'digo, Fr. v. Sp. indico, Lat. indicum = het Indische (blauw), **1** v. (*blauwe plantaardige verf- of kleurstof*; ook: *indigoplant*); **2** o. (kleurnaam: *donkerblauw*); **3** bn. (*indigokleur hebbend*); **–blauw,** o.; **–cultuur,** v.; **–plant,** v. –en (*vlinderbloemige heester van 1 m hoogte o. a. in Oost-Indië en Z.-Am., uit welks bladen indigo bereid wordt;* Lat. indigoferia tinctoria); **- rood,** o.
In'dijken, dijkte –, h. ingedijkt (*door een dijk of dijken omgeven en dan droogmaken*): *een plas –*; verg. Bedijken.
In'direct, bn. en bw. (Fr. *middellijk, zijdelings*[*ch*], *niet-rechtstreeks*[*ch*]; *langs een omweg*): *iets – bewijzen, iem. – benadeelen; –e belasting,* verbruiksbelasting; *–e rede,* (spraakk.) het weergeven van iems. woorden in een andere vorm dan in de zijne.
In'disch, bn., bw. ([*als*] *uit, van, in, eigen aan, behoorende tot, overeenkomende met, betreffende Indië*): *- e zeden, een – ambtenaar.*
In'dischman, m. –mannen (*oudgast*).
Indiscreet', bn. en bw.; –creter, –st (Fr. indiscret: *onbescheiden; onkiesch; loslippig, uit de school klappend*): *–crete vragen.*
Indiscre'tie, v. –s (*onbescheidenheid; onkieschheid; loslippigheid*).
Indispensa'bel, bn. (*onmisbaar*).
Individu', o. –en, –'s (Fr. [Lat. individuum = eig. ondeelbaar wezen]: *ieder mensch of persoon op zich zelf; elke begrensde eenheid; eenling, enkeling*; ong.: *minne vent, kerel*); **–alis'me,** o. (Fr. *het stellen v. d. rechten v. h. individu boven die der gemeenschap; stelsel, dat de zelfstandigheid v. h. individu voorstaat*); **–aliteit',** v. (Fr. *persoonlijkheid, karakter, aard*; *persoonlijke, eigen aard*); **–eel'*,** bn. en bw. (Fr. individuel: *afzonderlijk, op zich zelf; persoonlijk*).
In'do, m. –'s (*verkorting van Indo-Europeaan*; ook: *halfbloed, iem. van gemengd Europeesch inlandsch bloed*): *Totok en –.*
Indociel', bn. en bw.; –er, –st (*niet leerzaam, onhandelbaar, ongedwee*).
In'do-Chineesch'*, bn.: *de –e talen,* nl. die van Achter-Indië.
In'doen, deed –, h. ingedaan (1 *insteken*; 2 *in een besloten ruimte doen*; 3 Z.-N. *inslaan; inkoopen*): 1 *boter –*, nl. in een pot; 2 *steenkolen –*, nl. in een kelder; 3 Z.-N. *veel wijn –.*
In'do-Europeaan', m. –anen (*Indo*; ook: *Indo-Germaan*).
In'do-Europeesch'*, of -Germaansch'*, bn.: *de –e talen,* de taalgroepen van Voor-Indië tot de Atl. Oceaan, er zijn 9 hoofdgroepen, het Ned. behoort tot de Germaansche inz. de West-Germaansche groep.
In'do-Germa'nen, m. mv. (*volksstammen, die het Indo-Germaansch spraken: gemeenschappelijke naam van een aantal Europeesche en W.-Aziatische volkeren*; ook: *de volkeren, wier taal een der Indo-Germaansche is, zooals die van de Engelsch-Amerikanen*); zie Indo-Europeesch.
Indolent', bn. en bw.; –er, –st (Fr. indolent: *lusteloos, traag, vadsig, onverschillig*).
Indolen'tie, v. (Fr. indolence, Lat. indolentia: *lusteloosheid; geestelijke traagheid*).
Indologie', v. –gieën (*studie van Indië*).
Indolo'gisch, bn. (*de indologie betreffende*): *een –e cursus of leergang.*
Indoloog', m. –logen (*iem., die Indië tot een voorwerp van studie maakt*; ook: *student in Indische vakken,* inz. *studeerend voor Oost-Indisch ambtenaar*).
In'dom, bn. (*erg of in hooge mate dom*).
In'do-meisje, o. –s; zie Indo.
In'dommelen, dommelde –, is ingedommeld (*insluimeren*; fig. *niet meer waakzaam zijn*): *poes was aan 't –.*
In'dompelen, dompelde –, h. ingedompeld (*in het water dompelen*): refl. *zich –.*
Indone'sië, o. (Gr. nesos = eiland: *de O.-I. archipel*); **–ne'siër,** m. –s. (s = z).
In dor'so (Lat. *op de rug* b.v. *van een wissel*).
Indossant' enz.; zie Endossant enz.
In'dra, m. godheid der Indiërs, voorgesteld op een wagen, getrokken door tallooze paarden, of op een witte olifant.
In'drijven, dreef –, h. (1, 2), i. (3) ingedreven (1 *met kracht inslaan*; 2 *injagen*; 3 *op het water drijvend inkomen*): 1 *een haak –*; 2 *het vee de weide –*; 3 *het schip kwam de haven –.*

In'dringen, drong –, i. (1), h. (2, 3) –gedrongen (1 *binnendringen*; 2 *iets in iets anders of bij iem. naar binnen stuwen, duwen*; 3 refl. inz. fig. *zich op gewelddadige, arglistige of onbescheiden wijze ingang, toegang verschaffen*; *zich ongevraagd tot het gezelschap maken van een persoon of personen* [gewoonlijk door kruiperij]): 1 *de kogel was diep –gedrongen*; *de vijand drong de stad –*; 2 *vele toeschouwers werden het water –gedrongen*; 3 *zich in iems. gunst –*; *zich bij de „chic" –*.

In'dringend, bn.; –er, –st (*geneigd, gewoon zich ongewenscht, onbescheiden te mengen in andermans zaken*); Indrin'gerig is nog ongunstiger.

In'dringer, m. –s (1 *iem., die ergens binnendringt*; 2 *iem., die zich in iets of bij iem. indringt, zijn gezelschap aan anderen opdringt*): 1 *vreemde –s*; 2 *ik ben geen –, geen bemoeizieke kwast*; vr. In'dringster, –s.

In'droevig, bn. (*erg, in hooge mate droevig*).

In'drogen, droogde –, is ingedroogd (*opdrogen*; *door drogen in omvang of gewicht afnemen*): *die kaas gaat erg –*; *dat leer zal hier –*, inkrimpen.

In'droog, bn. (*tot in het binnenste droog*): *die turf is –*; *–droge sigaren*, kurkdroog.

In'droppelen, droppelde –, h. ingedroppeld (*een vloeistof droppelsgewijze laten loopen in*): *met dit vocht uw oogen –*.

In'druischen*, druischte –, h. en is ingedruischt (*onvereenigbaar zijn met, in strijd zijn met*): *tegen de waarheid –*; *zóó iets druischt – tegen de christelijke naastenliefde*.

In'druk, m. –drukken (1 *merk, teeken, spoor*; 2 fig. *werking op geest of gemoed*): 1 *de – van een voet*; 2 *een diepe – maken*; *hij was nog onder de –*.

In'drukken, drukte –, h. ingedrukt (*indrukken*): *een ruit –*; zegsw. *'t verzet de kop –*, doen ophouden; **–sel,** o. –s, –en (1 *diepte, holte enz. door indrukken teweeggebracht*; *druk*; 2 *indruk*; eenigszins vero.): 1 *–en van dierenpooten*; 2 *vatbaar voor –s*.

Indrukwek'kend, bn. en bw. (*treffend, roerend*; *imposant*): *een –e stilte, –e taal*.

In du'bio (Lat. *in twijfel, in een twijfelachtig geval*): *– – staan*; *in du'bio* (6de nv. mv.) *ab'stine*, geen beslissing in e. twijfelachtig geval.

Induceeren* (Lat. inducere: *overreden*, vero.; natuurk. *het teweegbrengen van een electrische of magnetische toestand door een magnetisch of met electriciteit bedeeld lichaam, zonder onmiddellijke aanraking*).

Induc'tie, v. –ties, –tiën (Fr. of Eng. [Lat. inductio]: *besluit van het bijzondere tot het algemeene*; natuurk. *het induceeren*): *iets door – bewijzen*.

Inductief', (Fr. inductif), **inducto'risch** (Duitsch), bn. en bw. (*uit bijzondere gevallen tot het algemeene besluitend*): *de –tieve methode volgen*, uit de feiten of het bijzondere opklimmen tot de algemeene wet.

Induc'tieklos, m. –klossen (*draadklos, waarin men door inductie een electr. stroom kan doen ontstaan*); **–rol,** v. –rollen.

Induc'tiestroom*, m. –stroomen (*electrische stroom, ontstaan door inductie*).

Induc'tor, m. (Ned.) inductors, –to'ren; (Lat.) –to'res (Lat. *toestel [van Rhumkorf] tot het opwekken van inductiestroomen*); **–ducto'risch,** bn. en bw. (*inductief*).

In'duffelen, duffelde in, h. ingeduffeld (*inbakeren, warm inpakken*): *duffel u maar warm in, het is koud*.

Indulgent', bn.; –er, –st (Fr. [Lat. indulgens]: *toegevend, verschoonend*). (gent = gent).

Indulgen'tie, v. –tiën, –s (Lat. indulgentia, Fr. indulgence: *toegeeflijkheid*; *ontheffing van straf*; R.-K. *aflaat*).

Indult', o. –en (Fr. [Lat. indultum]: handel: *uitstel van betaling*; R.-K. *kerkelijke vergunning of dispensatie*).

In duode'cimo; zie Duodecimo.

In du'plo; zie Duplo.

In'dus, m. (*rivier van Voor-Indië*).

Industrie', v. industrieën (Fr. [Lat. in dustria = ijver]: *nijverheid, fabrieken*; *productief-technisch bedrijf*; in het mv. *fabrieksbedrijf*): *takken van –, een bloeiende –*.

Industrie'brand, m. (*brandstoffen voor ovens in fabrieken enz.*).

Industrieel'*, Fr. industriel, **1** bn. (*de nijverheid betreffende, daartoe behoorende, daaraan dienstbaar enz.*): *–e centra, bureau voor de industrieele eigendom*; **2** m. –en (*fabrikant, nijverheidsman*; *bestuurder, eigenaar van een nijverheidsonderneming*).

Industrie'planten, v. mv. (*planten, welke de grondstoffen leveren voor een of andere nijverheid*): *de katoenplant is een der –*; **–school,** v. –scholen (*school, waar men voor het een of andere technische vak wordt bekwaamd*: *handwerks-, bedrijfs-, nijverheidsschool*, b.v. *een weefschool*); **–stad,** v. –steden (*stad met veel of velerlei fabrieken*): *de – M*.

Industrieus', bn. en bw. (Fr. *handig*; *vindingrijk*; *vernuftig*).

In'dutten, dutte –, i. ingedut (*indommelen, zoetjes aan in slaap geraken*, [*meestal voor een korte tijd*]): *na den eten even –*.

In'duwen, duwde –, h. ingeduwd (1 *door duwen stukmaken*; 2 *iets, iem. in iets duwen*): 1 *een ruit –*; 2 *iem. de kamer –*.

Ineen', bw. (*het eene in het andere*; *in elkaar, samen*; *aan stukken*; *op een hoop*), vormt scheidbaar samengestelde w.w.: Ineendraaien, –frommelen enz.

Ineen'gedoken, bn. (*zich kleiner gemaakt hebbende*; *gedrukt*): *een – gestalte*.

Ineens', bw.; zie Opeens.

Ineen'slaan, sloeg –, h. –geslagen (1 *in elkaar zetten*; 2 van de handen: [a]) *in elkaar leggen*, [b]) *met kracht met een slag doen neerkomen in elkaar*; [c]) *de rechterhanden van twee of meer personen in elkander slaan*; fig. *zich vereenigen tot onderlinge hulp enz.*): 1 *een brug valt licht – te slaan*; 2 [a]) *met de handen ineengeslagen over de schort*; [b]) *de handen – van ergernis*; [c]) *wij zullen de handen – en ons doel bereiken*.

In effi'gie (Lat. *in beeltenis*); zie Effigie.

Inegaal', bn.; –galer, –st (*ongelijk*).

In'enten, entte –, h. ingeënt (*immuun maken door op kunstmatige wijze een ziekte op te wekken en wel door verzwakte smetstof in het bloed te brengen*, inz. *van pokken gezegd*: *vaccineeren*): b.v. *op een arm twee of meer pokken –*; *iem. – tegen hondsdolheid*: **–ing,** v. –en.

Inept', bn. en bw. (Fr. [Lat. ineptus]: *ongerijmd, dwaas*).

Ineptie', v. (Fr. [Lat. ineptia]: *ongerijmdheid*).

Inertie', v. (Fr. [Lat. inertia]: *traagheid*; *willoosheid*; natuurk. *volhardingsvermogen*

v. e. lichaam, dat in beweging of rust is).
In exten'so; zie Extenso.
In extre'mis (momen'tis) (Lat. *in de laatste oogenblikken, op zijn uiterste liggend, op sterven; in de hoogste nood*): *een huwelijk* – –, op zijn sterfbed; ook: In extre'mo.
Infaam', bn. en bw.; –famer, –st (Fr. infâme, Lat. infamis: *eerloos, snood, schandelijk*): *een infame leugen; iem.* – *behandelen.*
In fac'to (Lat. *inderdaad, werkelijk*).
Infamie', v. (Fr. [Lat. infamia]: *eerloosheid; laagheid*).
Infant', m. –en (Lat. infans, letterl. niet kunnende spreken, kind; Sp.-Portug. infante: *prins van het koninklijk huis met uitzondering van den troonopvolger* [*principe*] *vroeger in Spanje en Portugal*); **–e,** v. –n.
In'fanterie, v. (Fr. [It. infanteria, v. infante = voetknecht]: mil. *voetvolk*): *de eenheid der* – *is de compagnie.*
In'fanterist, m. –en (mil. *soldaat te voet*).
In favo'rem (Lat. *ten gunste van*).
Infect', bn. (Fr. [Lat. infectus]: *besmet*).
Infecteeren* (Fr. *besmetten met een ziekte*).
Infec'tie, v. (Fr. [Lat. infectio]: *besmetting; door besmetting ontstane ziekte*); **–ziekte,** v. –n (*ziekte door infectie*).
Inferieur'*, 1 Fr., Lat. infe'rior, **1** bn. (*ondergeschikt; minderwaardig, van mindere qualiteit; lager in rang*); **2** m. en v. –en (*ondergeschikte*); vr. ook –e; verg. Superieur.
Inferioriteit', v. (Fr. infériorité: *ondergeschiktheid, minderheid in rang of ontwikkeling; minderwaardigheid*).
Infernaal', bn. en bw. (Fr. infernal [Lat. infernalis = zich beneden bevindend]: *helsch, duivelsch; boosaardig*): *een –nale lach.*
Infideel', bn., bw.; –fideler, –st (*ontrouw*).
Infide'les, m. mv. (Lat. mv. van infidelis: *ongeloovigen, heidenen*).
In fi'dem (Lat. *ter bevestiging, ten waarborg, ter waarmerking*).
Infiltra'tie, v. –s, –tiën (*doorsijpeling, langzame doordringing, inzuiging*).
In'finitief (Ned.), **infiniti'vus** (Lat.), m. (Ned.) –tieven; (Lat.) –tivi (spraakk. *onbepaalde wijs*).
Infirm', bn. (Fr.-Eng. [Lat. infirmus]: *gebrekkig*).
Infirma'rius, m. (Lat.) –ma'rii; (Ned.) –sen (Lat. *ziekenvader* inz. *in kloosters*).
Infirmerie', v. –ën, –s (Fr. [Lat. infirmaria]: *militaire ziekenzaal; hospitaal, ziekenafdeeling* [*in kloosters*]).
In flagran'ti (delic'to) (Lat. *op heeterdaad*).
Inflamma'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. inflammatio]: van een wonde: *ontsteking, ontstokenheid; brand*).
Infla'tie, v. (Fr. [Lat. inflatio = opgeblazenheid]: econ. *waardevermindering van het geld, veroorzaakt door een overmatige, niet door metaal gedekte, papieruitgave*).
Inflex'ie, v. –s (*buiging, afwijking*; inz. *afwijking der lichtstralen; buiging v. stem of toon*).
Inflorescen'tie, v. –tiën, –ties (Fr. inflorescence [Lat. florescere = beginnen te bloeien]: *bloeiwijze; bloemstand*).
Influenceeren* (Fr. [Lat. fluere = vloeien]: *invloed uitoefenen op; onder invloed brengen*): *zich niet laten* – *door.* (en = en).
Influen'tie, v. (Fr. influence: *invloed*).
Influen'za, v. (It. eig. invloed: *aandoening der ademhalingswerktuigen, vergezeld van koorts, hoofdpijn enz.; griep*). (en = en).
In'fluisteren, fluisterde –, h. ingefluisterd (1 *zachtjes in het oor zeggen*; ook: *in stilte vermanen* met een inwendige stem als onderwerp; 2 fig. *inblazen*): 1 *iem. iets* –; 2 *wie heeft je dat –gefluisterd?*
In fo'lio; zie Folio.
In for'ma (Lat. *in de* [*behoorlijke*] *vorm*).
Informa'tie, v. –tiën, –ties (Fr. 1 *navorsching; onderzoek,* ietwat vero.; 2 *inlichting, naricht, bericht*): 1 *een* – *naar iem. doen*; 2 *–s ontvangen; –s nemen, inwinnen*; **–bureau,** o. –'s (*kantoor, waar men allerlei inlichtingen kan krijgen*).
Informeeren* (Fr. [Lat. informare]: 1 *inlichtingen inwinnen, vragen naar; navraag doen naar*; 2 *berichten, kennis geven, melden*): 1 *ergens naar* –; 2 *iem. omtrent iets* –; refl. (wel als gallicisme beschouwd), *zich bij iem.* (of: *ergens*) *naar* (of: *omtrent, aangaande*) *iets* –, zich inlichting(en) verschaffen.
In fo'ro (Lat. *in of voor het gerecht*): – – *conscien'tiae,* voor de rechtbank van het geweten.
In'fraai, bn. en bw. (*bijzonder fraai*; Z.-N. *zeer braaf*).
Infrac'tie, v. - s (Fr. [Lat. infractio]: *overtreding, inbreuk; onvolkomen beenbreuk*).
Infructueus', bn. en bw. (Fr. [Lat. infructuosus]: *nutteloos, zonder vrucht*).
Infu'siediertjes of **Infuso'riën,** o. mv. (Lat. infusio = ingieting, aftreksel, Fr. infusion: *afgietseldiertjes*; z. ald.). (s = z).
In futu'rum (Lat. *voortaan, in h. vervolg*).
In'gaan, ging –, i. ingegaan (1 *intreden, binnengaan*; 2 *inwilligen*; 3 *beginnen*): 1 *de matrozen gingen het eiland* –; *de deur* –; 2 *op uw verzoek* –; 3 *de huur zal 1 Mei* –; zegsw. *de eeuwige rust* –; nog: *op een vraag niet* –, er niet op antwoorden; inz. Z.-N. *tegen iets, iem.* –, zich verzetten tegen; Z.-N. *–de Mei,* begin.
In'gaande rechten, o. mv. (*rijksbelasting op de invoer uit het buitenland*).
In'gang, m. –en in bet. 1 en 2 (1 *het binnenkomen*; 2 *de opening, plaats, waardoor men binnenkomt*; 3 *begin*): 1 *ik belette hem de* – (meestal *toegang*); *zijn taal vond* –, weerklank; 2 *aan de* – *v. h. huis*; 3 *met* – *v. Oct.*
In'gave, v. (Z.-N. *ingeving*).
In'gebeeld, bn. (1 *denkbeeldig, niet wezenlijk*; 2 *verwaand*): 1 *een* – *geluk, een –e zieke*; 2 *een –e gek*; **–heid,** v. (*verwaandheid*).
In'geboren, bn. (*aangeboren, ingeschapen*): – *lieftalligheid,* natuurlijke.
In'geel, bn. (*helgeel*): *deze eierdooier is* –.
In'gekankerd, bn. (*diep ingeworteld*): *een –e hekel aan*; ook: Ingekan'kerd.
In'geland, m. –en (*grondbezitter binnen een bedijkt gebied: een polder of waterschap*); als vr. soms –e; zie Hoofdingeland.
In'gelascht*, bn. (*ingevoegd*): *de –e letter.*
In'gelegd, bn. (1 *uit samengevoegde, naast elkaar ingepaste stukjes bestaande*; ook van hetgeen met zulk werk is versierd; 2 *in* [*de*] *pekel, in* [*het*] *zuur enz. gelegd; ingemaakt*): 1 *een –e vloer,* parketvloer; 2 *–e haring, –e augurken,* in zuur; *–e perziken,* in 't zoet.
In'gemaakt, bn. (*ingelegd* 2): *–e augurkjes*; nog: Z.-N. *een –e kast,* muurkast.
In'gemeen*, bn. en bw. (*erg gemeen of laag*).
Ingenieur', m. –s (Fr. ingénieur [Lat. inge-

nium = kunstig bedacht werktuig]: *bezitter van de hoogste academische graad v. e. technische hoogeschool, als zoodanig in dienst bij rijk, provincie of particuliere onderneming*): – *van de waterstaat*, rijksambtenaar met het toezicht belast op dijken, bruggen enz.; *militair* –, officier der genie; *civiel of burgerlijk* –, [a]) oorspr.: tegenstelling van militair ingenieur, [b]) nu: groep onder de burger-ingenieurs, de waterstaats-ingenieurs.

Ingenieus', bn., bw. (Fr. [Lat. ingeniosus]: *scherpzinnig, vindingrijk, vernuftig*): *een –ze methode*; – *te werk gaan*.

Inge'nium, o. (Lat. *natuurlijke aanleg*; ook: *kunstig bedacht werktuig*).

In'genomen, bn. ingenomener, –st (*bijzonder gesteld op*; *bij uitstek houdend van*): *hij is met die(n) persoon, met die zaak zeer* –, heeft er sympathie voor; ook: *tegen iets of iem.* – *zijn*, afkeer hebben.

Ingeno'menheid, v. (*het ingenomen-zijn*): *zijn* – *met uw voorstel*, sympathie; *met* – *begroeten*; *de* – *van den president tegen uw voorstel*, antipathie.

Ingénu', bn. (Fr. [Lat. ingenuus = aangeboren]: *naïef, ongekunsteld, niet wereldwijs*).

Ingénu'e, v. –s (Fr. *argeloos of naïef meisje*; *de rol er van op het tooneel*).

In'geschapen, bn. (*aangeboren*).

In'gesloten, bn. (*ergens in- of bijgevoegd*): *een* – *brief*; *alle onkosten* –, incluis.

In'gespannen, Z.-N. zegsw. *kort – zijn*, kort aangebonden; *goed – zijn*, van het noodige voorzien.

In'getogen, bn. en bw.; –er, –st (*zedig, stemmig*): *een* – *leven leiden*; – *leven*.

Ingeto'genheid, v. (*het ingetogen-zijn*): – *van gedrag*; – *in handel en wandel*.

In'getrokken, bn. (Z.-N. *in zich zelf teruggetrokken, eenzelvig*).

Ingeval', vgw. (*indien, zoo, gesteld dat*).

In geval' van, voorzetsellijke uitdrukking: – – – *brand*, nl. als er brand mocht zijn.

In'geven, gaf –, h. ingegeven (1 *iets iem. door de mond toedienen, doen innemen*; 2 fig. *iets iem. in zijn geest, zijn gemoed brengen*: *inblazen, inspireeren*): 1 *iem. een poeder* –; zegsw. *met de paplepel ingegeven*, van de jeugd af ingeprent; 2 *wie heeft je dat antwoord ingegeven? doe, wat* (of: *zooals*) *uw hart u ingeeft*.

In'geving, v. –en (*het ingeven*; *inspiratie*; *plotselinge gedachte, inval*): *een* – *krijgen, hebben*; *als bij* –.

Ingevol'ge, vz. (*naar aanleiding van, tengevolge van, overeenkomstig*): – *uw orders*.

In'gewand, o. –en (als collectief enkelv. of in het mv.: *gezamenlijke inwendige organen van de romp bij mensch of dier*, inz. *in de buik*; *darmen*; fig. *binnenste*): *in de –en der aarde*.

In'gewandskwaal, v. –kwalen; **–pijn,** v. –en; **–wormen,** m. mv. (*wormen, levend in de darmen*); **–ziekte,** v. –n.

In'geweide, o. (*ingewand van een dier*), w.g.

In'gewijde, m. en v. – wijden (*persoon, het geheim of het fijne eener zaak kennend, op de hoogte zijnde van het geen anderen onbekend is*).

In'gewikkeld, bn.; –er, –st (*moeilijk te begrijpen*; *niet duidelijk*; [*oogenschijnlijk*] *verward*): *een* – *vraagstuk, een –e rechtszaak*.

In'geworteld, bn. (*diepe wortels hebbende*; *diep en vast gevestigd*): *een –e kwaal*, fig. *een diep –e gewoonte, een – misbruik*; ook: Ingewor'teld, Ingewik'keld.

In'gezetene, m. en v. –n (*inwoner, bewoner van dorp, stad of land*).

In'gezonken, bn. (*diep liggend*): – *oogen*, hol; *een* – *batterij*, ingegraven.

In'gierig, bn. en bw. (*door en door gierig*).

In glo'bo (Lat. *in massa*; *bij de hoop*; *over het geheel genomen*; *te zamen*): *ik heb al die boeken* – – *gekocht*.

In'goed, bn. en bw. (*in hooge mate goed*).

In'gooien, gooide in, h. ingegooid (1 *door een worp verbrijzelen*; 2 *gooiende ergens in of binnen doen komen*; *met kracht ergens inkwakken*): 1 *zijn eigen glazen* –; z. Glas; 2 *een bal het venster* –; *iem. het huis* –.

In'graven, groef (zich) –, h. (zich) ingegraven (1 *begraven*; 2 refl. *zich door ingraving verbergen, verschansen*): 1 *een schat diep* –; scheepst. *vaten in de ballast* –, ze geheel of gedeeltelijk in de ballast zetten; 2 *het konijn graaft zich* –; *de soldaten groeven zich in*.

Ingrediënt', o. –en (Fr. ingrédient [Lat. ingrediens = binnengaande]: [*noodig*] *bestanddeel van dranken enz.*). (ent = ent).

In'griffelen, –griffen, griffelde –, h. ingegriffeld (*met een stift insnijden*): *een grafschrift in een steen* –.

In'grijpen, greep –, h. ingegrepen (*een greep in iets doen*; van tandraderen: *in elkander grijpen, pakken*; inz. fig. in zegsw.: *in iets met kracht tusschenbeide komen*; *zich met zijn gezag in iets doen gelden, mengen, moeien*): *in een twist, in een conflict* –; *–de veranderingen*; *met kracht greep de overheid in*.

Ingrossa'tie, v. –s, –tiën (*inschrijving ten hypotheekkantore*); z. Grosse.

Inhaerent', bn. (Lat. inhaerens = aan iets klevend: *innig samengaand*; *onafscheidelijk verbonden met*); **–haeren'tie,** v. (*'t innig-verbonden zijn*). (ae = ee).

In'hakken, hakte –, h. ingehakt (1 *door hakken in iets aanbrengen*; 2 *door hakken openslaan, stukslaan*; 3 *er op inslaan*): 1 *ergens een teeken* –; 2 *een poort* –; 3 *op den vijand* –; nog: *dat hakt er in*, kost veel geld.

Inhala'tie, v. –tiën, –s (Fr. of Eng. [Lat. inhalatio]: *inademing*, b.v. *van geneesmiddelen in de vorm van dampen, gassen enz.*); **–apparaat,** o. –apparaten (*toestel, om* [*borst- en keellijders*] *genezende dampen te doen inademen*); **–toestel,** o. –toestellen, Lat. *Inhala'tor*, m. –s.

Inhalato'rium, o. (Ned.) –s; (Lat.) –ria (Lat. *inrichting waar men met inhalatie-apparaten behandeld wordt*).

Inhaleeren* (Fr. [Lat. inhalare]: *inademen*).

In'halen, haalde –, h. ingehaald (1 *naar binnen halen*; 2 *feestelijk ontvangen, plechtig de stad inleiden*; 3 *intrekken*; 4 *nabijkomen*; 5 *bereiken door snel loopen, rijden enz.*; *inwinnen*): 1 *de vlag* –, *de loopplank* –; inz. Z.-N. *de oogst* –; 2 z. Paard; *een vorst* –, *een nieuwen burgemeester* –; 3 *de buik, de schouders* –; fig. *zijn woorden* –; 4 *een auto, een schip* –; *iem. bij het leeren* –, op zijde streven; 5 *de verloren tijd, de schade* –.

Inha'lig, bn.; –er, –st (*schraapzuchtig*); **–heid,** v.

In'ham, m. –hammen (*kleine baai*).

In'hebben*, had –, h. ingehad (1 *ingenomen hebben*; 2 *moeite, zorg kosten*): 1 zegsw. *een brom* –; *den duivel* –; 2 *dat zal heel wat* –;

dat heeft wat in, [a]) Z.-N. daar zit wat achter, [b]) dat is niet zoo gemakkelijk.

Inhech'tenisneming, v. -en (*gevangenneming, berooving van vrijheid, arrestatie*).

Inheemsch'*, bn. (*inlandsch; in het land zelf voorkomende, niet ingevoerd*): *een –e plant.*

In'heet*, bn. (*door en door heet*): *–heete soep.*

In'heien, heide –, h. ingeheid (1 *in de grond heien*; 2 *diep in 't geheugen prenten*): 1 *palen –*; 2 *de leerstof door herhaling er –.*

Inherent' enz.; zie Inhaerent enz.

In hoc ca'su (Lat. *in dit geval*).

In hono'rem (Lat. *ter eere*).

In'houd, m. –houden (1 *alles, wat in iets begrepen is of kan begrepen worden*; 2 *grootte, ruimte*; 3 *inhoudsopgave*): 1 *men sloeg het vat de bodem in, en de – gutste er uit; de – v. e. brief, v. e. tijdschrift*; 2 *de – v. e. bol*; 3 *bladwijzer en –.*

In'houden, hield –, h. ingehouden (1 *in zich houden, bevatten*; fig. *behelzen*; 2 *tegenhouden, doen stilstaan*; 3 *matigen, temperen; onderdrukken*; 4 *in het lichaam houden*; 5 *niet uitbetalen, korten*): 1 *die bak kan zes mud aardappelen –*; fig. *wat houdt die brief –?* 2 *hij hield het paard met de toom –*; 3 *zijn drift –*; inz. Z.-N. *zijn lach –; zijn tong niet kunnen –*, bedwingen; 4 *de zieke kan dat drankje niet –*; 5 *elke week iets van het loon –*; refl.: *hij kon zich op de steilte niet – en viel; hij kon zich niet langer – en begon te razen*, bedwingen.

In'houding, v.: *– van loon.*

In'houdsmaat, v. –maten (*maat ter bepaling van de inhoud*): – voor droge waren; **–opgaal, –opgave,** v. –gaven.

In'houdstafel, v. –s (*inhoudsopgave*).

In'houwen, hieuw –, h. ingehouwen (*inhakken* in de 3 bet.).

In'huldigen, huldigde –, h. ingehuldigd (*een vorst, bisschop enz. bij de aanvaarding van regeering of ambt hulde bewijzen*); **–huldiging,** v. –en; **–huldigingsfeest,** o. –en.

Inhumaan', bn. en bw. (Lat. inhumanus = *gevoelloos wreed; onmenschelijk*).

Inhumaniteit', v. (*onmenschelijkheid*).

Inhuma'tie, v. –tiën, –s (Fr. [z. Lat. humus]: *begraving*).

In'huren, huurde –, h. ingehuurd (*de huur verlengen; opnieuw huren*): *e. huis –, e. knecht –.*

In hypothe'si (Gr.-Lat. *in of bij onderstelling, onderstellenderwijs*). (the = tee).

In ipso ter'mino (Lat. *op de vastgestelde dag*).

Initiaal', v. initialen; zie Initiale.

Ini'tia, o. mv. (Lat. mv. van initium: *eerste beginselen*). (t = ts).

Initia'le, v. –n (Fr. [lettre] initiale [Lat. initialis]: 1 *groote, versierde aanvangsletters* [*in drukwerk en oude handschriften*]; 2 *de aanvangsletter v. e. naam*): 1 *de fraaie –n van de Middeleeuwsche handschriften*; 2 J. v. d. V. = Joost van den Vondel.

Initia'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. initiatio]: *inwijding*).

Initiatief', o. –tieven (Fr. initiative [v. Lat. initium]: *het recht om iets te doen, voor te stellen, op touw te zetten; de eerste stap of stoot*): *het recht van –*, het recht (v. de 2e Kamer) om wetsvoorstellen te doen; *op – van*, op voorstel, voorgang, aanstichting van; *het – nemen*, het eerst eenig voorstel doen, de stoot geven aan; *een man van –*, van voortvarendheid, ondernemingszin; *particulier –*, van particulieren of vereenigingen.

Injec'tie, v. –s, –tiën (Fr.-Eng. [Lat. injectio]: *inspuiting*): *onderhuidsche –s*; **–spuitje,** o. –s (*spuitje voor injecties*). (j = zj).

Injec'tor, m. (Ned.) –s, –o'ren; (Lat.) –o'res (Lat. *toestel om in te spuiten; werktuig tot voeding v. de stoomketel*); *Injecteur'* (Fr.).

Injunc'tie, v. –s (Lat. injunctio: *uitdrukkelijk bevel; rechterlijk bevel, b.v. tot verkoop; voorschrift*); lees *–junk'sie.*

Inju'rie, v. –juriën, –s (Lat. injuria: *krenking van eer, beleediging; scheldwoord; mishandeling; schade*): *wederzijdsche –.* (j = zj).

Injurieeren* (Fr. *beleedigen; uitschelden*).

Ink, m. –en (*onderdeel van fuiken en soortgelijk vischwant: in de fuik enz. uitgespannen trechter van netwerk, met het nauwste eind naar binnen gekeerd*).

In'ka, m. –'s (*vóór 1524, prinsen- en koningstitel in Peru*): *het –rijk*, Peru; ook, **In'ca.**

In'kalven, kalfde –, i. ingekalfd (van zand of aarde bij graafwerk: *stuksgewijze wegzakken*); Z.-N. In'kalveren.

In'kankeren, kankerde –, i. ingekankerd (*voortwoekeren, door de kanker vernield of ingevreten worden*): *grenenhout kankert door vuur gaandeweg dieper –*; z. Ingekankerd.

Inkarnaat', o. (Fr. incarnat [It. incarnato v. Lat. caro = vleesch]: *vleeschkleur; hoogrozerood*): fig. *het – v. h. morgenrood*; **–karna'ten,** bn. (*vleeschkleurig*): *– tricots.*

In'keep, v. –kepen (*inkerving, insnijding*).

In'keer, m. (1 *intrek*; 2 *berouw, bezinning, bekeering*, 3 Z.-N. *draai*): 1 *hij nam zijn – bij zijn vriend*; 2 *tot – komen*; 3 *de – van een weg.*

In'keeren*, keerde –, i. ingekeerd (1 *zijn intrek nemen*; 2 *gaan nadenken over hetgeen men misdaan heeft, berouw gevoelen en zich willen beteren*, met *tot zich zelf*; 3 Z.-N. *inslaan*): 1 *bij mij –*; 2 *tot zich zelven –*; 3 Z.-N. *links –.*

In'kelderen, kelderde –, h. ingekelderd (*in een* [of: *zijn*] *kelder bergen*; Z.-N. *inkalven*): *aardappels –.*

In'kepen, keepte –, h. ingekeept (*een of meer kepen maken* [*in hout of metaal*]); **–keping,** v. –en (*het inkepen; een keep*).

In'kerven, korf –, h. ingekorven, –gekerfd (1 *een kerf, kerven in iets maken, inkepen*; 2 *kerven krijgen*): 1 *figuren ergens –*; 2 *houtsoorten, welke afsplinteren of –*; van weefsels: *de zijde kerft in*, berst.

In'kijk, m. (*het inkijken; gelegenheid om in te kijken*): *horretjes tegen de –.*

In'kijken, keek –, h. ingekeken (1 *naar binnen zien*; 2 *met iem. in hetzelfde boek zien, lezen enz.*; 3 *zich vluchtig op de hoogte stellen van de inhoud*): 1 *bij iem. –*; 2 *mag ik bij jou –*, in jouw boek? 3 *de krant even –.*

In'klaren, klaarde –, h. ingeklaard (*aangifte doen van inkomende goederen, om de inkomende rechten er van te betalen, zoodat het recht van lossing verkregen wordt*): *een schip –.*

In'klaring, v. –en: *een bewijs van –*, nl. dat men de rechten betaald heeft.

In'kleeden*, kleedde –, h. ingekleed (1R.-K. *plechtig bekleeden van een postulant met het kleed der kloosterorde*; 2 *een bepaalde vorm geven*): 1 *hij of zij is heden –gekleed*; 2 *een voorstel aardig –; laat mij dat eens –*, op mijn wijze voorstellen.

In'klimming, v. –en (*het inklimmen: verzwarende omstandigheid bij diefstal*): *door middel van braak of –.*

In'klinking, v. –en (bij aardwerken: *inkrimping of verlaging door indroging*).
In'kom, m. (Z.-N. 1 *het binnenkomen*; 2 *intocht*; 3 *ingang, toegang*; 4 *inkomsten*): 1 *op de – letten*; 2 *een triomfantelijke –*; 3 *de – van de gemeente*; 4 *een – van 5000 franken.*
In'komeling, m. en v. –en (*vreemdeling*), voor het vr. ook **–e**; vero.
In'komen 1 kwam –, i. ingekomen (*binnenkomen*): *een stad –, een huis –*; fig. *de belastingen komen goed –; er is veel geld –gekomen*, gebeurd, betaald; *veel klachten kwamen –*, werden ingebracht; *ingekomen stukken*, brieven, bescheiden enz., die gestuurd aan een bestuur, lichaam enz., op de vergadering behandeld worden; *–de rechten*, belasting op de invoer; zegsw. *daar kan ik –*, dat kan ik begrijpen; *daar kan niets van –*, dat is onmogelijk; **2** o. –s (1 *het binnenkomen*; *jaarlijksche verdienste*; *som, die iem. jaarl. kan verteren*; 2 Z.-N. *ingang*): 1 *het zuiver –*; *van zijn – leven*; 2 Z.-N. *een schoon –.*
In'komst, v. –en (1 *inkomen, binnenkomst*; 2 in het mv. *verdiensten*): 1 *de blijde –*, [a]) plechtige en feestelijke intocht en ontvangst v. e. vorst in de hoofdsteden van zijn gebied, [b]) staatsstuk, waarbij de hertogen van Brabant in 1356 aan hun onderdanen oude en nieuwe rechten bevestigden; 2 *groote –en*; **–enbelasting,** v. –en (*belasting op de inkomsten*): *de – betalen.*
In'koop*, m. –koopen (1 *het inkoopen*; 2 *het aan- of ingekochte*; 3 ook wel: *inkoopsprijs*): 1 *–en doen*; 2 *de –en en de cadeaux lagen op tafel*; 3 *de – hiervan bedraagt....*
In'koopboek, o. –en (*kantoorboek, waarin de inkoopen worden geschreven*).
In'koopen*, kocht –, h. ingekocht (*inslaan, opdoen, goederen enz.*, 1 *voor zich*, 2 *met het doel weder te verkoopen*): 1, 2 *goederen, levensmiddelen –*; refl. *z. in een godshuis –*, een som betalen voor (levenslange) verzorging.
In'koopsprijs, m. –prijzen (*de prijs bij inkoop*): *tegen, beneden – verkoopen.*
In'korten, kortte –, h. (1, 2, 3), i. (4) ingekort (1 *korter maken*; 2 v. e. schuld enz.: *kleiner doen worden*; 3 *kortwieken*; 4 *korter worden, minderen*): 1 *een riem –, de stijgbeugels –*; 2 *een schuld –*, allengs betalen; *iem. –*, hem zijn schuld bij gedeelten betalen; 3 *iems. gezag –*; 4 *zijn tijd begint al in te korten*; *de voorraad kort –*, slinkt; **–korting,** v. –en.
In'korven, korfde in, h. ingekorfd (Z.-N. van duiven: *inschrijven bij een wedstrijd*; eig. *in een korf zetten*); **–korving,** v. –en.
In'koud, bn. (*erg koud, door en door koud*).
In'krijgen, kreeg in, h. ingekregen (1 *iets in het lichaam krijgen, of in een ruimte, waar men zich bevindt*; 2 van gelden: *in ontvangst nemen, in handen krijgen*): 1 *ik kon dat bittere goedje niet –*; *wij* (nl. *het schip*) *kregen veel water in*; *de drenkeling had te veel water ingekregen*; 2 *de huur –.*
In'krimpen, kromp in, h. (2), i. (1) ingekrompen (1 *zich samentrekken*; *kleiner worden*; *korter worden*; *afnemen*; 2 [*zich*] *samen doen trekken*; *verkleinen*; *korter of minder lang doen worden*; *minder groot doen worden*; *af doen nemen*): 1 *het laken zal –*; *de straftijd zal –*; 2 *goed –*; *de stof –*; *uitgaven –*; *zijn hoogmoed –*; refl. *zich moeten –*; **–ing,** v. –en.
Inkt, m. (soorten) –en (*vloeistof, waarmee men schrijft, teekent, drukt*, zonder nadere aanduiding, altijd een zwarte vloeistof): *er is schrijf–, druk– en teeken– van allerlei kleur*; *hoe komt die – aan je vingers? zoo zwart als –*; *pen en –! Oost-Indische –*, droge zwarte verfstof in langwerpige koekjes; *sympathetische* (z. ald.) –; **–'koker,** m. –s (*–potje*); **–lap,** m. –pen (*lapje, om de pen aan af te drogen*); **–pot,** m. –potten (*glazen of aarden potje voor de inkt*); **–potlood*,** o. –en (*potlood, waarmee inktschrift wordt geschreven*); **–rol,** v. –rollen (typ. *deel der drukpers* nl. *cilindervormige losse rol, dienend om de te drukken lettervorm van inkt te voorzien*); **–stel,** o. –stellen (*inktpot met toebehooren*).
Inkt'visschen*, m. mv. (*koppootige weekdieren, die bij achtervolging een zwarte stof, sepia, uitspuiten, waardoor ze aan hun vervolger kunnen ontsnappen*): *de inktvisch heeft 10 of 8 vangarmen*; Lat. cephalopoda.
In'kuilen, kuilde –, h. ingekuild (*in een kuil doen en met aarde, stroo enz. bedekken*): *veldvruchten –, veevoeder –.*
In'kwartieren, kwartierde –, h. ingekwartierd (*militairen* [*bij burgers*] *inlegeren*): *bij iem. ingekwartierd zijn*; **–kwartiering,** v. –en (*huisvesting van militairen bij burgers*; *de militairen zelf*): *– hebben, krijgen.*
In'laag, v. –lagen (*het inleggen*; *ingelegde geldsom, inleg*): *de winsten worden verdeeld in verhouding met de inlagen.*
In'laatduiker, m. –s (wat. *duiker, om water in te laten in polders, kanalen, grachten enz.*); ook: **–sluis,** v. –sluizen.
In'laden, laadde –, h. ingeladen (*in een vaartuig of een voertuig* inz. *in een schip laden*): *levensmiddelen, turf –.*
In'lander, m. –s (*inboorling* [*van overzeesche landen*] inz. *van Nederlandsch Oost-Indië*: in deze bet. beter *Indonesiër*); **–schap,** o.
In'landsch*, bn. (1 *in een land zijnde, gevonden wordende, thuis behoorende enz.*; 2 *behoorende tot, bestaande uit, betrekking hebbende op de inheemsche bewoners van Ned. O.-I.*): 1 *– fabrikaat*; *–e tabak*, in ons land geteeld; 2 *een –e vrouw*, een Indische; *–e soldaten*; *de –e nijverheid*, b.v. Soerabajasche artikelen uit schildpad.
In'lasschen*, laschte –, h. ingelascht (*tusschenvoegen*): *in eendenei is een n ingelascht.*
In'lassching*, v. –en: *de – van een letter.*
In'laten, liet –, h. ingelaten (1 *binnenlaten*; 2 *in iets laten, iets niet er uit nemen*): 1 *laat de hond niet in*; 2 *zult ge de vruchten er –? ik zou de gelden er maar –*; refl. *z. met iem. –*, met hem in gesprek treden, betrekkingen aanknoopen; *z. met iets –*, bemoeien.
In'laveeren*, het schip laveerde –, i. ingelaveerd (*laveerend in een haven, op een reede komen*); bij overdr.: *de dronkeman laveerde die straat –*, zwaaiend gaan.
In'leelijk*, bn. (*zeer leelijk*): *een – beeld.*
In'leg, m. (1 *inslag v. e. kleedingstuk*; 2 *binnenste deel v. e. sigaar*; 3 bij een spaarbank, spel enz.: *geld, dat ingelegd wordt*): 1 *de – uitlaten*; 2 *de –*, het binnenblad en het dek; 3 *de – was 100 gld.*; in verbale opvatting: *de – van gelden in de postspaarbank.*
In'legblad, o. –bladen (*blad eener uitschuiftafel, om tusschen andere in te leggen*).
In'legeren, legerde –, h. ingelegerd (*een garnizoen in een stad leggen*; *inkwartieren*); **–'legering,** v. –en: *de burgerij met aanhoudende – bezwaren*, inkwartiering.

In'leggeld, o. –gelden (handel: *ingelegd kapitaal*; spel: *potgeld*; *inleg* 3).
In'leggen, legde –, leide of lei –, h. ingelegd of ingeleid (1 kleermakerstaal: *vernauwen, korter maken*; 2 *inmaken*; 3 *insluiten*; 4 *geld inzetten*; 5 *stukjes gekleurd hout enz. lijmen in anders gekleurd hout*; 6 Z.-N. *inslaan, inkuilen*): 1 *een zoom* –; 2 *augurkjes* –; 3 *een circulaire – in een krant*; 4 *tien gulden* –; 5 *een met ivoor ingelegde tafel*; 6 Z.-N. *wijn* –, *aardappelen* –; nog: *ergens eer bij* –, behalen; spoorw. *een trein* –, in een vastgesteld getal invoegen, meer laten loopen.
In'legwerk, o. –werken (*houtmozaïek*).
In'leiden, leidde –, h. ingeleid (1 *naar binnen leiden*; 2 fig. *schetsmatig voorloopig behandelen*): 1 *iem. in een gezelschap – of introduceeren*; 2 *een onderwerp* –, in een vergadering, in hoofdtrekken een onderwerp behandelen om de besprekingen er over voor te bereiden; **–leider,** m. –s (*spreker, die een onderwerp inleidt*); **–leiding,** v. –en (*aanvang; voorbericht; introductie*): *bij wijze van* –.
In'leveren, leverde –, h. ingeleverd (*inzenden, afgeven; bezorgen, soms verplicht, bij de(n) daartoe aangewezen persoon of op de daartoe bestemde plaats*): *het werk* –; *de geweren* –, afgeven; *zijn papieren* –, bij de bevoegde macht inzenden; *een verslag* –; **–ing,** v. –en.
In'lichten, lichtte –, h. ingelicht (*opheldren. duidelijk maken*): *iem. omtrent* (of: *over*) *iets* –; **–lichting,** v. –en (*het inlichten; toelichting, opheldering; mededeeling, waardoor iem. op de hoogte van iets komt*): *–en geven, krijgen, inwinnen; de gevraagde –en.*
In'lief, bn., bw. (*zeer lief*): *een – hoedje.*
In'liggend, deelw., bn. (*in een brief enz. gesloten zijn*): *– stuk; – ontvangt u.*
In'lijsten, lijstte –, h. ingelijst (*in een lijst zetten*): *een Engelsche plaat* –; germ.
In'lijven, lijfde –, h. ingelijfd (1 *in een groter geheel opnemen*; 2 inz. v. e. land: *vereenigen met een machtiger*): 1 *soldaten bij een bataljon* –, opnemen; 2 *Holland werd –gelijfd.*
In lo'co (Lat. *op de plaats zelve*): *een onderzoek – –*, ter plaatse; zie **i. l.** en Loco.
In'loodsen, loodste –, h. ingeloodst (*loodsende in de haven brengen*): *een schip de haven* –.
In'loop, m. (Z.-N. *het inloopen* 1, 2, *ingang*).
In'loopen*, liep –, i. en h. ingeloopen (1 *naar binnen loopen; ingaan*; 2 *even bezoeken, ongevraagd in een huis binnengaan b.v. om een praatje te houden*; 3 *inhalen*): 1 *e. winkel* –; *een zijstraat* –; zegsw. *ik ben er ingeloopen*, ik ben het slachtoffer geworden; 2 *bij iem.* –; 3 *een voorgift* –, d. i. bijhalen; *iem.* –, inhalen; nog: *een deur* –, door er met geweld tegen aan te loopen, doen bezwijken; *bij iem. uit- en* –, veel familiair komen.
In'lossen, loste –, h. ingelost (1 [*door losgeld*] *vrijmaken, terugkrijgen*; 2 fig. als germ. beschouwd: *gestand doen*): 1 *een pand* –, het geld teruggeven, door den houder van het pand daarop geleend; 2 *zijn woord* –.
In'luiden, in'luien, luidde, luide –, h. ingeluid (*door klokgelui aankondigen*; bij uitbr. *aankondigen*): *de kermis, e. nieuw tijdperk* –.
In'maak, v. en m. (*het inmaken; het ingemaakte*): *de – van augurken.*
In'maken, maakte –, h. ingemaakt (*inleggen, confijten, zouten, pekelen*): *snijboonen* –.
In mar'gine (Lat. *op de rand* [*v. e. brief, van een blad*]; *als kantteekening*). (g = g).
In me'dio (Lat. *in het midden*). (e = ee).
In memo'riam (Lat. *ter gedachtenis*).
In'meten, mat –, h. ingemeten (*door te ruim te meten minder uitmeten dan er eigenlijk is*): *op de 100 hl rogge 5 l* –.
In'metselen, Z.-N. **In'metsen,** metselde –, h. ingemetseld (metste –, h. ingemetst), (1 *door metselen* [*iets ingevoegds*] *bevestigen*; 2 *met metselwerk omringend, afsluiten*): 1 *een gedenksteen* –; 2 *een oorkonde in een looden bus werd ingemetseld.*
Inmid'dels, bw. (*middelerwijl*).
In'mooi, bn. (*bijzonder mooi*): *e. – portret.*
In mo'ra (Lat. *achterstallig, in gebreke*).
In'naaien, naaide –, h. ingenaaid (1 *door naaien nauwer, korter maken*; 2 boekbinderij: *door naaien in iets vastmaken*; inz. [a]) *door naaien de vellen v. e. boek met de schutbladen verbinden,* [b]) *de aaneengehechte of genaaide vellen van een boek in een papieren omslag zetten*): 1 *de mouwen laten* –; 2 [a]) *het stevig ingenaaide boek,* [b]) *ingenaaid, gebonden of gekartonneerd.*
In'name, v. (*inneming*): *de – der vesting*; veel gebruikt voor Inneming.
In natu'ra (Lat. *in natuurlijke toestand; in voortbrengselen der natuur, niet in geld*).
In'nemen, nam –, h. ingenomen (1 *naar binnen nemen*; 2 *gebruiken*; 3 *inladen, opnemen*; 4 *beslaan*; 5 *veroveren, bemachtigen*): 1 *de vlag* –; 2 *een drankje* –; 3 *het schip moet kolen* –; 4 *veel plaats* –; 5 *een stad* –; nog: *iem. voor, tegen zich* –, gunstig, ongunstig stemmen; *een zeker standpunt* –; *een kleed* –, vernauwen; *goed van – zijn*, flink eten en drinken.
Inne'mend, bn., bw. (*genegenheid opwekkend, voorkomend, bevallig, lief*): *–e vriendelijkheid, –e manieren; – voorkomen.*
In'nen, inde, h. geïnd (*invorderen en ontvangen van gelden*): *belastingen* –; **–ning,** v. –en.
In'nerlijk 1 bn. en bw. (1 *zich v. binnen bevindende*; 2 *wat in het wezen der zaak ligt; waar, wezenlijk, echt*): 1 *de –e deelen der aarde, de –e deelen van het hart*; 2 *de –e waarde,* wezenlijke, echte; *ik ben er – van overtuigd*; **2 –e,** o. (*binnenste*): *het – v. h. menschelijk hart.*
In'nig, bn. en bw.; –er, –st (1 *vurig, oprecht*; 2 *wezenlijk*): 1 *een – gebed, –e vriendschap*; 2 *mijn –e overtuiging; – geroerd*; **–heid,** v.
Innocent', bn. (Fr. [Lat. innocens]: *onschuldig*). (ent = ent).
In no'mine De'i of **Do'mini** (Lat. *in de naam van God of des Heeren*); z. **I. N. D.**
Innova'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. innovatio]; [*invoering van een*] *nieuwigheid*). (t = s).
In obscu'ro (Lat. *in het duister*). (sc = sk).
Inocula'tie, v. –s, –tiën (Eng. inoculation: *inenting*); **–oculeeren*** (Eng. inoculate [Lat. oculum = oog]: *inenten*).
In'oogsten, oogstte –, h. ingeoogst (1 *de veldvruchten inzamelen*; 2 fig. *verwerven*): 1 *de vruchten* –; 2 *lof, roem, eer* –.
In op'tima for'ma (Lat. *in de beste vorm; in de puntjes*).
In origina'li (Lat. *in het oorspronkelijke; in handschrift*). (g = g).
In pa'ce (Lat. *in vrede, in goede rust*).
In'pakken, pakte –, h. ingepakt (1 *tot een pak maken door inwikkelen; in papier, kist of koffer pakken*; 2 *vermeesteren, in zijn macht brengen*): 1 *zijn boeken* –; ook: *een kof-*

fer –; 2 *zich door iem. laten* –, bekoren, betooveren; nog: *pak in*, pak je weg, doek op; *dan kun je* –, dan kun je vertrekken, dan heb je niet meer de belangstelling.

In'palmen, palmde –, h. ingepalmd (1 v. e. touw: *allengs naar zich toehalen*; 2 fig. *zich* [*wederrechtelijk*] *gaandeweg iets toeëigenen*): 1 *een touw – en opschieten*; 2 fig. *de Engelschen palmen in Z.-Afrika alles in*; zegsw. *iem.* –, voor zich innemen; *zich door iem. laten* –.

Inpand'geving, v. –en (*geven als onderpand*).

In parenthe'si (Gr.-Lat. *tusschen twee haakjes*; fig. *terloops gezegd*). (en = en).

In par'tibus infide'lium (Lat. van een R.-K. bisdom: *in het land der ongeloovigen, d. i. niet-Kath.*); afgekort: **I. P. I.**

In pa'tria (Lat. *in het vaderland*).

In'peperen, peperde –, h. ingepeperd (*met peper bestrooien, inwrijven*; alleen fig. *betaald zetten*; *doen bezuren*): *iem. iets* –.

In perpe'tuum (Lat. *voor altijd, altijddurend*); lees *perpee'tu-um*.

In pet'to, It.; zie Petto.

In'pikken, pikte –, h. ingepikt (1 *regelen, klaarspelen*; 2 *zich van iets meester maken*; 3 *arresteeren*): 1 *hoe moet ik dat –?* 2 *de schepen werden één voor één ingepikt*; 3 *de politie pikte hem in*.

In pla'no (Lat. *in heele ongevouwen vellen*).

In'planten, plantte –, h. ingeplant (1 *in de grond planten*; 2 fig. *inprenten; inscherpen*): 1 *stekjes* –; *de zucht naar vrijheid is de mensch ingeplant*, van nature eigen; 2 *het kind liefde tot de waarheid* –.

In ple'no (Lat. *in volle vergadering; voltallig; terwijl al de leden aanwezig zijn*).

In'polderen, polderde –, h. ingepolderd (*indijken, tot polder maken*): *kwelders* –.

In'poldering, v. –en (*aanwinst van land door indijking; het ingepolderde*).

In'pompen, pompte –, h. ingepompt (1 *door pompen ergens inbrengen*; 2 fig. *met moeite en door voortdurende herhaling iets leeren of iem. iets leeren*): 1 *water* –; 2 *een pianostukje* –; *iem. eenige schoolkennis* –.

In pra'xi (Gr.-Lat. *in de practijk*).

In'prenten, prentte –, h. ingeprent (*door herhaalde leering diep in het gemoed indrukken*): *hun van kindsbeen eerlijkheid* –.

Inquisiteur', m. –s (Fr. [Lat. inquisitor]: *geloofsrechter der inquisitie*). (quisi = kwiezie).

Inquisi'tie, v. (Fr. [Lat. inquisitio = onderzoek]: *geloofsgericht, kerkelijke rechtbank der R.-K. kerk in de latere middeleeuwen en kettergericht*); 1233 door paus Gregorius IX (1227–1241) opgedragen aan de Dominicanen. (t = ts).

Inquisitoriaal', bn., bw. (Fr. inquisitorial: *in verband staande met, [als] van de inquisitie; tot het ambt of de rechtsmacht van een inquisiteur behoorende, [als] v. e. inquisiteur*).

Inra'kelen, rakelde –, h. ingerakeld (*onder de asch rakelen; vuur met asch bedekken*); gew.

In'regenen, regende in, h. ingeregend (*naar binnen regenen door een venster, een dak*): inz. onpers. *het regende een weinig in*; ook: *de zolder regent in*.

In'rekenen, rekende –, h. ingerekend (1 *inrakelen*; 2 *in hechtenis nemen*): 1 *het vuur* –; 2 *een dronken man* –.

In'richten, richtte in, h. ingericht (1 *iets zoo maken, samenstellen, dat het geschikt is tot datgene, wat door een bepaling wordt uitgedrukt*; 2 *in orde, in gereedheid [laten] brengen*; inz. ook: *van het noodige [laten] voorzien, stoffeeren*; 3 *aanleggen, schikken, ordenen, regelen*; 4 Z.-N. *organiseeren; oprichten*): 1 *een voertuig ingericht voor het vervoer van personen*; *het schoollokaal tot kazerne ingericht*; 2 *naar de eischen des tijds ingerichte schoollokalen*; *zich* (*zus of zoo*) –, zijn woning, vertrekken enz. toerusten; *op iets niet ingericht zijn*, niet de noodige hulpmiddelen hebben; 3 *ik zal het zoo* –, *dat*; *mijn leven* –, *zooals ik het verkies*; 4 Z.-N. *een feest, maaltijd* –; *een volksbeweging* –; nog: *het* (of: *alles*) *er op* – *om*, het (of: alles) zoodanig regelen, dat het aangeduide doel wordt bereikt: *alles was er op ingericht om het den bezoekers aangenaam te maken*; **–er,** m. –s (Z.-N. *iem., die iets organiseert*): *–s van congressen*; *tooneelinrichter*, regisseur.

In'richting, v. –en (1 *het maken, construeeren, in elkander zetten*; ook: *het maaksel, de wijze van samenstelling*; *de constructie*; 2 *toestel, apparaat*; 3 *het in orde brengen*; *het voor een bepaald doel van de vereischte toestellen voorzien*; *regeling*; *wijze waarop iets in orde gebracht is*; inz. v. e. huis: *stoffeering, meubileering*; 4 *instelling, gebouw, gesticht*): 1 *de – van de waterdichte deuren*; 2 *een – aanbrengen tegen het uitvliegen van vonken*; 3 *de – van een huis, een huishouding, het staatsbestuur*; 4 *een nuttige* –; *–en voor onderwijs, voor blinden enz.*

In'rij, m. (*inrit: hek, poort, deur, waardoor men inrijdt*): – *verboden*.

In'rit, m. (*het inrijden*; ook: *de plaats, waar men inrijdt*): – *en stalling*.

In'roepen, riep –, h. ingeroepen (1 *tot zich roepen*; *binnen in huis roepen*; 2 *verzoeken, vragen*): 1 *ik zal mijn vriend* –, *als hij voorbijkomt*; 2 *iems. hulp* –; *een recht* –.

In'ruilen, ruilde –, h. ingeruild (*door ruiling verkrijgen*): *iets – tegen*, inwisselen.

In'ruimen, ruimde –, h. ingeruimd (*plaats maken*): (*voor*) *iem.* (*zijn*) *plaats* –, afstaan.

In'rukken, rukte –, i. en h. ingerukt (1 *binnenrukken*; 2 *in de kazernes terugkeeren*; 3 *heengaan*): 1 *de stad* –; 2 *de troepen zijn ingerukt*; 3 *Ingerukt, marsch!* mil. scheepst. *de wacht kan* –; *ruk* –, pak je weg; gmz.

In sal'do blijven (Lat. *nog schuldig blijven*).

In'schakelen, schakelde –, h. ingeschakeld (*voegen tusschen*); **–scharing,** v. –en (*binnenwaarts afnemen door de aanval v. d. stroom*); z. ook Scharen **II**; **–schenken,** schonk –, h. ingeschonken (*ingieten*): *thee* –; **–schepen,** scheepte –, h. (1), i. (2) –gescheept (1 *aan boord laden*; *scheep doen gaan*; 2 *scheep gaan*; *zich aan boord begeven*): 1 *de troepen* –; *granen* –; 2 *we schepen morgen in naar Batavia*; refl. *zich* –; **–scherpen,** scherpte –, h. ingescherpt (*inprenten, nadrukkelijk voorhouden*): *iem. zijn plicht* –.

In'schieten, h. (1, 3, 7), i. (2, 4, 5, 6) ingeschoten (1 *naar binnen schieten*; 2 *snel naar binnen gaan*; 3 *verliezen*; 4 *verloren gaan*; 5 v. kleuren of een schilderij: *indrogen en dof en mat worden*; 6 *plotseling in de gedachte komen*; 7 *door schieten voor een juist schot bekwaam maken*): 1 *de vijand schoot gloeiende kogels de stad in*; 2 *eensklaps schoot hij een café in*; 3 *er het leven bij* –; *ergens veel geld bij* –; 4 *het uitstapje zal er bij* –, wordt er door

gemist; 5 *de kleuren tegen – beschermen*; *een ingeschoten schilderij*; z. Uithalen; 6 *daar schiet mij juist iets –*; *zijn naam wil mij niet –*; 7 *een geweer –*, de juiste stand van vizier en korrel ten opzichte van het richtvlak bepalen.

Inschik'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*zacht, toegevend*; *welwillend, meegaand*): *– jegens of voor iem. zijn*; **–heid,** v.

In'schikken, schikte in, h. en i. ingeschikt (eig. *ruimte of plaats maken, opschuiven*; fig. *toegeven*): *kunt ge niet wat –?*

Inschik'kend, bn., bw. (*toegevend, meegaand*).

In'schoon*, bn., bw. (*in alle opzichten schoon*).

In'schrift, o. –en (1 *iets, dat iem. ergens in geschreven heeft*; 2 inz. [Duitsch Inschrift]: *opschrift, gebeitelde gegraveerde inscriptie*): 1 *een boek met een – op het titelblad*; 2 *het –*: *„God zij met ons" onzer guldens.*

In'schrijven, schreef –, h. ingeschreven (1 *in een register, boek enz. schrijven, aanteekenen*; 2 *inteekenen*; 3 *opgeven voor welke prijs men iets aanneemt, pacht of huurt*): 1 *iem. op de kiezerslijst –*; *schuld op het grootboek –*; *zich laten – als student*; *zijn bagage laten –*; 2 *op een uit te geven boek –*; *hij heeft voor ƒ 25 ingeschreven*; 3 *op een werk, een leverantie –*; **–schrijver,** m. –s: *aan den laagsten – gunnen*; Z.-N. = inteekenaar; **–schrijving,** v. –en (*het inschrijven*, inz. *inteekening*): *– in het Grootboek der nationale schuld*; *een – openen*; **–schrijvingslijst,** v. –en (Z.-N. *inteekenlijst*).

In'schrijvingsbiljet, o. –biljetten (*formulier van inschrijving op een leening, op een boekwerk, op een bouwwerk enz.*).

In'schuiven, schoof –, h. (1), i. (2) ingeschoven (1 *naar binnen schuiven*; 2 *naar elkaar toeschuiven*): 1 *een laatje –*; *de kamer stilletjes –*; 2 *wil jullie een weinig –?*

In'schuld, v. –schulden (*invorderbare geldschuld, te innen vordering*); z. Uitschuld.

Inscrip'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. inscriptio]: *inschrift, opschrift*); l. *inskrip'sie.*

Insect', o. –en (Fr. insecte, Lat. [animal] insectum = gekorven [dier]: *door luchtbuizen ademend geleedpootig dier, waarvan het lichaam bestaat uit kop, borststuk, achterlijf*).

Insecta'rium, o. (Ned.) –s, –riën; (Lat.) –ria (Lat. *bewaarplaats van insecten*; *insectenhuis*): *het – in Artis.*

Insec'teneters, m. mv. (1 in 't alg. *dieren, die* inz. *van insecten leven*; 2 *een orde van zoogdieren*; Lat. insectivora): 1 *de mollen, zwaluwen zijn –*; 2 *tot de orde der – behooren de mollen, spitsmuizen, egels.*

Insec'tenkenner, m. –s (*wetenschappelijk kenner van insecten*); **–kunde,** v.; **–poeder,** o. (*poeder tot verdelging van [lastige] insecten*).

Insectivoor', m., v. –voren (Lat. *insectenetend dier*): *de mierenegel is een –.*

Insectologie', v. (*entomologie*). (g = g).

Insectoloog', m. en v. –logen (*entomoloog*).

In sede'cimo (Lat. *in het boekformaat van 16 bladen of 32 bladzijden per vel*). (e = ee).

Insepara'bel, bn. en bw. (Fr. inséparable: *onafscheidelijk*); hetzelfde woord als:

Insepara'biles, mv. (Lat. *Braziliaansche dwergpapegaaien*): *de – onderscheiden zich door hun zucht tot samenleven.*

Inseraat', o. –raten (Lat. inserere = inlasschen: *het ingelaschte*; *inlegsel, invoeging*; *kleine mededeeling in een krant*; *bijlage*).

Insereeren* (*inlasschen*; *invoegen*; *opnemen of zetten in een krant*); zie Inseraat.

Inser'tie, v. –s (Fr. Eng. [Lat. insertio]: *invoeging, opneming in een krant*); **–kosten,** m. mv. (*kosten van een advertentie*).

Ins'gelijks, bw. (*op gelijke wijze*): *handel nu –*, evenzoo; *groeten thuis! –!* ook: –lijks'.

Insider, m. –s (Eng. *ingewijde*); z. Out–.

Insi'gne, o. –s (Fr. *officieel eere- of rangteeken*; *ambtsteeken, kenteeken, onderscheidingsteeken*); lees *insien'je*; ook:

Insi'gniën, mv.; verg. Distinctief.

In'sijpelen, sijpelde –, i. ingesijpeld (*inwateren druppelsgewijze*); zie Sijpelen.

Insimula'tie, v. –s, –tiën (Lat. insimulatio: *beschuldiging*, [*min of meer ongegrond*]).

Insinua'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. insinuatio]: *indringing*; *bedekte aantijging*; *beleedigende toespeling*; *verdachtmaking*; rechtst. *gerechtelijke aanzegging*; v. e. vonnis: *beteekening*).

Insinueeren* (Fr. [Lat. insinuare]: *bedekte zinspelingen maken, zijdelings beschuldigen*; *verdacht maken*; rechtst. *gerechtelijk beteekenen*); refl. *zich –*, zich bij iem. indringen.

Insipi'de, bn. (Fr. [Lat. insipidus]: *laf, geesteloos*).

Insisteeren* (Fr. [Lat. insistere]: *aandringen*): *– op iets.*

In si'tu (Lat. *ter plaatse*; *in de oorspronkelijke toestand*).

In'slaan, sloeg –, h. (1, 2, 3, 4, 6), i. (5, 6, 8) ingeslagen (1 *door slaan indrijven*; *in iets slaan*; 2 *door slaan stuk maken, vernietigen*; 3 *opdoen, inkoopen*; 4 *verkleinen, verkorten, inkorten*; 5 *opwandelen, opgaan*; 6 *met kracht neervallen*; 7 Z.-N. *naar binnen slaan, eten*; 8 inz. Z.-N. van ziekten: *naar binnen keeren*): 1 *ergens een spijker –*; 2 *een vat de bodem –, ergens de glazen –, iem. de hersenen –*; zegsw. *zijn eigen glazen* (ook: *ruiten*) – (of: *gooien, smijten*), zijn eigen zaak moedwillig en roekeloos bederven; 3 *bier, voorraad –*; 4 *de mouwen wat –*; 5 *een weg –*; 6 *de bliksem is daar –geslagen*, is daar gevallen; *de granaat sloeg daar in*; fig. *die taal sloeg –*, maakte indruk; 7 *een heel brood –*; 8 *de mazelen zijn ingeslagen.*

In'slag, m., in bet. 2, 3 –en (1 *het inslaggaren van een weefsel*; 2 *het ingeslagene, de gekochte voorraad*; 3 *inleg*; *ingevouwen strook*): 1 *schering en –*, het voornaamste, de gewoonte; 2 *een groote – van meel, van wijnen*; 3 *een breede – tegen het krimpen nemen.*

In'slapen, sliep –, i. ingeslapen (*in slaap vallen*; fig. *sterven*; *versuffen, onverschillig worden*): *de zieke is eindelijk –geslapen.*

In'slecht, bn. en bw. (*door en door slecht*).

In'sleepen*, sleepte –, h. ingesleept (*binnensleepen*): *goederen –*; *schepen –.*

In'slikken, slikte –, h. ingeslikt (*naar binnen slikken*): *een knoopje –*; fig. *die man slikt de helft der woorden –*, spreekt onverstaanbaar; *zijn woorden moeten –*, intrekken.

In'sluimeren, sluimerde –, i. ingesluimerd (1 *in een lichte slaap vallen*; 2 fig. [*zacht*] *sterven*): 1 *eindelijk –*; fig. *de gewetens doen –*; 2 *zacht – in de eeuwige slaap.*

In'sluipen, sloop in, i. ingeslopen (*stil ergens binnenkomen*): *een wezel kwam het kippenhok –*; *velerlei misbruiken zijn ingeslopen*; **–sluiping,** v. –en (*het insluipen*): *zich door – toegang tot een woning verschaffen.*

In'sluiten, sloot in, h. ingesloten (1 *binnen*

in iets sluiten; 2 *in iets opsluiten*; 3 *aan twee of meer zijden begrenzen, afsluiten*; 4 *in iets begrijpen*; 5 *in zich bevatten*): 1 *een brief ergens* (of: *bij een brief*) –; z. Ingesloten; 2 *de kat was ingesloten; zich laten* –; 3 *ingesloten door muren; Leiden* –; 4 *ons land niet – bij de vrede*; 5 *je vraag sluit een invitatie in.*

In'sluithaard, m. –en (*open haard, juist passend binnen de schoorsteenmantel*).

In'sluiting, v. –en (mil. *daad van insluiten* inz. *van een vesting of fort*).

In'smeren, smeerde in, h. ingesmeerd (*met smeer, vet enz. inwrijven of bestrijken, besmeren*): *riemen met vet* –.

In'sneeuwen, sneeuwde –, h., i. ingesneeuwd (1 *naar binnen sneeuwen*; 2 *door sneeuw omringd worden*): 1 *doe het raam dicht, het sneeuwt in*; 2 *de hut was –gesneeuwd*; *e. spoortrein kan* –, in de sneeuw blijven steken.

Insola'tie, v. (Fr. [Lat. insolatio v. sol = zon]: *bestraling door de zon; zonnesteek*).

Insolent', bn.; –er, –st (Fr. [Lat. insolens = ongewoon]: *onbeschoft, onbeschaamd*); **–tie,** v. –s, –tiën (Lat. insolentia: *onbeschaamdheid*).

Insoli'de, bn. en bw.; –lider, meest –, –liedst (*niet vast, niet stevig; weinig krediet verdienend, onbetrouwbaar; niet duurzaam*).

Insolva'bel, Insolvent', bn. (*onvermogend om aan zijn geldelijke verplichtingen te voldoen, zonder betaalmiddelen*).

Insolven'tie, v. (*het insolvent-zijn, onmacht om te betalen*): *komt in een faillissement geen accoord tot stand, dan verkeert de boedel van rechtswege in staat van* –.

In'spannen, spande –, h. ingespannen (1 *vóór de wagen enz. spannen*; 2 *aanwenden*; 3 refl. *zijn best doen*): 1 *een paard* –; bij overdr. *het rijtuig* –; *de knecht moet* –; 2 *al zijn krachten* –, gebruiken; 3 *hij spant zich in om een goed examen af te leggen*; Z.-N. *een proces – tegen iem.*, instellen; **–spannend,** bn. (*vermoeiend, zwaar*): *–e arbeid*; **–spanning,** v. –en: *ongewone* –, vermoeienis; *met – van alle krachten*; (*niet*) *zonder* –.

In spe' (Lat. *in hope*; *aanstaand*).

In spe'cie (Lat. *in klinkende munt*).

Inspecteeren* (Fr. [Lat. inspectare]: *als inspecteur optreden*; *toezicht houden op*; *nauwkeurig in oogenschouw nemen, keuren*; milit. *monsteren*).

Inspecteur', m. –s, –en (Fr. *opziener, toezichthouder*): – *van het onderwijs, de belastingen, de arbeid*; Lat. Inspec'tor; **–generaal,** m. inspecteurs-generaal; **–schap,** o.

Inspec'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. inspectio]: 1 *in-oogenschouw-neming, contrôle, toezicht; wapenschouwing, monstering*; 2 *ambt[sgebied] v. e. inspecteur*): 1 *de – der troepen*; 2 *de inspecteur der eerste* –; **–reis,** v. –reizen (*ambtsreis v. e. inspecteur*); l. *inspek'sie.*

Inspectoraat', o. –raten (Fr. inspectorat: *het ambt van inspecteur*).

Inspectri'ce, v. –s (Fr. *vrouwel. inspecteur*).

In'spelden, speldde –, h. ingespeld (1 *met spelden een jonggeborene in een pak steken*; 2 v. kleedingstukken: *bij het passen door er spelden in of aan te steken op de juiste maat verkleinen*): 1 *ik heb er wat –gespeld in mijn leven, zei baker*; 2 *een rok* –.

In'speten, speette in, h. ingespeet (Z.-N. *inspelden*): *een kind* –.

Inspira'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. inspiratio]: 1 *ingeving, inblazing*; 2 *bezieling*): 1 *hij zei dat op – van zijn chef*; 2 *een – krijgen.*

Inspireeren* (Fr. [Lat. inspirare]: *bezielen; aanvuren; inblazen, ingeven*): *iem.* –.

In'spit, o. –ten (scheepst. *roerpen*).

In'spraak, v. (*ingeving*): *de – van zijn hart volgen*, inwendige stem; *naar, volgens de – van zijn hart.*

In'spreken, sprak –, h. ingesproken (*door spreken opwekken tot*): *iem. moed* –.

In'springen, sprong –, h. en i. ingesprongen (1 *springen in iets*; *springende binnenkomen*; 2 fig. *achteruitwijken*; 3 *vervangen*): 1 *de kinderen kwamen de tuin* –; 2 *dit huis springt nog al veel in*, staat achter de rooilijn; meetk. *een –de hoek*, grooter dan 180°; *een –d stuk land, een –d gebied*; 3 *voor iem.* –.

In'sprong, m. –en (Z.-N. *inspringende hoek van huis, land, straat*).

In'spuiten, spoot in, h. ingespoten (*een vloeistof door spuiten ergens in doen komen*): *iem.* (*met*) *iets* bv. *morphine* –.

In'staan, stond –, h. ingestaan (*borg zijn; waarborg geven*): *voor iem.* –; *voor de waarheid, echtheid van iets* –, z. aansprakelijk stellen.

Instabiel', bn. (*wankelbaar; onstandvastig*).

Installateur', m. –s (Fr. *iem., die installeert*; inz. *aanlegger v. e. electr. installatie enz.*).

Installa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. installatio]: 1 *plechtige bevestiging in e. ambt*; 2 *opneming in een vereeniging*; 3 *het zich inrichten in een huis, het zich vestigen*; ook: *de meubels enz.*; 4 *van de vereischte toestellen enz. voorzien; het oprichten van de vereischte toestellen enz. voor een of ander bedrijf*, inz. *van electrische inrichting*; ook: *de toestellen enz.*): 1 *de – van een rechter, de – van een nieuwen regent op Java*; 2 *de – van nieuwe corpsleden*; 3 *een luxueuze* –; 4 *een electrische* –.

Installeeren* (Fr. [Lat. installare]: 1 *openlijk en plechtig in een ambt bevestigen*; 2 *in een vereeniging opnemen*; 3 van machines: *stellen*; *voor het gebruik gereedmaken*; 4 *inrichten; meubileeren*; 5 refl. *zich inrichten in een kantoor, huis*; *zich vestigen en geheel inrichten*; ook: *zich ergens op zijn gemak zetten, leggen enz.*): 1 *een burgemeester* –; 2 *de groenen* –; 3 *het – van de dynamo's*; 4 *eenvoudig geïnstalleerd*; 5 *zich netjes* –, *zich in een nieuwe woning* –; *hij installeerde zich heel rustig in een clubfauteuil.*

Instal'lig, in zegsw.: *een huis – maken*, er zoo ongunstig over spreken, dat niemand het meer wil bewonen; *iem. – maken*, d. i. van hem veel kwaads zeggen.

In'stampen, stampte –, h. ingestampt (1 *door stampen indrijven*; 2 *stuk stampen*, 3 fig. *met moeite iem. iets in 't geheugen prenten*): 1 *de straatsteenen met een juffer* –; 2 *een deur* –; 3 *het de botteriken* –.

Instand'houding, v. (*het in-stand-houden, doen blijven bestaan*): *de – van oude gewoonten of feesten*, handhaving.

Instantané', Fr., **1** bn. (*een oogenblik durend*); **2** o. –'s; verkl. –tje, –neetje, o. –s (fot. *momentopname*, z. ald.).

Instan'telijk, bw. (*dringend, met aandrang, nadrukkelijk*): *iem. – iets verzoeken.*

Instan'tie, v. –s, –tiën (Lat. instantia: 1 rechtst. *aanleg*; 2 *dringend verzoek*): 1 *ter eerste* –, voor de laagste rechtbank; *in hoogere* –, in hooger beroep; *in laatste of hoogste* –,

bij den hoogsten rechter, d. i. bij of door de Hooge Raad; fig. *de oorlog beslist in laatste* –; 2 *met – iets verzoeken*, aandrang; nog: *in eerste en laatste* –, geheel en al.

In'stappen, stapte in, i. ingestapt (1 [*met hooge stappen, met deftigheid*] *binnengaan, betreden*; 2 *in een voertuig stijgen, instijgen*): 1 *de kamer* –; 2 *bij 't* –; –! *riep de conducteur.*

Instar'; zie A l'instar.

In sta'tu quo (Lat. *in dezelfde staat of toestand als de zaak is of tot dusverre was*); l. *kwo.*

In sta'tu quo an'te (Lat. *in de toestand van vroeger*, b.v. *van vóór de oorlog*).

Instaura'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. instauratio]: *hernieuwing, herstelling*).

In'steekblad, o. –bladen (*inlegblad*).

In'steekkamer, v. –s; zie Hangkamer.

In'steken, stak –, h. ingestoken (*iets ergens in steken of doen*): *boter* – (Z.-N. *inleggen, inmaken*), nl. in een pot; *een boek* –, innaaien; *het kettinggaren* –, nl. door de kammen halen; zegsw. *zijn neus overal* –, zich met alles bemoeien; Z.-N. inblazen, opstoken; beginnen b.v. *een proces* –.

In'stellen, stelde –, h. ingesteld (1 *tot stand brengen; vaststellen; oprichten, stichten*; 2 *beginnen; op touw zetten*; 3 v. e. dronk, gezondheid, toost: *voorstellen, uitbrengen*; 4 *zoo stellen, dat iets gereed voor het gebruik is* inz. v. e. optisch toestel, camera; germ.; 5 Z.-N. *een eerste bod doen*): 1 *een ridderorde* –; Z.-N. *iem.* –, van het noodige voorzien (inz. van een zaak of woning); 2 *een onderzoek* –; *een vervolging – tegen iem.*, doen aanvangen; 3 *een toost* –, op iems. gezondheid drinken; 4 *een camera* –; 5 *wie stelt het huis in?*

In'stelling, v. –en (1 *het instellen*; 2 [*openbare*] *inrichting, stichting*): 1 *de – van de orde v. h. Gulden Vlies* (1430); 2 *–en van kunst, liefdadigheid; een goddelijke* –.

In'stelpenning, m. –en (Z.-N. *strijkgeld*).

In'stemmen, stemde –, h. ingestemd (1 *met iem., die een zang, een lied aanheft, meezingen*; 2 *te kennen geven, dat men het met iem. eens is*; 3 *'t met iets, iem. eens zijn*): 1 *hij stemm' met ons het godgevallig feestlied in* (Volkslied); 2 *al de aanwezigen stemden met hem* –; 3 *hij verklaarde, dat hij geheel met hem instemde.*

In'stemming, v. (*eenstemmigheid van gedachten of gevoelens; goedkeuring, bijval*): *met – begroeten, – betoonen.*

Instiga'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. instigatio]: *aansporing; ophitsing*): *op – van iem.*

Instigeeren* (Fr. instiguer, Lat. instigare: *aandrijven; aanhitsen*). (g = g).

Instinct', o. (Fr. [Lat. instinctus]: *natuurdrift; ingeschapen aandrift bij* [*dierlijke*] *wezens om onbewust doeltreffend te handelen*).

Instinctief', bn. en bw. (Fr. *instinctmatig*).

Instinctma'tig, bn. en bw. (*volgens de natuurdrift*; fig. *onwillekeurig, onbewust*): *de dieren handelen* –; *een –e handeling*, b.v. de armen vooruitsteken bij 't vallen; *iets – doen.*

Institueeren* (Fr. [Lat. instituere]: 1 *instellen, oprichten, stichten*; 2 *beginnen, doen plaats hebben*): 1 *een nieuw bisdom* –, vero.; 2 *de heer Kegge –de een langdurige poking.*

Institu'ten, o. mv. (*deel v. h. Corpus juris, een handboek of encyclopaedisch overzicht van het gecodificeerde Romeinsche recht, samengesteld op last van den Oost-Romeinschen keizer Justinianus van 527–533*).

Instituteur', m. –s (Fr. *directeur van een instituut, een kostschool; kostschoolhouder*).

Institu'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. institutio]: [*openbare*] *instelling*).

Institutri'ce, v. –s (Fr. *vrouwelijke instituteur; kostschoolhouderes*); lees *–tries'*.

Instituut', o. –tuten (Lat. institutum, Fr. institut: *instelling* in verschillende opvattingen: *stichting, inrichting; kostschool, opvoedingsgesticht*): *het Koninklijk – van ingenieurs*, genootschap; *een – voor blinden.*

In'stoomen*, stoomde –, i. ingestoomd (*stoomend binnenkomen*): *de haven* –.

In'stoppen, stopte in, h. ingestopt (1 *iem. rondom goed warm in het dek stoppen, het dek aan alle kanten om iem. heen stoppen*; 2 *iem., zich zelf in kleeren, dassen enz. dik en warm inpakken*): 1 *moeder zal Janneman eens lekker komen* –; 2 *stop je goed in, het is guur.*

In'storten, stortte –, h. (1, 4), i. (2, 3) ingestort (1 *stortende indoen*; 2 *neerstorten*; 3 *opnieuw ziek worden*; 4 *geven*): 1 *ballast* –; 2 *die toren gaat* –, invallen; 3 *de zieke is weer ingestort*; 4 *een talent ons ingestort*, nl. door de natuur; *iem. nieuw leven* –; **–storting,** v. –en.

In'stortingsaardbeving, v. –en (*aardbeving, veroorzaakt door instorting van holten in kalk-, gips- en grintlagen*).

In'stouwen, stouwde –, h. ingestouwd (*in een ruimte wegstuwen; de lading vastwerken*).

Instructeur', m. –s (Fr. *iem., die onderricht geeft* inz. *bij het leger aan de troep; exercitiemeester, drilmeester*): *bekwaam – in de rijwielschool; sergeant*–.

Instruc'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. instructio]: *onderricht* [*aan soldaten en zeelieden*]; *dienstvoorschrift; dienstorder; geheel v. voorschriften aan ambtenaren, tot regeling hunner werkzaamheden of handelingen*; rechtst. *voorloopig gerechtelijk onderzoek van een zaak voor de behandeling door de rechtbank*; Z.-N. *geleerdheid*): *de –s opvolgen; rechter van* –, de rechter, die belast is met een voorloopig onderzoek in een zaak, rechtercommissaris, Z.-N. onderzoeksrechter; *gewijsde van* –, voorbereidende gewijsde; Z.-N. *goede – hebben*, veel weten, volkst.

Instruc'tie-bataljon, o. –bataljons (*militaire school tot opleiding van korporaals en sergeants bij de infanterie*).

Instructief', bn. (Fr. *leerrijk; leerzaam*).

Instrueeren* (Lat. instruere: *een voorschrift of een gedragslijn geven*; rechtst. v. e. rechtszaak: *haar voorbereiden ter behandeling, ter openbare terechtzitting*).

Instrument', o. –en (Lat. instrumentum, Fr. instrument: [*genees- of natuurkundig*] *werktuig; toestel; gereedschap*; [*muziek*] *speeltuig*).

Instrumentaal', bn., bw. (Fr. instrumental: *door middel van muziekinstrumenten voortgebracht*): *–tale muziek*; z. Vocaal.

Instrumenta'tie, v. (Fr. muz. *het arrangeeren v. e. muziekstuk voor een orkest*).

Instrumenteeren* (Fr. muz. *arrangeeren voor de muziekinstrumenten v. e. orkest*); rechtst. *–de notaris, deurwaarder*, optredende, zijn ambt uitoefenende.

In'studeeren*, hij studeerde –, h. ingestudeerd (*door studeeren zich eigen* [*trachten te*] *maken*): *een rol* –; *aan het – zijn.*

In'stuif, m. (*onvormelijke ontvangst, als men bij een gastheer of gastvrouw als het ware maar binnenstuift*): *een oudvaderlandsche* –.

In'stuiken, stuikte in, h. (1), i. (2) ingestuikt (Z.-N. 1 *instompen*; 2 *invallen*): 1 *een deur* –; 2 *de zolder is ingestuikt.*

In'stuiven, stoof –, i. ingestoven (1 van stof: *stuivend naar binnen komen*; 2 *met veel haast en drukte naar binnen komen*): 1 *de sneeuw komt de ramen* –; *het stuift in*; 2 *de kinderen kwamen juichend de kamer* –.

In'stuwen; zie Instouwen.

Insubordina'tie, v. (*weerspannigheid*; *verzet* inz. *tegen de krijgstucht of zijn meerdere, dienstweigering*): *schuldig aan* –.

In'sula, v. –lae (Lat. *eiland*).

Insulair', bn. (Fr. *een eiland of de eilanden betreffende*; *eiland*. . . .).

In'sula-De'i, o. (*godshuis*, b.v. *te Arnhem*).

Insulin'de, o. (*door Multatuli verdichte naam van Ned. O.-I.*).

Insuli'ne, v. (*hormoon door de alvleeschklier afgescheiden, geneesmiddel bij suikerziekte*).

Insult', o. –en (*beleediging*); **–sulta'tie,** v. –s, –tiën; Fr. Lat. insulta'tio; **–sulteeren*** (Fr. [Lat. insultare]: *beleedigen*).

In sum'ma (Lat. *alles saamgenomen*).

Insurgent', m. –en (Fr. [Lat. insurgens]: *opstandeling*, dikwijls met de bijgedachte, dat de opstand gerechtvaardigd is); l. *–gent.*

Insurrec'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. insurrectio]: *opstand*).

In suspen'so (Lat. *in twijfel, onbeslist*).

Intact', bn. en bw. (Fr. [Lat. intactus]: *onaangeroerd, ongerept, rein, ongeschonden*).

Intag'lio, m. –'s of intagliën (It. taglio = insnijding: *verdiept snij- of beeldhouwwerk, diep ingesneden steen*); lees *iental'joo.*

In tan'tum (Lat. *zoover het reikt*).

In'teekenaar*, m. –s, –naren (*hij, die inteekent*); **–teekenbiljet*,** o. –ten (*bewijs van inteekening, biljet om in te teekenen*).

In'teekenen*, teekende–, h. ingeteekend (*inschrijven*; *zich verbinden door het teekenen van zijn naam*); **–teekening*,** v. –en (*het inteekenen, het inschrijven*): *bij – ƒ 60*; **–teekenlijst*,** v. –en (*lijst van inteekening*).

Inte'gendeel, voegwoordelijk bw. (*daarentegen, veeleer, juist omgekeerd*): *luier jij weer? – ik werk*; *hij berispte mij niet,* –.

Inte'ger, bn. (Lat. *rechtschapen, ongerept*).

Integraal' 1 bn., bw. (*op zich zelf bestaande*; *voltallig, een geheel uitmakend*); **2** v. –gralen (*Nederl. staatsschuldbrief van welke de onverminderde rentebetaling is gegarandeerd*): *de –gralen geven 2,5 % en worden genoemd 2,5 % N. W. S.*; **––rekening,** v. –en (*de berekening v. integralen, die ten doel heeft uit de afgeleide de oorspronkelijke functie terug te vinden*); Fr. intégral, Lat. integra'lis.

Integree'rend*, bn. (Duitsch: integrirend; *onafscheidelijk*; *wezenlijk*): *een – bestanddeel.*

Integriteit', v. (Fr. [Lat. integritas]: *ongeschonden toestand*; *onschendbaarheid*; *rechtschapenheid, onkreukbaarheid*): *de – van een staat handhaven*; *iems.* –.

Integument', o. (*de huid en het bindweefsel onder de huid, met de organen die door huid en bindweefsel gevormd worden, haren, nagels*).

Intellect', o. (Fr. [Lat. intellectus]: *verstandelijk vermogen*; *iem. met veel verstand*; ook: *de intellectueelen*): *de professoren vertegenwoordigen het hoogste – in Nederland.*

Intellectua'liter, bw. (Lat. *geestelijkerwijze, volgens of naar de geest, naar het intellect*).

Intellectueel'*, Fr. intellectuel, **1** bn., bw. (*verstandelijk, geestelijk*; ook: *schrander, verstandig*): *–e vorming, –e ontwikkeling*; *–e arbeid*; **2** m. en v. –en (*zij, die het intellect vertegenwoordigen, meer ontwikkelden*).

Intelligent', bn.; –er, –st (Fr. [Lat. intellegens]: *verstandig, schrander*); lees *–gent.*

Intelligen'tie, v. (Lat. intelligentia: *verstand, schranderheid*).

Intendan'ce, v. (Fr. *opzienerschap*; *rentmeesterschap*; *de zorg voor, het bestuur, beheer, de administratie van een* [*vorstelijke*] *bezitting, een hof*[*houding*] *enz.*; *de ambtenaren hiermede belast*): *de militaire – zorgt voor voeding en verpleging van den soldaat te velde.*

Intendant', m. –en (Fr. *opziener, rentmeester*; *ambtenaar belast met de intendance*; mil. *officier of ambtenaar der* [*militaire*] *intendance*).

Intens', bn. en bw. (Fr. intense [Lat. intensus]: *krachtig, sterk, hevig, erg*): *een – verlangen*; *– mooi, iets – voelen*; *– vervelend.*

Intensief', Fr. intensif, Lat. intensivus, **1** bn., bw. (*met innerlijke kracht*; *sterk*; *levendig, opgewekt*): *een – vergift*; *intensieve cultuur van de bodem*, door bemesting enz. de opbrengst zoo hoog mogelijk trachten op te voeren; *intensieve ww.*; **2** o. –sieven (spraakk. *werkw. met versterkte beteekenis*): *nikken* (nijgen), *bibberen* (beven) zijn –sieven; Lat. intensi'vum, o. –va.

Intensiteit', v. (Fr. intensité: *innerlijke kracht*; *mate van kracht of hevigheid, sterkte*).

Inten'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. intentio]: *bedoeling, oogmerk*; *voornemen*): *bidden tot zekere* –; *zijn – was*. . . .

In'ter, vz. (Lat. *onder, tusschen*; *gedurende*).

In'ter ami'cos (Lat. *onder vrienden*).

Intercaleeren* (Fr. [Lat. intercalare]: *inlasschen*).

In'ter ca'nem et lu'pum (Lat. eig. *tusschen hond en wolf*; *tusschen licht en donker*).

Intercedeeren* (Fr. [Lat. intercedere]: *tusschenbeide komen*; *iems. voorspraak zijn, 'n goed woordje doen*).

Interces'sie, v. (Fr. [Lat. intercessio]: *bemiddeling, tusschenkomst, voorspraak*).

Intercommunaal', bn. en bw. (*tusschen gemeenten onderling*): *een –ale telefoondienst, verbinding*; *een – gesprek*; *– telefoneeren.*

Interconfessioneel'*, bn., bw. (*met verschil van geloofsbelijdenis*; ook: *de verhouding tusschen verschillende geloofsbelijdenissen betreffende*): *–e werkliedenvereenigingen.*

Intercontinentaal', bn., bw. (*tusschen de vastelanden plaatshebbende*): *– verkeer.*

Interdict', o. –en (Lat. interdictum = verbod: *kerkelijke straf, over een R.-K. gemeente of landstreek uitgesproken*): het – verbiedt het verrichten van kerkelijke bedieningen, ontzegt de nadering tot de Sacramenten en de kerkelijke begrafenis.

Interdic'tie, v. –s, –tiën (Lat. interdictio: *verbod, ontzegging*, ook: *pauselijke ban*).

In'teren, teerde –, h. (1), i. (2) ingeteerd (1 [*door te groot verbruik*] *doen achteruitgaan, minder maken*; 2 *achteruitgaan*; Z.-N. *vermageren*): 1 *zijn vermogen* –; 2 *ieder jaar* –.

Interessant', bn. en bw. (Fr. intéressant: *belangwekkend, belangrijk, boeiend*; volkst. *kaal, inhalig*): *een – gesprek*, onderhoudend; *zich – willen maken.*

In'teresse, v. (Lat. interesse = van belang zijn: *belang*): *van bijzondere* –; ook: Interes'se.

Interesseeren* (Fr. 1 *belangstelling inboeze-*

men, belang wekken; 2 [*stoffelijk*] *bij iets betrekken, deelnemer maken* inz. *passief*): 1 *dit interesseert mij*; 2 *hij is er bij geïnteresseerd*; z. ook Geïnteresseerd; refl. *zich – voor*, belangstelling aan de dag leggen voor.

In'terest, in'trest, m. –en (Lat. interest = het is van belang: 1 *percentsgewijze vergoeding voor het gebruik van geleend geld of andere verbruikbare zaken, of wegens een onafgedane schuld; renten*; 2 *deelneming, belang*[*stelling*]; 3 Z.-N. *schade*): 1 *geld op – zetten; het kapitaal met de –en; – op –*, d. i. de rente komt telkens bij het kapitaal; *– geven*; 2 *– toonen, hebben*; 3 *de rupsen doen veel – aan de boomen*; Z.-N. *schade en – vragen*, schadeloosstelling.

Interferen'tie, v. –s, –tiën (Lat. interferentia: *tusschenkomst*; nat. *wederzijdsche werking van lichtstralen op elkaar bij hun samentreffen*).

Interfolieeren* ([*een boek*] *met wit papier doorschieten*).

Interieur', Fr., Lat. inte'rior, **1** bn. (*innerlijk, inwendig*); **2** o. –s (*het inwendige* [*van een huis*]; *het binnenste van een gebouw enz.; huiselijke haard, familiekring*; schilderk. *een binnenhuisje*): *een gezellig –; een aardig –tje hing aan de muur.*

In'terim, o. (Lat. *tusschentijd*; Z.-N. *tusschentijdsch ambt*): *minister ad –*, waarnemend; Z.-N. *een – waarnemen.*

In'terim-aandeel*, o. –en (*voorloopig aandeel, recepis*); **–dividend,** o. –en (*voorloopig dividend*).

Interimair' 1 bn. (Fr. *voorloopig, waarnemend*): *een –e toestand*, tijdelijk; **2** m. –s (Z.-N. *waarnemend, tijdelijk ambtenaar of beambte*).

Interjec'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. interjectio]: spraakk. *tusschenwerpsel*). (j = zj).

Interlineair', bn. (Fr. *tusschen de regels geschreven of gedrukt*): *een –e vertaling.*

Interli'nie, v. –s (typ. *ruimte tusschen twee regels*; *strook of plaat, die tusschen de regels gezet wordt om ze van elkaar te scheiden*; ook: *onderdeel van de maat voor het lettercorpus*).

Interlocaal', bn. en bw. (*tusschen twee of meer gemeenten*): *– verkeer.*

Interlocu'tie, v. (*tusschenuitspraak, tusschenvonnis* [*wegens een bijzaak in een proces*]).

Interlocutoir', bn. (Fr. in vaste rechtst.): *– vonnis*, tusschenvonnis; *–e beschikking*, tusschenbeschikking. (oi = oo).

Interlu'dium, o. (Lat.) interlu'dia; (Ned.) –s, –lu'diën (Lat. muz. *tusschenspel*).

Intermediair', o. (Fr. *tusschenkomst, bemiddeling*): *door het – van.*

Interme'dium, o. (Lat.) interme'dia; (Ned.) –s, –me'diën (Lat. *tijd tusschen twee vervaldagen of termijnen*; *stof, die de verbinding tot stand brengt tusschen twee andere*).

Intermez'zo, o. –mez'zo's (It. *tusschenspel; tusschenbedrijf, incident*); l. *–met'so.*

In ter'minis (Lat. *in duidelijke uitdrukkingen*; *binnen de perken*; *in laatste instantie*).

In ter'mino (Lat. *op de bepaalde dag*).

Intermis'sie, v. –s, –siën (Fr. [Lat. intermissio]: *het nalaten*; *tusschentijd*).

Intermittee'rend*, bn., bw. (Lat. intermittere = nu en dan ophouden: *met tusschenpoozen zich vertoonend of uitblijvend*): *– licht; een –e koorts; een –e bron*, bij tusschenpoozen vloeiend; *– plaatshebben.*

Intern', Fr. interne, Lat. inter'nus, **1** bn. en bw. (*inwendig, innerlijk, van binnen*; *inwonend*): *–e leerlingen*; *een –e patient*; **2** m. en v. –en (*kostleerling*; *inwonend geneesheer v. e. ziekenhuis*); vr. ook: interne.

Internaat', o. –naten (*school met kost en inwoning voor de leerlingen*; *betrekking van inwonend geneesheer*).

Internationaal', Fr., Eng. international, **1** bn. en bw. (*tusschen natiën bestaande of gebruikelijk*; *van verschillende natiën*): *het –nale verkeer*; *het Roode-kruis moet – werken*; **2 Internationa'le,** v. (1 *algemeene arbeiderspartij*: *bond van werklieden van alle landen om lotsverbetering te krijgen*; 2 *strijdlied van die bond*; 3 bij uitbr. van andere verbonden): 1 *Karl Marx, de stichter der –, in 1864*; 2 *de – zingen*; 3 *de Katholieke –.*

Interneeren* (Fr. mil. *een woonplaats aanwijzen, een bepaald verblijf met verbod dit te verlaten*, b.v. *vluchtelingen, vreemde krijgslieden*); **–nee'ring*,** v. –en; **–nee'ringskamp*,** o. –en: *het – te Groningen.*

Internist', m. –en (*iem. met e. inwendige ziekte*; *geneesheer voor inwendige ziekten*).

In'ter nos (Lat. *onder ons*).

Internun'tius, m. –tii, –sen (Lat. *gevolmachtigde van den Paus bij het Hof van een kleine staat*). (ti = tsie).

Interocea'nisch, bn. (*betreffende of tusschen twee wereldzeeën*): *het kanaal van Suez is –.*

Interpellant', m. –en (Fr. *hij, die interpelleert*): *den – antwoorden.*

Interpella'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. interpellatio]: *onderbreking eener rede*; *vraag in een lichaam door een der leden aan het bestuur om inlichtingen*; inz. *vraag aan eenig minister door een kamerlid om inlichtingen buiten de orde over eenig punt van algemeen belang, behoorende tot de taak, die op hem rust*): *het recht van –*; **–pelleeren*** (Fr. [Lat. interpellare]: *een interpellatie doen*: *opheldering, inlichting vragen*; *in de rede vallen*).

In'ter po'cula (Lat. *onder een glaasje*).

Interpola'tie, v. –ties, –tiën (Fr.-Eng. [Lat. interpolatio]: *inlassching* [*van woorden, zinnen, cijfers*]; *tusschenvoeging*).

Interpoleeren* (Fr. [Lat. interpolare]: *inschuiven, tusschenvoegen, door invoegsels vervalschen*; *inlasschen*): *termen in een reeks –.*

Interpreta'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. interpretatio]: *vertolking, verklaring, uitlegging*): *– van een artikel der wet*, vaststelling van de beteekenis met het oog op de toepassing; **–preteeren*** (Fr. [Lat. interpretari]: *vertolken, uitleggen, verklaren*).

Interpunc'tie, v. (Lat. interpunctio: *plaatsing der schei- en zinteekens*; ook: *de leer er van*; *de leesteekens zelf*). (ct = ks).

Interpungeeren* (Lat. interpungere: *leesteekens plaatsen*); ook: Interpuncteeren.

Interreg'num, o. (Lat.) –reg'na; (Ned.) –s (Lat. *tusschenregeering*). (g = g).

Interrogatief', Fr. interrogatif, **1** bn. en bw. (*vragend, vragenderwijze*); **2** o. –ven (*vragend vnw.*); Lat. Interrogati'vum, o. –va.

Interrogeeren* (Fr. [Lat. interrogare]: *ondervragen, in 't verhoor nemen*). (g = g).

In terro'rem (Lat. *tot afschrik*).

Interrumpeeren* (Lat. interrumpere: *in de rede vallen, onderbreken*): *telkens –*; ook: *Interrompeeren* (Fr. interrompre).

Interrup'tie, v. –s (Fr.-Eng. [Lat. interruptio]: *stoornis*; *afbreking, onderbreking*;

het in de rede vallen); lees *–rup'sie.*

Interrup'tor, m. (Lat.) –to're's; (Ned.) –s (Lat. *onderbreker*; nat. *instrumentje voor automatische verbreking v. electrische stroom*).

Intersec'tie, v. –tiën, –ties (Fr.-Eng. [Lat. intersectio]: [*door*]*snijding; kruising; snijpunt; doorsnede*). (ct = ks).

In'terval, o. –vallen (Fr. intervalle, Lat. intervallum: *tusschenruimte; tusschenpoos; tusschenvoorval*; muz. *afstand van de eene toon tot de andere*: *toonafstand*); ook: Interval'.

Intervenieeren* (Lat. intervenire: *tusschenbeide komen; bemiddelend optreden*).

Interven'tie, v. –ties (Fr. *tusschenkomst*).

Interview, o. –s (Eng. *vraaggesprek; onderhoud met een vertegenwoordiger der pers, waarbij iem.*, inz. *een bekende persoonlijkheid, ondervraagd wordt omtrent zijn persoon, zijn denkbeelden enz., met het doel het gehoorde in een dagblad te publiceeren*).

Interviewen, –viewde, h. geïnterviewd (Eng. *met een bekende persoonlijkheid een vraaggesprek houden, hooren over, uithooren*).

Interviewer, m. –s (*iem., die interviewt*).

Intestaat', m. –taten (Lat. intestatus: *zonder testament gestorvene*); z. Ab intestato.

Intiem', Fr. intime, **1** bn., bw.; –er, –st (*vertrouwelijk, innig; huiselijk*): *–e vrienden; – (met elkaar) zijn; in –e kring*; **2 –e,** m. en v. –n (*innige vriend of vriendin*).

Intijds', bw. (*tijdig, bijtijds*): *– waarschuwen.*

Intimideeren* (Fr. [Lat. timidus = bevreesd]: *bevreesd maken; vrees aanjagen*).

Intimiteit', v. –en (Fr. *vertrouwelijkheid; innige vriendschap; huiselijkheid*).

In'timus, m. –mi (Lat. *boezemvriend*).

In'tocht, m. –en (*het binnentrekken*, inz. *plechtige, feestelijke inkomst*): *zijn – houden.*

Intolera'bel, bn.; –er, –st (*onduldbaar*).

Intolerant', bn. en bw. (*onverdraagzaam* [*ten opzichte van andersdenkenden*]).

Intoleran'tie, v. (*onverdraagzaamheid*).

Intona'tie, v. –ties (Fr. muz. *aanheffing*; *het aangeven van de* [*juiste*] *toon, toonaangeving; stembuiging*).

Intoneeren* (It. [Lat. intonare]: *aangeven van de toon; beginnen te zingen of te spelen*).

In'toomen*, toomde –, h. ingetoomd (1 [*met de toom*] *tegenhouden*; 2 *matigen, bedwingen*): 1 *een rijdier* –; 2 fig. *z., zijn begeerten* –.

In to'tum (Lat. *in het geheel*).

Intoxica'tie, v. –ties (Lat. intoxicatio [toxicum = vergif]: *vergiftiging, bedwelming*; fig. [*zins*]*betoovering*). (x = ks).

In'tra, vz. (Lat. *binnen*): *– mu'ros*, binnen de muren, in eigen omgeving; (*Iliacos*) *– mu'ros pecca'tur et ex'tra* (Horat.), er wordt gezondigd binnen en buiten de muren (van Ilium), aan beide kanten is er schuld; *an'num*, binnen het jaar.

Intransigent' **1** m. –en (Fr. *onverzoenlijk partijganger*); **2** bn.; lees *–gent.*

Intransitief', Fr., **1** bn. (*onovergankelijk*): *– tieve ww.*; **2** o. –tieven (*onovergankelijk werkwoord*): *de –tieven: rusten, liggen*; Lat. –siti'vum, o. –va.

In'trede, in'tree, v. (*het binnentreden*, [*plechtige*] *inkomst; entrée*): *bij de – van 't nieuwe jaar*; v. e. predikant: *zijn – doen*, zijn eerste predikatie houden.

In'treden, trad in, i. ingetreden (*ingaan, binnengaan*): *een huis, een kerk* –; fig. *zij zal haar dertigste jaar* –; *een nieuw jaar* –.

In'trek, m. (*verblijf*): *zijn – nemen.*

In'trekken, trok –, h., i. ingetrokken (1 *naar binnen halen*; 2 v. lichaamsdeelen: *terugtrekken, optrekken*; *naar zich toe trekken*; 3 *binnentrekken in een plaats, een stad*; 4 *een huis betrekken*; 5 *terugnemen*; 6 Z.-N. *beuren*): 1 *de kat kan de nagels* –; 2 *de staart* –; 3 *het leger trok de stad in*; 4 *in een nieuw huis* –; *bij iem.* –, (tijdelijke) huisvesting zoeken; 5 *een wet* –, vervallen verklaren; *zijn woorden* –; *een wissel* –; 6 Z.-N. *veel van iets* –; **–trekking,** v. –en (*terugname, opheffing*): *met – van het vorig besluit.*

Intrensiek'; zie Intrinsiek.

In'trest, m. –en; zie Interest.

Intrigant' (Fr.), intrigan'te (It.), **1** bn. en bw.; –er, –st (*arglistig; kruipend, gaarne konkelend*): *een – man*; **2** m. –en; v. **–e,** –n (*persoon vol listen en streken; arglistige kuiper*).

Intri'ge, intri'gue, v. –s (Fr. [It. intrigo]: *kuiperij, kunstgreep, slinksche streek, gekonkel; verwikkeling in een roman enz.*); **–stuk,** o. –stukken (*tooneelstuk met intriges*).

Intrigeeren* (Fr. intriguer: 1 *kuipen, konkelen; op slinksche wijze te werk gaan*; 2 *de nieuwsgierigheid prikkelen*): 1 *hij intrigeert altijd*; 2 *dat intrigeert mij.* (g = g).

Intrinsiek', bn. en bw. (Lat. intrinsecus: *innerlijk, tot het wezen van iets behoorend*): *de –e waarde van munten*, naar het gehalte.

In tri'plo (Lat. *in drievoudig afschrift*); l. *trie-ploo.*

Introducé', m. –'s (Fr. *iem., die ergens geïntroduceerd is of wordt* inz. *in een sociëteit of gesloten gezelschap*); vr. **–ducée,** –'s.

Introduceeren* (Lat. introducere: *invoeren of binnenleiden; tijdelijk toegang verschaffen in eenige sociëteit enz.*): *iem. ergens* –.

Introduc'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. introductio]: 1 *het binnenleiden*, vero.; 2 *verschaffing van tijdelijke toegang*; 3 *middel, waardoor men iem. introduceert*; 4 *introductiebewijs, -kaart, -biljet*; 5 *inleiding, voorspel, voorafspraak*): 1 *d'– van den Heere Prince van Oranje in den Raet v. State door drie Gedeputeerden*; 2 *persoonlijke* –; *lezing met* –, gelegenheid om niet-leden te introduceeren; 3 *iem. een – meegeven*; 4 *zijn – aan de ingang vertoonen*; 5 *maak het kort, geen lange –!* (muz.) *de – v. e. fuga*, ouverture. (ct = ks).

Intro'ïtus, m. (Lat. *inleiding der Mis*).

Intronisa'tie, v. –s (Fr. [Lat. intronisatio]: *inhuldiging; plechtige instelling*): *de – van een vorst*; *de – v. h. Heilig Hart.*

Introspec'tie, v. –s (Fr. [Lat. introspectio]: *het onderzoek v. binnen; zelfbeschouwing*).

In'trouwen, trouwde in, i. ingetrouwd (*door trouwen ergens komen: van iem., die in het huis, het gezin van een weduwe waarmee hij trouwt, gaat wonen*; Z.-N. inz. *bij ouders van bruid of bruidegom inwonen*).

Intuï'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. intuitio, van intueri = met de geest waarnemen]: *begrip eener zaak uit eigen vinding; innerlijke aanschouwing; het zien als bij ingeving*): *iets bij – weten*; lees: *intu-iet'sie.*

Intuïtief', bn. en bw. (Fr. [Lat. intuitivus]: *als door ingeving, bij intuïtie*): *e. – inzicht.*

Intus'schen*, bw. (*middelerwijl*): *ik moet deze brief afschrijven, lees gij – de krant.*

Inunda'tie, v. –tiën, –ties (Lat. inundatio: *het inundeeren; onderwaterzetting; overstroo-*

ming; terrein, dat men onder water zet; water, waarmee men inundeert): *e. onafzienbare –.*
Inundeeren* (Lat. inundare: *onder water zetten*): *de weiden zijn geïnundeerd.*
In u'su (Lat. *gewoonlijk, in gebruik*).
In u'sum (Lat. *ten gebruike, ten nutte*); *– – Delphini*, ten gebruike van den Dauphin d. i. gecastigeerd, met gezuiverde tekst.
In'vaart, v. (1 *het invaren*; 2 *monding, ingang*): 1 *de – van een baai*; 2 *de – van die haven is nauw.*
In'val, m. –vallen (1 *het invallen, plotseling binnendringen*; 2 *plotseling opkomende gedachte*): 1 *dat huis is de zoete –*, ieder wordt er altijd gastvrij ontvangen; *de zoete –*, uithangbord, waarop men iem. in een vat met honing (Z.-N. ook: in een bijenkorf) ziet vallen; *de –len der Noormannen* (800–1000); 2 *dat is een goede, een gelukkige –.*
Invalida'tie, v. –ties (*ongeldig-verklaring*).
Invali'de (Fr.), invalidus (Lat.), **1** bn. (*krachteloos, zwak*; *onvermogend*; *ongeschikt*): *die soldaat is –*; *door een ongeluk – worden*, onbekwaam tot arbeid; **2** m. –n (*verminkt of gebrekkig soldaat* [*voor de dienst onbruikbaar*]; *gebrekkig, hulpbehoevend persoon*).
Invali'denhuis, o. –huizen (*huis of gesticht, waarin de invaliden samenwonen* b.v. *te Bronbeek voor die van het O.-I. leger*); **–wagen,** m. –s.
Invaliditeit', v. (Fr. invalidité: *gebrekkigheid*; *ongeschiktheid voor de dienst of arbeid*); **–swet,** v. (*wet van 1913 tot verzekering van arbeiders tegen de gevolgen van invaliditeit en ouderdom*).
In'vallen, viel –, i. ingevallen (1 *instorten*; *naar binnen vallen*; 2 scheepst. *een haven binnenkomen*; 3 *beginnen*; 4 *in de gedachte komen*; 5 *mager worden, slinken*; 6 muz.: *zich later laten hooren bij andere stemmen enz.*): 1 *een oud huis kan –*; *een –d licht*; 2 *het schip zal die haven –*, binnenloopen; 3 *de vorst is –gevallen*; *een vroeg –vallende winter*; 4 *dit woord wil mij maar niet –*; 5 *haar wangen zijn –gevallen*; 6 *de bas moet –*; nog: *zwijg, viel zij in*, onderbrak zij hem.
Invaria'bel, bn.; –er, –st (*onveranderlijk*).
Inva'sie, v. –sies, –siën (Fr. [Lat. invasio]: [*vijandelijke*] *inval, strooptocht*).
Invectief', o. –tieven; Lat. –vecti'vum, o. –ti'va (Fr. *scheldwoord, schimpwoord*).
Inve'nit (Lat. *hij, zij heeft het* [*uit*]*gevonden*).
Inventa'ris, m. –sen (Fr. inventaire, Lat. inventarium: *lijst van voorwerpen, waren enz.*; inz. *notarieel opgemaakte lijst van in een sterfhuis aanwezige goederen enz.*; *boedelbeschrijving, -lijst*): *de – opmaken van.*
Inventarisa'tie, v. (*boedelbeschrijving*; *het opmaken van, brengen op de inventaris*).
Inventariseeren* (Fr. [Lat. inventarisare]: *een inventaris opmaken*). (s = z).
Inven'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. inventio]: [*uit*]*vinding*; *verdichtsel, verzinsel*).
Inver'sie, v. –s, –siën (Fr. [Lat. inversio]: *woord- of zinsverzetting* inz. *de omgekeerde volgorde van subject en praedicaat vergeleken met de volgorde van de beide rededeelen in de gewone mededeelende zin*), b.v. *een held ben je!* in plaats van: *je bent een held.*
Inverze'keringstelling, v. (*het in verzekerde bewaring stellen*): *bevel tot –.*
Investituur', v. –turen (Lat. investitura = bekleeding: *plechtige bevestiging in een ambt* inz. *bevestiging van een bisschop door den vorst of door den paus, bestaande in het overreiken van ring en kromstaf*).
In vi'a ju'ris (Lat. *langs de weg v. h. recht*).
In vi'no ve'ritas (Lat. *in de wijn* [*is*] *de waarheid* d. i. onder de invloed van wijn toont men zijn werkelijke aard).
Inviola'bel, bn.; –er, –st (*onschendbaar*).
Invisi'bel, bn. (*onzichtbaar*).
Invita'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. invitatio]: *uitnoodiging*).
Invité', m. en v. –'s (Fr. *uitgenoodigde*).
Inviteeren* (Fr. [Lat. invitare]: *uitnoodigen*).
In'vlechten, vlocht –, h. ingevlochten (*door vlechten inbrengen*; fig. *tusschenvoegen*): *gekleurde twijgjes bij mandewerk –*; *anekdoten –.*
In'vliegen, vloog in, is ingevlogen (1 *met groote snelheid ergens of iets ingaan*; 2 *iem. met vaart, groote snelheid tegemoetgaan*): 1 *de lucht –*; 2 *op zijn vijand –*; nog: *er in –*, [a]) gesnapt worden, [b]) bedot worden; *een vliegtuig –* (met: hebben), proefvliegen.
In'vloed, m. –vloeden (*uitwerking van de eene zaak op de andere* inz. *zedelijke inwerking v. e. persoon op een ander*; *geestelijk overwicht*; *gezag, vermogen*): *– hebben*, [*uit*]*oefenen op*; *zijn – doen gelden, aanwenden bij*, overwicht; *onder de – (staan) van sterke drank*; *een man van –*, invloedrijk.
In'vloedrijk, bn. (*veel invloed hebbende*): *een -e familie, een – staatsman.*
In'vloedssfeer, v. –sferen (*kring, waarbinnen iem. of een staat invloed heeft*).
Invoca'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. invocatio]: *aanroeping*).
In vo'ce (Lat. *op of bij dat woord*).
In'vochten, vochtte –, h. ingevocht (*sprenkelend vochtig maken*): *strijkgoed –.*
Invoe'ge dat, vgw. (*op zulke wijze dat*).
In'voegen, voegde –, h. ingevoegd (*inlaschen, tusschenvoegen*): *een steen –*; *een letter –*, b.v. *een n in kippenei.*
In'voeging, v. in de 2e bet. –en (*het invoegen*; *het invoegsel*).
In'voer, m. –en (*van het buitenland goederen invoeren*; *de goederen*): *de – verbieden*; **–artikel,** o., –en (veelal in het mv.).
In'voeren, voerde –, h. ingevoerd (1 *buitenlandsche goederen binnen de grenzen brengen*; 2 *in zwang brengen, in gebruik doen komen*; 3 *in werking doen treden*; *instellen*; 4 *iem. op een bepaalde wijze voorstellen, ten tooneele voeren enz.* eig. en fig.): 1 *sigaren –*; 2 *een gebruik –, een nieuw woord –*; 3 *belastingen –, een wet –*; 4 *iem. sprekende –*; **–voering,** v. –en.
In'voerhandel, m. (*handel in goederen, uit het buitenland ingevoerd*); **–recht,** o. –rechten (*belasting op invoer*): *vrij van –.*
In'volgen, volgde in, h. ingevolgd (Z.-N. *toegeven*): *de kinderen –.*
In'vorderen, vorderde –, h. ingevorderd (*betaling eischen*; *innen*); **–vor'derbaar,** bn. (*kunnende gevorderd worden*): *de directe belastingen zijn –*; **–vordering,** v. –en (*inning*).
In'vreten, vrat –, h. ingevreten (1 *inbijten*; 2 *verterend, dieper beschadigend* [*verder*] *gaan*): 1 *roest vreet het ijzer –*; 2 *sterkwater vreet –*; fig. *een invretende kwaal*, langzaam dieper gaande, erger wordend.
In'vriezen, vroor –, i. ingevroren (*door bevriezing v. h. vaarwater in of op een plaats moeten blijven*): *de beurtman is ingevroren.*
Invrij'heidstelling, v. (*het vrij doen zijn, het*

teruggeven der vrijheid): *de – van slaven, van een gevangene; voorwaardelijke –.*

In'vullen, vulde –, h. ingevuld (*een open ruimte vullen; schrijven op een in een geschrift opengelaten plaats*): *een belastingbiljet –, een datum –*; **–vulling,** v. –en (*het invullen; het ingevulde*); **–vulsel,** o. –s (*wat ingevuld wordt; het ingevulde*).

In'waarts, bw. (*binnenwaarts, naar binnen*).

In'waartsch*, bn. (*binnenwaartsch*).

In'wachten, wachtte –, h. ingewacht (*wachten op, afwachten*): *bestellingen –.*

In'wateren, waterde –, h. ingewaterd (*met van buiten indringend water doortrokken worden*): *de muur is hier erg ingewaterd, doordien de goot lek is*; onpers. *het watert hier in.*

In'wegen, woog –, h. ingewogen (*door overwicht in de kleinhandel minder gewicht uit de oorspronkelijke hoeveelheid wegen; bij het wegen verminderen*): *deze kruidenier rekent 6 % voor –; tabak –*, wegen bij het inbrengen in de fermenteerschuur.

In'wendig 1 bn. en bw. (*van binnen; zich binnen iets bevindend*): *–e kneuzingen; voor – gebruik; de –e mensch versterken*, (ontleend aan de Bijbel o. a. Eph. III : 6, waar het in geestelijke zin gebezigd wordt) voedsel nemen; *zich – bezeeren*; bij uitbr. *de –e zending*, binnen de grenzen van ons land; *de –e veiligheid*, binnenlandsche; **2 –e,** o.: *het – van de tempel*; ook Inwendig(e).

In'werken, werkte –, h. ingewerkt (*werking of invloed uitoefenen op*): *op iem. of iets –*; refl. *zich in eenig vak van studie –*, er goed van op de hoogte komen; niet refl. *hij is al goed ingewerkt*, goed op de hoogte; **–ing,** v. –en; **–ingtreden,** o.: *het – van de wet.*

In'wijden, wijdde –, h. ingewijd (1 *plechtig inzegenen; plechtig openen, in gebruike nemen*; 2 *geheel bekend maken met*): 1 *een kerk –*; 2 *iem. in een geheim –*; **–wijding,** v. –en; **–wijdingsfeest,** o. –en; **–wijdingsrede,** v. –redenen (nl. *bij een inwijding*).

In'wijk, v. –en (*inham, kreek, kleine baai*).

In'wikkelen, wikkelde –, h. ingewikkeld (*in een omslag doen*; fig. *iem. in iets betrekken*): *iets – in een doek, een krant enz.*

In'willigen, willigde –, h. ingewilligd (*toestaan*); **–williging,** v. –en: *– van eischen*; spraakk. *betrekking van – of concessie.*

In'winnen, won –, h. ingewonnen (1 *herwinnen, inhalen*; 2 *zien te verkrijgen*): 1 *verzuimde tijd –*; typ. *ruimte –*; 2 *de raad van iem. –*, vragen; *inlichtingen –.*

In'wippen, wipte in, i. ingewipt (*met een wip, een vlugge wippende beweging binnengaan, binnenwippen*): *even bij iem. –.*

In'wisselen, wisselde –, h. ingewisseld (*omwisselen, inruilen tegen iets anders; verwisselen, verruilen voor iets anders*): *Duitsch geld tegen* (of: *voor*) *Nederlandsche munt –*; **–ing,** v. –en: *tegen – van.*

In'wonen, woonde –, h. –gewoond (*bij iem. in huis wonen*): *ergens –; –d geneesheer.*

In'woner, m. –s (*bewoner van een huis, een stad, een dorp enz.*); **–woning,** v. (*verblijf*): *kost en –*; **–woonster,** v. –s.

In'wortelen, wortelde –, i. ingeworteld (*diep wortel schieten, vatten*); zie Ingeworteld.

In'wrijven, wreef –, h. ingewreven (*door wrijven in of op iets brengen; door wrijven, wrijvende insmeren*): *de huid met olie, met zalf –; vleesch of visch met zout –.*

In'zage, v. (*daad van inzien*, alleen in vaste verbindingen): *ter – liggen*, om kennis van de inhoud te nemen; *– krijgen; – verleenen, geven*, b.v. van processtukken; *bij, na –.*

In'zamelen, zamelde –, h. ingezameld (*al verzamelende bijeenbrengen*): *gelden – voor een liefdadig doel*; **–ing,** v. –en: *een – houden.*

In'zeepen*, zeepte –, h. ingezeept (*met zeep of met zeeschuim insmeren*; fig. Z.-N. *afranselen, betaald zetten, beet nemen*): *het waschgoed –; de barbier zeepte hem in.*

In'zegenen, zegende –, h. ingezegend (*door zegenen inwijden*): *een huwelijk –*; **–ing,** v. –en.

In'zenden, zond –, h. ingezonden (*toezenden, doen toekomen*): *een petitie –, sollicitatiestukken –*, ter bevoegder plaatse; **–ing,** v. –en.

In'zet, m. –zetten (1 *eerste bod bij een veiling*; 2 bij een spel: *inleg*): 1 *de – van een huis*, voorloopig bod; 2 *de heele –*, de pot.

In'zetsel, o. –zetsels (*ingezette lap*).

In'zetten, zette –, h. ingezet (1 *plaatsen in; tusschenin voegen*; 2 van gesteenten: *in metaal vatten*; 3 *bij een verkoop het eerste bod doen*; 4 *op het spel zetten*; 5 *aanheffen, beginnen te spelen of te zingen*; 6 Z.-N. van duiven: *in een wedstrijd laten mededingen*): 1 *een ruit –, een tand –*; 2 *diamanten –*; 3 *een huis –*; 4 *geld –*; 5 *een psalm –*; 6 *duiven –*; **–zetter,** m. –s (*hij, die inzet* inz. bet. 3).

In'zicht, o. –en (1 *meening*; 2 *doorzicht, kijk op de zaak*; 3 *bedoeling, oogmerk*): 1 *naar of volgens mijn –*; 2 *geen – hebben*; 3 *goede – en hebben; met het – om.*

In'zien* 1 zag –, h. ingezien (1 *vluchtig doorzien; een blik slaan in*; 2 *begrijpen, snappen*; 3 *op zekere wijze over iets denken*; 4 *beoordeelen*): 1 *de stukken, een rekening –*; 2 *iets niet –*; 3 *de zaak te donker –*; 4 *iets juist –*; **2** o. (*oordeel*): *mijns, onzes inziens*, naar mijn, onze meening; *bij nader –*, overdenken.

In'zinken, zonk –, i. ingezonken (1 *in iets naar beneden zinken*; 2 fig. *verslappen, minder worden*; handel: *in koers dalen*): 1 *de oever gaat hier –*; 2 *het handelsverkeer is aan het –.*

In'zinking, v. –en (1 *het inzinken; laagte, inzakking*; 2 *lichamelijke, geestelijke verslapping; economische achteruitgang*): 1 *een – van de bodem*, verzakking; 2 *de – bij den zieke was onverwacht; de – van ons economisch leven.*

In'zitten, zat –, h. ingezeten (*in iets gezeten zijn*): *de – den werden zwaar gewond; er warm –*, [a]) dik gekleed, [b]) welgesteld zijn; zegsw. *ergens mee* (of: *over*) *–*, verlegen zijn.

In'zoet, bn. (*in hooge mate zoet*): *honig is –.*

Inzon'derheid, bw. (*vooral, in 't bijzonder, voornamelijk*): *let – op uw taal.*

In'zouten, zoutte –, h. ingezouten (1 *tegen bederf met zout inwrijven, bestrooien en in vaten enz. leggen; met zout inmaken*; 2 *goed opbergen*): 1 *vleesch –, haring –*; 2 *ik zal deze kopij nu maar –.*

In'zuigen, zoog –, h. ingezogen (*zuigende in zich opnemen*): *de spons zuigt water –*; fig. *met de moedermelk –*, van zijn prille jeugd.

In'zulten, zultte –, h. ingezult (*in zout of zuur inleggen*); verg. Inzouten.

In'zwart, bn. en bw. (*door en door zwart*).

In'zwelgen, zwolg –, h. ingezwolgen (*naar binnen slaan, inslokken, gulzig opeten, verslinden*): *de snoek tracht allerlei visch in te –.*

I. I'o, v., Gr. myth. dochter van I'nachus, koning v. Argos, door Jupiter bemind, doch door Juno in een vaars veranderd, en onder

bewaking gesteld van Argus; z. ald.
II. I'o 1 tw. (*uitroep v. vreugde*); **2** als zn. o.
Ion', o. io'nen (Gr. eig. gaand: *electrisch geladen atoom of atoomgroepen*).
Io'nisch 1 bn., bw. (*afkomstig van, betreffende Ionië, de Ioniërs*):–*e bouworde*; **2** o. (*h. dialect*).
Io' vivat', Lat. **1** (*de eerste woorden van het studentenlied: Io' vivat nostro'rum sa'nitas*, letterl. Hoezee, leve de gezondheid der onzen); **2** o. –s (*het lied*): *het – – aanheffen*.
Ipecacuan'ha, v. (*braakwortel*, z. ald.); **–-koekjes**, o. mv.; **–-wijn**, m. (*braakwijn*).
Iphigeni'a, v. myth. dochter van Agamemnon; op raad van Kalchas door haar vader als slachtoffer bestemd, om Ar'temis te verzoenen, die het uitzeilen der Gr. vloot uit Aulis naar Troje belette.
Ip'pens, mv. (Z.-N. *de zaadkorrels van vlas*).
Ip'se di'xit (Lat. *hij zelf, de meester*, nl. *Pythagoras, heeft* [*het*] *gezegd*).
Ip'se fe'cit (Lat. *hij heeft* [*het*] *zelf gemaakt*).
Ip'so fac'to (Lat. *door de daad zelf; feitelijk*).
Ip'so ju're (Lat. *rechtens, van rechtswege; door het recht zelf*). (j = j).
Ira'de, v. –s (*Turksch keizerlijk decreet*).
I'ran, o. (*groot tafelland van Azië*; thans naam van *Perzië*); **Iraansch***, minder goed **Ira'nisch**, bn., bw. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Iran*: *Oud-Perzisch*): *–e talen*.
Ire'ne, v., Gr. (myth. godin van de) vrede.
Ire'nisch, bn., bw. (*vredestichtend, bemiddelend*): *–e christenen*, die verzoening willen in de strijd op godsdienstig gebied.
Iride'ën*, v. mv. (plantk. *lischachtigen*).
Iri'dium, o. (Gr.-Lat. [wegens de regenboogkleurige zouten]: *zilverwit metaal, steeds in verbinding met platina*); zie Iris **2.**
I'ris, Gr.-Lat., **1** v., myth. de bodes der goden; **2** de regenboog, door Vondel *Iris' bruiloftskleed* genoemd; **3** v. –sen (geneesk. *regenboogvlies van het oog*; plantk. *lischbloem*).
I'risdruk, m. (*druk met in elkaar loopende kleuren* b.v. *op stoffen, op papier*).
Ir'min, m., Germ. myth. afgod der heidensche Saksers; **–zuil**, v. –zuilen: ter eere van Irmin opgericht b.v. te Eresburg, in 772 door Karel den Grooten omvergeworpen.
Ironie', v. (Fr. [Gr.-Lat. ironia, van Gr. eiroon = die zegt, maar niet meent]: *bedekte spot, die het tegenovergestelde zegt van hetgeen bedoeld wordt*), b.v. tot een luiaard: *vluggerd!*
Ironiek', Fr. ironique; zie Iro'nisch.
Iro'nisch, bn. en bw. (*bedekt spottend; fijn schertsend*): *een –e opmerking*; *– lachen*.
Irraisonna'bel, bn. en bw. (Fr. *onredelijk*).
Irrationeel'*, bn. en bw. (Fr. irrationel, Lat. irrationalis: *strijdig met de rede*; ook van getallen: *slechts bij benadering berekenbaar*).
Irreden'ta, It. Italia –, het *onbevrijde* Italië, nl. het gedeelte v. het vroegere Oostenrijk, v. Frankrijk enz., nl. Triëst, Trente, Tessino, Nizza, Corsica, dat volgens de It. irredentisten tot Italië moest behooren.
Irredentis'ten, m. mv.; zie Irredenta; lees *ie-ree-den'-ta* (*–tisten*).
Irregulariteit', v. –en (*onregelmatigheid*).
Irregulier', bn. (*onregelmatig, ongeregeld*).
Irrelevant', bn. (Fr. rechtst. *niet ter zake dienende, zonder beteekenis*).
Irriga'teur, m. –s (Fr. *irrigator*). (g = g).
Irriga'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. irrigatio]: *kunstmatige bevloeiing*); **–werken**, o. mv. (*werken, welke dienen om te bevloeien*); **–sluis**, v. –sluizen (*sluis, waarmede een bevloeiing geregeld wordt*). (g = g).
Irriga'tor*, m. (Ned.) –s; Lat. –to'res (Lat. *sproeitoestel* inz. *toestel om lichaamsholten, wonden enz. uit te spoelen, te reinigen*).
Irrigeeren* (Fr. irriguer, Lat. irrigare: *besproeien, bevloeien*). (g = g).
Irrita'tie, v. (Fr. [Lat. irritatio]: *opwekking tot toorn; prikkeling; geprikkelde stemming*; geneesk. *branderigheid*).
Irriteeren* (Fr. irriter, Lat. irritare: *prikkelen; boos maken, verbitteren*).
I'saak, I'zaak, m.: (Bijbel) – is de 2e der patriarchen, zoon van Abraham en Sara, huwde met Rebecca, had twee zonen, nl. Ezau of Edom en Jacob.
Isabel', Isabel'-kleurig; zie Izabel.
Isago'nisch, bn. (*gelijkhoekig*).
I'schias, v. (*ziekte van de heupzenuw*).
I'sis, v., Egypt. godin der natuurkracht, vrouw van Osiris; lees *Ie'zis*.
Is'lam, m. (Arab.); zie Mohammedanisme; eig. Islam'.
Islamiet', m. –en (*belijder van de Islam*).
Islamie'tisch, bn. (*Mohammedaansch*): *de –e volken willen het Eng. juk afschudden*.
Islamis'me, Islamis'mus, o. (*de Islam*).
Is'maël, m. (Bijb. *zoon v. Abraham en Hagar*).
Ismaëlie'ten, m. mv. (*nakomelingen van Ismaël*, b.v. *de Arabieren*).
Iso . . ., van Gr. i'sos = gelijk.
Isoba'ren, v. mv. (Gr. barys = zwaar: nat. *denkbeeldige lijnen, welke de plaatsen van gelijke barometerstand verbinden*; *lijnen van gelijke luchtdruk*); **-chime'nen**, v. mv. (Gr. cheimoon = winter; nat. *denkbeeldige lijnen, verbindend plaatsen van gelijke gemiddelde jaarlijksche winterkoude*).
Isodyna'mische lijnen, v. mv. (nat. *denkbeeldige lijnen, loopende over plaatsen van gelijk aardmagnetisme*).
Isoglos'se, v. –n (Gr. glossa = taal: *grenzen van een bepaald woord, klankverschijnsel of een bepaalde constructie in een taal, een dialect*): *Limburgsche –n*.
Isogo'nen, v. mv. (Gr. gonia = hoek: *denkbeeldige lijnen ter verbinding van plaatsen, met dezelfde afwijking* [*miswijzing*] *der magneetnaald*); **-go'nisch**, bn.: *–e lijnen*.
Isogoon', m. –gonen (meetk. *veelhoek met gelijke hoeken*; ook enkelv. v. isogonen).
Isographie', v. –ën (*reproductie langs photographische weg*): *– van teekeningen, etsen*.
Isohali'nen, v. mv. (Gr. hals = zout: *denkbeeldige lijnen, verbindend plaatsen van gelijk zoutgehalte in zeeën*); **-hyp'sen**, v. mv. (Gr. hypsos = hoogte: *denkbeeldige lijnen, ter verbinding van de punten op dezelfde hoogte boven de zee*). (y = i).
Isola'tie, v. (Fr. *afzondering; afsluiting* inz. *van een electriciteitsgeleider met een niet-geleidende stof*).
Isola'tor*, m. –s, –to'ren (Lat. *voorwerp, dat isoleert; lichaam, dat de electriciteit niet of slecht geleidt*, b.v. *klok, kop van glas of porselein, waarop de geleidraad rust*): de –en aan telegraafpalen enz. beletten de wegvloeiing van electriciteit; naar de vorm: *bal–, ei–*.
Isoleeren* (Fr. 1 *afzonderen, alleen stellen, afsluiten*; 2 nat. *niet geleidend maken; verhinderen, dat een lichaam de electrische lading verliest*): 1 *het dorpje ligt geïsoleerd*;

lijders aan besmettelijke ziekte –; *zich al te veel* –, van de samenleving afsluiten; 2 *glas en caoutchouc* –; **–bankje,** o. –s (*bankje op glazen pootjes om er op te staan bij het nemen van electrische proeven*).

Isolee'ring*, v. –en (*h. isoleeren* i. bet. 1 en 2).

Isolement', o. (Fr. *afzondering; het alleen staan*): *in ons – ligt onze kracht.*

Isothe'ren, v. mv. (Gr. theros = zomer: *denkbeeldige lijnen, getrokken over plaatsen met dezelfde gemiddelde zomertemperatuur*).

Isother'men, v. mv. (Gr. thermos = warm: *denkbeeldige lijnen over plaatsen met dezelfde gemiddelde maandelijkse enz. warmtegraad*): *jaar–, maand–*; **–ther'misch,** bn. (van gassen of dampen: *van toestand veranderend zonder temperatuursverandering*): *–e gassen.*

Is'raël 1 m. (*bijnaam v. d. aartsvader Jacob, stamvader der Israëlieten*): *de kinderen Israëls,* de Joden; l. *is'-ra-el*; **2** o. (het rijk van – of der *Tien stammen* met Samaria als hoofdstad): – had 19 koningen van Jeroboam 975 v. C. tot Hose'a of O'see in 721 v. C., toen deze met zijn volk door Salmanas'sar naar Assyrië werd gevoerd.

Israëliet', m. –en (*afstammeling van Israël of Jacob; Jood*).

Israëlie'tisch, bn. (*behoorende tot, betrekking hebbende op de Israëlieten*): *het –e volk.*

Israëlitis'me, o. (*de zedenleer, de godsdienstleer en gebruiken der Israëlieten*).

Isth'misch, bn.: *de –e spelen,* kampspelen om de 2 jaar gevierd op de landengte of de isthmus van Corinthe; lees *ist'-mies.*

Isth'mus, m. –sen (Lat. [Gr. isthmos]: *landengte,* inz. die van Corinthe); l. *ist'-mus.*

I'ta est (Lat. *zoo is het, zoo staat er*).

I'tala, v. (*oude Lat. bijbelvertaling*).

Ita'lia fara' da se (It. *Italië zal zich alleen weten te helpen,* revolutieleus van 1849).

Italiaan', m. –anen (*man, uit Italië geboortig; schip onder Italiaansche vlag*; Z.-N. *Italiaansche populier*).

Italiaan'der, m. –s (Z.-N. spreekt. *Italiaan*).

Italiaansch'* 1 bn., bw. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Italië*): *de –e schilderschool, – boekhouden,* dubbelboekhouden (afkomstig uit Italië); **2** o. (*de taal*); **3 –sche*,** v. –n (*It. vrouw, meisje*).

Ita'lië, o. (aardr. *Apennijnsch schiereiland*).

Italie'ken, v. mv. (typ. *cursieve letters*).

I'tem, Lat. **1** bw. (*insgelijks, evenzoo*); **2** als zn. o. –s; **–pje,** o. –s (*kleinigheid*).

Itera'tie, v. (Fr. [Lat. iteratio]: *herhaling*; stijl: *figuur der herhaling*), b.v. Scipio verwoestte Carthago, Scipio bevocht de vrede, Scipio redde de staat.

Iteratief', Fr. itératif, **1** bn. (*herhalend*); **2** o. –tieven, Lat. iterati'vum, –tiva (spraakk. *ww. van herhaling* b.v. *trappelen*).

I'thaca, o. (aardr. *een der Ionische eilanden*): – was het rijk van *Ulys'ses* en *Pene'lope,* het geboorteland van *Tele'machus.*

Itinera'rium, o. –ria (Lat. iter = weg: *reisboek, reisverhaal; reiswijzer, spoorboekje*).

Ivoor', o. (*tandbeen* inz. *van de slagtanden van olifanten; elpenbeen; bewerkte olifantstanden*): *– van Sumatra; plantaardig –*, v. palmsoorten; **–achtig,** bn. (*op ivoor gelijkende*).

Ivoor'kust, v. (*deel der kust van Opper-Guinea in N.-W.-Afrika*).

Ivoor'zwart (*beenzwart*) **1** bn.; **2** zn. o.

Ivo'ren, bn. (1 *van ivoor*; 2 *hagelwit* [*als ivoor*]): 1 – *biljartballen*; 2 – *tanden.*

I'wan, m. (Russisch: *Johannes*): – *de Verschrikkelijke,* Czaar 1533–'84.

Ixi'on, m., myth. booswicht, door Jupiter in de Tartarus met slangen aan een rad gebonden, dat altijd ronddraait; *het rad van –*, eeuwigdurende marteling; lees iksi'on.

I'zaäk, m.; zie Isaäk.

Izabel', o., **Izabel'-kleur,** v. (*geelwit*); **–kleurig,** bn.: *een –kleurig paard* of *een izabel* (m. –len), naar Isabella, de dochter van Philips II genoemd; deze zou nl. de gelofte hebben gedaan, vóór Ostende veroverd was (belegerd van 7 Juli 1601 tot 20 Sept. 1604), geen schoon hemd aan te trekken.

I'zegrim, m. –men; zie Iezegrim.

J.

J. C. – *Jezus Christus.*

JCtus – Lat. *Ju'risconsultus*; zie **Ictus.**

Jer. – *Jeremi'a.*

Jes. – *Jesa'ja.*

Jhr. – *jonk'heer.*

J. H. S. en **J. N. R. J.**; zie onder **I.**

Jkvw. – *jonk'vrouw.*

jl. – *jongst'leden.*

Joh. of **Joannes** – *Johannes,* inz. de Evangelist.

Jr. – Lat. *Ju'nior,* de jongere.

J. U. D. – Lat. *Ju'ris utrius'que doc'tor,* doctor of meester in beide rechten.

Jz. – *Janszoon, Jacobszoon* enz.

J, v. –'s (1 als klank: *een medeklinker of halfvocaal*; 2 als letterteeken: *de tiende letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek enz.: de woorden in alphabetische orde, die met deze letter beginnen*): 1 *de medeklinker of halfvocaal* **j** *wordt gehoord in het begin van woorden als jaar, jou*; 2 *een kleine –*; *de j kan het teeken zijn* [a] *voor een medeklinker of voor een halfvocaal,* [b] *voor de klinker i* bij oudere schrijvers bv. jck, en in het teeken ij (dat staat voor dubbel i nl. ii); 3 *in de oude woordenboeken moet men de – onder de I zoeken.*

Ja 1 bw. en tw. (bijw. en uitroep van bevestiging of verzekering of van nadruk: 1 ter aanduiding v. e. bevestigend antwoord, het tegenovergestelde van *neen*; 2 betuiging van instemming met; 3 als toestemmende, toegevende uitdrukking; 4 ter aanduiding v. iets, dat bevestigd wordt, nadat de spreker het eerst ontkend of verworpen heeft; gebezigd bij het zich zelf in de rede vallen; 5 *zeker, stellig, gewis*; 6 *sterker nog*; *wat meer is*; *zelfs*; 7 half vragende uitroep van verwondering; 8 slot van een vraag, verzoek): 1 *ben jij dat, Marie? – moeder*; met versterking: *– zeker; – of neen zeggen, ik vermoed –*; *ze knikte (van) ja*; *en zoo –*, en indien wel; *–, neen!* als verzachte tegenwerping, of als men slechts ten deele kan toestemmen; 2 *daar zullen we wat gaan fietsen; o ja! riep Jan; hè –, och –, wel –!* ook iron. *–, spot jij er*

maar mee! 3 *nu –, breng het maar boven*; als inleiding tot een tegenwerping: – *maar, lieve jongen, dat is noodig*; *wel –*, [a]) goedkeurend, [b]) ironisch, bv. *wel ja, waarom niet? wel ja, ik zal boos worden*; *och –, dat moet dan maar*; 4 *je moest maar niet komen, of –, kom toch maar*; *o –! dat is waar ook*; 5 *zoo zijn er, –! zoo zijn er*; *–, God leeft*; *jawel*, [a]) heusch bv. *jawel hoor, daar waren ze*, [b]) iron. zeker bv. *jawel, morgen brengen*; 6 *nooit gedaan, – zelfs nooit geprobeerd*; 7 *–, is hij reeds dood*, wel, zoo-zoo; *ik heb hem gisteren nog gezien! – ?* (of: *o ja?*); 8 *pak nu je boeken, –!* nog: gew., vero. = immers, toch bv. *daar loopt hij –*; **2** o. (1 *bevestiging, toestemming*; 2 *het jawoord, het toestemmend antwoord op een huwelijksaanzoek*): 1 *uw – zij –*, d. i. wees trouw aan uw woord; 2 *lispelend het teedere –*.

Jaag'hout, o. (op zeilschepen: *deel van het staande rondhout* inz. *spriet tot verlenging van de boegspriet*); **–lijn,** v. –lijnen (*touw, waaraan de trekschuit wordt voortgetrokken*); ook *Lijn* of *Lijntje* genoemd: *Ho! Jagertje! de lijn kan wel stuk, met die horten!* **–pad,** o. –en (*pad voor de menschen of paarden, die het schip, de trekschuit voorttrekken*).

I. Jaap, m. japen (*gapende snijwonde*); gmz.

II. Jaap, m. Japen (*Jacob*): zegsw. *dat zal –(je) heeten*, zal wel waar zijn; *Jaapje sta stil*, een dans (naar het begeleidend liedje).

Jaar*, o. jaren (1 *tijdperk van ongeveer 12 maanden*; 2 met betrekking tot temperatuur, vruchtbaarheid: *seizoen*; 3 *leeftijd*; 4 *studiejaar*): 1 *het zonnejaar* of *astronomisch –*, tijd van de omloop der aarde om de zon, nl. 365 dagen, 5 uren, 48 minuten en 45 seconden; *het siderische –* of *sterrejaar*, tijdruimte, gelegen tusschen twee gelijke standen der aarde ten opzichte der zon; *het maan–*, tijdperk van 354 dagen, 8 uren, 48 minuten en 36 seconden; *het burgerlijk –*, [a]) 365 dagen, voor een schrikkeljaar 366, [b]) kalenderjaar of tijdperk van 1 Januari tot en met 31 Dec. in tegenstelling met *vereenigingsjaar*; *het – in de handel*, 12 maal 30 dagen; *het kerkelijk –*, tijdperk of ring der R.-K. feestdagen: het vangt aan de 1e Zondag van de Advent; *het – onzes Heeren*, nl. sedert de geboorte van Christus; *het – der wereld*, het jaar sedert de schepping der wereld; *een heel –, een vol –, een rond –*, tijdperk van 12 maanden; zegsw. *– in, – uit*, onafgebroken, aanhoudend; nog: *– en dag*, oorspr. jaar en één dag; later op het einde der 12e eeuw: één jaar, zes weken en drie dagen; bij uitbr.: gedurende vele jaren; *van het – nul* (of: *één*), zeer ouderwetsch; *na – en dag zijn recht doen gelden*; 2 *een droog –, een nat –, een warm –*; *een goed druiven–*; *een vruchtbaar –*; *magere en vette jaren*; 3 *een vriend van mijn jaren*; *de man komt al op jaren*, wordt oud; zegsw. *het verstand komt met de jaren*; *dat kind is tot de jaren van verstand gekomen*, is ± 7 jaar; ook: *tot de jaren des onderscheids*, nl. van goed en kwaad; *de eerste jaren der jeugd*, kindsche jaren; *mijn jonge jaren*, jeugd; *in de bloei der jaren*, 18–25 jaar oud; Z.-N. *op, tot zijn jaren komen, zijn jaren hebben*, meerderjarig worden; *volle 21 –*; 4 *een student van het vierde –*.

Jaar'bericht, o. –en (*jaarverslag*); **–beurs,** v. –zen (*tentoonstelling van producten der Ned. nijverheid, om de kennis daarvan te verbreiden en het aanknoopen van handelsrelatiën te vergemakkelijken*): de eerste Nederlandsche – werd in 1917 te Utrecht gehouden; **–boek,** o. –en (1 *boek, waarin de bijzonderheden, de gebeurtenissen v.e. jaar staan opgeteekend*; inz. in het mv. *kroniek*; *annalen*; 2 *jaarlijksche publicatie vanwege een vereeniging enz., behelzende mededeelingen betreffende de werkzaamheden enz.*; 3 in de verkleiningsvorm: *jaarlijks verschijnende wegwijzer of handleiding ten dienste van vereenigingen enz.*): 1 *Cornelius Tacitus' Jaarboeken*; 2 *meteorologisch –*; 3 *het jaarboekje van het N. O. G.*; **–cijfer,** o. –s (1 *in teekens uitgedrukt jaartal*; 2 ook in het mv. *statistische cijfers over eenige jaren*): 1 *het – der uitgave*; 2 *–s omtrent bevolking*; **–dag,** m. –dagen (*verjaardag*); **–dicht,** o. –en (*jaartalvers, chronicum, chronogram*); **–dienst,** m. –en (*Mis, telken jare, omtrent de sterfdag van de(n) overledene*).

Jaar'feest, o. –en (*jaarlijksch feest*; *verjaardag*): *het – der koorzangers is op de feestdag v. d. H. Cecilia*, 22 November; **–gang,** m. –en (1 *al wat er in de loop van één jaar verschenen is van een uitgave in afzonderlijke bladen, nummers, afleveringen* inz. *al de afleveringen van een tijdschrift in één jaar verschenen*; 2 Z.-N. *tijdsverloop van een jaar*): 1 *deze – is niet compleet*; 2 Z.-N. *alle –en zijn dezelfde niet*; **–geld,** o. –en (1 *jaarwedde* vero.; 2 *jaarlijksche geldelijke toelage*): 1 *de –en der ambtenaren besnoeien*; 2 *de vader stond hem een – toe van 1200 gld.*; **–getij, getijde,** o. –getij(d)en (1 *een der tijdperken, waarin het jaar wordt verdeeld: lente enz.*; 2 *verjaardag van iets*, vero.; 3 R.-K. inz. Z.-N. *jaardienst*): 1 *de vier –en*; 2 *op het – van Agnes Blok* (Vondel); 3 *het – van vader zaliger*; **–kring,** m. –en (*twaalf maanden, tijdperk v. e. jaar* [*als een cirkel gedacht*]; *jaarring*, z. ald.); **–lijks,** bw. (1 *ieder jaar*; 2 *per jaar*): 1 *hij gaat – op reis*; 2 *– sterven van elke 1000 personen 19*; **–lijksch*,** bn. (*wat ieder jaar voorkomt*; *van ieder jaar, een jaar lang*): *de –e afrekening, de –e schoonmaak*; **–ling,** m. en v. –en (*stier, koe of paard van een jaar oud*); **–markt,** v. –en (*markt, die eens per jaar gehouden wordt op een vaste tijd, kermis*); **–ring,** m. –en (*kring v. in één jaar gevormde houtlaag om het merg van de boomstam, bij een dwars doorgezaagde stam gemakkelijk te onderscheiden*); **–tal,** o. –len (1 *het getal van het jaar*; 2 lit. t. *het getal der levensjaren v. iem.*): 1 *een der stukken droeg geen –*; *–len,* chronologische tabellen bij de geschiedenis; 2 *mijn – klom tot volle som*; **–telling,** v. –en (*het tellen der jaren tot het berekenen van de tijd, waarbij men uitgaat van een bepaald tijdpunt*; *tijdrekening*): *de Joodsche –*, begin: schepping der wereld; *de Christeltijke* (of: *onze*) *–*, begin nl. de geboorte van Chr.; *de Mohammedaansche –*, zie Hedsjra; **–verslag,** o. –en (*verslag omtrent de toestand van zaken, instellingen enz. over het afgelooopen jaar*): *–, uitgebracht door het bestuur*; **–wedde,** v. –wedden (*jaarlijkschebezoldiging*).

Jabot', m. –s (Fr. *krop bij vogels*; *geplooide borststrook aan een mans-overhemd*; *kanten plooisel op damesjapon*; *bef*); lees *zjaboo'*.

Ja'broer, m. –s ([*karakterloos*] *beamer en naprater van andermans gevoelens, ja-knikker*).

I. Jacht 1 v. in bet. 2, 5, 6 –en (1 *het jagen op*

wild om buit te maken; 2 *jachtpartij*; 3 *het recht om ergens te jagen*; 4 *de tijd, waarin de jacht open is*; 5 *terrein om op te jagen*; 6 *schilderstuk, een jacht voorstellende*; 7 *buit, vangst van de jacht*; 8 bij verg. in allerlei toepassingen; 9 *hartstochtelijk pogen om iets te bereiken*; 10 *haast*): 1 *op* (of: *ter*) – *gaan*; *van de* – *komen*; – *maken op*; als bedrijf gelijk het door de overheid is toegelaten en geregeld: *de opening, de sluiting der* –; manier of soort van jagen: – *op schadelijk wild*; *korte* –, met geweer en met staande honden of brakken (of: zonder); *lange* –, met windhonden; 2 *een gelukkige* –; 3 *akten voor de* –; 4 *de* – *is reeds zes dagen open*; 5 *op eens anders* – *jagen*; *eigen* –; 6 *een* – *van Wouwerman*; 7 *triomfantelijk toonde hij zijn* –, *twee hazen*; 8 – *maken op ongedierte*, z. Jachtwater; *op iem.* – *maken*; 9 – *naar vermaak*; – *op ambten*; 10 *ze liep vlug, in* – *om naar huis te komen*; nog: *de wilde* –, (folklore) wilde jachtstoet van geesten, oorzaak van het dol rumoer in de lucht bij stormweer; Z.-N. *daar zit geen* – *in het vuur*, trek; **2** o. (Z.-N. *keukenkachel met breede buis*).

II. Jacht, o. –en (*vaartuig naar plaats en tijd verschillend van vorm, maar zich meestal kenmerkend door snelheid*; inz. bij zeilwedstrijden: *snelzeilend klein vaartuig met één mast*; *weelderig pleziervaartuig*).

Jacht'akte, v. –n (*wettelijk jachtbewijs, dat men de belasting als jager heeft betaald*); **–-artikelen,** o. mv. (*benoodigdheden voor de jacht*); **–bedrijf,** o. (1 *het jagen met al, wat er bij behoort*; 2 *een soort van jacht*; *een manier van jagen*): 1 *een vooroordeel tegen het* –; 2 –-*bedrijven als met valken of haviken*; **–delict,** o. –en (*overtreding van de jachtwet*): *streng op* –*en*.

Jach'ten, jachtte, h. gejacht (1 *erg aanzetten tot spoed*; 2 inz. met *naar*: *zich haasten*): 1 *wil mij niet* –; 2 *je hoeft niet zoo te* –.

Jacht'geweer, o. –geweren (*geweer ten gebruike op de jacht* [*met lange loop*]); **–godin,** v.; **–godes,** v.; zie Diana.

Jacht'haven, v. –s (*lig- en bergplaats voor* [*speel*]*jachten enz.*): *de* – *van „De Kaag"*.

Jacht'hond, m. –en (*een voor de jacht geschikte en gedresseerde hond*; in het mv. *sterrenbeeld aan de N. hemel*); **–hoorn,** m. –s (*hoorn, die op jacht gebruikt wordt tot het geven van signalen*; *muziekinstrument*); **–-huis,** o. –huizen (*een tot oponthoud tijdens een jacht gebouwd huis*, b.v. *in een bosch*).

Jach'tig, bn. en bw.; –er, –st (*haastig, driftig, gejaagd*): *wees toch minder* –.

Jacht'misdrijf, o. –ven (Z.-N. *jachtdelict*); **–opziener,** m. –s (*persoon, belast voor zekere kring met het toezicht op naleving der jachtwet*): *een aangeschoten* –; **–recht,** o. (1 *het voor de uitoefening van de jacht geldende recht*; 2 *het recht om op eenig terrein te jagen*): 1 *verbetering van het Nederlandsche* –; 2 *heerlijk* –, recht tot de jacht, van den heer op de gronden in zijn heerlijkheid; **–revier,** o. –en (*jachtgebied*); **–roer,** o. –en ([*ouderwetsch*] *jachtgeweer*); **–schotel,** m. –s (*zeker gerecht van vleesch, aardappelen, uien en zure appelen*); **–slot,** o. –sloten (*vorstelijk jachthuis*; *slot tot verblijf van den heer, den vorst en zijn gasten tijdens de jachttijd*).

Jacht'sneeuw, v. (*fijne sneeuw, door de wind voortgejaagd*): *een fijne* – *giert*.

Jacht'spin, v. –nen (*spin, die zonder netten op insecten jaagt*); zie Springspin.

Jacht'spriet, m. –en (*korte lans* o. a. *gebruikt bij de jacht op wilde zwijnen*); **–stoet,** m. (*jachtgezelschap* [*v. e. vorst enz.*]; *jachtpartij*); **–tijd,** m. (*de tijd, het seizoen, waarin gejaagd wordt*; inz. *tijd, waarin het jagen geoorloofd is*): *de* – *wordt geopend*; **–tijger,** m. –s (*luipaard, die op de jacht is afgericht*); **–veld,** o. –en (*de grond, het terrein, waar de jager op jacht is*); **–vermaak,** o. in de laatste bet. –vermaken (*het vermaak der jacht*; *het beoefenen der jacht tot zijn genoegen*; *een der genoegens van de jacht*); **–wagen,** m. –s (*licht rijtuig* [*om in uit te rijden voor de jacht*]; *Utrechtsch wagentje*); **–weide,** v. –en (*gelagkamer*), gew.; **–wet,** v. –ten (*wet v. 1857 tot regeling der jacht*); **–wiel,** o. –en (Z.-N. *vliegwiel*).

Jack Pudding, m. –s (Eng. *hansworst*).

Ja'cob, m. Bijbel: **1** patriarch, kleinzoon van Abraham, zoon van Isaäk en Rebecca; ook, Israël: zijn zonen zijn de stamvaders der 12 geslachten van Israël; **2** apostel, z. Sint Jacobus; als eigennaam ook: Jakob, Jaco'bus, verkort Jaap of Koos.

Jaco'ba, v. (*meisjes-* en *vrouwennaam*), verkort Koos(je); **–-kannetje,** o. –s (archeologie: *zekere kannetjes, o. a. veel gevonden in de grachten van het slot Teilingen van Jacoba van Beieren*, vandaar de naam; thans nog: *kastanjebruin, verglaasd aarden kannetje*).

Jacobiet', m. –en (*aanhanger v. d. in 1688 verdreven koning Jacob II v. Engeland*).

Jacobijn', m. –en (Fr. Jacobin: *een der namen voor Dominicaan in Frankrijk*; inz. *heftig voorstander van de Fr. omwenteling*): de –en, geheeten naar hun vergaderplaats, het oude Jacobijnenklooster te Parijs, vormden een club (1789), eerst onder Mirabeau, later onder Robespierre; 11 Nov. 1794 gesloten; **–enklooster,** o. –s (*klooster der Dominicanen* inz. *in Parijs, waar de Jacobijnen vergaderden*); **–enmuts,** v. –mutsen (*roode muts, zooals de Jacobijnen droegen*; *republikeinsche vrijheidsmuts*).

Jacobijnsch'*, bn., bw. ([*als*]*v.d. Jacobijnen*).

Ja'cobsladder, v. –s (*de ladder in een droomgezicht van aartsvader Jacob*; fig. *middel tot gemeenschapsoefening met de hemel*; bij verg. *benaming van toestellen*).

Ja'cobsmantel, m. –s (*schelp*, o. a. *aan de kust van Spanje, Middell. Zee*: *geribd en in waaiervorm, aan een schoudermantel doende denken, genoemd naar St. Jacob de Compostella, omdat de bedevaartgangers hiernaar toe, zulke schelpen aan de hoed enz. droegen*); ook: **Ja'cobsschelp,** v. –en; ook: Sint-Jacobsmantel, -schelp.

Ja'cobszalm (*kleine soort zalm*) **1** (voorwerpsn.), m. –en; de – wordt omstreeks Sint-Jacob (25 Juli) gevangen; **2** (stofn.), v.; ook Sint-Jacobszalm.

Jaconnet', o. (Fr. *fijne katoenen stof, een soort van mousseline*); l. *zja-ko-né*.

Jacquard'-machi'ne, v. –s (Fr. *weefstoel, naar den uitvinder Jacquard van Lyon, 1752–1834*).

Jacquerie', v. (Fr. gesch. *boerenoproer in 't midden der 14e eeuw in Frankrijk, genoemd naar Jacques Bonhomme*). (j = zj).

Jacques Bonhom'me, m. (Fr. zooveel als: *Joris Goedbloed*; *scheldnaam voor den Fran-*

schen boer in de middeleeuwen; Sijmen).
Jacquet', o. –s, –ten (Fr. jacquette: *damesmanteltje; pandjesjas*; ook, een soort van trictrac-spel); lees *zjaket.*
Jae'ger; z. Jäger.
Ja'gen, jaagde of joeg, h. gejaagd (1 *vervolgen, buitmaken* [*en dooden*] *van wild of wilde dieren*; 2 *streven naar*; 3 *vervolgen, jacht maken* in het alg.; 4 *dwingen om te gaan; voortdrijven; wegdrijven, verjagen*; 5 *zich snel, haastig voortbewegen*; 6 van hart, pols, boezem: *kloppen*; 7 Z.-N. *hevig trekken*): 1 met en zonder voorwerp: *zonder akte –; uit – gaan; – met brakken; het fret jaagt op de reuk*; (*op*) *hazen –; haar met haar en veer met veer –; haring –*; 2 *naar eer, aanzien –*; 3 *een vijandelijk schip –*; 4 *de storm joeg iedereen naar beneden; het paard door het water –; iem. op kosten –; iem. de degen in het lijf, een kogel in het hoofd jagen,* doen in- en doordringen; *iem. de dood, een schrik enz. op het lijf –*, schielijk berokkenen; *iem. het bloed naar het hoofd –*, schielijk doen blozen; *iets te pas –*, met de haren er bij sleepen; *het paard –*, aandrijven; *we willen den man niet –*; z. ook Gejaagd; 5 *de hazenwinden joegen over het veld; jagende wolken langs sombere luchten*; 6 *uw pols begint te –; haar adem ging jagend*; 7 Z.-N. *de kachel jaagt.*
Ja'ger*, m. –s (*iem., die jaagt*: 1 *beoefenaar der jacht, liefhebber van het jagen; iem., die bezig is te jagen enz.*; 2 *iem., die zijn bestaan bij het jagen vindt*; 3 *uithangbord*; 4 *bediende in de kleeding, livrei v. e. jager*; 5 inz. in h. mv. *soort van infanteristen in het Ned. leger*; 6 naam van dieren; 7 *schip, dat de haringvloot vergezelt en volgt ten einde de vangst aanstonds aan de wal ter markt te brengen*; 8 *scheepsjager: bestuurder, drijver van een jaagschuit*; 9 naam van voorwerpen): 1 *een geweldig – voor den Heer,* een Nimrod; *een goed –; een echte –*; 2 *Teun de –*; *–s- en vischersvolken,* die van jacht en vischvangst leven; 3 *„De rustende Jager"*; 4 *de – bracht de kussens*; 5 *concert van de grenadiers en –s,* het muziekcorps; 6 *een soort van meeuwen heet –s*; 7 *einde Mei kwamen verschillende –s binnen*; 8 *Hoo-o-o-o-h jagertje, de lijn kan wel stuk met die horten*; 9 *de – in een bierbrouwerij,* langgesteelde schepemmer; nog: Z.-N. jas.
Jä'ger, o. (*wollen weefsel voor onderkleeding genoemd naar Dr. Jäger*); z. opm. Alpaca; ook, Jaeger.
Ja'germeester, m. –s (*opperjager, hoofd der jachtbedienden; opperste der jagers van een adellijk, vorstelijk enz. persoon; hoogste ambtenaar bij het jachtwezen enz.*, hoftitel).
Ja'gersbuis, o. –buizen (*jachtbuis*); **–latijn,** o. (*grootspraak, snoeverij van jagers, ongelooflijke verhalen van jachtavonturen*; bij uitbr. *snoeverij*); **–taal,** v.. z. –latijn, –term; **–tasch*,** v. –tasschen (*weitasch*); **–term,** m. –en (*jagerszegswijze*); z. Haas, o.
Ja'guar, m. –s (*N.-Amerikaansche tijger*; Lat. felix onca). (gu = goe).
Jah'veh, Jah'weh, Ja've, m. (*Hebreeuwsche naam van God,* letterl. Hij die is, de Onveranderlijke, de Eeuwige): *de dienst van –, of* het *Jahvisme*; lees *Ja'vee*; verg. Jehova.
Jak, o. jakken ([*in verschillende tijden anders*] *kort ruim vrouwenlijf* [*der lagere volksklassen*]): zegsw. *iem. wat op het – geven,* hem afranselen; *iem. op zijn – komen.*
Jak'hals*, m. –halzen (Perzisch: dierk. *wolfachtig roofdier met grofgele haren*; Lat. canis aureus; fig. *haveloos, armzalig mensch*): *kale–.*
Jak'keren, jakkerde, h. (1, 3), i. (2) gejakkerd (1 *iem., mensch of dier, onbarmhartig aandrijven, voortjagen*; 2 *onbehoorlijk hard rijden*; 3 *haastig bezig zijn*): 1 *de paarden niet zoo –!* 2 *wat heeft de koetsier weer gejakkerd*; 3 *zij jakkerde de uren door tot de middag.*
Jak'kes, tw. (*uitroep van tegenzin*): *Hé – nee!* z. Ajasses, euphemisme v. Jezus.
Ja'kob(sladder); zie Jacob(sladder).
Jalap'(pe), v., of **–wortel,** m. (Sp. purga de jalapa = plaats in Mexico: *op een ramenas gelijkende wortel eener gelijknamige plant uit Mexico, waarvan het harsachtig sap een purgeermiddel is*; Lat. eqogonium jalappa); **–hars,** v. en o. (j = zj).
Jaloersch'*, bn. en bw.; –er, meest – (*ijverzuchtig, afgunstig*): *– op* (en niet: *van*) *iem., iets*; **–heid*,** v. –heden ([*uiting v.*] *ijverzucht*).
Jaloezie', v. in bet. 2 –zieën (Fr. jalousie: 1 *jaloerschheid, afgunst, ijverzucht; minnenijd*; 2 *binnen- of buitenzonneblind*): 1 *een dwaze –*; 2 *laat de – eens neer; een – bestaat uit evenwijdige, dunne latten van hout, die in lintwerk of op kettinkjes rusten, en de heele breedte van een raam beslaan.*
Jalon', m. –s (Fr. *bakenstok* [*met ijzeren punt*]; *richtvaantje, dikwijls wit en rood geschilderd*): *een – wordt gebruikt bij het doen van opmetingen*; **–neeren*** (Fr. [*met bakenstokken*] *afbakenen*).
I. Jam, v. (soorten) –s (Eng. *konserf uit een met suiker tot moes gekookte vruchtensoort; vruchtengelei, marmelade*): *kersen–.*
II. Jam, v. jammen (oorspr. negertaal: *aardappelsoort*): *Dokkumer, Zeeuwsche jammen.*
Ja'ma, m., Ind. myth. god van de dood en rechter over de dooden.
Jam'be, v. –n (Ned.), Jam'bus (Gr.-Lat.) mv. jambi (1 *versvoet: een onbetoonde lettergreep, gevolgd door e. betoonde*, b.v. *ge-voel*; 2 *een uit jamben bestaand vers, versregel*): 1 *trochaeën en jamben*; 2 *een gedicht in tienvoetige jamben; de jamben van Staring.*
Jam'bisch, bn., bw. (*in jamben gedicht*): *-e verzen*, b.v. die van Vondels Gijsbrecht.
James, m. (Eng. *Jacob*).
Jam'mer 1 o. –en (1 *leed, ellende, rampspoed*; 2 *een of ander leed, ramp*; 3 verzwakt: *droefheid, verdriet, spijt*; 4 *iets droevigs, spijtigs enz.*): 1 *– en ellende verspreiden*; 2 *een zee van –en*; 3 *tot haar groote – en verdriet*; 4 *het is zonde en –*; meestal in deze bet. als bn. gevoeld: *erg, zeer, heel –; het – vinden*; (*het is*) *– van iem. of iets,* het gaat iem. van iem. of iets aan het hart; (*iets* of: *het is*) *– voor iem. of iets,* verdrietig, spijtig; *één ding is –; het –e van de zaak is*; **2** tw. (*helaas*): *–! –! –dal,* o.; verg. Tranendal; **–en,** jammerde, h. gejammerd (*weeklagen*): *we hoorden de gekwetsten – en gillen*; **–klacht,** v. –klachten (*weeklacht*): *er klinkt – op –*; **–lijk 1** bn. (1 *beklagenswaardig, deerniswaardig,* ietwat vero.; ook: *verachtelijk*; 2 *betreurenswaardig; droevig; treurig, naar, miserabel*): 1 *o, –e vrouwe! die –e Franskiljon!* 2 *een –e toestand; een – uiteinde; –e gevolgen; op –e wijze om het leven komen*; **2** bw. (1 *op een betreurenswaardige, erbarmelijke enz. wijze*; 2 *hartbrekend*): 1 *– teleurgesteld; – verlegen; te – om het leven gekomen*; 2 *– weeklagen.*

Jan, m. Jannen (1 eig. *Joannes, eigennaam van een man of jongen*; 2 *matroos v.e. oorlogsschip* inz. der Kon. Ned. marine; 3 *koffiehuisbediende*; 4 *persoon of zaak, opvallend door bijzondere eigenschappen*): 1 – *en alle man*, iedereen, alle menschen; *beter bloode – dan doode –*, beter wat voorzichtig zijn dan gevaar, schade te lijden; *Jan, Jannetje en hun jongste kind*, het Hollandsche, Nederlandsche volk; *Oome –*, de lommerd; 2 *onze Jantjes*; 3 *–, één koffie*; 4 *de grootste Jannen der Academie*; *een – van een baars*, kanjer; Z.-N. *een –*, een Piet; Z.-N. *den – uithangen*; nog: *boven –, onder* (of: *beneden*) *– zijn*, [a]) uitdr. bij verschillende spelen, b.v. kaartspel, [b]) de moeielijkheden overwonnen hebben; *dat is – sigaar*, (stud.) je; z. ook: Jan Compagnie enz., Jantje.

Jan'achtig, bn. (Z.-N. *bazig, overmoedig*).

Jan'boel, m. (*een slordig huishouden; een verwarde rommel; pan; keet*).

Jan Compagnie', m. (*personificatie van de O.-I. Compagnie*); – **Crediet',** m. (*personificatie van het krediet in de Hollandsche handel*): Jan Contant (solied koopman), Janmaat (matroos), Jan Cordaat (flinke kerel; krijgsman), Jan de Poëet, Jan de Rijmer; Jan Kalebas (z. ald.), Jan Hagel of Jan Rap (het uitvaagsel), en Jan Salie, [a]) energieloos, traag persoon, [b]) droogstoppel.

Jan de Was'scher*, m. (*type v.e. huissukkel*).

Jando'rie, -dop'pie, tw. (*bastaardvloek*).

Jandoe'del, m. –s (*een glas jenever*).

Jangat', m. –gats (*sukkel, dom, onnoozel, onhandig persoon*); ook: Jan Gat, evenals Jan Hagel enz.

Jan Grijp', m. –s (*roover, plunderaar, dief*).

Janha'gel 1 o. (ong.: *het gemeene volk, het schorem*): *het – kwam op de been*, het gepeupel, de heffe des volks; **2** v. (*koektablet, overstrooid met bolleties suiker, die op hagelkorrels lijken*).

Janhen', m. –hennen (*keukenpiet; jangat*).

Janitsaar', m. –saren (Turksch: jengi' tscheri' = nieuwe troep; *bevoorrechte klasse van Turksche infanteriesoldaten, ingesteld in 1329, de kern van het voetvolk, Juni 1826 door sultan Mahmoed II opgeheven*).

Jan Kalebas', m. (*opsnijder; windbuil*): *een redeneering v. – –*, onzinnige; z. Kalebas.

Jan'ken, jankte, h. gejankt (*hoog, klagelijk geluid doen hooren, jammerend huilen* inz. v. dieren): *de honden begonnen te –*.

Jan Klaas'sen, m. (*hoofdfiguur uit de poppenkast, de Engelsche Punch; polichinel*; ook: *grappenmaker, hansworst*).

Janklaas'senkast, v. –kasten (*poppenkast*).

Jan-maak-'al, Jan-maak-allen (*Manusje-van-alles, factotum*).

Jan'maat, m. –s (in het alg. *matroos*).

Jan'neman, m. –mans (*schertsend voor Jan*).

Jan'oom, m. (*lombardhouder; pandjeshuis*): *iets naar – brengen*; ook: **Oom(e) Jan.**

Janplezier', m. –en (*tentwagen voor een groot gezelschap*); zie Char-à-bancs.

Jan Pota'ge, m. (Fr. Jean Potage: *Jan Soep, de Fransche hansworst*).

Janrap', m. –s (*straatvlegel; gespuis, Janhagel*; ook: *oppervlakkige vrijzinnige*); ook: *Jan Rap en zijn maat*, het gespuis; *Jan Rap*, gedicht van De Génestet, waarin hij de zoogenaamde verlichte vrijzinnigen bespot.

Jansa'lie, m. –salies; zie onder Jan.

Jansa'lieachtig, bn. en bw. (*zonder energie, vadsig, lamlendig, sufferig*).

Jansenist', m. en v. –en (*volgeling v.d. leer van bisschop Jansenius*, † 1638); zie Cleresie.

Jans'lot, St.-Jans'lot, o. –loten (*nieuwe scheut aan planten, zich na St.-Jan of na 24 Juni ontwikkelend*); ook: *–schot*.

Jan Steen', m., populaire Hollandsche schilder, 1626–'79; zegsw. *een huishouden van –*, een ordeloos huishouden, zooals de overlevering toedicht aan Jan Steen.

Jansul', m. (*onnoozele bloed*): *een echte –*.

Jan'tje, o. –s (1 *kleine Jan*; 2 *marinier; matroos*): 1 *wat – niet leert, zal Jan niet kennen; hij is een – sekuur*, een uiterst nauwgezet man; 2 *de Hollandsche –s*.

Jan'tje-kaas', o. (*scheldnaam voor Nederlanders* inz. *in 1830, bij de Belgen*).

Jan'tje-van-Lei'den, o. (*mooi praatje, smoesje*): zegsw. *zich met een –––– van iets afmaken*, evenals Jan van Leiden, profeet der Wederdoopers in Munster, 1533–'35.

Janua'ri, m. (2de nv. v. Lat. Januarius: 1e *maand, Louwmaand*).

Janua'rius, m., de beschermheilige van Napels en v. d. beide Siciliën, meestal: Sint–.

Ja'nus, m., myth. bij de Romeinen de god o. a. van de tijd en de oorlog; nieuwjaarsdag was hem gewijd; de eerste maand draagt nog zijn naam. Janus werd voorgesteld met een aangezicht vóór en achter (verleden en toekomst); fig. onoprecht man; **–kop,** m. –koppen (*hoofd met dubbele tronie*); **–tempel,** m. –s: *de – was geopend in dagen van oorlog*.

Jan-van-Gent', m. –s (*basaangans, rotspelikaan*; Lat. sula bassana): *de Jan-van-Gent komt bij stormweer op onze kusten*.

I. Jap, m. (Z.-N. *drop v. zoethout*); l. *zjap*.

II. Jap, m. –pen, –s (Z.-N. scheldn. *clericaal, paap*); lees *zjap*.

Japannees'*, m. –neezen (Fr. Japonnais, Sp. Japones: *inboorling van Japan*); thans meestal Japanner, m. –s.

Japanneesch'*, Japansch*' 1 bn.: *de –e kleederdracht*: **2** o. (*de taal*).

Ja'pen, jaapte, h. gejaapt (*een jaap, vooral in het gezicht geven, diep snijden*).

Ja'pik, Sint–, volksnaam v. St.-Jacobus.

Jap'neus, m. –neuzen (Z.-N. *Jap* **II**); l. *zjap-*.

Japon', v. japonnen (Fr. jupon: vero. *benaming van een lang los gewaad, kleed voor mannen en vrouwen*; thans: *bovenkleeding der vrouw, bestaande uit lijf en rok van dezelfde stof*); z. Huis-, Nachtjapon.

Japon'stof, v. –stoffen (*weefsels van wol, zijde, katoen voor japonnen*).

Jaquet'(te), v. –(t)en; zie Jacquet.

Jardiniè're, v. –s (Fr. *tuinierster*; [*fraaie*] *bloemenbak* of *-mand*; *mandenwagen*).

Jargon', o. (Fr. *dieven-, brabbeltaal; koeterwaalsch*): *het – der rechtsgeleerden*, voor oningewijden moeielijk verstaanbare (vak)taal.

Ja'rig, bn. (1 *één jaar oud*; 2 *z'n verjaardag vierend*): 1 *–e rogge, twee –e lammeren*; verg. Overjarig; 2 *hij is morgen –*.

Jarretel'le, v. –n (Fr. Z.-N. *sok-, kousophouder*); lees zjartel'.

I. Jas, v. jassen (1 *kleedingstuk voor mannen met mouwen, bij het uitgaan over de bovenkleeding aangetrokken*; 2 *mansbovenkleedingstuk*; minder gewoon en vero.: *damesmorgenjapon*): 1 *een gesloten jas; de kraag*

van zijn – op; 2 *een – met panden*; –, *broek en vest*; *een gekleede –*; *een dun wit –je*; nog: mil. *een – hebben*, er naast grijpen; Z.-N. inz. sedert 1914: *soldaat* en dan m.

II. Jas, m. (uit Jasper, eigennaam; kaartspel: *troefboer*; Z.-N. *jasspel*; zie Jassen **I**).

Jas'kaarten, v. mv. (*een spel van 32 kaarten voor het smousjassen*).

Jasmijn', v. –en (Fr. jasmin, oorspr. Perz.-Arab.: *sierstruik* uit N.-Am.; Lat. philadelphus; *sierheester met sterk riekende witte bloemen*, in allerlei soorten; *de bloem*): *met – begroeid*; *een arm vol –*; **–geur,** m. –en.

Ja'son, m., aanvoerder der Argonauten.

Jas'pis (Gr.-Lat. *veelkleurig, ondoorzichtig, hard edelgesteente*) **1** (voorwerpsn.), m. –sen; **2** (stofn.), o.

I. Jas'sen, jaste, h. gejast (*het jasspel spelen*), zie Smousjassen.

II. Jas'sen, jaste, h. gejast (*aardappelen schillen* eig. *van de jas of het omhulsel ontdoen*).

III. Jas'sen, jaste, h. gejast (Fr. chasser; Z.-N. *wegjagen*).

Jas'spel, o. (*kaartspel met de jas of boer als hoofdtroef*); zie Jassen **I.**

Ja'tagan, m. –s (*kromme Turksche dolksabel*).

Ja'thout, o.; zie Djatiboom.

I. Jat, v. –ten (Barg., oorspr. Hebr. *hand*).

II. Jat, v. –ten (Fr. jatte; Z.-N. *koffiekop*); (j = zj); volkst.

Jat'ten (Barg. *gappen*); **–ter,** m. –s (*dief*).

Ja'va 1 o. (*Soenda-eiland*); – is 4 × ons land. Java en Madoera ± 41 millioen inwoners; **2** Java-koffie, -suiker enz.

Javaan', m. Javanen (*inboorling op Java, in engere zin op O.-Java*).

Javaansch'* 1 bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Java of op de Javanen*): *de –e taal*; **2** o. (*de taal*); ook Javaasch: *de Javasche bank*; **3 –e*,** v. –n (*vrouw, meisje van het volk der Javanen*).

Ja'va-koffie, v. (*koffie van Java*).

Javelijn', v. –en (Fr. javeline; lit. t., vero. *werpschicht*). (j = j).

Jawel', bw. (*ja toch*): –, *het was te laat*; –, *hij was het*, inderdaad, wezenlijk; zie Ja.

Ja'woord, o. (*toestemming* [inz. *van ouders, voogden of*] *van het meisje tot verloving of huwelijk*): *het – geven, krijgen*.

Jazz(band), v. (Eng.-Amerik. [band = orkest]: 1 *moderne woeste dansmuziek*; 2 *de instrumenten hierbij noodig* en dan mv. –s): 1 *een woeste –*; 2 *een luxe –, extra mooi, groote trom*).

Jeanne d'Arc', v.; z. Maagd v. Orleans.

Jean pota'ge, m. –s; zie Jan Potage.

Jee, tw. (euphemisme: *Jezus*): *o –, o jeetje*, uitroep van teleurstelling, ook klacht; *o – neen! o – ja! o – gerust hoor!* bij afwijzing of geruststelling.

Jef, m. (Z.-N. *afkorting van Jozef*); l. sjef.

Je'gens, vz. (*ten aanzien van*): *onze plichten – ons zelf*; *lief zijn – iem.* Opm. *Jegens* wordt onderscheiden van *tegen*, als wijzende op een meer vriendschappelijke betrekking.

Jeho'va, m. (bastaardvorm v. Jahwe: God).

Jek'ker, m. –s (*korte gesloten overjas van zware stof van bootslieden en matrozen; ruime wollen damesmantel*).

Jelui', vnw. (*je-lieden*); zie Jullie.

Je maintiendrai', Fr. Ik zal handhaven, devies v. d. Oranje-Nassau's en v. ons wapen.

Je'menie, tw. (uit Lat. Jesu Domine: *bastaardvloek*), ook: *Jemie, Jeminie*; *o – joosje!* uitroep van verwondering.

Jene'ver 1 v. (1 *sterke drank, geestrijk vocht, dat geur en smaak gedeeltelijk ontleent aan de jeneverbes*; 2 *een glas, flesch –*; 3 *de „drank"*): 1 *– stoken*; *– drinken*; *gebeide, dubbelgebeide –*, op beien (of bessen), of op een dubbele hoeveelheid daarvan overgehaald; 2 *twee –*; 3 *de oorzaak van de armoede? de –! in de –*, beschonken; **2** m. (*jeneverboom, -struik, -bes*; Lat. juniperus communis; gew. Z.-N. *aalbes*).

Jene'verbes, v. –bessen (*blauwzwarte bes van de jeneverstruik*; *jeneverstruik*; ook Z.-N. *aalbes*); **–neus,** in bet. 1 m., in bet. 2 m. en v. –neuzen (*drankneus, roode neus*; *persoon met zoo'n neus*); **–stoker,** m. –s; z. Brander; **–struik,** m. –en (*struik, heester, die de jeneverbessen oplevert*; Lat. juniperus communis; Z.-N. *aalbeziestruik*); z. Gebeid.

Jen'gelen, jengelde, h. gejengeld (*drenzen, schreiend om iets dwingen*); v. e. bel bij verg.: *de bel jengelde*, zeurig luiden.

Jen'ner, m., Eng. geneeskundige, invoerder der vaccinatie, 1749–1823.

Jenof'fel, v. –s (*anjelier, genoffel*). (j = zj).

Jent, bn., bw. (Fr. gent: *vlug, aardig, net*), vero.: *en de nachtegaal – zong vroolijk*.

Jen'tig, bn., bw. (*keurig, net, aardig*), vero., gew.: *wat ben je – vandaag!*

Jeremia'de, v. –n en –s (Fr. jérémiade; dikwijls spott.: *klaaglied, jammerklacht*, naar de *Klaagliederen van den profeet Jeremias* 627–570 v. C.); **–remiceren*** (*jammeren, weeklagen*). (j = j).

Je'richo-roos, v. –rozen (*kruisbloemige woestijnplant met langgesteelde bladeren, naar de stad v. die naam in Palestina, die bij droogte sterk inkrimpen en na bevochtiging weer ontplooien*; Lat. anastatica hierochuntica).

Jersey, v. –s (Eng. *trui, nauwsluitend tricotbuis, voor roeiers enz.*; ook: *damesdracht*).

Jeru'zalem, o. (Hebr. woning des vredes: *later hoofdstad van Juda*): *– is de heilige hoofdstad van het Joodsche land vóór de splitsing van het rijk onder Roboam in 795 v. C.*, stad en een bedevaartplaats van Joden, Christenen en Mohammedanen; – werd in ± 586 v. C. door Nebucadnezar verwoest, later opgebouwd en in 70 n. C. nogmaals verwoest door de Romeinen onder Titus; thans met 70.000 inwoners; zegsw. *het is hier de verwoesting van –*, een vreeselijke warboel; *hij is een vreemdeling in –*, [a]) voelt zich in dat gezelschap niet thuis, [b]) weet nergens van, z. Luc. 24 : 18; *het nieuwe –, het hemelsch –*, [a]) godsrijk, [b]) de hemel.

Jeru'zalemmer, m. –s (*een soort van appel*, ook: *zijdenhemdje* genoemd).

I. Jet, v. (*Henriette*).

II. Jet; zie Get.

Jettato're*, m. en v. –s (It. *mensch met een booze blik* [= jettatura], *die daarmee onheil veroorzaakt*). (j = dsj).

I. Jeu, v. (Fr. jus = vleeschsap: *vleeschnat, jus*; *saus*), fig. *met veel –*, drukte; l. *zjeu*.

II. Jeu, o. (Fr. *spel*): *– de hazard*, hazardspel, z. ald.; *– de mots*, woordspeling; *– de grâce*, luchthoepelspel; Fr. uitspr.

Jeugd (1 *jonkheid*; *het jong zijn*; 2 *de jonge leeftijd*; *de eerste tijd van het bestaan*; 3 *jeugdige personen*: [a]) van jonkmans en jongedochters, [b]) van jongelingen, de jongeling-

schap, c) van kinderen; 4 Z.-N. *kracht*; 5 Z.-N. *vleeschnat*): 1 *hij kent geen* –; *haar* – *verging*; *een jeugdje v. e. meisje*, vol frischheid en jeugd; 2 *in zijn* –, jonge jaren; *in de prille* –; 3 a) *de strijkstok ging, de* – *sprong hoog en laag*; b) *de studeerende* –; c) *onderwijzer der* –; *de dartele* –; 4 *daar zit geen* – *in*; 5 *de* – *is er uit*; z. Jus **II.**

Jeugd'herberg, v. –en (*gebouw, waar jonge menschen goedkoop nachtverblijf en maaltijden kunnen krijgen*): *de* – *„De Bijenkorf" bij Delden.*

Jeug'dig 1 bn. (1 *jong van jaren*; 2 *de eigenschappen vertoonende van de jeugd*; 3 *nog niet lang bestaande*; 4 *van de jeugd te verwachten*; 5 *gelijk aan hetgeen de jeugd past*; 6 *in de jeugd bedreven*): 1 *ten aanzien van* –*e personen*; 2 *er nog* – *uitzien*; *een* – *grijsaard*, a) een grijsaard, nog jong van hart, b) iem., die vroeg grijs is; 3 *een nog* –*e instelling*; 4 *in* –*e overmoed*, – *vuur*; 5 *een* –*e kleeding*; 6 –*e onbezonnenheden*, a) in de jeugd bedreven, b) z. bet. 4, aan de jeugd eigen; nog: Z.-N. – *vleesch*, sappig, malsch; **2** bw. (1 *op jonge leeftijd*; 2 *als in de jeugd*; 3 *gelijk het aan de jeugd staat*): 1 – *gehuwd*; 2 *het hart slaat nog* – *na zestig jaren*; 3 *de hoed staat* –.

Jeug'digheid, v. in bet. 1 –heden (1 *aan de jeugd eigene zaak*; 2 *jongheid in uiterlijkheid en gedrag*): 1 *de kleine vreugden en* –*heden van de volksmeisjes*; 2 *een vrouw op jaren, maar nog vol* –.

Jeuk, m. (*kreveling, kriebeling, kriemel*).

Jeu'ken, jeukte, h. gejeukt (1 onpersoonlijk ww. *jeuk gevoelen*; 2 *een gevoel van jeuk geven, krieuwelen*; 3 *een onweerstaanbare drang gevoelen tot*): 1 *'t jeukt me op de rug*; 2 *mijn arm jeukt*; –*de uitslag*; 3 *mijn vingers* –, begeerig a) om te schrijven, b) om te slaan; *mijn maag jeukt* (of: *de maag jeukt mij*), honger hebben.

Jeu'kerig, bn.; –er, –st (1 *gejeuk veroorzakende*; 2 *jeuk gevoelende*; ook wel: *lust gevoelende*): 1 *een* – *puistje*; 2 –*e vingers.*

Jeuk'te, v. (*jeuking, gejeuk*).

Jeunes'se dorée', v. (Fr. eig. *vergulde jeugd*; d. i. *de voorname rijke jongelui*).

Jeux floraux', o. mv. (Fr.); zie Bloemenspelen.

Jeu'zelen, jeuzelde, h. gejeuzeld (gew. *zeuren*).

Jezuïet', m. –en (Lat. Jesuita: *lid der sociëteit van Jezus*); lees *Jeezu-iet'*.

Jezuïe'tenkerk, v. –en (*kerk der Jezuïeten*; *kerk in de Jezuïetenstijl*); **–klooster,** o. –**s**; **–kruis,** o. –en (wapenk. *kruis van keel met breedwiteenloopende armen*); **–orde,** v.: de – is in 1534 gesticht door den H. Ignatius de Loyola en in 1540 goedgekeurd door den Paus; **–stijl,** m. (*bouwstijl door de Jezuïeten in de 17e en 18e eeuw* inz. *gebruikt voor hun kerken, zich kenmerkend door overlading en barokke vormen, maar uitmuntend door practische ruimteverdeeling*). (zuïe = zu-ie).

Jezuïe'tisch, bn., bw. (*van, volgens de* [*leer der*] *Jezuïeten*): *de* –*e beginselen.*

Jezuïetis'me, o. (*de leer, de beginselen, de geest der Jezuïetenorde*).

Je'zus, m.; Gr.-Lat., oorspr. Hebr., de goddelijke Stichter van het Christendom; *de Sociëteit van* –, de Jezuïetenorde; *het kind(eke) Jezus*, Jezus als kind; *de (zoete) naam Jezus*; zie Christus en **I.H.S.**

Jicht, v. (*ziekte zich voornamelijk kenmerkend door pijn in de gewrichten*).

Jich'tig, bn.; –er, –st (*met jicht gekweld*): –*e ooms en tantes*; fig. *knorren als een* –*e fagot*; –*e vingers*; als bw. *de ijzeren bouten der vlaggestokken kermden* –.

Jicht'knobbel, m. –s (*door jicht veroorzaakte zwelling aan de gewrichten*).

Jid, m. –den (Barg. *Jood*).

Jid'disch, jid'disj, o. (*Joodsch-Duitsch*).

Jij, pers. vnw. (*gij*; spreektaal en gmz.).

Jij'en, jijde, h. gejijd (*met jij toespreken*).

Jin'go, m. –'s (*dweepziek Eng. patriot, chauvinist*); **–ïs'me,** o. (*Eng. chauvinisme*).

Jï'oe-jit'soe, o.; zie Djiu-djitsu.

Joan'nes, m.; zie Johannes.

Job, m., Bijb. **1** de zwaarbeproefde man Gods uit het naar hem genoemde bijbelboek; zegsw. *zoo arm als* –, straatarm; *zoo geduldig als* –; **2** het bijbelboek.

Jobber, m. –s (Eng. *daglooner*; *beunhaas*; *knoeier*; *beursspeculantje*; ook: *beursman, die zich met een speciaal fonds bezighoudt*; Noord-Amerika: *groothandelaar*).

Jobs'bode*, m. en v. –boden (*ongeluksbode*; z. Job); **–geduld,** o. (*onuitputtelijk geduld*); **–tijding,** v. –en (*ongelukstijding*).

Joche'bed, v., Bijb. de moeder van Mozes.

Jo'chie, o. –s (*jongetje*); zie Jog.

Jockey, m. –s (Eng. *rijknecht*; *voorrijder*; *beroepsrijder, pikeur, renpaardberijder*): *de* – *berijdt bij de wedrennen het renpaard*; **––club,** v. –s ([*besloten*] *gezelschap van liefhebbers van paarden en rensport*; *club te Parijs*; *een parfum*); **––pet,** v. ––petten (*pet met groote bol en breede klep*). (j = zj).

Jocris'se, m. –n (*type, in oude Fr. kluchten, van een uiligen knecht*; *sul*).

Jo'delen, jodelde, h. gejodeld (*eigenaardige wijze van zingen der bergbewoners, karakteristiek door het snelle overgaan van borsttonen in koptonen*); ook, Joedelen.

Jo'den, m. mv. (eig. Judaeërs); z. Jood.

Jo'denbuurt, v. –en (*buurt, welke in hoofdzaak of uitsluitend door Joden wordt bewoond*; ook: *de bewoners*); verg. Ghetto; **–dom,** o. (*de gezamenlijke Joden*; *de Joodsche denkwijze, leer*; *de Mozaïsche leer*); **–kerk,** v. –en (*synagoge*): *een leven als in een* – of *het lijkt hier wel een* –, gezegd, wanneer ergens allen door elkaar schreeuwen; **–kerk'hof,** o. –hoven (*begraafplaats der Joden*): *op een* – *staan de grafsteenen overeind*; **–kers** of **–kriek,** v. –en (*tot de familie der nachtschaden behoorende sierplant*; Lat. physalis); **–lijm,** v.; **–pek,** o.; zie Aardpek.

Jodin', v. –nen (*Joodsche vrouw, Joodsch meisje*); ook: verkl. jodinnetje, o. –s.

Jo'dium, o. (v. Gr. ioei'des = violet; *metalloïde naar de violette kleur v. d. damp, door Courtois 1812 ontdekt, in de natuur voorkomende* o. a. *in zeewater* en *i. d. schildklier van zoogdieren*); **––tinctuur,** v.

Jodoform', o. en v. (*ontsmettende stof uit jodiumhoudende koolstofverbinding, geel en sterk riekend*); **–gaas,** o. (*gaas, gedrenkt in jodoform*); **–watten,** v. mv.

Joech'jachen, joechjachte, h. gejoechjacht (*verward schreeuwen, roepen*), gew.

Joe'delen, joedelde, h. gejoedeld (*jodelen*).

Joel, m. (Z.-N. *winterfeest voor Kerstmis*); zie Joelfeest.

Joe'len, joelde, h. gejoeld (1 *zich luidruchtig, druk en dartel gedragen*; 2 *met vroolijk geluid en gebaar zijn vreugde uiten*; 3 scheepst. *op commando een juichkreet* [*hoezee, hoezee*] *aanheffen*; 4 *gieren, huilen*; 5 *joelend klinken, ruischen*): 1 *het schreeuwen en – van de kinderen*; soms ook: zich joelende bewegen, *het woelt en joelt er op de straten*; 2 *de straat loopt vol, men joelt, de klokken gaan*; 3 *driemaal „hoezee"* –; 4 *de joelende vlammen*; 5 *in de verte joelde het geroep.*

Joel'feest, o. –feesten (*groot Germaansch-heidensch winterfeest, 22–25 Dec.*): in Zweden heet het Kerstfeest nog –; zie Joel.

Joe'pen, joepte, h. gejoept (*springen*): *de hond joepte den matroos na in de boot.*

Jog, o. (*jongetje*): *een aardig* –; ook: Joggie.

Johan'nes, Joan'nes, eigennaam; naam van bekende Bijbelsche personen; zie Dooper, Pathmos en Sint-Jan.

Johan'nesberger, m. (*soort van Rijnwijn naar de plaats van herkomst, Johannesberg in Nassau*; *een glas, flesch* –).

Johan'nesbloed, o. (*Duitsche cochenille, een soort van purperroode schildluis*).

Johan'nesbloem, v. –en (*groote madelief*).

Johan'nesbrood, o. (*de vrucht van* Ceratonia siliqua).

Johan'nes de De'o: *broeders van* – · –, ziekenoppassers en -verplegers.

Johan'neskever, m. –s (*rozenkevertje*; *bladsprietig kevertje*; ook, *Junikevertje*; Lat. phyllopertha horticola).

Johan'nesridder, Johanni'ter-ridder, m. –ridders; zie Johanniter-orde.

Johan'nes-wormpje, o. –-wormpjes (*glimwormpje, lichtend kevertje*).

Johanni'ter-orde, v. (gesch. *orde van St.-Jan of der Johannesridders*): de orde ontstond in de 11e eeuw met het doel zieken te verplegen, haar patroon was Johannes de Dooper; z. Hospitaalridders; later kreeg de orde een militair karakter om haar strijd tegen de ongeloovigen; van 1309–1530 was haar zetel op Rhodus en daarna op Malta (Malteezer ridders); door de overgang van Malta aan Frankrijk 1798 verloor zij geheel haar karakter; thans bestaat o. a. nog een Protestantsche tak in Duitschland, een Katholieke in Italië met charitatieve strevingen.

John Bull, m. (Eng. eig. *Jan Stier*; *de verpersoonlijking van Engeland*).

Jok, m. (*boert, scherts*; *grap*).

Jo'ken, jo'kerig; zie Jeuken enz.

Jok'kebrok*, m. en v. –ken (*iem., die* [*veel*] *jokt*; *leugenaar*).

Jok'ken 1 jokte, h. gejokt (1 *boerten, schertsen*; *gekheid maken*; 2 verzachtend: *liegen*): 1 *met – en boerten werd de avond gesleten*; *zonder* (of: *buiten*) –, [a]) zonder gekheid, [b]) naar waarheid; 2 *je jokt het*, dat is niet waar; *Jan heeft gejokt*; Z.-N. nog: *jeuken*; **2** m. –s, verkl. –tje, o. –s (*leugen*): *een heel klein –tje*; **–aar,** m. –s (*leugenaar*); v. **–aarster,** –s.

Jokkernij', v. –en (*boert, scherts*): *schalke* –.

Jok'sel, o. (Z.-N. *jeukte*).

Jol, v. jollen (*klein, licht roei- of zeilvaartuig, lichte sloep*); **–'letje,** o. –s.

Jo'len, h. gejoold (*gekheid, pret maken, joelen*).

Jo'lig, –er, –st **1** bn. (1 v. personen: *vol vroolijkheid en opgewektheid*; *de pret beminnende*; 2 v. zaken: *uitgelaten*; *prettig, pleizierig*): 1 *het –e Dikkertje*; *een –e broer, een leuke vader*; 2 *in –e stemming*; *een – feest*; **2** bw. (*op jolige wijze*); **–heid,** v.

Jolijt', v. (*vreugde, vroolijkheid, pret*). (j = zj).

Jol'leman, m. –mannen (*iem., die met een jol vaart* inz. *iem., die als beroep ergens overzet*).

Jol'len, jolde, h. gejold (*zacht kreunen*).

Jo'nas, m. Bijbel, profeet ten tijde van Jeroboam II, 825–782 v. C.; zegsw. *het lot valt op –*, hij is altijd de ongelukkige; *kijken als – in de walvisch*, bedrukt, verslagen; zie:

Jo'nassen, jonaste, h. gejonast (jongensspel: *iem. aan armen of beenen of in een deken horizontaal houden en dan opwippen en weer opvangen, onder het zingen van*: Toen Jonas in de walvisch zat, [soms gevolgd door: toen was hij verzopen en toch of: nog niet nat] van één, van twee, van drie): *iem.* –.

Jo'nathan, m. **1** Bijbel: de oudste zoon van koning Saül, ± 1020 v. C., de boezemvriend van David: *David en –*, twee onafscheidelijke vrienden; z. 2 Samuel 1 : 26; **2** *broeder –*, de Vereenigde Staten.

Jong, –er, –st **1** bn. (v. personen: 1 *onbejaard*; in de vergrootende en overtreffende trap: *minder levensjaren tellend dan de anderen*; van kinderen: *pasgeboren*; 2 *nog niet lang ontkiemd, gegroeid enz.*; *versch*; 3 *jeugdig, nog niet gevorderd*; 4 *voortkomende uit, blijk gevende v. iems. jonkheid*: *dartel overmoedig*; 5 *nog in het tijdperk der jeugd*; 6 *nog niet verouderd*; 7 *uit de laatste tijd*; ook: *betrekkelijk kort bestaande*; 8 Z.-N. *ongehuwd*): 1 *één er van was nog heel –, zeventien jaar misschien*; *–e boeren*; *het –e Holland*, het opkomend geslacht; *zijn broer, veertien jaar – er dan hij*; *ik kreeg een –e spruit*; zelfstandig: *ze heeft wat –s*; 2 *–e beenen*, nog lenig; *van jongsbeen af*, van kindsbeen; in toepassing op dieren: *een –e merel*; *de –e kastanjeblaren*; *–e erwten*, versch; *–e groenten*, van het nieuwste gewas; 3 *in mijn –e jaren*; *van –s af*; 4 *–e dwaasheden van studenten*; 5 *wat had ik, toen ik – was*; *er niet –er op worden*, op zichtbare wijze verouderen; 6 *het –e paar*; 7 *een – student, advocaat*; *de –ste berichten*; *van jonge(r) dagteekening*, uit een late (latere) tijd; *de –ste geschiedenis*, van het laatste verleden; *het –ste vaarwel*, v. e. stervende; *de –ste dag*, de dag van het laatste oordeel; 8 Z.-N. *hij blijft maar –*; nog: *– bier*, versch, onbelegen bier; **2** bw. (*op de wijze v. e. jeugdig persoon*): *zij doet nog zoo –*; **3** o. –en (1 *jongen, knaap*; Z.-N. ook *meisje*; 2 *kleintje v. dieren, jong dier*): 1 *zeg –, kom jij eens hier*; wisselvorm jo, jonk; verkl. jongske, jochie, jonkie, joch; Z.-N. *een lief –*; 2 *een kat met haar –en.*

Jongedoch'ter, v. –s (*ongehuwde vrouw, vrijster*; Z.-N. ook: *pasgeboren meisje*).

Jonge(n)heer'*, m. jongeheeren.

Jongejuf'frouw, v. –juffrouwen (*meisje uit de nette stand*; *aanspreekvorm van jonge meisjes door de dienstboden*; met oude: *ongehuwde vrouw, oude vrijster*).

Jon'geling, m. –en (*jongmensch, jong manspersoon, jonkman*); **–schap,** v. (1 *de leeftijd, waarin men jongeling is*; 2 *de gezamenlijke jongelingen*): 1 *de gelukkige dagen der –*: 2 *de academische –.*

Jon'gelingsjaren, o. mv.; **–vereeniging*,** v. –en: *een christelijke –.*

Jongelui', jongelie'den, m. mv. (*jongelieden* inz. *de volwassen kinderen ten opzichte van de ouders en grootouders*; ook: *een verloofd paartje*; *jonge mannen*; *studenten*).
Jon'gen 1 m. –s (1 *kind v. h. mannelijk geslacht*; *knaap*; 2 vertrouwelijk: *vriend*; *man*; 3 *leerjongen*, *knechtje*; 4 O.-I. *huisbediende op Java*): 1 *hij heeft twee –s en drie meisjes*; *een ondeugende –*; 2 *wat zeg jij er van, oude–?* vertrouwelijk voor vriend; *dat zijn –s van Jan de Witt*, stoere mannen, als de matrozen uit de dagen van dien Raadpensionaris; (of: als de soldaten v. Jan v. Weert); 3 *scheeps–*, *kajuits–*, *koks–*, *loop–*, *krullen–*; 4 *huis–*, *stal–*; **2** tw. (*uitroep van verwondering, verrassing*): *–*, *–*, *wat ben ik blij!* ook: sjonge, sjonge; **3** onze kat jongde, h. gejongd (*jongen werpen*).
Jon'gensmuisjes, o. mv. (*gekartelde muisjes, die aangeboden worden bij de geboorte v. e. jongen*); verg. Meisjesmuisjes.
Jon'ger, m. –s, –en (*leerling*): *leid mij tot uw klein gezin als een trouwen – in*; *de –en*, de 12 voornaamste leerlingen van Jezus; de Statenbijbel bezigt *discipel(en)*.
Jon'getje, o. –s (*kleine jongen*); z. Jog.
Jongezoon', m. –s (Z.-N. *pasgeboren zoon*).
Jong'geborene, m. en v. –geborenen (*pasgeboren kind*): *de hulpeloosheid van een –*.
Jong'gehuwde, –getrouwde, m. en v. –n (*iem., die pas voor korte tijd in 't huwelijk getreden is* inz. in het mv.).
Jonggezel', m. –gezellen (*vrijgezel*).
Jongleeren* (Fr. *goochelen*). (j = zj).
Jongleur', m. –s (Fr. *evenwichtskunstenaar, werp- en vangkunstenaar*). (j = zj).
Jongmaat'je, o. –s (*jeugdige handlanger, hulp, die tevens in het ambacht wordt opgeleid; leerling bij eenig ambacht*).
Jong'man, m. –nen, –s (Z.-N. *vrijgezel*).
Jongmensch'*, o. jongelieden, jongelui (*jongelui, jonge man* in het alg.).
Jongs, van – af, bw.: *hij was van – af ziekelijk en zwak*, v. d. prille jeugd af.
Jongs'ke, jongs'ken, o. –kes, –kens (*kleine jongen, knaapje*), spreekt.; z. Jochie.
Jongstle'den, bn. (*laatstleden*); z. **jl.**
Jonk, v. –en (Java: djong; *Oostersch, [veelal bepaaldelijk Chineesch] vaartuig, voor en achter hoog oploopend, met twee roeren, een aan elke kant, en drie masten*).
Jon'ker, m. –s (middeleeuwen: *de oudste zoon v. den edelman*; in het alg. *een jong edelman; een adellijk manspersoon; niet getitelde edele, spreektaalvorm voor Jonkheer; aanstaand officier bij het leger of op de vloot, aanspreekvorm van de cadetten der Kon. Mil. Academie, en van de adelborsten der Kon. Ned. Marine*): *een kale –*, arme edelman.
Jon'kerpartij, v. (Pruisen: *reactionnaire partij van de adel*).
Jon'kervisch*, m. –visschen (*regenboogvisch*).
Jonk'heer*, m. –heeren (middeleeuwen: *nog niet geridderd, adellijk jonkman; praedicaat vóór de voornaam van de getitelde edelen*, ook: *iedere niet getitelde edele*).
Jonk'heid, v. (1 *het jong zijn; jeugdige leeftijd, gering jarental; de jeugd*; 2 verzamelwoord: *jeugd*; 3 Z.-N. *jonge man of vrouw*): 1 *de dagen der –*; *in de –*; 2 *de – van een dorp*; 3 Z.-N. *vader is nog als een –*.
Jonk'man, m. jonkmans, jongelieden, jongelui (*jongeling, jonggezel; ongehuwd persoon van het mannelijk geslacht*); **–vrouw,** v. –vrouwen; zie Freule.
Jon'nen, jonde, h. gejond (Z.-N. *gunnen*).
Jonst, v. (Z.-N. *gunst*).
Jonquil'le, v. –s (Fr. *gele narcis*; Lat. narcissus jonquilla).
I. Jood, m. Joden (*Israëliet*): het woord ontstond uit *Judaeër* (u = oe); na de Bab. ballingschap gebruikt, vóór die tijd, na Mozes, *Israëliet*, en vóór dezen *Hebreër*; *de wandelende –*, Ahasverus.
II. Jood, o. (*jodium* inz. in samenst.): *–verbinding; besmeer uw teenen met –*.
Joodsch* 1 bn., bw. ([*als*] *van, eigen aan, betrekking hebbende op een Jood, de Joden, de Mozaïsche leer*): *het –e land*, Palestina; *het –e volk*; **2** o. (*de Joodsche taal*).
I. Jool, m. (*bloed, hals; halve gek, zotskap*, vero., Z.-N.): *A? was Klein-Duimpje; B? de Sparrewouwer Reus; C? was een –; een Jole voor* (= in plaats van) *een Wijf*.
II. Jool, m. jolen (*luidruchtig feest, vooral onder studenten; joligheid, pret*): *een studenten-rij–, een kroeg–*; zie Donderjool.
Joon, v., o. jonen (1 *op het water drijvend tonnetje met daaruit oprijzende stok*; 2 *boei- of bakenton op de beug*): 1 *twee zwarte jonen wezen het vaarwater aan*; 2 een – met rood vlaggetje wijst het einde aan van de reep der uitgezette vleet, ook elke dreg, waarmee de beuglijn wordt vastgelegd.
I. Joop, v. jopen (*de haagdoorn of meidoorn; zijn vruchten; rozebottel*; ook: *appelsoort, vermoedelijk naar de roode kleur*).
II. Joop, Jo'pie, m. (*jongensnaam voor Jozef*).
I. Joost, m. (*mansnaam*; Lat. Justus = de rechtvaardige): *– van den Vondel*.
II. Joost, Joos'je, o. (*Chineesche duivel, godheid*; ook: *het beeld er van*), m.: zegsw. *dat mag Joost weten* (of: *Joost weet*), dat mag de duivel weten, dat weet geen mensch.
Jo'penbier, o. (soorten) –bieren (*zwaar Duitsch moutbier, zoo geheeten naar een straat in Danzig of omgekeerd*).
Jordaan' 1 m. en v. (*hoofdrivier van Palestina*): de – ontspringt op de W.-helling van de Hermon, loopt door het meer van Genesareth of van Tiberias naar de Doode Zee; **2** v. (*volksbuurt in het W. van A'dam; de bewoners*); **–da'ner,** m. –s (*bewoner van de Jordaan in Amsterdam*).
Jor'den, m. –s (*onnoozele, domme jongen*).
Jo'ris, St.– –; z. Sint-Georgius; **Jo'ris Goed'bloed,** m. (*type van den sukkel*).
Jormungand', m. Germ. myth. de Midgardslang, door Thor gedood bij de wereldbrand, het, het heelal ringvormig omgevende, zinnebeeld van de Oceaan.
Jo'seph; zie Jozef; **Josephi'ne,** v. –s (*meisjesnaam*); ook, Jozefi'ne.
Josephinis'me, o. (*kerkelijk-staatkundig stelsel, volgens welk de kerk in niet zuiver geestelijke aangelegenheden aan de staat ondergeschikt is*; ongunstig: *bureaucratische bemoeizucht met kerkelijke aangelegenheden* naar keizer Jozef II, 1765–'90, zoon v. Maria Theresia).
Jo'ta, v. –'s (*de Gr. letter i*, overeenkomende met *jôd* in 't Hebreeuwsch; in het N.-Testament gebezigd in toepassing op de kleinste letter van het Hebr. alphabet): zegsw. *geen – (noch titel), niet een –*, niet het minste; *op een –*, op een prik, verg. Matth. 5 : 18.
Jo'tenheim, o., Germ. myth. het land der

Reuzen of Joten, de vijanden der Asen.
Jou, pers. vnw. v. d. 2e persoon enkelv., voorwerpsvorm, gmz.: *is dit van – ?* vocatief in plaats van jij: *– ezel!*
Jou'en, joude, h. gejoud (*met jij en jou toespreken*): *iem. jijen en –*, familiaar met iem. spreken en omgaan.
Jouïsseeren* (Fr. *genieten*). (jou = zjoe).
Jour, m. –s (Fr. *dag; ontvangdag*); z. Ajour.
Journaal', o. –nalen (Fr. journal: *dagregister van den scheepsgezagvoerder*; boekhouden: *een der hoofdboeken van den koopman; dagboek; geschiedverhaal in de vorm v. e. dagboek; tijdschrift*); **–nalist',** m. –en (Fr. *dagbladschrijver, -redacteur*); **–nalistiek',** 1 v. (*dagbladschrijverij; het dagbladwezen; de wereld der periodieke pers; het werk, beroep, de loopbaan v. den of een journalist; de gezamenlijke journalisten; de dagbladpers*); 2 bn., bw. (*van of behoorende tot de journalisten of de journalistiek*): *de –e loopbaan*; Fr. journalistique, v.; ook, Journalisme.
I. Jouw 1 m. (*uitjouwing, bespotting*); 2 tw. (Z.-N. uitroep van blijdschap); 3 m. –en (Z.-N. *goed schot, goede worp*).
II. Jouw, bez. vnw. (*uw*): *is dit – boek?*
Jou'wen, jouwde, h. gejouwd (klankn. *naschreeuwen* [*hoonend*]); zie Uitjouwen.
Joviaal', bn. en bw.; –aler, –st (Fr. jovial [Lat. jovialis = onder invloed van de planeet Jupiter, oorsprong v. vreugde en geluk]: *gulhartig; opgeruimd, blijmoedig*): *er heerscht een –ale geest; hij schudde mij – de hand.*
Jovialiteit', v. (Fr. *gulheid, vroolijkheid, blijgeestigheid, opgeruimdheid*). (j = zj).
Joyeu'se entrée', v. (Fr. gesch. *blijde incomste; aanvaarding der regeering en bezwering der privilegiën; naam van een charter, door hertog Wenceslaus in 1355 gegeven, dat de nieuwe hertogen van Brabant eerst moesten bezweren, vóór zij Brussel binnentogen*).
Jo'zef, m. Bijbel, 1 de zoon van aartsvader Jacob en van Rachel, werd door zijn afgunstige broeders aan Midianietische kooplieden verkocht, (Dothan), kwam aan het hof van den Pharao en werd onderkoning van Egypte, ± 1500 v. C.; zegsw. *een kuische –*, een man rein van zeden; *hij staat er als –, de droomer*, als een suffe knaap; 2 de man van Maria, de pleegvader van Jezus; zegsw. *de rechte, de ware –*, de man, die voor het meisje bestemd is; *als de rechte – maar komt, dan zal Maria wel volgen*, als de man harer keuze maar komt, zal het meisje het jawoord wel geven; z. Sint–; 3 m. (*soort van Fransch dun papier*).
Ju 1 tw. (uitroep om een dier inz. een paard aan te zetten): *– – paardje, met je vlassen staartje!* 2 m. –'s (Z.-N. *paardtje*]).
Jubee', o. –s (Fr. jubé: *zanggalerij of oksaal vóór het hoogkoor*); z. Dokzaal. (j = j).
Ju'bel, m. –s (*jubelkreten, gejuich, gejubel; feestvreugde; jubelfeest*): *er ging een – op.*
Ju'belen, jubelde, h. gejubeld (oorspr. Hebr. *vreugdekreten aanheffen, in luide, vroolijke klanken uitbundige vreugde uiten; iets jubelend uitbrengen*): *het volk jubelde den overwinnaar tegen; prachtig! jubelde Loe.*
Ju'belfeest, o. –en (*herinneringsfeest op het 25e, 50e, 75ste enz. jaar van het bestaan van een school, instelling enz.*); **–jaar,** o. –jaren (1 *jaar, waarin een jubelfeest valt*; 2 bij de Israëlieten: *elk 50e jaar, waarin het land moest rusten en elke Israëliet, die zijn land verloren had, dit weer terugkreeg, terwijl zij, die zich voor schuld hadden moeten verkoopen. de vrijheid terugkregen*; 3 R.-K. *het eerste jaar eener eeuw sedert 1300*; later: *ieder 25ste jaar*): 1 *het – van Neêrlands vrijheid*; 2 *het Mozaïsche –*: 3 *buitengewoon –, waarin allerlei aflaten kunnen verdiend worden.*
Jubila'ris, m. –sen, vr. *jubilares'se*, –n (Lat. jubilarius: *iem., die een jubilé viert*).
Jubil(a)e'um (Lat.), o., (Ned.) jubil(a)eums; (Lat.) jubil(a)ea; **jubilé'** (Fr.), o. jubilé's; **Jubilee'** (Z.-N.), o. –s (*jubeljaar* inz. *R.-K. kerkelijk feest; jubelfeest, herinneringsfeest, feestdag*).
Jubileeren* (Fr. [Lat. jubilare]: *jubelen, juichen; een jubelfeest of jubilé vieren*).
Jucht', jucht'leder, jucht'leer, o. (vermoedelijk Tartaarsch-Russisch: *week, lenig, waterdicht rood leder, van jonge-runderhuiden*); **–leeren*,** bn. (*van juchtleder*).
Ju'da 1 m. vierde zoon van Jakob, den aartsvader, en Lea; 2 o. Judea; 3 het rijk van – of der *Twee stammen* (Juda en Benjamin) met Jeruzalem als hoofdstad, had 20 koningen van Ro'boam of Reha'beam, Salomons zoon, 975 v. C. tot Zedeki'a, die in 586 v. C., door Nebucadnezar, met de meeste bewoners naar Babylon gevangen werd weggevoerd.
Ju'das 1 m. Bijbel: leerling v. Jezus, naar zijn geboorteplaats bijgenaamd Iscarioth; – verried zijn Meester voor 30 zilverlingen, ± *f* 48; 2 m. –sen (fig. en scherts.: *penningmeester; valsche vriend, verrader; ellendeling; treiteraar, plager*); **–baard,** m. –en (*roode baard*); **–groet,** m. –en (*valsche groet*); **–haar,** o. –haren (*rood haar*); **–kus,** m. –sen (*verraderlijke kus*); z. Lukas 22 : 47–48; **–lach,** m. (*valsche lach*).
Ju'daspenning, m. –en (*kruisbloemige plant met zaadtusschenschot op een zilverling gelijkende*: Lat. lunaria annua).
Ju'dassen, judaste, h. gejudast (*treiteren*; Z.-N. *klikken*).
Jude'a, o. (Bijb. *het Z. deel van Palestina genoemd naar de stam Juda*); z. Jood I.
Judic(i)eeren* (*vonnissen*). (j = j).
Judicieel'*, bn. (Fr. judiciel [Lat. judicialis]: *in rechten; in het geding; gerechtelijk*).
Judi'cium, o. –cia (Lat. *oordeel*; N.-N. universiteit: *oordeel van de faculteit over een examen, of over het antwoord op een academische prijsvraag*).
Juf, v. –s (*juffrouw*, inz. *juffrouw in betrekking; onderwijzeres*), gmz.: *de juffies op kantoor; kinder–, school–, winkel–.*
Juf'fer, v. –s, in bet. 1 ook –en (1 *beschaafd, huwbaar meisje uit de meer aanzienlijke standen; jonge dame*, vero. of scherts.; 2 *zekere fijne, slanke, gevleugelde insecten*; 3 *dennestam, gedeeltelijk vierkant beslagen*; Z.-N. inz. *zolderrib*; 4 *opzetstuk op een heipaal*; 5 *straatstamper*): 1 *waar woont die schoone – van 20 jaar*; 2 inz. als verkl.: *de kleinere waternimfen worden juffertjes genoemd*; 3 *de –s worden* inz. *gebruikt bij het maken van stellingen*; Z.-N. *–s van drie duim dik en één voet breed*; 4 *wil men de paal tot onder de voet van de heistelling inslaan, dan gebruikt men een –*; 5 *de – heet in het Fr. demoiselle*; **–achtig,** bn. en bw.; **–er,**

–st (*als een juffer: nuffig; bedeesd enz.*).
Juf'feren, jufferde, h. gejufferd (*goed of netjes staan*): *lang en smal, dat juffert goed; een beetje scheef, dat juffert wel.* is zoo erg niet.
Juf'ferschap, v. (*de gezamenlijke juffers*).
Juf'fershondje, o. –s ([*dames*]*schoothondje*): zegsw. *beven als een* –; ook: –hond'je.
Juf'fertje, o. –s (1 liefkoozend: *aardig huwbaar vrouwspersoontje*; meewarig: *zwak, teer wezentje*; iron. *dametje, nufje, nestje*; 2 *meisje uit de kleine burgerstand*; 3 bouwk. *spits torentje, dat op het kruispunt van schip en transsept eener kruiskerk staat*): 1 *een bevallig – van de groote wereld; dat deed het teere – niet; nu weet je –, dat ik geen wollen lap ben*; 2 *zij was maar „een –"*; 3 *het – herstellen.*
Juf'fertje-in-'t-groen', o. juffertjes-in-'t-groen (*ranonkel met witte of blauwe bloempjes*; Lat. nigella damascena).
Juf'frouw, v. –en (1 vroeger: *iedere gehuwde vrouw beneden de rang van mevrouw*; 2 later N.-N.: *gehuwde vrouw uit de kleine burgerstand*; 3 *ongehuwde vrouw*; 4 *de meesteres, de burgerhuisvrouw*; 5 *huwbare jonge dochter uit meer aanzienlijke stand, jonge dame*; 6 met bep. lidw. of bez. vnw.: *de dochter des huizes*; 7 *kinderjuffrouw, onderwijzeres enz.*; 8 *huishoudster*; 9 *vrouwelijke bediende of beambte*; 10 *de hospita*; bij het aanspreken met accent op het tweede lid): 1 *ik ben makelaar in koffie, welnu mijn vrouw is –*; 2 *de – is beneden, ze verkoopt priktollen*; 3 *het is de klop van – Mina, onze bejaarde tante*; 4 *zoo kan mijn arme – toch niet blijven liggen*; 5 *de dochters van den burgemeester zijn –en*; 6 *voor de – was Sprotje nog banger dan voor Mevrouw*; 7 *we hebben vacantie, de – is ziek*; 8 *een – voor de huishouding nemen*; 9 *de – van de telefoon*; 10 *de – gromde, dat het geen manier van doen was*; – *Deluw; hoe zoo juffrouw'?* nog: – *van gezelschap,* meisje tot gezelschap en hulp v. e. bejaarde dame.
Jui'chen, juichte, h. gejuicht (*luid en jubelend zijn vreugd te kennen geven*); **–d,** met gejuich; **–toon,** m. –tonen (*jubelkreet*).
Juin (*ajuin*) **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.
Juip'je, o. –s; zie Meelappeltje.
Juist, bn. en bw.; –er, meest – (*nauwkeurig; zooals het moet zijn*); –**'heid,** v. (*nauwkeurigheid*): *de – van een uitdrukking.*
Juju'be, v. –s (Lat. jujuba: *roode borstbezie van de jujubeboom; de boom of heester,* Lat. zizyphus; *borstdeeg; elastische hoesttabletten van suiker en gom*). (j = zj).
Juk, o. –ken (1 *trektuig van ossen* inz. *blok met bochten of uithollingen*; 2 fig. [zinnebeeld van] *druk, dwang, beproeving, dienstbaarheid*; 3 *een span, een koppel trekdieren*; 4 *zekere landmaat,* als een juk ossen in een dag kan beploegen; 5 *gereedschap om emmers of manden te dragen*: inz. *kraagvormig schouderblok met uitstekende armen*; 6 als vakterm in verschillende bet.): 1 *in 't – spannen* inz. Bijbel; 2 *het Spaansche –; iem. onder het – brengen; mijn – is zacht en mijn last is licht,* Matth. 11 : 29, de onderwerping aan Jezus' geboden; 3 *een – ossen offeren*; 4 *vier – akkerland*; 5 *het – van de melkmeid*; 6 *een bruiloftstafel op –ken,* opstaande stijlen door een ligger verbonden; *het – v. e. brug,* paalwerk tot dracht v. e. brug; gesch. *onder het Caudijnsche – doorgaan,* fig. zijn leven koopen met schande, als de Rom. deden, 321 v. C., die, na de slag bij Caudium, onder het schandjuk, van drie speren gemaakt, doorgingen.
Juk'been, o. –beenderen (ontl. *wangbeen onder het oog*): *vooruitstekende –beenderen.*
Juk'ken (Z.-N. van paarden: *koppelen; in 't span gaan; remmen* [bij het afgaan]).
Juk'kraagje, o. –s (*jongensdracht in Hildebrands dagen, overgeslagen boordje*): *het menschdom heeft een kieltje gedragen met een –.*
Ju'li, m. (*de 7e maand, genoemd naar Julius Caesar, die in deze maand geboren werd*: *Hooimaand*); **–dag,** m. –dagen.
Juliaan'sche*kalen'der, m. (*detijdrekening, door Julius Caesar, in 46 v. C. vastgesteld met als grondslag het zonnejaar, waarbij het jaar gerekend werd op 365 dagen en 6 uren*): Caesar bepaalde, dat het gewone jaar driemaal achter elkaar van 365 dagen zou zijn en het vierde van 366 dagen, dit heet in de almanakken *de Oude Stijl.*
Julien'ne, v. (Fr. *gedroogde soepgroente*; ook: *groentesoep*).
Ju'lius Cae'sar; z. Caesar. (ae = ee).
Jul'lie 1 pers. vnw. (*jelui, gijlieden*): *wat doen –?* **2** bezitt. vnw. (*van jullie*): – *os.*
Jumel'les, v. mv. (Fr. *dubbel oogglas, tooneelkijker*); zie Binocle. (j = zj).
Junc'tie, v. –tiën, –s (Lat. junctio: *vereeniging; verbinding*[*spunt*]); **–tuur',** v. –turen (Lat. junctura: *verbinding; gewricht*).
Ju'ni, m. (*de 6e maand, vermoedelijk geheeten naar de godin Juno; Zomermaand*).
Ju'nior, m. juniores (Lat. *de jongere*); z. **Jr.**
Ju'no, v. **1** myth. gemalin van Jupiter, de pauw is haar gewijd; z. Hera; **2** fig. forsche, majestueuze schoonheid; **3** een planeet.
Jun'ta, v. –'s (Sp. *vergadering, staatsraad in Spanje, Portugal of Z.-Amerika; volksvertegenwoordiging; volks- of soldatencomité*).
Jupijn', m. (o.-Fr. Jupin: *Jupiter*).
Ju'piter, m. **1** myth. de opperste God, de god v. donder en bliksem; de arend is hem gewijd; deze draagt de bliksem in zijn klauw; bij de Grieken Zeus (eu = ui); – *plu'vius,* de regengod; – *to'nans,* de dondergod; **2** grootste planeet van ons zonnestelsel.
I. Ju'ra, o. mv. (Lat. *de rechtswetenschappen; de rechten*; ook vero.: *gerechtskosten*); zie Jus. (j = j).
II. Ju'ra, v. (*grensgebergte tusschen Frankrijk en Zwitserland*; geol. *2de aardperiode van het secundaire tijdvak; aardformatie, zooals ze het eerst bekend was in het Jura-gebergte*).
Jura're in ver'ba magis'tri (Lat. *zweren bij de woorden des meesters*).
Ju're, de –, Lat. rechtens, van rechtswege; – **divi'no,** naar goddelijk recht; – **huma'no,** naar menschelijk recht; – **ecclesias'tico,** naar kerkelijk recht.
Juridiek', Fr. juridique, Lat. juridicus, ook **juri'disch 1** bn. (*overeenkomstig de rechtsleer; rechtsgeldig; rechtskundig; betreffende de leer van het recht*): *de –e faculteit,* rechtsgeleerde; *van een – standpunt; een onoverkomelijk – bezwaar;* **2** bw.: – *redeneeren.*
Jurisconsul'tus, m. –consul'ti (Lat. *rechtsgeleerde*); ook: Jurisconsult', m. –en.
Jurisdic'tie, v. –s, –tiën (Lat. jurisdictio: *rechtshandeling; rechtspraak; rechtsgebied; rechtsmacht*; inz. R.-K. *rechtsmacht tot het*

uitoefenen der priesterlijke bedieningen; Z.-N. *rechtsmacht*; Z.-N. *rechtscollege*): Z.-N. *administratieve* –; Z.-N. *rechterlijke* –.

Jurispruden'tie, v. (Fr.-Eng. jurisprudence [Lat. jurisprudentia]: *rechtsgeleerdheid*; *rechtspraak*; *rechtsopvatting, gehuldigd door de* [*hoogste*] *rechtscolleges, rechtslichamen, blijkende uit genomen beslissingen*). (j = j).

Jurist', m. –en (Fr. [Lat. jurista v. jus]: *rechtsgeleerde*; *student in de rechten*).

Juristerij', v. (minachtend: *rechtsgeleerdheid*; *juridische spitsvondigheid*).

Ju'ris utrius'que doc'tor, m. – docto'res (Lat. *doctor in de beide rechten*, nl. *burgerlijk en kerkelijk*); z. **J. U. D.**

Jurk, v. –en (1 *boven-kinderkleedingstuk*; 2 [*dames*]*japon*): 1 *een katoenen* –; *een schoone* – *aandoen*; 2 *'r Zondagsche* –, min of meer gew.

Ju'ry, v. –'s (Eng. *college van gezworenen, buiten de rechterlijke ambtenaren aangewezen personen, dat den* [*straf*]*rechter op zijn vragen het antwoord geeft, waarvan de beslissing afhangt in het geding*; *commissie v. beoordeeling bij wedstrijden of prijsvragen, keurraad*; Z.-N. *examencommissie*); **–lid,** m. –leden. (j = zj, ook wel = j).

I. Jus, o. ju'ra (Lat. *het recht*): – *anga'riae*, z. Angarie; – *civi'le*, burgerlijk recht; – *crimina'le*, strafrecht; – *docen'di*, recht om onderwijs te geven; – *priva'tum*, burgerlijk recht; – *promoven'di*, recht om een akte van bevoegdheid uit te reiken of om zulk een akte te behalen; – *pu'blicum*, publiek recht; – *talio'nis*; z. Talio. (j = j).

II. Jus, v. (Fr. *vleeschsap, jeu*): *koude* –; ook in ruimer opvatting: *boter*–, boter, waarin vleesch is gebraden; z. Jeugd 5; lees *zju*.

Jusqu'ici'tje, o. –s (Fr. *bladzijleggertje*).

Justeeren* (o.-Fr. juster [Lat. justare]: *juist maken*; *richten*; *zuiver stellen*: van munten: *verevenen*, d. i. ze op hun gewicht onderzoeken en *het juiste gewicht geven*; v. maten en gewichten: *ze met de standaard der maat of v. h. gewicht vergelijken en daarmee in overeenstemming brengen*). (j = j).

Justement', bw. (Fr. *juist, precies*), ook: Juistement. (j = zj).

Juste-milieu', o. (Fr. het juiste midden: *de gulden middelweg*).

Justifica'tie, v. –tiën, –ties (Lat. justificatio: *rechtvaardiging*; *verantwoording*; lettergietersterm: *de gegoten letter vergelijken met de matrijs*); **–ficeeren*** (Lat. justificare: *rechtvaardigen*); **–ficatoir',** bn. (Fr. rechtst. *tot bewijs strekkende*; *tot staving*): *–e stukken*. (j = j).

Justinia'nus, m., gesch. keizer van het O.-Romeinsche rijk, 527–565; zie Corpus juris en Aya Sophia. (j = j).

Justi'tia, v., myth. Rom. godin der gerechtigheid, zie Themis; lees *justiet'sia*.

Justitia'belen, m. en v. mv. (Fr. justiciable, Lat. justitiabilis: *rechtzoekenden*; inz. *aan een bepaalde rechtspraak of aan de rechtspraak van een bepaalden rechter onderworpenen*), ook: Justiciabelen. (j = j).

Justi'tie, v. (Lat. justitia: 1 vero. *gerechtigheid*; 2 vero. *het recht*; 3 *de rechterlijke macht, de rechtbank*; 4 *rechtsbedeeling*; 5 *rechtspraak*: 6 *recht* in de zin van *tenuitvoerlegging v. e.* [*dood*]*vonnis*; 7 *rechtswezen*): 1 *eenen iegelijken recht ende* – *doen geschieden*; 2 – *verzoeken*; 3 *in handen der* – *geven*; 4 *de kamer van* –, een rechtsprekend lichaam; 5 *het beleid der* –, de regeling van de rechtspraak; 6 – *doen*; 7 *de minister van* –; nog: *het paleis van* – (naar het Fr.), rechtsgebouw; zie Officier. (j = j).

Justitieel'*, bn. (*wat op justitie betrekking heeft*; *gerechtelijk*): *een –e quaestie*; ook: *een – onderzoek*, vanwege de justitie. (j = j).

I. Jut 1 v. jutten (*sappige zomerpeer*): *zachte –ten*; **2** m. jutten (*boom*).

II. Jut mans- en vrouwsvoornaam: *Het hoofd* (of: *de kop*) *van Jut*, krachtmachine op kermissen (oorspr. geslachtsnaam van een in 1876 berechten moordenaar).

Ju'te, v. (Eng.-Hindoesch: *Oost-Indische hennep of vlas* inz. *der Gangesvlakte*; *weefsel van deze stof*; Lat. corchorus capsularis); **–garen,** o. (soorten), –s; **–gordijnen,** v. en o. mv.; **–spinnerij,** v. –en; **–weverij,** v. –en; **–zak,** m. –ken; z. voor het gebruik van *jute* als bn. Alpaca, opm. (j = j).

Jut'mis, Jut'temis, m.; z. Sint-Jutmis.

Jut'ten, jutte, h. gejut (*stranddief zijn, dieven, rooven*); verg. Strandjut.

Jut'tepeer, verg. Dirkjespeer, Aagtappel **1** v. –peren (*jut* **I, 1**); **2** m. –peren (*boom*).

Juvenaat', o. –naten (Lat. juvenis = jongeling: *inrichting van onderwijs voor adspirant-kloosterlingen, -priesters*). (j = j).

Juweel'*, o. –en (1 *lijfsieraad*, ietwat vero.; 2 *bewerkte kostbare steen*; 3 *iem., die, iets, dat door waarde, schoonheid uitmunt*; *het puik*): 1 *de –en poetsen*; 2 *haar handen flonkerden van –en*; bij verg. *de droppelen fonkelden als –en*; 3 *een –tje van een schilderij*; *die vrouw dat is een* –.

Juwee'len*, bn. (*met juweelen bezet*; *uit een juweel, juweelen bestaande*; *een juweel, juweelen bevattende*): – *oorknoppen*; *een – bootje*; – *broches*.

Juwee'lendoosje*, o. –s (*doosje tot bewaring van juweelen*); **–kistje*,** o. –s; z. Ecrin.

Juwelier', m. –s (*juweelwerker*; *iem., die edelsteenen in goud en zilver zet*; *handelaar in edelgesteenten*); **–lier'ster,** v. –s.

K [1]).

Kant. – *Kantoor*.
Kapt. – *Kapitein*.
Kar. – *Karaat'*; zie ald.
K. B. – *Koninklijk Besluit*.
kg – *kilo, kilogram*.
Kipa; zie ald.
Kl. – *Klas*.
K. L. M. – *Kon. Luchtvaart-Maatschappij*.
km – *kilometer*, mijl van 1000 m.
K. M. – *Keizerlijke* of *Koninklijke Majesteit*.
K. N. A. C. – *Kon. Ned. Automobiel-Club*.
Kon. – *Koninklijk*.
kr. – 1 *kroon*; 2 *kreutzer*; zie ald.
K. R. O. – *Katholieke Radio-Omroep*.

[1] Woorden, die niet onder K staan, vindt men onder C.

Kub. – *Kubieke.*
K. v. K. en F. – *Kamer van Koophandel en Fabrieken.*
K.W. – *Kilowat.*

K, v. –'s (1 als klank: *medeklinker*; 2 als letterteeken: *elfde letter van het alphabet*; 3 *i. e. woordenboek enz. al de woorden in alphabetische orde, die met deze letter aanvangen*): 1 *de – is een keelklank en wordt gehoord in het begin, het midden en aan het einde van Nederlandsche woorden*; 2 *op de koffer stond een roodgeschilderde –*; 3 *zoek bij de – als ge het woord bij de C niet kunt vinden.*
I. Ka, v. kaden; zie Kade en Kaai **I.**
II. Ka, v. –'s; volksnaam v. d. Kauw.
III. Ka, v., *Kaat'je*, o.; zie Kaat.
Ka'äba, v. (Arab. *dobbelsteen*; *dobbelsteenvormig gebouwtje* [volgens de Mohammedanen door Abraham gebouwd] *in het midden van het binnenhof der heilige moskee te Mekka*); in de muur van dit gebouwtje is gemetseld een zwarte steen, die bijzondere vereering geniet.
Kaai, v. kaven (Z.-N. *schoorsteen*).
I. Kaag, v. kagen (*platboomd binnenvaartuig* [*met zwaarden*] *en met één mast*).
II. Kaag, v. kagen (*stuk buitendijksch land*; *omkaad of omdijkt stuk land*; *naam v. verschillende polders*), hetzelfde woord als Koog.
I. Kaai, v. –en (*kade*; Z.-N. *perron*); **–geld,** o. –en (*liggeld voor schepen*).
II. Kaai, v. –en; zie Kaan **II.**
Kaai'draaien; zie Kadraaien.
I. Kaai'en, kaaide, h. gekaaid (scheepst. *aan de kaai aanleggen*).
II. Kaai'en, kaaide, h. gekaaid (van de raas: *langscheeps brassen en toppen*; ook: *uit de overeindsche stand in horizontale stand brengen of omgekeerd*).
III. Kaai'en, kaaide, h. gekaaid ([*heimelijk*] *wegnemen*; *gappen*); gmz.
IV. Kaai'en, kaaide, h. gekaaid (plat: *werpen, gooien*; *kwakken*).
Kaai'er, m. –s (*onverwachte, verraderlijke zwaai of gier, harde schok of bons v. h. schip*; *schuiver*): *het schip maakte een –*; *een valsche –.*
Kaai'geld, o. –en (*geld, dat betaald moet worden voor het recht om aan een kade te mogen liggen. lossen en laden*).
Kaai'looper*, m. –s (*los werkman aan de kaai*: *kaaiboef, kaairidder*).
Kaai'man, m. –s, –mannen (Port.-Sp. oorspr. negerwoord: *krokodil v. Midden- en Z.-Amerik.*, bij uitbr. v. andere krokodillen; Lat. caiman; O.-I. *vierkante pot, kelderflesch*).
Kaai'werker, m. –s (*sjouwerman, die op de kade werkt. schepen lost en laadt*).
Kaai'muur, v. –muren (*muur langs en tegen de walkant van een kaai*; *muurwerk tot bekleeding van walkanten enz.*).
I. Kaak, v. kaken (1 *het uit een vast en een beweeglijk gedeelte bestaand beenderengestel om de mondspleet*; 2 *kakebeen*: *bovenkaak of onderkaak*; in het mv. *de beide kakebeenen, kaak*; 3 *wang*, inz. in het mv.; 4 *kieuw v. e. visch*; 5 overdr. technische benaming): 1 *het onderste beweeglijke gedeelte der – heet onderkaak*; 2 *vier tanden in iedere –*; zegsw. *hou je kaken*, zwijg; zegsw. *uit de kaken van de dood redden*, van de wisse ondergang; 3 z. *Kaakslag*; *met beschaamde kaken*, rood v. schaamte; *blozende kaken*; 4 *bij het koopen van visch kijken, of de kaken rood zijn*; 5 *de kaken v. e. schaaf*, deelen v. h. schaafblok aan weerszijden v. d. „bek".
II. Kaak, v. kaken (1 *verhevenheid, waarop vroeger boosdoeners tot straf werden te pronk gesteld of gegeeseld enz.*; *schandpaal*; 2 beschouwd als gerechtelijke straf): 1 *de – was een* [*steenen*] *zuil of een houten stelling of schavot*; *iem. aan of op de – stellen*, fig. iem. aan verachting prijsgeven; 2 *onteerende straffen zijn de –, de geeseling enz.*
III. Kaak, v. kaken (Eng. cake: *gebakje*; *scheepsbeschuit*); z. Kaakton; **–je,** o. –s (*droog koekje*): *een blik –s*; *–s van Verkade.*
Kaak'mes, o. –messen (*klein, scherp mes, om visch te kaken*); zie Kaken.
Kaaks'been, Z.-N.; zie Kakebeen.
Kaak'slag, m. –slagen (*slag op de kaak of wang*; fig. *erge beleediging, hoon*); Z.-N. ook **–smeet,** v.
Kaak'ton, v. –tonnen (scheepst. *ton tot het bewaren van scheepsbeschuit*).
Kaal 1 bn. (1 *geheel of gedeeltelijk haarloos*; 2 *kort afgeknipt, geschoren*; 3 *zonder veeren*; 4 *met een onbehaarde huid, naakt*; 5 v. stoffen enz.: *zonder wol, glad en glimmend geworden*; 6 *bladerloos*; 7 van het land: *v. gewassen ontbloot*; 8 v. d. grond enz.: *onbegroeid*; 9 *onbekleed, onbedekt* in verschillende opvattingen; 10 *beroofd van 't geen men bezat*; 11 *onbemiddeld*; 12 *schraal, schriel, zuinig*; 13 *armelijk, erbarmelijk*; 14 *bekaaid, teleurgesteld*): 1 *een kale schedel, een kale knikker*; 2 *e. –* [*geknipt, geschoren*] *hoofd*, glad; 3 *een kale vogel*; *kale kadodder*, jonge vogel zonder veeren; 4 *de kaalste luizen bijten het hardst*, de geringste lieden zijn het onbarmhartigst; 5 *een – jasje*; 6 *kale heggen en boomen*; 7 *de kale velden in de winter*; 8 *de kale heuvels*; 9 *een kale en leege kerk*; *een kale boterham*, met niets er op; 10 *– zijn* (bij het spel), alles verloren hebben; 11 *de kale familie uit Holland*; *zoo – als een luis, een kerkmuis, de mieren*; zegsw. *Hoe kaler, hoe royaler*, hoe minder iem. heeft, hoe meer hij soms uitgeeft; *een kale heer* (of: *beer*); *een kale jakhals*; 12 *een kale ontvangst*; 13 *een kale drukte*, koude; 14 *van een kale reis thuiskomen* (of: *– van de reis*); *– ergens af komen*; **2** bw. (1 *armoedig*; 2 *erbarmelijk, poover*): 1 *– uitgedost als jonge spreeuwen*; 2 *het er –(tjes) afbrengen.*
Kaal'aard, m. –s (Z.-N. *kaalkop*; *kale heer*).
Kaal'heid, v. (1 *haarloosheid*; 2 *het beroofd zijn van bladeren*; 3 *het ontbreken van plantengroei*): 1 *– veroorzaken*; 2 *de – van de wilg*; 3 *de – der tuinen.*
Kaalhooi'dig, bn.; –er, –st (*haarloos*).
Kaal'kop*1 m. –koppen inz. Z.-N. (*een hoofd zonder haren*); **2** m. en v. –koppen (scheldn. *iem. met kale schedel*).
Kaal'slaan, o., **–slag,** m. (houtvesterij, naar het Duitsch kahlschlagen: *het ontblooten van een stuk boschgrond door het geboomte te vellen ten behoeve van nieuwe aanplant*).
Kaam, v. in Z.-N. mv. kamen (*witte, vlokkige stof op bier, wijn, azijn enz., bestaande uit de cellen eener gistzwam*).
Kaam'sel, o. –s (*kaam*).
I. Kaan, v. kanen ([*platboomd*] *vaartuig*; *bootje*).
II. Kaan, v. kanen (*uitgesmolten stukje vet of spek*); zie Kaai, ook Z.-N. voor Kaam.

Kaan'koek (*broodkoek van kanen als honden- en varkensvoer*) **1** (voorwerpsn.), m. –koeken; **2** (stofn.), v.

I. Kaap, v. kapen (Lat. caput = hoofd: 1 *in zee uitloopend gebergte, voorgebergte*; 2 *Kaapkolonie, Kaap de Goede Hoop*): 1 *de – omzeilen*, inz. Kaap de Goede Hoop; zegsw. *de – te boven zijn*, [a] haar omgezeild hebben, [b] het gevaar ontkomen zijn; 2 *naar de –*.

II. Kaap, v. (*zeeroof*): *ter – varen*.

Kaap'kolonie, v. (*Eng. Zuid-Afrikaansch dominion met de hoofdplaats Kaapstad*).

Kaapsch*, bn. (*van de Kaap, daar gevestigd, op de Kaap betrekking hebbend enz.*): *de –e ezel*, de zebra; *–e wijn*.

Kaap'stander, m. –standers (*windas met verticale stand van het draaispil*).

I. Kaap'vaarder*, m. –s (*iem., die of schip, dat naar Kaap de Goede Hoop vaart*).

II. Kaap'vaarder*, m. –s (*iem., die of schip, dat ter kaapvaart is, de kaapvaart uitoefent*).

I. Kaar*, m. en v. karen (*vriend; vriendin[netje]*); vero.

II. Kaar, v. karen (in het alg. *bak, kuip, bun*; inz. *bak of korf met deksel om de gevangen visch in te doen en mee te nemen, bunnetje*; *kast of bak van hout met gaten, met wanden v. roosterwerk om visch levend in te houden*; Z.-N. *bijenkorf*): *de – in oliemolens*, vierkante, trechtervormige bak; *de paling in de – doen*.

Kaap'wijn, m. –wijnen (*Kaapsche wijn*).

Kaar'de, v. –n (1 plantk. *geslacht v. d. familie der kaardachtigen o. a. de weverskaarde*, Lat. dipsacus fullonum; 2 *rib, eetbare steel van sommige planten, van prei, artisjok*; 3 *de naam der bollen van de weverskaarde*; 4 *gereedschapsnaam*, inz. *een soort van borstel, waarvan de haren door dunne stiftjes zijn vervangen: ijzeren wolkam*; 5 *de haken, de met haken bezette bladen van een kras- of kaardmachine, krasser*): 1 *de – groeit in vochtige grond*; *de kleine –*, dipsacus pilosus; 2 *–n met eiersaus*; 3 *voor de averechtsche zijde v. h. laken worden geen nieuwe –n gebruikt*; 4 *tusschen twee –n wordt de wol gezuiverd*; 5 *nieuwe –n op de machine aanbrengen*; **–bol,** m. –bollen (*bol van kaarde* in bet. 1; *de plant zelf, kaarde*; *de naam van het geslacht*).

Kaar'den, kaardde, h. gekaard (1 *met een kaarde* bet. 4 *voor het spinnen gereedmaken*; 2 v. laken: *ruwen* of *rouwen* d. i. de wolhaartjes uit de viltlaag ophalen en in eenzelfde richting strijken): 1 *wol –*; 2 *laken –*.

Kaar'dendistel, v. –s (plantk. *kaardebol*).

Kaars, v. –en (1 *ronde staaf van was, talk, stearine enz. met een lemmet of pit v. vlas of katoen*; 2 *eenheid voor het meten van de lichtsterkte*; 3 heelk. *dunne staafjes tot heelk. doeleinden*; 4 bij verg. *namen van planten of deelen er van*): 1 *een smeer–, een was–, een stearine–*, zie ald.; zegsw. *zoo recht als een –*, zeer recht; *in de – vliegen*, [a] slachtoffer worden van zijn onvoorzichtigheid, [b] in het ongeluk loopen; *om de – vliegen*, zich onvoorzichtig aan gevaar blootstellen; spr. *wat baten – en bril, als de(n) uil niet zien en wil*; R.-K. *gewijde kaarsen*; *–en offeren*; 2 *een lichtsterkte van 5000 kaarsen*; 3 *kaarsen tot onderzoek van fistels*, ook: bougie; 4 Z.-Holland *lischdodde*; *kaarsjes*, [a] vruchtkogels van de paardenbloem, [b] bloempyramiden van de wilde kastanjeboom.

Kaar'sedief, m. –dieven (*stukje verkoolde pit, die een kaars doet afloopen*).

Kaar'senbak, m. –bakken (*langwerpige bak tot het bewaren van kaarsen*); **–domper,** m. –s (*hoedvormig dekseltje tot het blusschen van kaarsen*); **–katoen,** o. (*katoen voor kaarsepitten*).

Kaar'sepan, v. –nen (Z.-N. *blaker*); **–pit,** v. –pitten (*pit eener kaars*); **–snuiter,** m. –s (*een soort van schaar met bakje of huisje aan een der bladen*).

Kaars'lantaarn, v. –s (*lantaarn met kaarsverlichting*); **–licht,** o. in bet. 2 –en (1 *licht van één of meer kaarsen*; 2 *een schilderstuk met het lichteffect van een brandende kaars*): 1 *bij – werken*; 2 *een – van Gerard Dou* (1613–75).

Kaars'recht, bn. en bw. (*recht als een kaars*): *een –e houding*; *– loopen*.

Kaars'roet, o. (Z.-N.) = **Kaars'vet,** o. (*grondstof, ongel, talk* enz. *voor kaarsen; vet, afgedropen van een kaars*): *er zit – op je jas*.

Kaars'wijding, v. (R.-K. *de wijding der kaarsen op Lichtmis enz.*).

Kaart, v. –en (1 *speelkaart, één blad*; 2 *een spel kaarten, het kaartspel*, ook in het mv. in deze bet.; 3 *rechthoekig stuk karton met het een of ander bedrukt of beschreven*; *toegangskaart*; *naam- of visitekaart*, meestal *kaartje enz.*; 4 *een blad, met een voorstelling van de aarde of v. e. gedeelte daarvan, of van de zee of een zee, van de kust, stroomingen enz. of van de hemel*): 1 *drie kaarten van éénzelfde kleur*; *alles op één – zetten*, fig. zijn geluk v. één handeling afhankelijk doen zijn; 2 *een spel –en, de –(en) geven, afnemen, wasschen* (= dooreenmengen); *een –je leggen*, eenige tijd kaartspelen; zegsw. *iem. in de – kijken* (of: *zien*), iems. geheime bedoelingen of plannen doorzien; *zich (niet) in de – laten kijken*, zijn plannen, oogmerken (niet) laten doorzien; zegsw. (*met*) *open – spelen*, niets verbergen; *in iems. – spelen*, hem helpen; *iem. de – leggen*, de toekomst voorspellen; spreekw. *De gekken krijgen de –*, het geluk helpt de dwazen; zie Doorgestoken; 3 *–en nemen voor de opera*; *bij iem. een –je afgeven*; *deze – is streng persoonlijk*, lidmaatschapskaart; *de –en van een kaartregister*, (bibliotheek) fiches; 4 *in – brengen*, een kaart er van vervaardigen; *een – der beide wereldhalfronden*; *een maan–, een blinde –*, zonder namen; zegsw. *de – van het land kennen*, op de hoogte zijn; **–'brief,** m. –brieven (Z.-N. *postblad*).

Kaar'ten, kaartte, h. gekaart (*kaartspelen*): *willen wij eens –?*

Kaar'tenblad, o. –bladen ([*een stuk*] *karton; papier, om er een kaart op te teekenen*).

Kaar'tenhuis, o. –huizen (1 *uit speelkaarten nagebootst gebouwtje*; 2 fig. *luchtkasteelen; lichtzinnig plan; iets dat gemakkelijk vernietigd wordt*): 1 *de kinderen bouwden e. –*; *omverwerpen, instorten als een –(je)*, even gemakkelijk; 2 *het – van iems. geluk*; **–stelsel,** o. (*boeking-systeem op alphabetisch gerangschikte kaarten*).

Kaar'ter, m. –s (*kaartspeler*).

Kaart'legster, v. –s (*waarzegster, uit de kaart iems. toekomst lezend; oude best*).

Kaart'lezen, o. (mil. *het kennen of leeren kennen der teekens van de stafkaart*): *oefeningen in het –*; **–loopen*,** o. (mil. *op of volgens de stafkaart loopen*): *geoefend in het –*.

Kaart'spel, o. bet. 1 –spelen; bet. 2 –spellen (1 *spelen met kaarten; een of ander soort van spel met de kaarten;* 2 *een pak, spel* [*speel*]*kaarten*): 1 *verslaafd zijn aan 't –; tal van –spelen;* 2 *koop twee –spellen.*
Kaart'telegram, o. –grammen (*telegram op een kaart geschreven en open besteld*).
Kaas (*voedingsmiddel, uit melk bereid, dl of niet gekruid*) **1** (voorwerpsn.), v. kazen; **2** (stofn.), v.: *volvette –,* wanneer de melk niet afgeroomd is; *vette –,* wanneer een gedeelte der melk afgeroomd is; *Edammer –,* in kogelvorm; *Leidsche –,* in groote schijfvorm; *zoetemelksche –*; zegsw. *hij heeft er geen – van gegeten,* hij heeft er geen ondervinding of verstand van; zie Brood.
Kaas'boer, m. –en (*boer, die* [*hoofdzakelijk*] *kaas maakt; iem., die kaas vent, verkoopt*).
Kaas- en Brood'volk, o. (gesch. *oproerige Kennemerlandsche boeren in 1491–92*).
Kaas'jeskruid, o. (*maluwe*; ook: *heemst*).
Kaas'kamer, v. –s (*vertrek, waarin de versche uit de vorm genomen en met zout ingewreven kazen worden bewaard, totdat zij voor de markt geschikt zijn*); **–kleursel,** o. (*geelachtige vloeistof tot het kleuren der kaasstof*); **–kooper*,** m. –s (*handelaar in kaas*): zegsw. *'t is een (heele) –,* iem., die 't breed heeft en dit laat blijken; **–kop*,** m. –pen (*persvorm voor kaas; scheldnaam in België voor N.-Nederlander*); **–kopdraaier,** m. –s (*–maker*); **–markt,** v. –en (*gelegenheid tot koop en verkoop v. kaas; kaashandel; markt, waar kaas verhandeld wordt*): *de – te Alkmaar*; **–mes,** o. –messen (*groot mes, waarmee kaas gesneden wordt*; spott. *sabel; mesje om een hompje dessertkaas af te snijden* inz. in verkl.); **–mijt,** v. –en (*mijt, in* [*oude*] *kaas*; Lat. tyroglyphus siro); **–stof,** v. (*wrongel, waaruit de kazen gevormd worden*; ook: *caseïne, eiwitstof in melk*); **–stolp,** v. –en (*stolpvormig* [*glazen*] *deksel om kaas te bedekken op een schotel van dezelfde stof*); **–stremsel,** o. –s (*middel om de melk tot kaas te doen stremmen: leb,* of *een surrogaat*): *– in poedervorm*; **–waag,** v. –wagen (*stedelijke waag tot het wegen van kaas*).
Kaat, v. meisjes-, vrouwennaam, afkorting van Catharina; verkleinw. Kaatje, o.: *een Hollandsch–je,* een echt Hollandsche vrouw of meisje (ietwat spott.).
Kaats 1 v. (*plaats, waar binnen bepaalde grenzen de met de hand heen en weer geslagen bal ten slotte neerkomt; het teeken aldaar*); **2** v. –en (Z.-N. *kaatsbal; slag; oorveeg*).
Kaats'baan, v. –banen (*de baan, de open ruimte, waar men kaatst*); **–bal,** m. –ballen (*bal, gebruikt bij het kaatsen; elastieken bal, waarmee kinderen kaatsen*).
Kaat'sen, kaatste, h. gekaatst (1 *het kaatsspel spelen, een balspel,* in verschillende vorm; 2 van kinderen: *met de vangbal spelen*; 3 Z.-N. *smijten, wegjagen*): 1 spreekw. *Wie kaatst, moet de bal verwachten,* [a]) wie schertst, moet scherts kunnen verdragen, [b]) wie aanvalt, moet rekenen op tegenweer; 2 *tegen de muur –*; 3 *kaats hem de deur uit.*
Kabaai', v. –en (Mal. kabaja: *lijfje van inlanders en inlandsche vrouwen; „ongekleede" damesdracht in Indië;* [*wit*] *huisjasje, nachtgewaad voor heeren*): *dames in sarong en –.*
Kabaal', o. (*rumoer, opschudding, lawaai, drukte*): *– maken, – schoppen.*
Kaba'ja, v. –'s (Mal. *kabaai*).
Kabal'la, v. (Hebr. *Joodsche geheimleer, geheime wijsheid*), ook, Kabba'la.
Kaballis'tisch, bn. (*in verband staande met de kaballa*): *–e teekens,* geheime teekens, alleen verstaanbaar voor ingewijden.
Kabaret', m. –s (Z.-N. *schenkblad*). (et = è).
Kabas', v. kabassen (Fr. cabas: inz. Z.-N. *hengselmandje, armkorf*; ook: *vijgenmat*).
Kabas'sen, kabaste, h. gekabast (*knaphandig stelen, wegmoffelen*); gew.
I. Kab'belen, kabbelde, h. gekabbeld (*met zachte golfslag, met kleine, korte golfjes golven, tegen de oever, de wallekant botsen, klotsen, ruischend stroomen*): *het beekje kabbelde langs de oever.*
II. Kab'belen, kabbelde, is gekabbeld (Z.-N. *schiften van melk*).
Kabberdoes', v. –doezen (Z.-N. *gemeene kroeg*); inz. verkl. **Kabberdoes'ken,** o. –s.
Kabee'len*, kabeelde, h. gekabeeld (Z.-N. *krakeelen*).
Ka'bel, m. –s (oorspr. Arab. 1 *diktouw, meestal bestaande uit drie ineengedraaide strengen; scheepsankertouw; scheepstros*; bij uitbr. *van ijzeren kettingen, in elkaar gedraaide metalen draden*; 2 *electrische geleiding, als een touw gevormd, onder water of onder de grond voor telegraaf, telefoon, krachtoverbrenging enz.*); 1 z. Kink, Streng; 2 *de transatlantische –,* tusschen Europa en Amerika.
Kabela'ring, v. –en (*dun ankertouw, waarmee men 't anker ophaalt; zwaar touw buiten onder het dek ter bescherming tegen stooten*); ook: *Kabellar'ga* (uit het Portug.), v. –'s.
Ka'belbaan, v. –banen (*spoor- of trambaan, voor welke de electrische beweegkracht door een kabel wordt aangevoerd; kabelspoorweg*).
Ka'belballon, m. –s (*ballon, die aan een kabel of staaldraad vastzit*); zie Ballon.
Ka'belbericht, o. –berichten (*telegraphisch bericht per kabel,* d. i. *van over zee*).
I. Ka'belen, kabelde, h. gekabeld (*met kabels vastmaken; per kabel telegrapheeren*).
II. Ka'belen, kabelde, h. gekabeld (Z.-N. *de speelbeurt bepalen*; Z.-N. *de eindbeurt spelen*; Z.-N. *kavelen*).
Ka'belgast, m. –en (*matroos uitsluitend belast met de berging en uitgifte v. schippersbehoeften enz.*).
Ka'belgat, o. –gaten (scheepst. *bergplaats van kabeltouwen en waarloos touwwerk*).
Ka'belgram, o. –men (*kabeltelegram*).
Kabeljauw' (Baskisch: *beenvisch in zee levend*; Lat. gadus morrhua) **1** (voorwerpsn.), m. –jauwen; **2** (stofn.), v.
Kabeljauwsch'* 1 bn.; z. Hoeksch **1**; **2 –jauw'schen*.** m. mv. (*aanhangers van graaf Willem V,* 1349; *partijnaam*).
Kabeljauws'hom, v. –hommen (*hom van een kabeljauw*): *een gestoofde –*; **–kelder,** m. –s (Z.-N. *de bodem der zee*); **–staart,** m. –en.
Ka'bellasch*, v. –lasschen (*inzetsel i.e. kabel*).
Ka'bellengte, v. –n (*lengte van de kabel; lengtemaat* thans in ons land: *225 m*): *de nevel belette verder dan een – te zien.*
Ka'belnet, o. –netten (*samenstel van electrische geleidingen*): *uitbreiding van het –.*
Ka'belspoorweg, m. –wegen (*spoortrein, die door een staaldraad naar boven getrokken en naar beneden gelaten wordt; draadbaan, nl. van wagentjes, die langs twee staaldraden loopen, over rails of in de lucht hangende*).

Ka'beltelegram, o. –grammen (*overzeesch telegram* nl. *langs een telegraafkabel*).
Ka'beltouw, o. –en (*dunne kabels* inz. *gebruikt voor sleeptros, meertouw enz.; ankertouw; zwaar hijschtouw*; in het alg. *stevig, dik touw*; ook: [*dik*] *staaldraadtouw*).
Kabien', v. –en (Fr. cabine; Z.-N. *badhokje; seinhuis*).
Kabinet', o. –ten (Fr. cabinet: 1 *ouderwetsch fraai meubelstuk*; inz. *met deuren gesloten kastje van fijn en kostbaar materiaal, met laatjes en loketten*; 2 *zaal of galerij voor kunstvoorwerpen of zeldzaamheden*; *de verzameling zelf*; 3 *klein* [*privaat*] *vertrek*; 4 *bestekamer, W. C.*; 5 *werkvertrek van een vorst*; [Z.-N. *van een hoogen ambtenaar*]; Z.-N. *de tijdelijke medewerkers van een minister, door hem zelf aangesteld*; 6 *de hooge regeering; de gezamenlijke ministers*): 1 *een eikenhouten* –; 2 *een – van schilderijen, munten*; 3 *een klein – was zijn werkkamer*; 4 (opschrift) –; 5 *hij werd geleid in het particuliere – van den vorst*; Z.-N. *directeur in het – van een minister*; 6 *een nationaal* –, een ministerie, waarin al de groote partijen des lands vertegenwoordigd zijn; *een rechtsch* –, een ministerie der Christelijke partijen; nog: – *der Koningin,* [a]) college van personen bestemd voor werkzaamheden, die onmiddellijk onder de Koningin plaats hebben, [b]) algemeen staatsarchief.
Kabinet'formaat, o. (*formaat voor portretten* nl. *16 op 11 cm*).
Kabinets'crisis, v. –crisissen (*ministerieele crisis*); **–formateur, –formeerder,** m. –s (*staatsman, belast met* [of: *tot stand gebracht hebbende*] *de vorming v. e. ministerie*); **–order,** v. –s, z. Kabinetsschrijven; **–quaestie** of **–kwestie,** v. –quaestiën, –kwesties: *de minister stelde de* –, deelde aan de Tweede Kamer mede, dat bij afstemming van het regeeringsvoorstel de regeering zou aftreden; **–raad,** m. (*geheime raad met, bij of van den vorst*; *vergadering van al de ministers,* [*meestal ter regeling van een urgente zaak*]): *er werd – gehouden over de beslaglegging op onze schepen*; **–schrijven,** o. (*brief of aanschrijving vanwege den koning, het ministerie, B. en W. in groote steden, in O.-I. den Gouv.-Generaal*).
Kabot'seken, o. Z.-N.; zie Kapoets.
Kabou'ter, m. –s (*kleine gedienstige huisgeest; aardmannetje*): –s staan den boer op de akker, den molenaar op de molen enz. in hun bezigheden ter zijde, inz. des nachts.
Kabriet', v. –en (Fr. of Sp. *bok, geit*).
Kabriool', v. –olen; zie Kapriool.
I. Kabuis', v. kabuizen; zie Kombuis.
II. Kabuis', v. –buizen (Z.-N. *kabuiskool*; Fr. [chou] cabus).
Kabuis'kool*, v. –koolen (*soort van kool, ook sluit-, kop-, boeskool genoemd*): *witte, roode* –.
Kaby'len, m. mv. (Fr.-Arab. *Berbers, volksstam in N.-Afrika*); ook, *Kabie'len*.
I. Ka'chel, bn. volkst. (*dronken*): *hij is* –.
II. Ka'chel, v. –s (*ijzeren* [*of porseleinen*] *toestel met gesloten vuur ter verwarming van vertrekken enz.*, van verschillende vorm): *de kachel brandt, trekt, gaat uit; de – aanmaken, aanleggen, uit laten gaan; bij, om, rondom de* (*warme*) –; *een Brabantsche* –, met groot plat bovenvlak, tegelijk verwarmings- en kooktoestel; **–buis,** v. –zen (Z.-N. *kachelpijp*); **–deur,** v. –deuren; **–mantel,** m. –s (*plaatijzeren „mantel" rondom de kachel*); **–pijp,** v. –en (*ijzeren buis als rookleider; hooge zijdenhoed*): *heb je je – op?* **–plaat,** v. –platen (*metalen plaat onder of vóór de kachel*); **–smid,** m. –smeden (*smid, die kachels maakt en herstelt*); **–warmte,** v.
III. Kachel', Kach'tel, m. –s (Lat. capitale: Z.-N. *veulen*).
Kadas'ter, o. (Fr. cadastre: *grondbeschrijving; officieele legger ter aanwijzing van de vaste eigendommen binnen een gebied, binnen het Rijk; de staatsinstelling tot vervaardiging en instandhouding, de staatsdienst belast met de bewaring en bijhouding van de legger; grondregister*): *landmeter van het* –.
Kadastraal', bn. en bw. (Fr. cadastral, oorspr. It.: *van of volgens, behoorende tot of verstrekt door, van wege of ten behoeve van het kadaster*): *–trale leggers; dat huis staat – bekend als Sectie D, No. 256*; Z.-N. – *inkomen*, inkomen volgens opgave van kadaster.
Kadastreeren*, –treerde, h. gekadastreerd (*het nauwkeurig opmeten en in kaart brengen van alle gronden en gebouwen binnen zeker gebied, binnen het rijk; het opmaken v. e. kadaster voor een bepaald gebied; in de kadastrale leggers opschrijven*): *het rijk* –; **–ing*,** v.
Kada'ver, o. –s; zie Cadaver.
Ka'de, kaai, v. kaden (1 *houten of steenen oeverdam, waaraan de schepen kunnen aanleggen, laden of lossen*; bij uitbr. *walkant, weg, straat er langs*; ook: *de weg, de straat met de huizen enz., er langs of er op*; 2 *lage, smalle dijk tot waterkeering, landscheiding enz.*): 1 *aan een – liggen*; 2 zie Zomer–.
Kadee', m. –ën, –'s; zie Cadee.
Kadeel'*, o. –en (Z.-N. *kordeel, leidsel*).
Ka'der, o. –s (Fr. cadre = lijst: **1** *omlijsting*; 2 mil. *officieren, onderofficieren, korporaals van een legerafdeeling*; somtijds: *de onderofficieren, het mindere kader*): 1 *denkbeelden, passend in het – van de tijd*, in de lijst; 2 *gebrek aan* –; z. Reservekader.
Kadet', v. –ten (*klein tarwebroodje met aan de bovenkant twee bolle helften*); meestal: **kadet'je,** o. –s.
Ka'di, m. –'s (Arab. *Mohammedaansch rechter, die steeds theoloog is en volgens de godsdienstige voorschriften oordeelt*); – = Alcalde.
Kadod'der, m. –s (Z.-N. *klein ineengedrongen ventje*); zie ook Kaal **1** 2.
Ka'draai 1 v. –draaien (*scheepszoetelaarsvaartuig; vaartuigje, waarmede men bij de schepen waren gaat venten*); **2** m. –en (*scheepszoetelaar*); **–en** (*kaaidraaien: met een klein vaartuig naar de groote schepen varen en daar klein- en ruilhandel drijven*).
Kaduk', bn.; zie Kaduuk.
Kadul' 1 bw.: *zijn tong gaat* –, dubbel, gmz.; **2** m. –len (Z.-N. *lief kindje; lustige kerel*): *zatte* –, zuiplap.
Kaduuk', ook: Kaduk, bn.; z. Caduc; ook: Kadu'kig, Kaduk'kig: *grootvader is* –, versleten, ziekelijk, zwak.
Kaf, o. (*omhulsel der graanvruchten; droge, dorre schutblaadjes der graankorrels, afval v. gedorscht graan*; ook: *bolkaf, lijnzaadkaf, karweizaadkaf*; plantk. *schubvormige blaadjes, die de bloemen bij grassen enz. omgeven*): zegsw. *het – van het koren scheiden*, d. i. het kwade van het goede scheiden; *geen koren zonder* –, geen deugd zonder gebrek; (Bij-

bel) *als – (voor de wind) verstuiven.*
Kaf'fa, o. (*zeker zijden weefsel*; 18de eeuw: *een soort van trijp; bontkatoen uit Indië*).
I. Kaf'fer, m. –s (*inboorling van het Kafferland in Z.-Afrika*).
II. Kaf'fer, m. –s (Barg. *boer, jonkman, lomperd, vlegel* in deze bet. misschien oorspr. *ka'fir*, z. ald. of *kaphri* [Hebr. = plattelandsbewoner]).
Kaf'ferhoofd, o. –en (*hoofd v. e. Kafferstam*).
Ka'fir, m. kafirs (scheldnaam: *niet-Mohammedaan, ongeloovige*); verg. Giaur.
Kaf'jes, o. mv. (plantk. *kafblaadjes*).
Kaft, v. en o. –en (1 *omslag, band v. e. boek enz.*; 2 *los papieren omkleedsel om de band v. e. boek, spaarsel*): 1 *de vette – v. e. gehuurde roman*; 2 *schoolboeken met nieuwe –en.*
Kaf'tan, m. –s (Turksch: *lang opperkleed van Oostersche volken, nog door orthodoxe Joden in Rusland en Galicië gedragen*).
Kaf'ten, kaftte, h. gekaft (*een boek van kaft of omslag voorzien*): *schoolboeken –.*
Ka'ïk, m. –s (*licht Turksch roeivaartuig*; ook: *klein vaartuig in de Zwarte Zee*).
I. Ka'ïn, v. (O.-I. *inheemsche lenden- en beenbedekking*); – *pandjang*, niet met korte zijden aaneengenaaide kaïn.
II. Ka'ïn, m. Bijbel, **1** eerstgeboren zoon van Adam en Eva, moordenaar v. Abel; **2** afgunstig, wraakzuchtig persoon; **3** broedermoordenaar, zie Gen. 4 : 15.
Ka'ïnsteeken*, o. (*teeken van*[*broeder*]*moord*, bij uitbr. *van laagheid*): *het – aan het hoofd dragen,* [a]) in zijn uiterlijk iets hebben, waaruit de laagheid van karakter blijkt, [b]) geschandvlekt zijn; ook: **–merk,** o.
Ka'jak, v. –s, –ken (eig. mansboot, umjak = vrouwenboot; *lang, smal en licht éénpersoonsvaartuig van Eskimo's*).
Kajapoet'olie, v. (Mal. kajoe = hout, poetih = wit: *etherische, pijnstillende olie uit de bladeren van de kajapoetboom*, Lat. melaleuca leucadendron).
Kajuit', v. –en (*scheepskamer*, inz.: 1 *kapiteinskamer*; 2 *slaapvertrek, reizigerslogies aan boord*; 3 *gemeenschappelijk vertrek voor de reizigers op booten*): 1 *scheepsraad in de –*; 2 *uw hart en een –, is het woord der jonge paren*; 3 *de – was ruim*; **–sjongen,** m. –s (*knaap, die in de kajuit d. i. bij den kapitein oppast, bedient*).
Kakado'ris, m. –sen(*kwakzalver*): *Meester –.*
Kakatoe', v. –s; meer: **Kaketoe'.**
Ka'kebeen*, o. –beenen (ontl. *been der kaak, zoowel bovenkaak als onderkaak*; ook: *kinnebak*[*sbeen*]): *een ezels–.*
Ka'kelaar, m. –s (*iem., die veel praat; babbelaar, kwebbel*); **–laarster,** v. –s.
Ka'kelbont, bn. (*bestaande uit een* [*smakelooze*] *mengeling van schreeuwende kleuren*): *een –e haan; een –e versiering.*
Ka'kelen, kakelde, h. gekakeld (1 *het geluid van kippen* [*die gelegd hebben*], ook wel van andere dieren; 2 **fig.** *luid babbelen, snateren*): 1 *ik hoor twee kippen – en de haan kakelt mee; een kooi met een –de papegaai*; 2 *meisje, zit je weer te –? studeer!*
Kakement', o. –en (*de kaken, de mond*): *hou je – toch,* zwijg! plat.
Kakemo'no, v. –'s (*Japansche wandversiering*).
Ka'ken, kaakte, h. gekaakt (*de haring door middel v. e. insnijding onder de linkerkieuw ontdoen v. e. deel van het ingewand, het geletje*): *haring –; gekaakte haring.*
Kaketoe', v. –s (*papegaaisoort uit Australisch gebied met sterke bek*): *een witte –* (Mal. kakaktoea = 1 kaketoe; 2 op Java: nijptang).
Kak'kerlak, m. –lakken (dierk. *naam van zekere rechtvleugelige insecten, veel op korenzolders, in bakkerijen enz.*, o. a. *bakkerstor*, Lat. periplaneta orientalis; O.-I. *albino*): *–lakken zijn* (in beide bet.) *lichtschuw.*
Kak'ke(r)nest, o. –en (Z.-N. *nestkuiken; laatst geboren kind*).
Kalamijn'(steen), m. (*galmei*).
Kalamink', kalmink', o. ([*geglansde en gestreepte of gebloemde*] *wollen stof*): *een rok van –*; **–en,** bn. (*v. kalmink*): *een – jak.*
I. Kalan'der, m. –s (*schildvleugelig insect, welks larve zich in een graankorrel ontwikkelt, korentor*; Lat. calandra granaria).
II. Kalan'der, v. –s (Fr. calandre: *mangel tot glanzing van gebleekt katoen enz.*; *katoen- of linnenglanzer, glansmachine*; ook: *de glans zelf*): *satineeren door middel van –s.*
Kalan'deren, kalanderde, h. gekalanderd (*met de kalander glanzig maken*); **–derij',** v. –en (*glanzerijwerkplaats*); **–molen,** m. –s.
Kalant', Z.-N.; zie Klant.
Kala'papalm, m. –palmen (O.-I. *klapper, kokospalm*); ook, Kela'pa, m. –'s.
Kal'chas, m.; zie Calchas.
I. Kalebas', **kalbas',** v. –bassen (Fr. calebasse, Sp. calabaza: *benaming van verschillende soorten van pompoenen: de vruchten, de planten; de uitgeholde bast van een kalebas; een soort pronkappel of pronkpeer*); fig. een mooi uiterlijk zonder eenige waarde; zie Jan Kalebas.
II. Kalebas', v. –sen (*platte biezen hengselmand*; Z.-N. *schooltasch*).
Kalefa'ten, uit het Fr.; zie Kalfaten.
Kaleidoscoop', m.; zie Caleidoscoop.
I. Kalen'der, m. –s (Lat. calendarium: *almanak, tijd-, dagwijzer; lijst der kerkelijke feesten en heiligen; stelsel naar hetwelk de lengte der burgerlijke jaren enz. geregeld is, tijdrekening*); z. Juliaansche kalender.
II. Kalen'der, m. –s (Perzisch: letterl. grooter: *Mohammedaansche bedelmonnik*).
Kalen'derjaar, o. –jaren; zie Jaar.
Kales', v. kalessen; zie Calèche.
Kalf, o. kalveren, kalven (1 *jong van sommige viervoetige dieren*, inz. *van een rund, ook van een hert*; 2 fig. [*al te*] *zachtzinnige, goede man; onnoozele bloed*; 3 als zaaknaam in verschillende toepassingen; bij aardwerken, een slootkant, kanaaloever: *afgezakte grond*; onderdeel van houtconstructies: *dwarshout; dwarsregel in een kozijn enz.*): 1 Koe–, Stier–; *een nuchter –*, pasgeboren; z. Nuchter; zegsw. *het gemeste – slachten*, een feestelijk maal aanrichten, z. Lucas 15 : 23; *met eens anders – ploegen*, zich bedienen van de middelen, werktuigen, krachten van een ander; z. Richt. 14 : 18; *over koetjes en kalfjes praten*, over alledaagsche dingen; spreekw. *Als 't – verdronken is, dempt* (Z.-N. *vult*) *men de put*, men herstelt een fout, als het te laat is; z. ook Gouden, Oor, Sint-Juttemis; 2 fig. *een – van een jongen* (Z.-N. dom, lomp); *een goed –*; *een – Mozes*, een zachtmoedig man, Num. 12 : 3; 3 *een gevallen – opruimen; sterke kalven; het – v. e. deurkozijn*; nog

(Barg., oorspr. Hebr.): groot mes: *hem een – door zijn bast halen.*

Kalfaat'hamer, m. –s (*breeuwhamer*); z. Klavaatshamer; **–ijzer,** o. –s (*inslagijzer bij het breeuwen*); z. Klamaaijzer; **–naad,** m. –naden (*reet tusschen twee planken*); **–tang,** v. –en; **–werk,** o.

Kalfa'ten, kalfaatte, h. gekalfaat (Fr. calfater, oorspr. Arab.: 1 *breeuwen, dichtmaken der naden met werk en pik*; 2 fig. *in orde brengen*): 1 *het schip werd op de werf gekalfaat*; 2 *laat mij dit –*; ook:

Kalfa'teren, kalfaterde, h. gekalfaterd; **–fa'tering,** v. –en; ook: Kalefateren.

Kalf'koe, v. –koeien (*drachtige koe*).

Kalfs'biefstuk, m. –stukken; **–borst,** v. –en (*vleesch v. h. borststuk v. e. kalf*).

Kalf'schieter, m. –s (spott. *Delvenaar*).

Kalfs'gehakt, o. (*gehakt v. kalfsvleesch*).

Kalfs'kop, m. (*vleeschspijs v. d. kop v. h. kalf bereid*); **–kotelet',** v. –ten; **–lapjes,** o. mv. (*platte stukjes kalfsvleesch*); **–leder, –leer,** o. (*leer van kalfshuiden*); **–lederen, –leeren*,** bn.: *– boekbanden*; **–lever,** v. –s: *honden zijn dol op –*; **–nier,** v. –en; **–oester,** v. –s (*rond stukje kalfsvleesch [met eiwit en paneermeel gebakken]*); **–oog*,** o. –en (1 fig. *groot uitpuilend oog*; 2 *ei uit de dop op kokend water gestort en zoo gestold*; 3 *zekere koekjes, in het midden met gelei*): 1 *Mietje met de –en*; 2 *een – op de spinazie*; 3 *een ons –en*; **–poelet,** o. (*stukjes kalfsvleesch voor soep*); **–schijf,** v. –schijven (*plat, dik stuk kalfsvleesch*); **–tong,** v. –en; **–vel,** o. –vellen (fig. *trommel[vel]*): *het – volgen*, soldaat worden; **–vet,** o.; **–vleesch*,** o.; **–zwezerik,** m. –zwezeriken.

I. Ka'li, v. –'s (O.-I. *rivier, breed, zoet water*): Kali-Brantas, verg. Tji.

II. Ka'li(e), v. (*kalium*): *met – bemesten.*

Kali'ber, o. –s (Fr. calibre, oorspr. It.-Arab.: 1 *middellijn van de cilindrische ruimte van vuurwapens of van kogels*; *afmeting en zwaarte v. e. vuurwapen, uitgedrukt in het –*; 2 fig. *grootte, zwaarte*; *bepaalde soort, aard, gehalte*; 3 *naamv. gereedschappen*): 1 *een kanon van groot –*; 2 *menschen van hetzelfde –*; *jongens van jouw –*; *ketels v. groot –*; 3 *'t – der houtdraaiers*, mal; *de –s der walsen*, gleuven.

Ka'lief, m. –en (Arab. letterl. plaatsvervanger: *opvolger van den profeet*; *titel van den hoogsten burgerlijken en geestelijken overheidspersoon in Mohammedaansche landen*).

Kalifaat', o. (*rijk of waardigheid der Kaliefen, regeering v. e. Kalief*): *het – van Cordova* (766–1192).

Ka'lis, m. kalissen (*schooier, bedelaar*).

Kalis'se, v. (Z.-N. *zoethout*); **–hout,** o.; **–stok,** m. –ken (Z.-N. *pijp drop*).

Ka'lium, o. (oorspr. Arab. *potassium, zilverwit glinsterend metaal*); **–zout,** o. –en (*verbinding van zuren met kalium, als meststof*).

Kalk, v. (Gr.-Lat. calx: 1 scheik. *calciumoxyde*; 2 *het hoofdbestanddeel der metselspecie*; 3 bij uitbr. *metselspecie [met kalk en zand bereid]*: 4 *met – bereide specie om mede te pleisteren of te witten*; 5 *de verharde specie of pleister, stuc, witsel*; 6 gew. *krijt*): 1 *zuivere – is een witte, poreuze massa, onsmeltbaar*; 2 *– branden, kalk winnen b.v. uit schelpen door verhitten*; *– blusschen*; 3 *een handvol – uit de kalkbak*; 4 *bestrijken met –*; 5 *de – viel van het plafond*; 6 zie Kalken; nog: *het – van de oogen*, het wit; **–'aarde,** v. (*alcalische aarde, welke door het branden van koolzure kalk verkregen wordt*): *– van schelpen*; *– of ongebluschte kalk*; **–achtig,** bn. (*op kalk gelijkende*; *als uit kalk bestaande*; *de aard van kalk[aarde] hebbende*; *min of meer kalkhoudend*); **–bak,** m. –bakken (*vierkante bak, waarin kalk wordt geblusch of tot metselspecie bereid*; *bak, waar de metselaar de kalk in heeft, waaruit hij de specie neemt*; *aandraagbak voor kalk*).

Kalk'branderij, v. –en (*kalkoven*; *gebouw, de gebouwen, waarin kalk door hitte uit kalksteen, uit schelpen, of uit mergel wordt bereid*; *het branden zelf*).

Kalk'ei, o. –eieren (*ei, in kalk voor bederf bewaard*): *een bedorven –.*

Kal'ken, kalkte, h. gekalkt (1 *met kalk besmeren*; 2 *met kalk of een kalkachtige stof bestrooien tot bemesting*; 3 v. eieren: *in kalk[water] inleggen*; 4 van huiden: *in de kalk leggen om de ontharing te bevorderen*; 5 *schrijven met kalk of krijt*; in 't algemeen: *schrijven [vlug en slordig]*): 1 *een muur –*, [a]) bepleisteren, [b]) witten; 2 *zwaar gekalkt land*; 3 *eieren voor de winter –*; 4 *de huiden – en dan ontharen*; 5 *iets zoo maar neer–.*

Kalk'gebergte, o. –n (aardr. *gebergte, in hoofdzaak bestaande uit kalksteen*).

Kalk'groef, v. –groeven (*groef of kuil, waar kalk uit gegraven wordt*); **–grond,** m. –en (*kalkhoudende grond*); **–kloet,** m. –kloeten (*stok, om kalk te roeren*; ook: *roerstok van den looier*); **–laag,** v. –lagen (*laag uit kalk bestaande*: *metselspecie, pleister*; *laag van kalkgesteente, kalkhoudende aardlaag*); **–licht,** o. (*helder, wit licht*): *het – ontstaat door gloeiing van kalk of krijt in een vlam van knalgas*; **–mergel,** v. (*mergel met groot kalkgehalte*); **–mortel,** v. (*mortel, metselspecie, in welke kalk het bindmiddel vormt*).

I. Kalkoen', m. –en (*hoenderachtige vogel, genoemd naar Calikoet of Calcutta in Voor-Indië*): *de gewone –*, Lat. meleagris gallopavo; zie Kalkoentje.

II. Kalkoen', m. –en (o.-Fr. calcain: *omgebogen punt v. e. hoefijzer*; Z.-N. *paardenhoef*; Z.-N. *omgebogen deel v. e. stang, tang enz.*).

Kalkoe'nenei, o. –eieren; **–nest,** o. –en; **–vet,** o.; **–vleesch*,** o.; ook: *Kalkoenevet, –vleesch.*

Kalkoensch'*, bn.: *een –e hen*; zegsw. *rood worden als een –e haan*, rood (van toorn).

Kalkoen'tje, o. –s (*fleschje wijn van 1/8 liter*).

Kalk'oven, m. –s (*oven, gemetseld [kegelvormig opgetrokken] gebouw met vuurhaard[en], om kalksteen te branden*); **–steen*,** v., in bet. 1 –en (*brok, stuk steen om kalk van te branden*; *het gesteente, dat gebrand wordende, kalk oplevert*); **–water,** o. (*oplossing van kalk in water, calciumhydroxyde*).

Kal'le, v. –n (Z.-N. *kraai*; *ekster*; *babbelaarster*; *domme vrouw*; bij het gaaischieten: *hoekvogel*); **–moe'i(e),** v. (Z.-N. *klappei*; *heks*).

Kal'len, kalde, h. gekald (gew., vero. gunstig: *spreken, praten*; ongunstig: *babbelen*): *– als Brugman*, d. i. goed weten te praten.

Kalm, –er, –st **1** bn. (1 *niet in beroering*; *bedaard*; 2 *niet ontsteld door gemoedsbeweging*; *in rust en evenwicht*; 3 in andere toepassingen: *vrij van onrust*): 1 *een – e zee*, niet

onstuimig, woelig; – *weer*, stil; *het –e maanlicht*, niet flikkerend of fel, zacht; *pols* –, niet versneld, normaal; 2 *uiterlijk was zij* –, niet opgewonden; – *blijven bij* (of: *onder*), zijn bedaardheid, zelfbeheersching niet verliezen; (*blijf*) –, *wees* (*nu*) –, vermaning tot personen, die zich opwinden; *zoo – als een zalm*, doodkalm; – *genot*, genieting zonder hartstochtelijkheid; 3 *een – leventje*; handel: *koffie* –, de koopers en verkoopers zijn niet gejaagd; *een –e dood*, [a]) zonder doodsstrijd, [b]) zonder gemoedsstrijd; *een –e pret*, zonder drukte, soms iron. *dat lijkt me een – genoegen*; **2** bw. (1 *zonder heftige, drukke beweging*; *bedaard*; 2 *zonder opwinding*; *gemoedereerd*; 3 *niet haastig of gejaagd*; 4 *zonder stoornis*; 5 *ongemoeid, buiten zorgen*): 1 *alles liep even – af*; 2 *hij hield – zijn hoed op*; *laat hem – zijn gang gaan*; 3 – *antwoorden*; –*aan doen*; 4 *de vooruitgang ging – in zijn werk*; 5 *later – leven ergens buiten*.

Kalmeeren*, kalmeerde, h., i. gekalmeerd (*bedaren*: 1 *rustig doen worden*, 2 *rustig worden*): 1 *iem.* –; 2 *langzamerhand* –.

Kalmink', o.; zie Kalamink.

Kalm'pjes, bw. (*bedaard, stil, rustig*): *zich – amuseeren*; *iets – opnemen*; –*aan doen*.

Kalm'te, v. (*het kalm zijn* inz. *bedaardheid, gerustheid*): *zijn – niet verliezen*.

Kalmuk'ken, m. mv. (*West-Mongoolsche stammen* o. a. *aan de Wolga*).

Kal'mus, Lat. calamus, m.; zie Zwanenbrood; **–olie,** v. (*aetherachtige olie*); ook, *Kal'moes*.

Kalomel', o.; zie Calomel.

Ka'long, m. –s (*vruchtenetende vleermuis op Java*; Lat. pteropus edulis); ook: Vliegende Hond.

Kalot', kalot'je, v. –ten, –tjes; z. Calotte.

Kalsei'(de), v. Z.-N.; z. Kassei.

Kal'ven, kalfde, h. gekalfd (1 *een kalf werpen*; *braken*; 2 van grond: *afbrokkelen, inzakken*): 1 *koeien, gekalfd hebbende*; *gekalfde koeien*, die gekalfd hebben; 2 *de grond kalft*.

Kal'verachtig, bn.; –er, –st (*als een kalf*; *dartel*; fig. *speelsch, kinderachtig*).

Kal'veren; zie Kalven.

Kal'verig, bw.: – *kijken*, onnoozel, sullig.

Kal'verliefde, v. (*kinderachtige knapen- of meisjesliefde*).

Kalvijn' **1** v. kalvijnen (*appel* naar het Norm. dorp Calville): *roode en witte –en*; **2** m. –en (*boom*).

Kam, m. kammen; verkl. kammetje, o. –s (1 *werktuig van een of andere harde stof, met meer of min fijne tanden, dienend tot reiniging of tot het ordenen en bijeenhouden van 't haar, tot sieraad enz.*; 2 *vleezige, getande uitwas op de kop van vogels, ook wel van slangen en hagedissen*; 3 *de lijn, waarin de hoogste toppen van een bergketen liggen*; 4 *het met tanden bedekte boven- of zijvlak v. e. rad*; 5 *weverskam, raam met glad afgewerkte stiften of tanden, waardoor de scheringdraden gespannen worden*; 6 *boven de helm uitstekende rand of rug, waarin de pluim bevestigd wordt*; 7 muz. *overeind staand stukje hout, waarop de snaren van een strijk- of tokkelinstrument rusten*; 8 *de min of meer scherpe rand of kant van een voorwerp*): 1 *een fijne, een beenen* –; *een schildpadden kammetje tot sieraad*; 2 *de – van een haan, een haan met dubbele* –; zegsw. *de – opsteken of opzetten*, zich gaan verweren of verzetten; *een roode – krijgen*, zich boos maken; *iem. in de – pikken*, hem beleedigen, prikkelen; 3 *de – van het duin*, z. Berg–; 4 z. Kamrad; 5 zegsw. *allen over één* (of: *eigen*, of: *dezelfde*) *– scheren*, geen onderscheid maken; 6 *een schildknaap mocht geen vederbos op de – van zijn helm dragen*; 7 *de trillingen van de – gaan over op de klankbodem v. h. instrument*; 8 *de scherpe kammen v. e. rots*.

Kam'brium, o.; z. Cambrium.

Kam'duiker, m. –duikers (*kuifeend*).

Kameel'*, Gr.-Lat. camelus, oorspr. Semietisch, **1** m. –en (dierk. *niet gehoornd herkauwend zoogdier met gebulte rug en lange hals*, Lat. camelus bactrianus; *in het wild in de Gobi-woestijn, rij- en lastdier in het Oosten*): *de eenbultige – of dromedaris* (camelus dromedarus) en *de tweebultige* – zijn in Azië en Afrika huisdieren, waarvan men de melk en het vleesch gebruikt, het haar tot grof doek verwerkt, de huid tot leder looit en waarvan de mest tot brandstof dient; *de – heet het schip der woestijn*; lit. t. *Kemel*; **2** o. –en (meestal mv.: *toestel om zwaargeladen schepen over ondiepten te brengen*; *scheepslichter*): *de –en zijn in 1691 uitgevonden door Meeuwes Meindersz. Bakker*.

Kameel'pardel, m. –s (Gr.-Lat. camelopardalis = lett. kameelpanther: *giraffe*); ook: Kameelpaard; zie Pardel.

Kameel'schaap, o. –schapen; zie Lama.

Kameel(s)'haar, o. (*haar van een kameel of kameelen*); **–haren,** bn.

Kameleon'*, Fr. caméléon, Gr.-Lat. chamae'leon; lett. op de aarde (= Gr. chamai), kruipende leeuw, **1** o. –s (*kleurveranderend, hagedisachtig dier in Afrika, Z.-Europa en Indië*): *het – met het lichtamandelkleurig houterig lijfje*; **2** m. –s (*iem., die telkens van partij wisselt*; *politieke weerhaan*).

Kameleon'tisch, bn., bw. (*veranderlijk* [*van kleur*]; fig. *onbetrouwbaar*; *met alle winden waaiend*): *een –e politiek*, niet te werk gaande volgens een vast beginsel.

Kamelot', o. –ten (Fr. camelot: *uit het Oosten afkomstige fraaie stof*; Z.-N. *slechte stof, waar*): *het woord kamelot werd verklaard als stof uit kameelhaar*; z. Grein 4.

Kamelot'ten, bn. (*van kamelot*).

Ka'men, kaamde, h. gekaamd (*kamig worden, beschimmelen of schiften van bier*).

Kamenier', v. –en, –s (Lat. cameraria: *vrouwelijke lijfbediende eener dame, tot hulp harer meesteres bij haar toilet en soms andere persoonlijke, vertrouwelijke diensten*; *kamerjuffer*): *de linnenmeid, die als – dienst deed*.

Kamenie'ren, kamenierde, h. gekamenierd (*kameniersdiensten verrichten, een dame helpen bij haar toilet*; *als kamenier dienen*).

Kamenier'ster, v. –s (*kamenier*).

Ka'mer, v. –s (Lat. camera: 1 *afzonderlijke, afgesloten ruimte*; *vertrek*; afkorting van *slaapkamer enz.*; 2 *een huurkamer* inz. in het mv.; 3 *logeerkamer in een hotel*; 4 *klein vertrekje op een zwemschool*; 5 *vergaderlokaal v. een vereeniging*, inz. *de vereeniging, de leden zelf*; 6 *de vergaderzaal v. e. college*; *het college zelf*; 7 *de naam v. e. wetgevend lichaam*; 8 *natuurlijk besloten ruimte, holte* inz. als technische term): 1 *een –tje op zolder afschieten*; *de –s schoonmaken* (of: *doen*); *op*

zijn – gekomen, wierp hij zich op zijn bed; *de* (of: *zijn*) *– houden* (of: *bewaren*), [a]) niet uitgaan, [b]) ongesteld zijn; *de beste –*, [a]) Z.-N. pronkkamer, [b]) geheim gemak; 2 *–s verhuren*; *gemeubileerde –s*; 3 *ik vroeg de prijs van de –*; 4 *er werd in de –tjes gestolen*; 5 *de – In Liefde Bloeiende*; 6 *de – van vacantie*, z. Vacantie–; *de – van Toezicht op de Notarissen*; 7 *de Eerste en Tweede Kamer*; Z.-N. *– der volksvertegenwoordigers*, Tweede Kamer; Z.-N. *wetgevende –s*; *– van inbeschuldigingstelling*; 8 *de – v. e. kanon*, ruimte waarin de springleiding ontbrandt; ook wel: *een korte vuurmond* (Z.-Ned.); jagerst.: *hij schoot het haas in de –*, het hart; ontl. deel v. h. hart, dat het bloed wegperst.

Kameraad'*, m. en v. –s, –raden (Fr. camerade [It. camarata = eig. manschap, die samen één kamer bewoont]: 1 oorspr. *krijgsmakker*; 2 *makker, metgezel, vriend[in], medescholier, medestudent*): 1 *kameraden, wapenbroeders!* als toespraak; 2 *omgang met slechte kameraden*; *een –je van Adriaan*.

Kameraadschap'pelijk, bn. en bw. (*als [goede] kameraden*): *met iem. – omgaan*.

Ka'merarrest, o. –arresten (mil. *lichte straf, bij welke men zijn kamer of huis niet mag verlaten*): *8 dagen – hebben*; fig. *ik ben verkouden en heb –*; **–bewaarder**, m. –s (*hoogste der bedienden bij de Departementen van Algemeen Bestuur, bij de Raad v. State en bij andere colleges*); **–buks**, v. –en (*kleine buks, om in een vertrek op een doel te schieten*); **–dienaar**, m. –s (*lijfbediende v. e. aanzienlijk heer*; ook: *kamerbewaarder*).

Ka'merdoek, o. (*fijn linnen, genoemd naar Kamerrijk*): *katoenen –*, fijn hemdenkatoen.

Ka'mergeleerde, m. –n (*theorie-man, wiens gezichtskring niet verder gaat dan zijn kamer en zijn boeken*; *geleerde met weinig ondervinding van het practische leven*).

Ka'mergerecht, o. (*Duitsch gerechtshof*): *het – (1495) maakte een einde aan het vuistrecht*, eerste rechterlijke instelling in Europa.

Ka'mergymnastiek, v. (*lichte lichaamsoefeningen in een kamer*).

Ka'merheer*, m. –heeren (*titel van hooge ambtenaren bij een vorstelijk hof, eigenlijk edelman, die den vorst in zijn bijzondere vertrekken van dienst is, dient*; *edelman in hofdienst*; ook: *titel aan het pauselijk hof*): *deze baron is – des konings*; *die heer is – i. b. d.*, in buitengewone dienst; *deze bisschop is – v. den paus*.

Ka'merlid, o. –leden (*lid van een der Kamers* inz. *van de Tweede Kamer*).

Ka'merling, m. –en (*kamerheer; hooge ambtenaar; waardigheidsbekleeder van de naaste hofhouding van den vorst*; *hoveling*; *eunuuk*; ook: *lijfknecht*); vero.

Ka'mermeisje, o. –meisjes (*binnenmeisje of kamenier*, in tegenstelling met keukenmeid enz.; *vrouwelijke hotelbediende, welke de kamers der gasten in orde houdt*).

Ka'mermuziek, v. (muz. *muziek [vocale* maar inz. *instrumentale] voor klein ensemble en uit te voeren in een kleine zaal*).

Ka'merontbinding, v. –en (*het ontbinden der Eerste of der Tweede Kamer*).

Ka'meroverzicht, o. –en (*beknopt verslag van het die dag behandelde in de Eerste of Tweede Kamer*): *het – van De Tijd*.

Ka'merplant, v. –en (*plant, welke zich in de kamer laat kweeken, welke men in de kamer kweekt*): *een dankbare –*.

Ka'merscherm of **–schut**, o. –schermen, –schutten (*tochtscherm in een kamer*).

Ka'mer van ar'beid, v. –s v. arbeid (*sedert 1898 een wettelijke instelling, die ten doel heeft de belangen van patroons en werklieden door onderlinge samenwerking te bevorderen*).

Kamer van koop'handel en fabrie'ken, v. –s van k. en f. (*college van door de burgerij gekozen deskundigen op gebied van handel en industrie, dat waakt voor de belangen van handel en nijverheid*).

Kamer van rheto'rica, v. kamers van –; zie Rederijkerskamer.

Kamer van vacan'tie, v.; z. Vacantie.

Ka'merverslag, o. –verslagen (*verslag van het in een der Kamers verhandelde*).

Ka'merwacht, m. –en (*man met het toezicht en de zorg van een soldatenkamer belast*).

Ka'merzitting, v. –zittingen (*vergadering van de leden van de 1e of 2e Kamer*).

Kam'fer, v. (Fr. camphre, oorspr. Arab.: *kleurlooze, doorschijnende, vluchtige zelfstandigheid met bittere smaak en sterke geur, verkregen uit het hout van de kamferboom of andere gewassen en ook langs scheikundige weg*); **–achtig**, bn. en bw. (*als [van] kamfer*): *–e lucht*; *– rieken*; **–boom***, m. –en (*boom, die de gewone kamfer oplevert*; Lat. camphora officinarum); **–poeder**, o.; **–spiritus**, m. (*spiritus, waarin kamfer is opgelost*): *inwrijving met –*.

Kam'garen 1 o., (soorten) **–garens** (*garen, gesponnen uit kamwol; weefsel van kamgaren*); **2** bn. (*van kamgaren*): *– stoffen*.

Kam'hagedis, v. –sen; zie Leguaan.

Kam'hout, o. in de 2de bet. –houten (*Afr. roodhout*; weefgetouw: *dwarsbalk, dienende om de katrollen op te houden, waaraan de weefkam hangt*).

Ka'mig, bn.; –er, –st (*schimmelig*): *– bier*.

Kamil'le, v. –n (Fr. camomille, Gr. chamaimelon = op de aarde wassende appel: 1 *tot de familie der samengesteldbloemigen behoorende geslachten*: [a]) anthemis, [b]) matricaria; 2 *geneesmiddel van de gedroogde bloemhoofdjes der kamille, zweetdrijvend*): 1 [a]) *de Roomsche –*, [b]) *de echte –*; 2 *thee van –*; nog: volksbenaming van verschillende andere planten. (ll = l).

Kamizool', o. –zolen (Fr. camisole: *kleedingstuk* inz. *[lang] vest met mouwen*).

Kam'men, kamde, h. gekamd (*met een kam haar of wol ordenen, ontwarren, zuiveren*): *haar, wol –*; refl. *zich –*.

Kam'neus, m. –neuzen (*hoefijzerneus*).

Kamoes'(leer), o. ([*zwartgeverfd*] *gemzenleer*); **–leeren***, bn.: *– handschoenen*.

I. Kamp, o. –en (1 *leger, legerplaats in 't open veld*; 2 *wijk*; *verblijfplaats, stadskwartier*; *min of meer ordelijke legering in het open veld, tenten, woonwagens enz. van Zigeuners, padvinders enz.*; 3 *partij*): 1 *het – betrekken, het – v. Zeist*; 2 *het* (of: *de*) *Chineesche –*, wijk, b.v. in Soerabaja, waar de Chineezen wonen; *het vluchtelingen–, interneerings–*, d. i. aangewezen verblijfplaats; *jongens–*; *meisjes–*; 3 *uit het liberale –*.

II. Kamp 1 m. in bet. 1 –en (1 *afgepaald stuk grond*; 2 *strijd, worsteling*): 1 *grond bij –en veilen*; 2 *een zware –*; *de – doorstaan*; **2** bn. en bw. (*gelijk, effen*): *wij staan –*, gelijk; *ik speel – op*, zonder winst of verlies;

zegsw. *geen – geven*, niet gewonnen geven; *het bleef –*, onbeslist; Kamp **I** en **II** van Lat. campus; in *het Chineesche –*, is *kamp* misschien afkorting van kampoeng.

Kam'pak, m. –s (O.-I. *roover*[*bende*]); **–partij,** v. –en (*roof met inbraak*).

I. Kampan'je, v. –s; zie Campagne.

II. Kampan'je, v. –s (Fr. [oorspr. It. compagna] compagne = getimmerte: scheepst. 1 *de verhooging op of de verhoogingen van het achterste gedeelte v. e. schip*; *het hooge achterste gedeelte v. e. schip*; 2 *het opperste der scheepsdekken op sommige thans verouderde typen van zeeschepen*): 1 *de achtersteven of – liep hoog op*; 2 *de – dient voornamelijk tot plaats van overzicht, kommando.*

Kampeeren* (Fr. 1 *een kamp betrekken*: *gelegerd zijn*; 2 *in een kamp doen legeren*; 3 *in tenten of onder andere tijdelijke bedekkingen, onder de bloote hemel zijn verblijf nemen, legeren*): 1 *de troepen – op de heide*; 2 *het leger was* (of: *lag*) *gekampeerd bij M.*; 3 *in de duinen –*; **–plaats,** v. –en (*waar nl. gekampeerd wordt of mag worden*); **–vereeniging*,** v. –en,

Kampement', o. –en (Fr. campement: 1 *legerplaats, kamp*; 2 O.-I. *de gezamenlijke officierswoningen en kazernegebouwen*): 1 *de kolonne sloeg haar – bij de rivier op*; 2 *de fraaie –en te Malang*; *versterkte –en bouwen.*

I. Kam'pen, kampte, h. gekampt (*strijden*: *worstelen*; *wedijveren*; Z.-N. spel: *de eindbeurt spelen*): *met, tegen iem. –*; *hebben te – met gebrek.*

II. Kam'pen, o. (*oude Hanzestad in Overijsel*, o. a. *bekend wegens de van haar burgerij verhaalde onnoozelheden*); **–aar,** m. –s, –naren.

Kam'per, m. –s (*iem., die in een jongenskamp verblijft*): *onze –s komen uit alle deelen van het land*; **Kamp'ster,** v. –s; meestal Kampeerder, Kampeerster.

Kamperfoe'lie, v. –s (Lat. caprifolium: *boks- of geitenblad, slingerplant, met witgele bloemen*): *de wilde –*, lonicera periclymemum.

Kampernoe'lie, v. –s (o.-Fr. champagneul: *zwam*, [*eetbare*] *paddenstoel*; Lat. psalliota campestris): *de – groeit in tuin en weiden.*

Kampersteur', m. (*harde eieren met mosterd*; ook wel: *kamperui*).

Kam'perui, m. –en (*dwaze, lachwekkende streek, daad*; ook: *zeker gebakje in Kampen verkocht*); **–stukje,** o. –s.

Kamp'geld, o. (*geld, dat men moet betalen om te kunnen deelnemen aan een jongens-, meisjeskamp*).

Kampioen', m. –en (Fr. champion: 1 Middeleeuwen: *plaatsvervanger van een tot de wapenhandel onbevoegde of onbekwame*; 2 bij uitbr. *iem., die het voor een ander, een zwakke, een vrouw, met de wapens opneemt*; 3 *kampvechter in een steekspel*; 4 *voorvechter*; 5 *iem., die voor een idee met woord en daad ijvert*; *verdediger, voorstander*; 6 sport: *persoon, die in de wedstrijd* [of: *op al de wedstrijden*] *het van alle mededingers heeft gewonnen*): 1 *vond een vrouw geen –, dan ....*; 2 *Friesland –*; 3 *de –en reden in het strijdperk*; 4 *voor de legers stonden de –en strijdvaardig*; 5 *–en voor recht en vrede*; 6 *wereld–*; nog: *De –*, bekend sportblad; **–schap,** o. –schappen (*overwinnaarschap, meesterschap in een of andere tak van sport, spel*): *het – op zijn naam weten te krijgen.*

Kam'po(e)ng, m. –s (O.-I. *omheind erf*; *complex van inlandsche woningen*; *inlandsch dorp, deel van een hoofdplaats*; *wijk, niet zelfstandige desa*); **–bewoner,** m. –s; **–hond,** m. –en (O.-I. *gladakker*); verg. Desa.

Kamp'rechter, m. –s (*iem., die bij kampspelen, wedstrijden enz. beslist*).

Kamp'vechter, m. –s (*strijder, kampioen*; *verdediger*): *een – voor de vrijheid.*

Kamp'vuur, o. –vuren: *om het –*; **–vereeniging*,** v. –en.

Kam'rad, o. –raden, –raderen (*rad met tanden aan het bovenvlak, tandrad*; *rad, in of op welks omtrek kammen zijn aangebracht, die op kammen van een ander rad werken, waardoor een beweging wordt overgebracht*); **–radwiel,** o. –en.

Kamuis'leer, o.; zie Kamoesleer.

Kam'wiel, o. –en (inz. Z.-N. *kamrad, kettingrad van een fiets*).

Kam'wol, v. (*langstapelige wol, welke gekamd wordt*).

Kan, v. kannen (1 *vaatwerk voor vloeistoffen, van hout, aardewerk, steen, metaal, rond* [*veelal gebuikt*], *open of gesloten, meestal van handvatsels en een tuit voorzien*; 2 *kan van bepaalde inhoud als maat voor natte* [ook wel: *droge*] *waren*: *het vat, de vochtmaat*; thans: *liter*): 1 zegsw. *de – aanspreken, diep in de – kijken*; *liefhebber van de – zijn*, van sterkedrank, bier, wijn enz.; spreekw. zie Lid **I**, Vat, Wijn 1; Z.-N. *in geen – gekweekt zijn*, niet zoo dom!; 2 *het nieuwe Ned. vaatwerk van 10, 20 enz. –.*

Kanaal', o. kanalen, Fr. canal, Lat. cana'lis (1 *gegraven waterweg*; 2 *pijp, buis*; 3 bij vergelijking: *buisvormig orgaan*; 4 aardr. *naam van verschillende zeeëngten*; 5 fig. *bron*; *middel om iets ergens te brengen, om tot, aan, achter iets te komen*): 1 *het Merwede–*; 2 *rook–*, v. e. schoorsteen; 3 ontl. *darm–*, buisvormig orgaan, waardoor vloeistoffen en vaste stoffen haar weg vinden; 4 *het Kanaal*, de zeeëngte tusschen Engeland en Frankrijk; *het verkeerde –*, – van Bristol; 5 *uit welk – hebt gij dat?*

Kanaal'tol, m. –tollen (*tol bij doortocht v. e. kanaal* bijv. *van Suez, van Panama*).

Ka'naän, o. (*naam* [*van het Westelijke deel*] *van Palestina*; *Land van Belofte*): – werd na de Babylonische gevangenschap ± 500 v. C. verdeeld in: Judea in het Z., Samaria in het midden en Galilea in het N.; na de verwoesting van Jeruzalem door Titus, in 70 n. C. in een Rom. provincie, Palestina, met het Over-Jordaansche onder vier vorsten (z. Viervorst), met een algemeenen landvoogd (zie Pilatus); *ons Hollandsch –*, de geestelijke wereld in Nederland; *de tale Kanaäns* (Jesaja 19 : 18), [a]) de taal der geloovigen, der vromen, [b]) inz. het gebruiken van bijbelteksten, bijbelsche woorden, [c]) ongunstig: kwezelig geteem.

Kanaänie'ten, m. mv. (*bewoners v. Kanaän, tijdens de intocht der Hebreën*).

Kanaänie'tisch, bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betreffende Kanaän*): *een –e vrouw.*

Kanalisa'tie, v. (Fr. canalisation: 1 *het bevaarbaar-maken van een beek, rivier enz., het maken tot een kanaal*; 2 *het aanleggen v. kanalen*; 3 *het aanleggen van buizen en geleidingen*; *het buizennet*): 1 *de – der Maas*; 2 *de – van Westerwolde*; 3 *de – van de Electri-*

sche Stroomverkoopmaatschappij. (s = z).

Kanaliseeren* (Fr. canaliser: 1 *het bevaarbaarmaken van beken, rivieren*; 2 *van kanalen voorzien*): 1 *het – der Mark in N.-Br.*; 2 *het – van de veenstreken.*

Kanal'je, o. en v.; zie Canaille.

Kana'rie*, m. –s (1 *gele zijsachtige kamervogel van het geslacht der vinken*; Lat. serinus canarius germanicus; 2 O.-I. *geelvink, politieagent*): 1 *de – leeft in 't wild* o. a. *op de Canarische eilanden*; 2 *een paar luie –s.*

Kana'riegeel 1 bn. (*heldergeel* [*als de kanarie*]): *–gele handschoenen*; **2** zn., o.: *het – dezer handschoenen*; **–vogel,** m. –s (*kanarie*); **–zaad,** o. (soorten), –zaden (*geel en zwart zaad voor een kanarie*, nl. *van* phalaris canariensis, *het Kanariegras*; ook: *de plant*).

Kanas'ter, Sp. canas'tro, Gr. kana'stron = rieten korf, **1** m. –s (*rieten korf voor de fijne tabak in bladen*; ook: O.-I. *rieten mand voor verpakking*); **2** v. (*Varinas-tabak* [*in rieten matten*]); z. Knaster en Krandjang.

Kandeel', v. (Lat. caldellum; *warme wijn met melk, suiker, eierdooiers en kaneel*).

Kan'delaar, m. –s, –aren (Fr. chandelier [Lat. candelabrum v. candela = kaars]: *kaarsdrager*): *de zevenarmige gouden – in de tempel van Jeruzalem*, Ex. 25 : 31.

Kan'delaren, kandelaarde, h. gekandelaard (*een boom tot op de hoofdtakken inkorten* [*de boom lijkt dan op een kandelaar*]): *een boom –*; *oude, bonkige, gekandelaarde pereboomen.*

Kandij', v. (Fr. [sucre] candi, oorspr. Arab. *gekristalliseerde suiker, klontjes*).

Kandij'klontje, o. –s; **–suiker,** v.

Kaneel', o. en v. (Fr. cannelle = eig. riet, rietstengel: *gedroogde binnenbast van de kaneelboom*): *een pijp –.*

Kaneel'appel, m. –appels (*inheemsche soort van appel met een kaneelgeur*; *de boom*; Suriname: *vruchten dragende heester met blauwachtig groene bladeren*; *de aromatische vruchten van deze heester*); **–bast,** m.; **–boom*,** m. –en (*een boom, afkomstig van Ceylon, ook op Java gekweekt, waarvan de binnenbast het kaneel levert*; Lat. cinnamomum zeylanicum); **–geur,** m.; **–hout,** o.; **–kleurig,** bn. (*de kleur van kaneel hebbende*): *een – jasje*; **–olie,** v. (*welriekende olie, uit kaneel*[*bast*]).

Kaneel'water, o. (*water, op kaneel getrokken*): *om gerst en – loopen*, beuzelwerk doen.

Ka'nefas, o. (soorten) –sen (*canevas*).

Kanephoor', v. –phoren (Gr. kanephoros: *korfdraagster*: *vrouwenfiguur, houdende een bloemenmandje op 't hoofd*). (ph = f).

Kan'goeroe, v. –s (Eng. eig. Australische inboorlingentaal: *springhaas*; *Australisch buideldier*; Lat. macropus); l. *kengeroe.*

Kaninefaat', m. –faten (*lid v. een volksstam, oudtijds aan de kust v. N.-Holl.*): *Brinio, de–.*

I. Ka'nis, v. –sen (*vischkorf met deksel van verschillende vorm*, inz. *ronde visschersmand met één platte zijde en met een deksel gesloten en aan een riem over de schouder gedragen*): *met gevulde –.*

II. Ka'nis, m. –sen (Barg. *hoofd, kop*): *hou je –*, zwijg; plat.

III. Ka'nis, m. –sen (*lichaam*): *iem. op zijn – geven*; plat. Etym. misschien = **– I.**

Kan'jer, m. –s (*iets, dat groot is in zijn soort*; *kokkerd*): *een – van een visch*; *een – van een wijf*, groot (brutaal) vrouwspersoon; gew. *hij is een –*, een narc vent.

Kan'ker, m. (Lat. cancer = eig. krab: 1 *kwaadaardig woekergezwel*; 2 *benaming voor verschillende ziekten bij dieren, in planten en gewassen*; 3 fig. *voortwoekerend kwaad, zedelijk bederf*; *verterende smart, plaag*): 1 *zij lijdt aan –*; 2 bij runderen: *tongblaar of – in de mond*; *een appelsoort vatbaar voor –*; 3 *jenever is een –.*

Kan'kerachtig, bn. (1 *zweemende naar, lijkende op kanker*; 2 van boomen: *min of meer door kanker aangetast*): 1 *een – gezwel*; 2 *de boom is –*; bw.: *een – verharde maagwand.*

Kan'kerbloem, v. –bloemen (*volksnaam voor een aantal planten* o. a. *de klaproos, de paardenbloem, de akkerwinde enz.*).

Kan'keren, kankerde, i., h. (2) gekankerd (1 *door kanker wegteren*; *de kanker hebben*; 2 volkst. *voortdurend mopperen, ontevredenheid toonen*; *zich wrokkend, morrend beklagen*): 1 *een –de plaats*; *de boom is onderhevig aan –*; 2 *over iets* [*loopen te*) –.

Kan'nebuis, v. –buizen (*buis van gebakken aarde* inz. *aan de eene kant nauwer dan aan de andere*; Z.-N. *draineerbuis*): *Hollandsche kannebuizen*; Z.-N. *op –buizen blazen, toeteren,*[a] als kinderspel,[b] op boerderijen om het werkvolk ten maaltijd van het veld te roepen enz.

Kan'nekenskruid, o. (*plant, behoorende tot het geslacht nepenthes N. O.-I., genoemd naar de kannetjes of bekertjes, gevormd door de bladschijf*); in de vorm *Kannetjeskruid* ook = witte krodde.

Kan'nekijker, m. –s (*drinkebroer*. spotnaam der Rederijkers): *Rederijkers, –s!*

Kan'nengieter, m. –s; z. Tinnegieter.

Kan'newasscher*, m. –s (*ruig borsteltje tot reiniging van flesschen en kannen*; plantk. *volksnaam voor een aantal planten* o. a. *paardestaart, wilde kaardebol, de lischdodde*).

Kannibaal', m. –balen (Sp. Canibal uit Caribal = Caribe of Caraïbe: *de bewoners der Caraïbische eilanden, die menscheneters waren*; bij uitbr. *menscheneter*; *woesteling*).

Kannibaalsch'*, bn., bw. (*als* [*van*] *een kannibaal, kannibalen*; fig. *onmenschelijk wreed*).

Kannibalis'me, o. (*het eten van menschenvleesch door menschen*): *– bij de Dajakkers.*

Ka'no, v. –'s (*cano*; zie ald.).

Kanoet'vogel, m. –s (*strandlooper*; Lat. tringa canutus).

I. Kanon', o. kanonnen (Fr. canon [It. cannone = buis, Lat. canna = riet]: *stuk geschut*); **–gebulder,** o. (*het zware gedreun van kanonschoten*).

II. Kanon', m. (*grootste lettersoort*).

Kanon'been, o. (*been, bestaande uit de vergroeiing van twee middenhands-beenderen bij herten en holhoornigen*).

Kanon'boer, m. –en (Z.-N. spott.: *artillerist*).

Kanonna'de, v. –s (Fr. canonade: *beschieting met kanonnen*; *hevig geschutvuur*).

Kanonneer'boot*, v. –booten (*klein, plat oorlogsschip ter rivier- en kustverdediging*).

Kanonneeren* (Fr. canonner: *met kanonnen vuren of beschieten*).

Kanon'(nen)vleesch*, o. (spott. *soldaten*).

Kanonnier', m. –s (Fr. canonier: *soldaat der artillerie*; *soldaat, die het geschut bedient*): *–stukrijder*, voerman-artilleriesoldaat.

Kanon'schot, o. –schoten (*schot uit of met een kanon*): *een bulderend –.*

Kanons'kogel, m. –s (*kogel uit of van een kanon*): *zware –s.*

Kanon'vuur, o. (*het vuur uit een kanon, het vuren met kanonnen*).

Kans, v. kansen (gew. Fr. cance [Lat. cadentia = het vallen]: *mogelijkheid,* inz. *waarschijnlijkheid; goede hoop, uitzicht op geluk*): *een goede, kwade –; een – wagen; er is geen – op,* uitzicht; *de – is verkeken* (Z.-N. *verzeten*), d. i. verloren; *de – staat schoon,* er is véél kans; *ik zie* (ook: *weet, vind*) *er wel – toe,* mogelijkheid; *de – loopen,* gevaar loopen; *de* (of: *zijn*) *– waarnemen,* goede gelegenheid tot iets; *iem. een – geven.*

Kan'sel, m. –s (Duitsch: Kanzel [Lat. cancelli = hekwerk]: 1 *predikstoel;* 2 *het predikambt, geestelijke waardigheid*): 1 *van de – aflezen,* in de kerk bekend maken; 2 *de – vaarwel zeggen; voor de – opleiden.*

Kanselarij', v. –en (Lat. cancellaria: *griffie v. e. kanselier, waar de staatsstukken worden opgesteld en waar deze van uitgaan; het bureau, de bureau's van een gezantschap, consulaat enz.*); **–stijl,** m. (*de bij de kanselarij[en] gebruikelijke stijl, ambtelijke stijl*; ong.: *met uitheemsche, verouderde woorden of termen doormengde, stijve, ingewikkelde schrijftrant*); z. Stadhuisstijl; **–taal,** v.

Kanselier', m. –s, –en (Lat. cancellarius; vroege middeleeuwen: *vorstelijke secretaris en notaris*; verder: *naam v. e. hoogen ambtenaar* b.v. *hoofd eener kanselarij; grootzegelbewaarder des rijks, uitvaardiger der rijksbesluiten; eerste staatsdienaar in Duitschland*): *de ijzeren –,* Bismarck, 1815–'98.

Kan'selredenaar, m. –s ([*welsprekend*] *prediker, predikant*): *beroemde –s.*

Kan'sen, kanste, h. gekanst (Z.-N. *de kans wagen*).

Kans'rekening, v. (*waarschijnlijkheids-rekening of -leer*); vero. in deze bet.

Kans'spel, o. –spelen (*hazardspel*).

I. Kant, m. kanten (in het alg. *rand, zijde*; inz. 1 *buitenste strook of zoom*; 2 *boord, oever*; 3 *opengelaten strook aan een beschreven of bedrukt blad*; 4 *zijvlak v. e.* [*hoekig*] *lichaam*; 5 *gedeelte, plaats, plek*; 6 *de smalle zijde v. iets,* in tegenstelling met het *plat*; *de rug of snede v. e. mes*; *de rand van een geldstuk*; 7 *een van de linker- of rechterzijden v. h.* [*menschelijk of dierlijk*] *lichaam*; 8 *een der vleugels v. e. gebouw*; 9 *een der beide uiteinden v. iets*; 10 *een der beide oppervlakken v. dunne zaken,* als papier, stoffen; 11 fig. in verschillende opvattingen; 12 *richting*; 13 Z.-N. *boterham*); 1 *de scherpe – der tafel*; *bij* (of: *op*) *'t –je af,* ternauwernood; *op 't –je v. overdrijving zijn,* de grenzen bijna overschrijdend; 2 *aan het ruige –je van een stille sloot*; *aan de – loopen*; *– noch wal raken,* ongerijmd zijn; 3 *aanmerkingen, aan de – met potlood bijgeschreven*; 4 *aan de korte – der tafel zitten*; *aan één – was de kachelpijp gedeukt*; 5 *aan alle –en werd de vesting bestormd*; 6 *de plank werd op haar – gezet*; z. Dubbeltje, Mes; 7 *hij was doof aan één kant; iets over* (of: *langs*) *zijn – laten gaan,* er niet tegen opkomen; 8 *de mannen–, de vrouwen–*; 9 *zijn kaars aan beide –en aansteken*; 10 *een blaadje papier, aan één – beschreven*; *een brief van acht –jes,* bladzijden; 11 *een* (of: *de*) *mooie, voordeelige, goede, slechte – aan* (of: *van*) *iem. of iets,* iets moois enz. aan of in die zaak of persoon; *zich niet van een gunstige –, van de beste – laten kijken,* leelijke trekken van zijn karakter openbaren; *aan* (of: *op*) *iems. – staan, zijn,* tot zijn partij behooren; *de liefde* (of: *het*) *kan niet van een – komen,* de liefde moet wederzijdsch zijn; *van mijn – heb ik geen bezwaar,* wat mij betreft; *van vaders –, van de – van de vrouw,* geslacht, familie, verwantschap; 12 *de verkeerde – uit*; *die – uit,* daarheen! *hij woont aan de andere – der stad,* streek; 13 Z.-N. *een – vragen, afsnijden*; nog: *de wasch aan* (*een*) *– doen,* klaarmaken; *aan – gedaan,* gereed; *een kamer aan – houden,* [a]) opgeruimd houden, [b]) ongebruikt laten; (*zich*) *van – maken,* zich verdoen; *iem. van – maken, helpen,* uit de weg ruimen; – **I** etym. = Kant **II** en Kant **III.**

II. Kant, v. –en (*fijn, kunstig maaksel van linnen, garen, zijde enz. gewoonlijk met in- of opgewerkte patronen, tot boordsels enz. dienende*): *Brusselsche –; genaaide – of naaldwerk,* met de naald gemaakt; *gekloste – of speldenwerk,* met klossen om of over spelden op een kussen vervaardigd.

III. Kant, bn. en bw. (1 *met scherpe zijden of kanten*; 2 *wat zijn eisch heeft*: *kloek, flink van stal*; *flink, degelijk, knap, handig, kittig*; *helder, net*): 1 *hout – zagen, – houwen*; zeew. *de zeilen – zetten,* gespannen, scherp doen bijstaan; *het boek is nu – en klaar,* geheel afgewerkt; 2 *de jongen is –.*

Kanteel'*, m. –en (o.-Fr. cantel: *getand muurwerk aan de bovenrand van muren*).

Kan'telen, kantelde, h. (1), i. (2) gekanteld (1 *wentelen, op een andere kant zetten*; 2 *op een andere zij vallen, omvallen*): 1 *een kist, een balk –*; 2 *de flesch kantelde en viel om.*

Kantełoep', v. –loepen (*watmeloen met roodachtig vruchtvleesch*), ook wel: *Kantaloep, Cantaloep.* (Fr. cantaloup van It. Cantalupo, de eerste kweekplaats).

I. Kan'ten, kantte, h. gekant (1 *kant maken*; 2 *omwentelen*; 3 refl. met *tegen*: *zich verzetten tegen, zich schrap zetten tegen*): 1 *een steen –*; 2 *een boomstam omwentelen of –*; 3 *zich – tegen iem. of iets*; zie Gekant.

II. Kan'ten, bn. (*van kant*): *een – kraagje.*

Kant'houwen, kanthouwde, h. gekanthouwd (*vierkant, met scherpe zijden houwen*): *een stuk marmer –.*

Kantien', v. –en; zie Cantine.

Kan'tig, bn.; –er, –st (*hoekig, scherp*).

Kant'je, o. –s (*een ton haring, die na krimping, nog met meer haring moet opgehoogd worden; haringvaatje van ongeveer 600 stuks*).

Kant'ji(e)l, m. –s (O.-I. *dwerghert*; Lat. tragulus javanicus): *het – is niet grooter dan een middelmatige hond.*

Kant'jessteek doen, Z.-N. borduren met de naald.

Kant'lijn, v. –lijnen (1 *lijntje, getrokken links op de kant v. papier*; 2 meetk. *ribbe*): 1 *een dikke –*; 2 *een kubus heeft 12 –en.*

Kanton', o. –s (Fr. canton: in het alg. *onderdeel*; inz. 1 *een der gedeelten, waarin een weg is verdeeld ter zake van het dagelijksch onderhoud*; 2 *min of meer souvereine staat van de Zwitsersche Bond*; 3 rechtst. *afdeeling van een arrondissement*): 1 *–s van vijf Kilometer*; 2 *Zwitserland bestaat uit 22 –s*; 3 *de –s van het arrondissement Breda*; **–gerecht,** o. –en (*lagere rechtbank in elk der kantons v. e. ar-*

rondissement; ook: *het gebouw*; Z.-N. = Vredegerecht); **-naal'**, bn. (Fr. cantonal: *tot een kanton behoorend, van een kanton; kantonsgewijze*): *de -nale Raad*, in Zwitserland; *-nale procedure*, van, bij den kantonrechter; **-neeren*** (Fr. [se] cantonner: mil. *de troepen inlegeren in verschillende bij elkaar liggende dorpen, steden, bewoonde oorden; kantonnementen betrekken, in kantonnementen gelegerd zijn*): *de troepen –*; **-neering***, v. -en; **-nement'**, o. -en (Fr. cantonnement; mil. *het kantonneeren*; inz. *plaats van inkwartiering van militairen*).

Kantonnier', m. -s (Fr. cantonnier: *wegwerker op rijkswegen, provinciale wegen*).

Kanton'rechter, m. -s (*rechter van het kanton*; Z.-N. = Vrederechter).

Kantoor'*, o. kantoren (Fr. comptoir van compter = rekenen, tellen: 1 *schrijf-, werkkamer*; 2 in verkleiningsvorm: *afgesloten vertrekje in een grootere ruimte, een winkel enz. voor den patroon*; 3 *werkvertrek v. e. zakenman*; 4 *zetel v. e. koopmanszaak: het vertrek, waar een koopman [met behulp v. personeel] zijn zaken beheert*; ook: *handelszaak; handelshuis*; 5 *lokaliteit of gebouw, waarin een financieele onderneming haar zetel heeft*; 6 *werkvertrek v. e. notaris; bureau v. e. advocaat enz.*; 7 *bureau v. het een of ander beheer*): 1 *op het – v. Georges was het een rommel*; 2 *pakhuis met -tje te huur*; 3 *de aannemer, druk bezig op zijn –*; 4 *betaling geschiedt aan het – E.; de volgende dag weer naar –*; 5 *het dividendbewijs betaalbaar te haren kantore*; 6 *een druk – hebben; inlichtingen ten kantore van*; 7 *het – der posterijen*; nog: zegsw. *ergens, bij iem. aan een goed – komen*, waar men vinden zal, wat men wenscht; zegsw. *je bent aan het verkeerde –*, adres, hebt het mis; **-agen'da,** v. -'s; **-almanak,** m. -ken; **-bediende,** m. en v. -n; **-behoeften,** v. mv. (*papier, inkt enz.*); **-jas,** v. -sen; **-jongen,** m. -s; **-klerk,** m. en v. -en; **-lessenaar,** m. -s; **-looper***, m. -s (*iem., die voor een kantoor boodschappen doet en gelden int*); **-schrijver,** m. -s; **-uur,** o. -uren; **-werk,** o.

Kant'rechten, kantrechtte, h. gekantrecht (*rechthoekig of haaks afzagen*).

Kant'teekening*, v. -en (1 *aanteekening op de kant van een geschreven of gedrukt stuk*; 2 fig. *kleine opmerking*): 1 *de -en in mijn Divina Comoedia*; 2 *-en bij de literatuur van de dag*; verg. Glos.

Kant'visscherij*, v. (*het visschen met schrobnetten op platvisch langs de kust en wel des zomers; schrobvisscherij*).

Kant'werk, o. in bet. 2 -en (1 *maaksel van kant, werk van kant; kanten werk*; 2 *een stuk kantwerk* in bet. 1; *een soort kantwerk*): 1 *een doos vol –*; bij verg. *het steenen – van die toren*; 2 *de grondstof voor -en*; **-werkschool,** v. -scholen (*inrichting, waar onderwijs wordt gegeven in 't maken van [gekloste] kant*); **-werkster,** v. -s (*vrouw, die kant maakt*); **-zak,** m. (Z.-N. *brood-, bedelzak*).

Kant'zuil, v. -zuilen (*prisma*); vero.

Kanun'nik, m. -en (Gr.-Lat. canonicus, letterl. naar de regel: *koorheer, domheer, kapittelheer*; thans: *wereldlijke geestelijke, die lid is van een kathedraal-kapittel*).

Kanun'nikenbanken, v. mv. (*het vaste gestoelte in het hoogkoor; koorgestoelte*): *de – te 's-Hertogenbosch.*

Kaolin', o. (Chineesch: hooge berg; *porseleinaarde*).

I. Kap, v. kappen (1 *hoofdbedeksel*, van verschillende vorm, afzonderlijk en als deel v. e. kleeding, inz. van vrouwen en monniken; 2 *allerlei [dekkende] voorwerpen of bovendeelen, die met een kap vergeleken worden*): 1 *zet de – van uw cape op; de Friesche, de N.-Hollandsche –; de vrouwen met de nationale – en zwarte tanden*; *de – aannemen*, de kloostergeloften doen; *de – op de tuin* (= haag) *hangen, over de haag werpen* (of: *smijten*), *op de tuin werpen*, [a]) het kloosterkleed afleggen, [b]) zijn ambt neerleggen; *promoveeren met de –*, oudt. met groote lof; zegsw. *gelijke monniken, gelijke kappen*, er behoort geen onderscheid te zijn tusschen menschen van gelijke positie; zie ook Monnik; *met – en keuvel* (of: *kovel*, of: *kogel*), alles, de heele boel; *iem. op zijn – zitten* (of: *geven*), hem berispen, doorhalen, het hem onaangenaam maken; *alles komt op zijn – neer*, hij krijgt de schuld van alles; 2 *de – van een wagen, een hooiberg, een gebouw; de lederen – voor valken*, om hun de kop te dekken; *de kappen der laarzen*; nog: Z.-N. *op iems. – drinken*, kosten.

II. Kap, v. -pen (Z.-N. *schimpscheut*): *iem. kappen geven.*

Kapa'la, m. -'s: *-kampoeng*, kamponghoofd.

Ka'pas, v. -sen (Mal. *katoen*).

Kap'beitel, m. -s (*korte, dunne, stalen beitel voor hakwerk*; ook: *met een tang vastgehouden beitel, waarop men met een hamer slaat om staven koud af te hakken, koudbeitel*).

Kap'blok, o. -ken (*slagersblok, waarop vleesch in stukken of stukjes gehakt wordt*).

Kap'doos*, v. -doozen (*toiletdoos*).

I. Kapel', v. -len (Lat. capella = kleine mantel, de plaats, waar de mantel van St.-Maarten werd bewaard; 1 *bidplaats, bedehuisje, klein gebouw als onderdeel, bij, aan, in een vorstelijk, adellijk verblijf enz. voor [besloten] godsdienstoefeningen*; 2 *bedehuisje aan de openbare weg*; 3 *kerkgebouwtje op een kerkhof*; 4 *kerk van een klooster*; 5 *onderdeel eener kerk met eigen altaar*; 6 eig. *korps muzikanten voor de dienst in de kapel van den vorst*; z. Hofkapel; thans: *muziekkorps* inz. *op een badplaats enz.*): 1 *de bouw v. e. nieuwe – bij het slot*; 2 *in Z.-Limburg vindt men vele -len langs de wegen*, meestal *kapelletje*, o. -s: zegsw. ir. *alle -letjes aandoen*, alle herbergen langs de weg bezoeken; *geen -letje overslaan*; 3 *bedevaart naar het kerkhof met toespraak in de –*; 4 *de – van dit klooster is ruim*; 5 *de -len van de Westminster abdij*; 6 zie Kapelmeester.

II. Kapel', v. kapellen ([*dag*]*vlinder*).

Kapelaan', m. -lanen (Lat. capellanus eig. bewaarder der capella v. St.-Maarten; z. Kapel **I**: *priester der kapel; geestelijke, onder den pastoor eener parochie werkzaam*; ook wel: *huis- of gestichtsgeestelijke*).

Kapelanij', v. -en (*woning voor een kapelaan of onderpastoor*, b.v. *in Limburg*).

Kapelien', v. -en (Z.-N. [*gebreid*] *hoofddeksel voor vrouwen en meisjes*).

Kapel'meester, m. -s (*dirigent, hoofd v. e. muziekkorps* inz. *militaire muzikanten*; fig. scherts. *directeur v. e. inrichting*): *waar is de –?*

Ka'pen, kaapte, h. gekaapt (geschied. *in oorlogstijd op naam en gezag van den vorst of*

de landsregeering met eigen vaartuig jacht maken op 's vijands schepen; in 't alg. *vrijbuiten, zeeroof plegen*; [*behendig*] *wegnemen*).

Ka'penaar, m. –s (*inwoner v. Kaapstad*).

I. Ka'per*, m. –s (1 *iem., die kaapt, de kaapvaart uitoefent*; *zeeroover, vrijbuiter*; 2 *kaperschip*): 1 zegsw. *er zijn –s op de kust*, er schuilt gevaar van mededinging, wij worden bespied door iem. of door lieden, die een zelfde doel beoogen als wij; 2 *de – kwam met volle zeilen op ons toe.*

II. Ka'per, v. –s (*vrouwen- of kinderhoofddeksel*; ook wel: *hoofddeksel van mannen*): *een wollen –*; **–tje,** o. –s.

Ka'perbrief, m. –brieven (*van gouvernementswege verleende machtiging tot het uitoefenen der kaapvaart*); **–kapitein,** m. –kapiteins (*kapitein v. e. kaperschip*); **–schip,** o. –schepen (*roofschip, schip dat ter kaap vaart*).

Kap'gebint, o. –en (*dakgebint*; *balkwerk van het dak*).

Kap'gewelf, o. –gewelven (bouwk. *aanvullend metselwerk tusschen de graten v. e.* [*Gothisch*] *gewelf*; *gewelfconstructie v. hout*).

Kap'hamer, m. –hamers; z. Bilhamer.

Kapitaal', Fr. capital, Lat. capitalis, van caput = hoofd **1** v. kapitalen (*letter van groote afmeting*; *hoofdletter*): *vette kapitalen*; **2** o. kapitalen (1 *de hoofdsom*, in tegenstelling van rente; 2 *geld, door iem. op interest gegeven, of door iem. tegen interest opgenomen*; 3 *inschrijving op een der Grootboeken der Nationale schuld*; 4 *groote som gelds*; 5 *geldbezit van iem.*; *vermogen*; 6 *fonds benoodigd voor een zaak, bedrijf, onderneming*; 7 *bezitters van* – in bet. 6): 1 *ik bezit aan –, wat hij aan inkomen heeft*; 2 *kleine kapitalen beschikbaar bij notaris N.*; 3 *zeker – op zijn naam op het Grootboek ingeschreven*; 4 *met een – van 15 millioen gld. is dit te doen*; *een – aan* (of: *van*) *iets*, voor een zeer groot bedrag, een zeer groote waarde aan; 5 *iem. met* (of: *van*) (*een groot*) *–*, zeer gefortuneerd; *zijn – aantasten*; *dood, renteloos –*, geen rente gevend; 6 *gevraagd een stille vennoot, benoodigd – 20 mille*; 7 *gemis van ondernemingsmoed bij het Nederlandsche –*; **3** bn. (1 *aan het hoofd staande*; 2 fig. *de eerste plaats innemend*; *aanzienlijk, groot*; 3 *voortreffelijk*): 1 *een kapitale letter*; z. Kapitaal **1**; 2 *te koop een kapitale boerderij*; *een kapitale fout*, ernstig, grof; 3 *een kapitale grap*; *een kapitale kerel*; **4** bw. (1 *op uitnemende wijze*; 2 *op hevige, ergerlijke wijze*): 1 *hij houdt zich –*; 2 *– liegen*, onbeschaamd.

Kapitaalkrach'tig, bn. (*kunnende beschikken over veel kapitaal, geld*): *een –e firma.*

Kapitalisa'tie, v. (*het kapitaliseeren*).

Kapitaliseeren* (Fr. capitaliser: 1 *bij een, het kapitaal voegen*; *een kapitaal laten aangroeien*; *kapitaal vormen*; 2 *in kapitaalwaarde uitdrukken*): 1 *duizenden guldens jaarlijks –*; 2 *een stuk grond –*; **–ing*,** v.

Kapitalis'me, o. (Fr. capitalisme: *maatschappelijk stelsel, waarbij de productiemiddelen enz. eigendom zijn van particulieren of vennootschappen, die betaalde arbeiders of ambtenaren in dienst hebben, en niet gesocialiseerd zijn*; ongunstig: *de* [*over*]*macht van het geld in het economische leven*): *de strijd tegen het – of tegen het kapitaal.*

Kapitalist', m. –en (*man van veel geld*).

Kapitalis'tisch, bn. en bw. (*door, van, eigen aan het kapitalisme*; *het kapitalisme voorstaande*; *door de belangen van het kapitaal beheerscht*): *de –e staat*; *de –e maatschappij.*

Kapiteel'*, o. kapiteelen (Lat. capitellum: *bovenste deel of hoofd van een zuil*); z. Zuil.

Kapitein', m. –s (Fr. capitaine [Lat. capitaneus, v. caput = hoofd]: *hoofdman*; *bevelhebber over een compagnie, van een batterij*; *scheepsgezagvoerder*).

Kapitein-adjudant', m. kapiteins-adjudanten (mil. *kapitein, als adjudant toegevoegd aan een opper- of hoofdofficier*; *bazige vrouw*).

Kapitein-chinees'*, m. –chineezen (O.-I. *bestuurshoofd van Chineezen, waar deze in grooten getale voorkomen*, ook: *binnen zelfbesturende landschappen*): *het ambt van –.*

Kapitein-generaal', m. kapiteins-generaal (titel der stadhouders: *opperbevelhebber*).

Kapitein-ingenieur', m. kapiteins-ingenieurs (mil. *kapitein en ingenieur der genie*).

Kapitein-kwartier'meester, m. kapiteins-kwartiermeesters of kapitein-kwartiermeesters (*kapitein bij de mil. administratie*).

Kapitein-lui'tenant, m. kapitein-luitenants (*zeeofficier, een rang lager dan kapitein-ter-zee*).

Kapitein'schap, o. (*ambt van kapitein*).

Kapitein'sche*, v. (O.-I. *kapiteinsvrouw*).

Kapiteins'plaats, v. –plaatsen; **–rang,** m.; **–sterren,** v. mv. (*drie sterretjes van zilver aan weerszijden vóór op de halskraag als distinctief van rang*).

Kapitolijnsch'*, Kapitool'; zie Capitolijnsch enz.

Kapito'rie, v. en o. –s, –rieën (*omhulsel v. e. boek*; *kaft, band*, Lat. coöpertorium).

Kapit'tel, o. –s, –en (Lat. capitulum = klein hoofd: 1 *hoofdstuk, vooral uit de H. Schrift of de Bijbel*; 2 *onderwerp van gesprek*; *chapiter*; 3 *geestelijken van een dom- of collegiaalkerk*; *de gezamenlijke kanunniken of koorheeren*; 4 *vergadering van kloosterlingen*; 5 *het bestuur der Balije van Utrecht*): 1 *het veertiende – van Lucas*; 2 *het op een ander – brengen*; 3 *het – zal vergaderen*; *het kathedraal- – v. Sint-Jan*; 4 *in de kapittelzaal worden door het – kloosterzaken besproken*; zegsw. *stem in het – hebben*, in het kapittel mede mogen spreken enz., bij uitbr. zich mogen doen gelden; 5 *het – bestaat uit een Landcommandeur, een coadjutor en 9 andere commandeurs*; **–bank,** v. –en (*koorgestoelte*); **–dag,** m. –dagen (*dag, waarop het kapittel vergadert*).

Kapit'telen, kapittelde, h. gekapitteld (*streng berispen*; *de les lezen*): *iem. –.*

Kapit'telheer*, m. –heeren (*kanunnik*).

Kapit'telkamer, v. –s (*vertrek, waarin het kapittel* in bet. 4 *gehouden wordt*).

Kapit'telkerk, v. –en (*kerk, waaraan een kapittel of college van kanunniken is verbonden*); **–school,** v. –scholen (*aan een kapittelkerk verbonden school*).

Kapit'telsgewijze, bw. (*in kapittels of in hoofdstukken*): *een werk – indeelen.*

Kapit'telstokje, o. –s (*stokje tot aanwijzing van het kapittel in de Bijbel, waarbij men gebleven is* inz. *glad effen staafje aan een lint of kettinkje, dat tusschen de bladzijden wordt gelegd*; R.-K. *stokje, waarin linten bevestigd, die hoofdstukken van een boek, missaal, bijbel, of andere plaatsen aanwijzen*; bij overdr. *een met ribbelige suikerlaag overdekt staafje*

anijs, stukje amandel, geribbeld suikerstokje; dwarsstaafje a. e. horloge-, halsketting).
Kap'jaar, o. (*het jaar, dat het hout gekapt moet worden*): *het – bereiken.*
Kap'kar, v. –karren (Z.-N. *stortkar*).
Kap'laars, v. –laarzen (*hooge laars met kap, een tot aan of over de knie reikende schacht*): *een ruiter met –laarzen.*
Kap'laken, o. (*belooning v. e. schipper ter koopvaardij boven de bedongen vracht*; bij uitbr. *gratificatie*; eig. fooi tot het koopen van een lakensche kapmantel).
Kap'mantel, m. –s (*vrouwenmantel met kap*).
Kap'meeuw; zie Kokmeeuw.
Kap'mes, o. –messen (*hakmes*; *houwmes*).
Kap'naald, v. –naalden (*sieraad, door de N.-Holl. boerin aan het voorhoofd gedragen*).
Kapoen', m. –en (o.-Fr. capon [Lat. capo]: *gesneden haan*; Z.-N. *guit, deugniet*).
Kapoen'tje, o. –s (Z.-N. *Onze-lieve-heers-beestje*).
Kapoe'res, kapo'res, bn. (Hebr. letterl. *zoenoffer*: Joden-Duitsch: *kapot, stuk*; *weg*; *dood*): *het slot is –.*
Kapoets', v. –en (Duitsch Kapuze [It. capuccio v. Lat. caput]: *naam voor verschillende soorten van hoofddeksels*; inz. *ruige, bonte* [*schippers*]*muts*; ook: *monnikskap*), ook: *Karpoets, Kapuits, Ka(r)poetsmuts.*
Kapok', v. (O.-I. *zaadpluis van de zaden van de kapokboom*; *de voor bedvulling enz. bereide –*; *de kapokboom*; Z.-Afr. *sneeuw*); **–bed,** o. –bedden (*beddezak met kapok gevuld*); **–boom*,** m. –en (O.-I. *boom, die de kapok levert*; Lat. eriodendron anfractuosum); **–kussen,** o. –s (*kussen met kapok gevuld*); **–matras,** v. –sen; **–olie,** v. (O.-I. *olie uit de kapokpitten*); **–zaden,** o. mv.
Kapot', bn. (Fr. capot, term in het piketspel: 1 plat: *dood*; 2 *doodmoe*; 3 *onbekwaam tot iets*; 4 *onthutst, gebroken*; 5 *stuk*; *gebroken*): 1 *het beest moet –*; 2 *op waschdag ben je 's avonds –*; 3 *dat verdriet maakt je –*; 4 *ze schreide niet, ze was er – van*; 5 *het slot is –*; *–te kousen, pijpen*; *– speelgoed.*
Kapot'gaan, ging –, is kapotgegaan (1 *stukgaan, breken*; 2 van dieren of plat: *sterven, doodgaan*): 1 *een goedkoop slot gaat al gauw –*; 2 *die koe zal wel –.*
Kapot'jas, Kapot, v. –jassen, kapotten (Fr. carpot = regenjas: *lange soldatenoverjas*).
Kapot'maken, maakte –, h. kapotgemaakt (1 *stukmaken of -breken*; 2 van dieren of plat: *dooden*): 1 *het speelgoed –*; 2 *een varken –*; evenzoo: *–slaan, –trekken, –vallen enz.*
Kap'pelingen, m. mv. (Z.-N. *spaanders*).
I. Kap'pen, kapte, h. gekapt (1 *met een snijdend werktuig slaan met het doel om te klooven, te scheiden, fijn te maken enz.*; 2 *door middel van kappen in deelen splitsen, stukken splijten enz.*; 3 *afhakken*; 4 *door hakken doen ontstaan*): 1 *– in het bosch*; 2 *iets in stukken, mooten, vieren –*; *groente, kool –*, fijnhakken; *ik zal hem tot frikkadel –*; *vleesch –*; 3 *de hond een stuk van zijn staart –*; *boomen –*, vellen; *de mast, de masten –*, afhakken; *het anker(touw) –*, afhakken en laten slippen, zoodat men het anker prijsgeeft; 4 *een bijt in het ijs, een weg door het bosch –*; nog: Z.-N. *een kar –*, uitstorten.
II. Kap'pen, kapte, h. gekapt (*het haar opmaken, optooien, in orde brengen door borstelen, kammen enz.*): *de dames worden gekapt, laten zich –*; *een keurig gekapt meneertje.*
III. Kap'pen geven, Z.-N.; z. Kap **II.**
I. Kap'per*, m. –s (*iem., die kapt* in bet. **II**, inz. *die er zijn beroep van maakt*; *coiffeur*).
II. Kap'per*, v. –s (*struikheester in Zuid-Europa veel voorkomende*, Lat. capparis spinosa; in het mv. *vruchten van deze heester ingelegd in zout, azijn enz., als specerij gebruikt*; ook [*de vrucht van*]*Oost-Indische kers*): *de – is ook de naam van het plantengeslacht, waartoe deze heester behoort en van hetwelk hij de type is*; *visch met –s.*
III. Kap'per*, m. –s (Z.-N. *halve pint*).
Kap'persbediende, m. –n; **–winkel,** m. –s (*winkel*, ook: *salon van een kapper*).
Kap'pertje, o. –s (*duif met een kuifje*).
Kap'per(tje)skool*, v. –koolen (*volksbenaming voor verschillende varičteiten van de kool*, inz. *sluitkool, kopkool*).
Kapriool', v. –olen; zie Cabriool.
Kaproen', v. –en (Fr. chaperon: *hoofddeksel*, op of om het hoofd sluitend: *kap, muts*; *huif voor paarden*; Z.-N. *bijenkap*); vero.
Kap'salon, o. –s (*lokaal in een kapperswinkel, waar men gekapt wordt*; ook: *kapperswinkel*).
Kap'seizen, het schip kapseisde, i. gekapseisd (Eng. capsize: scheepst. *omslaan, kantelen*); ook, *Kopseizen.*
I. Kap'sel, o. –s (inz. van dames: 1 *hoofdtooisel*; 2 *wijze, waarop het haar opgemaakt is*; 3 *het opgemaakte haar*): 1 *een kanten –*; 2 *een hoog –*, waarbij het haar in de hoogte is opgemaakt; 3 *zit mijn – nog goed?*
II. Kap'sel, v. –s (Lat. capsula: *doosje*; *zak- of beursvormig omhulsel*): *een abces door een sterke – omgeven.*
Kap'sie(s) maken (*aanmerkingen maken*; *tegenstribbelen*; *onwillig zijn*); zie Captie.
Kap'speld, v. –spelden ([*gouden*] *speld, door de N.-H. boerin als sieraad aan de kap tegen de slapen van 't hoofd gedragen*).
Kap'spiegel, m. –s (*kleine toiletspiegel*).
Kap'stok, m. –stokken (*lat of plank met knoppen of pinnen om er kleedingstukken* [kap of mantel] *aan te hangen*; bij overdr. *mager paard, persoon*): fig. *alle deftigheid aan de – hangen*, afwezig doen zijn.
Kap'tafel, v. –tafels (*toilettafel*).
Kapucijn', m. –en Fr. capucin, It. capucino, v. Lat. caputium; z. Kapucijner.
Kapucij'ner*, m. –s (Duitsch Kapuziner: 1 *bedelmonnik van de orde der Franciscanen met een bruine pij met aangehechte puntige kap* [It. capuccio]; 2 in het mv. *een soort van erwten*; 3 Z.-N. *soort van duiven*, in deze bet. meestal Kapucijn): 1 *een –, barrevoets in sandalen*; 2 *–s in bussen*; 3 *witte –s.*
Kapucij'neraap, m. –apen (*Z.-Am. apensoort*; Lat. cebus capucinus).
Kapuits'muts, v. –en (*bontmuts, kapoets*).
Kap'verbod, o. (*verbod van regeeringswege om ergens boomen, opgaand hout te vellen*): *het – leggen op een laan.*
Kar, v. –ren; verkleinw. –retje, o. –s (1 *benaming van tweewielige voertuigen voor allerlei doeleinden*; 2 *tweewielig rijtuig voor personen*; 3 *fiets*; 4 *autocar, automobiel*): 1 *een aschkar, een honde(n)–, een kip–, een vuilnis–*; zegsw. *zijn –retje rijdt op een zandweg*, het gaat hem goed; 2 *Utrechtsche wagentjes en karretjes, of tilbury's*; 3 *een gloednieuw karretje*; 4 *een open – in de winter!*

Karaak′, kraak, v. karaken, kraken (Fr.-Sp. carraca: gesch. *Spaansch of Portugeesch koopvaardij- of oorlogsschip*); verg. Kraakporselein.

Karaat′, o. karaten of karaats (Fr. carat, It. carato, oorspr. Arab.: *thans vero. maat tot het bepalen van het gehalte van goud of zilver; gewichtseenheid voor paarlen, diamanten en andere edelgesteenten*): zuiver goud is 24 –, dit komt niet voor; thans drukt men de deelen fijn in duizendsten uit, b.v. 0.965 = 965 deelen fijn en 35 alliage van de 1000.

Karabijn′, v. –en (Fr. carabine, oorspr. carabin: *geweer met korte loop [voor ruiterij, militaire wielrijders, marechaussee]*).

Karabinier′, m. –s (vroeger: *ruiter, bewapend met een karabijn*).

Karabit′je, o. –s (Z.-N. te Brussel voor makaron in de eerste bet.).

Karaf′, Kraf, –fen (Fr. caraffe, oorspr. Arab. *tafelflesch*, inz. *met wijde, bol- of peervormige buik en een kortere of langere nauwe hals, voor likeur, wijn, water enz.*).

Karaï′ben, m. mv. (*Indiaansch volk op de eilanden der Caraïbische Zee en het N. van Z.-Amerika*).

Ka′rakal, m. –s; zie Caracal.

Karakol′, v. –len; z. Caracole, Krenkel.

Karak′ter, o. –s (Gr.-Lat. charakter: 1 *figuur, letterteeken*; 2 *kenmerk*; 3 v. personen: *aard, inborst*; 4 *een krachtig ontwikkeld, in 't oogloopend* – in bet. 3; *zielskracht*; *nobele inborst*; ook: *iem. met zulk* –; 5 *de rol van een held uit een roman, tooneelstuk*; 6 *het eigenaardige, typische, onderscheidende*; 7 *aard, wezen*; *vorm*; *uiterlijk*): 1 *Gotische* –*s*; 2 *het* – *van een geslacht*, soort (nat. historie); 3 *zwakheid van* –, gebrek aan zedelijke zelfstandigheid; *een openhartig* –; *iets ligt in iems.* –; 4 *een man van* –; *een volk van* –; *Willem was een* –; 5 *optreden in het* – *van Hamlet*; *goed een* – *uitbeelden*, goed weergeven; 6 *Batavia had een echt Hollandsch* –; *straten zonder* –, banaal; 7 *een tijdelijk* –, *een blijvend* – *dragen, aan iets geven.*

Karak′terdans, m. –en (*dans, die een of ander type, een of andere hartstocht uitdrukt*).

Karakteriseeren* (Fr. caractériser: *kenmerken, kenschetsen*; *op teekenende wijze aanwijzen*; *in zijn eigenaardigheid doen zien*; *onderscheidend voor iem. zijn*; *een [denk]beeld geven van*): *iem. met eenige woorden* –.

Karakteristiek′, Fr. caractéristique, **1** bn. (*teekenend, eigenaardig, kenmerkend*): *oud-A'dam is mooi en* –; *een* – *gebarenspel*; **2** –**e,** o. (*het kenmerkende, eigenaardige*): *het* – *van zijn persoon*; **3** v. (*kenschetsende, typeerende beschrijving*): *de* – *v. e. land.*

Karak′terkunde, v. (*kennis v. d. karakters der menschen*); –**loos*** **1** bn. (1 v. personen: *zedelijke kracht, zelfstandigheid missende, laag, eerloos*; 2 v. zaken: *blijk gevende van gemis aan karakter, zedelijke kracht enz.*; *banaal, alledaagsch*): 1 *een karakterlooze vent*; 2 – *gedrag, een* – *gebouw*; **2** bw. (*op karakterlooze wijze*; *blijk gevende van gemis aan karakter*): *zich* – *gedragen*; –**stuk,** o. –ken (*tooneelstuk, waarin men bepaalde karakters wil uitbeelden*, b.v. *een gierigaard*); –**trek,** m. –trekken (*een der meer of minder sprekende bestanddeelen v. iems. karakter*): *hoogmoed is e. Spaansche* –; –**vol,** bn. (gunstig: *typisch*; *vol uitdrukking, eigen karakter*): *de taal d. Evangeliën is* –.

Karambo′le, v.; zie Carambole.

Karavaan′, v. –vanen (Fr. caravane, oorspr. Perzisch: 1 *aantal reizigers, kooplieden enz., met kameelen, goederen enz., handelstrein in de woestijn*; 2 bij uitbr. *groote troep*): 1 *jakhalzen volgden de* –; 2 *kijk, wat* – *heeft die vrouw bij zich!*

Karavaan′thee, v. (*fijne Chineesche thee, [over Rusland naar Europa door karavanen overgebracht]*); –**weg,** m. –wegen (*weg door de karavanen gevolgd*).

Karavansera′, -serai′, v. –'s (Perzisch: *openbaar gebouw of herberg voor karavanen*).

Karbeel′*, m. –s, –en; zie Korbeel.

Karbies′, v. –zen (*handtasch met twee ooren [en zonder sluiting] meestal van stroo gevlochten*): *een* – *om boodschappen mee te doen.*

Karbol′, o. en m.; zie Carbol.

Karbona′de, v. –s, –n (Fr. carbonade = vleesch op kolen [Lat. carbones] geroosterd: *[gebraden of geroosterde] runder- of varkensrib*); –**naad′je,** o. –s.

Karbon′kel (Lat. carbunculus = kooltje vuur: *hoogroode robijn*; ook: *negenoog, puist*) **1** (voorwerpsn.), m. –en, –s; **2** (stofn.), o.; –**neus,** m. –neuzen (*neus vol roode puisten*, b.v. *van den alcoholist*).

Karbouw′, m. –en (O.-I. *tamme buffel*; Lat. bubalus caffer): *de sterke* –.

Kardeel′, o. –s (Fr. corde = touw: *hijschtouw*).

Kardemom′, v. (Gr.-Lat. cardamomum: *doosvrucht in O.-I., gemberachtig gewas*; *de zaadkorrels*; Lat. elettaria cardamomum).

Kardinaal′, Fr. cardinal, Lat. cardina'lis, **1** m. –nalen (*hooge, pauselijke waardigheidsbekleeder, kerkvorst, prelaat door den paus benoemd*: *de kleur van zijn gewaad is scharlakenrood*; *naam v. een vogel, naar de roode vederdos*): de kardinalen vormen de Raad des pausen, of het H. College, dat o. m. met de pauskeuze is belast; hun aantal is door Sixtus V (1585–'90) bepaald op 70, ter herinnering aan de 70 ouderlingen van Mozes en de 70 leerlingen v. Christus; aan hun hoofd staat de oudste der kardinaal-bisschoppen; **2** bn.; z. Cardinaal.

Kardinaal′-bisschop, m. –-bisschoppen (*eerste klas van kardinalen*): er zijn 6 –-bisschoppen; –**-diaken,** m. –-diakens (*derde klas van kardinalen*): er zijn 14 –-diakens; –**-priester,** m. –-priesters (*tweede klas van kardinalen*): er. zijn 50 –-priesters.

Kardinaals′bloem, v. –bloemen (*purperbloem*; Lat. lobelia cardinalis).

Kardinaals′hoed, m. –en (*scharlakenroode hoed met vijftien in snoeren ingevlochten kwasten aan elke zijde, teeken der waardigheid*).

Kardinaals′muts, v. (*heester met roode vruchten, waarin oranje bessen*; Lat. evonymus).

Kardinaal′vogel, m. –vogels (*N.-Amerikaansche vink met roode kuif en roode snavel*; Lat. cardinalis virginianus; ook: *kleine papegaai met roode veeren*).

Kardinalaat′, o. (*het ambt, de waardigheid van kardinaal*).

Kardoen′, m. (*artisjokachtig distelgewas, waarvan men de bladstelen en nerven als groente eet*; *de toebereide bladstelen en nerven*; Lat. cynara cardunculus); ook: Cardon, m.

I. Kardoes′, m. –doezen (*krulhond*): *een goedige* – *of does*, poedelhond.

II. Kardoes′, v. –zen (Fr. cartouche: *met kruit gevulde [papieren] huls of buisje,*

schietpatroon van een geweer, kanon; het omhulsel; Z.-N. *rolletje geldstukken van gelijke waarde, in papier gewikkeld*).

Kardoes'papier, o. (*pak- of omslagpapier; grove papiersoort voor kardoezen*).

Kareel'*, m. –en (o.-Fr. carel, quarel = vierkante baksteen: *gebakken steen, tichelsteen*; ook vero. *soort v. pijl*); ook, **–steen*,** m. –en; **–bakker,** m. –s; **–bakkerij,** v. –en.

Ka'relromans, m. mv. (letterk. *romans uit de Middeleeuwen, betreffende Karel den Grooten of een zijner vazallen, paladijnen, ridders enz.*); z. Rolandslied.

I. Karet', o. (*rubber*).

II. Karet' of **Karet'schildpad** (Fr. caret, oorspr. Mal. *zeeschildpad der keerkringszeeën*; Lat. chelonia imbricata) **1** (voorwerpsn.), v. –padden; **2** (stofn.), o.

Kari'ben: z. Karaïben.

Kariboe', m. –s (*N.-Amerik. rendier*).

Ka'rig, bn. en bw.; –er, –st (1 *te zuinig, schriel*; 2 *gering, weinig, schraal*): 1 *hij is – met zijn lof*; 2 *een – loon*; *– voedsel*; *– bezoldigd*; **–heid,** v. (*te groote zuinigheid; schrielheid; armoedigheid, armoede*).

Karikaturist' enz.; z. Caricaturist enz.

Karkant', m. –en (Fr. carcan: *halssnoer van edelgesteenten; juweelen hals- en borstsieraad*).

Karkas', o. –sen (Fr. carcasse [Lat. caro = vleesch + capsa = kast]: 1 *geraamte; rif, de ontvleesde maar nog een geheel vormende beenderen van een mensch of een dier*; 2 in de volkst. *lichaam, ribbenkas*; 3 *gebrekkig, vervallen dierlijk of ander gestel*; 4 *omwoeld, dun ijzer- of koperdraad als steunvorm* b.v. *voor vrouwenmutsen*; ook: *het draad, waarvan de – wordt gemaakt*): 1 *een wit – lag te bleeken in de zon*; 2 *en dat slaven met zijn moede –*; 3 *Rossinante, een oud –*; *het gebarsten – v. e. straatorgel*; v. e. mensch: *wat een –*, mager mensch; 4 *een nieuw – voor de muts*.

Karkiet', m. –en (klanknabootsing: dierk. *vogel nestelend in het riet*; Lat. acrocephalus): *–, –, mijn nest staat in 't riet*.

Kar'ma, o. (Indische godsd. en theosophie: *de som der daden en gedachten van de mensch tijdens zijn aardsch bestaan*).

Kar'mel, m. (aardr. *scherp geteekend voorgebergte in Palestina a. d. Middell. Zee*).

Karmeliet', m. –en (*monnik van een bedelorde, geheeten naar het klooster op de berg Karmel in Palestina, stichting 1156*): *ongeschoeide –en*, hervormde orde der Karmelieten, naast *geschoeide –en*; z. Discals; **–es',** v. –sen (*vrouwelijke kloosterlinge van deze orde*): *de orde der –sen werd gesticht 1452*; z. de afkortingen onder **O.**

Karmelie'ten-, Karmelietes'senklooster, o. –s (nl. v. *Karmelieten, Karmelietessen*).

Karmena'de, v. –n (*karbonade*); volkst.

Karmijn', o. (Fr. carmin, z. Karmozijn: *wijnroode kleurstof, uit de cochenille*); **–en,** bn. (*als karmijn*): *een dik bobbertje met –en koonen*; **–rood*, 1** bn.; **2** zn. o.; **–inkt,** m.

Karmozijn', o. (o.-Fr. cramoisin, oorspr. Sanskriet-Perz. = hetgeen van wormen komt nl. een soort v. cochenille: *een hoogroode purperverf; het karmijnrood*); **–zij'nen,** bn.; **–zijn'rood* 1** bn.; **2** zn. o.

Karn, v. –en (*karnvat, boterton*).

Kar'nemelk, v. (*gekarnde melk; melk, ontdaan van de boterdeelen*): zegsw. *hij heeft – in plaats van bloed in zijn lijf* (of: *aderen*), is flauwhartig, karakterloos; **–melkbrij,** v.; **–melkspap,** v. (*pap van met gort of iets anders gekookte karnemelk*); **–melkston,** v. –tonnen.

Kar'nen, karnde, h. gekarnd (*de melk of de room in de karn bewerken om er boter van te maken*: *boter maken, boter afscheiden uit de melk*): *room –*; *boter –*, door karnen verkrijgen; (*ge*)*karnde melk*; **–hond,** m. –en (*hond, die de karnmolen doet draaien*).

Karnof'felen, karnoffelde, h. gekarnoffeld (*knijpen*; inz. *knuffelen, in de bouten pakken, drukken, folen*): *een zieke vinger –*.

Karn'pols, m. –en (*stok met een dik rooster in de met melk gevulde karnton om boter te bereiden*).

Ka'roe, v. (W.-I. *maïs*).

Karolin'gers, m. mv. (gesch. *Fr. en Duitsche vorsten uit het geslacht van Karel den Grooten*): in Frankrijk uitgestorven in 987, in Duitschland in 911.

Karon'je, v. –s (N.-Fr. carogne: *prij, kreng, helleveeg*); spreekt. *Keronje*.

Karoot', v. –roten (gew. Z.-N. *peen*; Lat. daucus carota).

I. Karos', v. –sen (Fr. carosse, It. carozza: gesch. *rijtuig op riemen*; thans *statiekoets*; gew. *boerenrijtuig*): lit. t. *een – van wolken, vuur*, wolkenwagen, vurige wagen.

II. Karos', v. –sen (Zuid-Afrika: *mantel van dieren-* inz. *van schapenvellen*).

Karot', v. –ten (Fr. carotte = wortel: *rol gesponnen tabak voor snuif*; gew. *rolletje in papier gewikkelde geldstukken*; Z.-N. *rol pruimtabak*).

Karot'tenfabriek, v. –en; **–touw,** o. –touwen (*bindtouw voor karotten*); **–trekker*,** m. –trekkers (*karottenfabrikant; toestel, waarmee karotten „getrokken", gevormd worden*; ook: *fopper*: Z.-N. *lijntrekker*).

Karpa'then, m. mv. (*gebergte in Middel-Europa*).

Kar'per (*eenstralige beenvisch*; Lat. cyprinus carpio) **1** m. –s: *de gewone – in vijvers gekweekt*; **2** stofn., v.: *– en hoe men die fruiten zal*; Z.-N. ook Karpel.

Karpet', o. –ten (Fr. carpette: [*langwerpig vierkant*] *los vloerkleed*; vero. *grof pakdoek*).

Karpoets', v. –en (*kapoets*; z. ald.).

Karreel'*, m. –en; z. Kareel, Springaal.

Karrekiet'; z. Karkiet; **–kol,** v. –len; z. Caracole.

Kar'reman, m. –mannen (*vuilnisman*).

Kar'ren, karde, h. en i. gekard (*met een kar vervoeren*, w.i.g.; *fietsen*).

Kar'repaard, o. –en (*paard, dat de kar trekt*; inz. *groot, sterkgebouwd paard, vrachtpaard, zwaar trekpaard*).

Karro', karo', m. –'s (*hondennaam*).

Karroo', v. (*steppentafelland ten N. v. de Zwartebergen in Kaapland*; eig. *droge streek*).

Karsaai', o., (soorten) –en (Eng. kersey: *grof gekeperde wollen stof*); **–en,** bn.: *e. – mantel*.

Kar'spel, o. –spelen, –s; zie Kerspel.

Kartabel', v. –len; zie Calendarium.

I. Kartel', o. –s; zie Cartel.

II. Kar'tel, m. kartels (*kerf, keep*; *inkeping, afgeronde insnijding langs de rand of in de rondte om een voorwerp heen*); z. Kertel.

Kar'teldarm, m. –en (*gekartelde darm, kronkeldarm, middelste deel v. d. dikke darm*).

Kar'telen, kartelde, h. (1, 3), i. (2) gekarteld (1 *inkepen, inkerven*; 2 van melk *schif-*

ten; 3 *haperen*): 1 *een geldstuk met gekartelde rand*; *muisjes* –, de vereischte oneffenheden aanbrengen; 2 *de melk is gekarteld* (*gekarreld*); 3 zegsw. *dat zal* –, misloopen.

Kar'telig, bn.; –er, –st (*gekarteld*; *geschift, zuur*; *licht schiftend*): –*e melk*.

Kar'teling, v. –en (*het kartelen*; inz. *gekartelde cirkellijn*): *de* –*en der rijksdaalders*.

Kartets', v. –en (Duitsch Kartätsche v. It. cartaccia = grof papier = Fr. cartouche: [*blikken*] *bus met schroot en kogeltjes, die uit kanonnen en houwitsers wordt geschoten*).

Kartets'kogel, m. –s; –**vuur,** o. vero.

Karthui'zer, m. –s; zie Kartuizer.

Kartof'fel, v. –s (*aardappel*); gew.

Kartograaf', m. –grafen; z. Cartograaf.

I. Karton', o. in bet. 2 en 3 –s (Fr. 1 *licht bordpapier*; 2 *een afgesneden stuk*; *een kaart*; 3 *doos of omhulsel v. bordpapier*): 1 *een blaadje* –; 2 *een rechthoekig* –; 3 *cigaretten in* –*s*.

II. Karton', m. –s (o.-Fr. charton; Z.-N. *paardenknecht*).

Kartonna'gefabriek, v. –fabrieken (*werkplaats voor het machinaal vervaardigen van allerlei voorwerpen van karton*). (g = zj).

Kartonneeren* (*een boek in karton inbinden*); –**ing***, v. –en (*het kartonneeren*).

Karton'nen, bn. (*van karton*): *een* – *doos*.

Kartouw', v. –en (It. quartana = kwartkanon, 25-ponder: *oude naam voor* [*een groot, zwaar*] *kanon*): *geschut nocht donders van* –*en versteuren hem*, nl. Frederik Hendr. vóór Breda in 1637, (Vondel); *vol, dronken als een* –, stomdronken.

Kartui'zer, m. –s (*kloosterling van de orde van den H. Bruno*): deze orde werd in 1082 gesticht; zij heet naar de plaats der stichting, nl. Chartreuse (Cartusia), bij Grenoble.

Karveel'*, v. en o. –s, –en (Fr. caravelle, ook: Portug.-Sp.-It., in het alg. *snelzeilend schip*; *in Frankrijk haringscheepje*; *Turksch oorlogsscheepje*).

Karveels'werk, o. (*de bekleeding van het geraamte v. e. vaartuig met tegen elkander aansluitende gangen en gebreeuwde naden, zoodat een gladde oppervlakte ontstaat*).

Karviel', o. –s, –en (scheepst. *hijschblok*).

Karwats', v. –en (oorspr. Turksch: *leeren zweep uit één stuk*; *rijzweep*).

Karwei', v. –en (Fr. corvée [Lat. corrogata = oproeping]: 1 oorspr. *heerendienst*; *onbetaalde arbeid*; 2 *betaald werk* inz. bij handwerkslieden; 3 *werk, werkstuk, opdracht, taak*; 4 *zwaar, vervelend werk*): 1 *dwangwerken en* –*en*; Z.-N. mil. *allerlei* –*en, aardappels schillen* (N.-N. corvée); 2 *Hein kreeg een* – *v. drie weken*; *naar* (of: *op*) (*de*) – *gaan*, het werk, waaraan men te werk is gesteld; 3 *dat lijkt me net een* –*tje voor jou*, een zaakje om op te knappen; 4 *dat is een heele* –; *een lekkere* –; –**tje,** o. –s: *e. aardig* –.

Karwij', v. (Fr. carvi, oorspr. Arab.; 2-*jarig schermbloemig gewas*; Lat. carum carvi; *de aromatische vruchten, het zaad als specerij enz.*): –*zaaien*; – *op azijn en venkelwater*.

Karwij'zaad, o. –zaden: *olie uit* –.

I. Kas, afkorting van Caspar, in zegsw. *een kerel als* –, flinke kerel.

II. Kas, v. kassen (o.-Fr. casse [etymologisch is *kas* een ander woord dan *kast*; in Z.-N. uitsluitend *kas*]: 1 *beschuttend omhulsel, van het „werk" bij een horloge enz.*; 2 *draagbaar, verplaatsbaar voorwerp om iets in te bergen*; *bergplaats van geld*; 3 *geld*; *kontanten*; 4 *gevangenis*; 5 *broeikas, broeibak*; *benaming van een met glas gedekt gebouw*[*tje*] *voor het bewaren of onderhouden van planten uit een warmer klimaat*; 6 *holte of diepte, waarin iets vastgezet is, waarin iets is gevat*, b.v. *oogholte*; *tandkas*): 1 *de* – *v. e. horloge*; 2 *de letter*–, bewaarplaats v. letters op e. drukkerij; *geld uit de* – *nemen*; 3 *met de* – *op de loop gaan*; *de* – *opmaken*, [a]) narekenen of de geldzaken in orde zijn, [b]) nazien; *niet bij* – *zijn*, geen contanten hebben; 4 *in de* – *zitten*; *de* – *ingaan*, ook Kast; 5 *druiven uit de* –; 6 *de* – *v. e. diamant*; *de* – *van een kies of tandkas*; nog: zegsw. *bij iem.* (of: *ergens*) *in de* – *staan, zijn*, in de gunst staan.

III. Kas, Z.-N. zegsw. – (Fr. cas) *van iem. of iets maken*, werk maken van.

Kas'bloem, v. –en (*een in een kas gekweekte of gehouden* [*teere, uitheemsche*] *bloem*).

Kas'boek, o. –en (*kantoorboek, waarin alle ontvangsten en uitgaven worden opgeteekend*); –**druif,** v. –druiven (*druif, gekweekt in een broeikas*); –**geld,** o. –en (*het geld, dat in kas is*; *gereed geld*; *contanten*): –**houder,** m. –s (*kassier*; ook: *iem., die een winkel houdt met uitstalkas van goud- en zilverwerken*).

Kasian', tw.; zie Kassian.

Kas'je, o. –s (*kleine kas*; inz. *getralied kastje aan het stadhuis*): zegsw. *zij staan in het* –, ze zijn in ondertrouw of aangeteekend.

Kasj(e)mir', o.; zie Cachemier.

Kaskena'de, v. (*blufferige drukte*, misschien van *Gasconnade*): *veel* – *maken*.

Kaskien', –kijn', m. –en (Fr. casaquin = kleine casaque: *een soort* [*pronk*]*jak voor vrouwen, o. a. in N.-H., West-Friesland*).

Kas'papier, o. –en ([*wit*] *papier tot belegging van kastplanken*); ook, Kast'papier.

Kas'rand, m. –en (*uitgeslagen rand van wit of gekleurd papier aan de voorzijde der kastplanken*); ook, Kast'rand.

Kas'register, o. –s (*telmachine, die de ingekomen gelden in een winkel registreert*).

Kas'sa; zie Cassa.

Kas'saard, m. (Z.-N. *eierstruif* [*met varkensvleesch*]): zegsw. *zijn* – *krijgen*, de bons.

Kassa've; zie Cassave(meel).

Kassei'(e), v. kasseien (Z.-N. *straatweg*; *straatsteen*); –**steen***, m. –en; –**weg,** m. –wegen; –**enslijper,** m. –s (*straatlooper*); ook gespeld: Kassije enz.

Kassei'en, kasseide, h. gekasseid (Z.-N. *bestraten*).

Kas'sen, kaste, h. gekast (van edelgesteenten enz.: [*in*]*vatten, inzetten*): *in zilver* –.

Kassian' (O.-I. eig. kasihan: *uitroep van medelijden*: *ocharm! die stumper, die stakker*) **1** tw.; **2** zn., o.: – *hebben*; **3** bn.: – *Constans*.

Kassier', m. –s (It. cassiere: *kashouder*; *persoon* [*of firma*] *wie*[*n*] *men geld toevertrouwt om daarvan betalingen te doen, ten einde de omslag van ontvangsten en betalingen in eigen zaak te ontgaan*).

Kassiers'boek, o. –en (*kantoorboek van een kassier*); –**briefje,** o. –s (*chèque, door iem., die een betaling te doen heeft, afgegeven op zijn kassier*; *op vertoon betaalbare aanwijzing op een bank*); –**kantoor,** o. –toren.

Kast, v. –en (Duitsch: Kasten; 1 *losse of vaste getimmerde bewaarplaats*; *staand meubel met deuren of laden*; *vast getimmerte tegen de wand, muurkast*; 2 *met een deur of met*

deuren gesloten afdeeling v. of in e. meubel; 3 [*ijzeren, houten*] *beschermende bedekking van iets*; 4 *gevangenis*; 5 *oud vervallen gebouw, voer- of vaartuig*; *rammelkast*; 6 *studentenkamer*): 1 *een boeken–, de porselein–; heeft dit huis veel –en? met twee –en in de muur*; 2 *de kastjes van het bureau*; 3 *het toestel is door een ijzeren – omgeven*, z. Raderkast; 4 *hij heeft in de – gezeten*, z. Kas; 5 *wat een – van een gebouw*; *een rammelkast van een reiswagen*; 6 *een fuif geven op zijn –*. Opm. De woorden *kas* en *kast* worden dikwijls door elkaar gebruikt: *een groot dik uurwerk met twee kasten over elkaar*, z. Kas **II** 1; *in het kastje staan*, z. Kasje; **–je**, **ð.** –s (*kleine kast*): zegsw. *iem. van het kastje naar de muur sturen*, van bakboord naar stuurboord; Z.-N. *in het –je hangen*, ondertrouwd zijn.

Kastan'je 1 m. –s (*boom*, naar de stad *Casta'naea* in Pontus of *Castana* in Thessalië): *de tamme of zoete –*, castanea sativa; **2** v. –s (*vrucht*): *dolle –s*, vruchten v. de wilde –, Lat. aesculus; zegsw. *de –s voor een ander uit het vuur halen*, voor een ander een gevaarlijk werkje doen, terwijl deze zich buiten schot houdt, doch er al het voordeel v. geniet (fabel); **–boom***, m. –en; **–bosch***, o. –bosschen; **–bruin 1** bn. (*bruin als een kastanje*): *–e haren, – mahoniehout*; **2** zn. o.; **–kleurig**, bn.; **–laan**, v. –lanen.

Kas'te, v. –n (Portug. casta [v. Lat. castus = zuiver] = zuiver ras: *afgesloten stand, maatschappelijke klasse*; inz. Indië: *streng van elkander afgescheiden volksgroepen*; ook: *de vroeger in Egypte bestaande erfelijke maatschappelijke standen*; in het alg. *gesloten kring, waarin geen vreemde wordt opgenomen*): *de –n der Hindoes: priesters, krijgslieden, landbouwers, ondergeschikten*.

Kasteel'*, o. –en (Fr. castel [Lat. castellum = kleine vesting]: *burcht, sterkte, kleine vesting*; later: *heerlijk* [*buiten*]*slot*; *naam v. e. schaakstuk in de vorm van een ronde vestingtoren*): zegsw. *luchtkasteelen* of *–en in de lucht bouwen*, hersenschimmen najagen.

Kas'tegeest, m. (*standengeest*; inz. ongunstig: *geest van uitsluiting, zucht om zich laatdunkend uitsluitend binnen de kring van eigen stand te houden*).

Kas'tekort, o. –en (*deficit*).

Kastelein', m. –s (Fr. castelain [Lat. castellanus]: oudt. *slotvoogd*; *gevangenbewaarder*; nu: *herbergier*); **–es'**, v. –sen; **–sche***, v. –n.

Kas'tenmaker, m. –s (*meubelmaker*).

Kas'terolie, v. (*ricinusolie*; zie ald.).

Kastie', o. (*balspel, waarbij de bal uit de eene partij met de hand opgezonden wordt en in de andere partij met een slaghout moet worden teruggeslagen*); **–spel**, o.

Kastij'den, kastijdde, h. gekastijd (*tuchtigen*; [*pijnlijk*] *straffen*); **–ing**, v. –en (*tuchtiging*; *slaag*): *iem. 'n – toedienen*.

Kastiliaan', m. –anen (*bewoner van Kastilië, gewest van Spanje*; bij uitbr. *Spanjaard*).

Kastiliaansch'*, bn.: *–e trots*.

Kastoor', Fr. castor, **1** o. ([*bewerkt*] *beverhaar, bevervilt*); **2** m. –toren (*kastoren hoed*).

Kasto'ren, bn.: *een – hoed*; zie echter Alpaca, opm.

Kast'papier, o.; zie Kaspapier.

Kastrol', v. kastrollen (Fr. casserole: [*komvormige*] *braadpan, stoofpan met steel*).

Kasua'ris, m. –sen (Lat. casuarius, oorspr. Mal., *struisvogelachtige loopvogel* inz. op *N.-Guinea*). (s = z).

Kat, v. katten in bet. 7 gmv. (1 dierk. *bekend viervoetig huisdier*, inz. *vrijfjeskat* in tegenstelling met *kater*; *naam, veelal in het mv., voor de diersoort*; 2 in het mv. *naam voor een geslacht van vleeschetende* [*verscheurende*] *dieren, naar de kat als type*; 3 *snibbige, valsche, kribbige vrouw of meisje*; 4 geschied. *Middeleeuwsch krijgswerktuig*; 5 *zweep*; 6 *halsbont* [*van kattevel*]; 7 bij het scheepswezen in verschillende bet.; 8 mil. *standje*; 9 zie Katje): 1 *de – heeft aan de melk gesnoept*; *de tamme – of huiskat*, zie Huiskat; *de wilde –*, Lat. felis catus; *het bekende huisdier stamt af v. d. Nubische –*, Lat. felis maniculata; *de kat miauwt*; zegsw. *een – in de zak* (Z.-N. *katten in zakken*) *koopen*, iets koopen zonder het te zien, bedot worden; *de – de bel aanbinden* (Z.-N. *aandoen*), de eerste stap doen tot een gevaarlijke onderneming, het gevaarlijkste werkje (ten bate van anderen) doen; *leven als – en hond*, zeer oneenig; *zij zingt zoo valsch als een –*, zeer valsch; *de – in het donker* (of: *in het duister*) *knijpen*, heimelijk kwaad doen; *als de katten muizen, dan mauwen ze niet*, als woelige kinderen eten, zijn ze stil en hoort men ze niet; *het muist, wat van katten komt*, kinderen hebben de aard der ouders; *hond noch –*, niemand; *zoo nat als een –*, kletsnat; *als de kat weg* (of: *van huis*, of: *van honk*) *is, dansen de muizen op tafel*; *de – bij het spek zetten*, iem. in de verleiding brengen; *een vogeltje voor de – zijn*, opgegeven worden; *meenen, dat 's keizers – je nicht is*, zich veel inbeelden; *zijn – sturen*, wegblijven; z. verder Boom, Katje en Smeer; 2 *de leeuw behoort tot een groep van –ten, die....*; 3 *Koosje, een echte –*; 4 z. Evenhoog; 5 *de – met negen staarten*, geesel bestaande uit 9 dunne touwen of riemen (inz. matrozenstrafwerktuig); 6 *ze had haar – om*, verg. Poesje; 7 *de – is ook de naam voor een werpanker of ander licht anker, aan de armen v. e. zwaar anker vastgemaakt*; 8 *een – van den inspecteur krijgen*; 9 z. Katje.

Kat'aal (eig. *aal alleen goed voor de kat, kleine soort van aal*) **1** (voorwerpsn.), m. –alen; **2** (stofn.), v.

Kat'aas, o. (*verachtelijk persoon, lichtmis*; ook: *deugniet, kwajongen*).

Kat'achtig, bn. en bw. (*lijkende op, als een kat*): *–e dieren*, b.v. leeuwen, tijgers.

Katafalk', v. –en (Fr. catafalque, It. catafalco: 1 *met een zwart kleed bedekte opstand in de vorm v. e. doodkist op schragen*; 2 *met rouwkleed enz. bedekte opstand, waarop een overledene van hooge geboorte of van hooge rang wordt tentoongesteld*): 1 *bij de – worden R.-K. kerkelijke plechtigheden verricht*; 2 *het lijk van een bisschop op de –*.

Katakom'be, v. –n; **katapult'**, v. –en; **katarakt'**, v. –en; z. Catacombe enz.

Kat'anker, o. –s (*kat* 7; ook: *anker met één arm, waaraan men b.v. tonnen vastlegt*).

Kateel', **Kateil'**, o. (Z.-N. *huisraad*).

Katei'e, v. –n (Z.-N. *golfbreker*).

I. Ka'ter*, m. –s (*mannetjeskat*).

II. Ka'ter*, m. (*katterigheid, haarpijn*, Duitsche studententaal, volksetymologische wijziging van *Catarrh*): *een – hebben*.

Katern', v. en o. –en (Lat. quaternum = in

vieren gevouwen: 1 *boekje van zes of meer velletjes papier*; 2 palaeographie: *vier in tweeën gevouwen vellen [perkament]*; boekbindersterm: *een op formaat gevouwen bedrukt vel*, of: *elk der bijeengevoegde en samengenaaide vellen druks, die te zamen een boekwerk vormen*): 1 *een –(tje) postpapier koopen*; 2 *dit handschrift van vijf –en*.

Kat'halzen, kathalsde, h. gekathalsd (*zwoegen, sloven, wurmen, zich aftobben*).

Kathe'der, m. –s (*leerstoel van een hoogleeraar; spreekgestoelte; bisschopszetel in een kathedraal*); verg. Cathedra.

Kathe'dersocialisme, o. (*spotnaam voor bepaalde economische theorieën, volgens welke o. a. de staat zich het lot der economisch zwakken moet aantrekken; streven naar maatschappelijke verbetering door niet-socialisten op gronden aan het socialisme ontleend*).

Kathedraal', Fr. cathédrale, v. Lat. cathedralis, **1** v. –dralen (*bisschoppelijke kerk; hoofdkerk, domkerk*): de – wordt aldus genoemd naar de cathedra = bisschopstroon; z. Plebaan; **2** bn. (*van een bisschop; hoofd ....*): *een –drale kerk*; **–glas,** o. (*gekleurd, zwaar vensterglas*).

Kathe'ten, v. mv. (Lat. cathetus, Gr. kathetos = neergelaten: meetk. *de twee rechthoekszijden van een rechthoekige driehoek*).

Katho'de, v. –s (Gr. kata = naar beneden + hodos = weg, eig. uitgang; anode = ingang: electr. *negatieve pool*).

Katholicis'me, o.; zie Catholicisme.

Katholiek'*, Lat. –, Gr. katho'likos = algemeen uit kata = voorvoegsel met versterkende bet. + holos = geheel, **1** bn. en bw. (*de R.-K. kerk toegedaan, in overeenstemming met het R.-K. geloof enz.*): *het–e geloof*, leer der R.-K. kerk; *een –e bevolking*; *– denken*; **2** m. en v. –en (*iem., die tot de R.-K. kerk behoort*).

Katholie'kendag, m. –dagen (*jaarvergadering van de Katholieken van een diocees, provincie enz., ter bespreking hunner godsdienstige belangen*): *de Utrechtsche –*.

Ka'ti, v. –'s (Indië, China, Japan: *gewicht* = 0.01 *pikol* of 0.6167 kg; vroeger ook: *looden bus, doosje waarin thee gepakt en verzonden werd*, dikwijls gespeld *katje*): *een – is 16 thaïl* (of: *taël*, zie ald.); ook, Kattie.

Kat'jang, v. –s (Mal. *naam voor verschillende peulendragende planten; bijnaam in ons land voor Indo*): *de – ta'nah* of *tji'na*, aardnoot.

Kat'je, o. –s (1 plantk. *aar van een eenslachtige bloem en in haar geheel afvallend*; 2 *kleine poes*; 3 *hoorn van de porseleinslak*, Lat. cypraea): 1 *de wilg, de kastanje, de berk, hebben tot –s vereenigde bloemen*; 2 *een speelsch –*; zegsw. *zij is een –*, kribbig, nestig meisje; *zij is geen – om zonder handschoenen aan te pakken*, weet zich te weren, is een bij-de-handje, weet van zich af te bijten; z. Baan 1; 3 *de zeer kleine soort –s* (of: *kauri's*) *wordt in Afrika en Z.-Azië als pasmunt gebruikt*; nog: Z.-N. *katje spelen*, krijgertje; zie Kat.

Kat'jesdragenden, m. mv. (plantk. *boom, die met katjes bloeit*; Lat. amentiflorae): *de berk, de els zijn –*.

Kat'jesspel, o. (*ruzie*): *het zal – worden, het loopt op – uit*, op kijven en twisten.

Katijf', bn. (o.-Fr. caitif; Z.-N. *ziekelijk, zwak*); ook, Katijvig.

Kat'knuppelen, o. (*volksspel*): bij het – wierp men van zekere afstand met knuppels op een gesloten, aan een lijn tusschen twee boomen of staken hangende ton, waarin een kat zich bevond, tot de ton stukging en de razende kat kon ontsnappen.

I. Katoen', Fr. coton, oorspr. Arab., **1** o. (soorten) –en (1 stofn. *wollig omkleedsel van de zaden v. d. katoenstruik of -boom; boomwol*; 2 *de planten, waar de katoen aan groeit*, in deze bet. ook v.): 1 *groote balen –*; 2 *– verbouwen in Egypte; er groeit veel –*; **2** v. in bet. 1 katoentjes (1 *een van boomwol geweven stof*; 2 *katoenen garen, katoendraad*; 3 *pit van katoen in een olielamp*): 1 *gedrukte –*, z. Sits; *voering–, boekbinders–*; 2 *brei–, borduur–*; *een kluwen, een streng –*; 3 *de – van die lamp is te kort*; zegsw. *'m* (of: *van*) *– geven*, zich inspannen, flink zijn best doen; **–achtig,** bn., bw. (*gelijkende op, overeenkomende met katoen*): *een – weefsel*.

II. Katoen', in de zegsw. *zich – houden*, bedaard, ontleend aan Hebr. qotaum = klein.

Katoen'baal, v. –balen (*baal ruwe katoen, gedrukte katoenen*); **–baron,** m. –s (Z.-N. *katoenfabrikant*, spott.); **–batist,** o. (*op batist gelijkend katoenen weefsel*); **–bleekerij*,** v. –en; **–boom*,** m. –en (*benaming van een der soorten van het geslacht gossypium, de katoenvoortbrengende planten*); **–bouw,** m.; **–drukker,** m. –drukkers (*iem., die kleuren of patronen op het katoenen weefsel aanbrengt*); **–drukkerij,** v., in de 2de bet. –en (*het katoendrukken; werkplaats of fabriek van den katoendrukker*).

Katoe'nen, bn. (*van katoen*): *– hemden*.

Katoen'fabriek, v. –en (*spinnerij en weverij*); **–fabrikant,** m. –en; **–flanel,** o.; **–fluweel,** o. (*op echt fluweel gelijkende uit katoengaren geweven stof*): *een jurk van –*; **–industrie,** v. (*het spinnen, weven, drukken, bleeken van katoen*), ook: *–nijverheid*, v.; **–plant,** v. –en (*katoendragend gewas*; Lat. gossypium); **–plantage,** v. –s (*plantage, waarop katoen geteeld wordt*); **–pluis,** o. (*fijne vezeltjes katoen*); **–spinnerij,** v. –en (*het spinnen van katoen; het bedrijf, de zaak van een katoenspinner; werkplaats, gebouw, fabriek, waarin katoenen draden uit boomwol gesponnen worden*); **–struik,** m. –en (*–plant*); **–tje,** o. –s (1 *katoenen weefsel*; 2 *uit een stuk katoen gemaakte jurk of japon*): 1 *in deze winkel heeft men mooie –s*; 2 *de blauwe strik op haar glad, lichtblauw –*; **–ververij,** v. –en.

Kat'oog*, m. –en (*benaming van eenige halfedelgesteenten* o. a. *van een variëteit van het chrysoberyl*; ook vero.: *een kijker*).

Katrol', v. katrollen (1 *schijf v. e. takelblok; blokschijf, katrolschijf*; 2 *hijschblok: huis, schijf en bout*; 3 *gegroefde schijf, waarover de koord v. e. tegenwicht [deurgewicht, raamlood] loopt*; 4 *in een beugel draaiende geleischijf voor een trapkoord, het koord v. e. tuimelraam enz.*; 5 *rol of trommel, waarmee het snoer v. e. sleephengel op- en afgewonden wordt*): 1 *de katrol is een schijf van cirkelvormige gedaante, welker omvang v. e. groef is voorzien*; 2 *bij de vaste – is de as onbeweeglijk*; 3 *een deur met een tegenwicht, dat hing aan een koord, over een paar katrollen loopend*; 4 *een metalen –*; 5 *een lang snoer loopend over een kleine koperen –*; **–blok,** o. – blokken (*blok of huis, waarin een of meer katrolschijven bevestigd zijn*); **–schijf,**

v. –schijven (*de schijf der katrol*).
Kat'tebak, m. –bakken (*zitplaats achter aan een rijtuig voor een of twee personen; houten bak met zand enz. gevuld, waarin de kat haar vuiligheid doet*; Barg. *geldlade*; O.-I. *beker met dobbelsteenen*).
Kat'tebelletje, o. –s (eig. cartabelletje: *vodje papier*; [*slordig*], *klein, onbeduidend briefje*; *vouwbriefje*).
I. Kat'tegat, o. –gaten (*rond gat in de deur v. e. schuur enz. om de kat toegang te geven*).
II. Kat'tegat, o. (*zeeëngte tusschen Zweden en Denemarken*); – **I** = – **II.**
Kat'tekwaad, o. (*jongensbaldadigheid, kwajongensstreek*): – *uitvoeren, doen.*
Kat'ten, katte, h. gekat (*gekochte goederen bij de aflevering afkeuren en weigeren*; in het alg. *een overeenkomst verbreken*).
Kat'tendoorn, kat'tendoren, m. –s (*volksnaam voor verschillende gewassen o. a. van stalkruid*; z. ald.).
Kat'tengeslacht, o. (*geslacht van roofdieren, zich kenmerkend door een ronde kop, in te trekken scherpe nagels en scherpe kiezen, zooals de leeuw, de tijger en de huiskat*).
Kat'tengespin, o. (*het spinnen eener kat*): rijmpje: (*het*) *eerste gewin is* –, gaat weer verloren, is van geen waarde.
Kat'tengoud, o. (delfst. *glimmer*).
Kat'tenmuziek, v. (fig. *krijschend geschreeuw, disharmonische geluiden*).
Kattepult', v. –en; zie Catapult'.
Kat'terig, bn.; –er, –st (*haarpijn hebbende, misselijk, 'n kater hebbende*): – *zijn.*
Kat'tesprong, m. –en (*sprong van een kat; zonderlinge, dwaze handeling; pijpbeen in de achterpoot eener kat*).
Kat'testaart, m. –en (*staart v. e. kat; naam van verschillende planten o. a. pluimbloem, met roode bloemen*; Lat. epilobium angustifolium).
Kat'tetong, v. –en (*tong v. e. kat; dun en lang koekje*; ook: *dergelijk chocoladereepje*).
Kat'tevel, o. –vellen (*huid eener kat*).
Kat'tig, bn., bw.; –er, –st (*snibbig, valsch*).
Kattin', v. –nen (Z.-N. *wijfjeskat; kattige vrouwspersoon*).
Kat'uil, m. –en (*kerkuil* [z. ald.] inz. *van muizen levend, vandaar de naam*).
Kat'visch* (*kleine, oneetbare visch*) **1** (voorwerpsn.), m. –visschen; **2** (stofn.), v.
Kat'wilg, m. –wilgen (*wilg langs waterkanten met dun rijs*; Lat. salix viminalis).
Kat'zwijm, v. (1 *geveinsde flauwte*; 2 in zegsw.): 1 *in – vallen*; 2 *in – liggen*, stil moeten liggen door windstilte, haperen der machinale beweegkracht.
Kauka'sisch, bn. (*van of uit de Kaukasus*): *het –e ras*, het blanke ras.
Kau'ri, m. –'s (Hindoesch: *schelpje, bij negerstammen als pasmunt gebruikt*; Lat. cypraea moneta); z. Katje 3.
Kau'scher, Kou'sjer; zie Kosjer.
Kauterisa'tie, v. (Fr. [Lat. cauterisatio van Gr. kauter = brandijzer]: heelk. *het dood- of uitbranden*); meestal *Cauterisatie.*
Kauw 1 tw. (*geluid v. d. kauw*); **2** v. –en (*kerkkauw, dole, ka; vogel, behoorende tot de kraaien*; Lat. corvus monedula).
Kau'wen, kauwde, h. gekauwd (*fijnmalen met de tanden*, van spijzen om ze gereed te maken om doorgeslikt te worden, van genotmiddelen om er de smaak van te genieten): *het voedsel goed –; op een strootje, potlood (zitten te) –*, knabbelen; *tabak –*, pruimen; *sirih –*; **-'gom, v.**
Kauwoer'de, v. –n (*een fleschvormige pompoen of kalebas*); verg. Kolokwint.
Ka'va, v.; zie Kawa.
Kaval'je, v. en o. –s (*afgeleefd paard, oud, bouwvallig huis, gebouw, wrak schip*).
Kavee'te*, v. –n (Z.-N. *oud, bouwvallig huis; gemeene kroeg*); inz. als verkl. **kavit'je,** o. –s.
Ka'vel, m. –s, of –en (oorspr. *gemerkt staafje om mee te loten*: 1 *gelijkwaardige portie v. e. erfenis*; 2 *perceel van bij 't lot te verdeelen of bij veiling te verkoopen grond of land*; 3 *hoefslag*; 4 *elk dier gedeelten eener te verkoopen massa; koop*): 1 inz. Z.-N. of vero.: *die akker was in mijn –*; 2 *polders in gelijke –s verdeeld*; 3 *de voor deze – aangewezen dijkplichtigen*; 4 *het snoeisel wordt op hoopen of –s gebracht om verkocht te worden.*
Ka'velen, kavelde, h. gekaveld (1 *in deelen splitsen, verdeelen, indeelen*; 2 *nauwkeurig berekenen*): 1 *het landgoed – en veilen*; 2 zeew. *tij –*, eb en vloed berekenen; zegsw. *tijd en tij –*, met tijd en gelegenheid rekenen.
Ka'veling, v. –en (*het kavelen; koop, partij, gedeelte; perceel*): *koffie bij –en veilen.*
Kaves', m. (Z.-N. *soort van bleek, ongekookt bier*).
Kaviaar', v. (oorspr. Turksch: *gezouten kuit van steur* [*en eenige andere visschen*]).
Ka'wa, v. –'s (*peperstruik o. a. in Australië; uit de wortels bereide bedwelmende drank*).
Kazak', v. –zakken (Fr. casaque, oorspr. Turksch: 16de eeuw: *lang overkleed, lange overjas*; 16de, 17de eeuw: *mansoverkleed*; 19de eeuw Z.-N.: *mansrok, jas*, gew. in deze bet. ook kezjak, kuszjak; *boezeroen*): Z.-N. *patatten met kazakken*, met de schil gekookt; *zijn – keeren*, zijn rokje keeren.
Ka'zem, m. (Fr. quinzaine, Z.-N. volkst. *betaaldag*; [*week*]*loon*).
Kazemat', v. –matten (It. casamatta, Sp. casamata: *onderaardsch bomvrij gewelf*; Z.-N. *slaapstede, bed*).
Kazemir', kazimir', o.; zie Kasjmir.
Ka'zen, kaasde, i. (1), h. (2) gekaasd (1 *dik of zuur worden van de melk*; 2 *kaas maken*): 1 *–de melk*; 2 *'s morgens –.*
Kazer'ne, v. –n, –s (Fr. caserne, Sp. caserna: 1 *gebouw, bestemd voor soldatenverblijf*; 2 *groot* [*haveloos*] *gebouw*): 1 *e. afgekeurde –*; 2 *wat e. – v. e. huis! e. echte huur–!*
Kazerneeren* (Fr. *in één of meer kazernes legeren; inlegeren*): *de troepen –*; **-ing*,** v.
Kazer'nekind, o. –kinderen (O.-I. *soldatenkind in de kazerne geboren en grootgebracht*); **-ment',** o. –en (*kazernegebouwen met bijbehoorende terreinen*); **-taal,** v. (*ruwe taal*).
Kazimir', o.; zie Kasjmir.
Kazua'ris, m. –sen; zie Kasuaris.
Kazui'fel, v., o. –s of –en (Lat. casubula: R.-K. *deel van het Misgewaad*): de – is een (half)zijden wit, rood, zwart, paars of groen oppergewaad zonder mouwen.
I. Ké'a of **Ke'ja** in de zegsw.: *een huishouden van –*, een huishouden van Jan Steen.
II. Ké'a (Nes'tor), m. –'s (*papegaai in N.-Zeeland, die schapen aanvalt en geheel roofvogel is geworden*).
Kebon', m. kebons (Mal. *aanplanting, tuin*; inz. *'s lands plantentuin te Buitenzorg*; ook: *tuinier, tuinjongen, -man*).

Ked, ked'de, v. kedden; zie Kid.
Keef, v. keven (Z.-N. *kevie,* inz. *duivenmandje*).
I. Keel, v. kelen (in het alg. benaming voor verschillende deelen van de hals: 1 *naam voor het voorste gedeelte van de uitwendige hals*; 2 *strot*; 3 *ruimte achter in de mond boven slokdarm en luchtpijp*; 4 *opening, waar spijs en drank door verdwijnen*; *keelgat*; 5 met verkeerde: *luchtpijp*; met rechte: *slokdarm*; 6 *gedeelte van de inwendige hals, waar het geluid, de stem enz. uit voortkomen*; 7 *luchtpijp*; 8 in verschillende toepassingen): 1 *een doek om de – binden*; 2 *iem. bij de – grijpen* (Z.-N. *pakken*), *naar de – vliegen,* hem dreigen te verworgen; *iem. het mes op de – zetten,* [a]) met het doorsteken of doorsnijden van de strot dreigen, [b]) iets afdwingen, geen keus laten; *iem. of een dier de – afsnijden*; 3 *witte vlekjes in de –*; 4 *de – smeren,* zich aan (eten of) drinken te goed doen; *een droge –,* iem., die dorstig is; *iets blijft iem. in de – steken, steekt hem in de –,* fig. hij kan het met zijn geest, gemoed niet verwerken; *er komt* (of: *zit*) *iem. een brok, een krop in de –,* eig. v. iem., die niet slikken kan, fig. van iem., die het gevoel daarvan heeft ten gevolge van hevige ontroering; *iets zit* (of: *steekt*) *iem. tot aan* (of: *in*) *de –,* hij heeft er genoeg van; *iets hangt iem. de – uit,* verveelt hem tot walgens toe; 5 *in de verkeerde – geschoten*; 6 *de baard in de – hebben,* van knapen, wier stem begint te breken, lager te worden; *de – schrapen*; *een* (*groote, vervaarlijke*) *– opzetten,* hard schreeuwen; *een woord, een lied stijgt, welt iem. naar de –,* hij moet het uitbrengen; *met volle –*; 7 *iem. de – toenijpen*; *het hart klopt, slaat, bonst iem. in de –,* hij wordt bij heftige ontroering de versnelde polsslag aan of in de hals gewaar; 8 *kelen of keeltjes,* het paar borsttongspieren bij een kabeljauw; *de – van een vuurpijl,* hals; *de – van een fuik,* trechtervormig binnennet; *de – in een eendenkooi,* pijp.
II. Keel, o. (wapenk. *rood*): *een leeuw van –.*
Keel'band, m. –en (*band aan muts, pet, sjako, waardoor dit hoofddeksel, onder de kin door, op het hoofd wordt bevestigd*); **–gat,** o. –gaten: *alles door het – jagen,* verbrassen; **–klank,** m. –en (*in de keel voortgebrachte,* [*diep*] *uit de keel komende klank*; vero. *naam voor gutturaal*): *de ch is een –*; **–letter,** v. –s: *de k, g enz. zijn –s*; **–ontsteking,** v. –en: *de kroep is een –*; **–roeper,** m. (Z.-N. *strot*); **–spiegel,** m. –s (*instrument tot inwendige waarneming der keel, laryngoscoop*); **–stem,** v. (*doffe stem*); **–tering,** v. (*tuberculeuze ontsteking en verettering aan het strottenhoofd en van verdere deelen der keel*).
Keel'tjes, o. mv. (*groente: jonge raapstelen*; zie ook Keel **I,** 8).
Keen, v. kenen (*kloof, barst, reet*; *kiem*): *de –tjes v. h. graan*; fig. *kenen van beschaving.*
I. Keep, v. kepen (*insnijding, sleuf, kerf*; in zegsw. *kerf, schrap, schreef*): *hou –,* vol.
II. Keep, m. kepen (*bergvink*; Lat. fringilla monti fringilla).
Keeper, m. –s (Eng. *doelverdediger, doelwachter bij voetbalspel en cricketspel*).
Keer*, m. –en, in bet. 5 ook o. (1 ietwat vero.: *toertje*; 2 *wending*; 3 *beweging in de tegengestelde richting: terugkeer*; 4 *beurt: 5 reis, werf, maal*; 6 als naam van [concrete] zaken in verschillende bet.): 1 *wij deden een mooie – door de streek*; 2 *een gunstige, onverwachte – nemen,* verandering; *het gesprek neemt een –,* gaat op iets anders over; 3 zegsw. *gedane zaken* (of: *dingen*) *hebben* (of: *nemen*) *geen –,* men kan het gebeurde niet ongedaan maken; 4 *– om –,* beurtelings; Z.-N. *bij –en,* nu en dan; 5 *ik ben twee – bij je geweest*; *dit, een ander –*; *– op –*; *ieder – een –tje,* nu en dan een keer; *voor de eerste –*; *de eerste keer* [a]) voor 't eerst, [b]) bij de eerste gelegenheid; 6 *de – van een boor,* zwengel, kruk; nog: in zegsw. *te – gaan,* [a]) stuiten, bestrijden, [b]) tieren, opspelen, bv. *wat ging die dronkaard vreeselijk te –.*
Keeraafsch'*, bn. en bw. (Z.-N. *verkeerd*).
Keer'dam, m. –dammen (*waterkeerende dam, stuwdam*).
Keer'dicht, o. –dichten (dichtk. *naam voor verschillende kunstige gedichten o. a. v. e. gedicht met telkens terugkeerende slotregel*; ook: *naam voor retrograde en rondeel*).
Kee'ren*, keerde, h. (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8), i. (9, 10, 11) gekeerd (1 *een omdraaiende, omwentelende beweging doen maken*; 2 *iets zoo draaien, dat het onderste boven komt*; 3 *iets zoo draaien, dat het binnenste naar buiten komt*; 4 *de tegenovergestelde richting doen aannemen*; *doen teruggaan*; *afweren*; 5 *in een zekere richting brengen*; 6 *toewenden*; 7 refl. *zich omdraaien*; 8 refl. *zich in een bepaalde richting draaien, wenden*; 9 *een omdraaiende, omkeerende beweging maken om een verticale as*; 10 *omslaan, de tegenovergestelde kant uitgaan*; 11 *terugkeeren*): 1 *het achterste* (*van iets*) *voren* (of: *voor*) *–,* iets (het) achterste voren –; (*van iets*) *het onderste boven –*; 2 *iets wenden en –,* telkens en nog eens weer omkeeren; *hooi, vlas enz. –,* op zijn tijd omzetten, omgooien; 3 *zijn rok(je) –,* fig. van partij enz. veranderen; *een gekeerde jas,* zoo vernaaid, dat de binnenzijde buiten komt; 4 *de steven –*; *niet* (*meer* of: *weder*) *te –,* tegen te gaan; *de hand des Heeren kan niemand –*; 5 *het hoofd, de blik naar iem. –*; *iets ten goede* (of: *ten beste*) *–*; 6 *de rug aan* (of: *naar*) *iem. of iets –*; *iem. de rug –*; 7 *zich ergens niet kunnen wenden of –*; 8 *zich naar iem. of iets –,* fig. met een verzoek zich wenden; *zich ten goede –*; *in zich zelf gekeerd,* afgetrokken; *zich aan iem. of iets niet –,* geen aandacht schenken aan; 9 *linksom keert!* 10 *geen nood, het zal wel –*; 11 *van waar hij naar zijn vaderland keerde*; *per – de post,* omgaande; nog: Z.-N. *de melk keert,* wordt zuur.
Kee'ring*, v.: *in de –,* winst en verlies bij elkaar gerekend.
Keer'koppel, m. –s (*toestel aan een stoomwerktuig, door middel waarvan men de beweging om kan keeren, b.v. een locomotief vooruit en achteruit doen gaan*); ook: Keerkoppeling, v. –en: *een – voor motorbooten.*
Keer'kring, m. –en (aardr. *parallel op 23° 27' ten N. of ten Z. van de aequator gelegen*: hemelsfeer: *de beide parallelcirkels van 23° 27' N. en Z. declinatie*): *de Steenboks–,* ten Z. en *de Kreefts–,* ten N. van de evenaar; tusschen de –en ligt de tropische gordel.
Keer'kringslanden, o. mv. (*de landen tusschen de keerkringen*; *tropen*); **–lijn,** v. –lijnen; **–plant,** v. –en (*tropische plant*); **–zon,** v. (*verzengende zon der tropen*).
Keer'punt, o. –punten ([*punt van*] *omme-*

keer, tijdstip, waarop, gebeurtenis, waarin een beslissende verandering plaatsgrijpt): fig. *het – eener ziekte*; verg. Crisis.

Keers, v. –en, Z.-N., vero.; z. Kaars.

Keers'kensprocessie, v.: *de – te Scherpenheuvel.*

Keer'sluis, v. –sluizen (*stuw; enkele sluis*).

Keer'vers, o. –verzen; zie Refrein.

Keer'weer*, m. –weeren (*blinde straat, slop*).

Keer'weg, m. –wegen (*doodloopende weg*).

Keer'zijde, v. –zijden (*ommezijde; achterzijde*): *de – van een penning, de – der medaille,* fig. minder mooie zijde.

I. Kees, v. (gew. vorm van *kaas*): zegsw. *klaar is –,* alles is klaar.

II. Kees*, m. keezen (*keeshond*; gesch. *spotnaam van de Patriotten op het einde der 18e eeuw*; *eigennaam*).

III. Kees, m. (*Cornelis*); zie Hardlooper.

Kees'hond, m. –en (*spits*[*hond*]).

Keest, v. –en (inz. Z.-N. *kiem van granen, v. e. ei; scheut van aardappels; pit van appelen en steenvruchten, noten*; fig. *het fijnste; merg*): *in de – schieten,* scheuten werpen; *aan de keest zijn,* kiemen; **–'en,** keestte, h. gekeest (Z.-N. *kiemen; keesten uitschieten; wortels v. e. boom besnoeien*).

Keet, v. keten (1 *zoutbak*; 2 *zoutziederij*; 3 bij bouwwerken: *loods; gebouwtje van tijdelijke aard*; van polderwerkers: *hut*; 4 *drukke boel, warboel*; *lol*; *herrie*): 1 *een gemetselde –*; 2 *een groote –*; 3 *de – der polderwerkers*; *een oude –*; 4 *– hebben*; *– trappen, schoppen.*

Kee'zen*, keesde, h. gekeesd (*kaas maken*): *de bestemming der N.-H. boerin is –, –, altijd –*; gew.; **Kee'zer*,** v. –s (*kaasmaakster*): *Gees is een beste –*; gew.

Kef'fen, kefte, h. gekeft (1 *scherp en hoog blaffen van vossen en* inz. *van kleine honden*; 2 fig. [*machteloos, onschadelijk*] *tegen iem. met woorden te keer gaan*; 3 *snappen, kijven*): 1 *– tegen de maan; een kort –*; 2 *hoor hem –, die oude beuzelaar*; ook: opsnijden b.v. *altijd – en pochen*; 3 *zal dat – nooit ophouden? –* **–fer,** m. –s ([*blaffend*] *boosaardig hondje*; fig. *schreeuwer, ruziemaker; opsnijder*); **–fertje,** o. –s.

Ke'fir, m. (*zuurachtige, door gisting verkregen melkwijn der Tartaren*).

Keg, keg'ge, v. keggen (*wig met slechts een schuin vlak*; inz. in de verkleinvorm: kegje, kechie: *homp brood, boterham*).

Ke'gel, m. –s (1 meetk. *lichaam met plat cirkelvormig grondvlak en uitloopend in een punt*; 2 *voorwerp, dat op een kegel lijkt*): 1 *de hoogte v. e. –*, d. i. afstand van de top tot grondvlak; *een afgeknotte –*, d.i. zonder top; 2 *met –s spelen,* figuren v. h. kegelspel; z. IJs–, Denne–; nog: Z.-N. *– zijn,* gek.

Ke'gelaar, m. –s (*iem., die kegelt*); **–baan,** v. –banen ([*planken*] *baan, waarop het kegelen plaatsheeft; overdekte ruimte met baan; uitspanning met –*); **–bal,** m. –ballen (*groote bal, waarmee men kegelt*); **–concours,** o. –en.

Ke'geldragenden, mv. (*coniferen; plantenfamilie met kegelvormige vruchten en altijd groene bladeren* inz. *naaldboomen*).

Ke'gelen, kegelde, h. (1), i. (2) gekegeld (1 *het kegelspel spelen*; 2 gew. *omver vallen*): 1 *laat ons een partij –; iem. ergens uit –*, met kracht, geweld verwijderen; 2 *hij kegelde op de grond*; nog: *uit zijn das –*, uit zijn adem ruiken; plat; **–jongen,** m. –s (*bediende op de kegelbaan, om de kegels op te zetten enz.*).

Ke'gelmantel, m. –s (meetk. *gebogen zijoppervlak van de meetk. kegel*).

Ke'gelplank, v. –en (*plank der kegelbaan, waarover men de bal werpt*); zie Plank.

Ke'gelsnede, v. –n (*lijn, die ontstaat, als de mantel van de kegel door een plat vlak gesneden wordt*); **–spel,** o. in bet. 3 –spellen (1 *het spelen met kegels*; 2 *een manier van met kegels spelen*; 3 *een stel kegels en ballen*): 1 *de tijd besteden aan –*; 2 *het Duitsche –*; 3 *een nieuw – koopen*; zegsw. *op zijn plaats zijn als een hond* (of: *kat*) *in een –* (of: *een spel kegelen*), niet op zijn plaats zijn; **–top,** m. –toppen; **–vlak,** o. –ken (*gebogen zijoppervlak van een kegel*).

Ke'gelvormig 1 bn. (*de vorm van een kegel hebbend*): *–e suikerbrooden, een –e snavel,* b.v. van de vinkachtigen; **2** bw. (*in kegelvorm*): *– toeloopen.*

Ke'gelwedstrijd, m. –en.

Keh, m. (O.-I. *Chinees*); ook: **Ké.**

I. Kei*, m. –en (in 't alg. *rolsteen of „blok", in of afkomstig uit het diluvium*; inz. *kiezelsteen, straatkei, steenblokje tot de vereischte vorm behakt*; ook: *zwerfblok*): *een laag –en in het diluviale zand; Maas–en; over de hobbelige –en*; zegsw. *iem. op de –en zetten, gooien enz.*, fig. aan de dijk zetten; *de Amersfoortsche –*; nog: [a]) een koppig persoon, [b]) een ruwe gast, b.v. *een – v. e. vent,* [c]) bol, kraan b.v. *Jan is een –*; (in toepassing op zaken) een harde worp, schot; z. Afdoen.

II. Kei, m. (*dwaasheid*): *een – in 't hoofd hebben,* een dwaas zijn; *de – leutert hem,* hij is niet wijs; *iem. van de – snijden,* van zijn dwaasheden genezen; vero.; Kei **II** wordt scherts. in verbinding gebracht met Kei **I,** ofschoon Kei **II** de naam is van den dwaas Keye, een ridder in de Arthurromans.

Kei'entrekker, m. –s (spott. *Amersfoorter*).

Keil, m. keilen (*keg, wig*).

Kei'len, keilde, h. gekeild (*een plat steentje over het water scheren, kiskassen; met geweld en kracht gooien*): *de deur uit –.*

Kei'steen*, m. –steenen (*ronde, harde steen*; ook: *vierkante behouwen steen, straatsteen*).

Kei'zel, m. –s ([*rolronde, gladde*] *keisteen*); **–gruis,** o. (*stukgeslagen keizels* inz. als wegverharding): *in 't scherpe – een bloedig merk met naakte voetzool drukkend.*

Kei'zer, m. –s (Lat. Caesar, titel der Rom. imperatoren: *hoogste vorstentitel, hoogste vorstelijke waardigheid*; schuttersgilde Z.-N.: titel van iem., die drie jaar koning is geweest): *de – van Britsch-Indië*; zegsw. (Bijbel) *geeft den –, wat des –s is* (*en Gode wat Godes is*), geeft elk [a]) het zijne, [b]) wat men hem verschuldigd is aan eer, hulde enz., Matth. 22 : 21; *waar niets is, verliest de – zijn recht,* hem, die niets bezit, kan zelfs de hoogste macht niet dwingen iets te geven; zie ook Baard 1; Z.-N. *den – gezien hebben,* dronken zijn; **–in',** v. –rinnen; **–lijk 1** bn. ([*als*] *van een* [of: *den*] *keizer, aan, bij, tot een* [of: *den*] *keizer behoorende*; *van een* [of: *den*] *keizer uitgaande*): *–lijke troepen; zijne –e Majesteit,* [a]) titel, [b]) de keizer zelf; *zijn –e broeder,* die keizer was; **2** bw. (*op een een keizer eigen enz. wijze*): *– handelen.*

Kei'zerrijk, o. –en (*heerschappij, gebied, land eens keizers*): *Frankrijk, een –*; **–schap,** o. (*het keizer zijn*): *de jaren van zijn –.*

Kei'zershuis, o. –huizen (*stamhuis eens keizers*): *het Habsburgsche* –; **–kroon,** v. –kronen (*kroon, waardigheid en macht van een keizer; lelieachtige sierplant met rood-gele bloemen*).
Kei'zersmantel, m. –s (*groote hermelijnen praalmantel*); **–titel,** m. –s.
Kei'zerthee, v. (*zeer fijne theesoort*).
Ke'ja; zie Kea.
Ke'jaï, m. –'s (O.-I. *eerwaardig man*).
Ke'kelen, kekelde, h. gekekeld (*snappen, klappen*; refl. *kijven, twistend spreken*); gew.
Ke'ker, v. –s (*soort van grauwe peulerwt*).
Ke'keren, kekerde, h. gekekerd (*hakkelen, stotteren, stamelen*); gew.
Kela'pa, m. –'s; zie Kalapapalm.
Kel'der, m. –s (1 *ondergrondsche* [*gemetselde*] *ruimte in een gebouw, tot bergplaats dienende*; 2 *grafkelder*; 3 afkorting van: *wijnkelder, ijskelder enz.*; 4 bij verg. in verschillende toepassingen; 5 *kist met afdeelingen of vakken, waarin vierkante flesschen bewaard of vervoerd worden*; zie Keldertje): 1 *een waterdichte* –; *kolen in de* –; 2 *de* – *dezer kapel*; 3 *een flesch, een mandje ijs uit de* – *halen*; 4 *naar de* – *gaan,* [a] v. schepen: naar de diepte zinken, [b] te gronde gaan, [c] failliet gaan; 5 *de* –*s behooren tot de historie*; **–achtig,** bn., bw. ([*kil, vochtig*] *als in een kelder*): *een* – *vertrek*; – *koud*.
Kel'deren, kelderde, h. (1, 3), i. (2, 4) gekelderd (1 *in de kelder bergen of opslaan*; 2 *vergaan*; 3 *doen vergaan*; 4 handel: *sterk dalen*): 1 *een vat wijn* –; *de voorraad aardappelen* –; 2 *het schip kelderde*, zonk; *een voorstel keldert*, wordt verworpen; 3 *een transportschip* –, in de grond boren; 4 *de Russische effecten gingen* –.
Kel'derflesch*, v. –flesschen (*vierkante flesch van een kelder* in bet. 5): *jenever op* –.
Kel'dergat, o. –gaten (*lucht- en lichtopening van een kelder*): *door het* – *kruipen*.
Kel'derijs, o. (Z.-N. *bomijs*).
Kel'derkamer, v. –s (*kamer boven een kelder*); **–keuken,** v. –s (*keuken, geheel of gedeeltelijk beneden de begane grond*); **–luik,** o. –en (*blind, luik, waarmee een kelder wordt afgesloten*); **–meester,** m. –s (*opzichter van de wijnkelder bij aanzienlijken, in een klooster*); **–raam,** o. –ramen; **–rat** of **–rot,** v. –ten (*in de kelder levende rat*); **–slak, –slek,** v. –ken (Z.-N. *grijze, zwartgestreepte slak*); **–spin,** v. –spinnen; **–tje,** o. –s (*kleine kelder*; inz. *kistje met likeurflesschen*); **–trap,** v. –trappen; **–winde,** v. –n (*dommekracht*); **–woning,** v. –en (*kelder als woning dienend*).
I. Ke'len, bn. (wapenk. *van keel* d.i. *rood*): *een* – *leeuw, op een veld van goud*.
II. Ke'len, de slager keelde, h. het varken gekeeld (*de keel afsteken, dooden*).
Kelk, m. –en (Gr.-Lat. calix; vroeger in het alg. *voorwerp, waar men uit drinkt*; 1 R.-K. *vat van bepaalde vorm* [*breede, wijde kom op hooge voet*] *gebruikt voor de consecratie in de Mis*; 2 Prot. *beker bij het avondmaal*; 3 in fig. verband in allerlei toepassingen; 4 *soort van wijnglas*; 5 bij verg. van zaken, die op een kelk gelijken inz. plantk. *de doorgaans groene krans v. bloembekleedselen buiten de bloemkroon*): 1 *de kom van de* – *moet van goud of verguld zilver zijn*; 2 *de predikant geeft de* – *aan alle gelooviger*; 3 *de (bittere)* – *des lijdens*; 4 *karaffen en* –*en*; –*en van kristal*; 5 *bloemen in glazen* –*en*, kelkvormige bloemvaas; *op de* – *ingeplant*; **–'blad,** o. –en (*een der bladen v. d. bloemkelk*); verkl. **–blaadje,** –s.
Kell'ner, m. –s (Duitsch: *bediende in hotel of café*; *Jan*; *garçon*).
Kellnerin', v. –nen (*vrouw. café-bediende*).
Kelp, v. (Eng. *asch van ter bereiding van jodium verbrande wieren*; *kelp-, wiersoda*).
Kel'ten, m. mv. (*Indogermaansche stam*): *tot de* – *worden o. a. de Ieren gerekend*.
Kel'tisch 1 bn. (*van, eigen aan, zooals bij, betrekking hebbende op de Kelten*): *de* –*e taal*; **2** o. (*de taal der Kelten*): *het* – *in Ierland*.
Kemban', v. –s (O.-I. *doek tot dekking van het bovenlijf bij vrouwen*).
Ke'mel, m. kemels (*kameel*, inz. in lit. t.; Z.-N. *bok* **II**); *de mug uitzijgen* (= uitziften) *en de* – *doorzwelgen*. op het kleine letten en het groote niet achten, Matth. 23 : 4.
Ke'melsgaren, o. (*garen v. h. haar der Angorageit*); **–haar,** o. (*haar v. d. kemel; haar van de kemelgeit of Angorageit; de wol er van*); **–haren,** bn.: *een* – *boetekleed*.
Kemena'de, v. –s (Lat. [camera] caminata = vertrek, waarin gestookt kan worden; archaïstisch inz. middeleeuwen: *verwarmbaar vertrek*; inz. *vrouwenvertrek*).
Ke'miriboom*, m. –boomen (O.-I. *boom, wiens noten de kemiri-olie opleveren*).
Kemp, ken'nep, m. (volkst. *hennep*); Z.-N. – *geven*, driftig doen, verg. Kimpe.
Kem'pen, v. mv.; **–land,** o.: diluviale zandstreek in 't Noorden van België en 't Zuiden der provincie Noord-Brabant.
Kem'penaar*, m. –s, –aren (*iem. uit de Kempen*; *aardappelsoort*; *soort van vaartuig*).
Kemp'haan*, m. –hanen (1 *pluvierachtige vogel*; Lat. philomachus pugnax; 2 *vechtersbaas*): 1 *de* – *is in de paartijd zeer strijdlustig*; 2 *de twee* –*hanen van het dorp*.
Ke'nau Has'selaar 1 een moedige „mannin", die Haarlem in 1572–73 hielp verdedigen; **2** moedige, zelfstandige (ook: ongemakkelijke) vrouw.
Ken'baar, bn.; –der, –st (*te kennen; opgemerkt, waargenomen kunnende worden met het onderscheidingsvermogen*): – *zijn; hij is* – *aan zijn taal; een* – *teeken*, waaraan men iets kan (her)kennen; *uit een aantal* –, door iets karakteristieks; – *worden*, zich openbaren; *iets (aan) iem.* – *maken*, doen weten; *zich* – *maken*, zich bekend maken.
I. Kendang', m. –s (O.-I. *slag-instrument der gamelan-muziek: kegelvormige trom, van een uitgehold stuk hout, aan beide zijden bespannen met bereide schapen- of bokkenhuiden*).
II. Ken'dang, m. –s (bij Multatuli: *omheining van ruw paalwerk*).
Kendeng', m. –s (O.-I. *bergketen*).
Kendi', v. –'s (Mal. *aarden, poreuze waterkruik, waarin het water koel blijft*).
Ke'nen, keende, i. gekeend (*openspringen, bersten*): *het zaad begint te* –, ontkiemen.
Ken'goeroe, v. –s; zie Kangoeroe.
Ken'lijk, Ken'nelijk 1 bn. (1 *onderscheidbaar, herkenbaar*; 2 [*goed*] *waarneembaar*; [*duidelijk*] *zichtbaar*; 3 in formules: *bekend*; 4 *blijk gevend van de personen en zaken om zich heen te kennen, te onderscheiden, te herkennen*): 1 – *aan hun kleed*; –*e christenen*; 2 *een* – *onderscheid, teeken*; *in* –*e staat van dronkenschap*; *met* – *genoegen*; *staat van* – *onvermogen*; 3 (*aan*) *iem. een wensch, verlangen* – *maken*; Z.-N. – *wangedrag*; 4 *een* –

kind(je); **2** bw. (*blijkbaar, duidelijk, onmiskbaar*): *hij deed het – met opzet.*

Ken'merk, o. –en (1 [*aangebracht*] *onderscheidings- of herkenningsteeken*; 2 *kenteeken*; 3 *karaktertrek*): 1 *–en van het laken*; 2 *een onderscheidend –*; 3 *overspanning, het – onzer dagen*; nog: *het –* (of: *de –en*) *dragen van*; *hun gelaat droeg nog de –en v. ontbering.*

Ken'merken, kenmerkte, h. gekenmerkt (1 *iets van een uiterlijk kenteeken voorzien*; 2 *teekenend bepalen of aanwijzen, karakteriseeren*; 3 refl. *zich op karakteristieke wijze onderscheiden door*): 1 *een boek –*; 2 *deze uiting kenmerkt den man*; 3 *de eerste jaren van zijn bestuur kenmerkten zich door*; nog: als tegenw. deelw. **1** bijvoegl. gebruikt: *een –de eigenschap*, teekenend, karakteristiek; **2** als zn. o.: *het –de van het geval*, het typische; **3** als bijw. *zich –d onderscheiden*, op karakteristiek-onderscheidende wijze.

Kennel, m. –s (Eng. [Lat. canis = hond]: *hondenverblijf, -hok; troep of stel jachthonden*).

Ken'nelijk, bn.; zie Kenlijk.

Ken'nemerland, o. (*streek in het W. van N.-H.*).

Ken'nen, kende, h. gekend (twee hoofdbet.: [a]) *erkennen*; [b]) *bekend zijn met*; inz. 1 *zich herinneren, wat, wie(n) men voor zich heeft*; *herkennen*; 2 *iem. erkennen in een hoedanigheid*; *iets erkennen*; 3 *houden voor, achten, rekenen*; 4 *de overtuiging hebben*; 5 *weten hoe iets is*; 6 *door persoonlijke ervaring met iets bekend of vertrouwd zijn*; 7 *door onderricht, oefening, gewoonte bekend, vertrouwd zijn met*; 8 in verbindingen met *doen, geven, leeren, laten*): 1 *iem. aan zijn stem –*; *aan hunne vruchten zult gij ze –*, Matth. 7 : 16; *iem. uit d uizenden –*; zie Haar **I**; 2 *iem. als zijn zoon –*; *iem. in iets –* (nl. als oudere, meerdere enz.), rekening met iem. houden, met hem te rade gaan (dikwijls met ontkenning); *gekend willen wezen* (*worden, zijn*), in iets eischen, dat men om goedkeuring gevraagd wordt; *zich schuldig –*, belijden schuldig te zijn; 3 *iem., zich zelf tot iets in staat –*; 4 *zich van naijver vrij –*; 5 *iems. stem –*; *ik ken Amsterdam*; *dat – we*, dat weten we nu wel; *zijn wereld –*; *geen geluk –*, het geluk moeten missen; *geen vrees –*, onverschillig er voor zijn; *geen zorgen –*, [a]) geen ondervinding er van hebben, [b]) er niet door gekweld worden; 6 *iem. nog, iem. niet, iem. niet meer –*, nog, niet, niet meer weten, wie hij is; *den gever –*; *iem. niet meer willen –*, negeeren; *we – mekaar* (of: *nos kennimus nos*), we behoeven elkaar niets wijs te maken; 7 *zijn vak –*; *Fransch –*; 8 *iem. iets doen –*, [a]) iets aan iem. bekend doen worden, [b]) iem. iets doen weten, [c]) iem. doen gevoelen enz.; *te – geven*, [a]) in kennis stellen van (in verzoekschriften): *geeft te – de ondergeteekende*, [b]) doen blijken, [c]) te verstaan geven; *iem. of iets leeren –*, [a]) te weten komen, ervaren, wie of wat hij of het is, [b]) kennismaken met iem. of iets; *zich laten –*, doen zien, laten blijken wie of wat men eigenlijk is; *zich aan iets* (*niet*) *laten –*, zich ter wille van het een of ander (niet) als datgene laten zien, dat men geheim wil houden, inz. ongunstig: zijn slechte aard toonen.

Ken'nep, m.; zie Kemp.

Ken'ner, m. –s (*iem., die iets kent*; inz. *iem., die verstand van iets heeft*): *een – der Oosterse talen*; *met de blik. het oog van den –*; *iets voor –s*; *zijt gij –?* b.v. van schilderkunst.

Ken'nersblik, m. –blikken (*blik v. e. kenner, een deskundige*): *met – beschouwen.*

Ken'nis*, v., in bet. 3 m. en v. –sen (1 *het kennen van*; *bekendheid met*; 2 *bekendheid, gemeenzaamheid door of in de omgang*; 3 *een bekende*; 4 *het kennen* [of: *weten*] *van, de bekendheid met*; 5 *bewust onderscheidingsvermogen*; *bewustheid*; *bewustzijn, besef*; 6 *vertrouwdheid met*; *kunde van*; *kundigheid in*; 7 *het geheel van wat iem. weet*; 8 *kennen, weten, wetenschap*): 1 *de – des goeds en des kwaads*; *de boom der – (des goeds en des kwaads)*; *van de boom der – gegeten hebben*, zijn natuurlijke onbevangenheid verloren hebben; *– van de wereld*; 2 *– aan iets krijgen, hebben*; *personen met elkaar in – brengen*; *– met iem. maken*, ook: *met iem. kennismaken*; *aangenaam* (*om*) *– te maken*; *–maken met de politie*, er mee in (nauwe) aanraking komen; *iem. van mijn –*, een bekende van mij: Z.-N. *– hebben met*, verkeeren, vrijen; 3 *dit is een oude – van je*; *onder –sen*; *een paar kennisjes mogen vragen*, kameraadjes; 4 *met – van zaken*; *te mijner* (of: *tot mijn*) *– komen*; *– van iets krijgen*; *– nemen van*, aandacht aan iets geven; *– dragen van iets*, er van op de hoogte zijn; 5 *buiten – zijn, liggen*; *weer bij – komen*; 6 *de – van vreemde talen*; 7 *parate –*; *halve –*; *– is macht*; 8 *dorst naar –.*

Ken'nisgeving, v. –en ([*officieele*] *bekendmaking, mededeeling*; *het stuk*): *een – vanwege B. en W.*; *– doen van*; *voor – aangenomen*, zonder zich er verder om te bekommeren.

Ken'nismaking, v. (*het leeren kennen, begin van de omgang met iem.*; *het bekendheid verkrijgen met iets*): *persoonlijke –*; *nadere –*; **–neming,** v. (*het zich verschaffen van bekendheid*; *onderzoek, inzage*): *na – van.*

Ken'schets, v. –en (*zaakrijke omschrijving, waardoor men iem. of iets leert kennen*).

Ken'schetsen, kenschetste, h. gekenschetst (1 *een kenschets van iem. of iets geven*; ook: *beschrijven, omschrijven*; 2 *kenmerken, karakteriseeren*): 1 *de schrijver kenschetst de Nederlanders als koppig*; 2 *dit kenschetst de ontrouw der inboorlingen*, is een staaltje van, doet kennen; *een –de trek van ons volk*, karakteristiek, typisch; refl. *zich – door*, zich onderscheiden door; **–ing,** v.

Ken'spreuk, v. –spreuken (*zinspreuk, leus, devies*): *elke rederijkerskamer had een –.*

Ken'teeken*, o. –s ([*uiterlijk*] *teeken, waaraan men iem. of iets kan herkennen*; *kenmerk*): *als – dienen*; *het –, de –en dragen van.*

Ken'teekenen*, kenteekende, h. gekenteekend (*kennelijk, teekenend onderscheiden of aanwijzen*; *karakteriseeren*; *kenmerken, doen kennen*): *zulk een schrale gift kenteekent dien man*, nl. als gierigaard.

Ken'teren, kenterde, h. (1), i. (2) gekenterd (1 *doen kantelen, omrollen*; v. goederen: *overladen door ze te kantelen*; 2 *kantelen, omslaan, omrollen*): 1 *een kist –, een balk –*; *een schip –*, opzij halen teneinde het te herstellen; 2 *een schuit kan –*; *het tij kentert*, verandert; **–ing,** v. –en (1 *het kenteren, verandering*; 2 *wisseling van eb en vloed*; *de tijd tusschen eb en vloed*; 3 O.-I. *overgang van de eene moesson in de andere*): 1 *er komt een – in de openbare meening*; 2 *de – van het getij*; 3 *de – kenmerkt zich door onweders.*

Ken'vermogen, o. (*vermogen om te leeren kennen*, d. i. *te begrijpen en te onderscheiden*): *op het – der leerlingen werken.*

Kepa'la-kam'po(e)ng, m. (O.-I. *dorpshoofd*).

Ke'pen, keepte, h. gekeept (*insnijdingen maken*; ook: *met kepen inwerken*).

Ke'per, v. –s (Z.-N. *dakrib*: 1 herald. *twee elkander onder een meer of minder scherpe hoek ontmoetende banden of strooken*; 2 weverij: *de door een bepaalde wijze van weven ontstane strepen en ribben in een weefsel*; 3 *gekeperde stof*): 1 *drie –s van zilver op sabel*; 2 *de – van die zijde is fijn*; zegsw. *iets* (of: *iem.*) *op de – beschouwen, bekijken*, nauwkeurig van nabij onderzoeken; 3 in deze bet. ook, o.: *het witte –, dat 't lijfje omspande*; **–band,** m. –en ([*ijzeren*] *sluitband om schoorsteenbalk enz.*).

Ke'peren, keperde, h. gekeperd (*met een keper weven*): *gekeperd laken.*

Ke'pi, m. –'s (Fr. [Duitsch: Kappi]: *sjakopet*, [*Fransche*] *uniformpet*).

Kep'ler, Joh., sterrenkundige, de grondlegger der nieuwe astronomie, 1571–1630.

Keramiek', v. (Gr. keramike = pottenbakkerskunst, van keramos = pottenbakkersaarde: *de kunst v. h. maken v. fayence, majolica en porselein*); meer Ceramiek.

Kerati'ne, v., in bet. 2 –s (Gr. keratinos = hoornen: 1 *hoornstof*; 2 muz. *kromhoorn*): 1 *de – is zwavelrijk*; 2 *de – is verouderd.*

Ke'rel, m. –s (1 *man, manspersoon*; 2 *echtgenoot, vrijer*, volkst.; 3 *groote forsche man*; 4 *een moedig man*; 5 *een flink man; flinke trouwe borst*; 6 Z.-N. *ware Vlaming*; 7 *onbeschaafd man uit de volksklasse*; 8 *ongure klant, gevaarlijk sujet*; 9 min.: *snuiter, sujet*; 10 *baas, makker, vent*; 11 verkl.: *liefkoozende benaming v. e. knaap*; 12 *iets groots in zijn soort, een kanjer*): 1 *twee flinke jonge –s*; 2 *mijn – was dronken*; 3 *een – als een boom; een heele –; het moet een – zijn, die het doet* (of: *een –, die*); 4 *als je een – bent*, indien je althans geen lafaard bent; *dat zijn –s*, Pieten, Jannen; 5 *hij is een –, hij helpt ons*; 6 *wij de –s, wij de Klauwaards*; 7 *–s van het dok*; 8 *een – met een revolver*; 9 *gooi dien – de deur uit*; 10 *een knappe –! beroerde – hou je mond! gelukkige –, arme –! zoo – ben je weer terug?* als uitroep: *–! –! wat een bof!* 11 *–tje, als ik je krijg!* 12 *een – van een zalm!*

Ke'ren, keerde, h. gekeerd ([*de vloer*] *vegen* [*met een bezem*]): *de meid gaat de straat –; keer voor je eigen deur*; inz. Z.-N.

Kerf, v. kerven (*keep, insnijding*; ook: *tabak voor de kerverij*; Z.-N. *kerfstok*).

Kerf'bank, v. –banken (*bank, waarop de tabak gekorven wordt*; ook: *kerfmachine*).

Kerf'diertje, o. –s (Z.-N. *insect*).

Kerf'partij, v. –en (*een partij kerf* [= *tabak*]): *de – was kleurig, droog en vrij van zoet.*

Kerf'stok, m. –stokken (vroeger: [*lang, plat*] *stokje, in de vorm van een liniaal, waarop door kerfjes of insnijdingen aangeduid werden de winkel- of herbergschulden, soms een stel van twee* [*de winkelier en de klant*]; nog in zegsw.): *brood op de – halen*, d. i. op krediet; *veel op zijn – hebben*, veel schuld (eig. en fig.) hebben; *ik wil dat niet op mijn –*, voor mijn verantwoording; z. Houtje.

Kerk*, v. –en (Gr. kuriakon = huis des Heeren [kurios = heer]: 1 *een gebouw voor openlijke christelijke godsdienstoefening; het huis des Heeren*, [*christelijk*] *bedehuis*; 2 *godsdienstoefening in Gods huis*; in het alg. *godsdienstoefening met geloofsgenooten*; 3 ook wel: *niet christelijk bedehuis*; 4 oneig. *localiteit, waar christelijke geloofsgenooten een godsdienstoefening houden*; 5 vero.: *deel v. e. schip, waar men 's Zondags godsdienstoefening placht te houden*; 6 *de of een christelijke gemeenschap; gezindte, kerkgenootschap*; 7 R.-K. *de geestelijkheid, de geestelijke stand*; 8 *het kerkelijk gezag*; 9 *een kerkelijke corporatie als zedelijk lichaam of rechtspersoon*): 1 *een – bouwen*; zegsw. *een huis als een –*, groot, ruim huis; *de – in 't midden van het dorp laten*, het redelijk, schappelijk maken; z. ook Kogel; *naar de – gaan*, z. ook bet. 2; *in de – trouwen*, voor de geestelijkheid; *ben je in de – geboren?* tegen iem., die bij 't binnenkomen de deur niet dicht doet; *in geen – of kluis komen* (Z.-N. *naar kerk noch kluis gaan*), nooit naar eenige godsdienstoefening gaan; 2 *de – gaat* (of: *is*) *aan, uit; – houden,* [a]) kerkdienst doen plaats hebben, [b]) ter godsdienstoefening gaan; 3 *Joden–*; lit. t. *de – van Pallas*; 4 *een huis tot – ingericht*; 5 *de – of voorkajuit, ook passagierskamer geheeten*; 6 *de geschiedenis der Christelijke –; de Kerk v. Christus; de strijdende, de lijdende, de zegepralende Kerk; de Anglicaansche –; de oude Kerk*, de Roomsche; 7 *de –, het leger, het hof verheffen hem om strijd*; 8 *volgens de leer der –*; 9 *zijn vermogen aan de – vermaken*; nog: O.-I. *volgens de Chineesche –*, het gerucht, „men"; *de gemeenschap der –*, gemeenschap met de geloofsgenooten.

Kerk'baljuw, m. –baljuwen (Z.-N. *suisse*).

Kerk'ban, m. (*uitsluiting uit de gemeenschap der R.-K. geloovigen*): *de groote –*, deze heft alle gemeenschap met de kerk op; *de kleine –*, deze ontzegt het gebruik der sacramenten; zie Excommunicatie.

Kerk'bank, v. –en (*bank in een kerk*); **–bestuur,** o. –besturen (R.-K. *college van heeren, die met de stoffelijke belangen eener kerk zijn belast*; Prot. *samenvattende naam voor kerkeraad en kerkvoogdij*); **–bijbel,** m. –s (Prot. *bijbel, welke men in de kerk gebruikt*, tegenst. *huisbijbel*; ook: *bijbel, kerkboek, als ten behoeve van de kerkbezoekers op de lessenaars in de kerkbanken ligt*); **–boek,** o. –en (*gebedenboek, een boek ten gebruike in de kerk*; ook: *kerkelijk dood-, doop-, graf-, lidmaten-, trouwboek*); **–bord,** o. –en (Prot. *bord in de kerk ter aanduiding van het nummer der psalmen of gezangen, psalmbord, gezangbord*); **–briefje,** o. –s (Prot. *blaadje, dat de predikbeurten in de kerken van een stad aangeeft, ook de „voorgaande" predikanten*).

Kerk'dorp, o. –dorpen (vóór de Hervorming: *dorp met eigen parochiekerk en parochiegeestelijke*; nog: *kerkelijke gemeente* [*in Drente*]); zie Kerspel.

Ker'kekas, v. (*inkomsten eener kerk* bet. 9).

Ker'kelijk 1 bn. (1 *tot de kerk of een kerk in betrekking staande; in haar dienst*; 2 van de kerk: *in of bij haar in gebruik*; 3 van de kerk: *haar eigendom zijnde, door haar bestuurd*; 4 *op de kerk betrekking hebbende*; 5 *van de of een kerk uitgaande*; 6 als tegenstelling met *burgerlijk, maatschappelijk, staatkundig, wereldlijk*): 1 *– armbestuur; een – hoogleeraar*, bv. vanwege de Ned. Herv. Kerk; 2 *–e liederen, gewaden*; 3 *–e goederen*; 4 *–e*

zaken; 5 –*e goedkeuring*, approbatie; 6 *gebruikt voor –e doeleinden*; **2** bw. (1 *volgens de voorschriften der Kerk of eener bepaalde Kerk*; 2 *vanwege de Kerk, door de Kerk*): 1 *een huwelijk – inzegenen*; *– huwen*, door pastoor of dominee ingezegend; 2 *– goedgekeurd*.

Ker'ken, kerkte, h. gekerkt (*ter kerk gaan*; ook: *kerkdienst houden*) gmz.: *waar kerkjij?*

Ker'ker, m. –s (lit. t. *gevangenis*).

Ker'keraad, m. –raden (1 *vertegenwoordigend lichaam, waaraan het bestuur* [*niet het beheer*] *eener Protestantsche kerkelijke gemeente is opgedragen, gewoonlijk gevormd door den predikant met de ouderlingen en de diakenen*; 2 *vergadering van het kerkbestuur*): 1 *lid van de –*; 2 *de – is vergaderd*.

Ker'kerechten, o. mv. (R.-K. *de laatste sacramenten*): *liggen onder volle –*, ten volle bediend zijn; Z.-N. z. Gerecht **I 1.**

Ker'keren, kerkerde, h. gekerkerd (lit. t. *in een kerker opsluiten*): *een dief –*.

Ker'kerkot, –hol, o. –kotten, –holen (verachtelijk: *kerker*): *wegkwijnen in het –*; **–lucht,** v. ([*vunze*] *lucht van een kerker*).

Ker'kezakje, o. –s; zie Kerkzakje.

Kerk'fabriek, v. –en (R.-K. *oude benaming voor het kerkgebouw en het kerkvermogen*, d. i. *bezit en inkomsten*; *het kerkbestuur*).

Kerk'gang, m. –en (*gang ter kerk, bezoek der kerk*; *eerste bezoek, dat een vrouw na de geboorte van haar kind aan de kerk brengt en waarbij in een R.-K. kerk de priester over beiden de zegen uitspreekt, in een Protestantsche kerk, de voorganger God in het gebed openlijk uit haar naam voor haar herstelling dankt*): *haar – doen*.

Kerk'ganger, m. –s (1 *iem., die naar de kerk gaat tot bijwoning van de kerkdienst*; 2 *iem., die gewoon is naar de kerk te gaan*): 1 *de –s schuifelden weg*; 2 *een geregeld –*.

Kerk'gebouw, o. –en: *een fraai –, een nieuw –*; **–genoot*,** m. –en (*iem., die tot dezelfde kerkelijke gemeenschap behoort*); **–genootschap,** o. –pen (*vereeniging van allen, die tot een zelfde kerk behooren*); **–geraad,** o. –geraden (*voorwerpen bij de R.-K. openbare eeredienst in gebruik*); **–geschiedenis,** v., in de 2de bet. –sen (*geschiedenis der kerk, van een bepaalde kerk, de R.-K., of van de gezamenlijke Christelijke kerken*; *het werk zelf*); **–gezang,** o., in de 2de bet. –en (*het zingen in de kerk*; *kerklied*); **–hervormer,** m. –s; **–hervorming,** v. (gesch. *hervorming in de Kerk*, inz. *de beweging op godsdienstig gebied uitgaande van Luther en Calvijn enz.*).

Kerk'hof, o. –hoven (*begraafplaats*, vroeger in de nabijheid der kerk): zegsw. *op het – liggen*, begraven zijn; z. Dader; *een zachte winter, een vet –*; scherts. spinazie met „soldaatjes" = langwerpige stukjes brood; **–kauw,** v. –kauwen; z. Dole; **–klok,** v. –ken; **–kroon,** v. –kronen (*lichtkroon, tot verlichting van het kerkgebouw*).

Kerk'leer*, v. –en (*godsdienstleer*): *de Calvinistische –, de Roomsche –*.

Kerk'leeraar*, m. –leeraren (*R.-K. kerkelijke schrijver, die door buitengewone geleerdheid en zuiverheid in de leer zich onderscheidde*; ook wel: *predikant*): *Hiëronymus † 420, Augustinus † 430, zijn –leeraren*.

Kerk'meester, m. –s (*lid v. een kerkbestuur*): *de –s zijn met de stoffelijke belangen eener parochiekerk belast*; bij de Hervormden meestal *kerkvoogd*; **–muziek,** v. (*muziek bestemd voor de kerk*; *gewijde muziek*); z. Gregoriaansch; **–nieuws,** o.; **–orgel,** o. –s; **–pad,** o. –paden (*voetpad naar de kerk*); **–patroon,** m. –patroons (R.-K. *de beschermheilige eener kerk, naar wien ze genoemd is*); **–patrones, –patrones',** v. –sen; **–portaal,** o. –talen; **–provincie,** v. –s, –ciën (R.-K. *kerkgebied, door een concordaat met Rome verbonden*): *Nederland met een aartsbisdom en vier suffragaanbisdommen vormt een –*; **–raam,** o. –ramen ([*gebrandschilderd boog*]*raam in een kerk*); **–raampje,** o. –s (*klein kerkraam*; inz. *boogvensterachtig geslepen gedeelte van een wijnglas enz.*): *een glas vullen tot de –s*; **–rat,** v. –ratten (*rat, in een kerk levende*), ook: **–rot,** v. –ten: *zoo arm, berooid, kaal, naakt als een –*, doodarm; **–recht,** o. –en (*kerkelijk recht*; *kerkelijke wetgeving*; in engere zin R.-K. *canoniek recht*); zie kerkerechten; **–rechtelijk,** bn., bw.: *een –e vraag*; **–roof,** m. (*roof in een kerk, het berooven van een kerk, diefstal van gewijde voorwerpen enz.*).

Kerksch*, bn.; –er, meest – (*gaarne ter kerk gaande*): *deze dame is –*.

Kerksch'gezind*, bn. (*kerksch, godsdienstig*).

Kerk'schip, o. –schepen (*schip, dat met een predikant aan boord de vischgronden opzoekt om als kerk en geestelijk middelpunt te dienen voor de visschersschepen in zee*, meestal tegelijk hospitaalschip; *de hoofd- of middenbank eener kerk*); **–sieraad,** o. –sieraden (*al wat dient tot opsiering en uitrusting eener R.-K. kerk*); **–stoel,** m. –en (*bidstoel voor kerkgebruik*); **–stoof,** v. –stoven; **–tijd,** m. –en (*begintijd, duur der godsdienstoefening*): *na, onder, voor –*; **–toon,** m. –tonen (muz. *een der toonschalen, waarop de Gregoriaansche kerkzangen gebouwd zijn*); **–toren,** m. –s: *de – sloeg één uur*, de klok in de –; **–uil*,** m. –en (*torenuil*; Lat. strix flammea; scherts. *trouw bezoeker der kerk*).

Kerk'vader, m. –vaders (*leeraar-schrijver der oude Christelijke kerk*; *werken, geschriften van een kerkvader*): de titel v. – geeft men o. m. aan de apostolische vaderen nl. de schrijvers, die tot de onmiddellijke leerlingen der Apostelen gerekend worden.

Kerk'vergadering, v. –en (*concilie*; *synode*): *de – van Trente (1545–1566)*; **–visitatie,** v. –s of –tiën (*kerkbezoek en onderzoek door den deken van het decanaat*, Prot. *door of vanwege het classicaal bestuur*); **–voogd,** m. –en (R.-K. *kerkvorst*; Prot. *lid van een college, belast met de zorg voor het beheer der kerkelijke goederen*); **–voogdij,** v. (Prot. z. Kerkvoogd); **–vorst,** m. –en (*hooge regeerende geestelijke der R.-K. kerk, bisschop*); **–waarts,** bw.; **–wet,** v. –ten (*canonieke wet*): *daar – en pastoor verbiedt met ongedoopte klokken beng'len!* **–wijding,** v. –en (*de inzegening of inwijding van een* [*nieuwe of ontwijde*] *R.-K. kerk*).

Kerk'wimpel, m. –s (*seinwimpel op Ned. oorlogsschepen gedurende en ten teeken van gehouden wordende godsdienstoefening*).

Kerk'zakje, o. –zakjes (*fluweelen zak aan een lange stok, om er in de kerk mee te collecteeren*); ook, Ker'kezakje; **–zang,** m.

Ker'men, kermde, h. gekermd (1 *kreunend, steunend klagen,* [a]) van lichamelijke pijn, angst enz., [b]) van droefheid, gebrek enz.;

2 *kreunend, klagend laten hooren, zeggen*; 3 *een klagelijk-kreunend geluid geven*): 1 [a]) *het – der gewonden van pijn*, [b]) *– onder namelooze smart*; 2 *gelukkig, kermde Eline*; 3 *de ijzeren bouten kermden jichtig.*

Kermes', v. –sen (Arab.-Perzisch: *soort van schildluis*; *roode kleurstof der – of karmozijn*).

Kermes'se d'été, v. kermesses d'été (Fr. *zomerkermis*: *feest met allerlei kermisvermakelijkheden in de open lucht*).

Ker'mis, v. kermissen (oorspr. kerkmis = kerkwijding[sfeest]: 1 *herinneringsdag der kerkwijding* inz. *de plaatselijke feestelijkheid*; 2 *volksfeest en marktbedrijf in verband met de datum eener kerkwijding of een patroonsfeest*; bij uitbr. *jaarmarkt met volksvermakelijkheden*; 3 *de tijd, dat het kermis is*; 4 *de plaats, waar kermis gevierd wordt*; 5 *de tenten, kramen en spellen*; 6 *afbeelding v. e. –*; 7 *geschenk, dat men met de kermis iem. vereert*; *centen om op de kermis te besteden*; *kermisfooi*; 8 Z.-N. *feestviering*; *feestmaal*; 9 Z.-N. *blijde gebeurtenis*, iron. *ruzie*): 1 in deze bet. inz. nog in Z.-N.: *bij naamfeest, – of hoogtijd*; 2 *met Pinksteren was het –*; *St.-Servaas–*; *– houden*; *een vroege, late –*, vroeg of laat invallend; zegsw. (*de*) *– komt maar éénsin het jaar*, [a]) men moet de gelegenheid niet laten voorbijgaan, [b]) men mag toch eens een keer pleizier hebben; *'t is niet alle dagen –* of *'t is alle dag* (of: *alle dagen*, of: *altijd*) *geen –*, een genoegen enz., [a]) is maar een uitzondering, [b]) moet uitzondering blijven; *'t is –*, iron., [a]) gij zult er van lusten, [b]) er is twist, lawaai; zie bet. 9; *'t is – in de hel*, zonneschijn met regen, hagel of sneeuw; 3 *na, met, op, voor –*; 4 *op de – verkochten ze allerlei rare zaken*; 5 *naar het opslaan van de – kijken*; 6 *een – van Teniers*; 7 *iem. een – koopen*; *centen voor zijn –*; 8 Z.-N. *'t is alle dagen geen –*; 9 Z.-N. *dat zal een – zijn voor die menschen*; Z.-N. spreekw. *een – is een geeseling waard*, mag haar naweeën hebben.

Ker'misbed, o. –bedden ([*op de vloer gespreid*] *noodbed*); **–bier,** o. (Achterhoek: *mengsel van jenever met stroop*; Z.-N. *zeer goed of zeer slecht bier*); **–deun,** m. –en; **–drukte,** v.; **–fooi,** v. –en (*een fooi aan meid of knecht op kermis*); **–geld,** o. (nl. *om op de kermis te verteren*; Z.-N. *–fooi*); **–koek,** m. –en (*met sukade en andere lekkernijen belegde en met figuren in gespoten suiker versierde koek*); **–kraam,** v. –kramen; **–pop,** v. –poppen (fig. *smakeloos opgesmukt meisje*; *pronkster*); **–tent,** v. –en (*tent, waarmede een kramer of vertooner de kermissen bezoekt*; *tent, die op de kermissen komt, staat*); **–volk,** o. (*het volk, de menschen, die een kermis bezoeken*, inz. *spullebazen, kunstenmakers enz.*); **–wagen,** m. –s (*woonwagen van kermisvolk*); **–week,** v. –weken (*week of een der weken, gedurende welke het kermis is*); **–zanger,** m. –s (*liedjeszanger bij een draaiorgel enz.*).

I. Kern, v. –en, gew. (*karnton*); z. Karn.

II. Kern, v. –en (1 nat. hist. *voornaamste deel van een cel, waarschijnlijk draagster der erfelijke eigenschappen*; *pit, korrel, zaad, binnenste steen* [*eener vrucht*]; 2 bij verg. *het binnenste of middelste gedeelte van iets*; 3 *pittigheid*; 4 *kiem, beginsel*; 5 *uitgangspunt, hoofdpunt*; 6 *hoofdgroep*; *grondbestanddeel*; 7 *het beste*; *de keur*; 8 *de hoofdzaak, het wezenlijke, niet oppervlakkige*): 1 *de – is omgeven door een vliesje, een schild of bolster*; *de – van een amandel, abrikoos, noot*, het zachte eetbare binnenste van de pit; *witte rijst bestaande uit 2 % kaf, 7 % vlies, 69 % –*, inhoud der zaadhuid; 2 *de – der aarde*; *de – van een electromagneet*; 3 *de – van Starings verzen*; 4 *een – van waarheid*; 5 *de – vormen van een drama*; 6 *de – der leerkrachten*; 7 *de – van het leger*; *de intellectueele – onzer natie*, de groep intellectueelen; 8 *de – van een betoog*; zegsw. *tot de – doordringen*, grondig onderzoeken; nog (zie bet. 2): *de – van een komeet*, de kop, het helderste gedeelte; *de – der zonnevlek*, het donkerste deel.

Kern'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*pittig, vol gehalte*): *een – woord, een –e toespraak*; **–gezond,** bn. (*door en door gezond*); **–hout,** o. (*het middelste hout van een boomstam*); **–ooft,** o. (*vrucht met pitten*): *peren, appels behooren tot het –*; **–schaduw,** v. –en (*geheel onverlicht, volslagen donker gedeelte v. e. ruimte*; *slagschaduw, volle schaduw*); **–spreuk,** v. –en (*krachtig en kort gezegde*): *de meeste deviezen zijn –en*; **–vrucht,** v. –en (*een pitvrucht*): *de appel is een –*.

Ker'rie, v. (O.-I. *groengele specerij, poeder uit de wortelstokken van* curcuma longa).

I. Kers 1 m. kersen (*kerseboom*; Lat. prunus); **2** v. –en (*vrucht*): *de Mei–*; z. Heer.

II. Kers, v. (1 *tuin- of bitterkers*; Lat. lepidium sativum; 2 *O.-I. kers, sierplant met oranjegele bloemen*; Lat. tropaeolum majus): 1 *– of sterkers bij het ontbijt*; 2 *een bed met –*.

Kers'appel 1 m. –appels (*soort van appelboom met vruchten zoo groot als kersen*; Lat. pirus baccata); **2** m. –s, –en (*vrucht*).

Ker'sebloei. m. (*het bloeien van de kers*); **–bloesem,** m. –s; **–boom*,** m. –en; **–boomenhout*,** o.; **–boomgaard,** m. –en.

Ker'selaar, m. –s, kerselaren (Z.-N. *kerseboom*); verg. Appelaar, Hazelaar.

Ker'senbrandewijn, m. (*brandewijn op kersen*; *een glas –*); verg. Morellenbier.

Ker'sengelei, v.; **–hout,** o. (*hout v. d. kerseboom*); **–jam,** v.; **–mand,** v. –en (*mand voor kersen*); **–pluk,** m. (*het plukken der kersen*; *de pluktijd*); **–sap,** o.; **–taart,** v. –en; **–tijd,** m. (*tijd, waarin de kersen rijp zijn, tijd van de pluk*); **–tuin,** m. –en; **–vla,** v. –vlaas.

Ker'sepit, v. –ten (fig. *hoofd van een mensch*); **–steel,** m. –stelen (*steeltje van een kers*); **–tak,** m. –ken (*tak v. e. kerseboom*).

Kersouw', v. –en (Z.-N. *madeliefje*).

Ker'spel, o. –en, –s, ook: Karspel (*parochie, kerkelijke gemeente*); verg. *Bovenkarspel.*

Kers'rood*, bn. (*de kleur hebbende van een roode kers*): *–e wangen.*

Kerst'avond, m. –en (*de avond vóór of van een Kerstdag*); **–boom*,** m. –boomen (1 *de met kaarsjes of andere lichtjes, en siersels opgetooide en met geschenken behangen boom, waarbij of waaromheen men Kerstfeest viert*; 2 *de boom bestemd voor kerstboom*): 1 *de – plunderen*; 2 *–en in alle maten.*

Kerst'dag, m. –dagen (*feestdag van Kerstmis*, nl. *op 25 Dec.*; *een der eerstvolgende dagen*): *de eerste –, de tweede –*; *de –dagen.*

Ker'stekind, o. –kinderen (Z.-N. *kerstkind*; ook: *pasgeboren kind*).

Ker'sten, m. –en (*Christen*); vero.; zegsw. Z.-N. *een kind – doen, heffen*, doopen.

Ker'stenbrief, m. –brieven (Z.-N. *doopbrief*).
Ker'stenen, kerstende, h. gekerstend (1 *doopen, opnemen in de christenkerk*; 2 van volken: *tot het christendom brengen*; 3 *verchristelijken*): 1 *iem.* –; 2 *Indië* –; 3 *de heidensche kunst* –; **–doop,** m.: bij Bilderdijk in Elius: *gij* (Willibrord) *zelf hadt met den – vorst Diedrijk 't hoofd gewasschen*; **–ing,** v. (*doop*; *het tot Christen-maken*; *verchristelijking*); **–kind,** o.; zie Kerstekind; **–man,** m. –mannen, vero. (*Christen*).
Kerst'feest, o. –en (*het feest van de geboorte van Christus, op 25 Dec.*); **–geschenk,** o. –en (*geschenk op Kerstmis*); **–gesprek,** o. –gesprekken (*radiotelefonisch gesprek met Kerstmis [tegen verlaagd tarief] met Ned.-Indië enz.*); **–gezang,** o. –en (*het zingen op Kerstmis*; *kerstlied*); **–kind,** o. (*het kindeke Jezus*; *een op Kerstmis geboren kind*); **–krans,** m. –en (*ringvormig gebak ter gelegenheid van Kerstmis gebakken*); **–lied,** o. –liederen (*geestelijk lied, om op Kerstdag te zingen, op het Kerstfeest betrekkelijk*); **–mis,** v. –missen (oorspr. *mis tot viering van Christus' geboorte in de Kerstnacht of op Kerstdag*; *hoogfeest der geboorte van Christus*); **–nacht,** m. –en (*de nacht, waarin Christus geboren is, de nacht vóór Kerstmis, van 24 op 25 Dec.*): *o, –, schooner dan de dagen*; **–tijd,** m. (*tijd van Kerstmis*; *week, waarin de Kerstdagen vallen*; *het octaaf van Kerstmis* in kerkelijke zin); **–vacantie,** v. –s, –tiën (*schoolvacantie omstreeks Kerstmis*); **–week,** v. –weken (*week tusschen Kerstmis en Nieuwjaar*; *het octaaf van Kerstmis*); **–zang,** m. –en (*kerstlied*).
Kers'versch*, bn. en bw. (*Kers*, volksetymologie voor *karsch* [= frisch, gezond] en *varsch*: *geheel versch*): *deze boter is* –; fig. *een –e huisvader*; *wij komen – van de reis*, pas.
Kers'water, o.; z. Kirschwasser.
I. Ker'te, v. –n (Z.-N. *kerf*, *keep*).
II. Ker'te, v. –n (Z.-N. gew. *ring om wielnaaf*).
Ker'tel, m. –s (Z.-N. *rafel*; *vod, lor*; *kerf*).
Ker'vel, v. (*schermbloemige plant*: *het gewas, het kruid*; *de bladeren, het blad als spijs, geneesmiddel*): *de gewone* – (Lat. anthriscus cerefolium) *is een soepgroente*; *de dolle* – (Lat. conium maculatum) *is een giftplant* (gevlekte scheerling).
Ker'ven, korf of kerfde, h. (1), i. (2) gekorven (1 *inkepen, ergens een kerf insnijden*; *in reepjes snijden*; 2 van stoffen: *breken op de draad*): 1 *tabak* –, *visch* –; 2 *die zijde kerft*.
Kesp, v. –en (1 *dwarsstuk, dat de koppen van twee of meer [hei]palen verbindt*; 2 *slikhout, grondbalk, legger in het liggend roosterwerk bij niet-onderheide fundeeringen*): 1 *elk paar palen met de – vormt een paaljuk*; 2 *over de –en de kloosterhouten leggen*.
Ke'tel, m. –s (1 *metalen open vat met hengsel tot vervoer van vloeistoffen*; 2 *wijd metalen vat met hengsel [en deksel] om iets in te verwarmen of in te koken*; 3 [*buikig*] *vat van metaal of aardewerk met hengsel, tuit en deksel om vloeistoffen uit te schenken*: *schenkketel*; 4 *gesloten busje met hengsel van den soldaat*: *menage-, veldketeltje*; 5 *als onderdeel van machines*; 6 bij verg. van allerlei voorwerpen; 7 *diepte, uitholling*): 1 *spoeling per – 1,00 gld.*; 2 *de – vol soep*; *een soep–*; *het vet is van de* –, het beste is er af; *een wasch–*; 3 *een electrisch –tje*, met electrische verwarming; *een witte – om slemp te schenken*; 4 *een blikken –tje op de ransel*; *–s in de keuken*, kamerwacht geef acht! 5 *een brouwers–*; *de –s, waarin zeep gekookt wordt*; *de – van een locomotief enz.*, gesloten metalen vat, waarin de stoom wordt voortgebracht, *stoomketel*; 6 *de – van een steenen pijp*, kap; 7 *de – van het dal*; *een –dal*; nog: spreekw. *De pot verwijt de –, dat hij zwart is*, de ééne verwijt de(n) ander iets, waaraan hij zelf mank gaat.
Ke'telaar, m. –s (marine: *naëter, hij voor wien, door wacht enz. verhinderd, het eten warm gehouden wordt*): – *van iets blijven*, er niet van meekrijgen.
Ke'telachtig, bn. (*kitteloorig*).
Ke'telbikker, m. –bikkers (*man, die uit de stoomketel de ketelsteen moet bikken*).
Ke'telboeter, m. –boeters (*ketellapper*).
Ke'teldal, o. –dalen (*diep, rondom ingesloten ketelvormig dal*).
Ke'telen, ketelde, h. geketeld (*kittelen*); vero.
Ke'telhuis, o. (*gebouw, waarin zich de stoomketels v. e. fabriek bevinden*); **–lapper,** m. –lappers (*iem., die ketels herstelt*; bij uitbr. *landlooper*); **–lapperswerk,** o. (*knoeiwerk*); **–muziek,** v. (*helsch lawaai met pannen en ketels enz. ter bespotting*): *iem. – brengen*; **–ruim,** o. –en (*ketelhuis*; inz. *scheepsruim in een stoomschip voor de stoomketels*); **–steen,** v. (*steenachtige korst aan de binnenwand van ketels zich afzettend bij het koken van water*): – *verhindert het doordringen der warmte*; **–trom,** v. –trommen (*pauk, van verschillende vorm*, uit het oosten afkomstig); **–vang,** v. –en (*godsoordeel*: *hierin bestaande, dat men met de bloote arm een ring of steen uit een ketel kokend water moest opgrijpen*, inz. *zuiveringsproef bij toovenarijbeschuldiging*).
I. Ke'ten, v. –s, –en (Lat. catena: 1 *band of snoer, gevormd uit in elkaar geschakelde metalen ringen [schakels, schalmen] of uit andere beweeglijk met elkaar verbonden geledingen*; *ketting* van verschillende vorm en verschillende toepassing; 2 fig. *boei*; in toepassing op „bindende" betrekkingen; 3 *aaneengeschakelde opeenvolging van handelingen, gebeurtenissen enz.*; 4 *rij van [met elkaar verbonden] gelijksoortige voorwerpen, zaken*): 1 *een gouden* –; *een – spannen*; *iem. in –en sluiten*; 2 *de –en van gezag*; *rukken aan de –en van zijn lot*; 3 *een – van misdaden*; 4 *een – van bergen*; in N.-Ned. inz. lit. t., fig.
II. Ke'ten, keette, h. gekeet (*zout raffineeren*).
Ke'tendicht, o. –en (*rederijkersdicht*: *het slot v. e. regel rijmt op het begin v. d. volgende*).
Ke'tenen, ketende, h. geketend (1 *met een keten, ketenen vastmaken, in ketenen slaan, boeien*; 2 fig. *bedwingen*): 1 *Prometheus was aan een rots geketend*; 2 *zijn hartstochten* –.
Ke'tengebergte, o. –n (*gebergte, welks toppen zich op een rij of op rijen in een bepaalde richting uitstrekken*).
Ket'je, o. –s (Z.-N. *Brusselsche straatjongen*).
Ke'tjoe, v. (*op Java, vooral in de Vorstenlanden nu en dan voorkomende rooverbende, die onder groot misbaar de woningen van gegoeden binnendringt, soms een geheel dorp overvalt*); in de residentie Batavia: Rampok, op N.- en O.-Java: Kampak.
I. Kets, v. –en (Z.-N. gew. *hooiopper*).

II. Kets (*kort afgebroken geluid* bv. bij niet afgaan v. e. vuurwapen) **1** tw.: **2** zn. m.

I. Ket'sen, ketste, h. geketst (1 van vuurwapenen: *niet afgaan, weigeren*; 2 fig. *van de hand wijzen*; *van de hand gewezen worden, afspringen*): 1 het pistool ketste; v. e. biljartkeu: *de keu ketste*, afschampen, afglijden; 2 *wij hebben het gelukkig geketst*; *het verzoek om salarisverhooging is geketst.*

II. Ket'sen, ketste, h. geketst (Lat. captiare, Z.-N. *kaatsen*, [*aan*]*drijven, gejaagd loopen*).

Ketsoor', v. oudere vorm van Kletsoor.

Ket'tel, m., Z.-N.; zie Kertel.

Ket'ter, m. –s (Gr. katharos = zuiver: eig. *zuiveraar*; *gedoopt christen, die afwijkt van de heerschende, als rechtzinnig erkende leer*, inz. *afvallige van het R.-K. geloof*): zegsw. *elke* (of: *iedere*) *– heeft zijn letter*, ieder weet voor zijn beweren wel gronden te vinden; *een – op het gebied der kunst.*

Ket'teren, ketterde, h. geketterd (*razen, tieren, uitvaren*); verg. Verketteren.

Ket'tergericht, o. –en (*geloofsrechtbank*; [*geestelijke*] *rechtbank, voor welke* [*de*] *ketters terechtstaan*; *inquisitie*; ook: *gerechtelijk onderzoek ten opzichte van ketters*).

Ketterij', v. –en (*het afwijken van de als rechtzinnig erkende leer* inz. *van de R.-K. leer*; fig. *afwijking van het gangbare gebruik, als laakbaar, ongeoorloofd beschouwd*; *hetgeen afwijkt, kettersche dwaalleer*): fig. *– op 't gebied van kunst*, grove dwaling.

Ket'terjager, m. –s (*dweepziek speurder naar en vervolger van ketters en ketterijen*).

Ket'tersch*, bn. (1 [*als*] *van een ketter of ketters*; 2 van personen: *ketter zijnde, met ketterij besmet*): 1 *–e leeringen*; 2 *–e vrijgeesten.*

Ket'ting, m. –en (1 *band of snoer, gevormd uit een reeks in of aan elkander geschakelde schakels, schalmen, ringen*; 2 *reeks of rij van met elkander verbonden of in verband staande zaken*; 3 weversterm: [a] *het garen, dat voor de schering bestemd is, kettinggaren*; inz. [b] *de draden, die in het weefsel in de lengte* [*moeten*] *loopen, kettingdraad*): 1 *– zonder eind*; *een stuk –*; *een waakhond aan de –*; zegsw. *van de – zijn*, uitgelaten; *dwangarbeid in de –*, O.-I. (vóór 1918) straf voor inlandsche misdadigers; *een blok met een – aan het been verbonden, werd door den veroordeelde voortgesleept*, vroegere straf in ons land; *aan de – leggen*, [a] van dieren: vastleggen, [b] van schepen enz.: aan een ketting vastleggen (bij wijze van gerechtelijk beslag); 2 *een – van bergen*, meestal *bergketen*; 3 *een – van linnen en een inslag van grove wol.*

Ket'tingbreuk, v. –en (rek. *gedurige breuk*).

Ket'tingbrug, v. –gen (*met het dek geheel of gedeeltelijk aan kettingen hangende brug*; ook wel: *ophaalbrug*); **–draad,** m. –draden (*zwaar ijzerdraad*; wev. *schering*); **–ganger,** m. –s (O.-I. *dwangarbeider*): *de om 't middellijf en om de enkels bevestigde kettingen, werden in 1835 door ijzeren ringen om de hals vervangen*; ook, –jongen, –beer; **–garen,** o. –s (*garen, waarmee of waarvan de ketting* in bet. 3[b] *geschoren wordt*); **–handel,** m. (distributietijd: *woekerhandel in goederen, tegen de gestelde maximumprijs in 't groot opgekocht*); **–hond,** m. –en (*hond aan de ketting*); **–kast,** v. –en (*beschermende kast van de fietsketting*); **–kogel,** m. –s (*twee kogels, door een ketting verbonden, tegelijk uit een vuurmond geschoten*, vero.); **–loos*,** bn. (*zonder ketting* inz. *van een fiets*): *een – rijwiel*, z. Acatène; **–molen,** m. –s (*toestel bestaande uit één of twee kettingen zonder einde, waaraan toestellen* [*emmers enz.*] *bevestigd zijn voor het opvoeren van vloeistoffen*); **–regel,** m. –s (rekenk. *reeks van aaneengeschakelde evenredigheden, zoo verbonden, dat de linkerzijde van elke vergelijking gelijknamig is met de rechterzijde der voorgaande*); **–steek,** m. –steken (*wijze van borduren, naaien, waarbij de draad als een keten dooreen gewerkt wordt, siersteek*); **–zijde,** v. (*getweernde zijde*).

I. Keu, v. –s, –en (Fr. queue: *biljartstok*).

II. Keu, v. –s, –en (*big*; ook: *wijfjesvarken*; *varken*); **–tje,** o. –s.

Keu'en, keude, h. gekeud (*biljarten*).

Keu'kelen, keukelde, i. gekeukeld (*buitelen, tuimelen, duikelen*): *over zijn hoofd –.*

Keu'ken, v., in bet. 1 –s (1 *plaats, waar het eten bereid wordt*; 2 *wijze van spijsbereiding*; 3 *de spijze zelf*): 1 *een kleine –, een ruime –*; 2 *de Fransche –*; 3 *hij houdt v. e. goede –*; *een schrale –*; zegsw. *een vette –, een mager testament*, wie altijd smult, kan niet sparen.

Keu'kenbeschuit, v. –en (*grove, harde beschuit*); **–boek,** o. –en (*kookboek*); **–fornuis,** o. –fornuizen (*braad- of kookkachel*); **–fransch*,** o. (*slecht Fransch*); **–gerei,** o. of **–gerief,** o. (*allerlei keukengereedschap: potten, pannen enz.*); **–lamp,** v. –en (*lamp voor de keuken*, inz. *ouderwetsche koperen lamp met los oliebakje en met tuit*; ook: *tuitlamp*); **–latijn,** o. (*slecht Latijn*); **–meid,** v. –en (*dienstbode, belast met het koken*); **–piet,** m. –en (*een man, die zich met de kleine aangelegenheden v. d. keuken, v. h. eten bemoeit*; *kleingeestig bemoeial, muggenzifter*); **–prinses',** v. –sen (scherts. [*bazige*] *keukenmeid*): *hofjesjuffrouwen zijn veelal gewezen –prinsessen*; ook: Keu'kenprinses; **–stoel,** m. –en (*stoel van eenvoudig maaksel* [die in de keuken wordt gebruikt]).

Keu'kentje, o. –s (*soort van kokinje of suikerballetje*, naar den eersten bereider J. Keuken te Arnhem): *een zakje met –s.*

Keu'kenwagen, m. –s (mil. *wagen, die te velde als keuken dient*): *elke compagnie heeft haar –*; **–werk,** o. (*werk, in de keuken te verrichten*): fig. *dat is –*, minderwaardig werk, dat toch gedaan moet worden.

Keu'kenzout, o. (*het gewone zout*).

Keu'le, v. (*boonenkruid*; Lat. satureja hortensis); gew. *Keune.*

Keu'len, o. (*stad aan de Rijn, het oude Colo'nia Agrippi'na*, d. i. *de kolonie v. Agrippina*: *bisschopsstad*): spreekw. *– en Aken* (of: *Aken en Keulen*) *zijn niet op één dag gebouwd*, een (groot) werk eischt tijd en geduld; *hij stond te kijken, of hij het te – hoorde donderen*, stom van verbazing.

Keu'lenaar*, m. –s (1 *man geboortig uit, thuisbehoorende in, burger van Keulen*; 2 *lange platte aak, bestemd voor de Rijnvaart*): 1 *onze groote Vondel was een –* (geboren 1587); 2 *de – zonk*; verg. Samoreus.

Keulsch*, bn. ([*als*] *van, in, uit, eigen aan Keulen*): *dit is – aardewerk*; *een –e pottentrien*, ventster van Keulsche potten; *een –e aak.*

Keul'sche vaart*, v. (*waterweg van A'dam naar de Rijn en Keulen*).

Keu'oogen*, o. mv. (*kleine, zwarte meisjes-*

oogen), term inz. in gebruik op Z.-Beveland.
Keur, v. –en (verwant met *kiezen*: 1 *onderzoek en beoordeeling*; inz. *blijk of bewijs van keuring*, bij gouden en zilveren werken en munten: *stempelmerk, essaai*; 2 *keuze, verkiezing*; 3 *dat, wat uit een verscheidenheid als het beste gekozen is of gekozen verdient te worden*; *het puik*; 4 *uitgezochte, uitgelezen verscheidenheid van iets*; 5 gesch. *handvest, privilege*; *verordening van een gilde, reglement van een waterschap enz.*): 1 *er behoefde geen – bij dezen candidaat*; *–en bij de waarborg van goud en zilver*; 2 *schoenen op –*; *te kust en te –*, voor 't kiezen, zooveel men maar wil; 3 *de – van het leger*; *de – der fijnste lekkernijen*; 4 *een – van spijzen*; *een – van geestige gedichtjes*; *Roomsche –*, bloemlezing uit Kath. Ned. letteren, als titel; 5 *de – van Middelburg uit 1217*.
Keur'bende, v. –benden (vero. *legioen*; thans: *uitgelezen troep [soldaten]*).
Keur'der, m. –s (eig. *iem., die keurt*; *beoordeelaar*, ook: *taxateur*).
Keu'ren, keurde, h. gekeurd ([*deskundig*] *beoordeelen, onderzoeken, toetsen*; *het gehalte onderzoeken*; *proeven*): *goud –*; *wijn –*; *hengsten –*; *iem. geen blik waardig –*, achten.
Keu'rig, –er, –st **1** bn. (1 *niet aanstonds voldaan*; *kieskeurig, vies*; 2 overdrachtelijk: *blijk gevende van fijn gevoel*; 3 *blijk dragende van een beraden, zorgvuldig, door smaak en tact geleid kiezen*: *uitgezocht*; *smaakvol*; *net, puntig, proper, verzorgd*): 1 *in het oog van een –en rechter genade vinden*; *een – kenner*, uitnemend, fijn; v. lichaamsdeelen: *een – oog, een – oor*; *– op zijn wijn zijn*; 2 *een – oordeel*; *naar de –ste kunstregelen gebouwd*, welgekozen; 3 *een –e vertaling*; *eenvoudig en – in een donkerblauw costuum*; *wat ben je –!* als uitroep: *–! – en –! een –e bediening*; *– en net*; **2** bw. (1 *met zorgvuldige, verzorgde, puntige netheid*; 2 *in de puntjes, netjes, proper*; 3 *op uitnemende wijze*; 4 bw. van graad: *bij uitstek goed, zeer*): 1 *– kunnen borduren*; *– opgediend, gebonden, gekleed*; 2 *er – uitzien*; *je jas zit –*; 3 *dat heb je – gedaan*; 4 *hoe was het? –! – net(jes) gekleed*.
Keu'righeid, v. (1 *kieskeurigheid*; 2 *fijne verzorgdheid*; 3 *netheid, properheid, verzorgde puntigheid of zindelijkheid*): 1 *– in het schiften*; 2 *met – en kracht schildert zij deze verborgenheden*; 3 *de – v. muts en keelbanden*.
Keur'ijzer, o. (Z.-N. *keurstempel*).
Keu'ring, v. –en (1 *deskundige beproeving en onderzoek*; 2 *een gelegenheid, waar gekeurd wordt*): 1 *– v. lotelingen, v. stieren*; 2 *op de – behaalde de merrie een prijs*.
Keur'korps, o. –korpsen (*keurbende*).
Keur'lijk, bn.; –er, –st (*uitgelezen, fijn*).
Keur'ling, m. –en (vero. *legioensoldaat*; lit. t. *uitgelezen soldaat*).
Keur'mede, v. –meden (gesch. *het beste stuk v. d. hoorige, dat bij diens dood door den heer werd genaast*, b.v. *een koe*; *mede* = geschenk); **–medige,** m. e. v. –n (*hoorige*).
Keur'meester, m. –s (1 *beambte, met het keuren van metalen, vee, voedingsstoffen belast*; 2 *kunstrechter, criticus*): 1 *deze beambte is – van het vleesch*; 2 *treurige –s*.
Keur'prins, m. –prinsen (*zoon v. e. keurvorst*); **–prinses',** v. –prinsessen; ook: Keur'–.
Keurs, o. keurzen (oorspronkelijk: *kleedingstuk voor vrouwen, dat van de schouders tot de voeten reikt*; vero., gew.: *vrouwenrok*; thans inz.: 1 *lijf, lijfje*; 2 *korset, rijglijf met baleinen*; fig. *belemmerend, knellend bedwang*): 1 *een klein meisje met een rozerood rokje en een blauw keursje*; 2 *'t keurs der etiquette*; **–'lijf,** o. –lijven (*keurs* bet. 1; *korset* inz. fig.): *het – ontrijgen*; *het – van goede manieren en deftigheid*.
Keur'soldaat, m. –soldaten (lit. t. *keurling*).
Keur'teeken*, o. –teekens (*stempel, teeken der keur, waarborgteeken*).
Keur'teekenen*, keurteekende, h. gekeurteekend (*het keurteeken zetten op iets*).
Keur'verwantschap, v. (*scheikundige verwantschap*); zie Affiniteit.
Keur'vorst, m. –en (gesch. *rijkvorst, gerechtigd om mede den Duitschen keizer te kiezen*): *De Groote –*, Frederik Willem van Brandenburg 1640–1688; **–vorstelijk,** bn. en bw. (*van, betreffende, eigen aan een keurvorst*); **–vorstendom,** o. –men (*gebied, waardigheid van een keurvorst*): *het – Mainz*.
Keus, Keu'ze, v. keuzen (1 *de daad, de handeling van het kiezen*; *het kiezen*; 2 *het kiezen of verkiezen van iem. voor een ambt, waardigheid*; Z.-N. spreekt. steeds *keus* en m.: *verkiezing, stemming*; 3 *de gelegenheid, de vrijheid, de macht om te kiezen*; *het kunnen of mogen kiezen*; 4 *voorkeur, voorliefde, uitverkiezing*; 5 *de zin, waarin zich iems. voorkeur heeft bepaald*; 6 *iems. verkiezing, dat wat iem. gekozen heeft*; 7 *iets of iem., dat, wie(n) men verkieslijk vindt*; 8 *verscheidenheid, waaruit men kan kiezen, ruimte of voorraad om uit te kiezen*; 9 *uitgelezen verscheidenheid van gelijksoortige zaken*): 1 *een, de keuze tusschen*, het door kiezen beslissen ten voordeele van 't een of 't ander; *de keuze eener schilderij*; *een keuze doen*; *iems. keuze valt op iets*; *naar (eigen) keuze*, eigen verkiezen; 2 *bij deze vacature is de keuze bepaald tot ingenieurs van Delft*; Z.-N. *hoe zal het afloopen met de keus?* 3 *de keuze hebben*, mogen kiezen; *men laat, geeft, biedt iem. de (vrije) keuze*; *er is* (of: *men heeft*) *geen (andere) keuze*, slechts één ding kan gedaan worden; *ter keuze van, te mijner keuze*; *uit vrije keus*; 4 *zijn keuze bepalen, vestigen, laten vallen op*; *de vrouw van iems. keuze*; 5 *met de keus van mijn onderwerp zal ik u, lezer, verrassen*; 6 *dat is een vreemde keus*; 7 *die kleur zou mijn keus niet zijn*, ik zou die kleur niet kiezen; 8 *er is keus genoeg*; *groote keuze regenjassen*; 9 *met een keuze van zijn vrienden verscheen hij*; *drie soorten of keuzen* (Fr. choix) *in die lakenfabrieken*.
Keu'tel, v. –s ([*hard*] *stuk drek van mensch of dier*; fig. *dreumes*).
Keu'telaar, m. –s (*talmer*; *beuzelaar, kleinzielig man*); **–ster,** v. –s.
Keu'telachtig, bn., bw.; –er, –st (*kleingeestig, beuzelachtig*): *–e opmerkingen*.
Keutelarij', v. –en (*beuzelachtige zaak*).
Keu'telen, keutelde, h. gekeuteld (*beuzelen*; *talmen*): *wat keutel je toch!* gmz.
Keu'telig, bn. en bw.; –er, –st (*kleingeestig, keutelachtig*): *– te werk gaan*.
Keu'telwerk, o. (*beuzelwerk*).
Keu'ter, m. –s (bewoner van een kote = kleine boerenwoning; *kleine boer, boer met een klein eigen bedrijf*; ook: *boer, die geen paard houdt*); **–boer,** m. –en.
Keu'teren; zie Koteren.

Keu'terhaak, m. –haken (Z.-N. *pook*).
Keuterij'tje, o. –s (*klein boerderijtje*).
Keu'vel, v. –s (*kraagkap, kaproen, het puntige deel*; inz. *kap, of kleed met kap van kloosterlingen*; in het Overmasche: *muts of kap met ver over de schouders afhangende strook der vrouwen*); zie Kap.
Keu'velen, keuvelde, h. gekeuveld (*gezellig praten, kouten*): *gezellig zitten te –.*
Keu'ze, v. keuzen; zie Keus.
Keu'zelen, keuzelde, h. gekeuzeld (freq. van *koozen*, praten: *kouten, keuvelen*).
Ke'vel, m. –s (*tandvleesch; kaak zonder tanden*).
Ke'ver, m. –s (in het mv. *de insecten hoorende tot de orde der schildvleugeligen; een exemplaar van een bepaalde soort van schildvleugeligen*; scherts. [*rij*]*paard*): *een groote bruine –; een snuit–, een goud–.*
Ke'vie, v. kevies (*vogelkooi*); gew., Z.-N.
K. G., m. (Eng. *Knight of the Garter, ridder van de Kouseband*); zie Garter-orde.
Kha'ki, Hindoesch = aardkleurig **1** o. (*bruin- of grauwgele stof* inz. *voor uniformen*); zie opm. Alpaca; **2** m. –'s (*soldaat in khaki*).
I. Khan, m. –s (Perzisch-Arab. = heer, vorst: *titel v. e. Tartaarschen of Mongoolschen vorst, een gouverneur, een bevelhebber enz.* [achter de naam], verg. Bey).
II. Khan, v. –s (Perzisch-Turksch: *oostersche herberg*; *markt*). (kh = k).
Khanaat', o. –naten (*gebied, waardigheid van een Khan*): *het – van Khiwa.*
Khedi've, m. –n (Perzisch: kleine koning; *onderkoning v. Egypte*). (khe = kee).
Kib, kib'be, v. kibben; zie Kub.
Kib'belaar, m. –s (*iem., die* [*graag*] *kibbelt*); **–arij',** v. –en (*gekibbel; kibbelpartij*).
I. Kib'belen, kibbelde, h. gekibbeld (*harrewarren, twisten over kleinigheden*): *met iem. – over, om iets*; **–partij** (*ruzie*).
II. Kib'belen; zie Kibbeling.
Kib'belig, bn.; –er, –st (*twistziek*).
I. Kib'beling, Kib'belen, Kib'bels, v. (*gezouten wangen van de kabeljauw*).
II. Kib'beling, v. –en (*kibbelarij*).
Kibit'ka, kibit'ke, v. –'s, –s (Russisch: reisdeken; inz. *licht voertuig op vier lage wielen, zonder veeren*; ook: *Tartaarsche tent*).
Kid'(de), v. kidden (*klein paard, hitje*).
Ki'djang, v. –s (O.-I. *ree*).
Kiek, v. –en; zie Kiekje.
Kie'keboe, tw. (*uitroep, waarmee men, na zich verscholen te hebben, eensklaps bij verrassing weer te voorschijn komt*): *– spelen.*
I. Kie'ken, o. –s (*jong hoen*; Z.-N. *kip*).
II. Kie'ken, kiekte, h. gekiekt (*een kiekje nemen, maken van*): *iem., iets –.*
Kie'kenborst, v. (Z.-N. *kippeborst*); **–dief,** m. –dieven (*valkachtige vogel*, Lat. circus).
Kie'kenfretter, m. –s (Z.-N. spotn. *Brusselaar*; ook: *inwoner van Oudenaarde*).
Kiek'je, o. kiekjes (*photographische opname, genoemd naar den studenten-photograaf Kiek te Leiden*; inz. *gelegenheidsfotographie, amateursfotographie*): *een – nemen van.*
Ki(e)ks'dood*, bn. (Z.-N. *morsdood*).
I. Kiel, v. kielen (1 bij houten schepen: *het onderste langscheepsche hout, de grondslag van het scheepsgeraamte*; oneig. *het samenstel van ijzeren, stalen platen, dat de kiel bij ijzeren en stalen schepen vervangt*; 2 *het onderste deel van een schip*; 3 lit. t. *schip*): 1 *de – v. e. schip leggen*; 2 *iem. onder de – doorhalen*; 3 *daar komt de –, met goud belaân!*
II. Kiel, m. kielen (*loshangend kort overkleed voor werklieden en boeren*; ook: *jongenskleedingstuk*): *in een blauwgeruite –; de Brabantsche blauwe kiel was in 1830 de uniformdracht der Belgische vrijkorpsen.*
I. Kie'len, kielde, h. gekield (v. e. schip: *overhalen op zijde om het te herstellen*; naam van de straf: *kielhalen*): *raderschepen kielt men niet*; ook: *het schip kielt moeielijk.*
II. Kie'len, *wielen, rand om 't land!* Zeeuwsche feestdronk, ter eere v. de *zeevaart*, de *landbouw* (wielen) en de *dijken*; z. Kiel **I.**
Kiel'halen, kielhaalde, h. gekielhaald (v. e. schip: *de kiel boven water brengen om het van onderen te kunnen nazien*; *kielen*; vroeger: *straf op* [*oorlogs*]*schepen, waarbij de overtreder onder de kiel v. h. schip werd doorgehaald*): zegsw. *ik laat me –, als 't niet waar is*, de strengste straf over mij!
Kiel'jacht, o. –en (*jacht met een kiel*, geen platbodemjacht); **–schip,** o. –schepen.
Kiel'spit, o. –spitten (*wigvormig ingespitte aardgeul, grep, greppel, vore*).
Kiel'tuin, m. –tuinen (*vlechtwerk van rijzen om in de grond geslagen staken*; *vlechttuin*).
Kiel'vlak, o. –vlakken (bij vliegtuigen: *het vertikale stabilisatievlak, achter op de romp*).
Kiel'water (*zog*: *schuimend spoor, dat een schip in het water achterlaat*; ook: *het vuile, stinkende water, dat zich beneden boven de kiel verzameld heeft*): fig. *iem. in zijn – zeilen*, hem op de hielen volgen; zegsw. *blijf uit zijn –*, [a]) volg hem niet na, [b]) kom niet te dicht bij hem, blijf uit zijn (gevaarlijke) omgeving; **–'zog,** o. (*kielwater* bet. 1).
Kiem, v. –en (1 *het beginsel van een nieuw organisme*; 2 in betrekking tot een kwaal enz.: *de verborgen oorzaak, het eerste beginsel ervan*; ook: *de bepaalde microbe, waaraan men het ontstaan der kwaal gelooft te moeten toeschrijven*; 3 *vroegste, eerste grondslag; grondbeginsel; in beginsel aanwezige aanleg*): 1 *de –en der planten*; 2 *een – van longtering ontdekken*; 3 *hij vormde in de partij een – van ontbinding*; nog: in zegsw. *iets in de – smoren, verstikken; in – aanwezig*; **–'pje,** o. –s.
Kie'men, kiemde, h. gekiemd (1 van zaden: *uit gaan spruiten*; van planten: *ontspruiten*; van bladeren: *ontbotten*; 2 *ontstaan, opkomen, zich ontwikkelen*): 1 *de zaden willen niet –; het –de kruidje in de wei; als 't eerste loover kiemt en bot*; 2 *gevoelens doen – in iems. hart*; **–'kracht,** v. (*kracht om te ontkiemen, in zaden*); **–'wit,** o. (*plantenkiem, voedend stof in zaden*).
Kien 1 bw., uitroep bij het kienspel; **2** bn.: *– zijn*, gewonnen hebben, ontleend aan *Kien!* (Fr. *quine*, vijf nummers op een rij).
Kien'dop, m. –pen (*lottodopje, bij kienen*).
Kie'nen, kiende, h. gekiend (*het kienspel spelen*): *de benaming – is ontleend a. d. uitroep Kien v. d. speler, die het eerst de vijf nummers v. één rij op een kienkaart vol heeft.*
Kien'kaart, v. –en (*nummerkaart in het kienspel, lottokaart*).
Kien'spaan, v. –spanen (*spaantje van kien- of veenhout als ontstekings- of verlichtingsmiddel*); ook: **–spaan'der,** m. –s.
Kien'hout, o. (*fossiele boomstam, fossiel hout in veengrond*): *het licht van –.*
Kien'spel, o. –spellen (*lottospel*).

Kiep, v. –en ([*strooien*] *vrouwenhoed; korf*).
Kier, m. –en (*reet, nauwe opening, spleet*): *de deur stond op een –(tje),* stond aan, was eventjes ontsloten; *op een kier(tje) zetten; op een – laten; op een kier(tje) openen,* eventjes; *ze keek door de – van 't gordijn.*
Kie'reboe, v. –s (*zeker vierwielig rijtuig* [*speelwagen*] *met kap en op riemen*).
I. Kies, v. kiezen (*maaltand, baktand*): *een holle –; iem. een – (uit)trekken,* [a]) eig., [b]) fig. iem. diep in de beurs doen tasten, iets onaangenaams aandoen; *iets achter de kiezen steken, zetten,* in de mond; *dat stop ik in mijn holle –,* dat is erg onbeduidend; bij verg., [a]) naam van een ingelascht hoekstuk, [b]) de klampen van een spil.
II. Kies, o. (*verbinding van zwavel met een metaal*).
Kies'baar, bn. (*kunnende gekozen worden, de vereischten er toe bezittend*).
Kies'bevoegd, bn. (*kiesgerechtigd: volgens of krachtens de wet gerechtigd om bij een verkiezing zijn stem uit te brengen*); **–'briel,** m. –ven (Z.-N. *stembiljet,* eerste bet.); **–burcel*,** o. –en (Z.-N. *stembureau*).
Kiesch*, –er, meest – **1** bn. (1 van personen, hun organen enz.: *moeielijk te bevredigen, nauwnemend, kieskeurig*; 2 *keurig, fijn onderscheidende op het gebied van de geest; fijngevoelend, fijngevoelig*; 3 van zaken: *van een fijn gevoel blijk gevende; welvoeglijk; fatsoenlijk, behoorlijk*; 4 *een fijn gevoel vereischende, delicaat*): 1 *hun –e tong; zijn –e ooren kwetsen; niet – in de keuze van,* te gemakkelijk, lichtvaardig; *– op zijn eten*; 2 *een –e geest; kiesch van woorden*; 3 *–e smaak; –e woorden; een min –e uitdrukking; iem. op –e wijze op zijn tekortkomingen wijzen*; 4 *ik heb mij van deze –e taak gekweten*; **2** bw. (*op een van fijn gevoel blijkgevende wijze*): *dat is niet zeer – gehandeld.*
Kiesch'heid*, v. (1 *keurigheid; kieschkeurigheid*; 2 *fijne gevoeligheid op het gebied van smaak en kunst*; 3 *angstvallig, fijne, bescheiden, anderen ontziende gevoeligheid in aangelegenheden van zedelijkheid; betamelijkheid en welvoeglijkheid; fijne, omzichtige tact*): 1 *de – v. mijn gehemelte*; 2 *de – v. d. schrijver*; 3 *met – een zaak behandelen.*
Kieschkeu'rig*, bn., bw.; z. Kieskeurig.
Kies'college, o. –colleges (*college van kiesbevoegden*): *in groote gemeenten heeft het – de keus van den predikant.*
Kies'deeler*, m. –s (*het quotiënt van de bij een verkiezing uitgebrachte stemmen en het cijfer der vacante zetels*).
Kies'district, o. –en (*een der districten, waarin ons land is verdeeld ten behoeve van de verkiezing van de leden van een vertegenwoordigend lichaam, de Tweede Kamer enz.*).
Kies'gerechtigd, bn. (*kiesbevoegd*).
Kies'kauw*, m. en v. –en (*iem., die met lange tanden eet; iem., die op het eten te vitten heeft, het eten beter, lekkerder, anders wil hebben*).
Kies'kauwen, kieskauwde, h. gekieskauwd (*zonder graagte, treuzelig of met tegenzin eten*; ook: *zeuren, zaniken over een onderwerp*); **–kauwer,** m. –s (fig. *zeur*).
Kieskeu'rig*, bn., bw.; –er, –st (*moeilijk te bevredigen* wat de smaak betreft): *hij is erg – op zijn middagmaal*; ook: Kiesch–.
Kies'pijn, v. (*pijn in één of meer kiezen*): *ik kan hem missen als –*; zie ook Boer.
Kies'plicht, m. (*zedelijke gehoudenheid of wettelijke verplichting om te gaan stemmen*); **–recht,** o. (*het recht om te kiezen*): *algemeen –,* stemrecht voor alle burgers van de wettelijke leeftijd; *passief –,* het recht, de bevoegdheid om tot lid van een vertegenwoordigende vergadering gekozen te worden; **–stelsel,** o. –s (*wijze, waarop het kiezen geregeld is*); **–vereeniging*,** v. –en (*vereeniging of bond, waarvan de leden bij verkiezingen onder leiding van een bestuur geschikte candidaten voordragen en steunen*); **–vergadering,** v. –en (1 *vergadering van een kiesvereeniging*; 2 *bij de wet geregelde vergadering van kiezers uit een omschreven gebied; het lichaam der kiezers*): 1 *er is van avond –*; 2 *door de – aangewezen gezworenen*; **–wet,** v. –wetten (*wet, regelende het kiesrecht en de wijze der verkiezing*).
I. Kiet, v. –en (Z.-N. *kuit*); verg. Kijt.
II. Kiet, bn. en bw. (Fr. *quitte*): *–zijn,* [a]) niets meer schuldig zijn of te vorderen hebben; [b]) gezegd, wanneer men iem. iets heeft „betaald gezet"; *ik speel juist –,* zonder winst of verlies.
Kie'telen, kietelde, h. gekieteld (*kittelen* inz. in bet. 1): *onder de kin –.*
Kieuw, v. kieuwen (1 in het alg. *ademhalingswerktuig van waterdieren* [*inclusief het kieuwdeksel*] inz. van visschen; 2 *de plaatjes, blaadjes of draden, door middel van welke het koolzuur van het bloed tegen zuurstof uit de in het water opgeloste dampkringslucht wordt uitgewisseld*): 1 *mét schiet een haak zijn –en in*; 2 *de –en van versche visch moeten rood zijn*; **–'deksel,** o. –s (*beweeglijke plaat, die bij de meeste visschen de kieuwen beschermt*); **–dragend,** bn. (*met kieuwen*); **–holte,** v. –n (*holte waarin de kieuwen, de ademhalingswerktuigen gelegen zijn*); **–pootigen*,** m. mv. (*schaaldieren*); **–spleet,** v. –spleten (visschen: *opening, waardoor het water van de slokdarm naar buiten komt,* bij visschen zonder kieuwdeksel: *spleetvormig kieuwgat*).
Kie'vit, m. –en (*loopvogel ter grootte van een tortel, pluvierachtige moerasvogel*; Lat. vanellus vanellus): zegsw. *zoo vlug als, loopen als een –,* zeer vlug; scherts. zelfverwensching: *ik ben een –, als ik het weet*; volksbenaming voor sommige gewassen bv. in Z.-Holland = pinksterbloem; gew. Kiefte.
Kie'vitsbloem, v. –bloemen (*lelieachtige plant*; Lat. fritillaria meleagris; gew. *naam voor de pinksterbloem*).
Kie'vitsei, o. –eieren; **–nest,** o. –nesten.
Kie'zel, o. in bet. 2 –s (1 *scheikundig element, een metalloïde*; 2 *kleine rondachtige steenen, grind*): 1 *bij de proef werd de aanwezigheid van – aangetoond*; 2 als voorwerpsnaam: *een kiezeltje in de schoen gekregen hebben; de beek, glijdend over –s of zand*; als verzamelnaam: *de weg met – verharden*; **–aarde,** v. (*verbinding van kiezel met zuurstof*); **–bank,** v. –en (*een laag steengruis in de grond*); **–bed,** o. –den (1 *natuurlijke bedding van kiezels, van kiezelgrond*; 2 *bed van kiezels of grind als deklaag van een kunstweg*): 1 *zware –den*; 2 *de breedte van het – is 4 m*; **–grind,** o.; **–kuil,** v. –en (*grindkuil*), gew.; **–laag,** v. –lagen; **–lijst,** v. (*zinken lijst, als steunlijst op platten, die met houtcement en een*

grindlaag worden afgedekt); –**pad,** o. –paden (*bekiezeld, begrind* [*tuin*]*pad*); –**plaat,** v. –platen (*grindplaat*); –**steen***, m. –en (*door afslijting en schuring afgerond stukje kwarts*): stofnaam: *kiezelaarde, ook wel – genoemd*; voorwerpsnaam: *rond en glad als een –(tje)*; –**weg,** m. –wegen (*grindweg; kunstweg, gehard met kiezelsteenen*); –**zand,** o. (*klein korrelig grind*inz. *oever- of riviergr.*).

Kiezelzuur **1** o. (Duitsch: Kieselsäure; *verbinding v. kiezel, waterstof en zuurstof*); **2** bn.: *kiezelzure zouten,* met kiezelzuur.

Kie'zen, koos, h. gekozen (1 *keuze doen; zijn keus bepalen; een keuze doen uit, onder, tusschen*; in verzwakte opvatting: *nemen*; 2 *uitlezen, uitzoeken*; inz. [a]) *bij keuze aanwijzen, verkiezen voor een ambt, betrekking, enz.*; [b]) *bij stemming aanwijzen van een lid of leden v. e. vertegenwoordigende vergadering of* [*in kiesvereenigingen*] *van een candidaat of candidaten voor het lidmaatschap zulker vergaderingen*; [c]) *de functie van kiezer uitoefenen; zijn stem* [*gaan*] *uitbrengen*; 3 *verkiezen: verkieslijker of het verkieslijkst vinden, begeerlijk, behaaglijk vinden*): 1 *moeten – of* (vroeger: *en*) *deelen,* een keuze moeten doen (uit twee minder aangename dingen), of 't één, of 't ander moeten doen; *tusschen twee of meer zaken, personen –; uit een menigte –; ik* (iem., die in twee districten gekozen is) *kies voor M.*, opteer voor M.; *van twee kwaden* (of: *kwalen*) *moet men het* (of: *de*) *beste* (of: *kleinste, minste*) –; *iets of iem. – boven iets, iem. anders*; zie Ei **II** 2; bij een tweegevecht: de keus der wapens mogen doen bv. *hij koos het pistool*; in verzwakte opvatting: *ergens zijn verblijf, domicilie –; iems. partij –; een goed oogenblik –; een voorbeeld –*; 2 *zijn woorden* (*goed*) –; *het voor 't – hebben*; [a]) *een bestuur –; iem. tot voorzitter –*; [b]) *als ik gekozen word in de gemeenteraad; iem. tot lid van de raad –*; [c]) *het is burgerplicht te – of te stemmen*; Z.-N. *voor iem. –*; 3 *dat mag aardig lijken: ik kies het niet.*

Kie'zentrekker, m. –s (*iem., die* [*slechte*] *kiezen trekt,* inz. *die hiervan zijn beroep maakt,* inz. op kermissen en jaarmarkten; *een gereedschap om kiezen mee te trekken, om zware spijkers uit balken enz. te verwijderen; vaartuig met windwerk tot het uittrekken van palen*): *liegen als een –.*

Kie'zer, m. en v. –s (*iem., die kiest* inz. *iem., die wettelijk bevoegd is overheidspersonen, leden eener vertegenwoordigende vergadering te kiezen*): *de –s zijn goed opgekomen*; –**sbond,** m. –en; –**sjacht,** v. (*jacht op kiezers, om kiezers te winnen*).

Kie'zerslijst, v. –lijsten (*lijst van kiesgerechtigden*); –**vereeniging***, v. –en; –**vergadering,** v. –en; z. Kies–.

Kie'zing, v. (Z.-N. *verkiezing*).

I. Kif, o. (*gebruikte run*): – *in de stal.*

II. Kif, v. (*jaloezie; herrie, ruzie*); ook Kift.

Kijf, v. (*twist*); in de zegsw.: *buiten –*, zonder er over te twisten, ongetwijfeld.

Kijf'aas, o. (uit *kijven* en *aas* = gewichtseenheid; *kleinigheid*): *twisten om een –.*

Kijf'achtig, bn.; –er, –st (*twistziek, gierig*): *–e buurvrouwen*; –**ziek,** bn.

Kijk, m. (1 *een afzonderlijke handeling van kijken, een blik*: [a]) eig. met het lichamelijk gezichtsorgaan, [b]) in fig. gebezigde uitdrukkingen; 2 *verstandelijk of redelijk gezicht of inzicht*; 3 *een keer kijken* eig. en fig. inz. in verkl. *kijkje* om te kennen te geven, dat het kijken maar even plaats heeft, of om de handeling te karakterizeeren als iets huiselijks, gemoedelijks; 4 *wat men kijkend ziet; doorkijk, rondzicht, uitkijk, vergezicht*; 5 *de daad van bezien*; ook: *datgene wat er aan te zien is; het gezicht, het aanzicht er van*): 1 [a]) *met bange – vragend*; [b]) *daar is geen – naar* (of: *op*), geen uitzicht op, er is geen kans op; 2 *een goede, een eigen – op iets hebben; geen – hebben op iets of iem.*, oordeel, inzicht missen ten opzichte van; 3 *ergens een –je nemen; iem. ergens* (of: *in iets*) *een –je geven, gunnen,* hem gelegenheid geven, gunnen een blik te slaan; *een –je in* (of: *naar*) *iets* bv. *Duizend en één kijkjes in Zwitserland*; 4 *een park met koepeltjes en kijkjes*; 5 *te –*, te zien, te aanschouwen, vrijelijk, open voor iedereen, met de bijgedachte aan spot bv. *iem. te – zetten, zijn majesteit is voor geld te kijk; met iets te – loopen.*

Kijk'dag, m. –dagen (*dag ter bezichtiging v. e. te verkoopen inboedel enz.*); –**duin** **1** v. –en (*hooge top van een duinenrij, van welks top men ver en wijd kan kijken*); **2** o. (*sterk fort met vuurtoren bij Den Helder*).

Kij'ken, keek, h. gekeken (in 't alg. *van zijn gezichtsvermogen gebruik maken*; inz. 1 *de oogen gebruiken; de blikken een zekere richting geven, ze in een zekere richting hebben*; ook van iems. oogen; 2 *zien; in staat zijn om te zien*; 3 *de oogen opslaan of openen om te zien*; 4 *oplettend of belangstellend toe-, uit-, rondzien*; 5 *gadeslaan, waarnemen, opletten,* met een indirecte vraag; 6 *met de oogen zoeken, speuren*; 7 *verbaasd, verwonderd blikken; verbaasd, verslagen staan*; 8 *iem., iets met het gezicht waarnemen*; 9 *bezien,* in verschillende opvatting): 1 *als hij – wou, dan boog hij dchterover; eventjes niet –; onthutst –; de oogen keken altijd ter zijde uit; – zonder zien*; 2 *ze kon nog maar uit één oog –, het andere was leeg*; 3 *oogen toe, niet –! je hebt gekeken* bv. onder de blinddoek uit; 4 *ik heb overal gekeken, maar niets gezien; moe van –; naar binnen –; niet zoo nauw –,* fig. nauwlettend toezien, opletten; 5 *om te –, of menheer er reeds was*; 6 *ik denk, ik zal toch eens – en . . . daar zit-ie*; 7 *ze keken allen, omdat hij 't wist*; 8 *iem. iets laten –; laat eens –*, laat eens zien; *zich van zekere kant laten –*, zich als zoodanig openbaren; met een infinitief: *kijk ze zwieren*; met verzwijging van infinitief: *kijk hem eens* (nl. zich aanstellen, mal doen enz.); 9 *kijk die gang, die looper eens; prentjes –*, beschouwen; *huizen –*, huizen gaan bezien met het oog op een koop of huur; *eens, eerst* (*nog*) *eens, wel eens, nog wel eens* (*zullen*) –, zullen „zien", in overweging nemen, overleggen (over); *laat* (*ik*) *eens* (*even*) –, laat ik eens (even) bezien, bezinnen, bedenken; gmz. *la's even* (of: *effentjes*) –; nog: inz. in een der opvattingen van 1–7 of in min of meer vaste verbindingen: *kijk!* of *kijk eens!* [a]) opwekking, aansporing om naar iets te zien; [b]) een soort van tusschenwerpsel bv. *kijk, ik werd zoo kwaad*; [c]) om aandacht, opmerkzaamheid te vragen bv. *kijk, nu moet je niet boos worden*; [d]) zie, let op, pas maar op, je zult (het) zien bv. *kijk, als dat nog eens gebeurde, dan;*

[e]) uitroep van blijde verrassing bv. *kijk, kijk, de schoolmeester heeft gelijk*; *kijk* (*eens*) *hier*, [a]) om iems. aandacht naar een bepaald punt te leiden, bv. *kijk hier, een haakje ook*, [b]) bij het toedienen, aanreiken bv. *kijk eens hier, daar heb je een kopje thee*; in verbindingen met een ww.: *staan* –, in zittende of staande houding (toe)schouwen; *hij staat maar te* –, niets uitvoeren inz. Z.-N.; *ik sta er van te* –, verbaasd, verwonderd staan; *pas* (*in de wereld*) *komen* –, [a]) nog maar eventjes in de wereld zijn, [b]) nog tot geen oordeel bevoegd, [c]) nieuweling zijn, onervaren; *er komt* (*heel*) *wat* –, er komt heel wat aan, voor de dag; *er komt heel wat bij* –, dat is vrij moeielijk; *eens komen* –, eens een kijkje komen nemen; met een voorzetselbepaling: **door** *de kier van de deur* –, zie ook Hennepen; bij verg. van zaken: *zijn knie kwam door de pijpen van zijn pantalon* –; **naar** *iem.* –; *daar mag je naar* –, je moet met het gezicht tevreden zijn, van bezitten is geen sprake; *laat naar je* –, tot iem., die iets ongerijmds beweert (als om te zeggen dat hij zóó mal is, dat hij zich moet laten bekijken in een dolhuis); *kijk naar je zelf* (of: *je eigen*), let op je eigen gebreken; *naar de kachel, het vuur, het eten* (*gaan*) –, omzien, er op letten, passen; **op** *de klok* –, de blik, de blikken slaan op; *op zijn neus* –, [a]) verlegen, beschaamd, [b]) teleurgesteld staan; *op een cent* –, zeer zuinig zijn; *niet op een kleinigheid* –, niet bekrompen, schriel zijn; zie Vinger; **over** *iets, iem., iems. schouder* –; **uit** *het venster* –, bij verg. van zaken: *het puntje van zijn zakdoek keek uit zijn jas*; *de ondeugd kijkt hem de oogen uit* (of: *kijkt hem uit de oogen*), is in zijn oogen te zien; zie Oog **I** 1; *kijk uit je oogen* (of: *doppen*), let op, suf niet; **voor** *zich* –, [a]) niet opzien, de anderen niet aanzien, [b]) uitzien naar wat op iems. weg is; *kijk vóór je*, [a]) zie me niet (zoo onbeschaamd enz.) aan, [b]) let op wat zich voor je bevindt.

Kijk'avond, m. –en (*avond vóór een vendutie, waarop de inboedel, welke verkocht zal worden, te bezien is*, Ned.-I.; *Sinterklaasavond, waarop men de winkels gaat kijken*).

Kij'ker*, m. –s (1 *iem., die* [*naar iets*] *kijkt*; *toeschouwer*; in samenstellingen: *iem., die zijn beroep maakt van kijken*; 2 in het mv. *oogen*; 3 *optisch instrument, verrekijker*; 4 Z.-N. *duiventil*): 1 *meer* –*s dan koopers*; *sterren*–; 2 *heldere, blauwe* –*s*; jagerstaal: oogen van hazen en konijnen; 3 *met een* – *gewapend*; zegsw. *iem. of iets in de* –(*d*) *hebben* (of: *de kijkers* = oogen), [a]) in 't oog, [b]) weten, doorzien, wat men aan hem of het heeft, wat hij, het waard is; *in de kijker*(*d*) (of: *in de kijkers* = oogen) loopen, [a]) verdenking wekken, [b]) van zaken: opmerkzaamheid gaande maken, verdenking wekken; 4 *de* – *is open*.

Kij'kerd; zie Kijker 3.

Kijk'gat, o. –gaten; verkleinw. –gaatje, o. –s (in 't alg. *opening, aangebracht in iets, om door te kijken, iets waar te nemen*; in het bijzonder o. a. *dakopening om naar buiten te zien*; *met een luikje sluitbare opening in een deur enz.*; *opzettelijk gespaarde opening in een kerker-, wal-, torenmuur enz.*): *'t* – *in het dak, waaruit een vlagge stak*; *een zware poort met een* –; *in de muren was hier en daar een* – *uitgespaard*; **–glas,** o. –glazen (1 *glas, glaasje, glazen plaatje of schijfje, waardoor men in iets naar binnen kijkt*; 2 *glas, glaasje, waardoor men naar buiten kijkt*; 3 *oogglas, vergrootglas*; 4 *kijker*): 1 –*glaasjes voor petroleumtoestellen*; 2 *de* –*glaasjes in een reiswagen*; 3 *Huet zag alles door een 19de eeuwsch* –; 4 *ingenieurs met* –*glazen*.

Kijk'hoest, m. (Z.-N. *kinkhoest*).

Kijk'-in-de-pot*, m. en v. –potten (*keukenpiet, Janhen*; ook: *ongewenscht toeschouwer*).

Kijk'je; zie Kijk.

Kijk'kast, v. –en (*kas, kast waarin iets te kijk is, waarin* [*voor geld*] *iets te zien of vertoond wordt, rarekiek*; *huis, vertrek, tuinhuisje enz. met overdadig veel ramen*); **–spel,** o. –spellen, ook –spelen (*spel, kermistent, waarin iets te kijken, te kijk is*; *diorama, panorama, rarekiek*): *Jaapje haalde zijn hart op aan de kijkspellen*; *Zwitserland, het mooiste* – *der natuur*; **–toren,** m. –s (*wachttoren, uitzichttoren*); **–uit,** m. (*het uitkijken, uitkijk*; *uitzicht*; *klein, uitstekend dakvenster*; Z.-N. *getraliede uitkijk in, of ter zijde van een voordeur*; inz. Z.-N. *rond uitspringend vensterraam* bv. bij winkeliers, *vooruitspringende toonkast*); **–venster,** o. –s (*klein raam in een deur enz., dat men kan openen zonder de deur enz. zelf open te doen*; *kijkglaasje*, bet. 2).

Kijt, v. –en (Z.-N. *vischkuit*); verg. Kiet **I.**

Kijva'ge, v. (*kijverij, gekibbel*). (**g** = zj).

Kij'ven, keef, h. gekeven (*krakeelen, twisten* inz. *met hooge stem*): *wijven* –; – *met, om, op*; **kij'ver,** m. –s; **–erij',** v. –en; **kijf'ster,** v. –s.

Kik, m. kikken (*flauw keelgeluid*): *geen* – *geven, laten*; *hij gaf* – *noch mik*, niet het minste geluid.

Kik'halzen, kikhalsde, h. gekikhalsd (*een kikkend geluid maken, alsof men braken moet, door oververzadiging walgen*): *die jongen eet, tot hij* –*halst*.

Kik'ken, kikte, h. gekikt (*een nauwelijks hoorbaar geluid „kik" maken*; *even spreken v. iets*): *jij mag er niet van* –; *niet* (of: *nergens*) *van, over* –, geen woord er van reppen; *zonder* – *of mikken*; *geen woord durven* –.

Kik'ker, m. –s (1 *kikvorsch*; 2 van in vorm overeenstemmende voorwerpen; 3 scherts. *borrel*): 1 *een sloot vol* –*s*; *veeren plukken van een* –, het onmogelijke doen; 2 *een der klampen aan een steigerpaal noemt men* –; 3 *we hebben nog genoeg voor een* –*tje*; **–bil,** v. –billen (*billetje van een kikvorsch, lekkernij*); **–dril,** v., of **–eieren,** o. mv.

Kik'keren, kikkerde, h. gekikkerd (*springen* [*als een kikvorsch*]): *jongens* –.

Kik'kerkruid, o.; zie Duitblad.

Kik'kerland, o. ([*moerassig*] *land met veel kikkers*; scherts. *ons land*); **–poel,** m. –en; **–rit,** o. (*kikkereieren, kikkerkuit*); **–spog,** o. (*wit schuim op sommige planten*); **–vischje*,** o. –s (*kikkerlarve, dikkop*).

Kik'vorsch*, m. –vorschen (eig. *vorsch, die kikt*; *bekende amphibie*; overdr. z. Kikker 2 en 3): *de groene water*–, Lat. rana esculenta.

Kik'vorschengekwaak*, o.; **–net*,** o. –netten; **–schot*,** o. (*kikkerrit*).

I. Kil, v. killen (lit. t., aardr. *waterdiepte tusschen hooge oevers, smal kanaal tusschen banken, droogten, platen*; *geul tusschen buitendijksche gronden*; *stroombed, rivierbed*; *stroomwater v. e. rivier*; *toegang, „gat",*

„mond" van een baai, boezem, haven enz.): *in 't diep der –; de Dordsche –.*

II. Kil, killer, kilst **1** bn. (1 *warmte, gloed ontberend*; 2 *huiverig koud, kelderkoud, waterkoud*; dikwijls in min of meer vaste verbindingen; 3 in overdrachtelijke en fig. toepassingen: *een gevoel of een gewaarwording van kilheid teweegbrengende*; *warmte ontberend, zonder warmte*): 1 *de kille najaarszon*; 2 *de bloote voeten op 't kille zeildoek*; *het kille voorhoofd der doode*; *de kille hand des doods*; *het kille zweet*; *in de kille motregen*; *het kille graf*; *het wordt –*; *een kille herfstavond*; 3 *een kille huivering*; *een kille lach*; van kleuren: *het kille blauw der baren*; **2** bw. (1 *met kilheid*; 2 *koudhartig*): 1 *een rilling gleed – over haar huid*; 2 *neen, klonk het kil.*

Kil'heid, v. (1 *waterige koude*; 2 fig. *geestelijke koudheid*): 1 *de grauwe nevel, die – met zich droeg*; 2 *de waarheid in al haar –.*

Kil'koud (*ijskoud, steenkoud*): *hij voelde, dat het kind – was*; *–e handen.*

Kil'len, kilde, h. gekild (1 *kil[ler] of koud[er] worden*; *tintelend koud zijn, worden*; 2 scheepst. *geen wind vatten, slap hangen en klapperen*): 1 *de vingers – mij*; 2 *het zeil kilt.*

Kil'lig, bn., bw. (*een weinig koud, koudachtig*; *vochtig-koud*; *huiverig*): *een –e hand.*

Ki'lo, o. –'s, kilo (Fr. [Gr. chilioi]: *duizend*; *kilogram*): *–ampère,* 1000 ampères; **–gram,** o. –men (Fr. *1000 gram, Ned. pond*).

Kilogram'meter, m. –meters (*eenheid van arbeidsvermogen*): een – is een arbeidskracht, noodig om één kg één m op te heffen in 1 seconde; afgekort **KGM.**

Kiloli'ter, m. –liters (eig. 1000 liter: *10 Ned. vaten, 10 Ned. mudden*), ook: **kl.**

Kilome'ter, m. –s (Fr. *1000 meter*), ook: **km.**

Kilome'terboekje, o. –s (*abonnementsboekje voor een zeker aantal kilometers*).

Kilome'terpaal, m. –palen; z. Mijlpaal.

Kilome'terraai, v. –en (waterstaat: *langs rivieren of kanalen op elke km afstands de aanduiding v. d. diepte v. d. stroom of van het waterpeil en wel langs een lijn, rechthoekig op de lengteas*); zie Raai.

Ki'lostère, v. –s, –n (*1000 kubieke m*).

Kilovolt', m. –s (*duizend volt*).

Kilowatt', o. –s (*1000 watt*): 1 K.W. = 1,36 P.K. (paardekracht); **–watt'uur,** o. –uren.

Kil'te, v. (*waterkoude, kelderkoude*): *een borrel tegen de vochtigheid en de –*; fig. *de – der onverschilligheid,* koelhartigheid; *haar overviel een –, een leegte,* geestelijke koudheid.

I. Kim, v. in lit. t. **Kim'me,** v. kimmen (oorspr. *uitstekende of opstaande rand of kant*: 1 *de over de bodem van een kuip, tobbe enz. uitstekende rand, gevormd door de kopeinden der duigen*; 2 *de spanningsgewijze groef aan het binnenvlak der duigen [gergel] waarin de bodem ingelaten wordt*; 3 lit. t. *rand of boord van bekers, drinkglazen*; 4 *gezichteinder, horizon*): 1 *stalemmers met ronde kimmen*; 2 *het vormen der kimmen met een beitel*; 3 *vul tot de – mijn beker weer*; 4 *aan de –*; *de zon rijst ter kimme uit*; *heldere –*; *'s hemels, 's werelds enz. kim(men),* de horizon, beschouwd als de uiterste grens van de hemelkoepel, van de aarde; fig. *een nieuwe dageraad zou aan de kimmen rijzen*; nog: *begin der ronding v. e. scheepsbuik.*

II. Kim, v. (*schimmel op bedorven azijn enz.*).

Kim'bren, m. mv.; zie Cimbren.

Kim'duiking, v. (*het [schijnbaar] dalen van de kim, naarmate van de hoogte v. h. standpunt v. d. waarnemer*; cosm. *verschil tusschen zichtbare en wezenlijke gezichteinder*).

Kim'kiel, v. –en ([*bij groote platte schepen*] *schuinstaande planken, onder water op de hoogte der kimmen aangebracht, dienende tegen het slingeren van het schip*).

Kim'men (*slagzij krijgen*: *op de kim vallen*): *het schip begon te hellen en te –.*

Kimo'no, m. –'s (Jap. *bovengewaad*; *ochtendgewaad voor dames, ook voor mannen, met wijde mouwen en met een obi = gordel*).

Kim'pe, m. –n (Z.-N. *kamper, strijder*).

Kin, v. kinnen (1 bij menschen: *het door een dwarsgroef van de onderlip gescheiden, benedenste middengedeelte van het menschelijk aangezicht*; *het uitstekende middengedeelte van het onderste kaakbeen*; 2 bij dieren o. a. bij het paard: *benaming voor de welving onder de onderlip*): 1 *glad van –*; *grijs van –*; *iem. onder de – strijken*; *tot (aan) de –*; *zich langs de – strijken*; *met de – in de hand*; *een onderkaak met duidelijke –*; 2 *paarden, smal en spits van –*; Z.-N. zegsw. *ik kan op mijn – kloppen,* kom er bekaaid af.

Ki'na, v. (Peruaansch: *kinabast*; *van kinabast bereid koortswerend geneesmiddel*; *kinaboom*); **–bast,** v.; **–boom*,** m. –en (*heesterachtige boom, oorspr. in Zuid-Am., nu* inz. *op Java gekweekt, waarvan de bast kinine oplevert*; Lat. cinchona); **–cultuur,** v.; **–onderneming,** v. –en; **–planter,** m. –s; **–wijn,** m. (*wijn, waarin kina opgelost is*).

Kind, o. –eren, –ers (soms zijn de bet. niet scherp te onderscheiden: 1 *afkomeling van menschelijke ouders*: [a]) voor, tijdens of onlangs na de geboorte, in de eerste levensjaren, in de jaren der ontwikkeling, [b]) met betrekking tot *afstamming* en *bloedverwantschap*; 2 in verschillende oneig. toepassingen: [a]) in toepassing op jongelieden o. a. jong meisje, [b]) in toepassing op volwassenen o. a. naam van personen tot wie men in een beschermende betrekking staat; iem. geboortig uit het land of streek enz. in de bepaling genoemd; mensch, persoon in 't algemeen met gevoelswaarde van medelijden, bescherming, vergoelijking; inz. als aanspraak; 3 in verschillende overdrachtelijke toepassingen en bij vergelijking o.a. naam voor zaken, op een kind of kinderen gelijkend of er mee vergeleken kunnende worden; wat van iets komt of zijn oorsprong uit iets heeft): 1 [a]) *een – verwachten, zoo onschuldig als een pasgeboren –, het – moet een naam hebben,* men moet, hoe dan ook, de zaak aanduiden; *het – bij zijn* (*rechte* of: *ware*) *naam noemen,* de dingen niet verbloemen, zich de waarheid niet ontveinzen; *je bent toch geen klein – meer?* wordt gevraagd om iem. te doen gevoelen, dat hij te groot enz. is voor iets (kinderachtigs of onverstandigs); *van kindsaf,* v. iems. eerste kinderjaren af; *van kind af aan,* van toen hij, zij nog een kind was; *een leerplichtig –*; *ruime sorteering voor dames, heeren en kinderen*; *ergens als – in huis zijn,* zeer familiair; *als –, als kinderen,* toen men nog een kind was; *ik ben geen –,* behandel, beschouw me niet als onervaren, een onmondige; *ergens maar een – bij zijn,* bij vergel. tot iets staan als een kind tot een

man, niet in iems. schaduw kunnen staan; *een – (zijn) in iets*, onervaren, onbedreven, onvolleerd bv. *kinderen in de boosheid, het – van de rekening zijn* (of: *worden*), alleen de nadeelen van iets ondervinden; *zijne Majesteit, het Kind*, al wat kind is, alle kinderen samen; z. ook Boodschap; [b]) *een huwelijk wordt met kinderen gezegend*, zoontjes, dochters; *uit de kleine kinderen zijn*, geen kleine kinderen meer hebben; *– noch kraai hebben*, geen (naaste) bloedverwanten, alleen op de wereld staan; *iems. vrouw en kinderen, een aangenomen –*; *Kind van Staat*, van staatswege opgevoed vorstenkind; 2 [a]) *een lief – van zestien jaren, een – van duizend weken*; [b]) *kind, kinderen van de Kerk*, nl. van de R.-K. moederkerk, de geloovige leden dier Kerk; *een – van Abraham*, een Israëliet; *een – van Naboth*, een stijfhoofdige; *een – des lands*, ingeborene des lands; *de kinderen Adams* (of: *van Adam*), de menschen; idem *Eva's kinderen, de kinderen der menschen; kinderen van de overvloed, van de weelde*, in overvloed, in weelde opgebracht, daaraan gewend, daardoor verwend; *een – des doods zijn*, moeten sterven; *een – van zijn eeuw, zijn tijd*, onder de invloed van; *iems. geestelijke kinderen*, voortbrengselen van iems. geest, de geschriften; ook: kinderen van anderen, die men opvoedt of opgevoed heeft; *kinderen Gods* (of: *van God*), de menschen als schepselen Gods, of door wedergeboorte; met gevoelswaarde: *een goedig kindje, maar wat onbeduidend*; van een echtgenoot tot zijn vrouw: *–, wind je niet zoo op; en wat m'n vrouw huilde, lieve kinderen menschen*; 3 Z.-N. *het kindeken in iems. oog*, de pupil; *papieren kinderen*, boeken die men geschreven heeft; verkleinw. kindje, o. –s, kindertjes.

Kin'deken, kin'deke, o. –s (*klein kind*; Z.-N. *suikerbrood*): *het – Jezus*; in de 2de bet. ook Kindeke(ns)suiker.

Kin'derachtig, –er, –st **1** bn. (1 van personen: *in lichamelijk, geestelijk opzicht nog te zeer een kind*; 2 ong.: *de ernst, de waardigheid, de flinkheid, de durf van de volwassen leeftijd missende, de ongunstige eigenschappen toonend v. e. kind: onnadenkend, lichtzinnig, zonder ernst, flauw, laf*; 3 van zaken: [*als*] *van een kind*, [*nog*] *niet van een volwassene; bij een kind passende, niet als voor een volwassene*; dikwijls ong.): 1 *Jan is wat – voor dien grooten Adriaan*; 2 *wees niet* (zoo) *–*; *wat ben je –! zich – gevoelen, vinden*, [a]) kleinzielig, [b]) lafhartig; 3 *het – stemmetje der zangeres*, zwak; *een* (zoo'n) *–e smaak in de mond hebben*, gezegde als men trek heeft in iets hartigs en de vorige dag veel gedronken heeft; *–e, linksche manieren*, onhandig; *een – figuur maken*, onbeholpen, stumperig; *wat heb je een –e hoed op*; *een – stuk vla*, klein; *een – idee; iets staat* (of: *is*) *–*; nog: *niet – zijn*, niet op kinderen gesteld; **2** bw. (1 *op kinderachtige wijze*; 2 bw. van graad): 1 *zich – aanstellen*; 2 *– gemakkelijk*.

Kin'derachtigheid, v. in bet. 2 –heden (1 *gedrag, wezen, niet overeenkomstig met, beneden iems. leeftijd*; 2 *handeling of handelwijze van* [of: *als van*] *een kind*): 1 *ik schaam me over de – van mijn volk*; 2 *geen –!* geen kinderbedrijf, geen peulschil, maar mannenwerk; *val me niet lastig met je –achtigheden*; Z.-N. **–agie,** v. –s.

Kin'derarbeid, m. (*arbeid van kinderen, door kinderen verricht* inz. *in fabrieken enz.*): *beperking van de –*; *wet op de –*, nl. tegen overmatige; **–aftrek,** m. (*bedrag, waarmede een som, waarvan belasting verschuldigd is, wordt verminderd v. ieder minderjarig kind*).

Kin'derarts, m. –en (*arts bepaaldelijk voor kinderen, voor kinderziekten*); **–bal,** o. –s (*danspartij van of voor kinderen*); **–balk,** m. –en, dikwijls in verkl. **–balkje,** o. –s (*balken in een balkzoldering, die met hun eene uiteinde in de moerbalk, of met beide uiteinden in moerbalken rusten*); **–bed,** o. in de eerste bet. inz. **–bedje,** o. –s (1 *bed[je] voor kinderen, voor of van een kind*; 2 *kraambed*): 1 *voor 't – geknield*; 2 inz. in staande uitdrukkingen: *in het – sterven*; *in het* (of: *haar*) *– liggen, zijn*, in de kraam; **–bescherming,** v.: *de Ned. Bond tot – (opgericht 1899) heeft tot doel de verbetering van de toestand der verwaarloosde jeugd*; **–bewaarplaats,** v. –en (*bewaarplaats voor niet-schoolgaande kinderen tijdens de werktijden der ouders of der moeder*); **–bijbel,** m. –s (*Bijbelsche geschiedenis voor kinderen: boek met* [*de*] *verhalen uit de Bijbel in voor kinderen geschikte vorm*): *de – van Van der Palm*; **–cantate,** v. –s, –n (*cantate voor kinderstemmen*); **–courant,** v. –en (*lectuur voor kinderen in de vorm van een krant*); **–dag,** m. in bet. 2 –dagen (*Allerkinderendag*; in het mv. *de kinderjaren*); **–dichter,** m. –s (*dichter[es] voor kinderen, van gedichten voor kinderen*): *van Alphen als –*; **–dijk,** m. (*deel van de Hoogendijk om de Alblasserwaard*); **–dokter,** m. –s (*kinderarts*); **–doodslag,** m. (*het door geweldpleging opzettelijk dooden van het kind*): *in het Ned. strafrecht wordt – onderscheiden van kindermoord door de afwezigheid van een te voren opgevat besluit*; **–doop,** m., **–doopsel** (*het doopen van een bepaald kind; het doopen der kinderen in tegenstelling tot de doop der bejaarden*); **–feest,** o. –en (*feestelijke bijeenkomst, feestelijk samenzijn van kinderen*): *het –*, St.-Nicolaasfeest; **–gedicht,** o. –en; **–gedichtje,** o. –s (*gedicht[je] voor kinderen bestemd, in kinderlijke geest*); **–geloof,** o. (*iets dat* [*kleine*] *kinderen gelooven; kinderlijke geloovigheid, godsdienstig geloof van of bij kinderen*); **–geluk,** o. (*geluk, blijdschap van het kinderhart*); **–gemoed,** o. (*gemoed* [*als*] *van een kind*); **–glas,** o. –glazen (*een voor kinderen bestemd of geschikt glas: kinderdrinkglas*; vero. *soort van apothekersflesch*); **–hand,** o. –en (*hand, handje* [*als*] *van een kind*): *een – is gauw gevuld*, [a]) een kind is met een kleinigheid tevreden, [b]) gezegd van volwassenen, die geen hooge eischen stellen; **–hart,** o. –en (1 *het kinderlijk gemoed, onschuldig hart*; 2 *het hart v. e. kind als de zetel der liefde tot de ouders*): 1 *het onschuldig –*; 2 *afgescheurd van het –*; **–jaren,** o. mv.: *iems.* (*eerste*) *–*, zijn vroegste jeugd; *de – te boven, ontgroeid*; *de – der vliegkunst*, tijdperk der eerste, vroegste ontwikkeling; **–juffer,** v. –s; **–juffrouw,** v. –en (1 *juffrouw voor of bij de kinderen in een familie, belast met het toezicht op, de eerste verzorging van, het eerste onderwijs aan de kinderen van een gezin*; 2 *juffrouw, belast met het toezicht over de verzorging v. d.* [*kleine*] *kinderen in een weeshuis enz.*): 1 *ze was –*

geweest; ook, Kinderjuf; 2 – *in het nieuwe weeshuis gevraagd*; **–kamer,** v. –s(*verblijf-, speel-, leer-, slaapkamer voor de kinderen*); **–kerk,** v. (Prot. *godsdienstoefening voor kinderen*; ook: *een gedeelte v. e. kerkgebouw, bestemd voor kinderen*); **–huwelijk,** o. –en (*naam voor de rechtsgeldige huwelijken bij sommige* [*Aziatische*] *volken op gezag der ouders van kinderen, ver onder de huwbare leeftijd met personen v. gelijke leeftijd of ouder*); **–kolonie,** v. –s, –koloniën; ook: Kindervacantiekolonie; zie Vacantiekolonie; **–kost,** v. (*kost, voedsel geschikt voor kinderen*): fig. *geen –*, [a]) niet geschikt om door kinderen gehoord, gelezen, gezien te worden, [b]) moeielijk te begrijpen.

Kin'derkrib, v. –kribben (Z.-N. *kinderbewaarplaats*); **–kruistocht,** m. –en (*de tocht van duizenden kinderen 1212 naar het H. Land met de bedoeling het te veroveren*); **–leed,** o.; **–leer,** v. (*leering, onderwijzing van kinderen; leering, leerstof voor kinderen*; R.-K. *catechismusonderwijs*); **–lied,** o. –liederen (*lied*[*je*] *dat* [*de kinderen*] *zingen, voor kinderen geschikt, gemaakt*); **–liefde,** v. (*liefde van de ouders tot hun kinderen en omgekeerd*; ook: *kinderverliefdheid*); **–lief'vend,** bn. (*van kinderen veel houdend*).

Kin'derlijk 1 bn. (*van een kind; eigen aan, passende aan een kind; overeenkomstig de aard v. e. kind*; in gunstige bet.: *naïef, oprecht, eenvoudig, onbevangen, onbedorven enz.*): *–e plichten; – van hart; de –e leeftijd; –e liefde* nl. tot de ouders; *een –gebed*; als zn. *ze had iets kinderlijks*; **2** bw. (*als een kind*, meestal gunstig: *even naïef, argeloos, onschuldig enz.*): *de christen neemt de H. Schrift eenvoudig en – aan*, met de eenvoudige gezindheid van een kind; *– blij; – eenvoudig*; **–heid,** v. (1 *kinderlijk wezen, het eigene van een kind*; 2 *naïveteit: onbeholpenheid*, meestal gunstig: *eenvoud, argeloosheid, ongekunsteldheid*): 1 *de frissche dons van zijn – over zijn wangen*; 2 *de – van zijn gedichten.*

Kin'derloos*, bn. (*zonder kinderen; onvruchtbaar blijvende of gebleven*): *een – echtpaar; hun echt bleef –*; **–loos'heid,** v.

Kin'derluier, v. –s; **–luur,** v. –luren: *een toegeknoopte kinderluur met mondkost*; **–meid,** v. –en (*dienstbode om op de* [*jonge*] *kinderen te passen, ze te wasschen, te kleeden, naar bed te brengen enz.*): *iems. –*, [a]) die iem. dient als –, [b]) die voor iem. als – zorgt; zegsw. *ik ben je – niet*, doe dergelijke dingen zelf, je moet je niet door mij laten oppassen; **–meisje,** o. –s ([*jonge*] *kindermeid*); **–moord,** m. –en (1 in 't algemeen: *doodslag van* [*jonggeboren*] *kinderen of van een* [*jonggeboren*] *kind*; 2 in de Nederl. strafwetgeving zie de aanhaling; Z.-N. rechtst. *doodslag gepleegd op een kind bij zijn geboorte of dadelijk daarna*): 1 *de – bij natuurvolken; de – van Bethlehem*; zie Herodes **1**; 2 N.-N. *de moeder, die ter uitvoering van een onder de werking van vrees voor de aanstaande bevalling genomen besluit, haar kind bij of kort na de geboorte opzettelijk van het leven berooft is schuldig aan –*; **–moordenares,** v. –sen.

Kin'derpartij, v. –en; **–partijtje,** o. –s (*speelpartij, feestje voor kinderen*).

Kin'derplicht, v. –en; **–poëzie,** v.; z. Kindergedicht.

Kin'derpokken, v. mv. (*de blaasjes, blaartjes, puistjes, die het sprekendst kenmerk zijn van een bekende ziekte; de ziekte zelf*): *– is de oude naam voor pokken; de – krijgen.*

Kin'derpraat, m. (*praat, gebabbel van een kind, van kinderen; kinderlijk gepraat, gebabbel van volwassenen met een kind, met kinderen; kinderachtig gebeuzel, onnoozel gebabbel*); **–ramp,** v. –en (*ramp, waaronder kinderen lijden, die kinderen treft*); **–recht,** o. –en (*rechtmatige, wettige aanspraak of bevoegdheid van een kind; de rechtsregelen met betrekking tot kinderen, minderjarigen*); **–rechtbank,** v. –en (*rechtbank voor de berechting van kinderzaken*); **–rechter,** m. –s (*rechter belast met de behandeling van kinderzaken, ingevoerd bij de wet van 5 Juli 1921*).

Kin'derrijm, o. –en; **–rijmpje,** o. –s (*rijm*[*pje*] inz. *naam voor aftel-, hik-, raadsel-, scheld-, spotrijmen der kinderen*): *Nederlandsche Baker- en Kinderrijmen.*

Kin'derrubriek, v. –en (in couranten enz.: *afdeeling voor* [*de*] *kinderen*; „*voor de Jeugd*").

Kin'derschaar, v. –scharen: *een blijde –.*

Kin'derschoen, m. –en (1 *schoen*[*tje*] *voor een kind*; 2 in 't mv. in een aantal fig. zegsw.): 1 *een – bracht Huib geluk*; 2 *nog in de –en steken* (of: *loopen*), [a]) in 't begin van ontwikkeling of wording zijn, [b]) nog een kind zijn, [c]) nog kinderachtig zijn; tegengestelde: *de –en* (*uittrekken*) *uitgetrokken hebben*, (*aan*) *de –en ontwassen zijn*; **–services,** o. –serviezen (*klein eet-, thee-, koffieservies voor kinderen om mee te spelen*); **–sluis,** v. –sluizen (*benaming voor een doorgangshuis voor verwaarloosde kinderen*); **–speelgoed,** o.; **–speen,** v. –spenen (*fopspeen*); **–spel,** o. –spelen (1 *spel, gespeel van kinderen, knapen of meisjes*; 2 *kinderachtig, beuzelachtig bedrijf van volwassenen*: *gebeuzel, beuzelarij*; 3 *iets waaraan belang, beteekenis, ernst, waarde moet worden ontzegd*: *onbeduidend iets, kleinigheid, wissewasje*; 4 *een spel, een der spelen, waar kinderen zich mede vermaken*): 1 *voor mij den 70-jarige past geen –*; 2 *een erbarmelijk –, de verlichting van de waterval met Bengaalsch vuur*; 3 *dat lijkt, schijnt* (*maar*) *–*; *iem. houdt iets voor –*; *iets is maar* (of: *nog*, of: *nog maar*) –, is vergelijkenderwijze van geen gewichtige, geen ernstige bet.; *dit is daar naar – bij; dit of dat, het is geen –*, het is geen kleinigheid, het is „geen gekheid", diepe ernst; 4 *kinderspelen als touwtjespringen, knikkeren*; als collectief: *het Kinderspel in de 17de eeuw.*

Kin'derstem, v. –stemmen (*stem van een kind; kinderlijk stemgeluid*): *vroolijke kinderstemmen*; **–sterfte,** v. (*het sterven van kleine kinderen als zich herhalend of geregeld voorkomend verschijnsel*, inz. als maatschappelijk verschijnsel): *statistiek van –*; **–stoel,** m. –en (*hooge zetel voor kleine kinderen* bv. *stoel met hooge pooten, armleuningen en tafeltje*); **–strafzaak,** v. –strafzaken (*strafzaak, waarin een kind beklaagde is*).

Kin'dertaal, v. –talen (*taal, die of zooals de kinderen spreken*; ook wel: *een kinderlijke uitspraak of kinderlijke woorden*).

Kin'dertijd, m. (*kinderjaren*).

Kin'dertoeslag, m. –en, **–toelage,** v. –n (*toelage per minderjarig kind boven iems. bezoldiging*).

Kin'dertoon, m. (*toon voor een kind; toon geschikt voor een kind, manier waarop men tot*

de kinderen moet spreken): *op geloovige* –; *deze schrijfster weet de* – *goed te treffen*.

Kin'dertrein, m. –en (*trein met of voor kinderen*, inz. *naam voor de treinen, die hier* [of: *elders*] *verzorgde kinderen* bv. *Hongaarsche van en naar hun vaderland brengen*); **–tuin,** m. –en (*publieke werktuin v.* [*school*]*kinderen, waarin die kinderen afzonderlijke tuintjes hebben*); **–verlamming,** v. (*korte koortsziekte bij één- tot vierjarige kinderen, die dikwijls blijvende verlamming als gevolg heeft*); **–voeding,** v. (*het voeden van een kind of kinderen*; [*kostelooze*] *voedselverstrekking aan behoeftige* [*school*]*kinderen als maatschappelijk werk of van overheidswege, de naam der vereeniging, het lokaal*); **–wagen,** m. –s; **–wagentje,** o. –s (*wagen*[*tje*], *waarin kleine kinderen, die nog niet loopen kunnen, worden voortgereden*); **–wereld,** v. (*de gezamenlijke kinderen*; *het levensgebied der kinderen, van de jeugd*).

Kin'derwerk, o. (1 *kinderlijk, speelsch, onbezonnen, kinderachtig, laf, weekelijk bedrijf*; 2 *werk van geen of van geringe beteekenis*: *beuzelwerk, gemakkelijk, licht eenvoudig werk*; 3 *door een kind gemaakt werkstukje*): 1 *over bloemen te praten dat is* –; 2 *dat, dit is maar* –; *dat, het is geen* –, het is een moeielijk werk; 3 *tentoonstelling van kinderwerkjes*, bv. handwerkjes.

Kin'derwetten, v. mv. (*wetten ter bescherming van minderjarigen en tot regeling eener speciale berechting van personen beneden de 18 jaar, die een strafbaar feit hebben gepleegd*); **–zaak,** v. –zaken (*kinderstrafzaak*).

Kin'derzang, m. –en (*zang van kinderen*; *kinderlied, -gedicht*); **–zegen,** m. (*rijkdom aan kinderen*).

Kin'derziekte, v. –n (1 *populaire naam voor bepaalde besmettelijke ziekten als mazelen, roodvonk, bof enz.*; 2 *de kinderpokken*; 3 *de naam voor de bijzondere ziekten in de kinderlijke leeftijd en van ziekten, die bij het kind een ander beloop hebben dan bij volwassenen*; 4 *beginmoeielijkheden*): 1 *de –n zijn geen specifieke ziekten van de kinderlijke leeftijd, maar het zijn in groote meerderheid kinderen die ze krijgen*; 2 *stadhouder Willem II overleed aan de* – *in 1650*; 3 *echte –n als voedingsstoornissen van de zuigeling, Eng. ziekte*; 4 *de –(n) achter de rug hebben, te boven zijn*.

Kin'derzin, m. (1 *het geheel der neigingen v. e. kind*; 2 *gemoedsstemming als bij een kind, bij* [*de*] *kinderen*; 3 *gezindheid van de kinderen, v. h. kind ten opzichte van hun ouders*): 1 *de* – *is grillig*; 2 *de jonge vrouw vol* –; *waar* – *en onschuld wonen*; 3 *uit vroomheid en heilige* –, gevoel van kinderplicht.

Kin'derzorg, v. –en (1 *bekommernis om kinderen, eigen kroost*; 2 *zorg voor, verzorging van* [*vreemde*] *kinderen*): 1 *kinderen en –en*; 2 *De Vereeniging* –.

Kind'lief, aanspr. voor *lief kind!*

Kinds'been, in de zegsw. *van* – *af*, sedert de prille jeugd, van de vroegste kindsheid af.

Kindsch*, bn. (1 *kinderlijk, van een kind, als kind*; 2 ong. inz. van bejaarde menschen: *onnoozel, zwak van begrip, suf, geheugenloos*): 1 *in mijn –e jaren, dagen*, in mijn prille jeugd; 2 *grootvader wordt* –.

Kindsch'heid*, v. (v. bejaarde menschen: *toestand van geheugenzwakte, geestelijke zwakte, sufheid enz.*): *ter zake van* –.

Kinds'deel, o., **Kindsgedeelte,** o. (rechtst. *de legitieme portie*; z. ald.).

Kinds'heid, v. (1 *eerste jeugd, kinderjaren*; 2 *tijdperk der jeugdige, nog gebrekkige ontwikkeling*): 1 *de geschiedenis van Jezus'* –; 2 *de kunst was toen nog in haar* –; R.-K. *De Broederschap, Het Genootschap der H. Kindsheid*, broederschap, waarvan inz. kinderen (ook volwassenen) lid zijn tot verzorging en kerstening van verwaarloosde heidensche kinderen, inz. in China.

Kinds'kinderen, o. mv. in de zegsw. *kinderen en* –, iems. geheele nakomelingschap, het, ons nageslacht. (kindskind = kleinkind).

Kinds'korf, m. –korven (Z.-N. *luiermand*).

Kind'vrouwtje, o. –s (*jong vrouwtje, als 't ware nog een kind zijnde*).

Kinematograaf', v. –grafen (*cinema*).

Kine'sitherapie, v. (geneesk. *behandeling door massage en gymnastiek*).

Kini'ne (gevormd van kina: [*koortswerend*] *geneesmiddel uit kinabast*): – *slikken*.

I. Kink, m. (*harde slag of stomp met de hand of de vuist*): *een* – *in je oogen!*

II. Kink, v. –en (*draai, kronkel, konkel, bocht*; scheepst. *een valsche draai of slag in een touw of staalkabel*): van een touw: *uitloopen zonder –en te vormen*; in fig. zegsw. *er komt, er is een* – *in de kabel*, er is een beletsel, zwarigheid, belemmering.

Kinkee', m. –'s (Fr. quinquet: Z.-N. *olielamp*); zie Kinket.

Kin'kel, m. –s (*manspersoon zonder opvoeding, zonder behoorlijke manieren*: *ongemanierde lomperd, onbeschofte vlegel*; „*boer*"): *wat een* (*boeren*)*–! een of andere lompe –!*

Kin'ken, kinkte, h. gekinkt (1 *klinkend, met een heldere klank, tegen of op iets slaan, stooten, stuiten*; 2 als smidsterm ook: *klinken*): 1 *op een aambeeld* –; 2 *de bodem van een ijzeren bak* –.

Kinket', v.; zie Kinkee.

Kin'ketting, m. –en (*korte ketting, welke om de onderkaak van het paard heen, achter de kin de oogen der stangscharen verbindt en dient tot steun van het gebit*): *de* – *losmaken*.

Kink'hoest, m. (*besmettelijke, benauwende hoest, stikhoest* inz. *kinderziekte*): *middel tegen* –.

Kink'horen, m. –s (in 't alg. *zeehoorn, kegelvormig, met spiraalsgewijze draaien of wrongen op de buitenzijde*; in 't bijzonder: *zeetrompet van Triton en de Tritons der klassieke fabelleer*; *de wetenschappelijke naam voor de zeehoorns van het geslacht Triton, Tritonium*; *populaire naam voor zeehorens van velerlei soort*): *een pronktafeltje met –s*.

Kin'nebak, v. –bakken, **Kin'nebakken,** o. –s (1 *benedenkaak*; bij uitbr. *koon, wang*; 2 *kin*; 3 in het mv. *kaken, kakebeenen*): 1 *de* – *is een deel van het skelet*; 2 *zijn gebaarde* –; 3 *de kinnebakjes trokken regelmatig op en neer*.

Kin'neken, o. –s (Z.-N. *kinnetje, oogappel* 1; Z.-N. *suikerbrood*).

Kin'netje, o. –s (*de naam van een inhoudsmaat*; *vat van deze inhoudsmaat*; *de hoeveelheid*): *een* – *bier*, ± 39 l; *een* – (gew. *kin*) *aardappelen*, een halfmudsmand.

Ki'no, m. en v. –'s (Duitsch: *bioscoop*).

Kinoloog', m. –logen (*kinakundige*).

Kiosk', v. –en (Perzisch-Turksch; eig. *tuinhuis*: *open muziektent*; ook: *luchtig houten*

huisje op de boulevards en trottoirs der groote steden, waar dagbladen, ook bloemen, sigaren, limonade enz. worden verkocht); z. Aubet.

I. Kip, v. kippen (1 *band; hoepeltje; de hoeveelheid door het hoepeltje bijeengehouden*; 2 *kist met latten*): 1 *een – stokvisch*, d. i. een hoeveelheid, met een hoepeltje omsloten; *een – tin* = 18½ kg; 2 *een – dient tot het vervoer van sinaasappels en citroenen.*

II. Kip, v. kippen (dierk. *hoen, hen*; Lat. gallus domesticus; ook: *de geplukte enz., toebereide kip*; in het mv. ook: *haan met kippen, hanen en hennen, hoenders*): *Barneveldsche kippen; eieren zoo van de –*, pas gelegd; *kippen houden; koude –*, kippevleesch; zegsw. *hij is er als de –pen bij*, zeer vlug; *ik ben zoo lekker als –*, voel mij zeer lekker; *redeneeren als een – zonder kop*, erg dom; **–'petje,** o. –s (*troetelwoord: meisje*): *e. aardig –.*

III. Kip, v. –pen (*kinderklapmuts*).

IV. Kip (van vero. kippen = vatten, pakken: uitroep als men iets gevat of bereikt heeft, geslaagd is): *– ik heb je!*

V. Kip, m. (Barg. volksn. *hond, politieagent*): *mis –, tergt een straatjongen.*

Ki'pa, v. K(atholische) I(nternationale) P(ress) A(gentur), = persagentschap.

Kip'kap, m. (Z.-N. *gehakt vleesch; allerhande stukjes gekapt vleesch; mengelmoes*).

Kip'kar, v. –karren (Duitsch Kippkarren: *karretje* [*op rails*], *zóó gemaakt, dat men de bak kan laten kippen*; Z.-N. *stortkar*).

Kip'koe, v. –koeien (Z.-N. *kalfkoe*).

Kip'lekker, bn. (*zoo lekker als kip*): *hij is –.*

Kip'peborst, v. –en (1 eig. *de borst*[*kas*] *v. e. geslachte kip*; 2 *borst, waarvan het borstbeen als bij een kip, naar voren steekt, „enge" borst*): 1 *gevulde –en*; 2 *Piet die had een –.*

Kip'pekoorts, v. (*koortsaanval, -vlaag; ziekte*, zooals de kippen hebben, *naam voor een denkbeeldige ziekte bij de menschen*): *ik wou je kreeg de –*, zwakke verwensching.

Kip'pekuur, v.; zie Kippenkuur.

I. Kip'pen, kipte, i., h. gekipt (*kantelen, omslaan; doen omslaan*).

II. Kip'pen, kipte, h. gekipt (Z.-N. *de eierschalen doorpikken*; ook: *kalven*): zegsw. *op het – komen*, op het nippertje.

III. Kip'pen, kipte, h. gekipt (*een anker met het kiptakel met een der handen langs het boord ophalen en daar vastsjorren*).

Kip'penboer, m. –en (*koopman in kippen*); **–dief,** m. –dieven; **–draf,** m. (*sukkeldraf*); **–ei,** o. –eieren, verkl. –eitje, o. –s (*ei v. e. kip*; ook als tegenstelling met de eieren van hoenders van de eerste leg: *de* [*grootere*] *eieren van de oudere hoenders*); **–gaas,** o. (*ijzergaas voor afsluiting van kippenrennen enz.*); **–gerst,** v.; **–hok,** o. –ken; **–koopman,** m. –kooplui; **–kuur,** v. –kuren (*dwaze gril; aanval van dwaze, eigenzinnige grilligheid*); **–ladder,** v. –s (*loopplank met dwarslatten, waarlangs de kippen in 't nachthok gaan*); **–loop*,** m. –en (*kippenren*); **–pastei,** v. –en; **–plank,** v. –en (*een voor 't uitglijden van de voet met dwarslatjes bespijkerde loopplank; zware met dwarslatten bespijkerde plank op de boegspriet tot steun van het klwifhout*); **–ren,** v. –rennen (*afgesloten* [*langwerpige*] *loopplaats voor kippen bij een hok*); **–soep,** v.; **–vel,** o. (*huidbobbeling als v. d. huid eener geplukte kip door erge koude, door angst, schrik*): fig. (*het*) *– (van iets) krijgen of hebben*; **–voer,** o.

Kip'petjesgort, v.; **–grutten,** v. mv. (*grutten, gort voor de kippetjes: vergruisd graan als kippenvoer of omdat het wel als kippenvoer wordt gebruikt*).

Kip'petjeskost, m. (*voeder voor kippen*; fig. *licht verteerbaar voedsel*).

Kip'pig, bn., bw.; –er, –st (*bijziend*); **–heid,** v.

Kip'sel, o. –s (*broedsel, jonge kiekens*).

Kip'takel, m. –s, **–'talie,** v. –s (*takel, talie om het anker te kippen* **III**).

Kip'wagen(tje), m. (o.) –s; z. Kipkar.

Kip'ziekte, v. (Z.-N. *melkkoorts bij koeien*).

Kir'ren, kirde, h. gekird (*het trillend roepen inz. van duiven*); ook, Koeren.

Kirsch'(wasser), o. (Duitsch: *kerswater; kersenbrandewijn gestookt uit wilde kersen en kersepitten; e. flesch, glaasje met –*).

I. Kis, o. (*fijn drijfijs*).

II. Kis; z. Kissen.

Kis'kassen, kiskaste, h. gekiskast (*een plat steentje doen scheren over het water*; Z.-N. gew. *pinkeren*, verg. Elle, Giesgijs).

Kis'sen, kiste, h. gekist (*aanhitsen*, b.v. *een hond met kis, kis, kist* ook: *sissen*).

I. Kist, v. –en (in het alg. *een van boven met een deksel gesloten of sluitbare vierkante bak of rechthoekige doos, bestemd om er iets in te bergen*; in 't bijzonder: 1 *stuk huisraad, bestemd tot berging en het bewaren van goederen, zaken enz.*; 2 *meubel, dat het goed of goederen van zeevarenden, dienstbaren, reizigers bevat; koffer*; 3 *dood-, lijkkist*; 4 *houten getimmerte als bergruim voor voorraden, afval enz.; pakkist*; 5 bij verg. en in overdrachtelijke toepassing; 6 als technische benaming): *het deksel, het slot, de hengsels van een –*; 1 *eiken-houten* (*kleer*)*kisten; een ijzeren* (*geld*)*kist*je; 2 *in een groene* (*scheeps*)*kist had de matroos zijn kleeren; het meubel van den scheepsofficier heet een koffer, van den onderofficier een kist*; 3 *de aarde plofte neer op de –; in mijn –*, als ik dood ben; zie ook Sleutel; 4 *de fabricage van –en; sigaren in kistjes van 100*; 5 *soldatenschoenen noemt men wel kistjes*, lompe schoenen; *en nu vlug in de –*, gmz. vliegtuig; 6 *de – v. e. torpedo*, onderdeel, met de ontplofbare stof. Kist **I** = Kist **II.**

II. Kist, v. –en (1 bij paalwerken: *de ruimte tusschen de hoofdpalen en een steunregel, welke met steunmateriaal wordt gevuld*; ook: *steunregel* en *paalwerk met de steunende kist*[*en*]; 2 bij staketwerken enz.: *ruimte of vak tusschen de paalregels*; 3 *de ruimte tusschen de damwanden van een kistdam of kisting*; 4 bij fundeeringswerken onder water): 1 *de – eerst gevuld met een laag bladriet*; 2 *bij iedere kesp twee palen in elke –*; 3 *de – opvullen met kleigrond*; 4 *zinkende –*, zinkwerk als grondslag voor brugpijlers; *– zonder bodem*, gesloten paalrijen met de punten in de grond gedreven.

Kist'dam, m. –dammen (waterbouwk. *dam, bestaande uit een door twee evenwijdig loopende wanden gevormde kist* bet. 2, *met kleiaarde of andere specie gevuld*): *– en kisting worden soms door elkander gebruikt, doch kisting wordt* inz. *toegepast op kistdammen, bij dreigende overstrooming.*

Kis'ten, kistte, h. gekist (1 *een lijk in de doodkist leggen*; 2 *een kist*[*ing*] *maken*): 1 *het koninklijk lijk behoorlijk gekist op de estrade*

staande; 2 *verschillende wijzen van* –.

Kis'ting, v. –en (1 *het kisten van een lijk*; 2 tuinderij: *bewalde, beschermende ruimte met bladaarde enz. gevuld om een broeibak*; ook: *broeibak met kisting*; 3 dijkwezen: *dam, bestaande uit evenwijdig loopende wanden, welker tusschenruimte gevuld is met grond, mest enz.*, als noodkeering op een dijkskruin): 1 *de – van het stoffelijk overschot van Z. M.*; 2 *te koop kassen, –en en oranjerie*; *broeibakken met –en*; zie Kistdam.

Kist'je, o. –s (*sigarenkistje*; [*lompe*] *soldatenschoen*); z. Kist **I** 5.

Kist'werk, o. –en (*metselwerk, bestaande uit evenwijdig opgetrokken wanden, aangevuld met een gietwerk van mortel en breuksteen*).

I. Kit, v. kitten (1 in 't algem. *houten, metalen, steenen draag- en schenkvat voor vochten, min of meer i. d. vorm v. e. kan*; in 't bijzonder: *ronde kan met oor en bek*, ook: *wateremmer, aker*; 2 ong.: *gemeen drankhuis, kroeg, kuf*; verkorting voor *opiumkit*): 1 *een – bier*; *koffie-, thee-, petroleumkit*; 2 *in kitten en kroegen*; *volkskit*, volkskroeg.

II. Kit, v. ook o. (Duitsch: Kitt; *kleef- of lijmmiddel*).

I. Kits, v. –en (*naam van de hoopen, waarin voorraden van verhardingsmateriaal op de wegbermen worden opgeslagen*).

II. Kits, v. kitsen (Eng. ketch; vero. *zeeschip met één dek en twee masten*; thans: *naar de wijze van een kits getuigd pleiziervaartuig*).

I. Kit'sen, kitste, h. gekitst (*vocht* bv. *speeksel straalsgewijze tusschen de tanden door uitspuwen*, klanknabootsing).

II. Kit'sen, kitste, h. gekitst (*spijbelen*); gew.

Kit'tebroer, m. –s (*drinkebroer*).

Kit'telachtig, bn. (*gevoelig voor kitteling. geen kitteling kunnende velen*; fig. *teergevoelig, spoedig beleedigd, lichtgeraakt, prikkelbaar*): fig. *op dat punt is hij zeer* –.

Kit'telen, kittelde, h. gekitteld (1 *iem. op gevoelige, licht prikkelbare plekken*, bv. *in de hals, onder de neus met de vingertoppen, met een strootje, een veer enz. zachtjes krabbelen of kriebelen om hem of haar aan 't lachen te brengen, uit plagerij enz.*; ook met een zaak als voorwerp; 2 *kriebeling, jeuking te weeg brengen*; 3 *streelend, welbehaaglijk aandoen*; *aangenaam prikkelen, behaaglijk streelen*): 1 *onder de kin* –; *iems. milt* –, fig. hem doen lachen; 2 *die bontkraag kittelt in mijn hals*; 3 *de tong, het oor* –; *iems. hoogmoed* –; in bet. 1 dikwijls Kietelen.

Kit'telig, bn. (*gevoelig voor kittelen*; ook wel: *kitteloorig* fig.).

Kit'teling, v. –en (*het kittelen of de daardoor veroorzaakte prikkeling* [*der huid*]; ook wel: *streelend-prikkelende, geestelijke aandoening*): – *der neusslijmvliezen*.

Kitteloo'rig* (1 vero., lit. t. van paarden: *ongeduldig, levendig, vurig*; 2 fig. v. menschen: *spoedig „op zijn paardje", lichtgeraakt*; ook: *moeielijk te voldoen, lastig, kregel*): 1 *op 't – paerd*; 2 *een – ventje*; – *op dit of dat punt* (of: *stuk*), *op het punt* (of: *stuk*) *van* . . . . , gevoelig, prikkelbaar, lastig; ook overdr. van zaken: –*e bekrompenheid*, kleingeestig-eerzuchtig; **–heid***, v.

Kit'telsteen*, m. als collectief en stofn. o. (*kiezel-, keisteen*[*tje*]).

Kit'ten, kitte, h. gekit (van Kit **II**: *door middel van kit of een kitmiddel, watervast binden*): *een gebroken vaas* –.

Kit'tig, –er, –st **1** bn. (1 *flink, rap, kwiek*; 2 van kinderen en jongelieden: *levendig, pittig*; van jonge meisjes: *aantrekkelijk, lief, aardig*; 3 van meisjes en vrouwen: *keurig, net, puntig*; 4 *fel, vurig, vinnig* inz. van paarden; 5 van bewegingen: *rap, pittig, energiek*): 1 *een – oud mensch*, kras; 2 *zoo'n – kereltje*; *wat een – ding*; 3 *een – meisje*; 4 *–e, kleine paardjes*; – *op iets*, heet, tuk op; 5 *met haar –e pasjes*; **2** bw. 1 van wijze: – *loopen*; 2 van graad, min of meer gew.: *die put is – diep*, aardig.

Ki'wi, m. –'s (*snipstruis, loopvogel van N.-Zeeland*; Lat. apteryx).

Klaaf, v. klaven (*lier of u-vormig halshout voor het vee, om er hoornvee mee vast te zetten*).

Klaag'dicht, o. –en (*klaagzang, treurlied, elegie*): *De –en van Ovidius*, de Tristia.

Klaag'brief, m. –brieven (*brief van rouwbeklag*).

Klaag'huis, o. –huizen (*huis, waarin een doode is, huis van rouw, sterfhuis*; in 't alg. *een huis der droefenis*); zie Pred. 7 : 2.

Klaag'lied, o. –liederen (*klaaggedicht, treurzang*): *de vijf –liederen van Jeremia*.

Klaag'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*klagend; beklagenswaard*): *op een –e toon*; – *spreken*; **–muur,** m. (*in Jeruzalem een der opgaande kanten van het Sionsplateau, ruim 18 m hoog, waar de Joden vooral Vrijdags om 4 uur rouw plegen over het verloren Sion*); **–psalm,** m. –en (*boetpsalm*); **–rede,** v. –redenen; **–schrift,** o. –en (*schriftelijke klacht, beklag*); **–stem,** v. –men (*klagende stem*); **–toon,** m. –tonen (*klagend geluid; klacht; klagende toon*): *op een* –; **–vrouwen,** v. mv. (*oudtijds, vrouwen, gehuurd om misbaar te maken en te klagen bij een lijk, nog in het Oosten een gebruik*); **–zang,** m. –en (*treurige zang; boetezang*): *de –, niet altijd eentonig, van den drijver* (nl. van de kameelen).

I. Klaar, v. (vrouwen-, meisjesnaam: Clara).

II. Klaar, –der, –st; Lat. clarus, Fr. clair **1** bn. (1 *luisterrijk*; het tegenovergestelde van dof of mat; 2 *helder licht*; *niet* [*meer of nog*] *donker of duister*; 3 *niet door iets verduisterd wordende of zijnde*; 4 *het licht doorlatende*; *doorluchtig, doorschijnend*; 5 *rein, schoon, zuiver*; 6 *duidelijk*; 7 *vrij, bevrijd van hetgeen hinderen of belemmeren kan*; *in de* [of: *een*] *toestand van gereedheid*): 1 *het klare hemelsblauw*; *met klare oogen*; 2 *bij, op (de) klare dag, op lichte, klare dag, bij klare zon*, bij 't volle licht, bij volle dag, *het wordt, is klaar*, helder licht; 3 *klare, witte vrieslucht*, helder; *met een – oordeel, verstand*, niet verdonkerd, zuiver waarnemend en onderscheidend; *klare gedachten*, helder, zuiver, scherp; 4 *zoo – als glas*; – *water*, niet met onzuiverheden bezwangerd, helder; *klare wijn*, geklaard, voor het gebruik gereed; zegsw. *iem. klare wijn schenken*, niets voor hem verborgen houden of verbloemen; *klare stoffen*, los geweven; 5 *klare jenever*, niet met bitter, dus geen bittere jenever; *dat is geen klare koffie*, daar steekt wat achter; 6 *een klare stem*, klankrijk, helder, zuiver; – *als 't Evangelie*, even begrijpelijk, eenvoudig; *op klare, duidelijke wijze iets onder woorden brengen*, voor geen misverstand vatbaar, ondubbelzinnig; – *bescheid*; *de zaak, het ligt* – (*voor de oogen*), is evident; *'t is – dat*, 't is

blijkbaar, er is geen twijfel aan; 7 *zijn kans – zien*; *de kans is* –; inz. in de bet. [a]) ten gebruike gereed, geschikt, dienstig voor het gebruik: *iets – houden, leggen, maken, zetten*; [b]) gereed gemaakt, toebereid, afgewerkt, voltooid: *is het eten –? dat plannetje is* –; van personen: *– staan om te*; *– zijn met iets*, voltooid, volbracht hebben; *net –! met een antwoord dadelijk* –, er zich niet op behoevende te bezinnen; *weer* –, hersteld, in orde; zie ook Zes **1** en Kees **I**; **2** in zelfst. gebruik: *het – van 't ei*, wit, *op 't klaarst, ten klaarste*, op de duidelijkste, onmiskenbaarste wijze; *een klare*, een niet met bitter vermengde borrel; **3** als bw.: *het water blonk* –, helder; *– blauwwit*, levendig, frisch; *– wakker*, zonder de minste slaperigheid; *duidelijk* (of: *kort*) *en* –, zonder onzekerheid, onduidelijkheid; *– voor de oogen, voor de geest staan*, met scherpte, zonder vaagheid.

Klaarblij'kelijk, –er, –st, bn. inz. bw. (*duidelijk blijkende, glashelder, onwederlegbaar*): *– heeft hij de trein gemist*; **–heid,** v.

Klaar'hebben, had –, h. klaargehad (*gereed hebben*): *ik zal dit verslag vóór de avond* –.

Klaar'heid, v. (*het klaar zijn, helderheid* in verschillende bet.): *de – van een Indische nacht, de – van kristal; de – der lucht; meer –, meer inzicht wordt geëischt; tot – komen* (*over, in iets*), tot een helder inzicht komen, een duidelijke juiste voorstelling; *een zaak tot – brengen*, ophelderen; *– van gevoel*, zuiverheid; *de – van een betoog*, begrijpelijkheid, afwezigheid van duisterheid of verwarring; *dat bleek met verrassende* –, evidentie.

Klaarhel'der 1 bn. (*vrij van nevelen, onbewolkt enz.*): *–e dag*; **2** bw. (*op volkomen duidelijke wijze*): *iets – aantoonen.*

Klaar'komen, kwam –, i. klaargekomen (1 *gereedkomen*; 2 *zijn studiën ten einde brengen, afstudeeren*; 3 *bereiken, slagen*; 4 *tot voltooiing komen, in orde komen*): 1 *met zijn werk niet* –; *maak dat je klaarkomt*, haast je om op tijd gereed te zijn; *met de kaarten kan ik niet* –, er niet mede terecht kunnen; *met iem.* –, met iem. tot een goed einde, een bevredigende oplossing komen; 2 *in drie jaar was hij klaargekomen*; 3 *in die winkel zul je niet* –, vinden, wat je verlangt; 4 *die overeenkomst is klaargekomen*; **–krijgen,** kreeg –, h. klaargekregen (*gereedkrijgen*): *een werk op tijd* –; **–leggen,** legde, lei(de) –, h. klaargelegd, –geleid (*gereedleggen*).

Klaar'licht, bn. (*helderlicht*): *bij, op –e dag.*

Klaar'liggen, lag –, h. klaargelegen (*gereedliggen*): *het geld zal voor u* –; **–maken,** maakte –, h. –gemaakt (*in gereedheid brengen*; *voor een examen opleiden*); refl. *zich voor de reis* –; *kinderen ga je* –, zich kleeden, toilet maken.

Klaar'sel, o. (inz. vakterm en Z.-N. *wat dient om een vloeistof te klaren*).

Klaar'spelen, speelde –, h. klaargespeeld (*met goede uitslag verrichten*): *hij zal het wel* –, tot een goed einde brengen; **–staan,** stond –, h. klaargestaan (*gereedstaan*): *de winkelier moet bij iederen klant maar – voor een praatje*; *het ontbijt staat klaar*; **–stoomen*,** stoomde klaar, h. klaargestoomd: *iem.* – (*voor een examen*), in zeer korte tijd africhten.

Klaar'te, v. (inz. Z.-N. *klaarheid*): *de – van de dag*; *een zachte, felle* –, lichtschijn.

Klaar'zetten, zette –, h. klaargezet (*gereed doen staan*): *natuurkundige instrumenten* –.

Klaar'ziend, bn. (Fr. clair-voyant: *helderziend*; fig. *scherpzinnig*): *–e oogen*; *een – man.*

Klaas, m. Klazen (*Nicolaas, Niklaas*): fig. *een houten* –, een onbeholpen, stijf mensch: *een stijve* –, een hark; *– Vaak*, de slaap; *Jan* –; *Jan, Piet en* –, iedereen.

Klabak', m. –bakken (oorspr. kolbak, of Barg. woord voor hond; stud. *smeris, politieagent*); **–ka'rium,** o. (Ned.) –riën, –s; (Lat.) –ria (stud. *politiebureau*).

Klabet'teren, klabetterde, h. geklabetterd (Z.-N. *hard slaan, klepperen*; fig. *snateren*): *het klabettert*, het dondert.

Klabots', m. –en (Z.-N. *hevige slag*); **–kop,** m. –pen (Z.-N. *larve v. d. kikvorsch, dikkop*; fig. *domkop*).

Klacht, (vero., officieel **Klachte),** v. –(e)n (1 *hoorbare uiting van smart in kreten of woorden* [*gepaard gaande met gebaren*]: *gejammer, geweeklaag*; ook: *schriftelijke ontboezeming van droefheid*: *klaaglied*; 2 *heftige ontboezeming* [ook: *kalme tekennengeving*] *van iems. ontevredenheid, gegriefdheid enz.*: *grief*; ook: *formeel, officieel beklag*; 3 in rechte: *formeele aanklacht voor een rechterlijk ambtenaar of college*; 4 *grond van beklag, reden, stof tot klagen*): 1 *luide, bittere, bange –en aanheffen*; *een dichterlijke klachte over*; 2 *het klonk bijna als een* –; *reden, aanleiding tot klachten geven*; *klachten over, nopens, tegen*; 3 *een – indienen, inbrengen tegen iem.*; *een – intrekken*; (*een misdrijf*) *alleen op klachte vervolgbaar*; *op* (*de*) *– van*; 4 *geen eetlust, ja de gewone –!*

Klacht'delict, o. –en (rechtst. *misdrijf, dat alleen op klachte vervolgbaar is*).

Klach'tenboek, o. –en (*boek tot het inschrijven van klachten b.v. op stations enz.*).

Klach'tig, bn.: *iem. – vallen over iets*, bij hem klagen over.

Klad 1 v. kladden (1 *kleine samenklevende massa*, waardoor vaak iets wordt bevuild in eig. zin vero., nog in zegsw.; Z.-N. *een kleine hoeveelheid*; 2 *door een dunne, vloeibare stof veroorzaakte plek vuil*: *smet, vlek, spat* eig. en fig.; 3 *losgeraakt, -gescheurd stuk, deel van een grooter geheel*: [a]) *vod, flard, lap*, [b]) in toepassing op een stuk papier): 1 zegsw. *ergens de – inbrengen*, [a]) beneden de markt verkoopen, de handel bederven, [b]) in miskrediet brengen; *iem. een – aanwrijven*, belasteren; *op iem. een – werpen*, [a]) iem. blameeren, [b]) belasteren; *een – op iems. naam, eer, reputatie werpen*; Z.-N. *een – boter*, kluitje, kwakje; *een – vogelen*; 2 eig. inz. van inkt: *er viel een – op de brief*; fig. *zijn ziel bevlekt met een* –, zie ook bet. 1; 3 [a]) *iem. bij de kladden krijgen, pakken*, bij de lurven, bij zijn kraag, [b]) zie Klad **2**; **2** o. kladden (misschien afkorting v. kladpapier, -boek: 1 *papier bestemd om er voorloopige aanteekeningen, een korte schets op te maken*; ook: *het papier met die aanteekeningen enz.*; 2 *oorspr. ontwerp of schets, geschrift, waarin nog veranderingen en kladden voorkomen, ruw opstel of schets*): 1 *ik heb het ergens op – weggeborgen*; 2 *een bundel kladjes en krabbeltjes*; *eerst het opstel in* (*het*) *– maken.*

Klad'boek, o. –en (*aanteekenboek, notitieboek van inkoop en verkoop, vóór het in het grootboek wordt geboekt*); z. Memoriaal.

Klad'debos, m. –bossen, **–wortel,** –s (volksnamen voor Klis(kruid)).
Klad'deboter, v. (*onzindelijke, morsige vrouw*; soms ook: *vervalschte boter*).
Klad'den, kladde, h. geklad (1 *kladschilderen*; 2 *smeren*; 3 min. voor *schrijven*; 4 *uitvlakken, tot kladden worden*; 5 van ongelijmd papier: *vloeien*): 1 *dat gezicht is geklad, niet gepenseeld*; 2 *op de muren der fabriek allerlei vuil –*; 3 *iets op papier –*; 4 *de inkt zal –, doe het schrift niet dicht*; 5 *dat papier kladt.*
Klad'der*, m. –s (*iem., die kladt: prulschilder, iem., die iets bemorst, slecht schrijft, die onder de marktprijs verkoopt*; *borreltje*; Z.-N. *kluitje, een beetje*; fig. *straatloopster*).
Klad'd(er)ig, bn., bw.; –er, –st (*vol kladden*; *morsig*; *slordig*): *een – schrift*; *– weer*, vuil.
Klad'papier, o. –en (*papier om voorloopige aanteekeningen, een ruwe schets, het kladwerk op te maken*; *ongelijmd papier, dat de inktkladden inzuigt*); **–potter,** m. –s, Z.-N. = **–schilder,** m. –schilders (*prulschilder*); **–schilderen,** kladschilderde, h. gekladschilderd (*slecht schilderen*); **–schrijver,** m. –s (*iem., die knoeierig schrijft*; *onbeduidend auteur*); **–schrift,** o. –en (*schrijfboek v. h. klad*; *knoeierig schrift*): *uit het – van Jantje*; **–schuld,** v. –en (*kleine schuld*).
Kla'gen, klaagde, h. geklaagd (1 *zich beklagen over*; 2 *zijn beklag doen, zijn verontwaardiging te kennen geven*; 3 *smartelijke gewaarwordingen, bekommerdheid door kreten of in woorden* [*op droeve toon*] *openbaren*; *zich op droeve* [*soms ook ongeduldige*] *toon uitlaten over een kwaal, een ziekte, een hinder*; ook: *over kleine tegenspoeden, zorgen enz. spreken* [zonder genoegzame reden]; 4 *zijn ontevredenheid, misnoegen, verontwaardiging mondeling of schriftelijk te kennen geven over misbruiken, geleden onrecht en vragen om herstel*; 5 in rechte: *een formeele aanklacht indienen wegens geleden onrecht voor een rechterlijk ambtenaar of college met het doel de(n) aangeklaagde te doen vervolgen*): 1 *iem. zijn verdriet, zijn nood –*; 2 *het is God(e) geklaagd*, het schreit ten hemel; 3 *–de vrouwen*; *een –d geluid*; *de zieke klaagt nooit*; *niet te – hebben*, tevreden kunnen zijn; z. ook Steen **2**; 4 *de leeraar klaagde over zijn ijver*; *de studenten –, de professoren zijn ontevreden*; 5 *de –de partij*, hij die een klacht bij den rechter indient; als zn. *geen reden* (of: *stof*) *tot* (of: *van*) *– hebben* (bet. 4); *recht van –* (bet. 5); z. ook Put.
Kla'ger, m. –s (1 *hij die weeklaagt, zijn smart uitstort*; 2 *iem., die altijd over zorgen of moeite klaagt* inz. in zegsw. en vaste uitdrukkingen; 3 *iem., die klaagt* in bet. 4; 4 *iem., die klaagt* in bet. 5): 1 *de –s achter de lijkstoet*; 2 *–s hebben geen nood en pochers hebben geen brood*; 3 *de –s in het klachtenboek kregen voldoening*; 4 *de – kreeg schadevergoeding.*
Kla'gerig 1 bn. (1 *geneigd tot klagen*; 2 van de stem of manier van spreken: *klagend, meewarig*): 1 *het kind werd wat –*; 2 *dat –e praten*; **2** bw. (*op droeve, klagende toon*): *– huilen van hulpeloosheid.*
I. Klak 1 klanknabootsend tw.: *– – daar sloeg het venster dicht!* **2** zn. m. (inz. Z.-N. *klap, slag*; *het geluid van een klap, slag*); **3** v. klakken (*klodder, vlak, spat*): *een – inkt*, inktmop; *een – verf*, klonter; Z.-N. *met klikken en klakken*, met pak en zak.
II. Klak, v. klakken (Fr. claque; Z.-N. *pet, muts met stijve klep*); ook: Klakke.
III. Klak, v. klakken (Fr. claque: *klakhoed*).
IV. Klak, v.; z. Claque **II.**
Klak'hoed, m. –en (*hooge zijden heerenhoed met ressorts, die samengedrukt kan worden*).
Klak'ke, v. –n (*klak* **I, 3**; Z.-N. *zweep*).
Klak'(ke)bus, v. –bussen (kinderspeelgoed: *twee strooken papier met bliksempoeder er tusschen, op elkaar geplakt, de stof ontbrandt met een knal bij het over elkaar aftrekken der strooken*; *buis of koker met zuiger en stang, waaruit men een prop met een knal kan uitdrijven, proppenschieter*).
Klak'kelings, bw. (*eensklaps, plotseling, onverwachts, zoo maar*).
Klak'keloos* 1 bn. (*ongemotiveerd, grillig*; *willekeurig*): *een –looze beschuldiging*; **2** bw. (1 *onverhoeds, zoo maar ineens*; 2 *zonder dat men weet hoe, ongemerkt, als van zelf, zoo maar*; 3 *zonder bedenken, overweging*; *onnadenkend, onredelijk*): 1 *hij krijgt zoo – de koorts op het lijf*; *iem. – beschuldigen*; 2 *zoo – in goeien doen raken*; 3 *iets – als waarheid aannemen.*
I. Klak'ken, klakte, h. geklakt (*een klappende klank geven, laten hooren*): *met de zweep –*; ook van het kletsend geluid van natte kleeren tegen 't lichaam: *de doornatte rok klakte zwaar tegen haar schenen.*
II. Klak'ken, klakte, h. geklakt (*[inkt]vlekken maken, kladderig schrijven*).
I. Klak'ker, m. –s (Z.-N. *klaphoutje, klepper*; *bes van de sneeuwbessenstruik*).
II. Klak'ker, m. –s (Z.-N. *wentelteefje*, z. ald.).
Klaks, m. –en (*politieagent*).
Klam, bn.; klammer, klamst (1 *kleverig door vochtigheid*; inz. *vochtig door waterdamp, zweet*; 2 *vochtig-koud, kil, verkillend*; 3 *een gevoel van beklemming, verlamming gevend*, lit. t.): 1 *het lichaam – van bloed*; *– van zweet*; 2 *linnen is in de regel –*; *de –me nachtlucht*; *het –me voorhoofd van den stervende*; *het –me zweet brak me uit*; 3 *een –me angst, moeheid*; **–'heid,** v.
Klamaai', m. –en (Noorsch; van klamaaijzer: *kalfaatijzer met ijzeren steel, dat met de moker in de naden wordt geslagen om oud werk in elkaar te drijven of nieuwe naden voor het indrijven van werk open te zetten*).
Klamaai'en, klamaaide, h. geklamaaid (*met de klamaai werken, breeuwen*).
Klamaai'ijzer, o. –s (*klamaai*).
Klam'boe, v. klamboes (O.-I. oorspr. Mal. *muskietennet, gordijn over de slaapplaats of de rustbank tot wering van muskieten*): *een baleh-baleh met een – van roode zijde.*
Klamod'de, v. –n (Z.-N. *klont*; *kaakslag*).
I. Klamp, m. –en (eig. wat iets met klem bijeenhoudt of vasthoudt, dikwijls weer te geven door *bindlat, bindijzer*: 1 *belegstuk tot bijeenhouding en versteviging van aaneensluitende deelen*; 2 *verbindingsstuk tusschen uiteenstaande of uiteenliggende deelen*; 3 *uitsteeksel om er iets aan vast te maken, op te hangen enz.*; 4 *haak, klauw*): 1 *–en over de planken aanbrengen*; 2 *de latten der latten-deur op klampen spijkeren*; 3 *–en aan de binnenkant der verschansing om de schooten der zeilen vast te maken*; 4 *een bijbel met zilveren –en*, sluithaken, krammen.
II. Klamp, m. –en (Eng. clamp, in 't alg. *naam voor een ineengedrukte, samengeperste*

en -gepakte vaste massa): *–en tabak*, stapels.
Klam'pen, klampte, h. geklampt (*met een klamp of klampen aan elkaar hechten; klemmend aaneen doen sluiten*): z. Boord **2**; Z.-N. *een dief –*, vastgrijpen.
Klam'per, m. –s (Z.-N. *wouw*).
Klamp'steen*, m.–en (Z.-N. *harde Boomsche baksteen*); **–vogel,** m. (Z.-N. *klamper*).
Klandi'zie, v. (Fr. chalandise: *winkelnering; het geregeld bij iem. koopen; de gunst der klanten; de klanten*): *veel – hebben.*
Klank, m. –en (1 [*klinkend*] *geluid*; 2 *een afzonderlijk geluid*; 3 *een zuiver, muzikaal geluid*; 4 *een der hoedanigheden van een klank* in bet. 3; 5 *het eigen, karakteristieke geluid v. e. stof, een muziekinstrument*; ook in fig. verband; 6 in het mv. *zang; muziek*; 7 *het geluid van een spraakklank of een complex van spraakklanken*; ook in fig. zin; 8 *de klankwaarde, de uitspraak van een schriftteeken, een letter*; 9 *een spraakklank, een taalklank, een menschelijk spraakgeluid als woordbestanddeel*; 10 *een geluid*[*encomplex*] *van het spraakorgaan als geheel*; *een woord*; in het mv. *woorden, taal*; ook: *een spraakgeluid, dat men hoort, maar niet verstaat*): 1 *woorden werken ook door –, niet alleen door beteekenis*; 2 *een doffe, heldere, volle –*; 3 *elke – is een geluid, maar elk geluid is niet een –*; *de diepe – van de bas*; 4 *een lieve – in zijn stem*; 5 *de – van hout, van metaal, van een vioolsnaar; gouden munten op – onderzoeken*; fig. *zijn woorden misten de – der echtheid*; 6 *gewijde –en*; 7 *de –en* **ei** *en* **ij** *waren vroeger verschillend*; *de – van een woord*; fig. *zijn naam heeft een goede –*, hij is gunstig bekend; *op de – van het woord af*; 8 **b** *als – een medeklinker*; 9 *de – eener taal*; *de –en worden verdeeld in klinkers en medeklinkers*; 10 *een holle, ijdele, leege –, holle, ijdele, ledige –en*, nietszeggende woorden, taal zonder zin; *dat zijn voor mij niets* (*anders*) *dan –en*, de woorden „zeggen" mij niets, hebben voor mij geen redelijke inhoud.
Klank'bodem, m. –s (*houten vlak, waarover de snaren zijn gespannen, geluidversterkend*): *bij strijkinstrumenten is de – het bovenblad van het instrument*; **–bord,** o. –en (*schuin geplaatste planken in galmgaten*; boven een preekstoel: *verhemelte, plankenvlak tot weerkaatsing en geleiding van het stemgeluid van den spreker*; *galmbord*; in een microfoon: *klankplaat*); **–demper,** m. –s (*sourdine*); **–expressie,** v. (*gevoelsuitbeelding door middel van geluid*); **–figuren,** v. mv. (*figuren ontstaan op een* [*bv. door een strijkstok*] *in trilling gebrachte glazen plaat met zand bestrooid*, door Chladni 1756–1827 het eerst ontdekt); **–film,** v. en o. –s (*bioscopische vertooning, in welke geluid en gezichtsbeelden synchronisch zijn gecombineerd: geluidsfilm*); verg. Sprekende, Zingende film; **–geslacht,** o. –en (*de volgorde der tonen in een octaaf, toongeslacht*); **–ladder,** v. –s (*toonladder*, eig. en fig.); **–leer,** v. (1 *de wetenschappelijke leer der spraakklanken* [*wezen, ontstaan, vorming enz.*], *phonetiek*; 2 met betrekking tot een bepaalde taal, een bepaald dialect; ook vertaling van *acustiek*): 1 *inleiding tot de –*; 2 *de – van het Noord-Bevelandsch*; **–loos* 1** bn. (1 *zonder heldere klank, dof*; 2 *geen geluid voortbrengend*; 3 *zonder stemklank, stemloos*): 1 *met een –looze stem*; 2 *haar keel was –*; 3 *de –looze ontploffingsklank* **k**; **2** bw. (*zonder klank te hebben of te geven*): *de inwendige stem sprak duidelijk, maar –-fluisterend.*
Klank'maat, v.; z. Prosodie; **–meter,** m. –s (*toestel, waarmee de kracht v. e. geluid kan worden gemeten*); **–methode,** v. –n, –s (leesonderwijs: *leerwijze, waarbij de letterteekens niet met hun „naam", maar met hun klankwaarde worden genoemd*, verg. Spelmethode; doofstommenonderwijs: *leerwijze, die met klanken, niet met gebaren spreken leert*).
Klank'nabootsend, bn. (van woorden, woordformaties enz.: *de gehoorde klank* [*natuurgeluiden enz.*] *in spraakklanken weergevende, onomatopoëtisch*): b.v. *krikkrak!* . . . .; *–e werkwoorden*, b.v. namen van dierengeluiden; **–nabootsing,** v. –en (*het nabootsen van gehoorde klanken; klanknabootsend geluid, woord; onomatopee*); **–rijk,** bn.; –er, –st (*rijk aan, vol klank; rijk aan verscheiden klanken*): *het –e Italiaansch*; **–schrift,** o. (*schrift met teekens, welke klanken voorstellen; schrift, waarin elk teeken slechts één en altijd dezelfde klank voorstelt, phonetisch schrift*); **–stelsel,** o. (*de spraakklanken aan een bepaalde taalgemeenschap eigen*); **–verdoover*,** m. –s (*sourdine*).
Klank'verschuiving, v. –en (Duitsch: Lautverschiebung; *regelmatige overgang van* [*min of meer verwante*] *medeklinkers, p in f enz.*; ook wel in toepassing op een wijziging in de qualiteit van klinkers): *de eerste –*, waarbij in het Indo-Germaansch onder bepaalde omstandigheden bepaalde medeklinkers in andere overgingen; *de tweede –*, waarbij in het Germaansch een zelfde proces plaatshad. Door de eerste klankverschuiving scheidde zich het Germaansch v. het Indo-Germaansch, door de tweede het Hoogduitsch v. het Germaansch; **–wet,** v. –ten (Duitsch: Lautgesetz; *benaming voor het verschijnsel van het in een zekere taalgemeenschap en binnen een bepaald, begrensbaar tijdperk overgaan van een spraakklank in een andere; benaming voor de formule, waarin men een zoodanig gebeuren vaststelt en samenvat*); **–wettig,** bn., bw.; **–wijziging,** v. –en.
Klant, m. –en (1 *de naam of een gemeenschappelijke benaming voor een persoon in betrekking tot degenen, die hij met de nering begunstigt, die hij aan zich laat verdienen: begunstiger, vaste kooper*; 2 in het alg. (*mans*)*persoon*, in bepaalde verbindingen): 1 *een nieuwe, goede, vaste –*; *de* (*zijn*) *–en verliezen; aan iem. een goeden – hebben; iem. –en aanbrengen, onttrekken*; 2 *een ruwe –*, kerel; *een rare –*, zonderlinge vent.
I. Klap, klanknabootsend tw. o. a. van een slag met de vlakke hand: *de handjes die gaan – – –!* etym. verwant met Klap **II.**
II. Klap, m. klappen (bij klappen: 1 *de naam voor een geluid:* [a]) *het kort knallend geluid van iets, dat barst,* [b]) *het geluid veroorzaakt door iets, dat ergens op slaat*; 2 *een toegebrachte of uitgevoerde slag:* [a]) *een hoorbare klinkende of knallende slag,* [b]) beschouwd ten opzichte van de uitwerking, *slag*; 3 *plotseling, onverwachts vallende of aankomende, treffende slag*; 4 fig. van ramp-

spoedige of zwaar treffende ervaringen, inz. geldelijke verliezen: *slag*; 5 *iets, dat klapt, waarmee men klapt* of *een zich klappende bewegend deel van of aan iets*: [a]) *klep van de bedelende melaatschen*, [b]) *klep van den nachtwaker, den klepperman*; [c]) *neerslaande klep van een secrétaire enz.*): 1 [a]) *de blaas barstte met een –*; *de – van* (of: *op*) *de vuurpijl*, het knallend sloteffect **eig.** en **fig.**, [b]) *de – van den klepperman*; 2 [a]) *we hoorden een – van de zweep*; [b]) *hij gaf hem een – in zijn gezicht*; *–pen toedienen, uitdeelen, krijgen*; *een – om de ooren*; *een – op de schouder*; O.-I. *de –*, het toedienen van lichamelijke tuchtiging door een assistent aan een koelie; *geen –*, eig. geen slag met de hamer, **fig.** niet het minste; knikkerspel: *krachtige voortstuwende beweging*; zie ook Vlieg; 3 *een – van de* (*hooge*) *molen weghebben* (of: *gehad hebben*), verdwaasd zijn, ook: niet goed snik zijn; *een – water*, een met een plotselinge slag overkomende hoeveelheid zeewater, **fig.** *eens klaps*, z. ald.; 4 *een leelijke –* (of: *leelijke klappen*) *krijgen tengevolge van speculeeren*; 5 [a]) *met de – gaan, loopen, bedelen*; *op de – loopen*, klaploopen; [b]) *elk uur met de – rondgaan*; [c]) *de – van het bureau viel open*; **– II** etym. = **– III.**

III. Klap, m. (inz. in Z.-N. *gepraat, gesnap*; *woorden, taal, spraak*): *ijdele –*; z. Zotteklap; Z.-N. *aan de – houden*, a. d. praat.

Klap'bes, v. –bessen (*kruisbes, kruisdoorn, stekelbes, doornbes*; *men kan met de hul een klappend geluid maken*; Lat. ribes grossularia); ook: **–bezie,** v. –beziën; **–besseboom*,** m. –en; **–bessestruik,** m. –en.

Klap'brug, v. –bruggen (*ophaalbrug*).

Klap'bus, v. –bussen (*proppenschieter*).

Klap'ekster, v. –s (*blauwe klauwier*; Lat. lanius e. excubitor; **fig.** *babbelkous, klappei*).

Klap'hek, o. –hekken (*schuingeplaatst hek, dat vanzelf dichtvalt*).

Klap'hout, o. (*hout voor duigen*).

Klap'houtjes, o. mv. (*kleppers, kleppertjes*).

Klap'loopen*, o. (*tafelschuimen*; *op de beurs* [*ook van gebruiksartikelen gezegd*] *van anderen teren en smeren*).

Klap'looper*, m. –loopers (**eig.** *melaatsche, die met een klap of klepper loopt*; **fig.** *tafelschuimer*; ook: *naam v. e. takel*); **–ij'*,** v.

Klap'mand, m. –en (*hengelmand, die met twee klappen van boven gesloten wordt*).

Klap'muts, v. –en (*de naam van hoofddeksels voor vrouwen, o. a. muts met breede strooken, gladde ondermuts*; vero. *muts met oorkleppen voor mannen*; *klappei*).

Klappei', v. –en (*snapachtige vrouw*; *kwaadspreekster*); **–pei'en,** klappeide, h. geklappeid (*babbelen*; *kwaadspreken*).

Klap'pen, klapte, h. geklapt (1 *klappende geluiden, een klappend geluid doen hooren, maken*; 2 *praten, babbelen*; 3 *oververtellen, klikken*; 4 *met een klap klinken*): 1 *in de handen –*; *met de zweep –*; 2 *ze stonden lang te –*; *een ekster kan leeren –*; Z.-N. *– zijn geen oorden*, praatjes vullen geen gaatjes; 3 *niets –!* zegsw. *uit de school* (Z.-N. *biecht*) –, vertellen wat men niet moest vertellen; 4 *zoenen, dat het klapt.*

I. Klap'per*, m. –s (*register* inz. *op een boek, een tijdschrift enz., alphabetische lijst der er in voorkomende namen, artikelen, van een aantal jaargangen*; v. e. molen: *toestel om de graanbak in schuddende beweging te brengen*; *een soort vuurwerk*; *klaphoutjes*; *klikker*; *klikspaan* **1**; Z.-N. *babbelaar, prater*).

II. Klap'per*, m. –s (*kalapapalm, kokospalm*; Lat. cocos nucifera; *de kokosnoot*): *de – bereikt een hoogte van 30 m*; **–boom*,** m. –en; **–dop,** m. –doppen (*schaal der noot*).

Klap'pereend, v. –eenden (*soort van eend*, Lat. clangula clangula; ook: *brilduiker*).

Klap'peren, klapperde, h. geklapperd (*herhaald kleppen, slaan*): *–de zeilen*; *de tanden –.*

Klap'perkruid, o.; zie Dragon.

Klap'perman, m. –lieden, –lui (*klepper, klepperman, nachtwacht*); zie Klabak.

Klap'permelk, v. (*kokosmelk*).

Klap'permolen, m. –s (*molen met een klapper of klep*; *klepperend molentje als vogelschrik*): zegsw. *haar mond lijkt wel een –*, staat niet stil.

Klap'pernoot, v. –noten (*kokosnoot*).

Klap'perolie, v. (*kokosolie*).

Klap'perrat, v. –ratten (*badjing*).

Klap'pertanden, klappertandde, h. geklappertand (*met de tanden klapperen*): *– van kou.*

Klap'pertuin, m. –en (*aanplanting van kokospalmen*).

Klap'roos, v. –rozen (*éénjarige papaverachtige plant met roode bloemen*; Lat. papaver): *de – tusschen het koren.*

Klap'spaan, m. en v. –spanen (*klikspaan*).

Klap'stoel, m. –stoelen (*stoel met op- en neerslaande zitting*; *vouwstoel*); zegsw. *op zijn – (zie Klappen 2) zitten*, druk praten.

Klap'stuk, o. –stukken (*een stuk rundvleesch van de buikzijde der rib*).

Klap'tafel, v. –tafels (*hangoortafel*).

Klap'-, klep'vlies, o. –vliezen (*een der* [*zakvormige*] *vliezen in de slagaderen en het hart, die het terugstroomen v. het bloed voorkomen*).

Klap'wieken, klapwiekte, h. geklapwiekt (*met de vleugels of wieken klappen of slaan*): *de duiven vlogen –d op.*

Kla're, v. (1 *klare-jenever*; 2 *flesch, glaasje klare*): 1 *een glaasje – met suiker*; 2 *drie –!*

Klare-jene'ver, v. (*jenever, niet vermengd met bitter*): *een glas –– met suiker.*

I. Kla'ren, klaarde, h. (1, 2), i. (3) geklaard (1 *zuiveren, helder maken*; 2 *in orde brengen*; 3 *helder worden*): 1 *wijn –, olie –, suiker –*; 2 *ik zal het wel –*, opknappen; scheepst. *vlaggen, wimpels –*, aanbrengen aan masten, tuigen; 3 *de wijn wil niet –*; ook wel = *inklaren, uitklaren*, z. ald.

II. Kla'ren, v. mv. (Z.-N. *Clarissen*).

Kla'righeid, v. (*gereedheid*): *– maken.*

Klarinet', v. –ten (It. clarinetto, verkl. van clarino, trompetnaam, van Lat. clarus = helder: *houten blaasinstrument*).

Klarinettist', m. –en (*klarinetspeler*).

Kla'ring, v. –en (*het klaren*).

Kla'ringsvaartuig, o. –en (*vaartuig, belast met het in- of uitklaren van schepen*).

Kla'roen, v. –en (Fr. clairon [It. v. Lat. clarus]: *trompet, met schel doordringend geluid*); **–geschal,** o.: *luid, opwekkend –.*

Klas, klas'se, v. klassen (Fr. classe, Lat. classis: 1 *groep van bijeenbehoorende zelfstandigheden als onderdeel van een geheel, indeeling* inz. *afdeeling eener school*; 2 *afdeeling in het dierenrijk*; 3 *afdeeling van station, wagen of boot*; 4 *stand in de maatschappij*; 5 *strafbataljon*; *soldatentuchtafdeeling*): 1 *een school met zes klassen*; 2 *de klasse der*

zoogdieren; 3 *wachtkamer* (*der*) *derde* –; *een coupé* (*der*) *tweede* –; bij uitbr. *een rijwiel eerste* –, prima-kwaliteit; 4 *de hoogere klassen der maatschappij*; 5 zie Klassiaan.

Klas'seboek, o. –en (*boek in elke klasse v. e. H. B. S., van een Gymnasium enz., waarin de leeraren aanteekening doen houden van opgegeven werk, overtredingen enz.*).

Klasseeren* (*rangschikken in afdeelingen*).

Klas'sen, klaste, h. geklast (Z.-N. *plassen; morsen*): *in 't water* –; *melk* –.

Klas'senhaat, m. (*haat tusschen de verschillende klassen of standen der maatschappij* inz. *tusschen de lagere en hoogere*).

Klas'senjustitie, v. (schimpn. *justitie, die met de nooden en eischen van de lagere standen geen rekening houdt en de hoogere bevoordeelt*). (j = j).

Klas'senstrijd, m. (*strijd tusschen de verschillende standen der maatschappij als gevolg hunner verschillende belangen* inz. *strijd der lagere tegen de hoogere*).

Klas'seonderwijzer, m. –s (*onderwijzer, belast met het onderwijs eener klas*); **–onderwijzeres',** v. –sen.

Klassiaan', m. –anen (*soldaat, als gestrafte ingedeeld bij een klasse van discipline*).

Klassiek'(en), m. mv.; zie Classiek(en).

Klassikaal', bn., bw. (*een heele* [*school*]*klas betreffende*; *voor een heele klasse gegeven, niet-hoofdelijk*): *het onderwijs is* –.

Kla'ter, v. –s (*ratel, rinkel, rammelaar*).

Kla'terabeel*, m. –en (*witte populier, esp*).

Kla'teren, klaterde, h. geklaterd (*rollend, dof, helder weergalmend klinken*): *de waterval klatert*; *de donder klatert in de bergen*.

Kla'tergoud, o. (*valsch bladgoud, dat bij het hanteeren een weinig ratelt*: *loovertjes uitgeslagen messing*; fig. *valsche schijn*).

Klats 1 tw. klanknabootsing; zie Klets; **2** m. –en (Z.-N. *vrachtje, kluts*).

Klaus, m. klauzen (Fr. clause: *strophe*); Z.-N. verkl. *een klausken zingen*, liedje.

Klau'teraar, m. –s (*iem., die klautert*).

Klau'teren, klauterde, h., i. geklauterd (*met moeite klimmen*, d. i. *met handen en voeten*): *in een boom* –, *tegen een duin op* –.

Klau'tervisch*, m. –visschen (*stekelvinnige visch in de tropen, die een tijdlang buiten het water kan leven*; Lat. anabas scandens).

Klauw, m. klauwen (1 van roofdieren en roofvogels: *scherpe, kromme nagels, haakvormig uiteinde van de pooten*; 2 van andere dieren: *uiteinde der pooten, hoef*; 3 *klauwvormig voorwerp* inz. *gereedschap*): 1 *de* – *van den tijger, van de sperwer*; 2 *de* –*en van de koe*; *mond- en* –*zeer*; 3 *met een* – *mest afhalen*; nog (plat): handen: *weg met je* –*en!*

Klau'waard, m. –s (gesch. *anti-Fransche volkspartij* ± *1300 in Vlaanderen* naar de klauwen v. d. Vlaamschen leeuw; aanvoerders Jan Breidel en Pieter de Coninck); z. Leliaard.

Klau'wen, klauwde, h. geklauwd (*krabben, openrijten*; *harken*; *met korte streken schaatsenrijden*; Z.-N. *gretig grijpen naar*).

Klau'wengang, m. rechtst. *recht van* – *en stoppelweide*, nl. om vee te laten weiden op gronden van een andere gemeente en op beemden of akkers na de oogst.

I. Klauwier', m. –en (*schroefvormig stengelaanhangsel, rank bij klimplanten*, bv. *bij de erwt*).

II. Klauwier', m. –en (*zomervogel*): *grauwe* –, Lat. lanius c. collurio.

Klauw'zeer, o. (*besmettelijke ziekte* inz. *der runderen, ontsteking v. h. huidweefsel nabij de klauwen of hoeven*).

Klavaats'hamer, m. –s (*kalfaathamer*).

Klavec(h)or'dium, o. –s (v. Lat. clavis + Gr.-Lat. chorda = snaar: muz. *snarenspeeltuig met toetsen*); (Lat.) –dia; vero.

Klavecimbaal', klavecim'bel, v. –balen, –s (It. clavicembalo [Lat. clavis + Gr.-Lat. cymbalum]: *ouderwetsche piano*).

Kla'ver, v. (*vlinderbloemige plant, in tal van soorten in ons land*): Z.-N. *van de* – *naar de biezen loopen*, van kwaad tot erger komen; **–bloem,** v. –en; **–bouw,** m.

Kla'veraas, o. –azen; zie Klaveren.

Kla'verblad, o. –en (*blaadje v. d. klaver*): *een* – *van vieren*, d. i. met vier blaadjes.

I. Kla'veren, v. mv. (*zwartgekleurde klaverbladfiguur op kaarten*; *de kaart met deze figuur*); **–aas',** o. –azen; **–boer',** m. –en; **–heer'*,** m. –en; **–vrouw',** v. –vrouwen; ook: *Klaveraas, –boer, –heer, –vrouw*.

II. Kla'veren, klaverde, h. geklaverd (*klauteren*); vero. Z.-N.

Kla'vergewas, o.; **–hooi,** o. (*gedroogde klaver*); **–rijk,** bn.: *een –e wei*.

Klavervier', v. –s (*klaverstengel met vier blaadjes*): *een* – *te vinden spelt geluk*.

Kla'verzuring, v. (*inheemsch plantengeslacht*; Lat. oxalis).

Klavie', v. –ën (Lat. clavis; Z.-N. gew. *voor- of achterbord v. e. wagen*); ook, Kla've –n.

Klavier', o. –en (Fr. clavier [Lat. clavis = sleutel, toets]: *ouderwetsche piano*; *het toetsenbord van piano of orgel*; ook: *piano*); **–concert,** o. –en; **–spel,** o.; **–speler,** m. –s.

Kleed*, o. kleederen, kleeren (1 *de bij elkaar hoorende kleedingstukken*: *wat de mensch tot kleeding dient* inz. in het mv.; 2 van dames inz. in het enkelv.: *japon, costuum, jurk*; 3 inz. in samenst. *overtreksel, bedeksel*): 1 *het geestelijk* – *aantrekken*, geestelijk worden, in een orde treden; *iem. in de kleeren steken*, hem van de noodige kleeren voorzien; zegsw. *dat raakt zijn koude kleeren niet*, raakt zelfs zijn buitenste kleeren niet, is hem totaal onverschillig; *zoo iets gaat je niet in je* (*koude*) *kleeren zitten*, laat diepe sporen achter; *de kleeren maken den man*, naar zijn kleeding wordt men vaak beoordeeld; 2 *een* – *passen*; *een zijden* –; 3 *neem het* – *van de vloer*; *een tafel*–; z. Kleedje, o. –s of Kleertjes.

Klee'den*, kleedde, h. gekleed (1 *kleeren aantrekken*; 2 *van* [*de noodige*] *kleeren voorzien*; 3 *goed staan*; 4 *kleeren voor iem. maken en aan hem verkoopen*): 1 *ik kleed mij voor het bal*; 2 *een arm kind* –; 3 *die japon kleedt u goed*; *die kleur kleedt prachtig*; 4 *hij kleedt mij al jaren*; nog: refl. *hij kleedt zich altijd goed*, is altijd smaakvol gekleed.

Klee'derdracht*, v. –drachten (*de wijze van kleeden*): *de Zeeuwsche* –; zie Mode.

Klee'dermaker*, m.; z. Kleermaker.

Kleedij'*, v. (lit. t. of spott.: *kleeding*).

Klee'ding*, v. (*hetgeen gekleed doet zijn*; *bijeenbehoorende kleedingstukken*): *geld voor* – *of kleedgeld*; **–stuk*,** o. –ken: *de jas is e.* –.

Kleed'je, o. –s (inz. *dek-, vloerkleedje enz.*).

Kleed'kamer, v. –s (in schouwburgen enz.: *bijzonder vertrek, waar men zich kleedt*).

Kleed'sel, o. –s (Z.-N. *kleeding, kleed*).
Kleef, m.: zegsw. *hij is van –,* gierig.
Kleef'garen, o. –s (*jaagnet voor vogels* inz. *snippen*); **–kruid,** o. (*een soort van walstroo*; Lat. galium aparine); **–middel,** o. –en (*hechtmiddel*); **–pleister,** v. –s (*hechtpleister*); **–stof,** v. (*plantenlijm, gluten*).
Kleem, m. (Z.-N. *leem*).
Kleemsch*, bn. (*niet goed gaar of niet goed doorbakken*): *dat brood is –*; zie Tets.
Kleen* (lit. t., gew. *klein*) **1** bn.; **2** zn. **–e*,** m. en v. –n: *lieve –,* jongen, meisje, kind.
Kleer in samenst., als: **Kleer'bak,** m. –bakken (*bak of mand voor linnen, tot het overbrengen van kleeren*); **–borstel,** m. –s; **–kast,** v. –en (*kast tot berging van bovenkleeren*); **–klopper,** m. –s (*werktuig, om stof uit kleeren te kloppen*); **–koop*,** m. –koopen, ook: **–kooper*,** m. –s (*opkooper van, handelaar in oude of gedragen kleeren*); **–luis,** v. –luizen; zie Luis en Vlektyphus; **–maken,** o.: *die jongen gaat op het –*; **–maker,** m. –s (*persoon, die kleeren maakt*), ook: *Kleerenmaker*; **–makerswinkel,** m. –s; **–mand,** v. –en (*groote, platte mand voor kleeren*); **–mot,** v. –motten; zie Mot; **–scheuren,** v. mv.: zegsw. *ergens zonder – afkomen,* zonder schade; **–winkel,** m. –s (*winkel van gemaakte* [*mans*]*kleeren*); ook: *Kleerenwinkel, –magazijn.*
Klef, bn. (1 *kleverig, week*; 2 van brood en gebak: *niet goed doorbakken, nattig*): 1 *een een –fe massa sneeuw*; 2 *– brood*; **–'heid,** v.
Klei, v. (*door verweering van rotsen en gesteenten ontstane aardsoort voor aardewerk, landbouw*): *rivier–, zee–*; *Limburgsche –.*
Klei'aardappel, m. –s, –en (*aardappel, die in kleigrond is geteeld*); **–achtig,** bn.; –er, –st (*gelijkende op klei*); **–grond,** m. –en (*grond, welke voornamelijk uit klei bestaat*); **–haas,** m. –hazen (*haas, in de kleilanden levende*); **–kist,** v. –en (*kisting, waarbij de ruimte aangevuld is met klei*), verg. Kistdam; **–laag,** v. –lagen: *de – langs de Waal.*
Klein 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *van minder dan gewone omvang, gewone afmeting enz.; niet groot*; 2 *onaanzienlijk, van geringe stand*; 3 *niet voornaam, niet belangrijk*; 4 van mil. uniform: *gewoon*; 5 *ongeveer*; 6 *min*): 1 *een –huis, een –e jongen, met –e pasjes loopen*; *– maar rein,* niet groot, maar keurig; *– maar dapper*; zegsw. *alles kort en – slaan,* tot gruizelementen slaan; *een – verstand,* beperkt, gering; *een – gezelschap,* niet talrijk; *iem. een kopje –er maken,* onthoofden; 2 *de –e luiden; kleine winkeliers, boeren*; 3 *de –e vaart,* in de Noordzee; 4 *in –tenue*; 5 *een –e maand geleden*; 6 *dat was – van hem*; **2** bw. (1 *op kleine wijze*; 2 *op minne manier*): 1 *wat schrijft hij –! – behuisd*; Z.-N. *– wonen,* bekrompen; 2 *dat was – gehandeld*; **3** zn. o.: *in het – verkoopen,* en detail; *de wereld in het –; – en groot.*
Klein'achten, achtte –, h. kleingeacht (*geringschatten*); **–'achting,** v. (*geringschatting*).
Klein'ambtenaarsexamen, o. –s (O.-I. *licht examen voor burgerlijk ambtenaar van de laagste rang*); ook, Kleinamb'tenaars–.
Klein'bedrijf, o. (*industrie, nering of handel op kleine schaal*).
Klein'dochter, v. –s (*kindsdochter*).
Kleinduim'pje, o. (*klein ventje; held uit een sprookje*).
Klei'ne 1 m. en v. kleinen (*jongetje, meisje*); **2** o. (*het geringe, onaanzienlijke*): *Die het – niet eert, is het groote niet weerd.*
Kleineeren* (*iem. of zijn werk verkleinen, d.i. kleiner voorstellen dan ze in werkelijkheid zijn*): *iem. –*; *iems. werk –*; **–ing*,** v. –en.
Kleingees'tig, bn.; –er, –st (*hechtend aan nietigheden; bekrompen; lichtgeraakt door kleinigheden*); **–gees'tigheid,** v. –heden.
Klein'geld, o. (*pasmunt*; zie ald.).
Kleingeloo'vig*1 bn.; –er, –st (*wankelend of zwak in het geloof*); **2 –geloo'vige*,** m. en v. –n; **–geloo'vigheid*,** v.
Kleingoed', o. (1 *kleine koekjes of taartjes*; 2 *kindertjes*): 1 *een ons – koopen*; 2 *is het – nog op?* ook: Klein'goed.
Klein'handel, m. (*handel in 't klein, winkelnering*); **–handelaar,** m. –s.
Kleinhar'tig, bn.; –er, –st (*angstig, bevreesd*); **–har'tigheid,** v.
Klein'heid, v. (*het klein-zijn*; meestal fig. *onbeduidendheid*): *de – van zijn plannen.*
Klei'nigheid, v. –heden (*beuzeling, nietigheid; klein voorwerp, kleine aalmoes enz.*): *op kleinigheden letten; aardige kleinigheden.*
Klein'industrie, v. –ën (*industrie op kleine schaal*): – is b.v. houtsnijwerk *in huis.*
Klein'kind, o. –kinderen (*kindskind, zoons- of dochters-kind*).
Klein-kin'derschooltje, o. –schooltjes (*bewaarschool*), vero.; zie Matres.
Klein'krijgen, kreeg –, h. –gekregen (1 *er in slagen om iets klein te maken*; 2 fig. *iem. gedwee maken, zijn verzet breken*): 1 *ik kan die steenblokken niet –*; 2 *ik zal hem wel –.*
Klein'maken, maakte –, h. kleingemaakt (1 *tot brokjes maken*; 2 *wisselen*; 3 *verteren*; 4 fig. *iem. vernederen, deemoedig maken*): 1 *klontjes, kruidnagels –*; 2 *een rijksdaalder –*; 3 *veel geld –*; 4 refl. *zich –,* zich erg vernederen of klein voordoen.
Klein-mediaan', o. (typ. *papierformaat 43 bij 52 cm*).
Kleinmoe'dig 1 bn.; –er, –st (*zonder moed, kleinhartig; bevreesd; laf*): *die barre mijnheer Kegge was – om de gril van een meisje*; **2 –e,** m. en v. –n; **–moe'digheid,** v.
Klein'neef, m. –neven (Z.-A. *achterneef*); **–nicht,** v. –en (Z.-A. *achternicht*).
Klei'nood*, o. kleinooden of kleinoo'diën (*klein kostbaar voorwerp, b.v. een diamant, parel*; fig. *iets kostbaars; iets van veel waarde*): *het – glinstert met een glans van diamanten; de taal, dat – van een volk.*
Kleinoo'diënschrijntje*, o. –s (*juweelkistje*).
Kleins, v. –zen (*zijgdoek*); **–doek,** m. –en.
Klein'schrift, o. (*klein letterschrift*).
Klein'smid, m. –smeden (*smid, die kleine voorwerpen maakt, b.v. sloten*); Germanisme, beter *bankwerker*; z. Grofsmid.
Kleinsteedsch'*, bn. en bw. (*als, eigen aan een kleine stad*; ongunstig: *achterlijk, bekrompen*): *–e manieren; – gekleed zijn*; **–steedsch'heid*,** v.; z. Esprit de clocher.
Klein'te, v. (*het klein zijn*): *En ach, zijn – reikt tot gindsche bloemstruik niet.*
Klein'tje, o. –s (1 *jong kind, kleuter, dreumes*; 2 *iets dat klein is, van weinig waarde*): 1 *zijn de –s naar bed?* 2 *hij is voor geen – vervaard,* heeft veel durf of moed; *een – koffie,* klein kopje koffie; spreekw. *Vele kleintjes maken één groote,* [a]) alle baten helpen, [b]) men moet de kleinigheden niet

geringschatten; *op de –s passen*, de kleinigheden niet geringschatten inz. kleine uitgaven mijden.

Klein'vee, o. (*klein slachtvee als: schapen, geiten, lammeren*); zie Grootvee.

Kleinzee'rig*, bn.; –er, –st (*licht pijn gevoelende*; fig. *kitteloorig*); **–heid*,** v.

Klein'zen, kleinsde, h. gekleinsd (*vocht laten doorzijgen, filtreeren*); ook: Klenzen.

Kleinzie'lig, bn. en bw.; –er, –st ([*in hooge mate*] *kleingeestig*): *een – man, een –e staatkunde*; *– te werk gaan*; **–zie'ligheid,** v.

Klein'zoon, m. –s, –zonen (*kindszoon*).

Kleis'ter, m. –s (Z.-N. *genster*).

Klei'weg, m. –wegen (*weg over kleigrond*).

Klem, v. bet. 1 –men (1 *val: voetbeugel, voetangel; neusspranger*; 2 *kramp*; 3 fig. *verlegenheid*; 4 *nadruk*): 1 *voetangels en –men*; 2 *de – in de mond hebben*; 3 *in de – zitten, raken*, benauwdheid; 4 *met – iets zeggen, – bijzetten*; *met – van redenen*; nog: Z.-N. toeklemming van de keel o. a. wegens het niet verteren van voedsel, of tetanus.

Klem'haak, m. –haken (timm. *gereedschap om er een stuk hout mee vast te zetten*).

Klem'men, klemde, h. geklemd (1 *knellen, knijpen*; 2 *gekneld worden; niet genoeg ruimte hebben*; 3 *indruk maken, logisch, overtuigend zijn*): 1 *een kind aan het hart –; de tanden op elkaar –*; refl. *hij heeft zich de vinger geklemd*; *zich aan een drijfhout –*; 2 *die deur is vochtig en klemt*; 3 *dat betoog klemt niet, is niet klemmend*, niet afdoend.

Klem'toon, m. –tonen (*nadruk, verheffing van toon, accent*): *de – op gesloten uitheemsche achtervoegsels: Aziaat', Candioot'*.

Klem'toonteeken*, o. –s (*teeken, aanduidend de nadruk op woord of lettergreep*), b.v. *nog één dag, hij is er nóg al*.

Klens, v. klenzen (*filtreerdoek*); zie Kleins.

Klen'zen; zie Kleinzen.

Klep, v. kleppen (1 *deksel, sluitstuk op een opening door scharnier en veer of anderszins aan het voorwerp bevestigd*; 2 *belegstuk aan één zijde vastgemaakt van zakken, taschen enz.*; 3 v. e. hoofddeksel: *vooruitstekend gedeelte*; 4 van een molen: *klepper*): 1 *de –pen van blaasinstrumenten*, metalen plaatjes op de toongaten er van, tot verhooging of verlaging v. d. toon; *de – v. e. kan*; *de veiligheidsklep v. e. stoomketel*; 2 *de – op een broekzak, van een brieventasch*; 3 *de – eener pet, van een kepi*; 4 *de – v. e. molen*.

Kle'pel, m. –s (*ijzeren tong eener klok, het meestal peervormig ijzer, dat in een klok tegen de rand slaat*): zegsw. *hij heeft de klok hooren luiden en weet niet, waar de – hangt* (Z.-N. *het kerkje* [of: *het kapelletje*] *staat*), hij weet het fijne van de zaak niet.

Klep'hoorn, m. –s (muz. *hoorn met kleppen*); **–kooi,** v. –en (*kooi met kleppen, om vogels te vangen*); **–mand,** v. –en (*boodschappenmand met twee kleppen*); vero.

Klep'pen, klepte, h. geklept (1 *een kleppend geluid maken door de klepel op dezelfde kant of rand van de klok te doen slaan, b.v. bij brand*; 2 van klokken: *een kleppend geluid laten hooren*; ook wel van ooievaars): 1 *men klept*; 2 *hoor die klokken eens –!*

Klep'per*, m. –s (1 [*moedig*] *rijpaard, draver*; 2 *nachtwacht, ratelwacht*; 3 mv. *klaphoutje, jongensspeelgoed*): 1 *een vurige –*; Z.-N. *een felle –*, een heele Piet; 2 *een – bracht den dronken student thuis*; 3 *eikenhouten –s*.

Klep'peren, klepperde, h. geklepperd (*aanhoudend een kleppend gelwid maken*): *de molens –; dat open luik staat te –; ooievaars –*.

Klep'perman, m. –lui (*klapperman*).

Klep'raam, o. –ramen (*raam, dat aan de onder- of bovenkant op scharnieren of om een horizontale as draait en dat men open en toe kan klappen*).

Klep'stoel, m. –stoelen (*klapstoel*).

Kleptomaan', m. en v. –manen (Gr. kleptein = stelen: *iem., die steelt uit ziekelijke aandrang*); **–manie',** v. (*ziekelijke steelzucht*).

Klep'vlies; zie Klapvlies.

Klerk, m. klerken (*kantoorklerk, schrijver op een kantoor*); verg. Rijksklerk.

Klet, v. (*kleefkruid*); zie Klit, Klis.

Klets 1 v., in bet. 1 –en (1 *klinkende slag, klap*; 2 *dwaas, onbeduidend gebabbel*): 1 *een – op de wang*; 2 *'t is maar –; och wat –!* nonsens; nog: Z.-N. gew. zweep; **2** tw.: –, *daar lag het bordje in stukken*.

Klet'sen, kletste, h. gekletst (1 *een klappend geluid maken*, inz. *met de zweep*; 2 *iets met kracht werpen* [*in het water*]; 3 fig. *wauwelen, bazelen*; minder ong.: *babbelen*; 4 Z.-N. *klappen geven*): 1 *met de zweep –*; 2 *iets in het water –*; 3 *hou toch op, je kletst*; 4 *iem. –*.

Klet'ser, m. –s (*iem., die kletst* inz. *babbelaar; wauwel*); zie Kletsmajoor.

Klets'koek, v. (*gewauwel, nonsens*).

Klets'kop* 1 m. –koppen (*zeer hoofd; een bruin, dun, zeer hard suikerkoekje, waarop amandelstukjes*; Z.-N. *kaalkop*); **2** m. of v. –koppen (*iem., die een kletskop heeft*).

Klets'kous, v. –kousen (*snapster*); **–majoor,** m. –s (*kletser*); **–meier,** m. –s; gmz.

Klets'nat, kles'nat, bn. (*doornat*): *een – natte handdoek, –natte kousen*.

Kletsoor'*, v. –en (volkslat. captiatoria: Z.-N. *kletsend eindje touw van een zweep*; *de daarvoor gebruikte touwsoort*; *zweep* inz. van koetsiers; *babbel* **1**).

Klets'praatje, o. –s (*beuzelpraatje*); **–tafel,** v. –s (*in de société de tafel, waaraan men gewoonlijk zit te praten*); gmz.

Klet'teren, kletterde, h. gekletterd (*klinken met korte, heldere, scherpe klank*): *de wapens –, de hagelkorrels, regendroppels –*.

Kleuf', v. kleuven, Z.-N. = Kloof.

Kleu'men, kleumde, h. gekleumd (*krimpen, stijf zijn van kou*): *de koortslijder zat te – bij de warme kachel*; **–er,** m. –s.

Kleumsch*, bn. (*kouwelijk*): *de ouderdom is –*.

Kleur, v. –en (1 *indruk, die het oog krijgt, door terugkaatsing van het licht door een voorwerp*; 2 *gelaatskleur*; 3 *blos*; 4 *kenteeken eener partij; de partij zelf*; *richting*): 1 *de schoone – van een schilderij*, koloriet; *de zeven –en van de regenboog*; *een –* (of: *kleurtje*) *aan iets geven*, (valsche) schijn, uiterlijk, glimp; *iets met levendige –en schilderen*, op levendige wijze; z. Geur; *over iets oordeelen als een blinde over* (*de*) *–en*, zonder kennis van zaken; 2 *hij verschoot van –*, werd bleek; *een bleeke, ongezonde –, een frissche –*; *een – als een bellefleur*; 3 *hij kreeg een –*; 4 *de grafelijke –en; kamerleden van allerlei –*; nog (kaartspel): *– toonen, bekennen*, [b]) een kaart van dezelfde – bijleggen, [b]) voor zijn meening uitkomen; *– verzaken*, niet bekennen.

Kleur'bad, o. –en (schild. *verfbad*; fot. *kleurfixeerbad*); **–doos*,** v. –doozen (*verfdoos*).

Kleu'ren, kleurde, h. gekleurd (1 *met een kleur afzetten, kleur geven aan*; 2 *een kleur krijgen*; inz. *rood worden, blozen*): 1 *een prent –, boter –, de zon kleurt de oosterkim*; fig. *een verhaal te sterk –*, overdrijven; 2 *het meisje kleurde*, bloosde; *de appels, de druiven – reeds*; refl. *zich –: de velden – zich in de lente lichtgroen*, krijgen een lichtgroene kleur.
Kleu'renblind, bn. (*geen kleuren kunnende onderscheiden*): *een spoorwegwachter mag niet – zijn*; **–blindheid,** v.; zie Daltonisme; **–druk,** m. (*kunst, om bij het drukken op prenten of gravures kleuren aan te brengen; chromolithographie*); **–fotografie,** v. (*het fotografeeren in kleuren*); **–harmonie,** v. (*overeenstemming van kleuren of tinten*); **–pracht,** v.: *de – der Javasche visschen*; **–schijf,** v. –schijven (*cirkelvormig toestel, 't welk draaiend toont, dat de zeven kleuren samen wit opleveren*); **–spectrum,** o. (Ned.) –s; (Lat.) –tra (*kleurenbeeld, dat ontstaat door ontleding van het* [*zonne*]*licht*).
Kleur'houdend, bn. (*vast van kleur*): *deze japonstoffen zijn –*, verschieten niet.
Kleu'rig, bn.; –er, –st (*een frissche kleur hebbende, vele en sprekende kleuren hebbende*): *–e uniformen; –e bloemenpracht.*
Kleur'ling, m. en v. –en (*iem., behoorende tot de niet blanke menschenrassen*; inz. *iem. van gemengd bloed*), ook: *blauwe, liplap*; z. Mesties, Mulat; **–loos*,** bn. (*geen kleur hebbende*): *zuiver water is –*; fig. *een –looze stijl*, zonder eenig karakter; *een – dagblad*, neutraal; **–menging,** v. –en; z. Koloriet; **–schakeering*,** v. –en ([*aangename*] *afwisseling van kleuren*); **–sel,** o. –s (*middel om te kleuren, kleurstof*): *boter–, kaas–, haar–*; **–stof,** v. –stoffen (*stof, die kleur geeft aan stoffen, vochten enz.; verfstof*): *chemische–fen.*
Kleu'ter*, m. en v. –s (*klein,* [*aardig*] *kind, hummel*); ook: **–gat,** o., **–tje,** o. –s.
Kle'ven, kleefde, h. gekleefd (1 *blijven plakken of vastzitten*; 2 *doen kleven*): 1 *pek kleeft aan de vingers*; *de tong kleeft mij aan het verhemelte*, ik versmacht v. dorst; *een smet kleeft op iem. of iets*; 2 *postzegels op een brief –.*
Kle'verig, bn.; –er, –st (*licht klevend; plakkerig*): *–e handen; pik is een –e stof; – aanvoelen*; ook: Kle'vig; **Kle'verigheid,** v.
Kle'wang, –s (O.-I. *sabel, steek- en houwzwaard*): *kris en –*; zie Golok, Rentjong.
Klib'ber, o. (*taaie gom; taaie kleverige stof*).
Kliek, v. –en (Fr. clique: 1 ongunstig: *bent; aaneengesloten bende, die elkaar helpt bevoordeelen*; 2 *restje van middageten*): 1 *de gansche –; de hof–*; 2 z. Kliekenmaal en Klak **I 3.**
Klie'kenmaal, o. –malen (*maal van klieken van* [*middag*]*eten*).
Kliek'jesdag, m. –en (*dag, waarop de kliekjes* bet. 2 *worden gegeten*): *– houden.*
Klie'merig, bn. (*morsig, modderig*); gew.
Klier*, v. –en (ontl. *orgaan, dat vochten of sappen uit het bloed afscheidt*; Z.-N. *gezwollen klier*): *een – v. e. vent*, mispunt, fluim; **–'achtig,** bn. (*geplaagd met opzetting van klieren*); z. Scrofuleus; **–gezwel,** o. –len (*opzetting v. e. klier*); **–ontsteking,** v. –en (*ziekelijke aandoening v. e. klier*).
Klies'ter, m. –s (Z.-N. *bloembol*).
Klie'ven, kliefde, h. gekliefd (*met kracht vaneenscheiden*): *het schip klieft de golven.* Opm. – wordt gebruikt, als de scheiding onmiddellijk weer tenietgaat; z. Klooven.
Klif, o. kliffen (*steilte aan de oever*; *steilte*): aardr. *het Roode Klif bij Stavoren.*
Klijf, o. (*klimop*).
Klik, m. –ken (*voorslag eener klok; ook de helft van het kwartier aanduidend; onderstuk v. e. geweerkolf; achterste stuk v. h. roer*).
Klik'ken, klikte, h. geklikt (*aanbrengen, verklikken; een klik laten hooren*; Z.-N. *groeven*): *van iem. iets niet –*; Z.-N. *planken –.*
Klik'ker, m. –s (*klikspaan; verklikker*).
Klik'klakken, klikklakte, h. geklikklakt (*telkens tegen elkaar kletteren of kleppen van harde* [*metalen*] *voorwerpen*): *de hoeven der paarden – op de harde weg.*
Klik'schaaf, v. –schaven (*ploegschaaf*).
Klik'spaan* 1 v. –spanen (*klapspaan; spaan of hout, waarmee men een klappend geluid maakt*, vroeger inz. *lazarusklep; in een molen, een hout, dat al klappend doet hooren, dat het koren tusschen de steenen vermalen is*); **2** m. en v. –spanen (*klikker, verklikker; iem., die iets verklapt of die klikt*).
I. Klim, m. (*het klimmen*): *het is een heele –*; etymologisch = Klim **II.**
II. Klim, o. (*klimop*); zie Klijf.
Klimaat', o. –maten (Fr. climat [Gr.-Lat. klima = eig. richting van de aarde tot de zon]: *gemiddelde lucht- en weersgesteldheid*): *een gezond –*; **–gordel,** m. –s (*zone*).
Klimaat'schieten, o. (O.-I. *niets-doen, op een luierstoel liggen en zwijgend genieten*): *Mijnheer de Resident zat te –.*
Klimatologie', v. (*leer der lucht- en weersgesteldheid; klimaatleer*); **–tolo'gisch,** bn., bw. (*op het klimaat betrekking hebbend*): *–e verschillen, –e verandering, –e invloeden.*
Klim'baars, –baarzen; zie Klautervisch.
Klim'boon*, v. –boonen (*langs een staak zich omhoog rankende boon*); **–erwt,** v. –en.
Klim'ijzer, o. –s (*ijzer, dat men aan de schoen vastmaakt om in boomen enz. omhoog te klimmen*; ook: *ijzer, dat ergens in vastgemaakt is en den klimmer gelegenheid geeft naar boven te klimmen*): *de –s aan de hoefden.*
Klim'men 1 klom, h. en i. geklommen (1 *met handen en voeten zich vastklemmende, zich omhoogwerken; opklauteren*; 2 [*met moeite*] *langs een helling naar boven gaan*; 3 fig. *opstijgen, hooger worden; toenemen*): 1 *in een boom –, in de mast –; op een stoel –*; 2 *langs een steil pad naar boven –; trappen –*; 3 fig. *met de stem –*, telkens hooger zingen; *mijn jaren –*, ik word oud; *een kinderlijk gebed klimt ten hemel*, stijgt op; *met –de aandacht*; nog: *–de planten*, d. i. klimplanten; wapenk. *een –de leeuw*, op de achterpooten zich opheffend; **2** zn., o.: *bij het – der jaren.*
Klim'mer* 1 m. –s (*mensch of dier, die of dat klimt of kan klimmen*): *een matroos moet een – zijn; de aap is een goed –*; **2** v. (*klimplant*; inz. *klimop*): *festoen van –.*
Klimop', Klim'op 1 m. (*altijd groene heester met hechtwortels*, Lat. hedera helix: zinnebeeld der trouw, onsterfelijkheid; grafplant); **2** o. (*het loof*).
Klimop'staf, m. –staven (myth. *de met klimopranken omslingerde staf van Bacchus en v. d. bacchanten*); zie Thyrsus.
Klim'partij, v. –en: *dat was een heele –.*
Klim'plant, v. –en (*klimmende plant*, bv. *klimrozen, klimboonen*); **–'roos,** v. –rozen.
Klim'stok, m. –stokken (*gymnastiekwerktuig*): *de – dient tot hang- en klimoefeningen.*

Klim'touw, o. –en (*gymnastiekwerktuig, met hetzelfde doel als de klimstok*).
Klim'visch*, m. –visschen (*klautervisch*).
Klim'voet, m. –en (*poot bij sommige vogels met twee teenen naar voren en twee naar achteren*): *de specht heeft –en.*
Klim'vogels, m. mv. (*orde van vogels met twee teenen vóór en twee achter*; Lat. scansores): *de papegaai en de specht zijn –.*
I. Kling, v. klingen (*lemmer, blank of staal van een sabel, zwaard*): zegsw. *de bezetting over de – jagen,* geen kwartier geven, afmaken.
II. Kling, v. –en ([*kale duin*]*heuvel*).
III. Kling, m. –en (*Klingalees*).
Klingalees'*, m. –leezen (O.-I. *naam van Oostersche vreemdelingen* oorspr. *van Coromandel* [oudtijds: *Kalinga*] *en Malabar*).
Klin'gel, m. klingels (*bel, belletje*).
Klin'gelbuil, m. –builen (*kerkzakje, met een klingel of belletje er onderaan*).
Klin'gelen, klingelde, h. geklingeld (*herhaald en zacht klinken*): *de bellen der paarden –.*
Klin'geling, –eling, tw. (*klanknabootsing van klingen, van hard bellen*); ook: –ling'.
Kliniek', v. –en (Fr. clinique [Gr.-Lat. clinice v. klinein = leunen]: geneesk. *inrichting bij een hoogeschool, waar de medische studenten de ziekten practisch kunnen bestudeeren; ziekenhuis; werkzaal van een specialist, bv. v. e. oog- of oorarts enz.*): *de oogheelkundige –.*
Kli'nisch, bn. (geneesk. *wat op bedlegerige zieken betrekking heeft*): *een –e les,* welke aan het bed der zieken gegeven wordt.
I. Klink, m. klinken (*slag, klap, die klinkt*).
II. Klink, v. –en (1 van een deur: *vallend sluitijzer of ijzeren boutje; het handvat, waarmede het bewogen wordt*; 2 *driehoekig stukje in breiwerk*; 3 *omgeklonken eind v. e. ijzeren bout*): 1 *de – van een deur; de – oplichten,* de deurklink uit de haak lichten; *de – van het hekje werd opgehaald*; 2 *de wijdte van een –*; 3 *een scherpe –*; **–'bout,** m. –bouten (*–ijzer*).
Klink'dicht, o. –en; zie Sonnet.
I. Klin'ken, klonk, h. geklonken (1 *een heldere klank geven*; 2 *een klank hebben*; 3 *luiden*): 1 *–de munt,* z. ald.; 2 *zijn stem klinkt helder*; fig. *die verzen – goed,* zijn aangenaam om te hooren; *deze* d *klinkt als* t; 3 *dat klonk al heel anders; dat klinkt vreemd.*
II. Klin'ken, klonk, h. geklonken (*door kloppen vastslaan; vastsmeden*; van een bout: *het einde door hameren tot een kop vormen; vastspijkeren, vastnagelen, hechten*): *de Heiland werd aan het kruis geklonken; Prometheus werd aan de rots geklonken; iem. in boeien –*; fig. *de zaak is geklonken,* heeft haar beslag.
III. Klin'ken, klonk, h. geklonken (Z.-N. *kantelen, kippen* **I**).
Klin'kende munt, v. (*gereed geld* [*in metaal, goud, zilver enz.*]): *in – – betalen.*
Klin'ker, m. –s (1 spraakk. *vocaal; klinkletter*; 2 *metselsteen, baksteen*; 3 gew. o.a. Scheveningen: *klokkeluider*): 1 *een – krijgt de hem eigen klank door de vorm van het mondkanaal; de aa is een –*; 2 *een rollaag van –s*; 3 *benoeming van een –.*
Klin'kerd, m. –s (*sonnet*; z. ald.).
Klin'kerpad, o. –paden (*pad* [*in de dorpsstraat*] *van klinkers* bet. 2); **–weg,** m. –wegen.
Klinket', o. –ten (o.-Fr. clencquet: *winket*, z. ald.; ook: *loket, deurraampje*).
Klink'hamer, m. –s (*hamer, in gebruik bij het klinken van bouten*); z. Klinknagel.
Klink'klaar, bn. (*zeer klaar; louter*): *–klare onzin; – goud; in –klare boter gebakken.*
Klink'klank, m. (*klatergoud*; fig. *holle phrasen*): *een redevoering vol –.*
Klink'letter, v. –s (spraakk. *klinker, vocaal*).
Klink'nagel, m. –s (*ijzeren bout met twee koppen* bv. *tot verbinding van ijzeren platen*).
Klink'snoer, o. (Z.-N. *snoer, waarmee de deurklink wordt opgeheven; kletsoor* 1e bet.).
Klip, v. klippen (*steile, harde rots,* inz. *in zee*; fig. *hinderpaal, beletsel, oorzaak van ondergang*): *een blinde –,* nl. onder de waterspiegel; zegsw. *tusschen de –pen door,* met vermijding van allerlei gevaren; *hij liegt tegen de –pen aan* (of: *op*), onbeschaamd; **–'achtig,** bn.: *een –e kust,* met klippen bezet.
Klip'das, m. –sen (Z.-Afr. *hoefdier ter grootte v. e. konijn met 5 teenen*; Lat. hyrax); **–geit,** v. –en (*wilde geit, gems*).
Klip'per, m. –s (*lang, smal, snelzeilend schip met drie masten*): *de –s komen uit N.-A.*
Klip'pertanden; z. Klappertanden.
Klip'steen*, m. –en (O.-I. *koraalachtige steen*); **–visch*** (*gedroogde kabeljauw*); **1** (voorwerpsn.), m. –visschen; **2** (stofn.), v.: *– eten*; **–zout,** o. (*steenzout, vermengd met gips, klei, mergel enz.*); **–zwaluw,** v. –en (*salangaan*).
Klis, v. –sen (1 *klissekruid*; 2 *de stekelige knop van dat kruid*; 3 *verwarde knoop; samengewarde massa*; 4 Z.-N. *haarvlecht*): 1 *de gewone –, de kleine –*; ook, *–plant*; 2 *de jongens gooiden met –sen*; zegsw. *die lui hangen aan elkaar als –sen*; 3 *een – menschenhaar*; 4 Z.-N. *het haar in twee –sen dragen.*
Klis'klas, o. (*smalle strook kant als tusschenzetsel*); zie Entre-deux.
Klis'kruid, klis'sekruid, o. (*samengesteldbloemige plant*; Lat. lappa).
Klis'sen, kliste, i. geklist (*in de war zitten*; Z.-N. [*zich*] *vasthechten* [*als een klis*]; *in klissen vlechten*).
Klisteer'*, v. –en (Gr.-Lat. clyster van Gr. klyzein = doorspoelen: *lavement*).
Klisteeren* (*een lavement zetten*); **–spuit,** v. –spuiten (*spuit, waarmee men klisteert*).
Klis'ter, m. –s (*bijbol*).
Klit, v. klitten (*klis* in bet. 1, 2, 3).
Klits, klats, klets, klanknabootsend tw.
Kli'won, m. –s (O.-I. *ambtenaar in de Vorstenlanden, tusschenpersoon tusschen Bestuur en dorpshoofden; dag in de pasarweek*); vero.
Klod'(de), v. klodden (Z.-N. 1 *dot*; 2 *lor; rommel*, ook fig.): 1 *een – haar*; 2 *–n en vodden*; fig. *een – van een man, een paard.*
Klod'der, v. –s (*klomp, massa*): *een – vet; het vet zit er bij –s aan; een – stroop.*
Kloef, m. kloefen (Z.-N. *klomp*).
I. Kloek, v. kloeken (*kip met kuikens*): *een – met twaalf kuikens,* gew.; zie Klok **I.**
II. Kloek, bn. en bw.; –er, –st (*fiksch, sterk; flink, dapper, moedig; wijs, schrander*): *–e zeelui; een – besluit; – gebouwde knapen*; nog: *dit werk van drie –e deelen,* flinke; **–'heid,** v.
Kloekhar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*moedig, onversaagd, onbevreesd*); **–heid,** v.
Kloekmoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*dapper, onversaagd, vastberaden, kloekhartig*): *een –e aanval, zich – verdedigen*; **–heid,** v.
Kloekzin'nig, bn. en bw. (*schrander*).
Kloen, o. –en (*kluwen*): *een – garen.*
Kloet, m. kloeten (*kalkstok; schippersboom*).
Kloe'ten, kloette, h. gekloet (scheepst. *boo-*

men, voortduwen); **–er,** m. –s (*man, die een vaartuig met een boom voortduwt*).

I. Klok, v. klokken (*broedhen*); z. Kloek **I**; klanknabootsing evenals Klok **II.**

II. Klok, m. –ken (*teug, slok*): *een – wijn.*

III. Klok, v. klokken (1 *hol, metalen, stompekegelvormig voorwerp met een klepel: torenbel, scheepsbel*; 2 *uurwerk, slingeruurwerk*; 3 *klokvormig voorwerp; glazen stulp*): 1 *het luiden der –; de – rondslapen,* 12 uur; zegsw. *een stem als een –*; verg. Stentor; *dat klinkt als een –; werken, wat de – slaat,* onafgebroken; *aan de groote – hangen,* alom bekend maken; z. Klepel; 2 *een staande –; een man van de –,* altijd op tijd; *het –je van gehoorzaamheid,* klokslag, die herinnert aan taak of plicht; *een woede van klokke halfacht,* geen natuurlijke, maar de gebruikelijke, de geregeld zich herhalende woede v. h. etensuur; 3 *het –je eener luchtpomp.*

Klok'bloem, v. –en; z. Akolei of Akelei.

Klok'- en ha'merspel, o. (*gezelschapsspel: schimmelspel*): *het – heet naar een der vijf plaatjes met een klok en een hamer er op.*

Klo'ker, m. klokers (*pijpenwroeter*).

Klok'gelui, o. (*het luiden eener klok*): *vroolijk –; somber –,* voor een doode.

Klok'hen, v. –hennen (*kloek* **I**, *klok* **I**).

Klok'huis, o. –huizen (*zaadhuis van appels, peren en kweeën*; *deel van de toren, waar één klok hangt*); zie Klokkenhuis.

Klok'je, o. –s (gew. voor *sleutelbloem*).

Klok'jesachtigen, m. mv. (*plantengeslacht met klokvormige bloemen*; campanulaceeën).

Klokkebei', v. –en (in N.-Brab.: *blauwe boschbes*); in Holland: Blauwbes, z. ald.

Klok'kegalg, v. –galgen (*toestel, waarin de torenklok hangt*); zie Klokkestoel.

I. Klok'ken, klokte, h. geklokt (van het drinken van menschen, van een flesch, waaruit men schenkt: *een [keel]geluid maken als de drinkende hennen*): *de man zette de flesch aan de mond en dronk gulzig, klokkend.*

II. Klokken, klokte, h. geklokt (*de vorm v. e. klok hebben*): *mantels, van onderen –d.*

Klok'ke(n)gelui, o. (*gelui met één of meer klokken*); **–luider,** m. –luiders.

Klok'kengieter, m. –gieters (*iem., die torenklokken giet*); **–huis,** o. –huizen (*deel v. e. toren voor twee of meer klokken*).

Klokkenist', m. –en (*bespeler der klokken van een carillon of beiaard; beiaardier*).

Klok'kenmaker, m. –s (*iem., die klokken of uurwerken maakt, herstelt*); **–spel,** o. –spellen (*carillon*; Z.-N. *beiaard*): *het – op de toren*; **–speler,** m. –s (*klokkenist*); **–spijs,** v. (*metaalmengsel van koper en tin, d.i. brons, waaruit torenklokken gegoten worden*).

Klok'kereep*, m. –en (*touw, om de klok te luiden*); **–stoel,** m. –en (*stellage, waaraan of waarin de torenklok hangt*); **–toren,** m. –s (*toren met een of meer klokken*); **–touw,** o. –en.

Klok'reep*, m. –reepen; z. Klokkereep.

Klok'slag, m. –slagen (*slag van een klok*): *met – van twaalf* (of: *– twaalf*), toen de klok twaalf sloeg.

Klok'spijs, v. (1 *klokkenspijs*; 2 *lichte spijs, waar geen kauwen bij noodig is*; bij uitbr. *lekkernij*): 1 zie Klokkenspijs; 2 *dat gaat er in als –,* gemakkelijk; fig. meestal met ontkenning: *Vondels gedicht Altaargeheimenissen is geen –,* niet gemakkelijk.

Klok'vormig, bn. (*met de vorm eener klok*): *de bloem der haagwinde is –.*

Klok'winde, v. –n; z. Haagwinde.

Klok'zeel*, o. –en (*klokketouw*): zegsw. *iets aan het – hangen,* alom bekend maken.

Klomp, m. –en (1 *holsblok, houten schoen*; 2 *vormelooze massa, kluit, groote klont, brok*): 1 *–en dragen*; zegsw. *met de –en op het ijs komen,* niet goed beslagen zijn; zegsw. *nu breekt mij de* (of: *mijn*) *–,* ik sta paf! 2 *een – goud, lood, aarde.*

Klom'penbal, o. –s (*bal voor het geringe volk*); ook: **–dans,** m. –en ([*oudhollandsche*] *dans op klompen*); **–maker,** m. –s; **–makerij,** v. –en (*het maken van klompen; werkplaats*); **–spijkertje,** o. –s (*spijkertje met breede kop*): *het klompenleertje met een – vasttikken*; **–volkje,** o. (*de mindere man*).

Klomp'laars, v. –zen (*klomp met laarzeschacht*): *–laarzen voor rietsnijders.*

Klomp'visschen*, m. mv. (*vischsoort met beenschilden in de huid o. a. de maanvisch*; Lat. orthagoriscus mola).

Klomp'voet, m. –voeten (*misvormde voet; paardevoet, horrelvoet*).

Klon'gel, v. –s (*lap, lor, vod, klungel*).

Klon'gelen; zie Klungelen.

Klont, v. –en (*aaneenklevende massa; kluit, klompje*); verkl. *klontje,* o. –s: *een – aarde, boter, bloed, suiker*; **–je,** o. –s (*kleine klont,* inz. *een brokje kandij*): *er zijn witte en bruine –s*; zegsw. *zoo klaar als een –* (nl. *een kandijklontje*), zeer helder, duidelijk.

Klon'ter, m. –s (*een gestold klompje van een weeke of vloeibare massa*): *in –s*; **–achtig,** bn.; –er, –st (*klonterig*).

Klon'teren, klonterde, i. geklonterd (*tot klonters worden, stremmen*): *de melk gaat –.*

Klon'terig, bn.: –er, –st (*met of vol klonters*): *–e pap*; **–heid,** v.

Klon'tig, bn.; –er, –st (*klonterig*).

Klon'tong, m. –s (O.-I. *Chin. marskramer,* naar zijn rammelaartje of klontong).

Kloof', klo've, v. kloven (1 *gaping, scheur, barst, spleet*; 2 fig. *verwijdering, breuk*; *afstand*): 1 *diepe kloven in een rots*; *zijn handen zijn vol kloven* (of: *kloofjes*) *door de vorst*; 2 *er is een groote – tusschen hen ontstaan*; *de breede – tusschen waar en waarschijnlijk.*

Kloof'bijl, v. –en (*bijl, om hout te doen splijten*); **–hamer,** m. –s (*moker, om een wig tot splijting van hout in te drijven*); **–hout,** o. (*hout, geschikt om gekloofd te worden*): *beukenhout is goed –*; **–mes,** o. –sen; **–stok,** m. –stokken (*werktuig van den diamantkloover: stok, waarin de diamant in cement wordt vastgezet*); **–wig,** v. –wiggen (*wig of keg van ijzer, om hout te doen splijten*); z. Kloofhamer.

Kloon, m. klonen (Z.-N. gew. *klomp*).

Kloos'ter, o. –s (Lat. claustrum: eig. *omsloten plaats*; *verblijf voor kloosterlingen: monniken, nonnen enz.*): *deelen v. e. – zijn o. a.*: de *–kerk,* de *kruisgang,* de *dormter,* de *eetzaal* of *refter,* de *kapittelkamer* of *-zaal,* de *boekerij*; zegsw. *in het – gaan,* monnik, „zuster" worden; *op de –s reizen,* fig. bij vrienden een onderdak zoeken; Z.-N. *het – van Sint-Arjaan,* het huwelijk.

Kloos'terbroeder, m. –s; z. Broeder; **–gelofte,** v. –n (*vrijwillige belofte van gehoorzaamheid, armoede en kuischheid, af te leggen na de proeftijd*): *de –n verplichten voor altijd* (plechtige geloften), *of voor e. bepaalde tijd* (eenvoudige geloften); **–gewaad,** o. –

gewaden (*kleedij v. e. kloosterling*); **–kerk,** v. –en (*kerk v. e. klooster*); z. Munster; **–latijn,** o. (*het Latijn der middeleeuwen in tegenstelling v. klassiek Latijn*); **–leven,** o. (*het leven i. e. klooster, d. i. volgens de regelen der orde*); **–ling,** m. –en (*bewoner v. e. klooster: monnik, non; lid der kloosterorde*), vr. ook **–e**; **–moeder,** v. –s (*overste i. e. vrouwenklooster*); **–muur,** m. –muren (*muur om een klooster*); **–orde,** v. –n (*geestelijke orde*): oude –n zijn o. a.: de *Benedictijnen, Franciscanen, Dominicanen*; **–overste*,** m. en v. –n (*het hoofd van één of meer kloosters*); z. Abt, Gardiaan, Prior; **–regel,** m. –en (*het geheel van voorschriften, in een klooster, waarnaar de kloosterlingen moeten leven*); **–school,** v. –scholen (*onderwijsinrichting aan een klooster verbonden*); **–straf,** v. –straffen (*de straf, die in 't klooster kan opgelegd worden*); **–tucht,** v.; **–tuin,** m. –en (*door de kloostergebouwen omsloten tuin* [*met bloemen rondom een fontein*]); **–vader,** m. –s (*overste, de abt, de gardiaan, de prior v. e. klooster*); **–wet,** v. –wetten (*kloosterregel*); **–wezen,** o. (*alles, wat op de kloosters en 't kloosterleven betrekking heeft*); **–zuster,** v. –s; z. Zuster 2.

Kloot*, m. klooten (*bol, kogel*); verg. Wereldkloot; **–sch*,** bn. (*bolvormig*); vero.

Kloot'schieten, o. (*volksspel, nog in Twente: het schieten of vooruitdrijven van een met lood gevulde houten bal*); **–schieter,** m. –s (*de speler*): *600 –s uit 15 buurtschappen.*

Kloo'ven*, kloofde, h. gekloofd (*doen splijten, met kracht vaneen scheiden*): *hout –, diamant –*; ook: *de diamant klooft gemakkelijk,* laat zich gemakkelijk –. Opm. – heeft de bijbet., dat de teweeggebrachte scheiding blijft bestaan; verg. Klieven; (in Z.-N. steeds *klieven* [kloof, gekloven] voor *klooven*).

Klop, m. kloppen (*klap, dotte slag*): *een – op de deur geven; – geven, krijgen,* d. i. slaag; zegsw. *de – is er op,* is 28 jaar (in de goudgulden of 28, was een dutje geklopt).

Klop'geest, m. –geesten (spiritisme: *geest, die door kloppen zich manifesteert*).

Klop'hamer, m. –s (*houten hamer van beeldhouwers, ijzeren van boekbinders*).

Klop'jacht, v. –jachten (*groote drijfjacht*): *een – houden op vossen, op wolven.*

Klop'je, o. –s (*begijntje*): het – moest de R.-K. geloovigen „kloppen" d. i. wekken tot het bijwonen, in stilte, eener Mis.

Klop'kever, m. –s (*kloptor, doodkloppertje*).

Klop'partij, v. –partijen (*vechtpartij*).

Klop'pen, klopte, h. geklopt (1 *met korte slagen achter elkaar slaan; tikken*; 2 *ranselen; slaag geven; overwinnen*; 3 *overeenkomen*): 1 *een vloerkleed –,* uitslaan; *wie klopt daar aan* (of: *op*) *de deur?* tikt; *binnen zonder –! klop mij om 5 uur,* wakker maken; *uw pols klopt te snel,* slaat; *geld uit de zak –,* geld doen geven; 2 *ze hebben den vijand geklopt,* overwonnen, gmz.; 3 *dat klopt; die cijfers –; de rekeningen – met het boek,* sluiten; nog: *wacht –,* wachtdienst verrichten.

Klop'per*, m. –s (1 *iem., die klopt*; 2 *werktuig, om mee te kloppen* inz. deurklopper en in samenstellingen): 1 *wie is de –?* 2 *een – op de deur; een kleer–, matten–*; z. Dienst–.

Klop'ping, v. –en (*het kloppen*): *de –en van het hart, van de pols.*

Klop'tor, v. –torren; z. Doodkloppertje; ook: Kloppertje en Klopkever.

Klos, m. klossen (*langwerpig houtrolletje,* inz. *voor garen; rolletje*; ook: *beugelbal*; nat. *cilindertje van hout of bordpapier, waaromheen met zijde of wol omwoeld koperdraad is gewonden*): *een –(je) garen; inductie–.*

Klos'baan, v. –banen (*beugelbaan*).

Klos'klos', klankn. tw.: – –, *daar kwam hij aan!* al klossende.

Klos'sen, kloste, h. (bet. 1, 2, 3), i. (bet. 2) geklost (1 *op een klos winden*; 2 *op zware, plompe wijze loopen*; 3 *met klossen vervaardigen*): 1 *garen –*; 2 *hij kloste met vuile klompen door onze gang*; 3 *kant –, koord –.*

Klot, m. –ten (inz. Z.-N. *kluit*).

Klot'sen, klotste, h. geklotst (1 *botsen*; 2 v. golven enz.: *slaan*): 1 *die biljartballen gaan –*; 2 *–de golven; het water klotst tegen de dijk.*

Klo've, v. kloven; z. Kloof.

Klovenier', kolvenier', m. –s (*kolfdrager, schutter*).

Kloveniersburg'wal, m. (*gracht in Amsterdam, waarbij de kloveniersdoelen was*).

Kloveniersdoe'len, m., eig. o. mv. (*vereenigings- en oefenplaats der schutters*).

Klucht, v. –en (1 *kort tooneelstuk van laagcomische inhoud*; 2 *grap, aardigheid*; 3 gew. of vero. *menigte, troep*): 1 *een dolle –; –en uit de 17e eeuw*; 2 *eens meedoen voor de –*; 3 *een – schapen; een – patrijzen.*

Kluch'tig, bn. en bw.; –er, –st (*aardig, koddig, boertig, grappig*): *e. –e inval; hij keek mij – aan;* **–heid,** v. –heden: *de – v. h. gevoel.*

Klucht'spel, o. –spelen; zie Klucht 1.

Kluif 1 m. (*het kluiven*): fig. *er is een heele – aan,* veel arbeid; **2** v. kluiven (1 *klauw*; 2 *beentje, waaraan eenig vleesch zit*): 1 fig. *als je in zijn kluiven valt!* macht, handen; 2 *dat is een lekkere –* (of: *een lekker –je)!*

Kluif'tok, v. –ken (*zeil aan de voormast*); **–hout,** o. –en (*verlengstuk v. de boegspriet*).

Kluis, v. kluizen (1 *cel; eenzame* [*enge*] *woning, bv. v. e. kluizenaar*; 2 *brandvrij keldergewelf*): 1 z. Kluizenaar; 2 z. Safe.

Kluis'gat, o. –gaten (*opening in de boeg voor de ankerketting*): fig. *de –gaten,* de oogen.

Kluis'ter, v. –s (*boei*): *iem. in (de) –s slaan.*

Kluis'teren, kluisterde, h. gekluisterd (*in kluisters slaan; boeien*): *– aan.*

I. Kluit, m. –en (*pluvierachtige inlandsche vogel*; Lat. recurvirostra avocetta).

II. Kluit, v. kluiten (1 *klomp, stuk*; 2 *wegge*; 3 Z.-N. *muntstuk v. 10 centiemen*): 1 *een – veen, een – deeg*; zegsw. *uit de –en gewassen,* flink gegroeid; *dat kost een – geld,* veel; 2 *Meppeler –en*; 3 *een heele, een halve –*; (*veel*) *kluiten,* geld; z. Kluitje.

Klui'tenbreker, m. –s (*werktuig om de kluiten v. omgeploegde grond te breken, walsrolblok*).

Klui'tig, bn.; –er, –st (*vol kluiten*).

Kluit'je, o. –s (*klein klompje of brokje, stukje*): *een – boter*; zegsw. *iem. met een – in 't riet sturen,* met een mooi praatje afschepen.

Kluit'kalk, v. ([*ongebluschte*] *steenkalk in kluitvorm*): *Limburgsche gebluschte –.*

Kluit'vogel, m. –vogels; z. Kluit **I.**

Klui'ven, kloof, h. gekloven; kluifde, gekluifd (*afknagen*): *aan een beentje –*; fig. *daar is wat aan te –,* veel en moeilijk werk.

Klui'ver, m. kluivers (scheepst. *fok*).

Klui'verboom*, m. –boomen (*kluifhout*).

Klui'zenaar, m. –s, –naren (eig. *bewoner v.*

een kluis; heremiet; fig. *iem., die afgezonderd of eenzelvig leeft*): *de – zondert zich van de wereld af en doet werken van godsvrucht.*

Klui'zenaarshut, v. –hutten (*kluis; kleine, eenzame hut*); **–kreeft,** m. –kreeften; z. Hermietkreeft; **–leven,** o. (*het leven van een kluizenaar*; fig. *stil afgezonderd leven*).

Klun'dert, v. (*gemeente ten Z.-O. v. Willemstad*): zegsw. *hij kijkt naar de –, of de Willemstad in brand staat*, ziet scheel.

Klun'gel, v. –s (*nietswaardig voorwerp*; fig. *straatmeid, straatloopster*); ook, Klongel.

Klun'gelen, klungelde, h. geklungeld (*verspillen, verbeuzelen; broddelen, knoeien*).

Klun'gelwerk, o. (*broddelwerk*).

Klup'pel, m. kluppelen, kluppels (*knuppel*).

Klup'pelen, kluppelde, h. gekluppeld (*knuppelen*): *de kat –*; z. Katknuppelen.

Klup'pelspel, o. –spellen (*gezelschapsspel*, nl. uit een rij licht beweegbare voorwerpen er één weg te nemen zonder de andere te beroeren).

Klup'pelvers, o. –verzen (*vers met een refrein*; vroeger *stokvers*); zie Knittelvers.

I. Kluts, v.: zegsw. *de – kwijt zijn, raken*, in de war zijn, raken.

II. Kluts, v. (Z.-N. *kleine hoeveelheid*): *een – aardappelen, een – melk.*

Klut'seknieën, mv. (Z.-N. *x-beenen*).

Klut'sen, klutste, h. geklutst (van eieren: *slaan, kloppen*): *eieren –*; *een geklutst eitje*; Z.-N. ook: Klotsen.

Klu'wen, o. –s (*opgewonden bal van katoen, bindtouw, garen enz.*): *een – zijde.*

Klys'ma, o. (Ned.) –'s; (Gr.) –mata (Gr.-Lat. *lavement*); zie Klisteer.

Knaag'dieren, o. mv. (*een orde van de zoogdieren*; Lat. rodentia); *de – kenmerken zich door twee scherpe snijtanden vóór in elke kaak; de muis, de rat zijn –.*

Knaak, v. knaken (Barg. *rijksdaalder*).

Knaap*, m. knapen (1 *jongen* [*tot aan de jongelingsleeftijd*]; 2 *kleerenstander*; 3 O.-I. *driepootig tafeltje*; 4 Z.-N. *metselaarsknecht*; *bode van een gild*): 1 *een spel voor knapen*; 2 *Keesje hing de rok van mijn oom over die –*; 3 *een – van mahoniehout*: 4 Z.-N. *een nieuwe –.*

Knab'belen, knabbelde, h. geknabbeld ([*met de voorste tanden*] *met kleine stukjes afbijten*; Z.-N. *kauwen*): *op een harde korst –.*

Kna'gelijntje, o. –s (lit. t., Z.-N. kindertaal: *knaagdier*, inz. *muis*).

Kna'gen, knaagde, h. geknaagd (1 van knaagdieren: *knabbelen*; 2 fig. *aanhoudende smart veroorzaken*): 1 *bevers –*; *de hond knaagt aan een been*; 2 *de zorgen – aan zijn geluk.*

Kna'ging, v. –en (*het knagen*): fig. *– van het geweten*, folterend berouw.

Knak 1 m. –ken (1 *krakend geluid, veroorzaakt door het breken van iets*; 2 *breuk, scheur*; 3 *nadeel, schade*): 1 *ik hoorde een –, en daar viel het lampeglas in stukken op tafel*; 2 *er was een – in dat drinkglas*; 3 *zijn gezondheid, zijn krediet heeft een (leelijke) – gekregen*, is erg verminderd; **2** tw.: *– en de land was er uit*; **3** bn. (*gekrenkt*): *hij was eenigszins – over de bejegening*; Z.-N. *– af*, kortweg, bits.

Knak'ken, knakte, h. geknakt (1 *een geluid „knak" laten hooren*; 2 *knikken, breken zonder zich af te scheiden*; 3 *nadeel toebrengen, onherstelbaar kwaad veroorzaken*): 1 *de vingers laten –*; 2 *die bloemstengel is geknakt, een stormvlaag knakte de mast*; 3 *zijn gezondheid is geknakt*, blijvend verzwakt.

Knak'model, o. –len (*model van een sigaar*).

Knak'worst, v. –en (*dundarmige worst* [*van varkensvleesch*]): *Frankforter –.*

Knal, m. knallen (*kort afgebroken geluid*): *de – van een geweer*; **–bonbon,** o. –s (*bonbon gevuld met een weinig knalzilver, dat met een lichte klap ontploft bij lostrekking*); **–effect,** o. –en (*uitwerking verkregen door holle woorden, welke voor een oogenblik treffen en in vervoering brengen*); **–gas,** o. (*ontplofbaar mengsel van twee gassen* inz. *van waterstof en zuurstof*); **–goud,** o. (*ontplofbaar goudpoeder, uit goudstof en ammoniak*).

Knal'kwik, o. (*ontploffingsstof, ontstaande uit kwik, salpeterzuur en alcohol*).

Knal'len, knalde, h. geknald (*ontploffen, losbarsten*; *een knal geven*): *de geweren, de karabijnen –*; *de champagnekurken –.*

Knal'pot, m. –potten (*onderdeel van een motor, waarin het geluid der afgewerkte gassen wordt gedempt*): *met open – rijden.*

Knal'sein, o. –en (*knallend signaal* b.v. *voor machinisten bij gevaar*).

I. Knap 1 m. knappen (1 *korte slag, geluid* [*van een brekend voorwerp*]; 2 Z.-N. *bits gezegde*): 1 *het glas gaf een –, toen ik er heet water inschonk*; 2 *een hap en een –*; **2** tw.: *–, en het touw brak*; **3** bw. Z.-N. *– af*, knak af.

II. Knap, bn. en bw.; knapper, –st (1 *mooi, welgevormd*; 2 *vlug, flink, bekwaam*; ook: *geleerd*; 3 *fatsoenlijk*; 4 *netjes, naar behooren*): 1 *een – meisje; een – gezicht*; 2 *een knappe kop; – in het rekenen; dat heb je – gedaan; de –ste professor*; 3 *het zijn knappe burgerlui*; 4 *die werkman zit altijd – in de kleeren.*

III. Knap, m. (Z.-N., vero. *eten*): *fijne –.*

IV. Knap'(pe), v. –n (Z.-N. *vlasbraak*).

Kna'penleeftijd, m. (nl. *van 10–15 jaar*).

Knaphan'dig, bn. en bw.; –er, –st (*vlug of vaardig met de hand, behendig*); **–heid,** v.

Knap'heid, v. (*het knap-zijn*: *welgemaaktheid, vlugheid; bekwaamheid; geleerdheid*).

Knap'jes, bw. (*knap*: *netjes, proper*; *vlug, flink*): *zich – kleeden; dat heb je – gedaan.*

Knap'kers, v. –en (*late kers met hard vleesch*).

Knap'koek (*brosgebakken koek*); **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.: *hou je van –?*

Knap'pen, knapte, h. geknapt (*een knap laten hooren*; *met een knap bersten*; Z.-N. *vlas met de knap* **IV** *breken*; Z.-N. *eten*): *dat lampeglas zal –*; *een –d vuurtje*; *het touw knapte*, brak plotseling; zegsw. *een fleschje –*, drinken. Zie ook Uiltje.

Knap'per, m. –s (*iets, dat knapt*; gew. *rolletje van 50 cents, van 40 kwartjes, of van 50 dubbeltjes*): *een knapkoek, een knapkers, een klapbus is een –.*

Knap'perd, m. –s; –je, o. –s (*knap mensch*, soms ironisch): *jij bent een –(je) hoor!*

Knap'peren, –de, h. geknapperd (*aanhoudend knappen*): *een knapperend vuurtje.*

Knap'zak, m. –zakken (*tasch voor eten; ransel, voedseltasch*): *met de – op de rug.*

Knar, m. knarren (*oude boomtronk*; *gierigaard*; *stokoud, maar taai mensch*).

Knar'pen, knarpte, h. geknarpt (*knarsend, krakend geluid maken*): *rijtuigen – op kiezel.*

Knars'(e)been, o.; –beentje, o. –s (*kraakbeen*).

Knar'sen, knarste, h. geknarst (*krassend scherp geluid doen hooren*): *op, met de tanden –*; *e. oude deur knarst op haar hengsels.*

Knar'setanden, knarsetandde, h. geknarse-

tand (*met de tanden knarsen*); ook Knerse–.
Knas'ter, m. en v.; zie Kanaster.
Knauw, m. –en (*beet, stoot*): fig. *een – geven,* schaden; *het verguldsel had een leelijke knauw gekregen,* beschadigd geworden.
Knau'wen, knauwde, h. geknauwd (1 *met de tanden kauwend, knagend bewerken*; 2 *veel schade toebrengen*; *afmatten*): 1 *aan een been –*; 2 *het bestijgen en afdalen van twee hooge bruggen had hem vrij wat geknauwd.*
Knecht, m. –s of –en (1 *mannelijke bediende*; *handwerksgezel*; 2 bij overdracht: *voorwerp, dat dienst bewijst*): verkl. *–je, –eke, –eken,* o. –s: 1 zegsw. *zoo heer, zoo –,* aan den bediende kent men den meester; *de zwarte – van St.-Nicolaas*; *de oude – blijven,* het niet verder brengen; z. Loop–, Meester– enz.; 2 *een stomme –,* een dientafeltje; *een laarzen–,* z. ald.; *een kleeren–,* knaap 2.
Knech'ten, knechtte, h. geknecht (*tot knecht maken*; bij uitbr. *dienstbaar maken*; *onderwerpen*): *een volk –*; zie Geknecht.
Knecht'je, o. –s (Z.-N. inz. West-Vl. *jongen*): *knechtjes en meisjes.*
Knechts'werk, o. (*werk voor een knecht*).
Kne'den, kneedde, h. gekneed (1 *al persende dooreenwerken*; 2 *door kneden doen ontstaan*): 1 *het deeg –, klei–*; 2 *poppetjes van stopverf –.*
Kne'der, m. –s; **–ing,** v.: *– van deeg.*
Kneed'baar, bn.; –der, –st (*voor kneding geschikt*; fig. *buigzaam, handelbaar*); **–heid,** v.
Kneed'machine, v. –machines (*werktuig, om [het deeg] te kneden*).
Kneep, v. knepen (1 *het knijpen, neep*; ook: *het overgebleven spoor v. het knijpen*; 2 gunstig: *kunstgreep*; ongunstig: *sluwe trek, loosheid, streek*): 1 *zij gaf het kind een – in de arm*; *de knepen zijn nog zichtbaar*; 2 *ik heb de – al beet, ik heb er de – van weg*; *hij kent de knepen*; zegsw. *daar zit 'm de –,* [a]) daar wringt het, zit de moeilijkheid, [b]) dat is de truc.
Kneipp'kuur, v. (*geneeswijze volgens pastoor Kneipp te Wörishofen, 1821–'97*).
Kne'kel, m. –s = (*kneukel*: [*doods*]*been*); **–huis,** o. –huizen (*beenderhuis*; *gebouwtje op een kerkhof tot berging van doodsbeenderen*); **–man,** m. (*de Dood*).
Knel, v. (fig. *verlegenheid*; ook: [*vossen*]*val*): *hij zit in de –,* moeilijkheid.
Knel'len, knelde, h. gekneld (*klemmen, nijpen*; inz. *pijnlijk drukken*; fig. *benauwen*): *die laarzen – mij*; z. Schoen 1; fig. *het –d juk der dienstbaarheid,* prangend; **–ling,** v. –en (*het knellen*; fig. *kwelling, benauwing*).
Knep'pel(en); z. Knuppel, Knuppelen.
Kner'pen, knerpte, h. geknerpt (*knarpen*).
Kner'sen, knerste, h. geknerst (*knarsen*).
Knet'teren, knetterde, h. geknetterd (*knappen met heldere klank*): *de –de vlammen*; *de geweren hoorden we –.*
I. Kneu, v. –en (*een zangvogeltje*; Lat. cannabina cannabina).
II. Kneu, m. –en (*knul*): *een oude –.*
Kneu'kel, m. –s (verkl. van *knook*: *knokkel*; *vinger*[*gewricht*]): *iem. op de –s slaan.*
Kneu'ter, m. –s (*kneu, hennepvink*).
Kneu'teren, kneuterde, h. gekneuterd (*neuriën*; *mompelen, knorren*; *gezellig*[*zitten*]*praten*).
Kneu'terig, bn. en bw.; –er, –st (*verdrietig*; ook: *aangenaam, prettig*): *wij zaten – bij elkaar*; zie Knus; *een – mutsje,* lief.
Kneu'zen, kneusde, h. gekneusd (*door drukking kwetsen*): *z'n hand –, een perzik –*; *zich –*; **–ing,** v. –en (*het kneuzen*; *gekneusde plek*).
Kne'vel, m. –s (*snorbaard, bovenlipbaard*; *bekhaar of bekborstels van de kat, den leeuw enz.*; *mondprang, handboei*; timm. *spanstok van een spanzaag*).
Kne'velaar, m. –s (*iem., die knevelt*; inz. fig. *woekeraar*); **–arij',** v. –en (*afpersing*; rechtst. *het door een ambtenaar, als aan hem of aan een ander verschuldigd, vorderen of ontvangen hetgeen hij weet, dat niet verschuldigd is*).
Kne'velbaard*, m. –baarden (*zware knevel*; fig. *persoon, soldaat met knevelbaard*); z. Snorbaard; **–band,** m. –en (*snorband*).
Kne'velen, knevelde, h. gekneveld (1 *iem. een dwarshout of prop in de mond steken om hem het spreken te beletten*; *met koorden binden*; *in boeien slaan*; 2 *onderdrukken en afpersen*): 1 *den gevangene –*; 2 *de pers –*; *de bevolking –*; **–ing,** v. –en (*knevelarij*).
Knib'belen, knibbelde, h. geknibbeld (*krakeelen, twisten om kleinigheden, haarklooven*).
Knib'belspel, o. –spellen (*kluppelspel*).
Knie'kerbocker, m. –s (Eng. eigenl. de naam van den zoogenaamden schrijver van Irvings boek, Geschiedenis van New-York: *afstammeling der oorspronkelijke Hollandsche bewoners v. New-York*; *New-Yorker*).
Knie, v. knieën (1 *gewricht tusschen dij- en scheenbeen*; *gewricht en knieschijf*; 2 bij uitbr. *voorwerpen, die met een – vergeleken worden,* b.v. scheepst. *zwaar kromhout*): 1 *de – buigen*; *zonder ergens een – te buigen,* zonder eens even te gaan zitten; *voor iem. op de –ën vallen,* smeeken; *zijn –ën knikten van schrik*; zegsw. *iets onder de – hebben,* iets goed kennen of kunnen; evenzoo: *onder de – krijgen*; *over de – leggen,* voor de broek geven; 2 *een nieuwe –*; *de – van de Hoango,* bocht.
Knie'band, m. –banden (*band, waaraan de gesp van een kniebroek zit*; *riem of touw, om een koe of stier te kniepooten*).
Knie'banden, kniebandde, h. gknieband (*kniepooten*): *een stier –.*
Knie'boog, m. –bogen (*knieholte*); **–broek,** v. –en (*korte broek tot aan de knieën*); **–dicht,** o. –en (*rederijkersvers*, eig. *op de knie, zittend* d. i. *voor de vuist gemaakt*); **–gebed,** o. –gebeden (*knielend verricht gebed*); **–gewricht,** o. –en (*verbinding van dijbeen en scheenbeen*); **–gezwel,** o. –len (*opzetting aan de knie*); **–hals,** m. –halzen (scheepst. *hoek of bocht v. e. knie* in bet. 2); **–jicht,** v. (*jicht in het kniegewricht*).
Kniel'bank, v. –banken (*bidbank*).
Knie'len, knielde, h. en i. geknield (*de knieën buigen*; *op de knieën vallen* [ook: *liggen*]): *de kameelen – om beladen te worden*; *voor God –*; *in –de houding*; *–d vergiffenis vragen*; **–kussen,** o. –s (*kussen om op te knielen*).
Knie'pooten*, kniepootte, h. gekniepoot (van een stier, koe enz.: *kop en voorpoot kort aaneenbinden*).
Knier, v. –en (*scharnier* [*eener deur*]).
Knie'schijf, v. –schijven (ontl. *rond en plat beentje vóóraan op het kniegewricht*).
Knies'oor*, m. en v. –en (*gemelijk mensch*).
Knies'ster, v. –s (*vrouw. kniesoor*).
Knie'stuk, o. –ken (timm. *schoorbalk*; wapenk. *deel v. e. harnas*; *knielap*; schilderk. *portret, dat iem. tot aan de knieën voorstelt*).
Knie'val, m. –vallen (*val op de knieën* [*uit eerbied*]): *een – doen voor den keizer.*
Knie'vers, o. –verzen (*kniedicht*).

Knie'viool, v. –violen (*violoncel*).
Knie'zen, kniesde, h. gekniesd (*verdrietig zijn; zich met hartzeer kwellen, van hartzeer kwijnen*): *zich dood over iets* –; **–zer,** m. –s: *Robertus Nurks was geen* –, kniesoor; **–erij',** v.
Knie'z(er)ig, bn., bw.; –er, –st (*kniezend, alle vroolijkheid missend; gemelijk*).
Knight, m. knights (Eng. *ridder: laagste adellijke titel*): *de –s of labour,* ridders van de arbeid, een arbeidersvereen. in Amerika.
Knijf, o. knijven (vero., gew.: *ponjaard; lang, puntig mes*; ook: *knipmes*).
I. Knijp, v. (*engte; knel*): zegsw. *in de – zitten of zijn,* verlegenheid.
II. Knijp, v. knijpen (Duitsch: Kneipe; *bierhuis*): *in de – zitten,* in 't bierhuis zitten.
Knijp'briefje, o. –s (*klein gevouwen briefje*): *e. – afvaardigen,* fig. naar zekere plaats gaan.
Knijp'bril, m. –len (*pince-nez, lorgnet*).
Knijp'dokter, m. –s (gmz. *masseur*).
Knij'pen, kneep, h. geknepen (1 *gevoelig [vel of vleesch met de vingers] samendrukken*; ook als liefkoozing; fig. *pijn doen*; 2 *afzetten, knevelen*): 1 *iem. in de arm* –; *het kindje in de wang* –; z. Kat; zegsw. *het zal er* –, het zal er spannen; 2 *de burgers* –.
Knij'per*, m. –s (1 *persoon, die knijpt,* fig. *die anderen geld afperst*; 2 *voorwerp, dat knijpt*): 1 *het is een – v. e. vent*; 2 *een knijpbril of* –; *de –s of scharen van een kreeft*; *een – tot het vastzetten van waschgoed enz.*, gedeeltelijk gespleten, klemmend houtje; scheepst. ijzeren klemschaar om balen op te hijschen.
Knij'perig, bn.; –er, –st (1 *op de kleintjes passend*; ong.: *inhalig; gierig*; 2 fig. *kleinzielig*): 1 *een – huismoedertje*; 2 *hij is zelden royaal, altijd heeft hij iets –s*; *–e opvattingen.*
Knijp'tang, v. –tangen (*nijptang*).
Knij'zen, knijsde, h. geknijsd (*kniezen*).
Knik, m. knikken (1 *knak, gedeeltelijke breuk*; 2 *snelle beweging met het hoofd voorover als teeken van toestemming of begroeting*): 1 *die vaas heeft, kreeg een* –; 2 *met een – stemde hij toe; zij groette met een vriendelijke* –.
Knik'kebeenen*, –beende, h. geknikkebeend (*met knikkende beenen of knieën loopen*).
Knik'kebollen, –bolde, h. geknikkebold (*met het hoofd [voortdurend] knikken*): *grootmoeder zat half slapend te* –; *ouderdom doet* –.
Knik'ken, knikte, h. geknikt (1 *gedeeltelijk breken*; 2 *[door]buigen*; 3 *een knik* in bet. 2 *maken; met een knik groeten, toestemmen, weigeren*): 1 *de wind heeft die dahlia's geknikt*; 2 *de oude man knikt in de knieën; met –de knieën*; 3 *het bestje knikte vriendelijk tegen mij; hij knikte van ja, zij knikte van neen.*
Knik'ker*, m. –s (1 *steenen, marmeren, aarden spelballetje*; 2 gmz. *hoofd v. e. mensch*; 3 Z.-N. *jabroer*): 1 zegsw. *niet om de –s, maar om 't recht van 't spel,* niet om het voordeel maar om de rechtvaardigheid; z. Marmel, Stuiter; 2 *een kale* –; 3 *–s in de raad.*
Knik'keren, knikkerde, h. geknikkerd (1 *met knikkers spelen*; 2 *op zij schuiven; de laan uitsturen*): 1 *de jongens* –; 2 *iem. er uit* –; *iem. van de baan* –, hem de voet lichten; **–spel,** o. –spelen; **–tijd,** m. (*tijd van het jaar, dat wordt geknikkerd, najaar*).
Knik'stag, o. –stagen (scheepst. *hulp- of bijstag: stevig touw aan de boegspriet*).
Knip 1 m. –pen (*lichte slag of knipping met wijsvinger en duim*): *dat is geen – voor de neus waard,* niets; **2** v. –pen (werktuig: 1 *vogelknip; muizenval*; 2 *plat grendeltje in deuren enz.*; 3 *knipbeugel*): 1 *hang deze – daar in de boom*; 2 *doe de – op de deur,* schuif; 3 *de –* (of: *het knipje*) *van een beurs.*
Knip'beugel, m. –s (*metalen randstuk met knip bij een beursje,* z. Beugel 3); **–beurs,** v. –zen (*beurs met knipbeugel*).
Knip'mes, o. –messen (*zakmes, dat ómknipt en in een hecht sluit*): *buigen als een* –, diep.
Knip'muts, v. –mutsen (*neepjesmuts*).
Knip'oogen*, knipoogde, h. geknipoogd (*met de oogen* [of: *een oog*] *knippen,* d. i. *ze* [of: *het*] *snel achter elkaar openen en sluiten* inz. als teeken van verstandhouding): *Dolle Gerrit knipoogt tegen de heeren.*
Knip'oogje, o. –s (*knip met het oog als teeken van verstandhouding*): *iem. een – geven.*
Knip'pen, knipte, h. geknipt (1 *met een schaar af- en doorsnijden*; 2 *met de schaar de vereischte vorm geven*; 3 *met een knip raken of doen wegvliegen*; 4 *in een knip vangen*; fig. *vatten, vangen*; 5 van de oogen: *snel achter elkaar openen of dichtdoen*): 1 *de nagels* –; *coupons* –; *zijn* (of: *het*) *haar kort* (*laten*) –; *zich laten* –, het haar laten snijden; 2 *een hemd* –; fig. *die betrekking is voor u* (*als*) *geknipt*; 3 *iem. tegen de neus* –; *pluisjes van de mouw* –; 4 *de dief is geknipt*; 5 *met de oogen* –.
Knip'sel, o. –s (*met de schaar geknipt figuurtje*; ook: *afval bij het knippen*): *mislukte –s.*
Knip'torren, v. mv. (*torren, genoemd naar haar knippend geluid*; Lat. clatiridae): *de larven der – zijn de beruchte ritnaalden.*
Knit'telvers, o. –verzen (*rijmsel van geringe regelmaat*): *de –verzen van den Schoolmeester.*
Knit'teren; zie Knetteren.
Knob'bel, m. –s (*bolvormige uitwas, knoest; verharding op of in de huid*): *een eelt–; –s in de long; de wiskunde–,* (scherts.) natuurlijke aanleg voor wiskunde.
Knob'belig, bn.; –er, –st (*met knobbels; knoesten hebbende*): *de olifant heeft een –e huid; een –e plantenwortel, –e horens*; **–heid,** v.
Knob'beljicht, v. (*jicht, waarbij zich kalkachtige knobbels aan beenderen en gewrichten vormen*).
Knock-out (Eng. bokserst. *neergeslagen, zoodat men de strijd moet opgeven*).
Knod'(de), v. –den, –n (*knoest, knobbel*).
Knod'destok, m. –stokken (*knots*).
Knoe'del, m. –s (*bal brood, deeg, meel, in vet enz. gaargekookt*).
Knoe'delmajoor, m. –s (mil. *zwaar, groot hout, waarmee de kok de rats enz. roert*).
Knoei, m. (*vieze, morsige rommel*; fig. *knel, klem, verlegenheid*): *wat een –!* fig. *in de – zitten over iets.*
Knoei'boel, m. (*vieze rommel; slecht werk, prulwerk; zwendel, bedrog*).
Knoei'en, knoeide, h. geknoeid (1 *morsen*; 2 *slordig werken; broddelen*; 3 fig. *bedrieglijk te werk gaan*): 1 *jongen, wat knoei je toch met die inkt*; 2 *dat meisje knoeit maar door aan haar borduurlap*; 3 *hij knoeit met zijn meel, tabak enz.*; **–er,** m. –s; **–ster,** v. –s; **–erij',** v. –en (*het knoeien; slordig werk*; fig. *bedrog; kuiperij*); **–werk,** o.
Knoe'sel, m. –s (Z.-N. *enkel*); **–en,** knoeselde, h. geknoeseld (Z.-N. *de enkels tegen elkaar stooten onder het gaan*).
Knoest, m. –en (*hardigheid in hout, kwast*).
Knoes't(er)ig, bn.; –er, –st (*vol knoesten*): *– hout, een –e stok.*

I. Knoet*, m. knoeten (*Russische zweep met riemen*); verg. Kat.

II. Knoet*, m. knoeten (*lomperd, grove kerel*); misschien etym. = Knoet **I**; verg. Vlegel = werktuig en lomperd.

Knof'felen; zie Knuffelen.

Knof'look, o. (*lelieachtige ui- of bolplant, afkomstig uit O.-I.*; Lat. allium sativum).

Knok, m. knokken (*knook, been, bot*); w. g.

Kno'kig, bn.; -er, -st (*met groote en harde, met uitstekende knoken*): *-ehanden; e. -e vent.*

Knok'kel, m. -s (*kneukel; vingerbeentje*): *iem. op zijn -s tikken*; **-achtig,** bn.: *een -e hand*; **-jicht,** v. (*jicht in de knokkels der hand*).

Knok'ken, knokte, h. geknokt (*vechten, slaan*).

Knok'ploeg, v. -en (*groep stakers, die werkwilligen afranselt; [hardhandige] ordebewaarders op vergaderingen*).

Knol, m. knollen (1 *massief wortel- of stengeldeel, dat zich meestal onder de aarde bevindt; vleezige wortel van raapzaad*; 2 fig. *oud, afgewerkt paard*; ook: *ouderwetsch, versleten horloge*): 1 zegsw. z. Citroen; 2 *wat een -!* nog: Z.-N. knobbelziekte der knollen.

Knol'kwal of **Wor'telkwal,** v. -kwallen (*neteldier met een plat schijfvormig lichaam en met roodblauwe weerschijn*; Lat. rhizostoma pulmo): *de - leeft in de Middell. Zee en kan in 't donker licht geven.*

Knol'lentuin, fig. *hij is in zijn -*, in zijn schik, (als de haas in een knollenland).

Knol'leschil, v. -schillen (*schil v. e. knol*).

Knol'raap, v. -rapen (*groote knol onzer velden*); **-selderij,** v. (*selderij met kortgesteelde bladeren en dikke wortel*); verg. Bladselderij; lees *-selderie.*

Knol'smeris, m. -sen (*bereden politieagent*).

Knol'vormig, bn. (*de vorm van een knol hebbende*): *de radijs is -; -e wortels.*

Knol'zwam, v. -men (*giftige paddenstoel, met knolvormige voet*; Lat. amanita).

Knook, m. knoken (*been, bot*); zie Knok.

Knoop*, m. knoopen (1 *beenen, metalen, glazen, paarlemoeren schijfje, dat men aan een kleedingstuk zet, passende in een knoopsgat om het kleedingstuk te doen sluiten, of tot sieraad*; 2 *toegehaalde strik in een touw, draad, riem, of tusschen twee touwen, draden enz. ter verbinding; verbinding, band*; 3 *vloek*; 4 *de tegenover elkaar staande snijpunten van twee groote cirkels aan het hemelgewelf*; 5 plantk. *verdikking van de stengel, plaats waar een blad zit of gezeten heeft*; 6 scheepst. *een knoop in de loglijn op bepaalde afstand aangebracht, snelheidsmaat*; 7 *punt, waar bergketenen zich vereenigen*; 8 roman of tooneelspel: *verwikkeling*): 1 *nieuwe -en aanzetten; vergulde -en; geen - meer aan de broek*; 2 *een - leggen, een - losmaken; dat touw zit in de -*, in de war; *daar zit 'm de -*, de moeilijkheid; *een - in de zakdoek leggen, om iets niet te vergeten*; fig. *de - des huwelijks*, band; *achter de -en hebben*, op hebben; z. Gordiaansche Knoop; 3 *ergens een - op leggen*, bevestigen met een vloek; 4 *een - in de zonneweg als snijpunt eener planeet of komeet*; 5 *de -en in een roggehalm, in bamboe*; 6 *een - is $^1/_{120}$ deel van een Eng. zeemijl*; 7 *in de Alpen vindt men belangrijke -en*; 8 *de oplossing van de - in dat drama.*

Knoo'pen*, knoopte, h. geknoopt (1 *vast- of dichtknoopen*; 2 *kunstig ineenvlechten, zeker handwerk*): 1 *zijn mantel dicht-*; 2 *een netje -, een beurs -*; zegsw. *iets in zijn oor -*, zich voornemen het gehoorde goed te onthouden (om er bij gelegenheid gebruik van te maken); *iets aan elkaar -* verbinden.

Knoo'pendraaier*, m. -s (*iem., die knoopen draait*; fig. *vleier; bedrieger*); **-draaierij***, v.; **-fabriek***, v. -en; **-haak***, m. -haken (*haakje om knoopen van schoenen, handschoenen enz. door de knoopsgaatjes te halen*); **-schaar***, v. -scharen (mil. *plaatje van hout met een gat en een spleet om er de koperen knoopen van de wapenrok op te poetsen, zonder het laken te bemorsen*).

Knoop'gras, o. (*varkensgras*, zie ald.).

Knoop'punt, o. -punten (*vereenigingspunt*): *Utrecht is een - van spoorwegen.*

Knoops'gat, o. -gaten (*spleet in jas, vest enz. tot doorlating van een knoop*): *met een lintje in het -*, met een decoratie.

Knop, m. knoppen (1 *bolvormig lichaam* inz. *als handvatsel of sieraad*; 2 *beginsel van blad of bloem*; 3 Z.-N. *knoop* 1): 1 *de - van een deksel, een speld, een degen, een wandelstok, een bel*; 2 *een - van een roos, van een blad; de bloem staat in de -*, is nog niet ontloken; 3 Z.-N. *ik geef er geenen - voor*, niets.

Knop'pen, knopte, h. geknopt (*knoppen krijgen, uitbotten*; Z.-N. *knoopen* 1): *de boomen -.*

I. Knor*, m. -ren (1 *klanknabootsend geluid*; 2 *berisping, uitbrander* inz. in het mv.; 3 stud. *niet-corpslid*): 1 *het varken gaf een -*; 2 *-ren krijgen*; 3 *installatie van jonge -ren.*

II. Knor*, m. knorren (*kraakbeen; knobbel*).

Knor'been, o.; -beentje, o. -s (*kraakbeen*).

Knorf, m. knorven (*knoop, verharding in de stengel der grassen, rieten enz.*).

Knor'haan, m. -hanen (*stekelvinnige zeevisch, die geluid voortbrengt door lucht uit de zwemblaas te laten ontsnappen*; Lat. trigla gurnardus).

Knor'ren, knorde, h. geknord (1 *een dof, grommend keelgeluid voortbrengen*; 2 fig. *pruttelen, mopperen*): 1 *varkens -*; 2 *op iem. -.*

Knor'repot*, m. en v. knorrepotten (*pruttelaar, grompot, knorrig mensch*).

Knor'rig, bn.; -er, -st (*brommig, gemelijk, pruttelachtig*): *een - antwoord*; **-heid,** v.: *de -, waarmee Pieter was te bed gegaan.*

Knor'vleesch*, o. (*kraakbeenig vleesch*).

I. Knot, v. knotten (*kluwentje, bosje*): *een -sajet, een - haar*; ook: Knut.

II. Knot, m. -ten (*kanoetvogel*, z. ald.).

Kno'teren, Z.-N.; z. kneuteren = knorren.

Knots, v. -en (*dikke, topzware stok*); **-'drager,** m. -s (*iem. met een knots gewapend*; inz. *heraldische figuur*); **-'slag,** m. -slagen.

I. Knot'ten, knotte, h. geknot (1 *de top, de punt er af slaan, afsnijden*; 2 fig. *verzwakken, kortwieken*): 1 *een wilg -, een paal -*; 2 *iems. macht -*; misschien etym. = **-II.**

II. Knot'ten, knotte, h. geknot (*ineendraaien, strengelen tot een knot*): *het gehekelde vlas -.*

Knot'wilg, m. -wilgen (eig. *geknotte wilg; lage waterwilg*); zie Schotwilg.

Knuf'felen, knuffelde, h. geknuffeld (*schudden, drukken; zacht persen, liefkoozend, stoeiend beetpakken*): *een klein kind -.*

Knuf'felig, bn.: *- van de kou*, stram, stijf.

Knuist, m. knuisten (*vuist*; Z.-N. *knoest*; Z.-N. *homp* [*brood*]; Z.-N. *stomp v. e. been*): *ik heb nog -en aan mijn lijf.*

Knul, m. knullen (*lomperd; lummel*; Barg. *kerel, jonge vent*): *een - van een vent,*

onhandige, domme kerel; *een ouwe –!*
Knul'lig, bn., bw.;–er, –st (*als een knul*): *wat ziet hij er – uit!* sulachtig; *wat doe je dat –.*
Knup'pel, m. –s ([*korte*] *dikke stok*; *kluppel*); *een – in het hoenderhok*, iets, dat plotseling ontsteltenis, verontwaardiging enz. veroorzaakt; *zoo'n –*, zoo'n lomperd!
Knup'pelen, knuppelde, h. geknuppeld (*met een knuppel* [*dood*]*slaan*).
Knup'pelvers, o. –verzen (*slecht vers*).
Knu'ren, knuurde, h. geknuurd (*talmen*); gew.
Knus, knus'sig, bn. en bw. (*aardig, lief*; *gezellig*): *een – gezelschap*; *dat huis is – ingericht*; *wij zaten zoo –* (of: *knusjes*) *bij elkaar.*
Knut'selen, knutselde, h. geknutseld (*tot tijdverdrijf werken aan kleine, fijne dingen, niet veel beteekenend*): *aan iets –*; *iets in elkaar –*; **–aar,** m. –s (*iem., die* [*handig*] *knutselt*); **–arij',** v. –en (*knutselwerk*); **–werk,** o. (*werkje, dat geduld eischt*); **–je,** o. –s.
Knut'tel, v. knuttels (scheepst. verwant met *knot*: *bos van uit de hand gedraaid touw*).
Knut'terig, bn. en bw. (*aardig, lief*; *gezellig*).
Kobalt', o. (Duitsch: *roodachtig grijs metaal, S. G. 8.9*; *uit het oxyde bereidt men o. a. Koningsblauw*): – etym. = Kobold.
Kobalt'blauw, o. (*verbinding, ontstaan door gloeien van kobaltzouten met aluminiumoxyde*): – *of ultramarijn.*
Kobalt'erts, o. –en (*erts, dat kobalt bevat*); **–zout,** o.; **–zuur,** o.
Kob'be, v. kobben (*volksnaam van zekere meeuw*; Z.-N. *spin*): in Gron. is de – de zilvermeeuw, in Fr. is het de kokmeeuw.
Ko'bold, m. –s (*berggeest, aardmannetje*).
Ko'bus; zie Jacobus.
Kodak', m. –s (*kleine handcamera*).
Kod'de, v. kodden (*knuppel*; Z.-N. *staart*).
Kod'debeier, m. –s (van kodde = stok, en beieren = zwaaien: *boschwachter, veldwachter*).
Kod'dig, bn., bw.;–er, –st (*kluchtig-grappig*; *boertig-snaaksch*; *vreemd-grappig*): *de voorzitter kreeg een –e inval*; **–heid,** v. –heden.
Koe, v. koeien (*vrouwelijk rund*; Lat. bos taurus): *de – is een nuttig huisdier*; zegsw. *de – bij de horens vatten of pakken*, (ook: *hebben*), iets moeilijks op de juiste manier flink aanpakken; *oude koeien uit de sloot* (Z.-N. *gracht*) *halen*, half vergeten dingen weer oprakelen (meestal ongunstig); *veel koeien, veel moeien*, veel bezit geeft veel zorg; *men noemt geen – bont, of er is* (of: *zit*) *een vlekje aan*, voor een slecht gerucht omtrent iem. bestaat altijd wel eenige grond; zie ook Gouden, Haas; **–tje,** o. –s: zegsw. *over –s en kalfjes praten*, fig. over onbeduidende zaken; *zijn –s* (meer: *schaapjes*) *op 't droge hebben*; zie Droge.
Koe'beest, o. –beesten (*koe*).
Koe'bloem, v. –en (*madeliefje*); gew.
Koe'boom*, m. –en (*boom in Z.-Am., gevende door insnijdingen van de stam een drinkbaar wit vocht of melksap*; Lat. galactodendron utile).
Koe'brug, v. –bruggen (*losse ladingbrug voor vee*); **–brugsdek,** o. –ken (*een dek onder het tusschendek b.v. op linieschepen*).
Koe'doe, m. –s (*antilope in Centraal- en Zuid-Afrika*; Lat. strepsiceros).
Koe'gras, o. (*polder bij Den Helder*).
Koei'ekop, m. –koppen; **–staart,** m. –en; **–tong,** v. –en.
Koei'endrijver, m. –drijvers (*iem., die de koeien vooruitdrijft b.v. naar de markt*).
Koei'er, m. –s (Z.-N. *jongen, die op de koeien let*).
Koeionneeren*, koeionneerde, h. gekoeionneerd (Fr. coïonner v. coïon = lafaard: *met opzet plagen, treiteren, het leven zuur maken, pesten*); spreekt. *Koejeneeren.*
Koek (*gebak van meel, eieren, honing enz.*; ook: *huisbak*; bij verg. *een op een – gelijkende massa*); **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.: zegsw. *iets voor zoete koek opeten*, zich een onaangename bejegening stilzwijgend laten welgevallen; *dat is oude –, dat is maar –*, van weinig waarde; *het is voor hem gesneden –*, zeer gemakkelijk; *het was – en ei tusschen haar zuster en Kees*, ze waren het goed eens, goede vrienden.
Koe'kalf, o. –kalven. –kalveren (*wijfjeskalf*).
Koe'kamp, m. –en (*weiland voor koeien*).
Koek'bakker, koe'kenbakker, m. –bakkers (*koekenmaker*); **koek'bakkerij,** v. –en.
Koek'deeg, o. (*deeg voor koek*).
Koe'kebak, m. in bet. 2 –ken (**1** *het bakken van koeken*; **2** *pannekoek*).
Koekeloe'ren, koekeloerde, h. gekoekeloerd (meestal met *zitten*: [*werkeloos*] *zitten* en *uitkijken*): *een uur zitten te –.*
Koe'ken(s) (Z.-N. kaartsp. *ruiten*).
Koe'kenboterham, v. –men (Z.-N. nl. *van koekenbrood, d. i. brood van de fijnste bloem*).
Koe'kenpan, v. –nen (*keuken- of bakpan met lange houten steel*).
Koek'eter, m. –s (spotnaam: *A'dammer*).
Koek'hakken, Z.-N. **Koek'kappen,** hakte koek, h. koekgehakt (*een peperkoek doorhakken*: *kermisvermaak*): *kom, nu gaan we –!*
Koek'kruid, o. (Z.-N. *reinvaar*); verg. Kruidkoek.
I. Koe'koek 1 m. –en (dierk. *trekvogel*; Lat. cuculus canorus; Z.-N. *Mechelsche hoendersoort*): *dat haal je de –*, dat wil ik waarachtig wel gelooven; *loop naar de –!* duivel; **2** tw., klanknabootsing: zegsw. *altijd – één zang*, geen afwisseling, altijd hetzelfde.
II. Koe'koek, m. koekoeken (bouwk. *uitstekend dakvenster*; scheepst. *open luik, om licht in de hutten te doen vallen*), eig. hetzelfde woord als Koekoek **I** in associatie getreden met een dialectisch *koeken* = Duitsch *gucken* = *kijken*; bijvorm: *Koek'uit.*
Koe'koekklok, v. –klokken (*huisklok met een koekoek er op, die de uren en halve uren met koekoekgeroep aankondigt*).
Koe'koeksbloem, v. –en (*in verschillende soorten voorkomende plant met lichtroode of witte bloemen* o. a. Lat. coronaria en melandryum); **–brood,** o. (*gewone klaverzuring*); **–ei,** o. –eieren.
Koe'koekszang, m. –en (*geroep v. d. koekoek*).
Koek'vergulden, o. (*het met reepjes goud afzetten van Sinterklaaskoeken*); vero.
Koek'winkel, m. –s (*winkel, waar vooral koek te koop is*).
Koel*, –er, –st **1** bn. (**1** *met een geringe warmtegraad*: *frisch, niet warm*; 2 *niet vriendelijk, onhartelijk*; *onverschillig*; 3 *kalm, bedaard*): 1 *het is vandaag –*; *een –e wind, een –e kelder, een –e kamer*; 2 *een – onthaal*; 3 *met –e zinnen*; zegsw. *in –en bloede*, niet opgewonden, met voorbedachten rade; **2** bw. (*op een koele* [bet. 2] *wijze*): *iem. – ontvangen*; z. Koeltjes.
Koel'bak, m. –bakken (smed. *bak vol koud water, om heet ijzer te koelen*; *bak met*

water, ijs, om wijn enz. koel te houden).
Koelbloe'dig, bn.; –er, –st (*kalm, rustig, onverschillig*); verg. *in koelen bloede*; **–heid,** v.
Koel'drank, m. –en (*verfrisschende drank*).
Koe'len, koelde, h. gekoeld (1 *koel[er] maken*; 2 *bevredigen*): 1 *gloeiend ijzer –*, in de koelbak steken; 2 *zijn drift, wraak –*.
Koelhar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*koel van hart, onverschillig, niet-hartelijk*): *een –e ontvangst, iem. – bejegenen.*
Koel'heid, v. (1 *matige koude, frischheid*; 2 *onverschilligheid*; 3 *onhartelijkheid*): 1 *de – van de lucht, de kamer*; 2 *een tijding met – vernemen*; 3 *iem. met – ontvangen.*
Koel'huis, o. –zen (*inrichting, vertrek, huis enz. waarin vloeistoffen enz. worden koel gehouden*): *in een – zijn vriesruimten v. min 9° tot 10° C.*; **–boter,** v. (*ingestoken boter, in een koelkamer bewaard*).
Koe'lie, m. koelies (O.-I. oorspr. naam v. e. Indisch volk: *inlandsche of Chineesche daglooner; gehuurde sjouwer*): *een Chineesche –*; **–contract,** o. –en (*dienstovereenkomst tusschen den werkgever en de koelies*); **–diensten,** m. mv. (nl. *van één of meer koelies*); **–ordonnantie,** v. –s (*wettelijk voorschrift in zake de behandeling van koelies*); **–werk,** o. (*zwaar werk*).
Koel'kamer, v. –s (*vertrek, ingericht om boter, vleesch, wild enz. door koude lange tijd goed te houden of te bewaren*); **–kast,** v. –en.
Koel'kelder, m. –kelders (*kelder, waarin boter enz. koel of versch gehouden wordt*).
Koel'kruik, v. –en (*kruik met wijde buik en nauwe hals van zeer poreuze klei*): *–en om het drinkwater koel te houden*; **–oven,** m. –s (*oven, waarin men het gesmolten glas laat afkoelen*); **–pan,** v. –pannen (*pan, waarin men gesmolten suiker laat afkoelen*).
Koel'te, v. (*frischheid*; ook wel: *wind*): *de – van een lenteavond; een bramzeils –.*
Koel'tjes, bw. (*kalmpjes; ietwat onverschillig*): *zij antwoordde –; hij ontving mij –.*
Koel'vat, o. –vaten (*vat met ijs, om e. vloeistof* b.v. *bier, er in te laten afkoelen*).
Koel'weg, bw. (*koeltjes, zonder ophef*): *– verklaren.*
Koelzin'nig, bn. en bw.; –er, –st (*kalm, rustig*): *– te werk gaan,* bedaard.
Koe'melk, v. (*melk van een koe*).
Koe'mis, v. (Russisch: *bedwelmende drank bij de Kalmukken, uit gezuurde en gegiste paardenmelk verkregen*).
Koen, bn. en bw.; –er, –st (*dapper, onversaagd, onverschrokken*): *een – krijger.*
Koen'heid, v. (*dapperheid, onversaagdheid*).
Koe'pel, m. –s (It. cupola [Lat. cupula = kuipje] eig. omgekeerd liggende kuip: *halfbolvormig dak; gewelfde of veelhoekige dakkap; rond tuinhuisje [met zulk een dak]*); **–dak,** o. –en (*dak als een koepel*); **–gewelf,** o. –gewelven (*half-bolvormig gewelf*); **–graf,** o. –graven (*graf met [gemetseld] koepeldak*); **–kamer,** v. –s (*kamer in koepelvorm*); **–kerk,** v. – en (*kerk met koepeldak* b.v. de Aya Sopnia).
Koe'pok, v. –pokken (*pokpuist aan de uier van een koe*); **–inenting,** v. –en (*het inenten met koepokstof*); z. Vaccinatie; **–stof,** v. (*stof uit koepokken, waarmede ingeënt wordt*).
Koe'polder, m. –s (*laag gelegen polder, boven het polderpeil, geschikt voor veeteelt*).
Koepon', Z.-N.; zie Coupon.
Koer, Z.-N.; zie Cour.
Koe'ren, koerde, h. gekoerd (*dof kirren*).
Koe'reihen, v. mv. (Duitsch: *volksmelodieën der koeherders in de Alpen*); ook: *Koereigen.*
Koer'gast*, m. en v. –gasten (Duitsch: Kurgast; *badgast*): *de –en zijn vertrokken.*
Koer'huis, o. –huizen (Duitsch: Kurhaus; *groot gebouw tot genoegen van de badgasten*); zie Koerzaal.
Koerier', m. –s (Fr. courrier: *ijlbode, rijdende postbode, renbode; naam van kranten*).
Koers, m. –en (Fr. cours [Lat. cursus]: 1 *loop, vaart, richting* inz. *v. e. schip*; 2 van munten: *omloop, gangbaarheid*; 3 beurst. *geldprijs of marktprijs van munten, effecten, wissels en geldsoorten*; 4 Z.-N. *wedren*): 1 *de afgelegde – bedroeg die dag 50 mijlen; een verkeerde – nemen,* richting; fig. *hij is van de –, hij is de – kwijt,* d. i. van het rechte spoor, fig. in de war; 2 *munten buiten – stellen*; 3 *de – van het zilver; – van uitgifte; de – verlagen*; 4 *de koersen te Oostende.*
Koer'sen, koerste, h. (1, 2), i. (1) gekoerst (1 *de koers richten, zetten naar; stevenen*; 2 *iets klaren, in orde of ten uitvoer brengen*): 1 *dat schip koerst naar Java*; 2 *ik zal dat wel –.*
Koers'lijst, v. –en (*lijst van de prijs der op de beurs verhandelde wissels, effecten, geldsoorten en koopwaren*); **–noteering*,** v. –en (*opgave van de prijzen ter beurze voor de koerslijst*); **–paard,** o. –en (Z.-N. *renpaard*); **–rekening,** v. (*berekening der waarde van munten of effecten, naar de koers van de dag*); **–schommeling,** v. –en; **–verhooging*.** v. –en; **–verlaging,** v. –en; **–verschil,** o. –len (*verschil tusschen de hoogste en de laagste koers*).
Koer'zaal, v. –zalen (Duitsch: Kursal; *zaal in een koerhuis tot gezellige bijeenkomst der badgasten*; ook: *het geheele gebouw*).
I. Koes, v.; zie Boes.
II. Koes, bn. (Fr. couche [-toi]: *stil, doodstil*), tot een hond: –, *Veldin*; fig. *zich – houden,* [a]) niets zeggen, [b]) zich stil houden.
I. Koes'koes, v. (Berber-taal: *in olie gebakken [schape]vleesch met ingrediënten; ragoût, mengsel*).
II. Koes'koes, m. (*buideldier*; Lat. phalanger).
Koes'koezen, koeskoesde, h. gekoeskoesd (*door elkaar stampen van middagspijzen*).
Koest (*stil; ga liggen*); zie Koes **II.**
Koe'stal, m. –stallen (*stal voor koeien*).
Koes'teren, koesterde, h. gekoesterd (1 *verwarmen*; 2 *liefderijk verplegen*; 3 *voeden, bij zich zelf verlevendigen*): 1 *zich in het zonnetje –*; 2 *een zuigelingetje –*; 3 *een wensch –, de hoop –; geestdrift –; wantrouwen –.*
Koet, v. –en (*zwemvogel, waarvan verschillende soorten voorkomen*; o. a. *zeekoet*).
Koe'teraar, m. –s (*iem., die hakkelt; kromtong*); vr.: –aarster, –s.
Koe'teren, koeterde, h. gekoeterd (*gebrekkig praten, kromspreken*): *Fransch –.*
Koeterwaal', m. –walen (*iem., die koeterwaalt*); **–waalsch'* 1** bn. (*onverstaanbaar, brabbelig*); **2** o. (*kromtaal, brabbeltaal*; ook wel: *dieventaal*); **–wa'len,** –waalde, h. gekoeterwaald (*koeterwaalsch spreken*).
I. Koets, v. –en (oorspr. Hongaarsch: *overdekt rijtuig*): *een post–*; zegsw. *uit de – vallen,* ontnuchterd worden; *de gouden –,* statie-rijtuig onzer Koningin (bij de opening van de Staten-Generaal).

II. Koets, v. –en (Fr. couche: vero., Z.-N., lit. t. *bed*): *geen – omvang me 't lijf!*
Koet'sen, koetste, h. gekoetst (*papierstof scheppen op het vilt*).
Koet'ser, m. –s (*werkman, die koetst*).
Koets'huis, o. –huizen (*gebouw tot berging van koets of koetsen*); zie Remise.
Koetsier', m. –s (*voerman van een koets*).
Koetsiers'jas, v. –jassen (*lange, meestal blauwe jas met blinkende knoopen*); **–kiel**, m. –en; **–livrei**, v. –en; **–zweep***, v. –en.
Koets'paard, o. –en (*paard, dat de koets moet trekken* [*en niet als rijdier dient*]).
Koets'poort, v. –poorten (*breede* [*gewelfde*] *in- en uitrijpoort*).
Koe'vinkje, o. –s (*gele kwikstaart*; Lat. motacilla flava); gew.
Koe'voet, m. –en (*hefboom, ijzeren staaf, uitloopend in twee klauwtjes, ook wel in een spits*).
Koe'wachter, m. –s (Z.-N. *koeier*).
Koe'wachtertje, o. –s (Z.-N. *grasmusch*).
Kof, v. koffen (*tweemaster, rondgebouwd zeeschip met breede achtersteven*); vero.
Kof'fer, m. –s (Fr. coffre: *reiskist*): *zijn – pakken*; verkl. **–tje**, o. –s; **–drager***, m. –s (*iem., die een koffer draagt*; inz. *bagagedrager achter aan een auto*): *auto met – en splinternieuwe banden.*
Kof'feren, kofferde, h. gekofferd ([*in een koffer*] *inpakken*): *zijn reisgoed –.*
Kof'fervisch*, m. –visschen (*beenige, met beenplaten ompantserde visch der tropen*; Lat. ostracion quadricornis).
Kof'fie, v. (Eng. coffee, oorspr. Arab.: 1 *zaden der koffieplant*; 2 *de koffieplant*; Lat. coffea; 3 *de gebrande boonen*; 4 *de gemalen gebrande boonen*; 5 *drank uit – bereid*; 6 *kan, kopje met koffie*): 1 *balen –*; 2 *de – verlangt niet te vaste grond*; 3 *maal de –*; 4 *doe nog wat water bij de –*; 5 *slappe, sterke –*; *–met melk*; *bij iem. op de – komen*, er van langs krijgen; 6 *breng de – binnen*; *Jan, twee –*, kop!
Kof'fiebaal, v. –balen ([*jute-*]*zak tot verzending van koffieboonen*; *een baal met koffie*); **–blad**, o. –bladen (*blad der koffieplant*; inz. *schenkblad*); **–bladziekte**, v. (*bladziekte der koffieboomen*); **–boom***, m. –en (*boom, die de koffie oplevert*): *een – met zijn witte, sterkriekende bloemen*; **–boon***, v. –en (*een der twee pitten uit de roode bes van de koffieboom*); **–brander**, m. –s (*persoon, die de groene koffieboonen roostert*); **–branderij**, v. –en; **–cultuur**, v.: *de – op Java*; **–dik**, o. (*koffiebezinksel, -dras*); **–drinken**, o. (*het drinken van koffie*; inz. *twaalfuren*); **–goed**, o. (*koffiegerei: kopjes enz.*); **–huis**, o. –huizen (*bierhuis, café*); **–kamer**, v. –s (*café*; in schouwburgen enz.: *ververschingskamer, foyer*); **–kan**, v. –kannen (*kan van metaal, graniet, porselein enz., waarin koffie gezet wordt*); **–krans**, m. –en (*kring, gezelschap dames, die op geregelde tijden bij elkaar komen koffiedrinken, gezellig praten enz.*); **–land**, o. –en (O.-I. *land of grond, waarop koffie gekweekt wordt*); **–lepel**, m. –s; **–lezen**, o. (*schiften, uitzoeken van koffie*); **–leesster**, v. –s (*vrouwtje, dat koffieboonen leest*); **–malen**, o. (*het fijnmalen van –boonen*); **–molen**, m. –s (*werktuig tot het fijnmalen van koffieboonen*); **–planter**, m. –s; **–pluk**, m.; **–pot**, m. –potten (*koffiekan*); **–praatje**, o. –s (*gezellig praatje onder een kopje koffie*); **–rat**, v. –ratten; zie Civetkatten; **–servies**, o. –serviezen (*koffieblad met toebehooren*; ook: *koffiepot, kopjes, suikerpot enz.*); **–stroop**, v. (*gebrande stroop als surrogaat voor koffie*); **–tafel**, v. –s (1 *tafel, waaraan men koffie drinkt*; 2 *tijd van het twaalfuren*; 3 *het koffiedrinken of twaalfuren*): 1 *ze zaten lang nog aan de –tafel*; 2 *de groen kwam pas na –*; 3 *de – was gezellig en duurde twee volle uren*; **–teut**, v. –en (*oud wijfje, dat niet van voortmaken weet*); **–trommel**, v. –s; **–tuin**, m. –en (*koffieplantage*); **–uur**, o. (*vast uur, waarop een familie of iem. koffiedrinkt*); **–veiling**, v. –en (*openbare verkoop van koffie*); **–water**, o. (*kokend water, te koop in een water- en vuurnering*); **–zak**, m. –ken (*fil treerzakje in de koffiepot*; ook: *koffiebaal*).
Kof'schip, o. –schepen (*kof*); vero.
Kog, kog'ge, v. koggen (*Middeleeuwsch snelzeilend koopvaardijschip met ronde boeg*).
Ko'ge, v. kogen (*ingedijkt land*); ook: *Koog.*
Ko'gel, m. –s (*bal* inz. *uit kanonnen, geweren enz. afgeschoten*; Z.-N. *dikke ijzeren knikker*): *met –s schieten*; *zich een – door het hoofd jagen*; *de – krijgen, tot de – veroordeelen*; zegsw. *de – is door de kerk*, na lang aarzelen is er een besluit genomen, de teerling is geworpen, er is niets meer aan te doen.
Ko'gelbaan, v. –banen (*denkbeeldige lijn, door een afgeschoten kogel beschreven*); **–diertjes**, o. mv. (*kogelvormige infusiediertjes*); **–distel**, v. –s (*samengesteldbloemige plant met kogelvormige bloemkolfjes*; Lat. echinops).
Ko'gelen; z. Bekogelen.
Ko'gelfleschje*, o. –s (*flesch voor kunstwater, met een glazen kogeltje gesloten*).
Ko'gelgewricht, o. –en (ontl. *gewricht, waarbij een der beenuiteinden kogelvormig of bolrond is en draait in het komvormig andere beenuiteinde*, b.v. *het heup-dijgewricht*).
Ko'gelgieten, o.; **–gieterij**, v. –en; **–lager**, o. –s, beter **–kussen**, o. –s (*bus met kogeltjes om een as, ter vermindering van de wrijving*); **–mal**, m. –mallen (*gietvorm voor kogels*); **–regen**, m. –s (mil. *het vallen van kogels in grooten getale*); **–rond**, bn. (*bolrond*); **–vanger**, m. –s (*aard- of zandheuvel tot het smoren van kogels bij het schijfschieten*).
Ko'gelvisch*, m. –visschen (*klompvisch*).
Ko'gelvorm, m. –vormen (*vorm v. e. kogel*; *vorm, waarin kogels gegoten worden*); **–vormig**, bn. (*de vorm hebbend van een kogel*).
Kog'ge, v. koggen; zie Kog.
Kohier', o. –en (Fr. cahier [Lat. quaternum]: *lijst van aangeslagenen in een belasting of van onderhoudsplichtigen bij het dijk- of polderwezen*; *belastingaanslagregister*).
Koh'-i-noor, m. (eig. *berg v. licht*: *naam v. e. bekende diamant*; *bekend potloodmerk*).
Kohort', v. –en; zie Cohorte.
Ko'jan(g), v. –s (Mal. *inhoudsmaat* of *gewicht*): voor scheepslasten is de – 2 ton d. i. 32 pikol of 1976,36 kg, in de zouthandel 30 pikol of 2011,25 liter; een – rijst is te Batavia 27, te Soerabaja 30 pikol.
Kok, m. koks (1 *man, ervaren in het bereiden van spijzen*; 2 *iem., die aanneemt spijzen te bereiden en aan huis te bezorgen*): 1 *de – van een hotel, een scheeps–*; spreekw. *Het zijn niet allen –s, die lange messen dragen*, allen zijn niet, wat ze schijnen, uiterlijk vertoon bewijst iems. geschiktheid nog niet; z. Brij, Honger; 2 *Pieter kreeg van den – dagelijks vijf borden eten.*

Kokan'je, Fr. cocagne in de zegsw. *het land van –,* Luilekkerland.
Kokan'jemast, m. –masten (*bij volksspelen, versierde en aan de top met prijzen behangen gladde klimmast*); ook: Cocagnemast.
Kokar'de, v. –s (*hoed-, mutsstrikje, lintje* of *rozetje, met de nationale of partijkleuren*; Z.-N. *kaakslag*); Fr. Cocarde = hanekam.
Ko'ken, kookte, h. gekookt (1 van vloeistoffen: *door verhitting in een bepaalde toestand komen, waarbij meestal dampbellen aan de oppervlakte bersten*; 2 *door verhitting in zulk een toestand brengen*; 3 *spijzen in kokend water bereiden*; 4 *spijzen bereiden*; 5 *in beweging zijn als een kokende vloeistof*; 6 [*door hartstocht, toorn*] *hevig opgewonden zijn*): 1 *het water kookt*; *–de olie*; 2 *water, olie –*; 3 *soep –, aardappelen –, eieren –*; 4 *een meid, uitstekend kunnende –*; 5 *de golven –*; *de –de zee*; 6 *mijn bloed kookte*; *hij begon inwendig te –.*
Ko'kendheet*, bn. (*zeer heet*): *de soep is –.*
I. Ko'ker, m. –s, in samenst.; z. Snel–.
II. Ko'ker, m. –s (*rolrond, hol voorwerp of busje*; *rolvormige doos*): *een – voor pennen*; zegsw. *dit komt (niet) uit zijn –,* uit zijn brein, hij is de uitdenker (niet); z. Pijl.
Kokerel'len, kokerelde, h. gekokereld (*kookselt jes maken*).
Ko'keren, kokerde, h. gekokerd (*in een koker doen, wegbergen*; fig. *foppen, misleiden*); gmz.
Ko'kerjuffer, v. –s (*larve van de schietmot*; z. ald.).
Ko'kermuilen, kokermuilde, h. gekokermuild (*meesmuilen, grimlachen*).
Ko'kervrucht, v. –en (*veelzadige doosvrucht*): *de – van de monnikskap.*
Kokes', v. –sen (Z.-N. *kookster*).
Koket(teeren)*; zie Coquet(teeren).
Kok'halzen, kokhalsde, h. gekokhalsd (*walgen, dreigen te braken*).
Kokin', v. –nen (inz. Z.-N. *kookster*).
Kokin'je, v. –s (eig. *iets uit het land van kokanje*: *suikerstroopballetje*).
Kok'kelen, kokkelde, h. gekokkeld (*liefde bewijzen als b.v. de moeder een kind doet*; ook: *minnekoozen*; Z.-N. van de hen, die haar voedsel zoekt).
Kok'kerd, m. –s (*iets, dat groot is in zijn soort*): *wat een – van een neus!* ook: *Kok'ker.*
Kok'kie, v. kokkies (O.-I. *keukenmeid*; *kok*).
Kok'meeuw, v. –en (*meeuw binnen onze zeegaten*; Lat. larus r. ridibundus).
Ko'kosbast, m. –en (*bolster van de kokosnoot*); **–boom*,** m. –en (*kokospalm*); **–melk,** v. (*het witte vocht uit de kokosnoot*); **–noot,** v. –noten (*vrucht van de kokospalm*); **–olie,** v. (*olie uit de copra*); **–palm,** m. –en (*tropische palmboom, 15–20 m hoog*); **–vezel,** v. –en, –s (*een der draden of vezels, die de klapperdop omgeven*); **–vleesch*,** o. (*het witte inwendige bestanddeel van de kokosnoot*); **–water,** o. (*kokosmelk*); **–zeep,** v. (*harde zeep, bereid met kokosolie*).
Koks'jongen, m. –s (*jongen, die den kok helpt*); **–maat,** m. –s (*helper v. den kok*).
I. Kol, m. kollen (*hamerslag tegen de kop van een te slachten rund*); z. Dollen; etymologisch verwant met Kol **II.**
II. Kol, v. kollen (*kleine witte plek, bles aan het voorhoofd van een donkerharig paard*; ook gew.: *korenroos, klaproos*).
III. Kol, v. kollen (*heks*): *van de* (*Noordsche*) *– bezeten zijn,* behekst zijn; *–rijdster,* heks.
IV. Kol, kollen (*groot sleepnet*).
Ko'lanoot, v. –noten (*zaad van de kola* [Lat. acuminata], *tropische boom* inz. *in West-Afrika,* in de geneesk. aangewend).
Kol'bak, m. –bakken (Turksch: kalpak; *huzarenberenmuts,* ook van gendarmen).
I. Kol'der, m. –s (*leeren harnas of kuras*; ook: *poortersdracht*): *leeren –s*; *e. maliën–.*
II. Kol'der, m. (*een paardenziekte*): *dat paard heeft de – in de kop,* is dol.
Kol'deren, kolderde, h. gekolderd (1 *de kolder krijgen*; 2 fig. *allerlei dwaasheden doen*): 1 *het paard kolderde*; 2 fig. *de jongen koldert.*
Kol'derig, bn.; –er, –st (*dol, woest*): *e. –paard.*
Kolei're, v. (Fr. colère; Z.-N. *toorn, woede*).
Ko'len, v. mv. (*steenkolen*): *wat kosten die –?* zie Kool **I** en Water.
Ko'lenaak, v. –aken (*schuit voor steenkolen*); **–bak,** m. –ken (*bakje voor steenkolen*); **–bedding,** v. –en (*–laag*); **–bekken,** o. –s (*–gebied*).
Ko'lenbrander, m. –s (*maker van houtskool*).
Ko'lenbunker, m. –s (*steenkolenruim op stoomschepen*); zie Bunkeren.
Ko'lendamp, m. (*damp van brandende steenkolen*); **–district,** o. –en (*district of bekken van steenkolenmijnen*); **–emmer,** m. –s (*emmer, waarmee de kolenbak gevuld wordt*); **–hok,** o. –hokken (*hok tot berging van steenkolen*); **–kalksteen;** z. Bergkalk.
Ko'lenmeiler, m. –s (*stapel hout, overdekt met aarde of zand om tot houtskool te versmeulen*).
Ko'lenmijn, v. –en (*mijn, waaruit steenkool wordt gedolven*); **–nood,** m. (*schaarschte aan steenkool*); **–put, Kool'put,** m. –ten (Z.-N. *kolenmijn*); **–putter, Kool'putter,** m. –s (Z.-N. *mijnwerker*); **–schip,** o. –schepen (*schip tot vervoer van steenkolen*); **–schop,** v. –schoppen (*kolenschepper in de kolenbak*; ook: *schop met lange steel voor het verplaatsen of kelderen van steenkolen*); **–slik,** o. (*schlamm*); **–station,** o. –s (*haven, waar schepen kolen bunkeren*); **–tip,** v. –tippen (*–kipkar*; ook: *–losplaats*); **–trein,** m. –en (*trein tot vervoer van steenkolen*); **–zeef,** v. –zeven (*zeef om de kolen te zitten*).
Ko'lentremmer, m. –s; zie Tremmer.
Ko'lenwagen, m. –s (*deel van een kolentrein*; ook: *elke wagen tot vervoer van steenkolen*).
Koleriek', bn. (Fr. cholérique; Z.-N. *oploopend, driftig*): *een –e vent.*
Kolf, v. kolven (1 *stok, waarmee de kolfbal wordt geslagen*; 2 *breed uitloopend ondereinde v. e. geweer*; 3 *knots,* vero.; 4 *bloeiwijze*; 5 *soort v. flesch met wijde buik en nauwe hals*; z. Retort): 1 *met de – tegen de bal slaan*; zegsw. *de – naar de bal werpen,* het opgeven; 2 *met de – van het geweer sloeg hij hem neer*; 3 *de poorters gewapend met strijdkolven*; 4 *maïskolven*; 5 *zoutzuur in een –*; **–baan,** v. –banen (*baan, ingericht voor het kolfspel*); **–bal,** m. –ballen; **–je,** o. (*kolfslag*): zegsw. *een –je naar zijn hand,* net een werkje voor hem, dat doet hij graag.
Kolf'spel, o. –spelen (*het kolven als spel*).
Kol'gans, v. –ganzen (*algemeen voorkomende wintergans*; Lat. anser albifrons).
Kol'hamer, m. –s (*hamer met lange steel, om een rund te kollen of te dollen*).
Kolibrie', m. –s (Sp. colibri: *kleine, sierlijke vogel der Amerik. keerkringen*; Lat. kolibris).
Koliek', o. en v. (Fr. colique, Gr.-Lat. colica [nl. nosos = ziekte]: *onderbuikskramp, darmkramp*).

Kolk, v. –en (*put, waterdiepte; afgrond in zee; de ruimte binnen de sluisdeuren; de heldere waterplas eener eendenkooi*).
Kol'lebloem, v. –en (*klaproos*), gew., Z.-N.
Kol'len, kolde, h. gekold (*dollen*): *een rund –, een os –*; **–bijl,** v. –en.
Kol'maatjes, o. mv. (*jonge onvolgroeide haringen, die met het kolnet als aas worden gevangen*); *–haring*; zie Maatjesharing.
Kolokwint', m. –en (Gr.-Lat. coloquintis: *kalebasachtige klimplant; kwintappel, bittere pompoenvormige vrucht ter grootte v. e. appel*; Lat. citrulles colocynthis).
Kolom', v. –men (o.-Fr. colonne, Lat. columna: 1 *zuil, pilaar*; 2 *kolomvormig voorwerp*: 3 *gedeelte eener in de lengte verdeelde bladzijde*: *rij, spijl*): 1 *de –men v. e. kerk*; 2 *de wervel–*; *een kwik–*; nat. *de – van Volta,* toestel tot opwekking van electriciteit, bestaande uit de opstapeling van elementen tusschen drie glazen staven in de vorm van een kolom nl. een koperschijfje, een zinkplaatje, een stukje laken in verdund zwavelzuur gedrenkt; 3 *in twee –men drukken*; *de –men van een dagblad openstellen voor,* het dagblad beschikbaar stellen.
Kolombijn'tje, o. –bijntjes (Fr. colombine = duifje: *een zoet gebakje*).
Kolom'kachel, v. –kachels (*ouderwetsche kachel in de vorm van een kolom*).
Kolonel', m. –s (Fr. colonel, It. colonello v. colona = colonne, z. ald.: mil. *hoofdofficier, bevelhebber van een brigade infanterie*); **–sche*,** v. (*vrouw van den kolonel*).
Kolonel'-ingenieur', m. kolonels-ingenieurs (mil. *hoofdofficier bij de genie*).
Koloniaal' 1 bn. (*van, eigen aan, betreffende of uit de koloniën*): *Ned. is een –ale mogendheid,* bezit koloniën; *–ale troepen*; *–ale handel,* van het moederland met de koloniën; *–ale waren,* uit de koloniën; *de –e Raad* (in België); **2** m. –alen (*persoon, die zich verbindt als soldaat i. h. O.-I. leger*; *soldaat i. d. koloniën*): *als – naar Indië.*
Kolo'nie, v. koloniën, kolonies (Lat.colonia, z. ald.: 1 *volkplanting, nederzetting*; 2 *straf- of werkinrichting voor landloopers en bedelaars*; 3 *vacantiebuitenverblijf voor zwakke [stads]kinderen*; 4 *gezamenlijke landslieden in een stad*; 5 *Kaapkolonie*): 1 *Marseille was e. Grieksche –*; *minister(ie) v. Koloniën*; 2 *e. – v. de Maatschappij van weldadigheid,* z. Veenhuizen; 3 *de [kinder]– te Egmond*; Z.-N. *de [school]– te Wenduyne*; 4 *de Hollandsche – te Londen*; 5 *in de – geboren.*
Kolonisa'tor, m. –s (Lat. *volkplanter; iem., die, of e. volk, dat een kolonie sticht*).
Koloniseeren* (*volkplantingen [in een overzeesche landstreek] vestigen*). (s = z).
Kolonist', m. –en (1 *volkplanter*; 2 *bewoner eener kolonie van weldadigheid*): 1 *Chineesche –en*; 2 *de –en van Willemsoord.*
Koloriet', o. (It. colorito = kleuren: *kleurmenging*; *kleurschakeering [op een schilderij]*): *het gloeiend – van Rembrandt.*
Kolorist', m. –en (*schilder, bekwaam in 't aanbrengen van koloriet*); *Van Ostade* (1610–'85) *is een krachtig –.*
Kolos', m. kolossen (Gr.-Lat. colossus: *reuzenbeeld*; *reuzengestalte, reuzengevaarte*; *wereldrijk*; fig. *man van buitengewone kracht of genie*): *Napoleon, de – der 19e eeuw.*
Kolossaal', bn. en bw. (*buitengewoon groot*): *een – gebouw*; *de –sale smaak onzer vaderen*; *– eten*; spottend: (*dat is*) *–!*
Kolos'sus, m. kolossen; zie Colossus.
Kol'rijdster, v. –s (*heks*); z. Kol **III.**
Kol'ven, kolfde, h. gekolfd (*het kolfspel spelen*; *in de kolfbaan spelen*): *dat is goed gekolfd,* fig. hij heeft het er goed afgebracht.
Kolvenier', m. –s; zie Klovenier.
Kol'ver, m. –s (*iem., die het kolfspel speelt*).
Kom, v. –men (1 *bakje, schaal*; *kopje*; in Z.-N. *een „groot" kopje [zonder oor]*; 2 *komvormige diepte in de aardoppervlakte*; 3 *dergelijke diepte met water gevuld: bassin, vijver*; 4 *kleine haven*; 5 *de binnenkring v. e. gemeente*): 1 *een – vol saus, een – voor soep*; zie Krib; 2 *de stad ligt in een –*; 3 *een eenden–*; 4 *de haven–*; 5 *de bebouwde – der gemeente*; verkl. *kommetje,* o. –s: *een – koffie.*
Komaan', tw., uitroep van opwekking enz.
Komaf' 1 v. (*afkomst*): *hij is van hooge –*; **2** bw. Z.-N. *– maken met iets,* een einde maken aan.
Kom'baars, v. –baarzen (*scheepsdeken, matrozendeken, wollen velddeken*).
Komboï', v. –bofs, –boffen (*buitenkeuken of hok, waarin men kookt en wascht*).
Kombuis', v. –buizen (*scheepskeuken*; ook: *kachel of fornuis aan boord*; Z.-A. *keuken*): *de haring stond te bakken op de –.*
Komediant', m. –en (It. commediante: *tooneelspeler, acteur*); fig. *een (echte) –!*
Kome'die, v. –s (Lat.-Gr. comoedia: 1 *schouwburg*; 2 *vertooning*; 3 fig. *veinzerij*; 4 *de tooneelspelers*; ook: *de bezoekers*): 1 *er wordt een nieuwe – gebouwd*; 2 *de – begint om 8 uur*; 3 *speel toch geen –*; (*dat is*) *allemaal maar –!* 4 *de heele – staakte*; **–gebouw,** o. –en (*schouwburg*); **–spel,** o. (*de opvoering v. e. tooneelstuk*; fig. *veinzerij, bedrog*); **–stuk,** o. –stukken.
Komeet', v. kometen (Fr. comète, Gr.-Lat. cometa [Gr. kome = haar]: sterrenk. *staartster*): *de kern, de staart v. e. –*; *de – van Halley,* Eng. sterrenk. (1651–1742), die de baan dezer – het eerst berekende.
Ko'men, kwam, is gekomen (1 *zich begeven naar de plaats of veronderstelde plaats van den spreker of den toegesprokene*; 2 *naderen*; 3 *geschieden, gebeuren*; 4 met een onbepaalde wijs en *te*: *geraken in de toestand, die de onbepaalde wijs aangeeft*; 5 in verbinding met voorzetsels en andere woorden in allerlei beteekenissen): 1 *ik zal dadelijk –*; *per trein, te voet, per fiets –*; *den dokter laten –*, ontbieden; *de boeken uit Leiden laten –*; zegsw. *aan land, aan wal –*, landen; spreekw. *Die het eerst komt, eerst maalt,* die het eerst komt, wordt het eerst geholpen; met een onbep. wijs geeft deze te kennen de wijze waarop of het doel: *– rijden*; *– kijken,* [a]) om te onderzoeken, [b]) om te bezoeken; 2 *de dag zal –*; 3 *hoe kwam dat? hoe komt het, dat . . .?* 4 *hij kwam te vallen*; *dit komt daar te staan, te hangen*; *hoe kwam jij het boek te verliezen?* 5 *aan iets –*, iets verkrijgen; *er achter* (of: *achter de waarheid*) –, te weten komen, de waarheid ontdekken; *dikwijls bij iem. –*, bezoeken; *te stade –*, te pas komen; *er niet bij –*, het niet begrijpen; *om het leven –*, sterven; nog: *kom*; *och kom*; *kom, kom!* ei wat! ach wat! *ik zal er wel –*, [a]) slagen b.v. voor een examen, [b]) de eindjes aan elkaar knoopen; *het is reeds zoo ver gekomen, dat*; *dat komt*

duur, zal duur zijn; *dat komt op 10 gld.*, zal kosten; *hoe komt hij aan het geld*, krijgt hij? *eerlijk aan iets gekomen*, verworven; *hoe kom je er bij? tot zich zelf –*, [a]) bewustzijn, [b]) zelfbeheersching terugkrijgen; *ik kon er niet toe –*, besluiten te doen; *dat woord komt uit het Latijn*, is afkomstig; z. Hoek 1, Oog, Zwang.

Ko'mend, dw. bn.: *de –e week*, volgende; handel: *het ons –e saldo*, toekomende.

Komfoor', o. –foren (o.-Fr. chaufoire [chauffer = verwarmen]: *vuurpot*); **–tje,** o. –s: *Piet, geef me het – eens aan.*

Komiek', Fr. comique, Gr.-Lat. comicus; **1** bn. en bw.; komieker, komiekst (*koddig, grappig*); **2** m. –en (*persoon, die de grappige rol heeft; clown in een paardenspel; grappenmaker*); spott.: *Komie'keling*; **–e,** o.: *het – van de zaak was.* Verschil tusschen – en comisch.

Komijn', m. (oorspr. Arab. *schermbl. éénjarige plant, met sterk smakende zaden*; Lat. cuminum cyminum).

Komij'nekaas, v. (*kaas, bereid met komijnzaad*), **1** (voorwerpsn.) –kazen; **2** (stofn.).

Komintern', v. = Kom(munistische) Intern(ationale).

Komitad'sji, m. –'s (Fr.-Turksch: letterlijk *lid v. h. comité* [tot bevrijding v. Macedonië]: *lid van guerrillabenden in de Balkan*).

Komiteit', o. –en (Z.-N. *comité*).

Komkom'mer, v. –s (Fr. concombre: *éénjarige kalebasachtige vrucht, uit Azië herkomstig*; Lat. cucumis sativus); **–tijd,** m. (*slappe tijd* [inz. *in de journalistiek*] *en wel in Aug., als de komkommers rijpen*).

Kom'ma, v. en o. komma's (Lat.-Gr. komma = deel v. e. zin: *leesteeken*): *met een vaart van nul – zes*, zeer snel; verkl. kommaatje, o. –s; breek af komma-tje.

Kom'ma-bacil, m. –-bacillen (*bacterie, genoemd naar de vorm*): *de Aziatische cholera wordt veroorzaakt door een –-.*

Komma'liebehoefte, v. –n; of **–want,** o. (*het aarde- en glaswerk aan boord*).

Kommandant', **–mandeeren*,** **–mandeur',** **–man'do;** zie Commandant enz.

Kommapunt', v. –punten (*leesteeken*).

Kommensaal'; zie Commensaal.

I. Kom'mer, m. (*verdriet, nood, onrust, angst, kwelling*): *– en gebrek, in – en ellende leven*; etym. waarschijnlijk = **– II.**

II. Kom'mer, v. (*hazendrek*).

Kom'merlijk, bn.; –er, –st (*zorgelijk, armoedig, ellendig*): *een weduwe in –e omstandigheden achterlaten; e. – leven leiden*; **–loos*,** bn. (*vrij van kommer, onbezorgd*): *een – bestaan*; **–vol,** bn. (*zorgvol*): *–volle dagen.*

Kommies', Fr. commis, Lat. commissus; **1** m. –zen (*lagere ambtenaar bij de belastingen, de posterijen; tolbeambte, grenswachter*); **2** o. (afkorting van *kommiesbrood*).

Kommies'brood*, o. –en (*soldatenbrood*).

Kommiezerij', v. (O.-I. *bureaucratie*).

Kompas', o. –sen (Fr. compas [It. compasso = cirkel, v. compassare = afmeten]: *toestel voor de bepaling van de hemelstreken*): *het – was reeds in de 13e eeuw in gebruik*; **–beugel,** m. –s (*concentrische ring, waarin het kompas waterpas hangt*); **–doos*,** v. –doozen; **–naald,** v. –en (*de magneetnaald*); **–roos,** v. –rozen (*cirkelvormige schijf, waarop de 32 windstreken zijn aangegeven en waarboven de kompasnaald draait*); **–streek,** v. –streken (*een der 32 streken*).

Ko(e)mpenie, v. (*de O.-I. Compagnie, 1602–1795*; bij den inlander: *de Ind. regeering*).

Kompliment', o. –en; z. Compliment'.

Komplot', o. komplotten (Fr. complot: *samenspanning; bende samenzweerders; geheim verbond*, steeds ongunstig).

Komplotteeren* (*samenspannen, een aanslag smeden*, steeds ongunstig).

Kompres', v. kompressen; z. Compres.

Komst, v. (*het komen*): *de – van den Messias*; *hij is op –.*

Ko'nak, m. –s (Balkanstaten: *paleis*).

Kond (alleen in vaste verbindingen): *– doen*, kennisgeven; *– maken*, bekend maken.

Konde(h'), m. –'s (O.-I. *haarwrong*).

Kon'dor, m. kondors; meestal Condor.

Kond'schap, v. –schappen (*bericht, bescheid*): *– krijgen, – winnen; op – uitgaan* d.i. verkenning; *iem. op – uitzenden.*

Kond'schappen, kondschapte, h. gekondschapt (*kond doen, melden, berichten*); **–schapper,** m. (*boodschapper*; ook, *spion*).

Konfijt', o. (Fr. confit [Lat. confectum]: *in suiker ingelegd* [*gekookt*] *ooft*).

Konfij'ten, konfijtte, h. gekonfijt (*in suiker inleggen*): *vruchten –.*

Konfil'je, v. (*citroenkruid*; Lat. artemisia abrotanum). (fil = fiel).

Kon'geraal, m. –alen (*zeepaling*).

Kong'si, v. –'s (O.-I. *Chineesche naam voor maatschappij, firma of vennootschap,* [*geheime*] *vereeniging*; ook: *kliek*).

Konijn', o. –en (*haasachtig knaagdier*; Lat. oryctolagus cuniculus): *een tam –, een wild –*; zegsw. *met de –en door de tralies kunnen eten*, zeer mager zijn.

Konij'nenberg, m. –en ([*kunstmatig aangelegde*] *heuvel, waarin tamme konijnen kunnen graven*); **–fokkerij,** v. –en (*het fokken van konijnen; de inrichting*); **–hok,** o. –hokken (*hok voor tamme konijnen*); **–hol,** o. –-holen (*hol in de grond, waarin konijnen leven*); **–jacht,** v.; **–kruid,** o. (*melkdistel*); **–pluim,** v. –en (*konijnestaartje*); **–teelt,** v.; **–vangst,** v.

Konij'nevel, o. –vellen: *–vellen bereiden tot bont*; **–vleesch*,** o. (nl. *v. e. konijn*).

Ko'ning*, m. –en (1 *vorst, die over een koninkrijk regeert*; 2 *de eerste, de voornaamste, de beste in zijn soort*; 3 schaak-, kegelspel: *voornaamste stuk*; 4 kaartspel: *heer*): 1 *de – van België*; *hij was den – te rijk*, zeer gelukkig, tevreden; z. Blinde, Haan; 2 *de – der schepping*, de mensch; *de – der dieren*, de leeuw; *de – van het schuttersgild*; 3 *schaak den –!* 4 *klaveren–* (beter: *–heer*); nog: *–en*, Bijb. twee geschiedkundige boeken van het O. T.; verkl. *koninkje*, o. –s.

Koningin', v. –nen (1 *gemalin des konings*; 2 *vorstin, die als koning regeert*; 3 *voornaamste, eerste, beste in haar soort*; 4 schaak: *het op één na voornaamste stuk*; 5 kaartspel: *vrouw, dame*; 6 *moederbij*): 1 *– Sofia, de gemalin van Willem III*; 2 *Wilhelmina, – der Nederlanden*; *–s verjaardag*; 3 *de – van het bal; de roos, de – der bloemen*; 4 *de – slaan*; 5 *–, boer en aas*; 6 *de – is grooter dan de werkbij*; verkl. *koninginnetje*, o. –s.

Koningin'nedag, m. –dagen (*feestdag ter eere der koningin*, b.v. *haar verjaardag*, bij ons op 31 Aug.); **koningin'-moe'der,** v.

–s (*de moeder der regeerende koningin*, bij ons de koningin-weduwe Emma).
Koningin'nenkroon, v. –kronen; **–mantel,** m. –s; verg. Koningskroon enz.
Koningin'nepage, m. –pages (dierk. *dagvlinder*; Lat. papilio machaon). (g = zj).
Koningin'-regentes', v. –sen (*koningin en regentes van het koninkrijk*; bij ons de koningin-weduwe Emma, tijdens de minderjarigheid van Wilhelmina, 1890–'98); **–we'duwe,** v. –n (*gemalin v. e. overleden koning*).
Ko'ningsadelaar, –arend, m. –laars, –laren; –arenden (*groote arend; keizerarend*; Lat. aquila h. heliaca).
Ko'ningsappel, m. –s (*de ananasappel*); **–blauw,** o.; z. Smalt; **–dag,** m. –dagen; z. Koninginnedag; **–geel,** o. (*een verfstof, bestaande uit zwavel en arsenicum*); z. Operment; **–gezind 1** bn. (*gestemd vóór den koning of zijn huis*); **2 –e,** m. of v. –n; **–hof,** o. –hoven (*het paleis des konings*); **–kaarsje,** o. –s (*drietandig kaarsje, om op Driekoningendag te branden*).
Ko'ningskroon, v. –kronen (*hoofdsiersel als teeken der koninklijke waardigheid*); **–mantel,** m. –s (*hermelijnen mantel des konings; prachtige dagvlinder, zwart met roode gloed, met gele, witte en helderblauwe vlekjes*); **–schepter,** m. –s (*staf als kenteeken der koninklijke macht*); **–slang,** v. –en (*reuzenslang; anaconda*); z. Boa; **–tijger,** m. –s (*groote gestreepte tijger*, ook: *Bengaalsche tijger*; Lat. felis tigris); **–varen,** v. –s (*fraaie pluimvaren*; Lat. osmunda regalis).
Ko'ningswater, o. (scheik. *mengsel van drie deelen zoutzuur en één deel salpeterzuur, dat den koning der metalen* nl. *goud* [*en ook platina*] *vermag op te lossen*).
Ko'ningszeer, o. (*soort v. klierziekte, naar het volksgeloof te heelen door de voormalige koningen van Frankrijk*); z. Markoen.
Ko'ninklijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *een koning zijnde*; 2 *van een koning uitgaande*; 3 *als van een koning*; 4 *van een koning*; 5 *onder den koning staande*; 6 fig. *prachtig, heerlijk*): 1 *een –e gast*; 2 *een – bevel*; 3 *een –e houding*; 4 *het – paleis te A'dam*; *het – Huis*; 5 *de –e marine*, rechtstreeks onder den koning; *de –e bibliotheek te Brussel*, eeretitel; evenzoo: *een –e zangvereeniging*; 6 *een –e bergstroom*, prachtig; *iem. – onthalen*, rijk; nog: *de –e weg bewandelen*, recht door zee gaan; *–e bewilliging*, goedkeuring door Koning of Koningin: voor de totstandkoming van naamlooze vennootschappen is – – op de statuten een noodzakelijk vereischte.
Ko'ninkrijk, o. –en (*rijk of staat met een koning*[*in*] *aan 't hoofd*): *het – der Nederlanden*; fig. *het – der hemelen*, de Hemel met God als koning.
Kon'kel, v. –s (vero. *spinrokken, vod, slons*; Z.-N. *draaikolk*; *konkelarij*).
Kon'kelen, konkelde, h. gekonkeld (*knoeien, bedrieglijk handelen, kuipen*): *zij heeft vermaak nagejaagd en gekonkeld*; **–aar,** m. –s (*knoeier, bedrieger, intrigant*); **–aarster,** v. –s; **–arij',** v. –en (*het konkelen*); **–boel,** m.; **–foes, –fonkel,** m. (Z.-N. *konkelarij*).
Kon'kelleen*, o. –leenen (*spilleleen*).
Konsolida'tie of Consolidatie (*het consolideeren*; z. ald.).
Konserf', o. konserven (*vruchtenstroop*; in het mv. zie Conserven).
Konsta'bel, Kontant'(en); zie bij de **C.**
Konstantino'pel, o.; zie Stamboel.
Konterfei'ten, Konvent'; zie bij de **C.**
Kontrent', v. –en (Fr. contrainte; Z.-N. spkt. *dwangbevel*).
Konvooi', o. –en (*begeleiding, bescherming van koopvaardijschepen door oorlogsschepen*; *het geleide zelf*); zie Licenten.
Konzeniel'je, v. (*volksterm voor cochenille*).
Koof*, v. kooven (Fr. coiffe; Z.-N. *kornet*, inz. *muts voor oude vrouwen*).
Koog, v. kogen (*ingedijkt land*); z. Koge.
Kooi, v. –en, verkl. –tje, o. –s (1 *vogelkooi*; 2 *slaapstee*, inz. *op schepen*; 3 *hok voor wilde dieren, voor schapen enz.*; 4 *inrichting tot het vangen van wilde eenden*; 5 *werkplaats of loods voor vlasbereiders*; 6 typ. *wig*; 7 mijnwerkerst. *lift*): 1 *een kanarie in een –*; 2 *naar* (of: *te*) *– gaan*; fig. *Mouringh was te – 'ekropen* (Huygens, Scheepspraet), gestorven; 3 *de temmer in de – van den leeuw*; *de scheper drijft de schapen in de –*; 4 *de (eenden)– ligt eenzaam*; 5 *in de – werken*; 6 z. Kooien; 7 *in de – afdalen*; *in iedere verdieping der –*.
Kooi'en, kooide, h. gekooid (*de pagina's door middel van kooien in de vorm vastslaan*).
Kooi'hondje, o. –s (*hondje, dat afgericht is om wilde eenden in de kooi te lokken*).
Kooi'ker, m. –s (*eendenkooihouder*); ook wel *kooihouder* of *kooiman* genoemd.
Kooi'recht, o. –rechten (*recht, aan een eendenkooi verbonden*): *het – verbiedt alle jacht en het schieten in de nabijheid*.
Kooi'vogel, m. –s (*vogel, in een kooi grooigebracht, er in levend*; tegenst. *vogel in 't wild levend*): *de kanarie is in ons land een –*.
Kook, v. (*het koken*, in vaste verbindingen): *aan de – zijn*, d. i. koken; *van de – raken*, niet meer koken; fig. [a]) onwel worden, [b]) van streek raken; **–'boek,** o. –en (*keukenboek, handboek tot bereiding van spijzen*); **–hitte,** v. (*hitte, waarop iets kookt*): *de – van water is 100° Celsius*; **–kachel,** v. –s (*fornuis*); **–ketel,** m. –s (*ketel, waarin iets gekookt wordt*); **–kunst,** v. (*de kunst van fijn te koken*); **–pan,** v. –nen (*pan, om in te koken*); **–plaats,** v. –en (*waar gekookt kan worden, keuken*); **–punt,** o. –en (*warmtegraad, waarbij een vloeistof kookt*); **–school,** v. –scholen (*inrichting tot onderwijs in het toebereiden van spijzen*); **–sel,** o. –s (min. *het gekookte*); **–ster,** v. –s; **–toestel,** o. –len (*waarop men nl. kookt*); **–vrouw,** v. –en.
Kooks, zie Cokes.
I. Kool, v. kolen (1 *een doorgebrand stuk hout of turf*; 2 in het mv. *steenkool, bruinkool*; 3 Z.-N. *pestbuil*): 1 *gloeiende kolen, doove kolen*; z. Doovekool; *kolen branden*, hout tot houtskool branden; zegsw. *met een zwarte – staan aangeteekend*, zeer ongunstig bekend staan; 2 z. Kolen, Steen-, Bruinkool; z. Heet en Hoofd; 3 Z.-N. *de – in zijn been hebben*.
II. Kool*, v. koolen (*bekend kruisbloemig plantengeslacht*; Lat. brassica): *– eten*; *Chineesche –*; zegsw. *het sop* (Z.-N. ook: *de soep*) *is de – niet waard*, de zaak is niet zooveel drukte of omslag waard; *het is allemaal –*, dwaasheid, onzin; *iem. een – stoven, bakken*, beetnemen, een poets bakken; *– verkoopen*, flauwe praatjes; *het is maar voor de –*, de grap; zie ook Groenvrouw.
Kooldi'oxyde, v.; zie Koolzuur.

Kool'druk, m. –drukken (*methode om door het vermengen van kool met de gelatinelaag der lichtgevoelige plaat onverbleekbare photographieën te maken; zulke foto*).
Kool'haas, m. –hazen (*haas, tusschen de kool levend*); verg. Heihaas.
Kool'hydraat, o. –draten (scheik. *organische verbinding van koolstof, zuurstof en waterstof, waarbij de laatste staan in de verhouding* 1 : 2): *zetmeel, gom, suiker zijn –draten.*
Kool'mees*, v. –zen (*zangvogeltje met zwarte kop en gele veertjes, met witte zijvlekken aan de kop, standvogel*; Lat. parus m. maior).
Kool'oxyde, o. (scheik. *zeer vergiftige kolendamp, verbinding van koolstof en zuurstof bij onvolledige verbranding*).
Kool'put(ter), Z.-N.; zie Kolenput(ter).
Kool'raap, v. –rapen (*koolzaadvariëteit; van deze plant de groote knol*); **–schaaf,** v. –schaven (*werktuig om* [*witte*] *kool te snijden tot fijne reepjes*); **–sla,** v. (*koude, gesneden witte- of roodekool op aardappelen met zure botersaus*); **–snijmachine,** v. –s.
Kool'spits, v. –spitsen (*houtskoolspits of staaf van fijngemalen geharde gascokes in een electrische booglamp*); vero.
Kool'stof, v. (*scheikundig element*): *in steenkool vindt men ± 80 %* –.
Kool'teer, v. (*zwarte teer, uit steenkolen gewonnen in de gasfabrieken*).
Kooltje-vuur', o. (*ranonkelachtige plant met kleine, roode bloem*); verg. Adonis.
Kool'visch*, m. –visschen (*tot het geslacht der dorschen behoorende visch*): *– ƒ 0,22–1,50 per stuk.*
Kool'waterstofgas, o. (scheik. *gasvormige verbinding van kool- en waterstof*).
Kool'witje, o. –s (*dagvlinder, die op allerlei kool eitjes legt*; Lat. pieris brassicae).
Kool'zaad, o. –zaden (*zaad van kool; plant waaruit olie gewonnen wordt, raapzaad*; Lat. brassica napus oleifera).
Kool'zuur, o. (scheik. *verbinding van koolstof en zuurstof, een reukloos gas*): *de dampkringslucht bevat 0.03 %* –.
Kool'zuurhoudend, bn. (*koolzuur-bevattend*): *– water,* b.v. Spuitwater.
Kool'zwart, bn. (*zeer zwart, gitzwart*).
Koomenij'*, v. –en (*kruidenierswinkel*).
Koomenijs'winkel*, m. –s (*koomenij*).
Koo'menschap*, v. (Z.-N. *koopmanschap*).
Koon*, v. –en (*wang; kaak; vischkieuw*).
Koop*, m., bet. 2 –en (1 *het koopen, aankoop*; 2 *partijtje goederen uit een verkoop*): 1 *de – ongedaan maken; te – bieden, een – sluiten* (Z.-N. *toeslaan*), *breken; te – gevraagd; een goede – doen; te – dragen, te – loopen met,* alom bekend doen zijn; *op de – toe; de – opzeggen,* een contract verbreken; zegsw. *weten, wat er in de wereld te – is,* wereldwijs zijn; 2 *ik heb twee –en*; z. Koopje.
Koop'akte, v. –n (*akte, waarbij een koop wordt geconstateerd met vermelding van de prijs, de voorwaarden en verdere bijzonderheden*); ook: **–brief,** m. –brieven; **–contract,** o. –en (*overeenkomst, waarbij de eene partij zich verbindt een zaak te leveren en de andere om de daarvoor bedongen prijs te betalen; koopakte*); **–dag,** m. –en (*dag der veiling*; Z.-N. *veiling*).
Koo'pen*, kocht, h. gekocht (*voor geld in zijn bezit krijgen*): *een huis –; – en verkoopen; ik koop niet in het buitenland,* betrek mijn waren niet uit; **–er*,** m. –s (*man, die koopt*): *meer kijkers dan –s!*
Koop'goed, o. –goederen (*koopwaren, waren in voorraad*; soms: *waren van minder goede hoedanigheid*); **–graag,** bn.; –grager, –graagst (*gaarne koopende*); **–handel,** m. (*bedrijf door middel van koop en verkoop*): *– drijven*; Z.-N. *rechtbank van –.*
Koop'je, o. –s (1 *een kleine koop* in bet. 2; 2 *al, wat niet duur is*): 1 *twee –s koopen*; 2 *daar heb je een – aan; het is een –; zij is altijd op –s uit*; zegsw. *we reizen op een –,* zoo goedkoop mogelijk; nog: zegsw. *iem. een – leveren, bezorgen,* hem er in laten loopen.
Koop'kracht, v. (*het in staat zijn om te koopen*): *de – van deze firma.*
Koopkrach'tig, bn. (*geld hebbende om te koopen*): *een – publiek vulde de zaal.*
Koop'lust, m. (*lust of ambitie om te koopen*): *er is geen –*; **–lus'tig,** bn.; –er, –st (*kooplust hebbende*); **–man,** m. –lieden, –lui (*handelsman; iem., die van de handel zijn beroep maakt*): *de heer Smits, – alhier.*
Koop'mansbeurs, v. –zen (*handelsbeurs*); **–boek,** o. –en (*elk boek v. d. boekhouding eens koopmans*); **–brief,** m. –brieven (*brief in koopmansstijl, over handelszaken*); **–schap,** v. (*handel; goederen, handelswaren*): *koopmanschap drijven,* handelen.
Koop'penningen, m. mv. (*geld, op de hand gegeven bij het sluiten van een koop; koopsom*); **–prijs,** m. –prijzen (*prijs van het gekochte*); **–slag,** m. –slagen; z. Handslag; **–som,** v. –sommen (*geldsom, waarvoor iets te koopen of gekocht is*); **–stad,** v. –steden (*handelsstad*): *Rotterdam, de tweede –.*
Koop'ster, v. –s (*vrouw, meisje, die koopt*).
Koop'vaarder*, m. –vaarders (*koopvaardijschip*; ook: *de kapitein van zulk een schip*).
Koopvaardij', v. (*handelsscheepvaart*).
Koopvaardij'kapitein, m. –s (*kapitein v. e. koopvaardijschip*); **–schip,** o. –schepen (*schip, bestemd voor de koopvaart*); **–vloot,** v. –vloten (*vloot v. koopvaardijschepen*).
Koop'vaart, v. (*koopvaardij, handelsvaart*).
Koop'vrouw, v. –en (*vrouw, die van het koopen en verkoopen van waren haar bedrijf maakt, kleinhandelaarster*); **–waar,** v. –waren (*handelswaar*); **–ziek,** bn. (*zeer koopgraag*): *haar zuster is –*; **–ziekte,** v.; **–zucht,** v.
Koor, o. koren (Gr.-Lat. chorus: 1 *afgesloten, meestal verhoogde plaats in R.-K. kerken, waar het hoogaltaar staat*; 2 *zangkoor in R.-K. kerken nl. tegenover het hoogaltaar*; 3 *zangers, zangeressen welke een muziekstuk uitvoeren,* tegenst. met *solo*; ook: *rei*): 1 *een aantal trappen leiden naar het –*; 2 *op het – is ruimte voor de zangers en het orgel*; 3 *de koren eener opera; een mannen–, vrouwen–; een gemengd –,* v. zangers en zangeressen; *„ja" klonk het in –,* uit aller mond.
Koor'bank, v. –banken (*één zitplaats in het koorgestoelte; één kanunnikenbank*).
Koord, v. en o. koorden (*touw; gevlochten, gedraaid snoer*): *dansen op de slappe –; de –en der beurs in handen hebben,* beschikking hebben over het geld; Z.-N. *in de koord dansen,* touwtjespringen; Z.-N. *de kat gaat de – op, komt, danst op de –,* de poppen gaan aan 't dansen; **Koord'je,** o. –s.
Koord'dansen, o. (*het dansen op de koord*); **–danser,** m. –s (*acrobaat of kermisgast, die*

op de koord danst); **–danseres'**, v. –sen.
Koor'de, v. –n (Koord; meetk. *lijn. die twee punten v. e. cirkelomtrek verbindt*).
Koor'den, koordde, h. gekoord (Z.-N. *met één of meer koorden binden*).
Koor'dienst, m. –en (Z.-N. *lijkdienst, waarbij de lijkbaar op het koor der kerk staat*).
Koord'net, o. –netten (*net v. koord als rokbeschermer aan e. fiets*): *fijn Engelsch –*.
Koor'gestoelte, o. –n (*kanunnikenbanken*); **–gezang,** o. (*gezang van een koor; kerkgezang*); **–heer*,** m. –heeren (*kanunnik, domheer*); **–hek,** o. –hekken (*hek, dat het priesterkoor van het overige deel der kerk afscheidt*): *een – met ambo*, verhevenheid, om er iets af te lezen; **–hemd,** o. –en (*kort linnen priesterhemd met mouwen*); **–kap,** v. –kappen (*mantelvormig priesterkleed, pluviale*, z. ald.); **–knaap,** m. –knapen (*jongen uit het kerkkoor; misdienaar, jongetje in toog met wit overkleed, dat den priester aan het altaar behulpzaam is door te antwoorden of door kleine diensten te bewijzen*); **–lessenaar,** m. –s (Z.-N. *lezenaar*); z. Lutrijn; **–maatschappij,** v. –en (Z.-N. *koor* 3).
Koorn, o.; zie Koren.
Koor'nis, v. –nissen (*nis in het koor eener kerk; abside*).
Koorts, v. –en (1 *verhooging van lichaamstemperatuur, gepaard gaande met versnelling van de polsslag, koude rillingen, dorst enz.*, gewoonlijk, begeleidend verschijnsel van allerlei ziekten; 2 *hevige begeerte, hartstocht*): 1 *– hebben; de – krijgen; je jaagt me de – op het lijf*, doet mij hevig ontstellen; *de anderdaagsche –, de derdendaagsche –; de gele –*, tropische koorts, naar de gele kleur der lijders; *Zeeuwsche –en*; Z.-N. *de roode –*, roodvonk; 2 *vrijheids–, goud–*; **–'achtig,** bn. en bw. (*aan koorts lijdende, koortsig*): *zij is –; een –e aandoening; iets – zeggen*; **–gloed,** m. (*hooge temperatuur door de koorts*); **–ig,** bn. (1 *koortsachtig*; 2 *gejaagd*): 1 *een –e huivering*; 2 *een –e bedrijvigheid*; **–igheid,** v.; **–lijder,** m. –s; **–lijderes',** v. –sen; **–thermometer,** m. –s (nl. *tot het bepalen der temperatuur bij koorts*); **–vrij,** bn. (*zonder koorts*); **–werend,** bn.: *–e middelen*, voorbehoedmiddelen tegen koorts b.v. kinine.
Koor'vensters, o. mv. (*vensters i.d. koornis*).
Koor'werk, o. –en: *een – van ....*
Koor'zang, m. –en (*koorgezang*; Z.-N. *Gregoriaansche zang*): *waar de eerbare rij der gesluierden de – aanhief*.
Koor'zanger, m. –s (*zanger van een koor; korist*; Z.-N. *kerkzanger*).
Koos, m. (eig. *Jacobus*): zegsw. *o zoo –!* ik denk er over als jij, natuurlijk.
Koos'je, v. –s (*meisjesnaam: Jacoba*).
Koot*, v. kooten (*hielbeen; bikkeltje*): zegsw. *vast op zijn –en staan*, in zijn schoenen.
Koo'ten*, kootte, h. gekoot (*bikkelen*).
Koo'tje, o. –s (*lid van vinger of teen*).
Koo'zen*, koosde, h. gekoosd (Fr. causer: *praten* inz. *lief en vertrouwelijk*; *vleien; streelen met zoete woordjes*); z. Liefkoozen.
Kop, m. koppen (1 van menschen en dieren: *hoofd*; van menschen inz. Z.-N. of gmz.; 2 *leven*; 3 *verstand, geheugen; aanleg*; 4 *een persoon van talent*; 5 *manschappen*, in het mv.; *een mensch in 't algemeen*; 6 *afbeelding v. e. menschenhoofd*; 7 *schaal, kom, bakje om uit te drinken*; 8 *deel van een pijp, waarin de tabak wordt gestopt*; 9 *naam van een inhoudsmaat*; 10 *kopvormige wolken*; 11 *bovenste, meestal rond gedeelte v. e.* [*langwerpig*] *voorwerp*): 1 *de – van een aap*: *daar is – noch staart aan te vinden* (Z.-N. *geen kop aan te krijgen*), begin noch einde, er is niet wijs uit te worden, geen touw aan vast te knoopen; *over de – gaan*, failliet gaan; *met de – tegen de muur loopen*, het onmogelijke doen of willen; *iets op de – tikken*, in bezit nemen, koopen, stil wegpakken; *de – indrukken*, dooden, te niet doen, uit de wereld helpen, b.v. *praatjes, geruchten*; *iem. op zijn – geven*, [a]) er van langs geven eig. en fig.; [b]) overwinnen in een spel enz.; *van – tot teen*, geheel en al; *zijn – toonen*, koppig zijn; *op de – af* (Z.-N. *op de kop*), precies; *als ik het in mijn – zou krijgen*, het idee krijgen om; *al ga je op je – staan*, fig. wat je ook doet; *iem. op zijn – zitten*, fig. er van langs geven; *een –je kleiner maken*, onthoofden; 2 *dat kan je de – kosten*; *ik verwed er mijn – onder*; 3 *een goede – voor wiskunde*; 4 *een der knapste –pen*; verg. Dom–, Drift–; 5 *een schip bemand met zeshonderd –pen*; *een aardig –je*, meisje; 6 *een – van Frans Hals*; *een antieke –*; Z.-N. *– of letter*, kruis of munt; 7 *een –(je) met schotel*; 8 *de – van een gouwenaar*; 9 *een – erwten*; *vijf – boonen*, maat voor droge waren, liter; 10 *donder–pen*, onweerswolken; 11 *de – v. e. speld*; zegsw. z. Spijker; z. ook Kopje; nog: Z.-N. *geperste –*, hoofdkaas.
Kopal', o.; zie Copal.
Kopek', m. kopekken, of **Kope'ke,** m. –n (Russisch, oorspr. Turksch, letterl. hond: *Russ. koperen muntstukje*, ± 1.25 *cent*).
Ko'per, o. (1 *roodbruin metaal, genoemd naar Cyprus of Kypros*; 2 *de koperen blaasinstrumenten in een orkest*; verg. Hout; 3 *koperen voorwerpen; koperwerk*; 4 *koperen geldstukken*): 1 S. G. = 8,9, smeltpunt = 1090° C.; *rood–, geel–*; 2 *het – was te zwak*; 3 *het – poetsen*; 4 *zilver tegen – wisselen*.
Ko'perbrons, o. (*goudkleurig bronspoeder*; ook: *kleur, ontstaan door menging van karmijn met vermiljoen en Pruisisch-blauw*).
Ko'perdiepdruk, m. (*diepdruk-methode met koperen platen of cilinders*; *de afdruk*).
Ko'perdraad (*draad van koper*) **1** m. –draden (voorwerpsn.): *twee –draden*; **2** o. (stofn.): *een vogelkooi met traliën van –*.
Ko'perdruk, m. –ken (*kopergravure*); **–drukker,** m. –s; **–drukpers,** v. –en (*plaatdrukpers*).
Ko'peren 1 koperde, h. gekoperd (*met koper bekleeden*): *een schip –, het dak van een koepel –*; **2** bn. (1 *van koper*; 2 *als van koper*; 3 *twaalf en een half-jarig*): 1 *een – blikje, een – ketting, – vaatwerk*; Bijb. *de – zee*, reusachtig – of bronzen waterreservoir van ± 80 duizend l inhoud, rustende op 12 runderen, ten O. van Salomo's tempel; 2 *de – ploert*, (O.-I.) de zon; *het – hemelgewelf in de woestijn*; 3 *de – bruiloft*, $12\frac{1}{2}$-jarig huwelijksfeest; nog (volkst.): *een –*, een diender.
Ko'pererts, o. –en (*erts, waaruit koper gewonnen wordt*); **–ets,** v. –en (*met de etsnaald op koper geteekende en daarna door middel van zuren geëtste afbeelding*); **–gieter,** m. –s; **–gieterij,** v. –en (*werkplaats, bedrijf v. d. kopergieter*); **–goud,** o. (*legeering van 4 dee-*

len koper en 1 deel zink); **–gravure,** v. –s (*gegraveerde koperen plaat; afdruk van een dergelijke plaat*); **–groen,** o. (*koperroest; blauw-groene delfstof, harder dan gips, malachiet; groene kleur als van koperroest*); **–kleurig,** bn. (*de kleur hebbende van koper*): *–e Indianen*; **–lazuur,** o. (*koperserts van een fraai-blauwe kleur, waaruit bergblauw wordt bereid*); **–mijn,** v. –en (*mijn, waaruit koperserts wordt gedolven*); **–pletterij,** v. –en (*fabriek, waar koper geplet wordt tot platen*); **–roest,** o. (*kopergroen*); **–rood*,** o. (*de roode kleur v. koper*); ook bn.; **–slager,** m. –s (*ambachtsman, die in koper werkt; vervaardiger van koperen voorwerpen*); **–slagerij,** v. –en (*werkplaats, bedrijf v. d. koperslager*); **–vitriool,** o. en v. (*kopersulfaat; blauwe vitriool*): *wijnstokken bespuiten met – tegen de druifluis*; **–werk,** o. (*koperen voorwerpen*).

Ko'perwiek, v. –wieken (*een tot de familie der lijsters behoorende vogel*; Lat. turdus musicus): de – of oranjelijster.

Kop'glas, o. –glazen (heelk. *glaasje, dat bij het koppenzetten dienst doet; laatkop*).

Kopie', v. –ën (Fr. copie [Lat. copia = voorraad]: *afschrift; schilderij of teekening naar een andere vervaardigd*): *een – van Rubens.*

Kopie'boek, o. –boeken (*boek, waarin brieven, wissels enz. worden gekopieerd*).

Kopieeren*, kopieerde, h. gekopieerd (Fr. copier: *naschrijven, overschrijven; machinaal overdrukken; een schilderij enz. naar een andere vervaardigen, namaken*).

Kopieer'boek, o. –en (*boek, waarin men brieven kopieert*); **–inkt,** m. (soorten) m. –en; **–machine,** v. –s (*toestel om brieven enz. te kopieeren*); **–papier,** o.; **–pers,** v. –en (*–machine*); **–werk,** o.; ook: Copieeren enz.

Kopiïst', m. kopiïsten; zie Copist.

Kopij', v. kopijen (Fr. copie: *handschrift voor de pers*): *deze – is getypt.*

Kopij'recht, o. –en (*recht, om een kopij te drukken en uit te geven*): *het – v. e. roman.*

Kop'je, o. kopjes (Z.-Afrika: *bergtop, alleen staande hooge heuvel*); z. ook Kop 5 en 7.

Kop'je-on'der, bw. (*met het hoofd onder water*): *Pieter was kopje-onder geweest.*

Kop'laag, v. –lagen (mets. *bovenrand van een metselwerk* b.v. *van een tuinmuur*).

Kop'loozen*, mv. (*weekdieren, wier kop verdwenen is, o. a. de mossel*; Lat. lamellibranchiata).

Kop'pel 1 m. –s (*leeren band*): *een degen–; de sabel hangt aan de –*; **2** o. –s (1 *paar*; [*bij elkaar behoorend*] *tweetal*; 2 *een stel, menigte* [*bij elkaar behoorend*]; 3 Z.-N. *ongenaaide plooi in een te wijd kleedingstuk*): 1 *een – honden; een aardig –*, paar verloofden; *een – eieren; een – ossen*, span; 2 *een – patrijzen, ganzen, runderen*; 3 Z.-N. *een – leggen.*

Kop'pelband, m. –banden (*band, waarmee de halsbanden der jachthonden aan elkaar verbonden worden*); ook: –riem in de 2de bet.

Kop'pelen, koppelde, h. gekoppeld (1 *samenbinden, vereenigen, vastmaken aan*; 2 eenigszins ongunstig: *een huwelijk tot stand brengen*): 1 *honden –, de wagons v. e. trein –*; 2 *een jong paartje –*; ook: *een gekoppeld huwelijk*; **–ing,** v. –en (*verbinding, vereeniging*; ook: *aaneenhechtingsketting*, b.v. *van twee wagons*): *de – was gebroken.*

Kop'pelriem, m. –en (mil. *breede riem om het middel van een soldaat, waaraan allerlei hangt of die de ransel schraagt*; ook: *koppelband*): *aan de – hangen o. a. kogeltasch, broodzak, sabel, bajonet.*

Kop'pelstang, v. –en (*verbindingsstang bij spoorwissels en bij wagons*).

Kop'pelteeken*, o. –s (*streepje, aanduidend, dat twee of meer woorden een eenheid vormen*), b.v. in: *Java-koffie, vergeet-mij-niet*; **–werkwoord,** o. –en (*werkw., dat onderwerp en praedicaat verbindt of koppelt*, b.v. *het w.w. zijn*); **–woord,** o. –en.

Kop'pen, kopte, h. gekopt (*bloed aftrekken door het zetten van laatkoppen*; voetbalspel: *met de kop de bal opvangen; koppig zijn*).

Kop'pensnellen, o. (O.-I. *het hoofd van verslagen vijanden afslaan en meenemen of het overvallen en dooden van menschen en het als triomf meenemen der hoofden*): *de bedoeling van het – is beschermgeesten te verkrijgen, daar met de schedel de ziel van de(n) verslagene in verband wordt gebracht.*

Kop'pensneller, m. –s: *Dajaks zijn –s.*

Kop'penzetten, o. (*koppen* in bet. 1).

Kop'permaandag, m. –maandagen (vero. kopperen = smullen: *de eerste Maandag na Driekoningen*; ook: *verloren Maandag, feestdag* inz. *bij typografen*).

Kop'pig, bn.; –er, –st (1 *eigenzinnig; stijfhoofdig*; 2 *zwaar, naar het hoofd stijgend*): 1 *een – kind*; 2 *dat bier is –*; *–e wijn*; **–heid,** v.; **–aard,** m. –s (Z.-N. *stijfkop*).

Kop'pootigen*, m. mv.; zie Inktvisschen.

Kop'school, v. –scholen (*school met een zevende leerjaar*).

Ko'pra, v.; zie Copra.

Kop'station, o. –s (spoorw. *een station aan de kop of het begin van een spoorlijn, waar de treinen op een dood spoor binnenloopen*).

Kop'stem, v. –stemmen (muz. *het hoogste register van een zangstem*); zie Register.

Kop'stuk, m. –stukken (gew. *koppig mensch; leider, aanvoerder*): *de –ken der partij.*

Kop'ten, m. mv. (*Christelijke secte*, nl. *afstammelingen der Egyptenaren uit de Romeinsche en Byzantijnsche tijd*).

Kop'tisch, o. (*doode godsdienstt aal der Kopten, zooals het Latijn in de R.-K. Kerk*).

Kop'wilg, m. –wilgen (plantk. *knotwilg*).

Kor, v. korren; zie Korre.

I. Koraal', Lat. chora'lis = bij het koor behoorend **1** o. koralen (muz. *eenstemmig R.-K. kerkgezang*; [*plechtig*] *kerkgezang*); **2** m. koralen (*koorknaap, koorzanger*).

II. Koraal', Fr. cora(i)l, Lat. coral'lum, Gr. koral'lion = eig. meisje, popje; **1** o. (*lagere dieren, die een omhulsel, meestal van kalk, afscheiden, in koloniën levend en vaak uitgestrekte koraalbanken vormend; de afgescheiden kalk*): *het – vormt gevaarlijke klippen in de tropische zeeën*; **2** v. koralen (*steenachtig of glazen bolletje*): *een snoer koralen*; ook Kraal, z. ald.; **–bank,** v. –en (*bank in zee, door koraaldiertjes gemaakt*).

Koraal'eiland, o. –en; zie Atol.

Koraal'gezang, o. –en (R.-K. *liturgische, door paus Gregorius vastgestelde kerkzang; Gregoriaansch*; in het alg. *plechtig-eenvoudig, langzaam kerkgezang of koorzang*).

Koraal'mos, o.; z. Koralijn; **–poliep,** v. –en (*–diertje*); **–rif,** o. –fen (*–bank*); **–rood*,** bn.: *–roode lippen*; **–zee,** v. (*deel der Stille Zuidzee, ten O. van Nieuw-Holland*).

Kora'len, bn. (1 *van koraal*; 2 *rood* [*als koraal*]): 1 *een – armband*; 2 *– lippen.*
Koralijn', o. (*koraalmos, een steenachtig op koraal gelijkend zeeproduct*).
Ko'ran, m.: de – (Arab. letterl. lezing, voordracht, reciet) = *Alko'ran* bevat de door de eerste Kaliefen Aboe Bekr († 634), Omar (592–644) en Othman († 655) verzamelde en tot een boek gerangschikte „openbaringen" van Mohammed († 632); de – is een recietboek, dat voor de Moslims geldt als het eigen woord van den Eenen God; zie Sura(h), Soera.
Korbeel'*, m. –beelen (Fr. corbel, corbeau = raaf: *uit de muur vooruitspringende steen, waarop een balk rust*); z. Karbeel.
Kordaat', bn., bw.; –dater, –daatst (Sp.-Portug. cordato = verstandig [Lat. cor = hart]: *dapper, onverschrokken, ferm, wakker, kloek*): *Jan –*, krijgsman; **–heid,** v.
Kordeel'*, o. –deelen (o.-Fr. cordel; Z.-N. *touw aan de leiband van een paard*).
Kordelier', m. –en of –s (Fr. cordelier: *kloosterling, aldus geheeten naar de koord of corde, die hij om het lijf draagt*); lees *–lier.*
Kor'dewagen, m. –s (Z.-N. *kruiwagen*).
Kordon', o. –s (Fr. cordon: 1 *band; lijn*; 2 inz. fig. *afsluitende troepenlijn*): 1 *het jachtgeweer, met het groen afhangend –*; 2 *een – kozakken; een politie–.*
Koreisjie'ten, geslacht in Mekka, uit welke in 571 n. C. Mohammed geboren werd.
Ko'ren, koorn, o. (*graan: het te velde staande gewas, het gemaaide gewas*; gew., Z.-N. *rogge*): *met – bezaaien; – dorschen; – maaien; een zak (met) –*; zegsw. *zijn koren(tje) groen eten,* van hen, die hun inkomen van te voren verteren. Zie Kaf en Molen.
Ko'renaar, v. –aren; **–aard,** m. (Z.-N. *korenmarkt*); **–akker,** m. –s; **–beurs,** v. –beurzen (*graanbeurs*); **–blauw 1** bn. (*blauw als de korenbloem*); **2** o. (*de kleur*); **–bloem,** v. –en (*in 't wild groeiende, blauwe bloem der koornakkers*; Lat. centaurea cyanus); **–brander,** m. –s (*jeneverstoker*); **–brandewijn,** m. (*brandewijn, gestookt uit koren*); **–esch*,** m. –esschen (*hooggelegen akkerstreek voor roggebouw*); zie Esch; **–halm,** m. –en; **–kalander,** m. –s; zie Kalander; **–maat,** v. –maten (*schepel, maat om koren te meten*): zegsw. *zijn licht onder de – zetten,* zijn weten voor zich zelf houden, Matth. 5 : 15; **–mijt,** v. –en (*opeengestapelde massa ongedorschte korenschooven, in het veld*); **–molen,** m. –s (*graanmolen*); **–pijl,** m. –en (Z.-N. *korenhalm*); **–pijpje,** o. (Z.-N. iron. *luchtpijp*); **–roos,** v. –rozen (*klaproos*; Lat. papaver); **–schoof*,** v. –schooven; **–schuur,** v. –schuren (*graanschuur*; fig. *voeder, verzorger*): *Egypte, de – van Italië.*
Koren'te, v. –n (Z.-N. *krent*).
Ko'renveld, o. –en; **–worm,** m. –en (*kalander*); **–zolder,** m. –s (*zolder van een korenpakhuis*).
Korf, m. korven (*mand; draag-, hengselmand*; afkorting van *aalkorf, bijenkorf enz.*): zegsw. *een –* (of: *de zak*) *krijgen,* afgewezen worden bij een huwelijksaanzoek, examen.
Korf'baller, m. –s (*iem., die korfbal speelt*).
Korf'bal(spel), o. (*balspel, waarbij men tracht de bal door een mand* [*aan een paal boven de grond ± 2 m*] *zonder bodem te werpen*).
Korf'flesch*, v.– flesschen (*groote flesch in matwerk besloten*): *een – vol vitriool.*
Kor'haan*, m. –hanen; zie Korhoen.
Kor'hoen, o. –ders, –deren (*tot de familie der boschhoenders behoorende vogel, ook moer- of berkhoen genoemd*; Lat. lyrurus t. tetrix): *het – op de heidevelden v. Drente.*
Korian'der, m. (Gr.-Lat. coriandrum: *schermbloemige plant met sterkriekend zaad*; Lat. coriandrum sativum): *de zaadjes van de – worden gebruikt in muisjes.*
Korist', m. –en (*koorzanger in de opera*; *lid van een zangkoor*); vr. **–e,** –n.
Korjaal', v. –jalen (*primitieve boot in Ned.-Guyana,* inz. *v. e. uitgeholde boomstam*).
Kormoraan', m. –ranen; z. Cormoran.
Kornak', m. –s (Fr. cornac [Sanskr. kari = olifant + naka = leider]: *olifantsoppasser, -geleider*).
Kornalijn', o.; zie Cornalijn'.
I. Kornel', v. (*zemelmeel, kippenvoer*; *eetbare kornoelje*); in bet. 2 kornellen.
II. Kornel', m. –s (volkst. *kolonel*).
Kornet'*, Fr. cornette = hoorntje; **1** m. –ten (bij bereden wapens: *officier-vaandrig*; O.-I. *helper van een chauffeur*); **2** v. –ten (*lichte gazen vrouwenmuts,* inz. *door dienstboden gedragen; kromme klephoorn*; Z.-N. *muts met linten, kant en bloemen*).
Kornis', v. –sen (Fr. corniche [Lat. coronis = haakje, krul]: *kroonlijst*); z. Zuil.
Kornoel'je, v. –s (Fr. cornouille [Lat. corneolus]: *vrucht*; *boom* of *heester,* o.a. Lat. cornus mas, *met kersroode, eetbare steenvruchten, frisch-zuur*).
Kornoel'jen, bn. (*van kornoeljenhout*).
Kornoel'jenhout, o. (*hout v. d. kornoelje*).
Kornuit', m. –en (*makker, kameraad*).
Kor'oester, v. –s (*groote Noordzee-oester, die met een kor is gevangen*); zie Korre.
Korpendu', m. –'s (Fr. court-pendu; Z.-N. *fijne zure appel*): *–'s of kortstelen.*
Korporaal', m. –s, –ralen (Fr. corporal [v. Lat. caput = hoofd] mil. *de eerste rang boven soldaat*): *de kleine –*, Napoleon I.
Korporaals'strepen, v. mv. (mil. *distinctief, bestaande in* [*gele*] *mouwstrepen*).
Korps, o. –en (*corps*; inz. *legerafdeeling*): *het – pontonniers, het – torpedisten.*
Kor're, kor, v. korren (*rechthoekig ijzeren raam, met scherpe onderkant als mes, voorzien van een zakvormig net voor de vangst van oesters, mosselen en alikruiken*).
Kor'rel, v. –s, –en (1 *rondachtig, vastlichaampje*; 2 *decigram*; 3 *vizierkorrel*): 1 *een – zand, een – graan*; 2 *een – goud*; 3 *de aanvallers op de – nemen,* op hen mikken; verkl. **–tje,** o. –s: *met een – zout,* cum grano salis.
Kor'relen, i. (eerste bet.), h. (tweede bet.) gekorreld (*aan korrels vallen, tot korrels worden; tot korrels maken*).
Kor'relig, bn.; –er, –st (*uit korrels bestaande; met korrels; gekorreld*): *– zand, – gesteente.*
I. Kor'ren, korde, h. gekord (*vangen, vischen met een korre*).
II. Kor'ren, korde, h. gekord (*kirren, koeren*): *het teeder – der tortelduiven.*
Korset', o. –ten (Fr. corset = eig. lijfje, verkl. v. corps: *rijglijf, keurs*[*lijf*]); **–veer*,** v. –veeren (*baleinen of stalen reepje in een korset*); **–veter,** m. –veters.
Korst, v. korsten (1 *harde, droge oppervlakte van iets, dat week is*; 2 *een stuk korst*): 1 *de – v.*

e. taart, de – v. e. kaas; de – of roof op een wonde; 2 *een droge – brood*; verkl. **–je**, o. –s: *–s van pasteien*; z. Pastei en Korstjes.

Kor'sten, de taart korstte, de wond is gekorst (*een korst krijgen*).

Kor'stig, bn.; –er, –st (*met [harde] korst*): *–e kaas; – brood,* te hard gebakken.

Korst'jes, o. mv. (A'dam: *zekere koekplaatjes*).

Korst'mos, o. –mossen (*plant bestaande uit een wier en een zwam, die in symbiose leven*): *het – op boomstammen.*

Kort 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *niet lang; klein*; 2 van tijd: *kort durende*; 3 *beknopt, niet uitvoerig, beperkt*; 4 met *te* in verschillende bet.): 1 *een –e jas, een –e weg; – en dik; Pepijn de Korte*; zegsw. *aan het –ste einde* (of: *eindje*) *trekken,* in het nadeel zijn, moeten verliezen; *iem. – houden,* hem (geldelijk) niet veel vrijheid laten; *alles – en klein slaan,* geheel stuk; radio: *op korte golf uitzenden*; z. Lengte; 2 *een –e tijd, na korter of langer tijd,* te eeniger tijd; z. ook Geding; 3 *een – verslag, een –e brief; iets – en bondig zeggen,* flink en krachtig, pittig; *om – te gaan,* in het kort; z. Stof 2, Metten; 4 zegsw. *ergens bij te – komen,* schade lijden; *te – schieten,* [a] niet opgewassen zijn tegen, [b] zijn plichten niet naar behooren vervullen; *iem. te – doen,* (geldelijk) benadeelen; *zich te – doen,* zelfmoord plegen; *er is 1000 gld. te –,* er ontbreken; nog: Z.-N. *–e drank,* alcoholische drank, inz. jenever; Z.-N. *–bij,* dichtbij; **2** zn. o.: *in het – iem. iets mededeelen,* beknopt.

Kort'aangebonden, bn. (*heetgebakerd, driftig*): *die kapitein is –.*

Kort'ademig, bn.; –er, –st (*spoedig buiten adem; aamborstig, asthmatisch*).

Kort'af, bw. (*niet uitvoerig; kortweg; zonder omslag of omwegen*): *iets – weigeren.*

Kort'armig, bn. (*korte armen hebbende*).

Kort'avonden (*de avond korten,* alleen in de onbep. wijs, gew.): *ik kom bij je wat –.*

Kor'tegaard, v. –en (Fr. corps de garde: *hoofdwacht; tijdelijke verblijfplaats voor 's nachts aangehouden personen*).

Kortelas', v. –sen (Fr. coutelas: *breed, kort zwaard*).

Kor'telijk, bw. (*in 't kort*): *iets – bespreken.*

Kor'teling, m. kortelingen (*dwarsbalk in steigerwerk*; ook: *korte stok*).

Kor'telings, bw. (*onlangs*): *ik heb hem – nog gezien,* dezer dagen.

Kor'temaand, v. (Z.-N. *Februari*).

Kor'ten, kortte, h. (1, 2, 3), i. (4, 5) gekort (1 *korter maken*; 2 *doorbrengen*; 3 *aftrekken; inhouden*; 4 *korter worden*; 5 Z.-N. *baten*): 1 *de nagels, het haar –*; fig. *iem. de vleugels, de wieken –,* iems. macht besnoeien; 2 *de tijd –, de avond – met een spel*; 3 *– op de rekening,* d. i. *aftrekken; op het weekloon –*; 4 *de tijd begint te –*; 5 Z.-N. *dat zal niet veel –.*

Kort'heid, v. (*korte duur, kleinheid van gestalte enz.; beknoptheid*).

Kort'heidshalve, bw. (*ter wille der beknoptof kortheid; om kort te zijn*).

Kor'tijd, m. (*oestertijd, vangtijd v. oesters*).

Kor'ting, v. –en (*het korten*: 1 hand. *procentsgewijze mindering op rekening of schuld, meestal bij contante betaling*; z. Disconto; 2 *inhouding van een deel van het salaris; inhouding voor pensioengelden op het traktement*): 1 *men krijgt 15 % – bij contante betaling*; 2 *een – van 10 %; in de tijd der – zijn.*

Kort'jan, o. (matrozenterm: *groot zakmes*).

Kortom', bw. (*om het kort te zeggen*).

Kort'ooren*, kortoorde, h. gekortoord (*een hond of paard de ooren korten*).

Kort'papier, o.; zie Papier.

Kort'schaaf, v. –schaven (*kleine handschaaf, roffel*).

Kort'schrift, o. (*stenographie*), w. i. g.

Kort'sluiting, v. –en (*afsluiting van de electrische stroom vóór de plaats, waar de stroom moet gebruikt worden, door aanraking van een positieve en negatieve draad*): *de brand ontstond door –.*

Kort'staart, m. en v. –en (*paard of hond met korte, d. i. afgekorte, staart*).

Kort'staarten, kortstaartte, h. gekortstaart (*de staart korten*): *een paard –.*

Kort'stondig, bn. (*kort van duur*): *een –e vrede, een –e vreugde*; ook: Kortston'dig.

Korts'wijl, v. (*boert; scherts; al wat de tijd kort*): *is het ernst of –? –wijlen,* kortswijlde, h. gekortswijld (*schertsen, grappen maken*); **–wijlig,** bn. en bw. (*grappig*): *een – verhaal; iets – vertellen*; ook, –wij'lig.

Kort'teekenen*, kortteekende, h. gekortteekend (Z.-N. purisme voor *parafeeren*).

Kort'voer, o. (*gemengd veevoer: haksel enz.*).

Kort'weg, bn. (*zonder omhaal van woorden, eenvoudig weg*): *hij weigerde –.*

Kort'wieken, kortwiekte, h. gekortwiekt (1 *de wieken korten*; 2 inz. fig. *kleiner maken, beperken*): 1 *een kip –*; 2 *iem., iems. macht, gezag –; haast zult gij wreed gekortwiekt zijn,* uw vrijheid zal aan banden gelegd zijn.

Kort'woonst, v. –en (Z.-N. gew. *kleine woning met wat land er bij*).

Kort'zicht, o.: *wissel op –,* op korte termijn.

Kortzich'tig, bn.; –er, –st (*bijziende, myoop*; fig. *dom, zonder doorzicht*); ook: Kort'–.

Kortzich'tigheid, v. eig. en fig.

Korund' (Hindoesch: *soort v. edelgesteente*) **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o.: *de edele –* (saffier), *de gele –* (topaas).

Kor'ven, korfde, h. gekorfd (*in korven doen*): *turf –*; verg. Tonnen.

Korvet', v. korvetten (Fr. corvette [Lat. corbita v. corbis = mand]: scheepst. *snelzeilend, klein oorlogsschip*).

Kor'zel, meer **kor'zelig,** bn. en bw.; –er, –st (*lichtgeraakt, oploopend, opvliegend*).

Ko'scher, bn. (Hebr. 1 van voedsel: *geoorloofd, voor gebruik geschikt, ritueel*; 2 fig. inz. met ontkenning: *in de haak, pluis*): 1 *het vleesch – maken*; 2 *dat is niet –.*

Kos'misch enz.; zie Cosmisch enz.

Kos'sem, m. –s (*halskwab van runderen*).

Kos'(s)ong, v. ko(s)songs (O.-I. Soerabaya: *vierwielig huurrijtuig*); vero.

Kost, m., in bet. 3 –en (1 *spijs, voedsel*; 2 *dagelijksch levensonderhoud*; 3 steeds in het mv. met *op*: *uitgaven, vertering*): 1 *gezonde –*; *dat is oude* (Z.-N. *verwarmde*) *–*, fig. niets nieuws; *dat is dagelijksche – voor mij,* heel gewoon; *dat is geen – voor knapen,* dat deugt niet voor knapen; 2 *in de – zijn bij iem.*; *met – en inwoning*; *een jongen bij iem. in de – doen*; *wat doet hij voor de –? aan de – komen met . . .*; 3 *op –en van het rijk studeeren,* op rekening van; *iem. op –en jagen,* geld doen uitgeven; *het gaat op mijn –en,* ik betaal het; *iem. tot de –en veroordee-*

len; veel –en besteden aan; op eigen –en; dat maakt de –en (niet) goed; op –en van ongelijk, die ongelijk heeft, betaalt; zie Koste.

Kost'baar, bn. en bw.; –der, –st (1 *veel geld kostende, duur*; 2 *veel waard*): 1 *wijn is een –bare drank*; 2 *zijn leven is* –; **–baarheid,** v.. in bet. 2 –heden (1 *het kosten van veel geld*; inz. fig. *waarde*; 2 *kostbaar voorwerp; kleinood*): 1 *de – der meeste dingen hangt af van hun zeldzaamheid*; 2 *parels, robijnen en verdere –heden.*

Kost'baas, m. –bazen (*persoon, bij wien iem. in de kost is*); gmz.; zie Hospes.

Kos'te*, in de uitdr. *ten – (van),* ten nadeele van, tot schade van: *ten – van zijn gezondheid; zich ten – van iem. vroolijk maken; geld aan iets ten – leggen,* geld uitgeven voor.

Kos'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*van groote waarde; heerlijk, voortreffelijk*): *water is een –e drank, maar geen kostbare; zich – vermaken; die is* –, nl. grap enz.; **–heid,** v. –heden.

Kos'teloos*, bn. en bw. (*niets kostende, gratis, om niet*): *– onderwijs; iets – verzenden.*

I. Kos'ten, kostte, h. gekost (1 *voor zekere prijs verkocht worden*; 2 *te staan komen op*): 1 *dat kost mij een tientje*; 2 *dat kost u uw eer, gezondheid enz.*; *–de prijs,* prijs, waarop den fabrikant zijn fabrikaat komt te staan.

II. Kos'ten; zie Kost bet. 3.

Kos'ter, m. –s (Lat. custos of custor = wachter: *opzichter v. e. kerk, kerkbewaarder*): *– en voorzanger tevens*; **–es',** v. –sen, ook: Kos'terschе*; **–ij',** v. –en (*woning v. d. koster*; Z.-N. *kosterschap*); **–in',** v. –nen (Z.-N. *kosteres*); **–schap,** o. (*ambt*).

Kost'ganger, m. –s (*persoon, die bij iem. in de kost is*): *Onze-lieve-Heer heeft rare –s,* gezegd van zonderlinge menschen; **–gangster,** v. –s; **–geld,** o. –en (*geld, dat men voor kost en inwoning* [*per week enz.*] *betaalt*); **–heer*,** m. –en.

Kost'huis, o. –huizen (*huis, waar men in de kost is*); **–jongen,** m. –s; **–kind,** o. –eren; **–leerling,** m. en v. –en (*leerling eener kostschool*); **–school,** v. –scholen (*school, waar de leerlingen tevens gehuisvest zijn en in de kost zijn*); **–schoolhouder,** m. –s (*hoofd eener kostschool*); **–schoolhouderes,** v. –sen.

Kostuum', o. –tumen, –tumes (Fr. costume: *kleederdracht voor tooneel, bal enz.*; *ambtskleeding*; *stel kleeren voor een heer: broek, jas, vest*; *damesjapon*); –pje, o. –s; **–naaister,** v. –s (*iem., die dameskleeding vervaardigt*).

Kost'vrouw, v. –en (*persoon, bij wie iem. in de kost is*); zie Hospita.

Kost'winner, m. –s (*hij, die voor zich en een gezin de kost wint*; *de broodwinner*); **–winning,** v. –en (*broodwinning, nering*).

Kot, o. kotten (1 *ellendig vertrek, huis*; *krot*; 2 in samenst. en Z.-N.: *hok, verblijfplaats v. dieren*): 1 *een – v. e. huis*; zegsw. *in het – zitten,* de gevangenis; 2 *varkens–.*

Ko'ta, Kot'ta, koe'ta, v. –'s (Mal. en Atj. *vesting, versterkte plaats*; tegenw. inz.: *hoofdplaats, stad, dorp*): *namen met – wijzen er op, dat zij óf vestingen waren, óf nog zijn.*

Kota-Rad'ja, o. (letterl. *koningsstad: hoofdplaats van het gouvernement Atjeh*).

Kotelet', v. –ten (Fr. côtelette = ribbetje: *ribbestukje* [*v. e. kalf, lam of varken*]; *toebereid, gebraden ribbetje*); soms Cotelet'.

Ko'teren, koterde, h. gekoterd (1 *peuteren; met een tandenstoker de tanden reinigen*; 2 fig. *aanporren*; Z.-N. *ophitsen*): 1 *de tanden* –; 2 *iem.* –; **–haak,** m. –haken of **–ijzer,** o. –s (*pook*).

Koterij', v. –en (Z.-N. *kleine plaats*[*en*], *klein*[*e*] *gebouwtje*[*s*]): *een echte* –.

Kothurn', v. –en (*cothurne*; z. ald.).

Kot'sen, kotste, h. gekotst (oorspr. Hebr. walgen: *braken*); plat.

Kot'ter, m. –s (scheepst. *snelzeilend, licht vaartuig met één mast*; *visschersvaartuig*).

Kou'beitel, m. –beitels (*beitel, om koudijzer te bewerken*).

Koud, bn. en bw.; –er, –st (1 *geringe warmtegraad bezittende*; 2 *onnoodig, onbeteekenend*; 3 *onverschillig*; 4 *dood*): 1 *een –e winterdag, de –e luchtstreek*; *vruchten v. d. –e grond,* d. i. niet uit de broeibak; *ik werd er – van,* ik rilde; inz. Z.-N. *iets niet – laten worden,* er dadelijk bij zijn of aanpakken; z. ook Kleed; 2 *wat een –e drukte! van een –e kermis* (of: *reis*) *thuiskomen,* eig. van een onbeduidende kermis, fig. teleurgesteld, met de kous op de kop; 3 *dat laat mij* –; 4 *iem. – maken,* dooden; *hadden zij mij niet geholpen, ik was er om – geweest.*

Koud'bloedig 1 bn.: *een – dier;* **2 –en,** m. mv. (*dieren met een niet standvastige lichaamstemperatuur*): *visschen, amphibieën, reptielen zijn –en* (Lat. poikilotherm).

Koud'bloedpaard, o. –en (*paard, dat niet van edel ras of bloed is*); zie Volbloed.

Kou'de, kou, v. (1 *het koud zijn*; 2 *verkoudheid*): 1 *een Siberische* –; *invallende* –; zegsw. *wat doe je in de kou,* waarom begeef jij je op glad ijs? 2 *ik heb – gevat.*

Kou'dekeuken, v. (*koude spijzen*).

Koud'heid, v. (1 *het koud zijn*; 2 *ongevoeligheid, onverschilligheid*): 1 *de – van ijs*; 2 *de – van zijn blik.*

Koud'jes, bn. en bw.: *'t is* –, frisch; fig. *iem. – ontvangen,* koel, onhartelijk.

Koud'slachter, m. –slachters (*vilder*).

Koud'vuur, o. (*doodelijk bederf in een wonde, afsterving*); ook: Koudvuur'.

Koudwa'terinrichting, v. –en (*inrichting voor de therapie met koude baden*); **–wa'terkuur,** v. –kuren (*geneeswijze met koud water*): *koude baden, enz. behooren tot de* –.

Kou'kleum*, m. en v. –kleumen, –kleums (*kouwelijk kind, kouwelijk mensch*).

Kou'mis, v. (*koemis*; z. ald.).

Kous, v. kousen (*kleedingstuk voor onderbeen en voet*; Z.-N. *spaarpot*; Z.-N. *vrouwspersoon*; verg. Babbelkous): *zijden, wollen, sajetten –en; op zijn –en* (*loopen*); zegsw. *met de – op de kop* (ook wel: *het hoofd*) *thuiskomen,* niet slagen met de bijbet. v. schade, schande; *een – maken,* geld oversparen; *niet met –en en schoenen in de hemel komen,* niet zoo maar; z. ook Kousje en Naadje.

Kou'scher, bn.; zie Koscher.

Kou'seband, m. –en (*band of elastiekje, om de kous op te houden*); *orde van de* –, zie Honni en Garterorde.

Kou'senbreien, o. (*het breien van kousen*).

Kou'senkooper*, m. –s (*handelaar, winkelier in kousen*): *Vondel was* –; **–wever,** m. –s (*maker van geweven kousen*).

Kou'sevoet, m. –voeten (*voet of zool v. d. kous*): zegsw. *op –en,* alleen op zijn kousen.

Kous'je, o. –s (*lampewiekje; dun weefsel in bepaalde stoffen gedrenkt, overtrek van een gaspit voor gasgloeilicht*); **–sbrander,** m. –s

(*gasbrander, ingericht voor gasgloeilicht*).
Kous'jer, bn. (*koscher*; z. ald.).
Kous'voeteling, bw. (Z.-N. *op kousevoeten*).
Kout, m. (*gezellige praat*): *aangename* –.
Kou'ten, koutte, h. gekout (*gezellig praten*).
I. Kou'ter*, m. –s (*gezellig prater*).
II. Kou'ter*, o. –s (*ploegmes*): *'t* – (*snijdt*) *door de klont van zijn erfelijke grond*.
III. Kou'ter*, m. –s (Z.-N. *veld, akker*).
Kouw, v. kouwen (*kevie, vogelkooi*); gew.
Kou'welijk, bn.; –er, –st (*gevoelig voor kou; kleumsch*): *een* – *man*; **–heid,** v.
Ko'vel, v. kovels (*kap v. e. mantel*): *kap en* –, alles, b.v. *hij werkt kap en* – *af*, zeer hard.
Koy'ang, v.; zie Kojang.
Kozak', m. –ken (oorspr. Turksch = landlooper: *lid v. e. volksstam in Zuid-Rusland en bij de Kaukasus; soldaat eener afdeeling v. h. Russische leger: lichte ruiter gewapend met sabel, geweer of lans*; ong. *dom, ruw, gewelddadig, meedoogenloos optredend* [*bereden*] *militair*).
I. Kozijn'*, o. –en (*deur- of vensterraam*).
II. Kozijn'*, m. –en (Fr. cousin: Z.-N. *volle neef*; zie Germain).
Kozijn'tjes, o. mv. (Z.-N. *voetjicht*).
Kraag, m. kragen (1 *hals, keel*, vero. nog in zegsw.; 2 thans: *bekleedsel er van*; 3 bij verg.: *cirkelvormige bedekking om iets*): 1 zegsw. *een stuk* (een groote hoeveelheid wijn, bier enz.) *in zijn* – *hebben*, dronken zijn; *iem. bij zijn* – *pakken*; 2 *de* – *van een jas*; *met opgeslagen* –; 3 *de* – *van een buis*, uitstaande rand, die een andere buis omsluit.
Kraag'eend, v. –eenden (*zekere eend* inz. *op New-Foundland*).
Kraag'jas, v. –sen (*jas met* [*breede*] *kraag of met twee of meer over elkander afhangende kragen*, zooals koetsiers nog wel dragen).
Kraag'mantel, m. –mantels (*heerenmantel met* [*breede*] *kraag*).
Kraag'merel, v. –s; zie Beflijster.
Kraag'steen*, m. –en (bouwk. *korbeel*).
I. Kraai, v. –en (*vaartuig in de Oostzee*).
II. Kraai*, v. –en (*raafachtige vogel*; Lat. corone; volkst. *aanspreker*): *de bonte* –, een wintergast, Lat. corvus corax; spreekw. *Eén bonte kraai maakt nog geen winter*, uit één enkel geval kan men nog geen algemeene gevolgtrekking maken; *de* –*en zullen het uitbrengen*, het zal aan het licht komen.
III. Kraai, in de zegsw. *hij heeft kind noch* –, is geheel zonder familie.
Kraai'en, kraaide, h. gekraaid (1 *het geluid van den haan laten hooren*; 2 bij uitbr. *vreugdegeluid van kinderen*): 1 *de hanen* –; bij verg. *oproer, triomf, victorie* –; *te vroeg victorie* –; z. ook Haan; 2 *de kleine guit in de wieg kraait het uit van pret*; **–er,** m. –s (*haan*; fig. *klein, kraaiend kind*).
Kraai'enbek, m. –bekken (*klein handnijptangetje met rolronde punten*).
Kraai'enmarsch*, m.: zegsw. *de* – *blazen*, sterven; zie Kraai **II.**
Kraai'ennest, o. –en (*nest v. kraaien*; scheepst. *mand of korf i. d. mast voor den uitkijk*).
Kraai'enoog*, o. –oogen (*het oog v. e. kraai*).
I. Kraak, m. (*gekraak, krak*: Barg. *inbraak*).
II. Kraak, v. kraken (*karaak*; z. ald.).
III. Kraak, v. kraken (Z.-N. gew. *kreek*).
IV. Kraak, v. kraken (Z.-N. gew. *kruisboog; krakebrood*).
Kraak'amandel, v. –s (*amandel nog in de bolster*); **–been,** o. (*veerkrachtig steunweefsel, dat meestal later tot been wordt*); **–beenig*,** bn.: *bij het kleine kind zijn vele beenderen nog* –; **–bes,** v. –bessen (*boschbes*).
Kraak'ijs, o. (Z.-N. *bomijs*); verg. Kelderijs.
Kraak'net, bn. en bw. (*zeer net, fijn, keurig*).
Kraak'porselein, o. (*zeer fijn porselein*).
Kraak'steen*, m. –en (*pit v. e. steenvrucht*).
Kraak'stem, v. (*krakende stem*): *met een* –.
Kraak'zindelijk, bn. en bw. (*uitermate zindelijk*): *onze meid is* –; *het ziet er* – *uit*.
I. Kraal, v. kralen (*houten, steenachtig of glazen bolletje*; zie Koraal **II, 2**): *paarse kralen*; *de kralen van een paternoster*.
II. Kraal, v. kralen (O.-I. en Z.-Afrika: *afgeperkte ruimte voor vee*; *dorp van kaffers*).
Kraal'lijn, v. –en (scheepst. *touw, waaraan houten kralen geregen zijn*).
Kraal'oogjes, o. mv. (*oogen als kraaltjes*): *de fretten met hun vinnige, flonkerende* –.
Kraam, v., in bet. 1 kramen (1 [*linnen of houten*] *winkeltent, kermistent*; 2 eig. *bed met een tent*: *bevalling*): 1 *de markt staat vol kramen*; zegsw. *dat komt in mijn* – *wel* of *niet te pas*, daar kan ik al of niet mijn voordeel mee doen, dat schikt me wel of niet; 2 zegsw. *in de* – *komen*, bevallen; **–'pje,** o. –s.
Kraam'bed, o. –bedden (*kinderbed*; ook: *bevalling*); **–bezoek,** o. –en (*bezoek aan een kraamvrouw*); **–heer*,** m. –en (*vader van een jonggeborene*); **–kamer,** v. –s (*kamer van de kraamvrouw*); **–kind,** o. –eren (*jonggeborene*); **–visite,** v. –s (*–bezoek*); **–vrouw,** v. –en (*moeder van een jonggeborene*).
I. Kraan*, in bet. 1 en 2 v., in bet. 3 m. kranen (1 *tap met een sleutel*; 2 *hijschtuig voor zware lasten*; 3 naar de vorm: *reigerachtige vogel*; Lat. megalornis g. grus): 1 *de* – *van de waterleiding*; *de houten* – *van een biervat*; 2 *electrische kranen*; 3 *de kranen trekken in vluchten in Oct. over ons land*; **–'tje,** o. –s.
Kraan'tjelek, o. (*tapperij*).
II. Kraan*, m. en v. kranen (Fr. crâne = schedel, verg. Kop bet. 4: *persoon, die zich onderscheidt: bol, kei*): *een* – *van een vent*, knap, ferm; *een* – *van een vrouw*.
Kraan'balk, m. –en ([*knievormige*] *balk bij de steven, waarover het anker wordt ingehaald*); **–boom*,** m. –boomen (*de staander van een kraan*); **–geld,** o. –en (*geld voor 't gebruik v. e.* [*haven*]*kraan*); **–kind,** o. –eren (*sjouwer, arbeider aan of bij de kraan*).
Kraan'oog*, o. –oogen (*braaknoot, zaden van strychnos*; Lat. nux vomica).
Kraan'vogel, m. –s; zie Kraan **I** 3.
Kraan'wagen, m. –s (*wagen, waarop een kraan* **I** 2 *is gemonteerd*): – *met draaibare kraanarm*.
I. Krab, v. krabben (*schram of krauw op de huid*): *de handen vol –ben*.
II. Krab, krab'be, v. krabben (*tienpootig schaaldier, kortstaartige kreeft*): *de zee–*; *de land–*; z. ald.; etymologisch = Krab **I**.
Krab'bedieven, krabbediefde, h. gekrabbediefd (*gappen*); **–dieverij',** v. –en.
Krab'bekat, v. –katten (*valsche kat*; fig. *bits en snibbig meisje, vrouw*).
Krab'bel, v. –s (1 *kleine schram of krab*; *slecht, onleesbaar schrift*; 2 *vluchtige schets*): 1 *een brief met –s*, onleesbare letters; 2 *oproerige* –*s*; **–en,** krabbelde, h. gekrabbeld (1 [*voortdurend*] *krabben*; 2 *slecht schrijven*; 3 *slecht schaatsenrijden*): 1 *de hond krabbelde*

aan de deur; *hij krabbelde de hond zacht op de kop*; 2 *jongen, ik kan dat – niet aanzien*; 3 *–de schaatsenrijders*; **–aar,** m. –s; **–ig,** bn. en bw.; –er, –st (*onleesbaar, slecht geschreven of geteekend*): *een –e handteekening, – schrift.*

Krab'beschrift, o. (*kriebelig schrift*).

Krab'ben, krabde, h. gekrabd (1 *met de pooten of met de nagels krauwen*; 2 *met korte streken schaatsenrijden*; z. Klauwen): 1 *de poes zal u –*; *foei, wat zit je op je hoofd te –*; zegsw. *zich achter de ooren –*, in verlegenheid zitten; 2 *jonge schaatsenrijders – nog maar wat.*

Krab'ber*, m. krabbers (*iem., die krabt*; *werktuig met handvat, steel en driehoekige scherpe spits om te krabben, schrapijzer*): *met een – e. vat reinigen*; *een tuin–*, voetschrabber.

Krab'sel, o. –s (*wat ergens afgekrabd is*).

Krach, m. –s (Duitsch: *groote* [*handels*]*crisis*; *het vallen van één of meer handelshuizen*).

Kracht, v. –en (1 *sterkte, vermogen*; ook van abstracte begrippen; 2 *lichaamskracht*; 3 *deugdelijkheid, werking*; 4 *geweld*; 5 *persoon*): 1 *de –en der natuur*; *zwaarte–*; *de – van de magneet, van de wind*; *denk–, geest–*; *met volle –, met halve –*; 2 *de – van een paard, van een mensch*; *sterven aan verval van –en*, uitputting; 3 *de – van een geneesmiddel*; 4 *met – op de deur bonzen*; 5 *aan die school zijn goede –en*; *een leer–*; nog (rechtst.): *een vonnis gaat in – van gewijsde*, wanneer de tijd voor hooger beroep of cassatie is verstreken; *dat is niet meer van –*, geldig; *is hij van die –*, van die aard?

Krachtda'dig, bn. en bw.; –er, –st (*krachtig werkende*): *een – middel*; *iem. – steunen.*

Krachtda'digheid, v.

Krach'teloos*, bn.; –zer, –t (*zonder kracht*): *een – grijsaard, een – geneesmiddel*; *de –looze ouderdom*, zwak; *– maken*; **–'heid,** v.

Krach'tens, vz. (*uit kracht van*): *– de wet.*

Krach'tig, bn. en bw.; –er, –st (1 *kracht hebbende*; *sterk*; 2 *deugdelijk*; 3 *met kracht, flink*): 1 *een – man*; *jong en –*; 2 *–e spijzen, een – gebed*; *–e maatregelen*; 3 *voor iets – opkomen.*

Kracht'installatie, v. –s, –tiën (*electrische centrale*); ook: –station, o. –s.

Kracht'lijn, v. –en (*lijn, waarlangs zekere kracht werkt*): *magnetische –*, waarlangs het magnetisme werkt i. h. magnetische veld.

Kracht'meter, m. –s (*dynamometer*).

Kracht'overbrenging, v. –en (werkt. *het overbrengen van druk-, hef- of drijfkracht*).

Kracht'patser, m. –s (ongunstig of spottend: *sterke kerel*); = **–pee,** m. –peeën.

Krachts'inspanning, v. (*het aanwenden van kracht*): *met de uiterste –.*

Kracht van gewijs'de; zie Kracht.

Kracht'voeder, o. (*krachtig veevoeder als rogge- en boonenbrood*; verg. *groenvoeder*); **–voederkoek,** m. –en (*koek uit krachtvoeder*).

Kracht'vol, bn. en bw.; –voller, –volst (*vol kracht*; *krachtig, gespierd, ferm*).

Kraf, v. kraffen (*karaf*).

Krag, krag'ge, v. kraggen (*drijftil, rietzodde*); in Gron. *ladde*, in Holland *rietzodde.*

Kra'jang, v. –s, z. Krandjang.

I. Krak 1 m. krakken (*het kraken, een krakend geluid*; fig. *vermindering, verzwakking* [*van invloed enz.*]): *een – geven*; **2** klankn. tw.: *–, daar brak de tak!*

II. Krak, v. krakken (*een soort van eend*, ook: *Krakeend*; Lat. anas strepera).

III. Krak, bw. (Z.-N. *krek*; z. ald.).

Kra'kal, v. (O.-I. *dwangarbeid aan wegen enz. als straf voor inlanders*); **–kallen** (O.-I. *voor straf werken aan wegen enz.*).

Kra'kebrood, o. (Z.-N. *fijn brood, waarvoor bij het bolspel b.v. gespeeld wordt*).

Krakeel'*, o. krakeelen (*twist, gekijf*).

Krakee'len*, krakeelde, h. gekrakeeld (*twisten, kijven*); **Krakeel'zucht,** v.

Kra'keling, m. –en (verwant met *krakel*; *8-vormig koekje*; *soort v. vlinder*; *soort mastel*); **–lingentrommel,** v. –s; **–lingetje,** o. –s.

Kra'ken, kraakte, h. gekraakt (1 *gekraak laten hooren*; 2 *met gekraak doen breken*): 1 *een trap, een schoen kan –*; *harde sneeuw kraakt onder de voeten*; *het vriest, dat het kraakt*; zegsw. *–de wagens duren* (of: *loopen*) *het langst*, zwakke menschen leven soms het langst; 2 zegsw. *dat is een harde noot om te –*, een moeilijke zaak; *ik heb kwade noten van* (of: *over*) *hem hooren –*, niet veel goeds van hem hooren zeggen; *iem. kwade noten doen –*, harde waarheden, onaangename dingen zeggen; nog: *een fleschje –*, drinken.

Kra'kend: *het is er – net*; z. Kraaknet.

Kra'ker, m. –s (*werktuig om te kraken* inz. in samenst.; Z.-N. *iets, dat kraakt: tand, schoen, deur enz.*; Z.-N. *vleeschkers*); z. Noten–.

Krak'ken, krakte, i. (1), h. (2) gekrakt (1 *een krak krijgen, barsten*; 2 *doen barsten*, ook fig.): 1 *het glas krakte*; 2 *de gezondheid –.*

Kra'len 1 bn. (*van kralen vervaardigd*): *een – armband*; *een – beursje*; **2** kraalde, h. gekraald (*in kraaltjes opstijgen*; *parelen, opstijgen van kleine luchtbellen*): *–de champagne.*

Kra'lingen, o. (vroeger: *dorp bij Rotterdam*; nu: *deel van deze stad*): zegsw. *zoo oud als de weg naar –*, overoud, lang bekend.

Kram, v. krammen (*houvast. hoefijzervormige metalen haak*): *een bijbel met –men.*

Kram'metje, o. krammetjes (*kleine kram*).

Kra'massen (O.-I. van dames: *de haren wasschen, zich het hoofd reinigen*).

Kra'mat, m. –s (O.-I. *heilig graf, vereerd wegens de wonderkracht, welke ondersteld wordt daarvan uit te gaan*, b.v. *het graf v.e. of anderen sultan*; ook: *wonderdoende persoonlijkheid*).

Krambam'boeli, v. (Duitsch: oorspr. *naam van de jeneverstruik*; *brandewijn*; *jenever*).

Kra'mer, m. –s (*koopman, die de kermissen bereist met een kraam, met een stalletje aan de openbare weg staat*; *venter, marskramer*).

Kramerij', v. kramerijen (*kramerswaren*; *waren, die in 't klein verkocht worden*).

Kra'merslatijn, kra'merlatijn, o. (*geheimtaal*; *slecht Latijn, potjeslatijn*).

Kramiek', kramik', m. –en, –ken (Z.-N. *fijn tarwebrood*, inz. *krentenbrood*).

Kram'mat, v. –ten (*een laag glui of riet, in een dijk vastgewerkt door middel v. wisschen stroo, versterking tegen golfslag*); z. Kramwerk.

Kram'men, kramde, h. gekramd (*met e. kram of krammen hechten*): *e. gebarsten schaal –*; **–mer,** m. –s (*iem., die* [*aardewerk*] *kramt*).

Kramp, v. –en (*het ziekelijk sterk en pijnlijk samentrekken van spieren*: *spierpijn, darmpijn*): *–en krijgen*; z. Tetanus, Koliek.

Kramp'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*als of men kramp heeft*; *door kramp veroorzaakt*; *met wanhopige krachtsinspanning*): *–e trekkingen, rillingen*; *de vingers – samentrekken, – lachen*; ook: Krampach'tig.

Kramp'hoest, m. (*stuipachtige hoest*).

Krams'vogel, m. –s (*winterlijster*; Lat. turdus pilaris).
Kram'werk, o., in de 2e bet. –en (*het maken van krammatten; wat dient als krammat*).
Kran'djang, v. –s (O.-I. *mand van bamboe, bamboe-matwerk voor het vervoer van suiker en andere dingen*); ook: Kra(n)jang.
Kra'nig, bn. en bw.; –er, –st (*flink; schrander; kloek van uiterlijk en voorkomen*): *een –e kerel; een –e militaire pas; zich – houden,* ferm; *een – stukje;* **–heid,** v.
Kran'jang, v. –s; zie Krandjang.
Krank 1 bn.; –er, –st (1 vero. of Z.-N. *ziek, ongesteld*; 2 *zwak, gering, onbeduidend*): 1 *– zijn naar lichaam en ziel*; 2 *dat is –e troost*; zegsw. *–e beurzen, –e zinnen,* geldgebrek dooft de levenslust; **2 –e,** m. en v. kranken (*zieke*); **–'heid,** v. –heden (*ziekte; kwaal*).
Kran'kenbezoek; z. Ziekenbezoek enz.
Krank'te, v. (lit. t. of gew. *ziekte*): *dezelfde – doodde zijn gade en zijn zoon.*
Krankzin'nig 1 bn.; –er, –st (eig. *ziek van zinnen, gek, niet wijs*); **2 –e,** m. en v. –n (*iem., die krankzinnig, gek is*): *er komen op duizend menschen 2 tot 3 –n voor.*
Krankzin'nigengesticht, o. –en (*gesticht, waarin krankzinnigen worden verpleegd*).
Krankzin'nigheid, v. (*toestand van een krankzinnige, waanzin*).
Krans, m. kransen (1 *in elkaar gevlochten ring van bloemen enz.*; 2 *besloten gezelschap, vriendenkring, waarvan de leden op geregeld terugkeerende tijden en om beurt bij elkaar komen; zulk een bijeenkomst*): 1 *een – van rozen vlechten*; zegsw. z. Wijn; 2 *een vrienden–,* in deze bet. inz. **–je,** o. –s.
Krant, v. –en (*courant*): *het staat in de –.*
Kran'tenartikel, o. –s; **–bericht,** o. –en (*mededeeling in een krant*; ook: *onwaarschijnlijk bericht*); **–drukkerij,** v. –en; **–hanger,** m. –s (*voorwerp aan de muur, om er de kranten in te bewaren*); **–jongen,** m. –s (*jongen, die kranten rondbrengt, of* [*aan een station*] *te koop biedt*); **–looper*,** m. –s; **–man,** m. –mannen (*ombrenger van kranten*); **–nieuws,** o.; **–nieuwtje,** o. –s; **–schrijver,** m. –s.
I. Krap, v. (*gedroogde en fijngemalen meekrapwortel; meekrap*); **– I** = waarsch. **– II.**
II. Krap, v. krappen (*slot, kram aan een boek; varkensrib zonder vet er aan*).
III. Krap, bw. (*nauw*[*sluitend*]; *bekrompen; schraal; ter nauwernood*): *mijn jas zit wat –,* nauw; *iem. – houden.*
IV. Krap, v. –pen (Z.-N. [*druiven*]*tros*).
Krap'jes, bw. (*niet breed; schraal; ter nauwernood*): *zij hebben het maar –, doen – aan,* zuinigjes.
I. Kras, v. –sen (*schrap m. e. scherp voorwerp*).
II. Kras, bn. en bw.; krasser, meest – (1 *sterk, krachtig, flink*; 2 *streng*; 3 *zeer krachtig; sterk, overdreven*): 1 *een –se grijsaard; hij is – voor zijn jaren*; 2 *een –se maatregel*; 3 *zich – uitdrukken; dat is* (*toch wel al te*) *–!*
III. Kras (alliitereerende toevoeging bij *kris*).
Kras'sen, kraste, h. gekrast (1 *krassen maken, lichte insnijdingen maken*; 2 van vogels: *een rauw, snijdend keelgeluid maken*; 3 in het algem. *het scherp geluid laten hooren van iets scherps over een hard voorwerp*): 1 *met een puntig voorwerp ergens op –*; 2 *raven, kraaien en uilen kunnen –*; 3 *de pen krast,* d. i. spat de inkt; *op de viool –,* slecht spelen.
Kras'ser*, m. –s (*iem., die krast; werktuig, waarmee voorwerpen worden schoongekrast*).
Krat, o. kratten (*laddervormig achterschot van een boerenwagen; teenen korf om aardewerk te verpakken; los getimmerde verpakking van hout, kist van latwerk ter verpakking*).
Kra'ter, m. –s (Lat.-Gr. krater = mengvat: *trechtervormige opening, uitbarstingsmond van een vuurberg*): *top- en flankkraters.*
Kra'tes, m. kratessen (*misvormde: naar Krates van Thebe, ± 320 v. C., een wijsgeer met een verdraaid lichaam en een bochel*): *een kleine –, niet hooger dan mijn knie.*
Kra'ton, m. –s (O.-I. [*ommuurd en versterkt*] *vorstenverblijf, paleis*).
Krauw, v. –en (*krab*): *de kat gaf hem e. –.*
Krau'wel, m. –s (*haak met omgebogen tanden: kromme gaffel; klauw met kromme nagels*).
Krau'wen, krauwde, h. gekrauwd ([*zacht*] *krabben*): *Kopje –, riep de heer Coco.*
Kravat', v. –ten; zie Cravate.
Kreatuur', o. kreaturen (Fr. créature [Lat. creatura = schepsel]: *schepsel, mensch; verachtelijk werktuig, ellendig misselijk mensch*).
Kreb, v. krebben; zie Krib.
Kredens'tafel, v. –s; z. Credenstafel.
Krediet', o. –en (Fr. crédit, It. credito [Lat. credit, z. ald.]: *vertrouwen in iems. betaalvermogen; gunstig aanzien in de handel enz.*; *uitstel v. betaling*): *goederen op –,* goederen, die niet dadelijk betaald worden; *iem. – geven,* uitstel van betaling; *iem. een – openen,* hem geld verstrekken op krediet (tot een bepaalde som); **–bank,** v. –en (*bankinstelling, welke tegen voldoende waarborg geld of kapitaal verstrekt*); **–brief,** m. –brieven (bankzaken: *een brief geadresseerd door een persoon of firma aan een ander met het verzoek om aan een derde*(*n*) *daarin aangewezen persoon het bedrag in de brief genoemd te willen uitbetalen en den schrijver er voor te willen debiteeren in rekening-courant of op hem voor dit bedrag te trekken*); **–instelling,** v. –en (*–bank*); **–kas,** v. –sen (*voorschotkas*); **–vereeniging*,** v. –en (*vereeniging, welke aan haar leden voorschotten geeft op goederen, wissels, accepten enz. tegen zakelijke borgtocht*); **–wet,** v. –wetten (*wet, waarbij aan den minister machtiging wordt verleend tot het doen van uitgaven, in afwachting van het vaststellen der begrooting*); ook: Crediet enz.
Kreeft, m. kreeften (1 dierk. *tienpootig schaaldier met gestaart achterlijf*; 2 *vierde teeken of sterrenbeeld in de zodiak*): 1 *er zijn zee- en rivierkreeften; zij werd zoo rood als een –; de –en gaan en zwemmen achteruit*; 2 *de zon staat in de –,* de zomer vangt aan.
Kreeft'dicht, o. –dichten (*retrograde*).
Kreef'tengang, m. (*gang van de kreeft*): zegsw. *de – gaan,* d. i. achteruitgaan.
Kreef'tensla, v. (*sla met fijn gesneden kreeft*).
Kreefts'keerkring, m. (*noorderkeerkring,* 23,5° *ten N. van de evennachtslijn*).
Kreefts'oog*, o. –ogen (*oog van een kreeft; bolvormig kalksteentje in de kreeftsmaag als reserve voor de vorming der kalkschaal, vroeger als geneesmiddel gebruikt*); **–schaar,** v. –scharen (*knijper van een kreeft, verdedigingsmiddel aan de pooten*).
Kreek, v. kreken (*kleine inham; smal stilstaand water*; ook wel: *riviertje, beekje*).
Kreel*, v. kreelen (*smal boordsel*): *een hoed met zijden –*; ook, Kriel.
Kree'len*, kreelde, h. gekreeld (*met boordsel*

omzetten, omboorden): *een zijden hoed* –.
Kreet, m. kreten (*schreeuw, gil*): *een – uitstooten, een – slaken.*
Kreeu'wen, kreeuwde, h. gekreeuwd (*krijten, kijven, kibbelen*): *de jongens* –.
Kre'gel, bn. en bw.: –er, –st (1 *kortaangebonden, nijdig, gramstorig*; 2 *flink, pittig*): 1 *een – ventje, een – paardje*; 2 *je houdt je* –; **–ig,** bn. en bw. (*kregel*).
Kreits, m. –en (Duitsch: Kreis; *kring, omtrek, afdeeling, arrondissement, district*).
Krek, bw. gmz. (Fr. correct [Lat. correctus]: *precies, juist, net*): – *elf uur*; – *zoo!*
Kre'kel, m. –s (*rechtvleugelig insect, familie der springers*; Lat. gryllus): *de zwarte veld–, de grijze* –; *het gesjirp van de* –.
Kre'kelen, krekelde, h. gekrekeld (Z.-N. *ratelen*; Z.-N. *lichtjes krakeelen*).
Kre'kelzang, m. –en (*het gesjirp van de krekel*): *–en,* bundel gedichten van Bilderdijk (1756–1831).
Kre'mertje, o.: *het – hebben*; zie Spit.
Kremetart', –taat', o.; z. Cremortart.
Krem'lin, o. (eig. *sterkte*; [*vroeger keizerlijk*] *slot te Moskou als een citadel met wallen en muren omgeven*); ook: Kreml.
Krem'serwit, o. (*loodwitpoeder genoemd naar de Oostenrijksche stad Krems*). (s = z).
Kreng, o. –en (1 *rottend dier, aas*; 2 scheldn. *slecht, gemeen mensch*): 1 *een sloot met twee stinkende –en*; 2 *'t is een kwaad* –.
Kren'gelen, krengelde, h. gekrengeld (*afpingelen*).
Kren'gen, krengde, h. gekrengd (*een schip op zijde halen door ballast te verplaatsen* enz., bv. om het te kunnen kalfateren).
Kreng'gier, m. –en (*aasgier*).
Kren'ken, krenkte, h. gekrenkt (1 *beschadigen*; *benadeelen*; 2 *grieven*; *kwetsen, beleedigen*): 1 *de gezondheid* –; *iems. eer en goede naam* –; *geen haar op uw hoofd zal gekrenkt worden*; *iems. hersenen zijn gekrenkt*, hij is krankzinnig; Z.-N. rechtst. *het algemeen belang* –; 2 *iem. diep* –; *gekrenkt*; **–ing,** v. –en (*beschadiging*; *benadeeling*; *inbreuk*; *beleediging*): – *van eer.*
Krens, v. –en (Z.-N. *graanafval*; *uitschot*).
Kren'selen, krenselde, h. gekrenseld (*zaad wannen*); z. Krinsen.
Krent, v. krenten (*kleine rozijn zonder pit, naar de uitvoerplaats, Corinthe, genoemd*).
Kren'ten, krentte, h. gekrent (*de jonge druiventrossen dunnen, om grootere druiven te krijgen*).
Kren'tenbaard, m. –en (*verdroogde zwarte uitslag om kin of mond*): *e. knaap met e.* –.
Kren'tenbol, m. –len (*broodje met krenten*); **–brood*,** o. –en (*brood, waarin krenten zijn*).
Kren'terig, bn. en bw.; –er, –st (*kleingeestig, zuinig*; *schriel of karig*; *kleingeestig, bekrompen*): *een –e kerel*; *doe nu niet zoo –!* **–heid,** v.; ook: **Kren'tig.**
Krepeeren*; zie Crepeeren.
Krep'ijzer, o. –ijzers (*ijzer, om het haar van paarden te doen kroezen*).
Krep'pen, krepte, h. gekrept (*kroezen, in de krul zetten,* inz. v. paarden): *het haar* –.
Kre'telijk, bw. (Z.-N. *ergerlijk, hatelijk*).
Kre'ten, Z.-N.; zie Greten.
Krets, v. (*schurft*); gew.
Kret'sen, kretste, h. gekretst (Z.-N. *krabben, krassen*); **–er,** m. –s (Z.-N. *lucifer*).
Kreuk, v. –en (1 *valsche vouw*; 2 *rimpel*): 1 *een japon vol –en*; 2 *een hoofd vol –en, een geweten zonder rimpel.*
I. Kreu'kel, v. –s (*alikruik*); Z.-N. karakol.
II. Kreu'kel, v. –s (*kreuk*).
Kreu'kelen, kreukelde, h. gekreukeld (*frommelen*; [*met*] *kreuken maken*).
Kreu'kelig, bn.; –er, –st (*vol kreuken*): *een –e jas, een –e onderrok.*
Kreu'ken, kreukte, h. (1, 3), i. (2) gekreukt (1 [*met*] *kreuken maken*; 2 *kreuken bekomen*, 3 *krenken*): 1 *een japon* –; *een riet* –, knakken; 2 *dit goed kreukt licht*; 3 *iems. eer* –.
Kreu'nen, kreunde, h. gekreund (*zacht en klaaglijk kermen*): *de zieke lag te* –.
Kreu'pel, bn. en bw.; –er, –st (1 *gebrekkig loopende, mank*; 2 fig. *slecht*; *gebrekkig*): 1 *het paard was* –; *de man gaat een weinig* –; zegsw. – *wil voordansen*; 2 *–e gedichten.*
Kreu'pelbosch*, o. –bosschen (*boschje, uit laagstammig hout bestaande*).
Kreu'pele, m. en v. –n (*iem., die kreupel is*).
Kreu'pelhout, o. (*laag houtgewas*).
Kreus, v. kreuzen (*rimpel, vouw, krul*; ook: *klokhuis van een appel*).
Kreut'zer, m. kreutzers (*Oostenr. koper-munt van ± één cent*); lees *kruitser.*
Kre'vel, v. (*gekrieuwel, jeukte*).
Kre'velen, krevelde, h. gekreveld (*krieuwelen, jeuken*); **–kruid,** o. (*jeukkruid*).
I. Krib, krib'be, v. kribben (1 *ijzeren of houten legerstede of ledikant*; 2 *voederbak* [*van paarden of ezels*]; 3 *hoofd van aarde en gevlochten rijswerk aan rivieroevers, rijsdam*): 1 *het kindje sliep in een* –; *de soldaten slapen in kribben*; 2 *Jezus in het kribbetje*; *uit de – eten*; Z.-N. *op de* – (of: *kom*) *bijten*, de hond in de pot vinden; z. Achterste; 3 *de kribben herstellen.*
II. Krib, v. –ben (*kribbige, kijfzieke vrouw*).
Krib'bebijten, alleen in de onbep. wijs (gebrek bij paarden: *in de krib bijten en de adem ophouden*; fig. *twistziek zijn, knorrig*; Z.-N. *honger lijden*): *Bles deed weer aan* –; **–bijter*,** m. –s: *dat paard is een* –; fig. [a]) nijdas, korzelig persoon; [b]) Z.-N. gierigaard, hongerlijder; **–bijtster,** v. –s.
Krib'bekat, v. –katten (*krabbekat*).
Krib'(be)kastje, o. –s (mil. *afsluitbaar kastje, aan de* [*soldaten*] *krib*).
Krib'belen, kribbelde, h. gekribbeld (*haastig, slordig en klein schrijven*).
Krib'belschrift, o. (*kriebelschrift*).
Krib'big, bn. en bw.; –er, –st (*twistziek, kijfziek, korzelig*): *een nestig en – kind.*
Krib'werk, o., in de 2e bet. –en (*het maken van kribben*; *al de kribben of rijsdammen*).
Krie'bel, v. (*jeuk, jeukte*): *de – krijgen,* b.v. in de vingers, om te vechten, te schrijven.
Krie'belen, kriebelde, h. gekriebeld (1 *zacht krabben, kittelen, jeuken*; 2 *slecht of klein en onleesbaar schrijven*): 1 *wat – die meikevers in mijn hand! er kriebelt mij iets in de nek*; 2 *jongen, wat zit je weer te* –; **–ig,** bn. en bw. (1 *klein, ineengedrongen en onleesbaar*; 2 *prikkelbaar*): 1 – *schrift*; – *schrijven*; 2 *je wordt er – van*; **–schrift,** o. (*ineengedrongen, onleesbaar schrift*).
Krie'je(s)snijden, o. (*inscheuren der bovenkleeren als teeken van rouw over bloedverwanten,* ritueele plechtigheid bij Israëlietische begrafenissen).
I. Kriek, v. krieken (*krekel*): *het kriekende kriekske.*

II. Kriek (*kleine, wilde, zwarte of roode kers*; Lat. prunus) **1** m. (boom); **2** v. –en (vrucht); zegsw. *zich een – lachen*, een ongeluk; in Z.-N. is – inz. een zure kers; **–appel,** m.–s (Z.-N. *kersappel*); **–eboom*,** m.–en; **–elaar,** m.–s; **–elambik,** m. (*soort van lambik*); **–esteen*,** m. –en (*pit*).

III. Kriek, bn.: *'t is er –*, 't is mis; gmz.

I. Krie'ken, kriekte, h. gekriekt (*piepen van een kriek of krekel*).

II. Krie'ken (*aanbreken van het daglicht*, meestal in de onbep. wijs of als zn.): *de dag begint te –*; *de –de morgen*; *bij het – van de dag, van de dageraad, van de morgen.*

Kriel* 1 m. en v. –en (*kort en dik mensch*); **2** o. –en (*uitschot, klein goed*; *kleine hoendersoort*; Z.-N. *musschenhagel*, ook: *vischkuit*): *–en van aardappels*, kleine; z. Aardappel–; *1000 groote hoenders en 500 krielen*; z. Krielhaan; **3** bn. en bw.; –er, –st (ongunstig: *prikkelbaar*; *dartel, uitgelaten*; gunstig: *flink, levendig*); z. ook Kreel.

Krie'len, krielde, h. gekrield (*krioelen*): *het krielt er van mieren*; *van fouten –.*

Kriel'haan*, m. –hanen (*kleine soort van haan, dwerghaan*; fig. *dwerg*); **–hen,** v. –hennen; **–haantje,** o. –haantjes of krieltjes (fig. *dik kindje*).

Krie'melen, kriemelde, h. gekriemeld (1 *krioelen*; 2 *kriebelen*; 3 *krabbelen*): 1 *hoe die mieren –!* 2 *wat kriemelt me op mijn arm?* 3 *daar kriemelt iets aan de deur.*

Krie'melig, bn. en bw.; –er, –st (*jeukerig*; fig. *prikkelbaar, boos*): *een – gevoel*; *– worden.*

Krie'pen, kriepte, h. gekriept (Z.-N. *kreunen, piepen*).

Krieu'wel, v. (*jeukte*): ook, Krevel.

Krieu'welen, krieuwelde, h. gekrieuweld (*dooreenkrioelen*; *kriebelen*; *jeuken*); **–hoest,** m. (*prikkelende, korte hoest*); **–ig,** bn. (*jeukerig*): fig. – *worden*, boos, prikkelbaar.

Krieu'wen, krieuwde, h. gekrieuwd (*kibbelen, krakeelen*).

Krie'zel, v. –s (*brokje, beetje*): *hij krijgt er geen –* (of: *kriezeltje*) *van*; gew.

I. Krijg, m. (lit. t., vero. *oorlog, strijd*): *een langdurige –*; *– voeren.*

II. Krijg, m. (Z.-N. *het krijgen*): *van de – leven*, van aalmoezen.

I. Krij'gen, kreeg, h. gekregen (*met of zonder moeite verwerven*; *ontvangen*): *een brief –*, *iets ten geschenke –*, *een geschenk –*; nog: *het te kwaad –*, [a]) het niet langer uithouden, [b]) beginnen te huilen, [c]) in twist raken; *daar is hij niet toe te –*, bewegen; *gedaan –*, ontslagen worden uit zijn dienst; *hij kreeg het in het hoofd*, [a]) met *om*: had de inval, [b]) werd krankzinnig; *ik krijg de kast niet toe*, kan ze niet dichtmaken; *honger –*, hongerig worden; (*het*) *koud –*, (*het*) *benauwd –*, worden; *twist, ruzie – met*, in twist geraken; *de pokken –*; *tanden –*; *hij heeft iets gekregen*, er is hem een ongeluk overkomen, hij is plotseling ziek geworden; *gelijk, ongelijk –*, in het gelijk, ongelijk gesteld worden; *ik zal ze –*, straffen; *zij hebben den dief gekregen*, gepakt; *waren – uit Duitschland*, betrekken; *iets te hooren, te zien –*; *den dief te pakken –*; *hij heeft één jaar gekregen*, is veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf; *niets* (of: *geen woord*) *uit hem –*, niets van hem te weten komen; *er* (*ongenadig*) *van langs –*, slaag krijgen, ook fig.; *er genoeg van –*; *jongen –*, werpen; *ze – elkaar*, zullen (op het einde) trouwen; *dit boek is niet meer te –*, uitverkocht; z. Korf; – **I** etymologisch = – **II.**

II. Krij'gen, krijgde, h. gekrijgd (lit. t. of vero.: *oorlogen, oorlog voeren*): *tegen iem. –*; **–er,** m. –s (*strijder, oorlogsman, soldaat*).

Krij'gertje, o. (*kleine krijger*; *zeker kinderspel*): *– spelen*, naloopertje.

Krijgs'artikelen, o. mv. (*algemeene voorschriften*: *plichten, straffen enz. voor den soldaat*): *de – werden voorgelezen*; **–auditeur,** m. –s (Z.-N. *auditeur-militair*); **–banier,** v. –en: *de – wappert!* **–bedrijf,** o. –bedrijven; **–behoefte,** v. –n (*oorlogsmateriaal*); **–beleid,** o.; **–bende,** v. –n (*een troep soldaten* inz. *i. oorlogstijd*); **–daad,** v. –daden ([*moedige*] *daad in de oorlog*).

Krijgs'dans, m. –en (bij wilden: *dans vóór de krijg*); **–dienst,** m. (*het dienen in het leger*): *in – zijn, de – verlaten*; spreekt. Dienst; **–dokter,** m. –s (Z.-N. *officier van gezondheid*); **–eer,** v. (*militaire eer*): *met – begraven*; **–gevangene,** m. –n (*in de oorlog gevangen genomene*); **–gevangenschap,** v.: *zuchten in –*; **–god,** m. (*de god van de oorlog*, inz. *Mars*); **–godin,** v. (*de godin van de oorlog*, inz. *Bellona, Minerva*).

Krijgshaf'tig, bn.; –er, –st (*de eigenschappen voor de krijg hebbende*; *dapper*; *niet afkeerig van strijd*); ook: **Krijgs'haft:** *krijgshafte Gallièrs*; **–haf'tigheid,** v.; **–held,** m. –en; **–kans,** v. –en (*de wisselvalligheid van de oorlog*): *de – kan keeren.*

Krijgs'knecht, m. –en (lit. t. of vero. *soldaat*); **–kunde,** v. (*wetenschap van het oorlogvoeren*); **–lied,** o. –eren (*gedicht, lied om de moed der soldaten op te wekken*; ook: *lied, dat heldendaden uit de oorlog bezingt*); **–list,** v. –en (*list, om den vijand afbreuk te doen*); **–macht,** v. (*leger en vloot*); **–man,** m. –lieden (*soldaat, krijger*; inz. in het mv. *soldatenvolk*; *troepen*); **–muziek,** v. (*militaire muziek*); **–raad,** m. –raden (1 *militaire rechtbank, waarin ook rechtsgeleerden zitting hebben*; 2 *vergadering door een bevelhebber bijeengeroepen om een plan te maken, een besluit te nemen*): 1 *lid van de – zijn*; *voor de – verschijnen*; 2 *– beleggen.*

Krijgs'roem, m. (*roem op het oorlogsveld*); **–school,** v. –scholen (*school, waar de krijgskunde onderwezen wordt*): *de Hoogere –*; **–tocht,** m. –en (*veldtocht*); **–trompet,** v. –ten: *de – steken*, oproepen tot de krijg; *de –ten slaken een toon van rauw bevel.*

Krijgs'tucht, v. (*tucht, waaraan een militair is onderworpen*); **–verrichting,** v. –en (*militaire operatie*); **–volk,** o. (*soldaten*); **–werktuig,** o. –en (*werktuig tot aanval of verdediging*): *de–en der Romeinen*; **–wet,** v. –ten (*wet voor de militairen*): *de – afkondigen*, de burgers onder militaire wetten stellen (bij troebelen enz.); **–wetenschap,** v. –pen (*wetenschap, die zich bezighoudt met alles, wat met de krijg in betrekking staat*); **–wezen,** o. (*al, wat met leger of oorlog in betrekking staat*); **–zuch'tig,** bn.; –er, –st (*oorlogzuchtig*): *een – volk.*

Krijsch*, m. krijschen (*schreeuw, gil*).

Krij'schen*, kreesch, of krijschte, h. gekreschen, gekrijscht (*op schelle, doordringende wijze schreeuwen, gillen*; Z.-N. *schreien*): *kleine kinderen en meisjes kunnen –*; *zeemeeuwen, gieren –*; **–er*,** m. –s.

I. Krijt, o. (1 *kampplaats, strijdperk*; 2 vroeger: *gebied, jurisdictie*): 1 zegsw. *in het – treden,* in het strijdperk treden, de kamp beginnen; 2 *in de crije van Brabant.*

II. Krijt, o. (1 *kalkachtige stof, naar het eiland Creta, calciumcarbonaat*; 2 geol. *derde aardformatie uit 't secundaire tijdvak*): 1 *rood en zwart –*; *doe wat – aan de keu*; zegsw. *bij iem. in het – staan,* schulden hebben; *met dubbel – schrijven,* oneerlijk boekhouden; z. ook Balk 1; 2 *Z.-Limburg is grootendeels in 't krijt gevormd*; **–'achtig,** bn. (*gelijkende op krijt; krijt bevattende*): *mergel is een–e stof.*

Krijt'berg, m. –bergen (*berg of heuvel met krijtlagen*): *de –bergen van Engeland.*

Krij'ten, kreet, h. gekreten (vero. of gew. 1 *klaaglijk schreien*; 2 *door krijten in zekere toestand brengen*; 3 [*klagend*] *schreeuwen*): 1 *nu, jongen, krijt maar niet*; 2 *zijn oogen rood –*; 3 *het akelig – der gekwetsten.*

Krij'tend, bn.: *de –e tiend*; zie Tiend.

Krij'ter, m. –s (Z.-N. *schreeuwer, janker; huileba*lk): *er zijn hier –s in school.*

Krijt'formatie, v. –s, –tiën (*een der aardformaties*); **–gebergte,** o. –n: *het – van Engeland*; **–heuvel,** m. –s; **–mergel,** v.; **–rots,** v. –en (*–berg*); **–teekening*,** v. –en (*teekening met krijt gemaakt*).

Krijt'waarder, m. –waarders (Middeleeuwen: *bewaker v. h. krijt* **I,** 1 *tijdens de kamp*).

Krijt'wit 1 bn. (*wit als krijt*): *de –te huisjes in het Jekerdal*; **2** o. (*poeder van krijt*).

Krij'zelen, krij'zeltanden, krijzelde, h. gekrijzeld; krijzeltandde, h. gekrijzeltand (*met de tanden knarsen, knarsetanden*).

I. Krik, tw. bij *krak!* (klanknabootsing).

II. Krik, v. –ken (Z.-N. *houtskool*).

Krik'kel, bn.; –er, –st (Z.-N. *lichtgeraakt, nijdig*).

Krik'(ke)mik, v. –mikken (1 *hijschwerktuig*; 2 *beuzelarij*): 1 *een – is een soort van driepootige bok*; 2 *om elke – schrijven.*

Krik'krak 1 tw. (klanknabootsing): –, *zei de tak!* **2** o.: *een luid –.*

Krik'krakken, krikkrakte, h. gekrikkrakt (klankn. *knappen, een krakend geluid geven*): *de mast krikkrakte in de storm.*

Krim (De), v. (*schiereiland in Z.-Rusland*).

Krimp 1 v. (1 *krimping*; 2 *gebrek*): 1 *flanellen ondergoed op de – gemaakt,* iets te groot; 2 *die lui kennen* (of: *hebben*) *geen –,* nood; zegsw. *– geven,* [a]) toegeven, [b]) het opgeven, [c]) in zijn schulp kruipen; **2** bn. (*levend*; *heel versch* inz. *van visch*): *die kabeljauw is –*; *die schelvisch is – gesneden.*

Krim'pen, i. (1, 2), h. (3) gekrompen (1 *kleiner, smaller, dunner worden*; *zich samentrekken*; ook fig.; 2 van de wind: *minder gunstig worden, door het N. naar het W. gaan*; 3 *kleiner, smaller, dunner doen worden*): 1 *de maan gaat –,* afnemen; *zij krimpt van kou*; 2 *de wind ging –*; 3 *laken, baai –*; **–er,** m. –s of **–erd,** m. –s (*koukleum*).

Krim'pig, bn.; –er, –st (*kouwelijk*).

Krimp'kabeljauw, v. (stofn. *kabeljauw, die versch is*): *– in mooten*; eveneens: **–schelvisch*,** v.; **–schol,** v. –schollen; **–visch*,** v.

Krimp'vrij, bn. (*niet krimpende*): *– laken.*

Krimp'zalm, v. (stofn. *versche zalm*).

Kring, m. –en (1 *cirkelvormige, gesloten kromme lijn*; *rondte*; 2 *cirkel*; 3 *groep bijeenbehoorende personen, vrienden, huisgenooten enz.*): 1 *een – om zon of maan*; *de zangers stonden in een –*; *kringetjes* (tabaksrook nl.) *blazen*; fig. *met zijn redeneeringen in een – rondraaien,* telkens op 't zelfde neerkomen; z. Werkkring; *–en in het hout,* z. Jaarring; *knapen met blauwe –en onder de oogen,* randen; 2 *in stilstaand water ontstaan –en, als men er een steen in werpt*; 3 *hij zat in de – der zijnen,* z. Familiekring; *hij verkeert in de hoogere –en,* standen.

Krin'gelen, kringelde, h. gekringeld (*krinkelen,* inz. refl.): *de paling –de zich om zijn arm,* zich winden, draaien, kronkelen.

Krin'getje, o. –s (O.-I. *glaasje cognac*).

Kring'loop, m. (*cirkelgang*): *de – der jaargetijden, de – der beschaving.*

Kring'storm, m. –en (*cycloon, wervelstorm*).

Krings'wijze, –wijs, bw. (*in een kring*): *zich – bewegen*; *– gezeten*; ook: –gewijze.

Kring'vormig, bn. (*de vorm van een kring hebbende*): *een – perk, een –e vijver.*

Krin'kel, m. –s (*kronkel, bocht*): *een – in de kabel, een – in de darm.*

Krin'kelen, krinkelde, h. en i. gekrinkeld (*krullen, kronkelen*; ook refl.): *–de rook.*

Krin'kelvloed, m. –en (*kronkelende stroom*).

Krin'sen, krinste, h. gekrinst (*zuiveren*); **–selen,** krinselde, h. gekrinseld (Z.-N. *kronkelen*).

Krint, v. krinten (*krent*); gew.

Krioe'len, krioelde, h. gekrioeld (*wemelen, krielen*): *op die markten krioelt het van volk.*

Krip, o. (*zeker zwart floers*).

Krip'pen, bn. (*van krip*): *een – sluier.*

I. Kris, v. krissen (Mal. keris: *dolk, soms met golvend lemmer, aan beide zijden scherp,* ook: *teeken van waardigheid*).

II. Kris, tw. (vervorming uit *Christus*): *bij – en kras iets volhouden, bij – en kras zweren,* bij al wat heilig is; zie Kras, Kriskras.

Krish'na, Krisch'na, Krisj'na, een der drie hoofdgoden v. d. Hindoes: – is een andere naam van Vischnoe; z. Brahma.

Kris'kras, bw. (*gekruist of kruisend dooreen, schots en scheef*): *hij schrijft alles –* (ook: *kris en kras*) *op,* door elkaar.

Kris'krassen, kriskraste, h. gekriskrast (*krissen en krassen*): *op de lei –.*

Kris'sen, kriste, h. gekrist (*met een kris doorsteken of dooden*): *iem. –*; *zich –.*

Kristal', o. –len (Fr. cristal, Gr.-Lat. crystallus [Gr. kryos = ijs]: 1 nat. *een anorganisch door platte vlakken begrensd lichaam van een regelmatige vorm*; 2 *waterhelder kwarts; bergkristal*; bij uitbr. *fijn geslepen glas, kristalglas*; als collect. *voorwerpen van kristal*; 3 *ijs*): 1 *de vorm der –len*; 2 *een romer van –*; *een kast vol prachtig –*; 3 *op het spiegelgladde – zich wagen*; **–fabriek,** o. –en (*fabriek voor fijn glaswerk*); **–glas,** o. (*fijn soort van glas*); **–helder,** bn. (*helder als kristal*): *– water*; fig. *een – betoog*; **–len,** bn. ([*als*] *van kristal*): *een – schenkkan*; **–lens,** v. –lenzen (*lensvormig lichaam in het oog*).

Kristallijn', o. (lit. t. *kristal*; fig. *wat op kristal gelijkt*): *het – der vlieten,* glashelder water; **–lij'nen,** bn. (lit. t. *van kristal*; fig. *helder als kristal*): *visschen in die – vliet*; **–lisa'tie,** v. –s, –tiën (*het schieten of de vorming van kristallen*): – heeft bij sommige stoffen plaats, als ze van de vloeibare in de vaste toestand overgaan; **–liseeren*** (*tot kristal schieten of worden*): *zout doen –, suiker –*; **–lographie',** v. (*beschrijving, leer der kristalvormen*); **–'water,** o.

Kritiek', bn.; –er, –st (Fr. critique [Gr.-Lat. criticus]: *hachelijk, bedenkelijk, gevaarlijk, zorglijk*): *een –e toestand; een – oogenblik*, d. i. netelig; ook gebruikt voor Critiek.
I. Krits, m. kritsen (*kring*); z. Kreits.
II. Krits, m. (*top*; fig. *glanspunt, luister*): *de weelde in haar –*, hoogst gestegen; etymologisch waarsch. = Krits **I.**
Krocht, v. –en (Z.-N. *crypta*).
Krod'de, v. (*plantennaam o. a. v. d. herik*).
Kro'ch(el)en, krochelde, krochte, h. gekrocheld, gekrocht (Z.-N. *kuchen; fluimen*).
I. Kroeg, m. –en (Z.-N. *aarden Keulsche pot*).
II. Kroeg, v. –en (1 ongunstig: *kleine herberg*; 2 stud. *sociëteit, koffiehuis*): 1 *veel in de – zitten*; 2 *kom je van avond op de –?* verkl. Kroegje, o. –s; **–'houder**, m. –s (*baas van een kroeg*); **–'houdster**, v. –s.
Kroeg'jool, m. –jolen ([*luidruchtig*] *feest van studenten in hun sociëteit*).
Kroeg'loopen*, o. (*het loopen in of naar de kroeg*[*en*]); **–looper***, m. –s (*druk bezoeker van een kroeg of kroegen*).
Kroeg, v. (Fr. croup, oorspr. Schotsch: *keelvliesziekte* [*bij kinderen*]).
Kroe'poek, v. (O.-I. *in olie gebraden dunne koekjes van visch, vleesch of vruchten*).
I. Kroes, m. kroezen (*aarden kruikje; beker zonder voet; smeltkroes* [*voor metalen*]).
II. Kroes, bn. en bw.; kroezer (*dicht of fijn gekruld*): *een neger heeft kroeze haren, kroes haar*; **–ha'rig**, bn. (*hebbende kroeze haren*); **–kop*** **1** m. –pen (*hoofd met kroezig haar*): *een jongen m. e. –*; **2** m. e. v. –pen (*persoon met een kroeskop*): *mijn neven zijn –koppen*.
Kroe'zelig, kroe'zig, bn. (*een weinig kroes*): *een kindje met – haar*; Z.-N. Kroe'zel.
Kroes'ziekte, v. (plantk. *krulziekte*).
Kroe'zelen, Kroe'zelhaar, inz. Z.-N.; zie Kroezen, Kroes **II.**
Kroe'zen, kroesde, i. (1), h. (2) gekroesd (1 *kroes worden*; 2 *kroes maken*): 1 *zijn haar begint te –*; 2 *het haar met een tangetje –*.
Kroe'zig, bn. (*kroezelig*).
Krok, v. –ken (*naam voor verschillende vinderbloemige planten*; Lat. vicia): *kleine –*, nachtwikke; *groote –*, vierzaadwikke.
Kro'ken, krookte, h. gekrookt (lit. t., vero. *kreuken*); zie Riet.
Kroket'je, o. –s (*croquetje*).
Krokodil', m. –len (Fr. crocodile, Gr.-Lat. crocodilus [vermoedelijk uit kroke = oeversteen + drilos = worm, slang]: *reptiel, gepantserde hagedis in tropische streken*): *er zijn drie geslachten: de –, de alliga'tor en de gaviaal' of gavia'lis*, z. ald.; lees: *krokedil'*; krokodilletje, o. –s.
Krokodil'lenei, o. –eren; **–tranen**, m. mv. (*gehuichelde tranen*; volgens het volksgeloof bootst de krokodil een schreiend kind na om menschen naar zich toe te lokken).
Krokodil'level, o. –vellen; **–leder**, o.
Kro'kus, m. –sen (Gr.-Lat. [Gr. krokos = saffraan]: *irisachtige lentebloem*; Lat. crocus).
Krol, v. krollen (Z.-N. bijvorm v. *krul*).
Krol'len, de kat krolde, h. gekrold (*luid schreeuwen, lollen v. katten in de paartijd*).
Krolsch*, bn.; –er, meest – (*hitsig*): *een –e kat*.
Krom, bn. en bw.; –mer, –st (*gebogen*, tegenst. van *recht*): *een –me spijker, lijn, sabel; het pad loopt erg –*, bochtig; *zich – werken*; fig. *zich – lachen*, zich een bult lachen; zegsw. *–me sprongen maken*, buitensporig doen, losbandig leven, al te veel geld verteren; spreekw. *Het geld, dat stom is, maakt recht wat – is*, met geld kan men het recht buigen, het geld regeert de wereld; *dat is –*, [a]) dwaas, [b]) ongeoorloofd, verkeerd.
Krom'baanvuurmond, m. –en.
Krom'been*, m. en v. –beenen (*persoon met kromme beenen*); **–beenig***, bn. (*met kromme beenen of pooten*): *een –e orgeldraaier; een koppel –e honden*; ook: Krombee'nig.
Krom'bek, m. –ken (*een soort van doperwten en snijboonen*, naar de gebogen vorm van de dop; *een soort van smidstang*).
Krom'groeien, groeide –, i. kromgegroeid (*scheef, bochtig worden in zijn groei*): *een mensch kan –, een boompje kan –*.
Krom'hals* **1** m. of v. –halzen (*persoon met stijve of kromme of scheeve nek*); **2** v., in bet. 2 –halzen (1 *plant van de familie der ruwbladigen, onkruid met* [*kromgebogen*] *bloemkroonbuis*; Lat. anchusa arvensis; 2 *kromgebogen glazen kolf, retort*): 1 *de lastige –*; 2 *–halzen bij scheikundige proeven*.
Krom'heid, v. (*het krom zijn*).
Krom'hout, o. –en (eig. *een stuk krom hout*; scheepst. en timm. *knie*).
Krom'liggen, lag –, h. kromgelegen (*gebrek hebben, zich* [*tijdelijk*] *moeten bekrimpen*): *een week moeten –*, geldgebrek hebben; **–lijnig**, bn.: *de cirkel is een –e figuur*.
Krom'loopen*, liep –, h. –geloopen (*niet rechtop of in rechte richting loopen*): *een oud moedertje loopt –; een lijn, een weg, een rivier kan –*, gebogen of bochtig zijn.
Krom'me* **1** m. en v. –n (*kromme persoon*); **2** v. krommen (meetk. *gebogen lijn*); ook: Kurve: *een cirkelboog is een –*.
Krom'men, kromde, h. gekromd (1 *krom maken, buigen*; 2 *krom worden*): 1 *een duig – door het vuur; poes kromt de rug*; 2 *de weg begon te –*; refl. *haar ruggegraat begint zich te –*, krom te worden.
Krom'mes, o. –messen (*gebogen mes* [*van schoen- of zadelmaker*]).
Krom'ming, v. –en (*het krommen; kromte, bocht*): *de – v. e. kust, v. e. weg, v. e. dijk*.
Krom'neus*, m. en v. –neuzen (*persoon met kromme neus*).
Kro'mo, m. kromo's (O.-I. *de Javaansche boer, arbeider of soldaat*).
Krom'praten, praatte –, h. kromgepraat (*gebrekkig spreken als jonge kinderen of als iem., die een taal niet goed kent*).
Krom'sluiten, sloot –, h. –gesloten (*een gevangene aan handen en voeten zóó boeien, dat hij in een kromme houding moet blijven*).
Krom'spreken, sprak –, h. kromgesproken (*krompraten*).
Krom'staart, m. –en (*vogel met gespleten staart*; ook: *munt der 14e–15e eeuw: 5 cents*).
Krom'staf, m. –staven (*staf v. e. bisschop of abt*; fig. *symbool der geestelijke macht; het bisschoppelijk gebied*): gesch.: *onder de – leven*, onder een bisschop of klooster als wereldlijk heer; zie Krootse.
Krom'taal, v. (*gebrekkig gesproken, geradbraakte taal*): *hij spreekt –*.
Krom'te, v. –n (*buiging, kromming*).
Krom'tong*, m. en v. –en (*iem., die kromtaal spreekt, die zijn taal radbraakt*).
Krom'trekken, trok –, i. kromgetrokken (*krom worden of zich buigen door tocht of hitte*): *een tafelblad kan –, een deur kan –*.

Krom'zwaard, o. –zwaarden (*gebogen zwaard, kromme sabel*; fig. *de Turksche macht*): *het Turksche – bedreigde Weenen.*
Kro'nen, kroonde, h. gekroond (1 *opzetten, tooien met een kroon*; *de vorstelijke* [of: *keizerlijke*] *waardigheid verleenen*; 2 *bekronen*: *de eereprijs toekennen*): 1 *een koning –*; *tot keizer –*; *de gekroonde hoofden*, de vorsten; 2 *den overwinnaar –*; zegsw. *het einde zal het werk –*, de voltooiing is de grootste lof.
Kroniek', v. kronieken (Fr. chronique, Gr.-Lat. chronica [Gr. chronos = tijd]: 1 *verhaal, dat op zich zelf staande feiten vermeldt in chronologische orde*; *jaarboek*; 2 *serie van artikelen in krant of tijdschrift over een bepaalde zaak in elke aflevering, elk nummer*): 1 *de – op rijm, tot 1305, van Melis Stoke*; 2 *de letterkundige – is goed verzorgd*; **–achtig,** bn. en bw. (*als een kroniek*): *een – verhaal.*
Kroniek'schrijver, m. –schrijvers (*schrijver van een kroniek*): *Middeleeuwsche –s.*
Kro'ning, v. kroningen (*het kronen*).
Kro'ningsfeest, o. –feesten (*feest ter gelegenheid van de kroning*): **–insignes,** o. mv., z. Rijksinsignes; **–plechtigheid,** v. –heden (*ceremoniën bij de kroning*).
Kron'kel, m. –s (*kromming, bocht*): *een – in een touw, in een darm enz.*, draai, kink; **–bocht,** v. –en (*bocht, kronkel*): *een bleeke dame, die gedurig de –en van haar boa had zitten te verschikken*; **–darm,** m. –en (*laatste gedeelte van de dunne darmen*).
Kron'kelen, kronkelde, h. (2), i. (1) gekronkeld (1 *zich tot kronkels vormen*; 2 *tot kronkels vormen*): 1 *een touw, een slang kan –*; *een weggetje, –d door het korenveld*; *in elkaar gekronkeld*; 2 *zijn staart –*; *zich –*, zich tot kronkels vormen, in kronkels zich voortbewegen, zich in bochten wringen, b.v. *beekjes – zich*; *de paling kronkelt zich van pijn.*
Kron'kelig, bn.; –er, –st (*bochtig*): *een – pad*, d. i. vol kronkels en bochten.
Kron'keling, v. –en (*het kronkelen*; *een kronkel*): *een pad met allerlei –en.*
Kron'kelpad, o. –paden (*slingerpad, bochtig pad*): fig. *–paden der staatkunde*; **–weg,** m. –wegen: fig. *langs –wegen gaan*, niet recht door zee.
Kro'nos, m. (Gr. chronos = tijd) myth. god van de tijd; zie Saturnus.
Kront'jong, –s (O.-I. *soort Indische gitaar*).
Kroon, v. kronen (1 *krans, zinnebeeld van roem, eer enz.*; 2 *voortreffelijkheid, luister*; 3 *vorstelijk hoofddeksel, teeken der vorstelijke waardigheid*; 4 *de vorstelijke waardigheid*; *de vorst[in]*; 5 *munt* [*waarop een kroon was afgebeeld*]; 6 *lamp met veel armen*; *lichtkroon*; 7 bij verg. *kruin, bovenste rand van iets enz.*): 1 *een – van lauwerbladen, doornen*; 2 *de – der deugd*; *iem. de – v. het hoofd nemen*, zijn eer ontnemen; *de – is hem van het hoofd gevallen*, zijn luister, eer is weg; *iem. naar de – steken*, wedijveren in roem, eer; *een kloeke huisvrouw is de – haars heeren* (Spreuken 2 : 4), sieraad, roem; z. ook Spannen; 3 *de – van een koning, keizer, hertog, graaf enz.*; *de ijzeren –*, nl. der vroegere koningen van Lombardije; de afbeelding v. e. kroon: *een gravenkroon(tje) op het rijtuig geschilderd*; 4 *de – van Engeland, de goederen der –*; z. Kroondomein; *de raadslieden der –*; 5 *de Zweedsche, Noorsche, Deensche –*, ± *f* 0.66, *de Engelsche –*, 5 shilling; 6 *er hangt een mooie –*, veelarmige kandelaar, kroonluchter; 7 *de – v. e. eik*, kruin; *de – v. e. kies*, bovendeel; *de – v. e. spiegellijst*, bovenstuk.
Kroon'daalder, m. –s (*in Z.-Duitschland oud zilverstuk v.* ± *f 2.50*); z. Patakon.
Kroon'domein, o. –domeinen (*onroerend goed, behoorend aan de staat, waarvan de kroon, d. i. de vorst[in], de inkomsten geniet*).
Kroon'duif, v. –duiven (*groote duif op N.-Guinea en omliggende eilanden*; Lat. goura); **–erwt,** v. –en (*erwt, waarvan de vruchten als in een kroon bijeenstaan*); **–glas,** o. (*Boheemsch glas*); **–juweel*,** o. –en (*juweel v. d. staat, ten dienste van wie de kroon draagt*); **–kandelaar,** m. –s (*luchter*); **–kolonie,** v. –koloniën (*kolonie, die rechtstreeks onder het bestuur der kroon staat*); **–lijst,** v. –en (*voor-uitspringende lijst aan de* [*voor*]*gevel, welke de goten draagt*); **–luchter,** m. –s (*veelarmige lamp*; *lichtkroon*); **–prins,** m. –en (*vermoedelijke troonopvolger*); **–prinses,** v. –sen; **–raad,** m. –raden (*de gezamenlijke raadgevers der kroon*); **–rad,** o. –raden, –raderen (horloge: *kamrad met horizontaal gelegen tanden*); **–reiger,** m. –s (*kraanvogel met kroonvormige kuif*); **–vogel,** m. –s (*kroonduif, kroonreiger*); **–vuur,** o. (*vuur, dat bij een boschbrand overgeslagen is naar de kronen der boomen*); verg. Loopvuur; **–werk,** o. –en (mil. *voorwerk van een bastion*).
I. Kroos*, o. (*water- of moeraslinze, eendenkroos, éénzaadlobbige plant*; Lat. lemna); ook. Kroost.
II. Kroos*, m., o. kroozen (Z.-N. *interest*).
III. Kroos*, v. krozen (kuipersterm: *inkeping in de duigen*); verg. Gergel.
Kroos'je, o. –s (*kleine pruim*): zegsw. *om –s gaan*, om zeep gaan.
Kroost, o. (*afstammelingen*; *kinderen*): *het – van Adam*, de menschen; *voor vrouw en – zorgen*; *een talrijk – hebben*, nakomelingen.
Kroost'rijk, bn.: Z.-N. *– gezin*, met talrijke kinderen.
Kroot, v. kroten ([*roode*] *beetwortel, biet*).
Kroot'se, v. –n (*kromstaf*, zie ald.).
Kroo'zig*, bn. (*vol eendenkroos*): *een – e plas.*
I. Krop 1 v. kroppen (*kropslaplant*; *de samengepakte bladeren van kool of sla*): *twee kroppen voor een dubbeltje!* **–'je,** o. –s; **2** m. kroppen (*zakvormige verwijding van de slokdarm van vogels*; ook: *kropgezwel*; z. ald.): *de zaadetende vogels hebben een –*; zegsw. *dat steekt mij in de –*, hindert mij.
II. Krop, o. (*ongebuild tarwemeel*; ook: *kropbrood*, z. ald.); zie Donk.
Krop'aar, v. (*grassoort*; Lat. dactylis glomerata).
Krop'ader, v. –aderen (ontl. *halsader*).
Krop'brood*, o. (*brood van ongebuild tarwemeel of krop* **II**; in 1914: *oorlogsbrood*).
Krop'duif, v. –duiven (*soort van duiven, die de krop sterk kunnen opblazen*).
Krop'gezwel, o. –len (*zwelling van de schildklier*): *–gezwellen bij bergbewoners.*
Krop'pen, kropte, h. gekropt (1 *de krop vullen*; *voederen*; *mesten*; 2 *in de krop blijven steken*; 3 Z.-N. *een krop zetten*; fig. *zich aanstellen*): 1 *ganzen –*; 2 *droog brood kropt*; fig. *iets niet kunnen –*, [a]) klaarspelen, [b]) uithouden, verdragen; 3 *kijk eens hoe hij kropt*; nog: Z.-N. *–de vol*, propvol.
Krop'per(d), m. –s (*kropduif*).
Krop'pig, bn.; –er, –st (1 v. peren: *wrang*;

2 *haaldragend*): 1 *een –e peer*; 2 *– om iets zijn.*
Krop'salade, krop'sla, v. (*slaplant, welke een krop vormt*; *gerecht hiervan*).
I. Krot, o. –ten (*armoedig huisje*; *ellendige woning*): *wat een – van een huis!*
II. Krot, v. (Fr. crotte: Z.-N. *modder*; *armoede*): *in de – zitten.*
Kro'tensuiker, v. (*suiker uit bieten*).
Krot'ter, m. –s (Z.-N. *kale mijnheer*).
Kro'zen, kroosde, h. gekroosd (*een duig van een kroos of gergel voorzien*).
Kru'chen, kruchte, h. gekrucht (*kreunen, klagen*; *kuchen*); **–erd,** m. –s (*sukkelaar*).
Kruid, o. –en (1 plantk. *klein gewas met sappige, niet houtachtige stengel*; 2 *welriekende of prikkelende plantendeelen*; *specerij*; 3 Z.-N. *loof van veldvruchten*): 1 *aromatische –en*, b.v. lavendel; *geneeskrachtige –en*, b.v. kamille; zegsw. *er is geen – voor hem gewassen*, hij is ongeneeslijk ziek; *er is geen – voor gewassen*, daar is niets aan te doen; 2 *kaas met –en*; *koek met –en*; z. Kruidkaas, -koek; 3 *– van aardappelen*; **–'achtig,** bn.: *een –e plant*; **–boek,** o. –en (*herbarium*).
Krui'den, kruidde, h. gekruid (1 *met specerij vermengen*; 2 *aardig maken met geestigheden enz.*): 1 *de spijzen –*; 2 *een verhaal –.*
Kruidenier', m. –s (*winkelier, kleinhandelaar in koffie, thee, rijst, meel, zout, zeep, gedroogde vruchten, specerijen enz.*; fig. *kleingeestig, bekrompen mensch*).
Kruideniers'waren, v. mv. (*waren v. d. kruidenier*); **–winkel,** m. –s.
Krui'denwijn, m. (*wijn met aromatische kruiden*: *kaneel, notemuskaat, kruidnagelen*).
Kruiderij', v. kruiderijen (*specerij*).
Krui'dig, bn. en bw.; –er, –st (1 *specerijachtig*; *gekruid*; 2 fig. van personen: *keurig*): 1 *een –e saus*; 2 fig. *een – meisje*, net; *ze is – gekleed*; **–heid,** v. (fig. *keurigheid*).
Kruidje-roer'-mij-niet, o. kruidjes-roer-mij-niet of kruidje-roer-mij-nieten (1 plantk. *een broeikastplant*; Lat. mimosa pudica; 2 fig. *iem., die lichtgeraakt is*): 1 *het – laat bij een lichte aanraking zijn takjes zinken*; 2 *een verwend meisje, een –.*
Kruid'kaas (*gekruide kaas*, b.v. *komijnekaas*); **1** (voorwerpsn.), v. –kazen; **2** (stofn.), v.; **–koek** (*koek met specerijen*; *peperkoek*); **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.; **–kunde,** v. (*botanie*); **–kundige,** m. –n (*botanicus*); **–nagel,** m. –s (*gedroogde bloemknop van de kruidnagelboom*, *specerij*; ook: *de boom*); **–nagelboom*,** m. –en (*boom met altijd groen loof* inz. *op de Molukken, welke de kruidnagels oplevert*; Lat. jambosa caryophyllus); **–noot,** v. –noten (*muskaatnoot*; ook: *pepernoot*); **–tuin,** m. –en (*plantentuin*).
Krui'en 1 krooi of kruide, h. gekrooien, gekruid (*met een kruiwagen vervoeren*): *steenen –*; **2** kruide, h. gekruid (v. rivieren: *losraken en het ijs in schollen voortstuwen*; van het ijs: *voortgestuwd worden en op elkaar schuiven*): *de Waal had al de heele dag gekruid*; als zn. *het – v. de rivier, v. het ijs.*
Krui'er, m. –s (*iem., die met goederen*, oorspr. *te kruien, nu te vervoeren b.v. per wagen, transportfiets enz. de kost verdient*).
Kruif'haar, o. –haren (*gekroesd haar*).
Krui'ig; zie Kruidig 2.
Kruik, v. –en (*aarden vaatwerk*; *metalen flesch, dienende om met heet water gevuld het bed te verwarmen*; *urn, lijkbus*; *gele plomp*): *een water–, een bier–, een wijn–, een olie–*; spreekw. *De – gaat zoolang te water, tot zij breekt* (of: *berst*), men kan zoo lang met een aarden kruik water gaan scheppen, tot zij breekt, fig. men kan lange tijd iets gevaarlijks of verkeerds doen, maar eindelijk loopt het mis; **–'je,** o. –s.
Krui'kar, v. –karren (*kruiwagen*); gew.
Krui'keblad, o. –bladen, –bladeren, –blaren (*gele plomp*; Lat. nuphar luteum).
Krui'ling, m. –s, –en (*kleine, fijne appel*).
Krui'loon*, o. –loonen (*loon voor het kruien*).
Kruim, v. kruimen (*het zachte binnenste van brood, van aardappelen*): zegsw. *daar zit – in*, pit, kern, geest; –pje, o. –s.
Krui'mel, v. –s, –en (*klein stukje kruim*): fig. *geen –(tje) verstand*, geen zier.
Krui'melaar, m. –s (fig. *kleingeestig man*: *gierigaard*): *pietluttige –!* **–ling,** m. –en (Z.-N. *kruimel*).
Krui'melen, kruimelde, h. (1), i. (2) gekruimeld (1 *tot kruimels maken*; 2 *tot kruimels worden*); **–ig,** bn.; –er, –st ([*gemakkelijk*] *in kruimels vallende*): *– brood.*
Krui'men, kruimde, i. gekruimd (*tot kruim worden*; *kruimelen*): *–de aardappels.*
Krui'mig, bn.; –er, –st (*kruimelig, veel kruim gevende*): *– brood, –e aardappelen.*
Kruin, v. kruinen (1 *bovenste deel van het hoofd*; *geschoren bovenste deel v. h. hoofd bij R.-K. geestelijken*; bij uitbr. *hoofd*; 2 *bovenste deel*; *top*): 1 *de – van het hoofd*; *de – krijgen*, tonsuur, z. Kruinschering; *iets in de – krijgen*, in zijn hoofd krijgen; 2 *de – van een berg, een dijk*; *de –breedte van de kade.*
Kruin'punt, o. –en (*schedelpunt, zenith*).
Kruin'schering, v. –scheringen (*het scheren der kruin van R.-K. priesters, als zinnebeeld der doornenkroon*; *tonsuur*).
Kruip'-door-de-tuin, o. (*hondsdraf*).
Krui'pelings, bw. (*al kruipende*): *– naderen.*
Krui'pen, kroop, h. (1, 2, 3), i. (1, 2) gekropen (1 *op handen en voeten of knieën met de buik op de grond zich* [*langzaam*] *voortbewegen*; 2 *zich vlak langs de grond enz. voortbewegen*; 3 ong. fig. *zeer onderdanig voor iem. zijn*): 1 *hij kroop stil naderbij*; *de slangen, wormen –*; bij uitbr. *in bed –*, naar bed gaan; *op een paard –*; fig. *de uren kropen voorbij*, gingen langzaam voorbij; zegsw. z. Bloed, Schulp; 2 *het aardveil kruipt langs de grond*; 3 *voor iem. –.*
Krui'pend, bn. en bw.; –er, –st (1 fig. *al te nederig, zeer overdreven onderdanig*, altijd ong.; 2 *benaming v. e. klasse der gewervelde dieren*): 1 *–e taal, –e manieren*; *hij is – beleefd*; 2 *–e dieren*; zie Reptielen.
Krui'per, m. kruipers (*iem., die kruipt*, b.v. *een kind*; fig. *lage vleier*).
Krui'perig, bn. en bw.; –er, –st (*overdreven deemoedig, zich overdreven vernederend*).
Kruiperij', v. –en (*slaafsche nederigheid*).
Kruip'erwt, v. –en (*zekere kleine erwt*).
Kruip'haantje, o. –s (*krielhaan*); **–hennetje,** o. –s; **–wilg,** m. –en (*zekere kleine wilg*).
Kruipin', m. (Z.-N. v. e. huisje: *krot*).
Kruis*, o. –en, verkl. kruisje, o. –s (1 *voorwerp tot voltrekking der meest onteerende doodstraf bij de Romeinen, bestaande uit twee kruiselings verbonden balken*; *afbeelding v. e. kruis*; 2 *kruisvormig voorwerp*; 3 *kruisvormig teeken* inz. symbolisch godsdienstig;

4 *naam van verschillende vereenigingen* [*met liefdadig doel*], *welke als teeken een kruis hebben*; 5 *ordeteeken*; *teeken in een adellijk wapen*; 6 *muntteeken*; 7 *leed, ramp, wederwaardigheid*; 8 muz. *teeken, dat een noot een halve toon verhoogd moet worden*; 9 *stuit, lendenstreek*): 1 *aan het – slaan*; z. Kruisigen; 2 *het – v. e. garenrol* (touwslager); *het – v. e. anker* (scheepst. nl. bovendeel); 3 *een Oostersch –*, of +, in de rekenk. het teeken *plus*; *een St.-Andreas–* of ×, in de rekenk. het teeken *maal*; *een Latijnsch –* of †, bet. *overleden*, z. Latijnsch; zegsw. *de vijf –jes* (nl. Romeinsch cijfer X) *al achter de rug hebben*, al meer dan vijftig jaar zijn; *een – maken, slaan*; z. Kruisteeken; zegsw. *iem. een – nageven*, blij, dat iem. weggaat en hopend, dat hij niet meer terugkomt; *het – aannemen*, gesch. ter kruisvaart gaan; Z.-N. *de –en*, (land)processie tijdens de Kruisdagen; 4 *het Roode –*; z. Roode-Kruis; z. ook Groene –; 5 *het ijzeren –*; *een ridder–*, ridderorde; *de drie –en in het A'damsche wapen*; 6 *– of munt spelen*, (Z.-N. *kop of letter*), een opwerpspelletje met centen enz.; *– noch munt hebben*, arm zijn; 7 *elk huis(je) heeft zijn –(je)*; *God geeft kracht naar –*; *huizen zijn –en*, van een huurhuis heeft de eigenaar veel leed; *het is een – met dien jongen*; z. Huiskruis; 8 *het – duidt aan, dat de noot een halve toon hooger moet genomen worden*; 9 *het – v. e. paard, ezel*; *pijn in het – hebben*; *e. nieuw – in e. jongensbroek zetten*, deel tusschen de beide pijpen.

Kruis'afdoening, Z.-N. = **–afneming,** v. –en ([*Jezus'*] *afneming van het kruis* inz. *schilderij met dit onderwerp*): *de – van Rubens*; **–arm,** m. –en (*dwarsbalk van een kruis*); **–balk,** m. –en; z. Kruis 1; **–band,** m. –en (*kruiselings over elkaar gelegde strooken papier* [*om drukwerk*]): *iets onder – verzenden*; **–beeld,** o. –en (*kruis, met een Christusbeeld er aan gehecht*; *crucifix*); **–bek,** m. –bekken (*vinkachtige vogel met gekruiste snavel*; Lat. loxia curvirostra); **–berg,** m. (*Calvarieberg*; *rijksopvoedingsgesticht bij Doetichem voor verwaarloosde knapen*).

Kruis'bes, v. –bessen (eig. *kroesbes of kroezelige bes*; *heester met behaarde, groengele bessen, klapbes*; *de vrucht*; Lat. ribes grossularia); **–seboom*,** m.; **–struik,** m. –en.

Kruis'bessenmeeldauw; z. Meeldauw.

Kruis'bestuiving, v. (*bevruchting der stampers met stuifmeel van een andere gelijksoortige plant*).

Kruis'bezie, v. –beziën; **–bezieboom*, –struik,** m. –en; zie Kruisbes enz.

Kruis'bloem, v. –en (bouwk. *steenbloem van vier bladeren, een horizontaal kruis vormend, ornament van torens en gevels*): *de –en op de torens van de Keulsche dom zijn 6.25 m hoog*; z. Fleuron; **–bloemigen,** mv. (*plantenfamilie met 4-bladige kelk en 4-bladige bloemkroon, in een kruis staand*; *cruciferen*): *de vrucht der – is een hauw of hauwtje*; *rapen, radijs, kool zijn –*; **–boog,** m. –bogen (*kruisvormige schietboog met stalen veer*); **–daalder,** m. –s (*naam v. verschillende munten met e. kruis er op*; inz. *Albertus-daalder*, ± *f 2.40*): *de – of Albertijn is geslagen onder Albertus van Oostenrijk als souverein in de Z.-Nederlanden* (1598–1621); **–dagen,** mv. (R.-K.. *3 dagen vóór Hemelvaart*); **–dood,** m. (*de dood aan het kruis* inz. *van Jezus*); **–doorn,** m. –s (*kruisbes*[*sestruik*]).

Krui'selings, bw. (*kruisvormig*; *als, bij wijze v. e. kruis*): *de beenen – over elkaar geslagen*; **–lingsch*,** bn.: *de –e straatjes van het dorpje*, elkaar kruisend; ook: Kruis'lings(ch).

Krui'sen, kruiste, h. gekruist (1 *in de vorm v. e. kruis leggen*; *kruiswijze over elkaar doen gaan*; 2 *lanys twee* [*denkbeeldige*] *lijnen elkaar voorbijgaan*; 3 *elkaar snijden*; 4 *aan het kruis hechten*; 5 van [gewapende] schepen: *heen en weer varen*; 6 v. planten enz.: *laten bevruchten door stuifmeel van andere planten*): 1 *de armen over de borst –*; *met gekruiste beenen*; *de degens –*, met de degen strijden; refl. *zich –*, R.-K. een kruisteeken maken; 2 *elkander –*, elkaar voorbijgaan: *onze brieven, treinen hebben* (*elkaar*) *gekruist*; 3 *die wegen – elkaar*, loopen dwars over elkaar heen; fig. *onze wegen – elkaar*; 4 *Jezus werd gekruist tusschen twee moordenaren*; fig. *het vleesch –* (Bijbel) of *zich –*, zich kastijden; 5 *De Ruyter moest in de Middellandsche Zee –*; 6 *rozen –*; *van gekruist ras*.

Krui'ser, m. kruisers (*snelzeilend, licht oorlogsschip*; ook: *kruisend schip*).

Kruis'gang, v. –en (*open gaanderij met kruisgewelven*; *zuilengang om de binnenhof van oude kerken en kloosters*); **–gebed,** o. –gebeden (R.-K. *gebed, met uitgebreide armen*); **–gewelf,** o. –gewelven (*gewelf, ontstaan door het rechthoekig elkaar laten snijden van twee tongewelven*): *–gewelven van Gotische kerken*; **–haring,** (*haring, gevangen na Kruisvinding, d. i. na 3 Mei*) **1** (voorwerpsn.). m. –en; **2** (stofn.). v.: **–heer*,** m. –heeren (*lid van de geestelijke orde en met de naam van orde van het H. Kruis*, o. a. *de orde in 1211 te Hoey gesticht door Theodorus de Celles*); **–hout,** o. (*hout van een kruis*; *dwarshout*; *kruis*, inz. *het kruis, waaraan Jezus stierf*).

Krui'sigen, kruisigde, h. gekruisigd (*aan het kruis slaan of nagelen, onteerende doodstraf bij de Romeinen, vooral toegepast op slaven*): *6000 slaven werden langs de weg Rome–Capua gekruisigd*; *het vleesch –*; z. Kruisen 4; **–ing,** v. –en: *de – v. Christus*.

Krui'sing, v. –en (1 *paring van dieren van verschillend ras*, ook v. planten; 2 *snijding*): 1 *de – v. paardenrassen*; 2 *de – v. wegen*.

Kruis'jassen, kruisjaste, h. gekruisjast (*kaartspel van vier personen* [*twee paar*], *waarin de jas of boer de hoogste troef is*).

Kruis'jesdag, m. (R.-K. *Aschwoensdag*): de priester brengt op het voorhoofd van de geloovigen palmasch aan, zeggend in 't Latijn: Gedenk, o mensch, dat gij stof zijt en tot stof zult vergaan.

Kruis'ken-A.B.C., o. (Z.-N. *oud A.B.C.-boekje, beginnend met een kruisje*).

Kruis'kerk, v. –en (*kerk gebouwd in de vorm v. e. kruis*): *de St.-Jan in Den Bosch is e. –*; **–kozijn,** o. –en ([*ouderwetsch*] *raamkozijn met kruisbalken*): *–en in 't lood*; **–kruid,** o. (*samengesteldbl. plant in verschillende soorten voorkomende*; Lat. senecio); **–lings(ch)*;** z. Kruiselings(ch).

Kruis'mes, o. –sen (*korte dolk, aan twee zijden scherp*, bij het gevest met een dwarse steng); **–net,** o. –netten (*vierkant vischnet, uitgespannen gehouden aan twee elkaar kruisende buigzame stokken: totebel*); **–offer,** o.

(*het offer door Christus gebracht door zijn kruisdood*); –**paal,** m. –palen (*draaikruis*); –**pand,** o. –en (*deel eener kruiskerk, waar de kruisarmen elkaar snijden*): *op het – van de St.-Jan in Den Bosch staat een koepel*; –**proef,** v. –ven (*een ordale*): bij de – moesten aanklager en beschuldigde een kruis omhoog houden; wie 't eerst de handen liet zakken, had het pleit verloren.

Kruis'punt, o. –en (*snijpunt van lijnen, van wegen enz.*): *Utrecht is een – van spoorwegen*; –**ra,** v. –raas (*ra van de bezaansmast*); –**rad,** o. –raden, –raders (*draaikruis*); –**ridder,** m. –s (*ridder-kruisvaarder*); –**spin,** v. –spinnen (*groote spin met een wit kruis midden op de rug*; Lat. epeira diademata): *het radvormig net der –*; –**staf,** m. –staven (*lange staf met kruis op de top*); –**steek,** m. –steken (*kruiselings gelegde naaisteek*; *touwverbinding in kruisvorm*).

Kruis'teeken*, o. –s (*symbolische handeling, bestaande in het maken of slaan van een kruis* [inz. *van het voorhoofd naar de borst en van de linkerschouder naar de rechterschouder*] *met de rechterhand* [*ook met de duim op voorhoofd, mond en borst*]); –**titel,** m. –s (*schandbord, vermeldend de reden der kruisiging, aan het boveneinde van 't kruis*); z. **I.N.R.I.**; –**tocht,** m. –en (*krijgstocht in de Middeleeuwen tot bevrijding van het H. Land*; ook: *oefeningstocht van schepen*): de eerste – onder Godfried van Bouillon (1096–'99); –**vaan,** v. –vanen (*lange wimpelvlag, hangende aan een kruisstaf*; *vlag, vaan met een kruis*); –**vaarder,** m. –s (*deelnemer aan een kruistocht*); –**vaart,** v. –en (*kruistocht*): *ter – gaan*, aan een kruistocht deelnemen; –**verband,** o. –en (bouwk. *overdwarse verbinding bij metselwerk of een getimmerte*; geneesk. *kruisvormig verband*); –**verbond,** o. (*R.-K. vereeniging tot drankbestrijding*); –**verheffing,** v. (R.-K. *feestdag van 14 September, misschien ter herinnering aan het terugkrijgen door Heraclius van het aan de Perzen verloren gegaan Kruis*); –**verhoor*,** o. –en (*verhoor, door elkander kruisende vragen*); –**vinding,** v. (R.-K. *feestdag van 3 Mei ter herinnering aan het terugvinden van het H. Kruis door Helena, moeder van Constantijn, op Golgotha*); –**vormig,** bn. (*in de vorm van een kruis*); –**vuur,** o. ([*geweer*]*vuur, van verschillende kanten tegelijk, zoodat de kogellijnen elkaar kruisen*): fig. *een – van vragen*, van verschillende kanten, b.v. voor de rechtbank; –**weg,** m. –en (1 z. Statie; 2 *gebedsoefening bij de 14 staties*; 3 *plaats, waar twee wegen elkaar kruisen*): 1 *een – van Toorop*; 2 *de – bidden*; 3 *een wegwijzer op de –*; –**wijze,** –**wijs,** bw. (*op de wijze v. e. kruis*); –**woord,** o. –en (*woord, aan het kruis gesproken*): *de zeven –en van Jezus*; –**zeel*,** o. –zeelen (*helpzeel, draagband. kruiswijs over schouder en rug gelegd*); –**zeil,** o. –en (*middelzeil van de bezaansmast*).

Kruit, o. (*springstof, in 't begin der 14e eeuw uitgevonden door Berthold Schwarz*): *– is een mengsel van salpeter, zwavel en fijne houtskool*; *met los – schieten*, zonder kogels; zegsw. *zijn – drooghouden*, zich gereedhouden tot de strijd; *geen schot – waard zijn*, niets; *al zijn – verschoten hebben*, fig. zijn weermiddelen verbruikt hebben.

Kruit'damp, m. –en (*rook van ontbrand kruit*): *het slagveld hing vol –*; –**doop,** m. (*vuurdoop*); –**fabriek,** v. –en (*inrichting tot het maken van buskruit*).

Kruit'hoorn, –**horen,** m. –s (vero. [*jagers*]*hoorn voor buskruit*); –**kamer,** v. –s (*bewaarplaats van buskruit*); –**magazijn,** o. –en (*bergplaats van kruit*); –**molen,** m. –s (*kruitfabriek*); –**schip,** o. –schepen (*schip, dat kruit vervoert*); –**slijm,** o. (mil. *zwarte aanslag, die na het schieten overblijft in de loop van geweer enz.*); –**toren,** m. –s (*torenvormig kruitmagazijn*); –**wagen,** m. –s.

Krui'ven, het kruifde, h. gekruifd (lit. t. vero. *krullen*): *de golven –*.

Krui'wagen, m. –s (*kruikar, voertuig met één wiel en met twee handboomen*; fig. *voorspraak, voorthelper*): *een – (of: goede –s) hebben*, iem., die ons voorthelpt, steunt, vooral bij het dingen naar een betrekking.

Krui'zeel*, o. –zeelen (*leeren helpzeel* inz. *bij het voortbewegen van kruiwagens*).

Krui'zemunt, –munt', v. (*lipbloemig welriekend kruid*; Lat. mentha aquatica).

Kruk*1 v. krukken, verkl. –je, o. –s (1 *dwarsstuk aan het bovendeel van een voorwerp, werktuig*; 2 bij gebrekkige, lamme menschen: *stok met dwars bovenstuk, krukstok*; 3 *deel eener machine, waarmede stoomtoevoer kan worden afgesloten enz.*; 4 *krukvormig handvat bij een deur, een schel enz.*; 5 *stoel* [*zonder leuning*]): 1 *de – van een spadesteel*; 2 *de arme invalide liep op twee krukken*; 3 *de – draaien*; 4 *de – van een deur*; *de – van een schel*; 5 *de meisjes zaten in de breischool op –jes*; **2** m. en v. krukken (*knoeier, broddelaar*): *hij is een – in zijn vak*.

Kruk'appel, m. –s (Z.-N. *deurknop*).

Kruk'as, v. –assen (*as met een of meer krukvormige bochten, waardoor andere stangen in beweging worden gebracht*).

Kruk'ken, krukte, h. gekrukt (*op een krukje loopen*; fig. *sukkelen*): *hij zal moeten –*.

Kruk'kig, bn. en bw.; –er, –st (*sukkelend*); ook: *Kruk'kerig*: *Grootmoeder wordt –*.

Krul, v. –len (1 van hout: *krulvormig d. i. omgekromd schaafsel*; 2 *het krullen*; 3 *plantenziekte*; 4 *sierlijke, gebogen pennetrek*; 5 *gekruld lokje, haarbundeltje enz.*): 1 *de –len wegvegen*; 2 *er is geen – in het haar*; 3 *de perzik heeft de –*; 4 *een handteekening met fraaie –*; 5 *een weerbarstig krulletje*; *de – in een varkensstaart*; –**bol,** v. –len (Z.-N. bolspel: *bol aan de eene zijde plat, aan de andere zijde afgerond*); –**haar,** o. (*krullende haar*); –**hond,** m. –en (*poedel*).

Krul'ijzer, o. –s (*friseerijzer*).

Krul'kop*, krul'lekop* 1 m. –koppen (*een hoofd met krulhaar*): *wat heb jij een mooie –!* **2** m. en v. –koppen (*iem. met krulhaar*); ook:

Krul'lebol* 1 m. –len; **2** m. en v. –len.

Krul'len, krulde, h. gekruld (1 *in de krul leggen*; 2 *in de krul zijn, komen*): 1 *het haar –*; 2 zegsw. *gekrulde haren, gekrulde zinnen*, de eerste zijn een teeken van wispelturigheid; Z.-N. *– van de pijn, van 't lachen*, zich kronkelen.

Krul'lenjongen, m. –s (timm. *leerjongen*).

Krul'letter, v. –s (*sierlijke schrijf- of wel drukletter*); verg. Trekletter.

Krul'lig, bn.; –er, –st (*uit zich zelf krullend*): *– haar*; zie Krulhaar.

Krul'salade, v. (*salade met krullende bladen*); –**staart,** m. –en (scherts.

varken); **–tabak,** v. (*fijngekorven tabak*).
Krul'tang, v. –en (*krulijzer*).
Krul'ziekte, v. (*plantenziekte, waarbij de bladeren in elkaar krullen*): *de – hebben.*
Krupp'-kanon, o. –nen (*kanon uit de werkplaatsen van Krupp te Essen*). (u = oe).
Kryo . . . , Gr. kryos = ijs.
Kryoliet', o. (Gr. lithos = steen: *mineraal, op ijs lijkende; ijssteen*): *het – wordt gebruikt tot bereiding van aluin, soda en ijsglas.*
Kryptoga'men; z. Cryptogamen.
Kub(be), v. kubben (*het achterste losse deel van een* [*aal*]*fuik*); zie Kib, Kibbe.
Kub'ber*, m. –s (Z.-N. *doffer*).
Kub'boot*, v. –en (*een kleine soort van botter met ronde bodem, zonder dek of vaste roef*).
Kubeeren* (*een getal tot de derde macht verheffen*; ook: *de ruimteïnhoud berekenen*).
Ku'biek 1 bn. (*in teerlingvorm*): *een –e meter,* ook teerlingmeter; **2** o. –en (*teerling; derdemacht*): *tot het – verheffen*; **–getal,** o. –len: *27 is een kubiekgetal,* nl. 3^3; **–wortel,** m. –s (*derdemachtswortel*): *de – uit 1728 is 12.*
Kubis'me, o. (schilderkunst: *alles door hoekige en blokvormen weergeven*).
Ku'bus, m. kuben (Gr.-Lat. *regelmatig zesvlak; teerling; dobbelsteen*); ook, Kube.
I. Kuch, v. kuchen (*droge, lichte hoest*).
II. Kuch, o. (*kommiesbrood*).
Ku'chen, kuchte, h. gekucht (*kort en droog hoesten*): *de oude grijsaard zat te –.*
Kud'de, v. kudden (*menigte, troep* inz. van vee): *een – schapen;* fig. *de – van Christus,* de Christenkerk; verkl. *–ken, –ke, –kes.*
Kuf, v. kuffen (*onaanzienlijke kroeg*); vero.
Kui'er, m. (*wandeling*): *op de – zijn.*
I. Kui'eren, kuierde, i., h. gekuierd (*op zijn gemak wandelen*): *naar M. –.*
II. Kui'eren, kuierde, h. gekuierd (Twente: *kouten*); **–draad,** m. –draden (*telefoondraad*).
Kuif, v. kuiven (1 *opstaande haarbos*; 2 *vederbos op het hoofd*): 1 *een opgezette –*; 2 *een fazant met een –.*
Kuif'aap, m. –apen (*meerkat*).
Kuif'bal, m. –ballen (*bal met veertjes; volant*): *zij had de – geslagen.*
Kuif'eend, v. –en (*toppereend met kuif*; Lat. nyroca fuligula); **–fazant,** m. –en; **–leeuwerik,** m. –en (*soort van leeuwerik*; Lat. galerida c. cristata); **–mees*,** v. –meezen (*soort v. mees*; Lat. parus cristatus mitratus).
Kui'fel, m. (Z.-N. *slungel, lomperd*).
Kui'ken, o. –s (*jong hoen; domme vrouw of meisje, ook wel v. een jongen of man gezegd*).
Kui'kendief, m. –dieven; z. Kiekendief.
I. Kuil, m. kuilen (*gat in de grond*; Z.-N. *stapel hout, die* [*in een kuil*] *tot houtskool verbrand wordt*): spreekw. *Wie een – graaft voor een ander, valt er zelf in,* wie een ander ongelukkig wil maken, wordt het zelf; bij verg. *–tjes in de wangen, een –tje in de kin.*
II. Kuil, m. –en (*zakvormig vischnet; zakvormig onderdeel van sommige vischnetten*): *de –en zijn van zeer fijne mazen.*
Kuil'dek, o. –dekken (scheepst. *dek, dat in 't midden der lengte een laagte heeft*).
Kui'len, kuilde, h. gekuild (landb. *in een kuil doen om op te bergen*): *aardappels –.*
Kui'ler, m. –s (*schip, dat met de kuil vischt*).
Kuil'haring, –en (*haring, met de kuil gevangen*): *$14^1/_2$ tal –.*
Kuil'korvet, v. –ten (*verouderd scheepstype, korvet met kuildek, met 28 stukken*).
Kuil'visscher*, m. –s (*visscher op haring in de Zuiderzee, die met de kuil vischt*).
Kui'men, kuimde, h. gekuimd (Z.-N. gew. *kuchen, kreunen, kermen*).
Kuip, v. kuipen (*houten of metalen vat*; Z.-N. scherts. *preekstoel*): *een bad–, vleesch–*; zegsw. *hij weet niet, welk vleesch hij in de – heeft,* met welke menschen hij te doen heeft.
Kuip'bad, o. –baden (tegenover douchebad: *een bad in de badkuip*).
I. Kui'pen, kuipte, h. gekuipt (*een kuip maken; in de kuip doen*); misschien = – **II.**
II. Kui'pen, kuipte, h. gekuipt (*intrigeeren, arglistige middelen aanwenden, in 't geheim samenspannen, met listige kunstgrepen invloed of voordeel trachten te winnen*).
I. Kui'per, m. –s (*vaten- of tonnenmaker*).
II. Kui'per, m. –s (*intrigant, omkooper*).
I. Kuiperij', v. –en (*het kuipen; werkplaats*).
II. Kuiperij', v. –en (*intrige, listig bedrog*).
Kui'persambacht, o.; **–bedrijf,** o.; **–dissel,** m. –s; **–gereedschap,** o. –pen; **–haak,** m. –haken (*klemhaak*).
Kuip'ijs, o. (Z.-N. *bomijs*); zie ook Daken.
Kuis, v. kuizen (*zeer jonge koe*).
Kuisch* 1 bn. en bw.; –er, meest – (*rein, zuiver; eerbaar; maagdelijk*): *–e taal*; Bijb. *de –e Suzanna, een –e Jozef*; *– leven*; **2** m. (Z.-N. *schoonmaak*): *de groote –.*
Kui'schen*, kuischte, h. gekuischt (Z.-N. of gew. *reinigen*): *de hoenders – pluim en kuif; hennep –; de tafel –*; zie Gekuischt.
Kuisch'heid*, v. (*reinheid; deugd* [*der eerbaarheid*]): *de gelofte van –.*
I. Kuit, v. –en (ontl. *het vleezige achterdeel van het onderbeen*); misschien = Kuit **II.**
II. Kuit, v., gew. ook o. –en (*vischzaad, ·vischeitjes*): *– schieten, haring zonder –*; verg. Maatjesharing; zegsw. zie Haring.
III. Kuit(e), v. (Z.-N. of vero. *biersoort*).
Kuit'been, o. (*been, achter het scheenbeen*).
Kuit'broek, v. –en (*kniebroek*); z. Culotte.
Kui'tendekker, m. –s (*zeer lange, afhangende* [*pandjes*]*jas*); **–flikker,** m. –s: zegsw. *een – slaan,* een luchtsprong maken.
Kui'ter, v. kuiters (*wijfjesvisch, kuitvisch*).
Kuit'gesp, m. –en (*gesp aan de ondersluitband der kniebroek*): *–en van zilver.*
Kul, v. (*nonsens*): *wat flauwe –!* Z.-N. m. *zatte –*, dronkaard; **–koek,** v. (*flauwiteit; fopperij*).
Kulas', v. kulassen (*achterste deel v. e. vuurmond*); Fr. culasse v. cul = achterste.
Ku-Klux'-Klan, v. (*geheime vereeniging in N.-Amerika, die zich thans o. a. ten doel stelt de overheersching van het blanke ras, ontstaan na de Slavenoorlog 1861–65, met protestantsch-nationalistische tendenzen*).
Kul'der, m. –s (Z.-N. *weesjongen te Gent*).
Kul'len, kulde, h. gekuld (Z.-N., gew., volkst. *foppen, bedriegen*).
Küm'mel, v. (Duitsch, oorspr. Arab.: *likeur, uit karwijzaad gestookt*): *een glaasje –.*
Kun'de, v. (*welgeordende kennis in eenig vak van wetenschap*); vooral in samenst. b.v. *natuur-, meet-, werktuigkunde.*
Kun'dig, bn.; –er, –st (*bedreven; ervaren; geleerd; wetende*): *een – man, een – onderwijzer, hij is der zake –*; verg. Deskundig; **–heid,** v. –heden (*kennis*): *nuttige –heden.*
Kun'ne, v. (*geslacht, sekse*): *personen van beiderlei –; ouderdom noch – werd gespaard,* grijsaards noch vrouwen.

Kun'nen, kon of konde, h. gekund (1 *in staat zijn, bij machte zijn, vermogen; mogelijk zijn*; 2 hulpww. van wijze): 1 *hij kon niet meer spreken; dat kan niet,* is niet mogelijk; *dat kan hij (zich veroorloven); tegen iets –,* iets kunnen verdragen, uitstaan; *ergens niet uit –,* het niet begrijpen; 2 *hij kan wel verongelukt zijn,* het is mogelijk, dat.

Kunst, v. kunsten (eig. *het kunnen*: 1 *verkregen vaardigheid in het een of ander*; 2 *het vermogen schoonheid te scheppen en aesthetisch genot op te wekken*; 3 *kunstwerk; wat door menschen is gemaakt,* in tegenst. met *hetgeen door de natuur is gemaakt*; 4 *vaardigheid, handigheid*; 5 *dressuur*; 6 *vingervlugheid, kunstmiddel, kunstgreep*; 7 *frats*): 1 *de – van koken, van schermen, voetballen*; 2 *de – van Rubens; de schoone –en,* nl. bouw–, schilder–, muziek en poëzie; *de beeldende –en,* de schilder–, beeldhouw–, teeken–; België: *Ministerie van wetenschappen en –en*; 3 *een tentoonstelling van oude en nieuwe –,* kunstwerken van oude en hedendaagsche meesters; 4 *hebben is hebben, maar krijgen is de –; hij verstaat de - om; dat is geen –*; 5 *de hond leert –en*; 6 *–jes met de kaart; dat is nu juist de –; –en maken,* proeven van behendigheid geven; 7 *hou maar op met die (malle) –en*; z. Necromantie, Vrije Kunsten.

Kunst'aas, o. (*nagemaakt aas*): *men vischt op forellen met –,* b.v. *nagemaakte paardenvliegen*; **–academie,** v. –s, –miën (*hoogeschool voor beeldende kunsten*); **–arm,** m. –en (*kunstmatige arm, arm van hout of metaal ter vervanging van het natuurlijke lichaamsdeel*); **–been*,** o. –en; **–bloem,** v. –en (*nagemaakte bloem*); **–boter,** v. (tegenst. *met natuurboter* b.v. *margarine*); **–draaier,** m. –s (*werkman, die fijne kunstige voorwerpen b.v. van ivoor, hout enz. draait*); **–drift,** v. (lit. t. *natuurlijke aandrift voor kunst*).

Kun'steloos*, bn., bw.: –loozer, –t (eig. *zonder kunst*; fig. *natuurlijk, ongedwongen*): *het kunstelooze lied der vogels,* eenvoudig; de tegenst. is: *gemaakt, gekunsteld*; **–'heid,** v.

Kun'stenaar, m. –naars, –naren (*iem., die een der schoone kunsten beoefent*; ook: *iem. bedreven in zijn vak*): *Rembrandt was een – met het penseel*; **–ares',** v. –sen.

Kun'stenmaker, m. –s (*iem., die gymnastische toeren* [ook: *goocheltoeren*] *verricht*).

Kunst'gebit, o. –gebitten (*een stel valsche tanden*): *met – en pruik.*

Kunst'genoot*, m. –genooten (*kunstbroeder*); vr. **–e*,** –n; **–genootschap,** o. –pen (*vereeniging van kunstenaars*); **–genot,** o. (*genot door de schoone kunsten gegeven*); **–geschiedenis,** v. –sen (*geschiedenis der schoone kunsten*); **–gevoel,** o. (*kunstzin*); **–gewrocht,** o. –en (*groot kunstwerk*); **–greep,** m. –grepen (*handgreep*; fig. *listige streek*); **–handel,** m., in bet. 2 –s (*handel in kunstvoorwerpen*: *schilderijen enz.*; *de winkel*).

Kun'stig, bn. en bw.; –er, –st (*vol kunst; met kunst vervaardigd; handig*): *een bankbiljet – namaken; een – nest bouwen; kraaien – nabootsen*; **–lijk,** bw. (*op kunstige wijze*).

Kunst'ijs, o. (*ijs, gemaakt door of in een ijsmachine*): *een blok –*; **–ivoor,** o. (*nagemaakt ivoor*): *een beeldje van –*; **–juweeltje,** o. –s (*iets voortreffelijks op 't gebied van kunst*): *deze miniatuurportretten zijn –s*; **–kabinet,** o. –ten (*vertrek, gebouw, waarin voorwerpen van kunst, b.v. beeldhouwwerken of schilderijen, tentoongesteld zijn*); **–kenner,** m. –s (*iem., die verstand heeft van voorwerpen van kunst en de waarde er van weet te schatten*); **–keu'rig,** bn. en bw. (*keurig in zake kunst*): *hij* (de Winter) *zweeft – op de baan de schaatsenrijders voor*; **–kooper*,** m. –s (*kooper en verkooper van kunstvoorwerpen* inz. *schilderijen*); **–licht,** o. (*alle licht behalve dat van zon, maan of sterren*): *met – studeeren*; **–liefde,** v. (*liefde voor of tot de kunst*); **–lievend,** bn.; –er, –st (*de kunst beminnend; de kunst bevorderend*): *–e leden v. e. zangvereeniging,* niet-werkend; ook: –lie'vend.

Kunst'magneet, m. –magneten (*door strijking, steeds in dezelfde richting, van week ijzer, met een natuurmagneet of met een andere kunstmagneet vervaardigde magneet*).

Kunst'marmer, o. (*nagemaakt marmer*).

Kunstma'tig, bn. en bw.; –er, –st (*volgens de regelen der kunst, niet volgens de natuur; nagemaakt; onnatuurlijk; gedwongen*): *de –e opschik onzer begraafplaatsen; –e vischteelt; –e voeding; – gezuiverde olie.*

Kunst'mest, m. (*kunstmatig* inz. *chemisch bereide mest*); **–meststoffen,** v. mv. (*soorten van kunstmest*); z. Chilisalpeter; **–middel,** o. –en (*geen natuurlijk middel; trucje, handigheid, slimmigheid*); **–moeder,** v. –s (*deel eener broedmachine*); **–naaldwerk,** o. –en: – is een borduurwerk met zijde, met gouddraad enz.; **–nijverheid,** v. (*nijverheid, met kunst gepaard*); **–oog*,** o. –en ([*glazen*] *oog, dat een ontbrekend oog vervangt*); **–rechter,** m. –s (*bevoegde kunstbeoordeelaar*): *als – optreden*; **–reis,** v. –reizen (*rondreis v. e. beroemd zanger, tooneelspeler enz.*); **–rijden** (*bij het* [*schaatsen*]*rijden, mooie, kunstige figuren maken*); **–rijder,** m. –s; **–schilder,** m. –s (*kunstenaarschilder,* tegenst. v. huisschilder); **–stuk,** o. –ken (*werk met kunst gemaakt of bewerkt; meesterstuk* b.v. *een fraai schilderij*).

Kunst'term, m. –en (*technische term*); **–vaar'dig,** bn.; –er, –st (*bekwaam, vaardig uit aanleg, of bedreven in het technisch gedeelte eener kunst*); **–vaar'digheid,** v.; **–veiling,** v. –en (*verkoop van voorwerpen van kunstwaarde,* b.v. *schilderijen, beeldhouwwerken enz.*); **–verzameling,** v. –en (*verzameling van kunstvoorwerpen*); **–vorm,** m. –en (*uiterlijke vorm van een kunstvoortbrengsel*): de – bestaat in klanken (dichtkunst, muziek), of in kleur en lijn (schilder-, beeldhouwkunst), **–werk,** o. –en (*voorwerp of zaak van kunst*); **–wijn,** m. –en (*kunstmatig gefabriceerde wijn; namaak van wijn*); **–woord,** o. –en (*technische term*); **–woordenboek,** o. –en (*woordenboek van technische termen*); **–zin,** m. (*smaak en gevoel v. h. schoone i. d. kunst*).

Kuras', o. kurassen (Fr. cuirasse [cuir = leer]: *borstharnas,* oorspr. *van leer*).

Kurassier', m. –siers (Fr. cuirassier: *cavalerist met helm en borstharnas*); **–slaars,** v. –laarzen (*laars met hooge schacht*).

Kur'huis enz.; z. Koerhuis enz. (u = oe).

Kurieus'; zie Curieus.

Kurk, Sp. cor'cho, Lat. cortex = schors **1** v. stofn. (*zacht, poreus weefsel* inz. *van de kurkeik*): *zolen van –; zoo droog als (een) –*; **2** v. –en voorwerpsn. (1 *stop op flesch of kruik*; 2 *stuk kurk b.v. bij een vischnet om dit te laten drijven; reddingsboei*): 1 *naar de –*

smaken; 2 *dat is de –, waarop de zaak drijft*; z. Stop(sel); –**droog,** bn. (*zeer droog*).

Kurk'eik, m. –en (plantk. *eik, wiens schors een kurklaag heeft*; Lat. quercus suber).

Kur'ken 1 kurkte, h. gekurkt (*een kurk op een flesch of kruik doen*): *bierflesschen machinaal –*; **2** bn. (*van kurk*): *– zooltjes.*

Kur'kengeld, o. –gelden (*het geld, dat men een hotelhouder voor elke flesch moet betalen, zoo men er eigen wijn drinkt*).

Kurk'ketrekker, m. –s (*werktuig om een flesch of kruik te ontkurken*; bij verg. *gekrulde lok*; *krom gegroeid mensch*).

Kurk'tang, v. –en (1 *metalen tang, waarvan de bek met kurk is bekleed*; 2 *tang om kurken samen te knijpen*; in deze bet. ook Kurketang): 1 *reageerbuizen vasthouden met een –*; 2 *zet de kurk even tusschen de –.*

Kur'kuma, v. (*geelwortel*; z. ald.).

Kurk'zeil, o.; zie Linoleum.

Kur're 1 o. –n, –s (Z.-N. gew. *varken, big*); **2** v. (*ingewanden*).

Kur'saal, m. –sälen; zie Koerzaal.

Kur've, v. –n; zie Curve.

Kus, m. kussen (*zoen*): *een – geven*; –**'handje,** o. –handjes (*groet, waarbij men de eigen groetende hand kust*): *kind, geef oom een –.*

I. Kus'sen, kuste, h. gekust (*e. kus, kussen geven, drukken op*): *zijn kind –, iems. hand –.*

II. Kus'sen, o. –s (*min of meer vierkante, met dons, kapok enz. opgevulde zak om op te zitten, het hoofd te laten rusten enz.*: *bedde-, hoofd-, zit-, stoelkussen*; Z.-N. *kantkussen*; bij verg. in allerlei toepassingen): zegsw. *op het – zitten*, lid [a]) van de raad, [b]) van een bestuur; ook: *op het – komen.*

I. Kust, v. (*verkiezing*): alleen gebruikelijk in: *te – en (te) keur*, naar volle keus.

II. Kust, v. –en (*strand*; *oever*; *strook land langs de zee* [ook bij groote rivieren]): *rotsige –en*; *een steile –*; *een lage –*; zie ook Kaper **I**; –**batterij',** v. –en (*batterij tot verdediging der kust*); ook: Kust'batterij; –'**bewoner,** m. –s (*bewoner der [zee]kust*).

Kus'ting, v. –en (*hypotheek*); –**brief,** m. –brieven (*hypotheekakte, pandbrief*).

Kust'licht, o. –en (*licht, dat ten behoeve der scheepvaart aan de kust brandt*); –**lijn,** v. –en (*lijn, welke de kust v. e. land maakt*; *lijn, waarin schijnbaar land en zee samenkomen*); –**meer,** o. –meren; z. Haf, Lagune; –**rif,** o. –fen (*rif bij een kust*); –**staat,** m. –staten (*rijk aan de kust der zee*): *Nederland is een –*; –**streek,** v. –streken (*landstreek aan de kust*); –**vaarder*,** m. –s (scheepst. *koopvaardijschip, varend tusschen twee of meer steden der kust*; *de kapitein*); –**verlichting,** v. (*kustlichten, vuurtorens*); –**versterking,** v. –en (mil. *forten, batterijen enz. aan de kust*); –**wacht,** v. (*de gezamenlijke bewakers eener kust*); –**wachter*,** m. –s (*bewaker eener kust b.v. tegen smokkelarij*; *schip, dat de kust bewaakt*).

Kuts, m. –en (Z.-N. *opkooper op het land*).

Kuun, v. (*boonenkruid*); zie Keule.

I. Kuur, v. kuren (*geneeswijze*): *een bad–, melk–, druiven–, vermagerings–doen, volgen.*

II. Kuur, v. kuren (*gril, nuk*; Z.-N. *streek*): *wat een –!* waarsch. = Kuur **I.**

Kwaad* 1 bn. en bw.; in bet. 1 erger, (het) ergst, in bet. 2 kwader, (het) kwaadst (1 *slecht*; *verkeerd*; 2 *boos, toornig*): 1 *het is – weer*; *dat is (lang) niet –*, vrij goed; *dat ziet er niet – uit*; *te kwader ure*; *te kwader trouw*, oneerlijk, slecht wetens en willens, met boos opzet; *kwade betaler*, wanbetaler; *zoo goed en zoo –, als het kon*; *ik meen het niet – met u*: *de boeren hadden een – jaar*, nadeelig; zie ook Krijgen **I**; 2 *ik ben – op u*; *hij wordt licht –*; *uw vader was kwader dan de mijne*; *uw oom maakte zich het kwaadst van allen*; *hij keek erg –*: Z.-N. *– vleesch*, wild; *– kruid*, onkruid; Z.-N. *het – hebben*, hard moeten werken; **2** o., in bet. 2 kwaden (1 *het nietgoede*: *het slechte, verkeerde*; 2 *kwade handeling, kwade zaak, nadeel, letsel enz.*): 1 *geen – van goed kunnen onderscheiden*; *iem. iets ten kwade duiden*, het hem kwalijk nemen; *dat is uit den kwade*; 2 *een noodzakelijk –*; *ik wensch hem geen –*, geen onheil; *dat zal u – doen*, nadeel; zegsw. *men moet van twee kwaden het minst erge* (of: *het beste*) *kiezen*, bij gedwongen keus tusschen twee kwade zaken, moet men de minst kwade kiezen; Z.-N. *uit den kwade zijn*, buiten gevaar, uit de zorgen; zie Prins.

Kwaadaar'dig, bn. en bw.; –er. –st (1 *boos van aard*; *geneigd tot het kwade*; 2 *verderfelijk*; *gevaarlijk*): 1 *een –e hond*; 2 *een – abces*; –**aar'digheid,** v. (*boosheid, toorn*).

Kwaad'doener, m. –s (*iem., die kwaad doet*; minder sterk dan misdadiger); –**doenster,** v. –s.

Kwaad'heid, v. (*het kwaad zijn*).

Kwaad'perterij, v. –en (Z.-N. *kattekwaad*).

Kwaad'schiks, bw. (*met onwil*; *ongaarne*): *goedschiks of –*, tegen wil en dank.

Kwaad'spreken, sprak –, h. kwaadgesproken (*opzettelijk het slechte of kwade van iem. vertellen*); –**spreker,** m. –s; –**spreekster,** v. –s. Opm. Bij *lasteren* denkt men meer aan *valsche* beschuldigingen.

Kwaadspre'kend, bn.; –er, –st ([*gaarne*] *het kwaad van iem. vertellend*): *–e lieden.*

Kwaad'tong*, m. en v. –en (Z.-N. *kwaadspreker, -spreekster*).

Kwaadton'gig, bn. (*kwaadsprekend*): *–e Leentje, wat heeft Wouter u liefgehad!*

Kwaad'vogel, m. –s (Z.-N. *sperwer*).

Kwaadwil'lig 1 bn., bw.; –er, –st (*het kwaad willende, onwillig tot het goede, wederstrevend*): *–e werkstakers*; *–e verlating*, rechtst. „het zonder wettige oorzaak verlaten van den eenen echtgenoot door den anderen"; **2** –**e,** m. –n (O.-I. *opstandeling* inz. van Atjehers gezegd): *twee –n werden neergelegd*; –**heid,** v.

Kwaad'zeer, o. (Z.-N. *hoofdzeer, favus*).

Kwaal, v. kwalen (1 *slepende ziekte*; 2 *bederf, ramp*; 3 *pijniging*; *kwelling*): 1 *een – hebben*; *mijn oude –*; *Jezus genas er velen van ziekten en kwalen*, Luc. 7 : 21; 2 *de – van onze tijd*; 3 *helsche kwalen lijden.*

Kwab, kwab'be, v. kwabben (*weeke klomp vet of vleesch*; *puitaal*): *de hals– van runderen*; –**big,** bn.; –er, –st (*met kwabben*).

Kwab'aal, m. –alen (*puitaal*).

Kwab'wangen, v. mv. (*dikke, hangende wangen*): *een dikke heer met –.*

Kwadraat', o. –draten (1 *quadraat, vierkant*; 2 *het product v. e. met zich zelf vermenigvuldigd getal*; *tweede macht*): 1 *teeken een –*; 2 *het – van twee is vier*; fig. *een ezel in het –.*

Kwadrant', o. –en; zie Quadrant.

Kwajon'gen, m. –s (*deugniet*; *aap, snotneus*).

Kwajon'gensachtig, bn. en bw.; –er, –st (*gelijk of als een kwajongen*): *op –e manier*;

zich – aanstellen; **–streek,** m. –streken (*ondeugende daad v. e. kwajongen*; *kattekwaad*).
I. Kwak, m. –ken (*kleine reigersoort*; Lat. nycticorax n. nycticorax).
II. Kwak, v. –ken (*vischschuit op d. Zuiderzee*).
III. Kwak 1 tw. (*klanknabootsend woord voor het geluid van kikvorschen, het neerploffen van weeke massa's enz.*): *rekkekkek – –!* **2** m. (1 *zulk een geluid*; 2 *een hoop, hoeveelheid*): 1 *met een – viel hij op de grond*; 2 *een heele –*.
IV. Kwak, m. –ken (Z.-N. *jenever*; *een borrel*): *een kwaksken*.
Kwa'ken, kwaakte, h. gekwaakt (*het geluid laten hooren van de kikvorschen, eenden enz.*; fig. *luidruchtig babbelen*).
Kwa'ker, m. –s (Eng. van to quake = sidderen nl. door de goddelijke inspiratie: *lid v. e. godsdienstige sekte, gesticht door George Fox in 1650*): *de –s in N.-Amerika*.
Kwak'kel, m. –s, –en (*kwartel*; Z.-N. *leugen, valsch nieuws*); –tje, o. –s.
Kwak'kelen, kwakkelde, h. gekwakkeld (*sukkelen*; Z.-N. *waggelen*; *niet doorvriezen*): *veel – met de kinderen*; **–winter,** m. –s (*slappe winter*); **–ziekte,** v. –n (*sleepende ziekte*).
Kwak'ken, kwakte, h. (1), i. (2) gekwakt (klankn. 1 *ploffend werpen*; 2 *ploffen*; *een kwak laten hooren*): 1 *iets tegen de grond –*; 2 *de groen-wollen tochtdeur kwakte dicht*.
Kwak'vorsch*, m. –en (*kikvorsch*); gew.
Kwak'zalven, kwakzalfde, h. gekwakzalfd (afl. van *kwakzalf*, prulzalf: *onbevoegd geneesmiddelen voorschrijven of ter hand stellen*; ook: *bedriegen, foppen*); **–zalver,** m. –s (*iem., die onbevoegd* [*niets helpende*] *geneesmiddelen met veel ophef verkoopt of aanwendt*; *boerenbedrieger*); **–zalverij,** v. –en (*boerenbedrog*; *kwakzalversmiddel*); ook: –zalverij'.
Kwal, v. kwallen (*klok- of paraplyvormig neteldier*; [*groen*] *glazen reuzenoog in het plaveisel ter regeling v. h. verkeer*); ook, *Kwalle*.
Kwa'lijk, bn. en bw. (*niet goed, niet wèl*): *neem me niet –*, pardon! *iets – nemen*, euvel opnemen; *– worden*, onpasselijk; *– rondkomen met zijn salaris*, bezwaarlijk; **–heid,** v. (Z.-N. *onpasselijkheid, bezwijming*).
Kwaliteit', v. kwaliteiten; z. Qualiteit.
Kwalm, m. (*dikke damp, vettige walm*).
Kwal'men, kwalmde, h. gekwalmd (*walmen*).
Kwal'ster, m. –s (*fluim, rochel, speeksel*).
Kwal'steren, kwalsterde, h. gekwalsterd (*uitspuwen van slijm, speeksel enz.*); plat.
I. Kwan'selen, kwanselde, h. gekwanseld (ongunstig: *ruilhandel drijven*; *ronselen, knoeiend ruilen*); **–aar,** m. –s (*schacheraar*).
II. Kwan'selen, kwanselde, h. gekwanseld (Z.-N. 1 *zwalpen*; 2 *morsen*): 1 *het water kwanselt in de emmer*; 2 *bier op de vloer –*.
Kwansuis', soms **Kwanswijs',** bw. (*in schijn, voor de leus*): *zij las –*.
Kwant, m. –en (*snaak*; *vroolijke Frans*).
Kwantiteit', v. kwantiteiten; z. Quantiteit.
Kwapsch*, bn. (*ongesteld*); zie Kwipsch.
Kwar'rel, m. –s (*misgroeide vrucht*; *rommel*).
Kwar'relig, bn. (van vruchten: *misgroeid*).
Kwart 1 o. kwarten (1 *vierendeel*; 2 *vierde deel v. e. uur, kwartier*): 1 *een – peer*; 2 *– over tien*; **2** v. kwarten (muz. 1/4 *heele noot*); Lat. quarta (pars) = vierde (deel).
Kwartaal', o. kwartalen (Lat. quartale: 1 *vierendeeljaars*; 2 *hetgeen in een – moet betaald enz. worden*): 1 *per – betalen*; 2 *het eerste – is betaald*.
Kwart'anker, o. –ankers (1/4 *anker wijn of* 1/4 *van 45 flesschen*).
Kwar'tel, m. kwartels (*trekvogel, een soort van patrijs*; Lat. coturnix c. coturnix): *zoo vet als een –*; *zoo doof als een –*; z. Doof; **–koning,** m. –en; z. Wachtelkoning.
Kwartet', o. –ten (It. quartetto, v. Lat. quartus = vierde: *vierstemmig muziek- of zangstuk*; ook: *de vier spelers of zangers*): *een muziek– bestaat uit een 1e en 2e viool, een altviool en een violoncel*; *een zang– uit een 1e en 2e tenor, een bariton en een bas*; *een dubbel –*, een ensemble van 2 × 4 dier personen.
Kwart'gulden, m. –s (1/4 *gulden, f 0.25*).
Kwartier', o. –en, in bet. 7 gmv. (Fr. quartier, Lat. quartarium: 1 *vierendeel*, inz. *van een uur*; 2 *bovenwoning*; Z.-N. [*gemeubileerde*] *kamers*; 3 *stadswijk*; 4 *onderdeel v. e. wapen*[*schild*], *bewijs van adeldom*; 5 *schijngestalte, phase der maan*; 6 *streek, landstreek, oord*; 7 *lijfsgenade*; 8 *tijdelijke huisvesting v. e. soldaat*): 1 *het is een – gaans, – vóór zes*; 2 *dat is een ruim –*; 3 *in welk – van de stad woont hij?* 4 *in e. wapenschild kunnen tal van –en zijn*; 5 *het eerste, het laatste –*; 6 *het – van Nijmegen*; 7 zegsw. *geen – geven*, mil. geen lijfsbehoud schenken; *om – vragen*; 8 *in – liggen*; *de winter–en betrekken*.
Kwartier'maker, m. –makers (mil. *vooruitgezonden militair, die voor de kwartieren, de nachtverblijven der troepen heeft te zorgen*).
Kwartier'meester, m. –meesters (mil. *officier van administratie*; marine: *een schepeling met de rang van korporaal*).
Kwartijn', m. –en (*boek i. kwarto-formaat*).
Kwart'je, o. –s (*kwartgulden*; *kwartanker*).
Kwart'jesvinder, m. –vinders (*oplichter, flesschentrekker, bedrieger*; *valsche speler*).
Kwar'to-formaat, o.; zie Quarto; *het – wordt aangeduid door* 4°.
Kwarts, o., (soorten) –en (Duitsch: Quarz; *mineraal, verbinding van kiezel en zuurstof*); **–'achtig,** bn. (*als kwarts*); **–lamp,** v. –en: *bestralen met een –*.
Kwas'siehout, o. (*bitterhout uit Guyana, Suriname enz., naar Kwassi, den neger, die de koortswerende kracht er van bekend maakte*; Lat. quassia amara en picraena excelsa).
I. Kwast*, m. –en (*knoest in 't hout*; *harde plaats in het marmer*): *die plank zit vol –en*.
II. Kwast*, m. –en (1 *borstelbundel aan een stok* als gereedschap; *dik penseel*; 2 *bundel haren, draden, van boven samengebonden*; *franje tot een bundel verdikt*): 1 *een verf–, een wit–, een schilders–*; *dat mag wel een –je hebben*, mag wel eens geverfd worden; 2 *de –en v. e. gordijn*; etymologisch = Kwast **I.**
III. Kwast*, m. –en (*zot, gek, modepop, kwastelorum, malle vent, kwibus*): *verwaande –!*
IV. Kwast*, v. –en (Eng. [lemons]squash = [limoen]pap: *drank, uit citroensap met water en suiker*; *glas met kwast*).
Kwastelo'rum, m. –s (*kwast* **III**, *kwibus*).
Kwas'terig, bn. en bw.; –er, –st (*ingebeeld, verwaand, zonderling* b.v. *in kleeding*): *een – jongmensch*; *zich – aanstellen*; **–heid,** v.
Kwas'tig, bn.; –,er –st (*knoestig*): *– hout*.
Kwats, v. –en (Z.-N. *gezwel, kwab*).
Kwa'tong; zie Kwaadtong.
Kweb, v. –ben (Z.-N. *moerassige grond*).
Kweb'bel*, v. en m. –s (*kletskous*).
Kweb'belen, kwebbelde, h. gekwebbeld (*veel en rad praten*): *de vrouwen zitten weer te –*.

Kwed'del, m. –en, –s (Z.-N. *kertel*; z. ald.).
Kwee, v. kweeën (*appelachtige plant met gele welriekende vruchten*; *de vrucht*); –tje, o. –s.
Kwee'appel, m. –s, –en; z. Kweepeer; –**boom*,** m. –en (Lat. cydonia vulgaris).
I. Kweek, v.; zie Kweekgras.
II. Kweek, v. (*kweekschool*).
III. Kweek, m. (Z.-N. *het kweeken* in bet. 1; *kweekerij*; *wat gekweekt wordt*).
Kwee'keling*, m. en v. –en; voor het v. ook –**e*** (*jongmensch, dat voor eenig ambt* inz. *voor het onderwijs opgeleid wordt*).
Kwee'ken*, kweekte, h. gekweekt (1 van planten: *de wasdom bevorderen*; *zaaien of poten en verzorgen*; in Z.-N. volkst. ook van dieren en kinderen, vandaar *opvoeden*; 2 *doen ontstaan, bevorderen*): 1 *boomen, bloemen* –; 2 *deugd en goede zeden* –; *rente* –; –**er***, m. –s (*iem., die iets kweekt*, meest in samenst.); –**erij'***, v., in bet. 2 en 3 –en (1 *het kweeken van planten*; 2 *het bedrijf*; 3 *de plaats v. h. kweeken*): 1 *de – v. tomaten*; 2 *hij leeft v. de – v. bolbloemen*; 3 *in de* –.
Kweek'gras, o. (*kruipende tarwe, onkruid in bouwland en in tuinen*; Lat. triticum repens).
Kweek'school, v. –scholen (*vakschool, opleidingsschool*): *een – voor onderwijzers.*
Kweekwee', v. (Mal. [*allerlei*] *gebakjes*).
Kwee'len*, kweelde, h. gekweeld (*lieflijk zingen*, [*eenigszins weemoedig*] inz. *van vogels*).
Kween, v. kwenen (*onvruchtbare koe*; Z.-N. *knorrige, oude vrouw*).
Kwee'peer, v. –peren (*peervormige vrucht van de kweeboom*).
Kweern, v. kweernen (*handmolen*).
Kweer'nen, kweernde, h. gekweernd (*met een handmolen malen*; fig. [*her*]*kauwen*).
Kweesterij', v. –en (*vrijerij*); gew. (Tessel).
Kwe'ken, kwek'ken; zie Kwaken.
Kwel, v.; zie Kwelwater.
Kwel'dam, m. –dammen (*dam, dijk op eenige afstand langs de binnenzijde v. d. dijk aangelegd en daarbij aansluitend*): *een – dient tot keering van het kwelwater.*
Kwel'der, v. –s (Groningen, Friesland: *grond buiten de dijk, rijp voor inpoldering, bij hooge vloed onderloopend*; *gors, schor*).
Kwel'duivel, m. –s (*plaaggeest*).
Kwel'geest, m. –en (*plaaggeest*).
Kwel'len, kwelde, h. gekweld (*plagen, ongemak veroorzaken*; *lastig vallen*; *pijn doen*): *door wroeging gekweld*; *dieren* –; refl. *zich* –, zich het hoofd breken; *kwel u daar niet mee*; –**ler,** m. –s; –**ling,** v. –en.
Kwelm, m. (Z.-N. *grondlaag met grondwater*; *grondwater*).
Kwel'water, o. (*water, dat de* [*rivier*]*dijken doorlaten* inz. *bij hooge waterstand*).
Kwel'ziek, bn.; –er, –st (*plaagziek*).
Kwel'zucht, v. (*plaagzucht*).
Kwen'del, v. (*wilde tijm, heidebloem*).
Kwer'del, Z.-N.; zie Kwed'del.
Kwes'tie, v. kwesties (*vraag*; *geschil, ruzie*); zie Quaestie, Quaestieus.
Kwets, v. –en (*langwerpige blauwe pruim*).
Kwets'baar, bn.; –der, –st (1 *kunnende gekwetst worden*; 2 fig. *erg gevoelig*): 1 *Achilles was enkel – aan de hiel*; 2 *op het punt van eer is hij nog al* –; –**heid,** v.
Kwet'sen, kwetste, h. gekwetst (1 *verwonden*; 2 *kneuzen, blutsen*; 3 fig. *krenken, beleedigen, ergeren*): 1 *in het gevecht gekwetst worden*; 2 *deze peren zijn gekwetst*; *zijn vinger* –; 3 *iem. in zijn eer* –; *iems. eigenliefde* –.
Kwetsuur', v. kwetsuren (*wonde*).
Kwet'teren, kwetterde, h. gekwetterd (*snappen*; v. vogels: *een zangerige toon voortbrengen*): *hoor die zwaluwen* –.
Kwe'zel, v. –s (*overdreven vroom meisje, vrouw*): *zeg –ke wilde ge dansen?*
Kwe'zelaar, m. –s (*femelaar*; *beuzelaar*); –**achtig,** bn.; –er, –st; –**arij',** v. –en.
Kwe'zelen, kwezelde, h. gekwezeld (*beuzelen*; *femelen*; *overdreven vroom doen*).
Kwe'zeltje, o. –s (*doekje, lapje om een heete thee- of koffiepot bij het oor te vatten*).
Kwi'bus, m. kwibussen (Lat. pron. dat.-ablativus: *zot*; *kwast*): *een – van een vent.*
Kwi'dam, m. –s (Lat. quidam, onbep. vnw. *een zeker iemand*; ook: *kwibus*).
Kwiek, bn. en bw.; –er, –st (spreekt. *tierig, levendig, kwik*): *een – ventje*; *een – hoedje*; *dat hoedje staat je* –.
Kwie'telen, kwietelde, h. gekwieteld (Z.-N. *kweelen, kwinkeleeren*).
Kwijl, v. (*zeever*): *hij huilde snot en* –; plat.
Kwij'len, kwijlde, h. gekwijld (*zeeveren*; *zeuren, zaniken*): *het tanden krijgend kind doet niets dan* –; –**baard,** m. –en (*iem., die kwijlt*).
Kwij'nen, kwijnde, h. gekwijnd (1 van zieken: *verminderen in krachten*; *langzaam achteruitgaan*; ook v. ziekten; 2 v. bloemen: *verwelken*; 3 in het alg.: *langzaam achteruitgaan*; *verflauwen*): 1 *een –de zieke*; *een –de ziekte*, slepende; *een –d bestaan lijden*; 2 *droogte doet de bloemen* –; 3 *de oorlog doet de handel* –; *het –de licht*, zwak, mat.
Kwijt, bn. (Fr. quitte: *verloren, weg*): *zijn bril – zijn*; Z.-N. – *zijn*, quitte; z. ald.
Kwijt'brief, m. –brieven (*quitantie*).
Kwij'ten, kweet, h. gekweten (*voldoen*): *een schuld* –; refl. *zich v. e. plicht* –, vervullen.
Kwij'ting, v. –en (1 *voldoening*; 2 *bewijs, dat een schuld gekweten is*; *kwitantie*): 1 – *van een belofte, schulden*; 2 *de verkooper verleent bij betaling den kooper* –.
Kwijt'raken, raakte –, i. kwijtgeraakt (*op de een of andere wijze verliezen*): *in 't gedrang mijn horloge* –; *hoe raak ik hem* –, kom ik van hem af? *zijn geld* –, [a]) verliezen, [b]) moeten betalen.
Kwijt'schelden, schold –, h. kwijtgescholden (*ontheffen*, b.v. *van straf, schuld, belofte*; *vergeven*): *ik scheld u alles* –; –**schelding,** v. (*het kwijtschelden*; inz. *vergiffenis, begenadiging*): – *van boete, van straf.*
Kwijt'schrift, o. –en (Z.-N. *kwitantie*).
Kwik 1 bn. en bw.; –ker, –st (*beweeglijk, vlug, levendig*); **2** v. –ken (*beuzeling, snuisterij, opsiering*): *allerlei –ken en strikken* of: *kwikjes en strikjes*; **3** o. (*kwikzilver, mercurius*): – *in het lijf*, zeer beweeglijk.
Kwik'bak, m. –bakken (*bakje met kwik als deel van een barometer*).
Kwik'barometer, m. –s (*barometer m. kwikbuis*); –**je,** o. –s (*kwiek meisje*; *kwik* **2**); –**kolom,** v. –men (*kolom van kwik in thermometers en barometers*); –**oxyde,** o. (*verbinding van kwik met zuurstof*).
Kwik'staart* 1 m. –en (dierk. *zangvogel met lange beweeglijke staart, van Maart tot October in ons land*; Lat. motacilla); **2** m. en v. –en (*beweeglijk persoon*): *Fransche –en.*
Kwik'thermometer, m. –s (*thermometer, die door middel van kwikzilver werkt*).
Kwik'zalf, v. (*zekere* [*grijsblauwe*] *zalf*).

Kwik'zilver, o. (eig. *levendig zilver*: *bij gewone temperatuur vloeibaar*): S. G. = 13,6, het wordt vast bij – 39° C.: *gedegen –*.
Kwinkeleeren* (*levendig zingen, met trillend geluid zingen*): *de zangvogeltjes –*.
Kwink'slag, m. –slagen (*geestig gezegde, aardige zet*): *zich met een – van iets afmaken*.
Kwint, v. kwinten (*vijfde toon*); z. Quint.
Kwint'appel, m. –s; zie Kolokwint.
Kwintet', o. –ten; zie Quintet.
Kwipsch*, bn.; –er, meest – (*zwak; pipsch; min of meer ongesteld*): *er – uitzien*.
Kwispedoor', o. –doren (Portug. cuspidor [Lat. consputorium]: *spuwpotje, spuwbakje*); spreekt. *Kwispeldoor*.
Kwis'pel*, m. –s (*harig staartuiteinde*: [*wijwater*]*kwast; geesel, dunne roede*; fig. *losbol*).
Kwis'pelen, kwispelde, h. gekwispeld (1 *heen-en-weer bewegen*; 2 *zich geruischloos heen en weer bewegen*): 1 *wat kwispel je toch met die zweep!* 2 *jongen, sta stil, kwispel zoo niet*.
Kwis'pelstaarten, kwispelstaartte, h. gekwispelstaart (*met de staart kwispelen*).
Kwist, Z.-N. in zegsw.: *te –(e)*, te loor.
Kwis'tig, bn. en bw.; –er, –st (*zeer mild*; ongunstig: *verkwistend*): *met –e hand*, zeer ruim, zeer mild; *ergens – mee omgaan*; **–heid,** v.
Kwitan'tie, v. –s, kwitantiën (*quitantie*): *een – schrijven; iem. (een) – geven*.
Kwitan'tiezegel; zie Quitantiezegel.
Kwiteeren* (*voor voldaan teekenen*): *een rekening –*; ook, Quiteeren.
Kyaniseeren* (naar den uitvinder den Engelschman Kyan: *hout duurzaam maken door een behandeling met kwikzilverchloride*).
Kynolo'gisch, bn. (Gr. kyoon = hond: *de hond betreffende*): *een –e verhandeling*.
Kynoloog', m. kynologen (*hondenliefhebber; hondenkenner*).
Ky'rië Ele'ïson, Gr. **1** *Heer, ontferm u!*, driemaal herhaalde aanroep van den priester in het begin der Mis; **2** o. (*het koorgezang in het begin der Mis; de muziek er bij*).

L.

L. – 1 ook £; *Livre*, pond sterling = *f* 12.00; 2 *pond Vlaamsch = f 6.00*.
l – *liter*.
l. a. – Lat. *lege artis*, volgens voorschrift (recepten).
Lat. – *Latijn, Latijnsch*.
L.B. – 1 *Loco-Burgemeester*; z. ald.; 2 Lat. *Lec'tor bene'vole*, welwillende lezer.
l. c. – Lat. *lo'co cita'to*; z. Loco.
L. D. – Lat. *Laus De'o*, Gode zij lof.
L. D. S. P. – Lat. *Laus De'o, sa'lus po'pulo*, Gode zij lof, en aan het volk heil.
l.g. – *laatstgenoemde*.
L. K. – *laatste kwartier* (maan).
Lim. – zie Limited.
ll. – *laatstleden*.
L. N. H. – *Landbouw, Nijverheid, Handel*.
L. O. – *Lager Onderwijs*.
log. – *logarith'mus, logarith'me*.
L.P. – *Lo'co-President*, waarnemend P.
L.S. – 1 Lat. (boven aan een brief): *Lecto'ri salutem*, Heil den lezer; 2 Lat. *lo'cus sigil'li*, plaats v. h. zegel; 3 *Lo'co-Secretaris*, waarnemend Secretaris.
L.St. – *Livre sterling*, pond sterling (*f* 12).
Lt. of **Luit.** – *luitenant*.
Luc. – *Lucas*, Evangelist.
Luth. – *Luthersch*.

L, v. –'s (1 als klank: *een medeklinker en soms een klinker*; 2 als letterteeken: *de 12e letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek enz.*: *al de woorden in alphabetische orde, die met – beginnen*): 1 *de – komt als medeklinker voor in: lang, spelen, gillen; als klinker, zoogenaamde sonante* (geschreven *el*), *in: wandel, wandelt*; 2 *een cursieve –*; 3 *de – is half af*; nog: Romeinsch getalmerk = 50.
I. La, v. la's (muz. *benaming van de zesde toon van de klankladder, de a*).
II. La, v. laden (*lade*, z. ald.); verkl. **laat'je,** o. –s: zegsw. *hij zit aan 't laatje*, beschikt over de financiën (en kan zich bevoordeelen).
Laad'boom*, m. –boomen (*scheepskraan*); **–ruim,** o. –en (scheepst. *de ruimte v. e. schip, waarin goederen kunnen geladen worden*); **–stok,** m. –stokken (*kogelaandrijver in een ouderwetsch geweer*); **–vermogen,** o. (*draagkracht v. e. schip, wagon, wagen enz.*).
Laaf'drank, m. –dranken (*lavende drank*).
I. Laag, bn. en bw.; lager, –st (het tegengestelde van *hoog*: 1 *van geringe hoogte*; 2 muz. *met weinig geluidstrillingen, diep*; 3 *gering, klein*; 4 *gemeen, vuig*; 5 van stand: *gering*): 1 *e. – huis, dit lage struikgewas; – langs de grond vliegen; de frank staat –*; 2 *een lage toon*; 3 *een lage prijs; iets – taxeeren*; 4 *een lage daad*; 5 *van lage geboorte, de lagere standen*; zegsw. *op iem. – neerzien*, hem met kleinachting beschouwen; nog: *lager onderwijs*, beginnend onderwijs; *een lager akte* (of: *een akte lager*), akte voor lager onderwijs.
II. Laag, v. in bet. 1 en 2 lagen (1 *rij van horizontaal naast elkaar liggende, bijeenhoorende dingen*; 2 *hinderlaag, valstrik*; 3 *rij kanonnen op een oorlogsschip*): 1 *een – steenkolen; de onderste lagen van het volk*, het geringe volk; *een dunne – koper*; 2 zegsw. *iem. lagen leggen*, op bedekte wijze nadeel trachten te doen, strikken spannen; z. Lage; 3 zegsw. *iem. de volle – geven*, [a]) alle stukken tegelijk lossen op, [b]) fig. met verwijten overstelpen, heftig aanvallen.
Laag'-bij-de-grond, bn. (*platvloersch, niet zeer verheven*); **laag-bij-de-grondsch***, bn.: *–e gedichten, aardigheden*.
Laaghar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*slecht, gemeen*): *e. – bedrieger; iem. – verraden*; **–heid,** v.
Laag'heid, v., bet. 2 –heden (1 eig. *het laagzijn*; 2 fig. *gemeenheid; lage, gemeene, verachtelijke daad*): 1 *de – van een terrein*; 2 *dat is een –; allerlei –heden doen*.
Laag'land, o. –en (*land, even boven of onder de zeespiegel*): *Nederland bet. –*.
Laags'(ge)wijs, bw. (*laag voor laag*).
Laag'te, v. –n (1 *het laag-zijn*; 2 *diepte, vallei*): 1 *de – van de bodem in Z.-Holl.; de – der koersen; naar de – gaan*, naar beneden, fig. van [a]) koersen, [b]) zedelijk verval; 2 *in de – zagen wij tal van dorpen; hoogten en –n*.
Laag'veen, o. lage venen (*turfland, ontstaan*

op de bodem van waterplassen, uit plompen, dullen en rieten).

Laag'vlakte, v. –n (*laagland, vlakte beneden of slechts weinig boven of gelijk met de zeespiegel*): *de Benedenrijnsche –.*

Laai*, laai'e* **1** v. (*flakkerende vlam*), vero. of Z.-N.: *de laai van het vuur,* gloed; zegsw. *het huis stond in lichter –e,* in felle brand; **2** bn. (*vlammend*): *een –e gloed;* Z.-N. *een laaie brand.*

Laai'en, laaide, h. gelaaid (*vlammen*), vero.: *–de vlammen;* fig. *hij laaide van toorn.*

Laak'baar, bn. en bw.; –der, –st (*blaam verdienende, berispelijk*): *een – gedrag; zich – gedragen;* **–heid,** v.

Laan, v. lanen (*wandeldreef; weg aan beide zijden met een of meer rijen boomen beplant;* Z.-N. *boulevard*): zegsw. *hij moest de – uit,* vertrekken uit zijn dienst; *de – uitsturen,* (oneervol) ontslaan.

Laar, o. (Z.-N. *open plein i. e. dorp*).

Laars, v. laarzen (1 *hooge schoen; leeren schoeisel met schacht, het onderbeen bedekkende;* 2 *schoen*): 1 *een kap–; waterlaarzen;* 2 *poets de laarzen;* zegsw. *een stuk in zijn – hebben,* in zijn kraag; *iets aan zijn – lappen,* zich er niets van aantrekken; gmz.

Laar'zen, laarsde, h. gelaarsd (*voorheen op schepen gebruikelijke straf, waarbij een schepeling ingevolge rechterlijk vonnis met een eind touw op de broek werd gekastijd; later ook met een ander voorwerp;* z. Britsen).

Laar'zenknecht, m. –s (*stevig plankje, om laarzen op uit te trekken*); **–maker,** m. –s: *schoen- en laarzenmaker.*

Laar'zentrekker, m. –s (*–knecht*).

Laar'zeschacht, v. –en (*deel der laars, dat het onderbeen dekt*); spreekt.: **–schaft,** v. –en.

Laar'zetrekker, m. –s (*lis aan de binnenzij der laars*); ook, *Laar'zestrop.*

Laas, tw. (lit. t. *helaas*), uitroep v. smart.

I. Laat, m. laten (gesch. *dienstbaar man, boer, die van zijn heer afhankelijk was*): er waren *vrijlaten, leenlaten* en *lijflaten.*

II. Laat*, bn. en bw.; later, laatst (*niet vroeg; na de gewone of bepaalde tijd; vergevorderd in tijd*): *wat is het al –! hoe – is het? de trein is te –; op de late avond; het was – in het jaar; een late Paschen;* zegsw. *beter – dan nooit; ik weet al, hoe – het is,* hoe het met de zaak gesteld is (meestal ongunstig); *uw laatste brief,* jongste; *zij kwam het laatst van allen; ten laatste,* ten slotte; *op zijn laatst,* op zijn uiterst; zie Adem 2, Eer, Laatste, Lachen.

Laat'band, m. –en (*zwachtel bij 't aderlaten*).

Laat'bekken, o. –s (*kom, om het bloed op te vangen*).

Laat'bloeiend, bn. (*in de nazomer bloeiend*): *–e rozen, dahlia's, asters.*

Laatdun'kend, bn. en bw.; –er, –st (*verwaand, pedant; aanmatigend*): *op –e toon; – optreden;* **–heid,** v. (*verwaandheid; aanmatigende trots*): *domme –.*

Laat'ijzer, o. –s (*lancet*).

Laat'kop, m. –koppen (*glazen, metalen kop, waarmee men aderlaat*).

Laat'mes, o. –sen (*laatijzer*).

Laatst, bw. (*onlangs*).

Laat'ste, m. en v. laatsten: zegsw. *vele –n zullen de eersten zijn,* [a]) die zich nl. achterafhouden, blinken soms uit in deugd, Matth. 19 : 30, [b]) die het meest voor- uitdringen, komen vaak nog achteraan.

Laat'ste A'vondmaal, o. (*Paaschmaal van Jezus met Zijn Apostelen des avonds vóór zijn sterfdag; de voorstelling er van*): *het – – v. Leonardo da Vinci* (1452–1519).

Laat'stelijk, bw. (*ten laatste, de laatste maal*).

Laat'ste Oor'deel, o. (*het algemeene oordeel ten jongsten dage;* ook: *de voorstelling er van in de beeldende kunst*): *het – – van Rubens.*

Laatst'geborene, m. en v. –n (*jongste der kinderen*); **–gemelde, –genoemde,** m. en v. –n; **–leden,** bn. (*jongste, pas geleden*); ook –le'den; **–maal,** bw. (*onlangs*).

Laat'vlijm, v. –en (*laatmes*).

Labaar', v. –baren (*groote halsdoek,* vero.; in O.-I. gmz.: *lange gekleede jas*).

Labadie', *Jean de,* 1610–1674, gewezen Jezuïet en stichter van een Prot. gemeente.

Labadist', m. –en (*aanhanger van Labadie;* naar Labadie genoemd: *polsmouwtjes der Walchersche boerinnen*).

La'ban, m. (Bijbel: *schoonvader van den aartsvader Jacob*): zegsw. *een kind –s,* blank van huid; *vee van –,* inhalig, listig volkje.

Laba'rum, o. –s (Lat. gesch. *krijgsstandaard van de Rom. legers in het christelijk tijdperk;* R.-K. *processievaantje*): op het doekveld v. h. – was een arend afgebeeld; Constantijn de Groote (306–337) verving hem in 312 door het kruis met het randschrift: *In hoc sig'no (vin'ces),* in dit teeken (zult gij overwinnen); zie **I. H. S.**

Labbei', v. labbeien (*klappei*); vero.

Lab'bekak*, m. en v. –kakken (*lafaard*); vero.

Labberdaan', v.; zie Abberdaan; **–doe'das,** m.; zie Haberdoedas.

Lab'beren, –de, h. gelabberd (*zacht waaien;* v. zeilen: *flodderen of niet gespannen zijn*); **–koelte,** v., verkl. –koeltje, o. –s (*flauwe wind*).

Lab'berlot* **1** m. –ten (*nachtbraker*); **2** v. –ten (*sloep v. e. oorlogsschip*); **–lot'tig,** bn. en bw. (*slordig; lamlendig, flauw*).

Lab'berlut, v. –ten (Z.-N. *slons*).

Lab'boon*, v. –en (Z.-N. *tuinboon*).

Label', v. labellen, labels (Eng. [Lat. labellum = lipje]: *adreskaartje met oog om aan reisgoed enz. te hangen*); ook La'bel.

Labeur', o. (Z.-N. *akkerbouw; het bebouwde land; zwaar werk*); z. vgl. woord.

Labeu'ren, labeurde, h. gelabeurd (Fr. labeur: Z.-N. *het boerenbedrijf uitoefenen*).

Labiaal', Fr. labial, Lat. labialis, v. labium = lip, **1** o. labialen (*mondstuk aan orgelpijpen*); **2** v. labialen (*lipklank*): de –alen *b, p, f, v;* **3** bn. (*lip...*): *labiale klanken.*

Labia'ten, mv. (plantk. *lipbloemigen*).

Labiel', bn. (Fr. [Lat. labilis]: nat. *onstandvastig, wankelbaar*): *– evenwicht.*

Laborant', m. –en (*iem., die in een laboratorium werkt; scheikundige, chemist*).

Laborato'rium, o. (Ned.) –s, –riën; (Lat.) –ria (Lat. *werkplaats,* inz. *van natuur- en scheikundigen,* ook *van apothekers*).

Laboreeren* (Lat. laborare: *moeilijk werken; sukkelen*): *– aan een kwaal,* lijden.

Labour(partij), v. (Eng. *sociaal-democratische partij*); *de labours,* de leden der partij.

Labyrint', o. –en (Gr.-Lat. labyrinthus: *doolhof;* fig. *verwarde, ingewikkelde zaak;* ook: *deel v. h. gehoororgaan*); z. Minotaurus; *een – van gangen;* zegsw. *in het – zijn,* in moeilijkheden.

Lacedae'mon, o.; z. Sparta. (ae = ee).
Lacet', o. lacetten (Fr. *rijgsnoer, rijgveter*).
Lach, m. (*het lachen*): *in een – schieten; –je.*
Lach'bui, v. –en (*lang aanhoudend gelach*): *een – krijgen; een onbedaarlijke –.*
Lach'duif, v. –duiven (*een soort van tortelduif*: Lat. turtur risorius).
La'chebek*, m. en v. –bekken (*persoon, vooral vrouw of meisje, die veel en gaarne lacht*); **–ding,** o. –en (Z.-N. *gekheid*).
La'chen, lachte (lit. t. of gew. loeg), h. gelachen (bekende uiting van vroolijkheid, blijdschap, scherts enz.): *tegen iem. –; dat is niet om te –; om iets –*; zegsw. *met iets –*, [a]) er niet om geven, [b]) Z.-N. spotten met; *in zich zelf –; in zijn vuistje –*, heimelijk lachen; *het is om te –*, belachelijk; *wie het laatst lacht, lacht het best; zich een bult, een ongeluk, een puist, een aap, een kriek, een stuip –, tranen –*, onbedaarlijk –; z. ook Boer; als zn. o.: *schudden van het –.*
La'cher, m. –s (*iem., die lacht*): *de –s op zijn hand hebben.*
Lach'lust, m. (*lust in, neiging tot lachen*): *de – opwekken;* **–(e)spel,** o. (Z.-N. *jokkernij*); **–spier,** v. –en (*spier, die bij 't lachen werkt*): *het op de –en krijgen*, erg gaan lachen; *op de –en werken;* **–stuip,** v. –en (*onbedaarlijke lachbui*); **–(ver)wek'kend,** bn.; –er, –st (*het lachen opwekkend*): *een – tooneel.*
Lack, o.; zie Lak(h) **IV.**
Laco'nië, o. aardr. landschap in de Peloponnesus, met de hoofdstad Sparta.
Laconiek', bn. en bw.; –er, –st (*kort en pittig, kernspreukig, naar de wijze der Spartanen of Laconiërs; doodkalm, leuk*): *een – woord; er werd – geantwoord.*
Laconis'me, o. –n (*zinrijke kortheid; onverschillige kalmte; zinrijk pittig gezegde*).
Lacrimo'so; zie Lagrimoso.
La'crymae-Chris'ti, v. (Lat. *Christustranen: donkerroode wijn van de Vesuvius*).
Lactome'ter, m. –s (Lat. lac = melk: *melkmeter ter bepaling nl. v. h. gehalte van melk*).
Lactoscoop', m. –scopen (*lactometer*).
Lacu'ne, v. –s (Fr. [Lat. lacuna v. lacus = meer]: *open vak, gaping*; fig. *weglating*): *een – aanvullen*, een leemte vullen.
La'dang, v. ladangs (O.-I. *niet geterrasseerd, niet bevloeid bouwland*).
La'dangen, ladangde, h. geladangd (O.-I. *min of meer onoordeelkundig omhakken van een stuk bosch en beplanten [met rubber]*).
Lad'de, v. ladden (*drijftil*).
Lad'der, v. –s (*leer, klimtoestel; gymnastiekwerktuig voor klim- en hoogoefeningen*): *de rangen en sporten van een –; een dubbele –*, twee ladders, van boven met scharnieren aan elkaar bevestigd; *de maatschappelijke –*, de opeenvolgende rangen en standen; Z.-N. zegsw.: *–ke staan*, op de handen laten steunen om te klimmen; **–sport,** v. –en (*trede v. e. ladder*); **–wagen,** m. –s (brandweer, glazenwasscherij: *wagen met hooge uitschuifbare ladder; boerenwagen met losse laddervormige zijstukken*); **–zolder,** m. –s (*rustvloer, bordes*).
La'de, la, v. laden (*schuifbak in een tafel, kast, kist of kachel*); verkl. **laat'je,** o. –s: *een geld–; een – uittrekken, inschuiven; de – lichten*, stelen (geld uit de toonbanklade); z. La.
La'den, laadde, h. geladen (1 *bevrachten; belasten; een last in of op iets brengen*; 2 v. e. vuurwapen: *met kruit en kogels vullen*; 3 electr. *een of ander toestel electrisch maken*; 4 *op zich nemen* fig.): 1 *een kar, een kameel –; – en lossen*; 2 *een geweer –*; 3 *een batterij –*; 4 *de verantwoordelijkheid op zich –*; nog: *men heeft het op hem geladen*, gemunt.
La'de(n)lichter, m. –lichters (*dief, die geld uit toonbankladen steelt*).
La'ding, v. –en (*het laden* inz.: 1 *vracht*; 2 *vulling v. e. vuurwapen enz.*; 3 electr. *de voorhanden electriciteit in een electrisch toestel*): *het schip is* (of: *ligt*) *in –*; 1 *de – v. e. schip*; z. Vlag **1** 1; 2 *de – v. e. kanon; een dubbele –; de – van accu's*; 3 *de – v. e. Leidsche flesch.*
La'dingmeester, m. –meesters (*eerste beambte bij het laden van goederentreinen*).
Ladro'ne, m. –n (It. *dief, straatroover*; in het mv. aardr. *De Dieveneilanden*).
Lady, v. lady's, ladies (Eng. *titel, geplaatst vóór de eigennaam van voorname vrouwel. personen*; in het alg. *dame*; inz. [verg. gentleman]: *echte dame*).
Ladykiller, m. –s (Eng. *Adonis, Don Juan, veroveraar*).
Laër'tes, m., myth. vader van Ulysses.
Laeta're, m. (R.-K. *4e Zondag in de Vasten*, naar het begin der Mis: laetare = verheug u).
Laf, bn. en bw.; –fer, –st (1 *zouteloos; smakeloos*; 2 van weer: *zwoel; warm-vochtig*; 3 *flauw, kinderachtig*; 4 *lafhartig*): 1 *–fe spijzen*; 2 *– weder*; 3 *–je praat*; 4 *een –fe jongen.*
Laf'aard, m. lafaards (*lafhartig mensch*).
Laf'bek, m. –ken (*kinderachtige jonkman, zot*).
La'fenis, v. lafenissen (*verkwikking, verfrissching, leniging*); verg. Laven.
Lafhar'tig, bn., bw.; –er, –st (ongunstig: *flauwhartig, bloode*): *een–e vent, z.–gedragen;* **–har'tigheid,** v. (*lafheid, laffe daad*).
Laf'heid, v. –heden (*het laf zijn; lafhartigheid*; ook in het mv. *dwaasheden, flauwiteiten*).
La'ge, v.: *moord met geleider lage*, met opzet, met voorbedachten rade; z. Laag **II** 2.
I. La'ger; zie Kogellager, Laag **I** en Lagerbier.
II. La'ger, o. –s (Z.-A. *legerkamp*).
La'ger(bier), o. –en (*zomerbier, licht bier*).
La'gereind, o. (*tegenst. v. hoogereind; minder eervolle plaats*): *aan het – eener tafel;* **–hand,** v. (*linkerhand*): *hij zit aan de –*, d. i. links v. d. gastheer; **–huis,** o. (*huis der gemeenten, de Kamer in Engeland*), tegenst. Hoogerhuis; **–wal',** m. (*oever, waar de wind op staat*, nl. *die aan de lage zij of de lij van het schip*): zegsw. *aan lagerwal' (zijn, zitten) geraken*, (in zaken) achteruitgaan.
La'go, o. lago's (It. [Lat. lacus] *meer*): *– maggiore*, het groote meer; lees *madzjo're.*
Lagrimo'so, bw. (It. muz. *klagend*).
Lagu'ne, v. lagunen (It. laguna = kleine lago: *klein strandmeer* inz. *langs de kust der Adriatische Zee; strandmeertje*; verg. Haf): *de –n van Venetië;* **lagu'nenkust,** v. –en.
La'har, v. –s (O.-I. *modder- of slijkstroom bij de uitbarsting van een vulkaan*).
Laisser-aller, o. (Fr. *het zich laten gaan; de zaken haar gang laten gaan*).
I. Lak, o., (soorten) lakken (oorspr. Sanskr. *zegellak, vernislak, gomachtige stof bereid uit harsen en in verschillende kleuren voorkomende*): *een pijp –; roode –, groene –.*
II. Lak, m. (*lastering, valsche beschuldiging, smet*): *op iem. een – werpen.* blaam, smet, vlek; Lak **II** vermoedelijk = Lak **III.**
III. Lak (1 *nonsens, fopperij*; 2 *maling*), ge-

slacht blijkt niet: 1 *'t is maar* –, het heeft niets te beteekenen; 2 *ik heb – aan je.*

IV. Lak(h), o. (Britsch-I. *denkbeeldige geldswaarde van 100-duizend ropijen van ± f 1.15*); – **IV** = – **I.**

Lakei', m. –en (Fr. laquais: *livreiknecht*).

I. La'ken, o. (soorten) lakens (1 *effen wollen weefsel*; 2 *groote [vierkante] lap linnen of katoen*): 1 *Engelsch* –; – *bereiden*, – *weven*; zegsw. *hij kreeg van hetzelfde – een pak* (Z.-N. *een broek*), er evenzoo van langs als een ander (of: als vroeger); 2 *een bedde–*; *schoone –s op een bed leggen*; zegsw. *ergens de –s uitdeelen* (of: *uitgeven*), alles te zeggen hebben; Z.-N. *in slechte –s zitten*, er slecht aan toe zijn, inz. finantieel.

II. La'ken, laakte, h. gelaakt (*misprijzen, sterk afkeuren*): *zijn gedrag is te* –, gispen.

III. La'ken, v. –s (Z.-N. *bloedzuiger*).

La'kenbereider, m. –s (*iem., die laken vervaardigt*; *wolkrasser*); **–fabriek,** v. –en; **–fabrikant,** m. –en; **–hal,** v. –hallen (*hal, waar laken wordt verhandeld*): *de – te Brugge*; **–handel,** m.; **–kooper*,** m. –s (*handelaar in laken*); **–pers,** v. –persen (*werktuig, om het laken te pletten*).

La'kensch*, bn. (*van laken gemaakt, uit laken bestaande*): *een –e jas, een – vest.*

La'kenscheerder, m. –s (*werkman, die de wollen haartjes van geweven laken op gelijke lengte afscheert of afsnijdt*); **–stempel,** m. –s ([*plombeer*]*merk aan een rol laken*).

La'kenvelder, m. en v. –s (*rund, dat in het midden wit en overigens zwart of bruin is*; *soortgelijk geteekende hoenders*): als bn. *een – haan*, met zwart halsbehang en zwarte rijkbevederde staart; ook, Lakensche; **–vel(d)sch*,** bn.: *de fraaie –e koeien.*

La'kenverver, m. –s; **–verfster,** v. –s; **–ververij,** v. –en; **–voller,** m. –s (*werkman der lakenfabriek, die het laken walkt of volt*); **–wever,** m. –s; **–weverij,** v. –en; **–winkel,** m. –s (*winkel, waarin laken het hoofdartikel is*).

Lak'ken, lakte, h. gelakt (1 *met lak sluiten*; 2 *met lak vernissen*): 1 *een brief, een pakket* –; 2 *een kachel* –, *ijzerwerk* –, *ledergoed* –.

Lak'ker, m. lakkers (*werkman, die verlakt*).

Lakkerij', v. –en: *een nieuwe* –.

Lak'moes, o. (*roodachtig blauwe verfstof, die men uit korstmossen verkrijgt*).

Lakooi', v. –en (Lat. [Gr. leukoion = wit viooltje]: plantk. *violier*); **–enbed,** o. –den.

Laks, bn. en bw.; –er, –t (*lauw, onverschillig, slof, traag*): *in alles even* –; **–heid,** v.

Lak'schoen, m. –schoenen (*schoen van verlakt leer*): *een paar fijne –schoenen.*

Lala', Fr. là, là = zoo, zoo: *'t examenwerk is maar –!* middelmatig, dunnetjes.

Lalay'ang, m. –s (O.-I. *vlieger*).

I. Lam, o. lammeren (*jong schaap*): *zoo mak als een* –; verkl. –metje, o. –metjes of –mertjes; het – is het zinnebeeld van Christus: *het – Gods* of *Agnus Dei.*

II. Lam, bn. en bw.; –mer, –st (1 *verlamd, krachteloos* inz. *in een der ledematen*; 2 van schroeven enz.: *verloopen, stuk*; 3 *beroerd, akelig*; *naar*): 1 *een –me hand*; ook van dieren: *dit paard is – in het kruis*; 2 *deze schroef is* –; *een –me veer*, zonder veerkracht; 3 *een –me vent*; *een –me geschiedenis*, vervelend.

I. La'ma, v. –'s (*schaapkameel zonder vetbult*; Lat. lama auchenia; *iem. die „nat" spreekt*).

II. La'ma, m. –'s (*Boeddhistisch priester* inz. *in Tibet*); z. Dalai-Lama; **–ïsme,** o. (Tibet: *een vorm van het Boeddhisme*).

Lambel', o. –s (Fr. [Lat. labellum = lipje]: wapenk. *barensteel* of *palesteel*, z. ald.).

Lam'bertsnoot, v. –noten (*hazelnoot, die omstreeks St.-Lambertusdag, 17 Sept., rijp is*).

Lambik', m. (*zwaar Brusselsch bier*); ook: Lambiek, Lambic.

Lambrekijn', m. –s (Fr. lambrequin; wapenk. *helmkleed van de helm afhangend*; *draperie tot afdekking boven aan een troonzetel*; *versiering boven-voor aan staatsiegordijnen*).

Lambrizee'ring*, v. –en (*houten bekleedenmuur- of wandbekleeding*).

Lameer', v. lameren (Fr. la mère, Z.-N. *klappei*).

Lamel'le, v. –s (Fr. *dun [metalen] plaatje*).

Lamenta'bel, bn. en bw.; –er, –st (Fr. [Lat. lamentabilis]: *erbarmelijk*; *beklagenswaardig*).

Lamenta'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. lamentatio]: *weeklacht, jammerklacht*).

Lamenteeren* (Fr. [Lat. lamentari]: *weeklagen*).

Lamento'so, bw. (It. muz. *klagend*).

Lame'ren, lameerde, h. gelameerd (Z.-N. *klappeien*).

Lamet'te, v. –s (Fr. [Lat. lamina]: *plaatje van hout of ijzer*).

Lam'fer, m. en o. lamfers (*rouwsluier, afhangende van de hoed*).

Lam'heid, v. (1 *het lam-zijn*; *verlamdheid*; 2 fig. *gebrekkigheid*): 1 *de – van een zijner ledematen*; 2 – *van versmaat, van stijl*; zegsw. *met – geslagen zijn*, [a]) mat, krachteloos, [b]) zonder wilskracht zijn.

Lamlen'dig, bn., bw.; –er, –st (eig. *lamme lendenen hebbende*; inz. fig. *akelig, naar, beroerd*; ook: *traag*): *e. –e vent*; **–heid,** v.

Lam'me 1 m. v. –n (*iem., die lam is*): *–n genezen*; **2** o.: *dat is juist het – van de zaak*, het beroerde.

Lam'meling, m. –en (*beroerde kerel*): *die –!*

Lam'melot*, m. en v. –ten (*lui, akelig mensch*); **–lot'tig,** bn. en bw.; –er, –st.

Lammena'dig, bn.; –er, –st (*onwel, ongesteld*; *naar, akelig*; *lamlendig*): *ik ben of voel mij* –, onlekker; *het is – weer*; gmz.

Lam'meren, de ooi lammerde, h. gelammerd (*lammeren werpen*).

Lam'mergier, m. –gieren (*groote dagroofvogel der Alpen*; Lat. gypaetus barbatus).

Lam'mertiend, o. –tienden (gesch. *tiend v. blatende lammeren*); ook: *krijtende tiend.*

Lam'mertjesbaai, v. (*fijne baai van lamswol*); **–pap,** v. (*zachte bloempap*).

Lam'migheid, v. –heden (*lamheid*; *laksheid, Jan-Salie-achtigheid, lamlendigheid*).

Lamoen', o. lamoenen (*inspan*; *disselraam met twee armen voor één paard*).

Lamp, v. –en (Fr. lampe [Gr.-Lat. lampas]: 1 *werktuig ter verlichting van zeer verschillende vorm*; 2 Barg. *politieagent*): 1 *een electrische* –; *een mijnwerkers–*, z. Daviaan; *een nacht–, een hang–, een staande –, een bureau–*; zegsw. *naar de – rieken*, (van een geschrift, een rede) er zijn aan dat werk heel wat avonduren of nachturen besteed, dikwijls met de bijbet.: en toch munt het niet uit; 2 *tegen de – loopen*, er tegen aan loopen (d. i. een straf, een ziekte oploopen) oorspr. van een inbreker, die tegen een plotseling opdagenden agent aanloopt.

Lam'pedrager, m. –s (*toestel, waaraan of*

waarin een lamp hangt); **–glas,** o. –glazen; **–kap,** v. –pen (*kap over de lamp*); **–kleedje,** o. –s (*kleedje onder de voet eener* [*staande*] *lamp*); **–kousje,** o. –s (*gloeikousje*).

Lam'penfabriek, v. –en; **–hok,** o. –ken (*lampisterij*).

Lampenist', m. –en (*verzorger der lampen van station, trein, schouwburg enz.*).

Lam'penjongen, m. –s (O.-I. *bediende, die de zorg heeft voor de lampen*), vero.; **–katoen,** o. (*katoen, waarvan men lampepitten maakt*); **–koorts,** v. (*plankenkoorts*); **–maker,** m. –s (*fabrikant van lampen*).

Lam'pepit, v. –ten (*pit of wiek in e. lamp*).

Lampet', o. –ten (*kan voor waschwater bij een waschkom*); meestal **–kan,** v. –nen; **–kom,** v. –kommen (*waschkom, waarin de lampetkan staat*).

Lampet'ten, lampette, h. gelampet (Z.-N. *sterk drinken, zuipen*).

Lampion', v. –s (Fr. [It. lampione]: *papieren ballonnetje, cilindervormige* [*gekleurde*] *papieren lantaarn met kaars; illumineerlampje*); **–vrucht,** v.; zie Jodenkriek.

Lampist', m. –en (Z.-N. *lampenist*).

Lampisterij', v. –en (mijn: *de plaats ter bewaring, uitgifte, reiniging en vulling der mijnlampen: lampenhok*).

Lam'poot*, m. en v. –en (scheldn. *luiaard*).

Lampreel'*, o. –en (Z.-N. *iong konijn*).

I. Lamprei', v. –en (dierk. *prik* **II**).

II. Lamprei', o. –en (*lampreel*).

Lamp'zwart, o. (*roet v. e. walmende lamp*).

Lams'bout, m. –en (*bout v. e. lam*); **–kop,** m. –koppen; **–kotelet,** v. –ten.

Lam'slaan, sloeg lam, h. lamgeslagen (1 *zóó slaan, dat er verlamming der ledematen intreedt*; 2 fig. *machteloos maken*): 1 *een hond –*; 2 *de Russen werden –geslagen*.

Lams'oor*, v. (*plantensoort*; Lat. statice limoneum): *de – behoort tot de melden*.

Lams'poot*, m. –pooten (*poot v. e. lam*); **–vacht,** v. –vachten; **–vleesch*,** o.

Lam'straal, m. –stralen (*lammeling*); ook:

Lam'zak, m. –zakken; plat.

Lamza'lig, bn.; –er, –st (*akelig, naar*).

Lancas'ter, o. (*gepapt dicht weefsel* inz. *als gordijnstof*); zie Alpaca opm.

Lancas'tersche* methode, methode genoemd naar den Amerikaan John Lancaster, volgens welke oudere leerlingen eener school jongere onderwijzen.

Lanceeren* (Fr. *werpen, slingeren, afschieten*): *een torpedo –*, afschieten; *e. geestigheid –*, te pas brengen; *e. mode –*, in zwang brengen; *berichten –*, de wereld insturen, verbreiden.

Lancet', o. lancetten (Fr. lancette: *laatijzer, laatvlijm, dun tweesnijdend mesje*); **–vischje*,** o. –s (± *5 cm lang vischachtig zeediertje min of meer spits aan beide zijden*; Lat. amphioxus lanceolatus).

Land*, o. –en (1 *het niet met water overdekte gedeelte der aarde*; 2 *grond ten opzichte van de bebouwing: bouwland, akker, weiland*; 3 *het platteland*; 4 *door geografische, politieke enz. verhoudingen een geheel vormend deel der aardoppervlakte: rijk, staat*; 5 *vaderland*; 6 *de bewoners v. e. staat of land*): 1 *de oppervlakte der aarde bestaat uit – en water; te – en te water; over – reizen*; zeet. *– vooruit, – in het gezicht, – aan stuurboord; dat is, waar geen – meer achter is*, uithoek; *hij wil eens zien, hoe na hij aan – is*, hoe het met de zaak staat; *iem. het – opjagen*, erg boos maken; *over iets het – hebben* (*als een stier*); *het – aan iets of iem. hebben* (of: *krijgen*), er een hekel aan hebben (of: krijgen), hem niet kunnen luchten of zien; *ergens te – komen*, aanlanden (waar men liever niet wil zijn); z. ook Bezeilen; 2 *dit – behoort aan de gemeente*; *een aardappel–, een stukje –*; *het – omploegen*; *op het – werken*; 3 *op het – wonen*; *de bewoners van stad en –*; 4 *Neder–*; *de –en van Europa*; z. ook Belofte, Beloofde Land, Zon; fig. *in het – der levenden zijn*, nog leven; zegsw. z. Blinde; *de winter is in het –*, is gekomen; *'s lands kas*; z. ook Wijs **I** 1; 5 *het – verdedigen; voor het – sterven*; 6 *het geheele – was in rouw gedompeld*; verkleinw.

land'je, o. –s: *ons kleine –*.

Land'aanwinning, v. –en (*het aanwinnen van land* inz. *door droogleggen*).

Land'aard, m. (*volkskarakter*).

Land'adel, m. (*de adellijken, die verblijf houden op hun landgoederen*).

Lan'dauer, m. –dauers (*vierwielige koets met neerslaande voor- en achterkap, zoo geheeten naar de stad Landau in de Beiersche Palts*).

Landaulet', v. –s (*kleinere soort van landauer; gesloten auto met neerslaande kap*).

Land'beer, m. –beren (*beer, levende* inz. *op het land*): *de bruine –beren*.

Land'bouw, m. (*het bewerken van bouwland; veldarbeid, akkerbouw*); **–bouwakte,** v. –n (*akte v. bevoegdheid tot het geven v. onderwijs i. d. landbouw*); **–bouwbank,** v. –en (*instelling, die voorschotten geeft, om zoo de landbouw te bevorderen*); **–bedrijf,** o. (Z.-N. *landbouwonderneming*); **–bouwcongres,** o. –sen (*congres, waarop over de belangen van landbouw en landbouwers wordt gehandeld*); **–bouwconsulent,** m. –en; z. Consulenten Zuivelconsulent; **–bouwdorp,** o. –en (*dorp, waar landbouw het hoofdbedrijf is*); **–bouwer,** m. –s (*iem., die de akker bebouwt; iem., die de landbouw als bedrijf uitoefent; landman*).

Land'bouw-huis'houdschool, v. –scholen: de –– geeft landbouw- en huishoudonderwijs aan dochters van gezeten boeren.

Land'bouwkrediet, o. (*voorschot, door een landbouwbank gegeven*); **–bouwleeraar*,** m. –leeraren, –s (*iem., die landbouwonderwijs geeft*); **–bouwproefstation,** o. –s (*rijksinrichting, waar bemestingsproeven of andere voor de landbouw belangrijke proeven of scheikundige onderzoekingen worden gedaan*); **–bouwprovincie,** v. –s, –ciën: *Groningen is een voorname –*; **–bouwschool,** v. –scholen (*inrichting voor landbouwonderwijs*): *de – te Wageningen, te Deventer*; **–bouwtentoonstelling,** v. –en; **–bouwwerktuig,** o. –en; **–bouwwintercursus,** m. –sen (*cursus in de wintermaanden in landbouwonderwijs*).

Land'dag, m. –dagen (1 *landsvergadering*; [*wetgevende*] *vergadering der staten of stenden*, vero.; 2 inz. in Z.-N. *algemeene vergadering van vereenigingen*): 1 *de Franken hielden hun – in Maart* (*Maartveld*), *later in Mei*; *de – in Finland*; zegsw. *een Poolsche –*, fig. verwarde vergadering; 2 *de – van de Vlaamsche Studentenbond*; **–drost,** m. –en (gesch. *rechterlijke ambtenaar*; z. Drost); **–edelman,** m. –edellieden; z. Landadel; **–eigenaar,** m. –s (*grondbezitter*).

Lan'delijk 1 bn. en bw. (1 *dorpsch*; *eenvou-*

dig; 2 *nationaal*): 1 *een – feest*; *– stil leven*; 2 *een – congres, ruiterfeest*); **2 –e:** O.-I. *in het –e gaan*, bij de cultures; **–heid,** v.

Lan'den, landde, i. (1), h. (2, 3) geland (1 v. schepen, schepelingen: *aan land komen* soms met kwade bedoelingen; v. vliegtuigen, vliegers: *op de grond neerkomen*; 2 *aan land zetten*; 3 Z.-N. *belenden*): 1 *de vijand trachtte op de kust te –*; *de vlieger landde vlug*; 2 *men heeft de schipbreukelingen te IJmuiden geland*; 3 *aan de straat –*.

Land'engte, v. –n (aardr. *strook lands, verbindende twee vastelanden of e. schiereiland met het vaste land*): *de – van Corinthe*.

Land'- en vol'kenkunde, v.; zie Geographie en Ethnologie.

Land'- en zee'macht, v. (*leger en vloot*).

Lan'derig, bn.; –er, –st (*verdrietig, ontstemd, slecht geluimd, gemelijk*); **–heid,** v.

Landerij'en, v. mv. (*akkers, weiden enz.*).

Lan'des, v. mv. (aardr. *lage, moerassige kuststreek in Fr. ten Z. van de Gironde*).

Land'genoot*, m. –genooten (*bewoner van een zelfde land*); vr. **–e***; **–goed,** o. –goederen (*buitengoed*); **–graaf,** m. –graven ([*adellijke*] *titel*); **–heer*,** m. –heeren (*eigenaar eener pachthoeve of van verhuurde grond*; *heer, die op een landgoed woont*); **–honger,** m. (*zucht naar annexatie*); **–hoofd,** o. –en (*in het water uitgebouwd vast deel eener brug aan een der oevers*); **–huis,** o. –huizen (*buitenplaats, villa*).

Land'huishoudkunde, v. (*wetenschappelijke kennis van het landbouwbedrijf*).

Land'huishoudkundig, bn. (*de landhuishoudkunde betreffende*): *een – congres*.

Land'huur, v. landhuren (*huur of pacht, welke wordt betaald van gehuurd land of voor een pachthoeve*).

Lan'ding, v. –en (*het landen* inz. *vijandelijke inval aan de kust*): *de – der Engelschen op de kust*; *na een vlotte – van de ballon*.

Lan'dingsboot*, v. –booten (*boot, waarmee de troepen landen*); **–plaats,** v. –plaatsen (*plaats aan de oever, waar een [lucht]schip kan landen*); **–troepen,** m. mv. (*soldaten, die een landing doen*).

Land'juweel*, o. –juweelen (letterk. in de 15de en 16de eeuw: *luisterrijke wedstrijd van Kamers v. Rhetorica, waarbij alleen de Kamers, die lid waren v. e. bepaalde bond konden mededingen*; ook: *uitgeloofde prijs*; thans in België: *door den Koning ingestelde wedstrijd van tooneelvereenigingen*; ook: *de door den koning uitgeloofde prijs*): *het – van Gent in 1539 en dat van Antwerpen van 1561*; verg. Haagspel.

Land'kaart, v. –en (*kaart, afbeelding van de oppervlakte v. e. land, provincie enz.*); verg. Zeekaart; **–klimaat,** o. (*klimaat van het vasteland*): *een – heeft hete zomers en strenge winters*; **–krab,** m. –krabben (*niet-zeeman*); **–leven.** o. (*buitenleven. het leven op het land*); **–loopen*,** o. (*zwerven*); **–looper*,** m. –s (*iem., die zonder middelen v. bestaan rondzwerft*; *zwerver*); **–looperij'*,** v. (rechtst. *het zonder middel van bestaan rondzwerven*): *naar Veenhuizen zenden wegens –*; **–mail,** v. –mails (*postdienst over Marseille, over Brindisi en over Suez naar Indië*), l. *–meel*; **–man,** m. –lieden (*landbouwer*); **–meter*,** m. –s (*ambtenaar v. h. kadaster, belast met de opmeting der gebouwde en ongebouwde eigendommen*; ook: *spanrups*): *particulier –*; **–mijl,** v. –mijlen: *de Engelsche – is 1609 m, de Ned. – is 1 km*; **–ontginning,** v. –en (*het vruchtbaar-maken van woeste gronden*).

Lando'rium, v. (Z.-N. *kabeljauw*).

Landouw', v. –ouwen (lit. t. *streek lands*; [*vruchtbaar*] *veld of weiland*): *een welige –*; afbreken: *land-ouw*; **–'paal,** m. –palen (*grens, limietpaal*); **–'pacht,** v. (Z.-N. *landhuur*); **–'raad,** m. –raden (O.-I. *rechtbank op Java, waarvoor inlanders terechtstaan*): de – bestaat uit een Ned. voorzitter en twee inlandsche hoofden; **–'rente,** v., zie **–'rentenstelsel,** o. (O.-I. *belastingstelsel door Raffles, den toenmaligen Engelschen gouverneur van Ned.-Indië, op Java ingevoerd, waarbij oorspr. iedere desa een deel der opbrengst van de producten* [inz. *rijst*] *als belasting moest afgeven of een gelijkwaardige geldsom moest betalen*): in het – werden in de loop der tijden wijzigingen aangebracht; **–rot, –rat,** m. –rotten, –ratten (scheepst. *niet-zeeman*).

Landsadvocaat', m. –caten (gesch. *Raadpensionnaris van Holland*; O.-I. *advocaat der regeering*): *Oldenbarneveldt* (1547–1619) *was –*; ook: Lands'advocaat.

Land'salamander, –s; z. Vuur–.

Land'schap, o., in bet. 1 en 2 –pen (1 *streek, oord, gewest*; 2 *schilderstuk, dat een landschap geheel of ten deele voorstelt*; 3 gesch. *Drente, dat in de dagen der Republiek wel een eigen souvereiniteit had, maar geen afgevaardigde ter Staten-Gen. zond*): 1 *een bekoorlijk –*; 2 *een mooi – van Mauve*; 3 *het – Drente*; **–schapschilder,** m. –s (*schilder van landschappen*): *Ruysdael* (1628–'82) *is een –*.

Land'schildpad, v. –padden (*een der drie geslachten van de orde der schildpadden*).

Landsdrukkerij', v. (*drukkerij v. h. rijk, waarop alles gedrukt wordt, wat v. d. landsregeering uitgaat*); **–'gebouw,** o. –en (*gebouw van de staat*); **–'heer*,** m. –en (*gebieder, vorst*); **–heer'lijk,** bn. (*aan den landsheer toekomende*; *vorstelijk*): *men droeg in 1581 Anjou de –e waardigheid op*; *het – gezag*; **–'kind,** o. –eren (eig. *kind v. h. land*; *iem., wiens voorouders reeds in het land woonden*); **–'knecht,** m. –en (gesch. *huursoldaat, met piek of* [*later*] *musket*); **–'man,** m. –lieden, –lui (*landgenoot*): *een – van mij*.

Land'stad, v. –steden (*een binnen in het land, van de zee verwijderd* [*en afgesloten*] *gelegen stad*): *in Zeeland zijn Sluis, Aardenburg –stadjes*; de tegenst. is Zeestad.

Lands'thing, o. (Denemarken: *EersteKamer*).

Land'storm, m. (na 1922: *verzamelbegrip in de Ned. legerorganisatie*): tot de – behooren o. a. 1° die zich vrijwillig schriftelijk verbinden bij het instituut der vooroefeningen met inbegrip van de „Kaderlandstorm"; 2° die zich door een mondelinge belofte verbinden bij troebelen onder de wapenen te komen; 3° die zich schriftelijk verbinden bij troebelen tot motor-, vaartuig-, spoorwegdiensten; **–stormer,** m. –s of **–stormsoldaat,** m. –daten (*soldaat van de* [*vroegere*] *landstorm*); **–stormwet,** v. –ten (*wet van 1913 tot regeling v. d. landstorm* [*vóór 1922*]).

Land'streek, v. –streken (*uitgestrektheid land*; *deel van een provincie, een land*): *de Betuwe is een vruchtbare –*.

Lands'verdediger, m. –s (*iem., die het land*

verdedigt; soldaat); **–verdediging,** v. (*verdediging van het land*); **–vrouw,** v. –en (*vorstin van het land*).

Land'taal, v. (*taal des lands*).

Land'tong, v. –tongen (*smalle strook lands, die in zee uitloopt*).

Land'verhuizer, m. –s (*iem., die zich* [*tot verbetering van zijn positie*] *metterwoon in een vreemd* [inz. *overzeesch*] *land gaat vestigen*): *Russische –s*; **–verhuizing,** v.; **–verraad,** o. (*daad, die de veiligheid, de onafhankelijkheid van het land in gevaar brengt; ontrouw tegen het vaderland*): *– plegen*; **–verrader,** m. –s; **–volk,** o. (*boeren*); **–voogd,** m. –en (*stadhouder; bestuurder voor en namens den landsheer*; O.-I. *Gouverneur-Generaal*): *Alva was hier –*; **–voogdes',** v. –dessen: *de – Margareta*; **–voogdij',** v. (*waardigheid v. landvoogd; tijd v.h. bestuur*): **–vrouw,** v. –en (*vrouw van den landheer*; ook: *vrouwelijke landheer*); **–waarts,** bw. (*van de zee, de kust naar h. land*): *de wind woei –*; *– in.*

Land'weer, v. (vóór 1922: *de dienstplichtigen der 8ste tot en met de 12de lichtingen der onbereden wapens*, thans in Nederland afgeschafte benaming); **–weerdistrict,** o. –en (*een der 48 districten, waarin het land ten opzichte van de landweer verdeeld was*); **–weerman,** m. –mannen.

Land'weg, m. (*weg door het land of door de velden; groote weg; weg over land; het tegengestelde van zeeweg*); **–wijn,** m. (*jonge wijn, in het land zelf gekweekt en verbruikt, volksdrank*); **–wind,** m. –en (*wind van het land naar zee waaiend*); **–winning,** v. –en (*het aanwinnen v. land door inpoldering*); **–zaat,** m. –zaten (lit. t. *inboorling*): *het bloed van – en van vreemden*; **–zie'kig,** bn.; –er, –st (*gemelijk-ontevreden; het land hebbende*); **–ziekte,** v. –n (*epidemie*); **–zijde,** v. (*de naar het land gekeerde zijde*).

Lang, bn. en bw.; –er, –st (1 v. ruimte en afstand: *zich in de lengte uitstrekkende; zich vrij veel in de lengte uitstrekkende*; 2 v. tijd: *geruime tijd durende*; 3 spraakk. *volkomen; met volkomen klinkers*): 1 *de twee stukken zijn even –; een –e slungel; een –e weg; hij viel, zoo – als hij was, op de grond*; zegsw. *het is zoo – als het breed is*, 't maakt geen verschil; *– van stof zijn*, langdradig; *zij heeft een –e tong*, zij is een kwaadspreekster; *een – gezicht zetten*, misnoegd; *hij vertelde het me – en breed*, zeer uitvoerig; zie ook Adem, Baan, Breed, Jacht **I 1** 1; 2 *de –ste nacht* (22 Dec.); *– slapen; het duurde –er dan ik dacht; ik heb het –st gewacht; een jaar –*, geduurende; *hoe –er, hoe beter*; *ik had haar in* (of: *sedert*) *– niet gezien*; 3 *–e klinkers*; *een –e lettergreep*; nog: *bij – niet zoo*, in de verste verte niet; *– niet zoo rijk als hij*, volstrekt niet; *dat is – niet slecht*, vrij goed; Z.-N. *het – hebben*, breed.

Langar'mig, bn. (*met lange armen*): *–e apen*, b.v. de Slingeraap.

Lang'been*, in bet. 1 m. en v.; bet. 2 v. en bet. 3 m. –beenen (1 *iem. met lange beenen*; 2 *gewestelijke naam van bepaalde insecten; steekmug*; ook: *hooiwagen, basterdspin*; 3 *ooievaar*): 1 *de dwerg schold zijn tegenstander voor –*; 2 *de dansende –en*; 3 *ernstig stond – in het water*; nog; *Jan –*, de Dood.

Langbee'nig*, bn.; –er, –st (*met lange beenen*): *–e spinnen*; zie Hooiwagen.

Langdra'dig, bn. en bw.; –er, –st (eig. *lang van draad, uitgerekt*; fig. *langwijlig, vervelend*): *een –e redevoering*; *– zijn in zijn betoog*; *– schrijven*; **–heid,** v.

Langdu'rig, bn.; –er, –st (*lang van duur*): *een – onderhoud, een –e ziekte*; **–heid,** v.

Lan'geman, m. (Z.-N. folkl. *naam van den reus te Hasselt*).

I. Lan'gen, langde, h. gelangd (1 *overreiken, aangeven*; 2 Z.-N. *nemen*): 1 *lang mij het zout eens!* 2 *iets uit de kast –*.

II. Lan'gen, Z.-N.; zie Lengen.

Langet', v. (soorten) langetten (Fr. languette = tongetje: *mutsenkant van zeer geringe soort*): *een muts met een strook van –*.

Lang'gar, v. –s (Mal. inz. Java: *Mohammedaansch bedehuisje*; ook: *koranschool*).

Lang'gerekt, bn. (*lang volgehouden; van lange duur*): *een – gesprek*; *een – gelag*.

Lang'hals* in de eerste bet. m. en v., in de tweede v. –halzen (*persoon met lange hals*; ook: *flesch met lange hals*); **–halzig,** bn.; –er, –st (*met lange hals*): *een –e flesch*; **–harig,** bn. (*met lange haren*): *een –e hond, de –e Frankische koningen*; **–jarig,** bn. (*veeljarig*): *een –e ondervinding*; **–lijvig,** bn. (*met een lang lijf*): *een – jasje*; ook: –hal'zig, –ha'rig, –ja'rig, –lij'vig; **–neus,** m. en v. –neuzen (*persoon met lange neus*); **–oor*,** m. en v.; in bet. 2 m. –ooren (*iem. met lange ooren*; inz. *ezel, haas*); **–papier,** o. (*wissel, vervallende geruime tijd na de trekking*).

Lang'poot*, m. –en (Lat. phalangium; *langbeen; langpootmug; hooiwagen*); **–pootmug,** v. –muggen (*mug met zeer lange beenen*; Lat. tipula); zie Emelt.

Langs 1 vz. (*in de lengte van, in de richting van; terzijde, voorbij*): *– een rivier wandelen*, ter zijde van; *de weg loopt – het bosch, ik ga – uw huis*; **2** bw. (*ter zijde, voorbij*): *de straat –gaan*; *onder –, boven –*; *er van – geven, krijgen*, klappen geven, krijgen; Z.-N. *van – om*, hoe langer hoe; in samengestelde ww.: *–gaan, –loopen*.

Lang'scheeps, bw. (*loopende evenwijdig aan de as van het schip*): *de mast viel –*; **–scheepsch*,** bn.: *–e zeilen*.

Langs'gaan, ging –, i. langsgegaan (*gaan langs iets*); **–loopen*,** liep –, h., i. –geloopen; **–rijden,** reed –, h., i. langsgereden.

Lang'slaper, m. –s (*iem., die gewoonlijk lang slaapt, een gat in de dag slaapt*).

Lang'staart*, m. –en (*dier met lange staart*; ook wel vroeger: *Chinees*).

Langst'levende, m. en v. –n (*iem., die het langst leeft*): *het testament maken op de(n) –*; ook wel: –le'vende.

Lang'straat, v. (aardr. *streek in N.-Br. ten W. van Den Bosch* inz. *met lederbedrijf*).

Langs'trekken, trok –, h., i. langsgetrokken (*trekken of reizen langs*); **–varen,** voer –, h. en i. langsgevaren (*varen langs*): (*de kusten van*) *een eiland –*.

Langs'zij, bw. (*langs de zijde v. e. schip*): *de motorboot was – gekomen*; ook –zijde.

Lang'tand*, m. en v. –en (*kieskauwer; lekkerbek*); **–tong*,** m. en v. –en (*babbelaar; kwaadspreker*); **–ton'gig,** bn.: *een –e vrouw*.

Langui'do, bw. (It. muz. *slepend*).

Lang'uit, bw. (*in volle lengte*): *hij viel – op de grond*, zoo lang hij was.

Langwer'pig, bn. en bw.; –er, –st (*een lange vorm hebbende; uitgerekt van vorm*):

een – rond, ovaal; ook: Lang'werpig.
Langwer'pigheid, v.
Langwij'lig, bn. en bw (*lang durende en vervelend, wijdloopig, langdradig*); **–heid,** v.
Lang'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (*niet vlug; traag*): *een os is – in zijn loopen; een langzame dood sterven*, b.v. door tering; *die bediende is mij te –; – maar* (of: *gaat*) *zeker*; spreekw. *Haast u –*, (Lat. Festi'na len'te), overleg bij uw werk; zie ook Lijntje; **–heid,** v.
Lang'zamerhand, bw. (*zachtjes aan, van lieverlede, allengs*): *dat komt – terecht.*
Lang'zichtwissel, m. –s; zie Langpapier.
La'ning, v. laningen (scheepst. *planken brug tot overloop*).
Lank, v. –en (Z.-N. inz. v. e. dier: *flank*).
Lankmoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*toegevend; veel kunnende verdragen vóór boos te worden; geduldig*); **–heid,** v.
Lankwer'pig, bn., bw.; zie Langwerpig.
Lanoli'ne, v. (Fr. *wolvet; zalf*).
Lans, v. –en (Fr. lance [Lat. lancea]: *spies, speer*): *met gevelde –*; zegsw. *een – breken,* [a]) *voor iets,* [b]) *met iem.* = strijden, [a]) voor iets, [b]) met iem.
Lansier', m. lansiers (Fr. lancier [Lat. lancearius]: *ruiter met een lans gewapend*).
Lans'knecht, m. –knechten (gesch. *soldaat te voet, gewapend met een lans*).
Lantaarn', lanta'ren, v. –en, –s (Fr. lanterne: 1 *toestel tot verlichting, van verschillende vorm* inz. *met doorschijnende wanden, waarin het licht is geplaatst*; 2 bouwk. *lichtkoepeltje of glazen kap op een dak of het dek van een schip*; ook: *torenvormige bouw op een koepeldak aan de zijden open, welke uit kolommen bestaan*): 1 *een gang–, een gas–, een straat–; een hoornen, een papieren –; Keizers kat is zijn nicht, groote – en* (of: *maar*) *weinig licht*, gezegd, [a]) van een opgeblazen man, iem. met weinig verstand, [b]) met weglating van het eerste deel: iem. die in het licht staat; in Z.-N. heeft: *een groote – en een klein licht*, de bet. van [a]); *iets met een –(tje) moeten zoeken*, dat, wat zeldzaam is, z. Diogenes–; 2 *nu zit men op de – en dan aan de verschansing* (v. reizigers op e. ouderwetsche stoomboot); *de – v. d. St.-Janskerk*; nog: *– van Aristoteles*, kauwapparaat bij sommige zeeëgels.
Lantaarn'dag, m. –dagen (*Chineesch lentefeest op 6 Febr.*); ook: *Lantaren–*; **–drager*,** m. –s (*iem., die een lantaarn draagt; naam v. verschillende insecten*); **–feest,** o. –en (*feest op de lantaarndag*): *de brandende lantaarns stellen de overwinning van het licht op de duisternis voor*; **–man,** m. –nen (Z.-N. *lantaarnopsteker*).
Lantaarn'opsteker, m. –opstekers (*–ansteker*); **–paal,** m. –palen (*ijzeren of houten paal met een lantaarn er aan of op*).
Lantaarn'plaatje, o. –s (*plaatje voor een projectielantaarn of sciopticon*).
Lantaarn'visschen*, m. mv. (O.-I. *lichtgevende visschen met een orgaan, dat onophoudelijk licht geeft, maar door een huidplooi bedekt kan worden*; Lat. anomalops katoptron).
Lanteern', v. Z.-N.; zie Lantaarn.
Lan'te, v. –n (Z.-N. *lamp voor raapolie*).
Lan'teren, lanterde, h. gelanterd (*leegloopen, straatslijpen*); verg. Lanterfanten.
Lan'terfant, m. –en (*iem., die lanterfant*); **–fanten,** lanterfantte, h. gelanterfant (*lanteren*); **–er,** m. –s; **–erij',** v. –en.
Lantier'boom*, m. –en (*latierboom*).
Lao'coön, m., myth. Trojaansche priester, die zijn landgenooten tegen de listen der Gr. waarschuwde, toen deze 't houten paard hadden achtergelaten voor Troje, en die met zijn twee zoontjes door slangen werd gedood; *de –groep*, marmeren beeldhouwwerk, voorstellende de dood van Laocoön en zijn zonen, in 1506 opgedolven, in het Vaticaan bewaard; lees *la-oo'-koo-on.*
Laodice'ër, m. –s (Bijb. *bewoner v. d. stad Laodicea in Klein-Azië*; fig. *lauw, onverschillig mensch*; zie Openb. 3 : 14–16).
Lao'medon, m., myth. Priamus' vader.
I. Lap, m. lappen (1 *een stuk leer, linnen, katoen enz.; vod*; 2 v. grond: *een stuk*; 3 *bankbiljet*; 4 scheepst. *zeil*; 5 *kleeding*; 6 *klap, oorveeg*; 7 *een slappe vent, een weekeling, een knul; liederlijke vent*; 8 sport: *baanronde*): 1 *een – op een schoen zetten; een (zeem)leeren –; runder–pen; lappendag houden*, uitverkoop van restanten; zegsw. *beter een – dan een gat*, d. i. beter een versteld dan een gescheurd kleedingstuk; *de –pen hangen er bij*, het is in flarden; *het is een nieuwe – op een oud kleed*, een nieuwerwetsch toevoegsel bij iets ouds, b.v. een moderne (niet er bij passende) wijziging van een oude wet; zegsw. *een gezicht van oude lappen*, een zuurgezicht; zegsw. *hij is weer op de lappen*, eig. op de schoenlappen, op de been; Z.-N. *op de –pen gaan*, aan de zwier gaan; 2 *een – land(s)*, stuk; 3 *een lapje van 60 pop*; 4 *alle –pen uithangen; de wind waait in 't –je*, het is voordewind; *het gaat hem vlak voor 't –je*, hij h. voorspoed; 5 *iem. bij zijn –pen krijgen*, hem beet krijgen, nl. bij zijn kleeren; z. Klad, Lurf; 6 *iem. een – om de ooren geven*; 7 *dat ie (Klaasje) een – is*, drinkebroer; *een smeer–, een zuip–*, plat; zegsw. *iem. voor het lapje houden*, voor den gek; 8 *nog duizend meter en toen kwam de –, de Belg bleef achter.*
II. Lap, m. Lappen (*bewoner v. Lapland*): de –pen van Scandinavië en Finland.
Lapel', v. lapellen (Eng. *omgeslagen voorbovenrand van jas of vest, mantel enz.*).
Lapidair', bn. (Fr. [Lat. lapidarius v. lapis = steen]: *in steen gehouwen of gebeiteld*): fig. *–e stijl*, korte, kernachtige; **–schrift,** o. (*in steen gehouwen, kantig letterschrift, b.v. op grafzerken enz.*).
La'pis inferna'lis, m. (Lat. *helsche steen*): *met – – wild vleesch wegbranden.*
La'pis lazu'li, m.; zie Lazuursteen.
Lap'je; zie Lap **I,** 4 en 7.
Lap'lander, m. –s (*Lap* **II**; *ruwe vent*; inz. Z.-N. *schelm, bedrieger*).
Lap'middel, o. –en (*onvoldoende verbetering*).
Lap'naam, m. –namen (Z.-N. *bijnaam*).
Lap'pen, lapte, h. gelapt (1 *verstellen; een of meer lappen op iets zetten; herstellen, in orde brengen*; 2 *behendig verrichten, slim uitvoeren*; 3 *met een zeemen lap schoonmaken*; 4 Z.-N. *klappen geven*): 1 *een paar schoenen laten –; een ketel doen –*; 2 *ik zal 'm dat wel –*, klaarspelen; *alles er door –*, verbrassen; *dat lapt hij mij niet meer*; z. Laars; 3 *de glazen of ruiten –*; 4 *iem. –.*
Lap'pendag, m. –dagen (*lapjesverkoopdag in een manufactuurwinkel*): *– houden; –*

deken, v. –s (*deken uit allerlei lapjes vervaardigd, bedelaarsdeken*; fig. *bont, onsamenhangend geheel*): fig. *die wet wordt door al deze wijzigingen een –*; **–mand,** v. –en (*mand, waarin men verstelwerk bijeenlegt*): zegsw. *in de –*, (een weinig) ongesteld.

Lap'per, m. –s (*iem., die lapt*; ook: *knoeier*): *Jan de –*; zie Schoenlapper.

Lap'sus, m. lapsus (Lat. *vergissing*): *– ca'lami*, schrijffout; *– lin'guae*, misslag v. d. tong; (gu = gw); *– memo'riae*, geheugenfout.

Lap'werk, o. (*kleeren, schoenen enz. om te lappen*; *gelapte kleedingstukken*; fig. *halve, onvoldoende verbetering*; *knoeiwerk*); **–woord,** o. –en (*stopwoord*), b.v. er *bleek uitzien*; **–zak,** m. –zakken (*een zak, waarin allerlei kleine gereedschappen worden meegenomen*): *de brandspuiten met toebehooren als*: *slangen, brandemmers, lapzak enz.*; **–zalf,** v. (eig. *zalf, die slechts oplapt*: *kwakzalversmiddel*); **–zalven,** lapzalfde, h. gelapzalfd (scheepst. *het tuig insmeren met teer, olie, vet*; ook: *kwakzalven*); **–zalver,** m. –s.

Lardeeren* (Fr. *met reepjes spek doorsteken of opvullen*; [*door*]*spekken*; ook fig.): *een goed gelardeerde beurs*, gespekte; **–priem,** m. –priemen; **–sel,** o. –s; **–spek,** o.

La'ren, Lat. **Lares,** m. mv.: Rom. myth. huisgoden, de zielen der voorvaderen; hun beeltenissen stonden nabij de haard.

Larf, v. larven; zie Larve.

Larghet'to, bw. (It. muz. **1** *eenigszins langzaam, zacht, vloeiend*); **2** zn. o. –'s. (gh = g).

Lar'go, It. muz. **1** bw. (*zeer langzaam, breed, statig, ernstig*); **2** zn. o. largo's.

La'rie, in bet. 2 laries of lariën (1 *beuzeling, zotteklap*; 2 vroeger: *snapster*; thans ook: *vrouw of meisje van verdachte zeden*): 1 *'t is maar –, allemaal –!* spreekt. slappe koffie of thee; 2 *een echte –! wat een – van een meisje!*

La'riefa'rie, larieflang', o. (*klets*): *dat is –.*

La'riemoer, v. –s (*kletskous*).

La'riks, m. –en (Gr.-Lat. larix: *lorkeboom, een soort van pijnboom*; Lat. larix).

Larmoyant', bn., bw. (Fr. *huilerig, weenend*).

La'ron, m. –s (O.-I. *gevleugelde termiet*).

Lar've, v. larven (Lat. larva; bij sommige dieren [met gedaanteverwisseling]: *vorm na de ontwikkeling uit het ei vóór de volledige ontwikkeling*; Rom. myth. *kwelgeest*; ook: *masker*): *de –n van kikvorschen.*

Laryngi'tis, v. (*ontsteking v. h. strottenhoofd*); **–goscoop',** m. –scopen (*strottenhoofdspiegel, keelspiegel*).

La'rynx, m. –en (Gr. *strottenhoofd*).

Lasch*, v. lasschen (*tusschenzetsel, verbindingsstuk, geervormige strook*).

Lasch'mes*, o. –sen (*keepmes, kuipersmes*).

Lascief', bn.; –ver, –st (Fr. [Lat. lascivus]: *dartel*; ongunstig: *wulpsch*); l. *lassief'*.

Lasciviteit', v. (Fr. *dartelheid*; ongunstig: *wulpschheid*). (sc = ss).

Laskar', m. –s (Eng.-Ind. *inlandsch matroos op een Europeesch schip*; Z.-N. *kerel*); ook, *Laskaar', Laska'ren.*

Las'schen*, laschte, h. gelascht (*met een lasch vereenigen, aaneenvoegen*): *kabels –*; *ijzer –*; **Lasch'naad*,** m. –naden.

Las'so, m. en v. lasso's (*lang touw met strik, werpkoord met strop, werpstrik*); *met de – vangt de cowboy paarden, buffels enz.*

Last* 1 m. –en (1 *zwaartedruk*; *al wat zwaar is*; *zwaar voorwerp*; 2 *iets moeilijks*; *druk, nood*; Z.-N. *lastpost*; 3 [*scheeps*]*lading*; *vracht*; 4 *voorschrift, opdracht*; 5 *belasting*): 1 *een – dragen, onder een – bezwijken*; 2 *de – der jaren, der zorgen*, de druk; *iem. tot – zijn*, overlast; *zonder kinderen te zijnen –e*; *iem. iets ten –e leggen*, van iets beschuldigen; *– lijden*, moeite ondervinden, nadeel hebben; *– hebben van*, gehinderd worden door; *– hebben om er te komen*, moeite; *de lusten en –en van een betrekking*, voor- en nadeelen; z. ook Eind 2; 3 *– innemen, – lossen*; *de – breken*, een deel der lading lossen; 4 *– geven*; *een mondelinge –*; *op – van*; 5 *op zware –en zitten*, veel belasting moeten betalen; *drukkende –en*; **2** o. –en (*maat, gewicht, inhoudsmaat*): *een – graan*, 30 hl; *een scheeps– =* 2000 kg; *een – haring*, d. i. 17 kantjes; *een – tarwe* = 2400 kg, *een – rogge* = 2100 kg, *een – gerst* 1950 kg; **–brief,** m. –brieven (*bevelschrift*); **–dier,** o. –en (*dier, bestemd om lasten te dragen*): *de ezel, de kameel is een –*; **–drager*,** m. –s (*iem. of iets, die of dat een last draagt*): *koelies als –s*; *de schoorzuilen zijn –s.*

Las'ten, lastte, h. gelast (*bevel geven, bevelen*): zegsw. *wij – en bevelen*; vero.

Las'ter, m. (*het tegen beter weten in aantasten van iems. eer en goede naam, door smaad of smaadschrift*): *vuige –*; z. Eerroof.

Las'teraar, m. –s, –raren (*man, die lastert*); **–raarster,** v. –s.

Las'teren, lasterde, h. gelasterd (*leugenachtig iets kwaads van iem. zeggen, liegend kwaadspreken*; met God: *zwaar beleedigen, vloeken*); verg. Godslastering; **–lijk,** bn. en bw. (*laster bevattende*): *–e taal*; Z.-N. rechtst. *–e aangifte*; *– van iem. spreken*, op lasterlijke wijze; **–praatje,** o. –s; **–taal,** v.: *vuige –*; **–tong,** m. en v. –en (*iem., die lastert*).

Last'geld, o. –gelden (*tonnengeld*: *recht, dat van schepen in verschillende havens geheven wordt naar de scheepsinhoud*).

Last'gever, m. –s (*persoon, die een ander een last opdraagt, committent*); **–geefster,** v. –s; **–geving,** v. –en (*opdracht*; *lastbrief*); verg. Volmacht; **–hebber,** m. –s (*iem., wien een last is opgedragen*).

Las'tig, bn. en bw.; –er, –st (*last of zorg veroorzakend*; *onaangenaam*; *moeielijk* [*uit te voeren, te regeeren enz.*]; *veeleischend*; *ongemakkelijk*; *vervelend*; Z.-N. v. e. kind: *gemelijk, boos*): *wat zijn die kinderen weer –*; *een – geval*; *dat zal – gaan*; *een – examen*; *iem. – vallen, het iem. – maken*; **–heid,** v.

Last'kohier, o. –en (Z.-N. *bestek en voorwaarden van een aanbesteed werk*).

Last not least (Eng. *het laatste, maar niet het minst gewichtige*).

Last'post*, m. –en (*iets*, inz. *een baantje, dat veel werk en weinig loon geeft*; ook van personen): *wat een – dat zieke kind!*

Lat, v. latten (*lang, smal en dun stuk hout*; mil. *sabel*): *de –ten eener jaloezie*; *met dunne –jes*; *kuierlatten*, beenen, gmz.; z. Huis.

La'tafel, v. –tafels (*ouderwetsche kast, gewoonlijk met vier laden*).

Latei', v. –en (*draagstuk*; [*ijzeren of houten*] *draagbalk boven vensteropeningen enz.*); **–hout,** o. –en (*draagbalk als steun boven een raam*); **–steen*,** m. –en.

La'ten, liet, h. gelaten (1 *niet doen, nalaten, iets niet veranderen, toelaten*; 2 *overlaten*; *aan iem. laten*; 3 vero. *aderlaten*; 4 *veroorzaken,*

doen, oorzaak zijn, maken dat iets geschiedt; inz. als *hulpw. v. wijze*): 1 *laat dat! zul je het – ? ik kan het rooken niet –; we zullen alles maar zoo –*; zegsw. *het er niet bij –*, niet in berusten; *ergens het leven bij –*, inschieten; *iem. met rust, met vrede –*, doen blijven; *waar laat die jongen zijn eten!* bergt; 2 *iem. iets voor honderd gulden –; ik laat u de eer*; 3 *iem. –*; 4 *ik heb hem – komen* (onbep. wijs voor het vd.); *hij liet zich een jas maken; God laat de zon schijnen; laat hij nu toch gaan.*

Latent', bn. (Lat. latens = verborgen: *verborgen, onzichtbaar*): nat. *–e warmte*, gebonden.

Lateraal', bn. (Fr. latéral [Lat. lateralis v. latus = zijde]: [*van*] *ter zijde*): *een – kanaal*, evenwijdig met een rivier; fig. *–rale erfgenamen*, in de zijlinie.

Lateraan'kerk, v.: de basiliek van St.-Jan te Rome, pauselijke kathedraal, toegewijd aan Joannes den Dooper; **–paleis**, o.: paus. paleis te Rome op de berg Celio, exterritoriaal bezit van de H. Stoel, oorspr. van de familie Latera'ni; in het – zijn veel conciliën gehouden, zetel der Curie.

La'tertje, in de zegsw. *dat wordt een –*, een feest, partij tot laat in de avond.

Lathe'rus, v. –sen (Gr.-Lat. lathyrus: *vinderbloemige plant, een soort van andoren*).

Latier'boom*, m. –boomen (Fr. litière = ligstroo, draagstoel: *in de stal hangende paal tusschen twee paarden*).

Latijn', o. (*de Latijnsche taal, de taal der Romeinen*, eig. *de taal van Latium*, z. ald.): *– leeren; het – is de taal der R.-K. kerk*; fig. *dat is – voor mij*, ik versta er niets van.

Latij'nen, m. mv. (*bewoners van Latium*; later inz. bij de Byzantijnen: *Westerlingen*).

Latijnsch'*, bn. (*van of als van de Latijnen of Romeinen; van of als van de Latijnsche volken* nl. *Italianen, Spanjaarden, Franschen enz.*): *de –e schrijvers, het –e letterschrift*, nl. het onze; *de –e school*, vroegere onderwijsinrichting, ongeveer = gymnasium; *een – woordenboek*; *de –e kerk*, de R.-K. kerk, die in haar liturgie Latijn bezigt; verg. *Grieksche kerk*; *de –e Unie*, muntconventie tusschen Frankrijk, België, Zwitserland, Italië en Griekenland, ten doel hebbende het gebruik van dezelfde munt (onder verschillende namen); *een –* (ook: *Roomsch*) *kruis*, een kruis, waarvan de dwarsbalk korter is dan de stambalk; zie Kruis.

Latinis'me, o. –n (*Latijnsche spreekwijze; Lat. getinte of naar het Latijn gevormde, uit het Latijn overgenomen uitdrukking*).

Latinist', m. –en (Fr. *kenner van het Latijn*).

Latiniteit', v. (Fr. [Lat. latinitas]: *Lat. taal*).

Latitu'de, v. (Fr. [Lat. latitudo]: [*geographische*] *breedte*; fig. *speelruimte*).

La'tium, o., gesch. landschap van Midden-Italië: *het oude –*. (t = ts).

Latoen', o. (Fr. laiton: *geelkoper*).

Lato'na, v., myth, geliefde van Jupiter; – was de moeder van Apollo en van Diana.

Latri'ne, v. –n (Fr. [Lat. latrinae]: *publiek privaat*).

Lats, v. latsen (*broekklep*); ook. Latse.

La'tuw, v. (*de saladeplant*; Lat. lactuca).

Lat'werk, o. (*hekwerk, spalier*).

Lau'danum, o. (Lat. [Gr. ladonon = boomhars]: *opiumpreparaat*), ook: Lauda'num.

Lauda'tor, m. (Ned.) –to'ren, –s; (Lat.) –to'res (Lat. *lofredenaar*): – *tem'poris ac'ti*, van de oude tijd.

Laureaat', m. –aten (Lat. [poëta] laureatus = gelauwerd [dichter]: *gelauwerd of bekroond schrijver, dichter, schilder*).

Laurier', m. laurieren (Fr. [Lat. laurus]: *altijd groene, 2–8 m hooge boom in Z.-Europa, Klein-Azië en N.-Afrika*; Lat. laurus nobilis): de bladeren van de – worden als specerij gebezigd; fig. krans van laurierbladen als eereteeken voor overwinnaars in de Olympische spelen, fig. meest Lauwer; *de – is het beeld van vrede en van overwinning*; **–bes**, v. –sen (*vrucht*).

Laurier'kers (*plant, met laurierachtige bladen, waaruit men een geneesmiddel bereidt*; Lat. prunus laurocerasus); **1** m. (plant); **2** v. –kersen (vrucht).

Laus De'o (Lat. *Gode lof!*).

Lauw, bn. en bw.; –er, –st (1 *tusschen warm en koud, halfwarm*; 2 *koel, onverschillig*): 1 – *water*; 2 *hij is – in de godsdienst.*

Lau'wer, m. –s, –en (*krans van laurier; zegekrans*; inz. fig. *onderscheiding, roem*): zegsw. *–en behalen; op zijn –en rusten*, na de zege, na behaald succes (voorgoed) rusten.

Lau'weren, lauwerde, h. gelauwerd (*met lauwerenkronen, tooien*; fig. *verheerlijken*): *een gelauwerd overwinnaar, e. gelauwerd dichter.*

Lau'werbes, v. –bessen (*laurierbes*).

Lau'werkrans, m. –kransen (*lauwer*); **–kroon**, v. –kronen (*–krans*).

Lau'werszee, v. (*inham der Noordzee tusschen Fr. en Gr.*); spreekt.: Lauwerzee.

Lauw'heid, v. **Lauw'te**, v. (eig. *het lauwzijn*; fig. *koelheid, gemis aan geestdrift*).

La'va, v. (It. *alle vulkanische producten, die in vloeibare toestand te voorschijn treden*).

Lavabo', o. en v. lavabo's (Lat. lava'bo = eig. ik zal wasschen: *waschtafel*).

La'vaglas, o.; zie Hyaliet.

La'vas, v. (*schermbloemige plant*).

La'vastroom*, m. –en (*stroom van gloeiende lava*).

Lavatory, o. –ries (Eng. *W. C. met toilet*).

Laveeren*, laveerde, h. gelaveerd (1 *zigzagsgewijs tegen de wind opzeilen of opwerken*; 2 fig. *met onvaste stap voortzwaaien, als* b.v. *een dronkeman*; 3 *schipperen; geven en nemen*): 1 *de zeilboot laveerde tegen de wind op*; 2 *de matroos laveerde zijn huis voorbij*; 3 *de staatsman wist te –*; verwant met Loef.

Lavei', m. (Z.-N. *strooperij*; gew. *staking*).

Lavement', o. –en (Fr. *endeldarminspuiting, darmbad*): *een – zetten.*

Lavement'spuit, v. –en (*klisteerspuit*).

La'ven, laafde, h. gelaafd (*verkwikken* inz. van dorstigen): *de dorstigen –; zich – aan.*

Laven'del, v. (Lat. lavendula: *lipbloemige, specerijachtige heester, uit wier bloemen men lavendelolie enz. bereidt*; Lat. lavandula vera); **–geur**, m. –en; **–olie**, v.

Lavoor'*, Z.-N. **1** o. (*ivoor*); **2** m. –en (*knikker van marmer, wit glas, wit porselein*).

Lawaai', o. (*geraas, geweld, rumoer*): *wat een –!* – *schoppen*; **–(er)ig**, bn. en bw.; **–maker**, m. –s (*druktemaker*), (volkst.) ook: *lewaai*; **–'saus**, v. –en (*saus, die erg dun is*).

Laweit', o. (*lawaai*): volkst. *wat een –!* in Z.-N. ook gespeld Lawijt.

Lawi'ne, v. –n, –s (Zwitsersch-Duitsch: *sneeuwstorting, sneeuwval langs berghellingen*): *e. sneeuw-, grond–*; ook: *e. steen–.*

Lawn-tennis, o. (Eng. *bal- of raketspel in de open lucht, oorspr. op een grasveld of lawn; tennis* = Fr. *tenez,* vang op); **–club,** v. –s; gewoonlijk *tennisclub* enz.

Lax, bn. (Lat. laxus: *wijd; los, slap, ongebonden; niet streng van opvatting, zedeleer*).

Lax'ans (Lat.), **laxatief',** o. laxan'tia, laxatie'ven (Lat. laxativum: *purgeermiddel*).

Laxeeren* (Lat. laxare: *de ontlasting bevorderen*); **–'middel,** o. –en (*purgeermiddel*).

Lazaret', o. –ten (Fr. [It. lazzaretto]: *ziekenhuis; veldhospitaal;* vero. *leprozenhuis, quarantaine-huis*).

Lazarij', v. (*melaatschheid*); z. Lepra.

Lazaris'ten, m. mv. (*leden van de congregatie, door den H.-Vincentius a Paulo gesticht, genoemd naar het moederhuis St.-Lazaire te Parijs: ziekenverplegers en missionarissen*).

Lazaro'ni, m. mv.; z. Lazzarone. (z = ts).

La'zarus 1 m. Bijb. (Hebr. God is helper) melaatsche vriend van Jezus, door Jezus uit de dood opgewekt, Joh. 11 : 39–44; de patroon der kranken en melaatschen; zegsw. *arm als –,* doodarm; **2** bn. *ben je –,* dol? – *zijn,* stomdronken (plat).

Łazu'ren, bn. (*van lazuur; als lazuur*): *het – gewelf des hemels*; ook, Azuren.

Lazuur' (*azuur, prachtig blauwe steen*); **1** (voorwerpsn.), m. –zuren; **2** (stofn.; *de kleur*) o.: *een hemel van –*; **–blauw,** o.; **–kleuren,** v. mv. (*kleuren, welke de onderliggende kleuren laten doorschemeren*); **–steen*** **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o.

Lazzaro'ne, m. lazzaroni (It. v. Lazarus: [*Napolitaansche*] *bedelaar*). (zz = ts).

Leader*, m. –s (Eng. *leider* inz. *v. e. staatkundige partij; hoofdartikel in een dagblad*).

Leading article, o. (Eng. *hoofdartikel*).

Leb, leb'be, v. lebben, in de 2de bet. gmv. (*lebmaag,* z. ald.; ook: *enzym uit de maag gebruikt bij de kaasbereiding*).

Leb'aal (dierk. *aal van twee pond en zwaarder*); **1** (voorwerpsn.), m. –alen; **2** (stofn.), v.

Leb'beren, het lam lebberde, h. gelebberd (klankn. *zacht-slobberend drinken*).

Leb'big, bn. en bw. (1 *smakende naar leb*; 2 fig. *spijtig, boosaardig*): 1 *–e kaas; deze kaas smaakt –*; 2 fig. *een – wijf*; w. i. g.

Leb'maag, v. –magen (*maagafdeeling bij herkauwers, waar enzymen worden afgescheiden*).

Lec'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) –to'res (Lat. *voorlezer; lezer,* z. **L.S.**; *hulphoogleeraar*; R.-K. *hij, die de tweede der kleine wijdingen heeft ontvangen*).

Lectoraat', o. –raten (Lat. lectoratus: *het ambt van lector* inz. *aan een hoogeschool*).

Lec'tor bene'vole, Lat.; zie **L. B.**

Lectri'ce, v. –s (Fr. *voorlezeres*): *H. M. 's –*.

Lectuur', v. (Fr. lecture: *het lezen, de lezing; stof ter lezing*): *een uitgebreide –*.

Le'debraak, lee'braak, v. (fig. *buitengewoon zware arbeid*); **–braken, lee'braken,** –braakte, h. (1), i. (2) gele(d)ebraakt (1 *iem. de ledematen breken*; 2 *zijn leden breken*): 1 *iem. –*; 2 *hij valt, hij ledebraakt*; **–breuk,** v. –en (*breuk van eenig lid*).

Ledekant', ledikant', o. –kanten (Fr. lit de camp: *verplaatsbare slaapstede*).

Le'deman, m. –nen, –s (*ledepop*).

Le'dematen, o. mv. (*armen en beenen*): *trillen over al zijn –*; zie Lidmaat.

Le'denlijst, v. –en (*lijst van medeleden*).

Le'depop, v. –poppen (*pop met beweegbare leden,* o. a. ten dienste van schilders; fig. *willoos werktuig*).

Le'der, o. (*bereide dierenhuid*): *Marokko– of Marokijn; geiten–, jucht–, goud–*; z. Leer; **–achtig, leer'achtig,** bn.: *–e bladeren;* **–en, lee'ren*,** bn. (*van leder*): *een – portemonnaie;* **–waren, leer'waren,** v. mv. (*voorwerpen v. leer*); **–werk,** o. (*ledergoed*).

Le'dewater, lee'water, o. (*vocht, dat de wrijving tusschen de gewrichten vermindert, synovium; naam v. e. gewrichtsziekte*).

Le'dig, leeg*, in bet. 1 bn.; in bet. 2 bn. en bw.; –er, –st (1 *niet gevuld,* het tegengestelde van *vol*; 2 *onbezet*): 1 *een – vat, een –e beurs, het glas is –, die flesch is half –; een –e maag hebben,* hongerig zijn; ook eerste lid van samengest. w.w., b.v. *–gieten, –loopen, –maken, –pompen*; 2 *–e tijd,* vrije tijd; *een – huis,* niet bewoond; *een – uurtje,* vrij, inz. uurtje van ontspanning; *met –e handen vertrekken,* fig. zonder iets verkregen te hebben.

Le'digaard, leeg'aard, m. –s (Z.-N. *ledigganger*).

Le'digen, lee'gen*, ledigde, leegde, h. gele digd, geleegd (*ledigmaken*): *de glazen –*.

Le'diggang, m. (*het ledig-gaan, het nietsdoen, het luieren*): *– is des duivels oorkussen;* **–ganger,** m. –s (*nietsdoener*).

Le'dig-, leeg'gieten, goot –, h. ledig- of leeggegoten (*uitgietend ledigen*): *een vat –*.

Le'dig-, leeg'heid, v. (1 *het leeg- of nietgevuld zijn*; 2 *werkeloosheid, niet-bezigheid*; ongunstig: *luiheid*; in deze bet. meest Ledig–): 1 *de – van een kerk, van een school, van de kas*; 2 *zijn tijd in – doorbrengen.*

Le'digloopen*, liep ledig, h. ledig- of leeggeloopen (fig. *niet werken, niets uitvoeren*); **–scheppen:** *een bak –*; **–staan** (*niet bezig zijn; onbewoond zijn*); **–zitten** (*zitten zonder iets te doen*); meestal Leeg'loopen, -scheppen, -staan.

Ledikant', o. –en; zie Ledekant.

I. Lee, v. (vero. of gew. *watering*; nog in gebruik als eigennaam); ook: Leede, Lei.

II. Lee, v. leeën, leên (Z.-N. *leest, lende*).

III. Lee, v. leeën (Z.-N. *scharnier*).

Lee'braak enz.; zie Le'debraak enz.

Leed* 1 o. (1 *verdriet; spijt; smart; rouw*; Z.-N. *last*; 2 *lichamelijke pijn; kwaad*): 1 *in lief en –*, in voor- en tegenspoed; *iem. zijn – klagen,* zijn hart ontlasten; *uw ongeluk doet mij –*; Z.-N. *– met iem. (iets) hebben*; 2 *ik wil u geen – doen*; **2** bn. (*onaangenaam; spijtig; smartelijk*): *uw ongeval is mij –; iets met leede oogen aanzien,* met spijt; **–vermaak,** o. (*boosaardige vreugde om of voor het leed v. e. ander*); **–wezen,** o. (*spijt*): *tot mijn –; met –*.

Leef'baar, bn. (Z.-N. *kunnende leven, levensvatbaar*): *dat kind is niet –*.

Leef'regel, m. –s (*wijze van leven; regel, welke men ten behoeve van zijn gezondheid op voorschrift van den dokter volgt; diëet*); **–tijd,** m. –tijden (*levensjaren; ouderdom*): *en dat op zijn – al, nog! van dezelfde – zijn*; **–tijdsgrens,** v. –tijdsgrenzen: *de – bepalen op*; **––tocht,** m. (*levensmiddelen [voor zekere tijd]; proviand*); **–wijze, –wijs,** v. –wijzen (*levenswijs*).

I. Leeg, Z.-N.; zie Laag **I.**

II. Leeg*, bn.; –er, –st; **–en***; z. Ledig, Ledigen; **–looper*,** m. –loopers (*nietsdoener*); **–te,** v. (*ledige ruimte*): fig. *de – in zijn hart na het verlies van zijn kind.*

Leek*, m. –en (*oningewijde, ongeleerde; niet-deskundige, niet-vakman*; inz. *katholiek, die niet tot de geestelijke stand behoort*).

Lee'kebroeder*, m. –s (*een kloosterling, die niet tot priester gewijd is*): de – is belast met huiselijke bezigheden in het klooster, of met ziekenverpleging enz., werkbroeder.

Lee'kedichtjes*, o. mv. (*in 1860 verschenen gedichten van De Génestet* inz. *betrekking hebbende op de toenmalige strijd tusschen orthodoxie en modernisme in de Hervormde Kerk, meestal in de vorm van puntdichten*).

Lee'kenspiegel*, m. –s (*benaming van verschillende handboekjes voor het geestelijk leven*; in onze letterk. *didactisch werk* ± *1325, van Jan van Boendale*).

Lee'lijk*, bn. (1 het tegenst. van *mooi*: *niet schoon, niet aantrekkelijk*; *afzichtelijk*; *misMaakt*; 2 *kwetsend, stuitend*; *slecht*; *erg*; 3 Z.-N. *boos*): 1 – *als de nacht*; *die hoed staat je –*; *een –, krom kereltje*; 2 *–e woorden*; *het ziet er voor u – uit*; *hij is er – aan toe*; *–e fouten*; *hij heeft zich – vergist*; *er – inloopen*; *– vallen*; *en dat was –er, ik was mijn beurs kwijt*; 3 *– kijken*; **–heid***, v.

Lee'lijkerd*, m. –s (*iem., die leelijk is of doet*, gmz.; *gemeene vent*): scherts. *jou –!*

Leem, o. (*een taaie aardsoort, vooral bestaande uit zand met wat kalk en klei*); **–'achtig**, bn.; –er, –st (*als leem*): *een –e bodem*.

Lee'man, m. –mans, –mannen (*ledepop*).

Lee'men* **1** leemde, h. geleemd (*met leem bestrijken*); **2** bn. (*van leem*; *met leem overdekt*): *de – wanden eener hut*; *een – dorschvloer*.

Leem'groeve, v. –groeven (*groeve, waar men leem uit graaft*); **–kuil**, m. –kuilen; **–put**, m. –putten.

Leem'te, v. leemten (*gebrek*; *gemis*; *uitlating*; *tekortkoming*): *er is een – in dat betoog*, er komt niet in voor, wat er in voorkomen moest; *de ontbrekende –n aanvullen*.

I. Leen* **1** o. –en (gesch. *goed* inz. *grondbezit, waarvan iem. het vruchtgebruik kreeg, eerst gedurende zijn leven, later met het recht het aan zijn erfgenamen na te laten*): *een goed in – geven*; z. Zwaard–, Spille–; **2** in de bijw. uitdrukkingen: *te – geven. vragen, ontvangen*, ook: *ter, in –*.

II. Leen*, v. lenen (Z.-N. *leuning*).

Leen'bank, v. –banken ([*stedelijke*] *instelling, die kleine voorschotten geeft tegen onderpand van huishoudelijke en andere zaken*).

Leen'breuk, v. –breuken; z. Felonie; **–brief**, m. –brieven (gesch. *brief, waarbij een goed in leen is gegeven*); **–eed***, m. –eeden (*eed van trouw aan zijn leenheer*).

Lee'nen*, leende, h. geleend (1 *tijdelijk ten gebruike afstaan aan iem.* [inz. *kosteloos*]; *in leen of ter leen geven*; 2 *te leen ontvangen*): 1 *iem. een boek –*; zegsw. *de hand tot iets –* (ook: *zich – tot iets*), helpen (dikwijls ongunstig); zegsw. *iem. het oor –*, luisteren naar; *zijn naam tot iets –*, met zijn gezag iets steunen; 2 *een boek, geld van iem. –*.

Leen'goed, o. –goederen (*leen* **I**, **1**).

Leen'heer*, m. –heeren (gesch. *keizer, koning enz., die iets in leen gaf*); **–heerschap**, o.

Lee'ning*, v. –en (1 *de daad van leenen*; 2 *de geldsom, die men leent, d. i. in leen geeft of ontvangt*): 1 *– op – sluiten*, geldleening; *een gedwongen –*; *een –uitschrijven*; *de bank van –*; 2 *een – van tien millioen terugbetalen*.

Leen'laten, m. mv. (Middeleeuwen: *halfvrije, hoorige grondbezitters*; later: *hun vrijgelaten opvolgers*); **–man**, m. –mannen (*edelman, die een leen had ontvangen*; *vazal*); **–manschap**, o.; **–plicht**, m. –en (*wederkeerige verplichtingen van leenheer en leenman*); **–recht**, o. (*samenstel van wetten, gebruiken, regelende de verhouding tusschen leenman en leenheer*); **–roe'rig**, bn. (*afhankelijk, als leen*): *een goed – maken*; **–roe'righeid**, v.; **–spreuk**, v. –spreuken (*overdrachtelijke uitdrukking*; ook: *devies, zinspreuk*); **–spreu'kig**, bn. (*figuurlijk, metaphorisch of allegorisch*); **–stelsel**, o. (gesch. *'t feudale stelsel*).

Leentjebuur', in de zegsw. – *spelen*, telkens van iem. het een of ander leenen.

I. Leep*, bn. en bw.; leeper, leepst (*slim, doortrapt*): *een leepe vent*; misschien = – **II.**

II. Leep*, bn.; leper, leepst (*druipoogig*).

III. Leep, zegsw.: *van de – krijgen*, slaag.

Lee'perd*, m. –s (*looze schalk*; *slimmerd*).

Leep'heid, lee'pigheid*, v. (*sluwheid*).

Leep'oog* **1** o. –ogen (*traanoog*); **2** m. en v. –ogen (*persoon*); **–oo'gig***, bn. (*leepoogen hebbende*): *de –e Lea*, Gen. 29 : 17.

I. Leer*, v. (1 *leering*; *les*; 2 *het zijn van leerling*; 3 *een aantal regels, die een afgesloten geheel vormen*; *stelsel*; ook wel: *theorie*): 1 *dit zij u tot een –*; 2 *iem. ergens in de – doen*; *ergens in de – zijn*, om een handwerk te leeren; 3 *de – van het licht*; *de Christelijke –*, *de leer van Mohammed*.

II. Leer*, v. leeren (*ladder*), spreekt.

III. Leer, o. (*leder*): zegsw. *taai als –*, zeer taai; *van – trekken*. de degen uit de scheede, gaan vechten, ook fig.; *– om –*, of *lap om –*, met gelijke munt; zie Riem **I** 1.

Lee'raar*, m. –s of –raren (*onderwijzer bij het M. O. of aan een gymnasium, kweekschool enz.*; ook: *dominee*): *vereeniging v. leeraren*; **–sambt***, o. –en; **–sbetrekking***, v. –en.

Lee'raarschap*, o. (*het zijn van leeraar*).

Lee'raarsvergadering*, v. –en (*school-* of *vakvergadering van leeraren*): *er is –*.

Leer'achtig, bn.; zie Lederachtig.

Lee'raren*, leeraarde, h. geleeraard (*onderrichten, onderwijzen*; licht iron.: *prediken*).

Leerares'*, v. –sen (*dame als leeraar*).

Leer'begrip, o. –begrippen (*grond* of *systeem eener leer*): *kort – van een wetenschap*.

Leer'bereiden, o. (*leermaken, -looien*); **–bereider**, m. –s (*–looier*).

Leer'boek, o. –boeken (*studieboek*): *een – der wiskunde, der geschiedenis enz.*

Leer'dicht, o. –en (*gedicht, dat leering bedoelt*); z. Didactisch.

I. Lee'ren* **1** leerde, h. geleerd (1 *onderwijzen*; *onderwijs geven in*; *doen kennen*; *vaardigheid in iets doen verkrijgen*; 2 *prediken*; 3 *in 't geheugen opnemen*; *zich kennis of vaardigheid trachten eigen te maken*; 4 *africhten tot*): 1 *de onderwijzer leert de jeugd*; *vader leert Jan lezen*; *iem. schaken –*; *iem. een ambacht –*; zegsw. *ze zullen hem wel* (*mores*) – of (*het*) *hem wel –*, z. Mores; spreekw., z. Nood; 2 *Jezus leerde in de tempel*; 3 *een les –*; *Fransch –*; *iets van buiten –*; *hij doet zijn best om viool te – spelen*; zegsw. *al doende leert men*, door oefening leert men; 4 *een hondje door een hoepel – springen*; nog: *dat leert (ge)makkelijk*, dat kan men gemakkelijk leeren; *hij heeft bij dien baas – werken* of *geleerd te werken*; **2** o. (*het onderwijzen*; *het onderwezen worden*): *mijn – is spelen*; *– valt hem moeilijk*.

II. Lee'ren*, bn. (*van leder*): – *schoenen.*
Leer'gang, m. –en (*cursus; methode*); **–gast,** m. –en (Z.-N. *leerjongen*); **–geld,** o. –gelden (*schoolgeld; geld, dat voor onderwijs moet betaald worden*): zegsw. *hij moest – betalen,* door schade werd hij wijs.
Leergie'rig, bn.; –er, –st (*begeerig om te leeren, gaarne leerende, weetgierig*): *–e knapen.*
Leergie'righeid, v.: –, *geen nieuwsgierigheid!*
Leer'graag 1 bn.; –grager, –graagst (*gaarne leerende*): *de jeugd is leertraag, niet –;* **2** zn. m. en v.: *de kleine –.*
Lee'ring*, v. –en (1 *onderricht*[*ing*]; 2 Prot. *onderwijs in de godsdienst; catechisatie*): 1 *naar – luisteren; –en wekken, voorbeelden trekken;* 2 *naar de – gaan.*
Leer'jaar, o. –jaren (1 *jaar, waarin iem. leerende is*; 2 *schoolklas, studiejaar*): 1 *die knaap is nog in zijn –jaren,* schooljaren; 2 *het eerste –;* **–jongen,** m. –s (*jongmaatje, knaap, die bij een baas in de leer is*); **–kracht,** v. –en (*onderwijzer, leeraar*): *aan die school zijn goede –en;* **–kring,** m. –en (*concentrisch deel van een leergang, waarin de stof twee- of driemaal* [*de leerkringen*] *wordt doorloopen*).
Leer'ling, m. en v. –en (1 *iem., die onderwijs ontvangt; scholier*; 2 *aanhanger, volgeling*), vr. ook **–e:** 1 *bevordering der –en; hij is –-apotheker; die heer is –-consul;* 2 *de 12 –en des Heeren,* jongeren; *een – v. Rembrandt.*
Leer'looien, o. (*het bereiden van leder*); **–looier,** m. –s (*leermaker*); **–looierij',** v. –en (*het leerlooien; werkplaats v. d. leerlooier*).
Leer'meester, m. –s (*onderwijzer*); **–es',** v. –sen: *een bekwaam –; de ondervinding is een harde –*(*se*); **–meisje,** o. –s (*meisje, dat in de leer is*); **–middel,** o. –en (*hulpmiddel bij het onderwijs*): *kaarten, atlassen zijn –en;* **–plan,** o. –plannen (*plan, volgens hetwelk de leerstof over de leertijd methodisch wordt verdeeld*); **–plicht,** m. (*wettelijke verplichting tot het ontvangen van lager onderwijs*); **–plich'tig,** bn. (*vallende onder de leerplichtwet*): *–e kinderen;* **–plichtwet,** v. (*wet van 7 Juli 1900, regelende het schoolbezoek voor kinderen tot hun 12de levensjaar*); **–rede,** v. –redenen (*preek*); **–rijk,** bn. (*rijk aan leering*); **–school,** v. –scholen (*elke school*; inz. *de oefenschool, verbonden a. e. kweekschool*): fig. *een harde – doorloopen; de – van het leven.*
Leers, v. Z.-N.; zie Laars.
Leer'stelling, v. –en (*grondbeginsel eener leer; dogma*); **–stelsel,** o. –s (*stelsel van een wetenschap, godsdienst, waarin de gezamenlijke opvattingen en voorschriften zijn samengevat*; ook: *leerwijze*); **–stoel,** m. –en (*katheder, kansel; ambt van hoogleeraar*); **–stof,** v. (*de te onderwijzen kundigheden; hetgeen geleerd moet worden*): *verdeeling der –;* **–stuk,** o. –ken (*geloofswaarheid; dogma; geloofspunt*); **–tijd,** m. (*leerjaren, schooljaren*); **–toon,** m. (*geest, die het onderwijs bezielt, voortkomende uit de persoonlijkheid des onderwijzers*).
Leer'tje, o. –s (*een stukje leer*).
Leer'touwen, o. (*het bereiden, looien van leer*); **–'touwer,** m. –s; **–touwerij',** v. –en.
Leer'traag, bn. (*onwillig of lui in het leeren*).
Leer'trant, m. (*leerwijze, -toon*).
Leer'vak, o. –vakken (*vak van onderwijs*): *de lagere school reeds heeft tal van –vakken;* **–vorm,** m. –en (*trant van onderwijs; de vormt waarin het onderwijs wordt gegeven*); **–wijs, –wijze,** v. –wijzen (*de methode, die men volgt bij het onderwijzen*); **–zaam,** bn.; –zamer, –st (1 *leergierig*; 2 *nuttig; onderwijzend; leerrijk*): 1 *een – kind;* 2 *een – boek; een –zame les;* **–zaamheid,** v.; **–zucht,** v. (*ijver om te leeren, leergierigheid*).
Lees, Lee'ze*, v. leezen (Z.-N. *wagenspoor*).
Lees'baar, bn. en bw.; –der, –st (*kunnende gelezen worden*; ook: *aangenaam om te lezen*): *een – handschrift; – schrijven, hij schrijft een –bare hand,* duidelijk; **–heid,** v.
Lees'beurt, v. –en (*beurt van al lezend iets voor te dragen in eenig gezelschap, in eenige kring*): *een – vervullen,* z. Spreekbeurt; **–bibliotheek,** v. –theken (*boekerij van werken, die, hetzij gratis, hetzij tegen een kleine vergoeding aan het publiek ter lezing worden verstrekt*); **–boek,** o. –en (*boek, waaruit leerlingen leeren lezen*; ook: *boek, geschikt om gelezen te worden* inz. *geschreven met de bedoeling in leesbare, bevattelijke vorm de kennis omtrent eenig vak te vermeerderen*); **–gezelschap,** o. –pen (*vereeniging van personen, die op gezamenlijke kosten tijdschriften en boeken koopen en in vaste volgorde laten circuleeren; gezelschap, waarvan de leden beurtelings een lezing houden*); **–honger,** m. (*behoefte aan lectuur*): *de – bij de volksklasse;* **–inrichting,** v. –en (*leeszaal* in de 2de bet.); **–kabinet,** o. –ten (*–kamer, –zaaltje*); **–kamer,** v. –s (*vertrek v. e. sociëteit, hotel enz., waar kranten en tijdschriften ter lezing liggen*); **–leerwijze,** v. –n (*methode, volgens welke men een kind leert lezen*); **–les,** v. –lessen (*les uit een leesboek, die moet gelezen worden; onderwijs in 't lezen*); **–lust,** m. (*lust in het lezen*): *de – opwekken;* **–mis,** v. –sen (R.-K. *stille Mis*); z. Mis; **–museum,** o. –s, –musea (*gebouw met één of meer zalen, waarin de leden boeken, tijdschriften enz. ter lezing vinden*); **–oefening,** v. –en (*oefening in 't leeren lezen*): *een – houden met zijn scholieren;* **–onderwijs,** o. (*onderricht in het technisch en verstandelijk lezen*): *voortgezet –.*
Lees'ster, v. –s (*vrouw, die* b.v. *koffie, erwten leest of schift*); zie Lezen 2.
Leest, v. in bet. 2 –en (1 *vorm v. h. lichaam; gestalte; taille*; 2 *vorm van een schoen, meestal van hout*): 1 *jongens, recht van –; een tengere –, een slanke –;* 2 *een houten, een metalen –; schoenen op de – zetten, slaan; zijn maag op de – slaan,* onmatig eten: *op dezelfde,* (*een*) *andere – schoeien,* naar hetzelfde, een ander model maken of inrichten; z. Schoenmaker.
Lees'tafel, v. –tafels (*tafel in café of sociëteit, waarop kranten enz. ter lezing liggen*).
Lees'teeken*, o. –s (*schei- of zinteeken, woordteeken*): *zet –s!*
Lees'tenhout, o. (*hout voor schoenmakersleesten*); **–maker,** m. –makers.
Lees'toon, m. –tonen (*toon, waarop gelezen wordt*): *een natuurlijke –;* **–trant,** m. (*manier, waarop gelezen wordt*); **–trommel,** v. –s (O.-I. *blikken trommel ter verzending v. d. wekelijksche lectuur v. h. leesgezelschap*); **–wijze, –wijs,** v. –wijzen (*leestrant*); **–zaal,** v. –zalen (*groot leesvertrek; inrichting, waar ieder gratis boeken, tijdschriften enz. kan lezen*): *een openbare –,* voor iedereen toegankelijk.
Leeuw, m. –en (1 *sterk, katachtig roofdier.*

zinnebeeld van macht en koninklijke waardigheid; Lat. felis leo; 2 *afbeelding v. e. leeuw als teeken in de wapenkunde*; 3 *idem als teeken op withangborden*; 4 *naam van ridderorden*; 5 *naam van sterrenbeelden*): 1 *de – is de koning der dieren*; *de gele, wollige –*; fig. *zij vochten als –en*, dapper; 2 *de roode –*, wapenteeken van Holland, *de zwarte –*, dat van Vlaanderen; *een klimmende, een getongde –*, liebaard; 3 *in den gouden –*; 4 *hij heeft den Nederlandschen – gekregen*; 5 *de groote en de kleine –*; *de –*, vijfde teeken in de Zodiak; zie ook Leeuwtje.

Leeu'wenaandeel, o.; zie Leeuwendeel; **–bek,** m. –bekken (*bek of muil v. e. leeuw*; inz. *bloem, leeuwenmuil*); **–daalder,** m. –s (*oude Hollandsche zilvermunt van ƒ 2.50, waarop een groote leeuw zonder schild*); **–deel,** o. (*het voornaamste of grootste deel*): *het – nemen of krijgen* (ontleend aan een fabel van Aeso'pus); **–haar,** o. –haren; **–hart,** o. (fig. *buitengewoon moedig man*): *Richard –*, koning van Engeland (1189–'99); **–hok,** o. –hokken (*in een diergaarde het hok v. e. leeuw*); **–hol,** o. –holen; **–huid,** v. –en; fig. *een – aantrekken*, de schijn van moed aannemen; **–jong,** o. –en; **–klauw,** m. –en (1 *klauw v. e. leeuw*; 2 *roosachtige plant*; Lat. alchemilla): 1 *de geweldige –*; 2 *de gelobde –*, *de kleine –*; **–kuil,** m. –en (*kuil, waarin leeuwen opgesloten waren, wien ter dood veroordeelde menschen werden toegeworpen*): *Daniël in de –*; **–manen,** v. mv. (*lange nekharen van den mannetjesleeuw*); **–moed,** m. (fig. *buitengewone moed*): *met – bezield*; **–muil,** m. –en (*muil v. e. leeuw*; *lipbloemige sierplant met bloemen, lijkend op een leeuwenbek*; Lat. antirrhinum); **–oog*,** o. –en; **–oor*,** o.–ooren; **–staart,** m.–en; **–tand,** m. –en (*wilde herfst- of hondsbloem*; Lat. leontodon); **–welp,** o. –en.

Leeu'werik, m. leeuweriken (*zangvogel, die al stijgende zingt*): *de veld–*, Lat. alauda arvensis; *de kuif–*, *de boom–*; z. ald.

Leeu'weriksjacht, v.; **–kooi,** v. –en; **–nest,** o. –en; **–net,** o. –netten; **–staart,** m. –en; **–zang,** m.

Leeuwin', v. leeuwinnen (*wijfjesleeuw*).

Leeuw'tje, o. –s (*een kleine leeuw*; *soort van hond*; gmz. *de ridderorde van den leeuw*).

Lee'water, o.; zie Ledewater.

Lee'wieken (*de pees, waarmee de vliegspieren aan de vleugel vastzitten, doorsnijden, zoodat de vogel niet kan wegvliegen*); verg. Kortwieken.

I. Lef, o. (Hebr. *moed*): *kom op, als je – hebt!*

II. Lef, v. leffen (Z.-N. *snapster*).

Leg, m. (*het leggen der vogels, der hoenders*): *de kippen zijn al aan of van de –*.

Le'ga, v., in de 1ste bet. –'s (It. *verbond, verbintenis*; *legeering, allooi van munten*).

Legaal', bn., bw.; –galer, –st (Fr. légal, Lat. legalis: *wettig*; *wettelijk geoorloofd*).

Legaat'* 1 o. legaten (o.-Fr. légat, Lat. legatum: *testamentaire beschikking van den erflater over een bepaald goed, over een bepaalde soort goederen of over een vruchtgebruik*; ook: *datgene, wat krachtens zoodanige beschikking verkregen wordt*); z. Erfstelling; **2** m. legaten (Fr. légat, Lat. legatus: o.-Rome: *gezant*; ook: *hooge ambtenaar, die veldheeren en stadhouders ter zijde stond*; tegenwoordig: *pauselijk gevolmachtigde, tijdel. of wel vaste gezant*).

Legalisa'tie, v. –s, –tiën (Fr. *verklaring door de bevoegde autoriteit, dat iets echt is*; *wettiging*; *gerechtelijke bekrachtiging*). (s = z).

Legaliseeren* (Fr. [Lat. lex = wet]: *wettig maken, geldig in rechten maken, voor echt verklaren*): *de burgemeester kan een handteekening –*. (s = z).

Legaliteit', v. (Fr. *wettigheid*).

Legata'ris*, m. en v. –sen (Lat. legatarius: *iem., aan wie(n) een legaat* **1** *vermaakt is*).

Legateeren* (*bij legaat vermaken*).

Lega'tie, v. –s, legatiën (Fr. [Lat. legatio]: *het gezantschap*; *het gebouw*): *de Engelsche –*.

Lega'tur (Lat. *men leze*).

Lega'tor, m. (Lat.) –to'res; (Ned.) –to'ren, –s (Lat. *erflater, die e. legaat gemaakt heeft*).

Leg'boor, v. –boren (*uitsteeksel aan het achterlijf van sommige vrouwelijke insecten, tot het boren van gaatjes, om er de eieren in te leggen*).

I. Legeeren*, –ing*, v.; z. Legateeren.

II. Legeeren* (It. legare [Lat. ligare = verbinden]: *twee metalen samensmelten*); **–ing*,** v. –en (*metaalmengsel*; *het legeeren*): *brons is een – of compositie van koper en tin*.

Le'ge feren'da (Lat. [*daar moet in voorzien worden*] *door een uit te vaardigen wet*).

Legenda'rius, m. –da'rii (Lat. *schrijver van legenden*).

Legenda'risch, bn., bw. (*tot de legende behoorend*; *volgens een legende*; *fabelachtig*; *befaamd*): *een – bestaan*; *–e overleveringen*.

Legen'de, v. –n (Lat. legenda = wat gelezen moet worden: 1 *leven van een heilige, mirakel enz.*; 2 in het alg.: *een niet op historische gronden, maar op de volksoverlevering berustend verhaal*; 3 *omschrift, randschrift van een munt of gedenkpenning*; 4 *verklaring van teekens op een landkaart, op een plan*): 1 *de Legen'da Au'rea* (= Gulden Legende) *v. d. aartsbisschop Jacobus a Voragine uit de tweede helft der 13e eeuw*; *de – van St.-Servaas, van Beatrijs*; 2 *de Ned. legenden van Jacob van Lennep*, dichterlijke geschiedverhalen; 3 *God zij met ons is de – onzer guldens en rijksdaalders*; 4 *de – op landkaarten dient ter verklaring van gebruikte teekens voor steden, tram- en spoorwegen enz.*

Le'ger, o. legers (1 *ligplaats*; 2 *kamp*; 3 *heir, krijgsmacht*; 4 *groote menigte*): 1 *het – van een haas enz.*; *de zieke lag op zijn –*, d. i. bed; 2 *het – opbreken*; 3 *ons – heeft een mobiel gedeelte* (veldleger) *en een bezettingsgedeelte* (vestingtroepen); 4 *een – sprinkhanen*; nog: *– des heils*, z. Heilsleger; **–aanvoerder,** m.–s; **–afdeeling*,** v. –en (*divisie, regiment, compagnie enz.*); **–bende,** v. –benden; **–commandant,** m. –en.

Le'geren, legerde, h. gelegerd (1 *een ligplaats aanwijzen of verschaffen*; *doen kampeeren*; 2 *ergens kampeeren*): 1 *de troepen op de heide –*; 2 *de troepen legerden op de heide*; refl. *de troepen legerden zich om de stad*, sloegen hun legerplaatsen op.

Le'gerhoofd, o. –en (*bevelhebber van een leger*); **–korps,** o. –en (*legerafdeeling als één eenheid*); **–macht,** v. –en (*krijgsmacht*); **–plaats,** v. –en (*kamp*); **–schaar,** v. –scharen (*heirschaar*); **–stede,** v. –n (*bed*); **–sterkte,** v. (*numerieke sterkte v. e. leger*); **–tent,** v. –en (*veldtent*); **–trein,** m. –en (*legertros*); **–tros,** m. –sen (*voertuigen, pakkage, munitie enz. v. e. leger*).

Le'ges, v. mv. (Lat. mv. van lex = wet;

legesgelden, bepaalde vergoedingen voor zekere werkzaamheden, schrijfkosten; rechten).

Leg'gen*, legde (lei of leide), h. gelegd (geleid) (factitief van *liggen: doen liggen*): *een kind te bed –, een hond aan de ketting –; een pleister op de wonde –; hoepels om een vat –*; bij uitbr. *de vogels – eieren; bezetting in een stad –; iem. –*, (worstelen) op de grond doen liggen, zoodat hij met beide schouders de grond aanraakt; zegsw. *iem. de kaart –*, waarzeggen uit de kaarten; *de zweep over de paarden –*, ze aanzweepen; *bekwaamheid aan de dag –*, toonen; *de hand aan iets –*, er mee beginnen; zie Asch, Hand, Hoofd, Laag II, Schoot, Weg I; refl. *zich te slapen –*.

Leg'ger, m. –s (1 *onderste molensteen*; 2 *vloerbalk*; 3 *inhoudsmaat van wijn enz.*; 4 *register o. a. v. h. kadaster*): 1 *over de – wentelt een andere molensteen, de looper*; 2 *de – vernieuwen*; ook bij spoorrails; 3 *een – arak*, 582 l; 4 *nummer 353 van de –*; nog: *de Leghorns zijn goede –s*, leggen veel eieren.

Le'gio, Lat., **1** o. (*legioen* bet. 1, 2): *– muggen*; **2** bn. (*ontelbaar*): *zijn schulden zijn –*. (g = g).

Legioen', o. in bet. 1 en 2 –en (Lat. legio: 1 *Romeinsche legerafdeeling van 3–6 duizend man*; ook: *legerafdeeling der eerste Fr. republiek*; 2 *zeer groot aantal*; 3 *Fr. ridderorde*): 1 *Varus, geef mij mijn –en weer*, woorden van keizer Augustus, op het bericht dat Varus in het Teutoburgerwoud door Arminius in 9 n. Chr. verslagen was, spreekw. bij het lijden van een groot verlies; *de –en van de Rijn*; z. ook Vreemdelingen–; 2 *–en van engelen*; 3 *het – van eer*, door den consul Napoleon ingesteld voor burgerlijke en militaire verdiensten, 19 Mei 1802. (g = g).

Legislatief', bn. (Fr. législatif: *wetgevend*): *de –tieve macht*: Ministers, Kamers, Koningin.

Legislatuur', v. (Fr. législature: *wetgevend lichaam*; *wetgevende macht*). (g = g).

Legitiem', bn. (Fr. légitime, Lat. legitimus: *wettelijk, wettig*; *echt*; *rechtmatig*): *het –e koningschap*; *legitieme portie*, gedeelte der nalatenschap, toekomende aan natuurlijke erfgenamen in de rechte lijn, waarover de erflater niet bij schenking of testament heeft mogen beschikken. (g = g).

Legitima'ris*, m. en v. –sen (Lat. *rechthebbende op een wettelijk erfdeel*). (g = g).

Legitima'tie, v. –s (Fr. [Lat. legitimatio]: *verklaring, dat iets wettig, echt is*; *het echten van kinderen, vóór het huwelijk geboren*): *een –bewijs*, bewijs, dat men de wettelijke persoon is, voor wie(n) men zich uitgeeft b.v. zijn *–kaart* toonen als inspecteur van de arbeid. (g = g).

Legitimeeren*(Fr. *wettigen; voor echt verklaren*): *zich –*, bewijzen, dat men de persoon is, voor wie(n) men zich uitgeeft. (g = g).

Legitimist', m. legitimisten (Fr. *voorstander der legitimiteit, d. i. dat de vorstelijke waardigheid een recht is, erfelijk en niet afhankelijk van de volkswil*; inz. *aanhanger der oudere Bourbonsdynastie in Fr.*). (g = g).

Legitimiteit', v. (Fr. *echtheid*; *wettigheid van regeering of geboorte*). (g = g).

Leg'kaart, v. –en (*speelgoed voor de jeugd, afbeelding enz. in stukjes gesneden, welke uit elkaar genomen weer tot een geheel moeten worden samengevoegd*); **–penning,** m. –penningen (*penning, die men voorheen op zekere rijen neerlegde om er mee te rekenen*. vero.; thans ook: *medaille*); **–prent,** v. –prenten (*legkaart*): *een Neurenberger –*.

Leg'tijd, m. (*tijd, waarin de kippen leggen*).

Leguaan', m. leguanen (*kamhagedis*; Lat. iguana; scheepst. *stootkussen van touw*).

Legumi'ne, v. (Fr. légume = groente: *eiwitstof uit planten* inz. *erwten*).

I. Lei (*delfstof, donkergrijs en dunbladig gesteente*) **1** (stofn.), o.; **2** (voorwerpsn.), v. –en; *schrijven op –en; een kerkdak met –en gedekt*; zegsw. *een schoone – hebben*, [a]) de schuld afgedaan hebben, [b]) zonder precedenten of zonder schuld.

II. Lei, v. –'s (*munt in Roemenië*, ± *f 0.48*).

III. Lei, v. –en (Z.-N. *laan, avenue*): *de schoone de Keyser– te Antwerpen*.

IV. Lei (*manier, soort*), alleen in samenstell.

Lei'band, m. –banden (*band, waaraan men een kind leert loopen*): zegsw. *aan de – loopen*, zelfstandigheid missen; **–'boom***, m. –en (*die men nl. leidt bet. 1*).

Lei'dekker, m. –dekkers (*ambachtsman, die daken* inz. *torens met leien bedekt*).

I. Lei'den, o. (*stad in Z.-Holland aan de oude Rijn*): *het ontzet van Leiden* (3 Oct. '74); *de stichting der Hoogeschool te –*, 8 Febr. 1575; z. Jantje-van-Leiden; zegsw. *nu was –* [a]) *in last*, [b]) *ontzet*, [a]) in nood, [b]) uit de nood; **–aar,** m. –s, –aren (*inwoner v. d. stad Leiden*).

II. Lei'den, leidde, h. geleid (1 *een richting geven aan iets, bepalen*; 2 *besturen*; *de leiding hebben over iets*; 3 *tot gids dienen*; 4 met leven: *doorbrengen*; 5 van wegen: *voeren, brengen*, met *naar*): 1 *het water door buizen door de stad –*; *een paard bij de toom –*; *een misdadiger naar de gevangenis –*; *een boompje –*; zegsw., z. Tuin; 2 *een onderneming, vergadering –*; *een –de gedachte*, hoofdgedachte; 3 *een blinde –*; 4 *een losbandig leven –*; 5 *deze weg leidt naar het bosch, naar het dorp*; nog: *dit leidde tot de ontdekking*, hierdoor kwam men tot de ontdekking; *dat leidt tot niets*, helpt niet; *leid ons niet in bekoring*, breng; *een vrouw ten altaar –*, trouwen; **–er,** m. –s (*iem., die leidt, bestuurt, aanvoert*): *de – van een godsdienstoefening, van een opstand*.

Lei'ding, v. –en (1 *het leiden, bestuur*; 2 *datgene, waardoorheen of waarlangs iets wordt geleid*): 1 *de blinde vertrouwt op de – van zijn hond*; *de – eener vergadering*; sport. *de – nemen*, de voorste zijn; *de – Gods*, bestuur; 2 zie Gas-, Waterleiding.

Lei'dingwater, o. (*water uit de waterleiding*).

Lei'draad, m. –draden (*al, wat leidt*; *beknopte handleiding*): *een – der geschiedenis*.

Leidsch*, bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Leiden*): *– laken*.

Leid'sche flesch'*, v.; zie Flesch.

Leid'sel, o. –s (eig. *leid-zeel* d. i. *touw*: *elk der beide riemen of touwen, die aan weerszijden van het gebit v. e. paard bevestigd, dienen om het dier te mennen*; *teugel*; ook: *de beide riemen samen, toom*); ook, Leisel, o. –s.

Leids'man, m. –lieden (*leider*; fig. *gids*; *leermeester*): *mijn trouwe –*.

I. Leid'ster, v. –s (*geleidster, leidsvrouw*).

II. Leid'ster, –star, v. –sterren, –starren (*poolster*; fig. *gids, baak*).

Leids'vrouw, v. –vrouwen (*leidende vrouw*; fig. *gids*): *de deugd is de beste –*.

Lei'en, bn. (*van lei gemaakt*; *met lei gedekt*): *een – bekleeding van een vochtige muur*.

Lei'endak, o. –daken (*beschoten dak met leien gedekt*): zegsw. *dat gaat, loopt, rolt van een –je,* gemakkelijk, vlot; ook wel: Leiendak'.
Lei'groeve, v. leigroeven (*groeve, waaruit leisteen gewonnen wordt*).
Lei'jonker, m. –jonkers (*bruidsleider*).
Lei'kleur, v. (*blauwachtige, vale kleur*).
Lei'kleurig, bn. (*een leikleur hebbende*): *–e regenwolken, een –e regenjas.*
Lei'reep*, m. –en (*leidsel, deel v. d. toom*).
I. Leis, v. leisen (Fr. laisse = slappe band: *koppelriem voor jagershonden*).
II. Leis, v.; zie Leisen.
Lei'sel, o. leisels; zie Leidsel.
Lei'sen, v. mv. (*Middeleeuwsche godsdienstige gezangen, beurtzangen,* naar het refrein Ky'rië ele'ison): *Kerst–, Paasch–.* (s = z).
Leist, v. –en; zie Leis **I.**
Lei'steen, o. (*lei; natuurlijke steen van leiachtige aard*); **–steengebergte,** o. –n.
Lei'zeel*, o. –zeelen (*touw om een jachthond vast te houden*; ook: *toom, de beide leidsels*).
Lek 1 bn. (*water doorlatende*): *– worden, zijn; een – vat. lekke schoenen, het schip raakte –*; bij overdr. *een lekke fluit,* gebarsten; **2** o. –ken (*lekgat*): *het vat kreeg een –; een – stoppen*; **3** m. in bet. 2 –ken (*het lekken*; Z.-N. *droppel*): *de – op de zolder hield op.*
Lek'bakje, o. –s: *parapluhouder met –.*
Lek'bier, o. (*uitgelekt bier, dat opgevangen is, minderwaardig bier*).
Le'ken, leekte, h., i. geleekt (lit. t. *droppelen*): *het bloed leekte uit de wonde.*
Lek'honig, –honing, m. (*honigzeem*).
Lekka'ge, v. lekkages (*het lekken*; ook: *lek, lekgat*): *een – aan het dak.* (g = zj).
I. Lek'ken, lekte, h. gelekt (*vocht droppelsgewijze doorlaten; een lek hebben*): *dit biervat lekt, deze kraan lekt, de dakgoot lekt*; ook: *de dijk lekt hier,* laat water doorsijpelen; *het lekt op de zolder,* er is een lek; Z.-N. *leken.*
II. Lek'ken, lekte, h. gelekt (lit. t., Z.-N. *likken,* inz. van vlammen): *de vlammen lekten aan de kozijnen van het brandende gebouw.*
Lek'ker 1 bn. en bw.; –der, –st (1 *aangenaam van smaak, smakelijk*; 2 *aangenaam van geur*; 3 *behaaglijk*; 4 inz. met ontkenning: *gezond, wel*; 5 *kieskeurig*): 1 *een –e taart; dat is – eten en drinken*; 2 *dat riekt –*; 3 *de zieke zat – in 't zonnetje*; zegsw. *iem. – maken,* aangenaam stemmen door verwachtingen bij hem op te wekken; *dat is – mis,* dat is mis en ik ben er blij om; *ik doe het – niet; dank je –,* dat kun je begrijpen; O.-I. *zich – maken,* het officieele gewaad afleggen voor huistoilet; 4 *– als kip; niet – zijn,* onwèl, een weinig ongesteld; *zich niet – gevoelen*; 5 *hij is nog al – uitgevallen*; **2** zn., o.: *– is een vinger lang,* alle genot is maar kort van duur; **3** m. –s (Z.-N. *stuk gestolde suiker op een stokje, lolly*); **4 –e,** m., v.: *je bent een –,* iron.
Lek'kerbeetje, o. –s (*lekker hapje*); **–bek*,** m. en v. –bekken (*smuller, fijnproever*); **–bekken,** lekkerbekte, h. gelekkerbekt (*smullen*); **–bekkerij',** v. –en; **–nij',** v. –en (1 *snoepgoed*; 2 *iets lekkers; délicatesse*): 1 *van – houden*; 2 *tarbot is voor mij een –.*
Lek'kers, o. (2e nvl. van *lekker,* nl. *iets lekkers, allerlei gebak, snoepgoed*): *'t is (me) wat –,* een mooie geschiedenis!
Lek'kertand*, m. en v. –tanden (*lekkerbek*): *–, wat zou het zijn als aangebrand!*
Lek'kertjes, bw. (*aardig; fijntjes; prettig; smakelijk*): *wij hebben hem – gefopt; ze aten – alles op,* smakelijk; *dat zou je – willen.*
Lek'steen*, m. –steenen (*poreuze steen, waardoor water heenzijgt, filtreersteen*).
Lel, v. lellen (*afhangend velletje of lapje*): *de – van ons oor, de lellen van een haan,* afhangende beklellen; *keel–,* huig.
Le'liaard, m. –s (gesch. *Franschgezinde Vlaming,* inz. in de Middeleeuwen, een schimpnaam met een zinspeling op de leliën van 't Fr. wapen); zie Klauwaard.
Le'lie, v. leliën, lelies (1 plantk. *éénzaadlobbige plant*; Lat. lilium; 2 *heraldisch teeken in het wapen der Fransche Bourbons*): 1 *de witte –* is het zinnebeeld van onschuld, reinheid; 2 zegsw. *de leliën spinnen niet,* de Fr. kroon is niet erfelijk in de vr. linie; **–achtigen,** v. mv. (*eenzaadlobbige plantenfamilie met knollen, bollen of wortelstokken*; Lat. liliaceae): *tot de – behoort de affodil*; **–blank,** bn. (*blank, wit als een lelie*).
Le'lietje-der-da'len, o. lelietjes-der-dalen, Lat. convallaria majalis.
Le'liewit, bn. (*lelieblank*): *–witte handen.*
Lel'len, lelde, h. geleld (*vervelend snappen, herhalen*): *iem. aan 't oor –,* zaniken.
Lem'ma, o. (Gr.) lem'mata; (Ned.) lem'ma's (Gr. *leen- of hulpstelling, voorloopige stelling; lijfspreuk, devies*).
Lem'men, lemde, h. gelemd (*fleemen*); vero.
I. Lem'mer of **Lem'met,** o. –en, –s (1 *dun blad metaal; scherp deel van mes of zwaard*; 2 bij uitbr. *kling, sabel*): 1 *het – van een degen, een mes*; 2 *ruk het – uit de scheede.*
II. Lem'met, o. –en (*kaarsepit, lampekous*).
Lem'ming, m. –en (*knaagdier, marmot in N.-Europa*; Lat. lemmus lemmus): *de –en verhuizen in groote troepen.*
Lemoen', o. –en; zie Lamoen.
Le'mur, m. lemuren (*soort van halfaap*).
Len'de, v. –n, –nen (*benedendeel v. d. rug met de daaraan grenzende deelen van de rechter- en linkerzijde*): zegsw. *iem. een stok in de –n leggen, hem de –n smeren,* d. i. slaan, afrossen; *zich de –nen omgorden,* zich gereedmaken tot de arbeid of de strijd; *laat de –nen omgord en brandende de lampen,* wees wakker en werkzaam, Luc. 12 : 35.
Len'dekussen, o. –s (*kussen, dat in de lende gelegd wordt*); verkl. –tje, o. –s.
Len'denlam, bn. (*lam of oververmoeid in de lenden*): *de soldaat was – geworden.*
Len'denpijn, v. –pijnen (*pijn i. d. lenden*).
Len'destuk, o. –stukken (*stuk rundvleesch uit de lenden*): zie Filet en Haas.
Le'nen; zie Leunen.
I. Leng, v. –en (*soort van kabeljauw*; Lat. gadus molva): *stokvisch van –.*
II. Leng, o. lengen (scheepst. *strop van touw om een last op te hijschen*).
Len'gen, lengde, h. (1), i. (2) gelengd (1 *langer maken*; 2 inz. *langer worden*): 1 *een kleed –,* vero.; 2 *na Kerstmis – de dagen*; **–sel,** o. –sels (*verlengstuk* b.v. *aan een jurk*).
Leng'te, v. –n (1 *één der drie afmetingen* in onderscheiding van *breedte* en *dikte*; bij uitbr. van de tijd; 2 aardr. *afstand ten O. of ten W. van de nulmeridiaan*): 1 *de – van een mensch; de – van een weg; in zijn volle – lag hij op de grond*; zegsw. *in – van tijd,* op de duur; *tot in – van dagen,* nog lange jaren; *de – der winternachten*; zie ook Breedte; 2 *ooster– of O. L., wester–, of W. L.*; nog:(radio)

– *v. e. golf* of (*korte, lange*) *golflengte*; **–as,** v. –assen (*denkbeeldige lijn, die de middens der breedten verbindt*): *de – van een ellips*; *de – van het eiland*; **–cirkel,** m. –s (cosm. *meridiaan*); **–dal,** o. –dalen (*dal tusschen twee bergketens*); **–graad,** m. –graden (cosm. $^1/_{360}$ *deel van de equator of v. e. parallel*); **–maat,** v. –maten (*maat om de lengte van iets te meten* inz. *meter, zijn deelen of veelvouden*).

Le'nig, bn. en bw.; –er, –st (*zacht; buigzaam*): *leerwerk – maken met olie*; fig. *hij is – van lijf en leden*; fig. – *van aard zijn*; **–heid,** v.

Le'nigen, lenigde, h. gelenigd (den. van *lenig*; fig. *verzachten, verlichten*): *de ellende –, de nood –*; **–ing,** v. –en (*verzachting*).

Lenitief', Fr. lénitif, **1** bn. (*verzachtend*); **2** o. –tieven (*verzachtingsmiddel*).

I. Lens, v. lenzen (1 [*glasachtig*] *lichaam, dat dient om de lichtstralen van richting te doen veranderen, 't zij om ze te concentreeren in één punt, 't zij om ze uiteen te doen gaan*; z. Concaaf, Convex; inz. *doorzichtig lichaam, begrensd door twee bolvormige vlakken of een bolvormig en een plat*, bij telescopen enz.; 2 *deel van het oog*): 1 *Spinoza sleep lenzen*; 2 *de* (*kristal*)*lens v. h. oog.*

II. Lens, v. –en (*spiets, harpoen*); z. Lensen.

III. Lens, v. lenzen (*spie of pen tegen een wagenrad*), ook Luns: *een gebroken –*.

IV. Lens, bn. (*leeg*): *de pomp is –*, zonder water; *de flesch is –*, leeg; *een schip – pompen*, al het bodemwater er uit weg pompen; *mijn beurs is –* of *ik heb een lenze beurs*, ik ben zonder geld; volkst. *iem. – slaan*, bewusteloos.

Len'sen, lenste, h. gelenst (*met een lens of harpoen doorsteken, treffen*): *een walrus –*.

Lens'pomp, v. –pompen (scheepst. [*stoom*]*pomp, waarmee water geloosd wordt*).

Len'te, v. lentes (*jaargetijde van 21 Maart tot 21 Juni*: *voorjaar*): fig. *een meisje van 12 –s*, jaren; *in de – des levens*, de jeugd; **–avond,** m. –avonden; **–bloem,** v. –en; **–bode,** v. –n (*aankondiger van de lente* b.v. *een vroegbloeiende plant, de zwaluw*); **–dag,** m. –en; **–evening,** v. (*21–22 Maart*).

Len'tefeest, o. –en; **–lied,** o. –liederen (*lied over of ter eere v. d. lente*); **–lucht,** v. ([*zoele*] *voorjaarslucht*); **–maand,** v. –en (*Maart*).

Len'teren, lenterde, h. gelenterd (Z.-N. *talmen, lui rondloopen, lanterfanten*).

Len'teroos, v. –rozen (*roos der lente*); **–teekens*,** o. mv.; z. Zodiak; **–weder,–weer,** o. (*mooi, zacht weer*).

Len'to, bw. (It. muz. *langzaam*).

I. Len'zen, lensde, h. gelensd (*ledigmaken*).

II. Len'zen, lensde, h., i. gelensd (*bij storm met weinig zeil voor de wind varen*): *het schip voor top en takel lenzende houden*, zonder zeil; – **I** etymologisch = – **II.**

Leo'nidas, m., koning v. Sparta, 491–480 v. C., sneuvelt, verraden door Ephialtes, met 300 der zijnen bij Thermo'pylae.

Le'opoldsorde, v. (vroegere *Oostenrijksche* [1808], ook *Belgische ridderorde* [1832]).

Lep, m. –pen (*trap*): *e. hond een – geven.*

Le'pel, m. –s (1 [*keuken- of tafel*]*gereedschap* inz. *om vloeibare stoffen op te scheppen, om te roeren enz.*; 2 jagerstaal: *ooren* [*van een haas*]): 1 *een eet–, een thee–, een soep–, een pol–*; *een – gieten*; 2 *de –s van een haas*; z. Haas, o.

Le'pelaar, m. –s of –laren (dierk. *steltloopende moerasvogel met platte, lepelvormige snavel, met kuif, zomervogel*; Lat. platalea l. leucorodia): *de – in 't Naardermeer.*

Le'pelblad, o. –bladen (*blad v. e. lepel*; *dat deel van een boor, waarin het boorijzer zit*; *kruisbloemige plant aan het zeestrand, bloeit in Mei en Juni*; Lat. cochlearia); **–doosje,** o. –s (*bewaarplaats van* [*koffie- of thee*]*lepeltjes*).

Le'pelen, lepelde, h. gelepeld (*eten met een lepel*; Z.-N. [*goed*]*eten*): *zijn soep –*; *e. eitje –*.

Le'pelgiet, m. –en (*gieter van lepels op de kermis*); **–kistje,** o. –s (*doosje voor* [*thee*]*lepeltjes*); **–kost,** m. (*vloeibare kost*); **–rek,** o. –ken: *een – 30 cm breed*; **–vaasje,** o. –s (*bekertje voor* [*thee*]*lepeltjes*).

Le'pelslang, v. –en (Java: *brilslang genoemd naar de lepelvormig uitgezette hals*).

Le'pelziekte, v. gmz. (*hongerlijden*); ook: Lepelzucht, v.

Le'pidus; zie Triumviraat.

Lep'lam, o. –lammeren (*potlammetje*).

Lepori'de, m. en v. leporiden (Lat. lepus = haas: dierk. *haas-konijn of konijn-haas*).

Lep'pen, lepte, h. gelept (*met de tippen der lippen opslorpen, met kleine teugjes drinken*): *kruidenwijn –*; *–d aan* (of: *van*) *de glaasjes.*

Le'pra, v. (Gr.-Lat. *melaatschheid*); **–dokter,** m. –s; **–lijder,** m. –lijders.

Leproos', Lat. leprosus, **1** bn. (*melaatsch*); **2** m. leprozen (*melaatsche*); **–heid,** v.

Lepro'zenhuis, o. –huizen ([*afgelegen*] *gesticht voor melaatschen*); **–kolonie,** v. –s, –niën (*kolonie van, voor melaatschen*): *de – Bethseda in Suriname*; ook: Leprozerie', v.

Les, v. lessen (1 *leering, vermaning, raadgeving*; 2 *onderricht, onderwijs*; 3 *dat, wat door den onderwijzer enz. wordt opgegeven om te leeren*; 4 R.-K. *een gedeelte der H. Schrift, van een heiligenleven, uit de Handelingen of brieven der Apostelen*): 1 zegsw. *iem. de – lezen*, hem e. berisping toedienen; *dat is e. wijze –*; *iem. een les*(*je*) *geven*, berispen; *daar kan je een –*(*je*) *aan nemen*, een voorbeeld; 2 *een dans–, een taal–, een teeken–, een zang– enz.*; *– geven of ontvangen in 't Fransch*; *– hebben*, [a]) v. leerlingen: les krijgen, [b]) van leeraren: lesgeven; *– nemen bij*; *onder de –*; 3 *leer uw –*; *de – overschrijven*; 4 *de – der dooden lezen.*

Lesch'bak*, m. –bakken, **–trog*,** m. –troggen (*koelbak*); **–water*,** o. (*water in de koelbak*).

Lè'se-majesté, v. (Fr. *majesteitsschennis*).

Les'geven, gaf –, h. lesgegeven (*onderwijs geven* inz. *huisonderwijs*): *elke dag een uur – aan*; **–geefster,** v. –s; **–gever,** m. –s.

Les(sen)rooster, m. –s (*rooster van de lessen aan een onderwijsinrichting*).

Les'schen*, leschte, h. gelescht (*blusschen; stillen*, ook fig.): *kalk –*; *de dorst –*.

Les'sching*, v.: – *v. d. dorst*, stilling.

Les'senaar, m. –s (*schrijf- en leestoestel met schuin blad, waaronder zich veelal een bergplaats voor papieren enz. bevindt*; in een kantoor: *de tafel* [*met hooge pooten*], *waaraan de klerk of de chef schrijft*): *een muziek–*, toestel, waarop het muziekblad ligt.

Lest*, bw. (*laatst*): *ten* (*langen*) *–e*; *lest best*, het laatste is het beste; Z.-N. *op het leste zijn*, uitgeput, fig. op zijn laatste beenen loopen.

Let, m. Letten (*oorspr. bewoner van Lijfland*).

Letaal', bn. (Fr. léthal, Lat. letalis [Lat. letum = dood]: *doodelijk*).

Letaliteit', v. (Fr. léthalité, Lat. letalitas: *doodelijkheid*; *sterfte*).

Lethargie', v. (Fr. [Lat.-Gr. lethargia = letterl. pijn vergetend]: *diepe slaap*; fig.

doffe onverschilligheid); lees *lee-tar-gie'*.
Lethar'gisch, bn. (*slaapzuchtig; ongevoelig*): *een –e slaap*, een zeer diepe slaap.
Le'the, v. (Gr. eig. het vergeten) myth. rivier der Onderwereld, waaruit de schimmen dronken, om te vergeten; l. *Lee'te.*
Letsch*, beter dan Lettisch,
Let'sel, o. (*verwonding, kwetsuur*): – *krijgen.*
Let'ten, lette, h. gelet (1 *achtgeven, opletten*; 2 *beletten, hinderen, deren*; 3 Z.-N. *toeven*): 1 *niet op zijn zaken –; let op mijn woorden; let wel! let eens op mij!* 2 *wat let mij, te gaan* (of: *of ik ga*)*? wat let u?* 3 Z.-N. *let nog wat.*
I. Let'ter, v. letters in bet. 1, 2, 3; letteren in bet. 4, 5 (1 *letterklank of -teeken*; de *afdruk van een letter* in bet. 2; 2 boekdr. *lettertype aan de kop van een letterstaafje*; 3 *een voorwerp in de vorm van een letter* in bet. 1, b.v. *banketletter, boterletter*; 4 in het mv. *letterkunde*; *taal- en letterkunde*; *fraaie letteren*; 5 in het mv. *brief*): 1 *een begin–, een eind– of slot–*; *een keel–, een tong–, een neus–, een lip–, een tand–*; zegsw. *hij heeft veel –s gegegeten*, is geleerd; *iets naar de – opvatten*, d. i. letterlijk; *naar de – der wet*, stipt, eng; *hij houdt zich aan de –*, hij dringt niet door tot de geest der dingen; z. ook Dood; *met groote, vette –s*; *een zet- of druk–*; staande – of *romein*, en schuine – of *cursief*; *een hoofd–*; *een getrokken –*, schrijfletter; 2 *–s gieten*; 3 *de kinderen smulden aan de –*; 4 *hij studeert in de klassieke –en*, 5 *in antwoord op uw –*; nog: Z.-N. opschrift v. e. muntstuk; zie Kop; Z.-N. *op de – spreken*, beschaafd.
II. Let'ter, bn., bw. (Z.-N. *luttel*); spreekt.
Let'terarbeid, m. (*letterkundig werk*); **–banket,** o. (*boterletter, fijn gebak in lettervorm*); **–dief,** m. –dieven (*plagiaris*); **–dieverij',** v. –en (*plagiaat*); **–doek,** m. –en (*merklap*); **–druk,** m. (*het drukken met losse letters*).
Let'teren, letterde, h. geletterd (*merken* b.v. *met een beginletter*): *het linnengoed –.*
Let'tergieten, o. (*het gieten v. letters*); **–gieter,** m. –s (*werkman, die de drukletters of typen maakt*); **–gieterij',** v. –en (*kunst, bedrijf v. d. lettergieter; werkplaats, waar lettertypen worden gemaakt*); **–greep,** v. –grepen (*kleinste verbinding van letters, waarin een woord bij het schrijven of drukken kan worden verdeeld met het oog op het afbreken aan het einde v. e. regel*; *gedeelte van een spreekmaat*): *leg de klemtoon op de eerste –*; *een open –*, b.v. *va-der*; *een gesloten –*, b.v. *var-ken*; ook, Syllabe; **–kast,** v. –en (typ. *in hokjes verdeelde kast, met de meest vóórkomende letters het dichtst bij de rechterhand*; *toestel* [*van meester Prinsen*] *bij het aanvankelijk leesonderwijs*).
Let'terkeer*, m. –en (*anagram*; ook wel: *metathesis*), b.v. *Maria Stuarta*: (Lat.) Matu'ra Aris'ta, d. i. rijpe korenaar.
Let'terknecht, m. –en (ongunstig: *iem., die zich steeds houdt aan de letterlijke beteekenis v. e. woord, e. zin*); **–knechterij',** v.
Let'terkunde, v. (*fraaie letteren, kunstvoortbrengselen, waarin het schoone wordt uitgedrukt door middel der taal; literatuur*).
Let'terkundig 1 bn., bw. (*op de letterkunde betrekking hebbende, er toe behoorende*): *–e schoonheden, een – leesboek, genootschap, de –e waarde*; – *eigendom*, (auteurswet van 1912) het uitsluitend eigendomsrecht v. e. schrijver of maker op door hem in 't licht gegeven letterkundige voortbrengselen, platen enz.; **2 –e,** m. en v. –n (*kenner, beoefenaar der* [*fraaie*] *letteren*); ook: –kun'dig(e).
Let'terlievend, bn. (eig. *de* [*fraaie*] *letteren beminnend*; fig. *ze trachtende te bevorderen*): *een – genootschap der 18e eeuw.*
Let'terlijk, bn. en bw. (*naar de letter*): *een –e opvatting*; *iets – vertalen*; *er is – niets met hem aan te vangen*, feitelijk, inderdaad.
Let'teroefening, v. –en (*het beoefenen der letteren* inz. als titel): *Vaderlandsche –en.*
Let'terplaat, v. –platen (*drukplaat der stereotypie*); **–plank,** v. –en (*plank met letterhoutjes d. z. vierkante houtjes met letters er op, om een kind te leeren lezen*); **–raadsel,** o. –s (*raadsel in letters vervat*); **–roof,** m.; z. Plagiaat; **–schrift,** o. (*schrift door middel van letterteekens*): *de Phenicièrs, de uitvinders van het –*; verg. Beeldschrift; **–slot,** o. –sloten (*kunstslot, dat alleen door het brengen van daarop voorkomende letters in een bepaalde stand of bepaalde verhouding geopend kan worden*); **–snijder,** m. –s (*iem., die letters in koper of staal snijdt*); **–soort,** v. –en (*type van drukletters*): *eenige –en zijn*: parel, nonparel, kolonel, galjard enz.; **–specie,** v. (*metaal, waaruit drukletters gegoten worden*); **–spijs,** v. (*–specie, alliage van lood* [± 70 %] *met antimonium en een weinig tin of koper*); **–staafje,** o. –s (*staafje, waarop een drukletter in spiegelbeeld staat*); **–steker,** m. –s (*lettersnijder*); **–teeken*,** o. –s (*teeken, dienende tot aanduiding van een letterklank*; ook: *toonteeken op een letter*); **–telegraaf,** v. –grafen (*wijzertelegraaf*); **–tje,** o. –s (*kleine letter; briefje*): *zend mij een –*; **–vers,** o. –verzen (*acrostichon*, z. ald.); **–verspringing,** v. –en (*metathesis*, z. ald.); **–vorm,** m. –en (*vorm van een druk- of schrijfletter*); **–wijs,** bn. (*kundig in de letteren*; bij uitbr. *geleerd*), ook: *iem. – maken*, hem leeren lezen; **–woord,** o. –en, b.v. Kipa; **–zetten,** o. (*het zetten v. drukletters*); **–zetter,** m. –zetters; z. Zetter; **–ziften** in de onbep. wijs of als zn. (*bedilziek, kleingeestig beoordeelen, vitten*): *hij was weer aan 't –*; **–zifter,** m. –s; zie Zoïlus; **–zifterij',** v. –en (*haarkloverij*).
Let'tisch, Letsch* 1 bn. (*eigen aan, afkomstig van, evenals bij de Letten*); **2** o. (*taal*).
Let'tre de cachet', v. lettres de cachet (Fr. vóór de Fr. revolutie: *geheim bevel tot inhechtenisneming of verbanning*; [*koninklijke*] *verzegelde brieven, zulk bevel bevattende*).
Leucopathie', v. (Gr. leukos = wit: *bleekzucht*).
Leu'gen, lo'gen, v. –s (*onware mededeeling met het doel om te misleiden*, sterker dan *onwaarheid*): *een groote –*; *– en bedrog*; *met –s omgaan*: zegsw. *iem. –s op de mouw spelden*, hem iets wijs maken; z. Bestwil; spreekw. *Al is de – nog zoo snel, de waarheid achterhaalt haar wel*, eens zal de waarheid blijken; *hij is aan de eerste – niet gebarsten*, liegen is voor hem geen onbekende zaak; Z.-N. *van hooren zeggen komen de –s in 't land.*
Leu'genaar, m. leugenaars, –naren (*hij, die liegt*): *iem. tot een – maken*, z. Logenstraffen; *iem. voor een – uitmaken*, zeggen dat hij liegt; **–aarster,** v. –s.
Leu'genachtig, bn.; –er, –st (1 *dikwijls liegende*; 2 *onbetrouwbaar, onwaar*): 1 *een – mensch*; 2 *een – verhaal.*
Leu'gentaal, v. (*leugen*).

Leu'genzak, m. en v. –zakken (*iem., die gewoon is te liegen*): *Almanak,* –, z. Almanak.
Leuk, bn. en bw.; –er, –st (1 gew. of vero. *lauw*; 2 *de zaken doodkalm opnemend*, met de bijgedachte aan een zekere spot; 3 *aardig, droog-grappig; prettig*): 1 *de huid wrijven met – water en zout*; 2 *zich – houden*, alsof men van niets weet; *een – gezicht zetten, – kijken*, leukweg, quasi-onnoozel; 3 *een – gezegde*; *ik vind dat –*; *wat doet hij dat –! dat vond hij niets –*; *die is –, hè? het –ste is, dat*; *een –e boel*, gezellig, prettig; **–'erd,** m. –s (*iem., die leuk is of doet*); **–'weg,** bw. (*op leuke* d. i. *kalm-comische, onverschillige manier*): *iets – opmerken.*
Leu'nen, leunde, h. geleund (*rusten op; steunen tegen [in een eenigszins schuine houding staande, zittende, liggende]*): *op een stok –; tegen een muur –*; **–stoel,** m. –en.
Leu'ning, v. –en (*dat, waarop men kan leunen of zich steunen*): *de – van een brug, een trap enz.*; verkl. leuninkje, o. –s; **–stoel,** m. –en ([*gemakkelijke*] *stoel met armleuningen*).
I. Leur, v. (*slechte wijn uit voor de tweede maal geperste druiven*).
II. Leur, v. –en (*vod, prul, lor*): *lappen en –en*; *om* (of: *voor*) *een –*, voor een prikje.
III. Leur (abstractum bij het w.w. *verliezen* alleen in vaste uitdrukkingen): *te–stellen.*
Leu'ren, leurde, h. geleurd (1 *langs de huizen venten*; 2 Z.-N. *sollen; sleuren*): 1 *met groenten –*; 2 Z.-N. *leur niet zoo met dat kind.*
Leur'werk, o. (*knoeiwerk*).
Leur'wijn, m. –wijnen; zie Leur **I.**
Leus, leu'ze, v. leuzen (*wachtwoord, parool; devies; ken-, zinspreuk*): *een strijd–*, z. ald.; *iets voor de – doen*, voor de schijn.
Leut, N.-N., **leu'te,** Z.-N. v. (*plezier, pret*): *'t is maar voor de –*, de grap; *– hebben.*
Leu'teraar, m. –s (*kletser*; ook: *talmer*).
Leu'teren, leuterde, h. geleuterd (1 *loszitten, wiggelen*; 2 *kletsen*; 3 *peuteren, wurmen*; 4 Z.-N. *talmen*): 1 *die schroef gaat –*; fig. z. Kei **II**; 2 *in de vergadering werd geleuterd van belang*; 3 *hij wrikte en leuterde aan de klink*; 4 *leuter niet zoo.*
Leu'terig, bn. (*beweeglijk*): *het – riet.*
Leu'terkous*, m. en v. –en (*babbelkous, wauwelaar*); **–praatje,** o. –s (*kletspraatje*).
Leu'tig, bn.; –er, –st (*prettig, jolig, aardig*): *het is hier –, een –e boel*, plezierig.
Leu'ver, m. leuvers (*oog van touwwerk, met hout of metaal versterkt, in het lijk v. e. zeil*).
Leu'ze, v. leuzen; zie Leus.
Leu'zig, bn. (Z.-N. 1 *traag*; 2 *loom*): 1 *een –e vent*; 2 *– weer.*
Lev, v. le'va (*zilveren munteenheid in Bulgarije = 1 Frank*); ook, Lew(a).
Le'vaard, m. –s (Z.-N. *versche haring*).
Levant', m. (Fr. levant: *het Oosten [waar de zon opkomt]*; inz. *de kusten van Klein-Azië, Syrië en Egypte*): *handel op de –.*
Levantijn', m. –s, –tijnen (*stormwind op de kust van Klein-Azië*; *bewoner van de Levant*; *schip, dat op de Levant vaart*); **–tijnsch'*,** bn. (*Levantsch*).
Levanti'ne, v. (*effen oostersche zijde*).
Levantsch'*, bn. ([*als*] *uit, op, in, van, eigen aan de Levant*; *oostersch*).
Le'ven 1 leefde, h. geleefd (1 *toestand van planten, dieren, menschen*, tegenovergesteld aan *dood zijn*; fig. van zaken; 2 *zich in het leven houden, zich voeden met*; 3 *bestaan, er zijn*; *zich ophouden, wonen*; 4 *zich gedragen, zijn levenswijze ingericht hebben*, zóó als een bepaling aangeeft; 5 *omgaan met*; 6 *in zijn onderhoud voorzien*; *een zekere staat voeren*; 7 *voortbestaan, herdacht worden*; 8 *geestelijk niet dood-zijn, werkzaam zijn wat de geest betreft*; 9 *krachtig bestaan*; *zich doen gelden, krachtig werken*; inz. *genieten van zijn bestaan*; 10 *druk bewegen, krioelen*): 1 *op één long –*; *leeft uw vader nog? leve de koningin*; fig. *dat portret lijkt goed, het leeft*; *hak een paling in stukken en zie hoe deze nog geruime tijd –*, in beweging zijn; 2 *van rijst –*; *van de wind kan men niet –*; zie Dauw; *de mensch leeft niet enkel van brood*; 3 *het thans –d geslacht*; *de visschen – in het water*; *met iem. –*, met iem. het leven doorgaan; z. Fransje, God, Kat; 4 *matig, kalm –*; *weten te –*, weten, hoe men zich in de samenleving heeft te gedragen; *slecht –*; 5 *jongen, wat leef je ruw met je boeken*; 6 *van rozengeur en maneschijn kan men niet –*; *op zijn renten –*; *eenvoudig –*; z. Tand; 7 *Piet Hein leeft nog in de herinnering des volks*; *het Latijn leeft nog als taal der R.-K. Kerk*; 8 *doet dat en gij zult – in eeuwigheid*; 9 *de vacantie, dat is –*; *als hij kan plagen, dan leeft hij*; 10 *het leeft in de bosschen van wild*; nog: *– en laten –*, [a]) een ander ook wat gunnen, [b]) een ander geen moeielijkheid in de weg leggen, evenmin als men zelf gehinderd wil zijn; **2** o. in bet. 5 –s (1 *het in leven zijn, het bestaan*; 2 *het levend vleesch*; 3 *drukte, lawaai, rumoer*; 4 *manier van leven*; 5 *levensbeschrijving*; 6 *levenstijd*; 7 *natuur, werkelijkheid*): 1 *het – van menschen, dieren en planten*; *geen teeken van – meer geven*, dood zijn; zegsw. *om het – komen*, door een ongeluk het – verliezen; zie ook Draad **1** 1; 2 *in het – snijden*, b.v. bij 't knippen van nagels; *een paard in 't – raken*, bij 't beslaan; 3 *wat maken die jongens een verschrikkelijk –*; *toen had je het lieve –(tje) gaande*, toen was de duivel los; zegsw. *er is – in de brouwerij*, levendigheid, drukte; *een – als een oordeel, van de andere wereld*, verschrikkelijk lawaai; 4 *het – in de stad, op het land*; *dat was me een –tje*, liefelijk bestaan, ook iron.; *een lui –(tje)*; 5 *de –s der Heiligen*; 6 *het menschelijk – is kort*; *van mijn – heb ik zoo iets niet gezien*, nog nooit; *nooit van mijn –*, [a]) van het verleden, [b]) van de toekomst; *wel, heb je van je –*, dat is ongehoord! 7 *iets naar het – teekenen, schilderen*; nog: Z.-N. *al mijn –*, waarschijnlijk, b.v. *al mijn – loopt het mis.*
Le'vend 1 bn. (eig. *in leven zijnde*, tegenst. van *dood*): *Jeanne d' Arc werd – verbrand*, 30 Mei 1431; *–e have*, vee; *de –e natuur*, al de menschen, dieren en planten; *–e talen*, nog door volken gesproken; *–e strijdkrachten*, de soldaten; *–e beelden*, z. Tableau-vivant; *– water*, bronwater; zegsw. *geen –e ziel was op de straat*, mensch noch dier; z. Lijf; **2 –e,** m. en v. –n (*iem., die leeft*): *God is de heer van –n en dooden*; Z.-N. *een akte onder –n*, overeenkomst tot regeling van zaken tijdens het leven.
Le'vendig, bn. en bw.; –er, –st (1 *vroolijk, opgewekt*; 2 *druk, vol beweging*; 3 *wakker, helder*; 4 *krachtig*; 5 van kleuren: *scherp uitkomend*; 6 *zeer duidelijk, als in werkelijkheid*): 1 *het gesprek werd gedurig –er*; 2 *een –e handel*; *een – verkeer*; 3 *een – oog*; 4 *een –e verbeelding*;

een man – van geest, vlug, opgewekt; 5 *–e kleuren*; 6 *zich – in iets verdiepen*; **–heid,** v.: *– van stijl, – v. d. handel, – v. h. verkeer.*

Le'venloos*, bn. (*niet levende, zonder leven*): *de –looze dingen*; *de drenkeling werd – opgehaald*; fig. *levenlooze oogen*, mat, dof.

Le'venmaken, o. (*drukte of geraas maken*); **–maker,** m. –s (*iem., die veel geraas maakt*; fig. *bluffer, grootspreker, geurmaker*).

Le'vensbaan, v. (*het leven* [*vergeleken bij een weg*]); **–behoeften,** v. mv. (*levensbenoodigdheden: voedsel, kleeding enz.*); **–behoud,** o. (*redding v. h. leven*); **–bericht,** o. –berichten (*korte levensbeschrijving*); **–beschouwing,** v. –en (*iems. beoordeeling en opvatting van het bestaan; levensopvatting*); **–beschrijving,** v. –en (*verhaal, waarin iems. leven wordt beschreven; biographie*).

Le'vensboom, m. (*boom des levens i. h. Eden*); **–dagen,** m. mv.: *wel heb ik van mijn –*, ooit! **–doel,** o. (*doel, waarnaar men tijdens zijn leven streeft*); **–draad,** m. (*het leven als een draad voorgesteld*): *de – afspinnen*; *de – afsnijden*, iems. leven doen eindigen; z. Parcen; **–duur,** m.: *iems. –.*

Le'venselixer, o. –s (*elixer, drank, dat of die het leven zou verlengen en iem. verjongen*; in het alg. *opwekkende drank*); **–geesten,** m. mv. (*kracht van het leven in ons lichaam*): *de – bij een drenkeling opwekken*; **–geluk,** o. (*het geluk, dat het leven iem. geeft*): *iems. – vergallen*; **–genot,** o.; **–gevaar,** o. (*gevaar van het leven te verliezen*): *met – iem. bij brand redden*; **–gezel,** m. –gezellen (*echtgenoot*); **–gezellin,** v. –nen.

Le'vensgroot*, bn. en bw. (*overeenkomstig de ware grootte*): *een – portret*; *– afgebeeld zijn*; **–kracht,** v. –en (*kracht om te leven, kracht waardoor zich het leven openbaart*); **–lang,** bn. en bw. (*voor 't geheele leven*): *een –e gevangenschap*; *iem. – dankbaar zijn*; **–leer,** v. (*de leer, die zegt, hoe men het leven moet doorgaan*; *biologie, de leer, die zegt, hoe het leven zich openbaart* inz. *het organisch leven*); **–licht,** o.: *het – aanschouwen*, geboren worden; **–loop,** m. (*de loop van iems. leven met zijn lotgevallen, met wat iem. heeft verricht of beleefd*); **–lust,** m. (*lust in het leven*); **–lus'tig,** bn.; –er, –st (*vol blijheid*): *– was heur aard*; **–middelen,** o. mv. (*eetwaren*); **–moe(de),** bn. (*het leven moe zijnde, genoeg van het leven hebbende*); **–pad,** o. (*het leven* [*voorgesteld als een pad*]); **–schets,** v. –en (*korte levensbeschrijving*); **–standaard,** m. (*maatstaf v. de financieele eischen, die 't leven stelt aan ieder in zijn stand*): *hetstijgen v. de –.*

Le'vensverzekering, v. –en (1 *overeenkomst, waarbij de eene partij* [de verzekerde] *tegen betaling van periodieke premiën zich zelf of anderen het recht verschaft, na een zeker aantal jaren of bij zijn overlijden, van de andere partij* [den verzekeraar] *een bepaalde geldsom te ontvangen*; 2 *levensverzekeringmaatschappij*): 1 *een – aangaan, sluiten*; 2 *een solide –*; **–maatschappij,** v. –en (*maatschappij, die als verzekeraarster levensverzekeringen* [ook: *lijfrentecontracten*] *sluit*).

Le'venswandel, m. (*zedelijk doen en laten*); **–weg,** m. (*het leven* [*als een af te leggen weg voorgesteld*]); **–wijze, –wijs,** v. –wijzen (*de manier van leven*); **–wijsheid,** v. (*wereldkennis; wijsheid met betrekking tot het leven, tot hetgeen het leven biedt*).

Le'venwekkend, bn. (*tot verhoogde werkzaamheid wekkend; bezielend*): *e. – beginsel, woord.*

Le'ver, v. –s (*klier ter afscheiding van de gal*): zegsw. *de – (doen) schudden*, hartelijk (doen) lachen; *een droge* (of: *heete*) *– hebben,* [a]) dorstig zijn, [b]) niet van een leeg glas houden: men beschouwde de lever als de zetel v. d. dorst; Z.-N. *dat ligt op mijn –*, dat kan ik niet verkroppen.

Leverancier', m. –s (afl. v. leveren: *iem., die goederen of waren levert of bezorgt, die een ander daarvan voorziet*).

Leveran'tie, v. –s, –tiën (afl. v. leveren: *levering van hoeveelheden goederen*; *de geleverde waar*): *de – van zeep aan de mijnen.*

Le'veren, leverde, h. geleverd (*bezorgen, doen toekomen, verschaffen*): *waren –*; *stof – tot een gesprek*, verschaffen; *iem. in de handen zijner vijanden –*, doen vallen, overleveren; nog: *slag –*, een gevecht beginnen; *dat heeft ze 'm prachtig geleverd*, klaargespeeld; fig. *iem. iets –*, (ongunstig) iets onaangenaams bezorgen, een poets spelen; *hij is geleverd*, [a]) hij is verloren, [b]) Z.-N. bedrogen.

Le'veringscontract, o. –en (*koopovereenkomst, waarbij de waren worden geleverd in gedeelten*, b.v. *meel, aardappelen, vleesch*); **–termijn,** m. –en (*de tijd, op of binnen welke iets geleverd moet worden*).

Le'verkleurig, bn. (*geelbruin als lever*): *de jongeling met de –e pantalon*; **–kruid,** o. (*naam v. verschillende planten, die tegen leverziekten werden aangewend*, o. a. *boelkenskruid*, Lat. eupatorium cannabinum); **–kwaal,** v. –kwalen; **–traan,** v. (*vette, olieachtige stof, uit de levers van visschen*); **–worst,** v. –en (*worst met* [*kalfs- of varkens*]*lever als voornaam bestanddeel*).

Levi'athan, m. –s (Hebr.-Fr. *draakachtig ondier. watergedrocht, misschien de krokodil*; dikwijls zinnebeeld van het kwaad), Job 40 : 20; z. ook *Lucifer*, 1e bedrijf, vers 96.

Leviet', m. –en (Bijbel: *afstammeling van Levi, derden zoon v. Jacob*; *Israëlietisch tempeldienaar v. lagere rang*; fig. *jeugdige clericus, die* nl. *alle wijdingen nog niet heeft ontvangen*; ook: *priester*): zegsw. *iem. de –en lezen.* hem streng berispen (vermoedelijk een herinnering aan *Leviticus*, z. ald.).

Leviraats'huwelijk; z. Zwagerhuwelijk.

Levi'ticus, m. (*boek, waarin de verordeningen der Levieten vervat zijn*); z. Pentateuch.

Lew(a); zie Leva.

Lex, v. leges (Lat. *wet*); z. Leges; *– talio'nis.* (in de oudheid) wet der wedervergelding, oog om oog, tand om tand.

Lex'ico . . . , van Gr. lex'ikon; z. ald.

Lexicograaf', m. –grafen (*schrijver van een lexicon, een woordenboek*), lees *leksiko–*; **–graphie',** v. (*het schrijven van woordenboeken*); **–gra'phisch,** bn. (*op een woordenboek betrekking hebbende*); **–logie',** v. (*kennis van de beteekenis en afleiding der woorden*); **–loog',** m. –logen (*woord- of tekstverklaarder*).

Lex'icon, o. (Ned.) –s; (Gr.) lex'ica (Gr. [*wetenschappelijk*] *woordenboek*); l. *leks'-si-kon.*

Le'zen, las, lazen, h. gelezen (1 [*al zoekende*] *verzamelen; opzamelen*, eenigsz. vero., lit. t.; 2 *uitzoeken* [uit een menigte of hoeveelheid]; *schiften*; 3 *de letterteekens in woorden omzetten*; *kennisnemen van de inhoud van*

hetgeen geschreven of gedrukt is; 4 eenigsz. vero., gew., Z.-N. *bidden*; 5 R.-K. v. e. mis: *doen*; 6 *gewaarworden, te weten komen*; *naspeuren, navorschen* in bepaalde verbindingen; 7 *een leesbeurt vervullen*): 1 *aren, kruiden, bloemen* –; *met kielen ingesleept de oogst, die 't Oosten las*; 2 *koffie, erwten* –; 3 *hij kan* – *noch schrijven*; *kan dit kind al* – *? een brief* –; (*in*) *de bijbel* –; zegsw. *iem. de les, de metten, de Levieten* –; z. ald.; *in andermans boeken is het duister* –, het is moeilijk iems. geheimen te weten te komen; 4 *de avondgebeden* –; *de psalmen Davids* –; 5 *een mis* –; *de priester zal om 8 uur* –, een stille mis doen; 6 *in iems. oogen* –; *in de sterren* –; *dat stond op zijn gezicht te* –; 7 *wie leest er vanavond in onze vereeniging?*

Le'zenaar, m. –s (*standaard met schuinstaand bovenvlak, om een boek op te leggen, zoodat de lezer het in gemakkelijke stand voor zich heeft*; *schuinstaand leesbordje*).

Le'zer, m. –s (*hij, die leest*, inz. in bet. 3; *uitzoeker*); **–es',** v. –sen.

Le'zing, v. –en (1 *het lezen*; 2 *voorlezing, voordracht*; 3 *de wijze, waarop iets wordt voorgesteld*): 1 *na* – *van een hoofdstuk uit de Bijbel*; 2 *een* – *houden over vaderlandsliefde*; 3 *er zijn over de oorzaak v. die brand verschillende* –*en*.

Li, o. –'s (*Chineesche afstandsmaat*, ± *575 m*; *Chineesche kopermunt, 0,001 taël*).

Liaison', v. liaisons (Fr. *verbintenis*; *vluchtige* [inz. *ongeoorloofde*] *liefdesbetrekking*).

Lia'nen, v. mv. (Fr. liane [v. lier = verbinden]: *slingerplanten*).

I. Lias', v. liassen (Fr. liasse: *snoer, om papieren aan te rijgen*; *band of pakket brieven enz.*).

II. Lias', o. (Eng. *leemachtig kalksteente der Jura-formatie*; *geologisch tijdvak*).

Lias'haak, m. –haken (*haak, om papieren enz. aan te prikken*).

Li'banon, m. (*wit-gebergte, om de sneeuw op de hoogste toppen*: *bergketen in Syrië van 3000 m en meer*); zie Ceder.

Liba'tie, v. libaties, –tiën (Fr. [Lat. libatio]: *plengoffer*; *drinkgelag*).

I. Libel', o. libellen (Lat. libellus = boekje: *schot- of smaadschrift*).

II. Libel', v. libellen (Lat. libella = waterpas, kleine weegschaal: *aan de netvleugeligen verwant insect*); zie Waterjuffer.

Li'ber, bn. en bw. (Lat. [Fr. libre]: *vrij*).

Liberaal'*, Fr. libéral, Lat. libera'lis, 1 bn. en bw.; liberaler, –st (*mild, milddadig, vrijgevig*; *onbevooroordeeld*; *vooruitstrevend, ruimdenkend*; *vrijzinnig*; *niet streng van opvatting in zake zijn godsdienstplichten*); **2** m. en v. liberalen (*voorstander v. h. liberalisme*; *iem., die tot de liberale partij behoort*).

Liberalis'me, o. (Fr. *stelsel, leer der liberalen of vrijzinnigen*; *vrijzinnigheid op godsdienstig of staatkundig gebied*).

Liberalist', m. –listen (*liberaal* **2**).

Liberalis'tisch, bn. en bw. (*vrijzinnig, in de geest van het liberalisme*).

Liberaliteit', v. (Fr. *vrijzinnigheid*; *onbevooroordeeldheid*; *mildheid*).

Liber'tas, v., Lat. (godin der) Vrijheid.

Liberteit', v. (Fr. liberté: *vrijheid*).

Libertijn', m. –tijnen (Lat. libertinus, Fr. libertin: 16e en 17e eeuw: *vrijdenker, vrijgeest*; *losbol*): *Coornhert, de* –.

Liberty, o. (Eng. *vrijheid*; modenaam: *fabrieksnaam van een bijzonder soort van kleedingstukken, meubelen enz.*).

Libra'rius, m. –bra'rii (Lat. [liber = boek] inz. in een klooster: *bibliothecaris*).

Libra'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. libratio]: *schijnbaar onzekere beweging, schommeling van een hemellichaam om de as*).

Librettist', m. –en (*schrijver v. e. libretto*).

Libret'to, o. –'s –ti (It. *tekstboekje* [*van een opera*]).

Librij'e, v. librijen (Fr. librairie, [Lat. libraria]: *oude kerk- of kloosterbibliotheek*).

Li'bye, o. (aardr. *N.-O. deel van Noord-Afrika, gelegen tusschen Egypte en de Syrten*).

Li'bysch*, bn.: *de* –*e woestijn*, O.-Sahara.

Licen'ten, o. mv. (Fr. licence = verlof: gesch. *verlofgelden in de 80-jarige oorlog voor de handel met Spaansche landen*; ook: *vrijbrieven, vergunningen*): *convooien en* –, gelei- en verlofgelden, in- en uitvoerrechten; zie Licentie.

Licen'tia poë'tica, v. (Lat. *dichterlijke vrijheid*).

Licentiaat', m. licentiaten (Lat. licenciatus: *tot de uitoefening of het onderwijs van een wetenschap* [b.v. *theologie, rechtsgeleerdheid*] *bevoegde* inz. in Engeland titel, ook in België); in opklimmende orde: baccalaureus, licentiaat, magister, doctor.

Licen'tie, v. –ties, –tiën (Lat. licentia: *patent*; *verlof*; *vergunning*[*sbewijs*]; *volmacht*).

Li'chaam, o. lichamen (1 *het lijf van menschen en dieren*; 2 *romp*; 3 *begrensd deel der ruimte, al wat drie afmetingen heeft*; 4 *vereeniging van personen: genootschap, college, organisme*): 1 *een gezond, sterk, welgemaakt* –; *de mensch bestaat uit ziel en* –; 2 *het hoofd v. h.* – *scheiden*; 3 *vaste, vloeibare en gasvormige lichamen*; *de regelmatige lichamen der meetkunde, b.v. de piramide, de cilinder*; z. ook Hemellichaam; 4 *een wetgevend* –; *een zedelijk* –; *het* – *van staat*.

Li'chaamsarbeid, m. (*lichamelijke arbeid*); **–beweging,** v. –en: – *is noodig en gezond*; **–bouw,** m. (–*gestalte*); **–deel*,** o. –en; **–gebrek,** o. –gebreken: *een soldaat moet zonder* –*en zijn*; **–gestel,** o. –gestellen: *iem. met een sterk* –; z. Physiek; **–kracht,** v. –en; **–oefening,** v. –en; **–straf,** v. –straffen.

Licha'melijk, bn. en bw. (*het lichaam betreffende*): *een* – *gebrek*; *hij is* – *zwak*.

I. Licht 1 o. –en (De verschillende bet. zijn dikwijls moeilijk te scheiden: 1 *de oorzaak van de gewaarwordingen van ons gezichtsorgaan*; *schijnsel*; *dat, wat de dingen zichtbaar maakt*; nat. *golfswijze voortgaande beweging van de ether*; 2 *lichtverspreidend voorwerp*; *brandende lantaarn enz.*; 3 *sein voor de scheepvaart*; *seinlicht*; 4 *de zon of andere lichtende sterren*; 5 *bliksem*[*straal*]; 6 *het licht, afgebeeld op een schilderij enz.*; 7 *opening in een muur om licht binnen te doen vallen*; *venster*; 8 *gezichtsvermogen*; 9 *opheldering*; *duidelijkheid*; 10 *verlichting, wijsheid, ontwikkeling*; 11 *kennis, het goede, dat v. iem. uitgaat*; 12 *openbaarheid, algemeene bekendheid*; 13 *daglicht*, fig. *leven*; 14 *geluk, opgewektheid*; 15 *God, Christus*; 16 *helder verstand*, dikwijls iron.): 1 *het* – *der zon, der maan, der sterren*; *er is electrisch* –, *kaars*–, *zon*–, *maan*–; *iem. het* – *betimmeren*, [a]) het uitzicht benemen, [b]) verhinderen te schitteren; 2 *we zagen de* –*en van de stad aan de overzijde v. d. Rijn*; *vuur en* – *vrij*; *vrij* – *bij*

dag; *een hoog* –, door hoge ramen invallend; *een staand, vallend* –, door een opening in een muur, respectievelijk in een zoldering, binnenvallend; *het* –*je onder de theepot*; 3 *het rood en groen* – *der schepen*; 4 *elk lichtje, dat gij tintelen ziet, is weer een bron van licht*; 5 *de fletsere* –*en verkondigden het einde van het onweer*; 6 *bekijk eens het* – *op de vrouw*; 7 *een* –, *voorzien van traliën*; 8 *het* – *is uit zijn oogen*; *iem. het* – *in de oogen niet gunnen*, hem hoegenaamd niets gunnen; 9 *verschaf mij* –; *daar ging mij een* – *op*, wat mij duister was, werd me helder; – *in iets zien*, begrijpen; – *doen vallen, werpen op iets*; *iets in een zeker* – *beschouwen*; 10 *het* – *der wetenschap*; inz. op godsdienstig gebied: juist inzicht; 11 *zijn* – *eens laten schijnen over die moeielijke plaatsen*; 12 *het* – *schuwen*; *aan het* – *komen*, bekend worden; *een boek in het* – *geven*, uitgeven; *in het* – *stellen*, duidelijk maken; 13 *het* – *geven aan een jonge dochter*; *het* – *zien*, [a]) geboren worden, [b]) v. e. boek: uitkomen; *iem. het* – *uitblazen*, dooden; 14 – *in zijn oogen en vroolijkheid om zijn mond*; 15 *'t ongenaakbare* –; 16 *hij is ook geen* –, is dom; **2** bn.; –er, –st (1 *helder, niet donker*; 2 *goed verlicht*; 3 *helder van kleur*): 1 *het is hier niet* – *genoeg*; *het is* –*e maan*; *bij* (of: *op*) –*e dag*; *de lichte partijen op een schilderij*; 2 *lokalen luchtig en* –; 3 *een* – *behang*; – *haar*, –*e oogen*; **3** bw. (*helder, niet donker*): – *gekleurd*; –*bruin*.

II. Licht, –er, –st **1** bn. (1 *weinig gewicht bezittende*; *niet zwaar*; 2 *gemakkelijk zich bewegende of beweegbaar*; 3 *niet stevig gemaakt, niet dik, compact gemaakt*; *luchtig*; 4 *een weinig duizelig*; 5 *gemakkelijk*; 6 v. grondsoorten: *gemakkelijk te bewerken*; 7 *gemakkelijk te verteren*; 8 *opgewekt*; 9 v. e. stem: *van gering volume*; 10 *weinig beteekenend*; *gering*; 11 *van weinig belang*; 12 *lichtzinnig*; *losbandig*): 1 *een* –*e steen*; –*e stoffen*; – *geschut*, van klein kaliber; 2 *zij is* – *als een veer*; *met* –*e tred*; –*e cavalerie, infanterie*, met een bewapening enz. van gering gewicht; 3 *een* – *en dicht gebouw*, niet stevig of solide (en toch dicht); *de sierlijke en* –*e vorm van de auto*; 4 – *in het hoofd zijn*; 5 *veel handen maken het werk* –; –*e lectuur, muziek*; 6 –*e zavelgronden*; 7 –*e spijzen*; – *bier*; –*e sigaren*; *rookt u* – *of zwaar?* 8 *op* –*e toon*; 9 *de* –*e tenor klonk broos en week*; 10 *een* –*e verlegenheid*; *een* –*e aanrijding*; *een* –*e longontsteking*; 11 *gewogen en te* – *bevonden*; 12 *van* –*e zeden*; **2** bw. (1 *niet zwaar*; 2 *op beweeglijke manier*; *vlug*; 3 *niet log of plomp*; 4 *gemakkelijk*; 5 *gauw*; *lichtvaardig*; 6 *allicht, best*; 7 *vermoedelijk, hoogst waarschijnlijk*; 8 *misschien*; 9 *in ieder geval, ten minste*; 10 *eenigszins*; *niet zwaar*; *niet gewichtig*): 1 – *wegen*; – *bepakte soldaten*; 2 *de fiets liep* –, *en bijna geruischloos*; 3 – *gebouwde huizen*; 4 –*er gezegd dan gedaan*; 5 – *gelooven*; *niet* – *driftig worden*; *de stoel op drie pooten valt* –*er om*, eerder; 6 *dit leidt* – *tot misverstand*; 7 *men had* – *gedacht, dat*; 8 – *wel een huwelijksaanzoek*; 9 *je kunt het* – *probeeren*; 10 – *gekwetst*; – *slapen*; *iets* – *opnemen*; – *over iets heengaan* (Z.-N. *gaan*).

Licht'bad, o. –baden (*bestraling van de huid met electrische gloeilampjes*); **–bak,** m. –bakken (*hulpmiddel voor stroopers*: *een blikken doos, aan de voorzijde open, waarin een brandend lampje is geplaatst, waarvan het licht door de blinkend geschuurde wanden wordt weerkaatst*); **–beeld,** o. –en (*beeld, gevormd door lichtstralen uit een optisch toestel* inz. *door een sciopticon, tooverlantaarn op een wit vlak geworpen*): *lezing met* –*en*.

Licht'blauw 1 bn. (*helder-, flauw-blauw*): *het* –*e vergeet-mij-nietje*, –*e oogen*; **2** o.

Licht'boei, v. –boeien (zeew. *verlichte boei*); **–brekend,** bn. (*de richting der lichtstralen wijzigend*): *water is een* –*e stof*; **–bron,** v. –bronnen (*lichtlichaam, dat licht uitstraalt*): *de zon is onze groote* –.

Licht'brons, bn. (*geel-bronskleurig*): *een gelaat,* – *van tint*; **–bruin,** bn. (*helder- of zachtbruin*): *de meikever heeft* –*e schilden*.

Licht'brulboei, v. –boeien (*brulboei, die tevens lichtboei is*).

Licht'bundel, m. –s (*bundel, samenhangend geheel van lichtstralen, uit een zelfde bron komend*); **–druk,** m. –drukken (*afdruk door middel van zonlicht of electrisch licht v. e. fotografisch negatief*); **–effect,** o. –en (*effect, wat de wijze betreft, waarop het licht valt of wat de sterkte betreft*): *tooverachtige* –*en*.

Lich'telijk, bw. (*gemakkelijk; zonder moeite, allicht; eenigszins*): *in een woud kan men* – *verdwalen*; – *aangeschoten*.

I. Lich'ten, lichtte, h. gelicht (1 *licht geven, verspreiden*; 2 *aanbreken*; 3 *bliksemen; weerlichten*; 4 *de duisternis wegnemen*; 5 *geestelijk licht verspreiden, uitmunten, schitteren*): 1 *de zon lichtte door grauwe wolken*; *het* – *der zee*, verschijnsel, waarbij de zee een zwak phosphoresceerend licht uitstraalt; zie Zeevonken; 2 *in het oosten begint het te* –, breekt het licht door; 3 *het begint in de verte te* –; 4 *een lucifer afstrijkend lichtte zij onder het bed*; 5 *het* –*d ideaal*.

II. Lich'ten, lichtte, h. gelicht (1 [*op*]*tillen*; *opheffen*; 2 *iets optillen, om het weg te nemen, om hetgeen daaronder is, te ontblooten*; 3 *iets wegnemen, verwijderen* [*door het op te lichten*]; 4 *iets opvorderen en zich doen afgeven*; 5 v. krijgsvolk: *in dienst nemen*; 6 in vaste verbindingen: *ledigen*): 1 *sluisdeuren openen, balken* –; zegsw. z. Huig, Hielen, Voet; *een schip* –, [a]) een gezonken schip weer boven water heffen, [b]) een schip omhoog heffen om het over een ondiepe plaats te brengen; *het anker* –, ophalen; 2 *het deksel van de schotels* –; *de hoed* –, afnemen, het hoofd ontblooten als groet, uit eerbied; z. Hand 1; 3 *de lading* –; *een deel der lading* –; z. Zadel; *iem. de staar* –; *de zegels* –; 4 *een akte* –, b.v. een afschrift zich laten geven door den hypotheekbewaarder; z. Doopceel; 5 *troepen* –; 6 *een schip* –, lossen; *een brievenbus* –.

I. Lich'ter, m. –s (1 *een voorwerp, waarop, waarin, waaraan een licht brandt, luchter, kandelaar*; *scheepslantaarn*; 2 *vaartuig om het vaarwater te verkennen bij een vloot*): 1 *reik mij de* – *aan*; *twee groote* –*s, een deklantaarn*; 2 *de* – *was nog niet terug*.

II. Lich'ter, m. –s (1 *vaartuig van geringe diepgang, bestemd om daarin een* [*deel der*] *lading van een grooter schip over te laden*; 2 *vaartuig om een schip over een ondiepte te tillen*; *werktuig om wagens te lichten*; *naam van allerlei andere werktuigen enz.*; 3 Z.-N. gew. *doodkist*): 1 *de lading lossen met* –*s*; 2 *hydraulisch werkende* –*s*; *de* – *van een deurklink*, hefboom; 3 *een* – *maken*.

Lichte(r)laai'e, bw. (*met heldere uitslaande vlam*): *het huis brandde –*; met vz.: *in –*.
Licht'erschip, o. –schepen (*lichter* **II** 1).
Licht'gas, o. (*brandbaar, voor verlichting dienend gas*): *– door droge distillatie uit steenkolen verkregen; – en kookgas.*
Licht'geel, bn. en bw. (*heldergeel, zachtgeel*).
Lichtgeloo'vig*, bn.; –er, –st (*spoedig*, d. i. *zonder eenig nadenken, geloovende; als waar aannemende*): *een – mensch*; **–heid*,** v.
Licht'geraakt, bn. (*spoedig boos, prikkelbaar, kitteloorig*): *een – mensch*, licht beleedigd; verg. Kruidje-roer-me-niet.
Licht'gevend, bn. (*licht uitstralend*): *gas, verbrandend met niet –e vlam.*
Licht'gewapend, bn. (*van lichte wapens voorzien*): *de –e ruiterij.*
Licht'grauw, bn. (*bleekgrauw, vaal*): *een –e mist; deze ezel is –*; **–grijs,** bn.; **–groen,** bn. (*zachtgroen*): *de –e voorjaarsblaadjes.*
Licht'hart*, m. en v. –en (*zorgeloos mensch*).
Licht'heid, v. (de eigenschap van licht te zijn inz.: 1 *gering gewicht*; 2 *vlugheid, beweeglijkheid*; 3 *licht gevoel*): 1 *de – van kurk*; 2 *een –, iets van jeugd en kracht voelde hij in zijn oude leden*; 3 *een duizelende – in zijn hoofd.*
Licht'hoofd, m. en v. –hoofden (*lichthart*).
Lich'ting, v. –en (de handeling van lichten inz.: 1 *opheffing*; *het omhoogbrengen*; 2 *overbrenging van goederen uit een schip*; 3 van geld: *leening, opneming*; 4 *het lichten, oproepen van soldaten*; ook: *de gelichte soldaten*; *jaarlijksch contingent lotelingen*; 5 *lediging v. e. brievenbus*): 1 *de – v. e. schip na zinken*; 2 *na gedane lossing en –*; 3 *handelingen van koop, verkoop, – op bodemerij enz.*; 4 *de – van 1920*; 5 *er zijn vier –en.*
Licht'kegel, m. –s (*bundel lichtstralen in de vorm van een kegel* nl. *van één punt zich uitbreidende, of in één punt samenkomende*): *de – v. e. tooverlantaarn*; **–kever,** m. –s (*benaming voor lichtgevende keversoorten, glimworm*); **–kogel,** m. –s (*lichtgevende kogel, projectiel om een bepaald terrein eenige tijd te verlichten*); **–krans,** m. –kransen (*krans van lichtstralen*); zie Aureool; **–kroon,** v. –kronen (*kroonkandelaar, luchter met 3 of meer armen*); **–mast,** –en: *–en met schijnwerpers.*
Licht'matroos, m. –matrozen (*aankomend matroos, jonge zeeman*); zie Janmaat.
Licht'mis* 1 v. (*Vrouwendag*, zie ald., *2 Februari*): dag, dat de dienstboden hun dienst verlieten, of van dienst veranderden; **2** m. –missen (*losbol*); **–misserij',** v. –en (*allerlei losbandigheid enz.*).
Licht'opstand, m. –en (*stellage met licht bv. op een dijk, een lichtschip*).
Licht'punt, o. –en (1 *licht uitstralend punt*; 2 fig. *iets gunstigs, gunstige omstandigheid* [*te midden van een sombere of zorgwekkende omgeving*]; 3 *aansluitingspunt eener electrische geleiding, waaraan een lichtgevend voorwerp kan worden bevestigd*): 1 *een – vlak bij de spiegel*; 2 *toch is er een –, waardoor we nog hoop hebben*; 3 *tien –en.*
Licht'rood*, bn. (*zachtrood*): *–roode bessen.*
Licht'schip, o. –schepen (*schip met een lichtstellage als baak dienende*): *het – de Maas*; **–schuw,** bn. (1 *lijdende aan een* [*ziekelijke*] *toestand van het gezichtsorgaan, waarbij licht niet wordt verdragen*; 2 fig. [*uit schaamte, vrees enz.*] *openbaarheid vreezende*): 1 *vleermuizen zijn –*; 2 *allerlei – gespuis*; **–stad,** v. (fig. *stad des lichts, der beschaving*): *Parijs, de moderne –*; **–sterkte,** v. (% *intensiteit, kracht van licht, hoeveelheid licht, die in een bepaalde tijd van een zekere licht bron uitstraalt*): *een – van 100 kaarsen*; **–stip,** v. –stippen (*klein plekje of stipje licht*): *allerlei –pen op het gebladerte*; **–straal,** m. –stralen (*het licht, dat zich voortplant van een punt naar een ander punt, de lijn, waarlangs dit geschiedt*): *de witte –stralen v. d. vuurtoren*; fig. *zijn oog schoot een – uit*, tinteling; *een heldere – van hoop*; **–therapie,** v. (*geneeswijze door bestraling met licht*); **–toren,** m. –s (*vuurtoren*).
Lichtvaar'dig, –er, –st **1** bn. (1 *opgewekt, niet zwaartillend*; 2 inz. ong.: *zich niet druk makend over de zaken*; *onbedachtzaam, onbezonnen*; *ondegelijk, niet ernstig, vluchtig, oppervlakkig*): 1 *een –e beschouwing der zaak*, vero.; 2 *een – oordeel, een –e taal*; **2** bw. (*op onberaden, onbezonnen wijze, zonder overleg*; *op een wijze, die niet van ernst getuigt*): *iem. – beschuldigen*; **–heid,** v.
Licht'wachter, m. –s (*wachter op een vuurtoren*): *de –s bij 's rijks kustverlichting.*
Licht'werper, m. –s (purisme voor *schijnwerper*).
Licht'zijde, v. –n (1 eig. *de zijde, waarop het licht schijnt of valt*; 2 fig. *de gunstige zijde of kant, het voordeelige, aangename gedeelte van iets*): 1 *bij volle maan zien we de – van het hemellichaam*; 2 *van iets de – doen zien.*
Lichtzin'nig, –er, –st **1** bn. (*zonder ernst of nadenken*; *onberaden*; *niet denkend aan de gevolgen*; minder sterk dan: *onbesuisd, roekeloos*): *een – mensch, een –e daad*; **2** bw. (*zonder overleg*; *zonder ernst of zorg*): *– met geld omgaan*; *zich – gedragen*; **–heid,** v.
Li'citum, o. (Lat. *geoorloofde zaak*; *opbod*).
Lic'tor, m. (Lat.) -to'res; (Ned.) –tors, –to'ren (o.-Rome: *bijlbundeldrager*; *beul*); **licto'renbundel,** m. –s: *het It. staatswapen bestaat uit het wapen van Savoye en de –.*
I. Lid, o. leden (*deksel*; *een der kleppen van de oogbol*): *het – van het oog*; *een kan met een zilveren –*; spreekw. *Wie 't onderste uit de kan wil* (*hebben*), *krijgt het – op de neus*, te groote begeerigheid straft zich zelf.
II. Lid, o. leden (lit. t. leên) (1 *beweegbaar deel van het menschelijk of dierlijk lichaam*; inz. *armen of beenen*; 2 *onderdeel v. e. arm of been*, inz. *v. e. vinger of teen*; 3 *gewricht*; 4 v. e. insect: *onderdeel van het lichaam, de pooten of de voelhoorns*; 5 *de tusschen twee knoopen vervatte gedeelten* [*en het uiterste gedeelte*] *v. e. plantenstengel*; 6 *onderdeel, gedeelte* fig.; 7 *iem., die behoort tot een christelijke Kerk*; 8 *iem., die deel uitmaakt v. e. zekere kring, een huisgezin, vereeniging*; 9 *onderdeel v. e. redeneering, geschrift: punt*; *onderdeel v. e. wetsartikel, e. samengesteld woord, e. vergelijking*; 10 *een van de deelen eener lijst*; 11 *graad*): 1 *recht van lijf en leden*; *een rilling ging hem door de leden*; zegsw. *een ziekte onder de leden hebben*, de kiem der ziekte met zich omdragen; *het lag mij op de leden*, ik had ergens een (somber) voorgevoel van; 2 *het tweede – van de middenvinger*; 3 *een arm uit het – vallen*; 4 *de leden van de sprieten der boktorren*; 5 *slanke of lange leden, ineengedrongen of korte leden*; 6 *de leden der scharnieren*; 7 *welke zijn de leden*

der H. Kerk? de leden der Hervormde kerk, [lidmaat = die geloofsbelijdenis heeft afgelegd]; 8 *de leden eener redactie; de leden van het Koninklijk huis; gewoon – van de vereeniging; een fijn –, ook 'n –,* mensch, persoon; 9 *opnemen als lid van zijn programma; artikel 108, 2de lid; het tweede – der samenstelling stoomboot; het 2de – v. e. samengest. zin;* 10 *de bindende leden v. e. lijstwerk;* 11 *onrechtvaardig verkregen goed komt niet tot op het derde –.*

Lid'gras, o. (*kweekgras*; z. ald.).

Lid'maat*1 o. ledematen (*lid v. het lichaam, arm, been,* alleen in het mv.): *stramheid der ledematen*; **2** m. en v. lidmaten (*behoorende tot een christelijke Kerk* inz. *Protestantsche*; z. Lid **II** 7): *aanneming van nieuwe lidmaten.*

Lid'maatschap, o. –pen (1 *het lidmaat zijn van een kerkgenootschap*; 2 *het lid zijn van een vereeniging, college enz.*): 1 *toegelaten worden tot het – der Hervormde Kerk*; 2 *het – eener sociëteit; bedanken voor een of ander –.*

Lid'matencatechisatie, v. –ties, –tiën (Prot. *catechisatie voor hen, die lidmaat zijn*).

Lid'woord, o. –woorden (*rededeel,* voor zn. kunnende staan en met zeer verschillende functies): *bepalend* of *bepaald* – en *onbepaald –*; *de, een, het zijn –woorden.*

Lie'baard, m. –en (Lat. leopardus = leeuwpanter d. i. *luipaard,* lit. t., vero.; wapenk. *leeuw*).

Lied, o. liederen (1 *gedicht van eenvoudige lyrische of lyrisch-epische inhoud* [*in strophen verdeeld en voor de zang bestemd*]; *de melodie met het lied; de melodie alleen*; 2 *gedicht inz. van lyrische of lyrisch-epische inhoud, niet in de eerste plaats voor de zang bestemd*; 3 *het gezang v. e. vogel*; 4 *het onafgebroken melodisch geluid, dat door iets wordt voortgebracht*; in de verkl. heeft – de bet. v. 1 en 2, maar veelal uit bescheidenheid of in minder gunstige zin gebezigd): 1 *het volkslied,* beter *nationaal lied; het drink- en dans–, bruilofts–, krijgslied, geestelijk –; een vroolijk –je*; zegsw. *zijn hoogste –je zingen,* vroolijk gestemd zijn; *dat was het einde van het –je,* zaak; *iem. een ander –je doen zingen* (Z.-N. *–je leeren*), hem noodzaken zijn gedrag te veranderen; *'t is weer 't oude –je,* hetzelfde als te voren; *het –je is uit,* nu is 't gedaan; *een kort –je is spoedig gezongen,* een korte smart is spoedig geleden; z. Verlangen **2**; 2 *Vijf en twintig jaar, een – in 1840,* van da Costa; 3 *het kweelend – der nachtegalen*; 4 *het – der zee.*

Lie'den, m. mv. in de spreekt. meestal Lui, Z.-N. Lie (*personen, menschen,* soms met de bijgedachte aan het beneden zich achten): *Indische lui zijn soms zonderling; arme lui; land en luiden; waren er veel lui? de oude lui,* de ouders; *lieden van allerlei afkomst.*

Lie'derboek, lied'boek, lie'deboek, o. –boeken (*boek met liederen*); zie Mopsje.

Lie'derlijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *slordig armoedig; vuil, smerig*; 2 *zedeloos, ontuchtig*): 1 *een – rijm, klein en zijn; een –e plunje, er – uitzien*; 2 *–e taal;* **–heid,** v. –heden.

Lie'dertafel, v. –s (*mannenzangvereeniging*).

Lied'jeszanger, m. –zangers (*iem., die liedjes of een liedje zingt*; ongunstig: *straatzanger*); **–zangster,** v. –s.

Lied'vorm, m. (muz. *de eenvoudigste compositievorm*).

Lieeren* (Fr. lier [Lat. ligare]: *verbinden, vereenigen*): *hij is gelieerd aan die familie,* verwant; *met iem. zeer gelieerd,* goede vrienden.

Lief 1 bn.; liever, liefst (1 *bemind, geliefd, dierbaar*; dikwijls zeer verzwakt; 2 *waard. best,* als vriendelijke wijze om over of tot iem. te spreken; 3 *waaraan men gehecht is, dierbaar*; 4 *gewenscht, begeerd*; *waarop men prijs stelt*; in verzwakte bet. *aangenaam, welkom*; 5 *vriendelijk en goed van karakter*; 6 *hartelijk, voorkomend, aardig,* bij een bepaalde gelegenheid; 7 *prettig, sympathiek, bevallig, mooi,* inz. in sentimenteele gevoelige taal): 1 *mijn lieve man en kinderen; Onze lieve Moeder de H. Kerk*; zegsw. *daar helpt geen lieve vader of moeder aan,* d. i. geen uitroep lieve vader, daar is niets aan te veranderen; *Onze-lieve-Vrouw,* [a]) de H. Maagd Maria, [b]) een beeld of voorstelling van Maria, [c]) een kerk haar gewijd; 2 *lieve menschen, denkt daar wel eens ernstig over; lieve broer; lieve tijd,* als uitroep; 3 *mijn eigen – begrafenisgeldje; iets om een – ding willen; de lieve lente*; 4 *zijn liefste wensch vervuld zien; om de lieve vredes wil; haar vrijheid was haar boven alles –; iets voor – nemen,* zich er mee tevreden stellen; 5 *een aardige, lieve familie, dame;* iron. *een – jongetje*; 6 *hij was echt – tegen zijn moeder*; 7 *het spelen van krijgertje, een – spel, mevrouw; een – gezichtje*; ook iron. *dat was een – huishouden*; nog met ww. verbonden: *iem. – krijgen enz.*: dikwijls als aanspreking achter het zn.: *kind–, vader–*; nog: Z.-N. *lieve kinderen,* voorgetrokken; **2** m. en v. (1 *een geliefd persoon* inz. als vocatief; 2 in de overtreffende trap: *een bij uitstek geliefd persoon,* inz. als vocatief): 1 *klaag niet lieve*; verkl.: *lieveke,* o. inz. in Z.-N.; 2 *dat is mijnheer Bruis, liefste*; **3** o. (*datgene, wat lief is,* inz. in de genit. of in de superlatief): *ze had iets liefs over zich; het liefste, dat de mensch heeft*; nog: *het – en leed des levens; in – en leed,* voor- en tegenspoed; *de ridder en zijn –,* geliefde; **4** bw.; liever, liefst (1 *op vriendelijke wijze*; 2 *bekoorlijk, bevallig, aardig,* dikwijls iron.; 3 *gaarne* inz. met *al zoo, net zoo*): 1 *– tegen iem. doen*; 2 *ze wonen er –; – gelegen*; 3 *het net zoo – niet doen; dat is mij (nog) wel zoo –,* bij voorkeur, liever.

Liefda'dig, bn.; –er, –st (*door een daad of daden zijn liefde toonende,* inz. *door het geven van stoffelijke steun, weldoende*): *–e menschen, een – doel, –e instellingen*; z. Godshuis.

Liefda'digheid, v. –heden (*weldadigheid*): *het genootschap, – naar vermogen.*

Lief'de*, v. –n (1 *warme genegenheid*; 2 *gevoel van welgezindheid, opofferingsgezindheid enz.,* in verband met de [christelijke] godsdienst; 3 *oprechte en warme belangstelling; het prijsstellen op; zwak voor*; 4 in vaste verbindingen in verschillende bet.; 5 *voorwerp van liefde*): 1 *de – tot zijn ouders, tot zijn land; zusterlijke –; een remedie tegen de –,* een leelijke vrouw; 2 *de – tot God; de drie goddelijke deugden zijn geloof, hoop en –; om de – Gods; de Christelijke –*; 3 *– voor de kunst*; 4 *iems. – beantwoorden; – voor iem. gevoelen; met – sterven voor een idee; om de – van,* ter wille van; *ter – van; uit –,* op grond van; *oude – roest niet,* verdwijnt nooit geheel; *– is blind,* [a]) ziet de gebreken niet van het voorwerp der liefde, [b]) redeneert, overlegt niet; *oude – ziet geen leed* = [a]) v. voorafgaande zegsw.;

5 *Koosje, zijn eerste* –; *de Eeuwige Liefde*, God; **–beurt,** v. –en (Prot. *preekbeurt, die iem. vervult voor een anderen predikant, zonder geldelijke vergoeding*); **–blijk,** o. –en (*bewijs van liefde*); **–dienst,** m. –en (*weldaad, hulp uit* [*christelijke*] *liefde*); **–gave,** v. –n (*aalmoes uit* [*christelijke*] *liefde*); **–gesticht,** o. –en (*godshuis*); **–gift,** v. –en (*liefdegave*); **–huis,** o. –zen (*godshuis*); **–loos*,** bn. en bw.; –loozer, meest – (eig. *zonder liefde*; fig. *koud, onverschillig*): *een – woord*; *– oordeelen*; **–maaltijd,** m. –en, beter **–maal,** o. –malen; z. Agapen; **–rijk,** bn. en bw. (*vol liefde*): *een –e verpleging*; *iem. – opnemen*; **–werk,** o. –en (*goed werk* inz. *weldaad, aan armen bewezen*; ook: *vereeniging, welke een bepaald soort liefdewerk doet* b.v. *– oud papier*).

Lief'desverklaring, v. –en (*bekentenis van een man aan een vrouw, dat hij haar liefheeft,* of omgekeerd): *een – afsteken.*

Lief'dezuster, v. –zusters (R.-K. *kloosterlinge, die zich wijdt aan het verplegen van zieken,* ook *aan het onderwijs*).

Lie'felijk, –er, –st **1** bn. (1 *vriendelijk, aanminnig enz.*, inz. iron.; 2 *een vriendelijke, zachte, bekoorlijke indruk makend*): 1 *mijn –e neef Nurks*; 2 *het – gezang van de nachtegaal*; *een –e geur*; **2** bw. (*op een wijze, die een vriendelijke, zachte, bekoorlijke indruk maakt*): *zijn oog werd – gestreeld door de zachte tinten*; **–heid,** v. –heden (1 *vriendelijkheid*; concreet inz. iron.: *scheldwoorden, verwijten*; 2 *bekoorlijkheid, zachtheid, bevalligheid enz.*): 1 *iem. allerlei –heden naar het hoofd werpen*; 2 *de – van een heldere zomernacht.*

Lief'hebben, had lief, h. liefgehad (1 *beminnen, veel houden van*; 2 in verzwakte opvatting: *geven om, graag mogen*; 3 *prijs stellen op*): 1 *zijn vrouw –, zijn kinderen –*; *God – bovenal*; zegsw. *– als de appel v. zijn oogen*; verg. Zielsliefhebben; 2 *allen, die hem kennen, hebben hem lief*; *Wie* (of: *Die*) *mij liefheeft, volgt mij*, opwekking om met iem. mee te gaan; 3 *iem., die zijn vak verstaat en liefheeft*, soms in de lijdende vorm: *ze verlangde een beetje te worden liefgehad.*

Lief'hebber, m. –s (1 *persoon, die van iets houdt, iets gaarne doet*; 2 *iem., die zich met iets bezighoudt, zonder vakman te zijn*; *dilettant, amateur*; *iem., die lust tot iets heeft, zich voor iets aanmeldt*; *vrijwilliger*): 1 *een – van boeken, van het schaakspel*; 2 *er zijn veel –s voor dat baantje*; nog: *een – van rooken enz.*, iem., die op het gebruik prijsstelt.

Lief'hebberen, liefhebberde, h. geliefhebberd (*liefhebber van iets zijn, uit liefhebberij doen aan*; [*een wetenschap, een kunst*] *beoefenen zonder er zijn beroep van te maken*; soms ongunstig: *het vak beoefenen op een vluchtige, oppervlakkige manier*): *in bloemen –*; *op 't gebied der natuurkunde –.*

Liefhebberij', v. –en (1 *pleizier in, smaak voor*; 2 *genoegen, pleizier, vermaak*; *neiging, lust*; ongunstig: *hebbelijkheid*; 3 *belangstellende ijver voor*; *ijverig en belangstellend bezig zijn met*; 4 *datgene, waarvoor iem. liefhebberij* in bet. 3 *heeft*): 1 *och, zei Piet, de – is er nu alweer half af*; 2 *dat is een onschuldige –*; *het is (een) – te zien, hoe*, genot; *de gevaarlijke – van tandenkrijgen*; 3 *ik meende in de juristerij wel – te krijgen*; 4 *teekenen, schilderen en andere –en*; *een dure –*, dure zaak, geschiedenis; nog: *uit, voor –*, pleizier, aardigheid; **–tooneel*,** o. –en (*tooneel voor of van liefhebbers, van dilettanten*).

Lief'je, o. liefjes (*lief meisje*; *aardig persoontje*; *beminde*): *wel –s, kijk jullie naar de eendies?*

Lief'jes, bw. (*aardig, mooi, fijn*): *dat patroon is – bewerkt*; *dat heeft zij – gedaan.*

Lief'koozen*, –koosde, h. geliefkoosd (eig. lief praten: 1 *liefde toonen door vleiende woorden*; 2 *streelen*): 1 *op –de toon*; 2 *zijn kinderen – en omhelzen*; **–koozerij'*,** v. –en; **–koozing*,** v. –en (*streeling*); z. Koozen.

Liefst 1 bn. en bw. (superlatief van *lief*, ook van *gaarne, graag*): *dat is zijn –e kost*; *ik wil nu – studeeren*, bij voorkeur, zoo mogelijk; *ik werk des morgens het –*, bij voorkeur; nog: (spottend-afkeurend) en dat nog wel, nota bene b.v. *visites maken in zoo'n regen en – zonder paraplu!* Opm. Als bw. meestal *het liefst*; **2 –e,** m. en v. –n (*beminde*).

Lieftal'lig, bn. en bw.; –er, –st (*bevallig, innemend*, inz. van vrouwen en kinderen): *een –e verschijning*; *zij doet zich – voor*; **–heid,** v. –heden (*innemendheid, bekoorlijkheid*).

Lie'gen, loog, h. gelogen (1 *met opzet onwaarheid spreken*; 2 *iets valschelijk beweren*; 3 *zich anders voordoen, dan men is*): 1 zegsw. *hij liegt, dat hij zwart ziet*, hij is iem., die brutaal liegt; *in commissie –*; 2 *dat lieg je*; *hij loog er nog vijftig gulden bij*; 3 *edele afkomst liegt niet*, verloochent zich niet.

I. Lier, v. –en (Gr.-Lat. lyra: 1 *Grieksch snaarinstrument*; 2 *draaiorgel*; 3 scheepst. naar de vorm, verg. Harp: *horizontaal geplaatste kaapstander, dienende om goederen in en uit het ruim te hijschen*; 4 Z.-N. gew. *buik*): 1 *op de – spelen*; zegsw. *de – aan de wilgen hangen*, zich niet langer met dichten bezighouden; *de – was het attribuut van Apollo, den god der dichtkunst*; 2 inz. in de samenst.: *een liereman*; 3 *een stoom–*; 4 *iem. op zijn – geven*, slaan.

II. Lier, m. –en (*lierboom, lariks of lorkenboom*), w.g.: zegsw. *branden als een –*, zeer fel; *een lange –*, een lange, schrale jongen (misschien heeft – hier de bet. van Lier **I** 3).

III. Lier, v. –en (*wang*); vero.

Lier'dicht, o. (in bet. 2) –dichten (1 *dichtsoort, waarin de dichter uitdrukt, wat er omgaat in zijn gemoed*; *subjectieve poëzie*; 2 *een gedicht, dat tot de onder* 1 *genoemde dichtsoort behoort*): 1 *de lyriek of het – dankt zijn naam aan de lier, met begeleiding waarvan de gedichten werden voorgedragen*; 2 *de –en van v. Lennep*; **–dichter,** m. –s (*lyrisch dichter*).

Lie'reman, m. –mannen (*orgeldraaier*; *dichter*).

Lie'renaar, m. –s (Z.-N. *knipmes*).

Lier'lauw, bn. (*een weinig warm*): *een – strijkijzer*; *deze koffie is –*; gew.

Lier'nurstelsel, o. (*afvoer van faecaliën langs buizen en wel door luchtdruk*, genoemd naar zijn uitvinder geb. te Haarlem 1828, gest. te Berlijn in 1893).

Lier'staart, m. –en; **–vogel,** m. –s (*vogel op Nieuw-Holland ter grootte van een fazant*; Lat. menura superba): *de staart van de – lijkt op een Grieksche lier.*

Lier'zang, m. –zangen (*lierdicht*).

I. Lies, v. liezen (*plooi tusschen onderbuik en bovenbeen*; Z.-N. *reuzel*): *pijn in de liezen.*

II. Lies, o. (benaming van verschillende aan of in het water groeiende planten, inz. van

een *vlotgrassoort*, Lat. glyceria aquatica).
Lieu'e, v. –s (Fr. *mijl*): *de oude – was 4444 m* of 48 minuten gaans; lees *li'eu*.
Lie'veling, m. en v. –en (*iem., die men boven anderen liefheeft*; *gunsteling, beminde, oogappel*, soms met de bijgedachte aan vertroeteld worden: *troetelkind*; ook ongunstig: *iem., die „voorgetrokken" wordt*): *keizer Titus* (79–81 *n. C.*) *was de – van het Rom. volk*; voor het v. ook: **–e,** –n.
Lie'velingsbezigheid, v. –heden (*bezigheid, waarin men zijn meeste genoegen vindt*); **–dichter,** m. –s (*dichter, wiens verzen men bij voorkeur leest*); **–kleur,** v. –en; **–plekje,** o. –s; **–schrijver,** m. –s; **–uitdrukking,** v. –en.
Lievemoe'deren, in de zegsw. *daar helpt geen – aan*, niets kan helpen, letteri. geen lieve moeder zeggen.
Lie'ven, liefde, h. geliefd (lit. t. *beminnen*).
Lie'venheer*, m. –en, –s (Z.-N. *kruisbeeld*).
Lievenheers'beestje, o. –s (*schildvleugelig insect*; Lat. coccinella): *het zevenstippelig –*; **–haantje,** o. –s.
Lie'ver, bw. (comparatief van *lief*, ook van *gaarne*: 1 *op een aangenamer manier*; 2 *met meer lust, grooter genoegen*; 3 *veeleer*): 1 *Marie speelt toch – dan Joh.*; 2 *niets – willen, wenschen enz. dan*, zijn grootste geluk zien in; uitroep: *niets – dan dat*, dat wil ik heel graag! – *sterven dan toegeven! ik zou niet weten, wat ik – deed*; 3 *dat kun je niet, laat mij het – doen*; .... *of – (gezegd)*; .... *of laat ik – zeggen*, eigenlijk is het juister (soms: verkieslijker) te zeggen.
Lie'verd, m. –s (*lieve persoon, lief kind, lieve man*); **–je,** o. –s, ir. ondeugd, deugniet.
Lie'verkoekjes, o. mv. in de zegsw. (wanneer iem. niet tevreden is, met hetgeen men geeft): – *bakken we niet*, je moet tevreden zijn met wat we geven.
Lieverle'de, bw.: alleen gebruikelijk in: *van –: verbeteringen komen eerst van – tot stand*, [a]) geleidelijk, [b]) langzamerhand.
Lieve-Vrouw', v. (R.-K. *Onze-lieve-Vrouw*, d. i. *Maria, de moeder des Heeren*; *een Lievevrouwenkerk*; verg. Notre-Dame; Z.-N. *een Lieve-vrouwenbeeld*).
Lie've-vrouwenbed'stroo*, o. (*welriekend boschkruid*; Lat. asperula odorata).
Lieve-vrou'wenkerk, v. –en (*kerk, toegewijd aan Maria, de moeder des Heeren*).
Lie'vigheid, v. –heden (*liefheid, lieve woordjes*, met ongunstige bijbeteekenis).
Lie'zevet, o. (Z.-N. *reuzel*; zie Lies **I**).
Lif'laf 1 bn. (*smakeloos, laf*): *–fe kost*; **2** inz. in verkl. –je, o. –s (*flauwe kost, te weinig gezouten*; ook ong.: *kleine lekkernijen*): *bloedworst, maar geen kippetje of andere liflafjes*.
Lif'laffen, liflafte, h. geliflaft (*laffe taal spreken, flauw praten*; *vleien, liefkoozen*); **–ferij',** v. –en (*laffe vleitaal*).
Lift, v. –en (Eng. *stijg- en daaltoestel, hijschtoestel om voorwerpen of personen van een verdieping v. e. gebouw naar een andere te vervoeren in hotels enz.*; *hijschkamertje*); **–'–jongen,** m. –s (*jongen of bediende bij de lift*); **–koker,** m. –s (*ruimte, waarin de lift zich beweegt*). (Eng. to lift = opheffen).
Li'ga, v. –'s (*verbond, vereeniging*), b.v.: *filmliga*, zich ten doel stellend meer aandacht te geven aan de – als factor van cultuur en kunst; z. Ligue.
Ligament', o. –en (Lat. ligamentum [ligare = verbinden], Fr.-Eng. ligament: *band*; *verband, zwachtel*; *windel*; typ. *koppelletter*, als *ff, fi, fl enz.*).
Liga'to, bw. (It. muz. *gebonden, vereenigd*).
Lig'dag, m. –dagen (*elke dag, die een schip in de haven ligt om geladen of gelost te worden*); **–geld,** o. –en (*havengeld: geld, dat men moet betalen voor het recht in een haven te liggen*; ook: *geld, dat de bevrachter v. e. schip moet betalen om zijn goederen op een kade te mogen plaatsen*): *heffing van –en*.
Lig'gen, lag (Hollandisme: lei), h., i. gelegen (in het alg. *op het langste vlak rusten*: 1 *op het langste of grootste vlak rusten, zonder zich aanmerkelijk in de hoogte uit te strekken*: 2 *in bed vertoeven*; 3 *zich bevinden, gelegen zijn* inz. van aardrijkskundige plaatsing; 4 fig. *over iets uitgespreid zijn*; *als een last op iets zijn*; 5 met een onbepaalde wijs en *te* dikwijls *een herhaling of* [*hinderlijke*] *voortduring uitdrukkende*; 6 met bepalingen van kalmte, rust: *rusten*; met *gaan*: *stil worden*; 7 *verblijf houden*; 8 *zich bevinden, verkeeren*): 1 *koest Bello, –! de schutting lag tegen de grond*; ook van ronde voorwerpen: *daar ligt de bal*; met betrekking alleen op wat in de bepaling wordt genoemd: *hij lag met het hoofd op de tafel*; 2 *ik blijf nog een uurtje –*; *in het hospitaal –*; *hij moet gaan –*; 3 *achter het huis ligt een bosch*; *op welke breedtegraad ligt A.?* *iets links laten –*, [a]) er links voorbijgaan, [b]) fig. z. Links; 4 *er lag een glimlach op zijn gelaat*; *de zonneschijn lag over de velden*; *iem. zwaar op de maag –*; 5 *ik lag gerust te slapen*; *lig niet te zaniken*; 6 *de weg lag stil en verlaten*; *de wind ging –*; 7 *in garnizoen, in bezetting –*; *de officier ligt te A.*; *op kostschool –*; z. Oortje; 8 *het vleesch was weggevreten en het been lag bloot*; *dit punt ligt binnen de cirkel*; fig. *met iem. in proces –*, procedeeren; *dit ligt in zijn aard*, zijn aard brengt het zoo mee; *het hart ligt hem op de tong*; z. ook Overhoopliggen; nog: *te, in, op bed –*; *ziek –*; *op sterven –*, stervende zijn; *voor anker –*, geankerd zijn; *laten –*, [a]) achterlaten, [b]) ongebruikt laten, zich niet verder bemoeien met, b.v. *zijn boterham laten –*; *hebben –*, in voorraad hebben, maar op het oogenblik niet gebruiken, b.v. *ik heb daar nog honderd gulden –*; *het leelijk laten –*, een leelijk figuur maken; *het* (ook: *de zaak*) *ligt er toe*, het is nu eenmaal zoo; *het ligt zus of zoo*, het is zus of zoo gesteld; *het ligt aan hem*, hangt af van; *daar is mij niets aan gelegen*, daar geef ik niets om; *de kelder ligt vol steenkolen*, er liggen veel steenkolen in de kelder.
Lig'gend, tegenwoordig deelw. bn. (*horizontaal*): *een staande en –e balk*; *in –e houding*; nog (herald.) *een –e leeuw*, op de buik uitgestrekt voorgesteld; – *geld*, contanten.
Lig'ging, v. (1 *de wijze, waarop iem. of iets gelegen is*; *het liggen of gelegen zijn*; 2 *bed, nachtleger*): 1 *een schilderachtige – van een villa, de – van een stad aan een rivier*; 2 *in dat logement heeft men goede –*.
Lig'hal, v. –hallen (*hal of ruimte in of bij een ziekenhuis of sanatorium, waar de patiënten, die buitenlucht of zonneschijn noodig hebben, gedurende een deel van de dag liggen*); **–kuur,** v. (*het pal-[te-bed-]liggen als geneeswijze*): *een – voor teringlijders*.
Ligoris'ten, m. mv.; z. Redemptorist.

Lig'plaats, v. –en (*plaats, waar een persoon of zaak ligt*): *een harde –; de – der goederen.*
Li'gue, v. –s (Fr. [*ver*]*bond, eedgenootschap*).
Ligus'ter, m. –s (*heester van de familie der olijfachtigen o. a. een soort als haagheester met zwarte bessen*; Lat. ligustrum vulgare); **–s(pijlstaart-)vlinder,** m. –s (*groote avondvlinder*; Lat. sphinx ligustri).
Lij, v. (scheepst. *lage zijde van een* [*zeilend*] *schip, zijde benedenswinds, tegenzijde van loefzijde,* inz. met voorzetsels): *de matroos in het kraaiennest riep: Een schip aan –!* te lijwaarts; zegsw. *in* (*de*) *– liggen,* in verlegenheid zijn, achterlijk zijn in zijn zaken.
Lijd'baar, bn. (*kunnende geleden worden*).
Lij'delijk, –er, –st **1** bn. (1 *geduldig*; 2 *niet zelf handelend, zonder iets te doen, passief*): 1 *–e gehoorzaamheid,* waarbij men gedwee de wil van een ander doet; *met een gebaar, dat een –e berusting te kennen gaf*; 2 *een – verzet,* dat zich niet in daden uit; **2** bw. (1 *zonder verzet of protest*; 2 *zonder handelend op te treden, passief*): 1 *iets – moeten aanzien,* niet kunnen beletten of verhinderen; *iets – ondergaan*; 2 *– toezien; zich – verzetten.*
Lij'delijkheid, v. (*het lijdelijk zijn*; inz. *berusting, onderwerping*).
Lij'den 1 leed, h. (1—10), i. (11) geleden (1 *verdragen, verduren, uithouden, dulden; zich schikken in*; 2 *verdragen, velen, veroorloven*; 3 met *mogen: kunnen verdragen, het kunnen vinden met*; 4 met *mogen: houden van*; 5 met *mogen: geen bezwaar hebben tegen*; 6 met *mogen: graag hebben; wenschen; hopen*; 7 *ondervinden, ondergaan, gevoelen*; 8 *in ellende verkeeren; smart gevoelen; zich ongelukkig gevoelen*; 9 *schade hebben; nadeel ondervinden*; 10 *ondergaan*; 11 inz. onpersoonlijk: *voorbijgaan*): 1 *dat kunnen wij niet –, dat zulke menschen den baas spelen*; 2 *navraag kunnen –; het kan daar wat – tegenwoordig,* er is daar blijkbaar geen gebrek; *uitstel –; geen twijfel, tegenspraak –; het kan niet –,* die uitgaaf kan er niet af; 3 *ik mag die praatjesmakers niet –*; 4 *ik mag dien braven kerel wel –*; 5 *wil jij met de boot gaan, ik mag het –*; 6 *ik mag liever –, dat het wat droog werd*; 7 *vernedering moeten –; honger, koude, dorst –; schade –; aan hoofdpijn –,* last hebben van; 8 *de –de Christus; hij heeft veel geleden*; R.-K. *de –de Kerk,* de zielen in het vagevuur; 9 *door de koude hebben de bloesems veel geleden*; *de –de partij,* [a]) die de schade heeft, [b]) die aan het kortste einde trekt; 10 inz. als term in de taalk. *–d voorwerp, de –de vorm van het ww.* (Lat. passivus); 11 *het is een half jaar geleden; het leed niet lang, of,* het duurde niet lang; **2** o. (*het ondergaan van smart, ellende enz.*; *ziekte*): *heden overleed na een lang en smartelijk –; iem. uit zijn – helpen,* inz. door te dooden; als vertaling van *passio* (z. Passie): *het – onzes Heeren.*
Lij'densbeker, m. (*symbool van Jezus' lijden*); **–dood,** m. (*het sterven van Christus aan het kruis*); **–geschiedenis,** v. (zie Passie; ook fig. *de geschiedenis van een zaak, die allerlei tegenspoed geeft*): *ik zal u mijn – verhalen*; **–kelk,** m. (*–beker*); **–preek*,** v. –preeken (*preek over Christus' lijden*); **–tekst,** m. –en (*tekst voor een preek, toespraak over het lijden van Christus*); **–week,** v. –weken (*laatste week vóór Paschen*); **–weg,** m. –wegen (eig. *de weg van het rechthuis van Pilatus naar Golgotha*): fig. *de weg der kunst is voor velen een –.*
Lij'der, m. –s (1 *iem., die lijdt,* in verschillende opvattingen: geestelijk of lichamelijk; inz. 2 *iem., die ziek of gewond is, patiënt, zieke*): 1 *ik arme tobber, arme –; een minimum –*; 2 *men geeft den – een dosis kinine*; *de hooge – had een rustige nacht*; **–es',** v. –sen.
Lijd'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (*met geduld onaangenaamheden, lijden verdragend; gelaten, berustend*): *een –zame berusting,* gelaten; **–heid,** v. (*de eigenschap van lijdzaam te zijn; berusting, geduld*): zegsw. *zijn ziel in – bezitten,* gelaten iets dulden, Bijb. Luc. 21 : 19, kalm blijven, inz. bij iets, dat ergernis verwekt, inz. als aansporing gebruikt.
Lijf*, o. lijven (1 *leven: toestand v. e. levende, levenstijd*; 2 *het lichaam* [*van mensch of dier*]; 3 *romp*; *het menschelijk of dierlijk organisme zonder het hoofd*; 4 *onderlijf, buik*; 5 *gedeelte v. e. japon, jakje*; 6 naam van verschillende zaken, bij een lijf in bet. 3 vergeleken): 1 *het – wagen*; 2 *de walvisch met een harpoen in het –; iem. aan den lijve straffen,* lichamelijk; *aan den lijve voelen, wat ontbering is; op 't bloote –; in levenden* (of: *levendigen*) *lijve; iem. een schrik op het – jagen; geen hart in het – hebben,* geen moed; *iem. te – gaan,* willen aanvallen; *iem. op 't – vallen,* (onverwacht) aanvallen, bezoeken enz.; *iem. tegen het – loopen,* tegenkomen; *weinig* (of: *niet veel, niets*) *om het – hebben,* niets te beteekenen hebben; *dat zul je wel uit je – laten,* volstrekt geen plan op hebben; zegsw. *aan mijn* (of: *an me, op me*) *– geen polonaise* (eig. een japonlijf met lange schoot), daar moet ik niets van hebben; 3 *nauw om 't – sluitende wambuizen; recht van – en leden*; 4 *pijn in 't – hebben,* fig. bezorgd zijn; 5 *het – zit slecht; borstrokken en lijfjes*; 6 *het – v. e. sleutel,* schacht; *het – v. e. net,* middengedeelte.
Lijf'arts, m. –en (*geneesheer van een vorst of hooggeplaatsten persoon, meestal dezen alleen dienend*); **–deun,** m. –en (*wijsje, dat men gaarne of steeds zingt of speelt, of hoort; lievelingsdeun*); **–eigene,** m. en v. –n (gesch. *persoon, wiens lichaam het eigendom was van den heer*); **–eigenschap,** v. (*toestand van de*(*n*) *lijfeigene*): *de – is in Rusland opgeheven op 3 Maart 1861*; **–elijk,** bn. (*naar den bloede, lichamelijk*): *zijn –e zoon, zijn –e broeder,* naar den vleeze verwant; **–garde,** v. (**1**) en m. (**2**), –s (*lijfwacht* **1** en **2**): *de kapitein van de –,* vertaling van Fr. garde du corps; **–goed,** o. –eren (*onderkleeren*): *onder bagage wordt uitsluitend – verstaan*; **–jonker,** m. –s (*edelknaap*); **–knecht,** m. –en (*lakei, kamerdienaar*).
Lijf'laat, m. –laten (*lijfeigene*).
Lijf'linnen, o. (*linnen ondergoed*).
Lijf'rente, v. –n (*levenslange rente, jaarlijksche rente te betalen gedurende het leven van één of meer aangewezen personen of gedurende een bepaald aantal jaren, mits de genoemde persoon* [of: *personen*] *in leven is; de verplichting tot het betalen; de overeenkomst*): *zijn geld op – zetten,* storten om daardoor een – te krijgen, doch waarbij men afstand doet van het gestorte kapitaal.
Lijf'rentekas, v. Z.-N.; zie Spaar- en –.
Lijfs'behoud, o. (*behoud van 't leven*): *om*

– *smeeken*; **–dwang,** m. (*het dwingen door gijzeling*): *belasting, invorderbaar zelfs bij* –; **–genade,** v. (*genade om het leven te behouden*): *om uw dapperheid geworde u* –; **–gevaar,** o. (*levensgevaar*); **–sieraad,** o. –sieraden (*sieraad, dat aan of op het lichaam wordt gedragen*); ook: Lijfsieraad.

Lijf'spreuk, v. –en (*lievelingsspreuk*).

Lijf'staffier, m. –en (lit. t. *staffier aan de*[*n*] *persoon v. e. aanzienlijke* inz. *een vorst*[*in*] *verbonden; trawant, lijfwacht,* ook fig.).

Lijf'straf, v. –straffen (lett. *straf aan den lijve, pijniging van het lichaam*): behalve geeselen, brandmerken werd ook tuchthuis-, doodstraf, verbanning tot de–fen gerekend.

Lijfstraf'felijk, bn.: *–e rechtspleging,* die straf aan het lijf of op het lichaam toepast.

Lijf'stuk, o. –stukken (*muziekstuk, gedicht enz., waar iem. bijzonder op gesteld is, dat hij bij voorkeur hoort of ten beste geeft*).

Lijf'tocht, m. (1 *levensmiddelen; proviand; voedsel, spijs, drank*; 2 *levensonderhoud*): 1 *de belegeraars trokken af met achterlating van hun* –; 2 *goederen in* –, vruchtgebruik; *de – der koningin-weduwe,* weduwgift; *–en koopen,* lijfrente, in deze bet. mv. –en; in alle bet. min of meer vero.

Lijf'wacht* 1 v. –en (*wacht van krijgslieden met de bescherming v. e. vorst, een aanzienlijk persoon enz. belast; de gezamenlijke wachters*); **2** m. –en (*ieder der wachters*).

I. Lijk, o. lijken (*zoomtouw, touwen boordsel i. d. rand v. e. zeil* d. i. *touw rondom een scheeps- of tentzeil of langs de beide zoomen van een molenzeil genaaid, om het scheuren er van te voorkomen*): *het zeil is uit de –en geslagen of gewaaid,* uit het boordsel gescheurd; zegsw. *uit de –en geslagen zijn,* verbijsterd, verbouwereerd.

II. Lijk, o. lijken (eig. *lichaam, gestalte, vorm*; thans: 1 *dood lichaam* inz. *van een mensch*; 2 *een persoon* [*soms een zaak*], *machteloos, gevoelloos of er uitziende als een doode*; studententaal: *iem., die stomdronken is,* inz. met *zijn*; 3 *sterfgeval*; 4 Z.-N. *lijkdienst, begrafenis*): 1 *een – ter aarde bestellen; achter een – gaan; het – v. e. hond; een – zijn, worden,* dood zijn, sterven; *zoo bleek* (of: *wit*) *als een* –; 2 *een levend* –; *– zijn; – slaan,* stomdronken neervallen; 3 *er is een* –; 4 *te –(e) gaan,* naar een lijkdienst gaan, een begrafenis bijwonen; nog: Z.-N. *in lijke liggen,* boven aarde staan.

III. Lijk, vg. (Z.-N. of vero. *evenals, als, gelijk*): *precies – groene kikkers.*

Lijk'baar, v. –baren (*draagbaar, waarop een* [*gekist*] *lijk naar het graf wordt gedragen; de baar met het* [*gekist*] *lijk*); **–bezorger,** m. –s (*begrafenisondernemer*): *de koster was aanspreker en tevens* –; **–bidder,** m. –s (*persoon, die de dood aan de huizen aanzegt, de familie en vrienden ter begrafenis noodigt, ook wel de begrafenis regelt; aanspreker*); **–bus,** v. –bussen (*urn, waarin de asch van een verbrand lijk bewaard wordt*); **–dienst,** m. –en (*kerkelijke dienst bij iems. overlijden,* inz. *begrafenis: requiëmmis*).

I. Lijk'en, leek, h. geleken (1 *overeenkomst hebben met*; 2 koppelw.w. *in schijn zijn*; 3 modaal hulpw.w.): 1 *de oudste knaap lijkt hem; sprekend op iem.* –; *het lijkt er* (*in de verste verte*) *niet naar,* het heeft er niets van; *het begint er* (*mooi*) *naar te* –, begint er zeer naar uit te zien; 2 *iets* (of: *heel wat*) –, er uitzien als iem. of iets v. eenige beteekenis, soms met de bijgedachte aan bedrog; *het lijkt wel niets* (of: *snert*), het is heelemaal niet goed; 3 *het blauwe dak leek zwellende omhoog te gaan.*

II. Lij'ken, lijkte, h. gelijkt (*met touwwerk omboorden; een zeil van lijken voorzien*).

III. Lij'ken, leek, h. geleken inz. onpersoonlijk of in de onbepaalde wijs (1 *aanstaan, bevallen*; 2 *geschikt zijn voor, passen aan*): 1 *zulk een vrouw zou mij juist* –; 2 *het lijkt ons armen niet om ziek te zijn.*

IV. Lij'ken, lijkte, h. gelijkt (Z.-N. *een lijk afleggen*); z. Afleggen.

Lij'kengift, –gift, o. (*gif of gift, dat zich in lijken, in staat van ontbinding, ontwikkelt*); **–huisje,** o. –s (*huisje op het kerkhof of bij een hospitaal als tijdelijke bergplaats van lijken,* inz. *lijken, waarvan de identiteit nog niet is vastgesteld*); **–verbranding;** z. Lijk–.

Lijk'feest, o. –feesten (folklore: *feest, maaltijd, plechtigheid ter gelegenheid van de begrafenis van iem.*): *de oorsprong der –en.*

Lijk'garen, o. (scheepst. *garen, waarmee het lijk rondom in de rand van het zeil genaaid wordt*); verg. Lijk **I.**

Lijk'gesteente, o. –gesteenten (lit. t. *graf-zerk, grafsteen*); **–kist,** v. –kisten (*doodkist*); **–kleed*,** o. –kleeden (*kleed over doodkist en baar*; ook wel: *kleed, waarin een doode wordt begraven*); **–kleur,** v. (*de kleur van een lijk*); **–koets,** v. –en (*koets, bestemd om overledenen naar de begraafplaats te brengen; rouwkoets; lijkwagen*); **–krans,** m. –en (*krans van bloemen, op een graf of op een doodkist*); **–laken 1** o. –s (*wit laken, dat over de*[*n*] *doode na het afleggen wordt heengespreid*); **2** m. –s (Z.-N. gew. *bloedzuiger*); zie Laken **III; –lucht,** v.; **–maal,** o. –malen (*maal na een begrafenisplechtigheid*); **–mis,** v. –sen (*lijkdienst*); **–offer,** o. –s (*bij de ouden, offer ter eere van een doode*); **–oven,** m. –s (*inrichting tot lijkverbranding*); **–plechtigheid,** v. –heden (*begrafenisplechtigheid*); **–rede,** v. –redenen (*redevoering bij gelegenheid van een sterfgeval of een begrafenis bij de lijkbaar of aan het graf, waarin het leven van de*[*n*] *doode wordt herdacht*); **–schouwing,** v. –en (*gerechtelijk geneeskundig onderzoek op of van een lijk ter opsporing van de doodsoorzaak enz.*); **–staatsie,** v. –s (*plechtige begrafenis*[*stoet*]); **–steen*,** m. –en (*grafsteen*); **–stoet,** m. (*de gezamenlijke personen, die een doode grafwaarts brengen*); **–verbranding,** v. –en (*het verbranden van een lijk*): ook Lijkenverbranding; **–wade, –wa,** v. –waden (*lijklaken* **1**; ook wel: *kleed over de lijkbaar, baarkleed*): *men legt den pasgestorvene af en dekt hem met een* –; **–wagen,** m. –s (*wagen, waarmee men lijken grafwaarts voert*), ook, Lijkkoets.

Lijm, v. (*benaming van zekere stoffen, die in vloeibare toestand aangebracht op de oppervlakte van twee voorwerpen, hard worden en die voorwerpen verbinden*; bij uitbr. van andere *bindmiddelen, kleefstof*): – *bereid door koking uit afval van huiden, beenderen.*

Lijm'band, m. –en (*band rondom de stam v. e. boom om insecten, larven te verhinderen naar boven te kruipen*).

Lij'men, lijmde, h. gelijmd (1 *met lijm vasthechten*; 2 *met lijm tot een geheel maken*; 3 papiermakerij: *met een dun laagje lijm* [of:

hars] *bedekken om het papier beschrijfbaar te maken*; huisschilders: *in lijmverf schilderen*; 4 fig. *met mooie praatjes enz. tot iets overhalen*; 5 *rijmen, kunsteloos aaneenrijgen*; 6 *lijmerig spreken enz.*): 1 *de scherven van een gebroken vaas aan elkaar* –; 2 *een kopje was gelijmd*; 3 *het papier was niet genoeg gelijmd*; *het* – *van de bepleisterde muurwerken*; 4 *ik heb me laten* – *voor*; 5 *verzen* – *is kinderspel*; 6 –*d en galmend*: *Aan den oever van een snellen vliet.*

Lij'merig, lij'mig, bn. en bw.; –er, –st (*als lijm, kleverig*; fig. *temerig*): *een* –*e stof*; *hij spreekt* –.

Lij'mers, m. mv. de – (*Z.-O. gedeelte van Geld. tusschen Rijn, IJsel en Oude IJsel*).

Lijm'kokerij, v. –en (*het koken van lijm*; *de plaats, waar dit geschiedt*); **–kwast,** m. –en (*kwast, waarmee de lijm wordt opgesmeerd*); **–pot,** m. –potten (*pot, waarin lijm vloeibaar gemaakt of bewaard wordt*); **–roede,** v. –n; **–stang,** v. –en (*lange stok, aan het boveneinde voorzien van een aantal uitstekende takjes of stokjes met vogellijm besmeerd en die dient om vogels te vangen*; ook: *kort, met vogellijm besmeerd stokje voor hetzelfde doel*); **–stokje,** o. –stokjes; **–verf,** v. –verven (*mengsel v. dunnelijm en verfpoeder* inz. *krijtwit*): *een gang, een plafond in de* – *zetten.*

Lijn, v. –en (1 *lang* [*dun*] *touw, koord*; 2 *bepaald soort van touw, nl. dun, driestrengsch touwwerk*, in dikte op de trossen volgend; 3 gew. *teugel*; 4 gew. *hengel*; 5 fig. in verschillende der 4 eerste bet.; 6 *streep*, inz. *rechte of gebogen haal of streep met pen, potlood enz.*; 7 *lengtemaat* vero.; 8 *rand, profiel, omtrek*; 9 *een reeks van punten, die men zich voor een bepaald doel ergens voorstelt*; 10 meetk. *een uitgebreidheid met één afmeting*; *grens v. e. vlak*; *weg, afgelegd door een punt, dat zich beweegt*; 11 *plaats, waar zich een aantal naast elkaar geschikte personen of zaken bevinden*; 12 *weg, waarlangs een persoon of zaak zich beweegt*; 13 *opeenvolging van leden eener familie*; ook: *de opeenvolgende reeks van leden eener familie*; 14 *verbinding van twee plaatsen door spoor, boot, vliegtuig, telegraaf enz.*; 15 *de rails enz.*; ook wel: *een enkele telegraafdraad of andere electrische verbindingsdraad*): 1 *Hoo-o-o-oh jagertje, de* – *kan wel stuk met dat horten*, touw, waarmee een schip, trekschuit wordt voortgetrokken; zegsw. *Langzaam* (of: *zachtjes*) *aan, dan breekt het lijntje niet*, ga voorzichtig te werk, anders bederft gij uw zaak; 2 *een lijn is van 15, 12, 9, 6 draden, naargelang iedere streng uit 5, 4, 3 of 2 draden bestaat*; 3 *hij hield de* – *strak*; 4 *een visch aan de* – *hebben*, hengelsnoer; 5 *Één* (of: *dezelfde*) – *trekken*, [a]) het eens zijn, [b]) op dezelfde wijze te werk gaan; *iem. aan het lijntje hebben, krijgen, houden*, hem in zijn macht hebben, krijgen, houden; *iem. aan het lijntje houden*, iem. door gedurig uitstellen misleiden, aan de praat houden; *met een zoet* (of: *zacht*) *lijntje*, niet met geweld, met zachtheid, vriendelijke woorden; 6 *papier met blauwe* –*en*; *op of tusschen de* –*en schrijven*, regels; *de scherpe* –*en om neus en mond*, trekken, groeven; *de* –*en van de hand lezen*, groeven; 7 *een* – *is het twaalfde van een Rijnlandsche duim*; 8 *de kleuren en* –*en der meubels*; *in groote* –*en*, in hoofdtrekken; 9 *de krijgsoperaties op de* – *Antwerpen-Brussel*; 10 *een rechte, kromme, gebroken* –; 11 *isothermen zijn* –*en, die de punten van gelijke gemiddelde barometerstand verbinden*; *op één* (of: *dezelfde*) – *stellen*, gelijkstellen; 12 *langs* –*en van gelijkelijkheid*; *dat ligt geheel in zijn* –, zijn wijze van doen, zijn richting; 13 *de nederdalende* –, van vader op zoon; *de opgaande* –, van zoon op vader; *de rechte* –, rechtstreeksche afstamming; 14 *op de* – *Amsterdam-Utrecht*; – *9 van de tram rijdt langs het postkantoor*, de tram van lijn 9; *deze lijnen berijden de N.-Z. Voorburgwal*; 15 *het maken van een nieuwe* –; nog: *er stonden veel paarden aan de* –, ten verkoop, zie bet. 1.

Lijn'baan, v. –banen (*touwslagerij*).

Lijn'boot*, v. –en (*boot eener regelmatige bootverbinding, eener scheepvaartlijn*); tegenst. Wilde Boot.

Lijn'draaier, m. –s (*touwslager*).

Lij'nen, lijnde, h. gelijnd (*lijnen trekken op, linieeren*; *één lijn of lijnen vormen*): *gelijnd papier*, met (blauwe) lijnen.

Lijn'koek, m. –koeken (*veevoeder van uitgeperst lijnzaad*); **–meel,** o. (*lijnzaadmeel, meel van uitgeperst vlaszaad*); **–olie,** v. (*olie uit vlaszaad*): *de* – *wordt bij verfstoffen gebezigd.*

Lijn'opzichter, m. –s (*ambtenaar, belast met het toezicht op een spoorweg, een telegraaflijn enz.*); ook: –inspecteur.

Lijn'recht, bn. en bw. (*recht als een lijn*): *een* –*e straat*; *de hagel viel* –; fig. *hun opvattingen, beginselen staan* – *tegen elkaar over.*

Lijn'schieter, m. –s (*die de lijn schiet bv. bij de walvischvangst*; gew., Barg. *suffer*).

Lijn'slager, m. –slagers (*touwslager*); **–slagerij',** v. –slagerijen (*lijnbaan*).

Lijn'teekenen*, o. (*het teekenen met behulp van passer en liniaal*): *het bouwkundig teekenen is* –, *het machineteekenen is* –.

Lijn'telegraaf, –'telefoon; z. Telegraaf.

Lijn'trekken (*luieren, niets uitvoeren, dagdieven*): *ben je weer aan 't* –*!* **–trekker,** m. –s (*iem., die zeer langzaam of traag werkt*; *dagdief*): *onze arbeiders mogen geen* –*s zijn.*

Lijn'vaart, v. (*vaste vaart, verbinding tusschen bepaalde havenplaatsen*).

Lijn'waad, o. (soorten) –waden (*linnen, linnen weefsel, linnengoed*; *lijfgoed*).

Lijn'zaad, o. (*vlaszaad*).

Lij'pen, lijpte, is gelijpt (Z.-N. *uitrekken*): *dat goed is gelijpt.*

I. Lijs* 1 m. en v. lijzen (*treuzelaar, sukkel*): *wat een* – *van een vent!* **2** v. lijzen (1 *lange, buigzame pop*; 2 *lange vrouwenfiguur* o.a. *als versiering op porselein*): 1 *zus, waar is je* –*je?* 2 zie Lijzen; – oorspr. Lijsbet.

II. Lijs, bn., bw. (Z.-N. *zacht*): *een lijze wind.*

III. Lijs; zie Lijze.

Lijs'pond, o. –en (± *15 oude ponden of 7,50 kilo*; eig. *Lijflandsch, Lijfsch pond*).

Lijst, v. –en (1 [*vooruitspringende*] *rand aan een onderdeel van een gebouw, een meubel enz. aangebracht*; 2 *rand van hout enz. om en ter afsluiting v. e. schilderij, spiegel enz.*; *raam, omlijsting*; 3 [*geschreven of gedrukte*] *opsomming van personen of zaken* [*onder elkaar geplaatst*]; in het alg. *opsomming, reeks*): 1 *de* – *van een dakgoot, de* – *van een deur*; 2 *de* – *van een portret*; *in een* – *zetten*, inlijsten; fig. *een schrijver beschouwen in de* – *van zijn tijd*, in het kader, bin-

nen de omtrek van; 3 *een – van boeken*, d. i. *boeken–*; *een – van namen, van wijnen*; *iems. naam van de – schrappen*; *op een – teekenen*, rondgaand of neergelegd formulier, waarop de deelnemers aan een of andere zaak, zij, die een bijdrage willen geven enz. hun naam zetten; *de civiele –*, (vertaling uit het Eng.) jaarlijksch inkomen der kroon; **–en,** lijstte, h. gelijst (*in een lijst zetten*): *een portret –*; **–enmaker,** m. –s (*maker van lijsten voor spiegels, schilderijen enz.*).

Lijs'ter, v. –s (*benaming voor vogels uit de familie der* turdidae): *de zwarte – of merel, de zang–*; *iem. als gebraden –s in de mond vliegen*; *zingen als een –*, helder en vroolijk; **–bes 1** m. (*zekere loofboom, die trossen van roode bessen draagt*; Lat. sorbus aucuparia); **2** (vrucht), v. –sen; **–boog,** m. –bogen (*boogvormige lijsterstrik*); **–strik,** m. –strikken (*strik, waarin men lijsters vangt*).

Lij'vig, bn.; –er, –st (*dik, zwaar*): *een – boek, een – rapport*, van groote omvang, dik; ook van vloeistoffen, de tegenst. is waterdun, b.v. *stroop is een –e stof*; **–heid,** v.

Lij'waarts, bw. (zeew. *van de wind af*).

Lij'ze, Z.-N. in samenst.: *Lijzemeel* enz. = lijnmeel enz.

Lij'zebet (*Lijsbet*), verkorting van *Elizabeth*, fig. *'t is toch zoo'n –t* trage, temerige vrouw; *elkaar geen – noemen*, elkaar niet bedotten.

Lij'zeil, o. –zeilen (*hulpzeil, smal zeil, dienende om de snelheid v. h. schip te vergrooten, ter zijde van de vierkante zeilen gevoerd*; oorspr. lijnzeil = linnen zeil).

Lij'zen, v. mv. (*porselein, genoemd naar de ranke vrouwenfiguurtjes of lijsjes*): *een porseleinen theeservies*: *lange – met zes merken*.

Lij'zig, bn. en bw.; –er, –st (*temerig, saai, slepend*): *–e taal, een – gebed*; *– spreken*.

Lij'zijde, v. (*zijde onder de wind*).

Lik, m. likken (1 *een beweging van de tong over iets heen*; ook: *de hoeveelheid, die men met de tong kan opnemen*; 2 *slag*): 1 *één cent de –, twee cent de prik!* 2 *een – om de ooren*, nl. een oorveeg of oorvijg; *een – uit de pan*.

Lik'doorn, lik'doren, m. –s (letterl. *doorn in het vleesch*; *hoornachtige, kegelvormige verdikking van de opperhuid, met naar binnen gekeerde top*; *eksteroog*); **–doornmes,** o. –messen; **–doornsnijder,** m. –s (*iem., die er zijn beroep van maakt, eksteroogen uit of weg te snijden*); **–doornzalf,** v. (*zalf, om likdoorns te verzachten*).

Likeur', v. –en (Fr. liqueur [Lat. liquor = vloeistof]: *fijne geestrijke drank* inz. *bestaande uit alcohol, aromatische stoffen en suiker, b.v. anisette, curaçao enz.*; *een zekere* [*een glaasje enz.*] *hoeveelheid likeur*): *fijne –en*; *een –tje*; *breng de –*; **–glas,** o. –glazen (*glas om likeur uit te drinken*); **–stoker,** m. –s (*likeurmaker*); **–stokerij,** v. –en (*het bedrijf van het stoken van likeur*; *likeurfabriek*).

Lik'hout, o. –houten (*glanshout van den schoenmaker*); z. Likken **II** en Likstok.

Lik'kebaard, m. –en (*smulbroer*); **–baarden,** likkebaardde, h. gelikkebaard (*zijn lippen smullend aflikken*; *zijn begeerte toonen om te smullen*): *naar iets –*, watertanden; **–broer,** m. –s (*smulbroer* inz. *pimpelaar*).

I. Lik'ken, likte, h. gelikt (1 *met de tong over iets heen en weer gaan*; 2 *iets tot zich nemen door er met de tong over heen te gaan*; 3 *op walglijke manier vleien*): 1 *de hond likte mijn hand*; *– aan de suiker*; *zich de vingers, de lippen –*, als teeken, dat iets goed smaakt; fig. *de vlammen likten de goot*, langs spelen; z. ook Smeer; 2 *de hond likte het bloed*; 3 *zijn vrienden –*; zie Lekken **II.**

II. Lik'ken, likte, h. gelikt (schoenm. *leer gladmaken of glanzen met likhout of liksteen*; van metaal: *polijsten*): fig. *verzen –*, overdreven zorg aan kleinigheden besteden; *een gelikte schilderij*.

Lik'kepot, m. –potten (*potje met een strooperig geneesmiddel*; *dit geneesmiddel zelf*).

Lik'steen*, m. –en (*glanssteen, steen om leer te gladden*); **–stok,** m. –ken (*likhout*).

Lil, o. (*dril*; *elke stof* [*gelei enz.*], *die kan lillen*; inz. *gestold vleeschnat*; *geleiachtig afval van walvischspek*).

I. Li'la, Fr. lilas, oorspr. Arab., **1** o. (*lichtpaars, violetkleur*); **2** als bn.: *een – japon*.

II. Li'(l)la, v. –'s (O.-I. *smal draaikanon*).

Lil'lebeenen*, –beende, h. gelillebeend (*met, op de beenen trillen*).

Lil'len, lilde, h. gelild (*trillen* inz. *van de ingewanden, het vleesch, de leden v. e. pas gedood, dierlijk lichaam of van week vleesch in het algemeen*): *–d ingewand*.

Lil'lig, bn.; –er, –st (*lilachtig, als lil*).

Lil'liput, o. (*een land met bewoners, slechts eenige duimen groot, in Gullivers reizen van Jonathan Swift*); **–achtig,** bn.; **–sch*,** bn.: *de –e republiek Andorra* (Fr. en Sp. grens); **–ter,** m. Lilliputters (fig. *dwergje*).

Li'man, m. limans (Gr. limen = haven: *laguneachtige zakvormige riviermonding, loodrecht op de kust* inz. *der Zwarte Zee*).

Lim'burg, o. (*een provincie*); **–er,** m. –s (*man uit Limburg*); **–sch* 1** bn.; **2** o. (*het dialect*); **3 –e*,** v. –n (*vrouw uit Limburg*).

Lim'bus, m. (Lat. eig. rand; *voorgeborchte*).

Li'merick, m. (Eng. [*5 regelig*] *versje, waarvan de* [*3*] *laatste regels een onverwachte grappige mededeeling bevatten*).

Limiet', v. –en (Fr. limiet [Lat. limes]: [*uiterste*] *grens*; handel: *hoogste of laagste prijs, waarvoor iets gekocht of verkocht mag worden*; wisk. *standvastige grootheid, waartoe een veranderlijke grootheid zoo dicht mogelijk kan naderen, maar waaraan deze nooit gelijk kan worden*); **–paal,** m. –palen (*grenspaal*).

Li'mina; zie Ad Limina.

Limitatie', v. –s (Fr. [Lat. limitatio]: *begrenzing, beperking*); **Limitatief',** bn. (Fr. *beperkend*): *een –tieve voorwaarde*.

Limited, bn., verkort tot **Lim.** (Eng. *beperkt, gaande tot zekere grens*, nl. *tot het bedrag van het aandeelenkapitaal*): – duidt aan, dat de aandeelhouders van een maatschappij slechts een beperkte risico hebben.

Limiteeren* (Fr. [Lat. limitare]: *beperken, begrenzen, nauwkeurig vaststellen*; handel: *aan een commissionnair een hoogste* [of: *laagste*] *prijs voorschrijven, opgeven*).

Lim'metje, o. –s (Fr. limette: *soort van kleine citroen*; Lat. citrus limetta).

Limoen', m. –en (Fr. limon, oorspr. Arab., Perzisch: *citroen, de vrucht, de boom*); **–boom*,** m. –en.

Limona'de, v., (soorten) –s (Fr. v. limon, z. limoen: *verkoelende drank van water, suiker en limoenvruchtensap, later ook met ander vruchtensap bereid of kunstmatig*; *een zekere hoeveelheid, fleschje, glas limonade*): *– gazeuse*, Fr. schuimende limonade.

Limousi'ne, v. –s (Fr. *gesloten automobiel*).
Limpi'do, bn., bw. (It. [Lat. limpidus]: van winst enz.: *zuiver*): *1000 gld. – winst.*
Linament', o. –en (*liniment*).
Lin'de, v. –n (*benaming voor de boomen van het plantengeslacht* tilia: *loofboom met zacht hout*): de – was bij de oude Germanen de heilige boom, waaronder allerlei plechtigheden, rechtshandelingen (z. Vierschaar) enz. plaatshadden; **–blad,** o. –bladen, –bladeren, –blaren; **–bloesem,** m. –s: van gedroogde –s zet men lindethee, een zweetdrijvend middel; **–boom*,** m. –en (*linde*); **–looi,** o.
Lin'den, bn. (*van lindenhout*): *– planken*; **–hout,** o. (*hout van de linde*); **–houten,** bn. (*linden*): *een – kast*; **–laan,** v. –lanen (*laan* [*aan weerszijden*] *beplant met linden*); **–looi,** o. (*loover van twee of meer linden*).
Li'nea, v. (Lat.) li'neae; (Ned.) –'s (Lat. *linie, lijn*): *de eerste –, de tweede –*, drukregel of regel schrifts; *– rec'ta* (Lat.), regelrecht.
Lineair', bn. (Fr. *lijnvormig*): *de –e afstand.*
Lineamen'ten, o. mv. (Fr. linéament [Lat. lineamentum]: *trekken, lijnen van het gelaat of de hand*).
Lingerie', v. lingeries, lingerieën (Fr. *winkel van linnen goederen, linnenzaak*; *linnengoed* inz. *onderkleeding, vrouwen- en kinderbovenkleeding*, in deze laatste bet. w. i. g. in het Fransch); spreek uit op z'n Fransch.
Lin'gua, v. –guae (Lat. *tong*). (gu = gw).
Lingua'les, v. mv. (Lat. *tongletters*, z. ald.); **–guist'**, m. –en (Fr. linguiste: *taalkundige, taalgeleerde*); **–guistiek'**, v. (Fr. linguistique: *taalwetenschap, taalkunde*); **–guis'tisch,** bn. en bw. (*de studie der talen betreffende*; *taalkundig*). (gu = gw).
Liniaal', v. en o. linealen (Lat. linea = lijn: *lange, smalle* [*van een maatverdeeling voorziene*] *lat van hout enz., om er lijnen langs te trekken*): *met passer en –.*
Li'nie, v. –s, –ën (Lat. linea, Fr. ligne = lijn: 1 *evennachtslijn*; 2 *slagorde van schepen of troepen, een rechte lijn vormende*; *opstelling van troepen naast elkaar op twee of meer gelederen*; *de opstelling van schepen recht achter of naast elkaar*; ook: *rij van forten, versterkingen, verdedigingswerken naast elkaar gelegen*; 3 *opeenvolgende reeks van bloedverwanten*; *opeenvolging van bloedverwanten*; 4 *richting* [*van de bouw eener kerk*]): 1 *de – passeeren,* [a]) over de equator gaan, [b]) over de 50 jaar zijn; 2 *in – geschaard zijn, een – formeeren, zich in – stellen*; *de water–*; *over de geheele –*, op alle punten; 3 *in opklimmende –, in afdalende –*; *in zij– afstammen van*; *de mannelijke –, de vrouwelijke –*; 4 *de Heilige –*, denkbeeldige lijn, door het midden van schip en priesterkoor eener R.-K. kerk getrokken, van het westen naar het oosten, zoodat het hoofdaltaar aan de oostkant der kerk staat.
Linieeren* (Fr. ligner: *van lijnen voorzien, belijnen*); **–fabriek,** v. –en (*fabriek, waar papier gelinieerd wordt*); **–machine,** v. –s (*machine om te linieeren*); **–pen,** v. –nen.
Li'nieschip, o. –schepen (*slagschip, grootste soort van oorlogsschip*, inz. in gebruik vóór de afschaffing der zeilvaart).
Li'nietroepen, m. mv. (*staande, geregelde troepen*, inz. voorkomende in werken, die over Frankrijk en België handelen).
Liniment', o. –en (Lat. *smeersel*).
Link, v. linken (*litteeken, striem, indruksel, rimpel, blauwe plek van keten, riem enz.*).
I. Lin'ker, m. –s (vero., lit. t. *bedrieger, deugniet, schavuit*; ook: *schalk, slimmerd*).
II. Lin'ker 1 bn. (eig. *aan de zijde van het lichaam waar het hart is*, inz. in samenkoppelingen); **2** v. (*linkerhand*): *i. d. –.*
Lin'kerarm, m. –en (*arm aan de linkerzijde*); **–been*,** o. –en; **–elleboog,** m. –bogen; **–hand,** v. –en: Bijb. *laat de – niet weten, wat uw rechter doet*, als gij aalmoezen geeft, geschiede het zoo onopgemerkt mogelijk, Matth. 6 : 3; *hij staat met twee –en voor de klas*, zeer onbeholpen; *zegeningen van de –,* [a]) spijs en drank, [b]) beproevingen; **–kant,** m. (*kant of zijde aan de linkerhand*); **–knie,** v. –ën; **–oever,** m. –s (*oever aan de linkerhand, als men stroomafwaarts ziet*); **–oog*,** o. –ogen; **–oor*,** o. –ooren; **–slaap,** m. – slapen (*slaap ter linkerzijde van het hoofd*); **–vleugel,** m. –s (*vleugel aan de linkerkant van de vogel*; fig. *de linkerafdeeling v. e. leger*; ook: *linkerzijde* bet. 2); **–voet,** m. –en; **–zijde,** v. (1 *linkerkant; de zijde of kant v. e. menschelijk of dierlijk lichaam waar het hart zit en de overeenkomstige zijde van iets, dat met een lichaam vergeleken of gelijkgesteld wordt*; 2 in volksvertegenwoordigende lichamen: *leden van de liberale,* [*sociaal*]*democratische, communistische enz. partijen*; inz. *niet-Christelijke partij*, zoo genoemd, omdat deze leden plegen te zitten aan de linkerkant, van de voorzittersstoel af gerekend): 1 *aan de – van iem. gezeten zijn, loopen*; *ik woon ter – van mijn buurman*; 2 *de – stemde tegen.*
Links, bw. (1 *aan de linkerzijde*; 2 *met de linkerhand*; 3 *naar de linkerzijde*; 4 *op onhandige wijze*; 5 politiek: *tot de linkerzijde* bet. 2 *behoorende*): 1 *– houden*; *naar – draaien*; *– en rechts weiland*; zegsw. *iem. – laten liggen*, negeeren, zich niet met hem bemoeien; 2 *– eten*; *– biljarten*; 3 *het hoofd – draaien*; *– uit de flank, marsch!* 4 *zich – gedragen*; 5 *men stemde – tegen*; ook: *hij stemde –*, voor de linkerzijde.
Links'af, linksaf', bw. (*naar de linkerzijde*): *– wandelen.*
Linksch*, bn. (1 *aan de linkerzijde zich bevindende of plaats hebbende*; 2 *met de linkerhand handelingen verrichtende, welke de meeste menschen met de rechterhand doen*; 3 *naar links gericht of zich bewegende*; 4 *onhandig*; 5 *denkbeelden der linkerzijde* bet. 2 *toegedaan*): 1 *aan de –e zijde*; *het –e huis*; 2 *van zijn geboorte af –*; 3 *een –e beweging*; *–e wissels*; 4 *–e manieren*; *–e boerenpummels*; 5 *de –e partijen*; *–e stemmen*; als zn.: *– stemde tegen*; z. Linkerzijde 2.
Links'om, linksom', bw. (*met een wending naar de linkerzijde*): *– keert!*
Lin'nen 1 o. in bet. 1 (soorten) –s (1 *weefsel van vlas of hennep*; 2 *linnengoed: ondergoed, boorden, manchetten enz.*): 1 *Vlaamsch –, Hollandsch –*; 2 *een kast met –*; **2** bn. (*van linnen vervaardigd*): *– ondergoed.*
Lin'nenbleek*, v. in de tweede bet. –bleeken (*het bleeken van linnen*; *grasveld, waarop linnen gebleekt wordt*); **–goed,** o. –eren (*goederen, artikelen van linnen* [of: *op linnen gelijkende stoffen*] *vervaardigd: ondergoed, lijfgoed*): *– verstellen*; *–eren uit het buitenland*; **–juffrouw,** v. –en (*juffrouw, die het op- en*

toezicht op de linnenkamer heeft); **–kamer,** v. –s (*kamer als bewaarplaats van het huislinnen*); **–kast,** v. –en (*kast tot berging van het linnengoed*); **–meid,** v. –en (*dienstbode, die de zorg heeft voor het linnengoed*); **–naaister,** v. –s (*naaister, die linnengoed verstelt*); **–pers,** v. –en (*pers, om het linnen glad te maken*); **–wever,** m. –s; **–winkel,** m. –s.

Lino'leum, o. –s (Eng. [Lat. linum = vlas + oleum = olie]: *kurktapijt, vloerbekleedsel van zeildoek, overdekt met kurkstof, verbonden door lijnolie*); z. Alpaca opm.; l. *–lee-um.*

Linoty'pe, v. –s (boekdr. [*regel*]*zetmachine*).

Lint, o. –en (*geweven band; een stuk lint*): *het – van een ridderorde,* kenteeken; *effen gekeperd en gewaterd –; zijden, wollen, linnen –*; **–'gras,** o. (*rietgrassoort, Engelsch gras*); **–je,** o. –s (1 *smal lint*; 2 *ridderorde, decoratie*): 1 *fluweelen –s*; 2 *de man loert op een –*; **–jesjager,** m. –s (*iem., die aast op decoraties*); **–jesregen,** m.: *bij de jongste – werden onze letterkundigen bedeeld*; **–visch*,** m. –visschen (*lintvormige visch der Middell. Zee*; Lat. taenioidei); **–worm,** m. –en (*draak*, vero.; dierk. *ingewandsworm met een lintvormig lichaam*, o. a. Lat. taenia saginata); **–zaag,** v. –zagen (*smalle zaag zonder eind, door raderen bewogen*).

Lin'ze, v. linzen (*vlinderbloemige plant*; Lat. lens esculenta).

Lin'zeboom*, m. –en (*goudenregen*).

Lin'zenakker, m. –akkers; **–kooksel,** o. (*linzenbrij*): Bijb. *zijn eerstgeboorterecht verkoopen voor een –*, iets van groote waarde afstaan voor een nietigheid, zie Gen. 25 : 34; **–maal,** o. –malen; **–meel,** o. (*meel van gemalen linzenzaad*); **–soep,** v.: *een bord –*.

Lion', m. –s (Fr. en Eng. leeuw: fig. *salonheld, saletjonker; gevierd modeheertje*).

Lip, v. lippen (1 *ieder der vleezige randen van de mondopening*; 2 bij verg. *een op een lip gelijkend voorwerp of door de plaatsing aan een lip doende denken*): 1 *de onder–, de boven–, een neger heeft dikke –pen*; zegsw. *ik had het woord op mijn –pen*, stond op het punt het te zeggen; *de – laten hangen*, pruilen, op 't punt staan van te schreien (van kinderen); zegsw. *zich op de –pen bijten*, zijn gramschap, zijn lachlust inhouden; *–pen en kelen*, vischhandel: eetbare stukjes van kop en tong v. d. kabeljauw; 2 *de –pen v. e. wond, v. e. tang*; zie ook Lippen **II**; **–'bloemigen,** v. mv. (*planten, wier bloemen tweelippig zijn; labiaten*), b.v. Salie.

I. Lip'lap*, v. –pen (*zacht merg van een kokosnoot; rijst met kokosmelk gekookt*).

II. Lip'lap*, m. en v. –lappen (O.-I. en ook W.-I. *kleurling; sinjo of nonna*): *Chineesche –pen*, kinderen van Chineezen en inlanders; **–lapsch*,** bn.: *–e dames*; zie Liplap; **–letter,** v. –letters (*labiaal*; [*onjuiste*] *naam voor een klank, die vooral met de lippen wordt uitgesproken*): *de b is een –*, ook de *p, f, v, w.*

I. Lip'pen, lipte, h. gelipt (beurs: *het drijven van handel voor eigen rekening door een makelaar en wel in die artikelen, waarin hij als makelaar is aangesteld*; ook: *gebruik maken van de verlegenheid, waarin een ander zich bevindt, om van hem goederen of effecten tegen zeer lage prijs over te nemen*).

II. Lip'pen, lipte, h. gelipt (timm. *lasschen of verbinden van hout door middel van uitsteeksels of lippen*; bij uitbr. van steen).

Lip'penpomade, v. –s; **–zalf,** v. –zalven (*zalf, smeersel tegen het springen v. d. lippen*).

Lip'per*, m. en v. –s (Java: *liplap*).

Lip'visschen*, m. mv. (*groep van visschen aan de baarzen verwant, met vleezige lippen*; Lat. labridae).

Li'quida, v. li'quidae (Lat. *vloeiende letter*); lees *lie'kwieda.* (ae = ee).

Liquidateur', m. –s (Fr. *iem., die een liquidatie regelt en uitvoert; vereffenaar*).

Liquida'tie, v. –ties, –tiën (Fr. *vereffening; regeling, afwikkeling van zaken, vooral als die ophouden; te-gelde-maken van aanwezige goederen*): *tot – overgaan.* (liqui- = liekwie-).

Liqui'de, bn. (Fr. [Lat. liquidus]: van gelde-lijke vorderingen: *onmiddellijk vereffenbaar, dadelijk invorderbaar; klaar; vloeibaar. zuiver; glashelder, uitgemaakt*); l. *lie-kied'.*

Liquideeren* (Fr. v. geldelijke zaken, boedels enz.: *afwikkelen, afrekenen, vereffenen*; v. e. onderneming: *beëindigen*). (qu = kw).

Li'ra, li're, v. –'s, lires (*It. zilvermunt als eenheid = 100 centesimi*).

Lis, lus, v. –sen ([*oogvormig*] *snoer, strikje*): *de – van een jas, een jakje, een laars.*

Lisch*, o. lisschen (*aan waterkanten en in moerassen veel voorkomende plant van het geslacht iris*; Lat. iris pseudacorus); **–-bloem*,** v. –bloemen; **–dodde*,** v. –dodden (*geslacht van inheemsche moerasplanten*; Lat. typha); **–gras*,** o. (*rietgras*).

Lis'pelen, lispelde, h. gelispeld (1 *de s en z met zeker gesis laten hooren*; 2 *fluisterend spreken; lispelend iets zeggen*): 1 *deze redenaar lispelt een weinig*; 2 *die meisjes – met elkaar; zij lispelde ja*; fig. *de wind lispelt in het riet*, ruischt.

Lis'pen, lispte, h. gelispt (*fluisterend spreken*); zie Lispelen 2.

List, v. –en (1 niet ongunstig: *schranderheid, slimheid*; 2 ongunstig: *bedrieglijke slimheid, sluwheid*; 3 *een toepassing van list in bet. 1 en 2*: *een slimme vond; een sluwe bedrieglijke vond of streek*): 1 *de stad met – vermeesteren; armoede, liefde zoekt –*; 2 *iem. met – dooden; geweld, verraad en –*; 3 *de –en der moederlijke liefde; de sluwe –en ontdekken.*

Lis'tig 1 bn. (1 *schrander*, vero. of gew.; 2 inz. ongunstig: *bedrieglijk, slim; sluw; loos*): 1 *het listig dier* (= meisje); 2 *met overleg; op –e wijze*; **2** bw. (1 *op schrandere, slimme wijze*; 2 ongunstig: *op sluwe, looze, bedrieglijke wijze*): 1 *zijn oogen gluurden – om zich heen*; 2 *een – gespannen strik.*

Lis'tigheid, v. –heden (*de eigenschap van listig te zijn; toepassing van die eigenschap*).

Litanie', v. litanieën (Gr.-Lat. litania: 1 R.-K. [ook Luthersch, Anglicaansch]: *wisselgebed met vastgestelde inhoud, bestaande uit een reeks van aanroepingen met antwoorden*; 2 *een lange reeks*): 1 *voor elke dag der week bestaat een –*; 2 *een – van klachten.*

Lit d'an'ge, o. lits d'an'ge (Fr. letterl. *bed van een engel*: *ledikantje zonder stijlen en met opgeslagen gordijnen*).

Li'ten, m. mv. (gesch. *soort v. lijfeigenen*).

Li'ter, m. –s (Fr. litre, Gr.-Lat. litra: *Ned. kan of kop; inhoudsmaat; maathoudend vat*).

Literair' 1 bn. (*letterkundig; betrekking hebbende op, wat betreft de letteren*): *–e kroniek: –e kunst*; **2** bw. (*uit een letterkundig oogpunt*): *– ontwikkeld*; ook: Litterair.

Litera'risch, bn. (Lat. li[t]terarius: *literair,*

letterkundig): *–e bijdragen, beschouwingen.*
Litera'tor, m. (Lat.) –to'res; (Ned.) –to'ren, –s (Lat. *letterkundige; student in de letteren*).
Literatuur', v. –turen (Fr. littérature, Lat. lit[t]eratura: *letterkunde, letterkundige wetenschap; geschiedenis der letterkunde; gezamenlijke letterkundige voortbrengselen van een volk; hetgeen over een bepaald onderwerp geschreven is*); **–geschiedenis,** v. –sen (*geschiedenis der letterkunde, boek*).
Li'terflesch*, v. –flesschen (*flesch van een l inhoud*); **–glas,** o. –glazen (*glas v. e. l*).
1 Litho . . ., van Gr. li'thos = steen; **2 Li'tho,** v. –'s (*steengravure*): *een mooie –.*
Lithochromie', v. (*steendrukkunst met kleuren*); **–graaf,** m. –grafen (*teekenaar op steen; steendrukker*); **–grapheeren*** (*steendrukken*); **–graphie',** v. –ën (1 *steendrukkunst,* z. ald.; 2 *een op deze wijze verkregen afdruk; steendrukplaat of -prent*): 1 *de – door Senefelder 1796 te München uitgevonden*; 2 *–ën met en zonder kleuren*; **–gra'phisch,** bn., bw. (*van, voor, betreffende of op de wijze v. d. steendrukkunst; door steendrukkunst; steendruk . .*): *–e kunst: –e steen.*
Litigieus', bn. (Fr. [Lat. litigiosus]: *betwistbaar; voor een rechtsgeding geschikt; pleitziek*).
Litoraal', Fr. littoral, v. Lat. litus = strand, **1** bn. (*tot de kust, het strand behoorende*); **2** o. (*kustland*); ook: *Littoraal'.*
Li'totes, v. (Gr.-Lat. eig. eenvoud; stijl: *de figuur, waarbij men schijnbaar iets verkleint om het beter te doen uitkomen,* inz. *door het ontkennen van het tegenovergestelde begrip*): b.v. *hij is niet dom,* d. i. nog al slim.
Lits, v. litsen (Z.-N. *lus*).
Lit'sen, het litste, het h. gelitst (gew. *glippen, ontschieten*): zegsw. *iem. laten –.*
Lits-jumeaux', m. mv. (Fr. *twee gelijke éénpersoonsledikanten naast elkaar*).
Lit'teeken*, o. –s, –en (eig. *lijk- of licteeken,* d. i. teeken in het vleesch: *teeken, dat van een genezen wonde overblijft; wondteeken*).
Litterair', bn. en bw. (Fr. *literair*).
Liturgie', v. liturgieën (Lat. liturgia [Gr. leitourgia = eig. een dienst aan de staat]: 1 *het geheel van gebeden, ceremoniën, symbolen, kerkgebruiken en voorgeschreven plechtige handelingen en gewaden van eenige eeredienst*: 2 *verzameling van liederen, gebeden enz., bij eenige eeredienst in gebruik; het boek met zoo'n verzameling*): 1 *de – regelt de tijd, de gewaden en de taal*; 2 *de stof, in deze – opgenomen*; **–giek',** v. (*de wetenschappelijke behandeling en verklaring der liturgie*).
Litur'gisch, bn. (*betrekking hebbende op, in overeenstemming met, gebruikt bij, volgens de liturgie*): *–e kleeren, gewaden,* bij godsdienstige plechtigheden; *–e kleuren,* R.-K. de vijf kleuren der –e gewaden, nl. wit, rood, groen, paars en zwart; *–e taal,* in de R.-K. kerk, het Latijn; *–e zang,* z. Gregoriaansch. (g = g).
Li'vius, Titus, Rom. geschiedschrijver (59 v. C.–17 n. C.) behandelende de stichting van Rome tot de dood van Drusus (9 v. C.); van de 142 boeken zijn er nog 35 over.
Li'vre, o. –s (Fr. *pond; oude Fr. munt, zooveel als een frank; Engelsche munt* [*livre sterling, L. St.*] *in waarde gelijk aan ± ƒ 12.00*).
Livrei', v. –en (Fr. livrée: *bijzondere, zich door kleur, galons, knoopen en dergelijke onderscheidingsteekenen onderscheidende kleeding van een mannelijken bediende*): *–dragen*; **–bediende,** m. –n, **–knecht,** m. –s (*bediende in livrei, lakei*); **–rok,** m. –rokken (*rok van een lakei*).
Livrei'rups, v. –en (*ringelrups*; Lat. malacosoma neustria): naar de kleuren van de vlinder.
Livret', o. livretten (Fr. *boekje: aanteekenboekje, spaarbankboekje, zakboekje*): *–ten van militairen en werklieden.*
Lla'nero, m. –'s (Sp. *veeboer i. d. llano*).
Lla'no, v. –'s (Sp. *groote* [*gras*]*steppe met weinig geboomte*): de –'s v. d. Orinoco in het N. van Z.-Amerika. (ll = lj).
Lloyd, m., lloyds (Eng. *zeevaartmaatschappij; maatschappij voor zeeverzekering en zeevaart*): de maatschappij is genoemd naar Edward Lloyd, ± 1700 te Londen in wiens koffiehuis nabij de beurs, koop- en zeelieden, makelaars enz. samenkwamen, die in 1727 een vereeniging vormden, Lloyd; evenzoo: *de Rotterdamsche –.*
Lloyds'lijst, v. –lijsten (*nieuwsblad voor handel en scheepvaart,* o. a. *te Londen en te Triëst uitgegeven*).
I. Lob, v. –ben (*plooisel van kraag of manchet,* ook: *de manchet zelf*); zie Lub.
II. Lob, v. –ben (1 ontleedk. *kwab, orgaangedeelte van afgeronde vorm*; 2 plantk. *deel v. e. blad tusschen twee insnijdingen, die niet tot het midden gaan*): 1 *de onderlip samengesteld uit drie –ben*; 2 *bladeren met –ben*; zie ook Zaadlob.
Lo'bak, m. –ken (Mal. *een soort v. ramenas*).
Lob'be(n), Lub'be(n), m. –n(s) (Z.-N. *lobbes*).
Lob'beren, de eend lobberde, h. gelobberd (*in 't water ploeteren of plassen*).
Lob'berig, bn. en bw.; –er, –st (*dik en trillend* b.v. *v. spijs; los uithangend van kleeren*).
Lob'bes, m. lobbesen (*sukkel, sul, goedbloed*), ook: *een – van een hond,* een groote, goedaardige hond; **–achtig,** bn. en bw.; –er, –st: *die jonkman ziet er nog wat – uit.*
Lob'big, bn. en bw.; –er, –st (*ruim en loshangend*): *de –e plooien v. e. vrouwenmuts.*
Lob'oor*, m. –ooren (*lang, neerhangend oor; naam van een varkensras; hond met lange neerhangende ooren*; fig. *lobbes*).
Locaal', Fr. local, Lat. loca'lis, **1** bw. en bn. (*plaatselijk; betrekking hebbende enz.* 1 *op een bepaalde plaats,* 2 *op een bepaalde plaats van het lichaam*): 1 *de locale belangen; locale politiek; locale kennis,* nl. van plaatselijke toestanden; *een – dagblad*; 2 *tuberculose van locale aard; – verdooven*; **2** m. –calen (inz. in verkleiningsvorm: *locaalspoorweg*): *hij komt met de –* (of: *het locaaltje*); **–spoorweg,** m. –wegen; **–trein,** m. –treinen (*buurtspoorweg, trein ten dienste v. h. verkeer van plaats tot plaats, tusschen nabijgelegen kleinere plaatsen*).
Localisa'tie, v. (Fr. *het plaatselijk maken van iets, het binnen een bepaalde ruimte beperken*); **–caliseeren*** (Fr. 1 *tot een bepaalde plaats of binnen bepaalde grenzen beperken*; 2 *een plaats toekennen aan iets*): 1 *een ontsteking –, een opstand –; een besmettelijke ziekte –,* tot zekere kring beperken; 2 *bij een afgezet been pleegt men de pijn toch te – in het been.*
Localiteit', v. –en (Fr. *vertrek, kamer, zaal*): *ruime –en.*
Locatief', m. –tieven (*in sommige talen de naamval van de plaats*): *de – ant-*

woordt op de vraag: waar? ook: (Lat.) Lo'cativus, m. –vi.

Loch, o. lochen (*gat in de scheepsbodem, waar het vuile water doorloopt*); vero.

Lo'chemer 1 m. –s (*iem. uit de stad Lochem*): *hij is een* –; **2** bn. ([*als*] *van, uit, in Lochem*): *de* – (of: *Lochemsche*) *diamanten,* min of meer doorschijnende stukken kwarts.

Loch'ting, m. –en (Z.-N. *tuin*).

Lock-out, o. –-outs (Eng. *het gezamenlijke wegzenden van arbeiders door den patroon, tegenstelling van werkstaking; uitsluiting*).

1 Loco . . ., van Lat. lo'cus = plaats; **2 Lo'co** (6e nv. van Lat. lo'cus = plaats: 1 *op de plaats*; 2 *waarnemend, vervangend*): 1 – *Amsterdam;* – *cita'to* of **l. c.,** ter aangehaalder plaats; zie ook: **In** –; 2 zie:

Lo'co-burgemeester, m. –meesters (*plaatsvervangend burgemeester*): de oudste wethouder treedt op als ––; zie **L. B.**

Locomobiel', v. –en (*verplaatsbaar stoomwerktuig* [nl. *op raderen*]); **–motief,** v. –tieven (*een door stoom, electriciteit of motorische kracht voortbewegend voertuig, voor het trekken of duwen van spoor, tramrijtuigen, wagens enz.; stoomwagen, -sleeper, treintrekker*).

Locu'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. locutio]: *uitdrukking, spreekmanier, zegswijze*).

Lod'der, m. –s (Z.-N. *lomp, lor*).

I. Lod'derig, bn., bw. (*aanlokkend, bekoorlijk, liefelijk, aardig, vriendelijk*): *met* – *oog.*

II. Lod'derig, bn., bw. (*kwijnend, slaperig*).

Lod'deroog*, o. –en (*vriendelijk oog*); vero.

Loderein'doosje, o. –s: het –, meestal van zilver, bevatte een sponsje gedrenkt met eau de la reine (= loderein) of koninginnewater, een reukwerk; vero.

Lo'dewijkslied, o. (*oud-Frankisch zegelied van ± 992, met eindrijm van den monnik Hucbald, op de overwinning van Lodewijk II op de Noormannen, 3 Aug. 881*).

Loe'bas, m. –sen (Z.-N. *lomperd, domoor*).

Loe'der*, m. en v. –s (*laag of gemeen persoon*).

Loef, v. (scheepst. *windzijde, het tegengestelde van lij*): de – is de hooge zijde v. e. zeilend schip, de kant, vanwaar de wind inkomt; *de* – *hebben,* de bovenwind hebben; – *houden,* goed bij de wind zeilen; *een schip de* – *afsteken, afwinnen,* het 't voordeel van de wind benemen; zegsw. *iem. de* – *afsteken,* hem overtreffen; **–waarts,** bw.; z. Loevert; **–zijde,** v. (*loef*).

Loei'en, loeide, h. geloeid (1 *bulken van runderen*; 2 **fig.** *huilen* inz. *van de wind*): 1 *die koeien* – *van dorst*; 2 *de storm loeit.*

Loem'boeng, m. –s (O.-I. *rijstschuur*).

Loensch* 1 bn. (1 *een weinig scheel*; 2 *onoprecht; niet zuiver*): 1 *een weinig* – *zijn*; 2 *–e streken*; nog (Barg.): – *poen,* valsch geld; **2** bw. (*op schele wijze*): – *kijken.*

Loen'schen*, loenschte, h. geloenscht (*scheelzien*): *hij loenscht een weinig.*

Loep, v. loepen; zie Loupe.

I. Loer, m. –en (samentrekking van *loeder* en woordspeling met Loer **III,** verg. *een lap v. e. vent*: *botterik, knul*): *een echte* –.

II. Loer, v. (*het loeren*): *op de* – *staan, liggen,* liggen, staan uit te kijken, te loeren.

III. Loer, v. (eig. *lap, vod, luur*): zegsw. *iem. een* – *draaien,* hem bedotten, beetnemen.

Loe'ra(h), m. –'s (Mal. Java: *hoofd, chef; iem., over anderen gesteld; desa-, dorpshoofd*).

Loe'ren, loerde, h. geloerd (1 *scherp kijken* [*met valsche blik en baatzuchtige bedoelingen*]; 2 *scherp opletten* [*met valschheid of baatzuchtige bedoelingen*]; *op gelegenheden vlassen*): 1 *op iets* –, het trachten te krijgen; *poes loert op een vogeltje*; 2 *op een ambt* –.

Loe'res, Loe'ris, m. –en (*lomperd, knul*).

Loer'oogen*, loeroogde, h. geloeroogd (*gluren, scherp toezien*); zie Loeren.

I. Loet, v. –en (*gereedschap om mee te krabben, te scheppen*): *de* – *van bakkers,* ovenkrabber, lang omgebogen ijzer om kolen uit de oven te halen; *de* – *van zoutzieders,* houten krabber om het zout uit het midden van de pan naar de kanten te halen.

II. Loet, v. loeten (Z.-N. *nuk, gril*).

Loe'te, m., v. –n (Z.-N. *lummel*).

Loe'toeng, m. –s (O.-I. *langstaartige, gitzwarte slankaap op Java*).

Loe'ven, men loefde, h., i. geloefd (scheepst. *dichter bij de wind sturen, de voorsteven van het schip meer naar de wind brengen*; v. h. schip: *dichter bij de wind komen*).

Loe'ver, loe'vert, in: *te* –, d. i. loefwaarts, aan de loefzijde: *een schip te* – *bespeuren.*

Loe'wak, m. –s (O.-I. *een soort van civetkat*; Lat. paradoxurus hermaphroditus): *de Europeanen noemen de* – *koffierat.*

I. Lof 1 m. (1 *wat iem. zegt ten gunste, tot eer van een persoon of zaak om te prijzen*; 2 in 't alg. *eer, verdienste, roem, reputatie*): 1 *iems.* –, de lof, [a]) die hij geeft, [b]) die hem wordt geschonken; *de* – *der zotheid,* boek van Erasmus; *God–,* Goddank; *iem.* – *toezwaaien,* – *inoogsten; boven alle* (of: *iems.*) – *verheven zijn*; zegsw. *Eigen* – *stinkt,* lof, die men zich zelf toezwaait, staat in een kwade reuk, wordt niet geacht; 2 *iemand zekere* – *toekennen; tot iems.* –, tot zijn eer; *met* –, op verdienstelijke wijze (Lat. cum laude) met betrekking tot 't afleggen v. e. examen; **2** o. loven (R.-K. *namiddag- of avondgodsdienstoefening in een R.-K. kerk*; ook: *de muziek*): *naar het* – *gaan.*

II. Lof, o. (*gebladerte, loover*): *het spel der zonnestralen onder 't* –; *het* –, knolgewassen inz. van de cichorei, ook *Brusselsch lof* of *witlof,* waarvan de bladeren door berooving van licht verbleekt zijn.

Lof'bazuin, v. –bazuinen, inz. **fig.,** zie Loftrompet; **–dicht,** o. –en (*gedicht tot lof, ter verheerlijking*): *een* – *op Vondel.*

Lof'felijk, –er, –st **1** bn. (1 *lof schenkend*: *prijzende, eervol*; 2 *lof verdienende, prijzenswaardig*): 1 *een –e onderscheiding*; 2 *een –e uitzondering*; **2** bw. (1 *met lof, op prijzende wijze*; 2 *op prijzenswaardige wijze*; 3 *eervol*): 1 – *van iets getuigen*; 2 *een prijsvraag* – *beantwoorden*; 3 *zich* – *onderscheiden.*

Lof'galm, m. –galmen: *de* – *doen klinken over,* uitbundig prijzen; **–lied,** o. –liederen (*lied tot lof, ter verheerlijking van; lofzang*); **–psalm,** m. –psalmen (nl. *om God te loven*); z. Boetpsalm; **–rede,** v. –redenen (*redevoering tot lof, ter verheerlijking van*): *een* – *uitspreken*; **–redenaar,** m. –s (*redenaar, die een lofrede houdt; iem., die een bepaalde(n) persoon of zaak prijst,* soms met de bijgedachte aan partijdigheid); **–spraak,** v. –spraken (1 *het spreken, uiten van lof*; 2 *uiting, woorden van lof*): 1 *zuinig in zijn* – *zijn*; 2 *niet als* – *bedoeld; iems.* –, [a]) die, welke hij schenkt, [b]) die, welke hem geschonken wordt; **–trompet,** v. –ten (*trom-*

pet, die gestoken wordt tot iems. eer, inz. fig.): zegsw. *de – over iem. of iems. werk steken,* uitbundig prijzen; **–tuiting,** v. –en (*datgene, wat met ophef wordt gezegd tot lof v. e. persoon of zaak om deze te prijzen*): *uitbundige –en*; **–waar'dig,** bn.; –er, –st (*lof verdienende, prijzenswaardig*).

Lof'werk, o. –en (*loofwerk; versierselen in de vorm van bladeren, loof aan een wand, plafond enz.*): *–en in gehouwen steen.*

Lof'zang, m. –zangen (*zang tot lof, verheerlijking van een persoon of zaak,* v. een zangstuk in eig. zin, of van een gedicht, niet direct voor de zang bestemd; *hymne, ode*): *– ter eere van God, – op de vrede*; **–zanger,** m. –s.

I. Log, –ger, –st **1** bn. (*1 dik, lomp, plomp [en traag]; onbehouwen*; 2 fig. *niet vurig of levendig, zonder gang er in; loom-vadsig*; 3 *plomp-langzaam*): 1 *de olifant is een – dier*; *de beenen zwaar en –*; 2 *vlugge Fransche en –ge Hollandsche vrouwen*; *de staatsadministratie, de –ste productie-machine*; 3 *met –ge tred*; *een –ge gang*; **2** bw. (*op plompe, trage wijze*): *– stappend.*

II. Log, v. loggen (Arab. *instrumentje, in zijn eenvoudigste vorm bestaande uit een kwadrantvormig plankje aan een lijn, dienende om de snelheid van de vaart van een schip te bepalen*): *de – aflezen.*

Logarith'me, v. –n (Lat. logarithmus [Gr. logos + arithmos]: *exponent van de macht, waartoe een zeker aangenomen grondtal moet verheven worden om het eerstgenoemde getal op te leveren; verhoudingsgetal ter verkorting van vermenigvuldigingen, worteltrekkingen enz.*): *de – van 100 is 2,* men moet 10 tot de 2e macht verheffen om 100 te krijgen.

Logarith'mentafel, v. –tafels (*lijst van logarithmen*): *met behulp van –s.*

Log'boek, o. –boeken (*boek met aanteekeningen omtrent zeevaartkundige waarnemingen: koers, vaart, wind, weer, ongevallen aan boord enz.; scheepsjournaal*).

Lo'ge, v. loges (Fr. 1 *afgeschoten zitgelegenheid voor eenige personen* b.v. *in een theater*; 2 *vergaderzaal of -gebouw van vrijmetselaars*; *de leden eener vrijmetselaarsafdeeling*; in 't alg. *de vrijmetselarij*; 3 *de woning v. den portier,* in een Parijsch huis enz.): 1 *een – van vier*; 2 *het gebouw der –*; *de – en het Christendom*; 3 *een kleine – aan straat.* Spreek uit op z'n Fransch.

Logé', m. –'s (Fr. *heer, die ergens logeert*): *–'s hebben*; vr. logée –'s; verkleinw. logeetje, o. –s; *betalende –(e),* (Eng. paying guest) een persoon, die tegen een zekere vergoeding eenige tijd in een gezin is opgenomen.

Logeeren* (Fr. loger: 1 *als gast [ten huize v. e. ander, in een hotel] verblijf houden, ergens gast zijn*; 2 *iem. [als gast] voor korte tijd huisvesten*): 1 *hij logeert in Savoy-hotel, ik bij een vriend*; *uit – gaan, te – vragen, krijgen, hebben*; 2 *twee kamers, om u te –.* (g = zj).

Logeer'gast*, m. en v. –en (*iem., die logeert*); **–kamer,** v. –kamers (*kamer voor één of meer logeergasten*). (g = zj).

Logement', o. –en (Fr. logement: *klein eenvoudig hotel; nachtverblijf voor reizigers*): –, eens als tegenstelling van *slaapstee* in eere, is thans verdrongen door *hotel*; **–houder,** m. –s (*houder van een logement*). (g = zj).

Lo'gen, v. logens (*leugen*).

Lo'genstraffen, logenstrafte, h. gelogenstraft (1 *iem. als leugenaar aan de kaak stellen*; 2 *de onwaarheid van iets doen blijken*): 1 *iem. –,* hem openlijk bewijzen, dat hij liegt; 2 *zijn daden – zijn woorden; deze bewering werd gelogenstraft door de feiten.*

Log'gen, logde, h. gelogd (*met de log de vaart of snelheid van het schip bepalen*).

Log'ger, m. –s (*zeilvaartuig voor kustvaart, tegenwoordig meestal voor visscherij*).

Log'gia, v. loggia's (It. *gesloten glazen veranda a. d. voorgevel; overdekte galerij langs een bovenverdieping* inz. *van Ital. paleizen*).

Log'glas, o. –glazen (*zandlooper, die 14 of 28 seconden loopt, bij het loggen gebruikt*).

Lo'gica, v. (Gr.-Lat. 1 *leer der denkwetten, denkleer; redeneerkunst*; 2 *juiste wijze van redeneeren; juiste redeneering*; ook: *juiste rationeele opeenvolging van oorzaak en gevolg*): 1 *de regels der strenge –*; *het doel der –*; 2 *daar ontbreekt elke – in je beweringen*; nog: *de – der feiten,* datgene wat iemand overtuigt, germ.; lees *loo'gieka.*

Logies', o. (Fr. logis: 1 *nachtverblijf*; 2 scheepst. *manschappen-, matrozenverblijf, volkslogies*): 1 *– zoeken, krijgen, bestellen*; 2 *het – is op de bommen vóór de mast.* (g = zj).

Lo'gisch, bn. en bw. (*tot de wetenschap der logica behoorende; wat betreft de, volgens de logica; oordeelkundig; overeenkomstig de wetten van het denken; steekhoudend, op juiste redeneering berustend*): *een –e gevolgtrekking*; *een –e gedachtengang*; *– denken, redeneeren*; *het is (niet meer dan) –,* het is (niet meer dan) natuurlijk, rationeel; *dat is nogal –,* dat spreekt van zelf; l. *loo'gies.*

Log'lijn, v. –lijnen (*lijn van de log, door dunne touwtjes in stukken van bepaalde lengte ± 15 meter verdeeld*); zie Knoop.

Logo . . ., van Lo'gos; zie ald.

Logogrief', v. –griefen (*woord-, letterraadsel*).

Lo'gos, m. (Gr. *woord; rede, verstand; denkvermogen*).

I. Lok, v. lokken (*bosje haren, dat een of meer bochten vormt, meestal niet zoo sterk gedraaid als een haarkrul*; in het mv. dikwijls: *haren*): *een – van haar haar*; *golvende –ken*; *mooie blonde –ken.*

II. Lok, v. –ken (inz. mv. *afval van vlas*): *gezwingelde lokken f 0,80 per kg.*

III. Lok, v. –ken (Z.-N. *zuigdot*).

Lokaal', o. lokalen (hetzelfde woord als locaal: 1 *een gebouw of gedeelte v. e. gebouw voor een bepaald doel gebezigd,* in ambtelijke stijl; 2 [*ruim*] *vertrek, zaal*): 1 *lokalen voor openbaar lager onderwijs*; 2 *een ruim –*; *dit – is te somber*; *het school–.*

Lokaal'tje, o. –s (*klein lokaal*; z. Locaal **2**).

Lok'aas, o. (*aas, spijs, aan een hengel bevestigd, in een val gelegd om dieren te lokken en dan te vangen*; fig. *datgene, wat iem. verlokt tot iets*): *– strooien*; *vischdeeg is – voor vissen*; *dat was een – voor zijn eerzucht*; **–duif,** v. –ven (*tamme duif, die wilde meelokt*).

Lo'ke, Lo'ki, m., Germ. Noordsche myth. oorspr. de god des vuurs, de vertegenwoordiger van het booze, vijand der Asen.

Lok'eend, v. –eenden (*tamme eend, die wilde eenden meelokt naar de kooi*).

Loket', v. –ten (1 *vak in een kastje; bureau, kluis enz.*; 2 *raamvormige opening in de wand van een kantoor, waardoor het publiek geholpen wordt*): 1 *uit het – van het schrijfbureau kwam een album; de loketjes van een*

postzegeldoosje; 2 *ik vroeg aan het –, of* . . . . .

Loket'kast, v. –kasten (*kast met vakjes*).

Lok'fluitje, o. –fluitjes (*fluitje om vogels, herten enz. op de jacht te lokken*).

I. Lok'ken, lokte, h. gelokt (1 *opwekken* [*opzettelijk*] *om naderbij of op een bepaalde plaats te komen door de zinnen streelend, de begeerte prikkelend enz. middel, aas, gebaren*; fig. of in fig. gebruikte zegsw.; 2 *te voorschijn roepen, doen ontstaan*; 3 *tot zich, naar een bepaalde plaats trekken*; 4 *bekoren, aantrekken*): 1 *Eline lokte de honden tot zich; boeren en buitenlui naar binnen –*; fig. *dat boek lokt tot zonde; in een hinderlaag, in het net, in een (val)strik –*; z. ook Tent; 2 *traantjes, die het gevoel ons lokt in het oog*; 3 *een snoepwinkel, waar de balletjes –*; *iem. – tot het nemen van een proef* of *om een proef te nemen*; 4 *'t –d uitzicht op buit.*

II. Lok'ken, lokte, h. gelokt (Z.-N. *zuigen v. kinderen*); **–ker,** m. –s (Z.-N. *zuigeling*).

Lok'kig, bn. (1 *met zware lange lokken*; 2 *met lokken*; *lokken vormende*): 1 *'t – hoofd leunt op de arm*; 2 *het –e haar zag donker glanzig.*

Lok'middel, o. –en; **–spijs,** v. –spijzen (*lokaas*); **–stem,** v. –men (*lokkende, verleidelijke stem*): *de – der verleiding*; **–vink,** m. –en (*gevangen vink, die andere vinken moet lokken*; fig. *verlokker, coquet meisje enz.*); **–vogel,** m. –s (*vogel, zingende in een kooi om andere vogels te lokken*; fig. *verlokker*; Barg. *lid van een bende kwartjesvinders, die het slachtoffer meetroont*).

Lol, v. (*grap*; *pret*; *aardigheid*): *voor de –*; *wij hebben – gehad*; verkl. **–'letje,** o. –s (*pretje*): *hij houdt van een –.*

Lollar'den, m. mv. (*Middeleeuwsche broederschap, vermoedelijk te Antwerpen ontstaan*): *–waren* inz. *broeders-ziekenverplegers.*

Lol'len, lolde, h. gelold (1 [*slecht*] *zingen*; *schreeuwen*; 2 *krollen*): 1 *–de matrozen en meiden*; 2 *de katten – in de nacht.*

Lol'lepot, m. –potten (*steenen pot met gaten in het deksel, waarin vuur wordt gedaan, verwarmingsmiddel*).

Lol'lig, bn. en bw.; –er, –st (*prettig, vroolijk, erg pleizierig*): *–e kameraden*; *het ging er in die kroeg – toe*; gmz.; zegsw. van iem. die grappig wil zijn: *hij is de –ste thuis.*

Lol'ly, v. –'s (*stuk gestolde suiker op een stokje*).

I. Lom, m. lommen (*duikereend, -hoen*; Lat. colymbus glacialis, en septentrionalis).

II. Lom, v. –men (Z.-N. *bijt*).

Lom'bard,lom'berd, m. –s; z. Lommerd.

Lombardij'e, o.; **Lombardijsch'*,** bn., ook inz. Z.-N. **Lombar'disch.**

Lom'bong; zie Loemboeng.

Lom'mer, o. (Fr. l'ombre: *de schaduw* [*van het gebladerte*]; ook wel: *het gebladerte*): *in het koele –*; **–achtig,** bn. (*lommerig*).

Lom'merd, m. –s (d.i. *lombard, lomberd*: eig. iem. uit Lombardije, uit N.-Italië, die een geldkantoor hield; later: *bank van leening, pandjeshuis*): *in de – brengen*; *in de – staan*; **–briefje,** o. –briefjes (*bewijs van beleening, bij het lossen te vertoonen*).

Lom'merhuis, o. –huizen (Z.-N. *priëel*): *piep, zei de muis in het –.*

Lom'merig, bn.; –er, –st (*schaduwrijk*): *een – plekje, een – priëel*; ook: *looverrijk*: *het groen – hout*; **–rijk,** bn. (*schaduwrijk*; ook wel: *looverrijk*): *–e tuinen*; *een –e ceder.*

I. Lomp, v. –en (1 *afgescheurde, afgesneden* [*versleten*] *lap, vod*; 2 *slechte, armoedige kleeren* enz.; 3 tabakscultures: *onderste halfverrotte bladeren als afval verkocht*): 1 *–en sorteeren*; *linnen, katoenen, zijden –en*; 2 *in –en gekleed*; 3 *de –en brachten 4 cent per* $^1/_2$ *kilo op.* Opm. In alle bet. inz. in het mv.

II. Lomp, –er, –st **1** bn. (1 *plomp, onbehouwen*; 2 *onbeschaafd, ruw, ongemanierd*; 3 *zeer onbeleefd*): 1 *–e schoenen*, het tegengestelde van fijn, sierlijk (bewerkt); 2 *een –e boer*; 3 *–e aanmatiging*; *jij –e vlegel* (Z.-N. *duvel*), *wat durf jij te zeggen*; **2** bw. (1 *op onbehouwen wijze*; 2 *op onhandige wijze*; 3 *op onbeschaafde manier*; 4 *op zeer onbeleefde manier*): 1 *een – vierkante bak*; 2 *– en plomp toetasten*; 3 *eerbiedwaardige zaken – bespotten*; 4 *iem. – behandelen.*

III. Lomp, m. –en (*naam v. verschillende soorten zoetwater- en zeevisschen* inz. *puitaal*).

Lom'pen, in de infin.: *ik laat mij niet –!* [a]) niet foppen, [b]) me daaraan niet kennen; gmz.

Lom'penkoopman, m. –lieden, –lui (*man, die in vodden handelt*); **–mand,** v. –en; **–pakhuis,** o. –huizen; **–zak,** m. –zakken; **–zolder,** m. –s (*bergzolder voor lompen*).

Lom'perd, m. –s (*lomp*, d. i. *ongemanierd, onbeleefd, onbeschaafd mensch*; *onhandig, onbeholpen persoon*); ook, *Lom'perik.*

Lomp'heid, v. –heden (*het lomp-zijn, uiting er van, domheid*; *ruwheid, grove onbeleefdheid*; *onbeschoftheid*): *wat een –!*

Lom'pigheid, v. –heden (*lompheid*).

Long, v. –en (*orgaan der ademhaling bij menschen en vele dieren, waarvan de voornaamste werkzaamheid bestaat in het zuiveren van het bloed door middel van de zuurstof der lucht*): *goede –en hebben, zieke –en*; **–'aandoening,** v. –en (*lichte ziekte der long*).

Longitu'de, v. (Fr. [Lat. longitudo]: [*geographische*] *lengte*); **–tudinaal',** bn. en bw. (*de lengte betreffende*; *in de richting der lengte, overlangsch*): *–nale trillingen.* (g = g).

Long'kruid, o. (*ruwbladige plant*; Lat. pulmonaria officinalis).

Long'ontsteking, v. –en (*benaming voor verschillende ziekten der longen* inz. *ontsteking door bacteriën veroorzaakt*; *pneumonie*); **–pijp,** v. –pijpen (*elk der beide vertakkingen van de luchtpijp, welke deze met de longen verbinden*; ook: *de luchtpijp*).

Long'room, m. –s (Eng. op een Nederl. oorlogsschip: *de gemeenschappelijke kamer der officieren*).

Long'tering, v. (*tering aan de longen*).

Long'visch*, m. –visschen (*visch, die op het droge door de zwemblaas kan ademhalen*; Lat. dipnoi).

Long'ziekte, v. –n.

Lonk, m. –en (1 *vriendelijke* [*zijdelingsche*] *blik*; 2 *korte blik op iem. of iets*): 1 *kusjes, lachjes, lonkjes*; 2 *trachten een – in de spiegel te krijgen om te zien of* . . . .

Lon'ken, lonkte, h. gelonkt (1 *eenigermate scheelzien*; 2 *een korte vriendelijke, soms zijdelingsche blik of dergelijke blikken op iem. werpen* inz. in toepassing op verliefde of verlokkende blikken): 1 eenigsz. gew. *neen, zij lonkt wat*; 2 *zoet –de sirenen*; *– naar, op*; **–er,** m. –s (*die lonkt*); **–ster,** v. –s.

Lont, v. als voorwerpsn. –en (*op bepaalde wijze vervaardigde koord, gebruikt voor het ontsteken van ontplofbare stoffen*, inz. bij het afschieten van vuurwapenen; *een stuk dezer*

koord): *de – in het kruit steken, werpen; een brandende –; de – van een ouderwetsch geweer*; zegsw. *– ruiken*, eig. de brandende lont der vijanden, fig. onraad bespeuren.

Lon'tarpalm, m. –en (*palmboom met waaiervormige bladeren en groote vruchten*; Lat. borassus flabelliformis): *uit de bloembollen v. d. – wordt palmwijn getapt*; **–geschrift,** o. –en (O.-I. *geschriften op palmbladen*).

Loo* 1 (*bosch* in samenstell.): *Hengeloo, Almeloo, Venloo enz.*; **2 Het Loo,** koninklijk lustoord bij Apeldoorn.

Loo'chenen, loochende, h. geloochend (1 *iets ontkennen*; 2 *het bestaan van iets ontkennen*; Z.-N. kaartspel: *geen kleur bekennen*; Z.-N. *verloochenen*): 1 *alles –; iets niet kunnen –*, moeten erkennen; 2 *de waarheid –*, d. i. niet erkennen; *een geschiedkundig feit –; alle schuld –; wie zou het –; God –*, a) verzaken, b) zijn bestaan ontkennen; Z.-N. *zijn ouders niet kunnen –*, er zeer op gelijken; **–ing,** v. –en: *– der waarheid.*

Lood*, o. in bet. 3, 4 –en (1 stofn. en collectivum: *blauwwit metaal, gemakkelijk smelt- en pletbaar*; 2 *kogels* eventueel *één kogel*; 3 *naam van allerlei voorwerpen van lood*; *afzonderlijke stukken lood*; 4 oorspr. *van lood vervaardigd gewicht*; *de zwaarte er van*; tegenwoordig *1 dag*; 5 Barg. *geld*): 1 *– heeft een S. G. van* 11,34 *en smelt bij* 327° *C.*; *een blok –*; zegsw. *zoo zwaar als –*, zeer zwaar; *met – in de schoenen*, schoorvoetend, dralend; z. IJzer; 2 *gebrek aan kruit en –*, kogels; 3 *die muur staat niet in het –*, niet zuiver rechtstandig; z. Schietlood; *een –je in het zakje leggen*, er iets bijvoegen, de zaak wat aandikken; *de laatste –jes wegen het zwaarst*, het laatste gedeelte v. e. werk valt het moeilijkst; *lichte –en*, peillooden voor ondiepe, *zware –en*, voor diepe wateren; zegsw. *uit het – geslagen zijn*, geheel in de war; *de –en van een vischnet*, voorwerp ter bezwaring; O.-I. *onder het –je* (= presse-papier) *leggen*, ter zijde; *het – v. e. schuifraam*, looden gewicht; *een – aan de lakens slaan*, merk; *het –je gaf mij recht op nummer 1*, gemerkt voorwerp tot legitimatie, tot contrôle, ook van papier; zegsw. *het –je moeten leggen*, de schade moeten lijden, aan het kortste eindje trekken; 4 *een – koffie*; zegsw. *vrienden in de nood, honderd in een lood*, vrienden hebben weinig te beteekenen, indien men in nood verkeert; 5 *ik heb jetzt nog –.*

Lood'aarde, v. (*een soort van looderts*).

Lood'achtig, bn. (*als lood*): *een –e stof.*

Loo'den* 1 bn. (1 *van lood*; 2 [*zwaar*] *als lood*): 1 *een – buis*; 2 zegsw. *met – schoenen gaan, aankomen*, d. i. met onwil, met tegenzin; **2** loodde, h. gelood (1 *met het dieplood peilen*; 2 *van gemerkte looden voorzien*; 3 glazenmakers: *in lood zetten*): 1 *de diepte –; een muur –*, onderzoeken of hij verticaal is; 2 *een bergplaats –*; 3 *glazen –.*

Lood'erts, o. (*delfstof*, b.v. *loodglans*); verg. Loodmijn.

Lood'je; zie Lood.

Lood'foelie, v. (*bladlood*); **–gieter,** m. –s (*werkman, die lood smelt en verwerkt*); **–gieterij',** v. –en (*het gieten, het bewerken van lood, het bedrijf, dat er zich mee bezighoudt*; *fabriek waar het lood gegoten enz. wordt, werkplaats*); **–glans,** o. (*zwavellood, verbinding van lood met zwavel*); **–glit,** o. (*loodoxyde*); **–kleur,** v.; **–kleu'rig,** bn. en bw. (*blauwachtig grijs*); **–koliek,** o. en v. (*koliek door loodvergiftiging*); **–lijn,** v. –lijnen (*rechtstandige lijn*; *lijn, die loodrecht op een andere of op een vlak staat*; ook: *lijn om te looden, schietlood*); **–mijn,** v. –en (*mijn of groeve, waaruit looderts gedolven wordt*): *de –en in Sp.*; **–oxyde,** o. (*loodroest, een der verbindingen van lood met zuurstof*); **–recht,** bn. en bw. (*te-lood, rechtstandig, volgens het schietlood*; *een hoek van 90° vormende met een andere lijn of vlak*): *een –e granietwand*; *in –e stand*; meetk. *een lijn kan – op een andere staan*, rechthoekig.

I. Loods*, m. loodsen (afkorting van loodsman: *gids, bekend met het vaarwater om schepen in en uit een haven te brengen door het vaarwater* [*inz. van overheidswege aangesteld*]): *beëdigde – aan boord van....*

II. Loods*, v. loodsen (Fr. loge: *planken hut*; *keet*; *houten bergplaats, houten gebouw bestemd voor berg- of werkplaats of als tijdelijk onderdak*); verkl. **–je,** o. loodsjes.

Lood'sen, loodste, h. geloodst (*een schip uit of in een haven brengen, door een vaarwater als loods*): *een schip i. d. haven –*; **–geld,** o. –en (*loon v. d. loods*): *opbrengst der –en*; **–kotter,** m. –s (*–boot*); **–man,** m. –mannen (*loods* **I**).

Loods'mannetje, o. –mannetjes (*makreelachtig zeevischje, van 20–30 cm, gezel van de haai, dat, als deze, de schepen volgt*; Lat. naucrates ductor).

Lood'suiker, v. (scheik. *loodacetaat, loodverbinding, afgeleid van azijnzuur*).

Loods'vlag, v. –vlaggen (*vlag, als signaal om een loods aan boord te vragen*); **–wezen,** o. (*de loodsdienst in zijn geheel*).

Lood'vergiftiging, v. –en (1 *vergiftiging door lood*[*wit*] *veroorzaakt*; 2 inz. *beroepsziekte van hen, die dikwijls in door lood- of loodoxydehoudend stof verontreinigde lokalen verkeeren*): 1 *– veroorzaakt door looden goten*; 2 *typografen, aangetast door –*; **–wit,** o. (*een wit poeder, basisch loodacetaat*): *– wordt gebruikt als schildersverf, dichtingsmiddel bij gasfitterswerk enz.*; **–zwaar,** bn., bw. (eig. *zoo zwaar als lood*; *erg zwaar*): *een –zware last*; *– drukken*; fig. *dat ligt mij – op het hart*, beklemt mij ten zeerste.

Loof, o. (1 *gebladerte, bladeren, groen* inz. *bladeren van de gewone platte vorm*; 2 plantk. *weefsel van cryptogamen, waarbij zich geen verdeeling in wortel, stengel en blad voordoet*; 3 Z.-N. *rapen*): 1 *– van aardappels*; *het dichte – der boomen*; 2 *korstmossen zijn in het bezit van –*; 3 Z.-N. *– trekken.*

Loof'boom*, m. –en (*bladboom*; *boom met bladeren*, in tegenstelling met naaldboom): *eiken, wilgen, berken enz. zijn –en*; **–dak,** o. –en (*dak van blaren, looverdak*); **–hout,** o. (*loofdragend houtgewas*; *hout van een loofboom*); **–hut,** v. –hutten (*een door loof en takken gevormde hut*; *Israëlietische feesthut* oorspr. *van loof en takken, waarin de Israëlieten volgens de Mozaïsche wet eenmaal per jaar gedurende een zevendaagsch feest moesten wonen, ter herdenking aan het omzwerven in de woestijn*); **–'huttenfeest, –hut'tenfeest,** o. –en (*Israël. feest, in 't begin van October*); z. Deut. 16 : 13–15;

–'**rijk,** bn.; –er, –st (*hebbende veel loof*): *een –e boom*; –'**stil,** bn. (*bladstil*); gew.; –'**werk,** o. (*lofwerk*).

Loog, v.mv. loogsoorten(*oplossing, verkregen door zekere vaste stoffen* [*asch, ertsen, zout enz.*] *met water, soms met andere vloeistoffen uit te trekken of uit te loogen*): *potasch–, soda–*; *het – der zeepzieders, der boekdrukkers*; *het – van wijnsteen*, waarin men zilver reinigt; –'**asch*,** v. ([*plant*]*asch waar loog van gemaakt wordt*); –'**bak,** m. –bakken (*bak voor loogwater in drogerijen*; drukkerij: *bak, waarin de vuile vormen door middel van loog worden gereinigd van drukinkt*).

Loog'borstel, m. –s (bij drukkers: *borstel, waarmee de vuile vormen door middel van loog worden gezuiverd van drukinkt*).

Loog'doek, m. –en (*doek, waarin asch wordt gedaan om deze uit te loogen*): *lauw water gieten over de –*.

Loo'gen*, loogde, h. geloogd (*in loogwater zetten, met loog behandelen*): *katoen, linnen, vlas, hennep –*.

Loog'kuip, v. –en (*kuip voor het loogen*); –**water,** o. (*water met loog*); –**zout,** o. –zouten (eenigszins vero. *naam voor verschillende stoffen*; inz. *gemeenschappelijke naam voor potasch, soda, ammonia*).

I. Looi'en, looide, h. gelooid (gew. *luieren*).

II. Looi'en, looide, h. gelooid (v. dierenhuiden: *met dierlijke, plantaardige of minerale stoffen zoodanig behandelen, dat ze in leder overgaan*; *leder bereiden met looi*): *huiden, het leer –*; *goed gelooid leer*; –**er,** m. –s (*leerlooier*); –**erij',** v. –en (*het looien*; *werkplaats, bedrijf v. d. looier*); –**kuip,** v. –en (*looiersbalie*; *kuip, waarin de huiden worden ingezouten*); –**stof,** v. of –**zuur,** o. (*een der stoffen, die een huid tot leder doen overgaan*; *stof geschikt om bij het looien te worden gebruikt*: *bestanddeel van run, bestanddeel van de bast van verschillende boomen*; *tannine*).

Look*, o. (soorten) –en (*plantengeslacht van de familie der lelieachtigen* bv. Lat. allium: inz. *knoflook, bieslook*): Z.-N. *er is – in de meersch*, onraad; –**saus,** v. –en (*wiensaus*).

Loom*, –er, –st **1** bn. (1 *traag, ongeneigd tot beweging*; *niet vlug voortkunnende*; *met tegenzin geschiedende*; 2 *niet flink, zonder energie*): 1 *– van vermoeienis*; *een – en lam gevoel*; *–e schreden. bewegingen*; 2 *een –e massa*; beursbericht: *ijzer –*, er was weinig vraag naar, flauw; **2** bw. (*op trage wijze, langzaam*; *niet van energie getuigend*): *het rad draait log en –*; –'**heid,** v.: *een lauwe – lag op beemd en dorre wei*; –'**ig*,** bn.; –er, –st (*een weinig loom*): *de ouderdom maakt loomig*.

Loon*, o. –en (1 *vergoeding voor werk*; *salaris*, bezoldiging inz. van lagere ambtenaren, arbeiders enz.; 2 *vergelding voor iets verdienstelijks*: *belooning*; 3 *vergelding voor iets slechts*: *straf*): 1 *het – in natura uitbetalen*; *– ontvangen*; *voor, tegen, om –*; *– naar werken* inz. fig.; *– verzoet de arbeid* inz. fig.; 2 *een dankbare blik was zijn –*; *het eeuwig –*, de hemel; 3 *zijn verdiende – ontvangen*.

Loon'actie, v. (*actie of beweging ten einde een hooger loon te verkrijgen*); –**arbeider,** m. –s (*werkman, die voor een overeengekomen loon arbeid verricht*); –**commissie,** v. (Z.-N. *commissie belast met het vaststellen van salarissen en loonen*).

Loo'nen*, loonde, h. geloond (*loon geven voor verrichte arbeid of bewezen dienst*; *vergoeden*; *vergelden*): *de arbeid – naar verdienste*; *–de arbeid*; *dat loont de moeite* (*niet*); *iets met ondank –*; –**er*,** m. –s (*belooner*): *God is de – van het goede*.

Loon'lijst, v. –en (*officieele lijst met de namen der werknemers en de hun uitbetaalde loonen*): *de –en bijhouden is de plicht der werkgevers*; –**schaal,** v. –schalen; –**schipper,** m. –s (*schipper, die tegen een vast loon voor rekening van den eigenaar met een schip vaart*); z. Zetschipper; –**slaaf,** m. –slaven (verachtelijk: *arbeider* [*die te weinig loon ontvangt*]); –**slachter,** –**slager,** m. –s (*iem., die tegen een vast loon bij particulieren groot- en kleinvee slacht*), vero.; –**standaard,** m. (*bedrag der loonen, dat op een zekere tijd in een bepaalde plaats voor een of meer categorieën van arbeiders geldt*; *de hoogte, waarop het gewone loon staat*): *de – verlagen*; –**stelsel,** o. (*dienstverhouding, waarbij de arbeider tegen loon zijn krachten of diensten ten beste geeft aan een ander*).

Loon'tje, o.: zegsw. – *komt om zijn boontje* = *Boontje komt om zijn –*; z. Boon.

Loon'trekkend, bn. (*loon beurend voor werk of bewezen diensten, gesalarieerd*): *–e dienaren*.

Loop*, m. alleen in bet. 11 –en (1 *het harde loopen, het hollen, de draf*; 2 *het loopen zonder dat er van snelheid sprake is*: *gang, wandeling enz.*; 3 *vlucht* in zegsw.; 4 *de voortbeweging v. e. zaak, een hemellichaam enz.*; 5 *stroom*; 6 *buikloop, diarrhee*; 7 *naam der beweging, die werktuigen volgens hun bestemming maken*; 8 *duur, voortgang*; 9 *strekking, richting, ligging*; 10 *gang, voortgang, ontwikkeling, afwikkeling eener zaak*; 11 *buis of roer v. e. vuurwapen, waardoor het projectiel naar buiten loopt*): 1 *het hert geschoten in zijn –*; *het paard is op de –*, op hol; in N.-Ned. inz. fig. *één van de vijf* (*bij hem*) *is op de –*; Z.-N. *zijn – halen, nemen*, een aanloop nemen; 2 *een flinke – doen*; *een –je maken*; *de – v. e. paard*, wijze van loopen; 3 *met iets op de – zijn, gaan*, aan de haal (met iets, dat men gestolen heeft); 4 *de – der sterren*; 5 *het water de vrije – geven*; *aan haar tranen de vrije – laten*; 6 *roode –*; 7 *de – v. e. uurwerk regelen*; 8 *in de – van dit jaar*; 9 *de – van de dwarsdraden*; 10 *de – der werkzaamheden*; *de – van het leven*; *de – der zaken*; *zijn – moeten hebben*, zijn gang moeten gaan; *een zekere – nemen*, een zekere wending; *de vrije, volle – geven, laten*, niet belemmeren; 11 *de – van een geweer, van een revolver*; *een getrokken –*, met spiraalvormige groeven aan de binnenkant, die de kogel een borende beweging geven; *een gladde –*, zonder groeven; z. Loopje.

Loop'baan, v. –banen (1 [*gedeelte v. de*] *levensweg*; 2 *iems. werkzaamheden, betrekking, betrekkingen door hem bekleed gedurende zijn leven*; *carrière*; 3 *weg v. e. hemellichaam*): 1 *God kent onze – op aarde*; 2 *als letterzetter zijn – beginnen*; 3 *een elliptische –*.

Loop'brug, v. –bruggen (*brug, enkel voor voetgangers*); zie Passerelle.

Loo'pen* 1 liep, h., i. geloopen (de verschillende bet. zijn niet altijd scherp te onderscheiden: 1 *zich met snelheid door middel van de beenen* [*pooten*] *voortbewegen*; 2 *zich door middel van de beenen* [*pooten*] *voortbewegen*: *gaan*; 3 *door loopen maken, ver-*

oorzaken; 4 *zich begeven, zich verwijderen*; 5 van zaken: *zich voortbewegen, voortbewogen worden*; 6 *vloeien, stroomen*; 7 *varen*; 8 van werktuigen: *in werking zijn*; 9 *zich verspreiden*; 10 in het alg. *zich verplaatsen*, zonder dat v. e. plaats eig. sprake is; 11 *naderen*; 12 [*voort*]*duren*; *aan de gang zijn*; 13 *zich uitstrekken, liggen*; 14 *voortgaan, zich ontwikkelen enz.*; 15 *bezitten, blootgesteld zijn aan*): 1 *je zult moeten – om de trein te halen*; – *als een haas, een kievit*; *het liep storm*, druk bezoek; 2 *dat kindje leert –*; *iem. in de weg –*, fig. hinderen; *iem. tegen het lijf –*; *iem. te* (of: *in 't*) *gemoet –*; *er tusschen door –*, fig. niet opgemerkt worden; *trappen –*; *een weg in twaalf minuten –*; 3 *zijn schoenen scheef –*; *zich buiten* (of: *uit de*) *adem –*; *de drempel bij iem. plat –*, (te) dikwijls bij iem. komen; z. ook Slof I; 4 *loop*, [a]) maak dat je wegkomt, [b]) ben je mal, och kom; *loop naar de maan*; *te wapen –*; *college –*, de colleges bijwonen; *het loopt daar druk*, er is veel bezoek; 5 *die fiets loopt goed*; *de maan loopt om de aarde*; *de wind liep naar het Oosten*, draaide; ook: *die weg loopt gemakkelijk, dat biljart loopt goed*; z. ook Rol 1 5; 6 *de Maas loopt naar Rotterdam*; *de tranen liepen haar over de wangen*; ook: *de oogen liepen*; 7 *onze boot loopt zeven mijlen*, legt in vier uur zeven mijlen af; z. ook Vaart 2; 8 *een goed –d uurwerk*; *warm –*, [a]) door te sterke wrijving warm worden, [b]) (voor iets), zich er voor opwinden; 9 *er – allerlei praatjes over hem*; 10 *er – veel kosten op*; *in, door elkaar –*, in elkaar overgaan, moeilijk te scheiden zijn; *ten einde –*; 11 *het loopt tegen de avond*; 12 *contracten hebben –*; 13 *twee evenwijdig –de lijnen*; *die aankoopen liepen over groote sommen*, zich uitstrekken over; z. Rood, Schijf, Streep; 14 *hoe het loopt, ik moet mijn zin hebben*; *de versregel loopt niet*; *in de war –*, raken; 15 *gevaar –*; (*de*) *risico –*; nog: *in zijn ongeluk –*; *in de gaten* (of: *de kijker*, z. ald.) –; *dat is te gek om alleen* (of: *los*) *te loopen*; *laten –*, [a]) vrijlaten, laten gaan, [b]) zich niet meer bemoeien met; *laat hem –, die kan best voor zich zelf zorgen*; z. ook Hoog, Molen, Muur, Stapel, Stal, Vuur; **2** zn. o.: *het op een – zetten*, hard wegloopen.

Loo'pend*, bn.: *een – patiënt*, [a]) die niet behoeft te liggen, [b]) die in staat is zelf naar den dokter te gaan; – *wild*, viervoetig wild; *een – oor, oog*, vocht afscheidend, etterend; *de –e prijs*, koers van de dag; *een –e rekening*, [a]) rekening-courant, [b]) nog niet betaalde rekening; *de –e meter, voet*, strekkende; *het –e jaar, de –e week of maand*, nog niet ten einde; *de –e rente*, nog niet vervallen; – *want*, scheepst. los (over schijven loopend) touw- of kabelwerk, waardoor de raas en de zeilen worden bewogen; – *water*, niet stilstaand; – *schrift*, vlug schrift, dat gemakkelijk en vlug wordt neergeschreven, schuinschrift (verg. cursief), niet-staand; *een –e hand schrijven*, losse, vlugge letters maken, waarbij de pen zich gemakkelijk over het papier beweegt; *de –e zaken afdoen*, nog voorhanden; zegsw. *dat nieuws zal zich verbreiden als een – vuurtje*, zeer snel; *het is in het oog –*, opvallend.

Loo'per*, m. loopers (in het alg. *iem., die loopt*: 1 *snelloopend paard*; 2 *bediende, die voor een vereeniging, kantoor enz. boodschappen doet, boodschaplooper*; 3 *naam van allerlei* [*onderdeelen van*] *werktuigen*; 4 inz. *sleutel, die op verschillende sloten past*; *gebogen ijzeren werktuig, dienende tot het openmaken van sloten*; ook: *straalvormig om een ring geplaatste horlogesleutels*; 5 *lang en smal tapijt* [*in een gang, op een trap*]; 6 jagerst. *poot*; 7 schaakspel: *raadsheer*): 1 *een snelle –*; 2 *hij is – op dat kantoor*; 3 *de – v. e. schaafbank*, loodrecht staand plankje; *de – van een duiventil*, deurtje; 4 *de dieven hadden de deur met een – geopend*; (Z.-N.) Opensteker; 5 *de – der trap*; 6 *de –s van een haas*; z. Haas, o.; 7 *de – slaan*.

Loop'graaf, v. –graven ([*zigzagswijze*] *in de grond gegraven loop of gang, met borstwering, draadversperring enz., om daardoor te kunnen loopen en zoodoende de belegerde vesting te naderen of om zich te kunnen dekken tegen vijandelijk vuur*): fig. *de loopgraven openen*, de vijandelijkheden beginnen.

Loop'gravenoorlog, m. –oorlogen (*positie- of stellingoorlog*).

Loop'-in-'t-lijntje, m. –s (eig. *voortrekker eener schuit*; later: *leeglooper*; ook: *jonge scheepsjongen, matroos*).

Loop'je, o. –s (1 *kleine korte loop*; 2 *kunstje, kunstgreep, foefje*): 1 *na een klein –, sprong hij* (meestal: aanloop); 2 *bij 't rekenen de –s kennen*; *weet jij er een – op?* nog: *hij wil een – met ons nemen*, voor den mal houden.

Loop'jongen, m. –s (*boodschapsjongen*); **–-kat**, v. –katten (in een fabriek enz.: *toestel, waaraan een takel hangt, dat langs een profielijzer wordt voortbewogen ten einde lasten tusschen twee vaste punten, dus steeds in één richting te vervoeren*, bv. *electrische katrol langs de zoldering, met mand er aan tot vervoer van waren*); **–kevers**, m. mv. (*roofkevers* [Lat. carabidae], *die zich door een snelle loop kenmerken*): *de meeste –s zijn nachtdieren*; **–knecht**, m. –s (*looper* bet. 2); **–lantaarn, –lantaren**, v. –en, –s (*draagbare lantaarn*); **–maar, –mare**, v. –maren (*tijding, die zich verspreidt*; vroeger: *naam van vliegende blaadjes met de nieuwste tijdingen, voorloopers der nieuwsbladen*); **–mand**, v. –en ([*teenen*] *mand, van onderen en van boven open, waarin kinderen leeren loopen*), ook, Loopwagen, m. –s.

Loop'meisje, o. –s (*dagmeisje in een zaak of winkel voor de boodschappen*; *hitje*); **–-molen**, m. –s (*in de katoenspinnerij de loopende spinmolen*); **–pas**, m. (mil. *snelle pas, met gebogen knieën*); **–plaats**, v. –en (mil. *exercitieplaats*), vero.; **–plank**, v. –en (*plank om er op te loopen bv. over een kuil*, inz. *plank van boord naar de vaste wal* [*met dwarslatjes op gelijke afstanden bespijkerd*]; *plank buiten langs een spoorwagen*; kegelspel: *plank, waarover de bal loopt*); **–roede**, v. –n (*stang* in tram enz., *waaraan de passagiers zich vasthouden bij het binnenkomen of verlaten van de tram*); **–tijd**, m. (van wissels enz.: *geldigheidstijd*): *wissels met lange –*.

Loop'vogels, m. mv. (*groep van vogels, waarbij het vliegvermogen achteruit is gegaan*; Lat. ratidae): de – hebben krachtige tot loopen ingerichte pooten, bv. *de struisen*.

Loop'vuur, o. (*bij een boschbrand het vranden van op de bodem aanwezige begroeiing*): *door – worden de ondereinden der*

stammen beschadigd; verg. Kroonvuur.
Loor, in de zegsw. *te – gaan*, verloren gaan.
I. Loos* **1** bn. (1 Z.-N. vero. *enkel maar*; 2 *ledig*; 3 van de slaap: *los, niet vast*; 4 *onbetrouwbaar, bedriegelijk, valsch*; 5 *listig, sluw, geslepen*; 6 niet ongunstig; *slim, glad*; 7 *schalksch-ondeugend*; 8 *schijnbaar, niet echt, voorgewend*; 9 *in reserve wordend gehouden*; *waarloos*): 1 *– kruit*, zonder kogels; 2 *een looze noot*; 3 *in een looze slaap liggen*; 4 *verschalken in 't looze net*; *looze schijn*, ijdele; 5 *een looze vos*; *looze bedriegers*; 6 *pastoor, wat zijt gij –*; 7 *Daar was laatst een meisje –, dat wou gaan varen voor een matroos*; 8 *een – alarm*; *een looze deur, zoldering*; spraakk. *een – onderwerp* b.v. het rookt hier; 9 *looze stengen, zeilen*; ook van voorwerpen, tegen, op of onder de eigenlijke scheepsdeelen aangebracht, ter besparing van de eigenlijke: *looze poorten*, borden, waarmee men de geschutpoorten afsluit; **2** bw. (1 *op bedrieglijke, onbetrouwbare wijze*; 2 *op listige, sluwe wijze*; 3 *schijnbaar, voor de leus*): 1 *iem. – bijstand beloven*; 2 *het – verborgen net*; 3 *een – getimmerd schot*; **–heid,** v. –heden (*sluwheid*; *slimheid*; *een slimme, sluwe streek*).
II. Loos*, v. loozen (Z.-N. *long*).
Loos'pijp, v. –pijpen (*afvoerbuis*).
Loot, v. loten (*boomscheut, twijg*; *ent*; fig. *telg*).
Loo'ver*, o. –s, –en (eig. meerv. van *loof*: *het loof der boomen*); z. Loovertje; **–dak*,** o. –daken (*dak van blaren*): **–hut*,** v. –hutten (*loofhut*, z. ald.): *Starings gedicht: De Israëlietische –*; **–tje*,** o. –s (*blaadje geslagen goud of schilfertje bladgoud*, ook van ander metaal of geborduurd): *schoentjes met –s*.
Loo'zen*, loosde, h.geloosd (1 *loslaten*; *slaken*; 2 [*overtollig water*] *laten wegloopen*; *afwateren*; 3 *iem. wegsturen, zien kwijt te raken*; 4 *uitmonden*): 1 *een zucht –*; Z.-N. *een pand –*, inlossen; 2 *het water van een polder –*; 3 *iem. –*; 4 *rivieren, die in zee –*.
Lor, v. lorren (*oude lap*; fig. *prul*; *onbeduidend persoon*): *'t kan mij geen – schelen*, hoegenaamd niets; *een – van een vent*.
Lord, m. –s (Eng. *heer, titel, geplaatst vóór de eigennaam van personen, behoorende tot de hooge Eng. adel, zitting en stem hebbende in het Hoogerhuis en van enkele hooge ambtenaren*); in de aanspreking *My Lord*, verhollandscht tot *Mylord* of *Milord*.
Lor'ding, v. –s (scheepst. *driedraadsch zwaar geteerd garen tot bekleeding der kabels*; ook: *pakkingstof bestaande uit ineengedraaide hennep*); z. Schiemansgaren.
Lord-lui'tenant, m. –luitenants (*titel van den vroegeren onderkoning van Ierland*).
Lord-mayor, m. –s (Eng. *titel v. d. burgemeester van Londen en eenige andere steden*).
Lord'schap 1 o. (*waardigheid van Lord*); **2** v. (*aanspreektitel*), b.v. *Uwe –*.
Lo'rejas, m. –sen (Z.-N. *deugniet, leeglooper*).
Lo'relei, v. (*132 m hooge rots a. d. Rijn, tusschen Oberwesel en St.-Goar*): op de – woonde een nixe v. die naam, die de schippers betooverde door haar gezang (gedicht hierover van H. Heine).
Lorgneeren* (Fr. *beschouwen door een lorgnet* inz. *tooneelkijker*); **lorgnet',** o. –ten (Fr. lorgnette: *neusknijper, knijpbril*). (gn = nj).
Lorgnon', o. –s (Fr. *monocle*; *oogglas voor één oog*; ook: *face-à-main*). (gn = nj).
I. Lo'ri, m. –'s (*„kleine of luie aap", een soort van maki*; Lat. stenops).
II. Lo'ri, m. –'s (Mal. *papegaaiensoort* inz. op de Molukken, in Australië enz. zich kenmerkende door schitterende kleuren).
Lor'keboom*, m. –en; ook: Lork; z. Lariks.
Lor'kenlaan, v. –lanen (*laan van lariksen*).
Lor're, v. (vervorming van Lori **II**: *naam, waarmede men een papegaai aan- of toespreekt*); verkl. *lorretje*, o. –s; zegsw. *hij is van lorretje gepikt*, niet goed snik. Opm. Misschien is *Lorretje = Lotje*, z. ald.
Lor'regoed, o. (*prullegoed*); **-kraam,** v. –kramen (*kraam met allerlei rommel*).
Lor'ren, lorde, h. gelord (1 *bedriegen, bedotten*; 2 Z.-N. *smokkelen*): 1 *hoe lang u zelven –? 2 sigaren –*.
Lor'rendraaien, lorrendraaide, h. gelorrendraaid (*bedriegen*; *smokkelen, sluiken*); **–draaier,** m. –s (*bedrieger*; *smokkelaar*); **–draaierij',** v. –en (*bedriegerij*; *smokkelarij*).
Lorrepijperij', v. –en; z. Snorrepijperij.
I. Lor'rie; zie Lori **II** en Lorre.
II. Lor'rie, v. lorries (**Eng.** lorry: *laag werk- of dienstwagentje op rails van spoorwegen*): een – wordt o. a. door de inzittenden door middel van duwen, trappen voortbewogen.
Lor'rig, bn., bw.; –er, –st (*nietswaardig, onbeduidend, prullig*): *– werk, – maaksel*.
Lo'rum, v.: zegsw. *in de – zijn*, [a]) in de war, verbijsterd, in de boonen zijn, [b]) dronken.
I. Los, m. lossen (*lynx: katachtig roofdier met korte staart, vrij hooge pooten en pluimpjes op de ooren, in N.-Europa en N.-Amerika*; Lat. felis lynx).
II. Los, losser, lost **1** bn. (1 *niet bevestigd*; *afzonderlijk*; 2 *niet stevig vastzittend*; *licht kunnende bewegen, losraken*; *niet stijf, slap*; 3 *niet dicht, niet aaneengesloten*, van aarde enz.; 4 *enkel* [*maar*]; *niets dan*; 5 *op zich zelf* [*staande*]; 6 *vrij van*; *niet gehecht aan*; 7 van geld: *niet vastgezet, niet op hypotheek enz.*; 8 *onsamenhangend*; 9 *sierlijk*; *ongedwongen*; 10 *lichtvaardig*; *wuft*; nog sterker: *onzedelijk, losbandig*; 11 *onzeker, twijfelachtig, vaag*; 12 van de slaap: *licht, niet vast*; 13 van het weer: *veranderlijk*): 1 *de hond is –*; *moeder, moeder de beer is –*, in vrijheid; *los!* laat los b.v. tot een jachthond; *een – papiertje*; *–se banden voor dit werk*; zegsw. z. Steekje; *– en vast*, roerend en onroerend; *alles wat – en vast is*, alles; *–se centen, dubbeltjes*, enkele, afzonderlijke centen; *mijn schoenen zijn –*, niet vast- of dichtgebonden, -geregen enz.; 2 *het paard zijn ijzer is –*; *het zaad zit – aan de plant*; *–se haren*, [a]) niet opgestoken, [b]) niet stevig vastgemaakte; *een –se tand*; *een –se hoest*; zegsw. z. Schroef; *met –se teugel*, niet stijf gespannen, dus: in volle vaart; *een –se tong*, fig. babbelachtig met de bijgedachte aan kwaadspreken; *een – gewaad*, niet nauwsluitend; 3 *–se turf*, tegenstelling met vaste turf; *wat –se aarde*; 4 *– kruid*, zonder kogel, ook: *een –se patroon*; *een –se locomotief*, zonder wagens; *auto door een –se locomotief gegrepen*; 5 *een –se inval*; *– werk*, tijdelijk; *een –se werkman*, tot het niet vast personeel behoorend; 6 *– van het aardsche*; 7 *rente schuldig zijn van – geld*; *–se schulden*, niet door hypotheek gedekt; 8 *–se aanteekeningen*; 9 *een –se houding*; *een –se stijl*; 10 *–se zeden*; 11 *iets op –se gronden beweren*; *een – gerucht*; 12 *een –se slaap*, een hazenslaap; 13 *– weer*;

nog: *er op –*, [a]) met kracht en opgewektheid naar iets toe, op iets af, [b]) flinkweg, zonder zich te geneeren; 2 bw. (*op een wijze, die los is* in alle bet.): *er – papier tusschen leggen; het touw – in de hand houden*, niet stevig; *de sigaren zijn te – gerold*, met te veel tusschenruimte; *het tissuutje stond haar – en bevallig; ergens – overheenloopen*, vluchtig; *er werd daar – geleefd*, op onzedelijke, losbandige wijze; in samenst. met een ww. aaneen te schrijven, ook de leden der volt. deelw. b.v. Losbarsten, losgebarsten; al deze samenst. zijn scheidbaar.

Los'baar, bn. (*afgekocht, gelost kunnende worden*): *–bare panden in een lommerd; –bare obligaties*, die zijn uitgeloot.

Losban'dig, bn. en bw.; –er, –st (*ongeregeld, ongebonden, onzedelijk*): *een – leven leiden; – leven*; **–heid,** v. –heden.

Los'barsten, barstte –, i. losgebarsten (1 *door barsten breken, losgaan*; 2 *plotseling met hevigheid te voorschijn komen, barstend breken, uitbreken, ontstaan*); ook: Losbersten: 1 *de hoepels van een vat kunnen –*; 2 *een onweder kan –*; *in scheldwoorden, in tranen –*; **–ing,** v. –en: *de – der zware kanonnen deed de omtrek dreunen.*

Los'binden, bond –, h. losgebonden (*losmaken*): *een strik –, een kouseband –.*

Losbla'dig, bn. (1 boekhoud. *met losse bladen*; 2 plantk. *met onderling niet samenhangende blaren*): 1 *een kantoorboek, waaruit de pagina's welke vol beschreven zijn, verwijderd kunnen worden is –*; 2 *een –e kelk.*

Los'bol, m. –bollen (*een lichtzinnig persoon; doordraaier, zwierbol*).

Los'branden, brandde –, h. (1), i. (2) losgebrand (1 *afschieten, afvuren*; 2 *afgeschoten worden*): 1 *een kanon –, een mortier –*; 2 *de kanonnen brandden los.*

Los'breken, brak –, h. (1), i. (2, 3, 4) –gebroken (1 *door breken los doen worden* b.v. *met een breekijzer enz. losmaken, afscheiden*; 2 *door breken zich losmaken, bevrijden* [*uit de boeien, gevangenis*]; 3 *door breken, brekende losgaan*; 4 *met geweld in beweging komen; plotseling met hevigheid uitbarsten* eig. en fig.): 1 *planken, steenen –*; 2 *de hond is –gebroken*; 3 *de touwen braken los*; 4 *het onweer brak los; het scheen of de hel was losgebroken.*

Los'ceel*, v. –ceelen (scheepst. *vergunning, om een schip te ontladen*).

Los'gaan, ging los, i. –gegaan (1 *los worden, niet meer verbinden, niet meer houden*; 2 met *op*: *afgaan op, zich richten op* [inz. met kracht en opgewektheid]; *aanvallen*; fig. *krachtig en opgewekt beginnen*): 1 *de biezen der stoelen waren –gegaan; de lijm is losgegaan*; 2 *ik ging met een mes gewapend op den Atjeher –; dat gaat er op –, opgelet!*

Los'geld, o. –en (1 *vrijkoopgeld, losprijs*; 2 *geld te betalen voor het recht een schip enz. ergens te lossen*): 1 *– voor krijgsgevangenen*; 2 *heffing van haven-, lig- en losgelden.*

Los'gooien, gooide –, h. losgegooid (scheepst. *gooiende* [*snel*] *losmaken*): *de kabels –.*

Los'heid, v. –heden (*de eigenschap of de toestand van los te zijn*): *te weinig – van de bodem; de – van alle verband; – van zeden.*

Los'hoofd*, m. en v. –en (*iem., die lichtzinnig is*, minder ongunstig dan *losbol*).

Los'jes, bw. (1 *zonder stevig vast te zitten, niet hecht*; 2 *zonder stijfheid*; 3 *op lichtvaardige of lichtzinnige wijze*): 1 *een tribune – in elkaar timmeren; pijpen, die ze – bij de kop tusschen de vingers houden; een – geknoopte das*; 2 *– neergevallen op een sofa*; 3 *de bezwaren niet zoo – opnemen*; zegsw. *ergens – overheenloopen*, vluchtig iets zonder veel ernst doen of behandelen.

Los'komen, kwam –, i. –gekomen (1 *uit gevangenschap enz. vrij worden*; 2 *vrijkomen van iets, waarmee het verbonden is*; 3 *beweeglijk worden*; 4 *vrij worden, vrijkomen; beschikbaar worden enz.*; 5 van personen en zaken: *in beweging komen, zich gaan vertoonen*; 6 *zijn innerlijk, zijn gevoelens uiten*): 1 *gisteren is hij –gekomen*; 2 *uit eigen kracht kwam het schip –; de hoest komt los*; 3 *zijn tong kwam – na het derde glas wijn*; 4 *de kapitalen, die dan –*; 5 *de salade komt nu los*; 6 *'n oogenblik kwam hij –, maar niet lang.*

Los'koopen*, kocht –, h. losgekocht (*door koopen bevrijden*): *slaven –.*

Los'kop, m. –pen (Z.-A. *alleenstaand kopje*).

Los'laten, liet –, h. –gelaten (1 *de vrijheid geven, in vrijheid stellen; niet meer vasthouden; niet meer tegenhouden*; 2 *laten gaan; met rust laten*; 3 *prijsgeven, niet meer omzien naar*; 4 *los worden, niet meer houden*): 1 *iem. – wegens gebrek aan bewijzen; laat mijn arm –; de hond –*; 2 *ik laat u niet –, voordat gij mij alles verteld hebt; niets –*, niets zeggen, wat een ander gaarne verneemt, gesloten zijn; *niet –*, aanhouden; 3 *indien ik hem loslaat, gaat hij te gronde*; 4 *die gom of lijm laat –.*

Loslij'vig, bn.; –er, –st (*[te] gemakkelijke ontlasting hebbend, aan diarrhee lijdende*).

Loslip'pig, bn.; –er, –st (*gaarne sprekende, niet kunnende zwijgen*): *een –e Fransche minister*, (kleine) geheimen verklappend.

Los'loopen*, liep –, h., i. –geloopen (1 *vrij* [*rond*]*loopen*; 2 *door loopen los, onvast worden*; 3 fig. *zonder eenige band zijn*): 1 *–de honden worden doodgeschoten*; zegsw. *dat is te gek om – te loopen*, te gek, dat kan niet; 2 *het voorwiel is –geloopen*; 3 *een –d jong mensch*, ongehuwd; nog: *dat loopt wel –* (of: *dat zal wel –*), het komt wel te recht; **–maken,** maakte –, h. losgemaakt (*maken, dat iem. of iets los wordt*): *een hond –, een touw –, een knoop –*; fig. *de wijn zal de tongen –*, de lui spraakzaam doen worden.

Los'plaats, v. –plaatsen (scheepst. *havenplaats, waar een schip zijn lading lost*, inz. waar een douanepost is gevestigd; in het alg. *plaats, plek, waar lading uit vaar- of voertuigen gelost wordt* b.v. *een kade, perron*): *los- en laadplaatsen op de stations.*

Los'prijs, m. –prijzen (*losgeld* in bet. 1).

Los'raken, raakte –, i. losgeraakt (*los worden, loskomen, de vrijheid krijgen*); **–rukken** rukte –, h. losgerukt (*met een ruk losmaken*); refl. *zich –*; **–scheuren,** scheurde –, h. losgescheurd (*door te scheuren losmaken, losrijten*): *een enveloppe –*; refl. *zich –*, zich (met moeite en kracht) losmaken.

Löss, v. (Duitsch: *uit fijne stof- en kleideeltjes bestaande grondsoort*): *– vindt men in Limburg; de – in Galicië.*

Los'sen, loste, h. gelost (1 *een pand weer in zijn bezit krijgen door terugbetaling van het daarop geleende geld: inlossen, weder inkoopen*; 2 *ontladen*; ook: *ontladen worden*; 3 *afschieten* zoowel v. e. schot als v. e. schiet-

geweer): 1 *panden in de lommerd* –; *een schuld* –; *zijn woord* –, gestand doen; 2 *de pulp* –; *de schepen kunnen daar* –, ontladen worden; 3 *een schot* –; *lost de mortieren!*

Los'ser, m. –s (Bijb. zie *Goël*).

Los'spil, o. –spillen (*windas, bij het lossen gebruikt*).

Los'weg, bw. (*vluchtig; oppervlakkig, zoo maar; nonchalant*): *iets – zeggen, schrijven.*

Loszin'nig, bn. en bw.; –er, –st (*lichtzinnig*).

I. Lot, o. loten (1 *spruit, boomscheut, jonge tak; stek, ent;* 2 *houtgewas op griendland*): 1 *St.-Janslot, eikenlot;* meer Loot; 2 *te koop het uitmuntend gewassen – in de buitenpolder.*

II. Lot, o., in bet. 1, 3, 8 loten (1 *van een merk voorzien voorwerp, dat met andere gelijksoortige neergeworpen of getrokken wordt uit een aantal gelijksoortige, om een beslissing te geven;* 2 *een lot* in bet. 1, *dat aangeeft, wie al of niet een prijs, een geldsom zal krijgen;* [*bewijs*]*aandeel in een loterij; loterijbriefje;* 3 *de fortuin;* 4 *noodlot;* 5 *aandeel, prijs door het lot* in bet. 1 en 2 *toegewezen;* 6 *toestand, levensomstandigheden, wedervaren, levenslot* inz. met een genit. of een bezit. vnw.; 7 met schot: *belasting;* 8 *naam v. e. bepaalde hoeveelheid*): 1 *het – wijst aan, bepaalt, beslist; het – werpen;* zegsw. *het – is in de schoot geworpen,* de beslissing is nabij, Spreuken 16 : 33; 2 *het hoogste* –, fig. de belangrijkste zaak, *een twintigste* –; verkl. lotje, lootje; 3 *het – der wapenen was mij gunstig; een speling v. h.* –; 4 *het ijzeren* –; 5 *mij viel het – te beurt;* zegsw. *een – uit de loterij,* fig. meevaller, bijzonder geluk; 6 *hem was het – beschoren; het gewone – van; een droevig* –; *iem. aan zijn – overlaten;* (*on*)*tevreden zijn met zijn* –; 7 zegsw. *schot en – betalen,* zie Schot **III** 14; 8 *twee loten Leghorns; het voorbrengen van een – vossen,* een vierspan; nog: Z.-N. *lotje trekken,* strootje.

Lo'teling, m. –en (*jongeling, die gaat loten, of pas geloot heeft*): *dronken –en.*

Lo'ten, lootte, h. geloot (1 krijgsdienst: *een lot of nummer trekken;* 2 *door loten verkrijgen;* 3 *door het toeval, loting laten beslissen; trekken*): 1 *ik moet heden – voor de militie;* 2 *een koek* –; *de gelote koek;* 3 *om iets* –; *er werd geloot, wie mocht kiezen.*

Lo'tenleening*, v. –en (*leening met geen of geringe rentebetaling, doch met kans op prijzen, die v. d. bespaarde rente gekocht zijn*).

Lo'teren, Z.-N. = Leuteren, bet. 1–3.

Loterij', v. loterijen (1 *gelegenheid, mits men een lot heeft, mede te dingen naar prijzen, waarbij de winners door het lot worden aangewezen of eenige andere kansbepaling;* 2 fig. *van zaken, waaraan iem. deelneemt en waarin hem iets ten deel kan vallen; onzeker toeval*): 1 *in de – spelen,* staatsloterij; 2 fig. *meermalen is een examen een* –, onzeker.

Loterij'briefje, o. –briefjes (*bewijs van aandeel in een loterij met een nummer, lot*); **–lijst,** v. –en (*lijst van prijzen of nieten*); **–wet,** v. –wetten (*wet van 1905, houdende bepalingen betreffende loterijen*).

Lot'genoot*, m. en v. –en, vr. ook: **–e*** (*persoon, die hetzelfde lot heeft als het lot v. e. ander of anderen*); **–geval,** o. –gevallen (*voorvallen, gebeurtenissen, die iem. door het lot worden beschikt,* inz. in het mv.; *avonturen*): *de –len van Klaasje Zevenster,* roman van Jacob van Lennep (1802–'68).

Lo'ting, v. –en (*het loten*): mil. *in de – zijn gevallen,* dienstplichtig zijn.

Lot'je, ook **Lor'retje,** o.: zegsw. *hij is van – getikt,* van lorretje gepikt; zie Lorre.

Lots'bedeeling*, v. –en (*wisseling van geluk en ongeluk in het leven, lot*); **–bestel,** o. (*besturing van het lot*); **–verbetering,** v. (*verbetering van positie*); **–verwisseling,** v. –en (*verandering van levensomstandigheden, van het lot v. e. persoon of zaak*).

Lot'to, o. –'s (It. eig. lot: *soort van loterij, met een inzet op een of meer der getallen van 1–90 of een bepaalde combinatie van die getallen;* kinderspel: *kienspel, nommer- of getallenloterij*); **–spel,** o. –spellen.

Lo'tus, m. –sen (Gr. lotos: *Aziatische of Egyptische waterlelie*); **–bloem,** v. –en: *de – is de heilige bloem der Boeddhisten.*

Loudspeaker, m. –s (Eng. *luidspreker*).

Louis' (Fr. *Lodewijk*); **Louis d'or',** m. (*Fransche goudmunt,* 20 franken), enkelv. = mv.

Lou'pe, v. loupen (Fr. *hand-vergrootglaasje*), ook Loep: *iets onder de – nemen,* met nauwkeurigheid bekijken of bestudeeren.

Lou'ter, bn. en bw.; –der, –st (*onvervalscht, zuiver, rein*): *– goud, de –e waarheid; het zijn – praatjes,* niets anders dan.

Lou'teren, louterde, h. gelouterd (*zuiveren, reinigen;* van metalen: *affineeren;* ook van glas; fig. *van gebreken. smetten ontdoen; veredelen*): *goud – in de smeltkroes;* fig. *zijn smaak* –; *door tegenspoed gelouterd.*

Lou'tre, Fr. **1** v. –s (*otter*): *de – levert kostbaar pelswerk;* **2** o. (*loutrebont*); als bn. z. Alpaca, opm.

Lou'vre, o. (Fr. *paleis van Frans I te Parijs,* + *1541 begonnen, thans rijksmuseum*).

I. Louw, m. (*afkorting van Laurens*).

II. Louw, v. louwen (*zeelt*), gew., Z.-N.

Louw'maand, v. –en (*Januari*).

Lo'ven, loofde, h. geloofd (1 *prijzen,* ietwat vero.; 2 van God, zijn werken enz.: *verheerlijken;* 3 van een koopwaar: *voor zekere prijs te koop aanbieden,* eig. *de goede hoedanigheden prijzen van*): 1 *roemen, eeren en* –; 2 *de Godheid* –, verheerlijkend danken; *God zij geloofd;* 3 zegsw. *na veel* (of: *lang*) *– en bieden* (dit laatste doet de kooper).

Loyaal', bn. en bw.; –aler, –st (Fr. loyal: *getrouw, oprecht; verknocht aan zijn vorst en zijn land; rond en eerlijk*): *– handelen.*

Loyaliteit', v. (*getrouwheid aan vorst, wet en plicht; rechtschapenheid*). (y = j).

Lub, lub'be, v. lubben (*plooisel; halskraag, soort van manchet*), vero.; zie Lob **I.**

Lu'cas, Lu'kas, m.; z. Sint-Lucas.

Lucht 1 v., inz. bet. 2, 6, 7 –en (1 *gas, voornamelijk uit stikstof en zuurstof bestaand;* 2 *het geheel van genoemde stof, dat de aarde omgeeft, een gedeelte er van boven een bepaalde plaats of streek; dampkring;* 3 *deel van de dampkring onmiddellijk bij de aarde,* inz. *in een zekere streek; atmosfeer;* 4 *hoeveelheid ingeademde lucht in* bet. 1; *adem;* 5 *buitenlucht;* 6 *uitspansel;* 7 *wolkgevaarte; zwerk; bui;* 8 *damp;* 9 *reuk, geur; stank;* 10 wijnhandel: *gas, dat zich ontwikkelt door de verbranding van gezwavelde reepen*): 1 *het soortelijk gewicht van* –; *samengeperste* –; 2 *blootgesteld aan de* –; *de – wordt ijler bij het opstijgen; in de – springen, vliegen; met zijn beenen in de* –, in de hoogte; *in de – zweven,* [a]) boven het alledaagsche verheven, [b]) onzeker zijn; *in*

de – schermen, z. Schermen 3; *dat hangt in de lucht*, [a]) is onzeker, [b]) dreigt los te komen; *uit de – komen vallen*, geheel onverwachts ergens aankomen; *de kou is uit de –*, fig. er is geen gevaar meer; Z.-N. *uit de – vallen*, onthutst zijn; z. ook Grijpen, Kasteel; 3 *droge, versche, zuivere –*; *de – in ziekenzalen ververschen*; *verandering van –*; 4 *geen – krijgen*; *iem. – geven*, fig. opluchten; *aan zijn gemoed – geven*, uiten, wat daarin omgaat; *aan zijn tranen – geven*, ze laten vloeien; *– scheppen*, fig. zich uiten; 5 *behoefte hebben aan –*; *– happen*; inz. als verkleinw. collectief: *een –je scheppen*, wat frissche lucht buiten inademen, een kleine wandeling doen; 6 *hij staarde naar de –*; *blauwe –*; *er is geen wolkje* (of: *vuiltje*) *aan de –*, z. Wolk; *het onweer is niet van de –*, fig. er dreigen voortdurend onaangenaamheden; *een gat in de – slaan*, de handen ineenslaan van verwondering, hoogst verwonderd zijn; schilderk. *de – van dat landschap is mooi*; 7 *er hangt daar een zwarte –*; 8 *een dik-warme – van vettig eten*; 9 *een – van zwavel, gas, tabak*; *de – van iets niet verdragen*; *de hond kreeg de – van het wild*; *de – krijgen van*, fig. kennis krijgen van; *daar is een –je aan*, die zaak is niet pluis; 10 *een heele riem – is noodig voor deze Bordeaux*; nog: *dat zit in de –*, [a]) v. e. ziekte, [b]) dat is zoo de geest van de tijd; *een andere – opzoeken*, klimaat (z. bet. 3); **2** bn. (*luchtig*): *een – jasje*; *een –e kamer*, licht, vroolijk; *iets – opnemen*, licht; *met –e zwier*, los.

Lucht'aanval, m. –len (mil. *aanval met vliegtuigen of luchtschepen, het werpen van bommen uit vliegtuigen op steden, forten enz.*); **–bad**, o. –baden (*het aan de lucht blootstellen v. h. naakte lichaam*); verg. Zonnebad; **–bal**, m. –ballen (*bal in appel- of peervorm v. e. lichte, ondoordringbare stof, die met een licht gas gevuld wordt en daardoor opstijgt*; ook: *een soort van lichte turven*); ook: **–ballon**, m. –s of **–bol**, m. –len, vroeger Montgolfière; **–band**, m. –en (*holle wielband van rubber* uitgevonden in 1888 door John Dunlop, z. ald.); **–bel**, v. –bellen (*blaasje in of op vloeistoffen*); **–bol**, m. –bollen (*luchtbal[lon]*); **–cel**, v. –len (*longblaasje*); **–dienst**, m. –en (*dienst als luchtvaarder; geregelde luchtvaart tusschen twee aangegeven punten*): *de – tusschen A'dam en Parijs*; **–dicht**, bn., bw. (*geen lucht doorlatende*): *een –e sluiting*; z. Hermetisch.

Lucht'druk, m. (*de druk door de lucht in verschillende richtingen uitgeoefend*; inz. *de loodrechte druk door de dampkringslucht uitgeoefend*): *de benzine staat onder –*; *de – neemt met de hoogte af*; z. Atmosfeer.

Luch'ten, luchtte, h. gelucht (1 *lucht geven aan*; *uiten*; 2 spottend: *ten toon spreiden, geuren met*; 3 *ter opfrissching, droging enz. aan de buitenlucht blootstellen*; 4 van wijnvaten: *zwavelen*; z. Lucht **1**, 10; 5 *ruiken*; alleen fig. in zegsw.): 1 *zijn hart, gemoed –*; ook: *zijn haat –*; 2 *zijn kennis van het Fransch* – (of: *te – hangen*); 3 *het beddegoed –*; *het schoollokaal –*; 4 *wijn(vaten) –*; 5 zegsw. *iem. niet mogen* (of: *kunnen*) *– of zien*, niet kunnen verdragen, eig. hem niet kunnen ruiken noch zien.

Luch'ter, m. –s (*kandelaar, lichtdrager; lichtkroon*; op visschersvaartuigen: *lantaarn*); lit. t., gew.

Lucht'foto, v. –'s (*uit de lucht* inz. *uit een vliegtuig genomen foto*): *een – van de nieuwe IJselbrug*.

Lucht'gat, o. –gaten ([*gemaakte*] *opening, om de lucht te doen doordringen of te verwijderen*).

Lucht'geest, m. –en; z. Sylphide.

Lucht'gesteldheid, v. –heden (1 *gesteldheid van de lucht of atmospheer op een bepaald tijdstip*; 2 *klimaat*): 1 *de – doet mij vreezen voor een bui*; 2 *de warmere – werkte gunstig*.

Lucht'gevecht, o. –en (eig. *gevecht in de lucht* inz. *met vliegtuigen*).

Lucht'hart*, m. en v. –en (*vroolijke Frans*).

Luchthar'tig, –er, –st **1** bn. (*opgeruimd, geen zorg of ernst kennende, zich niet druk makende; de zorgen van zich afwerpende*): *de –e Franschman*; **2** bw. (*zonder zorg, zonder zich druk te maken; onbedachtzaam, lichtvaardig*): *– over bezwaren heenstappen*.

Luch'tig, –er, –st **1** bn. (1 *niet dicht, niet compact*; 2 van kleeren: *niet benauwd, warm zittende*; 3 *aan de buitenlucht blootgesteld, frisch, open; niet benauwd, bedompt*; 4 *gemakkelijk zich bewegende; licht*; ook van bewegingen, standen; 5 *los, niet stijf*; 6 *opgewekt; onbezorgd*; ong.: *lichtvaardig*): 1 *– vanillegebak*; 2 *een – Engelsch hemd*; 3 *een – en hoog lokaal*; 4 *een – danser*; *een –e pas*; 5 *in een –e strik samengehouden*; 6 *een – gebaar*; *–, wuft en oppervlakkig*; *op –e toon*; *een – hart*; **2** bw. (1 *losjes, niet dicht opeen*; 2 van kleeren: *zoo, dat de lucht door de kleeding heen kan spelen*; 3 *aan de buitenlucht blootgesteld, frisch, koel*; 4 *vlug, niet zwaar of log*; 5 *losjes, zwierig*; 6 *opgewekt, onbezorgd*; ook ong.): 1 *– in een zakdoek geknoopt*; 2 *– gekleed*; 3 *– gebouwd*; 4 *– over de tafel springen*; *– over iets heenloopen*, niet met de noodige ernst behandelen; *– over iets heenstappen*, iets, dat een bezwaar zou kunnen zijn, in het geheel niet als zoodanig tellen; 5 *– omhoog rijzende gebouwen*; 6 *niet te – over iets denken*; als bw. ook Luchtigjes.

Lucht'je; zie Lucht **1**, 9 (voorbeelden).

Lucht'kasteel*, o. –kasteelen (*schoone toekomst, verwachting zonder genoegzame grond; hersenschim*): zegsw. zie Kasteel; **–klep**, v. –pen (*klep boven in een luchtbol, waardoor men gas kan laten wegstroomen*, ook, *bij stoomketels, pompen; ventilator*); **–koker**, m. –s (*koker om de lucht in een vertrek, kelder, schacht enz. te ververschen*); **–kolom**, v. –men (nat. *hoogte van lucht boven eenig vlak*); **–kuur**, v. (*geneeswijze, die hierin bestaat, dat de zieke voortdurend in de frissche lucht moet zijn*); **–laag**, v. –lagen (*laag van lucht*; inz. *gedeelte van de dampkring evenwijdig met de aardoppervlakte, en waarin de lucht van ongeveer gelijke dichtheid is*): *de bovenste –lagen worden ijler*.

Lucht'ledig **1** bn. en bw. (*zoo ledig, dat er bijna geen of geen lucht is*): *een –e bol*; **2** o. (*de luchtledige ruimte*); ook: –le'dig.

Lucht'lijn, v. –en (*regelmatige route van vliegtuigen*).

Lucht'perspomp, v. –en (nat. *toestel*): de – dient om de lucht in een ruimte te verdichten, b.v. de fietspomp.

Lucht'pijp, v. –en (ontl. *pijp of buis, waardoor de lucht wordt in- en uitgeademd*; inz. *de buis, die van het benedeneinde der keelholte omlaag gaat*; bij werktuigen enz.: *buis, waardoor lucht wordt aan- of afgevoerd*); **–**

pomp, v. –en (nat. *toestel om de lucht, in een bepaalde ruimte* b.v. *een glazen klok, besloten, zooveel mogelijk te verdunnen*; ook: *pomp, waarmee lucht in een ruimte wordt gepompt*): de – werd in 1650 in Maagdenburg door Otto von Guericke uitgevonden; **–post,** v. (*het vervoer der post per luchtschip*): *verzend per –*; **–postverbinding,** v. –en (*de verbinding per luchtschip van steden en landen tot het transporteeren van brieven, pakketten*); ook: –postverkeer; **–postzegel,** m. –s (*postzegel voor luchtpost*): *–s ter waarde van ƒ 0,40, ƒ 0,75*; **–recht,** o.: *– extra verschuldigd boven het gewone port*; **–reis,** v. –zen (*reis met een luchtschip of een vliegtoestel*); **–reiziger,** m. –s (*persoon, die een luchtreis doet,* inz. *iem., die hier zijn beroep van maakt*); **–ruim,** o. (*dampkring*); **–scheepvaart,** v.; zie Luchtvaart; **–schip,** o. –schepen (*groote* [*bestuurbare*] *luchtballon, of groot vliegtuig voor het luchtverkeer*): *militaire –schepen*; **–schipper,** m. –s (*bestuurder, lid der bemanning, van een luchtschip*).

Lucht'schommel, m. –s (*hooggaande kermisschommel*).

Lucht'schroef, v. –schroeven (*schroef om een luchtstroom te doen ontstaan; schroef, die door snel in de lucht rond te draaien, de vliegtuigen in beweging brengt; propeller*).

Lucht'spiegeling, v. –en; z. Fata-morgana; **–steen*,** m. –en (vertaling van Gr.-Lat. aërolithus: *meteoorsteen*); **–streek,** v. –streken (*e. gedeelte v. d. dampkring,* inz. *v. d. dampkringslucht dicht bij de aarde; elk der vijf aardgordels, begrensd door de poolcirkels en de keerkringen;* in het alg. *klimaat*): *de beide koude–streken; de heete –*; **–stroom*,** m.–en (*stroom van* [*dampkrings*]*lucht*): *een koude– drong het vertrek binnen*; **–vaart,** v. –en (*het varen per, geregeld vervoer door luchtschip of vliegtoestel*): *de moderne –*; **–vaartlicht,** o. –en (*oriënteerende nachtverlichting op bepaalde punten langs de route voor vliegtuigen*): *het – Muiderberg*; **–vaartmaatschappij,** v. –en: *de Koninklijke –*; **–vaartuig,** o. –en (*ballon, vliegtuig, waarmee men zich door de lucht kan bewegen*); **–verheveling,** v. –en (*luchtverschijnsel; al wat i. d. dampkring zoo al ontstaat, vergaat*): *regen, sneeuw, onweer enz. zijn –verhevelingen*; **–verkeer,** o. (*het verkeer per luchtschip of vliegtuig*): *– tusschen Parijs en Amsterdam*; **–verschijnsel,** o. –s, –en (*natuurverschijnsel, dat zich vertoont* [inz. *op het gebied van het licht*] *in de dampkring, atmosferisch verschijnsel*): *het Noorderlicht en andere –s*; **–verversching*, v.**: *voor – zorgen*; **–vloot,** v. –vloten (*luchtschepen en vliegtuigen, een min of meer tactisch geheel vormende*; inz. *de gezamenlijke* [*militaire*] *luchtschepen en vliegtuigen v. e. land*): *de Fransche –*; **–vochtmeter,** m. –s; z. Hygrometer; **–vormig, –vor'mig,** bn. (*gasvormig*): *–e vloeistoffen,* gassen; **–weerstand,** m. (mil. *weerstand der lucht, inwerkend op een afgeschoten projectiel*): *de – is van invloed op de schootsverheid*; **–weegkunde,** v.; zie Aërostatica; **–weg,** m. –wegen (*weg v. e. luchtvaartuig*; vero. *strottenhoofd*; in het mv. *gezamenlijke organen, waardoor de lucht in de longen komt en ze verlaat*); **–wortels,** mv. (*wortels, boven de grond uit de stam te voorschijn komend of wel vrij afhangend en* inz. *dienend om water uit de lucht in te zuigen* [*orchideeën*], *of wel in de bodem dringend en met hun zijwortels dienend als steun* [*steltloopers*]).

Luci'de, bn. (Fr. [Lat. lucidus v. lux = licht]: *helder, klaar*): *– oogenblikken.*

Lu'cifer, m., in bet. 4 –s (Lat. eig. *lichtdrager*: 1 *de naam van den opperste der Engelen vóór de opstand* [bij Vondel: *Stedehouder Gods*], *later v. d. vorst der duivelen*; 2 *de morgenster*; 3 dichtk. *drama van Vondel, waarin de val van Lucifer wordt voorgesteld*; 4 in Engeland met de zaak uitgedachte naam van een *strijkzwavelhoutje of -stokje; wrijfvuurhoutje*): 1 *– droeg de morgenster aan het voorhoofd*; 2 *Venus heet als morgenster –*; 3 *– lezen, – opvoeren*; de – verscheen in 1654, later meenden sommigen er een politieke allegorie in te zien; 4 *een doosje –s; vonkvrije–s; Zweedsche–s* (zonder phosphor).

Lu'cifersdoosje, o. –s (*doosje voor lucifers*); **–fabriek,** v. –en; **–jongen,** m. –s ([*arme*] *jongen, die lucifersdoosjes vent*); **–standaard,** m. –s (*toestelletje, om een lucifersdoosje op te bevestigen*).

Lucratief', bn.; –tiever, –st (Fr. [Lat. lucrativus v. lucrum = winst]: *winstgevend; voordeelig*): *een –tieve betrekking.*

Lucre'tia, v. **1** gesch. Rom. vrouw, die zich doorstak, omdat haar eer geschonden was door den zoon van Tarquinius Superbus, zie ald.; **2** een kuische vrouw.

Luc'tor et emer'go (Lat. *Ik worstel en kom boven: devies van het wapen v. Zeeland*).

Lucul'lus-maal, o. (Rom. *luisterrijk gastmaal*): Lucullus (106–56 v. C.), consul van Rome, een lekkerbek en fijnproever; *een –– of lucul'lisch maal,* weelderig.

Ludolphiaansch'*, bn.: *het – getal, π (pi)* = 3,1415926.... door Ludolf van Keulen in 35 decimalen berekend, 1586. (ph = f).

Lugu'ber, bn. en bw.; –der, –st (Fr. [Lat. lugubris]: *akelig; naar; jammerlijk, huiveringwekkend*): *een –e vondst, dit lijk; –leeg.*

I. Lui, m. mv. (verkort uit *luiden, lieden*): *boeren–, burger–; wij zijn je lui,* we zijn je medestanders; verkl. **Luit'jes,** o. mv.; inz. met de bijbet. van *vriendelijk-medelijdend neerzien op*: *het zijn bovenste beste luitjes.*

II. Lui, luier, luist **1** bn. (1 *afkeerig van inspanning of werk, traag*; bij uitbr. van gedragingen of zaken; 2 *niet spoedig overgaande tot, uitstellende, ongeneigd tot*; 3 handel: *flauw*; 4 in technische termen): 1 *liever – dan moe; wat een – varken,* ook overdr.; *een hardlooper* (of: *een drafje*) *van –en Kees; een –e houding; een –e stoel of luierstoel*; 2 *ik ben nu eenmaal – in 't schrijven*; 3 *oliewaarden –*; 4 *een –e trap,* met 30° hellinghoek, breede aantrede en lage optrede; **2** bw. (*op luie manier*): *– liggen*; nog: *hij groeit lui,* langzaam.

Lui'aard*, m. –aards (1 *zeer lui mensch,* op een bepaalde tijd of van natuur; 2 dierk. *aai* of *ai, traaglooper*): 1 *de jongen is een –*; 2 *de – is een tandenloos zoogdier uit Z.-Am.*

Lui'bak*, m. en v. –bakken (*luiaard*), gmz.; **–bakken,** luibakte, h. geluibakt (*luieren*), gmz.; ook: **–buis*,** m. en v. –buizen, gmz.; **–buizen,** luibuisde, h. geluibuisd, gmz.

Luid* 1 zn. o.: *naar – van,* d. i. naar de klank of inhoud van, volgens; **2** bn.; –er, –st (1 *zeer hoorbaar, hard klinkend*; 2 *een hard geluid makend, zich zeer hoorbaar makend*): 1

–e toejuichingen; met –er stem; 2 *een – heraut roept aan de holle poort; met –er keel*; **3** bw.; –er, –st (1 *op zeer hoorbare wijze, hard*; 2 *hoorbaar, hardop*): 1 *– zongen de vogels; luid(e) lachen*; 2 *– sprak men het niet uit.*

Lui'de, bw. (*luid* **2**): *hij sprak –.*

I. Lui'den, luidde, h. geluid (1 *klinken, weerklinken*, v. e. klok en v. e. schel wanneer de klepel aan weerskanten met de wand in aanraking komt; 2 v. e. gezegde enz.: *die en die woorden bevatten; dat en dat behelzen*; 3 *op den hoorder of lezer die of die indruk maken*; 4 v. e. klok of schel: *doen [weer]klinken*, z. bet. 1): 1 *het luidt al; de bel van de boot luidt; de klokken –*; Z.-N. *het zal op uw toren –*, je zult er van langs krijgen; zie ook Klepel; 2 *hoe luidt dat verhaal*, is? *de brief luidde als volgt*; 3 *mijn oordeel kan niet gunstig –*; 4 *de koster moet om 5 uur –*; *de (groote) klok –*, fig. op luidruchtige wijze bekendheid aan een zaak geven; **–er,** m. –s (*iem., die luidt*; inz. *klokkenluider*).

II. Lui'den, lui, m. mv. (*lieden*): *wat zijn dat voor lui?* ook in samenst.: *burger–, koop–.*

Lui'dend, bn. (*klinkend*): *een –e bel.*

Lui'dens, vz. (*volgens, overeenkomstig*): *– artikel 160 van het Burgerlijk Wetboek is de man het hoofd der echtvereeniging*, krachtens.

Luid'keels, bw. (*met luide, krachtige keel of stem*): *– roepen*, zoo luid men kan.

Luidruch'tig, bn. en bw.; –er, –st (*rumoerig, met luid getier, geraas, lawaaierig*): *een –e troep knapen; – binnenkomen*; **–heid,** v.

Luid'spreker, m. –s (*toestel bij radio, in vergaderingen enz. om het geluid, versterkt over een groote oppervlakte te verspreiden*).

Lui'en, het luit, het luide, het h. al geluid (*luiden* **I** inz. 1, 4); **–er,** m. –s (*luider*).

Luf'fer, v. luiers: *een schoone – aandoen*; zie Luur; **–tje,** o. –s.

Lui'eren, luierde, h. geluierd (*lui zijn*): *liggen te –*; *de heele dag –.*

Lui'erik, m. –riken (*luiaard*).

Lui'ermand, luur'mand, v. –manden (*mand met komfoor, waarbij de zuigeling vroeger gewasschen werd; mandje om de luiers, de kleertjes enz. v. e. pas geboren kind te bergen, eventueel met inbegrip van die kleertjes; de kleertjes zelf*); verg. Vuurmand.

Lui'erstoel, m. –stoelen (*lange [rieten] stoel, ligstoel*): *luierend in een –.*

Lui'fel, v. –s (bouwk. *uitstek, overstek, uitbouw aan de voorgevel, afdak aan een gebouw*; soms ook: *vrijstaande, op pilaren rustende overdekking*; bij verg. *vooruitstekend deel v. e. vrouwenhoed*): *vrijstaande –s op de buitenperrons*; **–dak,** o. –daken (*dak, buiten een gebouw aangebracht, aan een der muren bevestigd en verder niet ondersteund; Zwitsersch dak, met overstekken*).

Lui'fer, m. –s (Z.-N. *schelm, deugniet*).

Lui'heid, v. (*het lui zijn, ledigheid; de eigenschap van lui te zijn, traagheid, vadsigheid*): *– is des duivels oorkussen*; ook: Lui'gheid, v.

Luik, o. –en (1 *houten schot of metalen bord, waarmee een opening kan worden gesloten*; 2 *opening in een vloer, een scheepsdak, toegang tot de daaronder gelegen ruimte*; 3 *houten schot, waarmee een kozijnopening kan worden gesloten*; 4 *paneel van een schilderij*): 1 *het – werd opgetild*; 2 *we daalden door het – naar beneden*; 3 *een paar –en sloegen knersend heen en weer*; z. Rol-, Vensterluik; 4 *een schilderij met twee –en.*

Lui'ken, look, h. geloken (1 *dichtdoen*; 2 *dichtgaan*): 1 *geen slaap look haar oogen; met geloken oogen*; 2 *haar oogen loken.*

Luikerwaal', m. –walen (*Waal uit [de provincie] Luik*); **–waalsch'*,** o. (*de taal van een Luikerwaal*); zie Koeterwaalsch.

Lui'lak*, m. en v. –lakken (*luiaard*; gew. N.-H. *lid v. e. gezin, dat op de Zaterdag vóór Pinksteren het laatste opstaat; Zaterdag vóór Pinksteren*, in deze bet. alleen m.).

Lui'lakken, –lakte, h. geluilakt (*luieren*).

Luilek'kerland, o. (*denkbeeldig land, waar men lui en lekker kan leven zonder te werken*); zie Kokanje.

Luim, v. luimen (Fr. lune: 1 *gemoedsgesteldheid; vlaag van willekeur*; 2 *opgewektheid, geneigdheid tot schertsen*; 3 *gril, kuur; humor, geestigheid, aardige inval, grap*): 1 *in goede –, in kwade – zijn*; 2 *ernst en –*; 3 *zij vierde de –en der oude best*; **–'pje,** o. –s.

Lui'men 1 zegsw. *op zijn – liggen*, op de loer; **2** luimde, h. geluimd (Z.-N. *loeren, bespieden*): *de kat luimt op de muis.*

Lui'mig, –er, –st **1** bn. (1 *aan luimen onderhevig; ongelijk van humeur*; 2 *slecht geluimd*; 3 *vol vroolijkheden; grappig*): 1 *een – oud man*; 2 *– en opgewonden*; 3 *een – verhaal*; **2** bw. (*op grappige wijze*): *iets – vertellen.*

Lui'paard, m. –en (Lat. leopardus: dierk. *leeuwpanter, panterachtig groot roofdier*; [*wapen van*] *Engeland*); zie Liebaard.

Lui'pen, zegsw. *op zijn – liggen*, op de loer.

Lui'perd, m. luiperds (*gluiperd*).

Luis, v. luizen (1 *als woekerdieren op de mensch en warmbloedige diersoorten levende insecten*; 2 *parasitisch op planten levende insecten*; 3 Z.-N. *okselscheut aan de tabaksplant*): 1 *de hoofdluis*, Lat. pediculus humanus capitis; *de kleerenluis*, Lat. pediculus vestimenti; *luizen hebben*; in oneig. toepassingen: *dat gaf geen –*, niets; (Leiden) scheldn. voor politieagent; 2 *blad-, schildluizen*; in deze bet. verzamelnaam: *boonen aangetast door de –*; 3 *de luizen wegsnijden.*

Luis'kop*, m. en v. –pen (scheldn. *vuil mensch*); **–hark,** m. –en; **–nek*,** m. en v. –nekken; **–poot*,** m. en v. –pooten; plat.

I. Luis'ter, m. (Fr. lustre: *schittering, glans*; fig. *roem, voortreffelijkheid*): *de – der zon*; *de – der sterren*; fig. *de – van het Rom. rijk.*

II. Luis'ter, m. (*het luisteren*): zegsw. *op de – staan*, heimelijk iets afluisteren.

Luis'teraar, m. –s (*iem., die iets afluistert*): *certificaat als –*, (scheepsradio) nl. om te „luisteren" naar en op te nemen alarm-, noodseinen enz.; **–aarster,** v. –s.

Luis'teren, luisterde, h. geluisterd (1 *oplettend naar iets hooren* inz. met de wensch om het gesprokene te verstaan; 2 *ter sluiks trachten te hooren, afluisteren*; 3 *aandacht schenken aan*; 4 *gehoorzamen*; 5 *zeer gevoelig zijn voor allerlei invloeden*, inz. met een bepaling): 1 *aandachtig naar een spreker –, scherp –; spreek, ik zal goed –*; 2 *aan de deur v. e. kamer –*; spreekw. *Die luistert aan de wand, hoort vaak zijn eigen schand*; 3 *naar iets niet willen –; naar zekere naam –*, die naam kennen en er op reageeren, geheeten zijn; 4 *dat paard luistert naar de toom; het schip luistert naar het roer*; 5 *dat luistert nauw; de taal is een nauw luisterend instrument.*

Luis'terrijk, bn. en bw.; –er, –st (*vol luister of glans, schitterend*): *een – feest; een –e overwinning,* glansrijk; *een feest – vieren.*
Luis'terpost, v. –en (*vooruitgeschoven post, die de bewegingen of werkzaamheden van den vijand moet waarnemen*): *een – van twee man.*
Luis'terscherp, bn. (*scherp van gehoor, scherp luisterend*): *iem. met – oor;* **–stil,** bn. en bw. (*doodstil om goed te luisteren*).
Luis'tervink*, m. en v. –en (*iem., die heimelijk iets afluistert; radioluisteraar*): *–en deugen niet!* luisteraars; **–vinken,** hij –vinkte, h. geluistervinkt (*de luistervink spelen*).
Luis'zak*, m. en v. –ken (Z.-N. scheldn. *iem., die veel luizen heeft; vuile kerel; bedrieger*).
Luit, lui'te, v. luiten (Fr. luth. oorspr. Arab.: *tokkelinstrument met aanvankelijk 4, later 6, 7 en nog meer snaren* [*en peervormig achtervlak*] inz. in de 16de en 17de eeuw in gebruik): *met begeleiding v. d. –; de – van Hooft,* ▌dichtkunst; in de Bijbel wordt – gebruikt voor een ander snaarinstrument.
Lui'tenant, m. –s (Fr. lieutenant = plaatsvervangend; thans: *officier van lagere rang, volgend op kapitein*): *hij is – bij de infanterie;* afkorting *lui'nt;* **–-adjudant',** m. luitenants-adjudanten (*als adjudant toegevoegd luitenant b.v. bij de staf van een bataillon*); **–-admiraal',** m. –s (*plaatsvervangend admiraal*); **–-Chinees*,** m. –-Chineezen (O.-I. *Chinees, één rang lager dan kapitein-Chinees*); **–-generaal,** m. –s (*plaatsvervangend generaal*; ook: *rangtitel van den officier, die in rang op den generaal volgt*); **–-ingenieur',** m. luitenants-ingenieurs (mil. *luitenant bij de genie; luitenant en ingenieur*); **–-kolonel',** m. –s (*plaatsvervangend kolonel*; ook: *rangtitel van den officier, die in rang op den kolonel volgt*); **–-kwartier'meester,** m. luitenants-kwartiermeesters of luitenant-kwartiermeesters (*luitenant v. administratie en inkwartiering*); **–-ter-zee',** m. luitenants-ter-zee (*marine-luitenant, titel, die aan een of meer bepaalde rangen van zeeofficieren verbonden was of is*; die rangen worden door bijvoegingen onderscheiden): *luitenant-ter-zee eerste klas.*
Luit'jes; zie Lui **I.**
Lui'wagen, m. –wagens (*stijve schuier aan lange steel, om de vloer te schrobben*).
Lui'wammes, m. –en (*luibuis, luiaard*).
Lui'zen, luisde, h. geluisd (Z.-N. *luizen afvangen,* fig. *wegnemen*): Z.-N. *de kiekens luisden haar pluimen;* refl. *de duiven – zich.*
Luiwij'vengoed, o. (*azijnheffe, om koper te schuren*).
Lui'zenmarkt, v. –en (*voddenmarkt*).
Lui'zig, bn., bw. (krachtterm: *reusachtig*).
Luk, o. (grondwoord van: *geluk*): *– of raak* b.v. *antwoorden,* d. i. in het wild; *hoe moeten – en zeemanskunst zich paren;* vero., Z.-N., lit. t.; Z.-N. nog: *toeval: dat is een luk; een –je,* o. lukjes; zie Lukraak.
Lu'kas, m.; zie Sint-Lucas.
Luk'ken, het lukte, i. gelukt (*goed afloopen, goed uitvallen*): *het zal wel –,* slagen.
Luk'raak, bn. en bw. (*op goed geluk af, in 't wilde, zeer onzeker*): *het is –* (Z.-N. *dat is een lukslag*), een geluk, als het raak is; *een – samengeraapte regeering;* **–slag,** m. –en (Z.-N. *gelukkige slag of worp*); z. Lukraak.
Lul'len, lulde, h. gelulld (*kletsen*); gmz. plat.
Lullifica'tie, v. –s (*beuzelpraat*); gmz.
Lu'men mun'di, o. (Lat. *licht der wereld* inz. *Christus*; fig. *een groote geest, een genie*).
Lumie'ren, o. (lit. t. *krieken*).
Lumineus', bn.; –euzer, –t (Fr. lumineux [Lat. lumen = licht]: *lichtend, lichtafstralend; klaar, helder,* meestal fig.): zegsw. *een – idee,* een prachtige inval (dikwijls iron.).
Lum'me, v. –n (Lat. lumbus = lende: *lendestuk van een rund*).
Lum'mel*, m. lummels (*lomperd; onbeholpen jongen; sul; lobbes*; ook: *ijzeren pen*; **kaart**spel: *een tijdelijk, gedurend één spel, niet medespelende speler*); **–achtig,** bn. en bw.; –er, –st (*als een lummel*): *wat heeft die jongen een – voorkomen; hij gedraagt zich –.*
Lum'melen, lummelde, h. gelummeld (*zonder iets degelijks uit te voeren zijn tijd verdoen; lanterfanten*): *de heele dag –.*
Lum'melig, bn.; –er, –st (*lummelachtig*).
Lu'na, v. (Lat. *maan*; ook: *de godin der maan bij de Romeinen;* z. Diana; alchemie: *zilver*).
Lunair', bn. (Fr. [Lat. lunaris]: *de maan betreffende*).
Lunambulis'me, o. (Lat. luna + ambulare = wandelen: *maanziekte, slaapwandelen*).
Lu'napark, o. –parken (*park voor vermaak,* d. i. *met carrousels, toboggans en andere kermisvermakelijkheden*).
Luna'risch, bn. (*de maan betreffende*).
Luna'rium, o. (Lat.) –ria; (Ned.) –riums, –riën (Lat. *toestel om de beweging der maan om de aarde te veraanschouwelijken*).
Luna'ticus, m. –ci (Lat. *maanzieke*).
Luna'tie, v. –s (*de omloopstijd der maan*).
Lunch, v. –en (Eng. *twaalfuurtje, noenmaal, middagboterham; het tweede* [*en meestal warme*] *ontbijt*); **–'en,** lunchte, h. gelunchт (*de lunch gebruiken*); **–room,** v. –s (in het Eng. niet gebruikelijk: *lokaal, waar men kan lunchen, kleine maaltijden of ook lekkernijen gebruiken: noenzaal*); ook wel m.
Lun'deren, lunderde, h. gelunderd (*talmen*).
Lunet', v. lunetten (Fr. lunette = maantje: *oog- of kijkglas; bril; ooglap, -klep v. e. paard;* bouwk. *ronde of halfronde vorm;* mil. *gedetacheerd werk in de vorm v. e. bastion, brilschans, schans, die v. achteren open is*).
Luns, v. lunzen (*spie of staafje door een gat geschoven om te verhinderen, dat een voorwerp van zijn plaats schuift b.v. door het uiteinde van de wagenas, zoodat het wiel niet afdraait*).
Lun'teren, lunterde, h. gelunterd (*lunderen*).
Lun'zen, lunsde, h. gelunsd (*een luns in een as steken*).
Lupi'ne, v. –n (Lat. lupinus van lupus: plantk. *vlinderbloemige plant* in verschillende soorten; *de zaden, wolfsboon*): *de soort met gele bloemen* (Lat. lupinus luteus) *wordt gebruikt als groenbemesting.*
Lu'pus, m. lu'pi (Lat. *wolf; huidziekte*).
Lurf, v. lurven (*slip*): zegsw. *iem. bij zijn lurven krijgen, pakken,* bij de kraag.
Lurk*, m. (*zuigdot*; spott. *iem. met breede lippen; slungel*): *wat een – van een vent!*
Lur'ken, het kindje lurkte, h. gelurkt (*hoorbaar zuigen*; ook: *onhoorbaar zuigen; met kleine teugjes drinken; een pruttelend geluid geven* b.v. v. e. tabakspijp, wanneer er vocht in de steel zit): *aan zijn sigaar –.*
Lus, v. lussen; z. Lis: *aan de lus hangen,* in een tramwagen staande, zich vasthouden aan een der lussen boven in de wagen.
Lusita'nië, o., Rom. naam van Portugal.

Lust, m. 2, 4 –en (1 *begeerte, verlangen, trek*; 2 inz. in het mv. *zinnelijke begeerte, hartstocht*; 3 *welbehagen, plezier*; 4 *persoon of zaak, die iems. genoegen veroorzaakt*): 1 *ik heb geen – te eten*; *de – bekruipt me om*; *– gevoelen*; *de – niet kunnen weerstaan*; 2 *zijn –en boeten aan iets*; *zijn –en bevredigen*; 3 *– in of aan iets hebben*; *– scheppen in*; *het is een – in het bosch te wandelen*; *met – en ijver zwoegen*; 4 *sport was zijn – (en leven)*; *een – om te zien*; *met daaraan verbonden lasten en –en.*

Lus'teloos*, –loozer, –t of meest – **1** bn. (1 *zonder geneigdheid om bezig te zijn, of iets te ondernemen*; *zonder energie*; 2 v. d. handel: *niet willig*): 1 *de zieke werd met de dag –loozer*; *in een lustelooze houding in een luie stoel uitgestrekt*; 2 *de markt was –*; **2** bw. (*op een wijze. die gebrek aan lust of energie toont*): *– zijn werk doen*; **–loos'heid,** v.: *de oude –*; *de – in de houthandel.*

Lus'ten, lustte, h. gelust (1 onpers. ww. z. voorb.; 2 ietwat vero.: *begeerlijk zijn, lokken*; 3 *lust, trek, zin hebben in*; *verlangen*; 4 *behagen scheppen in, genoegen, schik hebben in, houden van*): 1 *het lust mij (om) te,* ik heb trek, ben geneigd; *hij doet, wat hem lust*; 2 *mij lust een kopje thee*; 3 *soepvleesch, zooveel als zij lustten*; zegsw. *lust je nog boontjes* (of: *peultjes*), heb je nog wat te zeggen; *iem. –*, niet bang voor hem zijn, lust hebben om met hem te vechten (plat); 4 *doe nu niet, of je geen pralines lust*; *wie zou dat geld niet –?* zegsw. *er van –*, er van langs krijgen (iron. er pleizier van hebben); gew. *'m –*, aan de drank zijn.

Lus'ter; zie Lustre **I.**

Lust'hof, m. –hoven (*tuin voor het genoegen van en als ontspanningsplaats voor den eigenaar aangelegd*; *bekoorlijk, schoon oord,* inz. in toepassing op het Paradijs).

Lus'tig, –er, –st **1** bn. (1 *zin hebbende om bezig te zijn, iets te ondernemen*; *opgewekt*; 2 *vroolijk* [en die vroolijkheid toonende]; *blijgemoed*): 1 *– van hart*; *in een –e draf ging het voorwaarts*; *een – vuurtje brandde,* vol leven en beweging; 2 *een – advocaat*; *een – leven leiden*; **2** bw. (1 *op een wijze, die van opgewektheid getuigt*; 2 *flink, met kracht, zeer*; 3 *vroolijk*): 1 *dan ging de beker – rond*; 2 *wij zwendelden – mee*; 3 *het ging er – toe*; **–heid,** v. (*opgewektheid, vroolijkheid*): *aangetrokken door al die – trad hij binnen*; **–jes,** bw.: *– danste het scheepje over de golven.*

Lust'oord, o. –en (*heerlijke, aangename streek, verrukkelijk oord, prachtige tuin enz.*); **–priëel*,** o. –en (oneig. *verrukkelijke plek*).

I. Lus'tre, m. –s (Fr. lustre: *luchter met verschillende armen, hetzij v. e. plafond afhangende [lichtkroon], of wel bevestigd aan een schoorsteen, een spiegellijst enz.*): *kaarsen op de vergulde –s aan de schoorsteen*; l. *luustre of luuster*; etymologisch = – **II.**

I. Lus'tre, o. (Eng. lustre: *dunne stof voor bovenkleeding, glanzend en licht*): *mohair, serge en –*; als bn. (z. Alpaca, opm.): *een – jasje*; l. *luuster.*

Lus'trum, o. (Ned.) lus'trums; (Lat.) lus'tra (Lat. *tijdperk van vijf jaren*; *lustrumfeest*); **–feest,** o. –en (*academiefeest. dat om de vijf jaar gevierd wordt* inz. *ter herinnering aan de stichting eener hoogeschool*).

Lust'warand(e), v. –waranden (*lusttuin*).

Lut, v. lutten (*domme vrouw*; Z.-N. *zuigdot*).

Lute'tia, o., oude naam van Parijs.

Lutheraan', m. –ranen (*aanhanger van de leer v. Luther*; *lidmaat van de Luthersche kerk*).

Lutheranis'me, o. (*leer van Luther, van de Lutheranen*; *geloofs- en zedenleer,* inz. *eeredienst der Luthersche gezindte*).

Lu'thersch*, bn. (*volgens [de leer van] Luther*; inz. [in ons land] *behoorende tot de Evangelisch-Luthersche of de Hersteld-Evangelisch Luthersche kerk*): *de –e kerk*; *hij is –.*

Lut'je, o. lutjes (*een weinigje, ziertje*); gew.

Lutrijn', m. –en, –s (Fr. lutrin: *koorlezenaar*).

Lut'tel 1 bn. en bw. (*klein, weinig, gering*): *met –e moeite, –e inkomsten*; *het hielp –*; **2** vnw. en zn., o.: *een –*; *een – broods*; zonder genitief: *– dagen na dien*; *van – beteekenis.*

Luur, v. luren (*doek, die zeer kleine kinderen om het lijf wordt gespeld om hun natuurlijke behoefte op te vangen, waarover een tweede [baaien of flanellen] doek wordt gespeld, die eveneens luier heet*; *kinderdoek, luier*): zegsw. *iem. in de luren leggen,* hem, als was hij een kind, behandelen, bedotten.

Luw 1 bn.; –er, –st (1 *windvrij, stil, beschut*; 2 *tamelijk warm, zacht, zoel*): 1 *een –e plek,* tegen de wind gedekt; 2 *een –e voorjaarsdag*; **2** o. (*het beschut zijn tegen de wind*; *de luwte*): *de puikbloem werd verzet in 't – der stedelijke muren* (van een meisje van buiten, dat in de stad gaat wonen).

Lu'wen, luwde, h. geluwd (van de wind: *stiller of stil worden*): fig. *zijn ijver is aan 't –*, afnemen; *de vriendschap kan – gaan.*

Luw'te, v. luwten (*het beschut zijn tegen de wind*; *windvrije plaats*; ook: *zacht weer*): *in de – van dat dennenbosch uitrusten.*

Lux, v. (Lat. *licht*), lees *luks*: *– perpe'tua,* [a]) het eeuwige licht, [b]) de (altijd brandende) Godslamp.

Lu'xe, v. (Fr. *pracht, praal*; *weelde, overdaad*), l. *luukse*; **–-artikel,** o. –en (*voorwerp van weelde*); **–-bakkerij,** v. –en (*bakkerij, waar men allerlei fijn brood bakt*); **–-brood,** o. Z.-N.; z. Pain; **–-broodje,** o. –s: *vijftig soorten –s*; **–-doos*,** v. –doozen (*zeer fijne doos, waarin iets fraai verpakt is*); **–-hond,** m. –en (*hond, die geen jacht-, waak- of trekhond is*); **–-paard,** o. –en; **–-postpapier,** o. (*uiterst fijn papier voor brieven*); **–-trein,** m. –en (*weelderig ingerichte spoortrein*).

Luxueus', bn. en bw.; –zer, –t (Fr. *met weelde, weelderig*): *de –euze inrichting der kamer.*

Luxurieus', bn.; –zer, –t (Fr. [Lat. luxuriosus]: *weelderig, overdadig*; *wellustig*).

Luzer'ne, v. (Fr. *benaming voor enkele soorten van het plantengeslacht medicago, o. a.* gele luzerne; *Fransche klaver*; *het zaad*).

Lyce'um, o. (Lat.) lyce'a; (Ned.) lyce'ums, –ceën (Lat. [Gr. lukeion, genoemd naar de tempel van Apollo Lukeios, in wiens nabijheid het oudste Atheensche gymnasium lag]; Frankrijk en België: *middelbare school, gymnasium, H. B. School*; thans in ons land: *school, waar leerlingen gymnasiaal en H. B. School-onderwijs kunnen ontvangen, de splitsing heeft eerst in de hoogere klassen plaats, de onderbouw is gelijk*).

Lycur'gus, wetgever i. Sparta, ± 800 v. C.

Lyddiet', o. (*felle ontploffingsstof genoemd naar Lydd, in het graafschap Kent*).

Lym'pha, –phe, v. (Lat. lympha = water: ontl. *weefselvocht, vocht in het dierlijk lichaam, bestaande uit serum en witte bloed-*

lichaampjes. Het dringt door de wand van de bloedvaten heen, dient tot voeding van de verschillende weefsels en organen en voert de aldaar gebruikte stoffen af; in blaren enz. hoopt het zich als „water" op; ook: *pokstof der vaccinatie*); lees *lim'fa*.

Lympha'tisch, bn. (*betrekking hebbende op de lympha*; van een gestel: *zich kenmerkend o. a. door geneigdheid tot klierontsteking, bleeke kleur, trage polsslag, weinig weerstandsvermogen enz.*); l. *lim-fa'-ties*.

Lyn'chen, lynchte, h. gelyncht (N.-Amer. *eigenmachtig de doodstraf toepassen op schuldigen of verdachten, zonder gerechtelijk onderzoek, naar John Lynch, die op het einde der 17e eeuw deze opdracht kreeg in Amerika*): *den neger* –; –**'wet,** v.

Lynx, m. –en (Gr.-Lat. dierk. *los*); lees *links*; –**oogen*,** o. mv. (*scherpziende oogen*).

Ly'ra, v. –'s (Lat. Gr. *lier*).

Lyriek', Fr. lyrique, Gr.-Lat. lyricus, **1** v. ([*lier*]*dichtkunst, waardoor* inz. *de persoonlijke gevoelens en gewaarwordingen van den dichter worden uitgedrukt; voortbrengselen der lyriek*); **2** bn. (*lyrisch*).

Ly'risch, bn., bw. (Duitsch: *voortgebracht door, in verband staande met, behoorende tot, zich uitende in de lyriek* in bet. **1**; *gevoelvol*): –*e poëzie,* ode, hymne, dithyrambe, lied; – *dichter,* lierdichter; – *gedicht,* lierdicht; *een* –*e ontboezeming*.

Lvris'me, o. (Fr. *lyrische poëzie; hooggestemde gloedvolle poëzie; hooggestemd gevoel*).

Lysol', o. (Gr. *olieachtige, bruingele vloeistof*): – *met water ontsmet*.

M.

M. – 1 *Mijnheer*; 2 Fr. *Monsieur*; 3 *mannelijk*; 4 *mark*; z. **Mrk.**

m – meter.

M' – (voor Schotsche namen) mac; z. ald.

m² – vierkante meter.

m³ – kubieke meter, teerling-meter.

Mad. – Fr. *Madame*; zie **Mme.**

manl. – *mannelijk*.

Mand. – Lat. *Manda'tum, mandaat'*; z. ald.

Marc. – *Mar'cus,* Evangelist.

Matth. – *Matthae'us,* Evangelist.

m. a. w. – *met andere woorden*.

I. Mc. – *mac*; z. ald.

II. m. c. – It. *mi'o con'to,* mijn rekening.

M. D. of **Med. Dr.** – Lat. *medici'nae doc'tor,* doctor in de medicijnen.

Med. Stud. – *student in de medicijnen*.

Med. Cand. – *candidaat in de medicijnen*.

m. (h.) d. – *met (hartelijke) dank, deelneming*.

m. (h.) g. – *met (hartelijke) groet, gelukwensch*.

m. (h.) r. – *met (hartelijk) rouwbeklag*.

Mej. – *Mejuffrouw*.

Mevr., Mw. – *Mevrouw*.

Mgr. – Lat. *Monseigneur'* (titel v. e. prins, [aarts]bisschop, kanunnik).

Mij., of **Mpij.** – *Maatschappij*.

m. g. – *met gelukwensch*.

m. i. – *mijns inziens*.

mil. – *militair*.

Min. (v. O. K. en W.) – *Minister* of *Ministerie* (van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen).

Mlle. – Fr. *Mademoiselle,* mejuffrouw.

Mlles. – Fr. *Mesdemoiselles,* mejuffrouwen.

I. M. M. – 1 *Mijne Heeren*; 2 Lat. *Memen'to mo'ri,* gedenk te sterven.

II. m. m. – Lat. *muta'tis mutan'dis*; z. ald.

Mme, Mad. – Fr. *Madame,* mevrouw.

M.M. H.H. – *Mijne Heeren*.

m. n. – *met name*.

M. O. – *Middelbaar Onderwijs*.

M.P. – 1 *mijlpaal*; 2 *maalpeil*; z. ald.

Mr. – 1 Fr. *Monsieur*; 2 Eng. *Mister*; z. ald.; 3 *Meester* (academische graad) mv. mrs.

M. R. – *middelbare rivierstand*.

Mrk., M. – *mark*; z. Mark 4.

Mrs. – 1 Eng. *Mistress*; z. ald.; 2 Fr. *Messieurs*; 3 *Meesters*.

M. T. S. – *Middelbaar Technische School*.

M.S. – Lat. *Manuscrip'tum*; zie Manuscript; **MSS.** – *manuscripten*.

M.U.L.O. – *meer uitgebreid lager onderwijs*; ook, *Mulo*; zie Muloschool.

muz. – *muziek*.

mv. – *meervoud*.

M. v. A. – *Memorie van Antwoord*.

M. v. T. – *Memorie van Toelichting*.

M. W. O. – *Militaire Willemsorde*.

M, v. –'s (1 als klank: *een medeklinker*; 2 als teeken: *dertiende teeken van het A.B.C.*; 3 *in een woordenboek enz. de gezamenlijke woorden in alphabetische volgorde, die met – beginnen*): 1 *de – is een lipletter en tevens een neusklank, en komt voor in het begin, in het midden en aan het einde van Ned. woorden*; 2 *de – lijkt in schrift soms op ni*; 3 *de – is klein*; nog: Romeinsch getalmerk = 1000.

Ma, v. ma's (*verkorting van mama*); **maa'tje.**

I. Maag, m. en v. magen (*bloedverwant*): *hij heeft vrienden noch magen*; z. Maagschap.

II. Maag, v. magen (ontl. *zakvormig gedeelte van het spijsverteringskanaal, begrepen tusschen slokdarm en twaalfvingerige darm*): *een sterke –, een zwakke – hebben; de – v. e. rund*; zegsw. *iem. iets in zijn – stoppen,* het hem aansmeren; *ergens mee in zijn – zitten,* [a]) het niet kwijt kunnen worden b.v. koopwaar, [b]) ergens mee verlegen zitten; versterkt: *dat zit* (of: *ligt*) *hem dwars in de –,* (inz. Z.-N. *ligt hem op de –*).

Maag'bitter, o. (*maagversterkend elixer*).

Maag'catarrhe, v.; zie Catarrhe.

Maagd, v. in bet. 1 –en (1 *meisje; jonkvrouw*; 2 sterrenk. *een der teekens in de Dierenriem*; 3 Z.-N. *meid*): 1 *de – van Orleans,* z. ald.; *de heilige –,* de moeder van Jezus; verkl. maagdeke(n); 2 *van 21 Aug. tot 21 Sept. staat de zon in de –*; 3 *een nieuwe –*.

Maag'deken, o. –s (Z.-N. *jongmeisje*[*in'twit*] *dat meegaat in een processie, een bruidje*).

Maag'delijk, bn. (*van of als van een maagd; rein, zuiver*): *de –e staat,* ongehuwde staat; fig. *het – metaal,* zilver; –*e wouden,* nimmer betreden; –*e sneeuw,* versch gevallen.

Maag'delijn, o. –s (lit. t. *jong meisje*).

Maag'denhoning, m. (*honigzeem, lekhonig, ongepijnde honig*); zie Honig.

Maag'denhuis, o. (*Roomsch weeshuis voor*

meisjes te Amsterdam); **–palm,** v. –en (*altijd groene, kleine kruipplant met lichtblauwe bloempjes, bloeit in April en Mei*; Lat. vinca minor en major): *blonde kopjes met – bekranst*; **–peer,** v. –peren (*ronde, zoete peer met bruine schil*); **–rei,** m. –en (*rei, dans- of zangkoor van meisjes*); **–roof,** m. (*roof of schaking van meisjes*): *de Sabijnsche –*, door de Romeinen gepleegd, kort na de stichting van Rome; **–was,** o. (*witte zuivere was*).

Maagd van Or'leans, gesch. Jeanne d'Arc (geb. ± 1409): de redster van haar vaderland uit de macht der Engelschen. Zij verdrijft dezen voor Orleans op 8 Mei 1429; voert den Fr. koning, Karel VII, naar Reims, 17 Juli 1429; wordt 23 Mei 1430 gevangen en verbrand te Rouaan 30 Mei 1431; thans gecanoniseerd.

Maag'elixer, o. (*maagbitter*); **–hoest,** m. –en (*hoest, uit de maag voortkomende*); **–kanker,** m. (*kanker in de maagwand*); **–kramp,** v. –en (*hevige maagpijn*); **–kwaal,** v. –kwalen; **–lijder,** m. –s (*iem., met een maagkwaal*); **–mond,** m. –en (*ingang der maag*); **–pijn,** v. –en; **–pomp,** v. –en (*instrument om de maag leeg te maken*); **–sap,** o. (*spijsverteringssap in de maag*).

Maag'schap 1 v. (*bloed- en aanverwanten*); **2** o. (*familieverwantschap*).

Maai, v. maaien (*made*).

Maai'beenen*, Z.-N.; zie Maaivoeten.

Maai'en, maaide, h. gemaaid (1 *met de zeis afsnijden*; 2 *oogsten*): 1 *gras –, een weiland –*; 2 zegsw. *wat de mensch zaait, zal hij ook –*, Galaten 6 : 7, hij zal loon naar werken ontvangen; **–er,** m. –s (*iem., die maait*); **–kers,** v. –en; z. Meikers; **–land,** o. –en (*land, dat gemaaid moet worden, weiland, hooiland*); **–machine,** v. –s (*machine om [koren] te maaien*); **–stekig, steek,** bn. (Z.-N. van fruit: *wormstekig*); **–veld,** o. –en (*terrein in de nabijheid van eenig aard- of kustwerk*; inz. mil. *het vlakke terrein, buiten tegen de wallen eener vesting*): *het zand storten op het –*.

Maai'voeten, –voette, h. gemaaivoet (inz. Z.-N. *de voeten naar buiten draaien bij het loopen*).

Maak, v. (*het maken van iets nieuws of het herstellen van iets*): *de schoenen zijn in de –*, [a]) zijn onderhanden, [b]) worden gerepareerd.

Maak'loon*, o. –loonen (*geld voor het maken van iets* [inz. *kleeren*]).

Maak'sel, o. bet. 1, 3 –s (1 *wijze, waarop iem. iets maakt*: *constructie*; 2 *wijze, waarop iets gemaakt is*; *fatsoen, vorm*; 3 *datgene, wat gemaakt is*: *voortbrengsel*, vero., Z.-N.): 1 *de vla is eigen –*, baksel; *een extemporeetje van eigen –*; 2 *een japon van een vreemd –*; 3 *dit krancke maeksel*, de mensch.

Maak'ster, v. –s (*vrouw, die iets maakt of maken kan*); in samenstellingen: Schoon–.

Maak'werk, o. (*werk op bestelling gemaakt*, tegenstell. v. fabrieksgoed; minacht. *tegenstell. v. kunstwerk*): *dit blijspel is –*; germ.

I. Maal* 1 v. malen (inz. in samenstellingen: 1 *teeken*; *vlek*; 2 *grensteeken*): 1 *moeder–, ijzer–*; z. ald.; 2 z. Akkermaalen Akkermaalshout; **2** o. malen, in bet. 1 ook vr. (1 *keer, werf, reis, tijd*; 2 inz. *middageten*): 1 *voor deze –* (ook: *ditmaal*); *hoeveel maal* of *malen? elke – komt hij te laat; ik heb hem twee-, drie-, viermaal gewaarschuwd* (of: *twee, drie, vier malen*); *ten 2en, 3en, 4en male*; verg. nog Etmaal, Meermalen, Voormaals; 2 *een eenvoudig –, een sober –*; *een lekker –tje*; bij overdr. *een –tje aardappelen* zooveel als er voor één maal noodig is.

II. Maal, v. malen (*koffer*; *tasch*; *brievenzak*; Z.-N. *knapzak*): *de conducteur, die met de – naar binnen ging*.

Maal'bak, m. –ken (*roerbak*); z. Hollander.

Maalderij', v. –en ([*deel van*] *een fabriek, waar iets gemalen wordt b.v. cacaoboonen*): *een fabriek voor – van winstgevende artikelen*.

Maal'feest, o. –en (O.-I. *feest bij de aanvang van het malen van het suikerriet*).

Maal'peil, o. (polder: *hoogste waterstand in een boezem*): als het – bereikt is, mogen de poldermolens geen water meer uitslaan.

Maal'schap, v. –schappen (*buurtschap*), gew. o. a. in Gelderl.; verg. Marke.

Maal'stroom*, m. –en (*trechtervormig draaiende stroom in het water, draaikolk, wieling*): fig. *een – van vermaken, van menschen*, overstelpende menigte; zegsw. *van de branding in de – vervallen*, van kwaad tot erger.

Maal'tand, m. –tanden (*kies, achtertand*).

Maal'teeken*, o. –s (rekenk. *het teeken* ×).

I. Maal'tijd, m. –tijden (eig. *etenstijd*; thans: *middagmaal*; *feestmaal*); z. Mosterd.

II. Maal'tijd, m. –en (O.-I. *de tijd van het malen van het suikerriet in de suikercampagne*).

I. Maan, v. manen (1 *duister hemellichaam, dat zich om een planeet en met deze om de zon beweegt* inz. *bijplaneet van onze aarde*; 2 *afbeelding van de maan*; [*halve*]*maanvormig versiersel, gebakje*): 1 *onze aarde heeft slechts één –, de planeet Mars heeft er twee, Jupiter vier*; *bij onze – onderscheiden we vier* (*maan*)*gestalten*: *nieuwe –, volle –, wassende –, afnemende –*; *halve –*; z. Wachter; bij overdr. *een gezicht als een volle –*, een vol, blozend gelaat; zegsw. *al het geld is naar de –*, weg, verloren; *loop naar de – (en pluk sterren)*, naar den duivel; *naar de – reiken*, het onmogelijke willen; *tegen de – blaffen*, vergeefsche pogingen aanwenden, tevergeefs schimpen, schelden; spreekw. *Als de – vol is, schijnt ze overal*, [a]) als iem. rijk is, laat hij het bij elke gelegenheid merken, [b]) als iem. gelukkig is, wil hij ook anderen gaarne doen deelen, [c]) een zaak, tot klaarheid gekomen, komt ter kennis van het algemeen; scherts. *de – breekt bij hem door* (Z.-N. *de maan schijnt*), hij wordt kaal; Z.-N. *'t is rosse –*, ruzie; 2 *Turkije voerde in een groen veld een zilveren halvemaan*.

II. Maan, v. manen (Z.-N. gew. *larve van de aasvlieg*).

Maan'blusscher*, m. –s (spott. Z.-N. *inwoner van Mechelen*).

Maan'brief, m. –brieven (*brief, inhoudende aanmaning tot betaling eener schuld*).

Maan'cirkel, m. –cirkels (*tijdvak van 19 jaar of 235 maansomloopen, na verloop waarvan de nieuwe en volle manen weder op dezelfde datum vallen*).

Maand, v. maanden ($^1/_{12}$ *deel van 't jaar*).

Maan'dag, m. –dagen (*tweede dag der week, naar de maan geheeten*): *des –s of 's Maandags*, op Maandag; *een blauwe –*, een zeer korte tijd; *– houden*, op – niet werken; Z.-N. *verloren –*, Koppermaandag, feestdag voor werklui; **–houder,** m. –s (*werkman, die op Maandag niet werkt*); **–sch*,** bn. (*op Maandag*; *elke Maandag gebeurende*): *de –e markt*.

Maand'blad, o. –bladen (*tijdschrift, dat eens per maand verschijnt*): – *voor philologie.*
Maan'delijks, bw. (*per maand, om de maand*): *zij ontvangen – hun wedde,* iedere maand; **–lijksch*,** bn.: *de –e rekening.*
Maan'denlang, bn. en bw. (*maanden durende*): *een –e ziekte; dat onderzoek duurde –.*
Maand'geld, o. –en ([*zak-, huishoud*]*geld, loon enz., dat elke maand betaald wordt*); **–roos,** v. –rozen (*struik- of potroos, die meermalen in het jaar, soms elke maand bloeit*); **–schrift,** o. –en (*tijdschrift, dat per maandaflevering verschijnt*); **–staat,** m. –staten (*staat, die maandelijks wordt opgemaakt; lijst voor of met maandelijksche opgaven*).
Maan'eclips, v. –en (*geheele of gedeeltelijke verduistering der maan door de schaduw der aarde, als de aarde zich tusschen de zon en de maan bevindt*); **–gestalten,** v. mv. (*de schijnvormen der maan,* nl. *Nieuwemaan, Eerste Kwartier, Vollemaan, Laatste Kwartier*); **–godin,** v., myth. Luna, Diana; **–jaar,** o. –jaren (*jaar bevattende 12 omloopen der maan om de aarde*): *het – telt 354 dagen en ruim 8 uur; de Turken rekenen bij maanjaren.*
Maan'kop 1 m. (*kop, kogelronde zaaddoos of zaadhuisje der papaver*); **2** v. –pen (*de papaverplant;* Lat. papaver somniferum): *zwarte en witte –pen;* **3** o. (*heulsap; slaapmiddel, uit de maankop gewonnen*).
Maan'licht, o., bet. 2 –en (1 *het schijnsel der maan;* 2 *schilderstuk, voorstellende een landschap, beschenen door de maan*): 1 *bij – wandelen;* 2 *een verdienstelijk –;* in bet. 2 ook: **–je,** o. –s.
Maan'steen* (*doorschijnendeveldspaat-variëteit*) **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o.
Maans'verduistering, v. –en (*maaneclips*).
Maan'visch*, m. –visschen (dierk. *klompvisch, van terzijde gezien eirond van vorm, o. a. voorkomende in de Middellandsche Zee;* Lat. orthagoriscus mola).
Maan'ziek 1 bn. (*lijdende aan een soort van zenuwziekte, die schijnt samen te hangen met de verschillende maanphasen, zich uitende* o. a. *in slaapwandelen, tijdelijke waanzin*); **2 –zieke,** m. en v. –n; **–ziekte,** v.
I. Maar, v. maren (*tijding*); zie Mare.
II. Maar 1 vgw. (*doch*): *hij wil wel, – hij kan niet; slecht onderwezen mag ze zijn, – dom is ze niet;* **2** bw.: *doe het –,* gerust; *ik heb – één gulden,* slechts, enkel, bloot, louter; **3** o. maren (*tegenwerping, bedenking*): *hou toch op met die maren; er is slechts één – bij.*
III. Maar, v. (Z.-N., vero. *nachtmerrie*): *van de – bereden worden,* de nachtmerrie hebben.
Maar'schalk, m. –en (mare = merrie + scalc = knecht: oorspr. *paardenknecht;* later: *vorstelijk ambtenaar, die op reizen en veldtochten belast is met de zorg voor de legertros, opperstalmeester;* verder: *bevelhebber der cavalerie; legeraanvoerder, opperbevelhebber,* dikwijls in deze bet. *veld–*): *Napoleon I stelde 25 –en van Frankrijk aan;* **–schalksstaf,** m. –staven (*teeken der waardigheid van maarschalk*): *de – veroveren;* gezegde van Napoleon: *elke soldaat draagt de – in zijn ransel,* ieder kan het in zijn ambt door talent, energie enz. ver brengen; **–schalkstafel,** v. –s (*afzonderlijke tafel, waaraan het gevolg de maaltijd gebruikt*): *voor het gevolg was er –.*
Maart, m. (*de 3e maand, Lentemaand, bij de Romeinen* toegewijd aan *Mars,* z. ald.): zegsw. – *roert zijn staart,* is buïg.
Maart'dagen, m. mv. (gesch. *opstand in Weenen in Maart 1848, ook in Berlijn*).
Maar't(e), v. maarten (Z.-N. *dienstmeid*).
Maar'ten, m. eigennaam: Z.-N. *de pijp aan – geven,* [a]) het opgeven, [b]) sterven.
Maartsch*, bn.: *de –e buien,* van of in Maart; *het – viooltje,* in Maart bloeiende.
I. Maas, v. mazen ([*ruitvormig*] *oogje, opening in een netwerk;* van breiwerk: *steek*): zegsw. *door de mazen der wet kruipen,* listig ontkomen aan de bepalingen der wet.
II. Maas, v. (*bekende rivier*).
III. Maas, Mas, m. (Java: *adellijke titel*).
Maas'bal, m. –ballen (*eivormige houten bal, waarover het breiwerk gespannen wordt om het te kunnen mazen*); zie Mazen.
Maas en Waal, het land v. –––, o. aardr. deel van Geld. tusschen Maas en Waal, ten O. van de Bommelerwaard.
Maas'gat, o. –gaten (Z.-N. *luchtgat in schuur of stal; stellinggat*).
Maas'haven, v. –s (*haven aan de Maas* inz. *Rotterdam*); **–mond,** m. (*uitmonding der Maas*): *de verlegging van de –;* **–stad,** v. –steden (*stad aan de Maas,* inz. *Rotterdam*).
Maas'werk, o. (*het mazen; netwerk uit mazen bestaande; gemaasd werk;* bouwk. *samenstel v. geometrische figuren tot aanvulling van leege tusschenruimten, vooral in het boogveld boven Gotische vensters en deuren*).
I. Maat, m. maats (eig. *spijsgenoot; makker; gezel*): *Jan Rap en zijn –,* het gepeupel.
II. Maat, v. maten (1 *voorwerp, middel, waarmede men meet;* bij uitbr. *aangenomen eenheid van lengte enz.;* 2 *de juiste afmeting, vereischte grootte;* 3 *grootte, omvang;* 4 *deel eener rhythmische beweging;* verskunst: *regelmatige opeenvolging in een versregel van betoonde en onbetoonde lettergrepen; uit een zeker aantal voeten bestaand versdeel; elk deel hiervan;* 5 muz. *indeeling naar tijdruimte;* ook: *door strepen afgebeeld vakje van een muziekstuk*): 1 lengte-, vlakte- en inhoudsmaten; zegsw. *met de – waarmede gij meet, zal u toegemeten worden,* Matth. 7 : 2, op de wijze, waarop gij anderen behandelt, zult gij door hen behandeld worden; *er blijft veel aan de – en de strijkstok hangen,* [a]) er gaat bij die handel veel af, [b]) die de zaak beredderen, eigenen zich veel toe; *nu is de – vol,* het is nu genoeg, er moet een eind aan komen; *met twee maten meten,* partijdig zijn; 2 *blokjes hout op – zagen; deze loteling blijft onder de –;* zegsw. *alles met – doen,* zonder te overdrijven; 3 *de kleermaker neemt de –; de schoenmaker neemt de – van de voet;* 4 *verschil tusschen – en rhythme;* 5 *er zijn vierdeelige en driedeelige maten; bij het spelen in de – blijven; ik moet nog zes maten schrijven.*
Maat'gevoel, o. (*gevoel voor maat* inz. *bij muziek en verzen*): *geen – hebben.*
Maat'glas, o. –glazen (*glas, dat een bepaalde inhoud heeft en als maat dient;* ook: *een met streepjes afgedeeld* [*medicijn*]*glas, om daarin vloeistoffen te meten*).
Maat'houden, hield –, h. maatgehouden (muz. *behoorlijk in de maat blijven* inz. *zingen of spelen*): *jongen, je moet beter –.*
I. Maat'je, o. –s (*kleine maat* in bet. **I**; *vriendje; jonge knaap, gezel*): *goede –s worden, blijven,* goede vrienden worden of blijven.

II. Maat'je, o. (liefkoozend: *mama*).
III. Maat'je, o. –s (*kleine maat, 0,1 liter*).
Maat'jesharing (eig. *maagdekesharing*, d. i. *jonge haring*, nog *zonder hom of kuit*); **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.
Maat'jespeer, v. –peren (*bergamotpeer*): de – wordt aldus genoemd, omdat zij omstreeks St.-Maarten (11 Nov.) rijp is.
Maat'loos*, bn. (*zonder maat*): *–looze verzen.*
Maat'regel, m. –regelen, –s (*schikking; ordening*): *zijn –en nemen* (of: *treffen*), handelingen, waarmee men een bepaald doel beoogt; *een afdoende –*; *een halve –*, onvoldoende.
Maat'schap, v. –schappen (*gezelschap, vennootschap, maatschappij*).
Maatschap'pelijk, bn. en bw. (1 *eigen aan, behoorende aan, betreffende eenige maatschap of maatschappij*; 2 *op de maatschappelijke samenleving betrekking hebbende, daarin voorkomende, daartoe behoorende*): 1 *het – kapitaal*, der vennootschap; 2 *de –e orde*, nl. in de maatschappij; *–e deugden*, voor de gemeenschap van belang.
Maatschappij', v. –en (1 *samenleving, gemeenschap; wereld*; 2 *vereeniging tot bevordering van bepaalde belangen; genootschap tot beoefening van letteren, kunst enz.*; 3 Z.-N. *vereeniging* [*van vakgenooten*]; 4 *vereeniging van personen tot een handelsonderneming enz.*; *naamlooze vennootschap, vennootschap van koophandel met beperkte aansprakelijkheid der leden*): 1 *de burgerlijke –*; *in de groote –*; *de revolutie wil de – ontwrichten*, orde en wet; 2 *de – tot Nut van 't Algemeen*, opgericht in 1784 door J. Nieuwenhuis; *de – der Ned. Letterkunde te Leiden*; *– van Weldadigheid*, opgericht door generaal Van den Bosch, 25 Aug. 1818, ter verbetering v. d. toestand der lagere volksklasse; *de – van Nijverheid, in 1777 opgericht*; 3 *de –en namen deel a. d. optocht*; 4 *een – van levensverzekering*; *een – oprichten.*
Maat'slag, m. –slagen (1 muz. *beweging tot aanduiding der maat*; 2 fig. *regelmatige beweging*): 1 *de – v. d. orkestdirigent*; 2 *de – der dorschvlegels*; **–staf,** m. –staven (eig. *staf, stok om te meten*; fig. *datgene, waarnaar men iets beoordeelt*; ook: *schaal*): *de – aanleggen,* [a]) gaan meten, [b]) fig. gaan beoordeelen; *de – te klein nemen*; **–stok,** m. –stokken (*stokje, regel ter bepaling v. e. lengtemaat, duimstok*; muz. *stokje, waarmee de dirigent de maat slaat*); **–streep,** v. –strepen (muz. *verticale streep, die twee maten op de notenbalk scheidt*); **–vast,** bn. en bw.; –er, meest – (muz. *goed of vast in de maat blijvend*): *die muzikant is –*; *– spelen.*
Mac, m. (Schotsch: 1 *zoon van*; 2 *hoofd van een geslacht*), doorgaans: **M'** of **Mc.**
Maca'bre, bn. (Fr. *van of als van dooden*): *danse –*, doodendans, voorstelling hiervan.
Macadam', o. (*granietkiezel, geklopte steen, steengruis*); **–iseeren*** (*een weg verharden met macadam naar de uitvinding van den Schot Mac-Adam, 1757–1836*); **–weg,** m. = wegen (*gemacadamiseerde weg*).
Macaro'ni, v. (Fr. [It. maccherone]: *meelreepen, deegdraden*: *volksspijs in Italië*).
Macaro'nisch, bn.: *–e verzen*, waarin men woorden v. verschillende talen dooreenmengt en de woorden v. d. eene verbuigt naar de regels v. d. andere, b.v. *ha'bes nul'lum belul'lum*, gij hebt er geen benul van.
Macassaar', m. –saren (*bewoner van Z.-W. Celebes*); **–saarsch'*,** bn. ([*als*] *uit, in, van, eigen aan, betrekking hebbende op Macas'sar, Z.-W. deel van Celebes*): *–e paarden.*
Macas'sarolie, v. (*haarolie van Macas'sar op Z.-W. Celebes*); zie Antimacassar.
Maccabe'ërs, Bijb. drie zonen van Judas Maccabi, het heldengeslacht, dat Israël bevrijdde van het Syrische juk, herstelde in 135 v. C. de Joodsche staat.
Macchiavellis'me, o. (*staatsleer van Macchiavelli, 1469–1527, Florentijnsch staatsman en schrijver*): het – is een sluwe, gewetenlooze staatkunde; **–vellis'tisch,** bn., bw. (*volgens de leer van Macchiavelli*; *arglistig, gewetenloos*): *een–e politiek.* (cch = kk).
Macedoi'ne, v. (Fr. *huzarensla*; *mengelmoes, poespas*; ook: *allerlei* [*in stukken gesneden*] *vruchten in champagne, wijn enz. als toespijs*; fig. *letterkundig allerlei*).
Macedo'nië, o., ten N. van Griekenland; machtige staat onder koning Philippus II (382–336), en diens zoon Alexander den Grooten (356-323); in 146 Rom. provincie.
Machinaal', bn. en bw. (Fr. machinal: *met behulp v. e. machine, of een kunstwerktuig vervaardigd of in beweging gebracht*, d. i. *werktuigelijk*; fig. *onnadenkend, volgens sleur*).
Machina'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. machinatio]: *kuiperij; weefsel van sluw bedachte plannen*). (ch = scherpe g).
Machi'ne, v. –s (Fr. [Gr.-Lat. machina]: *kunstwerktuig; samengesteld toestel, om beweging voort te brengen*; inz. *locomotief, fiets*; bij afkorting: *naaimachine*; ook: *iem., die machinaal zijn werk doet*): *helsche –*, toestel met ontplofbare stoffen. (ch = sj).
Machineeren* (Fr. [Lat. machinari]: *kuipen, een boos opzet beramen*). (ch = scherpe g).
Machi'negaren, o. –s (*garen voor een naaimachine*); **–geweer,** o. –geweren (mil. *mitrailleuse*); **–kamer,** v. –s (*ruimte, waar in de fabriek of op de stoomboot het stoomwerktuig geplaatst is*).
Machi'ne-olie, v. (*olie om het raderwerk eener machine te smeren*). (ch = sj).
Machinerie', v. machinerieën (Fr. *toestel, machine*; *samenstel van machines*). (ch = sj).
Machinist', m. –en (Fr. machiniste: *behandelaar of bestuurder, kenner of hersteller v. e. stoomwerktuig* inz. *op stoombooten en locomotieven*); **–leerling,** m. –en. (ch = sj).
Macho'chel, Machol', v. –s (*diklijvige vrouw*; Z.-N. ook van een kind).
Macht, v. machten (1 *sterkte, kracht*; 2 *vermogen*; 3 *machtiging*; 4 *invloed, beteekenis*; 5 *persoon* [of: *personen, lichaam*] *met* [*zedelijke*] *macht bekleed; overheid*; 6 *menigte, groot getal*; 7 rekenk. *product van twee of meer gelijke factoren*): 1 *uit al zijn – loopen*, zoo hard als men kan; 2 *bij –e zijn*, iets kunnen, in staat zijn; *dit gaat mijn – te boven*, dit valt mij te zwaar; 3 *hiertoe heb ik geen –*; 4 *de– der spaarzaamheid*, uitwerking; 5 *de wetgevende –, de uitvoerende –*; *de rechterlijke –*; *de land–, de zee–*; *de gewapende –*; *de hemelsche, de helsche –en*, de goede, de booze geesten; 6 *een – van volk*; 7 *de tweede – van 8 is 64, de derde – is 512.*
Mach'teloos*, bn. en bw.; –loozer, –t, of meest – (*zonder macht, de noodige macht missende*):

–looze'woede; – tegenover iets of iem. staan.
Macht'hebbende, m. en v. –n (*gezaghebbende*); **–hebber,** m. –s (*gebieder*).
Mach'tig, –er, –st **1** bn. (1 *in zijn macht hebbende; in staat tot; kunnende beschikken over*; 2 *veel macht of gezag hebbende*; 3 *talrijk, in groote menigte*; 4 *erg krachtig, zwaar*): 1 *hij is de kunst van voordragen nog niet –; vier talen – zijn; ik kan dat portret niet – worden*; 2 *een – vorst; Gods –e arm*; 3 *een – leger, een –e vloot, een – volk*; 4 *een – middel; die wijn, die soep is mij te –; dat is mij te –,* [a]) te sterk, te duur enz., [b]) dat kan ik niet langer aanzien (zonder in te grijpen, in tranen uit te barsten enz.); **2** bw. (*uitermate, zeer*): *dat doet mij – veel plezier.*
Mach'tigen, machtigde, h. gemachtigd (*de noodige volmacht geven*); **–ing,** v. –en (*verlof, vergunning, volmacht*): *iem. – verleenen tot; een – tot betaling,* mandaat.
Macht'insignes, o. mv. (*uiterlijke teekenen van macht of waardigheid*): *geestelijke – als staf en mijter*; z. Rijksinsignes.
Macht'middel, o. –en (*middel, waardoor macht, kracht, invloed wordt uitgeoefend*): *een algemeene staking, een – van werklieden.*
Machts'aanwijzer, m. –s (alg. *exponent*).
Machts'betoon, o. (mil. *het toonen v. macht*); **–ontwikkeling,** v.
Macht'spreuk, v. –en (*gezegde, dat de tegenpartij de mond moet snoeren; dooddoener*): *spreekwoorden doen dienst als –en.*
Machts'verheffing, v. –en (alg. en rek. *bewerking, waardoor een getal, een vorm, tot zekere macht wordt verheven*).
Macht'woord, o. –en (*woord van een machthebber, woord dat beslist, een met kracht uitgesproken bevel*; ook: *machtspreuk*).
Ma'cis, v. (Fr., Lat. *foelie*); **–olie,** v. (*etherische olie uit de muskaatnoot*); lees *mas'si.*
Mackintosh, v. –en (Eng. *ouderwetsche regenjas van waterdichte stof*; ook: *waterdichte verbandstof*), zoo genoemd naar den uitvinder, den Schot *Charles –,* 1766–1843.
Maçon', m. –s (Fr. maçon [Lat. matio]: *metselaar; vrijmetselaar*). (c = s).
Maçonnerie', v. (Fr. maçonnerie: *vrijmetselarij*). (c = s).
Maçonniek', bn., bw. (Fr. maçonnique: *de vrijmetselarij betreffende*): *–e teekenen.* (c = s).
Macro . . ., van Gr. ma'kros = lang.
Macrobiotiek', v. (*kunst, om lang te leven*); verg. Eubiotiek.
Macrocos'mos, m. (*de wereld in het groot, het heelal*): *de – der maatschappij en de microcosmos der Academie.*
Macron', m. macrons; zie Makron.
Macu'ba, v.; zie Makuba.
Maculatuur', v. (Fr. maculature [van Lat. maculare = bevlekken]: typ. *misdruk; drukwerk als pakpapier gebruikt; niet verkochte en door een nieuwe druk in waarde verminderde boeken*).
Madam', v. –men (Z.-N. *getrouwde burgervrouw*; N.-N. eenigszins verachtelijk): *Fransche floddermadammen.* Hetzelfde woord als:
Mada'me, v. (Fr. *titel v. e. gehuwde vrouw in Frankrijk en België*); z. **Mme, Mad.**
Madapo'lam, v. (*een soort van katoenstof, voeringstof, naar Madapolam bij Madras*); z. Alpaca opm.
Ma'dat, v. (Mal. *opium, toebereid om te rooken*); **–pijp,** v. –pijpen.

I. Ma'de, v. –n (*larve van sommige insecten* [*b.v. van vliegen of bijen*] *zonder duidelijke kop of pooten*); meestal *Maai.*
II. Ma'de, v. maden (*weide, gras- of hooiland*); verg. Hoogmade (Z.-H.).
III. Made (Eng. *vervaardigd*): *– in Germany*: handelsmerk op Duitsche industriewaren.
Madelief', v. madelieven (*meizoentje*; Lat. bellis perennis): ook: **–je,** o. madeliefjes.
Mademoisel'le, v. mesdemoiselles (Fr. *juffrouw*); zie **Mlle.**
Made'ra, v. in de tweede bet. –'s (eig. *wijn v. h. eiland Madeira,* inz. *morgenwijn*; ook: *een glas enz. madera*): *aan'nemen twee –'s!* **made'raatje,** o. –s: *een – drinken*; **–karaf,** v. –karaffen (*karaf voor maderawijn*).
Madoerees'*, m. Madoereezen (O.-I. *bewoner van Madoera en de Oosthoek*).
Madon'na, v. –'s (It. *benaming van de H. Maagd,* of *van haar beeld*); **–beeld,** o. –en.
Madras', o. (*weefsel van zijde en katoen*).
Madrigaal', o. –galen (It.-Fr. madrigal van Lat. mandra = kudde: *lyrisch gedicht* inz. [*herders*]*minnedicht van 4–16 regels*; muz. *meerstemmige compositie voor zang hierbij*).
Madrileen', m. –lenen (*inwoner v. Madrid*); **–sch*,** bn. (*van of uit Madrid, deze stad betreffende*): *de –e bladen, de –e bevolking.*
Madu'ro, bn. (Sp. eig. rijp; van sigaren: *donker van kleur*); z. Amarillo, Claro. (u = oe).
Maean'der, m. –s: z. Meander. (ae = ee).
Maece'nas, m. ± 8 v. C., gunsteling van keizer Augustus, vriend van Vergilius en Horatius; fig. *kunstbeschermer, begunstiger v. geleerden en kunstenaars*; mv. maecena'ten of maece'nassen. (ae = ee).
Maer'lant, Jacob van –, m., de vader der Dietsche dichters (1225–± 1300).
Maesto'so, bw. (It. muz. *majestueus*); lees *ma-es-to'zo.*
Maes'tro, m. Ned. maestro's, It. maestri (It. [Lat. magister = meester]: *beroemd toonzetter, -kunstenaar*); l. *ma-es'tro, ma-es'tri.*
I. Maf, bn.; maffer, –st (*laf; vadsig*): *ik ben –; dat is een –fe vent; het is – weer,* misschien etymologisch verwant met Maf **II.**
II. Maf, m. (*slaap*); zie Maffen.
III. Maf, m.; zie Mafje **II.**
Maf'fen, mafte, h. gemaft (*slapen, dutten*): *eens lekker gaan –*; gmz.
Maf'fia, v. (It. [oorspr. Arab.]: *geheime bond van roovers op Sicilië*).
I. Maf'je, o. –s (Barg. *kwartje*); ook: *Maffie.*
II. Maf'je, o. –s (*zot, dwaas, gek*): *iem. voor het – of de maf houden,* voor den gek.
Ma'gang, m. –s (O.-I. vero. *leerling-klerk*).
Magazijn', o. magazijnen (Fr. magasin, It. magazzino, oorspr. Arab.: *bergplaats, pakhuis, stapelplaats; groote winkel; ruimte in de kolf van een geweer tot berging van patronen; naam v. tijdschriften b.v. Stuivers–*); **–meester,** m. –s (*–opzichter*); **–ier',** m. –s (Fr. magasinier; Z.-N. *magazijnmeester*).
Magdale'na, v. –'s (Bijb. fig. *boetvaardige zondares*), z. Lucas 8 : 2; **–stichting,** v. –en (*R.-K. stichting om gevallen meisjes een tijdelijk onderdak, verzorging en geestelijke opheffing te verschaffen*).
Ma'ger 1 bn. en bw.; –der, –st (1 *schraal, niet-vet; niet-vleezig*; 2 van allerlei stoffen: *het gewichtigste bestanddeel slechts in kleine hoeveelheden bevattend*; 3 *armzalig; onbedui-*

dend): 1 *een lang, – man*; *een –e koe, een – varken*; *zoo – als brood*, schraal als ongeboterd brood; *zoo – als een hout, een lat enz.*; *–e Hein*, de dood als skelet; *–e soep*, zonder vet of vleesch; 2 *–e kolen*, soort van steenkolen vooral voor huisbrand; verg. Vetkolen; 3 *een –e keuken*; *een – winstje*; *een –e troost*; **2** zn. o.: *het – van de ham*, mager vleesch; **–dag,** m. –dagen (*onthoudingsdag der R.-K.*); **–man,** m. (*spichtig mensch*; fig. *schraalhans*): zegsw. *– is in die keuken kok*, het is er geen vetpot; **–tjes,** bw. (*sober, kommerlijk, zorgelijk*): *die lui kunnen maar – leven.*

Mag'gi, v. (naar den uitvinder Maggi genoemd: *samengeperste groenten- en vleesch-extracten in tablet- of blokjesvorm om daarvan soep enz. te maken*); **–blokje,** o. –s.

Magie', v. (Fr. [Gr.-Lat. magia]: *tooverkunst*; *geheime wetenschap der Magi*). (g = g).

Ma'giër, m. –s; zie Ma'gus. (g = g).

Ma'gisch, bn. (*met of door tooverkracht, als door of met tooverij*; *betooverend, tooverkrachtig*): *een – licht*; *een –e lantaarn*, tooverlantaarn; *–e cirkels, –e kringen*. (g = g).

Magis'ter, m. (Lat.) magistri; (Ned.) –s (Lat. eig. meester: *in een klooster de leermeester der novicen*). (g = g).

Magistraal', bn. (Fr. magistral [Lat. magistralis]: *als van een meester*; *meesterlijk*): *op –trale toon. een –trale rede.* (g = g).

Magistraat'*, Fr. magistrat, Lat. magistratus, **1** v. –traten (*de overheid*; *de regeering eener stad*; *overheidsambt*); **2** m. –traten (*overheidspersoon, rechter*).

Magistraats'persoon, m. –personen (*overheidspersoon*). (g = g).

Magistratuur', v. (Fr. magistrature: *overheid*; *de overheidspersonen*; *overheidsambt*; *rechterlijke macht*). (g = g).

Mag'ma, o. (*natuurlijke massa's van gesmolten stollingsgesteente*).

Magnaat', m. magnaten (Lat. magnas, v. magnus = groot: *rijksgroote in Hongarije en Polen*; bij uitbr. *iem. van invloed, vooral door zijn rijkdom*): *een mijn–, een staal–.* (g = g).

Mag'na Char'ta (liberta'tum), v. (Lat. gesch. *Groote Oorkonde [der vrijheden], van Jan zonder Land, in 1215 gegeven*); *de – –, de grondwet der Engelsche staatsinrichting.*

Magnaniem', bn. en bw.; –er, –st (Fr. [Lat. magnanimus]: *grootmoedig, edelaardig*).

Magneet', m. magneten (Gr.-Lat. [lapis] magnes: *zwart ijzererts*, naar *Magnesia* in Thessalië; *zeilsteen*; *magnetisch gemaakt ijzer, onderdeel v. e. ontploffingsmotor*; *iem., die, of iets, dat aantrekkelijk is*). (g = g).

Magneet'ijzer, o. (*ijzer, dat magnetisch is*); **–ijzersteen*** (*van nature magnetisch, zwartachtig ijzererts*) **1** (voorwerpsn.), m. –steenen, **2** (stofn.), o.; **–kracht,** v. (*aantrekkende kracht v. e. magneet*); **–naald,** v. –en (nat. *kunstmagneet in de vorm van een in twee spitsen uitloopend stalen staafje, in 't midden voorzien van een agaten dopje, op een spitse punt gemakkelijk draaiende*): *bij de – laat men de noordpool gewoonlijk de blauwe kleur behouden bij het temperen van het staal*; **–steen,** o. (*ijzererts, in Zweden en Noorwegen gevonden, dat ijzer aantrekt*).

Magne'sia, v. (Lat. [terra] magnesia = [aarde] van Magnesia: *talkaarde, bitteraarde, zacht purgeermiddel*). (g = g).

Magne'sium, o. (*een element, metaalstof in de magnesia aanwezig*: *zilverwit metaal, dat bij verbranding een sterk licht geeft*); **–licht,** o. (*bij foto-opnamen in 't duister*: *flitslicht*). (g = g; e = ee).

Magne'tisch, bn. (1 *de kracht van een magneet hebbende*; 2 *in verband met, door magnetisme veroorzaakt*): 1 *die stalen priem is –*; 2 *een –e slaap*; *–e aantrekking en afstooting*, verschijnsel, dat ongelijknamige polen elkaar aantrekken en gelijknamige elkaar afstooten; *–e as*, de richting van de verbindingslijn der polen van een vrij opgehangen kunstmagneet; *–e polen*, de plaatsen eener magneet, waar de aantrekking het sterkst is, zoo ook bij de aarde; *– veld*, vlak, ruimte waarbinnen de magneet werkt.

Magnetiseeren* (Fr. *aan eenig voorwerp aantrekkende kracht mededeelen*; ook: *het overbrengen eener bepaalde kracht* [dierlijk magnetisme] *van een die kracht bezittend individu* [magnetiseur] *naar een ander, meestal met de bedoeling deze(n) persoon v. e. ziekte te bevrijden*; *bezielend werken op*); **–seur',** m. –s (Fr. *iem., die magnetiseert, die magnetisme als genezende kracht aanwendt*).

Magnetis'me, o. (*magneetkracht*; *de leer van de magnetische kracht en de toepassing ervan*): *dierlijk –*, magnetische kracht in dieren, b.v. in de sidderaal; z. ald.

Magne'to-electriciteit', v. (*electriciteit opgewekt met een magneet*).

Magnetome'ter, m. –s (electr. *magneetstaaf voor het observeeren van kleine veranderingen in de afwijking der magneetnaald*).

Magni'ficat, o. (Lat. naar de aanvangswoorden *Magni'ficat a'nima me'a* genoemd: *lofzang der H.-Maagd bij haar bezoek aan haar nicht Elizabeth*; *R.-K. kerkgezang*); z. Lucas I : 46–55; fig. *branden en blaken is 't – van de oorlog*, zei M. van Rossem (1518–'55), d.i. het mooiste. (g = g).

Magnificen'tie, v. (Lat. magnificentia: *pracht, heerlijkheid*). (g = g).

Magnifiek', bn. en bw.; –er, –st (Fr. magnifique [Lat. magnificus]: *prachtig, luisterrijk, heerlijk*): *een – schouwspel.*

Magno'lia, v. –'s (*boom, heester met witroode tulpvormige bloemen uit N.-Amerika en O.-Azië*; Lat. magnolia naar den kruidkundige Magnol te Montpellier, ± 1715). (gn = nj).

Magot', m. –s (Fr. *Chineesch poppetje*; *spaarvarken*; *opgespaard geld*); Fr. uitspr.

Ma'gus, m. magi (Gr.-Lat. *bij Meden, Perzen, Babyloniërs een priester en geleerde, Oostersche wijze*; *toovenaar*). (g = g).

Magyaar', m. –aren (*Hongaar*); **–aarsch'*** **1** bn., bw. (*Hongaarsch*); **2** o. (*de Hongaarsche taal*). (y = ie).

Mahago'niehout; zie Mahoniehout.

Maharad'(s)ja, m. –rad(s)ja's (Sanskriet: *groote koning*: *vorstentitel in Vóór-Indië*).

Mah'di, m. mahdi's (Arab. mahdi imam = de rechtgeleide voorganger, aanvoerder: *de door vele Mohammedanen verwachte verlosser, die de steeds slechter wordende wereld zal hervormen tot een rijk van vrede, waarin de Islam zal worden beleden*). (ah = aa).

Mahdist', m. –en (*volgeling v. d. Mahdi*).

Mahomedaan', m. –danen, **–daansch'*,** bn.; **–danis'me,** o.; zie Mohammed enz.

Maho'nia, m. –'s (*naaldachtige boom in Brazilië met vergiftige eigenschappen*).

Maho'nie (*mahonieboom; mahoniehout*); voor het gebruik als bn. zie Alpaca, opm.
Maho'nieboom*, m. –en (Eng.-Indiaansch: *boom in Amerika, waarvan het mahoniehout komt*; Lat. swietenia mahagoni); **–hout,** o. (*bruinrood meubelhout van de mahonieboom*): *tafels van –*; **–houten,** bn.: *een – kast.*
Maiden-speech, v. –en, –es (Eng. *eerste redevoering van een nieuw lid in het Parlement of in een vergadering; debuut*).
Mail, v. –s (Eng. ons Maal **II**: 1 *brievenpost* inz. *overzeesche postdienst tusschen Europa en de beide Indiën, Z.-Afrika enz.*; 2 *de gezamenlijke brieven en verdere poststukken der mail*; 3 afk. van *Mailboot, -trein*): 1 z. Landmail; 2 *de – werd te R'dam aan boord gebracht*; 3 *ga je met de Engelsche of de Hollandsche – naar Indië?*
Mail'bericht, o. –en (*tijding per mail*); **–blad,** o. –bladen (O.-I. *met de mail aangekomen dagblad*); **–boot***, v. –en (*zeeboot met de mail aan boord, paket-, postboot*); **–brief,** m. –brieven (*brief, per mail gezonden*); **–courant,** v. –en, **–krant,** v. –en (*mailblad*); **–dag,** m. –dagen (*dag, waarop de mail vertrekt*); **–papier,** o. (*zeer dun postpapier [voor mailbrieven]*); **–trein,** m. –treinen (*sneltrein, die brieven en poststukken per mail aangebracht, verder vervoert*).
Mainteneeren* (Fr. maintenir: *instandhouden, handhaven; beschermen; onderhouden*).
Maintiendrai' (Je) (Fr. *Ik zal handhaven*: devies van het Ned. wapen).
Mai're, m. –s (Fr. = mayor in Lord-mayor, van Lat. major, z. ald.: *burgemeester*).
Ma'ïs, v. (Sp.-Amer.: *Turksche tarwe, plant oorspr. van tropisch Amerika*; Lat. zea maïs): de – werd door Columbus (1446–1506) naar Spanje gebracht; **–meel,** o.; **–oogst,** m. –en.
Maitres'se, v. –n (Fr. *meesteres*; ook: *minnares; vrouw des huizes; schoolmatres*, vero.).
Maïze'na, v. (*fijn maïsmeel voor pudding*).
Ma'jas, m. majassen (Mal. *groote aapsoort*).
Ma'jesteit, v. –en (Fr. [Lat. maiestas]: *hooge macht; titel van een koning[in] of keizer[in]; pracht, luister; statige waardigheid*); zie **H. M.; HH. MM.; H. K. M.; HH. KK. MM.** (j = j).
Ma'jesteitsschennis, v. (*openbare beleediging van den of de souverein*).
Majestueus', Fr. **1** bn. en bw.; –zer, -t of meest – (*indrukwekkend; statig-verheven, verheven, heerlijk*): *een – kerkgebouw; een –ze gestalte; een – schouwspel*; **2 –tueu'ze,** o.: *het –euze zijner gestalte.* (j = j).
Ma'jeur, v. (Fr. muz. *groote terts, het mannelijk toongeslacht*). (j = j).
Majolein', v. (uit *marjolein*); z. ald. (j = j).
Majo'lica, v. (soorten) –'s (*fayence, uit Majorca*, thans inz. *Italiaansch aardewerk met glazuur, en beschilderd*). (j = j).
Majoor', m. –s (Sp. [Lat. major, z. ald.]: *hoofdofficier van de laagste rang, een rang hooger dan kapitein, commandant van een bataljon; afkorting van sergeant-majoor of tamboer-majoor*).
Majoor-Chinees'*, m. –Chineezen (O.-I. *algemeen verantwoordelijk hoofd der Chineezen op een hoofdplaats*).
Majoor-ingenieur', m. majoors-ingenieurs (*majoor en ingenieur*).
Majoor'sche*, v. –n (O.-I. *majoorsvrouw*).
Ma'jor, Lat. **1** bn. (*grootere, oudere; oudste van twee broeders enz.*): *Cato –*; **2** m. –s (*de meerdere term in e. sluitrede*); z. Premissen.
Majoraat', o. –raten (Lat. majoratus: *het erfrecht van den oudsten zoon*; ook: *het erfgoed, dat op den oudsten zoon moet overgaan*).
Majordo'mus, m. majoresdomus (Lat. *huis- of hofmeier, titel van den eersten staatsdienaar aan het hof der Merovingers*; R.-K. *prelaat, die in het pauselijk paleis de regeling van zaken heeft*; in het algemeen: *eerste huisbediende*); in bet. 2 ook: (It.) *majordo'mo*, m. –'s.
Majoriteit', v. (Fr. *meerderheid [van stemmen]; meerderjarigheid*). (j = j).
Majus'kel, v. –s (Lat. majusculae = vrij groote [letters]: *hoofdletter*). (j = j).
I. Mak, bn. en bw.; –ker, –st (*tam, niet wild; gedwee, handelbaar*): *een – paard, – als een lam; lang niet –*, met haar op de tanden; zegsw. *er gaan veel –ke schapen in één hok*, van menschen, die zich weten te schikken.
II. Mak, v. –ken (Z.-N. *herdersschop*).
Maka'me, v. –n (Arab. onderhoud: *berijmd kunstproza van Perzisch-Arab. oorsprong*).
Makaron', m. en v. –s (Fr. macaron; Z.-N. *koekje van suiker en meel [geplakt op papier]; bitterkoekje*; ook: *haarwrong tegen de ooren aangedrukt*); – = Makron.
Makart', Hans, 1840–'84, † te Weenen, schilder van bloemstukken: *een –-bouquet*, van gedroogde bloemen en grassen.
Makassaar'; zie Macassaar enz.
Ma'kelaar, m. –s, –laren (*tusschenhandelaar, tusschenpersoon in de handel; zaakbezorger*; rechtst. *iem., die als zoodanig beëedigd door de arrondissementsrechtbank, zijn beroep er van maakt tegen genot van zeker loon, overeenkomsten te sluiten op order en op naam van personen, tot wie hij niet in een vaste betrekking staat*).
Ma'kelaarsloon*, o. –loonen (*provisie, courtage v. e. makelaar*); **–provisie,** v. –s, –siën.
Makelarij', v. (*het beroep v. makelaar*).
Makelij', v. (1 eenigszins ongunstig: *maaksel*; 2 niet ongunstig, eenigszins vero.: *bouw*): 1 *hij is van geen betere – dan andere menschen*; 2 *een schip van Spaansche –*.
Ma'ken, maakte (Z.-N., gew. miek), h. gemaakt (1 *vervaardigen; voortbrengen; scheppen*; 2 *doen, verrichten*; 3 *weer in orde maken*; 4 *in zekere toe. tand brengen*; 5 *het wezen uitmaken, vormen*): 1 *een jas, een broek –; licht –; een kunstwerk –*; 2 *allerlei toebereidselen –; visites –*; 3 *een gebroken vaas laten –; het bed –*; 4 *iem. ongelukkig –; de gelegenheid maakt den dief*; 5 *kleeren – den man; veel kleintjes – één groote*; nog: *hoe maak je het?* d. i. hoe is het met je gezondheid; *de student maakt het goed, slecht,* [a]) past goed of slecht op, [b]) het gaat hem goed, slecht; *hij zal het niet lang meer –*, het leven loopt op een eind; *veel werk van iem. –*, het druk met iem. hebben, veel attentie wijden aan iem.; *iem. kunnen – en breken*, ver overtreffen; z. Voet.
Ma'ki, m. –'s (*halfaap op Madagascar en in O.-I.*; Lat. lemur).
Mak'kelijk, bn. en bw.; z. Gemakkelijk.
Mak'ker, m. –s (*kameraad, gezel, maat*).
Makreel'*, m. –en (dierk. *stekelvinnige trekvisch, in Juli en Augustus op onze kusten*; Lat. scomber scomber).
Makron', m. –s; zie Makaron.
Maku'ba, v. (*fijne snuifsoort*, naar een streek op Martinique): ook: – *tabak.*

I. Mal, m. –len (*model, patroon, vorm*); **–letje,** o. –s: zegsw. *malletje naar – maken,* het een precies zoo als het ander, machinaal werken, volkst. *mannetje na mannetje maken.*

II. Mal 1 bn. en bw.; maller, malst (*kinderachtig, zot, dwaas*): *het is een malle vent; zoo – ben ik niet; dat is een –le geschiedenis; een – geval,* vreemd, dwaas-netelig; z. Moertje; **2** o. en m. (*dwaasheid, zotheid; zot*): *oud – gaat bovenal; iem. voor den – houden.*

Malachiet', o. (v. Gr. malache = malve, wegens de kleur: *ondoorzichtig, smaragdgroen kopererts* o. a. *in Chili en Siberië*).

Ma'la fi'de (Lat. *te kwader trouw*).

Ma'laga, m. in de tweede bet. –'s (*zoete Sp. wijn, naar de stad Malaga in Spanje; een glas enz. malaga*): *hij bestelde twee –'s.*

Malai'se, v. (Fr. *onbehaaglijk gevoel, narigheid; slapte in zaken*).

Mal-à-propos', Fr., **1** bw. (*te onpas, ongelegen*); **2** o. (*misverstand*).

Mala'ria, v. (It. febbre di malaria = koorts van slechte lucht: *infectieziekte, door de steek der anopheles overgebracht*).

Mal'chus, m. (Z.-N. *lobbes*).

Mal'ber, m. –s, Z.-N. bijvorm v. marbel.

Malcontent', Fr. **1** bn. (*ontevreden, misnoegd*); **2 –en,** m. en v. mv. (gesch. *misnoegden, die na 1579 aan den koning van Spanje vredesvoorstellen deden*). (en = en).

Maledic'tie, v. –s (Fr. [Lat. maledictio]: *vloek, verwensching*).

Malei'er, m. –s (*iem. van het Maleische ras met donkerbruine kleur en glad, zwart haar*).

Maleisch'* 1 bn.: *de –e taal,* d. i. die der Maleiers; **2** o. (*de taal*): *– spreken.*

I. Ma'len, maalde, h. gemalen (1 *fijnmaken* inz. *op of in een molen;* Z.-N. ook: *kauwen;* 2 *door een draaiende beweging verwijderen,* b.v. *water uit een polder*): 1 *rogge –, koffie –;* Z.-N. *eten –;* zegsw. zie Komen; 2 *water uit de polder –;* waarschijnlijk = – **II.**

II. Ma'len, maalde, h. gemaald (1 *zeuren, zaniken; aanhoudend over iets spreken;* 2 *niet goed bij het hoofd zijn*): 1 *kind, lig niet zoo te malen! iem. aan het hoofd –;* 2 *die vrouw is door het verlies aan 't – geraakt.*

III. Ma'len, maalde, h. gemaald (*afbeelden, dichterlijk beschrijven*): *wie kan hier de angsten –?* vero. of germ.

Malen'ger, m. –s (*simulant; lijntrekker*).

Malen'geren, malengerde, h. gemalengerd (scheepst. *luieren; zich ziek houden*): *– komt voor een matroos niet te pas.* (g = g).

Malentendu', o. –'s (Fr. *misverstand*).

Malheur', o. –s, –en (Fr. *ongeluk[je]; ongeval*).

Mali'ce, v. (Fr. *boosaardigheid;* gunstig: *schalksche streek; guitigheid*); l. *–lies.*

Malicieus', bn. en bw.; –cieuzer, –t (Fr. malicieux; ongunstig: *boosaardig, kwaadwillig, arglistig;* gunstig: *ondeugend, guitig*).

I. Ma'lie, v. maliën, malies (Fr. maille [Lat. macula = maas]: *ringetje van staal-, ijzer-, of koperdraad als deeltje v. e. maliënkolder; oogje v. e. schoen, waardoor de veter wordt gehaald;* ook: *het stiftje v. e. rijgsnoer;* gew. *opening, maas in een net of vlechtwerk*).

II. Ma'lie, v. maliën, malies (Fr. mail, Lat. malleus = hamer: *houten kolf; kolfhamer*).

Ma'liebaan, v. –banen (*speelplaats voor het kolfspel;* thans: *naam van straten, lanen enz.*): *de – te Utrecht.*

Ma'liën, maliede, h. gemalied (*kolven*); vero.

Ma'liënkolder, m. –s (*kolder of hemd, uit maliën of ringetjes vervaardigd*); ook: **–hemd,** o. –en (*ringenhemd, -pantser*).

Ma'lieveld, o. –velden (*maliebaan,* 1ste bet.; thans: *pleinnaam*): *het – te 's-Gravenhage.*

Ma'ling, v. (*mijmering, onrust; maalstroom van gedachten* inz. in zegsw.; Z.-N. gew. *gemalen of gebroken graan* [voor veevoeder]): zegsw. *in de – zijn,* d. i. in de war; *iem. in de – nemen,* voor den zot houden, in 't ootje nemen; *– hebben aan iem. of iets,* om iem. of iets niet geven.

Malkaar', vnw. (eig. *malk-ander,* d. i. de eene man den ander; afbreken: *malk-aar*): *zij bedriegen –,* elkander, meestal *Mekaar,* z. ald.; **–an'der,** vnw. (afbreken: *malk-ander*): *zij bederven –s werk,* elkanders.

Mallejan', m. mallejans (*groot voertuig op 2 hooge wielen tot vervoer v. boomen enz.*).

Mallemo'len, m. –s (*draaimolen op de kermis*); z. Carrousel; ook: Mal'lemolen.

Mal'len, malde, h. gemald (*dartel stoeien; gekheid maken; dwaas doen*).

Mal'lepraat, m. (*zottepraat*).

Mal'ligheid, v. in de 2e bet. –heden (*dwaasheid, gekheid; malle, dwaze daad of handeling*): *wat voor –heden!*

Malloot' 1 v. malloten (*jongensachtig, wild meisje; mal wicht; gekkin*): *een oude –;* **2** m. malloten (*dwaze kwast*). (ll = ll).

Mallo'te, Melote, v. (*honingklaver*).

Mal'rove, v. (*lipbloemige plant;* Lat. marrubium vulgare).

Malsch*, bn. en bw.; malscher, malscht (1 *zacht; week-sappig; mollig-zacht;* 2 *zacht; wasdom gevend*): 1 *– vleesch;* 2 *een –e regen;* nog: zegsw. *het iem. lang niet – zeggen,* d. i. lang niet vriendelijk.

Mal'ta, o. (*eiland tusschen Sicilië en de N.-kust van Afrika*): – behoorde tot 1798 aan de Malteezer-orde (sedert 1800 Eng.).

Maltee'zer* 1 m. –s (*bewoner van Malta*); **2** bn. (*van of op Malta*): gesch. *de – orde of – ridders,* Johanniter-ridders.

Malten'tig, bn.; –er, –st (*overdreven nauwgezet; kleingeestig zindelijk*): *–e vrouwen.*

Malthusianis'me, o. (*leer v. Malthus, 1766–1834, over de wanverhouding tusschen het cijfer der geboorten en de bestaansmiddelen*): het *neo–* wil het aantal geboorten beperken.

Maltraiteeren* (Fr. *mishandelen*).

Ma'luwe, v. –n (*benaming van verschillende plantensoorten*): *de – of kaasjeskruid,* Lat. malva; ook: Malva, Malve.

Mal'va, v. –'s; zie Maluwe.

Mal've 1 v. –n (*maluwe*); **2** bn. (*lichtpaars*): *de – heidevelden, de – erica.*

Malversa'tie, v. –s, –tiën (Fr. *verduistering van gelden; knoeierijen*). (s = z).

Malvezij', v. (*Grieksche zoete wijn* inz. *uit Napoli di Malvasia op de O.-kust van Griekenland, uitgevoerd; een glas enz.* –).

Malz'-extract, o. (*zeker gezondheidsbier*).

Mam, v. (Z.-N. *moeder, grootmoeder; borst*).

Mama', v. mama's (*moeder*), mamaatje, o. mamaatjes; bij verkorting: **Ma,** v. ma's.

Mamie'ring, v. –s, –en (scheepst. *geleibuis van leer of zeildoek*).

Mammeluk', m. –ken (Arab. slaaf: inz. *uit Christelijke ouders geboren en in de Islam opgevoede keursoldaat der vroegere Egyptische sultans;* fig. *afvallige*).

Mam'moet, m. –en (Russisch-Jakoetisch:

aarddier; *voorwereldlijke olifant*; Lat. elephas primigenius): *–sbeenderen.*

Mam'moetpomp, v. –en (*een pomp ten dienste v. de wateronttrekking aan diepe bronnen*).

Mam'mon, m. (Arameesch: *geld, rijkdom*, voorgesteld als een persoon): *den – dienen*, een slaaf v. h. geld zijn; z. Math. 6 : 24; *den – offeren*, als een God eer bewijzen.

Mam'mouth, m. –en; zie Mammoet.

Mam're, o. (Bijb. *de stad Hebron*): *bij de eiken van – woonde Abraham.*

Mamzel', mammezel', v. –s (Fr. mademoiselle: [*kinder*]*juffer*), vero., Z.-N. volkst.

Man*, m. mannen (1 *persoon, mensch, zonder onderscheid des geslachts*; 2 *mensch* (Z.-N. ook: *dier*) *van het mannelijk geslacht*; 3 *flink, kloek persoon*; *iem. v. karakter*; 4 *getrouwde man*; 5 *soldaat*): 1 *dat kost een daalder den –*; *de gaande en komende –*; 2 *alleen toegankelijk voor mannen*; 3 *dat is een –! een – een –, een woord een woord,* [a]) een eerlijk man houdt zijn woord, [b]) wij zullen handelen als mannen; 4 *– en vrouw; de – is het hoofd van het gezin*; 5 *een leger van honderdduizend –*; *een korporaal en acht –*; nog: zegsw. *aan den – brengen*, iets verkoopen; *dat zal zijn – wel vinden*, d. i. zijn kooper; *hij staat zijn –*, d. i. zijn tegenpartij; *hij is mans genoeg*, sterk genoeg; *als de nood aan den – komt*, als er groote nood is; *de derde – brengt de spraak aan*, een derde houdt het gesprek gaande; *dat is een gulden per –*, d. i. per hoofd; *het schip is met – en muis vergaan'*, d. i. er is niets gered; Z.-N. *de oude –*, rachitis; in samenst. mv. *-lieden* of *-lui* (beroep): *voer-, veer-, timmer-, krijgs-, staatslui enz.*, ook: *–mannen* (nieuwe woorden): *brandweer-, vak-, geld-, schoolmannen*; evenzoo (geen beroep): *leen-, wilde-, Noor-, Oranjemannen*; zie ook: Mannetjes, Paard 1.

Manager, m. –s (Eng. [v. Lat. manus = hand]: *bestuurder, leider*; *theaterdirecteur*; in O.-I.: *administrateur*).

Mana'tus, m. –sen (*een soort zeekoe*).

Manches'ter, o. (*katoenfluweel uit de Eng. stad van die naam*); z. Alpaca opm.

Manches'ter-partij, v.; **–school,** v.: de –– leeraart het beginsel v. vrijhandel.

Manchet', v. –ten (Fr. manchette = kleine manche of mouw: *losse pols-, handboord*; fig. *handboei*); **–knoop*,** m. –knoopen.

Manchon', m. –s (Fr., Z.-N. *mof* **II** 1; [*gloei*]*kousje*). (ch = sj).

Man'co, o. (It. *tekort* [*bij koop*]).

Mand, v. –en ([*teenen*] *korf*): zegsw. *door de – vallen,* [a]) wat men eerst geloochend heeft, bekennen, [b]) Z.-N. niet slagen; **–je,** o. mandjes (*kleine mand, korfje*): *mijn hond slaapt in een –*; *ik kruip in mijn –*, bed; gmz.

Mandaat', o. –daten (Fr. mandat, Lat. mandatum: *volmacht, machtiging*; *bevelschrift tot betaling*; *lastbrief*): een *imperatief –*, opdracht van de kiezers aan de(n) gekozene, die hij of zij gehouden is te volgen; Z.-N. *een rechterlijk –*, bevel.

Mandarijn', m. –en (Sanskr.-Portug., hetzelfde woord als *mantri*: *voornaam staatsambtenaar in China*): de knoop op het hoofddeksel wees de graad aan door zijn kleur; **–tje,** o. –s (*geurig sinaasappeltje*).

Mandata'ris, m. –sen (Lat. *ge*[*vol*]*machtigde*).

Manda'tor, m. (Ned.) –s; (Lat.) –to'res (Lat. *lastgever, volmachtgever*).

Man'dau, v. –'s (*Dajaksch koppensnelmes*).

Man'del, m. –s (Z.-N. *graanhoop van 10–16 schooven*).

Mandement', o. –en (Fr. *herderlijke brief, officieel bisschoppelijk schrijven in vermanende stijl aan de geloovigen over zaken van geloof en zeden*): *het – der bisschoppen van Nederland van 1868 in zake het onderwijs.*

Man'denmaken, o. (*het maken v. manden*); **–maker,** m. –makers; **–winkel,** m. –s.

Man'dewagen, m. –wagens (*kleine kinderwagen; open rijtuigje met een bak van mandewerk*); zie Panier.

Man'dewerk, o. (*voorwerpen van gevlochten teen*); **–werker,** m. –s.

Man'diën (Mal. mandi = baden: [*stort*]*baden nemen*); **man'dikamer,** v. –s (*badkamer*); **man'dikuip,** v. –en (*badkuip*).

Mand'jeskoop*, m. –en (*venter v. manden*).

Man'doer, m. –s, –en (O.-I. *opzichter; ploegbaas; hoofd der bedienden in een hotel; inlandsche meesterknecht enz.*); ook Mandoer'.

Mandoli'ne, v. –s (Fr. [It. mandolino]: *tokkelinstrument in de vorm v. een gitaar, meestal met vier dubbele snaren*); z. Plectrum.

Mandra'gora, v. (*plant, die in 't wild groeit om de Middell. Zee*); verg. Alruin.

Mandril', m. –s (*inlandsche naam v. d. baviaan van Guinea*; Lat. mandrillus leucophaeus; *woudduivel*): *de afschuwelijke –.*

Mand'vol, v.: *een – appels; manden vol visch.*

Mane'ge, v. –s (Fr. manège: *rijbaan; rijschool*); **–paard,** o. –paarden (*schoolpaard; gedresseerd paard*).

I. Ma'nen, v. mv. (*lange nekharen van dieren*): *de – van een leeuw, een paard*; in Z.-N. ook enkelv. Maan, Mane, v.

II. Ma'nen, maande, h. gemaand (*met aandrang herinneren aan een schuld*, inz. *aanporren tot betaling*; Z.-N. *ontbieden, uitnoodigen*): *den duivel –*, bezweren.

III. Ma'nen, Lat. **Ma'nes,** m. mv., bij de Rom.: geesten der afgestorvenen.

Ma'ner, m. maners (*persoon, die maant*).

Ma'neschijn, m. (*schijnsel der maan*).

Mang'ga, v. –'s (O.-I. *verkoelende, appelachtige vrucht van de –boom* [mangifera indica] *op Java en elders in Azië*); ook: Man'go.

Mangaan', o. (Duitsch: Mangan [oorspr. magnesia, z. ald.]: *bros, moeielijk te smelten, staalkleurig metaal*; *bruinsteen*; *glasblazerszeep*); **–erts,** o.; **–ijzer,** o.

Man'gat, man'negat, o. –gaten (*opening als ingang voor een man tot de stoomketel*).

I. Man'gel, m. mangels (*werktuig om gewaschen of gedroogd linnengoed glad te maken*).

II. Man'gel, o. (verwant met *mank*: *gebrek*): *bij – van*, bij ontstentenis, bij gebrek.

III. Man'gel, v. –en, –s (volksn. *amandel*).

I. Man'gelen, mangelde, h. gemangeld ([*met een mangel*] *gladmaken van linnen enz.*).

II. Man'gelen, mangelde, h. gemangeld (*ontbreken*): *het mangelt hem aan moed.*

III. Man'gelen, mangelde, h. gemangeld (Z.-N. *ruilen*).

Man'gelgeld, o. (*loon voor het mangelen*); **–goed,** o. (*te mangelen goed*); **–kamer,** v. –s (*kamertje, waar de mangel staat*); **–rol,** v. –len (*een der twee rollen v. d. mangel*).

Man'gelwortel, m. –s (*beetwortel, roode biet*).

Mang'gis, v. manggissen (O.-I. *vrucht met zuurzoet vleesch*).

Man'grove, v. mangroven (Mal.-Eng. *wortelboom*).
Manhaft' of **Manhaf'tig,** bn. en bw.; -er, -st (*de eigenschappen van een man hebbende, toonende: strijdbaar, dapper, koen*): *een manhaftig strijder; zich - gedragen.*
Man'heid, v. (*kracht, flinkheid*).
Mann'heim, o. (Germ. myth. eig. *menschenheim*); zie Midgard.
Mania'bel, bn. (Fr. maniable: *gemakkelijk te hanteeren; lenig, zacht, soepel*; fig. *gedwee*).
Maniak'*, m. en v. -s, -ken (Fr. maniaque: *iem., die een manie heeft, of aan een gewoonte verslaafd is, gek is op één punt*).
Manichae'er, m. -s (*aanhanger van Manes* of *Mani*, † 276, *stichter van zekere Perzisch-Christelijke sekte*; ook in verband met *manen* gebracht: *schuldeischer*). (ae = ee).
Manicu're, m. en v. -s (Fr. [Lat. manus = hand + curare = verzorgen]: *handverzorger, -zorgster: iem., die handen e. nagels v. anderen verzorgt; de bij elkaar behoorende voorwerpen om handen en nagels te verzorgen*).
Manie', v. -s, -ën (Fr. [Gr.-Lat. mania = razernij]: *zielsziekte: hartstochtelijke ingenomenheid, krankzinnigheid op één punt; overdreven zucht tot iets, verslaafdheid*); z. Klepto-.
Manier', v. manieren (Fr. manière: *wijze van doen, van handelen*): *zóó zijn onze -en! zeden; dat is geen - van doen; het is maar bij - van spreken*, om het zoo eens te zeggen; *die edelman heeft fijne -en*, vormen; *die jongen heeft geen -en geleerd*, nette vormen.
Manifest', Fr. manifeste (zn. en bn.), Lat. manifestum (zn.) **1** o. -en (1 *openlijke bekendmaking of verklaring v. e. vorst, v. e. regeering, van de leiders eener staatkundige partij ter verklaring en verdediging van hun beginselen*; 2 scheepst. *tabelsgewijze opgave van al de goederen der lading*; ook: *opgave van de naam van schip, schipper en bestemming*): 1 *een - uitvaardigen*; 2 *een - in gereedheid brengen*; **2** bn. (*duidelijk, blijkbaar*).
Manifestant', m. en v. -en (Fr. Lat. *betooger, persoon, die meedoet aan een manifestatie*).
Manifesta'tie, v. -tiën, -s (Fr. [Lat. manifestatio]: *betooging met het doel om de binnen zekere groep heerschende gevoelens en denkwijzen kenbaar te maken, b.v. instemming of afkeuring publiek te uiten*).
Manifesteeren* (Fr. [Lat. manifestare]: *openbaren, bekendmaken, konddoen; een betooging houden*): *zich -*, zijn tegenwoordigheid doen blijken; *- zich de opgeroepen geesten?*
Manil'la, de Sp. spelling is **Manila,** v.; in de 2e bet. mv. -'s (*tabakssoort van de Philippijnen, uitgevoerd uit Manilla; Manillasigaar*); **-hennep,** m. (*taaie vezel van zekere pisang*); **-sigaar,** v. -sigaren ([*torpedovormige*] *sigaar v. Manillatabak*); l. *-nilla.*
Manil'le, v. -s (Fr. Sp. [Lat. monile = armband]: *tweede matador of troef in het omber- en quadrillespel*). (ille = ielje).
Maniok', m. (*cassave*): eig. Mahinot; **-meel,** v. (*zetmeel uit de knolvormige wortels*).
Mani'pel, m. -s (Lat. manipulus = handvol, bundeltje: R.-K. *band met drie kruisjes aan de linkerarm v. d. priester, die de mis opdraagt*).
Manipula'tie, v. -s, -tiën (Fr. *betasting, bestrijking; bewerking met de vingers; handgreep*).
Manipula'tor, m. (Ned.) -tors, -to'ren; (Lat.) -to'res (Lat. *hij, die manipuleert; seingever van de telegraaf*).
Manipuleeren* (Fr. *betasten, behandelen, bevoelen, met de vingers*).
I. Ma'nis, m. manissen; z. Schubdier.
II. Manis', bn. (O.-I. *zoet, zachtmoedig*).
Ma'nisan, v. -s (O.-I. *zoetigheid, confituren, honig*): *velerlei -s*; *-tja'hi*, gember.
Manis'me, o. ([*bij de negers van centraal-Afrika*] *doodenvereering*; z. Manen **III**).
Manivel', v. -len (Fr. manivelle: Z.-N. *draaikruk, zwengel*).
Mank, bn. en bw.: -er, -st (*gebrekkig, lam, kreupel*): *hij is -, zij loopt aan beide zijden -*; zegsw. *deze vergelijking gaat -*, is gebrekkig.
Mankeeren* (Fr. manquer, Lat. mancare [Lat. mancus = kreupel]: 1 *ontbreken; tekortkomen; tekortschieten*; 2 *schelen*; 3 *zijn betalingen staken, failliet gaan*; 4 gmz. *missen*): 1 *dat mankeert er aan*, hapert; *er mankeert een gulden aan de som*; 2 *wat mankeert je!* ook: *ik mankeer niets*; 3 *de firma zal wel -*; 4 *de trein -.*
Mankement', o. -en (*letsel, gebrek*; v. e. machine enz.: *fout*): *hij heeft e. - aan zijn voet.*
Man'ken, mankte, h. gemankt (Z.-N. *mank gaan*).
Man'lief, m. (*lieve man of echtgenoot*).
Man'lijk, man'nelijk, bn. en bw.; -er, -st (*tot den man, het mannelijk geslacht behoorende; eigen aan den man: kloek, flink*): *een - karakter, het - geslacht, een - leen; - handelen.*
Man'lijkheid, v.; zie Manheid.
Man'(ne)mensch*, m. (*manspersoon*).
Manmoe'dig, bn. en bw.; -er, -st (*met mannenmoed, manhaftig*): *een - besluit*, kloekmoedig; *Pieter stak de hand - i. d. korf.*
Man'na, o. (Bijb. *man* bet. misschien *geschenk*): Bijb. *het - der woestijn*, hemelbrood, het voedsel in de woestijn, ± 1300 v. C., dat Jehovah op wonderbare wijze dagelijks uit de hemel dauwde; zie Ex. 16 : 15.
Man'nekensblad, o. -en (Z.-N. *grofgekleurde kinderprent*).
Man'nelijk rijm, o.; zie Rijm.
Man'nenhuis, o. -huizen (*verpleeghuis voor [oude] mannen*); **-klooster,** o. -s (*klooster voor mann. kloosterlingen*); **-koor,** o. -koren (*koor van zangers*); **-kracht,** v.; **-moed,** m. (*manlijke moed*); **-stem,** v. -stemmen; **-taal,** v. (*krachtige taal*); **-zaal,** v. -zalen (*slaapzaal voor mannen [in een diaconiehuis]*); **-zangvereeniging*,** v. -en (*vereeniging van zangers*).
Mannequin', m., v. en o. -s (Fr. [Ned. mannekin]: *teenen toestel, om er een kostuum op te passen, paspop; ledepop, waarop kostumen geëtaleerd worden; persoon, in dienst van een modemagazijn om een mode te etaleeren en opgang te doen maken*); Fr. uitspr.
Man'netje, o. -s (*kleine man*; Z.-N. *gebakken, geteekend poppetje*): *het - in de maan*, maanvlekken.
Man'netjes, o. mv.; de diernamen met mannetjes worden aaneengeschreven b.v. *mannetjesgans*; zegsw. *- maken,* [a] smoesjes maken, gekheid, [b] uitvluchten; ook: *gemaakte -*; **-boon*,** v. -boonen (*kleine, ronde koffieboon*); **-kerel,** m. -s, **-man,** m., **-putter,** m. -s (*sterke kerel, flinke man; knap in zijn vak*); **-noot,** v. -noten (*groot soort van muskaatnoot*); **-varen;** z. Boschvaren.
Mann'heimer goud; zie Kopergoud.
Mannin', v. -ninnen (lit. t., Bijb. *vrouw, echtgenoote*), z. Gen. 2 : 23: *en hierom huwde*

God den man aan zijn –; een kloeke –.
Manoeu'vre, v. –s (Fr. 1 *beweging, handelwijze;* 2 *bestuur, wending v. e. schip; krijgsoefening op groote schaal;* 3 ongunstig: *slinksche handelwijze, list, intrige*): 1 *de schalk maakte allerlei –s,* grimassen; 2 *door deze – vermeed het schip de zandbank; de –s worden in het najaar gehouden;* 3 *wat lage –s;* Fr. uitspr.
Manoeuvreeren* (Fr. *bewegingen maken; oefening houden met troepen, schepen, wagons; het op een of andere manier aanleggen;* ongunstig: *kuipen*).
Manome'ter, m. –meters (Gr. manos = ijl, dun: *werktuig tot het meten van de spanning van gassen, lucht, stoom enz.*).
Man'pad, o. (*smal pad, voetpad, bij Hillegom, aan de weg van Haarlem naar Leiden,* waar Witte van Haemstede in 1304 een afdeeling Vlamingen versloeg).
Mans (genitief v. *man* inz. in verbindingen met *genoeg, wat: de kracht tot iets hebbende, er toe in staat; flink*): *– genoeg;* z. Man.
Mansar'de, v. –n (Fr. *zolderkamertje*); **–dak,** o. –daken (*gebroken dak, volgens de bouwwijze van Mansard, † 1666, te Parijs*).
Mans'bloed, o. (*St.-Janskruid*).
Man'schap 1 v. (1 *bemanning;* 2 *trouw als vazal*): 1 *de – van een zeeschip;* 2 *hij deed zijn leenheer hulde en –; – zweren;* **2 man'schappen,** m. mv. (*soldaten*): *een korporaal en drie –pen.*
Mans'hemd, o. –en; **–hoed,** m. –en; **–hoogte,** v. –n (*gewone hoogte v. e. man*); **–kerel,** m. –kerels (*manspersoon; flinke man*): *ik heb graag een – over de vloer;* **–kleed*,** o. –eren, –kleeren; **–kleermaker,** m. –s.
Mans'laars, v. –zen.
Man'slag, m. –slagen (*doodslag*): *onwillige –.*
Mans'lengte, v. (*lengte van een man*); **–moeder,** v. –s (*schoonmoeder der echtgenoote*); **–mensch*,** z. Man mensch; **–naam,** m. –namen; **–persoon,** m. en o. –personen (*man*).
Mans'oor*, v. en o. (*hazelwortel: vergiftig gewas uit de familie der aristolochiaceën;* Lat. asarum europaeum): *de – bloeit in kreupelhout van April tot Juni.*
Man'tel, m. –s (1 *lang, ruim overkleed met of zonder mouwen, soms met een kap;* 2 *deel van de R.-K. priesterkleeding;* 3 wapenk. *achterkleed v. e. schild;* 4 van een schoorsteen: *belegsel er om heen,* [*sierlijke*] *bekleeding;* 5 in allerlei toepassingen in technische vakken; 6 dierk. *naam van sommige haren of veeren;* van sommige vogels inz.: *veeren van de schouders en de voorste helft van de rug;* 7 in het alg. *omgevende bedekking;* 8 *hoofddeel v. e. effect*): 1 *een – omdoen, omhebben, dragen,* z. Regen– enz.; fig. *iets met de – der liefde bedekken* (Bijbel), z. Bemantelen; *onder de – van godsvrucht,* schijn, voorwendsel; *iem. de – (uit)vegen,* vinnig berispen; 2 *sommige R.-K. geestelijken dragen een –tje,* een lange, smalle, geplooide strook zwarte stof bij de soutane; 3 *de – is de afbeelding van een hermelijnskleed, zwierig geplooid als achtergrond v. e. wapenschild;* 4 z. Schoorsteenmantel; 5 *de – v. e. smidshaard,* kap tot opvanging van de rook, z. bet. 4; *de – van een stoomcylinder,* bekleeding om de afkoeling tegen te gaan; *de – v. e. kachel,* scherm van plaatijzer; *de – v. e. hoogoven,* buitenste steenen omkleeding; *de – v. e. kogel enz.*; 6 *de – v. sommige apen; de –meeuw,* z. ald.; 7 *het huisje was omgeven door een – van groen;* 8 *de – van een effect,* bevat naam of titel, nummer, jaartal der uitgifte, zie Couponblad en Talon.
Man'telbaviaan, m. –bavianen (*soort v. aap,* z. Mantel 6; Lat. papis hamadryas); ook: **–aap,** m. –apen; **–jas,** v. –jassen (*overjas met schoudermantel*); **–meeuw,** v. –en (*groote zeemeeuw* [Lat. larus marinus] *kleiner dan de burgemeester*); **–pak,** o. –pakken (*dameskostuum, waarbij rok en mantel van dezelfde stof zijn*).
Man'ten en Kal'le, de Reuzen te Kortrijk.
Man-te-roer', m. mannen-te-roer; zie Roerganger.
Mantiek', v. (Gr. mantike: *de kunst van waarzeggen*); ook: *Man'tia, Man'tica.*
Mantil'la, v. –'s, –s (Sp.), **Mantil'le** (Fr.) (Lat. mantellum = manteltje: *lang afhangende hoofdsluier der Spaansche dames; zijden dames-zomermanteltje zonder mouwen*): *de freule droeg een kleine – van zware, witte zijde.* (tilla = tielja); (tille = tielje).
Man'tri(e), m. –ies (O.-I. *inheemsch bestuurs-opzichter, ondergeschikt politieambtenaar*).
Manuaal', o. –alen (Fr. manuel, Lat. manuale, v. manus = hand: *dagregister of journaal;* muz. *het handklavier of de toetsenrij in tegenstelling van het pedaal of voetklavier;* ook: *handgebaar, handbeweging*).
Manufactu'ren, v. mv. (Fr. manufactures [Lat. manufactum = met de hand gemaakt]: *voortbrengselen van weverij* [*zijde, katoen, linnen, wol*], *handen- of fabrieksarbeid*); **–turier',** m. –s (*winkelier of koopman in manufacturen*); ook: **–turist',** m. –en; **–tuur'winkel,** m. –s.
Manuscript', o. –scripten (Lat. manuscriptum: *handschrift*); zie **M. S.**
Ma'nusje, m. en o. (*persoonsnaam*): *– van alles,* [a]) iem., die voor allerlei bezigheden te gebruiken is, van alle markten thuis is, [b]) die verschillende bezigheden bij de hand heeft, [c]) gew. marskramer; z. Factotum.
Man'volk, o. (*de mannen*): *waar blijft het –?*
Man'wijf, o. –wijven (*sterke, ruwe vrouw*).
Map, map'pe, v. mappen (Fr. [Lat. mappa]: *omslag; boekentasch, teekenportefeuille of brieventasch*): *schrijfmap; een leege –.*
Mappemon'de, v. –mondes (Fr. *wereldkaart met de twee halfronden*); Fr. uitspr.
Maquet'te, v. –s (Fr. *model in 't klein van een gebouw, beeldhouwwerk enz.*).
Maraboe', m. –s (Afrika: *ooievaar met prachtige staartveeren;* Lat. leptoptilus crumeniferus; Z.-N. gew. *dikbuikige koffiekan*); als bn. *een – boa;* z. Alpaca opm.
Maraboet', marabout', m. –s (Arab. letterl. gebonden: *Mohammedaansche kluizenaar*; ook: *zijn grafkapel*); hetzelfde woord als Maraboe, wegens diens ernstig uiterlijk.
Maraboe'veeren*, v. mv. (*zijdeachtige, witte staartveeren van de maraboe*).
Marana'tha (Arameesch: *De Heer komt*; zie 1 Cor. 16 : 22).
Maraskijn', maraski'no, m. (Fr. marasquin, It. maraschino, v. marasca = soort kers: *zekere fijne kersenlikeur*).
Maras'me, o. (Fr. [Gr.-Lat. marasmus = verwelking]: *kwijning, uittering*).
Ma'rathon, o. aardr. vlek aan de O.-kust van Attica, bekend door de overwinning der Gr. onder Miltiades op de Perzen, 490 v. C.;

–loop*, m. –en (sport: *verre en snelle loop, als van den bode, die het bericht dier overwinning te Athene kwam brengen ± 40 km*).
Marau'de, v.; zie Marode enz.
Mar'bel, m. –s (Z.-N. *knikker; marmer* volkst.); verg. Marmel.
Marchandeeren* (Fr. *handelen, dingen, loven en bieden; pingelen*).
Marchandi'ses, v. mv. (Fr. *koopgoederen*).
Marchand-tailleur', m. marchands-tailleurs (Fr. *kleermaker-lakenhandelaar*).
Marcheeren* (Fr. *te voet gaan; een tocht te voet doen;* van soldaten: *in de pas loopen, oprukken*): fig. *de zaak wil niet –,* niet voor-uitgaan.
Marche'se, m. –n (It. *adellijke titel in Italië: markgraaf, markies*); lees *markéze.*
Mar'cia, v. –'s (It. *marsch*): *tem'po di –,* muz. marschtempo; lees *mart'sja.*
Marco'ni, uitvinder v. d. electrische telegraaf zonder geleidraden, in 1897; **–graaf',** v. (*draadlooze telegraaf*): *per –*; **–gram',** o. –men (*telegram per marconigraaf*); **–grapheeren*** (*draadloos telegrapheeren*).
Marconist', m. –en (*telegrafist bij de draadlooze*).
Marcou'; z. Markoen.
Mar'cus, Mar'kus, m., de schrijver van het tweede Evangelie; zie Sint-Marcus.
I. Ma're, maar, v. maren (lit. t. *tijding, gerucht*): *een treur–*; zie Maar **I.**
II. Ma're, v. –n; zie Maar **III.**
Maréchal', m. –s (Fr. *maarschalk*).
Marechausee'*, Fr. samenhangend met het Fr. maréchal (de maréchaux de France waren een tijdlang de hoofden der militaire politie) **1** v. (*militaire politie te paard en te voet, legerpolitie, oorspronkelijk grensbewakers, opgericht bij K. B. van 2 April 1818;* O.-I. *een in 1890 buiten de formatie van het leger opgericht korps in Atjeh en onderhoorigheden, bestemd voor politiediensten en zoo noodig deelnemen aan oorlogshandelingen*); **2** m. –s (*een ambtenaar van dat korps*): *twee bereden –s*; in bet. **1** ook: Maréchaussée.
Marem'men, v. mv. (It. maremma [Lat. maritima = aan zee gelegen]: *moerassige kuststreken in 't W. van Italië*).
I. Ma'ren, maarde, h. gemaard (*meren*).
II. Ma'ren (*voortdurend maar zeggen; tegenwerpingen maken* i. d. infin.): *hou op met je –.*
Ma'rentak, m. –takken (misschien oorspr. *tak, die de maren of booze geesten uit de stal houdt; vogellijm,* z. ald. en Misteltak; Lat. viscum album): *de –takken op appelboomen.*
Mar'ga, v. –'s (Alas- en Bataklanden op Sumatra: *genealogische gemeenschap, verwantenkring;* Z.-Sumatra: *territoriale gemeenschap*).
Mar'gapatroon, v. –patronen (*patroon voor de eerste schietoefeningen op korte afstand*).
Margare'ta, v. (Gr.-Lat. margarita = parel: *vrouwennaam*); zie Griet, Margriet.
Margariet' 1 o. (*parelglimmer*); **2** v. –en (*ganzenbloem, madeliefje*).
Margari'ne, v. (Fr. internationaal woord, van Gr. margaron = parel: *grondstof der kunstboter*; ook: *de kunstboter zelve, vetboter*); **–boter,** v. (*kunstboter uit vetstoffen, dierlijk of plantenvet*); **–fabriek,** v. –en.
Margari'tas an'te por'cos (Lat. *paarlen voor de zwijnen*).
Mar'ge, v. marges (Fr. [Lat. margo]: *ledige of witte rand langs brieven, drukwerken enz.; grens, speelruimte*): *de minister had de winstmarge te klein genomen,* de maximumprijs van een artikel te laag gesteld, zoodat de verkoopers weinig winst konden maken.
Marginaal', bn. (Fr. [Lat. marginalis]: *op de rand*): *–nale aanteekeningen;* **–gina'liën,** v. mv. (*kantteekeningen*). (g = g).
Mar'gine (in): (Lat. *op de rand*). (g = g).
Margriet', v. –en (*vrouwen-, meisjesnaam; margariet* **2,** Lat. chrysanthemum leucanthemum).
Mari'a, v. (*vrouwennaam*): *de Heilige Maria,* de moeder des Heeren; **–beeld,** o. –en; z. Madonna; **–bond,** m. –en (*Mariavereeniging*); **–dag,** m. –dagen (R.-K. *feest- of herinneringsdag ter eere van Maria*), b.v. –Boodschap (25 Maart), –Geboorte (8 Sept.), –ten-Hemelopneming (15 Aug.); **–lied,** o. –eren (*liedje ter eere van Maria*); **–vereeniging***, v. –en (R.-K. *vereeniging van vrouwen tot bestrijding van drankmisbruik*).
Marian'ne, v. (Fr. Marie Anne: *eigennaam; de Fransche republiek*).
Maria'num, o. (Lat. kerkelijke kunst: *groot, soms tweezijdig Mariabeeld, omgeven van een nimbus, dat in het koor boven van het gewelf af nederhangt*).
Mari'a-There'sia-daalder, m. –s (*oude Oostenrijksche munt van 1780, ± f 1,25*): de munt is nog gangbaar in Midden-Afrika.
Mari'ne, v. (Fr. [Lat. marinus = zee....]: *zeemacht; 's lands vloot; het zeewezen en al, wat daartoe behoort*): *het departement van –; de Engelsche –*; **–blauw 1** bn.; **2** zn. o. (*donkerblauw*); **–officier,** m. –en (*zeeofficier*); **–vliegtuig,** o. –en; **–werf,** v. –werven (*scheepswerf voor oorlogsschepen*).
Marineeren* (Fr. *inleggen in azijn met kruiden en uien*): *haring –.*
Marinier', m. –s (Fr. *zeesoldaat*). (ier = ier).
Marinis'me, o. (*overwegende invloed der marine op de samenleving*): *het Pruisisch militairisme en het Engelsch –.*
Mariolein', v. (Fr. marjolaine: *lipbloemige plant met eironde blaadjes, als kruiderij gebruikt;* Lat. origanum vulgare).
Marionet', v. –ten (Fr. marionette = Marietje: [*kleine*] *beweegbare pop of figuur van bordpapier, hout enz., door middel van draden bewogen; draadledepop, waarmede men comedie speelt, tooneelpop*; fig. *iem., die zich willoos tot alles laat gebruiken*); **–tenspel,** o. –len (*poppenspel*).
Maritiem', bn. (Fr. maritime [Lat. maritimus]: *betreffende het krijgswezen ter zee, de zeevaart enz.*): *het –e etablissement te Soerabaja.*
Ma'rius, Gajus: boerenzoon uit Arpinum, 156–86 v. C., Rom. consul en overwinnaar v. Cimbren en Teutonen (102 en 101 v. C.).
Marjolein', v.; zie Mariolein.
Mark, v. –en (eig. *grens, teeken*: 1 *grensland* vero.; 2 *onverdeelde gronden behoorende aan een markgenootschap* b.v. *in Twente*; 3 *gewicht voor edelsteenen, ook voor goud en zilver*; 4 *munteenheid in het Duitsche rijk,* ± 60 cent; 5 Z.-N. *merk*): 1 gesch. *de Spaansche –, de Deensche –,* grensgewesten in de tijd der Karolingers; 2 *de verdeeling der – Geesteren; het bestuur eener –*; 3 *een – is 1200 karaat, elk van 1/5 gram*; 4 *de koers der –en*; 5 *de – van een velo.* Opm. In bet. 1 en 2 ook: Marke; z. ook Markje.
Markant', bn. (Fr. marquant: *in 't oog*

vallend; bijzonder uitkomend): *een –e figuur.*
Mar'ke, v. –n; zie **Mark,** opm.
Markeeren* (Fr. marquer: *merken, stempelen; opteekenen; aandwiden, aangeven*), b.v. mil. *de pas –*, de voetbeweging maken zonder vooruit te gaan; jagerst. *de hond markeert*, duidt met snel staartbewegen de nabijheid van wild aan.
Marketen'ter, m. –s (Duitsch [It. mercatante = handelaar]: *zoetelaar*); **Marketent'ster,** v. –s (*zoetelaarster*); vero.
Mark'genoot*, m. –genooten (*gerechtigde in een marke*); **–genootschap,** o. –pen (*het zijn van markgenoot; de markgenooten*).
Mark'graaf, m. –graven (*graaf van een mark of grensgewest, met bijzondere macht*; nu: *titel*); **–gravin',** v. –gravinnen.
Mark'gronden, m. mv. (rechtst. *gronden, die van oudsher in onverdeelde eigendom worden bezeten onder de namen van marken, markschappen, holtingen, meenscharen, meenten, buurten, buurtschappen enz.*).
Markies', m. markiezen (Fr. *markgraaf*: nu in Frankrijk, Italië en Engeland: *titel*).
Markiezaat', o. –zaten (*het zijn van markies; gebied van een markies*): *het – Vere.*
Markiezin', v. markiezinnen (*vrouw van een markgraaf*; ook: *adellijke titel*).
Mark'je, o. markjes (*speelpenning, fiche*).
Markoen', Lat. Marcultus, Z.-N.: *het Sinte–*, koningszeer; ook, Marcou.
Markt, v. –en (Lat. mercatus = handel: 1 *plein of publieke plaats tot koop en verkoop of ruil*; 2 *bijeenkomst van kooplieden*; 3 *marktprijs*; 4 *plaats van afzet*): 1 *de wol–, de vee–, de boter– enz.*; *de kermisspellen staan op de groote –*; 2 *het is morgen –*; *de – is haast afgeloopen*; zegsw. *hij is van alle –en thuis*, hij is bijdehand, doortrapt, geslepen; *van een kale* (of: *koude*) *– thuiskomen*, met de kous op de kop terugkomen; spreekw. *Bij 't scheiden van de – leert men de kooplui kennen*, als 't op een afrekenen aankomt, bij de afloop leert men iems. karakter kennen; 3 *onder de – zijn waren verkoopen*, te goedkoop; *de – bederven*, voor veel te lage prijs verkoopen; *een stijgende –, een dalende –*; 4 *Engeland is een – voor ons vee.*
Markt'bericht, o. –en (rubriek in een dagblad: *mededeeling van koop- en verkoopprijzen op een markt*); **–dag,** m. –en (*dag, waarop er markt gehouden wordt*).
Mark'ten, de boer in marktte, h. gemarkt (*de markt bezoeken, vooral om waren te verkoopen*).
Markt'ganger, m. –s (*man, die de markt bezoekt*); **–gangster,** v. –s; **–geld,** o. –en (*geldsom, voor de standplaats op de markt geheven van iedereen verkooper*); **–meester,** m. –s (*opzichter der markt, tevens belast met de inning der marktgelden*); **–plaats,** v. –en (*marktplein*; bij uitbr. *stad, waar veel handel is*); **–plein,** o. –en (*onbebouwde ruimte in stad of dorp, waar markt gehouden wordt*); **–politie,** v.; **–prijs,** m. –prijzen (*prijs, waarvoor iets op de markt wordt verkocht*); **–schip,** o. –schepen (*beurtschip, dat op de marktdagen vaart*).
Mar'len, marlde, h. gemarld (scheepst. *de zeilen met marling aan de lijken vastmaken*; ook: *iets met marling omwinden*).
Mar'lijn, Mar'ling, v. –en (scheepst. *sterk driedraadsch touw*).
Marl'priem, m. –en (scheepst. *omgebogen priem bij het splijten van touwwerk, het prikken van gaten in het zeil enz. gebruikt*), ook: *–spijker*; **–reep*,** m. –reepen (*touw, om de zeilen aan de ra vast te maken*); ook: *–touw.*
Mar'mel, m. –s (*knikker* [*van wit marmer*]).
Marmela'de, v. –s of –n (Fr. [oorspr. Sp., v. Sp.-Port. marmelo = kwee]: *fijn gekookt fruit, met suiker verdikt, gesuikerd ooftmoes*).
Mar'melen; zie Marmeren.
Mar'mer, o. (Lat. marmor: 1 *kalksteen van fijne korrel*; 2 *kleur en voorkomen van marmer, nagebootst op hout, papier enz.*): 1 *een trap van –*; *een beeld van –*; 2 *– schilderen; blank, hard als marmer.*
Mar'meren 1 marmerde, h. gemarmerd (*marmerkleurig verven*): *een houten schoorsteenmantel –*; **2** bn. ([*als*] *van marmer*): *een – zuil; een – voorhoofd.*
Mar'mergesteente, o. –n.
Mar'mergroeve, v. –groeven (*plaats, waar men marmer uit de grond haalt*); **–papier,** o. (*gemarmerd papier*); **–slijp,** o. (*–meel*); **–slijper,** m. –s (*–polijster*); **–slijperij',** v. –en (*het polijsten van marmer, de werkplaats*); **–zaag,** v. –zagen (*zaag zonder tanden, om marmer te zagen*); **–zager,** m. –s (*werkman, die marmersteen zaagt*).
Marmi'te, v. –n (Fr. [Gr. marmarites = blinkend]: *metalen pot om in te koken, vleeschketel*); ook: Marmiet', v. –en.
Marmot', v. –motten (Fr. marmotte: *soort van knaagdier*; Lat. arctomys marmotta; Z.-N. *monsterkoffertje*; Z.-N. *kindje*): *de – leeft in het hooggebergte; slapen als een –*, die nl. een winterslaap doet, d. i. vast.
Marmot'tenhok, o. –hokken; **–slaap,** m. (*winterslaap van 7 tot 10 maanden der marmotten*; fig. *lange slaap*).
Marmot'tevel, o. –len (*huid v. e. marmot*).
Maro'de, v. (*stroperij, plundering door soldaten, die op den boer uit stelen gaan*): zegsw. *op – zijn of gaan*; ook: (Fr.) Maraude.
Marodeeren* (Fr. *op marode uitgaan*).
Marodeur', m. –s (Fr. *soldaat, die marodeert*).
Marokijn', o. (Fr. maroquin: [*geite*]*leder* [*van Marokko*]); verg. Corduaan.
Marokij'nen, bn. (*van Marokijn; overtrokken met marokijnleer*): *– kleinoodiënschrijntjes.*
Marol'len, v. en m. mv. (Lat. Maricolae: Z.-N. *Zusterorde*; *inwoners van een volksbuurt te Brussel*); **–fransch*,** o. (Z.-N. *slecht Fransch*).
Maronie'ten, m. mv. (*Christensekte, wonende aan de Libanon, thans R.-K.*).
Maroquinerie', v. –rieën (Fr. *artikelen van handel in fabriek, winkel v. marokijn*).
Marot', v. marotten (Fr. marotte, bijvorm van Marie: *zotskolf*): spreekw. *Elke zot heeft zijn –*, ieder heeft zijn stokpaardje; ook: Marot'te, v. –n.
Marqueeren*; z. Markeeren, Markant.
Marqui'se, v. –s (Fr. *markiezin; oprolbaar zonnescherm*; [*glazen*] *luifel, overstekdak*).
I. Mar'ren, marde, h. gemard (lit. t., vero. *talmen, dralen*): *waartoe gemard? zonder –.*
II. Mar'ren, marde, h. gemard (*meren*); vero.
Marron', m. –s (*boschneger in Suriname*).
I. Mars*, m. (Lat. 1 myth. *oorlogsgod, de schutsgod van 't Romeinsche rijk; zinnebeeld van de oorlog*; 2 sterrenk. *een buitenplaneet*): 1 *de tempel van –*; 2 *– heeft een roode gloed en doet denken aan bloed, oorlog.*

II. Mars*, v.–en (1 *korf of bak, meestal op de rug gedragen; rugkorf*; 2 scheepst. *mastkorf, houten vloering om de groote mast of de bezaansmast ter plaatse, waar de hoofdtouwen gehecht worden, op* $^2/_3$ *der hoogte*): 1 fig. *hij heeft niet veel in zijn –*, heeft niet veel verstand of kennis; 2 verg. Kraaiennest.

Marsch* 1 m. –en (1 *regelmatige beweging* inz. *van troepen*; ook: *de tocht zelf*; 2 *kort muziekstuk, meestal in* $^2/_4$ *maat, te spelen bij het marcheeren*): 1 *het leger is op –; een geforceerde –; een – van 30 km*; 2 *een opwekkende –; een feest–, een treur–, een dooden–*; **2** tw. (*militair commando: voorwaarts! weg! vort!* eig. Fr. imperatief van marcher, sedert de 17e eeuw in onze taal): *voorwaarts –!*

Mar'schen*, v.mv.(aardr. *laaggelegen landen aan de Duitsche Noordzeekust*).

Marsch'land*, o.–en (*vet broek- of drasland*).

Marsch'orde*, v. (*marschlinie, volgorde van marcheerende troepen*).

Marsch'order*, v.–orders (*schriftelijke wegwijzer voor de troepen*); **–route***, v. –s (*richting van de tocht*); **–tenue***, v. –tenues, (*kleeding, die een soldaat op marsch draagt*): *in –*; **–vaar'dig***, bn. (*gereed om op marsch te gaan*): *de troepen waren –*.

Marseillai'se, v. (Fr. *door den Fr. genieofficier Joseph Rouget de l'Isle, in de nacht van 24 op 25 April 1792 gedicht revolutielied; volkshymne in Frankrijk*): *de – werd bekend in Parijs door vrijwilligers uit Marseille*.

Marsepein', v. en o. (Fr. marcepain, massepain [Arab.-It. marzapane, oorspr. naam der verzendkistjes]: *amandelbrood, gebak uit suiker en fijn gestampte amandelen*): *letters van –*; **–en,** bn.: *een –en hart*, van marsepein; ook wel: Massepein(en).

Marsiliaan', v. –anen (*Venetiaansch vaartuig in de Middellandsche Zee*).

Mars'kramer, m. –s (*venter met een mars*).

Marteel'*, m. –en (Z.-N. [*dissel*]*hamer*).

Mar'teko*, m.–'s (Z.-N. *aap*; fig. *leelijke vent*).

Mar'telaar, m. –laars, –laren (Gr. martus: *bloedgetuige; iem., die om een idee* inz. *om zijn geloof zich marteling of dood getroost*; fig. *iem., die lijdt*; Z.-N. *sukkel, knoeier*); **–lares'**, v. –sen; **–larij'**, v. (*gemartel*).

Mar'telaarsboek, o. –boeken (*geschiedenis van martelaren of geloofshelden* [*met platen*]); de Roomsche, ook de Protestantsche kerk heeft haar –boeken.

Mar'teldood, m. (*dood door marteling, door foltering*): *de – ondergaan*.

Mar'telen, martelde, h. gemarteld (*folteren, pijnigen met groote wreedheid* inz. *om het geloof*; Z.-N. *sukkelen*): *iem. op de pijnbank –*; **–paal,** m. –palen; **–tuig,** o. –tuigen (*allerlei werktuigen, waarmee men martelde*).

Mar'ter 1 m. –s (dierk. *wezelachtig verscheurend dier met kostbaar bont*): *de steen–, de boom–*; **2** o. (*het bont*).

Mar'terachtigen, m. mv. (*familie der marters*): – zijn bunzings, hermelijnen, otters, marters, sabeldieren, fretten en wezels.

Mar'tha, v. (*eigennaam*): *een bedrijvige –*, een zorgvuldige, drukke huisbestierster; z. Luc. 10 : 40; men schrijft ook: *Mar'ta*.

Martiaal', bn. en bw. (Fr. martial, Lat. martialis, v. Mars, z. ald.: *krijgshaftig, strijdbaar*): *een – voorkomen; – klinken*. (t = s).

Martia'lis, Rom. puntdichter, ± 45– ± 100 n. C.; de Hollandsche –, Roemer Visscher, 1547–1620, vader v. Tesselscha. (t = ts).

Martyrolo'gium, o. (Lat.) –gia; (Ned.) –giën, –s (*martelaarsboek*).

Marxis'me, o. (*sociaal-democratisch stelsel volgens Marx*, geboren te Trier in 1818, gestorven te Londen in 1883). (x = ks).

Maryland, v. (Eng. *tabak, uit Maryland in N.-Amerika*).

Mas, m. (O.-I. *laagste adellijke titel*).

Mascot'te, mascot'ta, maskot', v. –s (Fr. *persoon, dier, zaak* of *voorwerp, die of dat geluk brengt; gelukspop*): *bij sommige bataljons is een terrier de –*.

Maseur', v. –s (Fr. ma soeur: Z.-N. *kloosterzuster*); verkleinw. **–ke,** o. –s.

Mas'ke, v.masken (Fr.masque.oorspr.Arab.; vero. *masker*; ook: vero. *afdruk v. iems. gelaat*; plantk. *bloeiwijze bij sommige lipbloemige planten; benaming voor de schuin naar boven gerichte plooi der onderlip*): *de – van Dante; de – van de leeuwenbek*.

Maskeeren* (Fr. masquer: *bedekken, verhullen, aan het oog onttrekken*): *zich –*, zich vermommen, een masker opzetten.

Mas'ker, o. –s (1 *momaanzicht van karton, of lapje van zijde, satijn enz. met de vorm van het gezicht* [*en openingen voor mond en oogen*]; 2 *gemaskerde*; 3 *beschermend voorwerp voor het gelaat*; 4 *afdruk van het gelaat v. e. doode*; 5 dierk. *toestand v. e. insect, vóórdat het pop wordt*): 1 fig. *het – afdoen, afwerpen*, zijn ware gezindheid laten blijken; *onder het – van vriendschap*, schijn, voorkomen; 2 *de zaal was vol –s*; 3 *een scherm–; een gas–*, masker tegen vergiftige gassen; *een schiet–*; 4 *een dooden–*; 5 *– of larve*.

Maskera'de, v. –s, –n (Fr. mascarade [It. mascherata]: *verkleeding op carnaval; gemaskerd feest; gekostumeerde optocht van studenten* inz. *bij een lustrumfeest*); **–feest,** o. –en; **–pak,** o. –pakken.

Mas'keren*, maskerde, h. gemaskerd, inz. refl. (*vermommen*).

I. Mas'sa*, v. massa's (Lat. massa [Gr. maza = klomp]: *een groot aantal; een groote menigte, hoop of stapel, som; totaal bedrag; geheel*; nat. *hoeveelheid stof van een lichaam*): *een – volk, een steen–; de –*, de groote hoop.

II. Mas'sa*, m. –'s (negertaal: *meester*).

Massaal', bn. (*in massa; door de massa; een samenhangend geheel vormend*): *het – goederenvervoer; een –sale beweging in de gymnastiek; een massale boedel*, onverdeelde.

Massacreeren* (Fr. 1 *neersabelen, neerhouwen, vermoorden*; 2 fig. *verknoeien*): 1 *krijgsgevangenen –*; 2 *een symphonie –*.

Massa'ge, v. (Fr. *heelkundige bewerking der zachte lichaamsdeelen, spieren*): *de – bestaat in effleurage* (zacht strijken), *pétrissage* (kneding), *tapotage* (klopping), *friction* (wrijving).

Mas'scher*, m. (Z.-N. *graanziekte, door een schimmelplant veroorzaakt*, ook *„het zwart"* of *„brand"* geheeten).

Masseeren* (Fr. [Lat. massare = tot deeg kneden]: *spierkneden*; z. Massage; biljart: *met de keu rechtstandig stooten*).

I. Mas'sel, m.; zie Mazzel.

II. Mas'sel, m. –s (Z.-N. *vederwolk*).

Massemat'ten, v. (Hebr., Barg. *handel, negotie, zaken; winst*): *– maken*, handel doen; ook: gestolen buit: *een smerige –!*

Masseur', m. –s (Fr. *iem., die mas-*

seert; knijpdokter); vr. **masseu'se**, –s.
Massicot', o. (Fr. *loodgeel, lichtgele verfstof uit loodoxyde bereid*); lees *–koo.*
Massief', bn. (Fr. massif: 1 *vast, niet hol, dicht*; 2 v. edel metaal: *zuiver, onvermengd*): 1 *een massieve gouden ring*, uit een dichte massa bestaande; 2 *– goud.*
Massooi', masooi', v. (O.-I. *bast v. e. boom* [*o. a. op Nieuw-Guinea*] *o. a. gebruikt als looistof*); **–boom***, m. –en.
I. Mast, m. masten (*lang, rolrond, opgaand hout, paal, op zeilschepen, en waaraan de raas bevestigd zijn,* [*ook op stoomschepen*]; *mast-, pijnboom*): *een schip heeft één, twee of drie –en*; de groote –, fokke–, bezaans–; zegsw. *er dienen geen twee groote –en op één schip*, er moet maar één man zijn, die gebiedt; *zie, hoe gij de – opkrijgt*, hoe gij de zaak klaarspeelt; *voor de – zitten*, zijn eten niet opkrijgen; zie Bezem.
II. Mast, m. ([*varkens*]*voeder*).
III. Mast, m. (Fr. la masse; Z.-N. *af te houden deel der soldij voor kleeding enz.*).
Mast'boom*, m. –boomen (*pijnboom*); **–bosch***, o. –bosschen (*bosch van mastboomen*): *het – te Ginneken bij Breda.*
Mastel', v. –len (o.-Fr. wastel: Z.-N. *soort van ronde, harde koek, bestel*).
Masteluin', m. of o. (*mengsel van tarwe en rogge*); **–brood***, o. –en (*brood, gebakken uit masteluin*); **–lui'nen**, bn.: *een – broodje.*
Mas'ten, mastte, h. gemast (*van masten voorzien*): *een schip –.*
Mas'tenmaker, m. –s (*maker van scheepsmasten*); **–makerij'**, v. –en (*werkplaats*).
Mastiek', Mastik', Fr. mastic, Gr.-Lat. mastichum, **1** v. en o. (*mengsel van harsachtige stoffen als asphalt enz. o. a. gebruikt als bedekking van daken; gegoten asphalt*; Z.-N. *stopverf*); **2** m. en o. (*welriekende hars van de –struik*, Lat. pistacia lentiscus).
Mast'klimmen, o. (*het klimmen in een versierde mast, met prijzen in de top*: *volksvermaak*); zie Cocagnemast.
Mast'korf, m. –ven (scheepst. *kraaiennest*).
Mastodon', m. –donten (Gr. mastos = borst en odoon = tand: *voorwereldlijke olifant, waarvan de tanden met borstachtige knobbels voorzien waren*).
Mast'pruim, v. –en (eig. pruim van Damas[cus]: *bamispruim*); z. Damascener.
I. Mat, m. matten (*oud Spaansch zilverstuk ter waarde van 8 Sp. realen*, d. i. ± *f 2.50*).
II. Mat, v. matten (Lat. matta: 1 *vloerbedekking van biezen, riet, bast, touwwerk*; 2 *een uit biezen of riet gevlochten zitting v. e. stoel*; 3 *een kleiner of grooter kleed, een scherm of schut van biezen of riet*; 4 *mandje of korfje van bast of biezen*): 1 *een vloer–, een gang–; een – bedekt de vloer*; zegsw. *zijn matten oprollen*, heengaan, vertrekken; *naar zijn –je gaan*, naar bed, naar kooi; 2 *de – van een stoel*; 3 *rieten –ten tot dekking van perziken tegen nachtvorsten; een tafelmatje*, om er warme schotels op te plaatsen; 4 *een –je vijgen*; zie Vijgenmat.
III. Mat, bn.; –ter, –st (Fr. mat, oorspr. Arab.-Perzisch: 1 *afgemat, krachteloos, uitgeput*; 2 schaakspel: *vastgezet; in gevaar*; handel: *slap, niet levendig*): 1 *ik ben moede en –; hij was – van leden*; **fig.** *een –te kogel*, die niet doordringt; 2 *de koning is –; olie –*; etymologisch = Mat **IV.**
IV. Mat, bn.; matter, het meest – (*dof, niet gepolijst, glansloos*): *– goud; zilver – maken; met –te oogen*, zonder glans; **–'heid, v.**: *de – van iems. blik*, dofheid; verg. **Matglas.**
V. Mat, v. –ten (Z.-N. inz. mv. *wrongel*).
Matador', m. –s in bet. 1 ook –dores (Sp. [Lat. mactator = dooder]: **eig.** *iem., die doodt*: 1 *stierendooder*; 2 bij overdracht: *iem. van hoog aanzien, van rang, van talent enz.*; 3 *een hoofdtroef, in 't ombre- en quadrillespel*): 1 *men zegt in Spanje niet –, wel* Espada; 2 *in die dichterkring de –*; 3 *spadille. manille en basta zijn de hoogste –s.*
Mataglap' (Mal. mata = oog: *met verdonkerd oog*: *door moordrazernij bevangen*).
Matasa'pi, v. –'s (O.-I. *spiegelei*).
Match, v. –es (Eng. sport: *wedstrijd*).
Ma'te, v. (*maat*): *in hooge –; hij heeft een groote – van zelfvertrouwen*, hoeveelheid; *in die –*, zoo zeer; *in welke –*, hoezeer.
Ma'teloos*, bn. en bw. (*zonder maat*; **fig.** *zeer groot*): *–looze ellende; – dankbaar.*
Matelot', m. matelots (Fr. *matroos*; *rond, strooien matrozenhoedje, dracht van kinderen, dames en heeren*); lees *mateloo'.*
Ma'ten en Gewich'ten, o.: het stelsel van – – – (*het algemeen gebruikte, tiendeelige stelsel met de m als grondslag*): de lengtematen hebben de meter, de vlaktematen de are, de ruimtematen de stère als eenheid.
Ma'ter, v. (Lat.) ma'tres; (Ned.) –s (Lat. *moeder*: *moeder-overste in een klooster*): *– dolora, eig.* de bedroefde moeder; ook: afbeelding van Maria (onder het kruis) als de Moeder der smarten.
Materiaal', o. materialen (o.-Fr. matérial [Lat. materialis]: *gereedschap*; inz. in het mv. *ruwe grondstof, bouwstof*).
Materialis'me, o. (Fr. *stofvergoding; leer, dat de stof de grondoorzaak is van alle verschijnselen*; bij uitbr. *lage, platvloersche gezindheid, alleen waarde hechtend aan stoffelijke goederen*): *plat –.*
Materialist', m. –en (Fr. matérialiste: *iem., die de leer van het materialisme is toegedaan*; ongunstig: *iem., die alleen zijn genot zoekt in het lage, zinnelijke*); **–lis'tisch,** bn., bw. (*betrekking hebbende op, eigen zijnde aan het materialisme*): *–e beschouwingen.*
Mate'rie, v. –riën, –ries (Lat. materia: [*grond*]*stof*; *onderwerp* [*om over te spreken, te schrijven*]; geneesk., Z.-N. *etter*).
Materieel'*, Fr. matériel, **1** bn.; –eeler, –st (*lichamelijk, stoffelijk*; ook: *wezenlijk*; *zakelijk*): *–e schade; –e welvaart*; **2** o. (*al wat noodig is tot de uitoefening van een bedrijf*; *bewerkt materiaal*; mil. *legerbehoeften, wapens, munitie enz.*): *spoorweg–.*
Mat'geel, bn. (*fletsgeel*): *een – Maleier.*
Mat'glas (*mat- of dofgemaakt glas, doorschijnend maar ondoorzichtig*); **1** (stofn.), o.; **2** (voorwerpsn.), o. **–glazen.**
Mat'glazen, bn. (*van matglas*): *een – ruit.*
Mathema'tica, v. (Gr.-Lat. [Gr. mathema = wat men leert]: *wiskunde*); **–thema'ticus,** m. –tici (Lat. *wiskunstenaar*); **–thema'tisch,** bn. (*wiskundig; wiskunstig*; **fig.** *onomstootelijk waar*): *een – bewijs*; **–the'sis** (Gr.-Lat. *wiskunde*); lees *matee'zis.*
Mathil'de, v. –s (*vrouwennaam*).
Mat'hoen, o. –hoenders, –hoenderen (*zekere vogel*, ook *pluvier* genaamd).
Mathu'salem, Z.-N.; zie Methusalem.

Ma'tig, bn. en bw.; –er, –st (1 *een redelijke maat niet te boven gaande; niet overdreven; middelmatig*; 2 *sober, eenvoudig*): 1 *een –e eisch*; 2 *– zijn in eten en drinken*; *– leven*.
Ma'tigen, matigde, h. gematigd (*binnen de maat, binnen zekere perken houden; verzachten, verminderen*): *zijn toorn –, zijn eischen –*; refl. *zich –*, zich inhouden.
Ma'tigheid, v. (*het matig-zijn*): *– verlengt het leven*; **–sbond,** m. –bonden; ook: **–sgenootschap,** o. –schappen (*vereeniging tegen een onmatig gebruik van sterkedrank*).
Matinée', v. –s (Fr. eig. *morgentijd, voormiddag*; ook: *voor- of namiddagvoorstelling of uitvoering; ochtendjapon*): *– musicale*, concert des middags ± 12 uur.
Matineus', bn. (Fr. matineux: *vroeg op; gewoon vroeg op te staan*): *wat ben je –!*
Mat'jam, –s (Mal. *soort; staal*).
Mat'jan, m. –s (Java: *tijger*).
Mat'jesvijgen, v. mv. (*vijgen, in een matje verpakt*): *heerlijke –!*
Matrak', v. –ken (Fr. matraque: Z.-N. *gummistok*).
Matras', v. –sen (o.-Fr. materas [Lat. matracium, oorspr. Arab.]: *beddezak, onderbed*): *een – van stroo; een spring–*; **–senmaker,** m. –s (*werkman, die matrassen maakt*).
Matres', v. –sen (Fr. maîtresse: *vrouw v. d. meester*; ook: *hoofd v. e. bewaarschool, eener avond-, brei- of naaischool*); **–seschool,** v. –scholen (*kleinkinderschool*); vero.
Matriarchaat', o. (Fr. matriarche = stammoeder, z. *patriarchaat*: *gezinsverband en erfrecht in de vrouwelijke linie*): van de moeder, als hoofd v. h. gezin, erven de kinderen de naam, de goederen enz.
Matrijs', v. matrijzen (Fr. matrice: *holle gietvorm, voor drukletters, stempels en muntstukken*; ook: *snijtjzer om schroefbladen te vervaardigen*); verg. Patrijs.
Matrimoniaal', bn. (Fr. matrimonial [Lat. matrimonialis]: *tot het huwelijk behoorende; echtelijk*): *–ale plichten*.
Matrimo'nium, o. (Lat. *huwelijk[sleven]*).
Matro'ne, v. –s, –n (Fr. [Lat. matrona]: *deftige bedaagde dame*).
Matroos', m. matrozen (uit de Fransche meervoudsvorm *matelots*: *janmaat, zeeman van de laagste rang*): *licht –*, beginnend matroos; *vol –*, bevaren matroos.
Matro'zenbroek, v. –en (*pekbroek, wijde broek*); **–dracht,** v.; **–herberg,** v. –en (*kroeg, waar gewoonlijk matrozen samenkomen*); **–hoed,** m. –en (*strooihoed met afhangende linten*); **–kist,** v. –en (*kleerenkist van matrozen*); **–kleeding*,** v.; **–kroeg,** v. –en; **–lied,** o. –eren; **–pakje,** o. –s (*jongenspakje in de trant der matrozendracht*).
Mats, v. matsen (*kolf, knots*; ook: *slag*).
Mat'schudding, v. (*vuiligheid uit koren, rijst enz.; veegsel, afval*).
Mat'sen, matste, h. gematst (*slaan met een knots*); **–hamer,** m. –s (*strijdhamer*).
Mattekees'je, o. –keesjes (*drankfleschje, met matwerk omvlochten*).
I. Mat'ten v. mv. (*Zwitsersche bergweiden*).
II. Mat'ten 1 matte, h. gemat (*van een mat voorzien*): *stoelen –*; **2** bn. (*van matten of biezen gemaakt*): *stoelen met – zittingen*.
Mat'tenklopper, m. –s (*voorwerp om stof uit vloermatten te slaan*); **–maker,** m. **–s; –maakster,** v. –s, ook: **–vlechter,** m. –s; **–vlechtster,** v. –s.
Matthe'us, m.; z. Sint-Mattheus.
Matthi'as, m.: Bijb. de 12e Apostel, plaatsvervanger van Judas, Handel. 1 : 36.
Maturiteit', v. (Fr. [Lat. maturitas]: *rijpheid*).
Maureta'nië, o. aardr. Romeinsche naam v. wat nu Marokko heet en westelijk Algiers.
Mauri'tia-palm, m. –en (*nuttige palm uit tropisch Amerika*); ook: Mauri'tia.
Mau'ser, m. –s (*soort geweer naar den uitvinder genoemd*).
Mausole'um, o. (Ned.) –s, –leën; (Lat.) –le'a (Lat. *praalgraf; graftombe*; eig. *grafpaleis, dat Artemisia oprichtte voor koning Mauso'lus, haar gemaal, 377–353 v. C., te Halicarnassus, Z.-W. Klein-Azië*, een der 7 wereldwonderen).
Mauvais sujet', o. –s (Fr. *losbol, lichtmis*).
Mau'wen; zie Mia(a)uwen.
Ma'vors, m., myth. oorlogsgod; z. Mars.
Max Ha'velaar, m.: – of de koffieveilingen der Nederlandsche Handelmaatschappij, beroemd werk van Multatuli (D. Dekker, 1820–'87); **–fonds,** o.: het – heeft zijn zetel te 's-Gravenhage; doel: stoffelijke en geestelijke verheffing d. Inlanders i. Ned.-Indië.
Max, m. (*afkorting van Maximiliaan*).
Max'im, m. –s (*maximgeweer*).
Maximaal', bn. (*grootst mogelijk, het maximum bereikend*): *de –male arbeidsdag*.
Maxi'me, v. –n, –s (Fr. [Lat. maxima sententia]: *grondstelling, grondregel, algemeene stelregel; leerspreuk*).
Max'imgeweer, o. –geweren (*snelvuurgeweer, een soort machinegeweer*, naar den Amerik. uitvinder Hiram Maxim, in 1883).
Maximiliaan', m. (*mannelijke eigennaam*).
Max'imum, o. max'ima (Lat. *hoogste waarde of stand eener zaak*; *het grootste, het hoogste, het meeste*): *een salaris tot een – van f 1000 per jaar*; *een – (van) loon, (van) snelheid*; verg. Minimum; **–prijs,** m. –prijzen (*door de overheid vastgestelde prijs, hooger dan welke bepaalde waren niet mogen verkocht worden*); **–thermometer,** m. –s (*thermometer ter bepaling, door middel v. e. „index", van de hoogste graad, waartoe de temperatuur in een bepaalde ruimte binnen een bepaalde tijd is gestegen*): *een –– is de koortsthermometer*.
Mayonnai'se, v. (Fr. *saus van eieren, olie en azijn*): *maak –(saus)*. (y = j).
Mayor, m. –s (Eng. *burgemeester*); zie Lord-mayor; **–ess,** v.
Mazagran', m. –s (Fr. *glas koffie* [*zonder melk*], *met suiker, geheeten naar de stad van die naam op de kust van Marokko*).
Ma'zelen 1 v. mv. (*roode vlekjes op de huid, een uitslagziekte* inz. *kinderziekte*); **2** mazelde, h. gemazeld (*de mazelen hebben*).
Ma'zen, maasde, h. gemaasd (*breiwerk herstellen door met de naald zoo nauwkeurig mogelijk de breisteek na te bootsen*): *kousen –*.
Mazur'ka, v. –'s (*Poolsche dans in $^3/_4$ of $^3/_8$ maat*): er is ook een *Polka–*, in $^2/_4$ maat.
Maz'zel, m. (Hebr., Barg. *winst, geluk, buitenkansje*); verkl. –tje, o. –s.
Me'a cul'pa (Lat. *door mijn schuld; ik beken schuld*): *mea maxima culpa*, door mijn allergrootste schuld.
Mean'der, m. –s (*lijn, slingerende als de stroom van deze naam in Klein-Azië*).
Mean'drisch, bn. (*kronkelend*): *–e lijnen*.

Mecanicien', m. –s (Fr. *mechanicus*).
Mece'nas, m.; zie Maecenas.
Mecha'nica, v. (Gr.-Lat. *werktuigkunde, leer der wetten v. evenwicht en beweging*).
Mecha'nicus, m. –nici (Lat. *werktuigkundige*).
Mechaniek', v. en o. (Fr. mécanique: *samenstel van deelen en onderdeelen, waardoor iets in werking wordt gebracht; raderwerk enz., dat beweging doet ontstaan*); l. *mekaniek'*.
Mecha'nisch, bn. en bw. (naar Gr.-Lat. mechanicus: *werktuigkundig; kunstmatig; werktuiglijk, zonder nadenken, machinaal*): *–e muziek* b.v. van gramofoon. (ch = ch).
Mechaniseeren* (*arbeidskrachten door machines vervangen*): *de Raad van Arbeid –*.
Mechanis'me, o. (*inwendige samenstelling van een werktuig; mechaniek*).
Medail'le, v. –s (Fr. médaille [It. medaglia]: *gedenkpenning; eerepenning*; R.-K. *metalen [ovaalvormig] plaatje met een afbeelding van godsdienstige aard*): *een – slaan; een – krijgen; een gewijde –*; l. *meedal'je*.
Medaillist', m. –en (*kenner of liefhebber van medailles*). (ll = lj).
Medaillon', o. –s (Fr. médaillon [It. medaglione]: *kleine [ei]ronde, hartvormige of ovale lijst met portret, naamcijfer enz.; uit twee dichtslaande deelen bestaand eirond of ovaal sieraad, waarin portretje, haar enz. gevat worden en dat om de hals of aan een horlogeketting kan worden gedragen*): *een – met een portret*. (ll = lj).
I. Me'de, mee, v. (*een bedwelmende drank, door gisting bereid uit honig*): *de Germanen dronken –, voor zij de wijn kenden*.
II. Me'de, mee, bw. (als voorzetsel *met*): *ga je mee*, met ons; *zal je – een handje uitsteken?* ook: *dat is – in uw belang*, ook, evenzeer; – komt voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w., b.v. mede- of meedoen: ik deed –, heb –gedaan.
III. Me'de, Mee, v.; z. Meekrap.
Mede'a 1 v., myth. dochter van den koning van Colchis, *toovenaarster*, die Ja'son hielp het Gulden Vlies bemachtigen; door Jason verstooten wreekte zij zich door hun kinderen te dooden; **2** schoone, wreede vrouw.
Me'dealgevaardigde, m. en v. –n (*die met anderen afgevaardigd is*); **–arbeider**, m. –s; **–belanghebbende**, m. –n (*die met anderen belang heeft in iets*); **–brengen**, bracht –, h. –gebracht (*met zich brengen of voeren*; fig. *veroorzaken*): *een vriend –, een geschenk –; de hooge jaren brengen dat gebrek mede*; ook Mee'brengen; **–brenging**, v., Z.-N. rechtst.: *bevel tot –*, bevelschrift van den procureur des Konings om een verdachte, tegen wie(n) zware aanwijzingen van schuld bestaan, te doen verschijnen; **–broeder**, m. –s (*ambtgenoot; deelgenoot; evenmensch*); **–burger**, m. –s; **–burgeres'**, v. –sen; **–christen**, m. –en (*broeder in Christus*); **–dader**, m. –s (*hij, die een [strafbaar] feit medepleegt*); **–daderschap**, o. (*het meewerken of meedoen in 't plegen van een [mis]daad*); **–deelen***, deelde –, h. –gedeeld (*deelgenoot maken van, aan anderen geven; doen weten*; Z.-N. *medeërven*); ook: Mee'deelen; **–deeling***, v. –en (*kennisgeving, bericht*); **–deel'zaam**, bn. (*geneigd tot geven*; ook: *spraakzaam*); **–dingen**, dong –, h. medegedongen (*wedijveren*); ook: Mee'dingen; **–dinger**, m. –s (*concurrent*); **–dingster**, v. –s; **–dinging**, v.; **–doen**, deed –, h. –gedaan; z. Mee'doen.
Me'dedoogen*, o. (*medelijden*); **–doo'genloos***, bn.; **–doo'gend***, bn.; z. Meedoo'genloos enz.; **–ëigenaar**, m. –s (*eigenaar met anderen*); **–ëigenares'**, v. –sen; **–erfgenaam**, m. en v. –namen (*deelhebber aan een erfenis*); **–genoot***, m. –en, **–e***, v. –genooten (*deelgenoot*); **–gevoel**, o. (*het deelen in het gevoel van een ander; medelijden*), gewoonlijk Mee'gevoel; **–helper**, m. –s (*iem., die medehelpt*); **–ingezetene**, m. –n (*medeburger*); **–klinker**, m. –s (*vertaling van consonant; het letterteeken voor de spraakklank*): *een – is een spraakklank, waarbij we een bepaalde plaats in de mond kunnen aangeven, waar hij gevormd wordt, b.v. de p wordt door de beide lippen gevormd*; **–lezer**, m. –s (*iem., die met een ander b.v. een krant leest*); **–lid**, o. –leden (*iem., die met anderen lid eener vereeniging of van een genootschap is*); **–lijden 1** leed –, h. mede geleden (*lijden met anderen, deernis hebben*); **2** o. (*gevoel van deernis*): *met iem. – hebben; een vernederend –*; ook Mee'lijden; **–lij'dend**, bn. en bw. (*medelijden gevoelende, toonende*): *een – hart; iem. – aanzien*; **–lijdenswaar'dig**, bn.; –er, –st, ook: meer en meest – (*medelijden verdienende*); **–looper***, m. –s, meestal Mee'looper (*persoon, die met anderen meeloopt*; fig. *iem. zonder eigen wil*; ook: *buitenkansje*); **–mensch***, m. –en (*evennaaste*).
Me'den, m. mv. (*bewoners van Medië, een land ten N. van dat der Perzen*): zegsw. *het is geen wet van – en Perzen*, vaste regel, waarvan nooit afgeweken wordt, Esther 8 : 8.
Me'denemen, mee'nemen, nam –, h. medegenomen (*met zich voeren*): *te weinig geld –*, ook: *iem. –*; **–onderteekenen***, onderteekende –, h. medeonderteekend (*samen met anderen onderteekenen*).
Me'depenning, m. –en; z. Mee'penning.
Medeplich'tig 1 bn. (*met anderen schuldig*): *– aan*; **2 –e**, m. en v. –n (rechtst. *hij, die opzettelijk behulpzaam is bij, of gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaft tot het plegen v. e. misdrijf*; in het alg. *mededader, medepleger v. e. misdrijf, misdaad*); **–heid**, v.
Me'deredacteur, m. –s (*iem., die met een ander of anderen een krant, een tijdschrift enz. redigeert*); **–reeder***, m. –s (*iem., die met anderen reeder is van een schip*); **–regent**, m. –en (*–bestuurder*); ook: Mederegent'; **–regentes'**, v. –sen; **–schepsel**, o. –en (*natuurgenoot*): *ik wenschte mijn –en te zien.... in aardige groepen door elkander geschikt*, nl. de dieren; **–sleepen***, sleepte –, h. medegesleept (1 *met zich sleepen; met zich brengen, in zijn gevolg hebben*; 2 van aandoeningen enz.: *iem. zijn eigen wil doen verliezen, hem overmeesteren en die aandoeningen met drift doen volgen*): 1 *zijn ketens –; dat bankierskantoor sleepte in zijn val vele huizen –*; 2 *door zijn drift zich laten –; meegesleept door de algemeene geestdrift*; meestal Mee'sleepen; **–slepen***, sleepte –, i. medegesleept (*achter iem. of iets aan slepen*): *haar japon sleept –, die kettingen slepen –*, dikwijls Mee'slepen; **–stander**, m. –s (*helper, partijgenoot*); **–strijder**, m. –s (*wapenbroeder*).
Me'detroonen*, troonde –, h. medegetroond (*meelokken of meevoeren door mooie praatjes*); ook: Mee'troonen; **–vallen**, viel –, i.

medegevallen (eig. *tegelijk met iets anders vallen*; fig. *beter afloopen dan verwacht werd*); meer Mee'vallen; **–valler,** m. –s; z. Mee'valler; **–voeren,** men voerde –, h. medegevoerd (*met zich wegvoeren*): *de kooplieden voerden Jozef* –; ook: Mee'voeren; **–werken,** werkte –, h. medegewerkt (*werken met een ander, een ander helpen*; fig. *samenwerken*); **–werker,** m. –s (*medehelper*, inz. *aan een krant, tijdschrift enz., collaborateur*); **–werking,** v. (*het medewerken, de hulp*); ook: Mee'werken enz.; **–weten,** o. (*voorkennis*): *met of buiten mijn* –.

Me'dezeggenschap, o. (*het recht van mede te spreken, te regelen, te kiezen*): *de vrouw eischt – in de wetgeving.*

Mediaan', o. (Lat. medius = midden: *middelgroot papierformaat; drukletter van gemiddelde grootte*).

Mediatisa'tie, v. –s (geschied. *het middelbaar maken*, d. i. *een „rijks-onmiddelbaren", onafhankelijken vorst afhankelijk maken met behoud echter van zijn titel en eenige rechten*); Lat. medius = midden.

Medicament', o. –en (Fr. médicament, Lat. medicamentum: *geneesmiddel, artsenij*).

Medicijn', v. –en (Fr. médicine, Lat. medicina: 1 *geneesmiddel*; 2 inz. in het mv. *geneeskunde*): 1 – (*in*)*nemen*; 2 *zijn zoon studeert in de –en*, voor dokter; **–fleschje*,** o. –s; **–kistje,** o. –s; z. Huisapotheek; **–man,** m. –nen (bij wilde volken: *dokter-toovenaar*); **–meester,** m. –s (vero. *geneesheer*).

Medicinaal', bn. (Fr. médicinal [Lat. medicinalis]: *geneeskundig, -krachtig*; ook: *in de geneeskunde voorkomende, gebruikelijk*): – *gewicht*, voormalig (apothekers)gewicht; het – pond was 375 g, en had 12 ons, elk ons 8 drachmen, elk drachme 3 scrupel, elk scrupel 20 grein; een grein was 0.065 gram.

Medicineeren* (Fr. *dokteren; als medicus werkzaam zijn*; vero. O.-I. *geneeskundig behandelen*).

Me'dicus, m. me'dici (Lat. *geneesheer, dokter; student in de medicijnen*).

Medi'na, o. (stad [van den Profeet]: *heilige stad der Moslemin, alwaar de Profeet begraven is*): Moh. trok met zijn volgelingen in 622 n. C. uit Mekka naar Jathrib, later Médina genaamd; z. Hedsjra.

Me'dio (Lat. *in het midden*): – *Mei*; Lat. *vir'tus in* –, de deugd in het midden.

Mediocriteit', v. –en (Fr. [Lat. mediocritas]: *middelmatigheid*).

Me'disch, bn. (1 *geneeskundig, tot de geneeskunde behoorend*; 2 *in de medicijnen studeerend*): 1 *de –e wetenschap, –e hulp*; 2 *e. – student.*

Medita'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. meditatio]: *overpeinzing, bespiegeling*; R.-K. *lijdenspreek in de Vasten*): – op godsdienstig gebied is het overwegen van één of meer godsdienstwaarheden, of 's-Heeren lijden en sterven: *naar de – gaan.*

Mediteeren* (Fr. [Lat. meditari]: *overwegen*; R.-K. *stichtelijke bespiegelingen houden* b.v. *overpeinzen het lijden des Heeren*).

Me'dium, o. (Ned.) –s; (Lat.) me'dia (Lat. *middel: tusschenpersoon bij het spiritisme, op wie(n) de hypnotiseur zijn kracht uitoefent*).

Médoc', m. (Fr. *roode Bordeaux-wijn*).

Med'schid, v. –s; ook, Medsjid; z. Mesigit.

Medsji'dië, v. –s (*Turksche zilvermunt*, ± *f 2.00*); vroeger ook in goud en dan 100 piaster = ± *f* 11.00; ook: Medji'die.

Medu'sa, v. in bet. 2 –'s (Gr.-Lat. 1 myth. *een der drie gorgonen*; 2 *kwal*): 1 *het hoofd van – werd door Perseus afgeslagen*; 2 *een – lag op het strand*; **–hoofd,** o. –en of **–kop,** m. –koppen (*schrikaanjagend hoofd*).

I. Mee, v.; zie Mede **I, II, III.**

II. Mee, v. –ën (Z.-N. minacht. *oude vrouw*).

Mee'doen, deed –, h. medegedaan (*deelnemen aan iets, samendoen, medewerken, van de partij zijn*): *wie doet er met ons* –, speelt, zingt enz. mee? Z.-N. nog: *medenemen.*

Meedoo'gend*, bn.; –er, –st (*medelijdend*).

Meedoo'genloos*, bn.; –loozer, –loost (*zonder medelijden, ongevoelig*); **–heid,** v.

Mee'gaand, bn.; –er, –st (*inschikkelijk, toegevend*); **–gaand'heid,** v.

Mee'krap, v. (*verfplant*; ook: [*de verfstof van*] *de tot poeder gestampte wortelstokken*; Lat. rubia tinctorum): – *werd vroeger veel verbouwd in Zeeland*; **–stoof,** v. –stoven (*gebouw tot het drogen van meekrapwortels*); **–teelt,** v.; **–wortel,** v. (stofn.); z. Krap **I.**

Meel, o. (*poeder, verkregen door het malen van plantenzaden* inz. *van graan en peulvruchten*, bij uitbreiding *van aardappelen enz.; zetmeelpoeder*): *tarwe–, rogge– enz.*; *er is ook – van boonen, erwten enz.*; **–'achtig,** bn. (*lijkende op meel*): *een – poeder*; **–appeltje,** o. –s (*juipje, het roode vruchtje van de meidoorn*); **–dauw,** m. (*op meel gelijkende aanslag op planten* inz. *rozen en erwten, door zwammen veroorzaakt*); **–draad,** m. –draden (*orgaan tot vorming van het stuifmeel in bloemen*): *een – bestaat uit een helmdraad en een helmknop*; **–fabriek,** v. –en (*fabriek, waar meel gemalen wordt*); **–handelaar,** m. –s; **–kost,** m. (*spijze uit grutterswaren bereid, als: pap, brij*); **–molen,** m. –s ([*water-, wind- of stoom*]*molen, die meel maalt*).

Mee'looper*, m. –s; zie Medelooper.

Meel'spijs, v. –spijzen; z. Meelkost; **–tor,** v. –torren (*zwarte kever: schildvleugelig insect*); zie Meelworm; **–worm,** m. –en (nat. hist. *een soort v. kevertje*; Lat. tenebrio molitor; inz. *de naam voor de larven*; spotn. *molenaar*): (*de larven van*) *de –en leven veel in oud meel*; **–worst,** v. –en (*worst, welke voor een groot deel uit meel bestaat*); **–zak,** m. –zakken (*zak met meel of voor meel*): zegsw. *bloeden als een* –, ongekwetst zijn.

Mee'nen*, meende, h. gemeend (1 *de dunk hebben, vermoeden, het er voor houden*; 2 *bedoelen i. ernst*; 3 *van plan zijn, op het punt zijn een handeling te volbrengen*): 1 *ik meende, dat vader kwam*; 2 *ik meen het ditmaal*; 3 *ik meende juist weg te gaan, toen . . . .*; nog: *het wel met iem.* –, zijn belangen voorstaan, hem genegen zijn.

Mee'nens*, zegsw. *het is* –, ernst.

Mee'ning*, v. meeningen (1 *denkwijze, gevoelen, oordeel*; 2 eenigszins vero. *bedoeling; voornemen*): 1 *volgens zijn* –; *de openbare* –; 2 *mijn – was, nog eenige dagen te blijven.*

Meent, v. meenten (*onverdeelde gemeenteweide, gemeenschappelijke grond*; ook: *de leden der gemeenschap eener meent*): *de Hilversumsche* –; *beesten, die op de – grazen.*

Mee'penning, m. –en (*godspenning, huurpenning*); gew. ook Meedpenning.

Mee'prater, m. –praters (*iem., die een ander naar de mond praat, vleier*; ook: *jabroer*).

Meepsch*, bn.;–er, meest – (*ziekelijk, flauw, zwak*): *er – uitzien*; gew.

I. Meer 1 o. meren (*natuurlijk waterbekken van alle kanten door land ingesloten, dichtzee*): *de Zwitsersche meren*; **2** v. (*drooggemaakt meer*): *de Haarlemmer–*.

II. Meer, onbep. telw. en bw. (comparatief van *veel*): *gij hebt veel boeken, maar hij heeft er meer; – geld vragen; – suers dan soets*, spreuk van Anna Bijns (1494– ± 1575); *ik zal er niet – van zeggen; veel eten, maar – drinken.*

Meer'aal, m. –alen (*kongeraal*).

Meer'der 1 bn. en bw. (*grooter; verhevener, aanzienlijker*): *tot –e eer van God; zijn –e ervaring; – in getal; dan min, dan – diep*; **2 –e,** m. en v. –n (*hoogere in rang, superieur*); bij uitbr.: *hij is mijn – in kennis*, wint het van mij, overtreft mij; ook, o.: *het –*, en in dit geval geen meerv. Opm. *Meerdere(n)* in plaats van *verscheidene(n)* germ.

Meer'deren: *zeil –; met het – der jaren*, z. het meer gebruikte w.w. Vermeerderen.

Meer'derheid, v. (1 *grooter aantal*; 2 *geestelijk overwicht; gezag; overmacht*): 1 *gekozen worden bij – van stemmen; de volstrekte –*, de helft der stemmen plus één of meer; *met groote, verpletterende –*, zóó dat de minderheid niet in aanmerking komt; 2 *iems. – moeten erkennen; zijn – doen gevoelen.*

Meerderja'rig, bn. (*mondig, d. i. in rechten zelfstandig kunnende optreden: in ons land op 21-jarige leeftijd of vroeger bij handlichting of huwelijk*; fig. *zelfstandig; de leiding, het toezicht van anderen niet meer behoevende*); **–ja'righeid,** v. (*leeftijd, dat men meerderjarig is*); **–ja'rigverklaring,** v. –en.

Meer'derman, m.: zegsw. *waar – komt, moet minderman wijken*, de mindere moet wijken voor zijn meerdere.

Mee'rendeel*, o. (*het grootste gedeelte*): *het – der ambtenaren; voor 't –.*

Mee'rendeels*, bw. (*voor het grootste deel; in de meeste gevallen*).

Meer'gemeld, bn. (*meermalen genoemd*): *– pijpje*; **–genoemd,** bn.; **–gezegd,** bn.

Meer'gevorderd 1 bn. (*verder gevorderd; hooger*): *op –e leeftijd is men kalmer*; **2 –e,** m., v. –n: *de –n zullen overgaan.*

Meer'kat, v. –ten (*aap der oude wereld, o. a. in Afrika en bij Gibraltar*; Lat. cercopithecus).

Meer'ketting, m. –kettingen (*ketting, om een schip te meren*).

Meer'koet, v. –koeten (*eendachtige vogel der vennen en rietmeren*; Lat. fulica atra): *de zwarte –*; ook, *Koet.*

Meer'kol, m. –kollen (dierk. naam van verschillende vogels: *Vlaamsche gaai*; Groningen: *meerkoet*); ook, *Meerkolf.*

Meer'laan, m. –s (Z.-N. gew. *merel*).

Meer'le, v. meerlen (*merel*).

Meer'lenei, o. –eieren (*ei van de merel*).

Meer'malen, bw. (*meerdere malen; dikwerf*): *ik heb je – gewaarschuwd.*

Meer'man, m. –nen, –s (myth. *mannetje der meermin*): *meerminnen, –s, Tritons.*

Meermin', v. –minnen; zie Zee–.

Meer'paal, m. –palen (*paal, waaraan men een schip meert*); zie Meren.

Meer'poet, m. –en (*donderaal*).

Meer'polder, m. (*polder, ontstaan door het droogmaken van een plas, meer*).

Meer'ring, m. –ringen (*ring aan een kaai, waardoor het meertouw wordt gehaald*).

Meersch*, m. –en (Z.-N. *moeras; weide*).

Meer'schuim, o. (eig. *zeeschuim* [men zag die stof aan voor versteend zeeschuim]: *delfstof, bestaande uit waterhoudende, kiezelzure magnesia*; ook: *kalkplaat in de rug van enkele inktvisschen*): *een pijpekop van –*; het – wordt gegraven o. a. in Klein-Azië; **–en,** bn. (*van meerschuim*): *een – pijp.*

Meerslach'tig, bn. (spraakk. *hebbende meer dan één geslacht, bij verschil van beteekenis*): b.v. kers is m. als boomnaam, v. als naam eener vrucht; verg. ook: *trap*, m. en *trap*, v.

Meer'slak, v. –slakken (*een soort van paarlemoermossel in de W.-I. wateren*).

Meer'touw, o. –touwen (*touw, waarmee men een schip vastlegt*); z. Meren.

Meer'val, m. –vallen (*weekvinnige rivierroofvisch*; Lat. silurus glanis): ook: Wentelaar of Vischduivel.

Meer'voud, o. –vouden (spraakk. *vorm v. e. naamwoord, waardoor een aantal personen of zaken worden aangeduid; het meervoudgetal; alle vormen v. e. woord of soort van woorden, die meervouden zijn*): *in het – staan, in het – voorkomen*; **–ig,** bn., bw.: *een – woord* b.v. *appels, boeken, weiden*; **–svorm,** m. –en (*vorm van het meervoud*): *de –en op s.*

Meer'zwijn, o. –en (*zeevarken, bruinvisch*).

Mees*, v. meezen (benaming van de familie paridae, waarvan 7 soorten in ons land voorkomen, zwerfvogels: *zangvogel*); de kool– (geel), de pimpel– (blauwachtig), de kuif– (met kuifje), de staart–, de baard–.

Mee'sleepen*; zie Medesleepen; **–slepen;** zie Medeslepen.

Mees'muilen, –muilde, h. gemeesmuild (*glimlachen*, vero.; *spottend, schamperlachen*; ook: *de mond tot een zure glimlach vertrekken, grimlachen*): *iets –muilend toegeven.*

Meest, onbep. telw. en bw. (overtreffende trap van *veel*): *de –e tijd is hij op reis; de – mogelijke haast; het – bedorven kind.*

Meest'al, bw. (*in de regel*): *hij is – absent.*

Meest'begunstigd, bn. (inz. in handelsverdragen: *voor wie het verdrag het meest gunstig is*): *een tractaat op de voet der –e natie.*

Meest'biedende, m. en v. –n (*iem., die het hoogste bod doet*): *verkoopen aan de(n) –.*

Mees'tendeels, bw. (*v. h. grootste gedeelte*).

Mees'tentijds of **meest'tijds,** bw. (*meestal*).

Mees'ter, m. –s (1 gildewezen: *iem., die zijn proefstuk geleverd had*; 2 *leermeester*; vroeger en nog op het platteland: *onderwijzer*; 3 *titel na afgelegd doctoraal examen in de rechten*; 4 *heelmeester*, vero.; Z.-N. *veearts*; 5 *bewerker; iem., die iets voortgebracht heeft*; 6 *kunstenaar van naam*; 7 *iem., die boven anderen staat; bestuurder; meerdere; machthebber*; 8 v. e. ambachtsman: *baas, iem., die knechts onder zich heeft*; 9 *eigenaar, bezitter*): 1 thans nog: *hij is Mr. timmerman*; 2 in samenst. *muziek–, dans–, schermmeester*, z. Boven- en Ondermeester; 3 – *wordt als titel voor de naam gebruikt*, b.v. *Mr. Z.*; 4 *zachte –s maken stinkende wonden*; z. Heelmeester; 5 *het kwaad loont zijn –; het werk looft of prijst den –; aan het werk kent men den –*; 6 *Rembrandt en Frans Hals, de groote –s der Hollandsche school*; 7 *ieder is – in zijn eigen huis*, baas; *hij heeft zijn – gevonden*, nl. iem., die hem overtreft; *heer en meester zijn; zijn drift niet – kunnen worden*, kunnen beheer-

schen; *iets weer – worden*, opnieuw in zijn bezit krijgen; *zich – maken van iets of iem.*, in zijn macht of bezit weten te krijgen; 8 *de – met zijn knechts*; 9 zie Paard.

Mees'terachtig, bn. en bw.; –er, –st (*als meester*, met ongunstige bijbet.): *op –e toon spreken, zich – aanstellen.*

Mees'teren, meesterde, h., i. gemeesterd (Z.-N. *geneesk. behandelen, behandeld worden*).

Meesteres', v. –sen (*gebiedster; vrouw des huizes; vrouw van den onderwijzer*; Z.-N. *onderwijzeres*).

Mees'tergast, m. –en (Z.-N. *meesterknecht*).

Mees'terhand, v. (*de hand v. e. meester, groote vaardigheid of bekwaamheid*): *dit opstel verraadt een –*; **–knecht',** m. –s (*onderbaas*); **–lijk,** bn. en bw. (*als meester*, met gunstige bijbet.): *de –e terugtocht van de Ruyter*, voortreffelijk, roemrijk; *hij schrijft –*; **–schap,** o. (*het zijn van meester in eenige kunst, eenig vak enz.*).

Mees'terstitel, m. (*academische titel*, tegenwoordig: *na afgelegd doctoraal examen in de rechten*).

Mees'terstuk, o. –ken (nu: *werkstuk, waardoor iem. zich als meester doet kennen, prachtwerkstuk, kunstwerk*; vroeger: *gildeproef, proefstuk voor de rang van meester in het gild*); **–teeken*,** o. –s (*teeken, dat de maker van een of ander kunststuk, van een munt of penning ergens aanbrengt, om te doen zien, dat hij de maker is*); **–werk,** o. –en (*werk van een meester*): *de –en van Vondel*; **–zanger,** m. –s (vroeger in Duitschland: *titel van dichters en zangers*): *Hans Sachs, de – van Neurenberg.*

Mee'stoof, v. –stoven (*meekrapstoof*).

Meest'tijds, mees'tentijds, bw. (*meestal*).

Meet, v. (*streep op de grond, merk, waarbij men begint met een of ander spel*, b.v. *knikkeren enz.*): zegsw. *van –(af) aan*, van het begin af, fig. van de eerste beginselen af: *met het Fransch van – (af) aan weer beginnen.*

Meet'baar, bn. (*kunnende gemeten of in getal uitgedrukt worden*): *de –bare grootheid.*

Meet'band, m. –en (*rolband, band* [*van gummi, linnen, zijde enz.*] *met de Ned. lengtemaat in cm bedrukt*); **–brief,** m. –brieven (*certificaat van den beëedigden scheepsmeter* [*in de vorm v. e. klein boekje*] *meldende de tonneninhoud van een schip, bureel van inschrijving enz.*): *de – toonen.*

Meeting, v. –s (Eng. *volksvergadering*; *openbare bijeenkomst*; Z.-N. inz. bij verkiezingen).

Meet'jesland, o. (*streek in 't N. van Oost-Vlaanderen om Eecloo*).

Meet'ketting, m. –en (*landmetersketting*): de – is gemaakt van spijlen en schakels, of hij bestaat uit een stalen reep; **–kunde,** v. (*deel der wiskunde* inz. *wetenschap, die zich bezighoudt met het bepalen der afmetingen en eigenschappen van punten, lijnen, vlakken* [*planimetrie*] *en lichamen*): *de lagere –*, lijnen, vlakken, lichamen; *de hoogere –*, analytische; **–kundig 1** bn. (*met de meetkunde in verband staande*): *een – leerboek, –e vraagstukken*; **2 –kundige,** m. en v. –n (*kenner of beoefenaar der meetkunde*); **–kunst,** v. (vero. *meetkunde*); **–kun'stig,** bn.: *een –e reeks*; **–lijn,** v. –en (*richtsnoer, meetband*); **–lood*,** o. –en (*schietlood*); **–snoer,** o. –en (Bijbel: *meetlijn*, dikwijls fig.); **–stok,** m. –stokken (*maatstok*).

Mee'troonen*; zie Medetroonen.

Meeuw, v. –en (benaming van de familie der laridae; *langvleugelige watervogel*); zie Burgemeester, Mantel–, Zilver–, Storm–, Kokmeeuw; zegsw. *zoo zat als een –*, stomdronken.

Meeu'wenei, o. –eieren; **–nest,** o. –en.

Meeu'weveer*, v. –en.

Meeu'wis, m. (*verkort uit Bartholomeus*): *van Teeuwis noch (van) – weten*; z. Teeuwis.

Mee'valler, m. –s (*buitenkansje*); **–tje,** o. –s: *een aardig –tje!*

Mee'vat, o. –vaten (*vat voor mede of honingdrank*).

Meewa'rig, bn. en bw.; –er, –st (vroeger: *vriendelijk, minzaam; barmhartig*; thans: *zacht-medelijdend; vriendelijk-medelijdend*): *spreken op –e toon; hij keek hem – aan*; **–heid,** v. (*welwillendheid*, vero.; *deernis*).

Mega . . ., van Gr. me'gas = groot.

Megafoon', v. –fonen (*geluidversterker*).

Megalomanie', v. (*grootheidswaan*).

Mege'ra, v. myth. een der drie Furiën, fig. feeks; ook: *Megae'ra, Megeer'.* (ae = ee).

Me'gingjard, v. (myth. *de krachtgordel van Thor*); ook *–jörde.*

Meha'ri, v. –'s (*dromedaris als rijdier*).

Meharist', m. –en (*militair kameelruiter*).

Mei, m. in bet. 3 –en (1 *Bloeimaand*; 2 *bloei* [*tijd*]; 3 *loovertak*, Z.-N. *tak van een meidoorn*): 1 *in –; onze Noordsche – is arm aan zonneschijn*; 2 *de – van 't leven*; 3 *een huis met –en sieren.*

Mei'boom*, m. –boomen (1 *opgesierde, afgezaagde berk, den of beuk, op de dorpen geplant, o. a. de 1ste Zondag in Mei*, [*Brussel in Aug.*], *als middelpunt der feestelijkheden*; 2 *groene tak op een huis, dat onder de kap of onder dak is gekomen*): 1 *de – wordt geplant, gesierd met groene kransen*; 2 *de – staat op de kap.*

Mei'boter, v. (*eerste grasboter in Mei*).

Meid, v. meiden (uit *maged*; 1 *dienstmaagd*; 2 *jongedochter*; 3 *huwbaar meisje*, N.-N. eenigszins plat; 4 *kind van het vrouwelijk geslacht* inz. als aanspreking ook tegenover een volwassen dochter): 1 *–en, die kleeren kloppen*; 2 *Betje heeft hoofdpijn, arme –!* 3 *een poezele Vlaamsche –*; 4 *stoute –, ik ben boos op je! ik weet van niets, mijn lieve –!* verkl. **meisje,** o. meisjes.

Mei'dendracht, v. (*dracht van dienstboden*); **–kamer,** v. –s; **–loon*,** o. –loonen (*de huur per maand van de dienstboden*); **–praatje,** o. –s (*praatje door of over meiden; onbeduidend gebabbel*); **–werk,** o. (*werk der dienstmeid*; fig. *minderwaardig werk*).

Mei'doorn, mei'doren, m. –s (*haagdoorn*; Lat. crataegus).

Mei'drank, m. (*zomerdrank, bereid uit witte wijn, suiker en bloesems v. h. in Mei bloeiende Lieve-vrouwenbedstroo*); ook, Meiwijn.

Mei'er, m. –s (1 *pachter* inz. *wien het recht van beklemming toekomt*; 2 *opzichter, rentmeester*; vroeger: *een soort rechterlijk ambtenaar*): 1 zie Beklemd; 2 zie Meierij.

Meierij', v. (*gebied v. d. meier in de bet. van vertegenwoordiger van den heer, bestuurder*): *de – van Den Bosch*, oud district v. h. hertogdom Br.: Peelland, Kempenland, Oisterwijk en Maasland.

Mei'jel, o. (*dorp ten N.O. v. Weert*): *van – op Sevenum*, dorp ten N. W. v. Venloo, d. i. kronkelpad door de Peel; fig. *hij*

gaat van – op Sevenum, langs omwegen.
Mei'kers, v. –kersen (*vroegrijpe kerssoort*); **–kever,** m. –s (*mulder, molenaar, kever, tor, die gewoonlijk in Mei te voorschijn komt*; Lat. melolontha vulgaris): *een doos met –s*; z. Engerling; **–maand,** v. –en (*Mei* 1).
Mein'eed*, m. –en (*slechte eed*, d. i. *valsche eed, waarbij men voor God als waarheid verzekert, wat men weet valsch te zijn*); **1 –ee'dig*,** bn. (*schuldig aan meineed*); **2–ee'dige*,** m. en v. –n (*iem., die een meineed doet of gedaan heeft*).
Mein'sel, m. (Z.-N. [*ijzeren*] *beslag aan de punt van een stok* enz.: *beslagring*).
Meis'je, o. –s (*verkleinwoord van meid*: 1 *kind v. h. vrouwelijk geslacht; huwbare, ongehuwde jonge vrouw; juffer of juffrouw*; 2 *dienstmeisje*; 3 *verloofde, aanstaande*): 1 *in dat gezin zijn twee jongens en drie –s; een onbedorven – van 18 jaren*; 2 *ze houden een dag- en een kinder–*; 3 *hoe maakt het uw –?*
Meis'jesachtig, bn.; –er, –st (*als van een meisje*); **–athenaeum,** o. Z.-N. zie Athenaeum; **–bond,** m. –en; **–burgerschool,** v. –scholen; **–dracht,** v.; **–gek,** m. –gekken (*jongen, die te veel op meisjes gesteld is*); **–droomen*,** m. mv.; **–hand,** v. (*kleine, blanke hand*): *dat is een –*, letters, geschreven door een meisje; **–kleeding*,** v.; **–muisjes,** o. mv. (*niet-gekartelde muisjes, aangeboden bij de geboorte v. e. meisje*); z. Jongensmuisjes; **–naam,** m. –namen; **–school,** v. –scholen; **–stem,** v. –men; **–hoogere-burgerschool*,** v. –scholen.
Meis'ke(n), o. –s (*meisje*, inz. Z.-N.).
Meistreel'*, m. –en; zie Menestreel.
Mei'tak, m. –takken (*loovertak*; *mei* 3); **–veld,** o. –en (*groene weide*; *volksvergadering in het Frankische rijk*); **–visch*** (*elft*) **1** (voorwerpsn.), m. –vissehen: Z.-N. *de – is geboren*, zegsw. als het dondert in de lente; **2** (stofn.), v.; **–vuur,** o. –vuren (*vreugdevuur in 't open veld in Mei*); **–wijn,** m. –wijnen; zie Meidrank; **–zoentje** of **–zoetje,** o. –s (*madelief*).
Mejonk'vrouw, v. –en (*aanspreektitel eener jonkvrouw*), meestal Freule; **mejuf'fer,** v. –s (*aanspreektitel eener ongehuwde dame*); **mejuf'frouw,** v. –en (*aanspreektitel voor: een vrouw uit de middenstand, een jong meisje, een ongehuwde*).
Mekaar', mekan'der, vnw. (*malkander*): *bederf –s werk nu niet! geef – de hand; dat komt voor mekaar*, in orde; gmz.
Mek'ka, o. (*bedevaartplaats der Moslemin, met een moskee, waarin de Kaäba; geboorteplaats van Mohammed*, 571 n. C.).
Mek'kaganger, m. –s (*pelgrim naar Mekka*).
Mek'ken, mekte, h. gemekt (van geiten, ook wel van schapen: *blaten*); ook: *Mekkeren*.
Melaatsch'* uit Fr. malade = zieke, **1** bn.; –er, meest – (*lijdend aan melaatschheid*); **2–e*,** m. en v. –n (*persoon met melaatschheid besmet*); **–heid*,** v. –heden (*slepende en besmettelijke huidziekte*): *oostersche* (witte, schubbige, knobbelige) *– en westersche –*; zie Lepra.
Mela(n) . . ., van Gr. me'las = zwart.
Melancho'licus, m. –ci (Gr.-Lat. *iem., die melancholisch* of *zwaarmoedig is*). (ch = k).
Melancholie', v. (Fr. [Gr.-Lat. melancholia, Gr. chole = gal]: *zwartgalligheid, zwaarmoedigheid, droefgeestigheid*): *een bittere –, een chronische –*; **–choliek',** bn.; –er, –st (Fr. mélancolique: *zwartgallig, zwaarmoedig, droefgeestig*); ook: **–cho'lisch,** bn. en bw.: *het – temperament*. (ch = k).
Melane'sië, o. (Gr. nesos = eiland: *westelijke groep van Oceanië*). (s = z).
Mélan'ge, o. –s (Fr. *mengsel; gemengde waren*): *– van koffie*; zie Mêleeren. (g = zj).
Melaniet', o. (*fluweelzwart granaat*).
Melas'se, v. (Fr. [Sp. melaza, v. Lat. mel = honig]: *stroop, die bij suikerbereiding overblijft, suikerstroop*).
Mela'ti, melat'ti, v. –'s (O.-I. *wit bloempje met jasmijngeur*; Lat. jasminum sambae).
Mel'de, v. (*benaming voor planten, behoorende tot verschillende geslachten van de familie der chenopodiaceae*): *tot de –achtigen behooren* o. a. *de spinazie, de biet*.
Mel'den, meldde, h. gemeld (*doen weten, berichten; gewagen, opgeven*): *de ontvangst van een brief –*; refl. *z. –*, zich aangeven; **–swaard, –swaar'dig,** bn.; –er, –st, ook: meer –, meest –: *dit vergrijp is niet –*.
Mel'ding, v. –en (*mededeeling*): *– maken van*, melden; zie Vermelding.
Mêlée', v. (Fr. *krijgsgewoel; vechtpartij*).
Mêleeren* (Fr. *onder elkaar mengen*, inz. *een stok kaarten*).
Me'len, meelde, h. gemeeld (Z.-N. *bloemen*).
Me'lig, bn.; –er, –st (*meelachtig*): *deze peren zijn –; –e kastanjes, –e aardappels*.
Meliniet', o. (Fr. mélinite [v. Gr.-Lat. melinos]: *gele ontploffingsstof uit picrinezuur*): *–bommen, –granaten*, geladen met –.
Me'lis, v. (*witte suiker, broodsuiker*).
Melis'se, melis, v. (Fr. [Lat. melissa]: *geneeskr. plant uit Zuid-Europa afkomstig: citroenkruid*; Lat. melissa officinalis).
Melizoen', o. (Fr. *roodeloop*), vero.; **–kruid,** o. (*middel tegen het melizoen*).
Melk, v. (1 *afgescheiden vloeistof of vocht, dienende tot eerste voedsel der jongen* inz. *koemelk, geitemelk enz.*; *een flesch, glas –*; 2 bij verg.: *sap van sommige vruchten of planten*; 3 Z.-N. *hom*, zie Milter): 1 *gesteriliseerde –*; zegsw. *er uit zien als – en bloed*, door en door gezond; *niets in de –* (of: *pap*) *te brokken hebben*, [a]) niets bezitten, [b]) niets te zeggen hebben; *een land van – en honig*, eig. het Beloofde Land, fig. een land van overvloed; 2 *kokos–, amandel–*; 3 *de – van een visch*; **–'achtig,** bn.: *een – sap*; **–afroomer*,** m. –s; z. Afroomer; **–baard,** m. –en (*melkmuil*); **–boer,** m. –en (*boer, die handel drijft met de melk van zijn vee; boer, die in de stad de melk komt verkoopen*; bij uitbr. *melkslijter*): *wij gaan naar onzen –*; **–boom*,** m. –en (*koeboom*, z. ald.); **–brood*,** o. –en (*brood, waarvan het deeg met melk gekneed is*); **–chocolade,** v. (1 *chocolade, in melk gekookt*; 2 *tabletten chocolade met room of melk bereid*): 1 *een kop –*; 2 *Zwitsersche –*; **–diëet,** o.; zie Melkkuur; **–distel,** v. –s (*samengesteldbloemige plant van het geslacht sonchus, genoemd naar het melkachtig sap*): *de akker–, de moeras–, de ruwe –*; verg. Melkwied.
Mel'ken, melkte, h. gemolken (1 *een dier van melk ontlasten*; 2 *fokken, om daarmede winst te behalen; houden*; fig. *voordeel van iem. of iets halen*): 1 *de koeien –, de geit –*; 2 zie Duiven–, Huisjes–.
Melk'eppe, v. (*schermbloemige slootbloem met*

witte bloemen; Lat. peucedanum palustre).
Melkerij', v.; in de 2e bet. –en (*het melken van melkvee*; *deel der boerderij*).
Melk'flesch*, v. –flesschen (*witglazen flesch voor melk*); **–gevend,** bn. (*melk opleverend*): *–e dieren*; **–glas,** o.; in de laatste bet. –glazen (*melkkleurig glas*; ook: *glas, waaruit men melk drinkt*); **–huis,** o. –huizen (*huis, waar gemolken wordt*; ook: *waarin men melk kan krijgen*); **–inrichting,** v. –en (*melkerij*); **–kan,** v. –kannen; **–koetje,** o. –s (*melkgevende koe*; fig. *een bron van inkomsten*); **–kruid,** o. (*sleutelbloemige plant*, Lat. glaux maritima): *het – is geen goed voedsel voor koeien en schapen*; **–kuur,** v. (*geneeswijze, waarbij degene die de kuur doet, veel melk moet drinken*): *een – doen*; **–muil,** m. –en (*lafbek*; *flauwerik*; *melkbaard, vlasbaard*); **–netel,** m. –s (Z.-N. *doovenetel*); **–pot,** m. –potten; **–salon,** o. –s (tegenwoordig: *opschrift van melkhuisjes of inrichtingen, waar men melk[dranken] kan gebruiken*); **–schuit,** v. –en (*schuit tot het vervoeren van melk*); **–slijter,** m. –s (*verkooper van melk bij de maat of in 't klein*); **–stand,** m. (*melkzaak*); **–suiker,** v. (*bestanddeel van de melk door indamping uit de zoete wei verkregen*), ook, Galactose; **–tand,** m. –en (*een der eerste 20 tanden van de jonge mensch of van een jong dier*): *de –en verdwijnen op het 7e of 8e jaar*; **–tijd,** ook: **Mel'kerstijd,** m. (*het vaste uur, waarop het vee wordt gemolken*), ook: **–uur,** o. –uren; **–vee,** o. (*vee, dat gehouden wordt om de melk*); **–wagen,** m. –s (*wagen tot vervoer van melk*); **–weg,** m. (vertaling van Lat. via lactea: sterrenk. *lichtende streep of gordel uit sterren bestaande*): *de – snijdt de hemelaequator onder een hoek van 63°*; **–weger,** m. –s (*werktuig tot bepaling van het watergehalte van melk*); **–wied,** o. (Z.-N. *melkdistel*); **–wit,** bn. (*blauwachtig wit*): *een –witte opaal.*
Melo . . ., van Gr. me'los = gezang.
Melodie', v. –ën (Fr. [Gr.-Lat. melodia]: *zangwijs, zangerige welluidendheid* [*v. taal*]; phon. *afwisselende toonhoogte der klanken, muzikaal accent*): *een treurige –, een opgewekte –*; **–dieus',** bn. en bw.; –zer, meest – (Fr. *welluidend, zangerig, zoetklinkend*); ook: **melo'disch,** bn. en bw.; –er, meest –.
Melodra'ma, o. –drama's (Fr. mélodrame: *tooneelspel met muziekbegeleiding bij tusschenpoozen*; thans inz. *draak*): *een echt – vol bloed*; **–drama'tisch,** bn. en bw. (*als in een melodrama*): *een –e beschrijving.*
Meloen' (Fr. melon [Lat. melo]: *komkommerachtige plant*; Lat. cucumis melo; *de vrucht*) **1** (voorwerpsn.), m. –en: *de – is afkomstig uit Zuid-Azië, bij ons in broeikassen gekweekt*; **2** (stofn.), v.: *– eten*; *een stuk –.*
Melomaan', m. en v. –manen (Fr. mélomane: *muziekgek*; *hartstochtelijk liefhebber van muziek*).
Melpo'mene, v. myth. muze van het treurspel: zij draagt een masker. (ne = nee).
Mel'te, v. –n, Z.-N.; zie Milt **II.**
I. Mel'ter*, m. –s, Z.-N.; zie Milter.
II. Mel'ter, m. –s (*mout*); **–ij',** v. –en (*mouterij*).
Me'luw 1 bn.; –er, –st (Z.-N. *rijp*); **2** v. (Z.-N. *memel*; *molm*).
Mem, v. memmen (vero. of gew. kindertaal: *moeder*; *min*; *zeurig manspersoon*).
Membraan', o. –branen (Fr. membrane, Lat. membranum: *vlies, dun huidje*).
Me'mel, m. memels (*mijt*; Z.-N. *molm* 2; zie ook Milver); **–ig,** bn. (*vol mijten*): *memelige kaas*, d. i. vol maden.
Memen'to mo'ri, Lat. **1** (*gedenk te sterven*); **2** zn. o.: *het – –*, herinneringsteeken aan de dood: een lijk, doodshoofd enz.
Mem'me*, v. (Duitsch-Joodsch: *moeder*; Duitsch: *lafaard*).
Mem'mekenskruid, o. (*kamperfoelie*); ook: Memmetjeskruid.
Mem'mele, v. (Duitsch-Joodsch: *tante*).
Memoi'res, v. mv. (Fr. *gedenkschriften*).
Memora'bel, bn.; –er, –st (Fr. mémorable, Lat. memorabilis: *gedenkwaardig*).
Memorabi'lia, o. mv. (Lat. mv. van memorabile: *gedenkwaardigheden*).
Memoran'dum, o. (Ned.) –s; (Lat.) –da (Lat. *gedenkboekje of herinneringslijst*; *zakboekje*; *diplomatische nota*; *rekening*).
Memoreeren* (*in het geheugen terugroepen*; *aanstippen, met een enkel woord vermelden*; *opteekenen ter herinnering*): *uit het jaarverslag willen wij het volgende –.*
Memoriaal', o. –alen (Fr. mémorial, Lat. memoriale: *aanteekenboek*; inz. *koopmansboek, dienende tot aanteekening van wat in de zaken voorvalt, waaruit ook de posten van het journaal worden opgemaakt*); verg. Bestuursmemoriaal; **–post,** m. –posten (*post in het memoriaal*).
Memo'rie, v. –ries, –riën (o.-Fr. [Lat. memoria]: 1 *geheugen*; 2 *heugenis, gedachtenis, herinnering*; ook: *gedenkschrift*; 3 [*geschreven*] *stuk, waarin van bepaalde zaken gewag wordt gemaakt*: *een lijst, een opsomming, een opgave, toelichting, ontvouwing der gronden bij een wetsvoorstel*; *verzoekschrift*): 1 *mijn – laat na*; *kort van – zijn*, licht vergeten, inz. iron.; 2 *tot – achterlaten*; *pro –*, om iets niet te vergeten; 3 *een – ter Griffie van de rechtbank inleveren*; *– van toelichting*, b.v. bij een wetsontwerp: de motiveering, de uitleg gevend; *– van antwoord*, antwoord op het voorloopig verslag, dat is uitgebracht over een wetsontwerp; **–werk,** o. (*geheugenwerk*).
Memorisa'tie, v. (*van-buiten-leering*).
Memoriseeren* (*van-buiten-leeren*). (s = z).
Mem'phis, o. hoofdstad van het z.g. oude rijk van Egypte, met e. tempel voor den Apis.
Men 1 onbep. vnw. (*de menschen*; *alle personen of een enkel persoon, die(n) men niet nauwkeurig aanduidt, waarvan in een bepaald geval sprake kan wezen*; *de wereld, de openbare meening*): *– zegt*, er wordt gezegd; **2** zn.: *de onbekende –.*
Mena'ge, v. (Fr. *huishouding, huishouden*; *huishouding van soldaten*; *voeding*; inz. mil. *soldatenkost, -keuken*).
Menageeren* (Fr. *sparen, ontzien*): *zich –*, zich in acht nemen (met het oog op de gezondheid).
Mena'geklep, v. –kleppen (*mond*); plat.
Ménagè're, v. –s (Fr. *huishoudster*; *étui voor naalden enz.*).
Menagerie', v. –s, –ën (Fr. [*wilde*]*beestenspel*; *verzameling van levende wilde dieren*).
Men'del (Gregor), Augustijner monnik te Brünn, die 't eerst de grondwetten der erfelijkheidsleer vond, 1822–1884.
Mendican'ten-orde; zie Bedelorde.

Mene', thekel', uphar'sin, d.i. geteld, gewogen en den Perzen gegeven: woorden door een geheimzinnige hand op de muur der zaal van Bel'sazar geschreven op diens laatste feestmaal (538 v. C.), Daniël 5 : 25; ook: Mene, mene enz.

Meneer'*, m. –en (*mijnheer; bij de marine aanspreektitel van minderen tegenover officieren en bij het leger van hooggeplaatste officieren tot lager geplaatste en van officieren van dezelfde rang onderling*).

Menela'us, jongere broeder van Agamemnon, en koning van Sparta. (me = mee).

Menestreel'*, m. –streelen (o.-Fr. menestrel [Lat. ministerialis]; Middeleeuwen: *ondergeschikte gezel van den troubadour*; in het alg. *iem., die voor zijn brood zong of eenig muziekinstrument bespeelde, muzikant*; in de 19de eeuw: *dichter-zanger*): *Hofdijk, de – van Kennemerland.*

Men'gel, o. mengelen (*oude vochtmaat, thans als melkmaat 1 l, vroeger als oliemaat 1.21 l, als brandewijnmaat 1.53 l*); **–tje**, o. –s.

Men'geldichten, o. mv. (*dichtstukken van gemengde aard*): *de – van Staring.*

Men'gelen, mengelde, h. gemengeld (frequentatief van *mengen: vermengen, dooreenmengen*); **–ing**, v. in de laatste bet. –en (*het mengelen*; fig. *iets, dat gemengd is*): *een – van blijdschap, hoop en vrees*; *letterkundige –en*, opstellen van allerlei aard; **–klomp**, m. (*baaierd, chaos*); **–moes**, o. (meestal ongunstig: *mengsel; allegaartje, rommelzoo, samenraapsel, werk van gemengde inhoud*).

Men'geltaal of **Meng'taal**, v. –talen (*taal, samengesteld uit verschillende talen*): *Neger-Spaansch, een – van Spaansch, Portugeesch, Nederlandsch en negerdialecten.*

Men'gelwerk, o. (*letterkundig werk van gemengde inhoud*; Z.-N. *feuilleton*).

Men'gen, mengde, h. gemengd (1 *iets onder iets anders werken of iets maken door verschillende stoffen dooreen te werken*; 2 *bijeenbrengen van ongelijksoortige bestanddeelen*; 3 *iets op een of andere wijze met iets anders in betrekking brengen*; 4 *zich met iets inlaten, bemoeien*): 1 *oliën –, wijnen –*; bij uitbr. *koffie –, thee –*; 2 *God mengt het bittere met het zoet*; 3 *mijn naam is er in gemengd*; 4 *zich in een gesprek –*, er deel aan nemen; *zich in een twist –*, zich er mede bemoeien.

Meng'sel, o. –s (*stof, massa, waarin verschillende bestanddeelen vermengd zijn*; ook fig.): *een – van riet- en beetwortelsuiker*; fig. *een – van leugens en waarheid*, vermenging.

Men'hir, v. –s (*voorhistorische* [o. a. *in Bretagne*] *hooge, langwerpige steen, dienende als grafzuil*): *men vindt de –s in een kring.*

Me'nie, v. (Lat. minium: *roode kleurstof. uit loodoxyde*; *dekverf uit deze kleurstof*).

Me'niën, meniede, h. gemenied (*met menie verven of bestrijken*): *ijzer –.*

Me'nig, onbep. telw. gevolgd door een zn. in het enkelv. (*veel meer dan één*): *– mensch*; *er – uur doorbrengen*, verscheiden uren.

Me'nigeen, onbep. vnw. (*een aantal, verscheidene personen*): *hij heeft – gered.*

Me'nigerhande, me'nigerlei, bn. en soortgetal (*van vele soorten*).

Me'nigmaal, bw. (*verscheiden malen*): *ik heb er u – ontmoet*, dikwijls; *– heb ik u gewaarschuwd*; ook: –werf, zie ald.

Me'nigte, v. –n (*groote hoeveelheid, groot getal, groote schaar van zaken, dieren, personen*): *een ontelbare –*; *koeien in –*; *een – turven enz.*; *de groote –*, de groote hoop, de meerderheid van het publiek.

Me'nigvoud, bw. (*verscheiden malen*): *zelfs de deugdzaamste valt –.*

Menigvou'dig, meestal **Menigvul'dig** **1** bn. (*velerlei; talrijk, veel; overvloedig*): *onze –e gebreken*; *een –e oogst*; **2** bw. (*op allerlei wijze; vaak*): *God vergeeft –*; **–heid**, v. (*talrijkheid*): *de – uwer bezigheden.*

Me'nigwerf, bw. (*menigmaal*).

Meningi'tis (cerebro-spinalis epidemica), v. (Gr.-Lat. [Gr. meninx = vlies, Lat. cerebrum = hersenen, Lat. spina = ruggegraat]: *nekkramp*; [*besmettelijke*] *ontsteking en etterring van de ruggemerg- en hersenvliezen*).

Menist' **1** m. –en (*doopsgezinde*, eig. *volgeling van Menno Simonsz., 1496–1561, tot 1535 pastoor van Witmarsum in Friesland*); ook: **Mennoniet'**, **Mennonist'**; **2** bn. (*doopsgezind*): *die familie is –.*

Menis'tenblauw (*hemelsblauw*) **1** bn.; **2** zn. o.; **–boterham**, v. –hammen (*sneetje geboterd brood, met een beschuit belegd*); **–bruiloft**, v. –bruiloften (*eenvoudige, stille bruiloft*; scherts. *ledigen van een beerput*); **–hemel**, m. (*de Vechtboorden, in de 18e eeuw*, met fraaie buitenplaatsen van Menisten tusschen Loenen en Maarssen).

Men'nekes, m. mv. (O.-I. *soldaten*); gmz.

Men'nen, mende, h. gemend (van paarden, rijdieren: *met de toom besturen*; van wagens: *sturen*): *een paard –, een vierspan –*; fig. zie Volksmenner; Z.-N. gew. *inoogsten.*

Mennoniet', m. –en; zie Menist.

Mensch* **1** m. –en (*het hoogst begaafde wezen op aarde*; verder in verschillende bet. in verband met zijn vermogen, eigenschappen enz.): *een oud –, een jong –, de – is sterfelijk*; *de – is begaafd met rede, wil, spraak enz.*; zegsw. *onder de –en komen*, aan het maatschappelijke, sociale leven deelnemen; *kinderen worden –en*, volwassen lieden; spreekw., z. Beschikken; Bijb. *de oude – afleggen, de nieuwe – aandoen*, zich zedelijk beteren; *–en zien*, niet afgezonderd leven, bezoeken ontvangen; *een – zijn lust is een – zijn leven*, iemand; *men moet de –en nemen, zooals ze zijn*, de wereld, waarin men leeft; z. ook Inwendig; Z.-N. zegsw. *dat kost stukken van –en*, veel geld; **2** o. (*individu* inz. van vrouwen en dikwijls geringschattend): *N. was een onbeduidend –*; *tegen dat – mevrouw zeggen*; *dat arme –!* in medelijdende zin.

Mensch'aap*, m. –apen (*aap in bouw veel met de mensch overeenkomend*; in het mv. *anthropomorphen*); zie bv. Gorilla.

Mensch'dom*, o. (*het menschelijk geslacht*; *al de levenden en dooden samen*).

Men'schelijk*, bn. en bw.; –er, –st (*mensch zijnde*; *van de mensch, de mensch eigen, de mensch betreffende*; fig. *welwillend, humaan*): *het – lichaam*; *geen – wezen, een –e zwakheid, dwalen is –*; *het – opzicht.* vrees voor het oordeel van een ander mensch; fig. *de overwonnenen – behandelen*; verg. Onmenschelijk.

Men'schelijkerwijze*, bw.: *– gesproken*, volgens de gewone menschelijke gedachtengang, voor zoover een mensch in staat is daarover te oordeelen; ook: **-wijs.**

Men'schelijkheid*, v. (*menschlievendheid*; *humaniteit*): *den gevangen vijand met – behandelen*, welwillendheid, zachtheid.
Men'scheneter*, m. –eters (*wilde, die zich soms voedt met menschenvleesch*).
Men'schengeslacht*, o. –geslachten (*het menschdom*; *één menschengeneratie*): *het eene – komt op, en het andere gaat te niet.*
Men'schenhaai*, m. –en (*groote soort van haai, meer dan 10 m lang*; Lat. cacharodon carcharias): *de – leeft in alle groote zeeën der gematigde en der heete zone.*
Men'schenhaat*, m.; **–hart***, o. –en (*het hart eens menschen*; inz. fig. *menschelijk gemoed*); **–hater***, m. –s (*misanthroop*; *iem., die in de menschen vooral slechte eigenschappen opmerkt en de omgang met anderen liefst vermijdt*); **–kenner***, m. –s; **–kennis***, v. (*duidelijk begrip van het wezen en het karakter v. d. mensch*); **–kind***, o. –kinderen (*mensch*); **–liefde***, v.; **–offer***, o. –s (*offer, vaarbij nl. één of meer personen worden gedood*); **–paar***, o. –paren: *het eerste –*, nl. *Adam en Eva.*
Men'schenras*, o. –rassen (*elk der rassen, waarin het menschdom kan verdeeld worden*): *men onderscheidde*: het blanke of *Kaukasische –*, het gele of *Mongoolsche –*, het zwarte of *Negerras*, het bruine (Maleiers) en het roode (Indianen); **–roof***, m. (*het rooven van menschen, bijv. om ze als slaven te verkoopen*): rechtst. *hij, die iem. over de grenzen van het rijk in Europa voert, met het oogmerk om hem wederrechtelijk onder de macht v. e. ander te brengen of om hem in hulpelooze toestand te verplaatsen, wordt, als schuldig aan –, gestraft met . . .*; **–schuw***, bn.; –er, –st (*geneigd het gezelschap te ontwijken van andere menschen*); **–vrees***, v. (*vrees voor menschen of de wereld aan wier gunst men een hooger belang opoffert*); **–vriend***, m. –en (*iem., die er naar streeft, het geluk zijner medemenschen te bevorderen; philanthroop*); **–werk***, o. (*iets, dat door menschen wordt of kan worden tot stand gebracht*): *alle – is onvolmaakt.*
Mensch'heid*, v. (1 *de hoedanigheid van mensch te zijn, de menschelijke natuur*; 2 *menschdom* inz. *het levende menschelijke geslacht*): 1 *de godheid en – van Christus*; 2 *de geschiedenis der –*; *tot heil der –.*
Mensch'kunde*, v. (*menschenkennis*; *duidelijk inzicht in het karakter der menschen*); **–kun'dig***, bn., bw. (*van menschenkennis getuigende*; ook: *menschenkennis bezittende*): *een –e opmerking*; **–lie'vend***, bn. en bw. (*zeer bereid zijn medemenschen te helpen*; *philanthropisch*; *liefderijk*): *– hulpbetoon, een – hart*; **–lie'vendheid***, v. (*philanthropie*); **–paard***, o. –en, zie Centaur; **–stier***, m. –en, zie Minotaurus; **–waar'dig***, bn. en bw.: *een – bestaan*; *– wonen*; **–wording***, v. (*het menschworden*); zie Incarnatie.
Mensjewi'ke, m. Mensjewiki (Russisch: *gematigde socialistische partij in de vroegere Doema*); ook: Meensjewik(i).
Mens sa'na in cor'pore sa'no (Lat. *Een gezonde ziel in een gezond lichaam*).
Mensuur', v. (Lat. mensura, Duitsch: Mensur; [*tijd*]*maat*; muz. *onderlinge verhouding der tonen*; ook: *de bepaalde wijdte van orgelpijpen in verhouding tot haar lengte*; *afstand tusschen de tegenstanders bij het schermen, het duelleeren*). (s = s).
Ment, v.; zie Munt (plant); in Z.-N. *likeur.*
Mentaal', bn. (Fr. [Lat. mentalis, v. mens = geest]: *in* [of: *van*] *de geest*; *in de gedachte*; v. e. gebed: *in stilte, niet met de lippen*).
Mentaliteit', v. (Fr. *manier van denken en voelen*; *geestesgesteldheid*): *wat een –!*
Menteneeren*; zie **Mainteneeren.**
Menthol', v. (*extract van pepermuntolie*).
Men'tie, v. (Lat. mentio: *melding, gewag*): *– maken van iets*, [a]) gewag maken, [b]) aanstalten maken. (tie = sie).
Mention' honora'ble, v. (Fr. *eervolle vermelding b.v. op een tentoonstelling*).
Mentionneeren* (Fr. *gewagen van*).
Men'tor, m. **1** myth. Athene of Minerva in de gedaante van Mentor, den ouden vriend van Ulysses; – begeleidde Tele'machus op zijn reis naar het hof van Nestor en dat van Menela'us, om zijn vader Ulysses te zoeken; **2** m. –s: wijze, ervaren leidsman.
Menu', o. menu's; menuutje, o. –s (Fr. [*geschreven of gedrukte*] *spijskaart, lijstje der gerechten bij een maaltijd*; *het papier, waarop de lijst gedrukt, geschreven is*).
Menuet', v. –ten (Fr. *langzame, statige, ouderwetsche Fransche dans*; ook: *de muziek*): *de – in de dagen van Lodewijk XIV, genoemd naar de kleine* (= menu) *passen.*
Mep, m. meppen (klankn. *klap of slag*): *iemand een – geven*, oorvijg, slag; gmz.
Mephis'to, m. (*de verleider, de duivel*); ook: Mephisto'pheles.
Mephi'tisch, bn. (Gr.-Lat. mephitis = schadelijke uitwaseming: *stiklucht bevattend, verstikkend, verpestend*): *een –e lucht.*
Mep'pen, mepte, h. gemept (*een mep geven*): *iem. op zijn rug –*; *katten –*, doodslaan.
Mercantiel', bn. en bw. (Fr. mercantile: *wat de koophandel betreft*; *van koopmansgeest getuigend*; *koopmans . .*).
Merca'tor, m. Lat. vertaling van (*Gerard*) *Kremer* = kramer, 1512–'94, ontwerper van de kaarten van wassende breedte, d. i. waarop meridianen en parallellen als rechte lijnen geteekend zijn; **–projectie**, v. (*kaartteekenen naar de methode van Mercator*). (j = j).
Mercenair'* (Fr.), mercenarius (Lat.), **1** bn. (*bereid voor loon te dienen*; ongunstig: *veil*); **2** m. en v. –s (*loondienaar*; *huurling*).
Merci', bw. (Fr. *dank, dank je*; iron. *dank je feestelijk!*): Fr. – *bien*, dank u zeer.
Mercu'rius 1 m. (1 myth. *god v. de koophandel en van de dieven, bode der goden met gevleugelde voeten en een staf in de hand*; *afbeelding*; ook Hermes; 2 *een planeet*): 1 *een tempel van –*; 2 *de planeet –*; **2** o. (scheik. *kwikzilver*).
Mercuur' (*Mercurius*) **1** m.; **2** o.
Mè're, v. –s (Fr. *moeder*; *aanspreektitel van een zuster*); zie Bijlage **III.**
Me'rel, v. –s (*zwarte lijster*; Lat. turdus m. merula); ook, Meerle en Z.-N. Merelaar.
Me'ren, meerde, h. gemeerd (*een schip vastleggen aan een paal, dukdalf of ring*).
Merg, o. (*weeke, niet vloeibare, maar vettige stof in holle beenderen*; fig. *het binnenste van iets*, in zegsw.; fig. *het beste, voornaamste deel van iets*; van planten: *het binnenste gedeelte van de stengel*): *een –been* of *–pijp*; zegsw. *dat dringt door – en been*, dat raakt het binnenste, dringt tot in de ziel; *edelman in – en been*, door en door; spreekt. *Murg.*
Mer'gel, v. (delfst. *vettige aarde, voorname-*

lijk bestaande uit een mengsel van klei en koolzure kalk, dienend tot bemesting; Z.-Limb. *kalk*); ook: **–aarde,** v.; **–achtig,** bn. (*als mergel*); **–blok,** o. –ken (*–steen*): *de –ken zijn in Limburg ook bouwmateriaal.*

Mer'gelen, mergelde, h. gemergeld (Z.-N. *slatten; uitbaggeren*): *een gracht –.*

Mer'gelgroeve, v. –n (*groeve, waar mergel uit gegraven wordt*); **–kalk,** v. (*kalk, verkregen door het branden van mergel*); **–put,** m. –ten; **–steen,** o. (*zachte natuursteen, die voornamelijk uit koolzure kalk bestaat, en samen met de mergel gevonden wordt*).

Merg'lepel, m. –s (*lepel met kleine bek en lange steel, om merg uit een mergpijp te halen*); **–pijp,** v. –en (*been, gevuld met merg*).

Meridiaan', m. –anen (Lat. [circulus] meridianus = middag[cirkel]: *groote cirkel, gaande door de twee polen, op de aarde of aan de hemel*): *aard–; hemel–; de nul–; de koperen – aan de globe.*

Meridionaal', bn., bw. (Lat. meridionalis, Fr. méridional: *zuidelijk; loopend van N. naar Z.*): *–nale bergketens.*

Me'rinos, Fr., Sp. merinos, mv. v. merino, **1** m. mv. (*schapen met zeer fijne wol*); **2** o. (*glanzige, lichtgekeperde stof, van merinoswol*).

Me'rinossen, bn. (*van merinos gemaakt*): *een – rok*; z. ook Alpaca opm.

Me'rinoswol, v. (*wol van het merinosschaap*).

Merk, o. –en (1 *kenteeken*; als zeemansterm: *alles wat de weg aanwijst: bakens, tonnen, kapen*; 2 *teeken op zaken van gebruik en op de verpakking van handelsartikelen ter aanduiding van afkomst en hoedanigheid*; bij overdracht: *de soort van koopwaar, die een bepaald – draagt*; ook: *keur op goud en zilver, stempel*): 1 scheepst. *de stuurman let op de –en aan de wal*; *een – op linnengoed*, b.v. één of meer letters; 2 *het – eener firma op af te zenden goederen*; *naar het gehalte der edele metalen verschillen de –en*; *lange lijzen met zes –en*; *in die sigarenwinkel heeft men goede –en*; zegsw. *'t is een fijn –*, iron. v. e. persoon.

Merkaton', v. –s (Z.-N. *groote, gele perzik*).

Merk'baar, bn. en bw.; –der, –st (*duidelijk waarneembaar, te bespeuren*): *een –bare verandering*; *de zieke gaat – achteruit.*

Mer'kel, m. –s (*hout of ijzer tot ondersteuning van een luik*; *bedekking dwars over een luikopening gelegd*); meestal mv.

Mer'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*aanmerkelijk, belangrijk*): *een – verlies*; *alles was er – veranderd, hij was – ouder geworden.*

I. Mer'ken, merkte, h. gemerkt (*van een kenteeken, een merk voorzien, met een merk teekenen*): *een kist –, het vee –, linnen –; boomen –*; etym. = Merken **II.**

II. Mer'ken, merkte, h. gemerkt (*bemerken, bespeuren, waarnemen*): *iets –.*

Mer'kenwet, v. (*wet op de fabrieks- en handelsmerken*).

Merk'garen, o. –s ([*rood*] *garen om linnen te merken*); **–inkt,** m. –en (*inkt om te merken*); **–katoen,** o. ([*roode*] *katoendraad, waarmee men linnengoed merkt*); **–lap,** m. –pen (*lap, waarop de kinderen zich oefenen in het merken*); **–teeken*,** o. –s, –en (*kenteeken*).

Merkwaar'dig, bn.; –er, –st, ook: meer en meest – (*verdienende, dat men er op let*; *van, vol beteekenis*): *een –e gebeurtenis*; **–waar'digheid,** v. –heden (1 *de hoedanigheid merkwaardig te zijn*; 2 *curiositeit, bezienswaardigheid, merkwaardige zaak*): 1 *voor de – deel ik je dit mee*; 2 *de –heden van een stad.*

Me'ro ju're (Lat. *naar zuiver recht*). (j = j).

Merovin'gers, m. mv. (gesch. *afstammelingen van koning Merove'us, 5de eeuw* n. C.); Pepijn de Korte, 752–768, maakte een einde aan de regeering der – in 752; **–gisch 1** bn.: *het – tijdvak*; **2** o. (*de taal in dit tijdvak gesproken*).

Mer'rie, v. –s, –riën (*wijfjespaard*); **–veulen,** o. –s (*vrouwelijk veulen*).

Mertjon', m. –s (O.-I. *vuurwerk*).

Mer'wede-kanaal', o. (aardr. *waterweg van Amsterdam naar de Merwede*).

Mes, o. messen (1 [*stalen, ijzeren, beenen*] *werktuig om te snijden, met of zonder punt. aan een of twee kanten geslepen, bevestigd aan een heft*; 2 bij verg. van allerlei voorwerpen): 1 *het hecht, het scherp, de rug, de punt van een –*; naar de dienst: *brood–, hak–, kap–, keuken–, ploeg–, scheer–, snoei–, voorsnij–*; z. ook: Temper–; zegsw. *zijn –(je) snijdt aan* (of: *van*) *twee kanten* (of: *zijden*), hij verdient dubbel; *onder het – zitten,* [a]) geschoren worden, [b]) in de benauwdheid zitten inz. een examen of onderzoek ondergaan; *iets voor het – hebben*, iets in het vooruitzicht hebben, eig. een stuk vleesch te snijden hebben; z. Keel; 2 *het – eener balans*, stalen schijfje, waarop de balans zich beweegt; *het – der guillotine.*

Mésallian'ce, v. mésalliances (Fr. *huwelijk beneden iemands stand*).

Mésallieeren*, zich (Fr. se mésailler: *beneden zijn stand huwen*).

Mes'dag, m. (Z.-N. *afgestelde kerkelijke feestdag*; *patroon-feestdag voor een ambacht*; *dag waarop niet gewerkt wordt*).

Me'sigit (ook wel **mesi'git**), v. –s (O.-I. *Mohammedaansch bedehuis*) (g = g).

Mesmeris'me, o. ([*leer van het*] *dierlijk magnetisme naar Dr. Mesmer*, 1734–1815).

Mesopota'mië, o. (Gr. mesos = midden, potamos = rivier: *land tusschen de rivieren Euphraat en Tigris*: *tweestroomenland*).

Mesquin', bn. (Fr. *bekrompen, kleingeestig, pietluttig*; *krenterig, armzalig*).

Mesquinerie', v. –rieën (Fr. *karigheid, vrekkigheid*; *kleingeestigheid, bekrompenheid*).

Messagerie', v. –s, –rieën (Fr. *expeditiekantoor, bestel- en vrachtgoederenkantoor*, ook *voor het vervoer van reizigers*): *–s maritimes*, (Fransche) stoomvaartmaatschappij.

Mes'se(n)koker, m. –kokers (*koker of scheede voor één of meer messen*).

Mes'selegger, m. –leggers (*toestelletje om het tafelmes op te doen rusten en om aldus het tafellaken niet te bevlekken*).

Mes'senbak, m. –bakken (*bak tot berging der* [*tafel*]*messen*); **–handel,** m.; **–lade,** v. –laden (*lade tot berging v.* [*tafel*]*messen*); **–maker,** m. –s; **–slijper,** m. –s (*iem., die messen slijpt*; *werktuig tot het slijpen v. messen*).

Mes'sescheede*, v. –scheeden.

Messiaansch'*, bn. (*op den Messias betrekking hebbende*): *–e profetieën*; *de –e verwachtingen*, Israëls hoop op een toekomstig heil.

Messia'de, v. –n (*gedicht over den Messias*, inz. v. d. Duitschen dichter F. G. Klopstock [1724–1803], in 1773 voltooid).

Messianiteit', v. (*het zijn van Messias*): *de – van Jezus.*

Messi'as, m. (Hebr. *de Gezalfde*; *de Verlosser, de Heiland*); zie Christus.

Messidor', m. (Fr. revolutie: *10e maand of Oogstmaand, van 19 Juni–18 Juli*).

I. Mes'sing, o. (*geelkoper, legeering van 70 tot 80 % koper en 30 tot 20 % zink*).

II. Mes'sing, v. –en (timm. *uit'stekend bewerkt gedeelte op de kant eener plank, waarmede deze sluit in de groef van een andere*).

III. Mes'sing, m. –en (Z.-N. *mest, mestput, mesthoop*).

Mest, m. (*drek van beesten* inz. gebruikt om het land vruchtbaar te maken; ook: *andere stoffen, die het land vruchtbaar maken*): *er is paarden–, koeien–, schapen–, vogel–* of *guano*, en *stal–*, d. i. *dierlijke –*; *delfstoffelijke –*, asch, gips, kalk enz.; *kunst–*.

I. Mes'ten, mestte, h. gemest ([*het land*] *vruchtbaar maken door er mest op te brengen*): *een akker, een tuin –*.

II. Mes'ten, mestte, h. gemest (van vee, ook pluimvee: *vet doen worden door voedsel*; *vetmesten*): *varkens –*; *ganzen –*.

Mest'hoop*, m. –en (*stapel mest*, ook van ander afval, dikwijls fig.; *mestvaalt*).

Mesties'*, m. en v. mestiezen (Sp.-Portug. v. Lat. mistitius = gemengd: in het alg. *kleurling*; thans inz. *kind van een blanke en een Indiaansche* of omgekeerd).

Mest'kalf, o. –kalveren (*kalf, dat vetgemest wordt of is*); evenzoo; **–koe,** v. –koeien.

Mest'kar, v. –karren (*kar of wagen tot het vervoer van mest*); **–kever,** m. –s; zie –tor; **–put,** m. –ten (*gemetselde diepe open bak tot opberging van stalmest*); **–stof,** v. –stoffen (*al, wat als mest kan dienen*): Z.-N. *scheikundige–*, kunstmest; **–tor,** v. –torren (*bladsprietig insect*; Lat. geotrupes): *de groote – leeft vooral in paardenmest*; **–vaalt,** v. –en (*mesthoop*); **–varken,** o. –s (*dat* nl. *vetgemest wordt*); **–vee,** o.; **–vork,** v. –en (*riek met drie tanden, waarmee men in de mest werkt*); **–wagen,** m. –s (*mestkar*).

I. Met 1 vz.: *schrijven – een pen*, door middel van; *– iemand gaan*, hem vergezellen; *– geweld*, door; *laat hem – vrede*, in; *– iets bezig zijn*, aan; **2** bw.: *de schuit wordt van de wal gestooten, – komt een knaap geloopen*, tegelijkertijd.

II. Met, o. (*gehakt varkensvleesch*; gew. en in samenstellingen); z. Metworst.

I. Meta . . ., voor vocalen **met . . .,** Gr. = anders, over, na, tusschen.

II. Me'ta, v. (It. *helft*): *–con'to*, halve rekening.

Metaal', o. metalen (Fr. métal, Gr.-Lat. metallum: 1 *klasse v. elementen* inz. *als delfstof voorkomende*; 2 bankwezen: *goud of zilver*; 3 *iets van metaal*): 1 *platina, goud, zilver is edel –*, zich niet met zuurstof verbindend; *koper, tin, ijzer, lood is onedel –*; 2 *het papier is door – gedekt*; 3 *'t metaal verkondigt middernacht*, de klok; *het donderen van het –*, geschut.

Metaal'ader, v. –aders, –aderen; **–draad 1** (voorwerpsn.), m. –draden; **2** (stofn.), o.; **–draadlamp,** v. –en; **–gieter,** m. –s; **–gieterij,** v. –en (*het gieten van vloeibaar metaal*; ook: *de werkplaats of fabriek*); **–industrie,** v. –ën (*industrie, waarin metaal als grondstof wordt gebruikt*): *de – in Engeland*; **–warenfabriek,** v. –en (*fabriek van metalen voorwerpen* inz. *huisgerei*).

Metachronis'me, o. (Gr. *fout in de tijdrekening, doordat men iets op een te late tijd laat plaatshebben*); verg. Anachronisme.

Meta'len, bn. (*van metaal*): *het – Kruis*, eereteeken van 1830–'31, vervaardigd uit het metaal van veroverd veldgeschut.

Metalliek', Fr. métallique, Lat. metal'licus **1** bn. (*metaalachtig*; *metaal bevattend*; *van metaal*): *–e slang*, buigzame metalen buis; **2** m. –lieken (vroeger: [*Oostenrijksch*] *staatseffect, waarvan de rente en de aflossing in metaalgeld werden uitbetaald*, meestal mv.).

Metalloï'de, o. –n (*op metaal gelijkende stof*; scheik. *element, dat geen metaal is*): *–n, als zwavel, phosphor, kiezel enz.*

Metallurgie', v. (Fr. *de wetenschap der ertsen en van hun smelting en bewerking, der bereiding van metalen uit ertsen enz.*; *bergwerkkunde*). (g = g).

Metamorpho'se, v. –n (Gr.-Lat. metamorphosis: *gedaanteverandering, -verwisseling*; *herschepping*); **–morphoseeren*** (*herscheppen, geheel van gedaante doen veranderen*).

Metaphoor', v. –phoren (*troop v. d. overdracht, berustend op een gelijkenis, overeenkomst*): de – stelt het beeld in de plaats der eigenlijke voorstelling, b.v. *de kameel is het schip der woestijn*; Gr.-Lat. Meta'phora.

Metapho'risch, bn. en bw. (*overdrachtelijk, in beeldspraak, figuurlijk*): *het – gebruik der woorden*, b.v. *de gouden zon*.

Metaphy'sica, v. (Gr.-Lat. *bovennatuurkunde*; *leer van het bovenzinnelijke*).

Metaphy'sisch, bn., bw. (*bovenzinnelijk*).

Meta'thesis, v. (Gr.-Lat. spraakk. *letteromzetting, letterkeer*); bv. in: *gort* (grut), *naald* (nadel). (th = t).

Meteen', bw. (1 *tegelijkertijd*; 2 *onmiddellijk daarop*; 3 dikwijls met *zoo*: *zoo aanstonds*): 1 *verheugd, maar verlegen –*; 2 *e. schot, – verdween de gestalte*, 3 *ik kom –*; *ik help u* (*zoo*) *–*; *tot –*.

Metempsycho'se, v. (Gr. psyche = ziel: *zielsverhuizing*). (psy = psie).

Me'ten, mat, h. gemeten (1 *met een maat de lengte, de oppervlakte of de inhoud van iets bepalen*; *van een grootheid bepalen, hoeveel malen een andere grootheid, die men als maat aanneemt, er in begrepen is*; 2 *zulke afmeting hebben, als de bepaling aanduidt*; 3 *een bepaalde hoeveelheid van een grootere hoeveelheid afmeten, afpassen*): 1 *garen en band –, een akker –, een schip –, graan –, steenkolen –, melk –*; *de grond met zijn geheele lengte –*, languit op de grond vallen of liggen; *iem. met de oogen –*, onderzoekend of uitdagend aanstaren; zegsw. *iem. de rug –*, hem ranselen met een stok; *met twee maten –*, partijdig zijn; *zich met iem. –*, strijden met iem., zijn krachten tegen iem. beproeven, wedijveren met iem.; 2 *dat zeeschip meet 6500 ton*, heeft een inhoud van; 3 *een paar schoenen* (d. i. *het leer daarvoor*) *laten –*.

Meteoor', m. –teoren (Fr. météore [Gr. meteoros = in de hoogte zijnde]: in het alg. *luchtverschijnsel, waarbij plotseling een schitterend licht wordt gezien*; inz. *vallende ster, meteoorsteen, aëroliet, stuk van een uiteengesprongen hemellichaam in de aardsfeer terechtgekomen*); **–steen*,** m. –steenen.

Meteor(ol)iet', m. –en (*meteoorsteen*).

Meteorologie', v. (*weerkunde of kunde van de dampkringsverschijnselen*).

Meteorolo'gisch, bn. (*weerkundig; betrekking hebbende op, ingericht voor de meteorologie*): *het – instituut te De Bildt.*

I. Me'ter*, v. meters (Lat. mater = moeder: *peet, vrouw, die een kind ten doop houdt, doopmoeder, peettante*).

II. Me'ter*, m. –s (1 *iem., die meet,* inz. *beëedigd ambtenaar*; 2 *lengtemaat,* ± *40-millioenste deel van de omtrek der aarde, gemeten over de beide polen; het voorwerp, waarmee gemeten wordt*; 3 afkorting van *gasmeter enz.*): 1 *–s van schepen*; 2 *de – is de grondslag van het metrieke stelsel van maten en gewichten; de vierkante – of m^2, de teerling of kubieke – = m^3; e. houten–*; 3 *de – is bevroren.*

Met'gezel, m. –gezellen (*iem., die een ander vergezelt; makker, reisgenoot*).

Methaan', o. (*mijngas; moerasgas*).

Metho'de, v. methoden, methodes (Fr. [Gr. methodos = weg tot onderzoek, meta + hodos = weg]: *vaste, weldoordachte manier van handelen om een zeker doel te bereiken; wijze van onderzoek, werken of onderwijzen; leerwijze*; ook: *boek met een leerwijze*): *een schrijf–, lees–; de Berlitz–.*

Methodiek', v. –en (Duitsch: *methodologie*).

Metho'disch, bn. en bw. (*volgens een bepaalde methode handelend of geschiedend*; fig. *ordelijk, geregeld*): *– te werk gaan.*

Methodist', m. –en (oorspr. spotnaam: uitvinders van een nieuwe levensregel, methodus vitae; deze spotnaam nam de secte over en verklaarde hem als: die leefden naar de Bijbelsche methode; *godsdienstsekte onder de Christenen in Engeland en N.-Amerika, gesticht door Wesley en Whitefield, verwant aan de Hernhutters*).

Methodologie', v. (*methodenleer, leer van de methoden, te volgen bij het beoefenen van een wetenschap enz.*).

Methu'salem of Methu'salach, Bijbelsche persoon, die volgens Gen. 5 : 27 de ouderdom van 969 jaar zou bereikt hebben; zegsw. *zoo oud als –*, stokoud.

Methyl'alcohol, m. (Gr. hyle = hout: *houtgeest, houtalcohol*): de – wordt o. a. gebezigd tot het bereiden van kleurstoffen.

Meticuleus', bn., bw. (Fr. [Lat. meticulosus]: *angstvallig-nauwgezet, peuterig-precies*).

Metier', o. –s (Fr. métier [Lat. ministerium]: *handwerk, ambacht, beroep*); l. *–tjee.*

Metony'mia, v. –'s (Gr.-Lat. [Gr. onoma = naam]: *troop der overnoeming*): b.v. wij lezen Vondel; door het staal getroffen.

Metony'misch, bn. en bw. (stijl: *bij overnoeming*): *het – gebruik van een woord.*

Metriek', Fr. métrique, Lat. (ars) metrica **1** bn. (*tot de – behoorend; staande er mede in betrekking*): *het –e stelsel,* het 10-deelig stelsel van maten en gewichten, met de m als grondslag; **2** v. (dichtk. *leer der versmaten*; muz. *leer der maatsoorten en van de periodenbouw*).

I. Me'tro, m. –'s (afkorting van *metropolitain*).

II. Me'tro . . ., van 1 Gr. meter = moeder; 2 Gr.-Lat. metrum = maat.

Metrome'ter, m. –meters (muz. *maatmeter*): de – is een instrumentje, dat met een slinger zeer juist de maat der muziek aangeeft; ook: **Metronoom',** m. –omen.

Metro'polis, v. –sen (Gr. polis = stad: *moederstad*); zie Metropool.

Metropolitaan', m. –anen (Gr.-Lat. metropolita: *aartsbisschop, aan het hoofd van een kerkprovincie staande*). [*lijk*).

Metropolitaansch'*, bn. (*aartsbisschoppe-*

Metropolitain', m. (Fr. *ondergrondsche spoorweg* [*in Parijs*]).

Metropool', **–po'le,** v. –polen (oudtijds: *hoofdstad van een* [*kerk*]*provincie, zetel van een metropolitaan*; nu ook: *wereldstad*).

Me'trum, o. metra (Lat. *maat, versmaat*).

Met'selaar, m. –laren, –s (*iem., wiens beroep het is te metselen; maker van metselwerk*).

Met'selaarsbaas, m. –bazen (*metselaar, die een eigen zaak heeft*); **–knecht,** m. –s; **–werk,** o. (*het werk v. e. metselaar*).

Met'selen, metselde, h. gemetseld (*bouwsteenen op elkaar voegen, die door een laag hard wordende specie aan elkaar vastraken; met steen en kalk arbeiden*): *een muur –; hij metselt goed, vlug.*

Met'selhamer, m. –s (*hamer, zooals bij het metselen gebruikt wordt; bikhamer*); **–kalk,** v.; **–specie,** v. (*de stof, die bij het metselen op de onderliggende steen met het truweel wordt uitgespreid en waarop de bovensteen dan zacht wordt neergedrukt: mortel*); **–steen*,** m. –steenen (*steen, die voor metselwerk wordt gebruikt* in tegenstelling met *hardsteen* enz.; inz. *baksteen*); **–werk,** o. (*werk, dat een metselaar verricht, dat hij tot stand brengt; te metselen of gemetseld werk*).

Met'sen, metste, h. gemetst (Z.-N. *metselen*).

Met'ser, m. –s (Z.-N. *metselaar*).

Met'ten, v. mv. (R.-K. uit Lat. horae matutinae = morgenuren: bij uitbr. *gebeden in het morgenuur: eerste der 7 kerkelijke getijden*): de – maken met de lauden het eerste gedeelte van het dagelijksche breviergebed uit; zegsw. *iemand de – lezen,* hem berispen, kapittelen, hem zijn plicht voorhouden, verg. Levieten; *korte –* (volkst. *wetten*) *maken,* weinig omslag; *de donkere –,* getijden gezongen van 's Woensdags tot 's Vrijdags in de Goede Week; *Brugsche –,* opstand te Brugge tegen Jacques de Chatillon in de nacht van 18 Mei 1302.

Metterdaad', bw. (eig. *met der daad* [= feit]; *werkelijk*): *zich – belachelijk maken*; **–haast',** bn. (eig. *met der haast: in haast; spoedig*); **–tijd',** bw. (eig. *met der tijd; allengskens*; ook: *na verloop van zekere tijd*): *alles komt – terecht*; **–woon',** bw. (*om te wonen*): *zich – ergens vestigen.*

Met'tray, o., kolonie van weldadigheid voor verwaarloosde knapen (Gorssel bij Zutphen).

Met'worst, v. –en (*worst gevuld met „met"*; z. Met **II**): zegsw. (Drente): *met een – naar een zij spek gooien,* een spiering uitwerpen om een kabeljauw te vangen.

Meu'bel, o. –en of –s (1 *stuk huisraad,* in het alg.; inz. *stuk huisraad dienende tot het stoffeeren v. e. vertrek; tafel, stoel, kast enz.*; 2 *persoon*): 1 *moderne –s van eikenhout*; 2 *een onnut –,* iem., die nergens voor deugt; *een lastig –*; **–en,** meubelde, h. gemeubeld (*meubileeren*): *een kamer –*; **–gordijn,** o. –en (*gordijn, dat opgenomen wordt,* in tegenstelling met *valgordijn*); **–magazijn,** o. –en (*groote winkel van gemaakte meubelen*); **–maker,** m. –s (*fabrikant of werkman, die meubels maakt*; nieuwere term voor *schrijnwerker*); **–stuk,** o. –ken (*meubel*).

Meubilair' 1 o. (*huisraad*): *het – van een kamer,* de verschillende meubels eener

kamer; **2** bn. (*op het huisraad betrekking hebbende, daartoe behoorende*): *diverse -e en andere goederen*; ook, (Fr.) Mobilair.

Meubileeren* (*van huisraad of meubels voorzien; stoffeeren*): *een huis –, een kamer –*; spreekt. *Meubleeren*.

Meublement', o. –en; z. Ameublement.

Meug, v. (*lust, zin, smaak,* in zegsw.): *tegen heug en –*, met groote tegenzin; *ieder zijn –*, smaak.

Meui, v. –en (*moei, tante*); gew.

Meuk, v. (*het meuken*): *in de meuk staan*, week worden; *stokvisch in de – zetten*; ook Muik(en).

I. Meu'ken, meukte, h. (1), i. (2) gemeukt (1 *zacht doen worden*; 2 *zacht worden*): 1 *halfrijpe appels –*, ze in broeiend hooi stoppen om ze te doen rijpen; 2 *de gort staat te –*.

II. Meu'ken, o. (Z.-N. *inhoudsmaat,* $^1/_8$ *zak*).

Meu'len, m. –s; in de volkst. voor Molen.

Me'um et tu'um (Lat. *het mijn en dijn*).

Meun, m. –en (dierk. *bronsachtig bruine visch der Noordzee, lijkende op een kwabaal*: Lat. cyprinus dobula).

Meu'te, v. (Duitsch jagerst. [van Lat. mota van movere = bewegen?] *aantal honden voor een parforcejacht, een slipjacht enz.*).

Meu'zel, m. –s (Z.-N. gew. *knapzak, haverzak van een paard*).

I. Meu'zelen, meuzelde, h. gemeuzeld (Z.-N. *peuzelen*).

II. Meu'zelen, meuzelde, h. gemeuzeld (*vuilmaken*).

Meu'zie, v. meuziën (Z.-N. *mug*).

Mevrouw', v. mevrouwen (*gehuwde dame van eenigszins deftige burgerstand*); zie **Mevr.** of **Mw.** en Bijlage **III**; **mevrou'wen** (*het zich mevrouw laten noemen*; ook: *een dame met mevrouw toespreken*): *tegen iem. –*; z. Mijnheeren; **–schap,** o. (*rang van mevrouw*): *mevrouw Dorbeen, trotsch op haar –*.

Mez'zo, bn. en bw.; vr. v. het bn. is *Mez'za* (It. muz. *half*): *–for'ti,* half sterk, *–-piano,* half zacht; **–-sopraan',** tweede sopraan; **Mez'za-vo'ce** (It. muz. *met halve stem*): *–-- spreken, –-- zingen*.

Mi, v. –'s (eig. eerste lettergreep van mira: *derde toon van de toonschaal*; ook: *e*).

Mias'ma, o. (Ned.) mias'men; (Gr.) –mata (Gr. *uitdamping van rottende stoffen, vroeger als oorzaak van moeraskoortsen beschouwd*).

Miasma'tisch, bn. (*door miasma teweeggebracht; miasmen bevattend*): *–e ziekten*.

Miauw', miaauw', tw. (*geluid eener kat*).

Miau'wen, miaau'wen, miauwde, miaauwde, h. gemiauwd, gemiaauwd (klankn. *geluidgeven van of door katten*); z. Muizen.

Mi'ca, o. (Lat. eig. korreltje: *glimmer, glasachtig mineraal*): *– uit Canada*; z. Alpaca, opm.

Mi'chel, verpersoonlijking van Duitschland; verg. John Bull, Marianne.

Michiel', m. (z. *Sint-Michiel*); **–s'dag,** m. (*feestdag van Sint-Michiel op 29 Sept.*); **–szomer,** m. –s (*mooi zacht weer in het laatst v. September en begin van October*).

Micro . . . , van Gr. mi'kros = klein.

Mi'crobalans, v. –en (*uiterst gevoelige balans voor lichte voorwerpen tot 0,001 mg*).

Micro'be, v. –n (Gr. mikrobios = kort levend: *term voor kleine organismen o. a. kiemen van besmettelijke ziekten*).

Microbiologie', v. (*de leer van het leven van zeer kleine organismen of micro-organismen*).

Microcephaal', m. en v. –phalen (Gr. kephale = schedel: *mensch met een schedelbreedte, 80% of meer van de lengte*).

Microchemie', v. (*scheikunde, waarin met zeer kleine hoeveelheden stof, eenige mg, wordt gewerkt*).

Microcos'mos, m. (*de wereld in het klein*; fig. *de mensch*).

Microme'ter, m. –meters (*toestel tot het meten van kleine grootheden*).

Mi'cron, m. –s, mi'cra (Gr. $^1/_{1000}$ mm): *de standaardmeter v. Oostenrijk is 2 –s te lang*.

Microne'sië, o. (*eilandengroep van Oceanië*).

Microphoon', v. –phonen ook **Microfoon',** v. –fonen (Gr. letterl. zwak-geluidspreker: *toestel, waarmee men luchttrillingen, welke zelf slechts zwakke electrische stroomen opwekken, kan laten inwerken op sterke electrische stroomen, zoodat het geluid versterkt wordt*: *geluidversterker v. telephoon, radio*): *de – is een uitvinding van Hughes, oorspr. ten behoeve van de telefoon; spreken voor de –; de kunstenaar voor de –*.

Microscoop', m. en o. –scopen (*sterk vergrootend, optisch instrument, bij waarneming van hetgeen met het bloote oog niet waarneembaar is*): *de uitvinding wordt toegeschreven aan Zacharias Janssen te Middelburg 1590*.

Microsco'pisch, bn. en bw. (1 *door de microscoop gedaan*; 2 *alleen door de microscoop waar te nemen; zeer klein*): 1 *–e waarnemingen*; 2 *– klein; –e diertjes*.

Microtoom', m. –tomen (*instrument, om zeer dunne laagjes te snijden, te maken*).

Mi'das, myth. koning van Phrygië, die alles, wat hij aanraakte, in goud veranderde; fig. [a]) (domme) rijkaard, [b]) domme kunstrechter, zooals Midas was in de toonkunstwedstrijd tusschen Pan en Apollo; **–ooren*,** o. mv. (myth. *ezelsooren*): koning Midas kreeg ezelsooren van Apollo, daar hij Pan de prijs toekende; ook: soort van slak.

Mid'dag, m. middagen (*het midden van de dag*; ook: *de tijd na 12 uur tot 5–6 uur, namiddag*): *het is, het wordt –; des –s, 's middags; alle middagen; een zomersche –; iem. goede – wenschen*; fig. *de – van het leven*, de middelbare leeftijd; **–beurt,** v. –en (*kerkdienst in de namiddag* inz. *preekbeurt*); **–cirkel,** m. –s (*meridiaan*); **–dienst,** m. –en (*kerkdienst in de namiddag*); **–dutje,** o. –s (*–slaapje*); **–eten,** o.; **–hitte,** v.; **–hoogte,** v. (*hoogste stand der zon voor een bepaalde plaats en op een bepaalde dag*): *de zon bereikt haar –, als ze door de meridiaan van die plaats gaat*; fig. *de – van zijn macht bereikt hebben*, toppunt; **–kerk,** v. (*godsdienstoefening in de namiddag*; R.-K. *lof, vesper*); **–kost,** m. (*eten*); **–lijn,** v. –en (*meridiaan*), **–maal,** o. –malen (vroeger: *maaltijd in het midden van de dag*; nu: *op het einde van de namiddag; diner, hoofdmaal*); **–malen,** –maalde, h. gemiddagmaald; **–slaapje,** o. –s (*korte slaap na het middagmaal; siësta*); **–trein,** m. –en (*die* nl. *des middags of in de namiddag vertrekt of aankomt*); **–uur,** o. –uren (*een uur in de tijd, die tot de namiddag gerekend wordt*); **–zon,** v. (*het licht of de warmte der zon op de middag*).

Mid'del 1 bn. (*in het midden zijnde,* alleen nog in afleidingen en samenst.); **2** v. en o. –s (*het middelste deel van het lichaam, tus-*

schen onder- en bovenlijf): *een dame met een dun(ne)* –; *de oude Turk droeg een lang gewaad met een gordel om de* (of: *het*) –; **3** o. –en (1 *datgene, wat men aanwendt, om tot een doel te geraken*; 2 in 't meerv. *geld, geldswaardig bezit*; 3 *geneesmiddel*; 4 *rechtsmiddel*): 1 *een goed* – *tot eenig doel*; *iem. een* – *aan de hand doen*; *de pendule loopt door* – *van een veer*; *een* – *van bestaan*; 2 *mijn* –*en veroorloven mij die luxe niet*; *de* –*en van de staat*, de inkomsten; 3 *kinine is een* – *tegen koorts*; 4 –*en van verweer*.

Mid'delaar, m. middelaars of –laren (*vredestichter, bemiddelaar*; inz. *de Zaligmaker*); **–schap,** o. (*het middelaar-zijn*).

Mid'delbaar [1]), bn. (*het midden houdend tusschen twee uitersten*): – *onderwijs*, d. i. de overgang vormend tusschen lager en hooger; –*bare school*, in België H. B. S. inz. met 3-jarige cursus, soms met Latijn; *iem. van* –*bare jaren, van* –*bare leeftijd*, b.v. 35 tot 45 jaar; –*bare tijd*, geregeld naar de gemiddelde duur der zonnedagen; ook: de tijd, die zou worden aangewezen, indien de zon zich met eenparige snelheid langs de evenaar bewoog; z. School.

Mid'deldeur, v. –en (*deur in 't midden*).

Mid'deleeuwen, v. mv. (gesch. *de eeuwen gelegen tusschen de oudheid en de nieuwe tijd* inz. *de jaren van 476–1492* n. C.); **–eeuwsch*,** bn., bw. ([*als*] *van, uit de middeleeuwen*; *tot de middeleeuwen behoorende, er eigen aan*): fig. –*e toestanden*, achterlijk, ruw.

Middelerwijl', bw. (*inmiddels, intusschen*): *ik moet een brief schrijven, lees jij* – *de krant*.

Mid'del-Europeesch*, bn.; zie Midden.

Mid'delevenredig 1 bn. (v. e. getal: *evenveel maal grooter dan het eene als kleiner dan het andere*; *als tweede en als derde term in een evenredigheid voorkomende*): *in de evenredigheid 2 : 4 = 4 : 8 is 4* –; **2 –e,** v. –n (*getal, dat middelevenredig is*).

Mid'delgebergte, o. –n (*gebergte ± 2000 m hoog*); verg. Hooggebergte.

Mid'delhand, v. (*deel der hand tusschen pols en vingers*): fig. bij het kaartspel: *op de* – *zitten*, niet het eerst en niet het laatst moeten spelen; verg. Achterhand.

Mid'delhoogduitsch* 1 bn; **2** o. (*de Duitsche taal van de 12e eeuw tot de Hervorming*).

Mid'delkleur, v. –en (*tusschenkleur*): *er zijn* –*en tusschen zwart en wit*.

Mid'dellandsch*, bn. (vert. van het Lat. woord: mediterraneus: 1 oorspr. van plaatsen: *midden in het land, niet gelegen aan de grenzen of aan de zee*; 2 aardr. tegenstelling met *oceaan*): 1 –*e steden*; 2 *de* –*e Zee*.

Mid'dellijk, bn. en bw. (*niet rechtstreeksch*): *een* –*e verbinding van twee steden*, indirect; *een geheim, waarin velen* – *of onmiddellijk betrokken waren*.

Mid'dellijn, v. –en (vroeger: *evenaar*; nu: *rechte lijn, gaande door het middelpunt van een meetkundige figuur*; *diameter*): *de* – *van een cirkel, van een bol*, de lijn, die door het middelpunt gaande, twee punten van de omtrek verbindt.

Mid'delmaat, v. (*de juiste maat, het juiste midden tusschen twee uitersten*): *de gulden* –; zegsw. – *versiert de straat, de* – *is de beste maat*; **–ma'tig,** bn. en bw. (*lang niet uitnemend*; *niet bijzonder, tamelijk*): –*e gaven*; – *groot*; **–ma'tigheid,** v. –heden (*de hoedanigheid van niet uitnemend te zijn*; *alledaagsche heid*; *een persoon, die in een of ander opzicht middelmatig is*): *muziek is de kunst, welke* – *duldt*; **–moot*,** v. –en (*moot uit het midden van een visch*); **–ne'derlandsch* 1** bn.: *de* –*e taal*, de Nederlandsche taal van de 12e tot op het einde der 15e eeuw; **2** als zn. o.; **–punt,** o. –en (1 *het punt, juist in het midden gelegen, van alle punten v. e. cirkelomtrek of van alle punten van het oppervlak v. e. bol even ver verwijderd*; 2 *het middelste deel, het midden van iets*; 3 *een plaats in eenig opzicht de belangrijkste van vele andere*; 4 *persoon, om wien alles draait*; *voornaamste*): 1 *het* – *v. e. cirkel*; 2 *het* – *des heirs*; 3 *Londen is het* – *van de Engelsche handel*; 4 *Hooft, het* – *van de Muiderkring*; **–puntschu'wend,** of **–puntvlie'dend,** bn. (*van het middelpunt zich willend verwijderen*); zie Centrifugaal; **–puntzoe'kend,** bn. (*naar het middelpunt toe werkend*); zie Centripetaal; **–rif,** o. –riffen (ontl. *spierachtig vlies tusschen borst- en buikholte bij zoogdieren*); **–schot,** o. –ten ([*planken*] *tusschenschot in een vertrek*; *schot tusschen twee kamers*); **–slag,** o. (*middelsoort*); **–soort,** v. en o. –en (*soort, die het midden houdt, inligt tusschen twee andere*): *een* – *letter*, tusschen groot en klein; **–stand,** m.; z. Middenstand.

Mid'delste, bn. (*midden tusschen andere dingen in*): *de* – *vinger*; *de* – *dag der week*.

Mid'delstem, v. –stemmen (*middenstem*); **–stof,** v. –stoffen (*middenstof*); **–stuk,** o. –stukken (*stuk in het midden, b.v. een tafelsieraad*); **–term,** m. –en (rek. *een der middelste termen eener evenredigheid*); **–vinger,** m. –s (*de langste, de middelste vinger*); **–weg,** m. –wegen (eig. *een weg tusschen twee andere*; fig. *handelwijze, die twee uitersten weet te vermijden*): *de gulden* – *houden*.

Mid'den 1 o. –s (*plaats of punt tusschen twee uitersten*; *het middelste gedeelte of punt v. iets*): *hij woont in het* – *v. d. stad, het was in het* – *v. d. zomer, v. d. nacht*; *dit blijve in het* –, onopgelost, onafgedaan; *hij zat te* – *v. d. zijnen*; zegsw. *iets in het* – *laten*, er niet over spreken, onbeslist laten; *iets in het* – *brengen*, te berde brengen, ter sprake brengen; *te* – *der gevaren*, er door omringd; in Z.-N. in samenst. voor algemeen, centraal b.v. –*bestuur*, algemeen; –*sectie*, N.-N. commissie van rapporteurs; –*statie*, centraalstation; **2** bw. (*ergens midden in, tusschenin*): *hij stond* – *in de kamer*; *het was* – *op de dag*, d. i. tusschen morgen en avond.

Midden-A'frika, o.; **–-Ame'rika,** o.; **–-A'zië,** o.; ook: Middel-Afrika enz.

Mid'denboords, bw. (*bij het midden v. h. schip*): *het schip werd* – *getroffen*; **–ding,** o. –en (*iets, dat noch het een, noch het ander is van twee tegenover elkaar gestelde zaken*; *iets halfslachtigs*): *een vertrek, een* – *tusschen salon en kantoor*; **–door,** bw. (*in tweeën, door midden*): *iets* – *breken*; **–-Euro'pa,** o.; **–europeesch'*,** bn.: –*e tijd*, nl. die 15° of 60 min. vroeger is dan de tijd van Greenwich: *Duitschland heeft* –*e tijd*; **–in,** bw. (*midden tusschen andere in*): *het schip lag* –, *hij liep* –, in het midden; **–koers,** m. –en (*het gemid-*

[1]) Zie voor de samenstellingen met *middel*, ook de samenst. met *midden*.

delde tusschen de hoogste en de laagste koers); **–man,** m. –mannen (*die geen partij kiest*); **–prijs,** m. –prijzen (*prijs, die het gemiddelde is*; ook: *prijs tusschen de hoogste en laagste marktprijs gelegen*); **–rijk,** o. –en (eig. *rijk, gelegen midden tusschen andere* inz. *Duitschland of Oostenrijk in de wereldoorlog van 1914*); **–rijm,** o. –en; zie Rijm; **–schip,** o. (ook: *het Groote Schip*; *hoofdbeuk eener kerk, loopende van de hoofdingang tot het priesterkoor*); verg. Zijschip; **–stand,** m. (*de maatschappelijke klasse, die noch de voornaamste, noch de geringste is*; *de gezeten burgerij*); **–stem,** v. –men (*stem tusschen sopraan en bas* b.v. *alt, mezzo-sopraan*); **–stof,** v. –fen (*bemiddelend iets tusschen twee elementen*; *een stof, waarin een verschijnsel plaatsheeft, dat van het eene punt naar het andere overgaat*): fig. *de kleurlooze –*, (spottend) kiezers zonder sterke persoonlijke overtuiging.

Mid'dernacht, m. –en (eig. *te middernacht, waarin midder* en *nacht* beide datief vr. enkelv. zijn, *d. i. 12 uur in de nacht*); **–nach'telijk,** bn.: *het – uur,* 12 uur 's nachts, ook: **–nachts'uur,** o. –uren; **–nachts'zon,** v. (*de zon, die dag en nacht, ook te middernacht, zichtbaar is*).

Mid'gard, m. (Germ. myth. *de aarde*); ook, Manheim; **–slang,** v. (z. *wereldslang*).

Midianiet', m. –en (Bijbel: *lid v. e. volksstam aan de O.-zijde van Palestina*): de –en stamden af van Midian, een zoon van Abraham en Ketura.

Mid'scheeps, bw. (*in of naar het midden van het schip* [*volgens de lange aslijn v. h. schip*]): *de boot kreeg – een deuk*; **–scheepsch*,** bn.: *een –e aanvaring*.

Mid'winter, m. –winters (*het midden van de winter; 22 Dec.*); **–zomer,** m. –zomers (*het midden van de zomer; 21 Juni*).

Mie, v. (voor *Marie*): *Elkaar geen –tje noemen,* elkaar geen kool verkoopen.

Mie'lie, v. –s (Z.-A. *maïs*); z. ook Mille.

I. Mier, v. (*hekel*); zegsw. *de – aan iem. of iets hebben,* een afkeer, een walg, gmz.; misschien verwant met Mier **II.**

II. Mier, v. –en (dierk. *vliesvleugelig insect, met volkomen metamorphose*: *ei, larf, pop, mier*; Lat. formica): *zwarte–en*; *witte–*, z. Termiet.

III. Mier, v.; zie Muur.

Mie'ren, mierde, h. gemierd, meest in de onbep. wijs (1 *peuteren*; ook: *piekeren*; 2 *zeuren, zaniken*; 3 *schelen*; 4 Z.-N. *krioelen*; 5 Z.-N. *jeuken*): 1 *zit niet zoo te –*; *over die historie de heele dag –*; 2 *wat ligt die jongen te – om een fiets*; 3 *wat kan 't mij –*, gmz.; 4 *– van 't volk*; 5 *het miert door geheel mijn lijf*.

Mie'renbeer, m. –beren (*miereneter*).

Mie'renegel, m. –s (dierk. *zeker vogelbekdier*, Australische Archipel; Lat. echidna).

Mie'renei, o. –eieren (eig. *de verpopte mierelarf*); **–eter,** m. –s (*zwijnachtig, tandeloos zoogdier met lange, kleverige tong* inz. *de pluimstaartmiereneter*, Lat. myrmecophaga jubata); **–gast,** m. –en (*insect, dat in een mierennest leeft*); **–honig,** m. (*zoete stof in de faeces der bladluizen, een geliefde kost der mieren*); ook: **–zoet,** o.; **–hoop*,** m. –en (*aardhoop, door de mieren opgeworpen*); **–jager,** m. –s (*spechtachtige vogel, die op mieren aast*); **–leeuw,** m. –en (*netvleugelig insect op onze heiden*; Lat. myrmeleon formicaleo): *de – voedt zich met mieren*; **–nest,** o. –en (*nest van mieren*); **–zuur,** o. (*organisch zuur, dat door mieren kan worden afgescheiden*).

Mie'rik, m. (*een soort lepelblad; peperwortel*; Lat. cochlearia armoracia); **–(s)wortel** (*de vleezige, scherpe wortel*); **1** (voorwerpsn.), m. –wortels; **2** (stofn.), v.

I. Mies, v. (*vleinaam van een kat*); ook verkl. van *Mie*, uit *Marie*.

II. Mies, v. –zen; zie Mise.

Mies'peren, miesperde, h. gemiesperd (*lispelen*).

I. Mie'ter, m. –s (plat: *lichaam*): *iem. op zijn – komen, slaan*; nog: *een hooge –*, een hoog personage.

II. Mie'ter ([*klein*] *muntstuk*, alleen fig. in zegsw.): *ik geef er geen – om*, niets; plat.

I. Mie'teren, mieterde, h. (1), i. (2) gemieterd (1 *gooien, smijten*; 2 *met geweld, tuimelend vallen*): 1 *iem. de deur uit –*; 2 *hij is van de trap gemieterd*; plat.

II. Mie'teren (z. Mieter **II**) in zegsw. *het mietert me niet*, ik geef er geen mieter om; zegsw. *wat kan 't mij –!* schelen; plat.

Miet'je, o. en v. –s (verkl. van *Mie*).

Mie'zel, m. (inz. Z.-N. *stofregen*).

Mie'zelen, mie'zeren, miezelde, miezerde, h. gemiezeld, gemiezerd (*stofregenen*; Z.-N. *tot poeder stooten, wrijven*).

Mie'zig, mie'zerig, bn. (*dampig, vochtig*; Z.-N. *bedrukt*; *treurig*): *het is – weer*, druilerig; fig. *er – uitzien*, ongezond, onfrisch.

Mignon', Fr. **1** bn. (*lief, aardig*); **2** m. –s (*lieveling*); vr. mignonne, mignonnes.

Migrai'ne, v. (Fr. [Gr.-Lat. hemicrania = hoofdpijn aan ééne zijde]: *schele hoofdpijn*); **–stift,** v. –en (*stiftje tegen de migraine*).

Migra'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. migratio]: *verhuizing van volken*; *dierenverhuizing*; van vogels: *het trekken*; *uittocht*).

Mi'hi con'stat (Lat. *het staat bij mij vast*).

Mih'rab, m. –s (Arab. *bidnis in een moskee, aan de naar Mekka gekeerde zijde*).

Mij'de, bn. (Z.-N. *verlegen, spaarzaam*).

Mij'den, meed, h. gemeden (*trachten ergens niet te komen*; *uit de weg gaan voor*; *ontwijken*): *het kwade –*; *slechte gezelschappen –*; *iems. huis –*; verg. Vermijden; refl. (Z.-N.) *zich voor iem., iets –*, hoeden.

Mijl, v. mijlen (Lat. milia mv. v. mille = duizend: *maat*): 1 Ned. – of km = 1000 m; 1 geographische of Duitsche – = 7407.5 m; 1 Fransche – = 4452 m; 1 Fr. zeemijl of lieue maritime = 5555 m; 1 Engelsche – = 1609 m; 1 Eng. zeemijl = 1855 m; *de – op zeven*, langs een groote omweg.

Mijl'paal, m. –palen (*afstandspaal op 1000 m*; fig. *belangrijke gebeurtenis in 's menschen leven, in de geschiedenis*; *rustpunt*); **–schaal,** v. –schalen (*afstandsmaat op een kaart*; *aanduiding van de wijze, waarop in een teekening b.v. op een kaart de afstand van een mijl of zeker aantal mijlen is voorgesteld*); **–steen*,** m. –en ([*steenen*] *mijlpaal*).

Mij'meraar, m. –s; **–en,** mijmerde, h. gemijmerd (*soezen*; *in gedachten verzonken, aanhoudend peinzen over iets*; inz. *stil en vaag peinzen in een min of meer weemoedige stemming*); **–ing,** v. –en: *droefgeestige –en*; **–ij',** v. –en (*droefgeestige, sentimenteele peinzerij*).

I. Mijn, v. mijnen (Fr. mine: 1 *onderaardsche plaats, waaruit metaal, steenkool, edel-*

gesteente enz. wordt opgedolven; ook: *de mijnbouwmaatschappij, de directie*; 2 *plaats, holle ruimte, gang, waar een ontplofbare stof wordt ingegraven om versterkingen v. d. vijand in de lucht te laten vliegen enz.*; 3 *toestel met ontploffingsstof gevuld, dat bij aanraking uit elkaar springt*): 1 *een zout–, een steenkolen–; een – ontginnen; de staats– Emma*; 2 *een – graven onder een loopgraaf; een – doen springen; de mijn sprong verkeerd*, fig. de uitslag was averechtsch nl. in het nadeel van hem, die de mijn lei; 3 *–en leggen*, b.v. tot beschutting van een zeehaven of tot versperring v. d. doortocht; *een verankerde –*, vastliggend aan een anker.

II. Mijn, v. mijnen (inz. Z.-N. *de plaats, waar iets bij opbod of afslag wordt verkocht*): *boter–, eier–, visch–*; zie Afslag.

III. Mijn (in toonlooze vorm: *m'n, me*; bezittelijk vnw.): **1** bn.: *– hond*; praedicatief steeds onverbogen: *– is de winst*; **2** zelfstandig: *het –e; het – en het dijn*, elks eigendom; *ze wordt de –e*, echtgenoote.

Mijn'bedding, v. –en (*bedding of laag, waarin de steenkolen, ertsen enz. gelegen zijn*): *op Spitsbergen liggen de –en niet diep.*

Mijn'bouw, m. (*het ontginnen van mijnen*).

Mijn'bouwkunde, v. (*kennis van de mijnbouw en de opgedolven stoffen*).

Mij'nen, mijnde, h. gemijnd (*bij een openbare verkooping bij afslag door „mijn" te roepen kooper worden*): *het huis voor tien duizend gulden –; gemijnd 13045 kilo boter.*

Mij'nenlegger, m. –s (*schip, dat mijnen in zee legt*): *een – in de grond boren.*

Mij'nent, te, bw. (*bij mij aan huis*); **–halve, –wege,** bw. (*van mijn kant, van mijn zijde, wat mij aangaat*); **–wil (om),** bw. (*ter wille, ter liefde van mij*): *doe het – –.*

Mij'nenveger, m. –s (*schip, dat mijnen in zee opspoort en onschadelijk maakt*): *een – met een waterverplaatsing van 191 ton.*

Mijn'galerij, v. –galerijen (*mijngang*); **–gang,** v. –en (*gang in een mijn*); **–gas,** o. –gassen (*gas, dat zich in [zout-, kolen-, enz.] mijnen in de gangen ophoopt*): *ontploffing van –*; zie Grisou en Mijnlamp.

Mijnheer'*, m., Mijne Heeren, Mijnheeren (in het alg. *titel voor een volwassen manspersoon, dien men niet tot de geringe stand rekent*; dikwijls met allerlei beteekenisschakeeringen); uit de hoogte sprekend of als beleedigde: *wie zijt gij –, die....?* spottend: *– had geen trek in werken; is – thuis?* de heer des huizes? *– de sekretaris; dat doet hij niet, hij is een –*, man van opvoeding en betere stand; *een groote –*, een voornaam heer; ook, *Menheer.*

Mijnhee'ren*, mijnheerde, h. gemijnheerd (*iem. met mijnheer toespreken* of *telkens het woord mijnheer gebruiken*): *lieve Marie, mijnheer mij zoo niet.*

Mijn'hout, o. (*hout, waarmede men mijngangen versterkt en schraagt*).

Mijn'ingenieur, m. –s (eig. *mijnbouwkundig ingenieur*); **–lamp,** v. –en (*veiligheidslamp voor mijnwerkers*); zie Daviaan; **–magnaat,** m. –magnaten (*schatrijke mijnbezitter*); **–onderneming,** v. –en (*maatschappij tot exploitatie van een mijn*); **–ontginning,** v. –en; **–pomp,** v. –en (*door stoom of electriciteit gedreven perspomp, om een mijn droog te houden*); **–raad*,** m. –raden (*raad van toezicht op een mijn*; ook: *elk lid van deze raad*); **–schacht,** v. –en ([*rechtstandige*] *opening, put, waardoor men in de mijn afdaalt*); **–veger,** m. –s (*schip, dat de mijnen* in bet. 3 *in zee moet opruimen*); **–veld,** o. –en (*plaats in zee, waar mijnen gelegd zijn*); **–waarde,** v. –n (*aandeel in een mijnexploitatie*); **–werker,** m. –s (*mijnarbeider*; ook: *schansgraver*); **–werkerslamp,** v. –en (*mijnlamp*); **–wet,** v. –wetten (*wet op de exploitatie van mijnen*); **–wezen,** o. (*al, wat op het ontginnen van mijnen betrekking heeft*).

Mijn'wormziekte, v. –n (*ingewandsziekte* inz. *bij mijnwerkers*, ancylostomatosis).

I. Mijt, v. mijten (*oud koperen muntstukje,* $^1/_{24}$ *v. e. groot,* ± $^1/_{10}$ *van een cent*); vero.

II. Mijt, v. mijten (*met zorg opgestapelde hoop, stapel*): *een hooi–, een hout–.*

III. Mijt, v. mijten (*spinachtig diertje met tot zuigen geschikte monddeelen, dikwijls parasieten*; Lat. acarina); zie Kaasmijt.

Mij'ten, mijtte, h. gemijt (*opstapelen, tot een mijt opzetten*): *hooi –, hout –.*

Mij'ter, m. –s (Gr.-Lat. mitra: *hoofddeksel met twee opstaande punten, de deelen, waarin de kap boven de haarband verdeeld is, teeken eener hooge, R.-K. geestelijke waardigheid; bisschopsmuts*): *de – moet steeds wit van kleur zijn en wel van zijde of van zilverbrokaat;* **—drager,** m. –dragers (*iem., die bij het ambtsgewaad een mijter draagt, b.v. een bisschop, een abt*).

Mij'terig, bn.; –er, –st (*vol wormen; wormstekig*; van personen: *knorrig, stuursch*): *–e kaas; hij ziet er – uit.*

Mij'terstad, v. –steden (lit. t. *bisschopsstad*): *Utrecht, Keulen, Luik zijn –steden.*

Mij'zel, m. –s (Z.-N. *kruimel*).

I. Mik, v. mikken (*iets, dat gaffelvormig uitloopt: gaffelvormige boomtak, stutpaal*).

II. Mik, m. (*het mikken*); w. i. *g.*

III. Mik, v. in de 2de bet. –ken (*bloem van rogge-, tarwemeel; brood er van*).

Mi'kado, mi'cado, m. mikado's (Japansch: verheven poort; *titel aan den keizer van Japan, door buitenlanders gegeven, in Japan alleen door dichters gebruikt*).

Mik'ken, mikte, h. gemikt (*scherp kijken of naar iets turen om het te raken*; *doelen*; *een schietgeweer aanleggen*): *vóór te schieten moet je eerst goed –*; zegsw. (gew.) *het zoo nauw niet –*, zoo nauw niet nemen.

Mik'mak, m. –makken (*oneenigheid, zwarigheid*; Z.-N. *gekonkel*; Z.-N. *poespas, warboel*): *er is een –*, er hapert iets.

Mik'punt, o. –en (*doelwit; punt waarop men mikt*, inz. onelgenlijk): fig. *het – van hun spotternij*, zij hebben het op hem gemunt.

Milaan', m. milanen (*vouw* **I**).

Milanees'*, m. Milaneezen (*bewoner v. Milaan*); **Milaneesch'*** **1** bn.: *het –e gebied*; **2** als zn.: *in het –e*; ook, **Milaansch'***: *het Milaansche popelrijs.*

Mild, bn. en bw.; –er, –st (1 *zacht*, in deze bet. wel eens als germ. gevoeld; *welwillend, inschikkelijk, genadig*; 2 *onbekrompen, vrijgevig, gul, niet karig*): 1 *een –e regen daalde neer; –e bepalingen; Gods –e zegen*; 2 *een –e gever; de winnende hand is –.*

Mildda'dig, bn. en bw.; –er, –st (*onbekrompen, gul, vrijgevig*): *met –e hand geven.*

Mil'delijk, bw. (*op milde wijze; in ruime mate*).

Mild'heid, v. –heden (*goedgeefschheid, milddadigheid; overvloedigheid;* Z.-N. *zachtheid*).
Milicien', m. –s (Fr. van Lat. miles = soldaat: *nieuweling-soldaat; gewoon soldaat*); spreek uit op z'n Fransch.
Mi'lie, mie'lie, v. (*maïs, Turksche tarwe*), in Z.-A. inz. in het mv. *milies*.
Milieu', o. –'s (Fr. *midden*; ook: *omgeving*): *het juiste* –, de gulden middelmaat; *in zoo'n bekrompen – blijf ik niet.*
Militair', Fr. militaire, Lat. milita'ris v. Lat. mi'les = soldaat; **1** m. –en (*krijgsman soldaat*); **2** bn. (*wat op de krijgsstand, de krijgskunde, het krijgswezen betrekking heeft*): *–e deugden, de –e geschiedenis, met –e eer begraven worden; – tehuis,* zaal, gebouw in een garnizoensplaats, waar de (lagere) militairen buiten hun dienst hun tijd gezellig kunnen doorbrengen; *de –e academie,* hoogere militaire school, te Breda; *–e wielrijders,* in dienst van het leger; Z.-N. *–e rechtbank; – strafwetboek.* (i = ie).
Militai're Wil'lemsorde, v., ridderorde, 30 April 1815 door Koning Willem I ingesteld ter belooning van uitstekende daden van *moed, beleid* en *trouw* te land en ter zee; ze heeft 4 klassen en ridders onder de rang van officier ontvangen een riddersoldij.
Milita(i)ris'me, o. (Fr. *overwegende invloed van de stand der militairen op de burgerlijke samenleving; overheersching eener militaire kaste; de geest van hen, die deze invloed wenschelijk vinden*): *het – in Pruisen.*
Milita(i)rist', m. –en (*aanhanger v. h. militairisme*); **–ta(i)ris'tisch,** bn. en bw.: *een – ideaal; ons volk heeft weinig –e neigingen.*
Militant', bn. en bw. (Fr. *strijdvaardig, -lustig; aanvallend*): *nooit – optreden.*
Mili'tie, v. (Fr. milice [Lat. militia]: *krijgswezen; krijgsmacht, gelicht uit de bevolking,* in tegenstelling met *staand leger* van beroepssoldaten; inz. *de jaarlijksche lichting door loting*); **–commissa'ris,** m. –sen (*hoofdofficier, met de leiding der militieloting belast*); **–raad,** m. –raden (*college, beslissend over militie- of lotingszaken*); **–wet,** v. (*wet van 1912 tot regeling der militie*).
Mil'le, o. (Fr. Lat. *duizend*): *per –; die sigaren kosten ƒ 75 per –*; lees *miel.*
Millen'nium, o. (Lat. *het duizendjarig Godsrijk*); zie Chiliasme.
Mil'li, bn. (*duizendste deel. als eerste lid v. e. samenstelling*); verg. Deci, Centi.
Millia'de, v. –n (*tijdvak van duizend jaar*).
Milliard', o. milliarden (Fr. *duizend millioen*): *die oorlog kost –en*; lees: *mieljard'.*
Milliardair', m. –s (Fr. *iem., die een milliard of meer rijk is*): *de Amerikaansche –s.*
Milligram', o. –grammen (Fr. milligramme: *duizendste deel van een gram*).
Millime'ter, m. –meters (Fr. millimètre: *duizendste deel v. e. meter*; vroeger: *streep*).
Millime'teren, –meterde, h. gemillimeterd (*het haar tot op een mm, zeer kort, afknippen*): *zich laten –.*
Millioen', o. –en (Fr. million: *duizend keer duizend*; in het mv. fig. *zeer groot aantal*).
Millioe'nennota, v. –'s (*begrooting van den minister van financiën*); **–speech,** v. –en, –es (*begrootingsrede van den minister van financiën*). (illi = ielj).
Millionnair', m. –s (Fr. millionnaire: *iemand, die een millioen of meer bezit; rijk persoon*). (illi = ielj).
Mi'loe, v. (Molukken: *maïs*); zie D j a g o e n g.
Milord', m. milords; zie Lord, Mylord.
Mil'réis, –'reis, v. (*Portugeesche en Braziliaansche munteenheid,* d. i. *1000 réis of realen* [zie reaal], *in Portugal ± ƒ 2.40*): in Brazilië is de – sedert 1926 vervangen als munteenheid door de *cruzeiro.*
I. Milt, v. milten (ontl. *aan de linkerzijde in de buikholte gelegen klier met inwendige secretie bij zoogdieren*).
II. Milt, v. (Z.-N. *hom*; z. Melk 3, Milter).
Mil'ter*, m. –s (*mannetjesvisch, hommer,* inz. *mannelijke haring*); z. ook Melte(r).
Milti'ades, m. Athener, overwinnaar der Perzen in de slag bij Marathon, 490 v. C.
Milton, John, Eng. dichter v. Het Verloren Paradijs, geb. in 1608, † 1674.
Milt'vuur, o. (*besmettelijke ziekte bij runderen, schapen enz. door bacteriën veroorzaakt*); **–zucht,** v. (*naargeestigheid*); **–zuch'tig,** bn. (*miltziek, zwaarmoedig*).
Mil'ver, m. (Z.-N. *memel, molm; bladluizen*).
Mi'mi-tafeltje, o. –s (*kleine salontafeltjes, waarvan er eenige in elkaar schuiven*).
Mimetis'me, o. (dierk. *het zich gedeeltelijk of geheel onwaarneembaar maken*).
Mimlery', v. (Eng. [Gr. mimos = nabootsing]: dierk. oorspr. *nabootsing door ongevaarlijke dieren van goed verdedigde levende dieren*; later ook: *het verschijnsel, dat sommige dieren de kleur en de vorm vertoonen hunner omgeving om aan de aandacht te ontsnappen*; [*beschermende*] *kleuraanpassing*).
Mi'micus, m. –ci (Gr.-Lat. [Gr. mimos = nabootsing]: [*voortreffelijk*] *gebarenspeler*).
Mimiek', v. (Fr. mimique [Gr.-Lat. mimicus]: *gebarenkunst, -spel* inz. van oogen en gelaatstrekken).
Mimiet'je, o. –s; z. Mimitafeltje.
Mi'mir, m. Germ. myth. de wijze reus, bewaker v. d. bron der wijsheid. (i = ie).
Mi'misch, bn. en bw. (*van, betreffende of behoorende tot de mimiek*). (i = ie).
Mimo'sa no'li me tan'gere, v. mimosa's noli me tangere (Lat. mimosa = eig. gebaren makend: *kruidje-roer-mij-niet*).
I. Min, minder, minst **1** bw. in zegsw.: *– of meer,* [a]) eenigszins, [b]) ter aanduiding v. verschillende graden bv. *allen waren – of meer verdacht; tien – drie,* tien op drie na, verminderd met drie; **2** bn. (1 *nietig, zwak*; 2 *gering*; 3 *laag, verachtelijk*): 1 *zijn examen was –, minnetjes,* dun; 2 *een – idee van iem. hebben*; 3 *e. –ne vent; dat is – van hem, dat vind ik –*; nog: *zoo – mogelijk,* zoo weinig; *zoo – .... als,* even weinig .... als.
II. Min*, v. (*liefde; toegenegenheid; de god der min, Cupido; goede vriendschap, verstandhouding* inz. in zegsw.): *Amor of Cupido is de god der –*; zegsw. *iets in der minne schikken,* vriendschappelijk regelen, om een proces te voorkomen.
III. Min, min'ne, v. minnen (verkorting van Min **II** + Moeder: *zoogster, voedster*): *een kind op de arm eener –.*
Mi'na, mi'ne, v. minen (Gr. mna: *gewichtseenheid*; inz. *oude Grieksche munt,* $^1/_{50}$ *van een talent zilver*): *de zilveren – gold sinds Solons tijd ± ƒ 50*; zie Talent en Mna.
Min'achten, minachtte, h. geminacht (*met trots neerzien op; klein, gering achten*): *iem. –,*

de lagere standen –; **–achtend,** bn. en bw.: *een –e glimlach, een – gebaar; iem. – de deur wijzen;* **–ing,** v. (*het minachten*; ook: *het gevoel, de stemming, waaruit die daad voortkomt*): *een blik vol –.*

Minaret', v. –ten (Arab. menara = licht, vuurtoren: *slanke toren met boven een omgang, bij een moskee*): *van de – roept de Moëddzin 5-maal daags tot 't gebed op.*

Minaudeeren* (Fr. v. mine **II**: *nuffig-lief, preutsch-behaagziek doen*): *Mevrouw –de tegen de psyché.*

Min'bekend, bn. (*weinig, niet zeer bekend*).

Min'der 1 bn. (in het alg.: *kleiner*: 1 *in een of ander opzicht achterstaande bij een ander* inz. met betrekking tot de maatschappelijke rang; 2 *niet zoo groot, geringer*; 3 *niet zoo veel*): 1 *is hij daar zoo veel – om,* niet zoo achtenswaardig? *de –e standen,* lagere; *de –e militairen*; 2 *dat is –,* niet van zooveel belang, dat hindert niets; 3 *in – voorden kan men het niet zeggen*; zegsw. *in – dan geen tijd,* zeer vlug; **2** bw.: *– aangenaam*; *dat –,* volstrekt niet, b.v. *Ben je bang? dat – maar* ... Opm. – is comparatief van *min* en *weinig.*

Min'derbroeder, m. –s (*kloosterling van de orde der Franciscanen*).

Min'dere, m. en v. –n (*lagere in rang*; *militair zonder rang*; *ondergeschikte, inferieur*).

Min'deren, minderde, i. (1), h. (2) geminderd (1 *afnemen, kleiner worden*; 2 *kleiner, geringer enz. maken*; in beide bet. dikwijls *verminderen*): 1 *de voorraad gaat –*; 2 *zeilen –,* door het wegnemen of reven van sommige zeilen; **–ing,** v. –en (*het minderen*).

Min'derheid, v. –heden (*het kleinere getal van een bepaalde groep van* [*stemgerechtigde*] *personen*; *die personen*; *de hoedanigheid van iems. mindere te zijn in macht, stand enz.*; *mindere aanleg, begaafdheid*): *in de – zijn,* het in getal of aantal verliezen; *de oppositie der –*; **–ja'rig 1** bn. (*onmondig*); verg. Meerderjarig; **2 –e,** m. en v. –n (*persoon onder de 21 jaar*); **–ja'righeid,** v. (*onmondigheid*); **–waar'dig 1** bn. (*van mindere waardij, van geringer gehalte*): *–e kettingen, schepen*; *een –e leerling,* met mindere aanleg; **2 –e,** m. en v. –n: *geestelijk –n*; *de kruisstraf was bij de Romeinen voor slaven, roovers, moordenaars en verdere –n*; **–waar'digheid,** v.: *de – van den neger.*

I. Mi'ne, v. –n; zie Mina.

II. Mi'ne, v. –s of –n (Fr. mine: *uitdrukking van 't gelaat of gebaar* inz. in zegsw.; *gelaat*): *–n maken om* (of: *van*) *iets,* de schijn aannemen, alsof men datgene wil doen, wat in de bepaling wordt genoemd.

Mineraal', Fr. minéral, **1** o. –ralen (*delfstof*): *–houdend,* bevattend minerale bestanddeelen, b.v. *mineraalwater*; **2** bn. (*delfstoffen bevattend, uit de grond gedolven of voortgekomen*): *minerale wateren,* of:

Mineraal'water, o., (soorten) –en (*water, dat uit de grond komt en waarin minerale stoffen zijn opgelost*; inz. *water, dat, hetzij van nature, hetzij door bewerking koolzuurhoudend is* b.v. *Fachingerwater* van Fachingen, een dorp in Nassau, *Vichywater* naar Vichy aan de Allier).

Mineralogie', v. (*delfstofkunde*); **–lo'gisch,** bn. (*betrekking hebbende op de mineralogie*): *een –e vereeniging*; **–loog',** m. –logen (*delfstofkundige*). (g = g).

Miner'va, v. myth. godin der wijsheid, en dapperheid, voorgesteld met schild en speer, dochter van Jupiter, beschermster van kunsten en wetenschappen; de uil was haar gewijd; Gr. Athe'ne.

Miner'val, o. (Lat.) –va'lia; (Ned.) –s (Fr. [Lat. minervalis = van Minerva]: *leergeld, schoolgeld eener* [*Latijnsche*] *school, van een gymnasium*; *collegegeld,* nog in België).

Miner'te, v. (Fr. *Minaatje*: *roepnaam van een kat*; *ijzererts in Elzas-Lotharingen*).

I. Mineur', m. –s (Fr. *mijngraver, ertsgraver*; ook: *soldaat eener afdeeling van de genie*).

II. Mi'neur, v. (Fr. [Lat. minor]: muz. *het vrouwelijke toongeslacht, kleine terts van de toonladder*); verg. Majeur.

Min'godes, v. (*de godin der liefde*): *de – is hier* (nl. in ons land) *op 't ijs geboren.*

Minia'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) –to'res (Lat. [*monnik*] *die handschriften opsierde met fraaie letters*); z. het vlg. woord.

Miniatuur', v. –turen (It. miniatura, van Lat. minium = menie: *schilderwerk der miniatoren*; *met kleuren opgesierde beginletters of teekeningen in oude handschriften*; bij uitbr. *zeer klein* [*schilder*]*stuk*): zegsw. *in –,* in 't klein; **–schilder,** m. –s.

Miniem', bn. (Fr. minime [Lat. minimus]: *zeer klein, onbeduidend*): *een – loon.*

Minimaal', bn. (*zeer klein, zoo klein mogelijk, het minimum uitmakend*): *–male veranderingen in e. begrooting*; *–male verschillen.*

Mi'nimum, o. mi'nima (Lat. *de kleinste waarde, die een veranderlijke grootheid bereikt heeft of bereiken kan*: *het kleinste, het minste*; *laagste bedrag, prijs, salaris enz.*): *in een – van tijd,* in zeer korte tijd; *iets tot het* (of: *een*) *– terugbrengen,* herleiden, een zoo groot mogelijke vermindering doen ondergaan; **–lijder,** m. –s (scherts. *iem. met zeer laag traktement* d. i. *met een jaarwedde, die als minimum door de wet is bepaald*); **–prijs,** m. –prijzen (*door de overheid vastgestelde prijs, lager dan welke bepaalde waren niet mogen verkocht worden*); **–thermometer,** m. –s (*thermometer, ter bepaling, door middel v. e. „index", van de laagste graad, tot welke de temperatuur in een bepaalde ruimte binnen een bepaalde tijd is gedaald*).

Minis'ter, m. ministers (Fr. ministre, Lat. minister: *eerste staatsdienaar, onmiddellijk onder het hoofd van de uitvoerende macht aan het staatsbestuur deelnemende, hoofd v. e. departement*): *de – van Onderwijs*; *– van staat,* eeretitel (vroeger alleen: minister).

Minis'ter-generaal', m. –s-generaal (R.-K. *algemeen hoofd eener kloosterorde, b.v. der Franciscanenorde*); verkort Generaal.

Ministe'rie, o. –ries, –riën (Fr. ministère, Lat. ministerium: *ambt van een minister*; *ambtsvervulling van iem. als minister*; *departement van een minister*; *de gebouwen, waar een departement gevestigd is*; *de gezamenlijke ministers*; *ambtsverrichtingen v. e. notaris*; *al de predikanten van een groote plaats, hun bijeenkomst*): *openbaar –,* openbaar aanklager of eischer bij de rechtbank.

Ministerieel'*, bn. (Fr. ministériel, Lat. ministerialis: 1 *van een minister of ministerie uitgaande*; *een minister of ministerie betreffende, daartoe behoorend*; *door een minister of ministerie*; 2 *tot de partij behoorende van*

een [*aan het bewind zijnde*] *ministerie*): 1 *–eele beschikkingen, een –eele verklaring*; 2 *de –eele partij*.

Minis'terpapier, o. (Z.-N. *groot foliopapier*).

Minis'terraad, m. (*vergadering van het ministerie, raad van ministers*).

Minis'ter-president', m. ministers-presidenten (*voorzitter van de ministerraad*).

Minis'ter-resident', m. ministers-residenten (*zaakgelastigde, vertegenwoordiger van een staat bij een vreemde mogendheid of op een internationale conferentie*, in rang volgende op die van *gezant*; *gezant van mindere rang*).

Minis'terschap, o. (*het minister-zijn: tijd van de ambtsvervulling, hoedanigheid, ambt*).

Minis'tersportefeuille, v. –s (eig. *portefeuille, waarin de minister de stukken bewaart, op zijn dienst betrekking hebbende*; fig. [*teeken van het*] *ministerschap*).

Min'lijk, min'nelijk, bn. en bw. (*lief*; *vriendschappelijk, vriendelijk*): *–e woorden*; rechtst. *–e schikking*; zie Min; *iets – schikken*.

Min'naar, m. –s, –naren (*hij die een vrouw, een meisje liefheeft*; *beminnaar*; *vrijer*): fig. *een – van jagen*, liefhebber; **–nares',** v. –sen (*liefhebster*; *geliefde*).

Minnarij', v. minnarijen (*liefdehandel*).

I. Min'ne, v. –n; zie Min **III.**

II. Min'ne, v. (*liefde*); zie Min **II.**

Min'nebrief, m. –brieven (*brief waarin een minnaar of een minnares zijn of haar liefde verklaart, betuigt*); **–dicht,** o. –en (letterk. *lyrische poëzie, waarin de liefde het voornaamste onderwerp vormt*); **–dichter,** m. –s (*dichter van minneliederen*): *Hooft was ook –*; **–god,** m. (*Amor, Cupido, Eros*); **–godje,** ook, **–goodje,** o. –s.

Min'nekoozen*, –koosde, h. geminnekoosd (*liefkoozen*; *vrijen*): *ik vraag je maar, of je niet wilt –?* **–koozerij'*,** v. –en.

Min'nelied, o. –liederen (*lied, waarin gezongen wordt over de liefde, of waarin een geliefde bezongen wordt*); **–lijk,** bn.; zie Minlijk.

Min'nen, minde, h. gemind (*liefhebben*; *houden van*; *beminnen*): *de vrijheid –, de studie –*.

Min'nenijd, m. (*jaloezie* [*uit liefde*]).

Min'nezanger, m. –s (*minstreel*): *de Duitsche –, Walther von der Vogelweide*, geb. in 1160; zie Troubadour.

Mi'nor, Lat. **1** bn. (*mindere, jongere*): *Cato –*, de jongere; **2** m. –s (*minderterm in een sluitrede*).

Minoraat', o. (*erfopvolgingsrecht d. jongeren*).

Minoriteit', v. –teiten (Fr. *minderheid* inz. *van stemmen*; *minderjarigheid*).

Mi'nos, m. Gr.-Lat. myth. Jupiters zoon, koning en wetgever van Creta; na zijn dood rechter in de Onderwereld.

Minotau'rus, m., Gr.-Lat. myth. stiermensch, monster, half mensch, half stier, in het labyrint van Creta opgesloten, door Theseus gedood; zie Ariadne.

Minst* 1 bn. en bw.; zie Min **I**; **2 –e,** m. en v. minsten (*inschikkelijkste*): *wees maar de –*, d. i. geef maar toe; **3** o. in zegsw.: *ten minste* [a]) op zijn minst genomen, [b]) in de geringste mate bv. *in het minst(e) niet* of: *niet in het minst(e)*, in het geheel niet; *op zijn minst*, zoo min mogelijk gerekend; *voor het minst*, [a]) op zijn minst; [b]) althans ten minste. Opm. – is superlatief van *min* en *weinig*.

Min'stens, bw. (*op zijn minst*): – *60 gulden*.

Min'streel*, -streel'*, m.-en; z. Menestreel.

Min'teeken*, o. –teekens (rek. en algebra. *aftrekkingsteeken, negatief-teeken* nl. –).

Mi'nus, Lat. **1** bw. (*minder, het tegendeel van plus in de rekenk. en algebra*), ook in de nat. b.v. – 8° C., d. i. 8° C. onder nul; de polder ligt – 5 m A. P. d. i. 5 m beneden Amsterd. peil; **2** o. (*tekort*; *minteeken*): *een –*.

Minuscuul', bn. en bw. (Fr. minuscule, Lat. minusculus: *zeer klein*): *een –cule letter*; *– kleine vliegjes*.

Minus'kel, v. –s (*kleine letter* inz. *van het Gotische schrift*); zie Majuskel.

Minutieus', bn. en bw.; –tieuzer, –t (Fr. *uiterst zorgvuldig en precies, tot in kleinigheden nauwkeurig, haarfijn*): *een – onderzoek*; *een zaak – behandelen*.

Minuut', minu'te, v. minuten (Fr. minute [Lat. minuta = eig. zeer klein deel]: 1 *het oorspronkelijke van eenig stuk*: *het eerste klad, het eerst geschrevene*, inz. *het origineel van een notarieele akte, een rechterlijk bevelschrift*; 2 *boogmaat*; *hoekmaat*; *tijdmaat*; 3 *zeer korte tijd*): 1 *de – van een brief van Jan de Witt*, d. i. de oorspronkelijke, de door hem gestelde en geschreven brief; 2 *een – is* $^1/_{60}$ *graad, een – is* $^1/_{60}$ *uur*; *in de meetk. wordt de – aangeduid door het teeken, ′*, b.v. *12′*; *geen – vroeger*; 3 *in vijf minuten ben ik klaar*.

Minuut'wijzer, m. –wijzers (*groote wijzer van een uurwerk*): *de – zit los*.

Minvermo'gend, bn. (*zeer weinig vermogend*, niet ver af van *onvermogend*: *behoeftig*); **–vermo'gende,** m. en v. –n (*mensch, met zeer gering vermogen*): *school voor –n*.

Min'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (*vriendelijk*; *welwillend* tegenover iem. van lagere rang, dikwijls iron.); **–heid,** v.

Mi'o con'to (It. *mijn rekening*, z. **m.c.**).

Miöl'ner, m., Germ. myth. donderhamer (letterl. verpletteraar) van Thor, die altijd naar hem terugkeert, beeld van de bliksem.

Mirabel', v. –len (Fr. mirabelle: *een soort* [*gele of groene*] *ronde pruim*; *kroosje*, naar de stad Mirabel in Z.-Frankrijk).

Mira'bile dic'tu (Lat. *wonderlijk om te zeggen*; *het klinkt ongeloofelijk*).

Miraculeus', bn.; –leuzer, –leust (Fr. *wonderbaar*; *wonderdoende*).

Mira'kel, o. –s, –en (Fr. miracle, Lat. miraculum; *wonder, bovennatuurlijk feit*; iron. *iets belachelijks*): scheldwoord: *leelijk –!* zegsw. *voor – liggen*, bewusteloos (gmz.).

Mira'kelspel, o. –spelen (*geestelijk tooneelspel uit de Middeleeuwen, waarvan de stof*, inz. *aan het leven v. e. heilige is ontleend*).

Mir'liton, m. mirlitons (Fr. *rietfluitje, aan beide zijden door een vliesje afgesloten*).

Mir nichts, dir nichts (Duitsch: *zonder de minste aanleiding*; *ongegeneerd*).

Mir'jam, v. (Hebr. *Maria*).

Mir're, myr'rhe, v. (Gr.-Lat. myrrha: *welriekende gomhars met bittere smaak*; Lat. commyphora myrrha); zie b.v. Matth. 2 : 11 en Johann. 19 : 29.

Mirt, m. –en (Fr. myrte, Gr.-Lat. myrtus: *heester*, inz. *in het Middellandsche-zee-gebied*): de – heeft witte of roodachtig witte bloemen; *–ebloesem* is bruidsversiering.

Mir'tebes, v. –sen (*vrucht van de mirt*); **–blad,** o. –bladen, –bladeren; **–boom*,** m.

–en; **–krans,** m. –en (*krans van mirteblaren, bruidskrans*); **–struik,** m. –en.

I. Mis, v. –sen (Lat. missa [afkorting van missa est = de bijeenkomst is ontbonden, slotwoorden van de Mis]: 1 *altaaroferande in de R.-K. kerk*; 2 *reeks van gezangen, de muziek gedurende de Mis*; 3 *kermis, jaarmarkt*; ook: *jaarbeurs*): 1 *de – doen of lezen*, dit doet de priester; *– hooren*, dit doet de R.-K.; *naar de – gaan*; *een stille –*, zonder zang; *een zingende –*, met zang; 2 *een – van Palestrina*, gecomponeerd door; 3 *de Leipziger –*; zie verder Gulden; ook, Misse.

II. Mis, bw. soms als bn. (*niet raak, het voorwerp of doel niet treffende, verkeerd*; *mislukt, niet goed uitgevallen*; *kwalijk of slecht*): *het schot was –, hij gooide –*; *het is daar een –se boel*; *'t is weer – met hem*, hij heeft weer last van zijn oude kwaal, heeft weer ruzie, is weer failliet enz.; *niet –!* echt in zijn soort, niet gering, heel mooi; zie ook Plank; – vormt samenst. met w.w., nu eens scheidbaar (met de klem op *mis*), dan weer onscheidbaar (met de klem op het w.w.), bijv. *mis'gooien, mislei'den.*

Misach'ten, misachtte, h. misacht (Z.-N. *minachten*): *misacht uw taal niet.*

Misanthroop', m. –thropen (Gr. misein = haten + anthropos = mensch: *menschenhater*; *menschen-schuwend persoon*); **–thropie',** v. (*menschenhaat*; minder sterk: *menschenverachting*); **–thro'pisch,** bn., bw. (*menschenhatend*). (thr = tr).

Misbaar', o. (*vreemde gebaren, handenwringen enz.* inz. met het bijdenkbeeld van *gekrijsch, gehuil, geween enz.*; *getier, spektakel, lawaai*): *hij maakte veel –.*

Mis'bak, o. –bakken (*mislukt baksel*).

Misbak'ken, bn. (*niet goed gebakken, min of meer mislukt*; *misvormd*).

Mis'baksel, o. –s (*misbak*; fig. *iets, dat slecht of verkeerd is uitgevallen*): *een wetsontwerp als een – beschouwen.*

Misbil'lijken, –billijkte, h. gemisbillijkt (*niet billijken*): *iets –*; *een wensch –*; w.g.

Mis'boek, o. –boeken (*missaal*; [*altaar*]*boek, waaruit de priester mis leest* inz. op lezenaar; Z.-N. ook *gebedenboek, kerkboek*).

Mis'bruik, o. misbruiken (1 *het verkeerde gebruik, dat men van iets maakt*; 2 *het gebruik, dat verkeerd is door overdaad, overdadig gebruik*; 3 *verkeerd gebruik, verkeerde gewoonte*): 1 *– van macht, vertrouwen*; 2 *– van iems. goedheid maken*; *– van sterke drank maken*, te veel gebruiken; 3 *–en tegengaan.*

Misbrui'ken, –bruikte, h. –bruikt (*een slecht, verkeerd gebruik maken van*; *te veel gebruiken*): *Gods naam –*; *iems. goedheid –.*

Miscellane'ën, Lat. **miscella'nia,** mv. (*mengelingen, mengelwerk*). (ne = nee).

Mis'crediet, o.; zie Miskrediet.

Mis'daad, v. –daden (vroeger: *een daad, die niet goed is, vergrijp tegen de burgerlijke wet, de gewoonte, de zedenwet, de geboden Gods*; thans inz.: *een zwaar vergrijp*; Z.-N. rechtst. *misdrijf, dat gestraft wordt met een crimineele straf*): *een – plegen*; **–da'dig 1** bn. (1 *aan misdaad schuldig*; 2 *een misdaad zijnde, of de aard daarvan hebbende*): 1 *ben ik –?* 2 *het is iets –s*; *met een – doel*; **2** bw. (*op een wijze, waarop men een misdaad begaat*): *– handelen*; **–dadiger,** m. –s; **–dadigster,** v. –s.

Misdeeld' 1 bn. (*slecht of niet bedeeld*, inz. fig.): *– van aanleg*; *– zijn*, naar lichaam of ziel; **2 –e,** m. en v. –n: *de –n onzer maatschappij*, de armen.

Mis'dienaar, m. –s, –dienaren (*koorknaap, die de mis dient*); ook: *–diener, –diender.*

1 Mis'doen, deed –, h. –gedaan (*verkeerd doen*): *al wat hij doet, doet hij mis*; *hij heeft het heel en al misgedaan*; **2 misdoen',** misdeed, h. misdaan (*door iets te doen verkeerd handelen*; *zich vergrijpen*; *kwaaddoen*): *wat heeft hij misdaan?*

Misdra'gen, zich, –droeg' zich, h. zich misdra'gen (*zich slecht gedragen*).

Mis'drijf, o. –drijven (in het alg. *slechte daad, misdaad*; rechtst. *een der zwaarder strafbare feiten*; Z.-N. rechtst. *algemeene term voor delict, strafbaar feit*); zie Misdaad, Overtreding, Wanbedrijf.

Misdrij'ven, misdreef', h. misdre'ven (*misdoen, verkeerd handelen, iets doen dat strafbaar is*): *zij heeft veel –dreven.*

Mis'druk, o. (*onbruikbaar drukwerk*).

Misdui'den, –duidde, h. misduid (*ongunstig uitleggen*; *ten kwade duiden*; *kwalijk nemen*): *ik zal hem die handelwijze niet –.*

Mi'se, v. misen (Fr. *inzet bij een spel, inleggeld*); lees *mieze*; volkst. *mies.*

Mi'se-en-scè'ne, v. (Fr. toon. *tooneelschikking*): *een keurige mise-en-scène.*

Misera'bel, Fr. misérable, Lat. misera'bilis, –er, –st **1** bn. (*ellendig, min, verachtelijk*): *ik ken nog iem., die niet rookt, maar dat is de –ste kerel van de wereld*, lam, beroerd; *een – werk*; **2** bw. (*op een nare, akelige, droevige manier*; *in sterke mate*): *je hebt – gewerkt*; *– slecht.* (s = z).

Misè're, v. misères (Fr. [Lat. miseria]: 1 *ellende, nood*; 2 *kaartspel, waarbij men geen slag tracht te halen*): 1 *wat een –!* 2 *– spelen.*

Misere're, o. –s (Lat. *Erbarm u!* *aanvangswoorden van de 50e psalm*; *kerkzang*; ook: *de muziek op deze tekst*; geneesk. *darmbeknelling, darmkronkel*); lees *–ree're.*

Mise'rie, v. –riën, –s (*al wat ellendig is*; *ellende*; *narigheid*; *nood*): *wat een –!*

1 Mis'gaan, ging mis, is mis'gegaan (*verkeerd gaan*): *wij zijn –gegaan*; *die onderneming zal –*; **2 misgaan',** onpersoonlijk ww., het –ging, het is mij misgaan' (*tegenloopen, mislukken*).

Misgel'den, misgold', h. misgol'den (*boeten*; bij uitbr. *er onder lijden, er van lusten*, met *het*): *het moeten –*; verg. Ontgelden.

Mis'gewas, o. –gewassen (*mislukte wasdom van veldvruchten, slechte oogst*; ook: *het gewas, dat niet goed gedijd is*).

Mis'gooien, gooide mis, h. mis'gegooid (*verkeerd gooien, niet raken bij het gooien*).

Mis'greep, m. –grepen (eig. *verkeerde greep*; fig. *fout, dwaling*).

1 Mis'grijpen, greep mis, h. mis'gegrepen (*verkeerd grijpen, bij het grijpen niet vastgrijpen, wat men vastgrijpen wilde*): *hij greep – en viel*; **2 misgrij'pen,** zich: –greep zich, h. zich misgre'pen: *zich – aan een anders goed*; meer: *zich vergrijpen.*

Misgun'nen, misgunde, h. misgund (*niet gunnen, benijden*): *iem. zijn geluk –.*

Misha'gen, mishaag'de, h. mishaagd' (*niet wel aanstaan, niet behagen, niet bevallen*).

Mishan'de, v. (Z.-N. gew. *hindernis*).

Mishan'delen, mishandelde, h. mishandeld (1 *iem. slecht behandelen door hem onrecht*

aan te doen, geweld aan hem te plegen enz., min of meer vero.; 2 *iem. lichamelijk kwaad doen door hem te slaan, of pijn te doen, hoe ook*): 1 *de onderdanen worden mishandeld en uitgezogen*; 2 *dieren –; zijn vrouw –*; fig. *een vreemde naam –*, radbraken.

Mishan'deling, v. –en (*de daad van* [*iem.*] *kwaadwillig pijn te doen; toebrengen van lichamelijk leed of letsel; verwonding*): *de – van een leerjongen, van een schoolknaap, van eenig huisdier; een zware –.*

Mishan'den, mishandde, h. mishand (Z.-N. 1 *niet handen*; 2 *hinderen*): 1 *die keu mishandt mij*; 2 *dat mishandt niet.*

Mis'hebben, had mis, h. misgehad, alleen in de uitdr.: *het –*, zich vergissen, dwalen.

Misken'nen, miskende, h. miskend (1 in het alg. *iem. of iets niet herkennen of niet opmerken*; 2 *geen besef hebben van de volle waarde van*): 1 *de miskende onschuld*; 2 *iems. verdiensten –*, niet waardeeren.

Misken'ning, v. –en (*de daad van iem. of iets niet op zijn rechte waarde te schatten of in zijn ware beteekenis te erkennen*).

Miskocht', bn.; zie Bekocht.

Misko'men, miskwam', i. misko'men (Z.-N. *overkomen* in ongunstige zin): *zorg, dat er niets aan miskomt.*

Mis'krediet, o. (*gebrek of gemis aan krediet, wantrouwen ten opzichte van solliditeit; kwade naam*): *in – brengen*, het vertrouwen doen verliezen; ook, Discrediet.

Mislei'den, misleidde, h. misleid (*bedriegen*): *door de duisternis –leid*; **–lei'der,** m. –s (*bedrieger*); **–lei'ding,** v. –en.

Mis'loopen*, liep –, h., i. –geloopen (1 *met opzet of bij vergissing zoo loopen, dat men iem. of iets niet treft, raakt, ontmoet; verkeerd loopen*; 2 *bij geluk of ongeluk niet tot iets komen; niet krijgen*; 3 *een ongunstige afloop hebben, mislukken*): 1 *als ge zoo loopt, loopt ge –; ik ben hem –geloopen*; 2 *de straf –*; 3 *zoo iets moet –; alles loopt hem –.*

Misluk'ken, mislukte, is mislukt (*niet gelukken, slecht uitvallen; niet worden tot dat, wat iem. of iets worden moest; niet slagen, niet goed afloopen*): *e. poging, e. onderneming kan –; een poging doen –; die student is mislukt*, heeft de studie moeten neerleggen.

Mismaakt', bn. (*misvormd, wanstaltig*); **–heid,** v. –heden (*wanstaltigheid*).

Misma'ken, mismaakte, h. mismaakt (*ontsieren, leelijk maken*): *dat tuinhuisje mismaakt de heele tuin.*

Mis'mas, m. –sen ([*leelijk*] *mengelmoes*).

Mismoe'dig, bn.; –er, –st (*neerslachtig, mistroostig*): *al die tegenwerking maakt hem –; spreken op –e toon*; **–heid,** v.

Misnoegd' 1 bn. (*ontevreden*); **2 –e,** m. en v. –n (*ontevredene*); **–heid,** v.

Misnoe'gen 1 misnoegde, h. misnoegd (*redenen tot ontevredenheid geven*): *dat zal hem –*; **2** o. (*ontevredenheid*): *iems. – opwekken; zijn – te kennen geven.*

Mis'offer, o. –s (R.-K. *mis*): *het heilig –.*

Miso . . . , Gr. van mi'sos = haat.

Misogaam' 1 bn. (*het huwelijk hatend*); **2** m. –gamen (*huwelijkshater*).

Misogamie', v. (*afkeer v. h. huwelijk*).

Misogyn' 1 bn. (*vrouwenhatend*): *–e neigingen*; **2** m. –en (*vrouwenhater*).

Mis'pas, m. –passen (*misstap*).

Mis'pel 1 m. –s, –en (*de boom*; Lat. mespilus germanica); **2** v. –en, –s (*de steenvrucht*).

Mis'pelaar, m. –s, –laren (Z.-N. *mispel* **1**); **mis'pela'ren** 1 bn.; **2** m. (*stok*).

Mispik'kelen, mispikkelde, h. mispikkeld (Z.-N. *verkeerd doen of handelen*).

Misplaatst', bn. (*niet passend* [*op de plaats, waar iem. of iets voorkomt*]; *onvoegzaam*): *zoo'n taal is hier –*, behoort hier niet thuis; *dat kastje is hier –*, past hier niet.

Misprij'zen, misprees, h. misprezen (*afkeuren, laken*): *iems. handelingen –.*

Mis'punt, o. –punten (1 biljart: *mislukte keustoot*; 2 fig. *een min persoon; ongeluk*): 1 *hij maakte een –*; 2 *wat een –!*

1 Mis'raden, raadde of ried mis, h. misgeraden (*zoo raden, dat men de waarheid misgaat, de oplossing niet treft*); **2 misra'den,** –raadde of –ried, h. –raden (*verkeerde raad geven*): *laat je nu niet –.*

1 Mis'rekenen, rekende mis, h. misgerekend (*verkeerd of onjuist berekenen; zoo rekenen, dat de rekening niet uitkomt* meest fig.): *de som komt niet uit, gij hebt misgerekend*; **2** zich **misre'kenen,** –re'kende zich, h. zich misre'kend (*zich vergissen in de beoordeeling van iets tegenwoordigs of in de verwachting omtrent iets toekomstigs; zich bedriegen, teleurgesteld uitkomen*): *hij hoopte, dat jij hem zou helpen, maar hij had zich misrekend*; **–ing,** v. –en (met klemtoon op *mis-* of op *-rekening*, meestal op *mis-*: *verkeerde berekening; teleurstelling*).

Miss, v. misses (Eng. *mejuffrouw; de Engelsche kinderjuffrouw; leerares in het Engelsch*).

Mis'sa, v. (Lat. *mis*): *– pro defunc'tis*, zielmis, doodenmis; *– solem'nis*, plechtige.

Missaal', o. –salen (Lat. missale: *Misboek, altaarboek, met de Lat. gebeden der Mis*).

Misscha'pen, bn. (*wanschapen, misvormd*).

Misschien', bw. (uit *mach het scien: wellicht, mogelijk*): *– kom ik Zaterdag.*

Mis'schot, o. –schoten (*niet raak schot*).

Mis'selijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *zich niet wel, niet pleizierig gevoelende* inz. toegepast op iem., die moet overgeven; *onpasselijk*; 2 *ongunstig, verkeerd, onaangenaam, ellendig, miserabel; naar*; 3 *hachelijk*, vero.): 1 *– van de zware sigaar*; 2 *een –e boel; wat een –e praat*, walgelijk! 3 *–e omstandigheden.*

Mis'sen, miste, h. gemist (1 *iets of iem. misgaan, niet treffen, niet raken*; 2 *een fout maken, zich vergissen*; 3 *iets of iemand kwijtraken, verliezen*; 4 *iets afstaan, dat men heeft en dus niet meer hebben*; 5 *bevinden, dat iets of iem. niet is, waar men verwachtte*; 6 *iets niet hebben, dat men te voren wel had of noodig had*; 7 *met leedwezen voelen, dat men iem. of iets, waarop men prijsstelde, niet meer heeft*; 8 *mislukken*; 9 Z.-N. *niet bij zijn verstand zijn*): 1 *zijn doel, zijn roeping –; de trein –*, te laat komen; 2 *gissen is –*; 3 *als het kind stierf en zij moest het –, zij maakte zich van kant*; 4 *iets kunnen –* of *te – hebben*, er buiten kunnen; 5 *aan een boom, zoo volgeladen, mist men vijf, zes pruimen niet*; 6 *de moed – om*; zegsw. iron. *iem. of iets wel kunnen – (als kiespijn)*, er niet op gesteld zijn; 7 *we – moeder bij haar afwezigheid*; 8 *dat mist mij nooit; dat kan niet –*; 9 *hij begint te –.*

Mis'sie, v. missiën, –s (Fr.[Lat. missio]: *lastgeving; zending; gebied in vreemde landen, waar door missionarissen gearbeid wordt aan de bekeering der heidenen; de gezamenlijke*

missionarissen; boetprediking van eenige dagen in een R.-K. parochie en godvruchtige oefeningen ter heropwekking van het geloof en bekeering der zondaren; de Katholieke bevolking in een niet kerkelijk geregelde staat); **–huis,** o. –huizen (*stichting tot opleiding van missionarissen of zusters voor eenige missie*): *het – te Steil*; **–kruis,** o. –kruisen (*grootkruis met Christusbeeld, ter herinnering aan een missie in een parochiekerk*).

Mis'sielanden, o. mv. (*landen, welke als een missie beschouwd worden*).

Mis'sigit, v. –s; zie Mesigit.

Mis'sing, v. –en (Z.-N. *misslag, fout*).

Missiona'ris, m. –narissen (Fr. missionnaire: R.-K. *priester, die onder de heidenen in overzeesche gewesten of in Afrika het R.-K. geloof verkondigt*); z. Zendeling.

Mississip'pi, m. (*grootste rivier v. N.-Am.*).

Missi've, v. –s, –n (Fr. [lettre] missive: *dienstbrief; zendbrief; brief over zaken; officieel schrijven*); lees *–sie've.*

Mis'slaan, sloeg –, h. –geslagen (*in het slaan missen; datgene, waarnaar men slaat, niet treffen*): *de bal –.*

Mis'slag, m. –slagen (*verkeerde slag, een slag, die niet raak komt*; inz. fig. *vergissing, dwaling; een verzuim, dat te berispen valt*): *een – van de tong*; zie Lap'sus lin'guae; *een – begaan*, vergissing.

Misstaan', misstond', h. misstaan'; Z.-N. stond mis, h. mis'gestaan (*iem. niet goed staan, niet voor hem passen*; Z.-N. *niet op zijn plaats staan*): *die kleur misstaat u.*

Mis'stand, m. –standen (*een gebrek, daardoor ontstaande, dat iets niet past bij iets anders; iets verkeerds*): fig. *op –en in het leger wijzen*, verkeerdheden.

Mis'stap, m. misstappen (eig. *verkeerde stap*; fig. *verkeerde of slechte daad, fout* inz. als gevolg van onervarenheid): *een – doen.*

Mis'stelling, v. –stellingen (eig. *verkeerde plaatsing*; fig. *vergissing*; [*druk*]*fout*).

I. Mist, m. misten (*wolk dicht bij de grond*): *in de –; een vlag in de –*, verre van helder.

II. Mist, m. –en (bijvorm van *mest*).

Mis'teltak, m. –takken (*marentak*, z. ald.).

Mis'ten, het mistte, h. gemist (*mistig zijn*).

Mister, m. (Eng. *mijnheer*, geschreven vóór de familienaam en dan steeds **Mr.**).

Mist'hoorn, m. –s (*instrument, om op schepen bij mist waarschuwingsseinen te geven*).

Mis'tig, bn.; –er, –st (*niet helder, doordat er mist is*: *nevelig, dampig*): *– weer.*

Mistletoe, o. (Eng. *marentak, vogellijm*): het – in de Eng. huiskamer met Kerstmis.

Mistral', m. –s (Fr. [Lat. magistralis = eig. de hoofdwind]: *koude en droge N.-W. valwind, in het Z.-O. van Frankrijk*).

Mis'tred, m. –treden (*misstap*).

Mistress, v. (Eng. *meesteres, huisvrouw*; ook: *hoofd v. e. school, juffrouw voor de huishouding*; als titel vóór de familienaam: *Mevrouw*; verkort tot **Mrs.**).

Mistroos'tig, bn. en bw.; –er, –st (vroeger: *wanhopig*; nu: *neerslachtig, niet opgewekt*): *– zijn over iets; – kijken*; **–heid,** v.

Mis'trouwen 1 o. (*wantrouwen*); **2** –trouwde, h. mistrouwd' (als ww. inz. met de klemtoon op *-trouwen*).

Mistrou'wig, bn. en bw. (*achterdochtig*).

Mis'val, m. –len (Z.-N. *ongeluk, tegenslag*).

Misval'len, misviel, 1. misvallen (Z.-N. 1 *slecht uitvallen*; 2 *slecht bekomen*): 1 *het is alles –*; 2 *dat bier misvalt mij.*

Mis'vatting, v. –vattingen (*vergissing, verkeerde beschouwing van iets*).

Mis'verstand, o. –en (*een verkeerd begrijpen, vergissing, waardoor men elkaar niet goed begrijpt*; ook: *oneenigheid*): *een – geeft aanleiding tot oneenigheid.*

Misvormd', bn.; zie Misvor'men.

Misvor'men, –vormde, h. misvormd (*een verkeerde, slechte, leelijke vorm geven; het voorkomen van iets of iem. leelijk maken*): *een beeld –*; het deelw. *misvormd'* als bn. b.v. *een –e gestalte*, wanschapen.

Mis'was, o. –wassen (*mislukte oogst; wanstaltig mensch, dier of plant*).

Mis'wijzing, v. –wijzingen (*verkeerde aanduiding* inz. *het verschil tusschen de aanwijzing der kompassen en het ware Noorden*): *de – v. e. magneetnaald*; zie Declinatie.

Miszeg gen, –zegde of –zeide, h. –zegd of –zeid (1 *iets zeggen, dat verkeerd, oniuist of ook ongepast is*; 2 *iem. met woorden kwetsen*): 1 *wat heb ik misdaan of –zegd?* 2 *wat heb ik hem –zegd?*

Mitai'ne, v. mitaines (Fr. [Lat. mediëtadanus = zich in het midden bevindend]: *halfhandschoen; vuist-handschoen, alleen met halfduim*). (ai = è).

Mi't(h)ra(s), m. de Perzische zonnegod.

Mitigeeren* (Fr. [Lat. mitigare]: *verzachten*).

Mi'tra, v. –'s (Gr.-Lat. *mijter*).

Mitrail'le, v. (Fr. [van mite = Ned. mijt **I**]: *schroot: kleine stukken gekapt ijzer, spijkers enz., als kanonlading*); l. *mitral'je.*

Mitrailleur'*, m. –s (Fr. mil. *bedienaar van een machinegeweer*; ook: *mitrailleuse*).

Mitrailleu'se, v. –s (Fr. *machinegeweer*).

Mits 1 vgw. (*indien*): *ik zal u helpen, – gij mij vertrouwt*; **2** o. (*voorwaarde*): *er is een – bij; onder – en conditie.*

Mitsdien', bw. (*derhalve; daarom, daardoor*).

Mitsga'ders, bijwoordelijke uitdrukking (*alsook, alsmede; daarbij nog, bovendien*).

Mixed pickles, o. mv. (Eng. *jonge groenten en jonge vruchten met peper, azijn ingelegd*; fig. *korte, pittige gezegden*).

Mix'tum, o. –ta (Lat. *het gemengde*): *– compo'situm*, mengelmoes.

Mixtuur', v. –turen (Lat. mixtura: *mengsel, artsenijmengsel*; orgelmakersterm: *bepaald orgelregister*).

Mjöl'ner, m.; zie Miölner.

Mna, v. –'s; zie Mina.

Mnemo . . . , van Gr. mne'moon = zich goed herinnerend.

Mnemoneutiek', v. (*mnemotechniek*). (eu = ui).

Mnemo'syne, myth. godin van het geheugen, dochter van Uranus en moeder der 9 muzen, zie aldaar; l. *–zienee.*

Mnemotechniek', v. (*herinnerings- of geheugenkunst; geheugenleer*).

Moabiet', m. –en (Bijb.: *afstammeling van Moab, zoon van Loth, in N.-Arabië*).

Mobiel', bn.; in bet. 1 –er, –st (Fr. mobile, Lat. mobilis: 1 *beweeglijk*; 2 mil. *marschvaardig, gereed om te velde te trekken*): 1 *een oude dame herinnerde zich de dagen, dat ook zij –er was*; 2 *het leger – maken.*

Mobilair', o.; ook, Meubilair.

Mobi'lia (Lat.), **mobi'liën,** v. mv. (*roerende goederen*).

Mobilisa'tie, v. (Fr. mil. *het mobiel-maken van een leger*); verg. Demobilisatie; **–plan,** o. –nen (*plan, volgens hetwelk de mobilisatie van een leger geschiedt*). (s = z).

Mobiliseeren* (Fr. mil. *mobiel verklaren of maken, op voet van oorlog en in het veld brengen*): *een leger –.* (s = z).

Mobiliteit', v. (Fr. [Lat. mobilitas]: *beweeglijkheid; vluchtigheid*).

Moccas'sin, m. –s (*ruw-lederen riemschoen [van hertenleer] der N.-Amer. Indianen*).

Modaal', bn. (Fr. modal [Lat. modalis]: spraakk. *volgens eenige wijze of modus; een modaliteit uitdrukkende*): modale bepalingen b.v. hij komt *misschien*; modale hulpw.w. b.v. *mogen, kunnen* enz.; modale zinnen: hij is, *naar het schijnt*, niet gekomen.

Modaliteit', v. (Fr. spraakk. *voorstellingswijze in betrekking tot de werkelijkheid*).

Mod'de, v. –n (*morsebel*): *zoo'n –ke!* gew.

Mod'der, v. (*mengsel van aarde, vuil, allerlei organische stoffen met water, hetzij als bezinksel, hetzij op de vaste grond; slijk*): *een poel vol –; wegzakken in de –.*

I. Mod'deraar, m. –s (eig. *iem., die in de modder werkt, baggerman; schipperaar*).

II. Mod'deraar, m. –s (ongunstig: *iem., die tracht tusschen twee uitersten door te zeilen, geen partij kiest; knoeier*).

Mod'derbad, o. –baden (eig. *bad van geneeskrachtige modder*): *de –baden te Bentheim*; fig. *men vatte kou in 't –*, moddersloot.

I. Mod'deren, modderde, h. gemodderd (*in de modder waden*; ook: *modder ophalen, baggeren; schipperen, geven en nemen*).

II. Mod'deren, modderde, h. gemodderd (*knoeien; niet openhartig voor iets uitkomen*).

Mod'derig, bn.; –er, –st (*met modder bedekt, vermengd, bevuild enz., slijkerig*).

Mod'derkruiper, m. –s (*karperachtige visch*; Lat. cobitis fossilis).

Mod'derman, m. –lui (*baggerman*); **–molen,** m. –s (*molen, die modder uitbaggert*); **–plas,** m. –plassen (*plas met modderig water*); **–poel,** m. –en (*poel met veel modder*, ook fig.); **–praam,** v. –pramen, **–schuit,** v. –en (*schuit tot vervoer van modder*); z. Vlag **1** 2; **–sloot*,** v. –slooten (*modderige sloot*); **–vet,** bn. (*zeer vet*): *een –vette kip*; **–vulkaan,** m. –kanen (*vulkaan, die modder, slijk spuwt*).

Mo'de, v. modes (Fr. [Lat. modus]: 1 *tijdelijk, voorbijgaand gebruik in kleeding, manieren, uiterlijk voorkomen; smaak*; 2 ook in het mv. *artikelen van kleeding als de mode eischt* inz. *kleine artikelen, dameshoeden*): 1 *een oude –, nieuwe –, de – volgen*; 2 *een zaak in –s*; **–artikel,** o. –en (*artikel, dat i. d. mode is, aan de mode onderhevig is, tot het modevak behoort*); **–fat,** m. –fatten (*pronker, die alle grillen der mode volgt, modegek*); **–gril,** v. –grillen (*gril v. d. mode*); **–journaal,** o. –nalen (*tijdschrift aan de modes, meestal wat dameskleeren betreft, gewijd*); **–kleur,** v. –en (*kleur, die in de mode is*).

Model', o. modellen (o.-Fr. [Lat. modulus]: 1 *voorbeeld, dat een kunstenaar maakt uit leem of was en waarnaar een werk wordt uitgevoerd*; 2 [*houten, gipsen*] *gietstuk-ontwerp, waarnaar de gietvorm gemaakt wordt*; 3 *voorbeeld, waarnaar een teekenaar of schilder werkt*; ook in toepassing op kleedingstukken enz.; 4 *vaststaande, voorgeschreven vorm*; 5 *nabootsing op kleinere schaal*; 6 *type, toonbeeld van*): 1 *een –, in klei geboetseerd*; 2 *de vervaardiging van modellen door den metaalgieter*; 3 *schilderen met behulp van –len*; in toepassing op iem., die poseert voor een schilder enz. of er zijn beroep van maakt: *studies naar het levend –; de nieuwste –len van salonmeubelen*; 4 inz. bij militairen: *een korte jas, volgens (het voorgeschreven) –*; als bn. en bw.: *een – bepakking, – bepakken*; 5 *–len van oude oorlogsschepen*; 6 *een – van mannelijke schoonheid.*

Model'boerderij, v. –en (*modelhoeve*).

Modeleeren* (Fr. *in het klein voorstellen; navormen, in klei boetseeren als model*).

Modeleur', m. –s (Fr. *beeldhouwer-modelmaker, boetseerder*): *de – werkt in natte klei.*

Model'hoeve, v. –n (*een hoeve, die als voorbeeld voor andere kan dienen*); **–jas,** v. –sen (*jas, waarvan men maar een exemplaar heeft en wel volgens een der modellen van het seizoen, die als model moet dienen*); **–kamer,** v. –s, of **–zaal,** v. –zalen (*vertrek, waarin de modellen* b.v. *van jassen enz. zijn uitgestald*): *de modelkamer v. h. Departement van marine, met –len v. schepen*; **–school,** v. –scholen (*inrichting van onderwijs, die als model kan dienen*): *de school moet een – zijn.*

Mo'demaaksters, v. –s (*modiste*); **–magazijn,** o. –magazijnen (*aanzienlijke winkel van modeartikelen*); **–plaat,** v. –platen (*plaat, waarop nieuwe modes afgebeeld zijn*), **–pop,** m. en v. –poppen (*modefat, modezottin*); **–prent,** v. –en (*modeplaat*).

Moderaat', bn., bw. (Lat. moderatus: *gematigd*).

Modera'men, o. (Lat. *bestuur; leiding*; Prot. *dagelijksch bestuur van een classis*).

Moderateur'lamp, v. –en (*patentolielamp, waarbij de toevoer van olie door een bepaalde inrichting [modérateur] geregeld wordt*).

Modera'tie, v. (Fr. [Lat. moderatio]: *matiging*; gesch. *verzachting der maatregelen tegen de ketters in 1566 door de Spaansche regeering beloofd*). (t = s).

Modera'to, bw. (It. muz. *matig, gematigd*).

Modera'tor*, m. (Lat.) –to'res; (Ned.) –s, –to'ren (Lat. *leider van een debatingclub; voorzitter van een synode; geestelijk adviseur eener R.-K. studentenvereeniging; toestel om de beweging eener machine te matigen*); ook (Fr.) Modérateur.

Modereeren* (Fr. [Lat. moderari]: *matigen, verzachten*); zie Gemo(e)dereerd.

Modern', Fr. moderne, Lat. moder'nus, **1** bn., bw.; –er, –st (*tot de nieuwere tijd behoorend, daaraan eigen; hedendaagsch; nieuwerwetsch, nieuwmodisch*; godsd. *de critische [ongeloovige] vrijheid in geloofszaken voor staande*; bij uitbr. *uiterst vrijzinnig in zaken v. godsdienst*): *de –e kunst; –e talen* als Fransch, Duitsch, Engelsch; *de –e richting op Prot. godsdienstig gebied, of de –e leer*, onrechtzinnige, niet-orthodoxe; **2 –e*,** m. en v. –n (*onrechtzinnige, niet-orthodoxe [in de Hervormde kerk]*).

Moderniseeren* (Fr. *op moderne wijze inrichten*). (s = z).

Modernis'me, o. (*de geest van het nieuwe in maatschappij, kunst enz.*; godsd. *richting van critische vrijheid in zaken van godsdienst*; inz. R.-K. *door den Paus veroordeelde richting, die de onderwerping aan*

het goddelijk leergezag niet erkende).
Moderniteit', v. (Fr. *nieuwerwetschheid*).
Modest', bn. en bw.; -er, meest – (Fr. [Lat. modestus]: *zedig, eerbaar; bescheiden*).
Modestie', v. (Fr. [Lat. modestia]: *zedigheid, ingetogenheid; bescheidenheid*).
Mo'dewinkel, m. -winkels (*winkel van mode-artikelen*); **-zaak**, v. -zaken (1 *iets, dat afhankelijk is van de mode*; 2 *handelszaak in mode-artikelen*): 1 *hoe men schrijft, dat is* –; 2 *een drukke* –; **-zucht**, v. (*begeerte om in alles de mode te volgen*).
Modieus', bn., bw.; -euzer, -t (*naar de laatste smaak*): *een -euze dame*; – *gekleed.*
Modifi'catie, v. -tiën, -ties (Fr. [Lat. modificatio]: *wijziging; beperking*; nat. hist. *wijziging door uitwendige omstandigheden ontstaan en niet erfelijk*; z. Variatie).
Modificeeren* (Fr. modifier: *veranderen*).
Modis'te, v. -n (Fr. *handelaarster in, maakster van dames-mode-artikelen* inz. *dameshoeden*).
Modula'tie, v. modulatiën, -ties (Fr. [Lat. modulatio]: *stembuiging; overgaan van de ééne toonsoort in de andere*).
Moduleeren* (Fr. [Lat. modulari]: muz. *met stembuiging spreken, zingen; van de ééne toonsoort in de andere overgaan*).
Mo'dulus, (Lat.), **mo'dul**, m. -sen, -len (*maatstaf; muntmaat; gietvorm*).
Mo'dus, m. mo'di (Lat. 1 *manier, wijze, maat*; 2 spraakk. *wijze van een werkwoord*): 1 – *quo*, Lat. de wijze waarop; – *proceden'di*, wijze van optreden, manier van doen; *een – viven'di*, d. i. voorloopige schikking tusschen strijdende partijen; – *in re'bus*, maat in alle dingen; 2 *leer der tem'pora en mo'di*, der tijden en wijzen.
I. Moe, bn., bw.; zie Moede.
II. Moe, v. (*moeder*); **-ke**, o. -s; **-tje**, o. -tjes.
Moed*, m. (1 *gemoed, het binnenste van de mensch en de aandoening en neigingen*, in zegsw.; 2 *stemming, geneigdheid op een bepaalde tijd; gemoedstoestand*; 3 *drift, verbolgenheid*, vero.; 4 *onverschrokkenheid, kloekmoedigheid*): 1 *te -e zijn*, zoo gestemd als; *het is mij te -e*; in samenst.: *deemoed, hoogmoed*; 2 *in arren -e*; 3 *zijn – koelen*; 4 in deze bet. in alle naamv.: zegsw. – *hebben, iem. – geven, de – zonk hem in de schoenen; met versche – beginnen; alle – laten zakken*; nog: Z.-N. *de – vol hebben*, nl. van verdriet.
Moëd'dzin, m. -s (Arab. *Mohamm. afroeper van de bidduren uit de minarets*).
Moe'de, moe, moeder, meest moe(de) **1** bn. (1 *vermoeid, afgemat, slap door uitputting van kracht*; 2 *oververzadigd; beu er van*): 1 *ik ben wat* –; zegsw. *het moede hoofd neerleggen*, sterven na een leven vol zorg; 2 *hij is het leven* –, verlangt naar de dood; *ik ben nu die praatjes* –, d. i. ik heb er genoeg van, zij vervelen mij; **2** bw. (*op een wijze, die van moeheid blijkgeeft*): *moe de oogen knippende.*
Moe'deloos*, bn., bw.; -loozer, -t (*door ontmoedigende teleurstellingen zijn vertrouwen op het welslagen van iets verloren hebbende; ontmoedigd*); **-loos'heid**, v.
Moe'der, v. -s (1 *vrouw, die één of meer kinderen heeft*; 2 meestal in de vocatief: *bejaarde [getrouwde] vrouw uit de lagere stand*; 3 *een vrouw, die als een moeder zorgt*; inz. *[gestichts]bestuurster*): 1 *een – van vier kinderen*; 2 – *v. Gelder was een vrouw van 60 jaren*; *-tje*, best; 3 *de – in of van een weeshuis*; nog: – *de Gans*, sprookjesboek.
Moe'dergek, bn. (*op kinderachtige wijze aan moeder hangende*); **-gekje**, o. -s (*kind, dat moedergek is*); **-huis**, o. -huizen (*het klooster als eerste stichting van een orde; voornaamste klooster eener orde, waar het hoofdbestuur is*); **-kerk**, v. (*de R.-K. Kerk*); **-klooster**, o. -s (*klooster, dat de oorsprong is van andere; moederhuis*); **-koorn, -koren**, o. (*zwam, die zwarte korrels vormt in korenhalmen*; Lat. claviceps purpureum); **-kruid**, o. (*samengesteldbloemige plant*; Lat. chrysanthemum parthenium): *het – heet ook mater.*
Moe'derland, o. (*land, dat in eenig opzicht als een moeder wordt beschouwd: dat koloniën heeft, genoemd in tegenstelling van deze*; ook wel: *vaderland*); **-landsch***, bn.: *de -e en de Indische regeeringen.*
Moe'derlief, v. (vleinaam: *lieve moeder*); **-liefde**, v. (*liefde der moeder tot de kinderen*, als toonbeeld van zelfopoffering; ook omgekeerd); **-lijk**, bn. en bw. (1 *van een, of als een moeder*; 2 *van iems. moeder afkomstig*): 1 *-e zorg; iem. – verplegen*; 2 *het – erfdeel*; **-loog**, v. (scheik. *oververzadigde oplossing, waaruit kristallen zich afzetten; de na de vorming dier kristallen overblijvende vloeistof*; inz. *droesem in de pan eener zoutkeet*); **-loos***, bn. (*zonder moeder*): *-looze kinderen*; **-maagd**, v. (*de maagd, die moeder is; de Moeder Gods*); **-maal**, v. -malen (*moedervlek*); **-naakt**, bn. (*zoo naakt als een pas geboren kind*).
Moe'der-o'verste, v. -oversten (*bestuurster of voorgangster in een vrouwenklooster*).
Moe'derplant, v. -en (*plant, die als de moeder van andere is te beschouwen, waarvan andere afstammen*; ook: *[kamer]plant, die licht uitloopers vormt, waaraan zich nieuwe plantjes ontwikkelen; plant met afhangende stengels; jodenbaard*).
Moe'derschap, o. (*het moeder-zijn, de staat van moeder*).
Moe'derschip, o. -schepen (*schip, waarvan andere schepen b.v. onderzeebooten of vliegtuigen uitgaan*).
Moe'derschoot, m. (*de schoot van moeder*): *versjes op de – of op moeders schoot geleerd*; **-skind**, o. -eren (*lievelingskind van moeder*); **-spraak**, v. = **-taal**, v. (eig. *moeders taal: de moederlijke taal, taal uit moeders mond geleerd; taal van het land, waar men geboren is*; ook: *taal, waaruit andere zijn voortgesproten*): *hij verstaat behalve zijn – nog drie vreemde talen*; **-vlek**, v. -vlekken (*aangeboren vlek op de menschelijke huid*); **-weelde**, v. (*weelde, gevoel van zaligheid door het moederschap; zielsverrukking eener moeder om haar kind*); **-ziek**, bn.: *een – kind*, dat nl. enkel bij moeder wil zijn, Z.-N.; **-zielalleen**, bn. en bw. (*geheel alleen*): – *thuis*, – *in de wereld; hij leefde daar* –, totaal op zich zelf; spreekt. ook -zielig alleen; **-zorg**, v. -en (*de [liefderijke] zorg eener moeder voor haar kinderen*).
Moe'dig, bn. en bw.; -er, -st (*onverschrokken, vol hoop en moed, kloek*; Z.-N. *trotsch*): *een – gedrag*; – *voorgaan*; *zich – gedragen.*
Moed'wil, m. (1 *willekeur, eigenzinnigheid*; 2 [*boos*] *opzet; baldadigheid*): 1 *volken naar zijn – overheerschen*; 2 *zijn – botvieren; uit –; een haan met – vermoord.*
Moedwil'lig, bn. en bw.; -er, -st (*opzette-*

lijk kwaad doende, met baldadig opzet): *e. –e knaap*; **–heid,** v. –heden (*boos opzet*).
Moef*, m.,v.–en(Z.-N. *onvriendelijk mensch*).
Moe'fen, moefte, h. gemoeft (Z.-N. *pruilen*).
Moe'flan, Moef'flon; z. Muffeldier.
Moef'ti, m. moefti's; zie Mufti.
Moe'heid, v. (*de toestand en het gevoel van moede te zijn*; *het vermoeid zijn*; *vermoeidheid*): *– na de arbeid.*
Moei, v. moeien (*tante*); gew.: *meuje, meuike.*
Moei'al*, m. en v. –allen (*bemoeial*).
Moei'en, moeide, h. gemoeid (1 *lastig vallen*; 2 *iem. in een zaak mengen, hem er niet buiten laten*; 3 refl. *zich met iem. of iets* [*onbescheiden*] *bemoeien*): 1 *niemand zal u –*; 2 *iem. in een zaak –*, betrekken; *een heele dag is er mee gemoeid*, zal er mee heengaan; 3 *onbevoegd zich in een geschil –*; z. Koe.
Moei'lijk, moei'elijk, –er, –st **1** bn. en bw. (1 *aanleiding gevende tot bezwaren*; 2 *slechts met inspanning kunnende volbracht worden*; 3 *lastig in de omgang, humeurig*): 1 *–e omstandigheden, tijden*: *een –e weg*; 2 *een –e quaestie*; 3 *een – karakter*; **2** bw. (1 *zoodat men bezwaar, ongemak heeft*; 2 *niet op een gemakkelijke wijze*; 3 *niet licht*; *ternauwernood*): 1 *– adem halen*; 2 *– gewonnen geld*; 3 *– over iets kunnen oordeelen.*
Moei'lijkheid, moei'elijkheid, v. –heden (*last, bezwaar*; *de hoedanigheid, moeielijk uitvoerbaar te zijn*; *hetgeen iets moeielijk maakt*): *groote –heden overwinnen.*
Moei'te, v. moeiten (*arbeid, inspanning*): *het zal – kosten*; *veel – met iets hebben*, last; zegsw. *het is de – niet waard*, nl. al de arbeid, die men er voor doet.
Moei'zaam, bn. en bw. (*moeielijk, met groote moeite gepaard gaande*): *de sobere kost zoo – verdiend*; *– rondkomen*; *een – werk.*
Moe'jik, m. –s (*Russische boer*).
Moe'ke, o. verkl. van Moe (kindertaal).
Moe'kim, v. –s (Arab. eig. ingezetene: *Vrijdagskring, d. i. aantal personen, binnen zekere afstand van elkaar wonend en verplicht de Vrijdagsdienst in de moskee te volgen*; *Moh. parochie in Atjeh*; bij uitbr. *district*).
Moel, v. –en (Z.-N. *broodtrog*); ook: Moelie, –s.
Moel'je, v. moeljes (*havenhoofd*); vero.
I. Moer, v. (samengetrokken uit Moeder: *droesem, grondsop, bezinksel*).
II. Moer, v. –en (samengetrokken uit Moeder); zie Moerschroef.
III. Moer, o. moeren (inz. in Brabant: *veen*[*grond*]; *moerassig land, drasland*).
IV. Moer, v. –en: *stijgende moeren*, opstijgingen van de moer, benauwdheden.
V. Moer, m. (Z.-N. *muur* **II**).
Moeras', o. moerassen (*drassig, waterachtig land, zonder behoorlijke afwatering*; fig. *moeielijkheden, kwaad, zonde, waarin men blijft steken*): *een – droogleggen*; fig. zegsw. *iem. uit het – helpen*, d. i. uit een lastige, moeilijke positie redden; *in het – zitten*, in benarde omstandigheden zijn, geen raad weten; **–achtig,** bn. (*moeras*): *veengrond is –.*
Moeras'andoorn, v. –s, –andoren (*waterplant*; Lat. stachys paluster).
Moeras'koorts, v. –en (*koorts voorkomende in moerassige streken*); **–lucht,** v. –en.
Moeras'sig, bn.; –er, –st (*uit moeras bestaande*; van land, ook van water: *drassig, slijkerig*): *–e streken*, waar veel moeras is; *–e gronden*; *de Peel is nog op vele plaatsen –.*
Moeras'veen, o. –venen (*veen op drassige grond ontstaan*); **–palm,** m. –en, zie Nipah; **–vesting,** v. –en (gesch. *vesting, omgeven door moeraslanden*): *Den Bosch was een –.*
Moeras'vogel, m. –s (*in of bij 't moeras levende vogel*): *de lepelaar, de roerdomp, de dodaars behooren tot de –s.*
Moer'balk, m. –en (bouwk. *zware dwarsbalk, waarin de kinderbalken rusten*).
Moer'bei 1 v. –beien (*moerbes, moerbezie*; Lat. morus); **2** m. –beien (*de boom*).
Moer'beiengelei, v. (*gelei van moerbeien*). (g = zj).
Moer'beiensap, o.
Moer'bes, v. –bessen, **Moer'bezie,** v. –beziën; **–bezieblad,** o. –en, –eren: *het – is het voedsel der zijderups*; **–bezieboom*,** m. –en (*boom, die de moerbeziën oplevert* inz. leiboom, uit Azië afkomstig; Lat. morus).
Moer'bint, o. –en (*zware dakbalk, waarin de lichtere gebinten gelipt worden*).
Moer'bout, m. –bouten (*bout met een schroefdraad aan een uiteinde om met een moer te sluiten*).
Moer'drukken, m. mv.; z. Incunabel.
Moe'ren, moerde, h. gemoerd (1 *troebel maken* vero.; 2 stud. *iets, datvastzit, loswerken en meenemen*; *wegkapen*): 1 *de wijn –*; 2 *eenbelknop –.*
Moer'grond, m. –gronden (*slijkerige bodem*).
Moe'rig, bn.; –er, –st (*venig, slijkerig*).
Moer'konijn, o. –en (*wijfjeskonijn*).
Moer'schroef, v. –schroeven (*moer* **II**; *deel, sluitend passend om een schroef*[*spil*]: *holle cilinder, inwendig met schroefdraad bezet, zoodat deze draden juist in de tusschenruimten van de draden der schroef passen*; *doorboord schijfje met spiraaldraad*).
Moer'tje, o. moertjes (*moedertje*): zegsw. *mal –, mal kindje*, is de moeder lichtzinnig, het kind is het veelal ook.
Moer'vos, v. –vossen (*wijfjesvos*).
Moes, o. (*een of ander gerecht, gekookt of gestoofd van fijngehakte groente, kool met verschillende toevoegsels*; ook: *een spijs van gekookte vruchten*; soms: *groente*).
Moeselien', o. en v.: zie Mousseline.
Moeselien'glas, o. (*glas met een doorzichtig patroon, meestal ruitjes op matte grond*).
Moes'groente, v. –groenten (*bladgroente*).
I. Moes'je, o. (*moedertje, in kindertaal*).
II. Moes'je, o. moesjes (Fr. mouche = vlieg: 1 *pronkpleistertje van zwarte taf op het gelaat*; 2 *rondachtige figuur op de grond van stoffen, stipje in weefsels*): 1 *–sdoosje*; 2 *een sluier met dikke –s.*
Moes'kruid, o. –kruiden (*kruid, gewas, dat als groente of toespijs gegeten wordt*).
Moes'son, m. –s (Arab. mausim = periodieke tijd: *halfjaarlijks wisselende wind op de Ind. oceaan en de O.-I. eilanden*; *het jaargetijde, waarin deze wind waait*): *de natte, de droge –.*
Moes'tuin, m. –en (*groentetuin*).
I. Moet, v. moeten (*vlek*; *indruksel*).
II. Moet, o. (*noodzaak, dwang*): *het is een –*; zegsw. *– is een bitter kruid.*
III. Moet, in: *te –*; *te – gaan*, tegen.
Moe'ten, onr. w.w., moest, h. gemoeten (1 *behoefte hebben, verlangen, willen*; 2 *verplicht, gehouden zijn tot*; *noodig zijn*; *behooren*; *noodzakelijk geacht worden*; 3 hulpw.w. van wijze; 4 Z.-N. *schuldig zijn*): 1 *wat moet je?* 2 *ik moet naar huis* (*gaan*); *de voorraad*

moet weg; 3 *deze heer moet wel rijk zijn*. uitdrukkend noodzakelijkheid; 4 Z.-N. *ik moet er niets*.

Moet'hond, m. –en (*volksnaam v. d. zeelt*).

I. Moe'zel, m. –s (Z.-N. *doedelzak*).

II. Moe'zel, m. (*moezelwijn*): *e. glaasje –*.

Moe'zelwijn, m.; (soorten) –**wijnen** (*wijn van druiven, langs de Moezel geteeld*).

Moezerij', v. –en (*het kweeken van groenten; moesgrond, moestuin*); zie Warmoes.

Moe'zjik, m. –s; zie Moejik. (j = je).

I. Mof*, m. moffen (eig. *knorrepot, ongemanierde, niet spraakzame persoon*; spotn. vroeger: *iem. uit Westfalen*; thans: *Duitscher*); John Bull en Hans Mof; zegsw. *zwijgen als een –*, volstrekt niets zeggen.

II. Mof*, v. moffen (1 *soort gewatteerde koker, van buiten meestal met bont bekleed, aan beide einden open en waarin men de handen steekt als middel tegen de koude*; 2 *losse wollen mouw*; ook afkorting van *polsmof en handmof*), –je, o. –s: 1 *pakjes in haar – verborgen*; *een – van loutre*; 2 *een – van wol*.

Mofet'te, v. –n (Napelsche locale uitdrukking: *koolzuurbron, uitstooting van koolzuurgas in vulcanische streken b. v. in de Hondsgrot*); verg. Solfatare.

I. Mof'fel, v. –s (Z.-N. *mof* **II**); – **I** = – **II**.

II. Mof'fel, m. –s (*oven van vuurvaste klei om stoffen in te verhitten, dient ook tot harding van verlakt goed of vernis*); ook: **–oven,** m. –ovens (*emailleeroven*).

III. Mof'fel, m. –s (Z.-N. *oorveeg*).

I. Mof'felen, moffelde, h. gemoffeld (1 *iets behendig in zijn moffel stoppen* inz. *iets, dat men ontvreemdt*; bij uitbr. *iets wegkapen*; 2 Z.-N. *induffelen*): 1 *iets in de zak –*, stilletjes wegstoppen; 2 Z.-N. *een kind in de wieg –*.

II. Mof'felen, moffelde, h. gemoffeld (*lakken, emailleeren*): *een iets –*; z. Moffel **II**.

Mof'fenland, o. (spotn. *Westfalen*; *Duitschland*); **–pijp,** v. –en (*lange Duitsche pijp*); **–toer,** m. –en (*moeilijk werk*); gmz.

Moffin', v. –nen (*vrouwelijke mof*).

Mof'frika, o. (spotn. *Duitschland*).

Moffrikaansch'*1 bn., bw. (spotn. *Moffrika betreffende*); **2** o. (spotn. *Duitsch*).

Mo'gelijk 1 bn. (*kunnende geschieden of kunnende gedaan worden*): *van die twee gevallen is maar één –*; *alle –e gebeurtenissen*; *alle –e zorg aan besteden*; *hoe is dat nu (Gods ter wereld) – ?* **2** bw. (*misschien*): *de man is – verdwaald*; **–heid, v.** in bet. 2 –heden (1 *het mogelijk zijn*; 2 *een geval, dat mogelijk is*): 1 *ik zie geen – om mijn schulden te betalen*; 2 *zoo iets behoort niet tot de –heden*, mogelijke gebeurtenissen.

Mo'gen, onr. mocht, h. gemoogd (1 *iets vermogen, tot iets in staat zijn* inz. in zegsw.; 2 *kunnen*; 3 *het recht, de vrijheid, het verlof hebben*; 4 *van iets houden*; in toepassing op spijs en drank: *lusten*, in toepassing op een persoon: *hem wel aardig, aantrekkelijk vinden, mogen lijden*; 5 hulpw.w. van wijze): 1 *er zijn –*, voor de dag kunnen komen; 2 *zijn luiheid was te groot geweest, dan dat hij bevordering had – verwachten*; 3 *nu mag men de grenzen weer passeeren*; 4 *zulke vette spijzen mag ik niet*; *ik mag zoo'n maneschijntje wel*; *'t is een goeie kerel, ik mag hem wel*; 5 *dat alles moge* (of: *mag*) *waar zijn*; *dat hij nog lang moge leven! zij mocht eens verdwaald zijn!* – drukt als modaal hulpw.w. o. a. de mogelijkheid, de wenschelijkheid uit; spreekt. *magge*: *het most niet magge*.

Mo'gendheid, v. –heden (*souvereine vorst, staat*): *de groote –heden*; *de kleine –heden*, b. v. Nederland, België.

Mo'gol, m. (*in Europa gebruikelijke benaming der Mongoolsche vorsten in Hindostan, in 1525 door de Engelschen onttroond*): *de groote –* of *de Grootmogol*; ook, Mogol'.

Mohair', o. (Fr., Eng. oorspr. Arab. *weefsel van 't haar der Angorageiten*).

Moham'med, m. eig. de Veelgeprezene: de profeet van de Islam, geb. te Mekka uit de stam Koreisj ± 571 n. C. en gestorven te Medina in 632; zie Medina en Hedsjra; ook Mo'hammed.

Mohammedaan', m. –danen (*volgeling van de leer van Mohammed*); Moslem.

Mohammedaansch'*, bn.: *de –e godsdienst*.

Mohammedanis'me, o. (*de door Mohammed verkondigde leer van den eenigen God [Allah], door de aanhangers Islam d. i. Onderwerping aan God genoemd*); het – is een vermenging van Christelijke, Joodsche en heidensche beginselen; de geloofsbeltijdenis (sjahādat = getuigenis) luidt: Er is geen God dan Allah (**de** God) en Mohammed is Gods gezant.

Mohika'nen, m. mv. (*uitgestorven Indiaansche stam*): zegsw. *de laatste der –*, d. i. fig. van zijn geslacht, van zijn partij enz.

Moiré', bn. (Fr. uit mohair, z. ald.: *gewaterd, gevlamd*): *een zwart – lint*.

Moireeren* (Fr. *vlammen* of *wateren van geweven zwarte stoffen en van metalen*).

Moi'ren, v. mv. Gr. myth. Schikgodinnen; zie Parcen. (oi = oo of oj).

I. Mok, v. ([*huid*]*ziekte aan de beenen der paarden*): *er is droge en vochtige –*.

II. Mok, m. –ken (Z.-N. *putje, kuiltje in aarde, zand enz.*).

Mo'ker, m. –s (*korte, zware, vierkante hamer* in gebruik bij smeden enz.).

Mo'keren, mokerde, h. gemokerd (*met de moker slaan of daardoor iets teweegbrengen*).

Mok'ka, v. (1 *Mokka-koffie*; 2 *een kopje Mokka-koffie*): 1 *een kopje –*; 2 *twee –!* **–koffie,** v. (*geurige koffie, genoemd naar Mokka aan de Roode Zee*); **–kopje,** o. –kopjes (*klein en fijn kopje voor mokka-koffie*).

Mok'ke, v. –n (Z.-N. *koekje van meel en siroop*): *Brugsche –n*.

Mok'kel, m. en v., –s (*dik mollig kind of meisje*; *dikke vrouw*; ook: *kus*); gmz.

Mok'kelen, mokkelde, h. gemokkeld (*iem. in zijn armen drukken, knuffelen*).

Mok'ken, mokte, h. gemokt (*misnoegd en wrevelig zijn, maar niet ronduit spreken*; *pruilen*): *een –d stilzwijgen*; *blijven –*.

Mo'kum, mo'kem, o. (Hebr. Barg. *plaats, stad*): *groot–*, Amsterdam.

I. Mol, v. mollen: *een B-mol* gezegd v. e. toonladder, waarin de terts met een halve toon is verlaagd; – (Fr. *bémol*) duidt aan hetzij, dat een mineurtoonschaal is bedoeld, hetzij een toon, een halve toon lager dan de genoemde; verg. Kruis.

II. Mol, m. –len (*in de grond levende insecteneter*; Lat. talpa europaea): zegsw. *blind als een –*, erg blind; Z.-N. *de – rijdt*, graaft een gaanderij; verkl. molletje, o. –s.

Molas'se, v. (*fijnkorrelige, grijsachtige,*

poreuze zandsteen inz. *in Zwitserland*).
Mol'boon*, v. –boonen (*een groot soort van paardenboonen*).
Moleculair', bn. (Fr. *de moleculen betreffende*): *cohaesie is een –e kracht.*
Molecu'le, v. en o. –culen (Lat. kleine moles = massa: nat. *kleinste deeltje, waarin een stof verdeeld kan worden, zonder van aard, scheikundige samenstelling, te veranderen, bestaande uit atomen*).
Mo'len, m. molens (1 *inrichting of voorwerp tot het fijn maken van graan, verf, kruit enz.*; 2 *kinderspeelgoed* [inz. als verkleinwoord], *bestaande uit vier wiekjes, wier as aan een stokje is bevestigd*; 3 afkorting van *mallemolen*): 1 *een wind–, een water–; een koren–, een koffie–; polder–*; zegsw. *dat is water* (of: *koren*) *op zijn –,* [a] dat is in zijn voordeel, in zijn belang, [b] daar groeit hij in; *geen koren v. d. molen sturen,* geen klant wegsturen, fig. geen voordeel of winst doen verloren gaan; *de – is* (of: *loopt*) *door de vang,* [a] de molen wordt door de vang niet tot stilstaan gebracht, [b] de zaak is in de war, [c] het scheelt hem in 't hoofd; *hij loopt met molentjes, heeft een slag van de – weg* (of: *beet*), is niet al te wel bij het hoofd; 2 *voor Pietje een –tje koopen*; 3 *ze reden een ronde in de –*; volkst. Meulen.
Mo'lenaar*, m. –s, –naren (*hij, die met een molen werkt*; inz. *eigenaar, die, althans door één knecht bijgestaan, met een korenmolen werkt*; fig. *naam van verschillende visschen* inz. *kleine schelvisch*; *meikever*): zegsw. R.-K. *met de –s gaan biechten,* zijn Paaschbiecht spreken op de laatste dag er voor bestemd; **–naarster,** v. –s (*vrouw van den molenaar*; *eigenares van een molen*).
Mo'lenaarsknecht, m. –knechts; **–meid,** v. –meiden; **–pak,** o.: *Teun in zijn wit –,* bestoven pak; **–vrouw,** v. –vrouwen; ook in de spreektaal: *mo'lenaarster, molenarin', mul'dersche of mul'dersvrouw.*
Mo'lenas, v. –assen (*hoofdspil van een molen*); **–beek,** v. –beken (*stroomend watertje, dat het molenrad in beweging brengt*); **–dwang,** m. (*verplichting, om het koren op een bepaalde molen te laten malen*); zie Dwangmolen; **–kap,** v. –kappen (*kap v. e.* [*wind*]*molen*); **–kar,** v. –karren (nl. *tot vervoer van 't meel*); **–ligger,** m. –s (*onderste molensteen*); **–meester,** m. –s (Z.-N. *eigenaar v. e. molen*); **–paard,** o. –en (*paard, dat in de* [*ros*]*molen loopt, sterk dier*; fig. *groot en zwaar vrouwspersoon*); **–rad,** o. –raden, –raderen (*rad tot het molenwerk behoorende,* inz. *bij een door water bewogen molen: houten of ijzeren scheprad, dat door 't stroomend water in beweging wordt gebracht*); **–roede,** v. –n (*een der vier lange balken met latwerk, waarop de zeilen bevestigd zijn*); **–steen***, m. –en (*ronde, uitgebikte steen hetzij v. e. hand-, wind-, watermolen*): met toespeling op de zwaarte: *met een – om de hals in 't diepste der zee geworpen*; **–tje,** o. –s; z. Molen; **–trechter,** m. –s (*bakvormige koker, waardoor het koren tusschen de maalsteenen gevoerd wordt*); **–tremel,** m. –s; z. Tremel; **–vang,** v. –en (*klem, om de molen stil te zetten*); **–wiek,** v. –en (*–vleugel: roede met de zeilen*); **–zeil,** o. –en (*zeil aan een molenwiek*).
Molest', o. (It. molesto [Lat. molestia]: *overlast; beschadiging*); z. Oorlogs–.
Molesta'tie, v. –s (*hinder, overlast, molest* [*door handtastelijkheden*]).
Molesteeren* (Fr. *plagen, niet met rust laten; overlast of hinder aandoen* [*door handtastelijkheden*]): *iemand –.*
Mol'ferd, m. molferds (*onbeschoft mensch; iem., die een groote mond opzet*); gew.
Molière're, Jean Baptiste (eig. Poquelin), beroemde Fransche blijspeldichter, 1622–1673, schrijver o. a. v. L'Avare; naar hem:
Molière'res, v. mv. (*een soort v. lage schoenen*).
Mo'lik, m. –en (*vogelschrik*); z. Moloch.
Mol'la(h), m. mollah's (Arab. manula: *Turksche overheidspersoon, titel van Mohammedaansche geleerden, priesters, rechters in Turkije, Marokko en Perzië*).
I. Mol'len, molde, h. gemold (Barg. mol = dood: *van kant maken*): *iem. –.*
II. Mol'len, molde, h. gemold (Z.-N. *een akker walsen*).
Mol'lengat, o. –gaten (*pijpgat van mollen*).
Mol'lenkruid, o. (*kruisboom, wonderboom, Christuspalm*; Lat. ricinus): men dacht, dat deze plant de mollen verdreef.
Mol'lepoot*, m. –pooten; **–vel,** o. –vellen.
Mol'letje, o. –s (*kleine mol; dik kindje enz.*).
Mol'lig, bn. en bw.; –er, –st (*zacht, week op het gevoel; niet scherp en hoekig van omtrek en lijnen, poezelig*): *een – kindje; –e wangen; – schilderen*; **–heid,** v.
Mollusk', m. –en (Fr. mollusque [v. Lat. mollis = week]: *weekdier*): *de oester is een –.*
Molm, m. en o. (1 *stof van aarde, hout en andere stoffen, die vergaan zijn*; 2 *naam v. een bederf in hout*; 3 inz. *vezels en stof van turf*): 1 *zijn stoel viel aan –*; 2 *geen spoor van – in het eikenhout*; 3 *turf–.*
Mol'men, molmde, i. gemolmd (*tot molm, tot stof vergaan*): *dood hout gaat –; herstelt het –d colise'um tot een worstelperk.*
Mo'loch*, m. (Phoenicisch eig. *heer, koning; afgod der Phoeniciërs, aan wien menschen, inz. kinderen, werden geofferd*): fig. *de – der 19e eeuw,* de mode; *aan den – offeren,* aan een afgod des tijds.
Mo'los, m. –sen (*een zware doghond*; *een soort van jachthond,* oorspr. uit het land der Molos'si in Epirus).
Mol'salade, v.; zie Molsla.
Mols'gat, o. –gaten (*mollengat*); **–hoop***, m. –hoopen (*aardhoopje, door een mol opgeworpen*).
Mol'sla, v. (*bladen van de paardenbloem*; ook: *de naam van de plant*): *de gele bladeren der – worden als salade gegeten.*
Mol'teeken*, o. –teekens (muz.); zie **Mol I.**
Mol'to, bw. (It. [Lat. multus]: muz. *veel, zeer*); – **alle'gro,** zeer vroolijk.
Mol'ton, o. (Fr. molleton van mollet = nogal zacht: *zachte, dikke, wollen stof*); **–nen,** bn. (*van molton*): *een – deken*; z. Alpaca.
Moluk'ken, o. mv. (letterl. Specerij-eilanden: *onze Groote-Oost, in de Indische archipel*), ook: Moluksche-eilanden; de – leveren kruidnagels en muskaatnoten.
Mom, v. soms o., mommen (*masker* in zegsw.): *onder de – van vriendschap,* schijn.
Mom'aangezicht, o. –en (*masker*).
Mom'bakkes, o. –bakkesen (*momaangezicht, masker, meestal iets gedrochtelijks, caricaturachtigs voorstellend*); zie Bakkes.
Mom'boor, –ber, m. –bo'ren, –bers (*voogd*); **–schap,** o. (*voogdijschap*); Z.-N.; vero.

Moment', o. –en (Fr. [Lat. momentum]: 1 *oogenblik*; 2 *belangrijke gebeurtenis*): 1 *de ketel kon ieder – springen*; *de man is bij –en zijn geheugen kwijt*; 2 *dat examen was een – in zijn eenzaam leven*; nat. z. Statisch–.

Momentaan', **momentaneel'***, **momenteel'***, bn. en bw. (*voor of op het oogenblik*; *oogenblikkelijk*; *kortstondig*): *in –tane geldverlegenheid zijn*; *–taneel geen uitweg zien*; *– niet in staat te helpen*. (en = en).

Moment'opname, v. –n (*instantané*); germ.

Mo'misch, bn. (*spottend*); zie Momus.

Mom'melen, **mum'melen**, –de, h. gemommeld (*binnensmonds spreken*, *mompelen*; v. insecten: *gonzen*; *eten met gesloten lippen* inz. v. oude menschen en kinderen).

Mommerij', v. –en (*vermomming*; *maskerade*; *verkleeding*; fig. *veinzerij*).

Mom'pelen, mompelde, h. gemompeld (*binnensmonds, dof of onverstaanbaar spreken*; *tersluiks tegen of over iem. of iets spreken*): *men mompelt van bedrog*, fluistert.

Mo'mus, m., myth. god van spot en hekeling, die goden noch menschen ontzag.

Mona'co, o. (*vorstendom aan de golf van Genua dicht bij de It. grens*): de hoofdstad Mon'te-Carlo is een badplaats met speelbank: de bewoners van Monaco = *Monagasten* of *Monakeezen* (c = k).

Mon(o) . . ., v. Gr. mo'nos = alleen, één.

Mona'de, v. monaden (*eenheid, ondeelbaar bestanddeel der stof*; *infusiediertje*).

Monarch', m. –en (Gr.-Lat. monarcha: *alleenheerscher* inz. *keizer, koning*). (ch = ch).

Monarchaal', bn. en bw. (1 *een monarch aan het hoofd hebbende*; *als in een monarchie*; *tot een monarchie behoorend*; 2 *een monarchie toegedaan*): 1 *e. –chale staatsvorm*; *– regeeren*; 2 *de ambtenaren bleven –*. (ch = ch).

Monarchie', v. –ën (Fr. [Gr.-Lat. monarchia]: *alleenheerschappij*; *regeeringsvorm met als opperste machthebber een erfelijk vorst*; *staat, met een monarch aan het hoofd*): *absolute –*, waarin de vorst onbeperkt heerscht; *constitutioneele –*, monarchie met een grondwet; **–chist'**, m. –en (*voorstander of aanhanger van de monarchie*); **–chis'tisch**, bn., bw. (*van, betreffende, in verband staande met de monarchisten*; *de monarchie toegedaan*): *de –e partij*. (ch = ch).

Monaste'rium, o. –s; zie Munster.

Mond, m. –en (1 *de holte van de mond, wier buitenrand gevormd wordt door de lippen* inz. van menschen; 2 v. e. rivier, baai: *het inkomen daarvan*; 3 *opening van iets*, in verschillende opvattingen): 1 *een scheeve –*; *pijn in de – hebben*; zegsw. *de* (of: *zijn*) *– houden* of *geen – open doen*, zwijgen; *maar houd je – hoor!* maar zwijgen! *ieder heeft er de – vol van*, spreekt er voortdurend over; *zijn – voorbij praten*, te veel zeggen; *met open – staan kijken*, verbaasd; *met twee –en spreken*, dubbelhartig zijn; *10 –en moeten openhouden*, aan 10 (kinderen) de kost moeten geven; *de mond snoeren* (of: *stoppen*), het zwijgen opleggen; *zijn – staat nooit stil*; *zijn –je* (of: *de*) *– roeren*, druk praten; *naar de* (of: *zijn*) *– praten*, spreken, zooals iemand het graag hoort, vleien; *geen blad voor de – nemen*, precies zeggen zooals men het meent; *zij is niet op haar –je gevallen*, [a]) zij kan goed haar woord doen, [b]) kan goed van zich afbijten; *in de – loopen*, bij geluk iets krijgen; *een groote – hebben, opzetten tegen*, brutaal zijn; *iem. iets in de – geven*, [a]) iem. iets zoo te verstaan geven, dat hij gemakkelijk kan raden, wat men bedoelt, [b]) een vraag zóó inkleeden, dat het antwoord er reeds in opgesloten ligt; z. Pap; *bij –e van*, gezegd of voorgelezen door; zie ook Brood, Tand 1; 2 *de – v. e. rivier*, opening, uitloop; 3 *de – v. e. kanon, e. oven*.

Mondain', bn.; –er, –st (Fr. *wereldsch*; *van* [of: *als van*] *de uitgaande groote wereld*): *een – vrouwtje*, wereldschgezind; *een –e badplaats*, b.v. Scheveningen.

Monda(i)niteit', v. (Fr. mondanité: *wereldschgezindheid*).

Mond'behoeften, v. mv. (*levensmiddelen*).

Mon'deling 1 bw. (*met de mond*): *zich – goed uitdrukken*; Z.-N. *– stemmen*; **2** bn. (*in gesproken woorden uitgedrukt*; *niet schriftelijk*): *een –e boodschap*; *het – examen*; *– bericht*; **3** zn. o.: *zijn – was goed*, nl. – examen.

Mon'den, mondde, h. gemond (*wèl smaken*; fig. *behagen, bevallen*): *die kost, die lectuur zal u wel –*, smaken, bevallen.

Mond'- en klauw'zeer, o. (*besmettelijke ziekte aan bek en pooten onder het rundvee*); Z.-N. Muil- en Pootzeer, Muilblaar.

Mond'gesprek, o. –ken (*mondeling onderhoud*), vero.; **–harmonica**, v. –'s (*bekend blaasinstrumentje*).

Mon'dig, bn. (*meerderjarig*).

Mond'jesmaat 1 v. (*schraal afgemeten, nauwelijks voldoende hoeveelheid*): *het is –*; **2** bw.: fig. *inlichtingen – geven*, sober.

Mond'jevol, o. (*hapje, beetje*): *een – rook*; *een – Engelsch kennen*.

Mond'klem, v. (*krampachtige samenklemming der kaken*; inz. bij paarden: *stijfheid der [kauw]spieren, waardoor het openen en sluiten van de mond verhinderd wordt*); **–kost**, m. (*levensmiddelen*); **–spoeling**, v. –en (*het spoelen van de mond*; ook: *het vocht, dat men daartoe gebruikt*); **–stopper**, m. –s (*mondprop*; fig. *middel, b.v. geld, om iem. te doen zwijgen*); **–stuk**, o. –stukken (1 *het bit in de mond v. e. paard*; 2 *deel v. e. pijp, dat men tusschen de lippen houdt*; 3 bij een blaasinstrument: *het gedeelte, waaraan men de lippen zet*): 1 *een ijzeren –*; 2 *een pijp met barnsteenen –*; 3 *een fluit met zilveren –*; **–vol**, m. (*hetgeen in een mond kan*); **–voorraad**, m. (*proviand*).

Monetair', bn. en bw. (Fr. *de munt, het muntstelsel betreffende*).

Money, v. (Eng. *geld: munt, bank- of muntpapier*): *–maker*, die geld weet te verdienen.

Mongo'len of Gelen, mv.: menschenras met scheefstaande oogen en platte neuzen; in Europa zijn Finnen, Lappen, Hongaren en Turken –; zie Menschenras.

Mongoolsch'*, bn.: *het –e ras*, gele.

Monier'-systeem', o., ook: *–bouw*, *–stelsel*; naam voor cementbouw (zie Beton), met gevlochten ijzerwerk, genoemd naar den Franschman Monier (ier = iee').

Monis'me, o. (Gr. monos = één: eig. *één-leer*; *wijsgeerig stelsel*): *het – neemt in tegenstelling met het dualisme slechts één beginsel aan ter verklaring der verschijnselen, één soort van zijn*; **monist'**, m. –en (*aanhanger van het monisme*).

Moniteur', m. –s (Fr. *staatscourant in België en vroeger in Frankrijk*); etym. =

Mo'nitor, v. –s (Lat. *waarschuwer*: *gepantserd oorlogsschip* inz. *voor kustverdediging*).
Monkey-brand, Eng.; zie Brand **I.**
Mo'njet, m. –s (O.-I. *aap*; ook scheldwoord).
Mon'kelen, monkelde, h. gemonkeld (inz. Z.-N. *glimlachen*; ook: *mompelen*).
Mon'ken, monkte, h. gemonkt (Z.-N. *pruilen*).
Mon'nik, m. monniken (Gr. monachos: eig. *die alleen* [*buiten de wereld*] *leeft, eenzame*; oorspr. *kluizenaar*; later: *kloosterling*): spreekw. *de kap maakt den – niet* of *'t zijn niet allen –en, die zwarte kappen dragen*, iem. is niet altijd datgene, waarvoor hij zich uitgeeft (verg. Kok); vero. Munnik.
Mon'nikenklooster, o. –s; **–latijn,** o. ([*klooster*]*latijn der middeleeuwen*); **–orde,** v. –orden; **–werk,** o. (*arbeid van moeitevol geduld*, b.v. *het afschrijven van boeken*, soms met de bijbet.: *ten slotte niets opleverend*).
Mon'nikskap, v. –pen (*kap v. e. monnikspij*; *beweegbare kap op een schoorsteen, gek*; plantk. *giftplant*, zie Akoniet).
Mon'nikspij, v. –pijen (*–kleed*); zie Pij.
Mono . . ., v. Gr. mo'nos = alleen, één.
Monochord', o. –en (Gr. chorde = snaar: *één-snarig instrument met verplaatsbare kam, om de verhoudingen van toon en snaar te bepalen*); verg. Klankmeter.
Monochromasie', v. (Gr. chroma = kleur: *volstrekte kleurenblindheid*).
Mono'cle, v. –s (Fr. [Lat. oculum = oog]: *oogglas*: *kijkglas voor één oog*).
Monodie', v. (Fr. [Gr. ode = zang]: muz. *eenheidszang, d. i. zang zonder zelfstandige instrumentale begeleiding*; later: *de sedert 1600 opgekomen solozang m. instrumentale begeleiding*).
Monogamie', v. (*het huwelijk van één man met één vrouw*): *het Christendom erkent slechts –*; **Monogamist',** m. –en (*voorstander der monogamie*). (g = g).
Monogram', o. –men (*door elkaar heengevlochten beginletters van een naam*).
Monographie', v. –graphieën (*verhandeling over één onderwerp*); b.v. Leven van de Ruyter, door G. Brandt (1626–'85).
Monoliet', m. –lieten (Gr. lithos = steen: *kolom uit één stuk steen*; *rotszuil*); z. Obelisk.
Monoloog', m. –logen (*alleenspraak*, in een tooneelstuk; ook: *kort stuk, bestemd om door één persoon te worden voorgedragen*).
Monomaan', m. –manen (*lijder aan monomanie*); **–manie',** v. –ën (*een soort v. waanzin, waarbij één waandenkbeeld overheerscht*): *de – bepaalt zich tot één punt* (*idée-fixe*).
Monometallis'me, o. (*stelsel van de enkele gouden of zilveren muntstandaard*).
Monopha'gen, m. en v. mv. (*dieren, organismen, die slechts één soort van voedsel gebruiken*, b.v. *de grasetenden*).
Monoplaan', v. monoplanen (*ééndekker*).
Monopo'lie, o. –lies, –liën (Gr.-Lat. monopolium = alleenhandel: *het recht, dat men, met uitsluiting van anderen, heeft om iets te verkoopen*; bij uitbr. *uitsluitende bevoegdheid tot iets*): *het –stelsel der O.-I. Compagnie* (1602–1799), de bevolking mocht alleen handel drijven met de Compagnie; *het tabaks– in Frankrijk*; zegsw. *het – van iets hebben*, [a]) de alleenverkoop hebben, [b]) een bepaalde eigenschap alleen bezitten.
Monosylla'be, v. –n (*éénlettergrepig woord*).
Monotheïs'me, o. (Gr. theos = god: *'t geloof aan één eenig God*): *het – der Christenen, Joden, Mohammedanen*; verg. Poly–.
Monotonie', v. (*eentonigheid*).
Monotoon', bn. en bw. (*eentonig*; fig. *vervelend*): *de –tone klank van een gong*.
Mon'roe-leer, v. (*leer* [*1823*] *v. d. president James Monroe 1758–1831*): Amerika aan de Amerikanen: geen vreemde inz. geen Europeesche inmenging in de binnenlandsche zaken der Vereenigde Staten.
Monseigneur', m. –s (Fr. *eeretitel v. e. prins, bisschop of kanunnik*); zie Bijlage **III.**
Monsieur', m. messieurs (Fr. *mijnheer*). (ns = ss). Fr. uitspraak.
I. Mon'ster, o. –s (*staaltje, proefje van een koopwaar om te oordeelen over kwaliteit, gewicht, kleur enz.*): *een – klaverzaad*.
II. Mon'ster, o. –s (1 *gedrocht, gedrochtelijk of ijselijk wezen*; 2 *mensch met een gedrochtelijk voorkomen of gedrochtelijke eigenschappen*): 1 *de dappere ridder, die –s versloeg*; *het bruine –*, de voetbal; 2 *het is een –*, buitengewoon leelijk; *een – van wreedheid*; **–achtig,** bn. en bw. (*gedrochtelijk*).
Mon'steren, monsterde, h. gemonsterd (1 v. soldaten of scheepsvolk: *inspecteeren*; *nagaan of alle manschappen in behoorlijke orde aanwezig zijn*; *revue houden*; 2 *vergelijkend nagaan, beschouwen*): 1 *het leger, de troepen –*; 2 *hij monsterde ons beiden*.
Mon'sterkanon, o. –kanonnen (*kanon van zeldzaam groote afmeting*).
Mon'sterrol, v. –rollen (*naamlijst van de bemanning van een schip*).
Monstrans', m. –en (Lat. monstrantia van monstrare = toonen: *gouden of zilveren vaatwerk met topkruisje ter uitstelling van het H.-Sacrament in de R.-K. Kerk of om het rond te dragen in processies*).
Monstrueus', bn. en bw.; **–euzer,** –t (Fr. [Lat. monstruosus]: *monsterachtig*).
Mons'trum, o. (Ned.) –s; (Lat.) –stra (Lat. *monster*; *misgeboorte*).
Monstruositeit', v. –en (Fr. monstruosité: *monsterachtigheid*; *gedrocht, monster*; nat. hist. *afwijking van het normale*).
Montagnard', m. –s (Fr. *bergbewoner*; gesch. *lid der Bergpartij*; z. ald.).
Monta'gne, v. (Fr. *berg*): *– russe*, een soort glijbaan, rutschbaan.
Montant', o. (Fr. *bedrag, beloop*).
Mont-Blanc', m. (Fr. *de hoogste top der Alpen, 4810 m*).
Mont'ferland, o. (*heuvelgroep i. h. O. v. Gelderland, met de Hettenheuvel*).
Mon'te-Car'lo, o.; zie Monaco.
Monteeren* (Fr. *stijgen*; *opwekken*; *optuigen*; *uitrusten*; *ineenzetten van een machine*; *zetten, vatten van edelgesteenten enz., in goud enz.*; *'t aankleeden van een tooneelstuk*; met betrekking tot iems. gemoedstoestand: *opwinden*; zie Gemonteerd).
Montee'ring*, v. –en (*het monteeren*; inz. *militaire uitrusting, uniform*; *het in-elkaarzetten of ineenvoegen van deelen eener machine*; *het vatten van edelgesteenten enz.*; *'t in-scène-zetten van een tooneelstuk*).
Mon'ter, bn. en bw. (*vroolijk, opgewekt*).
Montesso'ri, Marie, geb. 1870, ontwerpster van het **–systeem,** o. (*methode van onderwijs, die zich baseert op „in vrijheid, door arbeid zich zelf ontwikkelen"*).
Monteur', m. –s (Fr. *iem., die monteert* inz. *die de deelen eener machine ineenzet*).

Montgolfiè're, v. –s (*eerste luchtballon,* naar de uitvinders, gebr. Montgolfier, die 5 Juni 1782 te Annonay een ballon lieten opstijgen door middel v. verwarmde lucht).
Montuur', v. monturen (Fr. monture: *rijdier, -paard, ezel; omlijsting van een bril, invatting van edelsteenen enz.; de ingevatte edelsteenen zelf*).
Monument', o. –en (Fr. [Lat. monumentum]: *iets, dat opzettelijk bestemd is geworden om de herinnering aan een persoon of aan een gebeurtenis te doen bewaren;* ook: *iets, dat blijft of is blijven voortbestaan en waardoor men zich iets, dat geweest is, kan voorstellen; gedenkteeken, gedenkzuil*): Z.-N. *Koninklijke Commissie voor –en en landschappen,* gebouwen; (ent = ent); **–mentaal',** bn., bw. (**Fr.** monumental: *als een monument; grootsch van afmetingen*): *een – gebouw: monumentale kunst,* bouw-, beeldhouw- en schilderkunst, voor zoover zij op monumenten betrekking hebben. (en = en).
Mooi 1 bn.; **–er,** –st (1 *keurig in zijn voorkomen; met veel zorg gekleed;* 2 *van nature welgemaakt, bevallig;* 3 *behaaglijk, sierlijk;* 4 van hetgeen een indruk van schoonheid geeft: *schoon;* 5 **v.** het weer: *gunstig;* 6 *voordeelig; dienstig; zooals men noodig heeft;* 7 *flink;* 8 iron. *heel leelijk*): 1 *zich – maken;* zegsw. *met iets – zijn,* fig. met iets bluffen, er zich op laten voorstaan; iron. *hij heeft zijn been gebroken, daar is hij 6 weken – mee;* 2 *–e meisjes; –e handen;* 3 *–e boeken;* 4 *een –e schilderij;* 5 *het is – weer;* zegsw. *– weer spelen,* [a]) pleizier maken, op groote voet leven, [b]) vriendelijk, onderdanig wezen; 6 *hier is het –! je hebt altijd –e praatjes;* 7 *een –e som verdienen;* 8 *dat is een –e manier zoo te verdwijnen; wel nu nog mooier!* nog: *Jo, geef het –e handje,* rechter; **2** bw. (1 *op een aardige, voordeelige, gunstige, gemakkelijke wijze;* 2 bijw. v. graad): 1 *hij is – gepromoveerd;* 2 *het is – laat geworden;* als bw. ook *mooitjes: ik heb u – beetgehad;* **3 –e,** o.: *het mooie van de zaak is,* het grappige; ook iron.; **–heid,** v. (*fraaiheid, schoonheid*): *de – van een tapijt.*
Mooi'igheid, v. –heden (*mooiheid*; ook: *een mooi iets, een voorwerp, woorden*).
Mooi'praten (*een te mooie voorstelling van iets geven; vleien*): **–prater,** m. –praters (*vleier, pluimstrijker*); **–zitten** (v. e. hond: *op de achterpooten zitten in smeekende houding*).
Moois, o. (*mooie dingen*): *wat al –!* ir. zegsw. *dat is ook wat –!* onaangenaams.
Mookerhei', **–hei'de,** v. (*de heide bij het dorp Mook*): *loop naar de –!*
I. Moor*, m. Mooren (uit het Lat. Maurus: *zwarte bewoner van Mauretanië: Muzelman uit N.-Afrika en Spanje; zwart paard*).
II. Moor, v. (Z.-N. *modder*).
III. Moor*, m. –en (Z.-N. *waterketel*).
IV. Moor, o. (Z.-N. *moiré*).
Moord, m. moorden (*doodslag met voorbedachten rade*); zegsw. *– en brand schreeuwen,* zeer luid, erg te keer gaan; zegsw. *hij weet van de –,* de zaak of het geheim is hem bekend; zie Zelfmoord.
Moordda'dig, –er, –st **1** bn. (*veel menschenlevens kostend, bloeddorstig, bloedig, verderf aanbrengend*): *een – mensch; iem. – om het leven brengen;* fig. *een –e hand, –e plannen;* **2** bw. (*geweldig, erg*): *– schreeuwen,* ontzettend; **–da'digheid,** v. (*moorddadige handeling, bloeddorst*).
Moor'den, moordde, h. gemoord (*om het leven brengen*); inz.: *het–dstaal,* moorddadig; **–denaar,** m. –naars, –naren (*iem., die een moord pleegt, h. gepleegd*); **–denares',** v. –sen; **–derij',** v. –en (*bloedbad*).
Moord'kuil, m. –en (eig. *kuil, hol van dieven en moordenaars*; ook: *volksnaam v. d. wonderkuil,* omdat het nest er mee uitgemoord wordt): zegsw. *van zijn hart geen – maken,* zeggen, wat men denkt.
Moord'lust, m. (*bloeddorst*); **–tooneel*,** o. –en (*plaats, waar gemoord wordt en wat men er ziet gebeuren*); **–tuig,** o. –en (*middel, om te moorden* b.v. *een dolk*).
Moo'renland*, o. (*Mauretanië*; inz. *Ethiopië ten Z. van Egypte*); zie Moor.
Moorin'*, v. Moorinnen (*Moorsche vrouw*).
Moor'kop, m. –koppen (*paard met zwart grondhaar, vermengd met witte haren, waarbij hoofd, beenen, manen en staart zwart zijn*): *Ivo liet zijn – zaâlen.*
Moor'pad, v. –den (eig. *pad, die in de modder leeft*; fig. *kind, dat in de modder wroet*).
Moorsch*, bn. (*van, eigen aan, als van, als bij de Mooren in N.-Afrika en Spanje*): *de witte villa's in –e stijl in Algiers.*
I. Moos, o. (Z.-N. *modder*); **–gat,** o. –gaten (*poelgat*); **kar,** v. –ren (*vuilniskar*).
II. Moos, o. (Hebr. *geld*): *heb je wel –?*
Moo'schen*, mooschte, h. gemooscht (Z.-N. *knoeien;* Z.-N. *peuteren*): *met zijn geld –,* verkwisten; *aan iets zitten –.*
Moot*, v. –en (*schijf visch*): *een – kabeljauw.*
I. Mop, m. moppen; in bet. 2, 3, 5 v. (1 *brok, stuk;* 2 *een gebakken metselsteen;* 3 *hard, langwerpig-rond koekje;* in het oosten van ons land: *niet harde koekjes;* 4 in het mv. *geld;* 5 *kwinkslag, grap of geestigheid, grappige anecdote;* 6 verkl.: *deuntje, wijsje, liedje*): 1 *een – klei;* 2 *zware moppen voor wegbestrating;* 3 *Dalfser moppen;* 4 *die man heeft moppen;* 5 *een aardige –; moppen tappen,* ten beste geven; *voor de –,* scherts; *het is geen –; dat is juist de –;* 6 *hij speelt altijd mopjes.*
II. Mop, mops, m. –pen, mopsen (*doghondje* [*kamer- of schoothondje*] *m. stompe snuit*).
Mop'muts, v. –en (*nachtmuts*; ook: *daagsche, door de weeksche muts,* in tegenstelling met de Zondagsche kap).
Mop'neus* 1 m. –neuzen (*stompe neus*); **2** m. en v. –neuzen (*iem. met stompe neus*).
Mop'pentapper, m. –tappers (*iem., die gaarne moppen ten beste geeft*).
Mop'pentrommel, v. –s (*trommel uit de bakkerswinkel voor moppen; geldkistje; grappenrubriek in tijdschriften enz.*).
Mop'peren, mopperde, h. gemopperd (*brommend zijn ontevredenheid luchten, pruttelen; mopperend iets zeggen*): *hij moppert weer!* **–aar,** m. –s (*iem., die staag moppert*).
Mop'pig, bn., bw. (*grappig, uiig, vermakelijk*): *onze –e voorzitter; iets – zeggen.*
I. Mops, m. –en; ook: **–hond;** z. Mop **II.**
II. Mops; zie Vloermops.
Mops'je, o. –s, –skes (*liederboekje*); vero.
Moquant', bn. en bw. (Fr. *spottend, gekscherend,* ook: *hoonend*); lees *mokant'.*
Moquet'te, v. (Fr. *fluweelachtig trijp*); z. Alpaca, opm.
Mo'ra, v. (Lat. *verzuim, vertraging*): *in – zijn,* in gebreke zijn; *in – stellen,* iem.

gerechtelijk aanzeggen, dat hij dit of dat binnen een bepaalde tijd moet doen of afdoen; *peri'culum in* –, z. Periculum.

Moraal', v. (Fr. morale: *zedenleer, de leer der plichten en deugden; zedenles, zedenkundige redeneering; strekking*); **–philosophie,** v. (*wetenschappelijke zedenleer*).

Morai'ne, v. –s of –n (*gletscherwaldam, uit puin, steenen enz. aan de rand of aan het einde der gletschers*): *zij–n, middel–n, eind–n.*

Moralisa'tie, v. –s (Fr. *zedenkundige beschouwing*).

Moraliseeren* (Fr. *levensplichten voordragen en inprenten; zedenkundige beschouwingen houden; zedenpreeken*). (s = z).

Moralist', m. –en (Fr. moraliste: *zedenmeester; schrijver over moraal; boetprediker*).

Moraliteit', v., bet. 2 –en (Fr. 1 *zedelijkheid, zedelijk gedrag*; 2 *tooneelspel der late middeleeuwen, waarin gepersonifieerde deugden, eigenschappen enz. optreden*): 1 *de publieke* –; *de – van het leger*; 2 zie Zinnespel.

Mora'liter, bw. (Lat. *zedelijkerwijze*): *dat is – zeker,* ik mag het gerust als zeker beschouwen; *dat is – onmogelijk.*

Morato'rium, o. morato'ria (Lat. *maatregel, door de regeering van een land genomen, waarbij* [*b.v. gedurende e. oorlog in de handel*] *uitstel van betaling verleend wordt; uitstel van schulden door een rechter verleend aan iem., die buiten zijn schuld aan zijn geldelijke verplichtingen niet onmiddellijk kan voldoen*).

Mora'vische broe'ders, m. mv. (*Hernhutters*): de – – of *Hernhutters* naar *Hernhut* (Hut des Herrn = hoede des Heeren) in Opper-Lausitz, waar graaf von Zinzendorf op zijn goederen de eerste gemeente stichtte (1722); in 1746 te Zeist.

Morbi'de, bn. (Fr. *ziekelijk*): – *schoonheid.*

Moreel'* 1 bn. en bw. (*betrekking hebbende op, gegrond op het innerlijk gevoel van zedelijkheid, deugd of waarde; zedelijk*): *dat is mijn –e overtuiging; een – mensch,* zedelijk; *hij is – bedorven, dat is – onmogelijk*; Z.-N. *de –e boekhouding* (*van een gevangene*), de aanteekeningen over zijn gedrag; **2** o. (*iems. zedelijke krachten als een geheel beschouwd*): *het – der troepen,* gevoel van innerlijke waarde of kracht.

Moreen', o. (Eng. *weefsel v. kamgaren*).

Moree'ne*, v. –n; zie Moraine.

Morel', morellen (It. amarella: *noordkers*; Lat. prunus cerasus austera): *de – is zuurachtig, donkerrood*; **1** v. (de vrucht); **2** m. (boom); **–leboom*,** m. –en.

Mo'ren, moorde, h. gemoord (Z.-N. *door de modder loopen; er in wroeten*).

Mo'res, v. mv. (mv. van Lat. mos: *zeden, manieren*): *iem. – leeren,* hem terechtzetten (op een harde manier).

Morga'na, v.; zie Fata Morgana.

Morgana'ticum, o. –tica (Lat. afgeleid van Germ. morgen: *morgengave,* z. ald.; *uitzet in geld bij een morganatisch huwelijk*).

Morgana'tisch hu'welijk, o. –e huwelijken (*huwelijk met de linkerhand*): *een – – wordt gesloten door een vorst of prins met een dame van mindere rang, waarbij de vrouw en de kinderen niet deelen in al de rechten van de stand van den man en vader.*

Mor'gen* 1 m. –s (*ochtendstond; het begin van de dag loopende tot de middag*): *het is, het wordt –, de – breekt aan; des morgens; een zomersche –; iemand goede – wenschen*; fig. *de – des levens,* eerste levenstijdperk; verg. Morgenrood; **2** bw. (1 *op de dag, volgende op heden*; 2 in het alg. *in de* [*naaste*] *toekomst*): 1 *ik kom –; vandaag of –,* op de een of andere dag; 2 *de ministers van – of overmorgen; – over een week; – brengen!* dat kun je begrijpen! **3** m. en o. (eig. *wat in een – geploegd kan worden*; verg. Dagmat, -wand; *oude vlaktemaat*): *een Rijnlandsche – is* 0.8516 *ha; de Geldersche – is* 0.318 *ha; een Pruisische – is* 0.2535 *ha enz.*; **–avond,** bw.; **–beurt,** v. –en (*preekbeurt*); **–blad,** o. –bladen (*deel van een dagblad, dat in de morgen uitkomt*); **–dienst,** m. (*vroegpreek*).

Mor'gendrank, m. –en (*lichte wijn, die vóór den eten gebruikt wordt,* in vroeger dagen in de morgenuren); **–editie,** v. –s (*morgenblad*); **–gave,** v. –gaven (eig. *geschenk van den man aan de vrouw op de morgen na de eerste huwelijksnacht; huwelijksgift, bruidsschat*); zie Morganaticum; **–gebed,** o. –gebeden (*gebed in de ochtend*); **–japon,** v. –nen (*négligé*; ook als kleedingstuk van mannen: [*kamer*]*japon*); **–kerk,** v. (*ochtenddienst*); **–krieken,** o. (*het aanbreken van de dageraad*).

Mor'genland, o. (lit. t. *het Oosten*).

Mor'genlandsch*, bn.: *–e bouwpracht.*

Mor'genlicht, o. (*dageraad*): *het – breekt door,* de dag breekt aan; **–nevel,** m. –s; **–noen,** m. (Z.-N. *morgenmiddag*); **–post,** v. (*post, die 's morgens aankomt of vertrekt*); **–praatje,** o. –s; z. Morgenspraak; **–rood,** o. (*de roode kleur des hemels bij de opkomst der zon*; fig. *hoopvol verschijnsel*): *het – der vrijheid*; **–schemering,** v. –en (*zwak zonnelicht vóór zonsopgang; dageraad*); **–spraak,** v. (vero. *vergadering v. e. gilde; ochtendpraatje; oppervlakkig gesprek, praatje*): fig. *hij maakt weinig – of morgenpraatjes,* complimenten; *ik ging zonder veel – het tuinhuis binnen*; vero.; **–ster,** v. –ren (1 *dagster,* nl. *Venus, opgaande vóór de zon*; 2 fig. *schitterende figuur in een nieuw tijdvak van geschiedenis of kunst*; 3 *ijzeren knots, waarvan de kop met ijzeren punten was bezet*): 1 *de – komt al op*; 2 *gij waart een –, Napoleon*; 3 verg. Goedendag; **–stond,** m. –en (*de tijd van de vroege morgen; morgenuur*; Z.-N. *ontbijt*): spreekw. *De – heeft goud in de mond,* vroeg opstaan is profijtelijk; **–uur,** o. –uren (*–tijd, uur in de morgen*); **–wandeling,** v. –en; **–wijn,** m. –en ([*min of meer zoete*] *wijn als morgendrank*); **–zitting,** v. –en (*vergadering 's morgens*).

Mor'gue, v. (Fr. *gebouwtje, waarin onbekende lijken, drenkelingen, enkele dagen ter herkenning worden neergelegd, lijkenhuisje*).

Moriaan', m. Morianen (o.-Fr. morien: *Moor, neger*): zegsw. *het is den – gewasschen* (of: *geschuurd*), alle moeite is vergeefsch.

Moril'le, v. morilles (Fr. [Lat. morchella] *eetbare paddenstoel*; Lat. morchella esculenta): *vleesch met –s*; lees *moriel'je.*

Morion', o.; zie Bergkristal.

Morisk', m. –en (*tot het Christendom bekeerde Moor in Spanje*): *in 1570 werden vele –en uit Spanje gebannen*; (Sp.) Moris'co.

Moritu'ri te salu'tant (Lat. *die gaan sterven, groeten u*); zie Ave Caesar.

Mor'mel, o. mormels (*mormeldier, marmot*; *leelijk schepsel, leelijke hond*): *wat een –!*

Mor'meldier, o. –dieren (*marmot*).
Mormoon'*, m. en v. Mormonen (*Heilige der Laatste Dagen, lid van een Christelijke sekte in N.-Amerika*, gesticht door Joe of Jozef Smith in 1827 en geheeten naar hun profeet Mormon, die 4 eeuwen na Chr. zou geleefd hebben): *de polygamie bij de Mormonen.*
Moro'se, bn. (Fr. [Lat. morosus]: *somber, droefgeestig, gemelijk, knorrig*).
Mor'pheus, myth. god v. de slaap, l. *Mor'fuis*; *in de armen van – liggen*, slapen.
Morphi'ne, v. (grondwoord Morpheus: *uit opium bereid, bedwelmend middel*); **–-inspuiting,** v. –en; **–phinist',** m. –en (*iem., die [uit genotzucht] misbruik maakt, verslaafd is aan morphine*); **–nis'te,** v. –n.
Morph(o) . . ., v. Gr. mor'phe = vorm.
Morphologie', v. (*vormleer, gedaanteleer*): *de – der planten*; **–lo'gisch,** bn., bw.: *de –e geschiedenis van een land.*
Mor'relen, morrelde, h. gemorreld (*wroeten, peuteren*; ook wel: *iets in 't donker, op de tast doen*): *aan een deurslot –.*
Mor'ren, morde, h. gemord (*knorrig mompelen, ontevreden pruttelen, brommen; zich gemelijk beklagen over iets, daarin niet stil kunnen berusten*): *over iets –.*
I. Mors, v. –en (*vuile vrouw*); w. i. g.
II. Mors, v. (Lat. *dood*): *er is geen accurater beurtman dan kapitein –*, de dood.
Mors'dood*, bn. (*volkomen of ineens dood*): *hij viel –; ik schoot hem –.*
Mor'sebel, v. –bellen (bel = vod, lap: *vuile vrouw, meisje*): *Aagt –.*
Mor'sen, morste, h. gemorst (1 *vuil wezen; met vuiligheid knoeien*; 2 *door achteloosheid laten vallen, druppels* bv.): 1 *de kinderen – met water; kind, je morst op het tafelkleed*; fig. *je morst met je geld*, verknoeit het; 2 *bij het overschenken van de wijn morste hij erg; asch op zijn jas –.*
Mor'se-sleutel, m. –sleutels (*seingever bij de telegraaf*, geheeten naar Morse, Amerik. verbeteraar van de telegraaf 1832).
Mor'sig, bn. en bw.; –er, –st (*vuil, smerig, onzindelijk*): *–e straten; – werken*; **–heid,** v.
Mors'jurk, v. –jurken (*overjurk voor meisjes om het vuilmaken der kleeren te voorkomen*); **–mouw,** v. –mouwen (*overmouw bij 't poetsen*): bij uitbr. *de witte –en van de verkeersagenten, reikend van de pols tot de schouder*; **–pot*,** m. en v. –potten (*iem., die morsig is, die morst*, inz. *kind*).
Mortaliteit', v. (Fr. [Lat. mortalitas]: *sterfelijkheid, sterfte; sterftecijfer*).
I. Mor'tel, v. (*metselspecie, bestaande uit een mengsel van gebluschte kalk met water en met zand of tras, bindmiddel*): *kalk–, tras–.*
II. Mor'tel (*gruis, klein stukje van iets* inz. in zegsw.): *te – slaan*, verbrijzelen, vergruizen; misschien van een ww. *mortelen*; cf. *te pletter slaan, te grabbel gooien*; **–bak,** m. –bakken (*metselkalkbak; bak, waarin de metselaar de te verwerken mortel op het werk brengt*); **–en,** mortelde, h. gemorteld (*tot gruis maken, vergruizelen*); **–molen,** m. –s ([*hand*]*molen voor het maken van mortel*).
Mortier', m. mortieren (Fr. [Lat. mortarium]: *vijzel*; mil. *een korte vuurmond; krombaan-geschut; bomketel*); **–tje,** o. –s.
Mortifiant', bn. (Fr. *vernederend, krenkend*).
Mortifica'tie, v. –s (Fr. [Lat. mortificatio]: *dooding, versterving; krenking; boetedoening; kastijding*; ook: *het te-niet-doen bv. van een recht*).
Mortificeeren* (Fr. mortifier, Lat. mortificare = eig. dooden: *kastijden, tuchtigen; krenken*; ook: *te niet doen, delgen*).
Mor'zel, m. –en, –s (*brok, stuk*, in zegsw.): *iets te* (of: *tot*) *– slaan*, tot gruis maken, verbrijzelen; *aan – of mortel vallen*; **–en,** morzelde, h. gemorzeld; z. Vermorzelen.
Mos, o. (soorten) –sen (*sporeplant*; Lat. bryophyta): *er zijn blad- en levermossen*; **–'achtig,** bn. (*als mos*): *een – plantje*; **–sig,** bn. (*bemost*): *–e stammen, een –e eik.*
Mosasau'rus, m. –saurussen, –sauriërs (Lat. z. saurus: *voorwereldlijke Maas-hagedis van 12 m*, aldus genoemd, omdat in 1780 voor 't eerst zijn overblijfselen in het tufkrijt v. d. St.-Pietersberg [Maas] zijn gevonden: later ook in N.-Am. opgedolven).
Mosch*, v. mosschen; zie Musch.
Mosco'visch, bn.; zie Moskovisch.
Mos'groen, bn. (*moskleurig*): *–e wol.*
Moskee', v. –ën (Fr. mosquée [oorspr. Arab. letterl. plaats waar men zich neerwerpt]: *Mohammedaansch bedehuis*).
Mosko'vië, o. (*het vorstendom Moskou*; bij uitbr. *Rusland*); **–viet',** **–vie'ter,** m. –vieten, –vieters (*bewoner van de stad of het gewest Moskou; Rus*).
Mosko'visch, bn.: *een –visch gebak.*
Mos'lem, –lim, m. –s, ook: Mos'lemin (Arab. letterl. *die zich onderwerpt; belijder van de Islam*).
Moslemie'tisch, bn., bw. (*van de Moslemin, hun leer betreffende*).
Mos'roos, v. –rozen (*lichtroode roos met mosachtig behaarde takjes*).
Mos'sel, v. –s of –en (dierk. in het mv. *tweeschalige weekdieren*; Z.-N. *oorveeg, klap, mokkel*; Z.-N. *lammeling*): *de eetbare* – (Lat. mytilis edulus) *wordt gekweekt*, zie ook Visch; **–bank,** v. –en (*plaats, waar mosselen worden geraapt*); **–kraam,** v. –kramen (*kraampje, waar men mossels verkoopt*); **–man* 1** m. –mannen (*venter van mossels*); **2** v. –mannen (*vaartuig, om mossels te visschen, te vervoeren*); **–vrouw,** v. –en, z. –wijf; **–wagen,** m. –s (*mosselkraampje op wielen*); **–wijf,** o. –wijven (*ventster van mossels*); **–zaad,** o. (*eieren v. mosselen, jonge mossels, op de mosselbanken geplant*).
Most, m. (*ongegist druivensap*).
Mos'taard, meestal **Mos'terd,** m. (o.-Fr. mostarde: *kruiderij van gemalen mosterdzaad en azijnwater*; *de plant*, Lat. brassica nigra): *ham zonder –*; zegsw. *– na de maaltijd*, te laat; *dure –*, veel kostend; z. Abraham.
Mos'terdlepeltje, o. –s (*klein lepeltje in de mosterdpot*); **–molen,** m. –s (*molentje om mosterdzaad te malen*); **–olie,** v. (*olie uit mosterdzaad*); **–pleister,** v. –s (*trekpleister van mosterdpap, een blaartrekkend middel uit mosterdzaad*); **–pot,** m. –potten (*vaatje voor tafelmosterd*; ook: *timmermansgereedschap om lang hout enz. te verplaatsen*); **–saus,** v. ([*boter*]*saus met mosterd er in*); **–zaad,** o. –zaden (*zaad van de mosterdplant*; verkl.: *een enkele zaadkorrel*; Bijbel: *zinnebeeld van iets, dat groot wordt, maar een zeer klein begin heeft*).
I. Mot, v. motten (dierk. in het mv. *vlindersoort, waarvan de larven een kokertje maken van de stoffen, welke zij aldus ver-*

nietigen; Lat. tineïdae): *de koren–, pels–, kleeren–*; *in dit laken is de* –; zegsw. *de – in de maag hebben*, erge honger; *jenever, dat houdt de – uit de maag enz.*, volkstaal.

II. Mot, v. (*fijne regen, stofregen*, alleen nog in *motregen*); – **II** = – **III.**

III. Mot, o. (*turfmolm*; ook: *schaafsel, afval, spaanders van hout*): *het weghalen van de houtkrullen en het* –.

IV. Mot, v.: *iets in de – hebben*, in de gaten hebben; zie Motje.

V. Mot, v. (Barg. *ruzie*): – *hebben met iem.*, twist; Z.-N. *–ten krijgen*, klappen; waarschijnlijk = Mot **I.**

Motet', o. –ten (Fr.-It. motetto [eig. kerkgezang met een Bijbelwoord, mot, tot grondslag]: muz. *kort, meerstemmig kerkelijk zangstuk*): *een 8-stemmig* –; zie Motto.

Mo'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. motio]: *korte verklaring van een vergadering of een deel er van, bij wijze van voorstel voorgelegd en in stemming gebracht*; ook: *voorstel*): *een – van orde, van wantrouwen*; *een – indienen, een – aannemen.* (t = ts).

Motief', o. –tieven (Fr. motif: 1 *beweegreden, drijfveer*; 2 *grond, waarop men iets verdedigt*; 3 *onderwerp door een kunstenaar uitgewerkt, grondgedachte*; muz. *kleinste gedeelte van een muzikale zin*): 1 *een – tot waakneming*; 2 *het – van het voorstel was . . .*; 3 *dichterlijke motieven.*

Motiveeren* (Fr. *met redenen omkleeden, gronden aanvoeren*): *zijn stem* –, de gronden opgeven, waarom men vóór of tegen stemt.

Mot'je, o.: zegsw. *iem. in 't – hebben*, zijn geheime bedoeling snappen; zie Mot **IV.**

Mo'tor, m. (Lat.) –to'res; (Ned.) mo'tors of moto'ren (Lat. beweger: *beweegkracht uitoefenend toestel; door gas, benzine of electriciteit drijfkracht voortbrengende machine*): *een gas–*; *de – afzetten*; **moto'risch,** bn.: *het – vermogen*, beweging-gevend.

Mo'torboot*, v. –en (*boot, door een motor gedreven*); **Mo'tor- en rij'wielwet,** v. (*wet van 1905 tot regeling van het verkeer met motorrijtuigen en rijwielen*); **–fiets,** v. –en (*rijwiel. gedreven door e. motor*); **–jacht.** o. –en.

Motoriseeren*: *door* – (of: *motoriseering*) *aan de eisch van snelheid voldoen*, met motorwagens het verkeer, het vervoer doen plaatshebben.

Mo'torren, motorde, h., i. gemotord (*met een motor[rijwiel] rijden*).

Mo'torrijder, m. –s, **Motorist',** m. –en (*iem., die een motorrijwiel berijdt*): *–s of –en van de verkeerspolitie.*

Mo'torrijtuig, o. –en (*auto, rijtuig, door een motor voortbewogen*); **–rijwiel,** o. –rijwielen (*motorfiets*); **–wagen,** m. –s (*wagen*, inz. *vrachtwagen, door een motor gedreven*).

Mot'regen, m. –s (*mistregen, stofregen*); **–regenen,** –regende, h. gemotregend, d. i. er is motregen gevallen (*stofregenen*).

I. Mots, m. motsen (*hond of paard met gekorte ooren en gekorte staart*): *een bruine* –.

II. Mot's(e), v. –n (*wijde [schippers]overbroek*; ook: *een soort van kiel*).

Mot'sen, motste, h. gemotst (*knotten* inz. *een dier verminken door een stuk van zijn oor of staart af te snijden*).

Mot'te, v. –n (*zeug*); ook Mot; gew.

Mot'ten, motte, h. gemot (*motregenen*).

I. Mot'tig, bn.; **–er, –st** (*door de mot beschadigd*; fig. *pokdalig*): fig. *–e Willem.*

II. Mot'tig, bn. (1 *onhelder en vochtig*; 2 Z.-N. *vuil*): 1 *'t is – weer*; 2 *–e tang*, vuil wijf; **–aard,** m. –s (Z.-N. *vuilik, viezerik*).

Mot'to, o. motto's (It. [Lat. muttum = murmelen]: *uitdrukking, vers, spreuk enz., die in het kort de geest, de bedoeling van iets aanduidt, als opschrift eener verhandeling enz.*, wel vertaald met *kernspreuk*).

Mo'tu pro'prio, o. (Lat. *uit eigen beweging*; *e. met deze woorden beginnende encycliek*).

Mouchard', m. –s (Fr. *politie-spion*).

Mou'che, v. –s (Fr. eig. vlieg: *moesje*; ook: *haarbosje aan de onderlip*).

Mount-Everest, m. Eng., (Z.-Himalaja) de hoogste berg der aarde, 8840 m.

Mousqueton', m. –s; zie Musketonhaak. (ou = oe).

Mousseeren* (Fr. mousser: *schuimen. opbruisen*, b.v. *v. champagne*): *–de wijn.* (ou = oe).

Mousseli'ne, v. en o. (Fr. *fijn neteldoek*; *los geweven stof oorspr. van katoen, later ook van zijde of wol* naar de stad Moessol [= vereenigingspunt] aan d. Tigris); **Mousseli'nen,** bn. (*van mousseline*): *een – japon.*

Mousta'che, v. –s (Fr. *knevel, snor*).

Mout, o. (*kunstmatig ontkiemde en weer gedroogde gerst*, ook v. andere granen).

Mout'eest, m. –en (*droogoven voor mout*).

Mou'ten, moutte, h. gemout (*mout maken*).

I. Mou'ter, m. –s (*werkman, die mout*; ook: *iem., die zijn beroep maakt van het mouten*).

II. Mou'ter, bn. (Z.-N. *overrijp*; fig. *bedorven, rot*): *die peer is* –; **–en,** –de, is gemouterd (Z.-N. *rijp worden*).

Mouterij', v. –en (*de handeling, het bedrijf van het mouten; de werkplaats*); **–kuip,** v. –kuipen (*waarin men de gerst laat kiemen*).

Mout'wijn, m. (*distillaat, 50% alcohol, uit mout*).

Mouvement', o. –en (Fr. *beweging, verandering*; *gangwerk in een uurwerk*).

Mouw, v. mouwen (*armbekleedsel als deel v. e. kleedingstuk*): zegsw. *iemand iets op de – spelden*, hem iets wijs maken; *het* (of: *ze*) *achter de – hebben*, (inz. Z.-N. en dan: *in*) niet oprecht zijn, schijnheilig; *iets uit de – schudden*, d. i. zonder eenige inspanning, vlug en onvoorbereid bewijzen van kennis of geestigheid geven; *de handen uit de –en steken*, flink aan 't werk gaan, aanpakken; *ik weet er geen – aan te passen*, het niet in orde te krijgen; z. Aap 2; Z.-N. *de – vegen*, vleien.

Mouw'streep, v. –strepen (*militair onderscheidingsteeken* inz. *streep op elk der mouwen van korporaals en sergeants*; *chevron*); **–vest,** o. –en (*vest met mouwen*).

Mouw'veger, m. –s (Z.-N. *vleier*).

Moveeren* (Lat. movere: *bewegen, in beweging zetten*; fig. *ter sprake brengen*).

Mozaïek', o. (Fr. mosaïque [Lat. musaicum v. Gr. museion = kunstzinnig, van Muze, z. ald.]: *inleg-tegelwerk*; *veelkleurige stukjes steen, hout, glas enz.* inz. *marmer, steen, kunstig tot figuren vereenigd, als vloerwerk*; fig. *bonte mengeling*): *een –vloer*; soorten –en: *de –en in de paleizen van Italië*; fig. *het – van staatjes in Duitschland*; **–tegel,** m. –s (nl. *voor mozaïekvloeren*); **–versiering,** v. –en (*siersel van mozaïek*): *de –en aan de wanden van oostersche tempels*; **–vloer,** m. –en (*vloer van inlegwerk of mozaïek*); **–werk,** o. (*inlegwerk*).

Moza'ïsch, bn. (*tot de leer van Mozes behoorend*): *de –e wet; de –e eeredienst,* Joodsche.
Mo'zes, leider en wetgever van het volk Gods, profeet, ± 1300 v. C.; zegsw. *een kalf –,* een goedaardig mensch; *– en de profeten,* geld, nl. al, wat noodig is; – (of: *Moos,* Joodsch-Duitsch uit Hebr. letterl. steentje, kleine munt) *hebben,* geld; gmz.
Mozet'ta, v. –'s (It. v. mozzo = verkort: *bisschopsmanteltje; schoudermanteltje van de domheeren*); ook, Mozet'.
Mud, v. en o. mudden (*inhoudsmaat voor droge waren, 1 hl;* [*houten*] *vat van een mud inhoud*); ook, Mud'de, v. –n.
Muds'zak, m. –ken (*zak van 1 hl inhoud*).
Mud'vol, bn. (*stampvol*): *het was er –.*
Muez'zin, m. –s; (u = oe); z. Moëdd'zin.
Muf, bn., bw.; muffer, mufst (*vunzig, minder aangenaam riekend door vocht enz., onfrisch*); **–'heid,** v. (*het muf-zijn*).
Muf'feldier, o. –en (Fr. mouflon: *wild steenschaap,* o. a. *in Sardinië*; Lat. ovis musimom): *van het – stamt het tamme schaap af.*
Muf'fen, het mufte, h. gemuft (*muf rieken*).
Muf'fig, bn. en bw.; –er, –st (*muf, duf, onfrisch*): *het vee in –e stallen; – rieken.*
Muf'ti, moef'ti, m. –'s (Arab. *opperpriester en tevens opperrechter*). (u = oe).
Mug, v. muggen (*tweevleugelig insect*): *duizend soorten v. –gen;* zegsw. *van een – een olifant maken,* schromelijk overdrijven; *de – uitzijgen* [onjuist: *uitzuigen*] *en de kameel doorzwelgen;* z. Muggenziften.
Mug'gebeet, m. –beten (*pik, steek eener mug; de daardoor veroorzaakte zwelling*).
Mug'gendoek, o. –doeken (*gaas voor open vensters, om de muggen te weren*); **–gegons,** o.; **–gordijn,** o. en v. –en; zie Klamboe; **–ziften,** –ziftte, h. gemuggenzift (*haarklooven, vitten, vitterig zijn op het kleine* [*en daarbij in staat groote bezwaren te veronachtzamen*]); **–zifter,** m. –s (*iem., die de mug uitzijgt en de kemel doorzwelgt,* Matth. 23 : 24; *kleingeestige vitter*); **–zifterij',** v. –en.
Mug'gesteek, m. –steken (*beet v. e. mug*).
Mui'den, Mui'de, v. (gew. voor *mond*); verg. IJselmuiden, IJmuiden.
Mui'derkring, m. (letterk. *letterkundigen, dichters, zangeressen, musici, die op het slot van Muiden, bij den dichter Hooft,* 1581–1647, *dikwijls samenkwamen*: Huygens, Vondel, Maria Tesselscha, Van Baerle, Vossius, Francisca Duarte, zangeres, de gebr. Sweelinck, organisten enz.); verg. Dordtsche dichtkring; ook –kring'.
Muik, v. –en (Z.-N. *bewaarplaats voor fruit; het fruit zelf*; fig. *spaarpot, spaargeld*); **–en,** muikte, h. gemuikt (*fruit bewaren; geld besparen*; fig. *achterhoudend zijn*).
I. Muil, m. –en (*muilezel of muildier*; ook: *bastaarddier tusschen zalm en forel*).
II. Muil, m. –en (*bek van een groot dier*; Z.-N. gmz. *gezicht*; Z.-N. *vrijpostig mensch*): Z.-N. *–en trekken,* leelijke gezichten.
III. Muil, v. –en (Fr. mule: *pantoffel zonder rand om de achterhiel*); **–tje,** o. –s: zegsw. *op zijn –s gaan,* op zijn gemak leven.
Muil'band, m. –banden (*min of meer samengestelde* [*leeren*] *band om de bek van een dier om het bijten te beletten* inz. *van een hond*); **–banden,** –bandde, h. gemuilband (*een muilband aandoen*): Bijbel: *den dorschenden os zult gij niet –,* Deut. 25 : 4, den arbeider mag men niet zijn loon onthouden; zegsw. *iem. –,* fig. de mond snoeren.
Muil'blaar, v. (Z.-N. *mondzeer*); zie Mond- en Klauwzeer.
Muil'dier, o. –en (*muil, waarvan de moeder een merrie is*); **–dierdrijver,** m. –s (*drijver van muilen*); **–ezel,** m. –s (*muil, waarvan de moeder een ezelin is*).
Muil'korf, m. –korven (*toestel, leeren of ijzeren korf, om de bek van een hond, om hem het bijten te beletten*): *voorzien v. e. –*; **–paard,** o. –en (*muildier*); w. i. g.; **–plaag,** v. Z.-N.; z. Muilblaar.
Muil'peer, v. –peren (*oorvijg*): *een – geven.*
Muis, v. muizen (1 dierk. *knaagdier* inz. *de huismuis,* z. ald., *met zwartachtig-grijze vacht*; 2 *dik, vleezig gedeelte van het lichaam* inz. *het onderste, vleezige gedeelte van de duim*; 3 *soort vroege, langwerpige aardappelen* inz. in het mv.): 1 *er zijn huis-, veld-, springmuizen*; zegsw. *zoo stil als een –,* doodstil; *dat –je zal een staart(je) hebben,* de zaak zal wel gevolgen hebben, er is een oorzaak met een reeks gevolgen; z. Man; 2 *hij sneed zich diep in de – van zijn rechterhand*; *een –je rookvleesch*; 3 *roode muizen of muisjes.*
Muis'jes, o. mv. (verkort uit *muizenkeuteltjes; anijskorrels, waaromheen suiker is gebakken*): *op – trakteeren*; *roode en witte –*; zie Jongens- en Meisjesmuisjes.
Muis'kat, v. –katten (*kat, die goed muizen vangt*); **–kleur,** v. (*donkergrijze kleur*); **–kleurig,** bn.: *– fluweel*; **–hond,** m. –en (Z.-N. *wezel*); **–stil,** bn. (*doodstil*).
Muit, v. –en (*vogelkooi*); vero., gew., Z.-N.
Mui'teling, m. en v. –en (*iem., die muit: opstandeling, oproermaker*); v. ook **–e:** *sterf –!*
Mui'ten, muitte, h. gemuit (*oproerig worden, oproer maken*): *aan 't – slaan,* oproerig worden inz. van soldaten en scheepsvolk; **–er,** m. –s (*iem., die muit*); **–erij',** v. –en: *de –en der Sp. soldaten.*
Muit'ziek, bn.; –er, –st (*gaarne muitende, geneigd tot muiten*): *–e huurlingen.*
Muit'zucht, v. (*geneigdheid tot muiten*).
Mui'zen, de kat muisde, h. gemuisd (*op de muizenjacht zijn, muizen vangen; smakelijk peuzelen van iets lekkers*): zegsw. *het muist al, wat van katten komt,* het kind heeft de aard der ouders, ieder volgt zijn ingeschapen aard; *zit ge daar te –?* eten; *de katjes die –, mauwen niet,* als de kinderen eten, babbelen ze niet; Z.-N. *er uit* (of: *er van onder*) –, ongemerkt weggaan.
Mui'zendrek, m. (*–keuteltjes*); **–gat,** o. –gaten (*gat, door muizen gemaakt*); **–gerst,** v. (*een soort v. wilde gerst*; Lat. hordeum murinum); **–gif(t),** o. (*middel, om muizen te dooden*).
Mui'zenis, v. muizenissen (*gepeins, getob, over allerlei kleinigheden*): *haal je geen –sen in 't hoofd.*
Mui'zenkeutel, v. –s (*uitwerpsel van muizen; muisjes*); **–maal,** o. –malen (*maal of spijs zonder drinken*); **–nest,** o. –nesten (*muizenis*); **–tarwe,** v. (*vergiftigde tarwe, om muizen te dooden*; ook: *muizengerst,* z. ald.); **–toren,** m. (Duitsch : *Mäuseturm,* volksetymologie voor Mautturm = *tolltoren*): een ronde toren in de Rijn bij Bingerbrück, waar volgens de legende, na de volksetymologie ontstaan, de muizen bisschop Hatton van Mainz (± 970) ver-

slonden. Hatton had hongerende armen in een schuur doen verbranden en hun gekerm bij 't piepen van muizen vergeleken; **-val,** v. -vallen (*val om muizen te vangen*); **-valk,** m. -valken (*torenvalk*, z. ald.).

Mui'zer, m. -s (Z.-N. *stiekemerd*).

Mui'zerd, m. -s (*muizenvalk*).

Mui'zestaart 1 m. -en: eig. *zoo kaal a's een* -; **2** v. (*ranonkelachtige plant*; Lat. myosotis minimus); ook: *Muizenstaart*; **-tand,** m. -en (*tand v. e. muis*; bij kant, breiwerk: *een zekere soort van rand met kleine, spitse uitsteekseltjes*; Z.-N. *een eerste tand*): ook: Muizentand; **-vel,** o. -vellen.

Mul 1 v. (*stof, fijn poeder, droge aarde, fijn zand*); **2** bn.; -ler, -st (*los, onsamenhangend, zandachtig*; *pulverig, niet vast, niet in kluiten*): *het -le zand.*

Mulat', m. mulatten (Sp. letterl. *jonge muilezel*; *kind van een Amerikaansche negerin en een blanke* of omgekeerd).

Mulattin', v. -nen (*vrouwelijke mulat*).

Mul'ciber, m. myth. bijnaam van Vulcanus als bedwinger van het vuur.

Mul'der*, m. -s (*molenaar*; *meikever*); gew.

Mul'lah; zie Mollah.

Mul'lig, bn.; -er, -st (*los, uit mul bestaande, licht in mul uiteenvallende*): *het gebak is* -, d. i. niet hard maar bros.

Mu'loschool, v. -scholen; zie **M.U.L.O.,** verg. **U.L.O.;** een - geeft behalve de gewone vakken ook beginselen van vreemde talen, van wis- en natuurkunde, verder handteekenen en handwerken.

Multangulair', bn. (Fr. [Lat. multangularis van angulus = hoek]: *veelhoekig*).

Mul'ta, non mul'tum (Lat. *velerlei, niet veel*).

Multatu'li, Lat. *ik heb veel geleden*, pseudoniem van Douwes Dekker.

Mul'ti-millionnair, m. -s (*iemand, die veel keeren millionnair is*).

Mul'tiplex, bn. (Lat. *veelvoudig*).

Multiplica'tie, v. -s, -tiën (Fr. [Lat. multiplicatio]: *vermenigvuldiging*). (tie = sie).

Multiplica'tor, m. (Lat.) -to'res; (Ned.) -to'ren, -s (Lat. *vermenigvuldiger*).

Multipli(c)eeren* (Fr. multiplier, Lat. multiplicare: *vermenigvuldigen*).

Mul'tiplum, o. (Lat. *veelvoud van een getal*).

Mul'tum, non mul'ta (Lat. *veel, niet velerlei*).

Mum'melen, mummelde, h. gemummeld (*mommelen*): *het -d oudje.*

Mum'mie, v. mummiën, mummies (Lat. mumia, oorspr. Perzisch-Arab. eig. was, hars: *gebalsemd lijk der oude Egyptenaren*): fig. *als een* -, geelachtig dor of droog-mager.

Mundomoto'rium, (Ned.) o. -riums, -riën; (Lat.) -ria (Lat. *toestel, om de beweging v. aarde en sterren aanschouwelijk voor te stellen*).

Mun'dus, m. (Lat. *wereld*); zegsw. - *vult de'cipi* (*er'go decipia'tur*), de wereld wil bedrogen zijn (derhalve worde zij bedrogen).

Municipaliteit', v. -en (Fr. municipalité: *gemeentebestuur*; *gemeentelijk grondgebied, rechtsgebied*; ook: *raadhuis*).

Munici'pium, o. munici'pia (Lat. *stad, oudtijds in het bezit van het Rom. burgerrecht*).

Muni'tie, v. (Fr. [Lat. munitio]: mil. *krijgsvoorraad*, b.v. *kruit en lood, schietvoorraad*: *ammunitie*); **-depot,** o. -s; **-fabriek,** v. -en: *de - aan de Hembrug*; **-wagen,** m. -s (*wagen tot vervoer van munitie*).

Mun'ster, o. munsters (Lat. monasterium = klooster: later: *kloosterkerk of munsterkerk*): *het straatje naar de oude -kerk.*

I. Munt, v. -en (1 *geldstuk*; ook: *het metalen geld, dat ergens gangbaar is*; 2 *stempel of wapen op de achterkant van een muntstuk*; 3 *gebouw, waarin van regeeringswege munt geslagen wordt*; ook: *naam v. e. sociëteit te Amsterdam, naam v. straten*; *naam v. d. opera te Brussel*; 4 *muntslag*): 1 *gouden, zilveren, nikkelen en bronzen munten*; *het gehalte eener* -; zegsw. - *uit iets slaan,* [a]) geld weten te verdienen aan, [b]) practisch toepassen voor zeker doel, tot zijn voordeel weten te gebruiken; *iets voor goede - aannemen*, gelooven, wat iem. zegt; *iem. met gelijke - betalen*, iem. bejegenen, zooals hij ons deed; *klinkende* -, contant geld; 2 *kruis* [oorspr. een kruis, later een beeltenis op de voorkant] *of - opgooien*; 3 *de - te Utrecht*; 4 *schuldig aan valsche* -; rechtst. *valsche, vervalschte, geschonden* (= *gesnoeide*) -. Z.-N. *nagemaakte, geschonden* -; *het recht van de* -, om munt te slaan.

II. Munt, v. (*lipbloemige aromatische plant, afkomstig uit Z.-Europa*; Lat. mentha; Z.-N. ook: *likeur met essence van munt*); ze kwam in Palestina voor; z. Matth. 23 : 23.

Munt'college, o. (*commissie van toezicht op de Rijksmunt*); **-eenheid,** v. -eenheden (*grondslag van het muntstelsel in een land*): *bij ons is de gulden de -.*

Mun'tebol, v. -len (Z.-N. *suikerbol met muntsmaak*).

I. Mun'ten, muntte, h. gemunt (*geld slaan*): *guldens* -; **-er,** m. -s, zie ald.

II. Mun'ten, muntte, h. gemunt (*mikken, doelen, tot zijn doelpunt, mikpunt kiezen*, met *het* als bepaling inz. in de volt. tegenw. tijd; in het passief met een zn. als onderwerp, in beide gevallen inz. met de bijbet. *met kwade bedoelingen*): *hij heeft het op mij gemunt, op mijn leven gemunt*; *deze opmerking was op mij gemunt.*

Mun'tenkabinet, o. -ten (*munt- en penningverzameling*; *de bewaarkamer er van*).

Munt'- en Pen'ningkunde, v. (*wetenschap, welke een overzicht en beschrijving geeft van alle voormalige en huidige munten en penningen*; *numismatiek*).

Mun'ter, m. -s (*iem., die munten slaat*): *valsche-*, maker van valsche munten.

Munt'gas, o. (*gas van een muntgasmeter*); **-gasmeter,** m. -s (*automatische gasmeter*): de - laat na inwerping v. e. bepaald muntstuk een zekere hoeveelheid gas door.

Munt'loon*, o. -en (*vergoeding, die betaald wordt door al wie aan de Rijksmunt geldstukken laat slaan uit edel metaal*); **-materiaal,** o. -alen (*metaal, waaruit munt geslagen wordt*); **-meester,** m. -s (*hoofd en bestuurder van de Rijksmunt*); **-slag,** m. (1 *het slaan van munt*; 2 *uiterlijk v. e. geslagen munt, muntstempel*): 1 *eischen aan de - gesteld*; 2 *op de - gekeurd*; **-schouwburg,** zie Munt **I** 3; **-soort,** v. -en; **-specie,** v. -speciën, -s (*gemunt geld*, in tegenstelling tot *papieren geld*); **-stelsel,** o. -s (*het geheel van alle bepalingen, volgens welke de munten in een staat in omloop zijn*); **-stempel,** m. -s (*de meestal in reliëf op staal uitgesneden beeldenaar van een munt; de afdruk*); **-unie,**

v., z. Latijnsche Unie; **-vervalsching***, v. -en: op - stond vroeger de doodstraf; z. Valschemunter en Munt 4; **-voet,** m., z. Muntstelsel; **-wezen,** o. (*alles, wat betrekking heeft op, behoort tot de vervaardiging en het gebruik van munten*).

Mu'rik, v.; zie Muur **II.**

Mur'melen, murmelde, h. gemurmeld (1 *zacht iets zeggen, prevelen, mompelen, lispelen*; 2 *een zacht geluid geven, zacht ruischen*, b.v. *v. stroomend water*): 1 *zeker, murmelde zij*; 2 *het -d beekje.*

Murmureeren* (Fr. [Lat. murmurare]: *ontevreden mompelen; weerstrevend morren*): *- tegen zijn lot.*

Murw, bn.; -er, -st (*week, zacht, niet hard, niet vast*; Z.-N. ook van aardappelen: *gaar*): *een stokvisch - slaan*; fig. *iem. - slaan*, hem geducht afrossen.

Mu'sae, v. mv.; zie Muzen. (ae = ee).

Muscadijn', m. -s (Fr. muscadin: *fat*).

Musch*, v. musschen (*vinkachtige standvogel*): *de huis-*, Lat. passer d. domesticus; z. Rots-, Ring-; zegsw. *zich blij maken met een doode -*, met iets, dat niets beteekent; Z.-N. *zoo zot als een -*, uitgelaten.

Mus'cus, v. (Lat. [oorspr. Perzisch]: *reukwerk met scherpe, doordringende geur*); **-dier,** o. **-en,** beter **-hert,** o. -en (*kleinst herkauwend dier, centraal-Azië*; Lat. moschus moschiferus): *het mannetje van het - levert muskus*; **-geur,** m.; meestal: *Muskus* geschreven; **-kruid** (*plantje met groene bloempjes*; Lat. adoxa moschatellina).

Muse'um, o. (Lat.) muse'a; (Ned.) -s, muse'ën (Gr.-Lat. eig. *tempel der muzen*; vero. *kamer, gebouw, waarin de wetenschap wordt beoefend*; thans inz. *gebouw, waarin voorwerpen van kunst of wetenschap zijn tentoongesteld*; *naam v. e. tijdschrift*): *het rijks- te A'dam, het Romeinsch - te Trier.*

Musiceeren* (naar het model van Fr. ww. gevormd: *muziek maken*).

Music-hall, v. -s (Eng. *specialiteitentheater*).

Musicien'ne, v. -s (Fr. *vrouw of meisje, die of dat veel aanleg heeft voor muziek, muziek maakt; toonkunstenares*).

Musicoloog', m. -logen (*kenner van de geschiedenis der toonkunst*).

Mu'sicus, m. mu'sici (Lat. *man, die muziek maakt, toonkunstenaar*).

Musief'goud, o. (musief is hetzelfde woord als mozaïek: *verbinding van tin en zwavel, goudkleurige stof, gebruikt bij het vergulden of bronzen, jodengoud, schildersgoud*).

Musief'werk, o. -en (*inlegwerk, mozaïek*).

Muskaat', Fr. (vin of raisin) muscat, naar de muscusachtige geur, **1** v. -katen (*de pit uit de vrucht van de muskaatboom, muskaatnoot*); **2** m. (soorten) -katen (*fijne wijn*): *een flesch echte -*; ook -wijn, m. -en.

Muskaat'boom*, m. -boomen (*een soort van laurierboom, die de muskaat voortbrengt*; Lat. myristica fragans).

Muskaat'noot, v. -noten (*vrucht van de muskaatboom*); ook, Notemuskaat.

Muskadel', v. -len (Fr. muscadel: *geurige, vroegrijpe druif, muskadeldruif*; ook: *muskadelwijn*); **-(len)wijn,** m. -en.

Musket', o. -ten (Fr. mousquet [It. moschetto, letterl. muschje]: *ouderwetsch vuurroer met pan en lont*): *met -ten gewapend.*

Musketier', m. -s (Fr. mousquetaire: *soldaat met een musket*): *de kapitein der -s.*

Musketon'haak, m. -haken (*haakje met veer*): de - dient, om een ketting aan het horloge te bevestigen; Fr. Mousqueton.

Muskiet', m. -en (Sp.-Port. mosquito: *steekmug, vooral in tropische streken*).

Muskie'tennet, o. -netten (*net tot wering van muskieten*); verg. Klamboe.

Mus'kus, v.; zie Muscus.

Mus'pelheim, o., Germ. myth.: de wereld van het vuur en van het licht.

Mus'schenarend*, m. -en; zie Sperwer.

Mus'schenei*, o. -eren (*ei van een musch*).

Mus'schenhagel*, m. (*fijne hagel*).

Mus'schenkoppen*, m. mv. (vertaald uit het Fr.: Z.-N. *nootjeskolen*).

Mus'tang, m. -s (*verwilderde nakomeling van de door de Spanjaarden ingevoerde paarden in Amerika*).

Mut, v.: *het is zoo vol als -*, tjokvol.

Mutabiliteit', v. (Fr. [Lat. mutabilitas]: *veranderlijkheid*).

Muta'tie, v. -tiën, -s (Fr. [Lat. mutatio]: *verandering; overplaatsing; wisseling van personeel, leerlingen enz.*; muz. *overgang der stem bij intredende puberteit*; nat. hist. *sprongsgewijze verandering der soorten*).

Muta'tie-leer, --theorie, v. (*hypothese, volgens welke door plotselinge schoksgewijze veranderingen nieuwe constante soorten* [mutanten] *ontstaan*); z. Evolutieleer.

Muta'tis mutan'dis (Lat. *onder voorwaarde, dat de noodige veranderingen worden aangebracht*): *iets goedkeuren - -*; z. **m. m.**

Mutila'tie, v. -s, -tiën (*verminking*).

Mutileeren* (Fr. [Lat. mutilare]: *verminken*).

Mutineeren* (Fr. se mutiner: *oproerig worden*).

Mut'je, o.; zie Hutje.

Muts, v. -en (oorspr. Perzisch: *hoofddeksel van mannen en vrouwen*; dierk. *tweede maag der herkauwende dieren, netmaag*, z. ald.): zegsw. *de - staat hem verkeerd*, hij is uit zijn humeur; *hij heeft het niet in zijn - dit of dat te doen*, hij heeft er geen zin in; *hij is zoo gek niet, als de - hem wel staat*, als hij er wel uitziet; *zie eens, hoe mijn -je staat*, hoe ik geluimd ben; *met de - naar iets gooien*, ergens in 't wilde een slag naar slaan; *dat is* (of: *staat*, of: *zit*) *zoo vast als een - met zeven keelbanden*, zeer vast; *iets niet onder zijn - krijgen*, kunnen begrijpen; Z.-N. *de - op zij zetten*, goed gehumeurd zijn.

Mut'saard, mut'serd, m. -s (*takkenbos*; ook als verzamelnaam; inz. *hout, waarmee het vuur gestookt wordt om iem. levend te verbranden*): *een - binden*; *een partij - te koop*; zegsw. *het riekt naar de -*, d. i. naar de brandstapel, fig. aanleiding geven tot verdenking (van ketterij); zie Hetsel.

Mut'senband, o. (*band, waarmede een* [*vrouwen*]*muts wordt aangehaald om het hoofd*; *soort van band tot velerlei gebruik bij naaisters*); **-lint,** o., als voorwerpsn. -en; **-maakster,** v. -s: **-stijfster,** v. -s: **-strijkster,** v. -s; **-waschster*,** v. -s.

Mut'ten, m. -s (Z.-N. *kalf*; fig. *domme jongen*).

Mutualis'me, o. (Fr. [Lat. mutuus = wederkeerig]: eig. *wederkeerigheid*; inz. in Frankrijk: *het streven onder de arme bevolking om elkaars economische belangen te steunen, door onderlinge verzekering, hulp enz.*; plantk. *samenleving van tweeërlei planten of*

dieren tot wederzijdsch voordeel): korstmossen bestaan uit een wier en een zwam, die in – leven; zie Symbiose.

Mutualiteit', v. –en (Fr. *wederkeerigheid*; Z.-N. *maatschappij van onderlinge bijstand*).

Mutueel'*, bn. (Fr. mutuel: *wederzijdsch*).

I. Muur, m. muren (1 *steenen wand, rechtopstaand metselwerk van zekere hoogte, dikte en lengte, gewoonlijk dienende tot afsluiting*; 2 *binnenzijde van een kamermuur, wand*): 1 *een brand–, een gevel–, een stads–*; *een blinde –*, d. i. zonder ramen; *hij zit tusschen de vier muren*, in de gevangenis; zegsw. *de muren hebben hier ooren*, men wordt hier beluisterd; *met het hoofd tegen de – loopen*, wanhopig zijn, niet weten, wat aan te vangen; 2 *goedkoope gravures aan de muur*; zie Chineesche muur, Kastje.

II. Muur, v. (*murik*: naam van verschillende planten inz. *hoenderbeet, vogelmier*; Lat. stellaria).

Muur'anker, o. –s (*ijzeren anker, om balken in de muur te bevestigen*); zie Anker; **–bed,** o. –bedden: *een opklapbaar –*, dat nl. verticaal in de muur kan opgeklapt worden; **–bloem,** v. –en (*kruisbloemige plant*; Lat. cheiranthus cheiri; fig. *dame, die op een bal niet ten dans gevraagd wordt*); **–breker,** m. –s (gesch. *stormram*; ook: *zeker soort geschut*); **–peper,** v. (*scherp huislook*, gebruikt als blaartrekkend middel en in waschwater voor keukengereedschap; Lat. sedum acre); **–pijler,** m. –s (*halfpijler, pilaster*); **–plaat,** v. –platen (*plaat boven op een muur als dekking of sluiting, waarop de spanribben v. d. kap v. e. gebouw worden bevestigd*); **–schildering,** v. –en (*schildering m. lijmverf op een gekalkte muur*, inz. *in kerken*); z. Alfresco; **–vast,** bw. (*zeer vast en stevig*): *dat staat –*; fig. *dat zit – in mijn hoofd.*

Mu'ze, v. Muzen (Gr.-Lat. musa, Fr. muse: myth. *godin van kunst en wetenschap; zanggodin*; in het mv. *kunsten en wetenschappen*): de 9 Muzen, dochters van Zeus en zusters van Apollo, verblijven op de Zangberg, of *Helicon*; het zijn beschermsters van schoone kunsten en wetenschappen, bezielsters van kunstenaars, geleerden; ze heeten Cli'o, Euter'pe, Thali'a, Melpo'mene, Terpsi'chore, E'rato, Polyhym'nia (Polym'nia), Calli'ope, Ura'nia; zegsw. *aan de – offeren*, de kunst beoefenen.

Mu'zelman, m. –mannen (**Fr.**, oorspr. Perzisch-Turksch: *volgeling van Mohammed, belijder van de Islam*); zie Moslem.

Mu'zenalmanak, m. –ken (*jaarboekje, gewijd aan de fraaie letteren*, o. a. in ons land van 1819–1847); **–tempel,** m. –s (*gebouw, gewijd aan wetenschap of kunst*); **–zoon,** m. –zonen (*dichter*; ook: *student*).

Muziek', v. (Fr. musique, Lat. musica, eig. kunst der muzen: *toonkunst; voortbrengsel der muziek; personen, die muziek maken; geschreven muziek*; Z.-N. *muziekmaatschappij*): *instrumentale –*, *(on)gewijde –*; *– maken*; *met militaire –*; *met volle –*; *op de – van*; *op – zetten*; *de – lag op de piano*; Z.-N. *de – gaat uit.*

Muziek'avondje, o. –s (*partijtje, waarbij muziek gemaakt wordt*); **–boek,** o. –en (*boek met muziekstukken*); **–corps,** o. –corpsen, meer: –korps; **–dictaat,** o. –taten (*het op het gehoor neerschrijven van voorgespeelde of gezongen muziek*); **–doos*,** v. –doozen (*speeldoos*; Barg. *brandkast*); **–feest,** o. –en (*groote muziekuitvoering van belangrijke werken, gewoonlijk op verschillende dagen*); **–gezelschap,** o. –pen (*vereeniging tot beoefening der muziek*); **–instrument,** o. –en; **–korps,** o. –en (*vereeniging van muzikanten* inz. *die harmonie- of fanfaremuziek uitvoeren* [*zonder strijkinstrumenten*]; in het alg. *een korps muzikanten*); **–leeraar*,** m. –s (*leeraar in de muzikale kunst* inz. *die iem. een bepaald instrument leert bespelen*); **–les,** v. –lessen (*les in of over de muziek*); **–lessenaar,** m. –s (*standaardje, waaraan men zingt of speelt*); **–liefhebber,** m. –s; **–maatschappij,** v. –en (Z.-N. *fanfare, harmonie enz.*); **–meester,** m. –s (*onderwijzer in de muziek*; ook: *muziekleeraar*); **–noot,** v. –noten (*toonteeken*): in 1473 maakte men voor het eerst gebruik van gedrukte –noten; **–papier,** o. (*papier met gedrukte notenbalken*); **–school,** v. –scholen (*school, waar muziek onderwezen wordt*); **–sken,** o. –s (Z.-N. *mondharmonica*); **–sleutel,** m. –s (*toonsleutel*): de – is een teeken, dat de toonhoogte der noten op de notenbalk aanduidt: *de viool-* of *G-sleutel*, zie Solsleutel; *de bas of F-sleutel*, op de tweede lijn; *de alt- of C-sleutel*, zonder vaste plaats; **–stuk,** o. –stukken ([*niet groot*] *muzikaal werk*; *stuk, om op een piano of ander instrument te spelen*); **–tent,** v. –en; zie Kiosk; **–uitvoering,** v. –en (*het spelen van muziekstukken in 't openbaar*).

Muzikaal', –kaler, –st, Fr. musical, **1** bn. (1 *behoorende tot de muziek als kunst; noodig, bestemd, geschikt tot de uitoefening daarvan*; 2 *van nature gevoel hebbende voor de schoonheid van muziek; aanleg hebbende voor muziek*): 1 *– gehoor, – gevoel*; 2 *hij is zeer –*; nog: *– accent*, toonshoogte; **2** bw. (*op een wijze, die blijk geeft van gevoel voor muziek*): *een stuk – voordragen.*

Muzikant', m. –kanten (o.-Fr. musicant: *iem., die* [*als lid van een orkest*] *muziek maakt*; inz. in N.-N. in ongunstige opvatting: *speelman langs de straat, op de kermis*).

My . . ., van Gr. mys = spier.

Myalgie', v. (*spierpijn*). (g = g).

Myce . . ., v. Gr. my'kes = paddenstoel.

Myce'lium, o. (*paddenstoelplant, zwamvlok*).

Myce'ne, o., hoofdstad van Argos en residentie van Agamemnon.

Myce'tes, v. mv. (*paddenstoelen, zwammen*).

Myc(et)ologie', v. (*leer, kennis der mycetes*).

Mycolo'gisch, bn. en bw. (*wat in verband staat met de mycologie*): *de –e vereeniging*; *–e kennis*; *een – merkwaardig verschijnsel.*

Mycoloog', m. –logen (*beoefenaar, kenner der mycologie*).

Myeli'tis, v. (Gr. myelos = merg: *ontsteking van het ruggemerg*). (e = ee).

Myiologie', v. (Gr. myia = mug: *leer of kennis van muggen en vliegen*).

Myla'dy, v. (Eng. *titel van lords- en baronetsvrouwen*).

Mylord', m. –s (zie Lord; O.-I. *rijtuig*).

Myologie', v. (*leer, kennis v. d. spieren*).

Myoop', myo'pe, bn. (Gr. myoops eig. met gesloten oog: *bijziende*): *hij is –.*

Myopie', v. (*bijziendheid, kippigheid*).

Myo'sotis, v. –sen (*vergeet-mij-nietje*).

Myria'de, v. myriaden (Gr. myrias: *tienduizendtal*; fig. *menigte*): *–n sprinkhanen.*

Myriagram', o. –men (*10.000 wichtjes, 10*

Nederl. ponden, 10 kg); –**meter,** m. –s (*10.000 meter of 10 Nederl. mijlen*); beide benamingen in de practijk w. i. **g.**

My'ron, m., beroemd beeldhouwer in oud-Athene, tijdgenoot van Phidias.

Myr'rhe, Myr'te; zie Mirre, Mirt.

Mystè're, v. –s (*geheim[zinnigheid*]; *lang overgordijn*).

Myste'rie, o. –s, –riën (Gr.-Lat. mysterium: *voor'smenschenverstandonbegrijpbare,bovennatuurlijke waarheid als geloofsartikel; verborgenheid, onbegrijpelijk iets; naam van zekere eerediensten in de oudheid, waaraan men niet mocht deelnemen dan na voorafgaande wijding*; ook: *mysteriespel*).

Myste'riespel, o. –spelen (*tooneelstuk der Middeleeuwen, betrekking hebbende inz. op de geboorte en het lijden van Christus*).

Mysterieus', bn. en bw. (Fr. *geheimzinnig, raadselachtig*): *een –euze geschiedenis*; als zn. o.: *het mysterieuze.*

Mysticis'me, o. (*het geloof a. d. geheimzinnige gemeenschap tusschen God en de mensch; verborgenheidsleer; neiging tot het wondergeloof, het bovennatuurlijke*); **Mys'ticus,** m. –ci (Lat. *beoefenaar der mystiek*).

Mystiek', Fr. mystique, Gr.-Lat. mysticus, **1** bn., bw. (*geheimzinnig*; ook: *behoorende tot de mystiek*); bij uitbr. *de –en,* [a]) beoefenaren der mystiek, [b]) hun werken; **2** v. (*leer van het hoogere leven der ziel in God*; ook: *van het hoogere gebed, der meer innige vereeniging van de ziel met God [door contemplatie]*).

Mystifica'tie, v. –tiën, –s (Fr. *misleiding, foppery*).

Mys'tisch, bn. en bw. (Duitsch: *mystiek* **1**).

My'the, v. mythen (Fr. [Gr.-Lat. mythus = woord, vertelling]: *traditie uit de voorhistorische tijd, meestal een der goden betreffende of een gepersonifieerde natuurkracht*; ook: *verhaal, dat geen waarheid is en dat men voor waarheid uitgeeft*); lees *mie'te*; verg. Sage.

My'thisch, bn., bw. (*verdicht, fabelachtig*).

Mythologie', v. –logieën (*het geheel der mythen, in 't bijzonder der Grieksche en Romeinsche godenleer; fabelleer*); **–lo'gisch,** bn. (*de mythen of de godenleer betreffende*): *een – woordenboek*; **–loog',** m. –logen (*mythologie-kenner, navorscher van mythen*).

N.

N. – 1 *Noord*; 2 *neutrum*; 3 *nominatief.*

n. a. g. – *niet afzonderlijk genoemd.*

Nat. Mil. – *Nationale Militie.*

N.B. – *No'ta be'ne,* let wel.

N.B. of **N.Br.** – *Noorderbreedte.*

n. c. – It. *Nos'tro con'to,* op onze rekening.

n. Chr. – *na Christus' geboorte.*

Ned. – *Nederlandsch.*

Ned. Ct. – *Nederlandsch courant,* d. i. *in Nederlandsche munt.*

Ned. Herv. – *Nederlandsch-Hervormd.*

N. H. M. – *Nederlandsche Handelmaatschappij.*

n. l. – Lat. *Non li'quet*; zie ald.

nl. – *namelijk.*

I. n.m. – *namiddag*; **II. N.M.** – *nieuwe maan.*

n. m. m. – *naar mijn meening.*

N.M.B.S. – *Nationale Mij. der Belgische Spoorwegen.*

N.N. – Lat. *No'men nes'cio*; zie Nomen.

N.-N.-O. – *Noord-noord-oost.*

N.-N.-W. – *Noord-noord-west.*

No. of **Nr.** – *numero, nummer.*

N.-O. – *Noordoost.*

N.O.G. – *Ned. Onderwijzers-Genootschap.*

N.O.I.L. – *Ned. O.-I. leger.*

n. o. m. – *naar onze meening.*

N.S. – 1 (in geschriften) *Naschrift*; 2 (in de almanak) *Nieuwe stijl*; zie Stijl.

N.T. – *Nieuwe Testament.*

Nto. – It. *Netto*; zie aldaar.

Num. – Lat. *Nu'meri*; zie aldaar.

N.V. – *Naamlooze Vennootschap.*

N.-W. – *Noordwest.*

N.W.B. – *Nederlandsche Wielrijdersbond.*

N.W.S. – *Nederlandsche Werkelijke Schuld.*

N, v. –'s (1 als klank: *een medeklinker*; 2 als letterteeken: *de 14de letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek enz. al de woorden in alphabetische orde, die met een – beginnen*): 1 *de – is een dentale nasaal in: vinden, een palatale in: oranje*; 2 *de – van „den"*; 3 *de – is goed bewerkt.*

Na 1 bw. (*dichtbij*); nader, naast, zie ald.; *op een dubbeltje –; allen zijn er, op twee –; op een weinig –*; zegsw. *te – komen,* beleedigen, krenken b.v. *iems. eer, goede naam te – komen; bij lange – niet; voor en –,* telkens weer; *op de dames –, was ieder tevreden,* behalve; *op 2 m –,* zoo ver er nog van af; *op verre – niet; kom eens nader, hij is ons het naast*; – vormt tal van samengestelde w.w., die scheidbaar zijn met de klem op *na*: Na'äpen, –jagen, d. i. achterna; Na'blijven, –bloeien, d.i. later; *soep, kalfsoesters en flensjes –*; **2** vz. (*achter; in de tijd volgende op die, waarop een voorval enz. plaatshad*): *– tafel was hij zeer opgeruimd; – Paschen; – dit gezegd te hebben; hij kwam – mij; – dezen,* in de toekomst; *– u! – u heeft hij alles aan mij te danken.*

Naad, m. naden (verwant met *naaien*: *de met naald en draad bewerkte verbinding van twee stukken goed; voeg, waar twee stukken goed, hout, metaal aan elkaar gezet of gehecht zijn*): *een – lostornen, een rok zonder –; de naden breeuwen, harpuizen* (v. e. schip); *een gesoldeerde –*; ook: *een overhandsche, een platte, een ronde –,* wijze van samenvoeging bij het naaien; Z.-N. *uit de –,* als de naad los is geraakt; zegsw. *het naadje van de kous,* het fijne der zaak; *zich uit de – loopen,* zich overloopen; *zijn naad(je) naaien,* [a]) zijn slag slaan, [b]) zijn kans waarnemen.

Naaf, v. naven (*middenstuk v. e. wiel, waardoor de as gaat en waarin de spaken zitten*; lit. t. *aspunt*): *ijzeren naven*; **–'band,** m. –en (*ijzeren beslag om een naaf*).

Naai'en, naaide, h. genaaid (1 *met naald en draad werken*; 2 *door naaien iets aan, op, in iets anders vastmaken*; 3 *door naaien iets heelen, de deelen aan elkaar bevestigen*; 4 *door naaien iets maken, dat niet bestond als zoo-*

danig): 1 *leeren – en breien*; 2 *goudstukken in de zoom –*; *een knoop aan de jas –*; 3 *e. wonde –*; *e. boek –*; 4 *jurkjes –*.

Naaies', v. –sen (*Z.-N. bijvorm v. naaister*).

Naai'doos*, v. –doozen (*–kistje*); **–garen,** o. –s (*garen, waarmee genaaid wordt*); **–gereedschap,** o.; **–kamer,** v. –s (*vertrek voor naaiwerk*); **–kistje,** o. –s (*kistje met naaigereedschap*); **–machine,** v. –s (*werktuig, om het naaien uit de hand te vervangen*): *de –s worden in beweging gebracht door een handvat of door een pedaal*; **–mand,** v. –en (*mand voor naaiwerk*); **–meisje,** o. –s (*meisje op een naaischool, werkzaam bij een naaister*): *we zijn geen –s*, we blozen niet bij elk onvertogen woord; *we zijn nu onder ons –s*, het is hier een onderonsje; **–naald,** v. –en (*naald om mee te naaien*): *de –en kwamen in 1545 in gebruik*; verg. Breinaald; **–school,** v. –scholen (*school, waar meisjes leeren naaien*); **–schroef,** v. –schroeven (*speldenkussentje met klemschroef*); **–ster,** v. –s (*vrouw of meisje, die haar beroep maakt van het verrichten van naaiwerk, uit naaien gaat of in huis naaiwerk maakt*); **–stiel,** m.: *de – leeren*, het ambacht v. naaister; **–werk,** o. (*goed, waaraan genaaid wordt, of wat men heeft afgenaaid*; *het naaien*, als bedrijf, taak).

Naakt 1 bn.; –er, –st (1 *geen kleeren aan hebbende*; 2 v. e. zwaard enz.: *ontbloot, naakt in de scheede*; 3 v. boomen: *zonder bladeren*; 4 van wanden: *onbekleed, onversierd*; 5 *geheel zichtbaar, onbedekt*): 1 *een reiziger – uitschudden*, van alles, zelfs van zijn kleeren berooven; 2 *met de –e degen in de vuist*; 3 *de –e boomen in de winter*; 4 *de –e wanden der Geuzentempels*; 5 *dat is de –e waarheid*, de wezenlijke; nog: *een –e slak*, zonder huisje; *–e rotsen*, bar, onbegroeid; z. Spiernaakt; **2** o. (*het naakte lichaam*): *naar het – schilderen*, naar naakt model; **–'heid,** v.

Naakt'zadigen, v. mv. (*planten, waarbij de zaden niet geheel bedekt zijn*; Lat. gymnospermen): *den en spar zijn –*.

Naald, v. naalden (1 [*metalen*] *stift met scherpe punt aan het eene einde en een oog aan het andere, waardoor een draad wordt gestoken*; 2 *haarpriem, speld, waarmee het hoofdhaar wordt vastgestoken*; 3 *wijzer v. e. kompas*; 4 *torenspits*; 5 *spits toeloopende zuil*; 6 *blad van een pijnboom*): 1 *een naai–; een rijg–, een stop–* enz.; *zoo scherp als een –*; z. –scherp; zegsw. *van de – tot de draad iets vertellen* (ook: *van –eken tot draadje*), van stukje tot beetje, van 't begin tot het einde; *iets met een heete – maken*, erg haastig; *heet van de –*, onmiddellijk daarop; *een – in een hooimijt zoeken*, een dwaas werk doen; z. Oog; 2 *een – met een diamant*; 3 *de – wees N.-N.-O.*; 4 *de – van een toren*; 5 z. Gedenknaald; 6 *de grond in dat bosch was bedekt met –en*; nog: afkorting van *etsnaald* enz.; **–boom***, m. –en (*kegeldragende boom, geheeten naar de naaldvormige bladeren*): *de den, de pijn, zijn –en*; z. Coniferen.

Naal'denfabriek, v. –en; **–koker,** m. –s (*kokertje voor naalden*): **–oog***, o. –ogen (*oog van een naald*); **–werk,** o. (*het werken met de naald; hetgeen daarbij wordt voortgebracht* inz. *kantwerk*).

Naald'geweer, o. –geweren (vero. *achterlader, door werking eener naald afgeschoten*): *het der Pruisen, in 1870–'71*; **–hout,** o. (*hout van naaldboomen*); **–paraplu,** v. –plu's (*licht en dun, fijn oprolbaar regenscherm*); **–scherp,** bn. (*scherp of fijn als de punt van een naald*); **–telegraaf,** v. –telegrafen (electr. *uitvinding v. Oersted en Ampère in 1820*); de zeer beweeglijke naald wijst de in een kring geplaatste letters achtereenvolgens aan; **–visch***, m. –vischen; zie Zeenaald.

Naam*, m. namen (1 *een woord, gebruikt ter aanduiding v. e. persoon of zaak*; soms ter aanduiding v. e. bepaalde hoedanigheid; 2 *roep, faam*): 1 *Adam gaf alle dieren namen*, (Bijb.) benoemde ze; *hoe is uw –? het mag geen – hebben*, is niet vermeldenswaard; *zijn – opgeven*; *zet je naam er onder*, je handteekening; *in – is hij liberaal*; *de Lat. namen van dieren en planten*, termen; *op mijn – gekocht*, rekening; *onder een vreemde –*; *zeg het uit mijn –*, van mijnentwege; *in – van Oranje, doe open de poort*, op gezag van; z. Godsnaam; *aandeelen op –*, op naam staande; 2 *iem. van –*, vermaard; *te goeder – en faam bekend staan*, algemeen geacht zijn; *– maken*, bekend worden; *hij heeft e. kwade* (ook inz. Z.-N. *slechte*) *–*; z. ook Name.

Naam'afroeping, v. (inz. Z.-N. *hoofdelijke oproeping*): *bij – stemmen*.

Naam'bord, o. –en; **–bordje,** o. –s (*plaatje met iems. naam er op*, [bij een schip] *met de naam van het vaartuig er op*); **–christen,** m. –en (*Christen in naam*, nl. *hij, die zich Christen noemt, maar het christelijk geloof inderdaad niet heeft, die niet practiseert*); **–cijfer,** o. –s (*monogram*); **–dag,** m. –en (R.-K. *gedenkdag v. e. heilige, naar wie[n] men genoemd is*); **–dicht,** o. –en; zie Acrostichon: **–leest,** o. –en (R.-K. *feest v. e. doop- of schutsheilige*); **–genoot***, m. –genooten (*drager van een zelfde naam*), vr. ook: **–e***; **–koning,** m. –en (*iem., die in naam koning is, maar zijn gezag niet kan doen gelden*); **–lijst,** v. –en (*lijst van de namen der personen, die met elkander tot een zaak in dezelfde betrekking staan*): *de – van de leden v. h. genootschap*; **–loos* 1** bn. (1 *zonder naam; niet geteekend, anoniem*; 2 van gevoelens, enz.: *onuitsprekelijk groot, sterk; onuitsprekelijk, overstelpend*): 1 *een –looze brief*; *een –looze vennootschap heeft geen firma, zij ontleent haar naam veelal aan de aard der onderneming*; 2 *een – lijden*; in deze bet. meestal *nameloos*; **2** bw. (*in onuitsprekelijk hooge mate*): *nameloos gelukkig*.

Naam'plaat, v. –platen, inz. **Naam'plaatje,** o. –s (*naambord*).

Naam'val, m. –len (vertaling van het Lat. casus: *elk van de verschillende vormen, waaronder een naamwoord [of een lidwoord] voorkomt*): *hoeveel naamvallen heeft het zelfstandig naamwoord in A. B. N.?*

Naam'vers, o. –verzen; zie Acrostichon.

Naam'woord, o. –en (*zn., bn., vnw.*).

Na'äpen, aapte –, h. nageaapt (*op een belachelijke manier [als een aap] iets nadoen, navolgen, nabootsen*): *de modes –, de groote lui –*; **–äper,** m. –s; **–äapster,** v. –s; **–äperij',** v. –en; **–äping,** v. –en.

I. Naar, bn. en bw.; naarder, –st (*akelig; treurig; onaangenaam, vervelend*): *het is – weer; nare tijden; ik voel mij zoo –; hij is er – aan toe*, erg ziek, arm enz.; *wat een nare vent!*

II. Naar 1 vz. (1 *in de richting van*; **2** *volgens*,

overeenkomstig; 3 *wat betreft*): 1 *zij gaan – school, – de kerk*; 2 *handel – mijn woord*; *zij heet – haar moeder*, evenals; *– iets verlangen, vragen*; 3 *naar ziel en lichaam ontwikkeld*; **2** vgw. (*zooals, gelijk*): *– men zegt, – men wil*; *– de berichten melden*; nog: *dat is er –*, hangt er vanaf; *dat is er ook –*.

Naardien', vgw. (*omdat, aangezien*).

Naargees'tig, bn. en bw.; –er, –st (*somber, treurig, neerslachtig*; *niet opgeruimd*; *somber stemmend*): *–e overpeinzingen*; *– gestemd zijn*; **–heid**, v.: *een sombere –*.

Naargelang' **1** met *van*, vz.: *zich kleeden – van het weer*, overeenkomstig; *– van de omstandigheden*, in overeenstemming; **2** met of zonder *dat*, vgw.: *– (dat) wij ouder worden, begrijpen we het leven beter*, naarmate.

Naar'heid, v. –heden (*akeligheid, afgrijselijkheid*; *iets, dat naar, akelig, ellendig is*): *de –heden van de winter*; *stuk –!*

Naarma'te, vgw. (*in verhouding van of tot*): *– (dat) de dagen korten, lengen de nachten*.

Naar'stig, bn. en bw.; –er, –st (*ijverig, vlijtig*): *een –e leerling, – zijn plicht doen*; **–heid**, v. (*vlijt*); **–lijk**, bw. (*op naarstige wijze*, dikwijls iron.): *zich – oefenen*.

Naast* **1** bn. (1 *het dichtst tot iem. in betrekking staande*; 2 *het dichtstbijzijnde*; 3 v. prijzen: *het laagst*): 1 *dit is mijn –e bloedverwant*; 2 *de menschen van het –e dorp*; *dit is de –e weg*, kortste; 3 *zeg mij de –e prijs*; nog: *ten–e bij*, ongeveer; *ik win ten –e(n) bij 25 %*; af te breken: naas-te, verg. *bes-te*; **2** bw. (*het dichtst bij*): *dit ligt mij het – aan het hart*; **3** vz. (1 *aan de zijde v. iem. of iets*; 2 *mis*; *niet het juiste punt treffend*; 3 *op één lijn met*; 4 *onmiddellijk na iem. of iets*): 1 *zet u – mij*; *– ons woont een slager*; 2 *hij was er –*, [a]) dichtst bij, [b]) had 't mis; 3 *zijn belang gold zeker – dat van mij*; 4 *– een gerust gemoed is gezondheid de grootste schat*.

Naast'bestaande, m. en v. –n ([*naaste*] *bloedverwant*); meer: Nabestaande.

Naas'te, m. en v. naasten (*evenmensch*).

Naas'ten, naastte, h. genaast (*in bezit nemen*; *zich toeëigenen*): *goederen tegen de aangegeven waarde –*; *e. pen –*; **–ing**, v. –en.

Naas'tenliefde, v. (*liefde tot de evenmensch, algemeene menschenliefde*): *de christelijke –*; verg. Altruïsme.

Naast'gelegen, bn. (*meest nabij* of *dichtbij liggend*): *het – dorp, de – hoeve*.

Naat'je, v., o. (*Anna*): *– van de Dam*.

Na'babbelen, babbelde –, h. nagebabbeld (1 *napraten, iets babbelen, wat eerst door iem. anders is gebabbeld*; 2 *na afloop van iets nog blijven praten*): 1 *die kleine babbelt alles na*; 2 *wij bleven nog wat –*.

Na'bal, m. (Bijbel: *een hard, norsch, boos man*); zie 1 Sam. 25 : 3 en 25.

Na'bauwen, bauwde –, h. nagebauwd (*iems. stem of woorden nabootsen met bauwend geluid*); **–er**, m. –s.

Na'berouw, o. (*achternakomend berouw*; *spijt, wroeging*): *kwellend –*.

Na'bestaande, m. en v. –n ([*niet verre*] *bloedverwant*): *het verlies van –n*.

Na'betrachting, v. –en (*overdenking, beschouwing van iets, dat te voren heeft plaatsgehad of gezegd is*; Prot. *de godsdienstoefening na 't Nachtmaal*): *– houden*.

Na'beurs, v. (*beurs, gehouden na de officieele beurstijd*).

Na'biecht, v. (R.-K. *samenvattend slot van de zondenbelijdenis in de biecht*).

Nabij' (*dichtbij, niet ver af*) **1** bw.: *ik ken hem van –*; *het raakt ons van –*, wij hebben er onmiddellijk belang bij; *de dood –*; *van – bekijken*; **2** vz.: *een herberg – de poort*; **3** bn. (soms verbogen): *de vacantie is –*, zeer aanstaande; *de republieken van het –e Oosten*; **–gelegen**, bn.; **–heid**, v. (*het dichtbijzijn*): *hij woont in de – van Maastricht*, in de omtrek; *er was niem. in de –*; *uw – hindert mij*, uw tegenwoordigheid.

Nabij'komen, kwam –, i. –gekomen (fig. *bijna evenaren, bijna bereiken*): *dit kwam zijn ideaal –*; **–komend**, bn. (*bijna gelijk*): *het meest – behangsel*; **–zijnd**, bn. (*in de nabijheid zijnde*, met betrekking tot plaats of tijd; *ophanden zijnde*): *een – feest*.

Na'blaffen, de hond blafte den bedelaar –, h. hem nageblaft (*al blaffende achternaloopen of volgen*); **–blijven**, hij bleef –, is –gebleven (*na afloop van iets nog blijven*; inz. *schoolblijven als straf*): *die jongen moet –*; **–blijver**, m. –s (*schoolblijver*): *elke dag heeft die onderwijzer –s*; **–bloeier**, m. –s (*laatbloeiende plant*; fig. *epigoon*).

Na'bob, m. –s (Eng.-Portug., oorspr. Arab.: stedehouder; *onderkoning* [*in het rijk van den Mogol*]; *rijk man* [*uit Eng.-Indië*]).

Na'bootsen, bootste –, h. nagebootst (*namaken, nadoen, navolgen*; soms met het bijdenkbeeld van *onechtheid, bedrog*): *iems. gang –, iems. spraak – of stem –*.

Nabopalas'sar, m.: vader van Nebucadnezar.

Na'both, m.: *een kind van –*, fig. een stijfkop; zie 1 Kon. 21 : 1.

Na'brand, m. (inz. Z.-N. *opnieuw oplaaiende brand*).

Na'broodje, o. –broodjes (stud. *gezellig samenzijn na een vergadering, waarbij dan iets gegeten en gedronken wordt*).

Nabu'rig, bn.; –er, –st (*aangrenzend*; *in de buurt, nabijgelegen*): *een –e stad*.

Na'buur, m. –buren (*buurman*; *naburig volk*): *goede naburen hebben*; *wij Nederlanders leven met onze naburen in vrede*.

Na'buurschap, v. (*het nabuur-zijn*; ook: *nabijheid*): *goede – onderhouden*.

Nacaraat', bn.; als zn. o. (Fr. nacarat: *parelmoerkleurig, naar het oranjegeel zweemende*).

Nacht*, m. –en (*het tegengestelde van dag*: 1 *de tijd, gedurende welke de zon onder de horizon is*; meestal: *de tijd, wanneer de menschen slapen*; 2 oneig. *duisternis*; *rampspoed*; *onkunde, gemis aan verlichting*): 1 *bij - en ontij(d)*, d. i. bij nacht en ongunstige tijd, op ongewone uren; *de 21e Maart zijn dag en – even lang*; *des nachts*; *goede –* (genacht); *de zieke heeft een goede – gehad*, rustig geslapen; *blijf van – hier*, de nacht, die komt; *van – is er brand geweest*, de nacht, die voorbij is; *in het holst van de –*; Z.-N. *te –*, de volgende nacht; Z.-N. *van de –*, de afgeloopen nacht; 2 *de zwarte – van blindheid*; *in de – der tijden, der eeuwen*, het onbekende; *de eeuwige –*, de dood; **–aap**, m. –apen (in het mv. *apen der Nieuwe Wereld, die de dag slapende doorbrengen en 's nachts voedsel zoeken* o. a. Lat. aotus trivirgatus); **–arbeid**, m. (*het werken bij nacht*): *de – der bakkers*; **–asyl**, o. –asylen (*slaapstee voor dakloozen*); **–bel**, v. –bellen

(*bel, die men 's nachts moet gebruiken om gehoor te krijgen*): *de – van een dokter*; **–blaker,** m. –s (*blaker voor e. nachtkaars*); **–bloem,** v. –en (*bloem, die 's nachts opengaat*; ook: *bloem, die des avonds ontluikt en de volgende dag afvalt*); **–boog,** m. –bogen (cosm. *het beneden de horizon der plaats gelegen deel van de parallelcirkel v. e. hemellichaam*); z. Dagboog; **–boot*,** v. –en ([*stoom*]*boot, die des nachts vaart*): *de – van Engeland op Vlissingen*; **–brak,** m. –ken, Z.-N. = **–braker,** m. –s (*iem., die 's nachts zijn werk doet of losbandigheid bedrijft*); **–brakerij',** v. –en; **–café,** o. –café's (*café, dat 's nachts* [*heimelijk*] *open is en vaak bij dag niet als zoodanig bekend staat*); **–dienst,** m. (*dienst des nachts* bv. *bij de post*): *– hebben.*

Nach'tegaal, m. –s, –galen (eig. *nachtzanger*: 1 *tot de lijsters behoorende vogel*; Lat. luscinia m. megarhyncha; 2 *zangeres*): 1 *de Hollandsche –*, kikvorsch; 2 *de Zweedsche –*, Jenny Lind.

Nach'tegaalsnest, o. –en; **–slag,** m. –slagen (*het nokkend en halend zingen v. e. nachtegaal*); **–stem,** v. –men (fig. *schoone stem*); **–toon,** m. –tonen; **–zang,** m. –en.

Nach'telijk, bn. (1 *eigen aan de nacht; zóó als zich iets bij nacht vertoont*; 2 *bij nacht, in de nacht*): 1 *de –e stilte*; *het – duister*; 2 *een –e aanval met vliegtuigen*; *het – uur*, tot de nacht behoorende.

Nacht'evening, v. –en (vertaling van Lat. aequinoctium: *oogenblik, waarop het middelpunt van de zon bij haar schijnbare omloop om de aarde in de evenaar valt nl. 21 Maart en 21 September*): *de voorjaars–*.

Nacht'gerucht, o. (Z.-N. *burengerucht*).

Nacht'gewaad, o. –gewaden (deftig, eenigszins iron.: *kleedingstukken, die men aantrekt om er 's nachts mee in zijn bed te liggen*); **–glas,** o. –glazen (vero. scheepst. *zandlooper van acht glazen of vier uren, om 's nachts de tijd mede te meten*); **–huis,** o. –huizen (scheepst. *kompaskast, waarin een lamp brandt voor den roerganger*, in deze bet. dikwijls als verkl.; *nachtcafé*, z. ald.); **–jak,** o. –ken; **–japon,** v. –nen; **–kaars,** v. –en (*kaars op een nachtblaker, die 's nachts in een slaapkamer brandt*): zegsw. *uitgaan als een –*, langzaam en saai eindigen; **–kwartier,** o. –en (*tijdelijke, nachtelijke verblijfplaats van soldaten*; bij uitbr. *logies*); **–lamp,** v. –en (*lamp, die gedurende de nacht brandt*, dikwijls als verkl.); **–leger,** o. –s (*bed*); **–licht,** o. –en, –je, o. –s (*lichtje, dat men 's nachts op een slaapkamer laat branden*; *nachtpitje, op een drijvertje brandend*); **–lijst,** v. –en (*lijst der logeergasten* [*naam, beroep enz.*] *in een hotel*); **–lucht,** v. (*de kille lucht van de nacht*).

Nacht'maal, o. –malen (Prot. eig. *maal in de nacht*: *het kerkelijk H.-Avondmaal*).

Nacht'maalsbeker, m. –s (*beker, die bij het Nachtmaal gebruikt wordt*); **–maalsbrood,** o.; **–maalsganger,** m. –s (*hij, die aan het Nachtmaal deelneemt*); **–maalstafel,** v. –s; **–maalswijn,** m.

Nacht'merrie, v. –s (eig. *nachtmare*; mare werd in verband gebracht met mare = merrie: *kwelgeest, die 's nachts op 's menschen lichaam gaat liggen*; fig. *iets, dat verbijstert, verontrust*; *schrikbeeld*; ook: *akelig, onuitstaanbaar persoon*): *dat is mijn –*.

Nacht'mis, v. –missen (*mis 's nachts gedaan* inz. *in de Kerstnacht*): *naar de – gaan.*

Nacht'pauwoog*, m. –en (*groote nachtvlinder met grijs geteekende vleugels*: Lat. saturnia pavonia); **–pit*,** v. –pitten (*nachtlichtje: pitje op een drijvertje*; fig. *persoon, die gaarne laat opblijft*), inz. als verkl.; **–pon,** v. –ponnen (*–japon: laag afhangend nachtkleed voor vrouwen en kinderen*); **–post,** v. –en (*verzending der post per nachttrein*); **–raaf* 1** v. –raven (*nachtreiger*); **2** m. –raven (fig. *iem., die in de nacht veel studeert, werkt*, inz. *losbandig feestviert enz.*); **–raven,** –raafde, h. genachtraafd (*des nachts werken*, inz. [*losbandig*] *feestvieren*); **–reiger,** m. –s (*steltlooper, in de waterrijke streken v. Midden- en Z.-Europa, Azië en Afrika*; Lat. ardeola ralloïdes); **–ronde,** v. –n (mil. *inspectieronde des nachts*); **–roofvogel,** m. –s (*roofvogel, die 's nachts zijn prooi zoekt*): *de uilen zijn – s*; **–rumoer,** o.; **–rust,** v. (*rust van de slaap in de nacht*); **–schade,** v. –n (*plant, van de familie der nachtschaden met giftige bessen*; Lat. solanum): *tot de –n behoort* o. a. *de aardappel*; **–schoone*,** v. –n (*éénjarig gewas met bloemen, die zich des nachts openen*; Lat. cereus grandiflorus).

Nacht'schuit, v. –en (*trekschuit, die laat bij avond aankwam of die 's avonds vertrok en 's morgens daarna op de plaats van bestemming kwam*): *hij ging met de – naar Leiden*; zegsw. *met de – komen,* [a]) laat komen, [b]) nieuws vertellen, dat iedereen al weet; **–slot,** o. –sloten (*slot, afsluiting, waarvan men gebruik maakt bij nacht*): *de deur op het – doen*; **–spiegel,** m. –s (*waterpot*); **–tafeltje,** o. –s (*tafeltje naast iems. bed, ook tot berging van de nachtspiegel*); **–trein,** m. –en (*spoortrein, die des nachts rijdt meestal met slaapwagens*); **–uil*,** m. –en (*uilensoort*; *nachtvlindersoort*; fig. *stommerik*; *nachtbraker*); **–uiltje,** o. –s (*wit vlindertje*); **–verblijf,** o. –ven (*plaats, waar men de nacht doorbrengt, wanneer men niet thuis is*; *een onderkomen v. d. nacht*); **–viooltje,** o. –s (*naam van verschillende violensoorten, kruisbloemige sierplant*, ook *damastbloem*, Lat. hesperis matronalis); **–vlinder,** m. –s (*vlinder, die met het vallen van de avond te voorschijn komt*); **–vogel,** m. –s (*vogel, die 's nachts uitvliegt*): *de uilen behooren tot de –s*; **–vorst,** v. –en (*vorst gedurende de nacht*): *de –en in April*; **–waak, –wake,** v. –waken (*het waken of wachthouden bij nacht*; *naam van elk der deelen, waarin de nacht verdeeld werd*): de nacht van zonsondergang tot zonsopgang werd in Palestina in 3 –waken verdeeld, ieder van ± 4 uur, in de Rom. tijd in 4 –waken, zie Matth. 14 : 25; **–wacht* 1** m. –en (*persoon, die gedurende de nacht de wacht houdt*); zie *Klepperman*; **2** v. (1 *het houden van de wacht in de nacht*; 2 *de gezamenlijke nachtwachten*): 1 Lucas 2 : 8: *de herders hielden de – over hun kudde*; 2 *de geheele – kwam op de been*; nog: *bekende schilderij van Rembrandt*; **–waker,** m. –s (*iem., die* [*in een fabriek, op een werk*] *'s nachts dienst doet, de wacht houdt*); **–wandelaar,** m. –s (*slaapwandelaar*); **–wandelaarster,** v. –s; **–werk,** o. (*werk, dat 's nachts wordt gedaan* inz. in toepassing op *bijeenkomsten, werkzaamheden, die tot 's avonds laat duren*): *er – van maken*, zeer laat opblijven; **–werker,** m. –s (*iem., die*

nachtwerk verricht; inz. *die beerputten ledigt enz.*); **–wind,** m. (*wind, die 's nachts waait* inz. met het bijdenkbeeld van *kilheid, geheimzinnigheid*; ook: *een zeewind*); **–witje,** o. –s (*nachtvlinder*); **–zak,** m. –zakken ([*dames*]*gerief tot berging van het nachttoilet*); **–zwaluw,** v. –en (*geitenmelker*; Lat. caprimulgus c. europaeus).

Na'cijferen, cijferde –, h. nagecijferd (1 *iets berekenend nagaan; uitrekenen*; 2 *een reeds gemaakte berekening nagaan of er fouten in zijn*): 1 *op één cent kunnen –, wat het gekost heeft*; 2 *een som –.*

Na'dag, m. –dagen (*het einde v. d. dag*): *de – was stil en helder*; bij uitbr. *de nadagen der Fr. revolutie,* de laatste periode; *hij is in zijn –dagen,* in zijn levensavond.

Nadat', vgw. (*na de tijd, dat*): *– hij gesproken had, ging hij heen.*

Na da'to (Lat. *na heden, na dagteekening*).

Na'deel*, o. nadeelen (*schade, verlies*): *– lijden, hebben; tot zijn eigen –; in iems. – zijn; iets te zijnen nadeele zeggen; dat is, strekt, komt tot –* (of: *ten –e*) *van zijn gezondheid.*

Nadee'lig*, –er, –st **1** bn. (*schadelijk, nadeel veroorzakende*): *de –e gevolgen van alcoholmisbruik*; **2** bw.: *– werken op.*

Nademaal', vgw. (*naar dien, vermits*): vero.

Na'denken 1 dacht –, h. nagedacht (*zijn gedachten laten gaan over*): *over het voorstel eens –*; **2** zn. o.: *zonder –; dat stemt tot –.*

Naden'kend, bn.; –er, –st (*overpeinzend*; fig. *voorzichtig*): *een – man,* ernstig.

Na'der 1 bn. (1 *spoediger tot het doel leidende, korter*; 2 *nauwer*; 3 *uitvoeriger; meer in bijzonderheden*): 1 *dit pad is –*; 2 *ik heb geen –e verwanten,* die mij meer van nabij bestaan; *in een –e betrekking komen*; 3 *ik wacht –e berichten,* nauwkeuriger; z. Hemd; nog: *bij – inzien,* nauwkeuriger; *tot – order,* tot een bevel, dat later komt; **2** bw. (1 *dichterbij*; 2 *nauwkeuriger*; 3 *vervolgens, later*): 1 *kom –*; 2 *ik kan het niet – bepalen,* juister, preciezer; *– kennis maken met iem.*; *– op iets ingaan*; 3 *wij spreken elkaar –*; nog: *iets –s vernemen,* meer bijzonderheden.

Naderbij', bw. (*dichterbij*): *kom wat –; het gelvid kwam –; iets van – bekijken.*

Na'deren, naderde, i. genaderd (1 *dichterbij komen,* eig. en fig. dikwijls met het bijdenkbeeld van langzaamheid, voorzichtigheid, eerbied; 2 *in aantocht zijn*; 3 Z.-N. *baten*): 1 *de grenzen –; zijn doel –*; R.-K. *tot de H.-Tafel –,* communiceeren; 2 *de dagen van het examen –; hij nadert de zestig*; 3 Z.-N. *met iets niet genaderd zijn,* geholpen.

Naderhand', bw. (*daarna, later*): *hij belooft het en – is alles vergeten.*

Nade'zen, bw. (*na heden; hierna, later*).

Na'dir, o. (Arab. eig. het tegenoverstaande: *voetpunt, het tegengestelde van zenith*).

Na'doen, deed –, h. nagedaan (*dat doen, wat een ander heeft voorgedaan* inz. in toepassing op iets, dat flinkheid, kracht enz. eischt): *doe mij dat eens na!*

Na'dorst, m. (*dorst, de dag na een onmatig gebruik van wijn of sterke drank*).

Na'druk, m. in bet. 2 –ken (1 *het nadrukken v. e. boek- of plaatwerk*; 2 *een drukwerk, dat door nadruk is vervaardigd*; 3 *klem, kracht, waarmee men spreekt*; 4 *stemtoon*): 1 *alle – is verboden*; 2 *een slechte –, in het buitenland verschenen*; 3 *hij sprak met –*; 4 *bij het lezen de – op een woord leggen*; fig. *de – leggen op,* de aandacht op iets vestigen.

Nadruk'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*met nadruk, met klem; krachtig, met aandrang*): *op –e toon; iets – verbieden.*

Na'drukken, drukte –, h. nagedrukt (*iets in druk navolgen, namaken; het overdrukken van een bestaand drukwerk*): *elkander –de woordenboeken; niets verbood het –.*

Nafta(line); z. Naphtha(line); Z.-N. Naft.

Na'ga, v. –'s (*naja, brilslang als god in Hindostan vereerd*): de tempels der –'s z.g.n. regengevers, staan aan het water.

Na'gaan, ging –, h. en i. –gegaan (1 *achter iem. aan komen, hem volgen*; 2 *iem. volgen om hem te bespieden, om te zien waar hij gaat*; 3 *iets monsteren, inspecteeren; het oog houden op, gadeslaan*; 4 *behartigen*; 5 *beredeneerend onderzoeken* [*in zijn opeenvolgende onderdeelen*]; *overwegen*; 6 *tot een gevolgtrekking komen door een beredeneerend onderzoek; zich voorstellen*; 7 *te langzaam gaan*): 1 *vroolijk ging de jongen zijn vader na*; 2 *iems. gangen –; hij werd nagegaan*; 3 *het werkvolk –; de kamers –*; 4 *zijn zaken goed –*; 5 *ga eens na, wat dat kost*; 6 *je kunt –, wat zij lijdt; dat kun je –!* 7 *mijn horloge blijft –.*

Na'galm, m. –galmen (*weerklank, echo*); **–galmen,** het galmde –, h. –gegalmd (*met een galmend geluid een ander geluid navolgen; een nagalm geven*): *in de bergen galmt een geweerschot lang –.*

Na'gebuur, m. –buren (*nabuur*).

Na'gedachte, v. –n (*gedachte, die men over iets heeft, na het te hebben gedaan of ondervonden*): *zonder – zijn,* niet letten op de gevolgen.

Na'gedachtenis, v. (*het aandenken aan iem. of iets* inz. *herinnering aan een afgestorvene*): *iems. – in eere houden.*

Na'gel, m. –s, –en (1 *hoornachtig bedekselop het voorste lid van vinger of teen*; 2 *gebogen hoornachtige haak aan de pooten van dieren*; 3 *ijzeren of koperen* [ook: *gouden, zilveren*] *spijker*; ook wel: *houten stift of pen bij grof timmerwerk*): 1 *zijn – inscheuren, knippen; op zijn –s bijten; tot het leven afgesneden nagels*; 2 *de kat kan de –s intrekken, de hond niet*; 3 *machinaal vervaardigde –s; eiken –s tot bevestiging van een plank*; Z.-N. *geen –,* niets; z. ook Doodkist, Spijker; **–aar,** m. –s (*jongen, die onbedreven is in het knikkeren*); **–bed,** o. (ontl. *dat deel v. d. huid, waarop een nagel is vastgegroeid*); **–bijter,** m. –s (*jongen, die zijn nagels afbijt*); **–bloem,** v. –en (*benaming van verschillende planten,* inz. *anjelier en sering*); **–borstel,** m. –s (*borsteltje tot reiniging der nagels*).

Na'gelen, nagelde, h. genageld (1 *spijkeren; vastslaan met een spijker of nagel*; 2 *zekere manier van knikkeren* [*onbedreven*]): 1 *Jezus werd aan het kruis genageld*; fig. *hij stond als aan de grond genageld,* onbeweeglijk van schrik enz.; 2 *die jongen nagelt, wat kan men verwachten van een nagelaar?*

Na'gelgruis, o. (*gemalen kruidnagels*); **–hout,** o. (*rookvleesch*), gew.; **–jongen,** m. –s (*werkman, die klinkt, bouten enz.*): *staking van –s bij de Ned. Dokmaatschappij*; **–kaas,** v. –kazen (*komijnekaas met kruidnagelen gekruid*); **–kruid,** o. (naam voor verschillende planten o. a. van het geslacht *ge'um*; ook: *een soort wederik; soort*

havikskruid; Z.-N. *sering*); –**nieuw**, bn. (*splinternieuw*); –**olie**, v. (O.-I. *olie uit de rijpe vrucht en de bladeren van de kruidnagelboom*); –**proef**, v.: zegsw. *een glas op de – ledigen*, zóó, dat er niets meer in is; –**vast**, bn. en bw. (*vastgehecht; met één of meer spijkers vast*): *bij 't verlaten van een huurhuis mag men wat – is, niet meenemen.*

Nagenoeg', bw. (*zoo goed als; bijna; omstreeks*): *het gebouw is – klaar; – acht uur.*

Na'gerecht, o. –gerechten (*gebak, vruchten, die aan het einde van een maaltijd worden opgedischt*); –**geslacht**, o. –en (*nakomelingschap; de menschen, die later zullen leven*).

Na'geven, gaf –, h. –gegeven (*iem. lof of blaam geven*, inz. in N.-N. *blaam geven: beschuldigen, betichten*): *dat moet men hem (tot zijn eer) –; men geeft de Franschen na, dat zij lichtzinnig zijn*; –**gezang**, o. –en (Prot. *gezang, waarmede de godsdienstoefening eindigt*); –**gras**, o. (*etgroen, herfstgewas*).

Na'herfst, m. (*het latere gedeelte v. d. herfst*); –**hooi**, o. (*hooi v. h. nagras*).

Na'houden, hield –, h. nagehouden (1 *ter beschikking houden; in dienst, gebruik houden, hebben*, met *er op*; 2 *doen nablijven*; 3 *blijven verwijlen, wrok blijven koesteren*): 1 *er een ezeltje op –*; 2 *schoolknapen –*; 3 *iem. iets –.*

Nahu'sia, v. –'s (*oudere naam der foksia*).

Naïef', bn. en bw.; naïever, naïefst (Fr. naïf uit natif = aangeboren: 1 gunstig: *niet gemaakt; zóó, als de natuur ingeeft; natuurlijk, ongekunsteld*; van personen: *eenvoudig, trouwhartig*; 2 ongunstig: *onnoozel, blijk gevende van onkunde*): 1 *een – antwoord, – doen*; 2 *wat een naïeve bekentenis!*

Na'ijlen, ijlde –, h., i. –geijld (*ijlende volgen, met groote snelheid naloopen*): *de dieven –.*

Na'ijver, m. (ongunstig: *jaloerschheid, jaloezie*; gunstig: *wedijver, stage vlijt om anderen te evenaren of voorbij te streven*): *een gepaste – werkt gunstig in een schoolklas.* Opm. – heeft een gunstige of een ongunstige bet. al naar het verband; z. Afgunst.

Naij'verig, bn.; –er, –st (*wedijverig*; ongunstig: *jaloersch*): *–e leerlingen*; verg. IJverzuchtig, altijd met ongunstige bet.

Naïveteit', v. in bet. 2 –en (Fr. naïveté: 1 *ongekunstelde eenvoud, natuurlijke openhartigheid*; *onschuld*; 2 *uiting v. –*): 1 *de – van haar denken; heilige –!* 2 *wat al –en uit die kindermondjes!*

Na'ja, v. –'s (*brilslang, naga*, z. ald.).

Na'jaar, o. –jaren (*herfst*).

Na'jaarsblad, o. –en, –eren ([*bont*] *verdorrend en afvallend herfstblad*); –**bloem**, v. –en (*herfstbloem*); –**loover***, o. (*herfstloover* [*in bonte kleuren*]); –**tinten**, v. mv. (*herfstkleuren*); –**trek**, m. (*de afreis der trekvogels uit ons land* [*in of tegen de herfst*]); –**veiling**, v. –en (*veiling in het najaar*); –**zon**, v. (*matte herfstzon*).

Naja'de, v. –n (Fr. naiade [Gr.-Lat. naias, letterl. ter zee]: 1 inz. in het mv. myth. *waternimf*; 2 *soort van waterplant*): 1 *bevallige –n*; 2 *het zeegras behoort tot de –n.*

Na'jagen, jaagde of joeg –, h., i. nagejaagd (1 *vervolgen op de jacht*; 2 *iem. achternazetten, achtervolgen om hem in te halen*, of *met het doel hem te grijpen, gevangen te nemen of te dooden*; 3 fig. *streven naar, trachten te bekomen*): 1 *de honden jagen het wild –*; 2 *den vijand, den dief –*; 3 *een ambt –; de vermaken der wereld –; roem, eer –.*

Na'jool, m. –jolen (*napret*).

Na'jouwen, jouwde –, h. –gejouwd (*al jouwende vervolgen, uitjouwen*): *de knapen jouwden den dronkenman na.*

Na'ken, naakte, is genaakt (*naderbijkomen, naderen* inz. in lit. t.; Z.-N. *aanraken*): *de vijand naakt*; Z.-N. *naak mij niet.*

Na'kermis, v. –sen (*kermisdag of –dagen, volgende op de eigenlijke kermis*); –**kijken**, keek –, h. –gekeken (min of meer gmz. voor *nazien: iem., die zich verwijdert, met de oogen volgen; onderzoekend met de oogen nagaan* bv. om te zien, of iets aan bepaalde eischen beantwoordt; *nazien*): *zij keek haar moeder glimlachend na; de les nog eens –; het schoolwerk –*, verbeteren.

Nako'meling, m. en v. –en ([*hij, die na iem. geboren wordt als*] *afstammeling*; in het mv. *nageslacht*): *de koning stierf zonder mannelijke –en*; –**schap**, v. (*iems. nageslacht*; in het alg. *nageslacht, de nakomelingen*).

Na'komen, kwam –, i. –gekomen (1 *achter iem. aan komen, iem. volgen*; 2 *achterna komen op groote afstand*; 3 *handelen ingevolge van iets, waartoe men zich heeft verbonden, dat als plicht is gesteld: houden, volbrengen; naleven; opvolgen, gehoorzamen aan*): 1 *ga maar vast vooruit, ik zal spoedig –*; 2 *de jongste zoon scheen nagekomen bij toeval*; 3 *een belofte, verplichtingen –; Gods geboden –; een bevel –.*

Na'komertje, o. –s (*jongste kind, dat vrij wat in leeftijd verschilt met het voorlaatste*, met de bijgedachte aan *zwak*).

Na'kroost, o. (lit. t. [*later*] *nageslacht, nakomelingschap*): *het kloek bedrijf, waar 't – van zal spreken.*

Na'laten, liet na, h. –gelaten (1 *achterlaten bij overlijden*; 2 *iets niet doen*, waarvan het vrij natuurlijk zou geweest zijn, als men het gedaan had; 3 *laten varen, niet meer doen*; 4 *verzuimen*; 5 *zich onthouden van*): 1 *schatten –, onverzorgde kinderen –*; 2 *verzen, die – de bedoelde werking te doen*; 3 *die gewoonte moet je –*; 4 *zijn plichten –*; 5 *ik kan niet – u te feliciteeren.*

Nala'tenschap, v. –schappen (*het geheel van het door iem. bij zijn dood nagelaten vermogen*): *een – aanvaarden, weigeren*, erfenis.

Nala'tig, bn. en bw.; –er, –st (*in een bepaald geval niet doende wat men moest doen*; als doorgaande hoedanigheid: *niet zorgvuldig genoeg, slordig, onachtzaam, achteloos*): *hij is – in het vervullen zijner plichten.*

Nala'tigheid, v. –heden (*verzuim*; in het alg. *zorgeloosheid, slordigheid*).

Na'leven, leefde –, h. nageleefd (*volgens iets leven: nakomen, opvolgen*): *een voorschrift –*; –**lezen**, las –, h. –gelezen (1 *nog eens doorzoeken, uitzoeken*; 2 *iets lezend volgen, de inhoud er van nagaan*; *overlezen*; ook: *herlezen*): 1 *een gemaaid korenveld –*; 2 *een opstel –*; –**loopen***, liep –, h. en i. –geloopen (1 *achternaloopen, achter iem. aanloopen*; 2 *in gang achterblijven*): 1 *de hond is mij tot hier –geloopen*; fig. *het geluk heeft hem altijd –geloopen*; 2 *mijn horloge loopt –.*

Na'maag*, m. en v. –magen (*nabestaande*); –**maagschap** 1 v. (*al de namagen samen*); 2 o. (*vermaagschapping; betrekking van namaag*); –**maak**, v. (*nabootsing; dat wat lijkt*

op het echte, maar het niet is): *voor – wordt gewaarschuwd; dit schilderij is maar (een) –.*

Na'maaksel, o. –s (*iets, dat nagemaakt is, hetzij al of niet met de bedoeling het voor het echte te doen doorgaan*); **–maals** (*hierna*) **1** bw.; **2** zn. o.; zie Hiernamaals.

Na'maken, maakte –, h. nagemaakt (*iets maken naar een of ander model; nabootsen* [in een stof, die geringer wordt gedacht], dikwijls met de bijgedachte het nagemaakte voor echt te doen doorgaan): *een woordenboek –; –gemaakte bloemen; zegels –.*

Na'making, v. –en, Z.-N.: *– van munten.*

Namaz', o. (Perzisch-Turksch: *gebed, dat de Moslemin per dag vijfmaal moet bidden*).

Na'me, in zegsw.: *met – noemen,* uitdrukkelijk noemen; *ten – van,* op naam van.

Na'melijk 1 bw. (*met name; te weten*), zie **nl.**; **2** vgw. bw. (*immers, want*).

Na'meloos*, bn.; zie Naamloos.

Na'mens, vz. (*uit naam van*): *ik kom – vader; – den vorst.*

Na'meten, mat –, h. nagemeten (*door meten nagaan, overmeten, nog eens meten tot contrôle*): *het gekochte linnen in huis eens –.*

Namid'dag, m. –dagen (*na de middag, na 12 uur*): *des* (of: *'s*) *–s; kom in de –*; ook: Na'middag; **–uur,** o. –uren (*een der namiddaguren,* b.v. *4 uur*).

Na'mis, v. –missen (*herfstjaarmarkt*).

Na'nacht, m. –en (*'t laatste deel v. d. nacht*).

Nan'doe, m. –s (*struis met drie teenen in Z.-Am.*; Lat. rhea).

Na'neef, m. –neven (vroeger: *volle neef*; thans: *nakomeling*).

Nang'ka, O.-I. **1** v. –'s ([*vrucht van de*] *zuurzak,* zie ald.); **2** m. –'s (*de boom*).

Nan'king 1 o. (*donkergele stof, naar de Chineesche stad Nanking* = letterl. Zuidstad); **2** bn.: *– slobkousjes*; z. Alpaca, opm.

Nan'na, Germ. myth. vrouw v. Balder.

Na'noen, m. –en (Z.-N. *namiddag*).

Na'oogen*, oogde –, h. nageoogd (*volgen, nagaan met de oogen, nablikken*).

Na'oogst, m. –oogsten (*tweede oogst*).

Nap, m. –pen (*drinkschaal, kroes,* vero.; [*houten*] *bakje, kom*); z. Napjesdragenden.

Na'pelsch*, bn., bw. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Napels*): *– geel, –e aarde,* goudkleurige verfstof.

Naph'tha, v. (Gr.-Lat. oorspr. Perzisch: *brandbare geelachtige aardolie, ook door distillatie uit petroleum en koolteer verkregen*): *– bronnen*; het woord – is internationaal; l. *naf'ta.*

Naphthali'ne, v. (*wit gekristalliseerde waterstof uit steenkolenteer, ter bereiding van kleurstoffen, mottenwerende middelen*); l. *naftalien'.*

Nap'jesdragenden, mv. (*boomen, heesters, waarvan de vruchten groeien in een nap of schoteltje*; Lat. cupuliferi): *de eik, de hazelnoot zijn –.*

Na'pleiten, pleitte na, h. nagepleit (*een zaak nog eens verdedigen, nadat die reeds berecht is*; fig. *nog eens op een zaak terugkomen, als deze beslist is*); **–pluizen,** ploos na, h. –geplozen (*tot in bijzonderheden nagaan, nauwkeurig onderzoeken*): *alles –.*

Napo'leon*, m. (*puntig afgeknipt baardje, met snor*): *hij draagt een –*; – [d'or], m., Fr. goudstuk van 20 franken, mv. –s d'or.

Napoleon'tisch, bn. (*van, betreffende, als van Napoleon*): *het –e tijdvak.*

Napolitaan', m. –tanen (*bewoner van Napels*); **–taansch'*,** bn.: *–e zangen.*

Na'praten, praatte –, h. nagepraat (1 *zeggen, wat door een ander is gezegd zonder het zelf te onderzoeken*; 2 *na afloop van iets nog blijven praten*): 1 *een papegaai praat enkele woorden na; deze heer praat zijn rentmeester na*; 2 *nog wat (blijven)* –.

Na'praatster, v. –s; **–prater,** m. –s.

Nar, m. narren (*zot, dwaas, grappenmaker*).

Narcis', v. –sen (*geurige bolbloem*).

Narcis'sus*, m., **1** myth. schoone jongeling, die op zijn eigen spiegelbeeld verliefde en door de goden uit medelijden in een narcis veranderd werd; **2** fig. beeldschoon jongeling; **3** narcis.

Narco'sis, narco'se, v. (Gr. narkan = stijf worden: *toestand v. kunstmatige verdooving; gevoelloosheid*): *iem. onder – brengen,* b.v. bij operatie „wegmaken". (c = k).

Narco'ticum, o. –tica; **–ti'ne,** v. (Lat. *narcotisch* d.i. *slaapwekkend, verdoovend middel*).

Narco'tisch, bn.; zie Narcoticum.

Nar'dus, v. (Gr.-Lat. nardus [oorspr. Sanskriet = welriekend]: *welriekende olie, balsem, zalf van de nardus, een oostersche plant,* Lat. nardostachys).

Na'rede, v. –redenen (*bericht tot besluit van een boek, een geschrift; sluitrede*).

Na'rekenen, rekende –, h. nagerekend (*iets nagaan om het bedrag er van te berekenen; een gemaakte berekening of een vermeld feit nagaan, om zich van de juistheid der opgave te vergewissen*): *iets op zijn vingers kunnen –,* d. i. zeer gemakkelijk kunnen nagaan.

Na'rennen, rende –, i. nagerend (*rennend of ijlend achtervolgen*): *een dief –*; z. Rennen.

Nar'gileh, v. –'s (Perzisch-Turksch: *tabakspijp, waarbij de rook door middel van een lange slang door water wordt geleid, alvorens in de mond te komen; waterpijp*).

Na'richt, o. (*bericht*): *tot –,* tot waarschuwing; *iemand – geven,* bericht.

Na'rijden, reed –, h., i. nagereden (*achter iem. aanrijden, hem rijdende* [*achter*]*volgen*; fig. *scherp, aanhoudend controleeren*): *de jongens moeten worden nagereden.*

Na'righeid, v. –heden (*naarheid* inz. in toepassing op allerlei wederwaardigheden: *treurigheid*; ook: *naar persoon*): *stuk –!*

Na'roepen, riep –, h. nageroepen (*achter iem. aan roepen* inz. *iem. uitjouwen, terwijl hij zich verwijdert*): *„moordenaar" riepen zij hem na; schoolknapen roepen hem –.*

I. Nar'ren, narde, h. genard (*plagen*).

II. Nar'ren; zie Arren.

Nar'renbel, v. –len (*belletje aan de zotskap van den nar*); **–kap,** v. –pen (*zotskap van een nar*); **–pak,** o. –ken.

Nar'reslede, vero.; zie Arreslede.

Nar'rig, bn. en bw.; –er, –st (*gemelijk, knorrig, verdrietig, iezegrimmig*): *e. –e ouwe.*

Nar'wal, m. –wals, –wallen (Scandinavisch: *walvischachtig dier der N. zeeën tot 5 m groot*; Lat. monodon monoceros): de mannetjes hebben een stoottand tot 3 m lang; vandaar Een'hoorn(visch).

Nasaal', Lat. nasa'lis, Fr. nasal **1** bn. (*door of met de neus gesproken; neus....*); **2** v. nasalen (*neusklank, -letter*): *de – in oranje*; **–klank,** m. –en; **–letter,** v. –s.

Nasaleeren* (*met een neusklank of door de neus uitspreken*): *de Franschen – de n.*

Na'schetsen, schetste –, h. nageschetst (*in schets nateekenen*); **–schilderen,** schilderde –, h. –geschilderd (*een schilderij namaken, kopieeren*); **–schouw,** v. (*tweede schouw, inspectie*); **–schreeuwen,** schreeuwde –, h. nageschreeuwd (1 *schreeuwend naroepen*; 2 *schreeuwend nadoen*): 1 *iem.* (*iets*) –; 2 *den vischboer* –; **–schrift,** o. –en (*toevoegsel aan het eind van of onder een geschrift* inz. *een brief*); zie **P. S.**; **–schrijven,** schreef –, h. nageschreven (*overschrijven, kopieeren*; ook: *zonder eigen onderzoek uit een geschrift iets overnemen, desnoods in eenigszins andere woorden*; z. Overschrijven): *schoolknapen mogen elkaars werk niet* –; *historieschrijvers schrijven de een den ander na.*

Na'si, nas'si, v. (Mal. *rijst, gekookt*).

Na'si-go'reng, v. in olie gebakken rijst met fijn gesneden vleesch, uien enz.

Na'slaan, sloeg –, h. nageslagen (*in een boek opzoeken*): *een tekst in de Bijbel* –.

Na'sleep, m. (*iets, dat „in het gevolg" van iets anders komt; gevolg*): *de – van de oorlog*; **–sleepen*,** sleepte –, h. –gesleept (*sleepende meevoeren: achter zich aan sleepen*): *een gebroken been* –; *een schip* –, treilen.

Na'slepen*, sleepte –, h. –gesleept (*slepend achter iets aan volgen*): *het gebroken been sleepte na*; **–sluipen,** sloop –, i. –geslopen (*sluipend achternagaan, volgen*); **–smaak,** m. –smaken (*achterblijvende smaak*; inz. *smaak, die men in de mond krijgt, nadat men iets heeft genuttigd,* [*dat eerst anders smaakt*]): *die medicijn heeft een bittere nasmaak*; **–snede,** v. –sneden (*etgroen*).

Na'snuffelen, snuffelde na, h. nagesnuffeld (*naspeuren, onderzoeken*): *de laatjes* –.

Na'spel, o. –spelen (muz. [*orgel*]*spel na het gezang*; *instrumentaal slot van een lied of aria*; toon. *kort stukje, meestal een blijspel of klucht na een tooneelspel*): fig. *het – van de verkiezingen*; **–spelen,** speelde na, h. nagespeeld (*iets spelen naar het voorbeeld van anderen*): *speel me die sonate eens na*; kaartspel: *een kleur* –, dezelfde kleur spelen als men (of de medespelers) reeds speelde.

Na'speuren, speurde na, h. nagespeurd; **–sporen,** spoorde –, h. –gespoord (*zoekend het spoor volgen*; *door onderzoek en overleg op het spoor komen van iets, dat men eerst niet wist*; *iets nauwkeurig onderzoeken*): *in de geschiedenis het verloop van een gebeurtenis* –; *in de Bijbel de oorspronkelijke bet. van een uitdrukking* –, onderzoeken; **–sporing,** v. –en: *–en in de archieven.*

Na'streven, streefde –, h., i. nagestreefd (*m. alle kracht trachten te bereiken*; *naijveren, trachten te evenaren*); **–stuk,** o. –ken (*tooneelspel, meestal blijspel na een grooter tooneelspel*); **–sukkelen,** sukkelde –, i. –gesukkeld (*sukkelend volgen*): *iem.* –.

I. Nat 1 bn.; natter, natst (1 *vloeibaar, niet droog, niet vast*; 2 *bevochtigd, vochtig*; 3 *regenachtig, niet helder, niet droog*): 1 *natte waren*, z. ald.; *de verf is nog* –; 2 *zoo – als e. kat*; *het natte gras*; *natte omslagen*; *– maken*; 3 *de natte moeson*; zie Droog, Gemeente 3, Vinger; **2** o. (*vloeistof, vocht*): *in het – plassen*; *voor – te bewaren*; *er valt* –; zegsw. *hij lust zijn –* (of: *natje*) *en droog* (of: *droogje*), eet en drinkt veel en smakelijk; *– en droog*, spijs en drank; *het zilte* –, de zee; *'t is één pot* –, gelijksoortig, met dezelfde gebreken; *lang* –, aangelengde soep, koffie, thee enz.

II. Nat, o. (stud. *natuurkundig examen*).

Na'tafelen, tafelde –, h. nagetafeld (*na afloop van het maal of diner gezellig aan tafel blijven zitten praten*); **–teekenen*,** teekende –, h. nageteekend (*teekenend namaken*; *door te teekenen navolgen, afbeelden*).

Na'tellen, telde –, h. nageteld (*overtellen, nog eens tellen*; in het alg. *een hoeveelheid*, inz. *geld, tellend nagaan*): *tel deze rekening* (*nog*) *eens na*; *zijn winst* –; *op zijn vingers kunnen* –, iets gemakkelijk kunnen nagaan.

Na' te noemen, na' te melden (*na* bet. *hierna, hieronder*): *de – – – persoon.*

Na'terolie, v. (Z.-N. *spijkolie*, inz. tegen de mot gebruikt).

Nat'hals*, m. en v. –halzen (*drinkebroer*).

Natha'niël, m. (*een Israëliet zonder bedrog, oprecht van aard*); z. Joh. 1 : 48.

Na'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. natio]: *menschen van dezelfde stam, die in de regel taal en zeden gemeen hebben*; *volk, behoorende tot een zelfde staat*; Z.-N. *veem* 2): zegsw. *hij is van de* –, Israëliet; **–baas,** m. –bazen (Z.-N. *aandeelhouder i. e. veem*); **–paard,** o. –en (Z.-N. *zwaar trekpaard*); **–wagen,** m. –s (Z.-N. *sleperswagen*).

Na'tijd, m. (eig. *tijd, die nakomt*; *herfst, najaar*, ook wel: *iems. nadagen*).

Nationaal', bn. (Fr. national: *een geheel volk betreffende* in tegenstelling [a]) met *provinciaal*, [b]) met *uitheemsch*; *aan de natie toebehoorende*; *eigenaardig voor een bepaald volk*; ook wel: *blijk gevende van liefde voor eigen volk*; *lands....*): *de –nale vlag*; *de –nale industrie*; *ons – lied*, het Volkslied; *een – belang*; *een – gedenkteeken*; *een –nale levensverzekering*, die alleen voor Nederland werkt; *–nale schuld*, zie Grootboek.

Nationalisa'tie, v. (*het nationaliseeren*).

Nationaliseeren* (Fr. *tot het eigendom der natie maken*, in tegenstelling met particulier eigendom; ook wel: *naturaliseeren*).

Nationalis'me, o. (Fr. *voorliefde voor eigen volk* [*gepaard met een zekere afkeer van het vreemde*]; *vaderlandsliefde*).

Nationaliteit', v. –en (Fr. 1 *de hoedanigheid tot een bepaalde natie te behooren of een bepaalde natie uit te maken*; ook: *eigen volkskarakter*; 2 *de menschen, die met elkaar v. e. bepaalde nationaliteit zijn*): 1 *de taal, een spiegel der* –; *de – verdedigen tegen vreemden*; 2 *onderdrukte –en*; **–sbeginsel,** o. (*beginsel, dat iedere nationaliteit het recht heeft een eigen staat te vormen*); **–sgevoel,** o. (*gevoel, besef van met anderen tot een natie te behooren*; *vaderlandsliefde*).

Nativiteit', v. (Fr. [Lat. nativitas]: *geboorte*; *geboorte-uur*; *geboortecijfer*).

Na'trium, o. (van natron: nat. *licht* [S. G. = 0,97], *kneedbaar, zilverwit metaal in natron voorkomend, smeltpunt 95,6°*).

Na'tron, o. (Fr., oorspr. Gr.-Lat.-Hebreeuwsch: *natriumhydroxyde, natronloog*); **–loog,** v.; **–zout,** o. –en.

I. Nat'ten, natte, h. genat (*bevochtigen, netten*): *de zeilen* –; *een kanon* –, afkoelen.

II. Nat'ten; zie Sappen.

Nat'te wa'ren, v. mv.: term bij 't metrieke stelsel: *de liter of kan met zijn veelvouden en onderdeelen zijn de maten voor – –: oliën, wijnen, bieren, azijn, melk enz.*

Nat'tig, bn. en bw.; –er, –st (*vochtig, klam,*

niet geheel droog): *de reptielen hebben een –e huid; het is – weer*; **–heid**, v. (*het nattig zijn; iets, dat nattig, vochtig is*): zegsw. *hij voelt –*, hij merkt gevaar.

Natu'ra, v. (Lat. *natuur*): *– non fa'cit sal'tus*, de natuur maakt geen sprongen; *in –*, niet in geld, maar in waren of producten; zie Artis.

Natura'liën, v. mv. (Duitsch [Lat. naturalia]: *natuurvoortbrengselen* inz. *natuurvoorwerpen, zeldzaam of mooi in hun soort*).

Naturalisa'tie, v. –satiën, –s (Fr. *opneming in het staatsverband; erkenning van een buitenlander als landsburger*); Z.-N. soms *kleine –*, gedeeltelijke erkenning; z. Staats–; **–liseeren*** (Fr.): *zich laten –; iem. –*.

Naturalis'me, o. (Fr. *bepaalde richting in de wijsbegeerte, de kunst*; inz. *richting in de kunst, die getrouwe nabootsing der natuur beoogt* [*zonder rekening te houden met heerschende opvattingen van moraal*]; *leer, volgens welke de natuur het beginsel van alles is en geen kracht of macht buiten haar bestaat, natuurgeloof*); **–list'**, m. –listen (Fr. Eng. eenigszins vero. *plant-* en *dierkundige* ook *geneeskundige*; thans: *voorstander van het naturalisme* inz. *op 't gebied van kunst*); **–lis'tisch**, bn., bw.: *–e romans*.

Naturel'*, m. en v. –len (Fr. naturel: *inboorling van een kolonie, inlander* inz. *in Z.-Afrika*); **–letje**, o. –s (*pruikje*).

Na'turen, tuurde na, h. nagetuurd (*zeer oplettend met het oog een persoon of een zaak volgen, die zich verwijdert: nakijken, naspieden*): *een luchtschip –*.

Natuur'*, v., in bet. 2 naturen (Fr. nature, Lat. natura: 1 *het heelal, de wereld, het geschapene*; 2 *het ingeschapene; de aard, het karakter; de natuurlijke gesteldheid*; 3 *buiten; open, vrije veld*; 4 *toestand, waarin iets bestaat, voordat men er opzettelijk iets aan heeft gewijzigd*): 1 *God en de –; de drie rijken der –; de levende –*, dieren- en plantenwereld; zegsw. *aan de – de tol betalen*, sterven; 2 *de goddelijke, de menschelijke –; hij is van nature vriendelijk; dat is bij hem een tweede – geworden*, door gewoonte een vaste trek geworden; *de – is sterker dan de leer; tegen de –*, in strijd met de aard van het lichaamsgestel enz.; 3 *wandelen gaan in de vrije –*; *Z.-Limburg heeft een mooie –*; 4 *geef ons – en waarheid weer*, tegenstelling van gekunsteldheid; *teekenen naar de –*, model door de natuur geleverd; *de – overtreft de kunst*; **–beschouwer**, m. –s; **–beschrijver**, m. –s; **–boter**, v. (*het tegengestelde van kunstboter of margarine*); **–dienst**, m. (*vereering der natuur of haar krachten, als scheppende, goddelijke kracht*): *de – der negerrassen*; z. –godsdienst; **–drift**, v. (*instinct*); **–geneeswijze** of **–geneeskunde**, v. (*geneeswijze, welke het gebruik van artsenijen verwerpt en slechts middelen als een gepaste levenswijze, baden, boschlucht, het verblijf in sanatoria enz. aanwendt*). Opm. *–geneeswijze* heeft meer de bet. van toepassing van de natuurgeneeskunde; **–genoot***, m. –genooten (*evenmensch*); **–genot**, o. (*genot in en vooral door de* [*vrije*] *natuur*); **–godsdienst**, m. –en (*natuurdienst*, z. ald.).

Natuur'historie, v.; zie Natuurlijk; **–histo'risch**, bn., bw. (*de natuurlijke historie betreffende*): *een opstel v. –e aard; natuurhist. onderzoekingen; natuurhistorisch gesproken*.

Natuur'ijs, o., alleen als tegenst. van Kunstijs; **–kenner**, m. –s (*iem., die bedreven is in de kennis van de eigenschappen, wetten, in de natuur heerschende*); **–kennis**, v. (*de wetenschap der natuurkunde en v. d. natuurlijke historie*); **–kracht**, v. –en (*kracht, werkende in de natuur buiten de mensch*); **–kunde**, v. (*physica; de wetenschap der natuur*; inz. thans: *de wetenschap, die zich bezighoudt met de algemeene eigenschappen, het evenwicht en de beweging van lichamen, en met de verschijnselen van warmte, licht, electriciteit en magnetisme*); **–kun'dig 1** bn., bw. (*in verband staande met natuurkunde*): *een – instrument, e. – genootschap; het – onderzoek*; **2 –e**, m. en v. –n (*natuuronderzoeker, -kenner*); **–lijk**, bn., bw. (1 *op de natuur betrekking hebbende*; 2 *naar of volgens de natuur*; 3 fig. *eenvoudig, ongekunsteld, naïef*): 1 *–e historie*, wetenschap der dier-, plant- en delfstofk.; 2 *een –e dood sterven; het – verstand*, gezond; *de –e loop der dingen*; ir. *je hebt – weer gelijk! –!* zeker; *– ben ik thuis*, het spreekt van zelf; 3 *een –e houding*; nog (rechtst.): *– kind*, buitenechtelijk; *–e verbintenis*, tot wier vervulling men wel moreel verplicht is, doch niet wettelijk; *een zeer –e wensch*, verklaarbaar; *op –e grootte*, werkelijke.

Natuur'lijkerwijze, bw. (*op een wijze, die uit de natuur of de aard van iets voortvloeit; zooals van zelf spreekt*); **–lijkheid**, v. (*eenvoud, ongekunsteldheid, ongedwongenheid*); **–magneet**, m. –neten (*zeilsteen, magneetijzersteen*); verg. Kunstmagneet; **–mensch***, m. –en (*mensch, niet opgegroeid of levende onder de invloed der cultuur*; ook: *iem. afkeerig van het gekunstelde in de samenleving*): *de negers in Centraal-Afrika zijn meestal –en*, in de natuurstaat; **–monument**, o. –en: *vereeniging tot behoud van –en*; **–onderzoeker**, m. –s (*een geleerde, die verschijnselen der natuur onderzoekt*): *Darwin was een beroemd –*; **–recht**, o. (*recht, welk de mensch van nature toebehoort*): *de individueele vrijheid is een –*; **–rijken**, o. mv. (*het drietal: dieren-, planten- en delfstoffenrijk*); **–schoon**, o. (*het schoone in de natuur*): *gevoel voor het –*; **–staat**, m. (*toestand door de natuur, waarin door de mensch nog geen verandering is gebracht; toestand, waarin de menschen oorspronkelijk tegenover elkaar stonden, zonder wet, goede zeden enz.*): *de dreumessen, die half in de – op de weg spelen*, d. i. half naakt; **–verschijnsel**, o. –s, –en (*verschijnsel, dat zich in de natuur voordoet; luchtverschijnsel*); **–volk**, o. –en (*volk in de natuurstaat*): *–en zijn* b.v. *de Eskimo's*; verg. Cultuurvolk; **–vorscher***, m. –s; germ., beter is *natuuronderzoeker*; **–vriend**, m. –en (*beminnaar der natuur*); **–wet**, v. –ten (*een in de harten van alle menschen gegrifte* [*zeden*]*wet, die haar oorsprong in God heeft en door de rede gevolgd wordt*; nat. *de uitdrukking voor een regelmatigheid, die bij de beschouwing van natuurverschijnselen wordt opgemerkt*); **–wetenschap**, v. –pen (*kennis, wetenschap van de natuurwetten; elke van de wetenschappen of alle wetenschappen samen, die plegen gesteld te worden tegenover de „geestelijke" wetenschappen: mechanica, sterrenkunde, natuurkunde, scheikunde, aard-*

kunde, biologie); **–wetenschappelijk,** bn., bw. (*met de wetenschap der natuur in verband staande*): *–e vragen*; **–wol,** v. (*ongeverfde wol*).

Nau'plius, m. **1** myth. vader van Palamedes; **2** larve van kreeftachtige dieren.

Nautiek', v. (Fr. nautique [Gr.-Lat. nauticus = scheepvaart. . . .]: *het scheepswezen, scheepvaartkunst*); ook, Nau'tika.

Nau'tilus, m. –sen (Lat. [Gr. nautilos = de zee bevarend]: *vierkieuwige inktvisch in Indisch-Australische zeeën*).

Nau'tisch, bn. (*tot de scheepvaart, het zeewezen, de watersport enz. behoorend*): *–e sport*, b.v. roeien, zeilen; *–e feesten*.

Nauw 1 bn., bw.; –er, –st (1 *eng, niet wijd, smal*; 2 *dicht*; 3 *scherp, streng*; 4 *nauwelijks*): 1 *een –e straat, te –e laarzen*; 2 *zich – aaneensluitend*; 3 *iem. – in 't oog houden*; *– op iets toekijken*; 4 *hij was – aangekomen, of hij moest alweer vertrekken*; *– merkbaar*; nog: *– van geweten zijn*, nauwgezet; zegsw. *dat luistert zoo – niet*, komt er niet zoo precies op aan; **2** o. (1 *zeeëngte, zeestraat*; 2 *engte, verlegenheid*): **1** *het – van Calais*; 2 *in het – zitten*; *iem. in het – brengen, drijven*.

Nau'welijks, bw. (*ternauwernood, pas*): *ik was – thuis, of daar stond mijn vriend al*.

Nauwgezet', bn. en bw.; –ter, –st (*nauwkeurig* inz. in het zedelijke: *nauwnemend streng in de vervulling van zijn plicht, stipt*): *–te plichtsbetrachting*; *– arbeiden*; **–heid,** v.

Nauw'heid, v. (*het niet wijd of ruim zijn*).

Nauwkeu'rig, bn. en bw.; –er, –st (*niet oppervlakkig, niet vluchtig, niet slordig*; *juist, zorgvuldig, stipt*): *–e inlichtingen*; *iets – willen weten*; *e. –onderzoek*; **–heid,** v.

Nauwlet'tend, bn. en bw.; –er, –st (*zeer oplettend, opmerkzaam*): *een – opzichter*; *– toezien*; **–let'tendheid,** v.; **–ne'mend,** bn.; –er, –st (*op kleinigheden lettend, stipt naar de letter opvattend*; ook: *lichtgeraakt*).

Nauw'te, v. (*engte*; *smalle weg*; *doorvaart, invaart, toegang* inz. *zeeëngte*).

Navaal', bn. (Fr. naval, Lat. navalis: vroeger: *uit oorlogsschepen bestaande*; thans: *het zeewezen of de scheepvaart betreffende*).

Navalis'me, o. (*het streven naar oppermacht ter zee*; *marinisme*, z. ald.).

Na'vea, v. (Z.-N. letterwoord: *Nationale Vereeniging voor Auteurs*).

Na'vegaar, m. –s, –garen; z. Avegaar.

Na'vel, m. –s (*litteeken midden op de buik*); **–merk,** o. –en.

Navenant', bw. (eig. *naar avenant* [Fr. à l'avenant]: *naar verhouding van*); gew., Z.-N.; ook Z.-N. = *volgens*.

Na'vertellen, vertelde na, h. naverteld (*iets vertellen, nadat men het eerst heeft gehoord of ondervonden*): *ze zullen het niet –*, zij hebben het er niet levend afgebracht.

Na'verwant 1 bn.; **2** m. –en (*nabestaande*); vr. **–e,** –n; **–schap,** v. (*bloedverwantschap*).

Navet', o. (Portug. naveta: *scheepje*): Z.-N. *de – doen*, geregeld heen en weer reizen.

Naviga'bel, bn. (Fr. navigable, Lat. navigabilis: *bevaarbaar*; vero. *zeevaardig*).

Naviga'tie, v. (Fr. [Lat. navigatio]: 1 *scheepvaart*; 2 *stuurmanskunst*): 1 *acte van –* (1651); *société van –*; 2 *behoorlijk – voeren*.

Naviga'tor, m. (Ned.) –s,. –to'ren; (Lat.) –to'res (Lat. *zeevaarder, schipper*): *Hendrik de –*, prins van Portugal (1394–1460).

Navolg'baar, bn. (*na te volgen, waard nagevolgd te worden*): *een – voorbeeld*.

Na'volgen, volgde –, h., i. –gevolgd (1 *iem. volgen*; *na hem komen*; 2 *nazetten, vervolgen*; 3 *nadoen*): 1 *iem. tot zijn huis –*; 2 *den vijand –*, meer: *vervolgen*; 3 *iems. voorbeeld –*; **–volgend,** bn.: *–e nummers*; *de –e namen*, d. i. die men gaat noemen; **–volgenswaard(ig),** bn.; **–volger,** m. –s (*hij, die iets doet naar het voorbeeld van iem. anders* inz. in toepassing op schrijvers, kunstenaars): *een – van Vondel*; **–volging,** v. (*het navolgen*; *ascetisch boekje op naam van Thomas à Kempis*, 1380–1471: Imita'tio Je'su Chris'ti = De Navolging van Jezus Christus).

Na'vond, m.; z. Avond.

Na'vorschen* (*nasporen, zorgvuldig onderzoeken*); z. Vorschen; **–vorsching*,**v.–en.

Na'vraag, v. (*informatie, het vragen naar*; handel: *vraag naar een bepaald artikel*): *– doen*; *veel – naar tabak*; *– kunnen lijden*.

Navrant', Fr. **1** bn. (*diep treurig, hartverscheurend*); **2 –e,** o.: *het –e van*; l. *ant*.

Na'wee*, o. –weeën (*napijn*; fig. *kwade gevolgen*): *de –ën van de oorlog zullen zich doen gevoelen*; **–winter,** m. –s (*laatste deel van de winter*; ook: *koud voorjaar*); **–zaat,** m. –zaten (*nakomeling*); verg. Landzaat; **–zang,** m. –en (*slotzang v. e. gedicht*).

Nazare'ner, de, m. (*de Man uit Nazareth, de Heiland*); ook, *Nazareër*; *Nazareners*, [a]) Christus en de Zijnen; [b]) (in de eerste eeuwen) Christenen.

Na'zareth, aardr. vlek in Noord-Palestina, ± 4 uur ten W. v. h. meer van Galilea, 300 m boven de zeespiegel, thans ± 11,000 inwoners, waarvan $^3/_4$ Christenen; indertijd woonplaats van J. C.; *kan uit – iets goeds komen?* **Joh.** 1 : 47, een zegsw., waarmede men aanduidt, dat men aan iems. goede hoedanigheden enz. twijfelt op grond van zijn afkomst, opvoeding enz.

Na'zeggen, zegde of zeide –, h. –gezegd, –gezeid (*herhalen, wat een ander gezegd heeft*): *ik heb hard gestudeerd, kunt gij me dat –?*

Na'zetten, zette –, h. –gezet (*najagen, vervolgen*): *een dief –, den vijand –*.

Na'zien, zag –, h. –gezien (1 *nakijken*; *volgen met de oogen, iem. of iets, die of dat vertrekt, zich verwijdert*; 2 *nagaan, onderzoeken*; 3 *zien, of iets in orde is, corrigeeren*): 1 *hij zag mij nog een heel eind na*; 2 *een teekening –*; 3 *het huiswerk der leerlingen –*.

Na'zin, m. –zinnen (*tweede lid eener periode, van een samengestelde volzin*).

Na'zitten, zat na, h. nagezeten (*nazetten*): *het hert werd nagezeten door twee honden*.

Na'zoek, o. (*navorsching*): *– doen naar*; **–zoeking,** v. –en; **–zomer,** m. –zomers (*begin v. d. herfst*; *laatste deel van de zomer*; ook: *warm najaar*); **–zorg,** v. –en (*onrust over de gevolgen van iets*); **–zwerm,** m. (*tweede zwerm uit eenzelfde bijenkolonie*).

Nean'derdal, o. (*dal bij Dusseldorf, met de kalksteengrot, waarin in 1856 een fossiel skelet v. e. mensch werd gevonden*).

Nea'polis, o., Gr. letterl. Nieuwstad, Gr. kolonie; It. *Na'poli*, Ned. *Napels*.

Neb, neb'be, v. –ben (*spitse bek v. e. vogel*; fig. *mond*; in het alg. *vooruitstekende* [*scherpe*] *punt*): *haar naaldscherp –je*.

Neb'beling, m. –en (*aal met fijn, spits bekje*); ook Neb'aal.

Nebucadne'zar, koning van Babylon, 605–562 v. C., hij verwoestte Jeruzalem, 586 v. C.; zie Gevangenschap.

Nécessai're, v. –s (Fr. [Lat. necessarius = noodzakelijk]: *licht, gemakkelijk bij zich te dragen tasschje, etui enz.* inz. *met toiletbenoodigdheden: toiletdoosje*; ook: *handwerkdoosje*).

Necessiteit', v. (Fr. [Lat. necessitas]: *noodzakelijkheid*).

Nec' plus ul'tra, o. (Lat. *het hoogste, het uiterste*), ook: *Non' plus ul'tra,* d. i. het niet-overtroffene, het allerbeste; zie ald.

Necro . . ., van Gr. ne'kros = lijk.

Necrologie', v. –ën (*levensbericht v. e. pas gestorvene*; [*korte*] *levensgeschiedenis v. e. overledene*; *lijst v. afgestorvenen*); **–loog',** m. –logen (*schrijver van een necrologie*). (g = **g**).

Necromantie', v. (Gr. manteia = voorspelling: *waarzegging door bezwering van dooden*); verg. 1 Sam. 28 : 7–19. (t = s).

Necro'polis, m. –sen (Gr. polis = stad: *doodenstad, begraafplaats*): *de – van Syracuse.*

Nec'tar, m. (Gr.-Lat. [oorspr. Hebr. kruidenwijn]: myth. *godendrank*; fig. *heerlijke drank*; nat. hist. *honing*): *– en ambrozijn; nectariën,* honingklieren.

Ne'der, neer, bw. (*naar beneden, naar omlaag*; *naar de grond*): *ter neder*; *op en –* (of: *neer*); *de kamer op en neer loopen,* van het eene einde naar het andere; als bn. in de samenst. *Nederland* enz.; -- vormt scheidbaar samengest. w.w., b.v. Ne'derbuigen (nedergebogen) enz.; men schrijft de leden der onbep. wijs (zonder te) en die der voltooide deelw. aan elkaar.

Ne'der-Be'tuwe, v. (*het W. deel der Betuwe*).

Ne'derduitsch* 1 bn. (1 vroeger tot ± 1850: *ter aanduiding van onze taal en wat er betrekking op heeft, Nederlandsch*; 2 [*Saksische*] *volkstaal in Noord-Duitschland en wat er betrekking op heeft*): 1 *Aenleidinghe ter Nederduitsche Dichtkunste*; 2 *een – woordenboek*; **2** o. (*de taal*).

Ne'derig, bn. en bw.; –er, –st (*laag bij de grond*; inz. fig. *onaanzienlijk, gering*; *bescheiden, deemoedig*): *een – dak, een – gemoed*; *zachtmoedig en – van harte,* Matth. 11 : 29; *– om vergiffenis vragen*; **–heid,** v.

Ne'derlaag, v. –lagen (*het neerliggen*: *het verlies in een gevecht*; *het overwonnen worden*): *den vijand een zware – toebrengen*; *de – lijden,* verslagen worden.

Ne'derland, o. (*laagland, aan zee gelegen land*; thans: *koninkrijk der Nederlanden*), in het mv. inz. als historische term: *de Vereenigde Nederlanden,* de republiek; *de Spaansche, Oostenrijksche Nederlanden,* de Zuidelijke gewesten onder het gezag van Spanje en later van Oostenrijk; **–lander,** m. –s (*burger of inboorling van Nederland*); **–landerschap,** o. (*het zijn van Nederlander*).

Ne'derlands, 2e nv. van Nederland (*van Nederland*): *– grenzen, – grond.*

Ne'derlandsch* 1 bn. ([*als*] *van, uit, in, behoorende tot, betrekking hebbende op, eigen aan Nederland of het Ned. volk*): *de –e taal*; *de –e Maagd,* de verpersoonlijking van het Ned. volk; **2** o. (*de taal*).

Ne'derlandsche bank*, v. (*circulatiebank, de eenige in ons land*): de – – werd opgericht bij Souverein Besluit v. 25 Maart 1814, waarbij haar voor een tijdvak van 25 jaar octrooi werd verleend voor de uitgifte v. bankbiljetten; **– boe'renbond*,** m. (*boerenbond* [z. ald.] *in 1896 opgericht, zetel te Utrecht*); verg. Hanze; **– Gereformeer'de kerken*,** v. mv. (*samenvoeging op een generale synode te Amsterdam in 1892 van de Christ. geref. kerken*); **– Han'delmaatschappij*,** v.; z. Handelmaatschappij; **– Hervorm'de Kerk*,** v. (*de hoofdgroep van het Protestantisme in ons land*); **– histo'riën*,** v. mv. (letterk. *proza-, hoofdeen meesterwerk van P. C. Hooft* 1581–1647): de – – omvatten het tijdvak van 1555–'87; **– kerk'provincie*,** v. (*de R.-K. Kerk in haar geheel in ons land*): de – – telt 1 aartsbisdom (Utrecht), en 4 suffragaanbisdommen; **– leeuw*,** m. (*Nederl. ridderorde met 3 klassen*): deze orde, door koning Willem I in 1818 gesticht, wordt verleend aan hen, die zich verdienstelijk hebben gemaakt jegens het vorstelijk huis of het vaderland, of uitblinken in kunst of wetenschap; z. Virtus nobilitat; **–wer'kelijke schuld*,** v.: de – – – is ingeschreven in de Grootboeken der Nationale Schuld, waarvan de instelling bevolen is bij de wet van 27 Jan. 1809.

Ne'derlandsch-Met'tray*, o., zie Mettray; **–-Oost-In'dië*,** o. (*onze koloniën in O.-I.*); **–-onderwij'zersgenootschap*,** o. (*vakvereeniging v. openbare onderwijzers*): het –– is opgericht 6 Febr. 1842; zie **N. O. G.**; **–-West-In'dië*,** o. (*onze koloniën in W.-I.*: *de Kleine Antillen, Suriname*).

Ne'derlaten, –leggen, –liggen; zie Neerlaten, Neerleggen enz.

Ne'der-Rijn, m. (aardr. *de Rijn van Bonn tot aan de Noordzee*).

Ne'derslaan, meer neerslaan, sloeg –, h. neder- of neergeslagen (*omlaagslaan*): *zijn oogen –,* oogleden laten zakken (van schaamte); *zich niet laten –,* zich niet laten ontmoedigen; **–sticht,** o. (gesch. *het bisdom U.*); zie Sticht; **–waarts,** bw. (*in een richting naar omlaag*): *zij sloeg de oogen –,* naar omlaag; **–waartsch*,** bn. (*benedenwaarts gericht*): *een –e armbuiging*; **–zetten,** zette –, h. nedergezet (*op de grond zetten*): *zich –,* [a]) gaan zitten, [b]) zich vestigen, gaan wonen; **–zetting,** v. –en (*het* [*zich*] *nederzetten*; inz. *kolonie, woonstede, verblijf*): *een Romeinsche –,* volksplanting.

Nee, bw.: in de spreekt. voor Neen.

Neef, m. neven (*broers- of zusterskind*; *ooms- of tantes-zoon*; *afstammeling v. e. neef of nicht*): *een volle –*; zie Germain; *een halve –,* zoon van een neef of nicht; *een – van vaderszijde*; *een verre –*; zie Naneef; **–je,** o. neefjes (*een kleine neef*; *mugje*).

Neef'schap, o. (*betrekking van neef tot neef of van neef tot oom*).

Neen (eig. *niet een ding, niets*: het tegengest. van *ja*) **1** bw. *wel –! – maar zeg! op iets – zeggen,* weigeren; spreekt. **Nee; 2** o. als zn.: *mijn – is zoo goed als uw ja*; zegsw. *wie niet wil, wanneer hij mag, krijgt een – op later dag.*

Neep, v. nepen (*het* [*k*]*nijpen* [*met de vingers*]; *overgebleven teeken van dit knijpen*; *plooi*; *kneep*): fig. *iemand een – geven,* schade, verlies berokkenen; *in de – zitten,* klem.

Neep'jeskapje, o. –s (*vrouwenhoofddeksel met geplooide voorrand*); **–jesmuts,** v. –en (*wit vrouwenmutsje met fijne knipplooien*; *dienstbodendracht*; *de dienstbode zelf*): *e. –*

opende de deur; ook: –**jesmutsje**, o. –s.

I. Neer, v. neren (*draaikolk, plaats waar twee tegengestelde stroomingen [aan de kust] elkaar ontmoeten*): zegsw. *hij is in de – geraakt*, hij heeft tegenspoed.

II. Neer, bw. (*omlaag*); zie Neder.

III. Neer, v. neren (Lat. area: Z.-N. *dorschvloer*).

Neer'gooien, gooide –, h. neergegooid (*iets of iem. gooien, zoodat die persoon of zaak ergens op neervalt*): *de kaarten –; het* (of: *de boel*) *er bij –*, plotseling met iets ophouden.

Neer'haal, m. –halen (*het dikke eener letter, het tegenovergestelde van een ophaal*).

Neer'halen, haalde neer, h. neergehaald (*naar beneden halen, naar beneden trekken*): fig. *iem. –, iets –*, afbreken.

Neer'hof, m. –hoven (Z.-N. *boerderij, die bij een landgoed behoort; hoenderhof, erf*).

Neer'hurken, hurkte –, i. neergehurkt (*op de hurken gaan zitten*): *voor een open vuur –*.

Neer'komen, kwam neer, i. neergekomen (1 *op de grond komen* [door een sprong of val]; 2 *iem. of iets treffen*; 3 *op zich moeten nemen*; 4 *de strekking hebben*; 5 *in beginsel, in hoofdzaak zijn*): 1 *hij kwam onzacht met een smak neer*; 2 *de zweep kwam neer op de naakte rug*; 3 *de zorgen kwamen op haar neer*; 4 *het ultimatum kwam hierop neer, dat*; 5 *dat komt alles op hetzelfde neer*.

Neerlan'dicus, m. –ci (Lat. *student i. d. Ned. letteren; leeraar in het Nederlandsch*).

Neer'lands(ch)*; zie Nederlands(ch).

Neer'laten, liet –, h. neergelaten (*naar beneden laten, laten zakken*): *een zak koren met een katrol –*; refl. *zich a. e. touw –*.

Neer'leggen, legde of lei –, h. –gelegd, –geleid (*op de grond, op een ander voorwerp leggen*): *een last –; waar zal ik dat boek –? je moet 10 gulden –*, betalen; fig. *de wapens –*, de strijd opgeven; O.-I. *vijf kwaadwilligen werden –gelegd*, gedood; *de kroon –*, afstand doen van de regeering; *zijn ambt –*, pensioen nemen; *zijn pen –*, ophouden met schrijven; *het werk –*, a) ophouden met werken, b) staken; zie ook Bijltje; refl. *zich – bij een vonnis, een besluit*, er in berusten; **–liggen**, lag –, is –gelegen (*ter aarde of op de grond, te bed enz. liggen*): *dood, ziek –*; **–pennen**, pende –, h. neergepend (*neerschrijven, opschrijven*); **–sabelen**, sabelde neer, h. neergesabeld (*met een of meer sabelhouwen neerslaan of ombrengen*); **–schieten**, schoot –, h. neergeschoten (1 *met een vaart naar beneden storten*; 2 *naar beneden zenden*; 3 *iem., een dier enz. met een schietwapen inz. vuurwapen treffen, zoodat hij of het valt*): 1 *–de stralen*; 2 *de zon schiet de stralen –*; 3 *ik schiet hem neer als een dolle hond*; **–schrijven**, schreef neer, h. neergeschreven (*schrijven op iets, op het papier zetten; in geschrifte brengen*): *jongen, wat heb ie daar nu –geschreven!* **–slaan**, sloeg neer, h., i. neergeslagen (1 *naar beneden slaan, omslaan*; 2 *het oog naar beneden slaan*; 3 *iets of iem. met een slag naar beneden werpen*; 4 *neervallen* [met een slag]; 5 *zich doen afzetten*): 1 *de trede –*; 2 *als zij haar oogen neersloeg*; 3 *met de kolf den vijand –*; 4 *een wolk van stoom sloeg neer*; 5 *neergeslagen waterdamp*; **–slach'tig**, bn.; –er, –st (*verdrietig, terneergeslagen; moedeloos; treurig*): *– maken*; **–slach'tigheid**, v. (*moedeloze treurigheid*): *een doffe –*; **–slag 1** m. (*het neerslaan*, b.v. *bij het maatslaan*); **2** v. –slagen (*een soort van rustbed*); **3** o. –slagen (scheik. *bezinksel*); **4** o. en m. (nat. *vochtigheid, die uit de dampkring op de aarde neerslaat: regen, sneeuw, hagel, dauw, rijp*); ook: *atmosferische –*.

I. Neet*, v. neten (*luizenei*).

II. Neet*, niet, v. –en (*klinknageltje*).

Nee'ten*, nie'ten, neette, h. geneet (*een nageltje plat klinken*).

Neet'oor*, m. en v. –ooren (*netelig, kittelooorig mensch, altijd uit zijn humeur; nurk*).

Ne'fas, o. (Lat. *onrecht*): z. *per fas et –*.

Nef'tens, bw. (*nevens; bovendien*); vero.; Z.-N. *er – zijn*, mis, niet raak.

I. Neg, neg'ge, v. neggen (*hit*); gew.

II. Neg, neg'ge, v. neggen (*scherpe kant van een mes, een stuk hout, een muur enz.; zelfkant* b.v. v. zeildoek).

Nega'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. negatio]: *ontkenning; ontkenningswoord*). (t = s).

Negatief', Fr. négatif, Lat. negati'vus, **1** bn. en bw. (*ontkennend; niet-positief*): *een –tieve waarde, –tieve electriciteit, een – beeld* (photogr.); *de genoegens der school zijn ten hoogste –*, bestaan in afwezigheid van het onaangename; (alg.) *negatieve grootheden*, met het teeken min vóór zich b.v. – a; **2** o. –tieven (*omgekeerd lichtbeeld, bij photographie, op de opnemingsplaat*).

Negee'ren*, negeerde, h. genegeerd (Lat. negare: *ontkennen, loochenen; geen notitie van iem. of iets nemen, doen of men hem niet kent of ziet*): *iets –; iem. totaal –*.

Ne'gen (*10 min één*) **1** hoofdtelw.: (bijvoeglijk) *hij heeft – kinderen*; (zelfstandig) *tien min één is –; het is bij negenen; met* (*ons*) *–en*; **2** v. (*cijfer, getal*): *schrijf eens een Romeinsche –*, IX; **3** onbuigbaar ranggetal: *in het jaar –*; **–daagsch***, bn. (*negen dagen durende*, ook: *om de negen dagen*): *een –e ligkuur*; **–de**, rangtelw., breukgetal: bn. *de – maand; het – deel*; als zn. *een –*, het negende deel; *hij was de –*; **–dehalf'**, telw. (*acht en een half*): *–halve gulden*; **–derhande, –lei**, bn. (*negen soorten van*): *– siguren*; ook –derhan'de, -derlei'; **–duizendste**, telw. en bn.; **–honderd**, hoofdtelwoord, rangtelwoord; z. Negen; **–jarig**, bn. (*tellende of gedurende negen jaar*): *zijn – zoontje, een –e oorlog*; **–maal**, bw. (*herhalingsgetal*); **–man**, m. (Z.-N. *koning in het kegelspel*); **–oog***, v. –en (*lamprei, prik* **II**, z. ald.; ook: *kwaadaardige bloedzweer*); **–ponder**, m. –s (*brood, kogel van negen pond*; ook: *stuk geschut*); **–proef** (rekenk. *proef op de vier hoofdbewerkingen*): *de – berust op de deelbaarheid door negen*; **–tal'lig**, bn.: *het – stelsel van tellen*; **–tien**, hoofd-, rangtelw. (*negen en tien*); z. Negen; **–tiende;** z. Negende; **–tienja'rig**, bn. (*negentien jaar tellende of durende*); **–tienmaal**, bw.; **–voud**, o. –en; **–weker**, m. –s (*iem., maar half voor zijn werk berekend*).

Ne'gentig, hoofd-, rangtelwoord (*negen maal tien*); z. Negen; **–er**, m. –s (*persoon van 90 jaar; wijn van 1890*); **–ja'rig**, bn. (*90 jaar tellende of durende*): *een – grijsaard*; **–maal**, bw.; **–ste;** z. Negende.

Ne'ger, m. –s (Sp.-Port. negro, eig. zwart: *zwarte uit Centraal-Afrika*; ook: *afstammeling v. d. negerslaven in Centraal- en Z.-Amerika*); **–en**, negerde, h. genegerd (deno-

minatief van *neger*: als een neger *kwellen*; fig. *koeionneeren*); **–haler,** m. –s (*kapitein van een schip, dat negerslaven aanvoerde*; ook: *het schip*); **–ij',** v. –en (zie Negorij: *onaanzienlijk en achterlijk dorp, gat*).

Negerin', v. –rinnen (*vrouw. neger*); **–ras,** o. –sen (*hoofdras v. Afrika, donkerbruin tot zwart v. huid, met breede platte neus en lange schedel*); **–jongen,** m. –s; **–staat,** m. –staten (*staat v. negers*; inz. *Liberia in 1822 gesticht, met vrijgelaten negerslaven uit Amerika*, a. d. kust v. Opper-Guinea).

Neg'ge, v. –n; zie Neg **I, II.**

Négligé', o. –'s (Fr. *morgengewaad, ochtendkleed, huisgewaad* [*van dames*]): *in* (of: *en*) *profond* –, in nachtkostuum.

Negligeeren* (Fr. [Lat. negligere]: *verwaarloozen, veronachtzamen, links laten liggen*): *zich* –, slordig op zijn lichaam, z'n kleeren of z'n werk zijn.

Ne'go (Lat. *ik ontken*); verg. Concedo.

Negorij', v. –en (Mal. negari = stad, gewest: O.-I. in het alg. *dorp, kampoeng*; inz. *kleine, afgelegen plaats*; zie Negerij).

Negotiant', m. –en (Fr. négociant: *koopman*).

Negotia'tie, v. –tiën, –ties (Fr. négociation [Lat. negotiatio]: *onderhandeling; handel met actiën, wisselbrieven enz.*): – *drijven*.

Nego'tie, v. –tiën, –ties (Fr. négoce: *handel, koopmanschap, handelsbedrijf, nering*).

Negotieeren* (Fr. négocier [Lat. negotiari]: *handel drijven; onderhandelen*).

Nego'tiepenning, m. –en (*munt zonder wettelijke koers, gebruikt als handelsartikel, dat aan afwisselende koers onderhevig is*): een – is b.v. de gouden dukaat. (t = s).

Negri'to, m. –'s (Sp. z. Neger: *neger van Australië, Polynesië, Melanesië enz.*, inz. *inboorling der Philippijnen*).

I. Ne'gus, m. –sen (eig. *koning*; *titel van den keizer van Abessynië*).

II. Ne'gus, m. ([*gesuikerde*] *warme wijn*, genoemd naar een Engelsch officier).

Neh'rung, v. –en (Duitsch: *zandige, smalle landtong vóór de haffen, schoorwal*).

Nei'en, neide, h. geneid (Z.-N. gew. *hinniken*; *grijnzen*).

Nei'gen, neigde, h. geneigd (factitief van *nijgen* en met dit w.w. veelal verwisseld: *naar de laagte* [*doen*] *gaan, benedenwaarts buigen, hellen of overhellen tot dalen*): *die appelboom neigt zijn zwaarbeladen takken ter aarde, de zon neigt ter kimme, zijn oor naar iets* –, naar iets luisteren; fig. *neig uw harten tot den Heer*; *ten val* –; *zij zijn geneigd tot*; **–ing,** v. –en (*het neigen*; *gezindheid, begeerte, lust*): – *tot kwaad doen*.

Nek, m. nekken (1 ontl. *het achterste gebogen deel v. d. hals*; 2 Z.-Afr. *bergpas, platte buiging in een bergrand tusschen twee kopjes*): 1 *een stijve* – *hebben*; *een kip de* – *omdraaien*; *de* (of: *zijn*) – *breken*; *dat zal hem de* – *breken*, fig. te gronde richten; zegsw. *iem. de* – *toekeeren*, zich met minachting van hem afwenden; *iem. met de* – *aanzien*, niet groeten, hem de rug toekeeren; *iem. in de* – *zien*, hem bedriegen; *een harde* – *hebben*, onbuigzaam zijn, Exod. 32 : 9 en Deut. 31 : 27; Z.-N. *op iem. zijn* – *zitten*, tot last zijn, te lijf gaan; Z.-N. *zich een ziekte op de* – *halen*, hals; 2 *Slachters*–.

Nek'ken, nekte, h. genekt (*in de nek slaan, dooden, vermoorden*; fig. *de genadeslag geven*): *een konijn* –, in de nek slaand dooden; fig. *dat heeft hem genekt*, zijn kracht verlamd of gebroken.

Nek'kramp, v. (*ruggemerg-hersenvliesontsteking*); zie Meningitis; **–slag,** m. –slagen (*slag op de nek*; inz. *doodelijke slag*): fig. *dat geeft hem de* –, geeft hem de genadeslag.

Nek'ton, o. (*alle zwemmende waterorganismen: visschen, walvisschen*); verg. Plankton.

Nek'vel, o.: *de kat in haar* – *pakken*.

Nel, v. nellen (kaartspel: *troef-negen*).

Ne'men, nam, h. genomen (1 *een beweegbare stoffelijke zaak of een persoon met de hand vastgrijpen*; 2 fig. in allerlei toepassingen): 1 *een paard bij de teugel* –, *een kind bij de hand* –, *een boek ter hand* –; *neem pen en inkt en schrijf op*; 2 *e. stad* –, veroveren; *e. vrouw* –, trouwen; fot. *een kiekje* –, foto-opname doen; *ik zal deze hoed* –, koopen; *het huis* –, koopen, huren; *iem. tot getuige* –, zich bedienen van, ook: *een rijtuig* –; *een bocht* –, er in slagen de juiste weg bij een bocht te volgen; *een biefstuk, glas wijn* –, nuttigen; *zitting* –, in een college, een commissie enz.; *iets op zich* –, zich met iets belasten b.v. *het commando op zich* –; *iem. in bescherming* –, beschermen; *de vrijheid* –, zich iets veroorloven; *iem. er tusschen* – (of: *à faire* –), voor den gek houden; *iets kwalijk* –, euvel duiden; *iets voor lief* –, tevreden zijn met; *het woord* –, gaan spreken; *een besluit* –, besluiten; *de vlucht* –; *wraak* –, zich wreken; *te baat* –, er zijn voordeel mee doen; *de moeite* –; *een einde* –, eindigen; *een sprong* –; *de wijk* –; *het er goed van* –, royaal leven; *iets ter hand* –, als beroep uitoefenen; *iets in acht* –, letten op, rekening houden met; *de overhand* –, overheerschend worden; *iets in overweging* –, overwegen; *iets onder handen* –, aan iets beginnen; *ergens zijn intrek* –, gaan inwonen; *dienst* –, in mil. dienst gaan; *dat is, hoe je het wilt* –, opvatten; z. verder Aanmerking, Arm, Geven, Hand, Hart; nog: Z.-N. *neem, dat het zoo is*, veronderstel.

Ne'mesis, Gr. eig. afmeting; myth. godin der wrekende gerechtigheid; fig. de straf, die op een (mis)daad volgt: *de* – *der historie*.

Neo . . ., van Gr. ne'os = nieuw.

Neologis'me, o. –n (*nieuw woord, nieuwe zinswending, 't bezigen van een oud woord in een nieuwe beteekenis*); **–mist,** m. –en (*kortgeleden gewijd priester*); **–phiet'*,** m. en v. –en (*nieuweling, nieuwbekeerde*; Prot. *nieuw lidmaat der gemeente*).

Nepent', nepen'thes 1 v. (Gr. zorgenverdrijvend [kruid]: *insectenverterende plant uit O.-I.*); **2** als geneesmiddel, o.

Nephr(o) . . ., v. Gr. ne'phros = nieren.

Nephralgie', v. (*nier- en lendenpijn, nierkoliek*). (ph = f).

Nephriet', v. (*kalkachtige, doorschijnende delfstof*, ook *niersteen* geheeten).

Nephri'tis, v. (*nierontsteking*).

Ne'pos, Corne'lius, m., vriend van Cicero, schrijver v. Levens v. beroemde mannen.

Nepotis'me, o. (Fr. [It. nepotismo van Lat. nepos = kleinzoon, neef]: *neefschap*; fig. *familiebegunstiging; onrechtmatige begunstiging van familieleden, vriendies*).

Nep'pe, v. (*kattenkruid*; Lat. nepeta cataria).

Nep'pen, nepte, h. genept (Barg. *bedriegen, vervalschen; knoeien met tarieven*).

Neptunis'me, –nis'mus, o. (*stelsel in de*

geologie, dat alle vervormingen onzer aardkorst aan het water toeschrijft).

Neptu'nus (Lat.), **Neptuin'**, m. (1 myth. hoofdgod: god der zeeën of oceanen; ook, Poseïdon; 2 *naam eener planeet*): 1 *Neptunus omgeven door tritons*; 2 *de planeet – doorloopt haar baan in 164,79 jaar.*

Nereï'de, v. –n: myth. zeenimf, een der 50 dochters van den god der zee, Nereus (lees: *Nervis*); (e = ee); zie Thetis.

I. Nerf, v. nerven (1 *oneffenheid aan de buitenkant van een dierevel of daarvan vervaardigd leder*; 2 *uitstekende vezels van ongeschaafd hout*): 1 *de – van het vel verwijderen*; 2 *de nerven wegschaven.*

II. Nerf, v. nerven (Fr. nerf, Lat. nervus: 1 *zenuw*, w. i. g.; 2 [*zichtbare*] *bladader*): 1 *een schok, die door zijn nerven drong*; 2 *een blad wordt door een aantal nerven doorloopen.*

Ner'gens, bw. (d. i. *niet-ergens*: 1 *op geen enkele plaats*; ook wel: *in geen enkel geval*; 2 gevolgd door een bijw.: *niets* met een voorzetsel): 1 *ik zie hem –*; 2 *– toe dienen*; *– om geven*; *hij bemoeit zich – mede.*

Ne'ring, v. –en (*handel*; *bedrijf*; *vertier*; inz. *kleinhandel*; Z.-N. gesch. *gilde*): *een drukke – hebben*; **–doende,** m. en v. –n (*winkelier*; *kleinhandelaar*); **–huis,** o. –huizen (Z.-N. *gildehuis*).

Ne'ro, m. wreede Rom. keizer, 54–68 n. C.; fig. wreedaard, tiran.

Ner'thus, v. Germ. myth. moederaarde, godin der vruchtbaarheid; ook, Hertha.

Nerveus', bn. en bw.; –zer, –t (Fr. [Lat. nervosus]: *zenuwachtig*): *–ze gebaren*; *– doen.*

Ner'vig, bn. (*nerven hebbende*): *een – blad.*

Nervositeit', v. (Fr. *zenuwachtigheid*).

Ner'vus re'rum, m. (Lat. *de zenuw der dingen*: *geld*).

Nes, v. nessen (*aanslibbing*; *landtong*); inz. in samenst.: *-nesse, -nisse*, b.v. *Renesse, Bornisse, Scherpenisse.*

Nesch*, bn., bw. (Z.-N. 1 *zacht, week*; 2 *vochtig*; 3 *frisch*): 1 *een – ei*; 2 *het riekt hier –*; 3 *– groen.*

Nes'sus, m.; myth. centaur, door Hercules gedood; **–hemd, –kleed,** o.: myth. vergiftigd kleed, door den centaur Nessus aan Hercules' gemalin gegeven en waarin de held omkomt; fig. iets, dat smart of pijn doet en waarvan men zich niet kan ontdoen.

Nest, o. –en (1 *eigengemaakte vogelwoning, broedplaats*; 2 *jongen, die een dier tegelijk heeft geworpen*; 3 *onaanzienlijke, kleine, stille en afgelegen stad, dorp*; *gat*; 4 plat: *bed*, Z.-N. *huis*; 5 *zeer jonge vischjes, met de wonderkuil gevangen*; 6 *ondeugende en lastige bakvisch*; 7 Z.-N. *rapalje*): 1 *elke vogel bouwt zijn –*; bij uitbr. *een – van bijen, muizen, mieren enz.*; 2 *een – jonge honden, katten*; 3 *wat een –!* 4 *ik lag nog in mijn –*; Z.-N. *niet uit zijn – komen*; 5 *– dient vooral als eendenvoer*; 6 *zij was een vervelend –*; 7 Z.-N. *wat een vuil –*; Z.-N. *in –en zitten*, in moeielijkheden; Z.-N. *– zoeken met*, ruzie.

Nest'blijver, m –s (*nestzitter*); **–el,** o. –eieren (*vogelei in een nest*; inz. [*nagebootst*] *ei, dat men in de legben laat liggen, opdat de kippen daar zullen leggen*): zegsw. *hij kan daar zijn – niet vinden*, er niet op zijn gemak komen.

Nes'tel, m. nestelen, nestels (*veter, rijgsnoer*; *schouderversiersel van lakeien enz.*).

I. Nes'telen, nestelde, h. genesteld (1 *met een nestel of veter toerijgen*; 2 *talmen*): 1 *de schoenen –*; 2 *wat nestel je toch!*

II. Nes'telen, nestelde, h. genesteld (*een nest bouwen*): *de vinken zijn aan 't –*; fig. *zich –*; *de vijand had zich in die plaats genesteld.*

Nes'telgat, o. –en (*vetergat in een voorwerp, waardoor een nestel wordt gestoken*).

Nes'teling, m. –en (*jonge, kale nestvogel*).

Nes'tellakei, m. –en (*lakei, die nestels als schouderversiering draagt*, inz. *van een koninklijk huis*): *twee stijve –en.*

Nesterij', v. –en (*onbeduidende zaak*); gmz.

Nest'haar, o. –haren (*het eerste haar van jonge dieren*); verg. Nestveeren.

Nes'tig, bn.; –er, –st (*bits, kribbig*): *ge zoudt – zijn tegen Keetje.*

Nest'kuiken, o. –s (*laatst uitgekomen kuiken*; scherts. *jongste kind*).

Nes'tor, m., de oudste der Gr. koningen vóór Troje; fig. wijs, eerwaardig grijsaard; de oudste: *de – eener vergadering.*

Nest'schalen, v. mv. (*schalen, die in steeds kleiner formaat in elkaar geschoven kunnen worden*): *vuurvaste –*; *– van geperst glas.*

Nest'veeren*, v. mv. (*eerste veeren v. vogels*).

Nest'vlieder, m. –vlieders (*jonge vogel, die pas uit het ei, al het nest uitloopt*): *de patrijs is een –*, dergelijke nesten zijn bij de grond; **–zitter,** m. –s (*jonge vogel, die eerst volwassen het nest verlaat*).

I. Net, o. netten (1 *knoop- of strikwerk met mazen om vogels, visschen te vangen*; 2 *zakje van touw of draden*, inz. in samenst.; 3 in het alg. *samenstel van draden, lijnen, vertakt en onderling zich kruisende*; 4 *weefselachtig samenstel*; 5 *netwerk*): 1 *een visch–, een vogel–*; fig. *zijn –ten spannen, uitzetten*, in de val lokken; z. Visschen **2**; 2 *een eier–, een haarnetje*; *leg het valies in het –*, nl. bagagebewaarplaats in een coupé; 3 *een – van spoorwegen, kanalen*; 4 *het darm–, het oog–*; 5 z. Netwerk.

II. Net 1 bn. en bw.; netter, netst (1 *proper, zindelijk*; 2 *sierlijk, schoon*; 3 *beschaafd, welvend*): 1 *het is daar – in huis*; *een –te dienstbode*; 2 *een –te letter, een –te kleeding*; Z.-N. *een – meisje*, mooi; 3 *dat zijn –te menschen*; bw.: *wat was zij – gekleed!* **2** als zn. o.: *een opstel in het – schrijven*, in netschrift; **3** bw. (*juist, precies*): *– op tijd*; *– goed! – genoeg! en de rest is – zoo*; *dat is – wat voor hem*; *het kan er (nog) – in.*

Net'borstel, m. –s (Z.-N. *borstel om het brood te netten*).

Ne'tel, v. –s, –en (*brandnetel*; Lat. urtica); **–achtig,** bn.; z. Netelig; **–achtigen,** v. mv. (*een plantenfamilie*): tot de – behooren de brandnetels; **–dier,** o. –dieren (*lagere diersoort, met netelorganen* [Lat. cnidaria], o. a. *kwallen, zeeanemonen*); **–doek,** o. (*weefsel van netelgaren*; *mousseline*); **–doeksch*,** Z.-N. **–doeken,** bn. (*van neteldoek*); **–garen,** o. (*garen, van de vezels van netelplanten*).

Ne'telig, bn. en bw.; –er, –st (1 van personen: *lichtgeraakt, korzelig, grimmig*; 2 van zaken: *lastig, moeilijk, bedenkelijk, hachelijk*): 1 *een – mensch*; 2 *een – geval, een –e toestand*; *het ziet er daar – uit.*

Ne'telkoorts, v. (geneesk. *netelroos*).

Ne'telorganen, o. mv. (*afweer- en vangorganen der neteldieren, waarmee deze een brandende pijn veroorzaken, soms gevaarlijk*

voor menschen); **–plant,** v. –en; z. Brandnetel; **–roos,** v. (*jeukende huiduitslag*); **–zucht,** v. (*netelroos*).

Ne'tenkam, m. –men (*fijne haarkam*).

Net'jes, bw. (*aardig; sierlijk; naar behooren*): *– in elkaar gezet; dat staat (niet) –; altijd even – gekleed;* ir. *jawel, – thuisblijven!*

Net'maag, v. –magen (*afdeeling van de maag der herkauwers, muts*).

Net'schrift, o., in bet. 2 –schriften (*schrift van net gevormde letters; het in het net schrijven; schrijfboek voor netwerk*).

Net'ten, nette, h. genet (*natmaken, bevochtigen*): *strijkgoed –, de veeren –*; Z.-N. *brood –*, met koffie bestrijken om een bruine korst te krijgen.

Net'tenboeter, m. –s (*–hersteller*); **–breier,** m. –s (*maker van vischnetten*): *de –s van Volendam*; **–knooper*,** m. –s.

Net'tigheid, v. (*netheid*).

Net'to, bn. en bw. (It. *het bruto-gewicht, verminderd met de tarra; het zuivere gewicht der koopwaren*): *het –gewicht*; fig. *de –winst*, zie ald.; *de kist weegt – 1200 kg*; zie **Nto.**; **–opbrengst,** v. –en (*zuivere opbrengst*); ook, Netto-provenu; **–tarra,** v. (*werkelijk gewicht der emballage*); **–winst,** v. (*winst na aftrek van alle kosten en onkosten; zuivere winst*).

Net'vleugeligen, mv. (*insecten met vier vliezige of geaderde vleugeltjes*; Lat. neuroptera): *de mierenleeuw behoort tot de –*; **–vlies,** o. –vliezen (*vlies in het oog, waarin de gezichtszenuw eindigt*): de zichtbare voorwerpen spiegelen zich bij licht af op het –; **–werk,** o. (*de gezamenlijke netten*; fig. *samenweefsel*): *het – van een visscher*; fig. *een – van lianen, een – van intriges*; **–zak,** m. –ken (Z.-N. *gebreide zak*).

Neu'ken, neukte, h. geneukt (Z.-N. *stompen; beetnemen, foppen*).

Neur(o) . . ., van Gr. neu'ron; z. ald.

Neuralgie', v. (*zenuwpijn*). (g = g).

Neurasthe'nicus, m. –the'nici (Lat. *neurasthenie-lijder*); (the = tee); **–a,** v. –ae, –a's.

Neurasthenie', v. (Fr. *overprikkeling der zenuwen, zenuwzwakte*). (the = tee).

Neu'renberger, –bergsch*, bn. (*uit Neurenberg*): *– legprent; – rood,* roode oker.

Neu'rend, bn. (v. e. koe: *drachtig*).

Neu'riën, neuriede, h. geneuried (*halfluid of binnensmonds zingen*); ook, *Neuren*.

Neuri'tis, v. (Gr.-Lat. *ontsteking v. zenuwen*).

Neu'ron, o. –ra (Gr. *spier; zenuwcel*).

Neurologie', v. (*leer der zenuwen, der zenuwziekten*); **–loog',** m. –logen (*kenner van zenuwziekten, zenuwarts*): *een congres van –logen en psychiaters.* (g = g).

Neuro'se, v. (Fr. *zenuwziekte*). (s = z).

Neus, m. neuzen (1 *reukzintuig*; 2 *het reukvermogen*; 3 bij verg. in verschillende toepassingen: *vooruitstekende punt, uiteinde, punt*): 1 *een spitse –, een platte –, een lange –, een kromme –*, zie Haviksneus; *een wip–*, zie ald.; *een roode –*, zie Jeneverneus; *de – snuiten; door de – spreken*, neusgeluiden maken; zegsw. *iem. bij de – hebben*, foppen: *de neuzen tellen*, de aanwezigen inz. bij een stemming; *het ligt vóór je –*, vlak bij je; *dat gaat zijn – voorbij*, hij krijgt iets niet (waarop hij gerekend heeft); *hij ziet niet verder dan zijn – lang is*, hij is kortzichtig, mist doorzicht; *een – krijgen* (Z.-N. *op de – krijgen*), berispt worden; *iets langs z'n – weg zeggen*, iets zeggen, alsof het niets bijzonders was; *iem. iets onder de – wrijven*, iets onaangenaams verwijten op onzachte wijze; *voor iem. de – ophalen, optrekken*, iem. minachtend bejegenen; *iets niet iedereen aan zijn – hangen*, vertellen; *overal met zijn – bij moeten zijn*, alles willen weten, zien; *het is een wassen –*, iets zonder beteekenis, een voorwendsel; *iem. een – aandraaien*, hem iets wijs maken; spreekw. *Wie zijn – schendt, schendt zijn aangezicht*, wie van een bloedverwant kwaad vertelt, deelt zelf in de schande; z. ook Boren, Boter, Insteken, Kijken; 2 *een fijne – hebben*, [a]) (van honden) goed kunnen ruiken, [b]) fig.; 3 *de – van een schoen, een dakpan, een schip; de neuzen der tulpen*; nog: Z.-N. *van zijn – maken*, opsnijden, drukte maken; zie Neusje.

Neus'aap, m. –apen (*langneuzige aap*; Lat. nasalis larvatus): *de – leeft op Borneo*; **–been,** o. (*één der aangezichtsbeenderen*); **–bloeding,** v. –en (*het bloeden door de neus*); **–brandertje,** o. –s (Z.-N. *neuswarmertje*); **–doek,** m. –en (*zakdoek*; Z.-N. ook: *omslagdoek*), gew.; **–gat,** o. –gaten (*neusopening*); **–haar,** o. –haren (*haar in de neusgaten*); **–holte,** v. –n (*ruimte i. d. neus*); **–hoorn, –horen,** m. –hoorns, horens (*rhinoceros*): de – heeft op de neusrug een enkele of dubbele hoorn; **–hoornkever,** m. –s (*bladsprietige, kastanjebruine kever, 't mannetje draagt op de kop een achterovergebogen hoorn*; Lat. oryctes nasicornis): *de – leeft in onze tuinen*; **–hoornvogel,** m. –s; z. Neusvogel.

Neus'je, o. –s (*kleine neus*): zegsw. *het – van de zalm*, het fijnste, lekkerste, het beste.

Neus'kijker, m. –s (*jongen of bootsgezel, die vóór op de boeg op de uitkijk staat*); **–klank,** m. –en (*klank, waarbij de lucht ten deele of uitsluitend door de neus gaat* b.v. de *n* in *oranje*); **–letter,** v. –s (*schriftelijke voorstelling van een neusklank*); **–lijst,** v. –en (*vooruitstekend deel eener lijst, deklijst*); **–stem,** v. –stemmen (*stem van iem., die door de neus spreekt*); **–vleugel,** m. –s (*elk van de beide deelen, die ieder de buitenkant van een neusgat vormen*): *de –s zijn eenigszins beweegbaar*; **–vogel,** m. –s (*vogel met groote snavel en uitwassen op de bovensneb*; Lat. dichoceros bicornis); **–warmer,** m. –s (*kort steenen pijpje, smuigertje*); inz. in verkl. **–warmertje,** o. –s; **–wijs,** bn., bw. (*eigenwijs, betweterig, verwaand*): *e. –wijze knaap*; **–wortel,** m. –s (*gedeelte, waar de neus aan het voorhoofd is ingeplant*).

I. Neut, v. neuten (gew. *noot*; bij verg. *ronde knop in 't midden van een verwulfsel; uitsteeksel, waarop een stijl rust*).

II. Neut, v. (*een klein oud vrouwtje*; ook: *een klein voorwerp*): *zoo'n –(je)!*

Neu'tel, m. –s (*klein mannetje, dreutel*).

Neu'telen, neutelde, h. geneuteld (*talmen*).

Neu'telig, bn.; –er, –st (*talmachtig, zeurig; gemelijk, korzelig, verdrietig*).

Neutraal', o.-Fr. neutral, Lat. neutra'lis, **1** bn., bw. (*tusschen de partijen in staande, onpartijdig, onzijdig*): *– onderwijs*, openbaar, niet kerkelijk of politiek gekleurd; *een – land*, niet in eenige oorlog betrokken; *onder –trale vlag*; **2 –tralen,** mv. (*mogendheden, die zich in een oorlog neutraal houden*).

Neutralisa'tie, v. (Fr. *het neutraliseeren*).
Neutraliseeren* (Fr. *in de staat van onpartijdigheid brengen; afscheiden, de uitwerking opheffen, verhinderen*): *de werking v. vergif –*, opheffen; *iems. invloed –*, verlammen.
Neutraliteit', v. (Fr. [Lat. neutralitas]: *onzijdigheid*): *de – van een land handhaven*; **–s'verklaring,** v. –en (*verklaring van de regeering van een land, dat het in een oorlog neutraal of onzijdig zal blijven*).
Neu'trum, o. neu'tra (Lat. 1 *onzijdig geslacht*; 2 *onzijdig woord*): 1 *het – van bonus of goed*; 2 *bellum is een –*.
Neu'zelen, neuzelde, h. geneuzeld ([*be*]*snuffelen*; Z.-N. *door de neus spreken, mompelen*; fig. *onderzoeken*; gew. *talmen*); **–aar,** m. –s (*snuffelaar*).
Neu'zen, neusde, h. geneusd (*snuffelen; komen kijken; zoeken, speuren*): *F'idel neust het vertrek af; eens even komen –; die geleerde zit te – in muffe folianten*.
Ne'vel, m. –s, –en (*wolken in de nabijheid van de grond, ontstaan door plaatselijke oorzaken, afkoeling*): *een dunne –*; fig. *door de – zijner tranen*; **–achtig,** bn.; –er, –st (1 *mistig, met nevel*; 2 fig. *niet duidelijk*): 1 *een –e herfstdag*; 2 *een –e herinnering*, vaag.
Ne'velen, het nevelde, h. geneveld (*misten*).
Ne'velheim, o.; zie Niflheim.
Ne'velig, bn.; –er, –st (*nevelachtig, mistig*): *het is – weer; in –e verte*.
Ne'velingenlied; z. Nibelungenlied.
Ne'velvlek, v. –vlekken (sterrenk. *melkachtige vlek aan de hemel, sterrenhoop*).
Ne'ven (*neef zeggen*): *hij is altijd aan 't –*.
Ne'vengeschikt, bn. (spraakk. *als gelijken naast elkaar gesteld*): *twee –e zinnen of zinsleden*; **–man,** m. –mannen (mil. *zijman; man, staande naast een ander in 't gelid*).
Ne'vens, Ne'ven, vz. (*naast*, inz. Z.-N.), vroeger Neffens: *hij stond – mij; ons huis staat – het uwe*; z. Daar-, Hiernevens.
Ne'venschikkend, bn.: *–e voegwoorden*, zinnen met gelijke waarde verbindend; *het – zinsverband*, nl. dat der nevenschikking; **–schikking,** v. –en (*betrekking tusschen gelijksoortige zinnen*); **–sgaand,** bn. (*hierbij gevoegd*): *teeken op – verzoekschrift!*
Newfoundlander, m. –s (Eng. *hond, oorspronkelijk van het eiland Newfoundland*).
Newgate, o. (Eng. *gevangenis te Londen*).
Newton, Isaäc, beroemd Eng. wis- en sterrenkundige (1642–1727): – ontdekte de wetten der zwaartekracht of gravitatie.
Nia'gara, v. (aardr. *beroemde waterval tusschen het Erie- en Ontario-meer in Canada*).
Niaiserie', v. –ën (Fr. *domme streek; beuzelarij*).
Ni'belungenlied, o. (*Germaanscheheldensage uit de tijd der volksverhuizing*): plaats der handeling is Worms; het behandelt o. a. de strijd om de schat der Nibelungen, kinderen der onderwereld; hoofdpersonen: *Siegfried* en zijn gemalin *Chriemhilde, Gunter*, haar broeder, diens gemalin *Brunhilde*, en *Hagen*. (u = oe).
Nicht, v. –en (*broeders- of zusters-dochter; ooms- of tantes-dochter; afstammelinge van een neef of nicht*).
Nich'ten (*nicht zeggen*); verg. Neven.
Nicoti'ne, v. (*vergif, dat in de bladen en de zaden van de tabak voorkomt*, naar Jean Nicot, 1530–1600, die, naar men zegt, de tabak in Frankrijk heeft bekend gemaakt); **–vergiftiging,** v. –en.
Ni'dingpaal, m. –palen: Germ. myth. schandpaal, waaraan de namen van lafaards en verraders gehecht werden.
Niëlleeren* (Fr. *in metaal graveeren en met niëllo vullen; niëllowerk maken*).
Niël'lo, o. (It. [Lat. nigellus = zwartachtig]: *zwartsel*, inz. *uit zilver, lood, koper, kool, zwavel bestaande*; ook: *geniëlleerd metaal*).
Nie'mand, vnw. (d. i. *nooit een mensch, geen enkel mensch*): *– meer? – niet? – minder dan Jan*, juist Jan; *– ter wereld*; z. ook El.
Nie'mandsland, o. (*terrein tusschen de buitenste loopgraven en versterkingen van twee tegenover elkaar ingegraven legers*).
Niemendal' (*niet-met-al, volstrekt niets*) **1** bw. en onbep. telw.: *hij doet –*; **2** m. –dallen als znw.: *36 leden: 12 Allen, 12 Mallen en 12 Niemendallen*; **3** o.: *een lekker –letje*.
Nier, v. –en (ontl. *ingewand, boonvormige klier tot afscheiding der urine*; fig. Bijbel: *de zetel van gevoelens en begeerten*): *Gij, die de harten en nieren beproeft*, Psalm 7 : 10; **–bed,** o. (ontl. *vettig weefsel, dat de nier omgeeft*); **–steen*,** m. –en (*steen in de nieren, kristallen gevormd uit de kleurstoffen der urine*); **–ziekte,** v. –n.
Nier'steiner, m. (*zekere lichte Rijnwijn*).
Nies'kruid, o. (*ranonkelachtige plant, waarvan de tot poeder gestampte wortelstok bij opsnuivingen niezen veroorzaakt*; Lat. helleborus adonson); **–wortel 1** m. –s (*wortel van het nieskruid*); **2** v. (*nieskruid*).
I. Niet, v. –en (*klinknageltje; metalen pennetje, waarmee iets b.v. bladen papier bijeen gehouden wordt*); zie Neet **II.**
II. Niet 1 vnw. in zegsw. (*niet iets*): *– meer dan een opmerking; Als – komt tot iet, kent iet zich zelve niet; om –, voor –*, [a]) gratis, [b]) te vergeefs; *te – gaan, doen*; Z.-N. *al of –*, ja of neen; **2** zn. o. (1 *iets zonder waarde*; 2 *het niet-zijn, het niet-bestaan*): 1 *geluk is een ijdel –*; 2 *uit het – te voorschijn roepen*; **3** v. nieten (*geen prijs in de loterij*): *met een – uitkomen; in die loterij zijn geen –en*; **4** bw. (het tegengestelde van *wèl*): *ik heb het – gedaan; – eens*, zelfs niet eenmaal; *– zoozeer als*, minder dan; *dat – zoozeer*, eer het tegendeel! *hij is – meer*, is dood; *– waar? –?* is dat niet waar, is dat zoo niet? *dat –!*
Nie'teling, m. en v. nietelingen (minacht. *zeer onbeduidend persoon*).
Nie'tig, bn.; –er, –st (*zonder kracht, zonder waarde, klein, onbeduidend*): *een –e handeling; een – kereltje*; **–heid,** v. –heden (*onbeduidende zaak; geringheid, kleinigheid*; rechtst. *het niet wettig zijn: op straffe van –*).
Nie'tigverklaring, v. –en (*zonder kracht verklaren*; rechtst. *administratieve of rechterlijke beslissing, waarbij aan een voorschrift, handeling of overeenkomst op grond van derzelver onwettigheid rechtsgevolgen worden ontzegd*).
Niet'-invorderbaar, bn. (*niet geïnd kunnende worden*): *een – tekort*; **–dering,** v. (*de daad van niet te innen*).
Niet'-ontvankelijkheid (rechtst. *het niet vatbaar zijn voor berechting*): *gronden van –*.
Niet'-openbaar (rechtst.): *een –bare terechtzitting*.
Niet'-schuldig (Z.-N. rechtst.): *niet-schuldig verklaard worden*.
Niets (d. i. *niet* + *iets*) **1** onbep. vnw.: *op*

aarde is – bestendig; ze heeft –, geen geld; *ik moet – van hem hebben; – dan ellende; voor –; een dingetje van –*, geen waarde; *ik vind het – prettig*; spreekt. *niets geen*, volstrekt niet; *dat is –*, van geen waarde; **2** o.: *een leugen, een –; een –je.*

Niets'beteekenend*, bn. (*nietsbeduidend*); **–'waardig**, bn. (*zonder innerlijke waarde*; fig. *laag, gemeen*): *een – mensch*; **–zeggend**, bn. (*niets beteekenend*): *een – bewijs.*

Niettegenstaan'de (*in weerwil van, ondanks, trots, in spijt van*) **1** vz.: *– zijn ijver*; **2** vg.: *– hij ijverig studeerde, zakte hij.*

Niettemin', bw. (eig. *niet daarom minder*: *ondanks dat, desondanks; evenwel*).

Niet'-verschijning (rechtst.): *wegens – tot boete veroordeeld worden.*

Nieuw 1 bn. en bw.; –er, –st (het tegengest. van *oud*: *nog niet lang bestaande, pas gemaakt, pas verschenen enz.; ongebruikt, versch, tot nog toe onbekend*): *het –e jaar, –e schoenen, een –e druk; –e haring, v. d. –e vangst; dat is – voor mij*, ongewoon, vreemd; *–e groenten*, eerste; *een –e mode; elke maand een –e meid*, andere; *het Nieuwe Testament*; verder: *de –e geschiedenis*, van 1492; *de Nieuwe Stijl*, de tijdrekening, die wij nu volgen, ook, **N. S.**; *de Nieuwe Waterweg*, zeekanaal door de hoek van Holland; *de Nieuwe Wereld*, Amerika (1492) en later ook Nieuw-Holland (1606), omdat ze sedert het begin der Nieuwe Geschiedenis zijn ontdekt; *de – aangekomenen*, pas; zegsw. *een – leven beginnen*, een ander (en beter); spreekw. z. Bezem; **2** zn. o.: *in het –; het –e is er af.*

Nieuwbak'ken, bn. (1 *versch*; 2 minacht. *pas geworden*): 1 *– brood*; 2 *een – ridder.*

Nieuw'bekeerde, m. en v. –n (*pasbekeerde*); zie Neophiet.

Nie'weerd, m. –s (Z.-N. *deugniet*).

Nieu'weling, m. en v. –en (*beginner; onervaren mensch*; ook: *pas aangekomen*): *een – in het vak*; voor het v. ook: **–linge**, –n.

Nieu'wemaan, v. (*donkere maan, zij staat dan tusschen aarde en zon*); ook: –maan'.

Nieuwemaans'feest, o. –en (Bijb. *Israëlietisch feest bij nieuwemaan*, 1 Sam. 20 : 5).

Nieu'wen, meestal in de onbep. wijs (*benieuwen*): *'t zal mij eens –.*

Nieuwerwets', bw. (*naar de laatste smaak*): *zich – kleeden*; **–wetsch'***, bn.: *een –e japon, de –e mode volgen*, de jongste.

Nieuw'gebonden, bn. (*pas ingebonden*): *een – boekwerk*; **–geboren**, bn.: *de –geboren dag*; **–gemunt**, bn. (*pas gemunt*).

Nieuw-Guine'a, v. (*deel van Australië*, het grootste eiland der aarde, 24 × Nederland, bewoond door Papoea's).

Nieuw'heid, v. (*het nieuw-zijn*): *de gloed der – ligt nog op die japon.*

Nieuw-Hol'land, o. (vero. *het vasteland v. Australië*, in 1606 door Willem Jansen ontdekt).

Nieu'wigheid, v. –heden (*iets nieuws op gebied van mode, kunst enz., soms met de bijgedachte aan iets verkeerds*): *–heden invoeren; van –heden niet gediend zijn.*

Nieuw'jaar, o. (*eerste dag van het nieuwe jaar, de dag van 1 Januari*): *een gelukkig –!* Z.-N. *een zalig –! een knecht zijn – geven*, een fooi op Nieuwjaar; ook, Nieuwjaar'.

Nieuw'jaarsbezoek, o. –bezoeken (*visite ter gelegenheid van het nieuwe jaar*); **–brief**, m. –brieven (*schriftelijke gelukwensch op Nieuwjaar*); **–dag**, m. –dagen; **–fooi**, v. –en; **–geschenk**, o. –en; **–groet**, m. –en; **–kaart**, v. –en; **–koek**, m. –en (nl. *gebakken ter viering van het nieuwe jaar* o. a. *in Drente*); **–wensch***, m. –wenschen (*zegenwensch op nieuwjaar*): *de – van Thomasvaar in de A'damsche schouwburg*, bevattende een overzicht van de lands- en stadsaangelegenheden van het afgeloopen jaar, met zegenwenschen; ook: –jaars'bezoek enz.

Nieuw'koop*, m. –en (*een dier* b.v. *een paard, dat pas gekocht is*); **–koopje**, o. –s; **–lichter**, m. –s (1 *afgescheidene* [*1834*] *van de Hervormde Kerk*; 2 bij uitbr. *moderne, niet-orthodoxe*): 1 de naam – was een scheldnaam in de vervolgingstijd tusschen 1830 en '40; 2 *de – Jan Luycken*; **–mare**, v. –maren (*nieuwstijding*); **–melkt**, bn. (*van een koe, die pas gekalfd heeft*).

Nieuwmo'disch, bn.: *een – kleed*, volgens de nieuw(st)e mode, de laatste smaak.

Nieuws, o. (eig. *iets nieuws: bericht, tijding*): *dat is goed –, slecht –*, d. i. bericht; *wat voor –? geen –? het – van de dag! er is geen – onder de zon*, Bijbel: wat wij zien geschieden, is al geschied in vroegere tijd, zij het in andere vorm; z. Nil novi enz.

Nieuws'agentschap, o. –pen: het Fr. – van *Havas* (1785–1858) geeft politieke en commercieele tijdingen; het Engelsche – van *Reuter* (1821–'89), het Duitsche – van *Wolff* te Berlijn, dat van *Stefani* te Rome.

Nieuws'blad, o. –bladen (*krant*).

Nieuwsgie'rig, bn. en bw.; –er, –st (*verlangende te weten*, soms ietwat ongunstig, *dingen, die men niet noodig heeft te weten*): *zij was – (om) te hooren; – naar*; z. Aagje; **–heid**, v.: *onze – gaande maken.*

Nieuw'tje, o. –s (1 *de hoedanigheid van nog nieuw te zijn*; 2 *wat nog niet algemeen bekend is*): 1 *het – is er af*, het nieuwe; 2 *iemand een – vertellen.*

Nieuw-Zee'land, o. (*dubbel-eiland ten Z.-O. van Australië*); **–Zee'lander**, m. –s; **–Zee'landsch***, bn.: *– vlas.*

Nieuw'zilver, o. (*zeker mengsel van zink, koper en nikkel*); zie Argentaan.

Nie'vers, bw. (Z.-N. *nergens*).

Nie'zen, niesde, h. geniesd (*fniezen: bekende aandoening, waarbij met kracht de lucht wordt uitgestooten door neus en mond*): *bij verkoudheid moet men dikwijls –.*

Nifl'heim, o. Germ. myth. d. i. Nevelheim, de onderwereld, het doodenverblijf.

Nigromancie', **Nigromantie'**, v. (Fr. nigromancie [Lat. niger = zwart]: *zwarte kunst; tooverij, oproeping van geesten*).

Ni'hil, onbep. vnw. ook als zn. gebruikt (Lat. *niets*): *– ob'stat*, er is geen bezwaar, formule, die het *Imprimatur* voorafgaat; zie Censor librorum; zie ook Nil.

Nihilis'me, o. (*vroeger revolutionnaire partij in Rusland*): het – zag enkel voordeel in de vernietiging van het bestaande.

Nihilist', m. –en (*aanhanger van het nihilisme*; wijsbegeerte: *iem., die iedere stellige overtuiging verwerpt*); vr. **–e**, –n.

Nijd, m. (*bittere afgunst*; Z.-N. *aandrift*).

Nij'das, m. –sen (*nijdige, gemelijke, ontevreden vent*): *een echte –!* zie Neetoor.

Nij'dasserig, bn., bw. (*nijdig, hatelijk, geme-*

lijk; *treiterachtig*); ook, Nijdas'serig.
Nij'dig, -er, -st **1** bn. (1 *bits, kwaad, vinnig*; 2 *zeer boos*, op een bepaald oogenblik; 3 *vijandig* met de bijbet. *iem. iets niet gunnende*; 4 vero., Z.-N. *zeer afgunstig*): 1 *een -kereltje*; *een -e hond*; 2 *hij werd erg -*; *zich - maken*; 3 *de -e doornen prikten mij*; *met -e oogen aanzien*; 4 *menschen die (op) haar - waren*; **2** bw. (1 *spijtig, kwaad*; 2 Z.-N. *fel, zeer*): 1 *hij keek -*; 2 Z.-N. *- werken*; *- koud*.
Nij'digaard, m. nijdigaards (*benijder*).
Nij'digheid, v. (*vijandigheid, hatelijkheid* [*van iem., die kwaad is*]).
I. Nijd'nagel, Nij'nagel, m. -s (*stroopnagel, plaats, waar de huid langs de nagel is ingescheurd, bijwas aan een nagel onzer vingers*).
II. Nijd'nagel, m. -s = **Niet I.**
Nijg, bw. Z.-N.; z. Nijdig inz. bet. 2.
Nij'gen, neeg, h. genegen (*een buiging maken, het hoofd en de knieën buigen om te groeten of eer te bewijzen*, vooral van vrouwen): *de gravin neeg vriendelijk*; **-ing,** v. -en (*groet met of door buiging* b.v. *van het hoofd* of *de knieën*): *een bevallige, diepe - maken*.
Nijl, m. (aardr. *rivier in Egypte*); **-'paard,** o. -paarden (*groot evenhoevig dier, rivierpaard*); **-reiger,** m. -s (*heilige ibis*).
Nij'nagel, m. -s; zie Nijdnagel **I.**
Nij'pen, neep, h. genepen (1 *knijpen, knellen*, inz. in Z.-N. of vero.; 2 van koude: *snerpen*; 3 *benauwen*): 1 *iets -*; *iem. -*, knijpen; Z.-N. *de schoen nijpt*, knelt; 2 *de koude kan -*; 3 *het gevaar nijpt*; *het nijpt er*; *als het nijpt*, de nood komt aan den man.
Nij'pend, bn.; -er, -st (*fel, doordringend*; *knellend*): *een -e kou, -e armoe*.
Nij'per, m. -s (*knijper*; *kreeftsschaar*; *naam voor soorten van nijptangen*).
Nijp'tang, v. -tangen (*werktuig om te nijpen* inz. *om spijkers te vatten en uit te trekken*: *knijptang*); -tangetje, o. -s.
Nij'ver, bn. en bw.; -der, -st (*naarstig, arbeidzaam*): *de -e bij, een -e bevolking*.
Nij'veraar, m. -s (Z.-N. *industrieel*).
Nij'verheid, v. (1 vero. *arbeidzaamheid*; 2 *alle bedrijf, waarbij grondstoffen worden verwerkt*; *industrie*; *het fabriekswezen*): 1 *de - van een bevolking*; 2 *handel en -*.
Nij'verheidsgewassen, o. mv. (*planten, die grondstoffen leveren voor de industrie*, b.v. *vlas, hennep, suikerriet, tabak, beetwortel*); **-school,** v. -scholen (*vakschool voor de nijverheid*): *-scholen als weefscholen, teekenscholen, ambachtsscholen enz.*
I. Nik, m. nikken (*knik, buiging* vero.; Z.-N. *slag*).
II. Nik, m. nikken (*snik*): *een laatste -*.
Nik'kel 1 o. (Duitsch: [Kupfer]nickel = kobold, z. ald.; *een metaal, niet in gedegen toestand voorkomend, zilverwit, glanzig, vrij hard en zeer rekbaar*: *S. G.* = ± 9): *ons stuiverstuk is van -*; **2** m. -s (Z.-N. *nikkelstuk*); **-erts,** o. -en.
Nik'kelen, bn. (*van nikkel of met een laagje nikkel overtrokken*): *- munten*.
Nik'kelmunt, v. -munten of **-stuk,** o. -ken: *ons stuiverstuk is een -*.
Nik'ken, nikte, h. genikt (intens. van *nijgen*: *met het hoofd knikken*): *tegen iem. -*.
Nik'ker*, m. -s; Germ. myth. boosaardige (water)geest; *de zwarte -*, de duivel; ook wel: neger, zwartje; zie Nixe.
Niks, vnw. (spreekt. *niets*): *hij zei -*; *een man v. -*, zeer onbeduidend; *e. boek van -*.
Nil (van Lat. *nihil*), inz. in de vlg. zegsw.
Nil no'vi sub so'le (Lat. *Er is niets nieuws onder de zon*); zie Nieuws.
Nil'lens, vz. (Z.-N. *trots*): *- al de stilte*.
Nil volen'tibus ar'duum (Lat. *Niets* [*is*] *voor hen, die willen, moeilijk*, devies v. e. dichtgenootschap te A'dam van 1669).
Nim'bus, m. (Lat.) -bi; (Ned.) -sen (Lat. *stralenkroon, lichtkrans*; fig. *glans, luister*; *regenwolk*): *Christus geschilderd met een - om het hoofd*; ook Nimbe, v.; z. Aureool.
Nimf, v. -en (Gr.-Lat. nympha = eig. bruid, huwbaar meisje: 1 *godin van lagere rang*; ook: [*lichtzinnig*] *meisje*; 2 *larve der insecten met een onvolkomen gedaanteverwisseling, wanneer de aanleg der vleugels als kleine stompjes zichtbaar zijn*): 1 *de -en bevolken de heele natuur*; z. Nereïden; 2 *uit de -* (of: *nymphe*) *komt na de laatste vervelling het volwassen insect*.
Nim'fenstoet, m. (*stoet van nimfen*).
Nim'mer, bw. (d. i. *nie-meer*, of nooit-meer: *te geener tijd*); **-meer,** bw. (*nooit meer*).
Nim'rod, m. -s (Bijbel: *achterkleinzoon van Noach*; *een geweldig jager*), zie Gen. 10 : 9: *eenige heeren bleken echte -s*.
Ni'neve(h), Ni'niveh, Bijbel: hoofdst. v. Assyrië, in zegsw. die iems. domheid aanduiden.
Ni'obe, v. myth. gemalin van Amphion, moeder van 7 zonen en 7 dochters, zij tartte Latona en haar kinderen werden door de 2 kinderen van Latona, nl. Apollo en Artemis, met pijlen gedood, zij zelf versteende van smart; fig. van smart versteende moeder. (be = bee).
Nip, m. Z.-N. in zegsw.: *op de -*, *op het -je*. [a]) op het punt (staan), [b]) op het nippertje, z. ald.; ook, Nip'pen.
Ni'pah, m. (Mal. *stamlooze moeraspalm, met zeer breede bladeren*: *hoog 5--8 m*; Lat. nipah fruticans); **-palm,** m. -en.
Nip'pe, v. (Lat. nepeta: *neppe*).
Nip'pel, m. -s (*tepelvormig, buisvormig voorwerp*: *naaf op haar buitenomvang beschroefd, dienende ter verbinding van buizen*).
Nip'pertje, o. (verwant met *nippen, nijpen*): zegsw. *hij kwam (net) op het -*, op de laatste minuut; *loop, het is op het -*.
Nirva'na, nirwa'na, o. (eig. uitgeblazen): bij de Boeddhisten is het - het ophouden van het persoonlijk bestaan, door oplossing in het opperwezen (na de dood).
Nis, v. nissen (Fr. niche: *schulpvormige holligheid in e. muur tot plaatsing v. e. beeld*).
Nitro . . ., v. Gr.-Lat. ni'trum = salpeter.
Ni'tro-cellulo'se, v. (*ontplofbare stof*, verkregen door inwerking van rookend salpeterzuur op cellulose bij aanwezigheid van zwavelzuur); **--glycerine,** v. (*ontplofbare stof verkregen op dezelfde wijze als nitro-cellulose*).
Niveau', o. -'s (Fr. *waterpas*; *waterspiegel*; *nivelleerwerktuig*; fig. *peil, hoogte* [*van iems. kennis*]): *op laag -*; **-verandering,** v. -en (*daling of rijzing van deelen der vaste landen ten opzichte van de zeespiegel*).
Niveau'kanaal, o. -nalen (nl. *zonder sluizen*).
Nivelleeren* (Fr. niveler: *waterpas-maken*; *gelijkmaken*); **-velleering*,** v. -en.
Nivo'se, v. (Fr. [Lat. nix = sneeuw]: *4e maand of Sneeuwmaand*, 21 Dec.--19 Jan.).
Nix'e, v. -n: Germ. myth. vrouwelijke (verleidelijke) nikker; zie Lorelei.

Ni'zam, m. –s (Arab. orde; afkorting van nisamul mulk = rijksregelaar, nu: *titel van den vorst van Haiderabad in Britsch-Indië*): – *aska'ri,* staand Turksch leger.

Njo, m. –'s (O.-I. *jongeheer, als aanspreking; sinjo, halfbloed*).

Njo'nja, v. –'s (O.-I. *gehuwde Chineesche of Europeesche vrouw: mevrouw*); ook, *Non'ja.*

Njord, m. Germ. myth. god der wateren en der zeeën, van regen en wind.

No'ach, No'ë, m.; Genesis 6 : 8–22; z. Arke.

No'bel, Fr. noble, Lat. nobilis, **1** bn. en bw.; –er, –st (*edel[moedig]; royaal, goedgeefsch*): *een –e daad; zich – gedragen;* **2** m. –s, –en; z. Rozenobel; **3** m., naam van den leeuw in de Reinaert.

No'belprijs, m. –prijzen: de Zweedsche scheikundige, Alfred Nobel, liet bij zijn dood, 10 Dec. 1896, ± 25 millioen gulden na, van welks rente door de Zweedsche Academie van Wetenschappen om de 5 jaar 5 prijzen, elk van ± 50 duizend gulden, toegekend worden voor de beste werken of verdiensten op 't gebied van physiologie, geneeskunde, scheikunde, physica, letteren en de verbroedering der volken.

No'biles, Lat. (It. **No'bili**) m. mv.: de aanzienlijken nl. de senaats- of regeeringsmannen in het oude Rome; later in Venetië, de adellijke regeerende geslachten.

Nobiliteit', v. (Fr. [Lat. nobilitas]: *adeldom, -schap; ridderschap*).

Nobility, v. (Eng. *de hooge adel in Eng.*).

Nobles'se, v. (Fr. *de adel v. e. oord of land*): – *obli'ge,* (Fr.) Adeldom legt verplichtingen op, (ook: veel talent enz.) verplicht tot waardigheid in handel en wandel.

Noch, ontkennend vgw. (*en niet*): *hij heeft – geld – goed; Jan – Piet zal komen.*

Nochtans', bw. (eig. *nog + dan: nog bovendien, niettemin, echter*); ook: Noch'tans.

Noctambu'le*, m. en v. –s (Fr. *nacht- of slaapwandelaar[ster]*); **–bulis'me,** o.

Noctur'ne, v. –s (Fr. [Lat. nocturnus = nachtelijk]: muz. eig. *nachtzang: muziek, die de indruk verklankt door de nacht op 't gemoed gemaakt*): *een – van Chopin.*

No'ë, m.; zie Noach; lees *No'-ee.*

Noe'men, noemde, h. genoemd (1 *een naam geven*; ook: *bestempelen, betitelen*; 2 *zeggen, welke naam iem. of iets heeft*; 3 *een naam uitspreken*): 1 *men noemt hem op het dorp den baron; iem. een schurk –,* zeggen, dat hij een schurk is; *genoemd naar zijn oom;* 2 *ik zal u man en paard –,* z. Paard; 3 *hij noemde u ook; ik noem mij uw dienstwilligen dienaar; om maar iets te –.*

Noemenswaard', –waar'dig, bn.; –er, –st (*waard, genoemd te worden, belangrijk*): *e. niet – verschil,* onbeduidend; *niets –s.*

Noe'mer, m. noemers (*aanduider in een breukgetal*): *in $^5/_8$ is zes de noemer.*

Noen, m. (Lat. nona [hora] = negende [uur] van 's morgens 3 uur af gerekend: *middag om twaalf uur; in kloosters het 9e uur van de dag, die om 6 uur begon, dus 3 uur in de namiddag, tijd van de middaggodsdienst*; thans inz. Z.-N. *middag, middagmaal*): *omtrent de –; de voor–;* **–maal,** o. –malen (Z.-N. *middagmaal*); **–stond,** m. (Z.-N. 1 *rusttijd na de noen*; 2 *noenmaal*): 1 *de praatjes in de –*; 2 *de – eten*; **–tijd,** m.; **–zaal,** v. –zalen (purisme: *lunchroom*).

Noesch*, bn., bw.; –er, –t (Z.-N. *schuin*).

I. Noest, m. noesten (*kwast in hout*).

II. Noest, bn. en bw.; –er, meest – (*naarstig, ijverig, arbeidzaam*): *een –e bevolking; – arbeiden; –e vlijt.*

Noes'terig, Noes'tig, bn. (*knoestig, hebbende kwasten of knoesten*): *–e planken.*

Noeud, m. –s (Fr. Z.-N. *strikje* 3); lees *neu,* mv. *neus.*

Nog, bw. (1 *nu nog, tot de bedoelde tijd*; 2 *te eeniger tijd*; 3 *voortdurend, bij voortduring*; 4 *bovendien, daarenboven, zelfs*; 5 Z.-N. *nochtans*): 1 *is uw vader – thuis; leeft uw moeder –?* 2 *zullen wij elkaar – weerzien?* 3 *hij hoest – altijd;* 4 *– thee? hij is – grooter dan zijn lange broer;* 5 *ik had – gezeid;* Z.-N. *– zoo groot,* tweemaal.

No'ga, v. (Fr. nougat [v. Lat. nux = noot]: *gebak uit amandelen, noten en gebrande suiker*); **–koekje,** o. –s; **–kraam,** v. –kramen (*kermiskraam, waarin men noga verkoopt*); **–taart,** v. –en.

Nogal', bw. (*tamelijk, vrij wel*): *'t is – goed.*

Nog'maals, bw. (*nog eens, opnieuw, wederom*): *wees – gegroet,* nog een keer.

I. Nok, m. –ken (*het nokken: snik*).

II. Nok, v. –ken (*opperste rand van een dak, opperlijn van een dak; uiteinde van eenig niet rechtopstaand rondhout, van een ra*).

III. Nok, m. –ken (Z.-N. *knoop*).

I. Nok'ken, nokte, h. genokt (*snikken*).

II. Nok'ken, nokte, h. genokt (Z.-N. *knoopen*): *netten –.*

Nol(le), v. nollen (*duin, zandheuvel; besteend rijshoofd, strandhoofd; uitstekend overblijfsel v. e. voor het overige weggevallen dijk; bult, bonkige verhevenheid in een weiland*).

No'lens vo'lens (Lat. *goed- of kwaadschiks, tegen wil en dank, willens of onwillens*).

No'li me tan'gere (Lat. *raak mij niet aan*); zie Mimosa en Springzaad.

Noma'den, m. mv. (Fr. nomades [Gr.-Lat. nomades = de kudden weidende en rondzwervend]: *rondzwervende herdersstammen*).

Noma'disch, bn. (*rondtrekkend, zonder vast verblijf, zwervend*): *een – leven leiden.*

Nom de plu'me, v. noms de plume (Fr. *schuilnaam*).

No'men, o. no'mina (Lat. *naam; naamwoord; benaming*): – *nes'cio,* de naam weet ik niet; – *note'tur,* de (uitgelaten) naam moet ingevuld worden; – *sit* (of: *est*) *o'men,* de naam zij (of: is) een voorteeken.

Nomenclatuur', v. –turen (Fr. [Lat. nomenclatura]: *vaste regels, waarnaar de namen in een vak van wetenschap,* b.v. *in de plantkunde, gegeven worden; naamregister*).

Nominaal', bn. (Fr. *volgens de naam, de naam betreffende*): *de –ale waarde van een effect,* op het stuk uitgedrukt; z. Reëel.

No'mina sunt odio'sa (Lat. *namen zijn hatelijk; men moet geen namen noemen*).

Nomina'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. nominatio]: *benoeming[srecht]; lijst der candidaten*): *op de – staan,* voordracht. (t = s).

No'minatief, m. –tieven (spraakk. eig. *noemer, naamgever: eerste naamval*); ook: Lat. No'minativus, m. –tivi.

Nom'mer(en); zie Nummer(en).

I. Non, v. –nen (Lat. nonna, aanspreking v. e. oude vrouw: *kloosterzuster*; Z.-N. *draaitol*); **–netje,** o. –s; **–neke,** o. –s; **–neken,** o. –s.

II. Non, v. (O.-I. 1 *als aanspreking, het vrou-*

welijke van njo; 2 *meisje*): 1 *Dag*, –; 2 *Wat een aardige –!* etymologisch = Non **I.**

No'na, v. (*slaapziekte*).

Nonactief', bn. (van een officier of ambtenaar: *niet in werkelijke dienst of buiten dienst*): *–tieve officieren.*

Nonactiviteit', v. (*de positie van een officier of ambtenaar, die tijdelijk buiten werkelijke dienst is en verminderd traktement heeft*): *– aanvragen; een officier op – stellen*, d. i. nonactief maken; *een O.-I. ambtenaar op –*; **–s-traktement,** o. –en.

Non-beta'ling, v. –en (*niet-betaling*).

Nonchalan'ce, v. (Fr. *achteloosheid, slordigheid, nalatigheid*).

Nonchalant', bn. en bw.; –er, –st (Fr. *slordig, achteloos, nalatig, onachtzaam*).

Non-combattant', m. –en (eig. *niet strijder*, inz. *mil., die niet behoeft te vechten*): *roode-kruispersoneel, koks enz. zijn –en.*

Non'conformist, m. –en (Eng. *iem., die geen lid is van de Eng. staatskerk*).

No'ne, v. –n (Lat. nona = de negende: muz. *9de toontrap*; *interval van negen tonen*; R.-K. *gebed der 9de ure* d. i. *3 uur in de namiddag*; verg. Noen).

Non ex'pedit (Lat. *het is niet bevorderlijk, niet dienstig of aan te raden*).

Non-interven'tie, v. (*het niet-tusschenbeide-treden, het onzijdig-blijven*).

No'nius, m. –sen (naar den Portugees Nunez, den uitvinder: *werktuig, om graden, lengten en hoeken nauwkeurig te meten*).

Non'kel, nonk, m. –s, –en (Z.-N. *oom*).

Non li'quet (Lat. *de zaak is niet duidelijk*), term in o.-Rome, bij vrijspraak door gebrek aan bewijs; zie **N.L.** (qu = kw).

Non'na, v. –'s (O.-I. *vrouwelijke kleurling*; ook [door inlanders gezegd]: *oudste dochter des huizes*; in het alg. *juffrouw, meisje*).

Non'nefortje, o. –s (*schuimpje, poffertje*).

Non'nengewaad, o. –gewaden; **–kleed*,** o. –eren; **–klooster,** o. –s; **–orde,** v. –n; **–sluier,** m. –s.

Non'netje, o. –s (*eendachtige wintervogel*, Lat. mergus albellus).

No'no (Lat. *ten negende*).

Non pla'cet (Lat. *het behaagt niet: tegen!*).

Non plus ul'tra, o. (Lat. *het alles-overtreffende, het hoogste*); zie Nec.

Non pos'sumus (Lat. *wij kunnen niet*, omdat het strijdt met onze beginselen; scherts. *ik verdraai het*).

Non scho'lae, sed vi'tae dis'cimus (Lat. *men leert niet voor de school, maar voor het leven*).

Non'sens, m. (Eng. *onzin, zotteklap, wartaal*): *klinkklare –; – in het quadraat.*

Nonsensicaal', bn.; –cale (*vol nonsens*).

Non ta'li auxi'lio (Lat. *zulke hulp heb ik niet noodig*; letterl. *niet met zulke hulp*).

Non'tonnen (O.-I. *ergens buiten staan kijken of luisteren bij publieke vermakelijkheden*).

Nonvaleur', v. –s (Fr. *oninbare schuld; waardeloos iets, waardeloos papier*).

Non'vlinder, m. –s (*vlinder, wit, met zwarte zigzaglijnen, die zijn eieren in de schors der dennen legt*; Lat. ocneria monacha): de rupsen der –s tasten de dennenaalden aan.

Noô*, bw. (*ongaarne*): *we zien ze noô van voor en allerliefst van achter*, nl. krijgslieden; gew. *nooi*; zie Noode **2.**

Nood*, m. nooden (*dwang, geweld, ons door een sterkere aangedaan*; fig. *hachelijke toestand, kommer, ellende, gevaar, gebrek, behoefte*): zie Hongers-, Watersnood; *door de – gedwongen; in geval van –; de – komt* (of: *gaat*) *aan den man*, het begint er ernstig uit te zien, het gevaar dreigt van nabij; *in de uiterste –*, bij het dreigendste gevaar; *geen –! het heeft* (Z.-N. ook: *er is*) *geen –*, er is geen gevaar; *klagers hebben geen –*, gebrek; *– leert bidden*, in levensgevaar leert men God aanroepen; spreekw. *Als de – het hoogst is, is de redding nabij*, God geeft uitkomst, als het gevaar ten top is gestegen; zie ook Breken, Deugd, Lood.

Nood'anker, o. –s (*plechtanker, te gebruiken in geval van nood*); **–brug,** v. –gen (*hulpbrug*); **–dam,** m. –men (*dam, die in geval van nood zal dienen*); **–deur,** v. –deuren (*in gebouwen een deur, waardoor men bij brand kan ontkomen*); **–doop,** m. (R.-K. *gadoop*); **–drang,** m. (*nooddwang*): *– werkt als moed*; **–druft,** v. (eig. *behoefte, voedsel, al wat direct noodig is tot onderhoud des levens, levensmiddelen*): *de weeskens, die om – kermen; in iems. – voorzien*, levensbehoeften.

Nooddruf'tig, bn.; –er, –st (*arm, behoeftig*): *een – gezin.*

Nood'dwang, m. (*uiterste nood*).

Noo'de* 1 alleen in de uitdr. *van – hebben* (of: *zijn*), noodig hebben (of: zijn); **2** bw. (d. i. *door nood gedwongen, slechts in of door dwang en dus ongaarne*): *ik doe het –*, tegen mijn zin; zie Noô.

Noo'deloos*, bn. en bw. (*zonder noodzaak, onnoodig*): *een –looze herhaling*; *ik heb mij – lang hier opgehouden.*

Noo'den*, noodde, h. genood (*uitnoodigen*); **–er*,** m. –s: *de –s ter begrafenis.*

Nood'gedrongen, –gedwongen, bn. en bw. (*door nood er toe gebracht*): *– nam België de wapens op*; **–haven,** v. –s (*vluchthaven*); **–hulp,** v. –en (*tijdelijke [niet vaste] dienstbode*).

Noo'dig* 1 bn. en bw.; –er, –st (*wat niet kan gemist worden*): *het –e geld; iets – hebben*, niet kunnen missen; *een meid, een nieuw kostuum – hebben*; *ik moet je – eens spreken*, noodzakelijk; *ik heb u niet –*, kan uw hulp missen; *daar hebt ge niet mee –*, gij hebt er niets mee te maken; **2 –e*,** o.: *het – moet er zijn, weg met het overtollige.*

Noo'digen*, noodigde, h. genoodigd (*uitnoodigen, inviteeren*): *iem. te gast –, iem. op een bruiloft –*; **–er*,** m. –s (*hij, die uitnoodigt*): *– ter begrafenis*, aanspreker.

Nood'jaar, o. –jaren (*rampspoedig jaar*); **–kerk,** v. –en (*hulpkerk*); **–kreet,** m. –kreten (*kreet in nood, angstkreet, jammerkreet*); **–landing,** v. –en (*door nood gedwongen landing* [op een andere plaats dan die der bestemming]): *de – van een vliegtoestel*; **–leugen,** v. –s (*leugen om bestwil*).

Noodlij'dend 1 bn. (*gebrek lijdend, arm, behoeftig*): *–e menschen, –e kerken; –e fondsen*, nl. effecten, waarvan het couponbedrag op de vervaldag niet of slechts gedeeltelijk wordt uitbetaald; **2 –e,** m. en v. –n (*persoon, die gebrek lijdt*).

Nood'lot, o. (*heidensch beginsel van een ongekende en onafwendbare macht, dikwijls met de bijgedachte aan iets kwaads*; in het alg. *bestemming*): het – beheerschte bij de heidenen zelfs de goden; verg. Fatum; **–lot'tig,** bn. en bw.; –er, –st (*ongelukkig, ramp-*

spoedig): *een – oogenblik*, rampzalig; *een –e stap*, fig. die veel onheil ten gevolge heeft; **–mast,** m. –en (scheepst. *mast, om de in onreede geraakte mast te vervangen, om in tijd van nood te dienen*); **–munt,** v. –en (*geld van minder metaal, ook van papier, in tijd van nood geslagen of uitgegeven*): *in Leiden* (1574) *had men –munten*, met het opschrift: *Haec Liberta'tis Er'go*, d. w. z. deze ter wille der vrijheid; **–peil,** o. (*peil, dat overeenkomt met de dijkhoogte*); **–rem,** v. –men (v. treinen: *verzegelde rem, in geval van nood* [*door de reizigers*] *te gebruiken*); **–schot,** o. –schoten (*kanonschot, gelost door een in nood verkeerend zeeschip, door het dijktoezicht bij dijkbreuk of ijsgang*; fig. *laatste* [*vruchtelooze*] *poging, om zich te redden*).

Nood'sein, o. –en (*sein of teeken, waardoor men* [inz. *een vaartuig*] *te kennen geeft, dat men in nood verkeert*); **–'slachten,** noodslachtte, h. noodgeslacht (*vee slachten uit noodzakelijkheid op een tijd buiten de gewone dienst van een slachthuis, in de stal enz.*): *een koe –*, wegens een gebroken poot of ander ongeval; **–slachting,** v. –en.

Nood'stal, m. –len (*hoefstal: gestel, waarbinnen paarden worden beslagen*).

I. Nood'weer, o. (*hevig onweder, gevaarlijke storm, sneeuwstorm enz.*).

II. Nood'weer, v. (*tegenweer, door nood gedrongen, noodzakelijke verdediging bij aanranding enz.*): *doodslag plegen uit –*.

Noodwen'dig, bn. en bw.; –er, –st (*noodzakelijk*): *een –e verandering; dat moet – gebeuren*; **–wen'digheid,** v., bet. 2 –heden (1 *noodzakelijkheid*; 2 *iets, dat noodzakelijk of onmisbaar is*): 1 *de – van de dood*; 2 *de eerste –wendigheden des levens*, de eerste levensbehoeften; **–'wet,** v. –wetten (*tijdelijke wet, hulpwet*); **–'zaak,** v. (*dwang*): *verzoeke niet te bellen buiten* (of: *zonder*) –, zonder dat het noodig is; **–za'kelijk 1** bn. en bw.; –er, –st (*volstrekt noodig*): *een –e verbetering; in dit dorp moet – een dokter wonen*; **2** zn. o. –e: *het –e gaat vóór*; **–za'kelijkheid,** v.: *in de – zijn*, gedwongen zijn.

Nood'zaken, noodzaakte, h. genoodzaakt (*dwingen, nopen tot*): *iem. tot iets –*.

Nooit, bw. (*nimmer, te geener tijd*, betrekking hebbende op het verleden en op de toekomst): *dat –, zei Van Speyk*, dat in geen geval (herinnering aan de dood van dien luitenant-ter-zee, 1831).

Noop'ijzer, o. –s; zie Nopijzer.

Noor, m. Noren (*inboorling, bewoner van Noorwegen*); zie Noormannen.

Noord 1 o. (*het noorden*): *– en Zuid werkten eendrachtig samen*; **2** v. (*de noordelijk gelegen landen*): *om de – houden*; z. Om; *Barends en Heemskerk trachtten om de – Indië te bereiken*; **3** bw.: *de wind is –*; *– houden*, noordwaarts koersen.

Noord-Bra'bant, o. (*een onzer 11 provinciën*); **–bra'bander,** m. –s (*man uit N.-Br.*); **–bra'bantsch* 1** bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan N.-B.*): *de –e kleederdracht*; **2– e*,** v. –n (*vrouw, meisje uit N.-B.*).

Noord'einde, o. (*einde aan de noordkant*): *hij woont aan het – van ons dorp*; **–elijk,** bn. en bw.; –er, –st (*ten N. gelegen, van of naar het N.*): *de –e landen, de wind is –*; *– verder trekken. ze gingen –er varen.*

Noor'delijken, de wind –lijkte, i. genoordelijkt (*naar het noorden draaien*).

Noor'den*, o. (1 *noordpunt in de horizon, het punt, lijnrecht gelegen tegenover het middag- of zuidpunt*; 2 *streken, in het Noorden gelegen*; 3 *de noordpoollanden*; 4 *streek, noordelijk van een andere*): 1 *staat de zon in het –? de kamer ligt op het noorden*; 2 *het – v. Europa*; 3 *dieren van 't hooge –, als ijsberen*; 4 *ons schip liep naar het –*; *Groningen ligt ten – van Zwolle.*

Noor'denwind, m. –winden (*wind uit het N., koude, soms snerpende wind*).

Noor'deraspunt, o. –en (*noordpool*); **–breedte,** v. (*breedte of afstand van e. punt ten noorden v. d. evenaar*): *Amsterdam ligt op 52° 22' 30" – of N.B.*; **–grens,** v. –grenzen (*grens aan de noordzijde*); **–halfrond,** o. (cosm. *de halve aardbol ten N. van de equator*); **–keerkring,** m. (*keeftskeerkring*); **–kroon,** v. (*sterrenbeeld aan 't noordelijk hemelhalfrond*); z. Zuiderkroon; **–kwartier,** o. (*noordelijk gelegen gedeelte eener provincie enz.*; inz. *destijds Holland ten N. van het IJ*); **–licht,** o. (*noordpoollicht, magnetisch verschijnsel i. d. poollanden, ook wel in ons land waar te nemen*); **–zon,** v.; zegsw.: *met de – verhuizen* (of: *vertrekken*), zich des nachts stil wegmaken, de plaat poetsen, meestal om schulden.

Noord'friesch*, bn.: *de –e dorpen.*

Noord-Hol'land, o.; **–hol'landsch*,** bn.

Noordhol'landsch-kanaal*, o. (nl. *A'dam–Den Helder, gegraven v.* 1819–'24, *79 km lang*).

Noord'kaap, v. (*noordelijkste kaap van Europa, op het Noorweegsche eiland Magerö*); **–kaper,** m. –kapers (*walvischachtig zoogdier in de N. IJszee, dat zijn naam ontleent aan de Noordkaap*; Lat. balaena biscayensis): *walvisschen en –kapers*; **–kriek,** v. –en (Z.-N. *morel*); **–kust,** v. –kusten (*de kust van het N.*); **–noordoost 1** bw.: *de wind is –*, tusschen N. en N.-O., *22,5° ten O. v. h. noordpunt*; **2** als zn. o.; **–noordwest 1** bw.: *de wind is –*, tusschen N. en N.-W., *22,5° ten W. v. het noordpunt*; **2** als zn. o.; **–oost' 1** bw.: *de wind is –*, tusschen het N. en O. in, *45° ten O. van het noordpunt*; **2** als zn. o.; **–oos'telijk,** bn. en bw.: *in –e richting*; *– varen*; **–oos'ten,** o.: *de wind waait uit het –*; **–oos'ter,** m. –s (*N.-O. wind*); **–oos'teren,** de wind noordoosterde, is genoordoosterd (*naar het N.-O. loopen*).

Noord'pool, v. (*noordelijk uiteinde van de aardas, noordelijk aspunt, ook van de hemelas*); **–poolcirkel,** m. –s (cosmogr. *denkbeeldige cirkel, op 22,5° afstand van de Noordpool getrokken*): de – wijst de grens aan tusschen de noordelijke koude en gematigde luchtstreek; **–poolexpeditie,** v. –ties (*wetenschappelijke tocht ter bereiking van de Noordpool*): de – v. Heemskerk en Barends, 18 Mei 1596–30 Oct. 1597, met de overwintering op Nova-Zembla; de – v. Frithjof Nanssen in 1896, die ruim 85° N.B. bereikte; **–poolgebied,** o. (*landen en zeeën binnen de –poolcirkel*); **–poolgewest,** o. –en; **–poolland,** o. –en (*land binnen de noordpoolcirkel*); **–poolreis,** v. –zen (*–tocht*); **–poolreizigers,** m. mv.; **–pooltocht,** m. –en (*tocht n. d. noordpool*); **–poolster,** v. –ren; z. Poolster; **–poolvaarder,** m. –s.

Noordsch*, bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan het noorden*): *de –e landen, – hout.*

Noord'sche* mythologie', v. (*het geheel van godsdienstige voorstellingen, mythen en sagen der toenmaals heidensche volken van N.-Europa*); z. b.v. Asen, Asgard, Odin, Thor, Loki, Walhalla.

Noord'sche* taal en let'terkunde, v. (*oude taal en letterkunde der Noren, Zweden, IJslanders, Denen*); zie Edda.

Noord'ster, v. (*poolster*): *de – is een ster van den kleinen Beer*; **–waarts**, bw. (*in de richting naar het noorden*): *de Maas loopt in Limburg –*; **–west'** (*in de richting juist tusschen N. en W.*) **1** bw.; **2** als zn. o.; **–wes'telijk**, bn. en bw.: *in –e richting*; **–wes'ten**, o. (*hemelstreek, juist tusschen N. en W.*): *een bui uit het –*; **–wes'ter**, m. –s (*wind uit het N.-W.*); **–wes'teren**, –westerde, i. genoordwesterd (*naar het N.-W. loopen*).

Noord'zee, v. (*deel v. d. Atl. Oceaan, dat onze W.- en N.-kusten bespoelt*).

Noordzee'-kanaal, o. (*kanaal van A'dam naar de Noordzee, gegraven van 1870–'71*): IJmuiden ligt aan de monding.

Noor'mannen, m. mv. (*zeeroovers uit Noorwegen, Zweden en Denemarken, die van 809–1000 invallen deden in het Frankische rijk*): *de invallen der –*; zie Viking.

Noorsch*, Noor'weegsch* 1 bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan Noorwegen*): *–e stokvisch*; *– graniet*; **2** o. (*de taal*).

Noos'lijk, no'zelijk, bn. (*schriklijk, afschuwelijk*; *spijtig*; *zondig*): gew. N.-Holl.

I. Noot, v. noten (Fr. note, Lat. nota: 1 *zangnoot, toonteeken*; 2 [*verklarende*] *aanteekening*): 1 *de noten op de notenbalk*; *heele en halve noten*; zegsw. *veel noten op zijn zang hebben*, veel pretenties hebben, veeleischend zijn; 2 *een – aan de voet der bladzijde*.

II. Noot 1 m. noten (*noteboom*): *wat een prachtige – staat daar*; **2** v. noten (*de vrucht*): *een – kraken*; *de bolster, de dop, de pit van een –*; *noten knuppelen of afslaan*; *een looze –*, zonder pit; fig. zie Kraken; Z.-N. *noten met gaatjes*, een doorgestoken kaart, praatjes; nog: Z.-N. gewricht: *de arm is uit de –*.

Noot'teeken*, o. –s (typ. *verwijzingsteeken naar een noot, meestal een **).

I. Nop, v. noppen (*wolvlokje, pluis op wollen stoffen*; Z.-N. *Mop* **I** 3); zegsw. *hij is goed in de –pen*, kleeren; *hij was in de* (ook: *zijn*) *–jes*, eig. heeft zijn mooie kleeren aan, fig. is prettig gestemd, in zijn schik; *kinderen* (*een zegen des Heeren*) *houden de –pen van de kleeren*, eischen veel (geldelijke) offers.

II. Nop (hengelaarsterm: *beet*): *de zaligheid van het – hebben is hem genoeg*.

Nopal', v. (*jakkeldistel in Middel-Amerika*; Lat. nopalea coccinellifera).

No'pen, noopte, h. genoopt (eig. *steken, prikken*, vero.; *prikkelen, aanzetten, aansporen*; fig. *ergens toe noodzaken, dwingen*): *een paard tot spoed –*; fig. *door tegenspoed genoopt worden zijn plannen op te geven*.

No'pens, vz. (eig. *nopende*: *rakende. betreffende*): *iets mededeelen – eenige zaak*.

Nop'ijzer, o. (*lakenbereidersgereedschap*).

Nop'jesgoed, o. (*weefsel met nopjes er op*).

Nop'pen, nopte, h. genopt (*laken, fluweel van oneffenheden zuiveren*); **Nop'per**, m. –s.

Nop'pes (*Nop* **II**): *na die eerste twee was het ieder oogenblik –*.

Nop'pig, bn. (*ongelijk, oneffen, vol noppen*).

I. Nor, v. (Barg. *gevangenis*): *iem. in de – brengen*; *hij zit in de –*; z. Bajes.

II. Nor, v. gmz. (afkorting: *normaalschool*).

No'ria, v. noria's (Sp. *ketting zonder eind met emmers of bakken, tot opvoer van water of van fijngemalen stoffen*).

No'rimono, v. –'s (Jap. *staatsiedraagstoel*).

No'rinbaar, m. –baren; zie Orimbaar.

Norm, v. –en (Fr. norme, Lat. norma: 1 *maatstaf, regel, richtsnoer, model*; 2 typ. *verkorte titel v. e. boek aan de voet der eerste blz. van ieder vel*): 1 *naar een vaste –*; 2 *de – was vergeten*.

Normaal', bn. en bw. (Fr. normal, Lat. normalis: *volgens de regel, regelmatig, gewoon*): *in –male toestand*, de gewone; *de pols is –*; *in de tropen door een koud bad weer – worden*, gezond, lekker; *het –male verloop eener ziekte*, gewoon; *de –male arbeidsdag*, waarvan de duur vastgesteld is door wet of gewoonte; *hij is niet –*, [a]) niet wel bij het hoofd, [b]) dronken; *hij denkt niet –*, regelmatig, gezond; **–lessen**, v. mv. (*opleidingslessen voor onderwijzer of onderwijzeres*); **–school**, v. –scholen (*school, inrichting tot vorming van onderwijzers of onderwijzeressen*); **–talon**, m. (*platinastaaf in 1792 op last der Fransche regeering gemaakt, welke bij 0° C. de juiste lengte van een m heeft*); **–woord**, o. –woorden (*grondwoord der klankmethode bij het aanvankelijk leesonderwijs*).

Normalisa'tie, v. –satiën (Fr. 1 *het normaliseeren*; 2 staathuish., handel: *het beperken van een aantal soorten v. e. handelsartikel tot enkele soorten, die dan zeer nauwkeurig omschreven worden b.v. wat betreft maat, gewicht kwaliteit enz.*): 1 *de – der rivier*; 2 *–vellen voor teekenbureaux*, teekenvellen op eenheidsformaat; *– op de teekenkamer geeft groote besparing aan teekenarbeid*; *de Hoofdcommissie voor de – in Nederland*.

Normaliseeren*, normaliseerde, h. genormaliseerd (Fr. *regelmatig maken, regelen naar een bepaald model*; waterb. *een regelmatige loop aan een rivier geven door aanleg van kribben, strekdammen enz.*).

Normalist', m. en v. –en (*leerling eener normaalschool*); vr. ook **–e**, **–n**.

Normaliteit', v. (*regelmatige, behoorlijke of gewone gesteldheid of toestand*).

Norma'liter, bw. (Lat. *volgens de regel*).

Nor'nen, v. mv., Germ. myth. de 3 Schikgodinnen, (evenals de Gr. Parcen) *Oerd* (het verledene), *Verdan'di* (het tegenwoordige) en *Skoeld* (het toekomende).

Norsch*, bn. en bw.; –er, meest – (*stuursch, barsch*): *e. – e blik, e. – uiterlijk*; **–'heid***, v.

Nor'tonpomp, v. –en (*welpomp*): pomp op een, onder van gaatjes voorziene, buis, welke spits uitloopt, en welke in de grond wordt gedreven, tot men water ontmoet.

Noso . . ., van Gr. no'sos = ziek. (s = z).

Nosoco'mium, o. nosoco'mia (Gr.-Lat. *hospitaal*); Gr. komeo = ik verzorg.

Nostalgie', v. (*heimwee*). (g = g).

No'ta, v. (Lat.) notae; (Ned.) nota's (Lat. *teeken, merkteeken*; *schriftelijke aanwijzing, aanteekening*; *kleine rekening*): *– nemen van*, kennis nemen van, het voor gezegd houden; z. Ad Notam; *diplomatieke –*, schriftelijke verklaring, mededeeling v. officieele zijde.

Nota'bel, Fr. notable, Lat. nota'bilis, **1** bn.; –er, –st (*aanzienlijk, voornaam*): *–e inge-*

zetenen v. d. stad; **2** –**e**, –n (*voornaam of aanzienlijk burger*): *de –n van stad of dorp*; Fr. gesch. *de bijeenroeping der –n onder Lodewijk XVI*, 1e. van 22 Febr. 1787–25 Mei '88, en 2e. van 6 Nov. 1788–12 Dec. '88 om te beraadslagen over de financiën; Prot. kerk: *de –n*, college van toezicht op de kerkvoogdij.

No'ta be'ne (Lat. *Let wel!*); zie **N.B.**

Notariaat', o. notariaten (Fr. notariat, Lat. notariatus: *het ambt van notaris, zijn werkkring, standplaats; zijn praktijk*).

Notarieel'*, bn., bw.: *een –e akte*, akte, verleden door of voor een notaris; *de uitloting geschiedt –*; *een – examen*, een der examens voor candidaat-notaris; **––getuige**, m. –n (*getuige vereischt door de wet voor het verlijden van notarieele akten*).

Nota'ris, m. –sen (Lat. notarius = oorspr. snelschrijver: *openbaar ambtenaar, bevoegd tot het verlijden van alle authentieke akten, waarvoor geen ander ambtenaar bij uitsluiting is aangewezen*): *koopakten, hypotheekakten enz. worden voor een – verleden*; **––ambt**, o.; **–huis**, o. –zen; **–kantoor**, o. ––toren; **–klerk**, m. –en.

No'te, v. (Z.-N. *opbrengst van het land, oogst*).

No'teboom*, m. –en (*vruchtboom*); **–dop**, m. –pen (fig. *klein vaartuig op zee*).

Noteeren* (Fr. [Lat. notare]: *aanteekenen, opteekenen, boeken*).

Notee'ring*, v. –en (*opteekening*; inz. *vermelding van de prijs of koers, in een prijscourant, van fondsen enz.*; [*prijs*]*bepaling*; *bepaalde prijs*; *prijscourant, koerslijst*).

No'telaar, m. –laars, –laren (Z.-N. *noteboom*): *spelen onder de groote –*.

Notemuskaat' (*muskaatnoot*), **1** (voorwerpsn.)v.–katen; **2** (stofn.),o.; **–muskaat'–boom***, m. –en (O.-I. *boom*, inz. *op de Banda-eilanden*; Lat. myristica fragrans): de –, 10–12 m hoog, begint in het 14e jaar perzikvormige vruchtjes te dragen tot hij 60–80 jaar oud is.

No'ten, bn. (*van notenhout*): *een – kast*.

No'tenbalk, m. –en (muz. *de vier of vijf evenwijdige lijnen met smalle tusschenruimten, waarop en waartusschen de noten geplaatst worden*); **–boek**, o. –en (*muziekboek*): **––bord**, o. –en (*zwart bord met notenbalken*).

No'tencultuur, v. (O.-I. *cultuur, kweeking van muskaatnoten*).

No'tendruk, m. (*gedrukte muziek*).

No'tenhout, o. (*hout van de noteboom*): *geweerkolven worden gemaakt van –*; **–houten**, bn.: *een – kastje*; **–kraker**, m. –s (1 *tang, om noten te kraken*; 2 *zangvogel in Europa en Azië*; Lat. nucifraga caryocatactes macrorhynchus): 1 *een zilveren –*; 2 *de – leeft van hazelnoten, eikels enz.*

No'tennamen, m. mv.; de –: *ut* (later *do*) *re, mi* enz. zijn door Guido van Arezzo (1050) ontleend aan de eerste lettergrepen v. e. hymne ter eere v. Joh. den Dooper.

No'tenpapier, o. (*muziekpapier*).

No'tenperk, o. –en (*muskaatnotentuin*).

No'tenschrift, o. (*muziekschrift*).

No'tesloester, v. –s (Z.-N. *bolster der noot*).

No'tie, v. –tiën, –ties (Fr. notion: *begrip, idee*): *ik heb daar hoegenaamd geen – van*.

Notifica'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [*officieele of vormelijke*] *kennisgeving, bekendmaking*): *voor – aannemen*, voor kennisgeving aannemen. (t = s).

Notificeeren* (Lat. notificare: [*officieel of in de vorm*] *bekendmaken, ter kennis brengen*); ook, Notifieeren. (Fr. notifier).

Noti'tie, v. –tiën, –ties (Lat. notitia: *aanteekening, opgaaf*): *–s maken*; *– van iets nemen*, het de aandacht waardig keuren; *geen – van iem. nemen*, doen of hij er niet is.

Noti'tieboekje, o. –s (*opschrijfboekje*).

Notoir', bn. (Fr. *algemeen bekend, klaarblijkelijk, openbaar*); ook, Noto'risch.

Notoriteit', v. (*algemeene bekendheid*); ook, Notoriëteit. (Fr. notoriété).

Notre-Da'me, v. (Fr. *Onze-lieve-Vrouw*; inz. *de groote kathedraal te Parijs*).

No'tulen, v. mv. (Lat. notula, Fr. notule: *kort schriftelijk verslag van hetgeen in een vergadering behandeld is, door de sprekers is gezegd, van hetgeen er is besloten enz.*): *de secretaris leest de –*; lees *no'telen*.

No'tulenboek, o. –en (*register van den secretaris voor de notulen*); lees *no'telen–*.

Not'weg, m. –wegen (*breede overweg*); gew.

Nouveauté', v. –'s (Fr. *nieuwigheid*; *iets nieuws* [*op 't gebied der mode*]). (ou = oe).

No'va, o. mv. (Lat. meerv. van novum; *nieuwigheden, noviteiten*).

Noveen', v. novenen; zie Novene.

Novel'le, v. –n (It. novella, d. i. nieuwtje: 1 letterk. *kort prozaverhaal*, meestal *uitspanningslectuur*; 2 rechtst. *wijzigingswet*): 1 *een schrijver van –n*; 2 *een strafrecht–*.

Novellet'te, v. –n ([*vroolijk*] *verhaaltje in eenvoudige stijl*; *korte muzikale compositie*).

Novellist', m. –en (*novellenschrijver*); vr. **–e**, –n.

Novem'ber, m. (*11e maand, Slachtmaand*); eig. 9e maand; zie December.

Nove'ne, v. novenen (Lat. novena = negen dagen: R.-K. *godvruchtige oefening, gebeden enz. gedurende negen dagen* inz. *om een bijzondere gunst van God te verkrijgen*).

Novi'ce*, m. en v. –s (Fr. [Lat. novitius]: *naam v. d. pas ingetreden kloosterling, gedurende zijn of haar proeftijd*); l. *no-vie'-se*.

Noviciaat', o. (*proeftijd v. kloosterlingen*).

Noviet', Lat. **novi'tius**, m. novieten; (Lat.) novi'tii (*groen; student, die in een corps wil opgenomen worden*); l. *no'viet'sius*; vr. novi'tia, mv. novi'tiae; **Novitiaat**, o. (*groentijd*).

No'vum, o. no'va (Lat. *nieuwigheid*).

Nu 1 bw. (*thans, heden*): *het is – te laat; – en dan*; **2** vgw. (*daar, aangezien; terwijl*): *hij komt, – het te laat is*, terwijl; **3** tw. (*welaan*): *–, wat zeg jij?* spreekt. *nou*.

Nuan'ce, v. –s, –n (Fr. *tint, schakeering, kleurspeling*; fig. *fijne onderscheiding*).

Nuanceeren*, –ceerde, h. genuanceerd (Fr. *tinten, schakeeren*); **–ing***, v. –en (*kleurafwisseling, schakeering*).

Nuch'tend, m. (Z.-N. *ochtend*).

Nuch'ter, bn., bw.; –der, –st (1 *nog niet gegeten hebbende*; 2 *niet dronken, geen sterke drank gebruikt hebbende*; 3 *nog niet de moedermelk gedronken hebbende*; 4 fig. *bezadigd; verstandig-kalm; koel-zakelijk*; 5 *van alle verdichting ontdaan*): 1 *ik ben nog –*; *iets innemen op de –e maag*; *de man ging – de deur uit*; 2 *hij kwam – thuis*; *maar half –*; 3 *een – kalf*; 4 *de zaken – inzien*; *met het –e verstand beoordeelen*; 5 *de –e waarheid*, zuivere.

Nuditeit', v. –en (Fr. *naaktheid*; *naakte figuur*).

Nuf, v. nuffen (*ingebeeld of preutsch meisje*); **–'fen,** nufte, h. genuft (*talmen, zeuren*).
Nuf'fig, bn. en bw. (*als [van] een nufje*): *–e manieren*; *– doen,* nufachtig; **–figheid,** v.
Nuk, v. nukken (*luim, kuur, gril*).
Nuk'kig, bn. en bw.; –er, –st (*vol nukken*).
Nul 1 v. nullen (*het cijfer 0; nulpunt; niets*): *schrijf een –; twee graden onder –*; zegsw. *hij is een echte –*, een onbeduidend mensch; *hij heeft – op het rekest gekregen*, een weigerend antwoord, een wijzing-van-de-hand; z. ook Cijfer; **2** bn. (*nietig, waardeloos*): *dat is van – en geener waarde*, eig., *dat is – en van geener waarde*, waardeloos.
Nulliteit', v. –teiten (Fr. *nietigheid*; ook: *onnoozele bloed; onbeduidend mensch*).
Nul'meridiaan, m. –meridianen (*de eerste der meridianen*, thans over Greenwich, vroeger ook over Parijs en Ferro).
Nul'punt, o. –punten (*het punt op een thermometerschaal, waarbij het teeken nul staat*): *het vroor 10° onder het –*; fig. *de belangstelling der leerlingen was tot het – gedaald.*
Nu'ma Pompi'lius, m. tweede koning van Rome; hij regelde de eeredienst.
Numerair', Fr. **1** bn. (*naar het getal*): *de –e waarde van munten*, naar de omloopswaarde; **2** o. (*het in omloop zijnde geld*).
Numereeren* (Lat. numerare: *met nummers of cijfers teekenen, nummeren; tellen*).
Nu'meri, o. (mv. v. Lat. numerus = getal; Bijbel: *naam van Mozes' vierde boek, inhoudende de volkstelling der Israëlieten: boek der getallen*); zie Pentateuch.
Numeriek', bn. en bw. (Fr. numérique: *wat het aantal betreft, in getal uitgedrukt*): *de –e waarde*, getalwaarde; *de –e sterkte eener partij*; *de -e meerderheid*; *– overtreffen.*
Nu'mero, o. –s (Fr. numéro: *nommer, nummer*): *hij was bij dat examen – zes*; Z.-N. *iem. zijn – kennen*, zijn waarde.
Numeroteeren* (Fr. *van nummers voorzien*).
Numeroteur', m. –s (Fr. *nommertoestel*: *toestelletje om machinaal te nummeren*).
Nu'mus, m. (Lat. *geld*).
Numisma'ticus, m. –tici (Lat. *munt- of penningkenner*); **–matiek',** v. (Fr. numismatique: *munt- en penningkunde*); **–ma'tisch,** bn., bw. (*de munt- en penningkunde betreffende*).
Num'mer, o. –s (Fr. nombre: *cijfer, dienende om de plaats in een reeks aan te geven; getalmerk*): *het – v. e. huis*; zegsw. *iem. op zijn – zetten*, op zijn plaats; zegsw. *'t is een –!* 't is een fijne, een rare enz.
Num'merbewijs, o. –zen (*schriftelijk bewijs, dat het op auto of motorrijwiel gevoerde nummer juist is*); **–bord,** o. –borden (*electrisch toestel met beweegbare nummers, die aangeven, waar het sein vandaan komt*).
Num'meren, nummerde, h. genummerd (*een volgnummer geven; met nummers teekenen*): *bladzijden –, de huizen van een straat –*; mil. commando: –! elke man roepe zijn nummer in het gelid.
Num'merplaat, v. –platen (*aan auto of motorrijwiel*): *een verlichte –.*
Nuntiatuur', v. –turen (Lat. nuntiatura: *paleis, waardigheid van den nuntius*).
Nun'tius, m. –sen, Lat. nuntii (Lat. eig. bode: R.-K. *pauselijke vertegenwoordiger of gezant bij eenige regeering*).
Nuptiaal', bn. (Fr. nuptial, Lat. nuptialis [nuptiae = bruiloft]: *de bruiloft, het huwelijk betreffende; huwelijks....*).
Nurk, nork, m. –en (*knorrepot, grompot*).
Nurksch*, bn.; –er, meest – (*vol grillen, knorrig, norsch; onaangenaam-hatelijk*).
Nurse, v. –s (Eng. *ziekenoppasster; kinderjuffrouw; min*).
Nursery, v. –ries (Eng. *kinderkamer*).
Nus'selen, nusselde, h. genusseld (*talmen, beuzelen, treuzelen*).
Nut* **1** o. (1 *voordeel; opbrengst*; 2 *Mij. tot Nut van 't Algemeen*): 1 *dat is van veel –; het is ten algemeenen –te*; 2 *lid van het Nut*; **2** bn.; –ter, –st (*nuttig*): *een nutte les*: meer gewoon is Nuttig.
Nuts'lezer, m. –lezers (*iem., die als verhandelaar met een lezing optreedt in eenige afdeeling van het Nut*); **–lezing,** v. –en; **–school,** v. –scholen (*lagere school, door h. Nut opgericht*); **–vergadering,** v. –en (*samenkomst van leden eener Nutsafdeeling*).
Nut'teloos*, bn. en bw.; –loozer, –t (*zonder nut; vruchteloos*): *–looze moeite; zijn geld – uitgeven; moeite – aanwenden*; **–loos'heid,** v.
Nut'ten, nutte, h. genut (1 *dienstig zijn tot*; 2 [*voedsel*] *gebruiken*): 1 *het nut mij niets*, helpt mij niets; 2 *iets nutten*, meer gewoon is Nuttigen in deze bet.
Nut'tig 1 bn. en bw.; –er, –st (*van nut zijnde*): *een – boek, –e instellingen; zijn tijd – besteden*; **2 –e,** o.: *het –e met het aangename vereenigen*; zie Utile dulci; **–heid,** v. (*eigenschap van iets nuttigs*).
Nut'tigen, nuttigde, h. genuttigd (*spijs of drank gebruiken; verorberen, eten, drinken*); **–ing,** v. (*gebruik van spijs of drank*; R.-K. *laatste hoofddeel der Mis*).
Nympha'le, v. –n (*vlindergroep, waartoe o. a. de schoenlappers behooren*).

O.

O. – 1 *Oost, Oosten*; 2 *onzijdig*; zie **Onz.**
o.a. – *onder anderen.*
Ob. – Lat. *O'biit*; zie aldaar.
Obl. – *Obliga'tie*; zie aldaar.
O.C.C. – Lat. *Or'do Carmelita'rum Calceato'rum* = orde der geschoeide Karmelieten.
O.C.D. – Lat. *Ordo Carmelitarum Discalceatorum*, orde der ongeschoeide Karmelieten.
Oct. – 1 *October*; 2 *Octaaf*; zie aldaar.
O.F.M. – Lat. *Or'dinis Fra'trum Mino'rum*, van de orde der Minderbroeders.
I. o.i. – *onzes inziens*; **II. O.-I.** – *Oost-Indië.*
O.-I. L. – *Oostindisch Leger.*
O.-L. – *Oosterlengte.*
O.L.V. – *Onze-lieve-Vrouw.*
I. o.m. – *onder meer*; **II. O. M.** – *Openbaar Ministerie*; zie ald.
O.M.O. – Z.-N. (Leeraarsbond) *Officieel Middelbaar Onderwijs; maandblad v. die bond.*
o/o – *percent* (p.Ct.), ten honderd.
o/oo – per duizend.
Onz. – *onzijdig.*
O.P. – Lat. *Or'dinis Predicato'rum*, van de orde der Predikheeren.

Openb. – 1 *openbaar*; 2 *Openbaring* (Joannes).
O. S. – (in de almanak) *Oude Stijl.*
O.S.B. – Lat. *Ordinis Sancti Benedicti*, van de orde van den H. Benedictus.
O. T. – *Oude Testament.*
O. V. – *Oude Verbond.*
I. o. w. – *onder wie of onder welke*; **II. O.W.** – *Oorlogswinst.*

O 1 v. –'s (1 als klank: *een klinker*; 2 als letterteeken: *de vijftiende letter van het alphabet*; 3 *de gezamenlijke woorden in alphabetische orde van een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *de – van stok is niet de – van stoken*; Z.-N. *een o in 't cijfer zijn*, nul; 2 *schrijf vroolijk met twee o's*; 3 *de – van het Handwoordenboek*; **2** tw., uitroep v. smart, vreugde, bewondering enz.: *– zoo!* **3** o. –'s: *wat een o's v. verwondering!*
Oa'se, v. –n (Lat.-Gr. oasis, oorspr. Koptisch; internationaal: *waterrijke laagte, vruchtbare streek in de woestijn*; fig. *lieflijke plek in een onaangename omgeving*): *de –n in de Sahara.*
O'bat, v. –s (O.-I. [*inlandsche*] *medicijn*).
Obduc'tie, v. –ties, –tiën (Lat. obductio: *gerechtelijke schouwing van lijken*). (t = s).
Obedieeren* (Lat. obedire: *gehoorzamen*): *dan dat ik God den Heere. . . . heb moeten –.*
O'-beenen*, o. mv. (*kromme beenen*): *een oud man met –*, naar buiten uitgebogen.
Obelisk', m. obelisken (Gr. obeliskos = spiesje: *spitszuil, grafzuil; pronknaald, 15–20 m hoog*): *de –en van Luxor te Parijs.*
O'ber, m. –s (*Oberkellner*: *eerste kellner*).
Oberam'mergau, o. (*dorp in Zuid-Beieren, waar om de 10 jaar beroemde passiespelen worden gegeven*); zie Passiespel.
O'beron, m., myth. koning der Elfen.
O'biit (Lat. *hij, of zij, is gestorven*); zie de verkorting **Ob.**; lees *oo'-bie-it.*
Ob'ject, o. objecten (Lat. objectum: *voorwerp, zaak of persoon der beschouwing of behandeling*; fig. *het doel of het eindoogmerk*; spraakk. *voorwerp*). (j = j).
Objec'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. objection]: *tegenwerping, bezwaar*); l. *opjek'-sie.*
Objectief', Fr. objectif, **1** bn. en bw.; –tiever, –st (het tegengestelde v. *subjectief*; *wat buiten iem. omgaat of bestaat*; *onbevooroordeeld, onbevangen*): *–tieve poëzie*, verhalende of epische, in tegenstelling van lyrische (z. ald.); *een zaak – beschouwen*, op zich zelf, niet naar eigen inzicht; **2** o. objectieven (*de naar het voorwerp gerichte lens in verrekijkers, camera's, enz.*). (j = j).
Objectiviteit', v. (Fr. *het objectief-zijn*).
Oblaat'*, Fr. oblat, Lat. obla'tus = de opgedragene, **1** m. oblaten (*jongeling, die in een klooster wordt opgevoed, met het doel dat hij later in de orde zal intreden*; *lid eener godsdienstige stichting, die geen belofte heeft afgelegd*; rechtst. *de aangezochte, degene, tot wie(n) een aanbod is gericht*); **2** v. oblaten (*oblie, ouwel*; *gewijde hostie*).
Oblie', v. oblieën (Fr. oublie, Lat. oblata = het opgedragene; z. Ouwel: *dun, opgerold wafeltje*); **–ijzer,** o. –s (*tang, om oblieën in te bakken*); **–man,** m. –nen (*–verkooper*).
Obligaat', It. obliga'to = eig. verplicht: **1** m. en v. –gaten (*obligatist*); **2** bn. (*verplicht*); **3** bw. (muz. *de hoofdmelodie voordragende onder begeleiding der andere stemmen of instrumenten*): *– spelen, – zingen*, d. i. met begeleiding; **4** o. –gaten (*zelfstandige instrumentale of vocale partij in een muziekstuk*; *concertstuk voor één instrument gezet, met begeleiding uit te voeren*): *een – op de hoorn.*
Obliga'tie, v. –s, –tiën (Fr. obligation: *verplichting*; *schuldbekentenis*, inz. *v. e. staat, een vennootschap, welke als effect aan de beurs verhandelbaar is en dikwijls volgens loting afgelost wordt*); **–houder,** m. –s (*eigenaar eener obligatie*); **–leening*,** v. –en (*openbare geldleening, tot stand komend door uitgifte van obligaties*).
Obligatist', m. –tisten (*solist op eenig instrument*); **–tis'te,** v. –n.
Obligeant', bn. (Fr. *verplichtend*; *beleefd*).
Obligeeren* (Fr. [Lat. obligare]: [*aan zich*] *verplichten*; *noodzaken*). (g = g).
O'bligo, o. –'s (It. *verplichting, verbintenis*; inz. *iems. geldelijke verplichtingen aan een ander door voorschot enz.*). (g = g).
Oblong', bn. (Fr. [Lat. oblongus]: *langwerpig, rechthoekig*); **–formaat,** o. (*boekformaat meer breed dan hoog, briefkaartvorm*).
O'bolus, (Lat.), obo'los (Gr.), obool', m. obo'len (*o.-Gr. pasmunt,* $^1/_8$ *drachme of ± 8 cents*): *een – werd de(n) overledene in de mond gelegd als veergeld voor Charon.*
Obsceen', bn. (Fr. obscène, Lat. obscenus: *oneerbaar, onzedelijk, schunnig gemeen*): *obscene voorstellingen*; lees *op-seen'.*
Obsceniteit', v. –teiten (Fr. [Lat. obscenitas]: *ontuchtigheid*; *vuile aardigheid enz.*).
Obscoen(iteit); z. Obsceen enz.
Obscurant'(ist), m. –en (Fr. *vijand van verlichting der volksmassa, domper, duisterling, volksverdommer*). (sc = sk).
Obscuriteit', v. in de laatste bet. mv. –en (Fr. [Lat. obscuritas]: *duisternis*; fig. *vergetelheid*; ook: *onbekend persoon*). (sc = sk).
Obscuur', bn.; –der, –st (Fr. obscur, Lat. obscurus: *duister*; *onbekend*; *van weinig aanzien*).
Obsedeeren* (Fr. *op iems. doen en laten nauwlettend achtgeven*; *lastig vallen*; v. e. gedachte: *niet kwijt kunnen raken*).
Observa'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. observatio]: *waarneming, bespieding*; *op-, aanmerking*); **–corps,** o. –en (mil. *afdeeling militairen, die, een afwachtende houding aannemend, op alles scherp let om dan in verband met de omstandigheden te handelen*); meestal: **–korps,** o. –en. (t = s).
Observa'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) observato'res (Lat. *waarnemer*; *opmerker*; *hij, die waarnemingen doet op een observatorium*, inz. *sterrenkundige*).
Observato'rium, o. (Ned.) –s, –to'riën; (Lat.) –to'ria (*met de noodige instrumenten voorziene waarnemingsplaats voor allerlei natuurverschijnselen, weerkundige, seismographische enz.*, inz. *astronomische*; *sterrenwacht, -koepel of -toren*).
Observeeren* (Fr. [Lat. observare]: *op- of aanmerken*; *gadeslaan*; van voorschriften: *naleven*).
Obses'sie, v. –s, –siën (Fr. [Lat. obsessio]: *dwangvoorstelling*; *dat, wat iem. onophoudelijk in zijn gedachten bezighoudt*): *'t is e. –.*
Obsoleet', bn. (Lat. obsoletus: *verouderd*).
Obsta'kel, o. –s (Fr. obstacle: *hinderpaal*).
Obstetrie', v. (Fr. [v. Lat. obstetrix = vroedvrouw]: *verloskunde*).

Obstinaat', bn.; –nater, –st (Lat. obstinatus: *eigenzinnig*; *koppig*); **–na'tie,** v. (Fr. [Lat. obstinatio]: *halsstarrigheid*). (tie = sie).
Obstipa'tie, v. (Lat. obstipatio: geneesk. *hardlijvigheid, verstopping*): *lijden aan –.*
Obstruc'tie, v. –ties (Fr. [Lat. obstructio]: geneesk. *verstopping*; fig. *dwarsdrijverij van een minderheid in een parlement [om de wetgevende arbeid onmogelijk te maken], in een vergadering enz.*). (ct = ks).
Obstructionist', m. –en (Fr. *dwarsdrijver; persoon, die obstructie voert*); **–onis'me,** o. (Fr. *het voeren van obstructie*).
O'bus, m. –sen (Fr., Z.-N. *granaat*).
Ocari'na, v. –'s (It. eig. gansje, naar de vorm; *blaasinstrument,* inz. *van terra-cotta met negen toongaten en weeke fluitklank*).
Occa'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. occasio]: *gelegenheid, geschikte tijd, aanleiding*; [*gelegenheids*]*koopje*): *bij –; geen – hebben*; Z.-N. *per –,* uit de tweede hand. (cc = kk).
Occasioneel', bw. (Fr. occasionnel: *bij gelegenheid; toevallig*): *iem. – ontmoeten.*
Occident', o. (Fr. [Lat. occidens, eig. het ondergaan]: *het Westen, het Avondland*).
Occult', bn. (Fr. occulte, Lat. occultus: *geheim, verborgen*): *de –e wetenschappen,* b.v. necromantie, spiritisme enz. (cc = kk).
Occultis'me, o. (*leer van het occulte; geheimleer: spiritisme, tooverij enz.*). (cc = kk).
Occupa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. occupatio]: *bezigheid; inbezitneming*). (cc = kk).
Occupeeren* (Fr. [Lat. occupare]: 1 *bezetten, in bezit nemen*; 2 *bezighouden*; 3 rechtst. *optreden* [*als procureur*]): 1 *België –*; 2 *zich – met*; 3 *als procureur –,* optreden. (cc = kk).
Oceaan', m. oceanen (Gr.-Lat. oceanus: een internationaal woord voor *wereldzee*; inz. aardr. *een deel der waterbedekking, dat zijn eigen circulatie heeft en in dit opzicht een zelfstandig geheel vormt*): de vijf oceanen: *de beide IJszeeën, de Atlantische –, de Groote – en de Indische –*; zegsw. *een druppel in de –,* een niet noemenswaardige bijdrage; *een – van licht,* zee. (e = ee).
Oceani'den, v. mv. (*zeenimfen*). (e = ee).
Ocea'nië, o. (aardr. *de kleinere eilanden in de Groote Oceaan, die tot Australië behooren, ze vormen drie groepen*); z. Melanesië, Micronesië, Polynesië. (e = ee).
Ocea'nisch, bn. (*de oceaan betreffende*; ook: *tot de eilandenwereld der Zuidzee behoorend*): *–e waarnemingen.* (e = ee).
Oceanographie', v. –phieën (*diepzeeonderzoek; beschrijving der oceanen*).
Oce'anus (Lat.), Oke'anos, (Gr.) m. myth. de oudste der Titanen, gemaal van Thetis.
Och (wisselvorm v. *ach*) **1** tw.: twijfel: *– kom!* medelijden: *– arme!* verbazing: *– loop! – wat! – waarom niet!* **2** zn. o.: *e. meewarig –.*
Ocharm', *–ar'me(n)* tw.: uitroep v. deernis.
Ochlo . . ., van Gr. och'los = gepeupel.
Ochlocraat', m. –craten (*volksmenner, aanvoerder van 't gepeupel*).
Ochlocratie', v. –s, –tie'ën (*gepeupelregeering, schoenlappersregeering*). (t = s).
Och'tend, uch'tend, m. –en (*morgenstond*; fig. *het eerste begin*): *des ochtends.*
Och'tendbeurt, v. –en (*kerkdienst v. e. predikant in de ochtend*); **–bezoek,** o. –en; **–blad,** o. –bladen (*morgenkrant*); **–dienst,** m. –en (*kerkdienst vóór de middag*); **–drank,** m. –en; **–gebed,** o. –gebeden; **–gewaad,** o. –gewaden; **–krieken,** o. (*het aanbreken v. d. dag*); **–lied,** o. –eren (*morgenlied*); **–lucht,** v.; **–schemering,** v. –en; **–stond,** m. –en; **–trein,** m. –en; **–uur,** o. –uren; **–zon,** v.
Octaal', v. en o. –taven (Lat. octavus = achtste: 1 muz. *9e toon van de grondtoon af, deze zelf mee inbegrepen; omvang van 8 tonen*; 2 *tijdperk van 8 dagen tot viering van eenig R.-K. kerkelijk feest*; 3 *de twee quatrains van een sonnet*): 1 *een – spelen*; 2 *een – ter eere v. d. H. Jozef*; 3 zie Sextet.
Octaë'der, o. –s; zie Achtvlak.
Octant', v. –en (Lat. octo = acht: *astronomisch werktuig*): de – omvat $^1/_8$ deel v. e. cirkel, hoekmeter en hoogtemeter in de sterrenkunde: *met de – de zonshoogte opnemen*; ook: sterrenbeeld het dichtst bij de Zuidpool.
Octavia'nus, m. als keizer: *Augustus* 63 v. C.–14 n. C.; zie Triumviraat.
Octa'vo, van Lat. in octa'vo = in een achtste, **1** bw. (*ten achtste*); **2** o. –'s (*boekformaat, waarbij het vel in achten gevouwen is of 16 blz. telt, aangeduid door 8°*); **3** bn. (*langwerpig-rechthoekig, van het formaat beschreven onder* **2**): *de uitgave is –; een –uitgave.*
Octet', o. –ten (It. ottetto: muz. *stuk voor 8 stemmen of instrumenten*).
Octo'ber, m. –s (*10e maand, Wijnmaand*); eigenlijk: 8e maand volgens de Romeinsche kalender; zie December.
Octogoon', m. –gonen (*achthoek*): *de oude – van Akens dom*; (Gr. gonia = hoek).
Oc'topus, m. –pussen (Gr.-Lat. letterl. achtpoot: *soort van inktvisch met acht armen*).
Octrooi', o. –en (Fr. octroi: *handelsmachtiging, vergunning*; *het aan den uitvinder van een voortbrengsel, werkwijze of verbetering daarvan, ingevolge de wet bij uitsluiting te verleenen recht op de resultaten zijner uitvinding* [in Z.-N. Brevet]; ook: *stads- of gemeentebelasting op eetwaren, dranken enz.*); **–eeren*** (*een octrooi verleenen aan iem. of iets*); **–houder,** m. –s (*hij, aan wien octrooi is verleend*); **–raad,** m. (*het officieele lichaam, aangewezen voor de behandeling van octrooiaanvragen en de verleening van octrooien*); **–wet,** v. (*wet van 1910, regelend het octrooirecht voor uitvindingen*).
Oculair', Fr. van Lat. oculus, z. ald., **1** bn. (*het oog betreffend, met de oogen beschouwend*): *een –e inspectie*; **2** o. –s (*een der lenzen in een kijker, die naar het oog gericht is; het oogglas*); ook, Oculairglas.
Ocula'tie, v. –tiën (*het oculeeren: griffeling*).
Oculeeren* (z. oculus: *een wijze van enten of griffelen*): *een roos –.*
O'culi, R.-K. *derde Zondag van de Vasten,* genoemd naar de beginwoorden van de mis genomen uit psalm XXIV : 15 *o'culi me'i sem'per ad Do'minum,* mijn oogen zijn steeds op den Heer gericht.
Oculist', m. –en (Fr. *oogarts, oogendokter*).
O'culus, m. (Ned.) –sen; (Lat.) o'culi (Lat. *oog; klein, rond venster, meestal roosvenster; plantenknop*; z. Oculeeren).
Odalisk', v. –en (Turksch: *kamenier, kamermeisje in de harem*); ook, Odalis'ke.
O'de, v. oden (Gr.-Lat. letterl. gezang: dichtk. *lyrisch gedicht*: uiting van hooge geestdrift, teweeggebracht door de verhevenheid van het onderwerp): *– aan God.*
O'delsthing, o. (*rest, $^3/_4$ van de Storthing in Noorwegen, dat overblijft na een uit de Stor-*

thing gekozen engere raad, Lagthing, $^1/_4$ *van het geheel*): *het – verwierp het voorstel*; zie Folkething.

O'dendichter, m. –s (*dichter eener ode*): W. v. Haaren: *Het menschelijk leven.*

Ode'on, o. –s (Fr. odéon [Gr.-Lat. odeum]: *muziektempel; concertgebouw, schouwburg in Parijs*); ook, O'deon.

Odeur', v. –s (Fr. *reuk, geur, reukwater*): *een fijne –*, ook iron.; verkleinw.: *allerlei odeurtjes!* **–fleschje*,** o. -s (*reukfleschje*).

Odieus', bn.; –euzer, –t (Fr. [Lat. odiosus]: *hatelijk, ergerlijk, verfoeilijk*).

O'din, Germ. myth. de oppergod, ook, Wodan, Alfadur of Alfater; zijn gemalin is Frigga, de Asen zijn hun kinderen, zijn ros is Sleipnir, de stormwind.

O'dinsjacht, v. –en (Germ. myth. *het woedende leger, de wilde jacht met Odin op Sleipnir aan de spits, beeld v. d. najaarsstorm*).

Odio'sa, o. mv. (Lat. mv. van odiosum: *hatelijke dingen*); zie Nomina.

O'di profa'num vul'gus; zie Vulgus.

O'dium, o. (Lat. 1 *haat, vijandschap*; 2 *het hatelijke van iets*): 1 *– me'dicum,* ijverzucht der medici onderling; *– theolo'gicum,* [a]) haat, die wordt opgewekt door verschil van geloofsmeeningen, [b]) haat onder godgeleerden; 2 *op hem viel al het –.*

Odoa'cer, m. gesch. vorst der Rugiërs, die een einde maakte (476 n. C.) aan het W.-Rom. rijk, door den laatsten keizer, Romulus Augustulus, af te zetten.

Odol', o. (van Gr. odoon = tand: *mond-, tandwater of tandpoeder*): *een flesch –.*

Odome'ter, m. –s; zie Hodometer.

Odysse'a, –see', v. (*heldendicht v. Homerus, over de zwerftochten v. Odysseus*).

Odys'seus, m.; z. Ulysses. (eu = ui).

Oeconomie', Oecono'misch, Oeconoom'; zie Economie enz. (oe = eu).

Oecume'nisch, bn. (Gr. oikoumene = bewoonde aarde: *de geheele aarde betreffend*): *het – concilie van 1870 te Rome,* van alle patriarchen en bisschoppen onder voorzitterschap van den Paus. (oe = eu).

Oe'dipus, m. letterl. gezwollen voet; **1** o.-Gr. held, koning v. Thebe; **2** scherpzinnig en durvend man; **3** drama v. Sophocles. (oe = eu).

Oef (*uitroep van benauwdheid*) **1** tw.: *–, wat een hitte!* **2** zn. o.: *een benauwd –.*

Oe'fenaar, m. –s, –naren (Prot. *persoon, die bij het godsdienstig oefenen en bidden voorgaat*); **–naarster,** v. –s.

Oe'fenen, oefende, h. geoefend (1 *voortdurend met iets bezig zijn, zich bezighouden; bekwaam maken door herhalen*; 2 Prot. *godsdienstige bijeenkomsten houden tot onderlinge stichting* inz. *buiten de openbare eeredienst om, in een bijzonder huis*; 3 *van zich doen uitgaan*; 4 van deugden: *betrachten; betoonen*): 1 *een gymnast oefent gewrichten en spieren; kinderen – in 't lezen; het geheugen –*; zie Geoefend; 2 *zij hebben een kamer ingericht om elke avond te –; Juffr. Laps hield veel van –*; 3 *macht oefenen; invloed –*; 4 *geduld –*, toonen; refl.: *zich dagelijks in de wapenhandel –*, bekwamen.

Oe'fening, v. –en (1 *het oefenen*; 2 [*school*]-*opgave om zich te oefenen*): 1 *machts–, straf–, wraak–; godsdienst–; – baart kunst; vrije en orde–en*; 2 *maak – acht.*

Oe'fenperk, o. –perken (*perk, waar worstelaars zich oefenen, worstelperk*; ook fig.).

Oe'fenschool, v. –scholen (*school, waar men zich oefent*, ook fig.; Z.-N. *lagere school bij een normaalschool*); verg. Leerschool.

Oe'hoe, m. –s (*grootste Europeesche uil*; Lat. bubo bubo).

Oei 1 tw. (Z.-N. uitroep van pijn, verbazing): *– ge doet me pijn!* **2** zn. m.: *'nen – laten.*

Oeka'se, v. oekasen (*Russisch keizerlijk bevelschrift*); ook: Oekas' en Uka'se.

Oe'ker, m. (Z.-N. *woeker*).

Oelama', m. –'s (O.-I. en elders: *Moslimsch schriftgeleerde, voorganger en leeraar in godsdienstige zaken*); ook: Oela'ma.

Oe'le, tw., (*gekheid*) uiting van ongeloof.

Oelema', m. –'s; z. Oelama.

Oe'miak of **um'jak;** z. Kajak.

Oer, o. (*ijzerhoudende aardsoort*); **–'achtig,** bn.; –er, –st (*ijzerachtig, ijzerhoudend*): *–achtige gronden*; **–bank,** v. –en (*laag van oer, bank van oer gevormd*).

Oer'dieren, o. mv. (dierk.: *de laagste soort van alle dierlijke wezens; ééncelligen of protozoën*): – zijn o. a. de infusiediertjes.

Oer'grond, m. –en (*grond, die oer bevat*); **–laag,** v. –lagen (*oerbank*).

Oer'mensch*, m. –menschen (*de mensch, zooals hij oorspronkelijk in de natuur was*; fig. *iem. zonder eenige beschaving*); **–os,** m. –ossen (*wilde stier der Europ. wouden, in de 17e eeuw uitgeroeid*; Lat. bos primigenius); **–oud,** bn. (*uit of van de hoogste oudheid, uit zeer oude dagen*): *–e gesteenten, –e overleveringen*; **–taal,** v. –talen (*primitieve taal, grondtaal*); **–tekst,** m. –teksten (*vroegste, eerste, oorspronkelijke tekst*); **–tijd,** m. –tijden (*de grijze voortijd*); **–vorm,** m. –vormen (*primitieve vorm*); **–woud,** o. –en (*maagdelijk woud*): *in het – van Afrika.*

Oe'ser-oe'seran (O.-I. *haarkringen*): *geen buffel had een –– als de zijne.*

Oes'ter, v. –s, –en (Gr.-Lat. ostrea: *schaaldier, plaatkieuwig weekdier met één platte en één bolle schelp*): *Zeeuwsche –s; hij gaapt als een –*, zeer wijd; *hij leeft als een –*, eenzaam; **–baard,** m. –en (*draadvormige zelfstandigheid, waarmee de oesters zich vasthechten*; Lat. byssus); **–bank,** v. –en (*plaats aan zee, waar men oesters vindt of kweekt*); **–cultuur,** v. (*het kweeken van oesters*): *de Zeeuwsche –*; **–handel,** m.; **–huis,** o. –huizen (*huis, waar oesters verkocht worden*); **–partij,** v. –en (*gezellig samenzijn onder 't gebruik van oesters* [*en wijn*]); **–pastei,** v. –en; **–plaat,** v. –platen (*zandplaat, waar zich oesters bevinden*); **–put,** m. –putten (*put met water van minder zoutgehalte dan de zee, waarin de oesters gespeend worden*); **–schelp,** v. –en (*tweeschalige schelp der oesters*; ook: *één der schelpen*); **–teelt,** v. (*het uitplanten van broed op pannen, op bijzondere wijze aan elkaar gehecht*); **–vaatje,** o. –s; **–vangst,** v.; **–zaad,** o. (*jonge oesters, die men op de oesterbanken plant*; ook: *broed*).

Oet'sen, oetste, h. geoetst (Jiddisch: *bedriegen, foppen*): *oets jij mijn. . . . oets ik jou.*

Oeu'vre, o. (Fr. *het gezamenlijke werk van een kunstenaar*).

Oe'ver, m. –s (*kant, boord van een stroom, meer, rivier, vaart enz.*): *buiten de –s treden*, bij overstrooming; *binnen de –s blijven, terugtreden*; fig. *de – des doods,*

van het graf, het einde des levens.
Oe'veraas, o. (*tot de haften behoorende kort levende insecten*; Lat. palingenia longicauda); **–afstuiving,** v. –en (*het wegwaaien v. h. oeverzand*); **–haam,** m. –hamen (*vischnet, waarmee men langs de oevers vischt*); **–kruid,** o. (*waterweegbree*; Lat. alisma); **–looper*,** m. –s (*snipachtige vogel, strandlooper*, Lat. tringa tringa hypoleucos); **–pieper,** m. –s (*zangvogel van onze kust*; Lat. anthus spinolatta littoralis); **–staat,** m. –staten: *de vrijheid der oeverstaten.*
Oe'verval, m. –vallen (*het wegzinken van een deel van de dijk en van het aangrenzende land*, inz. *in Zeeland*).
Oe'verzwaluw, v. –en (*soort van bruine zwaluw, die in zandhellingen een gang graaft voor zijn nest*; Lat. riparia r. riparia).
Of 1 (nevenschikkend voegw.: 1 tegenstellend; 2 schijnbaar gelijkstellend): 1 *ja – neen*; 2 *een adverbium – bijwoord*, anders gezegd; **2** (onderschikkend voegw.: 1 voorwaardelijk; 2 grammatisch verbindend): 1 *– het gebeurde, dat ik ziek werd; ik neem het aan, – gij het goedvindt – niet*; (meer toegevend in plaats van *ofschoon*): *– hij al boos is, het kan mij niets schelen*; (meer vergelijkend in plaats van *alsof*): *het is, – gij doof zijt*; 2 *ik vroeg hem, – hij kwam*; nog: *wil je mee? nou – ik! en –!*
Offendeeren* (Lat. offendere: *beleedigen*).
Offen'sie, v. –sies, –siën (Fr. offense, Lat. offensio: *beleediging*).
Offensief', Fr. offensif, **1** bn. en bw. (*aanvallend*): *– en defensief verbond*, aanvallend en verdedigend verbond; *– optreden*; **2** o. –sieven (*het aanvallend optreden*): *de Fransche begonnen* (of: *gingen over tot*) *het –.*
Of'fer*, o. –s (eig. *wat wordt aangeboden*, inz. *aan de Godheid*; *offerande*); z. Brand–, Pleng–, Reuk– enz.; *een bloedig –; een – brengen,* [a]) een gave geven, [b]) zich opofferen: *ten – brengen*, vrijwillig afstaan; fig. *het – zijner eerzucht*, slachtoffer; zegsw. *aan Bacchus –s brengen*, stevig drinken; R.-K. *ten – gaan*, bij een kerkelijke begrafenis na het offertorium de pateen kussen en iets offeren.
Of'feraar, m. –s, –aren (*degene, die offert*).
Of'ferande, v. –n (Lat. offerenda = gift bestemd om aangeboden te worden: *het aanbieden der offergave, het offeren*; *de offergave*; *offerplechtigheid*; R.-K. *deel der Mis vóór de Elevatie*; ook: *het gebed, het gezang hierbij*): *de – is een hoofddeel der Mis.*
Of'ferblok, o. –ken ([*houten*] *kistje of kastje voor 't ontvangen en 't bewaren van aalmoezen in kerken*); **–bus,** v. –sen (*metalen trommeltje, waarin de gaven, aalmoezen kunnen gestort worden*); **–dier,** o. –en (*dier als slachtoffer* b.v. *in de tempel van oud-Jeruzalem*).
Of'feren, offerde, h. geofferd (Lat. offerre: [*aan de Godheid*] *een gave met de gebruikelijke plechtigheden aanbieden, opdragen*; *een offer brengen, aanbieden, opdragen*; *prijs geven*; *betalen*): *ieder moet een kleinigheid –; Gode zijn liefde –; aan de eerzucht –; aan de Muzen –; aan Bacchus –*, (wijn) drinken; **–gave,** v. –gaven (*gift, die als offer afgestaan wordt*); **–kelk,** m. –en (*gewijde beker*); **–kist,** v. –en (*kist tot het bewaren van liefdegaven*); **–plechtigheid,** v. –heden; **–schaal,** v. –schalen; **–steen*,** m. –en (*platte steen, welke de heidenen diende als altaar*).
Offer'te, v. –s, –n (Fr. *aanbieding, aanbod*); handel: *vaste –.*
Offerto'rium, o. (Ned.) –s, –riën; (Lat.) offerto'ria (Lat. v. offerre = offeren: R.-K. *offerande, deel der Mis*; zie Offerande).
Offervaar'dig, bn.; –er, –st (*bereid om een offer te brengen; bereidwillig om te geven*).
Officiant', m. –en (Fr. *dienstdoend ambtenaar; priester in zijn bediening*).
Offi'cie, o. –ciën, –cies (Fr. office, Lat. officium: *ambt, post, werkkring, ambtsbediening*): *het Heilig –*, de Inquisitie.
Officieel'*, bn. en bw. (Fr. officiel [Lat. officialis v. officium]: *van regeerings- of ambtswege*; *echt, ambtelijk, wettig*): *–e berichten, –e sanctie*; *iets – meedeelen*; *–e noteering*, koerslijsten, door desbevoegden of door beëedigde makelaars opgemaakt; *een – gezicht zetten*, deftig; *een – bezoek.*
Officier', m. –en, –s (Fr. officier [Lat. officiarius = ambtenaar]: 1 mil. *ieder, die hetzij op de vloot of in het leger eenig bevel voert, een graad of rang heeft als of van luitenant of hooger*; Z.-N. *openbaar –*, bekleeder van een openbare dienst; 2 in het rechtswezen: *ambtenaar* in verschillende opvattingen; 3 *hoogere rang bij verschillende ridderorden*): 1 *– der infanterie, der artillerie enz.*; *eerste –*; *de – van de dag*; *de – van de wacht*; *– van administratie*, belast met kleeding, voeding, betalen van soldij; *– van gezondheid*, militair-arts, Z.-N. rechtst. ook: arts; zie verder Hoofd-, Vlagofficieren; 2 *– van justitie*, eerste rechterlijk ambtenaar bij een arrondissementsrechtbank; *substituut– van justitie*; z. Substituut; (= Z.-N. *procureur* [*des Konings*] en *substituut van den procureur*); 3 *– van den Nederlandschen Leeuw.*
Officiers'aanstelling, v. –en: *zijn – krijgen*; **–rang,** m. –en; **–tafel,** v. –s (*gemeenschappelijke disch voor officieren*); **–traktement,** o. –en; **–uniform,** v. –en; **–weduwe,** v. –n.
Officieus', bn. en bw. (Fr. 1 *dienstwillig, voorkomend*; 2 *niet-officieel, half-ambtelijk*): 1 *– te werk gaan*; 2 *dit zijn officieuze berichten.*
Officinaal', bn. (Fr. officinal: *in de apotheek voorhanden, geneeskrachtig*); ook: –neel.
Officina'lia, o. mv. (Lat. *apothekerswaren*).
Offi'cio (ex) (Lat. *ambtshalve*).
Offi'cium, o. –cia (Lat. *dienst, ambt; plicht*).
Offreeren* (Fr. offrir: *aanbieden*): *iem. iets –.*
Ofschoon', onderschikkend voegw. (*hoewel, schoon*): *– het regent, ga ik wandelen.*
Of'te (*of*), tegenst. vgw. vero., alleen in enkele uitdr.: *nooit – nimmer*; *– wel, – niet.*
Ogief', o. –gieven (Fr. ogive: bouwk. *kruisboog v. e. gewelf, waarvan de uitspringende armen elkander diagonaalsgewijze in de top kruisen, alwaar ze ook in een punt samenloopen*; bij uitbr. *spitsboog*); ook: **–boog,** m. –bogen (*Gotische spitsboog*); **–gewij'ze** en **–gewijs';** (g = g); zie Ojief.
Ogiva'le stijl, m. (*spitsbogenstijl*). (g = g).
Ohm, o. –s (*eenheid bij het meten van electr. weerstand*, naar den Duitschen natuurkundige G. S. Ohm, 1787–1854).
Oho' (*uitroep van vroolijkheid*) **1** tw.; **2** zn. o.: *een verbaasd –.*
Oi'dium, o. (Lat. v. Gr. oëides = op een ei gelijkend: *schimmel op bladeren*, b.v. *op*

die van de wijnstok); l. *o-ie'-die-um.*
Oil-skin, o. (Eng. *gewaste taf*; ook: *oliejas*); z. Alpaca. opm.
Oir, o. (*erfgenaam, nakroost*): *Dirk VII overleed in 1203 zonder mannelijk* –; l. *oor.*
Ojief', o. –ven (*ogief*; meestal *ojief* in de bet.: *lijst, waarvan de kromming in dwarsdoorsnede half hol, half bol is*).
Oka'pie, m. –s (*tweehoevig dier in Centraal-Afrika, het midden houdend tusschen een giraffe en een antilope*; Lat. okapia Johnstoni): *de – in 1890 ontdekt*; ook: Oka'pi.
I. O'ker, v. (Lat.-Gr. ochra = geel: *kleiaarde, met ijzeroxyde vermengd; berggeel*).
II. O'ker, m. (Z.-N. *okernoteboom*).
O'kernoot, Ok'kernoot 1 v. –noten (*de gewone noot*); **2** m. –noten (*boom*); **–noteboom*,** m. –en (Lat. juglans regia); Z.-N. **–notelaar,** m. –s (okker misschien = noker, Lat. nucarius = noten?).
Oksaal', o. –salen (Lat. doxale: *galerij in R.-K. kerken, dienend voor de zangers en het orgel* [achter in de kerk]; *zangerskoor*).
Ok'sel, m. –s, –en (*holte onder de arm*): fig. *de – van een blad,* hoek door twee verschillende deelen nl. blad met stengel of tak, der plant gevormd.
Oks'hoofd, o. –hoofden (*vochtmaat van 6 ankers of 232 l,* ook: *het vat zelf*).
Old'ambt, o. (aardr. *landstreek in het O. der provincie Gr. aan de Dollard*).
Ol'derman, m. –s, -nen of -lieden (older = ouder: *overheidspersoon in Friesche en Saksische streken*); vero.
Olean'der, m. –s (Fr. oléandre [Lat.-Gr. lauridendrum = laurierboom]: *laurierroos, altijd groene heester*; Lat. nericum oleander).
Oleanderpijl'staart, m. –en (*bontgekleurde nachtvlinder of sfinx, waarvan de rups zich met oleanderbladeren voedt*; Lat. deilephila nerii).
Oleas'ter, m. –s (*wilde olijfboom*).
Oleï'ne, v. (*olievetstof, hoofdbestanddeel in oliën*).
Oleographie', v. –ën (*het kleurendrukken in olieverf en op linnen van een schilderij, in 1813 uitgevonden; de reproductie zelf*).
O'lie, v. oliën (Lat. oleum [Gr. elaion = uitgeperst olijvensap]: *vloeistof, uit plantaardige of dierlijke stoffen verkregen*): vette oliën: *lijn–, olijf–, raap–*; vluchtige of etherische oliën: *pepermunt–, rozen–*; zegsw. *dat is – in het vuur,* nieuwe opwakkering van driften; – *in de branding* (of: *op de golven*) *uitstorten,* middel om de golfslag, fig. de hartstochten, te doen bedaren; zegsw. *er is geen – meer in de lamp,* [a]) de levensgeesten zijn verteerd, [b]) de beurs is plat, [c]) de flesch is leeg; *een goede naam is beter dan goede –,* gaat boven alles; *hij is in de –* (Z.-N. *hij is –*), dronken (licht); *de H. Olie*; z. Oliesel; Z.-N. – *drijft boven,* de waarheid of de deugd overwint; **–achtig,** bn. (*vettig als olie*); **–achtigheid,** v.
O'liebol, m. –bollen (*bolvormige oliekoek*; fig. *dronkenmansgezicht*); **–bollenkraam,** v. –kramen (nl. *op de kermis*).
O'liedom, bn. en bw. (*aartsdom*).
O'lie- en azijn'stel, o. –stellen (*tafelgerief, met fleschjes voor olie en azijn,* ook: *met peperbusje en zoutvaatje*); verkl. –*letje*, o. –s.
O'liefabriek, v. –en; **–flesch*,** v. –flesschen (*flesch voor olie*); **–gas,** o. (*gas, uit olie verkregen*); **–handel,** m.: **–houdend,** bn. (*olie bevattend*); **–jas,** v. –jassen (*regenjas van geoliede stof*); **–jekker,** m. –s; **–kan,** v. –kannen ([*blikken*] *kan voor lampolie, met oor en tuit*); **–koek,** m. –en (*ronde koek met krenten enz., in raapolie gebakken*; *raap-, lijnkoek*); **–koop*,** m. –en (*zwervende kwakzalver*): *de – verkocht geneeskrachtige oliën,* vero.; **–kop,** m. –koppen (*pijpekop van met olie doortrokken meerschuim*): *een mooi doorgerookte –*; **–kruik,** v. –en (*aarden kruik tot het bewaren van olie*); **–lamp,** v. –en; **–molen,** m. –s (*pletmolen voor lijn- of raapzaad*).
O'liën, oliede, h. geolied (*met olie bestrijken, insmeren*): *hout –*; *geolied papier.*
O'lienoot, v. –noten; z. Aardnoot.
O'liepalm, m. –en (*palmboom uit tropisch Afrika en Amerika*; Lat. elaeis melanoeocca en elaeis guineënsis); **–plant,** v. –en (*plant, die olie oplevert*): *de olijf, het vlas, de aardnoot, de kokospalm enz., zijn –planten.*
O'liesel, o. (R.-K. *sacrament der stervenden*): *iem. het H.* (of: *het laatste*) – *toedienen.*
O'lieslager, m. –s (*fabrikant van olie,* inz. *van raap- en lijnolie, bezitter v. e. oliemolen*); **–slagerij,** v. –en (*oliefabriek*); **–stamper,** m. –s (Z.-N. *olieslager*); **–steen*** (*zachte, gladde slijpsteen*): *een – wordt met olie bevochtigd*; **–vat,** o. –vaten (*vat voor of met olie*); **–verf,** v. –verven (*verfstof, met olie bereid*): *met – schilderen op doek,* uitvinding, toegeschreven aan de gebroeders van Eyck in 1400; *een portret in –*; **–vlek,** v. –vlekken (*vlek, door olie veroorzaakt*); **–zaad,** o. (soorten) –zaden (*lijn-, raapzaad*).
O'liezoet, o.; zie Glycerine.
O'lifant, m. –en (o.-Fr. olifant, Lat. elephantus [Gr. elephas = ivoor]: 1 dierk. *slurfdragend, veelhoevig dier, grootste landdier*; Lat. elephas indicus en loxodon africanus; 2 *ivoren krijgshoorn,* inz. *van den paladijn Roeland*; 3 *zwaar, log mensch*): 1 *jacht op –en; tamme –en*; 2 *als Roeland bij Ronceval in nood is, blaast hij op zijn – om Karel ter hulp te roepen*; zie Olifantsorde; 3 *wat een –t* een *salon–*; verkl. *olifantje,* oneig. [a]) soort v. avondvlinder, [b]) soort v. snuitkever.
O'lifantenjacht, v. –en; **–jager,** m. –s; **–kraal,** v. -kralen (*perk voor getemde olifanten, waar men wilde olifanten in lokt*); **–vangst,** v.
O'lifantshuid, v. –en (*dikke huid v. e. olifant*): zegsw. *een – hebben,* ongevoelig voor slagen, fig. voor critiek; **–orde,** v. –n (*ridderorde o. a. in Denemarken en in Siam*); **–papier,** o. (*groot formaat van zwaar teekenpapier, met het woord olifant als watermerk*); **–tand,** m. –en (*een der slagtanden, bestaande uit ivoor*); **–tromp,** v. –en (*snuit of slurf*); **–voet,** m. –en (*klimplant in Z.-Afrika met dikke stengelvoet, in tijd van nood voedsel der Hottentotten*; Lat. testudinaria elephantipes): *de – heet ook Hottentotsbrood*; **–ziekte,** v. (*elefantiasis,* z. ald.).
Olig(o) . . ., van Gr. o'ligos = weinig.
Oligarch', m. –en (*medelid of voorstander v. e. oligarchie*); **–archie',** v. –chieën (*regeering van enkele voorna'men,* d. i. *adellijke of patricische familiën*); **–ar'chisch,** bn., bw. (*door een oligarchie geregeerd*; *voor de oligarchie gestemd, haar betreffende*).
Olijf', Fr. olive, Lat. oli'va, Gr. elai'a: **1** m. olijven (*olijfboom*; *olijftak*); **2** v. olij-

ven (*de vrucht*): *uit de olijven perst men olijf- of slaolie*; **-achtig 1** bn.: -er, -st (*als een olijf van kleur*, nl. *donkergroenachtig*): *zijn gelaatskleur had iets -achtigs*; **2 -achtigen**, mv. (*familie, waartoe o. a. de sering en esch behooren*; Lat. oleaceae); **-berg**, m. (Bijb. *berg met olijven begroeid aan de N.-O. zijde van Jeruzalem, 818 m boven de zee*); zie Matth. 21 : 1; ook: *Olijvenberg*; **-boom***, m. -en (*boom, oorspr. uit Syrië en Palestina, thans ook in Z.-Frankrijk*; Lat. olea europaea): de bessen, ter grootte v. e. duivenei, zijn eerst groen, later bruinachtig violet, waaruit men olie perst; **-groen** (*de olijfgroene kleur*) **1** o.; **2** bn.; **-hol**, m. -hoven (*olijvenboomgaard*): zegsw. *mijn liefste plek is een - geworden*, mijn hoogste geluk is in de diepste rampspoed verkeerd; **-kleurig**, bn. (*groenachtig bruin*); **-krans**, m. -en (*krans van olijvebladen*); **-olie**, v. (*olie uit olijven*); **-tak**, m. -takken (*zinnebeeld des vredes*).

Olij'sel, o. (Z.-N. *Oliesel*).

Olij'venhof, m. (Bijbel: *tuin op de Olijfberg, waarin Jezus de nacht vóór Zijn lijden in groote benauwdheid doorbracht*; fig. *plaats der smarte*); ook: Hofje v. Olijven.

Olij'venhout, o. (*hout van de olijfboom*).

Olij'venolie, v.; z. Olijfolie; **-oogst**, m.; **-pers**, v. -persen (*pers tot het maken van olijfolie*).

O'lim, bw. (Lat. *voorheen, eertijds, voormaals*): zegsw. *in de dagen van -*, in oude, lang verloopen dagen.

Olive'ten, Z.-N.: *het hofken van -*, olijvenhof.

Ol'la podri'da, o. (Sp. eig. vuile schotel = Fr. potpourri: *bijgerecht van allerlei fijngesneden en gekruid vleesch*; fig. *ratjetoe, poespas, allegaartje*); lees *ol'ja*.

Olm, m. olmen (*iep*; Lat. ulmus); -pje, o. -s.

Ol'mekruin, Olm'kruin, v. -kruinen.

Ol'menhout, o.; ook, Olmhout; **-loof**, o.; **-plantsoen**, o. -en.

Ologra'phisch, bn.; zie Holographisch.

Olymp', m.; zie Olympus.

Olym'pia, o., vlakte in het landschap Elis, Z.-Gr., met de rivier Alphe'us; zij was de verzamelplaats van alle Grieksche stammen ter gemeenschappelijke viering van de Olympische spelen ter eere van Zeus.

Olympia'de, v. -n (*tijdvak v. 4 jaar tusschen de Olympische spelen*; *Olympische spelen*): sinds 776 v. C. werd met -n gerekend.

Olym'pisch, bn. (*tot Olympia* [ook: *de Olympus*] *behoorend*): *de -e spelen*, o.-Griekenland: volksspelen, van 776 v. C. tot ± 400 n. C., om de vier jaar gehouden; z. Olympia; thans: sportoefeningen in navolging van de Gr.: de -e spelen of Olympiade te A'dam 1928.

Olym'pus (Lat.), **Olym'pos** (Gr.) **Olymp'**, m., **1** berg tusschen Macedonië en Thessalië, verblijfplaats der Gr. goden; **2** het Gr. godendom.

Om 1 vz.: om iets heen, rondom: - *de haard zitten, een band - een boek*; omstreeks: - *Kerstmis* (Z.-N. *rond*); te: - *tien uur*; wegens: - *het geld, - de regen*; geregeld te: - *middernacht*; nog: - *de andere dag*; *het is - te lachen*, Z.-N. = *om de grap*; - *u te helpen*, met de bedoeling; - *en bij de zestig*, ongeveer; *hij moest - den dokter*, moest den dokter halen; - *de Noord varen*, naar, in de richting van de noordelijke streken: Scandinavië, Groenland enz.; - *strijd*, wedijverende met elkaar; - *het even*, volkomen hetzelfde; - *het hardst*, wedijverende in snelheid; - *het leven komen*, vgl. Ombrengen; **2** bw. (*ergens omheen*; *voorbij*): *wind er een touw -*; *dat uur is alweer -*; *die weg is een half uur -*, langer dan b.v. het voetpad is; *de wind is -*, gekeerd; *wij doen het - en -*, ieder op de beurt; *de Eerste Kamer is -*, de regeeringspartij is in de minderheid; *hij heeft 'm -*, is dronken; *de hoek -*; - vormt samenst. met w.w., scheidbaar (met klem op *om*), onscheidbaar (met klem op het w.w.); verg. *om'brengen, omar'men; om'dolen, omgor'den*.

O'ma, v. -'s (*grootmama*), in kindertaal.

Omar'men, omarmde, h. omarmd (*in de armen sluiten, omhelzen*): *-d rijm*; z. Rijm; **-ar'ming**, v. -en (*omhelzing*).

I. Om'ber, v. (Lat. umbria [terra] = umbrische [aarde]: *donkerbruine, vette aardsoort, als verfstof bereid*).

II. Om'ber, Fr. l'hombre, oorspr. Sp. = man, **1** o. (*zeker kaartspel, verwant aan het quadrille-spel*; meestal *omberspel*); **2** m. en v. ombers (*persoon, tegen wie(n) de twee andere partners spelen*); **-doos***, v. -doozen (*fichesdoos*); **-en**, omberde, h. geomberd (*omber spelen*); **-partijtje**, o. -s (*gezelschap van drie personen, die omber spelen*; ook: *een spel omber*); **-spel 1** o. -spelen (*het kaartspel*); **2** o. -spellen (*stok van 40 kaarten*); **-tafel**, v. -s (*speeltafeltje voor het omberspel*).

Om'bervisch*. m. -visschen (omber = Lat. umbra = schaduw: *zeebaars der Noordzee en der Middellandsche Zee*; Lat. sciaena aquila).

Om'bervogel, m. -s (*reiger in Z.-Afrika*; Lat. scopus umbretta).

Ombili(e)n'kolen, v. mv. (*kolen uit de Ombilienmijnen, ten O. v. Padang, Suma'tra*).

Om'bladen, blaadde -, h. omgeblaad (*een blad van een boek omslaan*).

Om'bladeren 1 bladerde -, h. omgebladerd (*blaadjes omslaan* [*en hier en daar eens kijken*]); **2 ombla'deren** -bladerde, h. ombladerd (lit. t. *met* [*laurier*]*bladeren omkransen*): *iems. hoofd met laurier -*.

Om'bocht, v. -en (*de omgebogen kant*).

Omboord', bn. (*met een boordsel omgeven*).

Ombra'ge, v. (Fr. *schaduw*; fig. *verdenking*).

Om'brassen, braste om, h. omgebrast (scheepst. *zeilen en raas door middel van een bras of touw, in andere richting stellen*).

Ombrel'le, v. -s (Fr. [It. ombrella]: *parasol*).

Om'brengen, bracht -, h. omgebracht (1 *om het leven brengen, dooden*; 2 *rondbrengen*): 1 *duizenden -*; 2 *kranten -*.

Ombrome'ter, m. -meters (Gr. ombros = regen: *regenmeter*).

Omdat', vgw. (*om reden dat, daar, dewijl*): - *ik ziek ben*; - *het vacantie is*.

Omdij'ken, omdijkte, h. omdijkt (*met een dijk, dijken omsluiten*): *kwelders -*.

Om'doen, deed -, h. omgedaan (1 *om het lichaam of een lichaamsdeel doen*; 2 Z.-N. *omploegen, omspitten*): 1 *een mantel, doek -*, omhangen, -slaan; 2 *een stuk land -*.

Om'dolen, doolde -, h. omgedoold (*rondwalen, al dolende rondgaan*).

Om'draai, m. -draaien (1 *keer, omzwaai,*

wending; 2 *de plaats, waar de weg een draai maakt, waar men een hoek omslaat*): 1 *de – van een rad*; 2 *bij de – van de weg*; nog: Z.-N. *op een –*, in een oogenblik.

Om'draaien, draaide om, i. (1, 2, 3), h. (4, 5, 6, 7) omgedraaid (1 *onder het rijden, loopen, varen een draai maken en daardoor om een hoek heengaan*; 2 *in de rondte draaien, om zijn as of in een cirkel bewogen worden*; 3 *in die richting zich draaien of zich wenden, dat hetgeen vroeger vóór was, nu achter komt*; fig. *van partij, richting wisselen*; 4 *iets in de rondte draaien, iets om zijn as bewegen*; 5 *iets zoo bewegen, dat hetgeen vroeger vóór was, nu achter komt, of hetgeen vroeger boven, onder komt enz.*; 6 *iets draaiend naar achteren keeren, achterwaarts draaien of wenden*; 7 refl.): 1 *we draaiden een hoek om*; 2 *het hart draait me om in het lijf*, uitdrukking van misselijkheid, walging; 3 *de windwijzer is omgedraaid*; fig. *ineens omgedraaid, eerst communist, nu conservatief*; 4 *met snelheid het wiel –*; *een sleutel –*; 5 *het pakket naar alle kanten –*; 6 *de kop –de zag hij*; *iem. de nek, de hals –*, dooden; 7 *zich snel' –de greep hij hem vast*; van liggende personen: *het sloeg 8 uur, ik draaide me eens om en sliep verder*, legde mij op een andere zijde.

Om'dragen, droeg –, h. omgedragen (*ronddragen*): *de veroverde standaarden plechtig –*, in optocht langs een bepaalde weg.

O'mega, v. omega's (Gr. *de laatste letter van het Grieksche alphabet*; fig. *het einde*).

Om'eggen, egde –, h. omgeëgd (*met de eg omwerken*): *gij moet de akker –*.

Omelet', v. -ten (Fr. omelette [v. Lat. lamella = blaadje]: *eierpannekoek*): *een – bakken*.

O'men, o. o'mina (Lat. *voorteeken*): *dat is een slecht –*; zie Nomen.

Omfloer'sen, omfloerste, h. omfloerst (*met een floers omgeven*): *een trom –*.

Om'gaan, ging om, h. (3), i. (1, 2, 3) omgegaan (1 *rondgaan, om iets gaan*; 2 *voorbijgaan*; 3 *verkeeren met, omgang hebben*): 1 *het hoekje –*, sterven; *een straatje –*, wat rondloopen; 2 *de dag ging –*; 3 *met iem. –*; *met bedrog –*; nog: *wat ging er in hem om*, wat dacht, gevoelde hij? *dat gaat buiten hem om*, [a]) daar heeft hij niets mee te maken, [b]) daar trekt hij zich niets van aan; *in die winkel gaat veel –*, wordt veel verkocht; z. Pek; Z.-N. *voor iem. –*, uit de weg gaan.

Om'gaande, bn.: *per -*, d.i. met de eerstvolgende post: *gelief mij per – te antwoorden*.

Om'gang, m. in bet. 1 –en (1 *rondgang*; *plechtige R.-K. processie*; Z.-N. *stoet, optocht*; 2 *het omgaan, gezellig verkeer*; 3 *galerij, trans v. e. toren*): 1 in deze bet. ook: Ommegang: 1 *de statige – der priesteren, driewerf om het altaar*; *een stille –*; *de – door de velden op Sacramentsdag*; 2 *aangenaam in de –*; *met iem. – hebben*; 3 *op de – van de domtoren*.

Om'gangstaal, v. (*de gewone spreektaal*): *de – der lagere volksklasse*; *in de –*.

Om'gekeerd 1 bn. en bw. (*omgedraaid, in tegengestelde stand*): *een –e handschoen*; *precies –*; *in het –e geval*; *een kous – aantrekken*; *– evenredig*; *dát is juist, maar – ....*; **2 –e,** o.: *het –e van een breuk*, b.v. $^5/_2$ is het –e van $^2/_5$; *het –e van 4 is* $^1/_4$; *het –e van mooi*, het tegengestelde.

Om'gelanden, m. en v. mv. (*eigenaars, eigenaressen van landen om eenig aangewezen punt*): *de – van het Sneeker meer*.

Om'gelegen, bn. (*omliggend, rondom gelegen*): *de – akkers, wateren enz.*

1 Om'geven, gaf –, h. –gegeven (*op de rij, in het rond geven*): *de kaarten –*; **2 omge'ven,** omgaf, h. omgeven (*omringen*): *de vorst door een schitterende stoet –*; *de stad was met wallen en grachten –*.

Omge'ving, v. (1 *kring van personen, waarin iem. zich beweegt of verkeert*; 2 *nabijheid, omtrek*; *omstreken*): 1 *onze dagelijksche –*; *een vorst wordt door zijn – licht bedorven*; 2 *in de – van Den Haag wonen*.

Om'gezetenen, m. en v. mv. (*omwoners* 1).

Omglo'ren, –gloorde, h. omgloord (lit. t. *met een gloor of lichtende krans omgeven*): *het hoofd van den heilige, met licht –gloord*.

Om'gooien, gooide om, h. omgegooid (1 van staande voorwerpen: *met geweld omverwerpen*; 2 scheepst. van het roer: *naar de andere zijde gooien, vlug omwenden*; 3 van ruime kleedingstukken: *haastig en zonder zorg omslaan*): 1 *gooi de flesch niet om*; 2 *gauw het roer omgegooid!* 3 *ik gooide me mijn regenjas om*; nog: *gooi 'm eens om*, drink eens leeg.

Omgor'den, omgordde of gordde –, h. omgord of –gegord (*kleedingstukken of wapenen om de heupen vastbinden*; *omgeven met*): *de lenden – met een linnen doek*; *zich –*, fig. lit. t. zich gereedmaken.

Om'haal, m. (1 *omslag, onnoodige drukte*; 2 *krul van een letter*), in bet. 2 –halen: 1 *een – van woorden*; *veel – maken*; *waartoe al die –?* 2 *met kleurige –halen schrijven*.

Om'halen, haalde –, h. omgehaald (*afbreken, omver'halen, omver'trekken in de richting naar zich toe*; Z.-N. *ompraten*; Z.-N. *geld inzamelen*): *een muur –*; **–haling,** v. (Z.-N. *geldinzameling*): *een – doen*.

Om'hebben, [a]) *hij had 'm om*, z. Om; [b]) Z.-N. omgeploegd, omver hebben.

Omheen', bw., – komt voor in verbinding met *hier, daar, waar: de vijver, waar de jongens – liepen*, rondom heen.

Omhei'nen, omheinde, h. omheind (*met e. heining omgeven*): *een tuintje –*.

Omhei'ning, v. –en (*het omheinen*; [*planken*] *schutting*): *over de – klimmen*.

Omhel'zen, –helsde, h. omhelsd (*om de hals vallen*; *de armen om de hals slaan*): *iem. –*; fig. *een godsdienst –*, aannemen.

Omhoog', bw. (*opwaarts*; *boven*): *naar –*, in de hoogte; *de handen –! van –*, d. i. van de hemel; – vormt met w.w. scheidbare samenst. b.v. *–houden, –zien enz.*

Omhul'len, –hulde, h. omhuld (*rondom bedekken, in iets wikkelen*): *met een mantel –*; *hooge bergen –huld door* (of: *met*) *dikke nevels*; fig. *met luister –huld*, omgeven.

Omhul'sel, o. –s (*omkleedsel, omwindsel*): *'s menschen stoffelijk –*, zijn lichaam.

Omineus', bn.; –zer, –t (Fr. [Lat. ominosus]: *onheilspellend, met gevaar dreigend*).

Omis'sie, v. –siën, –s (Fr. [Lat. omissio]: *uit-, weglating*; *nalatigheid, verzuim*).

Omitteeren* (Lat. omittere: *uit- of weglaten*; *overslaan*).

Omka'den, omkaadde, h. omkaad (*met een kade of kaden omsluiten*): *een polder –*.

Om'kantelen, om'kentelen, kantelde –, h. (1), i. (2) omgekanteld (1 *wentelen v. d. één kant op de andere*; 2 *kantelend om-*

vallen): 1 *een balk, een pakkist, een steenblok* –; 2 *dat tafeltje is* –*gekanteld*.

Omkan'ten, kantte –, h. omkant (*ergens een kant om maken*): *een emmer – met koperen randen*.

Om'keer, om'mekeer, m. (*het omkeeren; algeheele verandering*): *een heele – teweegbrengen in*.

Om'keeren*, keerde –, h., i. omgekeerd (*omwenden, omdraaien, andersom plaatsen*): *een zandlooper –, het hoofd –, een blad* –; refl. *ik keerde mij nog eens om en sliep rustig door*, zie Omdraaien; zegsw. *een dubbeltje driemaal* –, zeer spaarzaam zijn; *het hart keert mij om* (of: *draait zich* of *me om*) *in 't lijf*, ik walg er van; z. ook Blad, Blaadje, Graf, Rol en Omgekeerd.

Om'kenteren, kenterde –, i. omgekenterd (*omkantelen*): *de barkas is* –*gekenterd*.

Om'kijken, keek –, h. omgekeken (1 *achterwaarts kijken, het hoofd omdraaien en de blik naar achteren wenden*; 2 overdr.: *naar iem. of iets omzien, met belangstelling er naar zien*; 3 *rondkijken*): 1 *hij keek om, toen hij stappen hoorde; naar iem.* –; 2 *hij kijkt niet meer naar haar om; naar de kinderen* –; 3 *ik keek naar iem. om, die mijn goed zou dragen*.

1 Om'kleeden*, kleedde om, h. –gekleed, refl.: *ik moet me even* –; beter: *verkleeden*; **2 omklee'den*,** omkleed'de, h. omkleed' (*met een kleed of lichaamsbedekking omgeven*; overdr. *met iets bedekken, omgeven*): *zijn lichaam is omkleed met staal; met trijp omkleede sofa's*; nog: *een met redenen omkleed verzoek*, met bijvoeging van de reden.

Omkleed'sel, o. –s (*omhulsel, bedeksel*).

Omklem'men, omklemde, h. omklemd' (*de armen, de arm of de hand vast om iets heen slaan: iets of iem. met kracht en klem omvatten*): *zijn vuist –klemde een speer*.

Om'klinken, klonk –, h. omgeklonken (1 v. spijkers enz. of de punten daarvan: *ze ombuigen door er tegen aan te slaan, ze omslaan en de uitstekende punten daardoor wegmaken*; 2 Z.-N. *omkantelen, doen vallen*): 1 *spijkers of bouten* –; 2 *een kar* –; nog: Z.-N. *mijn voet is* –*geklonken*, omgezwikt.

Om'komen, kwam –, i. –gekomen (1 *om het leven komen: het leven verliezen* [*door een ongeluk, gebrek enz.*]; 2 *rondkomen, genoeg hebben aan*; 3 *doorbrengen*): 1 *bij een brand, bij een schipbreuk* –; 2 *hij kan met zijn salaris niet* –; 3 *hoe moet ik die tijd* –*?*

Om'komst, v.; zie Ommekomst.

Om'koop, m. (*de daad van omkoopen*).

Omkoop'baar, bn. (*veil voor geld*); –**heid,** v.: *de – der Turksche ambtenaren*.

Om'koopen*, kocht –, h. omgekocht (*door geld, geschenken enz. doen afwijken van zienswijze, partij, plicht*): *zich laten* –; –**er*,** m. –s (*iem., die omkoopt*).

Omkooperij'*, v. –en: *wegens* –; **Om'kooping*,** v. –en (*omkoop*): *de – v. ambtenaren*.

Omkoud' zijn (of: **worden**) **er** – (*het leven kwijt zijn of gaan raken*): *je bent er* –.

Omkran'sen, omkranste, h. omkranst' (*met een krans omgeven, een krans doen om*; fig. *omgeven, omsluiten*): *het hoofd –kranst met bloemen; huizen, omkranst door iepengroen*; refl. *zich* –, z. met een krans sieren.

Om'kreits, m. (lit. t. *omtrek, kring*).

Om'krijgen, kreeg –, h. omgekregen (*er in slagen*: 1 *iets om het lijf te doen*, 2 *een lijd te doen verstrijken; ten einde brengen*): 1 *hoe zal ik die schort* –*?* 2 *hoe krijg ik die Zondag* –*?* nog: *'m* –, dronken worden.

Omlaag', bw. (*naar beneden; in de laagte*): *het dal lag – aan de beek; de deur klemt* –; *naar – zien; naar – storten*, beneden; scheepst. *de bootsman is* –, beneden in het logies; dit bijwoord vormt met w.w. scheidbare samenst., b.v. –*brengen*, –*buigen* enz., bracht –, h. –gebracht enz.

Omlau'weren, omlauwerde, h. omlauwerd (lit. t. *met lauweren of laurieren bekronen*): *een dichter met –lauwerd hoofd*.

Omle'geren, omlegerde, h. omlegerd (*omsluiten, omsingelen*; fig. *omringen*): *Civilis hield de stad –legerd*; fig. *hij was –legerd door het gevaar*; –**ing,** v. –en (*insluiting*).

Om'leggen, legde of leide (lei) –, h. omgelegd of omgeleid (*om iets heen leggen; andersom leggen*): *iem. een verband* –, leggen en vastmaken; *een plank* –, op een andere kant leggen; fig. *elk stuivertje* –, zuinig zijn; *zich* –, zich op een andere zijde leggen.

Omleg'sel, o. –s (*belegsel, omboordsel; rand of boord* [*van verschillende kleur*]): *een damesrok met een – van fluweel*.

Om'leiden, leidde –, h. omgeleid (*rondleiden; leiden langs de omtrek van een ruimte, langs iets*): *een vetten os* –, door de straten leiden; *een klimplant het balkon* –.

Om'liggend, omlig'gend, bn. (*omgelegen*).

Omlijs'ten, –lijstte, h. omlijst' (*met een lijst omgeven*): *een portret* –; fig. *bouwland, door akkermaalshout omlijst*.

Om'loop*, m. in bet. 3 –en (1 *het omloopen; kringloop; rondgang, circulatie; omwenteling*; 2 geneesk. *roosachtige verzwering*; 3 *rondloopende galerij, omgang, trans*): 1 *de – van het bloed; geld, papier in – brengen, aan de – onttrekken; de – der aarde om de zon*; 2 *hij heeft de – aan de vinger*; 3 *de – van een molen; een toren met twee –loopen*.

Om'loopen*, liep –, h. (1, 2, 3, 4, 5, 7) i. (1, 2, 3, 4, 5, 6) omgeloopen (1 *om iets heen loopen*; 2 *zich binnen een ruimte in een rondgaande loop bewegen*; 3 *langs een omweg loopen*; 4 *rondloopen*; 5 *voorbijgaan*; 6 *draaien, omdraaien en van richting veranderen*; 7 *tegen iets oploopen en het doen vallen*): 1 *het stadje Hulst in een half uur* –; 2 *ik ga een eindje* –; 3 *niet deze weg volgen, dan loop je om*; 4 *het bloed, dat door de aders omloopt*; 5 *de dag liep* –, *de nacht begon te dalen*; 6 *de weerhaan is* –*geloopen*; 7 *een stoeltje, een tafeltje* –; nog: *het hoofd zou me – van deze drukte*, in de war raken.

Om'loopstijd, m. –tijden (*tijd, waarin een* [*hemel*]*lichaam zijn baan beschrijft*): *de – eener komeet; de – eener planeet*.

Omloo'veren*, omlooverde, h. omlooverd (lit. t. *met loovers, met een looverkrans versieren, omkransen*): *eens dichters hoofd* –.

Om'me ende bij (*ongeveer, omstreeks*), bijwoordelijke uitdr.: *zoo – – –*.

Om'megang, Z.-N.; zie Omgang 1.

Om'mekant, m. –kanten (*keerzijde*).

Om'mekomst, v. (*afloop van een termijn*): *telkens na – van drie maanden dient hij een rapport in*; O.-I. – *van verlof*, einde.

Om'meland, o. –landen (*land, gelegen rondom een plaats*); meestal in het mv.: *de –landen van Groningen*, Hunsingoo, Fivelingoo en het Westerkwartier; –**lander, 1**

m. –s (*bewoner van de Ommelanden*); **2** bn.: *een – boer*; **–landsch***, bn.: *een –e reis*, met veel bezwaren, zooals in de Ommelanden.

Om'mendom, bw. (Z.-N. *rondom, overal*).

Om'(me)ring, m. (lit. t. *kromme lijn of kring, die een ruimte omsluit, de omtrek; ruimte binnen een omtrek, een vlak, door een kring omsloten*): *'s werelds wijde –*.

Ommerschans', v. (vroeger: *een kolonie van de Mij. van Weldadigheid*).

Om'mezien, om'zien, o.: *in een –(tje) gereed zijn*, nl. in een oogwenk, in een oogenblik; *een –tje geduld*, oogenblikje.

Om'mezijde, v. –n (*ommekant*, z. ald.).

Om'mezwaai, m. –en; zie Omzwaai.

Ommu'ren, –muurde, h. ommuurd (*met een muur, muren omgeven*): *een tuin –*; bij uitbr. *de stad, ommuurd met hooge wallen*.

Omne'velen, omnevelde, h. omneveld (*met nevel omringen en daardoor verduisteren*): *wolken – de toppen*; fig. *de geest –*, voor denken ongeschikt maken.

Om'nia faus'ta (et pros'pera) (Lat. *Alles moge u naar wensch [en voorspoedig] gaan*).

Om'nibus, m. –bussen (internationaal woord, Lat. letterl. voor allen: *een rijtuig voor Jan en alleman*: *openbaar rijtuig, dat in een stad de gemeenschap tusschen bepaalde punten onderhoudt*; tegenw. meestal *autobus*, z. ald.; ook: *soortgelijk voertuig v. e. hotel voor de gasten*): *een – voor twintig personen; neem de – van het hotel*; spreekt. Bus.

Omnipotent', bn. (Fr. [Lat. omnipotens]: *almachtig*); **Omnipoten'tie,** v. (Lat. omnipotentia: *almacht, alvermogen*).

Omnivoor', m. en v. –voren (Lat. omnis = alles + vorare = verslinden: *alles-eter*): *de mensch is een –*, gebruikt dierlijk en plantaardig voedsel; *varkens zijn –voren*.

Om'pagaaien, pagaaide –, h. en i. –gepagaaid (*pagaaien om iets heen, langs de omtrek eener bepaalde ruimte*): *een eilandje –*.

Ompag'geren (O.-I. *omtuinen, omheinen*).

Ompa'len, ompaalde, h. ompaald (*met paalwerk rondom afzetten, afsluiten, afbakenen*; fig. *omringen*): *een terrein –*; **–pa'ling,** v. –en (*het ompalen; het paalwerk*).

Ompan'seren, –pant'seren, ompan(t)serde, h. ompan(t)serd (*met een ijzeren of stalen panser omgeven*): *kanonneerbooten laten –*.

Ompran'gen, –prangde, h. –prangd (lit. t. *prangend omgeven, omknellen*).

Om'praten, praatte –, h. omgepraat: *men heeft hem zien om te praten*, met mooie praatjes van inzicht doen veranderen.

Omran'den, omrandde, h. omrand (*met een rand omgeven, beleggen*): *een menu, met gestyleerde bloemen omrand*.

Omran'ken, omrankte, h. omrankt (lit. t. *met ranken omgeven*): *slingerplanten – het balkon*.

Omras'teren, omrasterde, h. omrasterd (*met rasterwerk omsluiten, afscheiden*): *een hertenkamp –*; **–ras'tering,** v. –en.

Om'rijden, reed –, h., i. omgereden (1 *rijden langs de omtrek van een voorwerp, een plaats*; 2 *her- en derwaarts rijden*; 3 *langs een omweg rijden*; 4 *voorwerpen naar alle kanten heenbrengen, overal verspreiden*; 5 *rijdende omwerpen*; 6 Z.-N. *onderploegen*): 1 *ik moest het huis –, de oprit was achter*; 2 *een uurtje in het bosch –*; 3 *ik ben een heel eind omgereden*; 4 *de studentenalmanakken –*; 5 *een kind –*; 6 *een stuk land, mest –*.

Om'ring, m.; zie Ommering.

Om'ringdijk, m. –dijken (*dijk, die één of meer polders omringt; ringdijk*).

Omrin'gen, omringde, h. omringd (*als in of met een ring*, d.i. *aan alle kanten, omgeven; omstuwen*): *de dames –ringden de vorstin*; fig. *van, door, met gevaren omringd*.

Om'ringkade, v. –n (*kade om een polder*).

Om'rit, m. –ritten (*het rijden om iets heen; het rondrijden, het rijden langs een omweg*): *de ruiters maakten een – op de heide*.

Om'roep, m. (*het omroepen* inz. *draadloos bekend maken*): *de Hilversumsche –*.

Om'roepen, riep –, h. omgeroepen (*bekend maken op de straat*, inz. *door den omroeper*; ook radio: *uitzenden*); **–roeper,** m. –s (*persoon, door de gemeente aangesteld, om iets [bij bekkenslag] bekend te maken*, thans inz. *radio-omroeper*); **–roeping,** v.

Om'roepersbekken, o. –bekkens (*metalen bekken, waarop de omroeper slaat om de aandacht te wekken*).

Om'roepvereeniging*, v. –en (*vereeniging tot radiouitzendingen*): *de – de A. V. R. O.*

Om'roeren, roerde om, h. omgeroerd (1 *dooreenroeren*; 2 *her- en derwaarts roeren in*, met *in*): 1 *alles –, tot het beslag stijf wordt*; 2 *in de brij –*.

Om'ruil, m. (*het omruilen*).

Om'ruilen, ruilde –, h. omgeruild (*voor iets anders in ruil geven, tegen elkander wisselen*): *fietsen, piano's –*, tegen andere inz. betere ruilen, meestal tegen vergoeding.

Omschaâu'wen (lit. t.), **Omscha'duwen,** omschaduwde, h. –schaduwd (*rondom beschaduwen, met koel en verkwikkend lommer bedekken*): *hooge linden – dat landhuis*.

Omschan'sen, omschanste, h. omschanst' (*met een schans of schansen omringen*): *het kamp –*; fig. *–schanst met boeken en papieren*, omgeven; **–ing,** v. –en (*schanswerk*).

I. Om'scheppen, schepte om, h. omgeschept (1 *naar de rij af in zekere kring scheppen*; 2 *overscheppen, in een ander vaatwerk doen*): 1 *de soep – onder de kinderen*; 2 *brij uit de kleine terrine in de groote –*.

II. Omschep'pen, schiep om, h. omgeschapen (*door een herschepping veranderen, vervormen*): *het gebouw was omgeschapen tot* (of: *in*) *een paleis*; beter: *herschapen*.

Om'schieten, schoot –, h. (1, 2), i. (3, 4) –geschoten (1 *omverschieten, neerschieten*; 2 *in verschillende richtingen [in den blinde] schieten*; 3 *plotseling en haastig om iets heen komen*; 4 v. d. wind: *plotseling van richting veranderen*): 1 *de muren –*; 2 *op den vijand mikken en niet in 't wilde er in omschieten!* 3 *een hoek komen –*; 4 *de wind schoot om*.

Omschor'sen, omschorste, h. omschorst (lit. t. [*als*] *met een schors omsluiten*): *de Alpen, dik met sneeuw en ijs –schorst*.

Om'schrift, o. –schriften (*randschrift*): *een penning met een Latijnsche spreuk als –*, d.i. opschrift om de rand heen.

Omschrij'ven, omschreef, h. omschreven (*de grenzen van iets aangeven; nauwkeurig de bijzonderheden aangeven*): *zijn rechten waren nauwkeurig omschreven*.

Omschrij'ving, v. -en (*het omschrijven: nadere beschrijving of verklaring, het scherp aangeven v. d. grenzen*): *de – van het begrip recht; een beknopte –; een onjuiste –*.

Om'schudden, schudde –, h. omgeschud

(*schuddend ledigen*): *een zak met appelen* –.
Omsin'gelen, omsingelde, h. omsingeld (*als met een singel* d. i. *aan alle kanten omsluiten, meestal met vijandige bedoeling, insluiten, dicht omringen*): *een vesting* –; *een legerkorps* –; –*singeld door*; **–ing,** v. –en.
Om'slaan, sloeg –, h. (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7), i. (8, 9)–geslagen (1 *omvèr-slaan, omgooien door er tegen aan te slaan*; 2 [*achteloos*] *om het lijf, eenig lichaamsdeel doen*; *omdoen*; 3 *omvouwen, ombuigen*; 4 *omkeeren, wenden*; 5 *omklinken, ombuigen* [*door er met een hamer tegen te slaan*]; 6 *gelijkelijk verdeelen over*; *een omslag van lasten maken*; 7 *zich* [*snel*] *om iets heen bewegen*; 8 *plotseling omvallen*; *een omgebogen of omgevouwen stand bekomen*; 9 *plotseling veranderen van wind of weer*): 1 *de lamp, de koffiepot* –; *de storm heeft een aantal telegraafpalen –geslagen*; 2 *een mantel, een doek* –; 3 *de pijpen der pantalon* –; 4 *een blad van een boek* –; 5 *een klinkbout* –; 6 *de polderlasten over de ingelanden* –, pondspondsgewijze verdeelen; 7 *een hoek* –; *links of rechts* –; 8 *het rijtuig is –geslagen, een paraplu slaat bij wind wel* –; 9 *de wind slaat* –, loopt van N. door W. naar Z.; *als het weer –slaat*, verandert; nog: *sla 'm eens om*, ledig je glas eens; Z.-N. *zijn voet is omgeslagen*, omgezwikt.
Omslach'tig, bn., bw.; –er, –st (*met omhaal en onnoodige drukte*): *een – verteller*; **–heid,** v. (*te groote breedvoerigheid*).
Om'slag 1 m. in bet. 2–en (1 *omhaal, drukte*; 2 *belasting*): 1 *voor mij geen – maken; met weinig* –, *zonder veel* –, zonder complimenten; 2 *de hoofdelijke* –, gemeentelijke belasting voor elk hoofd v. e. gezin naar de mate v. zijn inkomen; **2** m. en o. –slagen (1 *omkleedsel*; 2 *linnen doek om een ziek lichaamsdeel, compres*; 3 *kruk, zwengel*): 1 *een linnen* –; *een – van een boek*; 2 *natte –slagen om het hoofd*; 3 *een boor met een – is een omslagboor.*
Om'slagdoek, m. –doeken (*meestal schuingevouwen doek, sjaal, door vrouwen om de schouders geslagen en gedragen*).
Om'sleepen*, sleepte –, h. omgesleept (*sleepende rondvoeren*; *her- en derwaarts sleepen*; *als een zware last met zich voeren*): *een zwak en ziekelijk lichaam met zich* –.
1 Om'slingeren, slingerde –, h. om'geslingerd (*met een slingerende zwaai omver werpen*; *onderstboven slingeren*): *de orkaan heeft de oude boomen omgeslingerd*; nog: *de boeken hebben reeds een paar dagen omgeslingerd*, ordeloos hier of daar verstrooid liggen; **2 omslin'geren,** –slingerde, h. omslin'gerd (*slingerend omgeven*): *de slangen, die Laocoön* –; *de lianen – de boom.*
Omslui'eren, omsluierde, h. omsluierd ([*als*] *met een sluier omgeven*): *het hoofd* –; *de nevelen – de bergtoppen.*
Omslui'ten, –sloot, h. omsloten (1 *aan alle kanten insluiten, dicht omringen*; 2 *in zich sluiten, bevatten*; 3 *vast omklemmen, omvatten*): 1 *het dal door hooge bergen –sloten*; *een breede dijk –sluit die polder*; 2 *een teer lichaam –sloot een schoone ziel*; 3 *met stalen vuist het gevest* –; **–ing,** v. –en (*het omsluiten*; *omheining, omtuining*).
1 Omspan'nen, omspande, h. omspan'nen (1 *omvatten, omsluiten met de vingers*; 2 *spannend omgeven*): 1 *kunt gij die knuppel –?* 2 *een enge pantalon –spande zijn beenen*; **2 om'spannen,** spande –, h. om'gespannen (*anders spannen*; *paarden van plaats doen wisselen voor een wagen, koets enz.*).
Om'spelden, speldde om, h. om'gespeld (*iets om het lijf, schouders, hals, middel, hoofd spelden*): *iem. een doek* –; (*zich*) *iets* –; *zij droeg een omgespelde zijden neusdoek.*
Om'spitten, spitte –, h. omgespit (*de grond om'graven*): *e. tuin* –, *e. bloembed* –.
1 Om'spoelen, spoelde om, h. omgespoeld (van vaatwerk: *schoonmaken door er water over te gieten of het in het water heen en weer te klotsen*): *de glazen eerst –!* **2 omspoe'len,** omspoelde, h. omspoeld (*rondom bespoelen*): *omspoeld door de Oceaan.*
Om'springen, h., i. omgesprongen (1 vero., lit. t. *met vlugge sprongen ronddansen*; 2 met vz. *met*: *met iem. of iets op de een of andere wijze omgaan*): 1 *nu lustig omgesprongen!* 2 *zonderling met iem.* –.
Om'staan, inz. in de zegsw. *om iets* –, er om raden, door het lot laten beslissen.
Om'(me)staand, bn. (*in een kring om iets heen, rondom staande*): *de –e huizen, kinderen.*
Om'stander, m. (*iem., uit de ergens omheenstaande menigte, toeschouwer*); meestal mv. –standers: *de –s lachten.*
Omstan'dig, bn. en bw.; –er, –st (*breedvoerig en daardoor volledig wat de omstandigheden betreft*): *een – schrijven, een – verslag, een – verhaal; iets – mededeelen.*
Omstan'digheid, v. –heden (1 *breedvoerigheid, uitvoerigheid*; 2 *iets dat een handeling, voorval, toestand vergezelt*): 1 *met hoeveel – vertelde hij ons zijn avonturen!* 2 *van de –heden partij trekken*; *alles hangt af van de –heden*; rechtst. *verzachtende –heden, verzwarende –heden*, bijzonderheden, die de misdaad verergeren of verminderen; *zijn geldelijke omstandigheden*, geldelijke toestand; *in de gegeven omstandigheden*; *onder geen enkele* –, geen voorwaarde; *in gezegende omstandigheden*, zwanger.
Om'steken, stak om, h. omgestoken (Z.-N. *omspitten*): *een tuin* –.
Omstra'len, omstraalde, h. omstraald' (*straalsgewijze omringen*): *met roem omstraald.*
Om'streek, v. –streken (*de omliggende landstreek*, dikwijls in het mv.): *de omstreken van Maastricht zijn mooi*; fig. *heel de – was op de been*, d. i. al de bewoners.
Omstreeks' 1 bw. (*ongeveer, omtrent*): *hij verdient jaarlijks – duizend gulden*; *hij zal nu – te Delft zijn*; **2** vz. (*in de nabijheid van, ongeveer*): *het was – Paschen.*
Omstren'gelen, –strengelde, h. omstrengeld (*strengelend omvatten of omwinden*): *het klimop kan een boom* –; fig. *door de band der liefde –stren'geld zijn.*
Om'stulpen, –'stelpen, stulpte –, h. omgestulpt (*onderstboven keeren, zoodat de opening naar beneden is gericht*): *een mand* –.
1 Om'stuwen, stuwde –, h. omstuwd (*zware voorwerpen omkeeren*): *help die balen eens* –; **2 omstu'wen,** omstuwde, h. omstuwd (lit. t. *in een drom* 1 *omgeven*, 2 *doen omgeven*): 1 *edellieden –stuw'den den koning*; 2 *zijn troon omstuwd' met hovelingen.*
Omto'gen (lit. t. *omhuld, omkleed*, vd. van 't vero. *omtie'gen*, d. i. omtrekken): *de bergen met nevelen* –; *met damp* –.
Om'trek, m. in bet. 1 –trekken (1 *de buitenlijn, de grenslijn, grens*; *lijn of lijnen, waar-*

door een vlak wordt ingesloten; 2 *omliggende land*): 1 *eerst de – teekenen! in –ken*; *de – van een cirkel enz.*; 2 *in de – van het dorp*; *niemand hier uren in de – kent hem.*

Om'trekken, trok om, h. (1), i. (2) omgetrokken (1 *omvertrekken*; 2 *trekken langs de omtrek van een ruimte, een leger enz.*): 1 *de muren met brandhaken –*; 2 *de stoet trok tweemaal de markt om*; *'s vijands rechtervleugel –*, met het doel de terugtocht af te snijden, hem in de rug aan te tasten; *een –de beweging*, met dit doel.

Omtrent' 1 bw. (1 eig. *in de rondte, aan alle kanten, rondom*; 2 *ongeveer, ten naaste bij*): 1 *geen sterveling –*, d. i. in de nabijheid; 2 *dat kost mij – een gulden*; Z.-N. (*noch*) *aan of – zijn*, in het geheel niet; **2** vz. (1 *in de omtrek*; *in de nabijheid van*; *nabij*; 2 *nopens*): 1 *– het stadhuis*; *– Paschen*; 2 *er zijn veel geruchten – hem in omloop*, d. i. betreffende.

Omtui'nen, omtuinde, h. omtuind (*omsluiten door een tuin*, d. i. *door vlechtwerk of rasterwerk*); **–ing,** v. –en (*omheining*).

Om'vaart, v. (*het omvaren*): *de – om het voorgebergte*; *na een – van eenige uren*, het varen langs een omweg.

Omva'demen, omvademde, h. omva'demd (*met beide armen omsluiten*): *een boom –*, met uitgestrekte armen omvatten; ook:

Omva'men, omvaamde, h. omvaamd'.

Om'vallen, viel om, i. omgevallen (1 *door te vallen om komen te liggen*; *omslaan en op de grond of eenige andere oppervlakte in liggende toestand neerkomen*; 2 van randen, boorden enz.: *zoodanig vallen, dat zij om komen te liggen, dat zij een andere stand bekomen, dat binnen tot buiten wordt*): 1 *tafels vielen om, de karaf viel om*; *een omgevallen boom*; *– van 't lachen, van schrik, verbazing*, gevaar loopen van te vallen; *je valt om van de prijzen*, het is er peperduur; 2 *door de warmte is mijn boordje omgevallen*; nog: Z.-N. vallende doen vallen (met *hebben*): *een tafel –*.

Om'vang, m. (*omtrek*; *grootte*; *uitgestrektheid, ruimte, die iets beslaat*): *de – van eenig lichaam*; *iets van veel –*, dikte; fig. *de – van een ramp*, uitgestrektheid.

Omvan'gen, omving, h. omvan'gen (*omvatten*): *met de armen –*; fig. *met e. blik –*.

Omvang'rijk, bn.; –er, –st (*van groote omvang*): *een – boekwerk, een –e stem.*

Om'varen, voer –, h. (1), i. (2 en 3) –gevaren (1 *omver varen*; 2 *om iets heen varen*; 3 *varende een omweg maken*): 1 *de schipper heeft die paal –gevaren*; 2 *we zijn het eilandje –gevaren*; 3 *wegens de mist –*.

Omvat'ten, omvatte, h. omvat (1 *omsluiten*; 2 *in zich houden*): 1 *een boom –*; 2 *dat examen omvat heel wat*, er behoort heel wat toe; **–ting,** v. –en.

Omver', bw. (*onderstboven*): – komt als eerste lid van samenstell. voor in scheidb. samengest. werkw., b.v. in: –blazen.

Om'vliegen (1 *snel voorbijgaan*; 2 Z.-N. *omwaaien*): 1 *de avond vloog om*; 2 de keers vloog om, i. om'gevlogen.

Om'vraag, v. –vragen (*stemming over eenig voorstel in een vergadering en wel op de rij af*): *een voorstel in – brengen*, er een stemming over laten houden.

Om'waaien, waaide, woei om, h. (1), i. (2) omgewaaid (1 *door de werking van de wind omvallen*; 2 *doen omvallen*): 1 *twee boomen waaiden om*; 2 *zware boomen –*.

Omwa'demen, omwademde, h. –wademd (lit. t. *rondom met een wadem of wasem omgeven*): *wouden met geuren omwademd.*

Omwal'len, omwalde, h. omwald' (*met een wal, wallen omringen*): *aan de zeekant werd een stad niet –wald*; **–ling,** v. –en (*het omwallen*; *de wal[len]*): *de –en van Maastricht van 1229 en 1298.*

Om'wandeling, v. –en (1 *het rondom iets wandelen*; 2 *het verkeer onder de menschen*): 1 *na een – der singels gaat hij eten*; 2 *de – van Christus op aarde*, het leven.

Om'waren, het spook waarde –, h. omgewaard, (ook: om'waard) d. i. omgedoold (*warend rondgaan, spokend ronddolen*; *warend omgeven*): *in die steppen waren wolven om*, her- en derwaarts gaan; z. Waren.

Om'wasschen*, waschte om, h. omgewasschen (van vaatwerk: *het aan alle kanten wasschen*; *schoonmaken door het af te wasschen*): *bezig met het theegoed om te wasschen.*

Om'weg, m. –wegen (*weg, die om* d. i. *langer is dan de gewone weg*): *een – nemen, maken*; fig. *iets zonder –wegen vragen*, d. i. recht op het doel af, rechtstreeks; *langs een –, langs omwegen zijn doel bereiken.*

Om'wenden, wendde –, h. omgewend (*om keeren, omkantelen, omdraaien*): *het hoofd –, het roer –*; *zich –*, d. i. het hoofd, het lichaam achterwaarts wenden.

Om'wentelen, wentelde –, h. omgewenteld (*het onderstboven keeren*): *een steenblok –*; *de stroom wentelde het molenrad om*, deed draaien; *zich –*, om zijn as draaien.

Om'wenteling, v. –en (1 *het omwentelen*; 2 *draaiing*; 3 *ommekeer*; *verandering*; 4 *staatkundige omkeering, revolutie*): 1 *een bol ontstaat door de – van een halve cirkel om zijn middellijn*; 2 *de –wentelingen van een rad*; *de – der aarde om haar as*; 3 *die gebeurtenis bracht een heele – in ons lot*; 4 *de Russische –*; **–sas,** v. –sen (*werkelijke of denkbeeldige spil, waarom eenig lichaam draait*): *de – van het vliegwiel eener stoommachine*; *de – der aarde*; **–sgeest,** m. (*geest van revolutie*); **–slichaam,** o. –lichamen (meetk. *lichaam, dat ontstaat door draaiing van eenig plat vlak om een rechte lijn*): *een kegel, een bol zijn –lichamen*; **–slied,** o. –liederen (*lied, populair in de dagen van revolutie*, b.v. *de Marseillaise*; z. ald.).

Om'wentelingssnelheid, v. –heden (*snelheid van omwenteling*): *de – van onze aarde*, nl. ± 465 m per seconde; **–tijd,** m. –tijden (*tijd, welke een lichaam* [inz. *hemellichaam*] *noodig heeft, om zijn omwenteling te volbrengen*): *de – der aarde is een etmaal*; **–vlak,** o. –vlakken (*gebogen vlak van een omwentelingslichaam*).

Om'werken, werkte –, h. omgewerkt (1 *anders bewerken, vervormen*; 2 van de grond: *omploegen, omspitten*; ook van granen enz.: *dooreenwerken* [*om bederf enz. te voorkomen*]): 1 *e. gedicht, e. boek –*; 2 *een akker –*.

Om'werpen, wierp –, h. –geworpen (1 *omgooien, omsmijten*; *ter aarde doen vallen*; 2 *vernielen, verwoesten*; 3 *naar de andere zijde werpen*; 4 *haastig omdoen*; 5 *door elkaar werken, omwerken*): 1 *een stoel, een pedestal –*; 2 *de oorlog zal uw huizen –*; 3 *het roer –*; 4 *een mantel –*; 5 *de grond, het hooi –*; refl. *zich –*: *hij wierp zich telkens op zijn legerstede –*, omdraaien,

Om'wibbelen, wibbelde –, i. (1), h. (2) omgewibbeld (1 *wibbelend omvallen*; 2 *wibbelend doen omvallen*): 1 *dat tafeltje zal nog eens* –; 2 *het standerdje* –.

1 Om'wikkelen, wikkelde –, h. omgewikkeld (*om het lichaam wikkelen*): *ik heb haar een sjaal –gewikkeld*; **2 omwik'kelen,** omwikkelde, h. omwikkeld (*inwikkelen, geheel omgeven met*): *een kindje met een deken* –; fig. *een duistere samenzwering –wikkelde den vorst*; refl. *zich* –: *hij –wik'kelde zich met een mantel*; **–wik'keling,** v. –en (*het omwikkelen; voorwerp om iets te omwikkelen, datgene, waarmee iets omwikkeld is*).

Omwil'le van (Z.-N. *ter wille van*).

Om'willen, wilde –, h. –gewild (*aan het lijf willen hebben*): *e. boord, das* –.

Omwin'den, omwond, h. omwon'den (*omgeven met iets, dat er om heen gewonden, herhaaldelijk er om heen geslingerd of gewikkeld wordt; omwikkelen*): *een pak met een eind touw* –; **–win'ding,** v. –en (*het omwinden; omwindsel*); **–wind'sel,** o. –s (*iets, dat dient om te omwinden: omhulsel*).

Omwin'gerden, –wingerde, h. –wingerd (*omgeven [als] met een wingerd*): *een hek –wingerd met kamperfoelie.*

Om'wippen, wipte –, h. (1), i. (2, 3)–gewipt (1 *door wippen doen omvallen*; 2 *vlug om iets heengaan*; 3 *wippend omkantelen, omvallen*): 1 *een kipkar* –; *hij wipte het tafeltje* –; 2 *de jongen wipte vlug het huis* –; 3 *de stoel viel tegen het pedestal, dat –wipte.*

Om'wisselen, wisselde –, h. –gewisseld (1 *verwisselen*; 2 *ruilen met elkaar*): 1 *ik zal bankbiljetten tegen zilver* –; 2 *als je liever vooruit rijdt, kunnen we wel* –.

1 Om'woelen, woelde –, h. –gewoeld (1 *omwerken, loswroeten*; 2 *door elkaar halen*; 3 *woelende in wanorde brengen*): 1 *kippen en varkens woelen de grond* –; 2 *kasten en kisten – om iets te vinden*; 3 *de zieke heeft zijn bed erg –gewoeld*; **2 omwoe'len,** –woelde, h. –woeld (1 *iem. of iets omgeven met iets, dat er om heen gewoeld, herhaaldelijk en veelal net of geregeld er om heen gewonden wordt: bewoelen*; 2 *vast of dicht omgeven*): 1 *een koord met gouddraad* –; *een been met zwachtels* –; 2 *het klimop heeft die zuil geheel –woeld.*

Omwol'ken, –wolkte, h. –wolkt (eig. *met wolken omgeven*: fig. *als met wolken* [ook *van verdriet, rouw, leed*] *omgeven*): *dichte wierookdampen – het altaar*; fig. *een nevel –wolkt zijn oog, zijn voorhoofd.*

Om'wonend, bn. (*omringend, rondom wonend*): *de –e volken*; ook, Omwo'nend.

Om'woners, m. mv. (1 *personen, die om een aangewezen punt, land, stad enz. om ons heen wonen*; 2 cosm. *tegenvoeters*): 1 *de – van Nederland zijn Duitschers en Belgen*; *de – v. h. meer*; 2 *onze – verschillen 12 uur met ons in tijd.*

Om'wroeten, wroette –, h. –gewroet (1 *zoodanig dooreenwroeten, dooreenbewegen, dat al de deelen dooreengeworpen worden; omwoelen*; 2 *her- en derwaarts wroeten; er in om woelen*): 1 *de mol wroet de grond* –; 2 *in het zand* –; fig. *historici in de oudheid –d.*

Om'zadelen, zadelde –, h. –gezadeld (1 *van zadel doen wisselen*; 2 *opnieuw en anders zadelen*): 1 *de knecht moet die twee paarden* –; 2 *zadel mij dit paard* –.

Om'zaten, m. en v. mv. (*omwonenden*).

Om'zeggen, met laten: *laten* –, bekend maken, mondeling aan de huizen.

1 Om'zeilen, zeilde om, h. (1, 2, 3), i. (1, 3) om'gezeild (1 *om of langs iets zeilen*; 2 *heren derwaarts zeilen*; 3 *langs een omweg zeilen*): 1 *die kaap –de*; 2 *jaren op zee* –; 3 *een heel eind* –; **2 omzei'len,** omzeilde, h. omzeild (lit. t. *in een kring om een ruimte heenzeilen*): *om 's werelds assen te* –.

Om'zendbrief, m. –brieven (*circulaire; openbare rondgezonden brief*).

Om'zet, m. (*koop en verkoop op de markt of aan de beurs*): *wekelijksche* –, *groote – in.*

Omzet'sel, o. –s, –en ([*omgaand*] *boord of belegsel van verschillende stof of kleur*).

1 Om'zetten, zette –, h. omgezet (*doen verwisselen van plaats*): *woorden* –, anders schikken; nog: *zinnen* –, in andere vorm, b.v. in de lijdende brengen; *geld* –, in andere munt omwisselen; *door gisting wordt suiker in alcohol –gezet*, wordt suiker alcohol; *zijn beloften in daden* –; *daar kwam hij de hoek* –; **2 omzet'ten,** omzet'te, h. omzet' (*omringen, omsluiten*): *het kasteel nauw –zet houden*, ingesloten; *e. zakdoek –zet met een fijn kantje*, omboord; *horloges met paarlen* –, rondom bezetten.

Omzich'tig, bn. en bw.; –er, –st (*bedachtzaam, behoedzaam*): *een – bergbestijger; hij ging zeer – te werk*; **–heid,** v.: *met groote* –.

Om'zien 1 zag –, h. –gezien (1 *het hoofd omdraaien, omkijken*; 2 *om zich heen zien, hier en daar zien*): 1 *op dat geroep zag hij* –; 2 *we zullen eens – naar een nieuwe woning; niet – naar*; **2** o.; zie Ommezien.

1 Om'zoomen*, zoomde –, h. –gezoomd (*een zoom maken om*): *e. zakdoek* –; **2 omzoo'men*,** –zoomde, h., is –zoomd (*met een zoom omgeven*): *e. tijgervel met rood –zoomd.*

Om'zwaai, Om'mezwaai, m. –en (lit. t. *omdraai, omkeer*): *bij de – der seizoenen.*

Omzwach'telen, –zwachtelde, h. omzwachteld (*met een zwachtel, zwachtels omwinden*): *een gewond been* –.

Om'zwalken, zwalkte –, h. omgezwalkt (*op zee her- en derwaarts trekken*; fig. *omdolen, rondzwerven*): *de man had heel zijn leven op zee –gezwalkt*, rondgedoold.

1 Om'zwalpen, zwalpte –, h. –gezwalpt (lit. t. van water: *met zwellende golven heen en weer stroomen*; van vaartuigen en personen: *her- en derwaarts op de golven drijven*): *de visscher zwalpt langs bank en platen* –; **2 omzwal'pen,** –zwalp'te, h. –zwalpt' (lit. t. *golvend omringen*): *de hooge zee, die het eiland, het schip omzwalpt.*

Om'zwerven, zwierf –, h. omgezworven (*omdolen, hier en ginds rondzwerven*): *na lang te hebben –gezworven*; **–zwerving,** v. –en: *Ulysses' –en.*

1 Om'zweven, zweefde –, h. omgezweefd (*om iets heen zweven*): *de vogel zweefde zijn nest* –; **2 omzwe'ven,** –zweef'de, h. omzweefd' (lit. t. *zwevend omgeven*): *wierookwolken – het altaar.*

Om'zwikken, zwikte –, i. omgezwikt (*door zwikken omslaan*): *mijn voet is –gezwikt.*

Onaan'gedaan, bn. alleen praedicatief (*niet geroerd, niet getroffen*) [1]).

[1]) Vele doorzichtige afleidingen met *on-* werden slechts beknopt verklaard of niet opgenomen. Men zie dan de grondwoorden.

Onaan'genaam, bn. en bw.; –namer, –st (*niet pleizierig; onbehaaglijk; niet welkom; lastig; vervelend*): *een – mensch in de Haarlemmerhout;* **–heid,** v. –heden (*verdrietelijkheid; iets, dat onaangenaam is: woord, verhouding enz.; geschil, twist*): *onaangenaamheden met iem. krijgen, hebben,* twist; *hoevele onaangenaamheden had ik mij kunnen besparen,* kwelling, verdrietelijkheid.

Onaanzien'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet in aanzien zijnde; niet door personen van aanzien bewoond; geen aanzien gevend; niet groot*): *een – huis, een – uiterlijk, een – geslacht; een niet – vermogen; hij heeft zijn zaken niet – uitgebreid;* **–heid,** v.

Onaar'dig, bn. en bw.; –er, –st (*niet-aardig door gebrek aan geest, gevatheid, bevalligheid; onbeleefd; onaangenaam*): *wat ben je weer – geweest! dat is – van je; – doen;* veelal met ontkenning: *zij is niet –,* nog al aardig; *hij woont er niet –;* **–heid,** v. –heden (*onheuschheid, onvriendelijkheid*).

Onacht'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (*zonder zorg of oplettendheid*): *een –zame houding; hij antwoordde –;* **–heid,** v. –heden (*onoplettendheid; onachtzame handeling*).

Onaf'gebroken, bn. en bw. (*aaneengeschakeld, aanhoudend*): *een – worsteling tegen allerlei gevaren; men roerde – de trom.*

Onafhan'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*van niem. afhankelijk, aan niem. onderworpen, vrij, zelfstandig*): *de –e rechterlijke macht; een – volk; een – bestaan; hij heeft in deze zaak geheel – gehandeld; – van iem., iets;* **–heid,** v. (*vrijheid, zelfstandigheid*).

Onafkeer'baar, bn., bw. (Z.-N. *onafwendbaar*).

Onafscheid'baar, bn. en bw. (*niet afgescheiden kunnende worden; onscheidbaar; innig verbonden; niet te scheiden*): *welvaart is een –bare gezellin van de vrede.*

Onafschei'delijk, bn. en bw. (*onafscheidbaar,* maar meer gewoon; *innig verbonden*): *–e vrienden; – vereenigd.*

Onafwijs'baar, bn. (*niet van de hand te wijzen*): *een – verzoek, een –bare eisch.*

Onafzet'baar, bn.: *een rechter behoort – te zijn,* niet ontslagen kunnende worden.

Onafzien'baar (*te uitgebreid om in zijn geheel te worden overzien*), **1** bn.: *een –bare vlakte; een –bare reeks van jammeren;* **2** bw.: *– lang, breed.*

Ona'ger, m. –s, –en (Bijbel: *wilde woudezel in Tartarije*).

Onbaatzuch'tig, bn. en bw.; –er, –st (*niet zelfzuchtig; belangeloos*): *een –e vriendschap; dat is – gehandeld;* **–heid,** v.

Onban'dig, bn. en bw.; –er, –st (lit. t., vero.: *wild, woest, aan geen band, breidel gehoorzamend*): *een –e os;* **–heid,** v.

Onbarmhar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*niet-barmhartig, ongevoelig, wreed*): *een – oordeel;* spreekt. *een – pak slaag,* ongenadig; *hij radbraakt het Fransch –,* verschrikkelijk; **–heid,** v. –heden.

Onbeant'woord, bn. (*niet door een antwoord gevolgd*): *iets – laten; – blijven; een beleefdheid, een groet – laten,* ze niet met een tegenbeleefdheid vergelden; *een –e liefde,* niet met wederliefde vergoed.

On'bebouwd (Z.-N. *ongebouwd*).

Onbedaar'lijk, bn. en bw. (*niet tot bedaren kunnende komen*): *e. –e drift; – lachen.*

Onbedacht', bn. en bw.; –er, –st (*onbezonnen, onnadenkend*): *een – woord, een – oogenblik; een – afgelegde eed;* **–elijk,** bw. (*onbedachtzaam*): *iets – doen, zeggen;* **–zaam,** bn. en bw.; –zamer, –st (*onbezonnen; onvoorzichtig*): *–zame overijling; – te werk gaan;* **–zaamheid,** v. –heden (*onnadenkendheid, onbezonnenheid; uiting van –*).

Onbedijkt', bn. (*niet door dijken beschermd*).

Onbedor'ven, bn. (1 *gaaf;* 2 fig. *onschuldig*): 1 *– vleesch, – visch, – groente,* versch, frisch; 2 *een – kind,* rein; *een – hart.*

Onbedrieg'lijk, bn.; –er, –st (eig. *zonder bedrog;* fig. *oprecht, betrouwbaar*): *een – voorteeken,* zeker; *met –e lippen.*

Onbedui'dend, bn. en bw.; –er, –st (*niet veel beduidend, weinig beteekenend; nietig, beuzelachtig*): *een – opstel,* van weinig waarde; *niet –,* vrij belangrijk; **–heid,** v.

Onbegon'nen, bn. (1 *zonder begin, zonder einde;* 2 *waaraan niet te beginnen is, onuitvoerbaar*): 1 *o – God!* eeuwig; 2 *dat is een – werk.*

Onbegrensd', bn. (*zonder grenzen, onbeperkt, onmetelijk*): *een – uitzicht; een – vertrouwen, –e hoogachting,* zeer groot.

Onbegre'pen, bn. (1 *niet in aard of wezen gekend;* 2 Z.-N. *onverklaarbaar*): 1 *deze schilder is een – talent;* 2 Z.-N. *een – gevoel.*

Onbegrij'pelijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet te begrijpen*): *een –e angst, een – mist verstand; – veel menschen,* zeer; **–heid,** v.

Onbehaag'lijk, bn. en bw. (*een onaangename indruk makende: onbevallig, onaangenaam*): *–e manieren; – lachen;* **–heid,** v.

Onbeheerd', bn. (*buiten beheer of toezicht*): *de wagen stond – op de weg; een –e nalatenschap,* d.i. waarvoor niemand zich opdoet of die door alle bekende erfgenamen verworpen is; *–e goederen; –e zeevonden,* waarvan de eigenaar onbekend is.

Onbehol'pen, bn. en bw.; –er, –st (*onhandig, stumperig*): *die man is in gezelschap – en linksch; – manieren; zich – uitdrukken.*

Onbehoor'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet passend, niet betamelijk, onwelvoeglijk, verkeerd*): *een – gedrag, een –e tijd, op een – uur; zich – gedragen;* **–heid,** v.

Onbehou'wen, bn. en bw.; –er, –st (eig. *niet-behouwen, ruw;* fig. *lomp, ongemanierd*): *wat een – lomperd! – te werk gaan;* zegsw. *een – stuk vleesch,* een lomperd; **–heid,** v.

Onbekend' 1 bn. (*niet bekend, vreemd; ongekend, weinig naam hebbende*): *hij is mij –; hij is – aan, bij ons; ik ben hier –; – met de toestand; hij is nog –;* alg. *de –e grootheid,* te zoeken; zegsw. *– maakt onbemind,* wie(n) men niet kent, heeft men niet lief; **2 –e*,** m. en v. –n: *de schoone –;* **3 –e*,** o.: *een vergelijking met twee –n;* **–heid,** v.: *zijn – met.*

Onbekom'merd, bn. (*onbezorgd, opgeruimd*): *een – leven leiden;* **–heid,** v.

Onbekookt', bn.; –er, –st: fig. *een – antwoord, voorstel,* niet rijpelijk overwogen; *–e plannen,* onbezonnen; **–heid,** v.

Onbekrom'pen, bn. en bw.; –er, –st (*ruim, overvloedig*): *een – denkwijze,* niet kleingeestig; *uit een – beurs; – leven,* zonder geldzorgen; **–heid,** v.

Onbekwaam', bn.; –kwamer, –st (1 *niet bekwaam, onbedreven, niet geschikt;* 2 *beschonken*): 1 *hij is – i. z. vak; de vorst was – tot regeeren;* 2 *men zag dien werkman nooit –.*

Onbekwaam'heid, v. –heden (*ongeschikt-*

heid, onbedrevenheid, gemis aan ervaring of routine): – *aan de dag leggen, toonen.*
Onbelast', Z.-N.: *iets zuiver en – verkoopen,* onbezwaard 2.
Onbeleefd', bn. en bw.; –er, –st (*in strijd met de beleefdheid: niet-wellevend, onheusch*): *een – antwoord; dat zou – zijn; – antwoorden.*
On'beleefderik, m. –en (Z.-N. *onbel. mensch*).
Onbeleefd'heid, v. –heden (*gemis aan beleefdheid, heuschheid, wellevendheid, uiting van onbeleefdheid, onbeleefde bejegening*).
Onbele'gen, bn. (*al te versch*): *dat brood is te –,* te nieuwbak'ken; *dat bier is –*; **–belem'merd,** bn. (*ongehinderd, vrij*): *een – uitzicht hebben; –e vrijheid*; **–bemerkt',** bn., bw. (*niet gezien of bespeurd*): *een – verdwijnen,* onopgemerkt; *iem. – weten te volgen.*
Onbemid'deld, bn. (*niet gegoed, zonder geld of goed*): *zijn ouders waren –; hij is niet –,* hij is vrij vermogend; **–benoemd',** bn. (rekenk. *niet met een naam aangewezen*): *–e getallen,* zonder de naam der voorwerpen er bij; *de vermenigvuldiger is altijd –.*
On'benul*, m. en v. –nullen (*dommerik*).
Onbenul'lig, bn. en bw.; –er, –st (*dom, stom; zonder benul*): *een –e vent; – doen*; **–heid,** v. –heden.
Onbepaald', bn.; –er, –st (*niet begrensd, onbeperkt*): *de –e ruimte; voor –e tijd,* niet vastgesteld; *in iem. het –ste vertrouwen stellen; de –e wijs,* infinitief; *een – vnw.* b.v. men; *een – lidwoord* (of: *lidwoord van onbepaaldheid*), nl. een; *hij drukte zich – uit,* onduidelijk; *zijn verlof is – verlengd,* voor een niet afgeperkte tijd; **–bepaald'heid,** v.; **–beperkt',** bn. en bw.; –er, –st (*onbegrensd, onbepaald*): *een –e macht, het –st vertrouwen*; **–beproefd',** bn. (*niet in 't werk gesteld of toegepast, niet geprobeerd*): *wij zullen niets – laten, om u te redden*; **–bera'den,** bn. en bw.; –er, –st (*onbezonnen, onbedacht*): *als een – knaap; een – huwelijk; in – drift; – handelen*; **–berecht',** bn. (R.-K. *niet bediend*): *de man stierf –*; **–bere'den,** bn.: *dat paard is nog –,* niet tot rijden gebezigd, niet aan den ruiter gewoon; *hij is een – ruiter,* onbedreven in het rijden; *een – cavalerist,* zonder paard; *bij de infanterie zijn de gewone officieren –,* d. i. zonder dienstpaard; **–beredeneerd',** bn. en bw. (*onbedacht, onbezonnen*): *een –e drift, een –e weldadigheid; – handelen*; **–beredeneerd'heid,** v.; **–bereisd',** bn. (*geen ervaring van reizen hebbend*): *een – buitenman*; **–bere'kenbaar,** bn. en bw. (1 *buitengewoon groot*; 2 fig. *vooraf niet te bepalen, onvast van karakter*): 1 *van – nut, –bare gevolgen; een – groot voordeel; – veel onheil*; 2 fig. *die staatsman is wispelturig en –*; **–berijmd',** bn. (*rijmloos*): *de Verjaardag van Staring is –,* d. i. het zijn blanke verzen; *–e psalmen,* in proza (in de bijbel); **–beris'pelijk,** bn. en bw. (*niet te berispen, niet af te keuren, geen kwaad van te zeggen: keurig, zonder gebreken*): *een – gedrag; hij was – gekleed*; **–heid,** v.; **–beschaafd',** bn.; –er, –st (*ongepolijst, ruw van vorm en* [fig.] *van manieren*): *een – volk; –e taal, manieren*; **–heid,** v. –heden; **–beschaamd',** bn. en bw.; –er, –st (*geen schaamte hebbende*): *een – bedrieger, een –e blik, leugen; hij liegt –*; **–heid,** v. –heden.
On'bescheid, o. (*driestheid, overmoed, vermetelheid*), vero.: *luidruchtig –.*
Onbeschei'den, bn. en bw.; –er, –st (*aanmatigend-onwellevend; ongepast-nieuwsgierig*): *een – vraag, – blikken; een – antwoord,* ongepast; *zij keek – door het raam naar binnen*; **–heid,** v. –heden: *vergeef deze –.*
Onbeschoft', bn. en bw.; –er, –st (*lomp, grof, ruw in manieren; grof-brutaal, beledigend*); **–heid,** v. –heden (*brutaliteit*).
On'beschofterik, m. –en (Z.-N. *onbeschoft mensch*).
Onbeschrij'felijk, bn. en bw. (*alle beschrijvingen te boven gaande*): *–e angst; – veel lezen.*
Onbeschroomd', bn. en bw.; –er, –st (*niet verlegen, onbedeesd*): *een –e knaap, een –e gemeenzaamheid; iets – zeggen*; **–heid,** v.
Onbesla'gen, bn. (*zonder beslag, zonder ijzer*): *een nog – paard*; zegsw. *– ten ijs* (of: *op het ijs*) *komen,* eig. van paarden, fig. zonder goede voorbereiding; z. IJs.
Onbeslecht', bn. (*niet beslist, niet vereffend*): *de strijd bleef –; iets – laten,* het niet door een beslissing ten einde brengen.
Onbeslist', bn. (*niet uitgemaakt*; fig. *twijfelachtig*): *de strijd, het spel bleef –; een –e slag; iets – laten,* er geen uitspraak over doen; **–heid,** v.
Onbespro'ken, bn. en bw. (1 *onberispelijk, te goeder naam en faam*; 2 Z.-N. *onbetwist*): 1 *hij is – van gedrag; een – leven leiden; zich – gedragen*; 2 *een – gezag.*
Onbestaan'baar, bn. (*niet kunnende bestaan*): *– met zijn hooge rang,* daarmede volstrekt en van nature strijdig; *een –bare wortelvorm,* b.v. √ – 2; **–heid,** v.
On'bestand, o. (lit. t. *onbestendigheid, veranderlijkheid*): *'s werelds –.*
Onbestemd', bn. en bw. (*onzeker, onbepaald, nevelachtig*): *een flauw en – gevoel; zijn blikken zwierven – om hem heen.*
Onbesten'dig, bn.; –er, –st (1 *niet bestendig, veranderlijk*; 2 *wispelturig, wuft, hakende naar verandering*): 1 *– weer,* ongestadig; 2 *het –e geluk*; **–heid,** v.
Onbestor'ven, bn.: *een – weduwe, weduwnaar,* d. i. gescheiden van de(n) echtgenoot, voorgoed of door uitlandigheid; *– vleesch,* d. i. versch, pas geslacht; *– metselwerk,* versch, nieuw, nog niet hard.
Onbesuisd', bn. en bw.; –er, –st (*doldriftig, onstuimig, ruw, woest*): *–e krijgers; – te werk gaan,* onbehouwen; **–heid,** v. –heden.
Onbetaal'baar, bn.; –der, –st (eig. *niet betaald kunnende worden*): *een –bare oorlogsschuld*; fig. *een –bare dienst,* onschatbaar; *een –bare grap,* zeer kluchtig.
Onbetaald', bn. (*niet-betaald*): *–e rekeningen.*
Onbeta'melijk, bn. en bw.; –er, –st (*ongepast, onvoegzaam*): *een – woord, –e spotternij; zich – uitdrukken*; **–heid,** v. –heden.
Onbetee'kenend*, bn.; –er. –st (*niet veel beteekenend; onbeduidend*): *het was een – man; iemand met een – voorkomen; een – voorval,* weinig belangstelling verdienend.
Onbetuigd', bn.: *zich niet – laten,* Bijbel: niet nalaten getuigenis te geven, d. i. van zijn aanwezen de zichtbare blijken geven, bijv. op een feestmaal door flink toe te tasten, zie Hand. 14 : 17; *hij liet zich bij die collecte niet –,* gaf ruim; *de man liet zich bij de flesch nooit –,* dronk veel.
Onbetwist', bn. en bw. (1 *algemeen erkend,* ook: *erkend als waar en juist; onbestreden*; 2 *wettig*): 1 *zijn –e verdiensten, een – dogma;*

2 *dat is zijn – eigendom; men huldigde hem – als koning*; **–betwist'baar,** bn.

Onbevan'gen, bn. en bw. (*zonder vooroordeel, onpartijdig*): *een – lezer; een – beoordeelaar; een – oordeel*, onpartijdig; *iem. – te gemoet treden*, vrijmoedig; **–bevan'genheid, v.** (*onpartijdigheid, afwezigheid van alle vooroordeelen; naïeve openhartigheid*): *een verhaal, dat treft door zijn –; hij vertelde dat alles met groote –; kinderlijke –.*

Onbeva'ren, bn. (1 *niet bevaren wordende*; 2 *niet veel gevaren hebbende*): 1 *een – rivierarm*; 2 *een – matroos*; spreekw. *Met – volk is het slecht zeilen*, onbedreven.

Onbevat'telijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *traag van begrip, dom*; 2 *onbegrijpelijk*): 1 *e. – leerling*; 2 *iets – voordragen*; **–heid,** v.

Onbevlekt', bn. (*niet-besmet, zuiver, rein*; fig. *schuldeloos, vlekkeloos*): *een – geweten*; zie Ontvangenis; **–heid,** v.

Onbevoch'ten, bn. (*onbetwist, onbestreden*): *een dwaalleer – laten; niet –* d. i. niet bekoord door de zonde: *niemand blijft –.*

Onbevoegd' 1 bn. en bw. (*niet-bevoegd, het recht missende*): *hij is – tot het geven van onderwijs; het – uitoefenen der geneeskunde; zich – verklaren*, zeggen, dat men het recht mist, om uitspraak te doen; **2 –e,** m., v. –n; **–heid,** v.

Onbevooroor'deeld, bn. en bw. (*niet behept met vooroordeelen*): *kies hem als scheidsman, hij is –; – te werk gaan*, onpartijdig.

On'bevrozen, Z.-N.: *iem. – de waarheid zeggen*, onbevangen.

Onbewaakt', bn. (*zonder bewaking of toezicht*): *de gevangene bleef –; –e overwegen; iets – laten*; fig. *in een – oogenblik*, waarin men onbezonnen, niet nadenkend te werk gaat.

Onbeweeg'baar, bn. (eig. *niet te bewegen*): *een – rotsblok*; **–heid,** v.; **–lijk,** bn. en bw. (*zich niet bewegende, roerloos; onverzettelijk*): *in –e houding; hij stond daar –; hij hield de oogen – op dat punt gevestigd*; **–heid,** v.

Onbeweend', bn. (*onbetreurd*): *de arme wees is – naar 't graf gedragen.*

Onbewerkt', bn. (*niet bewerkt*): *–e stoffen*, ruwe artikelen.

Onbewerk'tuigd, bn. (*niet voorzien van organen*): *de –e stof*, d. i. de doode stof.

Onbewim'peld, bn. en bw.; –er, –st (*onverbloemd, onverholen; openhartig*): *een –e verklaring; iets – mededeelen*, zonder er doekjes om te winden.

Onbewo'gen, bn. en bw. (eig. *niet bewogen*): *de rots staat – in de branding*, onwrikbaar; *wie kan – blijven bij het zien van al dat lijden!* gevoelloos, onverschillig; *de – zee*, kalm, stil, effen.

Onbewolkt', bn. (1 *niet bewolkt, helder*; 2 fig. *opgeruimd*): 1 *een –e hemel*; 2 *met – voorhoofd.*

Onbewoon'baar, bn. (*niet voor bewoning geschikt*): *een huis kan door de bevoegde macht – worden verklaard*; **–heid,** v.

Onbewoon'baar-verklaring, v. –en (*het verklaren door desbevoegden namens het gemeentebestuur, dat een huis niet langer bewoond mag worden*).

Onbewust', bn. (*onbekend met, niet wetende; instinctmatig, onwillekeurig*): *hij is nog – van het gevaar; iets – doen*; **–heid,** v.: *de zee in al haar –*, nl. van haar „zijn".

Onbezet' (*niet bezet, niet ingenomen door iem.; ledig*): *geen plaats bleef –; een betrekking, post – laten*, niet doen waarnemen.

Onbezield', bn. (*levenloos, niet bezield*): *een – stuk hout of steen; er was geen licht in dat –e oog*; fig. *wat –e taal*, koud!

Onbezien', bn. (*niet behoorlijk bekeken, onderzocht*): *hij kocht die kast –*, onbezichtigd.

Onbeziens', bw. (*zonder de zaak gezien, onderzocht te hebben*): *een huis – huren.*

Onbezocht', bn. (van landstreken, steden enz.: *door niemand bezocht wordend*): *Drente bevat nog tal van –e oorden*, eenzaam.

Onbezoe'deld, bn. (*vlekkeloos, rein*): *de kleertjes waren nog –; een –e glans.*

Onbezol'digd, bn. (*geen bezoldiging ontvangend*): *een – rijksveldwachter.*

Onbezon'nen, bn., bw. (*onbedachtzaam, onberaden, lichtvaardig* [*in handelen en spreken*]): *hij was zoo – op het ijs te gaan; – alles op het spel zetten*; **–heid,** v. –heden (*onbedachtzaamheid; handeling, die van onbedachtzaamheid blijk geeft*): *jeugdige –.*

I. On'bezorgd, bn. (*niet-besteld*): *de brieven bleven – liggen; –e pakketten.*

II. Onbezorgd', bn. en bw.; –er, –st (*zonder zorg, onbekommerd*): *– leven; een –e oude dag*; **–heid,** v.

Onbezwaard', bn. (1 *zonder druk of zorg, onbekommerd*; 2 van zaken: *vrij van lasten of hypotheken*): 1 *een – geweten*; 2 *al die vaste goederen zijn –.*

Onbezwalkt', bn. (*niet met damp beslagen*): *een –e spiegel*, helder; fig. *de –e deugd*, d. i. reine, zuivere; *een –e hemel*, onbeneveld.

Onbezwe'ken, bn. (*volhardend, standvastig*): *zij streden met – moed; stand houden met – trouw*, d. i. onwrikbare trouw.

Onbil'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*onredelijk, te veel eischend*): *hij is streng maar niet –; –e eischen, –e klachten; iem. – behandelen*; **–heid,** v. –heden: *dat zijn grove –heden.*

Onbloe'dig, bn. (*waarbij geen of weinig bloed vergoten wordt*): *een – gevecht.*

Onboetvaar'dig, bn.; –er, –st (*niet gezind tot boete en betering*): *hij stierf als een – zondaar*, verstokt; **–heid,** v.

Onbrand'baar, bn. (*niet kunnende branden*): *asbest is –*; **–heid,** v.

Onbreek'baar, bn. (*niet te breken*): *– glas*; fig. *de –bare band des huwelijks*; **–heid,** v.

On'bruik, o. (*het tegengestelde van gebruik*): *in – raken*, niet meer gebruikt worden; **–bruik'baar,** bn.; –der, –st (*niet te gebruiken*): *een – instrument*; **–heid,** v.

On'ce, v. –n (Fr. once [Lat. uncia]: *gewicht*): *een medicinaal pond had 12 –n*; vero.; Z.-N.

Onchris'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*afwijkend van de geest der Christelijke leer*): *haat en wrok zijn –; hij spreekt –*; **–heid,** v.

On'dank*, m. (*niet erkennen van het goede, dat men ondervonden heeft; vergelding van goed met kwaad*): *iets met – beloonen*; zegsw. *– is 's werelds loon*, het goede wordt veelal met ondankbaarheid vergolden; *zijns –s*, tegen zijn wil.

Ondank'baar, bn., bw.; –der, –st (*niet erkentelijk voor weldaden*): *een – kind; – handelen*; fig. *een –bare rol*; **–heid,** v. –heden (*het ondankbaar zijn; blijk van ondank*).

Ondanks', vz. (eig. *tegen de wil of de meening van*): *– mijn verbod*, trots, spijt.

On'deeg, on'dege, v., in de zegsw. *te – maken*, onbruikbaar maken, bederven; *dat*

komt te –, slecht van pas; *het is te* – *met*, niet gesteld, zooals het hoort.

Ondeel'baar, bn. en bw. (*niet in deelen te splitsen*): *een* – *stofje*; rechtst. *een* –*bare verbintenis*, die niet in gedeelten kan vervuld worden; rek. *een* – *getal*, dat geen deelers heeft, b.v. 19; *een* – *oogenblik*, uiterst klein; – *klein*, uiterst; zie Eén **6**; **–heid,** v.

On'der 1 vz. (1 *beneden, lager dan*; 2 *te midden van*; 3 *gedurende*): 1 *zij zitten* – *de boom*; *kinderen* – *de 7 jaar*; 2 – *de menigte bevond zich*; *zendeling* – *de heidenen*; – *vrienden*; 3 – *de regeering van Karel V*; – *de les*, tijdens; – *het eten*; – *een glas wijn*; nog: zegsw. *zich* – *een banier scharen*; – *vier oogen*, zonder getuigen; – *de waarde verkoopen*, beneden; – *eede*, – *belofte*, bij of door; – *curateele stellen*; – *het masker van*, bedekt met; – *de menschen komen*, met menschen verkeeren; – *ons gezegd* (*en gezwegen*), in vertrouwen; – (*en door*) *elkaar*; *iets* – *zich hebben*, berusten bij; *het boek verscheen* – *een vreemde naam*; **2** bw. (*lager, minder, beneden*; *aan de benedenzijde van iets*; *naar beneden, naar de laagte*): – *hoorde ik hem hoesten*; – *in de kelder*; – *in de flesch*; *naar* –; *van* – *op*; *van* – *de deur*; *ten* – *brengen*; – *aan* (*de voet van*) *de bladzijde*; *zevende regel van* –; inz. Z.-N. – *of boven*, min of meer, ongeveer; Z.-N. *er van* – *trekken*, van door; dit bw. sluit zich als eerste lid aan bij zelfst. nw., werkw. en bw., als: *on'derarm*, *onderhan'delen*, *on'deraan enz.*; met w.w. vormt – samenst., scheidbaar (met klem op *onder*), onscheidbaar (met klem op w.w.); de bet. verschillen, b.v. *on'dergaan* en *ondergaan'*.

On'deraan, bw. (*aan de onderkant*; *aan het benedeneinde*): *een stok met een punt* –; *hij zat geheel* –; *uw naam staat* –, als laatste; ook, Onderaan'.

Onderaardsch'*, bn. (*onder de oppervlakte der aarde*): *een* – *gerommel*, *een* –*e gang*.

On'deradjudant, m. –en (*adjudant-onderofficier*); **–admiraal,** m. –s, –ralen; z. Vice-Admiraal; **–af,** bw. (*van de benedenzij af*): *tel die rekening eens op en begin* –; ook: *van onderen af*, van het eind af; **–afdeeling*,** v. –en (*kleinere afdeeling* [*v. e. grootere afdeeling*]): *een* – *van een hoofdstuk*; **–arm,** m. –en (*benedenarm*); **–arms;** z. Bovenarms.

I. On'derbaas, m. –bazen (*ploegbaas*).

II. On'derbaas, v. –bazen (van Fr. base [Lat. basis]: *voetstuk van een pilaar*).

On'derberm, m. –en (*de berm aan de onderzijde van de dijk*); **–bevelhebber,** m. –s (nl. *één rang onder den opperbevelhebber*).

On'derbinden, bond onder, h. ondergebonden (*onder de voeten binden*, dikwijls refl.): *zich*, *iem. de schaatsen* –.

On'derblijfsel, o. –s (*mensch, dier of plant, zeer achterlijk in groei*); **–bootsman,** m. –lieden, –lui (*tweede bootsman*).

On'derbouw, m. (*bouwwerk, onder een ander geplaatst als steun*; inz. bruggenbouw: *de gezamenlijke pijlers en landhoofden, waarop de brug gelegd wordt*): fig. *Lycea met een* – *van drie jaar*.

Onderbre'ken, –brak, h. –bro'ken (*iets middenin afbreken*; *onverwachts storen*; *tijdelijk doen ophouden*): *zijn werk* –, *iems. slaap, rede* –; **–ing,** v. –en: *zonder* –.

On'derbrengen, bracht–, h. –gebracht (*onder dak brengen, een onderkomen bezorgen*): *de vluchtelingen in het weeshuis* –.

On'derbroek, v. –broeken (*broek, die onder een andere broek gedragen wordt*).

On'derbuik, m. –en (*het lagere deel van de buik*): *pijn hebben in de* –; **–sziekte,** v. –n.

On'derdaan*, m. en v. –danen (eig. *ondergeschikte, dienaar*; *een bewoner van een land met betrekking tot den vorst of de staat*): *ik blijf uw getrouwe* –; scherts. *mijn –danen,* [a]) de beenen, [b]) de voeten.

Onderdak', o. (*huis[vesting], woning, verblijf*): *een* – *zoeken, geen* – *hebben, vinden*; *een behoorlijk* –; ook, On'derdak.

Onderda'nig, bn. en bw.; –er, –st (*zich aan iem. ondergeschikt, gehoorzaam betoonende*; *ondergeschikt, onderworpen*): – *zijn aan zijn ouderen, meerderen, de wet*; *uw* –*e dienaar* (beleefdheidsformule); *iemand* – *groeten*, op nederige wijze; **–heid,** v.: *gedweeë* –.

On'derdeel*, o. –en (1 *het onderste gedeelte*, w.i.g.; 2 *een grooter of kleiner deel van een hoofddeel of van een geheel*): 1 *het* – *van iems. aangezicht*; 2 *de deelen en* –*en van een stoommachine*; *de* –*en van een redevoering*; *dat is maar een* –; mil. *tactisch* –, zelfstandige gevechtseenheid, b.v. een bataljon.

On'derdekken, dekte –, h. –gedekt (*toedekken, bedekken*): *een slapend kind goed* –.

Onderdeks', bw. (eig. *onder het dek*): *de kapitein is* –, d. i. in de kajuit.

On'derdeur, v. –en (*benedenhelft eener in tweeën verdeelde deur*): *poes sprong op de* –.

Onderdies', bw. (*intusschen, onderwijl*).

On'derdoen, deed –, h. ondergedaan (1 *onder de voeten doen*; 2 *de mindere of de minste zijn*): 1 *iem., zich de schaatsen* –; 2 *in kracht voor iem.* –, achterstaan.

On'derdompelen, dompelde –, h. ondergedompeld (*geheel onder een of andere vloeistof* inz. *water duwen, doen zinken*): *doopelingen werden eertijds –gedompeld*; **–ing,** v. –en.

Onderdoor', bw. (*onder iets door*); dit bijw. vormt met w.w. scheidbare samenstell., bijv. *hij reed de poort* –, *de jongens kropen de heg* –; evenzoo: –gaan, –rijden.

1 On'derdrukken, drukte –, h. on'dergedrukt (*naar beneden, omlaag drukken, onder iets drukken*): *vleesch, dat in de pekel ligt, moet goed –gedrukt worden*; **2 onderdruk'ken,** –druk'te, h. onderdrukt' (*door overmacht in bedwang, in een staat van afhankelijkheid houden*; *bedwingen*; *verdrukken*, maar dit is sterker): *een volk* –; *hij had de kinderen Israëls met geweld –drukt'*, Richt. 4 : 3; fig. *zijn toorn* –, in bedwang houden; *mevrouw Dorbeen kon een klein lachje niet* –, tegengaan, stuiten; **–druk'ker,** m. –s (1 *iem., die onderdrukt'*; 2 *dwingeland, tiran*): 1 *de* – *van de opstand*; 2 *weg met de –s!* –; **–druk'king,** v. –en (*het onderdrukken*): – *lijden*; *de* – *v. e. opstand, van onze hartstochten*.

Onderduims', bw. (Z.-N. *onderhands, heimelijk*).

On'derduwen, duwde –, h. –geduwd (*onder iets duwen*): *elkaar bij het zwemmen* –.

Ondereen', bw. (*door elkaar, dooreen*; *onder elkander*): *de knaap gooit alle boeken* –, *de kinderen liepen* –; dit bijw. vormt met w.w. scheidbare samenstell., b.v. –gooien, –knoeien, –mengen.

On'dereinde, o. –einden (*benedenzijde*; v. e. tafel: *het lagere einde*): *het* – *van een paal*;

de kinderen zaten aan het – der tafel.
On'deren, bw.: – komt voor in verbinding met de voorzetsels *naar, van,* b.v. *naar – gaan,* beneden; *van –,* b.v. *uw japon is van – nat;* zegsw. *Heila, van –,* waarschuwing voor hen, die beneden staan of gaan; Z.-N. *ten – houden,* in bedwang houden; *zich ten – geven,* zich onderwerpen.
1 On'dergaan, ging –, is on'dergegaan (1 *naar beneden gaan: onder de kim, onder water gaan;* 2 *te gronde gaan, te niet gaan*): 1 *de zon ging –, de dobber ging –;* 2 *de luister van het Rom. Rijk is eindelijk –gegaan;* **2 onder-gaan',** –ging', h. ondergaan' (*lijden, verduren, doorstaan*): *een vernedering, een straf, een operatie –.*
On'dergang, m. (1 *het ondergaan;* 2 *de val, verderf; het te gronde gaan*): 1 *de – der zon;* 2 *dat is zijn –; zijn – tegemoet.*
Ondergeschikt' 1 bn.; –er, –st (1 *van iem. afhankelijk;* 2 *lager in rang;* 3 *van mindere beteekenis; van weinig belang*): 1 *de leenheeren waren den koning –;* 2 *in –e betrekking,* niet zelfstandig; *–e arbeid,* nl. onder de bevelen van een ander; 3 *een –e rol spelen, vervullen; dat is van zeer – belang;* **2 –e,** m. en v. –n (*hij of zij, die onder het gezag van een ander staat*): *bemind bij zijn –n;* **–heid,** v. (*onderdanigheid; niet-zelfstandigheid*).
On'dergeschoven, bn. (*heimelijk of bedrieglijk in de plaats gesteld*): *een – testament,* onecht; *een – kind,* voor een ander kind heimelijk in de plaats gesteld, of, bij gebreke van een kind, valschelijk als zoodanig aangegeven; Z.-N. *een – naam.*
On'dergestoken, bn.: *een – processtuk,* ondergeschoven.
Ondergetee'kende*, m. en v. –n (*ondertekenaar;* scherts. *ik*): *ik – verklaar.*
On'dergod, m. –goden (myth. *god van mindere rang*); **–godin,** v. –godinnen.
On'dergoed, o. –goederen (*lijflinnen, onderkleeren*): *schoon – aantrekken.*
1 On'dergraven, groef o., h. ondergegraven (Z.-N. *door graven onder de grond brengen*): *onkruid, mest –;* **2 ondergra'ven,** –groef', h. ondergra'ven (*ondermijnen*): *e. muur, e. wal –;* fig. *iems. gezag –,* aan 't wankelen brengen.
On'dergrond, m. –gronden (*benedenlaag*): *de – v. e. veenlaag,* beneden die laag.
Ondergrondsch'*, bn. (*onder de grond zijnde, werkende*): *de –e spoorweg in Londen;* mijnwezen: *–e werken,* werken onder de grond dienende tot een mijnontginning; *–e arbeiders.*
Onderhand', bw. (Z.-N. *aanstonds*).
Onderhan'delaar, m. –laren, –laars (*persoon, die onderhandelt, middelaar*).
Onderhan'delen, onderhandelde, h. onderhandeld (*met elkaar een zaak mondeling of schriftelijk behandelen, bespreken; trachten het met elkaar eens te worden*); **–ing,** v. –en (*het onderhandelen*): *in – zijn, treden met; de –en afbreken.*
Onderhandsch'*, bn. (*niet in het openbaar*): *een –e (ver)koop; een –e aanbesteding,* d. i. als één of meer personen of firma's tot inschrijven uitgenoodigd worden, zonder openbare aankondiging; *een –e akte,* niet door of voor een notaris verleden.
On'derhave, –haaf, v. (*aardveil*).
Onderha'vig, bn. (*waarvan sprake is: behandeld, besproken wordende*): *in het – geval.*
On'derhebbend, bn.: *de –e manschappen,* d. i. die, waarover men het bevel heeft.
Onderhe'vig, bn. (*aan iets lijdende; onderworpen aan de inwerking of de invloed van*): *zeer – aan koorts; de zeevaart is – aan ontelbare wisselvalligheden,* blootgesteld aan.
Onderhoo'rig* 1 bn. (1 *ondergeschikt;* 2 *afhankelijk*): 1 *de –e geloofsgenooten van een bisschop; de kapitein en de hem –e manschappen;* 2 *de aan Nederland –e koloniën;* **2** zn. **–e*,** m. en v. –hoorigen (*ondergeschikte*): *het lot zijner –n verbeteren.*
Onderhoo'ren*, de rechter –hoor'de, h. hem onderhoord' (Z.-N. *ondervragen*).
Onderhoo'righeid*, v. –heden (*het onderhoorig zijn;* inz. *streek, eiland, behoorende tot eenig gebied*): *Celebes en –heden.*
I. On'derhoud, o. (1 *het onderhouden van iem.; het voorzien in zijn levensbehoeften;* 2 *het in goede staat houden van; verzorging, verpleging, voeding*): 1 *in zijn (eigen) – voorzien,* levensonderhoud; *het – van een gezin; gelden tot – van een leger;* 2 *het – van een kerk;* – **I** etym. = – **II.**
II. On'derhoud, o. (*gesprek*): *een – met iem. hebben; aan een – een einde maken.*
1 On'derhouden, hield –, h. on'dergehouden (*onder iets houden*): *bij het vechten iem. –,* onder zich houden, in bedwang houden; *bij 't zwemmen moet men het hoofd niet –,* onder water houden; *op deze wei kunnen we de schaatsen wel –,* onder de voeten houden; **2 onderhou'den,** –hield', h. onderhou'den (1 *met iem. spreken over iets; iem. iets onder het oog brengen;* 2 *doen voortduren;* 3 *naleven, opvolgen;* 4 *in stand, in orde, in staat houden;* 5 *verzorgen; van levensbehoeften, van het noodige voorzien;* 6 *aangenaam bezighouden*): 1 *iem. ernstig over iets –;* 2 *een briefwisseling –; een vuur –;* 3 *Gods geboden –;* 4 *een huis goed –; zijn Engelsch –,* zorgen het niet te verleeren; 5 *e. gezin –, e. ouden vader –;* 6 *hij heeft mij een uurtje aangenaam onderhouden;* refl. *z. met iem. – over,* een gesprek voeren.
Onderhou'der, m. –s (*verzorger; instandhouder*): *een – van Gods geboden.*
Onderhou'dend, bn. en bw. (*aangenaam bezighoudend; gezellig*): *e. – boek; – vertellen.*
Onderhoud'plichtig 1 bn. (*gehouden, iem.* [*behoeftige ouders*], *iets* [*een weg, een dijk*] *in goede staat te houden*); **2** zn. **–e,** m. en v. –n; ook –houdplich'tig(e).
On'derhout, o. (*kreupelhout*).
On'derhuid, v. (*huid onder de opperhuid*).
On'derhuidsch*, bn. (*onder de huid geschiedende*): *–e inspuitingen;* ook: –huidsch'.
On'derhuis, o. –huizen (*benedenhuis*).
Onderhu'ren, –huur'de, h. onderhuurd' (1 *op slinksche wijze, ook door meer geld te geven, een reeds gehuurd pand enz. onder de hand huren met vervanging van den eersten huurder;* 2 *iets huren van den huurder uit de tweede hand*): 1 *iem. een knecht –;* 2 *van dit huis mogen geen deelen –huurd worden.*
On'derhuur, v. (*het onderhuren* inz. in bet. 2: *huur uit de tweede hand*): *een bovenhuis in – aan een ander afstaan.*
Onderin', bw. (*beneden in iets*): *het boek ligt in die kist –;* ook, On'derin.
On'derkaak, v. –kaken (*de onderste, de beweeglijke kaak*); verg. Bovenkaak.
On'derkant, m. –kanten (*benedenzijde*): *de*

– *van een tafelblad*; verg. Bovenkant.
Onderkel'deren, –kelderde, h. onderkel'derd (1 *van een kelder voorzien*; 2 Z.-N. fig. *ondermijnen*): 1 *een kamer* –; *geheel* –*kelderd*; 2 *het water onderkeldert de grond.*
Onderken'nen, –ken'de, h. onderkend' (*kennen uit of onder andere personen of zaken*; *onderscheiden, herkennen*): *inlanders van vreemdelingen* –; *het is moeilijk die tweelingbroeders te* –; *een vogel aan zijn veeren* –.
On'derkerk, v. –en; zie Crypta.
On'derkin, v. –kinnen (*vleezige voortzetting van onderen a. d. kin, bij welgedane menschen*): *een dame met een belangrijke* –.
On'derklavier, o. –en (*benedenklavier van een orgel*).
On'derkleed*, o. –kleederen (Z.-N. *ondergoed*; *onderlijfje*).
On'derkok, m. –s (*tweede kok*).
On'derkomen 1 o. (*huisvesting, woning, onderdak*): *nergens een – vinden*; *een – zoeken*; **2** kwam onder, i. on'dergekomen (*onderdak komen, huisvesting vinden*): *gelukkig nog* –; **3 onderko'men,** bn. (*in verval door verwaarloozing*): *dat huis is* –.
On'derkoning, m. –koningen (*stedehouder, landvoogd* [*in naam van een koning*]): *de – van Britsch-Indië*; **–koningschap,** o.
Onderkoo'pen*, –kocht, h. onderkocht' (*op slinksche wijze door koop in 't bezit raken van iets, dat een ander wilde koopen*): *hij heeft mij dat huis –kocht.*
1 On'derkruipen, kroop –, i. on'dergekropen (*onder iets* inz. *de dekens kruipen*): *het was mij te vroeg, en ik ben er nog eens voor een uurtje ondergekropen*; **2 onderkrui'pen,** –kroop', h. onderkro'pen (*iem. behendig ten val brengen*; inz. *iem. in zijn bedrijf enz. behendig de voet lichten, listig trachten te verdringen, heimelijk en bedriegelijk een voordeel afwinnen, b.v. door werken tegen lager loon*): *die reiziger zoekt mij bij mijn klanten te* –, door b.v. lagere prijzen te vragen dan de markt aangeeft; **–krui'per,** m. –s (*iem., die onderkruipt*; min. bij werkstaking: *werkwillige*).
On'derkruipsel, o. –s (*iem., die zeer klein is*).
On'derlaag, v. –lagen (*laag beneden een of meer andere lagen*; *grondlaag, steunlaag*): *een zandgrond met een – van klei*; *de –lagen van een bedstede*, de planken, waarop het beddegoed rust; Z.-N. fig. *nederlaag.*
Onderlangs', bw. (*van onderen langs*): *gaan wij boven over de heuvel of –? de rivier, die er – stroomde*; ook, On'derlangs.
On'derlast, m. (*benedenlast*): *de – van het schip bestond uit zand.*
On'derleen*, o. –leenen (*achterleen*).
On'derleenheer*, m. –leenheeren (gesch. *de leenheer v. e. achterleen*); **–leenman,** m. –nen (*de houder van een achterleen*).
Onderlegd', onderleid', bn. (*behoorlijk voorbereid, met de vereischte kennis, bekwaamheid toegerust*): *goed – zijn in Fransch.*
1 Onderleg'gen, –legde of –leide, h. onderlegd of –leid (*steunen door er iets onder te leggen*; *onder een voorwerp een ander leggen tot steun*; fig. *goed voorbereiden*; z. Onderlegd): *een vat* –, het vast doen liggen door steunhouten; *letters, die te flauw uitdrukken,* –, ter drukkerij, een strookje papier er onder leggen; **2 on'derleggen,** legde onder, h. ondergelegd (*vloeren*).
On'derlegger, m. –s; in de spreektaal voor On'derligger, in: *een krant als* –.
On'derliggen, lag –, h. –gelegen (inz. Z.-N. *het onderspit delven*).
On'derliggend, bn. (*zwakker zijnde*; *het onderspit gedolven hebbend*): *de –e partij*, tegenstelling van: de bovendrijvende.
On'derligger, m. –liggers (in het alg. *een voorwerp, dat onder een ander ligt of gelegd wordt b.v. als steun, ophooging; balk, blok enz. waar iets op rust*): *een – voor een schrijfmachine*; *glazen* –s; zie Onderlegger.
On'derlijf, o. –lijven (*onderste helft van het lijf beneden het middel*; *onderbuik*).
On'derlijfje, o. –s (*vrouwen-onderkleedingstuk, onderkeursje*).
On'derlijk, o. –lijken (scheepst. *touwen boordsel onder in de rand van een zeil*).
Onderlij'nen, onderlijnde, h. onderlijnd (*onderstrepen, onderhalen*): *al de vreemde woorden in een opstel met roode inkt* –.
On'derling, bn. en bw. (*onder elkander, wederkeerig, wederzijdsch*): *spaarkassen van –e bijstand*; *tot – genoegen*; *met – goedvinden*; *– beraadslagen*, met elkaar.
On'derlip, v. –lippen (*de benedenste lip*): *de – bijten van woede.*
On'derloopen*, liep –, i. on'dergeloopen (*door water overstroomd worden*): *laten* –.
On'derlosser, m. –s (*praam* [*bij 't baggeren*]): een – wordt gelost door 't naar beneden slaan van een luik in de bodem.
On'derluitenant, m. –s (*O.-I. militair*: geen officier, doch één rang hooger dan adjudant-onderofficier).
Ondermaansch'* 1 bn. (*onder de maan nl. hier op aarde, aardsch*): *de wisselvalligheid der –e zaken*; **2 –maan'sche*,** o. (*de aarde, het aardsche*): *aan al het – komt een einde.*
On'dermaat, v. (*verlies of vermindering in maat, door inkrimping enz. van vroeger gemeten waren*; bij overdracht van onroerend goed: *het nadeelig verschil tusschen de opgegeven en de werkelijke maat*): *het graan is ingedroogd, er is zeker* –.
On'dermeester, m. –s (*tegenstelling van bovenmeester*, schoolwet van 1806).
On'dermelk, v. (*taptemelk*).
Ondermen'gen, ondermengde, h. ondermengd (*met andere stoffen vermengen*): fig. *met klachten* –; Z.-N. –mengelen.
Ondermij'nen, ondermijn'de, h. ondermijnd' (1 *ondergraven*; 2 *verzwakken*): 1 *muren, gebouwen* –; 2 *de gezondheid* –, door drankmisbruik; *het gezag* –, *iems. positie* –.
Onderne'men, –nam, h. onderno'men (*op zich nemen*; *aanvangen te doen*; *wagen*; *uitvoeren*): *iets durven* –; *een belangrijke zaak* –, wagen; *een verre reis* –, gaan doen; **–ne'mend,** bn. (*niet bevreesd iets te ondernemen* inz. *iets gevaarlijks of moeielijks*; *durvend, moedig*): *een – man, een –e firma*; **–ne'mer,** m. –s (*iem., die een zaak onderneemt, die een beroep of bedrijf voor eigen rekening uitoefent*); **–ne'ming,** v. –en (*het ondernemen*; *een zaak, meestal van gewicht, die men onderneemt*; *bedrijfszaak, expeditiezaak*; *zaak*; O.- en W.-I. *plantage*).
On'derofficier, m. –officiers, –en (*militair, een rang bekleedend beneden die van tweeden luitenant en boven die van korporaal*): *een sergeant, een wachtmeester is* –.
On'derofficierskamer, v. –s (*vertrek in de*

kazerne, ten gebruike van de sergeants); –**kleeding***, v.; –**strepen,** v. mv. (*gouden*] *strepen op elke mouw v. d. sergeant*); –**uniform,** v. –en; –**weduwe,** v. –n.

Onderom', bw. (*om de onderkant*): *naai die franje* –; ook, On'derom.

Onderons'je, o. –onsjes (scherts. *huiselijk kringetje; een huiselijk feestje, een bijeenkomst zonder omslag*): *een gezellig* –; fig. *ook de leekedichtjes zijn* –*s.* behooren tot de huiselijke poëzie; nog (ongunstig): onderling gekonkel v. e. bent, een clubje.

On'deropziener, m. –s, Z.-N.: *een* – *v. d. bosschen.*

On'deroverste, m. of v. –oversten (R.-K. *plaatsvervanger van den Broeder-overste of van de Eerw. Moeder in een klooster*).

On'derpacht, v. (*onderhuur*).

Onderpach'ten, –pacht'te, h. onderpacht' (*onderhuren* [*van landerijen*]): *e. vreemde boer heeft hem dat stuk bouwland –pacht'.*

On'derpand, o. –panden (*waarborg; zekerheidsstelling*): *iem. geld leenen op* –; *een huis als* –; – *geven*; fig. *mijn hand als* – *van trouw.*

Onder pa'ri (*beneden de nominale waarde*).

On'derpastoor, m. –pastoors (Z.-N. *kapelaan eener parochie*); –**prior,** m. –priors (*in een klooster, hij, die onder den prior met leiding en toezicht belast is*).

On'derproductie, v. (*minder productie dan gevraagd wordt, onder gewone omstandigheden mogelijk is*): – *als gevolg v. sabotage.*

On'derra, v. –raas (*de onderste ra, het benedenste rondhout*): *de* – *v. d. groote mast heet groote ra, v. d. fokkemast fokkera.*

On'derrand, m. –en (*aan de onderkant liggende rand*): *de* – *van een behangsel.*

On'derricht, o. (*onderwijs: de kennis, welke men iem. meedeelt, om hem voor eenig vak of bedrijf bekwaam te maken, ook verbonden met practische oefening*): – *in het timmeren.*

Onderrich'ten, –richtte, h. onderricht (1 *leeren, wat iem. noodig heeft; noodige kennis bijbrengen; onderwijzen*; 2 *voorlichten*): 1 *iem.* – *in het smeden*; 2 *ik zal u op tijd van alles* –, mededeeling doen; –**rich'ting,** v. –en (*leering, onderwijs, voorlichting*): – *geven aan.*

Onderroe'ren, Z.-N.; z. Ondermengen.

Onderschat'ten, onderschatte, h. onderschat' (*te laag waardeeren, beneden de waarde schatten*): *een niet te* – *tegenstander.*

On'derscheid*, o. (*verschil*): – *maken, weten tusschen . . . . en . . . .*; *oordeel des* –*s*, vermogen goed en kwaad te onderscheiden; *zonder* –, uitzondering; *met* –, oordeel; *de jaren van* – (of: *des* –*s*); *geen* – *gebruiken*, verstand.

Onderschei'den 1 –scheidde, h. onderscheiden (1 *afscheiden, van elkaar scheiden als ongelijksoortig*; 2 *kenmerken*; 3 *onderkennen*): 1 *men* –*scheidt de honden in rassen*; 2 *een meer beschaafde toon* –*scheidde hem van de overige arbeiders*; 3 *de duisternis laat de ons omringende voorwerpen niet meer* –; refl. *zich* – *door nette manieren*, zich doen kennen; **2** bn. en bw.; –er, –st (1 *verschillend*; 2 *uiteenloopend*; 3 *in groot getal*; 4 *op verschillende wijze*): 1 *de* – *kantons van Zwitserland*; 2 *de* – *gevoelens over een wetsartikel*; 3 – *redenen weerhouden hem*; 4 *de menschen spreken daar nog al* – *over.*

Onderschei'denlijk, bn., bw. (*respectievelijk*).

Onderschei'ding, v. –en (*het onderscheiden*; inz. *eereblijk, eervolle vermelding*): *dat was een groote, eervolle* –; *i. d. bet. van distinctie is een Gallicisme*; –**steeken***, o. –en, –s (*een teeken, waaraan de rang of de waardigheid van hem, die het draagt is te onderkennen*): *een* – *dragen*; –**svermogen,** o. –s.

Onderschep'pen, onderschepte, h. onderschept (*opvangen*): *brieven* –, opvangen, zoodat ze hun bestemming niet bereiken.

On'derschikkend, bn. en bw. (*afhankelijk*): *het* – *verband tusschen hoofd- en bijzin*; – *verbonden*; – *voegwoord*, dat een hoofdzin met een bijzin verbindt.

On'derschikking, v. (*betrekking van bijzin tot hoofdzin*).

Onderscho'ren, –schoorde, h. onderschoord (1 *met één of meer schoren ondersteunen*; 2 lit. t. fig. *staande houden*): 1 *een gewelf, een uitgebroken muur* –; bij uitbr. *met de schouders* –; 2 *een stelling met bewijzen* –.

On'derschout, m. –en (gesch. *tweede schout*; O.-I. *onder-inspecteur van politie*).

Onderschra'gen, onderschraagde, h. onderschraagd (*ondersteunen in loodrechte stand*; fig. *steunen*): *een gewelf met stutten* –; fig. *dapperheid, door beleid* –*schraagd.*

On'derschrift, o. –en (*wat onder een afbeelding geschreven staat; onderteekening*).

Onderschrij'ven, –schreef, h. onderschreven (1 *onderteekenen*; 2 *goedkeuren, zich vereenigen met*): 1 *wat gij nu beweert, zou ik niet graag* –; 2 *het oordeel v. e. deskundige* –.

Onderschui'ving (*het bedrieglijk in de plaats stellen van*): *de* – *van een naam.*

Ondershands', bw. (eig. onder de hand; *niet publiek, in stilte*): *iets* – *verkoopen*; verg. Onderhandsch.

On'dersim, v. –simmen (*het onderste gedeelte van het hengelsnoer*).

On'derslag, m. (*de waterstroom, die tegen de onderkant aankomt van het waterrad, dat hij drijft*); –**slach'tig, -slagsch'***, bn.: *-e raderen.*

On'dersneeuwen, sneeuwde –, i. –gesneeuwd (*door sneeuw bedekt worden*).

Onderspan'nen, onderspande, h. onderspan'nen (meetk. *verbinden*): *gelijke koorden* – *in dezelfde cirkel gelijke bogen.*

On'derspit, o. (eig. *beneden-spit: spit van de diepere* [dus: *moeilijker*] *laag*): in zegsw. *het* – *delven*, moeten onderdoen, overwonnen worden; *in het* – *raken, zijn.*

Onderspre'ken (Z.-N. *bestellen, afspreken*).

On'derst, bn. (*laagst gelegen*): *de* –*e lagen, de* –*e lade, de* –*e plank.*

Onderstaan', –stond', h. onderstaan' (1 *wagen, durven, ondernemen, beproeven*; 2 Z.-N. *lijden, verduren*): 1 *wat* –*staat gij u?* 2 *die man heeft veel onderstaan.*

On'derstaand, bn. (*hieronder*): –*e figuur.*

On'derstand, m. (*ondersteuning*): *Gelder zond* – *in manschap, Holland zond* – *in geld*; – *verleenen; iem.* – *geven*, d. i. geldelijke steun; *domicilie van* –, plaats, waar de behoeftige armlastig, d. i. geboren is.

Onderst(e)bo'ven, bw. (*met het onderste boven*): *alles ligt* –, omver, overhoop.

On'derste, o. (*benedenste gedeelte*): *hij wil het* – *uit de kan hebben*, hij is al te hebzuchtig; zie Lid.

On'dersteek, o. –steken; –**steekbekken,** o. –s, –**steeksel,** o. –s (*bekken, dat men een zieke onderschuift om hem zijn gevoeg te laten doen*).

Onderste'ken, onderstak, h. ondersto'ken (Z.-N. *de kaarten wasschen*).
On'derstel, o. –stellen (*toestel, waarop iets rust*): *het – van een rijtuig, wagen enz.*
Onderstel'de, o. (*dat, wat men onderstelt, wat men als grondslag aanneemt van een bewijs of betoog*): *het – is onjuist.*
Onderstel'len, –stelde, h. ondersteld' (*als waar aannemen,* nl. *als uitgangspunt van een redeneering; iets als mogelijk of waarschijnlijk aannemen*): *– we, dat hij komt.*
Onderstel'ling, v. –en (*het onderstellen; datgene, wat als waar wordt aangenomen; waarschijnlijke gissing*): *van de – uitgaan.*
Ondersteu'nen, –steunde, h. ondersteund ([*van onderen*] *steunen, zoodat iets niet kan vallen; onderschragen, onderstutten;* fig. *helpen; bijstaan;* van een verzoek: *helpen aandringen*): *iem. liefderijk –,* helpen met stoffelijke of zedelijke middelen; **–steu'ning,** v. –en (*het ondersteunen;* inz. *onderstand, hulp, bijstand, geldelijke steun*); **–steu'ningsfonds,** o. –fondsen (*–kas*).
Onderstre'pen, streepte, h. onderstreept' (1 *ergens een streep of strepen onder trekken, onderlijnen;* 2 fig. *de nadruk op iets leggen*): 1 *de fouten –;* 2 *zijn meening duidelijk –;* **–stre'ping,** v. –en.
On'derstroom*, m. –en (*stroom onder de oppervlakte van zee of rivier*): *een koude –.*
On'derstuk, o. –stukken (*benedengedeelte van iets, dat uit verschillende deelen is samengesteld b.v. van een kachelbuis; benedendeel van een pakhuis*).
Onderstut'ten, onderstutte, h. onderstut' (1 *met stutten onderschragen;* 2 fig. *ondersteunen, helpen*): 1 *met zuilen –;* 2 *door de sympathie der rijksvorsten onderstut.*
Ondertee'kenaar*, m. –s, –naren, –naars (*hij, die onderteekent, zijn naam onder iets gezet heeft*): *de –s v. e. verzoekschrift, van een adres enz.;* **–tee'kenen*,** –teekende, h. ondertee'kend (*aan de onderzijde voorzien van zijn handteekening, zijn naam onder iets zetten*); **–tee'kening*,** v. –en (*het onderteekenen; handteekening onder een stuk*).
On'dertitel, m. –s (*bijtitel van een boek, tooneelstuk, roman enz.*): *Palamedes met de – „Vermoorde Onnooselheyd".*
On'dertrouw*, m. (*het zich bij 't gemeentelijk en kerkelijk bestuur aangeven tot het aangaan v. e. huwelijk*): *ten – gaan, in – opnemen;* Z.-N. *– doen.*
Ondertrouw'de, m. of v. –trouwden (*bruid of bruidegom*); **–trou'wen,** –trouw'de, h. (1), i. (2) –trouwd', inz. in het passief, in bet. 2 (1 *in ondertrouw opnemen;* 2 *in ondertrouw opgenomen worden*): *mijn zoon, mijn dochter is –trouwd.*
Ondertus'schen*, bw. (*inmiddels, onderwijl*).
Ondervan'gen, –ving, h. ondervan'gen (*iem. of iets, die of dat valt, van onderen opvangen; onderstutten; onderscheppen;* fig. *steunen, schragen*): *lichtstralen –; een slag –, een houw –,* opvangen; *iem. –,* b.v. iem., die valt, opvangen; fig. *een bezwaar, een moeilijkheid –,* voorkomen, doen vermijden.
On'derverdeelen*, –verdeelde, h. –verdeeld (*deelen, nader in deelen splitsen*): *de vier afdeelingen der poëzie kan men – in;* **–verdeeling*,** v. –en: *allerlei –en maken.*
On'derverhuren, –verhuurde, h. onderverhuurd (*een deel van 't geen men gehuurd heeft aan een ander verhuren*).
On'dervest, v. –en (Z.-N. *vest*).
Ondervin'den, –vond, h. ondervon'den (*leeren kennen;* [*een gevoel bij zich zelf*] *gewaarworden; ervaren*); **–vin'ding,** v. –en (*het ondervinden; het beleven van; een voorval, dat men heeft beleefd; ervaring, ervarenheid*): *iets bij – weten; door – wordt men wijs.*
Ondervoed'; zie vlg. woord.
On'dervoeding, v. (*toestand, waarin het lichaam verkeert bij onvoldoende voeding*): *er was – van menschen en dieren.*
On'dervoorzitter, m. –s (*vice-president*): *bij afwezigheid van den voorzitter neemt de – diens plaats in,* tweede voorzitter.
Ondervra'gen, –vraagde of –vroeg, h. ondervraagd' (*iets vragen ter inlichting; iem. in 't verhoor nemen*); **–vra'ger,** m. –s; **–vraag'ster,** v. –s; **–vra'ging,** v. –en (*het ondervragen; verhoor*).
Onderweg', bw.: *hij sprak – geen woord,* terwijl men op weg was; *– zijn, blijven.*
On'derwereld, v. (myth. *schimmenrijk, Hades;* overdr. *misdadigerswereld*).
On'derwerp, o. –werpen (vertaling v. h. Lat. *subjectum*: 1 *wat ten grondslag ligt aan een redeneering, een redevoering enz.; de stof voor een opstel, een gedicht enz.; de zaak, waarover het gesprek loopt;* 2 spraakk. o. a. omschreven: *het deel van de zin, waarvan de nauwe betrekking tot het vervoegde ww. wordt uitgedrukt door overeenstemming in persoon en getal*): 1 *het – zijner lezing was de drankbestrijding; verschillende –en opgeven; een gesprek over een belangrijk –;* 2 *een verzwegen –,* b.v. *Let op! een loos –,* b.v. Het *regent; een voorloopig –,* b.v. Het *is goed, dat gij gaat.*
Onderwer'pelijk, bn. (1 ambtenaarstaal: *het onderwerp uitmakende, waarover men handelt;* 2 *subjectief, willekeurig, afwisselende naar ieders smaak* w. i. g.): 1 *het –e wetsartikel;* 2 *de zeer –e opvatting van.*
Onderwer'pen, –wierp, h. onderwor'pen (1 *onder gezag brengen;* 2 *de beslissing opdragen aan iems. uitspraak;* 3 *iem. of iets een behandeling doen ondergaan*): 1 *een volk –, een land –;* 2 *de geschillen – aan het Arbitragehof;* 3 *iem. aan een verhoor, een examen –;* refl. *z. –,* zijn minderheid erkennen, het gezag v. iem. of iets erkennen; *z. aan de wet –; z. aan Gods wil –,* er in berusten; *ik onderwerp mij aan uw uitspraak,* erken ze als beslissend; **–ing,** v.
On'derwerpszin, m. –zinnen (*zin, die de dienst van onderwerp verricht*): *wie niet hooren wil,* moet voelen.
On'derwicht, o. (*verminderd gewicht b.v. door indroging;* ook: *te gering gewicht van een koopwaar, manco*).
Onderwijl', bw. (*inmiddels, in die tijd*).
On'derwijs, o. ([*geregeld*] *onderricht, leering in eenig vak van wetenschap of kunst*): *– in het Fransch; deugdelijk –, grondig –; hoofdelijk –; openbaar en bijzonder –;* Z.-N. *verplicht onderwijs,* leerplicht; **–inrichting,** v. –en; **–man,** m. –mannen (*persoon, die het onderwijs, zijn wetten, behoeften enz. kent*); **–wet,** v. –ten (*wet op het lager, middelbaar, hooger enz. onderwijs*); **–zaken,** v. mv.
Onderwij'zen, –wees, h. onderwe'zen (*onderrichten, ontwikkelen, leeren*): *de jeugd –.*
Onderwij'zend-personeel', o. (*al de onderwijzers, aan een onderwijsinrichting verbon-*

den); **–wij'zer,** m. –wijzers (*leermeester, die wettelijk bevoegd is* [*lager*] *onderwijs te geven*); **–wijzeres',** v. –sen.

Onderwij'zersakte, v. –n (*akte van bevoegdheid tot het geven van l. o.*), Z.-N. **–diploma,** o. –'s; **–genootschap,** o.

Onderwij'zing, v. –en (1 *de daad van iem. te onderrichten*, meer overeenkomende met *opvoeding* dan met *onderwijs*; 2 *vermaning, raadgeving, les*): 1 *nut trekken van uw onderricht en –*; 2 *–en en vermaningen.*

On'derwind, m. –en (*wind, die langs de oppervlakte der aarde waait*; z. Bovenwind).

Onderwin'den, zich, –wond z., h. z. onderwon'den (*iets gevaarlijks of moeilijks ondernemen, iets wagen; zich verstouten*): *z. iets –; hij had zich onderwonden, het werk van zijn superieur te critiseeren.*

Onderwor'peling, m. en v. –en **1** (inz. lit. t. verachtelijk: *slaaf*); **2 –e,** v. –n.

Onderwor'pen, bn.; –er, –st (1 *onder gezag gebracht, ondergeschikt aan*; 2 *gelaten, lijdzaam, gedwee, deemoedig, berustend*; 3 *lijdend, blootgesteld, onderhevig aan*): 1 *een door de Romeinen – volk*; 2 *de nederige en – Christen*; 3 *wij allen zijn aan dwaling –*; **–heid,** v.: *met –.*

On'derzaat, m. –zaten (*onderdaan*): *mijn lieve en willige –zaten*; verg. Landzaat.

Onderzee'boot*, v. –booten (*duikboot*), ook: **Onderzee'ër,** m. –s; als germ. beschouwd.

Onderzeesch'*, bn. (*onder de oppervlakte der zee zich bevindende of levende*): *een –e telegraafkabel; –e schepselen.*

1 On'derzetten, zette –, h. –gezet (*laten onderloopen*): *een weiland –*; **2 onderzet'ten,** –zet'te, h. onderzet' (*met hypotheek bezwaren*); **–zet'ting,** v. –en (*hypotheek*).

On'derziel, v. –zielen (*onderlijfje*; fig. met bijgedachte aan binnenste van de ziel): *lof en laster raken niet aan zijn –.*

On'derzijde, v. –zijden (*onderkant*): *de – van een marmeren plaat.*

On'derzoek, o. (*de handeling van te onderzoeken*; met betrekking tot één bepaald onderwerp: *de gezamenlijke nasporingen*): *een ernstig –, een – instellen*; rechtst. *een – aan zich trekken; vernietiging, schorsing van het –; – aan het lichaam; bij nader –; vrijheid van –; – doen naar; de zaak is in –.*

Onderzoe'ken, onr. w.w. –zocht, h. onderzocht' (*nauwkeurig nazien, nagaan, nasporen; een onderzoek instellen naar iets*): *kisten en koffers werden door de douane –zocht; een wonde –; een –de blik*; spreekw. *–zoek alle dingen en behoud het goede*, 1 Thess. 5 : 21; **–zoe'ker,** m. –s (*iem., die iets onderzoekt*); **–ing,** v. –en (*daad van onderzoek; een onderzoek*): *een nieuw veld van –; wijsgeerige –en*; **–ingsreis,** v. –reizen; **–ingstocht,** m. –en.

On'derzoeksrechter, m. –s (Z.-N. *rechter van instructie*).

On'deugd* 1 v. –en (1 [*zedelijk*] *slechte hoedanigheid*; 2 *zedelijke verdorvenheid*; 3 gunstig: *guitigheid, schalkschheid*): 1 *vele –en ontsieren zijn karakter*; 2 *het pad der –; vlied de –*; 3 *de – zag dien knapen uit de oogen*; **2** m. en v. –en (gunstig: *guitig-plaagziek, schalksch iem.* inz. *jongetje, meisje*): *pas op, –, ik zal je!*

Ondeug'delijkheid, v. (Z.-N. *het niet-echt of waardeloos zijn*): *de – van nagemaakte aandeelen.*

Ondeu'gend, bn. en bw. (1 *kwaad van aard, niet deugend*; van kinderen: *stout, ongezeglijk*; 2 *licht spottend, plaagziek*; 3 gunstig: *schalksch*): 1 *een – paard; een – kind*; 2 *een –e blik*; 3 *hij kijkt altijd zoo –*; **–heid,** v.

I. On'dicht, o. (*proza*): *dicht en –.*

II. Ondicht', bn. (*niet dicht*): *een –e emmer*, lek; *luchtkokers van doek, op verschillende plaatsen –.*

Ondich'terlijk, bn., bw.; –er, –st (*alledaagsch, prozaïsch*): *een –e opvatting.*

On'dienst, m. –diensten (*slechte dienst*): *iem. geen – doen; ik hoop u geen – te bewijzen*, d. i. een goede dienst te bewijzen.

Ondiens'tig, bn. en bw.; –er, –st (*niet dienstig, nutteloos*): *dat is niet –*, wel bruikbaar; *iets niet – achten*, nuttig; **–heid,** v.

Ondiep', bn.; –er, –st (*niet diep*): *een – water, een –e put*; **On'diepte,** v. –n (*ondiepe plek*): *een – vóór de haven.*

On'dier, o. –dieren (*monster, gedrocht*): *het – (de slang) sperde zijn kaken open*; fig. *de hertog van Alva, dat –*, onmensch.

On'ding, o. –dingen (1 *iets onbestaanbaars*; 2 *iets van geen of weinig waarde, prul*): 1 *algemeene menschenvrede, een –!* 2 *je hebt zeker weer een hoop –en gekocht.*

Ondoen'lijk, bn. (*niet doenlijk, niet uitvoerbaar*): *het is mij –, elke dag zoo ver te gaan.*

On'dom*, Z.-N. in de zegsw. *ten ondomme*, zonder nut, reden.

Ondoordacht', bn. en bw. (*onberaden, onvoorzichtig*): *een – antwoord; – handelen.*

Ondoordring'baar, bn. (*niet te doordringen*): *een –bare wildernis; de duisternis was er –*, het oog kon ze niet doorboren; *– voor*; **–heid,** v.: nat. *de – der lichamen*, d.i. waar het ééne is, kan het andere niet zijn.

Ondoorgron'delijk, bn. (*niet te doorgronden of te begrijpen*): *een – geheim; Gods besluiten zijn –*; **–heid,** v.

Ondraag'baar, bn. (*te zwaar om te dragen*): *een –bare last, een – gewicht.*

Ondraag'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet te verdragen*): *een –e stank; een –e toestand; – warm*, in hooge mate; **–heid,** v.

Ondubbelzin'nig, bn. en bw.; –er, –st (*vatbaar voor slechts één uitleg; klaar, duidelijk*): *hij ontving –e bewijzen of blijken van achting; zich – uitdrukken*; **–heid,** v.

Ondui'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet duidelijk*): *die brief is –, hij spreekt –; hij gaf dat niet – te kennen*, vrij duidelijk; *– schrijven*, moeilijk leesbaar; **–heid,** v.

Onduleeren* (Fr. [Lat. unda = golf]: *in slingerlijn loopen, slingeren; doen krullen, golven van haar*); **–dula'tie,** v. (*het onduleeren*): *permanente –*, blijvende haargolf; **–duli'ne,** v. –s (Fr. *slingerlijn in de ornamentiek; haarkrulmiddel*).

Onecht', bn. (*niet echt, valsch; niet zijnde, wat de naam te kennen geeft*): *dat testament is –*, niet wettig; *e. – kind*, buiten huwelijk geboren; rekenk. *e. –e breuk*, waarvan nl. de teller grooter dan de noemer is.

Onecht'heid, v.: *de echtheid of – van een geschrift; de – van een getuigschrift.*

One'del, bn. en bw. (*niet-edel*): *–e bedoelingen*, laaghartig; *–e metalen*, b.v. ijzer, koper; verg. Edele; *zich – gedragen.*

Onee'nig*, bn. en bw. (*niet eensgezind, in twist*): *ze zijn omtrent vele zaken –; – leven*; **–heid*,** v. –heden (*tweedracht, ruzie*).

Oneens', bn. (*niet van hetzelfde gevoelen*): *de broeders zijn het totaal – op dit punt; hij is het met zich zelven –*, is besluiteloos.
On'eer, v. (*schande, smaad*): *dat doet u geen – aan; tot – strekken; zijn familie – aandoen.*
Oneer'baar, bn. (*onzedelijk, onzedig*): *–bare handelingen; –bare kleeding*; **–heid**, v.
Oneer'lijk, bn. en bw. (*niet te goeder trouw jegens anderen; bedrieglijk*): *–e middelen; –e concurrentie; –e bedoelingen*, in strijd met eer en goede trouw; **–heid**, v.
Onef'fen, bn.; –er, –st (*niet effen, ongelijk*; fig. *ruw, onbetamelijk*): *een – vlakte*; fig. *hij spreekt geen – woord*; Z.-N. *twintig frank en –*, iets meer dan; **–heid**, v. –heden.
Onei'genlijk, bn. en bw. (*niet in eigenlijke zin, figuurlijk; niet datgene zijnde, wat de naam aanduidt*): *het – gebruik van woorden en uitdrukkingen*; rekenk. *een –e breuk*, waarvan de teller een veelvoud is v. d. noemer b.v. $^{12}/_{4}$; *een woord – opvatten*; **–heid**, v.
Onein'dig 1 bn. en bw. (*zonder einde*, inz. fig. *buitengewoon groot*): *een –e verscheidenheid, de –e ruimte; de –e goedheid Gods*, zeer groot; *– groot*, elke denkbare afmeting te boven gaande; *dat zou mij – gelukkig maken*, in de hoogste mate; **2 –e**, o. (*wat zonder einde is*): *het –*, de (onbegrensde) ruimte van het heelal; *tot in het –*; **3 –e**, m.: *de –*, nl. God; **–ein'digheid**, v. (*de eeuwigheid; het heelal*).
O'nera, o. mv. (Lat. mv. van onus: *lasten; drukkende bezwaren*).
Onereus', bn.; onereuzer, onereust (Fr. [Lat. onerosus]: *drukkend, lastig, bezwarend*).
Onergden'kend, bn., bw. (*argloos*); **–heid**, v.
Onerva'ren, bn. en bw.; –er, –st (*niet ervaren, niet bedreven, zonder ondervinding*): *e. – reiziger; – handelen*; **–heid**, v. (*gebrek aan ondervinding of aan routine*).
One'ven, bn. (lees: *on-ee'-ven*; rekenk. *niet door 2 deelbaar*): *13 is een – getal.*
Onfeil'baar, bn. en bw. (*vrij van dwaling, zich niet kunnend vergissen; zeker gebeurend, onvermijdelijk*): *een dokter is niet –; een – geneesmiddel*, nooit falend; *een – gevolg; dat alles is – zeker*, stellig.
Onfeil'baarheid, v. (*de hoedanigheid van onfeilbaar te wezen, van niet te dwalen*): *de – van den Paus*, R.-K. dogma, volgens hetwelk de Paus niet kan dwalen in zijn uitspraken over geloof en zeden, mits hij optreedt als opperherder.
Onfraai', bn.: *de kerk van dat dorpje is niet –*, nog **al fraai** of mooi.
Onfrisch'*, bn. en bw.; –frisscher, meest – (*niet frisch, helder*): *– linnen; er – uitzien; zich – voelen*, onlekker; **–heid***, v.
Ongaar'ne, bw. (*noode, met tegenzin*): *vader zag zoo iets niet –*, nog **al gaarne**.
Onga'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet bij elkaar passend; verkeerd; afzichtelijk*); vero.
Ongansch'*, bn. (*ongezond, ziekelijk, onwel*; ook: *garstig, gortig, gallig*, bij vee): *ik ben zoo –*, gmz.; *–e schapen*; zie Gansch.
Ongeacht' 1 bn. (*niet geacht, niet in aanzien*): *een degelijk man is in een gezelschap niet –*; **2** vz. (*niettegenstaande, ondanks*): *kalm – de beleedigingen*; **–gebaand'**, bn. (*niet effen, met hindernissen*): *langs –e wegen, een –e wildernis*; **–gebe'den**, bn. (*ongenood*): *gij zijt mij wellekom, al komt gij –*, vero.; **–gebon'den**, bn. (*niet ingebonden*): *werken van Cats, nog –; de – stijl*, niet aan maat of rijm gebonden; *een – levenswijze*, losbandig; *– scherts*, loszinnig; zegsw. *– best*, niet gehuwd; **–gebon'denheid**, v. –heden (*losbandigheid, uitspatting*): *zich schuldig maken aan –heden*; **–gebouwd'**, bn. (*niet bezet met huis, schuur of stalling*): *–e eigendommen*, b.v. bouwlanden, weiden enz.; **–gebuild'**, bn. (*niet gebuild*): *– meel*, nog vermengd met de zemelen; **–gedaan'**, bn. (*onverricht*): *wat geschied is, kan men niet – maken*, alsof het niet gebeurd ware; *een koop – maken*, vernietigen; **–gedeerd'**, bn. (*zonder letsel*): *de hond bracht het kind – aan de kant*; **–gedee'semd***, bn. (*niet met zuurdeeg bereid*); Bijbel: gedurende het Pascha was bij de Joden het gebruik van – brood voorgeschreven.
Ongedekt', bn. en bw. (1 *zonder hoofddeksel*; 2 *niet met een tafellaken gedekt*; 3 handel: *zonder zekerheid van betaling*; 4 mil. *zonder beschutting*): 1 *met –en hoofde*; 2 *een –e tafel*; 3 *een – krediet*; 4 *de troepen stonden –.*
On'gedierte, o. (*schadelijk gedierte*): *tijgers en dergelijk –*; inz. van zekere woekerdiertjes: *last hebben van –.*
On'geduld, o. (*de hoedanigheid van niet te kunnen afwachten*: *gejaagdheid, spanning*): *de kinderen waren vol –; uit – tipperde de heer Bruis met zijn wandelstok; met – iem. wachten*; **–dul'dig**, bn. en bw.; –er, –st (*niet in staat langer te wachten*): *–e gebaren; erg –; – wachten*; **–heid**, v.
Ongedu'rig, bn. en bw.; –er, –st (*hakende naar afwisseling; onrustig*): *verwende kinderen zijn erg –; een beetje –; de hond, – met zijn pooten krabbend*; **–heid**, v.
Ongedwon'gen, bn. en bw.; –er, –st (*ongekunsteld, los, vrij*): *een – houding, – manieren, op – toon*, natuurlijk; *hij sprak zeer –*; **–dwon'genheid**, v.
Ongeëvenaard', bn. en bw. (*zonder gelijke*): *een –e moed, een –e kleurenpracht, een –e luister; – lage prijzen; – succes.*
Ongegeneerd', bn. en bw. (1 *ongemanierd*; 2 *erg, zeer erg*; 3 Z.-N. *onbekommerd*): 1 *een –e houding; – ergens binnenkomen*, zonder complimenten; *– weg*: 2 *hij kreeg een – standje, een – pak slaag*, erg; *iem. – de waarheid zeggen*, ruw; 3 Z.-N. *– leven*; lees: *–zjeneerd'*; **–heid**, v.
Ongegrond', bn. (*niet steunende op goede grond*): *een –e vrees*, niet gerechtvaardigd; *die klachten zijn –*; **–heid**, v.
Ongehe'veld, bn. (*niet met heffe of gist toebereid, ongerezen*); Bijbel: *het feest der –e brooden, genaamd Pascha*: Luc. 22 : 1; Matth. 26 : 17; zie Ongedeesemd.
Ongehin'derd, bn. en bw. (1 *niet gehinderd*; 2 *onbelemmerd*): 1 *– zitten werken*; 2 *– de grenzen overgaan*; **–gehoord'**, bn. en bw.; –er, –st (1 *niet gehoord zijnde*; 2 *zonderling, raar, vreemd*; 3 *buitengewoon*, meestal ongunstig): 1 *iem. – veroordeelen*; 2 *een –e zaak; zoo iets is –*; 3 *een –e prijs, de –ste plagerijen*, ergste; *dat boek is – langdradig*, zeer; als zn. o.: *dat is iets –s*; **–gekrenkt'**, bn. (lit. t. *gaaf, onbeschadigd*); **–gekreukt'**, bn. (eig. *zonder vouw*): fig. *een –e trouw*, ongeschonden; *een – geweten*, rein.
Ongekuischt'*, bn. (Z.-N. *niet schoongemaakt*; fig. Z.-N. en N.-N. *niet verzorgd*): *–e taal.*
Ongekun'steld, bn. en bw. (*eenvoudig, ongedwongen*): *een – lied; hij sprak –*, natuurlijk; **–gekun'steldheid**, v. (*natuurlijkheid*).

On'gel, v. (*gestold dierlijk vet; smeer, talk, reuzel*): *vettig als –*; **–achtig,** bn. (*hardachtig-vettig*); **–kaars,** v. –en (*vetkaars*).
On'geld, o. (Z.-N. *opgeld* in eig. bet.).
Ongel'dig, bn.: *iets – maken, verklaren.*
Ongel'digheid, v.: *de – v. e. vonnis.*
Ongeleerd', bn. (*niet onderwezen; niet geoefend*): *het waren maar –e menschen; – in de kunst van spelen en zingen.*
Ongele'gen, bn. en bw.; –er, –st: *de haven was –*, Hand. 27 : 12, niet gunstig gelegen; *hij kwam op – (of: te ongelegener) tijd*, ongeschikt; *gij komt –*, niet van pas; *op een – uur.*
Ongele'genheid, v. –heden (*ongunstige toestand, gesteldheid*): *in – komen, geraken; in geldelijke – zijn; iem. in – brengen*, moeilijkheid; **–gelet'terd 1** bn. (*onbedreven in de kennis der letteren*); **2 –e,** m. en v. –n.
Ongelijk' 1 bn. en bw. (*niet gelijk, verschillend*; Z.-N. *van verschillend geslacht*): *een geraas, niet – aan dat van een verre donder*; meetk. *tegenover –e zijden staan in de driehoek –e hoeken; de weg was zeer –*, oneffen; *een –e strijd; een – huwelijk; de pols sloeg zeer –*; Z.-N. *–e personen*; **2 on'gelijk,** o. (*onbillijkheid; onrecht; niet gelijk*): *gij allen hebt –*, zijt niet in uw recht; *iem. in het – stellen; procedeeren op kosten van –*, d. i. die het proces verliest, moet de kosten betalen; *iem. – aandoen*, onrecht, Hand. 7 : 26; *ik kan hem geen – geven; – bekennen; – krijgen.*
Ongelijkbee'nig*, bn. (meetk. *niet gelijkbeenig*): *een –e driehoek*, geen twee zijden gelijk hebbende; *een – trapezium*, met ongelijke opstaande zijden; **–ma'tig,** bn. en bw. (*niet gelijkmatig*): *de –e verdeeling der goederen*; **–na'mig,** bn. (*van naam verschillend*): *twee –e grootheden*, b.v. appel, peer; *–e electriciteit*, positieve en negatieve.
Ongelijkslach'tig, bn. (*niet gelijkslachtig*; z. ald.): *m, m^2, m^3 zijn –*; **–soor'tig,** bn. (*niet van dezelfde soort*; alg. *niet uit dezelfde letterfactoren bestaande*): *–e voorwerpen*, b.v. deelen van een servies, die niet bij elkaar behooren; alg. *7a en 7b zijn –e grootheden*; **–vlo'eiend,** bn. (vero. spraakk. *sterk*); **–vor'mig,** bn.; –er, –st (*niet-gelijkvormig*); **–zij'dig,** bn.: *een –e driehoek*, geen drie gelijke zijden hebbende.
Ongelijmd', bn. (*niet gelijmd*): *– papier*, niet met lijm bewerkt of doortrokken; **–gelijnd',** bn. (*zonder lijnen, niet gelinieerd*): *– papier*; **–gelikt',** bn.; –er, –st (eig. *niet schoon gelikt*; fig. *ongemanierd, ruw, ongepolijst*): *een –e beer*, een pasgeboren beertje (volksgeloof: de jonge beren krijgen hun fatsoen, doordat de moeder ze gestadig likt); fig. *daar lag hij (Goliath) de –e beer; een –e kerel*, lomp, ruw; **–gelikt'heid,** v.; **–gelinieerd',** bn. (*ongelijnd*); **–gelo'gen,** bn., bw. (*naar waarheid; stellig*): *dat is – de tiende maal.*
On'geloof, o. (*het niet gelooven aan iets inz. aan godsdienstige waarheden*): *zich een air van – geven; wereldzin en –.*
Ongeloof'baar, bn. (*niet te gelooven*); vero.
Ongeloo'felijk*, bn. en bw.; –er, –st (*onaannemelijk; zeer groot*): *met –e moeite; dat alles is –; – snel*, in zeer korte tijd; **–heid*,** v.
Ongeloo'vig* 1 bn. en bw.; –er, –st (*niet geloovende; blijk gevend van ongeloof, wantrouwen*): fig. *met een –e glimlach; hij schudde – het hoofd*; **2 –e*,** m. en v. –n (*iem., die niet gelooft* inz. *aan een bepaalde godsdienstige waarheid*): *strijd tegen de –n*, (bij de Christenen) de heidenen, (bij de Mohammedanen) de Christenen.
Ongelou'terd, bn. (*niet gezuiverd*): *– goud of zilver*; fig. *een –e smaak*, ongevormd.
On'geluk, o. ongelukken (*tegenspoed; ongunstige loop der omstandigheden; ongunstige toestand, omstandigheden; ramp, ongeval*): *toen begon, dat was mijn –*, rampspoed; *pas op, er gebeuren –ken! zonder –ken afloopen; hij wil mijn –*, verderf; zegsw. *een – komt zelden alleen*, het eene ongeluk komt uit het andere voort; *er is altijd een geluk bij een –; zich een – lachen, schreeuwen*, verbazend luid; *een – begaan aan iem.*, (Z.-N. inz. *iem. een – doen*) iem. zwaar kwetsen, doodslaan; *een – van een kerel*, d. i. een mispunt; *jij* (of: *jou*) *–! Jan –*, een ongeluksvogel; z. Ambacht.
Ongeluk'kig 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *rampspoedig, ellendig*; 2 *niet voorspoedig*; 3 *ongelukkigerwijze*): 1 *een – mensch; Servië is een – land; iem. – maken*, in het verderf storten; *een –e liefde hebben*; 2 *ik was die avond zeer – in het spel; ik speelde zeer –*, met aanhoudend verlies; 3 *– voor hem! uw voorstel werd – niet aangenomen*; **2 –e,** m. en v. –n (*beklagenswaardige; gebrekkige; ellendige*); **–lijk,** bw. (inz. Z.-N. *ongelukkig*).
Ongeluk'kigerwijze, –wijs, bw. (*bij, door ongeluk*): *– kwam er een vetvlek op de mooie plaat*; ook –wij'ze, –wijs'.
On'geluksbode*, m. en v. –n (*brenger van een slecht bericht: Jobsbode*); **–dag,** m. –dagen (*dag van tegenspoed*): *Vrijdag is een –!* **–getal,** o.; z. –nommer; **–kind,** o. –kinderen (*ongeluksvogel* fig.); **–nommer,** o. (*het getal 13*); z. Dertien; **–profeet,** m. –profeten (*iemand, die ongeluk voorzegt*); **–vogel,** m. –s (vero. *vogel, die ongeluk voorspelt*; fig. *iem., wien alles tegenloopt*).
Ongemaakt', bn. en bw. (*ongekunsteld*).
On'gemak, o. –gemakken (1 *hinder, last*; 2 *ongerief*; 3 *gebrek, kwaal*): 1 *– lijden om zijn evenmensch een dienst te bewijzen*; 2 *de –ken van een reis in Griekenland*; 3 *hij heeft een – aan de voet.*
Ongemak'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *last veroorzakende; moeielijk*; 2 *erg, geducht*; 3 Z.-N. *ongesteld*): 1 *een –e houding, hij heeft een – humeur*, lastig; *een –e jongen*; 2 *iem. een – standje geven; – er van langs krijgen*; 3 Z.-N. *– worden*; **–heid,** v.
Ongemanierd', bn. en bw.; –er, –st (*lomp*): *wat een –e jongen!* zonder goede manieren; *wat spreekt die man –!* **–heid,** v.
Ongemas'kerd, bn. (*zonder masker*): *een –e dame op een gemaskerd bal.*
Ongemeen'*, bn. en bw. (*niet alledaagsch, ongewoon, buitengewoon*): *een –e kleederdracht, een –e denkwijze; een –e geest*, zeldzaam; *– groote handschoenen*; **–heid,** v.
Ongemeerd', bn. (*niet vastgelegd*): *dat schip ligt daar nog –*; z. Meer(paal).
I. Ongemerkt', bw. (*zonder bemerkt te worden*): *wij kwamen – buiten; – oud worden.*
II. Ongemerkt', bn. (*zonder merkteeken*): *die hemden, kousen enz. zijn nog –*; de deelen van **– I** etym. = **– II.**
Ongemoeid', bn. (*ongehinderd; met rust*): *laat die vreemdelingen –.*
Ongemunt', bn. (*niet gestempeld, zonder muntstempel*): *– goud, – zilver.*

Ongenaak'baar, bn.; -der, -st (1 *niet te naderen*; 2 *trotsch*): 1 *de ongenaakbare rotsvesting*; 2 *de baron was haast* –; *-bare hoogheid*, al te fier, zeer hooghartig; **-heid,** v.: *de – van onze kust*; *de – van den vorst.*

On'genade, v. (*toorn, waarbij geen vergevingsgezindheid kan bestaan*; ook: *toestand van hem, die het voorwerp der – is*; *ongunst*): *in – vallen bij iem.*, de gunst (des vorsten) kwijtraken; *aan de – van wind en golven prijsgegeven zijn*, woede; z. ook Genade.

Ongena'dig, bn. en bw.; -er, -st (*geen barmhartigheid kennend*; *zonder goedertierenheid*; *ruw, hard*; *zeer erg*): *een – heer*; *een – lot*; *hij gaf hem een -e slag*; *hij ranselde de hond – af*; *– warm*; *er – van langs krijgen.*

Ongenees'lijk, -gene'selijk, bn. en bw. (*niet te genezen*): *een -e kwaal*; – *ziek.*

On'geneugte, v. -n (*ongenoegen*); vero.

On'genoegen, o. (*misnoegen, ontevredenheid*): *zich iems. – op de hals halen*; *met iem. – krijgen, hebben*, oneenigheid.

Ongenood'*, bn. (*niet genoodigd*; *niet welkom*): *musschen zijn in onze tuinen -e gasten*; **-genoo'digd*,** bn. (*ongenood, niet genoodigd*); **-geoe'fend,** bn.; -er, -st (*niet geoefend, onervaren*; *linksch*): *zij is nog – in het tennisspel*; *die vrijwilligers zijn nog –*, kennen de exercities nog niet; **-geoor'loofd,** bn.; -er, -st (*verboden*): *-e vermaken*; **-gepaard',** bn.: *-e handschoenen*, geen paar vormend; **-gepast',** bn. en bw.; -er, meest – (*onbetamelijk*): *een -e vraag, een -e houding*; *zich – gedragen*, onbehoorlijk; **-gepast'heid,** v.; **-gepermitteerd',** bn. en bw. (*onbehoorlijk*; *niet van pas komend*): *het is –, hier zoo te rooken*; *het stinkt hier –*; *hij reed – hard*; **-gepijnd',** bn.: *-e honing*, niet uitgeperst, lekhoning; **-gera'den,** bn. (*niet raadzaam*): *het is –, aldus te handelen.*

Ongerech'tigheid, v. -heden (*booze, onrechtvaardige daad*; soms licht iron.): *zij, die -heden doen, zullen hun straf niet ontgaan.*

Ongered'derd, bn. (*ongeordend, slordig*): *in dat huishouden is het een -e boel.*

Ongereed', Z.-N. zegsw. *met – geld koopen*, op crediet.

On'gereede*, o. (van het bijv. nw. *ongereed*, niet bij-de-hand): alleen met *in*: *de brief raakte in het –*, verloren, zoek, weg.

Ongere'geld, bn. en bw.; -er, -st (1 *niet door regels bestuurd, onregelmatig, wanordelijk*; 2 *losbandig*): 1 *-e troepen*, door volksbewapening op de been gebracht; *hij komt –*; 2 *een – leven*; *hij leeft –*; nog: *koopman in -e goederen*, b.v. restanten, uit winkels en magazijnen; **-heid,** v. -heden: *er zijn in dat regiment eenige -heden voorgevallen*, wanordelijkheden.

Ongere'kend, bn. als vz. gebruikt (*behalve de te noemen zaak*): *duizend gulden inkomen, – zijn pensioen*, niet medegerekend.

Ongerept', bn. (*onaangeraakt*; *ongeschonden*): *de taart is – gelaten*; fig. *een -e naam*, zonder smet; *een eed heilig en – bewaren*; *in die -e wouden*, nooit betreden; **-heid,** v.

On'gerief, o. (*hinder, last*): *ergens – van hebben*, ongemak; *– veroorzaken.*

Ongerie'felijk, bn.; -er, -st (*geen gemakken hebbende, gevende*): *een huis zonder kasten is –*; **-heid,** v. -heden (*ongemak, last*).

Ongerijmd' 1 bn.; -er, -st (*met het gezond verstand in strijd, dwaas*): *dit – denkbeeld*; *deze handeling moet – heeten*; **2 -e,** o.: *tot het – herleiden*; meetk. *een bewijs uit het –*, waardoor men laat zien, dat de ontkenning van het gestelde tot een ongerijmdheid leidt; **-gerijmd'heid,** v. -heden (*in strijd met het gezond verstand*; *dwaasheid*): *allerlei -heden debiteeren.*

Ongeron'nen, bn. (*niet gestold*): – *bloed.*

Ongerust', bn.; -er, meest – (*angstig, bekommerd*; *onrust te kennen gevend*): *wees daar niet – over*; *zich – maken over*; *hij zag mij met een -e blik aan*; **-gerust'heid,** v.

Ongeschikt', bn.; -er, -st of meest – (*niet geschikt voor of tot*): *geheel – voor die werkkring*; *het is nu een -e gelegenheid*, niet gepast; *– maken voor*; **-geschikt'heid,** v.; **-geschoeid',** bn. (*zonder schoeisel*): *met -e voeten*; *een – Karmeliet*, op sandalen, waarbij een deel der voeten bloot blijft; **-geschokt',** bn.: *het vertrouwen bleef –*; *een – gemoed*, d. i. vast, onwankelbaar; **-geschon'den,** bn.; -er, -st (*ongedeerd*): *haar eer, haar naam blijve –*; *het geloof – bewaren*, ongekreukt, zuiver; *geen kerk bleef –*, d.i. in haar primitieve schoonheid; **-geschoold',** bn. (*niet geschoold*): *met – personeel moeten werken*, niet geroutineerd; **-geschoond',** bn. (*niet gezuiverd*): *een mud -e rogge*; z. Wan; **-gescho'ren,** bn. (*niet geschoren*): *een – baard, een – heg*; *ongekleed en – kwam hij binnen*; zegsw. *een – bende*, ruwe troep.

On'geslagen, bw. (Z.-N. *niet geslacht*): *die koe weegt zooveel, – vleesch.*

Ongesta'dig, bn.; -er, -st (*onbestendig*; *telkens veranderend*): *– weer*; *een – karakter*; *het – lot*; **-heid,** v.: *de – van ons klimaat, de – der marktprijzen*, onvastheid.

Ongesteeld', bn. (plantk. *zonder steel of geen steel hebbende*): *-e bladeren.*

Ongesteld', bn. (*in lichte graad ziek*): *een – student ontbreekt het nimmer aan gezelschap*; **-heid,** v. -heden (*ziekte van mindere beteekenis*): *een lichte –.*

Ongestoffeerd', bn.: *een -e kamer*, zonder meubels, gordijnen enz.; **-gestoord',** bn., bw. (*niet door iets* [*onaangenaams*] *afgebroken*): *een -e rust*; *iem. – spreken*; *– studeeren*, zonder stoornis; **-gestraft',** bn., bw. (*zonder straf*): *geen zonde zal – blijven*; *de olifant niet – tergen*, straffeloos; **-gestuim',** bn., bw. (lit. t., vero. *onstuimig*): *de -e baren*; **-gestudeerd',** bn. (*zonder academische opleiding*): *een – man.*

Ongetee'kend*, bn. (*niet onderteekend*): *een -e brief*; **-getem'perd,** bn. (*onverflauwd*): *het licht valt daar –*; *met -e kracht*; **-getrouw',** bn. (*niet getrouw, ontrouw*): *een -e knecht*; **-getrouwd',** bn. (*niet gehuwd*): – *gebleven.*

On'geval, o. -len (*onverwacht ongeluk*).

On'gevallenwet, v. (*wet tot verzekering van werklieden tegen nadeelige gevolgen van ongevallen*, d. i. *van ongelukken in en door bepaalde bedrijven*): de – in 1901 aangenomen, trad in 1903 in werking.

On'gevallenverzekering, v.

Ongeval'lig, bn.; -er, -st (*onaangenaam*): *uw bezoek was hem niet –*; **-heid,** v.

Ongeveer', bw. (*ten naaste bij*): *ik woon – bij de poort*; *het is – elf uur*, nagenoeg.

Ongeveinsd', bn. en bw.; -er, -st (*oprecht*): *een -e liefde, een -e bewondering, een -e belangstelling*; *– spreken*; **-gevoeg'lijk,** bn.;

–er, –st (*onbehoorlijk, onbetamelijk*); **–gevraagd'**, bn. (*zonder gevraagd te zijn*): *hij kwam – aan de disch; iem. een – afscheid, – zijn ontslag geven*; **–gewas'schen***, bn. en bw. (eig. *niet gewasschen*; fig. *lomp, brutaal*): *– handen*, vuil; *iem. – iets zeggen*, zonder omwegen; **–gewa'terd**, bn. (van stoffen: *ongevlamd*): *een – zwart lint*; zie Gewaterd; **–gewenscht***, bn.: *–e gasten, elementen, vreemdelingen*; **–gewer'veld**, bn.: *–e dieren*, zonder inwendig beenig geraamte, b.v. de koploozen; **–gewijd'**, bn. (*niet door een priester gewijd of gezegend*): *in –e aarde begraven*; ook: *de –e geschiedenis*, z. Profaan; **–gewild'**, bn. (*ongewenscht*): *uw tegenwoordigheid is –*.

Ongewil'lig, bn. (*niet volgzaam, onwillig*); **–heid**, v.; **–gewis'**, bn. en bw.; –ser, meest – (*onrustig; onzeker*): *de hoed van Pieter dobberde op de –se baren*, onbetrouwbaar; *de slagen des ridders begonnen – te vallen*; **–gewis'(se)**, o. (*onzekere, twijfelachtige*): *in het – zijn, in het –se rondtasten*; **–heid**, v.; **–gewoon'**, bw. en bn.; –woner, –st (1 *niet gewoon aan iets*; 2 *afwijkende van de gewoonte*; 3 *niet alledaagsch*; 4 *zeer*): 1 *wij zijn dit werken –*; 2 *een –gewone drukte*; 3 *een – iem.*; 4 *– belangrijk*; zn.: *dat is* (*n*)*iets –s*.

On'gewoonte, v. (*het niet-gewoon-zijn aan iets*): *dat is maar –*; **–gewraakt'**, bn. (*niet afgekeurd*): *de –e zeden des lands*, niet bedorven.

Ongeze'geld, bn. (*niet van een zegel voorzien*): *een – huurcontract*.

Ongezeg'lijk, bn.; –er, –st (*ongehoorzaam* inz. van kinderen): *die knaap is erg –*.

Ongezel'lig, bn.; –er, –st (*niet-gezellig, onprettig; niet spraakzaam, niet vriendelijk*): *een –e drukte; wat ben je weer –*; **–heid**, v.

Ongezien' 1 vz. (*niettegenstaande*): *het huis is netjes onderhouden – zijn uitgebreidheid*, w. i. g.; **2 –e, de**, m. (*God*).

Ongezind', bn. (*niet van zins; niet genegen tot*): *hij is – een voet te wijken; – tot iets zijn; hiertoe is mijn vader –; – om*.

Ongezocht', bn.; –er, –st (1 *vanzelf zich voordoende*; 2 *natuurlijk, ongedwongen*): 1 *een –e gelegenheid*; 2 *een –e verklaring, –e scherts, op –e wijze*; **–heid**, v.

Ongezond', bn., bw.; –er, ongezondst (in N.-N. inz. fig.; in Z.-N. eig. en fig.: *ziekelijk, een slecht gestel hebbende; nadeelig voor het gestel*; van de geest: *nadeelig voor iems. geestelijk welzijn*): *zwak en –; een –e kleur; rooken is bepaald –; –e lectuur*; als zn., o.: *iets ongezonds*.

On'gezouten, bn. en bw. (eig. *niet gezouten*): *– boter*; fig. *– taal*, ruw; zegsw. *iemand – de waarheid zeggen*, zonder hem te sparen; fig. inz. Ongezou'ten.

Ongezuurd', bn.; zie Ongedeesemd.

On'god, m. –goden (lit. t. *afgod*).

Ongodist', m. –en (*godloochenaar, atheïst*).

Ongodisterij', v. (*atheïsme*).

On'gunst, v. (*ongenade, wangunst*): *de – der fortuin; de – der seizoenen*, ruwheid.

Ongun'stig, bn. en bw.; –er, –st (*niet gunstig*: 1 *niet welwillend*; 2 *geen of geringe winst opleverend*; 3 *een slechte indruk van iem. of iets makende*): 1 *het lot was ons niet –; een –e wind*; 2 *–e jaren*; 3 *een – uiterlijk, een – oordeel; iets of iem. in een – daglicht stellen; een –e indruk maken; hij heeft zich zeer – over u uitgelaten*; **–heid**, v.

Onguur', bn. (*akelig, afschuwelijk; vreeselijk; schrikwekkend*): *de ongure kop van Jormungand; een –gure geschiedenis*; **–gure** *straattaal*, plat, vuil; *– volkje*, haveloos; *– weder*, ruw, bar; **–heid**, v.

Onhan'delbaar, bn.; –der, –st (1 *moeilijk te hanteeren of te besturen*; 2 *koppig, onwillig*): 1 *e. – schip, e. –bare machine*; 2 *een – karakter*; **–han'delbaarheid**, v.

Onhan'dig, bn. en bw.; –er, –st (1 *lomp, linksch*; 2 *niet gemakkelijk te hanteeren*): 1 *wees niet –, een –e dienstbode, – zijn in of met iets*; 2 *een – boek*; **–heid**, v. –heden (fig. *lompheid, linkschheid*).

Onheb'belijk, bn. en bw.; –er, –st (*ongemanierd*): *dat is –; –e praat*, onbeschaafd; *wat een – stuk vleesch! – vloeken, iem. – bejegenen*, ruw, lomp; **–heid**, v. –heden.

On'heil*, o. –en (*ramp, groot ongeluk*): *e. dreigend –; allerlei –en; – stichten; tot iems. –*.

Onhei'lig, bn. (1 *profaan*; 2 *goddeloos, laag*): 1 *het –e en het heilige*; 2 *de –e woede des volks; zijn oogen blaakten van een – vuur*, een onreine hartstocht; **–heid**, v.

On'heilsbode, m. –n (*ongeluksbode*); **–dag**, m. –dagen (*dag van onheil*); **–kreet**, m. –kreten; **–macht**, v. –en; **–teeken***, o. –s; **–tolk**, m. –en; **–vogel**, m. –vogels (*vogel, die ongeluk spelde*, b.v. *de raaf*).

Onheilspel'lend, bn.; –er, –st (*onheil of ramp als het ware voorspellend*): *een – teeken, een – antwoord; zijn blik was –*.

Onherberg'zaam, bn.; –zamer, –st (*ongastvrij; geen goed onderkomen of verblijf verschaffende; woest, verlaten*): *een – eiland, een – strand*; **–herberg'zaamheid**, v.

Onherroe'pelijk, bn., bw. (*zoodat er niets meer aan te doen is; onvermijdelijk*): *een – afscheid*; inz. als bw.: *– vervlogen tijd*.

Onherstel'baar, bn. en bw. (*niet te herstellen of ongedaan te maken*): *een –bare schade, een – verlies; dat is – bedorven*.

Onheug'lijk, bn. en bw. (*zeer lang geleden, zoodat het uit het geheugen der menschen als het ware verdwenen is*): *sedert –e tijden*.

Onheusch'*, bn. en bw.; –er, –st (*onwellevend, niet voorko'mend*): *een – antwoord; iem. – bejegenen*; **–heusch'heid***, v.

Onhisto'risch, bn. (*niet geschiedkundig, in strijd met de historie, niet waar gebeurd*).

Onhof'elijk, bn. en bw.; –er, –st (*onbeleefd, onwellevend*): *–e taal; hij sprak –*.

Onhol'landsch*, bn. (*niet Hollandsch, in strijd met de aard en de zeden der Hollanders*): *–e denkwijzen, –e zeden*.

Onhoud'baar, bn. (*niet te verdedigen*): *een –bare vesting*; fig. *een –bare toestand*, die niet zóó kan blijven; *–bare beweringen*.

Onhui'selijk, –huis'lijk, bn.; –er, –st (*niet gaarne thuis; ongezellig*): *die man is nog al –; wat is het daar –!* **–heid**, v.

Onjuist', bn. (*niet juist; in strijd met de waarheid*); **–heid**, v. –heden (*iets, dat onjuist is, een onwaarheid*): *allerlei –heden*.

Onjuri'disch, bn. en bw. (*niet juridisch*): *–e praatjes; – te werk gaan*.

Onken'nelijk, bn., bw. (Z.-N. *niet herkenbaar*): *hij was – (geworden)*.

On'klaar, bn. en bw.; –der, –st (1 *niet helder*; 2 *niet in orde; in 't ongereede*): 1 *het water v. onze put is – geworden; onklare woorden*; 2 *e. – anker*, b.v. i. d. ketting verward; *de brug werd – door aanvaring*, defect.

On'kosten, m. mv. (*buitengewone kosten*): *zonder –; met –; onnoodige – vermijden; iemand op – jagen; – maken voor iets.*

Onkreuk'baar, bn.; -der, -st (*niet te kreuken; ongerept*): *-bare eerlijkheid,* onomkoopbaar; *een – geweten,* rein; **-heid,** v.

On'kruid, o. -en (*in 't wild groeiende planten, die vanzelf opschieten tusschen de cultuurgewassen; nutteloos of schadelijk kruid*): *allerlei – verwijderen door schoffelen;* zegsw. *– vergaat niet,* de nutteloozen of onwaardigen blijven het langst leven.

Onkuisch'*, bn.; -er, meest – (*onrein van zeden, tot ongeoorloofde wellust geneigd, zich daaraan overgevende*); **-kuisch'heid*,** v. -heden (*het onkuisch wezen; daad tegen de reinheid van zeden; ontucht*).

On'kunde, v. (*onwetendheid; onbekendheid*): *uit –,* ten gevolge van onwetendheid.

Onkun'dig, bn.; -er, -st (*onwetend; iets of iem. niet kennende*): *een – man, een – volk; iemand van iets – laten.*

On'land, o. onlanden (*onbruikbaar of woest land; moerassige grond*).

On'langs, bw. (*niet lang geleden, vóór korte tijd*): *ik heb hem nog – gesproken.*

Onle'dig, bn. (*niet ledig; bezig* [*met minder belangrijke arbeid*]): *zich – houden.*

Onlees'baar, bn. en bw.; -der, -st (*niet te lezen wegens slecht schrift*): *een -bare handteekening; – schrijven;* fig. *een – boek,* ongenietbaar; **-heid,** v.

Onlees'lijk, bn. (Z.-N. *onleesbaar*).

Onlek'ker, bn. (*zich niet al te wel gevoelende*): *'t kind voelt zich –;* zie Lekker.

Onlesch'baar*, bn. (*niet te lesschen*): *een -bare dorst,* niet te verzadigen, te stillen.

Onlijd'baar, bn. (*niet kunnende geleden worden, onlijdelijk*): *-bare pijnen.*

Onlij'delijk, bn. (*ondragelijk*): *de pijn wordt –; -e dwang,* onuitstaanbaar; **-heid,** v.

Onlo'gisch, bn. en bw. (*niet logisch*): *een -e redeneering; hij redeneerde zeer –.*

Onloo'chenbaar, bn. (*niet te ontkennen*): *een -bare gelijkenis,* onwraakbaar; *-bare bewijzen,* niet te loochenen.

On'lust, m. in bet. 2 -en (1 *tegenzin; lusteloosheid; naarheid, ongerief;* 2 steeds in het mv. *twisten, woelingen*): 1 *een gevoel van –; nu is de winter, dor en schraal, met al zijn –heen;* 2 gesch. *de -en tijdens het 12-jarig bestand* (1609–'21).

On'macht, v. (1 *machteloosheid; onvermogen;* 2 *flauwte, bezwijming; bewusteloosheid*): 1 *zijn – moeten bekennen;* 2 *in – vallen.*

Onmach'tig, bn.; -er, -st (*geen macht of kracht hebbende tot iets; niet in staat tot; machteloos*): *hij was – het paard in te houden.*

Onma'tig, bn. en bw.; -er, -st (*zonder maat;* fig. *buitensporig*): *een -e hitte; aan tafel –,* geen maat houdende in 't gebruik van spijs of drank; *– drinken;* **-heid,** v.

Onmeedoo'gend*, bn. en bw. (*meedoogenloos*): *een – krijgsman; de dood is –,* kent geen medelijden; *– te werk gaan;* **-heid*,** v.

Onmeet'baar, bn.: *het getal √ 2 is –,* kan niet in een aangenomen maat worden uitgedrukt; fig. inz. in Z.-N. of vero. *-bare woestijnen,* onmetelijk groot; **-heid,** v.

On'mensch*, o. -menschen (*wreedaard*): *Nero was een –;* verg. Ondier.

Onmen'schelijk*, bn. en bw.; -er, -st(*wreed, barbaarsch*): *zoo'n handelwijze is –; -e wreedheid; iemand – behandelen;* **-heid*,** v. -heden (*wreedheid*).

Onmenschkun'dig*, bn., bw. (*geen blijk of bewijs van menschenkennis gevende*).

Onmerk'baar, bn. en bw.; -der, -st (*niet merkbaar, onwaarneembaar*): *een -bare vertraging, een – lachje; de zieke nam – af.*

Onme'telijk, bn. en bw. (eig. niet te meten: *oneindig groot*): *het – ruim der schepping; – groote wouden;* **-heid,** v.

Onmid'dellijk, bn. en bw. (*rechtstreeks; dadelijk*): *in de -e nabijheid des konings; het bewijs dezer stelling volgt – uit het voorgaande; de spion werd – doodgeschoten.*

On'min, v. (*oneenigheid, twist*): *met iem. in – geraken, leven; in – met.*

Onmis'baar, bn.; -der, -st (*niet gemist kunnende worden; onontbeerlijk*): *volstrekt -bare meubelen;* **-mis'baarheid,** v.

Onmisken'baar, bn. en bw.; -der, -st (*duidelijk merkbaar; onloochenbaar*): *een -bare gelijkenis; hij gelijkt – op zijn vader.*

Onmo'gelijk 1 bn. en bw. (1 *niet mogelijk, niet kunnende plaatshebben of voortduren;* 2 *in zijn soort bespottelijk;* 3 *stellig niet*): 1 *het was – hem te overtuigen; ons leven werd zóó –; het was mij – om; niet –! ik kon het – hooren;* 2 *een -e hoed, een – kostuum; een -e vent,* onuitstaanbaar, onbruikbaar in gezelschap; 3 *ik kan – eerder komen;* refl. *zich – maken,* zich zóó gedragen, dat men een betrekking niet langer kan bekleeden enz.; *hij heeft zich voorgoed – gemaakt,* nl. als lid van een gezelschap, als ambtenaar enz.; **2 -e,** o.: *het -e (van iem.) vergen; niemand eischt van u het –.*

Onmo'gelijkheid, v. (*het niet-mogelijk zijn*): *in de – verkeeren van te helpen;* mv.: *dat behoort tot de -heden,* onmogelijke dingen.

Onmon'dig 1 bn. (*minderjarig,* zie ald.; fig. *niet de noodige kennis van een vak bezittende*); **2 -e,** m., v. -n; **-mon'digheid,** v.

Onnaden'kend, bn. en bw.; -er, -st (*onbedachtzaam; onbezonnen; lichtzinnig*): *een – kind; – te werk gaan;* **-heid,** v.

Onnaspeur'baar, bn. (*niet na te gaan; onbegrijpelijk*): *de wegen des Heeren zijn –,* ondoorgrondelijk, w. i. g. meestal: **-speur'lijk,** bn.; -er, -st; **-heid,** v. -heden.

On'natuur, v. (*onnatuurlijkheid, gemaaktheid*): *zoo iets is – en huichelarij.*

Onnatuur'lijk, bn. en bw.; -er, -st (*in strijd met de gewone gang der dingen*): *er zijn -e ouders, die hun kinderen mishandelen; een -e leestoon,* gemaakt; *het is – warm;* **-heid,** v. -heden (*iets, dat niet natuurlijk is; gemaaktheid*).

Onnauwkeu'rig, bn. en bw.; -er, -st (*niet juist, niet stipt, niet zorgvuldig*): *een – onderzoek; – vertalen;* **-heid,** v. -heden.

Onne'derlandsch*, bn. (*in strijd met het wezen der Ned. taal of met de aard der Nederlanders*): *een -e woordschikking.*

Onneem'baar, bn. (*niet ingenomen kunnende worden*): *het -bare Gibraltar;* **-heid,** v.

Onnet', bn. (*niet net; niet beschaafd*).

Onnoem'baar, bn. en bw. (eig. *niet te noemen; zeer groot*): *een – (groot) getal.*

Onnoe'melijk, bn. en bw.; -er, -st (*niet met een naam te noemen; zeer veel; erg*): *er zijn -e dwaalbegrippen uit die bron gevloeid; – klein; – veel.*

Onnoo'zel*, bn. en bw. (eig. *onschadelijk*; 1

onschuldig, zonder boosheid; 2 *licht te bedriegen*; *dom*; 3 *onbeduidend*; 4 Z.-N. *kindsch*): 1 *een – kind, een – schaap*, kindje; *– bloed vergieten*; Z.-N. *die man is –*, onschuldig; 2 *–e boeren bedotten*; *wat een –e bloed!* 3 *een – versje*; *een – klein stukje taart*; 4 Z.-N. *men zou er – van worden.*

Onnoo'zelaar(d)*, m. –s (Z.-N. *onnoozel, dom mensch, bloed*).

Onnoo'zele-kin'deren*, o. mv. (R.-K. *herinneringsdag aan de kindermoord te Bethlehem, op 28 Dec.*); zie Herodes de Groote; *op –– is het kleinste kind de baas in huis*; ook: **––kin'derendag***, m.

Onnoo'zelheid*, v. (*onschuld; domheid*): *in mijn – meende ik, merkte ik niet*, gebrek aan doorzicht (in wereldsche zaken).

Onnut' 1 bn. (*zonder nut; ondienstig*): *de –nutte loten of ranken afsnijden*; *een –nutte dienstknecht*, Matth. 25 : 30; fig. *–nutte klap*, ijdel; **2 on'nut**, m. en v. (*onbeduidend iem.*; Z.-N. gew. *smeerpoes*).

Onomas'ticon, o. –s (Gr. onoma = naam: *lijst van* [*persoons*]*namen, woordenlijst*; ook: *verjaarvers, naamdicht*).

Onomatopee', v. –topeeën (Gr. onoma = naam + poiein = maken: taalk. *klanknabootsend woord*), b.v. *koekoek, sissen, loeien enz.*

Onomstoot'baar, bn. en bw. (*niet omver te stooten, onwrikbaar*): *een –bare waarheid*, meestal: **Onomstoo'telijk***, bn. en bw.; –er, –st: *een –stootelijk bewijs*, onweerlegbaar; *die waarheid staat – vast.*

Onomwon'den, bn. en bw. (*duidelijk zichtbaar*; fig. *klaar, helder*): *iem. – de waarheid zeggen.*

Onoog'lijk, bn., bw.; –er, –st (*onaangenaam voor het oog*; *onbehaaglijk*): *dat boek ziet er – uit*; *– geschilderd*; **–heid**, v.

Onontbeer'lijk, bn.; –er, –st (*niet gemist kunnende worden*): *het –e voedsel*; **–heid**, v.

Onoordeelkun'dig, bn., bw. (*niet oordeelkundig*; *blijk gevende van gebrek aan oordeel, inzicht*): *–e critiek*; *– te werk gaan.*

Onop'gemaakt, bn. (*niet opgemaakt*): *een –e drukproef*; *zij draagt het haar –.*

Onop'gemerkt, bn., bw. (*zonder opgemerkt te worden*): *zij gingen – door de menigte*; *iets – laten*; *dit is niet – gebleven.*

Onop'gevoed, bn. (*niet of slecht opgevoed: onbeschaafd, ruw, lomp*).

Onophou'delijk, bn. en bw. (*zonder ophouden, aanhoudend, voortdurend, gedurig, steeds*): *dat – gebabbel*; *hij plaagt ons –.*

Onoplos'baar, bn. (*niet op te lossen*): *gips is – in water*; *dit vraagstuk is –*, er is b.v. een gegeven te min; *een –bare vergelijking.*

Onor'delijk, bn., bw.; z. Wanordelijk.

Onovergan'kelijk, bn. (*geen lijdend voorwerp bij zich kunnende hebben*).

Onoverko'melijk, bn.; –er, –st (*niet te boven te komen*): *–e moeilijkheden.*

Onovertrof'fen, bn. (*nog niet overtroffen; uitstekend*): *een – meester.*

Onoverwin'baar, bn. (*niet te overwinnen, zeer machtig of krachtig*), meestal:

Onoverwin'(ne)lijk, bn.; –er, –st: *een –e neiging*, b.v. *tot slapen*; *een –lijke afkeer*; *de –lijke vloot* (1588); **–heid**, v.

On'paar, bn.: *dit gedicht eindigt met een – rijm*, er ontbreekt een rijmregel; *wat raadt ge, paar of –?* oneven.

Onpaedago'gisch, bn. en bw. (*in strijd met de regelen der opvoedkunde*): *een –e daad, straf enz.*; *– te werk gaan.* (ae = ee).

Onpartij'dig, bn. en bw.; –er, –st (*onbevooroordeeld*): *een – rechter*; *een – onderzoek*; *gij zult wel – oordeelen*; **–heid**, v.

On'pas (te), bijw. uitdrukking (*niet van pas, ongelegen*): *te pas en te –.*

Onpas'selijk, bn.; –er, –st (*onwel, misselijk*; *geneigd tot braken*): *het vrouwtje was in de kerk – geworden*; **–pas'selijkheid**, v.

Onpeil'baar, bn.; –der, –st (*niet te peilen*; fig. *ondoorgrondelijk*): *een –bare diepte*, grondeloos; *het – raadsbesluit van God.*

Onpersoon'lijk, bn. (*geen zelfbewust wezen zijnde*; *geen eigen aard hebbende of toonende*): *de Gr. goden zijn in ons oog –e wezens*; *een – werkwoord*, dat alleen in de 3de ps. enkelv. en in de onbepaalde wijs enkelv. voorkomt: *het regent, het hagelt.*

Onplich'tig, bn.; –er, –st (Z.-N. *onschuldig*).

Onprac'tisch, bn., bw. (*weinig slag hebbend zich te redden*; *niet overeenstemmende met de eischen van het practische leven*): *e. ten eenenmale – mensch*; *dat is al zeer –.*

On'raad, o. (*iets, dat de veiligheid bedreigt*: *boos plan, opzet*; *gevaar*): *er dreigt –*; *– bespeuren*; *daar is –.*

On'recht, o. (1 *ongelijk*; 2 *hetgeen onrechtvaardig en onbillijk is*; ook: *verongelijking, onrechtvaardige daad*): 1 *men houdt hem ten –e voor den dief*, zonder genoegzame grond en in strijd met de waarheid; 2 *een schreeuwend –*; *– plegen*, onrechtvaardigheid; *iemand – (aan)doen*; *– lijden.*

Onrechtma'tig, bn. en bw.; –er, –st (*niet gegrond op, niet volgens recht* [*en billijkheid*]): *een –e eisch*; *de –e bezitter*, oneerlijke; *zich een goed – toeëigenen*, in strijd met het recht; rechtst. *een –e daad*, handeling of verzuim in strijd met de algemeene rechtsplicht, waardoor aan een ander schade wordt veroorzaakt; **–heid**, v.

Onrechtvaar'dig, bn. en bw.; –er, –st (*niet rechtvaardig*; *onredelijk, onbillijk*): *de –e rentmeester*, oneerlijk; *een –e beoordeeling*; *op –e wijze verkregen*; *iem. – beoordeelen*; **–rechtvaar'digheid**, v. –heden.

Onrechtzin'nig, bn. en bw.; –er, –st (*anders dan de geldende kerkleer vereischt of toestaat*; *heterodox*): *Ds. was –*; **–heid**, v. –heden.

Onre'delijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *onverstandig*; 2 *onbillijk*; 3 Z.-N. *redeloos*): 1 *een –e vrees*; 2 *een –e eisch*; *hij eischt – veel*; 3 Z.-N. *–e dieren*; **–heid**, v. (*onverstand*; *onbillijkheid*): *de – van zijn eischen.*

Onregelma'tig, bn. en bw.; –er, –st (*niet in overeenstemming met een vaste regel*; *ongeregeld*): *zijn studie was zeer –*; *een – kerkganger*; spraakk. afwijkend van de regel: *brengen is een – werkwoord*; *het kasteel is aan de achterkant – opgetrokken*, niet volgens een vast plan; **–heid**, v. –heden: *allerlei –heden of liever vervalschingen in het beheer der gemeentefinanciën.*

Onrein', bn.; –er, –st (1 *onzindelijk, vuil*; 2 *onheilig, onzuiver*; 3 *onkuisch*): 1 *varkens zijn –e dieren*; 2 *een –e geest*; 3 *– van zeden, –e lusten*; **–rein'heid**, v. –heden.

On'rijm, o. (*proza*; *rijmloos vers*): *de psalmen, in – in de Bijbel*; *Starings Verjaardag in –.*

On'roerend, bn. (*niet verplaatsbaar, vast*): *–e goederen*, b.v. huizen, landerijen, molens, boomen enz.; R.-K. *–e feestdagen*; verg. Roerend.

On'roomsch* 1 bn. (*niet Roomsch*, inz. *Protestantsch*); **2** zn.: *Roomsch en* –, de gezamenlijke christenen.

On'rust, v. –en (1 *beweging, beroering; gejaagdheid, angst*; 2 *wieltje in een horloge, dat de slinger vervangt en steeds in schommelende beweging is*; ook: *slinger*; 3 *een avondvlinder*; 4 scherts. *woelig kind*): 1 *uit haar oogen sprak* –; spreekw. *Die – zaait, moeite maait*; 2 *de – is een symbool van het leven*; 3 *de – vlinder fladdert wondersnel rond*; 4 *jou kleine –, slaap toch!*

Onrustba'rend, bn. en bw. (*zorgwekkend*): *de toestand der zieke was* –; *een – verschijnsel*; *de krankzinnige ging – te keer.*

Onrus'tig, bn. en bw.; –er, –st (*voortdurend in beweging; woelig*): *de koeien werden –, de man was van –e aard*, ongedurig; fig. *een –e nacht*; *– heen en weer loopen*, gejaagd; *de zieke sliep* –, onvast; **–heid,** v.

On'ruststoker, m. –s (*iem., die verdeeldheid teweegbrengt*); **–zaaier,** m. –s (*–stoker*).

I. Ons, o. onsen (*0,1 kg, hectogram*): *een – boter*, d. i. 100 g of 0.1 kg, vroeger: $^1/_5$ deel van een oud pond d. i. van 0.5 kg.

II. Ons (1 pers. vnw.; 2 bezit. vnw.): 1 *ze zagen* –; 2 *– kind*; zn. *de onzen*, ons leger, onze aanhangers.

Onsa'menhangend 1 bn. en bw., –er, –st (*zonder onderling verband*): *–e woorden, –e zinnen*; *– spreken*: **2 –e,** o.: *het – v. z. betoog.*

Onscha'delijk, bn.; –er, –st (*geen schade doende of kunnende veroorzaken*): *een –e liefhebberij*; *iem. – maken,* [a]) hem verhinderen kwaad te doen, [b]) dooden; **–heid,** v.

Onschat'baar, bn.; –der, –st (*niet te schatten, onwaardeerbaar*): *gezondheid is een – bezit*; *iem. een –bare dienst bewijzen.*

Onscheid'baar, bn. en bw. (*niet te scheiden*): *–bare vrienden*; *ze zijn – verbonden*; spraakk. w.w., wier leden in de vervoeging niet van elkaar gescheiden worden, als: doorsnij'den, misdoen'; **–heid,** v.

Onschend'baar, bn. (*niet te schenden; onverbrekelijk*; v. e. vorst enz.: *niet ter verantwoording kunnende geroepen worden*): *de koning is –, de ministers zijn verantwoordelijk*; *de wetten zijn* –: **–heid,** v.

Onschoon'*, bn. (*leelijk, verre van schoon*): *veel van wat in kleederdracht of mode voor schoon moet gelden is in waarheid on'schoon.*

On'schuld, v. (1 *schuldeloosheid*; 2 *het niet besef hebben van goed en kwaad*; 3 *onschuldige persoon of personen*): 1 *zijn – is voor den rechter gebleken*; *ik wasch mijn handen in* –; *in mijn – meende ik*; 2 *de kinderlijke* –; 3 *de – verdedigen*, onschuldige personen.

Onschul'dig, bn.; –er, –st (1 *zonder schuld; geen kwaad gedaan hebbende*; 2 *zonder besef van goed en kwaad*; 3 *niets kwaads bedoelende; onschadelijk*): 1 *– bloed vergieten*; *ik ben er – aan*; *zoo – als een lam*; 2 *een – kind*, geen onderscheid kennende tusschen goed en kwaad, argeloos; 3 *een –e grap*, niet kwaad bedoeld; *een – middel*; *een – vermaak*, waar geen kwaad in steekt.

Onsma'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *onaangenaam van smaak*; 2 *ongenietbaar*): 1 *een – gerecht*; 2 *een –e geschiedenis*; *iets – beschrijven*; **–heid,** v.

On'spoed, m. –en (*tegenspoed, ongeluk*).

Onster'felijk, bn. (*niet sterfelijk*; fig. *onvergankelijk*): *de ziel is* –; *de –e goden*; *–e eer, –e roem*; **–heid,** v. (*de hoedanigheid onsterfelijk te zijn*; *het leven na de dood*; *eeuwigdurende roem*): *het geloof aan de* –, het eeuwig leven.

Onsterk', bn. en bw. (*niet sterk of stevig*): *die schoenen zijn maar* –, slijten spoedig; *dat is licht en dicht en – gemaakt.*

Onstich'telijk, bn. en bw. (*kwetsend voor het godsdienstig of zedelijk gevoel*): *een –e houding in de kerk*; *die kluchtspelen werken – op het volk*; **–heid,** v. –heden.

Onstof'felijk, bn. (*niet uit stof bestaande*): *de gedachte is* –; *het –e leven*, nl. der ziel.

Onstui'mig, bn. en bw.; –er, –st (*zich woest bewegende*; van weer: *buiig, stormig; heftig, hartstochtelijk, geweldig*): *de –e golven* (bij storm, orkaan); *–e toorn, –e liefde, –e vreugde*; fig. *een –e toorn*, heftig; *een – ros*, wild; *aanvallen met –e kracht*; *zijn hart jaagt* –; **–heid,** v. –heden (*woestheid*).

Ontaalkun'dig, bn. en bw. (*strijdig met de aard der taal*): *een – woord*; *– spreken.*

Ontaard', bn.; –er, –st (*verdorven*): *een –e vader*; **–heid,** v. (*verdorvenheid*).

Ontaar'den, –aardde, i. ontaard (*minder goed worden dan het voorgeslacht*; in het alg. *verbasteren*): *spaarzaamheid ontaardt wel eens in gierigheid*; **–ing,** v. –en (*het ontaarden*): *de – der goede zeden.*

Onta'delen, ontadelde, h. ontadeld (eig. *de adeldom ontnemen*; fig. *verlagen*): fig. *huichelarij en leugen – de mensch.*

Ontbe'ren, –beerde, h. ontbeerd (*missen* [*waaraan men groote behoefte heeft*]; *niet bezitten*): *het noodige* –; *iets niet kunnen* –; **–ing,** v. –en (*gemis aan noodzakelijke lijfsbehoeften*; *gebrek, kommer*): *allerlei –en.*

Ontbie'den, –bood, h. ontboden (*laten komen*; *iem. laten weten, dat hij komen moet*): *we zullen den koopman* –.

Ontbijt', o. –en (*het eerste maal van de dag*): *het tweede* –; z. Twaalfuurtje.

Ontbij'ten, –beet, h. ontbeten (*zijn ontbijt gebruiken*): *zij – altijd met melk*, gebruiken bij hun ontbijt.

Ontbijt'bordje, o. –s; **–goed,** o. (*kopjes en verder gerei*); **–kamer,** v. –s (*kamer, waarin ontbeten wordt*); **–koek 1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.; **–services,** o. –serviezen; **–tafel,** v. –s (*tafel, waaraan men ontbijt*).

Ontbin'den, –bond, h. ontbonden (1 *losmaken*; 2 *bevrijden*; 3 *opheffen*): 1 *de handen van iem.* –; 2 *wie kan mij van mijn schuld – ?* 3 *een commissie –, de Kamer* –; nog: (alg.) *een vorm in factoren* –, de factoren bepalen, waarvan de vorm het product is; **–bind'baar,** bn. (*ontbonden kunnende worden*): (alg.) *–bare factoren*; **–bin'ding,** v. –en (*het ontbinden, het losmaken*): (alg.) *de – van een vorm in factoren*; *een drijvend lijk in verregaande staat van* –, rotting; *in – overgaan*; fig. *het uur der – zal voor ieder eens slaan*, vrijwording der ziel; *de – der Tweede Kamer*, tijdelijke opheffing; *– der gemeenschap van goederen*, het doen ophouden der gemeenschap; *de – v. e. huwelijk*, het opheffen; **–bin'dingsbesluit,** o. (Z.-N. *koninklijk besluit tot ontbinding van Kamer en Senaat*); **–bin'dingsrecht,** o. (*het recht* [*v. d. vorst*] *tot ontbinding van de volksvertegenwoordiging*): *van het – gebruikmaken.*

Ontbla'deren, ontbladerde, h. ontbladerd (*van de bladeren berooven of ontdoen*): *de storm, de herfst –bladert de boomen, het woud.*

Ontbloot'*, bn. (*niet in het bezit van, verstoken*): *niet – van aanleg; – van alle grond.*
Ontbloo'ten*, –blootte, h. ontbloot (*blootmaken*; fig. *ontdoen van, berooven*): *het zwaard –*, uit de scheede trekken; *het hoofd –*, de hoed afnemen; *– van*; **–boei'en,** –boeide, h. ontboeid (lit. t. *van de boeien ontdoen*): fig. *de –boeide orkanen*, losgelaten; **–boe'zeming,** v. –en (*uiting van wat in het gemoed omgaat*): *–en van teederheid*; **–bol'steren,** –bolsterde, h. ontbolsterd (eig. *van de bolster ontdoen*; fig. *beschaven*): *noten –; een boerschen knaap –*, manieren leeren; **–bos'schen***, ontboschte, h. ontboscht (*een streek ontdoen van de bosschen*); **–bran'den,** –brandde, i. ontbrand (*in vlam geraken, beginnen te branden*): *droge spaanders – licht*; fig. *iems. toorn, een oorlog kan –*; **–brei'delen,** –breidelde, h. ontbreideld (lit. t. *van de breidels ontdoen*; fig. *niet meer in bedwang houden*): *de hartstochten –*; **–bre'ken,** –brak, h. ontbroken (1 van iets, dat noodig is: *mankeeren, niet voorhanden zijn; te kort schieten*; 2 v. personen: *niet aanwezig zijn*): 1 *in dat gezin –breekt alles; het –breekt hem aan geld; er –breekt niets aan het werk; het –de aanvullen*; 2 *er –braken nog eenige genoodigden*; **–bun'selen,** ontbunselde, h. ontbunseld (Z.-N. *ontbakeren, uit de windsels losmaken*); **–chris'tenen,** –christende, h. ontchristend (*ontkerstenen*).
Ontcij'feren, –cijferde, h. ontcijferd (*cijferschrift lezen en begrijpen; iets, dat moeilijk te lezen is, lezen en begrijpen, oplossen, verklaren*): *een oorkonde –*; **–daan',** bn. (*ontsteld, geheel van streek*): *Keesje zag er – uit; wat een – gezicht zet je! zij was er heel – van*; **–dek'ken,** –dekte, h. ontdekt (*vinden, te weten komen, dat iets bestaat*): *een eiland –, een planeet –, een waarheid –*; rechtst. *een strafbaar feit –*; inz. Z.-N. *een op heeterdaad ontdekt misdrijf*; **–dek'ker,** m. –s (*iem., die ontdekt*): *de – van Amerika* (Columbus); *de – van een natuurwet*; **–dek'king,** v. –en (*daad van ontdekken; hetgeen ontdekt is*): *op – uitgaan; de – van de bronnen v. d. Nijl, van een natuurwet*; rechtst. *– op heeterdaad*, op het oogenblik dat het feit gepleegd wordt of onmiddellijk daarna.
Ontdek'kingsreiziger, m. –s (*iem., die op 't ontdekken van nieuwe landen uitgaat*).
Ontdoen', –deed, h. ontdaan (*ontlasten; iets afnemen*): refl. *zich van iets –*, d. i. zich bevrijden; *zich van zijn kleederen –*, ze uittrekken, afzetten (hoed) enz.; *ontdoe u van hoed en jas*; **–dooi'en,** –dooide, h. (1,3), i. (2, 3) ontdooid (1 *doen wegdooien*; 2 *smelten van sneeuw en ijs, beginnen te dooien*; 3 fig. in de 2 bet.: *minder stijf en koel [doen] worden*): 1 *de zuidenwind heeft de bevroren vijver –dooid*; 2 *de rivieren –*; 3 *de wijn ontdooide hem; langzamerhand ontdooide hij*; **–dui'ken,** –dook, h. ontdoken (*duikende ontwijken*; fig. *zich ergens aan onttrekken*): *de slag*, fig. *belastingen trachten te –*; **–ee're***, –eerde, h. onteerd (*berooven van de eer; schenden*); **–ee'rend***, bn. (*schande aandoend*): *een – vonnis.*
Ontegenspre'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*onbetwistbaar*): *een – bewijs; – waar.*
Ontegenzeg'lijk, bw.; –er, –st (*onwederlegbaar, onbetwistbaar*): *– heeft hij gelijk.*
Ontei'genen, –eigende, h. onteigend (*het recht van eigendom overbrengen op anderen door afzonderlijk wetsbesluit, ten behoeve* b.v. *van werken van algemeen nut*): *een weide – bij het aanleggen van een spoorweg*; **–ei'gening,** v. –en (*de daad van onteigenen*): *– ten behoeve van.*
Ontel'baar, bn. en bw. (*niet te tellen, zeer groot*): *een –bare menigte; – veel huizen.*
Ontem'baar, bn. (eig. *niet te temmen*; fig. *onbedwingbaar, niet te beheerschen*): fig. *–bare driften; een –bare eerzucht*; **–heid,** v.
Onter'ven, –erfde, h. onterfd (*iem. uitsluiten als erfgenaam, voorzoover de wet dit toelaat*): *een verren neef –.*
Ontevre'den 1 bn.; –er, –st (*niet tevreden, onvergenoegd, misnoegd*): *– zijn over het werk; – zijn met zijn positie*; **2 –e,** m., v. –n: *de –n*; **–heid,** v. (*onvergenoegdheid, misnoegdheid*); **–heidsbetuiging,** v. –en (O.-I. *officieele berisping*).
Ontfer'men, zich, –fermde zich, h. zich ontfermd over (*medelijden hebben met iem. en hem dientengevolge voor het uiterste behoeden; medelijden toonen met*); **–fer'ming,** v. (*barmhartigheid; medelijden*); **–fron'sen,** ontfronste, h. ontfronst (*ontrimpelen*): *het voorhoofd –*; **–fut'selen,** –futselde, h. ontfutseld (*stilletjes of op listige wijze ontnemen*): *iem. iets –*; **–gaan',** –ging, is ontgaan (1 *aan iem. of iets ontkomen*; 2 *aan iems. oog of oor ontsnappen*; 3 *uit het geheugen verdwijnen*): 1 *dat voordeeltje –ging hem*, ontsnapte hem, ging verloren voor hem; 2 en 3 *dat is mij –*, [a]) ik heb het niet gezien, gehoord; [b]) ik ben het vergeten; **–gel'den,** –gold, h. ontgolden (*boeten, bezuren*): *hij moest het –*; **–ge'ven, zich,** –gaf zich, h. zich ontgeven (*zich uit het hoofd zetten*; inz. *iets voor een vergissing houden en er daarom niet meer aan denken*): *dat laat ik mij niet –*; **–gin'nen,** –gon, h. ontgonnen (*productief maken; voor de cultuur geschikt maken*): *een kolenmijn –; heide of zandgrond –*; **–gin'ning,** v. –en (*het ontginnen; grond, die ontgonnen is of wordt*).
Ontglip'pen, –glipte, i. ontglipt (*glippend ontsnappen*; ook fig.: *ontgaan, ontglijden*): *die aal zal u –*, ontglijden; fig. *dat woord is mij –glipt*; **–gloei'en,** –gloeide, h., i. ontgloeid (*gaan gloeien; in geestdrift geraken; ontbranden*; ook en dan meestal fig. *doen ontbranden*): fig. *deze taal deed de harten – in liefde voor de zaak*; **–goo'chelen,** –goochelde, h. ontgoocheld (fig. *een zoete waan ontnemen*): *daar stond de jongeling, geheel – goocheld*, ontnuchterd; **–goo'cheling,** v. –en (*ontnuchtering, berooving van eenige illusie*).
Ontgren'delen, –grendelde, h. ontgrendeld (*losgrendelen; openmaken door de grendels weg te schuiven*): *een poort, een deur –.*
Ontgroei'en, –groeide, i. ontgroeid; meestal volt. deelw. (*voor iets te groot worden*): *de schoolbanken –groeid*, d. i. ontwassen; fig. *de ouderlijke tucht –; een volk kan (aan) een regeeringsvorm –groeid zijn.*
Ontgroe'nen, –groende, h. ontgroend (*een student door en na de groentijd in het corps opnemen*; fig. *ontbolsteren*): *een student –.*
Onthaal', o. (*ontvangst*): *het – was feestelijk*; fig. *zijn voorstel vond een goed –*, d. i. werd gunstig opgenomen.
Ontha'len, –haalde, h. onthaald ([*vriendelijk*] *ontvangen als gast; trakteeren*): *zijn vrienden –; iem. op iets –*, b.v. de schoolkin-

deren op broodjes en chocolade; ir. *de man werd op een boetpredikatie –haald*, vergast; **–hal'zen,** –halsde, h. onthalsd (*onthoofden*), vero.; **–hef',** o.; z. Ontheffing; **–hef'fen,** –hief, h. ontheven (*ontslaan van een verplichting; bevrijden, ontlasten*): *iem. van een verplichting –; iem. – v. d. ouderlijke macht; een generaal van het commando –*; **–hef'fing,** v. –en (*vrijstelling; ontslag*): rechtst. *– van schuld*; **–hei'ligen,** –heiligde, h. ontheiligd (*de heiligheid van iets schenden*): *de Zondag –; de R.-K. kerken werden –heiligd*, ontwijd, b.v. door moord; **–hei'liging,** v. –en (*schennis*).

Ontheis'teren. –heisterde, h. ontheisterd (lit. t. *verwoesten*): *de oorlog zal de velden –.*

Onthoof'den, –hoofdde, h. onthoofd (1 *met bijl of zwaard het hoofd afslaan volgens gerechtelijke uitspraak*; 2 *met de guillotine dooden*): 1 *Cromwell liet Karel I* – (1649); 2 *Lodewijk XVI werd onthoofd* (1793).

Onthou'den, –hield, h. onthouden (1 *niet geven, terughouden, achterhouden*; 2 *in 't geheugen houden*): 1 *iem. zijn loon –*; 2 *iems. woorden –; –houd, wat ik u zeg; onthou(d) je dag*, dreigement; *onthou(d) dat wel!* refl. *zich –: Pompejus –hield zich op zijn buitengoed*, verbleef; *z. van sterkedrank –, –houd u van leugentaal*, aflaten van; *zich van stemming –*, niet stemmen; **–hou'der,** m. –s (*iem., die ergens geen gebruik van maakt*); z. Geheel–; **–hou'dingsdag,** m. –dagen (R.-K. *dag, waarop het verboden is vleesch of vleeschspijzen te gebruiken*); **–hul'len,** –hulde, h. onthuld (*van het hulsel ontdoen; ontsluieren*): *een standbeeld –; de waarheid –*, aan het licht doen komen; **–hut'sen,** –hutste, h. onthutst (*doen ontstellen, van streek brengen*): *zijn woorden – mij*; ook: *zich –*; **–hutst',** bn. en bw. (*verbijsterd, ontsteld, ontzet*): *de vrouw was geheel –; iem. – aanstaren.*

On'tijd*, m. ontijden, in zegsw.: *bij nacht en –*, op onbehoorlijke tijd; *dat voorstel kwam ten –e*, op een ongeschikt oogenblik.

Ontij'dig, bn. en bw.; –er, –st (*niet te rechter tijd*): *een – aanzoek, een – bezoeker*; fig. *een –e dood*, te vroeg, b.v. in de slag; *een – verschijnende vlinder*; **–heid,** v.

Ontka'pen, –kaapte, h. ontkaapt (*afhandig maken*): *iem. iets –*; **–ken'nen,** –kende, h. ontkend (*niet erkennen, loochenen, niet bekennen*): *een daad –*; **–ken'nend,** bn. (*niet toestemmend*): *een – antwoord*; nooit *is een – bijwoord*, noch *is een – voegwoord*, geen *is een – lidwoord*; **–ken'ner,** m. –s.

Ontken'ning, v. –en (*het ontkennen*).

Ontken'tenis, v. (*de daad van ontkennen*); **–ker'keren,** –kerkerde, h. ontkerkerd (*uit de kerker ontslaan*): fig. *de ontkerkerde geest voer naar God*, ontboeide, bevrijde; **–ker'stenen** (eig. *ontchristenen, het geloof in het christendom ontnemen, doen verliezen*); **–ing,** v.: *de – der natie*; verg. Kerstenen; **–ke'tenen,** –ketende, h. ontketend (*bevrijden van de ketens*; bij uitbr. *losmaken, loslaten*): *een misdadiger –*; fig. *de oorlog –*; **–kie'men,** –kiemde, i. ontkiemd (*uit de kiem te voorschijn komen; ontstaan*): *het zaad gaat –*; fig. *–kiemende liefde.*

Ontklee'den*, –kleedde, h. ontkleed (*van de kleeren* [of: *van iets, dat als zoodanig wordt voorgesteld*] *ontdoen*): zegsw. *men moet zich niet –, vóór men naar bed gaat* (of: *voor 't naar bed gaan*), moet zijn goederen enz. eerst afstaan na zijn dood; **–knoo'pen*,** –knoopte, h. ontknoopt (1 *iets losknoopen, dat uit te zamen geknoopte deelen bestaat; losknoopen*; ook: *de knoopen ergens uitdoen*; 2 fig. vero. *verklaren; oplossen*): 1 *een jas –; een touw –*; 2 *een raadsel –*; **–knoo'ping*,** v. –en (*het ontknoopen; deel van een drama, een roman enz., dat de afloop van de verwikkeling bevat*; ook: *de afloop zelf*); **–ko'men,** –kwam, i. ontkomen (*ontsnappen*): *een gevaar –; ik wist te –; daaraan zal je niet –*; **–kop'pelen,** –koppelde, h. ontkoppeld (*het gekoppelde losmaken*): *jachthonden –.*

Ontkur'ken, –kurkte, h. ontkurkt (*de kurk van iets afdoen*): *een flesch –.*

Ontlaad'tang, v. –tangen (nat. *werktuig tot ontlading der electriciteit*); zie Ontlader.

Ontla'den, –laadde, h. ontladen (1 *de lading, de last wegnemen*; 2 van vuurwapenen: *van de lading ontdoen* inz. *afschieten*; 3 *van de electriciteit ontdoen*): 1 *een kar, een schip –*; fig. *om het hart te –*, ontlasten van iets dat drukt; 2 *een geweer, kanon –*; 3 *een batterij –*; **–la'der*,** m. –laders (*iem., die ontlaadt*; inz. *werktuig tot ontlading van een electrische batterij*); **–las'ten,** –lastte, h. ontlast (*ontdoen van een last; verlichten; ontheffen*): *wil ik u eens – ? het hart –, het gemoed –*, lucht geven; *iem. van een taak –*; refl. *z. –: die rivier –last zich in zee*, mondt uit; *de wolken – zich in hagel*; **–las'ting,** v. (*het ontlasten*, inz. *van verschuldigde gelden; verlichting; afgang, stoelgang*): *iemand – geven van iets*, een bewijs, dat een verplichting werd nageleefd; **–la'ten,** –liet, h. (2), i. (1) ontlaten (1 van wat stijf enz. is: *zachter worden*; 2 van staal: *temperen*): 1 *de grond begint te –*; 2 *staal –*, voor de tweede maal verhitten om de vereischte buigzaamheid te verkrijgen; **–le'den,** –leedde, h. ontleed (*in leden scheiden; de afzonderlijke deelen onderzoeken; nauwkeurig onderzoeken in bijzonderheden*): *een dood dier –, een bloem –; een volzin –*, [a] in zinsdeelen, in rededeelen ontbinden, [b] in zinnen ontbinden; *een gedicht –, een kunstwerk –.*

Ontle'digen, –ledigde, h. ontledigd (*ontdoen, bevrijden*): *zijn hart – van zorgen.*

Ont'leding, v. –en (*de daad van ontleden*): *de – of anatomie van een dier; – van kleuren; de – of analyse van een volzin; de – van de personen van een tooneelstuk.*

Ontleed'kamer, v. –s (*anatomisch laboratorium*); **–kunde,** v. ([*wetenschap der*] *anatomie*); **–kun'dig 1** bn. (*betrekking hebbende op de ontleedkunde, anatomisch*): *de –e les*, schilderij v. Rembrandt, Rijksmuseum te A'dam; **2 –e,** m. en v. –n (*anatoom*).

Ontleed'mes, o. –messen (*mes van de(n) ontleedkundige*): fig. *het – der critiek in iets zetten*, in bijzonderheden onderzoeken en nagaan; **–tafel,** v. –s (*tafel, waarop doode lichamen ontleed worden*).

Ontlee'nen*, –leende, h. ontleend (*ontvangen; te danken hebben aan, putten uit*): *de maan –leent haar licht a. d. zon*; *woorden aan het Engelsch –*; Z.-N. *geld – aan iem.*, leenen van; **–lee'ner*,** m. –s, Z.-N.; **–lee'ren*,** –leerde, h. ontleerd (*afleeren, afwennen*); **–lij'ven,** –lijfde, h. ontlijfd (*van het leven berooven, dooden*): *lang –lijfd door luchtgebrek zijn beide speellui*; lit. t., vero.; **–lok'ken,** –lokte, h. ontlokt (*iem. er toe brengen iets los te laten, te*

zeggen, te verklappen, te uiten): *een belofte –, een bekentenis, een kreet van smart* –; bij uitbr. *tonen aan een speeltuig* –.

Ontloo'pen*, –liep, i. ontloopen (*door weg te loopen ontkomen, ontvlieden*): *de hond is mij* –; *zij zullen elkaar niet veel* –, verschillen van; **–loo'veren***, de storm –looverde, h. ontlooverd (lit. t. *van loover, bladeren berooven*); **–lui'ken,** –look, h. (2), i. (1) ontloken (*het tegengestelde van luiken of sluiten*: 1 *openen, doen opengaan*; 2 *opengaan*; *zich ontwikkelen*): 1 *die roos zal haar bladeren* –; 2 *een –d talent*; *een –de liefde*; **–luis'teren,** –luisterde, h. ontluisterd (*van luister berooven*): *de misdaden, die zijn bestuur* –.

Ontman'telen, –mantelde, h. ontmanteld (eig. *van de mantel ontdoen*, steeds fig.): *een vesting* –, haar wallen slechten.

Ontmas'keren, –maskerde, h. ontmaskerd (*iem. het masker afdoen*; fig. *in zijn ware gedaante* [altijd ong.] *laten zien*): *iem.* –; fig. *een huichelaar* –; *iem. – als een bedrieger*; **–mensch't***, bn. (*wreed*; *ontaard*): *een –e wreedaard*; **–mij'den,** ontmeed, h. ontmeden (Z.-N. *vermijden*); **–moe'digen,** –moedigde, h. ontmoedigd (*moedeloos maken, de moed benemen*); **–moe'ten,** –moette, h., i. ontmoet (1 *toevallig tegenkomen, toevallig samenkomen met*; 2 *opzettelijk samenkomen, tegemoetkomen*; *aantreffen*): 1 *we hadden elkaar meer ontmoet*; *de twee lijnen – elkaar in punt A*; *tegenstand* –, aantreffen; 2 *de heeren plachten elkaar in de Witte te* –; **–moe'ting,** v. –en (*het ontmoeten*; *vijandig samentreffen, gevecht*); **–mug'gen,** –mugde, h. ontmugd (*van muggen ontdoen*; *de eieren vernietigen*): *vóór April de stallen* –, *daar dan de Malaria-mug uitvliegt*; **–mug'ger,** m. –s: *de –s verdienen 4 gld. per dag*; **–mun'ten,** –muntte, h. ontmunt (*tot munt geslagen metaal weder versmelten*): *oud zilverwerk* –.

Ontne'men, –nam, h. ontnomen (*afnemen, benemen*): *een kind een mes* –; *zich het leven* –, zich berooven van; **–nes'telen,** –nestelde, h. ontnesteld (*een vogel uit zijn nest halen*); **–nuch'teren,** –nuchterde, h. ontnuchterd (*nuchter maken*; fig. *ontgoochelen*): *dat koude bad ontnuchterde hem*; *geheel ontnuchterd door die koele ontvangst.*

Ontoegan'kelijk, bn.; –er, –st (*niet te genaken*): *het arendsnest was* –; **–heid,** v.

Ontoerei'kend, bn. (*onvoldoende*): *de bezetting was* –, *de gelden waren* –; **–heid,** v.

Ontoere'kenbaar, bn. (*niet als een schuld aangerekend kunnende worden*): *een daad is* –, als de persoon, die ze pleegde, het onderscheid tusschen goed en kwaad niet kende; *een krankzinnige is* –; de persoon zelf is eig. *ontoerekeningsvatbaar*, doch meestal zegt men: *hij of zij is* –; **–heid,** v.

Onto . . ., van Gr. oon (2de nv. on'tos) = zijnde.

Ontologie', v. (*leer v. h. zijn*; nat. hist. *ontwikkeling v. e. organisme*); zie Embryologie en Palingenesie. (g = g).

Ontolo'gisch, bn.: *het – bewijs van het bestaan van God*, betoog van het Godsbestaan op grond van het begrip van God.

On'tong (O.-I. *geluk*): *er was – in die haarwervels op de achterschoften.*

Ontoon'baar, bn. (*te slordig, te gehavend om zich te kunnen vertoonen*: *erg slordig*): *zij ziet er – uit*; *dat boek is* –.

Ontper'sen, –perste, h. ontperst (lit. t. *afpersen, ontrukken*): *uw oog een traan* –.

Ontplof'fen, –plofte, i. ontploft (*met een plof, een knal uiteenbarsten*): *de lading, het kruit, het gas ontplofte*; **–plof'fingsgeluid,** o. –en (*het geluid v. e. ontploffing*; spraakk. *ontploffende medeklinker*): *de* p, b, t *zijn* – *geluiden*; **–plooi'en,** –plooide, h. ontplooid (*van de plooien ontdoen, gladstrijken*; *ontvouwen, ontrollen*): *laat nu de vreugd de rimpels van uw voorhoofd* –; *de vlag* –; *het leger ontplooide zich*, zich over een groote uitgestrektheid verdeelen; lit. t. *de bloemen – haar kelken*; **–pop'pen, zich,** de vlinder – popte zich, h. zich ontpopt (*als vlinder, als insect uit de pop kruipen*): fig. *deze schilder heeft zich ontpopt als landschapschilder*, er is dat uit geworden; **–pres'sen,** –preste, h. –prest (lit. t., vero. *ontpersen*): *tranen, het hart –prest*; **–raad'selen,** –raadselde, h. ontraadseld (*oplossen, verklaren*): *de geheimen der toekomst willen* –; *kun je dat –?* **–ra'den,** –ried, –raadde, h. ontraden (*afraden*; *uit het hoofd praten*): *de aanneming eener wet* –; *iem. een huwelijk* –; **–rampeneeren*** (van schepen en tuig: *havenen*), gew.; **–red'derd,** bn. (*in wanorde*; *gehavend*; *in verwarring gebracht*): *een – schip, het – tuig v. e. schip*; *een – huishouden*; *wat zag hij er – uit!*

Ontrie'ven, –riefde, h. ontriefd (*gemak, genot ontnemen*; *ongemak veroorzaken*): *iem.* –; *ik ben er door ontriefd*; *als ik je niet ontrief*; **–roerd',** bn. (*aangedaan, bewogen*): *al de omstanders waren* –; *hij sprak met –e stem*; **–roe'ren,** –roerde, h. (1), i. (2) ontroerd (1 *aandoen*; *treffen*; 2 *aangedaan worden*): 1 *ieder der aanwezigen* –; 2 *de vrouw –de diep*; **–roe'rend,** bn. (*treffend*; *aandoeningen opwekkend*): *een – schouwspel*; **–roe'ring,** v. –en (*aandoening*).

Ontrol'len, –rolde, h. (2, 3, 4), i. (1) –rold (1 *rollende ontvallen*; 2 *uitrollen*; *openrollen, rollende openspreiden*; 3 refl. *vertoonen, opdoemen*; 4 *ontstelen, ontfutselen*): 1 *traan op traan –rolt zijn oog*; 2 *een kaart, een vaandel, een banier* –; fig. *een tafereel* –; 3 *een prachtig landschap –rolde zich voor ons oog*; 4 *een koopvrouw haar beurs* –.

Ontron'nen, bn. (*ontloopen, ontgaan*): *'t gedreun der brug* –; z. Rinnen; **–roo'men***, ontroomde, h. ontroomd (*van de room ontdoen*): *melk* –; **–roo'mer***, m. –s, Z.-N.; z. Afroomer; **–troost'baar,** bn. (*niet te troosten*): *– over het verlies*; **–roo'ven***, –roofde, h. ontroofd ([*door roof*] *ontnemen*): *iem. geld* –; *iem. zijn eer enz.* –; fig. *die kwaal –rooft mij alle lichaamskracht*, beneemt.

On'trouw 1 v. (*gebrek aan, schennis van trouw*): *– aan de dag leggen*; **2 ontrouw'**, bn. en bw.; –er, –st (1 *niet trouw aan woord, belofte of overeenkomst*; 2 *oneerlijk*): 1 *aan zijn plicht* –; fig. *mijn geheugen wordt mij* –, laat mij in de steek; – *handelen*; 2 *een –e rentmeester.*

Ontrou'wig, bn.; –er, –st (Z.-N. *ontrouw, wantrouwig*).

Ontrui'men, –ruimde, h. ontruimd (1 *ruimte maken in of op*; *doen verlaten*; 2 *verlaten*): 1 *een zaal, een straat* –; *de tafel* –, al wat er op staat, er af nemen; 2 *de politie heeft de zaal doen* –; *de stad, een land* – (van bezettende troepen); **–rui'ming,** v. –en: *de – van*

Essen; **–ruk'ken,** –rukte, h. ontrukt (*door rukken verwijderen, uit de hand rukken*): *den roover zijn buit –*; fig. *iets aan de vergetelheid –*, in de herinnering doen voortleven; **–rus'ten,** –rustte, h. ontrust (*onrust bij iem. wekken*): *allerlei oorlogsgeruchten –rustten de bevolking*; refl. *z. –*: *–rust u niet, alles komt terecht*; **–rus'tend** (*onrustwekkend*): *een –e tijding*; **–sche'pen,** scheepte, h. (1), i. (2) ontscheept (1 *uit het schip laten, aan land doen gaan*; 2 ook wel inz. Z.-N. *uit het schip gaan, landen*): 1 *eenig volk daar ter plaatse –*; *de lading –*, aan wal zetten of aan land brengen; 2 *hij ontscheepte met een geringe macht aan de Zuidkust*; **–sche'ping,** v. –en (*het ontschepen*): *– v. troepen.*

Ontscheu'ren, –scheurde, h. ontscheurd (*met geweld afrukken*); refl. *z. –*: *de jongeling ontscheurde z. aan die vermaken*, z. losrukken van; **–schie'ten,** –schoot, i. ontschoten (*ontglippen, ontglijden, ontvallen, ontgaan*): *een woord, een kreet kan iem. –*, snel en onverwachts ontsnappen; *zijn naam is mij –schoten*, ik ben zijn naam kwijt, vergeten; **–schoei'en,** –schoeide, h. ontschoeid (*de schoenen of het schoeisel uittrekken*); refl. *z. –*, z. ontdoen v. schoeisel; **–schou'wen,** ontschouwde, h. ontschouwd (Z.-N. *schouwen*): *een lijk –*; **–schui'len,** –school, h. ontscholen (*ontgaan door te schuilen*): *een regenvlaag –*, schuilen voor.

Ontschul'digen; z. Verontschuldigen.

Ontsie'ren, –sierde, h. ontsierd (*de schoonheid benadeelen, verminderen*): *deze fouten – uw stijl*; **–slaan',** –sloeg, h. ontslagen (1 *ontheffen, vrijgeven; vrij laten uit de macht v. e. ander*; 2 *niet langer in dienst houden, de betrekking opzeggen*): 1 *ik zal mij van die taak zien te –*; *van alle rechtsvervolging –*; *uit de gevangenis –*; *iem. van een belofte –*; 2 *een knecht, een ambtenaar –.*

Ontslag', o. (*handeling, waardoor men iem. ontslaat*): *iem. zijn (eervol) – geven*; *zijn – vragen, verzoeken, nemen, krijgen, indienen*; *– van rechtsvervolging*, verklaring, dat geen termen tot vervolging (meer) bestaan; Z.-N. *– van beschuldiging*; *– uit de gevangenis*; *– van een gevangene*, het loslaten; **–slag'nemer,** m. –s; **–slag'neming,** v. –en (*het nemen van ontslag*).

Ontsla'ken, –slaakte, h. ontslaakt (lit. t. *banden of boeien losmaken*): *de dood –slaakt de kluisters*; *de –slaakte geest*, vrij; **–sla'pen,** –sliep, is – (fig. *sterven*): *in Gode, in den Heer(e) – zijn*; **–sla'pene,** m. en v. –n (*overledene*); **–slip'pen,** –slipte, h., i. ontslipt (*ontsnappen, ontglippen, ontkomen*): *aan het gevaar –*; *laat u geen uur –*; **–slui'eren,** –sluierde, h. ontsluierd (*ontdoen van de sluier*; fig. *aan het licht brengen*): *zich het gelaat –*; fig. *de verborgen zin van droomen –*, verklaren; **–slui'meren,** –sluimerde, i. ontsluimerd (lit. t. 1 *ontslapen*; fig. *in sluimering vallen*; 2 *ontwaken*): 1 *Zefir lag –sluimerd neer*; 2 *'t –sluimerd aardrijk juicht*; **–slui'pen,** –sloop, i. ontslopen ([*sluipende*] *ontkomen*): *het gevaar –, de politie –*; **–slui'ten,** ontsloot, h. ontsloten (*opensluiten*; fig. *openbaren, blootleggen*): *een deur –*; *zijn hart voor iem. –*; **–smet'ten,** –smette, h. ontsmet (*reinigen van smetstoffen, desinfecteeren*): *een ziekenkamer –, beddegoed –*; **–smet'tingsdienst,** m. ([*gemeentelijke*] *inrichting tot ontsmetting*): *dat hoort tot de – onzer stad*; **–smet'tingsmiddel,** o. –en; **–smet'tingsoven,** m. –s (*desinfectieoven*); **–snaard',** bn. (*zonder snaren, ontdaan van snaren*): *het speeltuig hing –snaard in de wilgen verward*; **–snap'pen,** –snapte, i. ontsnapt (*ontkomen, ontgaan*): *de dief is –snapt*; *de gelegenheid laten –*, ontglippen; *aan het gevaar, het oog, iems. aandacht –*; *de stoom ontsnapt door de veiligheidsklep*; *je kunt er niet aan –*; **–snap'ping,** v. –en; **–snel'len,** –snelde, i. ontsneld (lit. t. *snel ontvlieden*): *als aan de dood –sneld*; **–span'nen,** –spande, h. – (1 *wat gespannen is, losmaken*; 2 fig. *door afleiding tot rust doen komen*): 1 *e. boog –*; *het gelaat –*, uit de strakke plooien doen gaan; 2 *de geest – door vermaak*; refl. *zich –*, zich verpoozen; **–span'ning,** v. –en (*het minder strak* [*doen*] *worden*; fig. *verpoozing*): *– nemen.*

Ontspin'nen, meestal refl., het –spon zich, h. zich ontsponnen (*z. ontwikkelen, ontstaan*): *een gesprek kan zich over eenig onderwerp –*; **–spo'ren,** de trein –spoorde, i. ontspoord (*uit de spoorrichels geraken, derailleeren*); **–spo'ring,** v. –en (*derailleement*); **–sprin'gen,** –sprong, is ontsprongen (1 *van of uit iets wegspringen*; 2 *zijn oorsprong hebben*): 1 *hij is de dans* (de doodendans, z. ald.) *ontsprongen*, aan het dreigend gevaar ontkomen; 2 *de Rijn ontspringt op de Alpen*; *een traan ontspringt zijn oog*, ontwelt; **–sprui'ten,** –sproot, i. ontsproten (*uit iets spruiten*; fig. *ontstaan, afstammen*): *het gras begint te –*; fig. *uit de handel –spruit welvaart*; *uit een adellijke familie –sproten.*

Ontstaan' 1 –stond, i. ontstaan (1 *een begin nemen, voortkomen uit*; 2 *in de steek laten*; in deze bet. w.i.g.): 1 *de rivier ontstaat op dat plateau*, neemt haar oorsprong; *een twist kan uit een nietigheid –*; *doen –*; 2 *schoone nimf* (*Eenvoudigheid*) *–sta mij niet*; **2** zn. o.: *het – der aarde*; **–ste'ken,** –stak, h. (1, 3), i. (2, 4) ontstoken (1 *doen ontbranden*; 2 *ontbranden*; 3 van lichaamsdeelen, wonden enz.: *rood doen oploopen enz.*; 4 *rood oploopen*): 1 *een vuur –*; fig. *Gods toorn –*; 2 *in woede* (*doen*) *–*; 3 *die zalf heeft de wonde –stoken*; 4 *de wonde is –stoken*, rood opgezwollen; nog: Z.-N. *een vat –*, opsteken; **–ste'king,** v. –en (*het ontsteken*; *het ontstoken zijn*): *de – van de lading der kanonnen*; *er komt – bij de wonde*; verg. Keel–, Long–; **–steld',** bn. (*van streek, ontroerd, verschrokken, ontzet*): *de menigte stond – te kijken*; **–ste'len,** –stal, h. ontstolen (*door diefstal ontnemen, diefachtig wegnemen*): *men heeft mij dat –stolen.*

Ontstel'len, –stelde, h. (2), i. (1) ontsteld (1 *schrikken, ontroeren*; *in verwarring, van streek raken*; 2 *doen schrikken, doen ontroeren*): 1 *hij ontstelde plotseling*; 2 *die tijding zal hem erg –*; **–stel'lend,** bn. (*ontroerend*): *– nieuws*; **–stel'tenis,** v. (*verwarring*; *ontroering*; *schrik*); **–stemd',** bn. (1 *valsch van toon*; 2 *onaangenaam gestemd*): 1 *een –e viool*; 2 *vader was weer –*, uit zijn humeur.

Ontstem'men, –stemde, h. ontstemd (1 *de vereischte toon, de vereischte toonhoogte doen verliezen*; 2 *in een onaangename stemming brengen*): 1 *de vochtigheid zal die instrumenten –*; 2 *dat bericht zal vader –*, uit zijn humeur brengen; **–sten'tenis,** v. (*gemis,*

gebrek; *niet voorhanden zijn*): *bij – van opvolgers*, d. i. er zijn er geen; *bij – van een burgemeester*, [a]) de burgemeestersplaats is vacant, [b]) de burgemeester is afwezig; **–stich'ten,** –stichtte, h. ontsticht (*ergeren*): *het losse gedrag des leeraars zal de gemeente –*, aanstoot geven; **–sto'ken;** z. Ontsteken; **–stop'pen,** ontstopte, h. ontstopt (Z.-N. *ontkurken*); **–strij'den,** –streed, h. ontstreden (*afstrijden*): *ik laat mij dat nooit –*, uit het hoofd praten.

Ontta'kelen, –takelde, h. onttakeld (*aftuigen, van tuig ontdoen*): *een schip –*.

Ontto'gen, vd. van het vero. *onttiegen*: *die schat wordt de aarde niet –!* d. i. onttrokken.

Onttoo'veren*, –tooverde, h. onttooverd (*v. d. betoovering bevrijden*); **–trek'ken,** –trok, h. onttrokken (*onthouden, ontnemen; buiten iems. macht of bereik brengen*): *iem. een deel van zijn loon –*; *het bosch onttrok hem weldra aan ons oog*; refl. *z. aan iets –*, z. van iets afmaken; **–trog'gelen,** –troggelde, h. onttroggeld (*door bedrog afhandig maken, listig ontnemen*); **–tro'nen*,** –troonde, h. –troond (*van de troon berooven*): *een koning –*; **–troo'nen*,** –troonde, h. onttroond (*met mooie praatjes aftroggelen*).

On'tucht, v. (*onkuischheid*).

Ontuch'tig, bn.; –er, –st (*onkuisch*): *een – leven leiden*, zedeloos; *–e handelingen*.

On'tuig, o. (*uitschot, afval*; fig. *gespuis*).

Ontval'len, –viel, i. ontvallen (*door vallen uit iems. bereik raken, ontglippen; verloren gaan voor*): *het wapen is hem –*; fig. *de moed –viel hem*, ontzonk; *dat woord is mij –*, bij vergissing, ondoordacht gezegd; *zich geen woord laten –*; *wie veel kalt, veel –*; *zijn vrouw –viel hem reeds vroeg*, stierf.

Ontvang', m. (*ontvangst*): *in – nemen*; **–vang'-** of **–vangst'bewijs,** o. –bewijzen (*bewijs, dat iets ontvangen is*); zie Reçu; **–vang'dag,** m. –dagen (*dag, waarop men bij voorkeur bezoeken ontvangt*); **–van'gen,** –ving, h. –vangen (1 *in ontvangst nemen; krijgen*; 2 *bezoek afwachten*): 1 *een som gelds –, een brief –; onderwijs –, een goede opvoeding –; zijn boek werd goed –*, vond aftrek; *de vijand werd warm –*; 2 *Mevrouw zal vandaag niet –*, bezoek wachten; **–van'genis,** v. (R.-K. *de onbevlekte – der H. Maagd*, d. i. *zonder erfzonde*; feestdag 8 Dec.); **–van'ger*,** m. –vangers (1 *iem., die iets ontvangt*; 2 *voorwerp, dat opvangt, opneemt*): 1 *de – van de brief*; inz. ambtenaar: *de – der directe belastingen, der registratie*; 2 *de – van een dakgoot, de – van een luchtpomp*; **–vangerij',** v. –en (Z.-N. *ambt, kantoor van den ontvanger*); **–van'gerskantoor,** o. –kantoren; **–vang'kamer,** v. –s (*kamer, waarin bezoekers ontvangen worden*); **–vangst',** v., in de 2e bet. –en (1 *het onthaal, het recipieeren*; 2 *het ontvangen; de inning*): 1 *de – der gasten, een hartelijke –*; 2 *de – der pachten; de uitgaven regelen naar de –en*, de tering naar de nering zetten; *de – bevestigen; de berichten van –; na, bij (de) – der goederen; in – nemen*; **–vangst'bewijs,** o. –zen; z. Ontvang–; **–vangst'station,** o. –s (radio: *plaats, waar de uitzending wordt opgevangen*).

Ontvan'kelijk, bn.; –er, –st (1 *vatbaar voor indrukken*; 2 rechtst. *vatbaar voor berechting*): 1 *een voor het schoone – gemoed*; 2 *een vordering, een eisch – verklaren*, de rechter is van oordeel, dat de vordering, de eisch gegrond is op het recht; **–heid,** v.

Ontva'ren, –voer, i. – (*voorbijgaan, verstrijken*): *de jaren – zoo snel en zoo vlug*; **–vein'zen,** –veinsde, h. ontveinsd (*niet uitkomen voor, verborgen houden; als niet bestaande doen voorkomen*): *zijn oogmerk –*; *ik kan mij niet –, dat ik maar half tevreden ben*, iets niet aan zich zelf willen bekennen; **–vel'len,** –velde, h. door die val zijn knie ontveld (*van het vel berooven of ontdoen*); **–vet'ten,** –vette, h. ontvet (*van de vetdeelen ontdoen, zuiveren*): *wol –, cacao –*.

Ontvlam'baar, bn. (*spoedig vlam vattende, kunnende ontvlammen*): *–bare stoffen*; fig. *een licht –bare verbeelding*; **–vlam'men,** –vlamde, h. (2), i. (1) ontvlamd (1 *ontbranden, ontsteken*; 2 meest. fig. *doen ontbranden, ontsteken*): 1 *in toorn –*; 2 *dit zal de verbeelding –*; **–vleesd',** bn. (*zonder vleesch*; fig. *vermagerd*): *de arm was daar –*; *en een –e hand breekt uit de steen*; **–vlie'den,** –vlood, i. ontvloden (*ontvluchten, ontwijken*): *de verleiding –, het gevaar –*; **–vluch'ten,** –vluchtte, i. ontvlucht (*wegvluchten, door te vluchten [trachten te] ontkomen*): *een stad –; een huis, gevaar –*.

Ontvoe'ren, –voerde, h. ontvoerd (*door weg te voeren aan iems. macht onttrekken: wegrooven, schaken*): *een dochter (haren ouders) –*; **–voe'ring,** v. –en (*schaking*); **–vol'ken,** –volkte, h. ontvolkt (*van bevolking ontblooten*): *de oorlog –volkt de landen*, neemt een groot deel der bevolking weg; **–vol'king,** v.: *de – der steden door de pest*; **–von'ken,** –vonkte, h. (2), i. (1) ontvonkt (1 *ontbranden, ontvlammen*; 2 *doen ontbranden, ontvlammen*): 1 *in geestdrift –*; 2 *iem. in liefde voor de studie –, de moed –, een twist –*; **–voog'den,** –voogdde, h. ontvoogd (*ontheffen v. d. voogdijschap*); **–voog'ding,** v. (*vrijmaking*).

Ontvou'wen, –vouwde, h. ontvouwen (1), ontvouwd (2) (1 *los vouwen, ontplooien*; 2 *uitleggen, verklaren*): 1 *hij heeft het tafellaken –vouwen; de vleugels –*; 2 *hij heeft mij de redenen –vouwd*; refl. *zich –*.

Ontvreem'den, –vreemdde, h. ontvreemd (*ontstelen; iems. eigendom wegnemen*): *iem. iets*, inz. *geld –*; **–wa'ken,** –waakte, i. ontwaakt (*wakker worden*): *uit de slaap, uit de droom –*; **–wa'penen,** –wapende, h. ontwapend (1 *ontdoen van wapens*; 2 fig. *weerloos maken; stillen, doen bedaren*): 1 *hij zag zich –wapend, iem. –; een schip –*, ontdoen van het geschut; 2 *een zacht woord –wapent de toorn*; **–wa'ren,** –waarde, h. ontwaard (*zien, bespeuren*): *ik ontwaarde een jong meisje; dat hij een kleine ongesteldheid mocht –*, gewaarworden; **–war'ren,** –warde, h. ontward (eig. *uit de war maken*; fig. *ophelderen*): *een streng garen –; een quaestie –*; Z.-N. *haar –*, loskammen; **–was'sen,** –wies, i. ontwassen (*te groot worden voor*): *de knaap is de kinderschoenen –; de ouderlijke tucht –*, ontgroeid.

Ontwei'en, –weide, h. ontweid (*ontdoen van het ingewand*): *een visch, een vogel, een stuk wild –*; zie Geweide.

Ontwel'digen, –weldigde, h. ontweldigd (*met geweld ontnemen*); **–wel'len,** –welde, i. ontweld (*ontspringen, ontvloeien*): *een beekje,*

dat aan de top des heuvels –welt; een traan –welt haar oog; **–wen'nen,** –wende, h. en i. ontwend (*afwennen*): *iem. iets –; de studie –; deze jongens zijn orde en tucht –wend*; **–werp',** o. –en (*beraamd en omschreven plan; schets*): *het – van een nieuwe kerk; een – van een wet* (of: *een wets–*, z. ald.), voorgestelde; *een – van een roman*; **–wer'pen,** –wierp, h. ontworpen (*iets in schets teekenen*; fig. *maken; voorbereiden*): *het model, het bestek van een huis –; een plan –*, maken; *een wet –*, gereedmaken om aan de wetgevende macht voor te stellen; **–wer'per,** m. –s: *de – van een plan*; **–wij'den,** –wijdde, h. ontwijd (eig. *de wijding ontnemen: schenden; ontheiligen*): *een kerk –*.

Ontwij'felbaar, bn. (*niet te betwijfelen, stellig*): *–bare zekerheid, de –bare waarheid*.

Ontwijk', o. (*wijkplaats*): *een plaatsje van –*, d. i. een afgezonderde zitplaats, vero.; **–wij'ken,** –week, h., i. ontweken (*uit de weg gaan*; fig. *ontduiken; trachten te ontkomen*; v. e. vraag: *niet rechtstreeks beantwoorden*): *het gevaar –; de beantwoording van een vraag –*; **–wij'kend,** bn. en bw.: *een – antwoord; ik antwoordde –*, niet rechtstreeks op de vraag; **–wik'keld,** bn. (1 *de volle wasdom bereikt hebbende*; 2 *beschaafd, kundig*): 1 *dat meisje is vroeg –*; 2 *een – man, een – publiek, gehoor; een –e geest*, door studie gevormd; **–wik'kelen,** ontwikkelde, h. ontwikkeld (1 *tot volle wasdom brengen; doen groeien*; refl. *tot volle wasdom komen, ontstaan*; 2 fot. *op een belichte, gevoelige plaat door kunstbewerkingen het beeld te voorschijn brengen*; 3 *uitwerken*; 4 *beschaven, vormen; beschaving, kennis bijbrengen*; 5 *verklaren, uiteenzetten*): 1 *de lente –wikkelt snel de kiemen; groote kracht –; een dier –wikkelt zich in de regel sneller dan een mensch; er ontwikkelt zich electriciteit*; 2 *cliché's –*; 3 *een algebraïsche vorm, een muzikaal motief –*; 4 *de geest, het verstand –*; 5 *een stelsel, een plan –*; **–wik'keling,** v. –en (*het ontwikkelen*, in verschillende bet.: *wasdom, groei, voortgang; vorming enz.*): *de – van lichaam en geest; verstandelijke –; algemeene –; de – van gas; de – mijner plannen*, uiteenzetting; **–woe'keren,** –woekerde, h. ontwoekerd (*met moeite en inspanning verkrijgen*): *Nederland, aan de zee –woekerd*, op de zee veroverd; *uren, aan de slaap –woekerd*, uitgewonnen op.

Ontwoon', bn. (Z.-N. *ontwend*).

Ontwor'stelen, –worstelde, h. ontworsteld (*worstelend ontrukken of losmaken*): *iem. een mes –; ons land is –worsteld aan de baren*; refl. *z. aan de zonde –*; **–wor'telen,** –wortelde, h. ontworteld (*met wortel en tak uit de grond rukken*): *de storm had de beuk –worteld*; **–wrich'ten,** –wrichtte, h. ontwricht (1 *uit het gewricht rukken of trekken*; 2 fig. *krachteloos maken, verlammen*): 1 *de arm –, de heup –*; 2 *de geest –; onze ontwrichte samenleving*, uit het verband gerukt; **–wrich'ting,** v. –en; **–wrin'gen,** –wrong, h. ontwrongen (*loswringen*; fig. *afpersen, met moeite verkrijgen*): *iem. een mes –; iem. een belofte –; den vijand de zege –*, in zware strijd ontnemen; **–za'delen,** –zadelde, h. ontzadeld (1 *v. h. zadel ontdoen*; 2 *uit het zadel lichten*): 1 *een paard –*; 2 *de ridder zag zich –zadeld*; **–zag',** o. (*eerbiedige schroom, eerbied; gevoel van het overwicht v. anderen*): *– voor iem. hebben, gevoelen, toonen; iem. – inboezemen; met – (vervullen); uit –; hij heeft – bij de leerlingen*.

Ontzag'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*ontzag inboezemend; zeer groot, zeer veel, erg*): *een – leger, een –e menigte, een –e hoogte, een –e massa; dit kost – veel geld*; **–heid,** v.; **–zag-wek'kend,** bn.; –er, –st (*ontzag inboezemend*): *een –e krijgsmacht; een –e stilte*; **–ze'gelen,** –zegelde, h. ontzegeld (*ontdoen van het zegel*; Z.-N. *de zegels van de honigcellen wegsnijden*): *een brief, een boedel –*; tegenst. Verzegelen; **–zeg'gen,** –zeide, h. ontzegd, ontzeid (*weigeren*): *iem. een recht –*, niet toekennen, betwisten; *iem. de toegang –; mijn beenen – mij de dienst; ik ontzeg u het recht om*; refl. *zich alle gemakken –*; **–zeg'ging,** v. (*weigering*): *de – van een eisch*; **–zei'len,** –zeilde, h., i. ontzeild (*door middel van te zeilen ontkomen*): *wij hoopten den vijand te –; een klip –*, fig. een moeilijkheid ontwijken; Z.-N. *een molen –*, de zeilen wegnemen, oprollen (met: hebben).

Ontze'nuwen, –zenuwde, h. ontzenuwd (*van kracht berooven; verzwakken, verslappen*): *weelde –zenuwde Hannibals leger; een bewijs, een betoog –*, d. i. krachteloos maken, afdoend weerleggen; **–zet' 1** o. (*bevrijding*, inz. van legers, vestingen enz.): *het – van Leiden; er daagt – op; tot – komen opdagen*; **2** bn. (*ontsteld*): *– van schrik*; **–zet'ten,** –zette, h. ontzet (1 *een ambt ontnemen*; 2 *berooven*; 3 *bevrijden; de belegeraars verjagen*; 4 *van schrik verbijsteren*): 1 *de stadhouder werd uit zijn ambt –zet*; 2 *van haard en erf –zetten*; 3 *een stad –*; 4 *ontzet zijn door die gebeurtenis*; nog Z.-N. rechtst. *–te personen*, in staat van ontzetting (z. ald.) inz. volgens burgerlijk recht; **–zet'tend,** bn. en bw. (*schrik inboezemend; verbazend groot*): *een – leger, (het is) –! hij is – rijk*, buitengemeen; *het doet mij (een) – genoegen*; **–zet'ter,** m. –s (*bevrijder*); **–zet'ting,** v. –en (1 *de daad van ontzetten* in verschillende bet.; 2 *schrik*): 1 *de – uit een ambt; de – van de ouderlijke macht*; 2 *sprakeloos van –*; nog in België, rechtst.: *– van politieke en burgerlijke rechten*, crimineele en correctioneele straf; *wetteltijke –*, onbekwaamheid (van de(n) veroordeelde) om, tijdens de duur van de straf, zijn goederen te beheeren en er over te beschikken, tenzij bij testament; (in burgerlijk recht) –, curateele (z. ald.) met: stelling onder toezicht van een „gerechtelijke raad".

Ontzie'len, –zielde, h. ontzield (eig. *v. d. ziel berooven: dooden*): *nu ligt hij daar –zield*; **–zien',** –zag, h. ontzien (1 *vreezen, eerbiedigen*; 2 [*zooveel mogelijk*] *sparen*): 1 *den vijand –; iems. macht –*; 2 *gij moet hem wat –; geen moeite, geen onkosten – om*; refl. *zich –: hij ontziet zich notabene niet, mij te lasteren*, ziet er geen bezwaar in; *gij moet u wat –*, op uw gezondheid letten; **–zind',** bn. (*dwaas*): *– van droefheid*, beroofd van verstand; **–zin'ken,** –zonk, i. ontzonken (1 *wegzinken; verloren gaan*; 2 Z.-N. *slinken*): 1 *de moed ontzinkt mij*, d. i. begeeft mij; *de krachten ontzonken hem*; 2 Z.-N. *de opgezwollen hand zal dan –*; **–zwach'telen,** –zwachtelde, h. ontzwachteld (*de zwachtel wegnemen, loswikkelen*): *een ziek been –*;

refl. *de bloemknop –zwachtelt zich*, gaat open.
Ontzwel'len, ontzwol, i. ontzwollen (Z.-N. *slinken*): *de arm zal –.*
Onuitblusch'baar*, bn. (meest. fig. *niet geblusscht kunnende worden*): *een –bare haat.*
Onuit'gegeven, bn. (*niet uitgegeven; niet in het licht verschenen*): *– geld; – gedichten.*
Onuit'gemaakt, bn. (*onbeslist*): *het is (nog) –.*
Onuitput'baar, bn. (*niet uit te putten*): *een –bare bron*; fig. *een –bare schat*, meestal:
Onuitput'telijk, bn.; –er, –st (*niet te ledigen; waaraan geen einde schijnt te kunnen komen*): *een –e bron*, altijd vloeiende; *een –e voorraad steenkool*; fig. *een – onderwerp van gesprek*, men is er nooit over uitgepraat; *een – geduld*; **–heid,** v.
Onuitspreek'baar, bn. (*niet uitgesproken kunnende worden*): *een – woord*; **–heid,** v.
Onuitspre'kelijk, –er, –st **1** bn. (*niet in woorden uit te drukken*): *Gods –e grootheid*; **2** bw. (*zeer*): *– gelukkig*; **–heid,** v.
Onuitstaan'baar, bn. en bw. (*niet uit te staan of te verdragen*): *e. – gepoch, e. –bare hoogmoed; e. –leelijk accent*; **–heid,** v.
Onuitvoer'baar, bn. (*niet uit te voeren*): *dat plan is –*; **–heid,** v.
Onuitwisch'baar*, bn. en bw. (*niet uit te wisschen*): *een –bare schande, een –bare indruk; dat is – in zijn geheugen geprent.*
Onva'derlandsch*, bn. (*niet eigen aan ons land of volk; niet als van een goed vaderlander*): *een –e verheerlijking van het buitenland*, strijdig met de gevoelens van een goed vaderlander; *leesboekjes met –e prentjes.*
Onvast', bn., bw.; –er, meest – (1 *niet in vaste toestand verkeerend; week*; 2 *licht te verstoren*; 3 *wankel*; 4 *wankelmoedig*): 1 *moerassig en – terrein*; 2 *een –e slaap*; 3 *dit steunt op –e gronden; – ter been; – op zijn schaatsen staan*; 4 *een – karakter.*
Onvat'baar, bn.; –baarder, –st (1 *niet ontvankelijk*; 2 Z.-N. *niet duidelijk waar te nemen*): 1 *– voor vermaning; – voor verbetering*, niet geschikt; 2 *een – gerucht*; **–heid,** v.
Onvei'lig, bn.; –er, –st (*gevaar opleverend*): *het waren –e tijden, roovers maakten er de wegen –*; (spoorw.) *het seinlicht stond op –*; **–heid,** v. (*het onveilig zijn*).
Onveran'derbaar, bn. (*niet kunnende veranderd worden*): *een – besluit*; **–heid,** v.
Onveran'derd, bn. (*niet veranderd*): *iets – laten*, zooals het tot dusverre is; *mijn besluit is –; de toestand blijft –*, dezelfde.
Onveran'derlijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet aan verandering onderhevig; steeds het- of dezelfde*): *–e wetten; God is –; hij zingt – hetzelfde liedje*; **–heid,** v.
Onverantwoor'delijk, bn.; –er, –st (1 *niet verantwoord kunnende worden; niet verschoonbaar, niet goed te maken*; 2 *niet ter verantwoording kunnende geroepen worden*): 1 *een –e nalatigheid*, afkeurenswaardig, onvergefelijk; 2 *hij is daarvoor –*; **–heid,** v.
Onverbas'terd, bn. (*niet ontaard; echt*): *de –e nakomelingen der Geuzen.*
Onverbe'terbaar, bn. (*niet te verbeteren*): *een –bare drukfout*, niet of niet meer kunnende verbeterd worden; **–heid,** v.
Onverbe'terlijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *voor verbetering onvatbaar; onherstelbaar*; 2 *niet verbeterd kunnende worden; voortreffelijk*): 1 *een –e dronkaard; een – kwaad*; 2 *hij zingt –*; **–heid,** v.
Onverbid'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*door bidden niet tot andere gedachten te brengen, onvermurwbaar*): *een – rechter; zij had hem – afgewezen; – streng*; **–heid,** v.
Onverbloemd', bn. en bw. (*niet verbloemd, niet mooier voorgesteld dan het werkelijk is; rondborstig, oprecht*): *de –e wezenlijkheid; verhaal het mij –*, slechtweg.
Onverbreek'baar, bn. (*niet te verbreken*): *een –bare trouw*, altijd standhoudend; *een –bare eed*, onschendbaar; **–heid,** v.
Onverbre'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet verbroken kunnende worden*): *een –e verbintenis, een –e band van vriendschap; hij belooft zijn woord – te houden*; **–heid,** v.
Onverdacht', bn. (*niet te verdenken; niet verdacht wordende*): *een –e getuigenis.*
Onverde'digbaar, bn. (*niet te verdedigen*): *een –bare positie, een –bare stelling*; **–heid,** v.
Onverde'digd, bn. (*niet verdedigd*): *een stad – laten*, zonder troepen.
Onverdeel'baar, bn. (*niet te deelen*): *een – eigendom*; zie Ondeelbaar.
Onverdeeld', bn. en bw. (*niet in deelen gescheiden; nog niet gedeeld*): *een –e boedel*; fig. *met –e aandacht, –e sympathie*, volle; *– gunstig; zich – aan een ambt wijden*, geheel en al; **–heid,** v. (Z.-N. *onverdeelde boedel*): *in – leven; uit – treden*, een onverdeelde boedel verkoopen.
Onverdiend', bn. en bw. (*niet verdiend*): *een –e straf; een schande – dragen.*
Onverdien'stelijk, bn. (*van verdienste ontbloot; nietswaardig*): in de regel gebruikt met *niet*: *een niet – dichter, een niet –e redevoering*, nog al te prijzen.
Onverdor'ven, bn. (*rein, zuiver*): *– zeden.*
Onverdraag'baar, bn. (*niet te verdragen; onuitstaanbaar*): *een –bare last; een –bare druk; het –bare Spaansche juk.*
Onverdraag'lijk, bn.; –er, –st (1 *lastig, hinderlijk; onaangenaam*; 2 *onuitstaanbaar*): 1 (die pet) *is volstrekt hinderlijk en – in 't oplaten van vliegers; een – geschreeuw*; 2 *een –e hoogmoed, een –e hitte*; **–heid,** v.
Onverdraag'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (*niet verdraagzaam*, inz. *op godsdienstig gebied, niet meegaand*): *hij is – op het stuk van godsdienst; hij ijverde – jegens andersdenkenden*; **–heid,** v.
Onverdro'ten, bn. en bw. (*niet ontmoedigd; zich niet latende terneerslaan; ijverig, volhardend*): *met – ijver*, onverpoosd; *– volharden; ik studeer –*, gestadig, volijverig.
Onverdul'dig, bn.; –er, –st (Z.-N. *onlijdzaam; ongeduldig*): *niet – zijn*; **–heid,** v.
Onveree'nigbaar*, bn. (*niet te paren, niet te vereenigen*): *– met; –bare begrippen; die ambten zijn –*; **–heid*,** v., –heden.
Onverflauwd', bn. (*niet verzwakkende*): *met –e gloed, een –e vriendschap.*
Onvergang'baar, bn. (lit. t.): *–bare verzen*, meestal: **Onvergan'kelijk,** bn.; –er, –st (*niet licht vergaande of voorbijgaande*): *deugd is een – goed*, blijvend; **–heid,** v.
Onvergeef'lijk, –verge'felijk, bn.; –er, –st (*niet kunnende vergeven worden; erg*): *een –e misslag, een –e nalatigheid.*
Onvergelijk'baar, bn. (*niet met elkaar te vergelijken, niet op één lijn te stellen*): *Vondel en Bilderdijk zijn –.*
Onvergelij'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*uitmuntend, uitnemend*): *een – talent; de Bijbel*

is een – boek, geen boek kan er mee gelijkgesteld worden; *dit gedicht is – schoon.*
Onverge'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*te belangrijk, te schoon enz., om vergeten te kunnen worden*): *e. – schouwspel; – schoon*, treffend.
Onverglaasd', bn. (*niet met glazuur bestreken*): *een –e bloempot, – aardewerk*; **–vergol'den,** bn. (*onbeloond*): *God laat niets –, een – dienst*;–**verhin'derd,** bn. en bw. (*onbelemmerd*): *een –e aftocht; nu kunt gij – spreken*; **–verhoeds',** bw. (*onverwachts*): *hij gaf mij – een slag; iem. – aanvallen*; **–verhoedsch'*,** bn. (*onverwacht; zóó onverwacht, dat men er niet op verdacht is*): *een –e aanval*, d. i. plotseling; *de –e sprong v. h. roofdier*; **–verho'len,** bn. en bw. (*niet verborgen; rondborstig*): *– vreugde; – zijn blijdschap toonen; hij geeuwde –*, openlijk; **–verhoopt',** bn. en bw. (*onverwacht; zóó, als men niet had durven hopen*): *een –e bijstand; bij – afsterven*, alsnog niet te voorzien; *mocht gij – niet kunnen komen, zend dan uw rentmeester*, tegen alle hoop in.
Onverkies'baar, bn. (*niet gekozen kunnende worden*): *een minderjarige is – als lid van de gemeenteraad*; **–heid,** v.
Onverkies'lijk, –verkie'selijk, bn. (*de voorkeur niet verdienende*); **–heid,** v.
Onverklaar'baar, bn.; –der, –st (*niet op te helderen*): *een – voorgevoel, een –bare angst*, waarvan men zich geen rekenschap kan geven; *het is ons –*; **–heid,** v.
Onverkwik'kelijk, bn.; –er, –st (fig. *vervelend, naar*): *een –e geschiedenis.*
On'verlaat, m. –laten (*door en door slecht mensch, booswicht, snoodaard*).
Onverlet', bn. (*ongedeerd*): *de soldaten kwamen – de poort binnen*, ongekwetst; Z.-N. *een zaak – laten*, niet aanroeren.
Onverma'kelijk, bn.: *lang niet –*, onderhoudend, aardig.
Onvermeld', bn.: *dat mag niet – blijven.*
Onvermengd', bn. en bw. (*zuiver*): *– koper; dit goud is – zuiver*; fig. *– geluk*, rein.
Onvermijd'baar, bn. en bw. (*niet te vermijden*): *wat al –bare rampen, –bare misrekeningen; de mensch dwaalt –*; **–heid,** v.
Onvermij'delijk 1 bn. en bw.; –er, –st (*niet kunnende vermeden worden, niet te ontgaan*): *de oorlog bleek –, een – gevolg; hij ware – neergestort*; **2 –e,** o.: *zich schikken in het –*; **–heid,** v.: *de – van de oorlog.*
Onvermin'derd 1 bn. en bw. (*niet-verminderd*): *uw ijver blijve –*. even krachtig; *ik acht u – hoog*, evenhoog als vroeger; **2** vz. (*behoudens*): *gij kunt het feest bijwonen – de verplichting ter vergadering te komen.*
Onvermoei'baar, bn.; –baarder, –st (*zeer sterk of krachtig*): *–bare ijver*; **–heid,** v.
Onvermoeid', bn., bw. (*nooit vermoeid; zich niet latende vermoeien*): *–e inspanning*, voortdurende; *–e arbeid komt alles te boven; hij streeft – naar hooger*, aldoor; **–heid,** v.
On'vermogen, o. (1 *het niet in staat zijn*; 2 *het niet in staat zijn aan zijn geldelijke verplichtingen te voldoen*): 1 *zijn – om haar karakter te waardeeren*; 2 *een bewijs van –*; rechtst. *verklaren in staat van kennelijk –*, rechterlijk vonnis, dat iem. buiten staat is zijn schulden te betalen.
Onvermo'gend 1 bn.; –er, –st (1 *het vermogen, de kracht missende*; 2 *arm, onbemiddeld*): 1 *Alva was – de opstand te bedwingen*; 2 *–e vluchtelingen*; **2 –e,** m. en v. –n: *scholen voor min- en –en*, waar geen of weinig schoolgeld wordt geheven.
Onvermurw'baar, bn. (*niet te vermurwen*): *Alva was een – despoot; een –bare gestrengheid*, onverbiddelijk; **–heid,** v.
Onverplicht', bn. (*niet verplicht, vrijwillig*): *dat is –e goedheid.*
Onverpoosd', bn. en bw. (*niet afgebroken*): *het was –e arbeid; hij werkt –.*
Onverricht'*, bn. (*niet afgedaan*): *laat geen arbeid –; hij keerde –richter zake naar huis*, [a]) zonder iets uitgevoerd, [b]) zonder het beoogde doel bereikt te hebben.
Onversaagd', bn. en bw.; –er, –st (*onverschrokken, zonder vrees*): *een – strijder; den vijand – onder de oogen zien*; **–heid,** v.
Onverschil'lig, bn. en bw.; –er, –st (1 *geen verschil opleverend*; 2 *onbeteekenend*; 3 *zonder een bepaalde keuze of voorliefde*): 1 *het was hem –, met welke bal de arme Pieter spelen zou*, eender; 2 *zij sprak eenige –e woorden*, onbeteekenend; 3 *hij of zij is mij –*, ik voel geen genegenheid voor hem of haar; *hij zag dat alles met een – oog*, koel; *– evenwicht*, nat. als er bij iedere stand evenwicht is; *hij antwoordde –*, zonder eenige deelneming of belangstelling; **–heid,** v. (*het onverschillig zijn*).
Onverschrok'ken, bn. en bw.; –er, –st (*zich niet latende verschrikken; stoutmoedig*): *een – krijger, met – moed; hij viel – aan*, dapper; **–heid,** v.: *Hollandsche –.*
Onversierd', bn. (*niet versierd, onopgesmukt*): *de zaal was –; een – verhaal.*
Onversne'den, bn. (*zuiver, onvermengd*): *dit is – wijn, – Bordeaux.*
Onverstaan'baar, bn. en bw. (*niet te verstaan of te begrijpen*): *hij zei eenige –bare woorden; die tekst is –*, onbegrijpelijk; *hij spreekt erg –*, onduidelijk; **–heid, v.**
On'verstand, o. (*domheid, dwaasheid, onberedeneerdheid*): *Pieter had het – gehad, met zijn glacé-handschoenen te willen roeien.*
Onverstan'dig 1 bn. en bw.; –er, –st (*van geen verstand getuigende*; iets minder sterk dan *dom; dwaas*): *een – mensch, een – gezegde*, onberedeneerd; *hij handelt –*; **2 –e,** o.: *het – er van is*; **–heid,** v.
Onverstoor'baar, bn. en bw. (*niet te storen*): *een – geluk; met –bare kalmte; met – zelfbehagen; hij rookte – door*; **–heid,** v.
Onverstoord', bn. en bw. (*rustig*): *een –e stilte; de knapen speelden –*, ongehinderd.
Onverstor'ven (Z.-N. *niet of nog niet door erfenis toevallend*); zie Verstorven.
Onvertel'lijk, bn. (Z.-N. *niet te vertellen*): *wat ik daar heb gezien, is –.*
Onverto'gen, bn. (*onfatsoenlijk, onbetamelijk, ongepast*): *men hoorde er geen – woord.*
Onvertraagd', bn. en bw. (*niet minderend in gang*): *de kameel stapt met –e vaart; hij spoedde zich – voort.*
Onvervaard', bn., bw. (*onbevreesd*); **–heid,** v.
Onvervalscht'*, bn. en bw. (*zuiver, niet vermengd*): *dat is –e melk, suiker; een taal – spreken*, niet met vreemde woorden.
Onvervreemd'baar, bn. en bw. (*niet aan anderen in eigendom kunnende overgaan*): *een – erfgoed, een – recht; de burgerlijke pensioenen zijn –; iets – bezitten*; **–heid,** v.
Onvervuld', bn. (*niet vervuld wordende*): *haar plaats bleef –*, ledig; fig. *al uw wen-*

schen bleven –; een – gebleven belofte.
Onverwacht', bn. en bw. (*niet verwacht of voorzien*): *een –e uitkomst, een – schouwspel; de storm rees –*, onvoorziens; **–heid**, v.
Onverwachts', bw. (*plotseling; zonder op iets voorbereid te zijn*): *hij stond – voor mij; het speelwerk begint zoo –.*
Onverwelk'baar, bn. (1 *niet kunnende verwelken*; 2 fig. *onvergankelijk*): 1 *strooibloemen zijn –*; 2 *des dichters –bre lof.*
Onverwel'kelijk, bn. en bw. (*onverwelkbaar*): *–e roem, –e lauweren*; fig. *– bloeien.*
Onverwelkt', bn. (*frisch*): *–e bladeren, –e bloemen*; fig. *–e jeugd, –e luister.*
Onverwijld', bn. en bw. (*zonder uitstel*): *–e hulp*; *– komen*, onmiddellijk.
Onverwin'baar, bn. (*niet te overwinnen, onoverwinlijk*): *een –bare schaar*; *door een –bare argwaan gedreven*; **–heid**, v.
Onverwin'lijk, –verwin'nelijk, bn.; –er, –st; **–heid**, v.; zie Onoverwinnelijk.
Onverwon'nen, bn. (*niet of nooit overwonnen*; ook: *onverwinbaar*): *een – held.*
Onverwoest'baar, bn. (*onvergankelijk*): *de –bare schoonheid onzer taal, der natuur.*
Onverwrik'baar, bn. en bw.; –der, –st (*door wrikken niet kunnende bewogen of van zijn plaats gebracht worden*; fig. *onveranderlijk*): *–bare dijken, – stevig*; fig. *een besluit is –, staat – vast*; **–heid**, v.
Onverwrikt', bn. en bw. (*pal, stevig*): *de staven bleven –, de soldaten stonden –*; *met –e moed*, onwankelbaar.
Onverzaad'baar (eig. *niet te verzadigen*), b.v.: *roofdieren zijn –, een –bare dorst.*
Onverza'delijk, bn.; –er, –st (fig. *niet, nooit te verzadigen*): *een –e eerzucht, een –e dorst naar roem*; **–heid**, v.
Onverzeld', bn. (*alleen*): *de dame ging – op reis*, zonder gezelschap.
Onverzet'baar, bn. (eig. *niet te verzetten of te verplaatsen*; fig. *vast, onwrikbaar*): *een –bare wil*; **–heid**, v.; meer:
Onverzet'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*standvastig, onbuigzaam*): *met –e koppigheid, de jongen bleef –*; *– volhouden*; **–heid**, v. (meestal ongunstig: *stijfhoofdigheid*).
Onverzoen'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet te verzoenen*): *een –e vijandschap, met –e tegenzin*; *iem. – haten*; **–heid**, v.
Onverzorgd', bn. (1 *zonder verzorger*; 2 *waaraan geen zorg is besteed*): 1 *vijf kinderen blijven – achter*, niet verzorgd; 2 *–e stijl*, slordig; *–e handen*; *een –e baard.*
Onverzwakt', bn. (*nog onverminderd in kracht*): *zijn dichtvermogen – behouden.*
Onvlaamsch'*, bn. (*in strijd met de Vlaamsche taal, de Vlaamsche aard*).
Onvoeg'zaam 1 bn.; –zamer, –st (*onbetamelijk, niet-oorbaar*): *e. –zame kleeding; het is nu een – uur*; **2 –zame**, o.: *het –zame van zijn taal*, onbehoorlijke; **–zaamheid**, v.
Onvoldaan', bn.; –daner, –st (*onbevredigd*): *een neiging kan – blijven*; *ik was – over uw gedrag*; **–heid**, v. (*het onbevredigd zijn*).
Onvoldoend' 1 bn. en bw. (*niet toereikend*): *met –e middelen; zijn uitspraak was –e; een – cijfer; hij is –e; dat is – beantwoord*; **2 –e**, o. –s (*onvoldoend cijfer*): *ik had drie –s.*
Onvoleind', bn. (*onvoltooid*): *de novelle Gerrit Witse bleef –*; ook, Onvoleindigd.
Onvolko'men, bn. en bw.; –er, –st (*niet volledig, gebrekkig*): *een – klinker*; z. Scherpkort; *een – verbranding*; **–heid**, v. –heden.
Onvolle'dig, bn. en bw.; –er, –st (*gebrekkig, onvolkomen*): *een – bericht; e. –e volzin*, elliptisch; *hij verklaarde dat verschijnsel –*; **–heid**, v.: *de – zijner onderzoekingen.*
Onvolmaakt', bn.; –er, –st (*onvoltooid, onvolkomen, gebrekkig*): *alle menschenwerk is –*; **–heid**, v.: *de – van het schepsel.*
Onvolpre'zen, bn. (*nooit genoeg te prijzen*): *o, – God! de – Rembrandt.*
Onvoltal'lig, bn. (*niet op het juiste tal*).
Onvoltooid', bn. (*niet afgewerkt*): *een – kunstwerk*; *onvoltooid-tegenw., –verleden, –toekomende tijd*, tijden, waarin men zich de handeling als niet afgeloopen voorstelt.
Onvolwas'sen, bn. (*niet volwassen, niet volgroeid*): *– vruchten, een – dier.*
Onvoor'bedacht, bn. en bw. (*niet vooraf bedacht, zonder opzet*): *een –e beleediging; hij deed dat alles –*; als bw. ook: *–elijk.*
Onvoor'bereid, bn. en bw. (*niet voorbereid*): *hij deed geheel – dat examen; Van der Palm sprak zelden –; – als hij was.*
Onvoorwaar'delijk, bn. en bw. (*onbeperkt, zonder beperking*): *de generaal eischte –e gehoorzaamheid; iets – prijzen, afkeuren.*
Onvoorzich'tig, bn. en bw.; –er, –st (*niet voorzichtig, niet behoedzaam*): *een – woord; – handelen*; **–heid**, v. bet. 2 –heden (1 *het onvoorzichtig zijn*; 2 *onvoorzichtige handeling*): 1 *de – der jeugd*; 2 *e. – begaan.*
Onvoorzien', bn., bw. (*onverwacht*): *e. post voor –e uitgaven, e. –e gebeurtenis*, d. i. niet voorzien; *die benoeming kwam –.*
Onvoorzie'nig, bn.; –er, –st (Z.-N. *onnadenkend*): *een –e jongen.*
Onvoorziens', bw. (*plotseling*): *hij viel mij – aan*, onverwachts, onverhoeds; *op het –t.*
On'vrede, on'vree, m. (lit. t., vero. *twist, strijd, oneenigheid*): *de vrede woonde in 't huis, en de – stond er buiten.*
On'vriend, m. –vrienden: *thans zijn ze –en*, d. i. geen vrienden; *hij stierf van vriend en – beweend*, vijanden.
Onvrien'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet vriendelijk*): *een – mensch, een – woord; iem. – bejegenen*; **–heid**, v. –heden.
Onvrij' 1 bn.; –er, –st of meest – (1 *niet vrij*; 2 *gehoorig*): 1 gesch. *de –e stand*, die der hoorigen; 2 *deze kamer* (of: *het*) *is erg –*, d. i. men kan ons hier zien, hooren, bespieden; **2 –e**, m. en v. –n (leenstelsel: *laat, lijfeigene, dorper, hoorige*); zie Vrije.
Onvrij'heid, v. (*het onvrij-zijn*): *in –.*
Onvrijwil'lig, bn. en bw.; –er, –st (1 *niet vrijwillig; gedwongen*; 2 Z.-N. *onwillekeurig*): 1 *e. –e bekentenis*; 2 *e. – gebaar.*
Onvrou'welijk, bn., bw.; –er, –st (*niet a. e. vrouw passend, eigen*): *–e eigenschappen.*
Onvrucht'baar, bn.; –der, –st (*weinig of geen vruchten voortbrengend*): *een –bare landstreek*; fig. *een – dichter*; **–heid, v.**
Onwaar', bn. (*leugenachtig, niet waar*): *iets – maken, –ware berichten.*
Onwaard', bn. (*niet waard*): *die eer – zijn.*
On'waarde, v.: *iets v. – verklaren; v. – zijn.*
Onwaardeer'baar, bn. (*niet te schatten*): *tevredenheid is een –bare schat*; **–heid**, v.
Onwaar'dig 1 bn. en bw.; –er, –st (*niet waardig zijnde*): *hij is de naam van mensch –*, verdient niet; *wij zijn die gunsten –*; *een deugniet, harer –*; *z. – gedragen*, verachtelijk; **2 –e**, m., v. –n; **–heid**, v.

Onwaar'heid, v. –heden (1 *het niet-waar zijn*; 2 *leugen*): 1 *de – van die berichten*; 2 *hij debiteert allerlei –heden.*

Onwaarschijn'lijk, bn.; –er, –st (*te betwijfelen, niet licht gebeurende*): *dat verhaal is zeer –*; *dat komt mij – voor*; **–heid,** v.

Onwan'kelbaar, bn. en bw.; –der, –st (*onwrikbaar, vast*): *de –bare wetten der natuur*; fig. *een – geloof, –bare liefde en trouw*; *het volk bleef Oranje – trouw*; **–heid,** v.

On'weder*, on'weer*, o. –weders, –weeren (eig. *slecht weer*; *storing in de dampkring met donder en bliksem*): zegsw. *er is – aan de lucht,* er dreigt iets onaangenaams.

Onwe(d)erleg'baar, bn. en bw.; –der, –st (*niet weerlegd kunnende worden*): *een – bewijs*; *hij toonde dat – aan*; **–heid,** v.

Onwederstaan'baar; zie Onweer–.

On'weer*, o. –en (*onweder*): *– aan de lucht.*

On'weeren*, het –weerde, h. geonweerd (*donderen en bliksemen,* inz. *donderde*): *kom in huis, het gaat* (of: *zal*) –, er komt een onweder op; *het onweert,* er is onweer.

Onweerleg'baar; z. Onwederlegbaar.

On'weersbui, v. –buien (*onweersvlaag van niet te lange duur*); **–lucht,** v. –en (*zwartbewolkte lucht, die onweer voorspelt*).

Onweerstaan'baar, bn. en bw.; –der, –st (*niet of moeilijk te weerstaan*): *een – verlangen*; *– geestig*; **–heid,** v.

On'weersvlaag, v. –vlagen (lit. t. *onweersbui*); **–vogel,** m. –s (*stormvogeltje,* ook, *stormzwaluw*; Lat. hydrobates pelagicus); **–wolk,** v. –en (*wolk met electriciteit geladen*).

Onwel', bn. (*onpasselijk, ongesteld*): *zij werd in school –*; *hij gevoelt zich –.*

Onwelk'baar, bn.; zie Onverwelkbaar.

Onwel'kom, bn. (*niet welkom*): *een –e lof*; *dit is mij niet –*, nog al welkom.

Onwelle'vend, bn. en bw.; –er, –st (*niet welopgevoed*; *onbetamelijk, onhebbelijk*): *een – man*; *een – antwoord*; *zich – gedragen*; **–heid,** v.: *een – begaan.*

Onwelvoeg'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*strijdig met de welvoeglijkheid*): *–e taal*; *zich – gedragen*; **–heid,** v.

Onwerk'zaam, bn. (*werkeloos, geen uitwerking hebbend*): *kinine is bij de slaapziekte-koorts –*; **–heid,** v.

Onwe'tend, bn. en bw.; –er, –st (*onkundig, geen kennis bezittend*): *wat zijt ge nog –! hij is – van gevaar*; *ik heb hem – leed gedaan*; **–heid,** v. (*onkunde*): *zijn – bleek telkens*; *hij heeft dat in zijn – gedaan,* onnoozelheid; *uit –*; *door –*, tengevolge van onbekendheid met iets.

On'wetens, Onwe'tens, bw. (*zonder het te weten*): *ik heb hem – gegriefd.*

Onwetenschap'pelijk, bn. en bw.; –er, –st (*niet beantwoordend aan de eischen der wetenschap*): *dat is een –e methode*; *de man ging nog al – te werk*; **–heid,** v.

Onwet'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*zonder wettelijke grond, niet gegrond op eenige bepaling der wet*): *een –e verordening*; *die gratificatiën zijn – verleend*; **–heid,** v.

Onwet'tig, bn. en bw.; –er, –st (1 *in strijd met eenige bepaling der wet, strijdig met de wet, onrechtmatig*; 2 *buiten wettig huwelijk geboren*; 3 *oneerlijk*): 1 *een –e rechtbank, –e rechters*; *een huwelijk – doen verklaren*; 2 *een – kind*; 3 *– verkregen goed*; **–heid,** v.

Onwe'zenlijk, bn. (*niet werkelijk bestaande*): *deugd is een – goed.*

Onwijs', bn. en bw.; –zer, meest – (*dwaas, onverstandig*; *mal*): *een –ze daad*; *wat kijkt die jongen – uit zijn oogen!* **–heid,** v.

On'wil, m. (*gebrek aan goede wil, verzet, tegenzin*): *het is niets dan –.*

Onwillekeu'rig, bn. en bw.; –er, –st (*niet opzettelijk*): *een – verzuim*; *–e bewegingen,* b.v. die van de longen; *– lachen.*

Onwil'lens, bw. (*zonder te willen*; *onopzettelijk*): *willens of – gehoorzamen,* goed- of kwaadschiks; *iem. – beleedigen.*

Onwil'lig, bn. en bw.; –er, –st (*niet gewillig*; *weerspannig*): *een –e knaap*; *– te* of *tot*; fig. *een –e manslag,* b.v. door onvoorzichtigheid; spreekw. *Met –e honden is het slecht hazen vangen,* gezegd van hen, die tegen hun zin een bepaald werk moeten verrichten: hun werk heeft weinig resultaat; **–heid,** v.

Onwis', bn. (*niet geheel zeker*): *een –se blik,* onvast, onzeker; *met –se schreden,* onvast; zie Ongewis; **–heid,** v.

Onwraak'baar, bn. (1 *niet te wraken of af te wijzen*; 2 *onafwijsbaar*; 3 *waar niets tegen ingebracht kan worden*): 1 *een –bare getuige*; 2 *een –bare rechter*; 3 *een – recht.*

Onwrik'baar, bn. en bw.; –der, –st (1 *niet van zijn plaats te wrikken, niet verwrikt kunnende worden*; 2 fig. *onomstootelijk, zeer vast*): 1 *een –bare muur*; 2 *een – geloof*; *een – vertrouwen,* rotsvast; *dit staat – vast*; *in iem. – gelooven*; **–heid,** v.

O'nyx, m. onyxen (Gr.-Lat. nagel: *onechte edelsteen, soort van agaat, met veelkleurige strepen*; *nagelsteen*); **–vaas,** v. –vazen (*vaas van onyxsteen*); lees *oo'niks.*

Onzacht', bn. en bw.; –er, –st (*hard, niet zacht*): *een – bed*; *in –e aanraking komen met,* vrij ruw of heftig; *met –e ruk,* vrij hard; *hij werd – gewekt,* ruw; **–heid,** v.

Onza'lig, bn. en bw.; –er, –st (*diep ongelukkig*): *een – lot, oogenblik*; *de –e klassenstrijd, die –e burgertwisten*; **–heid,** v.

Onze'delijk, bn.; –er, –st (*niet volgens zedelijke beginselen*): *een – boek, –e vertooningen,* strijdig met de goede zeden; *een –e plaat*; **–heid,** v. –heden (*het onzedelijk zijn*; *onzedelijke daad*): *de – bestrijden.*

Onze'dig, bn. en bw.; –er, –st (*niet ingetogen, niet eerbaar*; *tegen de goede zeden*): *dat is –e taal, –e praat*; *–e woorden, –e afbeeldingen*; *z. – kleeden*; **–heid,** v. –heden.

Onzeewaar'dig, bn.; –er, –st (*niet meer geschikt om zee te bouwen*): *een – schip.*

Onzeg'lijk, bn., bw. (inz. Z.-N. *onuitsprekelijk*; *zeer*): *– mager.*

Onze'ker 1 bn.; –der, –st (1 *niet zeker, in twijfel wat te doen*; 2 *onvast*; 3 *onbetrouwbaar, wisselvallig*): 1 *hij is nog –, wat te doen*; 2 *met –e hand*; 3 *alles in dit leven is –*; *–e berichten*; *het is nog – of*; **2 –e,** o.: *iem. in het – laten*; *in het – omtrent iets*; **–heid,** v.: *iem. in – laten*; *in – verkeeren, zijn.*

Onzelfstan'dig, bn.; –er, –st (*geen zelfstandigheid bezittende*): *een schare van –e volgelingen*; spraakk. *-ier is een – achtervoegsel,* d. i. vormt op zich zelf geen lettergreep, b.v. *tui-nier*; **–heid,** v.

Onzelfzuch'tig, bn., bw.; –er, –st (*geen eigen voordeel beoogend*): *–e vriendschap.*

Onze-lieve-Heer', m. (*God, de Godheid: als liefderijk heer en meester*).

Onze-lieve-heers'beestje, o. –beestjes (*schildvleugelig insect, zevenstippelig zwart torretje*; Lat. coccinella); ook: **Onze-lieve-heers'haantje,** o. –haantjes.
Onze-lieve-Vrouw', v.; zie Madonna.
Onze-lieve-vrouwenbed'stroo*, o.: zie Lieve-vrouwenbedstroo.
Onze-lieve-vrou'wenbeestje, o. –s (Z.-N. *onze-lieve-heersbeestje*).
Onze-lieve-vrou'wendistel, v. –distels (*melkdistel*).
Onze-lieve-vrou'wenkerk, v. –en; zie Lieve-vrouwenkerk, Notre-Dame.
On'zent (te), bijw. uitdrukking (*te onzen huize*; bij uitbr. *in onze streek, in ons land*); **–halve,** bw. (*wat ons betreft*): – *mag hij gaan*; *groet uw familie* –, van onzentwege; **–wege (van),** bijw. uitdrukking (*uit naam van ons, van onze kant*): *hij zal van – geen felicitatie ontvangen*; **–wil (om),** bijw. uitdrukking (*ter wille of liefde van ons*): *hij heeft het om – gedaan.*
On'zerzijds, bw. (*van onze kant*): *dat zou – kleingeestig zijn*; ook: Onzerzijds'.
Onze-Va'der, o. –s (*het gebed des Heeren*, Lucas 11 : 2–5): *hij bad vijf ––s.*
Onzicht'baar, bn. (*niet gezien kunnende worden*): *God is een –bare geest*; *de komeet was voor het bloote oog* –; **–heid,** v.
Onzien'lijk 1 bn.; –er, –st (*onzichtbaar* inz. van iets geestelijks): *de –e Godheid, de –e wereld der geesten*; **2 –e, de,** m. (*God*).
Onzij'dig, bn.; –er, –st (1 *buiten de partijen staande*; *neutraal, niet in een strijd betrokken*; 2 *tot een neutrale mogendheid behoorende*; 3 spraakk. *noch mannelijk, noch vrouwelijk*): 1 *een –e vlag*; *zich – houden*, d. i. geen partij kiezen; 2 *–e schepen*; 3 *paard is* –; *het – taalgeslacht v. e. woord.*
Onzij'digheid, v. (*neutraliteit*): *de – der kleine staten in een oorlog*; *gewapende* –; **–sverklaring,** v.; z. Neutraliteits–.
On'zin, m. (*wartaal, zotteklap, nonsens*): – *verkoopen, uitkramen*; *zoo iets heet geleerde* –, dwaze taal, met veel geleerde woorden.
Onzin'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*vuil, morsig*): *wat –e straten! het gaat in die huishouding – toe*; **–heid,** v.
Onzin'nelijk, bn. (*bovenzinnelijk*; *niet binnen het bereik der zinnen*): *de wetenschap der –e navorsching of de metaphysica.*
Onzin'nig, bn. en bw.; –er, –st (*dwaas, zot*): *een –e* (of: – *hooge*) *prijs*; **–heid,** v. –heden.
Onzui'ver, bn. en bw.; –der, –st (*niet zuiver*): – *water*; *de –e opbrengst v. e. concert*, d. i. bruto; *in de hooge tonen is haar stem* –; *een –e uitspraak v. h. Engelsch*; *hij is – in de leer*; *hij redeneert* –; **–heid,** v. –heden.
Ooft, o. (*boomvruchten, fruit*).
Ooft'boom*, m. –en (*vruchtboom*); **–bouw,** m. (*de teelt v. vruchtboomen*); **–handel,** m.; **–kelder,** m. –s (*kelder, om ooft* [*in de winter*] *in te bewaren*); **–teelt,** v.; **–verkooper*,** m. –s (*fruithandelaar*).
I. Oog*, o. oogen (1 *orgaan van het gezicht*; *het gezichtsorgaan met de oogleden er over heen*; *blik, blikken naar een voorwerp*; *uitgestrektheid, welke men van een bepaald punt kan overzien*; 2 bij verg.: *iets met een oogvormige gedaante*): 1 *slechte –en*; *het bloote* –; *het gewapende* –; *het wit van het* –, *een bruin* –; *een blauw – slaan*; *aan één – is hij blind*; *een glazen* –, een kunstoog; Z.-N. *de –en pellen*, van de staar lichten; *iem. de –en uitsteken*, [a]) eig.; [b]) fig. hem verblinden door een hartstocht op te wekken: inz. N.-Ned. zijn **afgunst,** Z.-Ned. zijn hebzucht; *zijn –en zijn grooter dan zijn maag* (of: *buik*); *geen hand voor –en kunnen zien*, niets; *iets met (zijn) –en zien*, pleonasme; *een fraai – aan iets geven*, d. i. schijn, uiterlijk; *het – is er af*, het mooie uiterlijk; *het heeft geen* –, geen aardig voorkomen; *geheel – zijn* (verg. oor), met alle aandacht er bij zijn; *uit eigen –en zien, kijken*, zelfstandig oordeelen; *zich de –en uit het hoofd schamen*, zeer; *dat zal in het – loopen*, opvallen; *iem.* (*iets*) *in het – houden*, hem in zijn doen en laten bespieden; *iets in het – krijgen*, d. i. bespeuren; *niem. naar de –en behoeven te zien*, onafhankelijk zijn; *iem. naar de –en zien*, naar iems. oogen zien, om zijn wenschen te raden, letten op zijn wenken en wenschen; *iets onder* (Z.-N. *tusschen* Gallicisme) *vier –en*, zonder het bijzijn van een derde; *zijn –en laten gaan over, het – houden op*; *voor –en staan*; *zijn –en niet kunnen gelooven*, niet voor waar kunnen houden, wat men ziet; *voor iets geen –(en) hebben*, er niets voor voelen; *niet veel – op iets hebben*, er geen kijk op hebben, het niet uit het ware oogpunt weten te beschouwen; *–en van achteren en van voren hebben*, alles zien en opmerken; *zijn –en in zijn zak hebben*, niets zien van hetgeen iedereen kan zien; *zijn –en* (*goed*) *de kost geven*, goed opletten; scherp waarnemen; *heb je geen –en in je hoofd?* tot iem., die niet goed uitkijkt; *iem. de –en openen*, fig. iem. de waarheid doen zien; *groote –en opzetten*, van verbazing; *geen – dichtdoen*, niet slapen; *het – trekken, in het – vallen, loopen*, de opmerkzaamheid trekken; *in mijn –(en) heeft hij gelijk*, naar mijn opvatting; *met het – op*, [a]) eig., [b]) fig.; *met een half – iets zien*, niet met oplettendheid; *kom me niet meer onder de –en*, laat je niet meer zien; (*ga*) *uit mijn –en! voor het – van de wereld*, naar het; *op je –en*, grappige bedreiging; *iem. iets onder het* (of: *de –en*) *– brengen*, zie Brengen; *iets onder de –en zien*, niet bang zijn voor, niet opzien tegen; *iets op het – hebben*, d. i. beoogen, bedoelen; *uit het – verliezen*, niet denken aan; *God voor –en houden*, d. i. Gods geboden onderhouden; *uit het* –, *uit het hart*, men vergeet de afwezenden lichtelijk; – *om* (Z.-N. *voor*) *oog en tand om tand*, Bijbelsche zegswijze, uitdrukkend het recht van wedervergelding bij de Israëlieten, Exodus 21 : 2–25; Z.-N. *op het – koopen*, afgaan op het uiterlijk; z. nog: Doorn, Oogje, Paard, Rad, Splinter, Zand, Zeil; 2 *de –en van een pauweveer*, de cirkelvormige zwarte glanspunten; *de –en van een dobbelsteen*, de stippen van 1–6 op de zijvlakken; *het oog van een naald*, opening aan de kop; zegsw. *door het oog van een naald iets halen*, ook, *gaan* of *kruipen*, z. Matth. 19 : 24, ternauwernood aan een gevaar ontkomen, b.v. *de zieke heeft het door het – van een naald gehaald*; *laken door 't –* (of: *de oogen*) *van een schaar halen* (of: *trekken*), fig. oneerlijk zijn in zijn beroep, in N.-N. w.l.g.; *de –jes op de soep*, ronde vetdeeltjes; in de plantk. onontwikkelde knop: *de –en van aardappels*, putten; z. Ocu-

leeren; *de –en aan een japon, waarin de haken grijpen*; zegsw. *dertien –en gooien*, een onmogelijk groot geluk hebben; zie Haak, Alziend Oog.

II. Oog, o. (in samenst.: *eiland*): *Schiermonnik–, Callants–, Rottumer–*; etym. = Oog **I.**

Oog'appel, m. –s (1 *de meest cirkelvormige opening in het regenboogvlies; pupil*; 2 *oogbol* bij uitbr.: *het geheele uitwendige oog*; 3 fig. *het dierbaarste, wat men bezit*): 1 *heldere blauwe –s; blauwe oogen met een zwarte –*; 2 *de – puilt sterk uit*; 3 zegsw. *iem. bewaken, liefhebben als zijn –*, grootste schat.

Oog'arts, m. –en (*dokter voor oogziekten*).

Oog'bad, o. –baden (*napje of bakje tot het nemen van een oogbad*).

Oog'bal, –bol, m. –len (*het bolvormige lichaam, a. d. achterzijde begrensd door het netvlies, a. d. voorzijde door het hoornvlies*).

Oo'gelijn*, o. –s (fig. *lieveling; sieraad*): *het – van het volk*; w. i. g. of iron.

Oo'gen*, oogde, h. geoogd (1 *het oog gevestigd houden op; verlangen naar*; 2 *streven naar*): 1 *zij oogden hunkerend naar de brij*; 2 *op iets –*, b.v. *op roem*; vero.

Oo'genblik*, o., soms m. –blikken (*zeer korte tijdruimte*): *luister een –*, korte tijd; *een ondeelbaar –*, de kortst denkbare tijd; *een verloren –*, dat voor ernstige bezigheden niet gebruikt wordt; *voor een –; één –! in een –; zonder een – te aarzelen; op het juiste –; een helder – hebben; uw –ken zijn te kostbaar*, uw tijd; *iems. laatste –ken*, zijn stervensuur; zie Onbewaakt.

Oogenblik'kelijk*, bn. en bw. (1 *zeer kort van duur*; 2 *op dit oogenblik*; 3 *terstond*): 1 *een –e indruk*; 2 *er is geen – gevaar*; 3 *ga –*.

Oo'gendienaar*, m. –s, –naren (*iemand, die een ander naar de oogen ziet, vleier*).

Oo'gendienst*, m. ([*lage*] *vleierij; kruiperij*).

Oo'gendokter*, m. –dokters (*oogarts*).

Oogenschijn'lijk*, bn. en bw.; –er, –st (*naar het uiterlijk; schijnbaar*): *in –e rust; de kracht der – zoo zwakke vrouw*; **–heid*,** v.

Oo'genschouw*, v. (*beschouwing*): *iets in – nemen*, bekijken, bezichtigen.

Oo'gentaal*, v. (*taal der oogen: blik*).

Oo'gentroost*, v. (*naam v. verschillende één-jarige kruiden v. d. familie der leeuwenbek-achtigen*; Lat. euphrasia): *de roode –, de gewone –*, middel tegen oogontsteking.

Oog'getuige, m. en v. –getuigen (*iemand, die iets met eigen oogen ziet of gezien heeft*): *– zijn van; het verhaal van –n.*

Oog'glas, o. –glazen (*glas* [*werktuig met glazen*] *waarmee men het bloote oog te hulp komt: monocle, kijker enz.*).

Oog'haar, o. –haren (*wimper*); **–haartje,** o. –s.

Oog'heelkunde, v. (*de wetenschap van den oogarts*); **–kun'dig 1** bn.: *een – tijdschrift*; **2 –e,** m. en v. –n (*oogarts*).

Oog'hoek, m. –hoeken (*hoek, gevormd door neus en voorhoofd; oogwinkel*).

Oog'holte, v. –holten (ontl. *holte, welke de oogbol met zijn omgevende organen bevat*).

Oog'hoogte, v. (*de hoogte van het oog*).

Oog'je, o. –s (*klein oog* inz. in zegsw. en fig.): zegsw. *een (goed) – op iem. hebben*, iem. wel mogen; *een – dicht doen* (of: *toedoen*), een overtreding niet willen zien; *een – houden op*, letten op; *iem. –jes geven*, fig. vriendschappelijk bejegenen.

Oog'jesgoed, o. (*stof, waarin ganzenoogjes geweven, gesponnen zijn*): *Haarlemmer –*.

Oog'kas, v. –sen (*beenige holte v. h. oog*).

Oog'klep, v. –kleppen (*ooglap,* [*vierkante*] *klep, a. h. hoofdstel bevestigd, om het dwars uitzien en schrikken te voorkomen*).

Oog'lid, o. –leden (*oogdeksel*): *roode –leden; de –leden openen, sluiten; mijn –leden werden zwaar*, ik werd slaperig.

Oog'lijder, m. –s (*iem., die aan een oogziekte lijdt*); **–sgesticht,** o. –en.

Oog'lijk, bn.; –er, –st (*net, aangenaam voor het oog*): *ergens een – voorkomen aan geven; dat ziet er nog al – uit*, goed.

Ooglui'kend, ook eig. Oog'luikend, bw. (eig. *met geloken of gesloten oogen*): *iets – toelaten, toestaan*, d. i. terwijl men doet, of men het niet ziet.

Oog'luiking, v.: *bij of met – toelaten.*

Oog'meester, m. –s (Z.-N. *oogarts*).

Oog'merk, o. –merken (eig. *doel, dat men in het oog houdt; doel, bedoeling*; rechtst. *het meer verwijderd doel bij het plegen v. e. strafbaar feit*): *het – was een landing in Holland te doen; met het –*, met de bedoeling; *een misdadig –; zijn – bereiken, treffen.*

Oog'ontsteking, v. –en (*ontsteking van het oog*): *last hebben van een –.*

Oog'opslag, m. (*blik*): *in* (of: *met*) *één – alles zien*, dadelijk, terstond; *bij de eerste –; de – v. d. Hollandschen jongen is vrij.*

Oog'punt, o. –en (1 perspectief: *de projectie van het oog op het tafereel, punt, waarin het tafereel wordt gesneden door de loodlijn, uit het oog daarop neergelaten*; verrekijker: *punt, waarin het oog moet geplaatst worden om het geheele veld van de kijker te kunnen waarnemen*; 2 *standpunt van beschouwing, beoordeeling*): 1 *het – of middelpunt van de oogring* (verrekijker); 2 *uit een – van kunst; iets uit een bepaald – beschouwen.*

Oog'rand, m. –en (*rand van een oog*); **–scheel*,** o. –scheelen (*ooglid, oogdeksel*); z. Scheel; **–slag,** m. Z.-N.: *op een –*, in een oogwenk; **–spiegel,** m. –s (heelk. *werktuig, om het inwendige van het oog te onderzoeken, uitgevonden door Helmholtz, 1850*).

Oogst, m. oogsten (*het inzamelen van de te velde staande gewassen; de te velde staande gewassen; de opbrengst van de akker*; in het alg. *opbrengst*): *een rijke –, de – inhalen; de regens zullen de – bederven*, rijp gewas; *de oorlog zal de – verwoesten*, veldvruchten; *in de tijd van de –*, Augustus; *e. – van zielen*, groote menigte.

Oogst'appel, m. –s, –en (Z.-N. *vroegrijpe appel*); ook, Zoeting.

Oogst'bericht, o. –en (*opgave van de stand van de te wachten oogst in een land*).

Oog'sten, oogstte, h. geoogst (1 *de oogst binnenhalen, verzamelen van de oogst*; 2 fig. *verwerven*): 1 *het koren –, het vlas –*; *in O.-I. oogst men in Februari*; spreekw. *Gelijk men zaait, zal men –*, naar men handelt, wordt men behandeld; *Die wind zaait, zal storm –*, [a]) wie oproer verwekt, zal er het slachtoffer van worden, [b]) men wordt dikwijls in dubbele mate gestraft door de gevolgen eener verkeerde handeling; 2 *lof, dank, bijval –*; **–er,** m. –s (*iem., die aan de oogst arbeidt; man, die oogst*); **oogst'ster,** v. –s.

Oogst'feest, o. –en (*feest bij of na 't inhalen van de oogst*); **–klaver,** v. (Z.-N. *klaver,*

na de oogst gezaaid); **–lied,** o. –liederen: *Starings* –: Sikkels klinken, sikkels blinken enz.; **–maand,** v. (*Augustus*); **–tijd,** m.

Oog'tand, m. –tanden (*hoektand i. d. bovenkaak*); zie Tandformule.

Oogverblin'dend, bn. (*zeer schitterend*): *–e pracht, –e luister*; ook meer eig. Oog'–.

Oog'vlies, o. –vliezen (*alg. naam voor de verschillende vliezen, die men aan de oogbol waarneemt*); **–water,** o. –s (*geneeskrachtig water voor zieke oogen*); **–wenk,** m. –en (*wenk met de oogen*): *ik ben in een – terug*, uiterst korte tijd; *voor een –*, zeer kort; **–winkel,** m. –s (*ooghoek*), vero.; **–wit,** o. (*het witgekleurde deel van de oogbol*; ook: *doel, doeleinde*): *zijn – bereiken, zijn – treffen*; **–zalf,** v. –zalven (*zalf ter genezing v. e. ziek oog*); **–zenuw,** v. –en (*gezichtszenuw*); **–ziekte,** v. –n (geneesk. *ziekte aan een of aan beide oogen*).

Ooi, v. ooien (*wijfjesschaap, melkschaap*).

Ooi'evaar, m. –vaars, –varen (eig. *die met geluk komt*: *steltlooper, trekvogel, in de winter in Afrika*; Lat. ciconia c. ciconia): *beenen als een –*, zeer lange; *hij eet als een –*, is een slokop.

Ooi'evaarsbeen* 1 o. –beenen; **2** m. en v. –beenen (*persoon met lange beenen*), ook: **–poot***, m. –pooten.

Ooi'evaarsbek, m. –bekken (*kraanhals, onkruid*; Lat. geranium; ook: *naaldenkervel* of *ooievaarsbek*, Lat. scandix pecten veneris); **–bloem,** v. –bloemen (plantk. *gele lisch*; Lat. iris pseudacorus); **–ei,** o. –eieren; **–familie,** v. –s (*nest met ooievaars*); **–hals,** m. –halzen; **–nest,** o. –nesten; **–vlucht,** v.

Ooi'lam, o. –lammeren (*wijfjeslam*; fig. *dierbaar, eenig bezit*): *dat kindje is mijn –!*

Ooit, bw. (*te eeniger tijd, in de toekomst of in 't verleden*): *kon ik u het – vergelden! had ik het – kunnen denken? heb je – van je leven?*

Ook, bw., vg. (1 *bovendien, daarenboven*; 2 *evenzoo, evenzeer*; 3 als versterking van concessieve beteekenis; 4 *dienovereenkomstig*, soms met *dan*; 5 in vragen: *bijgeval*, soms ongeveer = *evenzeer*): 1 *niet alleen nuttig, maar – aangenaam; zijn naam doet niets ter zake, – ken ik dien niet; ik ben er – nog*, ik heb het in mijn macht tusschenbeide te komen; 2 *mij ook goed! dat is – wat mooi! – al goed! dat is waar –! dat is – niet mis; ik houd van zwemmen en hij –*; 3 *hoe –, wat –! hij geeft veel, al is hij – niet rijk*; 4 *eenmaal op, was hij – weldra gekleed; zoodat ik dan – maar besloot; waarom heb ik het – gedaan? hoe heet hij – weer?* 5 *ik zal kijken, of er – iem. is; kun je me – zeggen waar?*

Oölief' (Gr. oöon = ei + lithos = steen: *eiersteen, kuitsteen, kalk-korrelsteen*) **1** (stofn.), o.; **2** (voorwerpsn.), m. –en: *de korrels van – gelijken op vischeieren.*

Oo'lijk* 1 bn. (1 *van geringe stand, arm*, vero.; Z.-N. *in slechte staat*; 2 *min, niet veel bijzonders, beroerd*; vero.; 3 *dom, dwaas, onnoozel*; 4 *slim*; ongunstig: *doortrapt*, in N.-N. inz. gunstig: *guitig*; 5 *leelijk, onooglijk*, vero.): 1 zegsw. *– maar vroolijk*, ofschoon van geringe stand, niet rijk, toch gelukkig; Z.-N. *–e kleeren*; 2 *een –e gek; –e nufjes*; 3 *ik zal me – houden*; 4 ongunstig: *–e dieven*; gunstig: *een – meisje*; 5 *een –e prul* (schilderij); **2** bw. (1 *slecht, niet naar de eisch*; 2 *guitig*; 3 bijw. v. graad: *zeer*): 1 *hoe gaat het met Bertha? –, dokter*; 2 *iem. – aankijken*; 3 *iem. – beet gehad hebben.*

Oo'lijkerd*, m. oolijkerds (*slimmerd, guit*).

Oo'lijkheid*, v. (*slimheid, guitigheid*).

Oom*, m. oomen, ooms (*broer van vader of moeder*); oompje, oompjes: *–lief*; *dat valt in –liefs smaak*; *Krelis–, Tijs–*; *– Hein*, de dood; zegsw. *daar ligt – Kool*, scherts. daar valt of struikelt de sukkel; *de hooge –es*, de machthebbers, autoriteiten; *voor de –s komen*, examen doen; *Jan–* (of: *–e Jan*), de lommerd; Z.-N. *eerst – en dan oomkens kinderen*, het hemd is nader dan de rok; **–schap,** o. (*de verhouding van oom tot neef of nicht*); **–zegger,** m. –s (*neef*); **–zegster,** v. –s (*nicht*).

Oor*, o. ooren (1 *orgaan, zintuig van het gehoor*; *het zichtbare gedeelte van het gehoororgaan*; 2 bij overdr. *wat in vorm op een oor gelijkt*): 1 *groote –en hebben*; *het inwendige –, het uitwendige –*; *hij is doof aan één –*; *ringen in de ooren*, oorlellen; *iem. aan zijn ooren trekken*; zegsw. *het – scherpen* (of: *spitsen*), scherp luisteren; *het – hebben, bezitten van iem.*, zijn vertrouwen bezitten en daardoor gemakkelijk gehoor bij hem vinden; *zijn – afwenden, zijn –en voor iets stoppen, sluiten*, niet willen luisteren; *iem. het – leenen*, naar hem luisteren; *ergens wel of geen –en naar hebben*, [a]) er wel zin of geen zin in hebben, [b]) (niet) naar luisteren bv. naar een verzoek; *de –en laten hangen*, moedeloos zijn; *geheel – zijn voor iets of iem.*, aandachtig luisteren; *tot over de –en in de schulden zitten*, zeer diep; *zijn –en zullen tuiten*, er wordt in zijn afwezigheid zeer druk over hem gesproken; *iem. de –en wasschen*, hem terdege de waarheid zeggen; *iem. de –en van het hoofd eten*, veel eten; *het – streelen*, aangenaam zijn om te hooren; *een open – vinden*, bijval; *iem. om de* (of: *zijn*) *–en geven; om zijn –en krijgen; met de hoed op één –; wie –en heeft om te hooren, die hoore!* Z.-N. *met – en poot*, met huid en haar; Z.-N. *iem. –en aannaaien*, (of: *iets aan de –en naaien*), iets wijsmaken; Z.-N. *veel om zijn –en hebben*, het zeer druk hebben; zie nog: Bijten, Droog **1,** Knoopen, Vel, Villen, Wolf; 2 *het – van een kopje, een kruik enz.*, oorvormig handvat; spreekw. *Kleine potjes hebben ook –en*, de kinderen hooren (en onthouden) meer dan men meent.

Oor'aap, m. –apen (*naar zijn groote, kale ooren, halfaap o. a. in de Afr. kustlanden*; Lat. galago).

Oor'arts, m. –en (*geneesheer voor oorziekten*).

Oor'baar* 1 bn.; –der, –st (*voegzaam, gepast, betamelijk*): *een weinig –bare vraag; zoo iets wordt niet – geacht*; **2** o. (*nut, voordeel*): *ten – strekken*, nutte; ietwat vero.

Oor'bel, v. –bellen (*oorsieraad*).

Oor'blazen (onbep. wijs: *kwaadspreken*); z. Blazen; **–blazer,** m. –s (*kwaadspreker*).

Oord, o. oorden (*plaats, plek*): *de heilige –en*, in Palestina; *van – tot –*; *een toevluchts–*; z. ook Frederiks–, en Oort.

Oor'deel*, o. oordeelen (1 *meening, gevoelen; goed- of afkeurende uitspraak*; 2 *rechtspraak Gods over de(n) afgestorvene*; 3 *vermogen om te oordeelen: verstand*): 1 *zijn – te kennen geven, uitspreken, opschorten; volgens, naar mijn –; ik ben van – dat; dat laat ik aan uw –*

over; dit is zijn –; z. Paris; 2 *het bijzonder* –, *het laatste* –; z. Oordeelsdag; zegsw. *met een hoed ten* – *komen*, scherts. steeds dragen, er niet van kunnen scheiden; *een leven als een* –, groot; 3 *een vlug, zuiver* –; *gebrek aan* –; *een helder* –; – *des onderscheids.*

Oor'deelen*, oordeelde, h. geoordeeld (1 *vonnissen, rechtspreken*; 2 *door redeneering tot een gevolgtrekking komen*; 3 *keuren, achten, van meening zijn*): 1 *de rechters zullen* – *naar recht en wet*; 2 *te* – *naar*; *over iets kunnen* –; *ik laat u nu zelf* –; 3 *ik oordeel de gelegenheid niet ongeschikt*; **-aar***, m. –s, –aren (*beoordeelaar*).

Oor'deelkunde, v. (*het vermogen om te oordeelen*); zie Critiek.

Oordeelkun'dig, bn. en bw.; –er, –st (*met of volgens het gezond oordeel: scherpzinnig, vol verstand*): *op* –*e wijze*; *iets* – *regelen.*

Oor'deelsdag, m. (Bijbel: *de dag van het algemeene oordeel*); zie Doemsdag.

Oor'deelvelling, v. –en (*het vellen v. e. oordeel; het oordeel, dat men velt*): *een juiste, een partijdige* –.

Oor'den; zie Oort.

Oor'hanger, m. –s (*lange oorbel*): *een paar nieuwe gouden* –*s*; vroeger, Oorbag; **-heelkunde**, v. (*heelkunde der ooren*); **-heelkun'dig**, bn.: –*e instrumenten*; **-ijzer**, o. –s (*hoofdsieraad* inz. *van goud of zilver*): *de* –*s der Friezinnen*; **-klep**, v. –pen (*beschermende oorlap aan een hoofddeksel*).

Oor'konde, v. –konden (1 *getuigenis, verklaring, die iem. aflegt*, vero.; 2 *geschreven stuk in de daartoe bestemde vorm opgemaakt, opdat het als bewijs van het daarin vermelde kunne dienen: charter*): 1 – *geven*, getuigenis afleggen; 2 *staats- en privaatrechterlijke* –*n*; *een notarieele* –.

Oor'kondenboek, o. –boeken (*charterboek*): –*en van Holland en Zeeland.*

Oor'kussen, o. –kussens (*hoofdkussen*): spreekw. *Ledigheid is des duivels* –, is begin en bron van alle kwaad.

Oor'lam 1 m. –lammen (Mal. orang lama datang = mensch, die lang gekomen is: *oudgast*, vero.; inz. *oorlogsmatroos*): *de* – *zong een vroolijk mopie*; **2** o. –men (*rantsoen jenever*; *een borrel*): *extra* –.

Oor'lap, m. –pen (*oorklepje aan muts of pet, om de ooren bv. tegen koude te beschermen*; Z.-N. *bof* 4); **-lel**, v. –lellen (*afhangend lapje aan een menschenoor*); **-lepeltje**, o. –s (*lepeltje, om het oor te reinigen*).

Oor'lijder, m. –s (*lijder aan e. oorziekte*).

Oor'lof, o. (*vergunning, verlof*, eenigszins vero.; Z.-N.; ook: *afscheid*): *bij* – *van schepenen*; *met uw* –; *zonder* –; – *hebben*; in de 16e eeuw bet. – nog zooveel als *vaarwel*: –, *mijn arme schapen!* (Wilhelmuslied).

Oor'log*, m. –logen (1 *krijg, strijd tusschen twee of meer volken*; 2 *ministerie van defensie*): 1 *de* – *verklaren, een langdurige* – *voeren, ten* – *gaan, trekken*; *iem. de* – *aandoen*; – *voeren tegen*; *in* – *zijn met*; *een verdedigende* –; 2 – *moet bezuinigen* (of: *het departement van* –); nog: Z.-N. *de kleine* –, manoeuvres.

Oor'logen, oorloogde, h. geoorloogd (*oorlog voeren*): *met, tegen Frankrijk* –; lit. t.

Oor'logsbedrijf, o. –ven (*krijgsverrichting*; *het soldaat zijn*): *het* – *ter hand nemen*, soldaat worden; **-behoeften**, v. mv. (*krijgsbehoeften*); **-bodem**, m. –s (–*schip*); **-belasting**, v. –en (*belasting ter voorziening in oorlogskosten*; ook: *oorlogsschatting*); **-bliksem**, m. –s (fig. *veldheer, held*); **-contrabande**, v. (*al. wat dienen kan aan een der oorlogvoerende partijen*, b.v. *kruit, munitie enz.*); **-correspondent**, m. –en (*reporter, op het oorlogsterrein aanwezig*); **-fakkel**, v. –s (lit. t. *iets, dat de oorlog doet ontbranden*; ook: *de oorlog zelf*); **-feit**, o. –en (*oorlogsdaad*); **-gevaar**, o. –gevaren (*gevaar voor oorlog; gevaar, dat de oorlog oplevert*): *het* – *afwenden*; **-geweld**, o.; **-god**, m. (*god des oorlogs*, nl. *Mars*): *Napoleon I, het beeld van den* –; **-haven**, v. –s (*haven voor oorlogsschepen*): *Cadix was de Spaansche* –; **-invalide**, m. –n (*tijdens de [wereld]oorlog verminkt soldaat*); **-kans**, v. –en: *de weifelende, onzekere* –; **-lasten**, m. mv. (*zware belastingen om en door de oorlog*); **-leening***, v. –en (*leening, uitgeschreven tot bestrijding van oorlogskosten*); **-molest**, o. (*schade door de oorlog geleden* inz. *van neutralen*); **-pad**, o.: zegsw. *Indianen zijn het* –*pad opgegaan*, hebben de strijd aangebonden; *op het* – *zijn*; **-recht**, o. (*het recht, dat bepaalt, wat i. d. oorlog al dan niet geoorloofd is*); **-roem**, m. (*krijgsroem*); **-schatting**, v. –en (*belasting in geld of in natura door den vijand geheven van een door hem bezette stad enz.*, ook: *v. d. overwonnen vijand*): *millioenen als* – *heffen*; *het cijfer der door Duitschland te betalen* –; **-schip**, o. –schepen (*schip, uitgerust om in de oorlog* inz. *ter zee te gebruiken*); **-toestand**, m.: *zich in* – *bevinden*; **-tooneel***, o. –en; **-vaan**, v. –vanen; **-verklaring**, v. –en (*aanzegging van oorlog*, of fig. *van strijd, van twist*); **-verminkte**, m. –n (Z.-N. *oorlogsinvalide*); **-vloot**, v. –vloten (*vloot van oorlogsschepen*); **-vuur**, o. (*de oorlog als een verwoestend vuur*); **-wee**, o. –ën (*ellende, door de oorlog ontstaan*); **-winst**, v. –en (*winst door of tengevolge v. d. oorlog behaald*); **-winstbelasting**, v. –en (*rijksbelasting op de behaalde oorlogswinst*); **-winstmaker**, m. –s (*behaler van oorlogswinst*).

Oorlogzuch'tig, bn.; –er, –st (*begeerig naar oorlog, strijdlustig, krijgshaftig*): *de* –*e Franken*; *een* – *volk, een* –*e stemming, geest.*

Oor'meester, m. –s (Z.-N. *oorarts*); **-pijn**, v. –en; **-ring**, m. –en (*oorsieraad*); **-robben**, m. mv. (*robben met kleine uitwendige ooren*; Lat. otariidae); **-schelp**, v. –en (*uitwendig deel v. het oor*); **-sieraad**, o. –sieraden (b.v. *een oorbel*); **-smeer**, o. (*gele, vettige oorstof*); **-spiegel**, m. –s (*spiegel, om het inwendige oor te onderzoeken*).

Oor'sprong, m. –en (1 *aanvang, begin, ontstaan*; 2 *bron*; *aanleiding*; 3 *afkomst, geboorte*; 4 *herkomst*): 1 *de* – *van een stroom, een rivier*; 2 *de* – *van een twist*; 3 *hij is van Duitsche* –; 4 *de* – *van een woord.*

Oorspron'kelijk 1 bn. en bw. (1 *op het begin betrekking hebbende*; *het eerste in een opeenvolgende reeks*; 2 *niet vertaald, niet nagevolgd; authentiek*; 3 *geen anderen navolgend, zelfstandig*; 4 *herkomstig*): 1 *de* –*e beteekenis*; *het woord slecht bet.* – *effen, glad*; *de* –*e toestanden*; 2 *een* –*e roman*; *de* –*e tekst der vier Evangeliën*; 3 *een* –*e dichter*; *wat hij deed, hij was* –; 4 *de dahlia is* – *uit Mexico*; **2** –**e**, o.: *het* – *van hem*; *ik las het boek in het* –, niet vertaald; **-heid**, v.

Oor'suizing, v. –en (*suizen, ruischen in het*

oor inz. als *ziekelijke gehooraandoening*).

Oort, o. oorten (1 vero. muntstuk: *twee duiten,* 1/4 *stuiver*; 2 gew. *het vierde deel v. e. kan, stoop, kroes: pint*): 1 zegsw. *staan kijken als een jongen, die zijn laatste –je versnoept heeft,* beteuterd; *geen –je waard,* niets; *voor een –je thuisliggen*; 2 (Drenthe) *een – melk*; nog: Z.-N. *oorden* (mv.), geld: *mijn oorden zijn op*; *woorden zijn geen oorden,* praatjes vullen geen gaatjes.

Oort'jesband, o. (nl. *v. e. oortje per el*); **–doosje,** o. –s (*klein spaarpotje*); **–kaars,** v. –en (Z.-N. *kaars van een oortje*); **–-school,** v. –scholen (Z.-N. vero. *school, waar het schoolgeld een oortje per dag was*).

Oor'uil, m. –en (*uil met pluimen op de kop, waar zich de ooren bevinden, bv. de ransuil*); **–veeg,** m. –vegen (*slag om de ooren of in het gezicht*): *een – krijgen.*

Oorverdoo'vend*, Oor'–, bn., bw. (*doofmakend*): *een – krijgsgeschreeuw.*

Oorverscheu'rend, bn., bw. (eig. *het oorvlies brekend*): *een – lawaai,* vreeselijk; ook, Oor'verscheurend.

Oor'vijg, v. –en; zie Oorveeg.

Oor'vlies, o. –vliezen (*trommelvlies*): *het – dreigde mij te scheuren van 't lawaai.*

Oor'worm, m. –wormen (*rechtvleugelig insect, met bijtende monddeelen en onvolkomen gedaanteverwisseling*): *de gewone –,* Lat. forficula auricularia; zegsw. *een gezicht zetten als een –,* ontevreden, gemelijk.

Oor'zaak*, v. –zaken (*zaak, waaruit een andere noodzakelijk ontstaat, zoo iets anders dit niet belet*): *de eerste, de naaste –*; *tot de – van iets opklimmen*; *ter – (of: oorzake) van*; zegsw. *kleine oorzaken hebben (soms) groote gevolgen*; *gelijke –zaken, gelijke gevolgen.*

Oorza'kelijk, bn. (*de oorzaak van iets in zich besluitende, er mede in betrekking staande, daartoe betrekkelijk, behoorende*): *het – of causaal verband,* de betrekking tusschen twee verschijnselen, waarvan het eene de oorzaak is van het andere; **–heid,** v. (*causaliteit*).

Oor'ziekte, v. –ziekten (*ziekte aan of in het oor of aan of in beide ooren*).

Oost 1 o. en v. (*het oosten*): *om de – varen,* in oostelijke richting; zie Noord; spreekw. *– west, thuis best,* d. i. Eigen haard is goud waard; **2** v. (*Nederlandsch-Oost-Indië*): *op de – varen*; spreekt. *naar de – gaan,* inz. dienst nemen in het Ned.-Oost-Ind. leger; aardr. *de Groote –,* de Molukken met Banda; **3** bn. en bw. (*tegenstelling van west: in de richting van het punt van de gezichtseinder, dat 90° van het Noorden verwijderd is*): *zijn weg ging nu west, dan –,* in de richting van; *de wind is recht –*; *de wind loopt –.*

Oost'einde, o. (*oostelijk einde van stad of dorp*): *het – van Rotterdam.*

Oos'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*ten O.*; *in, uit O. richting*; *in het oosten zich bevindende, wonende*): *de –e grens*; *wij gingen –*; *de wind is –er geworden*; *– van Batavia.*

Oos'ten*, o. (*kompas- of windstreek tegenover het Westen*; *streek, waar de zon opkomt*; *een gedeelte van de aarde, dat ten opzichte v. e. bepaalde streek in het oosten ligt* inz. *ten opzichte van Europa*): *de Wijzen kwamen uit het –,* d. i. uit oostersche landen; *het daghet in den –,* [a]) naam v. e. Middelnederlandsch liedje, [b]) de toestand wordt beter.

Oos'tenrijk, o.; **–er,** m. –s; **–-Hongarije,** o.

Oos'tenrijksch* 1 bn.; **2 –e*,** v. –n.

Oos'tenwind, m. –winden (*wind uit het oosten*); ook wel: Oostenwind'.

Oos'teren, het –de, i. geoosterd (*oostelijk worden*; *afwijken van het Noorden naar het Oosten*): *de wind, de magneetnaald gaat –.*

Oos'tergoo, o. (*kwartier van Fr. met Leeuwarden, Dokkum en tal van dorpen*).

Oos'tergrens, v. –grenzen (*grens aan de oostzijde*); **–kim,** v. (*de oostelijke gezichteinder, plaats of streek, waar de zon opkomt*); **–lengte,** v. (*de afstand van de nulmeridiaan af, in oostelijke richting*).

Oos'terling, m. en v. –en, voor het v. ook –linge (1 thans: *Aziaat, O.-Indiër*; 2 vroeger: *inwoner of koopman eener Hanzestad uit het Oostzeegebied of Oostland*): 1 O.-I. *een vreemde –,* een buiten Indië geboren niet-christelijke Aziaat; 2 *zelfs –lingen bezoch ten de Dortsche markt.*

Oos'tersch*, bn. (*in het oosten* [inz. *van Europa, van de landen oostelijk van Europa*] *gelegen, daarvan afkomstig*; *als in het oosten*; Z.-N. *beginnend te bederven, met sterke smaak* inz. v. vleesch, ham): *de –e Zee,* Oostzee; *de –e kooplieden,* uit de Oostzeelanden; *–e reukwerken,* uit Azië of O.-Indië; fig. *–e grootspraak, –e verbeelding, –e pracht, –e stijl,* bloemrijk, grootsch; *de –e talen,* het Semietisch, Perzisch enz.; *–e Kerk,* de Grieksche kerk.

Oos'tertrans, m. –transen (lit. t. *oosterhemel*): *de maan rees aan de –*; **–zon,** v. (*de zon, als die in 't O. staat, opgaande zon*; ook: *de zon van de oosterlanden,* inz. *die van de Levant*).

Oostfriesch'* 1 bn.; **2** als zn., o. (*de taal*); **–-Fries'land,** o. (*N.-W.-hoek v. Duitschland*); **–'ganger,** m. –s (*koloniaal*), gmz.; **–'hoek,** m.: *de –,* het O. deel v. Java.

Oost-In'dië, o., zie Nederl.–: *naar –– varen*; spreekw. *Men ziet op geen aap, als men uit –– komt,* wie veel heeft, zal veel geven; ook, Oostinje, gmz.; **–in'-diëvaarder*,** m. –s (*schip, dat op O.-Indië vaart*; ook: *de gezagvoerder*). ook: *Oostinjevaarder,* m. –s, gmz.; **–in'disch,** bn. en bw. ([*als*] *van, in, uit, eigen aan, betrekking hebbende op Oost-Indië*): *de –e Compagnie, 1602–1799*; *– doof zijn,* doen alsof men iets niet hoorde, ook: *zich – doof houden*; *–e kers*; z. Kers **II,** Kapper **II.**

Oostin'je, o.; zie Oost-Indië.

Oost'kant, m. (*de zijde naar het O.*): *een dorp van de – naderen*; **–kust,** v. –en (*oostelijke kust*): *de – van Zweden*; **–land,** o. (*de Oostzeelanden*): *naar – willen we varen* (oud lied); **–moes'son,** m. (O.-I. *moesson uit het Z.-O.*; *de droge tijd van deze moesson*): op Java, van Mei tot November; **–noord-oost** (*N.-O. ten oosten*) **1** bw.; **2** zn. o.; **–passaat,** m. (*passaat uit het O.*); **–punt,** o. (*punt in de horizon, waar op 21 Mrt. en 22 Sept. de zon opgaat*).

Oostvlaamsch'* 1 bn. (*van of als in Oost-Vlaanderen*): *de –e steden*; **2** o. (*de taal*); **–-Vlaan'deren,** o. (*provincie v. België*).

Oost'waarts, bw. (*in de richting van het O., naar het O. toe*): *Duitschland ligt – of ten O. van ons land.*

Oost'zee, v. (*de Baltische Zee*).

Oostzee'handel, m. (*handel op de Oostzee*); **–zee'haven,** v. –s.

Oost'zijde, v. (*de oostelijke kant*): *men begon de stad aan de – uit te leggen.*
Oo'tje, o. ootjes (*kleine letter o; nul*): zegsw. *iets, iem. voor een – in 't cijfer houden,* van geener waarde achten; zie Nul; (*in 't*) – *knikkeren,* knikkerspel; *in 't – nemen,* in de maling.
Oot'moed, m. (*gevoel van onderdanigheid* inz. *tegenover God: deemoed, nederige onderworpenheid*): *God dienen in, met diepe –.*
Ootmoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*met ootmoed; van ootmoed getuigend; nederig, onderworpen*): *hij is – van harte; ik ben uw –e dienaar,* beleefdheidsformule; *een –e bede; – danken; zich – buigen;* **–heid,** v.
Oo'zie*, Oo'zing*, v. Z.-N.; zie Eu'zie.
Op 1 vz. (1 ter aanduiding inz. van een betrekking van plaats of richting: *aan de bovenzijde rustende;* 2 van tijd: *in, na, bij, gedurende*): 1 *het boek, de pen ligt – (de) tafel; – Tessel; – zijn kamer; – straat; – zee; alleen – de wereld; – het kerkhof; – de lijst staan; – het dek springen;* 2 *– een middag, – een morgen; – zekere dag; – jacht; – heden;* nog: *– zijn kousen,* zonder schoenen; *– zijn bloote voeten; – verlangen,* volgens; *– deze manier,* aldus; *– school (zijn); allen – één na; – z'n Fransch; – zijn hoogst,* hoogstens; *– de koop toe* (Z.-N. *hoop*) **2** bw.: *berg – en af; de strijkstokken gaan – en neer,* naar omhoog en omlaag; *trap – en af; mijn geld was –,* verteerd; *ik was –,* [a] uit bed, opgestaan, [b] uitgeput; *de zon was nog niet –,* opgegaan; *vraag –; –! –!* sta op; *ben je al eens – geweest voor je examen,* examen afgelegd? zie ook Opgaan en Op-en-top; – komt voor als eerste lid van scheidb. samengestelde w.w., meestal in de zin van naar boven, naar omhoog, bijeen, als: Op'baggeren, –bergen enz.; in de bet. van *open* in Z.-N. meestal *open* en niet *op.*
O'pa, m. –'s (*grootvader*); opaatje, o. –s.
Opaak', bn. (Fr. opaque, Lat. opacus: *ondoorschijnend, donker;* fig. *droevig*).
Opaal', Gr.-Lat. opalus oorspr. Sanskriet (*halfedelgesteente*) **1** (voorwerpsn.), m. opalen; **2** (stofn.), o.: *– is melkachtig wit.*
Op'aarden, aardde op, h. opgeaard (Z.-N. *aanaarden*).
Op'bellen, belde –, h. opgebeld (*wakker bellen in de nacht of 's morgens vroeg; met de bel het signaal geven, dat men iem. per telefoon spreken wil*): *een dokter –; iem. –.*
Op'bergen, borg –, h. opgeborgen (1 *wegsluiten, op een veilige plaats brengen;* 2 *op de daarvoor bestemde plaats wegbergen; na het gebruik oppakken, in de kast enz. leggen of zetten;* 3 *in een magazijn of pakhuis opslaan*): 1 *geld –;* 2 *de boeken –; zijn gereedschappen –;* 3 *gestrande goederen –.*
Op'beuren, beurde –, h. opgebeurd (*naar boven beuren, optillen;* fig. *bemoedigen*): *een kist –;* fig. *een –de tijding; het hoofd –,* weer moed vatten; **–beuring,** v. (*het opbeuren; troost*); **–biechten,** biechtte –, h. opgebiecht (*bekennen, naar waarheid mededeelen*): *hij biechtte alles eerlijk op;* **–bieden,** bood op, h. opgeboden (bij een verkooping: *biedende hooger gaan, een hooger bod op iets doen*): *tegen iem. –;* **-binden,** bond op, h. opgebonden (1 *omhoog binden, in de hoogte vastmaken; in de hoogte doen zijn;* 2 Z.-N. *schooven binden*): 1 *de staarten der paarden –,* door er knoopen in te leggen; *de staarten der koeien – met een leeren riempje;* 2 *koren –;* nog: Z.-N. *iem. iets –,* op de mouw spelden; **–blazen,** blies –, h. opgeblazen (1 *in de hoogte blazen;* 2 *al blazende doen opzetten;* 3 mil. *in de lucht doen vliegen*): 1 *een veertje, tabaksrook –;* 2 *een ballonnetje, zijn wangen –;* fig. *een zaak –,* erger, grooter voorstellen dan zij is; 3 *een spoorbrug –;* **–blinken,** blonk op, h. opgeblonken (Z.-N. *oppoetsen*); **–bloeien,** bloeide –, is opgebloeid (*gaan bloeien, tot bloei komen*); **–bloei,** m., b.v.: *Amsterdam kwam na 1579 tot –;* **–bod,** o. (*het opbieden; hooger bod bij een publieke verkooping*): *bij – verkoopen,* aan de(n) meestbiedende; **–boeien,** boeide op, h. –geboeid (*de boorden van een schip ophoogen met planken*); **–bouw,** m. (*het opbouwen;* fig. *bevordering, uitbreiding*); **–bouwen,** bouwde –, h. opgebouwd (*in de hoogte bouwen, bouwende oprichten, optrekken;* ook fig.): *vandaag slechten, morgen –;* fig. *–de critiek,* die op de gebreken wijst, doch meteen op de lichtpunten.
Op'brassen, braste –, h. opgebrast (*de raas door middel van de brassen meer vierkant halen, zoodat de hoek met de richting van de kiel minder scherp wordt*): *met –gebraste zeilen varen.*
Op'breken, brak –, h. (1, 2, 3), i. (4, 5, 6) –gebroken (1 *openbreken, losbreken;* 2 *afbreken en naar elders verplaatsen;* 3 *eindigen;* 4 *slecht bekomen, onaangename gevolgen hebben;* 5 *naar elders trekken;* 6 *van elkaar scheuren, met geweld openbarsten*): 1 *de vloer, de straat –;* 2 *de kramen, de tenten –;* 3 *een beleg –,* eindigen; 4 *dat eten breekt mij altijd op; dat drinken zal hem eens –;* zegsw. *het zal hem – als de hond de worst;* 5 *de vijand brak in stilte –;* 6 *de grond brak op en verstikkende gassen verspreidden zich;* nog: Z.-N.: *het weer breekt op,* verandert; **–brengen,** bracht –, h. opgebracht (1 eig. *omhoogbrengen; op tafel zetten, binnenbrengen;* 2 *opvoeden;* 3 *opleveren, voortbrengen;* 4 *betalen;* 5 *met geweld naar een bepaalde plaats* [inz. *het politiebureau*] *voeren;* 6 voetbal: *naar het vijandelijke doel brengen*): 1 *het hout, de turf –,* op de zolder; *het diner –;* 2 *kinderen –;* 3 *graan, vruchten –; dat land brengt niet veel op;* 4 *de belasting –; dat kan ik niet –;* 5 *een dronkeman –,* naar het politiebureau; *een schip –,* het dwingen naar een haven te stoomen; 6 *een bal –;* **–brengst,** v. –en (1 *het voortgebrachte;* 2 *het bedrag, dat iets bij verkoop opbrengt, de verkoopsom*): 1 *de – van rogge;* 2 *de – van een onderneming;* ook: *de – eener belasting,* de totaalsom; **–bruisen,** bruiste op, is opgebruist (eig. *bruisende in de hoogte gaan;* fig. *opstuiven*): *een driftig man bruist spoedig –,* wordt licht toornig.
Op'centen, m. mv. (*vermeerderde belasting,* nl. *met één procent der hoofdsom*): *65 % – op de personeele belasting; verkooping met 10 % –,* verhooging van de koopsom; Z.-N. Opcentiemen.
Op'dagen, daagde –, i. opgedaagd (*verschijnen, voor de dag komen*): *de vijand kwam maar niet –,* d. i. voor de dag.
Opdat', vgw. (*tot het doel dat, ten einde*).
Op'dekken, dekte op, h. opgedekt (Z.-N. *dekken*): *de tafel –; een bed –,* opmaken.

Op'delven, dolf –, h. opgedolven (*door graven te voorschijn brengen,* inz. *wat eerst bedolven was*; fig. *door navorschen weer vinden*): *steenkolen worden uit de grond –gedolven*; **–dienen,** diende –, h. opgediend (*spijzen op tafel zetten*; *opdisschen*): *het maal –*; *er is –gediend*; **–diepen,** diepte –, h. opgediept (1 *uit de diepte ophalen, uitdiepen*; 2 *met moeite vinden*): 1 *geld uit een groote zak –*; *een sloot –*, slatten; 2 *waar heb je dat boek –gediept?* gevonden, ontdekt, in je bezit **gekregen**; **–dirken,** dirkte –, h. opgedirkt ([*te opzichtig*] *opschikken, optooien*): *zich –*, zich al te opzichtig kleeden; **–disschen*,** dischte op, h. –gedischt (*opdienen*; fig. *onthalen*; *verhalen*).

Op'doeken, doekte –, h. (1, 2), i. (3) opgedoekt (1 *samen-, opvouwen*; 2 *afschaffen, niet meer met iets voortgaan*; *aan kant doen*; 3 *oprukken, weggaan*, gmz.): 1 *een zeil –, een vlag –*, stijf oprollen, omwinden en bergen; z. Doek; 2 *een zaak –*, er mede ophouden; 3 *jij kunt voor mijn part wel –*; *doek op!*

Op'doemen, doemde –, i. opgedoemd (*langzaam* [*uit de doom of nevel*] *te voorschijn komen*; *zich vaag in de verte vertoonen*): *een schip zagen we in de verte –*; **–doen,** deed –, h. opgedaan (1 *koopen, inslaan, zich verschaffen* of *krijgen*; *vernemen*; 2 *te voorschijn brengen*; 3 refl. *te voorschijn komen*; *zich vertoonen*; 4 *in orde brengen*; 5 Z.-N. *verkwisten*): 1 *turf –*; *veel kennis –*; *nieuws –*; *een ziekte –*; *waar heeft hij dat opgedaan?* 2 *het eten –*; 3 *het landschap doet zich op*; *er doen zich geen koopers op*, bieden zich aan; 4 *de wasch –*, in orde brengen, vouwen; 5 Z.-N. *zijn geld, fortuin –*.

Op'doffen, dofte –, h. opgedoft (soldatentaal: *tot glimmens toe opwrijven of oppoetsen*): *zijn leerwerk mooi –*; *piekfijn opgedoft*; **–dokken,** dokte –, h. opgedokt (*betalen, geld geven*): *hij moest –*; **–donder,** m. –s (*stomp, stoot*): *iem. een – geven*; **–donderen,** donderde op, i. opgedonderd (*zich wegpakken, uitrukken*): *donder op! je kan –*; plat.

Op'dooi, v. (*dooi*): *de – met N.-W. wind*; gew.

Op'draaien, draaide –, h. opgedraaid (1 *draaiende omhoog brengen*; 2 *draaiende opwinden*): 1 *de pianokruk –*; *e. lamp –*, de pit v. e. petroleumlamp; 2 *een horloge –*, *een snaar –*; nog: zegsw. *iem. voor iets laten –*, [a]) het hem laten betalen, [b]) hem de verantwoording laten dragen; *dan moet ik er voor –*, [a]) betalen, [b]) het verantwoorden; nog: Z.-N. *iem. iets –*, wijsmaken, beetnemen.

Op'dracht, v. –en (1 *last, taak*; 2 *toewijding als bewijs van eerbied, vriendschap*): 1 *zich van een – kwijten*; *iem. een – geven*; *ik heb in –*, de last; 2 *de – van een boek*; R.-K. *zijn – doen*, b.v. als nieuw lid eener congregatie.

Opdrach'tig, bn. (*gezwollen en rood b.v. van 't gelaat*): *een gezicht, – van de koorts.*

Op'dragen, droeg –, h. opgedragen (1 *naar boven dragen*; van spijzen: *op tafel brengen*; 2 *zoolang dragen, tot het versleten is*; 3 *gelasten*; *toevertrouwen*; 4 *toeëigenen, toewijden* als bewijs van eerbied): 1 *de soep –*; 2 *een broek –*; 3 *iem. een boodschap –*; *iem. de zorg voor de kinderen –*; 4 *iem. een boek –*.

Op'dreunen, dreunde –, h. opgedreund (*op een dreun, op eentonige wijze opzeggen, voordragen*): *zijn lesje –*.

Op'drijven, dreef op, h. opgedreven ([*op onnatuurlijke wijze*] *doen stijgen*): *de prijzen –*; *de eischen der examens –*, opvoeren.

Op'dril, m. –drillen (*oorveeg*); gmz.

Op'dringen, drong op, h. (1, 2, 3), i. (1) opgedrongen (1 *opwaarts of voorwaarts dringen*; 2 *bij iem. aandringen om iets te koopen, te aanvaarden, te doen*; 3 refl. *op lastige, onaangename manier iems. gezelschap zoeken, van dienst willen zijn*): 1 *we drongen op*; 2 *dat geschenk heeft hij mij opgedrongen*; 3 *wat kan die vervelende vent zich –*; ook: *die gedachte drong zich aan mij op*; **–drin'gerig,** bn., bw. (*neiging hebbende om zich aan anderen op te dringen*): *het staat zoo –*; **–duiken,** dook –, h. (bet. 2), i. (bet. 1) –gedoken (1 *boven het watervlak komen*; 2 *boven het water halen*): 1 *een onderzeeër kwam –*; overdr. te voorschijn komen: *hij kwam weer eens –*; 2 *het voorwerp werd –gedoken.*

Op'duwen, duwde –, h. opgeduwd (*omhoog duwen*): *e. handwagen tegen een hoogte –.*

Opeen', bw. (*op elkaar*; *dicht bij elkaar*), in scheidbare samenstell.: Opeen'drijven.

Opeens', bw. (*eensklaps, plotseling*).

Opeisch'baar*, bn. (van gelden: *ingevorderd kunnende worden, als de dag der betaling is aangebroken of de termijn van uitstel verstreken is*): *het kapitaal is dan –*.

Op'eischen*, eischte –, h. opgeëischt (*opvorderen*; *met nadruk eischen, dat iets gegeven worde*): *uitgeleende gelden –*; mil. *een vesting –*, de overgave eischen.

O'pen, bn. en bw.; –er, –st (*niet gesloten*; *niet dichtgemaakt*; *vrij, onbelemmerd*): *een – mond, een – wagen, een – haard enz.*, d. i. niet gesloten; *mijn huis staat voor u –*, gij zijt mij welkom; *tot hoe laat zijn de winkels –*, verkoopen ze? *een – sluis*, niet overwelfd, dus geen duikersluis; *een – brief*, [a]) niet gesloten, [b]) een openbare brief; *– tafel*, publiek; *een – stad*, zonder versterkingen; *een – been*, met wonden; *deze plaats is nog –*, onbezet; *het – veld*, het vlakke veld; *in de – lucht*, de vrije lucht; *– krediet*, blanco-krediet, d. i. niet tot een bepaalde som beperkt; *– bewaargeving*, het toevertrouwen van fondsen aan eenige bank met het recht van beheer; *dat lag daar – en bloot*; *– zee*, buiten de banken; *uit een – reden*, zonder eenige aanleiding; *een – gelaat, een – karakter*, oprecht; *– rondblikken*, vrijmoedig; *– met iem. spreken*, openhartig; *een – oog voor iets hebben*, gevoelig zijn voor; z. ook Deur, Kaart 2; in de bet. van *ontsloten*, in scheidbare samenst.: O'penbreken, -doen; z. opm. bij Op.

Openbaar' 1 bn. en bw. (1 *voor ieder toegankelijk*; *publiek*; 2 *zoodat ieder het weten kan, klaar, duidelijk*; 3 *algemeene aangelegenheden betreffend*): 1 *de –bare school*; *een –bare verkoop*; *iets – aanbesteden*; *de openbare weg*; 2 *dat feit is –*; *in –bare vijandschap*; 3 *een – ambt*; *een – officier*, z. ald.; [*een zaak van*] *– belang*; *een –bare instelling*; *–bare veiligheid*; *het – Ministerie*, rechtst. college van ambtenaren, dat belast is met het vervolgen van strafbare feiten, dat de strafeisch stelt volgens het wetboek van het strafrecht en de vonnissen doet uitvoeren, zie **O. M.**; nog: *de –bare meening*, de algemeene meening; *het – gerucht*, de in omloop zijnde geruchten; Z.-N. *de –bare*

trouw, trouw aan 's lands wetten; **2** zn. o.: *in 't* –, voor het oog van iedereen, in 't publiek; **–heid,** v. (*publiciteit*): – *aan iets geven; de* – *v. e. vergadering.*

Openbaar'maken, maakte –, h. openbaargemaakt (*algemeen bekend of publiek, ruchtbaar maken*); ook, Publiceeren.

Openba'ren, openbaarde, h. geopenbaard (*doen kennen; onthullen*; inz. van God: *bovennatuurlijke waarheden doen kennen*): *iem. de geheimen van iets* –; refl. *God –baart zich in Zijn werken; verschil van meening –baarde zich*; **–ba'ring,** v. –en (*het openbaren; hetgeen geopenbaard is*): *het goddelijk gezag der* –, van al 't geen God ons heeft doen weten in godsdienstige zin; *het boek der* –, Apocalyps; zie ald.

O'pendoen, deed open, h. opengedaan (*openmaken, openen*): *een slot* –, *een poort* –, *een sluis* –; fig. *zijn hand* –, mild geven.

Op'~en~dop, bw. (Z.-N. *op-en-top*).

Op~en~duit', bw. (eig. *op ende uit* d.i. *geheel en al*): *hij is* ---- *zijn vader.*

O'penduwen, duwde –, h. opengeduwd (*met een duw doen opengaan*): *een staldeur* –.

O'penen, opende, h. geopend (1 *opendoen, ontsluiten*; 2 fig. *beginnen met iets*; 3 refl. *zich ontsluiten*, ook fig.): 1 *de oogen* –; fig. *iem. de oogen* –; 2 *een vergadering* –, (van den voorzitter) verklaren, dat men met de werkzaamheden beginnen kan; *een zaak* –; *een school* –, 3 *de grond opent zich.*

O'pengaan, de bloem ging –, is opengegaan (1 *zich vanzelf openen*; 2 *opengedaan worden*): 1 fig. *zijn hart gaat* –, hij springt op van vreugde; 2 *de deur ging – en wij traden binnen*; nog: Z.-N. *de voeten* –, door'loopen **1,** 2.

O'pengewerkt, bn. (*met kleine openingen; à jour*): *–e handmofjes, –e kousen.*

Openhar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*oprecht, hartelijk, rondborstig, gul*): *een –e bekentenis; – zijn*; *– spreken, antwoorden*; **–heid,** v.

O'penheid, v. (fig. *openhartigheid*).

O'pening, v. –en (1 *het openen, 't begin*; 2 *scheur, gat, reet, spleet*): 1 *– der Kamer*; 2 *een – in een heg*; zegsw. *iem. – van zaken geven*, op de hoogte brengen; **–srede,** v. –reden (*redevoering bij de opening* in bet. 1).

O'penkoken, kookte –, i. –gekookt (Z.-N. *stukkoken*): *de aardappelen koken* –; **–liggen,** lag –, h. –gelegen (Z.-N. *wonden vertoonen*).

O'penleggen, legde –, h. opengelegd (*openen, openvouwen van iets, dat neergelegd is of wordt; openen, openbaren*): *zijn boeken* –; *de kaarten* –.

O'penlijk, bn. en bw. (*onverholen, in 't openbaar*): – *geweld*; *iets – verkondigen.*

O'penloopen*, liep –, h. -geloopen (1 *met geweld tegen iets aanloopen, zoodat het openspringt*, inz. door er met een paal tegen te rammeien; 2 *al loopende een gat maken in*; *stukloopen*): 1 *het grauw was bezig de deur open te loopen*; 2 *zijn voeten* –.

Openlucht'museum, o. –s (*stichting, welke bedoelt de bevordering van de studie der beschaving ten plattelande, zooals die zich uit in woningbouw, kleederdracht, huisraad, landbouwgereedschap enz.*): in het Ned. – te Arnhem ziet men in natura boerenwoningen, visschershutten enz.

Openlucht'spel, o. –spelen (1 *spel in de open lucht van kinderen*; 2 *tooneelspel in de open lucht*); **–theater,** o. –s (nl. *in de open lucht d. i. niet in eenig gebouw*).

O'penluiden, luidde –, h. –geluid: Z.-N. *de kerk* –, door luiden het openen der kerk aankondigen.

O'penmaken, maakte –, h. opengemaakt ([*met aanwending van eenige kracht*] *openen, open doen zijn*): *een blikken bus* –; fig. *iem. de mond* –, hem doen spreken.

O'penrijten, reet open, h. opengereten (*ruw openscheuren*, ook fig.): *oude wonden* –.

O'penslaan, sloeg –, h. (1), i. (2) –geslagen (1 [*met een slag*] *openmaken, openen*; 2 *plotseling* [*met zeker geweld*] *opengaan*): 1 *het deksel* –; *een boek* –; 2 *het raam sloeg open*; **–slaand,** bn. (*naar binnen of buiten opendraaiend*): *een – raam.*

O'pensluiting, v. –en (*het* [inz. *met valsche sleutel*] *openen van deuren enz.*).

O'penspalken, spalkte –, h. opengespalkt (*wijd openen* [inz. *v. oogen*]): *–gespalkte kaken.*

O'penstaan, stond –, h. –gestaan (1 *niet gesloten, niet dicht zijn*; 2 v. e. rekening: *niet vereffend zijn*; 3 *vacant zijn*): 1 *de kast stond* –; *de –de deur*; fig. *de weg staat voor allen* –; 2 *e. –de rekening*; 3 *de –de betrekking van.*

O'pensteker, m. –s (*looper* 4).

O'penstellen, stelde –, h. –gesteld: fig. *de gelegenheid – tot iets*, openen.

Op'enteren, enterde –, i. opgeënterd (scheepst. *in het want opklimmen*): *langs de weeflijnen* –, *naar de mars* –.

Op'~en~top, bw. (eig. *op ende op*: *door en door, geheel en al*): *op-en-top zeeman.*

O'pera 1 v. –'s (It. 1 *dramatische poëzie met muziek verbonden, die het overheerschend aandeel heeft*: *zangspel, muziekdrama, muzikaal tooneelspel*; 2 *de opvoering van een opera*; 3 *operagebouw*; 4 *het personeel*: *zangers, zangeressen enz.*): 1 *–'s van Rossini, Wagner*; *–bouffe*, vroolijke, lachwekkende opera; *–comique*, oorspr. komische –, nu –, waarin de tekst gedeeltelijk gesproken wordt; *–se'ria*, ernstige opera, waarbij de tekst geheel gezongen wordt; 2 *we hoorden de –Faust*; 3 *dicht bij de Fransche* –; 4 *de Italiaansche – in den Haag*; **2** meerv. v. Opus, z. ald.: *–om'nia*, al de werken; *–selec'ta*, uitgelezen werken; **–gebouw,** o.–en.

Operateur', m. –s (Fr. *snijkundig heelmeester, aanstoker, leider; filmoperateur*).

Opera'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. operatio]: *heelmeesterskunstbewerking; onderneming volgens een vast plan, in de geldhandel of aan de beurs; oorlogsbedrijf, krijgsverrichting, legerbeweging*): *een – ondergaan.*

Opera'tiebasis, v. –basissen, –bases (mil. *de streek, van waar uit een operatie tegen den vijand wordt ondernomen*).

Operatief', bn., bw. (*snijkundig; op e. operatie betrekking hebbende*): *–tieve heelkunde*; *–ingrijpen*, door e. operatie inwerken.

Opera'tiekamer, v. –s (*snijkamer; vertrek voor* [*heelkundige*] *operaties*).

Opera'tielijn, v. –lijnen (mil. *aanvalslijn, richting, waarin bij een aanval een leger zich beweegt*); **–plan,** o. –plannen (*plan de campagne*); **–veld,** o. –velden.

O'perazanger, m. –s; **–zangeres',** v. –sen.

Opereeren* (Fr. [Lat. operari]: 1 [*be*]*werken*; geneesk. *e. operatie verrichten, doen ondergaan*; 2 mil. *het zich bewegen v. krijgstroepen*; *militaire bewegingen uitvoeren*): 1 *een patiënt*

–; 2 *het leger zou in drie afdeelingen* –.

Operet'te, v. –s (Duitsch [It. operetta]: *kleine opera, klein zangspel,* inz. *waarin de dialoog door zang wordt afgewisseld*).

Operment', o. (Lat. auripigmentum = *koningsgeel*; z. ald.); ook, Orpiment.

Op'eten, at –, h. opgegeten (*door eten opmaken*): *een boterham* –; *een boos dier heeft hem –gegeten,* nl. Jozef, Gen. 37 : 20; fig. *de nijd eet hem* –, doet hem kwijnen; **–er,** m. –s (Z.-N. scheldn. *staatsambtenaar*), meestal mv.: *de –s v. h. gouvernement.*

Op'fleuren, fleurde –, h. (1), i. (2) opgefleurd (1 *tot bloei brengen*; fig. *opmonteren*; 2 *tot bloei komen*; fig. *opgemonterd worden*): 1 *die regenbui zal de bloemen wel* –; *hoop kan een terneergeslagen mensch wat* –; 2 *hij is geheel opgefleurd;* **–fleuring,** v. –en; **–flikken,** flikte –, h. opgeflikt (*een beter aanzien geven, oplappen, herstellen*): *schoenen* –; *die dokter zal hem spoedig wat* –; **–flikkeren,** –de op, h. (2), i. (1) opgeflikkerd (1 *opvlammen*; 2 fig. *opmonteren, opvroolijken*): 1 *de lamp flikkerde eensklaps weer* –; 2 *dat zal den zieke* –.

Op'frisschen*, frischte –, h. (1), i. (2) opgefrischt (1 *frisch maken*; 2 *frisch worden*): 1 *een wandeling zal u wel wat* –; *iems. geheugen* –, iem. iets in het geheugen terugroepen; 2 *het is heel wat opgefrischt na dit onweer*; fig. en iron. *daar zul je van* –.

Op'gaaf, op'gave, v. –gaven (*mededeeling; lijst; taak; examenvraag; som*); germ.

Op'gaan, ging –, i. opgegaan (1 *naar boven, opwaarts gaan*; van de zon: *opkomen*; Z.-N. v. deeg: *rijzen*; 2 *bestijgen*; 3 met *in*: *geheel er door in beslag worden genomen; er zich geheel aan wijden*; 4 v. e. examen met *voor*: *gaan afleggen*; 5 *verteerd worden*; *opraken*; 6 v. e. deeling: *geen rest overlaten*; 7 Z.-N. bij een spel: *beginnen*): 1 z. Vlieger; zegsw. – *tot de tempel,* Bijb. nl. op de heuvel Sion in Jeruzalem; *tot een feest* –, het mee gaan vieren; *de zon gaat op*; zie ook Licht **I** 1 9; Z.-N. *het deeg gaat op*; 2 *de trap* –; 3 *in die studie gaat zij geheel op*; 4 *hij gaat dit jaar voor Fransch op*; in volt. verl. tijden: *hij is, was op geweest*; 5 *de kolenvoorraad gaat stilletjes op*; 6 rek. *die deeling gaat niet op,* laat een rest; *die redeneering gaat niet* –, is niet logisch, sluit niet; 7 Z.-N. *wie gaat er op?* zie ook Rook, Weg; **–gaand,** bn.: *een –e berg,* d. i. steile; *de –e zon,* opkomende; z. Zon; *een –e deeling,* die geen rest laat; *–e boomen,* hoogstammig; **–gang,** m. –en (*het opgaan*): *de – der zon; te huur een bovenhuis met vrije* –, trap; zegsw. (*geen*) – *maken,* (geen) bijval vinden, in de mode komen; Z.-N. *in de* –, in de lente; Z.-N. (spel) *wie heeft er de* –, moet beginnen? **–gave;** z. Opgaaf; **–geblazen,** bn. (1 *opgezet, dik, met lucht opgevuld*; 2 *verwaand*): 1 – *wangen*; 2 fig. *een – mensch.* Opm. Als bn. dat een blijvende eigenschap uitdrukt: Opgebla'zen; **–geien;** zie Geien.

Op'geld, o. –gelden (*agio, surplus; verkooping: bijbetaling bij het verschuldigd bedrag*): *het – op Hollandsch geld,* b.v. $1^1/_2$% bij omwisseling tegen vreemde munt; zegsw. *dat doet* –, is in trek; **–gemeld,** bn. (*bovengemeld*): *het –e plan*; **–geruimd,** bn. en bw. (*vroolijk, in goede luim; blijmoedig*); **–gescheept,** bn. (*tot zijn last hebbende*): *ik bleef de heele avond met hem* –; **–geschikt,** bn. (*opgesmukt, opgesierd*); **–geschoten,** bn. (*flink opgegroeid; uit de kluiten gewassen*): *een – knaap*; **–geschroefd;** z. Opschroeven.

Op'getogen, bn. (volt. deelw. v. *optiegen,* optrekken: *verrukt*): – *v. vreugde*; **–heid,** v.

Op'geven, gaf op, h. opgegeven (1 *in de hoogte geven, aanreiken*; ook: *afgeven*; 2 *spuwen, braken*; 3 *gelasten te doen*; *een taak opleggen*; 4 *verliezen*; *in de steek laten*; *hopeloos verklaren*; *niet meer kunnen*; 5 *vermelden, zeggen*; 6 Z.-N. *ingeven*; fig. *voorzeggen*; 7 Z.-N. *op de koop toe geven*): 1 *een zak graan* –; *hooi met een riek* –; *geef op, wat je daar hebt*; 2 *de teringlijder gaf veel* –, n.l. sputum; 3 *de leerlingen een thema* –; 4 *de moed* –; *ik geef het (nog niet) op*; *het werk* –; *een betrekking* –, neerleggen; *het spel* –; *de man is door den dokter opgegeven*; *de beenen gaven het op*; 5 *je moet je naam* –; *zijn ziekte als reden* –; *iem. als lid bij het bestuur* –; *geef de prijs op van*; 6 Z.-N. *een paard een medicijn* –; 7 *ik geef nog drie franken op*; nog: zegsw. *hoog van iets* –, [a]) roemen van, [b]) snoeven; *zich – als lid van*; *zich – voor een examen,* aanmelden.

Op'gewassen, bn. (*in wasdom of kracht gelijkstaande*): *tegen elkaar* –; fig. *het leger bleek niet – tegen zijn taak,* berekend voor; **–gewekt,** bn., bw. (*vroolijk gestemd*): *een – mensch,* opgeruimd, monter; *een –e stemming*; *een – humeur hebben*; **–gewekt'heid,** v.; **–gewonden,** bn. (*verkeerend in geprikkelde toestand, geestdriftig, zenuwachtig, overspannen, driftig enz.*): z. Stand **I** 11; **–gewondenheid,** v.; ook inz. fig. Opgewon'den(heid); **–gezet,** bn. (1 *gezwollen*; 2 Z.-N. *opgedirkt*): 1 *een – been*; 2 fig. *met iets – zijn,* er mee ingenomen; **–gezetene,** m. en v. –n (*plattelandsbewoner*); **–gezwollen,** bn. (*door zwelling dik geworden*): *een – voet*; fig. *een – stijl,* bombastisch.

Op'gieten, Z.-N.: *koffie* –, zetten.

Op'gooien, gooide op, h. opgegooid (*in de hoogte gooien, omhoog werpen*): *een muntstuk, een kaart* –, open op tafel leggen; zonder object b.v. *jij moet* –; dobbelspel inz. een muntstuk in de hoogte gooien en zien of kruis of munt boven komt te liggen b.v. *willen wij er om* –? z. Bal **I.**

Op'graven, groef op, h. opgegraven (*door graven naar boven brengen; opdelven*): *een oud beeld* –; *lijken* –; ook: de grond door graven losmaken; *de aarde met de handen* –; **–graving,** v. –en: *–en te Pompeji.*

Op'haal, m. –halen (*dunne trek, fijn en dun gedeelte eener letter*); **–haalbrug,** v. –gen (*beweegbare brug, die met kettingen aan een balans omhoog gehaald kan worden: klap-, klepbrug*); **–haalnet,** o. –ten (*vischnet, kruisnet, totebel*).

Op'hakken, hakte –, h. opgehakt (*hakkend openmaken*; inz. fig. *grootspreken, pochen*).

Op'hakker, m. –s (fig. *grootspreker, pochhans*), gmz.; **–hakkerig,** bn. (*bluffering*).

Op'halen, haalde op, h. –gehaald (1 *omhoog halen*; 2 *inzamelen*; 3 *opfrisschen, verbeteren*; 4 *in herinnering brengen*; *weer over spreken*): 1 *een brug* –, *de zeilen* –; *een gordijn* –, optrekken; *de schouders* –, te kennen geven, [a]) dat men iets niet weet of negeert, [b]) er niets aan kon doen;

z. Hart, Neus; Z.-N. *een flesch* –, wijn; 2 *gelden, gaven, giften* –; 3 *een kleur* –, beter doen uitkomen; *hij heeft (het) aardig opgehaald*, zijn toestand verbeterd; 4 *een gebeurtenis, een quaestie* –, herinneren aan; *oude herinneringen* –, doen herleven.

Ophan'den, bw. (*in de nabijheid, op til*): *de winter is* –; – *zijnde feesten.*

Op'hangen, hing –, h. opgehangen (1 *iets in de hoogte hangen*; 2 *door middel v. e. haak, e. nagel doen hangen*; 3 *de doodstraf voltrekken door middel van de galg of de strop*): 1 *het waschgoed* –; 2 *zijn mantel* –; *een schilderij* –; 3 *een moordenaar* –; *zich* –, zelfmoord plegen door ophanging; nog: zegsw. *een tafereel van iets* –, het in geuren en kleuren doen kennen; Z.-N. *iem. iets* –, wijsmaken; **–hebben,** had –, h. –gehad (1 *in de hoogte hebben*; *op het hoofd hebben*; 2 *opgemaakt hebben* inz. van spijs en drank: *opgegeten, opgedronken hebben*): 1 *een nieuwe hoed* –; *het schip heeft te veel zeil op*; *de kraag van zijn jas* –; zegsw. *veel met iem.* –, zeer met iem. ingenomen zijn; 2 *hij heeft wat* (of: *te veel*, Z.-N. *hem*) *op*, wat veel gedronken; Z.-N. *een ei* –, in de verlegenheid zijn; **–hef,** m. (*overdreven lof*): *met veel* –; (*groote*) – *van iets maken*, bovenmate prijzen; *met* – *van iem., iets gewagen*; **–heffen,** hief –, h. opgeheven (1 *optillen*; *in de hoogte steken*; fig. *zedelijk beter maken*; 2 van de oogen: *opslaan*; 3 *afschaffen*; *het bestaan doen eindigen*): 1 *een last* –, oplichten; *de armen* –, opsteken; *iem.* –; *de inlanders* –; 2 *de oogen tot iem.* –; 3 *een wet* –; *een school* –; *een faillissement* –; *een beslag* –; **–heffing,** v.; **–helderen,** helderde op, h. (2), i. (1) opgehelderd (1 *helder worden*, inz. *van weer, lucht*; 2 *verklaren*; *toelichten*): 1 *de lucht helderde op*; fig. *zijn gelaat helderde op*, hij keek vroolijker; 2 *ik heb het hem opgehelderd*; **–heldering,** v. –en (*uitleg, verklaring*): – *geven*; **–hemelen,** hemelde op, h. –gehemeld (*opvijzelen, uitermate prijzen*): *Jan is zoo dikwijls –gehemeld.*

Ophiologie', v. (Gr. ophis = slang: *leer, kennis der slangen*).

O'phir, o. (Bijb. *het goudland, Arabië of Indië; land, van waar Salomo goud, ivoor en fijn hout liet halen voor de tempelbouw te Jeruzalem*, 1 Kon. 9 : 28).

Op'hitsen, hitste –, h. opgehitst (*opstoken*): *een hond* –, aanvuren; *iem. tot wraak* –, aanzetten; **–hitser,** m. –s (*stokebrand*).

Op'hoepelen, hoepelde –, i. opgehoepeld (fig. *maken, dat men weg komt*): *wil je eens gauw –! hoepel op!* **–hoogen*,** hoogde –, h. opgehoogd (*hooger maken*): *e. terrein* –; **–hooging*,** v. –en: *de* – *van het terrein.*

Op'hooren*, hoorde –, h. opgehoord: *men zal er vreemd van* –, verbaasd zijn bij, zich erg verwonderen over het hooren er van.

Op'houden 1 hield op, h. (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8), i. (6) opgehouden (1 *omhooghouden*; *verhinderen te vallen*; 2 *uitsteken*; 3 *op dezelfde plaats houden*; inz. *op het hoofd houden*; 4 *hooghouden*: *op peil houden, niet kleineeren*; 5 *terughouden, tegenhouden*; *belemmeren in 't werken*; 6 *eindigen, uitscheiden*; 7 refl. *tijdelijk verblijven, vertoeven*; 8 refl. *zich bezighouden met, omgaan met*, meestal in ongunstige zin): 1 *het haar door haarspelden* –; *de lamp –de, ging hij mij voor*; (*een streng*) *garen* –, op de armen omhoog en uiteenhouden, zoodat een ander het kan opwinden; 2 *de hand* –; 3 *de hoed* –; 4 *zijn naam* –, *stand* –; 5 *houd mij niet langer op*; *ik zal u niet* –; Z.-N. *zijn asem* –, inhouden; 6 – *met werken*; *houd op!* – *met vuren*; – *te bestaan*; 7 *hij houdt zich in Den Haag* –; *zich onderweg* –; 8 *ik kan me daar niet mee* –; *zich met allerlei gespuis* –; nog: Z.-N. *een veulen* –, niet verkoopen; **2** als zn. o.: *zonder* –, onophoudelijk.

Op'hout, o. (*het hout v. e. loofboom boven de stam*): *het boertje berekent onder het opkijken het* – *van de boom.*

Opiaat', o. (Lat. opiatum: *pijnstillend middel uit opium, slaapmiddel*).

Opi'nie, v. –s, opiniën (Fr. [Lat. opinio]: *meening, gevoelen*): *bij zijn* – *blijven*; *van* – *veranderen*; *de publieke* – *trotseeren*, tegen de stroom der meeningen ingaan.

O'pium, o. (Gr.-Lat., oorspr. Arab. = amfioen: *heulsap, gedroogd slaapbollensap*; *verdoovend middel*): – *schuiven*, rooken; **–kit,** v. –kitten (*keet, waar men opium kan schuiven*); **–pijp,** v. –pijpen (*pijpje voor het rooken v. opium*); **–regie',** v. (*handelsmonopolie van de staat in opium*); **–schuiver,** m. –s (*rooker v. opium*); **–sluiker,** m. –s (*–smokkelaar*; ook: *het schip*).

Op'jagen, joeg of jaagde –, h. opgejaagd (1 *in de hoogte of naar boven jagen*; 2 *uit zijn leger jagen*; 3 *ophitsen*; 4 *doen stijgen*, eenigszins ong.): 1 *stof* –; *iem. de trappen* –; Z.-N. *planten* –, forceeren; 2 *een haas* –; 3 *honden tegen elkaar* –; 4 *de prijs* –.

Op'kamer, v. –s (*hooger dan andere kamers op dezelfde verdieping gelegen kamer*, b.v. *boven een kelder in boerenwoningen; insteekkamertje, hangkamer*): *een kaaskelder en* – *daarboven*; dikwijls als verkleinwoord.

Op'kammen, kamde –, h. opgekamd (1 *in de hoogte kammen*; 2 *overdreven prijzen, roemen*): 1 *de haren* –; 2 *iem.* (*geweldig*) –; **–kammerij',** v. –kammerijen (*overdreven loftuiting*): *niets dan onderlinge* –.

Op'kijken, keek op, h. opgekeken (1 *naar omhoog kijken*; *in de hoogte zien*; ook fig.; 2 *de oogen opslaan van zijn werk*: *opzien van dat, waar men juist mee bezig is*; ook fig.): 1 *uit de laagte* –; *hij keek naar het huis* –; fig. *naar* (of: *tegen*) *iem.* (of: *iets*) –, van personen, die men ver boven zich acht, tegen iem. opzien; 2 *hij was aan het lezen, maar keek bij deze woorden op*; fig. *ergens* (*vreemd, raar, verwonderd*) *van* –, er vreemd van ophooren.

Op'kikkeren, kikkerde –, h. (1), i. (2) opgekikkerd (volkst. 1 *opvroolijken*; *beter doen worden*; 2 *beter, vroolijker worden, opknappen*): 1 *dat zal hem* –; 2 *de zeezieken kikkerden wat op*; **–kisten,** kistte –, h. opgekist (*tijdelijk verhoogen van een dijk*); als een dijk dreigt over te loopen, kist men hem op met plank- of schotwerk, waartegen of waartusschen men mest of zand aanbrengt; **–klaren,** klaarde –, h. (1), i. (2) opgeklaard (1 *klaar of helder[der] maken*; 2 *klaar of helder[der] worden*): 1 *de wind zal de lucht wel* –; fig. *een duistere zaak* –; 2 *de lucht klaart op*; *zijn gelaat klaarde op*, werd minder somber.

Op'knappen, knapte –, h. (1), i. (2) opgeknapt (1 *reinigen, redderen, opschikken*;

mooier maken; beter maken, doen herstellen; 2 *beter worden; mooier worden; in betere toestand komen*): 1 *een kamer –, de dokter zal hem wel –; laat hem dat zaakje eens –*, in orde brengen; 2 *de zieke knapt nu aardig –; het meisje knapt op.*

Op'knoopen*, knoopte –, h. opgeknoopt (*ophangen* in bet. 3): *iem. –.*

Op'koken, kookte –, h. opgekookt (*zachtjes opnieuw koken*): *groenten –.*

Op'komeling, m. –en (*parvenu*).

Op'komen, kwam op, i. opgekomen (1 *naar boven, in de hoogte komen*; 2 *boven de horizont komen; opgaan*; 3 *opvaren*; 4 *opgroeien, opschieten*; 5 *herstellen*; 6 *in de geest oprijzen, zich vormen, ontstaan*; 7 *verschijnen, te voorschijn komen*; tooneel: *ten tooneele komen*; 8 *zich verzetten tegen*): 1 *ik kwam de trap op*; Z.-N. *het deeg wil niet –*, rijzen; *ik viel en kon niet meer –*, mij oprichten; 2 *de zon zal spoedig –; er komt een onweer op*, drijft naar ons toe; *de vloed komt op*; fig. *hij is van niet opgekomen*; 3 *daar kwam een schip de rivier op*; 4 *het zaad, graan komt op, het –d geslacht*, opgroeiend, de jeugd; 5 *hij zal van die ziekte niet meer –*; 6 *allerlei gedachten komen in mijn hoofd –; achterdocht zal niet bij haar –*, in haar ontstaan; 7 *de leden zijn altijd trouw –gekomen*, ter vergadering gekomen; *laat ze maar –; Gijsbrecht komt op*; 8 *daar moet ik tegen –; tegen iem. –*, hem bestrijden; nog: *voor zijn rechten –*, ze verdedigen; als zn. o.: *het – van de vloed, de koorts*; **–komst,** v. (1 *opgang*; 2 *het verschijnen op een vergadering*; 3 *eerste ontwikkeling, bloei*; 4 *herstel*): 1 *de – der zon*; 2 *trouwe, flinke – der leden verwacht*; 3 *de – der Republiek*; 4 *de – van de zieke.*

Op'koop, m. (*inkoop, aankoop*); **-koopen***, kocht –, h. opgekocht (*alles, wat men van een artikel krijgen kan, koopen*) *vreemden kwamen het fruit –*; **–er***, m. –s; **–ster,** v. –s.

Op'korten, kortte –, h. (1), i. (2) opgekort (1 [*door omhooghalen*] *korter maken*; 2 *korter worden*): 1 *de mouwen v. e. kleedingstuk –*; 2 *de tijd v. h. examen begint al aardig – te korten*, te krimpen; **–krabbelen,** krabbelde –, i. opgekrabbeld (*al krabbelend overeind komen; uit een ziekte langzaam opkomen*); **–krassen,** kraste –, i. opgekrast (fig. *ophoepelen*; gmz. *sterven*): *wil je wel eens gauw –!* **–krijgen,** kreeg op, h. opgekregen (1 *overeind krijgen*; 2 *met moeite op het hoofd zetten*; 3 *opgegeven krijgen*; 4 *opmaken, opeten, opdrinken*): 1 *ik kreeg hem niet op*; 2 *de hoed niet op kunnen krijgen*; 3 *straf –*; 4 *het eten niet –.*

Op'kroppen, kropte op, h. –gekropt (fig. *verbergen*): *zij moest al het verdriet maar –*, niet anderen mogen of kunnen kenbaar maken; *een opgekropte woede*; Z.-N. *opproppen*; **–kropping,** v.: *– van leed.*

Op'kunnen, kon –, h. (1, 2, 3), i. (1) op'gekund (1 *kunnen opstaan, opklimmen*; 2 met *tegen*: *opgewassen zijn*; 3 *kunnen verbruiken*): 1 *niet –; de trap niet meer –*; 2 *tegen hem kan ik niet op*; 3 *zijn eten niet –*, er is te veel; *zijn plezier wel –*, verdriet hebben.

Op'kweeken*, kweekte- ,h. opgekweekt (*met zorg grootbrengen*): *een kind –*; **–kwelmen,** kwelmde op, i. opgekwelmd (Z.-N. *opwellen*).

Op'laag, v. oplagen (*het aantal te drukken exemplaren v. e. boekwerk*): *een – van.*

Op'laaien, laaide op, i. –gelaaid (*opvlammen*); **–laaiing,** v. –en: *een oogenblik van –*, opleving, geestdrift.

Op'lage, v. oplagen; z. Oplaag; **–lappen,** lapte –, h. –gelapt ([*iets, dat niet veel meer waard is, ruw*] *repareeren, verstellen*): *een oude jas –*; **–laten,** liet op, h. opgelaten (1 *vergunnen naar boven te komen; doen bovenkomen*; 2 *doen opstijgen*; 3 *laten opblijven*): 1 *als de dokter komt, zal ik hem –*; 2 *een vlieger –*; 3 *de kinderen tot 8 uur –.*

Op'leggen, legde op, h. opgelegd (1 *leggen, plaatsen op iets*; 2 *opdragen; verplichten tot*; 3 *verbieden*; 4 *wegleggen; winnen*; 5 *opbergen*; 6 van schepen: [*tijdelijk*] *buiten gebruik stellen*, bv. omdat geen vrachten beschikbaar zijn; *vastleggen*; 7 Z.-N. *inleggen*; 8 Z.-N. *geld bijleggen*): 1 *een zadel –*; 2 *een taak –*; 3 *het zwijgen –*; 4 *geld –*; 5 *graan –*; 6 *de Jan Pieterszoon Coen werd opgelegd* (of: *aan de ketting gelegd*); 7 Z.-N. *eieren, boter –*; 8 Z.-N. *nog tien frank –*; nog: *er nog een gulden op leggen*, verhoogen met; *laten wij eens –* (schaatsenrijden); Z.-N. *ergens de hand –*, beslag leggen op, volkst.; **–legging,** v. –en: *– der handen*, zinnebeeldige, plechtige handeling; **–legsel,** o. –sels (*strook; belegsel*); **–leiden,** leidde –, h. opgeleid (*opwaarts leiden*; Z.-N. *opbrengen* 5; fig. *vormen, kweeken; voorbereiden tot; op het tooneel, ten dans leiden*): *wie zal haar –? iem. voor een examen –; – voor onderwijzer*; **–leiding,** v. –en (Z.-N. *het opbrengen* in bet. 5; *geestelijke of zedelijke vorming, opkweeking tot eenig vak of ambt*): *een wetenschappelijke – genieten*; **–leidingsschip,** o. –schepen (*oorlogsschip, waarop jonge matrozen enz. worden geoefend*); **–leidingsschool,** v. –scholen (*vormschool voor een vak* inz. *voor het onderwijs*).

Op'letten, lette op, h. opgelet (1 *goed toezien, acht geven, zijn aandacht goed op iets vestigen*; 2 ook wel met iets: *gadeslaan, bemerken*): 1 *slecht – bij de les; –!*; 2 *mama lette het niet op; zij lette alles op.*

Oplet'tend, bn. en bw. (*aandachtig, nauwkeurig oplettend; opmerkzaam*): *een – waarnemer, toehoorder; – iets gadeslaan*; ook: Op'lettend.

Oplet'tendheid, v., in bet. 2 –heden (1 *aandacht, het oplettend zijn*; 2 *kleine beleefdheid, attentie*): 1 *een proef met – volgen*; 2 *iem. allerlei –heden bewijzen.*

Op'leukeren, leukerde –, h. opgeleukerd (*opvroolijken, doen opleven*): *Teun de Jager wist de oude besten met zijn vroolijke invallen op te –*; **–leven,** leefde –, i. opgeleefd (*weer tot nieuw leven komen; herleven; opfleuren* in bet. 2): *bij die woorden begon hij op te –; doen –*; Z.-N. *geld –*, opmaken; **–leveren,** leverde –, h. opgeleverd (1 *afleveren*; 2 *voortbrengen, opbrengen*): 1 *het aanbestede gebouw moet voor 1 Juni worden opgeleverd*; 2 *Java levert beste rijst –; die zaak levert een burgerbestaan –*; **–levering,** v. –en (*voltooiing volgens bestek van eenig aangenomen werk*): *de – v. h. huis moet geschieden op 1 April*; **–lezen,** las –, h. opgelezen (*met luider stem voorlezen*): *zijn opstel –.*

I. Op'lichten, lichtte op, h. opgelicht (1 *optillen, opbeuren*; 2 *schaken, ontvoeren; gevankelijk wegvoeren*; 3 *door bedrieglijke*

middelen benadeelen): 1 *een gewicht* –; 2 *een meisje* –; *een staatkundigen tegenstander* –; 3 *een bank voor een groot bedrag* –.

II. Op'lichten, lichtte –, i. opgelicht (*helder[der] worden*): *in het oosten zal het weldra* –.

Op'lichter, m. –s (*iem., die oplicht,* inz. in bet. 3, *op bedrieglijke wijze geld of goederen weet afhandig te maken; bedrieger*); **–lichterij',** v. –en (*bedriegerij, bedrog, waarbij men iem. geld of goederen afhandig maakt; afzetterij*), ook: **–lichting,** v. –en (*het oplichten* in bet. 2 en 3): *een brutale* –.

Op'loeven, loefde –, h. opgeloefd (*het schip tegen de wind laten loopen*).

Op'loop*, m. –loopen (*opschudding, samenscholing*): *een* – *op het marktplein,* relletje.

Op'loopen*, liep op, h. (1, 6), i. (bet. 1, 2, 3, 4, 5) opgeloopen (1 *naar boven loopen*; 2 *iem. bezoeken,* gmz.; 3 *zwellen, opzetten*; 4 *een groot bedrag of groote schuld vormen, doordat er steeds nieuw geld, of nieuwe schuld bijkomt*; 5 *beginnen te loopen*; 6 *krijgen,* meestal ong.): 1 *een trap* –; *deze bergweg loopt sterk* –; 2 *kom bij gelegenheid eens* –; 3 *de gewonde arm is aan 't* –; *het water zal door de storm erg* –; 4 *schulden, interesten kunnen snel* –; *dat loopt zoo op*; *een rekening laten* –; 5 *dat wachten verveelt me, ik zal alvast* –; *loop op*; 6 *waar heb jij dat nieuwtje opgeloopen,* gehoord (toevallig); *een pak slaag, een ziekte, een geldboete* –; nog: Z.-N. *met iem., iets* –, ingenomen met.

Oploo'pend*, bn. en bw.; –er, –st (1 *hooger wordend*; 2 *opvliegend, gauw boos, spoedig driftig*): 1 – *terrein*; 2 – *van aard*; **–heid*,** v.

Oplos'baar, bn. (*kunnende opgelost worden*): alg. *een –bare vergelijking, dit vraagstuk is niet* –; *suiker is* – *in water*; **–heid,** v.

Op'lossen, loste op, h. (1, 3, 4), i. (2) opgelost (1 *een vaste of vloeibare stof met een vloeistof tot een vloeibaar, homogeen mengsel vereenigen*; *in fijne deelen scheiden*; 2 *opgelost worden*; 3 *verklaren; ontwarren, tot een bevredigend einde brengen*; 4 muz. *een dissoneerend akkoord volgens de regelen der harmonieleer doen overgaan in een consoneerend akkoord*): 1 *suiker* –; 2 *zout lost op in water*; 3 *een zwarigheid* –, *een raadsel* –; 4 *een accoord* –; refl. *zich* –: *suiker lost zich snel op in warm water*; **–lossing,** v. –en: *die* – *deugt niet.*

Op'luchten, luchtte –, h. opgelucht (*opfrisschen*; fig. *verlichten*): *hè, dat lucht op! beken uw schuld, dat zal uw gemoed* (of: *u*) –; **–luchting,** v.; **–luiken,** look –, i. opgeloken (*er beter uit gaan zien, weer frisch worden*): *de bloemen luiken* –; *ik look weer als een arend* –, werd opnieuw gezond en sterk; **–luisteren,** luisterde –, h. opgeluisterd (1 *glans verleenen*; 2 *helder[der] worden*): 1 *de muziek zal het feest* –; 2 *Keesjes oogen luisterden op*; *Pieters gelaat luisterde op*; **–luistering,** v.

Op'maken, maakte op, h. –gemaakt (1 *opeten*; *verteren*; 2 *verkwisten, doorbrengen*; 3 *in orde maken, samenstellen*; *versieren*; 4 *de berekening maken van*; 5 v. e. rekening: *optellen en uitschrijven*; 6 typ. *de gezette tekst in pagina's afdeelen*; 7 *gevolgtrekkingen maken, besluiten*; 8 Z.-N. *opstoken*): 1 *alle voorraad* –; 2 *zijn geld en goed* –; 3 *een bed* –; *het haar* –, kappen; *dameshoeden* –, van bloemen, linten enz. voorzien; 4 *de kosten* –; *een bestek* –, de kosten berekenen van; *een inventaris* –; 5 *een rekening* –; 6 *een vel druks* –; 7 *uit die woorden kon men zijn plan* –; 8 Z.-N. *laat u toch niet* –; nog: refl. *zich* – *tot,* zich gereedmaken tot; Z.-N. *een opgemaakt spel,* een doorgestoken kaart.

Op'malen, maalde –, h. –gemalen (*malende omhoog voeren*): *het polderwater* – *in de boezems*; **–marcheeren*,** het leger marcheerde –, is opgemarcheerd (*op marsch gaan, optrekken*): zegsw. *marcheer* –, pak je weg, ruk in! *dan kun je* –! **–marschgebied*,** o. (mil. *land, waardoorheen een leger oprukt om in het vijandelijk land te vallen*): *België,* – *v. h. Duitsche leger.*

Opmer'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*opmerkenswaard, merkwaardig*; ook: *zonderling, vreemd*): *een* – *feit*; *hij was* – *gekleed.*

Op'merken, merkte –, h. opgemerkt (1 *letten op, waarnemen, gadeslaan, zien*; 2 *een opmerking maken*): 1 *iets* –; *iem.* –, [a]) zien, [b]) de aandacht trekken; *mag ik u doen* –? 2 *hierbij moet ik* –, *dat* ....; **–er,** m. –s (*persoon, die* [*scherp*] *ziet* inz. fig.).

Op'merking, v. –en (*het opmerken; het opgemerkte; het uiten of de uiting van zijn gedachte omtrent iets*): *een juiste* – *maken.*

Opmerkenswaar'dig, bn.; –er, –st; meer en meest – (*waardig opgemerkt te worden*).

Opmerk'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (*goed oplettend, nauwkeurig achtgevend*): – *gadeslaan; iem. op iets* – *maken,* zijn aandacht op iets vestigen; **–heid,** v.

Op'meten, mat –, h. opgemeten (*afmeten, uitmeten: de lengte, de oppervlakte, de inhoud meten; zóó meten, dat men het in teekening kan brengen*): *een stapel turven, steenen, hout* –; *een terrein* –; **–meting,** v. –en (*het opmeten*): *de* – *v. e. heideveld.*

Op'monteren, monterde –, h. opgemonterd (*opvroolijken*): *die tijding zal vader* –.

Op'name, v. –n (*het opnemen; wijze, waarop iets opgenomen* [in verschillende bet.] *wordt*): *een fotografische* – *doen,* photografeeren; *tijd–; de* – *van een terrein,* het bezien (als germ. beschouwd).

Op'neemvod, v. –den (Z.-N. *dweil*).

Op'nemen, nam op, h. opgenomen (1 *in handen nemen; omhoog nemen, opbeuren, oplichten*; 2 *verzamelen of vaststellen en het resultaat noteeren*; 3 *meten en in teekening brengen; onderzoeken en in kaart brengen*; 4 fot. *photografeeren*; 5 *ontvangen; toegang verleenen*; 6 *een plaats geven*; 7 *wegnemen, wegvegen*; 8 *van iem. leenen tegen rente*; 9 *bekijken*; 10 *bloeien, succes hebben*): 1 *neem het boek even* –; *u moet hier uw japon* –, hooger houden; 2 *stemmen* –; *de kas* –; *de temperatuur* –; *de meterstand* –; 3 *een kust* –; 4 *bij volle zon* –; 5 *iem. in zijn familie* –; *in een hospitaal, een krankzinnigeninrichting* –; *de Maas neemt de Jeker* – *bij M.*; 6 *een stuk in de krant* –; 7 *het tapijt* –; *de vloer* –; 8 *contanten* –; 9 *iem. scherp* –; 10 *deze zaak zal hier wel* –; nog: zegsw. *iets goed* –, er niet boos om worden; *iets hoog* –, ten kwade duiden; *het voor iem.* –, zijn partij kiezen; *het tegen iem.* –, als zijn tegenstander optreden.

Op'nemer, m. –s: *tijd–*; **–neming,** v.: *de* – *in een ziekenhuis.*

Opnieuw', bw. (*nog eens*): – *schrijven.*

Opodel'doc, v. (Lat. balsamum opodeldoch [Gr. opos = plantensap]: *balsem tegen rheumatische pijn enz.*; *jichtzalf*).
Op'noemen, noemde op, h. opgenoemd (*een voor een vermelden, opsommen*): *te veel om op te noemen*; **–noeming,** v. –en.
Op'offeren, offerde –, h. opgeofferd (*ten offer brengen*; *als een offer opdragen*; *toewijden, opdragen*): *zich –*, eigen belangen achterstellen; *zich aan God –*, wijden; **–offering,** v. –en: *zich een – getroosten*.
Op'ontbieden, ontbood –, h. –ontboden (*iem. bij zich doen komen*): *een minister uit het buitenland –*; **–ontbod,** o. (*last, om te verschijnen*); **–onthoud,** o. (*verlet; vertraging; kortstondig verblijf*).
Opos'sum, o. –s (*buidelrat in Midden- en Z.-Amerika*; Lat. didelphys; *het toebereide vel*); als bn. *een – kraag*; zie Alpaca, opm.
Op'pakken, pakte op, h. opgepakt (1 *vastpakken en in de hoogte tillen*; inz. *van de grond opnemen om zich toe te eigenen*; 2 *beetpakken en gevangennemen*; *inrekenen*): 1 *ik pakte hem als een kind op*; *de bedelaar pakte het geldstuk gauw op*; 2 *opgepakt wegens*.
Op'pas*, m., in de 2e bet. –sen (*het oppassen, zorg*; O.-I. *oppasser*): Z.-N. *een goede – hebben*, goed verzorgd worden.
Op'passen, paste –, h. opgepast (1 *verzorgen, bedienen*; 2 *op iets letten, acht geven op*; 3 inz. met *goed, braaf enz.*: *zijn plicht doen, zich goed gedragen*): 1 *een oude moeder –*; 2 *pas op, anders val je*, voorzichtig! 3 *– is de boodschap!*; Z.-N. *opgepast en niet gelachen!*
Oppas'send, bn.; –er, –st (*van goed gedrag, zijn plichten naar behooren vervullend*): *een – jongmensch, een – werkman*.
Op'passer, m. –s (*iem., die oppast, bedient*, inz. in samenst. *ziekenverpleger*; *lijfknecht*; *soldaat-huisknecht*: *soldaat in persoonlijke dienst van een officier*): *zieken–*; *de – leidde het paard aan de teugel*; **–es',** v. –sen.
Op'passing, v. (*verpleging, verzorging*): *er sterft menig student aan te veel –*.
Op'passter, v. –s (*vrouw, die anderen oppast of verpleegt, verpleegster*).
I. Op'per, m. –s (*stapel veldhooi, hooihoop*): *het hooi stond in –s*; verg. Heu'keling.
II. Op'per, m. –s (*wal, van waar de wind komt*; *veilige ligplaats voor schepen*; *luwe of windstille plaats*); ook, Opperd, m. –s.
Op'perarm, m. –armen (*bovenarm*).
Op'perbest, bn. en bw. (*allerbest*).
Op'perbestuur, o.; **–bevel,** o. (*het bevel over 't geheel*): *het – voeren*; **–bevelhebber,** m. –s (mil. *officier, die het hoogste bevel heeft*); **–bevelhebberschap,** o.
Op'perbewind, o. (*opperbestuur*).
I. Op'peren, opperde, h. geopperd (*aandragen van steenen, kalk enz. bij 't metselen*): *hij is nu aan 't –*, werkt als opperman.
II. Op'peren, opperde, h. geopperd (1 *het hooi aan oppers of rooken zetten*; 2 *voor de dag brengen, te berde brengen, spreken over iets, in 't midden brengen*): 1 *– komt in deze bet. vooral in Zuid-Nederl. voor*; 2 *een bezwaar –*; *een plan –, een bedenking –*.
Op'pergaai, m. –en (Z.-N. *hoogste vogel in top van de gaaisprang*); z. Afschieten.
Op'pergebied, o. (*opperste heerschappij*); **–gebieder,** m. –s (*iem., die het hoogste gezag heeft, souverein*); **–gezag,** o. (*oppermacht*); **–heer*,** m. –en (*souverein*; Bijbel: *God*), **–heerschappij',** v. (*het souvereine gezag*): *de – in handen hebben*; **–hoofd,** o. –en (*algemeen hoofd, opperste*): *het – van een wilde stam*; **–last,** m. (*last op het dek van een vaartuig*).
Op'permacht, v. (*hoogste macht*); **–mach'tig,** bn. (*de hoogste macht hebbend*; *zeer machtig, gebiedend*): *een – gebieder*.
Op'perman, m. –nen, –lui (v. Lat. operari: *helper v. e. metselaar, van straatmakers*).
Op'perofficier, m. –en (bij de landmacht: *de generaal en de luitenant-generaal*; bij de zeemacht: *de vlagofficieren*); **–priester,** m. –priesters (Bijbel: *hoogepriester*, ook: *priesterlijk lid van de Hooge Raad*; R.-K. *de Paus*); **–schenker,** m. –s; **–stalmeester,** m. –s (*titel ten hove*); **–ste,** bn.: *God is de – wijsheid*, de hoogste; **–stuurman,** m. –lieden (*eerste stuurman*).
Op'persen, perste –, h. –geperst (1 *door middel van het persijzer weer in zijn fatsoen brengen*; 2 *in de hoogte persen*): 1 *een kostuum laten –*; 2 *het water in de ketel –*.
Op'pervlak, o. –ken (1 *het opperste vlak, het bovenste deel v. iets*; 2 *het vlak, dat iets van buiten begrenst*; *alle zijvlakken samen*; *de geheele uitgebreidheid v. e. lichaam*): 1 *het – der aarde*; 2 *het – van een bol*.
Oppervlak'kig, bn. en bw. (*zich aan de oppervlakte houdende, bevindende*, inz. fig. *niet grondig*): *een – onderzoek*; *iets – bestudeeren*; **–heid,** v. –heden (*gebrek aan degelijkheid*): *de – van iems. oordeel*.
Op'pervlakte, v. –n (1 *opperste vlak, bovenste gedeelte v. iets*; 2 *de buitenkant van iets, het vlak, dat iets van buiten begrenst*; 3 *de geheele uitgebreidheid van het uitwendige van iets*): 1 *de – van een meer*, bovenvlakte, spiegel; 2 *de ruwe – der hand*; 3 *de – der aarde is 510 millioen km²*.
Op'perwachtmeester, m. –s (*sergeant-majoor, onderofficier bij de bereden wapens*).
Op'perwal, m. –len (*opper* **II**).
Op'perwezen, o. (*de Godheid*).
Op'perzaal, v. –zalen (*een boven de begane grond liggende zaal*; *bovenzaal*): *doorluchtige –zalen*, Jerem. 22 : 14.
Op'peuzelen, peuzelde op, h. –gepeuzeld (*al peuzelend opeten*; *op zijn gemak, met smaak opeten, verorberen*): *een kippetje –*.
Op'pikken, pikte –, h. opgepikt (1 *met de snavel opnemen* [*en eten*]: 2 *medenemen*; *medevoeren*): 1 *de musschen pikken allerlei voedsel op*; 2 *de kapitein pikte een op zee drijvende roeiboot –*; *de politie pikte een dronken man –*, rekende in.
Op'pompen, pompte op, h. opgepompt (1 *door middel v. e. pomp omhoog brengen*; 2 *met lucht vullen*): 1 *water –*; 2 *een band –*.
Opponeeren* (Lat. opponere: *tegenwerken, tegenwerpingen maken*; *tegenspreken*).
Opponent', m. –en (Lat. opponens: *tegenstander*; *bestrijder*, inz. *in een debat enz.*).
Op'poppen, popte op, h. opgepopt (Z.-N. *opschikken*): *zich –*.
Opportunis'me, o. (Fr. *politiek, die zonder bepaalde beginselen alleen rekening houdt met de omstandigheden en het gunstig oogenblik afwacht*); **–tunist',** m. –en (Fr. *aanhanger van het opportunisme*); **–tuniteit',** v. (Fr. [Lat. opportunitas]: *geschikte tijd*).
Opportuun', bn. en bw. (Fr. opportun, Lat. opportunus: *van pas, te gelegener tijd*).

Opposant', m. –en (Fr. *iem., die oppositie voert, tegenstander*; rechtst. *eischer in verzet, of, hij, die verzet heeft gedaan*).
Opposi'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. oppositio]: *tegenstand, tegenwerking* inz. *de partij, die tegen de regeerende meerderheid is*; rechtst. *verzet*; ook: *tegenovergestelde stand van twee hemellichamen*): *in de – zijn,* tot de tegenpartij behooren; *– voeren,* tegenwerken; *– tegen een verstekvonnis*; **–blad,** o. –bladen (*krant der oppositie*); **–partij,** v. –en.
Op'potten, potte op, h. opgepot (eig. *in een pot bewaren*; bij uitbr. *opgaren*): *wat heb ik er aan, dat geld op te –.*
Oppres'sie, v. (Fr. [Lat. oppressio]: *onderdrukking; benauwdheid, druk*).
Opprimeeren* (Fr. [Lat. opprimere]: *verdrukken, onderdrukken*).
Opprobeeren* (Lat. opprobare: *beschimpen*).
Op'proppen, inz. als deelw. en als bn. gebruikt: *een straat opgepropt met kinderen,* tot barstens toe gevuld; *opgepropt vol.*
Op'raapsel, o. –s (ongunstig: *verzinsel*).
Op'rakelen, rakelde –, h. –gerakeld (*al rakelend uit de asch omhoog brengen*; Z.-N. *opharken*): *het vuur –*; fig. *een oude twist –,* weer gaan spreken over.
Op'raken, raakte –, i. opgeraakt (*opgebruikt, verteerd, uitgeput raken*): *de voorraad kan –; die man raakte op,* zijn levenskracht was op.
Op'rapeling, m. –en (Z.-N. *afgevallen, opgeraapte vruchten*): *dat is maar –.*
Op'rapen, raapte –, h. opgeraapt (*van de grond opnemen*): *een appel –*; fig. *een –geraapt stukje,* een verzonnen iets; zegsw. *men vindt* (of: *men heeft het*) *daar maar voor 't –,* het is in overvloed aanwezig; Z.-N. *steken –,* opnemen; zie Steek.
Oprecht', bn. en bw.; –er, –st (1 *eerlijk*; *te goeder trouw*; 2 *echt, wezenlijk*): 1 *– zijn in handel en wandel*; *een – hart*; *vertel nu eens –*; *–e liefde,* zuivere, ongeveinsde; 2 *de –e Utrechtsche theerandjes,* echte; **–heid,** v. (*eerlijkheid*; *rechtschapenheid, goede trouw*).
Op'redderen, redderde –, h. opgeredderd (*opruimen, in orde brengen*): *een kamer, de boel –*; **–ing,** v. (*opruiming*).
Op'rekenen; zie Oprakelen.
Op'rekken, rekte –, h. opgerekt (*in de lengte en breedte rekken*): *het linnengoed –.*
Op'richten, richtte –, h. opgericht (1 *omhoog heffen of -brengen*; 2 *stichten, bouwen*; *vestigen, openen*): 1 *een gevallen man –*; *de omgewaaide telegraafpalen weer –*; 2 *e. gedenkteeken, leesgezelschap –*; *zich –,* zich omhoog heffen; **–er,** m. –s (*hij, die iets opricht*): *–saandeel*; **–ing,** v. –en.
Op'rij, m. –en (*oprijlaan, oprit*).
Op'rijden, reed op, i. opgereden (1 *naar boven rijden*; 2 *in een bepaalde richting voortrijden*; *verder rijden*; 3 *gaan rijden*): 1 *bij het – tegen, van een hoogte*; 2 *N. kwam naast hen –*; *de weg –*; 3 *vooruit! rij op!*
Op'rijlaan, v. –lanen (*breede laan als rijweg naar een kasteel, een landgoed enz.*).
Op'rijten, reet –, h. (1), i. (2) –gereten (1 *openscheuren*; 2 *scheurende opengaan*): 1 *de ever had de hond de borst –gereten*; 2 *tijdens de aardbeving reet de aarde op.*
Op'rijzen, rees –, i. –gerezen (1 *gaan opstaan*; 2 *omhoog rijzen, zwellen*): 1 *alle senatoren rezen van hun zetels op*; 2 *het deeg begint op te rijzen.*
Op'ril, v. –len (*tegen e. dijk oploopende weg*).
Op'rispen, rispte –, h. opgerispt (*opbreken van spijs; winden of dampen uit de maag door de keel loozen*); **–ing,** v. –en.
Op'rit, m. –ten (*oprij*; *hellend oploopende weg*): *het hek van de –*; *een steile –.*
Op'roeien, roeide op, h. opgeroeid (*stroomopwaarts roeien*): fig. *tegen de stroom –.*
Op'roep, m. (*het oproepen*; *oproeping*).
Op'roepen, riep –, h. opgeroepen (1 *te voorschijn doen komen*; 2 telegraafdienst: *waarschuwen, dat men seinen wil*; 3 *wekken*; 4 *ontbieden*; *gelasten te komen*; *bijeenroepen*): 1 *geesten, dooden –*; *beelden uit het verleden –*: 2 *het kantoor te M. –*; 3 *de reizigers om 7 uur –*; 4 *iem. voor een examen –*; *de leden ter vergadering –*; **–roeping,** v. –en.
Op'roer, o. –en (1 *onstuimige, woeste, wilde beweging*; 2 *volksverzet in 't groot, opstand, omwenteling*): 1 *de elementen waren in –*; 2 (*een*) *– verwekken*; *een – dempen.*
Oproe'rig, bn., bw.; –er, –st (*tot oproer geneigd, aansporend*; *in oproer zijnde*): *de –e gewesten, –e geschriften*; *het plebs werd –*; *een –e geest heerschte onder ....*; **–heid,** v.
Op'roerling, m. en v. –en (*oproermaker*): *sterf –!* voor het v. ook **–e,** –n.
Op'roermaker, m. –s (*persoon, die oproer maakt, tot oproer aanhitst, deelnemer aan een oproerige beweging*): *de –s ophangen.*
Op'rollen, rolde –, h. (1, 3), i. (2) opgerold (1 *naar boven, opwaarts, omhoog, rollende brengen*; 2 *rollende opwaarts gaan*; ook: *rollende voorwaarts gaan*; 3 *tot een rol maken*): 1 *een ton tegen een heuvel –*; 2 *het rijtuig rolde het erf op*; 3 *een gordijn, een stuk linnen, een kaart –*; zie Biezen, Mat **II** 1; *een leger –,* in de flank aanvallen en voor en na de afzonderlijke afdeelingen verslaan; refl.: *zich* (*gemakkelijk laten*) *–.*
Op'ruien, ruide –, h. opgeruid (*ophitsen, opstoken*; *openlijk aanzetten tot het plegen v. e. strafbaar feit*): *–de taal*; **–ruier,** m. –s; **–ruiing,** v. –en; **–ruimen,** ruimde –, h. opgeruimd (1 *wegruimen, wegdoen*; 2 *uitverkoopen*; 3 *in orde brengen, ordenen*): 1 *ruim die boel eerst op*; 2 *– tegen verminderde prijzen*; 3 *een kamer –*; **–ruiming,** v. –en: *– houden onder*; *– van zomerartikelen.*
Op'rukken, rukte –, i. –gerukt (*voorwaarts gaan*): *tegen den vijand –,* ingaan; *je kunt –,* ophoepelen; **–schepen,** scheepte –, h. opgescheept (*inschepen, inladen*): *iem. met iets of iem. –,* zaak of persoon van eigen hals op die van een ander schuiven; zie Opgescheept.
Op'scheppen, schepte –, h. opgeschept (*met lepel, schop ergens in scheppen*; in het alg. *opdisschen*): *de soep –*; *zal ik het eten maar –?* uit de pot scheppen op de schotel; *ik heb het ook niet voor 't –*; zegsw. *ergens de peentjes* (of: *de boel*) *–,* in rep en roer brengen, lawaaimaken; **–schepper,** m. –s (*iem., die de boel opschept*; *lawaaimaker*; *branimaker*); **–scherpen,** scherpte –, h. opgescherpt (*scherper maken*): *een bijl –*; fig. *iems. verstand –*; *–de sausen,* pikante.
Op'schieten, schoot –, h. (1, 4), i. (2, 3, 5, 6) opgeschoten (1 *naar boven schieten, doen gaan*; 2 *groeien*; 3 *vooruitkomen, vorderen*; 4 *in bochten leggen*; *de beuglijn in rondingen van* ½ *m middellijn opleggen, d. i. op een hoop leggen, met de aanlijntjes naar de*

buitenzij; 5 Z.-N. *in het zaad schieten*; 6 Z.-N. *driftig worden*): 1 *duiven* –; *een vlieger* –; *vuurpijlen* –; Z.-N. *aarde, zand* –; 2 *die rogge schiet aardig op*; 3 *met zijn werk* –; *schiet op*, [a]) maak voort, [b]) maak dat je wegkomt; *de tijd begint aardig op te schieten*, in te krimpen; zegsw. *ik kan met hem niet* –, overweg; 4 *touw* –; 5 *de rogge schiet op*; 6 *niet* –!

Op'schik, m. (*het opschikken, bonte tooi*); **–schikken,** schikte –, h. opgeschikt (1 *tooien, sieren*; 2 *plaats maken*): 1 *een kamer* –; refl. *zich* –; 2 *wil je een beetje* –?

Op'schoeien, schoeide –, h. opgeschoeid (*met planken en aarde hooger maken, aanhoogen*): *een dijk* –; **–schommelen,** schommelde –, h. opgeschommeld (*bijeenscharrelen*): *zijn boeken weer* –.

Op'schorsen, schorste –, h. opgeschorst (*uitstellen, verdagen*); **–schorten,** schortte –, h. opgeschort (1 *in de hoogte gorden en daardoor korter maken*; 2 *uitstellen, op een later tijdstip stellen*): 1 *een japon* –; 2 *een vonnis, oordeel, geding* –; **–schorting,** v. –en; **–schrift,** o. –en (*wat op iets geschreven staat: adres, titel; aanhef, hoofd, bovenschrift*); **–schrijfboekje,** o. –s (*notitieboekje*); **–schrijven,** schreef –, h. opgeschreven (*aanteekenen, noteeren*; *op iets schrijven om te onthouden*): *de namen* –; *iems. boedel* –; *schrijf het maar voor mij op*, zet het maar op mijn rekening; *dan kun je je wel* –, het opgeven, het bijltje er bij neerleggen; zegsw. z. Dood **1**; **–schroeven,** schroefde –, h. –geschroefd (*op iets schroeven*; *naar boven schroeven, opwinden*; *opdrijven* inz. *de stemming der toehoorders*; ook: *bovenmatig roemen, opvijzelen*): *een –geschroefde beschrijving*; *de loonen* –, omhoog jagen; **–schudding,** v. –en (*alarm*; *ontsteltenis*; *volksoploop*): *een heele – teweegbrengen, veroorzaken.*

Op'schuiven, schoof op, h. (1, 3, 5), i. (2, 4) opgeschoven (1 *schuivende omhoog doen gaan*; 2 *schuivende omhoog gaan*; 3 *in een bepaalde richting schuiven*; 4 *in een bepaalde richting verschoven worden*; 5 *doen opengaan door schuiven*): 1 *het raam zoo hoog mogelijk* –; 2 *–de schotsen*; 3 *schuif die boeken wat op*; 4 *schuif wat op voor mijnheer*, opschikken; 5 *het bedgordijn* –.

Op'schutten, schutte –, h. opgeschut (*'t water keeren, ophouden, tegenhouden door middel v. sluizen*): *het bovenwater* –.

Op'sieren, sierde op, h. –gesierd (*opsmukken, optooien*): *e. kamer* –; fig. *e. verhaal* –; **–siersel,** o. –s, –en (*tooi, smuk*).

Op'sjorren, sjorde –, h. opgesjord (*omhoogsjorren*): *de kisten* –.

Op'slaan, sloeg op, h. (1, 2, 3, 4, 5, 7), i. (6) opgeslagen (1 *opwaarts slaan, in de hoogte slaan*; 2 van oogen of de blik: *omhoogrichten*; van gesloten oogen: *openen*; 3 *openen*; *openslaan*; 4 *in elkaar slaan, samenstellen, oprichten, doen verrijzen*; fig. *vestigen*; 5 *verhoogen, duurder maken*; 6 *duurder worden*; 7 *opdoen, aanschaffen, opstapelen in een pakhuis*): 1 *een bal* –; *de mouwen* –; 2 *de oogen* –; 3 *een boek* –; 4 *een tent, een kamp* –; 5 *de winkeliers zullen de prijzen* –; 6 *de prijzen slaan op*; 7 *voorraden* –.

Op'slag, m., in bet. 5 –en (1 *het opslaan*, inz. *der oogen*; *blik*; 2 *verhooging, vermeerdering van loon, pacht, prijs*; *het opslaan, opleggen van koopmansgoederen*; 3 *plaats, waar goederen worden bewaard*; 4 *hooger bod, opbod*; 5 *omgeslagen gedeelte v. een kleedingstuk*; 6 *uitspruitsel, gewas, dat opkomt zonder door de mensch te zijn geplant of gezaaid*; *scheut onder aan een boom*): 1 *de – zijner oogen is oprecht*; 2 *voortdurende – van de eerste levensbehoeften*; *– van 5 gld.*; 3 *een – voor hout*; 4 *iets bij – verkoopen*, d. i. de koopers bieden tegen elkaar op, noemen telkens een hoogere prijs, verg. Afslag; 5 *roode –en aan de mouwen eener uniform*; 6 *eiken–.*

Op'slagplaats, v. –en (*pakhuis*; *opslag* 3).

Op'slatten, slatte –, h. opgeslat (*uitbaggeren, weer op behoorlijke diepte brengen*).

Op'slechten, slechtte –, h. opgeslecht (scheepst. *opknappen*); **–sleepen*,** sleepte –, h. opgesleept (*naar boven sleepen*; *stroomopwaarts sleepen*): *een vrachtschip met een sleepboot naar de haven* –; **–slokken,** slokte –, h. opgeslokt (*naar binnen slokken, gulzig opeten, inzwelgen*): *de snoek slokt kleinere visschen* –; fig. *het deel der armen* –.

Op'slooten*, slootte –, h. opgesloot (*met slooten omgeven*; ook: *de sloot uitdiepen en de kanten schuin afsteken*): *een stuk land* –.

Op'slorpen, op'slurpen, slorpte (slurpte) –, h. opgeslorpt (opgeslurpt) (*slurpend opdrinken, tot zich nemen*; *leegslurpen*; bij uitbr. *inzwelgen*): *een geklopt ei* –; *de grond slorpt het regenwater* –; **–sluiten,** sloot op, h. opgesloten (*achter slot en grendel brengen*; inz. v. personen; mil. *weder aaneensluiten*): *den jongen in het turfhok* –; *dat ligt er in opgesloten*, is er in vervat; ook refl. *toen sloot hij zich in zijn kamer op*; mil. *opsluitend gelid*, rij soldaten, onderofficieren en geoefende manschappen, twee passen achter het gelid, o. a. ter aanvulling van ledige plaatsen bij een gevecht; **–sluiting,** v. –en: *een jaar eenzame* –: België: lichte vrijheidsstraf in crimineele zaken; **–shuis,** o. –zen; feitelijk bestaat het – niet meer; **–smijten,** inz. Z.-N.; z. Opgooien; **–smuk,** m. (*tooi, tooisel, opschik*); **–snijden,** sneed op, h. opgesneden (1 *aansnijden, beginnen te snijden aan*; *opensnijden*; *geheel in stukken snijden*; 2 min.: *opzeggen, vertellen*; 3 *bluffen, snoeven*): 1 *brood* –, *een kip* –; 2 *verzen* –; *onmogelijke verhalen* –; 3 – *over.*

Op'snijder, m. –s (*iem., die opsnijdt*; inz. *pocher*); **–snijderij',** v. –en (*blufferij*): *niets dan –!* **–snijerig,** bn., bw. (*blufferig*); **–snorren,** snorde –, h. opgesnord (*opschommelen*): *iets ergens* –; gmz.; **–solferen,** solferde op, h. opgesolferd (Z.-N. *wijsmaken*; *aansmeren*): *iem. iets* –; **–sommen,** somde –, h. opgesomd (*op de rij af achtereenvolgens noemen*): *al zijn grieven* –; **–spalken,** spalkte –, h. opgespalkt (*met een spalk openzetten*; *openspalken*): *een geslachte koe* –; fig. *de mond, de oogen* –, wijd openzetten; **–spelden,** spelde –, h. opgespeld (*met spelden vastmaken, opschorten*): *een prent* –, a. d. wand; *een japon* –, met (sluit)spelden opschorten; **–spelen,** speelde –, h. opgespeeld (1 *beginnen te spelen*; 2 *op zijn poot spelen, uitvaren, razen, tieren*): 1 *troef* –; 2 *tegen de knechten* –; **–sperren,** sperde –, h. opgesperd (*wijd openzetten*): *de muil* –; **–sporen,** spoorde –, h. opgespoord (*op het spoor zien te komen, zien te vinden*; *door*

zoeken vinden): *het wild –; een dief –*; **–sporing,** v. (*het opsporen*); **–sporingsdienst,** m. (*lichaam, dienst, ingesteld van overheidswege en belast met het opsporen van delfstoffen*).

Op'spraak, v.: *hij is* (of: *komt*) *in –*, men spreekt ongunstig over hem; *iem. in – brengen.*

Op'spreken, inz. in de gebiedende wijs: *spreek op, wat wil je,* beginnen te spreken.

Op'springen, sprong op, i. opgesprongen (1 *in de hoogte springen*; 2 *springende open gaan*; 3 *op iets springen, er met een sprong op gaan zitten*): 1 *de bal sprong op*; *de gevallen soldaat sprong op*; inz. van schrik, verrassing van zijn zitplaats opvliegen: *ik sprong verschrikt van mijn stoel op*; v. e. hond: *tegen iem. –*; *– van vreugde*; 2 *ik deed het deksel –*; 3 *spring op het paard.*

Op'staan, stond –, is opgestaan (1 *recht gaan staan, zich oprichten*; 2 fig. *in opstand komen*; 3 met *er*: *verlangen, eischen*; 4 *op het vuur staan*; 5 *gedreigd worden met*): 1 *van tafel –*; *gij moet –*, uit het bed komen; *de dooden stonden op*, levend worden; *als je hem wilt foppen, moet je vroeg –*; 2 *de gewesten stonden op*; 3 *ik sta er op, dat gij . . . .*; 4 *het vleesch staat al op*; 5 *er staat een zware boete op.*

Op'stal, m. –stallen (*het boven de grond gebouwde*): *de – van een erf*, d. i. de huizingen, stallen enz.; *het recht van –*, om nl. op eens anders grond te bouwen of te planten; *de – van een schip*, masten en want.

Op'stand, m. –en (1 *oproer, revolutie*; 2 bouwk. *teekening van een gebouw, zooals men er tegen aan ziet*; 3 *de heele inrichting van een winkel*: *toonbank, kasten, bakken*; ook: *dat, wat zich op een vlak verheft*): 1 *er brak een – uit*; *in – komen tegen*; 2 *deze – is fraai geteekend*; 3 *winkelhuis met – te koop*; **–standeling,** m. en v. –en (*muiter, oproermaker*), vr. ook: **–e**; **–standing,** v. (*uit de dood verrijzen* inz. *verrijzenis des Heeren*): *het feest der –*, Paschen; *ik ben de – en het leven*, Joh. 11 : 25.

Op'stapelen, stapelde –, h. opgestapeld (1 *aan stapels zetten, al stapelende aan een hoop zetten*; 2 fig. *verzamelen*): 1 *turf, steenen, brandhout –*; 2 *de gierigaard tracht schatten op te –*; refl. *moeielijkheden stapelden zich op*; **–stapeling,** v. –en; **–stappen,** stapte –, i. –gestapt (1 *stappende naar boven gaan, opwaarts treden*; 2 *in een bepaalde richting voortstappen*; 3 *opstaan en heengaan*; fig. *sterven*; 4 *op iets stappen, het betreden*; inz. *instappen* in een rijtuig enz.): 1 *een stoep –*; *een paar treden –*; 2 *met een korte groet stapten beiden de weg op naar V.*; 3 *het is al laat, laten wij –*; *de man is al lang –gestapt*; 4 *stap op en laat je wegen*; *een dikke menheer stapt op, maar vindt geen plaats.*

Op'steken, stak –, h. (1, 2, 3, 5), i. (4) opgestoken (1 *in de hoogte steken*; *omhoog brengen*; 2 *wegsteken*; 3 *aansteken*; 4 *zich verheffen*; 5 scheepst. *losmaken, losgooien*): 1 *hooi –*; *de oproervaan –*; van een paard: *de staart –*; *wie het weet, mag de vinger –*; fig. *het hoofd –*, zich gaan verzetten; 2 *de degen –*, in de scheede steken; *geld –*, opstrijken; *hij heeft er niet veel van opgestoken*, heeft er niet veel door geleerd; 3 *een kaars, een sigaar, een pijp –*, doen ontbranden; *willen we eens –*, rooken? 4 *de wind steekt op*; 5 *de halzen –*; nog: gew., Z.-N. *een vaatje bier –*, door het insteken van een kraan openen om er uit te tappen; nog: Z.-N. *influisteren op school*; *opstoken*; *met de noorderzon vertrekken*; **–steker,** m. –s (*hooiwork met lange steel*; *groot mes in een scheede*).

Op'stel, o. –stellen; –letje, o. –s (*schets, ontwerp*; *verhandeling*; *steloefening, stijloefening, waarin het een of ander onderwerp behandeld wordt*): *een vrij –*, naar keuze; *een – maken over*; **–stellen,** stelde –, h. opgesteld (1 *ontwerpen*; 2 *vervaardigen, schrijven*; 3 *plaatsen, oprichten*; 4 mil. *plaatsen, in rang, in slagorde stellen*): 1 *stel maar eens iets op, dan zullen we het bespreken*; 2 *een brief, verhandeling –*; 3 *een nieuwe stoommachine –*; 4 *kanonnen –*; *de legers –.*

Op'steller, m. –s (*hij, die iets opstelt*; Z.-N. *redacteur*; Z.-N. *lager beambte op een ministerie*); z. Redactie.

Op'stijgen, steeg op, i. opgestegen (1 *omhoogstijgen*; 2 *te paard, in een rijtuig stijgen*): 1 *de berg, de trappen –*; *een luchtballon, de Fokker stijgt op*; *–de geuren*; 2 *– en afrijden*; *hij steeg naast den voerman op*; **–stijven,** steef –, h. (2), i. (1) opgesteven (*stijf* 1 *worden*, 2 *maken*): 1 *het strijkgoed zal nog wel –*; *de wind stijft –*, wakkert aan; 2 *het linnen –.*

Op'stoken, stookte –, h. opgestookt (1 *beter doen branden*; 2 *alles verbranden*; 3 *ontevredenheid tegen iem., twist verwekken*; *ophitsen*): 1 *de kachel –*; 2 *al het hout –*; 3 *twee jongens tegen elkaar –*; **–stoker,** m. –s (*ophitser*); **–stokerij',** v. –en (*ophitserij*).

Op'stoomen*, stoomde op, i. opgestoomd (*in een bepaalde richting stoomen*): *het – der vloot*; **–stootje,** o. –s (*relletje, oploop*): *er was daar een –*; **–stoppen,** stopte op, h. opgestopt (*volstoppen*; *de open ruimten met iets aanvullen*): *– met*; **–stopper,** m. –s (*stomp, vuistslag*); gmz.

Op'strijden, streed –, h. opgestreden (*betwisten*): *hij streed mij dat op*, d. i. wilde niet toegeven, dat het waar was; **–strijken,** streek –, h. opgestreken (1 *in de hoogte strijken*; 2 *opnieuw, glad strijken*; 3 *naar zich toe strijken*): 1 *het haar –, zijn knevel –*; 2 *een zakdoek –, een zijden hoed –*; 3 *geld, de winst –*, ontvangen; nog: zegsw. z. Zeil; **–strijkmes,** o. –messen (schilders, glazenmakers: *een aan de voorzijde, als de scherpe kant v. e. mes, schuins bijgesneden stukje hout, spatel*; ook: *tempermes*); **–stuiven,** stoof –, i. opgestoven (1 *in de hoogte stuiven*; *tot een hoop stuiven*; 2 fig. *toornig worden*): 1 *het opstuivende zand*; 2 *hij stuift op als buskruit*, is zeer opvliegend; **–stuwen,** stuwde –, h. opgestuwd (*het water omhoog drijven of doen rijzen door dammen, schotten enz.*); **–takelen,** takelde –, h. opgetakeld (*van tuig en takels voorzien*): *een schip –*, optuigen; fig. *zich –*, zich opdirken.

Optant', m. –en (Lat. optans, z. Opteeren): *de Duitsche –en hebben Polen verlaten.*

Op'tassen, taste –, h. opgetast (*ophoopen*; fig. *verzamelen*).

Optatief', m. –tieven (spraakk. *wenschende wijs*), b.v. *Lang leve onze vriend! Moge het u welgaan!* Lat. Op'tativus, m. –vi.

Op'teekenen*, teekende –, h. opgeteekend (*opschrijven, noteeren*): *uitgaven –.*

Opteeren* (Fr. [Lat. optare]: *kiezen*; *de*

voorkeur geven): *hij is gekozen in twee districten, welk zou hij –, denkt ge?*

Op'telefoneeren*, telefoneerde –, h. opgetelefoneerd (*per telefoon waarschuwen*; *opbellen*): *iem.* –.

Op'tellen, telde –, h. opgeteld (*bijeentellen*): *een rekening* –; fig. *de verdiensten van iem.* –, opnoemen.

Op'telling, v. –en (rekenk. *bewerking, die de som van twee of meer getallen leert vinden*); **–tellinkje,** o. –s.

Op'telsom, v. –sommen (rek. *opgave, om te leeren optellen*).

Op'teren, teerde –, h. opgeteerd (*al terend verbruiken*): *een erfenis* –, opmaken.

Op'tica, optiek', v. in bet. 2 –'s (Gr.-Lat. optica, Fr. optique [Gr. oops = oog]: *gezichtkunde, leer* [*der wetten*] *van het zien en het licht*; *leerboek over optica*).

Opticien', m. –ciens (Fr. *gezichtkundige*; ook: *maker van brillen en verdere optische instrumenten*); Lat. Op'ticus, op'tici.

Op'tie, v. (Fr. [Lat. optio]: *vrije keus*; [*recht van*] *voorkeur*): *een huurhuis een maand in – hebben*; *in – geven.* (t = s).

Op'tillen, tilde –, h. opgetild (*van de grond opheffen*): *een zwaar voorwerp* –.

Op'tima for'ma; zie: In – –.

Optima'ten, m. mv. (Lat. optimates v. optimus z. ald.: *kapitalistische partij in 't oude Rome*; *de aanzienlijken, voornaamsten*).

Optimis'me, o. (Lat. optimismus, internationaal woord: *gezindheid, die alles ten beste uitlegt, van alles de lichtzijde zoekt*): *een onverbeterlijk* –; verg. Pessimisme.

Optimist', m. –en (*iem., die alles van de beste zijde beschouwt*): *een beminnelijk* –.

Optimis'tisch, bn. en bw. ([*als*] *van een optimist*): *een –e levensbeschouwing*; *iets – voorstellen*, zeer gunstig.

Op'timus, m. (Lat. *de beste*): – *ma'ximus* (= de grootste), titel van Jupiter.

Op'tisch, bn. (*gezichtkundig*): *een – instrumentmaker*; *een – bedrog*, gezichtsbedrog; *een – instrument*, b.v. e. telescoop.

Op'tocht, m. –tochten (*het ordelijk optrekken van een menigte*; [*feest*]*stoet*): *een – houden*; *de edelen trokken in – naar het paleis der landvoogdes*; *– te paard.*

Optome'ter, m. –meters (*gezichtsmeter, meter van de gezichtsverte van het oog*).

Op'tooien, tooide –, h. –getooid (*opschikken, opsmukken, opsieren*): *een kind, de bruid* –, *een feestzaal* –; refl. *zich* –.

Op'toomen*, toomde –, h. –getoomd (1 *een paard de toom aandoen*; 2 *de rand van een hoed opslaan*): 1 *een paard* –; 2 *een vilten hoed* –; **–tornen,** tornde op, h., i. opgetornd (*wenden*, vero., in zegsw.): *tegen iets* –, er zich met moeite tegen opwerken; **–trede,** v. –treden (*trede, opstap*; *verhevenheid, verhoogde plaats op de vloer eener kamer, podium*; *hoogte der treden eener trap*); **–treden,** trad –, i. –getreden (1 *in het openbaar spreken*; 2 *op het tooneel verschijnen om zijn rol te spelen*; *muziek ten gehoore brengen enz.*; 3 fig. *zijn rol spelen, verschijnen*; 4 *handelen, tot daden overgaan*): 1 – *v. d. nieuwen predikant voor de gemeente*; 2 *het – van den operazanger, tooneelspeler*; 3 *in deze roman treedt een jonge dame op, die*; 4 *niet durven* –; *handelend* –; – *voor* (of: *tegen*) *iem.* (of: *iets*), hem verdedigen (tegen hem in verzet komen); zegsw. – *als,* [a]) handelen in overeenstemming met de aard der genoemde personen, [b]) zich vertoonen en handelen in de genoemde hoedanigheid; zn. o.: *zijn – in het openbaar*; **–trekje,** o. –s (*klein vertrek, woning,* [*zomer*]*verblijf*): *een – huren.*

Op'trekken, trok –, h. (1, 2, 3, 5, 7), i. (4, 6) –getrokken (1 *omhoog, naar boven trekken,* van een schip: *stroomopwaarts trekken*; 2 *opbouwen*; *hooger maken*; 3 *optellen*; 4 *opmarcheeren*; 5 *waken bij, zorgen voor*; 6 van de mist enz.: *langzaam verdwijnen*; 7 v. auto's enz.: *vlug een groote snelheid krijgen*): 1 *een gordijn* –, *een brug* –; *zich – aan een dakgoot*; *een schip de rivier* –; zegsw. *de neus voor iets* –, zijn kleinachting toonen; 2 *een muur* –; *een huis hooger* –; 3 *de posten van een rekening* –; 4 *de wacht, het leger trekt* –; – *tegen*; 5 *ik heb de heele nacht met het zieke kind –getrokken*; 6 *de nevel trok op*; 7 *die auto trekt goed op*; *electrische treinen trekken beter op dan andere*; **–trekkwast,** –en (*kwast met koord, waar men zich aan optrekt*): *een auto met zijden rolgordijnen en –en*; verg. Beddekwast.

Op'trommelen, trommelde op, h. opgetrommeld (*door trommelen wekken, waarschuwen*; fig. *bijeenroepen*): *de kiezers* –.

Op'tuigen, tuigde –, h. opgetuigd (1 scheepst. *de verschillende deelen van het tuig op hun plaats stellen, optakelen*; 2 *een trekdier het tuig aandoen*; 3 *opdirken, opschikken*): 1 *een schip* –; 2 *een paard* –; 3 *wat is* (refl. *heeft zich*) *die boerin mooi –getuigd!*

Opulent', bn. (Fr. [Lat. opulens]: *gegoed, rijk*).

Opulen'tie, v. (Fr. opulence, Lat. opulentia: *overvloed, groote rijkdom*). (t = s).

Opun'tia, –tie, v. –'s, –s (*sierplant, met vleezige, platte stengels*). (t = s).

O'pus, o. o'pera (Lat. *werk* [*v. e. toondichter*]).

Op'vallen, viel –, i. opgevallen (*in 't oog vallen, de opmerkzaamheid trekken*): *het viel mij, algemeen –, dat*; *zijn vreemde houding viel mij* –; **–val'lend,** bn. en bw. (*ongewoon, opzienwekkend, opmerkelijk*): *haar kleeding was* –; *er – slecht uitzien,* –(d) wordt wel als germ. beschouwd; beter: *in het oog loopen(d), vallen(d).*

Op'vangen, ving –, h. opgevangen (1 *in de vaart vangen en tegenhouden*; 2 van vloeistoffen: *in iets doen loopen of verzamelen*; 3 van lichtstralen: *ondervangen en opnemen*; 4 van brieven: *onderscheppen*; 5 *vangen*; 6 van klanken of geluiden: *met het gehoor tot zich nemen*; in het alg. *in zich opnemen*; *ongemerkt* [*toevallig*] *hooren*): 1 *een bal* –; *de slagen – met zijn schild*; 2 *bloed in een bekken* –; 3 *de stralen – en terugkaatsen*; *een blik* –; 4 *de vijand wilde de brieven* –; 5 *een paard – in de weide*, het daaruit ophalen; *een deserteur* –; 6 *een geluid, woord* –.

Op'varende, m. en v. –n, inz. meerv. (*iem. van de bemanning of van de passagiers*): *bij die schipbreuk zijn al de –n omgekomen.*

Op'vatten, vatte –, h. opgevat (1 *aanvatten en in de hoogte heffen*; 2 *ter hand nemen* in versch. onelg. toepassingen; 3 *iets of iem. op een bepaalde wijze beoordeelen*): 1 *beiden vatten zwijgend de jukken weer op*; *de pen* –, om te schrijven nl.; *de wapens tegen iem.* –, grijpen naar; 2 *zijn taak weer* –; *de draad eener rede, van een verhaal weer* –, vervolgen; *een plan* –, vormen; *liefde voor iem.*

of iets –, gaan gevoelen; *een gunstig denkbeeld – van*, aanvaarden, tot het zijne maken; 3 *iets als een beleediging, verkeerd* –; *hoe vat jij dit op?* –**vatting,** v. –en (*het opvatten; meening, oordeel; uitleg*): *verschil van* –; *naar mijn* –; *een dichterlijke* –; *een verkeerde* –.

Op'vijzelen, vijzelde –, h. opgevijzeld (*met vijzels of dommekrachten in de hoogte werken*; fig. *overdreven prijzen*): *een sluisklep* –; zegsw. *iems. werk* –, in de wolken verheffen.

Op'visschen*, vischte op, h. opgevischt (1 *door visschen naar boven brengen*;2 *opdiepen; uitvorschen; opsporen, vinden*): 1 *een hoed* –; *een opgevischte drenkeling,* uit het water opgehaald; 2 *nieuwtjes* –; *iets ergens* –; *ik heb hem in de heele stad niet kunnen* –.

Op'vliegen, vloog –, i. opgevlogen (1 *in de hoogte vliegen*; 2 fig. *driftig worden, opstuiven*): 1 *bij onze nadering vloog een koppel patrijzen* –; 2 *hij vliegt – als buskruit.*

Opvlie'gend, bn. (*oploopend, opstuivend, driftig*): *een – mensch*; **–heid,** v.

Op'voeden, voedde –, h. opgevoed (*grootbrengen, lichamelijk en geestelijk vormen*); **–er,** m. –s: *de ouders zijn de natuurlijke –s hunner kinderen*; zie ook, Paedagoog.

Op'voeding, v. –en (*het opvoeden, het vormen naar lichaam en geest*): *zijn kinderen een goede – geven*; *bond voor lichamelijke* –, nl. door gymnastiek en spel.

Op'voedkunde, v. (*leer der opvoeding*); **–kun'dige,** m. en v. –n (*iemand, ervaren in de paedagogie*); zie Paedagoog.

Op'voeren, voerde –, h. opgevoerd (1 *omhoog voeren*; fig. *hooger doen worden*; *de prijzen opdrijven*; 2 *ten tooneele voeren*; *geven*): 1 *water uit een lager gelegen bak naar een hooger gelegen* –; *de eischen van een examen* –; *de prijs der levensmiddelen* –; fig. *de wedde* –, doen stijgen; 2 *een blijspel* –; *Vorstenschool van Multatuli* –; **–voering,** v. –en (*het opvoeren van een tooneelstuk*): *de 100ste – van een drama*; **–volgen,** volgde –, h., i. opgevolgd (1 *voldoen aan, nakomen*; 2 *op iets of iem. volgen*; *in de plaats komen van*): 1 *een bevel, een voorschrift* –; 2 *Koningin Wilhelmina is haar vader, Willem III, opgevolgd*; **–volger,** m. –s: *de – van Karel V*; *hij was mijn – in dat ambt*; **–volging,** v. –en; **–vor'derbaar,** bn.; **–vorderen,** vorderde –, h. opgevorderd: *zijn geld* –; **–vouwen,** vouwde –, h. opgevouwen (*iets een of meerdere malen dichtvouwen, toeslaan*): *de zakdoek netjes* –; scherts. *zich* –, naar bed gaan; Z.-N. *die zaak is opgevouwen,* opgedoekt; **–vouw'baar,** bn.: – *rijwiel*; **–vreten,** vrat op, h. opgevreten (v. dieren of [plat] v. menschen: *opeten*): *de rupsen vraten alles op*; *zich* (of: *zijn hart*) –, vergaan van nijd; **–vroolijken*,** vroolijkte –, h. opgevroolijkt (*vroolijk maken, opbeuren, opmonteren*): *een zieke wat* –; **–vullen,** vulde op, h. opgevuld (*vol maken*; *volstoppen*): Z.-N. *een vogel* –, opzetten; **–vulsel,** o. –s (*dat, wat dient om op te vullen*).

Op'waaien (1 *door de wind in de hoogte gedreven worden*; 2 *opwaarts jagen*): 1 – *als een velletje postpapier*; 2 *het water* –.

Op'waarts, bw. (*omhoog, naar boven*): *dit pad loopt al* –; *zij sloeg de oogen* –; **–waartsch*,** bn.: *een –e heffing der armen*; *–e druk.*

Op'wachten, wachtte –, h. opgewacht (*wachten tot iem. komt, soms met het doel kwaad te doen*): *aan de deur stonden de dronken kerels hem op te* –; *ik zal je bij de poort* –; **–wachting,** v. (*plechtig bezoek*): *zijn – maken bij een minister*; **–warmen,** warmde op, h. opgewarmd (1 *opnieuw warmen*; 2 oneig. *iem. warm maken voor iets*): 1 *de soep* –; *opgewarmde aardigheid*; 2 *ik zal hem wel* –; **–wassen,** wies op, wiesen op, i. opgewassen (*in de hoogte wassen, opgroeien*): *bamboe ziet men snel* –; *bij de eiken wies ik* –; **–wegen,** woog –, h. opgewogen (*even zwaar zijn als*); inz. fig. *tegen elkaar* –, evenveel waard zijn; *tegen goud* –, het gewicht aan goud waard zijn.

Op'wekken, wekte –, h. opgewekt (1 *wakker maken; doen opstaan uit de dood of uit bezwijming*; 2 *prikkelen; doen ontstaan*): 1 *de levensgeesten van een drenkeling weder* –; *iem. uit de doodsslaap* –, hem weer levend maken; 2 *iems. moed* –; *iem. tot handelen* –; *de eetlust* –; *electriciteit* –; **–wek'kend,** bn. en bw.: – *middel* (of: *een opwekkertje*), prikkelend; fig. *een – woord,* bemoedigend; *een –e preek,* stichtelijk; *een – gesprek,* prettig; *iem. – toespreken*; **–wekking,** v. –en: *de – van Lazarus*; *– van electriciteit*; *een woord van* –; **–wellen,** welde –, i., h. opgeweld (*naar boven wellen*): *tranen welden in haar oogen op*; *–de driften,* opbruisend (niet zoo sterk); **–welling,** v. –en (*het opwellen*; inz. fig. *opbruising*): *in de eerste* –; *een – van toorn*; **–werken,** werkte op, h., i. opgewerkt (1 van beeldhouwwerk enz.: *door het bewerken hoog doen opkomen*; 2 *afwerken of bijwerken*; ook: *opnieuw bewerken*; 3 refl. *zich met moeite overeind of naar boven brengen*; 4 refl. *zich uit de laagte of een minder gunstige toestand omhoog heffen*; 5 *langzamerhand naar boven gedreven worden,* ook fig.; 6 van vaartuigen: *in een zekere richting met moeite vooruitkomen*): 1 *de diepten en schaduwen hoog* –; 2 *een oude kast* –; *een teekening* –; *een gedoodverfd gesprek* –, nader uitwerken; 3 *zich met de handen* –; 4 *van nederige stand, heeft hij zich opgewerkt tot ....*; 5 *die vlek werkt telkens weer op,* komt telkens weer te voorschijn; 6 *tegen het getij* –; **–werpen,** wierp –, h. opgeworpen (1 *omhoogwerpen*; 2 v. e. plan, vraag enz.: *opperen*; 3 *aanleggen, maken*): 1 *de bal* –; 2 *een vraag* –; 3 *een schans, dam* –; refl. *zich – tot aanvoerder,* zich zelf maken tot; **–werping,** v. –en (*het opwerpen; wat opgeworpen wordt,* inz. fig. *tegenwerping*).

Op'winden, wond –, h. opgewonden (1 *door middel v. e. windas omhoog brengen*; 2 *tot een kluwen maken*; *om iets winden*; 3 v. e. horloge: *spanning geven aan de veer*; 4 *driftig maken; in beweging brengen*): 1 *het anker* –; 2 *garen* –; 3 *een horloge* –; 4 *de menigte* –; *zich* –, kwaad worden, zich driftig, boos maken; *wind je toch zoo niet op over een kleinigheid*; zie Opgewonden; **–winding,** v. –en (1 *daad v. opwinden*; 2 *toestand van opgewondenheid*): 1 *de – v. uurwerken*; 2 *de eerste – van de oorlog in 1914.*

Op'zeg, m. (Z.-N. *opzegging*): *hij heeft – gekregen,* de huur is hem opgezegd.

Opzeg'baar, bn. (*kunnende opgezegd of teniet-gedaan worden*): *elke huur is mettertijd –, een –bare verbintenis*; **–heid,** v.

Op'zeggen, zeide –, h. opgezegd of opgezeid (1 *uit het hoofd zeggen*; 2 *afzeggen; ontzeggen,*

verklaren, dat men niet langer zich aan iets houdt, er mee gediend is; 3 *spreken, zeggen*): 1 *een gedicht* –; 2 *een knecht de huur* –; *de krant* –; *iem. het vertrouwen* –; *met een maand* –*s*; 3 *zeg op, wat is er*; **–zegging,** v. –en; **–zenden,** zond –, h. opgezonden ([*ver*]*zenden naar een bepaalde plaats*): *zijn papieren* –; *een landlooper naar een kolonie* –.

Op'zet 1 m. –ten (1 naam van zaken of toestellen; 2 *het op touw zetten van iets, de wijze waarop dit geschiedt*): 1 *de koperen strik komt op een opzetje te staan*, dienende om iets hooger te maken of in de hoogte te houden; *de – of opzetteugel*, teugel, die dient om het hoofd van het paard overeind te houden; *een – of ontbijtservies*; 2 *de – van deze roman deugt niet*; **2** o. (*toeleg, plan, voornemen*; rechtst. *de bepaalde wil om het strafbaar feit te plegen*): *zijn – laten varen*; *een boos –, een stout* –; Z.-N. *kwaad, bedrieglijk* –, rechtst.; *iets met – doen*, expres, met een (slechte) bedoeling; *iets zonder – doen*; **–zet'telijk,** bn. en bw.; –er, –st (*met voordacht, voorbedachtelijk*; *met het bepaalde voornemen*; *expres*): *een –e belemmering*; *hij deed het* –.

Op'zetten, zette –, h. (1, 2, 3, 4, 5, 8), i. (6) opgezet (1 *op iets zetten*; 2 *op het spel zetten*; 3 *beginnen*; 4 *aanhitsen, opstoken*; 5 *de huid v. e. dier opstoppen*; 6 *oploopen, zwellen*; 7 *naderen* inz. in de onbep. wijs; 8 Z.-N. *opschikken*): 1 *een pet –, zijn bril –, de kroon* –; *het eten* –, nl. op het vuur; *de aardappels* –; 2 *een kwartje* –, b.v. op het ganzenbord wagen; 3 *een winkel* –; 4 *de publieke opinie tegen iets of iem.* –; *de burgers tegen de regeering* –; 5 *een vogel, een hondje* –; 6 *je gekneusde arm zal wel* –; 7 *een onweer komt* –; 8 Z.-N. *kinderen* –; nog: *een keel* –, hard beginnen te schreeuwen; *een groote bek opzetten*; *groote oogen* –, verwonderd staan kijken; zie ook Opgezet; **–zetting,** v. –en (*zwelling*): *een – van de lever*.

I. Op'zicht*, o. (1 *leiding, toezicht*; 2 *vrees voor, 't opzien tegen*; 3 *betrekking, aanzien*; 4 Z.-N., vero. *voorkomen*): 1 *kinderen niet zonder – laten*; *– hebben over*; 2 *hij liet het uit menschelijk* –; 3 *in ieder* –; *in alle –en*; *ten –e van*, wat betreft; *te mijnen –e*, ten aanzien van mij; 4 *een statig –, fraai van* –; nog: Z.-N. *met, bij het eerste* –, gezicht.

II. Opzicht' (handel: *op vertoon* [*betaalbaar*]); de deelen van – **I** = die van – **II.**

Op'zichter, m. –s (*iem., die met het opzicht of toezicht belast is*; inz. *ambtenaar, belast met het opzicht*): *– bij de Waterstaat*.

Opzich'tig, bn. en bw.; –er, –st (*vreemd, zoodat het de aandacht trekt*, eenigszins ongunstig): *een–e kleedij*; *–gekleed*; **–heid,** v.

Op'zien 1 zag –, h. opgezien (*naar de hoogte zien, omhoog zien*; *de blik opslaan*): *er vreemd van* –, erg verwonderd over zijn; *ik zie tegen al die moeite op*, bang zijn voor; *hoog tegen iem.* –, hem zeer hoog stellen; **2** o. (*verwondering, verbazing*): (*veel*) *– baren, maken, wekken*.

Opzienba'rend, bn. (*verwondering, verbazing wekkend*): *een –e tijding, een – proces*.

Op'ziener, m. –s (*iem., die met het opzicht is belast*, inz. *van hoogere ambten*): *jacht–, school–*; *kantonnaal* –; zie Opzichter.

Op'zijn (koppeling van het bijw. *op* en *zijn*, niet in alle tijden): *mijn broer was om acht uur nog niet* –, opgestaan; *al het brood was* –, opgegeten, verbruikt; *de zon, de maan is al* –, boven de horizon; *de jaloezie is nog niet* –, opgetrokken; *na die lange wandeling was zij* –, uitgeput.

Op'zitten, zat –, h. opgezeten (1 *rechtop zitten, overeind zitten*; 2 *te paard gaan zitten*): 1 *laat* –, opblijven; *ons hondje kan* –; zegsw. *– voor iem.* (*en pootjes geven*), naar iems. pijpen dansen; *iem. doen* –, gedwee maken; 2 *–! kommandeerde de officier*; nog: *daar zal wat voor u* –, gij zult een strenge berisping, straf krijgen; Z.-N. *het zit er op*, het stuift er; Z.-N. *met een ei* – (of: *zitten*), in verlegenheid zijn; **–zoeken,** zocht –, h. opgezocht (1 *opsporen, trachten te vinden*; 2 *bezoeken, een visite brengen*): 1 *het wild* –, *den vijand* –, *een woord* –; 2 *iem.* –; *wanneer kom je me eens –?* **–zouten,** zoutte –, h. opgezouten (*in 't zout leggen*; fig. *iets voor* [*veel*] *later bewaren, opbergen, laten liggen, om er* [*veel*] *later gebruik van te maken*).

Op'zuigen, zoog op, h. opgezogen (1 *doorzuigen naar boven trekken, al zuigende tot zich nemen*; 2 *inzuigen, al zuigende in zich opnemen*): 1 *limonade door een strootje* –; 2 *zijn kleeren zogen het water op*.

Op'zuipen, zoop op, h. opgezopen (1 *gretig tot zich nemen, opdrinken*; 2 *door zuipen verteren*): 1 *de jenever* –; 2 *al zijn geld* –.

Op'zwabberen, zwabberde –, h. opgezwabberd (scheepst. *reinigen met de zwabber*): *het dek* –; **–zweepen*,** zweepte –, h. opgezweept (*opjagen, aanjagen*; fig. *ophitsen, aanvuren*): *de opgezweepte golven*; *de opgezweepte hartstochten*; *de volkswoede* –.

Op'zwellen, zwol–, i. opgezwollen (*opzetten*): *tandvleesch kan* –; **–zwelling,** v. –en.

O'ra (Lat. *bid*): *– et labo'ra*, bid en werk; *– pro no'bis*, bid voor ons.

Oraal', bn. en bw. (Fr. oral: *mondeling*).

Orageus', bn. (Fr. *stormachtig, onstuimig*).

Ora'kel, o. –s, –en (Lat. oraculum van orare = spreken: 1 *godsspraak, door priesters verkondigd* inz. *in bepaalde heiligdommen in de oudheid, waar de goden antwoord gaven op de tot hen gerichte vragen*; 2 *vraagbaak, raadsman, iem. van groote kennis en inzicht*; 3 *plaats, waar de orakelen werden gegeven*; 4 *het raadselachtige antwoord van het orakel*; 5 *gewichtige, haast onfeilbare uitspraak*): 1 *de –en waren bij de ouden hoog in eere*; 2 *het Delftsch* –, Hugo de Groot; 3 *het – van Delphi aan Apollo gewijd*; 4 *de –en waren meestal voor dubbele uitleg vatbaar*; 5 *spreekwoorden als –en aangevoerd*.

Ora'kelen, orakelde, h. georakeld (*spreken, alsof men orakeltaal doet hooren*): *aldus orakelt hij in de Kamer*, spottend, evenals:

Ora'keltaal, v. (*geheimzinnige taal*; *gewichtig schijnende uitspraken*): *wat een –!*

O'rang, m. –s (Mal. *man, vent*; *kerel, mensch*; ook: *men*); lees: *ang* als in: *tang*; **–-ba'roe,** m. (Mal. eig. *nieuw mensch*: *nieuweling*): wisselvormen van –– zijn: *norenbaar, orimbaar* of *baar*; **–-ka'ja,** m. –'s (*notabele, voorname*); **–-kee,** m. –'s (*volbloed Chinees*); **–-ket'jil,** m. –s (*de kleine man*); **–-hollan'da,** m. –'s (*blanke*), ook: *–wolan'da, – blan'da*; **–-oe'tan,** m. –s (*staartlooze, drie voet hooge aap op Sumatra en Borneo*; Lat. simia satyrus), ook: –-oetang, –s.

Orangea'de, v. (Fr. *verfrisschende drank van oranjewater, suiker enz.*). (ge = zj).

Orangis'ten, m. mv. (Ierland: *nakomelingen van Prot., die daar na de slag aan de Boyne in Juli 1690 zich vestigden, door koning Willem III begunstigd; Prot. partij,* inz. *in Ulster*; Z.-N. *Oranjevrienden tijdens en na de Belgische omwenteling in 1830*).

I. Oran'je, oorspr. Arab., **1** m. –s (*boom*); **2** v. –s (*roodgele vrucht*); **3** o. (*roodgele kleur*); **4** bn. (*oranjekleurig*): *–lint.*

II. Oran'je, m. (gesch. *Willem van Oranje, de Zwijger*): *de –s,* de Oranje-vorsten, leden van het huis Oranje; *– boven!*

Oran'jeappel, m. –s, –en (*vrucht van de oranjeboom*; dikwijls ook: *sinaasappel*); **–bitter,** o. (*oranjekleurig bitter [met jenever]*); **–bloesem,** m. –s (*witte, welriekende bloesem van de oranjeboom*); **–boek,** o. –en (*door de regeering uitgegeven stukken, bescheiden in boekvorm in oranjekleurig omslag*); **–boom*,** m. –en (in het alg. *alle boomen van de familie der oranjes, in tropische, subtropische streken, in het Middellandsche-zeegebied*; inz. *de gewone oranje met goudgele vruchten*): de sinaasappel-, de citroen-, de pomerans- en de pompelmoesboom zijn soorten van de – of Lat. citrus.

I. Oran'jehuis, o. –huizen (*oranjerie*).

II. Oran'jehuis, o. (*het Ned. vorstenhuis*).

Oran'jeklant*, m. en v. –en (in de nadagen der Republiek: *prinsgezinde*), verg. Keezen; **–kleur,** v. (*roodgeel*); **–kleurig,** bn.: *een –e sjerp*; **–lint,** o. –en.

I. Oran'jeman, m. –mannen en –lieden, –lui (*koopman in oranjeappels*).

II. Oran'jeman, m. –mannen (*iemand, die Oranjegezind was*); zie Patriot.

Oran'je-Nas'sau-orde, v. (*Ned. ridderorde, gesticht in 1892, in 5 klassen,* ter onderscheiding van Nederlanders en vreemdelingen, die zich verdienstelijk jegens het vorstelijk huis, de staat of de maatschappij hebben gemaakt).

Oranjerie', v. oranjerieën (Fr. orangerie: *gebouw of serre, waarin de oranjeboomen enz. des winters bewaard worden*).

Oran'jeschil, v. –schillen (*schil, buitenste omhulsel van de oranjeappel,* geneesm.).

O'rans, v. oran'ten (Lat. *biddende; geschilderde staande vrouwenfiguur, met opgeheven armen biddende*): *oran'ten in de catacomben.*

Orateur', m. orateurs (Fr. *redenaar*).

Ora'tie, v. –s, –tiën (Lat. oratio: *redevoering, toespraak; gebed in de Mis*; z. Oremus).

Ora'tio pro do'mo (sua), v. (Lat. *rede voor of ten bate van zijn huis* d. i. in zijn eigen belang, als Cicero, die na de terugkeer uit zijn ballingschap 57 v. C., een rede hield, om zijn afgebrand huis door de Senaat herbouwd te krijgen; thans: *redevoering ten eigen bate*). (tio = tsio).

Ora'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren (Lat. *redenaar*); (Lat.) orato'res.

Orato'risch, bn. en bw. (*redekunstig; op redenaarstrant [ietwat gekunsteld]; met redenaarstalent*): *–e wendingen in de stijl; hij sprak –.*

Orato'rium, o. (Ned.) –s, –riën; (Lat.) –ria (Lat. 1 *kleine R.-K. kapel, bidvertrek met altaar, kruisbeeld enz.*; 2 *episch-dramatische compositie voor soli, koor en orkest*; genoemd naar het bidvertrek [= oratorium] van F. Neri, waar gedialogiseerde bijbelverhalen, op muziek gezet, werden opgevoerd; 3 *naam van R.-K. geestelijke vereenigingen*): 1 *in dit kasteelvertrek was vroeger het –*; 2 *de stof van het – is ontleend aan een heiligenlegende, de Bijbel enz.*; *een – van Händel*; 3 *het – van den H. Filippo Neri.*

Or'beren; zie Verorberen.

Orchest', o. orchesten; meer Orkest'.

Orches'trion, o. –s (Gr. orchestra = orkest; muz. *kabinetorgel, de instrumenten v. e. geheel orkest nabootsend*). (ch = k).

Orchidee', v. –ën (Gr. orchis = bol: *standelkruid,* inz. *i. d. tropen, met prachtige bloemen in allerlei kleuren*). (ch = ch).

Or'cus, m.; zie Hades of Tartarus.

Orda'le, o. (Lat.) orda'lia; (Ned.) orda'liën (gelatiniseerde vorm van Angelsaksisch ordal = oordeel: *godsoordeel, godsgericht*); Middeleeuwsche ordaliën (het tweegevecht, de vuur-, waterproef) als bewijsmiddelen.

Or'de, v. in bet. 2, 3, 4, 5, 6 –n (1 *regelmatige plaatsing of schikking van iets, regel, regelmaat; wijze, waarop iets geordend wordt, regelmatige opstelling*; 2 *geregelde toestand*; 3 *groep van aan elkaar verwante familiën v. dieren en planten*; 4 *vereeniging van personen, die aan dezelfde regels gebonden zijn* inz. *vereeniging van kloosterlingen*; bij uitbr. *ridderorde; corporatie*; 5 *rangorde in de R.-K. hiërarchie*; 6 *bouwstijl*): 1 *een man van –*; *in alphabetische –*; *hij stelde – op zijn zaken*; 2 *in een klas moet – zijn,* tucht; *– houden,* rust onder de leerlingen; *in een vergadering iets aan de – stellen,* zie Dagorde; *de openbare –,* de ongestoorde uiterlijke rust en veiligheid in de staat en zijn deelen; *buiten de – gaan, tot de – geroepen worden; alles is in orde* (en niet *order*), op regel, naar behooren geregeld; *in –, weer geheel op – zijn,* gezond; 3 *de klasse der zoogdieren telt verschillende orden*; 4 *de – der Dominicanen, der Franciscanen, der Benedictijnen; lid der derde –,* zie Tertiaris; *de deken van de – der advocaten; de – van Oranje-Nassau*; 5 *de – der bisschoppen, der kardinalen; de kleinere –n; de hoogere –n,* het subdiaconaat, diaconaat, priesterschap; 6 *er bestaan vijf –n wat betreft de zuil,* nl. *de Toscaansche, Corinthische, Jonische, Dorische, Romeinsche.*

Or'deband, m. –en (*lint eener ridderorde*).

Or'debroeder, m. –s (*medebroeder van of in een geestelijke orde*); **–keten,** v. –ketens (*ketting eener ridderorde*); **–kleed*,** o. –kleeren, –eren (*gewaad van den ordebroeder*).

Or'deklerk, m. –en (Z.-N. *staatsbeambte, kommies* inz. bij posterijen, spoorwegen).

Or'dekruis, o. –kruisen (*eerekruis*).

Ordelie'vend, bn.; –er, –st (*gesteld op orde, de orde beminnende*): *een –e bevolking, zich – gedragen; alles ging zeer –.*

Or'delijk, bn., bw.; –er, –st (*geregeld, volgens regel en orde*): *een – huishouden; zich – gedragen; alles ging –*; **–heid,** v.

Or'deling, m. –en (*lid eener [derde] orde*); **–e,** v. –n.

Or'delint, o. –linten; zie Ordeband.

Or'deloos*, bn. en bw. (*zonder orde of regel*): *een – huishouden; alles lag – door elkaar*; verward; zie Ordelijk; **–heid,** v.

Or'denen, ordende, h. geordend (1 *regelen, in orde brengen, schikken*; 2 *een kloosterling de wijdingen toedienen; als lid eener kloosterorde opnemen*): 1 *deze papieren moeten*

vóór alles geordend worden; 2 *deze diakens zal men spoedig* –; z. Regulieren.

Orden'telijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *fatsoenlijk*; 2 *redelijk, schappelijk*): 1 *Meeltje is een heel – meisje*; *jongen, gedraag je toch* –; 2 *de kooper deed een – bod*; **–heid,** v.

Or'de- of figuur'oefeningen, v. mv. (gymnast. *die oefeningen, welke door middel van gymnastische bewegingen, regelmatige figuren leeren beschrijven of doorloopen*).

Or'der, v. –s (Fr. ordre: 1 *bevel, lastgeving*; *dienst*; 2 *opdracht, bestelling*; 3 *persoon, die tot uitbetaling iem. vervangt of voor hem teekent*): 1 *de kapitein gaf luidkeels zijn –s*; *er kwam – op* –, tal van bevelen; zegsw. *tot nader* –, eig. tot nadere lastgeving, tot later; *ik ben tot uw –s*, tot uw dienst; *nog iets van uw –?* 2 *volgens – ontvangt u hierbij de balen koffie*; 3 postwissel: *aan den heer X of* –; *aan eigen* –; *aan de – van*; **–boek,** o. –en (handel: *boek, waarin orders worden genoteerd*); **–briefje,** o. –s (rechtst. *een gedagteekend en onderteekend geschrift, waarbij iem. zich verplicht om de daarin uitgedrukte geldsom aan de order van een ander te voldoen met erkenning van genoten waarde of van waarde in rekening*; in het alg. *betaalbriefje*), ook: **–biljet,** o. –ten; zie Acceptatie.

Or'deteeken*, o. –en (*uiterlijk versiersel eener ridderorde*): *hij droeg het – van*.

Ordinaal', m. –nalen (Z.-N. *flesch met ronde buik 's avonds door kantwerksters als lens gebruikt*).

Ordinaat', v. –naten (Lat. ordinatus = eig. geregeld: *zekere meetk. lijn* o. a. *gebruikt bij het bepalen van een punt in de ruimte*).

Ordinair', bn. en bw. (Fr. [Lat. ordinarius = gewoon, regelmatig]: *gewoon, van gewone qualiteit*; *alledaagsch*; *niet fijn, plat*): – *goed*; *–e luit joei, hoe – van je!* min.

Ordina'ris, Fr. ordinaire, Lat. ordinarius **1** v. –sen (*gaarkeuken, eethuis*), vero.; **2** bw. (Z.-N. *gewoonlijk*), volkst.

Ordonnancee'ring*, v. (Z.-N. *het administratieve betaalbaar-stellen van gelden*).

Ordonnans', m. –en (Fr. ordonnance: mil. *toegevoegd officier of mindere, die bevelen, rapporten enz. moet overbrengen*; Z.-N. *oppasser*); **–dienst,** m.; **–officier,** m. –officieren.

Ordonnan'tie, v. –ties, –tiën (Fr. ordonnance: *bevel, verordening, voorschrift*; *schikking van de figuren op een schilderij*).

Ordonnateur', m. –s (Z.-N. *ambtenaar belast met de ordonnanceering*).

Ordonneeren* (Fr. *gelasten, voorschrijven*; *schikken* [*de figuren van een schilderij*]).

Orea'de, v. –n (Gr. oros = berg: *bergnimf*).

Oreeren* (Lat. orare = spreken: *een redevoering houden*; *uitvoerig en deftig redeneeren*; *druk praten*): *hij zat daar te* –.

Oreillons'passer; z. Orillonspasser.

Orembaai, v. –s ([*Moluksch*] *vaartuig met hoog oploopende versierde steven en de muzikantenzitplaats op het platte dak der hut*).

Ore'mus, o. (Lat. *laat ons bidden*: *oude beginformule van kerkelijke gebeden*): zegsw. *'t is daar* –, [a]) ruzie, [b]) is daar beroerd gesteld; Z.-N. *altijd dezelfde* –, gezanik.

Ores'tes, m., myth. zoon v. Agamemnon en Clytemnestra, door de Furiën vervolgd wegens moedermoord, door de Areopagus door toedoen v. Apollo en Athene vrijgesproken.

Orgaan', o. organen (Lat. organum, Gr. organon = werktuig: *werktuig of instrument*; *zintuig en verder deel van mensch, dier of plant, dienend voor een bepaalde functie*; *stem* inz. *van een zanger*; *spreekbuis, vertolker der meeningen, courant van e. partij*).

Organ'die, o. (Fr.-Eng., oorspr. oostersch woord: *katoenen weefsel*).

Organiek', bn. (Fr. organique; alleen gezegd van wetten): fig. *–nieke wetten*, hoofdwetten, uit de grondwet voortvloeiende.

Organisa'tie, v. –tiën, –ties (Fr. *het organiseeren*; *bewerktuiging*; inz. *regeling, op samenwerking der onderdeelen berekend*; *wijze, waarop de verschillende deelen tot een systematisch geheel zijn ineengezet*; ook: *een georganiseerd lichaam enz.*): *de rechterlijke* –, indeeling van de rechterlijke macht.

Organisa'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) –to'res (Lat. *regelaar*: *hij, die ordent, regelt*; *iem., die bedreven is in het organiseeren, organisatietalent heeft*); **–to'risch,** bn. (*als van een organisator*): *–e kracht, e. – talent*.

Orga'nisch, bn. (van planten en dieren: *bewerktuigd, v. organen voorzien, levend; betrekking hebbende op lichamen met een organisme*).

Organiseeren* (Fr. [*een zaak, een partij enz.*] *regelen, inrichten, vormen*). (s = z).

Organis'me, o. –n (Fr. *organische bouw van levende wezens*; *georganiseerd lichaam, wezen, dat organen bezit*; *systematisch samenstel van verschillende onderdeelen tot een bepaald doel*): *het – van mensch en dier*; *de taal is een levend* –; Lat. Organis'mus.

Organist', m. –en (Fr. [Lat. organista]: *orgelspeler*).

Orgea'de, v. (Fr. v. orge = gerst: oorspr. *afkooksel van gerst*; thans: *amandelmelk met suiker en citroenschillen*; *amandelpas*).

Or'gel, o. –s, –en (Lat. organa, mv. van organum: *muziekinstrument, welks tonen worden voortgebracht door een luchtstroom, die uit blaasbalgen naar de orgelpijpen wordt geleid*, in het W. omstreeks de 9e eeuw in gebruik gekomen): *de tonen van het* –, *op het – spelen*; *het – treden, trappen*, de blaasbalgen in beweging brengen, waardoor de wind in de orgelpijpen wordt geblazen; *het kind blies op een orgeltje*, mondharmonica.

Or'gelbouwer, m. –s (*maker v.* [*kerk*]*orgels*).

Or'gelconcert, o. –en (*concert op een kerkorgel*); **–draaier,** m. –s (*kermis- of liereman*).

Or'gelen, de nachtegaal orgelde, h. georgeld (*het orgel bespelen*, w. i. g.; inz. fig. van het zingen van bepaalde vogels gezegd).

Orgelist', m. –listen; zie Organist.

Or'gelmaker, m. –s (*iem., die orgels vervaardigt*): *Meerten Jan*, –.

Or'gelmuziek, v. (*orgelspel*; *muziekstuk voor e. orgel*); **–pijp,** v. –en (*een der pijpen van het orgel*): aardr. *de –en in de St. Pietersberg*; **–punt,** o. –en (muz. *punt met boogje boven e. noot, tot aanwijzing, dat zij aangehouden moet worden* 𝄐; ook: *lang aangehouden noot, terwijl de melodische en harmonische figuren in de bovenstemmen voortgaan*); **–register,** o. –s (muz. *rij v. pijpen in een orgel*); **–spel,** o.; **–speler,** m. –s (*organist*; *iem., die een orgel bespeelt*); **–toon,** m. –tonen (*geluid, door een orgel voortgebracht*); **–trapper,** m. –s; z. Orgel (trappen).

Orgiast'*, m. en v. –en (eig. *ingewijde, die de orgiën meevierde*); **–as'tisch,** bn. (*dweepachtig opgewonden*): *–e festijnen*. (g = g).

Or'gie, v. –giën (Gr.-Lat. orgia: *luidruchtig feest* inz. *ter eere van Bacchus gevierd*; *geheime godsdienstoefening*; thans: [*nachtelijk*] *drinkgelag, bacchanaal, slempmaal*). (g = g).
Oriënt', o. (Fr. [Lat. oriëns]: *het Oosten*; *Morgenland*); z. Levant; lees *oo-rie-ent'*.
Oriëntaal', Fr.-Lat. oriëntalis **1** bn. vero. (*oostersch*); **2** o. (*gekeperde katoenen stof*).
Oriëntalist', m. –en (*kenner*, [*wetenschappelijk*] *beoefenaar van oostersche talen*).
Oriënta'tie, v. (*het oriënteeren*; R.-K. *het zóó bouwen eener kerk, dat het hoofdaltaar in het O. staat*); zie Linie.
Oriënteeren*, zich (Fr. orienter: eig. *het oosten zoeken*; *zich naar het oosten richten, naar de omgeving, om niet te dwalen*): *ik oriënteerde mij naar de omringende bergen*; *zich –*, [a]) de plaats nagaan, waar men zich bevindt, [b]) zich van de toestand, de verhoudingen op de hoogte brengen. (en = en).
Oriflam'me, v. (Fr. [Lat. auriflamma]: oorspr. *de kerkelijke vaan v. de abdij v. St.-Denis* door koning Ph. August tot kroonvaan verheven bij de slag bij Bouvines op 4 Juni 1214: rood doek met wit rechtstandig kruis, gouden sterren en groene eindeikels).
Originaal', bn. en bw.; meer Origineel.
Originaliteit', v. (Fr. *oorspronkelijkheid*): *verrassende –*; *gebrek aan –*. (g = zj of g).
Origi'ne, v. (Fr. *oorsprong, het ontstaan v. e. ding en de manier, hoe het ontstaat*; *bron*; *afkomst*): *van vreemde –*. (g = zj).
Origineel*, Fr. originel, Lat. originalis **1** bn. en bw. (1 *oorspronkelijk, onvervalscht*; 2 *eigenaardig met de* bijbet. van *zonderling*): 1 *de –e tekst*; 2 *een – mensch*, die er eigen, meestal koddige manieren enz. op nahoudt; *een – karakter*, zonderling, vreemdsnaaksch; **2** o. –en (*de oorspronkelijke tekst*; *het echte stuk*): *het – v. e. akte*, niet het afschrift; *het – v. e. schilderij*, niet de kopie; **3** m. en v. (*oorspronkelijke geest*; *persoon, die zonderling-snaaksche invallen kan hebben*; *rare snaak*): *Wagenstert was een –*; verkleinw.: *–tje*. (g = zj).
Orillons'passer, m. –passers (Fr. oreillon = oortje, uitsteeksel in de vorm v. e. oor: *teekenpassertje*); ook: Oreillons–. (ll = lj).
Orimbaar', orinbaar', m. –baren (*baar, nieuweling*); zie Orang-baroe.
Ori'on, m. **1** myth. een geweldig jager, in Gr., na zijn dood onder de sterren geplaatst met de hond (Sirius) naast zich; **2** sterrenbeeld tusschen de N. en Z. hemel.
Orkaan', m. –kanen (Sp. huracan: *hevige storm*[*wind*]); zie Cycloon.
Orkest', o. –en (Gr.-Lat. orchestra: *half cirkelvormige ruimte voor de koren in het Grieksche theater*; nu in schouwburg en concertzalen: *plaats, waar de muzikanten zitten*; ook: *de gezamenlijke muzikanten, instrumenten*): *klein –, vol –*; **–directeur,** m. –en, of **–dirigent,** m. –en, of **–leider,** m. –s, of **–meester,** m. –s (*leider van een orkest*); **–partij,** v. (*dat gedeelte der muziek, hetwelk door het orkest moet worden uitgevoerd*); **–stuk,** o. –stukken (*muziekstuk voor een orkest*).
Orlan'do furio'so, m.; zie Roeland.
Orleaan', o. (*plantaardige geelroode verfstof, naar de naam der plant*).
Or'leans, o. (*zeker weefsel voor dameskleeding, geheeten naar de stad van die naam*).
Ornaat', o. –naten (Lat. ornatus: *plechtigewaad, liturgische dracht der geestelijkheid bij kerkelijke diensten*; *ambtsgewaad*); zegsw. *in vol –*, scherts. in deftige ambtskleeding.
Ornament', ornement', o. –en (Lat. ornamentum, Fr. ornement: *sieraad*; *versierend bijwerk, versiersel*); **Ornamenteeren*** (Fr. ornementer: *met ornamenten opsieren*).
Ornamentiek', v. (*de leer van het ornamenteeren*; *versieringskunst*).
Orneeren* (Fr. [Lat. ornare]: *versieren*).
Ornithologie', v. (Gr. ornis = vogel: *leer der vogelen, vogelkunde*); **–tholoog',** m. –logen ([*wetenschappelijke*] *vogelkenner*).
Oro . . ., van Gr. o'ros = berg.
Orograaf', m. –grafen (*bergbeschrijver*); **–graphie',** v. –ën, –s (*beschrijving v. gebergten*); **–gra'phisch,** bn.: *–e kaarten*.
Or'pheus, m.: myth. Grieksche zanger; hij betooverde door zijn zangen en de tonen zijner lier menschen en dieren, ja, zelfs de onbezielde natuur; lees *or'fuis*.
Orpiment', o.; zie Operment.
Orseil'lemos, o. (*plant, waaruit men roode of paarse verfstof maakt, soort v. korstmos*).
Ortho . . ., v. Gr. or'thos = recht, juist.
Orthodox' 1 bn. en bw. (*rechtzinnig, rechtgeloovig*; *oudgeloovig*; *streng van opvatting in zake geloofs- en zedenleer, zich stipt houdende a. d. religieuze bepalingen en voorschriften*): *e. – predikant, de –e leer, –e opvattingen, e. –e Jood*; **2 –e,** m. en v. –doxen (*rechtzinnige* [*i. d. Hervormde kerk*]; *rechtgeloovige*); **–doxie',** v. (*rechtzinnigheid i. d. godsdienst, het streng vasthouden a. d. kerkleer*).
Orthographie', v. –ën (*kunst om juist te schrijven, spelkunst*; *spelling*[*stelsel*]).
Orthogra'phisch, bn. en bw. (*volgens of naar de regels der heerschende spelling*).
Orthopedie', –paedie', v. (*leer der middelen tot herstel van lichamelijke verkrommingen*; *kunst, om scheefgegroeide lichaamsdeelen weer in de juiste vorm te brengen*); **–pe'disch,** bn. (*wat op de orthopedie betrekking heeft*): *–e gymnastiek*; **–pedist',** m. –en (*kenner der orthopedie, heelkundige voor scheefgegroeide ledematen enz.*). (ae, e = ee).
Ortolaan', m. –lanen (Fr. ortolan [Lat. hortulanus = tuinman]: *gorsachtige vogel*, April–Oct. in ons land; Lat. emberiza h. hortulana); ook: vreemdeling, korenschrijver.
Os*, m. ossen (*rund*): *een span ossen*; zegsw. *hij is een rechte –*, [a]) dommerik, [b]) Z.-N. norsch mensch; *zoo dom als een –*, erg dom; *wat een –!* z. Ezel.
O sanc'ta simpli'citas! (Lat. *O heilige eenvoud!*).
Oscilla'tie, v. –tiën, –s (Fr. *slingering, schommeling*). (ll = l).
Osi'ris, m.; o.-Egypte: zonnegod, die de landbouw leerde, aangebeden als Apis; zie Isis. (si = zie).
Osma'nen, m. mv. (*andere naam voor Turken, naar sultan Osman*, ± 1300); **Osma'nisch,** bn.: *het –e rijk*, het Turksche.
Os'mium, o. (Gr. osme = reuk, nl. v. het –zuur: *blauw-wit metaal, dat veelal bij platina voorkomt*); **–(gloei)lamp,** v. –en (*electrische gloeilamp met osmiumdraad*).
Osmo'se, v. (Gr. oosmos = stoot: nat. *vermenging van twee vloeistoffen door een wand*); zie End-, Exosmose.
Ossa'rium; zie Ossuarium.
Os'segebraad, o. (*gebraden ossevleesch*).

Os'seknie, v. –ën (Z.-N. *binnenwaarts gegroeide knie*).
Os'sekop, m. –koppen (*kop van een os; soort van appel*); zie Bucephalus.
Os'seleer, os'senleer, o.: **–en*,** bn.
Os'sendrift, v. –driften (*een troep ossen*).
Os'senhaas, m. –hazen (*lendestuk van een os*); **–huid,** v. –en (*vel van een os*).
Os'senoog*, o. –oogen (*oog van een os*).
Os'senpikker, m. –s (*spreeuwachtige vogel in Afrika*; Lat. buphaga).
Os'senvleesch*, o. (*vleesch van ossen*).
Os'senwagen, m. –s (*wagen, bespannen met ossen* inz. in Z.-A.): *per –*.
Os'senweider, m. –s (*vetweider*).
Os'serib, v. –ribben; **–tong,** v. –tongen (*tong v. e. os; als spijs,* ook: *de plakjes van zulke tong gesneden; naam van verschillende planten o. a. van het plantengeslacht anchusa*); **–vleesch*,** o. (*vleesch van een os*).
Ossua'rium, o. (Ned.) –riums, –riën; (Lat.) –ria (Lat. *knekelhuis*).
Osta'disch, bn., bw. (*naar de trant van Van Ostade, 1610–'85, Holl. schilder*): *passedijzende boeren, met de echt –e pijpjes*.
Os'tara, v.; Germ. myth. denkelijk: godin der herlevende natuur: *–feest of Osterfeest,* in 't begin van de lente.
Ostenso'rium, o. (Ned.) –s, –riën; (Lat.) –ria (Lat. R.-K. *monstrans*).
Ostenta'tie, v. (Fr. [Lat. ostentatio]: *praalzucht, pronkerij, uiterlijk vertoon; ophef, grootspraak, bluf*). (tie = sie).
Ostentatief', bn. en bw.; –tiever, –st (Fr. ostentatif: *pralerig, vol grootspraak, blufferig; op in het oog loopende wijze, er op berekend de aandacht te trekken*): *– optreden*.
Osteologie', v. (Gr. osteon = been: *leer der beenderen*).
Osteri'a, v. –'s (It. *herberg, logement*).
Ostracis'me, –mus, o. (Gr. ostrakismos, v. ostrakon = scherf: gesch. *het schervengericht in oud-Athene*): door het – werden bij meerderheid van stemmen door het volk personen, die te machtig en invloedrijk schenen, voor tien jaar verbannen, b.v. Themistocles in 470 v. C.
O tem'pora, o mo'res! (Lat. *O tijden! o zeden!* klacht v. Cicero, 106–43 v. C. over de verdorvenheid van zijn tijd).
O'tium cum dignita'te (Lat. *Rust met waardigheid,* d. i. *een eervolle rust na een welbesteed leven*). (ti = tsie).
Oto . . ., v. Gr. ous (gen. otos) = oor.
Otographie', v. (*beschrijving v. het oor*); **–logie',** v. (*wetenschap, die zich met het oor bezighoudt*); **–phoon',** v. –phonen (*horentje, in gebruik bij hardhoorenden*); **–scoop,** m. –scopen (*oorspiegel, werktuig tot onderzoeking van het oor*).
Otta'va ri'ma, v. (It. *stanza,* z. ald.).
Ot'ter*, m. –s (dierk. *marterachtig roofdier*; Lat. putorius lutreola; fig. *domoor, stommerik*); z. Visch–, Zee–; *zoo scheel als een –,* erg scheel; z. ook Bolwerk.
Ottoma'ne, v. –n (*Turksch rustbed, lage sofa zonder leuning of rugsteun*).
Ottoma'nisch, bn. (*Turksch*): *het –e rijk*; ook, *Ottomansch'*; zie Osmanisch.
Ottoman'nen, m. mv. (*Osmaansche Turken in Europa en Klein-Azië*); ook, Ottoma'nen.
Oubol'lig, bn. (*toornig; zonderling; snaaksch; lastig*); Z.-N., vero.; ook wel *Holbollig*.
Oud* 1 bn.; –er, –st (het tegengest. van *jong*: 1 *van zekere leeftijd*; 2 *bejaard*; 3 *voormalig; lang geleden, vroeger bestaande*): 1 *ik ben dertig jaar –, hoe – zijt gij? mijn –ste broeder; gij zijt –er dan ik*; 2 *Hindenburg was al een – man, toen hij veldheer werd; hoe ouder, hoe gekker*; bij uitbr. *–e wijn, – brood; hij leest in het –e Testament,* de tegenst. van *nieuw; de –e talen,* Latijn en Gr.; *een oude zondaar,* die in de zonde verhard is; *wat een – wijf,* zeur, zanik; *het oude volk,* de Joden; *mijn oude lui,* vader en moeder; *een –e jonkman; de –e geschiedenis,* tot 476 n. C.; zegsw. *hij is een –e rot van de beurs,* een gewiekst beursbezoeker, een slim koopman; zegsw. z. Kralingen; 3 *een oud-minister; –er gewoonte; in –e dagen of tijden;* z. ook Wereld(zee), Juliaansche Kalender; **2** zn. o.: *– en jong; – in nieuw vieren, houden,* op oudejaarsavond opblijven; *– zot,* verliefdheid op oude leeftijd; **–achtig,** bn. (*oud uitziende of in hun manieren aan oude lieden doende denken* inz. van jonge menschen, die er oud uitzien; *op jaren komende of zijnde*): *e. – heertje; hij ziet er – uit*.
Oudbak'ken, bn. (*lang geleden gebakken; belegen, niet versch*; fig. *ouderwetsch*): *– brood;* fig. *– denkbeelden. een –e dracht*.
Oudduitsch'* 1 bn. (*de oude Duitschers betreffende*); **2** o. (*de Duitsche taal vóór 1100*).
Ou'de* 1 m. en v. –n (*bejaarde*; bij uitbr. *vader*; scheepst. *schipper, kapitein*; ook: *directeur, bestuurder*): spreekw. z. Piepen; *de –n,* Grieken en Romeinen; z. Ouwe; *ik ben weer de oude,* zooals ik vroeger was; **2** o.: *alles bij het oude laten,* niets veranderen; **3** v. (Z.-N., vero. *ouderdom*).
Oudeheer'*, m. –en (*vader*); gmz.
Oudejaar', o. (*de laatste dag des jaars*).
Oudejaarsa'vond, m. –en (*de laatste van het jaar*): *– vieren i. d. kring der zijnen;* **–jaarsa'vondpreek*,** v. –en (Prot. *preek op oudejaarsavond*); **–jaarsnacht',** m. –en (*de nacht van 31 Dec. op 1 Jan.*).
Oude-klee'renmarkt*, v. –en (*markt van gedragen kleeren*); **–kleer'koop*,** m. –en (*handelaar in oude kleeren*).
Ou'deman, –man', m.: Z.-N. v. e. kind: *den – hebben,* er uitzien als een oud mannetje.
Oude-man'nenhuis, o. –huizen (*godshuis voor oude mannen*).
Ou'der*, m. en v. –s (*vader of moeder*): *al is een – arm, toch dekt hij warm; dit huis heeft ons behoord van – tot –,* van geslacht op (tot) geslacht. Meestal in het mv.
Ou'derdom, m. (1 [*hooge*] *leeftijd*; 2 *oude menschen*): 1 *de – der eerste oudvaders*: Adam (930 jaar), Seth (912), Enos (905), Methusalem (969), Noach (950); *hij bereikte de hooge – van 92 jaar; in de gezegende – van*; 2 *de – eeren;* **–spensioen,** o. –en (*het pensionneeren, het pensioen van oude werklieden of oude [behoeftige] menschen*).
Ou'derhart, o. (*hart of liefde der ouders tot hun kinderen*); **–liefde,** v. (*liefde v. kinderen tot hun ouders of omgekeerd*).
Ou'derlijk, bn. (*van de ouders*): *de –e woning, het –e huis, het –e hart; de –e liefde,* liefde der ouders tot hun kinderen; *–e macht,* (rechtst.) het wettig gezag van de beide ouders over hun kinderen.
Ou'derling, m. –en (eig. *man van leeftijd,* in deze bet. nog in Z.-N.; in Israël: *de ver-*

tegenwoordiger van het volk in het Sanhedrin; bij de eerste Christenen: *de door de Apostelen gewijde voorganger*; Prot. *lid van de kerkeraad*); **–schap,** o.

Ou'derloos*, bn. (*zonder ouders*): *vier –looze kinderen*, d. i. weezen; **–heid,** v.

Ou'derman, m. –mannen (Z.-N. *oudste lid van een gilde*).

Ou'dermin, v. (*ouderliefde*).

Ou'dermoord, m. (België: *doodslag op de wettige ouders, de wettige bloedverwanten in opgaande linie, de natuurlijke ouders*).

Ou'derpaar, o. (*vader en moeder*).

Ou'derplicht, m. –plichten (*plicht der ouders, om voor het tijdelijk en geestelijk welzijn hunner kinderen te zorgen*).

Ou'ders, ou'deren, m. mv. (*vader en moeder*): *lieve –s*; zie Ouder.

Ouderwets', bw.: – *gekleed*, – *gemeubileerd*.

Ouderwetsch'*, bn.; –er, meest – (*naar de oude trant; niet meer in gebruik, in de mode; [als] uit vroegere tijd*): *een – huis, een – theeservies; een –e winter, zomer*, strenge winter, heete zomer.

Ou'de Stijl; z. Juliaansche Kalender.

Oude-vrou'wenhuis, o. –zen (*godshuis voor oude vrouwen*).

Oudewij'venpraatje, o. –s (*kletspraatje*).

Oud'gast, m. –gasten (*iedereen, die lange tijd in Ned. O.-I. was*); verg. Baar.

Oudgedien'de, m. –n (*oud-soldaat*).

Oud'grootmoeder, v. –s (*overgrootmoeder*); **–grootvader,** m. –s (*overgrootvader*).

Oud'heid, v. in bet. 2 –heden (1 *het oud-zijn*; 2 *voorwerp uit oude tijd*; 3 *oude tijd*): 1 *de – van een gebouw*; 2 *hij is koopman in –heden*, antiquiteiten; 3 *in de grijze –*, in zeer oude tijden; *de geschiedenis der –*; *de helden der –*, nl. der oude geschiedenis.

Oud'heidkamer, v. –s ([*klein*] *plaatselijk museum van oudheden*): *de – te Tiel*.

Oud'heidkenner, m. –s (*archaeoloog*).

Oud'heidkunde, v. (*wetenschap, kennis der oudheden*, b.v. *der Egyptische, der Griekse en Romeinsche oudheden*).

Oudheidkun'dig 1 bn. (*met de oudheidkunde in verband staande*): *–e studiën, een – genootschap*; **2 –e,** m. –n (*oudheidkenner*).

Oudhol'landsch*, bn. (*oudnederlandsch; als van de oude Hollanders*): *–e degelijkheid*.

Oud'je, o. oudjes (*grootvader of grootmoeder*; ook: *oude man of vrouw*): *onze beide –s*; van versleten voorwerpen: *wat een –!*

Oud-Katholie'ken, m. mv. (*zij, die zich in 1871 van de R.-K. kerk hebben afgescheiden*): de – kwamen in 1899 tot een soort van fusie met de Jansenisten (1723).

Oud'moei, v. –en; zie Oudtante.

Oudne'derlandsch* 1 bn. (*betreffende de oude Nederlanders*); **2** o.: men bedoelt met – de taal van Franken, Saksers en Friezen in ons land vóór de 12de eeuw; **–noorsch'* 1** bn. (*betreffende de oude Noren*); **2** o. (*de taal der oude Noren*); **–sak'sisch 1** bn.: – *porselein*; **2** zn. o.

Oud'oom, m. –s (*oom van vader of moeder*).

Oud'overgrootmoeder, v. –s; **–vader,** m. –s (*vader v. d. overgrootmoeder of v. d. overgrootvader*).

Oudroest'*1 o. (*versleten ijzeren voorwerpen*); **2** m. –en (*iem., die in oudroest handelt*).

Ouds'her, bw. (*sinds lang*): *van – vrienden*.

Oud'soldaat, m. –daten (*gewezen soldaat*).

Oud'ste, m. –n (*de eerstgeborene, bejaardste*; fig. *wijste*): *de –n van Israël*, de oudsten als leiders; *de –n moeten de wijsten zijn*.

Oudstrij'der, m. –s (*oud-soldaat*): *–s v. h. Metalen Kruis* (1830–'39), (thans inz. in Z.-N. van soldaten uit de wereldoorlog).

Oud'tante, v. –s (*tante van vader of moeder*).

Oud'te; zie Oude 3.

Oudtestamen'tisch, bn. (*ontleend aan, betreffende, van, volgens het O. T.*): *–e helden*.

Oud'tijds, bw. (*eertijds, in oude dagen*).

Oud'vader, m. –s (*aartsvader*): *de –s van het Oude Verbond*; *hij reist naar de –s*, sterft; zie Patriarch.

Oudva'derlandsch*, bn. (*in het oude vaderland gebruikelijk*): *–e zeden en gebruiken*, van oudsher in ons land in zwang.

Oudva'derlijk, bn. en bw. (*patriarchaal*; fig. *ouderwetsch*).

Ou'taar, ou'ter, o. –taren, –ters (*offerplaats, offertafel*), ook: Altaar, Autaar; lit. t. ook: *Outaar', Altaar', Autaar'*.

Outcast, m. –s (Eng. *verworpeling, paria*).

Ou'ter, o.; zie Outaar.

Outilleeren* (Fr. *voorzien van werktuigen, materieel, gereedschappen*; fig. *documenteeren*): *goed geoutilleerd*. (ll = lj).

Outsider*, m. –s (Eng. *niet-ingewijde*: *iem., die buiten de quaestie staat, buitenstaander*; wedrennen: *paard, dat weinig kans heeft te winnen*; ook: *persoon, die bij solliciteeren weinig in aanmerking komt*).

Ouvertu're, v. –turen, –s (Fr. *begin, opening; voorspel, inleiding eener opera*).

Ou'we*, d'n, m. (*familiaire benaming voor elken chef: directeur, scheepskapitein, baas, patroon enz.*; ook: *vader*): *wat zei d'n –?*

Ou'wel, m. –s (*dun gebak uit bloem en water; ongewijde hostie; ouderwetsch middel tot sluiting van brieven*; ook: *hulpmiddel als omhulsel bij 't innemen van poeiers enz.*).

Ou'welijk, bn. en bw.; –er, –st (*de kenmerken van ouderdom vertoonende, de indruk wekkende van, passende bij iem. op leeftijd; oudachtig*): *een – voorkomen; hij doet zoo –*.

Ovaal', Fr. ovale van Lat. ovum = ei **1** bn. (*langwerpig rond, eivormig*): *een – gelaat*; **2** o. ovalen (*langwerpig, kromme gesloten lijn in een plat vlak*; *het binnen zulke lijn gesloten deel van dat vlak*).

Ova'tie, v. ovaties, ovatiën (Fr. [Lat. ovatio]: *kleine, zegevierende intocht bij de oude Romeinen*; fig. *openlijk huldebetoon*): *iem. een – brengen*; lees *o-vaat'sie*.

O'ven, m. ovens (*gemetseld werktuig of gebouw met vuurhaard, bestemd voor het verhitten, drogen, distilleeren enz. van verschillende zaken*; inz. *de besloten ruimte, die dient om brood te bakken*; Z.-N. *groote mond*): *een kalk–; het brood in de – schieten; een – tot het bakken van aardewerk, porselein enz.*; zegsw. *tegen een – gapen*, vergeefsche moeite doen; **–beest,** o. –en (Z.-N. *kakkerlak*); **–buur,** o. (Z.-N. *huisje bij de oven*); **–paal,** m. –palen (*platte houten schop met lange steel, waarmee het brood in de oven geschoven wordt*); **–plaat,** v. –platen (*ijzeren plaat, waarop het deeg enz. gelegd wordt, dat in de oven moet bakken*); **–wisscher*,** m. –s (*stok met poetslap, voor de ovenvloer*).

O'ver 1 vz. (1 *zich bevindende op*; 2 *zich bewegende langs* [*een deel*] *eener oppervlakte*; 3 *zich bewegende verder van de zelfstandigheid*; 4

fig. in verschillende bet.): 1 *een kleed – de tafel*,op; 2 – *Utrecht naar Amsterdam*, langs; *het rolt – de grond*; 3 – *de grenzen*; *het is – vieren*, later dan; 4 fig. – *iets nadenken*; – *iem. heerschen*; Z.-N. *een plank – kant zetten*, op de kant; Z.-N. – *hoek*, overhoeks; – *de rivier*, aan de overzijde; – *land*, – *zee reizen*; – *straat loopen*, in de straat; *een artikel – het tooneel*, behandelende; – *dag*, gedurende; *zij heeft iets – zich*, zekere manieren; **2** bw.: *het onweer, het gevaar is –*, voorbij; *er is geld –*, te veel; *de stad is –*, in 's vijands hand; *hij is –*, [a]) is een klasse verhoogd, [b]) over de rivier, de weg enz.; – *het geweer*, schouder het geweer! zie ook Over en weer; *te –*, in overvloed; in Z.-N. is *over* in tijdsbepalingen dikwijls = N.-N. vóór; – vormt met w.w. scheidbare en onscheidbare samenst., b.v. *o'verleggen*, *overleg'gen*; *o'verwerken*, *overwer'ken*.

O'veral 1 bw. (*op alle plaatsen*): *God is –*; **2** scheepst.: *er werd – geroepen!* alle man moest op het dek komen helpen; zie Hens; – *maken*, klaar maken; ook Overal'.

Overaltegenwoor'dig, bn. (*alomtegenwoordig*); **–heid**, v.: *de – Gods*.

O'verbekend, bn. (*algemeen bekend*): *zijn menschlievendheid is –*; **–beleefd**, bn. (*al te beleefd, in te hooge mate gedienstig*).

Over-Be'tuwe, v. (*O. deel der Betuwe*).

O'verbevolking, v. (*te groote bevolking*): *de – der groote steden*.

O'verbevolkt, bn. (*te sterk bevolkt*): *is de bijenkorf –, dan gaan de bijen zwermen*.

O'verblijfsel, o. –s, –en (*hetgeen van iets overgebleven is*; *overschot, restant*; *spoor*): *de –s van een middagmaal*; zie Kliek; *de –en van vroegere beschaving op Java*.

O'verblijven, bleef –, is overgebleven (1 *overschieten*; *ongebruikt blijven*; 2 *blijven leven na de dood van anderen*; 3 *blijven logeeren, vertoeven*): 1 *al dit brood bleef –*; *er bleef ons niets – dan*, wij konden niets anders doen; 2 *de –den*, in leven gebleven; *–de planten*, in de winter niet stervende; 3 *een nacht –*; *een trein –*.

Overbluf'fen, overblufte, h. overbluft (*door meer gebluf de mond snoeren*; *iem. met een vloed van woorden tot zwijgen brengen*; *uit het veld slaan door woorden of daden*): *iem. –*; *zich niet laten –*; *overbluft door het gejoel*.

Overbo'dig, bn. (*onnoodig*; *meer dan geboden is*): *–e moeite, –e drukte*; *een –e vraag*.

Overboe'fen, boefte, h. –boeft (Z.-N. *te veel eten*): *zich –*, zich volproppen.

O'verboeken, boekte –, h. overgeboekt (handel: *uit het eene koopmansboek in het andere overbrengen of overschrijven*).

Overboord'; zie Boord.

1 O'verbrengen, bracht –, h. o'vergebracht (1 *v. d. eene plaats naar de andere, van een persoon naar een ander brengen*; 2 *v. h. één koopmansboek i. h. andere overboeken*; idem, *het saldo eener rekening op een nieuwe rekening*; 3 *verklikken*; 4 *vertalen*): 1 *gevangenen, brieven –*; *iem. de groeten –*; 2 *creditposten –*; 3 *iets –*; 4 *e. gedicht uit het Latijn i. h. Ned. –*, overzetten; **–brenger**, m. –s (*verklikker*); **2 overbren'gen**, –bracht', h. overbracht' (*doorstaan'*): *veel met een zieke –*; **–ging**, v. (*het overbrengen* inz. in bet. 1, 4).

O'verbrieven, briefde –, h. –gebriefd (*per brief mededeelen*, inz. ong.: *verklikken*): *wie heeft hem dat nu –gebriefd?* **–briever**, m. –s.

Overbrug'gen, overbrug'de, h. –brugd' (*met een brug of bruggen overspannen*; fig. *toenadering bewerken*): *de rivier zal hier –brugd worden*; *een dal –*; zie Viaduct.

O'verbuur, m. –buren (*buur a. d. overkant*).

O'vercompleet, bn. (*overtollig, boventallig*; *te veel*): *een – boekdeel*; – *personeel*.

O'verdaad, v. (*wat de grenzen van het betamelijke te buiten gaat*: *verkwisting, onmatigheid*): *in – leven*; zegsw. – *schaadt*, onmatigheid is nadeelig.

Overda'dig, bn. en bw. (*overmatig, in of met overdaad, onmatig, buitensporig*): – *tafelgenot*; *gij leeft zeer –*; **–heid**, v.

O'verdek, o. –ken (scheepst. *bovendek*).

Overdek'ken, –dek'te, h. overdekt' (*geheel bedekken*): *de goederen aan wal met zeildoek –*; *een –dekte schotel*, met deksel; *een –dekte kegelbaan*, met overkapping; fig. *iem. met schaamte –*, overladen.

Overden'ken, –dacht', h. overdacht' (*overpeinzen, overwegen*): *een plan –*; Z.-N. *zich –*, zich bedenken.

O'verdoen, deed –, h. overgedaan (1 *opnieuw* [*en beter*] *doen*; 2 *overdragen*; van hetgeen gekocht is: *tegen dezelfde prijs aan iem. afstaan*; ook: *verkoopen zonderdat men koopman is*): 1 *zijn werk moeten –*; *het nog eens dunnetjes –*, inz. van de genoeglijke herhaling van een feestelijkheid; 2 *zijn zaken –*; *iem. meubels enz. –*, verkoopen (tegen de kostende prijs).

Overdon'deren, overdonderde, h. overdonderd (fig. *overbluffen, tot zwijgen brengen* [*met groote woorden*]): *zich niet laten –*; *dat was –d*.

Overdood', bw. (Z.-N., vero. *voor dood*).

O'verdracht, v. –en (*het overdragen*): *de – van die fabriek zal weldra plaatshebben*, d. i. het overgeven aan een nieuwen eigenaar; *de – van een uitgave*; nog: *bij –*, overdrachtelijk, zie ald.; **–drachttaks**, v. (Z.-N. *belasting op de verkoop v. waren*).

Overdrach'telijk, bn. en bw. (*metaphorisch*): *het – gebruik van woorden en uitdrukkingen*, b.v. *het oog van een naald*.

O'verdragen, droeg –, h. overgedragen (1 *afstaan in eigendom, doen overgaan*; *overgeven*; 2 *oververtellen*; 3 *overbrengen*; *van de eene plaats naar de andere dragen*): 1 *zijn neef al de rechten op de erfenis –*; *een schuldvordering aan iem. –*; 2 *iets aan iem. –*; 3 *draag dit even over*; *een rekening –*, van het eene boek in het andere schrijven.

Overdre'ven, bn. en bw. (*buitensporig*): *al, wat hij schreef, was erg –*, vergroot, meer dan werkelijk; *een –e beleefdheid, – zorg*, al te groote; *hij is – nauwgezet*, al te.

1 O'verdrijven, dreef –, i. overgedreven (*naar de overzijde drijven*; *voorbijdrijven*): *de bui is o'vergedreven*, naar een andere streek gedreven; **2 overdrij'ven**, –dreef', h. overdre'ven (*de grenzen der waarheid door vergrooting overschrijden, een buitensporige voorstelling geven van*): *hij –drijft bij alles*.

Overdrij'ving, v. –en (*daad van overdrijven*): *door – wordt menige zaak geschaad*.

I. O'verdruk, m. –ken (*afdruk* inz. v. e. artikel, opstel; ook: *spanning van gas, grooter dan de dampkringslucht*); **–je**, o. –s.

II. O'verdruk, bn. (*al te veel bezigheden hebbende*): *hij heeft het –*; de deelen van – **I**

etymologisch = de deelen van – **II.**

O'verduidelijk, bn. en bw. (*zeer duidelijk*).

Overdui'velen, overduivelde, h. overduiveld (*overbluffen*): *hij laat zich niet* – of (volkstaal) *–du'velen.*

Overdwars', bn. en bw. (*dwars, in de breedterichting*): *een balk –, doorzagen, een –e doorsnede*; fig. *iem. – aanzien*, met kleinachting; *iem. – komen*, hinderen.

Overeen', bw. met de grondbet.: *over, op elkander, gelijk*, vormt met w.w. scheidbare samenstell.; zie –komen, –stemmen.

Overeen'brengen, bracht –, h. overeengebracht (*doen overeenstemmen*): *wij moeten beide plichten met elkaar zien – te brengen.*

Overeen'komen, kwam –, i. overeengekomen (1 *gelijk zijn aan; overeenstemmen*; 2 *bij elkaar hooren*; 3 *een overeenkomst sluiten, bepalen; afspreken*; *het eens worden of zijn*): 1 *deze twee rekeningen komen niet –*; *uw daden komen niet – met uw woorden*; 2 *deze twee kleuren komen goed –*, passen bij elkaar; 3 *zij kwamen –, elkaar te helpen.*

Overeen'komst, v. –en (1 *gelijkheid, volkomen overeenstemming*; 2 *gelijkenis; overeenstemming in bepaalde opzichten*; 3 *het niet met elkaar in strijd zijn, het bij elkaar passen; harmonie*; 4 *het gezamenlijk afspreken, het samen besluiten: afspraak*; 5 *contract, verdrag, tractaat*): 1 *een toevallige – van naam*; 2 *punten van –*; *– van aanleg*; 3 *de – der vier Evangeliën*; 4 *volgens onze – krijgt hij* $^1/_4$ *der winst*; 5 *in de – is ieders recht duidelijk omschreven*; (rechtst.) *een – is een handeling, waarbij een of meer partijen zich jegens een of meer andere verbinden.*

1 Overeenkom'stig, bn. (*overeenstemmend, overeenkomend*): *de kopie is – met het origineel*; meetk. *twee –e hoeken*; **2** vz. (*volgens, overeenstemmend met*): *dat is – de waarheid, niet – uw beginselen*; **–heid,** v.

Overeen'stemmen, stemde –, h. overeengestemd (*overeenkomen, van hetzelfde gevoelen zijn; gelijk zijn aan; bij elkander behooren; gelijkenis vertoonen; kloppen met, correspondeeren*): *deze vrienden stemmen in alles –*, d. i. zijn van hetzelfde gevoelen; *dat stemt niet overeen met uw woorden*; **–stemming,** v.: *tot – komen*, nl. tot gelijkheid van zienswijze, van meening; *dat is daar niet mee in –*; *in – met de feiten*; **–vallen,** viel –, i. –gevallen (Z.-N. *over elkander vallen*); **–zitten,** zat –, h. –gezeten: Z.-N. *met de armen –*, niets doen.

Overeind', bw. (*rechtop*): *een paal – zetten.*

O'verendweer, bw. Z.-N. =

Over en weer', bw. uitdr. (*heen en weer*): *hij loopt – – –*; *aardigheden worden – – – gewisseld*, wederkeerig, van weerszijden.

Overer'felijk, bn. (*kunnende overgeërfd worden*): *–e kwalen*; *kunst is niet –*; **–heid,** v.

O'vererven, erfde –, i., h. overgeërfd (eig. *bij erfenis overgaan*; fig. *door afstamming krijgen, behept zijn*): *goederen, die van vader op zoon –*; *spraakgebreken –*; **–erving,** v.

O'verfrak, m. –frakken (Z.-N. *overjas*).

O'vergaaf, o'vergave, v. (*het overgeven, de daad van overgeven; overhandiging; uitlevering; overdracht, afstand*): *bij de – van een geschenk*; *de – van een stad.*

O'vergaan, ging –, i. –gegaan (1 *overgehaald worden en geluid geven*; 2 *van de eene plaats naar de andere gaan*; 3 *zich* [*al gaande*] *over iets bewegen*; 4 *bevorderd worden*; 5 *overgegeven worden*; 6 *een ander geloof, gevoelen aannemen*; 7 *in andere toestand komen*; fig. met een bepaling: *sterven* [verg. *overlijden*]; 8 *voorbijgaan*; 9 *beginnen met*; *besluiten tot*): 1 *de spoorwissel ging –*; *de bel gaat over*; 2 *de ballast gaat –*, schuift naar e. zijde; *van het eene schip op het andere –*; 3 *een brug –*; 4 *hij is naar de vijfde klas –gegaan*; 5 *de stad zal aan den vijand –*; 6 *tot de Islam –*; *tot iems. gevoelens –*; 7 *waren, die tot bederf –*; *in rood –*; *in elkaar –*; *tot een beter leven –*; 8 *de pijn, de bui gaat –*; 9 *tot stemmen –.*

O'vergaar, bn. (*al te gaar*): *–gare erwten.*

O'vergang, m. –gangen (*het overgaan*, in bijna alle bet. inz.: 1 *het gaan over iets*; 2 *verandering*; 3 *overgave*): 1 *den vijand de – over een rivier betwisten*; 2 *een snelle – van warm te tot koude*; *Vondels – tot het Katholicisme*, bekeering; 3 *de – der stad.*

O'vergangsbepaling, v. –en (*bepaling bij een nieuwe wet, om de overgang van de oude wet tot de nieuwe te vergemakkelijken*).

O'vergangsexamen, o. –s (*examen van leerlingen, voor een hoogere klasse*).

O'vergangstijd, m. (*tijd of tijdperk, tusschen de eene toestand en de andere*); **–tijdperk,** o. –en; verg. Tijdsgewricht.

Overgan'kelijk, bn.; zie Transitief.

O'vergave, v.; zie Overgaaf.

O'vergegeven, bn. (*slecht, boos, snood*): *een – booswicht, een – lichtmis.*

O'vergelukkig, bn., bw. (*zeer gelukkig*).

O'vergeven, gaf –, h. overgegeven (1 *iem. iets overreiken*; 2 *ter hand stellen*; fig. *overdragen*; 3 refl. *zich gevangen geven*; 4 refl. *verslaafd raken aan, zich laten beheerschen*; 5 *braken*): 1 *geef me die pen eens over*; 2 *ik heb hem de stukken overgegeven*; *iem. zijn ambt –*; 3 *de vesting moest zich op genade of ongenade aan den vijand –*; 4 *zich aan het spel –*; 5 *de zieke gaf voortdurend over.*

O'vergeving, v. –en (*overgave*): *de volkomen – aan Gods H. Wil*, onderwerping.

O'vergewicht, o.; zie Overwicht.

1 O'vergieten, goot –, h. o'vergegoten (*uit het éene voorwerp, vat enz. in het andere gieten*; *opnieuw gieten*): *o'vergegoten wijn*; **2 overgie'ten,** –goot', h. –go'ten (*over iets heen gieten, gietend bedekken*): *vruchten met gesmolten suiker overgie'ten*; fig. *met hetzelfde sop –go'ten*, met dezelfde ondeugden.

O'vergisteren, bw. (Z.-N. *eergisteren*), volkst.

O'vergordijn, o. en v. –en (*tweede gordijn*, nl. *als siersel over een ander gordijn heen*).

O'vergrootmoeder, v. –s (*moeder v. grootmoeder of grootvader*); **–vader,** m. –vaders.

O'verhaal, m. –halen (*het overhalen*; inz. *plaats, waar men overhaalt: overzetveer*): *mijn vriend stond te wachten aan de –.*

O'verhaalschuit, v. –en (*veerschuit*).

Overhaas'ten, –haastte, h. overhaast' (*te zeer haasten*): *een zaak –*, er niet genoeg tijd aan besteden; *zich –*, te groote haast maken; *gij moet mij niet zoo –*, d. i. voortjagen met mijn werk; **–haas'ting,** v. (*te groote spoed*): *met – werken, te werk gaan*; **–haas'tig,** bn. en bw. (*al te haastig*): *een – vertrek, een –e vlucht*; *iets – afwerken.*

O'verhalen, haalde –, h. overgehaald (1 *naar een andere zijde* inz. *over een water halen*; 2 *overreden, doen besluiten*; 3 v. e. veer: *spannen*; v. e. bel: *er aan trekken*; 4 *distil-*

leeren): 1 *de veerman zal ons wel –*; 2 *iemand tot iets –*; 3 *de haan –*; ook: *overgehaald geweer*, met gespannen haan; 4 *dubbel overgehaalde likeur*.

1 O'verhand, v. (*de meeste macht*): *de – hebben op den vijand*, in de meerderheid zijn, het winnen; *die meening heeft thans de –*, is de heerschende; steeds met bepaalde w.w.: *de – krijgen, nemen, bekomen*; **2 o'verhand,** bw. (Z.-N. *beurtelings*).

Overhan'digen, –handigde, h. overhandigd (*met de hand overreiken; ter hand stellen*): *iem. een brief –*; **–han'diging,** v.

Overhands', bw. (*twee zelfkanten tegen elkaar naaien op een bepaalde wijze, waarbij de eene hand over de andere gaat*): *– naaien*; **–handsch'*,** bn.: *een –e steek*.

O'verhebben, had –, h. overgehad (1 *overhouden; meer hebben, dan noodig is, niet alles opgemaakt hebben*; 2 *willen missen; doen, geven voor*; 3 *te logeeren hebben*): 1 *eenig geld –*; 2 zegsw. *veel voor iem. –*, gaarne iets doen voor iem.; *er geen moeite voor –*; 3 *iem. –*.

Overheen', bw. (*over iets heen*): *de kist, waar een kleed – lag; ergens – stappen,* [a]) het van geringe beteekenis achten, [b]) tot iets licht besluiten; *ergens losjes – gaan*, oppervlakkig behandelen enz.; *hij is er nog niet –*, is het nog niet te boven gekomen; *ergens – komen, zich ergens – zetten*, te boven komen (v. smart enz.); *ergens – lezen*, iets bij het lezen niet opmerken.

O'verheer*, m. –heeren (Bijbel: *opperheer, meester*); Num. 16 : 13; Esth. 1 : 22.

Overhee'ren*, –heerde, h. overheerd (*als heer besturen, heer zijn over; overweldigen*).

Overheer'lijk, bn. en bw. (*zeer lekker, bijzonder heerlijk*): *die wijn is –, een – schouwspel; dat smaakt –*; ook, O'verheerlijk.

Overheer'schen*, –heerschte, h. –heerscht (*beheerschen, van overwegende invloed zijn*); **–heer'scher*,** m. –s; **–heer'sching*,** v. –en: *het land zuchtte onder vreemde –*.

O'verheet*, bn. (*al te heet*): *–heete koffie*.

O'verheid, v. –heden (*personen, lichamen, aan wie het gezag is toevertrouwd*, inz. *door de wet met gezag bekleed*): *de burgerlijke –, de geestelijke –*; z. Gesteld.

O'verheidsambt, o. –ambten (*ambt, waardoor men lid der overheid is*); **–persoon,** m. –personen (*lid der overheid, autoriteit*).

O'verhellen, helde –, h. overgeheld (1 *overhangen*; 2 *neiging tot iets krijgen*): 1 *deze muur gaat –*, uit het lood zakken; 2 *tot iems. voorstellen –*, er ooren naar krijgen; *tot het kwade –*, neigen tot; *er toe – iets te doen*; nog: *zijn blonde haar helde naar het rood over*, zweemde naar; **–ling,** v. –en.

O'verhemd, o. –en (*fijn linnen hemd, over een ander heen gedragen; halfhemd*).

Overhoeks', bw. (*hoekswijs; schuin, van de eene hoek naar de andere; diagonaalswijze*): *die paaltjes zijn – verbonden*; **–hoeksch'*,** bn.: *een –e lijn*, d. i. diagonaal.

Overhoop', bw. (*dooreen, door elkaar, op elkaar; in de war, in wanorde*); de samenst. met – zijn scheidbaar; **–gooien,** gooide –, h. overhoopgegooid (*alles door elkaar gooien*): *een spel kegels –*; **–halen,** haalde –, h. overhoopgehaald (*dooreengooien, in wanorde brengen*; fig. *in een gesprek of rede alles door elkaar haspelen*); **–liggen,** lag –, h. overhoopgelegen (*verward door elkaar liggen*): zegsw. *met iem. –*, ruzie hebben; **–raken,** raakte –, i. overhoopgeraakt (*in verwarring komen*; fig. *het oneens worden met*): *al de papieren waren overhoopgeraakt*, d. i. in de war, dooreen; **–schieten,** schoot –, h. overhoopgeschoten (*neer-, doodschieten*); evenzoo: **–steken,** stak –, h. overhoopgestoken.

Overhoop'werpen, wierp –, h. overhoopgeworpen (1 *door elkaar werpen*; 2 mil. *in verwarring op de vlucht doen slaan*): 1 *stoelen en tafels –*; 2 *een vijandelijke bende –*.

Overhoo'ren*, –hoorde, h. overhoord (*afhooren, laten opzeggen*): *een knaap de les –*.

O'verhouden, hield –, h. overgehouden (1 *als overschot behouden, overhebben; sparen*; 2 *gedurende de winter bewaren in goede toestand*): 1 *we hebben nog heel wat overgehouden van het geld*; 2 *de azalea's –*.

O'verhouder, m. –s (*een lam, dat de winter overgehouden wordt, een schaap van* $1/_2$ *tot* $1\,1/_2$ *jaar*, min of meer gew.; *een overjarig varken; een melkkoe die men blijft melken tot een jaar lang en meer, nadat zij gekalfd heeft*).

Overhui'ven, –huif'de, h. overhuifd' (*met een huif overdekken*): *een –huifde buffelkar*; zie Huifkar; R.-K. *een –huifd altaar*.

O'verig 1 bn. (*nog voorhanden, nog onverbruikt; overgebleven*): *de –e dagen*, overblijvende; **2 –e,** o. (*de rest*): *voor het –*.

O'verigens, bw. (*voor 't overige*).

Overij'len, zich, overijl'de zich, h. zich overijld' (*zich overhaasten*): *overijl u niet,* [a]) loop niet te haastig, [b]) neem niet te ras een besluit; *een –ijld besluit*; **–ing,** v. (*ijlende haast, te groote haast*).

Overij'sel, o. (*een onzer 11 provinciën*); **–aar,** m. –s (*man uit O.*); **–sch*,** bn.: *de –e wateren*, nl. in of van Overijsel.

1 O'verjagen, jaagde (joeg) –, h. overgejaagd (*jagen of drijven over*): *hij joeg de varkens de weide –*; **2 overja'gen,** –jaag'de, h. overjaagd' (*door te sterk jagen afjakkeren*): *hij heeft zijn paard –jaagd'*.

Overja'rig, bn. (1 *meer dan een jaar oud*; 2 *ouder dan een zeker aantal jaren*): 1 *dit is – fruit, deze zuurkool is –*; 2 *een – meisje*, wier eerste jeugd voorbij is.

O'verjas, v. –jassen (*jas, die over de andere jas heen wordt gedragen*).

O'verjurk, v. –jurken (*morsjurk*).

O'verkant, m. (*de tegenovergestelde zijde, gene zijde*): *aan de – der straat, der rivier*.

Overkap'pen, overkap'te, h. overkapt' (*met een kap overdekken*): *het terrein voor het station gaat men –*; Z.-N. o'verkappen = over–; **–kap'ping,** v. –en (*het overkappen*; *datgene, waarmede overkapt is*): *een ijzeren –*.

1 O'verkijken, keek –, h. o'vergekeken (*nog eens nazien* [*vluchtig*]): *ik heb van morgen de les nog eens overgekeken*; **2 overkij'ken,** –keek', h. overke'ken (*de blikken laten gaan, voor zoover de uitgestrektheid reikt; overzien*).

O'verkleed*, o., in bet. 1 –kleederen, –kleeren, in bet. 2 –en (1 *kleed, dat over de andere heen wordt gedragen*; 2 *kleed* [*vloer-, tafelkleed*] *van mindere stof, dat over een ander*, b.v. *over een tapijt wordt gelegd*): 1 *een overjas, een stofjas is een –*; 2 *er lag een linnen – over dat kostbare tapijt*; z. Hoes.

O'verklimmen, klom over, i. overgeklommen (*over iets heen klimmen*): *een muurtje –*; *tegen 't – beveiligd*; **–klimming,** v. –en.

Overklui'zen, –kluis'de, h. overkluisd' (*overwelven*): *een gracht* –.
O'verkoken, kookte over, i. overgekookt (*bij het koken overloopen*): *de melk laten* –; ook wel: *de pot kookt over.*
Overko'melijk, bn. (*wat men te boven kan komen*): *die schade is wel* –, te herstellen.
1 O'verkomen, kwam –, i. overgekomen (1 *over iets heen komen*; 2 van golven: *over het boord heen gaan*; 3 [*van elders*] *bij iem. komen*): 1 *we konden de rivier niet* –; 2 *er kwam een golf over, die mij meesleurde*; 3 *mijn vader zal* –, hierheen komen; **2 overko'men,** –kwam', i. overko'men (*gebeuren* inz. v. e. ongeluk): *wat is u* –, wat is er met u gebeurd? *hem is een ongeluk* –; *zoo iets kan hem alleen* –, zoo (on)gelukkig als hij, is niemand; *wat overkomt je,* wat bezielt je, ben je mal?
O'verkomst, v. (*het overkomen*): *ik zag vaders – tegemoet,* bezoek.
Overkort', bw. (Z.-N. *binnenkort*): – *komen.*
O'verkrijgen, kreeg –, h. overgekregen (1 *ergens overheen krijgen*; 2 *naar zich toekrijgen*; inz. [*van elders*] *op bezoek krijgen*): 1 *de voerman kon den ezel het bruggetje niet* –; 2 *ongedierte* –; *familie* –, nl. als logé's.
Overkrop'pen, –krop'te, h. overkropt' (1 eig. *de krop te zeer vullen*: *te veel voedsel geven,* vero.; 2 *overladen*): 1 *een gans* –; 2 *met werk –kropt'*; *haar overkropt gemoed.*
O'verlaadhaven, v. –s: *een tijdelijke – te Maasbracht*; **–inrichting,** v. –en (nl. *om goederen over te laden*).
O'verlaat, m. –laten (*minder hoog gedeelte van een rivierdijk, om het overtollige water zijdelings af te voeren*): *de Beersche* –.
1 O'verladen, laadde –, h. o'vergeladen (*de lading van een schip, trein, wagen enz. naar een ander overbrengen*): *goederen* –; **2 overla'den,** –laad'de, h. overla'den (1 *te zwaar laden*; 2 *te veel werk opgeven*; 3 [*te*] *veel op iets brengen, leggen enz.*): 1 *een wagen* –; 2 *de jeugd met werk* –; 3 *zich de maag* –, te veel eten; *iem. met weldaden* –; *een tafel – met boeken*; **–la'ding,** v. –en: – *schaadt.*
Overland', bw. (*geheel of gedeeltelijk te land*): *hij reisde – naar Jeruzalem.*
Overland'mail, v.; zie Landmail.
Overlang', bw. (*vóór lang, lang geleden*).
Overlangs', bw. (*niet overdwars*): *een stok, een worst – doorsnijden,* d. i. in de lengte.
Overlangsch'*, bn.: *een –e doorsnede.*
O'verlast, m. (eig. *al te zware last*: fig. *hinder, leed*): *die bengels doen ons – aan,* hinderen, kwellen, plagen ons; *tot – van.*
O'verlaten, liet –, h. overgelaten (1 *overig laten, laten overblijven*; 2 *over iets laten gaan, rijden enz.*; 3 *laten zorgen voor*; 4 Z.-N. *de exploitatie v. e. zaak aan iemand verkoopen*): 1 *niets van het eten* –; 2 *men liet na 6 uur niem. meer over*; 3 *ik zal dat aan jou* –; 4 *een winkel* –; nog: *iemand aan zijn lot* –, zich niet meer om hem bekommeren; **–lating,** v. –en (*acte van aankondiging, dat men den assuradeur vaartuig en goederen overlaat*); zie Abandonnement.
Overle'den 1 bn. (*gestorven*); z. Overlijden; **2 –e,** m. en v. –n (*afgestorvene*).
O'verleder, –leer, o. (*bovenleer*): *het – v. e. schoen,* dat de bovenvoet bedekt, tegenstelling met Zoolleer; *het – v. e. koffer.*
Overleg', o. (*nadenken*; *beraad*): zegsw. – *is het halve werk*; *iets met – doen*; *met gemeen* –, na gemeenschappelijke beraadslaging; – *plegen*; *in – treden met*; soms O'verleg.
1 O'verleggen, legde, lei(de) –, h. o'vergelegd, o'vergeleid (1 *iets ergens overheen leggen*; 2 *besparen, ter zijde leggen*; 3 *laten zien*; *toonen*): 1 *leg er een kleed over*; 2 *hij heeft een aardig sommetje o'vergelegd*; 3 *zijn stukken* –; nog (schaatsenrijden): *bij het rijden beurtelings de eene voet over de andere plaatsen*; **2 overleg'gen,** overleg'de (–leide), h. overlegd' (–leid) (*beraadslagen over*; *overwegen, overdenken*): *iets met iem.* –, met iem. regelen.
1 O'verlegging, v.: *na, onder – der stukken*; **2 overleg'ging,** v. –en, in deze bet. meestal *overleg*: *verdere – was noodeloos.*
Overlest', bw. (Z.-N. *onlangs*).
Overle'ven, –leefde, h. overleefd' (*langer leven*): *zijn kinderen* –; *zijn roem* –, gedurende zijn leven zijn roem zien verbleeken.
Overle'vende, m. en v. –n (*na'blijvende*).
O'verleveren, leverde over, h. o'vergeleverd (1 *overgeven*; *in het bezit, in handen stellen*; 2 *door mondelinge mededeeling aan een volgend geslacht doen weten, van mond tot mond doen overgaan*): 1 *iem. de bewijsstukken* –; *een dief aan de politie* –; 2 *een sage, uit oude dagen overgeleverd.*
O'verlevering, v. –en (*het overleveren*; *het mondeling van geslacht tot geslacht overbrengen*; *het aldus overgebrachte*; inz. *geloofswaarheden, niet nadrukkelijk in de H. Schrift opgeteekend, door mondelinge verkondiging tot ons gekomen*); zie Traditie.
1 O'verlezen, las –, h. o'vergelezen (*nog eens* [*en beter*] *lezen*): *lees uw opstel nog eens* –; **2 overle'zen,** overlas', h. overle'zen (Z.-N. *belezen* **1,** 1): *een betooverde koe* –.
O'verligdag, m. –dagen (*dag, die een schip boven de gewone tijd ergens ligt om te laden of te lossen*); **–liggeld,** o. –gelden (*geld, verschuldigd wegens het overliggen v. e. schip*).
Overlij'den 1 –leed, i. overle'den (eig. *overgaan*; *sterven*): *hij is gister overleden*; z. Lijden **1,** 11; **2** o. (*dood*): *na zijn* –.
Overlom'meren, –lommerde, h. overlom'merd (*overschaduwen*): *de linde –lommert het huisje.*
O'verloop*, m., bet. 2, 3 –en (1 *het over iets heen loopen, stroomen, als gevolg van een te groote massa vloeistof*; 2 *waar men mag overloopen*; 3 *portaal, doorgang, smalle gang*; 4 Z.-N. *toeloop*): 1 *geen doorbraak maar een – van water over de kruin van de dijk*; – *van gal*; fig. *wij hadden – van bezoek*; 2 *hier is geen –, jongens, terug!* 3 *een donkere* –; 4 Z.-N. – *van volk*; –je, o. –s.
1 O'verloopen*, liep –, h. en i. overgeloopen (1 *over iets heen loopen*; 2 *over de rand heen vloeien van vloeistoffen*; 3 *van het eene naar het andere, van de*[*n*] *een tot de*[*n*] *ander overgaan*; inz. van soldaten: *deserteeren*): 1 *hij liep de straat over*; 2 *de melk loopt over*; fig. – *van vriendelijkheid*; 3 *hij is naar den vijand –geloopen*; **2 overloo'pen*,** –liep', h. overloo'pen (1 refl. [*te*] *erg vermoeien door loopen*; 2 [*te*] *dikwijls bezoeken*): 1 *ik heb mij* –; 2 *vrienden moeten elkaar niet* –; nog: Z.-N. *de lucht overloopt'*, (is overloopen), betrekt.
O'verlooper*, m. –loopers (mil. *deserteur*).
O'verlooping*, v. –en (*het overloopen*: *desertie*): – *tot den vijand.*
Overluid', bw. (*met luider stem, hardop*): *hij zei dat allen* –, het was goed hoorbaar.

Overlui'den, overlui'en, –luid'de, h. overluid': *men zal den doode morgen –*, d. i. de doodklok over of voor hem trekken.

Overmaasch'*, bn.: *de –masche dorpen*. d. i. van de andere zijde, de zuidzijde der Maas in Z.-H., nl. Voorne, Putten enz.

O'vermaat, v. (*meer dan de vereischte maat*; fig. *buitensporigheid*): *tot – van smart, ramp, ellende*, d. i. alsof er nog geen smart enz. in voldoende mate was.

O'vermacht, v. (1 *meerdere macht, meerderheid*; inz. *grootere getalsterkte*; 2 rechtst. *lichamelijke of geestelijke niet te voorziene dwang, waardoor de aansprakelijkheid voor iems. doen of laten wordt opgeheven*): 1 *voor de – bukken, zwichten*; *de – hebben*; 2 *door –* b.v. *oorlog, niet op tijd zijn betalingen doen*; **–machtig,** bn. (*veel meer macht hebbende dan een ander*): *de –e vijand*; ook –mach'tig.

O'vermaken, maakte –, h. **–**gemaakt (1 *opnieuw* [*en beter*] *maken*; ook: *overschrijven*; 2 *overzenden*): 1 *de knaap moest zijn huiswerk –*; 2 *iem. geld –*, b.v. *per postwissel*.

O'verman, m. –lieden, –lui (*hoofd, leider, deken; buurman aan de overzijde; medespeler tegenover iem.*): *de – van een gild*; gew. *Euverman*; in de eerste bet. vero.

Overman'nen, –man'de, h. overmand' (*overweldigen door meerdere kracht of macht*): *de wacht werd –mand; door droefheid –mand'*, overstelpt; *door de slaap –mand'*.

1 Overma'tig, bn. en bw.; –er, –st (*de maat te boven gaande*): *–e weelde*, buitensporig; *zij dronken –, het was er – warm*; **2 o'vermatig,** bn. (*al te matig*): *– leven*.

O'vermaze, o. (Land van): (*de streek gelegen tusschen de Maas en de Roer*).

Overmees'teren, –meesterde, h. overmeesterd (*overweldigen, bemachtigen, ten-onderbrengen, onderwerpen*): *een fort –, zijn driften –; door de hartstocht overmeesterd*, meegesleept; **–mees'tering,** v. –en.

O'vermelker; z. Overhouder i. d. 3e bet.

Overmid'den, bw. (*over het midden heen*): *snijdt het –*, middendoor.

Overmits', vgw. (*aangezien, omdat*). vero.

O'vermoed, m. (*laatdunkendheid; zelfoverschatting; buitensporige drieste stemming; vermetelheid, roekeloosheid*).

Overmoe'dig, bn. en bw. (*vermetel*).

O'vermoeten, moet –, h. overgemoeten (1 *over iets heen moeten gaan, rijden, varen enz.*; 2 *opnieuw* [*en beter*] *moeten gemaakt worden*): 1 *een brug, rivier –, plein –*, naar de overkant; 2 *dat werk moet –*.

1 Overmo'gen, onr. w.w., –mocht', h. overmocht' (*sterker zijn dan een ander, hem aankunnen; overwinnen*): *hij, die zes Noren overmag, is geen bloohart*; **2 O'vermogen,** mocht –, i. –gemogen (1 *over iets heen mogen gaan, rijden enz.*; 2 *naar een hoogere klas mogen overgaan*): 1 *jij mag de brug –*; 2 *hij mag niet over*.

O'vermorgen, bw. (*op de dag na morgen*): *morgen of –*, te eeniger tijd.

O'vermouw, v. –en (*losse mouw over een andere mouw, morsmouw*): *de katoenen –*.

O'vernaad, m. –naden (*naad over een andere*); **–naadsch*,** bn.: *een –e boot*, een roeiboot, waarvan de delen over elkaar zijn gelegd; *–e vier, –e twee*.

O'vernaaien, naaide over, h. o'vergenaaid (1 *iets overheen naaien*; 2 *opnieuw naaien*): 1 *een naad –*; 2 *dat moet overgenaaid worden*.

Overnach'ten, –nachtte, h. in die herberg overnacht (*de nacht doorbrengen*).

O'vername*, v. (*het overnemen*): *de – van een ontvangerskantoor, een winkel*.

O'vernemen, nam –, h. overgenomen (1 *uit iems. handen aannemen*; 2 *aan zich laten overdragen*; 3 *ontleenen*; 4 *navolgen*; 5 *voor eigen rekening exploiteeren*; 6 *iets koopen van iem., die het voor eenige tijd gekocht heeft, gewoonlijk tegen mindere prijs*): 1 *de last –*; 2 *de kolonel nam het bevel over*, nl. van zijn voorganger; 3 *woorden uit Bilderdijk –*; *kleine bladen nemen de berichten van groote over*; 4 *een leelijke gewoonte –*; 5 *een wijnzaak –*; 6 *die pas gekochte kast heb ik van hem overgenomen*; **–neming*,** v. –en: *ter – aangeboden*.

O'vernoeming, v. –noemingen (*metonymia*, z. ald.), b.v. *het staal*, zwaard.

O'vernoesch*, bw. (Z.-N. *schuin*).

O'veroud, bn. (*zeer oud*): *–e tijden*, lang geleden.

O'veroudgrootmoeder, v. –s (*de moeder van een der overgrootouders*); **–oudgrootvader,** m. –s; **–oudmoei** of **–oudtante,** v. –moeien, –tantes (*tante van een der grootouders*); **–oudoom,** m. –s; ook: Overovergrootmoeder enz.

O'verpad, o. –paden (*pad, dat dwars over een bouw- of weiland loopt*): *recht van –*.

Overpein'zen, –peins'de, h. overpeinsd' (*peinzend beschouwen; nadenken over, overwegen*): *het lief en leed van 's menschen lot –*; nog: Z.-N. *zich –*, bedenken, nadenken over; **–pein'zing,** v. –en: *godsdienstige –en*.

O'verplaatsen, plaatste –, h. overgeplaatst (*elders plaatsen, verplaatsen*): *de luitenant werd –geplaatst*, d. i. naar een ander garnizoen; **–ing,** v. –en (*het overplaatsen*): *–vragen*.

O'verplanten, plantte –, h. overgeplant (*op een andere plaats planten*): *bloemen uit de potten in de volle grond –*.

Overprik'kelen, –prik'kelde, h. overprik'keld (*door te sterk te prikkelen te gevoelig, ziekelijk maken*): *–prikkelde verbeelding*; **–prik'keling,** v. –en: *– van het gevoel*.

O'verproductie, v. –s of –tiën (*te groote productie, overmatige voortbrenging*).

Overre'den, –reed'de, h. overreed' (*met klem of kracht van redenen inwerken op iems. wil, iem. overhalen tot het doen of laten van iets*): *ik kon hem niet – zijn plan te laten varen; iem. – tot het veranderen van*.

Overre'dend, bn. en bw. (*geschikt, iem. te overreden*): *–e taal; – pleiten*.

Overre'ding, v. (*het overreden*): *de gave der –*.

Overre'dingskracht, v. (*de kracht, het vermogen om anderen te overreden*): *er is – toe noodig*; **–kunst,** v. –en.

O'verreiken, reikte –, h. overgereikt (*reikende overgeven, toereiken*): *iem. e. boek –*.

1 O'verrijden (1 *rijdende vervoeren van de eene zijde naar de andere*; 2 *over iets rijden*; 3 *nog eens rijden*; 4 Z.-N. *omverrijden*): 1 de koetsier reed ons –, h. ons overgereden; 2 *een plein –*; 3 *–, nog eens rijden, riep het publiek, toen de uitslag bekend werd*; 4 *een boom –*; **2 overrij'den,** overreed', h. –re'den (*omverrijden*, inz. met de bijgedachte van: *kwetsen, verminken*): *met een auto –*.

O'verrijp, bn. (*meer dan rijp*): *de peer is –*.

O'verrijwagen, m. –wagens ([*Rotterdamsche*] *sleperswagen*): *het lawaai der –s*.

O'verrok, m. –rokken (*jas of mantel over gewone kleeren*, ietwat vero.; van vrouwen: *bovenrok*): *hij droeg een groene –.*

Overrom'pelen, –rom'pelde, h. overrom'peld (*verrassen; onverwachts overvallen*, inz. *slagen bij het overvallen*; fig. *een voorstel enz. bij verrassing doen aannemen*): *Namen werd overrompeld; zijn plotseling voorstel overrompelde de vergadering;* **–ing,** v. –en (*verrassing*): *de – van een fort, van een kamp.*

Overscha'duwen, –scha'duwde, h. overscha'duwd (1 *met schaduw overdekken, naar alle zijden beschaduwen*; 2 *beschermen*; 3 *overtreffen, voorbijstreven*): 1 *de hut was door lindeloover –schaduwd; een luchtige wolk heeft hen –schaduwd*, Matth. 17 : 5; 2 *de kracht des Allerhoogsten zal u –*, Lucas 1 : 35; 3 *al zijn collega's –.*

Overscha'rig, bn. (*overschietend, buiten de indeeling vallend*): *– vee*, te veel voor de gemeenschappelijke weide; *een –e heer.*

1 O'verschatten, schatte –, h. overgeschat (*opnieuw schatten*): *de waarde der landerijen eens –*, voor de tweede maal schatten; **2 overschat'ten,** –schat'te, h. overschat' (*een te hooge dunk hebben van*): *zijn krachten –*; **–schat'ting,** v.

O'verschenken, schonk over, h. overgeschonken (*van het eene vat in het andere schenken, overgieten*): *de rum in de karaf –.*

O'verschepen, scheepte –, h. overgescheept (*o'verladen van het eene schip in het andere*): *koffie, graan, erts –*; **–scheping,** v.

O'verscheppen, schepte –, h. overgeschept (*scheppende o'verbrengen*): *gij zult die vissen uit de kaar moeten – in deze schuit.*

O'verschieten, schoot –, i. overgeschoten (*overblijven*): *wat schiet nu voor mij –? het kan er niet op –*, het kan niet lijden.

1 O'verschilderen, schilderde over, h. o'vergeschilderd (1 *over iets heen schilderen*; inz. *bestaand schilderwerk bijwerken*; 2 *nog eens [opnieuw en beter] schilderen*): 1 *deze schilderij is geheel overgeschilderd*; 2 *ik heb alles overgeschilderd;* **2 overschil'deren,** overschilderde, h. overschilderd (1 *beschilderen, verven*; 2 *over het bestaande schilderwerk heen schilderen*): 1 *met witte kalk –*; 2 *dat stuk is geheel overschilderd.*

Overschit'teren, –schitterde, h. –schitterd (1 *helderder schitteren dan*; 2 fig. *ver in de schaduw stellen*): 1 *de zon –schittert alle andere hemellichamen*; 2 *de veldheerstalenten van Napoleon – die van alle veldheeren.*

O'verschoen, m. –en (*schoen van elastiek, die over een andere schoen heen gedragen wordt, omdat hij geen vocht doorlaat*).

O'verschoon* 1 bn. en bw. (*in hooge mate schoon*): *een – gedicht; hoe – is de aard getooid!* **2 –e*,** v. –n (*zeer schoone vrouw of meisje*): *Blanca, de –e.*

O'verschot, o. –schotten (*wat overgebleven is; rest, restant*): *het stoffelijk –*, lijk; Z.-N. *– van gelijk*, meer dan gelijk.

Overschreeu'wen, overschreeuwde, h. overschreeuwd (1 *harder schreeuwen dan*; 2 *iem. tot zwijgen brengen*; 3 *zoo luid schreeuwen, dat men het over de geheele uitgestrektheid kan hooren*; 4 refl. *zijn stem benadeelen door te luid te schreeuwen*): 1 *zij – alle feestvierders*; 2 *de lasteraars –*; 3 *het plein –*; 4 *nooit zal hij zich –*; ook fig.

Overschrij'den, –schreed', h. –schre'den (1 *stappen over*; [*met groote stappen*] *over iets heengaan*; 2 *te ver gaan, te buiten gaan*): 1 *kunt ge die greppel –? de grenzen van een land –*; 2 *zijn bevoegdheid –.*

O'verschrijven, schreef –, h. overgeschreven (1 *nog eens schrijven, opnieuw schrijven*; 2 *afschrijven*; 3 Z.-N. *anoniem aanklagen*): 1 *een brief –*; 2 *jongen, je schrijft van je vriendje –*; 3 Z.-N. *iem. –*; nog: *het gekochte land werd overgeschreven op zijn oudsten zoon*, op zijn naam laten schrijven. Opm. – bet. eig. kopieeren, maar wordt ook even als *afschrijven* en *uitschrijven* gebezigd met het bijdenkbeeld, dat dit geschiedt met een bepaald doel b.v. het overgeschrevene te bewaren. *Afschrijven* geschiedt steeds met zulke bedoeling. *Naschrijven* wordt inz. gebezigd voor *overschrijven* met het doel om iets aan een schrijver te ontleenen, meestal ongunstig. Bij *uitschrijven* denkt men a. h. geheel en al overschrijven; **–ing,** v. –en (Z.-N. *het overboeken*, ook *per girobiljet*); **–seinen,** seinde –, h. overgeseind (*seinende berichten, telegrafeeren*): *een bericht (doen) –.*

O'verslaan, sloeg –, h. (1, 2, 3), i. (4, 5, 6) overgeslagen (1 *al of niet opzettelijk weglaten; uitlaten; voorbijzien*; 2 *verzuimen*; *laten voorbijgaan*; 3 *voorbijgaan, passeeren*; 4 *met snelheid overgaan van het eene voorwerp op het andere*; 5 *naar de andere zijde slaan*; *plotseling omvallen*; 6 *overgaan*): 1 *een woord, een regel, een bladzijde –; al die namen maar –*; 2 *hij slaat nooit een concert –*; 3 *men heeft hem bij die bevordering –geslagen*; 4 *de vlammen sloegen van het eene gebouw op het andere –; de ziekte slaat op anderen over*, is besmettelijk, 5 *de telegraafpalen zijn naar deze zijde –geslagen; de tong van de balans slaat naar links –*; 6 *tot iems. gevoelen –; tot revolutie –*; Z.-N. *het weer slaat over*, om; nog: *de kosten –*, (ongeveer) berekenen, ramen; *een overgeslagen halsboord*, omgeslagen; *zijn stem sloeg over*, in een andere toon overgaan, schel en onnatuurlijk gaan klinken.

O'verslag, m. –slagen (*omslag a. e. kleed*; fig. *berekening, raming*): *een – maken van de kosten; een – maken van de profijten.*

Overspan'nen 1 –span'de, h. overspan'nen (1 *over iets uitspannen*; 2 *met uitgespannen hand overreiken*; 3 *te sterk spannen*; 4 fig. *te veel inspannen, te veel vergen van de geest, de verbeelding, de zenuwen*): 1 *een dansvloer met een zeil –*; 2 *iets kunnen –*; 3 *een boog, de snaar van een viool –*; 4 *het langdurig peinzen heeft hem –*; ook refl. *zich –*: *in die drukke werkkring zal hij zich nog –*; **2** als bn. en bw. gebezigd volt. deelw.: *– denkbeelden*, overdreven, niet rekening houdend met de werkelijkheid; *– zenuwen*, overprikkeld; *hij is wat –*, overwerkt.

Overspan'ning, v. –en (*het overspannen*; inz. 1 *ziekelijke toestand [van de geest] door te inspannende [geestes]arbeid*; 2 bouwk. *boog van een brug van pijler tot pijler*): 1 *die student lijdt aan –; – der verbeelding*; 2 *een brug met vier –en.*

O'versparen, spaarde –, h. overgespaard (*o'verleggen*): *een sommetje –.*

O'verspel, o. (*echtbreuk*): *gij zult geen – doen*, niet echtbreken, Ex. 20 : 14.

O'verspelen, speelde –, h. –gespeeld (*opnieuw spelen*): *een wedstrijd –.*

O'verstaan*, o.: *het examen afnemen ten –*

van den inspecteur, in bijzijn van.

Overstag', bw.: zeew. – *gaan, wenden*, over een andere boeg gaan, wenden; – *raken*, van de genomen streek tegen wind aanloopen, de wind van voren krijgen; fig. *iem.* – *werpen*, [a]) van gevoelen doen veranderen, [b]) hem doen ontstellen; *iem.* – *helpen*, doen vallen, de voet lichten.

1 O'verstappen, stapte –, h. overgestapt (1 *over iets heen stappen*; 2 *naar de overzijde stappen*; 3 *van trein veranderen*): 1 *een waterplas* –; 2 *zie hem eens komen* –; 3 *je moet te Arnhem* –, in een andere trein gaan; **2 overstap'pen,** –stap'te, h. –stapt' (*overslaan als van minder belang, voorbijgaan*; Z.-N. *e. land stappende meten*): *laat ons die kleinigheid nu maar* –; **–stap(kaart)je,** o. –s (*tramkaartje, dat recht geeft om over te stappen van de eene lijn naar de andere*): *conducteur, een –!*

O'verste*, m. en v. –n (*de hoogste, de voornaamste, de eerste, de bestuurder, het hoofd*; mil. *aanspreektitel voor luitenant-kolonel*): *de – van een klooster*; zie Rector, Gardiaan; *de moeder*–, ook, waarde moeder, hoofd v. e. vrouwenklooster; *de broeder*–, hoofd van een fraterhuis.

O'versteek, m. –steken (Z.-N. *overzetveer*; Z.-N. *overstek*; N.-N. ook: *het oversteken*): N.-N. *de – van Shanghai naar Japan.*

O'verstek, o. –stekken (*datgene, wat over iets steekt*; *overhangend uitbouwsel van een huis*; *voorsprong van het lijstwerk van een kroonlijst, de basis eener zuil enz.*).

O'versteken, stak –, h., i. overgestoken (*naar de overzijde gaan*): *met een bootje de rivier* –, d. i. overvaren; *morgen steken wij 't Kanaal over*; zegsw. *we zullen gelijk* –, d. i. bij het ruilen elkaar de voorwerpen overreiken; *ik zou niet met hem willen* –, in zijn plaats willen zijn.

Overstel'pen, –stelpte, h. overstelpt (fig. *overladen*): *met aanvragen overstelpt worden, overstelpt v. droefheid*; *iem. met verwijten* –; **–stel'ping,** v.: *de – v. h. gemoed.*

1 O'verstemmen, stemde –, h. –gestemd (*opnieuw stemmen, herstemming houden*): *men zal in dat district moeten* –; **2 overstem'men,** overstem'de, h. –stemd' (1 *de overhand krijgen door meerderheid van stemmen*; 2 *de overhand krijgen, overtreffen*; 3 *met de stem meer gelvid maken dan iem. of iets anders*; *overschreeuwen*): 1 *de christelijke partijen werden niet overstemd*; 2 *wantrouwen overstemd door medelijden*; 3 *de spreker werd door het rumoer –stemd.*

O'versticht, o. (gesch. *Overijsel en later ook het landschap Drente*, gebied der bisschoppen v. Utrecht); z. Nedersticht.

1 O'verstroomen*, stroomde –, i. overstroomd (*al stroomende over de rand loopen*): *de regenton stroomde over*; **2 overstroo'men*,** –stroom'de, h. overstroomd' (1 *onder water zetten*; 2 fig. *met een groot aantal bedekken, in groot getal komen*): 1 *de Maas heeft weer alles overstroomd*; 2 *onze markt werd overstroomd' met Duitsche goederen*; **–stroo'ming*,** v. –en (*het overstroomen* inz. *buiten de oevers treden v. e. rivier of beek, het onder water stroomen*): *de – in N.-Holland.*

Overstuur', bn. en bw. (scheepst. *over een andere boeg*): *er is iets* –, in de war, stuk; *hij raakte geheel* –, uit zijn gewone doen; *zijn zenuwen waren* –, van streek.

Overtal'lig, bn. (*het juiste getal te boven gaande, meer dan vereischt wordt, te veel*).

1 Overtee'kenen*, overtee'kende, h. overtee'kend (*over iets heen teekenen*): *een houtskooltteekening* –; **2 o'verteekenen*,** teekende over, h. overgeteekend (1 *nateekenen*; 2 mil. *zich bij een ander korps laten inschrijven*; 3 *nog eens [en nu beter] teekenen*): 1 *een boomgroep van een gravure* –; 2 – *naar de Oost, bij de huzaren*; 3 *jongen, dat dien je nog eens over te teekenen*; **3** met wisselende klemtoon (van leeningen: *meer dan volteekenen*): *de leening is ver overteekend.*

Overtiegen, ongebruikelijke onbepaalde wijs **1** overtoog', h. overto'gen (1 *overtrekken, over de geheele oppervlakte bedekken*; 2 *over iets heentrekken, zoodat het overdekt wordt*): 1 *muren met kalk overtogen*; 2 in fig. verband: *met een sluier van geheimzinnigheid overtogen*; van dampen enz.: *de damp, die het veld had overtogen*; *een overtogen lucht*, betrokken; *het schaamrood overtoog haar wangen*; **2** toog o'ver, h., i. o'vergetogen (1 *boven over iets heen trekken*; 2 van wateren: *oversteken*): 1 *we togen over de hooge bergkam*; 2 *zij waren de rivier overgetogen.*

Overtijd', bw. (Z.-N. *onlangs*).

O'vertocht, m. –tochten (*het over iets trekken*, inz. *te water*): *de – over de Maas.*

Overto'gen; zie Overtiegen.

Overtol'lig, bn. en bw.; –er, –st (eig. *overtallig*: *boven het noodige getal, rijkelijker dan noodig is*; *te missen*; *in te groote mate*): –*e woorden*; *het – water*, te veel; –*e producten*; *dit zijn* –*e kleeren*, onnoodig; – *veel werk*, al te veel; **–heid,** v. –heden.

O'vertoom*, m. –en (*sleephelling aan weerszijden van een dijk of kade, tot het overtrekken van kleine vaartuigen met windas*). vero.

Overtre'den, –trad, h. overtreden (fig. *verbreken, schenden*): *de wet* –, *de geboden Gods* –, d. i. schenden, niet houden; **–er,** m. –s (*iem., die e. gebod, e. wet overtreedt*); **–ing,** v. –en (*het overtreden v. e. wet, e. gebod, e. voorschrift*; *vergrijp*).

Overtref'fen, –trof', h. overtrof'fen (*te boven gaan*; *uitblinken boven*): *Bilderdijk overtreft de dichters v. z. tijd*; *zich zelf* –.

Overtref'fend, bn. (*al het andere te boven gaande*): *de* –*e trap* (*vorm*), superlatief.

O'vertrek, o. –trekken (*wat over iets heen getrokken is*: *zijden, linnen enz. overkleedsel*): *het – van een peluw, van een bed.*

1 O'vertrekken, trok –, h., i. overgetrokken (1 *in een of andere richting trekken over*; *naar de andere zijde trekken*; 2 *i. e. andere richting gaan*): 1 *zij trokken de rivier* –; *de grenzen* –; 2 *de bui trekt over*; nog: *de schel* –, overhalen; *de haan* –, spannen; **2 overtrek'ken,** overtrok', h. –trok'ken (*bekleeden*): *een canapé met trijp overtrokken*; nog: Z.-N. *de lucht overtrekt'*, betrekt.

O'vertreksel, o. –s (*datgene, wat men over iets heen trekt om het te bedekken*).

Overtroe'ven, –troef'de, h. overtroefd' (eig. *een hoogere troef uitspelen, dan die gespeeld is*; fig. *overbluffen*): *iem.* –, b.v. door nog grootere brutaliteit (Z.-N. afranselen).

Overtui'gen, –tuigde, h. overtuigd (1 *door het aanvoeren v. onomstootelijke bewijzen aantoonen, dat iets waar is*; 2 *iem. brengen tot erkentenis van schuld*; 3 refl. *zich nauwkeurig op de hoogte stellen, dat iets zoo is, zelf*

de bewijzen nagaan): 1 *iem. van de waarheid van iets* –; *volkomen overtuigd*; 2 *e. knecht v. diefstal* –; *wie van u overtuigt mij van zonde*, Joh. 8 : 36; 3 *nu, ga u zelf* –.

Overtui'gend, bn. en bw.; –er, –st (*dienend, geschikt om te overtuigen*): *een – bewijs van de rondheid der aarde*; – *spreken*.

Overtui'ging, v., in bet. 3 –en (1 *het overtuigen, daad van overtuigen*; 2 *sterk gevoel van de waarheid of valschheid eener zaak*; 3 *datgene, waarvan iem. overtuigd is*): 1 *stuk van* –; 2 *hij sprak met* –; *tot de – komen, de – hebben, dat*; 3 *dat zijn nu mijn –en*.

O'veruur, o. –uren (*werkuur boven de verplichte uren*): *de –uren werden goed betaald*.

O'vervaart, v. –vaarten (*overtocht*; *veer*).

O'verval 1 m. –vallen (1 *plotselinge of onvoorziene aanval*; 2 *klinkbout, sluitbout*): 1 *een vijandelijke* –; 2 *zwartgelakte –vallen*; **2** o. –vallen (*toeval*; *beroerte*): *hij kreeg een* –; *zij lijdt aan –vallen*.

1 O'vervallen, viel –, i. overgevallen (*over iets heen vallen*; Z.-N. *breken*): *appels, die zijn –gevallen*, b.v. over de schutting; Z.-N. *zijn been*–; **2 overval'len,** –viel', h. overval'len (*onverwachts aanvallen, overrompelen*; *verrassen*): *den vijand* –; *de nacht –viel' ons*.

O'vervaren, voer –, h. (1, 2), i. (2) –gevaren (1 *overzetten per boot*; 2 *naar de overzijde varen*): 1 *iem. de Maas* –; *lieve schipper, vaar mij over*; 2 *in twee uur* –.

O'ververhitten, ververhitte, h. ververhit (*boven het gewone verhitten*): *oververhitte stoom*, met een hoogere temperatuur, dan met zijn spanning overeenkomt.

O'ververmoeid, bn. (*overmatig moede*); **–heid,** v.

O'ververtellen, vertelde over, h. o'ververteld (*aan een ander vertellen, overbrengen*): *vertel het niet over!*

O'ververzadigd, bn. (*meer dan verzadigd*): *een –e oplossing*; *–e stoom*, met teveel waterdeeltjes vermengd; zie ook Blasé.

Overvleu'gelen, –vleu'gelde, h. overvleu'geld (1 *met de beide vleugels van een leger omsingelen*; 2 fig. *overtreffen, het winnen van*): 1 *een legerkorps* –; 2 *de handel v. Rotterdam zal die van Amsterdam* –.

O'vervlieger, m. –vliegers (fig. *hoogvlieger*, meestal met een ontkenning): *hij is geen* –, munt niet uit boven anderen.

O'vervloed*, m. (*grootere hoeveelheid dan noodig is*; *zeer groote hoeveelheid*): *in – leven*, weelde; *Egypte had – van koren* (of: *koren in* –), meer dan noodig was; fig. *uit de – des harten spreekt de mond*, Matth. 12 : 34; *ten –e*, daarenboven; z. Hoorn **1**.

Overvloe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*in ruime mate, in overvloed*): *een –e regen, een –e oogst*; – *van alles voorzien*; **–heid,** v.

O'vervloeien, vloeide –, h., i. overgevloeid (1 *overloopen*; 2 *overvloed hebben van*): 1 *de bak is te vol, het water vloeit* –; *waar het hart van vol is, vloeit* (of: *loopt*) *de mond van over*; z. Hart; *mijn hart vloeit over van dankbaarheid*; 2 *een land, –d van melk en honig*.

O'vervoeding, v. (*te krachtige voeding*); zie de tegenstelling Ondervoeding.

1 O'vervoeren, voerde –, h. overgevoerd (*overbrengen*; *over iets heen voeren, brengen, dragen enz.*): *de veerman voerde ons de rivier over*; *iem. de grenzen* –; **2 overvoe'ren,** –voer'de, h. overvoerd' (*ergens te veel aanvoeren*): *de markt – met producten*.

O'vervol, bn. (*al te vol*): *een – hospitaal*.

O'vervracht, v. –en (*hetgeen meer is dan het bepaalde gewicht bij een wagenlading*).

Overvra'gen, –vraag'de (-vroeg), h. overvraagd' (*te hooge prijs vragen*): *in een solide winkel overvraagt men niet*.

O'vervriendelijk, bn. (*in zeer hooge mate, erg vriendelijk*): *dat is – van u*.

O'verwaaien, waaide (woei) –, i. –gewaaid (1 *overgevoerd, weggevoerd worden door de wind*; 2 *verdwijnen, overgaan*): 1 *de bladeren waaien* –; *de bui waait over*; 2 *dat zal wel* –.

O'verwaard, bn. (*meer dan waard*): *die stad is een bezoek* –.

O'verwaarde, v. (*grootere waarde dan vereischt wordt*): *een ruime – voor die hypotheek*.

O'verwal, m. (O.-I. *de tegenovergelegen kust*): *Madoereezen van de* –.

I. O'verweg, m. –wegen (*weg over een andere heen*; inz. *kruising v. e. spoor- of tramweg met een gewone weg*): *sluitboomen bij de –en*; *onbewaakte* –; – **1** etym. = – **II**.

II. Overweg', bw.: *hij kan met alle menschen* –, d. i. kan omgaan met; *hij kan met de Grieksche vormen niet* –, kan er zich niet mee redden, heeft er veel moeite mee.

1 O'verwegen, woog –, h. overgewogen (*opnieuw wegen, nawegen*; *overwicht geven*): *de koopwaar nog eens*–; **2 overwe'gen,** –woog', h. overwo'gen (1 *meer gelden, de doorslag geven*; 2 *nadenken over, peinzen over*): 1 *ten slotte overwoog de gedachte aan zijn toekomst*; 2 *de minister overweegt....*; *iets rijpelijk* –.

Overwe'gend, bn.; –er, –st (*zwaarder wegend*; *gewichtig*; fig. *afdoend*): *iets van – belang*, d. i. van een groot belang.

Overwe'ging, v. –en (*het overwegen*; inz. fig. *overdenking*): *iets* (*ernstig*) *in – nemen*; *iem. iets in – geven*; zie ook Meditatie.

O'verwegwachter, m. –s (*spoorbaanwachter bij een overweg, die de toegangshekken heeft te sluiten, als er treinen passeeren*).

Overwel'digen, –wel'digde, h. overwel'digd (*met geweld bemachtigen*): *een stad* –; **–wel'digend,** bn. en bw. (*ontzaglijk*): *een –e drukte*; *dat is – schoon*; **–wel'diger,** m. –s (*iem., die overweldigt* inz. *landen en volken*): *Alexander, Cyrus, Caesar waren –s*; **–wel'diging,** v.: *de – van België*; – *en onrecht*.

Overwelf'sel, o. –s (*verwulf, gewelf*).

Overwel'ven, –welf'de, h. overwelfd' (*met een gewelf overdekken*): *een kelder* –; *een –welfd riool*.

O'verwerk, o. (*werk boven het gewone of bepaalde*): *een arbeider doet –, als hij na de bepaalde tijd blijft doorwerken*.

1 O'verwerken, werkte –, h. overgewerkt (*meer of langer werken dan bepaald is*): *deze knecht heeft elke dag een uur o'vergewerkt*; **2 overwer'ken (zich),** –werk'te zich, h. zich overwerkt' (*door te langdurige arbeid zijn gezondheid benadeelen*): *gij zult u nog* –.

O'verwicht, o. (1 *meer gewicht dan vereischt wordt*; *dat, wat bij verkoop boven het bepaalde gewicht wordt gegeven, toegift*; 2 fig. *meer macht of aanzien, grootere invloed*): 1 *er is een kilo* –, doorslag; 2 *zedelijk* –; *het – hebben*, overwe'gen **2** 1.

Overwin'naar, m. –s, –naren (*iem., die overwint, die zegevierend uit de strijd komt*); **–nares',** v. –sen; zie Triomphator.

1 O'verwinnen, won –, h. overgewonnen

(*oververdienen*; *van de winst overhouden*): *een aardig kapitaaltje* –, besparen; **2 overwin'nen,** overwon', h. overwon'nen (*de zege behalen*; *te boven komen*): *den vijand* –; *zijn hartstochten* –; *zijn beter ik overwon.*

Overwin'nend, bn. (*de zege behalend*): *het* –*e leger, de* –*e partij, de* –*e macht.*

Overwin'ning, v. –winningen (*het overwinnen*; *triomf, zegepraal*): *de* – *behalen op,* zege; *het heeft mij een* – *(op me zelf) gekost.*

O'verwinst, v. –winsten (*wat men oververdiend heeft of van zijn loon of wedde overlegt*; *te groote winst, een soort van woeker*).

Overwin'teren, –win'terde, h. overwin'terd (*gedurende de winter ergens blijven* [inz. *in koude streken*]): *de Hollanders moesten op N.-Zembla* –, 1596–'97, de winter door brengen; **–ing,** v. –en: *de* – *op Nova Zembla.*

O'verwippen, wipte –, h., i. overgewipt (1 *over iets heen springen*; 2 *bij buren, kennissen even inloopen, hen even bezoeken*): 1 *een sloot* –; 2 *hij komt alle avonden even* –.

Overwon'neling, m. en v. –en (*iem., die overwonnen is*); voor het v. ook **–e.**

Overwul'ven; zie Overwelven.

O'verzedig, bn. (*al te zedig*): *een* – *zusje.*

Overzeesch'*, bn.: *overzeesche landen, bezittingen,* aan gene zijde van de oceaan.

1 O'verzeilen, zeilde over, h. (1), i. (2) overgezeild (1 *opnieuw zeilen*; 2 *van de eene plaats naar de andere zeilen, per zeilschip een water oversteken*): 1 *de boeiers moesten* –; ook: *het derde nummer werd overgezeild*; 2 *een meer* –; **2 overzei'len,** –zeil'de, h. –zeild' (*tegen een vaartuig aanzeilen, zoodat het beschadigd wordt of zinkt, in de grond zeilen*): *de schoener heeft de bom* –*zeild.*

O'verzenden, zond over, h. overgezonden (*aan iem. iets toezenden, die elders is*; *naar elders zenden*): *onmiddellijk de brieven naar Den Haag* –; **–zending,** v.: *na* – *der stukken.*

O'verzet, m. –zetten (*veer*); **–zetboot*,** v. –booten (*veerboot*); **–zetschouw,** v. –en (*veerpont*); **–zetschuit,** v. –en.

O'verzetten, zette –, h. –gezet (1 *overvaren, overvoeren*; 2 *vertalen, in een andere taal overbrengen*; 3 *nog eens zetten*): 1 *de veerman gaat, zal ons* –; 2 *het Evangelie van Mattheus is uit het Arameesch in het Gr., uit het Gr. in het Latijn en hieruit in het Ned.* –*gezet*; 3 *wilt ge die zet (op het schaakbord) niet* –; **–zetter,** m. –s (*vertaler*); **–zetting,** v. –en (*vertaling*): *de* – *van een roman in het Ned.*; **–zetveer,** o. –veren (*overhaalveer, klein veer*).

O'verzicht, o. bet. 2 en 3 –en (1 *vrij uitzicht, het overzien'*; 2 *hoofdlijnen of hoofdtrekken van een studievak, kort begrip*; *het boek, dat zulk overzicht bevat*; 3 *algemeene samenvatting, beknopt verhaal van het gebeurde, v. e. inhoud*; *inhoudsopgave*): 1 *op deze heuvel hebt ge een* – *over het landschap*; 2 *een* – *der algemeene geschiedenis*; 3 *dit* – *vergemakkelijkt de kijk op het heele werk.*

Overzich'telijk, bn. en bw. (*een gemakkelijk overzicht gevend*; *gemakkelijk te overzien*): –*e indeeling*; – *behandelen*; **–heid,** v.

1 O'verzien, zag –, h. –gezien (*vluchtig nazien of overlezen, terloops doorzien*): *zijn les eens* –; *een drukproef voor de derde maal* –; **2 overzien',** –zag', h. –zien' (1 *in zijn geheel zien, een overzicht hebben van*; 2 *het einde van iets zien*; 3 *nagaan, berekenen*): 1 *van die hoogte kan men het slagveld* –; 2 *die korenvelden zijn niet te* –; 3 *hij kan zijn ongeluk niet* –; *de gevolgen zijn niet te* –.

O'verzijde, –zij, v. (*de tegenovergestelde zijde*): *aan de* – *der straat, der rivier.*

O'verzoet, bn. (*al te zoet*): *die chocolade is* –; eveneens: **–zout,** bn.: *die saus is* –.

O'verzuinig, bn.: *een* –*e keukenmeid.*

O'verzwemmen, zwom –, h., i. –gezwommen (*over een water heen zwemmen*): *Lord Byron is de Hellespont* –*gezwommen.*

Ovi'dius, Naso, m. Rom. lyrisch dichter (43 v.–17 n. C.) door keizer Augustus in 9 n. C. uit Rome gebannen.

O'vo; zie Ab ovo.

Oxy . . ., van Gr. oxys = scherp, zuur.

Oxyda'tie, v. –tiën, –ties (*verbinding van eenige vaste of vloeibare stof met zuurstof, verzuring*; *roesten*); lees *oksieda'sie.*

Oxy'de, o. (*roest*); lees *oksie'de.*

Oxydeeren* 1 –deerde, h. (1), i. (2) geoxydeerd (1 *een zuurstofverbinding veroorzaken*; 2 *zich met zuurstof verbinden*; *roesten*): 1 *stoffen, die de waterstof* –; 2 *het ijzer, aan de lucht blootgesteld, zal* –; **2** als zn. o.: *het* – *van ijzer in de open lucht*; lees *oksiedeeren.*

Oxygeen', oxige'nium, o. (*zuurstof*); lees *oksiegeen'.*

Oxygoon', m. –gonen (Gr. gonia = hoek: *spitshoek*; *figuur met scherpe hoeken*); lees *oksiegoon'.*

Oxymo'ron, o. –s (Gr. oxys + moros = dwaas, letterl. scherp-dwaas: *enge verbinding van twee tegengestelde begrippen*), b.v. *een jeugdig grijsaard*; *eendrachtig in tweedracht*; lees *oksiemo'ron.*

Ozokeriet', o. (*een soort aardwas*): – *is een isoleerstof bij electrische geleidingen.*

O'zon, o. (Gr. ozein = rieken: *verfrisschend riekend gas*): – *ontstaat uit zuurstof door electrische ontledingen, daardoor na onweer aanwezig.*

Ozoniseeren* (*met ozon behandelen*): – *van drinkwater,* om het water van bacteriën te zuiveren door middel van ozon. (s = z).

Ozonome'ter, m. –meters (*werktuig ter bepaling van het ozon-gehalte der lucht*).

P.

1 P. – 1 Lat. *Pa'gina,* bladzijde, ook, Pag.; 2 Lat. *pa'ter,* vader; 3 Lat. *pa'tres,* vaderen; 4 Lat. *pa'triae,* des vaderlands; 5 Lat. *pi'us,* vrome; 6 Lat. *pon'tifex,* opperpriester; 7 Lat. *po'pulus,* volk; 8 Lat. *pri'mo,* [a] ten eerste, [b] de 1ste dag der maand; 9 *papier,* teeken op koersnoteeringen; z. **A.**; **2 p.** – It. *pia'no,* zacht; zie ook **P** in de woordenlijst.

p.a. – 1 Fr. *Par ami* of *amie,* met d. i. door middel v. e. vriend of vriendin (op adressen); 2 *per adres* (op brieven).

Par. – *Paragraaf',* afdeeling (steeken nl. §).

p.c. – 1 Fr. *par couvert,* ingesloten, onder omslag; 2 Fr. *pour condoléance* (op een visitekaartje), tot rouwbeklag.

Pc., Pct. – *Pro cen'to,* percent, ten honderd.

P.D. – Lat. *Pro De'o,* om Gods wil, gratis.

P. E. – *Par expres;* zie ald.

P. Ex. – Fr. *Par exemple*; zie ald.
P. Expr. – Lat. *Per expres'sum*; zie ald.
p.f. – 1 Fr. *par faveur'*, uit gunst; 2 Fr. *pour féliciter* (op visitekaartjes), tot gelukwensching.
p.f.v. – Fr. *pour faire visite*, om bezoek af te leggen (op visitekaartjes).
P. G. – *Protestantsche godsdienst.*
Phil. Dr. – Lat. *Philoso'phiae Doc'tor*, Doctor of Meester in de wijsbegeerte.
P.K. – *paardekracht*; zie ald.
pl. – Lat. *plura'lis*, meervoud.
p.m. – 1 Lat. *plus mi'nus*, ongeveer; 2 Lat. *pro memo'ria*, tot herinnering, om in gedachten te houden; 3 Lat. *pro'pria ma'nu*, eigenhandig; 4 Lat. *pi'ae memo'riae*, zaliger gedachtenis; 5 *pro* of *per mille*, per duizend; 6 Lat. *post meri'diem*, namiddag.
p.o. – 1 *per order*, op last van; 2 *per omgaande* (post).
p.p. – 1 *per post*; 2 *per procura'tie*, op lastgeving van, als lasthebbende; 3 Lat. *pa'ter pa'triae*, vader des vaderlands; 4 It. *pi'u pia'no*, iets zachter (muziek); zie Piu.
p.p.c. – Fr. *pour prendre congé*, om afscheid te nemen (op visitekaartjes).
p.p.p. – It. *pianis'simo*, zeer zacht (muziek).
1 p.r. – Fr. *pour remercier*, om te bedanken (op een visitekaartje); **2 P. R.** – *poste restante* (op brieven).
Pred. – *Prediker* (Salomo).
Pres. – *President'*, voorzitter.
Proc. – Fr. *Procureur'*; zie ald.
Prof. – Lat. *Profes'sor*, hoogleeraar.
Prop. – 1 *Proponent'*; z. ald.; 2 *propaedeutisch* (*examen*); zie ald.
Prot. – 1 *protocol'*; 2 *Protestantsch*; z. ald.
P.S. – 1 Lat. *Post-scrip'tum*, naschrift; 2 *Polytechnische school.*
Ps. – *Psalm.*
p. st. – *pond ster'ling* (± *f* 12.00).

P, v. –'s (1 als klank: *een medeklinker*; 2 als letterteeken: *de 16de letter van het alphabet*; 3 *in een woordenboek enz. al de woorden in alphabetische orde, die met – beginnen*): 1 *de – is een labiaal en wordt gehoord aan het begin, in het midden en aan het einde van Nederlandsche woorden*; 2 *het is een raadsheer met een – er voor*; 3 *zoek bij de –*; – is afkorting van woorden in zegsw. b.v. *de p(est) aan iem. hebben*; *in de p(iepzak)* of *de p(enarie) zitten*; *wat een p(loert), p(roleet), p(racht) enz.*; de – wordt uitgesproken *pee*, geschreven *pee* of soms *Pé.*
Pa, m. –'s (*papa*); **paat'je**, o. –s (*vleinaam*).
Paad'je, o. paadjes (*smal pad*); z. Pad **I.**
I. Paai, m. –en (Mal.-Portug. pay: *vader*; ietwat ongunstig: *ouwe vent, oud man*; zeew. *oud, bevaren matroos, belast met het afgeven van sommige scheepsbenoodigdheden*): *oud zijt gij, – Witbol! ouwe –*, oude kerel.
II. Paai, v. –en (Fr. paye: *termijn v. betaling*; *het [in termijnen te betalen] bedrag*; gew. *loon*).
Paaiement', o. –en (Fr. payement: *termijn van betaling*): *een schuld afdoen in driemaandelijksche –en*; soms, Payement.
I. Paai'en, paaide, h. gepaaid (Fr. payer [Lat. pacare]: *tevredenstellen*; *in een kalme, bevredigde stemming brengen*; ook: *met woorden, een schoone schijn, in slaap wiegen, inpalmen*): *een kind – met zoetigheid*, sussen; *iemand met beloften –*, stillen.
II. Paai'en, paaide, h. gepaaid (o.-Fr. peier v. peis = pik: *een schip met pik, teer, talk bestrijken*, [*onder de waterlijn*] *harpuizen*).
III. Paai'en, paaiden, hebben gepaaid (v. visschen: *paren*); etym. = Paaien **I**; **–plaats**, v. –en (*plaats in zee, waar de vischen samenscholen in de paartijd*); **–tijd**, m.
I. Paal, m. palen (Lat. palus: 1 *langwerpig, van onderen meestal toegespitst stuk hout* [*boomstam, balk*], *dat in de bodem ingeheid, gedreven enz. wordt*, voor verschillende doeleinden, later ook toegepast op dergelijke voorwerpen van steen, ijzer; 2 *merkteeken, dienende ter aanduiding v. e. grens, een afstand*; 3 O.-I. *afstandsmaat, op Java* ± $^3/_{11}$ *uur of 1507 m, op Sumatra* $^1/_2$ *uur of 1852 m*; 4 *brood van bepaalde vorm*; 5 heraldiek: *strook v. e. andere kleur dan het schild, die dit loodrecht doorsnijdt*; 6 Z.-N. *ovenpaal*): 1 *de huizen in A'dam rusten op palen*; verg. Paalwoning; zegsw. *als een – boven water*, [a]) zeer vast, [b]) voor ieder duidelijk; *ijzeren paaltjes*; 2 z. ook Puntje; zegsw. (*geen*) *– noch perk kennen*; *– en perk stellen*, beteugelen, te keer gaan, binnen zekere grenzen houden; *dat gaat de* (of: *alle*) *palen te buiten*, dat gaat al te ver; 3 *op een halve – van de kampong*; 4 *een krenten–*; *een paaltje of roggebrood*; 5 *het wapen van Delft is van zilver met een zwarte –*; 6 z. Ovenpaal.
II. Paal, v. palen (Lat. pala: *staak met houten schop, waarop het brood in de oven geschoten en er uitgehaald wordt*).
Paal'beschoeiing, v. –en (*beschoeiing door middel van paalwerk*); **–bewoner**, m. –s (*bewoner v. e. paalwoning*) = **–mensch***, m. –en; **–dorp**, o. –en; z. Paalwoning; **–vast**, bn. en bw. (*zoo vast als een in de grond geheide paal*; fig. *ontwijfelbaar zeker, onwrikbaar, onomstootelijk*); **–werk**, o. –werken (*samenstel van ingeheide palen*): *zeeweringen uit –*; *een kazerneplein, door – of palissaden omgeven*; **–woning**, v. –woningen (*woning op palen, veiligheidshalve boven het water van meren of aan de oever*): de –woningen zijn in Europa uit de vóórhistorische tijd, overblijfselen er van aan de meeroevers van Zwitserland, Italië enz.; *de –en der Papoea's*, aan het strand op hooge palen; **–worm**, m. –en (*boorschelpdier, zeer schadelijk voor de zeeweringen*; Lat. teredo navalis): de –wormen zijn waarschijnlijk door schepen naar Europa overgebracht.
I. Paan, m. panen (Portug. pano [Lat. pannus = stuk doek]: *doek of lap om het middel der negers, afhangend op de knieën*).
II. Paan, v. (Z.-N. *soort grof fluweel*).
Paan'der, v. –s (Fr. paynier [Lat. panarium = broodkorf]: *ronde of ovale korf* inz. *voor het vervoer van levensmiddelen*).
Paap, m. papen (Gr.-Lat. papa; na de Hervorming, minachtend: *R.-K. geestelijke*; *Roomsch-Katholiek*; naam van verschillende rechtopstaande zaken bv. bij grondwerkers: *spekdam*); Papen (Z.-N. *Aronskelk*).
Paap'je, o. –s (*inheemsch zangvogeltje, zomergast*; Lat. saxicola r. rubreta).
Paapsch*, bn. (*Roomschgezind, van Roomschen enz.*, minachtend): *liever Turksch dan –*.
Paap'steen*, m. –en (Z.-N. *mindere soort baksteen*).
Paar, o. paren, Lat. par, **1** (*twee bijeenbehoorende menschen, dieren, zaken*; *een stel van*

twee; *een stel van twee menschen of dieren van verschillend geslacht*; *tweetal*; *koppel*): *een aardig –*, twee kinderen, verloofden; *het gouden –*, echtpaar, dat zijn gouden bruiloft viert, evenzoo, *het zilveren*, *het koperen –*; *een – schelpen*; *kousen*, *schoenen worden bij paren* (of: *bij het –*) *verkocht*, bij tweeën; **2** bn. (*even in getal*): *is het – of onpaar? – of onpaar spelen*, even of oneven; **3** onbep. telw. (*een stuk of wat*; *eenige*): *geef het kind een – koekjes*.

Paard, o. –en (Lat. paraveredus: 1 dierk. *zoogdier uit de familie der eenhoevigen*; Lat. equus caballus; 2 *voorstelling van een paard*; 3 *naam van allerlei voorwerpen, die op een paard gelijken, er mee worden vergeleken of er aan doen denken*): 1 *het Arabische –*, *het Friesche –*; *een – roskammen*; *te – zitten*, *stijgen*; *–en onder den man*, rijpaarden; *– en rijtuig houden*; *gedresseerde –en*; zegsw. *gauw op zijn –(je) zijn*, lichtgeraakt zijn; *men moet een gegeven – niet in de bek zien*, bij een geschenk niet te nauwkeurig kijken; *de –en achter de wagen spannen* (Z.-N. *de wagen voor de –en spannen*), een zaak verkeerd aanpakken; *het oog van den meester maakt het – vet*, toezicht doet de zaken gedijen; *het beste – struikelt wel eens*, ook de beste kan wel iets verkeerd doen; *honger als een –*, erge honger; *sterk zijn als een –*, buitengewoon; *een oud – van stal halen*, een oude toespraak, rede nog eens houden; *iem. te – helpen*, vooruithelpen; *iem. over het – tillen*, iem. te zeer prijzen, zoodat hij een te groote dunk van zich zelf krijgt, en aan de verwachting niet voldoen kan; *het gevleugelde –*, Pegasus, z. ald.; *het hinkende – komt achteraan*, de bezwaren, lasten, kosten toonen zich op 't einde, men moet zich wachten voor al te groote, voorbarige blijdschap; *ik zal u man en – noemen*, [a] ik zeg u de naam voluit, [b] ik zal u alles in bijzonderheden vertellen; zie Stang; Z.-N. *zoo dom als het – van Christus*, zeer; *op zijn – springen*, opvliegen; zie ook Haver; 2 *het houten* (of: *het Trojaansche*) *– binnenhalen*, zijn eigen ondergang of ongeluk argeloos bewerken; z. Sinon; *het – in het schaakspel*, een der stukken; *de –en van een mallemolen*; zie ook: Hobbelpaard, Stokpaard; gymnastiekwerktuig: *het – dient tot voltigeer-oefeningen*; naam van twee sterrenbeelden: *het groote –*, *het kleine –*; 3 *het ijzeren –*, [a] locomotief, [b] de trein, [c] fiets; *het – van leidekkers*, houten stoel met e. haak op het dak vastgemaakt; *Friesch –*, Friesche ruiter; nog: Z.-N. snijbank voor stroo; **–je**, o. –s.

Paar'debek, m. –bekken; **–borstel**, m. –s (*borstel, om het haar v. e. paard glad te strijken en te reinigen*); **–deken**, v. –s (*dekkleed van een paard*).

Paar'dekracht, v. (*kracht v. e. paard*; inz. *maatstaf voor arbeidsvermogen, werkeenheid*): 1 – = 75 kg per seconde, d. i. het opheffen van 75 kg, 1 m hoog, in 1 seconde; *een machine van zestig –* (niet: *–en*); *een electrische – = 736 volt-ampères*; **–leugen**, v. –s (Z.-N. *grove leugen*); **–molen**, m. –s (Z.-N. *mallemolen*).

Paar'deleer, paar'denleer, o. (*leer v. d. huid v. één, v. meer paarden*); **–en***, bn.

Paar'denarts, m. –en (*–dokter*; [*militair*] *veearts*); **–bloem**, v. –en (*samengesteldbloemige plant in het wild op weilanden groeiende*, Lat. taraxacum officinale; ook gew. van andere planten o. a. *zwartkoren*); **–boon***, v. –en (*zaad eener bekende peulvrucht, van zekere verscheidenheden der plant* vicia faba, inz. als dierenvoedsel); **–gast**, m. –gasten (Z.-N. *paardenknecht*); **–haar**, o. –haren (*haar*, inz. *uit de staart v. e. paard*; *weefsel van zulk haar*); **–haren**, bn. (*van paardenhaar*; *met paardenhaar opgevuld*): *een – horlogeketting*; **–horzel**, v. –s; z. Horzelen Pardoen **III**; **–jongen**, m. –s (O.-I. *stal- of paardenknecht*); **–kastanje** (*wilde kastanjeboom*; Lat. aesculus) **1** (boom), m. –s; **2** (vrucht), v. –s; **–koorts**, v. (Z.-N. *hevige koorts*); **–kracht**, v. (*kracht als v. e. paard*); **–markt**, v. –en (*markt, waar paarden verhandeld worden*): *de – te Beusichem*; **–middel**, o. –en (eig. *een geneesmiddel voor paarden*; fig. [*al te*] *krachtig werkend geneesmiddel*); **–oog***, o. –en (Z.-N. fig. *stuk van 5 fr.*); **–peen**, v. –penen (*groote, witte peen, die tot paardenvoeder dient*; Lat. daucus carota); **–posterij**, v. –en (*post, die met paarden bediend wordt*; O.-I. *postdienst per postwagen*); **–schilder**, m. –s: *Ph. Wouwerman*, 1619–'68, *is een beroemd –*; **–slachter**, m. –s (*iem., die paarden slacht, om het vleesch te verkoopen*); **–slachterij**, v. –en; **–spel**, o. –spellen (*circus*; [*kermis*]*tent, waarin paarden kunsten verrichten, kunstrijders toeren doen enz.*); **–sport**, v.; **–stal**, m. –len (*stal voor één of meer paarden*); **–stamboek**, o. –en (*stamboek van raspaarden*; *register, waarin de afstamming der raspaarden wordt aangeteekend*); **–tram**, v. –s (*tramweg, waarlangs wagens voor het vervoer v. personen enz. door een paard worden voortbewogen*; ook: *de wagens, de maatschappij, die exploiteert*); **–tuischer***, m. –s (Z.-N. *paardenkoopman*); **–vlieg**, v. –en; zie Daas en Brems; **–volk**, o. (mil. *ruiterij*); **–vracht**, v. –en (*vracht voor paarden*; *vracht, zooveel als een paard dragen kan*; fig. *uiterst zware vracht*); **–wed**, o. –wedden (*waadbare plaats voor paarden*); **–wik**, v. –wikken (*paardenboon*).

Paar'despreuk, v. –en (Z.-N. *dom gezegde*).

Paar'destaart, m. –en (1 *staart van een paard, sterk vertakt gedeelte v. h. ruggemerg beneden de tweede lendewervel*; 2 *onderscheidingsteeken van grootwaardigheidsbekleeders in Turkije*; 3 *moerasplant, behoorende tot de sporeplanten*; Lat. equisetum): 1 *een gecouperde –*; 2 *een pacha van drie –en*; 3 *verschillende soorten van –* b.v. *kleine –*, *groote –*; in het mv. *–en*, naam van de familie waartoe de – behoort; z. Akkerpaardestaart; **–toom***, m. –en; **–tuig**, o. –en (*al wat dient om een paard op te tuigen*); **–vijg**, v. –en (*uitwerpsel v. e. paard*); **–vleesch***, o. (1 *vleesch v. e. geslacht paard*; 2 *houtsoort, wegens de kleurgelijkenis met rauw vleesch* inz. van de rizophara mangle, in deze bet. ook paardenvleesch; *hout v. d. paardevleeschboom*): 1 zegsw. *die jongen heeft – gegeten*, is dartel, kan niet stilstaan of stilzitten; *gebraden –*; 2 *het harde – wordt als sierhout verwerkt*; **–voet**, m. –en (*voet v. e. paard*; inz. *horrelvoet*; Z.-N. *hoefblad*).

Paard'je, o. –s; zie Paard.

Paard'jerijden, o. (*het rijden van een kind op iems. knie*).

Paard'mensch*, m. –en (*centaur*).

Paard'rijden 1 reed –, h. –gereden (*te paard rijden*): *alle dagen een uur – voor zijn gezondheid*; **2** o. (*het rijden op een paard*); **–rijder,** m. –s; **–rijdster,** v. –s.

Paarl, v. paarlen; zie Parel.

Paarlemoer', parelmoer', o. (naar 't Fr. *mère-perle*, opgevat als: *moeder der parel in de schelp: glanzende, binnenste laag van schelpdieren*).

Paarlemoe'ren, paarlmoe'ren, parelmoe'ren, bn.: *een paar – knoopjes.*

Paarlemoer'kapel, v. –len; **paarl'mossel,** v. –en, –s; **paarl'oester,** v. –s; zie Parelmoervlinder enz.

Paars, Fr. pers, Lat. persus = perzikkleurig, **1** bn.; –er, paarst (thans: *hebbende een kleur, die naar violet of purper zweemt*, inz. *violetkleurig*; vroeger: *groenachtigblauw*): *hij zag – en blauw van de kou*; *seringen zijn – of wit*; *in de R.-K. liturgie is de –e kleur het zinnebeeld van boete*; **2** zn. o.: *in het – gekleed zijn.*

Paars'gewijze, –gewijs, bw. (*bij paren*): *wij verlieten – de school*, twee aan twee.

Paart, o. –en (Z.-N. *part, deel*).

Paar'tijd, m. (*tijd van paring bij vogels, visschen enz.*); zie b.v. Paaien **III.**

Paasch'avond*, m. –en (*avond vóór Paschen*; bij uitbreid. *Zaterdag vóór Paschen*): *op – Pascheieren koken*; **–best* 1** o. (*in de beste kleeren*): zegsw. *hij was op zijn –*, had zijn mooiste pak aan; **2** bw.: *hij is – gekleed*; **–biecht*,** v. –en (R.-K. *biecht voor de verplichte H. Communie gedurende de paaschtijd*); **–bloem*,** v. –en (1 *bloem, die omstreeks Paschen bloeit*; 2 *de naam van verschillende planten*, o. a. *gele narcis*, Lat. narcissus pseudonarcissus): 1 *het madeliefje, de koekoeksbloem zijn –bloemen*; 2 *de –en hadden haar lichtgele kelken geopend*; **–brood*,** o. –en (*ongezuurd brood van tarwe en water, bij de Israëlieten*; ook: *krentenbrood, dat bij de eieren met Paschen gegeten wordt*); **–communie*,** v. –s, –niën (R.-K. *verplichte communie in de Paaschtijd*); **–dag*,** m. –en (*een der dagen van het Paaschfeest*): *eerste –, tweede –*; **–ei*,** o. –eieren (*symbool van het leven en der verrijzenis*; thans: *geverfd ei, gelijk men op het Paaschfeest pleegt te eten*; *ei van suiker of chocolade, dat in de Paaschdagen ten geschenke wordt gegeven*); **–feest*,** o. –en (Israëlieten: *het feest van het ongeëeesemde brood*; *het duurde 7 dagen met een vooravond, waarop het Paaschlam werd gegeten*; z. Pascha; Christenen: *het feest van Paschen, van 's Heeren verrijzenis*); **–gezang*,** o. –en (*kerkgezang op het Paaschfeest; lied, toepasselijk op het Paaschfeest*); **–kaars*,** v. –en (*hooge, versierde kaars, die van Zaterdag vóór Paschen tot Hemelvaartsdag in de R.-K. kerken aan het altaar brandt*); **–kandelaar*,** m. –s (Z.-N. *groote koperen kandelaar voor de paaschkaars*).

Paasch'lam*, o. –lammeren (1 *lam, dat de Israëlieten aten op de vooravond v. het Pascha*; 2 *een der namen van Jezus*; wapenteeken: *een staand lam met een kerkvaantje in de linkerpoot*; 3 *jong lam*; *lam, omstreeks Paschen geboren*): 1 *het – slachten*; 2 *Christus, het –, gestorven voor onze zonden*; *een zilveren – op blauwe achtergrond*; 3 *het bibberend –*; **–maan'dag*,** m. –dagen (*2de Paaschdag*); **–os*,** m. –ossen (*gildos*, zie ald.); **–plicht*,** m. –en (*verplichting voor de R.-K. om met Paschen te biechten en ten hoogtijd te gaan*); **–tijd*,** m. (*veertien dagen of drie weken omtrent Paschen, waarin een R.-K. aan zijn Paaschplicht kan voldoen*); **–vacantie*,** v. –s, –tiën (*schoolvacantie omstreeks Paschen*); **–vuur*,** o. –vuren (*groot veldvuur, dat men op een der Paaschdagen ontsteekt*); **–week*,** v. –weken (*week, beginnende met Paaschzondag*; ook: *week vóór Paschen*); **–za'terdag*,** m. –en (*Zaterdag vóór Paschen*); **–zon'dag*,** m. –dagen (*de eerste Paaschdag* [*altijd op Zondag*]).

Paat, v. paten (Z.-N. *petemoei*).

Paat'je, o. paatjes (*vadertje*); zie Pa.

Pace, v. (Eng. [Lat. passus = stap]; sport: *snelheid*; *gang*).

Pacemaker, m. –s (Eng. *gangmaker*).

Pacen, pacede, h. gepaced (Eng.-Ned. *gangmaken*).

Pa'cha, m. pacha's (Turksch: *excellentie, Turksche titel*); z. **Pa'sja,** m. –'s; l. beide: *pas'ja.*

Pachome'ter, m. –meters (Gr. pachys = dik: *diktemeter* [*van spiegelglas*]).

Pacht, v. –en (Lat. pactum: 1 *rechtsgeldige regeling ten opzichte van de verplichting tot betaling v. e. jaarlijksche rente door hem, die eenig vast goed van een ander ten gebruike krijgt*; *jaarlijksche schuldplichtigheid wegens een stuk onroerend goed*; ook in toepassing op tollen, veren enz.; *huur v. land, weide, hoeve, vischwater enz.*; 2 *de pachtsom*; 3 *de pachttijd*): 1 *iets in – geven, hebben, nemen*; zegsw.: *iets, inz. de wijsheid in – hebben*, alleen aanspraak maken op; 2 *– betalen*; 3 *de – is om.*

Pach'ten, pachtte, h. gepacht (*in pacht nemen*): *een weide, een stuk land, een hoeve, een jachtveld, een vischwater –*, huren.

Pach'ter, m. –s (*iemand, die iets pacht*, inz. *onroerend goed*); vr. *pachtster*, –s, Z.-N. *pachteres'*, v. –sen.

Pacht'geld, o. –en (*het geld der pacht, de huursom*); **–hoeve,** v. –n (*boerenhofstede, die gepacht is of verpacht wordt*); Z.-N. **–hof,** o. –hoven; **–som,** m. –sommen (*pachtgeld*).

Pachyderm', o. –en (Gr. pachys = dik + derma = huid: *dikhuidige*): *de olifanten zijn –en*; fig. *wat is dat voor een –?* lomp, onhandelbaar (ook: ongevoelig) mensch. (ch = ch).

Pacific, m. (Eng. [Lat. pacificus = vreedzaam]: *Stille Zuidzee*); zie Pacifiek.

Pacificateur', m. –s (Fr. *vredestichter, bevrediger*); ook (Lat.) **–ca'tor,** m. –to're s.

Pacifica'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. pacificatio]: *bevrediging, vredestichting*): (gesch.) *de – van Gent* (1576).

Pacificeeren* (Lat. pacificare v. pax = vrede: *de vrede herstellen onder, tot rust en vrede brengen, bevredigen, verzoenen, bijleggen*); ook, Pacifieeren (Fr. pacifier).

Pacifiek', bn. (Fr. pacifique [Lat. pacificus]: *vredelievend, vreedzaam*; inz. ook: *onverstoorbaar kalm*); **–spoorwegen,** m. mv. (uit het Eng. pacific: *verzamelnaam voor de groote spoorwegen in N.-Am., die hun eind of beginpunt hebben aan of nabij de Groote of Stille Oceaan*).

Pacifis'me, o. (Fr. *het streven naar de wereldvrede, de strijd tegen al wat oorlog is*; *vredelievendheid*); **Pacifist',** m. –en (Fr. pacifiste: *voorstander van de* [*wereld*]*vrede*).

Pa'co, –kameel*, m. paco's, –kameelen (*Peruviaansch schaap, met fijne wol*).

Pacotil'le, v. (Fr. *vrachtvrije bagage der matrozen; boeltje, rommelzoo*; ook: *bocht, slechte waar*). (tille = tielje).
Pact, o. Eng.: *het – Kellogg*; z. vlg. woord.
Pac'tum, o. pac'ta (Lat. *verbond, verdrag*).
I. Pad, o. paden (1 *weg, gemaakt door de voetstappen van de menschen of dieren, die er langs gingen, soms opzettelijk gemaakte weg in het open veld, het bosch enz.; smalle weg, voetpad*; 2 *met zekere zorg onderhouden voetweg*; 3 fig. *weg, levensweg*): 1 *e. binnen–, e. – door het woud; gij moet dit – inslaan; op het – zijn,* van huis; 2 *de paden in de tuin*; 3 *steil en doornig is mijn –; het verkeerde – opgaan; het – der deugd*; verkl. **paad'je,** o. –s.
II. Pad, pad'de, v. padden (1 in het mv. *tot de ongestaarte amphibieën behoorend dier*; 2 *korte, dikke persoon*; 3 bij verg. v. verschillende zaken): 1 zegsw. *hij zwelt op als een –*, wordt erg nijdig; *de gewone –* (Lat. buffo vulgaris) *wordt soms zoo dik als een vuist*; 2 *uit mijn huis, opgeblazen boerin, dikke –!* 3 *de –den van de wagenas*, plaatje ter bevestiging van de veeren.
Pad'del, m. –s (Eng. paddle: *blad v. e. roeiriem, schoev v. e. scheprad; kanospaan*).
Pad'denspog, o.; z. Kikkerspog.
Pad'demoedernaakt, bn. (Z.-N. *spiernaakt*).
Pad'denstoel, m. –stoelen (1 plantk. *zwammen*, z. ald.; ook: *vruchtlichaam der zwammen*; 2 bij verg. van zaken op een paddenstoel lijkende): spreekt.: Paddestoel; 1 zegsw. *oprijzen* (of: *verrijzen*) *als –en uit de grond*, van dingen, die vlug en veelvuldig komen; 2 *het bolvormig deel, dat zich op de koolspitsstop afzet, heet –*; **–vergif,** o. (Z.-N. fig. *slechte spijs of drank*).
Paddock, o. –s (Eng. *omheinde plaats* inz. *voor merries en veulens*; wedstrijden: *grasveld, waar de deelnemers v. d. wedstrijd zich voor het begin en na de afloop bevinden*).
Paddy, m. –s (Eng. *bijnaam voor een Ier*, uit Patrick, patroon van Ierland).
Pa'die, v. (Mal. *rijst in de aar of op het veld staande*); ook: *Padi, paddi; er is geen oorlog in 't land, die de – vertreedt*.
Pa'disjah, m. –'s (Perz. pad = beschermend + shah = koning: *de Groote Heer; titel van den sultan van Turkije*).
Pa'dus, v. Lat. aardr. de Po.
Pad'vinder, m. –s (eig. *iem., die een nieuw pad ontdekt in de wildernis, baanbreker*, ook fig.; inz. *knaap, aangesloten bij een in navolging van Engeland ontstane organisatie, die ten doel heeft knapen door oefening op te leiden tot moedige, vaardige, opofferende zelfstandige mannen; boyscout*); **–vindster,** v. –s (*lid v. e. soortgelijke meisjesorganisatie*).
Padvinderij', v. (*alles, wat met de padvindersbeweging samenhangt*).
Pad'vinderskamp, o. –en (*tijdelijke legerplaats van padvinders*); **–uniform,** v. –en.
Pae'an, m. –s (Gr. *geneesheer der goden; bijnaam v. verschillende goden* o. a. *van Apollo; lied ter eere van Apollo*; later: *lof- en danklied, strijdlied, danklied*). (ae = ee).
Paed . . ., v. Gr. pais (2de naamval paidos) = kind, knaap.
Paedagogie', v. (Fr. pédagogie, Duitsch: Paedagogik [Gr. ago = ik leid]: *opvoeding der kinderen; opvoedkunde; leer der opvoeding, opvoedingskunst*, inz. *door de school*): *de taak der moderne –*; **–gogiek',** v.; **–go'gisch,** bn. en bw. (*opvoedkundig; betrekking hebbende op de opvoeding der kinderen*); **–goog',** m. –gogen (Fr. pédagogue, Lat.-Gr. paedagogus [Gr. agogos = leider]: *kinderopvoeder; onderwijzer; opvoedkundige*). (ae = ee; go = go).
Paediatrie', v. (Gr. iatreia = genezing: *kindergeneeskunde, leer der kinderziekten*).
Paedologie', v. (*wetenschappelijke kinderstudie*); **–loog,** m. –logen. (ae = ee).
Paf 1 m. paffen (*nabootsing v. e. plotselinge slag of smak, knal v. e. vuurwapen*), tw.: *pief – poef!* **2** (1 *geluid v. e. afgeschoten vuurwapen*; 2 *slag, klap*): 1 *ik hoorde een –*; 2 *iem. een – om de ooren geven*; **3** bn. en bw. (1 *versteld, onthutst, sprakeloos-verbijsterd*; 2 *opgeblazen, dik, opgezet*; 3 *lusteloos, loom*): 1 *– staan over iets; ik ben er – van*; 2 *een – gezicht*; 3 *die warmte maakt iem. –*.
Paf'fen, het pistool –te, h. gepaft (*een paffend geluid maken, laten hooren* b.v. *bij het schieten enz.; sterk hoorbaar tabak rooken*): *er op los –; een –de zoen op de bolle wangen; ze zaten daar te –, dat je de rook kon snijden*.
Paf'ferig, bn.; –er, –st (*opgeblazen; loom; paf makend*): *– van 't eten zijn, een – gezicht; – eten*; zie Pufferig; **–heid,** v.
Paf'fig, bn.; –er, –st (*pafferig*).
Pagaai', v. pagaaien (Mal. pengajoe: *losse roeispaan, kort en met breed blad, hebbende een kruk tot handvat, schepriem, o. a. bij de inlanders in de Indische archipel in gebruik*); **–en,** pagaaide, h., i. gepagaaid (*met de pagaai roeien; wrikken*): *een prauw –*.
Pagad'der, m. –s (Sp. pagador = betaler: Z.-N. *klein kereltje; snaak*).
Pagadet', v. –ten (dierk. *soort van oostersche duif, met een vleezig gewas op de neus en om de oogen*; fig. *behaagzieke vrouw*); **–terig,** bn. (eig. *in elkaar gedoken als een duif, onwel, landerig*): *ik ben wat –*, hangerig.
Paganis'mus (Lat.), **–me,** o. (Fr.) (*heidendom*).
Paganist', m. –en (Lat. paganus v. pagus = dorp, land: *heiden, niet-christen*; eig. landbewoner, omdat het heidendom het langst op het land bleef voortbestaan).
I. Pa'ge, m. –s (Fr. [Gr. paidion = knaapje]: 1 *knaap* [*van aanzienlijke geboorte*] *als persoonlijke dienaar verbonden aan een persoon v. hoogere rang*; inz. in toepassing op de jeugdige edelknapen in dienst van de ridders, aan het hof van vorsten; ook: *eerejonker bij feesten of plechtigheden*; 2 *een soort van kleine dagvlinders*): 1 *een edelman met twee –s; twee kleine –s openden de stoet*; 2 *de zes soorten van –s behooren tot de Lycaenidae*; **–kopje,** o. –s (*meisjes-, vrouwenhaardracht* zooals vroeger de pages).
II. Pa'ge, v. –s (Fr. [Lat. pagina]: *bladzijde*).
Pag'er, m. –s (O.-I. oorspr. Mal. *omheining, omtuining, schutting, heg*): *een bamboezen –*; **–koffie,** v. (*die* nl. *groeit binnen de omheining v. d. kampoengs*); ook *pagger*.
Pa'gina, v. –'s (Lat. *bladzijde*; typ. *de gezette lettertypen, die een bladzijde vormen*); z. **P.** of **Pag.**; **–titel,** m. –s (*opschrift boven elke pagina, vermeldende de titel van het boek*).
Paginatuur', v. –tu'ren (*nummering v. d. bladzijden*); **pagineeren*** (Fr. *de bladzijde v. e. boek v. e. volgnummer voorzien*); **paginee'ring*,** v. –en (*nummering der bladzijden*).
Pag'ne, v. (*champagne*); gmz.

Pago'de, v. pagoden (Portug., oorspr. Perzisch: *afgodstempel in Oost-Indië, China en aangrenzende landen, ook een toren in piramidevorm; afgodsbeeld [met beweegbare kop] in zoo'n tempel*; ook wel: *goudmunt en rekenmunt in O.-I., goud-, zilver-, handelsgewicht*).

Paillas', Fr. **1** v. –sen (*stroozak*); **2** m. –sen (*hanswors*t), meestal: Paljas'. (ll = lj).

Pail'le-geel, bn. (Fr. *stroogeel*).

Paillet'ten, v. mv. (Fr. paillette = strootje [Lat. palea = stroo]: *loovertjes: plaatje, reepje gouden of zilveren foelie, paarlmoer of eenig glinsterend metaal* inz. *versiering van kleedingstukken bv. van danseressen*).

Pain de lu'xe, o. (Fr. *fijn brood*).

Pair, m. –s (Fr. [Lat. par]: eig. *de gelijke [v. d. koning]*: 1 *hooge vazal van de oude Fransche koningen*; 2 1814–1848: *lid van het hoogste wetgevende lichaam in Frankrijk, hoogadellijke titel*): 1 *de 12 –s van Charlemagne*; 2 *de Kamers der –s vervangen door de Senaat*; verg. Peer (Eng.); **–schap,** o. (*de waardigheid van pair*): *zich op zijn – beroepen*.

Pais, v.; zie Peis.

Pa'jo(e)ng, m. –s (O.-I. *scherm als distinctief van rang voor adellijken en gezaghebbers; zonne- of regenscherm*): *de gouden – voeren*, met het hoogste gezag bekleed zijn.

Pak, o. pakken (1 *iets, dat bijeengepakt of ingepakt is*; inz. *een of meer zaken van gelijke of verschillende aard, die bij elkaar gebonden, opgerold, of met iets omwikkeld zijn, zoodat zij een geheel vormen; bundel*; 2 *een bijeengevoegd geheel, zonderdat er van eigenlijk inpakken sprake is*; 3 *een geheel stel bovenkleren b.v. jas, vest, broek*; 4 *een dracht [slaag]*; 5 in samenstellingen: *nietswaardig volk, gespuis*): 1 *een –je vuil goed; kisten, balen, –ken*; (bepaalde hoeveelheid) *een –je thee, 1 hg wegende; een – chocolade; een –je postpapier*; zegsw. *over zijn met – en zak*, alles overgehuisd hebben; *met – en zak vertrekken*, met alles, wat men heeft of bezit en in pak of zak kan bergen, zijn dienst verlaten enz.; *daar valt mij een – van het hart*, een groote zorg heb ik nu minder; *bij de –ken neerzitten*, moedeloos zijn, de zaken maar op haar beloop laten; 2 *een – boeken, een – brieven*, stapel; 3 *een nieuw – aanhebben, koopen, zich laten aanmeten, aanpassen; een nat – halen*, [a]) nat regenen, [b]) in het water vallen; *van hetzelfde laken een – krijgen*, op dezelfde wijze behandeld worden; *iem. in het – steken*, voorzien van kleeren; 4 *hij kreeg een flink – slaag*; 5 z. Boevenpak; nog: Z.-N. *– hebben op iem.*, vat; Z.-N. *dat is maar 'ne –*, handigheid.

Pakaan', m. (Z.-N. *houvast, handvat*).

Paket', v., **Paket'boot*,** v. –en (Eng. packet-boat: *snelvarend stoomschip, dat op gezette tijden de brievenmaal overbrengt en mede ingericht is tot vervoer van personen en goederen*); **–vaart,** v. –en (*dienst v. paketbooten*).

Pak'ezel, m. –ezels (*lastezel*); **–garen,** o. (*garen om pakken mee dicht te naaien, te binden enz., paktouw*); **–goed,** o. –goederen (*reisgoed, bagage*); **–huis,** o. –huizen (*gebouw, bestemd om er koopwaren enz. in op te slaan, bergplaats v. koopwaren enz.*); **–huisknecht,** m. –s (*knecht in een pakhuis*); **–huismeester,** m. –s (*opzichter v. e. pakhuis*; O.-I. *ambtenaar van de Compagnie, nu gouvernement, belast met het toezicht op de pakhuizen voor de koloniale waren*); **–ijs,** o. (*opeengepakt drijfijs [in de Poolzeeën]*): *in het – ingesloten*; **–jesdrager,** m. –s (*kruier, die pakjes, reisgoed enz. draagt en bezorgt; witkiel*); **–ka'ge,** v. –s (*reisgoed, bagage*); **–'kamer,** v. –s (*kamer, waarin goederen ter verzending gesorteerd, bewaard en verpakt worden*); **–'kebal,** m. –len (Z.-N. *kaatsbal*).

Pak'ken, pakte, h. gepakt (1 *verschillende voorwerpen [ordelijk] bijeenvoegen, zoodat een pak ontstaat; een ruimte ordelijk vullen: een pak maken, inpakken*; 2 *dicht tot een vaste, ineengedrongen massa samenvoegen, samenpakken*; 3 *iets als een pak onder iets nemen*; 4 refl. eig. *zijn pak maken*; inz. *maken, dat men wegkomt*; 5 *met de arm omvatten, omarmen*; 6 *grijpen, beetpakken*; ook: Z.-N. *stelen*; 7 *vangen; gevangennemen*; ook: *betrappen*; 8 van spijs en drank: *tot zich nemen*; 9 *begrijpen*; 10 v. e. ziekte: *krijgen*; 11 *onaangenaam aandoen, beklemmen*; 12 Z.-N. *treffen, roeren*; 13 *boeien, indruk maken*; 14 *houden, grijpen*): 1 *wij moeten nog –*, nl. onze reiskoffers; als technische term: *het papier sorteeren en –*, inpakken om te kunnen verzenden; *haring –*; z. Bies; 2 *in de tram op elkaar gepakt; wij zaten als haringen in een ton gepakt*, vreeselijk dicht opeen; 3 *een boek onder de arm –*; 4 *pak u onmiddellijk de deur uit; pak u van hier*; 5 *vader pakte en kuste ons honderdwerf; iem. om 't middel –*; 6 *hij kon nog juist het touw –*; zegsw. *iem. te – hebben*, [a]) hem beethebben en niet loslaten, [b]) op onaangename wijze onder handen hebben, [c]) bedotten; Z.-N. *iem. zijn geld –*; 7 *de politie kreeg den dief te –; iem. bij de kraag –; de kommiezen hebben hem nog nooit gepakt; pak ze*; 8 *er eentje –*, een glas bier, borreltje gebruiken; 9 *dat kon hij maar niet te – krijgen*; 10 *hij heeft het erg te –*, is erg verkouden, ziek, verliefd enz.; *de kou, de koorts te – hebben*; 11 *de droge oostenwind pakte me op de borst*; 12 *door dat tooneel was hij zoo gepakt, dat....*; 13 *het tooneelstuk pakte het publiek; in een –de vorm*; 14 *de sneeuw pakt niet; het anker pakt*; nog: Z.-N. *dat zal niet –*, lukken.

Pakkerij', v. –en (1 *het pakken*; 2 *plaats, waar het inpakken geschiedt*): 1 *wat een – voor die reis*; 2 zie Haring–.

Pakket', o. –ten (Fr. pacquet: *klein pak* inz. *bij de post*); z. Postpakket en Paket.

Pakket'post, v. (*afdeeling der posterijen tot verzending van postpakketten*).

Pak'king, v. –en (*materiaal, bestaande uit leder, hennep, caoutchouc enz. tot water- en stoomdichte afsluiting van zuigerstangen, kompassen enz.*): *de – om de zuiger vaster aandrijven*; (waterbouwk.) *rijzen –*.

Pak'kist, v. –en (*houten kist, om iets in te pakken*); **–korf,** m. –korven; **–linnen,** o. (*grof doek om goederen in te verpakken*); **–naald,** v. –en (*lange, dikke naald met een langwerpig oog en omgebogen punt, dienend om balen enz. met touw toe te naaien*).

Pa'koe-a'lam, m. (*naam v. e. [van den sultan van Djokjakarta] onafhankelijken prins met een afzonderlijk gebied*): *bezoek a. d. –*.

Pak'papier, o. –en (*grof en taai papier, om goederen in te verpakken*); **–schuit,** v. –en (*schuit met een ruim, dat van opstaande zijden is voorzien en met luiken overdekt is,*

voor 't vervoer van goederen op binnenwateren); **–touw**, o. (*dik of sterk touw, bindgaren, pakgaren*); **–zadel**, m. –s (*zadel, waarop een last gepakt kan worden*).

I. Pal, m. pallen (*pen of klamp, om een draaiend werktuig, rad vast te zetten*; ook: *zetter* of *pen*); etymologisch verwant met Pal **II.**

II. Pal, bw. (*vast, stevig*, inz. zegsw.): *– staan*, onwrikbaar, onbeweeglijk; *hij moest – te bed blijven*, voortdurend, onafgebroken; *de wind staat – in het oosten*, vlak.

Paladijn', m. –en (Fr. paladin, Lat. palatinus: 1 eig. *heer v. h. paleis of v. h. palatium, hofedelman, krijgsoverste*, inz. benaming van de 12 pairs van Karel den Grooten; 2 bij uitbr. *een hoffelijk ridder*; thans: *overtuigd voorstander, beginselvast beschermer*): 1 *de –en van Karel den Grooten*, b.v. *Roeland, Olivier, Ogier*; zie Roelandslied; 2 *Betjes –en legden het af*.

Palaeo . . ., van Gr. palai'os = oud.

Palaeobotanie', v.; z. Palaeontologie.

Palaeodoxie', v. (*oud-gelooviqheid*).

Palaeograaf', m. –grafen (*kenner van het schrift der ouden*); **–graphie'**, v. (*kennis van de verschillende soorten van schrift uit de oudheid*). (ae = ee).

Palaeolo'gen, m. mv. (*laatste dynastie van Byzantijnsche keizers*). (ae = ee).

Palaeologie', v. (*oudheidkunde*). (ae = ee).

Palaeontographie', v. (*beschrijving van de fossiele overblijfsels der voorwereld*).

Palaeontologie', v. (*wetenschap, die zich bezighoudt met fossiele planten en dieren*): *men onderscheidt bij de – de palaeobotanie* (planten) *en de palaeozoölogie* (dieren).

Palaeontoloog', m. –logen.

Palaeothe'rium, m. –s, –theriën (Gr. therion = wild dier: *uitgestorven paard uit het eoceen van Europa*). (ae = ee).

Palaeoty'pen, v. mv.; z. Incunabelen.

Palaeozo'ën, m. mv. (*voorwereldlijke dieren*).

Palaeozoölogie', v.; z. Palaeontologie.

Pal(a)esti'na, o. (*Rom. benaming van het Heilige Land*); zie Kanaän.

Palame'des, m. **1** Gr. koning voor Troje; valschelijk door Ulysses van verraad beschuldigd, werd hij gesteenigd; **2** treurspel v. Vondel, in 1625, zinspelend op het onthoofden v. Oldenbarneveldt, in 1619.

Palankijn', m. –kijns (Port.-Fr. palanquin, oorspr. Sanskriet: *draagstoel in Indië* [*met verhemelte en gordijnen*] *door vier of zes mannen gedragen*; ook wel O.-I.: *vierwielig* [*palankijnvormig*] *rijtuig*).

Pala'tie, v. –s (Z.-N. inz. te Antwerpen: *straat en huisversiering*). (t = s).

Palatijn', m. –en (Fr. palatin, Lat. palatinus: *paltsgraaf*; ook: *de naam v. e. Hongaarschen hoogen ambtenaar*); **–sch'***, bn. (1 *de Palatinus betreffende*; 2 *van de Palts in Duitschland*): 1 *de –e heuvel; de –e eerewacht*, pauselijke garden van leden der kleine burgerij en werklieden uit Rome; 2 *de –e bevolking*.

Palatinaat', o. –naten (*paltsgraafschap; de Palts*).

Palati'nus, m. aardr. een der 7 heuvelen van Rome, ook Pala'tium genoemd; sedert Augustus hadden de keizers er hun paleis, welk woord van Pala'tium is afgeleid.

Pale ale, v. (Eng. eig. bleeke ale = bier: *lichte ale; een glas. flesch pale ale*).

Paleeren* (Z.-N. *tooien; versieren*): *de huizen –*; **–ing***, v.

Palei', v. –en (Fr. poulie: *katrol*; inz. *foltertuig*): *iem. aan de – brengen*; ook: onderdeel v. het weefgetouw; ook, Plei, Polei.

Paleis'*, o. –zen (Fr. palais [Lat. palatium]: eig. *woning van keizer Augustus op de Palatijnsche heuvel in oud-Rome*; 1 *vorstelijk verblijf; officieele woning van een* [*aarts*]*bisschop*; 2 *groot, weidsch gebouw*): 1 *het – des konings*; 2 *het – van justitie*, gerechtsgebouw of -hof; *het – voor Volksvlijt te A'dam*; *het – op de Dam*, eig. raadhuis, in 1655 voltooid door Jacob van Campen (8e wereldwonder; zie ald.).

Pa'len, paalde, h. gepaald (1 *als een paal in de grond zetten*; 2 *grenzen, raken aan*; 3 Z.-N. *afpalen*): 1 *de boom diep in de modder –*; 2 *het huis paalde aan de synagoge*; 3 *een land –*.

Pa'lesteel, m. –stelen (o.-Fr. palestel, van Lat. palla eig. lap: wapenk. *waterpas loopende, smalle dwarsbalk met drie of meer hangers in de bovenhelft van het schild over de andere figuren*): het woord is uit het oud-Fr., de – bet. oorspr. een jongere lijn.

Palestijnsch'*, bn.: *het –e land* d.i. Palestina.

Palestri'na-stijl, m. (muz. *a-capella-stijl, vooral voor 6 of meer stemmen*; eig. *de stijl van den genialen toondichter Giovanni da Palestrina, ± 1520–'94, te Rome*).

Pales'trisch, bn. (Gr. palaistra = worstelperk: *worstelstrijden, wedloopen enz. betreffende*).

Palet', o. –ten (Fr. palette = paaltje [Lat. pala = spade]: 1 *kaatsplankje: dun, rond houten blad aan een steel en dienende om een vederbal heen en weer te kaatsen*; 2 *dun, ovaalvormig plankje, porceleinen plaatje met een gat er in voor de duim, waarop kleine hoeveelheden verf worden uitgestreken; verfbordje v. d. kunstschilder; zinnebeeld van den schilder of de schilderkunst*): 1 *het – eischt vlugheid van oog en hand*; 2 *de mannen van het –*, schilders; *Palet en Harp*, een werk van Alberdingk Thijm; in bet. 1 meestal v.

Paletot', v. –s (Fr. [oorspr. = Ned. paltrok, z. ald.]: *korte mansoverjas met zijzakken*; ook: *damesmantel*): *de houten –*, doodkist; een paletootje, o. –s. lees *–too'*.

Palet'ten, palette, h. gepalet (*met de vederbal spelen*); zie Raketten.

Palfrenier', m. –s (Fr. palefrenier [Lat. paraveredarius v. paraveredus = paard]: *stalknecht*; inz. *bijkoetsier, koetsbediende; koetsiershelper* [*in livrei*]): *een zwarte – in livrei*.

Pa'li, o. (*heilige taal v. d. Z. kerk der Boeddhisten, verwant met het Sanskriet*).

Pa'lin, Gr. = opnieuw, inz. in samenst.

Palimpsest', m. –en (Gr. psestos = afgekrabd: *handschrift* inz. *perkamentrol, waarvan het oorspronkelijke schrift is uitgekrabd, om er iets anders op te schrijven*).

Pa'ling (*bekende slangvormige visch, bruin van kleur, geel aan de buik*; Lat. anguilla anguilla; zie Aal), **1** m. –en (voorwerpsn.): *een vette – bakken; – peueren*, z. ald.; **2** v. (stofn.): *stukjes –; – bakken; – in gelei*; **pa'linkje**, o. –s.

Palingenesie', v. (Gr. *weêergeboorte, herschepping*; nat. hist. *het ondergaan van vormtoestanden, die bij voorouders voorkwamen tijdens de ontogenie*).

Pa'lingtrekken, o. (*zeker volksvermaak, waarbij een opgehangen paling door de deel-*

nemers moet worden losgetrokken); het palingoproer te A'dam, Juli 1886, ontstond, omdat het – werd verboden.

Palinodie', v. –s (Gr. *wederzang; herroeping van hetgeen men gezegd heeft*).

Palinu'rus, Palinuur', m. –nuren (myth. *stuurman v. h. schip van Aeneas op zijn tocht naar Italië*; fig. *leidend staatsdienaar*).

Palissa'de, v. –n (Fr. 1 *toegespitste zware paal, waarvan een aantal in de grond gedreven in een aaneengesloten rij, dient als beschutting*; 2 *schanspaal; paalheining*): 1 *een rij aaneengesloten –n diende tot versperring van de toegang*; 2 *een – om het kruitmagazijn.*

Palissadeeren* (*met palissaden omringen*).

Palissan'der, o.; als bn. zie Alpaca opm.; **–hout,** o. (Amerikaansch woord: *roodgeaderd, donkerpaars hout van een Z.-Amerik. boom* [Lat. jacaranda brasiliana] *afkomstig o. a. uit Guyana*): *een kast met – ingelegd*; **–houten,** bn.: *een – pianino*, van palissander.

Pali'ta, v. –'s (O.-I. *nacht*[*olie*]*lampje*): *op elke slaapplaats stond een – te branden.*

Paljas'*, Fr. paillasse van paille = stroo **1** v. –sen (1 *bultzak, stroozak*, gew., Z.-N.; 2 *stroo in de stal voor de paarden; stroo*): 1 *op een – naast den zieke slapen*; 2 *aan rijen uitgestrekt, de hoofden op de –; de koeien aten liever – dan goed hooi*; **2** m. paljassen (*een met stroo opgetuigde hansworst*; in het algem. *hansworst, potsenmaker*; ook fig.): *de in alle kleuren gekleede –*; fig. *die jongen wil den – spelen*; in bet. **2** ook Pias.

Palla'dium, o. (Lat.) palladion (Gr.) **1** myth. het uit de hemel gevallen beeld van Pallas Athene in Troje, dat aldaar op de burcht bewaard werd, omdat het de onneembaarheid der stad waarborgde; het werd echter door Ulysses en Diomedes geroofd; **2** fig. beschermend heiligdom: *de grondwet is het – der vrijheid*; **3** naam van een hard wit metaal, genoemd naar de in dezelfde tijd, 1803, pas ontdekte asteroïde Pallas.

I. Pal'las, m. pallassen (Duitsch: Pallasch, oorspr. Slavisch: *ruitersabel der zware cavalerie*).

II. Pal'las (Athe'ne), v.; zie Athene.

Palliatief', o. –tieven (Fr. palliatif [v. Lat. pallium = mantel]: *pijnstillend middel zonder geneeskracht; verzachtingsmiddel*; fig. *verbloeming, lapmiddel, bemanteling*).

Pallie'ter, m. –s (Z.-N. *held van een gelijknamige roman van Felix Timmermans*; *die roman*; *levenslustige kerel*).

Pallieeren* (*verzachten*; fig. *bewimpelen*).

Pal'lium, o. pallia (Lat. *Grieksche mantel; witte wollen band met zes zwarte zijden kruisjes, op de schouders gedragen als eereteeken v. aartsbisschoppen, primaten en patriarchen*).

I. Palm, Lat. palma = vlakke, uitgespreide hand, waarmee het blad vergeleken wordt **1** m. –en (1 *boom der tropen, bij ons ook sierplant, behoorende tot de familie der palmaceae, eenzaadlobbig*; 2 *palmtak*): 1 *de –en leveren noten, wijn, olie, hout*; 2 *de – is het zinnebeeld der overwinning*; zegsw. *de – wegdragen*, overwinnaar zijn, de prijs behalen; **2** v. (*altijd groene heester* inz. *gebruikt als border*; *buks*; Lat. buxus sempervirens): *een rand van –groen; takken van deze plant vervangen echte palmtakken op Palm-Zondag, in R.-K. streken worden de gewijde takken in kamers opgehangen, op de akker gestoken enz.*; **– I = – II.**

II. Palm, v. palmen (Lat. palma = vlakke hand: *binnen-handvlakte*; vroeger: *de breedte van een hand aan de binnenzijde als lengtemaat*, nl. $^1/_{10}$ *m of 1 dm*).

Palm'blad, o. –bladenof–bladeren; **–boom***, m. –en (*palm* **I 1** en **2**; ook naam voor andere planten: *jeneverbes, schietwilg*); **–boter,** v. (*hard geworden palmolie*).

I. Pal'men, palmde, h. gepalmd (*iets omvatten en door hand over hand te grijpen naar zich toehalen*; refl. *hand over hand grijpend zich ergens heen voortbewegen*): *zich aan een touw naar boven –.*

II. Pal'men, palmde, h. gepalmd (Z.-N. *met gewijde palmtakjes voorzien*): *een veld –.*

Palmet', v. –ten (Fr. palmette: bouwk. *versiering, op een palmblad gelijkend, aan zuilen enz.*; tuinbouw: *vorm, waarin vruchtboomen geleid worden: omgekeerde keper met de takken naar boven gericht*).

Palm'hout, o. (*hout v. e. palm* **I 1** en **2**): *een beker van –*; **–houten,** bn.: *een – koker.*

Palmi'ne, v. (*vet uit de klappernoot; plantenboter*); **Palmiti'ne,** v. (*een bestanddeel van palmboter*).

Palm'olie, v. (*olie of vet, uit de vruchten van verschillende soorten v. oliepalmen*).

Palmpa'schen*, Palmpaasch'*, v. (*Palmzondag*; ook: *stokje, heestertak, gesierd met buksbladen, lintjes en goudpapier of bestoken met koek, vijgen, sinaasappelen enz., waarmede de kinderen op Palmzondag zich vermaken*): *het is vandaag –.*

Palm'slag, m. –slagen; zie Handslag.

Palm'suiker, v. (*suiker, bereid uit de vruchten van sommige palmsoorten*); **–struik,** m. –en; z. Buks; **–tak,** m. –ken (eig. *tak v. e. palmboom*; fig. *teeken van overwinning, ook van vrede; takjes van buks, die op Palmzondag gewijd worden*); **–wijn,** m. (*geestrijk vocht, verkregen door gisting van suikerhoudend sap, dat bij insnijding vloeit uit de onrijpe bloemkolven van eenige palmsoorten*).

Palm'zondag, m. –zondagen (*Zondag vóór Paschen*); z. Palmpaschen; ook, –zon'dag.

Paloe'ter, m. –s (Z.-N. *bedrieger*).

Palpa'bel, bn. en bw. (Fr. [Lat. palpabilis]: *handtastelijk; tastbaar; zonneklaar*).

Palpita'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. palpitation]: *klopping: polsslag, hartslag*).

Palpiteeren* (Fr. [Lat. palpitare]: *kloppen, of jagen v. hart of pols, trillen der leden*).

Pal'ster, m. palsters (*pelgrimsstaf*; gew. *stok met een scherpe punt*).

Pal'ter, m. –s (houtzagerij: *haak met ring om balken te kantelen*).

Palt'rok, m. –ken (*bovenkleed van mannen, in verschillende tijden van verschillende vorm, in de 16de eeuw een soort van ruime mantel*, soms *pelgrimsrok*; bij verg. *een soort van houtzaagmolen*); **–mo'len,** m. –s.

Palts, Palz, v. (Duitsch: Pfalz; z. Paleis; *twee voormalige staten in Duitschland*): *de Opper– en Beneden–*; *de keurvorsten van de –.*

Palts'graaf, m. –graven (*hooge hofbeambte der oude Duitsche keizers*; later: *een vorstelijke waardigheid of titel van personen, aan wien de Duitsche keizer enkele souvereine rechten toekende, in Duitschland*).

Palul'*, m. –len (Z.-N. 1 *vod, prul*; 2 *nietswaardig man*): 1 *werp het bij de –len*; 2 *een – van een vent; zatte –*, zatlap.

Pamflet', o. –ten (Eng. [Lat. pamfletus van

Pamphilus, titel v. e. Middeleeuwsche schoolkomedie]: *gedrukt geschrift van geringe omvang over een onderwerp van tijdelijke aard, blauwboekje*; inz. *klein, hekelend vlugschrift, schotschrift, smaadschrift*).

Pamfletti'st, m. –en (*pamfletschrijver*).

Pa'mor, o. (Javaansch: eig. *mengmetaal, mengijzer voor wapens* inz. *besi pamor*, d. i. *ijzer van meteorieten, dat vermengd is o. a. met nikkel*): – *wordt tusschen twee stukken gewoon ijzer tot één kling versmeed, waardoor men een soort damasceering krijgt.*

Pam'pa, v. –'s (Sp. [Amerik. taal: bamba = steppe]: *boomlooze grasvlakte in het Z. van Z.-Amerika*, inz. *in Argentinië*); **–gras,** o. (*hooge grassoort* [*der Pampa's*]).

Pam'pelmoes; zie Pompelmoes.

Pampe'ra, m. –'s (*hevige, vooral Z.-W.-wind in Z.-Amerika, buiige wind*).

Pampernoel'je, v. –noeljes (uit *kampernoelie*: *eetbare paddenstoel*).

Pampoes'je, o. –s (Fr. babouche: *slofje*).

Pampoe'zeken, o. –s (Z.-N. lit. t. *pagadet* fig.).

Pam'pus, o. (*ondiepe plaats in de Zuiderzee vóór A'dam, a. d. mond v. h. IJ*).

I. Pan, v. pannen (1 *min of meer bekkenvormig vaatwerk, gebruikt om er in te koken, te braden enz.*; 2 in verschillende technische toepassingen; 3 *min of meer op een pan gelijkende uitholling in iets*; vuurwapenen: *het gedeelte van het slot, waarin het kruit wordt gedaan*; werktuigk. *uitholling of metalen bedding, waarin een spil of een tap rust en ronddraait*; 4 *komvormige laagte in de aardbodem*, inz. in de duinen; 5 *bekkeneel, rond, bovenste gedeelte van de menschelijke schedel*; 6 *plaat van gebakken klei of van glas, als dakbedekking*; 7 *rommel, zootje, een bende*; *herrie, warboel*; ook wel: *genoeglijke herrie*): 1 *een koeken–, een braad–, een kook– enz.*; zegsw. *den vijand in de – hakken*, neersabelen, zijn leger vernietigen; *hij is aan de –*, hij is gevangen, hij is er bij; *een veeg* (of: *een streek, een lik*) *uit de – geven* (of: *krijgen*), een berisping, zijn vet geven (of: zijn deel van iets krijgen, inz. in toepassing op een verwijt, schimpscheut); *hij bakt uit twee pannen*, hij spreekt met twee monden; *'t is panneke-vet*, [a]) in toepassing op een rijk, overvloedig onthaal, [b]) den gebraden haan uithangen; Z.-N. *iets voor een – eieren koopen*, een appel en een ei; 2 *de – in de zoutziederijen*, breede en wijde ijzeren bak, waaronder gestookt wordt om de pekel te doen verdampen; *een bed–*, metalen voorwerp met glimmende kolen of heet water, om het bed te verwarmen; 3 *kruit op de – doen*; *de –nen en tappen oliën*; 4 *de pannen bij Oostende*; *de zoutpannen* (z. ald.) *bij Triëst*; 5 *kaal op de –*; *hersenpan*; 6 *–nen bakken*; *dakpannen*; *roode –nen*; *onder de –nen slapen*, op zolder; zegsw. *er zijn te veel pannen op het dak*, er zijn te veel hoorders o. m. kinderen, die alles afluisteren; 7 *de heele – is geen cent waard*, rommel; *wat een –! 't is hier ook een –*, alles ligt hier verward dooreen; *'t was een dolle –!* nog (gew.): *een –(netje) maken* = de onderste lip laten hangen, pruilen.

II. Pan, m. myth. veld-, bosch- en herdersgod, met horens en bokspooten, schrikaanjagende godheid; z. Paniek, Pansfluit.

III. Pan . . ., v. Gr. pas (gen. pantos) = al.

Pan'aarzen, –aarsde, h. gepanaarsd (eig. *met een pan voor de aars slaan*; *britsen*).

Panacée', v. –s (Fr. [Gr.-Lat. panacea, v. Gr. pas = al + akeomai = ik genees]: oorspr. *fabelachtig kruid, dat alle kwalen kon genezen*; thans: *wondermiddel, geneesmiddel tegen alle kwalen*): *Mevr. Stork beweerde, dat eau de cologne een – is tegen alle vlekken.*

Pana'che, v. –s (Fr. [Lat. penna = veer]: *vederbos*; *pluimbos*): *een – van struisveeren.*

Panacheeren*, panacheerde, h. gepanacheerd (Fr., Z.-N. *bij verkiezingen een stem uitbrengen op candidaten van verschillende partijen*): *het – is niet toegelaten.*

Pa'nama(hoed), m. panama's, panamahoeden (*hoed van panamastroo*).

Pa'namakanaal, o. (*kanaal door de landengte van Panama*): het – verbindt de Atl. Oceaan met de Gr. Oceaan, in 1884 begonnen en geopend in Aug. 1914.

Pancra'tium, o. –s, –tia (Gr.-Lat. eig. alkamp: *worstel- en vuistkamp*). (t = ts).

Pan'creasklier, v. (Gr. kreas = vleesch: ontl. *alvleeschklier, buikspeekselklier*).

Pand 1 o. –en (1 *iets, dat strekt tot zekerheid van een verbintenis*; *waarborg, onderpand*, rechtst. *zakelijk zekerheidsrecht op roerend goed*; 2 *de voorwerpen, waarop pandrecht is gevestigd, die tot pand kunnen dienen*; *onderpand*; 3 *iets, dat tot waarheid of zekerheid strekt*; *bewijsstuk*; 4 *perceel* inz. *huis*; 5 *kostbaar bezit, schat* inz. *kind, echtgenoote*; 6 *afdeeling, vak*, in verschillende toepassingen): 1 *iem. iets tot – geven*; *iets in* (of: *te*) *– geven, houden, nemen, stellen, zetten*; *het recht van – op iets hebben*; 2 *een – lossen*; *de vijand hield een landstreek, een stad bezet als –*; *de –en in een Bank van Leening*; z. Pandverbeuren; 3 *een eersteling, een – van Gods genade*; *zie uw vaders ring tot – der waarheid*; 4 *de notaris zal die –en onder de hamer brengen*; 5 *zijn dierbaarste –en door de dood weggerukt*; 6 *de –en v. e. kanaal, een dijk, een weg*; nog (Z.-N., vero.): kloostergang; z. Pandhof; **2** o. –en (*zijstuk of slip v. e. jas of e. heerenrok*): *een jas met –en* of *pandjesjas.*

Pandaemo'nium; zie Pandemonium.

Pan'dan, panda'nus, m. pandanen (O.-I. *palmachtige boom met steltwortels, in een groot aantal soorten* inz. *aan het zeestrand*).

Pand'beslag, o. (*het in beslag nemen van iets om als pand te dienen*).

Pand'brief, m. –brieven (*obligatie, schuldbewijs, uitgegeven door een hypotheekbank, een kredietinstelling enz. tegen vaste rente*).

Pandec'ten, v. mv. (Gr.-Lat. pandectae = eig. dat, wat alles ontvangt: *verzameling van Romeinsch burgerlijk recht, op last van keizer Justinianus gemaakt in de 6de eeuw, waarin de adviezen en uitspraken van voorname rechtsgeleerden systematisch zijn verwerkt en waaraan de keizer kracht van wet gaf*; bij uitbr. *werk, dat alles omtrent een onderwerp samenvat, verzamelwerk*).

Pan'deling, m. en v. –en (*schuldslaaf, iem., die wegens schuld zich zelf in pand gegeven heeft en die voor den schuldeischer moet arbeiden, totdat de schuld door zijn arbeid is afgedaan* in O.- en W.-Indië); **–schap,** o. (*toestand van een pandeling*).

Pandemie', v. –ën (Gr.-Lat. pandemia [Gr. demos = volk]: *algemeene volksziekte*), ook: **Pande'mische ziekte,** v.

Pandemo'nium, o. (Gr.-Lat. [Gr. daimon

= booze geest]: *algemeen verblijf der duivelen* fig. *helsch lawaai; verwarring*).
Pan'den, pandde, h. gepand (*gerechtelijk in beslag nemen van de bezittingen v. e. schuldenaar; beslag leggen op een goed ter executie*): *iem. iets* –, bij hem beslag op iets leggen.
Pand'hof, m. –hoven (*binnenplaats van klooster, abdij of kathedraal*).
Pand'houder, m. –s (*pandbezitter; de persoon, die een pand in handen houdt, die iets in onderpand ontvangen heeft; iem., wiens vordering door een pand verzekerd is*); **–houdster, –houderes,** v. –sters, –ressen.
Pand'huis, o. –huizen; zie Pandjeshuis; **–huishouder,** m. –s (O.-I. *houder v. e. pandjeshuis*); **–huiswet,** v. –ten (*wet v. 1910 tot regeling v. h. pandhuis-bedrijf*).
Pand'jeshuis, o. –huizen (*huis, waar tegen overgifte van een onderpand geld geleend wordt, bank van leening, lommerd*).
Pand'keering*, v. – en (vero. *het verzet langs de weg van rechte tegen gerechtelijke panding*): oneig. *in de engte gedreven doet ook nog een rat* –.
Pandoer', m. pandoeren (Servo-Kroatisch of Hongaarsch: oorspr. *gewapende dienaar; grensbewaker tegen de Turken*; in het Oostenrijk-Hongaarsche leger der 18de eeuw: *soldaat, berucht door wreedheid en snelheid*; *naam van een kaartspel*; Z.-N. spott. *gendarm*): zegsw. *dat was opgelegde* – *tusschen die twee*, een doorgestoken kaart.
Pandoe'ren 1 pandoerde, h. gepandoerd (*het pandoerkaartspel spelen*); **2** als zn. o.
Pandoe'ring, v. (Z.-N. *pak slaag*).
Pando'ra, v. Gr. **1** myth. eig. (Gr. doron = geschenk) de Alles Schenkende, of Albegiftigde: de eerste vrouw, op bevel van Zeus naar de aarde gezonden en wel met een doos vol gaven en kwalen; toen zij deze opende, vlogen die over 't menschdom uit, terwijl alleen de Hoop op de bodem bleef liggen; fig. *de doos van* –, bron van veel leed; **2** naam eener planeet.
Pand'recht, o. (*rechtomtepanden; bevoegdheid door het gerecht verleend om een pand in beslag te nemen; recht van den crediteur op een roerende zaak, hem als waarborg gegeven*).
Pand'spel, o. –spelen (*het pandverbeuren, waarbij van de medespelers, die een fout begaan, een pand wordt geëischt, dat later moet worden ingelost* [*tegen allerlei grappige voorwaarden*]); ook, Pandverbeuren.
Paneel'*, o. paneelen (o.-Fr. pannel v. Lat. pannus = lap: 1 *rechthoekig vak of gedeelte van iets* inz. *van een houten beschot, een deur, luik enz.*; 2 *stuk hout, bestemd om er in olieverf op te schilderen*; 3 *schilderij, schilderstuk op hout*): 1 *de* –*en v. e. deur, v. e. lambrizeering*; 2 *op* – *schilderen*; 3 *Schelfhouts* –*en*; **–deur,** v. –deuren (*deur, samengesteld uit paneelen*); **–raam,** o. –ramen (*lijst, waarin het paneel sluit*); **–zager,** m. –s (*inbreker, die een paneel doorzaagt, en zóó inbreekt*).
Paneeren* (Fr. v. pain = brood: *in paneermeel wentelen; met paneermeel bestrooien, alvorens het te bakken*): *het gehakt* –; *bakvisch* –.
Paneer'meel, o. (*tot poeder gestampt of gewreven droog broodkruim, beschuit enz.*).
Panegyriek', v. –en (Gr.-Lat. panegiricus = op een algemeene feestvergadering [Gr. agyris] behoorend: *lofprijzing, lofrede; lage vleierij*); **–rist',** m. –en (*lofredenaar*).
Pa'nem et Circen'ces (Lat. *brood en circusspelen* [*willen wij*]): uit een der satiren van Juvenalis, 1e eeuw n. C.; de roep van het volk v. Rome in de keizerstijd.
Pa'nen, bn. (Z.-N. *van paan* of *fluweel*).
Pan'fluit, v. –en; zie Pansfluit.
Pange'ran(g), m. –s (Jav. en Soendaneesch: *titel* inz. *v. vorstelijke Javanen: Heer*).
Pangermanis'me, o. (*het streven naar politieke eenheid van alle Germanen* inz. *Duitschers*); **–germanis'tisch,** bn., bw.
Pang'goeng, m. –s (O.-I. *stelling op palen*).
Pang(h)oe'loe, m. pang(h)oeloes (O.-I. *hoofd v. h. moskeepersoneel, dat te zorgen heeft voor de geregelde gang der godsdienstoefeningen, het rein houden van het gebouw enz.*): *de* – *is geen priester*; (Mal.) Pengoeloe.
Pangli'ma, m. –'s (O.-I. *hoofd, aanvoerder*; in de Maleische landen: *titel van een rijksgroote*, ook wel: *lid van de rijksraad*).
Pan'haring (*versche, groene haring, geschikt om in de pan gebraden of gebakken te worden*; inz. *Zuiderzeeharing, dikwijls tot bokking gerookt*) **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v. ook wel: alvertje.
Panhellenis'me, o. (*het streven der Hellenen of Grieken naar politieke eenheid*).
Paniek', v. –en (Fr. panique [Gr. panikos = van Pan]: *algemeene, plotselinge* [*ongegronde*] *angst of verslagenheid*): *er was een* – *in het leger; er kwam een* – *aan de beurs.*
Panier', m. –s (Fr. letterl. *mand*; 18de eeuw: *hoepelrok; mandewagentje*).
Pa'nisch, bn. (Duitsch): *een* –*e schrik*, paniek; zie ald. en Pan **II.**
Panislamis'me, o. (*het streven van alle belijders van de Islam naar politieke eenheid*).
I. Pan'je, v. –s (scheepsw. *stuk geteerd zeildoek, dat visschers op de rug dragen, wanneer zij een schuit op het hout helpen*).
II. Pan'je, v. (afkorting: *Champagne*).
Pan'lat, v. –ten (Z.-N. *lat, waarop de dakpannen rusten*).
Pan'likken, pan'nelikken, –likte, h. gepanlikt (fig. *vleien om daardoor voordeel te behalen; tafelschuimen, op de klap loopen*); **–likker,** m. –s (fig. *tafelschuimer*).
I. Pan'ne, v. (Fr. *oponthoud, blijven steken met een auto of vliegmachine door een of ander ongeval aan de motor, onklaar-zijn*).
II. Pan'ne, v. –n; zie Paan.
Pan'nekoek, m. –en (*in de pan gebakken,* [*dunne meel*]*koek*): –*en bakken*; bij verg. [a]) platte ronde pet, hoed, [b]) plat bordje van geschilderd aardewerk, [c]) naam voor de sleutelbloem; zie Omelet, Struif.
Pan'nenbakker, m. –bakkers (*maker van dakpannen*); **–bakkerij',** v. –en.
Pan'nendak, o. –daken (1 *bedekking v. e. gebouw met pannen, hard dak*, in tegenstelling met *stroodak*; 2 *dak met pannen gedekt*): 1 *aanstrijken van* –; 2 *ginder op het rood* –.
Panop'ticum, o. (Ned.) –s; (Lat.) –tica (Gr. optikos = het zien betreffend: *verzameling v. allerlei bezienswaardigheden* inz. *v. wassen beelden van bekende persoonlijkheden*).
Panora'ma, o. –'s (Gr. horama = gezicht, woord van ± 1789: 1 *rondtafereel: cirkelvormig schilderstuk met een werkelijke voorgrond, hetwelk een stad, een landstreek, een tafereel in zijn geheel voorstelt, terwijl de beschouwer in het midden staat*; ook: *het gebouw zelf*; 2 *een vergezicht naar alle of vele kanten*, b.v. *van een toren*; 3 *kaart of plaat, die een over-*

zicht geeft v. d. loop v. e. rivier, een landstreek enz.): 1 *het eerste – is van den Ierschen schilder Robert Barker, die in 1787 er patent voor kreeg en de naam bedacht; het – staat op dit plein*; 2 *een prachtig – van de Maas*; 3 *– op de stad van een nabijzijnde hoogte.*

Pan'ser, Pan'serschip; zie Pantser enz.

Pans'fluit, v. -fluiten (*herdersfluit [van den god Pan]*; inz. *rietfluit van 7 of meer [riet-] pijpen van ongelijke lengte en dikte, aan elkaar bevestigd*); ook, Panfluit.

Panslavis'me, o. (*het streven der Slaven naar politieke eenheid*); **–slavis'tisch,** bn., bw.

Pantalon', v. –s (It.-Fr.: *personage in het blijspel: paljas met lange broek,* eig. San Pantalone, een Venetiaansch heilige; [*lange*] *broek*; vero. *lange meisjespijpbroek met strook*).

Pan'ter, m. –s (Gr.-Fr. panthère: *luipaard*; Lat. felis pardus): de – leeft in Afrika en Z.-W.-Azië; **–haai,** m. –en (*getijgerde haai*; Lat. squalus canicula); **–kat,** v. –ten (*kleinere pantersoort o. a. de jaguar*).

Pantheïs'me, o. (*leer, dat het heelal zelf de godheid is, of dat god en de wereld [de stof] één zelfstandigheid vormen*).

Pantheïst', m. –theïsten (Fr. of Eng.: *aanhanger van het pantheïsme*); **–theïs'tisch,** bn., bw. ([*als*] *van een pantheïst; betrekking hebbend op, volgens het pantheïsme*).

Pan'theon, o., Lat.-Gr. tempel in o.-Rome, ter eere van alle (z. Pan **III**) goden (Gr. theos), 25 v. C. gebouwd; fig. eerierustplaats voor overleden beroemde mannen, b.v. in Parijs, 1814; *een letterkundig –*, uniformuitgave van beroemde letterkundige werken.

Pan'tjoeran, v. –s (O.-I. *waterleiding; bergbron, door een in de bergwand gestoken buis tot stortbad ingericht; fonteinbuis*).

Panto . . ., v. Gr. pas (genit. pantos) = al.

Pantocratie', v. (Gr. kratos = kracht, macht: *alleenheerschappij*).

Pan'toen, m. –s (Mal. *gedicht*).

Pantof'fel, v. –s (Fr. pantoufle, It. pantofola: *schoeisel met laag bovenwerk, dat men gemakkelijk kan aanschieten en weer uittrekken, huisschoen*; ook wel toegepast op buitenshuis gedragen schoeisel, oosterscheen niet-Europeesche muiltjes enz.): zegsw. *onder de – zitten* (of: *staan*, of: *geraken*), onder de plak van zijn vrouw staan; *het op zijn –tjes af kunnen*, weinig te doen of te werken hebben; **–held,** m. –helden (*iem., die onder de pantoffel zit*); **–parade,** v. (*het wandelen van een groot aantal personen op vaste plaats en vaste tijd, om elkaar te zien en om gezien te worden*; ook: *de plaats*).

Pantograaf', v. –grafen (*teekenaap*).

Pantomi'me, v. –mimen, –mimes (Fr. [Gr.-Lat. pantomimus = speler uit een tooneelstuk, waarin alles in gebaren = Gr. mimos wordt uitgedrukt]: *voorstelling van een dramatische gebeurtenis,* inz. *later een klucht of blijspel, door gebaren; gebarenspel* [*onder begeleiding van muziek en dans*]; in het alg. *gebarenspel*); **–mimiek',** v. (*geburenkunde*); **–mi'misch,** bn., bw.; verkeerd is: *pantomine.*

Pan'ton, m. -s; zie Pantoen.

Pant'ser, o. –s (Duitsch [oorspr. buikbedekker; pans = pens]: 1 [*borst*]*kuras, harnas, maliënkolder*; 2 *ijzeren, stalen bekleedsel* inz. *van de schepen*): 1 *met een ondoordringbaar – het lijf bedekt*; 2 *een schip van een stalen – voorzien*; *het – van de onderzeesche kabels*; **–dek,** o. –ken (Duitsch: *pantserbekleeding v. e. oorlogsschip onder de waterlijn*); **–dekschip,** o. –schepen (*schip met een pantserdek*): *een onzer –schepen te Curaçao*; **–en,** –de, h. gepantserd (*met een pantser bekleeden, van een pantsering voorzien; met staal bekleeden om iets ondoordringbaar te maken*): *een schip –*; fig. *gepantserd tegen spot en hoon; zwaar gepantserde brandkasten; –* **fort,** o. –en (mil. *fort met pantserkoepels of kazematten*); **–koepel,** m. –s (*draaischijf, waarop een of twee vuurmonden zijn opgesteld, geheel gedekt door een koepelvormig dak van pantserplaten*); **–plaat,** v. –platen (*zware stalen plaat tot beschutting van oorlogsschepen, koepels, brandkasten enz.*); **–schip,** o. -schepen (*oorlogsschip, waarvan de boorden over de geheele lengte, of gedeeltelijk, tot omtrent 2 meter onder water zijn bekleed met pantserplaten*).

Pantsier', o. –s, vero.; zie Pantser.

Pan'- of pan'nevisch*, v. (*visch, geschikt om in de pan gebraden te worden*; ook: *een gebraden of gebakken visch; een stoofschoteltje van schelvisch of kabeljauw*).

Panurg', m. –en (Fr. Panurge, oorspr. Gr. eig. Manusje-van-alles: *sluw, boosaardig mensch* o.a. een persoon uit een werk v. Rabelais).

Pap, v. pappen (1 *half vast, half vloeibaar kooksel van meel, gort, rijst enz. met melk, karnemelk, water enz.*; *brij*; 2 *een dergelijk mengsel van andere stoffen*; *brij*; 3 in toepassing op weeke, half vloeibare stof): 1 *– eten*; *iets moe zijn als koude –*; zegsw. *iem. de – in de mond geven,* hem het antwoord zeggen; *weinig in de – te brokken hebben,* [a]) weinig bezitten, [b]) geringe invloed hebben; Z.-N. *geen – meer kunnen zeggen,* bekaf zijn; z. aanbranden; 2 *een –je op een zweer*; *Bordeausche –*, insectendoodend middel op vruchtboomen; *hout–*; *een hoed zonder –*, stijf makend mengsel; 3 *de heele weg was een –.*

Papa', m. –'s (Lat. pa'pa = vader: 1 Fr. *vader*; 2 It. *paus*): 1 *papa' is thuis*; 2 *evvi'va il pa'pa!* leve de paus! **papaa'tje,** o. –s.

Papa'bile, m. –bili, –biles (It. *kardinaal, genoemd bij een pauskeuze als a.s. paus*).

Papa'ja, v. –'s (O.-I. *meloenachtige vrucht*).

Papa'ver, v. –s (*planten behoorende tot de familie der papaverachtigen,* inz. *de klaproos,* Lat. papaver rhoeas; ook: *maankop, slaapbol,* Lat. papaver somniferum); **–olie,** v. (*olie uit papaverzaden, maanolie*); **–stroop,** v. (*slaapmiddel uit papaver*).

Papegaai'*, m. –en (o.-Fr. papegai, oorspr. Arab.-Perz.: 1 *de vogels van de familie der papegaaien, psittaci, van de orde der schreeuwvogels, thuis behoorende op het zuidelijk halfrond*; 2 *iem., die anderen napraat, zonder het recht te verstaan, naprater*; 3 *houten vogel op een staak of boom, waarnaar geschoten wordt*): 1 *de groene –, de dwerg– enz.*; 2 *zij is de – van haar moeder*; 3 *de – afschieten,* de prijs behalen.

Papegaai'duiker, m. –s (*zeevogel, broedend langs de kusten van Gr.-Brit. en Z.-Scandinavië*; Lat. fratercula arctica grabae).

Papegaai'ekop, m. –pen; **–tong,** v. –en.

Papegaai'enziekte, v. (*ziekte veroorzaakt door para-typhusbacillen, veel voorkomende bij papegaaien*).

Papegaais'bek, m. –bekken; **–kooi,** v. –en (*cilindervormige koperen kooi*).
Papei', v. (Fr. pépie; Z.-N. *pip*).
Pa'penvreter, m. –s (*hevig anti-Roomsch-gezinde*).
Paperas'sen, v. mv. (Fr. paperasse, v. papier: *prulpapieren, beschreven, gedrukte papieren zonder waarde; papierenrommel*).
Papeterie', v. –rieën (Fr. *papierhandel; allerlei voorwerpen v. papier of karton; omslag, doos v. papier en ander schrijfmateriaal*).
Papier', o. –en (Gr.-Lat. papyrus, oorspr. Koptisch: 1 eig. *de naam eener Egypt. rietplant, de papyrus, uit wiens stengel men bladen, om op te schrijven, vervaardigde*; nu: *stof van verschillende vezelachtige stoffen, linnen, lompen, stroo enz. vervaardigd*; 2 inz. *stof, waarop men schrijft, drukt; een stuk of vel van deze stof*; 3 *geldswaardig papier* in verschillende opvattingen: *papieren geld, effecten, wissels, chèques enz.*; 4 afkorting van soorten papier): 1 *in ons land werd reeds in 1280 – uit lompen vervaardigd; – lijmen, scheppen, satineeren; een riem –*; 2 zegsw. *zijn gedachte op het papier brengen, zetten,* schriftelijk uitdrukken; *hij heeft goede –en,* d. i. getuigschriften; zegsw. *het – is geduldig,* men schrijft, wat men wil; *zijn papieren waren niet in orde,* identiteitsbewijzen, pas enz.; *op –,* (als handelsterm) ten verkoop gereed; *op de grond lagen blauwe –en*; 3 *de –en dalen, stijgen,* effecten; fig. zijn kansen, invloed enz. worden minder, grooter; *dat loopt in de –en,* is zeer duur; *– aan toonder,* geldswaardig papier, dat op vertoon aan den houder wordt uitbetaald; *driemaandsch –,* vervallen na drie maanden; *kort –,* te betalen op zicht, hetzij uiterlijk drie dagen na zicht, hetzij uiterlijk acht dagen na de dagteekening; *lang –,* betaalbaar in langere termijnen dan kort –; Z.-N. *in slechte –en zitten,* in verlegenheid; 4 z. Behangsel–, Pak–, Post–, Teeken–.
Papie'ren, bn. (1 *van papier vervaardigd; uit papier bestaande*; 2 *alleen op papier bestaande, niet werkelijk*; 3 in tegenstelling met goud en zilver; 4 *als van papier*; inz. *zwak, onsterk*): 1 *– manchetten; een – omslag; – bloemen,* kunstbloemen; 2 *de – gelijkheid van Fransch en Vlaamsch in België; – oorlog*; 3 *– en zilveren roebels*; 4 *de witte – vleugeltjes van de vlinder; een – vrouwtje; – zolder,* onsterke vloer, onbetrouwbare grond inz. fig. in toepassing op zwak ijs.
Papie'rengeld, o. (*in 't algemeen: papier dat de daarop uitgedrukte geldsom vertegenwoordigt, van staatswege uitgegeven met wettelijke koers en onder verplichting het als betaalmiddel aan te nemen; geldswaardig papier* in tegenstelling met *goud en zilver*): *het muntbiljet en het bankbriefje is –*; *wissels, bankbiljetten, chèques behooren tot het –*; ook: Papier'geld.
Papier'fabriek, v. –en (*fabriek, waar men papier maakt*); **–fabrikant,** m. –en; **–handel,** m. (*handel in papiersoorten*; ook: *fondsenhandel, wisselhandel*); **–korf,** v. –korven; z. Papiermand; **–linnen,** o. (*van papier vervaardigde en het linnengoed nabootsende stof*): *– voor manchetten.*
Papier-maché', o. (Fr. letterl. *gekauwd papier: stof, verhard papierdeeg voor doozen, kistjes enz.*); aan deze *taaie papierbrij* wordt *lijm* of *gom, gips enz.* toegevoegd, dan wordt ze in geoliede vormen geperst, en onder hooge warmtegraad gedroogd; als bn. *– knoopen*; zie Alpaca opm.
Papier'mand, v. –manden (*snippermand*); **–merk,** o. –en (*watermerk in papier*); **–molen,** m. –s (*papierfabriek, door water of wind in beweging gebracht*); **–plant,** v. –en; z. Papyrus.
Papier-sans-fin', o., in bet. 2 papiers-sans-fin (Fr. letterl. *papier zonder einde*: 1 *machinaal papier van een buitengewone lengte* inz. voor kranten, behangselrollen; *papier per rol*; 2 handel: *lange wissel, die* nl. *bij verval steeds wordt gecontinueerd*): 1 *men verkoopt het ––– bij de meter*; zie Rotatiepers; 2 ––– *is een soort van wissels, die de kassier liever niet neemt*; ook:
Papier'-zonder-eind, o.
Papillot', v. –lotten (Fr. papillote: 1 *papierreepje om krullen mee in te zetten*; 2 *gekroesd stukje papier, dat men om het been van koteletten doet, om dit zonder zich vuil te maken, te kunnen aanraken, manchet*): 1 *–ten leggen, zetten,* het haar in krulpapiertjes wikkelen; *met het haar in papillotten*; 2 *steek aan het been een groote –.* (ll = lj).
Papiniaan'sche pot*, m. –ten (nat. *ijzeren pot, die hermetisch gesloten kan worden, naar den Fr. uitvinder [1681] Papin*).
Papist', m. –en (Fr. minachtend: *paap, Roomsch-Katholiek*).
Pap'je, o. papjes (*papegaaitje*).
Pap'kind, o. –ers, –eren (*wichtje, dat met pap gevoed wordt; zwak kindje*).
Pap'lap, m. –lappen (*hospitaalsoldaat*).
Pap'lepel, m. –s (*kinderlepel, lepel om een kind pap te voeren*): zegsw. *hem met de – ingegeven,* van de jeugd af ingeprent.
Pa'poea, m. –poea's (Mal. letterl. kroes: *de donker-, zwartbruine, kroesharige bewoners van Nieuw-Guinea en Melanesië*); **Pa'poeaasch*,** bn.: *de Papoeasche bevolking.*
Pap'pen, papte, h. (2), i. (1) gepapt (1 *tot pap worden, een brijachtige massa vormen*; 2 *met pap bestrijken of bedekken; warme [lijnmeel] pap leggen op, en zoo weeken, of stijfmaken*): 1 (stoomwezen) *de olie papte,* vermengde zich met een hoeveelheid water; 2 *roggebrooden –,* vóór het bakken van boven met meelpap bestrijken; *op een zweer –*; *deze katoen is sterk gepapt,* d. i. met meelpap stijfgemaakt.
Pap'penheimer, m. –heimers (*soldaat van generaal Pappenheim, veldheer der keizerlijke troepen in de 30-jarige oorlog*): zegsw. *ik ken mijn –s,* ik ken mijn luitjes, ik weet, welk vleesch ik in de kuip heb.
Pap'perig, bn.; –er, –st (*pappig*).
Papperlapap', tw. (*uitroep van niet-instemming, om iem. te doen zwijgen, te laten merken, dat hij iets zegt, dat onjuist is enz.*).
Pap'pig, bn.; –er, –st (*brijachtig, niet vast*; v. personen: *dik, maar niet stevig; met een papgezicht*): *dit brood is –,* week; *– land; er – uitzien*; nog (v. weefsels): *de zakdoeken zijn –,* vol pap, te veel geappreteerd.
Pap'pot, m. –potten (*pot, waarin pap gekookt of opgediend wordt*): zegsw. *moeders –,* inz. toegepast op het bij huis blijven van volwassenen.
Pap'school, v. –scholen (Z.-N. *bewaarschool*); volkst.
Papy'rus, m. –sen (Gr.-Lat. oorspr. Kop-

tisch: 1 plantk. *hoog opschietend rietgewas*; Lat. cyperus papyrus; 2 *stof hieruit bereid*; 3 *handschrift op papyrus geschreven*): 1 de – leverde het papier der ouden; 2 *op – schrijven*; 3 *de –sen in de mummiekisten*; **–rol,** v. –rollen ([*beschreven*] *rol van papyrus*).

Pap'zak*, m. –zakken (*iem., die graag pap eet: dikkerd, dikbuik*; gew. *meikever*).

I. Para', v. para's (*Turksche munt,* $^1/_{40}$ *van een piaster*): 50 para's = ± 10 cents; in Servië ± $^1/_2$ dinar of ± $^1/_{100}$ ct.

II. Par(a)..., Gr. in samenstellingen: naast, bij, voorbij, om, tegen, verkeerd.

Paraaf', v. –rafen (Fr. parafe, Lat. paraphus, verkorting van Gr.-Lat. paragraphus = eig. het er naast geschreven teeken: *krul, pennetrek achter een handteekening*; ook: *teeken, dat de handteekening vervangt* inz. *verkorte naamteekening door middel van één of meer beginletters*): *de – v. d. ambtenaar.*

Paraat', bn. (Lat. paratus: *gereed; vlug, dadelijk*): *parate executie,* onmiddellijke uitvoering v. e. vonnis zonder verdere vorm van proces; *parate kennis,* waarvan men zich elk oogenblik terstond kan bedienen.

Para'bel, v. –belen, - bels (Gr.-Lat. parabola = het naast elkaar stellen: *gelijkenis*: *een zinnebeeldig verhaal om in de vorm v. e. beeldspraak zijn hoorders te onderrichten omtrent geestelijke waarheden*): de – van den verloren Zoon (Bijbel).

Parabo'lisch, bn. en bw. (1 *bij wijze van, als in een gelijkenis*; 2 meetk. *in de vorm eener parabool, kegelsnede*): 1 *–e taal*; 2 *een –e spiegel slijpen.*

Paraboloï'de, v. –n (*kegel, ontstaande bij wenteling v. e. parabool om haar as*).

Parabool', v. –bolen (z. Parabel: *kromme lijn, gelijk men verkrijgt door een kegelsnede, welker vlak evenwijdig loopt met een der beschrijvende lijnen van de kegel*; *kogelbaan, lijn door een projectiel beschreven*).

Paracen'trisch, bn. (*ongelijkmiddelpuntig*).

Parachu'te, v. –chutes (Fr. *val- of daalscherm van den luchtschipper of aviateur*).

Paracleet', m. (Gr.-Lat. paracletus = eig. er bij geroepen: *Trooster, de Heilige Geest, door Christus toegezegd*).

Para'de, v. –s (Fr. [Sp. parada van Lat. parare = gereedmaken]: 1 *uiterlijk vertoon*; *pronk, praal*; 2 *feestelijke wapenschouw*; 3 *paradeplein*; 4 schermk. *het pareeren, afweren v. e. houw, stoot*): 1 *dat staat daar alleen, om – te maken*; 2 *er was groote –*; z. ook Garnizoen; 3 *hij woont aan de –*; 4 *Dolf begon eenige –s te maken*; **–bed,** o. –bedden (*praalbed, waarop het lijk van een vorst, paus of ander hooggeplaatst persoon wordt tentoongesteld, vóór de begrafenis*).

Paradeeren* (1 mil. *parade houden, zich in parade opstellen*; 2 *pronken op in het oog vallende wijze*: *pralen, vertooning maken*): 1 *de troepen laten –*; *op oorlogsschepen noemt men –, het staan van de manschappen in het want, op de nokken der raas enz. als eerbewijzing*; 2 *op meetings –*; *met paarlen –.*

Para'demarsch*, m. –marschen (*wijze, waarop de troepen bij gelegenheid eener parade marcheeren*; *muziek, die deze marsch begeleidt*); **–paard,** o. –en (*pronk- of staatsiepaard*; *iets, waarmee iem. parade maakt*); **–pas,** m. –sen (*gestrekte stap of pas, waarmede men in parade marcheert*).

Paradig'ma, o. (Ned.) –ma's, (Gr.) –mata (Gr. *voorbeeld*; *modelwoord*; *schema van verbuiging of vervoeging*): *het van-buitenkennen van –ma's der spraakk.* (g = g).

Paradijs', o. –dijzen (Fr. paradis [Lat.-Gr. paradeisos oorspr. Perz. eig. park]: 1 *lusthof, Eden van 't eerste menschenpaar, waarin een rivier, die zich in vier armen splitste*; 2 *hemel, woonstede van God*; 3 *heerlijk lustoord*; 4 *engelenbak*): 1 in het – stond de Boom des Levens en de Boom der Kennis van goed en kwaad; 2 *heden zult gij met mij zijn in het –*; 3 *in dit Italiaansche –*; 4 *de bezoekers van het – lieten zich niet onbetuigd*; **–appel,** m. –en (*benaming voor verschillende vruchten: guldenappel, adamsappel,* ook: *de tomaat*); **–geschiedenis,** v. (*het Bijbelsch verhaal van Adam en Eva in het paradijs*): Vondels treurspel Adam in Ballingschap dramatiseert de –; **–kostuum,** o.; zie Adamskostuum; **–slang,** v. (*slang, welke volgens het Bijbelverhaal Eva verleid heeft*); **–vogel,** m. –s (in het mv. *prachtig gekleurde, tropische zangvogelfamilie*; Lat. paradisidae): *de gele –*, Lat. paradisea apoda.

Paradox', Fr. paradoxe, Gr.-Lat. paradoxum van Gr. para = tegen + doxe = meening **1** v. –doxen (*wonderspreuk*; *schijnbare tegenstrijdigheid*; *stelling, uitspraak, niet overeenstemmend met de gangbare meening, oogenschijnlijk ongerijmd*): *Multatuli's –en*; **2** bn., bw. (*wonderspreukig*; *als een paradox klinkende*): *–e stellingen.*

Paradoxaal', bn., bw. (*wonderspreukig, paradox* **2**): *een –ale bewering*; *hij sprak –.*

Parafeeren* (van akten, koopmansboeken enz.: *tot kenteeken van echtheid van een paraaf voorzien*; *met een paraaf waarmerken*): *een doorhaling op een wissel –.*

Paraffi'ne, v. –n (uit Lat. parum = [te] weinig + Lat. affinis = verwant, woord in 1830 gevormd: 1 *wasachtige vetstof, door droge distillatie uit steen- of bruinkool, hout enz. verkregen, kleurloos of wit, reuk- en smaakloos*; 2 scheik. *algemeene benaming gegeven aan bepaalde koolwaterstoffen*): 1 *zachte, harde –*; 2 *in Amerikaansche ruwe petroleum komen –n voor*; **–kaars,** v. –en (*kaars van paraffine*); **–papier,** o. (*papier met paraffine vochtdicht gemaakt*).

Parago'ge, v. –n (Gr. spraakk. *achtervoeging*), b.v. in *ieman(d), fazan(t)*; **–go'gisch,** bn.: *de –e* d *in* iemand.

Paragraaf', v. –grafen (Fr. z. Paraaf: *afdeeling v. e. hoofdstuk*; ook: *teeken* §).

Paragrafeeren* (*in paragrafen afdeelen*).

Paraisseeren* (gew. Fr.: *zich vertoonen, verschijnen*; ook: *veel vertoon maken*).

Paral(e)ip'sis, v. (Gr.-Lat. *redek. figuur v. d. voorbijgang*), b.v.: *Ik wil niet opmerken, dat wij ... maar ik zeg alleen*; zij dient om de aandacht op het voorbijgegane te vestigen.

Parallel', Fr. parallèle, Gr.-Lat. parallelus, **1** bn. en bw. (*gelijkloopend, evenwijdig*; fig. *in aard overeenkomende, gelijk*): *die lijnen zijn of loopen –*; **2** v. –lellen (1 *parallelcirkel*; 2 *lijn of vlak, evenwijdig loopend aan een andere lijn of een ander vlak*; 3 *iets, dat door groote overeenkomst met iets anders een doorloopende vergelijking toelaat*; *vergelijking*): 1 *de –len op de kaart zijn breedtecirkels*; 2 *de – van een loodlijn*; *de – van*

een verticaal vlak, b.v. de vloer en het plafond; 3 *deze navorschingen vinden haar – in vroegere onderzoekingen*; *een – maken, trekken tusschen twee dichters*; **–lis'me,** o. **Parallelepi'pedum** = Parallelopipedum. **Parallel'klas,** v. –klassen (*schoolklasse, waarin hetzelfde onderwijs gegeven wordt als in een andere*): *een klas, in –klassen gesplitst.* **Parallelogram',** o. –grammen (Fr. [Gr.-Lat. v. Gr. parallelos = evenwijdig + gramme = lijn]: *vierzijdige rechtlijnige figuur, waarvan de tegenovergestelde zijden evenwijdig loopen*): werkt. *het – van* (of: *der*) *krachten*, figuur, die in beeld brengt, dat de resultante van twee op een zelfde punt werkende krachten gelijk is aan de diagonaal van een daardoor gevormd parallelogram. **Parallelopi'pedum,** o. (Ned.) –s, (Lat.) –peda (Gr.-Lat. [Gr. epipedon = vlak]: *prisma, met een parallelogram tot grondvlak*). **Paralogie',** v. –ën (Gr. *dwaling*); **–gis'me,** o. –n (Fr. [Gr.-Lat. van Gr. paralogisesthai = verkeerde berekeningen maken]: *valsche redeneering, gevolgtrekking*). (g = g). **Paralyseeren*** (*verlammen*; *ontzenuwen*). **Paralysie',** v. –ën (Fr. [Gr.-Lat. paralysis = losmaking]: *verlamming*; *beroerte*). **Paraly'tisch,** bn. (*verlamd, lam*). **Paramat',** o. (Eng. paramatta: stad in Nieuw-Z.-Wales: *keperstof v. katoen en wol*). **Parament',** o. –en (Fr. [Lat. paramentum van parare = versieren]: *sieraad*; inz. *de liturgische gewaden van den R.-K. priester*; *altaarkleeden*): *onbruikbare –en verbranden.* **Paramentiek',** v. (Fr. *de leer of kennis der paramenten*): *de oud-testamentische –*, de kennis der Joodsche tempeldracht. **Pa'rang,** v. –s (Mal. *hakkapmes*). **Paranimf',** m. –en (Gr.-Lat. paranymphus [Gr. para = naast + nymphe = bruid]: *bruidsjonker, ceremoniemeester*; *persoon, die iem. ter zijde staat bij bepaalde plechtigheden* inz. *begeleider van iem., die promoveert*). **Paranoi'a,** v. (Gr. van para + noös = verstand: *krankzinnigheid*). **Parapet',** o. –s (Fr. [It. parapetto uit Gr. para + It. petto = borst]: *borstwering*). **Paraphra'se,** v. –n (Fr. oorspr. Gr.-Lat. [Gr. para + phrasis = taal, uitdrukking]: *verklarende omschrijving*): *een – maken van een gedicht.* (s = z). **Paraphraseeren*** (*in een verklarende omschrijving uitdrukken*): *een gedicht –.* **Paraphrast',** m. –en (*iem., die paraphraseert*; *kantteekenaar* b.v. *op klassieke werken*). **Paraplu',** v. –plu's, Fr. parapluie, v. –s (Fr. [Gr. para = tegen + Fr. pluie = regen]: 1 *regenscherm*; 2 Barg. *koepelgevangenis te Haarlem, Arnhem en Breda*): 1 *een groene –*; *zijn – opsteken, neerdoen, oprollen*; 2 *in* (of: *onder*) *de – zetten*; verkl. –pluutje, o. –s. **Paraplu'bak,** m. –bakken (*bak, om paraplu's in te zetten*); **–koopman,** m. –kooplui; **–stander** of **–standaard,** m. –s (*toestel* [*met een meestal losse zinken bak onderin*] *om daarin paraplu's te zetten*). **Parasiet'*,** Gr.-Lat. parasi'tus, eig. meeëter **1** m. –en (*tafelschuimer, klaplooper*); **2** v. –en (*woekerdier, -plant, dat of die op of in een ander organisme leeft, daaruit voedsel trekt*). **Parasitair',** bn.: *–e ziekten*, door parasieten veroorzaakt; zie Parasitisch. **Parasiteeren*** (*als een parasiet leven*; *klaplooper zijn, op kosten van anderen leven of zijn genot zoeken*). **Parasi'tisch,** bn., bw. (*als een parasiet levend*; *klaploopend*; *woekerend*, nl. *van planten of dieren*): *een ziekte van –e aard*; *– leven op*; ook, Parasitair'. **Parasitis'me,** o. (*het leven op kosten of ten koste van een ander*): – bestaat in de menschen-, de dieren- en de plantenwereld, b.v. lintworm, duivelsnaaigaren. **Parasol',** v. –sols (Fr. [It. parasole van Gr. para + sole = zon]: *zonnescherm*). **Parasta'ten,** m. mv. (Gr. *zijpilaren*). **Paravent',** m. –vents (Fr. [van Gr. para + Fr. vent = wind]: *tochtscherm, kamerschut, windschut*); lees *paravan'*. **Par'cen,** v., Fr. parques, Lat. parcae; Gr. myth. de 3 Schikgodinnen, die 's menschen lot regelen: Clo'tho, de spinster; La'chesis, de lotbeschikster; A'tropos, de onafkeerbare; ook: Parken, Moiren. **Pardaf',** Z.-N. **1** tw., bw. (*pardoes*); **2** m. –fen (*slag*). **Par'del,** m. –s (Duitsch, Bijb. *panterachtig roofdier, luipaard*); z. Kameelpardel. **Pardessus',** m. (Fr. *overjas, demi-saison*). **I. Pardoen',** v. –s (It. *touw* [of: *staaldraad*] *dat van de top eener steng achter het want heen naar het scheepsboord loopt*). **II. Pardoen',** o. (Fr. pardon; Z.-N. *aflaat*; *Angelus* [*gebed*]); **–en,** Z.-N. *het pardoent*, het Angelusklokje klept. **III. Pardoen',** m. –en (Z.-N. *paardenhorzel*). **Pardoes',** tw., bw. (*klanknabootsing van een doffe plotselinge slag of smak*; als uitroep: *waarachtig*; ook: *hals-over-kop, plotseling, ineens, onverwachts*): *– daar lag hij*; *hij sprong – in het water!* ook wel, **Perdoes'.** **Pardon',** Fr. v. Lat. perdonare = vergeven **1** o. (*vergiffenis*; *genade, kwijtschelding*): *zonder –*, zonder genade, onverbiddelijk; *– vragen, geven*; **2** tw. (*neem me niet kwalijk*; *verschooning, het spijt me*; ook: *vergeef het me, het was niet zoo*): *– mijnheer!* **Pardonna'bel,** bn. (Fr. *vergeeflijk*). **Pardonneeren*** (Fr. [Lat. perdonare]: *vergiffenis schenken, door de vingers zien*). **Pareeren*** (Fr. [Lat. parare]: *sieren, opschikken*; schermkunst: *een slag, steek afwenden, afweren*; rijkunst: *een paard uit de gang tot stilstand brengen*); zie Paleeren. **Pa'rel, paarl,** v. parels, parelen, paarlen (Fr. perle: 1 *rondachtige uitwas van dezelfde stof als het parelmoer*, inz. *in het binnenste bekleedsel van de schelp der pareloester, dat zich vormt om van buiten af in de schelp binnengedrongen voorwerpen*; 2 fig. *het puik*; 3 typ. *naam van een der kleinste lettersoorten, grooter dan diamant*, zie ald.; 4 bij verg. *allerlei zaken, die op een parel gelijken*): 1 *een medaillon, in –s gevat*; *–en aan een snoer rijgen*; *als een –tje in het goud* (*gevat*), fig. v. iem., die tusschen aangename buren zit; *dat is een – aan zijn kroon.* iets, dat hem tot sieraad strekt of voor hem van veel waarde is; *valsche –s*; zegsw. *paarlen voor de zwijnen werpen*, het heilige of schoone aan onwaardigen verkwisten, z. Matth. 7 : 6; 2 *Cuba is de – der Antillen*; *een – van een vrouw*; 3 *– en diamant komen slechts bij uitzondering voor*; 4 *zweetdruppels rolden in –en van zijn voorhoofd*; *–tjes in het glas opstijgend*, luchtbellen; *–s op het oog*,

witte vlek op het hoornvlies, in Z.-N. soms staar.

Pa'relbank, v. –banken (*bank onder water, waar zich veel pareloesters bevinden*); **–duiken,** o. (*het in-zee-duiken om pareloesters op te halen*); **–duiker*,** m. –s (*–visscher; naam v. e. watervogel,* Lat. colymbus a. articus; *werktuig tot de parelvisscherij gebezigd*).

Pa'relen, parelde, h. gepareld (1 *parelvormige blaasjes opgeven*; zie Kralen; 2 *zich vertoonen in de vorm van parels*; 3 *de vorm geven van parels*): 1 *de champagne parelt bij het inschenken*; 2 *het zweet parelde op haar voorhoofd*; fig. *een parelende lach*; z. fig. Gepareld; 3 z. Gepareld; nog: *–de klanken,* waarbij alle tonen op zich zelf zeer helder en duidelijk worden gehoord.

Pa'relgerst, v.; **–gort,** v.; zie Gepareld; **–grijs 1** bn., –grijze (*licht, blauwachtig grijs als een parel*): *– fluweel, –grijze zijde*; **2** zn. o.; **–hoen,** o. –ders (*fazantachtige vogel,* Lat. numida meleagris): *'t – in Afrika.*

Parelmoer', o.; zie Paarlemoer.

Parelmoe'ren, bn. (*van parelmoer*): *een – messenhechtje. een – portemonnaie.*

Parelmoer'vlinder, m. –s (*naam van vlinders*): *de kleine –,* Lat. argynnis lathonia.

Pa'relmos, o. (*leverkruid; Iersch mos, een soort van gedroogd wier,* als geneesmiddel gebruikt; Lat. chondrus crispus).

Pa'relmossel, v. –en, –s (*een stroommossel, die de* z.g. *rivierparels oplevert*; Lat. margaritana margaritifera; ook wel: *paarloester*): de – wordt gevonden in Midden-Duitschland; **–oester,** v. –s (*schelpdier, dat de echte parels oplevert,* Lat. meleagrina margaritifera): de – wordt door duikers gevischt in de Perzische golf, op de kust van Ceilon enz.; **–snoer,** o. –en (*halssnoer van parels; een aantal a. e. snoer geregen parels*); **–visscher*,** m. –s (*duiker naar pareloesters*).

Pa'relziekte, v. (*veeziekte, e. soort tuberculose met knobbelvorming op borst- en buikvlies*).

Parement', o. –en; zie Parament.

Pa'ren, paarde, h. gepaard (1 *tot een paar maken*; 2 *twee aan twee rangschikken*; 3 *huwen*; 4 *vereenigen*; 5 *een paar vormen* inz. *zich in de echt begeven*; 6 *zich vereenigen, zich samenvoegen*; 7 refl. *zich tot een paar bijeenvoegen, huwen*; in het alg. *zich bijeenvoegen*): 1 *handschoenen –; klompen, schoenen, duiven –*; 2 *de dansers –; wij waren goed gepaard*; 3 *wie heeft die jongelui gepaard?* 4 *degelijkheid aan vlijt –*; 5 *de Mei is voor het – het best geschikt*; 6 *met dreunend hoorngeschal paart der geweren dof geknal*; 7 *als de vogeltjes zich –; geluk aan zeemanskunst moeten zich –; zich – aan* (of: *bij*).

Parenta'ge, v. (Fr. [*bloed*]*verwantschap*).

Parenthe'se, Gr.-Lat. **paren'thesis,** v. (Ned.) –the'sen, (Gr.) –theses (eig. wat bij iets gezet wordt: *tusschenzin, in een volzin, zonder daarmee in onmiddellijk grammatisch verband te staan* inz. *staande tusschen haakjes of boogjes*; *de boogjes* ( ) *of haakjes* [ ]): *het goede, dat de mensch doet (het is altijd maar weinig), is inderdaad zijn eenige rijkdom*; zie In parenthesi.

Parenthe'sen, v. mv. (typ. *twee haakjes* [ ] *of boogjes* ( ), *om een tusschenvoeging*).

Paret', v. –ten, Z.-N. **1** (*gril, nuk*; *drukte*); **2** (*kriekenboom*); **–maker,** m. –s (*druktemaker*).

Par exem'ple, bw. (Fr. *bij voorbeeld*).

Par expres'se (Fr. *door een bijzondere*[*n*] *bode*), ook: per expres; zie **P. E.**

Parfait-amour', v. (Fr. *zekere fijne likeur*).

Parfor'ce, bw. (Fr. 1 *met alle geweld*; 2 jagersterm): 1 *hij wil – de deur uit*; in deze bet. dikwijls *parfors*; 2 *– dresseeren,* door dwang, niet spelend, africhten; *een –-hond,* Eng. jachthond; *een–-jacht,* klopjacht, drijfjacht, d. i. jacht op groot wild, reeën en herten, met behulp van afgerichte honden en jagers te paard, waarbij het wild doodgejaagd wordt; *een –-paard,* jachtpaard.

Parfum', o. –s (Fr. [It. profumo van Lat. fumus = rook]: *geur*; ook iron. *heerlijke geur; reukwerk, -water*).

Parfumeeren* (Fr. *welriekend maken*): *een kamer –,* doorgeuren; ook iron.

Parfumerie', v. –ën (Fr. *het maken van parfum*; [*handel, winkel*] *reukwerk, -water*).

Par gra'ce, bw. (Fr. *uit of door gunst*).

Par hasard', bw. (Fr. *toevallig, bij toeval*).

Parhe'lium, o. –heliën (Lat. [Gr. helios = zon]: *bijzon, bijmaan; dampkringsbeeld*).

I. Pa'ri, It. **1** bw. (*gelijk, van gelijke waarde*): *de effecten staan –,* wanneer de reëele waarde aan de nominale gelijk is, b.v. als de koers 100 bedraagt; **2** o. (*gelijke stand*): *de effecten staan boven –,* d. i. boven de nominale waarde; zie Al pari.

II. Pari', o. (Fr. *weddenschap*): *een – aangaan met iem. over iets voor....*; Pari **I** en **II** van Lat. par = gelijk.

Pa'ria, m. en v. paria's (Eng.-Ind. letterl. trommelslager: *onreine; verstooteling, verworpeling*): de –'s, als onreinen geschuwd, behooren tot geen der vier Hindoekasten; fig. *een – der maatschappij.*

Pa'riahond, m. –en (*verwilderde huishond in oostersche landen*).

Parieeren*, parieerde, h. geparieerd (Fr. [Lat. pariare = gelijk tegen gelijk zetten]: *wedden, een pari aangaan, verwedden*).

Parijsch'*, bn. ([*als*] *in, uit, van, eigen aan, betrekking hebbende op Parijs*): *de –e mode, een bekende –e violist.*

Parijsch'-blauw*, o.; verg. Berlijnschblauw; **–-rood*** (*meniesoort*).

Parij'zenaar, m. –s (*bewoner van Parijs*).

Pa'rikoers, m. –en (handel: *prijs van een handelsartikel, afgeleid uit noteering aan een vreemde beurs en de wisselkoers tusschen de twee betrokken landen*).

Pa'ring, v. –en (*tot een paar vereenigen; een paar worden*; nat. hist. *bevruchting*): *de – van kousen; oordeelkundige – van varkens.*

Pa'ris, m. (ook, Alexander), tweede zoon van Priamus, en rechter in de schoonheidstwist (zie Twistappel); later schaker van Helena; zie ald.

Pa'risch-marmer, o. (*wit marmer van het eiland Paros in de Gr. archipel*).

Parisien', m. Parisiens (Fr. *Parijzenaar*); **–sien'ne,** v. –s (*Parijsche vrouw*).

Pariteit', v. –en (Fr. [Lat. paritas]: *gelijkheid*; handel: *een koers, afgeleid uit de noteering van eenig artikel aan twee beurzen; overeenkomst van de marktwaarde van geldswaarden met de nominale waarden; de overeenkomstige prijs i. e. andere maatstaf uitgedrukt*; muntwezen: *de waardeverhouding tusschen muntsoorten van verschillend metaal*).

Paritei'tentafel, v. –s (*lijst of staat, waarop de overeenkomstige wisselkoersen tusschen*

verschillende landen staan uitgerekend).
Park, o. –en (bijvorm van perk: 1 *afgeperkte ruimte, warande, waar dieren in het wild leven* inz. *dienende als jachtterrein*; 2 *een uitgestrekt terrein bij of om een kasteel of landhuis, bestaande uit bosch of weiland, meestal door vijvers en kunstmatige aanleg verfraaid*; 3 *stuk grond van vrij groote afmeting bij of in een stad, beplant met boomen, heesters enz., openbare uitspannings- en wandelplaats*; 4 mil. *terrein, waar het geschut, de voertuigen enz. der artillerie zich bevinden; depot van materieel der artillerie, genie, aviatiek enz.*; 5 *afgeperkt stuk of vak v. e. dijk*): 1 *vrije visscherij in de –en*; 2 *de prachtige –en bij en om de kasteelen*; 3 *een der grootste –en van Europa is de Dierentuin te Kopenhagen*; 4 *een – bombardeeren*; 5 *een verdeeling in kleine –en*.
Parkeeren (*auto's „stallen", opstellen op een daarvoor aangewezen plaats in de open lucht*).
Parket', o. parketten (Fr. parquet = klein park: *kleine afgeperkte ruimte*; inz. 1 *afgesloten ruimte als zitplaats der rechters in de gerechtszaal*; 2 *zitplaatsen in de schouwburg tusschen de stalles en het parterre*; 3 *bureau van het openbaar ministerie*, ook: *de personen*; 4 *blokken, waaruit een ingelegde vloer wordt samengesteld* inz. in samenstellingen): 1 zegsw. *hij zit in een lastig, moeilijk, leelijk –*, groote moeilijkheid; 2 *het – was uitverkocht*; 3 *ten –te*; 4 *een – van tegels*; **–vloer,** m. –en (*een met regelmatige figuren ingelegde vloer, [van kostbare houtsoorten gemaakt en glad gewreven]*).
Parkiet', m. –en (It. parachito: *onderdeel van het geslacht der papegaaien, thans vooral in toepassing op de kleinere vogels, daaronder* inz. *die met een lange staart*).
Parlan'do, bw. (It. muz. *meer sprekend dan zingend*).
Parlement', o. –en (Fr. v. parler = spreken; vóór 1789 in Frankrijk: *oppergerechtshof*; thans inz.: *in Eng. de beide Kamers*, d. i. *het Hooger- en Lagerhuis*; ook wel gezegd van volksvertegenwoordigingen in andere staten; Z.-N., vero. *woordenwisseling, gesprek*): *– en regeering*. (ent = ent).
Parlementair', Fr. **1** bn. en bw. (1 *betrekking hebbende op of behoorende bij een parlementair* **2**; 2 *betrekking hebbende op, eigen zijnde aan het parlement*; *omzichtig*; *de vormen in acht nemend, beleefd*): 1 *de –e vlag*; 2 *een – mandaat* (*aanvaarden*); *–e welsprekendheid*; *zich – uitdrukken*, in betamelijke, welvoeglijke termen; *de –e vormen in acht nemen*, hoffelijk, beschaafd zich uitdrukken; **2** m. –s, –en (*onderhandelaar, die met de parlementaire of witte vlag naar den vijand wordt gezonden om te onderhandelen*).
Parlementaris'me, o. (*het regeeren met volksvertegenwoordiging*): *ontaarding v. h. –*.
Parlementeeren*, parlementeerde, h. geparlementeerd (Fr. [Lat. parlementare]: *onderhandelen door tusschenkomst van een parlementair*; ook: *lang en breed over iets redekavelen*). (men = men).
Parlemen'ten, –mentte, h. geparlement (*babbelen, praten; redetwisten*); gmz.
Parlements'gebouw, o. –en (*gebouw, waarin het parlement vergadert*; *paleis der afgevaardigden [in Londen]*); ook, **–huis,** o. –huizen; **–lid,** o. –leden; **–zitting,** v. –en.
Parlesan'ten, parlesantte, h. geparlesant (v. Sp. par los santos = bij de heiligen: vero. *vloeken*; thans: *redetwisten*; ook: *zwetsen, praten*); gmz.
Parlevink', m. –en (*vink, die nu eens in 't hout, dan weer op het nabij gelegen land aan de vinkenbaan heen en weer vliegt*).
Parlevin'ken, parlevinkte, h. geparlevinkt (*van de eene plaats naar de andere trekken om kleinhandel te drijven, schacheren, venten; koeteren, vreemd praten*).
Parlevin'ker, m. –s (*iem., die uit parlevinken gaat* inz. *die met een vaartuig naar België of Noord-Frankrijk trekt om handel te drijven in kaas en andere waren*; vroeger: *schipper of zijn schuit, die tot ± 1870 te Amsterdam het Vechtwater aanvoerden*): *de boot van den H. is gezonken*.
Parloir', m. –s (Fr. *spreekkamer*).
Parman'telijk, bw. (Z.-N. *stellig, zeker*).
Parman'tig, bn. en bw.; –er, –st (Fr. parement = tooi: *zelfbewust; deftig en fier*, soms met het denkbeeld, dat die houding niet geheel past; *moedig*; vroeger met *op*: *prat*): *een – heer*; *– stappen, – in 't rond kijken*; *hij zat – op een ros*; ook, Parmant: *al in een groen, groen knollenland, daar zaten twee haasjes heel parmant*.
Parmezaan' 1 m. –zanen (*iem. uit Parma*); **2** (stofn.), v. (voorwerpsn.), m. –zanen (*kaassoort uit Parma*); ook: *–zaan(sche) kaas*.
Parnas', Gr.-Lat. **Parnas'sus,** m. berg in Phocis ten N. van Delphi, aan Apollo en de Muzen toegewijd; zegsw. *de – bestijgen*, gaan dichten.
Parochiaal', bn. (Lat. parochialis: *tot een parochie behoorend*): *het – kerkbestuur*.
Parochiaan'*, m. en v. –anen (Lat. parochianus: *lid eener R.-K. kerkelijke gemeente*). (ch = scherpe g).
Paro'chie, v. –s, –chiën (Lat. parochia, [Gr. paroikia = het nabuurschap]: R.-K. *kerkelijke gemeente, bestuurd door een pastoor [parochus]*; *kerspel*; Z.-N. *gemeente*). (ch = scherpe g).
Parochieel'*, bn. en bw. (*wat de parochie betreft*): *het – werk*; *deze buurt hoort – tot*.
Paro'chiekerk, v. –en (*kerk v. e. parochie*).
Paro'chus, m. –chi (Lat. *hoofd v. e. parochie*).
Parodie', v. –ën (Fr. [Lat.-Gr. parodia = eig. nagebootst gezang]: *boertige nabootsing, koddige omwerking* b.v. *v. e. ernstig gedicht*; *spotnabootsing*): *een – op het sonnet v. Perk*.
Parodieeren* (Fr. *iets, iem. boertig nadoen, iets ernstigs lachwekkend voordragen, voorstellen*; *in het belachelijke nabootsen*).
Paroniem', Fr. paronyme v. Gr.-Lat. paronymia = v. e. naam afgeleid **1** bn. (*stamverwant*); **2** o. –en (*stamverwant woord*): *–en zijn* b.v. *dronk* en *drank*.
Paronoma'sia, v. –'s (Gr.-Lat. [Gr. para + onoma = naam]: *verbinding van woorden met dezelfde klank, maar met verschillende beteekenis*), b.v. *O, roem van uwen tijd, waar Roemer op mag roemen* (Vondel), nl. Maria Tesselschaede (1594–1649).
Parool', o. parolen (Fr. parole: 1 *wachtwoord, geheim herkenningswoord*; fig. *leus*; 2 *eerewoord*): 1 *het – geven*; 2 *een krijgsgevangen officier op – loslaten*, op zijn eerewoord (*parole d'honneur*), dat hij nl. niet zal trachten te ontsnappen enz.
Par or'dre, bw. (Fr. *op last*); zie **p. o.**

Paroxis'me, o. (Fr. [Gr.-Lat. paroxismus v. Gr. oxys = scherp, heftig]: *de hoogste graad van smart, kommer, verbittering enz.*).
Parquet', o. -ten (Fr.); zie Parket.
Par'sen, m. mv. (*vuuraanbidders in Perzië*).
I. Part, o. -en (Fr. part: 1 *deel, gedeelte*; 2 *aandeel*): 1 *een perzik aan partjes*; *de* (of: *het*) *meeste* –, het meerendeel, de meerderheid; 2 *elk moet zijn – hebben*; *een – hebben in een fabriek*; zegsw. *ergens – noch deel aan hebben*; *voor mijn* –, wat mij aangaat; nog: *de -en van een touw, een boeilijn*, gedeelte inz. v. e. takel tusschen twee blokken in; Z.-N. *iets van goed – weten*, uit betrouwbare bron.
II. Part, v. meestal meerv. -en (*list, bedrog; streek, poets*): *iem. -en spelen*, hem bedriegen, beetnemen; *de verbeelding speelde mij weer -en*; *mijn geheugen begint mij -en* (of: *een part*) *te spelen*, laat mij in de steek.
Parta'ge, v. (Fr. *verdeeling; aandeel, erfdeel*). (g = zj).
Partageeren* (Fr. [*ver*]*deelen*). (g = zj).
Parter're, o. -s (Fr. lett. op de grond: 1 *gelijkvloersche verdieping*; 2 *zitplaatsen, gelijkvloersch in de schouwburg* nl. *achter het parket*; *de toeschouwers aldaar*; 3 *bloemperk in een tuin*): 1 *het – verhuren*; 2 *ik zal – nemen*; 3 *een tuin met heestertjes in vier -s afgeschoten*.
Parthenogene'se, v. (Gr. *voortplanting door onbevruchte eieren*): *de darren ontstaan door –*.
Par'thenon, o. van Gr. parthenos = maagd: marmeren tempel v. Pallas Athene op de Acro'polis met prachtig beeldhouwwerk, gebouwd van 446–438 v. C.; fig. kunsttempel.
Parthe'nope, o. (*Napels*).
Partiaal'; zie Partieel.
Participant', m. -en (Fr. *deelhebber, deelgenoot; aandeelhouder*). (ant = ant).
Participa'tie, v. (Fr. [Lat. partipatio]: *het hebben van aandeel in iets*).
Participeeren* (Fr. [Lat. participare]: *aandeel of deel hebben in, deelnemen aan*).
Participiaal', bn. (Lat. participialis: spraakk. *met een participium of deelw. in verband staande*): *-ale voorzetsels*, b.v. betreffende.
Partici'pium, o. (Ned.) -s; -piën; (Lat.) -pia (Lat. *deelwoord*).
Particularis'me, o. (Fr. z. Particulier: *het beginsel om ieder gewest in een rijk zijn eigen particuliere eigenaardigheden, rechten, bestuur enz. te doen behouden*; ongunstig: *het* [*zelfzuchtig*] *stellen van bijzonder belang boven algemeen*; *het streven om zelfstandig te blijven en niet op te gaan in een grooter geheel*): *het – der 17 gewesten*.
Particularist', m. -en (*aanhanger van het particularisme*).
Particulariteit', v. -en (Fr. [Lat. particularitas]: *eigenaardigheid; het karakteristieke; nadere omstandigheid, detail*).
Particulier', Fr. v. Lat. particularis van particula = deeltjes **1** bn. (1 *niet geldende voor allen of iedereen, maar behoorende bij één bepaalde zaak of persoon of een aantal zaken en personen*; 2 *privaat, niet publiek*): 1 *iems. -e meening*; *een -e school*, bijzondere, niet openbaar; 2 *een – secretaris*; *iems. – leven*; *– persoon*, zonder officieele waardigheid; *een – schrijven*; *iem. in het – spreken*, onder vier oogen; **2** bw. (1 *afzonderlijk, onder vier oogen*; 2 *op intieme wijze*): 1 *een – onderhoud*; 2 *iem. – kennen*; **3** m. -en; vr. **-e** (*iem., die geen post bekleedt: ambteloos burger, privaat persoon*).
Partie', v. -tieën (Z.-N. *partij*); spreekt.
Partieel'*, bn. en bw. (Fr. partiel: *gedeeltelijk, bij gedeelten*): *een -e herziening*.
Partij', v. -en (Fr. partie [Lat. partita]: 1 *gedeelte van iets*; muz. *gedeelte, dat door een bepaalde stem of instrument wordt uitgevoerd bij samenspel*; 2 *een grooter of kleiner aantal personen; zekere onbepaalde hoeveelheid*; 3 *een aantal personen, toevallig bijeen zijnde*; 4 *de gezamenlijke personen, die iems. aanhang vormen*; 5 *een groep van personen, die hetzelfde willen, dezelfde beginselen, meeningen enz. zijn toegedaan*; 6 *een aantal personen, bijeengekomen om zich gezamenlijk te vermaken; feestelijke bijeenkomst; feest*; 7 *een van twee of meer personen of vereenigingen van personen, die tegenover elkaar staan wegens tegenstrijdige belangen*; ook in toepassing op *personen, die met elkaar een verbintenis of overeenkomst aangaan; personen, die tegen elkaar spelen*; 8 *spel tusschen twee of meer personen gespeeld*; 9 *huwelijksverbintenis, -candidaat*; 10 *profijt, voordeel*): 1 *een bosch –*, onderdeel van een landschap; *de donkere -en der schilderij*; muz. *de verschillende -en waren goed bezet*; *ik heb mijn – vergeten*, de muziek der partij; 2 *een – menschen waren ontevreden*; (ongunstig) *een – deugnieten*, troep; *kleine -tjes aardappelen*; *bij kleine -tjes*; *een – Santoskoffie*; 3 *een -tje studenten tegenkomen*; zegsw. *van de – zijn*, ergens aan meedoen; 4 *de aanhang en de – der Lutheranen*; *iems. –* (of: *voor iem. de –*) *kiezen, nemen, trekken*, [a]) zijn belangen voorstaan, [b]) het voor iem. opnemen; *– kiezen* (of: *nemen*), een beslissing nemen, bij wie(n) of wat men zich zal aansluiten; *de beste* (of: *verstandigste*) *– kiezen*, doen wat in de gegeven omstandigheden het meest geraden schijnt; 5 *de liberale –*; *buiten alle -en staan*; 6 *een stijve –*; *een – geven*; *naar partijtjes gaan*; *een promotie –*; 7 *rechter en – tegelijk zijn*; *zich – stellen* (*tegen iem.*), zich in rechte tegenover iem. stellen; *de procedeerende -en*, die onderling het proces voeren; *de beleedigde –*, die zich benadeeld acht; *de burgerlijke –*, die schadevergoeding vraagt; *de veroordeelde –*; *-en hooren*; *de contracteerende -en*; *de – met het grootste aantal punten*; *zijn – was hem te sterk*, tegenpartij; 8 *een – biljart, schaak, skaat*; *een partijtje maken*; 9 *een goede, rijke – doen*, rijk huwelijk sluiten; *dat meisje is een goede –*; 10 *– van iets trekken*; verkl. **partij'tje,** o. -s.
Partij'dig, -er, -st **1** bn. (1 *vooringenomen, eenzijdig, niet boven de partijen staande, niet onbevangen in zijn oordeel*; 2 *van vooringenomenheid blijk gevende*): 1 *hij is – als hij over Bilderdijk schrijft*; 2 *een – oordeel*; **2** bw. (*op een wijze, die van vooringenomenheid blijk geeft*): *een zaak – behandelen*, de belangen van een der partijen tegen beter weten in voorstaan; **-heid,** v. ([*het zich laten leiden door*] *vooringenomenheid*): *hatelijke –*.
Partij'ganger, m. -s (*de bevelhebber van een bende, welke niet in het legerverband opgenomen, meevecht aan de zijde eener oorlogvoerende legermacht; vrijbuiter*; bij uitbr. *aanhanger*); **-geest,** m. (*geest, die de aanhangers eener partij bezielt*; inz. *de neiging, de partijbelangen op de voorgrond te stellen*);

-genoot*, m. -en; **-leus**, v. -leuzen (*leus. wachtwoord eener partij; datgene, waarnaar een partij voornamelijk streeft*); **-man**, m. -nen (*iem., die tot een bepaalde partij behoort; iem., die in alles de belangen van één partij voorstaat*).

Partij'schap, v. -pen (*tweedracht; onrust, woeling; partij, factie van gelijkgezinden*): *-pen tijdens het 12-jarig Bestand.*

Partij'zucht, v. (*zucht om de belangen eener bepaalde partij voor te staan*; ook: *partijdigheid*).

Parti'kel, o. -s, -en (Lat. particula = deeltje: spraakk. *rededeeltje*): *voegw., bijw.en voorzetsels heeten -s*, onbuigbare woordjes.

Parti-pris', m. (Fr. *vooringenomenheid*): *een --- tegen iem. hebben; zonder ---.*

Parti'tie, v. -s, -tiën (Fr. [Lat. partitio]: 1 *indeeling, verdeeling*; 2 muz. *al de partijen v. e. meerstemmig muziekstuk, regelsgewijze boven elkaar gevoegd, zoodat de dirigent ze alle kan overzien*): 1 *de troepen ter - van Holland*; 2 *de - van Lohengrin.*

Partituur', v. -turen; zie Partitie 2.

Partizaan', v. -zanen (It. partigiana = eig. wapen v. een partijganger: *hellebaard*).

Part'ner, m. partners (Eng. *deelgenoot; medespeler of maat in 't spel, mededanser*).

Partuur', o. -turen (oud-Fr. parture [Lat. partitura]: *persoon, geschikt om met een ander een paar te vormen; evenknie; wederga, gelijke*): *uw broeder is geen - voor ons nichtje; hij vond in dien schermmeester zijn -.*

Paruik', v. -en (Fr. *perruque*); zie Pruik.

Paru're, v. -s (Fr. *tooi; kraag en manchetten*; inz. *een stel met edele steenen*): *de - bestaat uit zeven stukken*; ook: Paruur.

Parvenu', m. -'s (Fr. v. parvenir = tot een positie komen: *iem. van geringe afkomst, die door zijn verworven rijkdom opgeklommen in een hoogere maatschappelijke klasse, zich de cultuur van die klasse niet heeft weten eigen te maken; opkomeling, nieuweling-rijke [die zich veel laat voorstaan op zijn rijkdom]*); **-achtig**, bn. en bw. ([*als*] *van een parvenu*).

I. Pas, Fr. v. Lat. passus = schrede, **1** m. -sen (1 *stap, schrede, trede, tred*; 2 *afstand, afgelegd bij het doen v. e. schrede*; 3 *passage, doortocht*; inz. *doorgang in een gebergte, inzinking tusschen twee gebergten, bergengte*): 1 *een paar passen hier vandaan; de Ned. soldaat maakt een - van 75 cm en zet 120 passen per minuut*, d. i. *legt per uur 5.4 km af; een veerkrachtige -; die danseres neemt haar - sen te groot*, bijzondere beweging der voeten; mil. *de gewone -, de loop-, de versnelde -, de storm-*; zegsw. *in de - loopen, blijven*, regelmatig met anderen stappen; *de - aangeven; de eerste - doen*; (rijkunst) *halve -*, half pas en half draf; *bij iem. in de - staan* (of: *zijn, komen*), in een goed blaadje staan; 2 *geen drie passen van mij af*; 3 *iem. de - afsnijden*, de door- of voortgang beletten; *de -sen der Alpen*; **2** o. ([*geschikt*] *tijdstip, goede gelegenheid*; *in de gewenschte maat*; *hetgeen betaamt*, in vaste uitdrukkingen): *twee kleederkisten bewaarden op dit(zelfde) -; op dat -*, op die tijd; *gij komt (juist) van -; gij komt mij nu niet van -*, goed gelegen; *dat kwam te pas*, [a]) kwam gelegen, [b]) was nuttig, dienstig, [c]) kwam ter sprake; *ergens bij te - komen*, er bij behooren; *hij moest er aan te - komen*, zijn hulp, ingrijpen was noodig; zegsw. *het komt hem in zijn kraam te -; het geeft geen -*, is niet gepast; *waar het - geeft*: *kwalijk te - zijn*, er slecht aan toe zijn; *iets in het gesprek te - brengen*, te rechter tijd er over spreken; *een kleedingstuk juist van - maken; zoo'n taal komt hier niet te -*, is niet betamelijk, oorbaar; nog: Z.-N. *goed, slecht te - zijn*, goed gezond, ongesteld; Z.-N. *op zijn - zijn*, op zijn gemak; **3** bw. van tijd (1 *nog niet lang, nauwelijks, juist, zooeven*; 2 *niet eerder dan, eerst*): 1 *- was ik thuis of ik moest; ik kom er - vandaan*; 2 *hij staat - om negen uur op; zijt ge daar nu -?* nog: bijw. van hoeveelheid: *ik heb - de helft af*, nauwelijks meer dan.

II. Pas, m. -sen (*paspoort, vrijbrief*): *iem. een - geven; een - viseeren*, er visa of gezien onderzetten. Misschien is **Pas II** etymologisch = **Pas I.**

III. Pas, m. -sen, Pas'je, o. -s (inz. sedert het einde der 19de eeuw, afkorting van *passe-partout*: *tramkaartje voor twee ritten, overstapkaartje*): *conducteur een -je!*

Pasang'grahan, v. -s (O.-J. *gebouw bestemd tot tijdelijk verblijf v. personen in 's lands dienst, die zich op reis bevinden, ook wel in gebruik genomen door particulieren*); (g = g); ook: *Pasanggra'han*; minder juist *Pasangrahan.*

Pa'sar, m. -s (Mal. *marktplaats, markt*; ook wel: *week van vijf dagen*); **-gambir**, m. -s (*jaarmarkt op het Koningsplein te Batavia*); **-ma'iem**, m. -s (*avondmarkt* nl. *na 6 uur 's avonds*, inz. *Javaansch avondfeest, waarbij de kinderen rondloopen met toeters, ballons, molentjes enz.*): de -malem begint te Batavia einde Jan. als besluit van het Chineesche oudejaar.

Pa'scha, o. (Gr.-Lat. oorspr. Hebr.-Arameesch eig. b. sparen, voorbijgaan: *Paschen, herinneringsfeest v. Israëls uittocht uit Egypte*; Bijbel: *paaschlam*; fig. *Christus als offerlam*).

Pa'schen*, v. (verg. Pascha: eig. een datief meerv. van Paasch: *feest van de Verrijzenis des Heeren*, op de eerste Zondag na de eerste volle maan, welke volgt op de dag- en nachtevening der lente): zegsw. *als - en Pinksteren op één dag vallen, als - op Goede Vrijdag valt*, d. i. met S.-Jutmis, nooit; *een groene -*, Paaschdag met bladeren aan de boomen; *een witte -*, Paaschdag met sneeuw; R.-K. *zijn - houden*, Paaschcommunie.

Pas'ganger, m. -s (*telganger, hakkenei*).

Pas'geboren, bn. (*net geboren, kort geleden ter wereld gebracht*): *een - kind.*

Pas'geld, o.; zie Pasmunt.

Pasicrisie', v., de Nederlandsche - (Gr. pan: *naam eener verzameling van rechtspraken, alphabetisch geschikt naar de onderwerpen*).

Pa'sja, m. -'s (*in Turkije, titel van hooge officieren, legeraanvoerders, gouverneurs [met drie graden, aangewezen door het aantal paardestaarten, dat voor hen uitgedragen werd]*); zie Pacha.

Pa'sjalik, o. -s (*wingewest, onder e. pasja*).

Pas'je, o. -s; zie Pas **III.**

Pas'jes, bw. (1 *zoo even*; 2 *nauwelijks*): 1 *- nog was hij hier*; 2 *- zeven zijn.*

Pas'klaar, bn., bw. (1 kleerm. *zoover klaar, dat het op proef aangepast kan worden*; 2 fig.: *zoo klaar gemaakt, dat het geheel past*): 1 *de mantel - maken*; 2 *denkbeelden - gemaakt voor de kiezers.*

Paskwil', o. –kwillen (It. pasquillo, verkleinvorm van Pasquino, naam v. e. beeld in Rome, waarop men spotdichten aanplakte: *beleedigende spotternij in woord of beeld, pamflet, schotschrift; bespottelijk of belachelijk iets*): *–len maken; een – schrijven; dat is een – van een sonnet*, parodie; *een – v. e. vent.*

Pas'lood*, o. –looden (*schietlood*; ook: *waierpas*): *met het – zien of de muur rechtstaat.*

Pas'munt, v. –en (*pas-of kleingeld, ruilmiddel voor kleine betalingen of tot bijpassing*): *de –en: het kwartje, het dubbeltje, de stuiver, het twee-en-een-halve-centstuk, de cent, de halve cent*; worden uitsluitend voor rekening v. h. Rijk geslagen.

Pas'poort, o. –poorten (Fr. passeporte = eig. passeer de poort: 1 *vrijbrief, verlofbrief, door de bevoegde autoriteit afgegeven bewijs van te mogen passeeren* in verschillende opvattingen; *pas*; 2 [*bewijs van*] *ontslag* [*uit de krijgsdienst*]): 1 *een buitenlandsch, een binnenlandsch –*, autorisatie door een land te mogen reizen of om daar te verblijven; vero. van goederen b.v. *vrijdom van –*, bewijs, dat goederen in- en uitgevoerd mogen worden zonder de gewone rechten te betalen; 2 zegsw. *iem. zijn – geven*, [a]) uit de militaire dienst ontslaan, [b]) voorgoed wegsturen; *met een rood – de dienst verlaten*, niet eervol.

Pasporteeren*; zie Gepasporteerd.

Passaat', m. –saten (Portug. of Sp. eig. gunstige wind voor de passage: aardr. *regelmatige wind, die bijna altijd uit dezelfde richting waait op bepaalde plaatsen* inz. *tusschen de keerkringen in bepaalde jaargetijden*): *de N.-Oost–*, ten N. van de linie; **–gordel**, m. –s (*die streek der tropen, waar de passaten waaien*); **–wind**, m. –en.

Passa'bel, bn. (Fr. passable: 1 *overgegaan kunnende worden*; 2 *middelmatig, draaglijk*): 1 *de moerassen moesten – gemaakt worden*; 2 *de aardappelen zijn niet uitstekend, maar –.*

Passa'ge, v. –s (Fr. 1 *doorgang, doortocht*; 2 *overvaart*; 3 *passagebiljet*; 4 *verkeer van menschen, voertuigen enz. op een bepaalde plaats in een straat enz.*; 5 *overdekte winkelstraat* [*voor voetgangers*], *galerij*; 6 *uitdrukking of volzin uit een boek*; *deel v. e. redevoering of geschrift*; 7 muz. *loop, phrase, periode*; *een voortzetting v. e. bepaalde notenfiguur gedurende verscheiden maten*): 1 *de – in een straat afsluiten, stremmen*; 2 *de – naar O.-I.*; 3 *– nemen op een zeeboot*; 4 *hier is veel –*; 5 *de – te R'dam*; 6 *deze – goed onthouden!* 7 *een moeilijke –; de –s rolden, de octuven schitterden, de akkoorden glansden*; **–biljet**, o. –ten (*biljet, afgegeven aan een passagier van een schip, ten bewijze, dat hij het geld voor de overtocht heeft betaald*): *een – nemen.*

Passagier'*, m. en v. –s (Fr. *reiziger per trein*, inz. *op een vaartuig*): *er waren veel –s voor de trein; de schipper, de officieren, de scheepsgezellen en de –s.* (g = zj).

Passagie'ren, passagierde, h. gepassagierd (scheepst. van zeelui: *voor een dag* [*voor uitspanning*] *aan wal gaan, uitgaan*).

Passagiers'biljet, o. –ten (*reisbiljet voor een rivier- of zeeboot*); **–boot***, v. –en (*boot tot vervoer van reizigers en hun bagage*, in tegenstelling met *goederenboot, vrachtboot*); **–goed**, o. –eren (*bagage der passagiers*); **–trein**, m. –en (*trein, die enkel passagiers en hun bagage vervoert*, tegenstelling met *goederentrein*). (g = zj).

Passangra'han, v. –s; zie Pasangrahan.

I. Passant', m. passanten (Fr. 1 *voorbijganger*; 2 *doorreizende, reiziger of toerist, die voor zeer korte tijd*, b.v. *voor een dag en nacht, in een hotel verblijft*; 3 *band of platte reep, alleen aan de beide uiteinden vastgehecht, zoodat er iets onderdoor gestoken kan worden, schouderbedekking aan uniformen*): 1 *naar de –en kijken*; 2 *de hotels in Bazel zijn inz. hotels voor –en*; ook: *als – in een Huis van Bewaring worden opgenomen*, doortrekkende gevangene; 3 *de – er op naaien.*

II. Passant'; z. En (ook: in) passant.

Passan'tenhuis, o. –huizen (*doorgangshuis*; inz. *huis, bestemd tot verblijf voor doortrekkende gevangenen en andere onder verzekerde bewaring vervoerd wordende personen*); vero.

Pas'sar, m. –s; zie Pasar en Passer.

Passa'to, bw. (Sp. of It. *verloopen; verleden, jongstleden maand*); z. **A. P.** of **A°. P°.**

Passedies'je, o. (*dobbelspel*); vero.

Passedie'zen, passediesde, h. gepassediesd (*passediesje spelen*): *–de boeren*; bij het – moet men met drie dobbelsteenen boven tien (d. i. passe dix) en op twee steenen evenveel werpen; ook: Passedijzen.

Passee'ren*, passeerde, i. (1, 2, 3, 4), h. (1, 2, 4, 5, 6, 7) gepasseerd (Fr. 1 *doortrekken*; 2 *voorbijgaan*; 3 *gebeuren*; 4 *overtrekken, overgaan*; 5 *bij een benoeming overslaan, niet bevorderen*; 6 *doorbrengen*; 7 *verlijden, teekenen*): 1 *de Koningin zal onze stad –*; 2 *wij passeerden een dichte auto: mag ik even –; je mag dat niet laten –*, dient er iets van te zeggen; *kunnen –*, er door kunnen; 3 *hier is sedert heel wat gepasseerd*; 4 *een brug, een rivier –; de linie –*; 5 *men heeft hem bij de jongste bevordering gepasseerd*; 6 *een avond(je) bij iem. –*; 7 *een akte, een volmacht voor* (of: *bij*) *den notaris Z. gepasseerd*; nog: *voor iem. –*, doorgaan als; Z.-N. *gepasseerd zijn*, overleden.

Pas'selijk, bn. en bw. (*redelijk, tamelijk*).

Passement', o. –en (Fr. eig. iets, dat dient of geschikt is om over of langs iets gelegd te worden: *belegsel* inz. *in toepassing op allerlei smalle weefsels tot versiering van kleeding; tres, boordsel van goud- of zilverdraad*): *militaire –en*, voor de uniformen; **–werker**, m. –s (*–maker*); **–winkel**, m. –s (*winkel, waar passement verkocht wordt*). (ment = ment).

Pas'sen, paste, h. gepast (1 *afmeten, afpassen; op de juiste maat afmeten*, dikwijls fig.; 2 *zoo voegen of schikken, dat iets komt te liggen, geplaatst wordt enz., gelijk men dat wenscht*; 3 *van pas maken; aanmeten*; 4 kaartspel: *verklaren, dat men niet wenscht aan te zeggen of te vragen, zijn beurt daartoe laten voorbijgaan*; 5 *nauwkeurig achtslaan op*; 6 *toezicht houden op iem. of iets en er voor waken*; 7 *iets zoo inrichten, dat het geschiedt; zorgdragen, oppassen, dat iets gebeurt*; 8 *van pas zijn; de vereischte grootte en vorm hebben*; 9 fig. *bij, in iets behooren, niet buiten het kader vallen*; 10 *op zijn plaats zijn; voegen, betamen*; dikwijls onpersoonlijk; 11 *toepasselijk zijn op*; 12 *geschikt, bruikbaar zijn voor iem. of iets*): 1 *met passen en meten wordt de tijd versleten; geld –*, afpassen, zoodat het juiste bedrag met behulp van pasmunt wordt neergeteld,

bv. *ik kan het niet –, geef me maar 30 cent terug*; 2 *met veel moeite twee buizen in elkaar –*; 3 *de kleermaker verzocht mij morgen te komen –*; *een nieuwe jas –*; ook wel: *iem. –*; zegsw. z. Mouw; 4 *ik zal met mijn slechte kaarten maar –*; fig. *ik pas (er voor)*, ik doe het niet; 5 *op zijn tijd –*, zorgen, dat men dan aanwezig is, doet, wat voorgeschreven is enz.; *niet op alles kunnen –*; *op de deur, de bel –*, opletten of er gescheld wordt enz.; *op de kleintjes –*, zuinig zijn; *op zijn woorden, op zijn tellen –*, acht geven op wat men zegt of doet; *op zijn zaken –*, goede zorg voor dragen; 6 *op den zieke –*; *op de kleine zusjes –*; 7 *men passe de poorten te sluiten*, ietwat vero.; 8 *dit deksel past niet op die pot*; zegsw. *er is geen pot zoo scheef* (of: *krom*) *of er past een deksel(tje) op*, inz. v. e. leelijk meisje, dat een man vindt; z. Schoen, Tang; *deze handschoenen –*; 9 *deze gedachte past niet in de redeneering*; *dat antwoord past niet bij mijn vraag*, behoort er bij; 10 *deze uitdrukking – niet in de mond v. e. meisje*; *dit past den man van wetenschap*; 11 *– die woorden op het onderwerp? gepast zijn op iets*, er mede in overeenstemming kunnen gebracht worden; 12 *dat huis past mij niet*; *het past mij niet nu te komen*, schikt mij niet; Z.-N. *als 't past*, bij gelegenheid.

Pas'send, bn.; –er, –st (*zoo zijnde, dat het bij iets anders past*; *van pas zijnde*; fig. *behoorlijk, gepast*): *een – kleedingstuk*; *een –e uitdrukking*; *een – gebruik van iets maken.*

Pas'senstelsel, o. (*het stelsel, waarbij reizigers de grens van een land niet over kunnen zonder paspoort*).

Passe-partout', m. –s(Fr. *algemeene sleutel, looper, dievensleutel, sleutel, die op alle sloten past*; *horlogesleutel van verscheiden pijpjes van verschillende grootte*; *doorloopende* [*pers-*] *kaart, toegang gevende tot elke voorstelling enz.*; *doorloopend tramkaartje*; *kartonnen lijst om een portret of plaat, idem, om een bepaalde vorm aan een foto te geven*).

I. Pas'ser, m. –s (*tweebeenig werktuig bij 't meten en teekenen of om cirkelbogen te beschrijven*);–**been*,** o.–en;–**doos*,**v.–doozen (*doos voor passers met toebehooren*).

II. Pas'ser, m. –s (*pasar*, zie ald.).

Passerel'le, v. –s (Fr. *brug enkel voor voetgangers*; *smalle voetbrug, loopbrug*).

Passe-temps', m. (Fr. *tijdverdrijf*).

Pas'sie, v. in bet. 2 –sies, –siën (Fr. [Lat. passio]: 1 *het* [*laatste*] *lijden des Heeren*; *het verhaal v. dat lijden*; 2 *hartstocht, drift*; 3 *hartstochtelijke liefhebberij*): 1 *de – preeken*; z. Vos; 2 *een hevige, demonische –*; 3 zegsw. *een – voor tennissen hebben.*

Pas'siebloem, v. –en (*benaming van een plantengeslacht*, Lat. passiflora coerulea, inz. *in de tropische gewesten van Amerika voorkomend*): *de – is genoemd naar een der soorten, in welker bloemen men de attributen van de passie des Heeren meende afgebeeld te vinden.*

Passief', Fr. passif, Lat. passivus, **1** bn. en bw. (*lijdend, verdragend, lijdzaam; lijdelijk*): *een –ve gehoorzaamheid*; *een –ve tegenstand*; *hij is altijd even –*; *passieve handel*, handel, waarbij een land de voortbrengselen v. e. ander land invoert; spraakk. *een – werkwoord*, lijdend; **2** o. passi'va Lat. passivum (1 *de tegenstelling van actief*: *iems. gezamenlijke schulden*; 2 *een passief ww.*): 1 *in een faillissement is het – meestal grooter dan het actief*; 2 *een – in het Latijn vervoegen.*

Pas'siepreek*, v. –preeken (*preek over het lijden v. Jezus* [*in de passietijd*]).

Pas'siespel, o. –spelen (*geestelijk drama*): *het – stelde het lijden en sterven van Jezus dramatisch voor*; *de –spelen in Zuid-Beieren, te Oberammergau*, zie ald.

Pas'sietijd, m. (R.-K. *de veertigdaagsche vasten*; inz. *de 14 dagen vóór Paschen*).

Pas'sieweek, v. –weken (*de lijdensweek, de week vóór Paschen*).

Passiezon'dag, m. –en (*de tweede Zondag vóór Paschen, of de 5e in de R.-K. vasten*).

Pas'sim, bw. (Lat. *verspreid*).

Passiona'to, bw. (muz. *hartstochtelijk*).

Passiviteit', v. (Fr. *het passief-zijn*).

Passi'vum, o. passi'va (Lat. spraakk. *de lijdende vorm van een werkwoord; lijdend ww.*).

Pas'sus, m. (Lat. *zinsnede*): *het kamerlid las een – voor uit het artikel.*

Pas'ta, o. –'s (Lat. pasta: *deeg, kneedbaar mengsel*; *naam van verschillende pharmaceutische praeparaten*); verg. Tandpasta.

Pastei', v. –en (o.-Fr. pastée [Lat. pastata = gekneed deeg]: *gerecht van fijngehakt vleesch of visch met andere ingrediënten tot een hutspot gekookt*; inz. *gerecht, bestaande uit een korst van fijn deeg met deksel en waarvan de holte gevuld is met fijn gehakt of gekruid vleesch van kip, haas of konijn*; in de verkleinvorm: *naam van gebakjes* inz. *met een ragoût van vleesch of visch gevuld*; drukkerst. *uit het formaat en raam gevallen zetsel*); zegsw. *in – vallen*, typ. door elkaar vallen van eenig zetwerk; fig. van andere ongelukken; z. Brood; in de verkleinvorm –tje, o. –s; –**bakker,** m. –s (*bakker van pasteien*; Z.-N. *banketbakker*);–**korst,** v.–en.

Pastel', Fr. van Lat. pastillus, verkl. v. pasta, **1** v. (*zekere verfplant, weede*; Lat. isatis tinctoria); een blauwe kleurstof werd uit de bladeren bereid; **2** o. –len (1 *kleurstift*: [*in staafvorm*] *gedroogde kleurstof*; 2 *teekening, schilderij met –*): 1 *een teekening in –, een –portret*; 2 *een – van Liotard*; –**schilder,** m. –s (*kunstschilder, die hoofdzakelijk in pastel werkt*); –**schilderen,** o. (*het schilderen met pastelkleuren*).

Pas'ten, v. mv. (*deegsteenen, afdruksels van gesneden steenen, oude munten enz. in zegelaarde*; *afgietsels er van in een deeg van gips, zwavel, kalk*).

Pas'ter, m. –s (Z.-N. *pastoor*): *– v. te lande.*

Pasteur'-instituut, o. –**inrichting,** v. –instituten, –inrichtingen (*inrichting van of volgens den Franschen geneesheer L. Pasteur, 1822–'95*, inz. *tot bestudeering van micro-organismen, die ziekten veroorzaken*, o. a. *de hondsdolheid*).

Pasteurisa'tie, v. (*het pasteuriseeren*).

Pasteuriseeren* (*melk, wijn enz. volgens de methode van Pasteur, van bacteriën zuiveren, door langdurig verhitten tot op een temperatuur van ± 70° C.*): *melk –.*

Pastil'le, v. –s (Fr. [Lat. pastillus z. Pastel]: *reukballetje*: *gesuikerd praeparaat in platte of ronde vorm, dikwijls met een geneesmiddel toebereid*: *hoesttabletje enz.*): *salmiak –s.*

Pastinak', v. –en (Lat. pastinaca v. pastinare = de akker omspitten: *schermbloemige*; *witte wortel of peen, pinksternakel*;

Lat. pastinaca sativa): *keukenbieten, pastinaken of koolsoorten*; Z.-N. Pastenaak.

Pastoor', m. –s (Lat. pastor = [*zielen*]-*herder*: in Z.-N. en N.-N. *hoofd eener parochie*): *naar den – gaan*, trouwen; Z.-N. ook: Pas'tor; **–sche***, v.–n(*domineesvrouw*).

Pastoraal', bn. (Lat. pastoralis: 1 *zielverzorgend, betrekking hebbende op, uitgaande van, behoorende aan den geestelijken herder*; 2 *betrekking hebbende op herders en het landleven; landelijk*): 1 *een –rale brief*; *–rale theologie* (ook: *–theologie*), deel van de practische godgeleerdheid, welke aanwijst, hoe het ambt van zielenherder moet worden uitgeoefend; *pastorale goederen*, pastoralia; 2 *pastorale zeden*.

Pastora'le, v. –n (It. *herdersspel*: *gedicht, muziekstuk, of dans, waarin het landleven wordt verheerlijkt*): *–n zijn* b.v. *Hoofts Granida en Vondels Leeuwendalers*.

Pastora'lia, o. mv. (Lat. *zaken de pastorie betreffende*; ook: *pastoriegoederen*).

Pastorie', **pastorij'**, v. –rieën, –rijen (Lat. pastoria: 1 *pastoorsplaats*; 2 *woning van een pastoor of van een predikant*): 1 *een drukke –*; 2 *de kapelaan ging de – binnen*.

I. Pat, o. (Fr. [It. patto]: schaakspel: *toestand van den koning, waarin hij moet gespeeld worden en dit niet kan zonder zich schaak te zetten*); als bn.: *de koning is –*.

II. Pat, v. –ten (Fr. patte = poot: *korte strook of lap, met het eene uiteinde aan een deel v. e. kleedingstuk bevestigd en dat aan het andere einde door middel v. e. knoop kan worden vastgemaakt*; mil. *lapje van sprekende kleur op een uniform* inz. *een rood hoekje op een militaire kraag*): *–ten op de zakken*; *een roode – op een blauwe kraag*.

Patakon', m. –s (Sp. *benaming* [inz. in ons land en Sp.] *van een zilveren geldstuk, kroondaalder* ± *f 2,50*); ook: *Patacon'*.

Patard', m. –s (Fr. Z.-N. *oud-Vlaamsche stuiver*).

Patas', v. –sen (Sp. patache: *klein vaartuig v. h. verkeer tusschen groote schepen enz.*); vero.

Patat', m. patatten (Sp. patata: Z.-N. *aardappel*): zegsw. *iemand –ten geven*, slaag.

Pat'choli, **–choeli**, v. (Fr.-Eng., oorspr. Bengaalsch: *stof met sterke geur, parfum, uit het blad v. e. kruid*).

Paté', v. paté's, patees (Fr. 1 *pastei*; 2 *gebakje*): 1 *beschuitjes met –*; *– de foie gras*, ganzeleverpastei; 2 *eenige –'s gebruiken*; nog: Z.-N. volkst. *iem. een – geven*, oorveeg.

Pateel'*, v.–en (Z.-N. *platte*[*aarden*]*schotel*).

Pateen', v. –tenen (Lat. patena = schaal [verkl. patellus, waarvan pateel]: R.-K. *klein gouden of zilveren plaatje of schoteltje, bestemd om de Hostie er op te laten rusten*).

I. Patent', o. (Fr. [lettre] patente, Lat. [litera] patens = open brief: *open brief, document op een niet gesloten vel perkament of papier, dat ieder dus lezen kan, uitgegeven en bezegeld door een souverein of autoriteit*; inz. *akte, waarbij een bepaalde last wordt verstrekt of een recht verleend; vergunningsbrief om een bepaald bedrijf uit te oefenen; octrooibrief, waarbij machtiging wordt verleend, met uitsluiting van anderen, gedurende zeker tijdverloop een uitvinding te mogen gebruiken; recht van patent, de belasting voor de akte om zeker beroep uit te oefenen*): *– nemen, geven*; Z.-N. *hij heeft – v. liegen*, liegt onbeschaamd.

II. Patent', bn., bw. (Fr. [Lat. patens = open]: *uitstekend, zeer goed*): *hij is een –e kerel*; *zich – gedragen*; *hij ziet er – uit*.

Patentee'ren* (Fr. *een patent verleenen*): *een gepatenteerde bedelaar*, schaamtelooze.

Patent'olie, v. (*gezuiverde raapolie, voor lampolie geschikt gemaakt*); vero.

Patent'sluiting, v. –en.

Pa'ter, m. (Lat.) pa'tres, (Ned.) –s (Lat. eig. vader, ook, als aanspreking: *geestelijke eener R.-K. orde*): *–rector*, overste in een Jezuïetenklooster; *–gardiaan*, idem, in een Franciscanenklooster; *–fami'lias*, huisvader; *een –tje langs de kant*, [a]) beginregel van het liedje bij een bekende reidans, [b]) de reidans zelf; zie ook Patres.

Paterniteit', v. (Fr. [Lat. paternitas]: *vaderlijkheid, waardigheid van vader*).

Paternos'ter, Lat. **1** m. en o. –s (*rozenkrans*); **2** o. –s (*het Onze-Vader; ketting zonder eind*; Barg. in het mv.: *handboei, handketting*): *e. dief de –s aandoen*.

Pa'tersbier, o. (*beste biersoort*).

Pa'terskerk, v. –kerken (*kerk, door regu liere geestelijken of paters bestuurd*).

Pa'terstuk, o. –stukken (*mooi tusschenribstuk van een rund*).

Pa'tersvaatje, o. –s (*beste vat wijn of bier*): *uit het – tappen*, de beste drank opzetten.

Pathe'tisch, bn. en bw. (Gr.-Lat. patheticus v. Gr. pathos, z. ald.: *hartstochtelijk; aandoenlijk, zielroerend; vol pathos*).

Pat(h)'mos, o. (*een der Sporaden in de Aegeïsche Zee, in de Rom. tijd ballingsoord*; fig. *onherbergzaam oord, gedwongen verblijfplaats, afzonderingsoord*): de Evangelist Joannes op –, zie Openb. 1 : 9; *stoort hem niet op zijn –*.

Patho . . ., van Gr. pathos; zie ald.

Pathogeen', bn. (*ziekte verwekkend*): *–gene bacteriën zijn cholera-, tuberculose-bacteriën*.

Pathologie', v. (Gr.-Lat. pathologia: *ziektenleer, ziektenkunde*).

Patholo'gisch, bn., bw. (1 *op de ziektenleer betrekking hebbende, met de kennis der ziekten in verband staande*; 2 *op ziekte wijzende afwijking, ziekelijk*): 1 *laboratorium voor –e anatomie*; 2 *–e verschijnselen*.

Patholoog', m. –logen (*ziektenkundige*).

Pa'thos, o. (Gr. lijden: *levendigheid, vuur, bezieling, hartstochtelijkheid; het aandoenlijke, treffende, roerende in uitdrukking*; ook: *hoogdravendheid* inz. *v. e. redenaar of spreker*): *een valsch –*; *met – spreken*.

Patiënt', m. en v. patiënten (Fr. [Lat. patiens = lijdende]: [*geneeskundig behandeld wordende*] *zieke, lijder*); voor het vr. ook: **–e**: *het onderzoek van –en*; fig. iem., die iets onaangenaams moet ondergaan: *de – trad het zweetkamertje binnen*.

Patiën'tie, v. (Lat. patientia: *geduld*, ook: [*kaart*]*geduldspelletje*; *zeker koekje*): *– hebben*.

Pa'tih, m. –'s (O.-I. *ambtenaar-raadsman v. e. inlandsch vorst, provinciehoofd of regent, dikwijls als plaatsvervanger optredend*).

Patijn', v. –en (Z.-N., vero. *soort van houten schoeisel*; Z.-N. gew. *klomp*); **–tje**, o. –s.

Pa'tik, o. (*volksnaam voor ridderzuring, onkruid op graslanden*); ook: Patig, o.

Pa'tina, o. (Lat. *schaal*; *grijs-groen roest op oud brons, koperwerk enz.; witachtige laag rondom vuursteenen*).

Patisserie', v. –ën, –s (Fr. *pastei- of banketbakkerij*; ook: *gebakjes enz.*).

Patissier', m. –s (Fr. *pastei-, banketbakker*).
Patjak'ken, patjakte, h. gepatjakt (Z.-N. *hinken, mank gaan*).
Pat'jakker, m. –s (vermoedelijk Jav.: *liederlijke vent, fielt, schurk, smeerlap*).
Pa'tjat, m. –s (Mal. *kleine bloedzuiger*).
Pa'tjo(e)l, m. en v. patjo(e)ls (O.-I. Java: *houweelvormige spade*); **–len** (O.-I. *met de patjol of hak werken of bewerken*).
Patois', o. (Fr. *platte volkstaal, dialect*).
Pa'tres, m. mv. (Lat. mv. van pater: *vaders; kerkvaders, oudvaders*): *ad –*, dood, gestorven; *ad – gaan*, sterven; *– conscrip'ti*, beschreven vaderen; zie Beschrijven 1.
Pa'tria, v. (Lat. *vaderland*): *pro –*, voor het vaderland; ook: soort van schrijfpapier, naar het watermerk.
Patriarch', m. –en (Lat. patriarcha, Gr. patriarches = eig. hoofd [arches] eener familie [patria]: 1 *aartsvader, oudvader, stamvader*; 2 *hiërarchische waardigheid in de R.-K. en Gr.-K. kerk, één rang hooger dan aartsbisschop*): 1 *de –en van het Oude Verbond, nl. Abraham, Izaäk en Jakob*; fig. *de – van het dorp*, een eerwaardige grijsaard; 2 *de – van Jeruzalem, van Venetië*.
Patriarchaal', bn. en bw. (1 *aartsvaderlijk*; 2 *behoorende bij of betrekking hebbende op een patriarch* bet. 2): 1 *een –chale uitspanning*, een ouderwetsch logement; *het gaat daar – toe*; 2 *de –chale waardigheid*; *de vijf –chale Basilieken te Rome*: St. Jan, St. Pieter, St. Paulus, H. Maria de Meerdere, St. Laurentius; nog (heraldiek): *het –chale kruis*, verkorte stam met twee verkorte dwarsbalken.
Patriarchaat', o. –chaten (1 *het geestelijk gebied, ambt van een patriarch*; 2 *richting, volgens welke de stamhoorigheid en opvolging in de mannelijke lijn bepaald is*): 1 *het – van Syrië werd door Rome in 1718 en 1784 erkend*; *het – van Cilicië omvat de Armeniërs*; 2 zie Matriarchaat. (ch = ch).
Patriciaat', o. (1 *de gezamenlijke patriciërs*; 2 *de rang of titel van patriciër; edelburgerschap*): 1 *het geheele – van Amsterdam*; 2 *zijn – was nog te nieuw*.
Patri'ciër, m. –s (Lat. patricius = behoorende tot de patres, vaders of senatoren: 1 gesch. *edelburger in oud-Rome*; zie Plebejer; 2 *adellijke burger van sommige Middeleeuwsche Italiaansche republieken*; 3 thans: *iem. van aanzienlijke geboorte en stand*): 1 *de Rom. –s waren oorspr. zij, die de stad gesticht hadden, alsmede hun nakomelingen*; 2 *Ariosto, een – van Ferrara*; 3 *een Amsterdamsch – der 18de eeuw*.
Patri'cisch, bn., bw. (*aanzienlijk*): *een – geslacht*, tot de patriciërs behoorende.
Patri'cius, m. (*schutsheer, beschermvoogd der kerk*; *Patrick*, z. ald.): de titel – droeg o.m. Karel de Groote (768–814).
Pa'trick, m. (*beschermheilige van Ierland*): ook: *St.–* of *St.-Patricius*; verg. Paddy.
I. Patrijs', m. patrijzen (o.-Fr. pertris [Lat. perdix]: *familie van de orde der hoendervogels, tot welke familie als geslacht behooren de eigenlijke patrijzen of veldhoenders, waarvan de gewone patrijs* [Lat. perdix] *een soort is*): *een koppel –zen, een klucht patrijzen*; *de patrijzen behooren tot het wild*; als stofn. zonder lidw.: *een stuk –*; jagerst. **het –**.
II. Patrijs', m. –zen (Fr. patrice [Lat. patrix v. pater = vader]: *vadervorm*; *de stempel, waarmede, door hem in een zachtere stof te slaan, een matrijs vervaardigd wordt*).
Patrijs'haan*, m. –hanen (*mannetjespatrijs*); **–hond,** m. –en (*hond voor de jacht op patrijzen, bekend soort van jachthond*).
Patrijs'poort, v. –poorten (scheepst. *kleine poort, in het midden der onderste batterijpoorten aangebracht om licht en lucht aan te brengen*; ook in de hutten van het tusschendek: *kajuitsraampje*).
Patrijs'valk, m. –en (*bijnaam v. d. havik*).
Patrij'zenei, o. –eieren; **–jacht,** v. –en; **–nest,** o. –nesten.
Patrimoniaal', patrimonieel'*, bn. (*tot het vaderlijk erfgoed behoorend*).
Patrimo'nium, o. –mo'nia (Lat. *vaderlijk erfgoed, erfdeel*; ook: *naam eener werkliedenvereeniging in ons land*); in de eerste bet. ook, Patrimo'nie.
Patriot', m. –ten (Fr. patriote [Gr.-Lat. patriota v. Gr. patris = vaderland]: *vaderlandsvriend, vaderlander*; geschied. *benaming v. verschillende politieke partijen, die zich beschouwden als de ware vaderlanders*; inz. in het laatst der 18e eeuw: *tegenstanders van den stadhouder*; Z.-N. 18de eeuw: *tegenstanders van Jozef II*; Z.-N. in 1830: *voorstanders van de Belgische onafhankelijkheid*).
Patriotard', m. –s (Fr. Z.-N. *chauvinist*). (ard = aar).
Patriotis'me, o. (*vaderlandsliefde*; ook: *de gezindheid van een bepaalde staatkundige partij*, zooals omschreven bij Patriot).
Patriot'tentijd, m. (gesch. 1785—'95: *de tijd der patriottische woelingen*; Z.-N. *Brabantsche Omwenteling* 1787–1790 tegen Jozef II).
Patriot'tisch, bn. en bw. (*vaderlandlievend; uit de tijd der Patriotten*).
Pa'troclus, m., boezemvriend van Achilles, door Hector verslagen en door Achilles gewroken; Gr. Pa'troklos.
Patrologie', v. (*de kennis van de leer en de geschriften der kerkvaders*; z. Pater); ook: Patristiek, v.
Patronaat', o. –naten (Lat. patronatus van patronus, z. Patroon: 1 *het ambt of de waardigheid v. patroon; beschermheerschap*; 2 *R.-K. vereeniging van jonge meisjes of jongens onder leiding van een geestelijke en leeken*): 1 *het – van St.-Lucas over de schilders*; *dit gesticht staat onder zijn –*; 2 *een meisjes– oprichten*.
Patroneeren* (*beschermen, begunstigen*).
Patrones', v. –sen (*beschermvrouw, schutsvrouw, meesteres; schutsheilige*).
Patrony'micum, o. (Ned.) –s, (Lat.) –ny'mica (Lat. *afstammingsnaam*), b.v. *Merovinger* (van Meroveus), *Woltering* (van Wolter).
Patroon'*, Fr. patron, Lat. patronus van pater, 1 m. –s of patronen (1 *heer, beschermer* inz. *benaming voor een toeziener, beschermer enz. van een ontslagen krankzinnige, voorwaardelijk veroordeelde enz.*; 2 *beschermheer van een stichting enz.*; 3 *verdediger, bevorderaar*; 4 *schutsheilige*; *patroonheilige van een gild*; 5 *hij, die aan 't hoofd van een zaak staat, de eigenaar van een handelshuis, in tegenst. v. h. personeel; heer, meester, baas*): 1 *zijn – is zijn vaderlijke vriend geworden*; 2 *de bisschop was bereid als – der stichting op te treden*; 3 *als – der liberale beginselen op de voorgrond treden*; 4 *Chrispijn is de – der schoenmakers, Petrus der*

visschers, Jozef der timmerlieden, Sebastiaan der boogschutters, Lucas der schilders, Hubertus der jagers; 5 *de vreemdeling vroeg om den – te mogen spreken*; **2** v. patronen ([*metalen, papieren*] *kokertje, met buskruitlading en kogel*): *losse patronen*, nl. zonder kogel; *scherpe patronen*, met kogel; **3** o. patronen (*model, vorm, voorbeeld*; ook: *decoratieve teekening, lijnen, figuren, ter versiering op behangsel enz.*): *wat een beeldig –tje van een kraagje!*

Patroon'riem, m. –en (*riem tot het meedragen van patronen*); **–tasch***, v. –tasschen (*lederen tasch met draagriem, waarin de soldaat een voorraad* [*geweer*]*patronen draagt*).

Patrouil'le, v. –s (Fr. mil. 1 *het patrouilleeren, het doen van de ronde in een stad, kamp enz. met het doel om voor de veiligheid te zorgen, te verkennen enz.*; 2 *de personen, die de ronde doen enz.*; *rondgaande soldatenwacht, wachtronde*): 1 *op – gaan, de – doen*; 2 *de officier der –*; *de op verkenning zijnde – raakte slaags*; lees *–oel'je*.

Patrouilleeren* (Fr. patrouiller = oorspr. door de modder ploeteren: *de* [*wacht*]*ronde doen, op verkenning gaan met een patrouille*; bij uitbr. *heen en weer loopen*): *–de soldaten*.

Pats 1 tw. (*klets*): *– daar kreeg hij een draai om zijn ooren*; **2** v. patsen (*klap, slag*): *iem. een – geven*.

Pat'sak, m. –ken (Z.-N. *vadsig mensch*).

Pat'sen, patste, h., i. gepatst (1 *met een pats neerkomen*; 2 *smijten, gooien*; ook: *doordraaien, handelen als een patser*): 1 *een sneeuwbal patste tegen de muur*; 2 *met geld –*.

Pat'ser, m. –s (*muile lage vent, ploert, smeerlap; poen; onopgevoede druktemaker; doordraaier*); **Pat'serig,** bn., bw.; –er, –st.

Pauk, v. pauken (Duitsch: muz. *keteltrom*): *de –en slaan*; **–en,** paukte, h. gepaukt (muz. *op de pauk slaan*).

Paukenist', m. –en (muz. *paukenslager*).

Paulet'te, v. (gesch. *jaarlijksche belasting in Frankrijk*, geheeten naar Paulet, lid van de financieraad onder Hendrik IV 1589–1610): de – werd betaald door rechterlijke en financieele ambtenaren, die hun ambt op hun kinderen wilden doen overgaan.

Pauli'nisch, bn. (*van of als Paulus*): *de –e brieven*, de 13 brieven van den apostel Paulus, b.v. de brief aan de Romeinen.

Pau'lus, m.; z. Sint-Paulus.

Pau'per, m. –s (Lat. *arme*): *wat te doen voor de –s?* (au = ou).

Pauperis'me, o. (Fr. of Eng. v. Lat. pauper: *chronische armoede in een land of streek, blijvende armoede der lagere standen; leer der verarming en de oorzaken er van*; *het geheel der behoeftigen*): *– is hier onbekend*.

I. Paus, m. pausen (Lat. papa: *opperhoofd der R.-K. kerk*): *– bet. vader, vandaar ook H. Vader*; zegsw. *te Rome zijn geweest en den – niet hebben gezien*, ergens geweest zijn zonder het belangrijkste te hebben gezien; *hij is een echte –*, duldt geen tegenstand.

II. Paus, v. pauzen (*rust*); zie Pauze.

Paus'dom, o. (1 *het Roomsch-Katholicisme*; 2 *het gezag, de waardigheid, de regeering van den paus*): 1 ietwat vero. *ten bate van het –*; 2 *het – behoort bij de bisschopszetel te Rome*; *het tweede jaar van zijn –*.

Pauseeren*, –seerde, h. gepauseerd (*rusten, een kortere of langere tijd ophouden, stilhouden met iets om het later weer te beginnen*): *we zullen even –*.

Pau'selijk, paus'lijk, bn. (*betrekking hebbend op den paus, aan den paus behoorende, eigen zijnde of van hem uitgaande*): *het – paleis, de –e macht, een –e encycliek*; *–e garde*, lijfwacht van den paus: de Edelwacht (Romeinsche edelen), de Palatijnsche Eerewacht (Rom. middenstand), de Zwitsersche Garde (Zwitsers) en de Gendarmerie; *–e kapel*, zangkoor, wanneer de paus officieert; *–e kleuren*, wit en geel; *–e zegen*, zegen, door of namens den paus geschonken, apostolische zegen.

Paus'keuze, v. (*het kiezen van een paus door de kardinalen in het conclaaf*).

Paus'schap, o. (*waardigheid van den paus*; ook: *het zijn van paus, de regeering van een paus*): *het – van Leo XIII*.

Pauw, m. –en (Lat. pavo: *benaming van een geslacht en een familie van hoenderachtige vogels, behoorende tot de fazanten*, Lat. phasianidae; *de gewone –*, Lat. pavo cristatus, *in wilde staat o. a. op Ceylon en Bengalen, hier in tamme staat als siervogel*; *e. sterrenbeeld*; *pauwestaart, duivensoort*; *zekere lipvisch*, Lat. crenilabrus pavo): zegsw. *stappen als een –*, deftig; *zij is een echte –*, trotsch.

Pau'wenei, o. –eieren (*ei v. e. pauw*).

Pau'wenoog*, o. –ogen (*oog van een pauw*; *schitterende, op een oog gelijkende vlek op zijn staartveeren*; *pauwoog*, z. ald.).

Pau'westaart, m. –en (*staart v. e. pauw*; ook: *duif met waaiervormige staart*).

Pau'weveer*, v. –en (*nl. uit de staart*).

Pauw'fazant, m. –en (dierk. *fazant met een vederpluim op de kop als die v. d. pauw*).

Pau'wig, bn. (*als een pauw*): *met –e verwatenheid neerzien op de armen*.

Pauwin', v. pauwinnen (*wijfjespauw*; fig. *pronkerige vrouw, ijdele juffer*).

Pauw'oog*, m. –ogen (*naam van vlinders* wegens de pauwenoogen op de vleugels): *de dag–*, Lat. vanessa io; *de nachtpauwoog*; **–staart,** m. –en (*pauwestaart*).

Pau'ze, paus, v. pauzen (Lat. pauza, Gr. pausis: 1 [*kortere of langere*] *rustpoos, durende welke tijd men met iets tijdelijk ophoudt*: *rust*; 2 muz. *rustteeken*): 1 *de – duurde een uur*; *in de –*; *tien minuten –*; 2 *een vierde –*.

Pava'ne, v. –s (Fr. Sp. *oude deftige Sp. dans*; *de muziek*; Z.-N. *valsch mensch*).

Pavaneeren*, zich (Fr. se pavaner: *pronken, een hooge borst zetten*).

Pavedet'te, v. –n (*pagadet*).

Pavei'en, meer: Plaveien.

Paviljoen', o. –en (Fr. pavillon van Lat. papilio = tent: [*groote en geriefelijke, met een kap voorziene leger*]*tent voor voorname personen*; *een lichtgebouwd huisje of een slechts voor tijdelijk gebruik opgerichte, overdekte stellage in parken, op feestterreinen*; *tentvormig lust- of zomerhuisje*; *bij- of zijgebouw v. e. hotel enz.*; ook wel: *naam van groote gebouwen* b.v. het – in de Haarlemmerhout; *achterdek van een zeeschip*; *eerste kajuit op een stoomboot*; [*scheeps*]*vlag*).

Paviljot', v. –jotten (*papillot*); lees *–jot*.

Pavoiseeren* (Fr. pavoiser: *met vlaggen, met vlaggetjes sieren*): *gepavoiseerde schepen*.

Pax, Lat. **1** myth. Rom. godin v. d. vrede; zie Irene; **2** v. (*vrede, eensgezindheid*): *– vobis'cum*, vrede zij met u; *– intran'tibus*, vrede zij (hun), die binnentreden; –

De'i, godsvrede; zie Treuga; lees *paks*.
Paya'bel, bn. (Fr. payable: *betaalbaar*).
Pé, v.: zegsw. *alles in de –*, perfectie; *de – inhebben*, eig. de pest, ijselijk het land hebben; *de – aan iem. hebben*, eig. de pest aan iem. hebben, hem kunnen luchten noch zien; *in de – zitten*, penurie of volkst. penarie, nl. in groote nood; zie P.
Peardrops; zie Peerdrops.
Peau'ter, o.; zie Piauter.
Peccadil'le, v. –n (Fr. oorspr. Sp. pecadillo: *kleine zonde of fout*).
Pecca'tor, m. en v. (Lat.) peccato'res; (Ned.) –s (Lat. *zondaar*).
Pecca'vi 1 (Lat. *ik heb gezondigd*); **2** zn. o. (*schuldbelijdenis*); lees *pekka'vie*.
Pec'co, v. (Chineesch: *een fijne soort van Chineesche thee*); ook: *–thee*, v.
Pech, o. (Duitsch: letterl. *pek*; fig. *ongeluk, tegenspoed*): *ik heb als tooneelspeler veel – gehad*; **–vogel,** m. –s (*ongeluksvogel*).
Pectoraal' 1 bn. (*de borst betreffende*); **2** o. en v. –ralen (*borstmiddel*; *pectorale*).
Pectora'le, v. –n (Lat. pectoralis v. pectus = borst: *borstversiering*; inz. R.-K. *borstkruis van abten en bisschoppen*).
Pecu'nia, v. (Lat. *geld, vermogen*): *– non o'let*, geld stinkt niet, gezegde van *Vespasianus* (69–79 n. C.) tot zijn zoon *Titus*.
Pecuniair', bn., bw. (Fr. [Lat. pecuniarius]: *geldelijk*): *–e belangen*; **–nieel'*,** bn., bw. (Fr. pécuniel [Lat. pecunialis]: *wat het geldelijke betreft, geldelijk*): *–nieele zorgen*.
Pedaal', o. pedalen (Fr. pédale [Lat. pedalis = op de voet of pes betrekking hebbend]: *hefboom door de voet in beweging gebracht*; *voetklavier van een orgel of pianino, trapper van een spinnewiel, een fiets enz.*).
Pedagogie' enz.; zie Paedagogie enz.
Pedant', Fr. pédant = oorspr. opvoeder v. Gr. paideuein = opvoeden, **1** m. pedanten (*verwaand geleerde, opgeblazen schijnweter, schoolvos*; *iem., die onnoodig gewicht hecht aan kleinigheden en zich schoolmeesterachtig houdt bij de in leerboeken vastgestelde regels*); **2** bn. en bw. (*als een pedant, waanwijs, schoolvossig*): *een – ventje*; *hij sprak –*.
Pedanterie', v. –ën (Fr. *waanwijsheid, schoolvosserij*; *het te onpas tentoonspreiden van boekenwijsheid en het onoordeelkundig vasthouden aan voorgestelde regels*); **pedan'tisch,** bn., bw. (*als een pedant*): *met –e deftigheid*; **pedantis'me,** o. (*pedanterie*).
Peda'ti, v. –'s (Mal. *vrachtkar, wagen*).
Ped'delen, peddelde, h., i. gepeddeld (Eng. to pedal = de trappers in beweging brengen: *fietsen, trappen op de pedalen van een fiets*): *hij is naar huis gepeddeld*; *we hebben heel wat gepeddeld*; **Ped'delaar,** m. –s.
Pedel', m. pedels, pedellen (Duitsch v. Lat. bidellus = gerechtsbode: *bode aan een universiteit, ook wel van een studentencorps*); **–skamer,** v. –s (*loge of vertrek v. d. pedel*).
Pe'des apostolo'rum (per) (Lat. *te voet, zooals de Apostelen plachten te reizen*); ook: Pe'dibus apostolo'rum.
Pedestal', o. –len; zie Piëdestal.
Pedicu're*, m. en v. pedicures (Fr. [Lat. pes = voet + cura = zorg]: *voetverzorger* inz. *likdoornsnijder*).
Pedome'ter, m. –s (Lat. pes = voet: *hodometer, wegmeter, schredenteller*).
I. Pee, m. peeën (Z.-N. afk. v. peter: *vader*; *man, kerel*; *oude, versleten man*).
II. Pee, m. peeën; zie P.
III. Pee, v. peeën (gew. *peen*; Z.-N. *peengras*).
Peek, m. peken (*strandwachter*); gew.
Pee'koffie, v. (*surrogaat van koffie*); **–koffiefabriek,** v. –en; z. ook Cichorei.
Peel, v. pelen (*veenachtige grond, grensgebied tusschen N.-Br. en Limb.*).
Peem, v. pemen. Z.-N. bijvorm v. Pessem.
Peen, v. penen (*benaming van verschillende soorten eetbare wortelen o. a. gele of roode wortel*); zie ook Pastinak.
Peen'gras, o. (plantk. *benaming voor verschillende grassoorten*, inz. *kweek*).
I. Peer 1 m. peren (*pereboom*; Lat. pirus communis); **2** v. peren (1 *vrucht*; 2 bij verg. *peervormig voorwerp*): 1 *hoe smaakt je die –?* spottend, van iets onaangenaams, verg. Muilpeer; *iem. met z'n* (of: *de*) *gebakken peren laten zitten*, hem teleurstellen; 2 *de – v. e. gloeilamp*, peervormige klok; *ronde parels en peren*, peervormige parel, als peer geslepen edelgesteente; *de – van het stadhuis*, peervormige torenversiering.
II. Peer, m. –s (Eng. *lid v. h. Hoogerhuis*).
III. Peer, m. peren (Fr. père: Z.-N. *vader*; *oude man, vent*); volkst.
IV. Peer, m. (Z.-N. afkort. v. Peter, Petrus).
Peerd, o. –en (mil. en gew. *paard*).
Peer'drops, v. mv. (Ned.-Eng. *peervormige roode zuurtjes*); zie Drops; **–vormig,** bn. (*de vorm eener peer hebbende*): *–e parelen*.
Pees, v. pezen (1 in het alg. *zenuw*; ontl. *taai, niet samentrekbaar uiteinde van een spier, waarmede deze aan de beenderen is vastgehecht*; 2 *snaar, snoer van ineengedraaide of saamgevlochten darmen of draden*; in het alg. *koord, snoer*; 3 Z.-N. *oorveeg*): 1 *krachtige pezen*; 2 *de – van de boog*; zegsw. *hij heeft meer dan één – op zijn boog*, verweermiddel, argument; 3 *iem. een – geven*.
Peet*, m. en v. peten (Lat. patrinus = doopvader: *doopgetuige, doopheffer, -hefster*): *de peten zijn peter en meter*, d. i. doopvader en doopmoeder; **–'oom,** m. –s (*doopvader, naar wien de doopeling deels zijn voornamen krijgt, doopgetuige*); **–tante,** v. –s (*meter*).
Peet'je, o. –s (Z.-N. *grootvader*; *oude man*).
Peg, v. –gen (Z.-N. *houten pin*).
Pe'gasus, m. van Gr. pege = bron, **1** myth. het gevleugeld paard der Muzen: *de – bestijgen*, gaan dichten; *de – berijden*, dichter zijn; z. Hippocreen; **2** *sterrenbeeld*.
Pe'gel, m. –s (1 *merkteeken in maten voor vloeistoffen* inz. *voor dranken*; Z.-N. *puntige boorstaaf*; 2 *gulden*; 3 *ijskegel*): 1 *de kan moet tot aan de – vol zijn*; Z.-N. *boven zijn – zijn*, dronken; verg. Peil; 2 *vijf Hollandsche –s*; 3 *de Winter met –s in de baard*.
Pe'gelen, pegelde, h. gepegeld (van vochtmaten: *een pegel aanbrengen, opdat men de voorgeschreven vloeistof kan afmeten*; fig. *zuipen*; Z.-N. *peilen*; Z.-N. *al te nauw meten, bedeelen*; Z.-N. *afranselen*).
Peignoir', m. peignoirs (Fr. van peigner = kammen: *gemakkelijke ochtendjapon voor dames*): *een – omwerpen*.
Peil, o. peilen (*merkteeken om een bepaalde maat aan te geven, oorspr. bestaande uit een pegel of pin*; *aangenomen hoogtemerk, maatstaf voor hoogtestanden*, inz. *van waterstanden*; *hoogtepunt, graad van sterkte*): *Amsterdamsch –* z. ald. en **A.P.**; *iedere polder*

heeft een bepaald – voor zijn waterstand; Rotte–; fig. *uw examen is beneden –*, zeer onvoldoende; *dat gaat alle – te boven*, overschrijdt alle grenzen; *het zedelijk – van een volk; geen – kunnen trekken op iets of iem.*, geen staat kunnen maken; *dat staat op laag –*, is zeer min; *op – houden*, op de hoogte.

Pei'len, peilde, h. gepeild (*de diepte v. e. water opnemen met peillood of peilstok; het alcoholgehalte v. jenever, v. wijn enz. bepalen*; in het alg. *de hoogte, grootte, diepte enz. bepalen*; radiotelegrafie: *contact trachten te krijgen met een station*): *een haven –; jenever –*, fig. *een wonde –*, de diepte er van meten; *de wonden der maatschappij –*, de kwalen onderzoeken; *iemands hart –*, tot op de bodem doordringen van zijn geheimen.

Peil'glas, o. –glazen (*glas door middel waarvan men het gedistilleerd peilt; glazen buis aan [de buitenvoorwand v.] e. stoomketel tot het waarnemen v. d. waterstand in de ketel*); **–ketting,** m. –en (*ketting van een wijnroeier*), ook: **–keten,** v. –s; **–lood*,** o. –looden (scheepst. *dieplood*); **–loos*,** bn. (*zeer diep, zeer groot*): *de –looze diepte*; **–schaal,** v. –schalen (*schaal ter waarneming van waterhoogten; plaat, steen, bord, waarop een verdeeling is aangebracht, met behulp waarvan men de waterstand kan aflezen*, inz. *met als nulpunt A.P.; waterhoogtemeter*): *de – teekende 4.8 + A.P.*; **–stift,** v. –en, z. Sonde; **–stok,** m. –ken (*lange stok met maatverdeeling om diepten te peilen; soortgelijke stok bij het peilen v. d. waterstand i. e. schip enz., roeistok, meetstok*).

Peintu're, v. (Fr. *schilderkunst*).

Pein'zen, peinsde, h. gepeinsd (Fr. penser: *overdenken, ernstig nadenken over*): *– op,* [a]) denken over, [b]) denken aan, zijn gedachten richten op, [c]) bedacht zijn op, zinnen op; *dit vraagstuk bracht menig hoofd aan 't –; zitten – over*; **Pein'zend,** bn., bw. (*in gepeins*): *een –e houding; iem. – aanstaren.*

Peis, v. (Fr. paix: lit. t., vero. *vrede*): *'t warm gesprek der mannen over krijg en –.*

Peis'teren, peisterde, h. gepeisterd (Z.-N. 1 *weiden*; 2 *pleisteren* **II**).

Pejera'tie, v. –s, –tiën (Lat. perjurare: een meineed doen, *meineed*). (j = j).

Pejora'tie, v. –s, –tiën (Lat. peior = slechter: *verergering*). (j = j).

Pek, pik, o. (*zwarte, kleverige stof verkregen door teerdistillatie o. a. van dennenhout*): *met – bestrijken; kokend –*; spreekw. *Wie met – omgaat, wordt er mee besmet*, wie met slechte menschen omgaat, neemt van hun kwade eigenschappen over; z. Hein.

Pek'broek, m. –en (*zeeman, matroos*).

Pek'draad, pik– (*draad, met pek besmeerd, schoenmakersdraad*) **1** (voorwerpsn.), m. –draden; **2** (stofn.), o.: *met – en els.*

Pe'kel 1 v. (*zoutig vocht*, inz. *water, waarin zout opgelost is en waarin spijzen worden bewaard*): *visch onder de – houden*; zegsw. *hij zit in de –*, in de verlegenheid; **2** o. (*zeewater*).

Pe'kelen, pekelde, h. gepekeld (1 *in de pekel leggen*; 2 *met pekel begieten*): 1 *vleesch –*; 2 *de pekelwagens – de rails*; nog: *het vleesch begint te –*, wordt goed zout.

Pe'kelharing* 1 (voorwerpsn.), m. –en; (stofn.), v. (*een gepekelde of gezouten haring*): *hij kocht een –; zij houdt niet van –*; **2** m. –en (*een soort van mageren hansworst of potsenmaker*); vero. in bet. **2.**

Pe'kelspek, o. (*spek, dat gepekeld, ingezouten is*); **–veld,** o. (lit. t. *de zee*); **–vleesch*,** o. (*ingezouten vleesch*); **–wagen,** m. –s (*wagen om tramrails van sneeuw en ijs te ontdoen door er pekel op te laten druppelen*); **–worst,** v. –en (*worst, die ingezouten is* in tegenstelling met *rookworst*); **–zonde,** v. –n (*oude zonde*: ook wel: *kleine zonde*).

Pe'king, o. in bet. 2 –s (*stad in China; zijden stof naar de stad genoemd*); **Pekinees'*,** m. Pekineezen (*bewoner v. Peking; hondensoort*).

Pek'ken, pik'ken, –te, h. gepekt (1 *met pek vullen, besmeren*; 2 Z.-N. *ergens lang blijven zitten, plakken*): 1 *de naden van een boot –*; 2 *ergens –*; **Pek'ker,** m. –s (Z.-N. *plakker*).

Pek'krans, m. –en (*krans van pektouw*).

Pek'ton, v. –nen (*ton voor pek*; ook: *leege ton met allerlei brandbare stoffen gevuld, te ontsteken bij openbare vreugdefeesten*); **–toorts,** v. –en; **–touw,** –en.

I. Pel, v. pellen (Lat. pellis = huid: *vlies of huid, waarmee iets omgeven is*; Z.-N. *schil*; Z.-N. in het mv. roos 7): *de – van een noot, van een ei, van een boom enz.*

II. Pel, v. pellen (*soort van hoenders, wier veeren een bepaalde teekening vertoonen nl. zwarte, dwars over het lichaam loopende evenwijdige strepen*): *eiergele –len uit Engeland.*

Pelagiaan', m. –gianen (*aanhanger van Pela'gius, een Engelschen monnik in de 5e eeuw, die de erfzonde loochende*).

Pelagoscoop', m. –scopen (Gr. pelagos = zee: *zeekijker, waarmede men in de diepte der zee kan zien*).

Pelargo'nium, v. –s (Lat. van Gr. pelargos = ooievaar: *naam v. geraniumsoorten zooals de tuin-, de hanggeranium*).

Pelas'gen, m. mv.: gesch. oudst bekend volk in Griekenland.

Pel'der, m. –s (Z.-N. *baarkleed*).

Pêle-mêle, Fr. **1** o. (*mengelmoes, warboel; lijst of raam, waarin verschillende foto's naast elkaar zijn*); **2** bw.: *alles lag er pêle-mêle*, overhoop, door elkaar.

Pe'len, peelde, h. gepeeld (*van de haren ontdoen, ontharen*): *huiden –*; Z.-N. *pellen* **I,** 1.

Peleri'ne, v. –s (Fr. pélerine = pelgrimsmantel: *korte [dames]schoudermantel* van verschillende vorm; *groote afhangende kraag van een kraagmantel; kraagmantel*).

Pel'erwt, v. –en (*doperwt*); gew.

Peleton', o. –s; zie Peloton.

Pe'leus, m. myth. koning der Myrmidoniërs in Thessalië, gemaal van Thetis, vader van Achilles. (eu = ui).

Pel'grim*, m. en v. –s (Lat. peregrinus = vreemde: *vreemdeling, zwerveling; bedevaartganger*): *de –s voor Lourdes enz.*

Pelgrima'ge, v. –s (naar het voorbeeld van Fr. pélerinage: *bedevaart*).

Pel'grimsgewaad, o. –gewaden; **–haven,** v. –s (O.-I. *haven, vanwaar schepen met pelgrims naar Mekka gaan*); **–hoed,** m. –hoeden (*hoed, zooals de pelgrims dragen* inz. *aan welks opgetoomde kant een schelp is bevestigd*); **–kleed*,** o. –kleederen; **–mantel,** m. –s; **–reis,** v. –reizen (*tocht, reis naar een bedevaartplaats*); **–schelp,** v. –en (*St.-Jakobsschelp*; ook: *naam v. e. bepaald soort schelpen*); **–staf,** m. –staven (*palster, wandelstaf v. den pelgrim*); **–tasch*,** v. –tasschen (*tasch gelijk de pelgrims dragen*); **–tocht,** m. –en (*–reis*).

Pel'grimvaders, m. mv. (gesch. *Engelsche puriteinen, sedert 1581 naar Holland gevlucht in 1620 als kolonisten naar N.-A.*).

Pelikaan', m. –kanen (Lat. pelicanus, Gr. pelikan = boomspecht: dierk. *groote zwemvogel v. het geslacht pelicanus, met een lange bek en een groote vliezige zak aan de onderkaak*): *men onderscheidt o. a. de witte of gewone* –, Lat. pelecanus onocrotalus; *de – is het zinnebeeld der zelfopofferende liefde,* want, naar de oude fabel, voedt de – zijn jongen met zijn bloed, daar hij zich zelf de borst openpikt; **–skrop,** m. –pen (*snavelzak v. e. pelikaan*).

Pelis'se, v. –n, –s (Fr. Z.-N. *pelsjas*).

Peli'ta, v. –'s (O.-I. *lampje*); ook: Palita.

Pel'lagra, v. (It. [Gr. pella = huid + agra = ziekte]: *Milaneesche roos: met huidziekte gepaard gaande ziekte, misschien ontstaan door het gebruiken van bedorven maïs*).

I. Pel'len, pelde, h. gepeld (*van de pel ontdoen*; Z.-N. *vervellen*): *een noot* –, *een ei* –; *gepelde garnalen*; zegsw.: z. Ei(tje).

II. Pel'len, o. –s (*een soort van stof; kostbaar zijden of ander weefsel*; thans inz. *linnen* [of: *halflinnen*] *weefsel met een klein werkje, blokjes, oogjes enz.* [in tegenstelling met *damast*] *voor servetten, handdoeken enz.*); **Pel'lengoed,** o. (*dat linnen weefsel*).

Peloponne'sus, m., eig. eiland van Pelops, nu Morea, dat het Z. van Gr. vormt; **–ne'sisch,** bn. (*de Peloponnesus betreffende*): *de –e oorlog,* tusschen Athene en Sparta om de hegemonie (431–404 v. C.), eindigend met de nederlaag v. Athene.

Pelo'te-spel, o. (*balspel*); **–bal,** m. –ballen (*harde bal van rubber, met leder omgeven*): de –– wordt met *een slaghout* opgeslagen; z. vlg. woord.

Peloton', o. –s (Fr. verkl. van pelote = bal, kluwen van Lat. pillula = kogeltje; verg. een klompje menschen: *een kleine afdeeling soldaten*; inz. *bataillonsafdeeling, 20–40 man, halve compagnie*).

Pels, m. pelzen (1 *dichtbehaarde dierenhuid*; 2 *het* [*met de haren er op*] *bereide, gelooide vel*; 3 bij uitbr. *bontjas, met bont gevoerde overjas*): 1 *de beer heeft een dikke* –; 2 *de zilverkleurige vossen leveren kostbare pelzen*; 3 *de Poolreizigers, met pelzen om de leden*; **–'jas,** v. –jassen (*jas, met bont gevoerd* [*en met bontkraag en bonten mouwopslagen*]); **–muts,** v. –mutsen (*wintermuts met bontrand, bonten muts*).

Pels'dier, o. –en (*dier, van wiens vacht bont gemaakt wordt*): *jacht op* –*en.*

Pel'ser, m. –s (*groote sardijn der Noordzee*; Lat. clupea pilchardus).

Pels'jager, m. –jagers (*in Rusland en N.-Amerika jager op pelsdieren: sabeldieren, bevers, chinchilla's, zilvervossen enz.*).

Pels'rob, m. –robben (*pels* [sealskin] *leverende rob*; Lat. arctocephalus ursinus).

Pels'werk, o. (*bontwerk*; *pelterij*).

Pelterij', v. (soorten) –en (*bontwerk*).

Pelu'che, v.; zie Pluche. (ch = sj).

Pe'luw, v. peluwen; zie Peuluw.

Pem'mikan, o. (*gedroogd, fijngestooten en tot koeken geperst* [*bizon*]*vleesch*), ook, Pem'mekan.

I. Pen, v. pennen (Lat. penna: 1 lit. t., vero. [*stevige*] *veer van vogels*; *slagveer*; 2 *vederschacht*; *ganzepen*; *pen van een spleet voorzien en tot schrijven dienend*; *metalen werktuig om mee te schrijven, schrijfpen*; fig. in verschillende opvattingen): 1 *de adelaar op zijn –nen drijvend*; 2 *de schacht, de baard, de bek, de punt van een* –; *stalen –nen (1830) en veeren –nen*; *zijn – laten vallen,* pen en pennehouder; *een welversneden* –, eig. een goed vermaakte ganzepen, fig. een goede stijl; *van zijn – leven,* de kost verdienen met schrijven; *het is in de – gebleven,* niet ten uitvoer gebracht; *de – opnemen, op papier zetten,* gaan schrijven; *een scherpe* –, hij schrijft in scherpe bewoordingen; *iem. iets in de – geven,* voorzeggen, wat hij moet schrijven; *het is in de* –, er is sprake van, dat het zal geschieden; *de – voeren,* schrijver zijn; zie ook Gal **II**; nog: *stalen* –, gekleede rok, heerenkleedingstuk.

II. Pen, v. –nen (1 in het alg. puntig voorwerp: *houten of metalen nagel, pin, stift enz.*; 2 *knijper, prang*; 3 *stomp of spits toeloopend uitsteeksel*): 1 *de houten pennen in een zool hameren*; *een hoed met een – vaststeken*; (breien) *de gevallen steken met de – opnemen,* breinaald; zegsw. (gew.) *een – hebben,* taak, werk; 2 *iem. een – op de neus zetten,* hem intoomen; 3 *een hondenhalsband met –nen.*

Penaal', poenaal', bn. (Fr. pénal, Lat. poenalis v. poena = straf: *dreigende met straf of boete*; *de straf betreffende*; *lijfstraffelijk*): *penale wetten,* strafwetten; *een voorschrift met penale sanctie,* waarvan de nakoming gewaarborgd wordt door een boete- of strafbepaling; Fr. Code pénal, Wetboek van Strafrecht, in 1810 onder Napoleon I tot stand gekomen, nog steeds van kracht in België, voor Nederland tot 1 Sept. 1886, toen aldaar vervangen door *een nieuw* Wetboek v. Strafr.

Penaliteit', v. (Fr. [Lat. penalitas]: *strafbaarheid; strafwetgeving; strafbepaling, boetestraf*; *bestraffing*).

Penalty, m. –s (Eng. *straf*); **–goal** (voetbalspel: *strafpunt*).

Penant', o. –en (Fr. *muurvak, muurstijl tusschen twee openingen, twee vensterkozijnen, deur en venster enz.*): *een breed* –; **–kast,** v. –kasten (*kastje voor* [ook wel: *in*] *een penant*); **–spiegel,** m. –spiegels (*smalle spiegel tusschen twee vensters*); **–tafel,** v. –s (*tafeltje tusschen twee vensters*).

Pena'rie, v.; zie Penurie.

Pena'ten, m. mv.: bij de Rom. de goede geesten des huizes, vereerd aan de huiselijke haard in het atrium; fig. *zijn – opzoeken,* naar huis gaan; zie Laren.

Pen'ee (Eng. mv. v. penny = stuiver).

Penchant', o. –s (Fr. [*sterke voortdurende*] *neiging tot*; *een zwak voor iets*).

Pen'club, v. (*internationale vereeniging van letterkundigen in 1920 opgericht door Mevr. Dawson Scott*; Pen is e. letterwoord: P [*poets, playwrights,* dichters en tooneelschrijvers], E [*editors, essayists,* uitgevers en schrijvers van essays], N [*novelists,* romanschrijvers]).

Pendant', o. –en (Fr. *tegenstuk, -beeld, -hanger,* inz. *schilderij*; ook: *twee op elkaar gelijkende zaken, die een paar kunnen vormen*): *die portretten zijn –en,* vormen een paar.

Pendelo'que, v. –s (Fr. van pendeler = slingeren: *hanger van edelgesteente enz.*; *hanger aan een kroonlamp*; *diamant van een bepaalde vorm*).

Pendo'po, v. –'s (O.-I. *vierkant of rechthoekig, open en afzonderlijk staand paviljoen op vier of meer houten zuilen; vierkante of rechthoekige open veranda op* [*houten*] *zuilen tegen een deftige inlandsche woning* [soms ook: *een Europeesche*] *aangebouwd*): *de gasten werden in de – ontvangen.*

Pendu'le, v. –s (Fr. v. Lat. pendulus = neerhangend: *slinger,* vero.; [*staande*] *klok met slinger*): *een vergulde –.*

Pe'ne, v. –n (Lat. *straf, boete*): *op – van.*

Pene'lope, gemalin van Ulysses en moeder van Telemachus: toonbeeld van huwelijkstrouw; naast de uitspraak *Pe-nee'-loopee,* ook naar Fransche wijze (door Fénélons Télémaque uit 1699) *Penelo'pe.*

Pene'lope-arbeid, m. (fig. *een arbeid, die men telkens zelf te niet doet, om hem opnieuw aan te vangen*).

Penetrant', bn. en bw.; –er, –st (Fr. *doordringend*): *–e kou;* lees *peenetrant'.*

Pen'gikat; zie Kat.

Pen'gö, –'s (*Hongaarsche munt* = *f* 0,75).

Pengoe'loe, m. –loes; zie Panghoeloe.

Peni'bel, bn.; –er, –st (Fr. pénible van peine = moeite: *pijnlijk, moeitevol*): *een–e toestand.*

Penitent', m. en v. –en (Fr. [Lat. penitens]: *boeteling; biechteling*); vr. –e.

Peniten'tie, v. –ties, –tiën (Lat. penitentia: *opgelegde straf als voldoening voor bedreven zonden of kwaad; boetedoening*): fig. *dat is een zware – voor mij,* [a]) straf, [b]) last, moeielijke, onaangename taak.

Pen'nebuis, v. –buizen (Z.-N. *pennenhouder*); **–kunst,** v. (*calligraphie*); **–likker,** m. –likkers (minacht. *klerk*): *'t is maar een –l* prozastuk van Potgieter; **–mes,** o. –sen (eig. *mesje, om ganzepennen te vermaken*; thans: *knipmesje*).

Pen'nen, pende, h. gepend ([*veel en langdurig*] *schrijven*): *ik heb nog veel te –; zitten –; ik heb al heel wat gepend* of *afgepend.*

Pen'nenbak, m. –bakken (*bakje voor ganzepennen of voor pennenhouders in de school*); **–houder,** m. –s (*houten of metalen staafje met gleuf of busje tot bevestiging der stalen pen*), ook, Pennehouder; **–koker,** m. –s (*koker om schrijfpennen in te bewaren*).

Pen'neschacht, v. –en (*het holle, buisachtige gedeelte der veder v. e. vogel*); **–streek,** –streken (*haal met de pen*): *met één –,* door een enkel besluit van de(n) machthebbende; **–strijd,** m. (*twistgeschrijf*); **–vrucht,** v. –en (*wat iem. geschreven heeft*: *boek, tijdschriftartikel enz.*); **–warie',** v. (Z.-N. *kramerij*).

Pen'ning, m. –en (1 *kleine munt uit vroeger tijd; iets v. geringe waarde*; 2 in het alg. *muntstuk*; in het mv. *geld, een som gelds*; 3 *gegraveerd, geslagen, gegoten metalen plaatje*: *herinneringsmedaille, gedenkpenning; eerepenning, medaille als belooning of prijs; metalen plaatje als herinneringsteeken enz.*): 1 *de Hollandsche – ter waarde v. een halve duit; hij bezit geen penning; zijn –ske offeren; het –ske der weduwe,* Markus 12 : 42; ook: *–ningske*n; 2 Bras–, Gods–, Negotie–, Spaar– enz.; zegsw. *hij is op de –* (of: *van –16*), gierig; *'s lands –en*; 3 *een kabinet van –en; de prijs is een gouden – ter waarde van 150 gld.; de honden dragen een –, als bewijs dat de belasting betaald is; een bronzen leg– geslagen door*; **–ninkje, –ningske,** o.–s.

Pen'ningkabinet, o. (*muntenkabinet, penningkamer, verzameling v. penningen en munten* [*wetenschappelijk gerangschikt*]); **–kunde,** v. (*wetenschap of kennis van munten*).

Pen'ningmeester, m. –meesters (*de beheerder der gelden van een vereeniging enz.*).

Pennoen', o. –en (o.-Fr. pennon; Middeleeuwen: *wimpel a.d. lans* inz. *als herkenningsteeken dienende en met een wapen versierd*).

Pen'ny, v. pence (*Engelsche stuiver,* $^1/_{12}$ *shilling of 5 cents*); **–-a-liner,** m. –s (Eng. *iem., die voor een stuiver per regel artikelen schrijft*; scherts. *reporter*); **–boot*,** v. –en.

Pens, v. –en (1 dierk. *eerste afdeeling van de maag der herkauwers*; 2 plat: *buik; lichaam; maag*): 1 *in de – wordt het ongekauwde voedsel bewaard*; verg. Boekmaag, Lebmaag, Netmaag; 2 *die kousen heeft een Rus nu aan zijn –; op zijn – krijgen,* slaag; *iets warms in mijn –*; z. ook Rolpens; nog: zegsw. *een pensje leggen,* de school verzuimen; Z.-N. beuling, (bloed)worst.

Pensee', v. –s (Fr. *driekleurig viooltje*).

Penseel'*, o. penseelen (o.-Fr. pincel [Lat. penicellus = borsteltje]: 1 *zacht haren schilder- of teekenkwastje*; 2 *de schilderkunst, het schilderhandwerk*): 1 *het – indoopen, afspoelen; met een plat – aanstrijken; het – neerleggen,* ophouden met schilderen; 2 *de voortreffelijkheid van Rubens' gloeiend –.*

Pensee'len*, penseelde, h. gepenseeld (*met een penseel een stof op iets strijken*: 1 *schilderen*; 2 *bevochtigen, insmeren*): 1 *je zit, bij mijn ziel, je weer suf te –; een voortreffelijk gepenseeld doek*; 2 *je moet je ontstoken keel goed en diep –*; ook: *iem. –.*

Pensief', bn.; pensiever, –st (Fr. *peinzend*).

Pensioen', o. pensioenen (Fr. pension [Lat. pensio = betaling, rente]: *jaargeld, toegekend aan eervol ontslagen ambtenaren na een bepaald aantal jaren*; ook: *het jaargeld, dat aan weduwen en weezen van vroegere ambtenaren wordt uitbetaald*): *hij vraagt zijn –; op–gesteld worden.*

Pensioen'fonds, o. –fondsen (*kas, waaruit de pensioenen betaald worden*); **–kas,** v. –kassen (*–fonds*); **–wet,** v. –wetten (*staatswet, de pensioenen betreffende en regelende*).

Pensioens'aanvrage, v. –aanvragen.

Pension', o. –s (Fr. 1 *kostgeld*; 2 *het geven van kost en inwoning tegen vaste betaling*; 3 *huis, waar men verblijf en kost heeft tegen vergoeding per dag of per week; kosthuis*): 1 *in (en) – gaan, zijn*; 2 *kamers met –; – aangeboden*; 3 *een – houden.*

Pensionaat', o. –naten (Fr. pensionat [v. Lat. pensio = betaling]: *kostschool*): *naar (een) – gaan; een tweejarig –,* verblijf in een –; spott. Z.-N. gevangenis.

Pensiona'ris, m. –sen (Lat. pensionarius: gesch. 1 *in onze oude Republiek, bezoldigd rechtsgeleerd raadsman eener stad of v. e. gewest* [vertaald door: *loontrekkende Raadsman*]; 2 in het begin der 19de eeuw: *president der Bataafsche republiek*): 1 *de – Oldenbarneveldt*; 2 *de – Schimmelpenninck.*

Pensionnai're*, m. en v. –s (Fr. *kostleerling*; ook: *iem., die een jaargeld ontvangt*).

Pensionneeren* (Fr. *op pensioen stellen, pensioen geven*): *iem. –; nu gepensionneerd.*

Pens'jager, m. –s (Z.-N. *strooper*).

Pens'kermis, v. –sen (Z.-N. *maaltijd met pensen als hoofdgerecht* inz. *bij het slachten van een varken*).

Pen'sum, o. (Lat.) pen'sa (Ned.) –s (Lat. *opgegeven [straf]werk*): *met behulp van –s.*
Pent, v. (Lat. panata = broodpap: *brijachtige spijs van melk enz., dikwijls met vruchten bereid*): *we eten vanmiddag –*; gew.
Pen'ta (Gr. *vijf*, in samenstellingen).
Pentagoon', m. –gonen (Gr. *vijfhoek*).
Pentagram', o. –men (Gr. *een vijfhoek in* ☆ *één trek geteekend, een reeds den gnostici en Pythagoreërs bekend teeken,* insigne der Middeleeuwsche bouwmeesters).
Penta'meter, m. –meters (Gr. *vijfvoetig dactylisch vers*); zie Distichon.
Pentateuch', m. (Gr.-Lat. pentateuchus [Gr. teuchos = boek]: Bijb. eerste gedeelte van het oude testament, meestal genoemd *de vijf boeken van Mozes*): *de –* bestaat uit: *Ge'nesis* (wording), *Ex'odus* (uittocht), *Levi'ticus* (wetten voor de tempeldienst), *Nu'meri* (telling), *Deuterono'mium* (herhaling der wet). (eu = ui).
Penta'thlon, Gr. o.: eig. de vijfstrijd (Gr. athlos = strijd), wedstrijd in 5 afdeelingen te Olympia: springen, loopen, worstelen, werpen met de discus en vuistgevecht; om de prijs te krijgen moest men in elk dezer afdeelingen overwinnaar zijn.
Pen'ter, m. –s (*talie, waarmede het anker op scheepsboord gelegd wordt bij het ophalen*); **–haak,** m. –haken (*haak om een zwaar touw* inz. *het ankertouw te kunnen omvatten*).
Penu'rie, v. (Fr. pénurie, Lat. penuria: *behoefte, nood*), ook, Penarie: *hij zit in de –*, benauwdheid, (geld)nood.
Pen'voerder, m. –s (*schrijver*; ook purisme: **Pe'pel,** m. –s (Z.-N. *vlinder*). [*secretaris*).
Pe'per, v. (Gr.-Lat. piper: *vrucht, korrel van de peperstruik*; ook: *tot poeder gemalen peperbollen*; *de peperstruik,* Lat. piper): *Spaansche –*, vrucht van Capsicum longum, *Cayenne–*, z. ald., beide behoorend tot de nachtschaden; *– en zout,* [a]) geestig, pikant, [b]) grauw, wit en zwart (van grauwende haren); zegsw. *zij gingen – halen,* d. i. naar O.-I.; *hij werd om – gezonden,* d. i. ver weg; Z.-N. *– geven,* driftig te werk gaan; **–bees,** v. –bezen of **–bol,** v. –len (Z.-N. *peperkorrel*); **–boompje,** o. –s (*giftige sierheester*; Lat. daphne mezereum); **–bus,** v. –bussen (*bus met fijne gaatjes, waardoor men de peper strooit*); **–duur,** bn. en bw. (*zeer duur*).
Pe'peren, peperde, h. gepeperd (*met peper bestrooien, inwrijven*; *sterk kruiden* ook fig.): fig. *'t is* (*sterk*) *gepeperd,* [a]) uitermate duur, [b]) zeer pikant; *een gepeperde rekening,* zeer hooge; **–eter,** m. –s (meestal *pepervreter, toekan*); **–huisje,** o. –s (*een spits uitloopend papieren zakje*): *een – met vijgen,* drieh. spits builtje; **–koek** (*soort van koek uit meel met honig, suiker, stroop, gestooten peper gebakken*; Z.-N. *ontbijtkoek*; dikwijls ook van anders toebereide koeken: *kruidkoek*) **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.
Pe'perkust, v. (*deel v. d. kust van Opper-Guinea in N.-W.-Afrika*); **–land,** o. (*Oost-Indië*; ook: *land, waar peper groeit; onderneming, waarop peper gekweekt wordt, pepertuin*): *iem. naar het – zenden,* ver weg.
Pepermunt', v. –munten (*lipbloem, plant, sterk aromatische menthasoort*; *de olie hiervan*; inz. *suikertabletje, met pepermuntolie toebereid*; afkorting van *pepermuntlikeur*): uit de bladeren der – trekt men een soort van olie; deze, met suiker vermengd, geeft de pepermunt; ook *–ment*; zie Munt; **–doosje,** o. –s ([*platrond*] *doosje voor pepermuntjes*); **–je,** o. –s (*kleine pepermunt,* inz. *klein suikertabletje met pepermuntolie toebereid*; *een glaasje pepermunt*[*likeur*]); **–olie,** v. (*olie uit de pepermunt*).
Pe'pernoot, –neut, v. –noten, –neuten (*dobbelsteentje van peperkoek, van boven meestal bolrond*; *iem., die klein van stuk is*): *de kinderen speelden om –noten.*
Pe'pertuin, m. –tuinen (O.-I. [*omheinde*] *plaats, waar peper wordt verbouwd*); **–vreter,** m. –vreters; z. Toekan; **–wortel,** m. –s (*mieriks*[*wortel*], *lepelblad*).
Pepinié're, v. –s (Fr. [*boom*]*kweekerij*; fig. *kweekschool*).
Pe'plon (Gr.), **pe'plum** (Lat.) o. (Lat. Gr.) pe'pla; (Ned.) –s (*mantelachtig overkleed, oorspr. alleen door vrouwen, later ook door mannen gedragen*): *het rijk geweven –*; *het saffraankleurig – van de godin van Athene*; ook: Lat. Peplus, m.; Gr. Peplos, m.
Pep'pel, m. –s ([*Italiaansche*] *populier*); gew.
Pep'pelen, bn. (*v. peppelhout*): *– klompen.*
Pepsi'ne, v. (v. Gr. pepsis = spijsvertering: *ferment gevormd in de maag, dienend tot splitsing der eiwitten*).
Pep'ton, o. –tons (Gr. eig. gekookt, verteerd: *eiwitachtige stof uit eiwitstoffen, ontstaande* o.a. *door inwerking van pepsine*; ook: *kunstmatig bereide pepton uit vleesch* inz. *voor maaglijders*).
Per, vz. (Lat. It. *door, bij, met*): *– spoor, – schip, – post,* door middel van; *– pond,* voor of bij het pond; *– saldo,* zie ald.
Per ac'cidens (Lat. *per toeval*).
Per as'pera ad a'stra (Lat. *door het moeielijke tot de sterren*).
Perceel'*, o. perceelen (Fr. parcelle van Lat. particella = klein deel [pars]: *deel*; *stuk gronds, stuk onroerend goed*; *kaveling, zekere hoeveelheid, partij van iets*; *pand*): *eenige perceelen bouwland*; *dit werk wordt in –en aanbesteed*; fig. *een raar, lastig –*, zonderling lemand; *een zwak –*, ziekelijk mensch.
Perceels'gewijs of –gewijze, bw.: *landerijen – veilen,* in perceelen.
Percent', o. percenten (It. *ten honderd*); verg. Procent; zie **Pc., Pct.** of %.
Percenta'ge, v. en o. (Fr.-Eng. *verhouding ten honderd*; *de hoeveelheid, het bedrag, percentsgewijze berekend als deel van een geheel*): *een klein – der brieven*; l. *–taa'zje.*
Percen'tentafel, v. –tafels (*tafel, aangevende met hoeveel de noteering van eenig artikel aan vreemde beurs vermeerderd of verminderd moet worden, om de parikoers aan eigen beurs te krijgen*).
Percents'gewijze, bw. (*ten 100, in percenten uitgedrukt, gerekend*).
Percepteur', m. –s (Fr. *ontvanger of inner van belastingen, invoerrechten enz.*).
Percepti'bel, bn. (Fr. *waarneembaar*).
Percep'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. perceptio]: *ontvangst, inning*; *de verrichting van de geest, waardoor indrukken en waarnemingen bewust worden*; ook: *het resultaat van het waarnemen*). (t = s).
Percipieeren* (*ontvangen*; ook: *waarnemen, begrijpen, vatten*).
Percus'sie, v. (Fr. [Lat. percussio]: 1 *slag, stoot*; *botsing*; 2 inz. geneesk. *onderzoek door*

het kloppen op lichaamsdeelen, om te hooren of de inwendige organen: longen, hart enz. gezond zijn): 1 *de lading door – ontsteken*; 2 – *bij buikziekten*; **–geweer,** o. –geweren (*ouderwetsch geweer met slaghoedje: slag- of stootgeweer*); **–hamertje,** o. –s.

Percutee'ren* (Lat. percutere = stooten: *kloppen*, inz. geneesk. *onderzoeken door het kloppen op lichaamsdeelen*): *iem.* –.

Perden'do, bw. (It. *langzaam afnemend*).

Perdoen'; zie Pardoen.

Perdoes', bw. (*eensklaps*); zie Pardoes.

Perdu' (Fr. *verloren, weg*).

Pe'reat (Lat. *hij [zij] ga te gronde; weg met hem [haar]; stik!*). (e = ee).

Pe'reboom*, m.-en; -boompje, o.-s; z. Peer **I.**

Per'ekwatie, v. (Z.-N. *weddeverhooging in verhouding tot de duurte en de valuta*).

Pe'rel, v. perels (Z.-N. *parel*).

Pe'relaar, m. –laars (Z.-N., lit. t. *pereboom*).

Perem(p)toir', bn. en bw. (Fr. [Lat. peremptorius = doodelijk]: *afdoend, beslissend*), ook: *perem(p)to'risch*: *een – argument*; rechtst. – *uitstel* (op de rol), laatste of onherroepelijk laatste.

Pe'renhout, o. (*hout v. d. pereboom*).

Pe'rentaart, v. –taarten (*taart, met geconfijte peren bereid of belegd*).

Pe'reschil, v. –len (*schil van een peer*).

Per expres'sum (Lat. *door een afzonderlijke[n] bode*), verkort: **P. Expr.**

Per fas' et ne'fas (Lat. *door recht en onrecht; door alle mogelijke middelen*).

Perfec'tie, v. (Fr. [Lat. perfectio]: *volmaaktheid; voortreffelijkheid*): *alles is in de –*, zoodat er niets aan mankeert. (t = s).

Perfectionneeren* (Fr. *volmaken; meer en meer volmaken*): *de machine* –. (t = s).

Perfec'tum, o. –ta (Lat. *verleden tijd*).

Perfi'de, bn. (Fr. [Lat. perfidus]: *valsch, trouweloos, verraderlijk*): *het – Albion*, gezegde van Napoleon I.

Perforeeren* (Fr. [Lat. perforare]: *doorboren* inz. *met een reeks van kleine gaatjes*, b.v. *papier om het gemakkelijk te kunnen afscheuren*): *een blad postzegels is geperforeerd*; **–machine,** v. –s (*machine, dienende om papier te perforeeren*).

Per'gamum, Per'gamus, o. (aardr. *stad in Mysië, het N.-W. van Klein-Azië*); z. Perkament; Lat. *char'ta pergame'na*.

Per'go et per'ago (Lat. *Ik ga voort en zet door of voleindig*).

Per'gola, v. –'s (It. [Lat. pergula = doorvoering]: *met gebladerte overdekte booggang in tuinen; prieel; prieëlvormige aanbouw*; in oude basilieken: *architraaf op zuilen om votiefgeschenken aan op te hangen*).

I. Pe'ri, m. en v. –'s (Perzisch: *beschermgeest, weldadige geest*).

II. Pe'ri (Gr. *om, rondom*, in samenstellingen).

Pe'ricles, gesch. staatsman v. Athene, redenaar en veldheer; onder hem bereikt oud-Athene het toppunt van macht; † 429 v. C.

Periculeus', bn.; –zer, –t (Fr. [Lat. periculosus]: *gevaarlijk, hachelijk*).

Peri'culum, o. peri'cula (Lat. *gevaar, nood*): – *in mo'ra*, (er ligt) gevaar in uitstel.

Peridot' (*valsche smaragd, geelachtig groen*) **1** (voorwerpsn.), m.; **2** (stofn.), o.

Perihe'lium, o. –liën (Lat. [Gr. helion = zon]: *naaste stand eener planeet bij de zon*); verg. Aphelium.

Peri'kel, Perijkel, o. –s, –en (Lat. periculum: *gevaar*).

Perin'de ac cada'ver, Lat. **1** (uitdrukking uit de oefeningen van den H. Ignatius, stichter der Jezuïetenorde, waarmee blinde gehoorzaamheid aangeduid wordt: *als een lijk*); **2** als zn., o.: *het – – – kon op de poort van elke kazerne staan*.

Perio'de, v. –n (Fr. [Lat. periodus oorspr. Gr. peri = rondom + hodos = weg]: 1 *omloop, kringloop; tijdkring, tijdperk*; 2 stijl: *een volzin uit verschillende andere zinnen bestaande*, inz. *kunstig gebouwd*; ook: *een opeenvolgend gedeelte v. e. redevoering of geschrift, passage*; 3 rekenk. *cijfergroep, die terugkeert bij een repeteerende breuk*): 1 *de veenvorming in haar verschillende –n*; 2 *de fraaie –n in de C. O.*; $3\ 3^1/_7 = 0.142857$ enz.: *hier vormen de zes cijfers achter het decimaalteeken de* –; nog (muz.): volzin, bestaande uit voor- en nazin, die met elkaar een harmonische tegenstelling vormen.

Periodiciteit', v. (Fr. *kringloop, regelmatige afwisseling*). (c = s).

Periodiek', Fr. périodique, Gr.-Lat. periodicus, **1** bn. (*op geregelde tijden terugkeerend, op bepaalde tijden verschijnende*): *–e geschriften*, dag-, week-, maandbladen; *–e winden*, geregeld op gezette tijden waaiende; *–e traktementsverhooging*, op vastgestelde tijdstippen; *–e verkiezingen*, b.v. om de 4 jaar; **2** bw. (*bij perioden, na verloop van een bepaalde tijd*): – *aftredende leden*; **3** v. –en (*periodiek geschrift*): *een tafel, bedekt met –en*.

Peripate'ticus, m. –ci (Lat. [Gr. peri = rond + patein = wandelen]: *volgeling van Aristo'teles 384–322 v. C.; iem., die veel wandelt*).

Peripate'tisch, bn.: *de –e philosophie*, nl. van Aristoteles, die zijn leerlingen al wandelend in het wandelpark (Gr. peripatos) van het Lyceum te Athene onderwees.

Peripetie', v. (Fr. [Gr. peripeteia]: [*plotselinge*] *verandering, omkeer*; inz. *beslissende wending in het verloop v. d. handeling v. een drama*): *de – brengt de wending ten kwade of ten goede; zij is de omkeer der dingen in hun tegengestelde*. (t = t).

Peripherie', v. (Fr. [Gr.-Lat. peripheria]: *cirkelomtrek, omtrek van door kromme lijnen afgesloten figuren; buitenrand*).

Periphe'risch, bn. (*de omtrek betreffende*).

Periphra'se, v. –phrasen (Fr. [Gr.-Lat. periphrasis]: stijl: *omschrijving*), b.v.: *het schip der woestijn*, kameel.

Perip'teros, o. –sen (Gr. peri + pteros = gevleugeld: eig. *rondom gevleugeld: tempel aan alle zijden met zuilen omgeven*).

Periscoop', m. –scopen (Gr. periskopeo = ik zie rondom: *optisch toestel, door hetwelk men in een duikboot kan zien, wat er a. d. oppervlakte van de zee geschiedt; soortgelijk toestel om over de bovenkant van loopgraven enz. te zien*); lees *pee-rie-skoop'*.

Peristy'le, o. –n (Fr. bouwk. *met zuilen omgeven open plaats; zuilenhof, -gang*); Lat. (Gr. stylos = zuil) peristy'lium, o. –lia.

Perk, o. –en (1 *afgebakende [omheinde] ruimte*; 2 *tuinvak bezet met bloemen of planten*; 3 *begrenzing*): 1 *het perk voor het kaatsspel; strijdperk; de –en op de Molukken*, afgeperkte tuinen voor muskaatnoten; 2 *een – met bloemen*, bed; 3 *alle –en te buiten gaan; zijn verbeelding binnen de* (of: *haar*)

–en houden, beteugelen; z. Paal **I.**

Perkament', o., in bet. 2 –en (1 *de als papier of dun leder bereide, geoliede en gladgemaakte huid van schapen, geiten, kalven, ezels enz.*; 2 *een op perkament geschreven stuk*): 1 de kleur van het – was wit, purper, violet; tot de 14e eeuw bleef het – het schrijfmateriaal; de uitvinding wordt toegeschreven aan Pergamum; z. Palimpsest; 2 *in –en en charters snuffelen.*

Perkamen'ten, perkemen'ten, bn. (*van perkament; als perkament*): *boeken met – banden; het – gelaat van den geleerde.*

Perkament'papier, o. (*papier, dat* [inz. *door behandeling met zwavelzuur of chloorzinkoplossing*] *op dierlijk perkament lijkt*): *iets afsluiten met –.*

Perkanier', m. –s z. Perkenier.

Perka'ra, v. perkara's (O.-I. oorspr. Mal. *geschilpunt, ruzie, gerechtszaak, kwestie*).

Perkenier', m. –s (O.-I. *bezitter van een specerijtuin* inz. *een perk muskaatboomen in de Molukken*: *muskaatnootplanter*).

Perkoen', m. –en (*eiken- of dennenhouten paal van 1.20–1.60 m lengte*).

Perkoe'toet, v. –en (O.-I. *wild tortelduifje*).

Perm, o. (*vijfde en laatste periode van 't primaire tijdperk*): de periode is genoemd naar het Russ. gouvernement –, waar deze formatie zich sterk vertoont.

Permanent', bn. en bw. (Fr. [Lat. permanens]: *voortdurend, onafgebroken, blijvend*): *–e droogte, een –e tentoonstelling; iets – volhouden; zich – verklaren*, niet uiteengaan (van vergaderingen); *–e gassen*, gassen, die niet vloeibaar kunnen gemaakt worden.

Permeta'tie, v., volkst. voor Parentage.

Per mil'le (*met de duizend, per duizend*); verkort: **P. m.**; lees *per miel.*

Permis', o. (Fr.); zie Permit.

Permis'sie, v. (Fr. [Lat. permissio]: *vergunning, verlof, toestemming*): *met (uw) –*, met (uw) verlof, beleefdheidsterm bij het doen van iets vrijmoedigs, vertellen van iets onsmakelijks enz.

Permit, o. –s (Eng. *verlof- of geleibiljet; toelatingsbewijs; pas*).

Permitteeren* (Lat. permittere: *veroorloven, vergunnen*): *z. de vrijheid, de weelde – van.*

Permuta'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. permutatio]: *verwisseling; verandering in de rangschikking; verplaatsing*). (tie = sie).

Pernambuk'hout, o.; zie Brazilie–.

Pernicieus', bn.; –zer, –t (Fr. [Lat. perniciosus]: *verderfelijk; gevaarlijk; schadelijk*).

Per occa'sie (*bij gelegenheid*).

Perora'tie, v. –s, –tiën (Lat. peroratio: *slotrede*; [*geestdriftig het voorafgaande samenvattend*] *slotwoord*).

Per pe'des (Lat. *te voet*); zie Pedes.

Perpendiculair', Fr. v. Lat. perpendicularis van perpendiculum = paslood, **1** v. –s (*loodlijn*); **2** bn. en bw. (*rechtstandig, loodrecht, verticaal*).

Perpendiculariseeren* (*een loodrechte stand geven*); scherts. *zich –*, opstaan.

Perpetueel'*, bn.; –eele (Fr. perpétuel [Lat. perpétualis]: *aanhoudend, bestendig*).

Perpetueeren* (Fr. [Lat. perpetuare]: *doen voortduren; voortzetten, rekken*). (pe = pee).

Perpe'tuum mo'bile, o. (Lat. *het eeuwig bewegende*; inz. *een eeuwig bewegend toestel, dat in beweging gezet, uit zichzelf bewegen blijft*; fig. *iets onmogelijks*; ook: *iemand, die of iets, dat zeer druk, beweeglijk is*).

Perplex', bn. en bw. (Lat. *onthutst, ontstelde verlegen, verbluft, paf, verbijsterd*): *– staan.*

Perquisi'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. perquisitio]: [*gerechtelijk*] *onderzoek, huiszoeking*); lees *perkwiezie'sie.*

Per're, v. (Z.-N. *tuimel*): *te – staan*, op het hoofd.

Perron', o. –s (Fr. perron [v. Gr.-Lat. petra = steen]: 1 geschiedk. *groote steen of steenen bouwwerk als voetstuk v. e. zuil, kruis enz.*; 2 *breede stoep of bordes v. e. kerk of v. e. ander groot gebouw*; 3 *verhooging naast de spoorstaven, steenen opstap, doorloopende stoep*; ook: *de verhoogde stoep van een spoorwegstation, waardoor de reizigers gemakkelijk uit en in de rijtuigen stappen en op de aankomst v. de trein kunnen wachten*; 4 *balkon, platform van tramwagens enz.*): 1 *het vroegere – bij de Dom te Utrecht*; 2 *een lakei wachtte op het – voor het paviljoen*; 3 *een uur op het – moeten wachten*; 4 *dicht tegen elkander gedrongen op het – van de tram*; **–kaartje,** o. –s (*kaartje, toegang gevende tot de perrons van een station*).

I. Pers*, v. –en (Lat. pressa v. premere = drukken: 1 *werktuig om te persen*; 2 *werktuig om geschriften en platen door de druk te vermenigvuldigen*: *drukpers*): 1 *een olie–, een hydraulische –*; 2 *een hand–; een snel–, een rotatie–*, door stoom-, gas- of electrische kracht gedreven; *het boek gaat* (of: *is*) *ter –e; ter perse leggen*, doen drukken; *ter perse*, aankondiging v. e. boek, dat gaat verschijnen; bij overdracht: *datgene, wat de drukpers door de druk vermenigvuldigt, voortbrengt* inz. *kranten, tijdschriften*: *de –*, de dagbladen; *de groote –*, de groote bladen; *het oordeel van de –*, van de critici (voor de dagbladen); *de – aan banden leggen*, in haar vrijheid belemmeren; *vrijheid van druk–*, de vrijheid om alles te publiceeren behoudens verantwoordelijkheid voor de wet; *de – heet wel de koningin der aarde; de – reed achter de stoet aan*, journalisten.

II. Pers, v. –en (Fr. perche: Z.-N. *staak, stang*): *de gaai van de – afschieten.*

III. Pers*, m. Perzen (*bewoner van Perzië; Perzisch tapijt*, in deze bet. ook, *Persje*).

Per sal'do (It. *ter vereffening; als te goed, als overschot van de vorige rekening*). (s = s).

Pers'brood, o. (*zetwerk ter drukkerij, dat bleef liggen in drukke dagen en bij slapte wordt ter hand genomen*).

Pers'bureau, o. –'s (*bureau ter behandeling van perszaken en het verstrekken van inlichtingen aan de pers*); **–correctie,** v. –s (*het verbeteren van drukfouten, hetwelk ter drukkerij plaats heeft*); **–deliet,** o. –delicten (*delict door middel van de pers begaan* inz. *een vergrijp tegen de wetgeving op de pers*): *laster in een krant vormt een –.*

Per se' (Lat. *uiteraard, vanzelf, zonder hulp van anderen*; ook: *noodzakelijk, met alle geweld*): *hij wil per se aldus*; l. *per see.*

Persecuteeren* (Fr. *vervolgen*); **–secu'tie,** v. –s, –tiën (Fr. [Lat. persecutio]: *vervolging*). (t = s).

Perseï'den, v. mv. (*kometengruis, groep vallende sterren, afkomstig uit een punt van het sterrenbeeld Perseus, tusschen half Juli en half Augustus*); zie St.-Laurens.

Per'sen, perste, h. geperst (1 *met kracht drukken; sterk samendrukken;* 2 *door middel eener drukkende kracht zekere gedaante aan iets geven;* 3 *door sterk drukken in een bepaalde richting stuwen, drijven;* 4 *sterk drukken om iets v. d. vochtigheid te ontdoen of het sap er van te winnen;* 5 *iem. tot iets nopen of dringen*): 1 *hij perste zijn zoon aan zijn borst; linnen –,* zorgvuldig opgevouwen in een linnenpers glad maken; *laken –,* glad en glanzend maken in de lakenpers; 2 *ballen van geperst papier; geperste looden platen;* 3 *iem. de tranen uit de oogen –;* 4 *druiven –, olie –;* 5 *door nood, honger geperst.*

Perse'phone, v., Gr. myth. dochter van Zeus en Demeter, door Hades geschaakt en tot koningin der onderwereld verheven; bij de Rom. Proser'pina. (ne = nee).

Per'seus, m. **1** myth. zoon van Zeus, held van Argos; hij houwt Medusa het hoofd af; zie Aegis; **2** m. (*sterrenbeeld aan de N. hemel*). (-seus = -zuis).

Pers'gas, o. (*lichtgas onder sterke persing, om de lichtsterkte te vergrooten*).

Per'sico, v. (It. *likeur, bereid uit alcohol op perzikpitten*); lees *per'ziekoo.*

Persien'ne, v. –s (Fr. *buiten-zonneblind*).

Persifla'ge, v. –s (Fr. *het persifleeren*); (g = zj); **–sifleeren*** (Fr. *onjuiste bespottelijke voorstelling geven, belachelijk maken, op fijne wijze bespotten*).

Pers'ijzer, o. –s (*strijkijzer v. e. kleermaker*).

Persisteeren* (Fr. [Lat. persistere]: *volharden,* b.v. *bij een verklaring, volhouden*).

Pers'kaart, v. –en (*verslaggeverskaart*).

Pers'misdrijf, o.; zie Persdelict.

Pers'muskiet, m. –en (schimpn. [*onbescheiden*] *reporter, dagbladschrijver, journalist*).

Persona'ge, o. en v. –s (Fr. *persoon*; tooneel: *rol in een tooneelstuk*): *een raar –, een vreemd –; wat dunkt u van dat –? hooge –s,* hooggeplaatste personen.

Perso'na gra'ta, v. (Lat. *iem., die zeer gezien of gewild is*): *de Engelsche gezant was aan het Fransche hof tijdens Napoleon I geen – –.*

Persona'lia, o. mv. (Lat. *bijzonderheden, één of meer personen betreffende*; ook: *gedeelte van krant of tijdschrift, dat speciaal over aangelegenheden van personen handelt*).

Personaliteit', v. –en (Fr. personnalité: *persoonlijkheid*; in het mv. *opmerking of uiting betreffende een persoon* inz. *van onaangename of beleedigende aard: persoonlijke beleediging*): zegsw. *iem. –en zeggen.*

Personeel'*, Fr. personnel, **1** bn., bw. (*persoonlijk*): *de toegangskaart is strikt personeel,* slechts voor een bepaalde(n) persoon; *personeele Unie,* vereeniging van twee of meer staten door de omstandigheid, dat zij geregeerd worden door denzelfden vorst; *–e belangen,* hem zelf betreffende; *–e belasting is e. rijksbelasting, geheven van elk hoofd van een gezin: zij berust op huurwaarde, meubilair, dienstboden enz.*; **2** o. (1 *al de personen, die men in dienst, aan het werk of in zijn dienstkring heeft; de gezamenlijke bedienden, beambten enz.*; 2 *personeele belasting*): 1 *het winkel–, het – der school,* 2 *het hooge –*; zie Statuut.

Personee'le belas'ting*; zie Personeel**1.**

Perso'nentrein, m. –en (*trein, die hoofdzakelijk bestemd is voor het vervoer van personen,* in tegenstelling met *goederentrein*; ook wel: *trein voor het gewone reizigersverkeer,* in tegenstelling met *sneltrein enz.*).

Perso'nenverkeer, o. (*verkeer van menschen,* inz. *van passagiers op treinen en booten*).

Personifica'tie, v. –ties, tiën (Fr. *persoonsverbeelding*; b.v. Vader Rijn). (t = s).

Personifieeren* (Fr. personnifier: *verpersoonlijken; iets onpersoonlijks, levenlooze dingen als personen, als levend voorstellen*).

Persoon'*, m. en v. personen (Lat. persona, Fr. personne: 1 tooneel: *rol; speler;* 2 *uit een afzonderlijk zelfstandig wezen bestaand, een individu;* 3 *het levende lichaam v. e. menschelijk wezen;* 4 *iems. individueele persoonlijkheid;* 5 *een persoonlijk wezen,* in tegenstelling met een zaak; 6 rechtst. *een menschelijk wezen of een lichaam* [*vereeniging enz.*], *hebbende rechten en plichten door de wet erkend;* 7 spraakk. *elk der drie klassen der persoonlijke vnw.*; ook: *werkwoordelijke vorm*): 1 *sprekende personen; stomme personen,* figuranten; *de personen v. e. roman;* 2 *het kost een gulden per –; invloedrijke personen; publieke personen; dekken voor vier personen;* 3 *aanranding van den – des Konings: klein van –; mijn –tje,* ik; *in persoon,* zelf; 4 *sympathiek of niet, hij is een –,* persoonlijkheid; 5 *vervoer van personen en goederen;* 6 *de gemeente als burgerlijk –; er zijn natuurlijke personen* (menschen), *en rechtspersonen;* 7 *er zijn drie personen, de eerste* (spreker), *de tweede* (toegesprokene), *de derde* (persoon of zaak, waarover men spreekt); *jij schrijft is de tweede – van schrijven.*

Persoon'lijk 1 bn. (1 *behoorende tot of betrekking hebbende op een bepaalde(n)persoon, deze(n) aangaande;* 2 *een persoon zijnde, een eigen wezen hebbende;* 3 *door iem. in persoon verricht;* 4 *iems. persoon betreffende;* 5 tegenstelling van *zakelijk;* 6 spraakk.): 1 *dit is zijn –e verdienste; – eigendom; de toegangsbewijzen zijn strikt –,* een ander mag er geen gebruik van maken; *een –e beleediging;* bij uitbr. *mijnheer, u wordt –,* beleedigend; *redenen van –e aard,* alleen personen rakend; 2 *God is een – Wezen; iem. met een sterk – karakter,* een sterk uitkomend, eigen karakter hebbend; 3 *– bedrog; –e dienstplicht; een – onderhoud met;* 4 *–e onafhankelijkheid; een –e vriend,* met wien men in persoon is bevriend; *–e vrijheid;* 5 *–e en zakelijke verbintenissen,* waarbij de persoon of wel een zaak verbonden wordt; *–e belasting,* geheven op een persoon in tegenstelling van op onroerende goederen; verg. Personeel; 6 *het – voornaamwoord wijst aan,* de eerste, de tweede, de derde persoon; **2** bw. (1 *voor zijn persoon, ten opzichte van hem zelf*; 2 *in* [*eigen*] *persoon*): 1 *– aansprakelijk*; 2 *– werd door mij het boek gebracht.*

Persoon'lijkheid, v. –heden (*datgene, wat een persoon karakteriseert; iem. met een zeer persoonlijk wezen en karakter; iem., wiens persoon op de voorgrond treedt*; ook: *personaliteit, persoonlijke beleediging*).

Persoons'verbeelding, v. –en (*de voorstelling van iets onpersoonlijks, een levenloos ding, een begrip of abstractie als een persoon,* d. i. *als een mensch*), b.v. *de twist als persoon optredend*; zie Personificatie; **–verwisseling,** v. –en.

Perspectief' 1 o. –tieven (*een doorzicht; vergezicht, verschiet; uitzicht*): *een mooi –*; **2** v.

(*doorzichtkunde als wetenschap: de kunst, om voorwerpen af te beelden, te projecteeren op een plat vlak, zóó als zij zich v. e. gegeven standpunt aan het oog v. d. waarnemer voordoen*): *de regels der* –; Lat. ars (= kunst) perspecti'va (van perspi'cere = doorzien).

Perspecti'visch, bn. en bw. (*volgens de leer der perspectief; behoorende tot de perspectief*): *een* –*e teekening; – zien.*

Pers'penning, –en (*legitimatiebewijs van den journalist*): *de – bevat aan de eene zijde het portret van den houder, aan de andere zijde diens naam en de naam van het blad, waarvoor hij optreedt.*

Pers'plank, v. –planken (*plank, waarop of waarmee geperst wordt*): *de – van den kleermaker, kaasmaker, boekbinder*; **–pomp,** v. –en (*pomp, werktuig, waarbij de werking door een persende druk wordt verkregen*, b.v. *een brandspuit; pomp, bestemd om gassen samen te persen*).

Pers'revisie, v. –s (*laatste drukproef*).

Pers'stem, v. –stemmen.

Persuadeeren* (Fr. [Lat. persuadere]: *overreden, doen gelooven; overhalen*). (s = s).

Pert, v. –en (Z.-N. *part* **II**).

Per'te, v. –s (Fr. *verlies; geldverlies*).

Per'tig, bn., bw. (Z.-N. *levenslustig, flink*): *– te paard zitten.*

Pertinent', bn. en bw. (Fr. *stellig, afdoend*): *een* –*e verklaring,* nadrukkelijk; *hij weigerde* –, beslist; *een* –*e leugen, – liegen,* onbeschaamd. (nent = nent).

Pertizaan', v. –zanen; zie Partizaan.

Pertjoe'ma, bw. (O.-I. *kosteloos, tevergeefs*).

Perturba'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. pertubatio]: *storing, verwarring*). (tie = sie).

Pe'ru, o. (aardr. *republiek in Z.-Amerika*).

Peruaan', m. Peruanen.

Pe'rubalsem, m. (*geelbruine, stroopachtige geurige zalf*): *de – wordt bereid uit de bast v. d. balsemboom in Z.-Amerika o. a. in Peru: middel tegen huidwonden.*

Peruviaansch'*, bn. (*van of betreffende Peru*).

Pe'ruzilver, o. (*een soort van nieuwzilver met slechts 2 % zilverwaarde*).

Pervers', bn., bw. (Fr. [Lat. perversus]: *afwijkende van de rechte weg; zeer slecht; in de grond verdorven*); lees *per-vers'*.

Perversiteit', v. in de 2de bet. –en (Fr. [Lat. perversitas]: *verdorvenheid; inslechte handeling enz.*). (s = z).

Per vo'ta majo'ra (Lat. *bij meerderheid van stemmen*).

Per'zië, o. (*bekend land in Azië*).

Per'zik, Lat. persica, eig. de Perzische, **1** m. perziken (de boom; Lat. prunus persica); **2** v. perziken (vrucht); **–(e)boom*,** m. –en; **–(e)pit,** v. –pitten.

Per'zisch 1 bn. (*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Perzië of de Perzen*): *de* –*e taal; de* –*e golf*; **2** o. (*de taal*).

Pesan'te, bw. (It. muz. *slepend*).

Pese'ta, v. –'s (*Spaansche munt*[*eenheid*] = 100 *centimo's* = ± *f* 0.40); lees peze'ta.

Pe'so, v. –'s (*munteenheid in Argentinië, Mexico en Chili*): sedert 1905 is in Mexico de – munteenheid (wettelijke waarde 1,24 gld.); zie ook: Dollar.

Pes'sem, v. –en (Z.-N. *hondsgras, kweek*).

Pessimis'me, o. (Lat. pessimismus van pessimus = zeer slecht: *zienswijze, dat de wereld zoo slecht mogelijk is, dat het heelal een mislukte schepping is*; in het alg. *zwaarmoedige, zwartgallige levensbeschouwing; zucht om overal slechts het slechte te zien*).

Pessimist', m. –en (Fr. *iemand, die alles in de wereld slecht en naar vindt, zwartgallige; iem., die van nature geneigd is alles van de slechtste zijde te nemen*); **–mis'tisch,** bn., bw. (*tot pessimisme overhellend*): *een* –*e levensbeschouwing; – iets beoordeelen.*

Pest, v. –en (Fr. peste, Lat. pestis: *plotseling optredende, snel verloopende besmettelijke ziekte, veroorzaakt door de pestbacil, wier haarden zijn in Beneden-Egypte, China en Indië, overgebracht door de rattenvloo; naam v. dierenziekten*; fig. *iets, iem., schadelijk als de pest: verderf, ondergang; zedenbedervend mensch*): *de – overbrengen; ik schuw hem als de* –; *de jenever is de – der samenleving,* verderf; zegsw. *iem. de – aanjagen,* hem treiteren; *de – inhebben,* verschrikkelijk het land hebben; *de – aan iets* (*gezien*) *hebben,* een verschrikkelijke hekel; *hij is de – voor die jongelui*; z. Pé en P.

Pest'bacil, m. –len (*de pest veroorzakende bacil*); **–blaar,** v. –blaren of **–buil,** v. –en (*etterbuil, door de pest veroorzaakt*; fig. *iem., die verderfelijk is voor zijn omgeving*).

Pes'ten, pestte, h. gepest (*treiteren, judassen, het leven zuur maken*): *iem.* –; gmz.

Pest'epidemie, v. –epidemieën (*het epidemisch heerschen van de pest*): *de – in China.*

Pesterij', v. (*judasserij*): *dat was* –.

Pest'geval, o. –len; **–gezwel,** o. –len; **–haard,** m. –en (*broeinest der pestziekte*); **–huis,** o. –huizen (*huis, waarin pestlijders wonen of overleden zijn; huis, door de overheid aangewezen als verblijf voor pestlijders*).

Pestilen'tie, v. –tiën (Lat. pestilentia: *pestziekte*; ook fig.).

Pest'koorts, v. –en (*koorts, door de pestziekte veroorzaakt*); **–kop,** m. –koppen (*judas, treiteraar*); **–lijder,** m. –s; **–lucht,** v. (*lucht, die een pestlijder afgeeft*; fig. *verpeste lucht, gemeene stank*); **–vogel,** m. –s (dierk. *een fraai geteekende vogel, wintergast*; Lat. bombycilla garrulus; ook: *sneeuwvogel*): *de – gold in de middeleeuwen als voorbode van de pest*; **–ziekte,** v. –n (*pest,* ook als veeziekte).

Pet, v. petten ([*buitenshuis gedragen*] *hoofddeksel van mannen en knapen, van zeer verschillende vorm,* inz. *muts met een klep*): *een zijden, een lakensche* –; *een fiets–; de – afnemen*; zegsw. *dat gaat boven mijn –(je),* of *dat krijg ik niet onder mijn –(je),* daar kan ik niet bij; *roode* –, [a]) stationschef, [b]) iem. met een roode pet, die namens een incassobureau slechte betalers komt manen.

Pe'tegift, v. –en (*geschenk van peettante of peetoom, pillegift*); **–kind,** o. –eren (*peetzoon of -dochter*); **–moei,** v. –moeien (*peettante*).

I. Pe'ter, m.; zie Pieter.

II. Pe'ter, m. peters (Lat. patrinus = doopvader: *peetoom*); **–schap,** o. (*hoedanigheid, het zijn van peetoom*).

Pe'terman, m. –nen (*inwoner van Leuven*; enkelv. *bruin Leuvensch bier*).

Peterse'lie, v. (Lat. petrosilium = steenepe: *schermbloem. tuinplant, soepgroente*; Lat. petroselinum sativum); **–saus,** v. (*saus met fijngesneden peterselieblaadjes*).

Petie'ter, m. –s (Z.-N. *kleuter; pink*).

Petie'terig, bn. (Fr. petit: *klein, nietig*): *een – doosje; een – klein sleuteltje*; **–heid,** v.

Petilleeren* (Fr. *knappen, kraken*; van wijn: *schuimen, opoorrelen, pareten*; van de blik: *fonkelen; tintelen van geest*). (ll = lj).
Peting'gi, m. –'s (O.-I. *dorpshoofd*).
Petit-gris', o. (Fr. *grijze pelterij v. d. huid v. eekhorentjes* [*uit Siberië*]); z. opm. Alpaca.
Peti'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. petitio]: *verzoek*[*schrift*], inz. *aan de hooge regeering gericht*): *recht van –.*
Petitiona'ris, m. –narissen (Lat. petitionarius: *persoon, die een petitie indient*).
Petitionneeren* (Fr. [*met velen*] *e. verzoekschrift indienen*): *de vereenigingen zullen –.*
Petitionnement', o. –en (*het indienen* [*met velen*] *van een verzoekschrift; het verzoekschrift* [*door velen onderteekend*]): *volks–.*
Petit-maî'tre, m. petits-maîtres (Fr. *modegek, pronker, fat, saletjonker*).
Petit'sels, o. mv. (Fr. pétéchie: Z.-N. *koortsvlekken*).
Petoet', v. (soldatent. *arrest, cel*).
Petr(o) . . . , v. Gr. petros = steenrots.
Petrefact', o. –en (*versteend voorwerp*).
Petrificeeren* (*versteenen* in bet. 1 en 2).
Petrographie', v. (*beschrijving der steensoorten of gesteenten*).
Petro'leum, v. (Gr.-Lat. *steenolie; brandbare aardolie*): *– verkregen door boring.*
Petro'leum-aandeel*, o. –aandeelen (*bewijs van aandeel in een petroleummaatschappij*).
Petro'leumblik, o. –ken (*blikken voorwerp tot berging van petroleum* inz. *met tuit, waarin petroleum gesleten wordt*); **–bron,** v. –bronnen (*plaats, waar petroleum opwelt*); **–gas,** o. (*lichtgas, uit petroleum gestookt*); **–haven,** v. –s (*deel v. e. haven, waar de petroleumschepen liggen*); **–kachel,** v. –s (*kachel, waarin de warmte verschaft wordt door het verbranden van petroleum*); **–kan,** v. –kannen (*metalen kan voor of met petrol.*); **–lamp,** v. –en; **–licht,** o. –en; **–maatschappij,** v. –en (*vennootschap, die petroleumbronnen exploiteert en in petroleum handel drijft*); **–motor,** m. –moto'ren, –s (*motor, door petroleum gedreven*); **–spiritus,** m. (*de vluchtige deelen van de ruwe aardolie*); **–tank;** z. Tank; **–tankschip,** o. –schepen (*vaartuig, ingericht tot het losse vervoer en het oppompen van petroleum*); **–toestel,** o. –toestellen (*kooktoestel*); **–vat,** o. –vaten ([*metalen, houten*] *vat, waarin men petroleum verzendt*); **–veld,** o. –en; **–waarden,** v. mv. (*obligatiën in een petroleumbron-exploitatie*).
Petroleur', m. –s (Fr. *iem., die bij oproer brand sticht met petroleum* [*in 1871 te Parijs*]); **Petroleu'se,** v. –s.
Petro'lie, v. (*petroleum*).
Petronel'la, v. (*vrouwen-, meisjesnaam*).
Pe'trus, m.; zie Pieter en Sint-Pieter.
Pet'tem, v. Z.-N.; zie Pessem.
Pet'tengoed, o. (*stof, waar petten van gemaakt worden*); **–maker,** m. –makers.
Pet'to, In (It. [Lat. pectus = borst]: *in de borst*): zegsw. *in – houden,* eig. in zijn borst, binnenste, d. i. tot gelegener tijd bewaren, voor zich houden; *in – hebben,* in voorraad hebben, als het noodig mocht zijn.
Peu'eraar, m. –s (*iem., die peurt*; spotn.: *Leidenaar*).
Peu'eren, peuerde, h. gepeuerd (*visch* inz. *paling vangen met een peur*): *uit – gaan.*
Peuk, m. –en (*kort eindje v. iets, stompje; eindje sigaar*): *een –je kaars; een lekker –je.*
Peu'kel, v. –s (*puistje*); ook, Pukkel.
I. Peul, v. –en (1 *vrucht uit een blad ontstaan bij vlinderbloemigen; schil van peulvruchten* inz. *boonen en erwten*; 2 *naam van tuingroente, verscheidenheid van de zaaierwt,* inz. in het mv.): 1 *vijf erwten zaten in een –. vijf erwten van fatsoen*; 2 *jonge –en; de pluk der –en; –en afhalen,* [a]) van de vezeldraden ontdoen, [b]) fig. een gemakkelijk werk; verkleinw. peultjes, o. mv.
II. Peul, v. peulen (*peuluw, peluw: langwerpig onderkussen, waarop het* [*kleinere*] *hoofdkussen wordt gelegd*; ook: *hoofdkussen*; bij uitbr.: *bulster, legerstede*).
Peul'dop, m. –doppen (*peulschil*); **–erwt,** v. –en (*erwt, die met de schil gegeten wordt*); **–gewas,** o. –sen; **–schil,** v. –schillen (fig. *kleinigheid, klein of nietig persoontje*): fig. *dat is maar een –(letje); in waarheid hij is een –*; **–vrucht,** v. –en (*peulvormige vrucht* inz. *boonen, erwten, linzen enz.; gewas, waaraan erwten en boonen groeien*).
Peu'luw, pe'luw, v. –s, –en (Peul **II**).
Peur, v. peuren (*tros of franje van aardwormen of pieren, aan draden geregen en bevestigd aan een lijn, vischtuig*): *op paling of aal visschen met een –*; **–en,** z. Peueren; **–der,** z. Peueraar; **–stok,** m. –stokken (*korte stok, waaraan de peur is vastgemaakt*).
I. Peut, m. –en (*slag, klap*): *iem. – geven,* slaag.
II. Peut, v. –en (Z.-N. gew. *jonge boom*).
Peu'ter, m. –s (1 *pijpewroeter*; 2 *iem., die klein is*; ook liefkoozend: *kind*; 3 *slag, klap*): 1 *geef me even de –*; 2 *wat –s van jongens! waar blijven de –s?* kleintjes; 3 *iem. een –, –s geven.*
Peu'teren, peuterde, h. gepeuterd (1 *met de vinger of met een puntig voorwerp wroeten*; ook in 't alg. *futselen, wroeten, morrelen*; 2 *aan iets knutselen, er allerlei kleine verbeteringen aanbrengen*; ook: *prutsen, zonder veel uit te richten aan iets arbeiden; fijn en geestdoodend werk verrichten*): 1 *in de neus –,* pulken; 2 *ik zit de heele dag te – aan dit schrijfwerk*; **–aar,** m. –s (*knutselaar; iem., die beuzelachtig bezig is, zich met minutieuze onderzoekingen bezighoudt*): *een – op de viool*; **–ig,** bn., bw. (*beuzelachtig; kleingeestig; veel gepeuter vereischend*): *–e letters; wat schrijf je –!* kriebelig.
Peu'terwerk, o. (*werk, dat tijd en aandacht kost, maar van weinig waarde is*).
Peu'zel*, m. en v. –s (*treuzel, talmer; dreumes, kleuter*): *de –s,* kleine kinderen.
Peu'zelen, peuzelde, h. gepeuzeld (*langzaam en bij kleine beetjes op zijn gemak eten*): *de kinderen zaten lekker te –; e. snipje –.*
Peu'zelwerk, o. (1 *bezigheid, die niet veel te beduiden heeft*; 2 *een gerecht, dat men al peuzelende opeet*): 1 *dat is een goed –je voor van avond*; 2 *die kleine visschen, dat is een echt –*; **–werkje,** o.
Pe'zerik, m. pezeriken (*bulle-, varkenspees*).
Pezerul', m. pezerullen (Z.-N. *pezerik,* inz. *varkenspees*).
Pe'zewever, m. –s (Z.-N. *zemelknooper*).
Phaenologie', v. (Gr. letterl. verschijnselleer: *de studie van het verband tusschen de organische natuurverschijnselen en de weersomstandigheden*).
Phaenomeen', o. –menen (Fr. phénomène, Lat.-Gr. phainomenon = het zich zinnelijk vertoond hebbende: *ieder waarneembaar verschijnsel; lucht-, natuurverschijnsel; een*

zeldzaam verschijnsel: zonderlinge gebeurtenis; een genie); **–menaal'**, bn. (Fr. phénoménal: *waarneembaar met de zinnen*; inz. *buitengemeen, verbazingwekkend*): *–nale winsten.* (phae = fee).

Pha'ëton, Gr. letterl. lichtend, **1** m., myth. zoon van Helios, die na lang smeeken de zonnewagen mag rijden, doch de paarden niet kan houden, zoodat deze uit de zonnebaan raken en de aarde begint te verschroeien; – wordt dan door de bliksem van Zeus gedood; met herinnering hieraan: **2** m. –s (*lichtgebouwd open rijtuig op vier, ook twee wielen, gewoonlijk getrokken door twee paarden; keerkringsvogel*).

Pha'lanx, v. –en, phalangen (Gr.-Lat. *slagorde van zwaargewapenden* inz. *de langwerpig vierkante slagorde der Macedoniërs; een dicht aaneengesloten menigte; keurbende*): *de Macedonische –*; lees *fa'lanks.*

Phantaseeren* (Fr. fantasier: *zijn gedachten, zijn verbeelding de vrije loop laten; allerlei dingen [onder een verhaal er bij] verzinnen; met zijn verbeelding scheppen*; muz. *op een muziekinstrument aan zijn muzikale opwellingen voor de vuist weg uiting geven*). [1]).

Phantasie', v. phantasieën (Fr. fantaisie [Gr.-Lat. phantasia van stam phan = schijn]: 1 *verbeelding, verbeeldingskracht*; 2 *hersenschim, droombeeld*; 3 *vreemde inval*; 4 muz. *improvisatie op een of ander muziekinstrument*): 1 *de scheppende – van een dichter, schilder, beeldhouwer*; 2 *de revolutiemannen met hun onzinnige –ën*; 3 *het was maar een – van me*, gril, kuur; 4 *het klavier leent zich voor vrije –*; **–hoed,** m. –en; z. onder F.

Phantasmagorie', v. –magorieën (Fr. *schijngeestenoproeping; schimmenspel, het te voorschijn roepen van spookachtige gedaanten door middel van spiegels en andere optische toestellen; tooverbeeld*).

Phantast', m. –en; zie Fantast.

Phantas'tisch, bn. (*op verbeelding berustend; tooverachtig mooi; grillig, wonderlijk*).

Phantoom', o. –tomen; zie Fantoom.

Pha'rao, m. –'s, –rao'nen (Egyptisch letterl. groot huis: *titel der oude Egypt. koningen*; ook *naam v. e. kaartspel*, daar hartenkoning ook Pharao heette).

Pha'rao-rat, v. –ratten; z. Ichneumon.

Pharize'ër*, m. –s; zie Farizeër.

Pharmac(o) . . . , van Gr. phar'makon = gift, geneesmiddel.

Pharmaceut', m. –ceuten (Gr. pharmakeus = giftmenger: *apotheker, artsenijbereider, -kenner; student in de pharmacie*); (ceu = sui); **–ceu'tica,** v. (Gr.-Lat. pharmaceutica [ars]: *artsenijbereidingskunst, apothekerskunst*); **–ceu'tisch,** bn. (*tot het gebied der pharmacie behoorende; de artsenijbereiding betreffend*): *het – weekblad*; **–cie',** v. (Fr. [Gr.-Lat. pharmacia]: *artsenij[meng]kunde, kennis van de geneesmiddelen en hun bereiding; apotheek*); **–cologie',** v. (*artsenijleer*); **–copoe'a,** v. (Gr. pharmacopoïa = het bereiden van geneesmiddelen: *boek, bevattende een lijst van geneesmiddelen en de wettelijke voorschriften omtrent hun bereiding; apothekers-receptenboek*); (oe = eu); ook: Pharmacopee', v.: *de Nederlandsche –*; **–cotheek',** v. –theken (*huis- of reisapotheek*).

Pha'rus, m. –sen (Gr.-Lat. *vuurtoren, kustlicht*; oorspr. *eiland bij Alexandrië met een vuurtoren, een der zeven wereldwonderen*).

Pha'se, v. –n, –s (Fr. [Gr.-Lat. phasis = verschijning]: *schijngestalte der maan, ontwikkelingstrap, stadium*; natuurk. *elke bijzondere stand of waarde in een terugkeerende opeenvolging van bewegingen of veranderingen*).

Phenol', o. (19de eeuwsch woord v. Gr. phainein = schijnen, omdat het bereiden van dit product een gevolg was van het maken van lichtgas: *carbolzuur, product uit koolteer, ontsmettingsmiddel*); l. *fee-nol'.*

Phenomeen'; zie Phaenomeen.

Phi'dias, van Athene: Gr. beeldhouwer, bouwmeester van het Parthenon, vriend van Pericles, ± 432 v. C.

Phil(o) . . ., v. Gr. phi'los = houdende van.

Philanthroop', m. –thropen (*menschenvriend*; inz. *iem., die door weldadigheid het lot van armere medemenschen zoekt te verzachten*); **–thropie',** v. (*menschenliefde; menschlievendheid, liefdadigheid*); **–thro'pisch,** bn. (*liefdadig, menschlievend*): *een –e inrichting.*

Philatelie', v. (Gr. ateles = belastingvrij, gefrankeerd: *postzegels verzamelen en geordend bewaren; postzegelkennis*); **–telist',** m. –en (*kenner en verzamelaar van postzegels*); **–telis'tisch,** bn. (*de philatelie betreffende*): *–e tentoonstelling.* (te = tee).

Philharmo'nisch, bn. (*toonkunstminnend*): *– concert*, concert der vereeniging de Philharmonie; lees *fiel–.*

Philhelleen', m. –lenen (*Griekenvriend*).

Philippen'zen, m. mv.: *de brief aan de –.*

Philip'pica, v. –'s (Lat. [oratio] philippica: *heftige strafrede, als die van Demosthenes, om de Atheners te waarschuwen tegen koning Philippus van Macedonië*): *een – houden.*

Philippij'nen, de, eilandengroep in O.-I.

Philippi'ne, v. –s (*amandel met 2 pitten; weddenschap aan het gezamenlijk eten [ieder een] daarvan verbonden: afspraak met de voorwaarde, dat degene, die het eerst in gebreke blijft, de[n] andere een geschenk moet geven*); oorspr. bestond de afspraak in de verplichting de(n) andere het eerst met Philippe (of: Philippine) te begroeten: *een – hebben met.*

Philippi'no, m. –'s (*bewoner d. Philippijnen*).

Philip'pus, koning van Macedonië, 382–336 v. C., vader v. Alexander den Grooten.

Philip'pus-gulden, –daalder, m. –s (*gouden en zilveren munten met een beeld v. e. vorst, die Philippus heette*; inz. munten v. Philips II en andere Sp. vorsten b.v. *daalder ± 3 gulden, geslagen van 1500–1595 voor de Nederlanden*).

Philis'ter, m. –s; **Philistijn',** m. –en (in het mv. *volk aan de kust v. Phoenicië*; stud. *niet-student, ploert*; *iem. van platvloersche opvattingen*).

Philisterij', v. (*plat-burgerlijkheid*).

Philologie', v. philologieën (Fr. [Gr.-Lat. philologia]: eig. *taalliefde*; *wetenschap van de beoefenaars van de taal en letteren* [bij uitbr. *van de geschiedenis en oudheidkunde*] *v. e. volk* inz. oorspr. in betrekking tot die der Grieken en Romeinen; *taalwetenschap*): *de – in engere zin omvat de wetenschap van*

[1]) Ook: Fantaseeren, Fantasie, Fantasiehoed, Fantasmagorie, Fantast, Fantastisch, Fantoom.

de taal en van de literatuur; de Germaansche, de Romaansche –; (g = g); **–lo'gisch,** bn., bw. (*wat op de philologie betrekking geeft*); **–loog',** m. –logen (Gr.-Lat. philologus: *wetenschappelijk beoefenaar der taal en der letteren; taalgeleerde, -kundige*); **'–lo'gencongres,** o. –sen; **–meel',** v.; z. Filomeel; **–pae'disch,** bn. (*kinderminnend*): *–e harten*; (ae = ee); **–soof',** m. –sofen (Gr.-Lat. philosophus: *wijsgeer; beoefenaar der wijsbegeerte; student in de wis- en natuurkunde*; ook: *naam v. e. gerecht, op verschillende wijze toebereid o. a. vleesch en aardappelen in afwisselende laagjes in een schotel gebakken*; Z.-N. *slimmerik, wijsneus*): *mijmeren als een –*; l. *filoozoof'*; **–sopheeren*** (*wijsgeerige bespiegelingen houden; handelen over een wijsgeerig vraagstuk; een stof wijsgeerig behandelen; nadenkend peinzen*); **–sophie',** v. –ën (Gr.-Lat. philosophia, oorspr. *liefde tot de wijsheid*; [*wetenschap der*] *wijsbegeerte*): *doctor, student in de –*, wis- en natuurkunde; *de – van Hegel*, wijsgeerig stelsel; **–so'phisch,** bn., bw. (*wijsgeerig*): *een –e beschouwing.*

Phil'trum, o. (Ned.) –s, (Lat.) phil'tra (Gr.-Lat. *toover-, minnedrank*).

Phlegma'(ticus); z. Flegma(ticus).

Phlox, m. –en (Gr. vlam: *éénjarige sierplant uit N.-Am.*: *vlambloem, herfstsering*).

Phoe'bus, Lat., m. myth. eig. deschitterende, Apollo, Zonnegod. Gr. Phoi'bos. (oe = eu).

Phoe'nix, m. –en; zie Feniks. (oe = eu).

Phon(e)...., stam van Gr. pho'nein = spreken, of pho'ne = stem.

Phonetiek', v. (Fr. [Gr.-Lat. phoneticus]: oorspr. *het juiste gebruik der stem bij het spreken en zingen*; thans inz. *deel der taalwetenschap*; *klankleer*): *de – der Fransche taal*; ook, **Phone'tica,** v. (e = ee).

Phone'tisch, bn. (1 *betrekking hebbende op de spraakklanken*; 2 *de uitspraak nauwkeurig weergevende*): 1 *–e onderzoekingen*; 2 *–schrift.*

Phonograaf', v. –grafen (Gr. phone + graphus = schrijver: *toestel om automatisch klanken op te vangen en later weer te geven; zang- en spreektoestel*). (Edison, 1877).

Phonogram', o. –grammen (*plaat, rol van de phonograaf met of zonder opname*; ook wel: *door de telephoon overgebracht bericht*): *een archief van dialectische –grammen.*

Phono'la, v. –'s (*piano-speelapparaat; toestel, waardoor een piano werktuiglijk door luchtdruk bespeeld kan worden*).

Phonome'ter, m. –s (*klankmeter*).

Phonoscoop', m. –scopen (*instrument tot het waarnemen van geluiden; klankschouwer*).

...phoon, achtervoegsel van Gr.-phonos = klinkend.

Phos...; zie Photo.

Phosphoor'tje, o. –s (Z.-N. *lucifer*).

Phos'phor, m., ook o.; zie Phosphorus; (ph = f); **–phoresceeren*** (*zonder gloeiings- of verbrandingsproces licht van zich geven in 't donker*); (sc = ss); **–phorescen'tie,** v. (*eigenschap van lichamen, om in 't donker licht af te geven*); **–pho'risch,** bn. (*lichtgevend in het donker*); **–phoroscoop',** m. –scopen (*toestel, om de mate der phosphorescentie te onderzoeken*).

Phos'phorus, m. (Gr.-Lat. letterl. lichtdrager: 1 *morgenster, de planeet Venus*; 2 scheik. *geelachtige, doorschijnende zelfstandigheid, veel voorkomende in verbinding met andere elementen, licht ontvlambaar en bij gewone temperatuur langzaam verbrandend, zoodat het in de duisternis licht verspreidt*): 1 *de naam – voor morgenster komt alleen voor in de taal der wetenschap*; 2 *– voor lucifers.*

Photo [1])**...,** **1** van Gr. phoos (gen. pho'tos) = licht, in samenst.; **2 Pho'to,** v. –'s (*photographie*).

Pho'tobacteriën, v. mv. (*lichtgevende bacteriën*).

Photograaf', m. –grafen (*iem., die photographeert, photographieën maakt* inz. *iem., die er zijn beroep van maakt; lichtbeeldenmaker*): *een bekwaam –; amateur—*; **–gram',** o. –grammen (*lichtbeeldopname; photo*); **–grapheeren*** (eig. *schrijven met licht; lichtbeelden maken, photographisch afbeelden*): *met magnesium –; zich laten –*; **–graphie',** v. –graphieën in bet. 2 (1 *de kunst om lichtbeelden voort te brengen, afbeeldingen te maken, met hulp van chemische inwerkingen, op een zeer gevoelige plaat of papier door middel van licht*; 2 *lichtdrukbeeld, kiek*): 1 *de – verdringt de schilderkunst; kleuren–*; 2 *een – van iets nemen*; **–graphie'toestel,** o. –len; **–gra'phisch** 1 bn. (*van, noodig voor, door middel van of betreffende de photographie*): *een – toestel; langs –e weg*; **2** bw. (*door middel van de photographie*): *– ruimten afbeelden*; **–gravure,** v. in de tweede bet. –gravures (*heliogravure; procédé, waarbij men een cliché van zink verkrijgt, waarop photographieën zijn overgebracht; de afdruk*).

Photolithographie', v. in bet. 2 –phieën, –phies (*het overbrengen van photographieën op steen: lichtsteendruk; de afdruk*).

Photologie', v. (*leer van het licht*); **–me'ter,** m. –s (*lichtkrachtmeter*); **–phobie',** v. (*lichtschuwheid*); **–phoon',** v. –phonen (*lichttelephoon, instrument, waarmee geluiden worden overgebracht met behulp van lichtstralen*); **–sfeer,** v. –sferen (*lichtkring om de zon*); **–therapie',** v. (*genezing door lichtstralen*); **–tropie',** v. (*het zich wenden van organismen* inz. *planten naar of van het licht*); **–typie',** v. (*lichtdruk*); **–xylographie',** v., in bet. 2 –phieën, –phies (*procédé, om photo's op hout over te brengen; de afdruk*).

Photozincographie', v., in de tweede bet. –phieën, –phies (*de kunst, om photo's op zinkplaten over te brengen; de afdruk*).

Phra'se, v. phrasen, phrases (Fr. [Gr.-Lat. phrasis = spraak, wijze van spreken]: 1 *spreekwijze, uitdrukking; volzin*; ook: *vast gezegde*; 2 *zinledige uitdrukking of zegswijze, nietszeggende volzin met schoone woorden*; 3 muziek: *melodische figuur, die in één adem wordt gezongen, onderdeel eener langere passage*): 1 *een veelzeggende – in een redevoering; deze – nu, is een dokters–*; 2 *niets dan –s, bombast*; 3 *een – uit een aria neuriën.*

Phraseeren* (Fr. [*muzikaal*] *interpungeeren, voordragen op een wijze, waaruit de bouw eener periode of het rhythme eener compositie duidelijk blijkt*).

Phraseologie', v. –ën (Gr.-Lat. phraseologia: 1 oorspr. *verzameling van spreekwijzen en*

[1]) In plaats van *photo* wordt zeer veel *foto*, ook in samenst., geschreven, b.v. Fotograaf, Fotografeeren enz.

zegswijzen; 2 *woordenkeus en zinsbouw v. iem.*; 3 *het gebruik van holle phrases*): 1 *nieuwe – van het Fransch*; 2 *de – van Potgieter*; 3 *dit is niets dan –*, klinkklank.

Phraseur', m. –s (Fr. *iem., die holle phrases gebruikt*; *praatjesmaker*): *wat een –!*

Phrenesie', Phrenetiek'; z. Frenesie enz.

Phrenologie', v. (Gr. phrein = verstand, hersens: *schedelleer, hersenbouwleer*).

Phry'gische muts, v. – mutsen ([*roode*] *kegelvormige muts, reeds bij de Romeinen als zinnebeeld der vrijheid door Brutus op munten afgebeeld* [*slaven mochten geen hoofdbedekking hebben*]; *later* inz. *het zinnebeeld der Fransche Jacobijnen*).

Phthi'sis, v. (Gr.-Lat. [Gr. phthino = ik verdwijn]: geneesk. *tering*); l. ftie'zis.

Phylacte'rie, o. (Ned.) –te'riën, (Gr.) –te'ria (Gr.-Lat. phylacterium: *wachtpost, -huis*; *beschermmiddel*; *Joodsche gebedsriem*; ook: *gewijde kruisen, medailles enz.*).

Phy'lax, m. –en (Gr. *wachter, beschermer*).

Phylloxe'ra (vasta'trix), v. –'s (Gr. phyllon = blad + xeros = verdord: *druifluis*: *een bladluis, die de wijnstok verwoest*).

Phy'logenie, v. (*ontwikkeling van een organisme in de loop der tijden*).

Physi . . ., v. Gr. physis = natuur, kracht.

Physia'ter, m. –s (*natuurarts, -dokter*).

Physiatrie', v. (*de geneeskracht der natuur*; *natuurgeneeswijze*). (s = z).

Phy'sica, v. (Gr.-Lat. *natuurleer*; *natuurkunde, natuurwetenschap*). (s = z).

Phy'sicus, m. phy'sici (Lat. *natuurkundige*).

Physiek', Fr., Gr.-Lat. physicus, **1** bn. en bw. (*betrekking hebbende op de stoffelijke natuur, het lichaam betreffende, lichamelijk*): *zijn –e krachten schoten te kort*; *zijn – gestel*, lichaamsgestel; – *onmogelijk*, eig. strijdig met de wetten der natuur, volstrekt; **2** v. (*natuurleer, natuurwetenschap*); **3** o. (*natuurlijke gesteldheid van het lichaam, lichaamsgestel*): *zijn ijzersterk –*; l. *fiziek'*.

Physiocraat', m. –craten (*aanhanger van de leer der natuurkracht, of van het physiocratisme*); **–cratie',** v. (*natuurkracht, het vermogen der natuur*); **–cratis'me,** o. (*economisch stelsel, gegrond op het beginsel, dat de bodem van het land en de landbouw de bron zijn van alle welvaart en rijkdom*); **–gnomie',** v.; zie Physionomie; **–graphie',** v. –ën (*natuurbeschrijving*); **–logie',** v. (vroeger: *de wetenschap der natuur*; thans inz.: *de wetenschap van de normale levensverrichtingen van levende wezens*): *de – der planten*; **–-lo'gisch,** bn., bw. (*van of betreffende de physiologie*); **–loog',** m. –logen (*kenner, navorscher van de levensverschijnselen der levende natuur*); **–nomie',** v. –ën (*gelaatsuitdrukking, gelaatstrekken, gelaat*; *uiterlijk voorkomen*): *de leelijke – van dezen schurk*.

Phy'sis, v. (Gr. *de natuur*).

Phy'sisch, bn. (*betrekking hebbende op de* [*stoffelijke*] *natuur, overeenkomende met de natuur*; *natuurkundig*): *de –e therapie*, de geneeswijze zonder medicamenten; *een – laboratorium*, natuurkundig.

Phyto . . ., van Gr. phy'ton = plant.

Phytographie', v. in de tweede bet. –graphieën (*plantenbeschrijving*; *boek, waarin planten beschreven worden*); **–logie',** v. (*plantenleer, -kunde*); **–pathologie',** v. in de tweede bet. –logieën (*leer der plantenziekten*; *plantenziektenkunde*; *boek, waarin de plantenziekten geleerd en bestudeerd worden*); **–-patholo'gisch,** bn. (*plantenziektenkundig*); **–phili'ne,** v. (*middel tot verdelging van schadelijke insecten op planten*); **–tomie',** v. –tomieën (*plantenontleedkunde*; *boek*).

Pi, v. (naam van de Gr. letter p, π, als wetenschappelijk teeken gebruikt: *het onmeetbare getal, dat de verhouding uitdrukt tusschen de middellijn en de omtrek v. d. cirkel*): Archimedes vond $^{22}/_{7}$; z. Ludolphiaansch.

Pi'ae memo'riae, Lat. d. i. *te zaliger gedachtenis*; op graftomben enz. (ae = ee).

Pi'a fraus, v. (Lat. letterl. *vroom bedrog*).

Piani'no, v. pianino's (It. *kleine soort van piano*; dikwijls ook: *de gewone piano*).

Pianis'simo, bw. (It. muz. *uiterst zacht*).

Pianist', m. –en (Fr. [It. pianista]: *pianospeler*); **–e,** v. –n.

Pia'no, It. muz. **1** v. –'s (afkorting van *pia'no e for'te*, zacht en hard: *snaarinstrument met klavier*): *zich voor* (of: *aan*) *de – zetten*; *zich op de – laten hooren*; *een compositie voor –*; **2** bw. (*zacht*): fig. *– aan doen*; **3** o. –'s (*passage, welke piano moet worden gezongen of gespeeld*): *het – klonk te hard*.

Pia'noconcert, o. –concerten (*concert voor piano of van pianomuziek*); **–fabriek,** v. –fabrieken; **–fabrikant,** m. –en (*maker van piano's*; ook: *eigenaar van een pianofabriek*); **–klasse,** v. –n (*klas, waarin enkel pianoles wordt gegeven*); **–krukje,** o. –s (*stoeltje zonder leuning*); **–les,** v. –lessen; **–muziek,** v. (*muziek op, muziekstuk voor de piano*).

Pia'no-forte, v. piano-fortes (It. *oorspronkelijke naam der piano*).

Piano'la, v. –'s; zie Phonola.

Pia'no-orgel, o. –-orgels ([*kermis*]*orgel, dat de klank heeft van een piano*).

Pia'nospel, o.; **–spelen,** speelde –, h. –gespeeld (*op de piano spelen*).

Pias'*, m. –sen (*paljas, rare, aanstellerige kwibus*; *grappenmaker*; *stroozak*).

Pias'serig, bn. en bw.; –er, –st (*als een pias, kluchtig*); ook, Pias'sig.

Pias'ter, m. –s (It. piastra = metalen schijf [Lat. emplastra]: *munt van verschillende landen, Spaansch-Amerikaansche peso duro*, bij ons ook *patakon* of *Spaansche mat* genoemd; Tunis: *rekenmunt*; *Turksche zilvermunt*, ± *f* 0,11).

Piau'ter, peau'ter, o. (o.-Fr. peautre: *metaal, bestaande uit lood en tin*).

Pi'a vo'ta, o. mv. (Lat. *vrome wenschen*, [*die waarschijnlijk nooit vervuld worden*]).

Piaz'za, v. piazza's (It. [Lat. platea]: *plein, marktplein*, ook wel: *straat*); l. *pieat'-za*.

Picador', m. picadors (Sp. *stierenbevechter te paard*; *lansruiter, die* nl. *door lansteken den stier prikkelt*).

Picaresk', bn.: *–e roman*, schelmenroman.

Pi'caro, m. –'s (Sp. *spitsboef, schelm*).

Pic'colo, It. **1** bn. (*klein*): *–-fluit*, kleine octaafdwarsfluit; **2** m. piccolo's (*koffiehuis- of hoteljongen*); (als kaartterm) – (of: *pico*) *spelen*, aannemen om slechts één slag, niet meer, noch minder te maken.

Pickles, v. mv. (Eng. *in azijn ingemaakte sterk gekruide augurken, komkommers enz.*).

Pic'kelhaube, v. –n (Duitsch: *punthelm*).

Picknick, m. –s (Eng., oorspr. Fr. *gemeenschappelijk uitstapje naar buiten, waarbij de deelnemers provisie meenemen, die ze ge-*

meenschappelijk opeten): fig. *een pic-nic in proza, bloemlezing uit „De Nieuwe Gids"*: ook: *Pic'nic* en *Pi'que-ni-'que*.

Pick'nicken, picknickte, h. gepicknickt (*een picknick houden*): *in het bosch* –.

Pickpocket, m. –pockets (Eng. to pick = snijden + pocket = zak: *zakkenroller*).

Picri'nezuur, o. (Gr. pikros = bitter, scherp: *ontploffingsstof, in 1877 uitgevonden, ontstaande door inwerking van salpeterzuur op verschillende stoffen* o. a. *harsen*).

Pictu'ra, v. (Lat. *schilderkunst*).

Picturaal' 1 bn. (*betrekking hebbende op de schilderkunst; schilderachtig*); **2 –turale,** o.: *het* – *in de stijl*, het schilderende.

Pi'djetten, Pi'djitten; zie Pietjitten.

Piè'ce, o. –s (Fr. *stuk: muziekstuk, geldstuk*): – *de résistance*, hoofdschotel; – *de milieu*, middenstuk (eener tafelversiering), sierstuk.

Pie'chem, m. –s (oorspr. Hebreeuwsch: *dwaas, onmogelijk mensch*; ook in de volkst. spottend: *Israëliet*).

Pied-à-ter're, o. pieds-à-terre (Fr. *optrekje, buitenhuisje*); lees *pie-ee'*.

Piedestal', o. –stallen (Fr. *hoekig of rond voetstuk*); meestal Pedestal.

Pief'paf', pifpaf, tw., dat een paar opeenvolgende doffe geluiden (v. afgeschoten vuurwapens) weergeeft; ook: Piefpafpoef.

Pie'gem; zie Piechem.

I. Piek, v. –en (Fr. pic of pique: 1 *spies, lans*; 2 aardr. *kegelvormige bergspits, spits toeloopende hooge bergpunt*; 3 *soort houweel, puntig delf- of hakwerktuig*; 4 *kegelvormige of met spitse punt uitstekende zaken*; 5 *achterste ruimte in het onderachterschip*; 6 *wrok, haat tegen iem.*; ook: *hatelijkheid tegen iem.*): 1 zegsw. *de* (of: *zijn*) – *schuren*, er van doorgaan; 2 *de* – *van Teneriffe* (3716 m); 3 *met* –*en en houweelen het ijs stukslaan*; 4 –*en ijs*; *een* – *haar*; 5 *midscheeps geramd, bleef het vaartuig aan de* – *van de „Tromp" hangen*; ook: achtereinde van de gaffel; 6 *een* – *op iem. hebben*, meer Pik; *iem. een* – *geven*.

II. Piek, m. –en(s) (gew. *gulden*): *de man 4* –.

Pie'kelen; zie Pikelen.

I. Pie'keren, piekerde, h. gepiekerd (O.-I. *nadenken, tobbig peinzen of zinnen over, tobben*): *zitten* – *op, over dat vraagstuk*.

II. Pie'keren, piekerde, h. gepiekerd (*herhaaldelijk steken* inz. *naaien*): *steeds weer* –.

Pie'keval, o. –vallen (scheepst. *touw, aan de piek of de gaffeltop*); zie Val.

Piek'fijn, bn., bw. (*hoogst net en fijn; bijzonder keurig*): *e.* –*e mijnheer*; – *gekleed*.

Piel, v. pielen (*roepnaam der eend, jonge eend*): *een eend met* –*en*; *piele, piele!*

Piëmont', o. (letterlijk bergvoet: *provincie in 't W. der Lombardijsche vlakte*).

Piëmontees'*, m.; **Piëmonteesch'*,** bn.

Pien'ter, bn. en bw. (uit het gelijkluidende Jav. woord: *bij de hand, flink, slim*; *gewikst*): *een* –*e kerel*; – *glimlachen*.

Piempampoen'tje, o. –s (Fr. papillon: Z.-N. *Onze-lieve-heershaantje*).

Piep 1 klanknabootsend tw.: – – *zei de muis in het schilderhuis* (Z.-N. *vogelhuis, schotelhuis*); – *zei de deur en binnenkwam* ....; **2** Z.-N. m. (*het piepen*).

Pie'pa, m. –'s (scherts. *pa*): *het geld van je* –.

I. Pie'pel, Z.-N.; z. Stapel **II.**

II. Pie'pel, m. –s (Lat. papilis; Z.-N. *vlinder*).

Pie'peling, m. –en (Z.-N. *kleine soort van piepende trekvogels*).

I. Pie'pen, piepte, h. gepiept (1 klankn. *een geluid maken als jonge vogels of muizen*; 2 *in de heete asch braden, poffen*; 3 Z.-N. *loeren*): 1 *een deur kan* –; *een* –*d geluid*; *ratten en muizen* –; spreekw. *Zooals de ouden zongen,* – *de jongen*, de kinderen spreken als de ouders, ook: doen op hun manier de ouders na; – *van angst*, klagend geluid doen hooren; 2 *aardappels, appels* –; 3 *door het venster* –.

II. Pie'pen, piepte, h. gepiept (zeemanst. *slapen*): *eens lekker gaan* –.

III. Pie'pen, piepte, h. gepiept (Barg. *stelen*; *pakken*); zie Ezel 4; nog: *het is gepiept*, klaar; *hij heeft 'm gepiept*, is weg; *we zijn gepiept*, we zitten er leelijk in.

Pie'pend, bn.: *een* –*e deur, een* –*e stem*.

Pie'per*, m. –s (*iem., die piept; graspieper; lokfluitje; aardappel*; Z.-N. *zoen*); **–tje,** o. –s.

Pie'perig, bn.; –er, –st (*piepend*): *een* –*e stem, e.* – *geluid*, zwak, schril, dun-hoog.

Piep'jong, bn. (*erg jong*): *een* – *ventje*; *een* – *luitenantje*, grasgroen, pas aangesteld.

Piep'kuiken, o. –s (*zeer jong kuiken*).

Piep'stem, v. –men (*schrille, hooge stem*): *'t kind schrok van die schrale* –.

Piep'zak, m., in de uitdr. *in de* – *zitten*, d. i. in de angst, de benauwdheid; gmz.

I. Pier, v. –en (*aardworm*; z. ald.): zegsw. *zoo dood als een* –, morsdood; *voor de* –*en zijn*, verloren.

II. Pier, v. –en (Eng. *in zee vooruitstekende smalle dam*, inz. [*op pijlers rustend*] *wandelhoofd*): *de* – *te Scheveningen*.

III. Pier, m. (Pieter: gesch. *een Friesche vrijbuiter, Lange* – *geheeten,* † *1520*): zegsw. *ik wil de kwade* (of: *kwaaie*) – *niet zijn*, wil de schuld niet hebben; *ik ben altijd de kwade* (of: *kwaaie*) –, de zondenbok.

Pie're, v. –n (Z.-N. *klem*; *val van een duiventil*; *duivenhok*).

Pieremacho'cheltje, o. –s (*log, of wonderlijk persoon of voorwerp*; inz. *roeischuitje, dat men huurt*): *een* – *huren voor een dag*.

Pie'ren, pierde, h. gepierd (gmz. *joppen*; Z.-N. *vangen, stelen*): *gepierd zijn*, beetgenomen.

Pie'renland, o.: *naar het* – *gaan*, sterven.

Pie'renverschrikker, m.; **–tje,** o. –s (*borreltje*); gmz.; zie Spatje.

Pie'rewaaien, pierewaaide, h. gepierewaaid (oorspr. Russisch = fuiven: 1 *doordraaien; aan de zwier zijn; nachtbraken*; 2 Z.-N. *doelloos vertoeven*): 1 *loopen* –; 2 *hij bleef er* – *met de ellebogen op de disch*; **–waaier,** m. –s (*lichtmis, doordraaier*).

Pie'ring, m. –en (Z.-N. *pier* **I**; *mager mensch*).

Pier'lala, m. (*kluchtig persoon uit verschillende* [Z.-N.] *volksliederen*): – *zat in de kist*.

Piero', Pierrot', m. –s (Fr. eig. *Pietertje*: [*in het wit gekleede*] *hansworst van het Fransche tooneel; vastenavondzot als Pierrot gekleed; pierrotkostuum*); lees *pie-er-roo'*.

I. Piet*, m. –en (uit *Pieter*: *mansnaam*): zegsw. *'t is een heele* –, [a]) een heele m'nheer; [b]) iem., die veel weet, een kraan; *de groote, hooge* –*en*, de hooge heeren; *een stijve, een malle* –; *zwarte* –, [a]) knecht van St.-Nicolaas, [b]) schoppenboer; z. Zwartepieten; – *Snot*, z. ald.; *dikke* –, [a]) zeker gebak b.v. *heete melk met dikke* –*en*, [b]) dikke kalfskarbonade.

II. Piet*, m. –en (*benaming voor een vogel*).

III. Piet*, v. –en (Z.-N. *honk, meet*).

IV. Piet*, bw. Z.-N. zegsw. *zich–houden*, koest.
Piëta', v. –'s (It. eig. *erbarming*: *voorstelling, sinds de 14e eeuw, van Maria, dragende het doode lichaam van Jezus op de schoot*); l. *pi-ee-ta'* of *pi-ee'-ta*.
Piet'dood*, bn. (Z.-N. *morsdood*).
Piëteit', v. (Fr. [Lat. piëtas v. Lat. pius = vroom]: *vroomheid; vereering; kinderlijke liefde, eerbied jegens overledenen, oude gebruiken enz., liefdevolle gedachtenis*).
Pie'ter, m. (eigennaam); zie Sint–.
Pie'terig, bn. en bw.; –er, –st (1 *klein, min, tenger*; 2 *als een Piet*): 1 *een – ventje*; 2 *wat zie je er – uit!*; *zich – kleeden*, erg netjes.
Pie'terman (*stekelvinnige zeevisch*; Lat. trachinus draco) **1** (voorwerpsn.), m. –s; **2** (stofn.), v.: *de – in de Noordzee*.
Pieternel', v. (*meisjes-, vrouwennaam*): *Thomasvaer en –*.
Pieterse'lie, v.; zie Peterselie.
Pie'terspenning of **Sint–**, m. (*vrijwillige gift der R.-K. aan de H.-Stoel*): *een collecte voor de –*.
Piëtis'me, piëtis'mus, o. (v. Lat. piëtas: *Protestantsch-godsdienstige beweging uit de 17de eeuw met het doel vroomheid en daadwerkelijk geloof te doen herleven*; soms eenigszins ongunstig: *overdreven mystieke vroomheid*); verg. Piëteit.
Piëtist', m. –en (*aanhanger van het piëtisme*; ongunstig: *pilaarbijter, femelaar*).
Piëtisterij', v. (ongunstig: *kwezelarij, femelarij, schijnvroomheid*).
I. Piet'je, o. –s (naar den man op de beeldenaar: *oude Zeeuwsche zilvermunt van 6½ stuiver, ⅛ Zeeuwsche rijksdaalder*).
II. Piet'je, o. (verkleinvorm van Piet, ook van Petronella): Z.-N. – *de dood*, de dood.
Pie'tjitten, o. (Mal. pitjit = samendrukken: *masseeren, knijpen en wrijven op Indische manier*); ook: Pitjitten.
Pietlut'*, m. en v. –lutten (*kleingeestig mensch*): zegsw. – *hebben*, koude drukte.
Pietlut'tig, bn. (*kleinzielig, sulachtig, zeurig*): *een –e vent*, een erwtenteller.
Piet Snot', m. (*snotneus*): *hij stond te kijken als – –*, bedremmeld; (Z.-N. *Pietje S.*).
Pieus', bn.; –zer, –t (Fr. [Lat. pius]: *vroom*).
Pie'zeltje, o. –s (*kleine hoeveelheid*).
Piëzome'ter, m. –s (Gr. piëzein = drukken: *drukkingsmeter*): *de – bepaalt de graad van de samendrukbaarheid van vloeistoffen*.
Pil'paffen, pifpafte, h. gepifpaft (klankn. *met een vuurwapen schieten*).
Pigment', o. (Lat. pigmentum = verfstof, van pingere = schilderen: *kleurstof in weefsels* b.v. *van huid en haren*).
Pij, v. pijen (1 vroeger: *overkleed van ruwe stof*; 2 nu inz. *habijt, wollen of haren opperkleed van kloosterlingen*): 1 *de grijze – des bedelaars*; 2 *een bedelmonnik in bruine –*.
Pij'jekker, m. –jekkers (pij + jekker: *korte mansoverjas*, inz. *zeemansjas*): *een duffelsche –*; soms: *Pijjakker*; zie Jekker.
Pij'ken, v. –s (Fr. *pique*; Z.-N. gew. *schoppen* **I**).
Pijl, m. pijlen (1 *flits, schicht, dun, cilindervormig, houten, rieten voorwerp, scherp gepunt, soms geweerhaakt en gevederd*, inz. *bestemd om met een boog naar een doel geschoten te worden*; Z.-N. *haarpijl, grashalm*; 2 *nabootsing, afbeelding van zulk een pijl, voorwerp, dat in vorm er op lijkt*; 3 meetk. *afstand van de koorde tot de boog van een cirkel*): 1 (*met*) *–en schieten; vergiftige –en met de blaaspijp afschieten*; *met – en boog*; fig. *de zon schoot gloeiende –en*; *de –en van de laster*; zegsw. *als een – uit de boog*, zeer snel; *hij heeft al zijn –en verschoten*, hij weet niets meer te zeggen, heeft geen argumenten meer; *ik heb nog andere –en in mijn koker* (of: *andere –en* of: *meer dan een – op mijn boog*), andere middelen; *het sterrenbeeld, de –*; *Amors –*, de liefde; 2 *met –tjes de richting aanwijzen*; *zij droeg een gouden –tje aan haar hals*; 3 *hoe groot is de –?*
Pijl'bundel, m. –s (*bundel pijlen*; fig. *zinnebeeld van eendracht*); ook, *Pij'len–*.
Pij'ler, m. –s (*vrijstaande drager van bogen of gewelven, schoorzuil, steunpilaar*): *de –s van een spoorbrug*.
Pijl'gewicht, o. –en (*gewicht, bestaande uit holle in elkaar sluitende gewichten, in de vorm van kegeltjes, holle bakjes of schaaltjes*; *sluitgewicht*).
Pijl'gift, o. –en (*giftsap, waarmee soms de pijlspitsen besmeerd worden*); **–inktvisch***, m. –visschen (*inktvisschengeslacht met een toegespitst lichaam en driehoekige vinnen aan het achterste deel van het lijf*; Lat. loligo forbesi); **–koker,** m. –s (*koker als bewaarplaats van pijlen* inz. *door den boogschutter aan een riem over de schouder gedragen*); **–kruid,** o. (*adderkruid*); **–staart,** m. –en (*achtereinde* [*gevederd*] *v. e. pijl*; *staart in de vorm v. e. pijl*; *dier met een pijlstaart* inz. *een soort van rog der Middell. Zee en der W.-kust van Europa, met scherpe stekels op de staart*, Lat. trigon pastinaca; *de rups van de pijlstaart* [*vlinder*], *met een stekel achter op het lichaam*; *een soort van eend*, Lat. dafila acuta); **–wortel,** m. –s (*knolvormig gewas in tropisch Amerika*); **–wortelmeel,** o. (*meel, uit de pijlwortel getrokken*); ook, Arrowroot.
I. Pijn, m. –en (Lat. pinus: *pijnboom, een geslacht van naaldboomen, waarvan vaak voorkomt de grove den*).
II. Pijn, v. –en (Gr.-Lat. poena: 1 *straf*; 2 *smartelijke gewaarwording van het lichaam*; 3 *zielesmart, verdriet*): 1 *de eerste der helsche –en*, pijniging; z. Band **1** 2; 2 *ongevoelig voor –*; *– hebben, gevoelen, verdragen, veroorzaken, doen*; *de – verlichten*; *– in het lijf*; *hevige – aan mijn vinger*; 3 *het doet mij –*, grieft mij, doet mij leed; *een zoete –*, de liefde.
Pijn'appel, m. –s (*kegelvormige vrucht van de pijn, met schubben, waartusschen de zaden*).
Pijn'bank, v. –banken (gesch. *folterbank der lijfstraffelijke rechtspleging*): zegsw. *iem. op de – leggen*, fig. hem kwellen; *op de – liggen*, gefolterd worden, ook fig.
Pijn'boom*, m. –boomen (*Pijn* **I**): *de zee–*.
Pij'ne, v. (*moeite, last, smart*): *het is de – waard*, de moeite; oudere vorm v. Pijn.
Pij'nen, pijnde, h. gepijnd (*straffen, kwellen*, vero.; inz. *drukken, persen*): *de uit raten geperste honig heet gepijnde honig*.
Pij'nigen, pijnigde, h. gepijnigd (1 *straffen*, vero.; 2 *op de pijnbank leggen, folteren*; 3 *pijn aandoen, lichamelijk* of *geestelijk*): 1 *– in het helsche vuur*; 2 *de dief door – tot bekentenis gebracht*; 3 *de oogen –*; *het kind wreed met vragen –*; ook: refl. *zich – met eerzucht*, aftobben; **–er,** m. –s (*beul, folteraar*); **–ing,** v. –en (*foltering, marteling*).
Pijn'lijk 1 bn. (1 v. personen: *lichaamspijn gevoelende*; 2 v. h. lichaam: *zeer doende*; 3

blijk gevende of een gevolg zijnde van pijn; 4 *lichamelijke pijn veroorzakende*; 5 *leed of verdriet doende*; *smartelijk, verdrietig*; 6 *moeitevol*; *overnauwkeurig, uiterst zorgvuldig*): 1 – *worden van het zitten*; 2 –*e handen*; 3 –*e trekken*; *een – geluidje*; 4 *een –e wonde*; 5 *een –e gedachte*; *iets –s*; *een –e situatie, verhouding*, netelig, onaangenaam, penibel; *een –e stilte volgde*; 6 *met –e zorg aanstoot vermijden*; **2** bw. (1 *met pijn, op een wijze, die pijn veroorzaakt*; 2 *op een wijze, die smart of leed doet, kwelt*; 3 *op een wijze, die blijk geeft van of het gevolg is van smart, kwelling, een onbehaaglijk gevoel*): 1 *mijn scheen werd – geraakt*; *– loopen*; 2 *iets – (doen) gevoelen*; *dit deed mij – aan* (of: *trof mij*); 3 *zijn gelaat – vertrekken*.

Pijn'loos* **1** bn. (1 *geen pijn gevoelende*; 2 *geen pijn veroorzakende of niet gepaard gaande met lichaamspijn*): 1 *de zieke is –*; 2 *een –looze operatie*; *een –looze dood op het slagveld*; **2** bw. (*zonder pijn*): *honden – afmaken*.

Pijn'stillend, bn. (*pijnbedarend, -verzachtend*): *–e middelen*, pijn verdoovend.

Pijp, v. –en (Lat. pipare = piepen: 1 *muziekinstrument, dat door het blazen van lucht door een holle buis met openingen, tonen voortbrengt*; *fluit*, vero. of gew.; *orgelpijp*; 2 *holle, ronde buis* inz. *bestemd om vloeistoffen of gassen door te laten*; 3 *buisvormig voorwerp*; 4 *doorgang of gat, dat op een buis gelijkt*; 5 bij verg. met een buis in verschillende toepassingen; 6 *rookwerktuig* inz. *een nauwe buis van klei of pijpaarde, met een kop aan het eene einde om daarin tabak te doen*; ook: *zulk een pijp met tabak*; 7 *cilindrische voorwerpen, die van binnen niet hol zijn*; *staaf, stang*; 8 *langwerpig vat van verschillende grootte*): 1 *muziek van –en en trommelen*; zegsw. *naar iems. – dansen*, meestal Pijpen, z. ald.; *de –en van een orgel zijn buizen van hout, tin of orgelmetaal*; z. Orgelpijp; 2 in het alg. *looden, ijzeren –en*; *de – van de kachel*; *de – van een stoomboot*, (beweegbare) metalen cilinder, waardoor de rook naar buiten komt; *de – van een brandspuit*, koperen buis aan het einde der slang; *de lucht– gaat over in twee –en, die naar de longen voeren*, luchtweg; *de – van een sleutel*, buisvormige holte aan het uiteinde; 3 *de – der armen, der achterbeenen*, groot hol been van arm en been; z. ook Mergpijp; (weverij) gevulde klos; 4 (jagerst.) benaming voor de gangen, die een dassen-, vossen- en konijnenhol vormen: *de konijnen zien –en graven*; (eendenkooi) ieder der grachten, die in de kooiput uitkomen: *de sloten en –en der eendenkooi*; 5 *de muts met –en of pijpjes*, rolronde plooitjes; *een broek met lange –en*, gedeelte van de broek, hetwelk de beenen bedekt; *De Pijp*, buurt in Amsterdam; 6 *–en bakken*; *een Goudsche –*; *een Duitsche – of moffenpijp*, met porceleinen (beschilderde) pijpekop aan een gedeeltelijk buigzaam roer; *een – opsteken*; zegsw. *een leelijke* (of: *vuile, kwade*) *– rooken aan* (of: *van*), dat kan hem leelijk opbreken; *dat is geen – tabak waard*, weinig of niets; *een – tabak verlet niet*, men heeft altijd nog wel tijd om een – aan te steken; *nu breekt mijn –*, mijn klomp, z. ald.; 7 *een – lak, zoethout*; *een – snot*; 8 *een – Spaansche wijn*; *een – olie*; nog: *in de – branden*; zie Maarten.

Pijp'aarde, v. (*een fijne, taaie blauwachtige soort van klei*): *gouwenaars van –*.

Pijp'been, o. –beenderen (ontl. *lang pijpvormig been*): *–beenderen in onze ledematen*.

Pijp'bloem, v. –en (*kruid- en heesterachtig gewas*); zie Aristolochia.

Pij'pedop, m. –doppen ([*gevlochten metalen*] *dopje om de tabak of vonken in de pijpekop te houden*): *een zilveren –*; –dopje, o. –s.

Pij'pekop, m. –pen (*ronde kop van een tabakspijp*): *een zwartgerookte –*.

Pij'pekoter, m. –s (*metalen, beenen, houten staafje of ander puntig voorwerp, waarmee men de kop van een tabakspijp reinigt*: *pijpuithaler, pijpewroeter*); ook. Pijpekeuter.

Pij'peling, m. –en; z. Piepeling.

Pij'pen, peep, h. gepepen (*op een fluit spelen, blazen*), vero.: zegsw. *naar iemands – dansen*, d. i. dansen op de wijs, die een ander voorfluit, fig. alles moeten doen, wat iemands gril of luim hem ingeeft; Z.-N. *een muts –*, de plooien leggen.

Pij'penbakker, m. –s (*iemand, die van pijpaarde tabakspijpen vervaardigt*); **–boor,** v. –boren (*werktuig, waarmede men in de fabriek pijpen uitboort*); **–fabriek,** v. –en (*–bakkerij, fabriek, waar men* [*steenen tabaks*]*pijpen maakt*); **–lade,** v. –laden (*lade of bergplaats van Goudsche pijpen*; fig. *lang en zeer smal vertrek*); **–mand,** v. –en (*mandje, waarin lange steenen pijpen worden verzonden*); **–rek,** o. –rekken (*wandrekje met insnijdingen, om er* [*Goudsche*] *pijpen bij de kop in op te hangen*).

Pij'pepeuter, m. –s (*pijpekoter*).

Pij'per, m. –s (*fluitspeler* [*bij de marine*]).

Pij'peroer, o. –en (*het roer eener* [*Duitsche*] *tabakspijp*); **–steel,** m. –stelen (*steel eener steenen tabakspijp*); **–wroeter,** m. –s (*pijpepeuter*).

Pijp'kaneel, v. en o. (*kaneel in pijpvorm*).

Pijp'kruid, o. (*naam v. verschillende planten o. a. nachtegaalskruid, wilde kervel*).

Pijp'werk, o. –werken (*de gezamenlijke pijpen van een orgel*): *het –van 't groot manuaal*.

Pijp'zak, m. –zakken (*doedelzak*).

Pijp'zwavel, v. (*zwavel in pijpvorm*).

Pijp'zweer, v. –zweren (*fistel*).

Pij'zel, m. –s (Lat. pisale; Z.-N. *graanzolder*).

I. Pik, m. pikken (Fr. pique: 1 *een lichte stoot of prik*; 2 fig. *een steek*; 3 *beschadiging, wonde* enz. door het pikken met een scherp voorwerp ontstaan): 1 *een – met een speld*; 2 *een – krijgen*; 3 *een –, die bloedde*; ook: vlek, ontstaan door de beet van een vloo.

II. Pik, m. (*haat, wrok*; Z.-N. *hatelijkheid*): zegsw. *een* (of: *de*) *– op iem. hebben*, hem niet mogen lijden en dit laten blijken.

III. Pik, o.; zie Pek.

IV. Pik, v. –ken (*soort houweel*; Z.-N. *kortezeis*).

V. Pik in zegsw.: *'t is fijne –*, 't is iets fijns, bijzonder fraai in zijn soort.

Pikant', bn. en bw.; –er, –st (Fr. piquant: 1 *prikkelend op de tong, het verhemelte*; *scherp, stekelig*; 2 fig. *hatelijk, vinnig*; *de belangstelling, de nieuwsgierigheid prikkelend*; *puntigleuk, guitig-geestig*; ook wel: *gewaagd, aanstoot gevend*): 1 *een –e saus*; 2 *een –e geschiedenis*; *zich – uitdrukken*; zelfst. *iets –s*; **–ig,** bn. (Z.-N. *nijdig, jaloersch*).

Pikanterie', v. –rieën (van pikant met het Fr. achtervoegsel -erie in ons taalgebied gevormd: *iets pikants*; *het pikant zijn*; *bitsheid*; *stekelig gezegde*; ook: *wrok*, [*verholen*] *vij-*

andschap): zegsw. *iem. pikanterieën zeggen*, hem steken onder water geven.

Pik'broek, m. –broeken; z. Pekbroek.

Pik'donker, bn. en bw. (*erg donker*), ook, Pikkedonker: *het is* –; als zn. o.: *in het* –.

Pik'draad; zie Pek-, Prikkeldraad.

Piké', o. (*piqué*).

Pikeeren* (Fr. piquer: *steken; stikken, doornaaien*; z. Piqué; op kantoren enz.: *gecontroleerde posten met een streepje aanschrappen, afteekenen*; fig. z. Gepikeerd).

Pi'kelen, pikelde, h. gepikeld (O.-I. *aan een pikolan over de schouder dragen*).

I. Piket', o. piketten (Fr. piquet = eig. paaltje [v. pique] voor de paarden v. h. *piket: marschvaardige afdeeling troepen* inz. *kleine afdeeling soldaten tot ondersteuning der veldwacht; brandpiket; piketpaal*).

II. Piket', o. piketten (Fr. piquet: *kaartspel met 32 kaarten voor 2 spelers*).

Piket'paal, m. –palen (*paal van onderscheiden afmetingen, die in de grond geslagen wordt: richtpaal bij uitbakening van wegen enz.; tentstijl*; scherts. *peen*).

Piket'ten, pikette, h. gepiket (*piket spelen*).

Pikeur', m. pikeurs (Fr. *jager te paard; voorrijder, rijmeester, paardenafrichter*).

Pik'haak, m. –haken (*haak, waarmee men pikken kan: schippershaak*; inz. *steel met omgebogen ijzeren tand, waarmede de korenhalmen, die men met de pik afslaat, worden bijeengehouden en verzameld; zichthaak*).

Pik'haan, m. –hanen (*haantje van krentenbrood of koekdeeg op een palmpaasch*).

Pik'houweel*,o.–en(*houweel, dat aan de eene zijde een gebogen beitel* [*houweel*], *aan de andere een spits toeloopende punt* [*pik*] *heeft*).

Pikkedil'len, mv. (*kleinigheden, nesterijen, kleine fouten*).

Pik'kel, m. –s (Z.-N. *poot van tafel of stoel*; gmz. *voet*): *niet vast op zijn –s staan*; **–en,** pikkelde, h. gepikkeld (Z.-N. *hinken; gaan*).

I. Pik'ken, pikte, h. gepikt (1 *met de snavel bijten of slaan, steken*; 2 *met een puntig voorwerp in iets prikken om het beet te vatten; pikkende oprapen, eten*; 3 *met een scherp voorwerp prikken; naaien*; 4 Z.-N. *uitkiezen; stelen*; 5 Z.-N. *met een korte zeis maaien*): 1 *de vogel –te tegen de ruit; vechtende hanen – elkaar in de kam*; 2 *de kanarie pikt het zaad uit zijn bakje; aardappels met de vork uit de schotel* –; *een graantje* –, een borrel drinken; 3 *ik heb mij aan de dorens gepikt; ik zit de heele morgen te* –; 4 Z.-N. *'t beste* –; *hij heeft een appel gepikt; geld* –; 5 Z.-N. *het graan* –.

II. Pik'ken, pikte, h. gepikt (1 *pekken, met pik bestrijken, vullen, insmeren*; 2 *kleven als pik*): 1 *houtwerk* –; 2 *de lijm pikt.*

Pik'ker, m. –s (Z.-N. *maaier*).

Pi'ko(e)l,o.piko(e)ls(O.-I.eig.*schoudervracht, zooveel als aan een draagstok aan beide einden v. e. juk door een man gedragen kan worden; door de regeering vastgestelde maat voor droge waren en eveneens door de regeering vastgesteld handelsgewicht*): *een – zout is ongeveer 56 kilogram; als handelsgewicht is – 100 kati, 125 Amsterdamsch pond, 61,7613 kg.*

Pi'ko(e)lan,m.–s(O.-I.*draagstok* [*v. bamboe*] *over de schouder te dragen met de last aan de beide uiteinden*); *pi'koelpaard*, lastpaard.

Pi'kollen, gebruikelijker dan Pikelen.

Pik'zwart, bn., als zn. o. (*erg zwart*): *–e inkt, –e haren*, pikdonker; *een –e lucht; in het* –, geheel in het zwart gekleed.

Pil, Fr. pilule, Lat. pilula, **1** v. –len (1 *een klein balletje of klompje, gemaakt van eenig geneesmiddel en bestemd om in zijn geheel te worden doorgeslikt*; 2 *een* [*bijna*] *ronde klomp van iets*, inz. *een dikke homp brood, dikke* [*rogge*]*boterham*): 1 *pillen draaien, maken, rollen; pillen voorschrijven, innemen, slikken*; fig. *dat is een bittere* –, een pijnlijke zaak, iets onaangenaams (doen maar met vooruitzicht op goede gevolgen); *een harde–*, [a]) die zaak is pijnlijk te volbrengen, [b]) de eerste, erge teleurstelling; *de – vergulden* of *iem. vergulde pillen laten slikken*, een onaangename zaak fraai of aannemelijk voorstellen, iets pijnlijks met zachte woorden omkleeden; 2 *twee pillen van boterhammen voor avondeten*; O.-I. – *nummer elf*, vergif; verkleinw. pilletje, o. –s; **2** m. pillen (*persoon, die veel met pillen omgaat*: inz. *apotheker, plattelandsheelmeester, scheepsdokter enz.*; eertijds: *militaire student in de geneeskunde*): *dat had de – ook gezegd.*

Pilaar', m. pilaren (Lat. pilarium van pila = zuil: *kolom, pijler, paal, steunzuil*); **–bijter,** m. –s (*schijnvrome kerklooper*).

Pilaar'heilige, m. –n (in de eerste eeuwen van het Christendom: *zuilheilige*, o. a. *in N.-Egypte*): *een – bracht een groot deel van zijn leven door op een pilaar*; *ik stond daar als een* –, bewegingloos.

Pilas'ter, m. –s (Fr. pilastre [Lat. pilastrum v. pila]: [*vierkante*] *niet vrijstaande pilaar, die uitspringt ten opzichte van de muur, waarin of waartegen hij is aangebracht*).

Pila'tus* 1 voluit: Pon'tius –, de 6e Rom. landvoogd over Palestina, van 26–36 n. C.; toen hij in de Paschatijd met zijn troepen te Jerusalem toefde om de orde te bewaren, kwam de Joodsche Hooge Raad hem vragen, Jezus' doodvonnis te bekrachtigen; zegsw. *iemand van Herodes naar – zenden*, Lukas 23 : 7–11; met alliteratie: *iem. van Pontius naar Pilatus zenden*, van stuurboord naar bakboord; **2** m., berg aan het Vierwoudstedenmeer.

Pi'lau, v. (Turksch: pilaw; *gekookte rijst met schapenvleesch en specerijen*).

Pil'legift, v. –giften (uit: *pille*, doopkind en *gift: doopgeschenk der doopheffers*).

Pil'lendoos*,v.–doozen (*rond doosje, waarin de apotheker pillen aflevert*; mil. *verborgen ingegraven mitrailleurspost*).

Pil'lendraaier*, m. –s (scherts. *apotheker*; dierk. *scarabee*; z. ald.).

Pi'lo, o. (Eng. pillow = peluw: *half linnen, half katoenen bekeperde broek- en jasstof voor arbeiders*; gew. *anijsdrank*); z. Alpaca opm.

Piloot'*, m. piloten (Fr. pilote: *loods; stuurman; vliegtuigbestuurder*; ook: *jekker*).

Pils, pil'sner, pil'sener, o. (1 *een soort van bier*; 2 *een glas, fleschje* ervan): 1 – naar Pilsen in Bohemen; 2 *kellner, twee –!*

Piment', o. (Fr. [Lat. pigmentum]: *specerij van de pimentboom; Jamaïcapeper*); **–boom*,** m. –en (*een der verschillende pimentsoorten o. a. gecultiveerd op Jamaïca*); **–olie,** v. (*etherische olie, uit piment*).

Pimpanpoen'sje: z. Piempampoentje.

I. Pim'pel 1 m.: *aan de – zijn*, drank; **2** Z.-N. bw.: *hij is* –, simpel.

II. Pim'pel, v. –s (*pimpelmees*).

Pim'pelaar, m. –s (*iem., die graag pimpelt*).

Pim'pelen, pimpelde, h. gepimpeld (*drinken* inz. *onmatig drinken*; *aan de drank zijn*; *pooien*): *ze zaten lekker te –.*

Pim'pelmees*, v.–meezen (*geel zangvogeltje met blauwe kop en blauwe vleugels, rupseneter*; Lat. parus coeruleus): zegsw. *het is een –,* [a]) zwak, lafhartig persoon, [b]) nietig ventje.

Pim'pelpaars, bn. (*blauwachtig paars*): *zijn gezicht is – van de kou, een –e neus.*

Pimpernel', v. –len (o.-Fr. pimpernelle: benaming van verschillende planten o. a. van het geslacht Pimpinella, *als toekruid gekweekt schapenvoeder*, Lat. poterium).

Pim'pernoot, v. –noten (Duitsch: Pimpernuss; Lat. staphylea: *pistachenoot*).

Pin, v. pinnen (1 *kleine metalen staaf of cilindervormig stukje hout: spie, bout,* [*houten*] *nagel*; 2 *voorwerp in de vorm v. e.* [*puntig*] *staafje*; 3 *knijper, prang*; 4 *stomp of spits toeloopend uitsteeksel*; inz. *uitstekende* [*metalen*] *punt, die op iets is aangebracht*; 5 *bout of punt, waarop iets ronddraait of zich kan bewegen*; 6 gew. *jonge spiering*; 7 Barg. *ketel*; 8 *gierig persoon*): 1 *stalen, houten –nen*; *een schoenmakers–*; 2 *met e. pinnetje het vergif op de pijlpunten strijken*; *een pin viel uit de breikous*, breinaald; z. ook Pinegel; 3 *iem. een – op de neus zetten*; z. Pen; 4 *de pinnen van een riek*; *de stalen – van een werptol*; 5 *de deur draait op vermolmde –nen*; 6 *sardines en pinnen*; 7 *e. koperen –*; 8 *dat is 'n –*; nog: Z.-N. *voor de pinnen komen*, voor de dag.

Pinacotheek', v. –theken (Gr. pinax = tafel: *verzameling van schilderijen, kunstkabinet*): *de oude en de nieuwe – te München.*

Pina'kel, m. pinakels (Fr. pinacle, Lat. pinnaculum = tin, gevel: *siertorentje* [*in de gotiek*], b.v. bij vensters, daklijsten).

Pi'nang, O.-I. **1** m. –en (*betelpalm, in de Maleische Archipel, van welks noot men een stukje bezigt als ingrediënt der sirihpruim*); **2** v. –en (*betelnoot*); z. Betel.

Pi'nangnoot, v. –noten.

Pinas', v. pinassen (Fr. pinasse, Lat. pinacea = pijnhouten schip: 16de en 17de eeuw: *soort van smal, klein zeilschip met vierkante achtersteven, met twee of drie masten en dat ook geroeid kon worden; groote roeiboot die ook zeil kan maken, deel van de uitrusting v. e.* [*oorlogs*]*schip* inz. in Engeland).

Pince-nez', m. –'s (Fr. letterl. neusknijper: *knijpbril, lorgnet*).

Pincet', o. –ten (Fr. pincette: *tangetje voor het aanvatten en vasthouden van kleine of fijne voorwerpen* inz. *instrument van heelmeesters, natuurkundigen enz.*). (c = s).

Pincher, m. –s (Eng. *soort van jachthond*).

Pin'da, v. –'s (negerwoord: *apennootje*).

Pin'darus, m., de grootste lierdichter van Gr. (522–442 v. C.) te Thebe.

Pin'dus, m. (*grensgebergte tusschen Thessalië en Epirus, verblijf der Muzen*).

Pin'egel, m. –egels (*stekelvarken*); gew.

Pin'gel, v. –en, –s (Lat. nux pinea: *kernen van de pijnappel, het eetbare zaad van pinus pinea en andere pijnboomsoorten*; Z.-N. *lang touw, een vinger dik*).

Pin'gelaar, m. –s (*iem., die graag pingelt*).

Pin'gelen, pingelde, h. gepingeld (*aanhoudend of kleingeestig afdingen*).

Pin'go, v. pingo's; zie Pinguïn.

Ping'pongspel, o. (Eng. *tafel-tennisspel*, naar het geluid der balletjes).

Pin'guïn, v. –s (misschien van Lat. pinguis = vet: *vetgans der antarctische streken, in troepen levende, met zwarte kop en rug en witte borst, rechtop loopende, duiker, waarvan de vleugels in roeiorganen veranderden*; Lat. sphenisciformes); lees *pin'guin*; ook: *Pin'goe-in.*

Pin'helm, m. –en (Z.-N. *punthelm*).

I. Pink, m. –en (1 *kleinste vinger*; *gedeelte van de handschoen, dat de pink bedekt*; 2 *zoet gebak in de vorm van een pink of vinger*): 1 *een ring aan zijn –*; zegsw. *de een heeft meer verstand* (of: *is beter*) *in zijn –, dan de ander in zijn heele lijf*; *zijn – voor iets willen geven*; *de – afwerken*; 2 *pinkjes smullen*; zie ook Pinker.

II. Pink, m. en v. pinken (*jong rund*).

III. Pink, v. pinken (*visschersvaartuig met platte kiel* [*ronde voorsteven en één mast*]).

I. Pin'kelen, pinkelde, h. gepinkeld (*pinkeren*).

II. Pin'kelen, pinkelde, h gepinkeld (*pinkoogen*; *flonkeren*; *tintelen*).

I. Pin'ken, in de zegsw. *bij de – zijn*, bij de hand; *vroeg bij de – zijn*, vroeg op.

II. Pin'ken, pinkte, h. gepinkt (*de pinken in elkaar slaan*; *met de pink wegnemen*).

III. Pin'ken; zie Pin'keren.

IV. Pin'ken, pinkte, h. gepinkt (*met de oogen knippen*; *flikkeren*).

Pin'ker of **Pink,** m. –s (*het puntig toeloopend houtje, bij het pinkeren in gebruik*).

Pin'keren, pinkerde, h. gepinkerd (*het pinkerspel spelen, waarbij de pinker met een stok of plankje wordt weggeslagen, waarna de tegenpartij tracht de pinker binnen een bepaalde ruimte te werpen, wat de andere partij belet door hem met de stok terug te slaan*).

Pin'kers, m. mv. ([*haren der*] *oogleden*).

Pink'oogen*, pinkoogde, h. gepinkoogd (*met de oogen knippen*; *de oogen half dichtknijpen* b.v. om scherper te zien, *turen*).

Pink'ster, v. (*als Christelijk feest de 50e dag na Paschen*), meestal, *Pinksteren*; z. ald.

Pink'steravond, m. –en (*avond vóór Pinksterzondag*); **–bloem,** v. –en (*veldkers*; Lat. cardamine pratensis; *ook het gele lisch heet wel –*; fig. *jongen of meisje, op Pinksterdag fraai uitgedost, die met Pinksteren wordt rondgeleid, waarbij liedjes worden gezongen en giften verzameld worden*, ook Pinksterbruid): *keer je eens om, –!* **–dag,** m. –dagen (*dag van Pinksteren*): *er zijn twee –dagen*, nl. *Pinksterzondag* en *Pinkstermaandag*; **–dins'dag,** m. –dinsdagen (*Dinsdag na Pinksteren*): *– heet ook wel Pinksterdrie.*

Pink'steren, v. (eig. *te Pinkster*; z. ald.).

Pink'sterfeest, o. (*feestdag v. Pinksteren*): het – herdenkt de nederdaling v.d. H. Geest over de Apostelen; **–kroon,** v. –kronen (*krans v. groen en bloemen, met Pinksteren opgehangen*); **–maan'dag,** m. –dagen (*tweede Pinksterdag*); **–nakel,** v. –s; z. Pastinak; **–roos,** v. –rozen (*pioen*); **–vacantie,** v. –s, –tiën (*schoolvacantie in de Pinksterweek*); **–vreugde,** v. (*vreugde over het Pinksterfeest*); **–vuur,** o. –vuren (*het vuur, dat op het Pinksterfeest op de discipelen van Jezus nederdaalde*; fig. *heilige geestdrift, goddelijke bekeeringsijver*; *veldvuur, vreugdevuur, ter eere van het Pinksterfeest ontstoken*); **–week,** v. –weken (*de week, beginnende met Pinksterzondag*); **–zon'dag,** m. –zondagen (*de eerste Pinksterdag*).

Pink'stier*, m. –stieren (*éénjarig stiertje*); **–'vaars,** v. –zen (*vrouwelijk jong rund*).
Pin'nemuts, v. –en (Z.-N. *mannenslaapmuts*).
Pin'nen, pinde, h. gepind (1 *van een of meer pinnen voorzien*; 2 *met een of meer pinnen doorboren, om iets daardoor in verband te houden of te bevestigen*; 3 *met een pin of een pinvormig voorwerp bewerken*): 1 *een stok –; een muur – tegen het overklimmen*; 2 *zolen –, laarzen –*; 3 *een muts –*, in pijpjes (bet. 5) leggen; nog: *zich –*, zich te sterk inrijgen.
Pins'bek, o. (naar den uitvinder Chr. Pinchbeck te Londen † 1732: *goudkleurige legeering van koper en zink*); **–ken,** bn.
Pin'sen (Fr. pincer: Z.-N.; zie Pitsen).
Pint, v. pinten (*oude vochtmaat van verschillende grootte* inz. van 6 dl; *een kan of pot, die een pint kan inhouden*; *zulke pot met wijn of bier enz.*): Z.-N. *een – bier*, glas; **–en,** pintte, h. gepint (Z.-N. *drinken*).
Pin'ter; zie Pienter.
Pin'xit (Lat. op schilderstukken: *hij, zij heeft [dit] geschilderd*); ook, *Pinx.* of *Px.*
Pioen', v. pioenen (Gr.-Lat. paeonia: *naam van verschillende ranonkelachtige planten*; inz. *de struikpioen of Pinksterroos*).
Pioen'roos, v. –rozen (*pioen*).
Pion', m. –s (Fr. pion [Lat. pedo = voetknecht]: schaakspel: *de boer*).
Pionier', m. –s (Fr. pionnier: eig. *schansgraver*; fig. *baanbreker*): *zendelingen en missionarissen zijn de –s der beschaving.*
Pionie'ren, pionierde, h. gepionierd (*als veldpionier werken*): *vechten of –.*
Pionie'roos, v. –rozen (*pioen, pioenroos*).
Piot', m. piotten (minachtend: *soldaat*, inz. *infanterist*; in Z.-N. niet altijd minacht.).
Pip, v. (Lat. pituita = slijm, snot: *bekziekte van het pluimgedierte*): *die hoenders hebben de –; hij ziet er uit, of hij de – heeft*, ziekelijk.
I. Pi'pa, m. pipa's (*vader, papa*); gmz.
II. Pi'pa, v. pipa's (*Surinaamsche pad*; Lat. pipa).
Pipet', v. pipetten (Fr. pipette = pijpje: [*glazen, aan een uiteinde spits uitloopend*] *buisje om vloeistoffen op te zuigen, over te brengen of te meten*: *zuigbuis*).
Pip'peling, m. –en (Fr. pépin = vruchtepit: *soort van zoete appel*): *Engelsche –en.*
Pipsch*, bn.; –er, meest – (eig. *de pip hebbende*; van personen: *mat en lusteloos er uitziende, ziekelijk*): *zij ziet (er) – uit*; ook: *een – sproetenwangetje, een – gezicht.*
Piqué', o. (Fr. *soort van weefsel*, inz. *van katoen, met een verhoogd weefsel*; *stof met een stiksel, dat een patroon van regelmatige ruiten vormde*; later: *katoenen stof met zulk een patroon*; diamantslijperij: *lichtelijk onzuiver goed*): *een wit –-vest*, z. echter ook Alpaca opm.; lees *pie-kee'*.
Pique-ni'que, m. –s; zie Picknick.
Piraat'*, m. piraten (Fr. pirate [Lat. pirata, Gr. peiratos]: *zeeroover, zeeschuimer*): volkswoord *een piraatje*, sigaret.
Piramidaal', pyramidaal', bn., bw. (Fr. pyramidal, Lat. pyramidalis: 1 *in de vorm eener piramide*; 2 fig. *ontzettend groot, verbazingwekkend*): 1 *een –dale zuil*; 2 *–dale nonsens*; – *opsnijden.*
Pirami'de, v. –n (Fr. pyramide, Lat.-Gr. pyramis = eig. soort v. koek: 1 *reusachtig vierzijdig, spits toeloopend grafgebouw der Egyptische koningen*; 2 bij verg. *bouwwerken of voorwerpen in piramide-vorm*; 3 *lichaam, waarvan het grondvlak een vierkant is, terwijl de zijvlakken als driehoeken oprijzen en in één punt samenkomen*; ook wel van lichamen, waarbij het grondvlak een driehoek, zeshoek enz. is): 1 *de –n zijn de graven der Pharao's*; 2 *de – van Austerlitz bij Utrecht*; *–n met banket*; van gymnastenvertooningen: *een – vormen*; 3 *een afgeknotte –*; *hexagonale –.*
Pirouet'te, v. –n (Fr. oorspr. kindermolentje, draaitol: *omdraai op één voet, of op de punt der teenen bij dans*; *zwenk of draai, die een paard maakt zonder van de plaats te komen, draaisprong*): *de vlieger liet zijn machine –n maken*, draaiingen in spiraalvorm.
Pirouetteeren* (Fr. *een zwenking maken*; *op één voet enz. omdraaien*). (ou = oe).
Pis-aller', o. (Fr. *ergste geval*; *iets, wat men doet of aanwendt bij gebrek aan beter*; *laatste middel in de nood*). (i = ie).
Pi'sang*, O.-I. **1** m. –s (*banaan, bacove*; Lat. musa): *een rare –*, e. rare sinjeur; *een leuke –*; *dat is de ware –*, dat, waar het op aankomt, wat men noodig heeft; **2** v. –s (*als vrucht*); **–boom***, m. –boomen. (s = z).
Piscicultuur', v. (Lat. piscis = visch: *kunstmatige vischteelt*).
Pisci'ne, v. piscinen (Fr. [Lat. piscina]: *vijver voor kunstmatige vischteelt*; *zwembassin*; ook: *waterbekken, doopbekken*; R.-K. *nis naast het altaar, met waterafloop en soms dienende tot plaatsing der miskannetjes*).
Pis'sebed, v. –den (*schaaldiertje*): *de kelder– heet wel varkentje*; Lat. porcellio scaber.
Pista'che, v. pistaches (Fr. pistacium, oorspr. Perzisch: *groene amandel of pimpernoot*; *de geconfijte of gesuikerde pit van deze noot*; *knalbonbon*; *de naam v. e. groene kleur*); **–boom***, m. –en (*groene amandelboom*).
Pis'te, v. –s (Fr. *baan*; *renbaan [i. e. circus]*; *vliegbaan, -terrein*; *spoor [v. dieren]*).
Pisto'le, v. (Fr. *afgezonderd vertrek in huizen van bewaring, waar de gedetineerden op eigen kosten [voor een pistool] konden leven*): *à la – zitten.*
Pistolet' **1** v. en o. –ten (Fr. *pistool* **I**); **2** Z.-N. m. –s ([*rond*] *broodje*). (**2** et = ee).
Piston'*, m. –s (Fr. *zuiger*; *luchtklepje*; ook: *stempel*; *cornet à piston*, ook: *de bespeler*).
Pistonist', m. –en (*pistonblazer*).
I. Pistool', v. pistolen (Fr. pistole, oorspr. *stukje, plaatje*: *oude benaming van buitenlandsche gouden munten*, inz. *v. de Spaansche kroon en de Fransche louis d'or*).
II. Pistool', v., o. pistolen (Fr. pistole: *klein handvuurwapen*); **–schot,** o. –schoten.
Pit **1** v. –ten (1 *een der zaadkorrels van een vrucht*, inz. *van verschillende ooftsoorten*; 2 *de door het vruchtvleesch ingesloten steen*: *steenpit, kraaksteen*; 3 *het zachte eetbare binnenste van een noot, amandel enz.*: *keest, kern*; 4 *de wiek, het lemmet, de draad van een kaars*; 5 *het lemmet van een lamp*; 6 *schijfje karton of kurk met een in was of terpentijn gedrenkt stukje draad*; 7 *brander van gaslicht*; 8 *de vlam, lichtgevend gedeelte, het brandende uiteinde van de pit van een lamp*): 1 *de pitten van een appel, druiven, rozijnen*; *–ten zaaien*; 2 *de –ten van kersen en pruimen*; 3 *kraak de steen en geef mij de –*; *–ten van amandelen*; 4 *met een snuiter het verkoolde deel der – wegnemen*; 5 *de – opdraaien*;

zegsw. *op de – leunen*, [a]) op den souffleur steunen (tooneeltaal, eig. over de lamp van den souffleur gebogen zijn), [b]) hulp noodig hebben, fig. inz. voorschot vragen op traktement; 6 *een doos met –ten voor nachtlichtjes*; 7 *de gaslamp, één –, met een geel-zijden kap*; 8 *een walmend pitje*; **2** o. (1 *het binnenste deel van boomstammen, takken; merg*; 2 *kracht*; 3 *de kern, het wezenlijke van iets*; 4 *innerlijke waarde, kernachtigheid*): 1 *het – van een vlierboom*; 2 *Jan Salie zonder – of merg*; 3 *– van wijsheid*, uitgelezen; 4 *daar zit – in dat laken; een redevoering vol –*; z. Pitten **II.**

Pitchpine, m. pitchpines (**Eng.** *N.-Amerikaansche den, opleverend hard timmerhout; het hout hiervan*); ook: Amerikaansch grenenhout; als bn.: *een – ameublement*; zie Alpaca opm.

Piteus', bn. (Fr. piteux: *erbarmelijk*).

Pithecanthro'pus erec'tus, m. (Lat. *aapachtig dier, waarvan fossiele resten zijn gevonden op Java, d. sommige geleerden beschouwd als v. hooge waarde voor de afstammingsleer*).

Pi'thon, m. –s; zie Python.

Pit'jes; zie Pitten **II.**

Pi'tjitten; zie Pietjitten.

Pi'toor, pu'toor, m. pitoren, putoren (*roerdomp*); zie Butoor.

Pit'riet, o. (*bindrotting of Spaansch riet, die zich van de bast laat ontdoen*): *tafeltjes van –*; **–en,** bn.: *– tuinmeubelen*; z. echter ook Alpaca opm.; ook, Pitrotting.

Pit'se, v. –n (*zweep*); ook: *Pietse*; volkst.

Pit'sen, pitste, h. gepitst (Z.-N. *nijpen, knellen*): *de vingers –*, tintelen; **–er,** m. –s (Z.-N. *vrek*).

Pitsjaar', m. pitsjaren (*seinvlag*); **–svlag,** v. –vlaggen; **–sja'ren,** pitsjaarde, h. gepitsjaard (van Mal. bitjara = raadpleging: *bijeenkomen der verschillende scheepskapiteins voor het houden van krijgsraad; een sein geven door middel van een vlag, dat men scheepsraad wil houden*; in het alg. *door middel van een seinvlag aan boord roepen*).

I. Pit'ten, pitte, h. gepit (toon. *leunen op den souffleur*; zie Pit **1** 5); zegsw. *hij groeit naar het hok*, van een acteur, die pit.

II. Pit'ten, in verband gebracht met Pit, maar oorspr. Pit'jes (Mal. pitis = kleine munt): in zegsw. *pitten of pitjes hebben*, duiten, geld; *iem. met pitten*, rijk.

Pit'tig 1 bn. (1 *v. e. pit voorzien*; 2 *merg hebbende*; 3 *krachtig, energiek*; 4 van zaken, spijzen: *waar pit in zit, niet flauw*; 5 *kernachtig, geestig*; 6 *aantrekkelijk, lief, aardig*, inz. van iets kleins): 1 *–e mandarijntjes*; 2 *–e vliertakken*; 3 *een – wijfje*; 4 *– laken, een –e sigaar*; 5 *een – gezegde, woord; een –e stijl*; 6 *een – kleintje*, aardig, klein hummeltje; **2** bw. (1 *op een wijze, die blijk geeft van geestkracht en snedigheid*; 2 *op kernachtige wijze, zaak- en geestrijk*): 1 *zij leek op tante, maar keek –er uit haar oogen*; 2 *– zijn gedachte uitdrukken*; **–heid,** v.: *de – van deze tabak*.

Pittoresk', bn. en bw.; –er, meest – (It.-Fr. pittoresque: *schilderachtig*).

Pit'visch*, m. –visschen (*schelvischduivel*; Lat. callionymus lyra).

Pit'vrucht, v. –vruchten (*vrucht met een klokhuis, waarin de pitten of zaden zitten*): *appels, peren en kweeën zijn –vruchten*.

Piu', bw. (It. muz. *meer*): *– alle'gro, for'to, mo'to*, wat sneller, krachtiger; l. *pioe'*.

Pi'xis, m. pixes; zie Ciborie.

Pizzica'to, It. muz. **1** bw. (*de snaren met de vingers te tokkelen*); **2** o. –'s (*stuk, aldus gespeeld*): *e. – v. Saint-Saëns*. (zz = tsj).

Plaag, v. plagen (Lat. plaga = slag, wond: 1 *een door God gezonden straf, bezoeking, kastijding; onheil, ramp*; 2 bij uitbr. *onheil, ramp; kwelling, verdriet; onaangenaamheid en last*; 3 *ziekte*, inz. *besmettelijke ziekte*; 4 *iem., die een plaag is, last, kwelling aandoet*; 5 met de bijged. aan plagen: *plaaggeest*): 1 *de tien plagen van Egypte*; 2 *de hel met al haar plagen; de plagen van de geest, van het lichaam; jicht is een –; iets wordt (tot) een –*, iets hinderlijks, iets, waarvan men moeite en onaangenaamheid ondervindt; 3 *noch pest, noch –*; 4 *mijn last, mijn lust, mijn – en toch.... mijn vriend*; 5 *och –, schei uit*.

Plaag'duivel, m. –s (*kwelduivel*, inz. fig. *plaaggeest*); **–geest*,** m. en v. –en (*bovennatuurlijk of spookachtig wezen, dat de menschen plaagt en kwelt*; inz. fig. *iem., die anderen plaagt of kwelt*): *een lastige –; ondeugende –*; **–stok,** m. –ken (Z.-N. *plaaggeest*); **–ziek,** bn., bw. (*gaarne plagende*): *een – kind; – zeide hij*; **–zucht,** v. (*lust tot plagen*).

Plaan'boom*, m. –en (*plataanboom*).

Plaas'ter, Z.-N. **1** v. –s (*pleister*); **2** o. –s (*kalkmengsel*); **3** v. –s (*plakker* **I,** 1e bet.).

I. Plaat, v. platen (o.-Fr. plate = plat voorwerp: *vlak en plat hard voorwerp of stuk van een bepaalde stof*, van geringe dikte in verhouding tot de grootte, meestal vierkant: hieruit de bet. 1–4: 1 *vlak stuk steen enz.*; 2 *geplet of gegoten blad van een of ander metaal*; 3 *voorwerpen van dergelijke gedaante van allerlei andere stoffen gemaakt*; 4 met betrekking tot gravures: *gladgeslepen stuk metaal, bestemd om er op te graveeren, te etsen enz.; de gegraveerde plaat; de afdruk*; 5 *dikke plank*; 6 *zandbank, ondiepte in zee of in rivieren, die zich eenigszins als een vlakte uitstrekt*): 1 *een – marmer; de marmeren – van de schoorsteen*; 2 *geperste looden platen; gegolfde platen*; in toepassing op vlakke stukken metaal met teekens, letters enz.: *de zilveren – van het loodswezen op de borst*; 3 *een plaatje lak; bamboezen plaatjes; prima platen zoolleer; een glazen –*; 4 *metaal voor platen; een – snijden*, er de voorstelling op aanbrengen, die men door de druk wil vermenigvuldigen; *in – brengen; de muur hing vol platen; een boek met koperen platen*, kopergravures; *in –*, in afbeelding; 5 *deze platte, breede stukken hout van meer dan 5 cm dikte, heeten platen*; 6 *droge platen*, die boven het water uitsteken; *de robben lagen zich op een – te koesteren*; nog (zie bet. 1–3): *de gouden – van een horloge*, wijzerplaat; *een –, waarop men in de oven bakt; met de voeten op de –*, haardplaat, schoorsteenplaat; *de – van een grammofoon*, dunne metalen schijf, waarmee (door middel van een naald) klanken worden overgebracht en weergegeven; *gevoelige, lichtgevoelige platen*, blad metaal, glas, dat dient om het lichtbeeld op te vangen; zegsw. *de – poetsen*, of *'m poetsen*, er van door gaan, zich uit de voeten maken, stilletjes heengaan; *het valt als (een druppel) water op een gloeiende –*, het is terstond weder verdwenen; nog Z.-N. *plaatijzer*.

II. **Plaat,** v. platen (Z.-N. gew. *pladijs*).
Plaat'druk, m. –ken in bet. 2 (*het drukken met behulp van in koper enz. gegraveerde platen; afdruk van zulk een plaat*); **–drukken,** o.; **–drukker,** m. –s (*iem., wiens ambacht het is prenten te drukken*); **–handel,** m.
Plaat'ijzer, o. (*ijzer in de vorm van platen*): *een kachelmantel van –; geribd, dun –.*
Plaats*, v. –en (o.-Fr. place [Lat. platea = straat, breede binnenplaats]; 1 *open, onbebouwd stuk grond vóór of binnen de muren v. e. gebouw, soms met steenen of tegels geplaveid*; 2 *plein in stad of dorp,* inz. Z.-N.; 3 *dergelijke open ruimte buiten in het veld; slagveld* in zegsw.; 4 *ruimte, die een persoon of een zaak inneemt*; 5 *ruimte, die kan ingenomen worden, die beschikbaar is*; 6 *een al of niet nader bepaald punt of deel in de ruimte*; 7 *een bepaalde plek op de oppervlakte van iets of als onderdeel van een lichaam*; 8 *het punt of de plek, waar iem. of iets zich bevindt,* met betrekking tot de ligplaats of plaatsing daarvan; 9 *een deel van de ruimte, waar menschen wonen*; 10 *een bepaald, aangewezen en beperkt gedeelte in een ruimte, groot genoeg en bestemd om iem. gelegenheid te geven er te staan of te zitten*; 11 *een bepaald gedeelte van een boek of geschrift*; 12 *een door iem. of iets ingenomen plek of ruimte,* met betrekking tot de geschiktheid of bevoegdheid daartoe): 1 *de kinderen spelen op de –; een overdekte – met een pompje*; 2 *rond de – winkels; de Mariaplaats te Utrecht*; 3 *de – ruimen,* fig. het veld ruimen; *op de – blijven,* sneuvelen; *de – van een gasfabriek,* terrein; 4 zonder mv. en lidw. – *beslaan, innemen,* een zekere ruimte vullen; *de vereischte – voor deze oefeningen; een – openlaten, inruimen*; 5 *ik heb geen –, schik wat op; – voor iem. of iets openlaten; – maken voor*; –, maak plaats, ruimte, uit de weg; 6 *de –, waar de kerk staat,* oord, plek; *ter –e waar; ter behoorlijke, juiste –e; openbare –en,* plaatsen, die tot openbaar nut strekken of waar men in 't publiek samenkomt; *zekere –,* secreet; zegsw. *Men kan niet op twee (drie, zeven) –en tegelijk zijn,* [a]) men kan niet overal zijn, [b]) men kan niet voor alles tegelijk zorgen; *– van bestemming, vertrek, aankomst; – van geboorte*; in tegenstelling met *tijd: bijwoorden van – en tijd*; 7 *op die – heb ik pijn; een zwakke –,* fig.; 8 *iets op* (of: *aan*) *zijn – laten,* fig. het laten voor wat het is; *de kist is niet van de – te krijgen; op de – doodblijven,* plotseling, daar waar men is, sterven; zegsw. *wij hebben hier geen blijvende –,* wij zijn sterfelijk; mil. *op de – rust!* zie Rust; *hier ter –e,* alhier; 9 *hij zocht naar de – op de kaart,* stad, dorp, vestiging v. menschen; mil. *een* [a]) *versterkte,* [b]) *open –,* [a]) met bezetting, [b]) zonder wallen, grachten enz.; *bij Alkmaar liggen welvarende –en,* boerderij met de daarbij behoorende landerijen, hoeve; 10 *–en aanwijzen; –en nemen,* biljetten; *een open –,* die niet bezet is; *er zijn in dat zaaltje 900 –en,* zit- of staanplaatsen; 11 *ter aangehaalde –e; deze – uit Vondel is duister*; 12 *het is hier de – niet om daarover te spreken,* niet de geschikte gelegenheid; *op zijn – zijn,* daar zijn, waar het past, waar dit aan het doel beantwoordt; *iets op zijn – zetten,* er voor bestemde; *de eerste –,* ter aanwijzing van de rangorde; *in* (of: *op*) *de eerste, tweede –; iems. – vervullen,* voor hem in de plaats treden; *in mijn, uw –; een goede –,* ambt, bediening; *in – van,* (ook: *in – dat*), in strijd met hetgeen men verwacht of goedkeurt; *in de – van,* in stede van; z. ook Recht **1,** 2; zegsw. (bet. 4–5) meestal aan elkaar geschreven: *–grijpen, –hebben; –nemen,* gaan zitten; Z.-N. *opgestaan is – vergaan,* of *die opstaat, verliest zijn plaats.*
Plaats'bekleeder*, m. –s (*iem., die een plaats* [*voor een ander*] *bekleedt; plaatsvervanger*).
Plaats'beschrijving, v. –en (*het beschrijven van een plaats of plaatsen, stad, dorp enz.*); zie Topographie; **–bespreking,** v. –en (*het bespreken van plaatsen in een schouwburg, mailtrein, boot enz.*; inz. *het vooraf-nemen van een plaats in het theater enz. tegen een kleine vergoeding*); **–bewijs,** o. –bewijzen (*plaatskaartje, bewijs dat recht geeft op een bepaalde plaats in schouwburg enz.*).
Plaats'commandant, m. –en (*bevelvoerende officier in een vesting of garnizoensplaats*).
Plaats'deur, v. –en (*deur, die een* [*binnen*]*plaats afsluit en daartoe toegang geeft*).
Plaat'selijk 1 bn. (1 *betrekking hebbende op een plaats, op een bepaald deel der ruimte*; 2 *tot een zekere plaats zich bepalende*; 3 *van een plaats of gemeente*): 1 *een – onderzoek*; 2 *het onweer was slechts –; een – gebrek,* aan een of ander lichaamsdeel; *iets van – belang; –e keuze,* wettelijke regeling, waardoor de inwoners het recht krijgen bij meerderheid van stemmen de verkoop van sterkedrank te verbieden (vertaling van Eng. *local option*); *–e tijd,* tijd, die voor een bepaalde plaats geldt; *een – comité*; 3 *–e verordeningen; – bestuur*; **2** bw.: *– brengen de herten af en toe schade teweeg,* hier en daar.
Plaat'sen, plaatste, h. geplaatst (1 *een plaats geven; zetten*; 2 van geld: *beleggen*; 3 *een betrekking geven*): 1 *een kachel –; een advertentie –,* nl. in de krant; 2 *geld –*; 3 *zijn zoon is goed geplaatst,* heeft een goede betrekking; nog: *een grap –,* te berde brengen op een geschikt oogenblik; als sportterm: *niet geplaatst zijn,* niet tot de prijswinners behooren; *als derde geplaatst,* nl. in de rij der prijswinners; **–geld,** o. (Z.-N. *staangeld* 1 *in hallen of op jaarmarkten*).
Plaats'gebrek, o.: *wegens – uitstellen.*
Plaats'geheugen, o. (*geheugen, dat vooral sterk is, waar het de plaats der dingen betreft*).
Plaats'grijpen, greep –, h. plaatsgegrepen (*tot stand komen; gebeuren*).
Plaats'hebben, had –, h. plaatsgehad (*gebeuren, geschieden*): *wanneer zal dat bal – ?*
Plaat'sing, v. –en (1 *het geven van een plaats aan iem. of iets*; 2 *het* [*doen*] *opnemen van een stuk enz. in een courant, tijdschrift*; 3 *het vinden van een afnemer voor koopwaren*; 4 *de wijze, waarop iem. of iets geplaatst is of wordt*): 1 *de – van een handteekening; de – van een piano; – vinden op een kantoor*; 2 *de – van een advertentie, een artikel*; 3 *een solide – voor dat kapitaaltje,* belegging; 4 *de – der troepen.*
Plaats'kaartje, o. –s (*plaatsbewijs*).
Plaats'majoor, m. –s (eertijds: *naam van een niet-commandeerend hoofdofficier in een garnizoensplaats of vesting, met administratie belast*; ook: *ondermajoor of plaatsmajoor van de 2de klas*; soms: *majoor eener plaats*).

Plaat'snijder, m. –s (*graveur in koper enz.*).
Plaats'naam, m. –namen (*eigennaam eener plaats*): *de etymologie van –namen.*
Plaats'opneming, v. –opnemingen (*het opnemen, onderzoeken, beschrijven v. e. plaats*; inz. *locale inspectie door de rechterlijke macht in verband met een misdaad*); **–ruimte,** v. (*ruimte eener plaats; ruimte, waar iets gezet, gehangen of geborgen kan worden*): *gebrek aan –*; **–vervangend,** bn. (*iems. werkzaamheden [bij afwezigheid] waarnemend*): *– kantonrechter, griffier*; **–vervanger,** m. –s (1 *iem., die de plaats van een ander inneemt; iem., wien opgedragen of geoorloofd is eens anders taak te vervullen, deze voor hem waar te nemen*; 2 *opvolger van iem.*; 3 vroeger mil. *remplaçant*): 1 *– van den predikant; in de dienst voorzien door –s*; 2 *de – stond gereed hem na zijn dood te vervangen*; 3 *een – stellen*; **–vervangster,** v. –s; **–vervanging,** v. (*het innemen van de plaats v. e. ander*; vroeger mil. *remplacement*); **–vinden,** vond –, h. plaatsgevonden (1 *plaatshebben*; 2 *een plaats vinden*): 1 *wanneer vond die moord –?* 2 *zal ik in die volle zaal nog –?*
Plaats'zin, m. (*gave, om zich gemakkelijk te oriënteeren en de richting naar een vast punt of een gegeven plaats te vinden*): *– v. bijen.*
Plaat'werk, o. –en (*een aantal bijeenbehoorende gravures, platen enz.; boek, waarin platen, teekeningen enz. de hoofdinhoud vormen en niet de tekst; het werken in plaatijzer; hetgeen van plaatijzer gemaakt wordt*).
Placen'ta, v. (Gr.-Lat. letterl. koek: *vlies, dat de verbinding vormt tusschen 't moederdier en 't zich ontwikkelende jong*).
Placer, o. placers (Eng. *zand met gedegen metalen vermengd*; inz. *goudveld*).
Pla'cet, o. (Lat. *het behaagt, wordt ingewilligd*: *koninklijke toestemming*): *het recht van –*, nl. van sommige vorsten, om de afkondiging van pauselijke verordeningen en bisschoppelijke besluiten al of niet te doen plaats hebben.
Placi'de, bn. (Fr. [Lat. placidus]: *bedaard, vredig, kalm*): *– rust, een – stemming.*
Pladijs', pladdijs', v. pladijzen, pladdijzen (Lat. platessa: *een soort van schol*).
Plaffetuur', v.; zie Blaffetuur.
Plafond', o. –s (Fr. uit plat = vlak + fond = grond: [*vlakke, gestukadoorde*] *zoldering; de bekleeding der zoldering*): *een keurig geschilderd –*; spreek uit op z'n Fransch.
Plafonneeren* (Fr. *een plafond maken, van een plafond voorzien*; Z.-N. *stukadooren*).
Plafonneer'der, m. –s; **plafonneur',** m. –s.
Plag, plag'ge, v. plaggen (*afgestoken gras; heizode*): *een vuur van plaggen.*
Pla'gen, plaagde, h. geplaagd (1 *iem. kwellingen of overlast aandoen, hinder of last veroorzaken*; 2 *uit scherts of boosaardige lust lastig vallen, hinderen, kwellen*; 3 *iem. lastig vallen met het oog op eenig doel; hem dringen om iets te doen, te geven enz.*; 4 *iem. kwellen, zijn gemoedsrust rooven*; 5 refl. *zich kwellen, zich moeite aandoen, zich aftobben*): 1 *met schuldeischers geplaagd*, er de last van ondervindende; *'t zijn zenuwen, die mij –*; 2 *katten en honden –*; *mag ik u even –?* beleefdheidsformule, als men iem. een weinig overlast aandoet; *het is maar om te –*, schertsend boos of ongeduldig maken; *iem. met iem. of iets –*, inz. in toespeling op een bekende of veronderstelde verliefdheid; 3 *die alle meisjes om zoenen plaagde*; 4 *de nieuwsgierigheid plaagt hem; de arme geplaagde man*; 5 *zich plagend om niets.*
Pla'gerig 1 bn. (1 *geneigd om te plagen, gaarne plagende, plaagziek*; 2 *blijk gevende van plaagzucht*): 1 *een –e broer*; 2 *een –e opmerking*; **2** bw. (*op plagende wijze, met de bedoeling iem. te plagen*): *– lachen.*
Pla'gerij, v. in bet. 2 –en (1 *het telkens of aanhoudend plagen of kwellen*; 2 *kwelling, die men iem. aandoet*, inz. in toepassing op het schertsend kwellen): 1 *wederkeerige –*; 2 *het sein tot nieuwe –en; het regende lieve –en*; ook in bet. **plagerij'tje,** o. –s.
Plag'genhut, v. –hutten (*hut met heideplaggen bekleed*, inz. *met wanden van rechthoekige en een dak van ronde plaggen, rustend op dennestammen*); **–steker,** m. –s (*heiboer, die plaggen steekt*).
Plagiaat', o. –aten (Fr. plagiat [Lat. plagiatus = menschenroof]: *het zich toeeigenen van het geestelijk werk van anderen en als eigen werk openbaar maken*; *letterdieverij*): *– plegen; een onbeschaamd –.*
Plagia'ris, Plagia'tor, m. (Ned.) –sen, –giato'ren; (Lat.) –giato'res (Lat. *iem., die z. schuldig maakt aan plagiaat; letterdief*).
Plaid, v. –s (Eng. *langwerpige doek*, [*met een Schotsch patroon*] *gebruikt als mantel of jas*, oorspr. *in Schotland*; thans ook: *reisdeken*).
Plain'te, v. –s (Fr. *klacht; aanklacht bij de justitie*).
Plaisanterie', v. –ën (Fr. *kortswijl, scherts*).
Plaît-il? (Fr. *wat belief je?*).
I. Plak, v. plakken (1 *strafwerktuig in de oude school*, z. voorbeeld; 2 vero., Z.-N.: *slag, oorveeg*): 1 *de – was een korte stok met een schijf aan het eene uiteinde, waarmee de schoolmeester de kinderen een gevoelige slag op het binnenste der hand kon geven*; zegsw. *iem. onder de – houden* (of: *hebben*), in bedwang houden, beheerschen; *onder de – zitten, komen, zijn*, niets te zeggen hebben, onder de macht van een ander komen; *de – ontwassen* (of: *ontgroeid*) *zijn*, geen kind meer zijn; 2 *een – in de hand; iem. een – geven*; Z.-N. *op de – koopen*, op crediet.
II. Plak, v. plakken (1 *dunne schijf, plat vlak stuk van iets*; 2 *iets dat in vorm op zulke schijf gelijkt*; 3 *benaming v. e. munt*): 1 *een -(je) rookvleesch*; 2 *een – chocolade*; *plakken noga*; Z.-N. (spreekt.) *nummer-(plaat) van auto, fiets*; 3 *de – was vroeger van verschillende waarde, soms een stuiver, thans meestal halve stuiver,* $2\frac{1}{2}$*-centstuk.*
Plak'boek, o. –en (*boek [met wit papier of gekleurd] waarin men iets plakt*, inz. *een boek, waarin men prenten enz. opplakt*); **–brief,** m. –brieven (*aanplakbiljet*; ook: *etiket*): *bij (middel van)plakbrieven*, door aanplakking; in bet. van etiket inz. *plakbriefje.*
Plak(k)et', v. plak(k)etten (Fr. plaquette: 1 *kleine plaat van metaal of porselein enz. ter versiering van een muur of van meubels*; 2 *éénzijdige, langwerpige vierkante medaille*; *penningplaat*): 1 *een met bronzen plaketten versierde schoorsteenmantel*; 2 *tentoonstelling van medailles en plaketten*; nog: vero. Z.-N. *muntstuk van 16 cent.*
Plakkaat', o. plakkaten (Fr. placard v. plaque: 1 gesch. *aangeplakte kennisgeving der bevoegde overheid of der landsregeering*;

bevelschrift, edict; *opgeplakte bekendmaking*; zie Bloedplakkaten; 2 *een groot stuk papier*; 3 *klad*; 4 *metalen plaat of plaket*): 1 *overtreders van de plakkaten*; 2 *iem. een – op zijn rug spelden*; 3 *daar ligt een heel – op het schrift*; 4 *al die plakkaten der ridderorden, al dat goud der uniformen*; **–kaat'boek,** o. –boeken (gesch. *boek, waarin de uitgevaardigde plakkaten worden ingeschreven; verzameling van plakkaten*): *het groote –*, bevattende de verordeningen, uitgevaardigd door Karel V (1500–'58).

Plak'ken, plakte, h. geplakt (1 *met een kleefstof op iets anders bevestigen*; 2 *iets door plakken vervaardigen*; 3 *door iets vast te kleven, er iets op te plakken weder stevig of netjes maken*; 4 v. e. kleefstof: *goed kleven*; 5 *kleven, houden, nadat het met kleefstof is bevochtigd*; 6 *op iets vastkleven*; 7 van personen: *niet van hun stoel kunnen opstaan, maar overmatig lang blijven*; 8 *iets plat en vlak maken*; 9 Z.-N. *in de handen klappen*; 10 Z.-N. *op crediet koopen of drinken*; 11 Z.-N. *stukadooren*): 1 *een kaart op linnen –*; 2 *zakjes –*; 3 *het gescheurde prentenboek –*; 4 *die lijm wil niet meer –; lijm, gom plakt aan de vingers*; 5 *dat papier wil niet –*; 6 *zijn hemd plakt op zijn lichaam*; 7 *ergens blijven –; hij houdt van –*, laat in een café enz. zitten; 8 *– noemt men het met de spade vastslaan van graszoden*; 9 *plakt een keer in uw handen*; ook: 10 *hij is weer aan 't –*; 11 *muren –*.

I. Plak'ker*, m.–s (*iem., die gaarne laat blijft zitten in het café enz.*; Z.-N. *stukadoor*).

II. Plak'ker*, m. –s (uit plakkaard = de gevlekte: *koolmees*); gew.

Plak'kerig, bn.; –er, –st (*kleverig*): *–e handen; – goedje; – haar*, als gekleefd.

Plak'plaatje, o. –s (*veelkleurig plaatje, dat opgeplakt wordt op papier*); **–pleister,** v. –s (*hechtpleister*; fig. *plakker*; ook: *een meisje, waardoor een vrijer wordt aangetrokken*); **–prentje,** o. –s (*plakplaatje*); **–stijfsel,** v. (*stijfsel, om mee te plakken*); **–tafel,** v. –s (*tafel, waarop het nog vochtige stijfselgoed op elkaar gelegd en met de hand platgestreken wordt*).

Plak'zegel, o. –s (*zegel, dat op iets geplakt wordt*; inz. *belastingzegel, dat op het zegelplichtige stuk wordt vastgekleefd* inz. *dat voor quitanties* [*10 cents*]).

Plammod'der, m. (Z.-N. *slijk*).

Plammo'ten, plammootte, h. geplammoot (Z.-N. *bevlekken* inz. *met vuile handen*).

Plamu'ren, plamuurde, h. geplamuurd (suikerfabricage: *gelijkmaken van de voet der suikerbrooden in de vormen; het hout of doek, dat men beschilderen wil, met plamuur bestrijken, zoodat de oneffenheden verdwijnen*).

Plamuur', o. (*datgene, waarmee men plamuurt; mengsel van gekookte lijnolie met pijpaarde, en lood- of zinkwit*), ook: **–sel,** o.

Plan, o. plannen (Fr. plan [Lat. planum = oorspr. vlakke oppervlakte]: 1 *afbeelding, teekening, schets van iets, op een plat vlak geprojecteerd; plattegrond; het in teekening gebrachte, uitgewerkte ontwerp van een bouwwerk*; 2 *ontwerp, uitgewerkt schema, aangevende de wijze, waarop iets moet worden ingericht en ten uitvoer gelegd*; 3 in ruimere zin: *ontworpen stelsel, volgens hetwelk men iets wil doen*; 4 *opzet of voornemen tot*; 5 *een van de gedeelten, waarin men met betrekking tot het perspectief een schilderij of vergezicht verdeelt*; oneig. *het niveau, de hoogte, waarop iets staat*): 1 *een – maken, teekenen; het – van een huis; het – der geprojecteerde straten*; 2 *het – van een roman; dat strookt met* (of: *ligt in*) *het –*; 3 *naar een* (*bepaald*) *– te werk gaan; een – maken, beramen*; 4 *het is het –; iems. –*, het voornemen bestaat bij iem.; *van een – afweten; een – vormen, smeden, ontwerpen, beramen; een – verwezenlijken; een – opgeven; een – valt in duigen; – hebben*, voornemens zijn; Z.-N. *zijn – trekken*, zich uit de slag trekken; 5 *men spreekt van het eerste, het tweede enz. –* voor: de voorgrond en de daarop volgende gedeelten; *dit tooneelstuk staat op een hooger – dan het vorige*.

Planchet', o. –ten, –s (Fr. planchette = plankje: *meettafeltje; borstplankje of -plaat*, in gebruik o. a. bij draaiers). (ch = sj).

Plan de campa'gne, o. (Fr. mil. *ontwerp van de beweging der troepen bij een veldtocht*; bij uitbr. *van te voren opgemaakt plan*).

Planeeren* (Fr. *gladmaken, oneffenheden wegnemen*; inz. *metaal met hamers gladkloppen*; ook: *zweven, in zweefvlucht dalen*).

Planeer'hamer, m. –s (*afslechthamer*).

Planeet', v. planeten (Gr.-Lat. planeta = oorspr. dwaler: 1 *dwaalster: donker hemellichaam, om de zon wentelend en van haar licht en warmte ontvangend, en zijn plaats ten opzichte van de vaste ster voortdurend veranderend*; inz. *Mercurius, Venus, de Aarde, Mars, Jupiter, Saturnus, Uranus en Neptunus*; 2 *benaming voor de gezamenlijke voorspellingen betreffende de invloed van een bepaalde planeet, voorkomende in het Groot Planeetboek en daaruit overgedrukt op losse blaadjes papier; zulk papiertje, waarop iemands toekomst te lezen staat*): 1 *onze –*, de aarde; zegsw. *onder een gelukkige – geboren zijn*, (sterrenwichelarij) bestemd voor geluk; 2 *een – trekken*, zie Horoscoop; *iem. zijn – lezen*, zijn lot voorzeg'gen; **–stelsel,** o.; zie Planetenstelsel.

Planeta'rium, o. (Ned.) –riën, –s; (Lat.) –ta'ria (Lat. *een van raderwerk voorzien toestel, waardoor de beweging der planeten om de zon wordt voorgesteld; lijst der planeten*): *het – van Eisinga te Franeker*.

Plane'tenstelsel, o. (*de gezamenlijke planeten, welke om een zon wentelen*).

Planetoï'den, v. mv. (*kleine planeten*, o. a. *tusschen Mars en Jupiter*). (e = ee).

Planime'ter, m. –s (*vlak- of vlaktemeter*).

Planimetrie', v. (*vlakke meetkunde*).

Planisfeer', v. –sferen (*voorstelling van een halfrond* [*aarde of hemel*] *op e. plat vlak*).

I. Plank, v. –en (Lat. planca: 1 *een in de lengte uit een boomstam gezaagd plat stuk hout, dat breeder is dan dik en langer dan breed*; 2 in verschillende bijzondere toepassingen o. a. in het mv. *tooneel*): 1 *dikke –en noemt men platen; ongeschaafde –en; een huis van vier* (of: *zes*) *–en*, doodkist; *met –en beschieten; eiken –en; –en zagen*; 2 *op de –en komen*, [a]) als tooneelspeler optreden, [b]) in het alg. voor de dag komen, [c]) van tooneelstukken: opgevoerd worden; *een strijk–, een bedde–, een boeken–, een pers–; het is van de bovenste –*, iets van de eerste rang; *de – misslaan*, zich vergissen; *de – mis zijn*, iets verkeerd doen, het mishebben (misschien ontleend aan het kegelspel); *hij heeft een –*

voor het hoofd, [a]) is een onbeschaamd mensch, [b]) is zeer onbevattelijk.

II. Plank, v. –en (Fr. plante; Z.-N. *voetzool*).

Plan'ken, bn. (*van planken of delen gemaakt; houten*): O.-I. *een – jas*, gekleede jas.

Plan'kenbeschot, o. –beschotten (*beschot, afscheiding van planken*); **–huis,** o. –huizen (*huis, van planken opgetrokken*; fig. *doodkist*); **–koorts,** v. (*zenuwachtige vrees van [jonge] acteurs vóór het optreden*); **–loods,** v. –loodsen (*loods van planken; houtloods, opslagplaats voor hout*); **–vloer,** m. –en; **–vrees,** v. (*plankenkoorts*).

Planket', o. planketten (*plankenvloer, plankenbeschot; latwerk voor leiboomen*).

Planket'sel, o. –s (*beschot van planken*).

Plankier', o. –en (o.-Fr. planchier: *een bekleeding met planken: houten vloer van steigers, aanlegplaatsen enz.; naam voor het perron v. e. spoorwegstation*; Z.-N. *steenen bevloering langs huis of stal, trottoir*).

Plankijs', o. plankijzen (*op palen gebouwde plankenvloer boven het water, plankier* in de 2de bet.): *wasschen op het –*; gew.

Plank'ton, o. –s (Gr. eig. *het drijvende*, woord v. d. Duitscher V. Hensen ± 1889: *drijvende of zwevende dierlijke en plantaardige organismen in rivieren, zeeën enz., voedingsmiddel van de andere waterdieren*).

Plan'nenmaker, m. –makers (*iem., die allerlei plannen maakt of smeedt*, dikwijls ongunstig); **–smeder,** m. –smeders.

Pla'no: zie In plano.

Plan'plan', bw. (O.-I. *zachtjes aan*).

Plansier', o. –en (o.-Fr. planc[h]ier: *deel van de kroonlijst*).

Plant, v. –en (Lat. planta: 1 *elk van stengel en bladeren voorzien gewas, dat zijn voedsel uit de aarde trekt*; inz. met beperking tot de kleinere gewassen met uitsluiting der boomen; 2 bij uitbr. toegepast op al wat in de aarde groeit): 1 *de – kiemt, loopt uit, groeit, kwijnt, verdort, sterft; in het wild groeiende –en; –en (op)kweeken, verzorgen*; bij verg. en fig.: *een Ned. – was het piëtisme niet; de psychologie is een jonge –*, staat nog in het begin van haar ontwikkeling; *een teedere –, een teer -je*, [a]) iets dat veel zorg vereischt, [b]) iets dat weinig verduren kan; 2 *een – is een levende eenheid, in 't alg. zonder willekeurige beweging; eenjarige –en*; nog: Barg. = beurs.

Plan'ta, v. (*plantenboter*).

Plant'aarde, v. (*tuin- of teelaarde*).

Plantaar'dig, bn. (*van de aard eener plant, tot de planten behoorende, uit planten bestaande of daarvan afkomstig*): *turf is een –e stof*; *–voedsel*, uit het plantenrijk afkomstig.

Planta'ge, v. plantages (Fr. 1 *beplanting* inz. *in de tropen, uitgestrektheid gronds als kweekplaats van bepaalde gewassen*; 2 *plantsoen, openbare wandelplaats*, dikwijls straatnaam geworden): 1 *suiker-, koffie-, tabaksplantages*; 2 *de – te Rotterdam*.

Plant'bestaan, o. (*plantenleven* 2).

Plant'dier, o. –en (in 't alg. *een dier, dat uiterlijk aan een plant doet denken; straaldier, bloemdier*): *de zeeanemoon is een –*; ook: *zoöphiet*.

Planteeren*, planteerde, h. geplanteerd (Fr. planter; bij horlogemakers: *de raderen v. e. uurwerk vastzetten en stellen*).

Plan'ten, plantte, h. geplant (Fr. [Lat. plantare]: 1 *gewassen enz. in de grond plaatsen, zoodat ze wortel kunnen schieten en groeien*; 2 van cultuurgewassen: *aanplanten en kweeken*; 3 bij verg. met het in de grond zetten v. e. boom: *in de grond of bovenop iets zetten om daar tijdelijk te blijven staan*; 4 in 't alg. *op iets plaatsen of stevig vastzetten*; 5 *ergens blijvend plaatsen* in verschillende oneig. en fig. bet.; 6 refl. *ergens post vatten*; 7 refl. *zich stevig vastzetten in iets*): 1 *boomen –*; ook bij uitbr. *bloemen, vruchten –; poten en –*; 2 *tabak –, koffie –*; 3 *de standaard –; de vaan des oproers, de oorlogsvaan –*, oproer maken, oorlog gaan voeren; *de vlag op de wallen –*; *een daar geplant ijzeren kruis*; *het geschut –*, in positie brengen voor het afschieten; *iem. een dolk enz. in het hart –*, hem daarmee doorboren; 4 *telkens de voeten –d op de minst steenige plaatsen*; *de voeten in de grond –*, zich schrap zetten; 5 *waar 't heilig recht zijn zetel plant*; *oesters –*; (Bijbel) van menschen: *ick salse getrouwelick in desen lande –*, een vaste woonplaats geven; verg. Volksplanting; *diep in het hart –*, bv. leeringen ingang doen vinden; 6 *ik plantte mij voor mijn schrijftafel*; 7 *de pooten – zich in de sneeuw*.

Plan'tenaardrijkskunde, v. (*de wetenschap, die zich ten doel stelt de verspreiding der gewassen over onze aarde na te gaan*); **–album,** o. –s (*boek met gedroogde en opgeplakte planten, herbarium; een aantal afbeeldingen van planten in kleurendruk*); **–atlas,** m. –sen (*verzameling van afbeeldingen van planten*); **–beschrijving,** v. –en ([*wetenschappelijke*] *be- of omschrijving van planten, van de kenmerken der verschillende planten*); **–boek,** o. –en, ook Plantboek (*plantenalbum*; ook: *boek dat over planten handelt, waarin planten staan afgebeeld*); **–boter,** v. (*botersurrogaat van plantenvet*); **–bus,** v. –bussen (*botaniseertrommel: langwerpige blikken bus om in 't wild groeiende planten en deelen daarvan te kunnen verzamelen en ongeschonden vervoeren*).

Plan'tencel, v. –cellen; zie Cel.

Plan'tenetend, bn. (*zich met planten voedende*): *–e dieren*.

Plan'teneter*, m. –s (*mensch, die niets eet, wat van [geslachte] dieren komt, vegetariër*; ook: *plantenetend dier*).

Plan'tengeographie, v. (*plantenaardrijkskunde*); **–geographisch,** bn., bw.

Plan'tengif, o., **–gift,** o. –giften (*vergif, dat in sommige planten voorkomt of uit sommige planten bereid wordt*); **–gordel,** m. –s (*deel der aardoppervlakte, waarbinnen bepaalde planten of plantenvormen voorkomen*): *men onderscheidt acht –s*; **–groei,** v. (1 *de groei, het toenemen in grootte van een plant*; 2 *het groeien, het ergens voorkomen van planten*; ook: *het resultaat van die groei*; 3 *de gezamenlijke planten, die ergens groeien; de aard en het voorkomen van wat er vast in een bepaalde streek: vegetatie*): 1 *langzame –*; *de waarde van meststoffen voor de –*; 2 *deze – gaf een voldoende bescherming voor de berm*; 3 *de – van IJsland*; *een weelderige –*; **–haar,** o. –haren (1 *een haar van een plant, haarvormig aanhangsel der opperhuid van bladeren, stengels enz.*; 2 als verzamelnaam zonder mv.: *haar van planten* inz. *een surrogaat voor*

paardenhaar, geleverd door plantendeelen van verschillende uitheemsche planten): 1 *weeke, harde, buigzame, onbuigzame plantenharen*; 2 –, *zoogenaamd crin végétal*.

Plan'tenivoor, o. (*plantaardig ivoor, het hardgeworden kiemwit van zekere palmsoort*).

Plant(en)kenner, m. –s (*plantkundige, botanicus: iem., die de namen en eigenschappen van bepaalde of vele planten kent, de planten bestudeert enz.*); **–kennis,** v.: *zijn – is groot*; **–kleed,** o. (*de begroeiing met planten*).

Plant(en)kunde, v. (*wetenschap, die zich bezighoudt met de kennis der planten in de ruimste zin, die de aard en het wezen der planten tracht te kennen: botanie*; ook: *boek over plant(en)kunde*): *plant- en dierkunde*; **–kun'dig,** bn. (1 *in de plantkunde ervaren*; ook in zelfstandig gebruik: *kruidkundige, botanist*; 2 *tot de plantkunde in betrekking staande enz.*): 1 *een –e assistent*; zelfstandig: *een beroemd plantkundige*; 2 *een – woordenboek*.

Plan'tenkweekerij*, v. –en (*het kweeken van planten; als bedrijf*).

Plan'tenleer, v. (*kennis, leer der planten*).

Plan'tenleven, o. –s (1 *het leven der planten*; 2 fig. *een eentonig, rustig en doelloos leven, een leven zonder inhoud*; 3 *ontstane plantengroei; vegetatie*): 1 *het – met zijn verschijnselen*; 2 *een – leiden*, vegeteeren; 3 *een rijk –; geen – in deze sneeuwwoestijnen*.

Plan'tenrijk, o. (*een van de drie rijken der natuur: de gezamenlijke planten als geheel beschouwd tegenover dieren en delfstoffen*).

Plan'tentuin, o. –en (*kruidtuin, tuin waarin planten worden gekweekt voor wetenschappelijke en practische doeleinden*): *'s Lands – te Buitenzorg*; zie Hortus.

Plan'tenziekte, v. –n (*ziekte, waaraan planten onderhevig kunnen zijn*); **–ziektenkunde,** v.; **–ziektenkundig,** bn.: *de woorden Phytopathologische Dienst werden veranderd in –e dienst* in de Wet v. 4 Dec. 1920; **–ziektewet,** v.: *de – van 17 Juli 1911*.

Plan'ter*, m. –s (1 *iem., die plant: boomen, gewassen enz.*, inz. *iem., die plant of laat planten om van het geplante genot, nut enz. te hebben*; 2 *iem., die cultuurgewassen aanplant en kweekt, die een plantage heeft, leider of eigenaar er van is*; 3 *poter, pootaardappel*): 1 *Eer 't boompje is groot, is het plantertje dood*; 2 *een rijke – in Deli*; 3 *aangeboden –s van Schoolmeesters, Eigenheimers*.

Planterij', v. –en (1 *de handeling of daad van het planten*; 2 *het resultaat van het planten: beplanting, aanplant; de plaats, waar men kweekt, ook als bedrijf, plantage*): 1 *bezig met de –*; 2 *een – of kweektuin*.

Planteur', m. –s (Fr. letterl. [tabaksplanter]: *zekere fijne sigaar, op de tabaksplantages zelf van fijne tabak vervaardigd*).

Plant'goed, o. (*wat bestemd is of dient om geplant te worden*; ook wel: *kleine aardappels, kleine kinderen, klein grut*): *het – in de grond zetten; broed en – van oesters*.

Plan'ting, v. –en (1 *de handeling of de daad van het planten, aanplant; het plantsel, hetgeen geplant wordt of het resultaat is van het planten*; 2 *de plaatsing van iets*; 3 tegenwoordig inz. in samenst.: *kolonie*): 1 *hierna heeft de – plaats*; 2 *de – van het haar*; 3 zie Volksplanting.

Plant'kunde, v.; zie Plantenkunde.

Plant'lore, v. (nieuwe Eng. formatie naar het voorbeeld van folklore: *studie der planten in verband met het volksleven*).

Plant'luis, v. –luizen (*bladluis*).

Planton', m. –s (Fr. letterl. jonge loot: *ordonnans*).

Plant'sel, o. –s (*datgene wat geplant is*).

Plantsoen', o. –en (Fr. plançon = stek, loot: 1 verzameln. zonder mv.: *jonge boomen en heesters, om bosschen, wegen enz. mede te beplanten*; ook: *geplant jeugdig gewas, aanplant van jonge boomen*; 2 *met boomen en heesters beplant terrein*; inz. *beplanting binnen een stad of dorp ingericht en bestemd voor openbare wandelplaats*): 1 *de aankweek van jong –; het – behoeft aanbinding; frisch gebloemt en jong –*; 2 *een – aanleggen; ze zaten in het –*.

Plap'peren, plapperde, h. geplapperd (Duitsch, klanknabootsing: *babbelen, snappen; nutteloos en dwaas spreken; klapperen; het geluid laten hooren, dat een vloeistof maakt, waarin men roert en ploetert*, inz. van dieren, watervogels: *plassen, slobberen, ploeteren*).

Pla'que, v. –s (Fr. *plaat, plek* [*op de huid*]; *ster eener ridderorde*; Z.-N. *nummerplaat*).

Plaquet'te, v. –n (Fr. eig. kleine plaat; *penningvormig voorwerp van gips enz., met reliëfafbeelding van een persoon of zaak; gipsen, metalen gedenkplaat*); z. Plaket.

I. Plas 1 m. plassen (1 *kuil waarin water staat, dat na regen of overstrooming niet in de bodem is getrokken*; 2 *poel, stilstaand water*, inz. in toepassing op moerassige terreinen en uitgegraven, met water volgeloopen gronden; 3 *een wijde uitgestrektheid water, een groote watervlakte*; 4 *een groote hoeveelheid vocht*): 1 *door en over de plassen stappend; een – water*; ook: *een – bloed; een – melk*; 2 *meren, poelen en plassen; de Loosdrechtsche plassen*, uitgeveende en onder water staande landen en moerassige vennen; *plassen uitmalen en bedijken*, meren, meertjes; *de – bij een plasmolen*, watervang om het molenrad in beweging te brengen; *uit beek en –*; ook van een bevroren watervlak: *daar reed een schippertje over de –*; 3 *groote –, groote –, ik wou je leeggemalen was; de wijde, de groote, de zilten –*, de zee; 4 *zoo'n – drink ik niet*, bv. een groot glas bier; **2** als bn. in de zegsw. *dras en – zetten*, aan een plas gelijk maken.

II. Plas, m. of v. –sen (*rond en plat broodje* [*met krenten*]; ook wel: *langwerpig krentenbrood*); min of meer gew.

III. Plas, v. –sen (*jonge elft, fint*).

IV. Plas 1 tusschenwerpsel: – – *door het water*; **2** m.: *met een – viel hij in 't water*.

Plas'berm, m. –en (waterbouwk. *bekleeding met riet, rijshout, puin, ook met steen om de onderliggende bodem tegen de werking van overstortend of afloopend water te beschermen; vlakke bedekking met rijshout, die water doorlaat, maar het slib daarin, terughoudt*).

Plas'dank, m., meestal **Plas'dankje,** o. –s (1 *dankbetuiging, gunst van iem., die men om hem voor zich te winnen, ter wille is*; 2 ook minacht.: *een korte dankbetuiging, waar op een belooning gerekend wordt*): 1 *een –(je) behalen, verdienen, pogen te verdienen*; 2 *hij moest met een –(je) tevreden zijn*.

Plas'ma, o. (Gr. eig. het gevormde: *het vloeibare, kleurlooze bestanddeel van het bloed* [*bloedwei*] *en de melk*).

Plas'molen, m. –s (*watermolen bij een plas of poel, de watervang om het molenrad altijd in beweging te brengen*; z. Plas **I** 2).

Plas'regen, m. –s (*slag- of stortregen*): *zware –s*; **–regenen,** plasregende, h. geplasregend (*slag-, stortregenen*).

Plas'sen, plaste, h. (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7), i. (4, 5, 6) geplast (1 *een vloeistof in plassen uitstorten, met een klets of morsend ergens op of in gooien*; 2 *in of met water reinigen, schoonmaken*; 3 van personen of zaken: *in water of een andere vloeistof slaan of bewegen* [*met een klaterend of klotsend geluid*]; 4 *door een vloeistof, slijk enz. waden of zich voortspoeden*; 5 van vloeistoffen: *in plassen over of langs iets stroomen*; 6 van water enz.: *naar beneden storten met het eigenaardige geluid van neervallend water*; 7 *in beweging zijn of komen met klaterend, klotsend geluid*): 1 *water in de gang –*; zonder object: *met water –*; *plas niet zoo*; 2 *wasschen en –*; meestal zonder object; 3 *de raderen –, de machine dreunt* (v. e. stoomboot); *de kinderen – gaarne in het water*, ploeteren, spartelen, zich bewegen; *met zijn handen in het water –*; fig. *in (het) bloed –*; oneig. lit. t. *de hond plaste met de pootjes in de lucht*; 4 *door de modder –*; *tot de enkels door het bloed –*; 5 *het water plast langs trap en gang*; *de koffie plaste op de grond*; oneig. *het daglicht plast vroolijk door de alkoofdeuren*; 6 *een –de stortregen*; *stroomend plaste de regen neer op de vijver*; onpersoonl. *het regende niet, het plaste*; 7 *het beekje ruischt en plast*; **–ser,** m. –s; **–serij',** v. –en (*geplas*); **–'ster,** v. –s.

Plasticiteit', v. (Fr. *het plastisch* [in versch. opvattingen] *zijn*; inz. 1 *kneedbaarheid*; 2 *aanschouwelijkheid*): 1 *de – van klei*; 2 *de – der beschrijving*.

Plastiek', v. (Fr. plastique [Gr.-Lat. van Gr. plassein = vormen]: 1 *de kunst van iets te modelleeren, te boetseeren, uit te houwen, te snijden*; 2 *plastische uitbeelding van iets*): 1 *de Helleensche –*; 2 *voorstellingen en reliëf of in –*; in fig. verband: *de – der taal*, de beeldende kracht.

Plas'tisch, Duitsch Plastisch **1** bn. (1 *de eigenschap bezittende van aan iets een gedaante, e. vorm te kunnen geven* inz. *uit e. vormelooze massa scheppend, boetseerend*; 2 *de eigenschap hebbende van de groei of de vorming van natuurlijke deelen* inz. *v. e. levend organisme, te veroorzaken of te bevorderen*; 3 *de eigenschap hebbend van te kunnen worden gemodelleerd, in een andere vorm gebracht te kunnen worden*, inz. *door kneden*; 4 *gekenmerkt door of in verband staande met vormgeving: gemodelleerd, tot de plastiek behoorende enz.*; oneig. *aanschouwelijk, zeer duidelijk beeldend*): 1 *–e kunsten*, zooals boetseeren en beeldhouwen; *het – vermogen*; 2 *–e of weefselvormende voedingsmiddelen*; 3 *de klei door kalk minder – maken*; *een – deeg*; 4 *–e voorstellingen van menschelijke lichaamsdeelen*; *zin voor –e schoonheid*; als zn. *de grenzen van het –e*; oneig. *een –e voorstelling van iets geven*; **2** bw. (meestal fig. *op aanschouwelijke, uitbeeldende wijze*): *de zaak, het gebeurde – voorstellen*.

Plastron', o. –s (Fr. plastron; schermen: *lederen, gewatteerd borststuk als beschutting*; *breede platte* [*heeren*]*das*; *gesteven front van een overhemd* [*zonder plooien*]; *versierd voorstuk in de keurs van een japon*, ook: *een los* [*kanten*] *front, stof, waarvan deze voorstukken worden vervaardigd*).

I. Plat; zie Platje.

II. Plat, o. platten **1** zn. (1 *het platte vlakke gedeelte van iets*: [a]) *de breede platte zijde*, in tegenstelling met de smalle zijde; [b]) *het vlakke bovengedeelte van iets* bv. *een platte afdekking, een klein vlak dak*, [c]) in de weverij; 2 *de taal van het platteland, de volkstaal, de streektaal*, in tegenstelling met de alg. taal; 3 naam v. vaartuigen o. a. *een soort van botter*; 4 *dat wat plat, laag bij de grond is, weinig verheven, alledaagsch*): 1 [a]) *met het plat van de degen; boeken, op rug en plat versierd*, de platte voor- en achterzijde; met betrekking tot baksteenen en gezaagd hout: *op het (zijn) plat*, op de vlakke breede zijde; [b]) *een pothuis, gedekt met een plat van hetzelfde soort hout*, een platte afdekking; *een uitzicht op een platje*, klein vlak dak over een (lager) gedeelte van een gebouw; [c]) *platten of effen stoffen*, zonder ribbetjes; 2 *plat spreken*; 3 *kwakken en platjes van Maassluis*; 4 *het platte, leelijke, gemeene*; **2** bn. platter, platst (Fr. plat, Gr. platys: 1 *vlak* in verschillende opvattingen; 2 Z.-N. *week, zacht, malsch*; 3 Z.-N. *slim, schelmsch*; 4 *klaar, duidelijk*; 5 gew. *eenvoudig, gewoon*; *niet verheven, alledaagsch, laag bij de grond*): 1 vlak en breed met betrekking tot zaken, die vlak van vorm en oppervlakte zijn: *platte bladen der plompen, de platte hand*, de uitgespreide vlakte van de hand; vlak met betrekking tot zaken, waarvan de bodem of de onderkant min of meer plat is: *een platte modderschuit*, platbodemd; *een platte schaal of pan*, ondiep; vlak en niet hoog: *platte doozen, een hoed met geen te hooge of te platte bol*; *platte boog*, boog die geen spanning heeft, waterpas is; vlak in tegenstelling met iets dat rond of gewelfd is: *de platte spiegel van een schip*, niet gebogen spiegel, vierkant afgesneden achterschip; ook wel van lange, smalle zaken, die ook rond kunnen zijn: *een platte plompe sigaar*; *een plat steentje*, vlak en niet dik; *een platte neus*, die weinig uitsteekt, eenigszins ingedrukt schijnt; zie ook Platvoeten, Platvisch; *een platte beurs*, ledig, verg. Platzak; vlak en effen: *een plat vlak*, zonder eenige verhevenheid; *draadnagels met platte koppen*, een effen vlak vertoonende; (diamantslijperij) *– op –*, van een steentje, dat van boven en van onderen plat is; *een – dak*, vlak of van boven effen; *een platte stoep*, een vlakke steenen verhooging langs de voorgevel van een huis; *een platte kraag*, niet geplooid; *ons platte vaderland*, zonder verheffingen; *het platte land*, het open veld in tegenstelling met de steden, buiten de stad; vlak ten opzichte van de plaatsing: *platte of liggende en staande dakvensters*; *plat glas*, ramen met liggend glas, om daaronder groenten te kweeken; *platte kinderen*, die nog niet kunnen loopen; 2 *platte boter*; 3 *den duivel te – zijn*, te slim, verg. ook Platje; 4 *in – Hollandsch*, klaar, zuiver, onvervalscht, in duidelijke taal; 5 *de oude platte zeden*; *een – banaal mensch, platte onbeduidendheid, een platte ui*, plomp, triviaal; van de uitspraak van een taal: *– Amsterdamsch*, verg. bet.

4; **3** als bepaling van gesteldheid (1 *op de vlakke zijde*; 2 met betrekking tot wat hoog of min of meer verheven was en door de handeling plat of vlak wordt; 3 met betrekking tot het vormen van een min of meer effen vlak door iets): 1 *wat – lag, kon hij niet zien, maar wel wat opstond*; *zich – op de grond werpen*; 2 *het koren was door hagel – komen te liggen*; verg. ook Platslaan; 3 *de uitgerafelde touwtjes worden – uiteengespreid*; **4** bw. (in verschillende opvattingen van plat o. a.: 1 *vlak tegen iets aansluitende*; *zonder tusschenruimte*; 2 *eenvoudig, gewoonweg*; 3 *plomp, ordinair*; 4 van een uitspraak: *niet A. B.*): 1 *de haver is – tegen de grond geslagen*; *iets – opeenlijmen* (van timmerlieden enz.); 2 *niet – navolgen, maar kunstig zich eigen maken*; 3 *zich – uitdrukken*; 4 – *spreken*, in dialect; zie ook Plat **II, 1** 2.

Plataan' **1** m. platanen (Gr.-Lat. platanus van Gr. platys = breed wegens de uitstaande takken: *loofboom uit N.-A. en het Middellandsche-zeegebied*; Lat. platanus occidentalis uit N.-A. en platanus orientalis uit het Oosten); **2** o. (*plataanhout*): – *is tamelijk hard*.

Plat'-af, bw. (*vlakaf, ronduit*).

Plat'-Amsterdamsch*,-Rotterdamsch* enz., o. (*de platte A., R. volkstaal*).

Plat'bek, m. –bekken (*Amer. musch*).

Plat'bodemd, Plat'boomd, bn. (van schepen: *met platte bodem, van onderen vlak gebouwd en weinig diepgang*): –*e vaartuigen*.

Plat'broek, m. –en (Z.-N. *karakterloos mensch, lafaard*); **–erij'**, v. (Z.-N. *karakterloosheid, lafheid*).

Plat'draad **1** o. (*plat metaaldraad*); **2** m. (*plaats in het geweven goed, waar twee kettingdraden samenvallen*).

Plat du jour', o. plats du jour (Fr. *gerecht van de dag in een restaurant; dagschotel*).

Plat'duitsch* **1** bn. (thans inz. *dialectisch Nederduitsch, de volkstaal van de Noord-Duitsche laagvlakte van Duitschland*): *de –e gedichten van Klaus Groth*; **2** o.: *het Duitsche Nederduitsch of – en het Nederlandsche Nederduitsch of Nederlandsch*.

Plateau', o. –'s (Fr. [verkleinw. van Fr. plat]: 1 *een vlak en meestal hooger gelegen terrein*; inz. in de aardr. *hoogvlakte, tafelland*; 2 *een vlakke plaat*: inz. *een schenk- of presenteerblad*): 1 *het – van Auvergne*; *een onderzeesch –*; 2 *een groot zilveren –*; ook als wandversiering: *een ovaal – van blauw Delftsch*.

Plateel'*, o. in bet. 1 –en (o.-Fr. platel: 1 *vlakke schotel of schaal* [*van hout, tin, aardewerk enz.*]; 2 *een bepaald soort van aardewerk* inz. *Delftsch aardewerk*): 1 min of meer vero. of gew.; 2 *rood –, bruin –*; **–bakker,** m. –s (eig. *iem., die plateelen* [bet. 1] *bakt*, geen pottenbakker; thans inz. *iem., die plateel d. i. Delftsch aardewerk maakt*); **–bakkerij'**, v. –en (*de handeling, het bedrijf; de plaats, de fabriek*); **–goed,** o. (*aardewerk*).

Platform', o. –formen (Eng.-Fr. plateforme: 1 *platte verheffing van de bodem, plateau, terras*; 2 bouwk. *plat dak, platte afdekking van een gebouw* inz. Z.-N.; 3 *plat vlak gevormd door middel van planken enz.* bv. *plat gedeelte aan het einde eener locomotief, waarop de machinist staat, balcon van spoor- en tramwagens, vloer op wielen* voor het verplaatsen v. spoorwagens): 1 *een vrij uitzicht van het –*; 2 *een huis met een –*; 3 *de kap om het –*; *op het – liggen twee rails*.

Plat'heid, v. in bet. 2 –heden (1 *het plat of vlak zijn*; 2 *alledaagschheid, niet-verheven-heid, onbeduidendheid; grofheid, trivialiteit*; ook: *uiting van geesteloosheid, trivialiteit*): 1 *de – van de St.-Pietersberg*; 2 *de – van politieke idealen*; *een klucht vol –heden*.

Pla'tina, o. (Sp. platina van plata = zilver: *een zilverwit edel metaal: witgoud*): enkel in gedegen toestand gevonden, b.v. in Californië; zijn S. G. is 21.4, het smelt bij ruim 1900° C.; z. Alpaca opm.; **–draad** **1** m. –draden (voorwerpsn.); **2** o. (stofn.); **–wasscherij*,** v. –en (*het afzonderen van platinakorrels uit rivierzand*).

Pla'ting, v. platingen ([*plat houten*] *bekleedsel van een oeverwal, walbeschoeiing*).

Plat'je, o. –s (*guitje*): *die knaap is een echt –*.

Plat'lood, o. (*geplet lood, deklood*).

Plat'luis, v. –luizen (N.-N. phtirius inguinalis, *levend op behaarde huidplekken, maar niet op het hoofd*; Z.-N. *wandluis*; Z.-N. *stuk van één centiem*).

Plat'neus*, m. en v. –neuzen (*persoon*).

Pla'to, wijsgeer te Athene, leerling v. Socrates, leermeester v. Aristoteles, 430–348 v. C.

Plato'nisch, bn. en bw. (*van of behoorende bij Plato, volgens de leer van Plato*): –*e liefde*, geestelijke liefde, liefde zonder zinnelijk element; –*e wenschen*, onbaatzuchtig.

Platonis'me, o. (*de leer van Plato*).

Plat'rond, bn. (*plat en rond*): *een gulden is –*.

Plat'schieten, schoot –, h. platgeschoten (*tot puin schieten, omverschieten*): *e. fort –*.

Plat'sel, o. –s (*iets dat geplet of platgeslagen is*: *geplet zilver- of gouddraad*).

Plat'slaan, sloeg –, h. platgeslagen (*door slaan platmaken*): *de hagel sloeg het koren –*; *een staaf ijzer –*, uitpletten.

Platte-drie'hoeksmeting, v. (*de meting van een driehoek, liggende in een plat vlak*).

Platteeren* (*met een dun laagje metaal bedekken*): *met goud geplatteerd zilver heet doublé*.

Plattegrond', m. –en (*grondteekening, afbeelding van het grondvlak van een gebouw, grondteekening eener stad, van een dorp of terrein, horizontale projectie*).

Platteland', o. (*het vlakke land, het open veld, het buiten de steden gelegen land; buiten*): *de loonen op het –*; *ten platte lande*, buiten de steden; **–er,** m. –s (*iem., die op het platteland woont of thuis hoort*: *boer, dorpeling*); **–sbevolking,** v. –en; **–sch*,** bn.

Plattelandsheel'meester, m. –s (*heelmeester ten platte lande*; inz. *iem., die volgens de wetten van 1818 en 1865 de bevoegdheid had op het platteland de geneeskunde te beoefenen*).

Plat'ting, v. –s (ook –en) (scheepst. *platte streng of band van samengevlochten kabel- of andere garens*).

Plat'trappen, trapte plat, h. platgetrapt (*door trappen maken dat iets plat wordt*): *een platgetrapte kers*; *platgetrapte grashalmen*.

Plat'treden, trad plat, h. platgetreden (*vertreden, vertrappen*): *de platgetreden korenvelden*; *platgetreden wegen* (of: *paden*), fig. reeds lang gevolgd, waaraan niets nieuws is.

Platuit', bw. (*ronduit, zonder voorbehoud*).

Plat'visch* **1** m.–visschen (*visch, die plat is*; *naam van een familie van visschen, gekenmerkt door een plat lichaam en een gebrek*

aan symmetrie van de kop): *de schol is een –; heilbot, griet zijn platvisschen*; **2** stofn. v.

Plat'vlaamsch*, o. (Z.-N. *de volkstaal*).

Plat'voet*, m. –en **1** (*een platte, breede voet*; inz. *breede voet zonder voetholte of welving, zoodat de heele zool plat op de grond rust*; *platvoetwacht*); **2** m. en vr. –en (*iem. met platvoeten*); **–voetwacht,** v. (scheepst. *wacht aan boord van 4 tot 8 uur 's avonds*).

Plat'weg, bw. (*zonder omwegen, ronduit*; ook wel: *zoo maar, met gewone woorden*).

Plat'zak, bn. (oorspr. zn. iem., die plat van zak is, meestal praedicatief gebruikt en dan opgevat als bn.): *– zijn, thuiskomen*, [a]) zonder geld, [b]) zonder buit van de jacht.

Plat'zetsel, o. (*boekwerk*, geen smoutwerk, zie vlg. woord); ook: **Plat'werk,** o.

Plat'zetter, m. –s (*letterzetter die plat zet, die de regels zonder interlinies tegen elkaar zet*; ook: *zetter, die gewoonlijk aan boekwerk bezig is*, in tegenstelling van smoutwerk).

Plausi'bel, bn. (Fr. [Lat. plausibilis van plaudere = goedkeurend in de handen klappen]: *toejuichenswaard; aannemelijk, geloofwaardig lijkende*).

Plau'tus, m., Rom. blijspeldichter, 204–181 v. Chr., o. a. van *Aulula'ria*, later door Hooft nagevolgd met *Warenar*.

Plavei', v. –en (*straatsteen, vloersteen*).

Plavei'en, plaveide, h. geplaveid (*bestraten, [met straatsteenen] bevloeren*); **–sel,** o. –s (*datgene waarmee iets geplaveid is, bestrating met keien, klinkers enz.*).

Plavuis', v. –vuizen (*gebakken vloertegel*): *er zijn roode en blauwe –zen*; zie Estrik.

Pla'za, v. (Sp. *plaats [voor stierengevechten]*).

Plebaan', m. –banen (Lat. plebanus: *deken-pastoor eener bisschoppelijke kerk, eener kathedraal, die in naam van den bisschop die kathedraal bestuurt*).

Plebe'jer, m. –s (o.-Rome: *niet-patriciër, gewoon burger*; thans: *iem., die tot het plebs behoort, de gemeene volksklasse*): de Rom. –s misten oorspr. allerlei rechten; in 287 v. C. gelijkgesteld met de patriciërs.

Plebe'jisch, bn., bw. (*van, behoorende tot de Plebejers, aan het mindere volk eigen; grof, dorperlijk*).

Plebisciet', o. –s (Lat. plebiscitum: *volksbesluit bij algemeene stemming*): door een – wordt een regeeringsdaad goed- of afgekeurd: *een – instellen, houden*.

Plebs, o. (Lat. *de plebejers*; *het lage volk*; ongunstig: *het grauw, gepeupel*).

Plecht, v. plechten (scheepst. *vast voor- of achterdek van een [klein] vaartuig*; op open vaart. *het overdekte voorgedeelte*).

Plecht'anker, o. –s (scheepst. *zwaar anker op de plecht*; *noodanker*; fig. *behoud, laatste redmiddel*): *het geloof is den vrome een – in de nood*, toeverlaat.

Plecht'gewaad, o. –gewaden (*ambtsgewaad; deftige [feest]kleedij bij plechtige gelegenheid*).

Plech'tig, –er, –st **1** bn. (*geheel naar de vorm zijnde, met inachtneming van alle vormelijkheden en gebruiken* inz.: 1 *met volle staatsie, statig en in de vorm*; 2 *in de vereischte vorm geschiedende, zoodat er formeel niets aan ontbreekt*; 3 *tot ernst stemmende gevoelens opwekkende, ernstig, stemmig*; 4 *een statige, ernstige indruk makende*): 1 *–e vergadering der Academie*; *een plechtige Mis*; *een –e intocht*; *een – Lof*; 2 *een –e eed*; *iem. de –e verzekering geven*, nadrukkelijk verzekeren; 3 *een – uur*; *in de –e nacht*; *–e ceremoniën*, ook bij bet. 1; 4 *de kamer had een ouderwetsch – voorkomen*; *–e taal*; *–e stilte*; **2** bw. in soortgelijke toepassingen als bn.: 1 *– iets herdenken*; 2 *Filips II – afzweren*; *iets – beloven*; 4 *– klonk het kerkgezang*.

Plech'tigheid, v. in bet. 3, 4 –heden (*het plechtig zijn*; *indrukwekkende statigheid*: 1 *staatsie bij iets tentoongespreid, waarmee iem. behandeld wordt*; 2 *het plechtige dat iets eigen is*; *de plechtige en statige indruk, die iets maakt*; 3 *plechtig gebruik, ceremonie*; 4 *plechtige handeling met alle ceremonieel*; *het ceremonieel bij een plechtige gelegenheid*): 1 *met groote –, met militaire –*; 2 *een lakei met onbeweeglijke – rondkijkend*; 3 *de – van de doop*; 4 *godsdienstige, kerkelijke –heden*; *de korte – op het kerkhof was spoedig afgeloopen*, begrafenis; *een openbare –*.

Plecht'matig, bn. (Z.-N. vero. schrijftaal: *statig, plechtstatig*): *een –e stilte*, passende, voegende; *een – zwijgen*.

Plechtsta'tig, bn., bw.; –er, –st (*met plechtigheid, hoogst statig*): *e.–e ommegang*; **–heid,** v.

Plec'trum, o. –s, plectra (Gr.-Lat. *klein ivoren, houten, metalen of schildpadden plaatje, waarmee de snaarinstrumenten der ouden* [nu: *de mandoline*] *betokkeld werden*).

Plee, v. –s (Fr. petit [cabinet]: *bestekamer*).

Pleeg, v. plegen (*afkorting v. pleegzuster* bet. 2).

Pleeg'broeder, m. –s (*knaap, in een gezin opgenomen en als broeder der eigen kinderen opgevoed*; *broeder-ziekenverpleger*); **–dochter,** v. –s (*aangenomen meisje in een gezin*); **–kind,** o. –eren (*aangenomen of opgenomen kind in een gezin*); **–moeder,** v. –s (*vrouw, die een kind als het hare heeft opgenomen*); **–ouders,** m. mv.; **–vader,** m. –s; **–zoon;** m. –zonen (*aangenomen knaap in een gezin*), **–zuster,** v. –s (*meisje, in een gezin opgenomen en als zuster der eigen kinderen opgevoed*; [*kloosterlinge-*]*ziekenverpleegster*).

Pleet, o. (Eng. plated = met een dunne plaat bedekt: *Engelsch zilver*, d. i. *koper, ijzer, overdekt met een dun laagje zilver, goud of platina*): *–werk*; *een lepel van –zilver*; ook: *goud–*.

I. Ple'gen, pleegde, h. gepleegd (1 *verzorgen*, vero.; 2 *zich met iets bezighouden, iets uitoefenen of verrichten* in verschillende toepassingen: *bedrijven, doen*): 1 *zieken –*; z. Pleegbroeder; 2 *afgoderij –*, een afgod vereeren en dienen; eenigszins vero. (*een*) *zonde* (of: *kwaad*) *–*, zich daaraan schuldig maken; *vijandelijkheden –*; *rouw –*, bedrijven; vero. (verg. Rechtspleging) *recht* (*en onrecht*) *–*, doen wat recht (of onrecht) is; inz. van iets in strijd met de rechtsorde: *indien het strafbaar feit wordt gepleegd* . . . ., tegenw. inz. met betrekking tot een toerekenbaren dader, in tegenstelling met *begaan*; *een misdaad, moord, diefstal –*; *geweld –*, [a]) wederrechtelijke handelingen verrichten tegen iem. of iets, molesteeren, [b]) in 't alg. geweld gebruiken, dwang uitoefenen, [c]) iets geweld aandoen, zoodat het geschonden wordt of woorden verkeerd worden uitgelegd; *raad –*, zich van iems. raad bedienen; *overleg –* met iem., overleggen; **Plegen I** etymologisch = **Plegen II.**

II. Ple'gen, placht, volt. deelw. ontbreekt (*de gewoonte hebben, gewoon zijn iets te doen*): *hij placht hier veel te komen*; onpersoonlijk:

het pleegt te geschieden, het is regel.
Ple'ger, m. –s (1 *iem., die iets doet*; 2 glasblazerij: *werkman, die de flesschen in de koeloven rangschikt en opstapelt*): 1 *de – van het misdrijf*; 2 *de – stond gereed met zijn ijzer.*
I. Plei, v. pleien (Sp. playa, Lat. plaga: scheepst. *landpunt in zee, uitstekend tusschen twee riviermonden*).
II. Plei; zie Palei, Polei.
Pleia'den, v. mv. (Gr. Pleias: *sterrenbeeld, zevengesternte*, naar Pleias, een der 7 dochters v. Atlas, als sterrenbeeld aan de hemel geplaatst; *groep van 7 personen of zaken*; inz. *7 Gr. tragediedichters in Alexandrië; Fr. dichtergroep ± 1550 met als leider Ronsard*).
Pleidooi', o. –en (van Fr. plaidoyer >Lat. placitum: *pleitrede [van een advocaat], verdedigingsrede*): *een – houden; een warm –.*
Plein, o. –en (Fr. plain: 1 *effen vlakke plek gronds*; 2 *open ruimte in een stad, somtijds met boomen beplant, met standbeelden en monumenten versierd*): 1 *de kinderen spelen op het – vóór het kasteel*; 2 *groote, ruime –en.*
Pleinpouvoir', o. (Fr. *volmacht*).
Plein'vrees, v. (*ziekelijke gemoedstoestand van iem., waardoor hij geen plein alleen durft overgaan*); zie Ruimtevrees.
Pleis'ter 1 v. –s (*uitwendig heelmiddel om op een wonde te leggen*, nl. *taaie, kleverige, geneeskrachtige zelfstandigheid op linnen, taf enz. gestreken*): *een – op de wond*, fig. een verzachting, vergoeding; **2** o. (*kalkmengsel; gebrand gips*): *een beeld in –*; **–afgietsel,** o. –s (*uit pleister gegoten beeld*).
I. Pleis'teren, pleisterde, h. gepleisterd (*met pleister of gips bestrijken*).
II. Pleis'teren, pleisterde, h. gepleisterd (eig. *het lastdier laten grazen of weiden*: bij uitbr. *in een herberg gaan, aanleggen, [korte tijd] rust houden; toeven*); Fr. paître.
Pleis'terkalk, v. (*kalk, waarmee men pleistert*); **–werk,** o. (soorten) –werken (*stukadoorwerk; beeldwerk in pleister*); **–plaats,** v. –en (*plaats, halte op de weg, waar men [korte tijd] rust houdt, vertoeft*).
I. Pleit, v. pleiten (*platbodemd vaartuig*).
II. Pleit, o. (*rechtsgeding*): *het – gewonnen hebben*, fig. er boven op zijn; **–bezorger,** m. –s (*iem., die voor een ander pleit: advocaat, praktizijn*; Z.-N. *procureur*); **–en,** pleitte, h. gepleit (*een pleitrede houden*): *voor iem. –*; fig. *die daad pleit niet voor u*, getuigt niet in uw voordeel; **–'er,** m. –s (*iem., die pleit; advocaat*); **–kunst,** v. (*de kunst van [voor een rechtbank] te pleiten*); **–rede,** v. –redenen (*pleidooi*); **–zaak,** v. –zaken (*rechtsgeding*); **–zaal,** v. –zalen (*gerechtszaal*).
Pleizier', plezier', o. –en (Fr. plaisir: *vermaak; genoegen*): *– maken; dat doet mij –; hij beleeft veel – aan zijn zoons; hij kan zijn – wel op*, heeft nog al verdriet; *iem. – (aan)doen; voor zijn – reizen; ergens – in vinden*, aardigheid, ontspanning; **–en,** pleizierde, h. gepleizierd: *iem. met iets –*, genoegen doen; **–ig,** bn. en bw. (*aangenaam; genoeglijk, vermakelijk*); **–maker,** m. –s (*pretmaker*); **–reis,** v. –reizen (*tocht of reis voor zijn genoegen*); **–vaartuig,** o. –en: *het houden van –en.*
Pleja'den, v. mv. (*Pleiaden*, z. ald.).
Plek, v. plekken (1 *deel der aardoppervlakte; plaats*; 2 *vlek*), verkl. –je, o. –s: 1 *wat een bekoorlijk –je!* 2 *zich een blauwe – stooten*; Z.-N. *het kleed is vol –ken*, vlekken.
Plek'ken, plekte, h. geplekt (Z.-N. *vlekken*; Z.-N. *plakken*); **–ker,** m. –s (Z.-N. *stukadoor; plakker*).
Plem'pen, plempte, h. geplempt (*een met water gevulde ruimte volwerpen met puin, zand enz.*): *een sloot –.*
Plenair', bn. (Fr. *voltallig*; *in pleno*): *een –e vergadering, een –e zitting.*
Plen'gen, plengde, h. geplengd (*uitgieten, storten*): *tranen –; wijn – (als offer)*; *iems. bloed –*, iems. bloed vergieten.
Pleng'feest, o. –en (*offerfeest, waarbij een plengoffer gebracht wordt*); **–offer,** o. –s (*offerande, bestaande in het plengen van een vloeistof bv. melk, wijn of bloed*).
Plenipotentia'ris, m. –sen (Lat. *gevolmachtigd gezant of minister*). (ti = si).
Plenty, -tie (Eng. *overvloed*): *geld –*; ook als bn.: *– geld*, veel, overvloedig.
Ple'num, o. (Lat. *de geheele commissie, vergadering*); zie In pleno.
Pleonas'me, o. –n (Gr.-Lat. pleonasmus = overvloed: *woordovertolligheid*): *–n als: niet in staat u te kunnen helpen*; **pleonas'tisch,** bn., bw. (*overtollig [in woorden]*).
Ple'ten, bn. (*van pleet gemaakt*); zie Pleet.
Plet'hamer, m. –s (*zware platte hamer, om*
Pleti', v.; z. Plee. *[metalen te pletten].*
Plet'molen, m. –s (*werktuig, om metaal te pletten*); **–pers,** v. –persen (*pers der boekdrukkers, om het bedrukte papier te gladden*); **–rol,** v. –rollen; **–vorm,** m. –en.
Plets, o. (*grof laken, grof weefsel*).
Plet'ten, plette, h. geplet (*platmaken; walsen*): *lood –*, d. i. in bladen uitslaan; **–ter 1** m. –s (*persoon, die plet*); **2** zegsw.: *te – slaan*, d. i. vermorzelen; *te – vallen*, morsdood; **–teren,** pletterde, h. gepletterd (freq. van *pletten*: *geheel plat slaan*; fig. *verbrijzelen*); **–terij',** v. –en (*het pletten*; inz. *inrichting, waar metalen geplet worden*).
Pleu'ra, v. –'s (Gr. eig. mv. van pleuron: *rib, zijde*; geneesk. *borstvlies*).
Pleureu'se, v. –n (Fr. *rouwband; rouwrand om brieven en enveloppen*; ook: *lange afhangende [struis]veer op een dameshoed*).
Pleu'ris, v. –sen (Gr. *ontsteking van de pleura*); ook, Pleuri'tis; **–lijder,** m. –s.
Pleuri'tisch, bn. (*door* of *als van pleuris*).
Plevier', v. plevieren; zie Pluvier.
Plezant', Pleizant', bn.; –er, –st (Fr. plaisant; Z.-N. *pleizierig*): *–e mannen.*
Plezier' enz.; zie Pleizier enz.
Plicht, m. plichten (*zedelijke gehoudenheid, zedelijke gebondenheid of verplichting*): *handelen volgens eer en –; zijn – verzaken*, niet nakomen; *zijn – betrachten*, volbrengen; Z.-N. *ik heb er geen – aan*, schuld.
Plicht'besef, o. (*het besef van 't geen plicht is*): *het ontbreekt hem aan –.*
Plich'tig, bn. (1 N.-N. in samenst.; 2 Z.-N. *schuldig*): 1 Dienst–, School–; 2 Z.-N. *hij is – aan die misdaad.*
Plichtma'tig, bn., bw.; –er, –st (*volgens plicht*).
Plicht'pleging, v. –plegingen ([*overdreven*] *hoffelijkheid, beleefdheidsbetuiging*): *wat al –en*, complimenten! *een ijdele –.*
Plichts'besef; z. Plichtbesef; **–betrachting,** v. (*het betrachten, het doen van zijn plicht*): *trouwe –*; **–halve,** bw. (*uit hoofde van de plicht, omdat de plicht het vordert*); **–vervulling,** v. (*–betrachting*).
Plicht'vergeten, bn. (*zijn plicht verwaar-*

loozend): *een – burger, een – ambtenaar.*
Plicht'verzuim, o. (*het niet voldoen aan zijn plicht*): *iem. wegens – ontslaan.*
Plieeren* (Fr. *in- of ombuigen, vouwen*; fig. *wijken, zich onderwerpen*).
Plint, v. plinten (Fr. plinthe, Gr.-Lat. plinthus = vierkante tegel: *vloerlijst, vlakke lijst van hout, graniet, marmer enz. onder langs de wand van een kamer enz.*).
Pli'nius, de Oudere (23–79 n. C.), Rom. natuuronderzoeker, † bij de uitbarsting v. d. Vesuvius in 79 n. C.; z. Pompeji.
Plisseeren* (Fr. *in fijne plooien leggen*); **–machine,** v. –s (*werktuig om te plisseeren*).
Plod*, m. en v. plodden (Z.-N. *traag, lui mensch; goedzak; plakker*).
I. Ploeg 1 m. ploegen (*landbouwwerktuig*): het kouter van de –; zegsw. *hij komt zoo achter de – vandaan,* is erg boersch, onbeschaafd; z. Hand; **2** v. ploegen (*ploegschaaf*).
II. Ploeg, v. –en (*afdeeling werklieden, onder toezicht of leiding van een ploegbaas*; ook: *afdeeling*): *een – arbeiders; de tweede – der candidaten*; Ploeg **II** vermoedelijk etymologisch = Ploeg **I**; **–'baas,** m. –bazen (*hoofd van een ploeg arbeiders enz.*).
Ploeg'boom*, m. –en (*balk, waarin het kouter zit en waaraan de ploegschaar is bevestigd*).
Ploe'gen, ploegde, h. geploegd (*met de ploeg bewerken*): *de akker –; het strand –,* nutteloos werk doen; fig. *de zee –,* bevaren.
Ploe'ger, m. –s (*iem., die ploegt*; lit. t. *boer, landman*): *de – wekt zijn os.*
Ploeg'ijzer, o. –s (*ploegmes, kouter*); ook **–kouter,** o. –s; **–os*,** m. –sen (*de ploeg trekkende os*); **–paard,** o. –en; **–schaaf,** v. –schaven (*schaaf, om een gleuf in de dikte-zijde eener plank te maken*); **–schaar,** v. –scharen (*omgebogen spits ijzer achter aan de ploeg*): *de – werpt de korst al snijdend om*; **–schaarbeen,** o. (*schedelbeen*); **–staart,** m. –en (*ploegstuur: achtereinde van de ploeg, waarmee deze wordt bestuurd*).
Ploert, m. –en (*schoft, gemeen sujet*; stud. *huisbaas; niet-student*): O.-I. *de koperen –,* de zon; **–'achtig,** bn. en bw.; –er, –st ([*als*] *van een ploert; gemeen, laag*): *– handelen.*
Ploer'tendom, o. (stud. *de niet-studenten*); **–dooder*,** m. –s (*dikke stok met looden knop; touw met looden bol aan elk uiteinde*); **–streek,** m. –streken (*gemeene streek*).
Ploerterij', v. –en (*ploertige streek*; stud. *de hospes of hospita met bijbehoorend gezin*).
Ploer'tig, bn. en bw.; –er, –st (*ploertachtig,* gebruikelijker); **–heid,** v. –heden.
Ploertin', v. –nen (stud. *hospita*).
Ploe'teren, ploeterde, h. geploeterd (*in het water omplassen,* b.v. *van eenden*; fig. *zwoegen, hard werken; tobben*): *– aan een woordenboek*; **–aar,** m. –s (*iem., die hard werkt*).
Plof 1 tw.: *–! daar lag hij!* **2** m. ploffen (*dof geluid; doffe slag, val, smak*).
Plof'fen, plofte, h., i. geploft (*zwaar en dof neervallen; met een plof neersmijten; een plof geven*): *op de grond, in het water –.*
Plok, m. plokken (*handvol; plokgeld*): *een – klaver*; ook: Pluk, m. plukken.
Plok'geld, o. –gelden (*strijkgeld bij een verkoop*); ook: **plok'penning,** m. –en.
Plomb, v. plombs (Fr. *overtrokken stuk lood dienend om het naaiwerk vast te zetten*).
Plom'be, v. plombes (Fr. *stuk lood, zegellood*; [*holle-*]*tandvulsel*).
Plombeeren* (Fr. *met lood* [*een loodje, een looden zegel*] *verzegelen,* b.v. *belastbare goederen bij doorvoer; het vullen van holle kiezen met een plombe*); **–sel,** o. –s (*datgene, waarmee iets geplombeerd wordt* inz. *tanden*).
Plombiè're, v. –s (Fr. *vruchtenijs*).
I. Plomp 1 tw.: *–! daar viel hij!* **2** m. –en (klankn. *geluid, door een* [*in het water*] *vallend lichaam veroorzaakt*): *de knaap viel met een – in het water,* doffe slag.
II. Plomp, m. –en (*waterboterbloem*): *de gele –,* Lat. nuphar luteum.
III. Plomp, bn. en bw.; –er, –st (1 *vormloos, grof, zwaar*; 2 *onhebbelijk-ruw; onhandig-dom; ongemanierd*): 1 *een – meubel; de olifant met zijn – lichaam, –e laarzen*; 2 *–e aardigheden; iets – uitdrukken; –e polderjongens; zij met hun – menschenverstand.*
Plom'peblad, o. –bladen, –bladeren, –blaren ([*op 't water drijvend*] *blad v. plomp* **II**).
Plom'pen, plompte, i. (1), h. (2) geplompt (1 *met een plomp of plof vallen*; 2 *met een plof of plomp doen vallen*): 1 *ik hoorde het kind in het water –*; 2 *iets in het water –.*
Plomp'heid, v. –heden (*eigenschap van plomp zijn; plompe handeling*).
Plomp'verloren, bw. (*plotseling, in 't wilde weg, zonder zich te bedenken*): *de smokkelaars wierpen toen de goederen – in de vaart.*
Plomp'weg, bw. (*botweg*): *iets – zeggen.*
Plon'deren; zie Plunderen.
Plons 1 tw.: *– – en daar verdween hij in het water*; **2** m. plonsen (*geluid van een* [*in het water*] *vallend lichaam; plomp*): *met een –.*
Plons'stok, m. –ken (*stok, waarmee visschers de visschen opjagen in de netten*).
Plon'zen, plonsde, h. (2), i. (1) geplonsd (1 *in 't water plompen, vallen, plassen*; 2 *met een plons in het water smijten*): 1 *hij plonsde in 't water*; 2 *iets in het water –.*
Plooi, v. plooien (*vouw*): *een valsche –,* die ergens niet in behoort; zegsw. *de mond in de – zetten,* een ernstig gezicht zetten; *nooit uit de – gaan, komen,* altijd even ernstig of stijf blijven; *een goede – aan iets geven,* wending; *de –en gladstrijken,* fig. verkeerdheden wegnemen; Z.-N. *op zijn –en zijn,* zich gezond gevoelen.
Plooi'baar, bn.; –der, –st (eig. *kunnende geplooid worden*; fig. *meegaande, gewillig*): fig. *een – karakter*; **–baarheid,** v.
Plooi'bout, m. –bouten (*ijzeren bout of priem, die heet gemaakt wordt en waarmee men dan plooien maakt*): *een – heet maken.*
Plooi'en, plooide, h. geplooid (1 *in de plooi leggen, plooien maken in*; 2 fig. *schikken, regelen; vergoelijken*; 3 Z.-N. *buigen*): 1 *een vrouwenrok –, een overhemd –, een muts –*; 2 *hij weet het altijd zoo te –, dat het goed uitkomt*; refl. *zich weten te –,* zich weten te schikken naar de omstandigheden; 3 Z.-N. *ijzer –*; nog: Z.-N. *die rok plooit,* vormt plooien; **–sel,** o. –s (*strook, ook v. kant of tule*).
Ploon, o. (Z.-N. *huidziekte van de viggens*).
Ploot, v. ploten (*schapevacht, waarvan de wol is afgeschoren*); **–wol,** v. (*wol van schapevellen, niet van levende schapen*).
Plo'ten, plootte, h. geploot (*de vachten der schapen van wol ontdoen*); **–er,** m. –s; **–erij',** v. –en (*de werkplaats*).
I. Plots 1 tw.; **2** m. (*geluid van een vallend lichaam*): *het gaf een –*; klanknabootsend woord, vermoedelijk = Plots **II.**

II. Plots, bw. (*plotseling, in ééns*).
Plot'seling, ook wel **plot'selijk,** bn. en bw. (*eensklaps, onverwachts*): *een –e dood; hij stierf –, het hield – op,* eensslags.
Plot'sen, plotste, h., i. geplotst (*met een plots vallen; met een plots smijten*).
Plu'che, v. (Fr. [Lat. pilus = haar]: *wolfluweel, soort van trijp*); z. Alpaca opm., lees *pluusje*.
I. Plug*, v. pluggen (*stop van een vat of buis; schroefbout*; ook: *houten schoenpin* en *deutel*).
II. Plug*, m. pluggen (*losbol; ploert*).
Pluim, v. –en, verkl. –pje, o. –s (1 *veder; vederbos;* 2 *kwastje;* 3 *staart;* 4 *zekere bloeiwijze*): 1 *zoo licht als een –; een hoed met –en;* fig. *iem. een –pje geven,* prijzen, hem een complimentje maken; *een –pje krijgen; iem. een – op de muts* (of: *de hoed*) *steken,* eig. hem mooi maken, hem loven, prijzen; Z.-N. *zijn –en laten,* het bekoopen; 2 *de leeuw heeft een – aan de staart;* 3 jagerst. z. Haas; 4 *de kastanjebloei is een –.*
Pluima'ge, v. –s (*gevederte*): *Vogels van diverse –,* een bundel schetsen over verschillende onderwerpen v. C. Vosmaer. (g = zj).
Pluim'bal, m. –ballen (*vederbal, volant*).
Plui'men, pluimde, h. gepluimd (1 *ontdoen van de veeren;* 2 *met pluimen voorzien, opsieren*): 1 *een vogel –,* plukken; fig. *iem. –,* geld aftroggelen; 2 *een hoed –.*
Pluim'gedierte, o. (*gevogelte*).
Pluim'graaf, m. –graven (*oudtijds adellijk opzichter van 's konings gevogelte*; scheepst. *verzorger van het pluimgedierte aan boord*).
Pluim'gras, o. (Z.-N. *windhalm*).
Pluim'pje, o. –s (*kleine pluim*; fig. *lof, eer*); zie Pluim 1 voorbeelden.
Pluim'riet, o. (*algemeen in ons land voorkomend riet,* inz. *aan waterkanten; struisriet;* Lat. arundo phragmites).
Pluim'staart, m. –en (*langharige staart met een pluim*): *een hond met een –.*
Pluim'strijken, pluimstrijkte, h. gepluimstrijkt (*vleien; flikflooien*); inz. als onbep. wijs; **–strijker,** m. –s; **-strijkerij',** v. –en.
Pluim'varen, v. –s (*een onzer mooiste varens, koningsvaren*; Lat. osmunda regalis).
Pluim'vee, o. (*gevogelte*).
Pluim'ziekte, v. (Z.-N. *hoenderziekte, waarbij de pluimen of veeren uitvallen*).
I. Pluis 1 v. pluizen (*pluche*); **2** o. (*geplozen touw of werk*); **–je,** o. –s (*vlokje*); **–touw,** o. –en; **–werk,** o. (*pluis* **2**).
II. Pluis, bn. (*in orde, veilig*): zegsw. *het is daar niet –,* [a]) het is daar niet, zooals het behoort, [b]) er hapert iets, [c]) het is er niet te vertrouwen.
Plui'zen 1 ploos, h. geplozen (*tot pluisjes trekken, uitrafelen, afpluizen*; ook: *napluizen*): *de matroos ploos een eindje touw; die hond houdt van –,* beentjes afknagen; *daar heb je heel wat aan te –,* werk aan; **2** pluisde, h. gepluisd (*pluisjes afgeven*): *dit servet, die zakdoek pluist;* **Plui'zer,** m. –s (fig. *napluizer*); **–erij',** v. –en.
Plui'zerig, Plui'zig, bn.; –er, –st (*vol pluisjes*): *een – servet.*
Pluk, m. in de bet. van *plok,* plukken (*het plukken; de oogst*; ook: *plok* d. i. *handvol; plokgeld*; Z.-N. *pluksel*): *de – der aalbessen, der boonen enz.*; fig. *ik heb daar een heele – aan,* een langdurige arbeid.
Pluk'haren, plukhaarde, h. geplukhaard (*vechten, handgemeen zijn*): *de knapen waren aan 't –,* bakkeleien.
Pluk'ken, plukte, h. geplukt (1 *van een tak een stengel afbreken, losmaken;* 2 *van de veeren ontdoen*; fig. *geld aftroggelen;* 3 *vlokjes afhalen*): 1 *appels, kersen –, bloemen –*; fig. *de vruchten van zijn arbeid –,* de voordeelen van zijn arbeid genieten; 2 *een kip –*; fig. *ze zullen me op die fancy-fair –*; 3 *de zieke deed niets dan aan de dekens –.*
Pluk'penning, m. –en; zie Plokpenning.
Pluk'sel, o. –s (*tot draden uitgehaald oud linnen*): *men legt – op wonden.*
Pluk'tijd, m. –en (*vaste tijd voor het plukken van allerlei ooft, oogsttijd van fruit*).
Plumeau', m. plumeau's (Fr. *veeren stoffer, aan een lange steel*; ook: *vederdek, veeren dekkussen*): *–'s van nandoeveeren.*
Plum'pudding, m. (Eng. *pudding met veel rozijnen, krenten, ingemaakt fruit, gewoonlijk met rum overgoten, brandend opgediend*).
Plun'deren, plunderde, h. geplunderd (*rooven, alles weghalen, stelen*); vero.: fig. *een dichter –,* plagiaat plegen; **–aar,** m. –s (*iem., die plundert*); **–ing,** v. –en (*het plunderen*).
Plun'dermarkt, v. –en (*voddenmarkt*).
Plun'derziek, bn. (*roofzuchtig*): – *grauw.*
Plun'je, v. (*kleeding*; ongunstig: *havelooze, zonderlinge kleeding*): *zijn Zondagsche –; niet zijn oude – weggooien.*
Plura'lis, m. (Lat. spraakk. *meervoud; meervoudsvorm*): – *majesta'tis,* majesteitsmeervoud (het meervoudige *Wij* in staatsstukken); – *modes'tiae,* bescheidenheidsmeervoud *wij* voor *ik,* waarvan een schrijver zich bedient. (ae = ee).
Pluraliteit', v. (Fr. *meerderheid, grootstegetal*).
Pluriformiteit', v. (*veelvormigheid*).
I. Plus (Lat. *meer*; + *of staand kruisje*: *toegevoegd aan, bijgeteld bij*; in de rek. en alg. *optelteeken*; ook: *positiefteeken, tegenstelling v. het* minteeken; natuurk. *boven*) **1** bw.: *Maastricht ligt 43 m + A.P.,* boven A'damsch peil; **2** zn., o.: *zet hier een –,* plusteeken; *dit – komt van pas,* overschot.
II. Plus, v. (Fr. peluche: Z.-N. *pluche*; Z.-N. *pluis[je]*, in deze bet. mv. plussen).
Plusmi'nus (Lat. *meer of min, ongeveer, aangeduid door* ±), **1** bw.: ± *tienduizend gulden*; **2** o.: *zet hier een –,* plusminusteeken.
Plus'teeken*, o. –teekens, nl. +.
Plutar'chus, Rom. schrijver (± 50–120 n. C.) van vergelijkende levensbeschrijvingen, b.v. van Demosthenes en Cicero.
Plu'to, Plu'ton, m. Gr. myth. oppergod der onderwereld; zie Hades.
Plutocraat', m. –craten (Gr. ploutos = rijkdom: *geldaristocraat; kapitalist*); **–cratie',** v. (*heerschappij van het geld,* d. i. *v. h. kapitaal*); **–cra'tisch,** bn. en bw.: *een –e regeering,* van de kapitalisten.
Pluto'nisch, bn. (*in het binnenste der aarde door het onderaardsche vuur ontstaan of er door naar boven geheven*): *–e gesteenten.*
Plutonis'me, –nis'mus, o. (geol. *stelsel, dat alle vervormingen in de aardkorst aan het vuur toeschrijft*); verg. Neptunisme.
Plu'tus, Lat., **1** myth. god van de rijkdom, door Jupiter van 't gezicht beroofd, opdat hij blindelings zijn gaven zou uitdeelen; **2** geld; Gr. Ploutos.
Pluvia'le, v. pluvialen (Lat. pluvia = regenmantel: R.-K. *liturgisch gewaad: een*

van voren open tot de voeten neerhangende mantel o. a. bij processies gedragen).

Pluvier', v. –en (Fr. van Lat. pluvia = regen: *steltvogel: snipachtige vogel, aan zee, op duinen, heide*); in ons land de goud– of wilster, Lat. charadrius apricarius oreophilos, de strand–, Lat. charadrius a. alexandrinus.

Pluviome'ter, m. –meters (*regenmeter*).

Pluvio'se, v. (Fr. *vijfde maand of Regenmaand, van 20/22 Jan. tot 18/20 Febr.*).

Plu'vius, Lat. myth. regengod, Jupiter.

Pneu'ma, v. (Gr. *adem, wind, lucht*).

Pneumatiek', v. (*leer v. d. beweging en de druk der luchtsoorten*); ook, –ma'tica, v.

Pneuma'tisch, bn. (*op de pneumatiek betrekking hebbende; de lucht betreffende; door luchtdruk gedreven; met lucht opgevuld wordende*): *de –e machine,* luchtpomp; *een –e spoorweg,* door luchtdruk werkend; *–e banden,* luchtbanden van rijwiel of auto; *–e telegraafpost,* schietblaasbalg, buizenpost, inrichting, waarmede brieven enz. in buizen door luchtdruk van de eene plaats naar de andere worden geschoten, o. a. in Berlijn, Weenen, Parijs.

Pneumonie', v. (Fr. [Gr. pneumonia]: *longontsteking*).

Po'chel, m. –s (*hooge rug, bochel*): zegsw. *iem. zijn – vol schelden,* hem duchtig over de hekel halen, uitschelden; *iem. op zijn – geven,* hem slaag geven; ook fig.

Po'chen, pochte, h. gepocht (*bluffen, snoeven*); **–er,** m. –s; **–erij'**, v. –en (*snoeverij*).

Pochet', v. –ten, –s (Fr. pochette: *zakje, klein* [*gekleurd*] *zakdoekje in de linker bovenzijzak*): *–s van fijne kunstzijde.*

Poch'hans, m. –hanzen (*zweiser*).

Po'co, bw. (It. muz. *weinig, iets*): *– a –,* van lieverlede; *un –,* een weinig.

Po'culum, m. –s; (Lat.) –cula (Lat. *beker*).

Po'dagra, o. (Lat.-Gr. [van Gr. pous, gen. podos = voet + agra = prooi, vangst, in samenst. jicht, verlamming]: *voetjicht, pootje*).

Podagreus', bn.; –zer, –t (Fr. podagreux: *lijdende aan voetjicht, het pootje hebbende*): *een –greuze papa met zijn dochters.*

Podagrist', m. –en (*voetjichtlijder*).

Pod'ding, m. –en (*een meelspijs* [of: *een chocoladebeslag*], *met allerlei ingrediënten, als suiker, amandelen enz.*); z. Pudding.

Podes'ta, m. podesta's (It. *machthebber, landvoogd; burgemeester*); in de vroegere Oostenrijksche kroonlanden heetten de burgemeesters der Italiaansche gemeenten –'s, in de tijd van Frederik Barbarossa de keizerlijke bestuurders der steden; ook, **Podestaat'**, m. –taten; v. Lat. potestas.

Po'dium, o. (Ned.) –s, –diën; (Lat.) po'dia (Gr.-Lat. eig. voetje: *optree, een verhoog, dat als platform dient; tooneelverhooging*).

Podome'ter, m. –s (v. Gr. pous, z. podagra: *schredenteller, pasteller*); z. Hodometer.

Poe'asa, v. (O.-I. *Moh. vastenmaand*).

Poed, o. poeds; zie Pud.

Poe'del, m. –s (1 *kroesharige hond*; 2 *misworp, misschot*): 1 *een – leert gemakkelijk kunstjes*; 2 *hij maakte twee keeren achter elkaar een –,* worp, waarbij de bal van de plank gaat. Opm. in bet. 2 soms uitgespr. *poedèl*; verg. *bok* = fout, *zwijn* = bof.

Poe'delen, poedelde, h. gepoedeld (*knoeien, fouten maken*): *wat ben ik aan 't –!*

Poe'delhond, m. –en (*poedel* 1).

Poe'der, poei'er 1 o. (*tot fijn gruis of fijne korrels gestampte, vergane enz. vaste stof*; Z.-N. *buskruit*): Z.-N. *– geven,* kemp; zie o. a. Tandpoeder enz.; **2** v. –s (*geneesmiddel* [*in poeiervorm*] *waarvan elke dosis in een papiertje is gevouwen*): *–s innemen*; **–chocolade,** v. (*chocolade in poedervorm*).

Poe'deren, –de, h. gepoederd (*haar, pruik enz. met* [*welriekend*] *poeder bestrooien*; Z.-N. *afranselen*): *een gepoederde pruik*; **–hoorn,** m. –s (Z.-N. *kruithoorn*); **–kwast,** m. –kwasten (*kwast, waarmee men zich poeiert*); **–mantel,** m. –s, vero. (*linnen of katoenen kleed, dat men omhing, als men zich liet poederen*).

Poëem', o. poë'men (Gr.-Lat. poëma: *gedicht*); lees *poo-eem'*.

Poëet', m. poëten (Gr.-Lat. poëta: *dichter*); lees *poo-eet'*.

I. Poef 1 tw., klankn. van een dof geluid; **2** zn., m.: *met een zwakke –.*

II. Poef, v. –s (Fr. pouf: *rond voetsteuntje; ronde opgevulde lage stoel zonder leuning; dik kussen op de vloer*); etym. = **– I.**

III. Poef, m. (Z.-N. *krediet, pof*): *ik heb er geen – op,* verwacht er niet veel van.

Poe'fen, Z.-N.; z. Poffen.

Poeha', **–haai'**, o.; zie Boeha.

Poei'er(en); zie Poeder(en).

Poei'erig, bn.; –er, –st (*stoffig als poeder*).

I. Poel, m. poelen (*moerassig stilstaand water; draskolk*; [*met waterplanten overdekte*] *plas*): fig. *een – v. ongerechtigheden,* afgrond.

II. Poel, v. –en (Z.-N. [*jonge*] *hen*).

Poe'lau, v. (*eiland*); ook Poe'lo.

Poelepetaat', m. –petaten (Fr. poule pintade: *parelhoen*).

Poelet', polet', o. (*soepvleesch van de borst van een kalf*); **–soep,** v. (t = t).

Poelier', m. –s (Fr. *koopman in gevogelte of wild*); Z.-N. Poelenier.

Poel'je, v. –n, –s (*hoen, kip*); gew.

Poel'snip, v. –snippen (*een groote watersnip*; Lat. capella media); **–vogel,** m. –s.

Poë'ma, o. (Ned.) –'s; (Lat.-Gr.) poë'mata (Lat.-Gr. *dichtwerk*).

Poe'ma, m. –'s (*Z.-Am. leeuw, katachtig roofdier ter lengte van 1 meter, geelachtig soort van jaguar*; Lat. felis concolor).

I. Poen*, m. (*geld, duiten*): *wij hebben rijklijk –*; zegsw. *om de – is 't al te doen*; gmz.

II. Poen*, m. –en (*opschepper, sjappie, proleet; gemeene vent*): *een – van een vent.*

III. Poen*, m. –en (Z.-N. *zoen*).

Poenaal'; zie Penaal. (oe = eu).

Poe'ne; zie Pene. (oe = eu).

Poe'nig, bn., bw. (*als een poen* **II**): *wat ziet hij er – uit!*

Poenitent' enz.; z. Penitent enz. (oe = eu).

Poen'ka, pun'ka(h), v. –'s (Voor-Indië: *groote waaier, aan de zoldering opgehangen en door touwen bewogen, om koelte aan te brengen*).

Poep, m. poepen (schimpn. *arme boer uit Westfalen, Hans Mof*); **Poe'penland,** o. (schimpn. *Westfalen en N.-Duitschland*).

Poer, v. poeren (*peur, tros aardwormen*).

Poe'rem, o. (Isr. *feest van de loten: Maartfeest of Hamansfeest*; fig. *drukte, beweging, bluf*); meestal gespeld **Pu'rim.**

Poe'ren, poerde, h. gepoerd; z. Peu(e)ren.

Poe'ri, v. –'s (O.-I. *burcht, binnenstad; vorstelijk* [*versterkt*] *paleis*).

I. Poes, v. –en (1 *roepnaam van de kat*; ook:

de kat zelf; 2 *halsbontje voor vrouwen*; 3 *vleinaam voor kindje, liefje*): 1 *daar zitten twee poesen*; – *is de vocatief van kat*; zegsw. *hij is* (*een vogeltje*) *voor de* –, hij is verloren; *dat is niet voor de* –, is van beteekenis; 2 *een* – *om de hals*; 3 *kom hier*, –, lief kind.

II. Poes, o. en v. (*salpeterachtige uitslag v. d. kalk*); misschien etymologisch = Poes **I.**

Poes'je, o. –s; zie Pousse-café.

Poesa'ka, v. –saka's (Mal. *erfenis, erfstuk*).

Poe'sing (O.-I. oorspr. Mal. *duizelig*).

Poesjenel', m. –len (Fr. polichinelle; Z.-N. *hanswors*t; *marionet*); **–lenkelder,** m. –s (Z.-N. *marionettenspel* [*te Antwerpen*]).

Poes'lief, bn. (*fluweelachtig lief*, met de bijgedachte aan *valschheid* of *onoprechtheid*): *zij was* – *tegen mij*; **–mooi,** bn. (*zoo mooi als poes, die zich schoon gelikt heeft*): *kind, je bent* – **of** *zoo mooi als poes.*

Poes'pas, m. (*mengelmoes, rommelzoo*).

Poes'ta, v. –'s, poesten (*grassteppe in Hongarije*): *de herders in de* –.

Poes'ten, poestte, h. gepoest (*met kracht blazen*): *in het vuur* –; verg. Asschepoester = die in de asch poest.

Poes'ter*, m. –s (*iem., die poest; blaaspijp*).

Poet'je, o. –s (It. putto = beeldje: *lief, mooi, aanvallig, beeldschoon wezentje*): *drie* –*s van gratietjes.*

Poë'ta, m. poë'tae (Gr.-Lat. *dichter*): – *laurea'tus*, Lat. gelauwerd dichter, ook wel hofdichter; *ora'tor fit, poëta na'scitur*, Lat. de redenaar wordt gemaakt (door oefening), de dichter wordt (als zoodanig) geboren.

Poëtas'ter, m. –s (*rijmelaar, pruldichter*).

Poëtasterij', v. –en (*rijmelarij*).

Poëtiek', v. (*theorie der dichtkunst*).

Poë'tisch, bn. en bw. (*dichterlijk*). (ë = ee).

Poëtiseeren* (Fr. *dichterlijk behandelen, voorstellen, idealiseeren*). (ë = ee).

Poets, v. poetsen (*klucht, grap, pots*): zegsw. *iem. een* – *spelen*, een kool stoven.

Poet'sen, poetste, h. gepoetst (*door middel v. borstel, poetsmiddel enz. schoonmaken, doen blinken; wrijvend glimmend maken*): *de schoenen, de tanden, leder, zilverwerk* –; z. Plaat **I**; **–gerei,** o.; **–katoen,** o. (*boomwol, waarmee men* [inz. *machinedeelen*] *poetst*); **–lap,** m. –lappen (*lap, die gebruikt wordt, om te poetsen*); **–pommade,** v. –s (*smeersel, om mee te poetsen*); **–ster,** v. –sters (*vrouw, werkster, die poetst*); **–zak,** m. –zakken (mil. *zak voor poetsbenoodigdheden*).

Poe'zel, bn. (*mollig, dik-zachtvleezig: poezelig*): *–e handjes*; **–achtig, –ig,** bn.; –er, –st: *een* – *wicht*; **–(acht)igheid,** v.

Poëzie', poëzij', v. (Fr. poésie [Gr.-Lat. poësis]: 1 *dichtkunst*; 2 *het dichterlijke*; 3 *gedichten, verzen*): 1 *lyrische, epische, dramatische, didactische* –; 2 *de* – *in het leven*; 3 *een bundel* –; lees *po-ee-zie'* of *–zij.*

Poëzie'-album, o. –s (*album voor versjes* inz. *tot aandenken van vrienden, kennissen*).

I. Pof, m. (*krediet*): *op de* – *halen* (of: *koopen*), d. i. niet dadelijk betalen.

II. Pof 1 tw., klanknabootsing van een dof geluid: – *daar lag het*; **2** m. poffen (*doffe slag, stoot, klap*): *dat gaf een* –.

III. Pof, v. poffen (*bol uitstaand versiersel op de mouwen of de rok eener japon*); Pof **I, II, III** zijn etymologisch verwant.

Pof'adder, v. –s (*vergiftige adder in Z.-A.*).

Pof'broek* 1 m. en v. –en (*persoon, die* [*voortdurend*] *poft, op crediet koopt*), gmz.; **2** v. –en (*broek met korte, opgepofte pijpen*).

Pof'fen, pofte, h. gepoft (1 *met een doffe slag doen neerkomen*; w. i. g.; 2 *op krediet koopen*; 3 *in de heete asch of op een plaat braden*): 1 *iets tegen de grond* –; 2 *die vrouw wil altijd* –; 3 *kastanjes* – *in de heete asch*; dikwijls = *paffen* bv. mil. term voor: *schieten.*

Pof'fertje, o. –s (*broedertje*): *–s bakken.*

Pof'fertjeskraam, v. –kramen (*kermiskraam, waarin poffertjes gebruikt kunnen worden*).

Pof'fertjespan, v. –pannen (*pan met ronde kuilen, om poffertjes in te bakken*).

Po'gen, poogde, h. gepoogd (pogen) (*trachten, streven naar, zijn best doen, zijn krachten inspannen*): *de dief poogde te ontsnappen*; *ik heb hem* – *te overreden.*

Po'ging, v. –en (*het streven; moeite, welke men aanwendt voor een bepaald doel*): *een* – *doen om iets te bekomen*; *al zijn –en bleken vergeefsch*; *een ijdele* –; *een* – *wagen*; rechtst. *een strafbare* – (tot misdaad b.v.).

Pogrom', v. –s (Russ. [*georganiseerde*] *plotselinge, heftige* [*joden*] *vervolging; verwoesting, vernieling*; eig. *elke actie met geweld*).

Poilu', m. –'s (Fr. *behaard*: naam voor *een gewoon soldaat* [*aan het front*]; *ijzervreter*): *le* – *inconnu*, de onbekende soldaat.

Point, o. points (Fr. *punt, steek, stoot*; *oogen op dobbelsteenen*); – **d'Angleter're,** o. (Fr. *een der fraaie handwerken*: *geborduurde bloemen op tulen grond*); – **d'honneur',** o. (Fr. *eergevoel*), volkst.: Ponteneur; – **d'orgue,** o. points d'orgue (*orgelpunt*).

Poin'te, v. –s (Fr. eig. *punt*; fig. *het fijne, de geestigheid van een zet*).

Pointeeren* (Fr. van posten in koopmansboeken: *bij vergelijking aanstippen, vergelijken*; kaartspel: *zetten op* [*tegenover den bankhouder*]; mil. *het geschut richten*).

Pointer, m. pointers (Eng. jagerst. *patrijshond, gladharige staande hond*).

Pointeur', m. –s (Fr. *geschutrichter*).

Point-lacé', o. (Fr. *een der fraaie handwerken*: *borduursel met lintvlechtwerk*).

Pok, v. pokken (*puistje, zweertje*; in het mv. *naam van verschillende ziekten* inz. *waterpokken*): *door* (of: *van*) *de –ken geschonden*; *dit kind heeft, krijgt de –ken.*

Pok'achtig, bn. (*lijkende op een pok*).

Pokaal', m. pokalen; meestal: Bokaal.

Pok'daal, v. –dalen (*poklitteeken, pokput*).

Pokda'lig, bn. en bw. (*van de pokken geschonden, mottig*): *een* – *gezicht*, vol pokputten.

Po'ken, pookte, h. gepookt (*met de pook in het vuur, de kachel roeren, rakelen*): *in de kachel* –, *in 't vuur* –.

Poker, o. (Eng. *soort van kaartspel*).

Pok'hout, o. (*hard harsrijk hout van guajacum, een West-Indische boomsoort o. a. in Suriname*; Lat. guajacum officinale).

Pok'kel, v. pokkels (*pukkel, peukel*).

Pok'ken, pokte, h. gepokt: *gepokt en gemazeld hebben*, de pokken en mazelen gehad hebben; fig. heel wat gesukkeld hebben.

Pok'kenbriefje, o. –s (*vaccinatiebewijs*).

Pok'kenepidemie, v. –epidemieën (*het epidemisch uitbreken der pokziekte*). (e = ee).

Pok'put, m. –putten (*pokdaal*); **–stof,** v. (*koepokstof*); **–ziekte,** v. –ziekten.

I. Pol, m. pollen (*stronkje*; *samengegroeide klomp planten*): *een* – *gras.*

II. Pol, m. pollen (Z.-N. *handje*); **–letje,** o. –s.

Polair', bn. (Fr. *de pool betreffende*; fig. *tegenovergesteld, recht tegenover*): – *landijs*.
Polak', m. –ken (*Pool*, eenigszins minacht.).
Polak'ker, m. –s (Fr. polacre: scheepst. *soort van vaartuig in de Middell. Zee*).
Polarisa'tie, v. (Fr. *het mededeelen of aannemen van polariteit; wijziging van de aard der lichtstralen, zoodat zij na teruggekaatst of gebroken te zijn, ongeschikt zijn in bepaalde richtingen te worden teruggekaatst of gebroken*).
Polariteit', v. (Fr. *neiging van vrij zwevende magneten naar de magnetische polen*).
I. Pol'der, m. –s (*door dijken of kaden afgescheiden terrein, zoodat men het buitenwater kan keeren en het binnenwater kan afvoeren op kunstmatige wijze*).
II. Pol'der, m. –s (Z.-N. *hoenderkot; slaapplaats van knechten in de stal*).
Pol'derbelasting, v. –en (*belasting tot onderhoud van de dijken, kaden, gemalen enz., door elk der ingelanden, naar rato van zijn eigendom in de polder, te betalen*); **–bemaling**, v. –en (*het bemalen v. e. polder*); **–bestuur**, o. –besturen (*het college van bestuurders van een polder*); verg. Dijkheemraad; **–boer**, m. –en (*boer uit de polderstreek*); **–dijk**, m. –en (*dijk om een polder*); **–district**, o. –en (*naam van de hoofdwaterschappen in Gelderland*): *het – Neder-Betuwe*; **–gast, –jongen**, m. –gasten, –jongens (*dijkwerker, dijker, grondwerker*); **–gemaal**, o. –gemalen (*molen, [stoom]werktuig tot bemaling van een polder*); **–keet**, v. –keten (*loods als verblijf van polderjongens*); **–koorts**, v. (Z.-N. *moeraskoorts*).
Pol'derland, o. –en in de 2de bet. (*het zeeklei- en laagveengebied, dat voor het grootste gedeelte beneden A. P. ligt*; ook: *land in een polder*); **–lasten**, m. mv.; zie Polderbelasting; **–meester**, m. –s (*lid van een polderbestuur*); **–molen**, m. –s (*water- of windmolen tot bemaling v. e. polder*); **–peil**, o. (*vastgesteld peil voor de gewenschte hoogte v. h. polderwater*); zie Winter-, Zomerpeil; **–schouw**, v. (*inspectie van een polder* inz. *wat betreft slooten, wegen enz.*); **–sluis**, v. –sluizen (*sluis in een polder, waardoor men water in of uit een polder kan laten*); **–water**, o. (*het water in een polder* nl. *de slooten van een polder*); **–werker**, m. –s (*poldergast*).
Poleeren* (Fr. polir: *polijsten, doen glanzen*; van geweerloopen: *glad uitboren*).
Polei', v. (*foltertuig, tot uitrekking dienend*); ook: Plei, Palei; vero.
Pole'micus, m. Lat. –mici, **polemist'**, m. –en (Gr. polemos = oorlog, twist: *twistschrijver*).
Polemiek', v. (Fr. polémique: *twistgeschrijf, pennestrijd*); **Pole'misch**, bn. (*twistend*): *–e geschriften*, d. i. twistgeschriften.
Polemiseeren* (Fr. *een pennestrijd voeren*).
Po'len, o.: *de republiek –*.
Polen'ta, v. (It. *Italiaansch nationaal gerecht*: *dikke pap meestal van maïsmeel, maar ook van aardappelen, meel, kastanjes*).
Poli', bn. (Fr. *gladgemaakt, gepolijst; wellevend*): *cuivre –*, gepolijst koper.
Polichinel', m. –s (*hanswors*t, *Jan Klaassen, grappenmaker*): *– in de poppenkast*.
Poliep', v. poliepen (Fr. polype [Gr. polypous = veelvoet]: 1 dierk. *neteldier uit zoet- en zeewater*; 2 *ziekelijke vleeschwoekeringen*: *vleeschuitwas, slijmvliesgezwel*): 1 *de –en vormen vaak een kalkomhulsel*; zie Koraal; 2 *een – in de neus hebben*.
Polie'ren, polierde, h. gepolierd (Fr. polir; Z.-N. *polijsten*).
Poliet', bn., bw. (Fr. poli: *beleefd, glad, blinkend*; ook fig. *verfijnd, gedistingueerd*).
Polijs'ten, polijstte, h. gepolijst (*doen glanzen*; fig. *beschaven, verfijnen*): *hout –*.
Polijs'ter, m. –s (*man, die polijst*).
Polijst'ster, v. –s (*vrouw, die polijst*).
Polijst'hamer, m. –s; zie Planeeren; **–papier**, o. (*schuurpapier*); **–staal**, o. –stalen (*van een hecht voorzien staal, om te poleeren*); **–steen***, m. –en (*harde steen, om mee te poleeren*); **–werk**, o. –en (*poleerarbeid; de gepolijste dingen*).
Polikliniek', v. –en (*stedelijke of particuliere inrichting tot geneeskundige hulp aan minvermogende, loopende patiënten, doch niet verblijvend, ook [aan universiteiten] tot onderwijs dienende*); zie Kliniek.
Po'lis, v. –sen (*verzekeringsbewijs, akte van assurantie of verzekering*): *hangende –*.
Polisson', m. –s (Fr. *straatjongen; deugniet, kwajongen*; ook gunstig: *guit*).
Polites'se, v. (Fr. *hoffelijkheid, beleefdheid, welgemanierdheid*).
Politicas'ter, m. –s (*slecht politicus*).
Poli'ticus, m. poli'tici (Lat. [Gr. polis = staat, stad]: *staatkundige; iem., die zich met politiek bemoeit; handig-schrander mensch*).
Poli'tie*, v. (v. Gr. politeia: *toezicht op de openbare orde en veiligheid; instelling voor de openbare veiligheid, de gezamenlijke ambtenaren en beambten*): *de geheime –; bereden –*; Z.-N. *de – over een vergadering hebben*, voor de goede orde zorgen; ook: *een –*, een politieagent, m. –s; **–agent**, m. –agenten (*diender*); **–bevoegdheid**, v. –heden (Z.-N. rechtst.); **–bureau**, o. –bureau's (*kantoor v. d. politie*), volkst. *–beroo*; **–commissaris**, m. –sen (*in een stad, hoofdambtenaar van politie*); **–dienaar**, m. –s (*politieagent*); **–hond**, m. –en (*hond, gedresseerd om de politie in haar taak, vooral bij opsporing, bij te staan*); **–huisje**, o. –s (*dag- of nachtverblijf van agenten*); **–inspecteur'**, m. –teurs, –teuren (*inspecteur bij de politie*).
Politiek', v. Fr. politique, v. Lat.-Gr. politikos = van de staat **1** (1 *staatkunde*; *geheel van parlementaire beginselen*; 2 *gedragslijn*; 3 *schranderheid, geslepenheid*; 4 *burgerkleeding*, met: *zijn in*): 1 *de binnenlandsche –; socialistische –*; 2 *zachtjes aan was zijn –*; 3 *met veel – te werk gaan*; 4 *luitenant was in –*; **2** bn. en bw. (1 *staatkundig, op de politiek, de staatkunde betrekking hebbende*; 2 *geslepen, handig-schrander*): 1 *–e partijen*; 2 *een – man; dat was (niet) – van je; – optreden*.
Poli'tiekamer, v., in bet. 2 –s (1 mil. *straf voor kleine vergrijpen*; 2 *het vertrek, waarin de straf wordt ondergaan*): 1 *drie dagen –*; 2 *in de – zitten*; **–maatregel**, m. –en (*maatregel in 't belang der openbare orde, zedelijkheid of gezondheid*); **–macht**, v. (*–bevoegdheid*; ook: *een aantal agenten onder leiding v. e. superieur*): *een sterke – bezette de toegang*; **–muts**, v. –en (mil. *soldatenmuts, kwartiermuts, veldmuts*): *een papieren – voor de jeugd*; **–overtre'ding**, v. –en; **–post**, m. –en; **–rechter**, m. –s (in verschillende landen: *rechter, die op korte termijn vonnis velt bij politieovertredingen*); **–reglement**, o. –en (*–verordening, –instructie*); **–straf'**, v. –fen

(*straf op politieovertreding*); **–vaartuig,** o. –en (*boot ten gebruike der politie in havensteden*); **–verordening,** v. –en; **–wet',** v. –ten (*wet op de openbare orde en veiligheid*); **–wezen,** o. (*de inrichting der politie en wat daarmee in verband staat*); **–zaak,** v. –zaken (*zaak, welke met de politie in aanraking brengt*).

Politiseeren* (*over staatszaken redeneeren of schrijven*; spottend: *tinnegieten*).

Politoer', o. (Duitsch Politur: *glans, glansmiddel,* inz. *tot het opboenen van fijne meubels*); **–en,** politoerde, h. gepolitoerd (*glad en glanzig wrijven met politoer*).

Polk, m. –en (Z.-N. *kuil* [*van hoenders*]; *leger* [*van een haas*]; *muik*).

Pol'ka, v. –'s (pulka = halfpas: [*Boheemsche*] *snelle dans in* $^2/_4$ *maat*); **–haar,** o. –haren (*a. d. onderzijde krullend hoofdhaar, dat halflang onder gelijk is afgeknipt*); **–mazur'ka,** v. –mazurka's (*een soort van polkadans*); **–meel,** o. (Z.-N. gew. *maïsmeel*); **–zeep,** v. (*volksnaam voor soda*).

Pollak', m. pollakken (*een soort van dorsch in de Noordzee*; Lat. gadus pollachius).

Pol'len, m. mv. (*klompjes stuifmeel, bloemenstof aan de meeldraden der bloemen*).

Pol'lepel, m. –lepels (uit *potlepel? keukenlepel met lange steel*; Z.-N. fig. *groote hand*).

Pol'levij, v. pollevijen (Sp. polevi [Fr. pontlevis]: *achtersteunlap van een schoen*); in Z.-N. Pollevie', v. pollevieën.

Po'lo, o. (*polospel*).

Polonai'se, v. –s (Fr. *Poolsche*; *Poolsche dans*; *wijde vrouwenmantel*; *heerenjas*, zie Poolsch; *roomtaart*).

Po'lospel, o. –en (polo, letterl. bal: *hockeyspel van Eng. Indische oorsprong, waarbij de spelers te paard zitten en met een kolf de bal voortdrijven; soms ook op schaatsen, rijwielen gespeeld of in het water*).

I. Pols, m. polsen (1 *deel van de onderarm boven de handwortel*; 2 *stoot of slag van een slagader*; *polsader*): 1 *de dief had een paternoster om elke –*; 2 *een geregelde –*; *de – van den koortslijder klopt, jaagt*; *de dokter voelt den patiënt de –*; fig. *iem. de – voelen,* [a]) examineeren, [b]) polsen.

II. Pols, m. –en (*springstok*): *de – van den polsdrager is meestal een taaie sliet*; zegsw. *verder willen springen dan de – reikt,* meer willen, dan men (financieel) kan.

Pols'ader, v. –s, –en (*ader van de pols*).

Pols'drager, m. –s (*helper v. d. jager*).

Pol'sen, polste, h. gepolst (*met de polsstok roeren in 't water*; *de pols voelen*; inz. fig. *iems. meening of opvatting zoeken te weten te komen*): *pols hem eens over die zaak.*

Pols'horloge, o. –s (*armbandhorloge*).

Pols'slag, m. –slagen: *een regelmatige –*; fig. *de – voelen,* leven bespeuren, b.v. *aan de Theems voelt men de – van de wereldhandel.*

Pols'stok, m. –ken (*pols of springstok*).

Poltron', m. –s (Fr. *lafaard, bloodaard*).

Poly . . ., van Gr. polys = veel.

Polyandrie', v. (*huwelijk v. e. vrouw met meer dan één man*); **–archie',** v. (*regeering van velen*); **–chromeeren*** (*het beschilderen van beelden, kerkwanden, zuilen enz. met vele kleuren*); **–chromie',** v. (*veelkleurige beschildering*); **–gamie',** v. (*huwelijk v. e. man met meer dan één vrouw*): *de – der Moslemin*; **–glot'te*,** Gr. glotta = tong, taal, **1** v. –n (*woordenboek, dat verschillende talen behelst*; *boek of geschrift met veeltalige tekst*); **2** m. en v. –n (*persoon, die veel talen kent*): *Mezzofanti* (1774–1849), *een –, kende 58 talen*; **–glot'tisch,** bn.: *een –e stijl,* doorspekt met uitheemsche woorden.

Polygoniometrie', v. (*toepassing der hoekmeting of goniometrie op veelhoeken*); **–goon',** m. –gonen (meetk. *veelhoek*); **–graphie',** v. (*veelschrijverij*); **–his'tor,** m. –histors (*kenner van verschillende vakken van wetenschap, veelweter,* soms ietwat ong.); **–hym'nia,** v. myth. de muze voor gezang (en welsprekendheid); ook, Polymnia.

Polyne'sië, o. (aardr. *een der drie groepen der Australische eilanden*; zie Oceanië).

Polyphaag', m. –phagen (*veeleter, veelvraat*).

Polyphe'mus, Lat., Gr.-phe'mos, m. myth. zoon van Neptunus, cycloop, op Sicilië, sluit Ulysses en zijn tochtgenooten in een hol, om er elke dag één te verslinden; Ulysses maakt hem blind en ontsnapt.

Polyphoon', bn. (*veelstemmig*); **–phonie',** v. (*muziek, bestaande uit minstens twee zelfstandige partijen, waarbij elk der partijen zelfstandig is*; *veelstemmigheid*); z. Homophoon; **–sylla'be,** v. –syllaben (*meerlettergrepig woord*); **–syn'deton,** o. –s (*veelvuldige verbinding door voegwoorden* [*herhaling*]), b.v. *Caesar was en veldheer en redenaar en geschiedschrijver*; **–techniek',** v. (*leer der kunsten en industrieele verrichtingen*; *het gezamenlijke technisch kunnen en weten*); **–tech'nisch,** bn. (*vele kunsten en wetenschappen omvattende, het geheele gebied der techniek betreffende*): *de –e school te Delft,* hoogeschool ter opleiding van ingenieurs.

Polytheïs'me, o. (*veelgodendom*); **–theïst',** m. –en (*aanbidder van veel goden*).

Pomerans', v. –en (It. pomerancia = goudappel: *bitteroranjeappel*; *pomeransbitter*; *glaasje jenever met pomeransbitter*; ook: *dopje aan de punt van de keu, van de schermdegen*); **–bitter,** o. (*elixer, getrokken op schillen van de oranjeappel*).

Pomma'de, v. –s (soorten) (Fr. *haarzalf*; *lippenzalf*); **Pommadeeren*** (Fr. [*de haren*] *met welriekende pommade bestrijken*).

Pommelee', m. –s (Fr. pommelé: Z.-N. *schimmelpaard*).

Pomologie', v. (Lat. pomum = [boom]-vrucht: *ooftkunde*); **–lo'gisch,** bn. (*op de ooftkunde betrekking hebbende*): *een – woordenboek*; **–loog',** m. –logen (*ooftkundige*).

Pomo'na, v. **1** Lat. myth. godin van tuin en ooft; **2** naam v. vegetarische restaurants.

Pomp, v. –en (*werktuig tot het doen oprijzen van water*; Z.-N. *spanjolet*): *zuig- en perspompen*; *loop naar de –!* de weerlicht.

Pompadour', o. (Fr. *japonstof, doorweven met bloemetjes, naar de favoriete van Lodewijk XV*); **–en,** bn.; z. Alpaca, opm.

Pomp'bak, m. –bakken (*opvangbak van 't water onder de pompkraan*); **–buis,** v. –buizen (*looden buis in de pomp, waarin de zuiger op en neer bewogen wordt*).

Pompe'ji, aardr. stad in Campanië aan de voet v. d. Vesuvius, in 79 n. C. met Herculaneum en Stabiae onder de asch bedolven; in 1748 begon men de opgraving.

Pompe'jus of Gnejus-Magnus (de Groote) 106–48 v. C., bij Pharsa'lus door Caesar verslagen, 48 v. C.; z. Triumviraat.

Pom'pelmoes, v. –moezen (O.-I. *groote, zoetzure vrucht, lijkende op een sinaasappel*; ook: *de boom*; Lat. citrus decumana).
Pom'pen, pompte, h. gepompt (*het water met een pomp opvoeren*; knikkerspel: *stuiken*): – *of verzuipen!* **–er,** m. –s.
Pomperij', v. –en (*verlokking, praalvertooning*): *den duivel en zijn –en verzaken*; vero.
Pompernik'kel, m. –s (*grof zwart brood der Westfalers, soms 30 pond zwaar, dat zonder gist uit roggemeel is gebakken*).
Pompeus', bn.; –peuzer, –t (Fr. *vol staatsie, deftig*): *een –peuze stijl,* hoogdravend.
Pomp'gast, m. –en; z. Brandspuitgast.
Pompier', m. –s (Fr. *spuitgast*); lees *–ier.*
Pompoen', m. –poenen (*kalebas*).
Pomp'olie, v. (mil. *olie, waarmee een geweerloop gereinigd wordt en ingevet*).
Pompon', m. –s (Fr. *wollige bol als versiersel op schoeisel, op sjako's enz.*): **Z.-N.** *de – zijn,* de (het) schitterendste.
Pomp'station, o. –s (*gebouw, waarin het water eener waterleiding wordt opgepompt*); **–steen*,** m. –en (Z.-N. *gootsteen*); **–stok,** m. –ken (*pompstang*): zegsw. *hij weet van pomp noch –,* hij weet niets; **–water,** o.; **–zuiger,** m. –s (werkt. *zuiger, waardoor het water in de pompbuis wordt opgehaald*); **–zwengel,** m. –s.
Pon, v. –nen (*nachtjapon, nachtkleed* [*voor vrouwen en meisjes*]); Ponnetje, o. –s.
Ponceau', Fr. **1** v. –'s (*klaproos*); **2** o. (*hoogroode kleur*); **3** bn. (*hoogrood*).
Pon'cho, v. –'s (Sp. *mantel, bestaande uit een vierkant stuk doek met in 't midden een opening om het hoofd door te steken* inz. *in Z.-Amerika*); lees *pon'tsjo.*
Pond, o. –en (1 vroeger: *gewichtseenheid*; 2 *zekere geldswaarde*): 1 *in ons land was een – 0,5 kg, een medicinaal – was 0,375 kg*; 2 *een – Vlaamsch was ƒ 6,00,* verdeeling: 20 schellingen, 240 groot, 960 duiten of 2880 mijt; *een – sterling* (Engelsche waarde), d. i. ± *ƒ* 12,00, 20 shilling van 12 pence; *het Turksche –* is ± *ƒ* 11,00; Bijbel: een pond, ± *ƒ* 50, is 100 drachmen.
Pon'degoed, o. (*allerlei rommel, die bij 't pond verkocht wordt*); **–goedwinkel,** m. –s (*rommelwinkel*), gew.; **–maat,** v. –maten (*oude Friesche vlaktemaat 0,3678 ha*).
Pon'der, m. –s (*ponderboom*; in samenstellingen: *zooveel pond wegende*): *zes– enz.*
Pondera'bel, bn. (Fr. pondérable: *weegbaar*).
Pon'derboom*, m. –en (*hooiwagenboom*; *lange boom boven op een voer hooi gebonden*).
Pon'dok, v. –s (O.-I. oorspr. Mal. *tijdelijke verblijfplaats*; *optrekje*).
Pondspondsgewij'ze, –gewijs', bw. (*naar evenredigheid*): *de winst zal – verdeeld worden,* naar verhouding van ieders inleg.
Poneeren* (Lat. ponere: *stellen, verklaring afleggen*).
Po'nem, Po'nim (Hebreeuwsch: *gezicht*): – *hot,* het lijkt er niets na.
Pon'go, m. pongo's; zie Gorilla.
Pon'jaard, m. –en (Fr. poignard: *dolk*).
Ponk, m. –en (Z.-N. *geld, spaarpot*); **–en,** ponkte, h. geponkt (Z.-N. *sparen, potten*).
I. Pons, v.; zie Punch.
II. Pons, m. ponsen (*drevel, smidswerktuig, om gaten in plaatijzer te slaan*).
Pons asino'rum, v. pon'tes asino'rum (Lat. fig. *ezelsbrug*).
Pon'sen, ponste, h. geponst (*met een pons gaten in ijzer slaan*): *een vijfpuntige ster – in.*
Ponsoen', m. –en (*stalen goudsmidsstaafje 3–10 mm dik*; *steekpriem*; *keurstempel*).
Pont, v. ponten (*platboomd overzetvaartuig, tot vervoer van menschen, dieren en wagens*).
Pontenier', m. –s (*pontonnier*); volkst.
Pontia'nak, v. –s (O.-I. *booze woudgeest*).
Pon'tifex, m. ponti'fices (Lat. eig. *bruggenmaker*: *lid v. h. hoogste priestercollege in oud-Rome*; later: *bisschop*; *opperpriester*; *de paus*): *de voorzitter heette – max'imus.*
Pontificaal', Lat. pontifica'lis = priesterlijk, **1** o. (*plechtgewaad v. paus of bisschop*): fig. *in – zijn,* in plechtgewaad; **2** bn. (*op den pontifex betrekking hebbende*; [*opper*]*priesterlijk*; *bisschoppelijk*; *pauselijk*; *zeer plechtig*): *een –cale mis,* b.v. in St.-Pieter te Rome, door den Paus gecelebreerd.
Pontificaat', o. –caten (*het ambt of de waardigheid van opperpriester of pontifex*; ook: [*de duur eener*] *pauselijke regeering*).
Pontifica'le, o. (Ned.) –n; (Lat.) –calia (Lat. *liturgisch boek met de formulariën voor de bisschoppelijke ambtsverrichtingen*).
Pontijnsch'*, bn. (Lat. pontus = zee: *aan of bij zee gelegen*): *de –e moerassen in Italië.*
Pon'tius Pila'tus, m.; zie Pilatus.
Pon'to, v. ponto's (Sp. punto = punt: *4de troef in het omber- en quadrillespel,* in het rood: *hartenaas of ruitenaas,* in het zwart: *schoppenheer of klaverenheer*).
Ponton', v. –s (Fr. *platte schuit met sterke boorden voor schipbruggen*; ook: *ijzeren bak als onderdeel van een drijvend dok, aanlegplaats enz., brugschuit*); **–brug,** v. –gen.
Pontonnier', m. –s (Fr. *soldaat-schipbrugmaker*).
Po'ny, m. pony's (Eng. poney [Lat. pullanus = jong dier]: *klein paard, hit*); ook, *Ponny.*
Po'ny-haar, o. (*laag op het voorhoofd afhangend hoofdhaar, zooals de pony's 't van nature hebben*): *fabrieksmeiden met ––.*
Pooi'en, pooide, h. gepooid (*drinken, zwelgen*): *nog zat men te peuz'len en hartig te –*; **–er,** m. –s (*drinkebroer*); gmz.
I. Pook, m. poken (*puntig, omgebogen ijzer, om het vuur op te porren*).
II. Pook, v. poken (Z.-N. *zak*; fig. *lijf*; *deugniet*).
I. Pool* 1 m. Polen (*inboorling van Polen*), vr. *een Poolsche*; **2** v. polen (*lange overjas, ongevoerde schanslooper van dikke stof met gordelband of ceintuur,* in deze bet. misschien in verband met Pool **II** ontstaan).
II. Pool*, v. polen (Gr.-Lat. polus: *aspunt, uiteinde der denkbeeldige aard- of hemelas*; ook: *streek, land bij de Noord- of Zuidpool*): *de Noord- en de Zuid–*; nog: nat. *de – van een magneet,* uiteinde van een magneet, waar de aantrekking zich voornamelijk openbaart.
Pool'archipel, m. (aardr. *de eilanden der* [*N.-*]*poolgewesten*): *robbenslag in de –.*
Pool'beer, m. –beren (*witte beer, ijsbeer*; Lat. ursus maritimus); **–cirkel,** m. –s (*parallel op 23½° van de Pool*): *de Noord– en de Zuid–*; **–expeditie,** v. –ties, –tiën (*tocht naar de Poolstreken* [*met wetenschappelijke doeleinden*]); **–gewest,** o. –en (*gewest binnen een der poolcirkels*); **–ijs,** o. (*ijs in de poolzeeën*); **–kat,** v. –katten (*poolvos*); **–koude,** v. (*koude der of als in de poolstreken*); **–landen,** o. (*landen en eilanden binnen de poolcirkels*); **–licht,** o.; z. Noorderlicht; **–reiziger,** m. –s (*iem., die in de*

poollanden reist of er op ontdekkingen uitgaat).
Poolsch* **1** bn. en bw. (*[als] van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Polen*): *een –e vrouw; een overjas van – maaksel,* (vroeger) korte, elegante jas met brandebourgs; *een –e landdag,* rumoerig, verwarde vergadering; zegsw. *het ging er – toe,* ruzieachtig; **2** o. (*de taal*); **3 –e***, v. –n (*Poolsche vrouw, Poolsch meisje*).
Pool'schip, o.–schepen (*schip, extra-gebouwd voor een tocht naar de N.- of Z.-pool*).
Pools'hoogte, v. (cosm. *hoogte v. d. pool boven de horizon*): *de – is gelijk aan de geographische breedte eener plaats*; zegsw. *– nemen,* zien, waar men is; fig. onderzoek doen naar de stand eener zaak.
Pool'ster, v. (*ster van de tweede grootte in den Kleinen Beer*), ook, **–star:** de – staat in de nabijheid van de hemelnoordpool en is dus nagenoeg onbeweeglijk; vóór het kompas inz. oriënteeringsmiddel; z. Tramontane; **–streken,** v. mv. (*gebied binnen de beide poolcirkels*); **–stroom***, m.–en (*luchtstroom v. d. polen naar de evenaar*); **–vos,** m. –sen (*vos der poollanden,* 's winters wit, 's zomers blauw-grijs; Lat. canis lagopus).
Pool'zee, v. –zeeën; zie IJszee.
I. Poon*, v. –en (*plat* [*kanaal*]*scheepje*).
II. Poon*, m. –en (*knorhaan,* z. ald.).
Poor, m. poren (Lat. porrum: Z.-N. *prei*).
I. Poort, v. –en (Lat. porta: 1 *groote deur, ingang*; 2 *gewelfde doorgang met zware afsluitdeuren*; 3 *doorgang tusschen twee berghoogten of ruggen*; 4 scheepst. inz. in samenst.: *venster,* [*vierkante*] *opening*; 5 bij overdracht: *wat op een poort lijkt*): 1 *de – van een koetshuis*; 2 *de –en eener middeleeuwsche stad*; 3 *de Westfaalsche –*; 4 z. Patrijs–, Geschut–; 5 z. Eerepoort.
II. Poort, v. –en (Lat. portus: *stad*); vero.
Poort'ader, v. –aderen (*ader, komend uit de ingewanden en zich vertakkend in de lever*).
Poor'ter, m. –s (gesch. *middeleeuwsche burger, stedeling*; zie Poort **II**); vero.
Poor'teren, poorterde, h. gepoorterd (gesch. *het poorter- of burgerrecht verleenen*).
Poorterij', v. –en (gesch. *burgerij*); vero.
Poor'terschap, o. (*burgerschap*); vero.
Poort'raam, o. –ramen; zie Vleugelraam.
Poos*, v. poozen (*korte* [*rust*]*tijd, pauze*; Z.-N. *korte werktijd*): Z.-N. *een poosken doen,* een uiltje vangen.
I. Poot*, m. pooten (*been van een dier*; gmz. plat: *hand, voet v. e. mensch*): *een voor–, een achter–*; *geef me een –,* hand, gmz.; *wat schrijft hij een –!* slecht; plat: *blijf er af met je pooten*; *kijk, waar je je pooten zet!* Z.-N. *op vier –en,* op handen en voeten; bij uitbreiding: *de – of pooten van een tafel, van een schraag*; zegsw. *iets op* (*zijn*) *–en stellen, zetten,* flink in orde brengen; *dat staat op* (*zijn*) *–en,* [a]) dat staat solide, vast, [b]) is goed in orde, rust op goede gronden; *op zijn – spelen,* driftig worden, uitvaren, opspelen; *op zijn achterste –en gaan staan,* als een steigerend paard, fig. driftig zich tegen iets verzetten, opstuiven; zie Pootje.
II. Poot*, v. poten (*stekje, lootje, aflegger*).
Pootaan', bw.: *–spelen,* duchtig aanpakken.
Poot'aardappel, m. –s (*aardappel, geschikt om te poten, plantaardappel, poter*).
Poo'teling*, m. –en (volkst. *sterke kerel*).
Poo'tig*, bn.; –er, –st (v. e. gew. poot = hoofd, eig. hoofdig: *sterk*; *met flinke handen*): *een –e kerel; een – wijf,* forsch.
I. Poot'je, o. –s (*verkl. van poot*): *de –s van een mol, de –s van een komfoor; wat schrijft hij een –,* slecht; zegsw. *op zijn –s terechtkomen,* goed terechtkomen, als een kat, die springt of valt van een hoogte; *met hangende –s aankomen,* evenals een opzittend hondje: nederig; *iem. een – draaien* (of: *zetten*), beentje lichten, ook fig.
II. Poot'je, o. (schertsend uit Podagra gevormd: *voetjicht*): *de man had het –.*
Poot'jesbaden, o. (*met bloote voeten aan het strand door het* [*zee*]*water loopen*).
Poot'vast, bn. (Z.-N. *gierig*).
Poot'visch*, v. (verzamelwoord: *vischbroedsel*); als voorwerpsn. m. –visschen.
Poot'ziekte, v. (Z.-N. *klauwzeer*).
Poo'ver*, bn. en bw.; –der, –st (Fr. pauvre: *arm, armoedig, armzalig, onbeduidend*): *een – loon, een – bestaan; hij ziet er – uit.*
Poo'vertjes*, bw. (*armoedig, schraal*).
Poo'zen*, poosde, h. gepoosd (*verwijlen, rusten, ophouden*); zie Pauseeren.
Pop 1 v. poppen (1 *speelgoed voor meisjes, nagebootste menschelijke figuur*; 2 *stadium bij vele insecten, waarin het dier zich ontwikkelt binnen de pophuid*; 3 *wijfjesvogel*; 4 Z.-N. *twaalf tot zestien strengen saai*): 1 *nog met de – spelen,* kind(erachtig) zijn; *de –pen in een wassenbeeldenspel*; zegsw. *daar heb je de –pen aan het dansen,* herrie; *poppetjes teekenen*; 2 *er zijn bedekte, onbedekte –pen en tonnetjes–pen,* die nl. in de oude larvenhuid zijn besloten; 3 *de – van een kanarie*; 4 Z.-N. *een – koopen*; **2** m. (stud. naar de beeldenaar: *gulden*): *dat kost mij tien –.*
Po'pans, m. –en (Duitsch: *boeman, bullebak, vogelverschrikker*), ook, spreekt. *po'pants.*
Po'pe, m. –n (Russisch: [*wereldlijk*] *priester van de Grieksch-orthodoxe kerk*; Eng. *paus*).
Po'pel, m. –s (*populier*).
Po'pelen, popelde, h. gepopeld (*snel kloppen*): *mijn hart popelt van angst.*
Popeli'ne, o. (*halfzijden, glanzend weefsel*); als bn. *– jurken*; zie Alpaca, opm.
Pop'pegoed, o. (*kleedjes der pop*; *speelgoed*; fig. *iets kinderachtigs kleins*); **–jurk,** v. –jurken (*jurk eener pop*).
Pop'penkast, v. –en (*draagbaar theater* [*der kermis*] *met poppen als spelers*); **–kraam,** v. –kramen ([*kermis*]*kraam met kinderspeelgoed en poppen*; fig. *peuterig prutswerk*); **–maker,** m. –s (*iem., die poppen maakt*; ook: *maker van het binnenwerk van sigaren, zonder het dekblad*); **–spel,** o. (*spel, waarin poppen op het tooneel komen, marionettenspel*; ook: *kinderspel*); **–wagen,** m. –s (*kinderwagentje voor de pop*): *spelen met de –.*
Pop'perig, bn. en bw.; –er, –st (*popachtig*: *klein-peuterig-stijf*; *klein-stijf-neties*): *een – tuintje*; *– gekleed zijn*; **–heid,** v.
Pop'pig, bn. en bw.; –er, –st (*popperig*; *gekunsteld, gemaakt*): *een – meisje.*
Pop'pigjes, bw. (*popperig-netjes*): *de kleeren zitten –*; *alles was er even –.*
Populair', bn. en bw. (Fr. [Lat. popularis]: *bij het volk geliefd*; *verstaanbaar voor het volk*; *volks....*): *een – vorst, minister enz.*; *die acteur is –*; *–e voordrachten*; *– spreken.*
Populariseeren* (Fr. *voor het volk verstaanbaar en bevattelijk maken*; *bij het volk ingang doen vinden*).

Populariteit', v. (Fr. [Lat. popularitas]: *het populair zijn; verstaanbaarheid, bemindheid, gewildheid, getaptheid bij het volk*): *de – onzer Oranje-vorsten.*

Populier', m. –en (*loofboom, popel, peppel*; Lat. populus): *de Italiaansche –*; **–en,** bn.: *– klompen*; **–hout,** o. of Populierenhout.

Po'pulus, m. populi (Lat. *volk*).

I. Por, m. porren (*stoot, duw, steek*): *iem. een – in de zij geven; een – met een mes.*

II. Por, v. –en (Z.-N. *wrat, puist*).

Por'der, m. porders; zie Porren.

Porei', m. –en (Fr. poirée; Z.-N. *prei*).

Poreus', bn.; poreuzer, poreust (Fr. *met [talrijke, goed waar te nemen] poriën*).

Poreus'heid, v. (*het poreus-zijn*).

Porfier', o. (Gr. porphyra = purper: *granietachtig gesteente, purpersteen*): *badkuipen van –*; **–en,** bn.: *een – vaas.*

Po'rie, v. poriën (Lat. porus: *kleine ruimte tusschen de vaste deelen der lichamen; uiterst fijne, haast onzichtbare opening; lucht-, zweetgaatje*): *de poriën der opperhuid.*

Pornograaf', m. –grafen (Gr. pornos = ontuchtig: *zedenkwetsend schrijver*); **–graphie',** v. (*vuilschrijverij*); **–gra'phisch,** bn., bw.: *–e lectuur,* onzedelijk.

Por'ren, porde, h. gepord (1 *met een puntig voorwerp het vuur omhalen, poken*; 2 *aanzetten*; 3 *kloppen, wekken*; 4 *duwen, een stoot geven*): 1 *in het vuur, de kachel –*; 2 *den leerling wat –*; 3 *om vijf uur –*; 4 *hij porde me in de rug*; **–der,** m. –s (*iem., die port* inz. *die wekt*): fig. *de groote –*, de Dood; **–ijzer,** o. –s (*pook*); **–ring,** v. (*het porren*).

I. Porselein', postelein', v. (*groente*; Lat. portulaca sativa)

II. Porselein', o. (soorten) –en (Fr. porcelaine: *fijn aardewerk*): *Chineesch –*; **–aarde,** v. (*grondstof van het porselein*); z. Kaolin; **–en,** bn. (*van porselein*): *een – eetservies*; **–fabriek,** v. –en (*fabriek, waar porselein vervaardigd wordt*): *de – en te Maastricht*; **–handel,** m.; **–kast,** v. –en (*kast om porselein in te bewaren*): spreekw. *Voorzichtigheid is de moeder der –*, die voorzichtig is, doet niet gauw iets verkeerd, veroorzaakt geen ongeluk; **–kleur,** v. –en; **–lak,** o. –ken (*witte lakverf, om iets een porseleinkleur te geven*); **–schilder,** m. –s (*iem., die in een porseleinfabriek op porselein figuren enz. schildert*).

Por'ster, v. porsters (*vrouw, die uit porren of wekken gaat*): *Mie de –*; zie Porren 3.

I. Port, m. (*witte of roode wijn, die veel uit Oporto wordt uitgevoerd*, thans inz. morgenwijn, vroeger ook tafelwijn).

II. Port, o. –en (Fr. *vrachtloon voor brieven, drukwerken enz.*), ook, (It.) Porto.

Portaal', o. portalen (o.-Fr. portal, Lat. portale: *groote deurnis: ingang, voorhal van een groot gebouw*; ook: *breede overloop, ruimte op een [boven]gang*).

Por'ta Ni'gra, v. (Lat. eig. *zwarte poort*: *noordelijke stadspoort v. h. Rom. Trier* met 3 verdiepingen en boogvensters, ± 300 n. C.).

Por'te, v.: vroeger: *de Hooge –*, [a]) paleis van den grootvizier van Turkije, bevattende de ministeries van binnen- en buitenlandsche zaken, [b]) de Turksche regeering.

Porte-brisée', v. portes-brisées (Fr. *vouwdeur, dubbel openslaande deur, waarvan de ééne helft bij het openen op de andere slaat*); **–-ciga'res,** m. mv. = enkelv. (Fr. *sigarenstandaard, sigarenkoker*); **–-crayon',** m. porte-crayons (Fr. *teekenpen*).

Portée', v. (Fr. 1 *draagwijdte van een vuurwapen*; 2 *omvang, strekking, belangrijkheid, beteekenis*): 1 *de – van een modern kanon*; 2 *de – van eenig voorstel.*

Porteeren* (Fr. se porter); z. Geporteerd.

Portefeuil'le, v. –s (Fr. 1 *brieventasch*; *tasch voor papieren, akten enz.*; *map*; 2 *de tasch, waar de staatsstukken van den minister zich in bevinden*; bij uitbr. *het ministerambt*; 3 *de denkbeeldige bewaarplaats van geldswaardige papieren of van iets anders*): 1 *een leeren –*; 2 *de – van oorlog*; *de – neerleggen, aanvaarden*; *een minister zonder –*; 3 *geld in – (hebben)*; *zijn verzen in – houden*; *aandeelen in –*, nog niet uitgegeven; **–kwestie,** v.: *de – stellen*, van een gunstige stemming zijn aanblijven (als minister) afhankelijk stellen.

Por'telen, portelde, h. geporteld (*borrelen, opschuimen*); **–bier,** o. (*schuimbier*); **–wei,** v. (*hui uit gewrongen kaas*).

Porte-let'tres, m. mv. = enkelv. (Fr. *brievenhanger*; *zakbrieventasch*).

Porte-manteau', m. porte-manteau's (Fr. *staande kapstok [voor overkleeren]*).

Portemonnaie', –nee', v. –naies, –nees; -monneetje, o. –s (Fr. *geldtaschje, -beurs*).

Por'ter, m. (*zwaar donkerbruin Eng. bier*).

Port'glas, o. –glazen (*glas voor portwijn*).

Por'ticus, m. –ci (Lat. *zuilenhal, gewelfde of overdekte [wandel]gang*); zie Arcade.

Por'tie, v. –s of –tiën (Fr. [Lat. portio]: *deel, aandeel, bepaalde hoeveelheid*; Z.-N. *gerecht* **II**; Z.-N. *zoodje*). (t = s).

Portiek', v. –en (Fr. portique [Lat. porticus]: inz. *overwelfde deur*): *de –en v. de Keulsche dom*; *e. huis met een artistieke –.*

I. Portier'*, m. –s (Fr. *deur- of poortwachter*; in scholen: *ondergeschikte bediende, die behalve met het openen en sluiten der deuren, met allerlei ander werk, onderhoud van lokalen enz. belast is*; hotel: *hotelbediende, die kamers aan de gasten toewijst, ze ontvangt enz.*).

II. Portier'*, o. –en (Fr. *deur van koets of wagon, [spoor]wagen*); **I** – etym. = – **II**; **–raampje,** o. –s (*venstertje i. h. portier*).

Portiè're, v. –s (Fr. *deur-voorhang, [schuin-afhangend staatsie]gordijn*): *zware –s.*

Portier'ster, v. –s (*vrouwelijke portier*).

Portion'culafeest, o. –en (Lat. portiuncula = deeltjes: R.-K. *aflaatfeest op 2 Aug.*): Z.-N. zegsw. *Portionkele te acht ure donkere.*

Port'land-cement', o. (*metselspecie [oorspr. van Portland, schiereiland aan de Z. kust van Engeland], cement*).

Por'to, o. –'s, porti (It. *brief port, vrachtloon*).

Porto-fran'co, v. –'s (*vrijhaven*).

Portori'co, o. **1** (*eiland der Groote Antillen*); **2** v. (*de tabak van dat eiland*).

Portret', o. portretten (Fr. portrait: *geschilderd* [ook wel: *gephotografeerd*] *afbeeldsel v. e. mensch, beeltenis*): *een – laten maken*; *wat een oud, zoo'n oud –*, oud iem.! Z.-N. *–ten trekken*, photografeeren; **–album,** o. –-albums (*boek tot het bewaren van photografische portretten*); **–lijst,** v. –en; **–schilder,** m. –s (*schilder van portretten*).

Portretteeren* (*iemands portret in pastel, crayon of olieverf maken*).

Portugees'*, m. –geezen (*bewoner van Portugal*): *de –geezen vonden de zeeweg naar O.-I. in 1498*; **–geesch'* 1** bn.: *Portugeesche vaar-*

tuigen; **2** o. (*de taal van Portugal*).
Portulak', v. –lakken (*een der soorten van de portulakaceën* inz. *de posteleingroente* [*portula'ca sati'va*] *of de tuinbloem*).
Portuur', o. –turen (*tegenpartij, tegen wie men opgewassen is*): *we zijn in elk geval passende –turen*; zie verder Partuur.
Port'vrij, bn. (*vrij van port, franco*).
Port'vrijdom, m.: – *genieten*.
Port'wijn, m. –en (*port* **I**).
Port'zegel, o.–s(*frankeerzegel voor boeteport*).
Pos, v. –sen (*kleine baarsvisch*; Lat. acerina cernua).
Po'se, v. poses (Fr. *houding, stand van het lichaam; aanstellerij*): *een – aannemen*.
Posé', bn. (Fr. *bedaard, bedachtzaam; gezet*).
Poseeren* (Fr. **1** *zitten voor een schilder om zijn portret te laten maken*; **2** *een gekunstelde houding aannemen* [*om zich interessant te maken*]; *zich een air geven*): **1** *voor een portret –*; **2** *een jongeling, die zich toelei op het –*.
Posei'don, m., Gr.; zie Neptunus 1.
Poseur', m. –s (Fr. *aanstellerig iem.*).
Posi'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. positio]: **1** *stelling, plaats; ligging van zaken*; **2** *betrekking; rang in de maatschappij*; 3 dansen: *voetplaatsing; toestand*; muz. *bepaalde ligging der linkerhand bij het bespelen van een strijkinstrument*): **1** *in de – staan; een onneembare –; de – was gunstig*; **2** *een goede – in Indië; zijn maatschappelijke –*; 3 *i. d. eerste –*.
Positief' 1 bn. en bw.; –ver, –st (*stellig, bepaald, vast, zeker*): *–ve gegevens; zij is altijd zoo –*, nuchter; *–ve electriciteit*; alg. *–ve grootheden*, niet-negatief; *dat is – waar; dat weet ik –!* **2** o. –tieven (foto: *het positieve beeld; de afdruk*); **3** m. –tieven (*de stellende trap*), Lat. Positi'vus, m. –tivi; Fr. positif.
Posi'tie-oorlog, m. (mil. *stellingoorlog: strijd om of in de loopgraven*).
Positie've, v. (*verstandelijk bewustzijn*): *hij is niet recht bij zijn –*, niet wel bij 't hoofd; *hij raakt van zijn –*.
Positivis'me, o. (*wijsgeerige richting* [inz. *stelsel v. A. Comte*] *welke het gebied van het weten bepaalt tot wat met de zinnen kan worden waargenomen; stellige wijsbegeerte*); **–vist'**, m. –en; **–vis'tisch**, bn., bw.
Posses'sie, v. –siën, –s (Fr. [Lat. possessio]: *bezitting, have*).
Possi'bel, bn. (Fr. possible, Lat. possibilis: *mogelijk, doenbaar*); **Possibiliteit'**, v. –en (Fr. [Lat. possibilitas]: *mogelijkheid*).
I. Post, m. posten (*recht opstaand steunhout of pilaar*; inz. *deurstijl*).
II. Post 1 m. –en (1 mil. *plaats, waar een wacht uitgezet is; de uitgezette wacht*; **2** *een schildwacht; wachter*; 3 *onderdeel van een rekening of begrooting*; 4 *bediening, standplaats, ambt; taak*; 5 *postbode*): **1** *bij de molen hadden wij een –; op zijn – blijven*, fig. zijn plicht blijven doen; *op – staan, trekken; een verloren –*; **2** *een – uitzetten bij gevaar voor inbraak*; **3** *de verschillende –en samenstellen; eenige –en afdoen*; **4** *deze ambtenaar staat al jaren op dezelfde –; een – van vertrouwen; ik moet om 5 uur op mijn – zijn; het –je van stadsbode*; **5** *daar komt de – al aan!* nog: Z.-N. *een – pakken*, [a]) er van door gaan, [b]) er van langs krijgen; **2** v. in bet. 3 –en (1 *openbare instelling, tegenwoordig* inz. *dienende tot het vervoer van brieven enz., tot het overmaken of incasseeren van geld, tot het verzenden van kleinere pakketten enz.*; *posterijen*; 2 *postwagen, -paarden, -auto*; 3 *postkantoor, brievenbus*): 1 *de administratie bij de –; over de – sturen; per (keerende) –*; 2 *de – rijdt voorbij*; 3 *breng deze brief naar de –; op de – doen*, posten; **3** o. (*postpapier*): *een blaadje –*.
III. Post, v. posten (*pos*, z. ald.).
Post'administratie, v. (*beheervoering der posterijen of v. e. postkantoor*); **–ambtenaar**, m. –naren (nl. *bij de posterijen*).
Postament', o. –en (*pedestal*).
Post'auto, v. –'s (*auto voor 't vervoer der post*); **–bewijs**, o. –bewijzen (*schriftelijk en gestempeld bewijs, waaruit blijkt, dat men ter post hoogstens 10 gulden gestort heeft*); **–blad**, o. –bladen (*blad met gegomde, geperforeerde rand en een postzegel*); **–boot***, v. –en (*boot, waarmee de post verzonden wordt*): *de – is aan de grond gevaren*; **–box, –bus**, v. –boxen, –bussen (*bus of vak in een postvestibule voor brieven, gericht aan die personen of handelshuizen, welke deze bus door eigen personeel doen lichten*); **–chèque**, v. –s; **–chèque- en gi'rodienst**, m. (*rijksinstelling, verbonden aan de posterijen*): de dienst heeft ten doel allerlei vereffeningen tusschen debiteuren en crediteuren te bewerkstelligen op eenvoudige wijze; in België: Postchecka mbt, o.; **–commandant**, m. –en (*commandant v. e. militaire post*); **–commies**, m. –commiezen (*hoogere ambtenaar der posterijen*); **–dienst**, m., in de laatste bet. –en (*dienst der postambtenaren, de dienst der posterijen, vervoerdienst per post*; ook: *lijst der postdiensten*); **–directeur**, m. –s, –en (*hoofd van een postkantoor*); **–duif**, v. –duiven (*reisduif, die berichten overbrengt*).
Posteeren* (Fr. *plaatsen*): *zich ergens –*.
Postelein', v.; zie Portulak.
Pos'ten, postte, h. gepost (1 *op de post doen*; 2 *op de uitkijk staan, posten uitzetten om te zien, wie niet staakt, om de werkwilligen van hun werk af te houden door overreding, hinderlijk volgen enz.*): 1 *zijn brieven gaan –*; 2 *de postende arbeiders scholden de werkwilligen voor onderkruipers*.
Post'- en telegraaf'kantoor, o. –toren (*gebouw der posterijen en der telegraphie*).
Poste-restan'te, bn. (Fr. op brieven: *wordt v. h. postkantoor afgehaald*); z. **P. R.**
Posterieur', Fr. **1** bn. (*later*); **2** o. –en (*achterdeel*).
Posterij'en, v. mv. (Post **II, 2**, 1: *openbare instelling tot vervoer van brieven enz.*).
Posterio'ra, o. mv. (Lat. *de achterdeelen*).
Posterio'ri, a – (Lat. *van achteraf*): *een bewijs, een redeneering a –*, argumentatie, in welke men van de gevolgen tot de oorzaken of beginselen opklimt; verg. *a prio'ri*.
Posterioriteit', v. (*tegenst. v. prioriteit*).
Posteriteit', v. (Fr. postérité [Lat. posteritas]: *nakomelingschap*).
Post'formaat, o. (*de gewone vorm v. brieven*); **–gids**, m. –en (*officieel handboek, met alle voorschriften, de post betreffende*); **–hengst**, m. –en (scherts. *ambtenaar der posterijen*); **–hoorn**, m. –s (*hoorn van den postiljon; wapenteeken; stempel in postpapier*; dierk. *zoetwaterslak*, Lat. planorbis corneus); **–houder**, m. –s (O.-I. *burgerlijk ambtenaar, die in een afgelegen streek het gezag der regeering vertegenwoordigt*).

Post' hoc, ergo prop'ter hoc (Lat. *daarna en derhalve daarom*): sophisme, wijl, wat op elkaar volgt, niet uit elkaar volgt.

Post'humus, m. –humi (Lat. *kind, na 's vaders dood geboren*); **–huma,** vr. –humae.

Posthuum', bn. (Fr. [Lat. posthumus]: *komend of verschijnend na de dood* b.v. *v. e. schrijver*): *posthume gedichten,* ook: (Lat.) O'pus post'humum, na de dood des schrijvers verschenen werk.

Posti'che, bn. (Fr. *later bijgekomen; valsch, nagemaakt*).

Posticheur', m. –s (Fr. *maker van valsche haarvlechten; kapper-haarwerker*).

Postiljon', m. postiljons (Fr. postillon: *postvoerman, postrijder*).

Postil'le, v. –n (Lat. eig. *post il'la [ver'ba tex'tus]* volgens die [woorden van de tekst]: *kantteekening bij een [Bijbel]tekst, korte uitlegging; predikboek, stichtelijk uitlegboek van godsdienstige waarheden*); l. *–iel'je.*

Post'-incunabel, m. –en (*drukken van ± 1501–1550*; z. Incunabel).

Post'kaart, v. –en (*landkaart met de postwegen, postkantoren, enz. er op; purisme voor ansicht;* Z.-N. *briefkaart*); **–kantoor,** o. –kantoren (*kantoor voor de posterijen*); **–kar,** v. –karren (*rijtuig voor brievenvervoer*).

Postlu'dium, o. –s (Lat. muz. *naspel*).

Post'meester, m. –s (*directeur v. e. paardenposterij*), vero.; **–merk,** o. –en (*poststempel*); **–paard,** o. –en (*snelloopend paard,* bij de paardenpost); **–pakket,** o. –pakketten (*pakje enz. van hoogstens 5 kg, dat per post verzonden wordt of is*): *als – verzenden;* **–pakketdienst,** m. (*afdeeling der posterijen voor het vervoer van postpakketten*); **–pakketformulier,** o. –en; **–pakkettenwagen,** m. –s; **–papier,** o. ([*dun, licht*] *papier om brieven op te schrijven; briefpapier, vroeger met een posthoorn als watermerk*); **–penning,** m. –en (*penning als identiteitsbewijs van bestellers, die b.v. poststukken moeten aanbieden*); **–quitantie,** v. –quitanties, -tiën; (qui = kwie); **–rekening,** v. –en.

Postscrip'tum, o. –scripta (Lat. *naschrift, toevoegsel aan een brief*); zie **P. S.**

Post'spaarbank, v. –en (*afdeeling der post tot inleg van spaargelden; spaarbank onder beheer der posterijen*); zie Spaarkas; **–spaarbankboekje,** o. –s; **–stempel 1** m. –s (*voorwerp, om mee te stempelen*); **2** o. –s (*afdruk, postmerk*); **–stuk,** o. –ken (*ieder stuk, dat per post verzonden wordt*): *diefstal van –ken;* **–tijd,** m.: *na –;* **–trein,** m. –en (*trein met postwagon er in*).

Postulaat', o. –laten (Fr. postulat, Lat. postulatum: *stelling, uit een verklaring op te maken en zonder bewijs aan te nemen;* klooster: *tijd van 3–12 maanden, die het noviciaat van 1–3 jaren voorafgaat; vooropgestelde voorwaarde; eisch, vordering; verordening*).

Postulant', m. en v. –en (Fr. [Lat. postulans]: *nieuweling, candidaat, dinger naar; iem., die in eenige geestelijke orde wenscht opgenomen te worden*); v. ook **–e,** –n.

Postuleeren* (Fr. [Lat. postulare]: *dingen, solliciteeren naar; als voorwaarde vooropstellen;* recht. *optreden, werkzaam zijn bij*).

Post'unie, v. (*internationale overeenkomst betreffende het vervoer v. brieven en pakketten en de verrekening er van onderling*): de – is de 9e October 1874 te Bern gesloten en sedert 1 Jan. 1875 in werking.

Postuur', o. –turen (Fr. posture: *gestalte, lichaamsbouw;* [*aangenomen*] *houding, stand;* Z.-N. *klein beeld*): *klein van –; zich in – stellen* (of: *zetten*), een houding aannemen; Z.-N. *een – op de schouw zetten.*

Post'verbond, o.; zie Postunie; **–verkeer,** o. (*het verkeer door of over de post, verzending per post van brieven, pakketten enz.*): *– per luchtschip;* **–vlucht,** v. –en (*verzending van brieven enz. per vliegtuig*): *de –en naar en van Indië;* **–wagen,** m. –s (*postkar; diligence; wagen in de trein voor de post*); **–weg,** m. –wegen (*heirbaan;* inz. O.-I. *de door Daendels van 1808–'11 aangelegde groote weg van W. naar O.,* 300 uur gaans van Anjer tot Banjoewangi); **–wet,** v. –ten (*wet, waarbij het postwezen is geregeld*); **–wezen,** o. (*alles, wat betrekking heeft op het vervoer van brieven enz.*); **–wissel,** m. –s (*formulier, waarmede men gelden per post kan verzenden; het overgemaakte bedrag*); **–wisselformulier,** o. –en; **–zak,** m. –zakken (*brievenmaal*); **–zegel,** m. –s (*zegeltje van verschillende waarde, kleur en teekening, waarmede men brieven, postpakketten en drukwerken frankeert*): de – is in 1840 uitgevonden door den Eng. postmeester Sir Rowland Hill en in 1842 in Engeland ingevoerd; **–zegelalbum,** o. –s (*album voor postzegels*).

Post'zegelbevochtiger, m. –s (*toestelletje om de gom van postzegels vochtig te maken*); **–doosje,** o. –s (*doosje met vakjes voor postzegels*); **–handel,** m. (*handel in afgestempelde postzegels*); **–verzamelaar,** m. –s (*liefhebber, die [afgestempelde] postzegels verzamelt*); **–verzameling,** v. –en (nl. *van [afgestempelde] postzegels*).

Pot, m. potten (1 *aarden of metalen [cilinder- of vaasvormig] vaatwerk tot verschillende doeleinden gebezigd;* 2 spel: *bakje voor de algemeene inzet; de algemeene inzet;* 3 *een zekere maat*): 1 *een bloem–, een koffie–, een lijm–, een mosterd–, een melk–, een suiker–, een thee–, een zout–; potten en pannen;* zegsw. *daar is voor u een –je te vuur,* gij hebt er iets onaangenaams te wachten; *ergens een –je mogen breken,* ergens iets mogen doen, dat een ander kwalijk wordt genomen, ergens een streepje vóór hebben; z. ook Betalen; (*kleine*) *potjes hebben ook ooren,* (als waarschuwing) kleine kinderen luisteren soms scherp toe; *een potje maken,* veel geld verdienen; *hij is zoo dicht als een –,* erg gesloten; zie ook Ketel; *eten uit de – van Egypte* (Bijbel), overvloed hebben, als de Israëlieten in Egypte, Exod. 16 : 3; *wat de – schaft,* het gewone eten; *iem. in de – zetten,* de gevangenis; *zoo doof als een –;* Z.-N. *rond de – draaien,* (een vraag) ontwijken; zie ook Dood **1**, Hond **1**, Papiniaansche, Passen; 2 *ieder een stuiver in de – zetten; de – winnen;* zie Potspel; *de – verteren;* zie Potverteren; *alle boeten gaan in de –;* zie Potgeld; 3 *een – bier, een – gember; een potje bier drinken,* glas.

Pota'ge, v. –s (Fr. [*groente*]*soep*); z. Jan –.

Pot'asch*, v. (*kaliumcarbonaat*: *een vroeger* inz. *uit houtasch gewonnen loogzout*).

Pot'aschloog*, v. (*een der bestanddeelen van harde en zachte zeepen*).

Potas'sium, o. (*zeker week metaal van zilverachtige kleur*); zie Kalium.

Pot'bloem, v. –bloemen (*bloem, welke in een bloempot groeit*): *de cactus is een –.*
Pot'dicht, bn. (1 *geheel dicht*; 2 *gesloten, zeer geheimhoudend*): 1 *de kamer is –*; 2 *hij was –*, er was niets uit hem te halen.
Pot'doof*, bn. (*geheel doof*): *een–doove vrouw.*
Po'teling, m. –en (*te poten plant, visch*).
Po'ten, pootte, h. gepoot (*in de grond zetten* inz. *van planten, waarvan de zaden een voor een in rijen in de grond gelegd worden*): *aardappels –*; *boompjes –.*
Potentaat', m. potentaten (Fr. potentat: *macht- of gezaghebber, mogendheid, vorst*): zegsw. *een rare –*, een zonderlinge man.
Potentiaal', lat. potentia'lis v. poten'tia = macht, vermogen, **1** bn. (*vermogend; aanwezig, maar nog niet zich uitend, nog niet werkend*; geneesk. *innerlijk werkend, niet dadelijk, in 't verborgen*), ook, Potentieel; **2** v. –alen (*electrisch vermogen, electrische kracht*, inz. *in de lucht, die een met electriciteit geladen geleider omringt*); **–-verschil,** o. –-verschillen: als bij twee geleiders, na onderlinge verbinding, electriciteit van de één op de andere overgaat, dan is er –-.
Poten'tie, v. (Lat. potentia: *vermogen*).
Po'ter*, m. poters (1 *iem., die iets poot*; 2 *pootaardappel*): 1 zegsw. *als 't boompje groot is, het –tje dood is*; 2 *krachtige –s.*
Potestaat', m. –taten (geschied. *aanvoerder of landvoogd in Friesland*); zie Podesta.
Potes'tas, v. (Lat. *macht*).
Potestatief', bn. (Fr. potestatif: rechtst. *afhankelijk van de wil* [*van hem, die zich verbindt*]): *een –tieve voorwaarde.*
Pot'eten; zie Potnat.
Pot'geld, o. –gelden (*geld in of uit de spaarpot*; ook: *opgespaard of opgepot geld*).
Pot'huis, o. –huizen (*laag huisje* [*half boven, half onder de grond*] *leunend tegen een hoog huis*): *het – van den schoenlapper.*
Potichomanie', v. (Fr. *kunst, om door opplakking van figuren op glaswerk* [*Japansch of Chineesch*] *porselein na te maken*). (ch = scherpe g).
Po'tifar, m., overste der lijfwacht van den destijds regeerenden Pharao; – kocht Jozef, Jacobs zoon, als slaaf.
Po'tig, bn. (*krachtig, sterk*); zie Pootig.
Pot'jerol, o.: *zij was een –*, klein, dik, rond.
Pot'jeslatijn, o. (*apothekerslatijn, zooals* nl. *de apothekers op hun potjes hebben*; fig. *slecht Latijn, kramerslatijn*).
Pot'kachel, v. –s (*eenvoudige kachel met een gegoten pot*); **–kijker,** m. –s (*keukenpiet*); **–lammetje,** o. –s (*lam, dat met de zuigpot wordt opgefokt*); **–lepel,** m. –s (*pollepel*); **–lood* 1** o. (*mengsel v. graphiet en leem; poetsmiddel voor kachels enz.*): *een doosje –*, poeier v. potlood; **2** o. –looden (*schrijfvoorwerp* inz. *bestaande uit een staafje graphiet omgeven door hout*): *met een – schrijven; een zacht –*; **–looden***, potloodde, h. gepotlood (*met potlood* **1** *inwrijven*): *kachels –*; **–loodteekening*,** v. –en (*teekening in crayon*).
Pot'nat', o.: *het is één –*, ze zijn van één soort (ongunstig), 't is alles even min; *een raar –* (of: *poteten*), een rare snijboon.
Potpourri', v. en o. –'s (Fr. fig. *mengelmoes, allegaartje*; muz. *muziekstuk, uit onderscheiden aaneengeregen brokstukken v. e. grooter werk of v. verschillende werken bestaand*).
I. Pots, v. potsen (*poets, klucht, grap*).
II. Pots, v. –en (Duitsch Kapuze: Z.-N. *muts* [*zonder klep*]).
Pot'scherf, v. –ven (*stuk v. e. pot, diggel*).
Pot'senmaker, m. –s (*hansworst*).
Potsier'lijk, bn. en bw. (verwant met *pots* of *poets*: *kluchtig, komiek, snaaksch*).
Pot'sig, bn. en bw.; –er, –st (*potsierlijk*).
Pot'spel, o. –en (*zeker soort biljartspel met gezamenlijke inleg*).
Pot'stuk, o. –stukken (*spaarpenning*; Z.-N. *zonderling* [*vervelend*] *iem.*; *raar potnat*): *het laatste – ging aan brood,* potgeld.
Pot'tebakker, m. –s (*knikker van kleiaarde, in tegenstelling met een marmeren of glazen*).
Pot'ten, potte, h. gepot (*geld bewaren*; fig. *schraperig zijn*; v. planten: *in potten doen*).
Pot'tenbakker, m. –bakkers (*bakker van potten*); **–bakerij',** v. –bakkerijen.
Pot'tenbakkersschijf, v. –ven (*loodrechte as met boven- en benedenschijf: draaibaar werktuig tot het maken van rond aardewerk*).
Pot'tenkast, v. –en (*keukenkast voor potten en pannen*); **–markt,** v. –en (*markt of markthoek voor potten en pannen*); **–trien,** v. –en (*vrouw, die met aarden potten langs de deuren vent, pottenwijf*); **–winkel,** m. –s (*winkel, waar potten verkocht worden*).
Pot'ter, m. –s: *hij is een –*, schraper.
Pot'uil, m. –en (Z.-N. *onbeschofte lomperd*).
Pot'verteren, o. (*het op feestelijke wijze opmaken van de gemeenschappelijke pot*); **–verteerder,** m. –s: *vroolijke –s.*
Pot'visch*, m. –visschen (*walvischachtig zoogdier van ± 20 m*; Lat. physeter macrocephalus); zie Cachelot.
Pou'dre de riz, v. (Fr. *rijstepoeder, blanketsel*).
Pouf, m. –s; zie Poef **II.**
Poular'de, v. –lardes (Fr. *vetgemest hoen*).
Pou'le, v. –s, –n (Fr. Z.-N. *inzet bij een spel*; *poulespel*): *– van 5 frank*; **–spel,** o. (*biljartpotspel met inzet*): *het – spelen.* (ou = oe).
Poulet', o. (*vleesch van de borst van een kalf*; ook wel op Fr. menu's: *kip, kuiken*).
Pour, vz. (Fr. *om, voor, tot*); zie **p.f.** enz.
Pour acquit' (Fr. onder een rekening: *voldaan*); lees *poer akkiet'.*
Pourboi're, m. en o. –s (Fr. *drinkgeld, fooi*).
Pourparlers', o. mv. (Fr. *besprekingen vooraf; heen en weer gepraat*). (ers = ees).
Poursuiveeren* (Fr. poursuivre: *vervolgen* [*in rechten*]; *aanhouden, doorgaan met*).
Pousse-café', m. –'s (Fr. bij het dessert: *glaasje likeur na een kop koffie; poesje*).
Pousseeren* (Fr. *voortstooten, -drijven; vooruithelpen*): *iem. –*; *een kaartje –.*
Pouvoir', o. (Fr. *macht, vermogen; bewind*).
Praai'en, praaide, h. gepraaid (scheepst. *een schip op zee met een roeper iets toeroepen om antwoord te krijgen, of door middel eener seinvlag iets vragen*); **–'rapport,** o. –en: *het – van Hr. Ms. Triton luidt.*
Praal, v. (*pronk, luister, vertoon*).
Praal'bed, o. –bedden (*pronkbed*; zie Paradebed); **–graf,** o. –graven (*graftombe*); zie Mausoleum; **–hans,** m. –hanzen (*pochhans*); **–vertoon,** o. (*het tentoonspreiden van praal of luister*); **–wagen,** m. –s (*opgesierde wagen in een optocht*); **–ziek,** bn.; –er, –st (*–zuchtig*); **–zucht,** v. (*zucht om te pralen, te pronken*); **–zuchtig,** bn.
I. Praam, v. pramen (*klein, plat vaartuig*).
II. Praam, m. pramen (lit. t. *beklemming*): *dan week de – der droefenis,* druk, knel.

Praat, m. (*gepraat, gebabbel*; ook wel: *gesprek, het spreken*): *gemeene, vuile* –, schunnigheden; *iem. aan de* – *houden; veel* –*s hebben*; –**'achtig,** bn.; –**achtigheid,** v.; –**al,** m. en v. praatallen (*babbelaar[ster]*); –**graag,** m. en v. –gragen (*iem., die graag babbelt*); –**je,** o. –s (*klein of onbeduidend gesprek*): *een* – *met iem. maken,* een gemeenzaam gesprek houden; *dat is maar een* –, verzinsel; *och wat,* –*s! zooals het* – *gaat; er loopen allerlei* –*s over hem; zich niet storen aan de* –*s der menschen,* aan wat de menschen ergens van zeggen; zie Gat **1**, Vaak; –**jesmaker,** m. –s (*kletsmajoor; bluffer*); –**ster,** v. –s (*vrouw, die gaarne babbelt of praat*): *'t is een aardige* –, ze kan aardig babbelen; –**stoel,** m. in de zegsw.: *hij zit weer op zijn* –, babbelt er weer op los; –**vaar,** m. –s (*praatzieke [oude] man*); –**ziek,** bn. (*babbelachtig*); –**zucht,** v.

Pra'chen, prachte, h. gepracht (*vleiend vragen, smeekend afvragen*); vero., lit. t.

Pracht, v. (*luister, glans, schitterende schoonheid, praal, heerlijkheid*): – *en praal; een* – *van een huis; Salomon in al zijn* –; –**album,** o. –s (*zeer mooi album*); –**band,** m. –en (*fraai bewerkte boekband*): *in* –.

Prach'tig, bn. en bw.; –er, –st (*rijk, heerlijk*): *een* – *boek;* – *hoor! dat zou* – *zijn.*

Prachtlie'vend, bn.; –er, –st (*de pracht beminnende*): *de* –*e Bourgondische vorsten*; –**uitgave,** v. –n; –**werk,** o. –en (*fraai, geïllustreerd boekwerk in prachtband*).

Practica'bel, bn. (Fr. praticable: *uitvoerbaar; bruikbaar*).

Prac'tica est mul'tiplex (Lat. *De practijk is veelvoudig of verschillend,* d. i. *de een doet het zus, de ander zoo*).

Prac'ticus, m. –sen, –tici (Lat. *ervaren vakman*; ook: *practisch man*).

Practijk', v. (Gr.-Lat. practica: *tegengestelde van theorie, de toepassing der theorie*): *de theorie en de* – *der rekenkunde; iets in* – *brengen,* toepassen; z. ook Praktijk.

Prac'tisch, bn. en bw. (*op de practijk gegrond; gemakkelijk en doelmatig*): *een* –*e inrichting; een* – *plan;* – *te werk gaan.*

Pradjoe'rit, m. –s (O.-I. *inheemsche politiesoldaat*). (j = zj).

Prae, Lat. **1** vz. en bw. (*voor* in samenstellingen); **2** o.: *het* (soms: *de*) – *hebben,* de voorrang of de voorkeur; Fr. **Pré.** (ae = ee).

Prae'advies; zie Pre'advies [1]).

Praecep'tor, m. (Lat.) praecepto'res (Ned.) –s, –to'ren (Lat. *leeraar, leermeester*).

Praeceptoraat', o. –raten (*leeraarsambt*).

Praedicaat', o. praedicaten (Lat. praedicatus = het uitgezegde: *naam; ambts- of eeretitel;* spraakk. *gezegde*; inz. *naamwoordelijk deel van het naamw. gezegde; cijfer, beoordeeling*): *het* – *„voldoende" behalen.*

Praedicatief', bn., bw. (spraakk. *niet attributief, als naamw. deel v. h. nw. gezegde*): *het* –*tieve gebruik der bn.,* b.v. *de toren is hoog; hij kwam ziek thuis; een bn.* –*gebruiken.*

Praefa'tie, v.; zie Prefatie. (t = s).

Praefix', o. –fixen (Lat. praefixum: *voorvoegsel*): *be-, her-,* zijn –en; lees *preefiks'.*

Prae'historie, v. (*vóór-historie* nl. vóór de aanvang der [ons bekende] geschiedenis); –**histo'risch,** bn. (*vóór-historisch*).

Praeparaat', o. praeparaten (Lat. praeparatum: *klaargemaakt middel; iets, dat toebereid is*): *anatomisch* –, voor de ontleedkunde toebereid lichaamsdeel. (ae = ee).

Praepareeren* (Lat. praeparare: *voorbereiden; toebereiden*): *een voet* – *voor een anatomische les; zich* – *voor.* (ae = ee).

Prae'sens, o. praesen'tia (Lat. spraakk. *de tegenwoordige tijd v. e. werkw.*); l. *pree'zens.*

Prae'ses, m. prae'sides (Lat. *president*).

Praesidiaal', bn., bw. (*den voorzitter betreffend, wat des voorzitters is*).

Praesi'dium, o. –dia (Lat. *voorzitterschap*).

Praeteri'tio, v. (Lat. stijlfiguur: *voorbijgang*), b.v.: *ik wil niet spreken van zijn moed, zijn trouw, zijn beleid, maar ik herinner enz.*; (ti = tsie); zie Paraleip'sis.

Prae'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) –to'res (oud-Rome: eig. *iem., die vooropgaat*: *overheidspersoon* o. a. *belast met de rechtsbedeeling*; ook: *landvoogd*); ook **Pre'tor.**

Praetoria'nen; zie Pretorianen.

Praeto'rium, o. (Lat. oud-Rome: *ruimte in de legerplaats, waar de tent van den veldheer of prae'tor was opgeslagen, hoofdkwartier*; Bijb. *de ambtswoning van den Romeinschen landvoogd in Jeruzalem, gewoonlijk „rechthuis" genoemd*); z. Markus 15 : 16.

Pragma'tisch, pragmatiek', bn. en bw. (Gr. pragma = zaak, daad: *algemeen nuttig; leerrijke oplossing gevend; feitelijk*): *de geschiedenis pragmatisch behandelen,* d. i. aan de hand der feiten, niet bespiegelend, maar oorzaken en gevolgen ter leering behandelend; *de pragmatieke sanctie,* algemeen geldige en onaantastbare landsverordening, inz. van keizer Karel VI in 1724, waarbij zijn dochter Maria Theresia hem zou opvolgen.

Pra'hoe, v. –s (O.-I. *inheemsch vaartuigje, bootje*); zie Prauw.

Prairial', m. (Fr. *9e maand of Grasmaand van 20/21 Mei tot 18/19 Juni*).

Prai'rie, v. prairiën (Fr. prairie = weide: *boomlooze, uitgestrekte grasvlakte,* inz. *in N.-Amerika*); –**brand,** m. –en (*uitgestrekte brand in de prairie*); –**gebied,** o. –en; –**gras,** o.; –**hond,** m. –en (*Amerik. knaagdier*; Lat. cynomys socialis); –**wolf,** m. –wolven (*soort van wolf*; Lat. canis latrans); ook: Coyo'te. (ai = è).

Prakkezeeren* (*peinzen; over iets piekeren; uitdenken*), gmz.; ook: Prakkizeeren.

Praktijk', v. in bet. 3 –en (1 *cliënteele v. e. advocaat, notaris of dokter*; 2 *werkzaamheid als advocaat, notaris of dokter; duur van die werkzaamheid*; 3 mv. *kunstgrepen, streken; slechte of ongeoorloofde daden*): 1 *hij krijgt al een aardige* –; 2 *een drukke* –; *een 30-jarige* –; 3 *een man van kwade* –*en*; z. Practijk.

Praktizeeren* (Lat. practizare; v. geneesheeren en rechtsgeleerden: *het vak uitoefenen*).

Praktizijn', m. –s (*praktizeerend geneesheer, advocaat; zaakwaarnemer*); vero.

Pra'len, praalde, h. gepraald (*schitteren*; fig. *ophef maken, vertoon maken; snoeven, pochen*): *de zon praalde aan de blauwe hemel; hij praalt op zijn afkomst.*

Pra'ler, m. –s (*pronker, snoever, pocher*): spreekw. *Groote* –*s, slechte betalers.*

Pralerij', v. –en (*pronkerij, snoeverij*).

Prali'ne, v. –s (Fr. naar den maarschalk Pralin † 1675: *door gebrande sui-*

[1]) De woorden met *prae-*, die hier niet voorkomen, zoeke men onder *Pre-*.

ker omgeven amandel; chocolade-bonbon).
Pra'men, praamde, h. gepraamd (*drukken, knellen*); vero.; Z.-N. – *bij iem.*, aandringen.
I. Prang, v. –en (*drukking, klemming, nood*): Z.-N. *iem. de – op de neus zetten*, het mes op de keel, in het nauw brengen.
II. Prang, v. (O.-I. *strijd, oorlog*).
Pran'gen, prangde, h. geprangd (lit. t. *klemmen, knellen, drukken*; fig. *benauwen*): *droefheid kan ons hart –; prangend wee.*
Pran'ger, m. –s (*neusknijper v. paarden en stieren; molenklem of -praam; klemhaak*).
Prang'-sa'bil, v. (O.-I. *heilige oorlog* nl. *tegen de kafirs of ongeloovigen*); z. Prang **II.**
Prat, bn. en bw.; pratter, pratst (*trotsch, hoogmoedig*): *– op iets gaan, zijn*, er trotsch op zijn, er zich op laten voorstaan; **–heid,** v.
Pra'ten, praatte, h. gepraat (*spreken, kouten, babbelen, snappen*): *iem. naar de mond –*, zooals hij het gaarne hoort; *iem. aan het – (zien te) krijgen; – als Brugman! hij heeft mooi –; met hem valt niet te –*, hij is onredelijk; *– over; daar weet ik van mee te –*, daar heb ik ondervinding van; *iem. iets uit het hoofd –*, zijn plan, meening doen wijzigen.
I. Pra'ter*, m. –s (*iem., die veel praat*); **–te-rij',** v. (*gebabbel*).
II. Pra'ter*, o. (*bekend park bij Weenen*): *het – is ± 1700 ha groot.*
Prat'ten, pratte, h. geprat (*pruilen*); gew.
Prat'ziekte, v. (*kwijnende ziekte*).
Prauw, v. –en (O.-I. *inheemsch vaartuig van allerlei soort en grootte*); **–loon*,** o. –en; **–voerder,** m. –s (*–schipper*).
Prau'wel, v. –s (*wafel*); **–ijzer,** o. –ijzers.
Prax'is, v. (Gr.-Lat. *practijk; ervaring; praktijk*): *de – van een vak*; zegsw. Lat. *– est multiplex*; zie Practica.
Praxi'teles, m.: een der grootste beeldhouwers in Athene (± 350 v. C.).
Pré, o. (Fr. [Lat. *prae*]: *voor*); zie Prae.
Pre'advies, o. –zen (*voorloopig uitgesproken gevoelen, voorlichting*): *het – van B. en W.*
Preala'bel, bn. (Fr. préalable: *voorafgaande*): *de –e quaestie*, punt, te behandelen vóór over te gaan tot de orde van de dag.
Preambu'le, v. –s (Lat. praeambulum: *lange uitweiding vooraf; inleiding*; muz. *praeludium*).
Prean'ger-koffie, v. (*koffie, uit de Preanger-Regentschappen, van Java*).
Preben'de, v. prebenden (Lat. praebenda: oorspr. *inkomsten v. e. geestelijke uit het algemeene kerkelijke vermogen*; thans inz. *inkomen v. e. geestelijke uit een geestelijke stichting*); ook: Praebende.
Precair', bn. (Fr. [Lat. precarius = door bidden verkregen]: 1 *onzeker, bedenkelijk, zorgelijk*; 2 recht. *ter bede*, in deze bet. ook *precario*): 1 *de toestand is –*; 2 *–e vergunning.*
Preca'ria, v. (Middeleeuwen: *bede*; verder: *een geleend goed, renteopleverend voor een bepaalde tijd*, b.v. *gedurende iems. leven, drie generaties*); ook: Precarie'.
Preca'rio (*ter bede*; z. Precair 2; *naam van sommige gemeentelijke belastingen* o. a. te Amsterdam voor lichtreclame): *Afd. rentegevende eigendommen, Precario en Kadaster.*
Precau'tie, v. –ties, –tiën (Fr. précaution: *voorzichtigheid; voorzorg*).
Precedeeren* (Fr. précéder [Lat. praecedere]: *voorgaan, voorafgaan, de voorrang hebben*).
Precedent', o. –en (Fr. précédent [Lat. praecedens]: *besluit of voorbeeld van vroeger, waarop iem. zich beroepen kan*): *een gevaarlijk –; een – stellen.*
Precept', o. –en (Fr. précepte: *voorschrift*).
Precep'tor, m.; zie Praeceptor.
Precies', bn. en bw.; preciezer, preciest (Fr. précis: *juist, nauwkeurig, stipt*): *– wat ik ook zei; het kwam – zoo uit, als ik gezegd had; dat past –; hij is al te –; ik begin – op tijd.*
Precieus', Fr. précieux, **1** bn.; –zer, –t (*kostbaar, van veel waarde*; ook: *geaffecteerd, gekunsteld, opgesierd, opgesmukt*): *een –ze stijl*, gemaakt; (pre = pree); **2 –cieu'se,** v. –s (Fr. *lid van een damesgezelschap in Parijs, dat in de 17e eeuw taal en smaak wilde verfijnen*): Molière (1622–'73) schreef „*Les Précieuses ridicules*", d. i. belachelijke hoofsche juffers (1659).
Precio'sa, Pretio'sa, o. mv. (Lat. mv. v. pretiosum: *kostbaarheden, juweelen*).
Precipitaat', o. –taten (scheik. *neerslag*).
Precipita'to, bw. (It. muz. *zeer versneld*).
Precipiteeren* (Fr. [Lat. praecipitare = afstooten]: *scheikundig neerslaan of bezinken; verhaasten, overijlen*).
Preciseeren* (Fr. *juist[er] of nauwkeurig[er] bepalen of omschrijven, scherp[er] omlijnen; precies aangeven*). (s = s).
Precisio'ne (con) (It. muz. *zeer accuraat*).
Preconisa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. praeconium = openlijke bekendmaking]: *aanprijzing*; R.-K. *bevoegdverklaring door den paus*).
Predestina'tie, v. (Fr. [Lat. praedestinatio]: *voorbeschikking*): *de leer der –*, der uitverkiezing: strijdpunt tusschen de Arminianen en Gomaristen (1618); **–destineeren*** (Fr. [Lat. praedestinare]: *voorbeschikken*).
Predicaat', o. –caten; zie Praedicaat.
Pre'dikambt, o. (*het ambt van predikant*).
Predikant', m. –kanten (1 *dominee*; 2 *kanselredenaar*): 1 *deze – heeft emeritaat aangevraagd*; 2 *deze pastoor is een talentvol –.*
Predikants'plaats, v. –en; **–traktement,** o. –en; **–woning,** v. –en.
Predika'tie, v. –ties, –tiën (*het prediken; preek, kanselrede, leerrede*).
Pre'diken, predikte, h. gepredikt (Lat. praedicare: *de waarheden van een godsdienst openlijk verkondigen*; inz. *de christelijke leer verkondigen, preeken*): *het Evangelie –.*
Pre'diker, m. –s (*predikant*; *een der zedenkundige boeken van het Oude Testament*).
Pre'dikheer*, m. –heeren (*Dominicaan*; Z.-N. *meikever*): *de orde der –heeren*, gesticht in 1215 te Toulouse door Sint-Dominicus.
Pre'dikstoel, preek'stoel, m. –en (*kansel*).
Predilec'tie, v. –ties, –tiën (Fr. *vooringenomendheid, voorkeur*); **–disposi'tie,** v. (Fr. [Lat. praedispostio]: *aangeboren geschiktheid*; ook: *vatbaarheid, aanleg*); **–domineeren*** (Fr. [Lat. praedominare]: *over- of beheerschen, overwicht hebben*).
Pree, m. (Z.-N. *werkloon; zakgeld; betaaldag*): *zijn – ontvangen*; *'t is vandaag –.*
Preek*, v. preeken (*rede, waarin een of andere godsdienstige waarheid in het openbaar wordt verkondigd, toegelicht enz.*; *predikatie, leerrede*; spott.: [*saaie*] *vermaning*).
Preek'beurt, v. –en (*de beurt, dat een predikant moet optreden voor zijn gemeente*).
Pree'ken*, preekte, h. gepreekt (*een preek houden*; fig. *iemand met waarschuwing en vermaning lastig vallen*; spottend: *den zeden-*

meester spelen, een zedenpreek houden); zie Vos; *voor stoelen en banken* –, geen gehoor vinden; **–er***, m. –s (*prediker*).

Preek'heer*, m. –en (*predikheer*; Z.-N. *wit bestoven meikever*).

Preek'stoel, m. –en (*predikstoel, kansel*).

Preek'toon, m. (*eigenaardige toon, waarin sommige predikanten bij 't preeken vervallen*): *verlos ons v. d.* –, *Heer!*

Preek'trant, m. –tranten (*preekwijze*).

Preëminent', bn. (Fr. préminent [Lat. praeëminens]: *uitstekend*). (ent = ent).

Prefa'tie, v. –s, –tiën (Lat. praefatio: *voorrede, voorbericht*; R.-K. *inleiding tot de Consecratie in de Mis*; *het gebed*).

Prefect', m. –en (Lat. praefectus; oud-Rome: *titel van onderscheiden ambtenaren-opzichters*; Frankrijk: *bestuurder van een departement; hoofd van politie; in een R.-K. kostschool of congregatie de persoon, die de orde handhaaft, de regeling van zaken heeft*; ook: *voorganger, leider*; in België: *rector* 2); **–uur'**, v. –uren (Lat. praefectura: *stedehouderschap*; *het gebied of de bureau's van een prefect*).

Prefera'bel, bn. (Fr. préférable: *verkieslijk*).

Prefereeren* (Fr. *hooger stellen, voortrekken, de voorkeur geven*): – *boven*. (pre = pree).

Preferent', bn. (Fr. [Lat. praeferens]: *bevoorrecht, de voorkeur gevend*; *verkieslijk*): *–e aandeelen*, die een of ander voorrecht hebben b.v. die, welke vóór de gewone aandeelen recht geven op dividend en uitkeering bij liquidatie; *–e schulden*, die bij voorrang boven andere (tot het volle bedrag) betaald moeten worden.

Preferen'tie, v. –ties, –tiën (Lat. praeferentia, Fr. préférence: *voorkeur*): – *hebben*.

Pregnant', bn. (Fr. prégnant [Lat. praegnans = zwanger]: *gewichtig*; fig. *zinrijk, vol denkbeelden*); lees *preg-nant'*.

Prei, v. –en (*look*; Lat. allium porrum).

Prejudi'ce*, v. (Fr. [Lat. praeiudicium]: *vooroordeel*; *nadeel, schade, afbreuk*): *ter – van*, ten nadeele van. (j = j).

Prejudicieel*, (Z.-N., Fr.) rechtst. – *geschil*, geschilpunt v. burgerlijk recht i. strafzaken.

Prejudicieeren* (Fr. [Lat. praeiudicare]: *op een oordeel vooruitloopen, voorbarig oordeelen*; *nadeel toebrengen, in rechten verkorten*).

Prejugé', o. prejugé's (Fr. *vooroordeel*).

Prelaat', m. –laten (Fr. prélat [Lat. praelatus]: R.-K. *geestelijke van hooge rang, waardigheidsbekleeder in de kerkelijke hiërarchie*; ook in het Anglicaansche Engeland en het Luthersche Zweden en Denemarken): bisschoppen zijn prelaten; R.-K. prelaten dragen paarse distinctieven.

Preliminair', bn. (Fr. *inleidend, voorafgaand*).

Preliminai'ren, v. mv. (*voorloopige beschikkingen, stappen*): *de – tot de vrede*, de voorloopig vastgestelde en door partijen goedgekeurde punten, waardoor men verder tot het definitief sluiten van vrede kan geraken; ook: Prelimina'riën.

Prelu'de, v. –s, –n (Fr. [Lat. praeludium]: muz. *voorspel, inleiding*).

Preludeeren* (Fr. [Lat. praeludere]: muz. *een voorspel spelen*).

Prematuur', bn. (Fr. [Lat. praematurus]: *vroegtijdig, vroegrijp*; *voorbarig, ontijdig*).

Premedita'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. praemeditatio]: *voorafgaand overleg*; met *met*: *met voorbedachten rade*).

Premediteeren* (Fr. [Lat. praemeditari]: *vooraf beramen*, inz. *iets slechts*). (e = ee).

Pre'mie, v. –s, premiën (Lat. praemium: 1 *prijs, belooning*; *eereloon, bijprijs of tweede prijs in een loterij*; 2 *vaste som per 100 of 1000, die men aan een assurantie-maatschappij bij verzekering jaarlijks vooruitbetaalt*): 1 *een – winnen*; 2 *de – is reeds betaald*; **–coupon,** v. –s (*interestbewijs eener lotenleening*); **–leening***, v. –en (*leening, waaraan verbonden zijn bij het aflossen premiën, door het lot aan te wijzen*); **–lot,** o. –loten (*aandeel in een premieleening*); **–plaat,** v. –platen (*plaat, die bij inteekening op eenig* [*kostbaar*] *boekwerk als premie wordt toegegeven*).

Premier', m. –s (Fr. *eerste, voornaamste*): *hij is de –*; *de – van het kabinet*, ministervoorzitter, de eerste minister; Fr. uitspr.

Premiè're, v. premières (Fr. *eerste voorstelling of opvoering v. e. tooneelstuk of opera enz.*): kaartsp. *de premières halen*, de eerste zes slagen in het quadrillespel maken.

Premis'se, v. –n (Fr. prémisse, Lat. praemissae [propositiones]: *een der eerste twee stellingen eener sluitrede, waaruit het besluit of de conclusie dan wordt getrokken*), b.v. *Alle menschen zijn sterfelijk* (major), *Ik ben een mensch* (minor), conclusie: *Ik ben sterfelijk*; ook: Praemisse.

Pren'gel, m. –s (*lomperd, vlegel*); gew.

Pren'gelen, prengelde, h. geprengeld (Z.-N. *pingelen*; *zaniken*; *pramen*; *afdwingen*; *priegelen*); **–aar,** m. –s (Z.-N. *pingelaar*; *zanikkous*; *dwingerig mensch*); vaak Prenkelen.

Prent, v. –en (*gedrukte* [*gekleurde*] *plaat*; in het alg. *afbeelding*); zie Prentje.

Prent'achtig, bn.; –er, –st (*als een prent, als op een prent*): *een –e juffer*, stijf.

Prent'briefkaart, v. –en (*briefkaart met een of andere* [*gekleurde*] *afbeelding*).

Pren'ten, prentte, h. geprent ([*in*]*drukken*): *z. iets diep i. h. geheugen* –, griffen.

Pren'tenbijbel, m. –s (*bijbelboek met platen*).

Pren'tenboek, o. –en (*kinderboekje met prenten*); **–kabinet,** o. –ten (*bewaarzaal van platen, gravures, etsen enz.*).

Pren'terig, bn. en bw. (*prentachtig, nuffig, stijf, preutsch*): *een –e dame*; *er – uitzien*.

Prent'je, o. prentjes (*kleine prent*; *afbeelding van een heilige*): *een kind een – geven*; *–s kijken*; Z.-N. Santje, Santinnetje.

Prent'kaart; z. Prentbriefkaart.

Prent'kunst, v. (*graveer-, etskunst*).

Pre'numerando (Lat. *door vooruitbetaling*).

Preoccupa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. praeoccupatio = vroegere bezetting]: *voor-ingenomenheid*; *bezorgdheid*; *vooropgevatte meening*; *afgetrokkenheid*).

Preparaat', o.; zie Praeparaat.

Prepara'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. praeparatio]: *toe- of voorbereiding, aanstalte*): *–s maken*. (t = s).

Preparatief', o. –tieven (*toebereidsel*).

Prepareeren* (Fr. [Lat. praeparare]: *klaarmaken, toebereiden, gereedmaken*): *zich* –.

Preponderan'tie, v. (Fr. prépondérance: *overwicht*). (tie = sie).

Preposi'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. praepositio]: *vooropplaatsing*; spraakk. *voorzetsel*).

Pre'raphaëlieten, m. mv. (*aanhangers van de meening, dat de schilderkunst vóór ± 1500, vóór Raphaël, haar hoogtepunt had bereikt en als model moet beschouwd worden*).

Prerogatief', o. –tieven (Fr. prérogative [Lat. praerogativum]: *voorrecht*): *de –tieven der Kroon*, b.v. het recht van genade.
Presbyoop', bn. (Gr. presbys = oud: *vèrziend* [*door ouderdom*]); **–byopie'**, v. (*vèrziendheid*). (y = ie).
Presby'ter, m. –s (Gr. presbyteros = de oudere: *oudste aanzienlijke* [*niet priesterlijke*] *kerkbeambte*; ook: *priester*).
Presbyteriaan', m. –anen (*lid der orthodoxe of streng Hervormde kerk in Engeland, Schotland en Amerika, die geen bisschoppen erkent, maar alleen presbyters of oudsten*).
Presbyte'rium, o. (Ned.) –s, –te'riën; (Lat.) presbyte'ria (Lat. *priesterkoor in een R.-K. kerk*; *college van priesters, presbyters*); ook: Presbyte'rie.
Prescrip'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. praescriptio]: *voorschrift*; recht. *verjaring van een recht*); lees *preskrip'-sie*.
Préséan'ce, v. (Fr. *voorrang*[*srecht*]).
Presen'ning, v. –s (Fr. préceinte [Lat. praecincta = omgording]: zeew. *geteerd zeildoek als dekkleed over luiken of goederen*); **–reep***, m. –en (*reep geteerd zeildoek*).
I. Present', o. –en (*aangeboden geschenk, gift, gave*; Fr. *présent*, van *présenter* = aanbieden): *iets – geven; iets – krijgen*; **–je**, o. –jes (*klein cadeau*): fig. *een –je van een jongen*, een deugniet; lees *prezent'*.
II. Present', bn. (*aanwezig: antwoord bij een oproeping van namen*; ook: *helder van geest*; van Fr. *présent*, uit het Latijn *prae'sens* = tegenwoordig): *– hoor!* lees *prezent'*.
Presenta'bel, bn. (Fr. présentable: *geschikt om voorgesteld, om aangeboden te worden; toonbaar, fatsoenlijk er uitziend*): *hij is niet –*. (s = z).
Presenta'tie, v. –s (Fr. [Lat. praesentatio]: 1 *voorstelling*; 2 *aanbieding*): 1 *de – van iem. in de hoogere kringen*; 2 *de – van een wissel*.
Presenteer'blaadje, o. –s (*schenkblaadje*).
Presenteeren* (Fr. [Lat. praesentare]: *voorstellen*; [*tot gebruik*] *aanbieden*; mil. *het geweer vóór houden*): *koekjes –; het is mij gepresenteerd; een rekening –*, indienen; *presenteert het geweer! zich –*, zich [a]) voorstellen, bij of aan iem., [b]) aanbieden voor een betrekking; *zich goed –*, zich goed voordoen; **–trommeltje**, o. –s. (s = z).
Presen'ten, m. mv. (*die tegenwoordig zijn*); de tegenst. van Absenten. (s = z).
Present'-exemplaar, o. –-exemplaren (*gratis-exemplaar*); Z.-N. purisme: geschenknummer.
Presen'tie, v. (Lat. praesentia: *tegenwoordigheid*): *in mijn –; in – van*; **–geld**, o. –en (*zitgeld; geld, dat uitbetaald wordt voor het bijwonen van een vergadering*); z. Zitpenning; **–lijst**, v. –en (*lijst der aanwezigen in een vergadering, door dezen zelf geteekend*).
Preservatief', Fr. préservatif, **1** bn. (*bewarend*): *–servatieve maatregelen*; **2** o. –tieven (*voorbehoedmiddel*); **–serveeren*** (Fr. [Lat. praeservare]: *bewaren; behoeden voor*).
Presideeren* (Fr. [Lat. praesidere]: *voorzitten, als voorzitter leiden*): *een vergadering –; wie presideerde?* (s = z).
President', m. –en (Fr. président [Lat. praesidens]: *voorzitter; hoofd van een republiek*); **–e**, v. –n; **–schap**, o. (s = z).
President-arm'voogd, m. –en (Prot. *voorzitter van een armbestuur*).
Presidentieel'*, bn. (Fr. présidentiel: *van den president; tot de waardigheid van voorzitter behoorende*): *een –tieele rede* nl. door den praeses eener vereeniging. (t = ts).
Presidents'hamer, m. –s (*hamer, door een president gebruikt tijdens de vergadering*): *met een slag van den – opent en sluit de voorzitter de vergadering*; **–zetel**, m. –s (*stoel of zetel van een president*): *de – bekleeden*, voorzitter zijn.
Presidiaal', bn. (Fr. présidial [Lat. praesidialis]: *van den president uitgaande, hem betreffende; voorzitters....*).
Presi'dio, o. –'s (Sp. *vesting; strafkolonie*; inz. *de vestingen-strafkolonies van de N.-kust van Marokko b.v. Ceuta*); – = vlg. woord.
Presi'dium, o. (Ned.) –s; (Lat.) –sidia (Lat. *voorzitterschap*). (s = z).
Pressant', bn.; –er, –st (Fr. *dringend; geen uitstel lijdend*): *een –e boodschap*.
Presseeren* (Fr. [Lat. pressare]: *noodzaken, dringen; haasten, spoedeischend zijn*): *het presseert niet*.
Pres'sen, preste, h. geprest (1 *dwingen*; 2 *met list of geweld aanwerven*): 1 *iem. tot iets –*; 2 *matrozen –*.
Presse-papier', o. –s (Fr. eig. *papierneerdrukker*: *voorwerp van glas, marmer enz. op papieren gelegd, om ze vast te houden*).
Pres'sie, v. –s, –siën (Fr. [Lat. pressio]: *drukking; drang*): *– op iem. uitoefenen*, zedelijke dwang.
Prestant', m. –en (Fr. *hoofdpijp v. e. orgel*).
Presta'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. prestatio]: *het presteeren; dat, wat men presteert* d. i. *doet, verricht, tot stand brengt; verricht werk*): *–s op 't gebied der kunst; dat is een heele –*.
Presteeren* (Lat. praestare: *doen; bewijzen, afleggen; vervullen; tot stand brengen*): *diensten –; een eed –; hij presteert niet veel*, kan niet veel, is niet vak-bekwaam.
Prestidigitateur', m. –teurs (Fr. eig. *snelvingerige: goochelaar, jongleur*). (g = zj).
Presti'ge, o. (Fr. [Lat. praestigiae = begoocheling]: *zedelijk overwicht, invloed*): *zijn – hoog houden* (of: *ophouden*); l. *tiezje*.
Prestis'simo, bw. (It. muz. *zeer snel*).
Pres'to, bw. (It. muz. *gauw, snel, gezwind*).
Presumeeren* (Fr. [Lat. praesumere]: *vermoeden; veronderstellen*). (s = z).
Presum(p)'tie, v. –tiën, –ties (Lat. praesumptio, Fr. présomption: *vermoeden, verdenking; argwaan*): *– op iemand hebben*; (t = s); **–tief'**, bn. (*vermoedelijk*).
Pret, v. (*vreugde, plezier*): *– hebben over; – maken; dolle – gehad! dat was een –! een Jan-Pret*, een vroolijk, opgeruimd persoon.
Prêteeren* (Fr. [Lat. praestare]: *leenen; medegeven, rekken*): refl. *daartoe zal ik mij nooit –*, d. i. laten gebruiken.
Pretendeeren* (Lat. praetendere: *eischen, aanspraak maken op; beweren*).
Pretendent', m. –en (*iem., die aanspraak op iets maakt, vooral op de kroon of de troon v. e. land*; ook: *minnaar; eischer*).
Preten'tie, v. –tiën, –ties (Fr. prétention: 1 *aanspraak, recht, vordering*; 2 *aanmatiging*): 1 *een – op iemand hebben*, schuldvordering; 2 *wat een –! vol –s; zonder eenige –*; ook: **Preten'sie.**
Pretentieus', bn. en bw.; –zer, –t (Fr. prétentieux: *aanmatigend; veel pretenties hebbend; ingebeeld, nuffig*). (ti = sie).

Prete'ritum, o. (Ned.) –tums; (Lat.) –ta (Lat. spraakk. *verleden tijd*).
Pretext', o. –en (Fr. prétexte [Lat. praetextum]: *schijngrond, voorwendsel, voorgeven*).
Pre'tor, m. –tors, –to'ren; zie Praetor.
Pretoria'nen, m. mv. (*lijfwacht der Romeinsche keizers*); zie Praetorium.
Pret'tig, bn. en bw.; –er, –st (*plezierig, aangenaam*): *een – uitstapje; – bezig zijn.*
Preu'kelen, preukelde, h. gepreukeld (*met de pook in het vuur roeren of rakelen*).
Preu'telen, preutelde, h. gepreuteld (*knorren, pruttelen*); **–aar,** m. –s (*mopperaar*).
Preu'telig, bn. en bw. (*knorrig, kregelig*).
Preutsch*, Fr. preux, misschien hypercorrecte of goedbedoelde vorm voor vroeger *preus,* **1** bn. en bw.; –er, meest – (*fier,* in deze bet. w. i. g.; *overzedig, gemaakt eerbaar*): *wat een –e dame! zich – aanstellen;* **2 –e*,** v. –n (*overzedige juffer*); **–heid*,** v.
Preu've, pro've, v. –n (Fr. preuve, z. Prove: *onderhoud uit een gesticht van liefdadigheid*): Z.-N. *ik heb er de preuve van,* het bewijs.
Prevaleeren* (Lat. praevalere: *de voorrang hebben; het overwicht hebben*). (pre = pree).
Prevalent', bn. (*de voorrang hebbende*).
Prevarica'tie, v. –s, –tiën (Lat. praevaricatio: *ambtsmisdrijf; ontrouw beheer*).
Pre'velen, prevelde, h. gepreveld (*zacht lispelen*): *in zich zelf wat –; een schietgebedje –,* binnensmonds zeggen.
Prevenieeren* (Lat. praevenire, Fr. prévenir: *voorko'men, verhinderen; iem. vooraf van iets verwittigen, iem. waarschuwen*).
Preven'tie, v. –s, –tiën (Fr. *voorkoming; vooroordeel; waarschuwing*). (t = s).
Preventief', bn. en bw. (Fr. préventif: *vóórkomend*; recht. *voorloopig*): *een – middel; –tieve hechtenis,* vóórhechtenis, d. i. tot zoolang vonnis is gewezen; *– zitten.*
Prevôt', m. –s (Fr. [Lat. praepositus]: *iem., met een getuigschrift van meesterschap; meester op de degen of een ander wapen*).
Prezen'ning, v. –s; zie Presenning.
Priaap', Pri'apus, m. **1** myth. god v. wijnbouw, tuinbouw en veefokkerij, zoon van Bacchus en Venus; **2** vogelverschrikker.
Pri'amus, m., de laatste koning van Troje, vader v. Hector en v. Paris; zie Hecuba.
Priëel'*, o. priëelen (*loof- of zomerhuisje, huisje van latwerk en groen*); zie Weesje.
Prie'gel, m. (*slaag, ransel*); gmz.
Prie'gelen, priegelde, h. gepriegeld (*afrossen*); **–ing,** v. –en (*een pak ransel*).
Priel, m. prielen (scheepst. *nauwe doorgang tusschen zandbanken, vaargeul*).
Priem, m. priemen (*dun, lang voorwerp met een punt om te steken, te boren enz.: breinaald, dolk, els*): Z.-N. *geen –,* niets.
Prie'men, priemde, h. gepriemd (*gaten maken met een priem*; fig. *doorboren*).
Priem'getal, o. –len (rekenk. *ondeelbaar getal*): –getallen zijn b.v. 3, 5, 7 enz.
Pries, v. (Z.-N. *snuifje*); z. Prise.
Pries'ter, m. –s (Gr. presbyteros = oudere: *bestuurder der godsdienstige handeling,* inz. *offeraar*: 1 *heidensch priester;* 2 *Joodsch priester, afstammeling van Aäron;* 3 *geestelijke, door een bisschop gewijd*): 1 *de –s van Baäl, v. Apollo, v. Odin;* 2 *de –s en Levieten in Israël;* 3 *de – is de dienaar Gods en de bedienaar der sacramenten;* bij overdr. *de –s der kunst;* **–ambt,** o.: *het – bekleeden;* **–dom,** o. (*priesterschaar*); **–es',** v. –sen (*bij de heidenen: een vrouw, bekleed met het priesterambt*); **–gewaad,** o. –gewaden; **–koor,** o. –koren (R.-K. *afgesloten deel der kerk vóór het hoogaltaar, hoogkoor*); zie Presbyterium; **–lijk,** bn. en bw.: *de –e waardigheid;* **–rijwiel,** o. –en; **–schap 1** o. (*één der zeven sacramenten i. d. R.-K. kerk*; ook: *waardigheid van priester*); **2** v. –schappen (collectief: *al de priesters*): *de Joodsche – in Jeruzalem;* **–wijding,** v. –en (R.-K. *het wijden tot priester door den bisschop*).
Priet'praat, m. (Z.-N. *kletspraat*).
Prij, v. –en (*kreng, aas*; ook: *feeks*).
Prij'kel, prijkeleus', Z.-N.; z. Perikel.
Prij'ken, prijkte, h. geprijkt (*pralen, pronken*): *met titels –; zijn naam prijkt in de geschiedenis.*
I. Prijs, m. prijzen (o.-Fr. pris, van Lat. pretium = waarde: 1 *de in geld uitgedrukte waarde van goederen;* 2 *datgene, wat iem. door het lot ten deel valt;* 3 *bekroning, onderscheiding, eereprijs;* 4 *loon, belooning;* 5 *groote waarde*): 1 *voor de – van tien gulden,* waarde, koopsom; *onder de – verkoopen,* lager dan de marktprijs; *naar de – vragen; op – houden; tegen hooge, lage –; voor die –; in die winkel zijn vaste prijzen,* er wordt niet afgedongen; *de allernaaste –; iets beneden de – koopen; iets van de – laten vallen,* de waar goedkooper geven; zegsw. *iets tot elke – willen hebben,* er alle moeite voor willen doen om het te krijgen; *voor geen – ter wereld zou ik dat willen missen;* verg. Fabrieks–, Spot– enz.; 2 *een – trekken in de loterij; in deze verloting zijn niets dan prijzen;* 3 *die jongen kreeg drie prijzen;* bij wedstrijden enz.: *met de eerste – gaan strijken;* 4 *een – op zijn hoofd zetten,* een som uitloven voor die hem vangt of doodt; 5 *op – stellen; – stellen op,* waarde hechten aan.
II. Prijs, v. prijzen (Fr. prise, van prendre = nemen: *buit*): *een schip – maken,* buitmaken, veroveren; *voor goede – verklaren.*
Prijs'beest, o. –en (Z.-N. *geprimeerd beest; een zeer vet of flink beest*).
Prijs'courant, v. –couranten (*lijst van koopwaren, effecten enz. met vermelding van de prijs; prijslijst*).
Prij'selijk, prijs'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*loffelijk, prijzenswaardig*).
Prijs'geld, o. –en (*aandeel in de opbrengst van de prijs of de buit*); **–geven,** gaf –, h. –gegeven (*weerloos overgeven; afstand doen van*): *het schip – aan wind en golven;* **–hou'dend,** bn. (*op vaste prijs blijvende*): *Amerikanen –;* **–kamp,** m. –en (*wedstrijd om een prijs*); **–lijst,** v. –en (*prijscourant*); **–niveau,** o.: het – meet men door middel van indexcijfers. Men neemt van een aantal goederen het prijsgemiddelde in een bepaalde periode en drukt dit uit in een als basis aangenomen gemiddelde van een bepaalde periode; **–noteering*,** v. –en (*opgave van de prijs der waren, v. d. koers der effecten enz.*); **–opgaaf, –opgave,** v. –opgaven (*opgave van de prijs; prijscourant*): *– gevraagd;* **–rechter,** m. –s (*iem., die bij een wedstrijd de prijs toewijst*; ook: *hij, die bij de verdeeling van de prijs, het prijsgeld bepaalt*); **–uitdeeling*,** v. –en (*het uitreiken van prijzen*): *een plechtige –;* **–verklaren,** verklaarde prijs, h. prijsver-

klaard (*een schip als prijs of buit verklaren*); **–vers,** o. –verzen (*gedicht, bij een wedstrijd bekroond*); **–vraag,** v. –vragen ([*wetenschappelijk*] *onderwerp, voor welks goede behandeling openlijk een prijs wordt of is uitgeloofd*).

I. Prij'zen, prees, h. geprezen (*loven, roemen; verheerlijken*): *Vondel wordt meer geprezen dan gelezen; God –*; zegsw. *iedere koopman prijst zijn waar*; refl. *zich zelf –*, eigen lof verkondigen: *goede waar prijst zich zelf*, goede wijn behoeft geen krans.

II. Prij'zen, prijsde, h. geprijsd (*van een prijscijfer voorzien, de prijs er bij vermelden*): *al de waren zijn geprijsd.*

Prij'zenhof, o. (*gerechtshof, dat oordeelt over het te recht of ten onrechte prijsverklaren van schepen*): *het internationaal –.*

Prijzenswaar'dig, bn.; –er, –st of meer, meest – (*waard geprezen te worden; loffelijk*): *een –e daad*; ook: –waard.

Prij'zig, bn. (*bij prijs, duur*): *het spek blijft van 't jaar –*; zie Prijshoudend.

I. Prik, m. prikken (*lichte steek met een puntig voorwerp; de hierdoor gemaakte opening*): zegsw. *iets op een – weten*, nauwkeurig.

II. Prik, m. prikken (*tot de rondbekken behoorend vischachtig dier, negenoog*; Lat. petromyzon): *de – als aas bij de beugvisscherij.*

Prik'je, o. prikjes (*kleinigheid* [*in geld*]): zegsw. *iets voor een – koopen*, spotprijs.

Prik'kel, m. prikkels, prikkelen (1 *puntig ijzertje of priempje; werktuig met een scherpe punt; stekel*; 2 fig. *aansporing, aanmoediging*): 1 zie Verzenen; *de –s van prikkeldraad*; 2 *dat was voor hem een –.*

Prik'kelbaar, bn.; –der, –st (*licht gevoelig; licht geraakt, kitteloorig*): *een – man*; **–heid,** v. (*lichtgeraaktheid*).

Prik'keldraad, o. (stofn. *vertind ijzerdraad, op regelmatige afstanden van stekels voorzien*): *met – afsluiten; een –versperring.*

Prik'kelen, prikkelde, h. geprikkeld (freq. van *prikken*: *een prik, prikken geven; branden, bijten* b.v. van specerijen op de tong; fig. *opwekken; aansporen; irriteeren*): *iems. nieuwsgierigheid –*, gaande maken; *dat prikkelt mijn zenuwen*; **–ing,** v. –en.

Prik'kellectuur, v. (*verhalen van fantastische, sluwe, bloederige misdaden, dikwijls ook de sexueele hartstochten prikkelend*).

Prik'ken, prikte, h. geprikt (*steken met een scherp puntig voorwerp*): *iem. of zich met een speld –; fijne dorens –.*

Prik'slee, v. –sleeën; –tje, o. –s (*kleine, lage slee, die met twee gepunte stokken wordt voortgedreven, voortgeprikt*).

Prik'tol, m. –len (*werptol*); zie Drijftol.

Pril, bn. (*jong, eerste* in bepaalde verbindingen): *de prille jeugd; het prille groen.*

Pri'ma, v. Lat. primus, z. ald., **1** bn. (*eerst, best, fijnst*); **2** v. prima's (*eerste, beste, fijnste in zijn of haar soort*; België, Duitschland: *hoogste klas v. e. gymnasium* soms v. andere scholen); verg. Prima-donna.

Primaat', m. –maten (Fr. primat, Lat. primatus = eerste: *titel van kerkelijke hoogwaardigheidsbekleeders o. a. v. e. aartsbisschop als eerste bisschop v. e. land*; ook: *titel van den paus als eerste onder de bisschoppen, van Petrus als eerste onder de apostelen*): *de kardinaal– van België*; **–'schap,** o. (*waardigheid van primaat*).

Prima-don'na, v. prima-donna's (It. *eerste tooneelspeelster of opera-zangeres*).

Primair', bn. (Fr. [Lat. primarius]: *eerst, oorspronkelijk; oer..*): *–e getallen*; z. Priemgetallen; *–e kleuren*; z. Grondkleuren; *een –e vordering*, [a]) wat in de eerste plaats gevorderd wordt, [b]) die vóór andere betaald moet worden; *het –e tijdperk.*

Pri'ma vis'ta (It. handel: *op zicht, op vertoon te betalen*, b.v. *een wissel*).

Pri'me, v. –s (Fr. Z.-N. *premie*); l. priem.

Primeeren* (Z.-N. *een premie toekennen*): *een geprimeerde hengst; een geprimeerd blijspel.*

Primeur', v. in de 2de bet. –s (Fr. 1 *het eerste; eerste bericht enz.*; 2 in het mv.: *eerste jonge groenten, vruchten*): 1 *de – van iets hebben*, de eerste zijn, wien iets bericht of toegestaan wordt; 2 *fijne –s.*

Primitief', Fr. primitif, Lat. primitivus, **1** bn. en bw.; –tiever, –st of meest – (1 *gebrekkig, voor verbetering vatbaar; zeer eenvoudig samengesteld; eenvoudig, zonder eenige kunst*; 2 *allereerste; aanvankelijk, oorspronkelijk*): 1 *de verlichting in dit dorp is nog zeer –; een –tieve woning*; 2 *de –tieve bet. van het woord* slecht *is: effen, vlak, eenvoudig*; **2 –tieven,** mv. (kunst: *voorloopers eener klassieke periode, grondleggers, wegbereiders*): *de Vlaamsche –*, b.v. de gebroeders Van Eyck, Hans Memling.

Pri'mo (Lat. *ten eerste; de eerste dag der maand*): *pro –*, ten eerste, vooreerst; *– en secun'do*, (handel) eerste en tweede wisselbrief; als bij verzending naar overzeesche gewesten de eerste zoek raakt, dient de tweede, en omgekeerd; *met – Maart.*

Primordiaal', bn. (Fr. [Lat. primordialis]: *oorspronkelijk, in eerste aanleg*).

Pri'mula, v. –'s (plantk. *sleutelbloem, winterbloeister als kamerplant*): eig. Lat. *–ve'ris*, eersteling der lente; zie ook Cyclame.

Pri'mus*, m. (Lat.) pri'mi; (Ned.) primussen (Lat. *eerste* inz. *eerste-prijsbehaler op een school*): *dan doen alle –sen gratiassen; de – zijn van de klas; – in 'ter pa'res*, de eerste onder zijns gelijken; v. prima, –mae.

Prin'ceps, m. prin'cipes (Lat. *de eerste; de vorst; Romeinsche keizer*).

Principaal', Fr. principal, Lat. principalis, **1** m. –palen (*hoofdpersoon: patroon, hoofd eener zaak, heer, meester, lastgever*); **2** bn., bw. (*eerste, voornaam; hoofdzakelijk*; rechtst. *oorspronkelijk*).

Principa'le*: rechtst. *ten principale recht doen*, ten gronde, op de hoofdzaak; *de zaak ten principale*, de zaak zelve.

Princi'pe, v. –s (Fr. [Lat. principium]: *grondregel, -beginsel, -stelling*; ook: *motief* of *beweeggrond*): *er vreemde –s op na houden; in – tegen iets zijn; in – zijn we het roerend eens; uit – weiger ik; hij, met zijn –s, kan dat niet goedkeuren*, nl. in beginsel.

Principieel'*, bn. en bw. (*krachtens een beginsel: in beginsel*): *een – tegenstander; –e bezwaren*, voortvloeiende uit principes; *een – bestrijder; een –e quaestie*, beginselquaestie; *iets – doen uitmaken.*

Princi'pium, o. (Ned.) princi'piën; (Lat.) princi'pia (Lat. *begin*[*sel*]): *princi'piis ob'sta*, verzet u tegen het begin, zet niet de eerste stap op de verkeerde weg.

Prins, m. prinsen (Fr. prince van Lat. princeps = eerste: *koningszoon; vorst, heer van een prinsdom; eerevoorzitter van een*

rederijkerskamer): *hij is – van den bloede*, d. i. uit een regeerend stamhuis; ook, titel: *Prins Bismarck*; zegsw. *van den – geen kwaad weten*, totaal onschuldig of argeloos zijn; *den – gesproken hebben*, aangeschoten zijn; *een leven als een –*.

Prins'dom, o. –dommen (*gebied van een prins*): *het – Oranje*.

Prin'selijk, bn., bw. (*van, als of eigen aan een prins*): *een – leven leiden*.

Prinsenarij', prinserij', v. (Barg.: *politie*).

Prin'senhof, o. (*residentie van een prins*; ook: *het stadhuis te A'dam*); **–vlag,** v. –gen (*de vlag van Oranje*): *de – was oranje, wit en blauw* (*oranje-blanje-bleu*).

Prinses', v. –sen (Fr. princesse: *vrouw v. e. prins*; *vrouwelijke prins*; Z.-N. *prinsessenboontje*).

Prinses'senbier, o. (*een soort van wit bier*); **–boon*,** v. –boonen (*slaboontje*); **–boontjes,** o. mv. (*suikerboontjes*).

Prins'gezind 1 bn.; **2 –e,** m. –n (*in de dagen onzer Republiek degene, die vóór den Prins-stadhouder was*).

Prins'jesdag, m. (*openingsdag der Kamers*).

Print, v. printen; zie Prent.

Printaniè're, v. (Fr. v. Fr. printemps = lente: *soep, van jonge groenten enz. bereid*).

Pri'or, m. –s (Lat. eig. *de eerste*, nl. *overste in een mannenklooster van Benedictijnen, Dominicanen, Augustijnen enz.*); **–schap,** o. (*de waardigheid, de rang van prior*).

Prio'ra, o. mv. (Lat. *voorafgaande feiten*).

Prioraat', o. prioraten (Fr. [Lat. prioratus]: *waardigheid, ambt, het bestuur v.e. prior*[*es*]).

Priores', v. prioressen (*kloosteroverste in een vrouwenklooster*); ook: **Priorin',** v. –nen.

Prio'ri, a (Lat. *van vooraf*): *een bewijs, redeneering a –*, argumentatie, in welke men van de aard der oorzaak tot de aard der gevolgen besluit; verg. Posteriori.

Priorij', v. –en (*klooster met een prior of priores*; ook: *de kerk van zoo'n klooster*).

Prioriteit', v. (Fr. priorité: *voorrang, voorkeur*; *ouder zijn*; *vroegere dagteekening*).

Prioriteits'aandeelen*, o. mv.; zie Preferente aandeelen; **–beginsel,** o. –en; **–leening*,** v. –en (*leening, die vóór andere gaat en met bijzondere voordeelen*).

Pri'orschap, o. (*prioraat*).

Pri'se, v. prisen (Fr. *buit, vangst, prijs, veroverd schip*; *snuifje*).

Pri'se d'eau, v. prises d'eau (Fr. *waterwingebied, -voedingsplaats*); z. Winplaats.

Priseeren* (Fr. *waardeeren, de prijs van iets bepalen*); **–der,** m. –s (*schatter*).

Pris'ma, o. (Ned.) –'s, (Gr.) –mata (Gr.-Lat. eig. het gezaagde van Gr. prio = ik zaag: *lichaam met twee parallelle, gelijke grondvlakken en zooveel parallellogrammen tot zijvlakken, als een grondvlak zijden heeft*: *kantzuil*; *driezijdig langwerpig geslepen glas*); **–kijker,** m. –s (nl. *met prismatische lenzen*).

Prisma'tisch, bn. (1 *met de vorm v. e. prisma*; 2 *door een prisma ontstaan*): 1 *–e lichamen*; 2 *–e kleuren*, regenboogkleuren.

Prismoï'de, v. –n (*zeker meetkundig* [*min of meer prismavormig*] *lichaam*).

Prison', v. –s (Fr. [Lat. prehensio]: *gevangenis*); in Z.-N. o.

Privaat', Lat. privatus v. privare = berooven, **1** o. privaten (*plee, W. C., bestekamer*); **2** bn. (*bijzonder, particulier*): *het algemeen belang gaat vóór het – belang*; *private personen*, particulieren.

Privaat'audiëntie, v. –audiënties (*particuliere audiëntie*); **–bezit,** o. (*particulier eigendom*); **–college,** o. –s (*college voor enkele toehoorders, die zich daarvoor aanmelden*); **–docent,** m. –en (*onbezoldigd leeraar aan een hoogeschool in één afzonderlijk vak*): *–, niet professor*; **–les,** v. –lessen (*les aan één of twee leerlingen*); **–leven,** o. (*ambteloos leven*; *iems. leven niet in het openbaar, niet als officieel persoon, privé-leven, gezinsleven*); **–persoon,** m. –personen (*ambteloos burger*); **–recht,** o. (*recht, dat de betrekkingen regelt tusschen bijzondere personen, tusschen de burgers onderling*); tegenst. is Publiekrecht; **–rechtelijk,** bn., bw. (*tot het privaatrecht behoorende*).

Privatief', Fr. z. Privaat, **1** bn. (*uitsluitend in eigendom v. iem., eigen*; *afzonderlijk*): *–ve jacht*, eigen jacht (eener heerlijkheid); **2** o. –tieven (spraakk. *werkwoord, dat een berooven, een ontdoen van, uitdrukt*): *schillen, ontbolsteren zijn –tieven*.

Priva'tim, bw. (Lat. *in 't bijzonder*; *voor zich zelf*; *afzonderlijk*; *in 't geheim*); **–tis'simum,** o. (Ned.) –s; (Lat.) –ma (Lat. universiteit: *college over bijzondere onderwerpen, door den hoogleeraar aan één of meer* [*meergevorderde*] *studenten gegeven*).

Privé', o. (Fr. *eigen, zelf*): *voor zijn – handelen*, tot eigen baat, niet als ambtenaar; *in –*, voor zich zelf, uit eigen beurs.

Privé'-kantoor, o. –-kantoren (*niet-publiek kantoor*); **–'-leven,** o. (*buitenambtelijk leven, privaat leven*): *zijn –-- gaf aanstoot*.

Privile'ge, privile'gie, o. –ges, –giën (Fr. privilège, Lat. privilegium: 1 *voorrecht, wettelijk toegestaan recht, uitzonderingsrecht*; 2 [*vorstelijke*] *vergunningsbrief of vrijbrief*): 1 *de –s van de adel in Fr. vóór 1789*; 2 verg. Groot-Privilege.

Privilegieeren* (Fr. *bevoorrechten, een privilege schenken*). (g = g).

Prix, m. (Fr. *prijs, waarde*): *– fixe*, vaste prijs, l. *prie fieks*; *à tout –*, tot elke prijs.

Pro, Gr.-Lat., **1** vz. (*voor, ten, naar, tot enz.*): (Lat.) *– a'ris et fo'cis*, voor altaren en haardsteden, nl. strijden; *– De'o*, om Godswil, gratis; *–juventu'te,* [a] voor de jeugd, [b] naam eener vereeniging, die zich het lot van verwaarloosde kinderen, jonge misdadigers enz. aantrekt; *– memorie*, ter herinnering; *– po'pulo*, voor het volk; *– pa'tria,* [a] voor het vaderland, [b] naam van een papiersoort; **2** o.: *het – et* (of: *en*) *con'tra* (tegen) *eener zaak*.

Probaat', bn. (Lat. probatus: *beproefd, echt, betrouwbaar*): *een – middel*, op de proef goed bevonden.

Proba'bel, bn. (Fr. [Lat. probabilis]: *waarschijnlijk*); **–babiliteit',** v. (Fr. [Lat. probabilitas]: *waarschijnlijkheid*).

Proba'tie, v.: Z.-N. *op –*, proef; volkst.

Proba'tum est (Lat. *het is door de proef bewezen goed te zijn*; *'t is uitmuntend*).

Probeeren* (*beproeven, de proef van iets nemen*; *onderzoeken*; *toetsen*): *heb je het al eens geprobeerd? probeer maar*; *dat moet je niet met mij –! we zullen het eens een jaar met je –*; **–sel,** o. –s (*proef*); **–steen*,** m. –en (*proefsteen, toetssteen*).

Probiteit', v. (Fr. [Lat. probitas]: *rechtschapenheid*).

Probleem', o. –blemen (*opgave, vraagstuk; twijfelachtige strijdvraag; op te lossen vraagstuk of stelling*); Gr.-Lat. Proble'ma.
Problematiek', problema'tisch, bn. (*onuitgemaakt, twijfelachtig; moeilijk op te lossen*).
Procédé', o. –'s (Fr. *methode, wijze van doen*).
Procedeeren* (Fr. [Lat. procedere]: *handelen, te werk gaan; een proces voeren*).
Procedu're, v. –s, –n (Fr. *werkwijze; wijze van bereiding*; inz. *rechtsgeding of rechtszaak*; ook, *rechtspleging*); zie Proces.
Procent', o. –en; zie Percent.
Proces'*, o. –sen (Fr. [Lat. processus]: *rechtsgeding; rechtshandel; wijze van behandeling; verloop, ontwikkelingsgang*): *iem. een – aandoen, een – voeren; het – eener ziekte*; **–kosten,** m. mv. (*kosten v. e. rechtsgeding*).
Proces'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. processio]: *plechtige kerkelijke omgang, plechtige bede- of kerkvaart; plechtige optocht van priesters en leeken; een heele stoet, rij*).
Proces'siesgewijze, -gewijs, bw. (*op de manier van een processie*): *de Edelen trokken – naar het paleis van Margareta* (1566).
Proces'sievlinder, m. –vlinders (dierk. *vlinder, tot de nachtpauwoogen behoorend*; Lat. cnethocampa processionea): *de rups van de – is verderfelijk voor de eiken.*
Proces'stuk, o. –stukken (*document, dat betrekking heeft op een proces*).
Processueel'*, bn. (rechtst. *in het geding*): *–e houding, handeling.*
Proces-verbaal', o. –sen-verbaal (Fr. procès-verbal: *een van ambtswege geschreven woordelijk verslag van de toedracht eener gebeurtenis, eener overtreding, van de gang eener rechtszaak enz.*; [*akte van*] *bekeuring*).
Pro'chie, v.; z. Parochie.
Proclama'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. proclamatio]: *afkondiging of openlijke bekendmaking aan het volk*).
Proclameeren* (Fr. [Lat. proclamare]: *uit- of afroepen, afkondigen*): *iem. – tot.*
Procli'sis, v. (Gr.-Lat. eig. *aanleuning vóór aan een woord*; [*toonlooze*] *aansluiting v. e. eenlettergrepig woordje aan het onmiddellijk volgende*), b.v. (*i*)*kwas, het*(*t*)*boek enz.*
Procli'tisch, bn. en bw. (*zich* [*toonloos*] *aansluitend aan een volgend woord*).
Pro-con'sul, m. –s (o.-Rome: *ex-consul als stadhouder over een provincie*).
Pro contant' (*tegen gereede betaling*).
Pro co'pia (Lat. *voor afschrift*).
Procrus'tes, m. Gr. myth. eig. *de uitrekker*, die nl. gevangen reizigers op een bed uitrekte of hun de leden, die er uit- of overstaken, afhieuw; hij zelf werd door Theseus gedood; fig. *het –bed der critiek*: critici willen gaarne iets bijvoegen of iets afdoen; *op het –bed leggen*, [a]) een (gewelddadige) verlenging of verkorting doen ondergaan, b.v. een wet, [b]) pijnigen.
Procura'tie, v. –s (Fr. [Lat. procuratio]: *schriftelijke volmacht om uit naam van anderen te handelen*); **–houder,** m. –s (*gevolmachtigde*, b.v. *v. e. bankiershuis*). (t = s).
Procura'tor, m. (Lat.) procurato'res; (Ned.) –s, procurato'ren (Lat. 1 o.-Rome: *degene, die in een provincie het geld moest innen voor den Rom. keizer en ook wel belast werd met het stadhouderschap over kleine provincies*; 2 R.-K. *de door den prior gekozen beheerder der geldmiddelen en verdere stoffelijke zaken in een klooster*): 1 *de – van Judea, Pontius Pilatus*; 2 *de – van het St.-Agnietenklooster.*
Procureeren* (Fr. [Lat. procurare]: *verschaffen*).
Procureur', m. –s (Fr. [*rechtsgeleerde*] *vertegenwoordiger eener procedeerende partij*): *de – zorgt voor het vormelijke gedeelte van het proces; zijn belangrijkste werk is het nemen van de conclusiën* = Z.-N. Pleitbezorger; Z.-N. – [*des Konings*], officier van justitie.
Procureur-generaal', m. –s-generaal (*officier van justitie, hoofd van het parket bij een gerechtshof of de Hooge Raad*).
Procureur'schap, o. (*ambt v. procureur*).
Prodeaan', m. –anen (v. Pro Deo; z. Pro **1**: rechtst. *de kosteloos procedeerende*).
Pro De'o, Lat.; zie Pro **1.**
Pro do'mo, Lat.; zie Oratio.
Produceeren* (Lat. producere: *te voorschijn of voor de dag brengen; voortbrengen, vervaardigen, kweeken, telen*); **–ducent',** m. –en (*voortbrenger*), verg. Consument; **–duct',** o. –en (Lat. productum: *voortbrengsel van landbouw, nijverheid of kunst; opbrengst, vrucht; bedrag*; rechtst. *in het geding gebracht stuk*; rek. *uitkomst eener vermenigvuldiging*), ook, Produkt; **–duc'tie,** v. (Fr. [Lat. productio]: *voortbrenging*; rechtst. *in het geding gebracht stuk*): *–goederen*, bezittingen tot voortbrenging van nuttige zaken b.v. fabrieken, werktuigen enz.; **–ductief',** bn.; –tiever, –tiefst (Fr. *voortbrengend; vruchtbaar; winstgevend*): *een uitvinding – maken*; **–duc'tiekosten,** m. mv. (*kosten, verbonden aan de voortbrenging van economische goederen*); **–ductiviteit',** v. (Fr. productivité: *vruchtbaarheid; voortbrengende of scheppende kracht*): *de – van de bodem.*
Pro Eccle'sia et Ponti'fice, Lat. d. i. voor Kerk en Opperpriester, devies van het pauselijk eerekruis van verdienste, ridderorde, ingesteld door Leo XIII (1878–1903) bij zijn priesterfeest in 1888.
Proef, Proe've, v. –ven; verkl. –je, o. –s (1 *toets, onderzoek naar de juistheid of degelijkheid van iets; onderzoek om te zien of iets is, zooals het wezen moet*; 2 *blijk, bewijs*; 3 rekenk. *bewerking om de juistheid eener andere rekenk. bewerking vast te stellen*; 4 natuurk. of scheik. *handeling om eenig verschijnsel te veraanschouwelijken of te achterhalen*; 5 *proefje om iets te keuren; deel van iets, waardoor men over het geheel kan oordeelen: monster, staal*; 6 typ. *voorloopige afdruk, drukproef*; 7 *keur*): 1 *iem., iems. geduld op de – stellen; een zware – doorstaan; –ven nemen met een nieuw vliegtuig*; 2 *een – van bekwaamheid afleggen*; 3 *de – op een deeling*; zegsw. *de – op de som*, het doorslaand bewijs; 4 *proeven doen met de luchtpomp, met waterstofgas*; 5 *een –je wijn, boter enz.*; *zend hem een – van dat laken*; 6 *een gecorrigeerde –*; 7 *de – op gouden voorwerpen.*
Proef'balans, v. –en (hand. *staat* [*die men tusschentijds als proef opmaakt*] *van alle rekeningen met de optelling harer debet- en creditposten en de daaruit afgeleide saldo's in het grootboek*); **–ballon,** m. –s (*kleine ballon, opgelaten om de richting en kracht van de wind te leeren kennen*; fig. *middeltje, om de stemming, de richting, de zienswijze van een persoon of van een vergadering te leeren kennen*); **–blad,** o. bladen (*afdruk, dienende als*

proefvel, drukproef); **–boring,** v. –en (*het boren op proef naar delfstoffen*); **–dier,** o. –en (*dier, waarop proefnemingen gedaan worden*): *apen als –en* b.v. *door inspuiting een of andere ziekte (typhus) bij hen opwekken*; zie Vivisectie; **–druk,** m. –ken (boekdr. *eerste afdruk, welke als proef moet dienen*); **–fleschje*,** o. –s (*fleschje met een proefje wijn enz.*); **–houdend,** bn. (*echt, van goed gehalte*); **–jaar,** o. –jaren (*jaar op proef*): het – dient om het bewijs te geven, dat men b.v. voor het klooster roeping heeft; ook: een tijdelijke aanstelling b.v. als leeraar; **–konijn,** o. –en; **–konijntje,** o. –s; zie –dier: fig. *als – [moeten] dienen*; **–les,** v. –lessen (*schoolles, gegeven om een proef af te leggen van onderwijskunst*); **–lokaal,** o. –lokalen (*lokaal van een brander, brouwer of wijnkooper, waar men hun dranken kan proeven; tapperij*); **–naald,** v. –en (*toetsnaald*): de – wordt over de toetssteen gestreken om het achtergebleven spoor te vergelijken met dat van het te keuren voorwerp; **–neming,** v. –en (*het nemen van een proef tot onderzoek van hoedanigheid, gehalte*); **–nommer, –nummer,** o. –s (*nummer van een dagblad enz. ter kennismaking*); **–ondervin'delijk,** bn. en bw. (*door proeven gestaafd; op proeven en waarneming gegrond*): *–e natuurkunde*, d. i. de physica; *– bewijzen*, door proeven.

Proef'preek*, v. –preeken (Prot. *preek v. e. theologisch candidaat* [ook: *van een proponent*] *als proef op een vacante plaats*); **–rit,** m. –ritten (*eerste rit, als proefneming, met wagen, tram, trein enz.*); **–schrift,** o. –en (*schoonschrift als proef*): *academisch –*, geschrift van een doctorandus, waarop hem de titel van doctor wordt verleend; *een – verdedigen*; zie Dissertatie; **–station,** o. –s (*landbouwproefstation, inrichting, waar zaden, grondsoorten, meststoffen, landbouwproducten enz. wetenschappelijk onderzocht worden; de plaats, het gebouw*): *een – is een rijksinrichting voor scheikundige landbouwanalyse*; **–steen*,** m. –steenen (*toetssteen voor goud en zilver*); **–stuk,** o. –stukken (*meesterstuk bij de voormalige gilden*): zegsw. *zijn – leveren*, bewijs van bekwaamheid afleggen of inleveren; **–tijd,** m. –tijden (*tijd, dat men ergens*, b.v. *in een klooster, op proef is; tijd van zelfbeproeving*): *na driejarige – werd hij tot de geloften toegelaten*; **–tocht,** m. –en (*reis, welke als proef moet gelden*): *een – met een nieuwe vliegmachine doen*; **–tuin,** m. –en (*landbouwtuin, tuin tot het nemen van proeven in het telen en kweeken van kruiden, groenten enz.*); **–veld,** o. –velden (*akker, waarop landbouwproducten tot proef geteeld worden*); **–werk,** o. –en (school: *werk, waaruit iems. kennis moet worden vastgesteld*, b.v. bij overgangsexamen); **–zending,** v. –en; **–zuivelboerderij,** v. –en (*boerderij, waar men op het gebied van veeteelt, zuivelbereiding enz. proeven neemt*): *de – te Hoorn.*

Pro et con'tra, o.; zie Pro **2.**

Proes'ten, proestte, h. geproest (*niezen*; v. paarden: *snuiven*; *de lach niet kunnen inhouden en uitbarsten*): *de zwemmer snoof en proestte; – van het lachen.*

Proe've, v. proeven; zie Proef.

Proe'ven, proefde, h. geproefd (1 *onderzoeken, hoe iets smaakt*; inz. *een kleine hoeveelheid van iets nemen om te onderzoeken, hoe iets smaakt*; 2 *ondervinden, leeren kennen*): 1 *de wijn goed –*, keuren; *ergens van –*; 2 *nu kan hij dat leed ook eens –*; *men kan uit dat gedicht den Engelschman –.*

Proe'ver, m. proevers (*drinkebroer*).

Prof, m. proffen (stud. *professor*).

Profaan', bn. en bw. (Fr. profane, Lat. profanus: *ongewijd, wereldsch, niet-kerkelijk*; *oningewijd*; *onbeschaafd*; zie Vulgus; ook: *goddeloos, onheilig*): *de –fane geschiedenis.*

Profana'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. profanatio]: *ontheiliging, heiligschennis*).

Profaneeren* (Fr. [Lat. profanare]: *ontheiligen, ontwijden*; *met het heilige spotten*).

Profeet', m. profeten (v. Lat. profiteri, z. Profeteeren: *in het O. T. een door God verlicht heilig man, die aan anderen*, b.v. *een koning, de waarheid durft zeggen of een straf aankondigen, godsgezant*; *iem., die de toekomst voorspelt*: *voorzeg'ger, ziener*): *de – Elias, Elizeüs, Jesaja, Ezechiël*; het O. T. telt 45 profeten en 3 profetessen, en van 16 zijn de profetieën opgeteekend, zij leefden 1100–400 v. C.; zegsw. *een –, die brood eet*, wiens voorspellingen geen waarde hebben; *een – is niet ongeëerd dan in zijn vaderland*, (Bijbel) geen man van verdienste wordt in zijn eigen land zoo geëerd als in het buitenland, Matth. 13 : 57; ook: *geen – is in zijn (eigen) land geëerd; ongeluks–*, die rampen voorspelt (1 Kon. 22 : 18).

Profes'sen, profeste, h. geprofest (*de gelofte doen afleggen als kloosterling*).

Profes'ser; zie Professor.

Professeur', m. –seurs (Fr. *onderwijzer*; [*hoog*]*leeraar*; ook: *iem., die van een kunst-* [*vaardigheid*] *zijn beroep maakt*): *– de billard*, beroepsbiljarter.

Profes'sie, v. –s (Fr. [Lat. professio]: *openlijke bekentenis; beroep, betrekking; het afleggen der kloostergeloften*): *hij is van –.*

Professional, m. –s (Eng. *iem., die een tak van sport als beroep uitoefent*).

Profes'sor, m. (Ned.) –so'ren, –s; (Lat.) –so'res (Lat. *leeraar*, inz. *hoogleeraar*): *– in.*

Professoraal', bn. en bw. (1 *tot het hoogleeraarsambt behoorende*; 2 fig. *hooggeleerd; allerdeftigst; beslissend*): 1 *de –ale toga*; 2 *op –rale toon*; *Stoffel zei dat zoo – mogelijk.*

Professoraat', o. –raten (*hoogleeraarsambt, -stoel; tijd van iems. professoraat*).

Profeteeren* (Lat. profiteri = openlijk verklaren, bekennen: *voorzeg'gen, voorspel'len*).

Profe'tenambt, o. (Bijb. *de waardigheid van profeet*); **–bez(i)e,** v. –(ië)n (Z.-N. *vrouw, net, doch eenvoudig gekleed; paardevijg*); **–broodje,** o. –broodjes (*zeker fijn kadetje*), zie ook Jerem. 37 : 21; **–mantel,** m. –s (Bijbel: *kenteeken v. h. profetenambt*); **–school,** v. –scholen (Bijb. *voorbereidingsschool der profeten*): de –scholen werden door den profeet Samuel gesticht, waar jonge mannen door studie der Mozaïsche wet en een ascetische levenswandel tot godsdienstleeraars werden opgeleid; **–staf,** m. –staven (Bijb. *teeken der profetenmacht*).

Profetes', v. –sen (*vrouwelijke profeet*).

Profetie', v. –tieën (*voorzegging van wat zeker zal gebeuren en door geen menschelijk verstand te voren kan geweten worden; voorspelling*). (t = s).

Profe'tisch, bn. en bw. (*voorzeg'gend*): *hij sprak op –e toon; de –e kracht v. droomen.*

Profi'ciat, Lat. **1** (*wel bekome het u! geluk er mee!*); **2** als zn. o.: *een hartelijk* –.
Profiel', o. –en (Fr. profil [It. profilo v. Lat. filum]: in het alg. *teekening v. e. voorwerp van ter zijde*: 1 *het gelaat van ter zijde*; 2 bouwk. *verticale doorsnede in de lengte of in de breedte*): 1 *een Grieksch* –, *een regelmatig* –; *iem. in* – *teekenen, schilderen,* van ter zijde gezien; z. En profiel; 2 *het* – *van een te bouwen huis,* evenzoo: *het* – *van een spoorbaan, dijk, kanaal*; nog: het beloop van een lijst.
Profijt'*, o. -en (Fr. profit [Lat. profectus = toename]: *voordeel, winst, nut*): rechtst. *ten* –*e van het verleend verstek,* ingevolge.
Profij'telijk, bn. en bw. (1 *voordeelig, winstgevend*; 2 rechtst. *geldig*): 1 *komt mijn voorstel u* – *genoeg voor?* 2 *een besluit zonder protest voor*–*opnemen*; Z.-N. in bet. 1 ook Profijtig.
Profij'tertje, o. –s (*kokertje op een blaker, om er de eindjes kaars op af te branden*).
Profileeren* (Fr. [It. profilare]: *een profiel aan iets maken; iets in profiel teekenen*).
Profita'bel, bn. en bw.; –er, –st (Fr. profitable: *voordeelig, winstgevend*): *op* –*e wijze.*
Profiteeren* (Fr. z. Profijt: *voordeel of nut trekken uit*; [*goed*] *gebruik maken van, veel opsteken*): – *van de gelegenheid*; Z.-N. *wilt ge niets* –, nuttigen?
Pro for'ma (Lat. *voor de leus, de vorm*).
Profun'dis; zie De profundis.
Profu'sie, v. (Fr. [Lat. profusio]: eig. *vergieting*; fig. *verkwisting*; *overvloed*).
Prognat(h)is'me, o. (Gr. gnathos = kaak: *het vooruitspringen v. h. onderste deel v. h. aangezicht*), ook: **Progna'tie,** v.
Progno'se, v. –s (Gr.-Lat. prognosis: geneesk. *voorzeg'ging, voorspel'ling*; *aanwijzing van de vermoedelijke loop eener ziekte*).
Prognos'ticon(Gr.),**Prognos'ticum**(Lat.), o. (Lat., Gr.) –tica; (Ned.) –s (*voorspelling, voorteeken, voorbode*; *horoscoop*).
Prognostiek', v. (*voorzeggingskunst*).
Program'ma, o. –'s (Gr.-Lat. 1 *lijst, overzicht, opsomming van wat bij een feest enz. zal plaats hebben of gegeven zal worden*; 2 politiek: *beginselverklaring en opgave van de te volgen gedragslijn, van de na te streven idealen enz.*): 1 *het* – *der feesten*; *het* – *der cursuslessen*; *het* – *v. e. concert*; *het staat op het* –, fig. men is van plan; *het blijft op het* –, fig. men gaat steeds voort met; 2 *het* – *der R.-K. staatspartij*; ook: Program', o. –s; *het vlootprogram der arbeidersregeering*; –**muziek,** v. (*muziek, waarbij gebruik gemaakt wordt van allerlei hulpmiddelen om een gebeuren te verklanken, als tekst, motto's*); tegenst. Absolute muziek.
Progres', v. –sen (*vordering*).
Progres'sie, v. –s, –siën (Fr. [Lat. progressio]: *vooruitgang, voortgang, opklimming bij trappen*: *reeks*): – *bij jaarwedden.*
Progressief', bn. en bw. (Fr. progressif: *voortschrijdend, opklimmend*; *trapsgewijze, regelmatig toenemend*): –*sieve assimilatie* (spraakk.), b.v. in: *lommerd* uit *lomberd*; *een* –*sieve belasting*; *het schoolgeld* – *heffen,* stijgend volgens 't vermogen der ouders.
Progressist', m. –en (*voorstander, aanhanger van de vooruitgang*).
Progressis'tisch, bn. (*vooruitstrevend*).
Progroom', m. –s: zie Pogrom.
Prohibeeren* (Fr. [Lat. prohibere]: *verbieden, verhinderen*).
Prohibitief', bn. (Fr. prohibitif: *werend, verbiedend, afhoudend*).
Prohibi'tie-stelsel, o. (*stelsel van beperking van de vrije in- en uitvoer*).
Prohibitionist', m. –en (*voorstander van verbodsbepalingen* inz. *van hooge rechten op invoer en uitvoer*): –*en en vrijhandelaars.*
Project', o. –en (Lat. projectum: *bedoeling, oogmerk, ontwerp*; *plan*): –*en maken.*
Projecteeren* (*ontwerpen, plannen maken, voornemens zijn*; ook: *door teekening in projectie voorstellen*; v. lichtstralen: *uitschieten*).
Projec'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. projectio]: *worp*; *afbeelding van een voorwerp, vlak of lijn op een plat vlak*; [*land- en zee*]*kaartenteekening*; nat. *uitstraling*); –**lantaarn,** v. –lantaarns (*verbeterde sciopticon*). (j = j).
Projectiel', o. –en (Fr. projectile: *weggeworpen lichaam,* inz. *wat door een vuurmond geworpen wordt*). (j = j).
Pro juventu'te; zie Pro **1.**
I. Prol*, v. (*brij, bestaande uit schijven zoete appelen en stukjes bruin brood, gekookt in karnemelk*; ook: *appelprol*).
II. Prol*, m. –len (*proleet*).
Proleet', m. proleten (*proletariër,* z. ald.; *sjap*[*pie*]; stud. *niet-student, philister*).
Proletariaat', o. (*de gezamenlijke armen, de gezamenlijke proletariërs*: *vierde stand*): *het geleerde* –; *de dictatuur van het* –.
Proleta'riër,m. –s(oorspr. *arme, niet belastbare burger in Rome, die alleen door zijn pro'les* [Lat. nakomelingschap] *de staat nuttig is*; thans: *behoeftige*; *iem., die voor zijn levensonderhoud niets bezit dan zijn arbeidskracht en die, zoo arbeid ontbreekt, tot armoede vervalt*).
Pro li'bito (Lat. *ad libitum, naar believen*).
Prol'lig, bn. en bw.; –er, –st (*dik, als prol*): fig. *wat zit hij* – *in de winterkleeren!*
Pro lo'co (Lat. *voor de plaats*).
Pro'logus, m. –logi (Gr.-Lat. *proloog*).
Prolonga'tie, v. –s, –tiën (Fr. prolongation: *betalings-termijnverlenging* inz. bij wissels en bij speculatie op termijn; ook: *beleening op korte termijn*; *geldleening tegen onderpand van effecten* [*wier waarde minstens 20 % hooger is dan het verschuldigde*]; *de rente van deze geldleening*).
Prolongeeren* (Fr. [Lat. prolongare]: *verlengen*; *de vervaltermijn van een wissel verlengen*; *een latere termijn bepalen*). (g = g).
Proloog', m. –logen (Gr.-Lat. prologus: *voorrede, inleidingsrede, voorafspraak*): *de* – *in het eerste bedrijf van den G. van Aemstel.*
Pro memo'rie (*ter herinnering, voorloopig*; *in beginsel*); **P.m.**
Promena'de, v. –s (Fr. *wandeling*; *wandelweg*);–**dek,**o.–ken(*wandeldek op zeeschepen*).
Promeneeren* (Fr. se promener [Lat. promenare]: *wandelen*).
Promes'se, v. promessen (Fr. [Lat. promissum]: *belofte*; *schuldbekentenis met belofte om op een bepaalde tijd te betalen*; zie ook Schatkistpromesse; *orderbriefje*).
Prome'theus, m. myth. zoon v. Ja'petus, een Titan, roofde het vuur uit de hemel en leerde het de menschen kennen; tot straf zond Zeus Pandora, ketende – met diamanten boeien aan een rots, waar een adelaar overdag zijn lever, die des nachts weder aangroeide, uitpikte; Hercules doodde de vogel en verloste –. (eu = ui).
Pro mil'le, per mille (*per duizend* of $^0/_{00}$).

Prominent', bn. (Fr. proéminent [Lat. prominens]: *vooruitspringend, uit'stekend*).
Promo'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. promotio]: 1 *bevordering tot hoogere rang*; 2 *plechtigheid, waarbij een doctorandus de titel van doctor wordt toegekend*): 1 *er was weinig – bij dat wapen; een snelle – maken*; 2 *ik woonde de – bij; een – honoris causa*, zie ald.; **–partij,** v. –partijen ([*studenten*]*feest bij een promotie*). (t = s).
Promo'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; Lat. –to'res (Lat. *bevorderaar, voornaamste drijver eener zaak, aanstoker; professor, onder wiens leiding een doctorandus promoveert*): *wie is de –? mijn – was prof. K.*
Promoveeren*, h. (1, 3), i. (2) gepromoveerd (Lat. promovere: 1 *bevorderen*; 2 *de academische graad v. doctor verwerven*; 3 *de academische graad v. doctor verleenen*): 1 *iem.* –; 2 *wanneer zult gij – ? – op stellingen* (op = op grond van); 3 *iem. – tot doctor hono'ris cau'sa*.
Promoven'dus, m. –vendi (Lat. *doctorandus, die op het punt staat de doctorstitel te behalen, d. i. te promoveeren*). (en = en).
Prompt, bn. en bw.; –er, –st (Fr. prompt [Lat. promptus]: *vaardig, gereed; haastig, gezwind; zonder tijdverlies; op de bepaalde tijd; stipt op tijd*): *een –e bediening, een – betaler; – op zijn tijd passen*.
Promulga'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. promulgatio]: *afkondiging; uitvaardiging*).
Promulgeeren* (Fr. promulguer, Lat. promulgare: *bekendmaken, afkondigen*).
Pron'del, m. –s (Z.-N. *prul, vod*); **–markt,** v. (*oude m.*).
Pro'nikgetal, o. –getallen (rek. *som van een kwadraat en zijn wortel*), b.v. 6 = 2 × 2 + 2.
Pronk, m. (*het pronken; sieraad; overdreven opschik*): *dwaze –; veel –, maar weinig goede smaak*; zegsw. *te – staan*, vero. straf-oefening: aan of op de kaak staan.
Pronk'appel, m. –s (*pompoen*), gew.; **–boon***, v. –en (*groote, fraai gekleurde sierboon*).
Pron'ken, pronkte, h. gepronkt (*vertoon maken; pralen met ijdele opschik*; Z.-N. *pruilen*): *– met*; **–er,** m. –s (*iem., die pronkt met ijdele opschik; saletjonker*); **–erij',** v. –en.
Pron'kerig, bn. en bw. (*ijdel, opgeschikt, pralend*): *een – heertje; – gekleed*, opgedirkt.
Pronk'juweel*, o. –juweelen (*kostbare edelsteen*): fig. *een – van een vrouw*, die nl. uitmunt door deugden of schoonheid; **–kamer,** v. –s (*kamer, waarin de mooiste meubels staan, salon*); **–kast,** v. –en (*kast met fraaie en kostbare dingen*); **–sieraad,** o. –sieraden (*een of ander mooi voorwerp, iets schoons*); **–ster,** v. –s (*vrouw, meisje, die pronkt; behaagzieke vrouw*); **–stuk,** o. –stukken (*voorwerp, waarmee men pronkt; kostbaar sieraad*): fig. *een – van deugd*; **–ziek,** bn. (*–zuchtig, gaarne pronkende*): *een –e vrouw*; **–zucht,** v.
Prono'men, o. –mina (Lat. *voornaamwoord*).
Pronominaal', bn., bw. (*voornaamwoordelijk*).
Prononceeren* (Fr. [Lat. pronuntiare]: *uitspreken; uitspraak doen; sterk doen uitkomen*).
Prononcia'tie, v. (Fr. prononciation [Lat. pronunciatio]: *uitspraak*). (t = s).
Pron'selaar, m. –s (*knoeier; kwanselaar*).
Pron'selen, pronselde, h. gepronseld (*knoeien, broddelen; kwanselen*); **–geld,** o. (*zakgeld, pasgeld*).
Pront, bn., bw.; –er, –st (Fr. prompt; Z.-N. *flink, mooi, trotsch*): *een – mensch*.
Pronunciamien'to, o. –miento's (Sp. v. Lat. pronuntiare: *openbare bekendmaking*; inz. *manifest of protest* [*van Spaansche of Z.-Amerik. krijgsoversten en soldaten*] *tegen de regeering; de* [*militaire*] *opstand zelf*).
Pronuncia'tie; z. Prononciatie. (t = s).
Prooi*, v. –en (Fr. proie: *buit*, waarvan men zich met geweld meester maakt, inz. van wilde dieren of van hetgeen met wilde dieren wordt vergeleken): *de duif wordt een – van de sperwer*; fig. *de boerderij werd een – der vlammen*, zij ging in vlammen op; *hij is aan wanhoop ter –*, overgegeven; ook wel: *ten – zijn, vallen*.
Proosdij', v. –en (*woning, ambt v. e. proost*).
I. Proost, m. –en (Lat. propositus: *voorzitter v. e. kapittel van kanunniken, ook belast met het beheer der tijdelijke goederen van het kapittel, de regeling der tijdelijke zaken*).
II. Proost (*prosit*, z. ald.).
Prop*1 v. proppen (*stop van hooi, werk, stroo, hout enz.*; ook: *balletje deeg of voedsel; balletje papier*): *met een – de opening stoppen; een – in de mond belette hem het spreken; met –pen gooien*; zegsw. *met iets op de –pen komen* (of: *iets op de –pen brengen*), er mee voor de dag komen, iets te berde brengen; *weer op de –pen*, op de been; **2** m. en v. –pen (*kort, dik persoontje*); z. ook Propje.
Propaedeu'se, Propaedeu'tica, v. (v. Gr. propaedeuein = van te voren onderrichten: *voorbereidingswetenschap; voorbereidende kundigheden; algemeene inleiding tot een wetenschap*); **–tisch 1** bn. (*voorbereidend*): *een – examen*, nl. in de –e vakken; **2** o. (*propaedeutisch examen*): *het –*. (eu = ui).
Propagan'da, v. (Lat. v. propagare = verbreiden: 1 *streven om voor kerkelijke, staatkundige of sociale meeningen of waarheden aanhangers te winnen*; ook: *het middel hiertoe*; 2 R.-K. *instelling tot geloofsverbreiding onder de heidenen*): 1 *– voor iets maken*; 2 *de – of congrega'tio de propagan'da fi'de*; **–gandeeren*** (*propaganda maken voor*); **–gandist',** m. –en (*persoon, die propaganda maakt*; inz. bij verkiezingen: *stemmenwerver*): *een – voor de drankbestrijding*; **–gandis'tisch,** bn., bw. (*propaganda makend*): *–e vergaderingen*.
Propageeren* (Fr. [Lat. propagare]: *voortplanten; uitbreiden*; v. denkbeelden enz.: *ingang trachten te doen vinden*). (g = g).
Pro pa'tria, Pro-pa'tria-papier; z. Pro.
Propeller, v. –s (Eng. *voortstuwende schroef van een stoomboot, luchtschip enz.*).
Pro'per, bn. en bw.; –der, –st (Fr. propre [Lat. proprius]: *net; zindelijk*): *–e handen; z. – wasschen*; **–tjes,** bw.: *alles is daar –*.
Prophylac'tisch, bn. (*voorbehoedend, afwerend*): *–e middelen*, b.v. kinine tegen malaria.
Prophyla'xis, v. (Gr.-Lat. *voorbehoeding, voorkoming v. ziekten; leer over de middelen om ziekten, enz. te voorkomen*); vernederlandscht: Prophyla'xe; z. Phylax.
Prop'je, o. –s (*borreltje*); z. Spatje.
Prop'jes, o. (stud. *propaedeutisch* **2**): *– doen*.
Prop'jesschieten, o. (volkst. *borreltjes drinken*).
Proponeeren* (Lat. proponere: *voorstellen*).
Proponent', m. –en (Lat. proponens: *voorsteller; bevoegd verklaard, maar nog niet*

geplaatst predikant; candidaat-predikant).
Proponents'plaats, v. –en (*kleine Hervormde gemeente, waar een pas van de Universiteit komend predikant voorganger is*).
Propoost', o. propoosten (Lat. propositum: *aanbod, voorslag; gesproken woorden*).
Propor'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. proportio]: *evenredigheid, verhouding; afmeting*): *in* –, in verhouding.
Proportioneel'*, bn.;–neele (Fr. proportionnel: *in verhouding; evenmatig*).
Propos'; zie Apropos.
Proposi'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. propositio]: 1 *voorstel, voorslag, aanbod*; ook, *hoofdstelling*; 2 dichtk. *voorstelling v. het onderwerp bij de aanvang v. e. heldendicht*): 1 *iem. een – doen; de – in een redeneering, een preek*; 2 *de eerste regel van Bilderdijks epos „Ik zing den ondergang van d'eersten wereldgrond" bevat de –.*
Prop'pen, propte, h. gepropt (*met kracht opstoppen, opvullen*): *proppend vol.*
Prop'penschieter*, m. –schieters (*jongensspeelgoed, klapbus*; ook: *drinkebroer*).
Pro'pria auctorita'te (Lat. *op eigen gezag, uit eigen macht*); – **cau'sa** (Lat. *in eigen zaak*); – **ma'nu** (Lat. *eigenhandig*); z. **P. m.**
Pro'prio mo'tu (Lat. *uit eigen beweging*).
Prop'ter hoc; zie Hoc en Post hoc.
Prop'vol, bn. (*tjokvol*): *de zaal was –.*
Propyle'ën*, v. mv. (Gr. propylaea: *voorhof*, zuilengangen als toegang tot de Gr. tempels, inz. die van de burcht te Athene, ten tijde van Pericles vervaardigd).
Pro ra'to (Lat. *naar evenredigheid, in verhouding tot ieders deel*); ook: naar rato.
Proroga'tie, v. (Fr. [Lat. prorogatio]: *verlenging, uitstel*; rechtst. *verkorte manier van procedeeren, waarbij men een geding, met voorbijgaan van den rechter in-eerste-aanleg, aanstonds aan den rechter-in-beroep voorlegt*): – *van rechtspraak*, uitbreiding.
Prorogeeren* (Fr. [Lat. prorogare]: *verdagen*). (g = g).
Prosce'nium, o. (Lat.) –nia; (Ned.) –s (Gr.-Lat. o.-Rome: *het tooneel in engere zin* d. i. *de door achter- en zijwanden begrensde ruimte*; thans: *voortooneel, het voorste deel* nl. *vóór het gordijn*). (sc = s).
Proscrip'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. proscriptio]: *banning, vogelvrijverklaring*); lees *proo-skrip'sie.*
Prosec'tor, m. (Lat.) prosecto're; (Ned.) –tors, –to'ren (Lat. *voorsnijder, opensnijder*; inz. *adsistent in de anatomie*).
Prosecu'tie, v. –s, –tiën (Lat. prosecutio: *vervolging*).
Proseliet', m. –lieten (Fr. prosélyte [Gr.-Lat. proselytos = eig. *aankomeling, er bij gekomene*]: bij de Joden: *een [bekeerde] heiden, die Joodsche gebruiken*, b.v. *sabbatsviering en inachtneming der spijswetten overnam*; in het alg.: *nieuwbekeerde, bekeerling*); **–enmaker,** m. –s (inz. ongunstig: *zieltjesjager*); **–enmakerij,** v. (inz. ongunstig: *opdringerige bekeeringsijver*).
Proser'pina, v., Lat. myth. gemalin van Pluto, de koningin der onderwereld.
Pro'sit, Lat. **1** (*wel bekome het u! gezondheid!*); **2** zn. o.: *een vroolijk –.*
Prosodie', v. (Fr. [Gr.-Lat. prosodia = eig. het er bij zingen]: *accent*; dichtk. *leer der versmaten, van de klemtoon, de lengte en kortheid der sylben*); zie Versificatie.
Prosopographie', v. –graphieën (Gr. prosopon = gelaat, persoon: *beschrijving van iems. karakter en levensomstandigheden*).
Prosopopei'a, v. (Gr.-Lat. *personificatie*; ook: *het gebruiken v. historische persoonlijkheden in een literair werk als drager v. e. of ander idee b.v. Sokrates in de dialogen v. Plato*).
Prospect', o. prospecten (*uitzicht, verschiet; uitwendige opstand van een gebouw in teekening, planteekening; prospectus*, z. ald.).
Prospec'tor, m. –s (eig. Lat., inz. in Eng. gebruikelijk: *mijnbouwkundige, die terreinen voor mijnontginning onderzoekt, die mijnen tracht op te sporen*).
Prospec'tus, o. (Lat.) prospectus; (Ned.) –sen (Lat. *voorloopige aankondiging*, b.v. *van een boek met opgave van formaat, letter, prijs enz.*; *allerlei gegevens, beschrijving der voorwaarden enz. bevattend overzicht eener uit te geven leening enz.*).
Prosperiteit', v. (Fr. [Lat. prosperitas]: *welvaart, bloei, voorspoed*).
Pros'sen, proste, h. geprost (*knoeien*; Z.-N. *villen*); **–ser,** m. –s (Z.-N. *vilder*).
Pro'tasis, v. –sen (Gr.-Lat. *vóórzin*).
Protecteur', m. –s; vr. **–tri'ce,** –s (Fr. *beschermer*); zie Lat. Protector.
Protec'tie, v. (Fr. [Lat. protectio]: [*invloedrijke*] *bescherming; hoede, begunstiging; protectionisme*); l. *–tek'sie*; **–handel,** m.
Protectionis'me, o. (*het stelsel van beschermende invoerrechten*).
Protectionist', m. –en (*voorstander van beschermende rechten*); **–is'tisch,** bn., bw.: *–e invoerrechten; – redeneeren.*
Protec'tor, m. (Lat.) protecto're; (Ned.) –to'ren, –s (Lat. *beschermer*; gesch. *titel van verschillende personen, rijksbeschermheer*): *Cromwell was – van Engeland* 1648–'58.
Protectoraat', o. bet. 2 –raten (1 *beschermheerschap*; 2 *land, waarover dit beschermheerschap wordt uitgeoefend*): 1 *onder Engelsch –*; 2 *Perzië, een Engelsch–*; z. Beschermen.
Protégé', m. protégé's; vr. **–gée,** –gées (Fr. *beschermeling, gunsteling*).
Protegeeren* (Fr. [Lat. protegere]: *beschermen, vooruithelpen*).
Protei'nestoffen, mv. (Gr. protos = eerste: *eiwitstoffen*).
Protest', o. –en (Fr. proteste: *tegenspraak; verzetaanteekening; mondeling of schriftelijk verzet; officieele constateering, dat de acceptatie of betaling v. e. wissel geweigerd wordt*): *algemeen –; – aanteekenen tegen; onder –.*
Protestant', m. –en (oorspr. *naam der aanhangers van Luther, die protest aanteekenden tegen de besluiten op de rijksdag te Spiers*; thans: *algemeene naam van de leden der christelijke kerkgenootschappen na en door de Hervorming ontstaan; Hervormde*).
Protestan'tenbond, m. (*vereeniging van 1870 van moderne Protestanten*); **–dag,** m. –dagen; verg. Katholiekendag.
Protestantis'me, o. (*leer en geloof der Protestanten of Hervormden*).
Protestantsch'*, bn. (*Hervormd*): *een –e gemeente, het –e geloof, de –e kerk*; **–gezind*,** bn.: *een –gezinde bevolking.*
Protesta'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. protestatio]: *verzekering, betuiging*; ook: *het protesteeren; het protest, het opkomen tegen*).
Protesteeren* (Fr. [Lat. protestare]: *zich*

verzetten, verzet aanteekenen, opkomen tegen; hand. *het opmaken der akte van protest door een notaris, een deurwaarder of den griffier van een kantongerecht*): – *tegen*.

Protest'meeting, v. –en; **–vergadering,** v. –en: – *tegen* .... beleggen, houden.

Pro'teus, m. **1** Gr. myth. voorspellende zeegod, die verschillende gedaanten kon aannemen; **2** wispelturig mensch. (eu = ui).

Pro'thesis, v. (Gr.-Lat. spraakk. *voorvoeging van een of meer klanken vóór aan een woord*), b.v. in *slinker* (linker), *nijver* (ijver).

Proto . . ., van Gr. pro'tos = eerste.

Protocol'*, o. –len (Gr.-Lat. protocollum [Gr. kolla = lijn] = eerste aan een papyrusrol gelijmd blad, **1** (*proces-verbaal*; *gerechtelijke akte*; *ambtelijk bericht van het voorgevallene of behandelde*; *getrouw verslag v. e. staatkundige vergadering of v. e. congres*; *notarieel aktenboek*; *archief v. e. notaris*; ook: *bijvoegsel bij een verdrag enz.*): *een – maken*; *chef van het –*, opperceremoniemeester; **2** m. –len (Z.-N. *betweter*; *pruttelaar*).

Protocol'len, protocolde, h. geprotocold (*zeker gezelschapsspel*; Z.-N. *pruttelen*).

Protonota'rius (aposto'licus), m. –ta'rii (aposto'lici) (Lat. *lid v. h. college der zeven pauselijke notarissen, belast met het opmaken van alle akten in de pauselijke kanselarij*; ook: *pauselijke eeretitel, die recht geeft de mijter te dragen*).

Protoplas'ma, o. –plasmen (Gr.-Lat. eig. eerst gevormd: *eiwitachtige stof, de levende stof der dierlijke en plantaardige cellen*).

Prototy'pe, o. –typen (Gr. prototypon: Bijb. *voorafbeelding*; ook: *oorspronkelijk model, eerste afdruk eener ets, gravure enz.*).

Protozo'ën, o. (Gr.) protozo'a; (Ned.) protozoën (Gr. zoën = leven, eig. eerstlevend: *één cellig diertje*).

Prot'sen (*bluffen, drukte maken*).

Protuberan'tie, v. –s (Lat. protuberantia van protuberare = uitgroeien: geneesk. *uitwas, gezwel*; sterrenk. *plek in een hemellichaam, sterker licht uitstralend dan de omgeving*).

Prouveeren* (Fr. *bewijzen*; *pleiten, in 't voordeel zijn van*): *dit –veert niet voor hem*.

Pro've, v. proven (Lat. provenda: *liefdegave*; *gift in brood, vleesch enz.*; *levenslang onderhoud in of door een liefdadig gesticht*).

Provençaal', m. –calen (*bewoner van Provence, in Z.-Frankrijk*; *ridderlijke minnezanger der 12e en 13e eeuw*). (ç = s).

Provençaalsch'* 1 bn. (*van Provence*): *de –e dichters*; **2** o. (*taal in Z.-Fr.*). (ç = s).

Proven'ce-olie, v. –oliën (*olijfolie [uit Provence]*).

Provenier', m. –s (*degene, die een prove geniet*; ook: *hij, die in een armhuis levenslang een vast onderhoud geniet*); **–shuis,** o. –huizen (*gebouw of gesticht voor proveniers*)

Provenu', o. provenu's (Fr. *opbrengst, winst*).

Prover'be (Fr.) o. –s; **prover'bium** (Lat.) o. –bia (*spreekwoord*; *kern-, zedenspreuk*).

Proverbiaal', bn. en bw. (*spreekwoordelijk*).

Proviand', v. (Duitsch Proviant [It. provianda]: *mondvoorraad, leeftocht*); **–eeren*** (*van leeftocht voorzien*); **–schip,** o. –schepen; **–wagen,** m. –s (mil. *wagen met levensmiddelen voor de troepen*).

Providen'tie, v. (Lat. providentia: *voorzienigheid, voorzorg*).

Providentieel'*, bn. (Fr. providentiel: *voorziend*; *door de Voorzienigheid beschikt*).

Provinciaal', Fr. provincial, Lat. provincia'lis **1** bn. (*gewestelijk*; *van, eigen aan, betreffende een provincie*): *de –ale Staten*, college van rechtstreeks gekozenen in elk onzer provinciën, onder voorzitterschap van den Commissaris der Koningin = Z.-N. –ale Raad; *een –ale synode* (of: – *concilie*), vergadering der R.-K. bisschoppen eener kerkprovincie; *de –ale waterstaat*, afdeeling van bestuur, belast met de zorg voor en het toezicht op de wegen enz. van een gewest; *het –ale bestuur*, n.l. de Commissaris der Koningin, de Gedeputeerde Staten en de Provinciale Staten (in België: Gouverneur, bestendige deputatie en prov. raad); *een – dagblad*, met inz. gewestelijk nieuws; **2** m. –alen (*iem. uit de provincie, niet uit een groote stad, dorpeling*; R.-K. *hoofd eener orde in een kerkprovincie*).

Provincia'le Sta'ten, Syno'de enz.; zie Provinciaal **1.**

Provincialis'me, o. –cialismen (Fr. 1 *gewestelijke uitdrukking*; 2 *kleinsteedsche bekrompenheid*; 3 *gehechtheid aan zeden, gewoonten der eigen provincie*): 1 *een* – (Friesland en Groningen) *is de uitdrukking* „Waar ben je weg" = vandaan? 2 *een bekrompen –*; 3 *het – der Friezen*.

Provincialist', m. –en (*iem. uit de provincie, niet uit de hoofdstad*).

Provin'cie, v. in bet. 1, 2, 3 –cies, –ciën (Lat. provincia, Fr. province: 1 *onderdeel v. e. rijk, [win]gewest, landsafdeeling*; 2 R.-K. *kerkelijke afdeeling*; 3 *afd. der Hervormde Kerk, omvattende vele classes*; 4 *naam, die de A'dammers geven aan het overige deel van Nederland*, het Parijsche la Province): 1 *de eerste Rom. –, Sicilië*; *de – Utrecht*; 2 zie Kerkprovincie; 3 *de classes eener –*; 4 *iem. uit de –*; *een dagblad uit de –*.

Provin'ciehout, o. (*campêchehout*); **–roos,** v. –rozen (*zekere vleeschkleurige roos*).

Provi'sie, v. in bet. 1 –s, –siën (Fr. [Lat. provisio]: 1 *voorraad van levensmiddelen, mondvoorraad*; 2 *percentsgewijs loon van commissionnairs, makelaars, bankiers enz.*): 1 *een – aardappelen, steenkolen opdoen*; 2 *de – is thans* $^3/_{10}$ %; nog: Z.-N. *bij –*, intusschen. (s = z).

Provi'siekamer, v. –kamers (*voorraadkamer*); **–kast,** v. –kasten (*kast tot berging van levensmiddelen*); **–kelder,** m. –s.

Provisioneel'*, bn., bw. (Fr. provisionnel: *bij voorbaat, vooruit, uit voorzorg, voorloopig*).

Provisoir', bn. en bw. (Fr. [Lat. provisorius]: *provisioneel*): *slechts –*.

Provi'sor, m. –so'ren –s (Lat. 1 *zaakbezorger*; *bestuurder, procurator* in bet. 2; 2 [*door een examen bevoegd*] *beheerder eener apotheek*): 1 *de – van een stichting, een klooster*; 2 *een – stellen*.

Provoca'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. provocatio]: *uitdaging, -tarting, -lokking*). (c = k).

Provoceeren* (Lat. provocare: *uittarten*; *uitlokken*). (c = s).

Provoost'*, m. –en, etym. = *prévôt* en *proost*, **1** (mil. *opziener van orde en tucht in een legerplaats*), vero.; **2** v. (*militair straflokaal*): *de soldaat kreeg drie dagen –*, opsluiting; **–-geweldige(r),** m.; zie Geweldiger.

Pro'za, o. (Lat. prosa v. oratio provorsa = recht vooruit, doorloopende rede: *de taal van het dagelijksch leven*; *ongebonden*

stijl; *nuchterheid*; *alledaagschheid*): fig. *het – van het leven*, alledaagsche; **–za'ïsch,** bn., bw. (van stijl: *ongebonden*; *niet dichterlijk*; *gewoon, alledaagsch, nuchter, plat*).
Prozaïs'me, o. (*eigenaardigheid van de prozastijl*; fig. *het alledaagsche*).
Prozaïst', m. –en (*iem., die proza schrijft*).
Pro'zamensch*, m.–menschen(*koel-nuchter mensch, het tegengestelde van een idealist*); **–schrijver,** m. –s (*prozaïst*); **–stijl,** m.
Pru'de (Fr.), van Lat. provi'dus **1** bn. (*preutsch, kwezelachtig zedig*); **2** zn.v. pruden.
Pruden'tie, v. (Lat. prudentia; *voor-, omzichtigheid; beleid; verstandig oordeel*). (t = s).
Pruderie', v. pruderieën (Fr. *kwezelachtige* [*schijn*]*zedigheid*; *preutschheid*).
Pruik*, paruik', v.–en(Fr.perruque: 1 *kunstmatig vervaardigd hoofddeksel van vatsch haar*; *valsche haardos*; bij uitbr. *dik, verward hoofdhaar*; 2 scherts. *ouderwetsch man*, inz. met *oude*; 3 bij verg. *uithangsel van een gestopte tabakspijp*): 1 *–en zijn uit de mode*; *wat een woeste – heeft die jongen*; zegsw. *hij heeft de – op*, nl. de bokkepruik, z. ald.; *de – staat* (of: *zit*) *hem scheef*, hij is slecht gemutst; 2 *wat een oude –!* 3 *zijn pijp met een – stoppen*.
Prui'kebol*, m. –bollen (*houten kop, waarop een pruik gemaakt wordt*; fig. *iem. met een verwilderde haarbos*).
Prui'kenmaker, m. –s (*iem., die pruiken maakt*): *op een –sdrafje*, eenigszins gejaagd.
Prui'kentijd, m. (*laatste deel der 18e en 't begin der 19e eeuw, Jan-Salie-tijd*; fig. *tijd van onnatuur en gemaaktheid*): in de – werden zelfs door kinderen pruiken gedragen; *portretten, dichters uit de –*.
Prui'kerig, bn., bw.; –er, –st (*aan de pruikentijd eigen*: *ouderwetsch, verouderd*).
Prui'len, pruilde, h. gepruild (*mokken*; [*zwijgende*] *misnoegen of wrevel toonen, omdat men zich verongelijkt acht*): *Jantje zat te –*.
Pruil'hoek, m. –en (*plaats, waar men gaat zitten pruilen*).
Pruim, m. –en, Lat. pru'num, **1** (*pruimeboom*; Lat. prunus): *die – bloeit prachtig*; **2** v. –en (1 *gele of blauwe vrucht van de pruimeboom*; 2 *stukje of plokje tabak om op te kauwen*): 1 *de wilde –, de blauwe –, de gele – of boeren–*; 2 *een – achter de kiezen*; Z.-N. *een – ophebben*, aangeschoten zijn.
Prui'meboom*, m. –en (*pruim* **1**).
Pruimedant', v. –en (Fr. *prune d'ente*, d. i. pruim v. e. geënte boom: *groote blauwe gedroogde Fr. pruim*); verg. Prunel.
Prui'melaar, m. –s (Z.-N. *pruim* **1**).
Prui'memond, m. (*een preutsch mondje*): *zij trok een –je*.
Prui'men, pruimde, h. gepruimd (1 *tabak kauwen*; 2 fig. *smakelijk eten*): 1 *–de boeren*; 2 *de kinderen zaten lekker te –*.
Prui'menkonserf, o.; **–taart,** v. –en.
Prui'mepit, v.–ten (*pit in een pruimesteen*).
Prui'mer, m. –s (*iem., die tabak pruimt*; ook: *iem., die smakelijk eet*); z. Pruimen.
Pruimerij', v. –en (*het pruimen*; ook: [*lekker*] *voedsel, spijs*): *voor de – zorgen*.
Prui'mesteen*, m. –en (*steen in de pruim*).
Pruimsch*, bn. en bw. (*ernstig, diepdenkend*; ook: *niet opgeruimd*): *Toon trok de mond in een –e plooi*; *hij keek erg –*; gew.
Pruim'tabak, v. (*tabak, om te pruimen*).
Pruis, m. –en (*inboorling van Pruisen*).
Prui'schen*, Z.-N. bijvorm v. Bruisen.
Prui'sen, o. (*Duitsche staat*, oorspr. *een Slavisch volk*, verg. *Beieren*).
Prui'sisch, bn. en bw. ([*als*] *in, van, uit, eigen aan, betrekking hebbende op Pruisen of de Pruisen*): zegsw. *dat ziet er – uit*, leelijk, slecht; vergelijk Spaansch; *het is er – toegegaan*, heftig.
Prui'sisch-blauw, o. (*Berlijnsch-blauw, kleurstof*); **–zuur,** o. (*blauwzuur*).
Prul, o. prullen (*nietig, waardeloos ding, beuzeling, vod*): *allerlei prullen*; *wat een –! een – van een vent*, of: *een prulvent* = Z.-N. **prul'leman,** m. –nen.
Prul'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*onbeduidend, nietig, beuzelachtig*).
Prul'dichter, m. –dichters (*rijmelaar, poëtaster*); **–dichtertje,** o. –s.
Prulla'ria, o. mv. (*allerlei prullen*).
Prul'lenboel, m. (*prullerij, rommel*); **–kast,** v. –kasten (*bergplaats voor prullen*); **–kist,** v. –kisten; **–mand,** v. –manden (*snippermand*): *naar de – verwijzen*.
Prullerij', v. prullerijen (*beuzeling, vod*).
Prul'lewerk, prul'werk, o. –werken (*werk, dat geen of weinig waarde heeft*).
Prul'lig, bn.; –er, –st (*nietig, voddig*).
Prul'poëet, m. –poëten (*pruldichter*); **–poëzie,** v.; **–schrijfster,** v. –s; **–schrijver,** m. –s.
Prumel', prunel', v. –len (*van pit en schil ontdane, gedroogde witte pruim* o. a. *uit Italië*).
Pru'ne, Fr. **1** v. –s (*pruim*); **2** bn. (*roodpaars*): *een – japon*.
Prut 1 v. (*dikke, brijachtige stof, bezinksel van vloeistoffen*; inz. *gestremde melk, wrongel*); **2** bn. (*verdikt*; *bedorven*; *niet zuiver*): zegsw. *het is daar niet –*, in orde.
Pruts, v. –en (*iets, wat niet deugt, klein, gering is*; *ding van geen waarde*; *vod*): fig. *– van volk*, d. i. gepeupel.
Prut'selen, prutselde, h. geprutseld (*knoeien, onhandig bezig zijn, prutsen, knoeierig werken*); **Prut'selwerk,** o.; ook:
Prut'sen, prutste, h. geprutst: *– aan*; **–er,** m. –s; **Pruts'werk,** o.
Prut'telen, pruttelde, h. geprutteld, ook Preutelen (1 *borrelend koken*; 2 *mopperen*): 1 *de brij, de koffie staat op het vuur te –*; 2 *het oudje deed niets dan – over de duurte*.
Prut'telaar, m. –s (*mopperaar*); **–aarster,** v. –s; **–arij',** v. –en.
Prut'telig, bn.; –er, –st (*knorrig*): *een – oud man*, brommig, mopperig.
Prut'terig, bn.; –er, –st (*als prut, klonterig, verdikt*): *de brij is –*.
Psalm, m. –en (Gr.-Lat. psalmus [Gr. psallein = snaren tokkelen]: *plechtig godsdienstig lied*, inz. *een der geestelijke gezangen uit de Bijbel*: *gewijde harpzang*): de 150 –en zijn voor het grootste deel van koning David.
Psalm'berijming, v.–en (*het op-rijm-stellen van de psalmen* [*van David*]): de – van Marnix van St.-Aldegonde (1538–'98), van Dathenus (1531–'90), Ten Kate (1819–'89); **–boek,** o. –en (*boek met* [*de berijmde*] *psalmen*); **–bord,** o. –en (Prot. *kerkbord*, z. ald.); **–briefje,** o. –s (Prot. *lijst van psalmen en gezangen*): de predikant verstrekt het vóór de kerkdienst aan den organist en den voorlezer; **–dichter,** m. –s (*dichter van psalmen*); **–gezang,** o. in de 2e bet. –en (*het zingen van een psalm*; *kerkelijk lied*).

Psalmist', m. –en (*dichter, zanger van psalmen*): *de koninklijke* –, koning David.
Psalmodie', v. –dieën (*psalmgezang*).
Psalmodieeren* (Gr. ooide = gezang: *psalmzingen; eentonig opdreunen*).
Psalm'vertaling, v. –en (*overzetting van een psalm, [niet in versmaat]*).
Psalm'zingen, o. (*het zingen van psalmen*).
Psal'ter, o. –s (*psalterion; verzameling van psalmen: psalmboek*).
Psalte'rion (Gr.), **Psalte'rium** (Lat.) o. (Lat., Gr.) psalte'ria; (Ned.) –s (1 *op een harp gelijkend veelsnarig tokkelinstrument*; 2 *psalmboek*): 1 *het – is nog bij de Perzen in gebruik*; 2 *het – Romanum*, psalmenverzameling volgens den H.-Hieronymus (383).
Pseu'do . . . (v. Gr. pseudos: *valsch, nagemaakt, zoogenaamd; bedrieglijk, misleidend*): *een –schoolopziener, een –student,* als zoodanig zich uitgevend.
Pseudoniem' 1 o. –en (Fr. pseudonyme [Gr. onoma = naam]: *schuilnaam, verdichte naam*): *onder het – van*; 2 bn.
Pst (*geluid, om iem. te roepen, zijn aandacht te trekken*) 1 tw.: –, *halo!* 2 zn. o.: *een langgerekt psssssst!*
Psy'che, v. (Gr. *ziel*), 1 als eigennaam: myth. de vlindervleugelige minnares van Eros; 2 verpersoonlijking der ziel in de gedaante van zoo'n meisje; l. *psie'-che.*
Psyché', v. –'s (Fr. hetzelfde woord als het voorafgaande: *groote draaispiegel, beweegbare spiegel tusschen twee standers*).
Psychia'ter, m. –s (Gr. *dokter voor zielsziekten*); **–atrie'**, v. (Gr. *leer der zielsziekten*); **–a'trisch,** bn., bw. (*de psychiatrie betreffende*): *–e deskundigen, een – rapport.*
Psy'chisch, bn., bw. (*de ziel betreffende*).
Psychologie', v. (*zielkunde*).
Psycholo'gisch, bn. en bw. (*van of betreffende de zielkunde; zielkundig*): *–e romans.*
Psycholoog', m. –logen (*zielkundige*).
Psychopaath' (Gr. letterl. *zielszieke*; rechtst. *een persoon, bij wie(n) tijdens het begaan van een strafbaar feit gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing der geestvermogens bestond*); **–pathenasyl,** o. –en, **–phatheninrichting,** v. –en (*inrichting, waarin de door den strafrechter veroordeelde psychopathen na het ondergaan van hun straf bij vonnis van den strafrechter worden verpleegd*).
Psycho'se, v. (*zielsziekte*).
Psy'cho-therapie', v. (*behandeling van zielsziekten [door geestelijke beïnvloeding]*).
Psy'chrometer, m. –s (Gr. psychros = koel: *hygrometer, vochtigheidmeter*).
Ptoleme'us, gesch. gemeenschappelijke naam der vorsten van Egypte, 323–30 v. C.
Pu, v. –'s (*Chineesche lengtemaat, ± 1,67 m*).
Puberteit', v. (Fr. [Lat. pubertas]: [*tijd van de*] *huwbaarheid, geslachtsrijpheid*).
Publica'tie, v. –tiën of –ties (Fr. [Lat. publicatio]: *bekendmaking, openbare af-, aankondiging*; van een boek enz.: *uitgave*); **–ceeren*** (Lat. publicare: *bekendmaken; af-, aankondigen; door de druk in het licht geven*); **–cist'**, m. –en (Fr. vroeger: *schrijver over, leeraar in, kenner van staatsrecht*; thans: *schrijver over openbare aangelegenheden,* inz. *staatkundige; dagbladschrijver*); **–citeit'**, v. (Fr. *bekendheid, openbaarheid*): *geen – ergens aan geven,* ruchtbaarheid.
Publiek', o., Fr. public, Lat. pu'blicus, 1 (1 *de menschen, de bezoekers, het gehoor enz. in een publieke zaal*; 2 *het openbaar*): 1 *het – was enthousiast; veel – trekken; het groote –*; 2 *in het – optreden*; 2 bn. en bw.; –er, –st (1 *niet-geheim, niet voor enkelen maar voor iedereen bestemd, toegankelijk; openlijk, openbaar*; 2 *wereldkundig, ruchtbaar*; 3 *van de staat, de gemeente uitgaande*): 1 *de examens zijn niet –; op de –e weg,* openbare; *de –e opinie,* de openbare meening; *iets – verkoopen*; 2 *een – schandaal; iets – maken; – worden*; 3 *–e werken.*
Publiek'recht, o. (*het recht, dat de verhouding regelt tusschen de burgers en de staat*); **–rech'telijk,** bn., bw.
Publikaan', m. –kanen (Lat. publicanus: *tolpachter bij de oude Romeinen, staatspachter, tollenaar*); zie Luc. 18 : 10.
Pu(c)k, m. pu(c)ks (Eng. pug: *kleinedoghond*).
Pud, o. puds (Russisch: *gewicht van 40 Russische ponden, of ruim 16 kg*).
Pud'ding, m. puddingen (Eng. *podding*); **–poeder,** o. (*poeder als grondbestanddeel van een pudding*); **–vorm,** m. –vormen (*vorm van een pudding; vorm om daarin een pudding te laten stijf worden*).
Pudiek', bn.; –er, –st (Fr. pudique [Lat. pudicus]: *eerbaar, kuisch*).
Pue'blo, v. –'s (Sp. *gemeente, plaats*).
Pueriel', bn. (Fr. puéril [Lat. puerilis]: *kinderachtig*); **–riliteit'**, v. –en (Fr. [Lat. puerilitas]: *kinderachtigheid*).
I. Puf, v. (*lust, trek*): *ik heb er geen – in*; gmz.
II. Puf, v. (*ondermaatsche zeevisch*).
Puf'fen, pufte, h. gepuft (*blazen, vooral van de warmte*; fig. *snoeven, bluffen*): *zitten –; puffende locomotieven*; **–ferig,** bn.; –er, –st (*blazerig, benauwd van de warmte*).
Pug, v. –gen (Z.-N. *harde slag*; *berisping*).
Pui, v. puien (*benedendeel v. e. winkelgevel, ondergevel, voorkant of bordes v. e. stadhuis, waar bekendmakingen worden afgelezen; gevel*); **Pui'tje,** o. –s: *een artistiek –.*
Puid, m. Z.-N.; zie Puit (= kikker).
Pui'denvilder, m. –s (Z.-N. *mesje om kikkers te villen; slecht bot mes*).
Puik 1 o. (*het beste, het uitste'kende, het voortreffelijkste, het uitgelezenste*): *het – van uwen aardschen schat; het – der schoonen; het –je,* het allerbeste; 2 bn. (*best, uitmuntend*): *–e waren, –e groenten.*
Puik'best, bn. en bw. (*opperbest, zeer puik*).
Puik'dichter, m. –s (*uitmuntend dichter*): *Vondel is een –.*
Pui'ker, m. –s (Z.-N. *vischnet, fuik*).
Puik'juweel*, o. –juweelen (*pronkjuweel*); **–schilder,** m. –s (*uitstekend schilder*): *Rembrandt is een –*; **–sieraad,** o. –sieraden (*kostbaar sieraad*); **–stuk,** o. –ken (*meesterstuk*).
Puil'ader, v. –s (*ader, die uitpuilt, spatader*).
Pui'len, puilde, h. gepuild (*buitenwaarts uitzwellen*): *de oogen puilden uit de kassen.*
Puil'oog* 1 o. –ogen (*uitpuilend oog*); 2 m. en v. –en (*iem. met puiloogen*).
Pui'men, puimde, h. gepuimd (*met puimsteen gladwrijven*).
Puim'steen* (Lat. pumex: *lichte, poreuze vulkanische steen*) 1 (voorwerpsn.), m. –steenen; 2 (stofn.), o.: – dient den verver tot het gladschuren van houtwerk.
Puin, o. (*stukken steen, afval van metselwerk of muren*): *een muur kan in* (of: *tot*) *– vallen; verboden – te storten,* afval.

Puin'hoop*, m. –en (*stapel puin; bouwval*).
Pui'sje, o. –s: (*een*) – *vangen of puisjes-vangen*; minder goed: Puistjevangen.
Puis'jevangen, ving –, h. puisjegevangen (*beldeurtje spelen*).
Puissant', bn. en bw.; –er, –st (Fr. *machtig, vermogend*): – *rijk*, schatrijk. (t = t).
Puist, v. puisten (*blaar, etterzweer*): zegsw. *zich een – lachen*; zie Bochel; *de – aan iets hebben*, hekel; verg. Mier; gmz.
Puit, m. puiten (*puitaal*; ook: *kikker*); gew.
Puit'aal, m. –alen (*levendbarende zeevisch Noord- en Oostzee*; Lat. zoarces viviparus); de – wordt ten onrechte ook wel *kwabaal* genoemd; aan de N.-Hollandsche Zuiderzeekust heet de – „magge".
Puk, m. –ken; –**'hond,** m. –en; z. Puck.
Puk'kel, v. pukkels (*puistje, bobbeltje*).
I. Pul, v. pullen (Lat. [am]pulla: *kruikje, dikbuikig kannetje; breede, hooge vaas*).
II. Pul, v. –len (Fr. poule; Z.-N. *jonge hen*).
Pul'chri stu'dio (Lat. *ter beoefening van het schoone*).
Pul'chrum pro pa'tria mo'ri (Lat. *het is schoon voor het vaderland te sterven*).
Pul'ken, pulkte, h. gepulkt (*peuteren* [*met de vinger ergens in*]): *in zijn neus –*.
Pul'lebroer, m. –broers (*drinkebroer*).
Pullman-car, v. –-cars (Eng. *salonspoorrijtuig naar den Amerik. industrieel Pullman*).
Pull-over, v. –s (Eng. letterl. doe over: *truivest*): *een –– van Zwitsersche wol*.
Pulp, v. (Lat. pulpa: *zeker veevoeder: beetwortelmoes, uitgeperste beetwortels ontdaan van de suikerstof*; papierfabrieken: *houtpap*; aardappelfabrieken: *aardappelbrij*).
Pul'que, m. (Sp. *Mexicaansche alcoholische drank, uit het sap der agave*); l. *poel'ke*.
Pulsa'tie, v. pulsaties (Fr. [Lat. pulsatio]: *harteklop, polsslag*). (t = s).
Pulsatief', bn. (Fr. pulsatif: *kloppend; met kloppingen gepaard*): *pulsatieve pijn*, het pijnlijk kloppen van zieke lichaamsdeelen.
Pulseeren* (Lat. pulsare: *slaan, kloppen*).
Pul'ver, o. (*poeder, stof*; gew. *buskruit*).
Pulvérisateur' (Fr.), **Pulverisa'tor** (Lat.) m. –s (*besproeiingswerktuig om een vloeistof fijn verdeeld te spuiten; stuifsproeier*, inz. gebruikt bij planten of bij inhalatie).
Pulveriseeren* (Fr. [Lat. pulverisare]: *tot poeder maken, wrijven, stampen*).
Pu'ma, m. –'s; zie Poema.
Pum'mel, m. –s (*onbehouwen lomperd*).
Pum'melig, bn. en bw. (*als een, op de wijze v. e. pummel*): *een –e jonge man*.
Pu'na, v. puna's (*kille hoogvlakte in Peru en Bolivia*).
Punai'se, v. –s (Fr. *wandluis; koperen stiftje met platte kop tot het vastzetten van platen enz.; duimpje. duimspijkertje*).
I. Punch*, v. (Eng. *zekere drank*; eig. Indisch pant'cha = *vijf* naar de oorspr. vijf ingrediënten, nu meestal uit *arak* of *rum, suiker, citroenwater*; ook, *pons*); –**bowl,** m. –s; –**glaasje,** o. –s. (ch = sj).
II. Punch*, m. (Eng. [It. pulcinella]: *hanswors der poppenkast*; ook: *Londensch politiek satirisch tijdschrift*). (ch = sj).
Punctualiteit', v. (Fr. ponctualité: *stiptheid, juistheid, nauwkeurigheid*).
Punctua'tie, v. (Fr. ponctuation, Lat. punctuatio: *interpunctie*). (tie = sie).
Punctueel'*, bn. en bw. (Fr. ponctuel, Lat. punctualis: *stipt, nauwkeurig*).
Punc'tum, Lat. **1** o. punc'ta (*rustteeken, stip, punt*); **2** tw. (*klaar, basta, afgedaan*).
Punctu're, v. –s (Lat. punctura: *prik, steek*; v. e. fietsband: *lek, klein gaatje*); vernederlandscht: Punctuur, v. –turen.
Pu'nisch, bn. (*Carthaagsch*): de 3de –e oorlog (tusschen Rome en Carthago) eindigde met Carthago's ondergang in 146 v. C.; –*e trouw*, trouweloosheid.
Punt 1 v. –en (1 *spits, uiteinde*; 2 landtong; 3 spraakk. *sluitteeken*): 1 *de – van een naald, van een mes, van een dolk*; *de – van een degen*; zegsw. *daar kun je een –* (of: *–je*) *aan zuigen*, een voorbeeld aan nemen; *de –jes zijn er bij hem af*, de bijzonderheden weet hij niet meer; *iets in de –jes kennen*, tot in de fijnste bijzonderheden; *dat was in de –jes*, tot in het geringste in orde, keurig; Z.-N. *op zijn – zijn*, nauwgezet, netjes; 2 *een – omzeilen*; 3 *e. – achter e. zin zetten*; **2** o. –en (1 *stipje*; 2 meetk. *stip, einde eener lijn*; 3 *een bepaalde plaats*; 4 *onderdeel van een verhandeling, lezing, gesprek enz.*; 5 *merk of aanduiding; maat, waarin winst of verlies wordt uitgedrukt*): 1 zegsw. *de –jes op de i's zetten*, precies zijn; 2 *een cirkel trekken, die door drie –en gaat*; verg. Snij-, Toppunt; 3 *op dat – van de weg moet ge rechts omslaan*; *het – in de horizon, waar de zon op 22 Juni opkomt*; 4 *– drie zijner verhandeling*; *de –en van een aanklacht*; *–en voor een opstel*, onderdeelen, gegevens; *–en van behandeling*, onderwerpen; *over dat – werden ze het eens*; *– voor punt*; 5 *voor elk vak kan men tien –en halen* (school, examen of wedstrijd); *ik geef u op het biljart vijf punten voor*; nog: *op het – van eer*, wat het eergevoel betreft; *het – in quaestie*, zaak; *op 't – staan van te*, gereed om (ook: *op het – zijn*); *als –je bij paultje komt*, als het op stuk van zaken aankomt; z. Dood **2.**
Punt'baardje, o. –s: *iem. met een –*.
Punt'dicht, o. –dichten (dichtk. *kort gedicht met een geestige zet* [*in de laatste versregel*]); zie Epigram; –**dichter,** m. –dichters: *Huygens is –, ook Staring is –*.
Punt'draad (*prikkeldraad, rasterdraad*) **1** (stofn.), o.; **2** (voorwerpsn.), m. –draden.
Punteeren* (*afstippelen, bestippen* [*voor het afwerken van metalen*]; *de voorloopige voorwaarden eener overeenkomst vaststellen*).
Pun'ten, puntte, h. gepunt (*aanspitsen*; *een punt maken aan*): *een paal –*.
Pun'ter, m. –s (*puntige schuit, met platte bodem* inz. *in de veenstreken*).
Pun'tig, bn. en bw.; –er, –st (1 *spits, scherp*; 2 *snedig*; 3 *proper, net*): 1 *een –e rots*; 2 *een – gezegde*, geestig, hekelend; 3 *ze is in alles zoo –*, net, zindelijk; –**heid,** v. –heden.
Pun'tje, o. –s; zie Punt **1** en **2.**
Punt'lijn, v. –en (typ. *stippellijn*).
Punt'zak, m. –ken (Z.-N. *peeverhuisje*).
Pupil'*, Fr. pupille, Lat. pupil'la, **1** m. en v. pupillen (*minderjarig pleegkind; voedsterling; kostleerling*); **2** v. pupillen (ontl. *oogappel*; fig. *lieveling*).
Pupil'lenschool, v. (mil. *opleidingsschool* [*vroeger te Nieuwersluis*]; nog in België te Aalst en te St.-Truiden inz. voor kinderen van oud-militairen).
Purée', v. (Fr. *zeer fijn door een zeef tot pap geperste of gewreven peulvruchten, aardappelen, tomaten*, ook, *vleesch*).

Pu'ren, puurde, h. gepuurd (lit. t. *zuiveren, louteren; zuigen uit, halen uit*).
Purga'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. purgatio]: *buikzuivering*).
Purgatief', o. –tieven (Fr. purgatif [Lat. purgativus]: *buikzuiverend middel*).
Purgato'rium, o. (Lat. *zuiveringsplaats; vagevuur*).
Purgeeren* (Fr. [Lat. purgare]: *de buik zuiveren [door ontlasting]*; fig. *zich zuiveren, verantwoorden*): *laten –*; **–drank,** m. –en (*drank om te purgeeren*). (g = g).
Purifica'tie, v. (Fr. [Lat. purificatio]: *reiniging, zuivering*).
Purifieeren* (Fr. *zuiveren*).
Pu'rim, Pu'rimfeest, o.: het – dient ter herinnering aan de redding der Joden in Perzië; z. Esther 9 : 24; l. *Poe'rim*.
Puris'me, o. –n (Fr.-Lat. [v. Lat. purus = zuiver]: [*streven naar*] *taalzuivering*; ongunstig: *taalzifterij*; ook: [*op gezochte wijze*] *vertaald vreemd woord, vreemde uitdrukking*).
Purist', m. –en (Fr. *taalzuiveraar*).
Puristerij', v. –en (*overdreven taalzuivering*).
Puritein', m. –en (*in Eng. naam v. e. bepaald soort van strenge Protestanten*; ook: *nauwgezet geloovige*): de –en willen de kerk vrijmaken van menschelijke instellingen; dit is de ware reinheid (Lat. puritas) der kerk.
Pur'mer, v. (*meerpolder in N.-Holland*).
Pur'per, o. (*blauw-, paarsroode verfstof; mantel, kleed van purperen stoffen*; *wol enz. [in] purper geverfd*): het – is waarschijnlijk een uitvinding der Phoeniciërs (purperslakken, Tyrus); het – werd de kleur der heerschers: *het koninklijke –*; thans kleur van het gewaad van prelaten en bisschoppen: zegsw. *die geestelijke heeft het – ontvangen*, is verheven tot prelaat; z. Alpaca, opm. en Purperen **1**; **–achtig,** bn.; –er, –st (*lijkende op purper*).
Pur'peren 1 bn. (*van purper*; ook: *purperkleurig*): *een – mantel; – wolkjes*; **2** purperde, h. gepurperd (*purperkleurig maken*); **–glans,** m. –glansen (*purperkleur*): *de – v. h. avondrood*; **–gloed,** m.; **–kleu'rig,** bn.: *een –e japon, een – gelaat*, rood-paars van kleur; **–reiger,** m. –s (*roodbruine reigersoort, ook in de zomer aan het Naardermeer*; Lat. ardea p. purpurea); **–rood* 1** bn. (*donker-, blauwrood evenals purper*): *zijn vleezige gezicht werd – van toorn*; **2** als zn. o.; **–slak,** v. –slakken (*buikpootig weekdier, dat het purper der oudheid opleverde*; Lat. purpura lapillus).
Purpriet', o. (*kleurstof in roode wijn*).
Purpuri'ne, v. (*kleurstof uit meekrap*).
Pur'-sang, Fr. **1** bn. (inz. van paarden: *volbloed*, d. i. *van een zuiver of echt ras*); **2** m. en v. –s (*raspaard*).
Purser, m. –s (Eng. van purse = beurs: *betaalmeester, administrateur aan boord*).
Pusillaniem', bn., bw. (Fr. pusillanime [Lat. pusillanimus]: *kleinmoedig; onbeduidend*).
Put, m. putten (1 *in de grond gemaakte diepte, geboorde opening; kuiltje*]; *schacht*; 2 *figuur op het ganzenbord*): 1 *een – graven, een – dempen*; verg. Beer–, Regen–, Zink–; *putjes in de wangen*; z. Kalf; nog: Z.-N. *in het –je van de winter*, hartje; 2 *in de – zitten*, fig. [a]) in verlegenheid zijn, [b]) geen uitweg weten, [c]) terneergeslagen; **–baas,** m. –bazen (*voorman van een ploeg polderjongens, aardewerkers enz.*); **–boor,** v. –boren (*aardboor, grondboor om putten te boren*); **–galg,** v. –en (*toestel boven een put om water te kunnen ophalen*); **–haak,** m. –haken (*stok met haak, waarmee de putemmer met water uit de put wordt opgehaald*): zegsw. *getrouwd zijn over de –*, in vrije liefde vereenigd; **–huisje,** o. –s (*afdakje boven een put met rol en ketting, om water op te halen*).
Put'jesschepper, m. –s (*lediger van beerputten*).
Put'lut, o. (*koude drukte, onnoodige omslag*): *veel – hebben*; gmz.
Pu'toor, m. putoren; zie Pitoor.
Put'rad, o. –eren (*rad aan een put*): *het – wordt door een zwengel bewogen*.
Puts(e), v. putsen ([*houten, leeren, metalen*] *scheepsemmer*).
Putsch, m. (Zwitsersch-Duitsch: oorspr. *plotselinge heftige regenbui*; thans: *plotselinge revolutionnaire beweging*).
Put'sen, putste, h. geputst (scheepst. *water scheppen met een puts*).
Puttee, m. –s (Eng. inz. in het mv. *beenwindsel; breede band, die om het onderbeen gewikkeld en vastgemaakt wordt*).
Put'ten, putte, h. geput (1 *water ophalen*; 2 fig. *halen uit, ontleenen aan*): 1 *een emmer water –*; 2 *waaruit heb je dat geput?*
Put'ter*, m. putters (*iem., die water put*; fig. *drinkbroer*; dierk. *distelvink*; z. ald.).
Put'ting, v. –s of **–want,** o. (*touwwerk, dat dient om het stengewant te zetten*).
Put'water, o. (*water uit een put*).
Puur, bn. en bw. (Fr. pure, Lat. purus: *zuiver, onvervalscht; bloot, louter, alleenlijk*): *– goud; pure onzin; – om te treiteren*, enkel.
Puzzle, v. –s (Eng. oorspr. *moeilijke kwestie: behendigheidsspel*, inz. *berustende op het ontwarren v. e. teekening of afbeelding, op het in elkaar zetten van figuren enz.; raadsel; moeilijkheid, vraag*): *kruiswoorden–*.
Puz'zlen, –de, h. gepuzzled (*zich met puzzles bezighouden*); ook: Puz'zelen.
Py(j)a'ma, v. –'s (Japansch: *nachtgewaad: ruime broek en jas v. lichte stof*); l. *piedja'ma* of *pieszja'ma*.
Pygmee', m. –ën, v. Gr. pygme = vuist; myth. fabelachtige dwerg(en) in Afrika of in Indië bij Homerus en ook Herodotus; fig. onbeduidend, nietig, klein mensch.
Py'lades 1 m., myth. trouwe gezel van Orestes; **2** fig. trouwe vriend.
Pyramidaal' enz.; z. Piramidaal enz.
Pyrenee'ën, m. mv. (aardr. *grensgebergte tusschen Frankrijk en Spanje*): *het –neesche schiereiland*, Spanje en Portugal.
Pyr(o) . . ., van Gr. pyr = vuur.
Pyriet', o. (*zwavelkies, zwavelhoudend erts; zwavelverbinding in steenkool*).
Pyromanie', v. (*manie, ziekelijke neiging tot brandstichting*).
Pyrome'ter, m –meters (*vuurmeter*, nl. *tot meting van hooge temperaturen*).
Pyro'pe, m. en o. –n (*donkerroode granaat*).
Pyrotech'nicus, m. –ci (Lat. *vuurwerkmaker*).
Pyrotechnie', v. (*vuurwerk*): fig. *een – van geestige zetten*; **–techniek',** v. (*vuurwerkerskunst; kunst om vuurwerk te maken*).
Pyr'rha, v.; zie Deucalion.
Pyrrhonis'me, o. (*twijfelleer, -zucht*): *het – heet naar den Gr. wijsgeer Pyrrho*.
Pyr'rhus-overwinning, v. –en (gesch. *overwinning door Pyrrhus, koning van Epi-*

rus, op de Romeinen behaald in 279 v. C.; fig. *schijnoverwinning, die den overwinnaar zoo verzwakt, dat hij niet meer tegen den overwonnene opgewassen is*).

Pytha'goras, beroemde Grieksche wijsgeer, ± 582 v. C. te Samos geboren, † ± 500.

Pythago'risch, bn. (*van, als van, volgens de leer enz. van Pythagoras*): *de –e tafel*, d. i. de tafel van vermenigvuldiging; meetk. *de –e stelling*, of *de stelling van Pythagoras*: in de rechthoekige driehoek is, als *a* en *b* de rechthoeksz. en *c* de hypotenusa is $a^2 + b^2 = c^2$; *een – zwijgen*, langdurig, zooals de wijsgeer het oplei aan nieuwe leerlingen.

Py'thia, v. **1** priesteres van het orakel van Apollo te Delphi, die vanaf een drievoet profeteerde; bij uitbr. waarzegster; **2** de Pythische spelen; z. vlg. woorden.

Py'thisch, bn. (*Apollo, den Phyton-dooder, betreffende, hem gewijd*): *de –e spelen*, om de 4 jaar te Delphi ter eere van Apollo.

Py'thon 1 m., draak, bij Delphi door Apollo gedood; **2** m. –s (*tijgerslang, niet vergiftige slang v. 8–10 m, Z.-O.-Azië en N.-O.-I.*).

Pythonis'sa, v. –'s (*waarzegster, profetes*).

Q.

Q. A. – Lat. *Quod attes'tor*, wat ik getuig.

Q.B.F.F.Q.S. – Lat. *Quod bo'num, fe'lix, faustum'que sit*, hetgeen goed, gelukkig en gezegend moge zijn: God zegene dit.

Q.F.F.Q.S. – *Quod fe'lix, faustum'que sit*, hetgeen gelukkig en gezegend moge zijn.

Q. E. – Lat. *Quin'ta essen'tia*; zie Quintessens.

Q.e.d. – Lat. *Quod e'rat demonstran'dum*; zie ald.

q.l. – Lat. *Quan'tum li'bet*; zie ald.

q.p. of **q.pl.** – Lat. *Quan'tum pla'cet*; zie ald.

q.q. – Lat. *Qualita'te qua*; zie ald.

q.s. – Lat. *quan'tum sa'tis* of *suf'ficit*; zie ald.

Quaer. – Lat. *Quae'ritur*; zie ald.

Quaest. – Lat. *Quaes'tio*; zie Quaestie.

Quat. – *Quatertem'per(dag)*; zie ald.

q.v. – Lat. *Quan'tum vis*; zie ald. [1])

Q, v. –'s (1 als klank: *een medeklinker*; 2 als letterteeken: *de 17e letter v. h. alphabet*; 3 *al de woorden in alfabetische volgorde in een woordenboek enz., die met – beginnen*): 1 *de – is een keelklank*; 2 *onduidelijke –'s schrijven*; 3 *de – is een korte letter.*

Qua, bw. (Lat. *als*; *in hoedanigheid van*): *– dokter*, in de hoedanigheid van; Lat. *– manda'rius*, als lasthebber; Lat. *– ta'lis*, als zoodanig; zie ook Qualitate qua.

Quadraat'; zie Kwadraat.

Quadrage'na, –geen', v. –ge'nen (Lat. *boetedoening van 40 dagen*; *kwijtschelding van straffen, beantwoordende aan genoemde boetetijd in de R.-K. kerk*).

Quadrage'sima, v. (Lat. R.-K. *40-daagsche vasten, boetedoening*; ook: [oorspr. 40ste dag] *6de Zondag voor Paschen*): in de eerste bet. meest *quadragesimaal'-vasten.*

Quadrant', o. –en (Lat. quadrans: *het vierde gedeelte van een cirkel*; *werktuig om de breedte op zee te meten, hoekmeter, hoogtemeter, graadboog*); ook: Kwadrant.

Quadratuur', v.: *de – van de cirkel*, het veranderen van een cirkel in een vierkant van gelijke grootte; fig. iets onmogelijks.

Quadreeren* (*in het vierkant brengen*; *de oppervlakte berekenen*; *in de 2e macht verheffen*; fig. *bij elkaar passen, voegen*).

Quadr(i)..., quadru... in samenst.: *vier–.*

Qua'driga, v. quadrigae of –'s (Lat., beter qua'drigae mv.: [*zege- of strijd*]*wagen, met vier paarden naast elkaar bespannen*).

Quadril'le, v. quadrilles (Fr. *dans met een even aantal in een vierkant tegenover elkaar geplaatste paren*; *troep stierenbevechters*; *kaartspel voor vier personen*). (qu = k).

Quadrilleeren* (*het quadrille-spel spelen*).

Quadrillioen', o. –en (*millioeni.d.4demacht*).

Quadri'vium, o. (Lat. *het viertal hoogere, vrije kunsten*); zie Vrije Kunsten.

Quadroon', m. –dronen, vr. ook: **–drone,** lees: *kwadroon*; zie Quarterone.

Quadrupe'den, m., v. mv. (Lat. quadrupedes [pes = voet]: *viervoetige dieren*).

Quadru'pel, bn. (Fr. quadruple [Lat. quadruplex]: *viervoudig*): *Quadrupel-alliantie*, viervoudig verbond (26 Oct. 1666). (qua = kw).

Quae'ritur (Lat. *er wordt gevraagd, de vraag is*); afgekort **Quaer.**

Quaes'tie, v. –tiën, –ties (Lat. quaestio: *vraagstuk*; *geschilpunt*; *strijdpunt, geschil*): *de minister stelde de kabinets–*, dreigde met ontslagneming van 't ministerie in zijn geheel; *de persoon of zaak in –*, waarover gehandeld wordt; *er is geen – van, dat lijdt geen –*, het spreekt vanzelf.

Quaestieus', bn.; –zer, –t of meest – (Lat. quaestuosus: *onzeker, betwistbaar, onopgelost, twijfelachtig*). (t = t; qu = kw).

Quaes'tor, m. (Lat.) –to'res; (Ned.) –tors, –to'ren (Lat. *Romeinsch ambtenaar*: *schatmeester*; stud. *penningmeester*; België: *lid, belast met het inwendig beheer van Kamer of Senaat*).

Quaestuur', v. (Lat. quaestura: *ambt van quaestor*).

Quag'ga, v. –ga's (negertaal: *gestreept paardachtig dier in Afrika, sinds kort uitgestorven*; Lat. equus quagga).

Qualifica'tie, v. –ties, –tiën (Fr. *betiteling, toekenning eener eigenschap*; rechtst. v. e. feit, handeling: *rechtskundige benaming*; *geschiktheid, deugdelijkheid*). (qu = kw).

Qualificatief', bn. (Fr. *nader bepalend*).

Qualificeeren* (*een zaak benoemen, beschrijven, e. zekere titel geven*; rechtst. *een rechtskundige naam geven*; *geschikt, vatbaar, gerechtigd maken*); ook: Qualificeeren. (qu = kw). (Fr.) Qualifier.

Qualita'te qua (Lat. *in de hoedanigheid van, ambtshalve*; *met volmacht*); zie **q.q.**

Qualitatief', bn., bw. (Fr. *volgens de waarde, de gesteldheid, het gehalte*). (qu = kw).

Qualiteit', v. –en (Fr. [Lat. qualitas];

[1]) De *qu* als *kw* uit te spreken; in Fr. woorden is de uitspraak van *qu* = k, in vernederlandschte Fr. woorden ook wel = kw.

gesteldheid, hoedanigheid, aard; *eigenschap van een ding of van een persoon*; *titel, die iemands stand of rang aanduidt*; *goede hoedanigheid*); (qu = kw); ook: Kwaliteit.

Qua'liter ta'liter, Lat. hoe het ook zij.

Quand mê'me (Fr. *hoe het ook ga*; *tot elke prijs, in weerwil van alles*).

Quant à moi' (Fr. *wat mij betreft*): *zijn Quant à soi*, gevoel van eigenwaarde.

Quantitatief', bn., bw. (Fr. *volgens de hoeveelheid, naar de grootte*). (qu = kw).

Quantiteit', v. –en (Fr. [Lat. quantitas]: *hoeveelheid, bedrag, grootte, tijdduur*; dichtk. *duur der lettergrepen, in een vers*). (qu = kw).

Quan'tum, o. (Lat. *hoeveelheid*; *bedrag*; *dosis*; *getal*; *maat*): *– li'bet*, zooveel als men belieft, zie **q.l.**; *– pla'cet*, zooveel men wil, voorzoover men wil, zie **q.p.**; *– sa'tis*, *– suf'ficit*, zooveel als genoeg is, zie **q.s.**; *– vis*, zooveel gij wilt, zie **q.v.**

Quarantai'ne, v. (Fr. *gedwongen verblijf gedurende een bepaalde tijd, op een bepaalde plaats* inz. voor schepen enz., die van plaatsen komen, waar een besmettelijke ziekte heerscht [vroeger 40 dagen]; ook: *de plaats zelve*): *een schip in – plaatsen*. (qu = k).

Quart, v. quarten (Fr. [Lat. quartus = vierde]: muz. *de vierde toon van de grondtoon af, deze zelf mee inbegrepen*); meest Kwart.

Quartair', bn. (Fr.) quarta'rius (Lat.), eig. *vierde*; geol. *het –e tijdperk*, de jongste aardvorming, diluviale en alluviale. (qu = kw).

Quartero'ne, quadro'ne, m. en v. –s (Sp. *kind van een blanke en e. tercerone of omgekeerd*); ook: Quarteroon', Quadroon'.

Quartet', o. –tetten; zie Kwartet.

Quartijn', m. –tijnen; meestal: Kwartijn.

Quar'to, Lat. **1** bw. (*ten vierde*), van een vel papier: *in –*, in vieren gevouwen; **2** o. –'s: *een (in) –*, een boekformaat, waarbij het vel in vier bladen is gevouwen.

Qua'si (Lat. *schijnbaar, nagenoeg, bijna, als 't ware*): *hij deed –, als verstond hij mij niet*, kwansuis; *een – dokter*, kwakzalver.

Qua'simodo, m. (Lat. *eerste Zondag na Paschen* naar de beginwoorden van de tekst na de Introïtus: Qua'si mo'do ge'niti = als nieuwgeborenen).

Quatertem'perdag, m. –en (Lat. quatuor tempora = vier jaargetijden: R.-K. *een der drie vastendagen telkens bij 't begin van een nieuw jaargetijde en wel op Woensdag, Vrijdag en Zaterdag*): *het is –(dag)*.

Quatrain', o. –s (Fr. *vierregelige strophe* inz. *in een sonnet*): *de 2 –s vormen het octaaf*. (qu = kw).

Quatre-mains', Fr. **1** bw. (van pianospel: *vierhandig*): *– spelen*; **2** v. (*pianostuk, voor 4 handen gezet*): *een – spelen*.

Qua'tuor, o. (Lat. *vier*; *een viertal*; *kwartet*).

Queen, v. (Eng. *koningin*): *– Anne-stijl*, nl. van koningin Anna van Engeland.

Querulant', m. –en (Lat. querulans, gen. querulantis: *proceszuchtige*; *iemand, die zich altijd verongelijkt waant*; *iem., die altijd met klachten aankomt*). (qu = kw).

Queue, v. –'s (Fr. z. Keu): *– maken*.

Qui'bus, m. –bussen (Lat. *een vreemde, rare vent*; *een kwast*); meestal Kwibus.

Quick, o. –en (*puntdicht*).

Qui'dam, m. –dams (Lat. onbep. vnw. *iemand, een zeker persoon*; *iem., die gekke streken uithaalt*); meestal Kwidam.

Quidproquo', o.; zie Quiproquo.

Quiëtis'me, o. (v. Lat. quies = rust): het – is een mystieke richting in het Protest. Christendom, waarbij gestreefd wordt naar een zich geheel verdiepen in de Godheid, met vernietiging van elke persoonlijke werkzaamheid; **Quiëtist',** m. –en (*aanhanger van het quiëtisme, stille dweper*).

Quinquage'sima, v. (Lat. oorspr. *50ste dag*: *7de Zondag voor Paschen, Vastenavond-Zondag*; ook: *50ste [dag] na Paschen, Pinksteren, of de tijd tusschen Paschen en Pinksteren*).

Quinquet'; z. Kinkee.

Quint, v. quinten (Fr. quinte, Lat. quintus = vijfde: muz. *de vijfde toon, deze zelf mee inbegrepen, v. d. grondtoon*; *hoogste snaar op snaarinstrumenten*); ook, Kwint; zegsw. *de – sprong hem*, hij werd erg boos.

Quintaal', o. –talen (Arab. quintâr = gewicht van 100 pond: *centenaar*): het – was en is niet overal gelijk, thans in Eng. en Amerik. = 50 kg, in Spanje = ± 46 kg.

Quint'essens, v. (Lat. quinta essentia = eig. het vijfde element: *de tot vijfmaal overgehaalde geest van een vloeistof*: *het fijnste, beste eener zaak*: *het pit, de kern*; ook fig.); zie **Q.E.**

Quintet', o. quintetten (Fr. quintette: *vijfstemmig muziekstuk*; *muziekuitvoering van vijf personen*); ook, Kwintet. (qu = kw).

Quin'to, bw. (Lat. *ten vijfde*).

Quiproquo', o. –'s (Lat. *de e. voor d. ander*: *misverstand, verwisseling*). (qu = kw).

Quiri(e)'ten, m. mv. (Lat. Quirites: *eerenaam der oud-Romeinsche burgers*).

Quirina'lis, m. (Lat. *een der zeven heuvelen van Rome, waarop zich thans het paleis van den koning van Italië bevindt*; fig. *de Italiaansche staatsregeering*); (qu = kw); meestal Quirinaal, o.

Quitan'tie, v. –tiën of –ties (Fr. quittance: *bewijs van ontvangst*); gewoonlijk: Kwitantie: *– vragen, de –s bewaren*.

Quitan'tiezegel, o. –s (*plakzegel van 10-cents op een kwitantie v. f 10 of hooger*).

Quiteeren* (Fr. quitter: *kwijting verleenen, voor voldaan onderteekenen*; *afzien van, verlaten*); (qu = kw); soms: Kwiteeren.

Quit'te, bn. (Fr. *los, vrij, ledig*; *zonder winst of verlies*): *we zijn –*, we hebben niets meer van elkaar te vorderen. (qu = k).

Qui-vi've, Fr. **1** (eig. *wie is daar? werda?*); **2** als zn.: zegsw. *op zijn qui-vive zijn*, hoede; (qu = k); zie Werda?

Quod absur'dum (Lat. *hetgeen ongerijmd zou zijn*); lees *kwot.*

Quod e'rat demonstran'dum (Lat. *hetgeen te bewijzen was*); zie **Q.e.d.**

Quod'libet, o. –libets (Lat. *wat men belieft, allegaartje*; *platte opmerking, laffe woordspeling*; *kwinkslag, spotternij*): *een muzikaal –*, een potpourri.

Quod li'cet (Lat. *wat geoorloofd is*).

Quod li'cet Jo'vi non li'cet bo'vi (Lat. *wat Jupiter past, is den os niet veroorloofd*: *wat den een past, past niet allen*).

Quo'rum, o. –s (Lat. eig. van wie: *wettelijk aantal leden van een college, dat minstens vereischt wordt om wettig een besluit te nemen*; ook: *aantal stemmen, dat wettelijk vereischt wordt om gekozen te zijn*).

Quos e'go! (Lat. *ik zal ze....!*). (qu = kw).

Quo'ta, v. quota's (Lat. quota [pars] =

hoeveelste deel: *evenredig aandeel*); ook quo'te, quo'ten. (qu = kw).
Quoteeren* (*naar evenredigheid verdeelen; teekenen, merken* b.v. *met letters, nummers enz.*): *iets aan een bepaalde prijs* –. (qu = k).
Quot ho'mines, tot senten'tiae (Lat. *zooveel hoofden, zooveel zinnen*); l. *kwot.*
Quotiënt', o. –en (Lat. quoties = hoe vaak? Fr. quotient: *deelingsuitkomst*). (qu = k).
Quotisa'tie, v. –s. –tiën (*berekening van ieders aandeel*). (qu = k).
Quotiseeren* (*naar verhouding verdeelen, ieders aandeel* [*in de belastingen*] *bepalen*).
Quo'tum, o. (Ned.) –s; (Lat.) quota (Lat. *hoeveelheid, evenredig aandeel*). (qu = kw).
Quous'que tan'dem (Lat. *hoe lang nog?*).
Quo va'dis (Do'mine) (Lat. 1 *waar gaat gij heen* [*Heer*]; 2 bekende roman v. d. Pool Sienkiewicz); l. *kwo* en *Sjienkjee'wiets.*

R.

R. – 1 Lat. (op recepten) *Re'cipe,* neem; 2 *Resp.* 1, z. ald.; 3 *Réaum.,* z. ald.
R.B. – *Rijksboomen.*
R.D. – 1 *Rijksduiker*; 2 Lat. *Reveren'dus Do'minus*; bij aanspreking: *Reveren'de Do'mine,* eerwaardige heer.
Réaum. – *Ré'aumur*; (u = uu); zie ald.
Rec. – *Recensent'*; zie ald.
Red. – *Redacteur', Redac'tie*; zie ald.
Ref. – *Referent'*, verslaggever.
Reg. – 1 *Regel*; 2 *regeering*; 3 *regiment*; z. ald.
Resp. – 1 Lat. *Respon'de* of *Respondea'tur,* men antwoorde of er worde geantwoord; 2 *respectievelijk.*
R.G. – *Rijksgrond of -grens.*
R.H.B.S. – *Rijks-hoogere-burgerschool.*
R.I. – Lat. *Roma'num impe'rium,* het Rom. rijk.
R.I.P. – Lat. *Requies'cat in pa'ce*; zie ald.
R.-K. of **R.-C.** – *Roomsch-Katholiek.*
R.K.S. – *Rijkskweekschool voor onderwijzers.*
R.N.L. – *Rijksnormaallessen.*
R.P. – 1 Lat. *Reveren'dus* (als aanspreking: *Reveren'de*) *pa'ter,* eerwaardige vader; 2 *Rijksplantsoen*; 3 *réponse payé.*
Rs. – Portug. *Réis* **II**; zie ald.
R.W. – *Rijksweg.*

R, v. –'s (1 als klank: *een medeklinker*; 2 als letterteeken: *de 18de letter van het alphabet*; 3 *al de woorden in een woordenboek enz., die met* – *beginnen*): 1 *de* – *in brouwen*; 2 *een kleine* –; 3 *de* – *is omgewerkt.*
I. Ra, m. (*oud-Egyptische zonnegod*).
II. Ra, v. raas (*lang rondhout, dat kruisgewijze aan een mast of een steng hangt en waaraan op schepen de zeilen hangen*).
Raad*, m., in bet. 2, 3, 4, 5 raden (1 *raadgeving*; *aanbeveling om iets te doen, te laten*; *hulp, steun, voorlichting*; 2 *iem., die geraadpleegd wordt of raad geeft*; 3 in het alg. *aantal personen, bijeengekomen om over een of andere zaak te beslissen*; 4 *adviseerend of besturend college*; *de vergadering van raden*; 5 *elk lid van zulk een college*): 1 *iemand met* – *en daad bijstaan*; – *schaffen*; *daar is wel* – *voor* (of: *op*); *geen* – *meer weten* (*met*); *geen* – *willen aannemen*; – *inwinnen bij*; *overal* – *voor weten*; *op zijn* –; *op* – *van den dokter*; zegsw. *hier was goede* – *duur*; *komt tijd, komt* –; Z.-N. *raad na* – *komt te laat,* als het kalf verdronken is, dempt men de put; 2 *'s Konings raden*; 3 *de familieraad*; 4 *de Hooge* –, *de* – *van Beroerte, de* – *van Indië,* zie ald.; in België: *de hooge* – *v. nijverheid en handel, v. landbouw*; *de gemeente-* of – *der stad*; zie Provinciaal en Ontzetting; *lid van de* – *zijn*; 5 *onze stad telt 25 raden*; *hij is* – *v. Indië.*
Raad'geefster, v. –s (*vr. persoon, die raad geeft*): fig. *drift is een slechte* –.
Raad'gevend, bn. (*adviseerend*): *een* –*e stem in een vergadering hebben*; – *lichaam.*
Raad'gever, m. –s (*iem., die raad geeft*).
Raad'geving, v. –en (*raad* in bet. 1; *advies*): *niet naar* –*en luisteren.*
Raad'huis, o. –huizen (*gemeentehuis*); –**huiskelder,** m. –s; zie Raadskelder.
Raad'je, o. –s (*verkleinwoord van rad*).
Raad'kamer, v. –kamers ([*niet-openbare*] *vergadering van de rechtbank of van het gerechtshof*): *de rechtbank, in* – *vergaderd.*
Raad'pensionaris, m. –pensionarissen (vroeger: *eerste staatsambtenaar in Holland*); zie Landsadvocaat; ook Raad–.
Raad'plegen, raadpleegde, h. geraadpleegd (*om raad vragen*; *raad inwinnen bij*): *een deskundige* –, *iem. over iets* –, *een dokter* –.
Raads'besluit, o. –besluiten (eig. *het in een* [*gemeente*]*raad beslotene*; *besluit, door een raad genomen*): *vastgesteld bij* – *van 21 Oct. j.l.*; nog: *de* –*en Gods,* beschikkingen.
Raad'sel, o. –s, –en (1 *iets, dat geraden moet worden*; *iets, waarvan de zin, de beteekenis moet gezocht worden*; 2 fig. *een duistere zaak*): 1 *iem. een* – *opgeven, een* – *oplossen*; 2 fig. *dat is mij een* –; *in* –*en spreken*; *de* –*en des levens,* geheimenissen; –**achtig,** bn. en bw.; –er, –st (*duister, ingewikkeld, geheimzinnig*): *een* – *verschijnsel,* –*e woorden*; – *doen*; –**achtigheid,** v.
Raads'heer*, m. –heeren (*rechter in een der 5 gerechtshoven en in de Hooge Raad* [in België: *in de hoven van beroep en het hof van verbreking*]; *een der stukken op het schaakbord*; *soort van duif*; vroeger: *gemeenteraadslid*).
Raads'kelder, m. –s (Duitsch: Ratskeller: *stadskelder, stadstaveerne* [*onder het stadhuis*]; *raadhuiskelder, ingericht door een besluit van de raad tot eet- en drinkgelegenheid*).
Raad'slag, m. –slagen (1 *beraadslaging,* vero.; 2 Z.-N. *gissing*): 1 *God verijdelt de* –*slagen der goddeloozen,* overleggingen; 2 Z.-N. *dat is maar een* –.
Raads'lid, o. –leden (*lid van een* [*gemeente*]*raad*); –**man,** m. –lieden, –lui (*raadgever*); –**vergadering,** v. –en (*vergadering van een* [*gemeente*]*raad*); –**verslag,** o. –verslagen (nl. *van een* –*zitting*); –**zitting,** v. –en (*vergadering van een* [*gemeente*]*raad*).
Raad van beheer', m. (*college van beheer, van toezicht* b.v. *op de staatsspoorwegen*); – **van beroep',** m. raden van beroep (*college, waarop men bij geschillen zich kan beroepen,* inz. *rijksinstelling, waarop men zich bij belastinggeschillen kan beroepen om*

recht te krijgen); – **van beroer'te,** m. (gesch. *rechtbank, door Alva benoemd, tot bestraffing van de deelnemers aan de beroerten of opstand*); z. Bloedraad; – **van In'dië,** m.; in de 2de bet. ra'den (O.-I. *college van vijf leden, dat den Gouverneur-Generaal van advies dient, en met dezen als voorzitter*; ook: *een lid v. deze raad*); – **van Sta'te,** m. (*college v.* [*N.-N. 14*] *personen met een vice-president en het hoofd v. d. staat als president, dat de kroon en de hoofden der departementen voorlicht*).

Raad'zaal, v. –zalen (*vergaderzaal van een* [*gemeente*]*raad*).

Raad'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (*aan te raden, heilzaam, nuttig*): *die studie is niet – voor u; dat is voor haar niet –*; **–heid,** v.

Raaf, v. raven (dierk. *groote kraaiachtige vogel met dikke snavel, glanzig zwarte veeren en zwarte pooten*; Lat. corvus c. corax; sterrenk. *naam van een sterrenbeeld*): *de – krast*; zegsw. *stelen als de raven* (of: *als een raaf*), brutaalweg; *al zouden de raven het uitbrengen*, als de menschen een misdaad niet aan 't licht kunnen brengen, de raven zullen het doen: ten slotte komt alles uit; *een witte –*, iets zeldzaams.

Raaf'achtigen, m., v. mv. (dierk. *een familie van zangvogels*; Lat. corvidae): *tot de – behooren*: de raven, roeken, kauwen, kraaien, eksters en notenkrakers.

Raag'bol, m. –bollen (*raagborstel: halve-bolvormige borstel a. e. lange stok* inz. *om spinrag weg te nemen*); **Raag(s)hoofd,** o. –en.

Raai, v. –en (*richting, uitgezette lijn*; *as van kribben*); zie Kilometerraai; **–en,** men raaide, h. geraaid (*peilingen doen op een rivier* [meest *loodrecht in een richting op de stroom*]); zie Afraaien.

Raai'gras, o. (*in weiden veel voorkomende grassoort*; Lat. lolium): *een toef –*.

Raai'werk, o. (*paal met latwerk om de vaargeul aan te duiden*).

I. Raak, v. raken (*achterste deel van het gehemelte*): *de – is ontstoken*.

II. Raak, bn., bw. (*geraakt, getroffen*): *die klap was –*, kwam aan, deed zeer; *een – schot*, treffer; verg. Luk'raak; *hij sloeg de bal –*; zegsw. *die was –, zeg!* ad rem.

Raak'cirkel, m. –s (*cirkel, die met een andere slechts één punt gemeenheeft*).

Raak'gooien, gooide –, h. raakgegooid (*treffen, raken door te gooien met iets*): *die jongen gooit meestal –*, treft zijn doel.

Raak'lijn, v. –en (*lijn, die een cirkelomtrek in één punt raakt*); **–punt,** o. –en (*punt, dat cirkelomtrek en raaklijn gemeenhebben*).

Raak'schieten, schoot –, h. raakgeschoten (*treffen bij het schieten*): *Teun de Jager schoot –*; **–schot,** o. –en (*een schot, dat raak is*); **–slaan,** sloeg –, h. raakgeslagen (*treffen met slaan*): *hij sloeg –*, trof (gevoelig).

I. Raam 1 m. (*raming*): *hij deed er een – naar; de schutter nam zijn – te hoog*, d.i. mikpunt; **2** o. ramen (1 *lijst, lijstwerk*; *omlijsting*; 2 *venster*, en wel: *de houten omlijsting, het glas met de omlijsting, het glas, de ruit*; 3 *houtwerk enz., waarin of waarop iets gespannen wordt*; *omspanning, spanraam*; 4 *papiervorm*; 5 tuinders: *broeiraam*; *oppervlakte, gedekt met een –*): 1 *het – v. e. spiegel*; 2 *een voorgevel met vier ramen*; *sluit al de ramen, er komt onweer*; *er vloog een bal door het –*; *met open ramen zitten*; *uit het – kijken*; *het ligt overal voor de ramen* (of: *het raam*); 3 *het schilderdoek wordt op een – gespannen*; (draadlooze) *–ontvanger, –antenne*; *het – van een spanzaag*; *het droog– eener dekenfabriek*; 4 *Hollandsch papier wordt geschept op een –*; 5 *eenige ramen werden bezaaid met spinazie*; *onder de ramen werden de tomaten verspeend*; **–'pje,** o. –s.

II. Raam, v. (Z.-N. gew. *spruw*).

Raam'kozijn, o. –kozijnen (*kozijn, waarin het raam past*); **–lood*,** o. –looden (*looden of ijzeren gewicht in het kozijn van een schuifraam, dienende als tegenwicht*); **–stok,** m. –stokken (*lange stok voor het openen en sluiten van hooge klepramen*).

Raam'zaag, v. –zagen (*spanzaag*).

Raap, v. rapen (Lat. rapa: plantk. *vleezige wortel van de knol*; *knol*; *koolraap*, Lat. brassicanapusnapobrassica; plat: *lichaam*): zegsw. *een stuk in zijn – hebben*, dronken zijn; *iem. in zijn – schieten* (Z.-N. *in zijn rapen zitten*); *zich voor zijn – schieten*.

Raap'bord, o. –en (mets. *langwerpig vierkant kalkbord met handvat er onder, bij 't bepleisteren van muren enz. in gebruik*).

Raap'koek, m. –en (*veevoeder in de vorm v. langwerpige, platte koeken, uit uitgeperst raap- of koolzaad*); **–olie,** v. (*olie, uit raapzaad*); **–stelen,** mv. (*jonge stengels van rapen, die men als moes bereidt*).

Raap'werk, o. (*het bepleisteren van muren, pleisterwerk*); verg. Berapen.

Raap'zaad, o. (*koolzaad, aveelzaad*).

Raar, bn. en bw.; –der, –st (Fr. rare [Lat. rarus]: *ongewoon, zeldzaam*): *een – geval*; *een rare Chinees, een – mensch* (of: *een rare*), zonderling iem.; *men spreekt – over hem*, vreemd; *ik voel me zoo –*; *ben je –*, niet goed wijs?

Raas'bol, m. –bollen (*lawaaimaker*).

Raas'kallen, raaskalde, h. geraaskald (*onzinnig praten, ijlen*).

Raas'donders, mv. (*grauwe erwten*; eig. *ongare erwten, die ratelend in de schotel vallen*): *– met spek*.

Raas'maandag, m. –en (*koppermaandag*).

Raat, v. raten (*honigraat*).

Rabar'ber, v. (*plant*, Lat. rheum undulatum; ook: *geneesmiddel, uit een rabarbersoort* [Lat. rheum officinale] *getrokken*; *groente, moes van rabarberstelen*); **–bitter,** o. (*aftreksel van rabarber*); **–steel,** m. –stelen (*bladsteel als groente*); **–stroop,** v. (*purgeermiddel*).

Rabat', o. –ten, in bet. 1 gmv. (Fr. rabat = eig. het neergeslagene: *procentsgewijze korting op de prijs*; *omgeslagen zoom, neerslag, bef, kraag* [*v. geestelijken enz.*]; *geplooide strook v. e. gordijn*; *smal tuin- of bloembed*; bouwk. *sponning*); **–ijzer,** o.

Rabaut'*, m. –en (Fr. *deugniet, landlooper*; Z.-N. *rabauw, winterappel*).

Rabauw', v. –en (Fr. *grauwe renet, winterappel*); Rabaut en Rabauw v. Fr. ribaud.

Rab'belen, rabbelde, h. gerabbeld (*schielijk spreken of lezen en daarbij alles door elkaar haspelen*; *veel te haastig werken*).

Rab'belaar, m. –s; **–aarster,** v. –s.

Rab'belkous, m. en v. –en (*kletskous*); **–taal,** v. (*nonsens, wartaal*; *brabbeltaal*).

Rab'bi, ra'bi, m. rabbi's (Hebr. eig. *mijn* (= i of ei) *meerdere* (= rab), *mijn leeraar*: *Joodsche godsdienstleeraar, ook in de dagen*

van Jezus): – was een eeretitel, waarmee men ook schrift- of wetgeleerden aansprak, evenals met *Rabbo'ni* = onze meester.

Rabbijn', m. –en (vernederlandsching van *Rabbi*; in ons land inz.: *Joodsche geestelijke*): – *der Ned. Israëlietische hoofdsynagoge.*

Rabbijnsch'*, bn.: *de –e taal, de –e letterkunde*, d.i. de Nieuw-Hebreeuwsche; na de Talmud-periode of ook uit de laat-middeleeuwsche periode van het Jodendom.

Rabbinaal', bn., bw. (*van of door een rabbijn*): – *toezicht op het bakken van brood.*

Rabbinaat', o., bet. 2 rabbinaten (1 *waardigheid*; 2 *kerkelijk gebied v. e. rabbijn*): 1 *het – verwerven*; 2 *de Nederlandsche –naten.*

Rabot' (Fr. rïbote) in Z.-N. zegsw. *op – zijn, gaan*, zwier.

Race, v. races (Eng. *wedstrijd, wedloop, wedren*); **–baan,** v. –banen (*renbaan*); **–fiets,** v. –en; **–paard,** o. –en (*renpaard*).

Racen (Eng. to race: *in de wedde loopen, rijden of fietsen*; bij uitbr.: *zeer snel loopen, rijden enz.*): *ze zijn daar aan 't –.*

Racer*, m. racers (Eng. *iem., die racet; deelnemer aan een wedren*; ook: *renpaard*).

Rachi'tis, o. (Gr. rachis = rug[gegraat]: *Engelsche ziekte, kinderziekte*).

Raci'ne, Jean Baptiste, beroemd Fransch dramatisch dichter, 1639–1699 o. a. v. d. tooneelstukken Athalie en Britannicus.

Racket, o. –s (Eng.-Fr., [oorspr. Arab. = handvlak]: *slagnetje van gespannen snaren in ronde beugel met handvat*: inz. *tennisraket*).

I. Rad, o. bet. 1 raden, raderen; radje, raadjes, radertjes (1 *wiel*; 2 *strafwerktuig in oude dagen*): 1 *een – van een wagen, een machine, een horloge*; fig. *het – der fortuin*; zie Fortuna; *– slaan*; zegsw. *iem. een – voor de oogen draaien*, bedriegen, misleiden; *hij is daar het vijfde – aan de wagen*, overtollig en hinderlijk; spreekw. *Het slechtste – maakt het meeste geraas*, de lomperds schreeuwen het hardst; verg. Kam-, Molen-, Tandrad; 2 z. Radbraken; zegsw. *hij groeit op voor galg en –*, wordt een booswicht; *met galg en – dreigen*, met zeer strenge straf; *iem. op het – leggen.*

II. Rad, bn. en bw.; –der, –st (*vlug, snel, rap*): *de tijger met zijn –de leden*; *de zaakwaarnemer, verbazend – sprekende*; *– van tong.*

Rad'boud-stichting, v. (*in 1905 gevestigd te Utrecht*: *beoogde het stichten van een R.-K. hoogeschool of het vestigen van R.-K. leerstoelen a. d. hoogescholen van ons land*).

Rad'braken, –braakte, h. geradbraakt (gesch. *rechtspleging, waarbij de delinquent op een rad geledebraakt werd*): fig. *wij kwamen geradbraakt uit de bolderwagen*; *hij –braakt elk uitheemsch woord*, spreekt het zeer slecht uit; *geradbraakt Fransch*, verknoeid.

Rad'diertjes, o. mv. (*microscopisch kleine ééncellige diertjes*; Lat. radiolaria).

Rad'draaier, m. –s (eig. *iem., die het rad draait*; fig. ong.: *belhamel, roervink, aanstoker*).

Ra'de, v., in samenstellingen als: *Kerkrade, Amstenrade*; verg. Rode.

Radeeren* (Lat. radere: *wegkrabben, uitkrabben* b.v. *een inktvlek*; *etsen*).

Radeer'gummi, o. (*gomelastiek*); **–mesje,** o. –s (*klein mesje, om te radeeren*).

Ra'deloos*, bn.; –loozer, –t (*geen raad meer wetende, ten einde raad*; *wanhopig*): *– zijn van pijn*; *–, redeloos, reddeloos.*

Radeloos'heid, v.: *Judas verviel tot –.*

I. Ra'den, ried of raadde, h. geraden (1 *raadgeven, aanraden*; 2 *gissen, ramen, vermoeden*): 1 *iem. het beste –*; *laat je –*; *het is u geraden, excuus te vragen*; *het is je geraden; dat zou ik je –!* dreigement; 2 *gij zult nooit –, wie komt*; *naar iets –*; *nou geef ik je te –.*

II. Ra'den, m. radens (O.-I. *adellijke titel op Java*): – *adhipat'ti*, titel van den rijksbestuurder in Soerakarta en Djokjokarta; **–-a'djeng,** v. (*vrouwelijke adellijke titel: juffrouw, freule*); **–-a'joe,** v. (*vrouwelijke adellijke titel: mevrouw*).

Ra'denrepubliek, v. –en (*republiek met een bestuur van raden, vertegenwoordigers van soldaten, arbeiders enz.*; *sovjetrepubliek*).

Ra'derbaar, v. –baren (*ziekenwagentje op wielen*); **–boot*,** v. –en (*stoomboot met twee schepraderen*); verg. Schroefboot; **–brancard',** m. –s (mil. *brancard op wielen*); **–diertjes,** o. mv. (*aan de spoelwormen verwante wormachtige diertjes, veel in slooten voorkomende*; Lat. rotatoria): *aan de kop der – vindt men een radvormig orgaantje met trilharen*; **–kast,** v. –en ([*halfcirkelvormige*] *bedekking van de schepraderen eener raderboot*); **–stoomboot*,** v. –en; z. Raderboot; **–werk,** o. (1 *samenstel van in elkaar grijpende raderen, om een beweging over te brengen*; 2 fig. *inrichting*): 1 *het – van een horloge*; 2 *het – der regeering.*

Rad'heid, v. (*snelheid, vlugheid*): *– v. tong.*

Rad'hen, m. –s; zie Raden **II.**

I. Radia'tie, v. –s (Lat. radiatio [van radiare = stralen uitwerpen; z. Radius]: *uitstraling, straalwerping*).

II. Radia'tie, v. –s (v. radeeren, z. ald.: *het door'strijken v. e. post in een rekening*).

Radia'tor, m. (Lat.) –to'res; (Ned.) –s, –to'ren (Lat. *toestel tot verhooging van het uitstralingsvermogen van verwarmingsbuizen bij stoomverwarming of tot het vergrooten van het afkoelingsvlak van motoren*; nat. *toestel tot het verwekken v. electrische vonken*).

Radicaal', Fr. radical van Lat. radix = wortel **1** bn. en bw. (*wat de grond of wortel éener kracht of eigenschap uitmaakt*; *ingewortеld*; *grondig, diep*): *een –cale hervorming, genezing*; *iets – bederven*, in de grond; *de vriendschap – afbreken*, volkomen; **2** m. –calen (*lid van de partij, die een grondige herziening van de staatswetten beoogt in zeer vooruitstrevende zin*); **3** o. –calen (*verzuurbare basis van de zuren*; *hoofdvereischte, grondeigenschap*; *bevoegdheidsbewijs, diploma, bul*): *het – van arts, leeraar enz.*

Radicalis'me, o. (Fr. *de leer, het streven der radicalen*).

Radijs', v. –dijzen (Fr. radis [Lat. radix = wortel]: *kruisbloemig gewas*; Lat. raphanus sativus radicula): *witte –dijzen.*

Ra'ding*, v. –en (*grensscheiding*): *de Hollandsche –*, tusschen het Gooi en Utrecht.

Ra'dio 1 o. –'s (*radiogram*; z. ald.); **2** v. –'s (1 *draadlooze omroep*; *het zendstation*; 2 *ontvanginrichting, -toestel*): 1 *de –, een cultureel belang*; *de – te H.*; 2 *een – aanschaffen*; *heb je ook een –?* **3** bw. (*draadloos*): *– wordt uit Valparaiso geseind, dat*; z. Radius.

Radioactiviteit', v. (nat. *stralende kracht, eigenschap om stralen uit te zenden, die ondoorzichtige stoffen doordringen, op een gevoelige plaat inwerken, fluorescentie ver-*

oorzaken enz., vooral van radium); **–gram'**, o. –grammen (*photo, verkregen door x-stralen; radiotelegram*); **–grapheeren*** (*photographeeren met behulp van x-stralen*); **–graphie'**, v.; **–me'ter**, m. –meters (*graadboogmeter, werktuig tot het meten van de poolshoogte*; nat. *werktuig, om de sterkte van lichtstralen te meten*); **–nieuws**, o.; **–positie**, v. –s (*ligging van een schip ten opzichte van zijn verbinding met een radiostation*): *de –s der Ned. passagiersschepen op Zondag 21 April*; **–telegrafie'**, v. (*draadlooze*); **–telegram**, o. –men (*draadloos overgebracht telegram*).

Radiotelefonie', v. (*draadlooze telefonie*).

Radiotherapie', v. (*therapie door bestraling: met radiumstralen enz. bv. bij kanker*).

Ra'dium, o. (van Lat. radius: scheik. *een element, dat in zeer geringe hoeveelheid voorkomt in pekblende, een mineraal, gevonden in Joachimsthal in Bohemen*: eerst in 1898 ontdekt door M. P. Curie en zijn vrouw, te Parijs): – *geeft licht in het donker*.

Ra'dius, m. (Ned.) –sen, radiën; (Lat.) ra'dii (Lat. *licht-, zonnestraal*; *straal* **1** 4).

Ra'dix, m. –di'ces (Lat. *wortel*; *wortelgetal*; *wortelwoord*).

Rad'ja(h), m. radja's (Mal. [oorspr. Sanskr.]: *vorst*): *de – van Lombok werd onttroond*.

Rad'krans, m. –en; zie Flens.

Rad'lijn, v. –lijnen; zie Cycloïde.

Rad'spaak, v., –speek, v.; z. Spaak.

Raduis', o. raduizen (Z.-N. *afgelegen plaats of vertrek*).

Rad'venster, o. –s; zie Roosvenster.

Rad'vormig, bn. (*de vorm v. e. rad hebbend*): *een – venster*; zie Radvenster.

Raf, v. (*bereide rugvinnen van heilbot*).

Rafac'tie, v.; z. Refactie; lees *–fak'sie*.

Rafa'le, v. –s (Fr. *rukwind, windvlaag*).

Ra'fel, v. –s (*losgeraakte draad v. e. weefsel*); **–draad**, m. –draden; **–en**, rafelde, h. gerafeld (*pluizen, draden uithalen*; ook: *loslaten van draden*); **–ing**, v. (*het rafelen*).

Ra'felzijde, v. (*uitgerafelde zijde*).

Raf'fel, m. (Z.-N. *geraffel*).

Raf'felen, raffelde, h. geraffeld (*slordig èn haastig iets doen, spreken, lezen enz.*; Z.-N. *schrapen* 2).

Raf'fia, v. –'s (plantk. *palmsoort uit Amerika en W.-Afr.*; Lat. raphia vinifera): van de –vezels vlecht men mandjes.

Raffinaderij', v. –en (*fabriek, inrichting, waar men raffineert*, inz. *ruwe suiker*): *suiker–*; **–nadeur'**, m. –s (Fr. *zuiveraar van suiker, petroleum enz.* inz. *suikerzieder*).

Raffineeren* (Fr. v. fin = fijn: *zuiveren, verfijnen, veredelen*): *petroleum, suiker –*; fig. *een geraffineerde schurk*, doortrapt.

Raffinement', o. (Fr. *te groote verfijning, overbeschaving; uitgezochte sluwheid*).

Raffle'sia, v. –sia's (O.-I. *stengellooze woekerplant*, genoemd naar *Raffles*, Eng. gouverneur-generaal op Java 1811–16): *een soort heeft reusachtige bloemen met een middellijn van ± 80 cm en weegt ± 5 kg*.

Rafraîcheeren*, rafraîchisseeren* (Fr. rafraîchir: *verfrisschen, ververschen*).

Raf'ter, m. rafters (*van boven gesplitste deel of plank o. a. gebruikt voor schuttingen*).

Rag, o. (*spinrag*; *spinnewebdraad*).

Ra'ge, v. (Fr. [Lat. rabies]: *razernij*; fig. *verzotheid op iets*): *het is, werd een –*.

Ra'gebol, m. –bollen; zie Raagbol.

Ra'gen, raagde, h. geraagd (*zuiveren van rag met de raagbol*).

Rag'fijn, bn. (*fijn als spinrag*): *–e kant*.

Raglan, m. –s (Eng. *wijde heerenmantel*).

Rag'narökr, v., Germ. myth.; zie Godenschemering.

Ragoût', m. ragoûts (Fr. [v. Lat. re-ad-gustare = de eetlust prikkelen]: *stukjes vleesch, visch met gekruide saus*; *sterk gekruid en gesaust vleeschgerecht*; fig. *mengelmoes*).

Ragtime, v. –s (Eng. van rag = woest + time = tijd: *woeste dansmuziek, -liedjes*).

Raid, m. –s (Eng. *strooptocht*; *tocht, snel uitgevoerde onderneming in een vijandelijk land*): *een lucht– met Zeppelins*.

Raiff'eisenbank, v. –banken (*onderlinge boerenleenbank, naar den oprichter zoo genoemd*).

Rail, v. (Eng. [Lat. regula]: *spoorstaaf, richel*): *–s op de biels vastgeklonken*; *uit de –s loopen*; **–auto**, v. –'s (*auto op rails*): een nieuwe – der Ned. Spoorwegen.

Railleeren* (Fr. [Lat. radula = krabber]: *spotten, schertsen*); lees *raljeeren*.

Raillerie', v. –rieën, –s (Fr. *scherts, kortswijl*).

Raison', v. (Fr. [Lat. ratio]: *verstand*; *rede*; *oorzaak, grond*; *recht*): *dat heeft geen – d'être*, recht of reden van bestaan.

Raisonna'bel, bn.; –er, –st (Fr. raisonnable: *billijk, redelijk*; *behoorlijk*; *verstandig*).

Raisonneeren* (Fr. *redeneeren*; *tegenwerpingen maken, tegenstribbelen*): *je durft hier nog komen –*, tegenspreken! **–nement'**, o. –en (Fr. *redeneering, verstandige beoordeeling*; *tegenspraak*); **–neur'**, m. –s (Fr. *iem., die gaarne raisonneert*; *tegenspreker*).

Ra'jap, m. rajaps (O.-I. *witte mier*).

Rak, o. rakken (*recht uitloopende strook v. weg of vaart*; *rechte rij of reeks*): *een ruim bezeild –*; in samenstell.: *Damrak, Skagerrak*; vero. *elzen–*, rij.

Ra'kel, m. –s (*pook, rakelijzer*; Z.-N. *hark*).

Ra'kelen, rakelde, h. gerakeld (*bijeenscharen*; *het vuur oppoken*; Z.-N. *harken*).

Ra'kelijzer, o. –s (*ovenkrabber, lang ijzer om het vuur op te stoken of uit te halen*; *pook*).

Ra'kelings, bw.: *de sneeuwbal ging – langs mijn hoofd*, strijkelings; *iemand – voorbijgaan*, zoo, dat men hem bijna aanraakt.

Ra'ken, raakte, h. (1, 2, 3, 4), i. (5) geraakt (1 *treffen door een stoot, schot, slag*; 2 *bewegen, roeren*; 3 *betreffen*; 4 *aanraken*; 5 *geraken tot*): 1 *de schijf –*; z. ook Wal; 2 *iems. hart –*; 3 *dat raakt hem niet*, gaat hem niet aan; *dat raakt mij van zeer nabij*; 4 *zonder het net te –*; *de cirkels – elkaar*; 5 *in brand –*, vlamvatten; *slaags – met den vijand*; *aan het praten –*, komen te spreken, in gesprek komen; *van zijn stuk –*, verlegen worden; *in vervoering –*; *hoe aan geld te –? uit de mode –*, oudmodisch worden; nog: *hij raakt 'm*, eet of drinkt veel.

Ra'kende, vz. (*betreffende*): *allerlei nieuws – de oorlog*; *– onze buitenlandsche reis*.

I. Raket', v. –ketten (plantk. *kruisbloemig kruid o. a. de gewone raket*, Lat. sisymbrium officinale).

II. Raket' **1** v. –ten (*in stralen uiteenspattende vuurpijl*); **2** o. –ten (*racket*).

Raket'ten, rakette, h. geraket (*kaatsen met e. pluimbal*; *balspel, waarbij de bal met e. kaatsnet wordt opgeslagen*); **–bal**, m. –ballen; **–spel**, o. in de 1ste bet. –spelen,

in de 2de bet. –spellen (*raketten*; ook: *de raketbenoodigdheden*: *ballen, raket enz.*).
Ra'kit, v. –s (Java: *vlot*; op Sumatra: *op de rivier drijvend vlot met woonhuis er op*).
Rak'ker, m. rakkers (1 vero. *dievenleider, schoutdiender*; 2 thans: *kwajongen*): 1 *de schout en zijn –s*; 2 *jou –*, deugniet!
Ral'len, ralde, h. gerald (*rellen, snappen*).
Rallentan'do, bw. (It. muz. *afnemend in snelheid, vertragend, langzamer wordend*).
Rally, v. (Eng. hereeniging: *auto-wedstrijd over een groote afstand van verschillende beginpunten naar één eindpunt*).
Ral'reiger, m. –s (*zeldzame reigersoort*; Lat. ardeola ralloïdes).
Ram*, m. –men;–metje. o. –tjes (*mannetjesschaap*; *het eerste teeken in de dierenriem*; gesch. *stormram*); verg. Ooi.
Ramad(h)an', m. (Islam: *de 9e maand, de maand der groote vasten*); de Turken zeggen: Ramazan'; in de – mag slechts na zonsondergang gegeten en gedronken worden.
Ramboer'zing, m. –en (Fr. rambour; Z.-N. *soort van roode zure appel*).
Ra'mé, ra'mi, v. –'s (O.-I. *netelachtige plant* [Lat. urtica niveau] *m. vezels* o. a. *grondstof v. gloeikousjes, papier*); onjuist *rameh*.
Ra'men, raamde, h. geraamd (vero.: *mikken*; thans: *begrooten, schatten*): *de kosten –*.
Ramenas', v. –sen (It. ramolaccio: *knolradijs met zwarte schil*; *de wortel*; Lat. raphanus sativus vulgaris); **–schil,** v. –len.
Ra'ming, v. ramingen (*begrooting, schatting*): *naar of bij –*.
Rammei', v. –en (gesch. *stormram*).
Rammei'en, rammeide, h. gerammeid (*met de stormram beuken*): *een poortdeur –*.
Ram'mel* 1 m. en v. –s (*babbelaar*): *Mevrouw Dorbeen was een –*; **2** m. (*mond*; Z.-N. *gebabbel*; Z.-N. *ram'melaar* **I**): *hou je –!* **3** in zegsw. *hij kreeg* (*een pak*) –, afranseling.
I. Ram'melaar*, m. –s (*bekend kinderspeelgoed*; *rinkelbel met steel*; *babbelaar, kletsmajoor*): *een gouden –*, met gouden steel.
II. Ram'melaar*, m. –s (*mannetjeshaas, -konijn*).
Ram'melaarster, v. –s (*babbelkous*).
Rammelas'sen, –te, h. gerammelast: *de boel door elkaar –*, gooien.
Ram'melen, rammelde, h. gerammeld (1 *leven, geraas maken*; 2 *zeer druk in het wild praten*; 3 van schilderijen, enz.: *overladen, druk zijn*; van gedichten enz.: *bombastisch zijn*): 1 *met de sleutels –*; *de hond rammelt met zijn ketting*; fig. *hij rammelt van de honger*, heeft erge honger; 2 *wat rammelt zij!* 3 *–de verzen*; *wat een –de schilderij*; nog: *iem. eens door elkaar –*, afrossen.
Ram'meling, v. –en (*afranseling*), gmz.: *een – krijgen, een – geven*, afrossing.
Ram'melkast, v. –kasten (*oude reiswagen, oude vigilante enz.*; *oude piano*); gmz.
Ram'melkees*, m. –keezen of **–kous*,** m. en v. –en of **–slag,** m. –en (*kletskous*).
Ram'men, ramde, h. geramd (1 *rammelen*; 2 *overvaren* inz. *dwarsscheeps* [*en tot zinken brengen*]; *dwarsscheeps op een ander schip varen* [*en in de grond boren*]): 1 *poorten en deuren –*; 2 *een duikboot –*.
Rammenant', o. (Z.-N. *uitschot*): *– van vruchten*; *– van volk*.
Ramp, v. –en (*onheil, groot ongeluk*).
Ram'paard, o. –en (*scheepsaffuit*).
Rampas'sen, rampaste, h. gerampast (O.-I. *rooven, buitmaken, kapen, grissen*).
Rampeneeren*; zie Ramponeeren.
Ram'pok, v.; zie Ketjoe.
Ram'pokken, rampokte, h. gerampokt (O.-I. *één of meer tijgers ter gelegenheid van een feest binnen een carré van met lansen gewapenden loslaten, en als er een wil doorbreken, hem op de lans opvangen*; *een rampokpartij geven of er aan deelnemen*; ook: *in benden 's nachts gaan rooven*); **–pokker,** m. –s (*deelnemer aan een rampokpartij*; *iem., die rampokt*).
Rampok'partij, v. –en (*een feest, waarbij gerampokt wordt*; *het met gewapende benden 's nachts gaan rooven*).
Ramponeeren* (*vernielen, bederven, zwaar beschadigen*), ook: Rampeneeren.
Ramp'spoed, m. –spoeden (naar analogie *v. tegenspoed*: *wederwaardigheid, ongeluk, onheil*); **rampspoe'dig,** bn., bw.; –er, –st (*vol onheil, ongelukkig*): *een –e oorlog*.
Rampza'lig, bn. en bw.; –er, –st (*hoogst ongelukkig, noodlottig*): *het – huwelijk van Oranje met Anna van Saksen*; *hij kwam – om het leven*; **–za'ligheid,** v. –heden.
Ram'schen*, ramschte, h. geramscht (*opkoopen* inz. *tegen lage prijs bij een gedwongen verkoop, een failliet, oneerlijk verkrijgen*): *'t is geramscht*; ook Ramsjen.
Ran, v. Germ. myth. gemalin van Aegir.
Ran'cher (Eng.), **ranche'ro,** m. –'s (Sp.) (Amerika: *bezitter, bewoner v. e. rancho*: *vee- en paardenfokker*); **ran'cho,** v. –'s (Sp. *landgoed, hoeve,* inz. *met veeteelt en paardenfokkerij in Mexico*). (ch = tsj).
Rancu'ne, v. rancunes (Fr. [v. Lat. rancor = ransige smaak]: *wrok*): *– hebben tegen*.
Rand, m. randen (*buitenste omtrek*; *omlijsting*; *boord, kant*): *de – v. e. afgrond*; *de – v. e. woud*; *de –en v. e. tafel*; *de – v. e. behangsel*; fig. *aan de – des grafs*; *op de – des verderfs*, de ondergang nabij.
Ran'den, randde, h. gerand (*met een rand maken of omgeven*); zie Omranden.
Rand'gebergte, o. –n (aardr. *gebergte als rand eener hoogvlakte*): *de Spaansche –n*.
Rand'glosse, v. **–glossen** (*kantteekening*, nl. *op de rand van een geschrift*).
Ran'djau, v. –s (O.-I. *voetangel o.a. v. aangepunte bamboestokken*); **–versperring,** v. –en; verg. Prikkeldraad.
Rand'schrift, o. –schriften (*schrift in of op de smalle rand van munten enz.*): *God zij met ons, is het – v. e. rijksdaalder en van een gulden*; **–staat,** m. –staten (*kleine staat op een der grenzen v. e. grooter rijk*): *Koerland, Estland, Lijfland, Litauen zijn –staten*; **–stempeling,** v. –en (*omlijsting met randschrift rondom de beeldenaar van munten*): op guldens en rijksdaalders, ook langs de muntzijde; **–versiering,** v. –en (*versiering aan of op de rand van iets*).
Rang, m. –en (1 *rij, reeks*; *plaats*; 2 *volgorde, orde*; *waardigheid*; 3 *stand*): 1 *de eerste, tweede – in de schouwburg*; 2 *die officier is in – bevorderd*; *opklimmen van – tot –*; *een hooge – bekleeden*; *een geleerde van de eerste –*; 3 *alle –en en standen waren op het ijs*.
Rang'cijfer, o. –s (*rangnummer*).
Rangeer'der, m. –s (*spoorbeambte, belast met het ineenzetten, op een ander spoor brengen, van een trein*). (g = zj).

Rangeeren* (Fr. *in orde brengen, ordenen; het op een ander spoor brengen, in-elkaar-zetten van treinen*); (g = zj); **–locomotief,** v. –tieven (*die* nl. *bij het rangeeren dienst doet*); **–emplacement, –terrein,** o. –en (*groot terrein voor het rangeeren van treinen*). (g = zj).

Rang'examens, o. mv. (vroeger onder de schoolwet v. 1806: *onderwijzers-examens voor de 4e, 3e, 2e en 1e rang*); **–getal,** o. –getallen (zie *rangtelwoord*); **–lijst,** v. –en (*lijst van persoonsnamen naar de rang, welke zij ten opzichte van elkaar innemen*); **–nummer,** o. –s (*nummer dat de plaats van iem. op de ranglijst aanwijst*); **–orde,** v. (*volgorde naar rang*); **–regeling,** v. (*rechterlijke rangschikking van schuldeischers bij een faillissement, volgens welke de restante gelden onder de schuldeischers moeten worden verdeeld*); **–schikken,** rangschikte, h. gerangschikt (*regelen, ordenen; de volgorde aangeven; iets brengen onder e. soort, orde enz.*): *de boeken in een kast –; een stoet –; de dieren in klassen en orden –; hij wordt onder de groote mannen van zijn tijd gerangschikt;* **–schikking,** v. –en (*het rangschikken, ordening*); **–telwoord,** o. –en (*telwoord, dat de plaats van een voorwerp aangeeft in een rij van gelijksoortige dingen*): b.v. *de eerste dag der maand.*

I. Rank, v. –en (*dunne twijg; slanke stengel; scheut; klawier, klauwier;* Z.-N. *rist*): *een wijnstok vol –en;* Z.-N. *een – boonen, ajuinen;* etym. verwant met Rank **II.**

II. Rank, bn. en bw.; –er, –st (vroeger: *mager*; thans inz. gunstig: *slank; lang en smal*): *een –e boot; –e sparren; een –e leest; – van gestalte;* **–gebouwd,** bn. (*van slanke bouw*): *een –e kruiser.*

Ranon'kel, v. –s (Lat. ranunculus: *boterbloemachtige plant*); **–achtigen,** v. mv. (*groote familie van overblijvende planten*): tot de – behoort de clematis.

Rans, bn., bw.; –er, ranst (van vetten, oliën enz.: *sterk smakend, in het eerste stadium v. bederf verkeerende; garstig*): *die olie is –; dat vet, die boter smaakt –;* ook, Ransig.

Ran'sel, m. in bet. 1 –s (1 *vierkante soldatenrugtasch*; 2 *lichaam*; 3 *slaag*): 1 in de – voert de soldaat allerlei mee; *turf in je –!* 2 *iemand wat op zijn – geven,* hem slaan; *zijn – volstoppen,* onmatig eten; 3 *iem. – geven; een pak –;* gmz.

Ran'selen, ranselde, h. geranseld (eig. *iem. op zijn ransel geven, onbarmhartig slaan*).

Ran'sig, bn. en bw.; –er, –st (*rans*).

Rans'uil, m. –en (*groote katuil*; Lat. asio o. otus): de – heet ook ooruil.

Rantsoen', ransoen', o. –en (Fr. rançon [Lat. redemptio]: *losprijs; afgepaste hoeveelheid spijs of drank* b.v. *voor elk der soldaten, burgers enz.*): *op – stellen,* rantsoeneeren.

Rantsoeneeren*, ransoeneeren* (*vrijkoopen, lossen; op rantsoen stellen*); **–ing*,** v. –en.

Raout', m. –s (Fr. [hetzelfde woord als *rot* **II**]: *avondpartij aan het hof, zonder bal*): *een – bij de Koningin;* lees *ra-oe'.*

Rap 1 bn. en bw.; rapper, –st (*vlug, snel*; Z.-N. *schrander, slim*): *een –pe gast; – ter been zijn;* fig. *– met de mond,* vlug ter taal; Z.-N. *iem. te – zijn;* **2** zn. 1 met de bijgedachte aan rapalje (zie ald.): *Jan Rap* (Z.-N. Rap en Ruig), het grauw, meestal *Jan – en zijn maat,* omdat hij altijd lui van zijn soort om zich heeft; 2 min.: *liberaal; Jan – is zeer vrijzinnig, zeer!* 3 Z.-N., o. (*roof* [*op een wond*]; *schurft*).

Rapai'lle, Rapal'je, o. (o.-Fr. raspaille: *gepeupel*).

Rapé', v. (Fr. *geraspte snuiftabak*).

Ra'peling, m. –en (Z.-N. *wat opgeraapt wordt* inz. v. vruchten).

Ra'pen, raapte, h. geraapt (1 *verzamelen, oprapen*; 2 *met kalk bestrijken, bepleisteren*): 1 *eieren – in de duinen;* zegsw. *hij doet niets dan – en schrapen,* is een geldwolf; 2 zie Raapbord.

Rapier', o. –en (Fr. rapière: *lange degen*).

Rapons'je, o. –s; zie Rapunsel.

Rappel', o. (Fr. *terugroeping* [ssein]): *een brief van –,* [a]) waarbij iem. b.v. een gezant teruggeroepen wordt, [b]) brief ter herinnering.

Rappeleeren* (Fr. *terugroepen; herinneren*): *iem. iets –; zich iets –.*

Rappelement', o. –en (*standje, berisping*).

Rappo'nisch, bn. en bw. (*zeer sterk,* nl. *als de vroeger vermaarde athleet Rappo*).

Rapport', o. –en (Fr. 1 *bericht, verslag*; school: *staat, overzicht van gedrag, vlijt, vorderingen*; 2 *betrekking, gemeenschap, verband*): 1 *een – indienen; een ongunstig – uitbrengen over; – van iets maken,* iets aan een hoogere macht, aan een autoriteit rapporteeren; *Jan, je krijgt een één op je –; nul op het – krijgen,* niet slagen; 2 *zich met iem. in – stellen;* nog mil.: *op het – moeten komen.*

Rapporteeren* (Fr. [Lat. reportare = eig. terugbrengen]: *berichten, melden; verslag doen, verslag of rapport uitbrengen*).

Rapporteur', m. –s (Fr. *verslaggever, steller van een rapport*); zie ook Referent.

Rapso'de, Rapsodie'; z. Rhapsode enz.

Rapun'sel, rapunt'sel, o. –s (*klokjesachtige plant*; Lat. phyteuma).

Ra'ra a'vis, m. ra'rae a'ves (Lat. *zeldzame vogel*; fig. *een witte raaf*).

Rarefac'tie, v. (Fr. [Lat. rarefactio v. Lat. rarefacere = verdunnen]: *verdunning der lucht door warmte*). (ct = ks).

Rarekiek'*, m. –kieken (*kijkkast met rare dingen; de kermisman zelf*).

Ra'righeid, v. –heden (*vreemdheid, zeldzaamheid; vreemdsoortig ding*).

Rariteit', v. –teiten (Lat. raritas: *zeldzaamheid; vreemd, zeldzaam voorkomend voorwerp*).

Raritei'tenkamer, v. –s (*kamer, bewaarplaats voor of met rariteiten*); **–kast,** v. –en; **–verzameling,** v. –en (*–collectie, –kabinet*).

I. Ras, o. rassen (zeew. *wieling, draaikolk*).

II. Ras, o. (*grove, wollen gekeperde kleedingstof uit Arras of Atrecht*).

III. Ras, o. –sen (*geslacht van menschen of dieren*; fig. *soort, aard*): *menschenrassen; van gekruist, gemengd, zuiver –;* zegsw. *er zit – in hem,* er steekt pit in hem.

IV. Ras, bw.; –ser, het rast (*schielijk*): *– vervlogen geluk; geluk en glas breekt even –.*

V. Ras, m. rassen (Abyssinië: *prins*).

Rasama'la, m. –mala's (O.-I. *groote boom op Java* [*in de Preanger*]); *het hout van de – is bouwhout; ka'joe –,* reukhout van de Molukken en Nieuw-Guinea.

Rasch*, bn.; rasscher, meest rasch (*snel, vlug, gezwind*): *met rassche schreden.*

Ras'echt, bn. (*van zuiver ras*): *een –e Arabier.*

Raseeren* (Fr. [It. rasare v. Lat. radere = schaven]: *scheren; met de grond gelijk-*

maken; ook: *strijken, rakelings langs, scheren over*); **–mes,** o. –sen (*scheermes*).
Ras'hoen, o. –hoenders (*hoen v. zuiver ras*); **–hond,** m. –en (*hond v. goed ras*).
Raskol'nik*, m., v. –en (Rusland: *scheurmaker: verzamelnaam van alle sekten, die zich van de Russisch-orthodoxe Kerk afgescheiden hadden*; Russ. raskol = splitsing).
Rasp, v. –en (*vijlwerktuig, keukengereedschap, met prikkels bezet werktuigje om fijn poeder van iets af te halen, fijn te maken*): *e. driekante –, e. platte –, e. notemuskaat–*.
Ras'paard, o. –en (*paard van zuiver ras*).
Ras'pen, raspte, h. geraspt (*fijnmaken met een rasp, met de rasp bewerken*): *een muskaatnoot –, een suikerbrood –, verfhout –*.
Rasp'huis, o. –huizen (*gevangenis te Gent en vroeger te Amsterdam, waar landloopers enz. Brazilie- of provinciehout moesten raspen*); **–vijl,** v. –vijlen (*werktuig aan de eene kant rasp, aan de andere vijl*); **–zaag,** v. –zagen (*werktuig om tandenkammen te zagen*).
Ras'ploert, m. –en (*geboren ploert*).
Ras'senhaat, m. (*haat tusschen twee of meer menschenrassen*, b.v. *tusschen blanken en negers*); **–strijd,** m. (*strijd of haat tusschen twee of meer menschenrassen*); **–vermenging,** v. –en.
Rassurant', bn.; –er, –st (Fr. *geruststellend*).
Rassureeren* (Fr. *geruststellen*): *iem. –*.
Rasteel'*, o. –en (Z.-N. *ruif*).
Ras'ter, m. –s (*breede, grove lat: staande lat van hekwerk*): term ook in gebruik bij 't reproduceeren van *autotypieën*: *fijn –, grof –*; **–draad** (*puntdraad*, zie ald.) **1** (voorwerpsn.), m. –draden; **2** (stofn.), o.; **–werk,** o. (*omheining, uit latwerk*).
Ras'tering, v. –en (*het rasteren*; inz. *rasterwerk, omheining*).
Rat, rot, v. –ten (*knaagdier van het geslacht muis*); zie Fransch **1,** Kelder–, Kerk–, Water–; *de bruine –*, Lat. mus decumanus; *de zwarte –*, mus rattus; zegsw. *zoo kaal als een –*, [a]) totaal niets bezittend, [b]) kaalhoofdig; zegsw. *zoo slim als een –*; *een oude – (in de val)*, een ervaren, geslepen man (verschalkt, met list misleid).
Ra'ta, v. (Lat. eig. *pars –*, d. i. *evenredig deel*): *pro –* (of: *pro rato*), naar evenredigheid, ook: *naar rata* of *rato*.
Rata'fia, v. (*vruchtenbrandewijn*).
Ratan'hiawortel, m. –s (*bloedvloeiing-stelpend geneesmiddel*; Lat. krameria triandra): *de – is de wortel van een in Peru en Bolivia groeiende struik*.
Rataplan', m. (Fr. *trommelslag, geluid van een trommel*): zegsw. *daar heb je de heele –*, heel de boel, al de rommel.
Ratatouil'le, v. (Fr. *dooreengestampt middageten*, nl. *vleesch, groenten en aardappelen in de kazerne*), meest: Ratjetoe', Rats.
Ra'tel, m. –s (*houten klepper, waarmede men een ratelend geluid maakt*; v. ratelslangen: *een ratelend geluid makend orgaan aan de staart*; fig. *mond; snapper, rammel*): fig. *hou je –; haar radde – staat geen oogenblik stil*, tong; *hij is een –*, in deze bet. ook v.; Z.-N. *hij ligt met de – in de keel*, doodsreutel, ligt op sterven.
Ra'telaar*, m. –s (*babbelaar, prater*; *ratelpopulier*; ook: *een half-parasietische plant*, Lat. alectorolophus).
Ra'telen, ratelde, h. geratteld (1 *geluid maken met een ratel*; 2 bij uitbr. v. min of meer heldere geluiden, die op ratelen gelijken; 3 *kakelen*; 4 Z.-N. *reutelen*): 1 *vroeger ratelde de klepperman elk uur*; z. Ratelwacht; 2 *rijtuigen – over de steenen*; *de donder ratelt*; 3 *zij stonden heele middagen te –*; 4 Z.-N. *hij ratelt reeds*; verg. Ratel.
Ratelier', m. –s (Fr. [v. Lat. rastellum = hark]: *geweerrek*; *kunstgebit*). (ier = jé).
Ra'telkous*, m. en v. –kousen (*babbelkous*); **–populier,** m. –en (*esp, trilpopulier*); zie Ratelaar; **–slag,** m. –slagen (*slag met een ratel*; fig. *donderslag, die ratelend klinkt*); **–slang,** v. –en (*giftslang in N.-Amerika*; Lat. crotalus horridus): *de – heeft een uit hoornachtige ringen bestaande ratel aan het uiteinde van de staart*; **–wacht,** m. –en (*nachtwaker met een ratel, klepperman*); vero.
Ratifica'tie, v. ratificatiën, –ties (Fr. [Lat. ratificatio]: *bekrachtiging of goedkeuring van een staatsdocument door de betrokken regeeringen*; *dit staatsdocument zelf*).
Ratificeeren* (Fr. ratifier: *bekrachtigen, goedkeuren*, inz. *door of namens de regeering*): *geratificeerd vredesverdrag*.
Ratihabi'tie, v. –s, –tiën (Lat. ratihabitio: rechtst. *goedkeuring, bekrachtiging*).
Ratijn', o. (*krullige wollen stof*); **–en,** bn.
Ra'tio, v. (Lat. *rede, oorzaak, grond*): rechtst. *– ju'ris*, algemeene rechtsbeginselen; *– le'gis*, strekking.
Ratiné', Fr., o.; z. Ratijn en Alpaca, opm.
Rationaal', bn. (Fr. rational, Lat. rationalis: *gegrond op de rede*; v. getallen: *ten volle uitrekenbaar*); ook, Rationa'bel. (t = ts).
Rationalis'me, o. (Fr. *redegeloof: het systeem van hen, die uitsluitend de menschelijke rede als eenige kenbron huldigen en in geloofszaken slechts dat laten gelden, wat men met het verstand kan begrijpen*); **–list',** m. –en (*aanhanger van het rationalisme*); **–lis'tisch,** bn. en bw. (*met het rationalisme overeenkomende*): *–e geschriften*; *de wereld – beschouwen*.
Rationeel'*, bn.; –er, –st (Fr. rationel: *op de rede gegrond, op redelijke gronden berustend*).
Ratjetoe', v.; zie Ratatouille.
Ra'toe, m., v. –toes (Java: *vorst, vorstin*).
Ra'to; zie Rata.
I. Rats, v. (*ratjetoe*; fig. *verlegenheid, angst*): zegsw. *in de – zitten*, benauwdheid.
II. Rats, bw. (Z.-N. *rasch*): *–weg*.
Rat'sen, ratste, h. geratst (*wegkapen*).
Rat'tekop, m. –pen.
Rat'ten, ratte, h. gerat (Z.-N. *ratsen*): *iem. –*, te pakken krijgen.
Rat'tengif, –gift, o. (*rattenkruit, arsenicum*).
Rat'tenhol, o. –holen (*hol of gat, waarin ratten huizen*; bij uitbr. *plaats, kelder enz., waar veel ratten zijn*); **–klem,** v. –men; **–kruit,** o. (*vergift tot het dooden van ratten, arsenicum*); **–nest,** o. –nesten; **–val,** v. –len; **–vanger*,** m. –s (*kamerjager*, z. ald.; *hond, die ratten doodt*); **–vergif,** o. (*rattengif*; Z.-N. *slecht eten of drinken*).
Rat'testaart, m. (fig. *kleine ronde vijl* o. a. *van den timmerman*); **–vel,** o. –vellen.
Rattrapeeren* (Fr. *weder vangen*).
Ratu're, v. –s (Fr. [It. raditura]: *doorhaling v. e. woord met de pen, uitgekrabde plaats in e. geschrift*); ook: Ratuur, v. –turen.
Rauw, bn. en bw.; –er, –st (1 *ongekookt*; *niet bereid, gaar*; 2 *van de huid ontbloot*; v. e. wond: *open*; 3 v. d. keel: *ontstoken*; *schor*;

4 *krijschend, schor*; 5 fig. *hard, onaangenaam*): 1 *–e aardappels, – vleesch*; z. Boon; 2 *een –e wonde; het –e vleesch*; 3 *met –e keel*; 4 *een –e kreet, een –e stem*; 5 fig. *dat viel mij – op 't lijf*; *–e gasten*; **–elijk,** bw. (fig. *op ruwe, onbeschaafde wijze; zonder eenige aanleiding, onverwachts*): fig. *hij viel me zoo maar – op 't lijf*; ook, Rauwelings; **–'igheid,** v. –heden (*rauwheid, ruwheid*).

Rava'ge, v. –s (Fr. [v. ravir, Lat. rapere = rooven]: *verwoesting, vernieling*).

Ravageeren* (Fr. *verwoesten, vernielen*).

Ra'vanger, m. –s (zeew. *steuntouw der ra*).

Ra'vebek, m. –bekken (eig. *bek van een raaf*; bij overdr. *buigtangetje*; naam van andere voorwerpen met kromme punten; zeew. *noodhaak*).

Ra'vebeksuitsteeksel, o. –s (ontl. *voortop in de vorm v. e. ravebek v. h. schouderblad*).

Ravelijn', o. –en (Fr. ravelin [It. rivellino]: *halvemaanvormige voorschans*).

Ra'venaas, o. –azen (*aas voor de raven, kreng*; fig. *galgenaas, hangebast*); **–gekras,** o.; **–nest,** o. –nesten.

Ra'venzwart, bn. (*glanzend zwart als de veeren der raven*): *een meisje met – haar*.

Ra'veveer*, v. –veeren (*veer v. e. raaf*).

Ravijn', o. –en (Fr. ravin v. ravir eig. beek, die alles meesleept: *holle weg, bergkloof*).

Ravitailleeren* (Fr. *proviandeeren*).

Ravot'ten, ravotte, h. geravot (*luidruchtig stoeien, wild spelen, joelend achter elkaar aan loopen*): *jongens –*; Z.-N. ook, Ravot'sen.

Ra'wa, v. rawa's (O.-I. *moeras*).

Rayeeren* (Fr.) ook **royeeren*** (*doorhalen, doorschrappen, uitdoen*): *iem. – als lid*.

Rayon', o. –s (Fr. [Lat. radius]: *straal; terrein, dat men met geschut uit een vesting kan bestrijken; vak in een bibliotheek; afdeeling of branche eener groote zaak*).

Rayonnant', bn. (Fr. *stralend; schitterend*).

Ra'zen, raasde, h. geraasd (1 *een dol leven, geweld, rumoer maken*; 2 *in dolle vaart zich voortbewegen*; 3 *tieren, heftig uitvaren*): 1 *de jongens doen niets dan – en tieren*; 2 *de motorrijders raasden over de weg*; 3 *zij raasde als een bezetene*.

Ra'zend 1 bn. en bw.; –er, –st (*woedend, dol*): *een –e hond, een –e kat*; fig. *het is om – te worden*, zeer boos; *ben je –*, dol? *je maakt me – met je radio; hij is – op me; een –e honger, een –e pijn*, hevig, erg; *– veel geld*, zeer; **2 –e,** m. en v. –n (*iem., die razend, buiten zich zelf* [*van woede*] *is*): *zij vochten als –n*.

Razernij', v. (*dolheid*): *een aanval van –*; myth. *de drie –en*, zie Furiën.

Razijn', v. razijnen (*rozijn*).

Raz'zia, v. razzia's (Fr.-It. oorspr. Arab.: *strooptocht van Berberstammen tegen Christenen, van de Franschen in N.-Afr. tegen oproerige stammen; drijfjacht van politie op allerlei gespuis*; ook: *algemeene opruiming*).

Re, v. –'s (*naam eener muzieknoot, 2de van de toonladder*). (re = ree).

I. Reaal', m. realen (Sp.-Portug. real, eig. koninklijk: *oude Spaansche zilvermunt na 1870 niet meer in omloop* ± *f* 0,25; in Portugal en Brazilië alleen nominale munt in het mv. réis, z. ald.): *real de vellon, f* 0,125; *real de plata*, zilveren – ± *f* 0,25. (re = ree).

II. Reaal', bn.; hetzelfde als Reëel.

Reaal'school, v. –scholen (*in Duitschland de naam eener school voor M. O.*).

Reac'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. reactio]: *het reageeren; door een actie veroorzaakte terugwerking; nadeelige gevolgen van al te groote inspanning of te snelle vooruitgang; het streven der reactionnairen; de partij zelf*; in het alg. *terug-, tegenwerking*).

Reactionnair', Fr. **1** m. –en (*tegenstrever; in de staatkunde iem., die de bestaande toestanden tot vroegere wil terugbrengen*; dikwijls ong.: *oerconservatief*); **2** bn., bw. (*tegenstrevend, tegenwerkend*; [*als*] *van een reactionnair*; ong.: *tegen de vooruitgang*).

Reageer'buis, v. –buizen (scheik. *cilindervormig glazen buisje, dat gebruikt wordt bij het nemen van proeven*). (re = ree).

Reageeren* (Lat. reagere, Fr. réagir: *tegenstand bieden, tegenwerken; een zekere terugwerking vertoonen als gevolg van een inwerking* inz. in de scheik.; fig. *op iets ingaan*): *op een hatelijkheid –*.

Reageer'middelen, o. mv.; z. vlg. woord.

Re'agens, o. –gen'tia (Lat. *terugwerkend middel*; in het mv. inz.: *chemische verbindingen, dienende om de aard van andere verbindingen te leeren kennen, door middel v. karakteristieke reacties, die bij wederzijdsche inwerking te voorschijn geroepen worden*).

Rea'lia (Lat.), **rea'liën,** o. mv. (Lat. re'alis v. res = zaak: *werkelijke dingen, zaken; feitenkennis*; ook wel: *vakken als: geschiedenis, aardrijkskunde, natuurkunde*).

Realisa'tie, v. –tiën, –ties (Fr. réalisation: *omzetten in klinkende munt; verwezenlijking*).

Realiseeren* (Fr. *verwezenlijken; waren of effecten te gelde maken*).

Realis'me, o. (Fr. *leer der werkelijkheid; zin voor het werkelijke; richting in de kunst, welke de werkelijkheid zoo getrouw mogelijk wil weergeven*); verg. Naturalisme.

Realist', m. realisten (Fr. réaliste: *aanhanger of beoefenaar van het realisme in de kunst*; ook: *nuchter, alleen met de feiten rekening houdend persoon*).

Realis'tisch, bn., bw. (*het realisme huldigend in de kunst; volgens de leer van het realisme, de werkelijkheid zoo getrouw mogelijk weergevend*; ook: *plat-nuchter*): *–e schrijvers; – beschreven*; z. Realist.

Realiteit', v. (Fr. [Lat. realitas]: *wezenlijkheid, werkelijkheid*).

Rea'liter, bw. (Lat. *werkelijk*).

Real'politik, v. (Duitsch: *politiek, die van alles tastbare voordeelen wil verkrijgen*, ook, *die rekening houdt met de realiteit*). (a = aa).

Re'a Sil'via, v. moeder v. Romulus en Remus.

Re'aumur, Réné Antoine de: Fransch natuurkundige (1683–1757), ontwerper v. d. 80-gradige thermometer; l. *ree'oomuur*.

Rebab', v. –s (O.-I. *strijkinstrument*); zie Gamelan.

Reb'be, m. –n (Hebr. *rabi*): – is de titel van den godsdienstleeraar ook van den Joodschen onderwijzer, huisleeraar.

Rebel', m. –len (Fr. rebelle [Lat. rebellis = de oorlog hernieuwend]: *oproerling, muiter*); **–leeren*** (Fr. [Lat. rebellare]: *in opstand komen, muiten, oproerig worden: met geweld zich verzetten*); **–lie',** v. (*muiterij, gewelddadig verzet tegen het openbaar gezag, oproer*); **–lig, –sch'*,** bn., bw. gmz.; –er, meest –: *de schooljongens werden – door al het straffen*, weerspannig, balsturig.

Re'bus, m. rebussen (Lat. eig. door dingen

[res]: *beeldraadsels, figuurraadsels*): *een – oplossen*; lees *ree'-bus*.

Rebut', o. (Fr. *weigerend antwoord; wrakgoed, bedorven waar; uitschot*); **–ant'**, bn.; –er, –st (Fr. *terugstootend, barsch*).

Recalcitrant', bn. (Fr. récalcitrant: *koppig, onwillig*): *e. –e jongen, e. – karakter*, weerspannig, tegenstribbelend. (ci = si).

Recapitula'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. recapitulatio]: *korte, samenvattende herhaling van de hoofdinhoud*). (re = ree).

Recapituleeren* (Fr. [Lat. recapitulare]: *in hoofdpunten of beknopt samenvattend en opsommend herhalen*).

Recenseeren* (Fr. [Lat. recensere]: *beoordeelen*, inz. *boeken enz.*): *gunstig –*.

Recensent', m. –en (Lat. *beoordeelaar van boeken, geschriften enz. i. e. krant enz.*).

Recen'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. recensio]: *beoordeeling van boeken enz.*); **–exemplaar,** o. –exemplaren.

Recent', bn. (Fr. récent, Lat. recens: *van jonge datum; nieuw, pas gebeurd*): *dat feit is –, is van –e datum*. (en = en).

Recepis', o. –sen (Lat. recepisse = ontvangen hebben: *ontvangstbewijs* inz. *voorloopig bewijs van storting in een geldleening enz.*); lees *reesepis'*.

Recept', o. –en (Lat. receptum: *voorschrift ter bereiding van geneesmiddelen door den dokter*; ook *van spijzen, verven enz.*; z. Recipe); **–teeren*** (*een recept klaarmaken*); **–tenboek,** o. –en (*apothekersboek ter inschrijving v. d. gereedgemaakte recepten*); **–tenbus,** v. –bussen (*bus, waarin recepten kunnen gedeponeerd worden*).

Recep'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. receptio]: *het ontvangen* b.v. *bij een verloving, ondertrouw, van heil, die komen gelukwenschen, aan het hof enz.; de tijd, de plaats der receptie; de aanneming van iemand als lid v. e. gezelschap*): *– houden*.

Recep'tiekamer, v. –kamers (*kamer, waarin receptie gehouden wordt*); **–kosten,** m. mv. (*de kosten, vergoed* b.v. *aan hooggeplaatste ambtenaren voor een officieele receptie*); **–zaal,** v. –zalen (*zaal tot ontvangst*).

Receptuur', v. (Lat. receptura: *de kunst van artsenijbereiding*). (re = ree).

Reces', o. (Lat. recessus: *schriftelijk vergelijk; verzuimde betaling eener som, achterstand; tijdelijke verdaging der zitting* b.v. *der Tweede Kamer*): *de vergadering is op – gescheiden of (uiteen)gegaan*, tot nadere bijeenroeping uiteengegaan; *op – zijn*.

Recet'te, v. recettes (Fr. *ontvangst, de entréegelden bij concerten, opera's enz.*).

Recher'che, v. –s (Fr. *afdeeling der politie, belast met opsporing, navorsching*).

Rechercheeren* (Fr. *nauwkeurig onderzoeken; uitvorschen*); **rechercheur'**, m. –s (Fr. *politie-beambte, belast met het onderzoek naar misdaden of het opsporen van misdadigers*: *speurder*); verg. Detective.

Recher'che-vaartuig, o. –en (*vaartuig voor ambtenaren der recherche, tegen sluikerij*).

Recht* 1 bn. en bw.; –er, –st (het tegengest. van *krom*: 1 *in dezelfde richting voortgaande, niet scheef*; 2 *juist, goed, waar*; 3 *nauwkeurig, ten volle, in hooge mate*; 4 *billijk*; *rechtvaardig, geoorloofd*): 1 *een –e lijn, zoo – als een kaars; – van lijf en leden; – op hem af; – vooruit!* zegsw. *– door zee gaan*, niet met listen en streken omgaan (Z.-N. *– voor de vuist*); Z.-N. *– op –*, in een rechte lijn; 2 *dat is de –e weg; te –er tijd; van 't –e pad afdwalen*, fig. zich aan verkeerdheden schuldig maken; zegsw. *hij is de –e man op de –e plaats*, de man, die geknipt is voor die betrekking; zie Jozef; 3 *ik ben niet – wel; hij is niet – bij zijn verstand; dat weet ik niet – meer; ik vertrouw hem niet –*; 4 *dat is niet – van u gedaan; hij doet wat – en billijk is*; **2** o. –en (1 *wetten, voorschriften enz. regelende de maatschappelijke samenleving*; 2 *het gerechtigd zijn*; *wat iem. toekomt, waarop hij aanspraak heeft; bevoegdheid, voortvloeiende uit 's menschen natuur, uit het bekleeden van eenig ambt, waardigheid of positie, uit de wet, verordeningen, reglementen enz.*; 3 tegenstelling van: *onrecht; gerechtigheid*; 4 *rechtsgeleerdheid, -wetenschap*; 5 *rechterlijke uitspraak*; 6 inz. in het mv. *belasting*): 1 *het Nederlandsche –; het Romeinsche –; het Kerkelijk –*; Burgerlijk –; 2 spreekw. zie Keizer; men onderscheidt persoonlijke –en, d. i. ten opzichte van personen, zooals recht om betaling eener schuld te vorderen, en zakelijke –en, d. i. waardoor zaken aan iems. heerschappij worden onderworpen, zooals –en v. bezit, eigendom, vruchtgebruik enz.; *waar –en zijn, zijn ook plichten; de Koning heeft het – van gratie; het – op de kroon; stem–; met 't volste –; met –; op zijn – staan; tot zijn – komen; – hebben op; – is –*, moet geschieden; 3 *het – moet zijn loop hebben; – gaat boven macht; iem. – laten wedervaren*; 4 *student, meester in de rechten*; 5 *–spreken; in –en optreden; iem. in –en vervolgen*; 6 *in-en uitgaande –en; – van successie en registratie*; nog Z.-N. *de kerk(e)–en* of *kerkelijke –en*, laatste sacramenten.

Recht'aan, bw. (*in rechte richting, al maar rechtuit*): *je gaat maar rechttoe, –!* ook: –aan'; **–af',** bw., Z.-N.: *– gezeid*, onbewimpeld.

Recht'bank, v. –banken (*college van rechters*, inz. *zetelend in de hoofdplaats v. e. arrondissement en oordeelend in burgerlijke zaken, handels- en strafzaken*): *er zijn 23 –en in ons land; de – van het geweten*; Z.-N. *– van eenvoudige politie* (voor overtredingen); *– v. eerste aanleg; – van koophandel*.

Recht'buigen, boog –, h. rechtgebogen (*buigende rechtmaken*): *een stang, een tak –*; **–door',** bw. (Z.-N. *rechtuit*); **–draads,** bw. (*volgens of op de draad*): *– zoomen, – naaien*; **–draadsch*,** bn.: *– hout*, waarvan nl. de draad in de volle lengte doorloopt: – hout is noodig voor ladderboomen en rekstokken; ook: –draads(ch)'.

Rech'te 1 v. –n (meetk. *rechte lijn*); **2** o.: *het – er niet van afweten*.

Rech'telijk, bn. en bw. (*overeenkomstig het recht, gerechtelijk, naar, in rechten*): *een –e vervolging; iets – bezitten*.

Rech'ten, rechtte, h. gerecht (Z.-N. *spitsen*): *de ooren –*.

Rech'tens, bw. (*volgens recht, rechtmatig*): *dat komt mij – toe*.

Rech'ter, m. rechters, (lit. t.) rechteren (*lid eener rechtbank; iemand, die gehouden is recht te spreken, die beslist, wat recht is*): *– in de arrondissementsrechtbank*; zegsw. *niemand kan – zijn in (zijn) eigen zaak; God is de – van levenden en dooden*, d. i. *de opperste*

–; – *van instructie* (Z.-N. *onderzoeksrechter*), belast met het voorloopig onderzoek eener strafzaak; *een zaak voor den – brengen.*

Rech'terarm, m. –en (*arm t. rechterzijde*).

Rech'ter-commissa'ris, m. rechters-commissarissen (*rechter, aan wien een bijzondere last, bv. het voorbereidend onderzoek, is opgedragen in civiele gedingen*): *– in het faillissement der weduwe Van Veen.*

Rech'terhand, v. –en (eig. *hand aan de rechterarm*; fig. *helper, steun*): *het dochtertje is moeders –; De Ruyter, der Staten –.*

Rech'terkant, m. (*kant ter rechterzijde*).

Rech'terlijk, bn. en bw. (*eigen aan, behoorende aan, betrekking hebbende op een rechter, van of door een rechter; tot het rechtswezen behoorende*): *de –e macht, de –e organisatie,* nl. kantongerecht, arrondissementsrechtbank, gerechtshof, de hooge raad; *een – onderzoek, het – ambt, een –e uitspraak; iets – beslissen.*

Rech'teroever, m. –s (*oever a. d. rechterhand, als men stroomafwaarts ziet*): *Arnhem ligt aan de – van de Rijn.*

Rech'tersambt, o. (*het ambt van rechter*): *het – bekleeden.*

Rech'terschap, o. (*de rechterlijke waardigheid*): *hij werd benoemd tot het –.*

Rech'terstoel, m. –en (*zetel des rechters*; ook: *de rechter zelf; de rechtbank*): *voor de – Gods; de – der geschiedenis,* vierschaar.

Rech'ter van instruc'tie, m. rechters van instructie; zie Rechter en Instructie.

Rech'tervleugel, m. –s (*vleugel van een vogel aan de rechterkant*; fig. *de rechterafdeeling van een leger*); zie Vleugel; **–wang,** v. –wangen (*wang ter rechterzijde*): *zoo wie u op de – slaat, keert hem ook de andere toe,* Matth. 5 : 39, weersta den vijand niet, wees zachtmoedig; **–zijde,** v. –n (1 *zijde aan de rechterhand, aan de rechterkant van het lichaam*; 2 *de leden eener volksvertegenwoordiging, die aan de rechterkant zitten, van de voorzitterstoel af gerekend*; z. Linkerzijde; inz. in ons land: *de Christelijke partijen* [*in de Kamer*]): 1 *hij zat aan de – van den gastheer; gewond in de –*; 2 *de – stemde tegen.*

Rechtevoort', bw. (*tegenwoordig, thans*; ook wel: *aanstonds*); gew.

Recht'geaard, bn. (*rechtschapen*): *een – mensch; een – Nederlander.*

Rechtgeloo'vig*, bn.; –er, –st (*stipt of vast in het geloof; rechtzinnig, orthodox*); **–heid*,** v.

Recht'hebbende, m. en v. –n (*iemand, die recht op iets heeft*).

Recht'heid, v. (*het recht-zijn*): *de – van een straat, een spoorlijn, een lijn.*

Recht'hoek, m. –hoeken (*vierhoek met rechte hoeken*); **–hoekig,** –hoe'kig, bn., bw. (*met rechte hoeken; met een rechte hoek*): *een –hoekige driehoek,* met een hoek van 90°; *– elkaar snijdende lijnen,* loodrecht; **–hoekszijde,** v. –n (*zijde v. e. rechthoekige driehoek aan de rechte hoek*).

Recht'huis, o. –huizen (1 *gebouw, waarin de rechter rechtspreekt, waar gevonnist wordt*; 2 *gemeentehuis op een dorp; naam v. een hotel, herberg in sommige dorpen,* oorspr. *de herberg, waarin de raadkamer is*): 1 *het – van Pilatus,* Matth. 27 : 27 en Joh. 18 : 28, thans Gerechtshof; 2 *te Baarn in het –; het hotel „Het Rechthuis" te Muiderberg; Ploegstaart was juist in het – en had zijn pijp aangestoken.*

Rech'tigen, rechtigde, h. gerechtigd (*machtigen, recht geven, autoriseeren*): *hij was daartoe gerechtigd*; zie Gerechtigd.

Recht'kloppen, klopte –, h. rechtgeklopt (*kloppend rechtmaken*): *een staaf –*; **–lij'nig,** bn. en bw. (*uit rechte lijnen bestaande, met rechte lijnen*): *een –e figuur; – teekenen,* bouwkundig teekenen: het vervaardigen v. teekeningen met haak, passer en liniaal.

Recht'maken, maakte –, h. rechtgemaakt (*rechtlijnig of rechtstandig maken*): *de scheiding in 't haar –; een scheef beeldje –.*

Rechtma'tig, bn. en bw.; –er, –st (*volgens recht; overeenkomstig de wet, billijk, rechtvaardig*): *de –e bezitters; een – aandeel; –e aanspraken; dat komt ons – toe*; **–heid,** v.

Rechtop', bw. (*recht naar omhoog gericht*): *loop toch –,* niet gebogen; ook: Recht'op.

Recht'opstaand, bn. (*rechtop, recht omhoogstaande*): *een –e ladder,* steil.

Recht'over, bw. (*vlak aan de overzij*): *hij woont hier –*; vz. *de pastorij is – de kerk.*

Rechts, bw. (*aan de, ter, naar de rechterzij*): *– afslaan*; mil. *–, richt u! – uit de flank!*

Rechtsaf', bw. (*ter rechterzijde af*): *de wandelaar sloeg –*; ook: Rechts'af.

Rechts'ban, m. (*rechtsgebied*), vero.; **–bedeeling*,** v. (*de wijze, waarop en de wetten, waarnaar recht gesproken wordt; de bediening van het recht*); **–begrip,** o. –pen (1 *begrip of gevoel in zake recht en onrecht*; 2 *rechtskundig begrip*): 1 *het – is de mensch aangeboren*; 2 *bezit en eigendom als –pen mogen niet verward worden.*

Rechtsch* 1 bn. (1 *van, door, met, aan de rechterhand, de rechterzijde*; 2 *de rechterzijde* in bet. 2 *aanhangende, er toe behoorende enz.*): 1 *de –e kant,* meestal *rechterkant; het –e huis; hij is –*; verg. Linksch; 2 *de –e partijen hebben stemmen verloren*; **2** zn. (*rechtsche partijen*): *– zal tegenstemmen.*

Rechtscha'pen, bn. en bw.; –er, –st (*eerlijk, oprecht, deugdzaam*): *een – man; – handelen*; **–heid,** v.: *zijn bekende –.*

Rechts'college, o. –s (*college van rechters*); **–dwang,** m. (*maatregel van dwang, geweld, door de rechterlijke macht*); **–gebied,** o. (*streek, binnen welke een rechtscollege de rechtspraak uitoefent*): Z.-N. *regeling v. –*; **–gebouw,** o. –en (*gerechtshof*); **–gebruik,** o. –en (*–formaliteit*); **–geding,** o. –en (*proces*); **–gel'dig,** bn., bw. (*in rechten geldig of v. kracht, wettig; op wettige wijze*); **–geleerd 1** bn. (*het recht tot voorwerp van studie gemaakt hebbende*): *e. – persoon*; **2 –e,** m. en v. –n (*iem., die het recht bestudeerd heeft, kennis bezit van het recht, jurist; advocaat*); **–geleerdheid,** v. (*kennis, wetenschap van het recht; jurisprudentie*); **–geschiedenis,** v. (*geschiedenis van het recht*): spreekt. *dat wordt een –,* zaak, die voor het gerecht komt; **–gevoel,** o. (*het gevoel voor recht en onrecht*): *die oorlog kwetst het –*; **–grond,** m. –en (*grond, waaraan een vordering, een voorschrift, een wet enz. haar rechtsgeldigheid ontleent*); zie Rechtstitel; **–handel,** m. (*proces*); **–ingang verlee'nen*** (*verklaren, dat een zaak door de rechtbank in behandeling zal genomen worden*): *tegen iem., aan een klacht – –*; **–kun'dig,** bn. (*betrekking hebbende op de wetenschap van het recht*): *op –e gronden, uit een – oogpunt; –e bijstand*; **–macht,** v. (*bevoegdheid van een rechtbank*);

–middel, o. –en (*middel, om tegen een vonnis op te komen,* b.v. *hooger beroep*).
Rechts'om, bw. (*naar de rechterzijde*); ook: –om'.
Rechtsomkeer(t)', bw. (mil. commando: *zwenking in een halve cirkel naar rechts*): *– maken,* teruggaan; ook –'omkeer(t).
Rechts'persoon, m. en v. –personen (*alles buiten de mensch, wat onderwerp van rechten zijn kan* b.v. *staat, vereeniging, stichting enz.*): *een vereeniging als – erkennen*; **–persoon'lijkheid,** v. (*bevoegdheid, om in rechten op te treden*): *– aanvragen,* bij de hooge regeering genoemde bevoegdheid vragen; *– verkrijgen*; **–philosophie,** v. (*de wijsbegeerte van het recht*); **–pleging,** v. –en (*het uitoefenen van het recht, wijze waarop dit geschiedt*): *schriftelijke, mondelinge –; – in strafzaken.*
Recht'spraak, v. (*uitspraak v. e. rechter; gewijsde, arrest*; ook: *verzameling van vonnissen enz.*); **–spractijk,** v.: *in mijn lange –.*
Recht'spreken, sprak –, h. –gesproken (*gerechtelijke uitspraak doen*).
Rechts'taal, v. (*taal of termen, waarvan rechtsgeleerden zich bedienen*): *de – handhaaft in het gebruik der woorden e. juiste onderscheiding, die de spreektaal niet kent.*
Rechtstam'mig, bn. (*met rechte stam*): *–e pijnen, –e populieren.*
Rechtstan'dig, bn. en bw. (*loodrecht*): *–e lijnen; de zon schiet in de tropen haar stralen – op de aarde neer.*
Rechts'term, m. –termen (*term, uitdrukking bij rechtsgeleerden in gebruik*); **–titel,** m. –titels (*rechtsgrond*): *op welke – steunt het, dat de arbeider werk eischt v. d. staat?*
Recht'streeks, bw. (*regelrecht, zonder omwegen, direct, zonder tusschenkomst*): *hij wendde zich – tot den minister*; –'**streeksch*,** bn.: *een –e verbinding, het – verkeer, een –e vraag*; ook: –streeks(ch)'.
Rechts'verdraaiing, v. –en (*het voorbedachtelijk verkeerd uitleggen van artikelen der wet*); **–verkrachting,** v. –en (*daad v. iemand, die het recht verkracht,* d. i. *schendt*); **–vervolging,** v. (*het vervolgen door den rechter*): *tot – overgaan; een – tegen iem. instellen,* hem bij den rechter aanklagen; *ontslag van –*; **–vordering,** v. –en (*het opeischen van zijn recht, eisch, aanklacht*): *een – instellen; wetboek van burgerlijke –,* waarin de procedure in burgerlijke zaken is geregeld; **–vorm,** m. –en (*formaliteit*): *–en ter terechtzitting*; **–vraag,** v. –vragen (*rechtsquaestie*); **–wege,** van –, volgens recht, rechtens: *dat behoort haar van – toe*; **–weigering,** v. (*weigering om iemand recht te doen*); **–wetenschap,** v. (*rechtsgeleerdheid*); **–wezen,** o. (*het recht en al, wat daarmee in betrekking staat*); **–zaak,** v. –zaken (*rechtsgeding*); **–zaal,** v. –zalen (*zaal, waarin de rechtbank zitting houdt*).
Recht'toe, bw. (*in rechte richting*): *loop maar –*; zegsw. *het gaat daar niet –,* naar behooren; **–uit,** bw. (*in een rechte richting*; fig. *ronduit*): *loop of ga maar –,* zonder rechts of links af te wijken; *hij spreekt altijd –,* onbewimpeld; met w.w. vormt – scheidbare samenstellingen: *–gaan, –kijken enz.,* van welke de leden der onbep. wijze en der volt. deelw. aaneengeschreven worden, b.v. *rechtuitkijken, rechtuitgekeken enz.*; ook: –toe', –uit'.
Rechtvaar'dig 1 bn. en bw.; –er, –st (*in overeenstemming met het recht handelende; rechtmatig; billijk, eerlijk*): *een –e straf; God is –,* geen onrecht doende of duldend; *iem. – behandelen,* naar recht en billijkheid; *– handelen*; **2 –e,** m. en v. –n (*deugdzame; brave mensch*): *misschien zijn er vijftig –n in de stad,* Gen. 18 : 24.
Rechtvaar'digen, –vaardigde, h. gerechtvaardigd (*de rechtvaardigheid van iets aantoonen*): *dat zal mijn oordeel –,* billijk doen blijken; *ik zal later mijn houding –,* verantwoorden; *zich –,* zich zuiveren van blaam of schuld; **–ing,** v.: *ter –.*
Rechtvaar'digheid, v. (*het rechtvaardig zijn, eerlijkheid*): *onkreukbare –.*
Rechtvaar'diglijk, bw. (*op rechtvaardige wijze*): *zich – van een taak kwijten.*
Recht'verkrijgende, m. en v. –n (*iemand, die door koop, erfenis enz. opvolgt in de rechten van een ander*).
Rechtvleu'gelig 1 bn. (van insecten: *met vleugels, die langs rechte overlangsche lijnen worden opgevouwen*); **2 –en,** mv. (Lat. orthoptera), b.v. sprinkhanen.
Rechtzin'nig 1 bn. en bw.; –er, –st (*rechtgeloovig, orthodox*; Z.-N. *openhartig*): Z.-N. *ik zeg u – de waarheid*; **2 –e,** m. en v. –n; **–heid,** v. (*orthodoxie*; Z.-N. *openhartigheid*).
Recht'zweer, m. –s (Z.-N. gew. *volle neef of nicht*); verg. Andersweer.
Recidi've, v. (Fr. récidive [Lat. recidivus = terugvallende]: *terugval in het kwaad, herhaling van een misdrijf*). (re = ree).
Recidivist', m. en v. –en (Fr. récidiviste: rechtst. *iemand, die reeds eenmaal hetzelfde misdrijf pleegde; herhalingsmisdadiger*); vr. ook **–e.** (re = ree).
Recief', o. (*ontvangbewijs*).
Reciet', o. –en (Fr. récit v. Lat. recitare = voordragen: *voordracht van eenig gedicht enz.*; *het reciteeren*); ook, Recitatie.
Re'cipe; zie **R.**
Recipieeren* (Lat. recipere: *opnemen of toelaten in een gezelschap; ontvangen, onthalen*; ook: *receptie houden*).
Recipiënt'*, m. –en (Fr. [Lat. recipiens = opnemer]: *klok van een luchtpomp; vat ter opneming van het vocht, door distillatie voortgebracht; persoon, die iemand als lid eener vereeniging ontvangt, installeert*).
Reciprociteit', v. (Fr. *wederkeerigheid*).
Reciproceeren* (Fr. réciproquer, Lat. reciprocare: *beantwoorden,* b.v. *van een troonrede; met gelijke munt betalen, betaald zetten*).
Recipro'que, bn. en bw. (Fr. [Lat. reciprocus]: *wederzijdsch, wederkeerig*): *– getallen,* wier product gelijk is aan de eenheid, b.v. $^5/_6 \times {}^6/_5$. (re = ree).
Recital, o. –s (Eng. muz. *solo-uitvoering* inz. *op een piano*); met Fr. of Eng. uitspr.
Recitatief', o. –tieven (Fr. récitatif: *het zingende spreken, declamatorische zang*).
Reciteeren* (Fr. [Lat. recitare]: *opzeggen, voordragen*): *een gedicht –.*
Reclamant', m. –en (Fr. [Lat. reclamans]: rechtst. *klager, eischer, iem., die iets terugvordert, die bezwaren indient*); vr. **–e.**
Reclama'tie, v. –s, –tiën; z. Reclameeren.
Recla'me, v. –s (Fr. *terugvordering*; *beklag, bezwaar* [*schrift*]; *publieke aanprijzing van iets*): *een – indienen; voor iets – maken*; **–bord,** o. –en.

Reclameeren* (Fr. [Lat. reclamare]: *terugvorderen; bezwaren indienen, aanspraak op iets maken; opkomen tegen iets*): – *over.*

Reclassee'ring*, v. (rechtst. *maatschappelijk herstel; plaatsherstel*): Centraal College van –, college, opgericht bij Koninklijk besluit van 24 Dec. 1910, welks taak het is, personen, uit een gevangenis ontslagen of voorwaardelijk in vrijheid gesteld, aan een betrekking te helpen.

Recogni'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. recognitio]: [*gerechtelijke*] *erkenning v. iem. of iets voor hetgeen men het uitgeeft; recognitiegeld*); **–geld,** o. –gelden (*geld, dat elk jaar betaald wordt als erkenning v. rechten enz. van den erfpachter aan den eigenaar*). (cog = kog).

Recommanda'bel, bn. (Fr.: *aanbevelenswaardig*); **–da'tie,** v. –tiën, –ties (Fr. *aanbeveling*); **–deeren*** (Fr. *aanprijzen, ernstig aanbevelen*): *iets –, iemand –; zich –,* zich in iems. welwillendheid aanbevelen; *zich gerecommandeerd houden,* aanbevolen.

Reconstruc'tie, v. –s, –tiën (Fr. reconstruction: *herbouwing, wederopbouwing*).

Reconstrueeren* (*herbouwen; uit eenige gegevens het vroegere geheel in elkaar zetten*); z. Construeeren.

Reconvalescent', Fr. van Lat. convalescens = sterker wordend, **1** bn. (*herstellende, aan de beterhand*); **2** m. en v. –en (*zieke, die a. d. beterhand is*); vr. ook: **–e; –ie,** v. (*herstelling van een zieke*).

Reconven'tie, v. –s, –tiën (rechtst. *tegeneisch*).

Record, o. (Eng. *protocol* inz. *de oorkonden van de Engelsche wetgeving*; sport: *het hoogste, wat bereikt is*): *het – slaan, verbeteren,* het grootste bereikte succes nog overtreffen door een bepaalde afstand in nog kortere tijd af te fietsen enz.

Recrea'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. recreatio]: *ontspanning, uitspanning; de tijd*): *het uur van –,* verpoozing, rust (in kostscholen en kloosters). (e = ee).

Recruteeren* (Fr. *troepen werven of lichten*; bij uitbr. *aanwerven*); **–ing*,** v. –en.

Recru'tenschool, v. –scholen (*school voor recruten*; inz. *handboekje voor hetgeen recruten moeten leeren, exercities enz.*).

Recruut', m. recruten (Fr. recrute [recrue = eig. nagroei]: *nieuw, onafgericht, aangeworven soldaat, loteling*); zie Milicien.

Rec'ta (Lat. vrouwelijk van *rectus,* bn.): (Lat.) *vi'a –,* langs de rechte weg; (Lat.) *li'nea –,* in de rechte lijn; *–papier, –wissel,* onoverdraagbaar; *–endossement,* endossement aan een bepaald persoon.

Rectifica'tie, v. –s, –tiën (Fr. *verbetering, herstelling; herhaalde distillatie*).

Rectifi(c)eeren* (Fr. rectifier: *verbeteren, in orde brengen; door gedurige overhaling zuiveren en versterken*).

Rec'to (lo'lio) (Lat. *op de eerste zijde van een blad, de voorzijde*); verg. Verso.

Rec'tor, m. (Lat.) recto'res; (Ned.) –s, –to'ren (Lat. 1 *geestelijke leider in eenig klooster of godshuis*; ook: *onderpastoor*; 2 *bestuurder of directeur van een Latijnsche school, lyceum of gymnasium*; 3 *voorzitter van een academische raad, studentencorps enz.*): 1 *de – van een Jezuïetenklooster; de – van een weeshuis; de – van een bijkerk*; 2 *de – van een lyceum*; 3 *de – van de senaat*; **–aal',** bn., bw. (*den rector betreffende*): *de –ale waardigheid*; **–aat',** o. –raten (*ambt of waardigheid van een rector, ambtsduur*).

Rec'tor magni'ficus, m. recto'res magni'fici (Lat. *voorzitter van de academische raad of senaat*).

Reçu', Fr. **1** o. –'s (*schriftelijk*] *ontvangstbewijs*); **2** bn. (*algemeen* [*in de mode*], *gebruikelijk, geoorloofd*): *dat is –;* l. *resuu'.*

Recueil', o. –s (Fr. *verzameling, bundel*): *het – militair,* verzameling v. voorschriften, het leger betreffende; lees *rekuilj'.*

Recul', m. (Fr. Z.-N. *achteruitgang*).

Reculeeren* (Fr. *achteruitgaan; wijken*).

Recurrent', m. –en (Lat. *iem., die hulp zoekt*).

Recuseeren* (Fr. [Lat. recusare]: *weigeren*).

Redacteur', m. –s, –en (Fr. *opsteller, schrijver, leider van een krant of tijdschrift*).

Redac'tie, v. –tiën, –s (Fr. rédaction: 1 *gezamenlijke redacteuren v. e. dagblad of tijdschrift,* Z.-N. Opstelraad; ook: *het kantoor, bureau der –; het gereedmaken, opstellen van een dagblad, tijdschrift enz.*; 2 *de wijze, waarop e. denkbeeld enz. onder woorden is gebracht, inkleeding*): 1 *de – van het Handelsblad*; 2 *de – van een wetsartikel*; **–bureau,** o. –'s (*kantoor der redactie* 1); **–kosten,** m. mv. (*kosten, verbonden aan het redigeeren van krant of tijdschrift*). (re = re).

Redactioneel'*, bn. (Fr. rédactionnel: *tot de redactie behoorend, van de redactie* [*uitgaande*]; ook: *de wijze van stellen betreffend*): *het –e gedeelte der wet of der verordening.*

Redactri'ce, v. –s (Fr. *vrouw als redacteur*).

Red'deloos*, bn. en bw. (*niet te redden; onherstelbaar*): *z. zaak is –; hij is – verloren.*

Reddeloos'heid, v. (*toestand van iemand, die of van iets, dat reddeloos is*).

Red'den, redde, h. gered (*uit het gevaar helpen*): *een kind –; iem. van de dood –; iem. het leven –;* (*we zijn*) *gered! zich weten te –,* te helpen; **–der,** m. –s (*man, die redt*).

Red'deren, redderde, h. geredderd (*in orde brengen, regelen*; [*bezig zijn met*] *rangschikken*): *een kamer –; een boedel –,* een erfenis volgens het testament in orde brengen; **–aar,** m. –s; zie Beredderen; **–ing,** v. (*drukte, omslag*).

Red'ding, v. –en (*het redden*).

Red'ding(s)boei, v. –en (*kurken ring, overtrokken met wasdoek*); **–boot*,** v. –booten (*vaartuig, ingericht en bestemd tot redding v. schipbreukelingen*); **–gordel,** m. –s (*reddingsboei,* [*kurken*] *gordel om er op te drijven*); **–leger,** o. (*Heilsleger*); **–station,** o. –s (*plaats langs de kust, waar reddingsbooten, vuurpijlen enz. aanwezig zijn tot het redden v. schipbreukelingen*); **–toestel,** o. –toestellen.

I. Re'de, v. (*uitdrukking in woorden van een afgesloten, samenhangende gedachtengang in goedgeordende vorm, met het doel te overreden, bepaalde gevoelens op te wekken enz.*; *gesprek*; *toespraak*; *vertoog*): *de deelen der –; iem. in de – vallen,* hem interrumpeeren; *de spreker hield een indrukwekkende –,* redevoering; verg. Lijk–, Troon–, met het meerv. –redenen; etymologisch hetzelfde woord als Rede **II.**

II. Re'de, v. (*denkvermogen; gezond verstand; oordeel*): *de mensch is begaafd met –; aan de – plaats geven; iemand tot – brengen,* hem brengen tot gebruik van zijn verstand, maken, dat hij weer naar gezond verstand

luistert; *naar – luisteren*; *dat ligt in de –*, dat spreekt vanzelf.

Re'dedeel*, o. –deelen(*woordsoort*): *10–deelen.*

Re'dekavelen, redekavelde, h. geredekaveld (eig. *zijn rede met overleg ordenen* [= *kavelen*], *ernstig en zaakkundig redeneeren*; *over iets praten, keuvelen*; ook: *redetwisten*): scherts. *hij stond een kwartier lang met zijn medestudent te –*; **–kaveling,** v. –en (*redeneering*; *dispuut, redetwist*).

Re'dekunde, v. (*leer der welsprekendheid*).

Redekun'dig, redekun'stig, bn., bw. (*volgens de rede*): *een –e ontleding*, nl. naar de begrippen: onderwerp, gezegde, voorwerp, bepaling; *een zin – ontleden.*

Re'dekunst, v. (*wetenschap, die leert wèl te spreken*); ook, Re'dekunde; **–kun'stig,** bn. (*betrekking hebbende op de welsprekendheid*): *–e figuren*, tropen.

Re'delijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *met rede begaafd, verstandelijk*; 2 *billijk*; 3 inz. als bw. *tamelijk*): 1 *de mensch is een – wezen*; *gij zijt te –, om zoo iets te verlangen*, verstandig; 2 *dat zijn –e voorstellen*; 3 *hij heeft een – inkomen*, tamelijk; *het gaat –*, niet slecht; **–heid,** v. (*billijkheid*): *de – v. h. voorstel.*

Re'delijkerwijze, –wijs, bw. (*volgens recht, met billijkheid*): *trouwe plichtsbetrachting kan men – van u verwachten*; ook –wij'ze, wij s'.

Re'deloos*, bn.; –loozer, –t(*zonder verstand*): *het –looze vee*; fig. onzinnig: *het volk was –* (1672); **–loos'heid,** v.

Redemp'tor, m. (Lat. *Verlosser, Heiland*).

Redemptorist', m. –en (R.-K. *lid van de congregatie van den Allerheiligsten Verlosser*): de stichter van deze congregatie is de H. Alphonsus van Liguori (1732).

Re'den, v. in bet. 1 redenen, in bet. 2 redens (1 *beweeggrond, grond, oorzaak*; 2 rekenk. *verhouding*): 1 *wat is de – van uw stilzwijgen? om –en van gezondheid*; *gegronde –en*; *– te meer om*; *daar heb ik mijn – voor*; *zonder eenige –*; *niet zonder –*; *iem. – doen verstaan*, hem tot rede brengen; *iemand wel of geen – geven tot iets*, aanleiding; *om – van*, ter oorzake van; 2 *een meetkundige –*, getal, dat aanwijst, hoeveel maal het ééne getal in het andere begrepen is; *een rekenkundige –*, verschil tusschen twee getallen.

Re'denaar, m. –naars, –naren (*iem., die een rede houdt*; *woordvoerder in een vergadering enz., spreker*; inz. *iem., die de gave der welsprekendheid bezit*; *talentvol predikant*).

Re'denaarsgave, v. –n (*de gave van wel te spreken*); **–gestoelte,** o. –n (*gestoelte, waarin een redenaar gaat staan*); **–talent,** o. –en (*talent, gave der welsprekendheid*): *het – v. Demosthenes, Cicero, v. d. Palm enz.*

Redena'tie, v. –ties (volkst. *redeneering*).

Redeneeren*, redeneerde, h. geredeneerd (*betoogen*; *zijn gevoelen of meening uiten over iets, ontwikkelen*; *praten over e. zaak*): *daar is niet tegen te –*; *– over*; **–ing***, v. (soorten) –en (*het redeneeren*): *wat een dwaze –! een logische –*; **–kunde,** v. (*wetenschap der logica*); **–trant,** m. (*wijze, waarop 'men redeneert*; *betoogtrant*).

Re'dengevend, bn., bw. (*causaal*): *een – voegwoord*, b.v. *want, omdat*; *– verbinden.*

Re'derijk, bn. (*woordenrijk, gemakkelijk sprekend, beschikkend over veel woorden*).

Re'derijker, m. –s (*beoefenaar der welsprekendheid*; *lid v. e. rederijkerskamer*; ongunstig: *bombastisch spreker, schrijver*).

Re'derijkerskamer, v. –s, of Kamer van Rhetorica (*als gilde ingerichte letterkundige vereeniging van burgers, die zich wilden oefenen in het voordragen, tooneelspelen en dichten, dikwijls onder geestelijke leiding* inz. op het einde der Middeleeuwen; thans dikwijls: *tooneelvereeniging*): de oudste –s vindt men in Z.-Nederland, b.v. de *Al'pha en O'mega* te Yperen, in de 14e eeuw; een beroemde – in N.-Nederland was: *De Eglantier*, met de zinspreuk „In liefde bloeyende", die haar blazoen van keizer Karel ontving; elke – had een bestuur (hoofdmannen): *prins of keizer* d. i. eerevoorzitter, *factor*, die de stukken liet instudeeren enz. en vaak de maker was der tooneelstukken; de *deken* of overman; nog wasereen*nar*; z. Landjuweel, Sinnespel.

Re'detwist, m. –twisten (*redestrijd, dispuut*); **–twisten,** redetwistte, h. geredetwist (*disputeeren*); *over iets met iemand –*; **–voeren,** redevoerde, h. geredevoerd (*een redevoering houden*); **–voering,** v. –en (*uitgesproken* [*groote*] *rede, aanspraak, toespraak*); **–wisseling,** v. –en (*gesprek, onderhoud over eenig onderwerp*); **–ziften,** redeziftte, h. geredezift (*vitten op iemands woorden, spijkers op laag water zoeken*).

Redhibitoir', Fr. rechtst.: *–e rechtsvordering*, vordering tot tenietdoening van koop.

Redif', m. –s (Arab. eig. aanvulling: *Turksche landweer*: *landweersoldaat*).

Redigeeren* (Fr. [Lat. redigere]: *de redactie voeren*; [*op*]*stellen*; *voor de drukpers gereedmaken*). (g = g).

Redivi'vus, bn. (Lat. *herleefd*).

Red'middel, o. –en (*middel tot redding*).

Redouta'bel, bn. (Fr. redoutable: *geducht*).

Redou'te, v. –s (Fr., oorspr. Ital. ridotto = réduit: 1 *kleine veldschans*; 2 [*gemaskerd*] *bal*): 1 *de – werd weldra genomen*; 2 *er is van avond –*(*bal*); *de –zaal te Maastricht.*

Redres', o. (Fr. *herstel*): *er is geen – mogelijk*; **–seeren*** (Fr. *herstellen*).

Red'ster, v. –s (*vrouw, meisje, die, dat redt*).

Reduceeren* (Lat. reducere: *terugbrengen, verminderen*; *herleiden van munten enz.*).

Reduc'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. reductio]: *vermindering*; *herleiding*): *– van prijs*; **–getallen,** o. mv. (*herleidingsgetallen van vreemde munten in eigen munt*; *getal, dat de verhouding tusschen een vreemde muntsoort en een eigen aangeeft*): een pond sterling = ƒ12; **–prijs,** m. –zen(*verminderde prijs*).(c = k).

Reduit', m. –s (Fr. réduit: mil. *verborgen schans*; *laatste toevluchtsoord*; *vluchtschans*). (re = ree).

Reduplica'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. reduplicatio]: spraakk. *verdubbeling*), b.v. *mama, papa, zigzag*; *ww. met –.*

Red'zeil, o. –zeilen (*vangzeil*).

I. Ree, v. reeën (*een klein soort van hert*; Lat. capreolus); **–tje,** o. –tjes: *het mooie oog van een reetje.*

II. Ree, v. reeën (*buitenhaven*); z. Reede **I.**

III. Ree, bn. (*gereed, klaar*): *h. schip ligt –.*

IV. Ree, v. –ën (Z.-N. *spoor, voor*; *lijn*).

Ree'bok*, m. –bokken (*mannetjesree*).

Ree'bout, m. –bouten (*bout v. e. reebok*).

I. Ree'de*, v. –n (*veilige, tijdelijke ankerplaats bij de kust*): *de – van Semarang.*

II. Ree'de*, ree, bn.; reeder, reedst (*gereed*).

Ree'den*, reedde, h. gereed (*gereedmaken, toerusten; een schip uitrusten*).
Ree'der*, m. –s (*uitruster van schepen*).
Reederij'*, v. –en (*reederij ontstaat, wanneer twee of meer personen een schip tot gemeenschappelijk voordeel gebruiken of uitrusten*).
Reeds, bw. (*bereids, alreeds*): *het is – laat.*
Reëel'*, bn. (Fr. réel: *wezenlijk bestaande, werkelijk, zeker, vast; feitelijk, zakelijk*): de reëele waarde van geld, effecten; verg. Ideëel en Nominaal.
Reef, o. reven; zie Rif **II.**
Ree'geit, v. –geiten (*wijfjesree*).
Ree'gracht, v. –en (Z.-N. *kleine afvoer gracht tusschen twee akkers*).
I. Reek, v. reken (gew. voor *riek*).
II. Reek, v. reken (*rij, reeks*): *in de – gaan.*
Ree'kalf, o. –kalven (*jong v. e. reegeit*).
Reeks, v. reeksen (*rij van in orde staande dingen: volgorde; aaneengeschakelde rij*): *een – van jaren, een – van rampen, een – van geslachten*; rekenk. *een meetkundige –*, een rij van getallen, van welke elk volgend een zelfde veelvoud of deel van het vorige is; *een opklimmende –*, zie Divergeerend; *een rekenkundige –*, een rij van getallen, van welke elk volgend een zelfde verschil grooter of kleiner is.
Reel*, bn.;–er,–st (Z.-N. *slank*); verg. Rilde.
Ree'ling*, v. –s (scheepst. *houten, thans meestal stalen, veiligheidsleuning, staketsel*).
Ree(n)'genoot*, Z.-N.; zie Reingenoot.
Reep*, m. –en (1 *lange en smalle strook*; 2 *een eind touw, ketting* in verschillende toepassingen; z. ook bet. 5; 3 Z.-N. *hoepel*; 4 *staaf metaal*; 5 visscherij: *zwaar touw of kabel, waaraan de vleet of het haringnet hangt*): 1 *een – linnen, katoen, papier; een stuk doek aan –en scheuren, een – chocolade, een – lood*; 2 *de – van een katrol, een takel, een heiblok*; zie Klok-, Stuur-, Valreep; *de over een kanaal gespannen – v. e. veerpont*; 3 *met de – spelen*; 4 *een – staal*; 5 *de – uitzetten*; zie Repel.
Ree'pel*, m. reepels (*smalle strook*).
Ree'pen*, reepte, h. gereept (Z.-N. *hoepelen*).
Ree'schaaf, rei'schaaf; zie Rijschaaf.
Ree'sem*, m. –s (Z.-N. *rist; rij; reeks*).
I. Reet, v. reten (*plaats, waar het vlas ligt te weeken*): *in de – liggen*; zie Reute.
II. Reet, v. reten (*spleet, smalle opening*): *hij keek door een – in de schutting; de deur stond op een –.*
III. Reet, re'te, v. reten (*hennepbraak*), misschien etymologisch = Reet **II.**
Reeuw, o. (*doodsschuim, doodszweet*; Z.-N. *uitwaseming van een lijk*); **–stroo***, o. (Z.-N. *lijkstroo*); **–'zweet**, m. (Z.-N. *doodszweet*).
Reeu'wen, reeuwde, h. gereeuwd (*een lijk afleggen, het wasschen en reinigen*).
Ree'vleesch*, o. (*vleesch v. e. ree*); **reeënvleesch***, o. (*vleesch van reeën*).
Refac'tie, v. –tiën, –ties (Fr. réfaction: *korting op beschadigde waren*); lees *–faksie.*
Refecto'rium, o. (Ned.) –s, –to'riën; (Lat.) –to'ria (Lat. *eetzaal i. e. klooster of school*).
Referaat', o. –raten (*verslag, rapport*).
Refereeren* (Fr. [Lat. referre]: *berichten, verslag geven*): *zich – aan*, verwijzen naar, zich houden aan, zich beroepen op.
Referein', o. refereinen; zie Refrein.
Referein'feest, o. –feesten (letterk. *feestelijke wedstrijd van rederijkerskamers*).
Referenda'ris, m. –sen (Lat. vroeger: *naam van verschillende ambtenaren o. a. zegelbewaarder*; thans in ons land: *titel van een hoofdambtenaar aan een der ministerieele departementen*).
Referen'dum, o. (Lat.) –da; (Ned.) –dums (Lat. *verslag met bijbehoorende voorstellen; volksstemming over wetsvoorstellen b.v. in Zwitserland; hoofdelijke stemming*): *een – onder de mijnwerkers.* (en = en).
Referent', m. referenten (Lat. referens: *verslaggever; inleider van een onderwerp; rapporteur*; [*boek*]*aankondiger*).
Referen'tiën, –ties, v. mv. (Fr. référence, Lat. referentia: *inlichtingen, aanwijzingen; getuigenissen*): *voorzien van goede –.*
Refer'te, v. refertes (*verwijzing naar, beroep op iets*): *onder – aan*, verwijzing.
Reflectant', m. en v. –en (*gegadigde*).
Reflecteeren* (Lat. reflectere: 1 *weerkaatsen*; 2 *ergens acht op geven; ambieeren; gading hebben in*): 1 *het water reflecteert*; 2 *op iets –.* In de zin van *nadenken, overwegen* is – ongewoon; **–den**, m. en v. mv.
Reflec'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. reflexio]: *overweging, bedenking; terugkaatsing, weerspiegeling; het acht geven op*): *– op iets slaan*, er acht op geven.
Reflec'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) –to'res (Lat. *straal- of lichtkaatser; spiegeltelescoop*); ook, (Fr.) Réflecteur.
Reflex', m. –en (*terugwerking, -kaatsing*).
Reflex'beweging, v. –en (*onwillekeurige spierbeweging*).
Reflex'ie, v. –s, –xiën; zie Reflectie.
Reflexief', Fr. réflexif, Lat. reflexivus, **1** bn. (spraakk. *wederkeerend*): *een toevallig – ww.: zich wasschen; een wezenlijk – ww.: zich vergissen; het – voornw.*, nl. *zich*; **2** o. reflexieven (*wederkeerend w.w.*).
Reform', refor'me, v. –en (Fr. réforme: *verbetering, vervorming*): van mil. paarden: *op – stellen*, afdanking; *in –*, in reformkleeding; zie ald.
Reformateur', m. –s (Fr. [Lat. reformator]: *hervormer van iets*).
Reforma'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. reformatio]: *hervorming*; inz. *de kerkelijke hervorming der 16e eeuw*).
Reformeeren* (Fr. [Lat. reformare]: *hervormen, een andere of betere vorm geven*).
Reformist', m. –en (Fr. réformiste: *verbeteraar; iem., die op hervorming b.v. van wetgeving, aandringt*); Eng. *Reformer.*
Reform'kleeding*, v. (*dameskleedij, welke meer rekening houdt met de hygiëne*, b.v. *zonder corset*; spott. *hobbezak*); **–paard**, o. –en (mil. *afgedankt of afgekeurd paard*).
Refractair' (Fr.), refractarius (Lat.), **1** bn. (*weerspannig*); **2** m. –s (mil. *dienstweigeraar*).
Refrac'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. refractio]: *straalbreking*). (t = s).
Refrac'tor, m. –s (Lat. *kijker, waarin het licht gebroken wordt; dioptrische kijker*).
Refrein', o. –en (1 *keerwoord, -vers, -rijm; herhaling v. bepaalde woorden aan 't einde der strophen, van een bepaalde versregel na e. zeker aantal andere*; 2 *dichtvorm der rederijkers: gedicht met een refrein*): 1 *alleen het – kende ik van het lied en zong het dapper mee*; 2 *de –en van Anna Bijns.*
Ref'ter, m. –s; zie Refectorium.
Refugié', m. –'s (Fr. *uitgewekene om geloofs-*

vervolging of politiek); *de –'s*, de Hugenoten, die na de herroeping v. h. Edict v. Nantes, in 1685, Frankrijk verlieten. (re = ree).

Refu'gium, o. (Lat.) refu'gia, (Ned.) –s, –iën (Lat. *toevluchtsoord*): *– peccato'rum*, toevlucht(soord) der zondaren.

Refuseeren* (Fr. refuser: *weigeren*).

Refuteeren* (Fr. [Lat. refutare]: *weerleggen*); **–ta'tie,** v. –ties, –tiën.

Refuus', o. refuzen (Fr. refus: *weigering, weigerend antwoord*; **fig.** *blauwtje*).

I. Regaal', Lat. rega'lis = koninklijk, **1** o. regalen (*orgelregister, dat de menschelijke stem nabootst*, zie Vox humana; *gastmaal; boekenplank; groot soort drukletter; landsheerlijk recht, hoogheidsrecht*, ook: *de uiterlijke teekenen ervan*, in deze bet. meestal in het mv.); in de bet. van *landsheerlijk recht enz.*, in het mv. regaliën of (Lat.) rega'lia; **2** bn. (*den koning betreffende; koninklijk*; bij uitbr. *voortreffelijk*): *–gale rechten*, koninklijke, landsheerlijke rechten.

II. Regaal', o. (Fr. réalgar [Arab. rahj-alghār]; Z.-N. *roode arsenikblende, vergif*): *zoo bitter als –.*

Regaal'–papier, o. (*e. groot soort v. papier*).

Regaleeren* (Fr. *heerlijkonthalen, vergasten*).

Rega'lia, rega'liën; zie Regaal **I.**

Regard', m. regards (Fr. *blik, oogopslag, aanzien; opmerkzaamheid*): *– of geen – slaan op*, letten op; lees *re-gaar.*

Regardeeren* (Fr. *betrekking hebben op, betreffen, aangaan; in aanmerking nemen*): *dat regardeert mij niet.*

Regat'ta, v. –'s (It. *wedstrijd met gondels in Venetië*; thans in het alg. *roei-, zeilwedstrijd*).

Regeer'der, m. –s (*bestuurder*).

Regeeren*, regeerde, h. geregeerd (1 *heerschen; besturen*; 2 *doen gehoorzamen, bedwingen*): 1 *de kunst van –; over een land –; een volk –*; z. Heer **I,** 5; 2 *een paard –*; nog: *een naamval –*, vereischen.

Regee'ring*, v. –en (1 *het regeeren; bestuur, bewind, oppergezag*; 2 *personen, aan wie het bestuur is opgedragen; ministerie enz.*; 3 *tijd, dat een vorst regeert*): 1 *de – van Karel V; aan de – komen; de – neerleggen, aanvaarden*; 2 *maatregelen der –; de – overweegt; lid der –*, vroedschap, vero.; 3 *gedurende, onder de – van*; nog: *de – van een werkwoord*, b.v. een naamval.

Regee'ringloos*, bn. (*zonder regeering*); **–loos'heid*,** v. (*anarchie*).

Regee'ringsartikelen*, o. mv. (distributie: *allerlei waren, die door de regeering onder de distributiewet waren gebracht en niet boven de maximumprijs aan de consumenten mochten verkocht worden*); **–commissaris*,** m. –sen (*persoon, door de regeering met een bijzondere opdracht belast*); **–jongen*,** m. –s (*minderjarige knaap, die onder de voogdij der regeering staat*); **–kringen*,** mv.: *in –*; **–ontwerp*,** o. –en (*concept v. wet, door de regeering ingediend*); **–partij*,** v. –en (*politieke partij, die aan de regeering is*); **–persoon*,** m. –personen (*lid der [lands]regeering, minister*); **–reglement*,** o. –en (*reglement, waaraan de regeering gehouden is*; inz. *niet officieele naam van het staatsstuk, waarin de hoofdlijnen van het staatsrecht en een aantal punten v. het administratief recht v. Ned.-I. worden aangegeven*); **–tijd*,** m. (*tijdperk, gedurende hetwelk een vorst regeert*); **–varken*,** o. –s; zie –artikelen; **–vorm*,** m. –en (*wijze, waarop het bestuur van een land is ingericht*): *de eenhoofdige –, de republikeinsche –*; **–wege*,** in de uitdr. *van –*, van de regeering uitgaande; **–zaak*,** v. –zaken (*zaak, die tot de zorg der landsregeering behoort*).

Re'gel, m. –s, –en (1 *liniaal, latje, waarlangs lijnen getrokken worden*; 2 *schriftlijn; lijn, waarop geschreven wordt*; 3 *de woorden op deze lijn*; 4 *woorden*; 5 *gewoonte; hetgeen gewoonlijk geschiedt*; 6 *voorschrift; richtsnoer; verordening*): 1 *geef me eens even de –*, inz. Z.-N.; 2 *op een nieuwe – beginnen*; 3 *een – schoonschrift*; 4 *de gedachte in deze –en vervat*, in dit stuk, deze brief; *tusschen de –s lezen; schrijf me even een –tje*, een kort woord; 5 *in de –; in strijd met* (of: *tegen*) *alle –; zich tot – stellen; iets als vaste – aannemen; dat is tegen de –*, de gewone gang van zaken; *de gulden –*; 6 *de –en voor de R. K. S.; een taal–; volgens de eerste – van de spelling; de –s voor het whistspel; de – eener kloosterorde*, geheel v. voorschriften.

Re'gelaar*, m. –s (*iemand, die regelt; deel van een werktuig, regulator*).

Regeleeren* (*regelen*; ook: *linieeren*); w. g.

Re'gelen, regelde, h. geregeld (*schikken, ordenen*; Z.-N. *linieeren*): *dat is geregeld bij de wet; zich naar iets –*, richten.

Regelet', o. –ten (Z.-N. *liniaal*).

Re'geling, v. –en (*het regelen, schikking; verordening*): *een – treffen*; z. Rechtsgebied.

Re'gelingscommissie, v. –siën, –sies (*college van of tot regeling eener zaak*).

Re'gelloos*, bn.; –loozer, –t (*zonder eenige regel*): *geen taal is –*; **fig.** *hij werkt, leeft –*, ordeloos; **–loos'heid,** v.

Re'gelmaat, v. (*ordelijke schikking*).

Regelma'tig, bn. en bw.; –er, –st (*volgens de regel, geregeld, zonder afwijkingen; gelijkmatig, zich gelijk blijvend*): *een – w.w.; een –e veelhoek*, met gelijke zijden en hoeken; *de –e wisseling der getijden; de regulateur tikt zacht en –*; **–heid,** v. (*het regelmatig zijn; regelmaat, orde*): *de –, waarmede dag en nacht elkaar opvolgen; de – van de bouw van een kerk*, symmetrie.

Re'gelrecht, bw., ook bn. (*zonder omwegen, lijnrecht, op den man af*).

Re'gen, m. –s (1 *atmosferische neerslag: tot nedervallende druppels verdichte waterdamp*; bij verg. van andere neervallende stoffen; 2 *groote [neervallende] hoeveelheid*): 1 *kwam er maar –! een zachte –; de regen valt in stroomen neer; een aschregen*; spreekw. *Na – komt zonneschijn*, d. i. na lijden komt verblijden, voorspoed volgt op tegenspoed; z. ook Drop; 2 *een – van kogels* (of: *kogel–*); *een – van telegrammen*; **–achtig,** bn. (1 *met regen dreigende*; 2 v. e. jaargetijde: *waarin het telkens regent*): 1 *het is – van morgen; een –e lucht*; 2 *een –e zomer*; **–arm,** bn. (*gebrek aan regen hebbend*): *Palestina is een – land*; **–bak,** m. –bakken (*gemetselde [ondergrondsche] vergaarbak van regenwater*); **–boog,** m. –bogen (*optisch hemelverschijnsel, cirkelvormige zevenkleurige boog aan de hemel*; bij verg. van dergelijke straalbrekingen): de kleuren zijn van boven naar beneden: *rood, oranje, geel, groen, blauw, indigo, violet*; **–boogvisch*,** m. –visschen (*een soort van lipvisch*): *de – heet ook zeejonker*; **–boogvlies,** o. –zen (ontl. *de iris v. h. oog, het gekleurde ge-*

deelte); **-bui,** v. -en (*regenvlaag*); **-dag,** m. -dagen (*dag, dat het [bijna voortdurend] regent*): *200 -dagen per jaar*; **-druppel, -droppel,** m. -s (*neervallende droppel regenwater*).

Re'genen, het regende, h. geregend (1 *het in droppels neervallen van verdichte waterdamp*; 2 *doen in droppels neervallen v. verdichte waterdamp*, vero.; 3 *in groote menigte neervallen*): 1 *het regent, het regent, de pannen worden nat; het regent, dat het giet*; 2 Bijbel: *God regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen*; 3 fig. *het regent scheldwoorden; het regende asch.*

Regenera'tie, v. -s (Fr. [Lat. regeneratio]: *weder-ontstaan; wedergeboorte*; nat. hist. *weder aangroeien van verloren gegane lichaamsdeelen*). (e = ee).

Re'genfluiter, m. -s (*volksnaam v. d. regenwulp*); **-jas,** v. -jassen (*overjas v. e. goed, dat de regen niet doorlaat; gummi-overjas, olie-overjas*); **-kaart,** v. -en (*kaart, aanduidend de verdeeling van de regen over de aardoppervlakte*); **-lucht,** v. -en (*lucht, die regen aankondigt*); **-maand,** v. -en (*maand, waarin het veel regent*); zie Pluviose; **-maker,** m. -s (*toovenaar onder de negers enz., die voorgeeft het te kunnen doen regenen*); **-mantel,** m. -s (*lange mantel, beschuttend tegen regen*); **-massa,** v. -massa's; **-meter,** m. -s (*werktuig, ter bepaling van de hoeveelheid regen, die jaarlijks op een plaats valt*); **-put,** m. -ten (*waterdichte put voor regenwater*); **-rivier,** v. -en (*stroom, in hoofdzaak gevoed door de atmospherische neerslag van haar stroomgebied*, b.v. *de Maas*); **-scherm,** o. -schermen (*paraplu*).

Regent'*, m. regenten (Fr. régent, Lat. regens = regeerende: 1 *bestuurder, bewindhebber*; inz. *beheerder van een gesticht enz.*; 2 *rijksbestuurder, plaatsvervanger van een vorst bij diens minderjarigheid enz.*; 3 O.-I. *inheemsch bestuursambtenaar van hooge rang*; 4 *beroemde diamant*): 1 *de -en van een wees-, een armhuis*; 2 *de hertog van Orleans was - tijdens de minderjarigheid van Lodewijk XV, 1715-'23*; 3 *de - van Lebak wachtte op de komst van Max Havelaar*; 4 *de - ontleent zijn naam aan den hertog van Orleans*; Z.-N. leeraar aan een middelbare school, eig. geaggregeerd leeraar.

Regen'ten-contract', o. -contracten (18de eeuw: *overeenkomst tusschen de aristocratische familiën eener stad, krachtens welke zij de ambten en bedieningen onder haar leden verdeelden*): het -- heet ook contract van correspondentie; **-kamer,** v. -s (*kamer, waarin de regenten van een godshuis hun vergadering houden*); **-raad,** m. (België: *beheerraad van de Nationale Bank, bestaande uit den gouverneur, drie directeuren en negen regenten*); **-regeering*,** v. (gesch. *het regeeren van een aantal aanzienlijke families in de 18de eeuw, die alle ambten en posten bekleedden*; z. Regentencontract); **-stuk,** o. -stukken (*schilderstuk, voorstellende de gezamenlijke regenten of regentessen van een weeshuis enz.*): *e. - i. h. Rijksmuseum.*

Regentes', v. -tessen (*vrouw. regent*; Z.-N. [*graad van*] *leerares aan een middelbare school*): de Koningin-- Emma (1890-'98).

Re'gentijd, m. -en (*tijd, waarin veel regen valt*; inz. O.-I., *natte-moessontijd*): *de kleine -*, van November tot begin Februari; *de groote -*, van Februari tot einde April.

Re'genton, v. -nen (*vat voor regenwater*).

Regent'schap, o. -pen (1 *waardigheid, bestuur van regent* inz. in bet. 2 en 3; *de tijd, dat deze regeert*; 2 Java, Madoera: *een der 70 afdeelingen, waarin de gewesten, behalve Batavia en de Vorstenlanden, verdeeld zijn en aan het hoofd waarvan een inlandsch ambtenaar is geplaatst*): 1 *iem. het - opdragen*; 2 *het hoofd van het inlandsch bestuur v. h. -.*

Re'genval, m. (*hoeveelheid regenwater, vallend gedurende een jaar*): *de -* van A'dam is 669 mm; **-verzekering,** v. -en: *goedkoope trein met -*; **-vlaag,** v. -vlagen (*regenbui* inz. in Z.-N.); **-water,** o. (*water, dat als regen is neergevallen*); **-worm,** m. -en (*aardworm*, z. ald.); -wormpje, o. -s; **-wolk,** v. -en (*wolk, waaruit regen nedervalt*); **-wulp,** m. -en (*doortrekkende vogel*; Lat. numenius p. phaeopus); **-zon,** v. (*geelachtige zonneschijn, die regen voorspelt*); **-zonnetje,** o. -s: *het is een -, neem een paraplu.*

Reg'gen, regde, h. geregd (scheepst. *de mast van een vaartuig neerleggen; op zijn reg [rug] leggen*).

Regidor', m. -do'res (Sp. [*gemeente-*]*bestuurder, gemeenteraadslid*).

Regie', v. regieën (Fr. régie: 1 tooneel: *spelleiding*; 2 *beheer van zekere staatsmonopoliën of staatsinkomsten*; *staatsmonopolie*): 1 *de - was goed verzorgd*; 2 *tabaks- in Frankrijk.*

Regi'me, o. -s (Fr. régime: 1 *leefregel, eetregel; richtsnoer*; 2 *regeeringsstelsel, bestuur van de staat*): 1 *een - volgen*; 2 *het ancien -*, regeeringsvorm, -toestand van de oude tijd, inz. de regeeringsvorm, -toestand onder de Bourbons in Fr. vóór de groote Fr. revolutie.

Regiment', o. -en (Fr. régiment, Lat. regimentum: 1 *bestuur*, vero.; 2 *troepenafdeeling, evenmatig deel van een leger*): 1 *dat ik zal wederkeeren in mijnen -*; 2 *een - staat onder bevel v. e.* (*luitenant-*)*kolonel.*

Regiments'commandant, m. -en (mil. *hoofdofficier, die over e. regiment het commando heeft*: [*luitenant-*]*kolonel*); **-dokter,** m. -s (*officier v. gezondheid*); **-kind,** o. -eren (*kind v. e. soldaat, dat bij het regiment werd opgevoed tot soldaat of marketentster*); vero.; **-overste,** m. -n (*luitenant-kolonel*).

Regisseur', m. -s (Fr. régisseur: *rekenplichtig beheerder, rekeningvoerder*: *tooneelbeheerder*, nl. *die de rollen uitdeelt en de opvoering van het stuk regelt en leidt, spelleider*).

Regis'ter, o. -s (Fr. registre, Lat. registrum: 1 *inschrijvingsboek, naamlijst*; *goed geordende inhoudsopgave*; *klapperboek, waarin akten enz. gerechtelijk worden opgeteekend*; 2 muz. *de gezamenlijke orgelpijpen of -tongen, in één soort van geluid*; ook: *een zeker deel van de stemomvang*; 3 *bladwijzer in een boek*): 1 *een - aanleggen*; *een alphabetisch -*; zegsw. *geen schoon - hebben*, geen geheel vlekkeloos verleden; 2 *alle -s openzetten*; *zijn stem ligt in een -, te laag voor die partij*; 3 *er ligt een - bij die bladzijde.*

Regis'terton, v. -tonnen (*maat voor de inhoud van zeeschepen* = 2.83 m^3).

Registra'tie, v. (*officieele inschrijving van akten in een wettelijk register met fiscaal doel*); in België: *- en domeinen*, het beheer over de - en de staatseigendommen; **-kantoor,** o. -kantoren; **-kosten,** m. mv.; **-wet,** v. -ten (*wet van 1917 tot heffing v. registratie-rechten*).

Registreeren* (Fr. registrer: *in het openbaar register der registratie inschrijven, inboeken*).
Reglement', o. –en (Fr. réglement: 1 *verordening, voorschrift*; 2 Z.-N. *orde*): 1 – *van orde*; 2 Z.-N. *die vrouw heeft geen –*.
Reglementair', bn. en bw. (Fr. réglementair: *van, betreffende of volgens een reglement*): *–e voorschriften; iets – vaststellen.*
Reglementeeren* (Fr. *aan een reglement onderwerpen*): *iets –*, bij verordening vaststellen.
Regres', o. (Lat. regressus: *regressie*; fig. *weigering*; rechtst. *verhaal*).
Regres'sie, v. –sies, –siën (Fr. [Lat. regressio]: *terugkeer, teruggang*).
Regressief', bn., bw. (Fr. régressif: *teruggaand, terugwerkend*): *de geschiedenis des vaderlands – behandelen; –sieve assimilatie* (spraakk.), als in: *litteeken* uit *likteeken, pollepel* uit *potlepel enz.*; z. Progressief.
Regretteeren* (Fr. *betreuren*).
Regulair', bn. (Fr. *regelmatig, geregeld*).
Regularisa'tie, v. –s, –tiën (Fr. *vereffening, ordening, regeling*). (t = s).
Regulariseeren* (Fr. *regelmatig maken b.v. de loop eener rivier*; *reguleeren*).
Regulariteit', v. (Fr. *regelmatigheid*).
Regulateur', m. –s (Fr. *regulator*; inz. *een zeer regelmatig gaande hangklok*).
Regulatief', o. regulatieven (Fr. régulatif: *voorschrift, richtsnoer, verordening*).
Regula'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) –to'res (Lat. *regelaar*; *deel v. e. machine, dat dient om de gang der machine regelmatig te doen plaatshebben, b.v. bij een stoommachine, de toevoer van stoom in de cilinder regelend, bij blaasinstrumenten, ter verkrijging van een regelmatige luchtstroom enz.*).
Reguleeren* (Lat. regulare van regula = regel: *regelen, schikken, in orde brengen, regulariseeren*): *het –leerend verstand.*
Regulier'*, Fr. régulier. **1** bn. (*regelmatig, volgens orde*; *tot de ordesgeestelijken behoorende*): *–e geestelijken*; **2** m. en v. –en (inz. in het mv.: R.-K. *kloosterlingen, die volgens een kerkelijk goedgekeurde regel te zamen wonen en leven*; *ordesgeestelijken*).
Rehabilita'tie, v. –s (Fr. *herstel in de vorige stand of staat*, inz. *van gefailleerden, die hun schuldeischers hebben bevredigd*; *herstel in naam en eer*): *een zedelijke –*. (re = ree).
Rehabiliteeren* (Fr. *in de vorige stand of staat herstellen*; *iem. zijn goede naam teruggeven*; *rehabilitatie geven*): *zich –.*
Rei 1 m. –en (1 *koor* inz. *in de vroegere tooneelstukken der 17de eeuw, optredend na elk bedrijf en de gevoelens van de denkbeeldige toeschouwers vertolkend over hetgeen in het bedrijf gebeurd was*; bij uitbr. *aantal saambehoorende personen enz.*; 2 *datgene, wat door de rei of het koor wordt gezongen*; *dans door zulk een rei uitgevoerd*; bij uitbr. *ook van een dans in de open lucht*): 1 *de –en in de Gr. treurspelen*; *de –en in Vondels Lucifer*; *een – van maagden*; *de hemelsche –en*, de Engelen, Zaligen; 2 *de versmaat der –en uit Lucifer*; *de – aanvoeren*; zie Coryphee; *de rijzigste der schoonen danst bevallig voor in de –*; **2** v. –en (*meetlat* inz. *bij het waterpassen*; Z.-N. [*stads*]*gracht*).
Rei'en, reide, h. gereid (*in koor zingen, dansen*).
Rei'ger, m. –s (*ooievaarachtige moerasvogel, stelt-looper*; Lat. ardea c. cinerea): *de blauwe – komt in ons land veel voor*; **–achtigen**, mv. (*familie der reigers*); **–bos**, m. –bossen (*bos van witte reigerveeren*); **–valk**, m. –valken (*een tot de reigerjacht afgerichte valk, slechtvalk*; Lat. falco c. peregrinus); **–veer***, v. –veeren.
Rei'ken, reikte, h. gereikt (1 *aanbieden, toereiken, geven*; 2 *zich uitstrekken tot*; 3 *de hand naar iets uitstrekken*): 1 *elkander de hand –*; *iemand de (behulpzame) hand –*, hem helpen; 2 *zoover het oog reikt, staat alles onder water*; *het water reikt ons tot de knieën*; 3 zegsw. *hij wil met de hand aan de hemel –*, hij wil het onmogelijke.
Reik'halzen, reikhalsde, h. gereikhalsd (*erg verlangen*): *de schoolknapen reikhalsden naar de vacantie*; **–halzend**, bn. (*vol verlangen*): *– naar iets uitzien*; *iets – te gemoet zien.*
Rei'len, in de uitdr.: *zooals het reilt en zeilt*, eig. zóó als het schip reilt (in plaats van een vero. rijdt = voor zijn anker ligt) en zeilt d. i. met al, wat er in, op of aan is; fig. *het huis, zooals het reilt en zeilt.*
Reil'top, m. -toppen (scheepst. *vlaggestok*).
I. Rein 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *zuiver, onbesmet, onbevlekt*; *schoon*; 2 muz. *welluidend, zuiver van toon*; 3 *eerbaar, kuisch, zedelijk onbevlekt*): 1 *zijn kleeren – houden*; *met –e handen*; *–e dieren*, zie Kauscher; *dat is je reinste onzin*, klinkklare; 2 *een – octaaf*; 3 *een – gemoed, een – geweten, – zijn van zonden*; **2 –e**, m. en v. –n: *den –e is alles –*, misbruik maakt de dingen onrein, Titus 1 : 15; **3 –e**, o.: *weer in het –e brengen*, terechtbrengen, wat bedorven is, weer goedmaken.
II. Rein, m. –en (Z.-N. *akkergrens*); ook Reen.
III. Rein, m. (Z.-N. gew.: *regen*).
Rei'naert de Vos', of Vanden Vos Reinaer'de: beroemd dierenepos der 13e eeuw.
Reinardie', **reinaardij'**, v. –dieën (*sluwheid, bedrieglijkheid, listigheid, geslepenheid*).
Reïncarna'tie, v. –s (Fr. [Lat. reïncarnatio]: *wedervleeschwording*). (re = ree).
Rein'cultuur, v. –turen (*het kweeken van bacteriën van één en dezelfde soort*; ook: *het gekweekte*); germ.
Rei'ne, v. –s (Fr. *koningin*): *la – du bal*, gevierdste danseres.
Reine-clau'de, v. reines-claude (Fr. *een soort van zoete, geelgroene pruim*).
I. Rei'nen (v. akkers: *palen, grenzen*); gew.
II. Rei'nen (gew.; Z.-N. *regenen*).
Rein'genoot*, m. –en (*bezitter van een aangrenzend land of akker*); gew.
Rein'heid, v. (*het rein-zijn*, eig. en fig.): *de – van het lichaam; – van zeden.*
Rei'nigen, reinigde, h. gereinigd (*zuiveren*): *een kamer –*, schoonmaken; *een wonde –, zijn handen –; zich –; zich de tanden –*; **–ing**, v. –en (*het reinigen*; inz. *gemeentelijke tak van dienst, belast met het rein houden van straten en pleinen eener stad; reinigingsdienst, stadsreiniging*): *bij de – zijn*, er een postje bij hebben.
Rei'nigingsdienst, m.; z. Reiniging.
Rein'tje, o.: *– de Vos*; zie Reinaert.
Rein'vaar, v. –varen (*steenvaren*); Z.-N. Rein'vaan, ook: Koek'kruid; **–wilg**, m. (Z.-N. *liguster*).
I. Re'ïs, m. –sen (Arab.-Turksch, eig. kop: [*scheeps*]*bevelhebber*): *– effen'di*, rijkskanselier, minister van Buitenlandsche Zaken.
II. Réis, v. (Portug. mv. van real, z. reaal;

rekenmunt, nl. *0.001 van een milreis*, z. ald.), spreek uit: reis; dikwijls gespeld op Braziliaansche postzegels en banknoten *reis*, het mv. van *rei* = koning, uitgesproken *re-eis*.

III. Reis, v. reizen (1 *tocht, uitstap; het trekken van een plaats naar een andere*; 2 *keer, maal*): 1 *een – van een dag* of *een dag–*; *de heen–, de terug–*; *een lucht–*; *een voet–*; *een plezier–*; *een zee–*; *op – gaan (naar)*; zegsw. *de groote – aannemen, aanvaarden*, d. i. sterven; *van een koude* (of: *kale*) *– thuiskomen*, met de kous op de kop; *goede –! enkele –*, geen retour; 2 *eenige reizen achtereen herhaald*; vero. Reize.

Reis'apotheek, v. –theken (*kistje, taschje met medicijnen, dat men op reis meeneemt*); **–artikel,** o. –en (inz. in het mv. *voorwerpen, die men op reis noodig heeft of kan noodig hebben*): *handel in –en*; ook: **–benoodigdheden*,** v. mv.; **–avontuur,** o. –avonturen; **–bibliotheek,** v. –theken (*collectie boeken, die na lezing door het volk v. dorp of gehucht, elders dienst gaat doen*); **–biljet,** o. –ten (*bewijs van betaling voor e. aangeduide reisroute*); **–boek,** o. –en (*reisgids*); **–bureau,** o. –'s (*bureau, dat zich belast met het in elkaar zetten van reizen, bezorgen van reisbiljetten, bespreken van logies enz.*): *het – Lissone*; **–dagen,** m. mv. (nl. *dat men achtereen op reis is*); **–deken,** v. –s (*groote deken, die men op reis meeneemt*); **–duif,** v. –duiven (*postduif*).

Reis- en verblijf'kosten, mv. (*vergoeding van de reis en het verblijf elders*, b.v. *aan examinatoren*).

Reis'geld, o. –en (*geld, dat voor de reis noodig is*); **–gelegenheid,** v. –heden (*middel van verkeer of vervoer*); **–genoegens,** o. mv.; **–genoot*,** m. –en (*iemand, met wien men reist*); vr. **–e*; –genot,** o. (*genot, dat men op reis smaakt*); **–gezel,** m. –gezellen; **–gezelschap,** o. –pen (*personen, die samen een reis doen*; ook: *reisbureau*); **–gids,** m. –en (*spoorwegboekje; boek met opgaven van reisbijzonderheden*): *Baedeker is een goede –*; **–goed,** o. (*bagage*); **–koffer,** m. –s ([*leeren of houten*] *koffer voor reisbenoodigdheden*); **–kosten,** m. mv. (*geld, dat de reis kost*): *de – zijn voor rekening van den pastoor*; **–kostuum,** o. –tumen (*reispak, reiskleedij, reisgewaad*); **–kredietbrief,** m. –brieven; zie Kredietbrief.

Reis'lectuur, v. ([*lichte*] *lectuur op reis*); **–lust,** m.; **–makker,** m. –s (*reisgenoot*); **–mantel,** m. –s (*mantel, geschikt om op reis te dragen*); **–pas,** m. –passen (*paspoort, pas of vrijbrief, om de grenzen van een land te kunnen overgaan*); **–penning,** m. –en (*reisgeld*; ook: *gift in geld voor behoeftige reizigers bv. voor kinderen eener vacantiekolonie*); **–pet,** v. –petten (*pet, die men op reis draagt*); **–plan,** o. –nen (*plan voor een reis*); **–seizoen,** o. –en (*tijd van 't jaar, dat vele menschen op reis gaan of zijn*, b.v. *Augustus*); **–tasch*,** v. –tasschen; **–tijd,** m. (*tijd, geschikt om te reizen*); **–toilet,** o. –ten (*reiskostuum*); **–vaar'dig,** bn.: *hij stond –*, d. i. gereed om te vertrekken; **–verhaal,** o. –verhalen (*verhaal van een reis*): *een boeiend –*; **–wijzer,** m. –s (*reisgids*; Z.-N. rechtst. *officieel stuk met opgave van de af te leggen reis*).

Reïtera'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. reïteratio]: *herhaling*).

Rei'zekens, bn. (Z.-N. *eventjes, nauwelijks*).

Rei'zen, reisde, h., i. gereisd (*een reis doen; vreemde landen bezoeken*): *naar Londen –, heen en weer –, voor zijn pleizier –*; *voor een huis of voor een firma –*, handelsreiziger zijn; *te voet, per boot, per trein –*.

Rei'zend, bn.: *het –e publiek*; *een – gezelschap*, toeristen; *–e tooneelspelers*.

Rei'ziger, m. –s (1 *iemand, die reist*; 2 *handelsreiziger*): 1 *er waren veel –s in de trein*; *de –s der derde klasse*; 2 *hij is – voor dat huis*; vr. ook: **rei'zigster,** v. –s.

I. Rek, m. (*rekbaarheid; veerkracht*): *er zit geen – in dat linnen*; *dat metaal heeft groote –*; etymologisch = **– II.**

II. Rek, o. –ken (1 *latwerk, toestel, om iets op te drogen, droogrek*; 2 *stelling om iets op te plaatsen*; afkorting van: *boeken-, geweer-, eier-, pijpenrek*; 3 *lengte, eind weegs*; *deel eener rivier*; 4 [*lang*] *tijdsverloop*; 5 *roest van hoenders*; 6 *gymnastiekwerktuig: rekstok*): 1 *waschgoed op het – hangen*, zie Droogrek; *gedrukte vellen op het – hangen om te drogen*; 2 *de boeken in of op het – zetten*; 3 *het is een heele – langs het kanaal van Maastricht naar Luik*, verg. Rak; *het – Tiel-Ochteren van de Waal*; 4 *de schooltijd van Sept. tot Kerstmis is geen kleine –*; 5 *hij gaat met de kippen op het –*, zie Stok; 6 *werken aan het –*.

III. Rek, v. (Z.-N. *kikkerrit*).

Rek'baar, bn.; –der, –st (*gerekt kunnende worden, elastisch*): *onder alle metalen is goud het –ste*; fig. *een rekbaar wetsartikel*; **–baarheid,** v. (*het rekbaar zijn*; inz. *het vermogen, van gedaante te veranderen door trekken of drukken, zonderdat de samenhang der deelen verbroken wordt; veerkracht*): *– van elastiek*; **–band,** m. –en (Z.-N. *elastiek*); **–bank,** v. –en (*werktuig van den metaaldraadtrekker*).

Re'ke, v. –n, Z.-N.; zie Reek **II.**

Re'kel*, m. –s (*mannetjeshond, -vos, -wolf*; fig. *onbeschoft mensch; vlegel, deugniet*): *onbeschofte –! die kleine –!*

Re'kelachtig, bn. en bw.; –er, –st (*vlegelachtig*): *–e manieren*; *zich – aanstellen*.

Re'kenaar, m. –naars, –naren (*iemand, die rekent of bekwaam is in 't rekenen*).

Re'kenboek, o. –en (*boek, waaruit men rekenen leert, boek met rekensommen*); **–bord,** o. –en (*schoolbord voor rekenwerk*).

I. Re'kenen, rekende, h. gerekend (*inrekenen, met asch bedekken*): *het vuur –*; gew.

II. Re'kenen, rekende, h. gerekend (1 *cijferen, met getallen werken*; *met getalbegrippen denken*; 2 *daarvoor houden, achten, als zoodanig beschouwen*, ook refl.; 3 *veronderstellen*; 4 met *op*: *vertrouwen, staat maken*): 1 *goed kunnen –*; *juist en vlug uit het hoofd –*; *leeren – met letters* (algebra); *we hebben* (*een uur*) *–*, rekenles; *we – alleen met guldens*; *door elkaar gerekend*, gemiddeld; *wat rekent hij er voor*, vraagt hij? 2 *ik reken dat als mijn plicht*; refl. *zij – zich tot de notabelen*; *hij rekent zich gelukkig*; 3 *ik reken, dat jij komt*; 4 *op iems. komst –*; *op zijn vrienden kunnen –*.

Re'kenfeil, v. –en; **–fout,** v. –en (*fout in de berekening*); **–hof,** o. (Z.-N. *rekenkamer*).

Re'kening, v. –en (*nota, opgave van geleverde goederen of van verrichte werkzaamheden, alsmede van het bedrag, dat er voor betaald moet worden*; ook: *het papier, waarop de – staat*): *– en verantwoording afleggen*; (*geen*) *– houden met*; *de – opmaken*; *–en schrijven*; *buiten – laten*; *voor – van*; *voor gezamenlijke*

–; *korte – maakt lange vriendschap*; *tot slot van –*, op het einde van de zaak; *op – stellen*; *in – brengen*, *hooge –en maken*; *dat is voor mijn –*, fig. ik stel mij verantwoordelijk, neem dat op mij; *op –*, in mindering; *zijn – er bij vinden*, voordeel; z. Kind, Streep, Zak.

Re'kening-courant', v. rekeningen-courant (handel: *loopende rekening*, b.v. *tusschen een particulier en een bankier, waarin debet en credit geregeld worden opgeteekend; staat of lijst van debet en credit*): *in –– staan.*

Re'keningstuk, o. –ken (*stuk als of met een rekening overgelegd*); **–wet,** v. (België: *wet op de algemeene rekening v. d. staat*).

Re'kenkamer, v. (*college van staat, dat waakt over het goed beheer van 's lands gelden, in ons land en ook in O.-Indië*), in België = *rekenhof.*

Re'kenkast, v. –en (*rekenraam*); **–kunde,** v. –n (*leer der getallen*; *cijferkunde, waardoor men de getallen leert schrijven, ontbinden, samenstellen enz.*; *wetenschap, die zich bezighoudt met de eigenschappen der getallen*; ook: *leerboek over de cijferkunde*); **–kun'dig,** bn. (*tot de rekenkunde behoorende, er op betrekking hebbende*): *–e vraagstukken*; **–les,** v. –lessen (*les in het rekenen*; *les uit een rekenkunde*); **–machine,** v. –s (*rekenraam*; *werktuig, waarmee men machinaal optellingen, aftrekkingen kan verrichten*); **–meester,** m. –s (*onderwijzer in de rekenkunde*; fig. *knap rekenaar*); **–methode,** v. –s, –n (*stelsel, dat men bij zijn rekenonderwijs volgt*): *de – van Versluys*; **–munt,** v. –en (*niet* [*meer*] *bestaande munt, waarvan de naam gebruikt wordt om een bepaalde geldswaarde uit te drukken* b.v. *guinje, daalder*); **–plich'tig** bn. (*verplicht, verantwoording te doen van ontvangsten en uitgaven*); **–e,** m. –n (Z.-N. *boekhouder*); **–raam,** o. –ramen (*hulpmiddel bij het elementaire rekenen*: *balteller* nl. *een raam met horizontale staven, waarin 16 ballen kunnen schuiven*); **–schap,** v. (*verantwoording*): *– geven van*; *zich – van het gewicht der zaak geven*; *– eischen*; **–school,** v. –scholen (*rekenmethode*); **–som,** v. –men (*rekenkundige opgave*); **–wijze, –wijs,** v. –wijzen (*methode van rekenen*).

Rekest', o. –en; Z.-N. **Rekwest;** zie Request enz.

I. Rek'ke, v. rekken (*vogelaarsstok*).

II. Rek'ke, v. –n (jagerst. *wijfjesree in het 3e jaar*).

Rek'kebekken (Z.-N. *trekkebekken*; *twisten*).

Rek'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *zich rekkende, gemakkelijk gerekt kunnende worden*; *zacht, lenig*; 2 fig. *meegaand, inschikkelijk*): 1 *dat leer is –*; 2 *een – mensch, een – geweten*; *de bet. van menig woord is –.*

I. Rek'ken, rekte, h. (1, 2), i. (3) gerekt (1 *uitrekken*; *langer, wijder maken*; 2 van paarden: *harddraven, in gestrekte galop loopen*; 3 *langer, wijder worden*): 1 *een ontwakende hond rekt zijn leden*; *het gewasschen linnen –*, *metaaldraad –*; fig. *een bezoek, gesprek –*, lang doen duren; *een onderhandeling onnoodig –*; Z.-N. *een konijn –*, rekkende dooden; 2 *de paarden gingen –*; 3 *dat leer gaat –.*

II. Rek'ken, ze rekten, ze zijn gerekt (*op het rek gaan van hoenders*): *de kippen – al.*

Rek'ker, m. –s (Z.-N. *elastiek* 2): *schoen met –s.*

Rek'kerig, bn.; –er, –st (*lust gevoelende zich te rekken, lui*): *–e conversatie*, vervelende.

Rek'schoen, m. –en (Z.-N. *schoen met rekkers*).

Rek'stok, m. –stokken (*horizontaal geplaatste stok of staaf voor armoefeningen*).

Rel, m. (*het rellen*; *gerucht*); zie Relletje.

Relaas', o. relazen (Fr. [Lat. relatio]: *verhaal, verslag*; ook: *een lang, uitvoerig verslag, verhaal*): *een lachwekkend – v. e. zeereis*; rechtst. *– van registratie*, vermelding.

Relâ'che, v. (Fr. *rust, uitspanning, ophouden met werk*; tooneel: *term om uit te drukken, dat er geen voorstelling is*). (re = re).

Relap'sus, Lat. **1** m. (*terugval*); **2** m. en v. –sussen (*afvallige, renegaat*). (re = re).

Rela'ta refe're (Lat. *ik verhaal, hetgeen gezegd is*).

Rela'tie, v. –tiën, –ties (zie Relaas: *aanwijzing, vermelding*; *de betrekking, waarin zaken of personen tot elkander staan*; ook: *de personen, die in betrekking staan*): *–s met iemand aanknoopen*; *die koopman heeft veel –tiën*, handelsbetrekkingen.

Relatief', Fr. relatif, **1** bn. (*betrekkelijk*): *de –tieve waarde der cijfers*; z. Absoluut; **2** o. –tieven; Lat. relati'vum, o. –ti'va (*betrekkelijk voornaamwoord*).

Relaxa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. relaxatio]: *ontspanning, verzachting van straf*).

Relevant', bn. (rechtst. *op de voorgrond tredend, ter zake dienend, van beteekenis*).

Releveeren* (Fr. [Lat. relevare]: *in 't licht stellen, doen uitkomen*; *ontheffen, bevrijden van een verplichting*; ook: *hooren tot*).

Reliëf', o. bet. 1 en 3 –s (Fr. [It. reliëvo = verhooging]: 1 *verhoogd beeld-, drijf- of gietwerk, dat* nl. *uit de achtergrond is opgeheven*; 2 *aanzien, waardij, belangrijkheid*; 3 aardr. *miniatuurnabootsing van hoogten en laagten voor zeker deel der aardoppervlakte*): 1 *haut–*, dat het rondom vrije beeldwerk nadert; *demi–*, waar de helft der natuurlijke dikte wordt gezien; *bas–*, dat zich vlak vertoont; bij verg. *het landschap heeft een rijk –*, groote afwisseling van hoogten en laagten; *en –*; 2 *dat zal – geven aan mijn verklaring*; 3 *een nauwkeurig –*; **–druk,** m. (*opstaande letters of hoogdruk, voor blinden*); verg. Brailledruk; **–kaart,** v. –en (*kaart, waarop het reliëf v. h. land, de hoogten en laagten duidelijk zijn aangegeven*; ook: *kaart met verhoogingen voor blinden*; *reliëf* in bet. 3). (re = re).

Relief'commissie, o. –s (Eng. relief: *hulp-, steuncommissie*); **–schip,** o. –schepen (*schip, door zoo'n commissie uitgezonden*).

Reliek', v. en o. relieken (Fr. relique: *als heilig beschouwd overblijfsel*, inz. *kleederen, gebeenten van heiligen*, of *zaken, welke met een heilige, met Christus of zijn Moeder in aanraking zijn geweest*); zie Reliquie.

Reliek'schrijn, o. en m. -schrijnen (*versierd kistje, waarin een reliek bewaard wordt*).

Reli'gie, v., in bet. 1 –s, religiën (Fr. [Lat. religio]: 1 *geloofsleer, godsdienst*; *kerk of kerkgenootschap, kerkelijke belijdenis*; 2 *godsvrucht*): 1 *het verschil tusschen deze twee religiën*; *van dezelfde – zijn*; *de Christelijke –, de Roomsch-Katholieke –, de Protestantsche –*; 2 *die menschen hebben veel –.* (g = zj).

Reli'gietwist, m. –en (*godsdienstwist*).

Religieus', Fr. religieux, Lat religiosus **1** bn. en bw.; –zer, –t (*godsdienstig, vroom*): *een – mensch*, godvreezend; *– leven*; *de –ze kunst*; **2 –gieu'ze*,** m. en v. –gieuzen ([*vrouwelijke*] *kloosterling*). (g = zj).

Reli'gievrede, m. (*godsdienstvrede*): *de – van Neurenberg in 1532.*
Relikwie', Z.-N. spelling voor Reliquie.
Reliquia'rium, o. (Ned.) –s, –riën; (Lat.) –ria (Lat. *reliekhouder, -schrijn*). (qu = kw).
Reliquie', v. reliquieën (Lat. reliquiae mv.: *reliek*). (qu = kw).
Rel'len, relde, h. gereld (*babbelen, druk praten, kakelen*).
Rel'letje, o. –s (*kortstondige opschudding*): *de straatjongens hadden een – met e. dronkenman,* opstootje, oploopje; verg. Rel.
Rel'muis, v. –muizen (*knaagdiertje met winterslaap, levend op boomen*; Lat. myoxus glis): *de – in Bohemen.*
Rem, v. –men (*toestel, om wagens, voertuigen in hun loop te doen vertragen of te doen stilstaan*): *de –men werkten niet*; z. Westinghouse-rem; fig. *een – zijn,* iets (zooveel mogelijk) tegenhouden.
Remarqua'bel, bn. (Fr. remarquable: *opmerkenswaardig, opmerkelijk, merkwaardig*).
Remarqueeren* (Fr. *aanmerken; opmerken*).
Remar'que, v. remarques (Fr. *aanmerking; opmerking*): *iem. een – maken.*
Rem'blok, o. –blokken (*blok* inz. *stuk hout, dat bij het remmen op het wiel drukt*).
Rembours', Rembour'sement, o. (Fr. *terugbetaling*; van een wissel: *dekking; betaling van de waarde en de verzendingskosten van een pakket bij de ontvangst daarvan*): *onder –,* onder dekking van betaling.
Rem'brandt van Rijn, de grootste Holl. schilder, te A'dam. (1606–'69).
Rembrandtiek', bn., bw. (*in de trant van Rembrandt*): *een – schouwspel,* vol licht en gloed.
Reme'die, v. en o.; in bet. 1 –diën, –s (Lat. remedium: 1 *geneesmiddel; hulpmiddel*; 2 *door de wet toegestane geringe afwijking v. het officieel vastgestelde gewicht en gehalte bij het slaan van munten*): 1 *daar is geen – voor,* hulp; *een – tegen de liefde,* leelijke vrouw, man; 2 bij het gouden tientje is de – 0,002 op 't gewicht, die op het gehalte is 0.0015 deelen fijn goud; ook: Ruimte.
Remedieeren* (Fr. [Lat. remediari]: *verhelpen; beter maken*).
Reme'dium, o. (Ned.) –diën, –s; (Lat.) –dia (Lat. *remedie*).
Remigrant', m. en v. –en (Fr. [Lat. remigrans = terugkeerend]: *uitgewekene, terugkeerende in 't vaderland*); vr. ook: **–e**; verg. Emigrant en Immigrant.
Reminiscen'tie, v. –ties, –tiën (Lat. reminscentio: *herinnering, heugenis*).
Reminis'cere, v. (R.-K. *2de Zondag in de Vasten,* naar de beginwoorden van de Introïtus uit Ps. 25 : 6: – Do'mine = gedenk Heer).
Remi'se, v. –s (Fr. *zending, overmaking, bijzonder van geld, waren, wissels enz.*; *uitstel, nalating*; *vermindering*; bij het schaken: *kamp-op, onbeslist gebleven*; kaartspel: *enkelvoudig verloren,* als de speler niet meer slagen haalt dan zijn tegenspelers; *schuur, bewaarplaats* inz. *voor wagens enz., tramwagen- of koetshuis*).
Remis'sie, v. –siën, –s (Fr. [Lat. remissio]: *terugzending*; *opheffing v. e. verbod*; *vermindering, nalaten* b.v. *van koorts*; *afslag of korting op belasting, straf enz.*).
Remitteeren* (Lat. remittere: *terug- of overzenden; geld, wissels of effecten overmaken; iets van een vordering laten vallen, afslag geven*); **–mittent',** m. –en (Fr. [Lat. remittens]: *overmaker van geld*; handel: *de eerste wisselhouder of ontvanger*).
Rem'men, remde, h. geremd (*de rem gebruiken*; *de beweging van iets tegenwerken*: ook fig.): *te sterk –; iem. wat –*; **–mer*,** m. –s (*persoon, die* [*op treinen*] *het remtoestel bedient*; ook: *het toestel*).
Remonstrans', m. –en; z. Monstrans.
Remonstrant', m. –en (gesch. *volgeling van Jac. Arminius,* 1560–1609); z. vlg. woord.
Remonstran'tie, v. (Lat. remonstrantio: *tegenvoorstelling, tegenbetoog*; gesch. *bezwaarschrift, in 1610 door de Arminianen aan de Staten v. Holland ingediend, tevens betoogschrift of verweer, ten bewijze, dat hun leer niet gevaarlijk was voor de staat*).
Remonstrantsch'*, bn. (*eigen zijnde aan, betrekking hebbende op de leer der Remonstranten*): *hij is –gezind, de –e Broederschap.*
Remonstreeren* (Lat. remonstrare: *tegenwerpingen maken, tegenvoorstellingen doen*).
Remon'te, v. (Fr. *jaarlijksche aanvulling van paarden voor de krijgsdienst, om de onbruikbare te vervangen*); **–commissie,** v. –commissies, -siën (*commissie tot aankoop van krijgspaarden*); **–depot,** o. –depots (*plaats, waar de remontepaarden worden afgericht*): *de paarden, jonger dan vijf jaar, worden in –s bewaard*; (pot = poo); **–paard,** o. –en (*mil. aanvullingspaard, aldus genoemd, totdat zij geheel afgericht zijn*).
Remontoir', o. –s (Fr. v. remonter = opwinden: *zakuurwerk, dat zonder afzonderlijke sleutel wordt opgewonden*).
Removeeren* (Lat. removere: *wegruimen; ontslaan uit een ambt, afzetten*).
Remplaçant', m. –en (Fr. *plaatsvervanger, vroeger* b.v. *in de krijgsdienst*); **–e,** v.
Remplaceeren* (Fr. *in iems. plaats treden; plaatsvervangen*). (em = am).
Rem'schoen, m. –en (*boogvormig stuk ijzer, waar het rad in past en dat tegen het rad kan aangedrukt worden; ijzeren slof*): *een – dient om een rollend voertuig op een hellend vlak in te houden*; zie Rem.
Rem'toestel, o. –len; zie Rem.
Remunereeren* (Fr. [Lat. remunerari]: *vergelden; vergoeden*). (re = ree).
Re'mus, m.; zie Romulus.
I. Ren, m. –nen (*snelle loop; galop*): *in volle –.*
II. Ren, ren'ne, v. rennen (*kippenloop*; Z.-N. *hoenderkorf, krat voor het vervoer van biggen*).
Renaissan'ce, v. (Fr. *wedergeboorte*; inz. *hernieuwing van de studie der oudheid, kunsten, wetenschappen enz. oorspronkelijk in Italië*); **–stijl,** m. ([*bouw*]*stijl, die onder invloed van de Renaissance zich in de 15de en 16de eeuw ontwikkelde*). (re = re).
Ren'baan, v. –banen (*afgepaalde plaats voor wedrennen*); **–bode,** m. –n (*koerier*).
Rencon'tre, v. –s (Fr. *ontmoeting; samentreffing; gevecht, treffen*).
Rencontreeren* (Fr. *ontmoeten, aantreffen*).
Renda'bel, bn. (Fr. rendable: *rente-opleverend*): *een tram – maken.* (ren = ren).
Rendant', m. rendanten (Fr. *rekeninghouder, verantwoordelijke kassier*).
Rendeeren* (*winst opleveren*): *iets –d maken.*
Rendement', o. (*opbrengst; winst, verkregen door industrie, mijnwezen enz.*).

Rendez-vous', o. (Fr. *afgesproken plaats van bijeenkomst*; ook: *de afspraak of bijeenkomst zelve*): *elkaar —— geven*, elkaar ergens bescheiden; *—— spelen*, braken.
Ren'dier, o. –en (*soort van hert*; Lat. rangifer tarandus): *Lappen met –en.*
Ren'dierleder, o. (*leer v. e. rendierhuid*); **–mos**, o. (*korstmos*; Lat. cladonia rangiferina; *veevoeder*): in Jutland wordt van – brood bereid; **–vel**, o. –vellen.
Renegaat', m. renegaten (Fr. renégat, Lat. renegatus: *afvallige, geloofsverzaker*; *iem., die zijn politieke overtuiging verloochent*); zie Apostaat.
Renet', v. renetten (Fr. reinette = koninginneappel: *een soort van winterappel*).
Reneweeren* (volkst. voor *rüneeren*); **–wa'tie**, v. (Z.-N. *ondergang, verderf*).
Renforceeren* (Fr. *versterken*).
Ren'nen, rende, h. en i. gerend (*zeer snel loopen*; *galoppeeren*): *het paard heeft een heele poos gerend*; *hij rende naar buiten.*
Renommée', v. (Fr. *roem, vermaardheid, faam*): *– hebben*, b.v. *als zanger, schrijver enz.*; *par –*, bij name of geruchte.
Renon'ce, v. (Fr. kaartspel: *het niet-hebben der gevraagde kleur en dus moeten verzaken*): *– hebben.*
Renonceeren* (Fr. *van iets afzien*; *de kleur niet bijspelen, niet bekennen*).
Renon'kel, v. –s (plantk. *ranonkel*).
Renoveeren* (Lat. renovare: *ver- of hernieuwen, verbeteren, restaureeren, opknappen*; v. e. wissel: *de vervaltijd later stellen*).
Ren'paard, o. –en (*paard v. d. renbaan*).
Ren'perk, o. –perken (*renbaan*).
Rensch*, rinsch*, bn. en bw. (*rijnsch*).
Renseignement', o. –en (Fr. *aanwijzing, inlichting*): *–en inwinnen.*
Rentabiliteit', v. (Fr. rentabilité: *het rente opleveren*): *de – van een onderneming*, het rente-gevend zijn. (en = en).
Rent'ambt, o. –ambten (*betrekking of post van rentmeester*, ook: *het gebied*).
Ren'te, v. renten (Fr. [Lat. rendita]: 1 *interest, opbrengst van een kapitaal*; 2 *pacht, huur*): 1 *de – van een kapitaal*; *op – zetten*; *van zijn –n leven*, rentenieren; 2 *de land– op Java*; **–betaling**, v. –en; **–coupon**, m. –s; z. Coupon 1; **–gevend**, bn. (*interest opbrengend*).
Ren'tegoed, o. –goederen (*land, door de staat gekocht voor kleine boeren*): deze boeren betalen elk jaar een rente en worden na een bepaald aantal jaren eigenaars.
Ren'tekaart, v. –en (*kaart tot het opplakken van rentezegels*).
Ren'teloos*, bn., bw.: *een – voorschot*, kapitaal, waarvan geen rente betaald wordt.
Ren'ten, rentte, h. gerent (*rente opbrengen*; fig. *winst opleveren*): *dat kapitaal rent 5 %*; fig. *mijn leven zal –*, vrucht dragen.
Rentenier', m. –s (*iemand, die van zijn renten leeft*; *iem., die niets uitvoert*): *de kleine –s*; **–ster**, v. –s (*vrouw. rentenier*).
Rentenie'ren, rentenierde, h. gerentenierd (*van zijn rente leven*; scherts. *niets uitvoeren*): *ben je weer aan 't –?*
Ren'tenummer, o. –s (*rentekaart, -nummer*); **–schuldenaar**, m. –s (*die een rente schuldig is*).
Ren'testandaard, m. –en (*rentevoet, bedrag van het percent*): *een hooge, lage –.*
Ren'tevoet, m. (*rentebedrag, percentage*).
Ren'tezegel, o. –s (*zegel om volgens de arbeidswet op de rentekaarten te plakken*).
Ren'tjong, v. –jongs (O.-I. op Sumatra: *gebogen dolkmes*; *naam v. e. letterschrift, o. a. bij de Midden-Maleische bevolking in Benkoelen en Palembang in zwang, vermoedelijk genoemd naar* Mal. rentjong = schuin, puntig).
Rent'meester, m. –s (eig. *iem., die voor zijn heer de renten*, d. i. *de pachten of huren int*; ook: *beheerder van een landgoed*); **–schap**, o. (*de betrekking van rentmeester*).
Renuncia'tie, v. –s, –tiën (Lat. renuntiatio: *afstand*; *verwerping*). (t = s).
Renverseeren* (Fr. *omkeeren, omverwerpen*).
Renvooi', o. –en (Fr. renvoi: *verwijzing*, b.v. *naar een blz. in een boek*; *het inlasschen van één of meer woorden in een akte, kantverbetering*); **–teeken***, o. –s (*verwijzingsteeken*). (en = an).
Renvoyeeren* (Fr. *terugzenden*; *ontslaan*; rechtst. *verwijzen*). (en = an).
Reorganisa'tie, v. –ties, –tiën (Fr. *veranderde, verbeterde inrichting*; *hervorming*): *de – van ons leger.*
Reorganiseeren* (Fr. *beter of nieuwer inrichten*).
Rep, m.: *in – en roer*, in opschudding.
Repara'bel (Fr. [Lat. reparabilis]: *herstel-*
Reparateur', m. –s (Fr. *hersteller*). [*baar*).
Repara'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. reparatio]: *herstelling*).
Repareeren* (Fr. [Lat. reparare]: *verbeteren*: *herstellen*; *weer in orde maken*). (re = ree).
Repartie', v. –s (Fr. [*snedig*] *antwoord*): *e. geestige –, de moeder v. d. schaterlach.* (t = t).
Reparti'tie, v. –s, –tiën (Fr. *verdeeling naar verhouding*; *omslaan van belastingen*).
Repasseeren* (Fr. *weer voorbijkomen*; *teruggaan*; *nazien, doorloopen* [van rekeningen enz.]; *een rekening nogmaals doorloopen*; *het aanzetten van een mes*; *strijken van waschgoed*; van een nieuw uurwerk: *de radertanden aanscherpen*).
Repatrieeren* (Lat. repatriare: *in of naar zijn vaderland* [*doen*] *terugkeeren*).
Re'pe, v. –n; Z.-N. bijvorm v. Re'pel, m.
Re'pel, m. –s (*vlaskam, om de zaaddoozen van het vlas te rukken*).
Re'pelen, repelde, h. gerepeld (*het pas geoogste vlas op de repel bewerken*).
Re'pen, reepte, h. gereept (Z.-N. *repelen*).
Repercus'sie, v. –s (Fr. [Lat. repercussio]: *terugkaatsing v. geluiden, lichtstralen enz.*).
Repertoi're, o. –s (Fr. *lijst van tooneelstukken, voordrachten, liederen enz. van een tooneelgezelschap, lezer, zanger enz.*; rechtst. [*dag*]*register*; ook: *repertorium*): *Gijsbr. van Aemstel is te A'dam een –stuk.*
Reperto'rium, o. (Lat.) –ia; (Ned.) –riën, –s (Lat. *zaakregister, aanwijzingsboek, klapper*; ook: *repertoire*).
Repeteeren* (Fr. [Lat. repetere]: *herhalen, her-zeggen*; van tooneelstukken: *instudeeren*; rek. *het in een geregelde volgorde terugkeeren van tiendeelige breukgetallen*); **–geweer**; zie Repetitiegeweer.
Repetent', m. –en (Lat. repetens: rekenk. *we'derkeerend cijfer of groep van cijfers eener repeteerende breuk*).
Repeti'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. repetitio]: *herhaling*; *herhaalde oefening*; v. too-

neelstukken: *instudeering*; school: *herhalingswerk*; rechtst. *terugvordering*).

Repeti'tiegeschut, o. (*revolvergeschut*); **–geweer,** o. –geweren (mil. *geweer, waaruit na één lading tal van schoten kunnen worden gedaan, snelvuurgeweer*); **–horloge,** o. –s (*horloge met slagwerk, dat men ieder oogenblik het laatst verloopen uur kan laten slaan*); **–werk,** o. (*herhalingswerk der leerlingen*).

Repeti'tor, m. (Lat.) –to'res, (Ned.) –s, –to'ren (Lat. *iem., die de colleges van een hoogleeraar met een student repeteert; herhalend leermeester bij een hoogeschool; leider bij het instudeeren van stukken aan het tooneel*).

Repliceeren* (Lat. replicare: *antwoorden, iets wederleggen, ergens iets tegen inbrengen, terugzeggen, hervatten*).

Replieeren* (Fr. *weder samenvouwen*; refl. mil. *terugtrekken, -deinzen*).

Repliek', v. –en (Fr. réplique: *antwoord, wederlegging, eerste verweerschrift*): *iemand van – dienen,* tegenbescheid; z. Dupliek.

Reporter, m. –s (Eng. *bericht-, verslaggever van een dagblad*).

Rep'pen, repte, h. gerept (1 *bewegen*; 2 *aanraken* inz. fig.): 1 *zich kunnen – noch roeren; rep je, rep je,* haast u, vlug; 2 *de ongerepte wouden der Amazone,* maagdelijke; *– over* (of: *van*) *iets,* er over spreken.

Rep'pig, bn.; –er, –st (Z.-N. *gemeen*): *– volk,* verg. Jan Rap.

Represail'le-maatregel, m. –en (Fr. représaille: *vergeldingsmaatregel*).

Representant', m. –en (Fr. représentant: *vertegenwoordiger* inz. *v. het volk*); **–ta'tie,** v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. repraesentatio]: *vertegenwoordiging; plaatsvervulling; tooneelopvoering*); **–teeren*** (Fr. [Lat. repraesentare]: *vertegenwoordigen; vertoonen*).

Repres'sie, v. –s (Fr. [Lat. repressio]: *onderdrukking, beteugeling*).

Repressief', bn. (Fr. répressif: *onderdrukkend*): *–sieve maatregelen,* beteugelend, nadat het feit of kwaad bedreven is.

Répriman'de, v. (Fr. *berisping*).

Reprimeeren* (Fr. [Lat. reprimere]: *beteugelen, onderdrukken, stuiten, verhinderen*).

Repri'se, v. –s (Fr. *her- of terugneming, herhaling*; muz. *herhaling van het hoofdmotief eener aria enz.*; toon. *wederopvoering*).

Reproba'tie, v. –s (Fr. [Lat. reprobatio]: *verwerping*).

Reproduceeren* (*opnieuw voortbrengen; vermenigvuldigen, verveelvuldigen*).

Reproduc'tie, v. –s, –tiën (Fr.: *het weder voortbrengen; iets,* b.v. *een schilderij, gravure, vervaardigd naar e. ander als model; afdruk v. e. foto als cliché; weder bewust geworden gedachtenbeeld of -groep*); **–vermogen,** o.

Reproductief', bn.; –tiever, –st (Fr. reproductif: *opnieuw voortbrengend, herstellend*); **–tiviteit',** v. (*herstellingsvermogen*).

Reptiel', o. –en (Fr. reptile, Lat. reptilis = kruipend: *kruipend dier*): de –en hebben een niet constante lichaamstemperatuur, ademen door longen, leggen eieren en hebben een met schubben bedekte huid, bv. schildpadden, slangen.

Repti'liën, o. mv.; zie Reptiel.

Republiek', v. –en (Fr. république [Lat. res publica]: *gemeenebest; staat, waar het oppergezag niet in handen is v. e. vorst maar bij een gekozen president, een directorium enz. berust*): Z.-N. zegsw. *e. echte –,* tuchtelooze inrichting, vergadering. (re = ree).

Republikein', m. –en (*voorstander van een republikeinsche regeeringsvorm; burger van een republiek*). (re = ree).

Republikeinsch'*, bn. (*gemeenebestgezind; [de regeeringsvorm van] een* [of: *de*] *republiek toegedaan*): *–e kalender,* kalender uit de dagen der Fransche revolutie van 22 Sept. 1792 tot 1 Jan. 1806; hij telde 12 maanden van 3 decaden of 3 × 10 dagen: 1. Vendémiaire, Brumaire, Primaire, d. i. herfstmaanden; 2 Nivôse, Pluviôse, Ventôse, d. i. wintermaanden; 3. Germinal, Floréal, Prairial, d. i. lentemaanden; 4. Messidor, Thermidor, Fructidor, d. i. zomermaanden; bovendien waren er nog 5 feestdagen of Sansculottiden: het feest v. h. genie, v. d. arbeid, der daden, der belooningen, der meeningen, en, om de vier jaar, der omwenteling.

Repuls', v. –en (Lat. repulsus: *afwijzing*).

Repul'sie, v. –s (Fr. [Lat. repulsio]: *terugstoot, afwijzing*).

Reputa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. reputatio]: *achting, eer*; [*goede*] *naam, roep, aanzien*): *zijn – wagen.*

Request', o. –en (*verzoek of smeekschrift*): rechtst. *–civiel,* buitengewoon rechtsmiddel voor sommige gevallen wettelijk toegestaan, waarbij herroeping van een vonnis verzocht wordt aan denzelfden rechter, die het gewezen heeft; *een – indienen bij; per –.* (qu = kw, ook = k).

Requestrant', m. –en (o.-Fr. *inzender van een request*); vr. **–e,** –n. (qu = kw).

Requestreeren* (*e. verzoekschrift indienen*).

Re'quiem, o. –s (4de nv. van het Lat. requies = rust: *dooden-, zielmis; muziek en gezang daarbij*); – is het eerste woord van de bede: *– aeter'nam do'na e'i(s), Do'mine,* Heer, geef hem of haar (hun of haar) de eeuwige rust; lees *ree'-kwie-em.*

Re'quiem-mis, v. –sen; ook: Mis van – (*mis voor een overledene, doodenmis*): bij de –– zijn de misgewaden in zwarte kleur.

Requies'cat in pace (Lat. *hij of zij ruste in vrede*); mv.: *requies'cant in –*; zie R. I. P. (qu = kw).

Requirant', m. –en (*eischer; lastgever*).

Requireeren*, Lat. requirere, **1** (1 *vorderen, opeischen van rechts- of ambtswege*; 2 mil. [*in een bezet land*] *levensmiddelen, fourage enz. opeischen*): 1 *het Openbaar Ministerie –eerde vrijspraak*; 2 *de vijand –eerde paarden en wagens*; **2** o.: *het – van stroo.* (qu = kw).

Requisie'ten, o. mv. (Lat. requisitae [res]: *hetgeen vereischt wordt*; inz. *voorwerpen, bij een tooneelvoorstelling benoodigd, als: stoelen, tafels, gordijnen enz.*). (qu = kw).

Requisiteur', m. –s, –en (Fr. *iem., die voor de tooneelbenoodigdheden zorgt*). (qu = kw).

Requisi'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. requisitio]: *opvordering; eisch*): *– van levensmiddelen door den vijand.* (qu = kw).

Requisitoir', o. –en (Fr. rechtst. *eisch, vordering v. het Openbaar Ministerie*); l. *–toor.*

Res, v. (Lat. *zaak*): *– pu'blica,* algemeene zaak, belang, gemeenebest; *– du'bia,* twijfelachtige zaak; *– nulli'us,* zaak, die aan niemand toebehoort.

Rescon'tre, v. –s (Fr. *af- of verrekening bij speculaties in de effectenhandel*); **–dag,** m. –dagen (*meestal de primo en de medio van*

iedere maand); **–treeren*** (*afrekenen, verrekenen, vereffenen*; rechtst. *weerleggen, ondervangen*).

Rescript', o. –en (Lat. rescriptum: *beschikking van eenige autoriteit, schriftelijk bescheid*): *een vorstelijk –; een pauselijk –*, als antwoord op een theologische vraag.

Rescrip'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. rescriptio]: *schriftelijke last tot inning of uitbetaling eener geldsom*).

Re'seda 1 v. –'s (*zeker welriekend bloempje*): *de wilde –*, Lat. lutea; **2** bn. (*grijsachtig groen*); **3** o. (*de kleur*); (re = ree); Lat. rese'da mor'bos = bedaar de ziekten.

Reservaat', o. reservaten (Eng. reservation, Lat. reservatis: *voorbehouden stuk land, waarop beslag gelegd is voor bepaalde doeleinden, hetzij als nationaal park, hetzij voor woonplaats* enz.): *een veenheide– in Drente; een Indianen– in N.-A.*

Reserva'tis reservan'dis (Lat. *met het noodige voorbehoud*).

Reser've, v. in bet. 2 –s (Fr. réserve [v. Lat. reservare]: in het alg. *hetgeen achtergehouden wordt, om later onder bepaalde omstandigheden te gebruiken*; *noodvoorraad*: 1 *voorbehoud, beding*; 2 mil. *wat achtergehouden wordt om in tijd van nood dienst te doen*): 1 *een bericht onder – meedeelen; iets onder – aannemen*; 2 *Maurits hield bij Nieuwpoort* (1600) *eenige troepen als –; de –s laten oprukken; –s van munitie.*

Reserveeren* (Fr. [Lat. reservare]: *voorbehouden; bedingen; in reserve houden, bewaren; van te voren bespreken*). (s = z).

Reser'vefonds, o. –fondsen (*geld, uit de winst afgezonderd en opgespaard, tot dekking van onvoorziene uitgaven; zekerheidskas of reservekas*); **–kader,** o. (mil. *kader, dat in vredestijd wordt opgeleid om in oorlogstijd het ontbrekende kader aan te vullen*); **–kapitaal,** o. –kapitalen (*–fonds*); **–officier,** m. –en (*officier der reserve*): *een – treedt op bij manoeuvres, mobilisatie en in geval van oorlog*; **–troepen,** m. mv. (re = re).

Reservist', m. –en (Fr. réserviste: mil. *iemand van de reservetroepen*). (s = z).

Reservoir', o. –s (Fr. *vergaarbak; bewaarplaats van water enz.*). (s = z).

Resideeren* (Fr. [Lat. residere]: *verblijven, verblijf houden* b.v. *v. e. vorst*). (re = ree).

Resident', m. –en (Fr. [Lat. residens]: 1 *gevolmachtigde eener regeering, van lagere rang dan een gezant*; 2 O.-I. *hoofd eener residentie*): 1 *onze minister– te Constantinopel*; 2 *de – is een Europeesche bestuursambtenaar van hooge rang.*

Resident'sche*, v. –n (vero. *vrouw van den resident*). (re = ree).

Residen'tie, v. –tiën, –ties (*hofstad; ambtsgebied van een resident in O.-I.*); **–huis,** o. –huizen (O.-I. *woning van een resident*). (re = ree; t = s).

Residen'tiestad, v. –steden (*hofstad*).

Resident'schap, o. (O.-I. *gewest, waardigheid, ambtstijd van een resident*).

Résidu', o. –en, –'s (Fr. *overblijfsel; bezinksel*): *– van petroleum*; fig. *het – der maatschappij*, de heffe des volks; rechtst. *het – eener nalatenschap*, overschot. (re = ree).

Resigna'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. resignatio]: *ontzegeling*; inz. *afstanddoening, ontslagindiening; berusting, gelatenheid*).

Resigneeren* (Fr. [Lat. resignare]: *ontzegelen*; inz. *een ambt, een waardigheid neerleggen*; refl. *berusten, zich schikken*).

Resilia'bel, bn. (Fr.): rechtst. – *contract*, ontbindbaar; **–lia'tie,** v. (Fr. rechtst. *terugtreding, ontbinding*).

Resineeren* (Fr. *met hars doortrekken*): *geresineerde wijn.*

Resineus', bn.; –zer, –t (Fr. *harsachtig*).

Résistan'ce, v. (Fr. *weerstand, tegenkanting*): *pièce de –*, hoofdschotel.

Resisteeren* (Fr. [Lat. resistere]: *weerstaan*).

Resisten'tie, v.; zie Résistance.

Resolu'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. resolutio]: *besluit, beslissing*; ook wel: *oplossing* [*in een vloeistof*]; rechtst. *ontbinding*). (s = z).

Resoluut', bn. en bw.; –luter, –st (Lat. resolutus: *vastberaden; ronduit, openhartig*).

Resolveeren* (Lat. resolvere: *besluiten, vaststellen*). (s = z).

Resonans', v.; **–bodem,** m. –s (Lat. weerklinkend; v. e. piano, viool: *klankbodem*).

Resonan'tie, v. (*weerklank; naklank*).

Resona'tor, m. –tors, –toren (Lat. *toestelletje, om de klanken in hun samenstellende tonen te ontleden*). (s = z).

Resoneeren* (Fr. [Lat. resonare]: nat. *medetrillen, weerklank geven*): *die zaal resoneert.*

Respect', o. (Fr. *eerbied, ontzag*; ook wel: *opzicht*): *mijn – aan mevrouw! met uw –*; Z.-N. *zich op zijn – houden*, zelfrespect hebben.

Respecta'bel, bn., bw. (Fr. *achtenswaardig*).

Respecteeren* (Fr. [Lat. respectare = naar iets zien]: *achten, eerbiedigen, eeren; ontzien, ongemoeid laten*).

Respectief', bn. (Fr. *wederkeerig, wederzijdsch; onderscheidenlijk*): *de –ve namen*, de naam, die ieder der dingen of personen draagt; *mijn –tieve meesters.* (c = k).

Respectie'velijk, bn., meest bw. (*respectief, onderscheidenlijk*): *zij drieën deelen een som gelds, – in verhouding van 2 : 3 : 5.*

Respectueus', bn.; -zer, -t (Fr. *eerbiedig*).

Respijt', o. (*kort uitstel* [*van betaling*] *na de vervaltijd*): *–dagen* of *respectdagen*, uitsteldagen (bij een wissel) van betaling.

Respira'tie, v. –s (Fr. [Lat. respiratio]: *het ademen, ademhaling*; fig. *verademing*); **–toestel,** o. –toestellen.

Respira'tor, m. (Lat.) –to'res; (Ned.) –to'ren, –s (Lat. *toestel* [*van zeer fijn draadwerk*], *om in te ademen lucht te zuiveren of op gelijke warmte te houden*; ook: *toestel om regelmatige ademhaling te bevorderen*): *een – voor longlijders.*

Respireeren* (Fr. [Lat respirare]: *luchtscheppen, ademhalen; wat uitrusten, zich herstellen*).

Respondeeren* (Lat. respondere: *antwoorden; instaan voor, borg blijven; weerleggen*).

Responsa'bel, bn. (Fr. responsable: *verantwoordelijk, aansprakelijk*); **–sabiliteit,** v.

Respon'sie, v. –s (Lat. responsio: *beantwoording*); **–college,** o. –colleges (stud. *college, waarop door den professor vragen gesteld worden ter beantwoording*).

Respon'sum, o. (Lat.) respon'sa (Ned.) –s (Lat. [*schriftelijk*] *antwoord; bescheid aan een bestuur of een overheid*).

Res pu'blica; zie Res en Republiek.

Ressort', o. in bet. 1 –s (Fr. 1 *drijfveer, springveer*; fig. *geheime beweegreden*; 2 *vak, gebied, bestuur*; v. e. rechtbank: *aanleg; werkkring, ambtsgebied*): 1 *de –s v. e. spring-*

matras; 2 *dat behoort tot mijn* –; in bet. 1 lees *res-sor'*, in bet. 2 lees *ressort'*.

Ressorteeren* (*behooren onder, tot*, b.v. *onder eenig rechtsgebied*): – *onder Marine*.

Ressour'ce, v. –s (Fr. *hulpbron, toevlucht*): *nog al –s hebben*, middelen.

Rest, v. –en (Fr. reste: *overschot*).

Restant'*, Fr. restant, Lat. restans, **1** o. –en (*rest, overschot van een partij koopgoederen*); **2** v. –en (inz. in het mv. *effecten, die uitgeloot en nog niet afgelost zijn*); **3** m. –en (*achterstallige schuldenaar*).

Restaurant', o. –s (Fr. *inrichting, waar bereide spijzen en ook dranken zijn te bekomen en kunnen gebruikt worden; eethuis*).

Restaurateur', m. –s (Fr. *hersteller van beschadigde kunstwerken, gebouwen enz.; houder van een restaurant*).

Restaura'tie, v. –s (Fr. [Lat. restauratio]: 1 *het restaureeren*; fig. *het herstel van een vorstelijk huis*; 2 *restaurant*): 1 *de – van een oude gevel; de – der Stuarts*; 2 *dat is een goede* –; **–wagen,** m. –s (*spoorwagon, ingericht als restaurant*).

Restaureeren* (Fr. [Lat. restaurare]: 1 *tot zijn oorspronkelijke toestand terugbrengen*; 2 *door spijs, drank of slaap verkwikken*): 1 *een kathedraal* –; 2 *een paar uren rust zullen mij wel* –; ook refl. *zich* –.

Resteeren*, v. (*resten, overblijven*; schuld: *achterstallig zijn*): *–de schuld*.

Res'ten, restte, is gerest (*overblijven*): *hem rest niets dan de eer*.

Restitueeren* (Fr. [Lat. restituere]: *teruggeven, terugbetalen*).

Restitu'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. restitutio]: *teruggave; schadevergoeding*): – *doen*.

Restor'no, v. –'s (It. handel: *het gedeelte van de premie, dat de assuradeur teruggeeft, ingeval een gesloten verzekering geheel of ten deele vervalt*).

Restric'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. restrictio]: *beperking; voorbehoud*); l. *–strik'sie*.

Restringeeren* (Lat. restringere: *beperken, bekorten*): *–de middelen*, stoppende. (g = g).

Resultaat', o. –taten (Fr. résultat, z. resulteeren: *uitslag, uitkomst; gevolg, afloop*): *het – v. e. onderzoek; e. bevredigend* –; *zonder* –.

Resultan'te, v. –n (werkt. *kracht, grootheid enz., die ontstaat uit de samenstelling van verscheiden krachten, grootheden enz.*).

Resulteeren* (Fr. [Lat. resultare]: *uit iets volgen, voortvloeien, ontstaan*). (re = ree).

Resumé', o. –'s (Fr. *korte samenvatting, kort begrip, beknopt overzicht*). (re = ree).

Resumeeren* (Fr. [Lat. resumere]: *iets kort verhalen of samenvatten*). (re = ree).

Resum'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. resumptio]: *korte samenvatting*). (t = s).

Resurrec'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. resurrectio]: *opstanding*).

Reta'bel, v. of o. –s (Fr. rétable, Lat. retabulum: *achterbouw v. e. altaar; altaarblad*).

Retard', o. (Fr. *vertraging*): *en* (Z.-N. *in*) –, ten achter, te laat; lees *retaar'*; **Retardeeren*** (Fr. [Lat. retardare]: *vertragen*).

Re'ten, reette, h. gereet (Z.-N. *in de reet* **I** *zetten; roten*): *vlas* –.

Retenue', v. (Fr. *terughouding*; Z.-N. schoolt. *voor straf nablijven of terugkomen*): rechtst. *recht van* –, van aanvaarding.

Retenu'to (It. muz. *langzamer, ingehouden*).

Reticen'tie, v. –s, –tiën (Lat. reticentia; *afbreking der rede, waarbij hetgeen zou moeten volgen, te denken wordt gelaten*).

Reticu'le, v. –s (Fr. [Lat. reticulum = netje]: *zijden of fluweelen damestaschje, werkzakje*); spreekt. ridicule.

Re'tina, v. (Ned.) retina's; (Lat.) retinae (Lat. ontl. *netvlies van het oog*).

Retiniet', o. (Gr. retine = hars: aardk. *voorwereldlijke fossiele gele aardhars*).

Retira'de, v. –s (Fr. *wijkplaats; bestekamer, W. C. enz. in of bij een station enz.*).

Retireeren* (Fr. *terugtrekken, aftrekken, afdeinzen*): *zich* –, [a]) zich uit zaken terugtrekken, [b]) zich ter ruste begeven.

Retor'sie, v. –s, –siën (Fr. [Lat. retorsio]: *tegenbewijs*; ook: *wedervergelding*).

Retort', v. retorten (Fr. retorte: *kolfglas; kromhalzig glazen vat; distilleerkolf*).

Retou'che, v. retouches (Fr. *opwerking of bijwerking*, b.v. *van een foto, een schilderij; de op- of bijgewerkte plaats*); l. *retoesj*.

Retoucheeren* (Fr. *opfrisschen, opwerken*; ook: *de laatste hand aan iets leggen*): *een oud schilderij* –; *een photographie* –, al teekenend opwerken; l. *retoesjeeren*.

Retour', Fr. **1** v. –en (*terugvracht, -reis, -zending*); **2** o. retours (*terugreis-biljet*); **3** bw. (*terug*); **–biljet,** o. –ten (*een plaatskaartje voor de heen- en terugreis*); **–handel,** m. (*ruilhandel*): b.v. – *in goederen*; **–kaartje,** o. –kaartjes (*retourbiljet*).

Retourneeren* (Fr. *terugkeeren; omkeeren; terugzenden*).

Retour'schip, o. –schepen (*een* [inz. *uit O.-I.*] *naar het vaderland terugkeerend schip*); **–vloot,** v. –vloten (*een naar het vaderland terugkeerende vloot*, inz. *der O.-I. Compagnie*); **–vracht,** v. –en (*goederen, die voerman of schipper enz. dikwijls voor verminderde vrachtprijs mee terugneemt*).

Retracta'tie, v. –s (Fr. [Lat. retractatio]: *herroeping, terugneming van zijn woord*).

Retrac'tie, v. –s (Fr. [Lat. retractio]: *terugtrekking; optrekking van spieren*).

Retraitant', m. –en (*iem., die aan een R.-K. retraite deelneemt*); **–e,** v. –n; *oud*–, die vroeger aan een R.-K. retraite deelnam.

Retrai'te, v. –s (Fr. 1 *terugtocht, aftocht*; Z.-N. *sluitingsuur*; 2 *stille wijkplaats, plaats van rust en afzondering*; 3 R.-K. *dagen van geestelijke afzondering en gebed*): 1 (mil.) – *blazen of slaan*, aftocht; 2 *zijn – niet verlaten*; 3 *in – gaan*; **–huis,** o. –huizen (*inrichting, waar R.-K. retraites worden gegeven*).

Retrancheeren* (Fr. *afsnijden, besnoeien*; refl. *zich verschansen; versterken*).

Retranchement', o. –en (Fr. *verschansing, veldschans, sterkte*). (ment = ment).

Retribueeren* (Fr. [Lat. retribuere]: *teruggeven; vergoeden*).

Retribu'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. retributio]: *teruggave; vergoeding*). (tie = sie).

Re'tro, bw. (Lat. *terug, rugwaarts*): *–actief*, d. i. terugwerkend; *–gradeeren*, achteruitgaan; *va'de – Sa'tanas*, ga weg Satan.

Retrogra'de, v. –s (*vers, waarvan de regels, ook van achter naar voren gelezen, zin opleveren*, inz. *van de rederijkers der 15de en 16de eeuw*; ook, Kreeftdicht; *rugwaartsche beweging op 't gebied v. wetenschap of kunst*).

Retrogra'de-metho'de, v. (handel: *methode van renteberekening in rekening-courant*).

Retrogradeeren* (Fr. *achterwaarts gaan*).

Retrogra'do, bw. (It. muz. *al langzamer*).
Retrospectief', bn. (Fr. *terugblikkend*): *–tieve beschouwingen,* van 't verleden.
Retrozijn', m. –zijnen (vernederlandsching v. h. Fransche rhetoricien: *rederijker*).
Reu*, m. –en (*mannetjeshond, rekel*).
Reu'gel, m. –s, bijvorm van Rogel.
Reuk, m. –en (1 *reukzin, het vermogen om door middel van de reukzenuwen een gewaarwording te krijgen*; 2 *fijne, door het reukorgaan waargenomen, uitwaseming*; *lucht*; 3 in zegsw. *roep, naam*; 4 *reukwater, parfum*): 1 *de – is een der vijf zintuigen*; *de honden hebben een fijne –*; fig. *de – van iets hebben,* lucht; 2 *zij gaan op de – af*; 3 *die man staat in een slechte of kwade –,* staat niet gunstig bekend; 4 *waar koopt gij die –? allerlei –jes*; **–altaar,** o. –altaren (*altaar, waarop reukwerk ontstoken werd* b.v. *wierook*); **–eloos*,** bn. en bw. (*zonder reuk*): *goed water is –*; *het – verwijderen van faecaliën*; **–fleschje*,** o. –s (*fraai geslepen fleschje met of voor odeur*); **–gras,** o. (*welriekende grassoort*); **–hout,** o. (*welriekend hout*): – of Weichselhout, afkomstig van prunus mahaleb, wordt o. a. gebruikt voor roeren aan Duitsche pijpen; **–offer,** o. –s (*offer op een reukaltaar*); **–orgaan,** o. –organen (*orgaan, waarmee men ruikt, neus*); **–water,** o., (soorten) –en (*welriekend water*); **–werk,** o. (soorten) –en (*odeur*): *eau de cologne is –*; **–zeep*,** v. –en (*welriekende zeep*); **–zenuw,** v. –en (*zenuw, die reukprikkels overbrengt*).
Reü'nie, Reünie', v. –s (Fr. *hereeniging, gezellige bijeenkomst van oud-studenten, oud-strijders enz.*); **–commissie,** v. –s. (re = ree).
Reus, m. reuzen (*iemand of iets v. zeldzame grootte*; in engere zin: *menschen van meer dan 2 meter lengte*; zie ook: Reuzen): *Goliath was een –*; *de eik is een – onder de planten, de olifant onder de dieren.*
Reusach'tig, bn. en bw. (*als een reus*; *buitengewoon groot*): *een – woud*; *een –e onderneming*; *– groot*; **–heid,** v.
Reüsseeren* (Fr. réussir: *gelukkig slagen*; *goed uitvallen*; *vooruitkomen*).
Réussi'te, v. (Fr. *goede uitslag of afloop, het welslagen, gewenschte uitkomst*).
Reu'te, ro'te, v. –n; zie Reet I, Root.
Reu'tel* **1** m. (*reuteling, rochelende ademhaling* b.v. *van een stervende*); **2** m. en v. reutels (*iem., die reutelt*).
Reu'telaar, m. –s (*iem., die reutelt*; fig. *grompot*); **–ster,** v. –s.
Reu'telen, reutelde, h. gereuteld (1 *rochelen als een stervende*; 2 fig. *onsamenhangend babbelen, zeuren*): 1 *de zieke begint al te –*; 2 *wat reutel je toch?*
I. Reu'ter, m. –s (*zeef*); –tje, o. –s.
II. Reu'ter (Eng. *nieuwsagentschap*; z. ald.).
Reu'ze, bn. alleen praedicatief, afkorting v. e. samenstelling (*reusachtig*): *dat was –!*
Reu'zel **1** m. –s (*vetweefsel in de buik van dieren,* inz. *van varkens*); **2** v. (*gesmolten varkensreuzel,* stofn.).
Reu'zelen, reuzelde, h. gereuzeld (Z.-N. *ritselen*): *droge bladeren –.*
Reu'zen, m. mv.; de – spelen in de mythologie van alle volken een groote rol als verpersoonlijkingen van natuurkrachten; Noordsch-Germ. myth., vijanden der Asen, zij woonden op hooge bergen, ook in dichte wouden; ze heeten ook Joten, Hunen; verg. Hunebedden, Titanen.
Reu'zenarbeid, m. (*wondergroot werk*); **–beeld,** o. –en; **–duizendpoot*,** m. –pooten (*reusachtige duizendpoot der tropen*); **–geitenmelker,** m. –s (*groote nachtzwaluw in Z.-Amerika*); **–graf,** o. –graven; zie Hunebed; **–haai,** m. –en (*een der grootste haaisoorten tot 12 m lang*; Lat. selache maxima); **–hagedis,** v. –hagedissen (*krokodilachtig dier der voorwereld*); **–kracht,** v. –en (*buitengewone kracht*); **–luiaard,** m. –s (*een voorwereldlijk tandeloos dier*; Lat. megatherium americanum); **–massa,** v. –'s (*ontzettend groote hoeveelheid*); **–olifant,** m. –en (*olifant der voorwereld, mammouth*); **–plan,** o. –plannen (*grootsch ontwerp*); **–salamander,** m. –s (*salamander ter lengte van 1.5 m,* o. a. *in Japan*; Lat. megalobatrachus maximus); **–schelp,** v. –en (*dikke, geribde schelp, soms 1 m groot*; Lat. tridacna gigas): *de – wordt gevonden in de Indische Oceaan*; **–schildpad,** v. –den (*uitgestorven schildpad meer dan 1,50 m lang en 1 m hoog* o. a. testudo gigantica).
Reu'zenschrede, v. –schreden (*buitengewoon groote, wijde stap*): zegsw. *met –schreden vooruitgaan,* flink, snel; **–slangen,** v. mv. (*groote slangen* [Lat. boidae], *die door omknelling haar prooi dooden* o. a. *python en boa*); **–stad,** v. –steden (*zeer groote stad*); **–stap,** m. –stappen (*reuzenschreden*); **–strijd,** m. (myth. *de strijd der reuzen tegen de goden*; zie Titan; ook: *strijd van reuzen of van reuzenkrachten onderling*; *groote en woeste strijd*); **–tarwe,** v. (*gebaarde tarwe met hooge halm*); **–volk,** o. –en (*volk van reuzen*); z. Enakskind; **–werk,** o. –en (*ontzaglijk groot en moeilijk werk*); **–zuil,** v. –en (*zuil van ongewoon groote afmeting*); **–zwaai,** m. –en (*omzwaai met gestrekte armen en gestrekt lichaam aan de rekstok*).
Reu'zig, bn. en bw. (*reusachtig, zeer groot*).
Reuzin', v. reuzinnen (*vrouwelijke reus*).
Revaccina'tie, v. –s, –tiën (*herinenting*).
Revan'che, v. (Fr. *genoegdoening, vergelding, wraak*): *– nemen*; (spel) *iem. – geven,* kans, het verlorene terug te winnen.
Réveil', o. (Fr. eig. *ontwaking,* inz. *godsdienstige herleving in de Herv. kerk ± 1840*).
Réveil'le, v. (Fr. *het trompet-, hoorn-, trom- of pijperssignaal, om soldaten of matrozen te wekken*): *de – blazen,* op de hoorn; *de – slaan,* op de trom.
Réveillon', m. (Fr. *feest,* inz. *maaltijd op Kerstnacht*): *de – te Parijs.*
Re'velaar, m. –s (*iemand, die revelt*).
Revela'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. revelatio]: *ontdekking, onthulling, openbaring*). (e = ee).
Re'velen, revelde, h. gereveld (*zottepraat uitslaan, leuteren, raaskallen*; *suffen*).
Re'ven, reefde, h. gereefd (scheepst. *de zeilen kleiner maken, ze inplooien*).
Revenu', o. –en (Fr. *inkomen*): *de –en van iets trekken,* inkomsten. (re = re).
Reverbeer'oven, m. –s (*oven der metaalbewerkers, vlamoven, waarin het vuur en de vlammen door de wanden worden teruggekaatst tot over de te smelten voorwerpen*; *puddel-, strijkoven*); oorspr. Reverbère-oven. (re = ree).
Reverbè're, v. –s (Fr. *veelarmige straatlantaarn, spiegellantaarn,* nl. *met reflectors*; ook: *gepolijste holle spiegel*). (re = ree).
Reverendis'simus, m. (Lat. *hoogstwaardige*).

Reveren'tie, v. -tiën, -ties (Lat. reverentia: *eerbied; beleefdheidsbetuiging; nijging*).
Rêverie', v. -ën (Fr. *droomerij, mijmering; muziekstuk van droomerige aard*): *een – van Vieuxtemps.*
Revers', m. revers (Fr. *de keer- of achterzijde van munt of penning; op- of omslag van jas of vest; tegenspoed, tegenslag*): in 't enkelv. de slot -s niet, in 't meerv. ze wel uitspreken.
Revet', Z.-N.; zie Rivet.
Revideeren* (Lat. revidere: *herzien*).
Revier', o. revieren (hetzelfde woord als *rivier,* maar in vero. opvatting: *district, kring, gebied*): *e. kolen- of mijn-, e. jacht-.*
Revie'ren, revierde, h. gerevierd (hondensport: *een terrein afzoeken*). (re = re).
Review, v. reviews (Eng. *tijdschrift; revue*).
Revindica'tie, v. -s (Lat. revindicatio: *opvordering van eigendom; recht van den eigenaar om de hem toebehoorende zaak op te vorderen*). (re = ree).
Revi'sie, v. -s, -siën (Fr. [Lat. revisio]: 1 *herziening; tweede proefblad;* 2 rechtst. in strafzaken: *herziening van een strafvonnis door de Hooge Raad op grond van later gebleken feiten en omstandigheden*): 1 *verzoeke om* – (op een drukproef); 2 *– van het proces.*
Revisionis'me, o.; zie vlg. woord.
Revisionist', m. -en (Fr. révisionniste: *sociaal-democraat, die op herziening der wetten aandringt, in de geest van het sociaal-democratisch ideaal en hierbij de medewerking van de burgerlijke partijen niet afwijst*). (re = re).
Revi'sor, m. (Lat.) reviso'res; (Ned.) -so'ren, -s (Lat. *naziener; corrector*). (re = re).
Revoca'tie, v. -ties, -tiën (Fr. [Lat. revocatio]: *herroeping, intrekking*; Z.-N. spreekt. *ontslag, ontzetting uit een ambt*). (re = ree).
Revoir', o. (Fr. *wederzien*): *à* of *au* –, tot weerziens. (re = re).
Revoltant', bn. (Fr. *ergerlijk, aanstootelijk, schandelijk*). (re = ree).
Revol'te, v. -s (Fr. *opstand*). (re = ree).
Revolteeren* (Fr. *in opstand komen of brengen, revolutie maken*). (re = ree).
Revolu'tie, v. -tiën, -ties (Fr. révolution: *omwenteling van een hemellichaam om een ander; staatsomwenteling;* fig. *geheele omkeer*); **-bouw,** m. (*wijze van huizenbouw, door het volk genoemd: licht, dicht en onsterk*); **-geest,** m. (*geest v. omwenteling*); **-mannen,** m. mv. (*mannen, die revolutie willen of maken*); **-tijd,** m. -tijden; **-tribunaal,** o. (gesch. *gerechtshof tijdens de Fransche revolutie, in 1793*). (re = ree).
Revolutionnair', Fr. **1** bn. (*omwentelingsgezind*); **2** m. -nairen (*omwentelingsgezinde*).
Revol'ver, v. -s (Fr. van Lat. revolvere = draaien: *draaipistool met zes patronen, die automatisch voor de loop gebracht en afgeschoten kunnen worden*); **-schot,** o. -schoten.
Revue', v. -n, -s (Fr. 1 *wapenschouw, monstering;* 2 *titel van verschillende tijdschriften;* 3 *operette-achtig tooneelstuk, uit los samenhangende tooneelen bestaande, waarin meestal de gebeurtenissen van een bepaalde tijd satiriek worden behandeld*): 1 *de – laten* (of: *doen*) *passeeren,* één voor één beschouwen, nl. in volgorde; *de – passeeren,* nauwkeurig bekeken of gemonsterd worden; 2 *de – der sporten;* 3 *een schitterend gemonteerde –.* (re = re).
Rex, m. re'ges (Lat. *koning*); **regi'na,** v. -nae (Lat. *koningin*).
Rez-de-chaussée', m. enkelv. = mv. (Fr. *benedenste of gelijkvloersche verdieping*).
Rhabdomant', m. -en (Gr. rhabdos = staf + mantis = profeet: *roedelooper*); **-domantie',** v. (*de kunst der wichelroede*).
Rhamadan', m.; zie Ramadan.
Rhapso'de, m. -n (Gr. rapsooidos, misschien zanger v. aaneengenaaide teksten: *rondtrekkende volkszanger, die gedichten voordroeg*).
Rhapsodie', v. -s, -ën (Gr. dichtk. [*episch*] *gedicht door den rhapsode voorgedragen; fragment van een gedicht; instrumentale compositie met als grondslag volksmelodieën*).
Rhapso'disch, bn., bw. (*niet samenhangend; samengelapt of -geflanst*).
Rhapsodist', m. -en (*samenflanser, compilator*; zie Rhapsode).
Rhe'a, v., myth. gade van Saturnus, moeder van Jupiter, Neptunus en Pluto.
Rheome'ter, m. -s (Gr. rheëin = stroomen: nat. *electrische-stroommeter*); **-toom',** m. -tomen (*electrische-stroomverbreker*).
Rhe'tor, m. (Ned.) -s, -to'ren; (Lat.) -to'res (Gr.-Lat. *redenaar, leeraar i. d. welsprekendheid*).
Rheto'rica, v. (Gr.-Lat. *de leer der welsprekendheid*; ook ongunstig: *bombast*).
Rhetoriek', v. (Fr. rhétorique: *kunstmatige welsprekendheid*; ongunstig: *bombast*).
Rheto'risch, bn. (*redekunstig*; ongunstig: *bombastisch*): *e. -e wending; -e vraag,* nl. als klemmende bevestiging of ontkenning, b.v. *Zoudt ge zoo iets kunnen beweren?*
Rheu'ma . . ., Gr. stroom.
Rheumatiek', v. (*spieraandoening, pijn in de spierbundels*).
Rheuma'tisch, bn. (*met rheumatiek behept; tengevolge van rheumatiek*): *-e aandoeningen, -e pijnen.*
Rheumatis'me, o.; zie Rheumatiek.
Rhino'ceros, m. -rossen (Gr. ris, gen. rinos = neus + keras = hoorn: *neushoorn*).
Rhizophoor', -phore, v. -phoren (Gr. riza = wortel + pherein = dragen; *wortelboom, tropische 10–25 voet hooge boom der kust, met luchtwortels*; Lat. rhizophora).
Rhododen'dron, m. -s (Gr. rhodon = roos + dendron = boom: *uit W.-Azië afkomstige heesterachtige plant in verschillende variëteiten: alpenroos, bergroos*).
Rhomboï'de, v. -boïden (meetk. *scheefhoekig parallelogram*).
Rhom'bus, m. -sen (Gr.-Lat. *tooverrad*; meetk. *ruit*).
Rhyth'me, o. -n (Gr. rythmos = stroom: *regelmatige beweging, afwisseling in verzen* [zie Arsis en Thesis], *ook in muziek en danskunst*); lees *rit'me.*
Rhythmiek', v. (*leer der maatsoorten, ook der versvoeten*); lees *ritmiek'.*
Rhyth'misch, bn. en bw. (*versmatig, klankmatig,* d. i. *met regelmatige afwisseling v. verheffing en toondaling*): *– proza.*
Rhyth'mus, m., Lat.; zie Rhythme.
Riant', bn. en bw. (Fr. *er vroolijk en bekoorlijk uitziend; vroolijk en bekoorlijk* [*gelegen*]): *een – uitzicht; – gelegen.*
Rib, rib'be, v. ribben (1 ontl. *een der platte, dunne boogvormige beenderen, die de borstkas omsluiten*; bij uitbr. *zijden, lendenen*; 2 *ribbestuk*; 3 wisk. en vormleer: *kantlijn, samen-*

komst van twee lichaamsvlakken; 4 *soort dunne balk*; 5 *spant, gebogen stuk hout van een scheepsromp*; 6 veen: *smalle strook lands, die men voorheen bij het uitvenen liet staan tegen de aandrang van het water*; 7 *smalle verhooging of verhevenheid aan de oppervlakte v. e. voorwerp*; inz. *onevenheid aan de oppervlakte van vruchten en plantenstengels*): 1 *je kunt zijn ribben wel tellen*, hij is broodmager; 2 *een varkens–, een runder–*; verkl. rib(bet)je, o. –s; *de valsche –ben*; *iem. de –ben smeren*, ranselen; *dat is een – uit je lijf*, een flinke aderlating, fig.; 3 *de –ben van een vierzijdige piramide*; 4 *de –ben van een dak*; 5 *de –ben van een schuit vernieuwen*; 6 *de turfgraver moet de –ben niet te smal maken*; 7 *de –ben van een blad* b.v. *van salade*.

Rib'bel, v. –s (*kleine ribbe, smalle verhooging, dunne verhoogde streep*).

Rib'beling, m. –en (*een zoetachtige appel met ribvormige lijnen over de schil*).

Rib'benband, m. –en (*geribde boekband*).

Rib'benkas(t), v. (*het beenig samenstel der ribben*; gmz.: *lijf, lichaam*): zegsw. *iemand op zijn – geven*, hem afranselen; *ik zal je neergooien, dat je – kraakt*; volkst.

Rib'bestoot*, m. –stooten (*stoot tegen een of meer ribben, in de zijde*; fig. *barsch antwoord*); **–stuk,** o. –ken (*ribstuk*; *stuk vleesch aan de ribben v. e. geslacht dier* [*tot voedsel bestemd*]); **–tjesgoed,** o. (*weefsel, waarvan het kettinggaren zoo dik is, dat het ribbels aan de oppervlakte veroorzaakt*); **–zakken,** ribbezakte, h. geribbezakt (*aansporen, kwellen*); vero.

Rib'kwallen, mv. (*soort van kwallen*; Lat. ctenophora).

Ricam'bio, m. (It. *met protest teruggaande wissel*).

Ricaneeren* (Fr. *grijnslachen*).

Richard', m. –s (Fr. *rijkaard*); l. *–sjaar'*.

Ri'chel, v. –s (*dunne balk, lat*; *uitstekende rand of lijst*; *latje*; *schotelrek*; Z.-N. *spoorstaaf*; Z.-N. *vensterbank*): *vee v. d. –*, schorem.

Richt'baak, v. –baken (*stalen, ijzeren stangen, gebezigd bij het richten op voorwerpen, die men van de vuurmond niet ziet*).

Rich'ten, richtte, h. gericht (1 *recht maken*; 2 *in een rechte lijn komen of brengen*; 3 *in een bepaalde richting stellen, plaatsen, brengen*; 4 *in een bepaalde richting doen gaan*; 5 *sturen, zenden*): 1 *kromgebogen geweerloopen –*; 2 *een troep –, noemt men: het front in een bepaalde rechte lijn brengen*; *rechts richt ul zich naar iem. –*, regelen; *zich naar de omstandigheden –*, schikken; 3 *horizontaal gericht*, in horizontale richting geplaatst of zich bevindende; *een stuk geschut* (ook: *het vuur*) *– op*, naar, tegen; *het oog – op, ten hemel –*; *zich tot iem. –*, zich naar iem. toewenden om hem aan te spreken; 4 *zijn schreden – (naar)*, gaan; *de steven, de koers – naar*, ergens heen varen; 5 *een brief aan mij –*; *het woord – tot iem.*, aan- of toespreken; *een vraag – aan*; nog: *zijn aandacht – op*, vestigen op; *gericht zijn op*, een bepaald doel beoogende; *te gronde –*, ruïneeren, naar de kelder doen gaan; *gericht zijn tegen iem. of iets*, vijandig staan tegenover.

Rich'ter, m. –s, –en (Bijb. *bestuurders in Israël, vóór de koningen*; verg. Gideon): het boek *Richteren*, met 21 hoofdstukken.

Rich'tig, bn. en bw.; -er, –st (*recht, niet verkeerd, waar*; *juist, naar behooren*): *is alles –?* in de haak, in orde; *– spreken, schrijven*, nauwkeurig; *het is hier niet –*, veilig, pluis.

Rich'ting, v. –en (1 *het richten*, in verschillende bet.; 2 *stand of beweging naar een zekere zijde*; 3 *strekking, streek*; *rechte lijn, waarin iets zich beweegt, zich uitstrekt, zich plaatst*; 4 *gezindheid, denkwijze*): 1 *de – der troepen*, [a]) het (zich) in het gelid scharen, [b]) het gelid; *de – v. e. kanon*, [a]) het zoo plaatsen, dat men daardoor het doel kan treffen, [b]) de juiste stand zelf; 2 *een – geven aan*; *een – nemen*, fig. wending; 3 *in schuine, horizontale –*; *in de – van het zuiden*; 4 *een nieuwe godsdienstige –*; **–aanwijzer,** m. –s: *–s en stoplichten aan trams*.

Richt'lijn, v. –lijnen (*lijn, gespannen om daarlangs grondvesten te delven, metselwerken te verrichten*; *richtsnoer*; *denkbeeldige lijn over welke bij vuurwapenen gericht wordt*); **–lood*,** o. –looden (*schietlood*); **–schroef,** v. –ven (*stelschroef* inz. *schroef, door middel waarvan men* [*scheeps*]*geschut de vereischte richting in het verticale vlak kan geven*); **–snoer,** o. –snoeren (1 *lijn, koord in strak gespannen toestand dienende om de rechte lijn aan te geven, waarlangs iets evenwijdig gebracht moet worden*; 2 fig. *voorbeeld, waarnaar men iets of zich zelf richt*; *datgene, waarnaar men iets of zich richt*: *leidraad*): 1 *het – in gebruik bij timmerlieden, metselaars, leidekkers*; 2 *dat zal u tot – strekken*.

Rici'nus, m., **Rici'nusboom*,** m. –en (*wonderboom, tot de familie der wolfsmelkachtigen behoorende, waarvan de zaden ricinusolie opleveren*; Lat. ricinus communis); **–olie,** v. (*wonderolie*, inz. *purgeermiddel*).

Rick'sha; zie Riksja.

Ricocheeren* (Fr. *terugspringen*; *op- en verder springen*): *het – van een kogel*.

Ricochet'schot, o. –en (*schot, waarbij een kogel eenige malen op de grond of op het water afstuit en zich dan weder verheft*).

Rid'der, m. –s, vroeger ook –en (1 Middeleeuwen: *iem., die door ridderslag is opgenomen in de ridderstand*; 2 *lid van e. ridderorde*; 3 *de laagste rang der getitelde edelen in de hedendaagsche Ned. adelstand*; 4 *iem., die een vrouw onder zijn hoede neemt*; 5 spottend, z. voorb.): 1 *de – en zijn schildknaap*; zegsw. *iem. tot – slaan*, in de ridderschap opnemen; 2 *– eener orde*, b.v. *– van Malta*; *een dolend –*, die op avontuur uitging; thans bezitter der laagste klasse eener orde, b.v. *– in de orde van den Nederlandschen Leeuw*; 3 *de titel – is te rangschikken tusschen Jonkheer en Baron*; 4 *ik was Christientje's –*; 5 *een – van de droevige figuur*, die er haveloos uitzag of belachelijk was, zie Don Quichot; *– van de pen*, klerk; *– van de el*, bediende in een ellewinkel; *– van de schaar*, kleermaker.

Rid'deren, ridderde, h. geridderd (eig. *tot ridder slaan*; nu: *met e. ridderorde begiftigen*; *decoreeren*): *onze wethouder is geridderd*.

Rid'dergedicht, o. –gedichten (*romantisch gedicht over ridders en hun daden*); zie b.v. Karelromans; **–goed,** o. –goederen (oorspr. *een goed, uitgestrektheid gronds, toebehoorende aan een ridder*; later: *adellijk goed, dat zijn bezitter recht gaf onder bepaalde voorwaarden in de ridderschap van zijn provincie te worden beschreven*): zegsw. *geef af je –*, dat wat je daar hebt; **–hofstede,** v. –n; zie

Havezate; **-kruis,** o. -kruisen (*een kruis als uiterlijk versiersel van een ridderorde*); **-lijk,** bn., bw. (1 *de eigenschappen vertoonende v. e. ridder*: *dapper, edelaardig, edelmoedig; wellevend, hoffelijk, galant*; 2 *van, over, tusschen enz. ridders*; *ridder* . . . .): 1 *hij was - en moedig; -e trouw; -e cavalieren; een -e, hoffelijke toon; iets - bekennen, zich - gedragen*; 2 *de -e tijd, -e zeden; de -e eer, de -e poëzie*; **-lijkheid,** v. (*de hoedanigheid, de aard, de eigenschappen v. e. ridder*; *edelmoedigheid, hoofsche voorkomendheid jegens dames*): *de -, trouw en dapperheid van Elegast*; *de - van den jongenman beviel haar*; **-lint,** o. -en (*lint, waaraan een ridderorde hangt*; ook: *de ridderorde*): *het blauwe -*; *het uitzicht op een -*; **-orde,** v. -orden (1 in het alg. *de groote orde of vereeniging, waartoe alle ridders* [*in de Middeleeuwen*] *zich achtten te behooren*; 2 *een bepaalde vereeniging van geestelijke ridders*; 3 *instelling o.a. tot belooning of erkenning van bewezen diensten*; 4 *de onderscheiding ten blijke van verdiensten*; ook: *het uiterlijk versiersel*): 1 *door de ridderslag werd men lid der -*; 2 -orden waren: de Johanniters, de Tempeliers, de Zwaardbroeders; 3 zie Ned. Leeuw, Mil. Willemsorde; 4 *het toekennen eener -*; **-roman,** m. -romans (Middeleeuwen: *berijmd verhaal van ridderavonturen*; later ook in proza); zie -gedicht; **-schap 1** v. -pen (*de gezamenlijke ridders*; *een grooter of kleiner aantal ridders*; tijd der republiek: *college van edelen, vormende een lid der staten van sommige gewesten*); **2** o. (*de waardigheid, stand van ridder*); **-slag,** m. (*symbolieke ceremonie: slag met het plat van een ontbloot zwaard, den jongen edelman in de nek, op schouder of rug gegeven als teeken van opname in de ridderstand*): *de - verhief een edelman tot ridder*; **-spel,** o. -en (*steekspel, tornooi*); **-spoor,** v. -sporen (*spoor* [inz. *gouden*] *aan de voet v. e. ridder*; *boterbloemige tuinbloem*; Lat. delphinium); **-stand,** m. (*de ridderschap, al de ridders*; ook: *de waardigheid van ridder* in verschillende bet.); **-tijd,** m. -tijden (*tijdperk der Middeleeuwen*): *in de -*; **-wezen,** o.; **-woord,** o. (*eerewoord als ridder*); **-zaal,** v. -zalen (*burchtzaal, de groote zaal in kasteel of burcht*; *bekend gebouw op het Binnenhof te Den Haag*); **-zate,** v. -n (*ridderlijk landgoed*).

Rid'ders van de Ron'de Ta'fel, m. mv. (*de twaalf ridders van koning Arthur, die de heilige Graal opsporen*): *de -s Lancelot, Walewein, Ferguut, Tristan, Parcival* (de groote held) *en Galahad* (de vinder van de Graal), verder de toovenaar *Merlijn*, terwijl *Keye* de narrige rol speelt.

Rid'ders van St.-Jan'; z. Johanniters.

Rideau', o. -'s (Fr. *voorhanggordijn*; mil. *kleine aarden wal, waardoor e. bende gedekt wordt*; *e. in haast opgeworpen verschansing*).

I. Ridicu'le, -cuul', bn. en bw. (Fr. [Lat. ridiculus]: *belachelijk*).

II. Ridicu'le, v. -s; zie Reticule.

Ridiculiteit', v. -en (Fr. *belachelijkheid*).

Riek, v. -en (landbouw: *vork met drie* [soms: *twee of vier*] *tanden*).

Rie'ken, rook, h. geroken (*reuk verspreiden*): *de rozen -*; *de man rook naar brandewijn*; fig. zie Mutsaard; Z.-N. *ruiken*.

I. Riem, m. -en (1 *lange, smalle strook of reep*, inz. *van de tot leder toebereide huid v. e. dier*; *leeren band*; [*leeren*] *band om het middel, gordel*; 2 *roeispaan*; *houten werktuig, bestaande in een lange schacht of steel, die aan het eene einde in een lang en plat blad uitloopt*): 1 *een schoen-*; *een sjees op -en*; *een degen-*; *de buik- van een paard*; werkt. *een - zonder eind*; zie Drijfriem; spreekw. *Het is goed -en snijden uit andermans leer*, [a]) men kan gemakkelijk royaal zijn met het geld van een ander, [b]) men teert makkelijk op kosten van een ander; zie ook Hart; 2 *-en en zeilen gebruiken*, met alle kracht voortgaan; *aan de -en zitten*, roeien; *de -en binnenhalen*; zegsw. *men moet met de -en roeien, die men heeft*, men moet zich behelpen met de gereedschappen, de krachten, die men heeft; *met eigen -en roeien*, met eigen vermogen of kracht werken; *eerst in de boot, keus van -en*, die eerst komt, eerst maalt; nog Z.-N. *van de -* (of: *spanriem*) *krijgen*, slaag.

II. Riem, m. -en (*papiermaat: 20 boek, 480 of 500 vel*).

Rie'men, riemde, h. geriemd (Z.-N. *met een riem vastbinden*).

Riem'slag, m. -slagen (*slag met de roeispaan in het water*): *krachtige -slagen*.

Rie'schaalde, bn., bw.; zie Rietschalig.

Ries'ter; zie Rister.

Riet, o. (soorten) -en (*grassoort* inz. *in het water of op moerasgrond groeiende*; Lat. arundo; *een stengel*): *in ons land groeit het - in slooten, poelen*; *Indisch -*, z. Rotan; *suiker-*, zie ald.; *in O.-I. is - suikerriet*, z. Riettuin; *hij zal het gekrookte - niet verbreken*, Bijbel, hij zal den zondaar door zachtheid opheffen, Matth. 12 : 20; zegsw. *de zaken in 't - sturen* (of: *laten loopen*), in de war, door onhandigheid of verwaarloozing; *het loopt daar in 't -*, in de war, mis, verkeerd; z. Kluitje; nog: een stok van bamboes: *een slag met zijn riet*; *Spaansch riet*, rotting.

Riet'achtig, bn. (*lijkende op riet*; ook: *tot de rieten behoorende*): *gras met -e stengels*; **-akker,** m. -s ([*laag gelegen*] *stuk land, met riet begroeid: rietveld*); **-bos,** m. -bossen (*bundel riethalmen*; *dichte bos riet*); **-bosch*,** o. -bosschen (*rietakker*); **-dekker,** m. -s (*werkman, die de boerenhuizen met riet dekt, rieten daken maakt, herstelt enz.*); **-en,** bn. (*van, met riet*): *een - dak*; *een - stoel*, met rieten zitting; **-gans,** v. -ganzen (*soort van gans, in ons land overwinterend*; Lat. anser f. fabalis); **-gewas,** o. -sen (*rietplant*).

I. Riet'gors, v. en o. -gorzen (*gors of aangeslibd land, met riet begroeid*).

II. Riet'gors, v. -gorzen (dierk. *vogel, van Maart tot October in onze rietvelden*; Lat. emberiza s. schoeniclus); ook: Rietmusch.

Riet'gras, o. -sen (*benaming v. verschillende* [*rietachtige*] *planten bv. kanariegras, zegge, driekantig lisch*); **-hoen,** o. (*waterhoentje*; Lat. gallinula chloropus): *het gevlekte -*.

Riet'kolf, v. -kolven (*worteleind van de rietplant, knobbel, waaruit het riet voortspruit*; ook: *lischdodde*); **-land,** o. -en ([*moerassig*] *land, begroeid met rietplanten en rietgras*); **-lijster,** v. -s (*karkiet*; z. ald.; *rietzanger*); **-mat,** v. -ten (*mat van riet, tot beschutting van abrikozen, perziken enz. tegen wind en koude*, op steenovens ter bescherming der pas gevormde steenen); **-mijt,** v. -en (*hooge stapel van rietbossen, die aan een*

hoofdvaart wordt opgezet);–**musch***, v. –musschen (*rietgors* **II**); –**peer**, v. –peren (*langwerpige, puntig uitloopende, bruinachtige peer*); –**pijp**, v. –en (*herdersfluit; uit een riethalm vervaardigde fluit*).

Riet'schalig, –schaalde, bn., bw. (Z.-N. 1 *v. e. boom, waarvan de houtlagen niet vast aaneengegroeid zijn*; 2 *vermolmd*; 3 *gevaarlijk, roekeloos*): 1 *populieren in natte grond zijn gewoonlijk –*; 2 *die boom is –*; 3 in W.-Vl.: *een –e onderneming; een –e kerel*.

Riet'scherm, o. –en (*scherm van riet om het aanstuiven van zand* [*duinen*] *te bevorderen of het verstuiven tegen te gaan*); –**schorre**, v. –n (*rietgors* **I**; *met riet begroeide plaats langs de oever eener rivier*); –**schutting**, v. –en (*rietscherm*; ook: *een schutting van riet, b.v. in een eendenkooi*); –**suiker**, v. (*suiker uit suikerriet*; Lat. saccharum officinarum; scheik. *suikersoort, aangetroffen in suikerriet, de beetwortel, en andere planten* in tegenstelling met *druivensuiker* en *vruchtensuiker*); –**tuin**, m. –en (O.-I. *kweekplaats van suikerriet*); –**veld**, o. –en (*rietland*; ook: *veld, waarop suikerriet wordt verbouwd*).

Riet'vink, m. –en (*rietgors*); –**voren, –voorn**, m. –s (*ruisvoren*; Lat. leuciscus erythrophthalmus); –**wouw**, m. –en (*de bruine kiekendief*); –**zanger**, m. –s (*vogelsoort, in 't riet nestelend*; Lat. acrocephalus schoenobaenus); –**zodde**, v. –n (*drijvend stuk laagveen op de bodem van meren of plassen gevormd en omhoog gekomen*; Zaanstreek: *strook riet om een stuk land*; ook *rietkrag*).

I. Rif, o. riffen (*klip; smalle ondiepte of bank uit harde grond* [*zand, rotskoraal*] *bestaande; koraalbank*).

II. Rif, o. reven (*horizontale strook aan het zeil, die kan worden ingenomen en waardoor de oppervlakte van het doek in verticale richting wordt verkleind*); ook Reef.

III. Rif, o. riffen (*geraamte, skelet*).

Ri'gabalsem, m. (*zekere balsem uit Riga, als uitwendig geneesmiddel*).

Rigoris'me, o. (Fr. [Lat. rigor = stijfheid, hardheid]: [*te*] *strenge zedenleer*).

Rigueur', v. (Fr. *gestrengheid; hardheid*).

Rij, v. rijen (1 *reeks*; van soldaten: *gelid*; 2 *lat, liniaal; richtlat*): 1 *een – huizen, rij aan –; aan een –; in –en; in een –, in de – loopen; op een –; de –en strijders*; ook fig. *de –en zijner volgelingen; de eerste –en in de stalles*, reeks zetels; zegsw. *van de –*, van 't rijtje af, naar volgorde te werk gaan; *een bonte –*, menigte personen of zaken, onderling sterk verschillende en toch een eenheid vormende; 2 *de – van timmerlui, metselaars*.

Rij'baan, v. –banen (*baan in een rijschool of manege, waarop men zich in het paardrijden oefent; manege, rijschool; baan op het ijs, waarop men schaatsenrijdt; geasphalteerd gedeelte van een weg, dat door auto's enz. bereden wordt*, in tegenstelling met b.v. het rijwielpad); –**bewijs**, o. –zen (*bewijs, dat men een auto, taxi, motorfiets mag besturen*): *elke chauffeur moet in het bezit zijn v. e. –*; verg. Rijvaardigheidsbewijs; –**broek**, v. –en (*enge broek der paardrijders, gedeeltelijk van leer*); –**dek**, o. (*gedeelte van een pont, waar auto's en voertuigen staan*): *een – van 7 m breed en 34 m lang*.

Rij'den, reed, h. (in alle bet.), i. (1, 2, 3, 4) **gereden** (1 *zich doen voortbewegen, zittende op een paard of ander rijdier*; 2 *op een voertuig*; 3 *schaatsenrijden*; 4 v. voertuigen: *zich voortbewegen*; 5 v. e. weg: *zich laten berijden*; 6 v. schepen: *geankerd zijnde stampen*; 7 *onrustig over een oppervlakte wrijvend en schuivend heen en weer bewegen*; 8 schoolwoord: *slechte antwoorden geven*; O.-I. *een goede beurt maken*; 9 *op een rijdier zittend, het doen loopen en besturen*; 10 *een voertuig voortbewegen en besturen*; 11 *iem. of iets in een voertuig vervoeren*; 12 *door rijden, rijdende maken, doen ontstaan*): 1 *te paard –; wat moet Sinterklaas voor jou –*, brengen; oneig. *op een stokpaardje –*, z. ald.; *op een bezemsteel –*; 2 *op een fiets –; op het land rijdt men, op het water vaart men; iem. in de wielen –*, tegenwerken; *visites –*, rondrijden om bezoeken te brengen; *met (zijn) eigen paarden –*, mennen; *mest naar het land –*, brengen; 3 *eerst reed zij, toen gleed zij; op schaatsen –*; 4 *een schip vaart, een wagen rijdt*; 5 *de weg rijdt slecht*; v. ijsbanen: *de baan reed slecht*; 6 *voor* (ook: *voor een, zijn*) *anker –*; 7 *op zijn stoel zitten te –*; 8 *op die dwaze vragen zullen de candidaten –*; 9 *springpaarden, gereden door officieren in uniform; een paard op de stang –*; fig. *iem. op de stang –*; 10 *locomotieven – met een tender voorop*; 11 *iem. naar huis –; zich laten naar huis –*; 12 *carrousel –; een baantje, rondje –*; nog: zegsw. *op de tong –*, in opspraak zijn, het onderwerp zijn van lasterlijke praatjes; *rijden en omzien*, twee werken te gelijk doen; Z.-N. *gereden zijn*, gefopt, volkst.; zie Gans, Mol.

Rij'der*, m. –s (1 *iem., die* [*te paard*] *rijdt, ruiter*; 2 *iem., die met paard en wagen rijdt, voerman, koetsier*; 3 *iem., die met een auto, met een rijwiel rijdt*: *automobilist, wielrijder*; 4 *schaatsenrijder*; 5 *voormalig muntstuk met een ruiter als beeldenaar*; 6 Z.-N. *rammelaar*): 1 *ros en – hebben slechts één doel; een gele –*, rijdende artillerist; 2 *deze postiljon was mijn vaste –*; 3 *de – zal vóór zijn vertrek een controlezegeltje halen bij den consul*; 4 *vlugge –s op Friesche schaatsen*; 5 *een gerande –*, of *gouden – was f 14; een zilveren – of dukaton was f 3.15*; 6 z. Rammelaar **II**; –**es**, v. –essen.

Rij'en, zich, rijde zich, h. zich gerijd (*een of meer rijen vormen*): *de boomen – zich langs de weg*.

I. Rijf, v. rijven (*rasp*; ook: [*houten hooi*]-*hark*); **Rijf'je**, o. –s.

II. Rijf, v. rijven (Z.-N. *reliekschrijn*).

Rij'felaar, m. –s (*dobbelaar*); w. g.

Rijg'bottine, v. –s (*bottine met rijggaten*).

Rijg'draad, m. –draden (*draad, om iets vast te rijgen*); gewest. Driegdraad.

Rij'gen, reeg, h. geregen (*met een snoer tot een reeks vereenigen; met een groote steek voorloopig naaien*): *kralen aan een koordje –; zijn schoenen –*; zegsw. *iemand a. d. degen –*, doorsteken.

Rijg'koord, o. –en (Z.-N. *rijgsnoer*); –**laars**, v. –laarzen (*hooge schoen met rijggaten*); –**lijf**, o. –lijven (*korset*); –**naald**, v. –naalden (*platte naald met lang en wijd oog en zonder scherpe punt*), ook, –**pen**, v. –pennen, of –**pin**, v. –pinnen; –**schoen**, m. –en (*schoen met rijggaten*); –**snoer**, o. –snoeren (*veter*); –**veter**, m. –veters (*veter met koperen stift, om schoenen, korsetten enz. door hem door de vetergaten te halen of om haakjes te slaan, vast te maken*).

Rij'jool, m. –jolen; zie Jool.

I. Rijk 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *veel geld en goed bezittend, vermogend*; 2 *bezittend, hebbend*; 3 *veel hebbend of opleverend*, hetgeen de bepaling uitdrukt; 4 *kostbaar*; 5 *kostelijk, heerlijk*; 6 *gelukkig*): 1 *een – heer*; *– zijn*; *een –e erfoom*; z. Cresus; 2 *ik wou, dat ik 10 gld. – was*; *ik ben er geen cent –er door geworden*; 3 *– aan geld en goed*; *een land, – aan steenkolen*; *–e mijnen*; 4 *–e meubelen*; *een –e oogst*, met de bijgedachte aan groote hoeveelheid; 5 *een – gezicht*; iron. *die* (of: *dat*) *is –*, wat een flater enz.; 6 *den koning* (of: *den prins*) *te –*, de gelukkigste aller stervelingen; nog: *een – huwelijk*, een huwelijk, waardoor iem. rijk wordt; *een –e taal*, met veel hulpmiddelen, woordenrijk; **2** bw. (1 *op kostbare wijze*; 2 *op ruime, overvloedige wijze*): 1 *– gemeubileerd, gekleed*; 2 *iem. – begiftigen*; **3** (*de rijke man of vrouw*), in uitdrukk. als: *– en arm* (of: *arm en –*) *was op de been*; **4** een soort v. achtervoegsel, b.v. in: *blader–*, *liefde–*, (ij uitgesproken als ei); z. Rijke.

II. Rijk, o. –en (1 *heerschappij, regeering*, in zegsw.; 2 *gebied, staat, land*; 3 *het Koninkrijk Nederland*; 4 vroeger: *gebied eener stad*; 5 overdrachtelijk in verschillende bet.): 1 *zijn – zal niet lang duren, loopt ten einde*; *zijn – is* (of: *heeft*) *uit*, het is gedaan met zijn gezag, invloed; *het – alleen hebben*, naar eigen wil kunnen handelen; 2 *de –en van Europa*; *het Hemelsche –*, China; *een koloniaal –*; 3 *door het – aangesteld*; *de ingezetenen des Rijks*; 4 *het Rijk van Nijmegen*; 5 *Gods –*, [a]) de hemel, [b]) het geestelijk Godsrijk op aarde; tegenstelling: *het – van Satan*; *het – der phantasie*, gebied, waar de phantasie heerschappij voert; *de drie –en der natuur*, afdeelingen, nl. het dieren-, planten-, delfstoffen-; – **I** etym. = – **II.**

Rijk'aard, m. –s (ong. *zeer rijk man*).

Rijk'dom, m. in bet. 2 en 4 –dommen (1 *het rijk zijn, het bezit van vele aardsche goederen*; 2 *rijk bezit, geld en goed, schatten enz.*, ook fig.; 3 *de rijken, de rijke menschen*; 4 staathuish. *goederen, die de mensch van nut zijn*; 5 *kostbaarheid, pracht*; 6 *groote hoeveelheid* van hetgeen in een bepaling wordt genoemd): 1 *tevredenheid gaat boven –*; 2 *– najagen*; *onmetelijke –men*; fig. *een – van liefde*; *de – onzer dialecten*; 3 *de – gaat gekleed in kanten en satijn*; 4 *de natuurlijke –men van Rusland*; *een billijke verdeeling der –men*; 5 *kamers met moderne – gemeubileerd*; *– van tooi*; 6 *– van gedachten.*

Rij'ke, m. en v. rijken, rijkelui (*rijke persoon*).

Rij'kel, m. –s (Z.-N. *drempel, vensterbank, uitstekende boord*).

Rij'kelijk, bn., bw. (*overvloedig, ruim*): *e. – bestaan*; *iem. – beloonen*; *– voorzien van.*

Rijkelui', m. mv. gmz. (*rijke menschen*): *rijkeluis kinderen*; *rijkeluis wensch*, d. i. twee kinderen, een jongetje en een meisje.

Rijk'geladen, bn. (*met kostbaarheden of kostbare waren geladen*): *de – zilvervloot.*

Rijk'heid, v. (1 *groote hoeveelheid, overvloed* van hetgeen de bepaling noemt of men verwacht; 2 *luister, pracht, kostbaarheid*): 1 *de – van een goudmijn*; 2 *de – eener uitrusting, eener kleedij.*

Rij'kleed*, o. –kleederen (*amazonenkleed*).

Rij'knecht, m. –knechten (*jockey*; *paardenknecht, stalknecht*); zie ook, Pikeur.

Rijks'abt, m. –en (gesch. *een door den Duitschen keizer benoemde abt*); **–academie,** v. –s, –miën (*een door het rijk gestichte en onderhouden inrichting van wetenschap of kunst*): *de – van beeldende kunsten te Amsterdam*; **–acht,** v. (gesch. *rijksban*); zie Acht; **–adel,** m. (*de adel van het rijk, heel de adeldom samen*); **–adelaar,** m. –s, –adelaren (*de adelaar in een rijkswapen*); **–advocaat,** m. –advocaten (*advocaat, door de regeering benoemd, om de belangen des rijks in rechten te verdedigen*); ook: Rijksadvocaat'; **–ambtenaar,** m. –s, –naren (*ambtenaar, in dienst bij of van het rijk*); ook: Rijksamb'tenaar; **–appel,** m. –s (*gouden bal of bol met gouden banden omsloten, waarop, sedert het Christendom, een kruis of kroon en kruis, het wereldrond voorstellende*; *zinnebeeld van het wereldgezag*); **–archief,** o. –archieven (*openbaar archief van het rijk, door rijksambtenaren beheerd*); **–archivaris,** m. –sen (*bestuurder van een rijksarchief*).

Rijks'ban, m. (*uitbanning uit het* [*heilige Roomsche*] *rijk*): *in de – zijn*; vero.; **–bedelaarsgesticht,** o. –en (*inrichting, waarin wegens bedelarij veroordeelden van rijkswege voor korter of langer tijd worden opgenomen*); **–belasting,** v. –en (*belasting, aan het rijk te betalen*): *inkomsten-, grond-, vermogensbelasting is –*; ook: Rijksbelas'ting; **–betrekking,** v. –en; ook: Rijksbetrek'king; **–beurs,** v. –beurzen (*studiebeurs, jaarlijksche toelage, door het rijk vergeven*): *een – krijgen*; ook: Rijksbeurs'; **–bouwkun'dige,** m. –n (*hoofdambtenaar, belast met het oppertoezicht op rijksgebouwen, het maken van nieuwe plannen, bestekken enz.*): *bij besluit van 29 Februari werd de titel Bouwkundige voor Landsgebouwen veranderd in die van Rijksbouwmeester*; **–bureau,** o. –'s: – tot onderzoek van handelswaren te Leiden, hebbend ten doel het onderzoeken van handelswaren ten bate van winkeliers en kleinhandelaars; **–daal'der,** m. –s (*benaming voor onderscheidene voorheen in omloop zijnde zilveren munten*; thans inz. *Ned. zilveren standpenning van ƒ 2.50*): *nieuwe –s*; *de Zeeuwsche –* of *Zeeuw* = *ƒ* 2.60, hij had twee 26ers, elk van *ƒ* 1.30, vier 13-tjes van *ƒ* 0.65, 8 pietjes van *ƒ* 0.325.

Rijks'dag, m. –en (*volksvertegenwoordiging in Duitschland, Hongarije, Zweden, Denemarken*; *de vergadering*).

Rijks'gebied, o. (*het grondgebied van een rijk*); **–gebouw,** o. –en (*gebouw v. d. staat*); ook: Rijksgebouw'; **–gesticht,** o. –en: *de –en Veenhuizen en Hoorn*; ook: Rijksgesticht'; **–grens,** v. –zen (*grenslijn van eenig rijk*); **–grond,** m. –en (*grond, die aan het rijk behoort*); ook: Rijksgrond'; **–groote*,** m. –n (*hooggeplaatst edelman* inz. *deelnemend aan de rijksregeering*; *magnaat*); **–hoogereburgerschool*,** v. –scholen (*school v. middelbaar onderwijs, door het rijk opgericht en onderhouden*); **–inkomstenbelasting,** v.; **–insignes,** o. mv. (*de zinnebeelden der souvereine macht*: *schepter en kroon, rijksappel en zwaard enz.*); **–instelling,** v. –en (*een instelling, met het een of ander doel door het rijk gevestigd en onderhouden*; *het gebouw, de lokaliteit*); **–kamergericht,** o. (gesch. *rechtbank, ingesteld*

door Maximiliaan I op de rijksdag te Worms, 1495, tot handhaving v. d. eeuwige landsvrede); **–kanselier,** m. –liers, –lieren (*hoogste regeeringsambtenaar* [*als plaatsvervanger van den vorst*]; *in Duitschland de eerste minister van het rijk*); **–klerk,** m. –en (*rijksbeambte, aangesteld op een belasting- of registratiekantoor*); **–kweekschool,** v. –scholen (*opleidingsschool voor onderwijzers; vormschool, door het rijk opgericht en onderhouden*): *de –scholen voor onderwijzers en -wijzeressen*, ook: *de – voor vroedvrouwen*; ook: Rijkskweek'school; **–landbouwleeraar*,** m. –s, –rarcn (*ambtenaar van het rijk, tot voorlichting van de landbouwende stand*); **–landbouwproefstation,** o. –s (*inrichting van het rijk, waar onderzoekingen worden gedaan ten behoeve van de landbouw en advies gegeven inzake de landbouw*): *het – te Maastricht*; **–landbouwschool,** v. –scholen (*inrichting van het rijk, tot wetenschappelijke en practische studie van landbouwkunde*): *de – te Wageningen*, thans Hoogeschool; **–leen*,** o. –leenen (gesch. *leengoed, behoorende aan de Duitsche of de Fransche kroon*); **–leerschool,** v. –scholen (*lagere school, verbonden aan een rijkskweekschool*).

Rijks'mark, v. –marken; zie Mark.

Rijks'middelbare school, v. (in België: *H. B. S. met 3–5 jarige cursus, soms met Latijn en Grieksch*); **– normaalschool,** v. –scholen (*school voor de opleiding van krachten voor de middelbare scholen*); z. Regent(es).

Rijks'munt 1 v. (*inrichting, gebouw, fabriek van het rijk, waar munt geslagen wordt*): *onze – te Utrecht*; **2 –en,** v. mv. (*wettig betaalmiddel*); tot ieder bedrag dienen in ons land: *het tienguldenstuk*, in goud; *de rijksdaalder, de gulden, de halve gulden*, in zilver; tot beperkt bedrag: de Pasmunt; **–museum,** o. (Ned.) –s, –seën; (Lat.) –muse'a (*museum te Amsterdam, door het rijk opgericht en onderhouden voor het tentoonstellen van schilderijen van onze groote meesters en van verdere voorwerpen van kunst*, 1885); ook: Rijksmuse'um; **–normaalschool,** v. –scholen (*normaalschool, door het rijk opgericht, onderhouden*): *de – voor teekenleeraren te Amsterdam*; **–opvoedingsgesticht,** o. –en (*instelling van wege het rijk, tot opvoeding van verwaarloosde of aan de ouderlijke tucht onttrokken kinderen*): *de –en* te Avereest, te Doetinchem, zie ook: Kruisberg; **–pensioen,** o. –en (*pensioen, uit te betalen door het rijk*); **–politie,** v. (*de politie, door het rijk ingesteld*): *de rijksveldwacht en maréchaussée vormen de –*; (t = s); verg. Gemeentepolitie; **–postspaarbank,** v. (*spaarbank, door het rijk aan de posterijen verbonden*): de – opgericht krachtens de wet van 25 Mei 1880, heeft haar zetel te Amsterdam; verg. Z.-N. Spaar- en Lijfrentekas; ook: Rijkspostspaar'bank; **–rietvlechtschool,** v. (*vakschool voor rietvlechters, door het rijk opgericht en onderhouden te Noordwolde*); **–schepter,** m. –s (*een der rijksinsignes*, z. ald.); **–seruminrichting,** v. –en: *de – te Rotterdam* maakt de nieuwere veeartsenijkundige gegevens inz. met betrekking tot de infectieziekten der dieren o.a. dienstbaar aan de veeteelt en levert ook sera voor de mensch; lees *–see'rum–*; **–sieraden,** o. mv. (*rijksinsignes*; inz. O.-I. *de verschillende voorwerpen, die door de inlandsche bevolking als de schutspatroons van hun vorsten en als de symbolen hunner macht beschouwd worden, ook omdat daarin de zielen der gestorven heerschers aanwezig zouden zijn*); **–stad,** v. –steden (gesch. *in het Duitsche rijk een stad, destijds alleen afhankelijk van den keizer*): *Bremen was een –*; **–staf,** m. –staven (*heerscherstaf*; fig. *heerschappij*); zie Rijksschepter; **–standen,** mv. (*in het Duitsche rijk de standen, die staatkundige rechten bezaten, eerst de adel en de geestelijkheid, later ook het volk*).

Rijks'telefoon, –telephoon, v. (*telefoon, door het rijk aangelegd en onderhouden*): de – is meestal verbonden met de posterijen; **–telegraaf,** v. (*telegraaf, door het rijk aangelegd en onderhouden*): de – is in de regel verbonden met de posterijen; **–tol,** m. –len; zie Douane; **–tuinbouwwinterschool,** v. –scholen (*rijkscursus voor tuinbouwkunde in de winter; het gebouw*): *het terrein der – te Boskoop*; **–universiteit,** v. –en (*hoogeschool, door het rijk opgericht en onderhouden*); **–veearts,** m. –en (oorspr. *titel, niet officieele, aangenomen door de veeartsen, die aan de Rijksveeartsenijschool te Utrecht een wetenschappelijke opleiding hadden gehad, thans nog wel gebezigd van veeartsen*); **–veeartsenij'school*,** v. –scholen, later: **Veeartsenijkun'dige Hoogeschool'*,** v. (*rijkshoogeschool voor veeartsen*, thans omgezet in de *veeartsenijkundige faculteit aan de Rijksuniversiteit te Utrecht*); **–veldwacht,** v. (*de dienst van de handhaving van de orde op het platte land door de rijkspolitie; het corps rijksveldwachters*); **–veldwachter,** m. –s (*politieman der rijksveldwacht*); **–verzekeringsbank,** v. (*instelling van het rijk, waarbij, volgens de bepalingen der ongevallenwet, werklieden in bepaalde bedrijven zijn verzekerd tegen geldelijke gevolgen van ongevallen, hun in verband met de uitoefening van het bedrijf overkomen*).

Rijks'wacht, v. (Z.-N. *gendarmerie*, in N.-N. *maréchaussée*).

Rijks'wapen, o. –s (*het wapen v. e. staat*): in het Nederlandsche – vindt men twee staande of klimmende, gekroonde leeuwen; **–waterstaat,** m.; z. Waterstaat en Brug; **–weg,** m. –wegen (*weg, door het rijk aangelegd en onderhouden*); **–wege,** van –, d.i. door of van wege het rijk; –we'ge; **–werkinrichting,** v. –en (*instelling van wege het rijk tot het doen van nuttige arbeid voor landloopers enz.*); zie Veenhuizen; **–wet,** v. –wetten (*algemeene wet, wet geldende voor het geheele rijk*); **–winterlandbouwschool,** v. –scholen (*school, door het rijk opgericht en onderhouden, waar in de wintermaanden aan boerenzonen en verdere belangstellenden les in de landbouw gegeven wordt*): *de – te Sittard*; **–zuivelconsulent,** m. –en (*deskundig ambtenaar van rijkswege aangesteld, die bij de zuivelbereiding van advies kan dienen of voorlichten*); **–zuivelstation,** o. –s (*inrichting van het rijk, tot advies betreffende zuivelproductie enz.*): *het – te Leiden*; **–zwaard,** o. (*een der rijksinsignes*).

Rij'kunst, v. (*de kunst van* [*paard*]*rijden*): *de lagere –, de hoogere –*; **–laars,** v. –laarzen (*hooge ruiterlaars*); **–les,** v.

–lessen (*onderricht i. h.* [*paard*]*rijden*).
I. Rijm, m. (*bevrozen dauw, rijp*).
II. Rijm, o. rijmen (dichtk. 1 *gelijkheid van klank in verband met het rhythme of de klemtoon in verzen of in woorden,* inz. *gelijkheid van klank der laatste betoonde lettergrepen in dichtregels, benevens der onbetoonde, die er op mochten volgen*; 2 *rijmklank, rijmwoord, rijmregel*; 3 *berijmd dicht, voortbrengsel van niet al te groote omvang, dat slechts aan bescheiden eischen voldoet*): 1 *staand of mannelijk* –, de toonverheffingen rijmen als slotlettergrepen op elkaar, b.v. *vaan* : *baan, wee* : *zee*; *slepend of vrouwelijk* –, achter de toonverheffingen komt nog een toondaling, *vreemden* : *beemden*; *glijdend* –, als er twee onbetoonde lettergrepen achter de betoonde komen: *bladeren* : *naderen*; *dubbel* –, als twee lettergrepen achter elkaar gelijkklinken: *oordeel* : *voordeel*; *voor*– en *middel*–, d. i. vóór aan de versregel, of in 't midden, b.v.: *Ruischende* wanden en schitterende zalen, *Bruisende* bekers en ram'lende schalen enz.; Zij *klinken* en *drinken* en leggen wat aan, En *waaien* en *zwaaien* opnieuw langs de baan; *gepaard* –, twee onmiddellijk op elkaar volgende regels rijmen; *gekruist* –, de regels rijmen om de andere; *gebroken* –, tusschen de rijmverzen staan rijmlooze versregels; *omvattend* –, een rijmpaar omsluit het andere; *slag*–, (bijna) alle versregels van een strophe rijmen; *staf*–, de betoonde lettergrepen beginnen met een zelfde (mede)klinker: *Waakzaam, werkzaam, wachten wij*; zie Assonantie, Refrein 1; *op – brengen*; 2 *kent ge een – op Gascogne? hij, het papier vindende, waar die aanhef opstond, schreef er het volgende – onder*; 3 *gezamenlijke gedichten en –en van J. J. A. Goeverneur*; *–pjes en vertellingen voor het kleine volk d. P. Louwerse.*
Rijm'bijbel, m. –s (*bijbel op rijm*): *Maerlants – was in 1271 voltooid.*
Rij'melaar, m. –s (*pruldichter*); **–larij',** v. –en (*slecht, prullig dichtwerk*).
Rij'melen, rijmelde, h. gerijmeld (*slechte of prullige verzen maken*).
Rij'meloos*, bn.; zie Rijmloos.
I. Rij'men, rijmde, h. gerijmd (1 *rijmende verzen maken*; *op rijm dichten*; dikwijls minachtend: *rijmelen*; 2 v. gedichten: *rijm hebben*; 3 v. regels: *rijm vormen*; 4 *overeenstemmen, overeenkomen*; 5 *in overeenstemming brengen* inz. met een ontkenning): 1 *die man verstaat de kunst van te* –; 2 *een gedicht kan leelijk zijn en toch mooi* –; 3 *twee woorden kunnen op* (of: *met*) *elkaar* –; 4 *zulk een daad rijmt niet met zijn beginselen*; 5 *dat verhaal wist ik niet te – met hetgeen ik gezien had*; verg. Ongerijmd.
II. Rij'men, rijmde, h. gerijmd (Z.-N. *rijpen* **II**).
Rij'mer, m. –s (*verzenmaker, -smeder,* min of meer ongunstig): *Jan de* –, een naam, die Goeverneur zich zelf gaf.
Rijmerij', v. –en (*het rijmen*; *rijmelarij*).
Rijm'klank, m. –klanken (*de gelijke klank, die men rijm noemt*; *ieder der gelijk klinkende klanken*; ook: *rijmwoord*); **–kroniek,** v. –en; zie Kroniek; **–kunst,** v. (*de kunst van op rijm te schrijven*); **–loos*,** bn. (*zonder eindrijm*): *–ze verzen,* blanke verzen, b.v. die van Starings Verjaardag; **–pje,** o. –s (*versje*): *een onbeduidend* –; **–woord,** o. –woorden (*woord, dat rijmt op een ander woord*); **–woordenboek,** o. –en (*boek, waarin de gebruikelijkste rijmwoorden waren bijeenverzameld en gerangschikt met het oog op de practische beoefening der dichtkunst*): het – van Witsen Geysbeek, van 1829.
Rijn, m. (*bekende rivier*): *een tochtje langs de* –; *water naar de – dragen,* overbodig werk doen.
Rijn'aak, v. –aken (*aak, die de Rijn, ook in Duitschland, bevaart*); **–boot*,** v. –booten (*schip, dat de Rijn bevaart*; inz. [*pleizier*]-*stoomboot tusschen Keulen en Mainz*).
Rijn'land, o. (*hoogheemraadschap in Z.-H.*; ook: *Rijnprovincie*): in – liggen de stad Leiden en tal van dorpen; **–lander*,** m. –s (*Duitscher der Rijnprovincie*; *schip,* inz. *vrachtschip, dat de Rijn bevaart*); **–landsch*,** bn. (*eigen aan, behoorende tot*: 1 *het Rijnland.* 2 *het Duitsche land a. d. Rijn*): 1 *de –e polders*; 2 *de –e bevolking*; *een –e roede,* ruim 3.75 m; *een –e voet,* ± 0.313 m; *een –e duim,* 0.026 m; *een –e morgen,* ruim 85 a; **–mond,** m. –en (*een der monden v. d. Rijn*): *de – bij Katwijk*; **–oever,** m. –s: *de rechter* –; *de linker* –; **–provincie,** v. (*deel van Pruisen,* nl. *Rijn-Pruisen*): de landdag der – vergaderde te Dusseldorf.
Rijnsch*, bn. (1 *in eenigerlei betrekking staande tot de Rijn, van de Rijn*; *van de Rijn afkomstig of daar behoorende*; 2 *zuurachtig als Rijnsche wijn*): 1 *de blonde Rijn, beplant met –e wijn*; 2 *een –e appel.*
Rijnsche-wijn'flesch*, v. –wijnflesschen (*langhalzige, groengele flesch voor Rijnwijn*).
Rijn'schip, o. –schepen (*schip, dat de Rijn bevaart*): *het stalen – Juliana*; **–steen* 1** m. of v. (soortn.) (*baksteen van de rivierklei langs de Oude Rijn nabij Leiden en W oerden*); **2** m. –en (voorwerpsn.); **–streek,** v. –streken (*landstreek langs de Rijn*); **–stroom,** m. (*de Rijn*); **–vaart,** v. (*scheepvaart op de Rijn*); **–vaartacte,** v. (*overeenkomst tusschen verschillende staten o. a. Nederland, Baden, Beieren, Frankrijk, Pruisen aangaande scheepvaart, tolheffing enz. op de Rijn*); **–verbond,** o. (*verbond van 1806 van Duitsche vorsten langs de Rijn, opgericht door Napoleon I en onder zijn voorzitterschap*); **–vlot,** o. –vlotten (*groot houtvlot op de Rijn*); **–water,** o.; **–wijn,** m. –en (*wijn, aan de Rijn verbouwd*; inz. *goudgele wijnsoort uit het middelstroomgebied van de Rijn*), ook: Rijnsche wijn; **–zalm,** m. –en (*zalm, in de Rijn gevangen*).
I. Rijp, m. (*rijm, bevroren dauw, nevel*).
II. Rijp, v. –en (*rups*); gew.
III. Rijp 1 bn.; –er, –st (1 van vruchten enz.: *de volle wasdom bereikt hebbende, geschikt om geoogst, geplukt te worden*; 2 van andere zaken, van personen enz.: *hun volle wasdom of ontwikkeling bereikt hebbende*; 3 van handelingen enz.: *wel overwogen, niet onbekookt*; 4 *door rijpheid gekenmerkt*; 5 *geschikt voor een bepaald doel*): 1 *–e appels*; *het koren is* –; z. Rot **III**; 2 *een –e maagd,* huwbaar; *de zweer is* –, op het doorbreken staand; *een – oordeel,* bezadigd; 3 *met, na – beraad, overleg*; 4 *een man van –e leeftijd,* van gevorderde leeftijd; 5 *het plan is – ter voltrekking*; *je bent – voor Meerenberg*; **2** bw. (*rijpelijk, met ernst en aandacht*):

iets – overwegen; **3** zn. o.: *de jongen las – en groen*, geschikt en ongeschikt.

Rij'paard, o. –paarden (*paard, geschikt om bereden te worden*).

Rij'pad, o. –paden (*pad voor paard- of wielrijders, voor wagens: ruiter-, rijwiel-, wagenpad*): rechtst. *erfdienstbaarheid van –*, recht om over eens anders land paard te rijden.

Rij'pelijk, bn., bw. (fig. *ernstig en gezet*): *iets – overwegen*; *– nadenken over iets.*

I. Rij'pen, rijpte, h. (1), i. (2) gerijpt (1 *rijp maken*; 2 *rijp worden*): 1 *de zon rijpt de vruchten*; 2 *de vruchten –*; *de zweer rijpt*; fig. *een besluit, een plan kan –*; *het rijpend oordeel, verstand*; *– tot*, zich ontwikkelen tot.

II. Rij'pen, rijpte, h. gerijpt (*in lichte graad vriezen*): *het rijpt*, er valt rijp.

Rijp'heid, v. (*de toestand van rijp zijn*): *in volle –*; *– v. oordeel*; *een plan komt tot –.*

Rij'proef, v. –proeven (*vaardigheidsproef i. het rijden* [*met motorrijtuigen*]): *e. – afleggen.*

Rijs 1 o. rijzen, gew. rijzers (1 *boomtak, twijg*; 2 *een spruit, loot, stek*): 1 *erwtenrijzen*, staken; (als brandhout) *– op het vuur gooien*; *rijzen garen*, dorre takken sprokkelen; 2 spreekw. *Jonge –jes kan men buigen* (*maar oude boomen niet*), de wil van kinderen kan men nog richten; **2** o. (verzamelnaam: *afgebroken, -gesneden, -gehouwen takken*): *het vuur, gevoed met knappend –*; bij waterstaatswerken: *de levering van –*, samengebonden, op vaste maten afgehakte wilgentwijgen enz.; *een bundel –*; nog: Z.-N. *de rijzen*, [bossen] rijshout.

Rijs'berm, m. –en (*versterking van de voet van een dijk door rijswerk*): *zij* (*de baren*) *klimmen tegen 't hangen des rijsberms*; **–beslag,** o. (*beschoeiing der buitenglooiing v. e. dijk met rijsvlechtwerk*); **–bezem,** m. –s (*bezem van dunne berketakjes*).

Rij'schaaf, v. –schaven (timmerm. *groote lange schaaf dienend voor het gladschaven of opzoeten van groote houtvlakken*).

Rij'school, v. –scholen (*gebouw, waar men leert paardrijden, overdekte rijbaan, manege*; ook: *wielrijschool*).

Rijs'dam, m. –dammen (*dam van rijswerk ter bescherming van de oever in het water uitgebracht*).

Rij'selen; zie Rijzelen.

Rijs'hout, o. (*takken en twijgen van boomen, afgebroken, gehouwen enz.* en dienende voor verschillende doeleinden; inz. *takken, twijgen van wilgen en andere taaie houtsoorten* [*op vaste maten afgehakt en samengebonden*] *bij waterstaatswerken*; naam van wilgensoorten: *bindwilg*).

Rijst, v. (*bekende graansoort, behoorende tot de familie der grassen*; Lat. oryza sativa; 1 *het gewas*; 2 *het graan of koren*; 3 *de toebereide spijs, kooksel, gerecht*; 4 bij verg. van andere planten): 1 *men verbouwt – op Java*; 2 *uitvoerhaven van –*; *een handvol –* (inz. gedopt en gepeld); 3 *een schotel –*; 4 *tweekorrelige tarwe of gort–.*

Rijst'blok, o. –ken (O.-I. *uitgehold houten blok, tot het stampen der padie*); **–bouw,** m. (*telen van rijst*); **–dieſje,** o. –s (*rijstvogeltje*).

Rijstebrij', v. (*brij, gekookt v. rijst en melk*); ook, Rijs'tebrij; **–brij'berg,** m. (*berg van rijst, die de toegang tot Luilekkerland afsluit*): fig. *eerst moet men een – door-eten*, eerst de moeilijkheden overwinnen.

Rijs'temeel, o. (*meel, van rijst gemalen*, ook *van rijstafval, als veevoeder*); **–melk,** v. (*melk, waarin rijst is gekookt*); **–pap,** v. (*rijstebrij*); **–soep,** v. (*soep, waarin rijst is gekookt*); **–taart,** v. –en (*–vla*).

Rijst'papier, o. (*zacht, dof, melkwit Chineesch papier*): *een teekening op –*; **–pellerij,** v. –en (*inrichting, om rijst v. d. bolster te ontdoen*); ook: **–pelmolen,** m. –s; **–pelmachine,** v. –s (*machine, om rijst te pellen*); **–tafel,** v. (O.-I. *maaltijd, waarvan het voornaamste gerecht uit rijst bestaat, maar met talrijke bijgerechten*); **–tafelen,** –tafelde, h. gerijsttafeld; **–veld,** o. –en (*veld, waarop rijst verbouwd wordt*): *natte –en of sawah's*; *droge –en, op Java gaga's geheeten, op Sumatra ladangs*; **-vogeltje,** o. –s (*vinkachtige vogel, zeer schadelijk voor het te velde staande rijstgewas*; Lat. munia oryzivora).

Rijs'waard, v. –en (*griendgrond*, d. i. *met wilgenhout beplante buitendijksche grond langs een rivier*; ook wel: *de op de – groeiende wilg*); **–werk,** o. –en (*de verwerking v. rijs of rijshout* inz. i. d. waterbouwkunde; *waterbouwkundig werk in hoofdzaak uit rijshout gemaakt*; *het hierbij verwerkte rijs*).

Rij'ten, h. (1), i. (2) gereten (1 *scheuren, stukscheuren*; met *van* of uit: *rukken*; 2 *in stukken gaan, scheuren*): 1 *iem. de kleeren van 't lichaam –*; 2 *de zeilen –*; *het hout is gereten*, gespleten.

Rij'toer, m. –toeren (*ritje per rijtuig of te paard*): *een – maken*; **–tje,** o. –s.

Rij'tuig, o. –en ([*particulier*] *voertuig door paarden getrokken, voor personen*: *koets, vigilante, equipage*; ook wel: *voertuig, door stoom, electriciteit enz. bewogen*): *paard en – houden*; *neem een –*; *een – met vier paarden*; **–fabriek,** v. –en (*fabriek, waar men rijtuigen maakt*); **–fabrikant,** m. –en; **–kap,** v. –kappen (*beweegbare kap v. e. rijtuig*); **–lak,** o. (*lakverf tot het beschilderen van rijtuigen*): *nooit barstend –*; **–maatschappij,** v. –en (*vereeniging tot het verhuren van rijtuigen*); **–schilder,** m. –s (*verver of lakker v. rijtuigen*); **–verhuurder,** m. –s.

Rijvaar'digheid, v. (*vaardigheid i. h. rijden* inz. *met motorrijtuigen*); **–sbewijs,** o. –bewijzen (*bewijsstuk na examen, dat men geacht wordt in staat te zijn motorrijtuigen te besturen*): *een aanvraag om een rijbewijs en een –.*

Rij'ven, reef, h. gereven (*harken; raspen*); gew.

Rij'voering, v. –en (*bovendek v. e. brug*).

Rij'weg, m. –wegen (*weg, die mag* [of: *die geschikt is om*] *met paard, rijtuig, auto enz. bereden* [*te*] *worden*; ook wel: *oprijlaan*).

Rij'wiel, o. –en (minder gemeenzaam dan *fiets*); **–band,** m. –en (*band van rubber om de wielen der fiets*); **–fabriek,** v. –en; **–fabrikant,** m. –en; **–hersteller,** m. –s; **–kaart,** v. –en: *om de fiets per spoor mee te kunnen nemen, dienen de –en*; **–pad,** o. –en (*pad, speciaal voor* [*motor*]*wielrijders*); **–pedaal,** o. –pedalen; **–school,** v. –scholen (*school of inrichting, waar men het wielrijden kan leeren*); **–stander,** m. –s: *–s in soliede uitvoering.*

Rij'zadel, o. –s (*zadel bij het rijden* [*op paard of ezel*] *gebezigd*); verg. Pakzadel.

Rij'zelen, rijzelde, h. gerijzeld (Z.-N. van graan, zand enz.: *af-, uitvallen*).

I. Rij'zen, bn. (*van rijs gemaakt*): *– bezems.*

II. Rij'zen, rees, i. gerezen (1 *overeind gaan staan, zich oprichten*; 2 *zich* [*geleidelijk*] *naar*

boven in opwaartsche richting bewegen; omhooggaan; in hoogte toenemen, hooger worden of komen; 3 *zich recht in de hoogte uitstrekken, loodrecht oprijzen;* 4 *een hoogere graad of trap bereiken, toenemen in;* 5 *opkomen, zich voordoen, ontstaan;* 6 Z.-N. *naar de laagte gaan of komen; vallen, dalen*): 1 *van zijn zetel* –; scheepst. *–! –! –! stuurboordskwartier –!* woorden, waarmede in het volkslogies (vroeger) de manschappen gewekt werden; *zijn haren rezen te berge;* 2 *een stofwolk rijst; met het – der zon,* opgaan (ook van de dag); *het land der rijzende zon,* Japan; fig. *een lied rijst; de –de zon aanbidden,* iem., wiens aanzien, macht stijgende is; *een barometer rijst of daalt; het kwik rijst; gist doet het deeg* –, zich uitzetten; 3 *hoog rijst de toren tusschen het groen;* 4 *in iems. achting* –; *in eer, aanzien* –; *in waarde* –; *de boter rijst* (ook: *de prijs*) *rijst; de prijzen doen* –; *zijn hoop rees ten top,* toenemen; 5 *de geschillen, de moeilijkheden, die toen rezen; de vraag rijst, of; voor de geest, de oogen* –; 6 *als het graan overrijp is, gaat het* –, het laat de korrels vallen; *de bladeren* –; zie Rijselen, Rijzelen.

Rij'zig, bn. en bw.; –er, –st (*slank van vorm*): *een –e gestalte; de – groeiende populier.*

Rij'zweep*, v. –en (*zweep v. d. ruiter*).

Ri'ka, v. (vrouwen-, meisjesnaam: *Hendrika*).

Rik'kekikken, rikkik'ken, –kikte, h. gerikkekikt of gerikkikt (redupl. van *kikken*: *het kwaken der kikvorschen*).

Rik'ketik, in zegsw. *mijn hartje gaat van* – (of: *rikketikke tak*), klopt snel; *hij zit in zijn* –, in de piepzak; gmz.

Rik'ketikken, –tikte, h. gerikketikt (klankn. *regelmatig tikken*): *hoor dat horloge –!*

Riks, m. riksen (spreekt. *rijksdaalder*).

Rik'sja, v. riksja's (*tweewielig rijtuigje voor één persoon, door één man getrokken in Japan, China, Indië, Zuid-Afrika in gebruik*); Eng. Ri(c)ksha of Jinriksha.

Ril, m. (*rilling, het rillen*): *er liep een – over mijn lijf.*

Ril'de, bn. (Z.-N. *slank, tenger*): *de – jonkvrouw, een – vaas;* ook Reel.

Ril'len, rilde, h. gerild (*trillen, beven, huiveren*): *– van kou, van de koorts; het is om van te* –; *ik ril, als ik er aan denk;* **–ling,** v. –en: *een koude* –, huivering, beving.

Rim'boe, v. –'s (O.-I. oorspr. rim'bo, rim'ba: *oerwoud; wildernis*).

Rim'pel, m. –s (1 *plooi, groef, vouw of kreuk;* 2 *lichte golf*): 1 *een voorhoofd zonder* –; fig. *een hoofd vol kreuken, een geweten zonder* –, smet; 2 *de zee had geen* –, was effen.

Rim'pelen, rimpelde, h. (1, 2, 3), i. (4, 5) gerimpeld (1 *rimpels doen krijgen of in rimpels trekken;* 2 *rimpels, plooien of ribben in blikwerk maken;* 3 *licht doen golven;* 4 *rimpels krijgen;* 5 *licht golven*): 1 *de zorgen – zijn aangezicht;* 2 *blik* –; 3 *de zefier, –d het meer;* 4 *zijn huid begint te* –; 5 *het –de water;* refl. *het voorhoofd rimpelde zich.*

Rim'pelig, bn.; –er, –st (*met of vol rimpels, gerimpeld, rimpels hebbende*): *een – voorhoofd; een –e winterappel.*

Rim'ram, m. (*bombast, ijdele klap;* ook: *gedaas, zinledig of vervelend gepraat, flauw geklets*): *ik versta niets van die* –.

Rin'de, v. (*run*); gew.

Rinforzan'do, bw. (It. muz. bij verkorting: rf.: *in sterkte toenemend*). (z = ts).

Ring, m. ringen (in het alg. *cirkelvormig voorwerp; kring, cirkel*: 1 *cirkelvormig voorwerp,* als versiersel van het lichaam; 2 *metalen, houten enz. ring,* tot andere doeleinden gebezigd; 3 *ringvormig iets;* 4 *gesloten gebogen lijn, die ongeveer een cirkelomtrek is; min of meer dikke kring of cirkel;* 5 *een éénheid van gebiedsindeeling: kreits, district;* Prot. *kerkelijk district; administratieve eenheid van kerkelijke indeeling: classis-onderdeel;* ook: *de gezamenlijke predikanten of de vergadering van de predikanten van een ring*): 1 *een gouden* –; als teeken der waardigheid v. hoogere geestelijken, z. Ring en Staf; *de visschers– van den paus; de schipper droeg –en in de ooren; zilveren –en in de neus van den neger;* spreekw. *Al draagt een aap een gouden –, het is en blijft een leelijk ding;* 2 *een ivoren* –; *sleutels aan een zilveren* –; *een gordijn–;* zegsw. *door een –etje kunnen halen,* er keurig, fijn, in de puntjes uitzien (eig. v. e. doekje of iets dergelijks, dat men door een –etje haalt of trekt); *de – steken,* z. Ringsteken; gymn. *de –en,* twee met leer omkleede ijzeren ringen, doorsnee 15–18 cm, voor hang- en zwaaioefeningen; 3 *de –en van het strottenhoofd,* ringvormig kraakbeen; 4 *een – om de maan* (N.-N. meestal *kring*); *de –en van Saturnus; de –en op de horens v. e. rund; een – van vijanden;* 5 *in de Bataafsche republiek bestond een departement uit zeven –en;* Prot. *de – v. Arnhem; vergadering v. de* –.

Ring'baan, v. –banen (*ringvormige spoor- of trambaan om een groote stad*).

Ring'baard, m. –en (*ringvormige baard*).

Ring'bestuur, o. –besturen (*bestuur van een kerkelijke ring*); **–broeders,** m. mv. (*predikanten tot dezelfde ring behoorende*).

Ring'dijk, m. –dijken (*dijk, die één of meer dan één polder omringt*).

Rin'gelduif, v. –duiven (*wilde houtduif*).

Rin'gelen, ringelde, h. geringeld (1 van dieren: *ze door een ring door de neus, het oor te doen, betoomen, bedwingen;* 2 fig. [vero.] *temmen, bedwingen*): 1 *een varken* –; 2 *iem.* –; zie ook: Ringelooren.

Rin'gelmusch*, v. –musschen (*ringmusch*; Lat. passer m. montanus); ook, *–mosch.*

Rin'gelooren*, ringeloorde, h. geringeloord (eig. v. dieren: *door ze een ring door het oor te doen, bedwingen*; meestal fig. *iem. naar zijn hand zetten, dwingen, plagen, kwellen, op de kop zitten, koeionneeren*): eig. *een beer* –; fig. *ik wil mij hier niet laten* –.

Rin'gelrups, v. –rupsen (*ringrups*).

I. Rin'gen, m. mv.; zie Ring 2.

II. Rin'gen, ringde, h. geringd (1 *ringelen*; 2 v. vogels: *e. genummerde ring aan de poot doen*; 3 *aan een ring vastleggen*; 4 *ergens een ring[etje] om heen doen*): 1 *varkens* –, vero.; 2 *jonge vogels* –; 3 *een schuit* –; 4 *sigaren* –, er een bandje, banderol om heen doen.

Ring' en staf, m. (R.-K. *waardigheidsteekenen van een bisschop*): *het overreiken v.* – – –, tot bisschop verheffen; z. Investituur.

Ring'fazant, m. –en (*fazant met ringkraag*).

Ring'git, o. en v. –s (Mal. *kartel, i. d. rand v. e. groot geldstuk; rijksdaalder, dollar*).

Ring'kade, v. –n (*kade om een polder*).

Ring'kraag, m. –kragen (geschied. *ijzeren halskraag, die ook gedeeltelijk borst en schouders beschermde; ringvormige vlek om de hals v. e. dier*); **–meisje,** o. –s (*meisje, dat een*

bandje om de sigaren maakt); –**merel,** v. –s (*beflijster*; zie ald.); –**musch*;** z. Ringelmusch; –**muur,** m. –muren ([*zware*] *muur, die iets omringt*); –**oven,** m. –s (*ringvormige steenoven*); –**rijden,** o. (*vermaak, waarbij de spelers, te paard of op een fiets gezeten, onder het rijden een ring, aan een staak of touw bevestigd, zoeken af te steken: ringsteken te paard*); –**rups,** v. –en (*rups, genoemd naar de ring, waarin de vlinder haar eieren om de takken legt*; Lat. bombyx neustria); ook: Ringelrups; –**slang,** v. –en (*0,8 m inlandsche, niet vergiftige slang*; Lat. tropidonotus natrix); –**sloot*,** v. –en (*smaller ringvaart*); –**spoorweg,** m. –en; z. Ringbaan; –**steken,** o. (*ringrijden*; ook: *ringrijden, waarbij de ring niet meer te paard gestoken wordt, maar in een draaimolen, wagen, slede enz.*); –**vaart,** v. –en (*breede ringsloot om een meerpolder of droogmakerij*); –**vinger,** m. –s (*vierde vinger der hand, bij de duim beginnende, waaraan de ring gedragen wordt*); –**wormen,** m. mv. (*onderafdeeling wormen, geheeten naar de min of meer duidelijke ringen of segmenten*; Lat. annelida; ook: *een soort huiduitslag*): *de bloedzuigers zijn –.*

Rink, m. –s (Eng. *vloer voor rolschaatsen*).

Rin'kel, m. –s (*metalen plaat, blikken, ijzeren, koperen plaatje, dienende om er geluid mee te maken*): *een hoepel met –s.*

Rin'kelbel, v. –len (*een rinkelende bel* [of: *belletje*] bv. aan de zotskap; *kinderspeelgoed, waaraan rinkelende belletjes zijn*; *rammelaar*).

Rin'kelbom, v. –bommen (*tamboerijn*).

Rin'kelen, rinkelde, h. gerinkeld (klankn. *een hel klinkend geluid maken*): *de rijksdaalders –den in zijn zak*; – *met zijn sleutels.*

Rin'kelrooien, rinkelrooide, h. gerinkelrooid (*pierewaaien, zwieren*); –**rooier,** m. –rooiers (*lichtmis, zwierbol*); –**rooister,** v. –s.

Rinket', o. –ten (*valdeurtje of schuif aan de waterkeerende zijde van een sluisdeur*; Z.-N. *winket, deurtje in een groote deur*).

Rinkin'ken, rinkinkte, h. gerinkinkt (*als het ware met een echo weerklinkende, luid en helder geluid geven, klinken*, b.v. *van rammelende kettingen*).

Rin'nen (*loopen*); vero.; z. Geronnen.

Rinsch*, bn. (*frisch-zuur*): *deze wijn is –.*

Rinsch'heid*, v.; zie Rijnsch.

Rioleeren* (*van een riool of riolen voorzien*): *een straat –, een park –*; –'**ing*,** v. –en (*het rioleeren*; *samenstel van riolen*).

Riool', o. riolen (Fr. rigole: *onderaardsche gemetselde gang tot afvoer van water, faecaliën enz.*; Z.-N. *goot*); –**stelsel,** o. –s (*het samenstel van de riolen eener stad*).

Riposteeren* (Fr. *e. tegenstoot toebrengen*; fig. *een snel en afdoend antwoord geven*).

Rip'pen, ripte, h. geript (Z.-N. *afristen, -rijten*).

Rips, o. (*ribbetjesgoed, weefsel*); ook: Ribs.

Ris, v. –sen (*rij, reeks*): *e. – bloemknoppen.*

Risée', v. (Fr. *persoon, om wie[n] men algemeen lacht*; fig. *spot, bespotting*): *een tooneelspeler is soms de – van het publiek.*

Ri'sico, o. en v. –'s (It. oorspr. Arab. *gevaarlijke kans, gevaar van schade, geldverlies*): *het – eener verkochte zaak is voor den kooper*, schade, daaraan overkomen, is voor den kooper, al had nog geen levering plaats; *van elk – ontheven*; *op – van*; *op eigen –.*

Ris'pen, rispte, h. gerispt (Z.-N. *oprispen*; *afristen*).

Risquant', bn. (Fr. *gewaagd, gevaarlijk*).

Risqueeren*, Riskeeren* (Fr. risquer: *wagen, op 't spel zetten, gevaar loopen*).

Rist, v. –en (1 *een bundel*; 2 *aantal aaneengeregen voorwerpen*; 3 *een aaneenschakeling, rij of reeks v. gelijksoortige personen, voorwerpen*; bij uitbr. *een menigte zaken of personen*): 1 *een – wier*; 2 *een – vinken*; 3 *een – portretten*; *een – neven*; ook Ris.

Ris'ten, ristte, h. gerist (*tot een rist bijeenvoegen, maken*): *vinken –*, aaneenrijgen.

Ris'ter, m. en v. –s (*strijkbord, d. i. omgebogen bord terzijde van de ploeg*).

I. Rit 1 m. ritten (1 *het rijden v. e. mensch op een rijdier, voertuig, schaatsen*; 2 *het rijden v. e. paard, voertuig*): 1 *snel als de – der dooden*; *een – te paard doen*; *een –je maken*; 2 *de trein vangt de – aldaar aan*; **2** v. ritten (*gang, loop* [*graaf*] *v. e. muis, mol*): *een mollen–.*

II. Rit, o. (*kikkerrit, kikkerkuit*).

Ritardan'do, bw. (It. muz. *vertragend, langzaam afnemend in snelheid*).

Ri'te, v. rites, riten (Fr. *ritus*).

Ritenu'to, bw. (It. muz. *inhoudend*).

Rit'meester, m. –s (*kapitein der cavalerie*); –**instructeur,** m. ritmeesters-instructeurs (*kapitein en leeraar tevens in de rijkunst*).

Rit'naald, v. –en (*larve v. e. kniptor*).

Ritornel', o. ritornels (muz. *herhaling van het thema*; verder: *drieregelig Italiaansch volksliedje*); It. Ritornel'lo, o. –'s.

I. Rits, tw. (klankn. *het geluid, wanneer iets plotseling gescheurd, gereten enz. wordt*; ook in het alg. ter aanduiding v. e. plotselinge snelle beweging: *plots, op slag*): *hij scheurde het – – vaneen!*

II. Rits, m. –en (*groef, gleuf, inkrassing*; inz. *merk op een vat*): *een – maken.*

Rit'selen, ritselde, h. geritseld (*het geluid maken, dat men hoort als bladeren, takken enz. lichtelijk bewogen worden*; in het alg. in toepassing op alle licht, nauw hoorbaar geluid): *dorre bladeren –*; *muizen –.*

I. Rit'sen, ritste, h. geritst (*ergens een rits, inkrassing, groef, keep enz. in maken*; inz. *boonen of vaten m. e. brandijzer merken*; slöjd: *het karton half doorkerven*).

II. Rit'sen, ritste, i. geritst (Z.-N. 1 *snel, haastig wegkomen*; 2 *glijden*; 3 *uitglijden*): 1 *hij is er van door geritst*; 2 *de paling ritste uit mijn hand*; 3 *ik ritste op het ijs.*

Rits'ijzer, o. –ijzers (*benaming voor verschillende soorten van werktuigen, om inkrassingen te maken: merkijzer voor hout enz.*).

Rituaal', o. ritualen (Lat. rituale v. ritus: *voorschrift v. gebruiken en ceremoniën bij eenige eeredienst*; *geschrift of boek bij ritueele handelingen in gebruik*); z. Ritueel.

Ritualis'me, o. (*richting in de Anglicaansche kerk, voor'staande R.-K. ceremoniën*).

Ritueel'*, Fr. rituel, Lat. ritualis, van ritus, **1** bn. en bw. (*de ritus betreffende, tot de ritus behoorende*; *door de ritus voorgeschreven*; *volgens de ritus bij eenige eeredienst gebruikelijk*): *de –e gebeden*; *het slachten geschiedt bij de Joden –*; **2** o. (*ritus*): *het – van de episcopale eeredienst.*

Ri'tus, m. riten (Lat. *wijze van het verrichten van kerkelijke plechtigheden, kerkgebruik, wijze van eeredienst*; *geheel der godsdienstige gebruiken, kerkelijke ceremoniën*).

Rival', m. –s (Fr. *mededinger, mededinnaar*).

Rivaliseeren* (Fr. *meedingen, wedijveren*).

Rivaliteit', v. (Fr. *ijverzucht, wedijver*).
Riveeren* (Fr. Z.-N. *klinken* **II**); **-nagel**, m. -s.
Rivet', m. -s (Fr. Z.-N. *klinknagel*).
Rivier', v. -en (Fr. rivière [v. Lat. ripa = oever]: *een min of meer aanzienlijk stroomend water, dat door de vereeniging van beken ontstaat en zelf zich een weg baant naar een andere rivier, naar een meer of naar de zee*): *de bron, de bedding, de loop, de oever, de mond v. e. –; open –*, niet door een sluis afgesloten; *aan de –; de – op, af*; zie ook Revier.
Riviè'ra, v. (It. riviera: *oever- of kustland; mooi landschap in Z.-Frankrijk en Italië aan de voet der Zee-Alpen*): *de Italiaansche –*.
Rivier'aal (*aal of paling in een rivier levende*) **1** (voorwerpsn.) m. -alen; **2** (stofn.), v.; **-arm**, m. -en (*e. d. deelen, waarin zich een hoofdrivier [bij haar mond] splitst*); **-bed**, o. -bedden, of **-bedding**, v. -en (*het bed v. e. rivier*, inz. *de bodem*); **-bericht**, o. -en (*bericht omtrent de waterstand of de ijsgang in een rivier of in rivieren [in couranten]*): *de rubriek -en; telegrafisch –*; **-bezinking**, v. -en (*strooken alluvium, ontstaan uit overstroomend rivierwater, aan weerszijden van een rivier; stoffen, als grind, zand, klei, die zich uit het rivierwater afzetten of afgezet hebben*); **-boot***, v. -en ([*stoom*]*boot, welke een rivier bevaart*); **-correspondentie**, v. (*ingestelde correspondentie of verstandhouding bij hoog water of bij ijsgang tusschen de verschillende posten, opgesteld langs de beide oevers der hoofdrivieren en bezet door ambtenaren v. d. rijkswaterstaat*); **-dal**, o. -en; **-dijk**, m. -en; **-duinen**, v. mv. (*zandheuvels langs sommige rivieren, ontstaan door erosie van de zandige bodem en uitdroging der oevers*); **-forel**, v. -len (*forel uit een rivier*); **-god**, m. -goden (myth. *stroomgod*); **-godin**, v. -godinnen.
Rivier'grind, o. (*grind uit een rivier, gladgeslepen en eenvormig door het stroomend water*): *– voor wegen*; **-kaart**, v. -en (*kaart, waarop een rivier geheel of gedeeltelijk is afgeteekend*; inz. *een der kaarten of bladen, waarop een gedeelte der rivier met alle bijzonderheden*, nl. *raaien, dijken, uiterwaarden, zijn vermeld, meestal op schaal 1 : 10000*; ook: *het geheel der aansluitende kaarten, de gezamenlijke bladen, die de kaart van een rivier vormen of die de kaart der hoofdrivieren in Nederland vormen*); **-klei**, v. (*klei uit rivierwater bezonken*, verg. *zeeklei*); **-kreeft**, m. -en (*kreeft, levende op de steenachtige bodem van sommige rivieren of beken*; Lat. astacus fluviatilis); **-mond**, m. -en (*uitmonding eener rivier in de zee of in een andere rivier*); **-mossel**, v. -s (*benaming van verschillende soorten van mosselen, die in zoet water leven*; z. Zwanenmossel); **-otter**, m. -s; zie Otter; **-paard**, o. -en (*nijlpaard, hippopotamus*); **-paling**, m. -en, als stofn. v. (*rivieraal*); **-politie**, v.: *het motorbootje v. de –*; **-recht**, o.: *het algemeen – over de rivieren*; **-rechtelijk**, bn., bw.: *van – standpunt*; **-schip**, o. -schepen (*schip, dat de rivieren bevaart*); **-slib**, v. en o.; **-snoek**, m. -en; **-stand**, m. -en (*hoogtestand van het water in een rivier*): *hooge, lage, gemiddelde -en; middelbare –* (M. R.), gemiddelde hoogte der rivieren gedurende de 6 zomermaanden over een reeks van jaren waargenomen; **-tocht**, m. -en (*reis per boot op een rivier*); **-tochtje**, o. -s; **-vaart**, v. (*de vaart, het varen op de rivieren*): *machinist voor de – gevraagd*; **-vak**, o. -vakken (*bepaald gedeelte v. e. rivier tusschen twee dwarsprofielen*); **-varken**, o. -s (*waterzwijn*); **-visch*** (*visch, die zich in de rivieren ophoudt; één zoetwatervisch*, b.v. *baars, snoek, karper enz.*) **1** m. -vissche (voorwerpsn.); **2** v. (stofn.); **-water**, o.; **-werk**, o. -en (*werk, dat uitgevoerd wordt tot verbetering v. e. rivier; het tot stand gebrachte werk: dam, hoofd enz.*).
Rizopho're, v. -n; zie Rhizophoor.
Roastbeef, m. en o. -s (Eng. *geroosterd gebraden stuk rundvleesch*); zie Rosbief.
I. Rob, m. robben (*zeehond*, z. ald.; ook: *de naam van een geheele orde van vinvoetige dieren, waartoe de zeehonden, oorrobben, walrussen behooren*): *men vindt robben in alle zeeën; robben slaan*.
II. Rob, v. robben (*vischmaag*).
III. Rob, v. (soorten) -ben of rob (*gekookt vruchtensap*; [*dik*] *vruchtenmoes, vruchtengelei enz.*): *– van jenevervruchten*.
Rob'bedoes*, m. en v. -doezen (*wild en ruw mensch, wildeman*: inz. *wilde, woeste, ruwe jongen, een wilde meid, wild kind*).
Rob'bedoezen, -doesde, h. gerobbedoesd (*druk stoeien, wild en ruw zijn, spelen*).
Rob'beknol, m. -s, -knollen (*dik rond kereltje, potjerol; vreetzak, gulzig ventje*).
Rob'benhuid, v. -huiden; **-jacht**, v. -en; **-jager***, m. -s (*iem., die zijn bedrijf maakt van het jagen op robben; robbenschip, schip voor de robbenvangst*); **-schip**, o. -schepen; **-slag**, m. (*robbenvangst*); **-spek**, o.; **-traan**, v. (*traan uit robbenspek*); **-vangst**, v.
I. Rob'ber*, m. -s (*fleschvormige lap om de inkt in de sneden of lijnen der plaat te wrijven, plaatdrukkersgereedschap*).
II. Rob'ber*, m. -s (Eng. rubber; kaartspel inz. bij whisten: *een toertje van drie partijen, waarvan men er twee moet winnen*): zegsw. *'n –tje vechten*.
III. Rob'ber*, m. -s (Z.-N. *dief*); **-en**, robberde, h. gerobberd (Z.-N. *stelen*).
Rob'bevel, o. -vellen (*vel van een rob*).
Ro'be, v. -s (Fr. *tabbaard, toga*; *damesjapon*): *– de chambre*, [a]) sjamberloek, [b]) Z.-N. nachthemd inz. voor kinderen; *robes et confections*, dameskleederen op maat; Fr. uitspr.
Robijn' (Lat. rubinus = roodachtig: *karmozijnroode, doorschijnende, echte edelsteen*, nl. *de oostersche of roode saffier*) **1** m. robijnen (voorwerpsn.): *de – is het zinnebeeld der liefde*; **2** o. (stofn.).
Robinsona'de, v. -s, -n (*geschiedenis in de trant van het werk van den Engelschman Daniël Defoe, waarvan het eerste deel in 1719 verscheen*: Leven en lotgevallen v. Robinson Crusoë v. York, *een schipbreukeling, die alleen op een eiland leefde*).
Robuust', bn. (Fr. robuste, Lat. robustus [v. robur = kracht]: *sterk, stevig, krachtig gebouwd*).
Rocail'le, v. (Fr. *grot-, schulpwerk*).
Rocambo'le, v. -s (Fr. *Sp. sjalot, kleine ui*).
Ro'chel, v. -s (*fluim; reutel*); **-en**, rochelde, h. gerocheld (*schrapend keelgeluid maken bij het ophoesten van fluimen; fluimen opgeven, spuwen*; in het alg. *een rauw reutelend keelgeluid maken*; ook: *reutelen bij 't sterven*); **-aar**, m. -s.

Rochet', v. rochetten (Lat. roccus: R.-K. *eeregewaad, door hoogere geestelijken bij kerkelijke gelegenheden gedragen, doch zonder liturgisch karakter, in vorm gelijk aan een koorhemd, maar met gesloten enge mouwen*; ook wel gezegd van: *het korte koorhemd, gedragen door koorknapen*); l. *ro-sjet'*.

Ro'coco-stijl, m. (v. het Fr. rocaille: eig. *smaak voor schelp- en grotwerk*: *bouw- en sierstijl uit de pruikentijd, 2e helft der 18e eeuw*): *de – maakt jacht op effect.*

Ro'de, v. –n, rooi, rade, raai (vero. zn., nog in plaatsnamen: *land, waar boomen zijn gerooid en dat omgeploegd is*): b.v. *St.-Oedenrode, Wanrooi, Kerkrade, Venraai.*

Roe, v. –den; zie Roede, Gard.

Rodomonta'de, v. –s (Fr. [It. Rodomont, naam v. een snoever]: *snoeverij*).

Roe'bel, m. –s (Russisch = ropij, zie ald.; *munt- en rekeneenheid in Rusland*): *zilver(en) –s,* ± *f* 1,25; *goud(en) –s,* ± *f* 2; *papier(en) –s,* ± *f* 0,36; een – is 100 kopeken; **–koers,** m. –en (*waarde v. d. roebel aan de beurs*).

Roe'de, Roe, v. roeden (1 *rijs, twijg; samengebonden bundel rijzen enz.*; als strafwerktuig: *gard, tuchtroede*; 2 *stok of staf*, inz. in samenstellingen; 3 [*metalen*] *staaf of stang*; 4 als maat: *peilstok, lengtemaat, vlaktemaat, inhoudsmaat*; 5 *staak, paal, balk*; 6 bij verg. lit. t. *staart v. e. komeet*; 7 inz. Z.-N. *rechterkant van een span*): 1 *de roede ontwassen zijn*, niet meer onder de tucht van de ouders en meesters staan, zelfstandig zijn; *de – kussen*, voor de (rechtvaardige) straf danken; Z.-N. *onder de – houden*, in bedwang; 2 *wichel–*, z. ald.; gesch. *de roode –*, [a]) de roodgeverfde stok als teeken van den ambtenaar met het berechten van halszaken belast of die de doodvonnissen moest ten uitvoer brengen, [b]) de ambtenaar zelf, of de gerechtsdienaar, die de – droeg; 3 *gordijnen aan koperen –n*; 4 *met de – de diepte meten*; de Amsterdamsche –, ruim 3,75 m, had 13 voet; de Rijnlandsche – 3,767 m, had 12 voet, elk van 12 duim, de duim had 12 lijnen; de vierkante – = de a of dam^2; *de – turf*; 5 *balken en –n*; *molen–*, z. ald.; 6 *een komeet met uitgespannen –*; 7 *een paard te(r) – leggen*; verg. Hengel–, Tucht–.

Roe'delooper*, m. –s (*persoon, die met een wichelroede* [z. ald.] *werkt, rhabdomant*).

Roe'djak, v. (O.-I. *gerecht van onrijpe vruchten aan stukken of in reepjes gesneden, met azijn, soja, Sp. peper en suiker*).

I. Roef, v. roeven (*dakvormige houten kap*; *dakvormige overkapping*; inz. *overdekt verblijf van niet groote afmeting in of op binnenvaartuigen*: *scheepskamertje*; inz. in een trekschuit achter in: *achteronder*).

II. Roef, tw.: klankn. van een geluid, ontstaan door snelle beweging, ter aanduiding van iets, dat plotseling en snel geschiedt; –, *–!* vlug, snel.

Roe'fel, Roe'felen, Z.-N.; z. Roffel(en).

Roei'bank, v. –en (*bank voor den roeier of de roeiers, doft*): *de achterste –*; *losse –en*; **–boot*,** v. –en (*bootje, om met riemen voort te bewegen*); **–dol,** m. –len (*opstaande pen, om de roeiriemen vast te zetten*).

I. Roei'en, roeide, h. (1, 2, 3, 4, 5), i. (1, 2) geroeid (1 *met de riemen of roeispanen werken om een vaartuig voort te bewegen*; *zich –de voortbewegen*; 2 *in een roeiboot spelevaren*; 3 bij verg. *zwaaien of slaan met armen of beenen*; 4 *met de roeiriemen voortbewegen*; 5 *roeiende vervoeren*): 1 *wij roeiden naar het wrak*; zegsw. *tegen de stroom is 't kwaad –*, het valt moeilijk tegen de publieke opinie, de gewone loop van zaken, in te gaan; zie Riem **I,** 2; 2 *een bootje huren om een uurtje te –*; sport: *– in vierriemsgieken*; 3 *met zijn armen in de lucht –de*; 4 *we roeiden de boot aan land*; 5 *ze roeiden ons naar het schip*; **–er,** m. –s.

II. Roei'en, roeide, h. geroeid (*met de peilstok peilen, het alcoholgehalte bepalen*): *wijn –, jenever –*; **–er,** m. –s (*ambtenaar der belasting, die vaten of vochtmaten roeit*).

Roei'- en peil'kunde, v. (*de leer, de kunst om het alcoholgehalte van sterke drank of wijn, ook om het volume v. d. voorraad te bepalen*).

Roei'pen, v. –pennen; zie Roeidol; **–riem,** m. –en (*roeispaan*); **–schip,** o. –schepen (*galeischip, door roeiriemen voortbewogen*); **–schuit,** v. –en (*klein open roeivaartuig, roeibootje*); **–spaan,** v. –spanen (*riem* **I** 2); **–sport,** v. (*het roeien als lichaamsoefening*); **–strop,** m. –pen (*strop, waardoor de roeispaan gestoken wordt*); **–vaartuig,** o. –en (*roeischip, -schuit*); **–vereeniging*,** v. –en (*vereeniging van personen, die zich oefenen in het roeien*); **–wedstrijd,** m. –en.

Roek, m. –en (*een soort van kraai*; Lat. corvus f. frugilegus).

Roe'keloos*, bn. en bw.; –zer, –t (*zonder zorg met betrekking tot de gevolgen eener handeling of een daaraan verbonden gevaar*; *in hooge mate onbezonnen*; *vermetel*; *onverschillig*; ook wel: *woest, wild*): *een –looze jongen, een –looze daad*; *– zijn leven wagen*; **–loos'-heid,** v. –heden (*het roekeloos zijn*; *verregaande onbezonnenheid of onbezonnen daad*).

Roekoe'ken, –koekte, h. geroekoekt (klankn. *het geluid v. duiven*); ook, Roekoe'ën.

Roe'land, m.: *een razende –*, d. i. een dol, woest krijgsman, ontleend aan het heldendicht *Orlan'do furio'so*, van den Italiaanschen dichter Ariosto, 1474–1533.

Roe'landslied, o. (*Middeln. fragment,* ± *1000 verzen, v. e. Chanson de Roland-vertaling*): het *Chanson de Roland* verhaalt de dood van Roeland, Olivier en den bisschop Turpijn; bij Ronceval (N.-Spanje) wordt de achterhoede van Karels leger ten gevolge van het verraad van Ganelon, door de Mooren vernietigd; z. Durandal, Olifant.

Roem, m. (1 in zegsw. *eigen lof, grootspraak*; 2 *het geroemd worden, lof en eer, die aan iem. of iets door anderen wordt toegekend*; 3 *persoon of zaak, waaraan iem. of iets anders zijn roem te danken heeft*; *de eerste, de beste, voortreffelijkste*; 4 kaartspel: *het aankondigen of melden, dat men zekere voordeelige kaarten in handen heeft*; Z.-N. *troef*): 1 zegsw. *ergens – op dragen*, zich verheffen op iets; 2 *de – van Napoleon*; *de – van Rembrandt*; 3 *de – van zijn geslacht*; *zijn onomkoopbaarheid is zijn –*; 4 kaartspel: *heeft niemand –?* drie opeenvolgende kaarten.

Roeme'nië, o.; **Roemeensch'*,** bn.

Roe'men, roemde, h. geroemd (1 *roem dragen, zich beroemen, zich verheffen op*, meestal met *op*; 2 godsdienst: *zich in God en zijn Koninkrijk gelukkig prijzen*; 3 *de roem, de lof verkondigen van, prijzen*; 4 kaartspel: *aankondigen of melden, dat men*

zekere voordeelige kaarten in handen heeft): 1 – *op ondervinding*; 2 *leeren – in de genade Gods*, verheerlijken, loven; 3 *zij roemden om strijd de kracht en sterkte hunner buffels*; 4 *ik roem, nu jij*; ook met voorwerp: *een vierkaart –*.

Roe'mer, ro'mer, m. –s (1 *groot wijnglas, veelal rondgeblazen en groen*; 2 *inhoud v. e. roemer*; 3 Z.-N. *kelkvormig drinkglas*): 1 *een flesch met drie –s*; 2 *drink met mij een – wijn*; 3 *een –(tje) jenever*.

Roem'rijk, bn., bw.; –er, –st (*met veel roem*): *een –e overwinning, een –e regeering*; *– ten einde brengen*; **–heid,** v.

Roemruch'tig, bn. en bw.; –er, –st (*vermaard, beroemd*): *een – held, een – wapenfeit*.

Roem'vol, bn., bw. (*roemrijk*): *e. – volle daad*.

Roemwaar'dig, bn.; –er, –st (*waard of waardig geroemd te worden*): *–e daden*; **–heid,** v.

Roem'zucht, v. (*zucht, begeerte naar roem*); **–zuch'tig,** bn. en bw.

Roep, m. in bet. 2 –en (1 *het roepen, luid verheffen der stem*; *kreet*; *kreten, geschreeuw*; 2 R.-K. Z.-N. *huwelijksgebod, -afkondiging in de kerk*; 3 *gerucht*; gunstig: *faam, roem*; 4 Z.-N. *roeping*): 1 *luid klonk de – van vrouwen*; *de – van de koekoek*; *de – om belastinghervorming* (fig.); *een ongeduldige –*; 2 *ze hebben de tweede – reeds gehad*; 3 *hij heeft* (of: *staat in*) *de – van*; *er gaat een – van hem uit, dat....*; 4 *zijn – volgen*.

Roe'pen, riep, h. geroepen (1 *de stem luide verheffen*; *schreeuwen*; 2 *zijn stem luide verheffen om iem. te doen komen* met *om* [Z.-N. *op*]; 3 *zich met uitbundige lof over iem. of iets uitlaten* met *over*; 4 met *tot*: *bidden tot God*; 5 *iets schreeuwen, met luider stem zeggen*; Z.-N. *bij opbod verkoopen*; 6 *door de stem luide te verheffen* inz. *door iems. naam luide uit te spreken iem. trachten opmerkzaam te maken, te doen luisteren*; 7 *iem. ontbieden of verzoeken te komen*; *naar een bepaalde plaats ontbieden, gelasten daar te verschijnen*; 8 *iem., iets in een zekere toestand brengen*; 9 *iem. tot een ambt, bediening enz. verkiezen of benoemen*; 10 *iem.* [*met luider stem*] *wekken*; 11 Z.-N. *de huwelijksgeboden of roepen afkondigen*): 1 – *en schreeuwen*; *de koekoek roept*; *wacht tot ik roep*; 2 *het kind roept om zijn moeder*; fig. *om brood, wraak* –, om te verkrijgen; Z.-N. *op iem.* –; Z.-N. *achter iem.* –, iem. naroepen; 3 *ze riepen er over, dat hij zoo geleerd was*; 4 – *tot God*; 5 *roep*: *houdt den dief*; *moord en brand* –; *wraak* –, eischen; Z.-N. *meubelen* –; 6 *wie riep me daar?* 7 *laat den dokter* –; *onder de wapenen* –; *voor het gerecht* –; *God heeft hem tot zich geroepen*, hij is gestorven; fig. *zich iets voor de geest* –; 8 *iets in het leven* –; 9 *iem. tot een hooge post* –; *geroepen zijn tot*, verkozen, benoemd zijn tot; 10 *hoe laat wil je geroepen worden?* nog: *Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren*, Matth. 22 : 14, velen meenen, dat zij tot iets hoogers bestemd zijn, doch dit is maar met weinigen het geval; 11 Z.-N. *de pastoor zal ze* –; *ze zijn geroepen*, de huwelijksgeboden zijn afgekondigd.

Roe'pende, m. en v. –n (*iemand, die roept*): *de stem des –n in de woestijn*, Markus 1 : 3: iemand, die waarschuwt, maar naar wien men niet luisteren wil; zie Vox.

Roe'per*, m. –s (1 *spreektrompet, voorwerp om de stem over een groote afstand of boven luid geraas te doen hooren*; 2 in samenst. of gew. *iem., die roept*; Z.-N. *oproeper*; *strot, keel*); 1 zie Scheeps–; 2 zie Om–.

Roep'geld, o. (Z.-N. *geld voor d. oproeper*).

Roe'ping, v. –en (*Gods voornemen met de mensch*; *het geroepen of bestemd zijn tot een bepaalde levenstaak, ambt enz.*; *datgene, waartoe men zich geroepen of bestemd voelt*; *bestemming*; *innerlijke aandrift, neiging*): *de Koningin, beseffende haar verheven –*; *zijn – volgen, aan zijn – beantwoorden, zijn – vervullen*; *zijn – gemist*; *zich zijn – waardig toonen*; *iets is iems. –*; *zijn – zich bewust worden*; *– gevoelen voor het onderwijs*.

Roep'naam, m. –namen ([*korte*] *naam om dier of mensch te roepen*); zie Poes, Ko.

Roep'stem, v. –stemmen (*stem, die* [*iem.*] *roept*; *roeping*; *stem, die iem. oproept, aanmaant, aanspoort, opwekt*; *vermaning*; *verzoek, bede om hulp*): *de – van de plicht, de – van het geweten*; *aan een – gehoor geven*.

Roep'zaal, v. –zalen (Z.-N. *verkooplokaal*).

I. Roer, o. roeren, roers (*onderdeel v. e. schip, dienende om te sturen*: *het in het water hangende deel, ook de deelen, waarmee het eig. roer bestuurd wordt, roerpen, stuurrad*; fig. *macht, bestuur*): fig. *wie staat in die zaak aan het –, wie zit aan het –*, heeft de leiding? *het – van de staat*, de regeering; *aan het – komen*, de regeering in handen krijgen; *hou je roer recht!* tegen een dronkaard, die over de weg laveert.

II. Roer, o. –en, –s (*rieten pijp*; *geweer of vuurroer*; *buis v. e.* [*Duitsche*] *tabakspijp*).

III. Roer 1 in zegsw. *in rep en –*, in groote opschudding; **2** v. (*een soort buikloop*): *de – der bijen*.

Roer'bak, m. –bakken (*bak bij de papierbereiding, waarin lompen fijn gemalen en met water tot een pap geroerd worden*; bij uitbr. *maalbak, hollander*); z. Hollander.

Roer'domp, m. –dompen (*schuwe, reigerachtige moerasvogel, genoemd naar het doffe, zware geluid van het dier in de paringstijd*; Lat. botaurus s. stellaris): *de – heet ook butoor, domphoorn of reidomp*; de – broedt bij ons van Maart tot October.

Roe'ren, roerde, h. geroerd (1 [*bij herhaling, bedrijvig, druk*] *bewegen*; 2 v. muziekinstrumenten: *er geluid aan ontlokken*; 3 van stoffen: *dooreenmengen, omroeren*; 4 *ontroeren, verteederen, aandoen, treffen*; 5 *aanraken, aanroeren*; 6 refl. *zich bewegen, verroeren*): 1 *geen wind roert de twijgen*; *de handen, de armen enz.* –, in de weer zijn, hard werken; *zijn tong, mond* –, [a]) spreken, [b]) druk praten, kletsen; *de snater* –; 2 *de snaren* –; *de trom* –, fig. met ophef v. iets spreken; 3 *de pap* –, *de stroop in de brij* –; ook zonder voorwerp: *in de melktobbe* –; 4 *zijn hoorders weten te* –; *iem. diep, tot tranen* (*toe*) –; 5 *Kruidje-roer-mij-niet*: 6 *de gans kan zich in dat hokje wenden, noch* –; *niem. durfde zich te* –; *het lagere volk begon zich te* –, op de been komen, in opstand komen; nog: zegsw. *hij kan zich goed* –, is vrij in zijn bewegingen, inz. is nog al bemiddeld; *ergens niet aan* –, ergens niet aankomen, fig. ongerept laten, er afblijven; z. ook Roervink.

Roe'rend, bn. en bw.; –er, –st (1 *aandoenlijk*; 2 *niet vast*): 1 *een – verhaal*, d. i. treffend;

hij sprak –, aandoenlijk; *het – eens zijn*, (iron.) geheel; 2 *–e feestdagen*, R.-K., die steeds op dezelfde weekdag, doch niet op dezelfde datum vallen, b.v. Paschen, Pinksteren, Hemelvaartsdag, de andere heeten *onroerend*, b.v. Kerstmis (immer op 25 Dec.); *–e goederen*, verplaatsbare; de tegenst. is *vaste; vee, meubelen, schuiten enz. zijn –e goederen*.

Roer'ganger, m. –s (scheepst. *matroos, aan 't roer staande*); ook: Man-te-roer.

Roer'hard, bn. (*lastig te sturen*): *een – schip*, dat slecht naar het roer luistert.

Roe'rig, bn.; –er, –st (*beweeglijk; druk, levendig; de orde verstorend*): *kinderen zijn –, het was – in de stad; een – lid*; **–heid,** v.

Roe'ring, v. –en (*beweging, opschudding*).

Roer'loos*, bn. en bw. (*zich niet roerende, onbeweeglijk*; fig. *onbewogen, onverschillig*): *een –looze stilte; de molenwieken hingen –; de moordenaar stond – bij het lijk*.

Roer'om, m. roerommen, roeroms (*meelspijs; mengelmoes, poespas*).

Roer'pen, roer'pin, v. –pennen (*houten of ijzeren hefboom om het roer te bewegen*).

Roer'sel, o. –en, –s (*beweeggrond, beweegreden, drijfveer*): *de –en des harten*.

Roer'spaan, v. –spanen (*spaan, stok, stang, waarmee men iets* [*om*]*roert; roerpen*); **–stel,** o. –stellen (scheepst. *toestel, waarmee het roer aan de steven hangt en waarop het draait*); **–vink*,** m. –en (*lokvink van een vogelaar*; fig. *opruier, belhamel*).

Roes, m. roezen (1 [*lichte*] *bedwelming door sterke drank*; 2 *ruwe koop, rommel* inz. in zegsw.): 1 *zijn – uitslapen; in een – zijn*; fig. *in de eerste – der overwinning*, opwinding; 2 *iets bij de – koopen of verkoopen*, in het wilde weg, zooals het daar ligt.

I. Roest1 o. (*roodkleurige, bruingele bedekking aan de oppervlakte v. ijzer, staal* [ook wel van andere metalen] *ontstaan door verbinding met zuurstof* inz. *door de werking van lucht of vochtigheid*): *koper van het – zuiveren*; **2** v. (*een plantenziekte*; ook: *de zwammen, die de ziekte veroorzaken*; Lat. uredineae): *– in aardappelen, peren, tarwe*; **3** m. (*het roesten*): *– verteert het ijzer*.

II. Roest, v. en o. roesten (*rust- of slaapplaats der hoenders: het hok*; ook: *lat in het hoenderhok, waarop de hoenders slapen*).

Roest'bruin, bn.: *een – zeil*.

Roes'ten, roestte, i. geroest (van metalen, *met roest overdekt worden*): *ijzer roest licht*, krijgt gauw roestvlekken; *Rust roest*.

Roes'tig, bn.; –er, –st (1 *met roest bedekt, verroest*; 2 van planten: *door de roest* **I 2** *aangetast*): 1 *een – slot, een –e sleutel, een – mes*; 2 *de aardappelen worden –*; **–heid,** v.

Roest'vlek, v. –vlekken (*plekje op ijzeren of stalen voorwerpen, dat geroest is*; ook: *vlek door de plantenziekte „roest" op gewassen veroorzaakt*); zie ook: IJzermaal.

Roest'vogels, m. mv. (*muschachtigen*).

Roest'vrij, bn.: *tafelmessen –*.

Roest'zwammen, v. mv.; z. Roest **I 2.**

Roet, o. (1 *schoorsteenzwart: zwart afzetsel, ontstaan door verbranding van hout, turf enz.*; 2 Z.-N. *vet, ongel*): 1 *zoo zwart, zoo bitter als –*; zegsw. *iemand – in 't eten gooien*, zijn genoegen vergallen, de boel bederven; 2 *het – eener kaars*.

Roe'taard, m. –s (Z.-N. *meerkol*).

Roet'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*gelijkende op, smakende of riekende naar roet*): *een –e smaak; het riekt hier –*.

Roet'hanne(n), m. –s (Z.-N. *meerkol*).

Roet'kaars, v. –kaarsen (Z.-N. *vetkaars*).

Roet'mop*, m. –pen (eig. *mop, kluit roet; iem., die er zwart en vuil uitziet; schoorsteenveger enz.; O.-I. kleurling*).

Roet'zwart 1 bn. (*zwart als roet*); **2** als zn. o.

Roe'zemoezen, roezemoesden, hebben geroezemoesd (*op onstuimige, wilde, woeste, ruwe wijze rumoer, lawaai maken; onstuimig, wild, woest te werk gaan*; ook wel: *dof gonzend geluid geven*): *onder zulk – zou Belzebub zelf overduiveld de plaat poetsen*; **–moe'zig,** bn.; –er, –st (*wild, wanordelijk, rommelig; druk*; ook: *dof gonzend, ruischend*): *het is daar te –; het is – weer*, roezig.

Roe'zen, roesde, h. geroesd (*ongeteld* d. i. *bij de roes koopen of verkoopen*): *wij zullen maar –*, bij de verkoop alles dooreenslaan.

Roe'zig, bn. en bw. (*rumoerig, woelig, druk*): *het – af- en aangerij van omnibussen en auto's; het is vandaag – weer*, winderig, onstuimig; *haren, ... die – fladderen om het hoofd*, wild, wanordelijk; **–heid,** v.

I. Rof'fel, m. –s (*schaaf, om het ruwste v. h. hout weg te nemen*): fig. *er met de – overheen loopen*, met de Fransche slag afwerken.

II. Rof'fel, m. –s (*zekere trommelslag, bestaande in een zeer snelle herhaling van gelijkmatige korte slagen, met beide stokken afwisselend gegeven*): *de – slaan*; zegsw. *door de – gaan*, door de spitsroeden gaan, terwijl de trom geroerd wordt; *een – krijgen*, [a]) een strenge berisping, [b]) Z.-N. slaag.

I. Rof'felen, roffelde, h. geroffeld (*het ruwe afschaven, met de roffel bewerken*; fig. *slordig werken, knoeien*; Z.-N. *haastig* [*af*]*werken*); **–aar,** m. –s (*werkman, die met de roffel werkt; knoeier*).

II. Rof'felen, roffelde, h. geroffeld (*een roffel slaan*): *de tamboers –; de trommen –; op de trom –; met de vingers op de tafel –*.

Rof'felig, bn. en bw.; –er, –st (*ruw, slordig*).

Rof'felschaaf, v. –schaven; zie Roffel **I.**

Rof'felwerk (*afgeroffeld werk*).

Rof'felzaag, v. –zagen (timm. *fijn, puntig zaagje*); ook: Toffelzaag, Kapzaag.

Rof'felvuur, o. (*zeer sterk geschutvuur, naar het geluid der snel op elkaar volgende schoten*).

Rog (*kraakbeenvisch, waarvan verschillende soorten voorkomen, de sidderrog, de pijlstaartrog*), **1** m. roggen (voorwerpsn.); **2** v. (stofn.): *we eten –*.

Ro'ge, Ro'gel, m. rogen, rogels (Z.-N. *vischkuit; kuitharing*).

Rog'ge, v. (*welbekende graansoort: de plant, het gewas, het graan*; Lat. secale cereale): de – behoort tot de familie der grassen; er is *winter-* en *zomer–* (naar de tijd van zaaien), eveneens *Sint-Jans–*, (24 Juni); *de – belooft veel; een schepel –; een sneetje –*, roggebrood; *een –tje*, roggebroodje; **–aar,** v. –aren; **–akker,** m. –s; **–brood*,** voorwerpsn. en stofn. o. –en (*brood van roggemeel*): *– eten; een – koopen*; **–meel,** o.

Rog'genvangst, v. (*vangst van roggen*).

Rog'geoogst, m. (*oogst v. d. rogge*); **–pakhuis,** o. –zen; **–schoof*,** v. –ven; **–stoet,** v. –en (*–mik*), gew.; **–stroo*,** o. (*uitgedorschte roggehalmen*): *een wagon prima –*.

Rog'gevel, o. –vellen (*vel van een rog*).

Rog'geveld, o.–en (*veld, waarop rogge groeit*).
I. Rok, o. –ken (*spinrokken*); zie Rokken; etym. verwant met Rok **II.**
II. Rok, m. rokken (1 in het alg. *kleedingstuk van mannen en vrouwen: overkleed over het hemd of bloote lichaam gedragen; over andere kleederen* inz. in vroeger dagen; 2 thans: *gekleede zwarte jas met weggesneden voorpanden*; 3 van vrouwen: *kleedingstuk van de heupen tot de voeten vallende en de benedenhelft v. h. lichaam bedekkende*; 4 bij verg. in verschillende toepassingen): 1 *Jozefs veelvervige rok*; *de Heilige Rok* (– *zonder naad*), het ongenaaide kleed des Heeren; *een – van groen laken met gouden knoopen*; 2 *in – en witte das*; 3 *een voetvrije –*; *met – bedoelt men meestal boven–, anders spreekt men van onderrok*; zegsw. *aan moeders – hangen*, v. kinderen; 4 *een – van klei om de buizen*, omhulsel; *de bloembol bestaat uit rokken*, afzonderlijk deel; nog: *een –je uittrekken*, vermageren.
III. Rok, m. –s (myth. *fabelachtige groote vogel der 1001-nacht*): *de vogel –*.
Rok'beschermer, m. –s (*netwerk aan het achterwiel van een damesrijwiel*).
Rokelijn', o. –en; zie Rochet.
Rok'ken 1 o. rokkens (*stok boven aan het spinnewiel, waaromheen men het vlas of de wol bindt, dat of die men spinnen wil*); **2** rokte, h. gerokt (*vlas op een spinrokken winden*; fig. *beramen*; *veroorzaken*).
Rok'kenen, rokkende, h. gerokkend; zie Rokken **2.**
Roks'knoop*, m. –en (*knoop v. e. heerenrok*); **–kraag,** m. –kragen (*kraag van een heerenrok*); **–mouw,** v. –en; **–pand,** o. –en; **–(s)zak,** m. –zakken (*achterzak in een heerenrok*; *zak in een vrouwenrok*).
Rol 1 v. rollen (1 *stuk perkamentpapier, beschreven of bestemd om beschreven te worden, dat men om het gemakkelijk te hanteeren, oprolde*; 2 *registerlijst, catalogus*, in verschillende opvattingen; rechtst. *register, lijst van zaken, die voor het gerecht moeten behandeld worden*; mil., scheepst. *lijst van manschappen, schepelingen enz.*; 3 tooneel: *het papier, waarop, hetgeen de tooneelspeler te zeggen heeft, staat geschreven*; *hetgeen op het papier staat*; *al hetgeen* [*woorden, gebaren enz.*], *waardoor een tooneelspeler een persoon nabootst, voorstelt enz.*; 4 *een in de vorm van een cilinder opgerolde enz. hoeveelheid van het een of ander*; soms: *een bepaalde maat*; 5 *een cilindervormig of rolrond stuk hout, steen enz. tot verschillende doeleinden gebruikt*; 6 *het rollen v. e. kanarievogel, wijze v. zingen*, ook wel v. andere vogels); verkl. –letje, o. –s: 1 *hij spreidde de – uiteen en las het volgende gedicht voor*; *dit is Vondel met zijn –*, een afbeelding v. Vondel met een rol papier; 2 *de zaken worden op de – gesteld, gebracht*; *de deurwaarder houdt de –*, roept ieder op de beurt af; *een zaak van* (of: *uit*) *de – schrappen, van de – afvoeren*, fig. als afgedaan beschouwen; mil., scheepst. *in de – staan*, tot de bemanning v. e. schip behooren; *de – der schutters aflezen*; *de – der matrozen*; 3 *zijn – van buiten kennen, leeren*; *de – spelen van hertog*; fig. *een* (*groote*) *– spelen*, zich door groote, gewichtige daden onderscheiden; *een valsche, mooie – spelen*; *de –len omkeeren* (of: *verwisselen*), fig. de onderlinge verhouding tusschen twee of meer personen zoodanig veranderen, dat de eene in de plaats van de(n) ander treedt, b.v. van beschuldigde, aanklager worden; *de – der middeleeuwen*, de taak der; *een – spelen*, poseeren, veinzen; *in zijn rol blijven, uit zijn – vallen*, in de aangenomen pose, veinzerij volharden, of haar onvoorziens opgeven; 4 *de schorten in een –letje meenemen*; *een – kaartpapier*; *een –letje centen*; *een – lood*; *een –letje tabak*, Z.-N. saamgewrongen streng pruimtabak; 5 *een koperen –*; *de – v. e. rolgordijn*; *ijzeren –len of walsen*, pletrollen; *de –len v. e. mangel*; landbouw: *de boer trok zelf de –*, houten of ijzeren cilinder, draaiende om een as in een raam, dienende om aardkluiten tot gruis te breken of om het land vlak te maken; *houten –len onder zware voorwerpen gesteld, om deze over de grond te rollen*; *de rolletjes onder de pooten der tafel*, platte schijf in het midden doorboord en om een as of spil draaiend, wiel of wieltje (zonder spaken); *dat gaat* (of: *loopt*) *op –letjes* (of: *een rolletje*; Z.-N. *wieltjes*), voorspoedig, als gesmeerd; *zijn –letje(s) laten afloopen*, zich lustig laten gaan, volop genieten; 6 in deze bet. ook m.: *de – van de kanarievogel*; **2** m. zegsw. *aan de – zijn, gaan*, aan de zwier.
Rol'apen, m. mv. (*apen, die hun staart om de takken der boomen rollen ten einde zich daaraan vast te houden*; Lat. cebus).
Ro'landslied, o.; zie Roelandslied.
Rol'bed, o. –den (*bed op rollen*).
Rol'beroerte, v. –s (*beroerte, waarbij men over de grond rolt*): *krijg een –!* plat.
Rol'blind, o. –en (*buitenblind, bestaande uit door scharnieren aan elkaar verbonden platbreede latten, welke op een rol worden op- en afgelaten of -gedraaid*).
Rol'der, m. –s (Z.-N. *zwierbol*).
Rol'gordijn, o. –en (*gordijn, dat rollende op en neer gelaten wordt, om een rolronde stok rolt*; *valgordijn*): *laat de –en neer*.
Rol'klaver, v. (*vlinderbloemige voederplant*; Lat. lotus corniculatus).
Rol'laag, v. –lagen (*een in het verband gewerkte laag, van op hun kant of kop gemetselde steenen*; ook: *een rij op hun kant gemetselde steenen, welke een weinig boven de gewone bestrating uitsteekt en dient om deze van de niet bestrate grond af te sluiten*): een – ziet men boven ramen, onder kozijnen of ter afdekking van muren; *over een hooge – van klinkers heen stappen*.
Rolla'de, v. –s, –n (Fr. roulade: *rollende*).
Rol'lebollen, –bolde, h. gerollebold (*spelend van een helling afrollen, over de kop of bol rollen, buitelen*).
Rolleeren* (tooneel: *de rollen verdeelen*).
Rol'leken, o.: *het –*, huis voor vondelingen te Gent 1820–1863 (naar de cylinder of rol, waarin de kinderen gelegd werden), later gevangenis (1901).
Rol'len, rolde, h. (4, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17), 1. (1, 2, 3, 5, 6, 10, 11) gerold (1 *zich al rondwentelende voortbewegen over een vlak*; 2 *zich op rollen of wielen voortbewegen*; 3 *zich al wentelend en golvend voortbewegen of bewegen*; 4 van de oogen: *zich in de rondte bewegen of ronddraaien in de kassen*; 5 *buitelen, duikelen, tuimelen*; 6 *rondwentelend*

naar beneden tuimelen of vallen; in het **alg.** *vallen*; 7 van geluiden: *zich in de ruimte voortplantend, diep en luid weerklinken*; 8 van nachtegalen, kanaries: *het eigenaardige geluid laten hooren*; 9 van woorden, verzen enz.: *glad loopen, vloeien*; 10 v. tranen: *afdruppelen*; 11 *gemakkelijk gaan* in zegsw.; 12 *al rondwentelende voortbewegen over een oppervlak*; 13 *iem. rondwentelen*; 14 *rolvormig in elkaar winden*; 15 *door rollen, al rollende vormen*; 16 *glad of plat maken met een rol*; 17 Barg. *op behendige wijze uit de zak stelen, ontfutselen*): 1 *rollende vaten*; zegsw. *een dubbeltje kan vreemd –*, een zaak kan soms een vreemde loop nemen; 2 *het rijtuig rolde snel*; *–d materiaal*, wagens, locomotieven enz.; 3 *zoo rolt de Rijn weer langs zijn boorden*; 4 *zijn oogen rolden, het schuim kwam op zijn mond*; 5 *de jongens rolden over elkaar*; 6 *de steenen rolden naar beneden*; *de beker rolde op de grond*; *van de trappen gerold zijn*, zijn haren hebben laten knippen; 7 *de donder rolt*; 8 *–d tierelieren*; 9 *de alexandrijnen rolden over onze hoofden*; 10 *tranen – langs mijn wangen*; 11 *ergens door* (of: *doorheen*) *rollen*, er gemakkelijk doorkomen; 12 *een vat de deur in –*; *de ziekenstoel naar binnen –*, op rollen, wielen voortbewegen; 13 *iem. in de sneeuw –*; 14 *het vast – van sigaren*; *zijn matten –*; z. Oprollen; 15 *kachelbuizen –*, *sigaren –*; *klei – voor de pijpen*; 16 *een stuk vlasland –*; *deeg –*, met een rolstok dun of plat maken, uitrollen; 17 *iem. zijn beurs –*; ook: *die mijnheer is gerold*, bestolen; nog (refl.): *zich in het zand –*, zich om en om wentelen; Z.-N. *hij doet niets dan –*, boemelen.

Rollen'de, v. –n (*opgerold stuk rundvleesch met een touwtje stevig bijeengehouden*).

Rol'lengieterij, v. (boekdr. *het gieten van de inktrollen in een cilinder*); **–specie,** v. (boekdr. *het materiaal, dat voor het gieten van de inktrollen wordt gebruikt*).

Rol'ler, m. –s (scheepst. *zware golf, breker*).

Rol'mops, m. (*opgerolde halve haring in een flesch met azijn en kruiderijen*).

Rol'paal, m. –palen (*ronde paal, hetzij zelf om een as kunnende draaien, hetzij vast en voorzien van een cilindervormig, evenwijdig korter stuk, dat om een as kan draaien*): *de – dient tot geleiding van jaaglijnen bij het varen door bochten in kanalen*.

Rol'paard, o. –paarden (scheepst. *afluit*); **–pens,** v. –pensen (*stuk pens v. e. rund, met vleesch en kruiderij gevuld en daarna opgerold en toegenaaid*); **–prent,** v. –en; zie Film; **–prentnieuws,** o.; **–rond,** bn. (*rond als een rol*): *–e zuil*; *een – mopshondje*; **–schaats,** v. –en (*schaats op rolletjes, waarmee men zich over de vlakke vloer kan bewegen*); **–steen*,** m. –steenen (*steenen rol*; ook: *rond afgeslepen, geschuurde steen van het gebergte door het water afgevoerd*): *met de – breekt men de kluiten*; **–stoel,** m. –en (*stoel op rolletjes*); **–stok,** m. –ken (*deegrol*; ook: *gereedschap* b.v. *der hoedenmakers*).

Rol'vast, bn. (tooneel: *zijn rol vast kennende*): *die tooneelspeler bleek niet erg –*.

Rol'wagen, m. –s (*wagentje op lage wielen, dienende om zware lasten te versjouwen*; *soort van Chineesche porseleinen vaas*).

Romaansch'* 1 bn. (*eigen zijnde aan of betreffende de Romanen*): *de –e talen*, van de Romeinsche taal afstammende, b.v. het Spaansch, Portugeesch, Italiaansch; *de –e volken*, Italianen, Spanjaarden enz.; *de –e stijl*, bouwtrant der 12e eeuw met rondbogen; **2** o. (*de Romaansche talen*; ook in engere zin: *het van het Latijn afstammende Retoromaansch in Graubunderland*).

Roma'gna, v. (*landschap in N.-Italië, oostelijk deel van Emilia*, met o. m. Bologna, Ravenna). (gn = nj).

Roman', m. –s (Fr. roman [Lat. romanice]: oorspr. *een verhaal in het Romaansch, of de volkstaal van Frankrijk in de Middeleeuwen* in tegenstelling met in het Latijn; *Middeleeuwsch berijmd verhaal*; *verdicht verhaal in proza, dat ver afstaat van het gewone leven*, soms met ongunstige bijbet.; *verdicht verhaal in proza, waarin de handelingen der personen in verband met hun karakter en innerlijk leven worden beschreven*, als ernstig kunstwerk beschouwd): *een – schrijven*; *een – tot een tooneelstuk omwerken*; men onderscheidt: de *historische –*, b.v. Jan Faessen; de *tendenz–*, b.v. Hanna de freule; de *zeden–*, b.v. Sara Burgerhart; de *herders–*; de *schelmen–*; de *– in brieven*, b.v. Sara Burgerhart, Majoor Frans.

Roman'ce, v. –s, –n (Fr. 1 *oud volkslied in eenvoudige trant over een roerende gebeurtenis*; *soortgelijk kunstdicht in strophische vorm*; 2 *lied over eenig teeder of aandoenlijk onderwerp*): 1 *Bilderdijks –s Floris IV, Urzijn en Valentijn, Het Wiel van Heusden enz.*; 2 *Amelie zong verscheiden Duitsche –s*; *– voor viool*.

Romancier', m. –s (Fr. *romanschrijver*); **–ciè're,** v. –s (Fr. *romanschrijfster*).

Roma'nen, m. mv. (*volken, die afstammen van de Romeinen of geromaniseerd zijn* o. a. *Franschen, Portugeezen, Spanjaarden*).

Romanesk', bn. en bw. (Fr. romanesque; niet ongunstig: *op de wijze der romans, romanachtig, verdicht*; ongunstig: *overdreven romantisch of dweperig*): *onze half –e begraafplaatsen*.

Roman'held, m. –helden (*held, zooals in een roman kan voorkomen, hoofdpersoon v. e. roman*); **–lectuur,** v.; **–schrijver,** m. –s; **–schrijfster,** v. –s.

Romaniseeren* (Fr. 1 *taal en zeden van de Romeinen doen overnemen*; 2 *Romaansche invloed doen ondergaan, een Romaansch karakter doen aannemen*): 1 *Gallië –*; 2 *het geromaniseerde Engelsch*.

Romanist', m. –en (Duitsch: Romanist, Fr. romaniste: *iem., die een bijzondere studie maakt van de Romaansche talen*; ook wel: *Vlaamsche schilders, onder de invloed staande der Italiaansche Renaissance-schilders*).

Roman'ticus, m. –tici (Lat. *beoefenaar, aanhanger der romantiek*).

Romantiek', v. (Fr. romantique: *letterkundige richting in Europa op het einde der 18de en begin der 19de eeuw, waarbij* inz. *de Middeleeuwen verheerlijkt werden en gevoel en verbeelding op de voorgrond treden*, ook wel in toepassing op een soortgelijke richting in de schilderkunst).

Roman'tisch, bn., bw.; –er, meest – (1 *gelijk men i. e. roman aantreft*: *sterk sprekend tot gevoel en verbeelding*; *avontuurlijk*; ongunstig: *dichterlijk droomend en geen rekening houdend met de werkelijkheid*; 2 *als tegenstelling*

van klassiek; inz. *volgens de geest van, betrekking hebbende op de romantiek*): 1 *een – verhaal; een – dal,* vol afwisselend natuurschoon; *niet zeer –; droomerig en – van natuur*; 2 *het –e drama,* dat zich niet hield aan de drie eenheden (17de en 19de eeuw); *de –e school,* de kunstrichting der romantiek.

Romantis'me, Fr. o.; zie Romantiek.

Roman'wereld, v. (*de wereld, zooals die in een roman geteekend wordt*).

Ro'me, o.: hoofdstad van het Rom. rijk, ± 753 v. C. volgens de sage door Romulus en Remus aan de Tiber gesticht; na Constantijn den Grooten ± 337 n. C. leed de stad, door invallen der Barbaren; zie Vandalisme; na 800 n. C., hoofdstad van de Kerkelijke Staat, in 1871 n. C. van het koninkrijk Italië; zegsw. *alle wegen leiden naar –*, men kan op verschillende wijzen zijn doel bereiken; *met vragen komt men te –*; spreekw. *– is niet op één dag gebouwd* (*en Keulen en Aken niet tegelijk*), een groot of grootsch werk kan niet in korte tijd tot stand komen; bij uitbr., [a]) het Romeinsche rijk; [b]) de Pauselijke macht, het Roomsch-Katholicisme, zijn bestuur enz.: [a]) *Gallië werd aan – onderworpen*; [b]) *– en Dort,* het Katholicisme en het Calvinisme; – heet ook: *de eeuwige stad, de stad der zeven heuvelen*; zie ook Paus **I,** Vaticaan.

Romein', m. –en (o.-Fr. Romain: 1 *burger van het oude Rome, onderdaan van het Romeinsche rijk*; 2 *inwoner van het Middeleeuwsche of tegenwoordige Rome*; 3 *gewone lettertype van de staande drukletter, afkomstig van het lettertype, dat in de oude Romeinsche inschriften en handschriften werd gebezigd,* inz. in tegenstelling met *cursief* of *Gothisch*): 1 *de komst der –en in ons land*; 2 *de paus, door de geestdriftige –en met jubel ontvangen*; 3 *groot –, klein –.*

Romeinsch'*, bn. (*van, over, uit Rome, van de aard der Romeinen* in bet. 1 en 2): *de –e geschiedenis; de –e taal,* d. i. h. Latijn; *–e munten, het –e recht; –e cijfers,* b.v. *I. V. C. D. M. vindt men op wijzerplaten enz.*

Ro'mer, m. –s; zie **Roemer** (*wijnglas*).

Rom'mel, m. (*boel, die overhoop is*; *rommelzoo, dingen v. weinig waarde*; Z.-N. *het rommelen* of *rammelen*; fig. *kletspraat*): *kinderen, maakt toch zoo'n – niet! wat een oude –!*

Rom'melen, rommelde, h. gerommeld (klankn. *dof dreunen, een dof geluid doen hooren*): *de donder rommelt,* d. i. gromt; *wat lig je in die oude papieren te –!* ze overhoop te halen en te snuffelen.

Rom'melig, bn. en bw.; –er, –st (*rommeling in de ingewanden enz. hebbend*; *niet net, niet ordelijk, overhoop*): *een –e boel, een – huishouden; het ziet er hier – uit.*

Rom'melkamer, v. –kamers (*kamer tot berging van rommel*); **–kast,** v. –en.

Rom'melkruid, o. (*mengsel van kruiderijen, specerijen*).

Rom'melpot, m. –potten ([*Keulsche*] *pot, overspannen met een* [*varkens*]*blaas, in het midden waarvan een rietje wordt gestoken, dat vochtig gemaakt en met de hand op en neer wordt bewogen, zoodat de in trilling gebrachte blaas een dof geluid voortbrengt*; Z.-N. *knorrepot*): *Vondel met Roskam en –,* als hekeldichter; *de – van 't Hanekot,* satire op de onderlinge verhouding der A'damsche predikanten dier dagen; **–zolder,** m. –zolders (*zolder voor rommel*); **–zoo*, –zooi,** v. –zooien (**eig.** *een zootje visch van allerlei soort, tezamen gekookt en opgedischt; allerlei rommel; een allegaartje*); **–zootje,** o. –s.

Rom'mendom, rom'mentom, bw. (Z.-N. *rond end'om; van of aan alle zijden*): *wij zaten – in het water,* aan alle kanten.

I. Romp, m. –en (1 *lichaamsdeel van mensch en dier, zonder de uitstekende deelen,* inz. *zonder het hoofd*; 2 *het lichaam v. e. schip zonder de tuigage*; 3 v. e. gebouw: *het zware, massieve lichaam*; ook: *het geraamte*; 4 bij verg. in allerlei toepassingen): 1 *de – van een mensch; het hoofd van de – slaan*; 2 *de – v. h. schip was één ijslaag*; 3 *de zwarte –en der huizen; de – van de gebouwen,* zonder vloeren enz.; 4 *de – v. e. brandkast,* de omgaande wand; nog: slechte, gebroken muskaatnoot, stuk muskaatnoot, kruidnagel; gew. *een rompje,* onderlijfje zonder mouwen.

II. Romp, v. (Z.-N. *schors; cilindervormig musschennest uit een stuk schors gesneden*).

Rom'pel, m. –s (Z.-N. *rimpel, plooi*).

Rom'pelig, bn.; –er, –st (*hobbelig, oneffen*): *het –e ijs.*

Romp'parlement, o. (Eng. gesch. *het parlement in 1648 onder Cromwell*): het – bestond uit weinige leden, die men de romp van het parlement noemde.

Romp'slomp, m. (*warboel: groot, onhandig nutteloos voorwerp*; inz. *omslachtige, vervelende drukte, beslommering*): *'t is een heele –,* drukte; *wat een –!*

Ro'mulus, m., stichter en eerste koning van Rome; tweelingsbroeder van Remus.

Rond 1 bn.; –er, –st (1 *alle deelen van het oppervlak op gelijke afstand van het middelpunt hebbende; bol- of kogelvormig*; ook wel: *gedeeltelijk bolvormig*; 2 *cilindrisch, rolrond*; 3 *cirkel-, kringvormig*; ook: *gedeeltelijk cirkelvormig*; 4 *gevuld; niet hoekig of scherp van lijnen en omtrek*; 5 *vol, welluidend, volklinkend*; 6 van tijdruimten: *geheel, vol*; 7 van getallen enz.: *afgerond tot tientallen, honderdtallen enz.*; ook: *bij benadering juist, slechts, ongeveer*; 8 *ongeveinsd, openhartig*; *rondborstig* [*bij het ruwe af*]): 1 *een –e ivoren knop; een –e kogel; –e bellen*; 2 *een –e staaf*; 3 *een –e vijver; een – gebouw,* met cirkelvormige plattegrond; *een –e wenkbrauw*; 4 *zijn – buikje; –e, mollige armpjes; een –e kin*; 5 *een –e boerinnestem*; 6 *een – jaar*; 7 *in –e cijfers; we zullen de som – maken*; Z.-N. *een –e som,* een flinke som; 8 *een –e vent; een –e flinkheid; –e taal; met –e woorden,* onverbloemd, duidelijk; *een –e lach,* gulle; *goed Zeeuwsch, goed –*; **2** o. –en als zn. (1 *in het –*[*e*], [a]) in een cirkel, in een *kring,* [b]) in de omtrek, [c]) in alle richtingen; 2 *bol*; 3 *een ronde cirkelvormige ruimte; een ronde plaat, medaillon, paneel enz.*): 1 *sla uw oogen in het –; nergens in het –*; 2 *dit –,* de aarde; 3 *een – voor bloemen; er stond een reliëf in een –*; **3** bw. (1 *bol-, cilinder-, cirkelvormig*; 2 *gevuld*; 3 *ongeveinsd, openhartig*): 1 *– gezwollen, gedraaid, gebreid*; 2 *de hals stond – op de romp*; 3 *– zijn meening zeggen*; zegsw. *ergens – voor uitkomen*; **4** vz. (1 *om, rondom, om iets heen*: 2 Z.-N. *in de omtrek*; 3 *om en bij*; 4 Z.-N. *in alle richtingen*): 1 *– de tafel*; 2 *– Gent wonen*; 3 *hij is – de 50 jaar*; 4 *hij wierp zijn blikken – de kamer*; – komt voor als eerste

lid van scheidbare samenst. met w.w., als: *rondbrengen, –deelen enz.*, met de bet. *in de rondte, naar de rij af, naar alle zijden* enz.

Rondas', v. –sen (Fr. rondace: *ovaalvormig of rond schild*): *krakende rondassen.*

Rond'bazuinen, bazuinde rond, h. rondgebazuind: *nieuwtjes, berichten –*, d. i. met veel ophef rondom wereldkundig maken (die geheim moesten blijven).

Rond'boog, m. –bogen (bouwk. *half-cirkelvormige boog, in de Romaansche stijl*).

Rondbor'stig, bn. en bw.; –er, –st (*openhartig, oprecht, niet achterhoudend*): *een –e bekentenis; – bekennen;* **–heid,** v.

Rond'brengen, bracht–, h.–gebracht (*overal bekend maken*; van spijzen of dranken: *rondpresenteeren*; van boeken, kranten enz.: *naar de rij af brengen of bezorgen bij elk der personen*); ook, *Om'brengen*; **–brieven,** briefde –, h. –gebriefd (*per brief, in zijn kring bekend maken*; ook: *overal rondvertellen*, inz. zaken, die geheim moesten blijven): *een nieuwtje –*; **–deelen*,** deelde –, h. rondgedeeld (*iets in een kring van personen uitdeelen, zoodat ieder op zijn beurt zijn aandeel krijgt*): *de boeken in de klas –*; **–dolen,** doolde –, h. rondgedoold (*dolen, zwerven in alle richtingen*; *binnen een ruimte*; *ronddwalen*): *in een wereldstad –.*

I. Ron'de, v. –n (*1 bol, sfeer*, vero.; 2 Z.-N. *cirkel, kring*): 1 *–n zonder tegenwicht*; 2 *een – teekenen*; fig. *de dag sluit zijn –.*

II. Ron'de, v. –s (Fr. ronde: 1 *rondgang door een patrouille met het doel de wachtposten te controleeren, voor de veiligheid te zorgen enz.*; 2 in het alg. *rondgang, omgang om te zien of alles in orde is*; 3 *de patrouille, die de – doet*): 1 *de – doen*; 2 *de agenten ontdekten op hun – de brand*; *de brievenbesteller op zijn –*; *het verhaal doet de –*; 3 *de kommandant van de –*; nog: Z.-N. *een ronde(ken) doen*, toertje.

III. Ron'de, v. –n, –s (Z.-N. *rondedans, rondgezang*; *een glas bier, borrel voor ieder van het gezelschap* [N.-N. rondje]; sport: *een aantal spelen, waarbij ieder aan de beurt komt, dat een geheel vormt in een wedstrijd*; boksen: *een enkele partij*; wielerwedstr.: *het eenmaal rondrijden van de baan*); Ronde **III** etymologisch = – **I** en **II.**

Rondeau', o. –deau's (Fr. *gedicht van meestal 13 regels, verdeeld in drie strophen, rondeel*, z. ald.; muz. meestal *rondo'* It.: *soort capriccio, muzikale compositie, waarvan het hoofdthema telkens terugkeert*).

Ron'dedans, m. –dansen (*dans, hand aan hand in het rond*).

Rondeel'*, o. –en (o.-Fr. rondel: *rond buitenwerk aan een wal, ronde toren*; dichtk. *gedicht van dertien vijfvoetige jambische verzen, loopende over twee rijmklanken*; *de 1e, 7e en 13e regel zijn gelijk*).

Rondement' (Fr. *ronduit, zonder omwegen*).

Ron'den, rondde, h. gerond (*rond maken, afronden*): *een gekapt gat wat –.*

Ron'de Ta'fel, v.; zie Tafelronde.

Rond'fladderen, de jonge vogel fladderde –, h. rondgefladderd (*her- en derwaarts fladderen*): *vleermuizen ziet men 's avonds –.*

Rond'gaan, ging rond, i. – gegaan (1 *in de rondte, in een kring gaan of zich bewegen*; 2 *zich bewegen in alle richtingen binnen de aangewezen ruimte*; 3 *her- en derwaarts gaan, zich in verschillende richtingen bewegen*; 4 *naar de rij af komen bij elk der personen, die tot een kring behooren*): 1 *de wijzers gaan rond*; 2 *hij liet zijn oogen de kamer –*; 3 *een-zaam ging ik rond*; *zijn gedachten vrij laten –*; 4 *huis aan huis –*; zegsw. – *met*, met een collecteschaal, lijst enz.; *de beker ging lustig –*; *allerlei praatjes gaan –*, men vertelt allerlei; *de koekjes gingen –*; *een –de brief.*

Rond'gezang, o. –en (*lied in coupletten, van welke elk der in een kring gezeten leden van een gezelschap beurtelings er een staande moet voordragen*): *een – aanheffen.*

Rond'heid, v. (*het rond-zijn*; fig. *oprechtheid*): *de – der aarde*, ronde vorm; *de – van iemands karakter.*

Rond'hoofd, o. –en (Eng. gesch. *soldaat van het parlementsleger onder Cromwell, scheldnaam voor puriteín, naar hun gewoonte het haar kortgeknipt te dragen*); z. Rondkop.

Rond'hout, o. –en (scheepst. *rolrond hout, waaraan het tuig v. e. schip wordt bevestigd*): *masten, raas, stengen, sprieten zijn –houten*; thans grootendeels van staal.

Ron'digheid, v. (*het min of meer rond-zijn*).

Ron'ding, v. –en (*het rond-zijn*; *ronde [gebogen, gewelfde] vorm*; *het deel v. e. voorwerp, dat een ronde vorm heeft*): *de – v. e. bol, de – van een stoomketel*; *aan een geteekende bol meer – geven*; *de –en v. e. weg.*

Rond'je, o. –s (*een rond voorwerpje, figuurtje enz.*; inz. kaartspel: *een beurt voor ieder van de kring of het gezelschap*; *een glas bier, borrel voor ieder van het gezelschap*): *laten we nog één – spelen*; *een – moeten geven.*

Rond'kop*, m. –pen (*spijker met ronde kop*; ook: *rondhoofd*).

Rond'loop*, m. –en (*gymnastiekwerktuig*): *de – bestaat uit 4 touwen boven aan een draaibare ijzeren schijf bevestigd, en dient voor oefeningen in het loopen en zweven.*

Rond'loopen*, liep –, h., i. rondgeloopen (1 *in de rondte, in een kring loopen*; 2 *loopen in alle richtingen binnen een aangegeven ruimte*; 3 *her- en derwaarts loopen*): 1 *in een kring –*; *het perk –*; 2 *ik liep de kamer rond*; 3 *eenige –de kippen*; zegsw. – *met*, [a]) met een of ander voorwerp rondgaan, [b]) een gevoelen met zich ronddragen, b.v. *met een denkbeeld dagenlang –.*

Rond'moeten, moest –, h. rondgemoeten (Z.-N. *om iets heen moeten gaan of loopen*).

Ron'do, o. –'s; zie Rondeau.

Rond'om 1 bw. (*aan alle kanten*): *breede linden, die – het plein versierden*; **2** vz. (*om, om .... heen*): *– de toren van het stadhuis*; *ik sloeg de oogen – mij*; *– de tafel*; *– ons was alles water*, om ons heen; ook: Rondom'.

Rond'reis, v. –reizen (*reis, welke men doet in zekere kring, veelal met het doel iets na te gaan, zekere personen, inrichtingen te bezoeken*); **–reisbiljet,** o. –biljetten (*boekje met biljetten, geldig voor een rondreis op spoorwegen, booten*); **–rijden,** reed –, h., i. –gereden (1 *in de rondte rijden*; 2 *hier en daar rijden*; 3 *rondventen* (met rijtuig); 4 Z.-N. *rondverteld worden*; 5 Z.-N. *rondslingeren*): 1 *om het eiland, langs het strand –*; 2 (*de stad*) *eens –*; 3 *de bakkers rijden rond van 7 uur af*; 4 Z.-N. *vreemde geruchten rijden rond over hem*; 5 Z.-N. *je boeken laten –*; **–rit,** m. –ten (*kringrit door verschillende landen, provinciën of steden, met rijwielen enz.*).

Rond'scheppen, schepte –, h. –geschept

(Z.-N. *scheppend naar de rij af bedienen*): *schep de soep nog eens rond.*

Rond'schrijven, o. (*een schrijven aan de personen van een bepaalde kring*; inz. *dienstbrief aan ondergeschikte ambtenaren*).

Rond'schrift, o. (*zeker soort van schrijfletter, zoogenaamd Fransch schrift, dik in de rondingen*); zie Schuinschrift, Steilschrift; **–schriftpen,** v. –pennen (*pen met stompe punt voor rondschrift*).

Rond'sel, o. –s (*het kleinste van twee op elkaar werkende raderen met minstens vijf tanden*; ook: *schudglas voor olie en azijn*).

Rond'te, v. –s, –n (*het ronde; kring; rondom; aan alle kanten; in* [*de*] *omtrek; her- en derwaarts*, verbonden met *in*): *gaat nu allen in de – zitten; uren in de –.*

Rond'uit, bw. (*vrij uit, zonder omwegen*): *– zijn meening zeggen; – gezegd*; ook –uit'.

Rond'vendelen, vendelde –, h. –gevendeld (Z.-N. *rondzwieren, rondslenteren*).

Rond'vertellen, vertelde –, h. rondverteld (*aan verschillende personen, naar alle kanten, overal vertellen*): *niet –!* **–vlucht,** v. –en (*kringvlucht met vliegtuigen of luchtschepen*).

Rond'vraag, v. (*vraag aan het einde eener vergadering door den voorzitter aan de tegenwoordige leden op de rij af, of ze nog iets mee te deelen of in het midden te brengen hebben; omvraag*): *iets in – brengen.*

Rond'waren, waarde –, h. rondgewaard (van geesten: *her- en derwaarts waren, spookend ronddolen*; bij uitbr. en fig. van onstoffelijke begrippen): *geesten waren rond; de pest waarde rond; zijn oogen waarden rond* (soms zonder de bijgedachte van schrik).

Rond'zeggen, zegde rond, h.–gezegd (Z.-N. 1 *rondvertellen*; 2 *ter kennis brengen v. e. aantal personen*): 1 *e. nieuws –*; 2 *e. begrafenis –.*

Rong, v. –en (*elk der vier houten of ijzeren staanders, aan elke kant van de wagen twee, waartegen de wagenladders steunen; ijzeren bout om zware stukken hout aan elkaar te bevestigen*): *een mallejan met ketting en ijzeren –en.*

Rong'geng, v. –s (O.-I. *inlandsch dansmeisje*).

Ronk, m. (Z.-N. 1 *ronkend geluid*; 2 *rondloopend gerucht*): 1 *de – van eene machine*; 2 *ik heb zoo een – gehoord.*

Ron'ken, ronkte, h. geronkt (klankn. *snorken in de slaap*; van kevers enz.: *snorren, gonzen, brommen*; van werktuigen: *een zacht of hard, min of meer dof geluid maken*): *ik hoorde hem –; het –d bietje; de auto's ronkten*; nog: *–de taal*, snoevende; *wij hoorden de motor van een vliegtuig –*; Z.-N. *ik heb er iets van hooren –*, fluisteren, bedektelijk hooren vertellen; **–er,** m. –s (Z.-N. *meikever*).

Ron'selaar, m. –s (*soldaten-, matrozenwerver, zielverkooper*; ook: *schacheraar*).

Ron'selen (*ruilen, kwanselen; werven* inz. met de bijgedachte aan *list* of *geweld*).

Rönt'gen-stralen, m. mv. (*x-stralen: electrische stralen,* **g**enoemd naar den ontdekker 1895, W. K. Röntgen, professor te Würzburg † 1923): de –– gaan b.v. door hout en vleesch, zonder merkbare verzwakking, maar bijna niet door metalen en beenderen. (ö = eu).

Ron'zebons, v. –bonzen (*draagbare poppenkast*; O.-I. *inlandsch muziekcorps met Europeesche instrumenten, inlandsch blaaspoepencorps*).

Rood* 1 bn. (1 *de kleur hebbende, die zich vertoont aan het laagste einde van het spectrum, waarvan de stralen het minst gebroken worden*, eig. en oneig. bij vergel.; 2 *roodachtig, bruin, roodbruin, ros*[*sig*]): 1 *– als bloed; – van bloed*, bevlekt, gekleurd door bloed; *– worden, een –e kleur krijgen*, een kleur krijgen, blozen; *vingers – van de kou; –e oogen,* [a]) v. Albino's, konijnen, [b]) ontstoken, [c]) met bloed beloopen, [d]) gezwollen (van weenen); *– vleesch*, vol bloed, met bloed gekleurd; *–e rozen; –e wijn; –e steen*, soort van baksteen; *de –e haan*, vlammen, brand, vuur; *–e lichten*, door roodgekleurd glas schijnend; *de –e vlag*, zinnebeeld, [a]) van strijd: oorlogsvlag, [b]) van revolutie, socialisme, [c]) van onveiligheid of stremming der passage; zegsw. *voor de –e deur gaan, komen*, [a]) zich in ondertrouw laten opnemen, [b]) in de gevangenis, [c]) voor een meerdere moeten verschijnen; *het –e dorp*, z. ald.; *een – ruggetje*, bankbiljet van 1000 gld.; oneig. socialistisch, communistisch enz.; *de –e republiek*, gesch. de republiek in Fr. tijdens het Schrikbewind, of zooals ze zal zijn als Sociaal-Democratische; *de –e terreur* (Fr. revolutie), de dagen van Robespierre's oppermacht, 31 Mei 1793 tot 17 Juli '94; 2 *– haar; een –e kerel*, rood haar hebbend; *– huid*, Indiaan; *– koper*; zegsw. *geen –e cent* (of: *duit*), niets; **2** o. (1 *de roode kleur* in verschillende opvattingen; 2 *een roode stof*; 3 *plantenziekte*): 1 *de stieren willen geen – zien; het – der Nederlandsche vlag; een hoog – bedekte haar wangen*, blos; *morgen–, avond–*; 2 *een flesch –*, bessenjenever; *Berlijnsch –*, verfstof; *met – de lippen kleuren*, roode kleurstof; 3 *de perziken, aangetast door het –.*

Rood'aarde, v. (*aardsoort, mengsel van klei of leem en ijzeroxyde, roodbruin van kleur*); **–aarden,** roodaardde, h. geroodaard (*met roodaarde inwrijven en poetsen*); **–achtig,** bn.; –er, –st (*eenigszins rood*); **–baard*,** m. –en (*iemand met roode baard*; ook: *naam van sommige planten en dieren*, Z.-N. *roodborstje, poon, zeehaan*): *wat zei die –? –* **bloe'dig,** bn. (*hebbende rood bloed*): *–e dieren, als zoogdieren, vogels, visschen enz.*; **–bont 1** bn. (*wit met roode plekken*): *een –e koe*; van stoffen: *–e kussentijken*, geschakeerd met roode ruiten of strepen; **2** m. –en (*roodbont rund, paard*); **3** o. (*de roodbonte kleur*); **–borstje,** o. –s (*zangvogeltje met roode borst*; Lat. erithacus r. rubicula); **–borsttapuit,** m. –en (*zangvogel, in ons land broedend*; Lat. saxicola torquata rubicola); **–bruin 1** bn. (*bruin, naar 't rood zweemende*): *de –e heidevelden*; **2** o. (*de kleur*): – uit karmijn met sepia.

Roo'de*, m. en v. –n (1 *iem. met rood haar*; 2 *naam v. spelers, die een partij vormen en in het rood gekleed zijn of een rood onderscheidingsteeken dragen*; 3 *aanhanger der uiterste linkerpartijen*): 1 *bijgenaamd de rooie*; 2 *de –n drongen op bij de laatste ronde*; 3 *ik ben geen rooie, geen sociaal! de –n*; nog: *Hollandsche muizen, geeltjes, –n*, roode aardappelen.

Roode haan'*; zie Haan.

Roodehond'*, m. (geneesk. *besmettelijke uitslag op borst en rug, vooral in O.-I.*).

Roodekool'*, v. –kolen (*kool met paarsroode bladen*; Lat. brassica oleracea capitata).

Roode-Kruis'*, o. (*teeken van een vereeniging,*

zich uitstrekkende over alle beschaafde landen, die gewonde soldaten op de slagvelden opzoekt en verzorgt); de stichter is Henri Dunant (1828–1910); het Nederlandsche —– is opgericht in 1867.

Roodeloop'*, m. (*bloeddiarrhee*).

Roode republiek'*, -terreur'*; z. Rood **1.**

Roode Zee'*, v. (aardr. *Schelfzee*).

Rood'geel, bn. (*roodachtig geel*): – *goud*.

Rood'gloeiend, bn. en bw. (*zoo gloeiend, dat het rood is*): eig. – *ijzer*; fig. –*e wangen*; –**-ha'rig**, bn. (*met roode haren*); –**huid***, m. en v. –huiden (*Indiaan van* [*N.*-]*Amerika*); –**-kapje**, o. –kapjes (eig. *meisje met een rood kapje of mutsje op*); de vertelling van Moeder de Gans, geheeten: Roodkapje en de Wolf; –**kop***, m. en v. –koppen (*vogel met roodbruine kop en hals*; Lat. nyroca f. ferina); –**koper**, o. (*donkerrood onvermengd koper*); verg. Messing; –**koperen**, bn. (*van roodkoper*): *een* – *waterketel*; –**koraal**, o. –ralen (*bloedkoraal*); –**korst**, v. –en (*Edammer kaasje*); –**krijt'**, o. (*roodaarde, verwerkt tot teekenen gebezigd*): *teeken met* –; *koper poetsen met* –, met poeder v. –; –**nek**, m. –neks, –nekken (Z.-Afr. *Eng. soldaat*); –**-rok**, m. –rokken (*Eng. soldaat* [*der 17e eeuw*], *met roode uniformjas*); –**schimmel**, m. –s (*grauwroode schimmel, wijnschimmel*); –**staart**, m. –en Z.-N. = –**staartje**, o. –s (*zomervogel in onze streken, zangvogel, naar de roodbruine kleur van de staart geheeten*): *het gekraagde* –, Lat. phoenicurus p. phoenicurus; *het zwarte* –, Lat. p. ochrurus gibraltariensis; –**valk**, m. –en (*torenvalk*, z. ald.); –**vonk**, o. (*besmettelijke huidziekte*, in N.-N. de naam voor de minder gevaarlijke *roodehond*); –**vos**, m. –sen (*paard met roodbruin haar*); –**wan'gig**, bn. (*met roode wangen*): –*e knapen*; –**zij'den**, bn. (*van roode zijde*): *een* – *zakdoek*.

I. Roof, m. (1 *het rooven*: *openlijk gewelddadig wegnemen van hetgeen een ander toebehoort*; ook van dieren; 2 *hetgeen geroofd wordt, het geroofde*): 1 – *en moord*; *een* – *begaan, plegen*; *van* – *leven*; 2 *op* – *uitgaan*; *de* – *in veiligheid brengen*; nog: Z.-N. *geschoren wol, vacht van een schaap*.

II. Roof, v. roven (*korst eener wond*).

Roof'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*diefachtig*): *de ekster is* –.

Roof'bouw, m. (*wijze van landbouw, welke de grond uitput*, b.v. *door onvoldoende bemesting*; fig. *van mijnen*); –**dier**, o. –en (*verscheurend of vleeschetend zoogdier* inz. in het mv. Lat. carnivora; bij uitbr. ook van niet-zoogdieren, die van roof leven); –**gie'rig**, bn. (*begeerig naar roof*): –*e negerstammen*; –**-goed**, o. (*goed, dat geroofd is*); –**haai**, m. –en; zie Menschenhaai; –**moord**, m. –en (*moord, gepleegd om te kunnen stelen*); –**-nest**, o. –en (fig. *plaats, waar roovers*, bij uitbr. *hebzuchtige personen, hun roof heen sleepen*; *schuilplaats van roovers, roofridders enz.*); –**ridder**, m. –s (Middeleeuwen: *ridder, die van roof en plundering leefde en meestal in een sterke burcht verblijf hield*); –**-schip**, o. –schepen (*schip, welks bemanning op roof vaart, waarvan de manschappen zeeroovers zijn*); –**staat**, m. –staten (*staat of rijk, welks bewoners zeeroof of andere roof plegen*); –**tocht**, m. –tochten (*tocht of expeditie om te rooven*): *de* –*en der Arabieren in Centraal-Afrika waren meestal slavenjachten*; –**vogel**, m. –s (*vogel, zich voedend met het vleesch van buitgemaakte dieren*): *gieren, valken en uilen zijn* –*s*, met kromme snavel en scherpe klauwen; –**ziek**, bn. (*roofgierig, -zuchtig*); –**zucht**, v. (*begeerte naar roof*); –**zuch'tig**, bn.

I. Rooi, v. (*het mikken, het aanleggen*): *de* – *te hoog nemen*; verg. Raam, nog: *rechte lijn, raai*; zie Rooilijn.

II. Rooi, v. (*last, moeite, armoede*): *met* –, amper, nauwelijks; gew.

Rooi'e; zie Roode.

Rooie dorp', o. (*gevangenis*, oorspr. de gevangenis bij het Leidsche Plein te A'dam; waar vroeger een molen stond, waarbij een aantal huisjes met roode daken).

I. Rooi'en, rooide, h. gerooid (1 *in de rooilijn zetten*; *de stand of de loop regelen in de rechte lijn of volgens de juiste richting, van gebouwen enz.*; 2 *het klaarspelen, redden, in orde brengen*): 1 – *van huizen*; 2 zegsw. *ik zal het alleen wel* –, klaarspelen; *zij kunnen het met elkaar niet* –, vinden.

II. Rooi'en, rooide, h. gerooid (*van boom-* [*wortels*], *aardvruchten, onkruid*: *uit de grond halen, trekken enz., na de grond te hebben omgewoeld*): *boomen* –, met wortel en al uit de grond halen; *een bosch* –; *aardappels* –, d. i. uitgraven of uitdoen; *een akker* –, zuiveren van onkruid.

Rooi'lijn, v. –lijnen (*lijn, die de grens aangeeft van de openbare weg, richtlijn, waarin gebouwd wordt of moet worden*).

Rooi'meester, m. –meesters (*ambtenaar, belast met het aanwijzen van de rooilijn bij de bouw van huizen*; *bouwopzichter*).

Rooi'nek, m. –nekken, –s; z. Roodnek.

I. Rook*, v. –en (*hoop hooi, hooistapel*).

II. Rook*, m. (*vluchtig voortbrengsel, zichtbaar van brandende of smeulende stoffen*, dikwijls als zinnebeeld van vluchtigheid, onbestendigheid): fig. *in* – *opgaan*, verdwijnen, te niet gaan; *geen* – *zonder vuur*; *onder de* – *van Amsterdam*, vlak bij; *het vervliegt als* –, zeer snel; –**'coupé**, m. –coupé's (*wagoncoupé, waarin gerookt mag worden*).

Roo'ken*, rookte, h. gerookt (1 *rook, damp van zich geven*; 2 Bijbel: *een brand- of reukoffer brengen*; 3 *de rook van tabak genieten door hem in de mond te zuigen en uit te blazen*; 4 *in de rook hangen om te drogen en te verduurzamen*, overgankelijk en onovergankelijk; 5 *in rook doen vervliegen door de mond*): 1 *nat hout rookt sterk*; *daar moet de schoorsteen van* –, fig. daar verdient men zijn brood mee; – *van bloed*, –*d ingewand*; –*de schotels*, dampende; –*de puinhoopen*; *h.* –*de lemmet niet uitblusschen*, Matth. 12 : 20, fig. den zondaar zult ge opbeuren en terechtbrengen; 2 *ende rookte op de hoogten*, I Kon. 3, 3; 3 – *is verboden*; *we zaten te* –; 4 *het vleesch moet drie maanden* –; *gerookte paling*; *zalm* –; 5 *een pijp* (*tabak*) –; *cigaretten* –; –**er***, m. –s (*persoon, die tabak enz. rookt*, inz. *die de gewoonte heeft te rooken*); –**erij'***, v. –en (*plaats, inrichting, waar visch, vleesch in de rook gehangen wordt*).

Rook'gordijn, o., v. –en (*gordijn van rook*; inz. *opzettelijk verwekte rook, om daarmee een schip enz. aan het gezicht te onttrekken*); –**helm**, m. –en (*beschermend hoofddeksel van brandweergasten tegen rook*): *de* –*en opzet-*

ten; **–kamer,** v. –s of **–salon,** o. –s (*in grote hotels, op de booten enz., afzonderlijk vertrek voor hen, die willen rooken*); **–kanaal,** o. –nalen (*pijp, buis enz. waardoor de rook naar de schoorsteen wordt gevoerd, rookbuis, rookgang*); **–pluim,** v. –en: *de tram ontwikkelde zware –en*; **–scherm,** o. –en (*vuurscherm*); **–spek,** o. (*gerookt spek*); **–stel,** o. –len (*stel, tafeltje met rookbenoodigdheden, rookgerei*); **–vang,** v. –en (*toestel boven de lamp, dat de rook opvangt; gedeelte boven een vuurplaats, van onderen wijd, naar boven zich vernauwende, dat de rook opvangt en naar de schoorsteen afvoert*); **–verdrijver*,** m. –s (*toestel boven schoorsteenen, ten doel hebbende het opstijgen van de rook aan de nadeelige gevolgen van valwinden te onttrekken*; ook wel: *schoorsteenveger*); **–vleesch'*,** o. (*gerookt vleesch* inz. *v. het muisje of een spierstuk v. h. rund*); **–wolk,** v. –en (*wolk van rook*); **–worst,** v. –en; **–zuil,** v. –en (*zuilvormige rookwolk*); **–zwak,** bn. (*dat weinig rook geeft*): *– buskruit,* bestaande inz. uit geperste schijfjes schietkatoen.

Room, m. (*vet, boterachtig deel der melk; gerecht, waarvan room het hoofdbestanddeel is*; fig. *het puik, het beste*): *er is zoete en zure –*; **–boter,** v. (*natuurboter, boter uit* [*melk*]*-room*); zie Kunstboter.

Roo'men*, roomde, h. geroomd (*ontdoen v. d. room*): *de melk –*; zie Ondermelk.

Room'horentje, o. –s (*crême-gebakje in de vorm van een hoorntje*); **–ijs,** o. (*lekkernij van bevroren room, suiker, gelatine en andere ingrediënten*); **–kleu'rig,** bn. (*de kleur van room hebbende*): *–e Brusselsche kant.*

Roomsch* 1 bn. en bw. (1 *behoorende tot de R.-K. kerk*; 2 *volgens de leer der R.-K. kerk*; 3 *Romeinsch*, alleen in vaste verbindingen, vero.): 1 *die dame is –; daar staat de –e kerk; hij is – gedoopt*; 2 *–e godsdienstoefeningen*; 3 *het Heilige –e Rijk*, het oude Duitschland; *–(e) koning*, gesch. titel van den keizer v. Duitschland vóór zijn kroning: graaf Willem II werd – – in 1247; **2 –e*,** m. en v. –n (*Roomsch-Katholiek*).

Roomsch'gezinde*, m. en v. –n (*de R.-K. godsdienst belijdende of die genegen*).

Roomsch-Katholiek'*, bn., bw. (*Roomsch* in bet. 1 en 2); als zn. **–e*,** m. en v. –n.

Roomsch-ko'ning*, m. –en; z. Roomsch.

Room'soes, v. –soezen (*soes, met room gevuld*); **–taart,** v. –taarten (*taart, met crême als hoofdbestanddeel*).

Roo'paard*, o. –paarden; zie Rolpaard.

Roos, v. rozen (1 plantk. *rozestruik en rozebloem, bekende bloem en plant*, Lat. rosa; ook wel de naam voor andere planten; 2 in fig. toepassing: *beeld van iets aangenaams, liefs enz.*; 3 *als zinnebeeld*; 4 *schoone maagd*; 5 *blos* inz. in het mv.; 6 *voorwerp of figuur, een roos* in bet. 1 *voorstellende*; 7 *benaming eener ongesteldheid of ziekte*, inz. *huidontsteking*; 8 v. e. kompas: *ronde schijf met de 32 windstreken*; 9 *ronde plek in het midden v. e. schietschijf*; 10 *diamant met plat grondvlak en het oppervlak met facetten in de gedaante v. e. afgeknotte pyramide*): 1 *de roos is de koningin der bloemen; tamme en wilde rozen; soorten van rozen* b.v. Mos–, Thee–, Maand–; *de Geldersche – of sneeuwbal*; 2 zegsw. *de tijd baart rozen*, op de duur komt veel terecht; *hij gaat, hij wandelt op rozen*, in voorspoed, geluk leven; spreekw. *Geen rozen zonder doornen*, geen lief zonder leed, alles heeft een onaangename zijde; 3 zie Sub ro'sa; *de – is het zinnebeeld der liefde, der schoonheid, van het lijden* (op de graven); 4 *de – van De'kama*, titel v. e. roman van v. Lennep; (Bijbel) *Ick ben een roose van Saron*, Hooglied 2, 1; R.-K. *de geheimzinnige –*, de H. Maria; 5 *met rozen op de wangen*; zegsw. *slapen als een –*, heerlijk, vast slapen, als kinderen, die in hun slaap een hoogroode kleur krijgen; 6 *de gouden – of deugdroos*, op Laeta're gewijde gouden –, met diamanten bezet, zinnebeeld van Christus, als eereblijk door den Paus gegeven aan personen, steden enz., symboliseerende hun deugden; *de roode –*, kenteeken v. h. huis van Lancaster, *de witte –*, idem v. h. huis van York, in de 30-jarige Eng. successie-oorlog (1455–'85); 7 zie Bel-, Gordel-, Netelroos; *een haarmiddel tegen –*, waarbij de hoofdhuid schilfers loslaat; 8 *de – v. het kompas*; 9 *in de – treffen; –, – riep hij*, raak, raak; 10 *een gouden ring met heldere –*; *–jesslijper*, z. ald.

Roos'achtig 1 bn. (*op een roos gelijkende, iets hebbende v. e. roos b.v. met betrekking tot kleur*): *de appelboom heeft –e bloesems; –e tint*; **2 –en,** v. mv. (*plantengeslacht, waartoe planten behooren, die in kenmerken overeenkomen met de roos*; Lat. rosaceae).

Roos'bloemigen, v. mv.; z. Roosachtigen.

Roos'je, o. –s (*kleine diamant, meestal afval van grootere*); zie Roos 10.

Roos'(jes)schelling, m. –en (*oude schelling van 30 cts. met een roosje als beeldenaar*); verg. Scheepjesschelling.

Roos'jesslijper, m. –s (*diamantbewerker, die roosjes slijpt*); **–snijder,** m. –s (*diamantbewerker, die de roosjes snijdt, de vorm voorbereidt van den roosjesslijper*).

Roos'kleur, v. (*kleur der roode roos*).

Roos'kleurig, bn. en bw. (*de kleur hebbende der roode roos*; fig. *schoon, veelbelovend*; [*te*] *gunstig voorgesteld*): *–e linten*, fig. *een –e toekomst; iets – voorstellen*; ook: inz. fig. Rooskleu'rig.

Roos'ten, roostte, h. geroost (*bruin braden op een rooster*; van plantaardige deelen: *aan de hitte of warmte van vuur blootstellen*, met verschillende doeleinden): *brood –, vleesch –; geroost rijstemeel.*

Roos'ter, m. –s (1 *raamwerk van evenwijdig loopende staven*, voor allerlei doeleinden gebruikt en in verschillende soorten; 2 *tabel op papier, door elkaar kruisende horizontale en verticale lijnen in vierkante vakken verdeeld*; bij uitbr. fig. *vastgestelde orde van werkzaamheden*; *lijst*): 1 vroeger keukengereedschap: *op de – braden*; *St.-Laurens op de –*, folterwerktuig; Z.-N. *iem. op de – leggen*, (fig.) folteren, tergen; *de – in de kachel*, waarop de brandstof ligt, waardoor de lucht toegang heeft en de asch naar beneden wordt verwijderd; *een – tot dekking van een zinkput*, dienende tot afwering van vuil; *een – voor de kelderopening*, dienende om licht en lucht door te laten; *een kleine – voor de deur om de voeten te vegen*; 2 *een – van personen*, die b.v. op een bepaalde datum, als lid v. e. vereeniging, van een bestuur enz. moeten aftreden; *volgens – aftreden*; *een – van werkzaamheden hangt in elke schoolklas.*

Roos'teren, –de, h. geroosterd (*roosten*).

Roos'tering, v. –en (Z.-N. *roosterwerk*).
Roos'terwerk, o. (*traliewerk, roostervormig samenstel*).
Roos'venster, o. –s (*cirkelvormig raam of ster'venster, van uit het middelpunt door staven gedeeld, ter verlichting der beuken, boven de portalen van kathedralen geplaatst*); ook: Rad- of Catharinavenster.
I. Root, v. roten (*plaats, waar men het vlas laat roten*), ook, Reute en Reet.
II. Root, v. roten (Z.-N. *rij*).
Roo'ven*, roofde, h. geroofd (*met geweld ontnemen, wegnemen wat een ander toebehoort*): *geld of goed –; de soldaten gingen aan 't –,* plunderen, stelen; fig. *iems. eer –.*
Roo'ver*, m. –s (*iem., die rooft,* inz. *die v. roof leeft*): *in de handen v. –s vallen; –tje spelen.*
Roo'verbende*, v. –n; **–hoofdman*,** m. –nen; **–ij'*,** v. –en (*het rooven*): *– plegen;* **–kapitein*,** m. –s (*zeerooverhoofdman*).
Roo'vershol*, –holen; **–nest*,** o. –en (*roofnest*).
Ro'pen, roopte, h. geroopt (*uittrekken, met de hand ergens iets afrukken*): *gras – voor z'n konijnen*; meestal Roppen.
Ropij', v. ropijen (Eng. rupee [oorspr. Sanskriet = bewerkt zilver]: *munt van zilver of goud in Britsch-I. en verder in Azië*): 1 Engelsche – is ± *f* 1.15; 1 Perzische – is ± *f* 0.95; in O.-I. heette de gulden ook –; ook, Roepij; z. Roebel.
Rop'pen, ropte, h. geropt (z. Roopen).
I. Ros, o. –sen (Z.-N., lit. t. *paard*; Z.-N. *knol* 2): *een edel, moedig, fier –; het stalen –,* fiets; *het ijzeren –,* [a]) fiets, [b]) spoortrein.
II. Ros, m. (*slaag*): *iemand – geven.*
III. Ros, v. rossen (Fr. rosse; Z.-N. *feeks*).
IV. Ros, bn.; –ser, –t (*v. een kleur tusschen rood en geel, al of niet met bruin gemengd*): *de –se vlammen; e. –se gloed; e. –se baard.*
Ros'achtig, bn.; –er, –st (*zweemende naar het rosse*): *een –e baard, –e vlammen.*
Rosa'rium, o. (Lat.) –sa'ria; (Ned.) –sa'riën, –s (Lat. *rozenkrans, bidsnoer*; *rozengaarde, -perk, -kweekerij*).
Ros'baar, v. –baren (*draagkoets, draagzetel, draagstoel door paarden, muilezels of wel door mannen gedragen*; ook wel: *draagbaar, waarop een lijk van een vorst enz. werd vervoerd*): *de – stond gereed*; vero.
Ros'beier, m. –s (*in de legende, het paard der vier Heemskinderen, Beyaart*; ook: *staatsiepaard*; spottend: *oude, magere knol*).
Ros'bief, m. (Eng. roastbeef: *geroosterd* [*naar Engelsche wijze*] *of gebraden stuk rundvleesch* inz. *een lendestuk*).
Ro'se, bn. (Fr. *rooskleurig*); zie Roze.
Roset', o. rosetten; zie Rozet.
Ros'geel, bn. (*rosachtig geel*): *–gele haren.*
Rosha'rig, bn. (*met ros of roodachtig haar*).
Ros'kam, m. –kammen (*ijzeren, wijdgetande kam met steel, waarmede men de* [*huid*]*haren v. e. paard reinigt*; *paardenkam*); fig. scherpe hekeling: *de – van Vondel* (1630), hekeldicht (verg. Harpoen), op de baatzucht der regenten van die dagen.
Ros'kammen, roskamde, h. geroskamd (eig. *een paard met de roskam reinigen*; fig. *gispen, doorhalen, hekelen*).
Rosmarijn', rozemarijn', m. (Lat. ros marinus = zeedauw: *lipbloemig heestergewas met bleekblauwe bloemen, oorspr. uit Z.-Europa*; Lat. rosmarinus officinalis); **–olie,** v.; **–zalf,** v. (*geelachtig aromatische zalf* o. a. bij gewrichtspijn aangewend).
Ros'molen, m. –molens (*door een paard of ros, soms ook een ander trekdier, in beweging gehouden molen*): zegsw. *hij loopt in de –,* [a]) verricht voortdurend hetzelfde machinale werk, [b]) werkt zwaar, hard voor zijn brood; verg. Tredmolen.
I. Ros'sen, roste, h. gerost ([*hard,* inz. *wild, woest, onvoorzichtig*] *rijden*): *hij wilde wat gaan – in zijn coureuse*; zegsw. *hij doet niets dan rijden en –,* hij leeft verkwistend en voert niets degelijks uit.
II. Ros'sen, roste, h. gerost (Fr., fig. *iem. slaan*); zie Afrossen.
Ros'sig, bn.; –er, –st (*rosachtig*): *hij is wat – van haar*; verg. Barbarossa; *'t – schijnsel van de haardvlam.*
Rossinant', m. rossinanten; z. Rozinant.
Rost, Z.-N. bijvorm van Ros **IV.**
I. Rot, v. rotten; zie **Rat.**
II. Rot, o. rotten (*troep; legerschaar, gewapende bende*; vero. inz.: 1 *de manschappen, die in de normaalstelling eener troepenafdeeling achter elkaar staan*; 2 *vier geweren op bepaalde wijze tegen elkaar gezet*): 1 *het – telt zooveel man, als er gelederen achter elkaar staan; –ten links, –ten rechts,* de manschappen moeten links- of rechtsuit in 't gelid marcheeren; 2 *de geweren in –ten zetten.*
III. Rot, bn.; rotter, rotst (1 *in staat van rotting of bederf*; 2 fig. *bedorven*): 1 *de appel is –; een –te mispel*; zegsw. *vroeg rijp, vroeg –,* vroege vruchten rotten spoedig, fig. vroeg wijs, vroeg zot; 2 *–te toestanden; zich – vervelen; dat is –,* beroerd.
IV. Rot: zie Rotkreupel.
Ro'tan, o. en m. (O.-I. *palmriet, rotting*; Lat. calamus rotang: *rotanstok*): *een ladder, van – gevlochten; met de –;* als bn. z. Alpaca, opm.
Rotary-club, v. (Amerik.-Eng. rotary = getand wiel, het zinnebeeld: *club van vertegenwoordigers van zeer verschillende levensberoepen: zakenmenschen, ambtenaren,* 1905): De heele beweging heet ook *Rotary,* de leden *rotariërs, rotarians*; zij stelt o. a. als beginsel voorop het dienen van elkaar.
Rota'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. rotatio]: *wenteling, draaiing*): *de – der aarde om haar as*; **–pers,** v. –en (*drukpers, dagbladpers, uitgevonden* 1837): bij de – zijn de cilindervormige stereotiepplaten op de cilinders vastgeschroefd; men bezigt papier-sans-fin, in de vorm van rollen; een – drukt duizenden exemplaren per uur en telt ze.
Roteeren*, het roteerde, h. geroteerd (Lat. rotare: *ronddraaien, z. om zijn as bewegen*).
Ro'telaar, m. –s (Z.-N. *rammelaar* **I**).
Ro'telen, rotelde, h. geroteld (Z.-N. *rammelen, ratelen, reutelen*).
Ro'telings, bw. (Z.-N. *in de root, op een rij*; *beurtelings*).
Ro'ten, rootte, h. geroot (*de stengels van hennep of vlas aan de werking van water blootstellen, ten einde de bastvezels los te maken*; ook van het vlas enz.: *deze bewerking ondergaan*): *vlas –; het rotende vlas.*
Rot'gans, v. –ganzen (*gansachtige vogel, in koude streken thuisbehoorende, bij ons gedurende de trek waargenomen*; Lat. branta b. bernicula; in Brabant: *aalscholver*).
Rot'gezel, m. –gezellen (*wapenbroeder, lid van een rot of eener bende*; ongunstig: *samenzweerder*).

Rot'je, o. –s (*klapper, voetzoeker; aardappelsoort; plat beschuitje*).
Rot'kreupel, o. (*besmettelijk klauwzeer* [*onder de schapen,* soms bij *koeien*]).
Rot'meester, m. –s (*commandant v. d. wacht bij de dijk, als dijkbreuk dreigt*).
Roton'de, v. –n, –s (Fr. [It. rotonda v. Lat. rotondus = rond]: *gebouw, van buiten en van binnen rond; rondbouw, ronde hal; lange, ronde damesmantel*).
Ro'torschip, o. –schepen (*vaartuig, waarbij de stuwende kracht wordt verkregen door de wind te laten blazen tegen een of meer draaiende cilinders of rotoren*): *het – van Flettner;* rotor (Lat.); zie Roteeren.
Rots, v. rotsen (*groote, ruwe steenmassa uit één stuk, als een natuurlijke verhevenheid boven de aardbodem uitstekende op het land of in de zee*); **–achtig, –ig,** bn.: *St.-Helena is een – eiland,* met veel rotsen.
Rot'sen, rotste, h. gerotst (Z.-N. *rossen* **I**).
Rots'blok, o. –blokken (*brok rotssteen*); **–gevaarte,** o. –n; **–kloof,** v. –kloven; **–kristal,** o. –kristallen (*bergkristal, kleurloos, waterhelder*); **–musch*,** v. –musschen (*soort van musch, in ons land zeldzaam*; Lat. petronia p. petronia); **–pelikaan,** m. –kanen; z. Jan van Gent; **–punt,** v. –en (*uit'stekend deel v. e. rots*); **–spelonk,** v. –en; **–spleet,** v. –spleten; **–vast,** bn. (eig. *vast als een rots: onwrikbaar, onwankelbaar*): *een – geloof;* **–wand,** m. –en (*steile, kale zijkant eener rots*).
Rot'tan(g), o. en m.; zie Rotan.
Rot'ten, rotte, h. (2), i. (1) gerot (1 *tot bederf of ontbinding overgaan; in toestand van bederf of ontbinding verkeeren; rot worden, zijn;* 2 *roten*): 1 *vroege boomvruchten gaan spoedig –;* biol. *– heeft* inz. *betrekking op eiwitten, gisten op koolhydraten;* 2 *vlas – of roten.*
Rot'tenkruit; zie Rattenkruit.
Rotterdam', o. (*bekende stad in Z.-Holland*): zegsw. *hij is naar –,* hij is dood.
Rotterdam'mer, m. –s (*een persoon, die te Rotterdam woont of van R. afkomstig is*).
Rotterdamsch'*, bn. (*Rotterdam betreffende, te, uit, van R.*): *de –e taal of het –.*
Rotterdam'sche of **Nieuwe wa'terweg*,** m., voltooid in 1896 door doorgraving van de Hoek van Holland.
Rot'ting, m. –en (*een stok van rotting, een rotanstok*; in het alg. *rieten stok, wandelstok*); verkl. *rottinkje,* o. –s; voor het gebruik als bn.: *een – zitting,* zie Alpaca, opm.
Rot'tingolie, v. (*slaag, ransel*): *iem. – geven,* ook wel: Smeer; **–straf,** v. (O.-I. *het toedienen van slagen met een rotting*): *de –straf in Indië is afgeschaft.*
Roué', m. roué's (Fr. eig. geradbraakte, galgebrok: *losbol, lichtmis van voorname stand*): *de term – is uit de dagen van het Regentschap v. Philips v. Orleans, 1715–'23.*
Rou'ge, Fr. **1** bn. (*rood*); **2** o. (*rood blanketsel, toiletmiddel om lippen en wangen rood te kleuren*); **–et-noir,** o. (Fr. *rood en zwart,* d. i. *kansspel met balletjes of kaarten*); **–végétal,** o. (*plantenrood, rood blanketsel*).
Roula'de, v. roulades (Fr. *iets, dat opgerold is; opgerold kalfsvleesch*; muz. *toonroller, reeks van snel opeenvolgende tonen op één lettergreep, tusschen de wezenlijk tot het stuk behoorende noten ter versiering aangebracht*).
Rouleau', m. –'s (Fr. *rolhout, rolgordijn*).
Rouleeren* (Fr. *omloopen, loopen over iets;* v. geld: *in omloop zijn;* Z.-N. *zwierbollen*).
Roulet'(te), v. (Fr. *rolletje; rolschijf; kansspel met balletjes op een draaibord*); **–tafel,** v. –tafels: *aan de – zitten.*
Rou'te, v. –s, –n (Fr. *richting, koers; tocht, marsch*; Z.-N. volkst. *baan, spoorweg*).
Routi'ne, v. (Fr. *geoefendheid, vaardigheid door gewoonte verkregen*; ongunstig: *sleur*).
Routineeren*, zich (Fr. routiner: *routine verkrijgen; zich bedrevenheid eigen maken*).
I. Rouw, m. (1 [*groote*] *smart, droefheid; treurnis;* 2 *uiting van smart;* 3 *rouwkleedij; rouwfloers, rouwstof enz.*): 1 *dagen van rouw;* 2 *– bedrijven;* 3 *de familie was in de –,* zwart gewaad; *er is lichte, halve en zware –; de witte –,* nl. der Chineezen, bij hen is wit de rouwkleur; scherts. *zijn nagels zijn in de –,* met vuil onder de randen.
II. Rouw, bn., bw. (*ruw* inz. in Z.-N.): *–e klanten,* ruwe kerels.
Rouw'artikelen, o. mv. (*kleedij en sieradiën voor menschen, die in de rouw zijn*); **–auto,** v. –'s (*auto, waarin een lijk wordt vervoerd, die als lijkwagen dienst doet*): *achter de – volgde de auto met den vertegenwoordiger van H. M.*; **–band,** m. –en (*zwarte band* [*om arm of hoed*], *als teeken van rouw*); **–beklag,** o. (*betuiging van deelneming bij sterfgeval*): *verzoeke van – verschoond te blijven; brief van –;* **–brief,** m. –brieven (*brief met zwarte omranding v. iem., die in de rouw is; brief van kennisgeving van iems. overlijden*); **–das,** v. –sen (*zwarte of witte das, ten teeken v. rouw*).
I. Rou'wen, rouwde, h. gerouwd (1 *berouwen;* 2 *droefheid, smart gevoelen;* 3 *in de rouw zijn, rouw dragen*): 1 *het zal u –;* 2 *het –d harte;* 3 *zwaar – over een verlies.*
II. Rou'wen, rouwde, h. gerouwd (*het laken met kaardedistels herhaaldelijk strijken om het glad en effen te krijgen*).
Rouw'floers, o. (*zwart krip, een zwarte sluier,* ook fig. *rouwsluier*); **–geklag,** o. (*het klagen* [*der familie*] *om eenig sterfgeval*); **–gewaad,** o. –gewaden (*gewaad, dat men draagt als teeken van rouw*); **–goed,** o. –eren (*rouwkleeren; kleedingstof voor rouwkleeren*); **–ig,** bn. (*bedroefd, treurig*): zegsw. *ik ben er niet erg – om;* **–jaar,** o. –jaren (*jaar en zes weken, dat men rouw draagt*); **–japon,** v. –japonnen (*zwarte japon van een dame, die in de rouw is*); **–kamer,** v. –s (*kamer, waar het lijk wordt neergezet in de kist; ze is zwart gedrapeerd, met brandende kaarsen om de lijkkist*); **–kapel,** v. –kapellen (*–kamer;* ook: *deel eener kerk, in rouw gehuld*), ook: Chapelle ardente; **–klacht,** v. –en (*weeklacht, jammerklacht als uiting van rouw*); **–klagen,** rouwklaagde, h. gerouwklaagd (*weeklagen* inz. *treuren of klagen om iems. dood*); **–kleed*,** o. in bet. 1 en 2 –kleeren (1 *kleeding;* 2 *kleedingstuk, die, dat men draagt als teeken van rouw;* 3 *dekkleed over een doodkist;* 4 *zwart kleed ten teeken van rouw over iets gehangen*): 1 fig. *een somber – draagt Natuur;* 2 *het dragen van rouwkleeren;* 3 *een eikenhouten kist, bedekt met een –;* 4 *een troonhemel behangen met een –;* **–kleur,** v. –en (*kleur, waardoor men zijn rouw aan de dag legt*): *zwart is bij ons de –.*
Rouw'koop, m. (*de som, het geld, de vergoeding, die men geven moet om een gedane koop ongedaan te maken*): *– geven, hebben, – betalen; met – ergens af komen;* ook:

Rouwgeld; **–lint,** o. –en (*zwart lint als teeken van rouw*); **–papier,** o. ([*post*]*papier met rouwranden*); **–rand,** m. –en (*zwarte rand om brieven en enveloppen als teeken van rouw*): fig. *–en aan de vingers hebben,* vuile nagels; **–sluier,** m. –s (*zwart krippen sluier, bij het damesrouwgewaad*; ook: *rouwfloers, zwarte sluier, waarmee men iets ten teeken van rouw bedekt*); **–strik,** m. –strikken (*strik van rouwfloers als teeken van rouw*); **–tijd,** m. (*tijd, gedurende welke men rouw draagt*); **–vlag,** v. –vlaggen (*zwarte vlag, waarmee de dood v. iem.* [*aan boord*] *wordt beteekend*): *van alle publieke gebouwen is de – uitgestoken.*

Rouwmoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*berouwvol*): *een – gebed, – schuld belijden.*

Ro'ven, roofde, h. geroofd (*de roof of korst van de wond nemen*).

Row, v. –s (Eng. eig. *standje, ruzie, twist*: inz. O.-I. *opstootje met veel getier en geraas*): *de – der Chineezen op Deli.*

Royaal', Fr. royal = koninklijk, **1** bn.; –aler, –st (1 [*koninklijk*] *mild, onbekrompen*; 2 *niet kleinzielig of kleingeestig*; 3 *ruim en groot, flink v. afmeting*): 1 *papa was zeer –; hoe kaler hoe royaler*; 2 *een royale vent*; 3 *royale ramen*; **2** bw. (*op een royale* bet. 1, 2, 3 *manier*): 1 *ergens – van genieten*; 2 *– handelen* (ook: gul, rondborstig); 3 *– breede ramen*; **3** o. (*royaalpapier: groot papierformaat, papiersoort*).

Royalis'me, o. (Fr. *koningsgezindheid*).

Royalist', m. –en (Fr. royaliste: *koningsgezinde, aanhanger van het koningschap*); **–lis'tisch,** bn. en bw. (*koningsgezind*).

Royaliteit', v. –en (*mildheid; flinkheid*).

Royeeren* (Fr. rayer [o.-Fr. royer]: *wegkrabben, schrappen; iem. als lid schrappen v. e. vereeniging*): zegsw. *iemand – als lid.*

Royement', o. –menten (*het schrappen, het royeeren*): (rechtst.) *– van de rol, v. e. inschrijving op een hypotheek,* doorhaling; ook: Rayement.

Ro'ze 1 bn. (*licht-rooskleurig*): *de – pooten en veeren der flamingo's*; **2** als zn. o.: *het – hunner vleugelen*; meestal: Rose; l. *ro-ze.*

Ro'zeblad, o. –bladen, –blaren (*bloemblad v. e. roos*): *witte, gele –bladen*; ook: *groen blad v. d. rozestruik*; **–boom*,** m. –en (*het gewas, waar de roos aan groeit, rozelaar, rozestruik* inz. *stamroos*); **–boompje,** o. –s; **–bottel,** v. –s (*bottel,* [*zoogenaamd*] *vruchtje der roos*); **–knop,** m. –knoppen (*knop v. e. roos*); **–laar,** m. –s, –laren (Z.-N., lit. t. *rozestruik, rozeboom*); **–marijn',** m.; zie Rosmarijn.

Ro'zenbed, o. –bedden (*perk, bed met rozen*); **–bokje,** o. –s (*een soort v. boktor, schildvleugelig insect*; Lat. aromia moschata): *het – leeft op wilgeboomen*; **–feest,** o. –en (*landelijk feest, waarbij het deugdzaamste meisje v. h. dorp een krans van rozen ontvangt en de naam krijgt v. rozenmaagd*); **–gaard,** m. –en (lit. t. *tuin v. rozen*); **–geur,** m. –en (*geur v. rozen*): *– en maneschijn,* gezegd van een toestand van gelukzaligheid inz. van verliefden; dikwijls met ontkenning, om een toestand aan te duiden, die het tegenovergestelde is; **–hoed,** m. –en (*krans v. rozen*); **–hoed'je,** o. –s (R.-K. eig. *kransje v. rozen* als tooi: *rozenkrans*; meestal: *vijf tientjes voorafgegaan door het Credo, twee Onze-Vaders en drie Wees-gegroeten met een Gloria,* dus $^1/_3$ van een *rozenkrans*); **–hout,** o. (*welriekende houtsoorten uit* West-Indië, Lat. ampris balsamifera); **–kleu'rig,** bn. (*rooskleurig*; fig. *gunstig*): *het ziet er niet – uit.*

Ro'zenkrans, m. –en (*krans van rozen, gevlochten als tooi enz.*; 1 R.-K. *gebed, bestaande uit vijftien tientjes* [*ieder tientje = tien Wees-gegroeten*], *waarbij ieder tientje wordt voorafgegaan door een Onze-Vader en een Gloria, terwijl het geheel wordt voorafgegaan door het Credo met een Onze-Vader, drie Wees-gegroeten en bij elk Wees-gegroet een Gloria*: bij elk tientje overweegt men een der vijf blijde, droevige en glorierijke geheimen van het verlossingswerk; 2 *het bidsnoer met kralen, waaraan de rozenkrans gebeden wordt*): 1 *een – bidden*; 2 *de kralen van de –; een zilveren –; de – heeft 15 × 10 kralen, gescheiden door een grootere voor het Onze-Vader, terwijl er bovendien een crucifix met vijf koralen voor de inleidende Onze-Vaders en Wees-gegroeten zich aan bevinden.* Opm. Dikwijls wordt – gebruikt in de bet. v. Rozenhoedje; z. ald.

Ro'zenkruisers, m. mv. (*geheim genootschap* inz. *in Duitschland, dat gesticht zou zijn door een legendarischen Christian Rosenkreuz*): *de – worden dikwijls beschouwd als een vertakking der vrijmetselarij.*

Ro'zenkweekerij*, v. –en (*het kweeken van rozen*; ook, *de kweekplaats*).

Ro'zenmaagd, v. –en; z. Rozenfeest.

Ro'zen-Maan'dag, m. (Duitschland: *Carnavalsmaandag*): *de optocht op –.*

Rozeno'bel, m. –s (Eng. rose noble: *oude Engelsche gouden munt met de afbeelding v. e. roos er op: later ook in Nederland geslagen*): de waarde van een – was ± *f* 12.

Ro'zenolie, v. (*etherische olie, uit de bladen van eenige rozensoorten getrokken*): *– van Perzië*; **–perk,** o. –en (*bed met rozen*); **–tint,** v. –en (*rozenkleur*); **–tuin,** m. –en (*tuin, waarin rozen gekweekt worden*); **–water,** o. (*water, waarin rozeblaren zijn afgetrokken*).

Ro'zerood* 1 bn. (*rooskleurig*); **2** o. (*rozenkleur*): *het – der wang.*

Ro'zestam, m. –men (*stam v. e. stamroos*).

Ro'zestek, v. –ken (*stekje of plantstokje*).

Ro'zestok, m. –stokken (*blijvend deel v. h. hertsgewei, waarop zich de nieuwe takken elk jaar ontwikkelen, hoornknobbel op het voorhoofdsbeen*).

Ro'zestruik, m. –en ([*kleine*] *rozeboom*).

Rozet', v. rozetten (Fr. rosette = kleine roos: 1 *roosvormig sieraad*; 2 *ronde knoop in het knoopsgat, als teeken eener ridderorde*; 3 bouwk. *op een roos gelijkend, concentrisch ornament op een muur, een zoldering*; 4 *plaat met gaatjes ter afsluiting van vuil*; 5 *roos* bet. 10): 1 *een klein verguld –je op de boekband; een rouwband met een –*; 2 *burgerheeren met een – in het knoopsgat*; 3 *een – of medaillonvormig middenstuk van een plafond; onder de schakelaar is een houten –,* ter afsluiting; 4 *e. – op het uitloopgat plaatsen*; 5 z. Roos 10.

Ro'zetak, m. –takken (*tak v. e. rozeboom*).

Ro'zig, bn.; –er, –st (1 *rooskleurig*; 2 *door roos ontstoken*; 3 *roos verwekkend*): 1 *mijn – kind*; 2 *de huid is daar wat –*; 3 *die ragoût was –.*

Rozijn', v. rozijnen (*gedroogde druif* inz. van zekere soorten uit Z.-Europa).

Rozij'nenbaard, m. –en (*krentenbaard*).

Rozinant', m. –en (Sp. rocinante: *paard van Don Quichot*; *knol*).

Rubar'ber, m., Z.-N. bijvorm van Rabarber.
Ruba'to, bw. (It. muz. *met gevoel- en gloedvolle voordracht, waarbij men minder let op de tijdmaat*).
Rub'ber, v. en o.; mv. rubbers (soorten) (Eng. *verhard sap v. de rubberboom*; ook: *het gewas, de rubberboom*): *–aanplanting; –uitvoer uit W.-I.*; zie ook Alpaca, opm.
Ru'bens, Petrus, Paulus, groot Vlaamsch schilder, 1577–1640; **–bruin,** o. (*bruine tint, zooals Rubens die aanwendde*).
Ru'bico(n), m. (*N.-O. grensrivier van Italië en de vroegere Romeinsche provincie Gallia Cis-Alpina*): zegsw. *de – overtrekken,* een onherroepelijke stap doen, zooals Julius Caesar deed in 49 v. C.; zie Teerling.
Rubrica'tor, m. (Lat.) rubricato'res; (Ned.) –to'ren, –s (Lat. *in de Middeleeuwen de man, die de groote aanvangletters in kleuren, meestal rood* [= Lat. ruber] *teekende*).
Rubriceeren* (*rangschikken, in rubrieken indeelen, onder een rubriek brengen*).
Rubriek', v. –en (Fr. rubrique, Lat. rubrica v. Lat. ruber = rood: *opschrift, afdeeling, titel, in oude handschriften met roode inkt uitgevoerd*; R.-K. *kerkelijk voorschrift* [*in het rood gedrukt in de liturgische boeken*] *betreffende de eeredienst*): *onder de –.*
Ru'che, v. –s (Fr. *geplooid oplegsel aan dameskleeren*): *een japon, met –s gegarneerd*; als bn. z. Alpaca, opm.
Rucht'baar 1 bn. (*algemeen bekend, openbaar,* in bepaalde verbindingen): *– maken; – worden,* wereldkundig; **2** bw. (Z.-N. *met veel geluid en lawaai*): *'t – roerend staal;* **–heid,** v. (*bekendheid*): *– aan iets geven; – krijgen;* **–making,** v. (*het openbaarmaken v. iets,* inz. ong.): rechtst. Z.-N. *kwaadwillige–.*
Rudiment', o. –en, **Rudimen'tum** (Lat.), o. –ta (*allereerste grond of beginsel; onontwikkeld lichaamsdeel*); **–tair',** bn. (Fr. *in ontwikkeling achtergebleven; in beginsel aanwezig*): *–e organen.*
Rudolfi'nische ta'fels, v. mv. (*planetentafels van Tycho de Brahé en Kepler*): geheeten ter eere van keizer Rudolf II, 1576–1612.
Rug, m. ruggen; rugje of ruggetje, o. –s (1 *lichaamsdeel, lange zijde van de romp, bij mensch en dier tegenover de borst en de buik; de rugzijde, achterste zijde*; 2 overdrachtelijk in verschillende opvattingen; 3 *het gedeelte v. e. kleedingstuk, dat de rug bedekt*): 1 *een kromme, een scheeve – hebben; op de – van een olifant, van een kameel zitten; – aan –;* zegsw. *den vijand de – toekeeren,* d. i. op de vlucht slaan; *iemand de – keeren,* hem minachting toonen; *de fortuin heeft hem de – toegekeerd,* niets wil hem meer gelukken; *dat examen is alweer achter de –,* voorbij; *hij deed het achter mijn –,* zonder dat ik het wist; *een breede – hebben,* [a] v. iem., die van alles de schuld krijgt, [b] v. iem., die veel kan verdragen, [c] v. iem., die zich weinig van iets aantrekt, berispingen, laster enz., [d] v. iem., die er dik in zit; *het geld groeit mij niet op de –,* ik kom er niet zoo gemakkelijk aan, ik moet er hard voor werken; 2 *de – der duinen; een berg–,* langgerekte (gewelfde) bovenzijde v. e. gebergte, heuvels enz.; *de – van een mes, bijl,* de stompe bovenzijde; *een straat met een –,* in het midden iets hooger; *de Russische land–,* lange, smalle hoogte; *de – van een papier,* de achterkant of keerzijde, b.v. *op de – van een wissel schrijven,* endosseeren; *de – v. e. boek,* [a] de plaats, waar de bladen saamgenaaid zijn of moeten worden, [b] het gedeelte van de boekband, dat de rug bedekt; *de – van een fauteuil,* rugleuning; 3 *de – is verknipt.*
Rugby, o. (Eng. *voetbalspel, waarbij ook met de handen gespeeld wordt*).
Rug'gebeen, o. Z.-N. = **Rug'gegraat,** v. –graten (1 *wervelkolom bij mensch en gewerveld dier*; 2 fig. [*innerlijke*] *kracht, energie, pit*): 1 *de – breken,* de hals breken; 2 *een tooneelstuk zonder –; – toonen;* nog: *een bergketen vormt de as of – van een eiland,* lang, vast gedeelte, waarom zich de andere deelen bevinden.
Rug'gegraatsverkromming, v. –en (*het kromgroeien of zijn der wervelkolom*).
Rug'gelings, bw. (1 *achterover; in de houding op de rug*; 2 *achterwaarts*; 3 *achterste voren*; 4 *met de ruggen tegen elkaar*): 1 *– zwemmen*; 2 *hij viel – van het paard*; 3 *– op een ezel door de stad geleid*; 4 *– gebonden en in zee geworpen;* **–lingsch*,** bn. (*rugwaartsch, achterwaartsch*): *een –e sprong.*
Rug'gemerg, o. (*zenuwcellen i. h. wervelkanaal*); **–mergstering,** v.
Rug'gespraak, v. (van afgevaardigden: *het overleg of beraad, dat zij moeten plegen met hun lastgever[s], over hetgeen ter tafel is gebracht, te midden van hen of bij hem tot wie[n] zij zijn afgevaardigd*; bij uitbr. *overleg met iem., op wiens meening men prijsstelt, voordat men een besluit neemt*): *– houden, hebben, voeren met.*
Rug'gesteun, m. (1 eig. *een steun in de rug*; 2 fig. *krachtige hulp*): 1 *een tabouret heeft geen –*; 2 *uw medewerking was ons een belangrijke –*; ook, Rugsteun.
Rug'gestreng, v. –strengen (*ruggegraat, wervelkolom, bijzonder van dieren*).
Rug'titel, m. –s (*titel op de rug v. e. boek*).
Rug'vin, v. –nen (*vin op de rug v. e. visch*).
Rug'waarts, bw. (*achteruit, achterwaarts*): *– gaan;* **–waartsch*,** bn.: *een –e beweging.*
Rug'wervel, m. –s (ontl. *wervel, waaraan de ribben vastzitten*).
Rug'zak, m. –ken (*toeristen-ransel*); germ.
Rühm'korf, m.: eig. *klos van –,* inductieklos, uitgevonden door Rühmkorf (1851), waarin stroomen van kleine electromotorische kracht worden omgezet in die van groote kracht. (ühm = uum).
I. Rui 1 m. (*het ruien der vogels*); **2** m. en v. (inz. Z.-N. *schurftachtige uitslag op de huid van dieren,* inz. *van katten en honden*).
II. Rui, v. –en (Z.-N. *vliet, gracht*): *de suikerrui te Antwerpen.*
I. Rui'dig, bn.; –er, –st (*schurftig*): *een – schaap*; vero.; zie Ruit **IV.**
II. Rui'd(ig), bn., bw. (Z.-N. *ruw, grof, woest*).
Rui'en, ruide, h. geruid (1 van vogels: *op regelmatige tijden v. veeren wisselen*; 2 van zoogdieren: *op regelmatige tijden verharen, wisselen van haren*; ook wel v. boomen: *bladeren verliezen*): 1 *de kippen – en leggen niet*; 2 *de kat gaat –*; zie Ruiven.
Ruif, v. ruiven (*schuin lat- of traliewerk als voederrek in stallen*); ook, Ruifel, v.; ook Z.-N. = Rui **I, 1** en dan m.
Ruig, bn. en bw.; –er, –st (*harig*; inz. *borstelig, met stijve haren begroeid; stekelig, ruw; begroeid met wild gewas*; v. stoffen:

grof, ruw; ook: *wild, woest*); –**'heid,** v. **Ruig'geborsteld,** bn. (*hebbende ruige*, d. i. *harde borstels of rugharen*): *het –e everzwijn.* **Ruig'hei,** v.; ook, Struikhei. **Ruig'pootig*,** bn. (*met veeren aan de pooten*): *een –e arend, een – hoen.* **Ruig'te,** v. –n (*allerlei wild gewas*). **Ruigt'oogst,** m. (*oogst van riet en biezen*). **Rui'ken,** rook, h. geroken (1 *reuk van zich afgeven, verspreiden*; 2 *de gedachte opwekken, iets hebben van*; 3 *aangename reuk afgeven, geuren*; 4 *onaangename reuk van zich geven, stinken*; 5 *reuk opnemen, inademen, gewaarworden*; 6 *iets met de reukzin gewaarworden*; 7 overdrachtelijk: *bemerken*): 1 *die koffiekan ruikt duf*; *naar jenever –*; *het rook lekker*; z. Lamp 1 en Mutsaard; 2 *dat ruikt naar bureaucratie*; 3 *–d viooltje*, Maartsch viooltje; *–de kruiden*; 4 *uit zijn adem –*, een stinkende adem hebben; *dat ruikt een uur in de wind*, stinkt erg; 5 *geef dat fleschje eens aan, laat eens –*; *aan een bloem –*; zegsw. Z.-N. *aan iem. of iets niet kunnen* (of: *mogen*) –, er de vergelijking niet mee kunnen doorstaan; Z.-N. *naar iets mogen –*, het niet krijgen; 6 *de jachthond ruikt het wild*; *de stal –*, van paarden, die zich naar huis spoeden; *overal rook je de poffertjes*; zegsw. *kruit geroken hebben*, ondervinding op het slagveld hebben; z. Lont; *iem. niet kunnen – noch* (of: *of*) *luchten*; 7 inz. in zegsw. *hoe kan ik dat –*, weten. **Rui'ker,** m. ruikers (*eenige bloemen* [*met smaak*] *bijeengebonden en geschikt* [*met groene bladeren*]; *bouquet*): *een prachtige – van viooltjes, rozen maken*; biljartspel: *een beest.* **Ruil,** m. ruilen (*het ruilen*; *wisseling, verwisseling van staat*): *een goede – doen*, meer ontvangen, dan men geeft; *iets in ruil geven, ontvangen voor* (of: *tegen*) *iets anders.* **Rui'lebuit,** m. –en (*ruilebuiter*; *iem., die veel van ruilen houdt*; *koopman, die ruilhandel drijft*; *ventende koopman*). **Rui'lebuiten,** ruilebuitte, h. geruilebuit (d. i. *ruilen en buiten*: *ruilhandel drijven in 't klein*); **–buiter,** m. –s (*ruilebuit*); volkst. Ruilebuilen. **Rui'len,** ruilde, h. geruild (1 in het alg. van zaken: *in de plaats van andere geven of nemen*; 2 van koopwaren: *tegen andere waren geven of nemen, ruilhandel drijven*; 3 staathuish. *voortbrengselen van zijn arbeid uitwisselen tegen andere zaken, die men behoeft*; 4 overdr. van een staat: *verwisselen*; 5 schaakspel: *elkaar dezelfde stukken slaan*): 1 *postzegels, plaatjes met elkaar tegen* (of: *voor*) *andere ruilen*; zonder voorwerp: *als twee –, moet er een huilen*; 2 *onder elkaar – van fondsartikelen tusschen uitgevers*; *– en buiten*; 3 *hun goederen – zij slechts tegen andere goederen*; zonder voorwerp: *als twee –, hebben zij van weerszijden een bepaalde zaak te geven en te ontvangen*; 4 inz. met ontkenning: *ik zou mijn leven niet willen – voor het uwe*; zonder voorwerp: *met iem. van plaats –*; *ik zou met hem niet willen –*, vind mijn lot, toestand enz. beter; 5 *we zullen eens – en zien, of we dan remise kunnen maken.* **Ruil'handel,** m. (*handel, waarbij koopwaren tegen elkaar in plaats van tegen geld worden verwisseld*): *– drijven*; **–ing,** v. –en (*het ruilen*; rechtst. *overeenkomst, waarbij partijen zich verbinden om aan elkander wederkeerig een zaak in de plaats van een andere te geven*): *– van grond*; **–middel,** o. –en (*middel, waardoor men in het maatschappelijk verkeer de voortbrengselen van zijn arbeid ruilt tegen andere zaken, die men behoeft*; *middel, waardoor goederen, diensten enz. tegen elkaar worden geruild*): *–en als schelpen, spiegeltjes, meters geweven stoffen*; *de geldmunt of het geld is het algemeene –*; **–waarde,** v. (*waarde, die een zaak heeft, in zooverre zij tegen andere dingen kan geruild worden*): *– is geen gebruikswaarde.*

Ruim 1 bn. (1 *zich ver uitstrekkend in alle richtingen*; 2 van min of meer beperkte ruimten: *veel ruimte biedend*; 3 *open, vrij*; 4 *niet door iets of iem. ingenomen of bezet*; 5 *onbelemmerd, vrij*; *niet door bezigheden in beslag genomen*; 6 *veel kunnende bevatten*; 7 *wijd, niet nauw* [*omhullend, omgevend*]; 8 *gevierd, niet kort of strak*; 9 *uitgebreid, omvangrijk, aanmerkelijk*; 10 van tijd: *vrij lang*; 11 van maten enz.: *groot, grooter dan precies afgepast*; 12 *in flinke hoeveelheid*; *rijkelijk*; 13 van iems. geldelijke toestand: *onbekrompen*; 14 *niet bekrompen, niet kleingeestig, niet eng*; 15 *niet benauwd, niet gedrukt*; 16 v. een geweten: *niet angstvallig, het niet nauw nemend*; 17 v. d. wind: *door het Westen naar het Noorden loopend*; ook: *gunstig, niet scherp*): 1 *het –e hemelrond*; *de –e wereld*, wijde; 2 *een – lokaal*; *een –e straat*, breed: zegsw. *een –e plaats in iets beslaan*, een belangrijk deel uitmaken van; 3 *een – uitzicht over een weiland*, niet begrensd; *de –e lucht*, de vrije lucht; *het –e veld*, het vrije, vlakke veld; *de –e zee*, niet door de kust omgeven, buiten de banken; *het –e sop*; 4 *iem. het veld – laten*, door zich terug te trekken gelegenheid laten tot; *– baan maken*, de weg vrij maken van belemmeringen, een doortocht banen; *– baan!* maakt plaats; 5 *de handen – hebben*, vrijheid van beweging of handeling hebben; 6 *een –e zak*; oneig. v. het hart; 7 *een – gewaad, –e rok*; *gezeten in een ouderwetsche, –e fauteuil*, waarin men gemakkelijk zit; *in –e kring, omvang bekend maken*, wijde; 8 *de –e teugel vieren*, laten; 9 *– gebruik van iets maken*; *een –e keus hebben*; *de –e beteekenis van een woord*; 10 *een (ge)–e tijd*; 11 *in –e mate*; *op –e schaal*, groote; 12 *–e winsten*; *een –e gift*; beursbericht: *geld blijft –*; *– bij kas*, goed bij kas; 13 *–e omstandigheden*, onbekrompen; *het niet – hebben*, zich moeten bekrimpen; *uit een –e beurs*, welvoorziene; *uit een –e hand*, milde, royale; 14 *–e begrippen*; *een – standpunt*, inzicht; *een –e blik*; 15 *het hart wordt warm en –*; 16 *hij had een – geweten, maar min of meer versleten*; *– van geweten*; 17 *de –e wind*; *de wind liep om en werd –*; **2** bw. (1 *zoo, dat iets zich min of meer ver uitstrekt, veel plaats inneemt*; 2 *zoo, dat zich iets vrij en onbelemmerd kan bewegen*; 3 *rijkelijk, volop*; 4 *meer dan*; 5 *onbekrompen, royaal*; 6 *niet kleingeestig*; 7 *niet beklemd, benauwd*): 1 *de boomen – planten*; *– wonen*, [a]) in een ruim huis wonen, [b]) een ruim uitzicht hebben; 2 *het dier kan zich in dat hok niet – genoeg bewegen*; *zich – bewegen*, oneig. onbekrompen kunnen leven; 3 *ergens – in zitten*; *– met aardsche goederen gezegend*; 4 *– een veertigtal personen*; *– een jaar geleden*; *– halfacht*, over; *– zoo veel pleizier*; *– zoo goed*, wel; 5 *– zijn brood hebben*; 6 *– denken*; 7 *– ademen*; *–er*

ademhalen, van iem., die van een druk ontheven is of zich gelukkig voelt; **3** o. (1 *ruimte*; inz. *begrensde ruimte*; 2 *de ruimte van het heelal*; *luchtruim*; *de ruime zee*; 3 v. e. schip: *de inwendige ruimte onder het benedenste dek, waarin goederen enz. worden geborgen*; 4 in een Prot. kerk: *de ruimte, waar de zitplaatsen voor de vrouwen staan, omgeven door de banken der mannen*; 5 op een trekschuit: *de ruimte voor de passagiers, die niet in de roef*) *plaatsnamen*): 1 *'t – der wijde kloosterzalen*; 2 *het onmetelijk(e) –*; *het ijle –*; *het – der hemelen*; *het – der golven*; *over 't woelig – der zee*; 3 *de goederen verdwenen in het –*; 4 *in het – der kerk hingen drie kerkkronen*; 5 *zittend niet in – of roef, maar in de stuurstoel*.

Ruim'baan; z. Ruim **1** 4; ook: –baan'.

Rui'men, ruimde, h. geruimd (1 *ledig maken, ontdoen van zijn inhoud*; 2 *opruimen, wegdoen*; 3 *verlaten*; 4 van de wind: *door het Westen naar het Noorden loopen*; ook: *gunstiger worden*): 1 *een beerput –*; *een sloot –*, van vuilnis zuiveren; 2 *iets uit de weg –*, [a]) eig. b.v. puin, [b]) oneig. b.v. bezwaren; *iem. uit de weg –*, (heimelijk) van kant maken; 3 *het veld –*, voor den vijand wijken; *een stad –*; *zijn plaats voor iem. –*; 4 *de wind begon twee streken te –*; zie Krimpen.

Ruim'naald, v. –en (*stalen of koperen naald tot het ruimen of reinigen van het zundgat*; *laadpriem*; *stalen naald, waarmee men geboorde gaten ruimt of reinigt*): *de – werd er bot bij*; ook Ruim'ijzer, o. –s.

Ruim'schoots, bw. (eig. *met ruime schoot: in ruime mate, meer dan genoeg*): *zijn straf – verdiend hebben*; **–schootsch*,** bn.: *–e aalmoezen*, overvloedig; ook: –schoots(ch)'.

Ruim'te, v. –s (1 *plaats om zich uit te breiden of uit te strekken*, zonder lidwoord; 2 *plaats of afstand tusschen twee zaken, tusschenruimte*; 3 *speelruimte*; *geringe afwijking, vergund bij het door de wet nauwkeurig bepaalde gewicht en gehalte der muntstukken*; 4 *een door grenzen bepaalde plaats*; 5 *het heelal*; *het luchtruim*; *de volle zee, het ruime sop*; 6 wisk. en natuurk. *de onbegrensde uitgebreidheid, waarin zich de lichamen bevinden of bewegen*; *een begrensd deel daarvan*; 7 in de wijsbegeerte als een vorm van denken; 8 *grootheid, grootschheid*; 9 *rijkelijkheid*; 10 *overvloed van*; 11 *onbekrompenheid van middelen, welstand*; 12 *breedheid van opvatting, geest*; *onbekrompenheid*; 13 *verruimd gevoel, onbeklemdheid*): 1 *er is – genoeg in dit huis voor een groot gezin*; *– innemen, beslaan*; *– maken door eenige stoelen op zij te zetten*; *– laten*, fig. gelegenheid laten; ook van de tijd: *– van tijd*; 2 *de – tusschen twee regels*; *de – (aan)vullen*; 3 z. Remedie 2; *bij goudgeld wordt de – scherper beperkt dan bij zilvergeld*; 4 *holle, kille –n, geheimzinnig met fakkels verlicht*; *een eetzaal, een kinderkamer en een – voor allerlei rommel*; 5 zonder bepaling: *in de – staren*; *praten, gezwam in de –*; *de oneindige –*; fig. *zich op de – houden*, [a]) zich buiten schot houden, zich niet blootgeven, [b]) zich niet verbinden door een belofte; *geef hem de –*, [a]) laat hem passeeren, [b]) bemoei je niet met hem; *de – kiezen*, [a]) zee kiezen, [b]) er van door gaan; 6 *de – tusschen de grenzen eener figuur noemt men de inhoud of de grootte*; *de – van deze kamer is 100 m³*, kubieke inhoud; 7 *– en tijd zijn begrippen, die met onze voorstelling van alle zaken verknocht zijn*; 8 *– van fantazie*; 9 *de – der gift*; 10 *– schaadt nooit, al is 't maar in geld*; beurst. *groote – op de geldmarkt*; 11 *in (de) – leven, de – hebben*; 12 *– van geest, hart, blik*; 13 *dit gaf mijn hart –*; Bijbel: *In benauwtheyt hebt gy my ruymte gemaeckt*, Ps. 4 : 2.

Ruim'tematen, v. mv. (*inhoudsmaten*): de eenheid der – is de m³ of de stère, de decistère of $^1/_{10}$ stère of $^1/_{10}$ m³, enz.

Ruim'tevrees, v. (*pleinvrees*).

Ruin*, m. ruinen (*paard, gesneden hengst*).

Ru'ïne, v. ruïnen, ruïnes (Fr. ruine, Lat. ruïna: 1 *het in puin vallen, vervallen*, inz. overdrachtelijk: *ondergang, verderf*; 2 in het mv. *bouwvallen, puinhoopen*; 3 in het enkelv. *bouwval*; ook fig.): 1 *dat is een – voor mij*, geldelijke ramp; 2 *de ruïnen van het huis Brederode*; 3 *de – v. h. kasteel te Valkenburg*; fig. *hij, een toonbeeld van kracht, was nu een –*; lees *ru-ie'ne*.

Ruïneeren* (Fr. ruiner: 1 *verwoesten*; *kapot maken* inz. tegenw. in de volkst.; 2 *zijn vermogen doen verliezen, tot armoede brengen*; 3 refl. *maken, dat men zijn vermogen verliest, zich arm maken*): 1 *jongen je reneweert je goed*; 2 *zijn speculaties – hem*; *geruïneerd zijn*; 3 *hij ruïneert zich met speculeeren*.

Ruïneus', –zer, –t, Fr. ruineux, **1** bn. (*ruïneerend, verderfelijk*; *tot armoede voerend*): *dit concept, – voor de staat* (vero.); *een ruïneuze overplaatsing*; **2** bw. (*op verkwistende wijze*): *– met zijn tijd omspringen*.

Ruis, m. ruizen (*benaming van vischsoorten, behoorende tot de karpers* inz. *van de ruisvoorn*, Lat. cyprinus erythrophthalimus).

I. Rui'schen*, ruischte, h. geruischt (*naam v. e. geluid, dat zoowel zwaar en dof, ook woest, als licht, zacht en liefelijk kan zijn*): *de boomen ruischten in de wind*; *'t – van het ranke riet*; *de wind ruischt door het gebladerte*; *de regen ruischt*, heftig stroomen; *men hoorde van ver de golven –*; *het – v. e. beek*; *daar ruischt een lied*, weerklinkt door de gewelven; *de ooren – me*, toeten, gonzen; *–de zijde*; ook van personen, die een –de stof dragen: *–d stevende mama binnen*; onpersoonlijk: *het ruischt in mijn oor*; met voorwerp: *Mary, ruischt het geurig loover*.

II. Rui'schen*, ruischte, h. geruischt (Z.-N. *wrijven, schuren*; *schurken*).

Rui'schingsgeluid*, o.–en(*schuringsgeluid*).

Ruisch'pijp*, v. –pijpen (*doedelzak*; ook: *rietpijp, rietfluit*).

Ruis'voren, –voorn, m. –s; zie Ruis.

I. Ruit, v. –en (1 meetk. *vierhoek met gelijke zijden en scheeve hoeken*; bij uitbr. voor iedere gelijkzijdige vierhoek; 2 *ruitvormige figuur of voorwerp*; 3 *glazen plaat, oorspronkelijk ruitvormig, nu meestal van rechthoekige of vierkante vorm, in het raamwerk v. e. venster bevestigd*): 1 *twee –en kunnen gelijk zijn*; *een – met een rechte hoek wordt vierkant genoemd*; *een wapenschild met vijf zwarte –en*; 2 *aas van –en*, roodgekleurd ruitvormig figuurtje; (van stoffen) *de –en in een weefsel*; *een japon, een pantalon met –en*, vierhoekjes; ook: *stof met ruiten* b.v. *dat is een mooie ruit*; z. Ruitje; *de –en van een wafelijzer, de –en van een dam- en schaakbord*, vierkantjes, vierkant perkje; *een diamant, een edelsteen met –en*, geslepen vierkantjes; zie Briljant, Facet; 3 *een – snijden, in-*

zetten; *ronde –en met gebogen lijnen afsnijden*; *beslagen, bevroren –en*; *door de –en kijken*: *de –en rinkelen*; zegsw. *een mooi gezicht door een kapotte –*, tot een huilend kind; zegsw. *het is een ruit uit een glas*, er is niet veel bij verloren; *zijn eigen –en inslaan*, zijn eigen zaken (moedwillig) bederven; *–en likken*, een ruit inslaan met het doel om te stelen.

II. Ruit, v. (*benaming voor het plantengeslacht ruta*, inz. ruta graveolens, *een struik met sterk riekende bladeren, wijnruit*, als geneesmiddel gebezigd; ook voor andere planten: *wilde ruit*, thalictrum flavum).

III. Ruit, v. (gew. *onkruid*; ook: *uitgetrokken onkruid, geroopt gras*).

IV. Ruit, v. (*schurft* [*bij dieren*]); z. Rui **I, 2.**

I. Rui'ten 1 v. mv. (mv. van ruit = vierkante figuur: *een der vier figuren in 't kaartspel*): *in de – spelen, – troef maken*; **2** bn. (*van geruite stof*): *een – jurk.*

II. Rui'ten, ruitte, h. geruit (*ruiten snijden of maken in iets*): *papier –, een weefsel –.*

III. Rui'ten, ruitte, h. geruit (*plunderen*).

IV. Rui'ten, ruitte, h. geruit (Z.-N. gew. *kwinkelen, babbelen*).

Ruitenaas', o. –azen; **–boer',** m. –en; **–breker,** m. –s (Z.-N. *woestaard*); **–heer'*,** m. –en; **–vrouw',** v. –en.

Rui'ter*, m. –s (oorspr. *straatroover, landlooper*: 1 *paardrijder, man te paard*; 2 *cavalerist*; 3 bij verg. naam van voorwerpen, o. a. *licht gewicht, onderdeel van grammen*; *droogrek*; met *Spaansche of Friesche*: *boom of haspelstok met houten of ijzeren lans punten of pinnen bestoken versperring van toegangen, grachten, wateren*; 4 dierk. *vogel uit N. streken, hier doortrekkende waargenomen*): 1 *hij is een knap –*; verg. Zondagsruiter; 2 *een bende –s kwam aandraven*; *–s te paard*, [a]) tegenover voetgangers, [b]) opgestegen cavaleristen; 3 *een Friesche, Spaansche –*; 4 *bosch–*, Lat. tringa glareola.

Rui'terbende, v. –n (*aantal ruiters, onder een aanvoerder*; *afdeeling ruiterij*); **–gevecht,** o. –en (*gevecht met of tusschen ruiterij*): *het – bij Turnhout op 22 Jan. 1597.*

Ruiterij', v. (*paardenvolk, cavalerie*).

Rui'terlijk, bn. en bw. (*openhartig, onbewimpeld*): *een – antwoord*, d. i. rond, ronborstig; *hij kwam er – voor uit*, d. i. openhartig, oprecht; **–heid,** v.

Rui'terstandbeeld, o. –en (*standbeeld in de gedaante van een ruiter te paard*).

Rui'ter(s)zalf, v. (*zalf tegen de ruit* **IV**).

Rui'tervaan, v. –vanen (*vlaggetje met één of twee punten a. e. lans*); z. Pennoen.

Ru'it ho'ra; zie Hora ruit; lees *ru'-it.*

Rui'tijd, m. (*tijd, waarin dieren*, inz. *vogels ruien*, b.v. *Augustus*); zie Ruien.

Rui'tje, o. –s (*kleine ruit*; inz. *stof met ruitjes er in geweven*): *wat een beeldig –!*

Ruit'jesgoed, o. (*stof, die geruit is*).

Rui'ven, ruifde, geruifd (Z.-N. *ruien*).

Rui'zelen, de wind ruizelde, h. geruizeld (lit. t. *zacht ruischen*): *de dorre blaren –.*

Rui'zemuizen, men –muisde, h. geruizemuisd (*bijvorm van roezemoezen*).

Rui'zig, bn. (Z.-N. *moeilijk*; *lastig*): *een – werk, kind.*

Ruk, m. –ken (1 *snelle trekkende beweging*: *een haal, schok, trek*; 2 *afstand, over welke de ruk zich beweegt*): 1 *in een – iets doen*, oogenblik; *een – aan iets geven*; *met één –*; *met (korte) –ken*; 2 *een –je op zij schuiven.*

Ruk'ken, rukte, h. (2, 3, 4, 5), i. (1) gerukt (1 v. e. krijgsmacht: *trekken*; 2 *een snelle, plotselinge, korte beweging* [of: *bewegingen*] *maken*; *een ruk* [of: *rukken*] *geven*; 3 *met een snelle, plotselinge, heftige beweging, een ruk, iets van zijn plaats trekken of iem.*, ook **fig.**; 4 *meesleepen, meevoeren*, **fig.**; 5 *met een ruk of rukken stukscheuren*): 1 *de legers rukten langs het strand*; *ten strijde, te velde* (of: *in de strijd, in het veld*) –, ten oorlog trekken; 2 *aan een mantel –*; *–de pijnen*, trekkend, schietend; 3 *iem. iets uit (de) handen –*; *zich de haren uit het hoofd –*; *de woorden uit hun verband –*, het verband verbreken; *iem. ten grave –*, sleepen plotseling of snel; 4 *hij zal u – en medesleepen over heg en steg*; 5 *iets aan* (of: *in*) *stukken, flarden –.*

Ruk'vlaag, v. –vlagen (*rukwind*).

Ruk'wind, m. –en (*plotselinge, felle, uitschietende wind*).

I. Rul, bn.; –ler, –st (1 v. aarde: *pulverig*; *niet vast, los*; 2 v. zand: *mul*; 3 v. rijst: *droog* [*gekookt*]; 4 *ongelijk, oneffen, hobbelig*): 1 *–le tuinaarde*; 2 *in het –le zand wegzinken*; ook: *–le wegen*; 3 *–le rijst met bessensap*; 4 *het ijs was – en moeielijk te berijden.*

II. Rul, v. (*driftige toeloop van koopers, sterk vertier in sommige waren*): *ter beurze een – in de tabak*, buitengewone vraag.

Rule Britannia, o. (Eng. *aanvangswoorden van het Eng. volkslied: Heersch, Brittanje*).

Rul'ijs, o. (*hobbelig, oneffen ijs*).

Rul'len, rulde, h. geruld (Z.-N. *een gonzend, snorrend geluid maken*: *mompelen, pruttelen*; *kletsen* 3; [*boekweit*] *pellen*).

Rum, v. (Mal.-Eng. *geestrijke drank uit suikerrietsap getrokken*; ook: *een glas, flesch rum*); **–boon*,** v. –en (*suiker- of chocoladeboon met rum er in*); **–metje,** o. –s (*glaasje rum*).

Rumatiek' enz.; z. Rheumatiek enz.

Rum'gelei, v. –en (*gelei, met rum bereid*).

Rum'grog, m. –grogs (*grog van rum*).

Rumineeren* (Fr. [Lat. ruminare]: *herkauwen*; fig. *wikken en wegen*).

Rumoer', o. (Fr. rumeur, Lat. rumor: *verward geraas*; *opschudding, getier*): *wat een –!* fig. *wat een – voor zoo'n bagatel!*

Rumoe'ren, rumoerde, h. gerumoerd (*geraas of rumoer maken*).

Rumoe'rig, bn.; –er, –st (*vol rumoer*; *rumoer makend, levendig, druk*): *e. –e vergadering, –e kinderen*; *de –e zee*, onstuimig; **–heid,** v.

Rumoer'maker, m. –s (*lawaaimaker*).

Ru'mor in ca'sa (Lat. [*er is*] *leven in de hut*); fig. er is rumoer, drukte in een vergadering enz., beweging in de gemoederen.

Rum'pijp, v. –en (*groot, langwerpig vat, waarin rum wordt aangevoerd*); z. Pijp.

Rum'podding, Rum'pudding, m. –en (*pudding met rum*); **–taart,** v. –en.

I. Run, v. ([*fijngemalen*] *eikenschors*; ook: *looizuurhoudend blad van run bereid*).

II. Run, m. (Eng. *groote toeloop*; inz. bij een paniek: *het bestormen eener bank door de menigte, die haar geld opeischt, papier voor gemunt geld wil wisselen enz.*).

Rund, o. –eren, –ers (1 *huisdier, gehouden om zijn melk en vleesch ook als trekdier*; Lat. bos taurus; 2 *het volwassen dier* in tegenstelling met *het kalf*; 3 dierk. *geslacht van de familie van de holhoornigen, behoorende tot de onderorde der herkauwende dieren*; in en-

gere zin: *een soort van dit geslacht*): 1 *schapen, –eren en ezels*; 2 *een grazend – en spelende kalveren; bloeden als een –*, nl. dat geslacht wordt; 3 *de buffels rekent men tot de –eren.*

Run'derdaas, v. –dazen (*runderhorzel*); **–haas,** m. –hazen (*haas van een rund*): *waarom een – het land heeft aan een slager*; **–harst,** m. –en (*lendestuk van koe of os*): *– met bruine boonen*; **–horzel,** v. –s (*op een honingbij gelijkende vlieg, waarvan de larve in het rund leeft*; Lat. hypoderma bovis); **–lapjes,** o. mv. (*lapjes, schijfjes rundvleesch*); **–pest,** v. (*zeer besmettelijke ziekte onder het rundvee en andere herkauwende dieren* inz. *schapen*; *veepest*); **–rib,** v. –ribben; **–stal,** m. –stallen (*stal met of voor runderen*).

Rund'vee, o. (*hoornvee, collectieve naam voor runderen*); **–veestamboek,** o. –en (*stamboek voor rundvee*); **–vet,** o. (*vet van een rund of runderen*); **–vleesch*,** o. (*vleesch van een* [*volwassen*] *rund*, in tegenstelling met *kalfsvleesch*); **–worst,** v. –en (*worst, van rundvleesch gemaakt*); **–ziekte,** v. –n (*ziekte onder runderen*, inz. *veepest*).

Ru'nen, v. mv.: oude Germaansche schrifteekens, (waarschijnlijk een gewijzigd Latijnsch alphabet), ook geheim- en tooverschrift; de runenteekens hebben een hoekige vorm, daar zij inz. bestemd waren ingekrast, ingesneden te worden.

Ru'nenschrift, o. (nl. *met of in runen*).

Ru'nenspreuk, v. –en (*spreuk in runenschrift; tooverformule*).

Ru'nisch, bn. (*betrekking hebbende op, bestaande uit, behoorende tot de runen; in runen geschreven*): *–e letters; –e poëzie.*

Run'molen, m. –s (*molen, waar eikenschors tot run gemalen wordt*).

I. Run'nen, runde, h. gerund (lit. t. *loopen, rennen*): *het paard van Marco houdt vol te –.*

II. Run'nen, runde, i. (eerste bet.), h. (tweede bet.) gerund (*stollen, stremmen van melk, bloed*; ook: *doen stollen*); gew.; – **I** en **II** zijn etymologisch = *Rennen.*

III. Run'nen, runde, h. gerund (Z.-N. *huidvetten*).

Run'sel, o. (*gestremde melk, stremsel; leb*).

Rups, v. –en (*larve van een vlinder*).

Rups'band, m. –en (*velling bestaande uit een band zonder einde, welke over twee of meer wielen loopt en ten doel heeft het draagvlak grooter te maken, dan wanneer dit enkel door de wielen gevormd wordt*).

Rup'sendooder*, m. –s (*dooder of eter van rupsen*, b.v. *de koekoek* inz. *soort van sluipwesp*, Lat. ammophila affinis); **–ei,** o. –eren (*vlinderei*); **–nest,** o. –en (*spinsel vol rupseneieren*); **–plaag,** v. –plagen (*plaag, bestaande in groote schade door ongewoon veel rupsen*); **–schaar,** v. –scharen (*schaar, waarmede rupsennesten uit de boomen geknipt worden*).

Rups'klaver, v. (*vlinderbloemige plant*; Lat. medicago).

Rups'velling, v. –en (*rupsband*).

Rups'wiel, o. –en (*wiel met rupsbanden bij vervoer van zware lasten over zeer ongelijk terrein*, b.v. *bij tanks om inzinken te voorkomen, bij autorijden door zand enz.*).

Ruptuur', v. –turen (Fr. rupture [Lat. ruptura]: *breuk, scheur, 't breken of verbreken*; fig. *vredebreuk, oneenigheid*).

Ruraal', bn. (Fr. rural, Lat. ruralis v. rus = land: *landelijk, veldelijk; hetgeen de landbouw betreft; boersch*): *rurale gedichten*, veldzangen; *een rurale gemeente*, dorp.

Rus, m. –sen (1 *persoon, die behoort tot de oostelijke afdeeling der Slaven*; 2 *ingezetene van het Russische rijk*; ook: *vertegenwoordiger van Rusland: het Russische rijk, het Russische leger enz.*, inz. in het mv.; 3 Bargoensch: *smeris, rechercheur*; 4 inz. in het mv. *Russische effecten, geldswaardige papieren*): 1 *de drie stammen der –sen*; 2 *een – en een Duitscher; de –sen werden verslagen*; 3 *de – bracht me naar meneertje*; 4 *veel verloren hebben in –sen*; **–sin',** v. –sinnen (*Russische vrouw*).

I. Rusch*, m. russchen (Z.-N. *zode, plag*); *onder de* (*groene*) *– liggen*, op het kerkhof.

II. Rusch*, m. russchen (*bies*): *in onze weiden zijn twee soorten van russchen: de lisch* Lat. juncus, *de veldbies*, Lat. luzula.

Rush, m. –es (Eng. *plotselinge, snelle toevloed van menschen naar een plaats; aandrang, levendige vraag*; voetbal: *snelle ren*).

Rus'leder, –leer, o. (*Russisch-Moscovisch leder, juchtleer*); **–en*,** bn. (*van rusleer*).

Rus'schen*, bn. (*van biezen gewerkt*): *de – zitting van een houten stoel; – matten.*

Russifica'tie, v. (*het Russisch-maken*, inz. *met dwang*); **–sificeeren*** (*Russisch-maken*).

Rus'sisch 1 bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Rusland*): *de –e kerk*, Grieksche; **2** o. (*de taal*).

Russomanie', v. (*groote voorliefde voor Rusland of voor al, wat Russisch is*); **–sophiel',** m. –en (*Russenvriend*); **–sophobie',** v. (*vrees voor de macht of de invloed der Russen*).

Rust*, v. –en (1 *toestand, die intreedt bij het ophouden van vermoeienis of inspanning, en het daarmee gepaard gaande gevoel van ontspanning; verpoozing, verademing*; 2 *slaap*; 3 *doodsslaap*; 4 *het vrij zijn van,* [a]) inspanning, arbeid enz., [b]) ambtsbezigheden; 5 *luiheid; lediggang*; 6 *het vrij zijn van pijn of smart*; 7 *het vrij zijn van last of hinder*; 8 *het vrij zijn van twist, oneenigheid, oorlog*; 9 *innerlijke vrede des gemoeds, des harten*; 10 *stilte, afwezigheid v. geluiden*; 11 *bewegingloosheid*; 12 muz. en verskunst: *pauze; pauzeteeken*; 13 *planken, ijzeren vloering aan de buitenkant van het schip ter hoogte van het bovendek op zijde van iedere mast*; 14 *inkerving*): 1 *een weinig – nemen*; mil. commando: *op de plaats –*, met één voet op de lijn van het gelid, terwijl de andere, rechtervoet, vrij is, stilstand zonder in de militaire houding te staan; 2 *zich te(r) –e begeven; een diepe –; wel te –e*; 3 *de eeuwige – ingaan; zich* (of: *het hoofd*) *te(r) –e leggen*, sterven; *iem. te(r) –e leggen*, begraven; 4 *de – deed mij goed; minister in –e*, die zijn ambt heeft neergelegd; 5 spreekw. – *roest*, stilstand, luiheid geeft bederf; 6 *bidden voor de – van den overledene*; 7 *iem. met – laten*; 8 *de huiselijke –; een land tot – brengen; de openbare – verstoren*; 9 *vrede en –; – noch duur hebben; tot – komen*; 10 *de – storen*; 11 *de slinger v. e. klok is geen oogenblik in –*; nat. *er is volstrekte en betrekkelijke –*; 12 *de – achter de derde voet in de alexandrijn*, verssnede; muz. *twee heele maten –; hier staat een –*, rusteeken; 13 *de breede –en van een raderboot*, zware, met ijzer beslagen rand aan het bovendek, buiten boord overstekende; 14 *de – van een pistool; het geweer in de – zetten,*

zóó, dat de haan niet kan overgaan.

Rust'altaar, o. –altaren (R.-K. *hulpaltaartje, opgeslagen op de processieweg, waar de zegen gegeven wordt met het Allerheiligste*; Z.-N. *heiligenhuisje*); **–anker,** o. –s (*zwaar anker, vroeger in de rusten gevierd*); **–bank,** v. –en (*bank, om op uit te rusten*; ook: *canapé*): *de vereeniging heeft op twee plaatsen –en laten aanbrengen*; **–bed,** o. –den (*legerstede*; ook: *bed om op uit te rusten*, en *geen bed om op te slapen*; *divan*); **–dag,** m. –en (*dag, waarop niet gewerkt wordt: feestdag, vacantiedag, Zondag*); **–eloos*,** bn. en bw.; –zer, meest – (*zonder rust; voortdurend in beweging, bezig, werkende*): *–looze arbeid, beweging; de zieke bracht de nacht – door*, zonder te slapen; *hij werkte – verder*, zonder ophouden; **–geld,** o. (Z.-N. *pensioen*); **–eloos'heid,** v. (*voortdurende beweging, voortdurend bezig zijn; ongeduurigheid*): *de – der jeugd; een zekere –, een weerzin tegen iedere taak.*

I. Rus'ten, rustte, h. gerust (1 *rust houden na arbeid of vermoeienis; uitrusten, verpoozen*; 2 *rust houden door de slaap, slapen*; ook: *in de houding van een slapende rust houden*; 3 *de eeuwige slaap slapen, in het graf liggen*; 4 *vrij zijn van arbeid enz.* inz. *van ambtsbezigheden of andere werkzaamheden na het neerleggen van ambt of bedrijf*; 5 *innerlijke vrede hebben*; 6 van zaken, werktuigen enz.: *in rust, in beweginglooze toestand zijn*; 7 v. onstoffelijke zaken: *in onaangeroerde toestand zijn*; 8 *niet voortgaan, ophouden*; 9 *behaaglijk stilliggen*; 10 *liggen, staan, zich bevinden* van stoffelijke en onstoffelijke zaken; 11 *als iets bezwarends, als een last drukken op*; 12 *steunen, gedragen worden door*; 13 *gegrondvest, gebaseerd zijn op*; ook fig.; 14 v. d. oogen: *gevestigd zijn op*; 15 *leunen op of tegen, om rust of steun te verkrijgen*): 1 *na gedane arbeid is het goed –*; *uithangbord „De Rustende Jager"*; *van zijn arbeid –*; *niet – voor*; 2 *de zieke had weinig gerust*; *rust wel*; *wel te –*; *hij slaapt niet, hij rust wat*; 3 *Hier rust. . . .*; *hij ruste in vrede*; 4 *een –d hoogleeraar*; *–de schutterij*, nonactief; 5 *rust mijn ziel*; *niet – kunnen, voordat de boete was volbracht*; 6 *het zwaard rustte niet*; *het penseel laten –*; 7 *dit vraagstuk laten we –*; 8 *dit werk moet eenige tijd (blijven) –*; *de zaak voorloopig laten –*; 9 *zijn hand rustte op het blonde hoofd van zijn zoontje*; 10 *de dauw rust op de bladeren*; *een wolk rust op zijn voorhoofd*; *een vloek rust op die familie*; 11 *de op de eigendommen –de hypotheken*; *een taak rust op mij*; 12 *de muur rust op twee kolommen*; 13 *de dijken – op de kleilaag*; *dat rust op waarneming*; 14 *zij voelde zijn blik op haar –*; 15 *op zijn stok –*; *laat het geweer tegen de schouder –.*

II. Rus'ten, zich, rustte zich, h. zich gerust (*zich gereedmaken*): *zich ten strijde –.*

Rusticiteit', v. (Fr. [Lat. rusticitas]: *landelijke eenvoud*; ongunstig: *boerschheid*).

Rustiek', bn. (Fr. rustique [Lat. rusticus]: *landelijk, eenvoudig*; ongunstig: *boersch, lomp, ruw*; *in zijn natuurlijke toestand gelaten, of althans daarvan de indruk makend*): *een –e brug*, als door de natuur gevormd, b.v. van op maat gezaagde stammen als vloer, en met dikke takken als leuning, beide ongeschild; als bw.: *– bewerken.*

I. Rus'tig, –er, –st **1** bn. (1 *vrij van arbeid*; 2 *vrij van [tijdelijke] zorgen*; 3 v. e. nacht: *niet slapeloos*; 4 *in rust, niet of weinig in beweging*; 5 *niet in onregelmatige, snelle, gejaagde beweging*; 6 *vrij van innerlijke beroering; kalm, bedaard; onbewogen, koel*; 7 *stil, geluidloos*; 8 *niet luidruchtig; niet druk*; 9 *ongestoord; niet belemmerd of gehinderd*; 10 *niet oproerig*): 1 *een –e oude dag*; 2 *het was geen – jaar voor hem*; 3 *de zieke had een –e nacht*; 4 *de –e lucht*; *de zieke was nu –*; 5 *een –e ademhaling*; 6 *een – leven zonder emoties*; *een –e kalmte*; 7 *een –e stilte*; 8 *– licht*; *–e klanken*; 9 *in het – bezit van zijn erfdeel*; 10 *de stad was –*; **2** bw. in bijna al de bet. v. het bn.: *– leven*; *de nacht – doorbrengen*; *laat de plant – groeien*; *het hart sloeg –*; *de vlam brandt –*; *iets – afwachten*, zonder vrees; *iets – kunnen doen*, zonder vrees voor gevaar, veilig; *– kunnen studeeren*; *– slapen.*

II. Rus'tig 1 bn. (*de voor een strijd vereischte eigenschappen bezittende; moedig, dapper*): *een – krijger van dertig jaren*; *– in het gevaar*; **2** bw. (*op een kloeke, flinke wijze*): *ik hief eens – aan te zingen*; ietwat vero.

Rus'tigheid, v. (1 *afwezigheid van onregelmatige beweging, gelijkmatigheid*; 2 *innerlijke rust; kalmte, bedaardheid*; 3 *afwezigheid van lawaai, ophef, drukte*): 1 *de – van het licht*; 2 *– van geest*; *met groote – sprak ze*; 3 *met de – van echte wetenschap.*

Rus'tigjes, –lijk, bw. (*op rustige wijze*).

Rus'ting, v. –en (*wapenrusting, harnas*).

Rust'jaar, o. –jaren (*sabbatsjaar*; zie ald.; *jaar, waarin een land braak ligt*); **–kamer,** v. –s (vero. *wapenkamer*); **–kuur,** v. (*geneeswijze, die in hoofdzaak in rust bestaat*); **–lievend,** bn. (*van vrede houdende*); **–plaats,** v. –en (*plaats, om te rusten, waar men rust*: *pleisterplaats, slaapplaats enz.*; verbonden met *laatste*: *kerkhof*); **–punt,** o. –en (*punt, bepaalde plaats, waar men tijdelijk rust neemt; vast tehuis of toevluchtsoord; steunpunt, punt, waarop iets rust; punt als teeken van rust, pauze; –teeken*); **–stoel,** m. –en (*leuningstoel*); **–teeken*,** o. –s (*teeken, dat een rust te kennen geeft in de gesproken rede*; muz. *punt met boogje er over heen*, ook: *boogje boven een noot, aanduidend een onbepaalde rust*); **–tijd,** m. –tijden (*tijd van rust; schofttijd, vacantie enz.*); **–uur,** o. –uren (*uur, gedurende hetwelk men niet werkt; bedtijd, uur van verpoozing*); **–verstoorder,** m. –s (*iem., die de rust van anderen verstoort*); **–verstoring,** v. –en (*het verstoren der [publieke] rust door opstootjes enz.*).

Rut, in de zegsw. *– zijn*, blut, geen geld meer hebben, alles bij het spel verloren hebben; *iem. – spelen*, hem alles afwinnen.

Rutsch'baan, v. –banen (Duitsch: *glijbaan met sterke golvingen, hobbelbaan als kermisvermaak en in speeltuinen*); 1. *roetsj'–.*

Ruw 1 bn.; –er, –st (1 v. planten: *ruig, harig; borstelig, stekelig*; 2 van stoffen: *harig, grof*; 3 *grof, niet fijn*; 4 *oneffen, ongelijk, niet glad van oppervlak*; 5 *onbewerkt; onafgewerkt*; 6 *oppervlakkig, in grove trekken, globaal*; 7 *primitief, elementair*; 8 v. weer of wind: *guur, bar*; *wild en onstuimig*; 9 *hard, hardvochtig, streng, wreed*; 10 *onbeschaafd, ongemanierd, lomp*; 11 *niet gevoelig; grof bewerktuigd*; 12 *wild en woest*): 1 *– loof*; *–e paardestaart*; 2 *–e handdoeken*; 3 *–e, boersche trekken*; 4 *het hout is –*; *–e handen*; *een –e weg*, hobbelig, niet gelijk, ook fig.; *een –e plank*;

5 *–e cacao*; – *vlas*, ongehekeld; *–e diamant*, ongeslepen; – *zink, ijzer enz.*, zooals zij uit de hoogoven komen; *–e suiker*, ongeraffineerd; *tabak in –e staat*; 6 *een –e schets*; *een –e schatting*; *de –e opbrengst*, bruto, onzuiver; 7 *een –e ladder*; 8 – *weer*; *een –e wind*, *een – klimaat*; 9 *gewetenloos en –*; *een – karakter*; 10 *ongeleerde en –e mannen*; *–e zeden*; *een –e gast, klant*; – *geweld*; *–e wildrukkingen*; 11 *een –e zeebonk*; 12 *op –e wijze*; *met –e hand*; *–e spelen*; **2** bw.; **–er**, **–st** (1 *op onbeschaafde, lompe wijze*; 2 *op hardvochtige, gevoellooze wijze*; 3 *op forsche wijze*; 4 *op zorgelooze en roekelooze wijze*; 5 *globaal, bij schatting*; 6 *niet [volkomen] afgewerkt*): 1 *iem. – afwijzen*; 2 *zijn stem klonk hard en –*; 3 *de onderhandelingen werden – afgebroken*, brusk; 4 *– spelen*; 5 *opkoopen – per kilo*; 6 *– gegoten letiertypen*; **3** o. (*ruwe diamant*): *het – is duur*.

Ru'waard, m. –en, –s (*toeziener, bewaarder*; *tijdelijk bewindvoerder, landvoogd, rijksbestuurder*); **–schap,** o.; vero., geschied.

Ruw'bast, m. –en (*lompe, onbeschofte vent*).

Ruwbla'dig, bn. (*ruw van blad zijnde*); **–'doek,** o. (*benaming van het laken, als het pas van de weefstoel komt*); **–'glas,** o. (*niet geslepen en gepolijst glas en daardoor niet doorzichtig*); **–ha'rig,** bn. (*ruig van haar*): *een –e hond, de –e beer*.

Ruwbla'digen, mv. (*plantenfamilie, gekenmerkt door ruwe beharing*; Lat. asperfoliaceae).

Ru'wen, ruwde, h. geruwd (technische term: van laken: *kaarden*; van rubber: *met een ruw, niet-glad oppervlak voorzien*): *matten met geruwde rubber*.

Ruw'heid, v. –heden (*het ruw-zijn* in verschillende bet.; inz. *oneffenheid*; fig. *ongemanierdheid*); **–igheid,** v. –heden (*oneffenheid*); **–ijzer,** o. (*door smelting in hoogovens uit ijzererts verkregen ijzer*); **–koper,** o.

Ruw'kruid, o. (*Lieve-vrouwenbedstroo*).

Ru'zie, v. –s (*twist*; *krakeel*; *gekijf*): – *met iem. hebben*; – *maken over*; *met ruzie,* met moeite, nauwelijks; *laat ons de – afdrinken*; *hoogloopende –*; – *zoeken*; nog Z.-N.: *moeite, last*; **–maker,** m. –s; **–toon,** m. (*hooge en scherpe kijftoon*); **–zoeker,** m. –s (*twistzoeker*).

S.

S. – 1 Lat. *Sa'lus*, heil, welzijn; 2 Lat. *Sig'num*, teeken, merk; 3 It. *So'lo* (muz.) alleenzang; 4 It. *Sopra'no*, sopraan; 5 *stère*, m^3; 6 Lat. *signe'tur*; zie **Sign.**

Salv. tit. – Lat. *Sal'vo ti'tulo*; zie **s.t.**

Sc. – 1 Lat. *sci'licet*, namelijk; 2 z. **Sculps.**

Sculps. – Lat. *Sculp'sit*, hij, zij heeft (het) gegraveerd.

Scr. – Lat. *Scrip'sit*, hij, zij h. het geschreven.

S.D.A.P. – Sociaal-democratische Arbeiderspartij; ook *Esdeapee*, afl. *Esdeapeër*.

S.D.G. – Lat. *So'li De'o glo'ria*; zie ald.

S.E.C. – Lat. *Sal'vo erro're cal'culi*; zie ald.

Sen. – 1 Lat. *Sena'tor* of *Senaat*; 2 Lat. *se'nior*, de oudere.

S. E. & O. – Zie *Sal'vo erro're et omissio'ne*.

Seq. of **Sq.** –Lat. *Se'quens*, de, het volgende.

S. G. – *Soortelijk gewicht*; zie ald.

S.H. – Lat. *Sal'vo hono're*, m. behoud v. eer.

S.H. & S. – Lat. *Sal'vo hono're et stipen'dio*, met behoud van eer en jaarwedde.

S. H. & T. – *Sal'vo hono're et ti'tulo*, met behoud van eer en titel.

S. I. – *Sa'rekat Is'lam*; zie ald.

Sign. – Lat. *Signe'tur*, men onderteekene.

S.J. – achter de (eigen)naam: Lat. *Societa'tis Je'su*, lid der Jezuïetenorde.

S. M. C. – Lat. *Sa'cri ministe'rii candida'tus*, candidaat van het hellige of gewijde leeraarsambt.

S. O. S. – Eng. *Save our souls*, red onze zielen d.i. ons leven, radiotelegrafisch hulpsignaal v. in nood verkeerende schepen.

S.P.D. – Lat. *Salu'tem plu'rimam di'cit*, hij groet u zeer, opschrift v. e. Latijnsche brief.

S.P.Q.R. – Lat. *Sena'tus Populus'que Roma'nus*, de Romeinsche Senaat en het Romeinsche volk; zoo ook S. P. Q. H., de raad en het volk in Den Haag enz.

S.P.T.T.Z. – *Spoorwegen, Posterijen, Telegraaf, Telefoon, Zeewezen* (in België).

Sq. – *Se'quens*, de of het volgende; z. Seq.

Sr. – 1 Lat. *Sieur*, heer; 2 *senior*; zie **Sen.**

S.S. – 1 Lat. *Sa'cra Scriptu'ra*, de H. Schrift; 2 *Staatsspoorwegen*; 3 *Stoomschip*.

S.S.T.T. – Lat. *Sal'vis ti'tulis*, behoudens de titels.

S.T. – Lat. *Sal'vo ti'tulo*, onverminderd, behoudens de titel.

St. – *Sint*, heilige.

Stbl. – *Staatsblad*.

Stct. – *Staatscourant*.

Sup. – Lat. *su'pra*, boven.

s.v. – Lat. *Sal'va ve'nia*, met verlof (gezegd).

s.v.p. – Fr. *s'il vous plaît*, als het u belieft.

s.v.v. – Lat. *sit ve'nia ver'bo*, met verlof gezegd.

Synd. – *Syndicaat'*; zie aldaar.

S, v. –'s (1 als klank: *een medeklinker*; 2 als teeken: *de negentiende letter van het alphabet*; 3 *al de woorden in een woordenboek enz. onder –*): 1 *naar de plaats in de mond, waar de – gesproken wordt, noemt men de – tandmedeklinker of dentaal*; 2 *een mooie –*; 3 *moet ik zoeken bij de – of bij de Z?* nog: naam van sommige zaken met de vorm van een S, in het mv. meestal *essen* geschreven: *een ketting met haak en S*.

Sa, tw. (*welaan! komaan!*): – *mannen –!*

I. Saai, o. en v. (soorten) –en (*zekere gekeperde wollen stof*; Z.-N. *sajet*, [*half*]*wollen weef- of breigaren*); **–wever,** m. –s.

II. Saai, –er, –st **1** bn. (1 van personen: *waarvan weinig uitgaat, weinig levendig*; 2 van toestanden enz.: *vervelend, weinig bewogen*): 1 *een –e kerel*; 2 *het is er vrij –*; **2** bw. (*op vervelende wijze*): – *praten*.

I. Saai'en, o. –s (*schrobnet met kleine mazen*).

II. Saai'en, bn. (*van saai*; Z.-N. *van sajet*): *groene – gordijnen*.

Saam, bw.; zie Samen.

Sab'bat, m. –ten (Hebr. *wekelijksche gewijde rustdag der Israëlieten*, nl. *op onze Zaterdag*; in het alg. *rustdag*); **–dag,** m. –en, of Sabbatsdag; **Sabbatist',** m. en v. –en (*naam van de aanhangers van verschillende secten, die de viering van de Sabbat naast*

of in plaats van de Zondag eischen).

Sab'batsdag, m. –dagen; **–jaar,** o. –jaren (*het zevende jaar*): *de akker moest volgens de wet van Mozes in het – blijven liggen*; **–lamp,** v. –en (*lamp, die bij de Joden op de Sabbat ontstoken wordt*): *de – is een hanglamp met vijf tot acht in 't rond aangebrachte olielampjes en wordt Vrijdagavond ontstoken*; **–reis,** v. –zen (*afstand van 2000 schreden, een goed kwartier gaans, waarover Joden op de Sabbat mogen reizen*); **–rust,** v. (*rust van arbeid op sabbat*); **–schender,** m. –s (*man, die de rust van de sabbat schendt*); **–schennis,** v.; **–vrouw,** v. –en (*christenvrouw, die op de sabbat in een Israëlietisch gezin het werk verricht*).

Sab'beren; zie Zabberen.

I. Sa'bel, o. (Russisch: 1 *bont v. h. sabeldier*; 2 wapenk. *zwarte kleur*): 1 *een kraag van –*; 2 *een gouden leeuw in een veld van –*.

II. Sa'bel, v. –s (Slavisch: *gebogen zwaard met één snede*; *metselaarsgereedschap tot het aanstoppen van blokken steen met mortel*): *een zware –*; *schermer op –*.

Sa'beldier, o. –en (*marterachtig dier, dat het sabelbont oplevert* inz. in N.-Siberië; Lat. mustela zibellina); ook: –marter.

Sa'belhouw, m. –en; **–kling,** v. –en; **–knop,** m. –pen (*knop boven aan het gevest*); **–koppel,** m. –s (*riem, waaraan de sabel hangt*); **–kwast,** m. –en; **–scheede*,** v. –n.

Sabe'na, v. (letterwoord *Belgische Luchtvaartmaatschappij*).

Sabota'ge, v. (Fr. *het moedwillig bederven of beschadigen van materieel, gereedschappen enz., door arbeiders als strijdmiddel, zonder dat de daders vat op zich geven*; *opzettelijk iets in de war sturende handeling*).

Saboteeren* (Fr. *sabotage plegen*, eig. en fig.).

Sabreur', m. –s (Fr. *houwdegen, ijzervreter*).

Sacchari'ne, v. (v. Gr.-Lat. saccharum = suiker, oorspr. Sanskr.: *stof van sterk zoetmakend vermogen, doch zonder voedingswaarde*, in 1879 in Baltimore door Fahlberg uit steenkolenteer afgescheiden); l. *sakkari'ne*.

Sa'chem, m. –s (*Indiaansch opperhoofd*).

Sachet', o. –s (Fr. eig. kleine zak [sac]: inz. *pakje met welriekende stoffen, dat tusschen linnengoed, postpapier enz. gelegd wordt*).

Sach'senspiegel, m. (*oud Duitsch wetboek der Middeleeuwen*). (ch = k).

Sa'cra, o. mv. (Lat. *heilige voorwerpen*).

Sacrament', o. –en (Lat. sacramentum: *genademiddel*; R.-K. *elk der zeven uitwendige teekenen door Christus ingesteld, waardoor genade wordt aangeduid en gegeven: het Doopsel, het Vormsel, het H. Sacrament des Altaars, de Biecht, het H. Oliesel, het Priesterschap en het Huwelijk*; inz. *Sacrament des Altaars*, ook: *het H. Oliesel*; Prot. *elk der kerkelijke gewijde handelingen, die als instellingen van Christus worden beschouwd* nl. *doop en avondmaal*).

Sacramenta'liën, v. mv. (R.-K. *plechtigheden bij het toedienen der sacramenten*; ook: *zegeningen*; *gewijde voorwerpen enz.*).

Sacramenteel'*, bn. (Fr. sacramentel: *tot e. sacrament behoorend*): *hij sprak de–e woorden*.

Sacraments'dag, m. –dagen (R.-K. *feestdag op de 2de Donderdag na Pinksteren, ingesteld door paus Urbanus IV, in 1264*).

Sacreeren* (Fr. [Lat. sacrare]: *heiligen, wijden, zalven*; ook *vloeken*).

Sacrifi(c)eeren* (Fr. sacrifier, Lat. sacrificare: *offeren, opofferen*).

Sacrifi'cie, o. –s, –ciën (Fr. sacrifice, Lat. sacrificium: *offer*): het – der Mis.

Sacrilè'ge, o. –s (Fr. *heiligschennis*), ook: **Sacrile'gie,** v., Lat. **Sacrile'gium,** o. sacrile'giën, Lat. sacrile'gia.

Sacristein', m. –en (Fr. sacristain [Lat. sacrista]: R.-K. *koster*): *de – met sleutels*.

Sacristie', sacristij', v. –tieën, –tijen (Fr. sacristie, Lat. sacristia: *kerkekamer, kamer naast de kerk als bewaar- en kleedkamer*).

Sadduce'ër*, m. –ceërs of –ceën (*een niet aan de opstanding der dooden geloovende Israëlietische sekte, in de dagen van Christus*).

Sa'do, v. –'s (O.-I. [Fr. dos-à-dos]: *rijtuig op twee wielen, waarin men rug aan rug zit*).

Sae'vis tranquil'lus in un'dis, Lat. *Kalm te midden der woedende baren*: leus van Willem den Zwijger (1533–'84). (qu = kw).

Safe, Eng. **1** bn. (*veilig, zeker*); **2** v. –s (*safedeposit*): *geld in de – brengen*.

Safe-deposit, v. –s (Eng. *inrichting om geld, geldswaardige papieren enz. veilig te bewaren: brandvrije bewaarkluis*); **–loket,** o. –loketten (*loket of vak i. e. safe-deposit*).

Safety first (Eng. *vóór alles veiligheid*).

Saffiaan', o. (*fijn marokijn*, naar Sa(f)fi, stad in Marokko, of Perzisch = geiteleer); als bn.: *een – beursje*; z. Alpaca, opm.

Saffier', Lat. sapphirus, oorspr. Gr.-Hebr. ([*hemelsblauwe*] *edelsteen*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o.; **–blauw,** bn.

Safflоer', o. (Fr. safflour, oorspr. Arab.: *uit Egypte afkomstige plantensoort, die een roode of gele verfstof oplevert*).

Saf'fo, v.; zie Sappho.

Saffraan', v. (Fr. safran, oorspr. Arab.: *specerij en kleurstof uit de stampers v. e. krokussoort*; *de plant*; Lat. crocus sativus); **–kleurig,** bn. (*lichtgeel*): *een – lint*.

Sagaai', v. –en (*werpspies*); z. Assagaai.

Sa'ge, v. sagen (Duitsch: eig. *vertelling*; *volksoverlevering, door de phantasie uitgebreid en versierd, meestal berustend op historische grondslag, in tegenstelling met de mythen, die meer een godsdienstige kern hebben*; in het alg. *overgeleverd romantisch verhaal* inz. *uit het heldentijdperk*): *oude sagen*.

Sa'gen; zie Versagen.

Sa'go, v. (Mal. sagoe: *voedingsmiddel, bereid uit het merg van sommige palmsoorten* inz. *van de sagopalm*; *palmmeel*); **–meel,** o.; **–melk,** v. (*melk, waarin sago gekookt is*); **–palm,** m. –en (O.-I. *naam van eenige palmsoorten, die sago opleveren*; Lat. sagus); **–soep,** v. (*soep, met sago bereid*); **–weer, Sa'guweer,** v. (O.-I. *palmwijn*; zie ald.).

Sa'hara, v. (Arab. eig. de grijs-roode; aardr. *de groote woestijn van N.-Afrika*).

Saillant', Fr. **1** bn.; –er, –st (*vooruitspringend*; fig. *in het oog springend*); **2** v. –s (*vooruitspringend deel eener versterkte linie*).

Saillie', v. –s (Fr. bouwk. *uitstek, uitsteeksel*; fig. *vernuftige uitval, geestige zet*).

Sajet', v. en o. (soorten) sajetten (Fr. sayette: *halfgekamd wollen garen*; *getwijnd breien stopgaren*); **–ten,** bn.: *– kousen*.

Sa'joer ma'joer, v. mv. (Mal. *groenten*).

Sak, m. sakken (Fr. oorspr. Hebr.: *ruim dameskleed, japon der 18e eeuw*).

Sake', saki', v. (Japan: *alcoholische drank uit rijst*).

Sakerdaan'hout, o. (*kostbare, thans onder die naam niet meer bekende houtsoort*).
Sak'keren, sakkerde, h. gesakkerd (Z.-N. *vloeken*).
Sakkerloot', tw. (*bastaardvloek*); ook: **Sapperloot',** uitdrukking van verbazing.
Sak'kersch*, bn. (Z.-N. *vervloekt*).
Saks, m. Saksen (*bewoner van Saksen*); dit woord is beter dan: *Sak'ser.*
Sak'sen-Wei'mar, m. –s (*hooge, stijve kepi met groote leeren klep*).
Sak'sisch, bn.: – *porselein, een –e kanarie*; **–blauw,** o. (*lichtblauwe kleurstof*).
Sala'de, sla, v. (Fr. salade: *bekende bladplant*; Lat. lactuca sativa); zie Sla; **–lepel,** m. –s; **–olie,** v.; **–vork,** v. –en.
Salaman'der*, m. –s (Gr.-Lat. salamandra: *tweeslachtig dier, in uiterlijk veel op een hagedis lijkend*; *scheldwoord*).
Salami'ne, v. (*zware zijdestof*).
Salang(a)an', v. –ganen (v. Mal. sarang = nest: *klipzwaluw* inz. *op de Soendaeilanden, die de eetbare vogelnestjes bouwt*; Lat. collocalia fuciphaga).
Salarieeren* (Fr. *een salaris geven, bezoldigen*; *een salaris verbinden aan*): *iem., iets –.*
Sala'ris, o. –sen (gelatiniseerde vorm van Fr. salaire: *bezoldiging*); **–regeling,** v. –en.
Saldeeren* (*het saldo opmaken en door betaling vereffenen*: *rekeningen afsluiten*).
Sal'do, o. –'s, ook, saldi (It. *overschot, verschil tusschen credit en debet, slot*): *een batig –,* winst; *een nadeelig –,* verlies.
Sa'lemli(e)k, v. –s (*wekelijksche optocht op Vrijdag van den sultan naar de moskee*).
Sa'lep, v. (Arab. *wortel van standelkruidsoorten, waaruit een geneeskrachtige drank bereid wordt*; *de drank*); **–drank,** m. –en.
Salet', saletten (Fr. salette eig. zaaltje: *gezelschapszaal, ontvangkamer, salon,* vero.; *avondje, gezellige bijeenkomst in de 18e eeuw, kransje*); **–jonker,** m. –s (*modefat*), vero.
Sali . . ., van Lat. sal = zout.
Salicyl'watten, v. mv. (*antiseptische watten, doortrokken met een salicyloplossing*).
Salicyl'zuur, o. (*bederfwerend middel*).
Sa'lie* 1 v. (plantk. *lipbloemige plant*; Lat. salvia; *geneesmiddel of kruiderij, uit de salie bereid*; ook: *saliemelk*): – *drinken*; **2** m. –s (*Jan Salie*): *een echte –*; **–melk,** v. (*melk, getrokken op saliebladeren*).
Sali'ne, v. –n (Fr. *zoutmijn*; *zoutziederij*).
Salinome'ter, m. –s (*meter v. h. zoutgehalte*).
Sa'lisch, bn. (*betrekking hebbende op, van of volgens de Salische Franken*): *de –e wet,* (5e eeuw), die de vrouwen van de erfenis, later van de troonopvolging uitsloot.
Sal'land, o. (*graafschap in Overijsel*).
Salmagun'di, o. (*haringsla*; bekend werk van Potgieter 1808—1875).
Sal'mi, o. (*gebraden wild, gevogelte in pikante saus, een soort van ragoût*).
Salmiak', **Salmoniak',** v. (scheik. *sal ammoniacum, ammoniumchloride*).
Sa'lomo(n), zoon v. David, om zijn wijsheid beroemde koning der Joden, ± 950 v. C.: *de wijsheid v. –*; *de Tempel v. –.*
Sa'lomonszegel, v. –s (*inheemsch, in 't wild groeiend lelieachtig plantje*; Lat. polygonatum); –zegeltje, o. –s.
Salon', o. (soms, m.) –s (Fr. *ontvangkamer, mooie kamer*; *zulk een vertrek, als geregelde plaats van samenkomst van een gezelschap van personen uit de uitgaande wereld*; in samenstellingen: *vertrek, ingericht tot het ontvangen van cliënteele*; ook: *zaal tot expositie v. schilderijen enz.*; *jaarlijksche tentoonstelling van schilderijen enz.* inz. *te Parijs*); **–netje,** o. –s; **–ameublement,** o. –en; **–boot*,** v. –en (*mooi ingerichte passagiersboot*); **–held,** m. –en (*gezelschapsmensch, die in salons een goed figuur maakt* [*maar weinig beteekent*]); **–muziek,** v. (*lichte, oppervlakkige muziek*); **–trein,** m. –en (*trein met salonwagens*); **–wagen,** m. –s (*spoorwagon, als salon ingericht*): *de koninklijke –.*
Salpe'ter, o. (Lat. sal petrae = steenzout: *kaliumnitraat, delfstof* inz. als bestanddeel v. buskruit en als meststof bekend); **–zuur 1** o. (*sterkwater, bijtend vocht, met behulp van zwavelzuur uit salpeter verkregen*); **2** bn. (*salpeterzuur bevattende*): *–zure mengsels.*
Saltimban'que, m. –s (Fr. *kunstenmaker*).
Sal'to, m. salto's (It. *sprong*); **–-morta'le,** m. ––'s (*halsbrekende sprong, waarbij de springer over de kop buitelt zonder de grond te raken*; fig. *een groot waagstuk*).
Saluceeren* (Fr. *groeten*; mil. *aanslaan*).
Sa'lus po'pulo (Lat. *aan het volk heil!*).
Salutair', bn. (Fr. [Lat. salutaris]: *heilzaam*).
Saluut', o. (Fr. salut: 1 oudtijds in begroetingen in de aanhef van min of meer officieele brieven: *heil*; 2 *afscheidsgroet*; 3 *groet* inz. militaire groet of van een schip): 1 *aan allen, die deze zullen hooren –!* 2 *nog iets? anders –*; 3 *een – met de degen*; *een – met het vaandel*; **–schot,** o. –schoten (*eereschot*).
Sal'va approbatio'ne (Lat. *behoudens goedkeuring*).
Salvation-army, o. (Eng. *Leger des Heils*).
Salva'tor, m. (Lat. *Redder, Heiland*).
Sal've (Lat. *wees gegroet, welkom*): – *regi'na,* wees gegroet koningin, R.-K. lofzang ter eere van de H.-Maagd.
I. Sal'vo, o. salvo's (It. salva: *gelijktijdige losbranding van vuurwapenen*; bij uitbr. v. uitroepen, van een menigte); **–vuur,** o.
II. Sal'vo erro're et omissio'ne (Lat. *behoudens fouten en misstellingen*): verkort onder rekeningen-courant; z. **S. E. & O.**; – erro're cal'culi, behoudens rekenfouten, zie **S. E. C.**; – **hono're,** zie **S. H.**; – **ti'tulo,** zie **s. t.** en **s. s. t. t.**
Salz'kammergut, o. (*het zoutrijk domeingoed van Oostenrijk in de Stiermarksche Alpen*); lees *zaltskammergoet.*
Samaar', v. samaren (o.-Fr. samare: *lang vrouwenkleed*; ook v. mannen: *lange mantel, lang, ruim ambtsgewaad*); vero.; –tje, o. –s.
Samari'a, o. (Bijb. *hoofdstad van Israël,* ± *889 v. C. gesticht*; ook: *gedeelte van Palestina tusschen Galilea en Judea*).
Samaritaan', m. –tanen (*bewoner van Samari'a in Christus' tijd*; fig. zie Luc. 10, 30–37: *iem., die zich over een ander ontfermt, zonder daartoe aangewezen te zijn,* meestal met: barmhartige); **–sche*,** v. –n.
Sam'bal, v. (O.-I. *scherpe toespijs bij de rijst*).
Sambeni'to, o. –'s (Sp. uit saco bendito [Lat. saccus benedictus] of waarschijnlijker uit San Benito, een scapulier, oorspr. de San Benito: *ketterhemd: geel hemd met afbeeldingen van duivels en vlammen, waarin de door de Inquisitie veroordeelde ketters verbrand werden*; *ook bij een auto-da-fé gebruikt als bespotting*). (e = ee).

Sam'bo(e)k, v. –bokken; zie Sjambok.
Sambreel'*, v. –en (Z.-Afr. *zonnescherm*).
Sameet', o. (o.-Fr. samit: *fluweel*); vero.
Sa'men, te za'men, bw. (*bij elkaar, te gader, als een geheel beschouwd; onderling, onder elkander*): – *met*; als eerste lid van samenst. meestal *Samen*, soms *Saam*; het vormt scheidbaar samengestelde w.w., als:
Sa'menbinden, bond –, h. –gebonden (*door binden aaneenhechten: bijeen-, aaneenbinden*): *takken tot een rijsbos* –.
Sa'mendoen, deed –, h. –gedaan (*zich voor een of andere handeling aaneensluiten; te zamen met iem. iets doen*).
Sa'menflansen, flanste –, h. samengeflanst (*op slordige wijze met elkaar verbinden of vereenigen tot een geheel*): *een opstel* –.
Sa'mengaan, ging –, h., i. samengegaan (eig. *te zamen, in elkaars gezelschap gaan*; v. eigenschappen: *aanwezig zijn bij een zelfde(n) persoon, een zelfde zaak; gepaard gaan*): *hebzucht en altruïsme kunnen niet* –; – *met*.
Sa'mengeordende wetten, v. mv. (Z.-N. *in onderling verband gebrachte wetten over een bepaald onderwerp*).
Sa'mengesteld, bn. (*niet-enkelvoudig, uit verschillende bestanddeelen gevormd*): spraakk. *een –e volzin*, uit twee of meer enkelvoudige zinnen bestaande; *een – blad*, met verscheiden blaadjes aan één steel; *een – getal*, een geheel getal + breukgetal, b.v. $3^5/_8$; *–e interest*, interest op interest; – *oog*, facetoog, bestaande uit een groot aantal enkelvoudige oogjes b.v. bij insecten; **–bloemigen,** v. mv. (composieten: *familie, waarvan de bloemen uit meer dan één individu bestaan*).
Sa'mengezworenen, m. mv. (*deelgenooten aan een samenzwering*); ook: **Saam–.**
Sa'menhang, m. (*onderling verband*): *in* –.
Sa'menhangen: *dat hangt samen met*; Z.-N. –de misdrijven, *tegelijkertijd gepleegd door verschillende personen samen of na afspraak op verschillende tijden.*
Sa'menhooren*, hoorde–, h. samengehoord (*bij elkaar behooren of passen*); **–hoo'righeid*,** v.: *de – van die twee partijen*; als germ. beschouwd; **–komst,** v. –en (*gelegenheid of keer, dat twee of meer personen samenkomen*; inz. *vergadering* [*van meer dan twee personen*], *bijeenkomst*); **–leving,** v. (1 *het samen leven of verkeeren in de maatschappij, als man en vrouw; omgang, verkeer*; 2 *het geheel der met elkaar verkeerende menschen; maatschappij*): 1 *neiging van de mensch tot* –; 2 *de moderne* –; **–loop,** m. (1 *plaats, waar rivieren, wegen, zich vereenigen*; 2 van omstandigheden: *toevallige en gelijktijdige vereeniging*): 1 *Coblenz ligt aan de – van twee rivieren*; 2 *een – van omstandigheden*; rechtst. – *van misdrijven*; **–raapsel,** o. –s (*mengelmoes*): *een – van leugens.*
Sa'menrotten, rotten –, hebben en zijn samengerot (*met oproerige of kwade bedoelingen te hoop loopen*): *de rebellen gaan* –.
Sa'menscholen, schoolden –, hebben en zijn samengeschoold (*groepsgewijze bijeenkomen*, inz. *v. e.* [*dreigende*] *menigte*): *de menigte schoolde – voor het stadhuis*; **–ing,** v. –en: *–en van meer dan drie personen verbieden.*
Sa'mensmelten, h. (1), i. (2) samengesmolten (1 *door smelten tot e. geheel maken*; *e. volkomen vereeniging tot stand brengen*; 2 *door smelten tot e. geheel worden; zich volkomen vereenigen*): 1 *koper en tin* –; *tot e. volk* –; 2 *de metalen smelten samen; de stemmen smolten samen.*
Sa'menspannen, spande –, h. samengespannen (*een komplot smeden*): *tegen de regeering* –; **–spanning,** v. Z.-N.: – *tegen den Koning*; *een – smeden.*
Sa'menspraak, v. –spraken (inz. Z.-N. *tweespraak*).
Sa'menstel, o. (*uit onderling verschillende bestanddeelen gevormd geheel; wijze van samenstelling: inrichting, bouw*).
Sa'menstellen, stelde –, h. samengesteld (*iets tot een geheel maken uit verschillende bestanddeelen*): *een stoommachine* –; *water is een – gesteld stof; luchtbol is een – gesteld woord.*
Sa'menstelling, v. –en (1 *het samenstellen*; 2 *wijze, waarop iets samengesteld is*; 3 *iets, dat samengesteld is*, inz. spraakk. *woord, dat door verbinding van twee of meer woorden is gevormd*): 1 *de – der ww.*; 2 *de veranderde – der Kamer*; 3 *de – jachthond.*
Sa'mentellen, telde –, h. –geteld (*optellen* inz. Z.-N.); **–ling,** v. –en.
Sa'mentrekken, trok samen, h. (1, 2, 3), i. (4) –getrokken (1 *naar elkander trekken, bijeentrekken*; 2 *door trekken tot een kleinere omvang brengen*; 3 spraakk. van twee lettergrepen of van twee of meer zinnen: *door verkorting* [*d. i. uitstooten van letters, weglaten van gemeenschappelijke zindeelen*] *tot één maken*; 4 *naar elkander toe trekken; zich* –): 1 *troepen* –; 2 *de wenkbrauwen* –; 3 *twee zinnen* –; *weer is samengetrokken uit weder*; 4 *de onweerswolken trokken samen*; **–trekking,** v. –en (*het samentrekken* inz. in bet. 3); **–trekkingsteeken*,** o. –teekens (*teeken, dat twee lettergrepen tot één zijn versmolten*), b.v. *râan* (raden).
Sa'menvloeien, vloeide –, is samengevloeid (*zich vloeiend vereenigen*): *twee beken kunnen* –, *ook twee kleuren*; *–de pokken.*
Sa'menvoeging, v. (*het samenvoegen*, in Z.-N. als rechtst.: *van verschillende akten van beschuldiging wegens eenzelfde misdrijf*).
Sa'menweefsel, o. –s (*samengeweven geheel; iets, dat op ingewikkelde wijze is samengesteld, samenstelsel*, meestal ongunstig): *een – van leugens.*
Sa'menzweren, ze zwoeren –, hebben –gezworen (*zich tot iets, meestal iets kwaads, in het geheim met anderen verbinden*); **–zweerder,** m. –s; **–zwering,** v. –en (*het samenzweren, komplot*).
Sam'melen, sammelde, h. gesammeld (*talmen, teuten*); **–aar,** m. –s.
Sa'moem, m. samoems; zie Samum.
Samojeed', m. –jeden (*lid v. e. stam, wonende aan de kusten der N.-IJszee*).
Samoreus', v. –reuzen (*lang, plat vrachtschip, voor de binnenvaart in de Sambre- en Meuse-streek, uit welke namen het woord misschien is samengetrokken*).
Samovar', v. samovars (eig. *zelfkoker*; *Russische theeketel*), ook: Samowar'.
Sam'pan, –pang, m. –s (O.-I. oorspr. Chineesch: *drieplank; klein kustvaartuig in de Indische archipel; sloep in vele soorten*).
Sam'son, m.; zie Simson.
Sa'muel, m. (Bijb. *de laatste der Richteren*, ± 1060 v. Chr.): *de twee boeken – bevatten de geschiedenis van Samuel en van de beide eerste koningen, Saul en David.*
Sa'mum, sa'moem, m. –s (Arab. eig.

giftige wind: *heete woestijnwind, chamsin*).
Samu'rai, v. (*Japansche krijgsadel*).
Sanato'rium, o. –ria (Lat. *gezondheids-inrichting, herstellingsoord*).
San'cho Pan'za, schildknaap van Don Quijote; tegenover zijn idealistischen heer vertegenwoordigt hij het gezond verstand, een nuchtere, practische levensopvatting, grenzend aan het platte; l. *Sant'sjo Pant'sa*.
Sanc'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. sanctio]: 1 *bevestiging, goedkeuring, bekrachtiging*; 2 *waarborg*, [*economische*] *dwangmaatregel om verdragsbepalingen te doen uitvoeren*): 1 *wettelijke – aan een bestaande toestand geven*; 2 *opheffing der –s*; lees *sank'sie*.
Sanctionneeren* (Fr. *bekrachtigen*; *sanctie verleenen aan*). (t = s).
Sanctua'rium, o. (Ned.) –s, (Lat.) –ria (Lat. *het heiligdom*: R.-K. *priesterkoor, heiligdomskamer, reliekschrijn*).
Sanc'tum sancto'rum, o. (Lat. *het Heilige der Heiligen*).
Sanc'tus, Lat. **1** bn. (*heilig*); **2**o. (*deel der Mis vóór de Consecratie, inleidend gebed of lied*).
Sandaal', v. –dalen (Fr. sandale [Gr.-Lat. sandalium]: *bindzool, snoerzool, schoeisel, bestaande uit een met banden aan de voet bevestigde zool*, o. a. *in Azië in gebruik*).
Sandalwood; zie Sandelwood.
San'darak, v. en o.; zie Sandrak.
San'delboom*, san'dalboom*, m. –en (oorspr. Arab. *Indische boomsoorten, waarvan het hout voor meubelen, als verfhout en in de geneeskunde gebruikt wordt*; Lat. pterocarpus santalinus); **–hout,** o. (*hout v. d. sandelboom*).
San'delwood, o. –s (Eng. eig. *sandelhout*: *een paard van Soemba of Sandelhout-eiland*).
San'drak, o. (Fr. sandaraque, Gr. sandarake: *soort metaal*; ook: *harssoort*).
Sand'sjak, m. –s (Turksch: *afdeeling, provincie, district van een vilajet*).
Sandwich, m. –wiches (Eng. *dun vleesch-boterhammetje*: *twee op elkaar gelegde dunne sneetjes brood met vleesch, kaas enz. er tusschen, genoemd naar den Engelschen graaf Sandwich*); **Sandwichman,** m. –mannen (*man, met reclameborden op rug en borst*).
Sangfroid', o. (Fr. *koelbloedigheid*).
Sangui'nicus, m. –ci (Lat. *iem., die sanguinisch, driftig, oploopend is*). (gui = gwie).
Sangui'nisch, bn. (*bloedrijk, volbloedig*; fig. *vurig, driftig*): *een – temperament*.
San'hedrin, o. (Hebr. *de Hooge Raad, Joodsch gerechtshof in Jeruzalem*).
Sanitair', bn. (Fr. *de gezondheid betreffende, uit een oogpunt van gezondheidsleer; tot de gezondheidsdienst behoorende*): *een –e wetgeving, de –e dienst; –e artikelen*.
Sa'nitas, v. (Lat. *gezondheid!*).
Sans-atout' (Fr. *zonder troef*).
Sansculot'te, m. –n, –s (Fr. *iem., die geen kniebroek of culotte droeg, maar een lange pantalon*: *revolutionnair in 1789*).
Sansculotti'des, v. mv. (Fr. *vijf* [*in een schrikkeljaar zes*] *de Republikeinsche kalender aanvullende feestdagen*).
Sans-façon', o. (Fr. *zonder complimenten*: *ongegeneerdheid*): *blijf dineeren, maar –––!*
Sans-gê'ne, o. (Fr. *ongedwongenheid; als bij zich thuis, vrij en ongedwongen*).
San-Mar'co, v. (*St.-Marcuskerk in Venetië*).
Saus'krit, o. (*oude taal der Hindoes*): *het – vervult bij de Brahmanen de rol van het Latijn in de R.-K. kerk*; ook: Sanskriet'.
Sanskri'tisch, bn.: *de –e taal en letteren*.
Sanskritist', m. sanskritisten ([*wetenschappelijk*] *kenner of beoefenaar van het Sanskrit*).
Sans-souci', o. (Fr. eig. *zonder zorg*; *buitenzorg*): kasteel bij Potsdam, geliefde verblijfplaats v. Frederik den Gr. 1712-'86.
Sant, m. santen (Sp. santo [Lat. sanctus]: [*manlijke*] *heilige*).
Santé', v. (Fr. *gezondheid*; bij het toedrinken: *op uw gezondheid*); ook, **Sant'jes.**
San'tekwant, v. –en (Z.-N. *oorveeg*).
Santenboetiek', v. (*santenkraam*); oorspr. *santenboutique* = heiligenbeeldjeswinkel.
San'tenkraam, v. (*kraam, waarin heiligenbeeldjes worden verkocht*; spottend: *de heele rommel of boel*): *de heele –*.
Santin', v. santinnen (*vrouwelijke heilige*).
Santin'netje, o. –s (Z.-N. *prentje met een heilige vrouw of heilige maagd er op*).
Sant'je, o. –s (Z.-N. *prentje, waarop een heilige is afgebeeld*; *bidprentje*).
Santoni'ne, v. (*uit de zaden van het St.-Janskruid gewonnen wormdrijvend middel*).
Santo'rie, v. (Fr. centaurée, Lat. centaurea: *duizendguldenkruid*).
San'tos-kof'fie, v. (*koffie, uitgevoerd uit Santos, uitvoerhaven van São Paulo, een der federatieve staten van de republiek Brazilië*).
San'tri, m. –'s (*leerling eener school voor* [*Mohammedaansch*] *godsdienstonderwijs*).
Sap, o. sappen (*levensvocht in organische lichamen, planten, dierlijke lichamen*; Z.-N. fig. *kracht*).
Sap'(p)anhout, o. (Mal. *hout van een Indische boomsoort* [Lat. caesalpinia sappan], *roodkleurend verfhout*).
Sap'groen, o. (*groene kleurstof, uit de bessen van de kruisdoorn*); zie Sapverf.
Sa'pi, v. sapi's (O.-I. *rund*).
Sapien'ti sat (Lat. *voor den wijze genoeg*), d. i. een goed verstaander heeft maar een half woord noodig. (ti = tie).
Sap'pe, v. –n, –s (Fr. [*met schanskorven enz. gedekte*] *loopgraaf*; *onderaardsche gang naar of van een vesting enz.*).
Sappeeren* (*het aanleggen van sappen*).
Sap'pel, Barg. *z. te – maken*, z. afjakkeren.
Sap'pen; zie Zappen.
Sapperdekriek', **Sapperloot',** **Sapperment',** tw.; zie Sakkerloot.
Sappeur', m. –s (Fr. *soldaat, die sappen maakt*; vroeger: *infanteriesoldaat, vóór het regiment marcheerende met een groote blanke bijl over de schouder, bijleman*).
Sappeurs'baard, m. –en (*lange, volle baard*).
Sap'pho, v., Gr. lierdichteres, ± 600 v. C.; l. *Sap'-foo, Saf'foo*; *de Nederlandsche –*, de Antwerpsche dichteres Anna Bijns (16e eeuw).
Sap'pig, bn.; –er, –st (*rijk aan sap* inz. v. vruchten; ook in toepassing op geestelijk gebied): *een –e kers*; *– vleesch*, malsch; *– geschilderd*, welig, vol leven; *–e taal*.
Sap'pigheid, v. (*het sappig-zijn, het bevatten van veel sap*): *de – van sommige peren*.
Sap'rijk, bn.; –er, –st (*rijk aan sap*): *–e peren*.
Saprophiet', v. –en (Gr. sapros = rot: *plant, van rottende stoffen levende*).
Sap'verf, v. –verven (*verf, die de ondergrond laat doorschijnen*).
Sa'ra, v. (*Abrahams vrouw*, ± 1700 v. C.).
Saraban'de, v. –s (Fr. [Sp. zarabanda]: *Spaansche dans; muziekstuk voor deze dans*).

Saraceen', m. –cenen (Arab. sarki = oosten: *Muzelman*; oorspr. *Bedoeïnenstam*).
Saraceensch'*, bn. (*eigen aan of betreffende de Saracenen*): *het –e heir, – gebroed.*
Saraceens'kruid, Sarazijns'–, o. (*pijpbloem*; ook: *helmbloem*; Lat. corydalis).
Sarcas'me, o. –n (Fr. [Gr.-Lat. sarcasmus v. Gr. sarx = vleesch, eig. vleesch bijtend]: *bittere, bijtende spot*; *uiting van sarcasme*).
Sarcas'tisch, –er, meest – **1** bn. (*bitterspottend*; *vervuld van bittere spot*): *op –e toon spreken*; **2** bw. (*met bittere, bijtende spot*): *– opmerken.*
Sarcoom', o. (Gr. sarx = vleesch: *kwaadaardige tumor* [= *gezwel*] *uit bindweefselcellen*).
Sarcophaag', v. –phagen (Gr. sarx = vleesch, letterlijk: *vleeschetend*; *steenen doodkist, vooral door de ouden* b.v. *de Romeinen gebruikt, van een steensoort, die het vleesch spoedig deed vergaan*; ook: *grafmonument als een –*): *de – van Charlemagne*; l. *sarkofaag'*.
Sardien'tje, o. –s (*sardijntje*); spreekt.
Sardijn', Fr. **sardi'ne,** v. sardijnen, sardines (*haringachtig vischje in de Middellandsche Zee en de Atlantische Oceaan levende, tot aan de kusten van Bretagne, genoemd naar Sardinië*; Lat. alausa pilchardus): *de – in olijfolie ingemaakt en in blikjes verzonden.*
Sardi'nenblikje, o. –s (*platte blikken doos voor of met sardinen*); Z.-N. **–doos***, v. –doozen.
Sardo'nisch, bn., v. Gr. sar'doon = grijnzend: *een –e lach*, grijnslach, bittere lach.
Sar'donyx (Gr.-Lat. *half doorschijnende witachtige steensoort met strepen en aderen*, inz. voor het snijden van camée's gebruikt; eig. *onyx v. Sardinië*), **1** m. –en (voorwerpsn.); **2** o. (stofn.).
Sare'kat Is'lam, v. ook Sari'kat – (O.-I. *economisch-politieke vereeniging en partij op Mohammedaansch-godsdienstige grondslag*); Sare'kat Ra'jat, v. ([*uiterst linksche*] *volkspartij*).
Sar'ge, v., in bet. 2 –n (*wollen stof*; Z.-N. *wollen deken*); in bet. 2 ook Z.-N.: **sar'gie,** v. sargiën, –s; z. Serge.
Sa'ro(e)ng, v. –s (*Oostindisch kleedingstuk van mannen en vrouwen*: *doek met kleurige teekening, van de heupen afhangend als rok*; ook [vroeger]: *négligé der Europeesche dames in O.-I.*).
Sar'ras, m. –sen (*ruitersabel, houwdegen*).
Sar'ren, sarde, gesard (*tergend plagen, tergen, treiteren*): *een hond –.*
Sar'rig, bn. en bw.; –er, –st (*tergend, plagend*; *plaagzuchtig*): *een – gebaar*; *– kijken.*
I. Sas, v. sassen (*snel verbrandend, licht ontvlambaar mengsel voor vuurwerk enz.*).
II. Sas, o. sassen (vero., Z.-N. *sluiskolk, schutsluis*): zegsw. *in zijn – zijn,* schik.
Sa'sak, m. –s (O.-I. *Mohammedaansche bewoner van Lombok*).
Sas'deur, v. –en (Z.-N. *sluisdeur*); **–huis,** o. –huizen (Z.-N. *huis van den sluiswachter*); **–meester,** m. –s (Z.-N. *sluiswachter*).
Sas'safras, Sp. oorspr. uit een Amer. taal, **1** m. –sen (*N.-Amerik. laurierboom*; Lat. sassafras officinale); **2** o. (*hout en bast van de wortel* o.a. zweetmiddel; ook: *drank, getrokken op bladeren of bast*).
Sas'senbloed, o.: *het gaat van –,* met groote opoffering (eig. *van 's harten bloede*).
Sassenier', m. –s, Z.-N.; of **Sas'ser,** m. –s (*sluiswachter*).
Sas'sluis, v. –sluizen (*schutsluis*).
Sa'tan*, m. satans (Gr.-Lat. satanas, oorspr. Hebr. *de vorst der gevallen engelen*; *de duivel*; *iem. met een laag en geslepen karakter*; gunstig: *duivelskunstenaar*).
Sata'nisch, bn. en bw. (*duivelsch*): *een –e blik, een –e lach*; *ik was – nijdig.*
Sa'tansch*, bn. (*duivelsch*; *verwenscht*).
Sa'tanskind, o. –kinderen (eig. *kind van satan, duivelsche man of vrouw*); **–werk,** o. (*een schandelijk, zeer lastig werk*).
Sa'te, v. (O.-I. *stukjes vleesch, aan een pin geregen en geroosterd*); e = ee; ook Sa'tai.
Satelliet'*, m. –en (Fr. satellite, Lat. satelles: *wachter, trawant*; *bijplaneet, maan, hemellichaam, dat een ander, waarom het zich beweegt, op zijn baan vergezelt*; *persoon, die zich in zijn denkbeelden en handelingen geheel richt naar een ander, in wiens omgeving hij zich gewoonlijk ophoudt*): *de maan is de – der aarde*; *de jongeling trad met zijn – de kamer uit.*
Sa'ter, m. –s (Gr.-Lat. satyrus: myth. *boschgod, veldgod met horens en bokspooten*; *volgeling van Bacchus*; fig. *leelijk mensch*).
Satijn', o. (soorten) –en (Fr. satin, oorspr. Arab. naam v. de Chineesche uitvoerhaven: *glanzige zijde, atlas*; *zijden of halfzijden glanzende stof*); **–achtig,** bn. (*lijkende op satijn*).
Satij'nen, bn. (*van satijn*): *een – das.*
Satineeren* (Fr. *glad en glanzend maken* [*als satijn*]; *een satijnachtig voorkomen geven aan*): *papier –.*
Satinet', o. (Fr. *katoenen satijnweefsel*: *katoenen stof met een satijnachtige glans*); z. Alpaca, opm.
Sati're, v. –n (Fr. [oorspr. Gr. Lat. misschien aldus genoemd, omdat de spelers in de hekelende blijspelen satermaskers droegen]: *hekeling*; *spot- of hekeldicht*): *een vinnige –.*
Sati'rendichter, m. –s (*hekeldichter*).
Sati'ricus, m. sati'rici (Lat. *hekeldichter, satirisch schrijver, spotter*).
Satiriek', bn. en bw.; –er, –st (Fr. satirique: *spottend, hekelend spotachtig*; *als in een satire*): *een – weekblad, een – gedicht*; *Mult. wist – te schrijven*; ook wel (Duitsch):
Sati'risch: *een – gezegde*; *– lachen.*
Satisfac'tie, v. (Fr. [Lat. satisfactio]: [*gevoel van*] *voldoening*; *genoegdoening*): *– van iets hebben*; *iem. – geven.*
Satraap', m. –trapen (Gr.-Lat. satrapes: *landvoogd in het oude Perzië*; *willekeurig* [*weelderig levend*] *heerscher*).
Satrapie', v. –ën (*ambt, gebied v. e. satraap*).
Saturna'liën, –lia, mv. (*Saturnusfeesten in 't oude Rome van 17–24 December, zich kenmerkend door losbandigheid*).
Satur'nus* **1** m. myth. Oud-Italische god van landbouw, later vereenzelvigd met Chronos. Hij zou van de troon gestooten, op zijn vlucht gastvrij in Italië zijn opgenomen en daarvoor landbouw en beschaving hebben ingevoerd: zoo werd zijn regeering een tijd van vrede en geluk: de gouden eeuw. Zijn drie zonen waren Jupiter, Neptunus, Pluto, zijn dochters Juno en Vesta; **2** m. (*groote planeet, door lichtende ringen omgeven*; scheik. *lood*).
Sa'tyr, m. satyrs; zie Sa'ter. (y = i).
Saty'risch, bn. en bw.; zie Satiriek.
Saucijs', v. saucijzen (Fr. saucisse: *kleine, ongerookte* [*gekruide*] *worst*); inz. *-je.*

Saucij'zebroodje, o. –s (*broodje van fijn deeg gebakken, gevuld met gehakt of gekruid varkens- of kalfsvleesch*).
Saucis'(se), v. saucissen (Z.-N. *saucijs*).
Sauf-conduit', o. –conduits (Fr. *vrijgeleide*[*-brief*]).
Saul, m., Bijb. de eerste koning van het Joodsche volk, ± 1025 v. C.
Saumon', Fr. **1** m. (*zalm*); **2** bn. (*zalmkleurig, bleekrood*).
Sau'rus, m. sauriërs (Lat.-Gr. sauros = hagedis: *reusachtig, mezozoïsch, hagedisachtig dier*; ook wel: *reusachtige krokodil*): *logge sauriërs lagen op een zandbank aan de mond van de Nijl*; verg. Mosasaurus.
Saus, v. –en (Fr. sauce: 1 *toebereid nat, bij spijzen gebruikt als bijgift*; 2 tabak: *vloeibare massa, waarin men tabak drenkt om een bijzondere smaak er aan te geven*; 3 in het alg. *dunne, vloeibare massa* [*v. e. kleurende stof*]; 4 *regen*; 5 Z.-N. *slaag*): 1 *boter–, eier–, room–*; Z.-N. *'t is – naar het kommeken,* lood om oud ijzer; 2 *pruimtabak, zwart door onderdompeling in de een of andere –*; 3 *bestrijken met een dunne – van een of ander bindmiddel*; 4 *wij krijgen –*; 5 *– krijgen.*
Sau'sen, sauste, h. gesaust (*met saus begieten, drenken, kleuren*): *tabak –.*
Saus'je, o. –s (volksetym. van Curaçaosche amandel: *apennoot*).
Saus'kom, v. –kommen (*deel v. e. eetservies, dienend om de saus te bevatten en op te dienen*); **–lepel,** m. –s; **–pan,** v. –nen.
Sauteeren* (Fr. *snel bruin braden van vleesch of aardappelen op een flink vuur*).
Sauter'nes, m. (Fr. *zoete, witte wijn,* inz. *bij visch, naar een dorp in de Gironde*).
Sauveeren* (Fr. *redden*).
Sauve-gar'de, v. –gardes (Fr. *veiligheidswacht; dekking*; fig. *beveiliging*).
Sauve-qui-peut', o. (Fr. eig. *redde zich wie kan*: *ordelooze vlucht*).
Savan'ne, v. –n (Sp. sabana: *grasvlakte met verspreide boomgroepen*).
Savan'te, v. savantes (Fr. *geleerde vrouw*; ongunstig: *blauwkous*).
Sa'velboom*, m. –boomen (*zevenboom, naaldboom*; Lat. sabina officinalis).
Savoir-fai're, o. (Fr. eig. *weten te doen*: *bedrevenheid, handigheid*).
Savoir-vi'vre, o. (Fr. eig. *weten te leven*: *levenskunst; wellevendheid*[*skunst*]; *kunst, om met menschen om te gaan*).
Savonet', v. savonetten (Fr. eig. *zeepballetje; horloge met kapdeksel*); **–horloge,** o. –s.
Savoureeren* (Fr. *met smaak verorberen*; fig. *langzaam en innig genieten*).
Savoyaard', m. –s (*bewoner van,* inz. *jongen uit Savoye*): *de – is* inz. *schoorsteenveger.*
Savoyekool'*, v. –kolen (*witgele sluitkool met gekrulde bladeren*; Lat. brassica oleacea bullata): *wij eten van middag –* of *savoye.*
Sa'wah, v. –'s (O.-I. *bevloeid rijstveld*); **–bouw,** m.; l. *sa'waa.*
Sa'wo, –'s, minder juist **Sawoe, Sau** (O.-I. *lage, dikke boom, bruinachtig-rood meubelhout opleverend*); **–hout,** o.; **–mani'la,** v. –'s (*lage boom, in West-Indië inheemsch, thans overal in de tropen gekweekt om de smakelijke vruchten, ook fijn meubelhout opleverend*; Lat. mimusop; *de juttepeerachtige appel*).
Sax'hoorn, m. –s (muz. *koperen blaasinstrument, genaamd naar den uitvinder Adolphe Sax,* 1814–1894); tegenwoordig meestal:
Saxofoon, v. –fonen; lees *saksofone.*
Sca'bies, v. (Lat. *schurft*); l. *ska'-bie-es.*
Scabio'sa, v. (Lat. scabies: *schurftkruid*).
Scabreus', bn. (Fr. *ruw; gewaagd, schuin*).
Sca'la, v. –'s (It. *trap; toonladder; gradenschaal; schouwburg-opera in Milaan, ook elders*).
Scalp, m. –en ([*afgetrokken*] *behaarde hoofd- of schedelhuid*).
Scalpeeren* (v. Eng. to scalp: *de huid van de hersenpan trekken als zegeteeken; vroeger gebruik bij de roodhuiden*); **–mes,** o. –sen (*mes, waarmede de Indianen scalpeeren*).
Scalpel', o. –s (Fr. [Lat. scalpellum]: *ontleedmes*). (sc = sk).
Scammo'nium, o. (Gr.-Lat. *gomhars van het wortelsap der* convalvulus scammonia). (sc = sk).
Scandaleus', bn.; –zer, –t (*schandaleus*).
Scandeeren* (Fr. *verzen in voeten afdeelen; de versmaat sterk laten hooren bij het zeggen der verzen, naar de maat opzeggen*). (sc = sk).
Scandina'visch, bn. (*eigen aan, betrekking hebbende op, uit, van Scandinavië*): *de –e talen,* Noorsch, Deensch, Zweedsch.
Scaphan'der, m. –s (Fr. scaphandre: *zwemvest; luchtdichte duikerkleeding*); l. *ska-fan'der.*
Scapulier', o. –en, –s (Fr. scapulaire, Lat. scapulare v. scapulae = schouders: R.-K. *schouderkleed van sommige geestelijke orden*: *strook stof, op borst en rug over het bovenkleed gedragen*; ook: *verkleinde vorm van dit schouderblad*: *lapjes gewijde stof, in zwarte, blauwe, witte of bruine kleur, door linten of band met elkaar verbonden onder de kleeding* [*door leeken*] *op borst en rug te dragen*). (sc = sk).
Scarabee', v. –beeën (Fr. [Lat. scarabaeus]: *mest- en graafkever,* ook *pillendraaier; heilige kever in Egypte*; Lat. scarabaeus sacer; *nabootsing als amulet enz.*). (sc = sk).
Scaramou'che, m. –s (Fr. *hansworst i. h. It. blijspel* [*der 17e eeuw*]; *grappenmaker*).
Scarlati'na, v. (Lat. z. scharlaken: *roodvonk*).
Scè'ne, v. scènes (Fr. *tooneel: plaats der handeling; onderafdeeling v. e. bedrijf, ze begint wanneer een nieuwe persoon optreedt; huiselijk standje*; [*pijnlijk*] *voorval*): *iem. e. – maken,* heftige verwijten doen. (sc = s).
Scepticis'me, o. (Fr. [Gr.-Lat. scepticismus v. Gr. skepsis = eig. onderzoek]: *wijsgeerig stelsel, dat de menschelijke geest als onbekwaam beschouwt om iets met zekerheid te weten,* inz. *in geloofszaken; twijfelzucht*).
Scep'ticus, m. sceptici (Lat. *iemand, die h. scepticisme aanhangt; twijfelaar*). (sc = s).
Scep'tisch, bn., bw. (*geneigd tot twijfel; twijfel uitdrukkend; twijfelzuchtig*). (sc = s).
Scha, v.; zie Schade.
Schaaf, v. schaven ([*timmermans*]*gereedschap om oppervlakken* inz. *v. houten of metalen voorwerpen effen te maken*): *e. blok– of gerf–, een ploeg–; er met de ruwe, de fijne – overgaan*; **–bank,** v. –en (*bank, dienende om er hout op te schaven*); **–beitel,** m. –s (*beitel, waarmede een schaaf snijdt*); **–sel,** o. (*het afgeschaafde, de krullen*).
Schaak, Perzisch eig. koning, **1** o. (*schaakspel*): *een partij – spelen*; **2** bw. (*de positie van een figuur,* inz. *koning en koningin, die genomen kan worden*): *een stuk – zetten, de koning is of staat –,* kan genomen worden; *– den koning!* waarschuwing van den

tegenspeler, dat de koning – staat. **Schaak'bord,** o. –en (*vierkant bord, verdeeld in 64 ruiten, afwisselend in twee kleuren*); **–mat,** bn. (Arab. mat = dood; eig. *de koning is dood; stand van het schaakspel, waarbij de koning en dus de partij verloren is*): zegsw. *hij is – gezet,* weet geen uitweg; **–meester,** m. –s (*matador in het schaakspel*): *Lasker is een der beroemdste –s*; **–partij,** v. –en (*een spel schaak*; ook: *de schaakspelers zelf*); **–spel,** o. –spellen (*schaakbord met de stukken; spel met 2 × 16 figuren gespeeld, waarbij het doel is den koning van de tegenpartij schaakmat te zetten*); **–spelen,** o. (nl. *het spelen op het schaakbord*); **–speler,** m. –s; **–stuk,** o. –ken (*figuur v. e. schaakspel*): er zijn 32 –ken, zij heeten *koning, koningin, raadsheer* (of: *looper*), *kasteel* (of: *toren*), *paard, pion*; **–wedstrijd,** m. –en; **–wereld,** v.

I. Schaal, v. schalen (Lat. scala, eig. *ladder*: 1 *een op systematische wijze verdeelde lijn, die als maatstaf dient*; 2 *toonladder*): 1 *peil–*; *barometer–*; *een kaart, geteekend op een – van 1 : 1000,* aanwijzing omtrent de grootte eener teekening ten opzichte van de werkelijkheid; fig. *een zaak op groote, op reusachtige – drijven*; *een uitdeeling houden op ruime –*; 2 zie Toonschaal.

II. Schaal, v. schalen (1 [*kalk- of hoornachtig*] *bedeksel, buitenste bekleeding*; 2 *ondiep en wijd vat, meestal rond van omtrek en van onderen gebogen of minder wijd dan van boven: schotel, kom*; 3 *een der balansborden, -platen, -vaten*; bij uitbr. *weegtoestel; weegschaal*): 1 verg. Eierschaal; *de – van een kreeft*; *een eenkleppige – of kinkhoorn, een tweekleppige –*, b.v. van een mossel; *de schalen van een kever,* dekschilden, *van een boom,* de twee buitenste planken; 2 *een – met melk, een – met fruit, een drink–*; *met – en bussen rondgaan in de kerk*; 3 *de koperen schalen in de winkel*; *de – slaat over,* fig. [a]) een partij krijgt de overhand, [b]) wordt in het gelijk gesteld; zegsw. *dat legt gewicht in de –*, is van invloed op de beslissing; **–collecte,** v. –n (*collecte met open schaal*).

Schaal'dier, o. –en (*kreeften en krabben*).

Schaam'achtig, bn. (*een weinig verlegen; spoedig beschaamd*); **–been,** o. –deren (ontl. *deel van het bekken*); **–rood*** **1** o. (*blos, roode kleur, door schaamte te voorschijn geroepen*): *iem. het – op de kaken jagen*; **2** bn. (*rood van schaamte*); **–schoen,** i. d. zegsw. *zijn –en* (of: *schaamteschoenen*) *uittrekken,* alle schaamte afleggen; **–te,** v.: *alle – afgelegd hebben*; *valsche –*, [a]) ongegronde schaamte, inz. schaamte over het verraden van aandoeningen en edelmoedige opwellingen, [b]) misplaatste hoogmoed; **–telijk,** bn., bw. (Z.-N. *beschamend, schandelijk*); **–teloos*,** bn.; –loozer, –t (*geen schaamte gevoelend; geen schaamtegevoel bezittend; zonder schaamte, cynisch*): *een – bedrieger*; Onbeschaamd is zwakker; **–loos'heid,** v.

Schaap, o. schapen (*woldragend, tweehoevig herkauwend zoogdier*; Lat. ovis aries; *hulpeloos, weerloos, deerniswaardig persoon*): het mannetjesschaap heet *ram,* het wijfjesschaap *ooi,* het jong *lam*; zegsw. *de schapen scheren,* winst behalen; *een – van een kind,* bloed; *dat arme –; zoo'n mal –!* scherts. *het verloren* (of: *verdoolde*) *– is terecht,* wat zoek was, is teruggevonden, zie Luc. 15 : 4–6; *als schapen ter slachtbank leiden*; *– en wolf,* spel op het dambord; zie Dam, Mak, Scheiden 4, Schurftig; **–'achtig,** bn. en bw.; –er, –st (*als* [*van*] *een schaap*; fig. *onnoozel, dom*): *met een – geduld*; *een – gezicht zetten*; *er – uitzien*; **–herder*,** m. –s (*herder, die schapen hoedt*; Z.-N. *witte kwikstaart*); **–jes,** o. mv. (fig. *schapenwolkjes*); z. Droge.

Schaap'kameel*, o. –en (*lama,* z. ald.).

Schaaps'kleederen*, –kleeren*, o. mv. (fig. *het uiterlijk van deugd*): *een wolf in –* (of: *in schaapsvacht, in een schapevacht*), schadelijk, slecht mensch, die zich onschadelijk, goed, voordoet; zie Matth. 7 : 15.

Schaaps'kooi, v. –en (*stal voor schapen*); **–kop*,** m. –pen (fig. *lomperd*); **–leder, –leer,** o.; **–lederen, –leeren*,** bn.; **–vacht,** v. –en.

I. Schaar, v. scharen (*afdeeling opgestelde, samen marcheerende, strijdende krijgslieden; aaneengesloten of althans samenhangende menigte*; in het alg. *menigte*); z. Schare.

II. Schaar, v. scharen (1 *knipwerktuig*; 2 *kouter*; 3 *tot grijpen ingericht paarsgewijs voorkomend orgaan van sommige gelede dieren* [schaaldieren]): 1 *een effecten–, een borduur–*; zegsw. *daar hangt de* (*gouden*) *– uit,* fig. het is er duur; 2 *een ploeg met ijzeren –*; 3 *de scharen der kreeft.*

III. Schaar, v. scharen (Z.-N. *schaarde*).

Schaar'bosch*, o. –bosschen (Z.-N. *bosch hakhout*).

Schaar'hout, o. (*krewpelhout, hout, dat van tijd tot tijd gekapt wordt, hakhout*): *het – blonk van poeierfijne rijm.*

Schaar'de, v. –n (*breuk of kerf,* inz. *in het scherp van een snijwerktuig; scherf*): *het mes is vol –n*; *de –n uitslijpen,* fig. een gebrek wegnemen; ook: Schaard.

Schaar'den, schaardde, h. (1), i. (2) geschaard (1 *schaarden, kerven doen ontstaan in de snede van*; 2 *kerven in de snede krijgen*): 1 *'t ploegmes schaardt zich bot op deze grond*; 2 *de zwaarden – op de beukelaars.*

Schaar'dijk, m. –en (*dijk zonder uiterwaarden*).

I. Schaars, bw.; –er, het –t (1 *op karige, krappe wijze*; 2 *nauwelijks, ternauwernood; zelden*): 1 *– bedeeld, voorzien*; 2 *ik zie je –.*

II. Schaars, v., o. –en (Z.-N. *scheermes*).

Schaarsch*, bn.; –er, meest –(*weinig voorhanden, zeldzaam*; *niet talrijk, gering in hoeveelheid*): *fruit is dit jaar –*; *e. –e tijd,* waarin niet veel te krijgen is; *e. – loon,* karig; **–heid*,** v. (*schaarschte*); **–te*,** v. (*omstandigheid, dat iets in geringe hoeveelheid voorkomt of te krijgen is; gebrek* [*aan*]): *– van levensmiddelen.*

Schaar'slijp, –sliep, m. –en (*scharenslijper*).

Schaar'weide, v. –weiden (*gemeenteweide*).

Schaats, v. schaatsen (*gebogen stalen reep met houten of metalen voetrust, om op het ijs te rijden*): *Friesche –en*; *de –en onderbinden*; *hij rijdt een goede –*; zegsw. *hij heeft een vreemde* (of: *scheeve*) *– gereden,* vreemd, onbehoorlijk gedaan, wonderlijke, onbehoorlijke dingen beweerd; Z.-N. gew. *stelt.*

Schaat'sen, schaatste, h., i. geschaatst (niet alg.: *schaatsenrijden*).

Schaat's(en)band, m. –en; als stofn. o. (*band om de schaatsen vast te binden*).

Schaat'senrijden, o. (*het rijden of glijden op schaatsen*): *ik ga –*; *ben je aan 't –*; **–rijder,** m. –s; **–rijdster,** v. –s.

Schaats'hout, o. –houten (*houten voetsteun eener schaats*); **–ijzer,** o. –ijzers (*het sta-*

len omgebogen onderdeel eener schaats).
Schaâuw, v. (lit. t. *schaduw*).
Schab, v. –ben (Z.-N. *schap, kast*).
Schab'b(er)ig, bn. en bw.; –er, –st (*kaal, armoedig*): *de eene vent ziet er nog al –er uit dan de andere; een –e jas.*
Schab'bernak, v.: Z.-N. in de zegsw. *iem. bij zijn – pakken,* bij de kraag.
Schab(e)let'ter, m. –s (Z.-N. *veldwachter, agent van politie,* meestal iron.); *a* is kort.
Schabel', v. schabellen (*zit-, kniel-, voetenbankje*); in N.-N. w. i. g.
Schabloon', v. schablonen (Duitsch. Schablone v. Fr. échantillon = staaltje: *model, staal; vorm,* b.v. *houten model van een stukadoor; uitgesneden blad, dat het mogelijk maakt bepaalde vormen snel na te schilderen, te teekenen, te snijden; mal*). (sch = sj).
Schabou'welijk, bn.; –er, –st (Z.-N. *schromelijk; gevaarlijk*): *– nieuws; een –e baan.*
Schabrak', v. en o. –brakken (Duitsch: Schabrak, oorspr. Turksch: *sierlijk paardedekkleed, zadelkleed*); **–je,** o. –s.
Schach, m. –'s ([*Perzisch*] *koning*). (ch = sj).
Scha'chelen; zie Schacheren.
Scha'cheren, schacherde, h. geschacherd (1 *minderwaardige, ongeregelde of bedrieglijke handel drijven* [*op kleine schaal*]; 2 *veel loven en bieden, pingelen* inz. van een koopman): 1 *valt er niets te –? in loten –*; 2 *hij stond met den kooper over de prijs te –.* (sch = sj). oorspr. Hebr.
I. Schacht*, schaft, v. –en (1 *steel, stok, staak, steng; stang, buis*; 2 lit. t. *pijl*; 3 lit. t. *vleugel, vlerk*; 4 *kokervormige uitgraving, die toegang geeft tot een mijn*): 1 *de – van een lans; de – van een laars; de – van een sleutel; de – van een zuil,* opgaand deel eener zuil tusschen voet en kapiteel; *de – van een anker,* het eigenlijke lichaam van het anker, waaraan de armen en de ring of de harp zitten; 2 *Cupido's –*; 3 *de ooievaar met uitgespreide –en*; 4 *afdalend in de donkere –*; **–'kooi,** v. –en (mijn: *lift voor werklui en wagens in de mijnschacht*).
II. Schacht*, m. –en (Z.-N. *recruut, snaak*).
Schad'de, v. –n (*gedroogde zode, van veenachtige heidegrond, als brandstof gebruikt*).
Scha'de, scha, v. (1 *nadeel*; 2 *waardevermindering* [*door eenig geweld*]): 1 *– doen, aanrichten; de – verhalen op; tot – van zijn gezondheid; met – en schande ergens afkomen; met – en schande wordt men wijs*; 2 *– toebrengen; – door brand veroorzaakt; zijn – inhalen,* het verlorene inwinnen.
Scha'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*schade veroorzakende, nadeelig; geen voordeel opleverend, onvoordeelig*): *een – dier; dat zal – voor je afloopen; een –e koop*; **–heid,** v.
Scha'deloos*, bn. en bw. (*geen schade doende*): *een – middel*; meestal Onschadelijk.
Scha'deloosstellen, stelde –, h. schadeloosgesteld (*de geleden schade vergoeden; een onaangename ervaring door iets pleizierigs vergoeden*): *iem. – voor*; **–stelling,** v. –en.
Scha'den, schaadde, h. geschaad (*nadeel toebrengen; nadeelig zijn*): *de gezondheid –.*
Scha'depost, m. –en (*post, waaronder een schade geboekt wordt; uitgave, die geen voordeel aanbrengt; onkosten, waarop men niet gerekend had*).
Scha'de-, scha'vergoeding, v. –en (*herstel van berokkende schade; hetgeen men krijgt*): *– eischen van iem.*
Scha'duw, v. –en (1 *gedeelte van een ruimte, waar het licht onderschept is, of waar het licht niet rechtstreeks doordringt; de toestand hiervan*; 2 *vorm, waarin een lichaam door het licht te onderscheppen, zich ergens afteekent*; 3 [*plaats van*] *beschutting tegen licht en warmte* inz. *van de zon*; 4 *iets, dat* [*grootendeels*] *de kracht of waarde mist van wat het moet voorstellen of wat het oorspronkelijk geweest is*): 1 *in vage massa's – lag het park*; zegsw. *iem. of iets in de – stellen,* overtreffen; *licht en – op schilderijen,* weinig verlichte plek (van beperkte omvang); *groene –en beefden over de rivier*; 2 *de zwarte – bewoog op het neergelaten gordijn; iem. volgen als zijn –*; zegsw. *niet in iems. – kunnen staan,* ver de mindere zijn; 3 *in de – der olmen*; 4 *een – van geluk is het geluk op deze aarde; hij is nog slechts een – van wat hij was*; **–beeld,** o. –en (1 *beeld, dat slechts uit schaduw bestaat, een schim is; voorgespiegeld beeld; hersenschim*; 2 *beeld, dat ontstaat, doordat men de schaduw v. e. persoon of zaak zich op een licht vlak doet afteekenen; silhouet*): 1 *als een – verdwijnen*; 2 *met zijn vingers –en van dieren op de muur maken*; **–en,** schaduwde, h. geschaduwd (*schaduw aanbrengen aan of in* [*een teekening enz.*]): *een figuur –*; **–rijk,** bn.; *–e lanen*; **–zijde,** v. –n (1 *zijde, die in de schaduw ligt*; 2 *nadeel, aan een zaak verbonden; keerzijde*): 1 *de – van een tuin*; 2 *de – van klassikaal onderwijs.*
Schaf'felen, schaffelde, h. geschaffeld (Z.-N. *sloffen; slenteren; sukkelen*).
Schaf'fen, schafte, h. geschaft (*bezorgen, verstrekken,* in bepaalde verbindingen): *raad –, hulp –*; *wat zal de keuken –?* nog: Z.-N. *– op,* letten op.
Schaft, v. –en; zie Schacht.
Schaf'ten, schaftte, h. geschaft (*middagmalen door werklui, matrozen enz.*; inz. *rusten, het werk afbreken ten behoeve v. e. maaltijd*).
Schaft'kelder, m. –s (*volkseethuis* [*in een kelder*]; *gaarkeuken*); **–tijd,** m. –en.
Schakee'ren*, schakeerde, h. geschakeerd (eig. *op de wijze van de vakken v. e. schaakbord schikken*: 1 *met afwisseling van kleur schikken*; 2 *met afwisseling schikken of samenstellen*): 1 *fijn geschakeerde kleuren; een rijk geschakeerd tapijt van bloemen*; 2 *allerlei vormen van kennis en wetenschap en rede – zich tot beelden en groepen*; **–ing*,** v. –en (1 *verscheidenheid van naast elkaar geplaatste kleuren; kleurschikking*; 2 *verscheidenheid eener hoofdkleur; nuance, tint*; 3 *verscheidenheid van eigenschappen, denkbeelden enz.*): 1 *de heide met haar duizend lieflijke –en*; 2 *allerlei –en van rood*; 3 *de vele –en in de socialistische partij.*
Scha'kel, v. –s (1 *schalm; een der in elkander grijpende leden eener ketting*; 2 fig. *verbinding*[*slid*] *tusschen personen, denkwijzen*; 3 *driekantig vischnet,* vero., gew.; 4 Z.-N. *takje van een aar*): 1 *groote ijzeren –s*; 2 *een – in dit stelsel; de ontbrekende –*; 3 *met de – vischen*; 4 Z.-N. *er ontbreken veel –s in de aren van de tarwe*; **–tje,** o. –s.
Scha'kelaar, m. –s (*toestel, waardoor een electrische geleiding wordt in- en uitgeschakeld*): *waterdichte –s voor vochtige ruimten.*

Scha'kelbord, o. –en (*bord, waarop zich* [*genummerde*] *schakelaars voor verschillende electrische geleidingen bevinden*).
I. Scha'kelen, schakelde, h. geschakeld (1 *als de leden eener ketting aaneenhechten,* met *aan* of *in*; vero.; 2 electr. *in de electrische stroom inlasschen*; 3 Z.-N. van aren: *zich regelmatig vertakken*): 1 *elk woord geschakeld aan het nevenwoord*; 2 *wisselstroomen, op bijzondere wijze ten opzichte van elkaar geschakeld*; 3 *dat koren schakelt maar half*; **–ing,** v. –en (*de handeling van schakelen* inz. in bet. 2; ook wel: *het schakelbord*).
II. Scha'kelen, schakelde, h. geschakeld (*met de schakel* [in bet. 3] *visschen*); gew.
Scha'kellijm, m. (*vloeibare lijm, genoemd naar den papierhandelaar Schakel te A'dam*).
Scha'kelnet, o. –netten (*schakel* in bet. 3).
I. Scha'ken, schaakte, h. geschaakt (1 *rooven*; 2 inz. *een meisje of vrouw met geweld ontvoeren*): 1 *een kusje –*; 2 *zich laten –*.
II. Scha'ken, schaakte, h. geschaakt (*schaakspelen*): *een uurtje –*.
I. Scha'ker, m. –s (*iem., die een vrouw of meisje ontvoert, ontvoerd heeft*).
II. Scha'ker, m. –s (*iem., die schaakspeelt, die het schaakspel beoefent*); vr. *schaakster*.
Scha'king, v. –en (*de handeling van schaken, ontvoeren*): *een avontuurlijke –*.
Scha'ko, v. –'s; thans, Sjako'.
Schal, m. (*geschal, schallend geluid*).
Schal'bijter, m. –s; zie Scharrebijter.
Scha'len, schaalde, h. geschaald: Z.-N. *een boom –*, de buitenste planken er van afzagen.
Scha'lie, v. –liën, –lies (Z.-N. *daklei; schrijflei*): *naar school met boek en –*; *een dak met schaliën dekken*; **scha'lie-** of **scha'liëndak,** o. –daken (*leiendak*); **–dekker,** m. –s.
Schalk 1 m. –en (1 vero. *knecht*; 2 later: *guit, grappenmaker*): 1 *Godschalk*, d. i. knecht Gods; 2 *e. – van een jongen*; **2** bn. en bw.; –er, –st (*op vroolijke wijze plaagzuchtig; op grappige wijze iets doende of zeggende, wat eigenlijk niet past; guitig*): *een – antwoord, een – oog; – opkijkende*.
Schalks, bw.; –er, –t: *– lachen*.
Schalksch*, bn.; –er, meest – (*schalk* **2**): *met een –e lach*; **–heid*,** v. –heden.
Schal'lebijter, m. –s; z. Scharrebijter.
Schal'len, schalde, h. geschald (*een krachtige, heldere, min of meer dreunende klank voortbrengen; luid klinken*): *trompetten –; de vreugdekreten –*.
Schalm, m. –en (*schakel* 1).
Schalmei', v. –en ([*houten*] *blaasinstrument, een soort primitieve hobo*; ook: *een primitieve soort fluit: herdersfluit, veldpijp*).
Schal'men, schalmde, h. geschalmd (*boomen merken, door een weinig van de schors af te hakken en die plek te teekenen; met een hakmes een stam van de takken of een tak van zijtakjes ontdoen*; inz. Z.-N.).
Schalm'laag, v. –lagen (Z.-N. *de eerste schuinsche laag onder aan een gewelf*).
Scha'loos*, bn. en bw.; z. Schadeloos.
Schamanis'me; zie Sjamanisme.
I. Scha'mel, m. –s (*laag houten bankje* inz. *voor den bestuurder van een wagen, bok*; ook: *houten driepoot*); zie Schemel.
II. Scha'mel, bn. en bw.; –er, –st (*armoedig, armelijk; behoeftig; armzalig*): *een –e woning, –e armen; kom onder mijn – dak; – gekleed zijn*; **–heid,** v.
Scha'men, zich, schaamde zich, h. zich geschaamd (*zich verlegen en onbehaaglijk voelen, schaamte gevoelen*): *foei! schaam je wat! z. over iets of iem. –; z. over zijn afkomst –; z. de oogen uit het hoofd –, z. dood –*, zeer; *z. voor iem. –*, schaamte gevoelen om hem.
Schamp, m. –en (Z.-N. *het schampen; schimpscheut*).
Schampa'vie, Z.-N. zegsw.: *– spelen*, de plaat poetsen.
Schamp'dek, o. –ken (*afdekking, waarlangs vocht of vuil afglijdt* bv. *aan een schip*; ook: *afdekking tegen stooten of schuren*).
Scham'pen, de kogel schampte, h. geschampt (*van terzijde even raken; afglijden, afstuiten*; Z.-N. *schimpen, smalen*).
Scham'per, –der, –st **1** bn. (van uitingen of houdingen: *op minachtende of geringschattende wijze spottend*): *een – woord, –e taal; een –e trek kwam om zijn mond*; **2** bw. (*met minachtende of geringschattende spot*): *– lachen*; **–en,** –de, h. geschamperd (*schamper iets zeggen*): *een braaf man, schamperde hij*; **–heid,** v. –heden.
Schamp'paal, m. –palen (*paal, die een hoek v. e. gebouw, een brugleuning, een boom enz. beschermt tegen aanrijding*; ook: *wrijfpaal voor 't vee*).
Schamp'schot, o. –schoten (*schot, dat ter zijde afglijdt en licht wondt*).
Schand, v.; zie Schande.
Schandaal', o. schandalen (Gr.-Lat. scandalum: 1 *aanstoot, ergernis*; 2 *gebeurtenis, feit, die of dat aanstoot* inz. *opspraak geeft: schandelijke handeling, schanddaad*): 1 *– geven*; 2 *een publiek –; het is een –*, het is onduldbaar, ergerlijk!
Schandaleus', bn.; –leuzer, meest – (Fr. scandaleux: *schandelijk, aanstootelijk, ergerlijk*): *een – bedrijf*, schandalig.
Schanda'lig, bn., bw.; –er, –st (*schandelijk, schandaleus; in hooge mate ergerlijk*): *een – gedrag; – zeg! zich – gedragen*.
Schandalisee'ren* (Lat. scandalisare: *ergernis verwekken; te schande maken, schande aandoen; toetakelen; erg beschadigen*). (s = z).
Schand'(e)bord, o. –en (*bord, waarop iems. schande wordt bekend gemaakt*; inz. *kruistitel*); **–daad,** v. –daden (*schandelijke daad*): *de schanddaden van de wereldoorlog*.
Schan'de, schand, v. (1 *staat van oneer*; 2 *iets, dat tot oneer strekt*): 1 *tot – verstrekken*; 2 *er steekt geen – in; het is* (*een*) *–*, het komt niet te pas; *het is* (*bepaald*) *–! – van iets spreken*, zich met verontwaardiging er over uitlaten; nog: *iem. te – maken*, logenstraffen.
Schan'dekoop, bn. en bw. (*spotgoedkoop*).
Schan'delijk, –er, –st **1** bn. en bw. (*tot schande strekkend*): *–e voorstellen*, onteerend; *een – gedrag*, snood; *–e wreedheden; een –e dood sterven*; **2** bw. (*op een wijze, die schande brengt; op schandalige wijze; zeer, erg*): *iem. – behandelen; – duur*, zeer.
Schand'merk, o. –en (*schandteeken*, b.v. *e. brandmerk*); **–paal,** m. –palen (*paal, waaraan veroordeelden tot hun schande werden tentoongesteld*): zegsw. *iets aan de – nagelen*, de aandacht vestigen op het schandelijke eener handeling; **–straf,** v. –fen (*onteerende straf*); **–teeken*,** o. –s, –en (*schandmerk*; fig. *onteerend teeken*); **–vlek,** v. –ken: *hij is een – voor zijn* (of: *der*) *familie*, d. i. strekt tot groote oneer; **–vlekken,** schandvlekte, h.

geschandvlekt (*een vlek werpen op de eer van; oneer aandoen*): *zijn familie –; iems. eer –*; **–zuil**, v. –en (*zuil om te onteeren*, verg. *eerezuil*): een – werd door de Sp. in Brussel opgericht, waar het huis van Floris van Pallant, in hetwelk het Smeekschrift der edelen in 1566 was opgesteld, had gestaan.

Schans, v. schansen (mil. *verschansing, versterking in het veld opgeworpen, open of gesloten*; gew. *takkebos*); zie Ommer–.

Schans'graver, m. –s (*iem., die grondwerk verricht voor verschansingen*); **–korf,** m. –korven (mil. *mand, dienende om met aarde gevuld, een verschansing te helpen vormen*); **–looper*,** m. –s (*tegen weer en wind beschuttende lange wijde jas*, inz. *zeemans- of schippersjas*); vero.

Schap, o. en v. –pen (Z.-N. of oostelijke dialecten: *plank in een kast of langs een wand*; Z.-N. *kast, schapraai*): *de bovenste –*.

Scha'peborst, v. –en; **–bout,** m. –en; **–kop,** m. –pen; **–leder, –leer,** o., ook: *schapenle(d)er* en *schaapsle(d)er*.

Scha'penbloem, v. –en (*witte klaver*; Lat. trifolium repens); **–boter,** v. (*boter van schapenmelk*); **–hok,** o. –hokken (*–kooi*); **–kervel,** v. (*wilde kervel*); **–kaas,** v. (*kaas van schapenmelk*); **1** (stofn.); **2** –kazen (voorwerpsn.); **–klaver,** v. (*klaverzuring*, z. ald.); **–markt,** v. –en; **–melk,** v.; **–ras,** o. –sen; **–scheerder,** m. –s (*iem., die de schapen van de wol ontdoet*); **–stal,** m. –len; **–vleesch*,** o. (nl. *van schapen*); **–weide,** v. –n; **–wol,** v.; **–wolkjes,** o. mv. (*kleine in tamelijk regelmatige groepen voorkomende witte wolkjes* [*die aan een vlokje wol doen denken*]); **–zuring,** v. (*klaverzuring*, z. ald.).

Scha'per, m. –s (*schaapherder*).

Scha'pevacht, v. –en: *een wolf in –*; z. Schaapskleeren; **–vel,** o. –vellen; **–vleesch*,** o. (*vleesch van één schaap*).

Scha'pevlies, o. –vliezen (*buikvlies v. e. schaap* o. a. gebruikt om er te braden voorwerpen in te wikkelen; ook: *de vacht van een schaap*); zie Gulden en Vlies.

Schap'pelijk, bn. en bw. (*redelijk, fatsoenlijk*; *tamelijk goed*; *niet overdreven*): *een –e prijs*; *het – met iem. maken*, niet te veeleischend zijn; *een –e kerel*; **–heid,** v.

Schap'pie; zie Sjappie.

Schapra'de, schapraai', v. –n, –raaien (*plankenkast*; *etens-, proviandkast*); gew.

Schapulier', o. –lieren; zie Scapulier.

Schar, v. –ren (*kleine platvisch* inz. *gedroogd gegeten*; Lat. pleuronectes limanda); ook, Scharre.

Schar'bier, o.; zie Scharrebier.

Schardijn', v. –en (in Zeeland *naam van sprot*): *de Zeeuwsche – mag men niet verwisselen met sardijn*.

Scha're, v. –n; zie Schaar **I.**

I. Scha'ren, schaarde, h. geschaard (*bij elkander opstellen, tot een geheel opstellen, op regelmatige wijze opstellen, rangschikken*, dikwijls refl.; *rangschikken*): *een leger in slagorde –; ik schaar mij aan uw zijde; de gasten schaarden zich om de disch*; van hetzelfde grondwoord als Scharen **II.**

II. Scha'ren, schaarde, h. geschaard (van land: *ieder gerechtigde zijn aandeel daarin toewijzen*; van vee: *in een gemeene weide, de schaarweide, brengen*).

III. Scha'ren, spreekt. Schaarden.

Scha'renslijp, –sliep, m. –en of **–slijper,** m. –s (*iemand, die messen en scharen voor geld slijpt* inz. *iem., die daartoe met een slijptoestel op wielen langs de huizen gaat*).

Scharla'ken, oorspr. Perz. o.-Fr. escarlate, Lat. scarlatum, vervormd door de gedachte aan laken, **1** o. (*helderrood laken*): *een tabbaard van –*; **2** bn. (*van scharlaken*; *helderrood*): *e. – toga*; **–koorts,** v. (*uitslagziekte, hevige roodvonk met koorts*); **–rood*,** bn. (*rood als scharlaken*): *de –e kardinaalshoed*.

Scharla'kensch*, bn. (*van scharlaken*): *een –e toga, een –e mantel*.

Scharlei', Scharluin'; zie Scherlei enz.

Scharmaai'en, scharmaaide, h. geschermaaid (*met armen of beenen of met een voorwerp zwaaiende bewegingen maken*, inz. in N.-Holland): *de drinkebroer naderde –d.*

Scharmin'kel*, m. –s (*geraamte, lang en broodmager mensch*; Z.-N. *geraas, spektakel*).

Scharmin'kelig, bn. en bw. (*als een scharminkel*): *e. – ventje, e. –e inlander; – mager.*

Scharnier', o. –en (Fr. charnière: [*metalen*] *toestel om twee voorwerpen draaibaar te verbinden, bestaande uit twee, soms meer deelen, die in elkaar grijpen en verbonden zijn door een pen, om welke ze kunnen draaien*; *draaibare koppeling*): *de –en van het deksel waren verroest*; **–gewricht,** o. –en (ontl. *gewricht, waarbij de beenderen bewegen in één vlak*, b.v. *het kniegewricht*).

Schar'(re)bier, o. (*dun en schraal bier*).

Schar'rebijter, m. –s (*groote loopkever*; Lat. carabus auratus).

Schar'relaar*, m. –s (*iem., die zich moeilijk of onbeholpen voortbeweegt; iem., die op ongeregelde en weinig beteekenende wijze zaken doet, brekebeen in zijn vak; zeldzame vogel*, Lat. caracias g. garrulus).

Schar'relbeenen* **1** o. mv. (*zich onbeholpen bewegende beenen; korte, kromme beenen*): *de taks op zijn –*; **2** scharrelbeende, h. gescharrelbeend (*moeilijk of strompelend loopen*, d. i. *met wijd van elkaar staande beenen, stumperig schaatsenrijden*).

Schar'relen, scharrelde, h. gescharreld (1 van hoenders: *de grond omwoelen*; 2 *zich op onzekere, moeilijke wijze voortbewegen*; 3 *zaken doen, die geen geregeld bestaan opleveren*): 1 *in het zand –; bij elkaar –*, met moeite bij elkaar brengen; 2 *achter een stoeltje op het ijs –*; 3 *met assuranties zoo wat –*.

Schar'ren, scharde, h. geschard (1 *schrafelen, krabbelen*; 2 Z.-N. *krabben*; *schrapen*): 1 *de hoenders – i. h. zand*; 2 *achter de ooren –*; *geld bijeen–*.

Schar'ten, schartte, h. geschart (Z.-N. *krabben*).

Schat*, m. –ten (1 *een geheel van voorwerpen of stoffen, dat een groote waarde vertegenwoordigt*; 2 *groot bezit aan geld* [*swaarde*]; 3 in het alg. *groote, onbepaalde geldswaarde*; 4 *geheel van groote geestelijke of zedelijke waarde*; 5 *overvloed van, rijkdom aan*; 6 *iem., die een ander bijzonder aan het hart ligt*; ook: *iem., die zeer lieftallig is, zich zeer beminlijk heeft gedragen*): 1 *de eigendom v. e. gevonden –*; 2 *er –ten aan verdienen*; 3 *–ten aan arbeidskracht*; 4 *gezondheid is de grootste –*; 5 *een – van bijzonderheden, van kennis*; 6 *beste –*; vleinaam: *mijn –(je)*.

Schat'bewaarder, m. –s (Z.-N. *thesaurier, schatmeester, penningmeester*).

Schat'ekster, v. –s (*grauwe klauwier*; z. ald.).
Scha'teren, schaterde, h. geschaterd (1 *weerklinken, weergalmen*; 2 *luidkeels lachen*): 1 *het schatert langs de ree*; 2 *lachen, dat men schatert*; *de kinderen – van pret.*
Scha'terlach, m. (*luidklinkende lach*).
Scha'terlachen, –lachte, h. geschaterlacht (*luidkeels lachen*).
Schat'graver, m. –s (*iem., die naar verborgen schatten graaft*); **–kamer,** v. –s (*vertrek, waarin schatten bewaard worden,* inz. *van een vorst, een staat*): fig. *het Woordenboek der Ned. taal is een – op taalgebied*; **–kist,** v. –en (*kist, waarin iem. zijn schatten bewaart of die schatten bevat*; *staatskas*; *de openbare geldmiddelen, de financiën*); z. Agent; **–kistbiljet,** o. –ten (*schuldbekentenis van minstens f 100, door de regeering uitgegeven voor niet langer dan een jaar, om in de geldbehoefte van 't oogenblik te voorzien*); **–kistbon,** m. –s; **–kistpromesse,** v. –n (*staatsschuldbewijzen, waarvan de rente bij de uitgifte verrekend wordt ten bedrage van 1000 gld. of veelvouden dier som met vaste vervaldag, ten hoogste 12 maanden na de uitgifte*).
Schat'lijster, v. –lijsters (*kramsvogel*; z. ald.).
Schat'meester, m. –s (*schatbewaarder, bewaarder der geldmiddelen, penningmeester*).
Schatplich'tig, bn. (*verplicht schatting of belasting op te brengen*): *Egypte werd – aan de Kaliefen,* cijnsbaar.
Schat'rijk, bn. (*ongemeen rijk*).
Schat'tebout*, m., v. (*schat* 6).
Schat'ten, schatte, h. geschat (1 *de waarde van iets bepalen, ramen, taxeeren*; 2 de in een bepaling uitgedrukte *waarde hechten aan*; *aanslaan*; 3 *houden voor, aanzien voor, beschouwen als*; *achten*): 1 *de schade wordt op een ton gouds geschat*; *ze hebben mijn mobilair te hoog geschat*; 2 *iets op de rechte prijs, naar waarde –*; *iets te gering –*; 3 inz. refl. *zich gelukkig –*, rekenen; **–ter,** m. –s (*iem., wien is opgedragen de waarde van bepaalde goederen te schatten*; *taxateur*): *beëdigd –*; **–ting,** v. –en (1 *de handeling van schatten in* bet. 1, *de uitkomst van die handeling*; *taxatie*; *raming*; 2 *wijze van schatten*; *waardeering*; 3 *afgedwongen heffing of belasting* inz. door een veroveraar; *cijns*): 1 *de – van de gebouwde en ongebouwde eigendom*; *een globale –*; 2 *in iems. –*, [a]) in zijn waardeering, [b]) naar zijn waardeering; 3 *de – der Friezen bestond in ossenhuiden.*
Schat'tig, bn., bw.; –er, –st (fig. *lief, aardig*): *– kindje! dat hoedje staat je –.*
Schauw'(te), v. Z.-N.; zie Schaduw.
Schavak', m. –ken (Z.-N. *los werkman*).
Schavee'len*, schaveelde, h. geschaveeld (1 Z.-N. *in orde brengen, redderen*; 2 Z.-N. refl. *zich schikken bij het neerzitten*; 3 van de wind: *afnemen, gaan liggen*; 4 van touwwerk: *schuren, schaven*): 1 *alles eerst behoorlijk –*; *de zeilen –*, naar de wind zetten; 2 *zich zoo goed mogelijk in het rijtuig –*; 3 *de wind begint te –*; 4 *dat touw schaveelt*; nog: Z.-N. *zich weggpakken*; ook, Schavielen.
Scha'veling, m. –en (Z.-N. [*schaaf*]*krul*).
Scha'ven, schaafde, h. geschaafd (1 *gladmaken* [*met een schaaf*]; 2 fig. *ontdoen van ruwheden* in oneig. zin, *beschaven, verbeteren*): 1 *een plank, huiden –*; bij uitbr. *zijn been –*, ontvellen; 2 *aan dien knaap valt nog heel wat te –.*
Schaverdijn', v. –en (Z.-N. *schaats*).
Schaverdij'nen, schaverdijnde, h. geschaverdijnd (Z.-N. *schaatsenrijden*).
Scha'vergoeding, v. –en; zie Schade–.
Schavot', o. –ten (Fr. échafaud: *stellage,* inz. *tot uitoefening der lijfstraffelijke rechtspleging*): *het – bestijgen, op het – sterven*; **–kleur,** v. (*vaalroode kleur*); vero.
Schavotteeren* (*op het schavot een straf doen ondergaan*; fig. *erge schande aandoen*).
Schavuit', m. –en (*schelm, boef, schurk*).
Schavui'tenstreek, m. –streken; **–stuk,** o. –ken (*schelmstuk*); **Schavuiterij',** v. –en.
Sche'del, m. –s (*bovendeel van het hoofd van de mensch en van de kop van hoogere diersoorten* inz. met de gedachte aan de beenderen: *hersenpan, hersenkas*; *kruin, hoofd*; *het geraamte van het bovendeel van het hoofd*; ook: *een geheel doodshoofd*): *een harde – hebben,* ook fig.; **–beenderen,** o. mv.; **–boor,** v. –boren (*boor voor schedeloperaties, trepaneerboor*); **–breuk,** v. –en (*breuk of spleet in de hersenpan*); **–leer,** v. (*leer omtrent de plaats van verschillende vermogens onder de schedel, volgens welke men uit de vorm van de schedel iems. eigenschappen, karakter, wil, neigingen kan leeren kennen*); **–meting,** v. –en; zie Bertillonnage; **–plaats,** v. (*Golgotha*); zie Matth. 27 : 33; **–punt,** o. –en (*kruinpunt, zenith*).
Schee, v. –ën (Z.-N. *grensscheiding*).
Schee'de*, schee, v. scheeden, scheeën (1 *omhulsel voor het lemmet v. e. mes, degen of zwaard*; 2 bij uitbr. *omhulsel, koker*): 1 *de – van een sabel, mes enz.*; 2 *de –n van een stengel, van een plant.*
I. Scheef*, v. scheven (*houtachtig stukje afvaldeel van hennep of vlas*).
II. Scheef*, bn. en bw.; scheever, scheefst (*afwijkend van de rechte, loodrechte, rechthoekige of evenwijdige richting,* met de bijgedachte aan iets onregelmatigs en niet in toepassing op een helling, zooals *schuin*: *niet recht, schuin*): *dit meisje groeit –*; fig. verkeerd: *een scheeve voorstelling van iets geven*; *een scheeve verhouding,* niet meer zuivere verhouding; Z.-N. *het zit –*, is niet in de haak (fig.); **–'been*,** m. en v. –en (*persoon met een krom, scheef been*); **–hals*,** m. en v. –halzen (*iem. met een scheeve hals*); **–neus*,** m. en v. –neuzen; **–oo'gig*,** bn. (*met scheeve oogen*): *de Chineezen zijn –.*
I. Scheel*, o. scheelen (*ooglid*; *deksel* inz. Z.-N.): *het – van een doodkist*; spreekw. *Geen potteken, of er past een –ken op,* (Z.-N.) iedere man kan wel een vrouw krijgen.
II. Scheel*, o. schelen (*geschil*); vero.
III. Scheel*, bn. en bw.; scheler, –st (1 v. oogen: *niet volkomen overeenstemmend gericht*; v. e. persoon: *met niet volkomen overeenstemmend gerichte oogen*; 2 in bepaalde toepassingen: *gebogen, krom*): 1 *e. – oog*; *e. – meisje*; *die man kijkt –*; zegsw. *ik wil geen schele oogen maken,* jaloezie opwekken; zie Oog; 2 *een schele of gedraaide zaagsnede.*
Schee'len*, scheelde, h. gescheeld (v. h. haar: *scheiden*): *het haar –.*
Scheel'oog*, m. en v. –en (*persoon, die scheel ziet*); **–zien,** o. (*het met schele oogen zien*).
Scheem, m. schemen (gew., Z.-N. *schaduw*).
I. Scheên, Z.-N.; zie Scheiden.
II. Scheen, v. schenen (1 *voorzijde v. h. onderbeen*; *scheenbeen*; 2 bij verg. *smal en meestal*

plat stuk hout of metaal in verschillende toepassingen): 1 zegsw. *hij liep een blauwe –*, [a]) hij werd door het meisje afgewezen; [b]) Z.-N. mislukte; 2 *de schenen of de treden van een trap*, ter beschutting; *de schenen v. e. ijsschuitje*, schaatsen; **–'been,** o. –beenderen (ontl. *been, aan de voorzijde van het onderbeen*); **–dekker,** m. –s (*onderbeenbeschermer bij golfspel*); **–stuk,** o. –ken (*deel v. h. harnas, reikend van de knie tot de enkel*).

Scheep (bw. v. plaats uit *te scheep: naar, in of op het* [of: *een*] *schip; aan boord*): *hij gaat –*; zegsw. *Daar men voor – komt, moet men voor varen*, men kan niet naar willekeur zijn positie veranderen.

Scheep'jesschelling, m. –en (*oude zilvermunt met een scheepje er op, waarde: 30 cts*).

Scheep'gaan, ging –, is – gegaan (*zich inschepen, aan boord gaan*).

Scheep'rijk, bn. (*vol schepen*): *ons – IJ.*

Scheeps'aandeel*, o. –en (*aandeel in een schip of een scheepvaartmaatschappij*); **–affuit,** v. –en (*onderstel van een scheepskanon, rolpaard*); **–behoeften,** v. mv. (*alles, wat tot de uitrusting van een schip behoort*, inz. *levensmiddelen*); **–beschuit,** v. –en (*harde beschuit, die lang bewaard kan blijven, proviand voor zeereizen*); **–bewijs,** o. –zen (*bewijs van eigendom v. e. schip*); **–blok,** o. –ken (*hijschblok*); **–bouw,** m. (*het* [*bedrijf van*] *bouwen van schepen*).

Scheeps'bouwkundig 1 bn. (*kennis hebbende v. het bouwen v. schepen*); **2 –bouwkundige,** m. –n; **–bouwkundig-ingenieur,** m. –s; **–bouwmeester,** m. –meesters (*iem., die de leiding heeft bij of het ontwerp maakt voor het bouwen v. e. schip*).

Scheeps'dokter, m. –s (*arts op een zeeschip*); **–gelegenheid,** v. –heden (*reisgelegenheid met een schip*; ook: *gelegenheid, om iets per schip te verzenden*): *met of per –*, per schip; **–hol,** o. –holen (*het ruim v. e. schip*); **–jongen,** m. –s (*jongen, die in de laagste rang en tevens als leerling op een schip dient: leerlingmatroos*); **–journaal,** o. –nalen (*dagregister, dat de schipper of gezagvoerder verplicht is te houden, waarin geregeld alle waarnemingen en verrichtingen worden opgeteekend*); **–kaak,** v. –kaken (*scheepsbeschuit*); **–kameel*,** o. –en (*twee lichters, met kettingen verbonden, waarmede schepen over ondiepten enz. gebracht worden*); **–kapitein,** m. –s; **–klerk,** m. –en (*adspirant-officier van administratie*); **–kok,** m. –s; **–kompas,** o. –sen: van de Nederlanders is de verdeeling der kompasroos in 32 streken.

Scheeps'kost, m. (*kost, die op een schip wordt opgedischt, kost der bemanning*); **–lading,** v. –en (*zooveel als een schip geladen heeft of kan laden*; *een groote hoeveelheid*); **–last,** m. –en (*in schipperstaal een lading van 2000 kg*); **–papieren,** mv. (*de identiteitsbewijzen enz., die aan boord moeten zijn*); **–raad,** m. –raden (*raad, gevormd door de scheepsofficieren en eventueel andere met gezag bekleede personen, op kleine schepen ook wel door de geheele bemanning, die overleg pleegt en besluiten neemt in voorgeschreven of moeilijke gevallen; bijeenkomst van dit lichaam*); **–recht,** o. (*recht, dat op schepen geldt*): zegsw. *driemaal is –*, alle goede zaken driemaal, schertsende rechtvaardiging voor het driemaal herhalen v. e. handeling; **–roeper,** m. –s (*spreekhoorn, spreektrompet, toestel om zich op groote afstand verstaanbaar te maken*); **–ruimte,** v. (*tonnenmaat van één of meer schepen tot vervoer van goederen*): *gebrek aan –*.

Scheeps'timmerman, m. –lui, –lieden (*iem., wiens vak het is houten schepen te timmeren*; *iem., die aan boord belast is met timmerwerk*); **–timmerwerf,** v. –werven (*werf, waar schepen gebouwd worden*); **–ton,** v. –tonnen (*inhoudsmaat voor schepen*): een – voor de binnenvaart is 1 m³, een – voor zeeschepen of registerton, 2,83 m³; **–verband,** o. (*–hypotheek, verbinding v. e. schip ten behoeve eener schuld*); **–volk,** o. (*de gezamenlijke matrozen op een schip, soms met inbegrip van den gezagvoerder en de officieren*; in het alg. *zeelieden*); **–want,** o. (*takelage van een schip*).

Scheep'vaart, v. (*het bedrijf van met schepen te varen, de omstandigheid, dat ergens schepen varen*; ook: *het geheel der ergens varende schepen*): *op de Waal is veel –*, riviervaart; *de – langs onze kusten*, zeevaart; **–vaartakte,** v. (*akte van Navigatie*); z. Akte; **–vaartlijn,** v. –en (*regelmatige boolverbindingen*); verg. Wild en Lijnboot; **–vaartmuseum,** o.: *het – te Antwerpen*; **–vaartverkeer,** o. (*het gaan en komen van schepen: scheepvaartbeweging*).

I. Scheer, v. scheren (*klein rotseiland aan de kust* [*van Scandinavië en Finland*]).

II. Scheer, v. scheren (Z.-N. *schaar, aalgeer*).

Scheer'bekken, o. –s (*barbiersbekken*).

Scheer'der, m. –s (*iem., die van scheren zijn beroep maakt*): *een schapen–*; z. ald.

Scheer'doek, m. –en (*doek, die bij het scheren over schouders en borst gelegd wordt*); **–doos*,** v. –doozen (*doos met scheergereedschap*).

Scheer'gereedschap, o. –schappen; **–kwast,** m. –en (*kwastje, om in te zeepen*).

Schee'ren*, v. mv. (*plant uit de familie der waterkaarden*; Lat. stratiotes aloïdes): *– in ondiep, stilstaand water vormen drijftillen.*

Scheer'ling, v. –en (*schermbloemige plant, gevlekte scheerling of dollekervel, giftplant*; Lat. conium maculatum; gew. ook *pijpkruid, hondspeterselie*).

Scheer'lings, bw. (*rakelings*): *zes kleine vogels repten zich – langs de zilveren mazen van het ragfijne net.*

Scheer'mes, o. –messen (*mes tot het afscheren van baard of knevel*); **–riem,** m. –en (*riem, waarop het scheermes wordt aangezet*).

Scheers, v. en o. –en (Z.-N. *schaars* **II**).

Scheer'spiegeltje, o. –s (*kleine spiegel, waarvoor men zich scheert*); **–water,** o.; **–winkel,** m. –s (*kapperszaak*; *winkel v. e. barbier*); **–wol,** v. (*wol, die door het scheren van schapen verkregen wordt*); **–zeep*,** v. –en (*sterk schuimende barbierszeep*).

Scheer'zolder, m. –s (Z.-N. *vliering*).

Scheg, scheg'ge, v. scheggen (*min of meer wigvormige versterking van voor- of achtersteven van een schip*; ook: *wig*).

I. Schei, v. –en (*scheiding in het haar*).

II. Schei, v. –en (*dwarshout, dwarsijzer*; Z.-N. *lang en dik stuk hout*).

Schei'boter, v. (*boter van de melk eener koe, die pas in de wei is*): *– houdt het midden tusschen hooi- en grasboter.*

Scheid'baar 1 bn. (*gescheiden kunnende worden*, inz. van samengest. ww., waarvan

de samenstellende deelen bij de vervoeging gescheiden worden): *het – ww.* a'demhalen; **2** bw. (*zoo, dat scheiding kan plaats hebben*): *– samengestelde werkw.*

Scheid'brief, m. –brieven (Bijb. *brief, waarmede een Israëliet aan de vrouw het huwelijk opzei,* Deut. 24 : 1).

Schei'den, scheidde, h. (1, 2, 3, 4, 6, 9, 10, 11), i. (5, 7, 8) gescheiden (1 *de aansluiting, de samenhang verbreken of verbroken houden met of tusschen;* 2 *splitsen, verdeelen,* hetgeen vroeger een eenheid uitmaakte; 3 *het huwelijk ontbinden; bepaalde echtelijke gebruiken opheffen;* 4 *de eene van twee ineengevloeide, vermengde enz. zaken uit de andere verwijderen;* 5 *uiteengaan, zich van elkaar verwijderen;* 6 *een einde maken aan een samenzijn,* inz. van echtgenooten; 7 *uiteengaan;* 8 *heengaan, vertrekken;* 9 refl. *uiteengaan, zich van elkander verwijderen;* 10 refl. *van iem. heengaan;* 11 refl. *zich losmaken van, zich afscheiden van*): 1 *een rivier scheidde ons van het kasteel; een rivier kan twee landen –;* 2 *het hoofd van de romp –; een meisje met gescheiden haar;* 3 *zich laten –;* 4 *zilver van de bijgemengde onzuiverheden –; deze kwesties moet men scherp van elkaar –; het kaf van het koren –; de schapen van de bokken –,* de goeden van de kwaden; 5 *hier moeten wij –;* 6 *in onmin –; tijd van –;* 7 *bij het – van de markt;* z. Markt; 8 *uit het leven –;* 9 *hier – zich onze wegen;* 10 *zich van haar zoon moeten –;* 11 *België scheidde zich af in 1830.*

Schei'ding, v. –en (1 *het scheiden;* 2 *het gescheiden zijn;* 3 *scheilijn, grens*[*lijn*]): 1 *– van ziel en lichaam; – van tafel en bed,* (rechtst.) wettelijke opheffing van de samenwoning van twee echtgenooten; *– van kerk en staat,* verbreking van alle bijzondere betrekkingen tusschen deze beide; 2 *onze – zal niet voor eeuwig zijn;* 3 *een rivier is vaak een – tusschen twee rijken;* **–inkje,** o. –s.

Scheid'paal, m. –palen (*grenspaal*).

Scheids'gerecht, o. –en (*college v. scheidsrechters*); **–man,** m. –lieden (*iem., die een geschil bijlegt of daarin of in een wedkamp uitspraak doet, twistbeslechter, middelaar*); **–muur,** m. –muren (*muur, die een afscheiding vormt*); **–rechter,** m. –s (1 *iem., die door partijen in een geschil wordt aangewezen of aanvaard om tusschen hen uitspraak te doen; arbiter;* 2 *iem., wien bij een spel, wedstrijd enz. de zorg voor de naleving der spel- en wedstrijdregels is opgedragen*): 1 *als – in een aangelegenheid v. e. schip geroepen;* 2 *de – verklaarde de doelpunten ongeldig;* **–rech'terlijk,** bn. (*van of door één of meer scheidsrechters*): *een –e beslissing.*

Schei'er, m. –s; z. Schei **II; –en,** scheierde, h. gescheierd (Z.-N. *tot scheiers klooven*).

Schei'grep, v. –greppen (*slootje tusschen twee akkers enz.*); zie Grep.

Scheik, m. –s (Arab. *oude man, grijsaard,* titel inz.: 1 *de gewone predikant v. e. moskee;* 2 *oudste, hoofd van een stam*): 1 *elke Vrijdag houdt de – een preek na de dienst in de moskee;* 2 *de machtige – der Senoussi;* **–oel-Islam;** zie Groot-Mufti; (sch = sj); ook: Sjeik, Sheikh.

Schei'kunde, v. (*chemie, wetenschap, die zich bezighoudt met het onderzoek der samenstelling van stoffen uit niet verder scheidbare grondstoffen en van de veranderingen, die zij door afscheiding van of verbinding met bepaalde stoffen of grondstoffen kunnen ondergaan*): *analytische –, organische –, anorganische –;* **–kun'dig 1** bn. (*op het gebied der scheikunde*): *een – onderzoek; –e teekens,* b.v. C. voor *Carbonium (koolstof); een – laboratorium;* **2** bw. (*volgens, met behulp van de scheikunde*): *iets – onderzoeken, – ontbinden;* **3 –e,** m. en v. –n (*iem., die zijn studie gemaakt heeft van de scheikunde; iem., die een betrekking bekleedt op scheikundig gebied*): *– in een worstfabriek.*

Schei'kunst, v. (vero. voor *scheikunde*).

Schei'lijn, v. –en (*grenslijn, –linie*); **–muur,** m. –muren; **–sloot*,** v. –slooten (*sloot ter afscheiding van perceelen*); **–teeken*,** o. –s (*leesteeken, komma, punt enz.*); **–vocht,** o. (*salpeterzuur; mengsel van zwavelzuur en salpeterzuur, koningswater*).

I. Schel, v. schellen (1 [*metalen*] *klokje, waarmee men een hooge toon voortbrengt* [*met klepel of hamer*]; *bel,* maar minder algemeen; 2 *de geheele inrichting met trekker, drukker, koord enz.*): 1 *een narrekap met –len; electrische –len;* 2 *het koord der – was afgesneden;* **Schel'letje,** o. –s.

II. Schel, v. schellen (*schil,* vero.; *vlies over het oog*): zegsw. *de –len zullen hem van de oogen vallen,* hij zal tot inzicht van de waarheid komen, Hand. 9 : 18; zie Schil.

III. Schel, bn. en bw.; –ler, –st (1 *helder v. geluid, hoog klinkend;* 2 v. kleuren, licht: *scherp uitkomend, pijnlijk voor het gezicht*): 1 *een – gefluit;* 2 *schelle kleuren;* **–'heid,** v. (*scherpe klank*): *de – der spoorfluit.*

Schel'de, v. (*hoofdrivier in Zeeland*): *de Ooster–, de Wester–.*

Schel'den, schold, h. gescholden (1 *iem. uitmaken voor iets leelijks; iem. krenkende namen toevoegen;* 2 *krenkende of beleedigende woorden uitspreken* inz. *op heftige, ruwe toon*): 1 *iem. de huid vol –;* 2 zegsw. *– doet geen zeer (slaan zooveel te meer); – als een vischwijf; – op;* nog: Z.-N. *knorren, kijven.*

Schel'd'naam, m. –namen (*beleedigende of krenkende bijnaam, schimpnaam*).

Scheld'woord, o. –woorden (*schimpwoord, beleedigend woord*).

Schel'eend, v. –en (*klapper- of kwaakeend*).

Sche'len, scheelde, h. gescheeld (*verschillen*): *dat scheelde niet veel; slechts een haartje –; er scheelt iets aan,* hapert; *wat scheelt u?* deert? *het scheelt hem in 't hoofd,* hij is niet recht wijs.

Schelf, schel've, v. schelven (*zorgvuldig opgestapelde hoop hooi, stroo, ongedorscht graan, vlas, riet enz.*; gew. *mijt*; Z.-N. *hooi- of stroozolder*): *tusschen twee schelven hooi.*

Schelf'zee, v. (Bijbel: *de Roode Zee*).

Schel'klinkend, bn.; –er, –st (*een schelle klank gevend*); fig. *–e titels, –e lof.*

Schel'knop, m. –knoppen (*knop van een* [*huis*]*bel*); **–koord,** o. –koorden (*afhangend koord aan een kamer- of gangschel*).

Schel'kruid, o. (*stinkende gouwe*).

Schel'lak, o. (v. schel [= schil] + lak: *harsachtige stof, uit de uitvloeiingen, door een soort van schildluis teweeggebracht, op Indische vijgensoorten; bruinachtig vernislak*).

I. Schel'len, schelde, h. gescheld (*bellen*: 1 *een of de schel overhalen;* 2 *het geluid v. e. schel geven;* 3 *door middel v. e. schel ontbie-*

den): 1 *aan een deur* –; 2 *door het aanhoudend – werd ik opmerkzaam*; 3 *de meid – om theewater*.

II. Schel'len, schelde, h. gescheld (*van de schil ontdoen*), gew., Z.-N.: *appels* –.

Schel'lenboom*, m. –en (*muziekinstrument, bestaande uit een draagboom met dwarshouten, waaraan schelletjes hangen*).

Schel'ling, m. –en (*oude munteenheid*, inz. *zilverstukje van zes stuivers*); Roosjes–, Scheepjes–; **–linkje,** o. –s: zegsw. *op het schellinkje zitten*, in de oude (Amst.) schouwburg, op de goedkoopste plaats.

Schelm, m. –en (*boosdoener, schurk*, in deze bet. w. i. g.; niet ong. *overmoedige grappenmaker, guit, schalk*): *–en en gauwdieven*; *arme –!* drommel; **–pje,** o. –s (*guitig, schalksch kind*); **–achtig,** bn. en bw.; –er, –st (*als of van een schelm*; *snaaksch, guitachtig*): *een – gezicht*; *– te werk gaan*; **–enpak,** o. (*troep schelmen*); **–enroman,** m. –s (*roman, waarin schelmen de hoofdpersonen zijn*); z. Picaro.

Schelmerij', v. schelmerijen (*geheel van schelmachtige handelingen*; rechtst. *baratterie*; *schelmachtige daad, schurkenstreek*).

Schelmsch*, bn. en bw.; –er, meest – (*schelmachtig*; gunstig: *grappig-plaagzuchtig*; *guitachtig, snaaksch, als een schelmpje*): *een paar –e oogen*; *er – uitzien*.

Schelm'stuk, o. –stukken (*handeling, die iem. tot schelm stempelt*: *schelmerij, schandelijke daad*): *een – bedrijven*.

Schelp, v. –en (1 [*kalken*] *schaal van eenig weekdier*; 2 *sieraad of gebruiksvoorwerp, dat een schelp nabootst*; 3 *gerecht in een echte of nagemaakte schelp opgediend*; 4 bij verg. van lichaamsdeelen of voorwerpen): 1 *oester–en*; *een mossel–*; *een pad met –en bestrooid ter verharding*; 2 *groote, porceleinen –en met gebakjes*; 3 *na de soep kregen we een –(je)*; 4 *een oor–*; *een ijzeren* –, vorm voor gietwerk; z. Schulp.

Schelp'aarde, v. (*kalkaarde*); w. i. g.

Schelp'dier, o. –dieren (*weekdier, in een schelp levend*, b.v. *een mossel*): *–en afgezet tegen de ijzeren schepen*.

Schelp'kalk, v. (*kalk uit schelpen gebrand*): *kalkmortel van* –.

Schelp'net, o. –netten (*net, waarmee schelpjes gevischt worden*).

Schelp'visscher*, m. –s (*man, die schelpen vischt*); ook, Schelpenvisscher.

Sche'luw 1 bn. (*scheel* vero.; houtbewerkers: *onregelmatig eenigszins uit het vlak gebogen*): *platen, in de lengte* –; **2** bw. (*scheel* vero.; *eenigszins uit het platte vlak*): *dat dak ligt* –; *het – trekken v. hout*; **–te,** v.

Schel'ven, schelfde, h. geschelfd (*tot een schelf opzetten*; *schelven, een schelf maken*): *het hooi* –; *het graan* –, tassen.

Schel'visch* (*bekende visch onzer Noordzee*; Lat. gadus aeglefinus), **1** (voorwerpsn.), m. –visschen; **2** (stofn.), v.

Schel'vischduivel*, m. –s (*pitvisch*).

Schel'vischoog*, o. –en (fig. *dof, met weinig uitdrukking uitpuilend oog*); **–vangst*,** v.

Schel'wortel, v. (plantk., vero. *stinkende gouwe*, of *speenkruid*).

Sche'ma, o. (Lat.) sche'mata; (Ned.) schema's (Gr.-Lat. *beeld*; *geteekende voorstelling, een vereenvoudigd of algemeen geldend beeld gevend van een inrichting, samenstelling, werking*; inz. *schets, kort overzicht*): *het – in Fig. 2*; *een – uitwerken*.

Schema'tisch 1 bn. (*schetsmatig, als schets, als overzicht*): *een –e teekening*; **2** bw. (*volgens, door een schema*): *– voorgesteld*.

Sche'mel, m. –s (*voetenbank*[*je*]).

Sche'melen, Z.-N. bijvorm van Schemeren.

Sche'mer, m. (*half, flauw, zwak licht*; *tijd tusschen licht en donker*; *vage schijn, vage gewaarwording*): *in de – zitten*; **–achtig 1** bn. (1 *naar de toestand tusschen licht en donker zweemend*; 2 [*nog*] *niet volkomen helder*): 1 *het wordt al een beetje* –; 2 *zeer –e voorstellingen van iets hebben*; **2** bw. (1 *als in de tijd tusschen licht en donker*; 2 *op* [*nog*] *niet volkomen heldere wijze*): 1 *– verlicht*; 2 *zich iets – voorstellen*; **–avond,** m. –en (*deel v. d. avond, waarin de schemering valt*); **–donker, –duister 1** bn. (*halfduister*); **2** o.: *in het – zitten*.

Sche'meren, schemerde, h. geschemerd (1 *zich als een flauw of half licht vertoonen*; 2 *in een toestand tusschen licht en donker verkeeren*; 3 *in een flauw of half licht zichtbaar zijn*; 4 *in de schemer zittend, de tijd laten voorbijgaan*; 5 *zich onrustig en verward voordoen*; 6 *eenigszins verblind zijn*; 7 onpersoonl. ww. *tusschen licht en donker zijn*; 8 onpersoonl. ww. *in de war raken, zich geen heldere voorstellingen vormen*; 9 onpers. ww. *niet duidelijk zien*): 1 *het daglicht door de gordijnen zien* –; 2 *in het –d vertrek*; 3 *schimachtig schemerden de villa's tusschen het donkere geboomte*; 4 *gezellig* –; 5 *door de tranen begonnen de letters voor mijn oogen te* –; 6 *de oogen – er mij van*; 7 *het schemert reeds*; *het gaat, begint te* –; 8 *bij al die geleerdheid schemerde het hem*; 9 *het schemerde mij voor de oogen*; nog: *er schemert mij zoo iets voor de geest*, ik herinner mij flauw.

Sche'merig, bn. en bw.; –er, –st (*tusschen licht en duister, onklaar, op onheldere wijze*): *een – licht*; *de lamp brandt* –.

Sche'mering, v. –en (*half, flauw of zwak licht*; *tijd tusschen licht en donker*; *toe- of afnemend daglicht, als de zon reeds* [of: *nog*] *onder de kim is*): *de morgen–, de avond–*; **–scirkel,** m. –s (*denkbeeldige cirkel, 16° beneden de horizon*): *als de zon zich in de – bevindt, begint des morgens of eindigt 's avonds de sterrenkundige schemering*; **–svlinder,** m. –s (*vlinder, die in de schemering vliegt*): *de doodshoofdvlinder is een* –.

Sche'merlamp, v. –en (*lamp, die dient om in een vertrek een schemerachtig, zacht licht te geven, om bij te schemeren*); **–licht,** o. (*licht der schemering, zwak licht*); **–tijd,** m.

Schend'brief, m. –brieven (*beleedigende brief*).

Schend'brok*, m. en v. –ken (*lasteraar*).

Schen'den, schond, h. geschonden (1 v. e. persoon of lichaamsdeel: *kwetsen, misvormen*; 2 vero., Z.-N. *beschadigen, bederven*; 3 *inbreuk maken, zich niet houden aan*; 4 v. e. belofte: *onrechtmatig niet nakomen*; 5 v. iems. eer of goede naam: *afbreuk doen*; 6 *ontwijden, ontheiligen*): 1 *van de pokken geschonden*; z. Neus; 2 *de bloemen v. e. perk* –; *de stukken van dat porselein zijn geschonden*, niet gaaf; z. Munt; 3 *de schendende* (meestal *schennende*) *hand*; *een bepaling* –; *de wet* –, [a]) de wet niet handhaven; [b]) vero. de wet (als particulier) overtreden; *de neutraliteit*

–; 4 *een belofte, een eed* –; 5 *iems. eer, goede naam* –; 6 *de Sabbat* –, *een graf* –; –**er,** m. –s (*hij, die schendt*); –**ster,** v. –s.

Schenderij', v. –en (*het schenden,* inz. *in samenstellingen*); zie b.v. Straat–.

Schen'dig, bn.; –er, –st (*schandelijk*): *een – bedrijf,* onteerend; *een – stuk,* eerrovend.

Schen'ding, v. –en (*het schenden, de handeling van schenden, de omstandigheid, dat iets geschonden is of wordt*): – *van grondgebied*; rechtst. Z.-N. –*van rechten, van een afsluiting.*

Schend'tong*, m. en v. –en (*lasteraar*).

Schenk, m. –en; z. Schink, Schenkel.

Schenka'ge, v. –s (vero. of licht iron. *schenking, geschenk*).

Schenk'blad, o. –bladen (*presenteerblad, blad, waarop ingeschonken dranken worden voorgediend*): *een verlakt* –.

Schenk'bord, o. –en (Z.-N. [*houten*] *schenkblad*): *Veria, met het – in de hand staande.*

Schen'kel, schin'kel, m. –s (*onderbeen tusschen knie en voet,* soms ook in toepassing op het geheele been buiten de voet; bij dieren: *gedeelte van de achterpooten, dat beantwoordt aan de schenkel van de mensch*; ook wel: *dijbeen*; Z.-N. *schenkelvleesch*); –**vleesch*,** o. (*vleesch van de schenkel van een dier,* inz. *ham*): *twee pond – voor de soep.*

Schen'ken, schonk, h. geschonken (1 *een vloeistof uit een* [*bepaaldelijk tot dat doel ingericht*] *vat in een ander gieten*; 2 *een drank in een beker, bekers, glazen, kopjes enz. doen*; 3 in het alg. *een gezelschap van drank voorzien*; *een drank in bepaalde kring of aan zijn gasten aanbieden*; 4 [*drank*] *verkoopen, slijten*; 5 *ten geschenke geven, iem. iets vereeren, geven*; 6 *deelachtig doen worden, verleenen*; 7 *kwijtschelden*; *van een verplichting iets te geven, te laten hooren, ontslaan*; 8 *laten behouden*): 1 *water op de thee* –; 2 *wijn – in gouden bekers*; 3 *'s avonds thee* –; *iem. klare wijn* –, alles openhartig zeggen; 4 *hier schenkt men bier en brandewijn*; 5 *iem. iets op zijn verjaardag* –; 6 *iem. zijn vertrouwen* –; *vergiffenis, vriendschap* –; *aandacht* –; *als God mij leven en gezondheid schenkt*; 7 *iem. werk* –; *ik schenk u de verdere beschrijving*; 8 *iem. het leven* –, niet ontnemen; nog: *kinderen* –, van de vrouw aan den man; *iem. zijn dochter* –, ten huwelijk geven; *iem. haar hand en hart* –, hem als echtgenoot aanvaarden; –**er,** m. –s (1 *hij, die wijn enz. inschenkt,* vroeger hofambt; 2 *gever*; Z.-N. rechtst. *donateur*): 1 Bijb. *de – kwam vrij, de bakker werd gehangen,* zie Gen. 40 : 21, 22, (aanmoediging tot drinken); 2 *God is de – van alle goeds,* gever.

Schen'king, v. –en (*het schenken*; *geschenk*; *gift*; rechtst. *overeenkomst, waarbij de schenker bij zijn leven, om niet en onherroepelijk eenig goed afstaat ten behoeve van de(n) begiftigde, die hetzelve aanneemt*): *een – met de warme hand,* terwijl men nog leeft; – *bij overlijden,* zie Legaat; *een akte van* –, wettelijke overdracht van geschonken goederen.

Schenk'kan, v. –nen (*groote kan, om er water, bier enz. uit te schenken*); –**ketel,** m. –s (*theeketel*); –**ster,** v. –s (*vr. schenker*).

Schen'nen, schon, h. geschonnen: *de –de hand aan iets slaan*; meer: Schenden.

Schen'nis, v. (*de handeling van schenden* inz. *onteering*; *ontheiliging*); z. Graf-, Heilig-, Majesteits-, Sabbatsschennis.

Schep, m. scheppen (1 *zooveel éénmaal opgeschept kan worden*; *e. schepper vol*; 2 *zeer veel*; *e. menigte*): 1 *e. – kolen,* schopvol; *er e. –je opdoen,* [a]) zijn bod of eisch verhoogen, [b]) wat meer kracht ontwikkelen, [c]) e. verhaal aandikken; 2 *dat kost me e. – geld*; *een – menschen*; Z.-N. *e. – ophebben,* dronken zijn.

Schep'bord, o. –en (*plank, ijzeren of houten schoep aan het rad van een watermolen of aan een scheprad*).

Sche'pel, o. schepels (*0.1 hl, inhoudsmaat voor droge waren*): *een – rogge*; –tje, o. –s.

Sche'peling, m. en v. –en (*iemand, die op een schip vaart, met uitzondering van de passagiers*); voor het v. ook –**e.**

Sche'pelsmand, v. –en (*mand, die een schepel inhoudt*); –**zak,** m. –zakken.

I. Sche'pen, scheepte, h. gescheept (1 *inschepen*; 2 *met een schip vervoeren*; 3 als deelw. inz. fig. *scheepgaan*): 1 *aardappelen* –, *granen* –; 2 *een vaartuig met wijn, gescheept door een koopman te M.*; 3 *met iem. gescheept zijn,* er niet meer van af kunnen.

II. Sche'pen, m. –en (*lid der vroedschap, wethouder, voormalig overheidspersoon, in eerste aanleg rechtsprekend, later met wetgeving en bestuursfuncties belast*; Z.-N. *wethouder*): *schout en –en,* het voormalige stadsbestuur; zegsw. *de jongste – wijst* (of: *velt*) *het vonnis,* d. i. de jongste geeft de beslissing of oplossing, gezegd van kinderen, die het hoogste woord willen hebben, de beslissing willen geven, immers: *de jongste – moest het eerst vonnissen*; –**ambt,** o. Z.-N.

Sche'penbank, v. –en (oudtijds *rechtbank,* gevormd door *schepenen*); –**briel,** m. –ven (*acte, afgegeven door schepenen*); –**college,** o. Z.-N.; –**dom,** o. (*college van schepenen*; *hun waardigheid, rechtsgebied*); –**kamer,** v. –s (*hun vergaderzaal*); –**recht,** o. (*rechtsbedeeling door schout en schepenen*).

Sche'per, m. –s (*schaper, schaapherder*).

Schep'net, o. –netten (*zakvormig net aan een beugel of hoepel met stok, om visch* b.v. *uit bun of kaar te scheppen*).

I. Schep'pen, schepte, h. geschept (1 *putten, uit een vloeistof korrelige stof of weeke massa met een hol of plat voorwerp naar boven brengen of daaruit verplaatsen*; als voortgezette handeling: *die stof opnemen, en naar een plaats brengen of verwijderen vandaar*; 2 papierbereiding: *het opnemen van de voor een vel benoodigde hoeveelheid papierstof met de vorm*; 3 van adem enz.: *tot zich trekken, opnemen*; 4 v. e. stemming, gezindheid: *zich die verwerven*): 1 *een emmer water* –; *een bord vol soep* –, *sneeuw* –; 2 *handpapier wordt door te – verkregen*; 3 *een zeil meer wind doen* –; *adem* –; fig. *weer adem* –, weer tot rust komen, zich bevrijd voelen; z. ook Lucht **1** 4, 5; 4 *vreugde – in*; *moed* –; nog: *een zwerm bijen* –, jonge kolonie vormen; (vechten): *iem.* –, het hoofd tusscheniems. beenen steken, hem met de nek opvangen en over zijn hoofd werpen.

II. Schep'pen, schiep, h. geschapen (1 *uit het niet voortbrengen*; 2 bij verg. van kunstenaars enz.: *voortbrengen uit zich zelf*; *vormen*; *gedaante, gestalte geven*; 3 *veroorzaken*): 1 *God schiep hemel en aarde*; 2 *een kunstwerk* –; *nieuwe woorden* –; 3 *betere toestanden* –, teweegbrengen; *orde* –.

Schep'pend, bn. (*makend, vormend*): *de –e verbeelding van een kunstenaar.*

I. Schep'per*, m., in bet. 2 –s (1 *de Godheid, God*; 2 *maker, vormer, vooral van kunstvoorwerpen*; 3 *tot-stand-brenger*; *bewerker*): 1 *God, de – van hemel en aarde*; 2 *de – van het paleis van justitie*; 3 *Bismarck, de – van de grootste politieke synthesis dezer eeuw.*

II. Schep'per*, m. –s (1 *iem., die schept* inz. *werkman, die papier schept*; 2 *gereedschap om mee te scheppen uit vloeistof of massa*): 1 *de – moet klonters op het pas gevormde vel wegnemen*; 2 *met een klein houten –tje in de hand.*

Schep'ping, v. –en (1 *de daad van scheppen*; 2 *het geschapene*; *heelal*; *kunstwerk*): 1 *de – der wereld*; *de – van een kunstwerk*; 2 *heel de – looft den Heer*; *de heer der –*, de man; *de –en van een dichter, een componist.*

Schep'pingsboek, o. (Bijbel: *het eerste boek, openend met de schepping der wereld,* nl. *Genesis*); **–geschiedenis,** v.; **–kracht,** v. (*vermogen, om te scheppen* **II** 1 en 2); **–verhaal,** o. (*het* [*Bijbelsch*] *verhaal over de schepping der wereld*); **–vermogen,** o. (*het vermogen, om te scheppen, –kracht*).

Schep'rad, o. –raden, –raderen (*rad, er op ingericht om door om te wentelen water te verplaatsen* inz. *van schoepen voorzien*): *het – van een raderboot, van een watermolen.*

Schep'sel, o. –en, –s (1 *geschapen wezen: dier, mensch*; 2 van vrouwen en meisjes of van kinderen): 1 zie Medeschepsel: *alle –en loven God*; *geen –*, niemand; 2 gunstig met iets beschermends: *een zacht, argeloos –tje*; ongunstig: *zulk een valsch –*; *met zulk een – trouwen*; medelijdend: *zoo een verlaten –.*

Schep'ter, m. schepters (Gr.-Lat. sceptrum, Fr. sceptre: *rijksinsigne*: *koningsstaf, heerschersstaf*: *sierlijk bewerkte staf, die een vorst bij plechtige gelegenheden als symbool van zijn gezag voert*; overdrachtelijk: *gezag, heerschappij*): *de – zwaaien*, heerschen; lees *schepter* of *scepter* ook wel *skepter.*

Schep'vat, o. –vaten (*voorwerp, om water te scheppen* inz. *uit een put*; *hoosvat, puts*).

I. Sche'ren, schoor (scheerde inz. in bet. 2, 3, 4), h. geschoren (1 *de oppervlakte van iets strijkelings met een mes, schaar er over gaande, kaal, glad maken*; *glad afsnijden, afknippen*; *kaalmaken*; 2 *strijkelings doen gaan over of bewegen langs*; 3 *zich snel verwijderen, maken, dat men wegkomt* refl.; 4 *vlak langs of over een zaak strijken*): 1 *de schapen –*; *een heg –*; *boomen –*, de takken op gelijke lengte afsnijden; *de baard –*, *de kruin –*, z. Kruinschering; *iem. –*; *de varkens –*, aan het kortste eind trekken; *een weefsel –*, *laken –*, de opstaande of uitstekende draden of haren gelijk afsnijden; refl. zich –: *hij scheert zich zelf*; Z.-N. *geen oude top –*, niet oud worden; Z.-N. *iem. – zonder zeep*, foppen; *zijn boer –*, wild te keer gaan; 2 *een steentje langs het water –*, zie Zeilen; 3 *scheer je van hier* (of: *weg*); 4 *de zwaluw scheert het watervlak*; *de riemen scheerden het water*; ook: *langs het water, door de lucht –*; etym. = Scheren **II.**

II. Sche'ren, schoor, scheerde, h. gescheerd, geschoren (1 *spannen*; 2 *opzetten, aanslaan*: *de draden van het kettinggaren door de kammen heen op de weefboom spannen*; 3 *garen samenleggen tot een bundel bij het touwslaan*): 1 scheepst. *een lijntje, touw –*; 2 *te – draden*; 3 *– en ineendraaien.*

Sche'renkust, v.; zie Scheer **I.**

Scherf, v. scherven (*stuk glas of aardewerk*): Z.-N. *wie de pot breekt, betaalt de scherven*, betaalt het gelag; **–el,** m. –s (Z.-N. *kleine scherf, schilfer*).

Sche'ring, v. –en (*het scheren* **I** en **II**; afleid. van *scheren*, spannen: *ketting, lengtedraden v. e. weefsel*): *– en inslag*, de bestanddeelen van een weefsel; fig. zie Inslag.

Scherlei', v. (naam van verschillende kruiden: *een soort salie*; ook: *pijpkruid*); vero.

Scher'lings, bw. (Z.-N. *schrijlings*).

Scherluin'*, m. –luinen (*sjalot*; *schavuit, schelm*): *een – van eën jongen*; vero.

Scherm, o. –en (*iets, dat beschermt*: 1 *plat of gebogen voorwerp, dat dient om licht tegen te houden, tot bescherming tegen stralende warmte*; *draagbare afschutting, wand* inz. *met papier of andere dunne, ondoorzichtige stof beplakt om een deel v. e. vertrek aan het gezicht te onttrekken enz.*; 2 toon. *tooneelgordijn*; *doek*; 3 toon. *losse tooneelwand, coulisse*; 4 plantk. *zekere bloeiwijze*): 1 *een regen–, een vuur–, een zonne–*, zie ald.; *een ijzeren –*; *een zwart – met gouden vogels*; 2 *het – laten zakken*; 3 *de zij–en of coulissen*; fig. *achter de –en zien* (of: *kijken*), zich vergewissen van verborgen bedoelingen, verhoudingen; *achter de –en blijven* (of: *zich houden*), zich achteraf houden, niet openlijk optreden en toch de drijfkracht vormen of helpen vormen; 4 *de scheerling bloeit in een –*; **–bloe'migen,** mv. (*planten, wier bloemen een scherm vormen*, b.v. *de scheerling*; Lat. umbelliferae).

Scherm'degen, m. –degens (*degen, om mee te schermen*); zie Floret.

Scher'men, schermde, h. geschermd (1 *zich oefenen met blanke wapens* inz. degen, bajonet, ook met stokken [volgens bepaalde regels]; 2 *druk in het rond zwaaien met iets*; 3 in zegsw. op geestelijk gebied): 1 *in de positie van iem., die – gaat*; *leeren –*; 2 *op zijn hoofd staande, – met zijn beenen*; 3 *met iets –*, met veel drukte, in het wilde iets als argument gebruiken; *met woorden –*, groote woorden gebruiken; *in het wilde, in de lucht, in den blinde –*, [a]) er maar een slag naar slaan, redeneeren zonder vaste grondslag, veel en ijdel praten, [b]) strijd voeren tegen een standpunt, dat niemand inneemt; gew. *het – van kieviten*, druk opgewonden gebaren.

I. Scher'mer*, m. –s (*iemand, die schermt, zich toelegt op of de schermkunst verstaat*).

II. Scher'mer*, v. (*N.-Holl. meerpolder*).

Scherm'handschoen, m. –en ([*opgevulde*] *leeren handschoen bij 't schermen gedragen*); **–kunst,** v.: *de – beoefenen*; **–les,** v. –lessen; **–masker,** o. –s (*masker van ijzerdraad, dat bij 't schermen gedragen wordt*); **–meester,** m. –s (*leermeester in de schermkunst*).

Schermin'kel, m. –s (*scharminkel*).

Schermut'selen, schermutselde, h. geschermutseld (*met kleine benden en ongeregeld vechten zonder beslissing* inz. van voorposten, verkenners; fig. *met woorden elkaar plagend prikkelen*); **–ing,** v. –en (ook fig.).

Scherm'vereeniging*, v. –en; **–zaal,** v. –zalen (*lokaal tot oefening in het schermen*).

Scherp 1 bn.; –er, –st (1 *met een fijne* [*geslepen*] *punt of snede*; *goed doordringend of snijdend*; 2 v. kanten, hoeken: *niet afgerond of afgeplat, niet stomp*; 3 *met kleine harde punten of kanten, niet zacht aanvoelend*; 4 v.

weersverschijnselen: *zich pijnlijk doende gevoelen, snijdend, prikkelend*; 5 v. gevoelens, bejegeningen: *veel pijn of kommer veroorzakend*; 6 v. e. strijd: *heftig*; 7 v. reuk, smaak enz.: *bijtend*; 8 v. uitingen en personen: *een ongunstig oordeel pijnlijk of onvriendelijk doende gevoelen, uitkomen*; 9 *streng*; 10 *nauwkeurig op alles lettend*; 11 *met een fijn onderscheidingsvermogen*; 12 *zich duidelijk afteekenend, niet vervloeiend*): 1 *een – mes*; *een –e zeis en geen botte*; *een –e doorn*; 2 *een –e hoek*, kleiner dan een rechte van 90° (meetk.); *een –e neus*; *een –e zeiler*; 3 *– zand*; 4 *een –e Noordenwind*; 5 *een –e pijn*; 6 *een – gevecht*; 7 *een –vocht*; *de –e smaak van tabak*; 8 *een –e critiek*; *– in zijn oordeel zijn*; 9 *een – verbod*; 10 *– toezicht op de plukkers houden*; 11 *een – gehoor, gezicht*; *een –e blik* (ook: doordringende, onderzoekende blik); 12 *een gezicht met –e trekken*; *een – contrast vormen*; *–e beelden geeft deze lantaarn*; nog: *in scherpe draf*, snel; Z.-N. *een –e kreet*, doordringend; *–e patronen*, met vermogen te dooden, te wonden, te vernielen; **2** (als bw. in bijna al de bet. van het bn.): 1 *een – gepunte naald*, zoo, dat een goed stekende punt gevormd is; 2 *– gebouwde schepen*, met betrekking tot het beloop van voor- of achtersteven of aan de kiel; Z.-N. *een paard – zetten*, zie **3**, 2; 4 *de wind blies – uit het oosten*, met pijnlijk voelbare kracht; 7 *een – goor-zure lucht*; 8 *iem. – beoordeelen*; *– hoonend*; 9 *iets – verbieden*; 10 *– op iets letten, op iets toezien*; 11 *– zien en hooren*; 12 *een – verlicht raam*; *dit kwam –er tot zijn recht*; nog: *– concurreeren*, zoo dat er slechts een kleine winstmarge overblijft; **3** o. (1 *snede of punt van een wapen of werktuig*; 2 *stel ijzeren punten, waarmee de hoefijzers van paarden voorzien worden bij gladde straten, ijs enz.*; 3 in zegsw. met *met: al wat dient om met vernielende kracht uit een vuurwapen te worden geschoten: kogels, schroot*): 1 *het – van een mes, een bijl*; 2 *een paard bij vorst op – zetten*, met scherpe kalkoenen beslaan; 3 *een kanon met – laden*; *met – schieten*.

Scher'pen, scherpte, h. (1, 2, 3, 4), i. (5) gescherpt (1 *scherp van snede maken, slijpen, wetten, aanzetten*; 2 *puntig maken*; 3 *op scherp zetten*; 4 fig. *scherpzinniger of fijner van waarneming maken, opscherpen, opwekken*; 5 zeew. *tegenloopen*): 1 *een bijl, een zeis –*; *een molensteen –*, z. Billen; 2 *een stok, een pin –*; 3 *een paard –*; 4 *het oordeel –*; *het gehoor, het gezicht –*; 5 *de wind begint te –*.

Scherp'heid, v. (*het scherp zijn*).

Scherphoe'kig, bn. (*met scherpe hoeken* inz. meetk., *met hoeken, kleiner dan 90°*): *een –e driehoek*; verg. Stomphoekig.

Scher'ping, v. –en (*het scherpen*): *de – van een mes*; fig. *– van het oordeel, het gezicht*.

Scherp'kort, bn. (spraakk. *met een korte doch niet doffe klank*): *de –e a, e, o*, b.v. *in pad, bed, schot*; ook, Onvolkomen.

Scherp'lang, bn. (*met een lange en duidelijke klank*): *de –e aa, ee*, b.v. *in paard, peer*; ook, Volkomen.

Scherp'rechter, m. –s (*beul*).

Scherp'schutter, m. –s (*iemand, die uitstekend schiet, bedreven schutter*).

Scherp'snijdend, bn. (*zeer scherp van snede*): *een – mes, zwaard*; ook fig.: –snij'dend.

Scherp'te, v. (*de eigenschap scherp te zijn, de omstandigheid, dat iets scherp is*): *de – van e. mes*; fig. *de – van het gezicht, de – van het verstand*; *de – van een stem*; *de – van salpeterzuur*; *de – van een antwoord*.

Scherp'ziend, bn. (*scherp ziende; een scherpe blik hebbende*): *een – oog*; *de –e arend*; fig. *een –e geest*; ook fig.: –ziend'.

Scherpzin'nig, –er, –st **1** bn. en bw. (1 *met een fijn onderscheidend oordeel en verstand; zeer schrander, vernuftig*; 2 *van een scherp verstand getuigend*): 1 *een – denker*; 2 *een – antwoord*; **2** bw. (*op een wijze, getuigend van deze eigenschap*): *– antwoorden*; **–heid,** v.

Scher'relen, Z.-N.; zie Scharrelbeenen **2.**

Scherts, v. (*het maken van grappen; grappige beschouwing of opvatting; gekheid; grappig gezegde, aardigheid; kortswijl; boert,* maar meer edel; *onschuldige spotternij*): *het was slechts –*; *geestige –*; *geen – verstaan*; *nu, alle – ter zijde*, de zaak ernstig opgevat.

Schert'sen, schertste, h. geschertst (1 *onschuldig spotten, gekheid maken; boerten* maar meer edel; 2 ietwat vero. *spotten* met de bijgedachte aan stekeligheid): 1 *dansen, lachen en –*; 2 zegsw. *niet met zich laten –*, spotten; *met hem valt niet te –*.

Scher'ven, scherfde, i. gescherfd (1 Z.-N. van aardewerk enz.: *afschilferen*; 2 *in scherven vallen*): 1 *die kan begint te –*; 2 *vocht en glas spatte en scherfde om hem heen*.

Scher'vengerecht, o. (*ostracisme*).

Scherzan'do, bw. (It. muz. *schertsend, luimig voor te dragen*); lees *skert-san'doo*.

Scher'zo, o. scherzi (It. muz. *schertsend muziekstuk*, o. a. *deel eener sonate*); l. *skert'soo*.

Schets, v. –en (1 *vluchtige [eerste] teekening van de hoofdlijnen of hoofdtrekken*; *ontwerp*; 2 *uitbeelding in woorden van de hoofdtrekken eener zaak*: *korte beschrijving*; *kort overzicht*; ook: *het boek*): 1 *e. ruwe –*; *een potlood-schets*; 2 *– der vaderlandsche geschiedenis*; *–en uit de geschiedenis*; *een levensschets*.

Schets'boek, o. –boeken (*boek van een schilder, teekenaar om er schetsen in te maken*).

Schet'sen, schetste, h. geschetst (*in hoofdlijnen, hoofdtrekken teekenen, schilderen*; *in schets maken*): *een landschap –*, *een portret –*; *wie schetst mijn verbazing?* fig. *iems. karakter –*, beschrijven.

Schet'teren, schetterde, h. geschetterd (1 *een krachtig, uit een reeks van herhalingen bestaand geluid voortbrengen of vormen*, minder helder, meer scheurend dan *schateren*; 2 *druk en luidkeels aanmatigende beweringen, onbekookte aanmerkingen verkondigen, lawaaierig beweren, een groote mond opzetten*): 1 *dan – de trompetten*; 2 *de heele avond zat hij te – over alles en nog wat*.

Scheu'ken, scheukte, h. gescheukt (*zich schurken; zich [wegens jeuk] de leden wrijven*): *de koeien – zich a. d. wrijfpaal*.

Scheuk'paal, m. –palen (*wrijfpaal*).

Scheur, v. –en (*barst, kloof, reet, spleet*): *een – in een pantalon, in een foto*, plaats, waar ze gescheurd is; *–en en leuren*, vodden.

Scheur'almanak, m. –ken; zie Scheurkalender en Duikalmanak.

Scheur'buik, v. (Lat. scorbutus: *ziekte, zich o.a. kenmerkend door darmaandoeningen, door gezwollen, ontstoken tandvleesch, vooral onder matrozen, als gevolg v. gebrek aan vitaminen*).

Scheur'dwang, m. (*wettelijke verplichting om een gedeelte wei- in bouwland om te zetten*).

Scheu'ren, scheurde, h. (1, 2, 3, 4), i. (5) gescheurd (1 *door trekken een spleet of smalle opening in iets maken*; 2 *verscheuren* inz. nog in zegsw.; 3 *losscheuren, door trekken verwijderen, afscheuren*; 4 van grasland: *omploegen, omspitten ten einde er bouwland van te maken*; 5 *een scheur of scheuren krijgen*): 1 *och gut! scheur zijn goed niet*; *ik heb mijn jas gescheurd aan een spijker*; 2 *in tweeën, in stukken –*; *zijn kleeren – van rouw*, Matth. 26 : 65; 3 *de jongen dreigt me de panden van mijn jas te –*; 4 *teelt op gescheurd grasland*; 5 *de voorhang des tempels scheurde in tweeën van boven tot beneden*; *het scheurt licht*; ook: *de muur begint te –*; refl. *zich* (*aan een spijker*) –, nl. zijn kleeren; *zich uit de armen zijner gade –*, losrukken; **–ing,** v. bet. 1 –en (1 *het krijgen v. e. scheur of scheuren*; fig. *scheiding, splitsing*; 2 *het omzetten van wei- in bouwland*): 1 *de – van het Joodsche rijk onder Jeroboam*, z. Israël; fig. *een – in de kerk aanrichten*, verdeeldheid, zie Scheurmaker; 2 *gedwongen –*.

Scheur'kalender, m. –s (*almanak, bestaande uit 365 of 366 losse blaadjes, tot een blokje vereenigd, van welke men er elke dag één afscheurt*): *een humoristische –*.

Scheur'maker, m. –makers (*iemand, die verdeeldheid of splitsing tusschen personen verwekt*, inz. *iem., die zich afscheidt van de R.-K. kerk, omdat hij weigert het kerkgezag te erkennen*); ook: Schismatieker.

Scheur'mand, m. –en (*papiermand*).

Scheur'papier, o. (*waardeloos papier, dat gerust verscheurd kan worden*; Z.-N. *pakpapier*).

Scheur'wet, v. (*wet v. 27 Juli 1918 betreffende het scheuren* 4); z. Scheurdwang.

Scheut, m. –en (verwant met *schieten*: 1 *loot, uitlooper aan een plant*; 2 *het snel omhoog- of opgroeien*; *eind, dat iem. of iets opgroeit*; 3 *kleine, met een enkele beweging geschonken hoeveelheid eener vloeistof*; Z.-N. *groote borrel*; 4 *snelle, doordringende gewaarwording*; inz. in toepassing op een *korte, hevige pijn, die door een lichaamsdeel schijnt te schieten*; 5 Z.-N. *het schieten, schot*): 1 *een wortel–*; 2 *de jongen heeft dit jaar een heele – gekregen*; 3 *een –je water, wijn, azijn*; 4 *een – in de rug krijgen*; 5 *de – van een geweer, boog*; nog: scheepst. *– geven*, vieren; Z.-N. *zijn – nemen* (*pakken*), recht voor zich uit en snel wegloopen; zie Schimpscheut.

Scheu'tig, bn.; –er, –st (1 *flink opgeschoten, slank, rijzig*; 2 *onbekrompen in het geven van geld*; *goedgeefsch, vrijgevig*): 1 *zij is – van gestalte*; 2 *oom was erg –*; **–heid,** v.

Schib'be, v. –n (*dun, afgespleten deel*); gew.

Schibbo'leth, o. –'s (Hebr. misschien = aar: *woord, aan de uitspraak waarvan Jephtha de bij het veer over de Jordaan vluchtende Ephraïmmers herkende*; *herkenningswoord, wachtwoord, om vriend van vijand te onderscheiden*; *uiting of handeling, die het al dan niet bezitten v. e. bepaalde eigenschap met beslistheid doet uitkomen*); zie Richteren 12 : 5 en 6; verg. Schild en Vriend.

I. Schicht, v. –en (mijnbouw: *ploeg arbeiders*; ook: *laag eener grondsoort*); germ.

II. Schicht, m. –en (lit. t. *pijl, flits*; nat. hist. *bloeiwijze, waarbij de zijassen beurtelings links en rechts van de as ontspringen*).

Schich'tig 1 bn. (*schuw, schrikachtig*): *een – hert*; *de paarden werden –*; **2** bw. (*op schuwe, schrikachtige wijze*): *de kinderen keken – naar ons en vertrouwelijk naar de eenden*.

Schie, v. schieën (Z.-N. *spie, wig*).

Schiedam'mer 1 m. –s (1 *iem. uit Schiedam*; 2 *jenever* [*uit Schiedam*]; *een flesch, een glaasje jenever*): 1 *hij is –*; 2 *aannemen twee –! breng de –*; **2** bn.

Schie'fer, o. (*gelaagd gesteente, leisteen*); germ. (sch = sj).

Schie'land (*hoogheemraadschap in Z.-H.*): in – liggen de steden Rotterdam, Schiedam en Delfshaven en vele dorpen.

Schie'lijk, als bn. vero. gew. alleen in vaste verbindingen; –er, –st (*vlug, haastig, snel, plotseling*; *weldra, gauw*): *een –e dood*; *– loopen*; *het meisje deed – open*.

Schie'man, m. –lieden, –lui (scheepst. vroeger: *onderofficier, tweede bootsman, bepaaldelijk belast met de zorg voor het voertuig en de ankers*); **–mannen,** schiemande, h. geschiemand (in het alg. *werkzaamheden verrichten aan touwwerk, het tuig opredderen*): fig. *hoe dit te –*, redderen? **–mansgaren,** o. (*dun touw van twee of drie draden* inz. *uit oud touwpluis of werk gedraaid ter omwoeling van de touwen enz.*).

I. Schier, bn. (van eieren: *bedorven*): *deze eieren zijn –*; gew.

II. Schier, bw. (*bijna*): *het gras groeit – overal*; *de – eindelooze heidevelden*.

III. Schier, m. Z.-N.; bijvorm v. Schei **II.**

Schier'aal (*aal met helderwitte buik*), **1** (voorwerpsn.) m. –alen; **2** (stofn.), v. gew.

Schier'eiland, o. –en (d. i. *bijna een eiland*; *stuk land of land aan de meeste zijden door water omgeven*): *het Iberisch –*; ook –ei'land.

Schie'ringers, m. mv. (gesch. *de volkspartij in Friesl., einde der 13e eeuw*): de burgerkrijg der – en Vetkoopers; z. ald.

Schier'monnik, m. –en (*monnik in grijze* [= schier] *pij*): op het oog of eiland, naar hen genoemd, hadden zij een klooster.

Schiet'baan, v. –banen (*terrein, ingericht voor het schieten naar een doel, in horizontale richting*).

Schie'ten, schoot, h. (1—9), i. (10, 11, 12, 13, 14) geschoten (1 *een projectiel werpen door middel van een daartoe ingericht werktuig* inz. een vuurwapen, een boog; 2 *treffen, raken*; 3 *door treffen met een projectiel bemachtigen, in een bepaalde toestand brengen*; 4 bij uitbr. of verg. *uitwerpen van lichtstralen*; 5 *iem. in de gaten hebben*; ook: *zien, opmerken*, gew.; 6 met *aan het lijf*: *haastig aantrekken*; 7 v. vischnetten: *uitzetten*; 8 *graven*; 9 *door uitgroeien het deel vormen, dat het voorwerp noemt*; 10 *zich* [*snel of plotseling*] *verplaatsen in de richting, die een bepaling noemt*; fig. van gedachten enz.: *plotseling opkomen*; 11 *zich snel* [*in een rechte lijn*] *verplaatsen, snel voortgaan*; 12 *plotseling in een toestand geraken, die een bepaling noemt*; 13 *kiemen, ontkiemen, wortels vormen*; ook: *zaad vormen*; 14 v. kristallen: *zich afzetten*, vero.): 1 *hij schiet zijn pijl, die snort*; inz. zonder voorwerp: *met een geweer, kanonnen, bogen –*; *met kogels –*; *in de lucht –*; *naar het doel –*; z. Duif, Spek; 2 *zich voor de kop –*; *iem. in de arm –*; 3 *twee hazen –*; z. ook: Bok; *een schip reddeloos –, in de grond –*, boren; *een patrijs vleugellam –*; *een bres – in de muur*, als resultaat verkrijgen; 4 *de zon schoot haar stralen op het aardrijk*, wierp; *zijn oogen*

schoten vuur, vlammen; 5 *ik had hem geschoten, toen hij dit zei*; *heeft iem. je geschoten?* 6 *ik schoot mijn kleeren aan 't lijf*; z. Aanschieten; 7 *want in zee* –, vero.; 8 *een vaarwater laten* –; 9 *wortel* –, fig. zich een vaste grondslag verwerven, inburgeren; z. Klimaat–; 10 *hij schoot op mij af*; *de Engelsche vlieger schoot eensklaps naar beneden*; *onder het ijs* –; z. Slof; *tranen schoten haar in de oogen*, kwamen plotseling op; fig. *dat wil me niet te binnen* –; *de gedachte schoot mij door het hoofd*; van wateren: *de vliet, die van een steile rotse schiet*; 11 *de haaien – door het water*; *iets laten* –, het niet langer tegenhouden, fig. iets prijsgeven; *laat hem* –, [a]) laat hem zich verwijderen, [b]) bemoei u niet meer met hem; 12 *uit de slaap, de droom* –; *haar oogen schoten vol tranen*; *in een lach* –, plotseling beginnen te lachen; 13 *aardappelen – reeds*; *in het zaad* –; *als het koren in zijn aren schiet*; 14 *het zout schiet in kristallen op de bodem van het glas*; nog: *een walvisch* –, met een harpoen raken; *brood in de oven* –, op een plank doen; *kuit* –, vischeieren uitwerpen; *de zon, de sterren* –, de hoogte bepalen; *te kort* –, in gebreke blijven, niet toereiken.

Schie'ter*, m. –s (*schietspoel*; *deel v. e. slot, schoot*; *iem., die schiet*; *naam van verschillende insecten* inz. *boeken- en kleerenmot*).

Schiet'gat, o. –gaten (*opening, om er door te vuren bij een borstwering, schip enz.*; *gat door schoten in een schijf gemaakt*).

Schiet'gebed, o. –en (*kort gebed*, b.v. *in nood*: *o Heer, wees mij genadig*); **–je,** o. –s.

Schiet'gevaarte, o. –gevaarten (gesch. *hoog getimmerte, om steenen enz. binnen een vesting te werpen*); verg. Evenhoog.

Schiet'geweer, o. –geweren (*handvuurwapen*); thans Geweer.

Schie'ting, v. –en (Z.-N. *schuttersprijskamp*).

Schiet'katoen, o. (*ontploffende stof*, verkregen door zuivere katoenvezels te dompelen in zwavelzuur, in 1845 uitgevonden).

Schiet'kist, v. –en (mijnwezen: *kist tot berging van ontplofbare stoffen*).

Schiet'lap, m. –pen (Z.-N. *lederen lap, die boogschutters om de linkerarm binden*).

Schiet'lood*, o. –looden (*paslood*; *koord met lood of een ander gewicht bezwaard, waarmee men de loodrechte richting bepaalt*).

Schiet'masker, o. –s (*toestel tot het minder wreedaardig dooden van slachtvee*).

Schiet'mot, v. –motten (*insect van de orde der trichoptera*: *kokerjuffer*): het volwassen insect gelijkt op een mot.

Schiet'oefening, v. –en (*oefening in het schieten*); **–partij,** v. –en: *een kleine* –. *geen revolutie!* **–schijf,** v. –ven (*schijf, waarop men schiet*); **–school,** v. –scholen (mil. *inrichting, waar men schieten leert, waar proeven genomen worden in het schieten, waar officieren en onderofficieren opgeleid worden tot goede schutters en gevormd tot onderwijzers in het schieten*).

Schiet'schouw, v. –en (*pak- of marktschip in geregelde beurtvaart*, inz. *platboomschuit, gebruikt wordend bij het verkeer over niet geheel betrouwbaar ijs, door duwen voortbewogen, ijsboot*).

Schiet'schuit, v. –en (*veerschuit, die gerechtigd was ook buiten de vaste ligplaats te gaan laden of lossen*); vero.

Schiet'sleuf, v. –sleuven (*sleuf in walmuren, fortwerken enz. om door te schieten*).

Schiet'spoel, v. –spoelen (*links en rechts schietende spoel, die bij het weven door het vak van de ketting wordt geworpen, bevattend het inslaggaren*).

Schiet'wilg, m. –en (*niet geknotte wilg*, tegenstelling van knotwilg; *naam van de soort* salix alba H.).

Schif'ten, schiftte, h. (1, 2), i. (3, 4, 5) geschift (1 *het ongelijksoortige uit een massa of mengeling van elkaar afzonderen* inz. het bruikbare van het onbruikbare; 2 *als ongelijksoortig* [inz. als van hooger waarde] *afzonderen*; 3 v. eiwithoudende stoffen inz. melk: *door het stremmen van het eiwit ongelijkmatig van samenstelling worden*; *zuur worden*; 4 van verf, z. vb.; 5 v. e. weefsel: *uiteenwijken der draden* inz. Z.-N.): 1 *de bouwstoffen* –; *niet alles te nauw* –; 2 *het kaf van het koren* –; *het ware van het valsche* –; 3 *de melk begint te* –; 4 *onder – verstaat men een op hoopjes trekken der aan te brengen verflaag*; 5 *de zijde gaat* –; **–ing,** v.

Schijf, v. schijven (*platrond* [*massief*] *voorwerp* in verschillende opvattingen: 1 in het alg.; 2 *schijnbare vorm van zon of maan*; 3 *speeltuig*, o. a. bij damspel; *werptuig, discus*; 4 *geldstuk*; 5 aan een blok enz.: *draaiend deel, waarover een touw loopt*; 6 *platrond signaal, of signaal bestaande uit een arm, die in een platrond uitloopt*; 7 *platrond been in het kniegewricht* in samenst.; 8 *platrond stuk* [*kalfs- of varkens*]*vleesch*; 9 *afgesneden* [*overdwars*] *plat stuk van een voorwerp*; 10 *doel voor schietoefeningen, waarop men na kan gaan, waar het geraakt is* [dus niet een doel, dat af- of stukgeschoten moet worden]; 11 plantk. *'t vlakke deel v. e. blad*): 1 *schijven van gevulcaniseerde caoutchouc*; 2 *de bloedroode – der ondergaande zon*; 3 *werpen met schijven*; *dam–*; 4 *gouden en zilveren schijven*, inz. in het mv.; 5 *een touw, loopend over een* –; zegsw. *het loopt over veel schijven*, doordat er veel tusschenpersonen in betrokken zijn, gaat het omslachtig (ook wel: onzeker); 6 *de wisselstand kenbaar gemaakt door schijven en lichtjes*; *de – geven*, het signaal op veilig stellen; 7 *de knieschijf*, z. ald.; 8 *de karbonaden en de* –; 9 *schijfjes*; *eenige dunne schijfjes worst*; 10 *naar de – schieten*; *de – raken, missen*; *een beweegbare* –; 11 *bladeren, voorzien van een – en een steel*; z. ook Pottenbakkers–.

Schijf'schieten, o. (mil. *het schieten naar een schijf* [*met eenig vuurwapen*]).

Schijn, m. (1 *uitstralend of op een zaak of in een ruimte vallend licht*; 2 Z.-N. *glans*; 3 [*bedrieglijk*] *voorkomen*; 4 *zweem, spoor*; 5 *zeer kleine hoeveelheid* inz. als verkleinw.): 1 *mane–*; *de – van de lamp*; 2 *een goudachtige* –; 3 *de, een – van*; *alle – hebben van*; *de – vermijden, tegen zich hebben*; *in – (of)*; *– en wezen*; 4 *geen – (of schaduw) van*, geen spoor; 5 *een –tje dons op de bovenlip*; z. Schijntje.

Schijn'aanval, m. –len (mil. *aanval in schijn, gefingeerde aanval, om de aandacht van de eigenlijke aanval af te leiden*); **–baar,** bn. en bw. (*naar de schijn, niet in werkelijkheid*): *de –bare beweging der zon*; *– kalm*; **–beeld,** o. –en (*bedrieglijk beeld*; fig. *hersenschim*); **–beweging,** v. –en (1 *beweging, welke in schijn bestaat*; 2 *beweging om de*

aandacht van de eigenlijke beweging af te leiden): 1 *de – der zon om de aarde*; 2 *bij het schermen –en maken*; *hij deed of hij wilde betalen, maar het was een –*; **–deugd,** v. –en (*gehuichelde deugd*); **–dood*1** m. (*schijnbare dood*); **2** bn. (*schijnbaar dood*); **3 –e*,** m. en v. –n (*iemand, die naar de schijn dood is, maar nog leeft*); **–doodpistool,** o. –tolen (*pistool, waarmee men iem. korte tijd kan bedwelmen*).

Schij'nen, scheen, h. geschenen (1 *licht verspreiden*; 2 *de genoemde voorloopige indruk maken,* [a]) zonder de bedoeling, dat de indruk bepaald onjuist, [b]) met de bedoeling, dat de indruk bepaald onjuist is; dikwijls onpersoonl.): 1 *de zon schijnt fel*; *de sterren – in volle glans*; soms van licht: *en het licht scheen in de duisternissen*; 2 [a]) *nu zij kalm scheen*; *hij schijnt een eerlijk man te zijn, vertrouw hem*; *kwaadspreken – de menschen overal te doen*; [b]) *hij schijnt eerlijk, maar vertrouw hem niet*; *de maan doet alle voorwerpen anders –*, een ander voorkomen hebben; in bet. [a]) en [b]): *het schijnt, naar het schijnt, het schijnt mij, dat.*

Schijn'geleerde, m. en v. –n (*iemand, die in schijn, niet in werkelijkheid geleerd is*); **–geleerdheid,** v.; **–geloof,** o. (*valsch geloof*); **–geluk,** o. (*onecht geluk*); **–gestalte,** v. –n: *de –n der maan*; z. Maangestalten, **–grond,** m. –en (*voorwendsel: drogreden*).

Schijnhei'lig, bn. en bw.; –er, –st (*in schijn heilig; huichelachtig vroom*): *een – mensch*, geveinsd vroom; *een – vroom gezicht zetten*; **–aard,** m. –s, Z.-N. = **–e,** m. en v. –n (*schijnvrome; huichelaar*); **–heid,** v. (*geveinsde vroomheid, huichelarij*).

Schijn'koning, m. –en (inz. in Z.-N. als vertaling van Fr. roi fainéant: *naamkoning*).

Schijn'raket, v. –ten (*familie der kruisbloemigen*; Lat. crucastrum pollichii).

Schijn'reden, v. –redenen (*drogreden*).

Schijn'schoon* 1 bn. (*schijnbaar schoon, schoon in schijn*); **2** o. (*het schijnbaar schoone*): *zich aan het – der wereld vergapen.*

Schijn'sel, o. –s (1 *schijn, licht*; inz. *zwak, flauw licht*; 2 vero. *verschijning, schim, schaduwbeeld*): 1 *het – der maan, der sterren*; *een onzeker geel – viel naar binnen*; 2 *het is een –, dat bij het grijpen vlucht.*

Schijn'tje, o. –s (1 *een weinigje, een beetje*; 2 gew. *een* [*schijnheilige*] *deugniet*): 1 *dat kost een – (geld)*; *daar is geen – van waar*, totaal niets; 2 *ik beweerde altijd, het is een –.*

Schijn'vermaak, o. –vermaken (*onwezenlijk vermaak*); **–vriend,** m. –en (*voorgewende vriend*); **–vroom,** bn. (*schijnheilig*): *–vrome handelingen*; **–werper,** m. –s (Germanisme: *lichtwerper*); **–zoet,** o. (*bedrieglijk genot*): *het – der wereldsche genoegens.*

Schij'veling, m. –en (*soort van appel met platte vorm*).

Schik, m. (1 *behoorlijkheid, welvoeglijkheid, pas*, in zegsw.; 2 *genoeglijke stemming, behagelijk gevoel, genoegen*): 1 *het turfvuurtje was er alleen, opdat er met – stoelen omheen zouden kunnen worden gezet*, met fatsoen; 2 *veel – hebben*; *hij heeft – in 't leven*; *hij is niet in zijn –*, nl. niet in goede luim; *niet in zijn – met*; Z.-N. *naar mijn –*, gissing.

Schik'godinnen, v. mv.; zie Parcen.

Schik'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*redelijk; tamelijk; fatsoenlijk; vrij wel, schappelijk*): *een –e prijs, een – inkomen*; *het met iem. – maken*, niet te veel van iem. verlangen.

Schik'ken, schikte (z.), h. (z.) geschikt (1 *maatregelen nemen voor; in orde brengen*; 2 *een botsing of tegenstelling tot oplossing brengen, doordat ieder wat toegeeft*; 3 *in een regelmatige of passende stand brengen, ordenen*; 4 refl. *zich plaatsen op een regelmatige of doelmatige manier*; 5 refl. *in iets berusten*; 6 *gelegen komen*; 7 *tot een oplossing komen, afloopen*, [*beginnen*] *goed* [*te*] *gaan*; 8 Z.-N. *gissen*; 9 Z.-N. *voornemens zijn*): 1 *het kan deze week niet geschikt worden*; 2 *laten wij de zaak onder ons –*; 3 *stoelen om de tafel –*; *de twijgen in een groote vaas –*; 4 *zich om de tafel –*; *hij schikte zich gemakkelijker op zijn beenen en begon te lezen*; 5 *zich in alles kunnen –*; *zich naar elkaar –*; *ik schik mij naar uw wil*; 6 *de visite schikte mij volstrekt niet*; 7 *het schikt nogal* (of: *wel*), de toestand of uitkomst is bevredigend; *het begint nu langzamerhand te –*; 8 *ik schik, dat hij morgen komt*; 9 *wanneer schikt gij te vertrekken; –* **king,** v. –en (1 *ordening, rangschikking*; 2 *overeenkomst, waarbij aan beide zijden wat wordt toegegeven*): 1 *de – der gasten stond hem niet aan*; 2 *een – treffen.*

Schil, schel, v. –len (*buitenste bekleeding van verschillende zaken uit het planten- en dierenrijk: bast; velletje; omkleedsel*; v. e. ei: *dop*): *de – van een appel, citroen enz.*; *aardappelen met de – opgediend*; *laat niet, als dank voor het aangenaam verpoozen, den eigenaar van het bosch de schillen en de doozen*; **–letje,** o. –s: *een schilletje*, glaasje brandewijn, waarin citroenschillen zijn getrokken.

Schild, o. –en (1 gesch. *wapentuig* [*platte, eenigszins gebogen schijf van een harde of taaie stof*] *gedragen a. d. linkerarm tot dekking tegen houw of steek, tegen lans of pijl*; 2 *schuts, bescherming; beschermer*; 3 *geslachtswapen, -bord, deel v. e. adellijk wapen*; 4 *schaal, hoornachtig bekleedsel; rugbekleedsel v. schildpadden*; 5 *stalen plaat aan snelvuurgeschut*; 6 Z.-N. *uithangbord*): 1 *de ridder voerde – en lans*; z. Schildknaap; zegsw. *iem. in het – varen*, hem met de wapenen aantasten, fig. met woorden; vero.; *iem. op het – verheffen*, hem tot aanvoerder, tot koning verheffen; fig. 2 *het gebed is een – in de verzoeking of bekoring*; *Mijn – ende betrouwen, zijt gij, o God, mijn Heer* (Wilhelmuslied); 3 *A'dam voert drie witte kruisen in het – van zijn wapen*; zegsw. *wat voert* (of: *heeft*) *hij in zijn* (of: *het*) *–?* wie is hij, is hij vriend of vijand, welke bedoelingen heeft hij? *hij voert niets kwaads in zijn –*, heeft geen booze bedoelingen; 4 *de –en v. een kever*, vleugelbedeksels; verg. Schildpad; 5 *het – dient tot dekking der artilleristen tegen kogels*; 6 Z.-N. *er hangt een – boven de deur.*

Schildboor'tig, bn. (gesch.: *door zijn geboorte gerechtigd tot het voeren van een wapenschild*): *–e mannen.*

Schild'dak, o. –daken (gesch. *dak van samengevoegde schilden*): *het Romeinsche –.*

Schild'drager, m. –s (*iem., die het schild v. e. aanzienlijk krijgsman draagt*; ook: *schildknaap*): (Bijbel) *ende de schiltdrager gingh voor sijn aengesichte*, 1 Sam. 17 : 17.

Schild en vriend; in Brugge 1302, zouden de Franschen gedwongen zijn geworden deze woorden te zeggen om hen hieraan te herkennen (hist. niet bewezen); zie Schibboleth.

Schil'der, m. –s (*persoon, die schildert*: 1 *verver*; 2 *kunstschilder*): 1 *de –s en stukadoors staakten*; 2 *de Amsterdamsche groote –s*; **–es',** v. –sen; **–academie,** v. –s, –academiën (*leerschool voor schilders*): *de – te Antwerpen*; **–achtig,** bn. en bw. (*waard geschilderd te worden, bekoorlijk, schoon*): *het – Gooi, een –e kleederdracht, een – gelegen eiland*; **–boek,** o. –en (*boek met levensbeschrijvingen v. kunstschilders*): *het – van Carel van Mander.*

I. Schil'deren, schilderde, h. geschilderd (1 *met een verflaag bestrijken, verven*; 2 *met verf aanbrengen*; 3 *met behulp van verf als* [*schoone*] *voorstelling of afbeelding scheppen; met behulp van verf afbeelden, uitschilderen*; 4 *het vak of de kunst van schilder uitoefenen*; 5 *beschrijven, levendig voorstellen*): 1 *hij laat zijn pui rood –*; 2 *een groote K op de wagen –*; 3 *een heerlijk geschilderde kop; portretten –; een landschap –*; 4 *op doek, op een paneel –; met olieverf, met sapverf –; naar de natuur –*; 5 *de dichter, de romanschrijver kan toestanden, karakters enz. –*; afgeleid van het zelfde grondwoord als Schilderen **II.**

II. Schil'deren, schilderde, h. geschilderd (*op schildwacht staan*): *wat sta jij daar te –?* wachten en op en neer loopen.

Schil'derhuis, o. –huizen (mil. *verplaatsbaar militair wachthuisje, waarin een schildwacht beschutting vindt*); **–huisje,** o. –s.

Schilderij', v. en o. –en (1 *schilderstuk, een geschilderde voorstelling op een paneel of opgespannen doek*; 2 bij uitbr. *ingelijste plaat of prent*; 3 *levendige beschrijving*; 4 *iets zeer fraais, schilderachtigs, iets als een schilderij*): 1 *werken aan zijn –; verkooping van –en*; 2 *vier –en aan de wand*; 3 *een – ophangen van de genoegens der jacht, van het buitenleven enz.*, een schoon tafereel schetsen; 4 *die kleine jongen met die hond, het was een –*; **–ententoonstelling,** v. –en; **–koord,** o. –en (*koord, waaraan een schilderij hangt* of *kan hangen*); **–lijst,** v. –en (*lijst of omraming eener schilderij*).

Schil'dering, v. –en (1 *de handeling, de wijze van schilderen*; 2 *het geschilderde; geschilderde voorstelling; afbeelding in kleuren*; 3 *levendige beschrijving*): 1 *zijn – in waterverf; de kracht van – in Wilhelm Tell; de – v. Michel Angelo is vlak*; 2 *mooie muurschilderingen*; 3 *de – van het lijden onzer vaderen.*

Schil'derkunst, v. (*het schilderen als kunst*): *de moderne –.*

Schil'dersbent, v. (*vereeniging, club*); vero.

Schil'derschool, v. –scholen (*leerschool voor schilders* w. i. g.; meestal: *groep van schilders, die in een zelfde richting werken en van wie sommige als leerlingen of navolgers van anderen zijn te beschouwen; richting in de schilderkunst*): *de Hollandsche –.*

Schil'dersezel, m. –ezels (*schilderij-drager; schraag, waarop men een schilderij zet*); **–leven,** o.; **–stok,** m. –stokken (*stok of lat, waarop de schilder bij 't werk zijn hand laat rusten*); ook, Schilderstok; **–winkel,** m. –s (*werkplaats v. e. huisschilder*).

Schil'derstuk, o. –ken (*schilderij*); **–sverdriet,** o.; **–werk,** o. –en (*dat, wat geschilderd* [bet. **I,** 1, 2] *is of geschilderd moet worden*): *het – der gewelfde zoldering,* geheel van geschilderde voorstellingen; *het – afzonderlijk aanbesteden,* verfwerk.

Schild'houder, m. –s (*afbeelding van mensch of dier, ter weerszijden van het schild geteekend*): *het Bossche wapen heeft twee wildemannen of reuzen als –s*; ook, Tenant.

Schild'klier, v. –klieren (ontl. *klier aan de voorzijde van het strottenhoofd*).

Schild'knaap, m. –knapen (1 *jongeling, die voor een ridder of ander aanzienlijk krijgsman* [*buiten de strijd*] *het schild draagt*; 2 titel in het ridderwezen: *adellijke jonkman, die zich voorbereidt tot de ridderslag*): 1 *de trouwe – aan zijn zij*; 2 *ridders, schildknapen en gewone edelen.*

Schild'luis, v. –luizen (*halfvleugelig insect*; Lat. coccina): *de cochenille is een –.*

Schild'pad 1 v. –padden (in het mv. *vierpotig kruipende dieren*, die de orde chelonia vormen, *met rug- en buikschild*): *de moeras–, de land–, de karet–*; bij verg. op technisch gebied: *–padden bij sluisdeuren,* windassen; **2** o. (*het bewerkt rugbekleedsel van schildpadden*): *een doosje van –.*

Schild'padden, bn. (*van schildpad*): *een – bril, een – lepeldoosje, boekbandje.*

Schild'padsoep, v. (eig. *soep van schildpadvleesch; in smaak hierop gelijkende, sterk gekruide bruine soep*): *heerlijke –.*

Schildvleu'gelig 1 bn.: *een tor is een – insect*; **2 –en,** mv. (Lat. coleoptera: *insecten, waarvan de twee voorste vleugels veranderd zijn in harde schilden*).

Schildvor'mig, bn. (*de vorm van een schild hebbende*): *een – blad, met de steel min of meer in het midden van het ondervlak; het – kraakbeen.*

Schild'wacht* 1 m. –en (eig. *iemand, die bij het buiten de tent opgehangen schild van den edelman op post stond*; thans: *soldaat op wacht*): *–en uitzetten; de – roept: werda!* **2** v. (*het wachthouden*): *op – staan.*

Schild'wachthuisje, o. –s; zie Schilderhuis(je).

Schil'fer, v. –s (*los deeltje van een dunne laag; dun blaadje, schubje van iets*): *de kalk valt in –s af; hoofd–,* schin.

Schil'feren, schilferde, h., i. geschilferd (*schilfers afgeven, in schilfers uiteenvallen, als schilfer afvallen*): *het plafond gaat –; bij melaatschen schilfert de huid.*

Schil'ler, Friedrich von Schiller, Duitsch dichter en prozaschrijver 1759–1805; bekende drama's: Wallenstein, W. Tell.

Schil'len, schilde, h. geschild (*van de schil ontdoen*): *een appel –*; Z.-N. *verschillen, schelen*; z. Appel **II.**

Schil'lerig, bn.; –er, –st (*met schilfers bezet, uit schilfers bestaande; schilfers vormend, bladerig*): *de –e klauwen v. d. papegaai.*

Schim, v. schimmen (1 *schaduw* in bet. 2; 2 *gedaante, slechts vaag waar te nemen, of niet de indruk makend massief te zijn*; 3 *geest van een afgestorvene, spook*; 4 *schaduw* in bet. 4): 1 *hij volgde hem als zijn –*; *Chineesche –men,* schaduwbeelden van platte figuren, die men achter een doorschijnend scherm laat bewegen; 2 *duivelsche gedachten als –men, die verdwijnen voor het licht*; 3 *het rijk der –men; er uitzien als een –,* mager; 4 *een – van vroegere grootheid.*

I. Schim'mel, m. –s (*grijsachtig wit paard* [waarvan de haren aan schimmelgroei doen denken]): *twee –s met roze neusgaten*; etymologisch = Schimmel **II**; –tje, o. –s.

II. Schim'mel, v. soorten –s (*witachtig-*

grauwe uitslag, plantje, behoorend tot de zwammen, dat op doode of levende stoffen groeit, draadvormige parasieten of saprophieten): *de –s zijn haarden van ziekten.*

Schim'melbek, m. –bekken (scheldn. *melkmuil, baardelooze knaap*).

Schim'melbles, m. –blessen (*schimmel met een bles aan het voorhoofd*).

I. Schim'melen, schimmelde, i. geschimmeld (*met schimmel bedekt worden, beschimmelen*): *in vochtige kasten gaat het leer –.*

II. Schim'melen, schimmelde, h. geschimmeld (*het schimmelspel spelen*): *gaan –.*

Schim'melig, bn. (*eenigszins beschimmeld; op schimmel gelijkend*): *– worden.*

Schimmelkleu'rig, bn.; –er, –st (*grijswit*).

Schim'melplant, v. –planten (*schimmel* **II**).

Schim'melspel, o. –len (*klok-en-hamerspel, waarbij een schimmel e. d. figuren is*).

Schim'menrijk, o. (myth. *verblijf der schimmen: de Elyzeesche velden enz.*).

Schimp, m. (*schampere spot, hoon*): *allerlei – en smaad; een – voor de heele familie.*

Schimp'dicht, o. –en (*spot- of hekeldicht*); **–dichter,** m. –dichters.

Schim'pen, schimpte, h. geschimpt (*hoonende woorden spreken, schamper uitvallen, hoonend afgeven op*): *– op geld en geldzakken;* **–erij',** v. –en (*geschimp*).

Schim'pig, bn. en bw.; –er, –st (*smadelijk hoonend*): *een –e lach; – spreken.*

Schimp'lied, o. –liederen (*hoonend lied*); **–naam,** m. –namen (*scheldnaam*); **–rede,** v. –redenen (*hoonende taal*); **–scheut,** m. –en (*hoonend verwijt*; inz. *bedekte hatelijke toespeling*): *allerlei –en op*; **–schrift,** o. –en (*schotschrift*); **–woord,** o. –en (*hoonend woord, scheldwoord*).

Schin, schin'ne, v. (*schilfertjes van de huid* inz. *op het hoofd; roos*).

Schinderhan'nes, rooverhoofdman op 't einde der 18e eeuw aan de Rijn, in 1803 te Mainz onthoofd.

Schin'gen, schong, h. geschongen (Z.-N. gew. *lichtgeven, glanzen*): *de zon schong helder.*

Schink, m. –en (min of meer gew. *ham, gezouten en gerookt dijstuk v. een varken*).

Schin'kel, m. –s (*dijbeen*); z. Schenkel.

Schin'kelhaak, m. –haken (*touw met haken, om vaten mee op te hijschen*).

Schip, o. schepen (1 *vaartuig van eenigszins aanzienlijke afmetingen* inz. *bestemd voor de zeevaart*; 2 *afbeelding of nabootsing van een schip,* als sieraad, kinderspeelgoed enz.; 3 *hoofdruimte van een kerkgebouw* inz. in onderscheiding van het koor): 1 *– en lading; groote schepen; een – uitrusten, laden, lossen, bevrachten; het – der woestijn,* de kameel; *het – van staat,* de staat bij een schip vergeleken; *zijn schepen achter zich verbranden,* zich de terugtocht onmogelijk maken; *een – met zure appelen,* een opkomende [a]) bui, [b]) huilbui; *schoon – maken,* [a]) eig., [b]) geheel afrekenen, [c]) zich ontdoen van ieder of al wat iem. tot last is, opruimen; z. ook Baken; 2 *oorringen met scheepjes er in*; 3 *het – eener kathedraal*; ook, Middenschip, Hoofdbeuk in tegenst. van de Zijbeuken; verkl. in bet. 1 en 2 **Scheepje,** o. –s.

Schip'breuk, v. –breuken (*het vergaan of stranden van een schip*): *de Berlin leed –*; fig. *die onderneming leed –,* mislukte; **–breukeling,** m. en v. –en (*iem., dic schipbreuk lijdt of geleden heeft*); voor het vr. ook: **–e,** –n; **–brug,** v. –gen (*brug, geslagen op naast elkaar liggende, verankerde platboomde vaartuigen*): *de – over de Rijn.*

Schip'per, m. –s (1 *gezagvoerder op een schip,* inz. *op een kleinvisschersschip*; van dengezagvoerder van een groot schip hoofdzakelijk als familiare term en als rechtsterm; 2 *titel van een scheepsofficier of -onderofficier*; oorlogschepen: *oudste dekofficier*; 3 *iem., die het bevaren van een binnenvaartuig tot beroep heeft: de bestuurder; iedere opvarende*): 1 *de kajuit v. d. –*; 2 *onze –, de oude H., heeft het voorspeld*; 3 *hoe ver zijn we al – ? de –s der veeren*; z. Schippertje.

Schip'peren, schipperde, h. geschipperd (1 *met beleid in orde brengen, bedisselen, beredderen*; 2 fig. *geven en nemen, zeemanschap gebruiken*): 1 *laat hem begaan, hij zal dat wel weten te –*; 2 *dat eeuwige –, waarom niet krachtige maatregelen? hij zal het wel –.*

Schip'persboek, o. –en (*lijst van scheepsbehoeften, aan boord voorhanden*); **–huis,** o.

Schip'perskinderen, o. mv. (*kinderen van schippers*): *een school voor –,* op bijzondere wijze ingerichte lagere school, voor de steeds van woonplaats veranderende –.

Schip'pertje, –ke, o. –s (*zwart, kortharig hondje met steile ooren*).

Schip'pond, o. –ponden (*denkbeeldig handelsgewicht v. 20 lijsponden, elk van 15 oude ponden,* d. i. *300 Amst. ponden,* ± *140 kg*).

Schis'ma, o. (Gr.) –mata; (Ned.) –'s (Gr.-Lat. *tweespalt, scheuring; het zich afscheiden* inz. *van de R.-K. kerk,* b.v. *door den paus gehoorzaamheid te weigeren*): *het – der Griekssche kerk,* 1051. (sch = sch).

Schisma'ticus, m. –ci (Lat. *scheurmaker,* inz. *in de R.-K. kerk*). (sch = sch).

Schismatiek' 1 bn. (*scheuring makend* [in de R.-K. kerk]): *de –e kerk,* nl. de Griekssche kerk, b.v. die van Rusland; **2** m. –en (*scheurmaker*); Lat. Schismaticus.

Schismatie'ker, m. –s (*schismaticus*).

Schit'teren, schitterde, h. geschitterd (1 *hel en beweeglijk licht uitstralen; hel glanzen*; als technische term: *een korte tijd hel schijnen*; 2 oneig. *luister bezitten, uitblinken*): 1 *de sterren –; de gouden bril schitterde; het –d licht van loodsvaartuigen; het theeblad schitterde van zilver*; 2 *zijn zucht om te –, op te vallen; – door zijn afwezigheid,* zich onderscheiden door afwezig te blijven, meestal licht spottend en licht verwijtend; **–ing,** v. –en (*het schitteren*).

Schit'terend, bn. en bw.; –er, –st (*stralend; glansrijk*; fig. *prachtig, buitengewoon mooi*): *gij –e kleuren van Nederlands vlag; een –e overwinning; de zon ging – op; dat is – schoon*; verzachtend: *niet –,* niet goed.

Schit'terlicht, o. –en (*schitterend licht*; inz. *signaallicht, dat telkens slechts kort schijnt*).

Schla'ger, m. –s (Duitsch: *trekstuk; liedje, dat een tijd zeer in trek is*).

Schlamm, v. (Duitsch: *bezinksel in het water, waarin steenkool is gewasschen; kolenslik*).

Schle'miel, m. (Duitsch-Joodsch, oorspr. eigennaam: *stakker, ongeluksvogel*).

Schmin'ken, schminkte, h. geschminkt (Duitsch; tooneel: *blanketten: met wit of rood blanketsel* [Schmink], *insmeren,* b.v. *gelaat, hals, handen*); germ. (sch = sj in *meisje*).

Schnei'dig, bn. (Duitsch: *kranig, flink,*

energiek, echt militair). (sch = sj).
Schob, v. –ben (*schilfer; schub*; Z.-N. *overdekte open bergplaats*; Z.-N. *kraam*).
Schob'bejak*, m. –ken (misschien oorspr. *iem., die een schobbejak* d. i. *een schubbenpantser of een werkkiel droeg: gemeen wapenknecht; deugniet, schurk*; Z.-N. *werkkiel*).
Schob'bejakken, schobbejakte, h. geschobbejakt (*havenen, mishandelen*; ook: *de beest spelen*): *iem.* –; **–erij,** v.
Schob'ben, schobde, h. geschobd (*tegen de jeuk krabben, schurken*): refl. *koeien – zich aan de wrijfpaal*; gew.
Schob'ber(d), m. –s (*schooier*; ook: *schavuit, deugniet*): *een – van een vent,* schobbejak.
Schobberdebonk', zegsw. *op (de) – loopen,* klaploopen.
Schoe'fel* (gew., Z.-N. *schoffel*; Z.-N. *klaplooper, schrok*); **–en,** schoefelde, h. geschoefeld (Z.-N. *schoffelen*; Z.-N. *klaploopen, schrokken*); **–ing,** v. (Z.-N. *ranseling*).
Schoei'en, schoeide, h. geschoeid (1 *van schoenen voorzien,* niet alg.; 2 *met een beschermende laag,* inz. *met planken bekleeden*; 3 [*een roeiriem*] *in een schoen vastzetten*): 1 *een kundig schoenmaker had haar geschoeid*; ook: van handschoenen voorzien: *haar geschoeide vingers*; bij uitbr. bekleeden met: *mijn zolen met ijzer* –; zegsw. *iets op een bepaalde leest* –, naar dat voorbeeld vormen, inrichten; 2 *ingravingen, een wal, een put – om het afkalven te voorkomen*; 3 *de riemen lagen nog binnen de boot geschoeid*; **–ing,** v. –en (*het schoeien: het bekleedsel van een wal*).
Schoei'sel, o. –s (*schoenwerk; voetbekleedsels* [*van leer*]): *het – was in slechte staat.*
Schoel'je*, m. –s (o.-Fr. escouvillon = ovendweil: Z.-N. gew. *ovenpaal*; N.-N. *schavuit, schoft, fielt, schelm, schurk*). in deze bet. Z.-N. Schoe'lie, –s.
Schoel'jeachtig, bn. en bw. (*als e. schoelje*).
Schoen, m. –en (1 *buitenste voetbekleeding, meestal v. e. buigzame stof* inz. *leer; dergelijke schoenbekleeding, niet hooger reikend dan de wreef*; verg. Laars, Muil, Pantoffel; 2 bij verg. *wat op een of andere manier op een schoen gelijkt, soortgelijke dienst doet*; 3 naam van planten): 1 *hooge en lage –en, een paar kalfsleeren –en laten aanmeten*; z. Lak–, Rijg–; zegsw. *vast in zijn –en staan,* [a]) zeker van zijn zaak zijn, [b]) op zijn stuk blijven staan, niet licht voor verleiding of bedreiging bezwijken; *de stoute –en aantrekken,* zich verstouten, iets wagen, wat men aanvankelijk niet durfde; *de moed* (of: *het hart*) *zonk hem in de –en,* hij verloor al de moed; *lood in zijn –en hebben* (of: *met looden –en gaan*), traag, langzaam, met tegenzin; *niet gaarne in iems. –en staan* (of: *steken*), in zijn plaats zijn; *iem. iets in de –en schuiven,* [a]) hem als de oorzaak, den aanstichter aanwijzen, [b]) een meening of bedoeling toedichten; *op – en slof ergens aankomen,* armoedig; spreekw. *Wien de – past, trekke hem aan,* wie zich schuldig gevoelt, beschouwe de vermaning, de zinspeling als tot hem gericht; *Ieder weet het best, waar de – hem wringt* (of: *knelt*), waar het hapert, wat hem kwelt; *weten, waar iem. de schoen wringt,* [a]) weten, waaraan het ligt, dat iem. zich niet op zijn gemak voelt, [b]) weten, waarom het iem. te doen is; *op* (of: *in*) *zijn laatste –en loopen,* dicht bij zijn dood zijn; *geen oude –en wegwerpen, voor men nieuwe heeft,* men offere niet iets op, voordat men weet iets anders en beters er voor in de plaats te krijgen; *niet recht in zijn –en staan* (of: *gaan*), oneerlijk zijn; 2 Remschoen, zie ald.; *een veldflesch met* –, omsluitend stevig deel; *de – van een heipaal,* puntig toeloopende bekleeding (als de bodem hard is); *de – v. e. houtbeitel,* buisvormig deel waarin het handvat wordt gestoken; *snoeien met een* –, stompje v. e. tak, dat men laat zitten; 3 *de* –, windhalm, Lat. agrostis spica venti.
Schoe'nenwinkel, m. –winkels (*winkel, waar men schoenen kan koopen*).
Schoe'ner, m. –s (Eng. schooner: *snelvarend* [*koopvaardij*]*schip met scherpe boeg, oorspr. met 2 masten*); z. Schoo'ner; **–bark,** v. –en (*schoener met 3 masten*).
Schoen'gesp, m. –gespen (*breede* [*zilveren*] *gesp, sieraad op lage schoenen*); **–hoorntje,** o. –s (*stukje hoorn of metaal, naar de hielvorm uitgehold, waarlangs de hiel gemakkelijk in de schoen glijdt*); **–klomp,** m. –en (*klomp met leeren bovenstuk of schacht*); **–lappen,** o. (*het herstellen van schoenen*); **–lapper*,** m. –s (*iem., die het lappen van schoenen als vak beoefent*; naam van dieren en planten: o. a. *bontgekleurde dagvlinder, waarvan de teekening doet denken aan gekleurde lapjes op zwarte grond* [Lat. vanessa], *driekleurig viooltje, zwarte aalbes; een soort trekpasser*); **–leder, –leer,** o.; **–leest,** v. –en (*vorm, waaromheen de schoen gemaakt wordt*); z. Leest; **–maken,** o. (*het maken of verstellen van schoenen*); **–maker*,** m. –s (*ambachtsman, die schoenen maakt; de vlindersoort schoenlapper* in het mv.; *trekpasser*): zegsw. –, *blijf* (of: *hou je*) *bij je leest,* vriend, oordeel over, bemoei je met dingen, waar je verstand van hebt.
Schoen'makersjongen, m. –s (*leerjongen van een schoenmaker*); **–knecht,** m. –s; **–krukje,** o. –s (*driestal*); **–pothuis,** o. –huizen (*pothuis van een schoenlapper*); **–werk,** o.; **–winkel,** m. –s (*winkel, werkplaats van een schoenmaker*).
Schoen'pin, v. –pinnen (*houten pinnetje tot aanhechting van de zool*; minachtend: *schoenmaker*); ook: Schoen'pen; **–poetser,** m. –s (*man* [*in een hotel, op verkeerspunten*], *die schoenen poetst of glanst*); **–poetsersbak,** m. –ken; **–poetsersbankje,** o. –s (*laag bankje, waarop de voet rust, als de schoen aan de voet gepoetst wordt*); **–riem,** m. –en (*leeren riem, om het schoeisel aan de voet te bevestigen*): zegsw. *niet waard zijn iems. – riemen te ontbinden,* zoo ver beneden hem staan, dat men zelfs niet waardig is, hem de geringste dienst te bewijzen; z. Johannes 1 : 27; **–smeer,** o. (*zwartsel, om schoenen blinkend te wrijven en het leer lenig te houden*); **–zool,** v. –zolen.
Schoep, v. –en (gew. vorm van schop: *bord, blad of bakje op de omtrek van een drijfrad of scheprad* b.v. bij een watermolen; ook: *schuingeplaatst plankje in een zonneblind, een lichtopening in een deur enz.*).
I. Schoer, m. schoeren (*schouder*); gew.
II. Schoer, m. –en ([*onweers*]*bui*); gew.
Schoer'haai, m. –haaien (*zeeëngel*; Lat. squatina angelus).
I. Schoi, o. schoven (Z.-N. *schuif* 1, 2, 4).

II. Schof, o. Z.-N.; bijvorm van Schoft **III.**
Scho'far, v. –s (*Hebr. blaasinstrument*).
Schoffeer'der, m. –s (*iem., die schoffeert*).
Schoffeeren* (*onteeren, schenden*): *de lage hyena, die de kerkhoven schoffeert.*
I. Schof'fel, m. (*de handeling van schoffelen* **II** 2): *de betrekkelijke kracht van een schoffel en een klap leeren berekenen.*
II. Schof'fel, v. –s ([*tuin*]*gereedschap*: *een mes aan een lange steel, om onkruid uit de grond te halen, de grond om te woelen enz.*).
I. Schof'felen, schoffelde, h. geschoffeld (*werken met een schoffel*): *de paden –.*
II. Schof'felen, schoffelde, h. geschoffeld (1 *schuivend voortbewegen*; 2 knikkeren of kooten: *de knikker of de koot door een duw met de rug van de vinger voortbewegen*; 3 *schuifelende bewegingen maken*): 1 *ze schoffelde haar vinger door de korreltjes*; 2 *de knikkers een voor een –*; 3 *met de voeten –*; in de 3 bet. niet alg.
I. Schoft*, v. –en (*schouder*, inz. *van groote dieren*; ook: *hoogste gedeelte van de rug v. e. groot viervoetig dier*): *buffels met breede –en.*
II. Schoft*, m. –en (*onbehouwen vlegel*; inz. *schurk, schoelje*); etymologisch = Schoft **I**; verg. Bonk.
III. Schoft*, v. schoften (*deel van een werkdag, niet door een rustpoos onderbroken* inz. $^1/_4$ *werkdag*).
Schoft'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*als een schoft* **II**): *e. –e behandeling*; *– handelen.*
Schof'ten, schoftte, h. geschoft (van werklui: *rusttijd houden tusschen het werk*).
Schof'terig, bn. en bw.; –er, –st (*schoftachtig*); ook: Schoftig.
Schoft'tijd, –uur; zie Schaften.
I. Schok, m. –ken (1 *door een stoot of als door een stoot veroorzaakte krachtige, schielijke beweging, stoot, hevige schudding*; 2 fig. *sterke, pijnlijke, plotselinge gemoedsbeweging*): 1 *een – en wij stonden stil*; *aardschok*; 2 *de oorlogsverklaring deed een – door Europa gaan*; Z.-N. *op – gaan, zijn,* aan de zwier.
II. Schok, o. schokken (1 houthandel: *zestigtal*; 2 eieren: *twintigtal*; 3 vero. *een onbepaalde hoeveelheid*): 1 *planken bij het – verkoopen*; 2 *het laatste – eieren*; 3 *we kennen ze bij het –.*
Schok'handgranaat, v. –naten (*handgranaat, die ontploft door een schok bij het neerkomen*, tegenstelling van een *tijdhandgranaat*, waarvan de ontploffingstijd kan geregeld worden): *een aanval met –naten.*
Schokkeljoen', m. (o.-Fr. soucrillon: Z.-N. *soort van gerst*); ook: Sukrioen.
Schok'ken, schokte, h. geschokt (1 *door een stoot even in krachtige beweging brengen*; 2 *door een stoot doen wankelen, ontredderen,* dikwijls fig.; 3 *een plotselinge krachtige* [*pijnlijke*] *ontroering geven*; 4 [*als*] *door een stoot even of telkens even in krachtige beweging komen*; *schokken krijgen*): 1 *een –de werking*; *een snik schokte haar*; 2 *het verkeer werd geschokt*; *geloof en vertrouwen –*; 3 *dit denkbeeld schokte haar teeder hart,* hevig aandoen; 4 *–de rolt het rijtuig weg*; *wakker schokte ze.*
I. Schok'ker, m. –s (*visschersvaartuig met een oploopend en sterk vooruitspringend voorschip, met één mast,* misschien oorspr. van Schokland: *bewoner, visscher van Schokland*).
II. Schok'ker, m. –s: *groene –s,* erwten.
Schok'schouderen, –schouderde, h. geschokschouderd (*de schouders vertrekken, ophalen, als teeken van onwetendheid, onverschilligheid*): *met – beantwoorden.*
Schol, v. –len (*drijvende ijsplaat, ijsschots*; soms: *aardkluit*; *twee soorten van platvisch*: [a]) pleuronectus platessa, [b]) schar, Lat. platessa limanda; Z.-N. *dezelfde gedroogde en gezouten visch*; geol. *een door breuken begrensd gedeelte van de aardkorst*).
Scholarch', m. –en (Gr.-Lat. scholarchus: *schoolopziener*; ook: *schoolbestuurder*); vero.
Scholas'ter, m. –s (Gr.-Lat. Z.-N. vero. *schoolopziener* inz. van geestelijke stand; ook wel: *schoolvos*).
Scholas'ticus, m. –tici (Lat. *beoefenaar der scholastiek, middeleeuwsch christenwijsgeer*; ongunstig: *iem., die aan schoolsche vormen hangt*; fig. *pedant, woordenkramer*).
Scholastiek', Gr.-Lat. scholasticus = geleerd v. schola = school, wetenschappelijk onderzoek, **1** v. (*de theologie en philosophie, zooals die in de Middeleeuwen geleerd werd door de scholastici*): *i. d. – werden de geloofswaarheden tot een samenhangend systeem uitgewerkt en scherp gedefinieerd*; *de grondslag van het speculatieve denken was de wijsbegeerte van Aristoteles*; *de Dominicaan Thomas van Aquino* (1224–'74) *is de doctor der –*; zie Thomist; **2** m. –en (oudheid: *professor in de welsprekendheid*; thans: *jonge kloosterling, student, die zich op de theologische studiën toelegt*).
Schol'ekster, v. –s (*pluvierachtige zwartwitte vogel*; Lat. haematopus o. ostrilegus).
Scho'len, schoolde, h. geschoold ([*in groepen*] *vergaren, bijeenkomen*): *de vogels beginnen te –.*
Scholiast', m. –en (Gr.-Lat. *schrijver van scholiën, aanteekeningen op klassieke schrijvers, in de oudheid vervaardigd*).
Scholier', m. –en (o.-Fr. escolier: *leerling eener school, schoolkind, schooljongen*).
Schol'levaar, m. –s (*aalscholver, waterraaf*; Lat. phalacrocorax carbo subcormoranus).
Scholp, v. –en (Z.-N. *schelp, schulp, schub*).
Schol'ver, m. –s (*schollevaar*).
Schol'verd, m. –s (*schollevaar*).
Schom'mel 1 m. –s (*slingerplank*: *aan touwen, kettingen of staven opgehangen bankje, bak, waarop, waarin men heen en weer zweeft*): *Russische, Turksche –*, kermisvermakelijkheid: vier bakken in een ruitvormig latwerk, dat om een horizontale as draait; **2** v. –s (*zeer gezette vrouw, die zich eenigszins schommelend voortbeweegt*).
Schom'melaar, –aarster, m. en v. –s (*iem., die schommelt*).
Schom'melen, schommelde, h. geschommeld (1 *op* [of: *als op*] *een schommel heen en weer en eenigszins op en neer* [*doen*] *bewegen*; v. e. vaartuig: [*doen*] *wiegelen*; *zich op een schommel vermaken*; 2 *waggelend gaan*; 3 handel: *op en neer gaan*; 4 *onregelmatige, verschillende of verplaatsende bewegingen maken* inz. *v. iem., die iets zoekt*): 1 *de kinderen waren aan het –*; *de zeeboot –de op de golven*; *je moet met die roeiboot niet zoo –*, wiegelen; 2 *daar komt die dikke tante weer over de markt –*; 3 *de industriewaarden – weer erg*; 4 *je hoorde iem. boven –.*
Schom'melhuis, o. –huizen (Z.-N. *bijkeuken*).
Schom'melig, bn. (*druk*): *een – vrouwtje,* redderend, bedrijvig.

Schom'meling, v. –en (*schommelende beweging*): *de –en van de effectenmarkt,* ook, *van een barometer.*

Schom'melstoel, m. –en (*stoel op gebogen stokken rustende, waarin men gemakkelijk schommelen kan*).

Schon'gel, m. –s (*schommel*); gew.

Schonk, v. –en (*grof been; bot, deel van het menschelijk lichaam, waarin zich zware, forsche beenderen bevinden,* inz. *schouder, heup*).

Schon'kig, bn.; –er, –st (*met grove schonken, beenig, met een zwaar beenderengestel*): *een –e kerel, een – paard.*

Schoof*, v. schooven (*een tot een bundel samengebonden hoeveelheid gemaaide gewassen,* inz. *koren, vlas; garf;* houthandel: *500 stuks*): *aan schooven zetten;* **–'zak,** m. –ken (Z.-N. *knapzak*).

Schooi'en, schooide, h. geschooid (*bedelen* [*langs de weg*]): *borrels bij de meesterknechts –;* **–er,** m. –s (*bedelaar; landlooper;* dikwijls als scheldwoord); **–eren,** schoolerde, h. geschooierd (*loopen te bedelen; dringend nederig iets trachten te krijgen*); **–ster,** v. –s.

I. School, v. (bet. 1 soms: o.) scholen (Gr.-Lat. schola: 1 *inrichting, waar onderwijs wordt gegeven, het gebouw of lokaal;* 2 *onderwijs, les;* 3 *de gezamenlijke scholieren, de scholieren met het onderwijzend personeel;* 4 in het **alg.** *plaats, waar gelegenheid is iets te leeren, kennis op te doen;* 5 *reeks oefeningen te doorloopen met een bepaald doel;* 6 *richting in letterkunde, kunst, enz.;* 7 *de gezamenlijke volgelingen van een meester*): 1 *een – bouwen; een openbare –,* van de overheid uitgaande en voor ieder toegankelijk; *een bijzondere –; een lagere –, een gemengde –,* [a]) voor jongens en meisjes, [b]) voor verschillende gezindten; z. Ambachts–, Kweek–, enz.; zegsw. *op – liggen,* nl. op een kostschool zijn; *van – komen, iem. van – nemen; uit de – klappen,* iets vertellen, dat niet voor openbaarheid bestemd was; kleine geheimpjes verraden of uitbrengen; 2 *er is vandaag geen –; is de – al begonnen?* 3 *de – gaat uit, de – was niet rustig; de – vierde feest;* 4 *Griekenland moet onze – zijn;* 5 *de soldaten–, de pelotons–, de bataljons– enz.;* evenzoo voor paarden: *de dresseer–; een paard africhten in de –,* z. Schoolpaard; 6 *de klassieke –, de romantische –; de Hollandsche –, de Vlaamsche –;* 7 *de – van Rubens, de – van Plato.*

II. School, v. scholen (*menigte* [*visschen*] *van dezelfde soort*): *een – haringen.*

III. School, het geslacht blijkt niet, scholen (*maas of schakel van een net*): *een net met vier scholen, ieder tusschen twee kurken.*

School'akte, v. –n (*onderwijs-diploma, dat het recht geeft, in een school onderwijs te geven*); verg. Huisakte.

School'arrondissement, o. –en (vroeger: *gebied van een arrondissementsschoolopziener*); **–arts,** m. –en (*geneesheer, door de gemeente benoemd, die toezicht houdt op de gezondheid der leerlingen, de schoolhygiëne*); **–atlas,** m. –sen (*atlas ten dienste v. h. onderwijs*); **–bad,** o. –baden (*bad, waartoe vanwege de school gelegenheid wordt gegeven*); **–bank,** v. –en (*bank waarop op school de leerlingen zitten*): *de –en verven; op de –en,* op, in school; **–behoeften,** v. mv. (*leermiddelen, als boeken, pennen enz.*); **–bezoek,** o. (*het bezoeken der school van leerlingen, schoolopzieners, leden van schoolcommissies enz.*); **–bibliotheek,** v. –theken (*bibliotheek* [*kinder*]*leesboeken in de school*); **–blad,** o. –bladen (*nieuwsblad op schoolgebied*).

School'blijven, bleef –, i. schoolgebleven (*in school tot straf nablijven*): *mijn broer moest tot vijf uur –;* als samenstelling in één woord te schrijven; evenzoo: *schoolgaan, schoolliggen, schoolgegaan, schoolgelegen.*

School'boek, o. –boeken (*leer- of leesboek voor het gebruik op school*); **–boekhandel,** m. (*handel in schoolboeken*); **–bord,** o. –en (*het* [*zwarte*] *schrijfbord in de school*); **–commissie,** v. –sies, –siën (*commissie van toezicht op de lagere scholen*); **–district,** o. –en (*gebied v. den districtsschoolopziener*); **–examen,** o. –s (*overgangsexamen;* ook: *eindexamen eener school, niet door een vreemde commissie afgenomen, maar door de leeraren zelf* [*met gecommitteerden*]); **–feest,** o. –en.

School'gaan, ging –, h. schoolgegaan (*de school bezoeken om het onderwijs te volgen en wel door kinderen;* oneig. *in de leer gaan bij*): *zij moeten allen –;* **–gaand,** bn. (*ter schole gaande*): *de –gaande kinderen;* **–gebouw,** o. –en; **–geld,** o. –en (*geld, dat geheven wordt van elk betalend schoolgaand kind;* ook: *geldelijke toelage, door de staat verleend aan zonen van predikanten, die een Gymnasium bezoeken*); **–geldheffing,** v. –en; **–hoofd,** o. –en (*hoofd der school*); **–houden,** hield –, h. –gehouden (*na schooltijd houden tot straf*): *de twee belhamels –;* **–hygiëne,** v. (*afdeeling der gezondheidsleer, die zich bezighoudt met of handelt over de hygiëne op school*); **–inspectie,** v. –s, –tiën (*het inspecteeren v. e. school;* ook: *het gebied v. e. inspecteur*); **–jaar,** o. –jaren (*klassejaar, jaarcursus, schoolcursus over een jaar;* ook: *levensjaar, waarin men schoolgaat*).

School'jeugd, v. (*de schoolkinderen*); **–jongen,** m. –s; **–juffrouw,** v. –en (*onderwijzeres*); **–kaart,** v. –en (*groote landkaart*); **–kameraad,** m. –kameraden (*schoolmakker*); **–kennis*,** v. in de tweede bet. ook m. en mv. –sen (*kennis, zooals men op school opdoet; iem., met wie(n) men op school heeft kennis gemaakt*); **–kind,** o. –eren (*leerling der* [*lagere*] *school*); **–kindervoeding,** v. (*gratis voeding van arme schoolkinderen*); **–klok,** v. –klokken (*klok in school;* ook: *klok, om kinderen op de klok te leeren lezen*); **–kolonie;** zie Kolonie.

School'liggen, lag –, h. schoolgelegen (*op een kostschool zijn*); **–lokaal,** o. –lokalen (*vertrek*); **–makker,** m. –s (*schoolkameraad*); **–man,** m. –mannen (*onderwijzer, onderwijskundige*); **–matres,** v. –sen (*onderwijzeres; hoofd eener kleinkinderschool*), vero.; zie Matres; **–meester*,** m. –s (*oude, thans minachtende naam voor onderwijzer; iem., die de neiging heeft, benepen en formeele aanmerkingen te maken;* ook: *een vroege aardappelsoort*): fig. *den – spelen, uithangen,* alles bevitten en regelen; *daar kan men den – uit proeven,* pedant, waanwijze; **–meesterachtig,** bn., bw. (minacht. *pedant, waanwijs, uit de hoogte*): *op –e toon spreken;* **–meesterlijk,** bn., bw. (*eigen aan, komende van e. schoolmeester*): *–e deftigheid; er zit – bloed in dien man;* **–meisje,** o. –s (*meisje, dat ter school gaat*): *blozen als een –;* **–meubel,** o. –s, –en: *borden, banken zijn –s.*

School'museum, o. (*museum v. allerlei schooluitgaven, leermiddelen enz., opgericht te A'dam, 24 Sept. 1877 in het paleis voor Volksvlijt, thans in eigen gebouw, Prinsengracht 151*); **–onderwijs,** o. (*onderwijs, in een school gegeven*); verg. Huisonderwijs; **–opziener,** m. –s (*rijksambtenaar, belast met het toezicht op het lager onderwijs in zijn district of arrondissement*); **–paard,** o. –en (*paard, dat in de hooge school is afgericht*, nl. *dat gedresseerd is in het uitvoeren van verschillende passen, gangen en andere bewegingen*); **–penning,** m. –en (*kleine bijdrage tot het onderhoud eener bijzondere, kerkelijke school*); **–plicht,** m. –en (*verplichting der ouders, om hun kinderen naar school te zenden*; ook wel: *plichten, op school te vervullen*); **–plich'tig,** bn. (van kinderen: *wettelijk verplicht de school te bezoeken*): *–e leerlingen*; verg. Leerplicht; **–refter;** zie Refter; **–reglement,** o. –en (*verordening voor onderwijzers en leerlingen*); **–reis,** v. –reizen (meestal in verkleiningsvorm: *reis met schoolkinderen tot ontspanning enz. onder geleide van leden van het onderwijzend personeel*); **–reisje,** o. –s; **–rijden,** o. (*het rijden of leeren rijden in de manege*; ook: *het uitvoeren van verschillende passen enz. met een rijpaard*).

Schoolsch*, bn. en bw. (*het karakter, de stempel dragende van de school*, meestal ongunstig): *–e kennis, –e geleerdheid*, kamergeleerdheid; *z. – uitdrukken*; **–heid*,** v.

School'schip, o. –schepen (*opleidingsschip bij de marine*): *het – met zestig cadetten aan boord.*

School'strijd, m. (*politieke strijd om de inrichting enz. der school*).

School'tijd, m. –en (*tijd, dat de school begint of dat onderwijs in de school wordt gegeven; aaneensluitende tijd van het jaar, gedurende welke er school wordt gehouden, de geheele cursus, de tijd tusschen twee vacanties*; ook: *de jaren, dat iem. de school bezoekt*): *vóór en nà –; herinneringen uit mijn –*; **–toezicht,** o.; **–tucht,** v. (*tucht, welke in school wordt gehandhaafd*); **–tuin,** m. –tuinen (*tuin bij de school tot practisch onderwijs in de leer der planten*); **–uur,** o. –uren (*het uur, dat de school begint*; ook: *waarin les gegeven wordt*); **–vergadering,** v. –en (*vergadering v. h. onderwijzend personeel eener* [*lagere*] *school, tot bespreking van schoolzaken*); **–vereeniging*,** v. –en (*vereeniging tot het stichten en onderhouden van bijzondere scholen*); **–vertrek,** o. –ken (*–lokaal*); **–verzuim,** o. –en (*het verzuimen der school*): *er is absoluut en betrekkelijk –*; **–voeding,** v. (*op school verstrekte voeding*); **–vos,** m. –sen (*schoolmeester, die er tuk op is fouten te ontdekken en te verbeteren*; spott. *schoolmeester*); **–vriend,** m. –en (*–makker*); **–vriendin,** v. –nen (*vriendin op school, of die men op school heeft leeren kennen*); **–vriendschap,** v.; **–wandeling,** v. –en (*wandeling van één of meer klassen onder geleide van den klasseonderwijzer of de klasseonderwijzeres*); **–werk,** o. (*werk van een leerling, die de school bezoekt*; ook: *huiswerk*); **–werktuin,** m. –en; zie Schooltuin; **–wet,** v. –ten (*staatswet, die het onderwijs regelt*); **–wetgeving,** v.; **–wijsheid,** v. (ongunstig: *theoretische kennis, boekengeleerdheid*); **–ziek,** bn. (*ziekte voorwendende, om uit school te blijven*); **–ziekte,** v. –n (*ziekte, die de kinderen op school van elkaar opdoen*; ook: *voorgewende ziekte om uit de school te blijven*).

I. Schoon* 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *hetgeen ons aangenaam aandoet, onze zintuigen streelt, ook hetgeen ons zedelijk treft, geestelijk genot verschaft: fraai, mooi, behaaglijk enz.*; 2 *zindelijk, rein*): 1 *een – landschap, een – standbeeld; –e gedachten*; 2 *–e handen; een –e handdoek*; zie Haak **I,** 1 en Lei **II, 2; 2** bw. (1 *op een schoone manier*; 2 *geheel en al*); 1 *de rogge staat –; iets – wasschen*; 2 *de kinderen hebben alles – opgegeten; – gelijk hebben; mijn geduld is – op*; **3** o. (*de eigenschap, hoedanigheid schoon te zijn; dat, wat schoon, sierlijk, aantrekkelijk is*): *het eeuwig – der natuur.* Opm. – wordt in N.-N. behalve in lit. t., meestal gebruikt in bet. **1** 2, **2** 1, 2. Men gebruikt gewoonlijk *mooi*. Schoon **I** is etymologisch = Schoon **II,** dat z. uit het bijwoordelijk gebruik heeft ontwikkeld.

II. Schoon, vgw. (*ofschoon*): *Kreupel is een dapper man, – hij niet als hinken kan.*

Schoon'broeder, m. –s (naar het Fr. voorbeeld beau-frère, belle-fille enz.: *zwager*); **–dochter,** v. –s (*behuwddochter*).

Schoon'druk, m. –drukken (boekdr. *de druk van een vel aan één kant; dit vel*).

Schoo'ne* 1 v. schoonen (*schoone vrouw, meisje*): *–n en moeders van –n*; **2** o. (*al, wat schoon is*): *de leer van het –; het – i. d. kunst.*

Schoo'nen*, schoonde, h. geschoond (*reinigen, zuiveren*): *erwten, boonen –; geschoond vlas.*

Schoo'ner, m. –s (Eng.-Amer. van to scoon = over het water scheren: *schoener*).

Schoon'heid, v. –heden in bet. 3, 4, 5 (1 *de hoedanigheid schoon te zijn, de omstandigheid, dat een persoon of zaak behaaglijk voor oog of oor is*; 2 *het geheel der dingen, die de hoedanigheid schoon te zijn bezitten; tot dit geheel behoorende dingen*; 3 *eigenschap, die er toe bijdraagt een persoon of zaak schoon te doen zijn*; 4 *schoon bestanddeel van een landschap*; 5 *mooie zaak, mooie vrouw, mooi meisje enz.*; 6 *de hoedanigheid schoon te zijn in zedelijke zin*): 1 *de – van dit bosch; de – v. d. lente, van een gedicht*; 2 *– voortbrengen wilden zij*; 3 *de gebreken en schoonheden dezer poëzie*; 4 *twee territoriale schoonheden; de –heden van Zwitserland*; 5 *de –heden der balzaal*; 6 *de – van het Christendom.*

Schoon'heidsgevoel, o. (*gevoel, dat in staat stelt schoonheid te onderscheiden; gevoel voor het schoone, aesthetisch gevoel*): *het – ontwikkelen*; **–heidskijker,** m. –kijkers (*kleurenkijker*); zie Caleidoscoop; **–heidsleer,** v. (*leer aangaande het wezen der schoonheid*); zie Aesthetica; **–heidslijn,** v. –en (*in bepaalde vorm gebogen lijn als grondslag van een schoone vorm*); **–heidszin,** m. (*gevoel voor het schoone*): *de – ontwikkelen.*

Schoon'houden, hield –, h. schoongehouden (*zorgen, dat iets schoon, rein blijft*): *een kamer –, een gebouw –*; **–klinkend,** bn. (*fraai klinkend; aanlokkend, schijnschoon*): *–e namen voor nieuwe modesnufjes*; ook: –klin'kend; **–maak,** v. (*de handeling van het schoonmaken*, in toepassing op meer omvangrijke werkzaamheden; *gelegenheid, dat een huis, een vertrek enz. wordt schoongemaakt*): *de groote –; de jaarlijksche –*; **–maakduivel,** m. –s (*de schoonmaak als*

kwelgeest, als plaag van den man); –**maakster,** v. –s (*vrouw, die het uit schoonmaken gaan als beroep beoefent*); –**maken,** maakte –, h. –gemaakt (*reinigen, zuiveren*): *een kamer –, een zolder –, een huis –; het graan –*; –**moeder,** v. –s (Fr. belle-mère: *behuwdmoeder*); –**ouders,** m. mv. (*behuwdouders*); –**prater,** m. –s, vr. –praatster, –s (*mooipraters; pluimstrijker, vleier*); –**rijden,** o. (*sierlijk rijden*, inz. *schaatsenrijden*).

Schoon'schijnend, –schijnend, bn.; –er, –st (*een schoone schijn hebbend, maar innerlijk slecht*): *–e redenen, iets – voorstellen*; –**schrift,** o. –en (*schrift of geschreven stuk, waarin naar schoone vorm gestreefd is; in het net geschreven schrift, mooi schrift*); –**schrijven,** o. (*als leervak op school of als kunstvaardigheid, het calligrapheeren*); –**schrijver,** m. –s (*iemand, die zeer fraai schrijft*); zie Calligraaf.

Schoon'tjes, bw. (1 *lief, net, aardig*; 2 *netjes; geheel en al*): 1 *hij heeft me daar – zitten praten*; 2 *– beetnemen*, fijntjes; *– op*.

Schoon'vader, m. –s (Fr. beau-père, beaufils, belle-soeur; *behuwdvader*); –**zoon,** m. –s, –zonen (*behuwdzoon*); –**zuster,** v. –s.

Schoor, m. schoren (*stut, steunende paal, meestal in schuine stand*); –**balk,** m. –en (*balk om te schoren*); –**beeld,** o. –en (*schraagbeeld*); zie Caryatide; –**hoek,** m. –en (*hoeksteen, gemetselde hoek, tot steun aangebracht*); –**muur,** m. –muren (*muur, tot steun tegen iets aangebouwd*); –**paal,** m. –palen (*steunende schuin geplaatste paal*); –**pijler,** m. –s.

Schoor'steen*, m. –steenen (1 *gemetselde rookgang, pijp of buis voor de rookafvoer*; inz. [a]) *het onderste gedeelte, dat zich boven een stookplaats bevindt of het onderste gedeelte, met inbegrip van de stookplaats*; [b]) *het als een vrij staand bouwwerk boven het dak zich verheffend gedeelte*; [c]) inz. als kanaal; 2 *metalen afvoerbuis voor verbrandingsproducten*; 3 *schoorsteenmantel*): 1 [a]) *vader zat bij de schoorsteen*; [b]) *een hooge –*; [c]) *St.-Nikolaas komt door de –*; 2 *de –en der stoombooten*; 3 *zet de sigaren op de –*; –**steenbrand,** m. –en (*brand in de schoorsteen*); –**steenmantel,** m. –s (*omkleeding van de boezem van een schoorsteen; breede sierlijst aan de kamerzijde van de schoorsteen*); ook wel: Schoorsteenman'tel; –**steenroet,** o. (*het roet, dat zich in de schoorsteen aanzet*); –**steenstuk,** o. –ken (*schilderstukje*; ook: *schilderij tegen een schoorsteen of op de schoorsteenmantel als sieraad; stukadoorwerk voor een schoorsteen*); –**steenval,** m. –len (*strook van stof of franje rondom de bovenkant v. d. schoorsteenmantel, rabat*); –**steenveger,** m. –s (*man, die schoorsteenen reinigt v. roet enz. als beroep*): *It. –s*.

Schoor'voeten, schoorvoette, h. geschoorvoet (*de voeten schoor zetten, zich schrap zetten*; nu: *aarzelend of weifelend voortgaan of te werk gaan*).

Schoor'voetend, bn. en bw. (*ongaarne, tegenstribbelend iets doende, talmend, dralend*): *de jongen treedt – nader; iets – doen*, noode.

Schoor'wal, m. –len (*wal, die zich voor een kust vormt, dijk, door rivieren bij hun monding opgeworpen, lage afsluitende* [*zand*]*bank*): *de –len der haffen*; z. Nehrung.

Schoor'zuil, v. –en (eig. *schorende zuil; meestal caryatide, schoorbeeld, schraagbeeld*).

I. Schoot*, m. schoten (1 *onder de gordel of onder het middel eenigszins ruim afhangend deel van een kleedingstuk*; 2 *het een bocht vormend deel van het lichaam bij een zittend persoon*; 3 *deel van het vrouwelijk lichaam ter plaatse van de schoot* in bet. 2; bij verg. van dieren, planten enz.; 4 *iets, dat omsluit, omvangt, opneemt, verbergt, een toevlucht biedt enz.*; 5 *deel van het bedekkende kleedingstuk van de schoot* in bet. 3; *van voren ter hoogte van het middel in een bocht opgenomen kleed*): 1 *de – van een japon, een jak; een – aanzetten; blousejakjes met –*; 2 *het regende kersen in haar –; versjes aan of op moeders – geleerd; een kindje op* (*haar*) *– hebben*; zegsw. *in Gods, in Abrahams –*, in de eeuwige rust, in de hemel; (*als*) *in Abrahams schoot*, in een zeer behaaglijke positie; *het hoofd in de –* (van een ander nl.) *leggen*, alle verzet opgeven; *iem. in de – werpen*, goedgunstig doen toekomen; *in de – vloeien, vallen*, zonder moeite iets (in overvloed) krijgen; *in de – des Vaders*, Joh. 1 : 18; zie ook Hand 1; 3 *o vaderland, gij teeldet een reeks van helden uit uw –*; 4 *in de – der aarde verborgen*, binnenste; *aan de – der aarde toevertrouwen*, begraven; *de – der aarde*, als de rustplaats van iems. overschot; *opnemen in de – der R.-K. kerk*, gemeenschap; *in de – zijner familie*; 5 *een – van haar boezel maken; een – vol*.

II. Schoot*, m. schooten (1 *touw, waarmee van sommige zeilen de beide benedenhoeken, van andere de achterste benedenhoek, worden neergehaald en vastgezet*; 2 *touw of ketting, waardoor het uiteinde van een pont met de kabel of gierketting is verbonden*): 1 *de – vieren* (of: *laten vliegen, laten loopen*), [a]) laten schieten ten einde het zeil gelegenheid te geven wind te vangen, ruimte geven aan het zeil; [b]) fig. zijn gezag minder streng handhaven; *de schooten aanhalen*, de zeilen minder ruimte laten; zie Ruimschoots; 2 *aan dit giertouw is een tweede touw, de –, ook wel toom genaamd, gehecht*; –**je,** o. –s.

III. Schoot*, v. schoten (1 vero. *de handeling van schieten; keer, dat geschoten wordt*; 2 *tong van een slot, deel, dat bij het sluiten uitschiet*; 3 *spruit of lot van een plant*): 1 *met onverhoedsche – in 't schuldloos hart getroffen*; 2 *de – van dit nachtslot is van koper*; 3 *in het voorjaar krijgen de aardappels in de kelder schoten*. Schoot **I, II, III** zijn waarschijnlijk dezelfde woorden.

Schoot'gaan, ging –, i. schootgegaan (*er van doorgaan, weggaan*; fig. *heengaan zonder te betalen*): *zijn vlieger is –gegaan*.

Schoot'hond, m. –en, inz. –**je,** o. –s (*kleine hond, die veel op schoot wordt genomen*): *de juffer, die haar – uitliet*; –**kind,** o. –ers, –eren (*kind, dat nog niet loopen kan en op moeders schoot zit*; fig. *bedorven kind*).

Schoots'afstand, m. –en (*schootsverheid*): *de – van het monsterkanon was 120 km*; –**hoek,** m. –en (*hoek* [*van 40°–60°*], *die de loop v. e. kanon met de aardoppervlakte maakt, als het kanon wordt afgeschoten*).

Schoots'vel, o. –vellen ([*lederen*] *voorschoot der arbeiders, ambachtslieden*).

Schoots'veld, o. –en; –**ver'heid,** v. (*draagwijdte v. e. kanon enz.*): *de – hangt af van de beginsnelheid en het gewicht van het projectiel, van de luchtweerstand en van de schootshoek*.

Schoot'vrij, bn. (*beveiligd tegen schoten, buiten bereik van, ondoordringbaar voor schoten,*

bomvrij, ook fig.): fig. *de deugdzame zelfs is niet – voor de laster*, d. i. gedekt.

Schoo'ven*, schoofde, h. geschoofd (*tot schooven, in garven binden*).

Schoo'venbinder*, m. –binders (*korenschoofmaker; iem., die* [*gemaaid*] *koren tot schooven bindt*); **–bindster***, v. –bindsters.

Schoo'verzeil*, o. –en (*onderste razeil van de groote mast van een driemastschip, bark of brik; grootzeil*); schoover = schipper, die naar Schonen vaart (*schonevare*); vero.

I. Schop 1 m. schoppen (1 *min of meer krachtige stoot met* [*de voor- of bovenzijde van*] *de voet*; 2 *zwaai, die men iem. door middel van de schopstoel doet maken* in zegsw.): 1 *hou daar, zei Pierlala en gaf zijn wijf een –*; *een vrije –* (voetbal); 2 zegsw. *iemand de – geven*, zijn afscheid, iem. afdanken; *de – krijgen*, ontslagen, afgedankt worden; **2** v. schoppen (1 *schopstoel* in zegsw.; 2 *schommel*): 1 *op de* (of: *een*) *– zitten*, ieder oogenblik er aan blootstaan verjaagd of opgezegd te worden; vero.; 2 *een Russische of Turksche – op de kermissen*; **–je**, o. –s.

II. Schop, v. schoppen (misschien van schuiven: 1 *gereedschap om mede te graven, bestaande uit een ijzeren of stalen blad aan een houten steel*; 2 *gereedschap om mede te scheppen van hout of van metaal, bestaande uit een blad, gewoonlijk hol of van een opstaande rand voorzien, en een steel*; 3 *zooveel als er op een schop* in bet. 1 of 2 *gaat*): 1 *wanneer – van spade wordt onderscheiden, denkt men bij – aan een gebogen blad*; Z.-N. *naar de – stinken* (of: *ruiken*), niet lang meer te leven hebben; 2 *een kolen–, asch–, koren–*; 3 *ieder wierp een – aarde op de lijkkist*; zie Schoppen **I.**

III. Schop, v. schoppen (*schuur of loods als bergplaats*): *een huis met schuren en –*; gew.

Schop'pel, m. –s (*schommel*); gew.

Schop'pelen, schoppelde, h. geschoppeld (*schommelen*); gew.

I. Schop'pen, mv. (*figuren, zwarte hartvormige blaadjes* [als een schop **II**] *op speelkaarten*; *de kaarten met –*): *– spelen*.

II. Schop'pen, schopte, h. geschopt (1 *met de voorzijde of bovenzijde* [zelden met de onderzijde] *van de uitgestoken voet min of meer krachtig of gevoelig raken*; 2 *door een dergelijke beweging verplaatsen of in een andere toestand brengen*; 3 in zegsw. met de gedachte aan drukke bewegingen: *maken*; 4 *de voet met zekere kracht vooruit* [soms achteruit] *en tevens opwaarts bewegen*; 5 gew. *schommelen*): 1 *een tegenstander opzettelijk –*; 2 *de bal naar voren –*; *de stukken op zij –*; zegsw. veracht. *iem. in de wereld –*, iem. het aanschijn geven; 3 *lawaai, drukte, herrie, keet, leven –*; 4 *tegen de deur –*; *het kind schopte met zijn bloote beentjes*; 5 *wippen en –*; nog (misschien bij 3): *iem. een standje –*, (heftig) een standje maken.

Schoppenaas', o. –azen; **–boer'**, m. –en; **–heer'***, m. –heeren; **–vrouw'**, v. –en.

Schop'stoel, m. –en (*strafwerktuig, waaruit de veroordeelden met de handen op de rug omhoog geslingerd werden*; ook wel: *aan touwen hangend bankje, bakje van de schommel*; zegsw. *op de – zitten*, [a]) niet vast zitten, [b]) in onzekerheid verkeeren, [c]) elk oogenblik ontslagen kunnen worden, [d]) in een huurhuis wonen.

I. Schor, schorder, schorst **1** bn. (1 van iems. keel: *rauw, heesch*; 2 van personen: *heesch; rauw van keel en slechts in staat een klankloos geluid voort te brengen*; 3 van geluiden: *dof scheurend, krassend, knarsend of rommelend*; ook van wat zulk geluid voortbrengt): 1 *met –re keel*; 2 *– van 't schreeuwen*; *bij – denkt men aan een minder zwak vermogen dan bij heesch*; 3 *het –re geschreeuw van ventende joodjes*; *– van woede*; *met –re stem*; lit. t. *de –re donder*; **2** bw. (*met een dof scheurend, krassend, knarsend of rommelend geluid*): *rommelend over de brug, die – dreunt onder de roestige wielen*.

II. Schor, v. schorren ([*in Zeeland*] *naam v. buitendijks aangewassen kleigrond, die alleen bij hoog water onderloopt*); ook: Schorre.

Scho'rem, Barg. **1** o. (*het grauw, het crapule, het uitvaagsel*); **2** bn. en bw. (*tot het schorem behoorende*; *arm, haveloos*): *hij zag er – uit*; *– gekleed gaan*; *een –e nachtboot*; *–* **en al,** o. (*rommelzoo*).

Scho'remerd, m. –s (*armoedige kerel*); gmz.

Scho'ren, schoorde, h. geschoord ([*als*] *met een schoor stutten, steunen*): *een muur –*; *een schip op de helling –*; fig., lit. t. *iemands ijdelheid –*.

Schorpioen', m. –en (Fr. scorpion [Gr.-Lat. scorpis]: dierk. in het mv. *spinachtig dier met giftstekel*; Lat. scorpionidae; fig. *scherpe geesel met stekels*; *achtste teeken in de Zodiak*): zegsw. (Bijbel) *met –en geeselen*, met de gestrengste tuchtmiddelen kastijden, 2 Kon. 10 : 11.

Schor're, v. –n (Z.-N. *aanslibbing*; *weiland*; z. Schor **II**; Z.-N. *vloertegel* [*zandsteen of arduin*] *in kerken of op trottoirs*).

Schor'ren (Bargoensch: *bedelen*).

Schor'rimorrie, o. schorremorie (Perzisch, Turksch: sjurmur = herrie: *gepeupel, janhagel; samenraapsel*).

Schors, v. schorsen (o.-Fr. escorse: *buitenste bekleeding van houtachtige gewassen*; ook in toepassing op verschillende andere buitenste bekleedingen): *een deel der –*; *wordt eikenschors bij het pond gewogen, men weegt kaneel bij het lood*; *de – der groote hersenen*; bij verg. *onder die ruwe – school een teeder hart*.

Schor'selwoensdag, m. –en (*Woensdag voor Paschen, daar op die dag in de R.-K. kerken het klokkenluiden enz. geschorst werd*, tegenwoordig op Witte Donderdag).

Schor'sen, schorste, h. geschorst (1 *verschuiven, uitstellen*; 2 *tijdelijk, voorloopig uit zijn bediening ontzetten*; *tijdelijk sluiten, opheffen*): 1 *zijn oordeel –*; 2 *iem. in zijn ambt –*; *een vergadering –*, tijdelijk doen ophouden; *de – de kracht van het beroep*; verg. Schorten.

Schorseneer'*, v. schorseneeren (It. scorzonera: *aardwortel, samengesteldbloemige plant onzer moestuinen*; Lat. scorzonera hispanica; spott. *korte loshangende haarvlecht*); ook: Schorseneel'*, v. –eelen.

Schor'sing, v. –en (*tijdelijke staking van onderhandelingen, arbeid of werk, of tijdelijk verbod om een ambt uit te oefenen, of tijdelijk opheffen van een vonnis*).

Schort, v. en o. (*kleedingstuk, dat men voordoet om een ander kleedingstuk te beschermen*, thans in uiteenloopende vormen; *boezelaar, voorschoot*): *een schoone – voordoen*; *een wit –je*; *een bonte –*, van blauwachtig geruite stof; *een zijden –*, als pronk; **–je,** o. –s,

Schor'teband (*band van een schort*), **1** m. –en (voorwerpsn.); **2** o. (stofn.).
Schor'teldoek, m. –doeken (*schort; voorschoot*); **–kleed*,** o. –kleeden; **–woensdag;** zie Schorselwoensdag.
Schor'ten, schortte, h. geschort (1 *de kleeren opschorten, opkorten,* vero.; 2 *uitstellen, verschuiven*; 3 *schelen, mankeeren, haperen, ontbreken*): 1 *zij schortten hun lange gewaden*; 2 *de betalingen –*; 3 *of schort het aan begrip en stem? wat schort er aan?*
I. Schot*, v. –ten (*jonge koe, die eenmaal gekalfd heeft en daarna een jaar overgeloopen heeft*): *de premie voor jongvee, vaarzen en schotten bedraagt 1,50 gld.*
II. Schot*, v. –ten (*kleine soort van zalm, zeeforel*; Lat. salmo trutta).
III. Schot*, o. schoten, 12 en 13 schotten, 14 gmv. (1 *de handeling van schieten met een wapen*; 2 *datgene, wat uit een wapen geschoten wordt, lading*; 3 *keer, dat er met een wapen geschoten wordt*; 4 *knal van een schot*; 5 *verwonding door een schot*; 6 *afstand, waarover men met een wapen kan schieten; afstand, die een kogel of pijl doorloopt*; 7 *handeling van schieten bij een spel: keer, dat geschoten wordt*; voetbal, knikkeren, korfbal; 8 *keer, dat men een vischnet in zee zet; de vangst*; 9 *vaart, snelle voortgang*; 10 *eind, dat een persoon of een plant in een betrekkelijk korte tijd groeit; in het oog loopende groei*; 11 *het ontkiemen van te velde staande of pas gemaaide gewassen*; 12 *niet dragende wand,* [*houten*] *beschot, afsluiting*; 13 *afgeschoten ruimte of hok* [voor kleinvee]; 14 *zekere vroegere belasting,* oorspr. *grondrente*): 1 *twee patrijzen in één –*; *het – van een pijl*; 2 *een – in het been*; *geen – kruit* (*meer*) *waard zijn,* [a]) niets, [b]) zich aan het einde van zijn levenskracht voelen; 3 *zes schoten in de minuut*; 4 *wij hoorden drie schoten*; *daar valt een –*; *een – als een donderslag*; 5 *het – in de borst was gevaarlijk*; 6 *een haas onder – krijgen*; *binnen – komen*; *buiten – blijven,* [a]) eig.; [b]) zich vrij weten te houden van de gevaren, die een bepaald optreden meebrengt; *op een geweer–, een boog– afstand*; 7 *slechte schoten bij het uitvallen*; *zijn – is niets bijzonders,* wijze van schieten, vaardigheid in; 8 *bij Urk werd een goed – gedaan*; *bij het tweede – brak de haallijn*; 9 *er is, zit, komt geen – in het werk*; *er – achter zetten*; *het schip maakte –*; *– geven aan het werk,* maken dat het opschiet; *een touw – geven,* laten schieten; van een uitgeput zwemmer: *ik kan geen – aan 't lijf meer geven*; 10 *de boomen maken flink –*; 11 *het – zal zich tengevolge van het natte weer bij de erwten spoedig openbaren*; 12 *een kamer door een – in tweeën scheiden*; *een vast –*; *een los –,* dat opgeruimd kan worden; *waterdichte –ten*; *een –(je) voor iets schieten* (of: *schuiven*; of: *steken*), het beletten; 13 *een schapen–*; *de varkens zijn in het –*; *een – kinderen,* lit. t. een groot aantal in één gezin; 14 *– en lot betalen,* zijn burgerplicht vervullen, burger zijn; nóg: Z.-N. *plotselinge pijn in de lenden.*
IV. Schot*, m. –ten (*bewoner v. Schotland*).
Schot'balk, m. –balken (*houten balk, los in twee sponningen gelegd ter afsluiting van duiker- of sluisopening*).
I. Scho'tel, m. –s (Lat. scutella: 1 *ronde, langwerpige enz., niet zeer diepe schaal* inz. *van aardewerk om er spijzen op te leggen, mee op te dienen of waarop zaken van allerlei aard worden bewaard of neergezet*; 2 *een zekere hoeveelheid*; 3 *gerecht, spijze* [met of zonder de schotel in bet. 1]): 1 *een – vol aardappelen*; *een aarden, houten, porseleinen, zilveren –*; *een vuurvaste –*; 2 *met –s eten naar arme gezinnen gaan*; 3 *een warme –, een koude –*; *een fijne –*; *de mooiste –s kan men vervaardigen van koude gerechten,* in toepassing op de spijzen, sierlijk op een schotel in bet. 1 gelegd; zie ook Schoteltje.
II. Scho'tel, m. –s (van schieten: *schoof of schieter v. e. slot,* niet alg.; *grendel,* gew.).
Scho'teldoek, m. –en (*keukendoek, vaatdoek*); gew. Z.-N.
Scho'telen, –de, h. geschoteld (Z.-N. *bedisselen, konkelen*): *iets op voorhand –.*
Scho'telhuis, o. –huizen (Z.-N. *bijgebouwtje, dienend tot reiniging van allerlei vaatwerk, bijkeuken*).
Scho'teltje, o. –s (*kleine schotel*; inz. *schaaltje onder een kopje*).
I. Schots, v. schotsen (*min of meer plat stuk drijvend ijs*: *ijsschol, ijsschots*).
II. Schots, bw. (vermoedelijk hetzelfde woord als Schotsch **I**: Z.-N. *mal, raar*; N.-N. steeds met *scheef* verbonden): *huizen, die in de kampong – en scheef door elkaar staan,* in de meest mogelijke wanorde, in onregelmatig scheeve stand.
Schotsch* 1 bn. (1 [*als*] *van, eigen aan, aan, uit of betrekking hebbende op Schotland*; 2 van stoffen enz.: *met gekleurde, door elkaar kruisende lijnen, gebroken ruiten,* [*schuin*] *bont gekleurd,* in deze bet. dikwijls zonder hoofdletter): 1 *de –e hulptroepen, de –e Hooglanden*; 2 *een –e mantel*; *Schotsche ruiten,* bont, geschakeerd; *de Schotsche drie,* (Schotsche) volksdans, verg. Ecossaise; *schotsche strikken*; **2** o. (*de taal, die in Schotland gesproken wordt*); **3** v. (*de dans, Schotsche drie*; in deze bet. dikwijls *schots* en zonder hoofdletter).
Schotsch'bont*, bn. (*geruit en bont gekleurd*): *de Holl. jongen droeg een – kieltje.*
Schot'schrift, o. –en (*geschrift, dat iem. op smadelijke wijze aanvalt, scheld- of schimpschrift*); verg. Pamflet en Libel.
Schot'tisch, m. –en ([*Schotsche*] *dans in* 4/4 *maat*); z. Schotsch **3**; l. Schot'tiesj.
Schot'vaars, v. –vaarzen (*vaars, die in een schot gehouden of gestald wordt*; ook: *jonge koe van drie of vier jaar, die een keer gekalfd heeft*); **–varken,** o. –s (*mestvarken*).
Schot'vrij, bn. (*kogelvrij*); z. Schootvrij.
Schot'wilg, m. –en (*benaming voor niet geknotte exemplaren van* salix alba, *schietwilg*).
Schot'wond, v. –en (*wonde door een schot veroorzaakt* inz. *kogelwond*).
Schou'den, schoudde, h. geschoud (o.-Fr. escauder; Z.-N. *broeien* **I**).
Schou'der, m. –s of –en (1 *elk der gedeelten van de romp tusschen de hals en de armen of de voorste ledematen*; 2 *deel v. e. kleedingstuk, dat de schouders bedekt*): 1 *hoog in de –s zijn* of *hooge –s hebben*; *een kogel in de – krijgen*; *de –s ophalen*; fig. zie Ophalen en Optrekken; *iem. op de – tikken* (of: *kloppen*), om zijn aandacht te trekken, om hem te bemoedigen; *zijn –(s) onder iets zetten,* zijn kracht aan die zaken (met goed gevolg) geven; *op iems. –s staan, gedragen worden,*

oneig. gebruik maken van zijn steun of zijn werk; *breede –s hebben*, fig. hij kan veel verdragen, inz. laster, miskenning enz. en stoort er zich niet aan; fig. *iets op zijn –s laden, torsen*, de last er van op zich nemen; *iemand over* (of: *met*) *de – aanzien*, overdwars, met kleinachting; ook wel van dieren: *het paard had een wonde aan de –*; 2 *de –s van die jas zijn verknipt.*

Schou'derband, m. –banden (*draagband, over de schouder loopende*; ontl. *deel van het schoudergewricht*); **–belegsel,** o. –s (*versiering op uniformjas of japon op de schouders*); **–blad,** o. –bladen (ontl. *bij de mensch: breed, driehoekig, plat been van de bovenrug, dat de schouder helpt vormen*; ook wel: *epaulet*); **–breedte,** v. (*de breedte van de rug ter hoogte der schouders*; ook wel: *breedte van een persoon, die beide armen uitstrekt*).

Schou'deren, schouderde, h. geschouderd (1 *op of over de schouder nemen of dragen*; 2 *in loodrechte stand tegen de schouder plaatsen* inz. *een geweer*): 1 *en nu den Dwerg gezakt, geschouderd en in de Arno neergesmakt*; 2 *schouder het geweer! het – als eerbewijzing.*

Schou'derhoogte, v. (*hoogte ter plaatse van de schouder*); **–mantel,** m. –s (*mantel, die men om de schouders slaat en die dus geen mouwen heeft; vrouwenmantel met kap*); gew.: Schouw'mantel; **–passant,** m. –en (*losse strook in de lengte van de schouder bij een uniform*); **–ophalen,** o. (*het ophalen der schouders ten teeken van twijfel, onverschilligheid enz.*); **–stuk,** o. –ken (*stuk vleesch boven v. d. voorpoot, voorbout: reepje stof in de lengte van de schouder*; *schouderpassant*); **–vracht,** v. –en (*vracht, om op de schouder te dragen*).

Schout, m. –en (vroeger: *hooge rechterlijke ambtenaar*): de – was openbaar aanklager, hoofdambtenaar van politie; in O.-I. was tot voor eenige tijd een – e. hoofd v. politie; als titel van het hoofd van het bestuur van waterschappen: dijkgraaf; **–ambt,** o. (*betrekking, gebied v. d. schout*).

Schout-bij-nacht', m. schouten-bij-nacht, schout-bij-nachts (oorspr. *bevelhebber tot wiens taak het behoorde, te zorgen, dat de schepen eener vloot bij nacht in de voorgeschreven orde voeren*; *bevelhebber van een smaldeel*; thans: *laagste rang der vlagofficieren, een rang beneden den vice-admiraal*).

I. Schouw, v. –en (*stookplaats*; *schoorsteen*; *schoorsteenmantel*): *een spiegel, die tegenover de – hing*; Z.-N., gew.

II. Schouw, v. –en (1 *platboomde schuit met platte voor- en achtersteven*; 2 *platte schuit* inz. *ingericht om personen en voertuigen over te zetten, pont*): 1 *een Friesche –*; 2 *het overzetten van trek- en rijpaarden met een –.*

III. Schouw, v. –en (*schouwing, inspectie van dijken, wegen, slooten enz.*; *zij, die belast zijn met de schouw*).

IV. Schouw, bn. en bw. (*vuil*; *obsceen*; *schuin*): *een –e mop*; *hij is erg – in zijn taal*; *hij leeft –.*

Schouw'burg, m. bet. 1 –en (1 *gebouw, waarin tooneelstukken worden opgevoerd, theater*; 2 *de gezamenlijke bezoekers van een schouwburg*; ook: *het gezelschap tooneelspelers*): 1 *de Amsterdamsche –*; *naar de – gaan*; 2 *de geheele – raakte in rep en roer.*

Schouw'burgbezoeker, m. –s (*iem., die naar d. schouwburg gaat*); **–brand,** m. –en; **–commissie,** v. –s, –siën (*college van heeren, belast met het beheer v. e. schouwburg*); **–publiek,** o. (*het publiek, dat bij een opvoering aanwezig is*; *de menschen, die gewoonlijk de schouwburg bezoeken*); **–zaal,** v. –zalen (*zaal, waar de opvoering van tooneelstukken, opera's enz. plaatsheeft*).

Schou'wen, schouwde, h. geschouwd (*zien, aanschouwen*, vero.; *inspecteeren* in enkele toepassingen): *een lijk –*, geneeskundig onderzoeken om de oorzaak van de dood te vinden; *de dijken en wateren –*, hun staat opnemen; het Middelnederl. nagevolgd: *het geestelijk zien van bovennatuurlijke dingen*, b.v. *het –de leven*, contemplatief.

Schou'wing, v. –en (*schouw* **III**): *gerechtelijke –*; *de – der waterleidingen.*

Schouwlus'tig, bn.; –er, –st (*kijkgraag, nieuwsgierig*): *het – publiek.*

Schouw'plaat, v. –platen (Z.-N. *vuurplaat, haardplaat*; *schoorsteenmantel*).

Schouw'plaats, v. –en (*plaats, waar iets [belangrijks] te zien is, voorvalt*; vero. *tooneel*); **–spel,** o. –en (*tooneel, tafereel, vertooning, elk belangwekkend voorval*); **–speler,** m. –s (Duitsch: Schauspieler: *tooneelspeler*); **–speelster,** v. –s; **–tooneel*,** o. –neelen (*plaats, waar iets [belangwekkends] vertoond wordt of iets geschiedt*; vero. *tooneel*): *De wereld is een –, elk speelt zijn rol en krijgt zijn deel.*

Schouw'veger, m. –s (Z.-N. *schoorsteenveger*).

Schraag, v. schragen (*draagezel, toestel om planken of andere zaken op te laten steunen, bestaande uit een legger op vier schuine pooten, waarvan die aan hetzelfde einde met elkander verbonden zijn*; *toestel, bestaande uit een legger met twee rechte of schuine van onderen verbonden beenen, op „voeten" of in de bodem vaststaand*; *vast onderstel van sommige werktuigen*).

Schraag'balk, m. –balken (*balk, om te schragen of te stutten*); **–beeld,** o. –beelden (*stut in d. vorm v. e. beeld*); zie Caryatide; **–pijler,** m. –pijlers (*pijler als stut*).

Schraal, schraler, schraalst **1** bn. (1 *mager, niet vet of vleezig*; 2 van gronden: *niet vruchtbaar, weinig opleverend*; 3 van klei of mortel: *veel zand bevattend, niet vet*; 4 van het weer: *niet groeizaam*, inz. *koud en droog*; 5 van voedsel: *armelijk, mager, onvoldoende in hoeveelheid of voedzaamheid*; 6 *slecht van gehalte*, v. e. vloeistof; 7 van inkomsten: *niet ruim, armelijk*; 8 *schaarsch, weinig in aantal*; 9 niet alg.: *karig, schriel*; 10 in toepassing op geestelijk gebied: *armelijk, armzalig, mager*): 1 *een –, langwerpig heer*; *een meisje, – en mager als hij*; 2 *schrale zandgronden*; 3 *vette klei – maken door toevoeging van zand*; 4 *– weer*; *een schrale wind*; 5 *die spijs, te –, liet hij staan*; *schrale voeding*; 6 *haar schrale melk en botert niet*; 7 *de schrale leeraarstractementen*; 8 *– zijn zijn volgelingen*; 9 *schrale Aaltje schaft daar de pot*, zie Schraalhans; 10 *een schrale troost*; *de schrale berichten omtrent die tijd*; **2** bw. (1 *op armelijke wijze*; 2 *met geringe dichtheid*; 3 *op karige wijze*): 1 *– en arm er uit zien*; 2 *– bevolkt*; 3 *een – beloonde arbeid*; *– toegemeten schadeloosstellingen.*

Schraal'hans, m. –hanzen (scherts. *iem., die niet veel te eten heeft*; ook wel: *vrek*): *– is keukenmeester*, er wordt niet veel opgedischt, het is er geen vetpot; **–heid,** v.

Schraal'tjes, bw.: *hij kan maar – leven,*

karig; *die rogge staat* –, dun, dor; *het ziet er hier* – *uit*, armoedig; verg. Schriel.

Schraap'achtig, bn.; –er, –st (*schraperig, inhalig, gierig*): *e.-e huisjesmelker*; **–heid,** v.

Schraap'ijzer, o. –s (*ijzeren of stalen werktuig*, inz. *driehoekig op een steel bevestigd ijzer om te schrapen, te krabben o. a. door den verver of als fijner werktuig door den graveur gebruikt*): *een driehoekig* –; **–mes,** o. –messen; **–sel,** o. –s (*het afgeschraapte, afkrabsel*); **–staal,** o. –stalen (*stalen gereedschap van uiteenloopende vorm om hout of metaal gelijk te schrapen*, o. a. *werktuig van den kuiper*).

Schraap'zucht, v. (*zucht tot schrapen, groote inhaligheid, gierigheid*).

Schraapzuch'tig, bn. en bw. (*zeer inhalig*).

Schrab, v. –ben (*krab, schram, kras; streep, kras*); **–ben,** schrabde, h. geschrabt (niet meer alg. *met een scherp voorwerp bestrijken [en daardoor een dun laagje wegnemen]; schrappen; krabben, afkrabben*): *wortelen* –; **–ber,** m. –s (*schrab- of stoepijzer tot reiniging der schoenzolen; schraapijzer, schraapmes; schrapper*; Barg. *cent*); **–mes,** o. –messen (*schraapmes*); **–sel,** o. –s (*schraapsel*).

Schra'felen, schrafelde, h. geschrafeld (*woelend met de pooten krabben*): *de kip schrafelt i. h. zand*, met de pooten krabben; *geld* –; ook Schraven; **–aar,** m. –s (*gierigaard*); vero.

Schra'gen, schraagde, h. geschraagd (eig. *steunen, ondersteunen, stutten*; ook wel: *dragen*): *iem. in een onderneming* –; **–ing,** v. (*steun, bijstand, hulp*): *tot* – *van het gezag.*

Schra'len, schraalde, h. geschraald (*minder gunstig waaien, meer van voren inkomen*): *de wind begint te* –.

I. Schram, m. en v. –men (*niet volwassen varken*): *diefstal van drie schrammen.*

II. Schram, v. –men (*lichte wond*, inz. *ondiepe huidverwonding door afschaving der bovenhuid; krab*); **–metje,** o., of **–pje,** o. –s.

Schramoe'le, schraboe'le, v. –n (Z.-N. *gedeeltelijk uitgebrande kooltjes in de asch, sintels*): *–n rapen.*

Schram'men, schramde, h. geschramd (*de huid licht openrijten*): *zich* –.

Schran'der, bn. en bw.; –der, –st (*scherpzinnig, vernuftig; met gevatheid en vlug doorzicht; van scherpzinnigheid enz. getuigend*): *een* – *man*, verstandig; *die jongen heeft –e oogen, een – oordeel; – te werk gaan, – iets opmerken.*

Schran'derheid, v. (*scherpzinnigheid, vlug doorzicht*): *de* – *van dezen afgevaardigde.*

I. Schrank, v. –en (*vouwbare schraag, bestaande uit twee ramen, die elkaar kruisen*, in N.-N. niet alg.; *hijschstelling, bestaande uit twee beenen, die niet door richels verbonden zijn; staketsel van elkaar kruisende palen of latten*; in het alg. *heining, afsluiting*); etym. waarschijnlijk = – **II.**

II. Schrank, v. –en (*bundel, waarin vlas op het veld te drogen wordt gezet*, [misschien naar het van onderen uiteenwijken der halmen schrank genoemd], *gewoonlijk bestaande uit vijf of zes handvollen*): *een tjalk met vlas, inhoudende 13000 schranken.*

Schran'kelaar, m. –s (*iem., die scheef loopt*).

Schran'kelbeen*, m. en v. –beenen (*spillebeen, iem. met lange, kromme beenen en naar binnen gebogen voeten*); **–beenen*,** die arme knaap –beende, h. altijd geschrankelbeend (*loopen als een schrankelbeen; de beenen over elkaar slaan*; ook: *wijdbeens, met groote passen loopen*).

Schran'kelen, schrankelde, h. geschrankeld (*schrankelbeenen; de beenen kruislings zetten*; ook wel: *uitglijden, verzakken*; van houtwerk: *scheef zijn*).

Schran'ken, schrankte, h. geschrankt (1 *uit de rechte of haaksche stand draaien of buigen*; van de tanden eener zaag: *die om beurten naar de eene en de andere zijde uitbuigen*; 2 *kruiselings over elkaar liggen*; 3 *uit de haaksche stand, uit de voegen wijken, doorzakken, uitzakken*; 4 vero. *wijdbeens loopen*; 5 Z.-N. *afwisselen*): 1 *elke zaag moet van tijd tot tijd geschrankt worden*; 2 *twee schuin staande boomen, waarvan de boveneinden geschrankt zijn*; 3 *het kozijn schrankt*; met de bijbet. van klemmen, moeilijk opengaan: *wat schrankt die deur!* 4 *men zag hem* –; 5 *de staande rijmen* – *met de slepende*; nog gew. Z.-N.: *kruisen, ontmoeten, ontwijken.*

Schran'sen, schranste, h. geschranst (*met welbehagen, overvloedig, gretig eten, buffelen*); **–er,** m. –s; **–ster,** v. –s.

Schranserij', v. –en (*veel en gulzig eten*).

I. Schrap, v. schrappen (*kras, schram; streep* inz. *als merkteeken*): *een* – *door het werk van de leerling*, als teeken van afkeuring; *ergens een –(je) bijzetten met een blauw potlood*, [a]) om de aandacht er op te vestigen, [b]) een oogenblik ergens bij blijven; etymologisch waarschijnlijk = – **II.**

II. Schrap, bw. (uit: te schrap = op de streep, de meet): – *staan*, [a]) stevig, onwankelbaar staan, [b]) niet wijken, strijdvaardig tegenover iem. staan; *zich* – *zetten* (of: *stellen*), [a]) zich gereedzetten om met een wedloop, of om op een bepaald sein of een gunstig oogenblik met een of ander werk te beginnen, [b]) zich vast op zijn voeten zetten, een vaste stand aannemen, [c]) zich gereed stellen om een aanval af te wachten, zich strijdvaardig opstellen.

III. Schrap, bw. (wisselvorm naast *krap*: Z.-N. 1 *in bekrompen omstandigheden*; 2 *krap, schaars*): 1 – *leven*; 2 *'t zit* –.

Schra'pen, schraapte, h. geschraapt (1 *met een scherp voorwerp bestrijken, van een dun laagje enz. ontdoen*; 2 *de keel door een beweging van slijm ontdoen*; 3 *door strijken met een scherp voorwerp wegnemen*; 4 naam van een bepaalde wijze van graveeren; 5 *door strijken bijeenbrengen* inz. in toepassing op het *bij kleine beetjes en met hebzucht bijeenbrengen van bezit*; 6 *door strijken een zeker krassend geluid voortbrengen*): 1 *het hout afbranden en* –; *de gebreken met het schraapijzer uit het koper* –; *worteltjes* –; 2 *ze snakte naar adem, ze hoestte, schraapte*; ook: *de spreker begon met zijn keel te* –; 3 *de haren, de vezeltjes* –; 4 *deze wijze van graveeren heet bij ons* –; *portretten* –; 5 – *en rapen*; 6 *lig niet zoo op je viool te* –.

Schra'per*, m. –s (*die schraapt* inz. *gierigaard, potter, vrek*; ook: *schraapijzer*).

Schra'perig, bn. (*gierig, schraapzuchtig*).

Schrap'ijzer, o. –ijzers; zie Schrabijzer.

Schrap'nel, v. –s (Eng. zie Shrapnel).

Schrap'pen, schrapte, h. geschrapt (1 *door strijken met een scherp voorwerp van een dun laagje ontdoen*; 2 *met een schrap ongeldig maken, doorhalen* en vervolgens: *niet meer erkennen, niet meer aanvaarden, weglaten*

enz.): 1 *leg de geschrapte worteltjes in koud water*; 2 *de wanbetalers worden als lid geschrapt; zulke plaatsen in het opstel werden onverbiddelijk geschrapt.*

Schrap'snelder, v. (*geraspte groene-kaas*).

Schra'ven, schraafde, h. geschraafd (Z.-N. *schrapen* 2): *de schravende stem v. e. kraai.*

Schred, m. schreden (*schrede*): *– voor –.*

Schre'de, v. schreden (1 *pas, stap*, inz. *een wijde stap*; 2 *wijze van stappen; uit passen bestaande gang*, in deze bet. in de vorm *schred*; 3 als afstandsmaat, [a]) *min of meer onbepaalde afstand,* [b]) vroeger: *vijf voet*): 1 *met lange schreden stapte hij op en neer; bij iedere nieuwe schred* (of: *schrede*), *een nieuwe verrassing*; *de eerste schrede(n) op de huwelijksweg; met rassche schreden naderen*, ook fig.; *op zijn schreden terugkeeren* (of: *terugkomen*); 2 *hij zoekt met rassche schred het eenzaam leger op*; 3 *op duizend schreden afstand.*

Schreef, v. schreven (*streep; schrap met potlood of krijt getrokken*): zegsw. *een –je voor hebben*, een streepje voor; *dat gaat over* (of: *buiten*) *de –*, grens, de maat te buiten.

Schree'men*, schreemde, h. geschreemd (Z.-N. *huilen, schreien*); **–er*,** m. –s (Z.-N. *huilebalk*).

Schreeuw, m. –en (*luide doordringende kreet, roep*): *een – geven, een – laten hooren*, hard geluid.

Schreeu'wen, schreeuwde, h. geschreeuwd (1 *luid en doordringend roepen, een luid en doordringend geluid voortbrengen*; 2 *misbaar maken, te keer gaan, op heftige wijze zijn afkeuring te kennen geven* [niet in de eerste plaats door zijn stemgeluid]; 3 [*voorziening, wraak, herstel*] *vereischen*; 4 *krachtig op onaangename wijze tegen elkaar afsteken; tegen elkaar vloeken*): 1 *een klein kind, dat niet schreeuwde, zelfs niet, toen zij het een schoone luier aandeed; daartusschen – vruchtenverkoopers*; met een voorwerp: *„wat is er?" schreeuw ik*; in toepassing op een luide lach: *van den Hoogen lachte –d om deze geestigheid*; van het natuurlijk geluid van dieren: *de pauwen –*; zegsw. *moord en brand –*, vreeselijk te keer gaan; zie Varken; 2 *als wie maar –, ook maar doen; zij –, dat men hun geweld aandoet*; 3 *dat schreeuwt ten hemel*; zie ook Schreeuwend; 4 *die kleuren – tegen elkaar.*

Schreeu'wend, bn., bw. (1 *met een scherp stemgeluid*; 2 *stuitend*; 3 *erg*): 1 *met een –e stem*; 2 *een – onrecht*; 3 *– duur, – leelijk*, in hooge mate.

Schreeu'wer, m. –s (*iem., die schreeuwt*; inz. *die gewoon is groote woorden te gebruiken*; *iem. met een groote mond*): *die –s in de vergaderingen, wat doen zij zelf?*

Schreeu'werig, bn. en bw. (*voortdurend schreeuwende*; *geneigd misbaar te maken, heftige groote woorden te gebruiken; uit heftige groote woorden bestaande, met heftige groote woorden*): *een – kind*; *een –e stem, op een –e toon*; *een –e nulliteit*; *hij sprak me te –.*

Schreeuw'leelijk* 1 m. en v. –en (*iem., die leelijk schreeuwt* b.v. bij het zingen; *iem., die hinderlijk luid spreekt*; scherts. *een klein kind*; *iem., die misbaar maakt, die heftige groote woorden gebruikt*): *die – v. e. jongen! wat e. – v. e. haan! die – daar op straat; stop dien – in bed*; *die verachtelijke –en*; **2** bn. (*schreeuwend leelijk*): *een – behang.*

Schrei'en, schreide, h. geschreid (1 *tranen storten, al dan niet verbonden met een of ander keelgeluid, weenen, huilen*; 2 *door het storten van tranen in een bepaalde toestand brengen*; 3 *in een deerniswekkende mate herstel, voorziening, wraak enz. eischen*): 1 *zij lachte door haar – heen*; met een voorwerp: *heete tranen, tranen met tuiten –; – van vreugde; het – staat hun nader dan het lachen*, bijna in tranen uitbarsten; *tusschen lachen en –*, in een licht omslaande stemming; 2 *het kind schreide zich wakker*; 3 *dat schreit om wraak, ten hemel.*

Schrei'er, m. –s (*iem., die schreit*): *de oudtijds gehuurde –s bij een begrafenisstoet*; zie Huilebalk; **–erstoren,** m. (*een torentje op de Buitenkant te Amsterdam*): bij de – nam men afscheid van hen, die naar O.-Indië vertrokken.

I. Schre'pel, Schra'pel, bn. (*mager, schraal*; fig. *gierig*).

II. Schre'pel, m. –s (*wiedhaak, -ijzer, om onkruid met wortel en al uit de grond te halen*): *met een – doodgeslagen.*

Schriel, bn.; –er, –st (een vorm met Friesch vocalisme naast *schraal*: 1 *mager, schraal*; 2 *niet goedgeefsch, op de penning, deun*): 1 *zijn –e schoudertjes*; 2 *een – onthaal; –, ja gierig in het oog van de menschen*; als bw. *– opscheppen, – met boter besmeerd*, op karige wijze.

Schriel'heid, –ligheid, v. (*het schriel-zijn, karigheid*).

Schriel'tjes, bw. (*op karige wijze, nogal schriel*): *het – moeten aanleggen.*

Schrift 1 o. bet. 3, 4, 5 –en (1 *geheel van letter- [en cijfer]teekens*; 2 *wijze van schrijven, manier letters [en cijfers] te zetten*; 3 *geheel van bijeenbehoorende letter- en cijfertypen; lettersoort*; 4 in samenst. *geschrift*, anders vero.; 5 *schrijfboek*): 1 *tien regels –; dit – is onleesbaar*, geschrevene; 2 *loopend –; mijn – is onduidelijk*; 3 *halfvette –en*; verg. Beeld–, Runen–, Spijker–; 4 *een schot–, een verzoek–*; 5 *koop een nieuw –; dit – is vol; –en bergen!* nog vermoedelijk bij bet. 4: *op – (hebben)*; **2** v. (*de Bijbel*): *de Heilige –.*

Schrif'telijk, bn. en bw. (*in, op schrift*): *een –e belofte, – werk; zich – verbinden.*

Schrift'geleerde, m. –n (Bijb. *bij de Israëlieten, kenner en verklaarder der Schrift; ook van Mohammedaansche godgeleerden gezegd*): de –n waren beoefenaars van de Joodsche godsdienst- en rechtsleer; **–kenner,** m. –s (*kenner van de H. Schrift, Bijbelkenner*; ook: *palaeograaf*); **–kunde,** v. (*kennis van de H. Schrift; palaeografie*; ook: *het identificeeren van en het maken van gevolgtrekkingen uit handschriften van personen*); **–ma'tig,** bn., bw.; –er, –st (*overeenkomstig de H. Schrift*): *een –e belijdenis, –e gevoelens.*

Schriftuur', v. –turen (Lat. scriptura: *geschrift, geschrevene*; inz. *de H. Schrift*); **–lijk,** bn. en bw. (*overeenkomstig, ontleend aan de H. Schrift*): *–lijke namen*, b.v. *Benjamin* voor jongsten lieveling, *Nimrod* voor jager, *Salomo*, de wijze, *Magdalena*, de boetvaardige, *Nazareth*, armelijk plaatsje; *een – verhaal.*

Schrift'vervalscher*, m. –s; **–ing*,** v.

Schrij'beenen*, schrijbeende, h. geschrijbeend (*wijdbeens loopen*); niet alg.

Schrij'delings(ch)*; zie Schrijlings.

Schrij'den, schreed, h., i. geschreden (*met vaste, groote waardige stappen loopen*).
Schrijf'bank, v. –banken; **–behoeften,** v. mv. (*al, wat noodig is om te schrijven*); **–boek,** o. –en (*een boek, dat bestemd is om er in te schrijven* inz. *schrift* bet. 5, *cahier*; *een aantal bladen 4° formaat, ineengehecht en van een omslag voorzien bestemd om er schoolwerk, dictaten enz. in te schrijven*); **–bureau,** o. –'s (*schrijftafel met laden en hokjes*); **–cassette,** v. –n (eig. *schrijfkastje, schrijflessenaartje*); **–fout,** v. –en (*vergissing, bij 't schrijven of overschrijven begaan*); **–geld,** o. –en (*geld als loon voor 't schrijven*); **–gereedschap,** o. –pen (*allerlei schrijfbehoeften*); **–gerei,** o.; **–inkt,** m. (soorten) –inkten (*inkt om mede te schrijven*); zie Kopieerinkt, Drukinkt; **–kamer,** v. –s (in de gevangenis: *kamer, waar schrijfwerk verricht wordt,* waarmee eenig geld verdiend wordt; purisme voor secretariaat); **–kramp,** v. (*spierkramp in de vingers ten gevolge van veel schrijven*); **–kunst,** v. (*de kunst van schrijfletters te maken*); **–les,** v. –lessen (*les in het schrijven*).
Schrijf'lessenaar, m. –s (*lessenaar, om op te schrijven*); **–letter,** v. –letters (*letterteeken, zooals men bij het schrijven gebruikt*); verg. Drukletter; **–machine,** v. –machines (*kunstig uitgedacht schrijftoestel met klaviertoetsen, dat dient om machinaal te schrijven, waarbij de letters meestal drukletters zijn,* in 1873 inz. door Sholes verbeterd); **–map,** v. –mappen (*portefeuille voor schrijfbehoeften*); **–papier,** o. (*papier, bestemd of geschikt om er op te schrijven*); **–pen,** v. –pennen (*veeren of stalen pen, om mee te schrijven*); **–taal,** v. (*de geschreven taal; door sommige menschen, als zij schrijven, gebruikte taal, sterk afwijkend in woordgebruik en zinsbouw van de spreektaal*; vandaar ongunstig: *boekentaal*): *menigeen bezigt in de –: schoon, heden, maar zegt: mooi, vandaag*; **–tafel,** v. –s (*tafel, ingericht of ook alleen maar bestemd om er aan te zitten schrijven*; ook: *wastafel*; z. ald.); **–telegraaf,** v. (*de druktelegraaf van den Amerikaan Morse 1791–1872*); **–trant,** m. (*stijl, manier van gedachtenuiting*); **–werk,** o. (*werk, dat geschreven is of moet worden*); **–wijze,** v. (*wijze, letters te vormen; wijze, een taal of een woord te schrijven*); **–zaal,** v. –zalen (*in kloosters de zaal, waar afschriften werden gemaakt*).
Schrij'lings, bw. (*met de beenen uiteen, met één been aan iedere zijde van de zaak, waarop men staat of zit*): *de metselaar zat – op de nok*; als bn. ook: Schrijdelingsch: *in schrijdelingsche houding.*
Schrijn, o. en m. –en (Lat. scrinium: *als meubel bewerkte kist, kast, kistje*); Z.-N. lit. t. W.-Vlaanderen ook: doodkist, reliekschrijn.
Schrij'nen, schrijnde, h. geschrijnd (1 *door wrijving of spanning letsel of pijn veroorzaken; afschaven van de opperhuid*; 2 *een pijnlijk trekkend, een pijnlijk gespannen gevoel geven; gloeien van wonden*): 1 *ik heb mijn teenen geschrijnd in mijn te nauwe schoenen*; 2 *het zonnelicht schrijnt mijn zieke oogen; een wonde kan –*; fig. als deelw. zie:
Schrij'nend, bn. (fig. *wat pijnlijk aandoet*): *–e armoede; een –e smart,* grievend.
Schrijn'werker, m. –s (*maker van fijn kastenmakerswerk, meubelmaker*; Z.-N. *timmerman*).
Schrij'ven 1 schreef, h. geschreven (1 *met een potlood, pen, griffel, een stuk krijt enz. letters, cijfers of dergelijke teekens op papier, hout enz. neerzetten* inz. op vlotte wijze, zonder te teekenen; 2 *lijnen zetten, teekenen, schilderen*; niet alg.: 3 *spellen*; 4 *een gedachteninhoud in teekens uitdrukken*: [a]) *opstellen*; [b]) *boeken maken, verhalen, verhandelingen opstellen*; [c]) *over iets handelen*; [d]) *schriftelijk mededeelen*; [e]) met *om*: *schriftelijk vragen*; 5 *opteekenen, noteeren, opschrijven*; 6 met een datum als voorwerp: *die nu beleven*; 7 *door schrijven in een bepaalde toestand brengen*; 8 *zich leenen om er letters op te zetten*): 1 *op een bord, op papier, op de lei –*; *hij schrijft duidelijk; een mooie hand –*; als een kunst, die men moet leeren: *het kind kan al lezen en –*; zijn bestaan vinden in schrijfwerk: *hij schrijft op 't stadhuis; de pen schrijft goed, men kan er goed mee –*; 2 *een baan geschreven op de steenen*; 3 *hoe schrijft men dat woord? zich –*, zijn naam (zoo) spellen; 4 [a]) *een brief –, verzen –; een goed geschreven roman*; [b]) *hij schrijft om geld, pro en contra schrijft hij om geld*; [c]) *over Indië –*; [d]) *ik heb het hem geschreven*, gemeld; [e]) *om een boek naar de Kon. Bibliotheek –*; 5 *de hulponderwijzer schreef hem op het bord; geschreven recht*; 6 *men schreef 22 December 1870*; 7 *zich lam –*; 8 *dit papier schrijft slecht*; nog: *er staat geschreven,* [a]) er staat in de H. Schrift, [b]) het is voorbeschikt, inz. in de onvolt. verl. tijd; *tegen iem –*, polemiseeren; zie Wrijven; **2** zn. o. (1 *het schrijven*; 2 *het geschrevene,* inz. *brief*): 1 *ik ben moe van het –*; 2 *in antwoord op uw – van 10 Oct. jl.*
Schrij'ver, m. –s (1 *iem., die schrijfwerk doet, klerk*; 2 *iemand, die zijn gedachten enz. schriftelijk aan het groote publiek bekendmaakt, die boeken, tijdschriftartikelen enz. schrijft of de gave er toe heeft*; 3 *het werk v. e. schrijver* in bet. 2; 4 *de persoon, die een bepaald werk, een bepaalde brief heeft geschreven* in verhouding tot dat stuk beschouwd): 1 *– op een stadsbureau; de secretaris van een vereeniging, een gezelschap, een bond heet ook wel –*; 2 *de –s der 19e eeuw; een – van romans; de klassieke –s,* nl. v. d. beste geschriften uit eenig tijdvak; *de gewijde –s,* kerkvaders; 3 *een – verklaren*; 4 *de – van dit verhaal; de –s over de ondergang der republiek.*
Schrij'verke(n), o. –s (Z.-N. *soort v. watertorretje*; Lat. gyrinus natator): *Het –*, gedicht van Guido Gezelle.
Schrij'versbent, v. (min of meer iron. of kleinacht. *groep van met elkaar verkeerende schrijvers*): *hij behoort tot die –.*
Schrij'versgild, o. (*al de schrijvers samen*).
Schrik, m. schrikken (1 *plotseling angstgevoel,* [*gewoonlijk vergezeld van een onwillekeurige beweging*]; *ontsteltenis*; 2 *iem., iets, die, dat schrik verspreidt, inboezemt; verschrikking*): 1 *de eerste – was voorbij; de – slaat iem. om het hart; de – zit mij nog in de beenen; de – zit er in,* nl. in een menigte na een strafoefening of een ongeval; *er de – onder* (of: *in*) *hebben; met de – vrijkomen* (of: *vrijloopen*); *tegen, voor de –*; *van de – bekomen*; 2 *de leeuw, de – der woestijnen; de – der kinderen*; **–'achtig,** –er, –st; bn. (*licht schrikkend*): *ik ben niet –*; bw. – *rondkijken.*
Schrikba'rend, –er, –st **1** bn., bw. (*verschrikkelijk, ijselijk*; met verzwakte bet.

bedenkelijk, hevig, geducht): *tot onze –e verveling*; **2** bw. (*in bedenkelijke mate*): *de prijzen zijn – hoog.*

Schrik'beeld, o. –en (*denkbeeld, dat, voorstelling, die schrik inboezemt: voorstelling van iets akeligs*): *de vluchtelingen haalden zich allerlei –en voor de geest; de typhuslijder had nare –en*; **–bewind,** o. (*bewind, dat zich zoekt te handhaven door schrik te verspreiden; wreede tyrannieke regeering [van korte duur]*): *het – van Robespierre*; zie Terreur; **–hagedissen,** v. mv. (Lat. dinosauria; *fossiele reptielen uit 't secundaire tijdvak, waarvan enkele zeer groote bekend zijn*, o.a. diplodocus *30 m*).

Schrik'keldag, m. –dagen (*de dag, die alleen in een schrikkeljaar voorkomt, 29 Februari*).

Schrik'kelen, schrikkelde, h. geschrikkeld (Z.-N. *overslaan*): – *bij het tellen.*

Schrik'kelijk 1 bn. (*schrikaanjagend*; met verzwakte bet. *zeer hevig, zeer bedenkelijk, zeer onaangenaam*): *een – onweer; een –e eed; een –e domheid; een –e haast*; **2** bw. (*op zeer erge, zeer pijnlijke, zeer bedenkelijke, zeer onaangename wijze; in zeer hooge mate*): *hij verteert – veel geld*, erg; *het was – koud*, ontzettend; – *rijk.*

Schrik'keljaar, o. –jaren (*jaar met een ingeschoven dag, een schrikkeldag*, eig. *jaar, waarin de vaste feestdagen een dag verspringen*); *1900 was geen –, 1920 was een –.*

Schrik'kelmaand, v. –en (*Februari*).

Schrik'ken, schrikte (in bet. 3 en 4 ook: schrok), i. (3, 4), h. (1, 2) geschrikt (in bet. 2 en 3 ook: geschrokken) (1 *doen schrikken; doen vreezen, bang maken*; lit. t., gew. vero.; 2 *een gespannen loopend touw [schoksgewijze] bijvieren*; 3 *door een plotseling angstgevoel getroffen worden [en daardoor een onwillekeurige beweging maken]; ontstellen; terugschrikken, terugdeinzen*): 1 *de roofvogel, die alle vogels schrikt*; 2 *in dit geval moet er geschrikt worden*; 3 *wat schrok ik bij dat onverwachte schot; van iets –; iem. doen* (of: *laten*) –; *iem. aan 't – maken; zij schrikte er voor, alleen thuis te blijven*; nog (van kalk): het blusschingsproces door toevoeging van water storen.

Schrik'kerig, bn. (*schrikachtig* inz. *van dieren*): *sommige paarden zijn –*, schrikken licht.

Schrik'middel, o. –middelen (*middel tegen de gevolgen v. schrik*, b.v. *een poeier*); **–poeder,** o. –s: *–s gebruiken.*

Schrik'schoen, m. –en (Z.-N. gew. *schaats*).

Schrik(ver)wek'kend, bn.; –er, –st (*schrikaanjagend*): *e. –e donderslag*, schrikbarend; bw.: *door zijn onderzoek – bevestigd.*

I. Schril, bn., bw.; schriller, schrilst (*schrikachtig, angstig, gejaagd*, inz. in Friesch getinte dialecten): *glasachtig –le oogen; zij lacht – door haar schreien heen.*

II. Schril, schriller, schrilst, **1** bn. (1 *dun en schel; pijnlijk schel*; 2 van kleuren: *pijnlijk afstekend, schreeuwend*): 1 *–le tonen*, schelklinkend; *een schel, – gefluit*; 2 *met –le kleuren iets afschilderen*; ook van tegenstellingen in het alg.: *dat klonk als een – verwijt; –le tegenstellingen*; **2** bw.: 1 *de stemmen der kijvende vrouwen klonken hoe langer hoe schriller*; 2 – *rood.*

Schrimpeljeu'zig, bn. (uit scrupuleus: *angstvallig, beschroomd*); gew.

Schrob'be, v. –n (*zeker aan een beugel en stok bevestigd vischnet*).

Schrobbee'ring*, v. –en (gevormd bij schrobben: *scherpe berisping; uitbrander*): *iem. een – geven*, de ooren wasschen.

Schrob'ben, schrobde, h. geschrobd (*reinigen met water en harde bezem*); **–ber*,** m. –s (*iem., die schrobt; werktuig: bezem, harde, breede boender*); **–ster,** v. –s.

Schrob'net, o. –netten (*zakvormig net, dat aan de wijde zijde door een boom opengehouden, aan een reep over de bodem van het water wordt voortgesleept; net, dat, van onderen bezwaard tusschen twee eveneens bezwaarde opstaande stokken gespannen is en daaraan wordt voortgetrokken*): *met het – vischen op platvisch.*

Schrob'visscherij*, v. (nl. *met het schrobnet*).

Schrob'zaag, v. –zagen (*smalle, puntig toeloopende handzaag voor ronde gaten enz.*; inz. *wanneer men weinig ruimte heeft*).

Schroef, v. schroeven (1 *cylinder [al dan niet met een kegelvormige punt] waarin een spiraalvormige gleuf is uitgesneden of geperst, die in een overeenkomstige gleuf van een hol lichaam past of zich in hout kan insnijden*; 2 *as, waaraan twee of meer gebogen bladen zijn bevestigd, door welker draaiing voortbeweging in het water of in de lucht wordt verkregen*; 3 *klem, die door een schroef in bet.* 1 *wordt aangedrukt, bankschroef*; 4 *naam eener bloeiwijze*; 5 *zekere wijze van duiksprong, van kunstzwemmen*): 1 *de – aanzetten*, doen klemmen; *een – losdraaien*; zegsw. *dat staat op losse schroeven*, niet vast, is onzeker; *iets op losse schroeven zetten*, wankelend maken; muz. onderdeel v. e. snaarinstrument, om de snaren te spannen; *een hout–*; 2 *de – van een stoomboot maakt een wentelende beweging*; 3 *zij moedigde de uitvinding van schroeven, plombs en spanriemen niet aan*; 4 *de – en de schicht komen wel eens met een scherm overeen*; 5 *de – leeren.*

Schroef'bank, v. –en (*werkbank v. timmerman of smid met een klemtuig, tusschen de bekken waarvan een te bewerken voorwerp kan worden vastgeschroefd*); **–blad,** o. –bladen (*blad v. d. schroef* in bet. 2); **–boor,** v. –boren (*boor, waarvan het boorijzer schroefvormig geworden is; gereedschap om schroefdraad in een moer te snijden*); **–boot*,** v. –booten (*stoomboot, die door een schroef wordt voortbewogen*); z. Schroef 2 en Raderboot; **–bout,** m. –en (*ijzeren bout met schroefdraad aan het eene einde, waarop een moer sluit en aan het andere einde meestal voorzien van een kop*); **–dop,** m. –pen (*dop, met schroefdraad van binnen als afsluiting b.v. op een bus*); **–draad,** m. –draden (*de spiraalvormige verhevenheid, die de gezamenlijke windingen van een schroef vormen, de spiraalvormige verdieping in een schroefmoer*, in beide bet. ook als collectief); **–flesch*,** v. –flesschen (*flesch met schroefsluiting*); **–lijn,** v. –en (*schroefdraad*); **–moer,** v. –en; z. Moerschroef; **–molen,** m. –s (*tonmolen*; z. ald.): *de – is een uitvinding van Archimedes*; **–ring,** m. –ringen (*schroef met een oogje of ring aan het bovenëinde*); **–sleutel,** m. –s (*gereedschap om de moeren van schroeven, die van een hoekige kop zijn voorzien, aan of los te draaien*); **–sluiting,** v. –en (*sluiting door middel van een schroef of van schroeven*): *een flesch met –*, een stop met een schroeflijn; **–spil,** v.

–spillen; **–stoomboot***, v. –booten; zie Schroefboot; **–tang,** v. –en (*tang, die met behulp van een schroef vasthoudt*); **–vor'mig,** bn.: *e.–eschelp*; **–winding,** v. –en.

Schroei'en, schroeide, h. geschroeid (1 *zengen; van de oppervlakte haartjes enz. wegbranden*; 2 *uitdrogen, hevig prikkelen*; 3 *doen verdorren*): 1 *een geplukt hoen –; een kleedingstuk bij ongeluk – aan de kachel*; 2 *een –de warmte*; 3 *de zon schroeit het loof der boomen, het gras der weiden,* doen verdorren.

Schroe'vedraaier, m. –draaiers (*werktuig, om een schroef vast of los te draaien,* inz. *beitelvormig gereedschap, dat in een gleuf in de kop van een schroef past*).

Schroe'ven, schroefde, h. geschroefd (*door een schroef of schroeven vastmaken, bevestigen*): *het achterste gedeelte v. d. loop is in het staartstuk geschroefd*; samenst.: *dichtschroeven: een lijkkist dicht–*, nl. het deksel.

Schrok, m. –ken (*gulzig eter, vreetzak, vraat*; Z.-N. *vrek, schraper, gierigaard*).

Schro'ken, schrookte, h. geschrookt (*zengen, schroeien*): *de huid, het vel –*; vero.

Schrok'ken, schrokte, h. geschrokt (*gulzig slokken, gulzig inslikken*; Z.-N. *schraperig leven*); **–kerd,** m. –s (*gulzigaard*).

Schrok'kig, bn. en bw. (*gulzig*; Z.-N. *inhalig*).

Schrok'op*, m. en v. (*slokop*).

Schrol'len, schrolde, h. geschrold (*schampere verwijten laten hooren*): *op het bestuur –*.

Schro'melijk 1 bn. (oorspr. *gevaarlijk, waarvoor men moet vreezen*; thans: *zeer bedenkelijk, zeer schadelijk, zeer erg*; Z.-N. *geducht, geweldig*): *–e tijdingen, een – ongeluk; dat is een –e onbillijkheid; op –e wijze miskend*; Z.-N. *–e leute*; **2** bw. (*in zeer bedenkelijke wijze; erg*): *zich – vervelen*; **–heid,** v. –heden.

Schro'men, schroomde, h. geschroomd (1 *duchten; vreezen*; 2 *aarzelen, het niet aandurven, niet goed durven*): 1 *gij hebt niets te –*; 2 *ik schroomde hem te bezoeken.*

Schro'mig, bn. en bw.; –er, –st (*bang; schroomachtig*); w. i. g.

Schrom'pe(l), v. schrompels (*rimpel*).

Schrom'pelen; zie Verschrompelen.

Schrom'pelig, bn. (*rimpelig*): *e. – bestje.*

Schrood'beitel, m. –s (*werktuig, om ijzer te kappen*); **–ijzer,** o. –s.

I. Schrooi'en, schro'den, schrooide, h. geschrooid (*door snijden of hakken kleiner, dunner of puntiger maken*; van munten of gewichten: *snoeien; ronde stukken hout met een beitel zuiver afwerken*; in alle bet. vero., gew. of in technische taal): *stroo –; geld –*; **–er,** m. –s (*iem., die schrooit*; inz. *schroodijzer*).

II. Schrooi'en, schrooide, h. geschrooid (*vaten of rolronde voorwerpen met behulp van touwen, die er los omgeslagen zijn, langs schuine liggers aflaten of ophalen*).

Schroom, m. (vroeger: *vrees*; thans inz. *gevoel, dat voor een handeling doet terugdeinzen* [inz. berustende op schaamachtigheid, eerbied enz.]: *beschroomdheid; angstvalligheid; aarzeling*): *– hebben,* kleingeestige angst; *iem. met – naderen*; **–ach'tig,** bn. en bw.; –er, –st (*angstvallig*).

Schroomhar'tig, bn. en bw. (*schroomvallig*): *–e kinderen; – den vorst naderen.*

Schroomval'lig, bn. en bw.; –er, –st (*aan schroom onderhevig; met schroom, beschroomd, verlegen*); **–heid,** v.

I. Schroot, o. (Duitsch Schrot; 1 *uit kleine stukjes bestaande afval van metaal*; 2 *brokstukken of grof gemalen stukken van een of andere stof*; 3 *kleine, gewoonlijk onregelmatige stukken ijzer, waarvan een aantal als lading van een stuk geschut werd gebruikt*): 1 *het verwerken van het – en verdere afval*; 2 *1500 zakken koffie, 10 zakken peper, 5 zakken – (gemalen)*; 3 *van alle zijden met – en kogels begroet.*

II. Schroot, m. e. v. schroten (of: schrooten) (*strook gezaagd hout, smaller en dunner dan een plank,* ook wel *rafters, rachters, tengels* geheeten): *de vlg. strandgoederen: twee scheepankers, 9 bos schroten lang 2–5,50 m, dik en breed* $^3/_4 \times 2^1/_2$.

Schrot, o. (*uitschot, kriel* inz. v. vruchten): *wat een – van appels!* afval.

Schru'pel; zie Scrupel.

Schrupuleus'; zie Scrupuleus.

Schru'wen (Z.-N. bijvorm van *gruwen*).

Schru'welen, schruwelde, h. geschruweld (Z.-N. gew. *gillen* [*van schrik*]).

Schub, Schub'be, v. –ben (van de stam van schaven: in het alg. *klein, dun, gewoonlijk droog en eenigszins hard deeltje aan de buitenzijde van eenig voorwerp, dat gedeeltelijk los is of uitsteekt*; inz. 1 *elk der dunne plaatjes, waarmee de huid van slangen, hagedissen, visschen* [*ook vlindervleugels*] *geheel of gedeeltelijk bezet is*; 2 *elk der elkaar dakpansgewijze bedekkende plaatjes of ringen, waaruit sommige wapenrustingen bestaan*; 3 *vlies, dat iems. oog in bepaalde gevallen bedekt, schel*): in het alg.: *de metamorphose der bladeren in schutbladeren, droge schubben, vleezige schubben enz.; de huid draagt allerlei aanhangsels in de vorm van haren, schubben enz.*; 1 *de gouden en zilveren schubben der visschen*; 2 *de lans drong door de schubben, maar stuitte op de leeren kolder*; 3 *de schubben vallen van zijn oogen,* in deze bet. lit. t., vero.; **–je, –betje,** o. –s.

Schub'ben, schubde, h. geschubd (*ontdoen van de schubben*): *een visch –; een geschubde bliek,* nl. ontdaan v. d. schubben.

Schub'big, bn.; –er, –st: *het – watervolk,* lit. t. de visschen; *de –e boomzwam.*

Schub'dier, o. –dieren (*tandeloos zoogdier met dakpansgewijze gelegen, groote, harde, hoornachtige schubben*): *het – in Midden-Afrika,* Lat. manis tetradactyla.

Schubvleu'geligen, mv. (*vlinders,* Lat. lepidoptera).

Schuch'ter, bn. en bw.; –der, –st (*schroomvallig, bedeesd*): *een – meisje; zij keek – voor zich*; **–heid,** v.

Schud'debollen, schuddebolde, h. geschuddebold (*met het hoofd gedurig schudden*).

Schud'den, schudde, h. geschud (1 *over een korte afstand met zekere kracht heen en weer of op en neer bewegen,* inz. als een herhaalde handeling; 2 *door een beweging als onder* 1 *beschreven, op of van een plaats brengen*; 3 *over een korte afstand herhaaldelijk achtereen heen en weer of op en neer bewogen worden*; 4 *door het lichaamsdeel, waarmede men de zaak heeft aangevat, heen en weer te bewegen of op en neer, de in de bepaling genoemde zaak ook in beweging brengen*): 1 *het glas eerst –; ik ben wakker, schud me niet zoo; iem. wakker –; het hoofd –,* fig. afkeuring te kennen geven; *(van) neen –; iem. de hand –*; 2 *appels van een boom –; iets uit de mouw –;*

3 – *van 't lachen*; *hij lachte, dat hij schudde*; *het huis schudde op zijn fondamenten*, daverde; 4 *zij schudde aan de uitgebloeide rozen*; nog: *het bed* –, opmaken.

Schud'ding, v. –en (*de handeling v. schudden*; *het geschud worden, trilling*; Z.-N. *uitbrander*).

Schud'goot, v. –goten (mijnwezen: *metalen goot, die geschud wordt om materiaal* inz. *kolen te vervoeren*).

Schui'er, m. –s (*borstel met korte steel of zonder steel, kleerborstel*).

Schui'eren, schuierde, h. geschuierd (*met de* [*kleer*]*borstel reinigen*).

Schuif, v. schuiven (1 *afscheiding van niet te groote afmetingen, schot, door schuiven* [inz. in verticale richting] *verplaatsbaar*; 2 *bus, waarin de grendel zich beweegt*; ook: *de grendel zelf*; 3 *holte, ruimte, waarin iets of waardoor iets geschoven wordt*; inz. *deel van een kleedingstuk, of ander naai- of breiwerk, dat een trekband omsluit*; 4 Z.-N. *lade*; 5 *een schuivende beweging, de handeling van schuiven*; 6 *een flinke hoeveelheid, een schep*; eig. zooveel als men tegelijk kan schuiven): 1 *de* – *neerlaten*; R.-K. *het –je krijgen*, geen absolutie krijgen (eig. het schuifje in de biechtstoel wordt dichtgeschoven als teeken, dat geen absolutie gegeven wordt); *het –je geven*, de absolutie weigeren; 2 *de grendels krijschen in de verroeste schuiven*; *de* – *op de deur*; 3 *de lade gaat niet door de* –; *de band van de japon door de* – *trekken*; 4 Z.-N. *hij trok het –ken open*; 5 *nog twee schuiven en het is remise*; 6 *een heele* –.

Schuif'deur, v. –en (*deur* [*op een richel*], *die men open en toe kan schuiven*).

I. Schui'fel*, m. en v. –s (*stiekemerd*; *schavuit*); gew.

II. Schui'fel*, m. –s (Z.-N. *fluitje*).

Schui'felaar, m. –laren of –s (*klaplooper*, gew.; Z.-N. *iem., die schuifelt, fluit*).

I. Schui'felen, schuifelde, h., i. geschuifeld (1 *zich licht schuivend of als schuivend voortbewegen*; 2 *herhaalde lichte schuivende bewegingen maken*): 1 *het* – *der winkelende dames*; *een slang hooren* –; 2 *met zijn vinger over de tafel* – *om lucifers te vinden*.

II. Schui'felen, schuifelde, h. geschuifeld (Fr. siffler: *fluiten*): – *en zingen*; inz. Z.-N.

Schuif'ladder, v. –s ([*dubbele*] *in- en uitschuifbare ladder*).

Schuif'raam, o. –ramen (*raam, dat niet openslaat, maar open en dicht geschoven wordt*).

Schuif'tafel, v. –s (*tafel met inschuifbladen*).

Schuif'trompet, v. –ten (*trompet met beweegbaar deel, dat in- en uitgeschoven wordt onder het bespelen*).

Schuif'uil, m. –en (*groote soort nachtuil*).

Schuil, o. (Z.-N. *spruw*; z. ald.).

Schui'len, school, h. gescholen, schuilde, h. geschuild (1 *zich verbergen*; *verborgen zijn*; *te zoeken zijn*; *te vinden zijn*; 2 inz. *zich beschutten tegen slecht weer, regen enz.*): 1 *waar mag de man toch* –, d. i. zich ophouden? *hier schuilt iets achter*, er is eenig geheim; z. Gras; 2 *onder de poort* – *voor de regen*.

Schui'levinkje, o. (uit: schuilewink[el] = schuilhoek: *kinderspel, verstoppertje, verschuilen*): – *spelen*; verg. Winkel.

Schuil'gaan, ging –, i. schuilgegaan (eig. *te schuile gaan, zich verbergen*; *verscholen zijn*): *de zon ging schuil achter donkere wolken*; **–hoek,** m. –en (*plaats, waar mensch of dier zich verbergen kan*; *klein verborgen hoekje*); zie Schuilplaats; **–houden,** refl. z. –, hield zich –, h. zich – gehouden, d. i. zich verborgen houden; **–kerk,** v. –kerken (gesch. *voor het gezicht, aan de openbare weg, onttrokken kerk van Roomschen, Remonstranten of Doopsgezinden in de dagen onzer oude Republiek*): tot 1795 was de gereformeerde godsdienst de godsdienst van staat, en andere godsdiensten werden oogluikend geduld; **–naam,** m. –namen (*aangenomen naam, waaronder iem. in het openbaar optreedt* [inz. als schrijver] *zonder zich te doen kennen*; *pseudoniem*): *Hildebrand was de* – *van Nicolaas Beets*; Z.-N. Deknaam; **–plaats,** v. –en (*plaats, waar iem. schuilt of zich verschuilt*; *plaats, geschikt om zich te verschuilen*; *veilige plaats*; *toevluchtsoord*): *grotten dienen in het O. tot* – *der kudden*; **–winkel,** m. –s (*schuilhoek*), vero.; z. Winkel.

Schuim, o. (1 *bruis*: *geheel van met lucht of met een ander gas gevulde blaasjes van een of andere* [*vloeibare*] *stof*; 2 *onzuiverheden, die bij het smelten of koken van een stof komen bovendrijven*, b.v. bij goud en zilver; 3 in toepassing op personen: *tuig, gespuis, rapalje*; 4 *luchtig gebak van eiwit en suiker*; zie Schuimpje): 1 *het* – *der zee*; door wind, branding enz. veroorzaakt; *het* – *van bier*; *het* – *stond hem op de mond*, schuimachtig speeksel; *brandende benzine blusschen met* –; 2 *het* – *van goud*; 3 – *van volk*, gemeen volk: *het* – *uit de achterbuurten*; 4 *Duitsche* –, *Fransche* –; **–'achtig,** bn.; –er, –st (*lijkende op schuim*): *een* – *vocht*; **–bekken,** het paard schuimbekte, h. geschuimbekt (*schuim op de bek hebben, vormen*): fig. – *d van woede*, razend v. woede.

Schui'men, schuimde, h. geschuimd (1 *ontdoen van schuim*, zuiveren; 2 *schuim vertoonen, opwerpen, met een laag schuim bedekt zijn*; 3 *schuimbekken*): 1 *zij moet de soep nog* –; *op de zee* –, zeeroof plegen, eig. het beste weghalen van iets; 2 *de soep begint te* –; *dit bier wil niet* –; *in hard water schuimt de zeep niet*; 3 *het vurige paard, dat –de op de stang beet*; *razend en –d van drift vloog hij op*.

Schui'mend, bn. (*schuim opwerpend of voortbrengend*): *de –e golven*; *–e champagne*.

Schui'mer, m. –s (*klaplooper*, vero.; *zeeroover*; Z.-N. *landlooper, schoelje*).

Schui'mig, bn. (*uit schuim bestaande, op schuim gelijkend, met schuim bedekt*): *–e wolkjes*.

Schuim'kraan, v. –kranen (*kraan, waardoor e. stoomketel wordt afgeschuimd*); **–lepel,** m. –s (*platte lepel met gaatjes en lange steel, om het schuim van kokende stoffen te verwijderen*, b.v. bij soep); **–pje,** o. –s (*licht suikerkoekje, gebakje van schuim van eieren en suiker*); **–spaan,** v. –spanen (*schuimlepel*).

Schuin, bn. en bw.; –er, –st (1 *tusschen loodrecht en horizontaal*; *niet rechthoekig, afwijkend van de loodrechte of horizontale richting, scheef*; 2 *verkeerd*; inz. *dubbelzinnig*): 1 – *schrift*; *in –e richting*; *het licht valt hier* – *in*; *hij woont hier* – *over*; 2 *het gaat daar* – *toe*; *een –e aardigheid*; *een* – *heer*, lichtmis.

Schuin'balk, m. –balken (wapenk. *balk of strook, welke op een wapen van boven-rechts naar onder-links loopt*); z. Balk, Schuinen.

Schui'nen, schuinde, h. geschuind (*schuin maken*): *een dijk* –; *een muur* –, in schuine richting tegen een helling of glooiing op-

metselen; wapenk. *geschuind*, verdeeld van de rechter boven- naar de linker benedenhoek; **–heid,** v. (*de omstandigheid, dat of de mate, waarin iets schuin is*).

Schuins, bw.; –er, –t (*schuin*): *dat papier is – afgesneden, dat stuk hout is – afgezaagd.*

Schuinsch*, bn. (*schuin*): *in –e richting, de avondzon met haar –e stralen*; fig. *een –e blik op iets of iem. werpen*, min of meer boos; *een – heer*, schuin heer.

Schuin'schrift, o. (*het gewone schrift als tegenstelling van het steilschrift*).

Schuins'marcheerder, –looper*, m. –s (*losbol, lichtmis, doordraaier*).

Schuin'te, v. schuinten (*schuine richting, schuin beloop; helling, hellend vlak*): *de – van een heuvel*, glooiing; *iets in de – vouwen*, in schuine richting.

Schuit, v. schuiten (1 [*betrekkelijk*] *klein vaartuig* inz. *door roeien, zeilen, trekken of duwen voortbewogen; een schuit vol, zooveel als in een schuit gaat*; 2 vero. *het ruim van een trekschuit*, in tegenstelling tot de roef; 3 *bak in de vorm van een bootje aan een schommel, een draaimolen, een luchtballon*; 4 *vorm, waarin tin aan de markt komt en waarin ook andere metalen soms gegoten worden; afgeknotte vierzijde piramide, een driezijdig prisma of een parallelopipedum*; 5 bij verg. *van voorwerpen of onderdeelen van werktuigen*): 1 *een trek–, een modder–, een turf–, een veer–, een vracht–, een nacht- enz.*; *per – gaan of komen; een – turf, zand, hooi*; zegsw. *hij komt al in mijn –(je)*, hij wordt het met mij eens; *hij gaat met mijn –je varen*, kiest mijn partij; *in het schuitje zitten en mee moeten varen*, van verhoudingen of ondernemingen, waaruit men zich niet meer kan terugtrekken; 2 *ik zit liever in de –*; 3 *het –je van de ballon*; 4 *tin tot –jes gesmolten*; 5 *een linnen –je om de vinger.*

Schuí'tenhuis, o. –huizen (*loods* inz. *boven het water gebouwd of drijvend, waarin schuiten worden geborgen*): *aanleggen bij het –.*

Schuí'tevoerder, m. –voerders (*iem., die er zijn beroep van maakt met zijn schuit vrachten te vervoeren; vroeger bepaaldelijk in Amsterdam iem., die met zijn schuit vrachten binnen de stad of naar schepen vervoerde*).

Schuí'tevracht, v. –en (*lading*).

Schuit'je, o. –s; zie **Schuit** 3, 4.

Schuit'jevaren, o. (*spelevaren*).

Schuí'ven, schoof, h. (1, 2), i. (3) geschoven (1 *in evenwijdige richting over of langs een vlak of in horizontale richting voortbewegen*, inz. *door duwen*; 2 in toepassing op het rooken van opium: eig. *met korte trekjes naar zich toe halen*; vroeger ook van tabak; 3 *zich in evenwijdige richting strijkend of glijdend over of langs een vlak voortbewegen; dicht langs iem. of door een nauwe opening gaan*): 1 *schuif uw kopje dichter bij; een slede over de sneeuw –*; z. Baan, Dak; 2 *in een kit –*; 3 *de borden, vastgemaakt in latten, konden –; die deur schuift niet; bedeesd schoof hij naar binnen*; nog: zegsw. *laat hem maar –*, maar loopen, hij weet wat hij wil; Z.-N. *zijn geld is verre geschoven*, op.

Schuí'ver, m. –s (O.-I. *opiumschuiver*).

Schuld, v. –en (1 *geldelijke verplichting jegens een ander uit hoofde van een dienst of een levering; het verschuldigde bedrag; de verplichting van een partij om datgene te volldoen, waartoe zij gehouden is volgens een verbintenis tegenover een andere partij*; 2 *het totaal der door een publiek lichaam aangegane leeningen*; 3 *zedelijke verplichting*; 4 *overtreding, tekortkoming of verkeerde daad, zonde*: beschouwd als iets, dat geboet moet worden; 5 *verantwoordelijkheid, geschapen door een tekortkoming,misvatting,verkeerde daad*): 1 *de doode had haar alleen –en nagelaten*; in collectief gebruik: *honderd gulden – hebben*; *een uitstaande –*, een bedrag, dat men van een ander nog te vorderen heeft; *hypothecaire –*, schuld, door een hypotheek gedekt; *–en maken*, inz. met de bijbet. zonder de middelen te hebben om ze te voldoen; *een – afdoen, vereffenen, betalen*; *in de –(en) steken of zitten*; zie ook Oor; 2 *vlottende –*, schuld, op korte termijn aangegaan; 3 *Belofte maakt –*; niet gew. in deze bet.; 4 *– bekennen of belijden; vergeef ons onze –en*; 5 *het is mijn –*, het is aan mij te wijten; *– aan iets hebben*, er (ten deele) voor aansprakelijk zijn; *iem. de – geven, op iem. de – leggen*, iem. verwijten, dat de oorzaak bij hem ligt; *de schuld zit, ligt bij hem; buiten mijn –*, zonderdat ik het veroorzaakt heb, ik er iets tegen doen kon; **–'bekentenis,** v. –sen (*schriftelijk bewijs van* [*geldelijke*] *schuld*; ook: *het belijden, bekennen van schuld*); **–belijdenis,** v. –sen (R.-K. *belijdenis der zonden*); **–besef,** o. (*besef, dat men zich een overtreding of tekortkoming te verwijten heeft, bewustzijn van schuld*); **–brief,** m. –brieven (*schuldbekentenis*; ook: *obligatie*); **–delging,** v. –en (*afdoening van schuld*); **–eischer*,** m. –s (*iem., die een schuld, die geld te vorderen heeft, crediteur*): *zijn –s bevredigen*, hen geheel of gedeeltelijk betalen; **–eloos*,** bn., bw.; –loozer, meest – of –t (*zonder schuld*; fig. *niets misdreven hebbende*): *een – wicht*, onschuldig; **–enaar,** m. –s, –naren (*iem., die iets schuldig is*); **–enaarster,** –s, of **–enares',** v. –sen; **–enlast,** m. –en (*alle schulden samen; de gezamenlijke ten laste van een persoon of lichaam loopende schulden*; inz. *drukkende schuld*).

Schul'dig* 1 bn. (1 *verplicht te betalen*; 2 *verplicht, gehouden tot*; 3 *beladen met de schuld aan een overtreding, tekortkoming; strafbaar*; 4 lit. t. *zondig*): 1 *hoeveel zijt ge hem nog –*; *we zijn niemand ooit iets – gebleven*; *iem. iets – blijven*, [a]) eig., [b]) oneig. (met ontkenning) zijn beleefdheid, zijn aanval, opmerkingen niet beantwoorden; *iem. het antwoord – blijven*, [a]) niet antwoorden, [b]) niet weten wat te antwoorden; 2 *hij is des doods –*, verdient met de dood gestraft te worden; *iem. de –e eer bewijzen*, verschuldigde; 3 *– aan doodslag, zich aan iets – maken*, die overtreding begaan; 4 *die liefde is niet –*; nog (tautologie): *schuldige plicht*, waartoe men verplicht is; **2 –e,** m. en v. –n (*iem., die schuldig is aan een misdaad, overtreding*).

Schuld'vereffening, v. –en (*het vereffenen van schuld; liquidatie*).

Schuld'vergeving, v. –en (*vergiffenis van schuld of zonde*): *o, tijden, vast voorzegd, van groote –*; **–vordering,** v. –en (*het invorderen van schulden; schuldbekentenis, schuldbrief, te innen schuld*); **–vraag,** v. (*de vraag, aan wiens schuld iets te wijten is*).

Schulp, v. –en; ook, Schelp: zegsw. *in zijn – (soms: schelp) kruipen*, zijn oorspronke-

lijke houding of bewering niet durven volhouden, terugkrabbelen, bakzeilhalen.

Schul'pen, schulpte, h. geschulpt (1 *met schelpen of schulpen versieren*; 2 *de vorm van een schelp geven,* [a]) *een bewerking van metalen voorwerpen,* [b]) *festonneeren*; *met randjes of boogjes bewerken*): 1 *een doosje –*; 2 *een kraagje –*; *de rand van een schortje –*.

Schulp'lijn, v. –en (*zekere kromme lijn*).

Schulp'zaag, v. –zagen (*groote raam- of spanzaag*): *de – is grooter dan de gewone spanzaag*.

Schun, m. (*iem., die er schunnig uitziet, die zich schunnig gedraagt*: *boef,* inz. scherts.).

Schun'nerd, m. –s (*zwerver, schooier*).

Schun'nig, bn. en bw.; –er, –st (1 *armzalig, armelijk, haveloos*; 2 *tot allerlei laagheden in staat, min*; 3 *laf en gemeen*; ook: *onwelvoeglijk, schuin*): 1 – *gekleed,* min, armoedig; 2 *een –e kerel*; 3 *–e taal*; **–heid,** –heden.

Schup, v. –pen (Z.-N., gew. *schop* 2; *spade*; *schep*).

I. Schu'ren, schuurde, h. geschuurd (*in de schuur brengen, binnenhalen*): *het koren –*.

II. Schu'ren, schuurde, h. geschuurd (1 *met zand of een ander scherp poeder of met een ruw of hard oppervlak glad of glanzend maken, blankwrijven, gladmaken*; 2 *door sterke wrijving zuiveren*; 3 *met sterke of scherpe wrijving langs iets strijken,* [zoodat op de duur iets van het oppervlak wordt afgenomen]; 4 *zich met sterke of scherpe wrijving bewegen*): 1 *met zand, met puimsteen –*; *droog –*; *een ketel –*; *zand schuurt de maag*; z. ook Moriaan, Piek; 2 *vlas –*; *de eerste maling van meekrap heet –*; 3 *de rivier schuurt de oever*; 4 *dit boordje schuurt langs mijn hals*; *die kabel schuurt op de scherpe kant der havenkade,* schavielt; **–ing,** v. –en (*het schuren, wrijving* inz. van stroomend water): *de – van het water holt de rots uit*.

Schurft 1 v. (*besmettelijke huidziekte, veroorzaakt door de schurftmijt*; *naam van plantenziekten*); **2** bn. (*schurftig*): *een – schaap*; *wie – is, schurkt,* fig. de schuldige verraadt zich.

Schurf'tig, bn.; –er, –st (*aan schurft lijdende, schurft hebbende*): *een –e hond,* verg. Ruidig; fig. vuil: *e. –e rechtszaak*; **–heid,** v.

Schurft'mijt, v. –en (*mijt, die onder de opperhuid van mensch, zoogdier en vogel leeft, oorzaak van de schurft*; Lat. [bij de mensch] sarcoptes scabieï).

Schu'ringsgeluid, o. –en (*ruischingsgeluid, ontstaande door vernauwing van het mondkanaal zoodat de uitstroomende lucht langs de wanden schuurt*): *f, v, s, z, zijn –en*.

Schurk*, m. schurken (*schelm, gewetenlooze kerel, bedrieger*; niet alg. *wrijfpaal*).

Schurk'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*gemeen, laag*): *–e daad*; *hij handelt –*; **–heid,** v.

Schur'ken (zich), schurkte (z.), h. (z.) geschurkt (van *schurk,* wrijfpaal: *zich wrijven,* tegen een paal enz., inz. *van runderen*): tegen jeukte: *zij schurkten zich niet in hun nieuwe baadje*; uit slaap of koude: *– v.d. slaap*.

Schur'kenstreek, m. –streken (*schurkachtige daad*): *een daad brandmerken als een –*; **–troep,** m. –en (*–bende*).

Schurkerij', v. –en (*schelmerij, schelmstuk*).

Schurk'paal, m. –palen (*wrijfpaal voor vee*).

I. Schut, m. (*boschwachter*); gew.

II. Schut, o. –ten (1 *deur of dam om water op te stuwen of tegen te houden*; *stuw, stuwdeur*; gew.; 2 *scherm*; *lichte, losse, verplaatsbare wand*; *beschot*; 3 *bescherming*): 1 *afsluiting door –ten*; 2 *zijn bed stond achter een – in de hoek geschoven*; 3 *tot 's menschdoms schild en –*.

Schut'blad, o. –bladen (1 plantk. *dekblad inz. blad aan de voet eener bloem, in vorm afwijkend van de gewone bladeren*; 2 ornamentleer: *smal, eivormig, meestal glad blad*; 3 *vel papier, dat bij het binden dubbel gevouwen voor en achter de vellen van een boek wordt geplaatst en waarvan de eene helft tegen de band wordt geplakt*; 4 ook wel: *beschermende omslag*): 1 *zachtgroene –en*; 2 *een – is meestal smaller dan een schildblad*; 3 *de naam stond op het –*; 4 *drie teekeningen in een –*.

Schut'deur, v. –en (*deur v. e. sluis*).

Schut'kolk, v. –kolken (*ruimte tusschen twee paar sluisdeuren van een schutsluis*).

Schut'meester, m. –s (*iem., belast met het schutten van onbeheerd loopend vee*; ook: *die toezicht houdt op de schutsluizen*).

Schuts, v. (lit. t. *bescherming*): *vroeg Spanje om – aan een Engelsche ree?* (1639).

Schuts'brief, m. –ven (*brief van vrijgeleide*; *van bescherming,* vero.; ook: *privilege*).

Schut'sel, o. –s (Z.-N. *schutting* 3; *schut* **II** 2; fig. *bescherming*).

Schuts'engel, m. –engelen (*beschermengel*); **–god,** m. –goden (*beschermende god*); **–godin,** v. –nen; **–heer*,** m. –heeren (*beschermheer*); **–heilige*,** m. en v. –n (*patroon*).

Schut'sluis, v. –sluizen (*sluis, bestaande uit een paar dubbele sluisdeuren met schutkolk, dienend om schepen van de eene waterspiegel over te brengen op de andere*; vero. *stuw*): *de vaart heeft tal van –sluizen*.

Schuts'patroon, m. –patroons (*bescherm-, gildeheilige*): *St.-Severius is de – der wevers*; **–patrones',** v. –sen; ook: –'patrones.

Schut'stal, m. –len (*met palen omheinde ruimte om 't vee te schutten*).

Schuts'vrouw, v. –vrouwen (*schutspatrones*; *beschermvrouw*).

Schut'ten, schutte, h. geschut (1 *opsluiten, in een afgesloten ruimte brengen*; 2 *tegenhouden, stuiten*; 3 *weerstaan*; *afweren*; van iets toekomstigs: *verhoeden*; 4 *opkomen tegen, tegenspreken*; 5 *beschermen*; 6 schipperst. *een schip in de schutkolk doen gaan, een schip door middel van een sluis in water van een hooger of lager peil brengen*; ook van schepen: *zich met behulp van een schutsluis in water van hooger of lager peil brengen*): 1 *een losloopend stuk vee –*; 2 *het water met dijken of dammen –*, keeren; 3 *ik zal het –, als ik kan,* ietw. vero., lit. t.; 4 *wat zeg je daar? Hola, dat schut ik*; 5 *het huis, dat hem schutte voor zonnebrand*; 6 *een boot –*; *het doorvaren of – van schepen*; **–geld,** o. –en (*geld, verschuldigd voor het schutten v. e. schip, v. vee*).

Schut'ter*, m. –s (1 *iem., die bezig is met of zich gereedhoudt te schieten*; *iem. die het schieten beoefent*; *iem., die goed schiet, scherpschutter*; sterrenk. *9e teeken in de Zodiak*; 2 in de 19de eeuw: *iem., die dient bij de schutterij*; gew. [inz. Limburg], Z.-N. *lid van een schietvereeniging, bij feestelijkheden gekleed in vero. uniformen*; 3 *onhandig, onbeholpen persoon*): 1 *een onhandig –*; 2 *daar komen de –s, zij loopen zich lam, de mannetjesputters van Rotterdam*; *in de processie liepen de –s voorop*; 3 *de bet. van – berust op de onbedrevenheid in de wapenhandel*.

Schut'teren, schutterde, h. geschutterd

(1 *dienst doen als schutter*, vero.; 2 *knoeien, onhandig doen: poedelen*): 1 *twee uur* –; 2 *wat heeft die jongen geschutterd!*

Schut'terig, bn. en bw.; –er, –st (inz. *door verlegenheid onbeholpen, onhandig, zenuwachtig*): *de –e heer Bruins*; *het vogeltje vloog – heen en weer*; **–heid,** v.

Schutterij', v. –en (1 *de gewapende burgerwacht*, in verschillende perioden op verschillende wijze ingericht; inz. *de burgerwacht vóór 1903 in ons land*; 2 *schietvereeniging*, z. Schutter 2): 1 *de dienstdoende* –; *de rustende* –, nl. op de dorpen; 2 *Limb.* –*en.*

Schut'terkoning, m. –en (*persoon, die bij een wedstrijd in het schieten op een schuttersfeest de eerste prijs heeft*).

Schut'tersdoelen, m. –s (*plaats, waar de schutters bijeenkwamen en zich oefenden*); **–gilde,** o. –n (*gilde van schutters, vroeger met hand-, kruis- of voetboog*); **–maaltijd,** m. –en (eig. *feestmaal v. schutterijofficieren*; *afbeelding, schilderij v. e.* –): *de – van Van der Helst* (1613–'70) *in het Rijksmuseum.*

Schut'tevaer, v. (*vereeniging, die zich ten doel stelt de belangen der binnenschippers, die hunner kinderen* [*onderwijs*] *en van hun bedrijf te bevorderen*, naar den oprichter, Jan Willem Schuttevaer).

Schut'ting, v. –en (1 *de handeling van het schutten van schepen*; 2 *zooveel water als bij het schutten verplaatst wordt*; 3 *afsluiting* b.v. *van een tuin, meestal van planken*; *heining*; ook: *geheele of gedeeltelijke afsluiting dwars op een vischwater*): 1 *–en geschieden niet des nachts*; 2 *bij het afdalen vloeit een – water in het volgende pand*; 3 *de – laten teren*; *leiboomen langs een – planten*; **–tinkje,** o. –s.

Schuur, v. schuren (*eenvoudig gebouw, bestaande uit vier wanden en een dak, gewoonlijk zonder verdieping of met een zolder in de kap, oorspr. van hout*; in het alg. *bergplaats*; Barg. *politiebureau*): *een turf–, een koren–, een hout– enz.*; zegsw. *het huis bij de – laten*, geen buitensporige dingen, b.v. onnoodige uitgaven doen, gew.; **–deur,** v. –en (*deur eener schuur* inz. *groote deur*): *en als zijn mondje opengaat, is het of een – openslaat.*

Schuur'goed, o. (*zand, mergel enz. voor het schuren van huishoudelijke voorwerpen*).

Schuur'kerkje, o. –s (gesch.: *arm en onooglijk R.-K. kerkje*); zie Schuilkerk.

Schuur'linnen, o. (*geweven stof, bewerkt als schuurpapier*; z. ald.).

Schuur'paal, m. –palen (*schurkpaal*); **–papier,** o. (*hard papier, waarop een laagje amarilpoeder, scherp kiezelzand of fijn glas is aangebracht en dat gebruikt wordt om hout glad te schuren, roestvlekken op metalen weg te wrijven enz.*); **–sel,** o. (*schuurzand, -goed*); **–zand,** o. (*scherp zand tot het schuren van keukengerief enz.*).

Schuw, –er, –st **1** bn. (*geneigd te vluchten of zich verborgen of op de achtergrond te houden*; *de nabijheid van iets vreezende*; *beschroomd, schichtig, schuchter*): *de schuwste burgerheeren*; *ze had iets schuws*; *– voor den arts*; v. dieren: *schuwe vogels, een –e haas*; **2** bw. (*op schuchtere, schichtige, vreesachtige wijze*): *zich – op een afstand houden*; *– rondzien.*

Schu'wen, schuwde, h. geschuwd (1 *vreezen, niet aandurven*; 2 [*uit vrees of afkeer*] *mijden, vermijden, uit de weg gaan, ontwijken*): 1 lit. t. *de glans der jeugd schuwt de aanblik dezer rouwkleur niet*; 2 *een besmet huis* –; *het kwaad* –; *iem. of iets – als de pest.*

Schuw'heid, v. (*vreesachtigheid, beschroomdheid, schuchterheid, schichtigheid*): *ze keken met – rond*; *zijn angstige – overwinnen.*

Schwadronneeren*, schwadronneerde, h. geschwadronneerd (*met de sabel er op in hakken, in 't rond schermen*; fig. *pochen, zwetsen*). (ch = sj).

Sciop'ticon, m. –s (Gr. skia = schaduw: *groote tooverlantaarn met sterke lens*); lees: *siop'tikon*, of *ski'optikon.*

Sci'pio, oud-Romeinsche familie; – Africanus Major overwon Hannibal te Zama, 202 v. C.; – Minor of de Jongere verwoestte in 146 v. C. Carthago en maakte N.-Afrika tot een Rom. provincie. (sc = s of sk).

Scolio'se, v. (Gr. skoliosis = kromming: *ruggegraatsverkromming*). (sc = sk).

Scon'to, ook, **Discon'to,** o. –'s (It. *korting*).

Scorbut', **–buut',** o. (Fr. scorbut: *scheurbuik*); **–butiek',** bn. (Fr. scorbutique: *geplaagd met scheurbuik*). (sc = sk).

Score, v. –s (Eng. *een twintigtal*; *inkeping*; [*aanteekening der*] *behaalde punten*).

Scoren, scoorde, h. gescoord (Eng.-Ned. *een zeker aantal punten maken*).

Scout, m. –s (Eng. *verkenner*).

Scratch, v. –es (Eng. sport: *meet, streep*).

Scri'ba, m. (Lat. *schrijver*; inz. *secretaris*), (Lat.) scribae; (Ned.) –'s.

Scribent', m. –en (van Lat. scribens = schrijvende: *schrijver* [*v. e. boek enz.*]; ong.: *veelschrijver, prulschrijver*); l. *skribent'.*

Scri'nium, o. Lat. (Lat.) –nia, (Ned.) –s, –niën; zie Reliquiarium, Schrijn.

Scrip, v. –s (Eng. uit subscription: *bewijs van gedeeltelijke storting op een aandeel of obligatie*; ook: *bewijs van nog niet uitbetaalde rente*).

Scrip'ta ma'nent (Lat. *het geschrevene blijft*), gevolgd door: Ver'ba vo'lant, woorden vervliegen; als vers: scrip'ta manent', ver'ba volant'. (sc = sk).

Scrip'tum, o. –ta (Lat. *geschrift, opstel*).

Scrofuleus', bn.; –leuzer, –t (Fr. scrofuleux v. Lat. scrofulae = klieren, verkleinwoord van scrofa = zeug: *klierachtig*). (sc = sk).

Scrofulo'se, v. (Fr. *klierziekte*).

Scru'pel, o. –s (Lat. scrupulum, scrupulus = scherp steentje: *medicinaal gewicht v.* $^1/_3$ *drachme,* ± *1.302 gram, 20 grein*). (sc = sk).

Scrupu'le, v. –s (Fr. *gewetensbezwaar, angstvalligheid*): *–s maken*; (sc = sk); **–leus',** bn., bw.; –leuzer, –t (Fr. [Lat. scrupulosus]: *angstvallig-nauwgezet van geweten, te zwaartillend*): *een – onderzoek*; *– onderzoeken*; *hij is –*, z. vlg. woord; **–liteit',** v. (*overdreven teerheid v. geweten*; *pietluttigheid*): *– doet zonde zien, waar geen zonde bestaat.*

Scruti'nium, o. (Lat. *onderzoek*; *stemmenverzameling en keuze*; *het kiezen met stembriefjes*). (sc = sk).

Scu'do, m. scudi (It. *schilddaalder,* ± *f 2.50*).

Sculler*, m. –s (Eng. [*één persoons*] *wrikroeiboot*; ook: *de wrikker zelf*).

Sculp'sit (Lat. *hij heeft* [*het*] *gegraveerd*); z. **Sc.**

Sculptuur', v. (Fr. sculpture [Lat. sculptura]: *beeldhouwkunde, beeldsnijkunst*; *beelden snijwerk*). (sc = sk).

Scyl'la, v. (*rots en maalstroom in de Straat van Messina aan de It. kust tegenover Charybdis*; myth. *zeskoppig monster met twaalf pooten, blaffende als een hond*): zegsw.

van – in Charybdis komen (of: *vallen*), van kwaad tot erger vervallen; lees *Skilla.*

Scy'then, m. mv. (*nomadenvolk* in Z.-Rusland en centraal-Azië). (sc = s).

Sealskin, o. (Eng. *zeerobbont*); als bn. zie Alpaca, opm.

Sean'ce, v. –s (Fr. séance: *zitting*; inz. in toepassing op bijeenkomsten of voorstellingen, waarin proeven van vaardigheid worden gegeven of vreemde gebeurtenissen worden gedemonstreerd, b.v. *voorstelling van prestidigitateurs enz.*): *de beroepsbiljarter heeft gisteren een – gegeven*; *spiritistische –s.*

Se'baoth, l. *Se'baoot*; zie Zebaoth.

Seb'ben, m. (Z.-N. volksn. voor *Zebedeus*: *sukkelaar, sul*).

Sebiet', v. –en (*zwezerik*), gew.; Z.-N. Supiet' en Sepier'.

Sec, m. (Portug. vinho secco: *zware zoete wijn uit gedroogde druiven*): *Madera –.*

Se'cans, v. secanten (Lat. meetk. *snijlijn*).

Sec'co, bw. (It. *droog*): *a – schilderen*, op droge grond met waterverf; z. Fresco.

Seces'sie, v. (Fr. [Lat. secessio]: *scheiding; verwijdering*): *de akte van –*, Amerik. gesch. de akte van losmaking nl. van de zijde der Z. Staten van de Unie; **–-oorlog,** m. (*de slavenoorlog in Amerika*, 1861–'64).

Seclu'sie, v. (Lat. seclusio: *uitsluiting* [*van opvolging*]): *acte van –*, 4 Mei 1654.

Secondair', bn., bw. (Fr. [van Lat. secundus = tweede] eig. *de tweede plaats innemend; na een ander verschijnsel op hetzelfde gebied voorkomend; ondergeschikt; bijkomend; afhangend van iets, dat primair is*): *v. – belang; een –e betrekking; een –e vordering; –e kleuren*, door vermenging v. primaire, b.v. groen ontstaat uit geel en blauw; *er ontwikkelde zich – longontsteking.*

Secondant', m. –en (een in het Ned. gemaakt zoogenaamd Fr. woord van Fr. seconder: *getuige of helper; tweegevechtsgetuige; leerkracht, die den houder van een instituut of kostschool bijstaat*); **–e,** v. –n.

Secon'de, v. –n, Fr. seconde, **secun'de,** v. –n, Duitsch Sekunde of Lat. secunda (1 $^1/_{60}$ *minuut bij tijd en graadmeting*; 2 *meetk. teeken*, nl. ″; 3 muz. *toon van de diatonische toonladder in zijn verhouding tot de voorgaande beschouwd*): 1 *een minuut en drie –n*; in vrijer gebruik: oogenblik bv. *hij wachtte een paar –n*; *geen seconde*; 2 *een hoek van 60′ en 4″*; 3 *men noemt de hoogste toon ten opzichte van de lagere de –.*

Secondeeren* (Fr. [Lat. secundare]: *helpen; bij een tweegevecht tot getuige dienen*).

Secon'denwijzer, m. –s (*zeer klein, derde wijzertje, dat de seconden aangeeft*).

Secon'derad, o. –raderen (*rad in een uurwerk, dat om de seconde een tand verspringt*); **–slinger,** m. –s (nat. *slinger, waarvan elke schommeling juist één seconde duurt*).

Secon'do, bw. (It. *ten tweede*; muz. *de tweede partij*); Lat. Secun'do.

Secours', o. (Fr. *hulp, bijstand*); l. *sekoer'.*

Secreet', Fr. secret, Lat. secretus, **1** bn. (Z.-N. *geheim*); **2** o. –creten (*geheim*; nat. hist. in deze bet. ontl. aan Lat. secretum: *afscheiding van een orgaan of van een ontsteking; afgescheiden nuttige stof*): *'t speeksel is een – van de speekselklieren*; afgescheiden schadelijke stof bv. urine heet Excreet.

Secre'ta, v. (Lat. R.-K. *stil gebed tusschen offerande en praefatie der Mis*).

Secretai're, v. –s (Fr. *schrijftafel of -kast*; ook: *bekend meubelstuk met laden of deurtjes onder en een klep boven voor de berging van papieren en zaken van waarde*).

Secretares'se, v. –n (*vrouwelijke secretaris*).

Secretariaat', o. –aten (Fr. secrétariat: *waardigheid of ambt van secretaris*, thans bepaaldelijk van een vereeniging enz.; ook: *bureau van een secretaris, kantoor*): *het – waarnemen; het – der armen*, bureau voor inlichtingen voor minvermogenden.

Secretarie', v. –ën (Fr. secrétairerie: *bureau's die de secretariswerkzaamheden doen als één geheel*, inz. *de ambtenaren, die het administratieve werk van een gemeentebestuur of ook wel voor een ander publiek lichaam verrichten*): *hij werkt tegenwoordig op de –*; O.-I. *de algemeene –*, college, dat de correspondentie voert en als vraagbaak der regeering dient, het kabinet, bureau van den Gouverneur.

Secreta'ris*, m. –sen (Lat. secretarius: [*geheim*]*schrijver, meestal lid v. e. bestuur, belast met de correspondentie; eerste hoofdambtenaar ten stad- of raadhuize; een soort v. gier met lange veeren a. h. achterhoofd, in Afr.*; Lat. serpentarius serpentarius).

Secreta'ris-generaal', m. –rissen-generaal (eig. *algemeen secretaris*: *een der hoogste ambtenaren aan een ministerie*).

Secre'tie, v. (Lat. secretio: *afscheiding door een orgaan of door ontsteking*).

Secta'ris, m. –sen (Fr. sectaire, Lat. sectarius [*fanatiek*] *aanhanger eener sekte*, ook: *eener nieuwe richting op politiek gebied enz.*); ook: Secta'riër, m. –s; **Secta'risch,** bn., bw.; **Sectaris'me,** o.

Sec'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. sectio]: heelk. *insnijding, operatie*; ontl. *lijkopening om de oorzaak van de dood vast te stellen; deel v. e. spoor- of tramlijn; afdeeling van e. gemeente of wijk; onderdeel v. e. vergadering*; mil. *helft v. e. peloton*); lees *sek'sie.*

Sectiel'tegel, v. –s (*tegel, waarvan de omtrek een figuur helpt vormen*; Fr. sectile, Lat. sectilis).

Sec'tor, m. (Lat.) secto'res; (Ned.) –s, –to'ren (Lat. meetk. *gedeelte van een cirkelvlak, begrepen tusschen twee stralen en een deel van de omtrek*; *deel van een bol, dat begrensd wordt door twee groote cirkels en een deel van het oppervlak*; *afdeeling van een gebied, waarover zekere bemoeiingen zich uitstrekken*, inz. *wanneer de verdeeling straalsgewijze plaatsheeft*; mil. *zulk deel eener verdedigingsstelling, loopgravenstelling enz.*).

Seculair', bn. (Lat. s(a)ecularis: *honderdjarig*; *wereldlijk, niet-kerkelijk, niet-geestelijk*).

Secularisa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. secularisatio]: *verwereldlijking*, inz. *naasting van kerkelijke goederen door de staat*).

Seculariseeren* (Fr. [Lat. secularisare]: *wereldlijk maken, geestelijke gestichten of goederen verkoopen of in wereldlijke veranderen; aan de staat trekken, verwereldlijken*).

Seculie're, m. mv. (Fr. séculier, Lat. secularis: *wereldlijke geestelijken, die* nl. *niet tot eenige orde behooren*, b.v. *kapelaans, pastoors*); verg. Regulieren.

Se'culum, o. secula (Lat. *eeuw*; *tijd*; *wereld*); *in se'cula seculo'rum*, tot in eeuwen der eeuwen, tot in alle eeuwigheid.

Secun'da, v. secunda's, **Secun'de,** v. –n (Lat. *school*; *tweede klasse*; handel: *tweede wissel*); zie Seconde.
Secundair' enz.; zie Secondair enz.
Secun'do, Lat. bw.; zie Secondo.
Secun'dum Lu'cam (Lat. *volgens Lucas* [den Evangelist]; d. i. *volgens de waarheid*; met ontkenning: *Lucas schrijft er niet van*): *dit is niet geheel secundum Lucam.*
Secun'dus, m. (Lat. *de tweede*); z. Primus.
Secu'ritas, v. (Lat.); zie vlg. woord.
Securiteit', v. (Fr. *zekerheid, onderpand; veiligheid*); ook: Sekuriteit.
Secuur', bn.; –der, –st; meestal: Sekuur.
Sedekah', v. –'s (Arab. *vrijwillige liefdegift*; O.-I. inz. *godsdienstige maaltijd, offermaal*): *–boe'mi,* offermaal bij de oogst.
Sedentair', bn. (Fr. [Lat. sedentarius]: *aanhoudend zittend*; *metterwoon gevestigd*): *een – leven hebben,* bv. *een wever, klerk enz.*
Se'dert (*sinds*), **1** bw. (1 *van dat tijdstip af*; 2 *in de tijd . . . ., op een tijdstip tusschen die gebeurtenis en nu*; *op een dichter bij het heden gelegen tijdstip*): 1 *en – ving haar lijden aan*; 2 *maar – is de kans grooter geworden*; **2** voegw. (*van het tijdstip af dat*; *na het tijdstip waarop*): *hij is gezond, – hij hier is*; **3** vz. (*gedurende de tijd verloopen na*; *in of binnen de tijd verloopen na*; *gedurende het verloop van de genoemde, onmiddellijk voorafgaande tijd*): *– uw vertrek*; *– jaren*; *vertrokken – veertien dagen*; **–dien,** bw. inz. Z.-N. *sedert* **1,** 1.
Se'des, v. (Lat. *zetel*; geneesk. *ontlasting*): *– san'cta* of *aposto'lica,* pauselijke stoel; *– mate'riae,* rechtst. [a]) kern, punt, waar het op aankomt, [b]) plaats van regeling.
Se'dia gestato'ria, v. (It. *draagzetel, troon van den Paus bij bepaalde plechtigheden*).
Sediment', o. –en (Fr. [Lat. sedimentum]: *bezinksel, neerslag*; *grondsop, droesem*).
Sedimentair', bn. (Fr. *uit sedimenten ontstaan*; *bezinkings . . . .*): *–e gebergten.*
Sediment'gesteente, o. –n (*afzettingsgesteente,* d. i. *gesteente, ontstaan door afzetting aan de buitenzijde der aardkorst*): *zandsteen, leisteen, kalksteen behooren tot het –.*
Seduisant', bn. (Fr. *verleidelijk, verlokkelijk*).
Seef, v. (Fr. sève = sap: Z.-N. *smaak van een drank* inz. van bier; *biersoort*).
Sef'fens, bw. vero. (*dadelijk, terstond*); Z.-N. (*met*) *een –,* één voor één.
Sefrein', m. (Fr. chanfrein: *afschuining van een lijst, waar deze een hoek moet maken*).
Segment', o. –en (Fr. [Lat. segmentum]: *afsnijding*; meetk. *gedeelte van een cirkelvlak, begrepen tusschen een koorde en haar boog*; stereom. *gedeelte v. e. bol, begrensd door een groote of kleine cirkel en een deel van het oppervlak*; *voorwerp van de vorm van een zoodanig deel van een bol of cirkel*; *deel van een dierlijk lichaam, zooals er verscheidene regelmatig op elkaar volgen*).
Seg'no (It. muz. *teeken*); z. Dal Segno.
Segrijn', -leder, -leer, o. (Fr. chagrin, oorspr. Perzisch: *hard, fijn gekorreld leer*): men strooit vóór het pletten mosterdzaad tusschen het leer; **segrij'nen,** bn. (*van segrijnleer*): *een – boekband.*
Sei'ches, v. mv. (Fr. *periodieke niveauveranderingen op zee enz.*).
Seigneur', m. –s (Fr. *adellijk heer*): *grand –,* groote hans; zegsw. *den grand – spelen,* de gebraden haan uithangen.
Seigneurie', v. –ën (Fr. *adellijk goed*).
Sein, o. –en (Eng. sign of o.-Fr. seing: 1 *aangenomen of voorgeschreven teeken, beweging met of verplaatsing van een lichaamsdeel of een voorwerp of wel geluid, om iets kenbaar te maken of om te waarschuwen*; fig. *aanleiding*; 2 *voorwerp, bestemd om er teekens mee te geven*): 1 *elkaar de seinen overgeven*; *het – tot* (of: *voor*), de onmiddellijke aanleiding tot; *een – geven*; in oneig. verband: *zijn dood gaf het – tot*; 2 *bij veilige stand der –en.*
Sein'boek, o. –boeken (*boek of register met de verschillende seinafbeeldingen* [*bij spoorwegen, booten enz.*]).
Sei'nen, seinde, h. geseind (1 *de door het voorwerp genoemde mededeeling of waarschuwing door een teeken of door teekens overbrengen*; 2 *telegrafeeren*; 3 *door middel van vastgestelde teekens mededeelingen of waarschuwingen overbrengen*; 4 *telegrafische berichten afzenden*): 1 *men seint van ons schip de komst der Eng. vloot*; 2 *de komst van elke trein wordt aan de wachters geseind*; *we zullen hem het nieuws –*; 3 *het optisch –*; 4 *het – onderbreken*; **–er,** m. –s (*iem., die seint*).
Sein'fluit, v. –fluiten (*fluitje tot het geven v. e. sein*); **–gever*,** m. –s (*persoon, die seinen geeft*; *onderdeel van een telegraaftoestel, waarmee seinen worden gegeven, overgebracht*); **–huis,** o. –huizen; **–huisje,** o. –s (*wachthuisje van den seingever*; *huisje, van waaruit seinen worden bediend*); **–hoorn, –horen,** m. –s (*hoorn, om seinen te geven op jacht enz.*); **–korf,** m. –korven (*aan een koord hangende korf, waarmee men kan seinen, door hem op of neer te laten*); **–lantaarn, –lantaren,** v. –s (*lantaren, waarmee geseind wordt op zee, spoorwegen enz.* [*met verschillende glazen*]); **–licht,** o. –lichten (*verschillend gekleurd licht, om seinen te geven*); **–ontvanger,** m. –s (*onderdeel van een telegraaftoestel, waarmede de seinen worden opgevangen*); **–paal,** m. –palen (*paal b.v. aan stations, waarmee seinen worden gegeven o. a. door middel van de beweegbare armen, met verschillend licht*); **–post,** m. –en (*standplaats voor een seiner*); **–raket,** v. –ten (*vuurpijl tot het geven van een of ander sein*).
Sein'register, o. –s (*register met voorschriften tot het geven van seinen, verklaring er van enz.*); **–schot,** o. –schoten (*een schot, als sein dienend*); **–sleutel,** m. –s (*hefboom van een telegraaftoestel met behulp waarvan de teekens worden gegeven*); **–spiegel,** m. –s; zie Heliograaf; **–teeken*,** o. –s (*afgesproken teeken, waarmede iets geseind wordt*); **–toestel,** o. –toestellen (*inrichting tot het geven van zekere seinen*); **–toestellenfabriek,** v. –en; **–toren,** m. –s (gesch. *toren, van welks hoogte seinen werden gegeven aan een volgende toren enz.*; in wereldsteden: *toren, vanwaar* [*met behulp van gekleurde lampen*] *het lengte- en dwarsverkeer geregeld wordt*); **–vlag,** v. –vlaggen (*vlag, waarmede een sein gegeven wordt*); **–vuur,** o. –vuren (*vuurbaak op een hoogte of langs de kust, waarmede een sein wordt gegeven*); **–wachter,** m. –s (*spoorwegwachter in het seinhuisje*); **–wimpel,** m. –s (*seinvlag*).
Seis'misch, bn. (zie seismo..: *de aardbeving betreffende*): *–e lijnen,* lijnen van de richting eener aardbeving; *–e kaarten.*
Seism(o) .. v. Gr. seis'mos = schudding.

Seismograaf', v. –grafen (*toestel tot het waarnemen v. aardbevingen, het geeft* nl. *de kracht, de duur en de richting van aardschokken aan*); **–gram'**, m. –men (*grafische voorstelling van opgenomen aardbevingen*); **–logie'**, v. (*aardbevingsleer, aardbeefkunde*); **–lo'gisch**, bn.; **–me'ter**, m. –s (*seismograaf*).

Sei'zen, seisde, h. geseisd (scheepst. *een kabel met dunne touwen vastsjorren*).

Sei'zing, v. –s (scheepst. *dun sjortouw, dun plat touw, van kabelgaren gevlochten platte band*; bij metaalconstructies: *reep pakkingstof tusschen twee metaalvlakken*).

Seizoen', o. seizoenen (Fr. saison [Lat. satio = zaaitijd]: *jaargetij*, vero.; *deel van het jaar, dat door een bepaalde eigenschap gekenmerkt wordt; voor iets bestemde of geschikte tijd* b.v. *voor eenige mode*): *vroeg in 't –; het warme –*; **–dimorphie**, v. (*kleurverwisseling bij sommige dieren in verband met het seizoen* b.v. hermelijn in zomer- en winterkleed).

Séjour', o. (Fr. *verblijf, oponthoud*).

I. Sek, m.; zie Sec.

II. Sek, v.; zie Zegge **I.**

Sekreet', o. sekreten (z. ook Secreet; eenigszins plat in N.-N.: *privaat, plee, W.C.*); **–bril**, m. –brillen (*–zitplank*); **–deksel**, o. –s (*rond deksel over het sekreetgat*).

Sek'se, v. seksen (Fr. sexe [Lat. sexus]: *kunne, geslacht*): *de schoone –, de zwakke* of *zwakkere –*, het vrouwelijk geslacht.

Sek'te, v. sekten (Fr. secte [Lat. secta van sequi = volgen]: *gezindte*, inz. *volgelingen van een geestelijke strooming, die in onderdeelen afwijkt van een grootere, waaruit zij is voortgekomen; gezindte, welke zich van een bestaande [godsdienstige] gemeenschap losscheurde*, soms met ong. bijbet.).

Sekuur', bn; –der, –st (Lat. securus: 1 *veilig*; 2 *zich niet blootstellend aan vergissingen of mislukkingen; zorgvuldig*; 3 *zeker van iets*): 1 *vaders open armen, die haven is – genoeg*; 2 *een – ventje; een Jantje –*, een al te voorzichtig mensch; ook: *een – broekje*; 3 *– van iets zijn; ik ben –, dat hij er is*; als bw.: *– te werk gaan*, op zorgvuldige wijze; versterkend: *dat doet hij – niet*, stellig niet.

Se'la, se'lah, o. en v. sela's, selah's (*muziekteeken, in de psalmen*, misschien = *„let op"; pauze of verandering van maat of wijze*).

Se'ladon, m. –s (Fr. Céladon: *naam van den held uit de Fr. herdersroman Astrée, 1619; smachtende, sentimenteele minnaar*).

Selam'lik, m. (Turksch: *gezelschapszaal, gehoorzaal, begroetingskamer*; vroeger: *de plechtige gang van den Sultan met troepenparade naar de moskee op Vrijdagmiddag*).

Sel'der, m. –s (Z.-N. *selderij*).

Sel'derij, v. (Fr. céléri: *gekweekte groente*: Lat. apium graveolens); ook, *Sel'derie*; zie Blad–, Knol–; ook, Eppe.

Seldrement', tw., bastaardvloek, vero. (*drommels, wel verdord!*); **–sch'***, bn. (*drommelsch*): *die –e vent! dat –e paard!*

Select', bn. (Eng. *uitgelezen, uitgezocht*).

Selec'tie, v. –s (Fr. [Lat. selectio]: *keus, uitkiezing*); **–hypothese**, v. (*Darwins theorie, dat door de strijd om 't bestaan een uitkiezing plaats heeft van de meest geschikte individuen*). (t = s).

Selectief', bn. (*uitkiezend*); **–lectiviteit'**, v.: *de – van een radiotoestel*, het vermogen om de uitzendingen van omroepstations van ongeveer gelijke golflengte uit elkaar te houden: *door zeefkringen de – grooter maken*.

Sele'ne, v. myth. Gr. de maangodin.

Selfhelp, o. (Eng. *eigen hulp*).

Selfmade, bn. (Eng. *eigengevormd*): *een – man*, iem., die al, wat hij is en weet, enkel aan eigen inspanning of studie dankt.

Sel'terswater, o. (*koolzuur bronwater*, naar de bron bij het dorp Selters in Nassau).

Sel'va, v. –'s (Portugeesch [Lat. silva = woud]: *dicht oerwoud in 't Amazonegebied*).

Se'ma, o. Gr. = teeken.

Semantiek', v. (*semasiologie*).

Seman'tisch, bn. (*de semantiek betreffende*).

Semaphoor', **–pho're**, v. –phoren (Gr. *seinpost voor vlag of lamp, en wel op een spoorbaan, op schepen, op de kust; seinpaal enz.*): *men vindt de – veel bij groote stations, voor kleursignalen bij avond*; ook: Semafoor.

Semasiologie', v. (taalk. *beteekenisleer der woorden*); **Semasiolo'gisch**, bn., bw. (*volgens, betrekking hebbende op de beteekenisleer der woorden*): *een –e regel is deze*: het verband, waarin een woord voorkomt, bepaalt zijn beteekenis; *–e studiën*. (si = zi).

Sembah', v. sembah's (O.-I. *een groet, met samengevouwen handen, opgeheven naar het even nijgend gezicht*).

Semes'ter, o. –s (Lat. semestris = zesmaandsch: *halfjaar, zes maanden*).

Se'mi, bn. (Lat. *half*); **–arts***, m. en v. –artsen (*iemand, die de bevoegdheid heeft verkregen tot het afleggen v. h. artsexamen*).

Semiet', m. –en (*afstammeling v. Sem, oudsten zoon van Noach*; in het mv. *volkerengroep, waartoe Israëlieten en Arabieren behooren*).

Semie'tisch, bn.: *–e talen, als Hebreeuwsch, Arabisch enz.*; *de –e volken*; zie Semiet.

Se'milor, o. (*halfgoud*): – is een mengsel van koper en zink; ook, Similor.

Semina'rie, o. –ries, –riën (Fr. séminaire: *plantschool; kweek-, vormschool*, inz. *voor godsdienstleeraren, R.-K. priesters*; *inrichting tot opleiding v. geestelijken*); Lat. Semina'rium, o. (Ned.) –s, –riën; (Lat.) –ria.

Seminarist', m. –en (*student aan een seminarie*): *–en van het eerste jaar*.

Semi'ramis, mythische koningin v. Assyrië en Babylonië; de *hangende tuinen* te Babylon, aan haar toegeschreven, zijn van Nebucadnezar; *de Noordsche –*, Margareta van Zweden (1352–1412), die in 1397 de Unie van Calmar tot stand bracht (Zweden, Noorwegen, Denemarken).

Sem'mel, m. (Z.-N. *getalm, gewauwel, gezanik*); **–aar**, m. –s (Z.-N. *sammelaar*); **–en**, –de, h. gesemmeld (Z.-N. *sammelen*).

Sem'per, bw. (Lat. *altijd*): *– crescen'do*, steeds aanzwellend; *– i'dem*, altijd dezelfde; *– flo'rens*, steeds bloeiend; *– vi'rens*, immer groenend.

Sen, m. –s (*Japansche munt ± 1 cent*; ook: *Siameesche lengtemaat, 40 m*).

Senaat', m. senaten (Lat. senatus = raad der ouden: 1 *bestuurslichaam bij de Romeinen; Eerste Kamer* in sommige landen, ook wel toegepast op de Eerste Kamer in ons land; 2 *raad der hoogleeraren v.e. hoogeschool; bestuur van sommige studentencorpsen*): 1 *de Romeinsche –*: *de – van Frankrijk, België*; 2 *een besluit van de –*.

Senang', bn. (O.-I. *tevreden; lekker*): *na het bad voelde de regent zich –*; lees *s'nang*.

Sena'tor, m. (Lat.) senato'res; (Ned.) –tors, –to'ren (Lat. *lid van een senaat* inz. *van een Eerste Kamer*). Fr. sénateur.

Se'neblad, o. –bladen (Arab. [*Egyptische*] *plant, waarvan de bladeren als geneesmiddel, o. a. purgeermiddel, gebruikt worden, via de Levant in ons land ingevoerd*), volkst.: *zenuwbladen; elixirs, poeiers, seneblaan, noch kina mochten baten*; Lat. cassia obovata.

Se'neca, m. leermeester v. Nero, later wegens samenzwering door zijn leerling ter dood veroordeeld, 65 n. C.

Se'negroen, o. (*zenegroen, lipbloemige plant*; Lat. ajuga reptans).

Se'neplant, v. –en; zie Seneblad.

Seniel', bn. (Fr. sénile [Lat. senilis]: *aan de ouderdom eigen*): *een – gestel,* af- of uitgeleefd; *een –e ziekte,* door de ouderdom; *–e aftakeling,* ouderdomszwakte.

Se'nior, m. senio'res (Lat. comparatief: *de oudere, de oudste*); zie **Sen.** of **Sr.**

Senioraat', o. senioraten (*recht van erfopvolging door den oudste, majoraat*).

Sen'nen, m. mv. (*Zwitsersche alpenherders*).

Senn'hut, v. –hutten (*zomerhut van den herder op de hooge Alpen*).

Se' non è ve'ro è bé'ne trova'to (It. *zij het ook niet waar, het is goed gevonden*).

Señor, m. seño'res (Sp. *mijnheer*); **seño'ra,** v. –'s; **seño'rita,** v. –'s (*jonge dame*); lees *sen'jor, senjo'ra, senjo'rita*.

Sensa'tie, v. –s (Fr. [Lat. sensatio]: 1 [*zinnelijke*] *gewaarwording*; 2 *levendige gewaarwording door het gevoel, onder hooge spanning*; 3 *gevoel van beroering door een verrassend of treffend voorval of bericht; verwondering, opzien*): 1 *een vreemde –*; 2 *in de verzen van Gorter is de observatie vergroeid en verhoogd tot impressie en –*; 3 *bioscoopbezoekers, belust op –; dat voorval zal – maken, verwekken*; **–bericht,** o. –en (*dat* nl. *opzien verwekt*); **–film,** v. –s (*film van sensationeele inhoud*); **–lectuur,** v. (*prikkellectuur*); **–pers,** v. (*pers, die belust is op al, wat opzien verwekt*): *moordverhalen der –*; **–proces,** o. –sen (*rechtzaak, die algemeen de aandacht wekt*); **–roman,** m. –s (*roman, die sterk de hartstochten, aandoeningen prikkelt*; ook: *moderoman*); l. *sen-za'tie*.

Sensationeel'*, bn., bw. (op Fr. wijze gevormd van Fr. sensation: *wat sensatie maakt, opzienbarend*): *een – bericht*.

Sensi'bel, bn. (Fr. sensible [Lat. sensibilis]: *gevoelig; prikkelbaar*; ook: *voelbaar*).

Sensibiliteit', v. (Fr. *gevoeligheid*).

Sensitief', bn.; –tiever, –st (Fr. sensitif: *gevoelig, teer, voor gewaarwordingen vatbaar*).

Sensitivis'me, o. (Fr. *letterkundige richting, weeke richting van romanschrijven*).

Sensitiviteit', v. (*overgevoeligheid*).

Senso'risch, bn. (Lat. sensorium = zinvermogen: *gewaarwordend*).

Sensualis'me, o. (Fr. v. Lat. sensus, z. ald.: *zinnelijkheid*; ook: *leer dergenen, die niets aannemen dan wat door de zinnen wordt waargenomen*); **–list',** m. –en (Fr. sensualiste: *aanhanger van het sensualisme*; ook: *zinnelijk mensch*); **–liteit',** v. (Fr. *zinnelijkheid*).

Sensueel'*, bn., bw. (Fr. sensuel: *zinnelijk*).

Sen'sus, m. (Lat. *zin: gewaarwording; verstand*): – *commu'nis* [a]) algemeene meening, [b]) gezond verstand.

Senten'tie, v. –tiën, –ties (Lat. sententia: *zin- of zedenspreuk, korte gedachte*; vero. *rechterlijke uitspraak, vonnis*); l. *senten'sie*.

Sententieus', bn. (Fr. sentencieux [Lat. sententiosus]: *leerrijk, pittig, bondig, kernachtig; spreukmatig*); lees *senten'sieus'*.

Sen'timent, o., in bet. 2 –en (Fr. 1 *gevoel, aandoening, kunstgevoel*; 2 *opinie, meening, gevoelen,* in deze bet. ietwat vero.): 1 *er ligt veel – in dit lied*; 2 *overdreven –en*. (e = e).

Sentimentaliteit', v. –en (Fr. sentimentalité: *overdreven of ziekelijke gevoeligheid; weekheid van gevoel; uiting er van*).

Sentimenteel'*, bn. en bw. (Fr. sentimental: *overdreven of belachelijk gevoelig, week van gevoel; getuigend van weekheid van gevoel; teerhartig*): *de –e roman,* b.v. Julia, van R. Feith, in 1783 verschenen; *zijn stem klonk –*; **–heid,** v. –heden.

Separaat', Lat. separatus, **1** bn. (*afzonderlijk, op zich zelf*); **2** o. –raten (*afzonderlijke afdruk v. e. tijdschriftartikel*).

Separa'tie, v. separaties, –tiën (Fr. [Lat. separatio]: *scheiding; afscheiding*).

Separatis'me, o. (Fr. *geest van afzondering, zucht om zich af te scheiden in zake godsdienst of staatkunde*).

Separatist', m. –en (Fr. séparatiste: *voorstander van afscheiding*); **–tis'tisch,** bn., bw.: *–e neigingen van Beieren*.

Separa'tor, m. (Ned.) –to'ren, –s; (Lat.) –to'res (Lat. *afscheider*; stoommachine: *afscheider van natte stoom; melkontroomer*).

Separeeren* (Fr. [Lat. separare]: *afscheiden*).

Se'pia, v., in de 1e bet. –'s (It., Gr.-Lat. v. Gr. sepein = stinken: dierk. *een inktvisch; kalkachtige stof, waaruit de rugplaat van de inktvisschen bestaat; zwartbruin sap uit de blaas van de inktvisch; zwartbruine verf*).

Sepier'; zie Sebiet.

Septem'ber, m. (Lat. septem = zeven: *de 9e maand, Herfstmaand*): – bet. eig. *zevende maand*; zie December; **–weer,** o.

Septennaat', o. –naten (*regeeringstijdperk of ambtsduur van zeven jaar,* b.v. *v. d. president der Fransche republiek*).

Septet', o. septetten (muz. *zevenstemmig stuk, stuk voor 7 instrumenten*).

Sep'tima, v. –'s (Lat. muz. *zevende toon van de grondtoon af, deze zelf mee inbegrepen*); ook: Septime, v. –s.

Sep'timo, bw. (Lat. *ten zevende*).

Sep'tisch (Gr. sepsis = verrotting: *bederfwekkend, bedervend*).

Septuage'sima, v. (Lat. [*vroeger*] *70ste dag voor Paschen*; nu: *3de Zondag voor de Vasten*).

Septuagin'ta, v. (Lat. *zeventig; de 70 Joodsche overzetters van het Oude Testament uit het Hebreeuwsch in het Grieksch; deze Gr. vertaling*): deze overzetting geschiedde, volgens overlevering, op last van Ptolomeüs II van Egypte (285–246 v. C.).

Sep'tuor, o. septuors; zie Septet.

Se'quens, v. –en (Lat. *het volgende; volggezang, een genre van de middellatijnsche poëzie* inz. *gezongen [buiten de Vastentijd] op hooge feestdagen in de Mis, aansluitend bij het alleluja vóór het Evangelie*): *de – Ve'ni sanc'te Spi'ritus,* kom Heilige Geest.

Seques'ter 1 m. –s (Lat. *iem., die in beslag genomen goederen bewaart, bewaarder van betwist goed*); **2** o. (Z.-N. als rechtst. *sequestratie*): *onder – staan, stellen,* sequestreeren.

Sequestra'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. sequestratio]: *inbewaringstelling*; inz. rechtst.: *gerechtelijk een betwist goed in beslag nemen en aan een derde in beheer overgeven*); **–questreeren*** (Fr. [Lat. sequestrare]: *in bewaring stellen, beslag leggen op*). (qu = kw).

Se'raf, m. –s (Eng. seraph, jongere enkelvoudsvorm bij Hebr. seraphim = brandende: *engel van de 1ste rang om Gods troon*).

Serafijn', m. –en (Lat. serafinus; z. Seraf).

Serafi'ne, v. –s (Eng. seraphine: *klein orgel van laag model, huisorgel*): – *is afkorting van*: **–orgel,** o. –s.

Se'rafsveder, v. –s (*pen uit de vleugel van een serafijn*); **–vleugel,** m. –s; **–vlucht,** v.

Serail', o. serails (Fr. sérail, oorspr. Turksch-Perzisch: *paleis van den Turkschen sultan* [*of van een aanzienlijk heer*]; ook minder juist: *harem*); lees *see-reil'*.

Sera'pis, Sara'pis, Egyptische doodengod.

Seras'kiër, m. –s (Turksch-Perzisch: *opperbevelhebber v. h. leger*; *minister van oorlog*).

Serena'de (Fr.), **Serena'ta** (It. Sp.), v. –s, –'s (*huldemuziek bij avond*; *bepaald muziekstuk*; *avondoptocht, al dan niet met muziek, als huldebetoon*); **–muziek,** v.; z. Aubade.

Serenis'simus, m., serenis'simi; **Serenis'sima,** v. serenis'simae (Lat. *doorluchtigste*: *eeretitel van vorstelijke personen*, ook: *v. e. academische senaat*).

Ser'ge, v. (Fr. *lichte, gekeperde wollen stof*): *een jak, bedgordijnen van –*; ook: Sarge.

Ser'gen, bn.; z. Alpaca. (g = zj).

Sergeant'*, m. –s, –en (Fr. sergent [Lat. servientiem]: *onderofficier*; timmerm.: *lijmknecht*, [*houten*] *gereedschap om planken tijdelijk vast te klampen aan elkaar, totdat de lijm gedroogd is, ze aan elkaar zijn genageld enz.*); (ge = zj); **–hoorn'blazer,** m. –s (*sergeant in het korps der hoornblazers*); **–majoor',** m. –s (gevormd op het voorbeeld van o.-Sp. sargente mayor: *de naasthoogere v. d. sergeant, belast met de administratie of instructie van een compagnie*): er zijn –s-administrateurs en –s-instructeurs; **–schrij'ver,** m. –s-schrijvers (*sergeant belast met schrijfwerk op een of ander bureau*).

Sergeants'strepen, v. mv. (*distinctief van rang bij een onderofficier, chevrons*).

Se'rie, v. seriën, series (Fr. [Lat. series]: *aaneensluitende reeks*, inz. *een zoodanige, waarvan er meer naast elkaar loopen of op elkaar volgen*); **–lot,** o. –loten (*lot, dat tot een reeks in seriën uitgegeven loten behoort*); ook: Serie', v. –ën.

Serieus', bn. en bw.; –euzer, –t (Fr. sérieux: *ernstig, gevichtig*). (se = see).

Sérieux' (au) (Fr. *in of als ernst*).

Sering', syring', v. –en (Lat. syringa v. Gr. syrinx = pijp: *lentebloem*; *sierheesterboom met nagelbloemen*): *paarse –en*.

Serin'gebloesem, m. –bloesems; **–boom*,** m. –boomen; **–struik,** m. –struiken.

Sermoen', o. –en (Fr. sermon [Lat. sermo]: *woorden, praat; preek; vermaning*); Z.-N.: vero.

Se'ro, v. –'s (O.-I. *vaste fuik, staketsel v. bamboe in de vorm eener V*; ook wel: *otter*).

Seroen', Ceroen', m. –en (Sp. seron = groote, breede korf: *verpakking van boombast, vlechtwerk of een ongelooide runderhuid*): *een – Cuba-tabak, een – vijgen*.

Seroet', v. –en (Z.-Afr. *inlandsche sigaar*).

S(e)roe'toe, v. –s (O.-I. *sigaar*).

Ser'peling, m. –en (*zoetwatervisch*; Lat. leuciscus leuciscus).

Serpent', o. –en, Fr. serpent, Lat. serpens, eig. kruipend, **1** (*slang*; fig. *boosaardig wijf, booze vrouw, helleveeg*): *een venijnig –*; **2** v. –en (*slangvormig blaasinstrument v. koper en ook wel v. hout, met leder overtrokken, uitgevonden ± 1590*).

Serpen'tig, bn. (*vinnig, boosaardig*).

I. Serpentijn', v. –en (vernederlandschte vorm v. Fr. serpentin: mil. *lang stuk geschut, veldslang, 17e eeuw*); vero. (en = en).

II. Serpentijn', o. en v. Fr. serpentine; z. vlg. woord.

Serpentijn'steen, o. (*slangensteen, fraai geteekend gesteente, waarvan de hoofdkleur meestal groen is*: „*groen marmer*").

Serpenti'ne, v. –s (Fr. *lange, plat-opgerolde strook van gekleurd papier, waarmee bij feesten, zooals vastenavond, de feestvierders elkaar werpen*; *slangelijn*; *serpentijn*).

Serpents'look, o. (*plant i. d. volksgeneeskunde beschouwd als middel tegen een slangebeet*, misschien = *berglook*, Lat. sedum alpestre).

Serpents'tong, v. (*gemeen pijlkruid*); ook Adderkruid, Slangenkruid.

Ser're, v. –s (Fr. *broeikas, broeihuis*; ook: *glazen veranda aan een huis*): *in de zwoele – van Artis huizen luiaards, reuzenschildpadden, miereneters, mierenegels enz.*

Se'rum, o. (Lat. *bloedwater of -wei zonder fibrine*; *uit dierenbloed bereide inentstof tegen besmettelijke ziekte*); (soorten), (Ned.) –s, (Lat.) se'ra; **–inrichting,** v. (*inrichting, waar serums bereid worden*); **–inspuiting,** v. –en (*het inenten met serum*); **–therapie,** v. (*geneeswijze door middel van serum*).

Serval', m. –s (*tijgerkat*; Lat. felis serval).

Serva'tius, de H., eerste Evangelie-prediker in deze landen; – vluchtte uit Tongeren voor Attila en werd de eerste bisschop van Maastricht, † 384; **–legende,** v.: oudste Middelnederl. rijmwerk van Henric van Veldeken.

Servet', o. servetten (Fr. serviette: 1 *vingeren monddoek, wit linnen of katoenen doek, die men tijdens de maaltijd op de schoot legt of voorhangt om vingers en lippen aan af te vegen en de kleederen mee te beschermen*; 2 *doek, waarmee men een tafel dekt, waarop iets wordt aangerecht*, inz. *doek, die de tafel niet geheel bedekt*): 1 *hij smeet zijn – neer*; *een papieren servetje*, stuk zacht papier (sierlijk bewerkt) als servet; 2 *het hagelwitte – op tafel*; zegsw. *te groot voor een – en te klein voor een tafellaken*; **–band,** m. –en (*bandje om een opgerold servet*); **–goed,** o. –goederen (*linnengoed voor servetten*; inz. *fijn pellengoed*); **–ring,** m. –en (*-band*).

Servi'ce, v. (Fr. *dienst, bediening*; Eng. *dienst*; *dienstbaarheid, –verrichting*).

Serviel', bn., bw. (Fr. servile [Lat. servilis v. servire = dienen]: *kruipend*, fig.).

Servies', o. serviezen (Fr. service: *een bij elkaar behoorende hoeveelheid vaatwerk voor eten en drinken*): *een volledig thee–; eet–*.

Servilis'me, o. (*slaafschheid, kruiperij*).

Serviteur'*, m. –s (Fr. *bediende*; fig. *diepe buiging*).

Servituut', o. –tuten (Fr. servitude [Lat. servitudo]: *erfdienstbaarheid; last, waarmede een erf bezwaard is, ten bate van een aangrenzend erf van een anderen eigenaar*).

I. Se'sam, v. (Gr.-Lat. sesamum, oorspr. Arab.: *oliehoudend gewas, gekweekt in tropische en subtropische streken*; *het zaad*); **–olie,** v.: *– voor kunstboter.*

II. Se'sam open u (*tooverspreuk uit het Arab. sprookje van Alibaba*).

Ses'kens, mv. (Z.-N. gew. *stuipen*), ook: Ses'sens.

Ses'sie, v. –siën, –sies (Fr. [Lat. sessio]: *zitting, zittingstijd*; *zittingsrecht*): zegsw. *een* (*heele*) –, iets, dat veel beslommering meebrengt.

Sester'tie, v. –tiën (Lat. sestertius: *Rom. munststukje van ± 10 cts.*). (tie. = tsie).

Set, v. –s (Eng. *onderdeel van een tennispartij*, 50 punten): *de eerste – verloor hij.*

Seth, derde zoon v. Adam, dien deze voor den vermoorden Abel kreeg; Gen. 4 : 25.

Set'ter, m. setters (Eng. *patrijshond*).

Settler, m. –s (Eng. *kolonist*).

Sévè're, bn. (Fr. *streng*).

Severiteit', v. (Fr. sévérité: *strengheid*).

Sè'vres, o. (*Fransch porselein uit de stad van deze naam bij Parijs*): *een – vaas*; z. Alpaca, opm.

Se'wa(h), v. –'s (Mal. *korte, kromme dolk*).

Sexage'sima, v. (Lat. [*vroeger*] *60ste dag voor Paschen*; nu: *2de Zondag voor de Vasten*).

Sext, v. –en (muz. *6e toon van de grondtoon af, deze zelf mee inbegrepen*).

Sextant', v. –en (Fr. [Lat. sextans = zesde deel]: *astronomisch werktuig*; *toestel, voorzien van een graadboog, die een zesde van de horizon beslaat en van spiegels, waarmede men, gebruik makende van de leer der terugkaatsing van het licht, hoeken meet*; *hoogtemeter in de sterrenkunde*); z. Octant; l. *sekstant'*.

Sextet', Sex'tuor, o. sextetten (Lat. sex = zes: *koor van zes zangers of orkestje van 6 spelers*; *muziekstuk voor 6 personen*; dichtk. *de twee terzinen v. e. sonnet*); l. *sekstet'*.

Sex'to, bw. (Lat. *ten zesde*).

Sexualiteit', v. (Fr. [Lat. sexualitas]: *geslachtelijkheid, geslachtsleven*).

Sexueel'*, bn., bw. (Fr. sexuel [Lat. sexus = geslacht]: *geslachtelijk, het geslacht betreffende*): *–e moraal*; *–e dimorphie*, verschil tusschen mannetje en wijfje: 't mannetjeshert heeft een gewei, het wijfje niet.

Sfeer, v. sferen (Fr. sphère [Lat. Gr. sphaira]: 1 *bol*; 2 *hemel- of wereldbol*; inz. *open hemelglobe*; *de loopbaan der hemelbollen*; 3 *bolvormig gedacht gebied, dat de aarde op kleiner of grooter afstand omringt*; 4 *denkbeeldig gebied, waar bepaalde geestelijke waarden thuisbehooren*; 5 *geheel van denkbeelden en gevoelens van zekere gelijkwaardigheid, waarin iem. leeft of dat hem op een bepaalde tijd bezighoudt*): 1 *gelijk de – van een roode maan*; ietwat vero.; 2 *op de schoorsteen stonden twee sferen*; *de harmonie der sferen*, muziek, die de hemellichamen bij hun beweging door de aether zouden voortbrengen; 3 *in of uit hooger sferen*; 4 *verstand en gevoel woont in een lagere –*; *in hooger sferen zijn*, [a]) met zijn gedachten bij de hoogste zaken verwijlen, [b]) (scherts.) zitten te soezen; 5 *een intellectueele –*; *een – van pleizier.*

Sfe'risch, bn. (*bol- of kogelvormig*): *een –e driehoek*, driehoek op de bol.

Sferoïdaal', bn. (*afgeplat bolvormig*).

Sferoï'de, v. sferoïden (*afgeplatte bol, omwentelingslichaam, ontstaan door draaiing eener ellips om haar kleine as*).

Sfinx, v. –en (Gr.-Lat. 1 myth. *fabelachtig monster met het lichaam v. e. leeuw en de buste van een vrouw*; *beeld v. h. raadselachtige*; 2 *afbeelding v. e. sfinx* inz. *in steen gehouwen*; 3 *algem. naam voor pijlstaartvlinders*): 1 de Gr. – huizend op een rots bij Thebe, gaf ieder, die voorbijtrok een zelfde raadsel op en verslond, wie het niet kon oplossen: nl. welk schepsel loopt 's morgens op 4, 's middags op 2 en 's avonds op 3 voeten? (de mensch); 2 *–en bij de tempels in Egypte*; 3 *allerlei soorten van –en*; **–achtig,** bn., bw. (*raadselachtig*).

Sforzan'do, bw. (It. muz. *sterker wordend*).

Shab'bes, m. –en (Hebr. *sabbatdag*).

Shakespeare, William, de grootste Eng. dramatische dichter, geb. te Stratford-on-Avon, 1564, † 1616; zie Shylock.

Shampooi'en (Eng. shampooing [Hindoesch tschampna = drukken]: *het hoofdhaar en de hoofdhuid wasschen*).

Share, v. schares (Eng. *aandeel, actie*).

Sheik, sheich, m. –s; zie Sjeik, Scheik.

Shelter, o. –s (Eng. *schuilplaats, toevlucht*).

Sheriff, m. sheriffs (Eng. *Engelsche landrechter, rechter in een shire of graafschap*).

Sher'ry, m. (Eng. *lichte Sp. wijn, uitgevoerd uit Xeres* [beter: *Jerez*] *in Andalusië*); lees *sjer'rie.*

Shibo'let, o.; zie Schibbolet.

Shilling, m. –s (*Engelsche munt ± f 0.60,* $^1/_{20}$ *van een pond sterling*; thans ook: *Oostenr. munt*): *een Eng. – heeft 12 pence*; z. **Sh.**

Shire, v. –s (Eng. *graafschap*).

Shirting, o. –s (Eng. *katoenen of linnen dun weefsel voor hemden*).

Shlemiel', m. –s (Hebr. *onnoozele, onhandige, verongelijkte*; *ongeluksvogel*).

Shocking, tw. (Engelsche uitroep: *ergerlijk, aanstoot gevend, onkiesch*): *een Eng. lady roept al heel gauw: it is –!* het is –.

Show, v. –s (Eng. [*kleine*] *tentoonstelling*).

Shrapnel, v. –s (Eng. *granaatkartets*).

Shylock, m. (*woekeraar, wreede, wraakzuchtige, geldgierige Jood*): – is een hoofdtype uit Shakespeare's Koopman van Venetië.

Si, v. –'s (*7de noot van een toonladder*).

Siameesch'*, bn. (*uit of van Siam*): *de –e tweelingen of tweelingbroeders*, twee aan elkaar gegroeide, te Siam geboren Chineezen in het begin der 19de eeuw († 1874), die zich in Europa en Amerika lieten bezichtigen; ook v. twee op het einde der 19de eeuw in Europa rondreizende tweelingszusters Ra'dica en Do'dica gezegd.

Sibe'risch, bn. ([*als*] *uit, van, eigen aan Siberië*): *de –e lijster* (Lat. turdus s. sibericus), bij ons zeldzame vogel; *de –e spoorweg*; *een –e koude*, schrikkelijk.

Sibil', sibil'le, sibyl'le, v. sibillen, sibyllen (Gr.-Lat. sibylla = Godsraad: *waarzeggende vrouw, waarzegster, profetes*).

Sibillijnsch'*, bn. (*waarzeggend, profeteerend*): *de –e boeken, de –e bladen*, een drietal boeken, volgens de overlevering door *Tarqui'nius Super'bus*, den laatsten Rom. koning, gekocht van de sibille van Cumae.

Sic (Lat. *zoo! aldus staat er woordelijk!*): *– vo'lo, – ju'beo*, zoo wil ik, zoo beveel ik.

Siccatief', o. (Fr. siccatif: *opdrogend middel*, inz. *middel om verf snel te doen drogen*; Lat. siccativus = opdrogend); **–vernis,** o. (*sterk drogende vernissoort*).

Sicilia'no, v. (It.), **Sicilienne,** v. (Fr.) (*oud-Italiaansche* [*herders*]*dans*; ook: *muziekstuk*).
Sici'lië, o. (aardr. *eiland der Midd. Zee, van Italië door een smalle straat gescheiden*): de Siciliaansche vesper, 1282; zie Vesper.
Sic tran'sit glo'ria mun'di (Lat. *aldus gaat de glorie der wereld voorbij!*).
Sid'deraal, m. –alen (*visch van ± 1.5 m, die electrische schokken kan geven, o. a. in de Amazone*; Lat. gymnotus electricus).
Sid'deren, sidderde, h. gesidderd (*hevig beven, hevig trillen*, inz. door vrees, angst, ontzag; fig. *zeer bang zijn*): *– van vrees; met –de vingers; men sidderde voor hem.*
Sid'dering, v. –en (*trillende beving*): *een – ging door zijn leden.*
Sid'dermeerval, m. –vallen (*visch i. d. rivieren v. Afrika, tot 1 m, met electrisch orgaan*; Lat. maloptarurus electricus); **–rog,** m. –roggen (*rog van 0.5–1.5 m, ook torpedo geheeten, die sterke electrische schokken voortbrengt*; Lat. torpedo marmorata).
Sideraal', **Side'risch,** bn. (Fr. sidéral [Lat. sidus, gen. sideris = ster]: *betreffende de sterren*): *het –e jaar,* sterrejaar.
Sieg'fried, m. (*held van het Nibelungenlied en van andere oud-Germ. sagen*).
Sie'pel, v. –s (Lat. caepula: *ui, ajuin*); gew.
Sie'pelen, Sie'peren (*sijpelen*); gew.
Siep'oog* 1 o. –ogen (*tranend oog*); **2** m. en v. –ogen (*persoon met siepoogen*); gmz.
I. Sier, v. (o.-Fr. chiere: *datgene, waarmee men iem., of waaraan men zich te goed doet, onthaal*): *ik hou van goede –*; inz. in zegsw. *goede–maken,* pretmaken, lekkerlatenopdisschen, smullen, de bloemetjes buiten zetten.
II. Sier, v. (*sieraad, tooi*), ongewoon.
Sie'raad, o. –raden, –radiën (1 *iets, dat de schoonheid van een persoon, van het geheel waartoe het behoort, van zijn omgeving verhoogt; tooi, versiersel*; 2 *voorwerp van edel metaal, gezette edelsteen enz., waarmee men zich tooit*): 1 *de smet bleek een – te zijn*; *hij was een – der balie*; 2 *gouden sieraden*; *de sieraden eener R.-K. kerk*; lit. t. ook Sieraad'. Opm. – strekt meestal tot verhooging der schoonheid, versiersel niet.
Sie'ren, sierde, h. gesierd (*opschikken, verfraaien, mooi maken, tooien*; *tot eer verstrekken*): *–de of decoratieve kunst; een zaal –*; *talenkennis siert de mensch.*
Sier'gewas, o. –sen; **–heester,** v. –s (*gewas, heester, tot sieraad gekweekt*).
Sier'kunst, v. (*kunst, die tot doel heeft aan gebruiksvoorwerpen een sierlijke vorm te geven*): *bouw- en sierkunst*; **–'kunstenaar,** m. –s: *de Ned. – L. ontwierp de patronen.*
Sier'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*geschikt om te versieren; fraai bewerkt, bevallig, elegant*): *een rij van –e villa's*; *de –e kleedij der ridders en edelvrouwen*; *zich – uitdrukken*; *– stellen.*
Sier'lijkheid, v. –heden (*het sierlijk-zijn, elegantie*): *de – van een toilet, handschrift.*
Sier'plant, v. –en (*tuin- of kamerplant, die tot sieraad gekweekt wordt*): *palmen, rhododendrons zijn –en*; **–popje,** o. –s (*sierend figuurtje* b.v. *v. porselein*): fig. *men moet de meisjes niet opvoeden tot stijve –s.*
Sier'ra, v. sierra's (Sp. eig. zaag: *gebergte, bergketen*): *– Neva'da,* (naar de getande kam) naam van gebergten in Spanje of in landen met Spaansche taal; lees *sie-er'-ra.*
Sier'sel, o. –s (*middel om te versieren, sieraad, versiersel*): *– wordt van sieraad onderscheiden, doordat bij – het begrip hulpmiddel meer op de voorgrond staat.*
Sies(sen), m. Z.-N. volksn. v. *Franciscus*; **Sies'ka, Sis'ka,** v. *Francisca.*
Siës'ta, v. –'s (It.-Sp. siesta [Lat. sexta hora]: *middagslaapje, -dutje*): *een – houden*; lees *sie-es'ta.*
Sies'ter, m. (Z.-N. gew. *petroleum*).
Sieur', m. sieurs (Fr. *heer*: *een geringere titel, waarvan zich in de 17e en 18e eeuw meerderen jegens minderen bedienden*); l. *sie-eur'.*
Siffleeren* (Fr. [*uit*]*fluiten,* [*uit*]*sissen*).
Sigaar', v. sigaren (Sp. cigarro: *rolletje tabak, omgeven door e. dekblad, al of niet met punt, bestemd om gerookt te worden*): *een – afpunten*, b.v. met een knipschaartje; *een – aansteken, rooken*; *een chocoladen –*; *dan ben je de –*, gefopt, heb je „de strop".
Siga'renasch*, v.; **–beker,** m. –s ([*koperen of zilveren*] *beker, waarin sigaren worden voorgezet of gepresenteerd*); **–damp,** m. ([*dichte*] *rook van brandende sigaren*); **–fabriek,** v. –en (*fabriek, waarin sigaren gemaakt worden*); **–fabrikant,** m. –en; **–handel,** m.; **–kist,** v. –en (inz. in verkleiningsvorm: *kistje, waar sigaren in verpakt zijn of worden*; *plompe schoenen zonder punten*, inz. *soldatenschoenen*); **–kistje,** o. –s; **–koker,** m. –s (*koker, waarin men sigaren op zak draagt*); **–magazijn,** o. –en (*groote sigarenwinkel*); **–maker,** m. –s (*werkman, die sigaren maakt*); **–pijpje,** o. –s (*pijpje, waaruit men een* [*gedeeltelijk opgerookte*] *sigaar kan rooken*); **–rook,** m. (*rook van brandende sigaren*); **–schaartje,** o. –s (*knippertje, om sigaren te ontdoen van de punt*); **–standaard, –standerd,** m. –s (*fijn kistje of etui voor sigaren, sigarenkoker*), ongewoon; **–toetje,** o. –s (*sigarenzakje*), gmz.; **–winkel,** m. –s (*winkel, waar sigaren verkocht worden*); **–zaak,** v. –zaken (*–affaire, –winkel of –magazijn*); **–zakje,** o. –s (*papieren builtje, waarin de winkelier een klein aantal sigaren verkoopt*).
Siga'repeukje, o. –s; **–puntje,** o. –s.
Sigaret', v. –ten (Fr. cigarette: *fijn gekorven, eenigszins zoetgeurige tabak, gerold in een papieren omhulsel, die men als een sigaar rookt*); ook, Cigarette.
Sigarril'lo, v. –'s (Sp. cigarrillo: *klein sigaartje, entr'acte*). (ll = lj).
Sight-seeing, o. (Eng. *allerlei bezienswaardigheden afloopen, gaan bekijken*); **–car,** v. –s (*toeristenrijtuig, uitkijkwagen*): *sight-seeing-cars vol Amerikanen.*
Sigil'lum, o. sigil'la (Lat. *zegel*): *lo'co sigil'li,* plaats, waar het zegel, de stempel moet staan; zie Simplex.
Signaal', o. signalen (Fr. signal: 1 *teeken, sein*, inz. in toepassing op geluiden b.v. *het luiden eener bel*; 2 *toestel of instrument, waarmee teekens worden gegeven of dat tot teeken strekt*): 1 *de chauffeur gaf een – met de hoorn*; 2 *het signaal bestaat uit een ronde schijf*; lees *sien-jaal'.*
Signaleeren* (Fr. *seinen, een afgesproken teeken geven*; 1 *waarschuwend de aandacht vestigen op*; 2 *inlichtend beschrijven of omschrijven, uitduiden*): 1 *de overal gesignaleerde misdadiger*; *het in de verslagen gesignaleerde euvel*; 2 *het gedrag als middelmatig –*; *zich –*, z. onderscheiden; lees *sienjaleeren.*

Signalement', o. –en (Fr. *gedetailleerde beschrijving v. iemands uiterlijk*; ook wel: *beschrijving van de hoedanigheden van een ambtenaar*); lees *sienjalement.*

Signatuur', v. –turen (Fr. signature, Lat. signatura: *merk; onderteekening, handteekening*; boekdr. *volgcijfer, volgletter onderaan de eerste bladzijde van elk vel*; *aanwijzing voor de geneeskracht of andere uitwerking van een plant, een dier, een dierlijk orgaan enz., die men ziet in het voorkomen*; ook: *gebruiksaanwijzing aan medicijnfleschjes enz.*; typ. *inkerving aan de voorzijde v. e. drukletter enz.*); lees *sienjatuur.*

Signet', o. –netten (Fr. *zegelring*; *zegelstempel, cachet, titelvignet*; *zegelstempeltje als versiersel aan een horlogeketting*); l. *sien-jet'.*

Signi'fica, v. (Lat. significare = beteekenen: *beteekenisleer, signifiek*; z. ald.).

Significa'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. significatio]: *beteekenis*; *gerechtelijke aanzegging*); lees *sienjiefiekasie.*

Signifiek', v. (Fr. signifique: *significa*: *de wetenschap, die zich met het verklaren van woorden en uitdrukkingen bezighoudt*).

Signi'fisch, bn. (*de signifiek betreffende, de beteekenis betreffende*): *–e opmerkingen over eenige woorden uit het woordenboek.*

Signo'ra, It. (*mevrouw*); signo're (*heer*); signori'no (*jongeheer*); signori'na (*juffer, juffrouw*); meerv. signo'ra's, signo'ri, signori'no's, signori'na's. (sign = sienj).

Sig'num, o. sig'na (Lat. *kenteeken, beduiding, maatteeken*; *wonderteeken*). (g = g).

Sij'felen, sijfelde, h. gesijfeld (*fluiten*; van de wind: *gieren*; v. e. slang: *schuifelen, sissen*).

Sij'men, m. persoonsnaam, gew. voor Simon; zegsw. – *betaal,* waarmee wordt uitgedrukt, dat aan niet bezittenden de zwaarste lasten worden opgelegd, ontleend aan het spel „boerenschroom".

Sijp, bn. (*sappig, niet dor*): *het akkermaalshout moet goed – zijn, anders gaat de bast er door het kloppen niet af.*

Sij'pelen, het sijpelde, h., i. gesijpeld (*onmerkbaar doorlekken, druppelsgewijze of met dunne straaltjes afdruipen*; *druppels of dunne straaltjes laten afvloeien*); ook, Sijperen; volkst.: *Siepelen, Sieperen.*

Sij'pen, Z.-N.; zie Zijpen.

I. Sijs*, m. sijzen (verkorting van *Franciscus*: *snaak, kwant*): *een rare –.*

II. Sijs*, v. gew. verschillend geslacht, mv. sijzen; meestal Sijsje, o. –s (*zangvogeltje uit de familie der vinken*; Lat. carduelis spinus): *een – in een kooi.*

Sik, v. sikken (1 *geit*; 2 *spitse kinbaard*): 1 *de – is grillig van aard*; 2 *een lange –.*

Sikhs, m. mv. (*Hindoesch-Indische secte*, inz. *in N.-W. v. Britsch-Indië*): *de – dienen veel in het Britsch-Indische leger.*

I. Sik'kel, m. –kelen, –s (Gr.-Lat. siclus, oorspr. Hebr. 1 *Hebreeuwsche munt*; 2 *Hebreeuwsch gewicht*): 1 *de – wordt op ƒ 0.35 gerekend*; *de heilige sikkel of zilverling was ƒ 1.50*; *de gouden – was ± ƒ 8.50*; 2 *een – was ongeveer 16$^{1}/_{4}$ gram.*

II. Sik'kel, v. –en, –s (Lat. secula: *rond snijmes*: *halvemaanvormig lemmer en korte steel*): *de – in 't koren zetten*; fig. *de – des doods*, zeis; *de – der maan*, sikkelvorm.

Sikkeneu'rig, bn. en bw.; –er, –st (*zieke-neurig, chicaneurig*; *al te nauwlettend*; *zanikachtig*; *gemelijk*): *een – mensch*; *– handelen.*

Sik'kepit, v. (letterl. *geitekeutel*; *weinigje, beetje*): *geen – verstand*; **–je,** o. –s.

Sik'ker, sjik'ker, bn. (Hebr. *dronken, halfbeschonken*; *duizelig*): *sikkere sjappen.*

Sil'be, v. –n; zie Sylbe, Syllabe.

Sile'ne, v. (*muurachtige plant*, Lat. silene).

Silen'tium 1 o. als zn. (*het stilzwijgen*; *het verplichte zwijgen*, b.v. *in een klooster*); **2** tw. (Lat. *zwijg! stilte!*). (t = ts).

Sile'nus, m., myth. oudste der satyrs, voedstervader van Bacchus en zijn trouwe gezel, hij rijdt op een ezel of moet zich door andere satyrs laten ondersteunen wegens zijn dronkenschap; ook, Sileen'.

Si'lex, o. (Lat. *iedere harde steensoort*; in engere zin: *bewerkte vuursteen, praehistorische steenen wapens*): *vuursteen, graniet, kiezelsteen is –.*

Silhouet', v. –ten (Fr. naar den minister van financiën de Silhouette, 1709–1767, genoemd: 1 *beeltenis, verkregen door iems. schaduwbeeld na te trekken en de omtrek met zwart in te vullen*; 2 *schaduwbeeld*; 3 *alleen zichtbare of sterk sprekende omtrek van een persoon of zaak*): 1 *de –ten vervingen vóór de daguerreotypie de geschilderde portretten*; *een met silhouetten geïllustreerd kinderboek*; 2 *zacht op gele gordijn is het – van een man*; 3 *eenige donkere silhouetten, die zakdoeken schenen te zwaaien.*

Silicaat', o. –caten (v. silex: delfst. *kiezelzuur zout*).

Sili'cium, o. (Lat. *kiezel*).

Si'lo, v. –'s (Sp. *kuil om veldvruchten* inz. *graan te bewaren*; *pakhuis voor stortgoed* inz. *voor graan, bestaande uit kokervormige afdeelingen, met van onderen een trechtervormige opening*; ook: *een enkele kokervormige bergruimte*; [*onderaardsch*] *graanpakhuis*).

Silu'risch gesteen'te, o. –n (*gesteente uit het Siluur, genoemd naar de Silurièrs, die in Wales woonden, waar men het eerst 't Siluur bestudeerde*).

Siluur', o. (*2de aardperiode uit het primaire tijdvak*); **–steen,** m.; z. Silurisch gesteente.

Silva'nus, m. myth. oud-It. veld- en boschgod (Lat. sil'va = bosch); z. Pan.

Silves'teravond, m. –avonden (*31 Dec.-avond, oudejaarsavond, gedenkdag van paus Silvester I, 314–31 Dec. 335*).

I. Sim, v. simmen (Lat. simia: *aap*; in N.-N. alleen als eigennaam).

II. Sim, v. simmen (1 inz. in N.-Holland en Friesland: *touw, waarmede een net wordt uitgespannen of dichtgetrokken*; 2 *snoer van een hengel*; *bovendeel van de dobber*): 1 zegsw. *iem. onder de – hebben*, onder de duim; 2 *een – van groene zijde.*

Si'milibriljant, m. –en (*valsche briljant*); **–diamant,** m. –en; **–goud,** o.

Si'milor, o. (Lat. similis = gelijkend op: *schijngoud, Mannheimer goud*; *4 deelen koper en 1 deel zink, spinsbek*).

Sim'men, simde, h. gesimd (smalend: *huilen, jengelen, mokken, schreien*); gew.

Simonie', v. (*het voor geld of geldswaarde koopen of verkoopen van iets zuiver geestelijks of zoover het geestelijk is*): *– wordt in de R.-K. kerk als zware zonde beschouwd*; Lat. simonia = *Simonszonde*, naar Simon Magus, zie Hand. 8 : 18–20.

Simonis'me, St.-, o. (*communistisch, politiek-godsdienstig stelsel, naar Saint-Simon, den stichter, 1760–1825*).
I. Sim'pel, –s (Eng. simple: *trek aan zekere weefgetouwen voor werk met patronen*), geslacht blijkt niet.
II. Sim'pel, bn. en bw.; –er, –st (Fr. simple: 1 *eenvoudig*; 2 *onnoozel, zwak van hersenen*): 1 *een zeer – winterjaponnetje*; *–e duif* nl. Eva (Vondel); 2 *ben je –?* bij uitbr. *ik heb hem – opgemerkt, dat hij ongelijk had,* zonder meer; **–heid,** v.; **–tjes,** bw.: *– gekleed zijn.*
Sim'plex sigil'lum ve'ri (Lat. *Eenvoud is het zegel* [*of kenmerk*] *van het ware,* spreuk van Boerhaave, 1668–1738).
Simpliciteit', v. (Fr. [Lat. simplicitas]: *eenvoudigheid, ongekunsteldheid, oprechtheid, openhartigheid*).
Simpli'citer, bw. (Lat. *eenvoudig; slechtweg, zonder meer*).
Simplis'tisch, bn., bw. (*eenvoudig, niet ingewikkeld*).
Sim'son, Sam'son, m. (Bijbel: *richter in Israël, de nationale held der Israëlieten*); zie Richteren 13–16 en Delila.
Sim'sonsverzuchting, v. (*zucht, om de oude kracht nog eenmaal terug te mogen hebben*; z. Richt. 16 : 28): *Petrus Stastok slaakte een –.*
Simulant', m. –en (ontleend aan de verbogen naamval van Lat. simulans: *iem., die simuleert*); **–e,** v. –n.
Simula'tie, v. –tiën (Fr. [Lat. simulatio]: *voorwending van ziekte* b.v. *krankzinnigheid door boosdoeners; veinzerij, voorwendsel*).
Simuleeren* (Fr. [Lat. simulare]: *voorwenden, voorgeven, zich de schijn geven*; inz. *een lichaamsgebrek, een ziekte veinzen*).
Simultaan', bn. (Fr. simultané: *gelijktijdig*): *een –partij in 't schaken of dammen spelen,* wanneer één speler verschillende partijen tegelijk speelt; deze speler is *een –speler; een –séance van schakers.*
Simultaniëteit', v. (Fr. simultanéité: *gelijktijdigheid*).
Si'naasappel, m. –en, –s (*bekende zuidvrucht*; Lat. citrus aurantium).
Si'naï, m. (*gebergte in Arabië*): op de – ontving Mozes voor zijn volk de 10 geboden en bij dat gebergte vertoefden de Hebreërs een jaar; z. ook: Gouden Kalf.
Sinceriteit', v. (Fr. [Lat. sinceritas]: *oprechtheid*). (e = ee).
Sin'del, m. –s; zie Sintel.
Sinds 1 bw. (*sedert, van die tijd af*; *in die tijd*; *op een tijdstip tusschen die gebeurtenis en nu*): *drie dagen geleden viel hij van de trap en – is hij bedlegerig*; **2** vz. (*te beginnen met, van .. af*; *in of binnen de tijd verloopen na*; *gedurende het verloop van de genoemde, onmiddellijk voorafgaande tijd*): *– veertien dagen is hij ziek*; *– toen is zij aangesterkt*; **3** vgw. (*van het tijdstip af dat*; *na het tijdstip waarop*): *hij studeert goed, – hij hier is.*
Sindsdien', bw. (*sinds die tijd*).
Si'ne, vz. (Lat. *zonder*): *– an'no,* zonder jaartal; *– di'e,* zonder aanduiding van de dag of de tijd; *– du'bio,* zonder twijfel; *– lo'co et an'no,* zonder plaats of jaar; *– qua non,* zie Conditio; *– i'ra et stu'dio,* zonder haat en voorliefde, onpartijdig.
Sinecu're, sinecuur', v. –curen (Fr. sinécure [Lat. sine cura = zonder zorg]: *ambt of bediening, die bezoldiging geeft met weinig of geen werk*): *die betrekking is een –.*
Singalees'*, m. Singaleezen (*oorspr. bewoner van Ceylon*).
Sin'gel, m. –s (o.-Fr. cingle, Lat. cingula: 1 *buikriem v. e. paard*; ook: *breede en sterke hennepen band,* inz. *draagband onder de veeren van een matras, onder de zitting van een stoel enz.*; 2 *priestergordel*; 3 *buitenwal om een stad; plantsoenen langs de buitenwal om een stad, als wandeling dienende*; 4 *de gracht om de stad*; 5 *de bewoners, de huizen langs de singel*): 1 *trek de – van mijn rijpaard goed strak*; *de –s van die stoel zijn los*; als stofn. o.: *gordijnlinnen, –, meubelkoord enz.*; 2 *een zijden – met afhangende kwastjes om over de toog te dragen*; *een – of koord dient om de albe om het middel vast te binden*; 3 *een singeltje omwandelen*; *de –s rondom Arnhem zijn mooi*; 4 *zij heeft zich in de – verdronken*; 5 *hij is op de* (spreekt. *op het*) *– gaan wonen.*
I. Sin'gelen, –de, h. gesingeld (*met een singel of zeel bevestigen of omgorden*; *een paard de buikriem omdoen*).
II. Sin'gelen, singelde, h. gesingeld (Z.-N. *tintelen*): *de vingers – van de kou.*
Sing'kè, Sing'keh, m. singkè's (*in China geboren Chinees, geïmmigreerd in Oost-Indië*).
Singula'ris, m. (Lat. *enkelvoud*).
Singulariteit', v. –en (Fr. [Lat. singularitas]: *zonderlingheid*).
Singulier', bn.; –der, –st (Fr. [Lat. singularis]: *ongemeen, vreemd, bijzonder*): *een – geval, een – man.*
Sinis'ter, bn. en bw. (Fr. sinistre [Lat. sinister = linksch]: *verkeerd; somber, nadeelig, ongelukkig, schrikwekkend, rampspoedig*).
Sinjeur', m. –s (Fr. seigneur: *mijnheer*); meestal ir. of minachtend: *een rare –.*
Si'njo, m. sinjo's (O.-I. [Portug. senhor]: *mannelijke halfbloed*; ook: *jongeheer*).
Sinjoor', m. –joren, –s (Sp. señor: *spotnaam voor den Antwerpenaar*).
Sin'ké, m. –'s; zie Singkè.
Sink'sen, Sinx'en (vero.; Z.-N. *Pinksteren*); **–bloem,** v. –bloemen (Z.-N. *witte tijloos*).
Sin'nepop, v. –poppen (*zinnebeeldig plaatje of prentje, waaronder een twee- of meerregelig rijm en korte prozabijschriften*): *de –poppen (1614) v. d. A'damschen koopman Roemer Visscher* (1547–1620), *met rijmpjes van zijn dochter Anna* (1583–1651).
Sin'nespel, o. –spelen; zie Zinnespel.
Sinn Fein, v. (Keltisch: wij zelf nl. onze eigen redders, slot van een in 1897 populair geworden liedje; vroeger: *onafhankelijkheidsbeweging in Ierland; de voorstanders*).
Sinoloog', m. –logen ([*wetenschappelijk*] *bestudeerder, kenner der Chineesche taal enz.*).
Si'non, m. listige Griek, die de Trojanen wist over te halen het houten paard binnen te halen; zie Paard en Laocoön.
Si non a ve'ro; zie Se non enz.
Sino'pel, o. (Fr. *groen* [*i. d. wapenkunde*]).
Sint* 1 bn. (*heilig*): *–Jozef,* vr. Sinte, b.v. *Sinte-Agnes*; verkort tot **St.** of **S.**; voor planten, bergen, steden enz. naar een heilige geheeten: *St.-Antoniuskruid, St.-Bernardshond, St.-Petersburg*; de naam van de(n) heilige met Sint bet. ook dikwijls: *het feest van die(n) heilige* b.v. *het is vandaag St.-Jan*; **2** m. en v. sinten (*een heilige*): *de goede –,* Sinterklaas; zie Sant.

Sint-Andre'as of –-Andries, m.: apostel, broeder van Petrus, stierf de marteldood; ook: *St.-Andriesdag*, 30 Nov.; **–kruis,** o.: kruis in de vorm van een +, waaraan Andreas werd vastgeklonken.
Sint-Anto'niusbrood*, o. –en (*aalmoes in of voor brood ter eere van den H.-Antonius*); **–kruis,** o. –en (*een T-vormig kruis*); **–-varken,** o. –s ([*in de Middeleeuwen*] *een in de stad losloopend varken, kenbaar aan de glippen in 't oor*): het – kreeg het afval uit de woningen en werd geslacht voor de armen; **–vuur,** o. (*boosaardige huidontsteking, gordelroos*; ook: *zekere vlekziekte onder jonge varkens*).
Sinte-Caeci'lia, v.; zie Cecilia.
Sinte-Geertru'dis, v. (*de patrones der reizigers*): bij de afreis werd er in de Middeleeuwen een dronk ingesteld te harer eere, men dronk: *St.-Geer'ten-min'ne* en *St.-Jans'geleide*.
Sinte-Katrien'; z. Sint-Katharinawiel.
Sin'tel, m. –s (Hoogduitsch: Sintel: *metaalslak*, in deze bet. niet meer in gebruik; *geheel of half uitgebrande steenkool*); zie Sindel; ook Sinter; **–pad,** o. –paden (*pad, met sintels bestrooid en verhard*).
Sinte-Markoen', o. (Z.-N. *koningszeer*).
Sinte-Margriet(s'dag), m. (*feestdag op 20 Juli ter eere van Margareta*): het volk meent, dat het zes weken regenen zal, als het op die dag regenachtig weer is.
Sin'teren (van klei of aarde, die gebakken wordt: *een begin van smelting vertoonen*).
Sinterklaas'* 1 m. (*H.-Nicolaas, bisschop van Myra, havenstad in Klein-Azië, ± 345; bekend om zijn barmhartige liefde; op de 6e December kinderfeest*); **2** o. (1 *soort koekgebak; speculaas*; 2 *geschenk bij die gelegenheid*): 1 *een –*; 2 *een mooi – krijgen; iets voor zijn – krijgen; iem. iets voor zijn – geven*; **–a'vond,** m. (*de vooravond van St.-Nicolaas*, nl. *die van 5 Dec.*); **–dag,** m. (*de 6e Dec.*); **–feest,** o.; **–geschenk,** o. –en; **–goed,** o. (*speculatie enz.*); **–koekje,** o. –s; **–pop,** v. –pen (*pop van speculaas*); **–pret,** v.; **–vermomming,** v. –en (*verkleeding van iem., die voor Sinterklaas speelt*); **–vreugd,** v. (*–pret*).
Sint-Fel'ten, m. (*St.-Valentijn*, met wien op de klank af, de vallende ziekte in verband werd gebracht inz. in vero. verwenschingen): *dat hem Sint-Felten schen.*
Sint-Geor'ge, m.: *de orde van –-*, v. d. Kouseband (Eng.); *het kruis van –-*, het Eng. kruis; zie *Sint-Joris*. (ge = zj).
Sint-Huber'tus, m. (*tijdgenoot van Pepijn van Herstal, ± 700, en bisschop van Luik; patroon der jagers*): *de Sint-Hubertusdag valt op 3 November.*
Sint-Jaco'bus of Sint-Ja'pik, m.: *een der 12 apostelen*, martelaar, gedenkdag op 25 Juli, de beschermheilige v. d. graanoogst; ook: *–-Jacob*, b.v. **–-Ja'cobsschelp,** v. –en (*schelp, waarmede de bedevaartgangers zich tooien, die terugkeeren uit Spanje van Santiago* [= *San Jago*] *de Compostela*).
Sint-Jan', m. (*Johannes de Evangelist; Johannes de Dooper*): gedenkdag op 27 Dec. ter eere van Joannes, den Evangelist; op 24 Juni, ter eere van Joannes den Dooper.
Sint-Jans'brood*, o. –en (*vrucht van de broodboom*); **–bloem,** v. –en (*groote margariet*); **–vuren,** o. mv. (*vreugdevuren op St.-Jansdag, 24 Juni*).
Sint-Jans'evangelie, o. (*het Evangelie van Johannes, den Evangelist*): *aan het slot der Mis wordt het begin van dit Evangelie meestal door den priester gelezen.*
Sint-Jans'geleide, o.; zie Sinte-Geertrudis; **–kerk,** v. (*kerk, toegewijd aan een der beide Sint-Jans* inz. *kathedraal te 's-Hertogenbosch, toegewijd aan Joannes den Dooper*): de – in Den Bosch is 109 m lang, 50 m breed en 28,5 m hoog, ze is in Gotische stijl herbouwd na de brand van 1419 en wel van 1458-'98; **–kruid,** o. (*in het wild groeiende plant, hertshooi*; Lat. hypericum perforatum): het – beschermt, naar het volksgeloof, een huis tegen onweer, brand en ziekte; **–lot,** o. –loten, of **–schot,** o.; zie Janslot.
Sint-Joan'nes, m.; zie Sint-Jan.
Sint-Jo'ris of Sint-Geor'gius, m. (*martelaar in de 5de eeuw, volgens de legende officier in het Perzische leger, in de Middeleeuwen meestal voorgesteld als ridder, die een draak overwon*): hij is de patroon der ridders en der voetboogschutters; **–gild,** o. –en (*het gild der voetboogschutters*).
Sint-Jo'zef, –-Jo'seph, m.; zie Jozef **2.** gedenkdag 19 Maart, patroon der R.-K; kerk, der timmerlieden.
Sint-Jo'zefslelie, v. –s (*sneeuwwitte lelie*).
Sint-Jut'temis, –-Jut'mis (*mis* [= feest, z. kermis] *op de feestdag van St.-Jutte, een door de volksluim geschapen, niet bestaande heilige*, [misschien St. Judith]): zegsw. *met Sint-Juttemis* (*als de kalveren op het ijs dansen*), d. i. nooit, ad calen'das Grae'cas.
Sint-Kathari'nawiel, Sinte-Katrien', o. (Z.-N. *huidziekte met wielvormige vlekken*).
Sint-Lamber'tusnoot, v. –noten; zie Lambertsnoot.
Sint-Lau'rens, m. (*martelaar, op last van keizer Valerianus, 253–259, op een rooster gebraden, ± 258*; zie Escuriaal); feestdag op 10 Aug.; **–tranen,** m. mv. (*sterrenregen omtrent 10 Aug.*).
Sint-Lu'cas, m. (*schrijver van het derde Evangelie en van de Handelingen, volgens de legende ook schilder*); feestdag op 18 October; *de broeders van –-*, het schildersgild, omdat St.-Lucas de patroon der schilders is, ook der geneesheeren; z. Secundum Lucam.
Sint-Maar'ten, m. (*de H.-Martinus, ± 306–400, Evangelieprediker*): feestdag op 11 Nov.; hij is de patroon der kooplieden; in het noorden van ons land patroon van kerken (b.v. in Groningen, Utrecht): *de mannen van –-*, de poorters van Utrecht.
Sint-Maar'tensvogel, m. –vogels (*een der volksnamen van het goudhaantje*).
Sint-Mar'cus, m. (*schrijver van het tweede evangelie*); zie San Marco.
Sint-Matthe'us, m. (*apostel, schrijver van het eerste evangelie*); zie Mattheus.
Sint-Michiel' of St.-Mi'chael, m. (*een der zeven aartsengelen*): de gedenkdag valt in de R.-K. kerk op 29 September; *hij was de schutsheer van Israël*, Daniël 12 : 1; *in de strijd tegen de oproerige engelen is hij de veldheer*; zie Vondels Lucifer.
Sint-Ni'colaas enz.; zie Sinterklaas.
Sint-O'bert (*patroon van de bakkers*; feestdag op 14 December).

Sint-Pau'lus, m. (*apostel*): gedenkdag 29 Juni; z. St.-Pieter; **–kerk** of St.-Pauskerk, v. (*kerk, aan Sint-Paulus toegewijd*; inz. *de grootste kerk van Londen*): de – is op een der hoogste punten v. d. City gebouwd (1676–1700) door den stadsbouwmeester Wren (1632–1723).

Sint-Pie'ter, m. (*apostel*): de gedenkdag van St.-Pieter valt op 29 Juni evenals die van St.-Paulus; Z.-N. *ik heb mijn Sint-Pieter vergeten*, huissleutel; **–skerk,** v. (*kerk aan St.-Pieter gewijd*; inz. *de grootste kerk der R.-K. christenheid, in Rome*): de kerk, toegewijd aan Petrus, den prins der apostelen, is 187 m lang, de dwarsbeuk is 137 m, de koepel, door Michel Angelo (1475–1564) gebouwd, is 117 m hoog en 71 m in omvang; de kerk is gebouwd van 1605–1626.

Sint-Pie'terskruid, o. (*naam van verschillende plantensoorten o. a. de sleutelbloem*).

Sint-Pie'terspenning, m. (*vrijwillige gift der R.-K. ten behoeve v. d. paus*).

Sint-Sebas'tiaan, m. (R.-K. *martelaar*, ± 288, met de eerenaam van *Verdediger des Geloofs*): hij werd met pijlen doorboord en later doodgegeeseld; zijn gedenkdag valt op 20 Jan.; patroon der schutters.

Sint-Teu'nisbloem, v. –en (*gele wederik*; Lat. oenothera biennis).

Sint-Vel'ten; zie Sint-Felten.

Sint-Vincen'tius, m.; zie Vincentiusvereeniging.

Sint-Vi'tus, m. (*martelaar in het begin der 4de eeuw, feest 15 Juni*): *–– is de patroon tegen vuur, bliksem enz.*

Sint-Vi'tusdans, m. (*zenuwziekte, zich kenmerkend door onwillekeurige spierbewegingen, een onrust der spieren* inz. *voorkomende bij kinderen*; ook wel gebruikt in de volkst. voor *vallende ziekte*); ook: *Sint-Veits'dans*; zie Fieteldans.

Si'nus, m. sinussen (Lat. *boezem, schoot, bocht*; aardr. *zeeboezem, inham, golf*; meetk. *de loodlijn, die uit het punt, waarin een straal de omtrek van de cirkel raakt, op de andere straal valt, is de sinus van de inge-*

Sinx'en, m.; z. Sinksen. [*sloten hoek*).

Si'on, o. (gesch. *steenachtige heuvel, waarop het O. deel van Jeruzalem gebouwd was en Salomons tempel stond*; bij uitbr. *Jeruzalem*); de heuvel heette ook *Moria*; thans draagt hij de moskee van Omar (637).

Sionie'ten, –nis'ten, m. mv. (*voorstanders van de verhuizing der Israëlieten naar Sion, Palestina, en het stichten van een Joodsche staat*); meer: Zionisten.

Sip 1 bn. (*bedrukt, mismoedig, teleurgesteld*): *dat sippe gezicht, die ter neder geslagen oogen*; **2** bw. in de zegsw. – *kijken, zien*, bedrukt, mismoedig, op zijn neus kijken.

Siphon', m. –s (Fr. [Gr. siphon = hol lichaam, buis, hevel]: *buis met zwanenhals*; *hevelfleschje voor spuitwater, spuitwaterflesch*; *put in een gasleiding, waarin zich vloeistoffen, kolk in een rioolleiding, waarin zich rioolgassen verzamelen*; *straatkolk met stankafsluiter*).

Si'poys, m. mv. (Perzisch-Hindoesch sipahi = soldaat, verg. spahi; Britsch-Indië: *inlandsche [infanterie]troepen*).

Sir, m. –s (Eng. *titel vóór de eigennaam v. d. lagere adel in Eng., van baronet of knight*); ook: aanspreektitel, Mijnheer.

Sir'dar, m. –s (verengelschte vorm van Perzisch serdar = opperhoofd: *landvoogd*; *legerhoofd* b.v. *in Egypte*).

Si're, m. (Fr. *aanspreektitel van een koning of keizer*): *pauvre –*, arme stakker.

Sire'ne, v. –n (Gr.-Lat. sirena, Fr. sirène: 1 *wezen, half vrouw, half vogel*; *zeenimf of zeemeermin*, in de kunst later op verschillende wijzen voorgesteld inz. half vrouw, half visch; 2 *werktuigje om het aantal trillingen van een toon te bepalen*; scheepst., auto's: *toestel tot het geven van geluidsignalen*, nl. *een instrument, waarin door het inblazen van lucht een schijf met concentrische rijen gaatjes aan het draaien wordt gebracht, waardoor een nauwkeurig regelbare toon ontstaat*): 1 de –n betooverden met haar gezang de voorbijvarenden, zoodat deze de kust naderden en schipbreuk leden, of wel in 't water sprongen om de sirenen te naderen; fig. schoone, verderfelijke verleidster; 2 *het gegil der sirenen boorde door de mist*; **–nlied,** o. –eren (*onweerstaanbaar aanlokkelijk lied der Sirenen*; fig. *lokstem der verleiding*); ook, **–zang,** m. –en.

Si'ri(h), v. en m. (O.-I. *slingerplant, tot de pepergewassen behoorende, in een groot aantal soorten in 't wild i. d. Maleische Archipel groeiende*; Lat. areca catechu; *afkorting van sirihpruim*); zie Betel; **–blad,** o. –bladeren (*hartvormig, gaafrandig blad, 8–14 cm lang, bevattende een vluchtige olie van eigenaardige smaak*); **–doos*,** v. –doozen (*doos, soms v. goud of zilver, bevattende de verschillende ingrediënten, alsmede een schaar tot bereiding der siripruim*); **–kalk,** v. (*fijne schelpkalk, bestanddeel der siripruim*); **–pruim,** v. –en (*pruim, bestaande uit één of twee siribladeren met een weinig fijne kalk bestreken, waar ingerold zijn een schijfje gambir en een stukje pinangnoot ter grootte eener erwt*); **–stel,** o. –stellen. (i = ie).

Si'rius, m. (Lat. [Gr. seirios = heet]: sterrenk. *de Hondsster*).

Siroc'co, m. (Arab. *heete, droge zuid-oostenwind in Z.-Italië*); It. Scirocco. (cc = kk).

Siroop', v. siropen (Fr. sirop, Lat. sirupus, oorspr. Arab. charab = drank: *zoete, half vloeibare stof, halffabrikaat of bijproduct, verkregen bij het maken van suiker of product uit aardappelmeel*): *de aardappel wordt verwerkt tot zetmeel, – en sago*; zie ook Stroop.

Si'sal, m. (naar de havenplaats Si'sal in Yu'catan: *bladvezels van verschillende agavesoorten tot hennep verwerkt*).

Sis'klank, m. –klanken; **–letter,** v. –letters: spraakk. *de s en de z zijn –s*.

Sis'sen, siste, h. gesist (1 *een fijn, scherp geluid maken door lucht met kracht uit een nauwe opening te doen stroomen*; *het geluid geven, dat ontstaat, wanneer vocht met vuur of iets gloeiends in aanraking komt*; 2 *met een sissend geluid iets zeggen*): 1 *met –de stem*; *de slang sist*, maakt een sissend geluid; *het vet sist in de pan*; *een gloeiend ijzer sist in de koelbak*; van geluiden van vuurwerken enz.: *de serpenten –*; 2 *„schavuit" siste hij*.

Sis'ser, m. –s (*iem., die sist*; *papieren rolletje met buskruit, dat een sterk sissend geluid voortbrengt, jongensspeelgoed*): zegsw. *het zal wel met een – afloopen*, geen ernstige gevolgen hebben, drukte geven om niet.

Sis'trum, o. (Lat.) –tra, (Ned.) –s (Lat. [Gr.

seistron van seiein = schudden]: muz. *oud-Egyptische ratel, metalen hoepel met ringetjes doorboord, bij de eeredienst in gebruik*); ook: **Sis'ter,** m. –s.

Si'syphus, m. (Lat.) Si'syphos (Gr.), stichter en koning van Corinthe, een man vol baatzucht, list en bedrog; **–arbeid,** m. (*zware, nuttelooze arbeid zonder einde*): Sisyphus was door de goden veroordeeld in de onderwereld een zwaar rotsblok naar de top van een berg op te wentelen; bijna op de top rolde het weer naar beneden en was hij verplicht zijn werk opnieuw te beginnen.

Sits, o. –en (*met bonte, meestal kleine, figuren op lichte grond bedrukt katoen*); **–je,** o. –jes.

Sit'sen, bn. (*van sits*): *een – jakje.*

Sit'senwinkel, m. –winkels (*winkel, waarin sits, gedrukte katoenen stoffen, verkocht worden*): zegsw. *de heele –,* de heele rommel.

Sits'papier, o. (*papier op de wijze van sits bedrukt*; ook: *effen gekleurd, sterk geglansd papier*).

Situa'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. situatio]: *ligging, gesteldheid, toestand*); **–kaart,** v. –-kaarten (*terreinkaart*); **–plan,** o. –plannen (*plattegrond*).

Sit ve'nia ver'bo (Lat. [*er*] *zij verlof voor dat woord, veroorloof mij dit woord*).

Si vis pa'cem, pa'ra bel'lum (Lat. *indien gij de vrede wilt, bereid* [*u ten*] *oorlog*).

Si'wa, m. (*een der drie hoogste godheden der Voor-Indiërs of Hindoes*); zie Brahma; ook: Ciwa, Siva, Sjiva.

Sixpence, v. (Eng. $^1/_2$ *shilling of 30 cents*).

Sixtijn'sche kapel'*, v. (*kapel in het Vaticaan, door Sixtus IV in 1473 gebouwd, met beroemde muur- en gewelfschilderingen*).

Sixtijn'sche Madon'na*, v. (*beroemde schilderij van Rafaël, de Madonna voorstellende*).

Sjaal, cha'le, v. sjaals, chales (Eng. shawl, Fr. châle, oorspr. Perzisch: *omslagdoek*).

Sjab'bes, m. –en (Bargoensch: *sabbat*).

Sjach, m.; ook, Sjah; z. Schaak, Schach.

Sja'chelen, Sja'cheraar, Sja'cheren; zie Schachelen enz.

Sjagrijn'; z. Chagrijn: *die vent, dat is zoo'n sjagrijn,* gemelijk, onvriendelijk persoon.

Sja'kes (de Fr. persoonsnaam Jacques): *zich – houden,* [a]) van den domme, [b]) ook: koest, stil, achter de schermen, ontleend aan de „Vlaemsche Klucht van Sinjoor Jakus Smul", waarin Jakus zich een tijd schuilhoudt.

Sjako', v. sjako's (Hongaarsch: *soldatenhoofddeksel in de vorm van een afgeknotte kegel, stijf, tamelijk hoog en met een klep voorzien*).

Sjalot', v. sjalotten (Fr. échalotte, Lat. caepa ascalonia, ui van Ascalon: *soort van kleine ui*).

Sjamaan', m. –manen (*priester-toovenaar in Siberië, Tartarije, Mongolië*); **Sjamanis'me,** o. (*godsdienst in Noord-Azië*).

Sjamberloek', m. –s (*heerenkamerjapon met gordel, meest van gebloemde stof*); lees: *–loe'*; door Slavische talen en het Hoogduitsch ontleend aan een (Turksch) jamurlyk = regenmantel, in Nederl. verengelscht tot het in Engeland onbekende *chamber-cloak* (chamber = kamer, cloak = mantel).

Sjam'bok, m. –s (Z.-Afr., oorspr. Perzisch: *ossenzweep van* [*nijlpaarden*]*huidenreepen*).

Sjam'pan, v. –s; zie Sampan.

Sjap, ook, **Sjap'pie,** m. –pen, –pies (afkorting van *Sjappetouwer*: *iem. zonder manieren of beschaving*; *iem., die schunnig gekleed is*; *iem., die niet veel deugt, gemeene kerel*).

Sjap'pen, sjapte, h. gesjapt (*te vellen boomen merken*); ook: Schalmen.

Sjap'petouwer, sjap'pietouwer, m. –s (Mal. siapa taoe = weet ik het, een uitdrukking, die het ruwe zeevolk in de mond had, verg. Jan Hagel: *ruwe klant*; *sjap, gemeene kerel*).

Sjas'sen, sjaste, h. gesjast (Fr. chasser, Z.-N. *wegjagen*).

Sjees'*, v. sjeezen (Fr. chaise: *ouderwetsch tweewielig licht en hoog rijtuig met kap*); vroeger ook: Chais.

Sjee'zen*, sjeesde, i. gesjeesd (1 *afgewezen worden bij een examen*; 2 *van de universiteit weggaan, omdat men van de studie niets terechtbrengt,* zie bet. 3; ook bedrijvend met de bet. *wegjagen* onder invloed van Fr. chasser; 3 *hard loopen; vluchten*): 1 *hij is voor de derde maal gesjeesd*; 2 *zijn – van de Academie*; *een gesjeesd student*; 3 *– gaan.*

Sjeik, m. –s; zie Scheik; ook Sjeich.

Sjem, v. (*naam v. d. Poolsche landdag*).

Sjen'ken (*kwijlend schreien v. kinderen*).

Sje'rief, m. –s (Arab. eig. voornaam, adellijk: *titel der afstammelingen van Mohammed of liever van zijn oudsten kleinzoon*).

Sjerp, v. –en (Fr. écharpe, Duitsch: Schärpe: 1 *breede met een strik gesloten band, die men tot versiering of als waardigheidsteeken om het middel of over een schouder draagt,* o.a. *van oranjelint, bij het groot tenue van beroepsofficieren; ordeband van zijde enz.*; 2 Z.-N. *bouffante*): 1 *getooid met oranje –en*; 2 Z.-N. *de jongens met de –en om de ooren.*

Sjibbo'leth, o. –s; zie Schibbo'leth.

I. Sjiek, bn. en bw.; zie Chic.

II. Sjiek, sjik, v. sjieken, sjikken (Fr. chique; Z.-N. *tabakspruim*); **sjie'ken, sjik'ken,** –te, h. gesji(e)kt (Z.-N. *pruimen*).

Sjik'se, v. –n (Barg. *'n christenmeisje*).

Sjil'pen; zie Tjilpen.

Sjintoïs'me, o. (Japansch: eig. dienst der goden: *staatsgodsdienst in Japan*).

Sjin'to-priester, m. –-s (*Jap. priester*).

Sjir'pen, de krekel sjirpte, h. gesjirpt (*het fijn, doordringend trillend geluid van de krekel maken*; Z.-N. *tjilpen*).

Sjoecht, m. –en (*troep, sleep volk, sliert*).

Sjoel'bak-spel, o. (uit Friesch sjoele en bak: *zeker gezelschapsspel*): de sjoelbak is een speeltafel, bestaande uit een breede, ongeveer twee meter lange plank, aan drie zijden door randen omgeven. Het achtereinde is door een dwarsplank met vier poortjes afgescheiden. De kunst bij het –-bestaat er in, schijven schuivend te mikken door de poortjes in de daarachter gevormde laadjes.

Sjo'fel, bn. en bw.; –er, –st (Duitsch: Schofel, oorspr. Hebr.; *armelijk en kaal gekleed*; *kaal, armoedig*; diamantbewerkerstaal, van steen: *zich slecht latende bewerken, geen mooie vlakken gevend*): *–e kleeren; een – werk,* werk, waaraan weinig te verdienen is; *er – uitzien,* haveloos; *de man was – gekleed*; **–tjes,** bw.: *– moeten leven.*

Sjok'ken, sjokte, h., i. gesjokt (*loopen zonder veerkracht, moeielijk en slepend,* inz. *met gebogen knieën, sleepvoetend gaan*): *die bede-*

laar sjokt langs de straat; de zieke werkman is naar huis gesjokt.

Sjor, m. (*het sjorren*): *'t is een heele –*, een moeilijk werk.

Sjor'klamp, m. –klampen (scheepst. *klamp, waaraan een sjorlijn wordt vastgezet*).

Sjor'ren, sjorde, h. gesjord (1 *stevig met touw enz. vastmaken*, inz. *op zee, wanneer daarbij krachtsinspanning vereischt wordt*; 2 *trekken, sleepen*, inz. *met moeite en aan een touw of ketting*): 1 *met kabels de zeilen –; de pakkaadje achterop* – (op rijtuigen); 2 *een schuit –*; bij uitbr. *e. dronkaard in bed –.*

Sjor'ring, v. –en (*touw, waarmee men iets vastlegt of bevestigt*); ook: **–touw,** o. –en (*touw van ± 1 cm dikte, talie*).

I. Sjouw, v. –en (*lastig, moeilijk werk; karwei*): *ergens een – aan hebben; een heele –*; nog: *de student was aan de –*, aan de rol.

II. Sjouw, v. (*vlag, die gedeeltelijk opgerold is en geheschen wordt als teeken, dat men hulp noodig heeft of in nood verkeert*): *we heschen onze vlag in –*, d. i. *opgerold of in een knoop, zoodat men in de verte niet kan onderkennen, tot welke natie de vlag behoort.*

Sjou'wen, sjouwde, h. gesjouwd (1 *met inspanning vervoeren; dragen van zware lasten*; 2 *zwaar werken, op inspannende wijze in de weer zijn*; 3 *rondslenteren*; 4 *aan de rol zijn, zwierbollen*): 1 *met steenen, met balken –*; 2 *vader moest de heele dag – voor zijn gezin*; 3 *daar hij niets te doen heeft, gaat hij maar wat langs de havens –*; 4 *van Brammen was aan 't – gegaan te Leiden*; refl. met bep. *zich moe, zich dood moeten –.*

Sjou'wer, m. –s (*iem., die werkt aan het lossen en laden van een schip, aan het vervoeren van materialen en ander ruw werk; zwarelastendrager; zakken-, pakkendrager*); **–man*,** m. –lui, –lieden, ook wel sjouwermannen (1 *sjouwer, iem., die zijn werk maakt van het dragen van zware lasten*; 2 *sjouwermansknoop*): 1 *de sjouwermannen voorover op hun ellebogen uitgestrekt met een pot karnemelk*; 2 *de – of sjouwermansknoop is een knoop, waarbij de strengen van een touw losgedraaid en achtereenvolgens om de vaste part en door elkaars bochten gewerkt wordt.*

Sjouwerij', v. (*zwaar en vermoeiend werk*; fig. *nachtbrakerij*).

Skaat, Ska'te, o. (*zeker Duitsch kaartspel tusschen drie personen*): *– spelen.*

Skald, m. –en (*oude volks- en heldendichter bij de Scandinavische volken*): de –en stonden onder bescherming van Freya en waren ook krijgslieden, die de gevechten meemaakten, welke zij bezongen.

Skating-rink, m. –rinks (Eng. *kunstbaan voor rijders op rolschaatsen*).

Skelet', o. –ten (Fr. squelette [Lat.-Gr. skeletos = mager]: *geraamte*): *er zijn natuurlijke en kunstmatige –ten*; ook: *losse skeletten van menschen*; fig. broodmagermensch.

Skeletteeren* (*het lijk van mensch of dier ontvleezen, drogen; h. geraamte ineenzetten*).

Ske'ren, v. mv.; zie Scheer.

Ski, v. –'s (Noorsch: sji, Deensch: ski: *lange, smalle platte houten sneeuwschaats, aan de voorkant een weinig opgebogen, lange sneeuwschoen*): *– loopen; de Alpen-skiclub; een tocht door 't Berner-Oberland op –'s*; **–ër,** m. en v. –s (*skilooper of -rijder*): *de – beweegt zich voort met een lange stok*; **–wedstrijd,** m. –en.

Skoepsjti'na, v. (Servisch: skupiti = verzamelen; *volksvertegenwoordiging in Servië*).

Skunk, m. –s (eig. *stinkdier; een Amerik. bunzing*; Lat. mephitis mephitis; *het bont*); z. als bn. Alpaca, opm.

Skyscraper, m. –s (Eng. *wolkenkrabber, woontoren*).

Sla, v. (Fr. salade: 1 *gerecht, in hoofdzaak bestaande uit versche of gekookte groente, toebereid met olie, azijn enz.*; 2 thans inz.: *gerecht, bereid van de onder* 3 *genoemde plant*; 3 *plantensoort*, Lat. lactuca sativa): 1 *kook de selderij gaar, laat ze in een vergiet uitdruipen en bereid de sla*; 2 *de sla roeren; vermeng de sla met deze saus*; 3 *de bladeren van de –; sla of kropsla of latuw*; zie Slaatje.

Slaaf, m. slaven (Fr. esclave [Lat. sclavus = eig. gevangen Slaviër]: 1 *lijfeigene, die geen persoonlijke rechten heeft*; bij verschillende volken en in verschillende tijden echter in min of meer verzachte vorm; 2 fig. *iem., wiens vrijheden sterk beknot zijn, die aan een vreemden overheerscher is onderworpen; iem., die in harde dienstbaarheid verkeert; iem., die zich van zekere neigingen of gewoonten niet kan losmaken*): 1 *als – verkocht worden; de – bij de Grieken kon door zijn heer gedood worden*; 2 *de slaven van het kapitaal*; fig. *de – zijn eener gewoonte, van zijn hartstochten enz.*, geheel onderworpen aan.

Slaafs, bw. (1 *als een slaaf; op zeer onderworpen gedweeë wijze*; 2 *zonder zich van een voorbeeld te kunnen losmaken*): 1 *iem. – behandelen*; 2 *een meester – navolgen; de mode – volgen.*

Slaafsch*, bn. (1 *slaafachtig*, [*als*] *van een slaaf; geheel onderworpen*; 2 *zich niet kunnende losmaken van een voorbeeld; zonder eenige oorspronkelijkheid*): 1 *een –e eerbied, een –e gehoorzaamheid; –e werken*, lichamelijke arbeid, die op Zon- en feestdagen verboden is; *slaafsche arbeid*, ingespannen arbeid om den broode; 2 *een –e navolging.*

Slaag (uit *slage*): *slaag krijgen; een pak –.*

Slaags, bw., in uitdr. als: 1 *– raken, – zijn*, aan de slag, aan het vechten; *– worden*; 2 in de goede ligging om aan het zeilen te komen, vaart te nemen of door te varen, bv. *na door de sleepboot weer – getrokken te zijn.*

I. Slaak, o.: *het – in Zeeland*, stroom tusschen St.-Philipsland en N.-Br.; de bet. *kil, doorvaart*, schijnt slechts een onjuiste poging om de eigennaam Slaak te verklaren.

II. Slaak, o. (*plaats, waar de zee bij onstuimig weder, rustig is*; gew. *vlies, waas*): *de mineraalolie gaf meer – dan de raapolie.*

Slaan, sloeg, h. (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10), i. (8) geslagen (1 *een slag, slaag geven* [*om te bezeeren, pijn te doen*]; 2 *door herhaalde slagen in iets doen doordringen en vastmaken; inslaan, inkloppen; met een slag treffen, raken*; 3 *verslaan, overwinnen*; 4 *door te slaan maken of voortbrengen*; 5 *door te slaan geluid voortbrengen*; 6 *doelen, betrekking hebben*; 7 *richten, wenden naar*; 8 *plotseling snel vallen, storten met een slag*; 9 van het geluid van sommige vogels; 10 dam-schaakspel: [*het recht krijgen*] *een schijf of stuk van de tegenpartij weg* [*te*] *nemen*): 1 *een hond –; een onderwijzer mag een kind niet –; iem. bont en blauw –, iem. om de ooren –, iem. de neus aan 't bloeden –; iem. in het aangezicht –*, diep beleedigen; z. Aangezicht; 2 *een spijker in de muur –, een paal in de grond –; je moet een*

spijker op de kop –; zie ook fig. bij Spijker; *iem. aan het kruis* –; 3 *den vijand* –; *de Engelschen werden bij Kijkduin geslagen*, nl. de Eng. vloot in 1673; fig. *iem. uit het veld* –: *hij was uit het veld geslagen*, geheel van streek; 4 *een gedenkpenning* –; *touw* –; *geld of munt* –; zie ook Munt; *olie* –, persen; *vuur* –, nl. met een vuurslag; *een brug* –; *iem. tot ridder* –; *een kruis* –, het kruisteeken maken; zegsw. zie Gat; 5 *de roffel* –, *alarm* –, *de trom* –, *de stormmarsch* –; *de stadsklok slaat de heele en halve uren*; *het slaat zeven uur*; 6 *die woorden – op mij*; 7 *de oogen ten hemel slaan*, als om hulp te vragen; *de blik op iem.* –; *de oogen ter aarde* –; 8 *hij sloeg met het hoofd op de steenen*; *hij sloeg uit het raam*; *het water slaat over de dijk*; 9 *de vink, de nachtegaal, de kwartel slaat*; 10 (dam) *ik sla je drie steenen*; (schaak) *hij sloeg mij het kasteel en daarna een pion*; nog: *geloof – aan*, hechten; *de (schennende) hand aan iets* –, schenden; *de hand(en) aan zich zelf* –, zelfmoord plegen; *een aanbod van de hand* –, afwijzen; *op de vlucht* –, gaan; *de vlammen sloegen uit het raam*, plotseling te voorschijn komen; *de bliksem sloeg in de toren*, trof; *de rook slaat mij op de borst, de schrik slaat mij om het hart*, maakt zich van mij meester; *het hart, de pols slaat*, klopt; refl. *zich* –: *zich op de borst* – (of: *kloppen*), als teeken van berouw; *zich met z. eigen woorden* –, z. zelf tegenspreken; z. ook Hand, Slag, Wind.

Slaand, bn. (onvolt. deelw. van *slaan*: *e. slag, slagen gevend*): *een* –*e pendule*; *met* –*e trom*; fig. *de* –*e hand Gods*, kastijdende.

I. Slaap, m. slapen (*elk van de vlakke deelen van het hoofd aan weerszijden naast het voorhoofd tusschen oogen en ooren*): *de slapen met eau de cologne wrijven*; etymologisch waarschijnlijk hetzelfde woord als Slaap **II.**

II. Slaap, m. (1 *het slapen, toestand, waarin het gewone bewustzijn ophoudt en alleen de vegetatieve functies plaatshebben*, inz. gezegd van de tijdelijke rustperiode van menschen en dieren; ook *neiging tot of behoefte aan deze toestand*; 2 bij uitbr. *verdooving*; 3 als stofn. *tot korstjes opdrogende afscheiding aan de oogleden*): 1 *een vaste* –, *een hazen*–; *een middagslaapje*; zie Siësta; *de* – *is het beeld van de dood*; *een gezonde* –, *een diepe* –, *een verkwikkende* –; *de* – *niet kunnen vatten*; *in* – *vallen*; – *krijgen*; bij uitbr. *de* – *des doods, de eeuwige* –; fig. *zijn geweten in* – *wiegen*, doen zwijgen, sussen; 2 *ik heb de* – *in mijn voet, in mijn been*, een soort van verdooving; 3 *„slaap" in zijn ooghoekjes hebben*; –**je,** o. –s: *een middag*– *doen*.

III. Slaap, m. e. v. inz. **Slaap'je,** o. –s (afkorting van *slaapkameraad*).

Slaap'been*, o. –beenen (ontl. *schedelbeen ter weerszijde v. h. hoofd, zij-schedelbeen*); –**bol,** m. –bollen (*soort van papaver, heul*); zie Maankop; –**coupé,** m. –'s (*spoorwegcoupé, ingericht om er in te slapen*); zie Slaapwagen; –**drank,** m. –en (*drank, om* [*een zieke*] *te doen slapen*); –**dronken,** bn. (*nog eenigszins door slaap bevangen en daardoor onzeker in zijn gedachten en bewegingen*); –**kamer,** v. –s (*kamer, waarin men slaapt, die tot nachtverblijf is ingericht*); –**kameraad,** m. –kameraden (*iem., met of bij wien men op dezelfde kamer of in hetzelfde bed slaapt*); –**kamer-ameublement,** o. –en (*compleet stel meubels voor een slaapkamer*); –**koets,** v. –en (lit. t. *ledikant, bed*); zie Koets; –**kop*,** m. en v. –koppen (*iem., die zeer veel slaapt, die gewoonlijk of op een ongepast oogenblik slaperig is*; fig. *suffer*); –**kruid,** o. (*slaapbol*); –**lijf,** o. –lijven (Z.-N. *borstrok*); –**matje,** o. –s (O.-I. *matje, waarop de lijfbediende slaapt*); –**middel,** o. –en (*middel, om iem. in slaap te maken*); z. Slaapdrank; –**muts* 1** v. –en (*nachtmuts*; *borrel* [*die men voor het naar bed gaan drinkt*]); **2** m. en v. –en (*suffer, slaapkop*); –**oogen*,** o. mv.: *een pop met* –, die dichtgaan bij liggende houding; –**plaats,** v. –en (*plaats, waar iem. pleegt te slapen, waar gelegenheid is voor één persoon te slapen*); –**poeder,** v. –s (*poeder, die doet slapen*); –**salet,** o. –ten ([*weelderig ingerichte*] *slaapkamer*); vero., licht iron.; –**stede,** v. –steden, ook: –**stee,** v. –steeën (*legerstede*; ook: *logement van lagere rang met bedsteden op één kamer*); –**ster,** v. –s (*meisje of vrouw, dat, die slaapt*): *het sprookje van de schoone* –; –**vertrek,** o. –ken (*slaapkamer*); niet in de spreekt.

Slaap'wagen, m. –s (*wagon, spoorwegrijtuig dat, die des nachts ingericht wordt om te kunnen slapen*; *wagon-lit*); –**wandelaar,** m. –s (*iem., die in de slaap opstaat en rondloopt*); –**wandelen,** o. (*het wandelen of loopen in de slaap*), als w.w.: hij slaapwandelde, h. geslaapwandeld, of wandelde in de slaap, h. in de slaap gewandeld; –**wekkend,** bn. (*de slaap opwekkend*; fig. *vervelend*): –*e middelen*; *een* –*e redevoering*; –**zak,** m. –zakken (*een soort van dikgevoerde zak, die het geheele lichaam behalve het hoofd omgeeft, waarin men slaapt*, inz. *op plaatsen, waar geen slaapgelegenheid is*, b.v. *voor ontdekkingsreizigers in koude luchtstreken enz.*); –**ziekte,** v. (*tropische ziekte, veroorzaakt door één-cellige dierlijke parasieten, die in 't bloed leven en overgebracht worden door de tsetsevlieg*): *de lijder verkeert in een slaapachtige toestand, die eindelijk overgaat in de dood*, veel voorkomende in Centraal-Afrika; –**zucht,** v. (*onweerstaanbare neiging tot slapen*; ook: *bepaalde ziekte als gevolg van een ontsteking v. d. hersenen*): *deze ziekte wordt ook wel minder juist slaapziekte genoemd.*

Slaat'je, o. (*kleine hoeveelheid toebereide salade*): *een lekker* –; van de stam van *slaan* met een woordspeling met *sla*: *ergens een* – *uit slaan*, een voordeeltje aan iets hebben; ook: *een* – *maken*, zoet winstje.

I. Slab; zie Slabbe.

II. Slab, slab'be, v. slabben (*morsdoekje, kwijllapje*; *strook lood, tegen inwatering ingemetseld*); verkleinw.: *slabbetje,* o. –s.

Slabak'ken, slabakte, h. geslabakt (*talmen, lui zijn*; *minder worden, verflauwen, kwijnen*): *die jongens* – *met hun werk.*

Slabak'ker, m. –s (*treuzelaar*); –**kerij',** v.

Slabba'ris, m. (*tong, mond*): Z.-N. zegsw. *ergens zijn* – *in* (of: *tusschen*) *slaan*, ongevraagd zijn meening zeggen over.

Slab'be, v. –n (*panharing*).

Slab'ben, slabde, h. geslabd (*drinken, slobberen*; gew. *morsen met eten*): *de honden* – *het water uit de emmer.*

Slab'beren, slabberde, h. geslabberd (*slobberen*; *de tong snel bewegen*; ook gew. *morsen bij het eten en drinken* inz. v. kinde-

ren); **–berlap,** m. –pen (Z.-N. *slab* **II**).
Sla'bed, o. –bedden (*tuinbed met sla*).
Sla'boon*, v. –boonen (*prinsessenboon*).
Slacht, v. (1 *het slachten*; 2 *wat het slachten van een dier of dieren oplevert: vleesch, vet, huiden*): 1 *November is de maand der –*; 2 *het inlandsch slacht,* inz. *kalfsvellen*; **–afval,** o.: *zeelt wordt in vijvers met – gevoed.*
Slacht'bank, v. –en (*bank, waarop vee geslacht wordt of na het slachten uitgebeend en verdeeld wordt*; inz. *plaats, waar geslacht wordt*; *het geslacht worden*; fig. *moord, slachting*): *ter – voeren*; **–beest,** o. –en (*beest* inz. *rund, dat geslacht gaat worden*); **–bijl,** v. –en (*slagersbijl*); **–blok,** o. –blokken; **–dier,** o. –en (*slachtbeest*).
I. Slach'ten, slachtte, h. geslacht (*gelijken op, evenaren*): *hij slacht zijn vader*; gew.
II. Slach'ten, slachtte, h. geslacht (1 *dooden,* inz. *van vee, met de bedoeling het als spijs te gebruiken* inz. *op een wijze, die aan zekere vakkennis is gebonden*; 2 lit. t. van menschen: *op bloedige wijze dooden*; 3 van bijen: *dooden voor het uithalen van de honing*): 1 *een varken –*; ook: *het versch geslacht vleesch*; 2 *we – zel* 3 *op de leveringsdag van de honing de bijen –*; **–er,** m. –s (*slager, vleeschhouwer,* niet zeer gebruikelijk in Holland; *bijendooder*); **–erij',** v. –en (*het slachten; slachtplaats; beroep, bedrijf, winkel v. d. slager*); **–geld,** o. –en (*geld, dat voor het slachten betaald wordt*; ook: *belasting op of recht voor het slachten*); **–hamer,** m. –s (*hamer, waarmee men het slachtvee dolt*); **–huis,** o. –huizen ([*stedelijke*] *inrichting tot het slachten van allerlei vee*); zie Abattoir; **–ing,** v. –en (*de handeling van slachten*; fig. *doodslag, moord op groote schaal*; scherts. *opruiming*; ook: *het dooden van bijen om de honing te bemachtigen*): *–en niet zichtbaar van de openbare weg; onder de bezetting een – aanrichten*; **–loon*,** o. –en (*slachtgeld*); **–maand,** v. –en (*November*); **–masker,** o. –s (*toestel in de vorm v. e. masker, waarmee slachtvee door een schot gedood wordt*); **–mes,** o. –sen (*slagersmes*).
Slacht'offer, o. –s (1 *offerdier, dat ter eere van God of bij de heidenen ter eere der goden op een altaar werd geslacht*; 2 fig. *iem., die het offer is van de belangen, hartstochten enz. v. e. ander*; *iem., die het moet ontgelden, lijden*: *lijder, lijderes*): 1 *Salomo droeg honderden runderen als – op aan Jehova*; zie Hecatombe; 2 *de pest maakte tal van –s*; *dat lieve burgermeisje, – van zijn eerzucht*; **–offerande,** v. –n (lit. t. *bloedig offer*).
Slacht'offeren, –offerde, h. geslachtofferd (*slachten en offeren van dieren*).
Slacht'plaats, v. –en (*plaats, waar vee geslacht wordt*); **–tijd,** m. (*de tijd der slacht,* inz. *van dieren, waarvan het vleesch ingezouten enz. wordt, bv. varkens*; *November*); **–schiettoestel,** o. –len (*slachtmasker*); **–vee,** o. (*vee bestemd, om geslacht te worden*).
Sladood'*, m. en v. (oorspr. *doodslager*; thans *lange, magere persoon*): *lange –!*
Sla'felijk, bn., bw.; –er, –st (inz. Z.-N. *zwaar*): *–e arbeid verrichten*; *– arbeiden.*
Slag*, m. slagen (1 *een slaande beweging met het doel om te treffen*; *de min of meer krachtige aanraking: klap, houw enz.*; 2 *rampspoedige of zwaar treffende ervaring, zwaar verlies, verdriet, ramp*; 3 *een* [*snelle*] *slaande beweging om een bal enz. voort te bewegen: de keer dat een bal voortbewogen wordt, het geheel der bewegingen, die men de bal doet ondergaan, totdat een zeker resultaat is bereikt*; ook wel: *punt*; *manier van slaan*; *de speler, die moet slaan*; 4 *het slaan van water tegen een wal, op een kust*; 5 *golvende beweging in het water, zonder gedachte aan aanraking met een wal of kant*; 6 *het slaan van olie*; 7 *ontmoeting tusschen vijandelijke strijdmachten*; 8 *zet, waarbij men een schijf of stuk van de tegenpartij slaat,* niet bij schaakspel; 9 *krachtige aanraking door slaan plaatshebbend,* inz. met het oog op het daarbij voortgebrachte geluid; 10 *krachtige luchtverplaatsing als gevolg van een ontploffing, electrische ontlading enz.*; 11 *snelle besliste handeling* [*onverwachte*] *om zich hiermee eenig voordeel te verzekeren*; 12 kaartspelen: *recht van de(n)gene, die de hoogste kaart heeft gespeeld om de uitgespeelde kaarten op te nemen als winst*; *de gezamenlijke als winst opgenomen kaarten*; 13 in uitdrukkingen: *oogenblik, dat er geslagen wordt*; 14 *het slaan van, keer dat het hart of de pols slaat, klop*; 15 met betrekking tot het slaan van een uurwerk: [a]) *de handeling,* [b]) *elk van de afzonderlijke geluiden*; 16 *het slaan van vogels, keer, wijze waarop een vogel slaat*; 17 lichaamsoefeningen, sport: *het uitslaan van de armen bij het zwemmen, van de beenen bij het schaatsenrijden; het in het water slaan en door het water halen van een riem of riemen bij het roeien; een keer, dat men dit doet; stijl van zwemmen enz.*; 18 [a]) *het slaan, klappen met een zweep; één keer; wijze waarop*; [b]) *het uiteinde van de zweep, dat het klappen bewerkt*; 19 in zegsw. *gelijke maat*; 20 *bijzondere beweging, handigheid, manier van doen om iets goeds te verrichten*; 21 *keer, dat iets rondgedraaid wordt; wijze of snelheid van ronddraaien*; idem van een zuiger: *keer, dat hij op en neer gaat; wijze waarop; afstand waarover*; 22 *draai, kink*; 23 *elk van de windingen, waarmee een kabel, touw, draad enz. opgerold, opgewonden enz. is*; 24 *ruimte tusschen lading en want* [*aan te vullen*]; 25 *aantal rechthoekig geschikte turven,* als grondslag van een stapel; 26 *elk der afdeelingen, waarin bouwland met het oog op de vruchtwisseling is verdeeld*): 1 *een – met de vuist, met een sabel, met een bamboes*; *zonder – of stoot,* zonder strijd; *– op slag,* keer op keer; *er een – naar* (of: *in*) *slaan,* gissen, iets op goed geluk doen; 2 *dat was voor hem een zware* (of: *harde*) –, groot verlies, groote ramp; 3 *een mooie –*; *elk spel bestaat uit vijf slagen*; *een onderhandsche –,* manier van slaan; *– slaat de bal terug*; 4 *beveiligd tegen de – der zeevloeden*; 5 *er was veel – in het water*; 6 *verkocht slechts mindere soorten voor de –*; 7 *– leveren*; *de – bij Waterloo*; 8 *op – staande stukken*; 9 *met een – trok ze de deur dicht*; *met een harde – kwam de vuist op tafel neer*; 10 *de – van een pistool*; *met een harde – viel het boek op de grond*; 11 *zijn – slaan,* het juiste oogenblik weten waar te nemen om zich een gewenscht voordeel te verzekeren; *zijn – waarnemen,* zijn kans; *met één –,* in één poging, met één optreden; 12 *alle slagen halen*; *aan* (*de*) *– zijn,* de laatste slag gewonnen hebben en dus uit mogen spelen; 13 *op – komen,* juist op dat oogenblik, op het juiste oogen-

blik; *op – het doen*, aanstonds; 14 *de slag van de pols* (of: *polsslag*) *was regelmatig*; 15 [a]) *op – van twaalven*; [b]) *de klok sloeg twaalf slagen*; 16 *de – van een vink*; 17 *aan de – gaan*, beginnen, aanpakken; *op – komen, raken, zijn*, op gang; (*zwemmen*) *met een tempo van 26 slagen per minuut*; *vrije – en borstzwemmen*; (roeien) *nog eenige slagen en we waren er*; *met lange slagen over het ijs zwieren*; 18 [a]) *de kletsende – eener zweep*; [b]) *een nieuwe – aan de zweep*; 19 *– houden*; 20 *het is een –*; (*de*) *– van iets hebben*; (*de*) *– hebben om iets te doen*; *de – van iets verliezen, kwijtraken*; 21 *het rad een halve – omdraaien*; 22 *spiraalsgewijze draai*; 23 *een draad met enkele slagen om de staven gewikkeld*; zegsw. *een – om de arm houden*, z. Arm I 1 (eig. nog een bocht van het touw om de arm houden); 24 *de – met ledige kistjes opvullen*; 25 in deze bet. ook o. *turf goed aaneensluiten in het –*; 26 *drieslagstelsel: eerste – rogge, tweede – rogge, derde – boekweit*; **2** o. in bet. 1 slagen (1 *vogelknip*; ook: *duiventil*; 2 *aard, soort*): 1 *een vogel in het –; er zaten drie vreemde duiven in het –*; 2 *een wonderlijk – van menschen*; *wat is hij voor een – van (een) man?*

Slag'ader, v. –aderen (letterl. *kloppende ader*; *arterie, bloedvat, dat het bloed voert v. het hart af*); **–a'derlijk,** bn. (*van, in een slagader*): *– bloed*, dat door de slagaders stroomt, oorspr. zuurstofrijk bloed; z. Aderlijk.

Slag'balk, m. –en (*horizontale, eenigszins boven de vloer uitstekende balk, waartegen een stel deuren aanslaat*, bij een sluis; bij een watermolen: *horizontale dekbalk aan het eind van de waterloop*); **–bed,** o. –bedden (*stellage naast een afloopend schip, ter hoogte van de kimmen, dat het in evenwicht helpt houden*); ook –bedding, v. –en; **–beitel,** m. –s (olieslagerij: *zware wig om de olie uit te persen*; *beitel, waarmee men groeven slaat*).

Slag'boeg, m. –boegen (*wending van de boeg bij het overstag gaan*; *streek bij het laveeren over een boeg*; fig. *gelukje*): fig. *dat was een – voor hem; hij heeft de – mee*, geluk; ook Boeg'slag; **–boom*,** m. –en (*horizontaal liggende, in verticale en ook in horizontale richting draaibare boom of balk ter afsluiting v. e. weg*; fig. *afsluiting, belemmering*): fig. *de – boomen tusschen de volkeren verdwenen*, scheidsmuren; **–cijfer,** o. –s (*slagstempel om een cijfer mede te slaan*); **–deur,** v. –en (*openslaande deur*, inz. aan een sluis; gew. *kleine deur in een grootere*); **–dorpel,** m. –s; **–drempel,** m. –s (*drempel, waar een deur tegenaanslaat*, inz. *bij een sluisdeur*).

Sla'gel, m. –s (*houten moker met lange steel, heihamer*; *houten hamer in de lengte aan een steel bevestigd of gesteeld blad tot het effen slaan enz. van lood of zink*); zie Slegel.

Sla'gen, slaagde, i. geslaagd (1 *zijn pogen gelukt zien*; *zijn pogingen tot een goed einde brengen*; 2 *doel treffen*; inz. *goed uitvallen, gelukken*): 1 *in iets –*, b.v. in een onderneming; *met iets –*; *bij iem. –*, inz. met betrekking tot een huwelijksaanzoek; *– voor* (d. i. in het examen doen voor) *Fransch*; *voor een examen –*; zonder voorzetsel en bepaling: *twee leerlingen slaagden*; 2 *de onderneming slaagde*; *een zeer geslaagde proeve van.*

Sla'ger, m. –s (*slachter*; niet gewoon in Z.-N.; zie Beenhouwer): *spek-, varkens–*; in samenst.: *iem., die slaat*, b.v. *koper–*.

Slagerij', v. slagerijen (*vleeschhouwerij, beroep, bedrijf, winkel enz. van den slager*).

Sla'gersbank, v. –en (*slachtbank*, inz. *voor kleinere dieren, vleeschbank*); **–bijl,** v. –en (*slachtbijl*); **–boekje,** o. –s (*notitieboekje v. geleverde vleeschwaren*); **–hond,** m. –en (*groote hond v. e. slager, ook gebruikt als trekhond*); **–jongen,** m. –s: *–s op de fiets*; **–knecht,** m. –s; **–mes,** o. –messen; **–patroon,** m.; **–rekening,** v. –en; **–staal,** o. (*aanzetstaal voor slagers*); **–winkel,** m. –s; **–zaak,** v. –zaken.

Slag'hamer, m. –s (*groote plethamer*; *hamer, waarmee men een stempel in hout slaat*); **–'hoedje,** o. –s (*kruitdopje, cilindervormig metalen dopje, gevuld met een ontplofbaar mengsel, dat door slaan [van de haan] ontploft*); **–horloge,** o. –s (*horloge met slagwerk, repetitiehorloge*); **–hout,** o. in bet. 2 en 3 –en (*hakhout*; *hout, waarmee men slaat* b.v. om de scheven uit het vlas te slaan; Z.-N. *draagstuk voor metselwerk*); **–instrument,** o. –en (*muziekinstrument dat door slaan wordt bespeeld b.v. triangel, bekkens*); **–kruit,** o. (*door een slag ontploffend buskruit o. a. vulsel voor slaghoedjes*); **–kwik,** o. (*ontplofbare stof, bereid door een oplossing van kwik in salpeterzuur, te gieten in alcohol van 90°*); **–lijn,** v. –en (*met een kleurstof bestreken gespannen lijn, waarmee men rechte lijnen trekt op te bewerken hout, steen enz., door haar er tegen te laten slaan*); **–linie,** v. –s, –liniën (*opstelling van troepen naast elkaar om slag te leveren, slagorde*; ook: *tweede linie van slagvaardig opgestelde troepen, achter de voorhoede*); **–molen,** m. –s (*oliemolen*; Z.-N. *olieslagerij*); **–net,** o. –ten (*dichtslaand net voor vogels, voor visschen*); **–orde,** v. –n (*opstelling van troepen of schepen, om slag te leveren*; vero. *in slagorde opgesteld leger, leger*): *in – stellen*; *zich in – scharen*; **–pen,** v. –pennen (*zware, sterke pen uit de vleugel van een vogel*): zegsw. *iem. een* (of: *de*) *–* (of: *slagpennen*) *uittrekken, uitrukken*, hem zijn grootste kracht ontnemen, hem machteloos maken; **–regen,** m. –s (*regen, die met groote kracht neerslaat, plasregen*; *regenbui, die met kracht neerslaat*); **–regenen,** –regende, h. geslagregend; **–rijm,** o., zie Rijm; **–ring,** m. –en (*de dikste kring rondom de wand eener* [*toren*]*klok en waarop de klepel slaat*); ook Slagrand; **–room,** m. (*vette room, die door afkoelen en slaan dik gemaakt kan worden*; *de stijf geslagen of geklopte room*): *koffie, aardbeien met –*; beter Geklopte Room; **-sas,** –sassen (*sas* I, *ontbrandend door botsing, wrijving of scheikundige werking*); **–schaduw,** v. –en (*schaduw van een persoon of zaak, zich afteekenend op een andere zaak*, inz. *op de grond*; soms in tegenstelling tot bijschaduw; *kernschaduw*): *de – en der voorbijdrijvende wolken*; **–schip,** o. –schepen (*groot oorlogsschip, waarvan de kracht meer ligt in de bewapening dan in de snelheid*); **–soldeer,** o. (*hardsoldeer*); **–stijl,** v. –en (*stijl met spanning, waarin een sluisdeur hangt en waartegen ze sluit*); **–tand,** m. –en (1 *groote, buiten de bek uit'stekende tand van sommige dieren*; 2 *scheurtand van een roofdier*): 1 *de – van olifanten, wilde zwijnen, tapirs, walrussen*; 2 *de leeuw zal hem de blanke – en in de korte rimpelige nek slaan*; **–uurwerk,** o. –en (*uurwerk, dat bepaalde tijdstippen,*

heele en halve uren door slaan aangeeft).
Slagvaar'dig, –er, –st, **1** bn. (1 eig. *gereed om slag te leveren; gereed om te slaan*; 2 *vaardig, om door antwoord spot of verwijt af te weren; gevat*): 1 *de troepen waren –*; 2 *de –e debater risposteerde op alle interrupties*; **2** bw. (*met gevatheid in het antwoorden*): – *antwoorden op de interrupties*; **–heid,** v.: *de – van het leger; in het debat zijn – toonen.*
I. Slag've(d)er*, v. –ve(d)eren (*slagpen*).
II. Slag'veer*, v. –en (*veer, die de haan van een geweer doet overgaan*).
Slag'veld, o. –en (1 *veld, waarop een slag geleverd wordt of is*; 2 *vlak gemaakte plaats, waar de slagen turf worden neergezet*): 1 *de –en in N.-Frankrijk*; 2 *het slag- of zetveld.*
Slag'werk, o. –en (*werk, raderwerk, veer, hamer enz., dat een uurwerk doet slaan*).
Slag'zee, v. –zeeën (*stortzee*).
Slag'zij(de), v. (*overzijdsche helling van een schip*): – *maken,* overhellen.
Slag'zwaard 1 o. –en (*groot [recht, tweesnijdend] zwaard om mee te slaan,* inz. gehanteerd wordend met twee handen); **2** v. –en (*snijboonensoort met lange en breede peulen*).
I. Slak, v. slakken, ook gew. **Slek,** v. slekken (1 *buikpootig weekdier met twee of vier kopuitsteeksels, met kauworgaan en een spierachtige voet*; 2 *zekere inrichtingen om de waterstand in een sluis te regelen*; 3 *loopboom* inz. *aan een drukpers*): 1 *aan iets gehecht als een – aan haar huisje*; 2 een – is een [a]) in de sluismuur uitmondend riool, [b]) klinket in een sluisdeur; 3 *twee evenwijdige slakken.*
II. Slak, v. slakken (Duitsch: Schlacke van schlagen = slaan, eig. afgeslagen metaalsplinter; 1 *steenachtige of glasachtige afval van uitgesmolten metaalertsen of gesmolten metalen, toegepast op elk der klompen of brokken van deze afval*; 2 *samengesmolten stuk steenachtige afval van verbrande steenkool, verbrand vuilnis enz., sintel*): 1 *vloeibare slakken; slakken als meststof*; als stofn. *de – van 't ijzer*; 2 *asch en slakken verwijderen.*
III. Slak, v. slakken (*vel van een ontijdig geboren of ongeboren kalf; plooibare verbinding tusschen de zijkanten van voor- of rugzijde of van de schotten van een portefeuille of portemonnaie*).
IV. Slak, bn., bw.; –ker, –st (*slap, losjes, niet gespannen*): – *weer,* onvast; gew.
Sla'ken, slaakte, h. geslaakt (van Slak **IV**: 1 *losmaken, een band of andere bevestiging*; 2 *loslaten, vrijlaten*; inz. van woorden, geluid: *uiten*): 1 *iems. boeien –,* lit. t.; 2 *een zucht, een kreet –*; nog lit. t., vero. *de teugel –,* vieren.
Slak'gat, o. –gaten (*slak* **I** 2[a]).
Slak'hoorn, m. –s (vroeger *alg. naam voor in huisjes levende slakken*; ook: *spiraalvormige schelp*).
Sla'king, v. –en (*losmaking*): lit. t. *het uur der –,* het stervensuur.
Slak'kelijn, v. –en (*slinger-, schroef-, spiraallijn*).
Slak'kengang, m. –en in bet. 2 (1 *de gang eener slak* inz. fig. *een zeer langzame gang*; 2 *schroeflijn, schroefgang*): 1 *die zaak gaat de –*; 2 *de – van een ijzeren, koperen, houten schroef*; **–huis,** o. –huizen, inz. **–huisje,** o. –s (*kalkachtige schaal van een slak*; *gedeelte van de inwendige gehoorgang: beentje met spiraalvormige windingen in het labyrinth*; ook: *ruimte, waarin het schoepenwiel van een centrifugaalpomp ronddraait*).
Slak'kenmeel, o. (*meel van slakken uit hoogovens, die* o. a. *bij de staalbereiding ontstaan, een kunstmeststof*); **–steker,** m. –s (eig. *priem, naald, waarmee slakken gestoken worden en verwijderd*; spott. *bajonet, korte sabel der onderofficieren*); **–wol,** v. (*vlokachtige stof, verkregen door in de vloeibare gesmolten slakken lucht of waterdamp in te blazen, o. a. gebruikt tot opvulsel en verpakking*).
Slak'kevet, bn. (Z.-N. *zeer vet*).
Sla'lepel, m. –s (*salade-lepel: lepel met bijbehoorende vork, soms ook verbonden*).
Sla'met, tw. (O.-I. *heil, welvaren*; als gelukwensch, vragend als groet).
Sla'metan, v. –s (O.-I. *offer aan geesten, goden enz.; godsdienstige dankmaaltijd, sedekah*).
Slameur', v. (Z.-N. *beslommering*).
Slamier'*, m. en v. –en (*onhandig, lang mensch, lijs*).
Slampam'pen, slampampte, h. geslampampt (*slempen, brassen*); vero.; **–er,** m. –s (*brasser, drinkebroer,* vero.; thans: *leeglooper, havelooze kerel*; ook: *rare snijer, dwaze vent, snuiter*); **–erij',** v. –en (*slemperij*); vero.
I. Slang, v. slangen (samenhangend met *slingeren*: 1 dierk. *kruipend dier, rolrond, zonder pooten en de oogleden met elkaar vergroeid; zinnebeeld* o. a. *der boosheid, der verleiding*; 2 bij verg. *naam van allerlei voorwerpen: tuinslang enz.*; 3 *soort van kronkelend vuurwerk*): 1 *vergiftige, niet-vergiftige –en; een – met de staart in de bek,* symbool der eeuwigheid, der oneindigheid; fig. boosaardig vrouwspersoon; z. Serpent; 2 *de – eener waterleiding*; als stofn. *1700 m –*; 3 *lichtende, flikkerende slangen, en fluitende vuurpijlen; de – v. Lerna,* de Hydra; z. ald. (Gr. ler'na = moeras en stad aan de kust van Argolis).
II. Slang, o. (Eng. *groeptaal: eigenaardig spraakgebruik,* b.v. *van een bepaalde stand, een beroep, een bedrijf*); verg. Argot.
Slang'aal, m. –alen (*een soort v. zeeaal*).
Slang'brandspuit, v. –en (*brandspuit met een slang of slangen van leer enz.*), uitvinding van Jan v. d. Heyden te A'dam, (1672); vero.
Slan'gebeet, m. –beten; **–kop,** m. –pen; z. ook Slangenkruid; **–lijn,** v. –en (*slingerende lijn*); **–mensch*,** m. –en (*kunstenmaker, zeer lenig en buigzaam, die zich in allerlei bochten kan wringen*).
Slan'genbezweerder, m. –s (*iem., die vertooningen geeft met gevaarlijke [giftige] slangen, die hij in zijn macht heeft*); **–bloem,** v. –bloemen (naam van gew. verschillende planten o. a. van *smalbladige bastaardwederik, kattestaart*; Lat. epilobium angustifolium); **–broed,** o. (*jonge slangen*); **–dienst,** m. (*afgodische vereering van slangen*); **–ei,** o. –eieren; **–geblaas,** o. (*geluid, gesis, gesijfel van slangen*); **–gebroed(sel),** o.; zie –broed; **–gesijfel,** o. (*–geblaas, –gesis*); **–gif, –gift,** o. (*doodelijk vergif, dat de slang door een holle tand in haar bovenkaak, bij het bijten in de wonde brengt*); **–haar,** o. (myth. *het uit slangen bestaande haar der Furiën of Gorgonen*); **–hout,** o. (*naam van tropische houtsoorten* inz. van setrychnos colubrina, *geneesmiddel tegen slangebeet; fraai gevlamd hout van* mimosa guianensis); **–kruid,** o.

(*ruwbladige plant*; Lat. echium vulgare; *aan de stijl bevinden zich twee stempels, wat aan een slangetong doet denken*; ook: Slangekop; gew. ook benaming van andere planten); **–wagen,** m. –s (*wagen met de slangen der brandspuiten*); **–wortel,** v. (*een moerasplant*; Lat. calla palustris).

Slan'getong, v. –en (*tong van een slang*; benaming van gew. verschillende planten o. a. van het pijlkruid; *boosaardige vrouw, lasteraarster*); **–vel,** o. –vellen (eig. *vel van een slang*; fig. *boosaardige kwaadspreekster*).

Slang van Ler'na; zie Slang **I.**

Slank, van de stam van slinken, **1** bn. (*smal, recht en eenigszins lang maar toch evenredig en krachtig*): *– van leest; het –e meisje, –e vingers; een –e toren, –e populieren*; ook: *een –e vaas*; **2** bw. *– oprijzende torens*; **–heid,** v.

Sla'olie, v. (eig. *olie voor sla*: *olijfolie, olie uit aardnoten*): *– in de bet. van olie uit slazaad is zeer ongewoon.*

Slap, slapper, slapst, **1** bn. (1 *niet strak, niet gespannen*; 2 van weefsels, kleederen: *niet stijf, zeer plooibaar*; 3 *niet stevig, zonder weerstand, geneigd neer te zakken, om te vallen of door te buigen*; 4 van personen of lichaamsdeelen: *met weinig lichamelijk weerstandsvermogen, met weinig spierkracht, weinig stevig*; inz. na een ziekte; 5 van de wind: *niet krachtig, zwak*; 6 van winter[weer]: *niet streng*; 7 van vloeistoffen: *met veel water, van zwak gehalte*; 8 *geneigd uit te vloeien, met weinig samenhang, niet stijf of taai*; 9 van personen: *niet doortastend, niet flink*; van handelingen: *van weinig doortastendheid getuigend*; 10 van uitingen: *niet pittig, niet kernachtig*; 11 *niet druk, waarin weinig omgaat*; 12 *met weinig vraag, met weinig kooplust, niet willig*): 1 *dansen op de* (of: *het*) *slappe koord; slapper wordende banden*; 2 *een slappe hoed, boord*; 3 *het mondstuk der cigaret wordt slap; de slappe veenbodem*; 4 *een slappe maag; ik was na de griep zoo –; zoo – als een vaatdoek; zich – lachen*; 5 *met slappe winden was slechts één scheprad in de molen dienstbaar*; 6 *een slappe winter zonder vorst*; 7 *slappe koffie*; 8 *slappe was, slappe stopverf*; 9 *dat slappe en onbeduidend geslacht; met slappe hand regeeren; een slappe ijver; een – dankje*; 10 *een slappe grap; een – taaltje*; 11 *in de slappe tijd*; 12 *olie –; de markt is –*; nog van schepen: *– op het roer zijn*, niet gemakkelijk naar het roer luisteren; **2** bw. (1 *met weinig spanning, met weinig stevigheid*; 2 *met weinig doortastendheid*; 3 *met weinig bedrijvigheid*): 1 *het hoofd hing – op zijde*; 2 *de oorlog – en traag voeren*; 3 *het gaat – met de negotie, op de beurs.*

Sla'peloos* **1** bn. (v. d. nacht, e. tijd: *zonder slaap doorgebracht*): *een slapelooze nacht*; **2** bw. (*zonder slaap, zonder te slapen*): *de nacht – doorbrengen*; **–'heid,** v.: *aan – lijden.*

Sla'pen 1 sliep, h. geslapen (1 *de bekende regelmatige rust door verdooving van de zintuigen en geestvermogens ondergaan*; in ruimere zin: *zijn nachtrust nemen, de nacht rustende doorbrengen*; 2 bij verg. van de rust der dooden; 3 *niet waakzaam, niet werkzaam zijn, suffen* gew. met ontkenning; 4 *tijdelijk of vooralsnog buiten werking of niet van kracht zijn, ter zijde gelaten worden; rusten*; 5 van ledematen: *tijdelijk krachteloos zijn en gewoonlijk tegelijkertijd een tintelend gevoel geven*, als gevolg van gestoorde bloedsomloop): 1 *rustig, onrustig, lekker, vast –; de slaap des rechtvaardigen –; een –de juffrouw*, somnambule; *slaap wel! – als een roos, een os, een marmot* (Z.-N. *otter*), vast; *–de rijk worden*, zonder er iets voor te doen; *wij – achter; ik zal er eens op* (of: *over*) *–*, het tot de vlg. dag in beraad houden, rijpelijk overwegen; 2 *zijn vader sliep ook in zee*; 3 *het bestuur slaapt niet, integendeel!* 4 *dit wetsontwerp heeft lang geslapen; vele dieren, ook planten – des winters; –e aandeelen*, die niet voor winstuitdeeling in aanmerking komen, vóórdat bepaalde voorwaarden vervuld zijn; 5 *een voet, een been kan –*; nog: Z.-N. *geen oog –*, dichtdoen; z. Dag **I**; **2** zn. o. Z.-N. *geen – vinden*, nachtverblijf.

Sla'per*, m. –s (1 *iem., die slaapt*; 2 *iem., die veel slaapt of slaperig is*; 3 *droomer, suffer, slaapmuts*; 4 *maat, die als standaard bewaard en overigens niet gebruikt wordt* [van maten en gewichten]; *ligger*; zie Micron; 5 *slaperdijk*; 6 *ligger of legger, die iets steunt* b.v. *rib of bint, die een onder het dak in hellende stand gemetselde schoorsteen ondersteunt*): 1 *ga den – wekken*; 2 *slapertje, gapertje, kijk-in-de-pot!* 3 *wat ben jullie toch –s*; 4 *de –s, onder een glazen stolp bewaard*; 5 *de – hield het uit*; 6 *ijzeren –s aanbrengen.*

Sla'perdijk, m. –en (*binnendijk, die, zoolang een buitendijk* [*de wakende dijk*] *het water keert, geen dienst doet*): *verzwaring van de –.*

Sla'perig, –er, –st, **1** bn. (1 *slaap hebbende, geneigd te slapen*; 2 *van neiging tot slapen getuigend, niet opgewekt, vervelend*; 3 *niet waakzaam, niet actief*): 1 *wat word ik – door die warmte; de zeelucht maakt mij –*; 2 *een gerekte, –e conversatie; met een –e blik*; 3 *wat zit hij er weer – bij*, droomerig; nog wel: *slaperig weer*, slaapwekkend; **2** bw.: *ik luisterde –*, als iem., die slaap heeft; **–heid,** v.

Slaphar'tig, –er, –st, **1** bn. (*flauwhartig, niet doortastend, niet flink*; ook wel: *kleinmoedig, beschroomd*): *die –e ouders*; **2** bw.: *zich – van de taak afmaken*; **–heid,** v.

Slap'heid, v. (*het slap-zijn* in verschillende bet. van slap): *de – van een koord; – van zenuwen,* zwakte; *– van handel,* stilte; *– en gebrek aan wil.*

Slap'jes, bw.: *het gaat er – met de zaken.*

Slap'lenden*, m. e. v. –s (*iem., die slap of zwak in de lenden is*; *iem. zonder pit of geestkracht*); **–len'dig,** bn., bw. (*zonder pit, kracht, lamlendig*).

Slapmoe'dig, –er, –st, bn., bw. (*zonder energie*; ook: *bloo*).

Slap'pekoord of **–koord',** o. en v. –koorden (*slap of niet strak gespannen koord, waarop de kunstenmaker danst, loopt enz.*).

Slap'pen, slapte, i. geslapt, gewoonlijk gebruikt men verslappen: *de vlag slapte in elkaar*, verloor de strakheid of spanning; *de wind gaat –*, minder krachtig worden.

Slap'pigheid, v. (*slapheid*).

Slap'ping, v. –en (*oud touwwerk, dat niet meer rekt, veelal gebruikt voor sjorringen, omkleeding van kabels of staand want enz.*); zie Smarting en Smarten.

Slap'te, v. (1 *gebrek aan flinkheid, doortastendheid*; 2 *toestand, dat er weinig omgaat in het bedrijfsleven, een bedrijf enz.*; in 't alg. = *slapheid*): 1 *na een tijd van –, flink aanpakken*; 2 *– in nering en handel.*

Slat, v. (*modder, slijk uit slooten*; gew. *sloot*).
Slat'ten, slatte, h. geslat (inz. in Friesland: *uitdiepen, baggeren*): *een sloot –*; **–ter,** m. –s.
Sla'tuin, m. –en (*groente- of moestuin, waarin vooral sla wordt geteeld*).
Slat'werker, m. –s (*veenwerker, baggerman*).
I. Sla'ven, m. mv. (*volkerengroep der Indo-Germanen*, inz. in O.- en Z.-O.-Europa): *Russen, Serviërs, Polen zijn –*; z. Slaaf.
II. Sla'ven, slaafde, h. geslaafd (*als een slaaf, d. i. hard en aanhoudend werken; zwoegen, zich afbeulen*).
Sla'venarbeid, m. (*arbeid v. e. slaaf*; fig. *moeilijke, zware, aanhoudende arbeid*); **–– dienst,** m. –en (*dienst van een slaaf, slavernij; dienst, waarin men zeer hard werken moet*); **–haler*,** m. –s (*slavenschip; schip, waarmee slaven*, inz. *negers werden vervoerd; de kapitein van zulk een schip*); **–handel,** m. (*handel in slaven*); **–handelaar,** m. –s; **–houder,** m. –s (*iem., die slaven hield*); **–– jacht,** v. –en (*rooftocht op slaven*, d. i. *op negers, om ze als slaven weg te voeren*); **–juk,** o. –jukken (*juk, waarmee slaven aan elkaar verbonden werden*, inz. *boom met halsringen, als men ze naar de markt voerde*; fig. *drukkende dienstbaarheid, slavernij*); **–keten,** v. –s, –en (*ketting, waarmee men slaven boeide*): *in –s zuchten*, in ellendige slavernij, fig. zijn vrijheid geheel missen; **–leven,** o. (fig. *hondsch, ellendig, treurig leven*); **–markt,** v. –en (*markt, waarop slaven verhandeld werden*); **–schip,** o. –schepen (*slavenhaler*); **–– werk,** o. (*zwaar werk, als dat van een slaaf*); **–ziel,** v. –en (*kruiperige, slaafsche aard*).
Slavernij', v. (*de toestand van een slaaf*, d. i. *van hen, die geen rechtsbevoegdheid bezitten, maar het eigendom zijn van hun meester*; fig. *drukkende dienstbaarheid*): **fig.** *zuchten in –*.
Slavin', v. slavinnen (*vrouwelijke slaaf*).
Sla'visch, bn. (*de Slaven betreffende*): *de –e talen; de Russen zijn –e volken.*
Slavo'nen, m. mv. (*Slaven*); **–vo'nisch,** bn.
Sla'vork, v. –vorken; zie Slalepel.
Slecht, –er, –st, **1** bn. (1 vero. *effen, vlak, glad*; **fig.** *eenvoudig*; 2 *gering, onaanzienlijk*; 3 *niet goed, niet deugdelijk; van mindere waarde, ongunstig; verkeerd werkend*; 4 *berispelijk, ondeugend, boos*): 1 *een zee zoo – als het water in een glas; hier strijckt de grijze Raed het voorhoofd –; verkoopen bij de –e* (of: *slichte*) *maat*, afgestreken; fig. *recht en – is Hollands aard*; 2 *van –e luitjes; een ridder arm en – en zonder have of land*; 3 *iets –s van iem. denken; –e betalers; een –e ruiter; ik heb een – gezicht; een –e keuze doen; – gras; – weer; dat is geen – leventje*; 4 *een – gedrag; –e manieren; een –e jongen;* **2** bw. (1 in verbinding met recht: *eenvoudig*; 2 *op onzedelijke, gewetenlooze, zeer laakbare wijze*; 3 *op gebrekkige, onvoldoende, ondeugdelijke wijze*; 4 *niet dan met moeite; bijna niet*; 5 *op ongunstige, nadeelige, onaangename wijze*; 6 *als iem., die zeer ziek of zeer zwak is*): 1 *ze zegt – en recht wat ze meent*, zonder omhaal, onopgesmukt; 2 *– handelen*; 3 *het kastje sloot –; – werken*; 4 *– verborgen jaloezie*; 5 *met dit contract ben ik – af*; 6 *je ziet er – uit.*
Slecht'bijl, v. –en (*bijl met korte steel, om het hout te kanten*).
Slech'ten, slechtte, h. geslecht (1 *vlak, glad, effen maken* inz. in technische toepassingen; 2 *door vlak maken doen verdwijnen*; 3 *afbreken, sloopen, met de grond gelijk maken*; 4 oneig. *bijleggen* inz. in Z.-N.; 5 inz. in onbep. wijs van de zee: *effen, glad worden*): 1 *de strepen in het schilderwerk verdrijven of –*; 2 *de pachter moet de molshoopen –*; 3 *wallen –*; 4 *een twist –*; 5 *de zee begon te –.*
Slecht'hamer, m. –s (*hamer voor het in het ruwe vlak maken van steenblokken; houten hamer om metaal te planeeren*).
Slecht'heid, v. in bet. 2 –heden (*het slecht zijn, het slechte* inz. in zedelijk opzicht: 1 *bezit van onzedelijke eigenschappen*; 2 *slechte daad*; 3 *slechte kwaliteit*): 1 *niet uit –, uit onnoozelheid*; 2 *deze daad is een –*; 3 *de – v. h. hout*; ook: Slech'tigheid, v. –heden.
Slecht'hoofd*, m. en v. –en (*sukkel, sul*); vero.
Slecht'ijzer, o. –s (*zeker gereedschap voor het afwerken van metalen voorwerpen*): *–s of vlakijzers, of vlakkers.*
Slecht'je, o. –s (*tijd, dat het water tusschen twee hooge zeeën betrekkelijk effen is*; ook: *tusschenpooze tusschen windvlagen*).
Slecht'kwast, m. –en (*platte kwast van blank haar om de strepen te verdrijven*).
Slechts, bw. (1 *alleen maar; alleen; niet meer dan*; 2 *eenvoudigweg, zonder ergens aan te denken of zich aan te storen*; 3 bij een wensch: *maar*): 1 *je hebt – te bevelen; het was – de vraag; – één gulden*; 2 *vraag het –*; 3 *had – dat woord niet gezegd.*
Slecht'valk, m. –en (*valk, gebruikt voor de valkenjacht*; Lat. falco p. peregrinus).
Slecht'weg, bw. (*eenvoudigweg, zonder omhaal*): *vertel mij – hetgeen gebeurd is.*
Sle'de, v. –n, ook: **Slee,** v. sleeën; verkl. sleetje, o. –s (1 *voertuig zonder wielen op* [*van voren omgebogen*] *houten of metalen ribben*, tegenwoordig inz. gebruikt om over ijs en sneeuw te glijden, ook gebruikt als sleeptransportmiddel; vroeger ook als gesloten rijtuig voor personenvervoer; 2 *glijdend onderstel* b.v. voor een schip, dat men laat afloopen of op de helling haalt; 3 *glijdend deel van een draaibank of andere werkbank, waarin een gereedschap kan worden vastgezet*; 4 in verschillende technische toepassingen): *een donkergroene –*; verg. Arre–, IJs–, Prik–, Vrachtslee; *de vigilantes en de sleeën werden aangemeld*; 2 *de slee of wieg gaat met het schip te water*; 3 *de grondvorm van de – is een kruis*; 4 *de sleden van kopiëertelegrafen*, schuifbaar (dragend) deel, waarop de stiften zijn bevestigd; *de – v. e. scheepskanon*, toestel, waarlangs de affuit heen en weer kan schuiven.
Sle(d)evaart, v. –en ([*pleizier*]*tocht i. e. slee*).
I. Slee, v. sleeën (*slede*).
II. Slee, v. sleeën (*roosachtige, doornige heester, sleedoorn*; Lat. prunus spinoza; *de wrange, donkerblauwe steenvrucht*).
III. Slee, sleeuw, bn. (1 *stomp, bot*; 2 *wrang, zuur*): 1 *mijn tanden zijn – van dat onrijpe fruit*; 2 *– als wilde pruimen*; min of meer gew.; **–'heid,** v.
Slee'doorn, –doren, m. –s (*Slee* **II**).
Slee'ën, sleede, h., i. gesleed (*met de slee rijden of spelen*): *de jongens gaan –.*
Sleef, slief, v. sleven, slieven (*groote houten keukenlepel*); gew. o. a. Twente.
I. Sleep, m. slepen (1 *de handeling van sleepen; keer, dat men sleept; een trek met een sleepnet*; 2 *iets, dat over de grond sleept of gesleept wordt*; inz. *lang afhangende en daar-*

door over de grond slepend deel van een kleed; 3 *horde, die of raam dat over bouwland gesleept wordt om kluiten te breken*; 4 *reeks van schepen achter een sleepboot*; 5 *geheel van personen, die een ander volgen; gevolg; stoet; talrijk dienstpersoneel*; 6 *stoet, reeks of rij van personen of zaken*, zonder de gedachte aan het volgen van een persoon of zaak; 7 vero., lit. t. *reeks van gevolgen, nasleep*; 8 *inrichting aan de wagen van een reddingsboot, waarover deze op- of afgesleept wordt*): 1 *een – doen*; 2 *een japon met lange –*; 3 *zware slepen*; 4 *een – van vier vrachtschepen*; 5 *een lange – van menschen achter het lijk*; *een – van monniken achter den abt*; *een sleep van lakeien*; 6 *een – van dames, edellieden*; 7 *een – van rampen*; 8 *de sleep daalt, zet zich op*.

II. Sleep, bn. (Z.-N., gew. N.-N. *hellend*).

Sleep'asperge, v. –s (*asperge, die in haar geheel gekookt en door de saus gesleept wordt, slierasperge*).

Sleep'berrie, v. –s (*berrie, waarop men iets voortsleept*).

Sleep'boot*, v. –booten (*stoom- of motorboot, die dient om andere schepen te sleepen*).

Sleep'deel, v. –delen (*zware plank [met een sleep aangevoerd]*).

Sleep'dienst, m. –en (1 *onderneming of organisatie voor het sleepen van schepen*; 2 *dienstverleening, bestaande in sleepen [v. e. schip]*): 1 *een nieuwe –*; 2 *de – is behoorlijk verricht*.

Slee'pen*, sleepte, h. gesleept (1 *een persoon of zaak zoodanig trekkende voortbewegen, dat deze voortdurend over of langs iets schuurt of glijdt* [dikwijls: *met moeite*]; oneig. van een *trekken, waaraan iem. geen weerstand kan bieden*; 2 *als buit of winst naar zich toehalen of weghalen*; 3 *met een slede, ook met een [voortgetrokken] voertuig op wielen vervoeren* inz. als beroep; 4 van een vervoermiddel inz. een schip: *zijn eigen beweging overdragen op een ander door middel van een touw, ketting*; *op sleeptouw hebben*; 5 met *door iets: helpen die moeielijkheden of gevaren te boven te komen*; 6 met *na zich, met zich: tot gevolg hebben*; 7 *met een sleepnet vangen, visschen*): 1 *hij sleepte zijn zoon de koepel uit*; *iem. bij* (of: *met*) *het haar –*; zie ook Haar **I** 2; *iem. door het slijk –*, veel laags van hem vertellen; *zijn been achter zich aan –d*; oneig. *de ziekte sleept hem ten grave*; 2 *ze sleepte alles van de zolder en stal wat ze kon krijgen*; *fooien –*, sleuren; 3 *het –, kruien, rollen van gedistilleerd*; 4 *een schip in de haven –*; 5 *iem. door een examen –*; 6 *dat kan allerlei treurige gevolgen na zich –*; 7 *leeuweriken –*; *snoeken –*; nog: *met iets –*, [a]) het trekkende voortbewegen; [b]) met moeite vervoeren, het bedrijvig overal met zich meenemen.

Slee'per*, m. –s (1 *iem., die iets voortsleept*; *iem., die voor het werk van voortsleepen gebruikt wordt*; 2 *iem., die zijn bedrijf maakt van het vervoeren van vrachten oorspr. per slede*; 3 *arbeider in een kolenmijn, die de wagentjes met kolen over het smalspoor doet rijden*; 4 vero. *huurkoetsier*; 5 *sleeperswagen*; 6 *iem., die een schip sleept*; 7 *visscher met een sleepnet werkend*; 8 *sleepboot*; ook: *werktuig op de wal voor het sleepen van schepen*; 9 *sleeptros, touw enz., waarmee het schip aan de sleepboot is verbonden*): 1 *kappers en –s van hout*; 2 *de –s met hun zware paarden*; 3 *loon der –s en houwers*; 4 *elk Amsterdammer heeft zijn eigen –*; 5 *te koop: een vigilante, twee sleepers*; 6 *de inlader heeft een vordering tegen den –*; 7 *Marker –s en reepers*; 8 *een – met een groot sleepvermogen*; *een electrische –*; 9 *de –s, lange trossen, en vanglijnen*; **–sbaas*,** m. –bazen; **–sbedrijf*,** o. –bedrijven; **–sgilde*,** o. –n (*de gezamenlijke sleepers* inz. *v. e. zeehaven*); **–sknecht*,** m. –en; **–sloon*,** o. –en; **–spaard*,** o. –en (nl. *voor een sleepers-wagen*); **–swagen*,** m. –s (*laagwielig voertuig om vrachten te vervoeren*); **–swerk*,** o.

Sleep'haring, m. –en (nl. *met het sleepnet gevangen*).

Sleep'helling, v. –en (*hellend samenstel van palen en balken, waarop een schip tot herstel gesleept wordt*).

Sleeping-car, v. –-cars (Eng. *slaapwagen*).

Sleep'japon, v. –nen (*japon met sleep*).

Sleep'kaan, v. –kanen, **–kast,** v. –en (*groot rivierschip zonder eigen beweegkracht*).

Sleep'loon*, o. –en (*loon voor het sleepen* 3, 4).

Sleep'net, o. –ten (*net, dat door het water of over de grond getrokken wordt: een vischnet, een jachtnet voor vogels*).

Sleep'reis, v. –reizen (*reis van een schip, dat sleept of gesleept wordt*).

Slee'pruim 1 m. –en (de boom); **2** v. –en (de vrucht); zie Slee **II.**

Sleep'sabel, m. –s (*lange [cavalerie]sabel*).

Sleep'schip, o. –schepen (*schip zonder eigen beweegkracht; gesleept schip*).

Sleep'stoomboot*, v. –en; zie Sleepboot; **–stuk,** o. –ken (*deel v. e. tram- of treinbeugel, dat langs de geleiding sleept*); **–tank,** v. –s (*dok of bassin, lange bak, waarin proeven genomen worden met scheepsmodellen, die er door gesleept worden; sleepproefstation*).

Sleep'touw, o. –en (*touw, waaraan iets* inz. *een schip wordt gesleept*): *een schip op – nemen, hebben*; *iem. op – nemen*, oneig. iem. meesleepen tot handelingen (welke hij uit eigen kracht niet kan verrichten); *iem. of iets op* (ook: *aan*) (*het*) *– houden*, iem. aan het lijntje, een zaak slepende houden.

Sleep'tros, m. –sen (*kabel, waarmee het eene schip het andere sleept*), ook: –kabel.

Sleep'vaart, v. (*vaart met door sleepbooten getrokken schepen*); **–bedrijf,** o.

Sleep'vischerij*, v. –en (*visscherij met een sleepnet*).

Sleep'voet*, m. en v. –en (*iem. van wie [n] een voet of de voeten over de grond slepen*); vero.; **–en*** (*de voeten laten slepen, niet voort willen; schoorvoeten*): *zwaar –de runderen*.

Sleep'zak, m. –ken (*zakvormig sleepnet, kuil; een soort van drijfanker*).

Sleet, v. (*het slijten, slijtage*): *er is – noch breuk aan*, het is geheel gaaf.

Slee'tje, o. –s (*kleine slee* inz. *prikslee*).

Sleetsch*, bn.; –er, meest – (*zijn kleeren, soms ook andere dingen sterk of gauw verslijtend*): *jongens zijn erg –*.

Sleeuw, bn.; zie Slee **III; –(ig)heid,** v.

Sle'gel, m. –s (*groote houten hamer met lange steel*); ook: Slagel: *de – rijst en raakt*.

Sleg(ge), v. sleggen, **Slei,** v. –en (*slagel*).

Sleip'nir, m. Germ. myth. het achtvoetige ros van Odin, beeld van de stormwind.

Slek, v. slekken; gew., Z.-N.; zie Slak.

Slem, o. soms m. (van Eng. to slam = eig. slaan: term bij kaartspelen): *groot –* (alle slagen), *klein –* (alle slagen op één na) *maken*.

Slemp 1 m. (*overdadig eten en drinken*;

smulpartij, brasserij); **2** v. (*drank bereid door saffraan, thee, kruidnagels, kaneel en foelie* [*met eierdooiers*] *in melk te koken en te laten aftrekken en er vervolgens suiker bij te voegen*; gew. *dik gekookt vruchtensap*; Barg. *koffie*); –je, o. –s.

Slem'pen, slempte, h. geslempt (*overdadig eten en drinken; brassen, smullen*); **–er,** m. –s; **–erij',** v. –en.

Slemp'hout, o. (*hout, dat de verbinding vormt tusschen de kiel en een der stevens*).

Slemp'maal, o. –malen (*smul- en drinkpartij*); **–partij,** v. –en (*slempmaal*).

Slemp'melk, v. (*melk voor slemp*); **–poeder,** o. (*poeder om slemp te maken*); **–tablet,** o. –ten (*slemppoeder in vaste vorm*).

Slen'dang, v. –s (O.-I. *schouderdoek, sjaal v. inlandsche vrouwen, dienend als sieraad, veelal draagsjerp*).

I. Slen'der, m. (*sleur*): *uit sleur of* –; zie Slenter **II.**

II. Slen'der, m. –s; z. Slenter **I.**

Slendriaan', m. (*sleur*): *de – volgen.*

Slenk, v. slenken (*moddergat in e. weg of op het strand; geul* inz. *in een strand of schor; ondiepe kom in 't veen*; aardk. *inzinking v. d. bodem*); verg. Horst.

Slen'sen, Z.-N.; zie Verslensen.

I. Slen'ter, m. slenters (*flard, lap*): *de –s hingen bij haar kleed*; **– I = – II.**

II. Slen'ter, m. slenters (1 *alledaagsche gang, sleur*, inz. Z.-N.; 2 *streek, kleine list*): 1 *steeds de oude* –; 2 *allerlei –s gebruiken.*

Slen'teraar, m. –s (*iemand, die slentert*).

Slen'teren, slenterde, h., i. geslenterd (*langzaam en zonder doel* [*op zijn gemak*] *wandelen*): *langs de straat* –; **–gang,** m. (*slendriaan*).

Sle'pen, sleepte, h. gesleept (1 *gesleept worden: zich zoodanig voortbewegen, dat een uiteinde of een gedeelte eenigszins zwaar achterna schuift of glijdt over de bodem, of over een baan of geleiding*; 2 *tot op de bodem of in het water afhangen*; 3 *niet opschieten, niet vorderen*; 4 *lang gerekt worden*): 1 *die japonnen – langs de grond*; 2 *in het water –de takken*; 3 *de zaak bleef* –; 4 *een –de conversatie*; zie Slepend; *de handel was –d*, niet levendig, traag.

Sle'pend, bn. (fig. *langzaam, traag*): *hij telt de –e uren; e. – gezang, e. –e stem, e. –e ziekte*, langdurig; *een –e stijl*, gerekt; *een –e voordracht*, temerig; *een zaak –e houden*, onafgedaan; *een –e gang*, trage; zie Rijm.

Slet, v. sletten (*afgescheurde, oude, bemorste lap; slordig, gemeen enz. vrouwspersoon*).

Sle'ter, m. sleters (*lap* [*je*], *strookje, velletje*).

Sle'teren, sleterde, h. gesleterd (Z.-N. *aan flarden scheuren*).

Sle'tig, bn. (Z.-N. *sleet veroorzakend*).

Slets, v. –en (Z.-N. *pantoffel; muil*; fig. *slons*).

Slet'sen, sletste, h. gesletst (Z.-N. *op sletsen gaan; sloffen*).

Sleuf, v. sleuven (*uitgegraven of uitgehakte langwerpige smalle opening; gleuf, groef*).

Sleu'nen, sleunde, h. gesleund (Z.-N. *snoeien*): *olmen, eiken* –; (niet v. fruitboomen).

Sleur, v. (*gedachteloos gevolgd* [*de goede gang van zaken of een zelfstandig optreden*] *belemmerend gebruik*): *de oude – volgen.*

Sleu'ren, sleurde, h. gesleurd (1 *langs de grond sleepen; op ruwe wijze of met overwinning van tegenstand voortrekken*; 2 *als bijzonder voordeel naar zich toe halen; opstrijken*; 3 *op ruwe wijze of met overwinning van tegenstand voortgetrokken worden*; inz. *talmen, langzaam voortgaan*): 1 fig. *iem. door het slijk* –, hem grof belasteren; 2 *een borrel* –; 3 *die zaak blijft* –, wordt niet flink aangepakt en doorgezet.

Sleur'werk, o. (*werk, dat men uit sleur of volgens sleur verricht*, ook, *dat langzaam vordert*).

Sleu'tel, m. –s (1 *werktuig, dat door omdraaiing iets opent of sluit*; van zeer verschillende vorm o. a. *stift of pijp met een oog of handvat en met een baard*; 2 bij verg. *werktuig, dat op een sleutel lijkt of als zoodanig dient*; 3 mil. *belangrijk punt, versterking of verdedigingslinie, die de toegang tot een plaats beheerscht*; 4 fig. *dat, waardoor men iets in zijn bezit kan krijgen, iets kan ontcijferen, te weten komen*; 5 *middel om blijvende sluiting teweeg te brengen* b.v. in toepassing op een *spie*): 1 *de baard, de pijp, de schacht, de ring van een* –; *een bos –s, een vergulde* –; 2 *de – van een kachel, de – van een horloge; de – van een tap, van een kraan; de –s van een viool; een Engelsche* –, voorwerp om de moeren van schroeven los en vast te draaien; 3 *dat fort is de – van de stelling*; 4 *arbeid is de – tot welstand; de – van eenig cijferschrift*, het middel om het te ontcijferen of te lezen; 5 *de – van een muuranker*; nog: Z.-N. *de – op het graf* (of: *de kist*) *leggen*, een erfenis afwijzen; zie ook Muziek–.

Sleu'telbeen, o. –beenderen (ontl. *been, dat het schouderblad met het borstbeen verbindt*); **–bloem,** v. –en (*primula*; z. ald.); **–bos,** m. –bossen (*sleutels aan een band of een ring*); **–drager,** m. –s (*iem., die de sleutel in bewaring heeft*; ook: *kamerheer aan het hof*); verg. Claviger; **–gat,** o. –gaten (*gat in een slot, waardoor de sleutel wordt gestoken*): *door het – kijken*; **–macht,** v. (godsdienst: *de macht om het Koninkrijk Gods te openen en te sluiten*; inz. R.-K. *de pauselijke macht*); **–mandje,** o. –s (*mandje, waarin de huisvrouw haar sleutels bewaart*); vero.; **–ring,** m. –en (*ring voor e. bos kleinere sleutels*); **–schild,** o. –en (*plaatje om het sleutelgat heen*); **–stad,** v. (nl. *Leiden, met gekruist liggende sleutels in zijn wapen*); **–stuk,** o. –stukken (bouwk. *stuk hout onder tegen een moerbint*).

Slib, Slib'be, Slib'ber, v. (*geheel van vaste stoffen bepaaldelijk bodembestanddeelen, door water meegevoerd of neergezet uit water; achtergebleven slijk, modder*); *slib* en *slibber* ook o.: *vruchtbaar* –.

Slib'ben, slibde, h. geslibd (*van een korrelige stof de fijne deeltjes van de grovere scheiden door middel van water*).

Slib'berachtig, bn.; –er, –st (*slibberig*).

Slib'berbaan, v. –banen (*glijbaan*).

Slib'beren, slibberde, h., in de tweede bet. ook i. geslibberd (*glijden, sullen; uitglijden, slippen*): *op het ijs gaan* –.

Slib'berig, bn.; –er, –st (*glibberig, glad; slijkerig*); **–heid,** v. (*gladdigheid*).

Slich'ten, slichtte, h. geslicht (verwant met *slechten*: *glad of effen maken*): *de huiden* –, ontvleezen; *het leer* –, afschaven.

Slid'deren, Z.-N. = slibberen.

Slie'geraar, m. –s (Barg. *verrader, verklikker*).

Sliep'uit, tw. in de kinder- en volkstaal; het woord, gepaard gaande met het over elkaar strijken der wijsvingers, drukt uit, dat men iem. uitlacht, die men beetnam.

I. Slier, m. (*bewijs of tikje van dronkenschap*);

een – aanhebben; gmz. – **I** = – **II**.

II. Slier, m. –en (*lange rij elkaar vasthoudende personen* [inz. *zich min of meer zwaaiend bewegend*]; *lang, dun en gekronkeld eind*): *een – van schaatsenrijders*; fig. *een lange –*, een lange slungel, een opgeschoten meisje.

Slier'asperge, v. –s (*sleepasperge*).

Slier'baan, v. –banen (*glijbaan*).

Slie're,n, slierde, h. geslierd (1 *met lange halen of met kracht voortsleepen*; 2 *glijden*; 3 *doelloos op straat rondloopen*; 4 *onbedoeld slepen*; ook: *lang afhangen zonder te bewegen*; 5 *zich als een slier of met een slier voortbewegen*; 6 met *met iets*: *het laten slepen, slingeren*): 1 *het goed door het water –*; 2 *op het ijs –*; 3 *heele avonden door de straten –*; 4 *de witte sleep slierde gekreukt over het tapijt*; 5 *lange slangen – door de volte*; 6 *met zijn boeken –*; ook: *zijn boeken laten –*.

Sliert, m. –en (*slier*; *iets, dat lang en dun is, slap neerhangt*; *kronkelige haal*; *schrale lok onregelmatig neervallend haar*): *een – natte verf*; *een lange – van goederenwagens*; *een – aanhebben*; z. Slier **I.**

Sliet, v. –en (*afgehouwen en van takken ontdane rechte dunne stam*; *afgehouwen stam, lange staak*): *een taaie – wordt voor polsstok gebruikt*; *een geschilde en witgeschuurde – als scheiding tusschen paarden en koeien*.

Slij, v. –en (*zeelt*).

Slijk, slik, o. (*modder, slib, doorweekte* inz. *klei- of veenachtige grond*; veenbedrijf: *opgebaggerde, zeer natte veenstof*; *uitgeperst koolzaad*): ir. *het slijk der aarde*, het geld; zie Sleepen 1, Sleuren 1.

Slijk'bord, o. –en; zie Spatbord.

Slij'kerig, bn.; –er, –st (*slijkachtig*; *met slijk bedekt*): *een –e weg*; **–heid,** v.

Slijk'gras, o. (*gras op de slikken in Zeeland*); **–gronden,** m. mv. (*slikgronden of slikken*); **–visch*,** m. –visschen (*visch, die zich* inz. *in slijkerig water ophoudt*; *smeerling, poelvisch*); **–vulkaan,** m. –vulkanen (*dienl. slib, steenen en slijkstroomen uitwerpt*).

Slijm, o. slijmen (*dikvloeiende, kleverige afscheiding*; Z.-N. *fluim*); *de huid der vischen is vol –*; *het – der slangen*, speeksel; Z.-N. *–en opgeven*; **–afdrijvend,** bn.: *–e middelen*; **–beroerte,** v. –n (*plotselinge overmatige afscheiding van slijm in de luchtwegen, waardoor verstikking kan optreden*); **–diertje,** o. –s (*ééncellig diertje, amoebe*); **–erig,** bn.; –er, –st (*slijmachtig, met slijm*); **–hoest,** m. (*kinkhoest, waarbij veel slijm wordt afgescheiden*); **–ig,** bn.; –er, –st (*lijkende op slijm, kleverig, bedekt met slijm*): *e. –e visch*; **–igheid,** v.; **–klier,** v. –en (*klier, die slijm afscheidt*); **–oplossend,** bn. (*slijmafdrijvend*): *honig is –*; **–suiker** (*suiker, welke niet kristalliseert*); **–visch*,** m. –visschen (*visch met slijmerige, naakte huid*; Lat. blennius); **–vlies,** o. –vliezen (*slijmafscheidend vlies als bekleedsel der luchtwegen, spijsverteringsorganen enz.*).

Slijp, o. (*door slijpen verkregen, fijn verdeelde stof*; *slijpsel* inz. *van marmer, om er mee te schuren of te schrobben*; *geslepen hout* als grondstof voor industrieën; *metaalslijpsel*); **–'bak,** m. –bakken (*bak van een slijpsteen*; *bak, waarin spiegelglas bij het slijpen gevat wordt*); **–bord,** o. –en (*slijpplank*).

Slij'pen, sleep, h. geslepen (*door scherp wrijven langs een oppervlakte scherpen, fijnmaken, polijsten, gladmaken, een bepaalde vorm geven, door insnijdingen versieren* bv. *glaswerk*): *een mes –, marmer –*; *diamant –*; fig. zie Geslepen; Z.-N. *op iets geslepen zijn*, er op uit zijn; **–er,** m. –s (*iem., wiens werk in slijpen bestaat of die bezig is te slijpen*; *toestel om te slijpen*): *brillen–, diamant–, glas–, scharen–*; **–erij',** v. –en (*het slijpen*; *bedrijf of deel van een bedrijf waar geslepen wordt*; *de werkplaats van den slijper*); **–geld,** o. –en (*loon voor het slijpen*); **–gereedschap,** o. –pen (*al, wat men tot het slijpen noodig heeft*); **–molen,** m. –s (*toestel om te slijpen* in verschillende toepassingen o. a. *toestel om er messen, scharen, naalden, spelden op te slijpen*; ook: *toestel van de diamantslijpers*); **–plank,** v. –en (*plank, waarop men de messen wet*); **–poeder,** o. (*poeder, om iets glad te maken of te slijpen*); **–sel,** o. (*voorkomen, hoedanigheid of versiering door slijpen verkregen*; *slijppoeder*; *afval bij het slijpen*); **–staal,** o. –stalen (*staal om messen te wetten*); **–steen*,** m. –en (*platte of ronde steen, waarop men gereedschappen enz. slijpt*).

Slijt'achtig, bn. (*veel verslijtend, sleetsch*).

Slijta'ge, v. (*omstandigheid dat of de mate waarin iets slijt*; *het slijten v. voorwerpen*): *in deze dienst is veel –*, zijn veel kleeren noodig.

Slijt'dag, v. (Z.-N. *dag van de slijting*).

Slij'ten, sleet, h. (1, 2, 3, 5), i. (4, 6) gesleten (1 *doen afnemen in massa, sterkte, bruikbaarheid, aanzien, doen kaal worden enz. door voortdurende wrijving, voortdurend gebruik*; 2 *uittrekken bij de oogst, vlas, hennep enz.* inz. Z.-N.; 3 *bij kleine hoeveelheden verkoopen*; 4 *afnemen in massa, sterkte, bruikbaarheid, aanzien, kaal worden enz. door voortdurende wrijving, voortdurend gebruik*; *in waarde verminderen*; 5 *de tijd doorbrengen*; 6 *langzamerhand minder gaan worden, verdwijnen*): 1 *de loopjongens – veel schoenen*; 2 *de vrouwen stonden gebogen en sleten*; *vlas –*, oogsten; 3 *hout en turf –*; 4 *uw winterjas begint erg te –*; 5 *zijn laatste jaren in rust –*; 6 *uw droefheid, de smart zal op de duur wel –*.

Slij'ter, m. –s (*verkooper in 't klein*, b.v. *van drank, brandstof*; Z.-N. *iem., die vlas slijt*).

Slijterij', v. –en (*handel* [*winkel*] *in 't klein* inz. v. *sterke dranken*, ook *v. hout of turf*).

Slij'ting, v. –en (Z.-N. *vlasoogst*).

Slijt'pap, v. (Z.-N. *dikke bloempap met veel suiker voor het slijtvolk, slijters en slijtsters*).

I. Slik, m. (*de handeling van slikken*): *met één – door de keel zien te krijgen*.

II. Slik, o.; **Slik'kerig;** z. Slijk(erig) en Slikken **I.**

Slik'bord, o. –borden (*spatbord*).

Slik'bron, v. –bronnen (O.-I. *modderbron*).

Slik'geld, o. –en (*belasting v. d. vervener*).

Slik'hout, o. –en (*balk van de onderste laag van het roosterwerk eener fundeering*).

I. Slik'ken, o. mv. of **Slik'gronden,** m. mv. (*aangewassen gronden, bij eb droogvallend*).

II. Slik'ken, slikte, h. geslikt (*doorslikken, stoffen door de keel uit de mond naar de maag brengen*; fig. *in zich opnemen* en wel: [a]) *iets zonder verzet aanhooren, zich laten welgevallen*, [b]) *het voor waarheid aannemen*, [c]) *er overheen komen, het verwerken*): *pillen en poeiers –*; *wie kan al die onzin – ? hij slikt alles, wat je hem zegt*; *dat moet je maar allemaal –*, verdragen zonder zich te kunnen verzetten; zie ook Pil; *iem. –*, zijn gezelschap voor lief nemen.

Slik'kerig, bn.; –er, –st (*slijkerig*); **–heid,** v.
Slik'nat, bn. (*doornat*): *–te bakkebaarden.*
Slik'op*, m. en v. –oppen (*slokop, veelvraat*).
Slim, slimmer, slimst, **1** bn. (1 *erg, verkeerd, gevaarlijk, bedenkelijk enz.*; 2 *schrander, vindingrijk* inz. *vlug in het bedenken van hulpmiddelen en uitwegen, in het raden en dergelijke*): 1 *het ziet er – met den zieke uit; de toestand wordt hoe langer hoe slimmer* eenigszins gew.; 2 *de slimme Piet; niet –, niet van de slimsten,* dom; *iem. te – (af) zijn,* zoo slim, dat hij er niet tegen opgewassen is, dat zijn opzet niet gelukt; *slimme oogen,* waaruit slimheid blijkt; zegsw. *wie niet sterk is, moet – zijn;* **2** bw. (1 *slecht, ongunstig, erg, kwalijk*; 2 *op een geslepen, uitgeslapen, schrandere wijze*): 1 eenigszins gew.: *het – meenen*; 2 *dat heb je – gedaan.*
Slim'(mig)heid, v. in bet. 2 –heden (1 *de eigenschap geslepen, schrander, vindingrijk te zijn*; 2 *slim bedenksel, slimme, geslepen daad*): 1 *aangeboren –*; 2 *politieke –heden.*
Slim'meling, m. –en (minacht. *slimmerd*): *politieke –en.*
Slim'merd, m. –s; **Slim'merik,** m. slimmeriken (*geslepen, schrander, vindingrijk persoon*; dikwijls iron.): *die –!*
Slind'kolk, v. –kolken (*draaikolk*).
Slin'ger, m. –s (1 *de handeling van slingeren, slingerende beweging, zwaai*; 2 *keer, dat iets om iets anders is geslingerd*; 3 *slingerende lijn, versiering*; *een smal voorwerp met een slingerende lijn hangend, zich uitstrekkend, zich bewegend*; 4 *draaiende arm waarmee een werktuig of toestel* inz. *een pomp wordt bewogen*; 5 *toestel, bestaande uit een betrekkelijk zwaar lichaam, opgehangen aan een horizontale as, waarom het kan draaien*; 6 *werptuig, waarin men een steen vasthoudt om die met een slingerende beweging te werpen*): 1 *een zware – wierp ons tegen de verschansing; de – van een springtouw; elk der –s duurt bij dezelfde – even lang*; zegsw. *zijn – hebben,* zijn draai; *zijn – in iets hebben,* er pret in hebben; *met –s omgaan,* niet oprecht zijn; 2 zegsw. *een – om de arm houden,* z. Slag **1** 23; 3 *–s van groen aan de muren*; 4 *de – eener pomp*; 5 *de – van een uurwerk,* toestel dat de gang regelt; *het afwisselend dalen en rijzen van een –*; 6 *alzoo overweldigde David den Filistijn met een – en een steen,* 1 Sam. 17 : 40, 50.
Slin'geraap*, m. –apen (*groote aap der Nieuwe Wereld met grijpstaart, waarmee hij zich van tak tot tak slingert*; Lat. ateles; fig. *lange slungel*).
Slin'geraar, m. –s (*iem., krijgsman met een slinger gewapend*): *–s van de Balearen.*
Slin'gerbosch*, o. –bosschen (*een bosch met slingerpaden of langs een slingerpad*).
Slin'gerdeslang, bw. (*volgens een slingerende lijn*).
Slin'geren, slingerde, h. geslingerd (1 *een zwaaiende of een krachtige heen en weer gaande beweging doen maken:* [a]) iets dat vastzit of wordt vastgehouden, [b]) iets dat wordt losgelaten [dus: *met een zwaai werpen*], [c]) iems. gemoed, stemming [dus: *herhaaldelijk heen en weer doen gaan*]; 2 *de vorm van een slinger of van slingers geven aan; in de vorm van een slinger of van slingers leiden, zich uitstrekken,* ook refl.; 3 *met een slinger voortbewegen, schieten,* 4 *een zwaaiende of heen en weer gaande beweging maken:* [a]) en [b]) zie bij 1; 5 van een schip: *zijdelingsche bewegingen maken*; 6 *doelloos heen en weer loopen of trekken*; 7 *verstrooid, ordeloos liggen, niet opgeborgen of weggelegd zijn*; 8 met *met: een zwaaiende of heen en weer gaande beweging doen maken*; 9 *de vorm van een slinger of van slingers hebben* zie bet. 2): 1 [a]) *zijn rechter over zijn linker been –; de storm slingert de kruinen der populieren; een touw om een paal –*; [b]) *de flesschen door de kamer tegen de muur –; hij slingerde hem van zich af; de ruiter slingerde zich op een paard; iem. iets naar het hoofd –* (bv. verwijten); [c]) *door hoop en vrees geslingerd worden,* dobberen tusschen hoop en vrees; 2 *tonen door elkander –; de arm om mijn hals –; zich om de evenaar –; het klimop slingert zich om de eik*; 3 *geslingerd is de steen die ....*; in absoluut gebruik: *David .... nam eenen steen .... en hij slingerde* I Sam. 17 : 49; 4 [a]) *de slinger slingert langzaam; de kruinen –; een –de beweging,* [b]) *de vrachtauto slingerde en slipte,* van de rechte lijn afwijkend zich voortbewegen; *hij slingerde van het dek in de golven,* met een zwaai vallen; 5 *het schip slingerde zwaar*; 6 *de heele zomer – en reizen*; 7 *laat uw boeken niet zoo slingeren*; 8 *de jongen hangende aan de tak, slingerde met zijn beenen*; 9 *een beekje slingert door het bosch,* kronkelt z.; *smalle paden – door het bosch*; nog: *honing –,* z. vlg. woord.
Slin'gerhoning, m. (*zuivere honing, die een werktuig [slingermachine] door middelpuntvliedende beweging uit de raten slingert*).
Slin'gering, v. –en (1 *slingerende beweging, schommeling*; 2 *slingerende lijn, kronkeling, draai*): 1 *de –en van een slinger, van een schip*; 2 *de – der buizen.*
Slin'gerlaan, v. –lanen (*kronkelende laan*); **–lat,** v. –latten (*lat, die, wanneer een schip slingert, borden en schotels op de tafels helpt vasthouden*); **–pad,** o. –paden (*pad, dat een slingerende lijn volgt*): fig. *de –paden der politiek*; **–plant,** v. –en (*plant, die zich ophoudt door zich om een steunsel heen te slingeren*): *de hop is een –*; **–proef,** v.: *de – van Foucault,* proef ten bewijze van de aswenteling der aarde; **–slag,** m. –slagen (*slag van een slinger, schommeling van een slinger; bepaalde wijze om een touw om een kruishout of karveelnagel te slingeren*): *bij iedere – van het uurwerk*; **–tijd,** m. –en (*duur van één schommeling van een slinger*); **–uurwerk,** o. –en (*uurwerk, waarvan de gang door een slinger wordt geregeld,* uitvinding van Christiaan Huygens 1656); **–wijdte,** v.
Slink, bn.; –er, –st (Z.-N., vero. *linker*).
Slin'ken, slonk, i. geslonken (*minder worden in massa of omvang, in kracht, in aantal, hoeveelheid; inkrimpen, inzakken van hetgeen gezwollen is*): *de groenten – bij* (of: *in*) *het koken,* d. i. krimpen; *de voorraad gaat –,* d. i. verminderen; *– tot op de helft.*
Slin'kerhand, v. (*linkerhand*): *ter –*; vero.
Slin'kerzijde, v. (*linkerzijde*); vero.
Slin'king, v. (*het slinken, het opraken van een voorraad; het minder worden enz.*).
Slinks, bw.; –er, –t (*links*; fig. *oneerlijk, doortrapt; loos*): *– te werk gaan*; **Slinksch*,** bn.; –er, meest – (*linksch*; fig. *oneerlijk; loos, slim*): *met –e streken omgaan; –e wegen,* bedriegelijke manieren; *op –e wijze.*

I. Slip, v. slippen (*afhangend gedeelte [in een punt of hoek uitloopend], afhangende punt, eind*): *de – van een das, een jas, een hemd enz.; een – van het lijkkleed dragen.*

II. Slip, v. (Eng. slip: *het verlies van kracht bij een draaiend werktuig*).

III. Slip vangen (*bot vangen; zijn doel niet bereiken*; van slippen = ontslippen).

IV. Slip of the pen, Eng. = lapsus calami.

Slip'jacht, v. –en (slip = bos stroo met reuk van vossen): bij een – wordt de slip langs een weg gesleept en langs dit kunstmatig vossespoor wordt met een meute honden gereden tot een bepaald punt.

Slip'jas, v. –jassen (*pandjesjas*); niet alg.

Slip'lijn, v. –en (*korte tak v. e. spoorlijn*).

Slip'pedrager, m. –s (*iem., die bij een plechtige begrafenis een der slippen van het over de doodkist uitgespreide rouwkleed draagt*).

Slip'pen, slipte, h., i. geslipt (1 *glippen, [weg]glijden,* inz. met *laten*; 2 *ongemerkt ergens doorheen komen*; 3 *uitglijden [der wielen]*): 1 *een touw laten –; laat die goede gelegenheid maar niet –,* ontsnappen; 2 *een jongen slipte ongemerkt mee naar binnen*; 3 *(de wielen van) de auto's slipten op de beijzelde weg.*

I. Slip'per, m. –s (*windsel van touwwerk, dat niet houdt*; inz. als verkl. *[ongemerkt] wegsnappen uit zijn werk, uit het gezelschap, van huis [voor korte tijd]*); –tje, o. –s: *een – maken,* stilletjes heengaan; *een –tje naar A.,* klein uitstapje (reisje).

II. Slip'per, m. –s (Eng. sleeper: *dwarsligger*).

Slip'trein, m. –en (*trein, waarvan het achterste deel onder 't rijden wordt afgehaakt*).

Slob'be, v. slobben (*vaat- of morsdoek; vrouw, die in de keuken het morsige werk verricht*); ook: *–ke,* niet-proper vrouwtje.

Slob'ber, v. (1 *slib, weeke modder; gekookt varkensvoeder*; 2 Barg. *koffie*; ook: *slons*): 1 *de – der straten*; 2 *een bak, kommetje –.*

Slob'berdoes*, m. en v. –doezen (*morspot*).

I. Slob'beren, slobberde, h. geslobberd (1 *opslurpen, op hoorbare wijze drinken of vloeibare spijs eten*; 2 *van slijk, modder enz. reinigen*): 1 *varkens – aan de spoelingsbak; jongen, niet zoo –!* 2 *het dek –.*

II. Slob'beren, slobberde, h. geslobberd (*flodderen, ruim en slap [slordig] [af]hangen*).

Slob'eend, v. –eenden (*wilde zomereend*; Lat. spatula clypeata).

Slob'kous, v. –en (*lakensch of linnen bekleedsel van bovenschoen en onderbeen, van verschillende vorm* inz. *aan de zijkant toegeknoopt en gebruikt o. a. tegen koude voeten*).

Slod'der*, m., v. –s (*slordig, morsig persoon*).

Slod'derachtig, bn.; –er, –st (*slordig*); **–broek,** v. (Z.-N. *iem. met slodderende broek*).

Slod'deren, slodderde, h. geslodderd (*morsen, onregelmatig strooien of storten; slap en ruim afhangen; slecht aansluiten en daardoor beweeglijk of slap zijn, flodderen*): *zijn kleeren – hem om 't lijf.*

Slod'derig, bn. en bw.; –er, –st (*slonzig, achteloos, niet net*): *een –e huisvrouw, een – kind; zijn huiswerk – maken;* **–heid,** v.

Slod'derkous, v. –en; **–vos*,** m. en v. –sen (uit slordevod? *slordig, morsig iem., slons*).

Sloe'ber, m. –s (1 Z.-N. *iem., die veel eet of veel gegeten heeft; slokop*; 2 *vuilpoets, smeerpoets; schoelje, smeerlap*; 3 O.-I. *verzet plegende inlander*; 4 *stakker*): 1 *dikke –*; 2 *smerige –*; 3 *de –s schieten raak*; 4 *arme –!* ook wel Sloeberd, m. –s.

Sloef, v. sloefen; Z.-N. bijvorm van Slof **I.**

Sloe'gi, m. sloegi's (*Arab. herdershond*).

Sloe'haring, m. –en (*ijle haring uit Scandinavië*).

Sloep, v. –en (1 *klein, meestal open [zonder dak] vaartuig, ingericht voor roeien en zeilen*; inz. *een kleine boot op een grooter schip*; 2 *naam van een visschersvaartuig van verschillend model*): 1 *in de – naar wal roeien*; 2 *–en van de beugvisscherij.*

Sloe'ren, sloerde, h. gesloerd (*veronachtzamen, aan zich zelf overlaten*); **–ig,** bn. en bw. (*achteloos; hangerig*): *na het gelag ging men – naar huis,* langzaam, talmend.

Sloe'rie, v. sloeries (*slet, slordige vrouw, slons*); **–moer,** v. –moers; verg. Sloor.

Sloes'ter, v. –s (Z.-N. *okkernootbolster*).

I. Slof*, m. in bet. 3 sloffen (1 *de handeling van sloffen*, vero., alleen in zegsw.; 2 *dans-wijsje*, vero.; 3 *treuzelaar, lijs*): 1 *uit zijn – schieten,* [a]) onverwacht in actie komen, [b]) plotseling boos of driftig worden, [c]) een rake of leuke opmerking maken; 2 als verkl. *slofjes als Jaapje-sta-stil*; 3 *Jan Salie, de patroon aller sloffen.*

II. Slof*, v. sloffen (1 *slappe pantoffel [zonder hak, met neergetrapt achterstuk]*; 2 *spanen mandje voor vruchten*; 3 *scheepsnaam*; 4 bij verg. van allerlei voorwerpen inz. in toepassing op steunsels): 1 *alles op zijn sloffen* (of: *slofjes*) *doen,* op zijn dooie gemak; *zich het vuur uit zijn sloffen loopen,* zich veel moeite geven (tegen zijn gewoonte, of: voor iets, dat dit eig. niet waard is); *de boel is er op sloffen,* vervallen; 2 *aardbeien 1 gld. per –*; 3 *de – is een schip zonder scherpe voorsteven*; 4 *een langwerpige bruinkoolbriket aan de hoeken afgerond of –; de – v. een strijkstok,* blokje; *de – bij een kapconstructie,* balk of plaat over twee of meer zolderbalken; *de – van een heistelling,* plankje waarop een been van de heistelling ligt; – **II** = – **III.**

III. Slof, bn. en bw.; –fer, –st (*nalatig, achteloos*): *altijd even –.*

Slof'fen, slofte, h. (1, 2), i. (1) gesloft (1 *op sloffen loopen; sleepvoeten*; 2 fig. *nalatig zijn, talmen*): 1 *hij sloft op een paar muilen rond*; 2 *met alles – en slabakken.*

Slof'fig, bn. en bw.; –er, –st (*lui, traag, achteloos*): *zijn werk – verrichten*; **–heid,** v.

Slof'hak*, m. en v. –hakken (*iemand, die sleepvoetend loopt, teut, lijs*); gmz.

Slof'heid, v. (*neiging of gewoonte te verzuimen, te verwaarloozen, uit te stellen*).

Slöjd, v. (Zweedsch: *handenarbeid: methodisch onderwijs, waarbij men kinderen allerlei dingen van karton, hout, klei leert maken tot oefening van oog en hand*); lees *sjleut.*

Slok, m. slokken (*de handeling van [vloeistoffen] slikken; teug; hetgeen men in eens slikt*): *hij dronk het glas in één – leeg; een –je,* een borreltje; *het scheelt een – op een borrel,* zeer veel.

Slo'kan, m. slokans (O.-I. *sloot of greppel der sawah*; ook: *open riool, afvoergoot*).

Slok'darm, m. –darmen (ontl. *spierachtige buis, waardoor het voedsel in de maag komt*): *vergroeiing van de –.*

Slok'ken, slokte, h. geslokt (*slikken,* inz. *gulzig slikken*): *de hond was aan 't –.*

Slok'ker, –kerd, m. –s (*slokop*; ook: *sul*).

Slok'op*, m. en v. –oppen (*onverzadigbare gulzigaard, veelvraat*).

Slom, bn. (Z.-N. *krom*): *krom en –.*
Slom'mer, m. (*beslommering*); vero.
Slomp 1 v. –en (*morsige of slonzige vrouw*); **2** m. slompen (*hoop; warklomp*): *hij heeft een – geld*; verg. Rompslomp.
I. Slons, v. –zen (*slordige vrouw, totebel, morsebel*); **–'achtig,** bn.; –er, –st (*slordig*).
II. Slons, v. slonzen, dikwijls in verkl.
Slons'je, o. –s (Lat. absconsa: *dievenlantaren*; in 't alg. *handlantaren*; ook: *lantaren, gevormd door een met papier omgeven kaars*).
Slon'zen, slonsde, h. geslonsd (*achteloos, slordig te werk gaan*): *met iets –.*
Slon'zig, bn.; –er, –st (*slonsachtig, slordig*).
I. Sloof*, v. sloven (*slovende, afgetobde vrouw; vrouw, die altijd hard moet zwoegen*).
II. Sloof*, v. slooven (*voorschoot; dekbalk op paalwerk*; Z.-N. *omgevouwen rand van een kleedingstuk*); –je, o. –s.
Sloom*, bn. en bw.; –er, –st (*langzaam, slaperig, lijzig, suf, vervelend*): *een redevoering, voorgedragen op een ietwat –e toon*; als zn. *sloome*: *een sufferd, een –*; **–'heid,** v.
Sloo'me duikelaar*, m. (eig. de naam van een held uit Joodsche anecdotes, sloom = Salomon: *sul, suffer*).
Sloop*, v. sloopen (*overtrek v. e. kussen*).
Sloo'pen*, sloopte, h. gesloopt (1 *afbreken, slechten*; 2 *door of bij afbraak verkrijgen*; 3 Barg. *stelen* [van lood]; 4 *uitputten, ondermijnen*): 1 *een schip, een rij huizen –; de – de moker van de tijd*; 2 *gesloopt hout*; 3 *lood – uit een leegstaand huis*; 4 *de koorts sloopt de krachten*; **–er*,** m. –s (*iem., die sloopt; iem., die er zijn bedrijf van maakt oude schepen enz. te sloopen, de afbraak te verkoopen enz.*; Barg. *looddief*); **–ing*,** v. –en.
Sloop'nagel, m. –s (*lange nagel met doorboorde kop*, bij pen- en gatverbindingen: *sluitnagel*; eig. nagel, die weer wordt weggenomen).
I. Sloor*, v. –en (min., meewarig v. e. vrouw: *sullige vrouw, slet; slons*; Z.-N. *sukkel*).
II. Sloor*, v. –en (*kool, die zich niet sluit of nog niet gesloten heeft, maar slap blijft of nog is*; inz. in Z.-N. *koolzaad*; van Sleuren).
Sloot*, v. slooten (*breede en diepe greppel langs een weg, om een weide enz.*): *een – tusschen twee weilanden*; zegsw. *van de wal in de – raken,* van kwaad tot erger komen; *iemand van de wal in de – helpen,* hem een slechte dienst bewijzen; *hij zal in geen zeven slooten tegelijk loopen,* is zeer voorzichtig; *net met de hakken over de – zijn,* door het oog van een naald; *morgenrood, water in de –*
Sloo'ten*, slootte, h. gesloot (*een sloot graven om of door*): *hij is aan 't –.*
Sloot'jespringen, o. (*het springen over een sloot, ook met een pols*).
Sloot'kant, m. –kanten; **–plank,** v. –en (*plank over een sloot*); **–riet,** o. (*gewoon riet*); **–water,** o. (*water uit een sloot, troebel water*; fig. *slechte soep, koffie, thee enz.*); **–werk,** o. (*graafwerk aan een sloot*).
Sloo'ven*, sloofde, h. gesloofd: Z.-N. *de mouwen –,* opschorten.
Slop, o. sloppen (*straatje, armoedige steeg, dat, die doodloopt; vaargeul of nauwe doorgang in 't ijs*).
Slor'devos*, m. en v. –vossen (*sloddervos*).
Slor'dig, –er, –st **1** bn. (1 *niet met zorg aangetrokken, niet goed onderhouden; met verwaarloosde kleeding; niet netjes, onordelijk*; 2 *onachtzaam of onordelijk in zijn werk*; 3 *de sporen dragend van onachtzaamheid of zorgeloosheid*; 4 *van meer dan behoorlijke grootte; dik, flink*): 1 *–e kleeding*; 2 *een –e huisvrouw; een – schepsel*; 3 *een –e boel; een –e stijl*; 4 *een –e borrel; een –e duizend gulden*; **2** bw. (1 *op onachtzame, onordelijke, onzorgvuldige wijze*; 2 *in onbehoorlijke mate*): 1 *– gekleed; schrijf niet zoo –*; 2 *– drinken*; **–heid,** v. in bet. [b]) –heden (*onachtzaamheid, onordelijkheid, onnetheid*: [a]) eigenschap [b]) handeling): 1 *de – van dat schepsel*; 2 *–heden in uw opstel.*
Slorp, slurp, m. –en (*slok, teug; de slurf v. e. olifant*): *hij dronk het glas in één – uit of leeg*; –je, o. –s; verg. Slurf.
Slor'pen, slur'pen, –te, h. geslorpt, geslurpt (*hoorbaar opzuigen*): *een zacht eitje –.*
Slot*, o. in bet. 1, 2, 3 sloten (afl. van *sluiten*: 1 *sluitmiddel van zeer verschillende vorm* inz. *sluittoestel aan deuren*; 2 *deel van een vuurwapen, dat dient om het af te schieten*; 3 *een versterkt gebouw of kasteel*; 4 *besluit; einde*; 5 *uitkomst, saldo*; 6 *zin, grond, reden*), verkl. slotje, slootje, o. –s: 1 *een ijzeren, een koperen –*; z. Hangslot enz.; zegsw. *iets achter – houden,* het zorgvuldig bewaren; *iem. een – op de mond leggen,* hem de mond snoeren; *iem. achter – (en grendel) zetten,* in de gevangenis; *het – eener pomp,* hartklep; *een kerkboek met gouden –,* knip; *het – van een halssnoer; op* (ook: *in het*) –; 2 *een geweer –,* ook, *geweergrendel*; 3 *een adellijk –; het – Loevestein*; 4 *dat was het – van de zaak*; zegsw. *ten slotte,* ten laatste; 5 *een batig, een nadeelig –; bij* (of: *per*) *– van rekening*; 6 *dat heeft – noch zin,* geen grond of reden.
Slot'akkoord, o. –akkoorden (muz. *het laatste, volle, opgeloste akkoord bij een muziekstuk*); **–artikel,** v. –en (*laatste artikel*).
Slot'balans, v. –en (handel: *balans aan het einde van het boekjaar opgemaakt*).
Slot'bepaling, v. –en (*bepaling [met betrekking tot de geldigheid of de uitvoering], die een verordening of overeenkomst besluit*).
Slot'bewaarder, m. –s (*bewaarder van een [overigens onbewoond] slot*); **–bewoner,** m. –s (*bewoner van een kasteel, een adellijk slot*).
Slot'gebed, o. –gebeden (*gebed, waarmee een godsdienstoefening eindigt*).
Slot'gracht, v. –en (*gracht v. e. slot*).
Slot'klinker, m. –s (*eindklinker*); **–koers,** m. –en (*koers der effecten bij het sluiten der beurs*); **–letter,** v. –s (*eindletter van een woord*); **–regel,** m. –regels (*laatste [vers]regel*); **–som,** v. –sommen (*einduitkomst, eind, eindgevolg; korte inhoud; uitkomst*): *de – eener rekening*; fig. *de – eener redeneering; de – was, dat ik....*, gevolg; *tot de – komen, dat*; **–vers,** o. –verzen (*laatste vers*).
Slot'voogd, m. –en (*persoon, die op een slot namens een ander of namens eenige overheid het bewind voert*); **–es,** v. –sen.
Slot'woord, o. –woorden (*einde van een rede*); **–zang,** m. –en (*zang aan het einde van iets*): *de – v. e. godsdienstige bijeenkomst.*
Slo'ven, sloofde, h. gesloofd (den. van Sloof **I**: *zwoegen, hard en aanhoudend werken [voor een karig loon]*).
Slui'er, m. –s (*dun, doorzichtig weefsel als damesdracht, gewoonlijk lang neerhangend en het gezicht bedekkend* o. a. *dracht van bruiden, bij rouwplechtigheden enz.*; *zinne-*

beeld van geheimhouding, ook van ingetogenheid, eerbaarheid; niet volkomen doorzichtige laag over een fotografische plaat; Z.-N. *sierp, gordelband, gedragen door overheidspersonen*): zegsw. *de – aannemen*, kloosterlinge worden; fig. *onder de – van de nacht*, d. i. bedekking; *de – trachten op te lichten*, een geheim willen verklaren.

I. Slui'eren, sluierde, h. gesluierd (*bedekken met een sluier, een sluier voordoen*).

II. Slui'eren, sluierde, h. gesluierd (Z.-N. naast Sleuren; *langzaam vorderen*).

Sluif, v. sluiven (*gleuf, groef; omgenaaide rand, waardoor een koord, band enz. loopt; dopje, foedraal, overtrekje*).

I. Sluik, v. (*het sluiken, smokkelen*); etymologisch waarschijnlijk = – **II**; z. Tersluiks.

II. Sluik, bn. (van hoofdhaar: *glad neerliggend, zonder neiging om te krullen, op te springen; plat* [*langs het hoofd*] *afhangend*).

Slui'ken, slook, h. gesloken (*in- of uitvoerrechten ontduiken, smokkelen*); **–er,** m. –s (*smokkelaar*); **–erij',** v. –en (*smokkelarij*).

Sluik'handel, m. (*handel in gesmokkelde goederen, smokkelhandel*): *– drijven*.

Sluikha'rig, bn. (*met sluike of gladafhangende haren*): *de Mongolen zijn een – ras*.

Sluim, v. –en (Z.-N. gew. *peul*).

Slui'men, sluimde, h. gesluimd (Z.-N. gew. *sluipen*; spel: *bedriegen, gappen*).

I. Slui'mer*, m. (*lichte, kortstondige slaap*): *in – vallen*.

II. Slui'mer*, m. –s (*bedrieger*).

Slui'meren, sluimerde, h. gesluimerd (*zacht en losjes slapen*); **–ing,** v. –en (*lichte slaap*).

Slui'merrol, v. –rollen (*slaapkussen of slaaprol aan het hoofdeinde v. e. fauteuil*).

Sluip, v., in: **ter sluip',** bw. uitdr. (*verholen, in stilte*): *– – de herberg verlaten*.

Sluip'deur, v. –en (*klein* [*achter*]*deurtje*).

Slui'pen, sloop, h., i. geslopen (1 *onbemerkt voortloopen, heimelijk of in alle stilte ergens heen-, uit- of ingaan*; 2 van zaken: *zich zeer geleidelijk en stil voortbewegen of naar een doel bewegen*): 1 *ergens naar toe of in –; de wezel sloop in het hoenderhok*; 2 *–d gif; naderbij –de torpedobooten; er is een abuis in de rekening geslopen*.

Slui'per, m.; zie Slipper.

Sluip'haven, v. –s (*vluchthaven* inz. *voor kapers, zeeroovers enz.*); **–hoek,** m. –en (*verborgen hoek*); **–hol,** o. –holen (*hol* [*v. roovers enz.*] *om in weg te sluipen*); **–koorts,** v. –en (*lichte, ongeregelde binnenkoorts*); **–moord,** m. –en (*verraderlijke moord*); **–moordenaar,** m. –s (*iem., die een sluipmoord pleegt*); **–patrouille,** v. –s (*patrouille, die den vijand tracht te bespieden*); **–weg,** m. –en (*heimelijke weg*; fig. in het meerv. *listen, oneerlijke middelen*): *die staatsman tracht langs –en zijn doel te bereiken*; **–wesp,** v. –en (*wesp, die eieren legt in de larven van andere insecten*, b.v. *in rupsen*; Lat. sarcophaginae).

Sluis, v. sluizen (o.-Fr. escluse [Lat. exclusa]: 1 *kunstmatige, beweegbare waterkeering* inz. *met twee openslaande deuren*; 2 [*steenen*] *brug* [*rustende op gewelven*]): 1 *een inundatie–, een schut–, een zee–*; zegsw. *de sluizen des hemels zijn geopend*, het regent in stroomen; fig. *de sluizen der welsprekendheid gingen open*, vele en lange toespraken houden; 2 *schilderachtige sluizen*.

Sluis'deur, v. –en (*groote draaideur eener sluis*); **–geld,** o. –en (*een soort v. tol,* b.v. *2 of 1 ct. per ton, bij 't doorvaren v. e. sluis*); **–kolk,** v. –en (*schutkolk* nl. *tusschen de twee paren sluisdeuren*); **–meester,** m. –s (*beambte, die het toezicht heeft over een sluis*); **–wachter,** m. –s (*persoon, die het openen en sluiten van sluisdeuren verricht*); **–werken,** o. mv. (*sluizen met haar toebehooren*).

Sluit'appel, m. –s (*tandswijs in de breedte doorgesneden appel*); **–band,** m. –en (*band, tot omsluiting van iets dienende; buikgordel*); **–boom*,** m. –en (*afsluitboom*).

Slui'ten, sloot, h. gesloten (1 *dichtmaken, dichtdoen,* inz. *door middel van een slot*; 2 *opbergen in een afgesloten ruimte; wegsluiten*; 3 *eindigen, doen eindigen*; 4 *tot stand brengen*; 5 *dichtgaan, dichtgedaan worden*; 6 *passen*; 7 *logisch, bondig zijn; goed op elkaar volgen*): 1 *een deur –, de oogen –, het huis, de winkel –, het kantoor –*; zegsw. *iets met gesloten deuren behandelen*, b.v. *een rechtszaak*, niet openbaar; *de gelederen –*, de manschappen dicht bij elkaar brengen; verg. Aansluiten; *iem. buiten de deur –*, hem het huis ontzeggen; *de oogen voor iets –*, het niet willen zien; *iem. de oogen –* (eig. v. e. stervende), hem de laatste hulp verleenen; *iem. de mond –*, de mond snoeren; 2 *iets in een kast –; een vogel in de kooi –; iem. in de gevangenis –*; 3 *een vergadering –, een discussie –, een brief –*; 4 *een verbond –; een verdrag, een overeenkomst –*, aangaan; 5 *die deur, dat luik wil niet –*; 6 *die sleutel sluit niet in dit slot; deze jas sluit slecht aan de hals*; 7 *die redeneering sluit niet; die redeneering sluit als een bus*, is logisch juist; **–ing,** v., in bet. 2 –en (1 *het sluiten*; 2 *middel tot sluiten*): 1 *des avonds goed voor de – zorgen*; 2 *er is te weinig – aan of op die voordeur*; **–ingsuur,** o. –uren (*uur, waarop een winkel, café, restaurant moet gesloten worden*): *het – voor winkels is hier 8 uur*.

Sluit'gewicht, o. –en (*pijlgewicht*).

Sluit'jas, v. –sen (*nauwsluitende heerenjas*); **–kool*,** v. –en (*koolsoort met gesloten bladeren*): *roode en witte kool zijn –en*; **–mand,** v. –en (*mand met een deksel en met sluiting*); **–rede,** v. –redenen (*syllogisme*); **–speld,** v. –en (*speld met spiraalveertje, zóó gemaakt, dat de punt in een busje sluit*); zie Veiligheidsspeld; **–spier,** v. –en (ontl. *kringvormige spier, die een opening afsluit* bv. *die de anus sluit*); **–steen*,** m. –en (*slotstuk, topsteen van een boog of gewelf*): de – is meestal een ronde, zware steen, in het snijpunt der kruisribben geplaatst; **–stuk,** o. –ken (*voorwerp, dat afsluit, laatste stuk*); **–teeken*,** o. –s (*punt*); **–zegel,** o. –s (*zegeltje tot sluiting van een enveloppe, telegram enz.*).

Slump, m. (Eng. handel: *plotselinge daling in effectenkoersen*); zie Boom **II.**

Slun'gel, m. –s (*opgeschoten jongmensch*).

Slun'gelen, slungelde, h., i. geslungeld (verwant met *slingeren*): *langs de straat –*, armzwaaiend en slenterend loopen; *loopen te –*, doelloos ronddwalen; **Slun'gelig,** bn.

Slurf, v. slurven (*snuit v. d. olifant, slorp*).

Slurf'dieren, mv. (*olifanten*).

Slurp, m. –en (*teug, slok; slurf*); zie Slorp.

Slur'pen; zie Slorpen.

Sluw, bn. en bw.; –er, –st (*listig, geslepen, doortrapt, slim,* min of meer ongunstig): *de vos is –; een –e daad; iets – aanleggen*; **–'heid,**

v. –heden (*loosheid, geslepenheid, sluwe handeling*), ook: **Slu'wigheid,** v. –heden.

Smaad, m. (*hoon: een bijzondere vorm van beleediging*; rechtst. *het opzettelijk aanranden van iems. eer of goede naam door het ten laste leggen van een bepaald feit met het kennelijk doel daaraan ruchtbaarheid te geven*; in België: *beleediging van een openbaar officier*, z. Officier): *iem. – aandoen*; *de – uitwisschen*; Z.-N. – *plegen tegen iem.*; **–rede,** v. –redenen (*smadelijke woorden*); **–schrift,** o. –en (*schotschrift, pamflet*; rechtst. *het plegen van smaad door middel van geschriften of afbeeldingen*).

Smaak, m. smaken (1 *zintuig, waarmede men proeft*; 2 *hetgeen de smaak prikkelt, streelt*; 3 *trek, eetlust*; 4 *schoonheidsgevoel, kunstzin*; 5 *lust, neiging tot iets*; 6 inz. met *laatste: mode*): 1 *dat streelt de –*, de tong en het verhemelte; 2 *wat een leelijke – heeft die wijn*; 3 *met – iets nuttigen, eten*; 4 *de goede – streelen, bevredigen, tergen, beleedigen*; *met – uitgevoerd*; *een man van –*; zegsw., zie De gustibus enz.; *ieder zijn –*; 5 – *in het reizen krijgen*; – *in iets vinden*; *dat valt in de –*; 6 *naar de laatste – gekleed gaan*, mode; **–je,** o. –s: *er is een – aan*, bijsmaakje.

Smaak'loos*, bn. (*zonder* [*goede*] *smaak*): *zuiver water is –*; fig. *smakeloos*; zie ald.

Smaak'vol, bn. en bw. (*met smaak, vol schoonheidszin*): *een –volle kleeding*, d. i. getuigende van goede smaak; – *sieren*.

Smaal'dicht, o. –dichten (*hekeldicht*).

Smaal'schrift, o. –schriften (*hekel-* of *schimpschrift*); zie Libel.

I. Smacht, v. –en (*afgesneden buik v. e. haring*).

II. Smacht: *op de – loopen*, klaploopen.

Smach'ten, smachtte, h. gesmacht (1 *wegkwijnen, vooral van dorst*; 2 *kwijnend, vurig verlangen*): 1 *van dorst –*; *in de gevangenis –*; 2 *naar een dronk water –*.

Smach'tend, bn. en bw. (*dorstig*; *kwijnend, verlangend*): *met –e blikken*; *iem. – aanzien*.

Smach'terig, bn.; –er, –st (*smachtend*; gew. *haveloos, armoedig*).

Sma'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*hoonend, kwetsend*): *een –e bejegening*; *iem. – behandelen*; **–heid,** v. –heden (*hoon, beleediging*).

Sma'den, smaadde, h. gesmaad (*smaad aandoen, beleedigen, hoonen*): *een arme –; gij zult gesmaad worden om de naam van Christus*, 1 Petr. 4 : 14; **–dend,** bn. en bw. (*beledigend, hoonend*): *–e taal*; – *lachen*.

I. Smak, m. smakken (*geluid met de lippen*, inz. *bij het eten en drinken*; *val, bons, harde plof*; Z.-N. *zoen*); zie Smakken.

II. Smak, v. smakken (*locale naam van een platboomde visschersschuit met dek, aan de voor- en achtersteven even breed*).

III. Smak, v. (*zekere boom*); zie Sumak.

Sma'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*lekker*): *een – gerecht*; *eet –*, met smaak; fig. *iem. iets – maken*, aannemelijk; **–heid,** v.

Sma'keloos*, bn. en bw.; –loozer, –t (*zonder* [*goede*] *smaak*): *een –looze versiering, kleeding*; *iets – polychromeeren*; **–loos'heid,** v.

Sma'ken, smaakte, h. gesmaakt (1 *een zekere smaak veroorzaken*; inz. *een goede, aangename smaak veroorzaken*; in Z.-N. gunstig en ongunstig; 2 *proeven*; inz. *genieten*): 1 *die pudding smaakt naar citroen*; *die wijn smaakt goed*; *het smaakt als ....*; *dat smaakt naar meer*; *naar de kurk –*; *dat zal –*; *heeft het eten gesmaakt*, was het smakelijk? *dit plannetje smaakte mij niet*, beviel mij niet; 2 *de genoegens des levens –*, genieten.

Smak'ken, smakte, h. (2, 3, 4), i. (1) gesmakt (1 *met een smak vallen, een smak doen hooren bij het vallen*; 2 *gooien, met een bons neerwerpen*; 3 *met de lippen of de tong klappen bij het eten en drinken*; 4 Z.-N. *zoenen*): 1 *het valies smakte tegen de grond*; 2 *hij smakte zijn valies in een hoek*; 3 – *is ongemanierd*; 4 – *en likken*.

Smak'ker, m. –s (*arme drommel, sukkelaar*; ook: *klaplooper*): *een rechte –*, sul.

Smal, bn. en bw.; –ler, –st (*niet breed, nauw*; oudt. *klein, gering, onaanzienlijk*): *zijn gezicht is erg – geworden*, mager; *de –le gemeente*, het gemeen, grauw; *hij kan maar – of smalletjes leven*, schraal, armoedig; *Holland op zijn smalst*, [a]) vroeger gedeelte van de provincie N.-Holland, waar vóór de inpoldering de landstreek zeer smal was, [b]) fig. van bekrompenheid, kleingeestigheid.

Smal'deel*, o. –deelen (eig. *klein deel: deel eener oorlogsvloot, eskader*); ook: Smaldeel'.

Smal'deelen*, smaldeelde, h. gesmaldeeld (*in kleine deelen scheiden*): *een erfenis –*.

Smal'doek, o. (scheepst. *smal zeildoek*): zegsw. *dat is geen –*, dat kost geld.

Sma'len, smaalde, h. gesmaald (den. van *smal*, d. i. klein: *met kleinachting over iets of iemand spreken, smadelijk spreken, schimpen*): *op iemand –*, hem beschimpen.

Sma'ler, m. –s (*iem., die smaalt, schimpt*).

Smal'hans, m. –hanzen (*schraalhans, armoedig mensch*): zegsw. – *is er kok*, het is er schraal, karig van eten en drinken.

Smal'spoor, o. (*spoor- of tramweg, waarvan de rails dicht bij elkaar liggen, werkspoor*): kipkarren op – voor grond- en kolenvervoer.

Smalt, v. (It. smalto: *zekere blauwe verfstof, blauw glazuur, email*).

Smal'tiend, o. –tienden (*opbrengst, bestaande in het tiend van bijen, klein vee, jongen van schapen enz.*); z. Tiend; vero.

Smaragd', Gr.-Lat. smaragdus (*echt edelgesteente*), **1** o. (soortn.); **2** m. –en (*een bewerkte steen*): de oostersche – is donkergroen, die van Peru is zuiver groen.

Smarag'den, bn. (*van smaragd, met een of meerdere smaragden bezet*): *een – armband*; fig. *de kat met haar – oogen*, groene.

Smaragd'groen, bn. (*groen als smaragd*): *de –e oogen der kat*; zie Esmerauden.

Smaragd'hagedis, v. –hagedissen (*mooi gekleurde hagedis, vaak in terraria gehouden*; Lat. lacerta viridis).

Smarot'sen, smarotste, h. gesmarotst (*klaploopen*; *smullen*); **–er,** m. –s.

Smart, v. –en (*erge pijn, wee*; fig. *leed, hartzeer*): *de tijd lenigt alle –en*; zegsw. *iem. met – verwachten*, met pijnlijk ongeduld; *diepe –*; *gedeelde – is halve –*; lit. t. *Smert*.

Smar'tegeld, o. –gelden (O.-I. mil. *toelage boven het pensioen in geval van verminking, of aan de officiersweduwe bij het sneuvelen van haar man*).

Smar'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*pijnlijk*; *verdriet, leed veroorzakend*): *een –e wonde, een – verlies*; – *getroffen worden*; – *naar iets verlangen*, ongeduldig; **–heid,** v.

Smar'teloos*, bn. (*zonder smart*); –**'heid,** v.

I. Smar'ten, smer'ten, smartte, h. gesmart (1 *smart veroorzaken*; *bedroeven*; *leed-*

doen; 2 geneesk. *wonden hebben door ontvelling, roos, brand enz.*): 1 *uw ongeluk smart mij*; 2 *dit kind smart achter de ooren.*

II. Smar'ten, smartte, h. gesmart (*het touwwerk met geteerd zeildoek omwinden, opdat dit de slijtage belet*).

Smar'ting, v. (scheepst. *oud geteerd zeildoek, waarmee men smart* **II**).

Smart'kreet, m. –kreten (*kreet als uiting van pijn of smart*): *–kreten slaken.*

Smart'oor*, o. –ooren (geneesk. *oor, dat smart* **I,** 2).

Sme'den, smeedde, h. gesmeed (1 [*in gloeiende toestand verkeerende*] *metalen hamerend of kloppend bewerken*; 2 *ontwerpen, uitdenken, verzinnen*; 3 dikwijls met ong. bijbet. *maken, vormen*): 1 *koud, heet –*; *een hoefijzer –, wapens –, een hek –*; z. IJzer; 2 *een aanslag –, een komplot –*, beramen; *verraad –*, d. i. uitdenken; 3 *verzen –*, slechte rijmen.

Smederij', v. –en (1 *smidse, werkplaats v. d. smid*; 2 *het smeden,* eig. en fig.): 1 *in de –*; 2 *die ellendige verzen–.*

Sme'dig, bn.; –er, –st (van spijzen: *goed doorkookt, gebonden*); verg. Smijdig.

Smeed'baar, bn. (*geschikt om gesmeed te worden*): *metaal is –*; **–heid,** v.

Smeed'bak, m. –ken (*smidskoelbak*); **–ijzer** (*week ijzer met laag koolgehalte*); **–kunst,** v. (*het smeden als kunst*); **–werk,** o. –en (*smidswerk*); zie ook samenst. met Smid.

Smee'gruis, o. (*smeekolen*).

Smeek'bede, v. –beden (*smeekgebed, ootmoedig verzoek*); **–dicht,** o. –dichten (*smeekschrift op rijm*).

Smee'keling*, m. en v. –en (*iemand, die ootmoedig om iets vraagt*); vr. ook **–e*.**

Smee'ken*, smeekte, h. gesmeekt (*nederig, ootmoedig of biddend vragen om iets*): *God om iets –*; *smeekend tot den Heer opzien*; **–ing*,** v. –en (*het smeeken; smeekbede*): *doof zijn voor iemands –en.*

Smeek'gebed, o. –gebeden (*ootmoedig gebed, smeekend gebed, smeekbede*).

Smee'kolen, v. mv. (*fijne steenkolen*).

Smeek'schrift, o. –en (*ootmoedig of nederig verzoekschrift*); **–taal,** v. (*taal van een smeekende; smeekende woorden*).

Smeent, v. –en; zie. Smient.

Smeer, o. (1 *vettige zelfstandigheid*; 2 *vet v. dieren*; 3 in zegsw. *ransel*): 1 *– voor wagenassen; schoen–*; ook, kaarsvet: rijmpje van Cats: *om de minne van het smeer, leckt de kat de kandeleer*, het eigenbelang is de drijfveer van menige daad; 2 *om zijn smeer en zijn bont te verkoopen* (v. e. beer); 3 *iem. – geven*, ransel; nog: *omkoopsom*; z. Smeren.

Smeer'bol, m. –bollen (*oliebol*); **–buik,** m. –en (*dikke buik; iem. met een dikke buik*; Z.-N. *smulpaap*); **–doos*,** v. –doozen (*doos met schoen- of wagensmeer*); **–goed,** o. (*smeersel*); **–kaars,** v. –en (*vetkaars*; inz. *kaars v. schapenvet*); **–kanis, –kanes,** m. –kanissen, –kanesen (Barg. *vuilik, smeerlap*), plat; **–kwast,** m. –en (*kwast, om mee te smeren*): fig. *met de – loopen*, vleien; **–lap*,** m. –lappen (*lap met vet, die sleepers vóór onder het sledeijzer deden*; fig. *vuilik, smeerpoes*; ook: *slecht, eerloos persoon*): *jou –!* **–lapperij',** v. –en (*vuiligheid, liederlijkheid*).

Smeer'ling, m. –en (*riviergrondel, slijkvisch*).

Smeer'plank, v. –en (*lijkplank,* d. i. *plank, waarlangs men een lijk van boord in zee laat glijden*); **–poes*,** m. en v. –en (*morsige persoon*); **–prop,** v. –proppen (*prop, met vet besmeerd, om lekgaten te dichten*); **–sel,** o. –s (*waarmede gesmeerd wordt; smeermiddel, mengsel van oliën en vetten, zalf*); **–wol,** v. (*pas geschoren, ongewasschen wol*); **–wortel,** v. (*overblijvende, ruwbladige plant met roode, paarse, blauwe of witte bloemen, waarvan de wortel vroeger geneesmiddel was*; Lat. symphytum officinale; ook wel: *St.-Janskruid*); **–zalf,** v. –zalven (*olieachtige zalf*).

Smeet, m. smeten (*worp, gooi*; Z.-N. *slag*).

Smee'tang, v. –en (*tang, om er gloeiend ijzer onder het smeden mee vast te houden*).

Smei'eren, smeierde, h. gesmeierd (Z.-N. *verpletteren*): *aardappelen –.*

Smelfun'gus, m. (naam door den Eng. schrijver Sterne bedacht voor: *kniesoor, mopperaar, vitter*).

Smelt, v. smelten (*zandaal, een soort van spiering*): *het smelt-delven*, nl. uit het zand, b.v. op het zand van Walcheren.

Smelt'baar, bn. (*kunnende gesmolten worden*): *lood, vet, boter zijn –*; **–baarheid,** v.: *de – van goud, van glas.*

Smel'ten, smolt, h. (1), i. (2) gesmolten ([*door middel v. warmte*] *vloeibaar* 1 *doen worden,* 2 *worden*): 1 *ijzer, boter –*; 2 *het ijzer smelt, het ijs smelt; de suiker is in het water gesmolten*, in de vloeibare stof overgegaan; nog fig. *zijn hart smolt weg van medelijden*, diep geroerd; *zijn oogen smolten weg in tranen*, kwamen vol tranen; *–de kleuren*, ineenvloeiende; *–de muziek*, zoet, zacht, weemoedig; *– als sneeuw voor de zon*, in Z.-N. mager worden; **–er,** m. –s (*iemand, die smelt*); **–erig,** bn. (fig. *week, zacht, sentimenteel*): *–e gevoelens*; **–erij',** v. –en (*het smelten; werkplaats van den smelter*); **–kroes,** m. –kroezen (*aarden of leemen pot tot het smelten vooral van goud en zilver*): *louteren in de –*, d. i. reinigen door oplossing en schuiming; **–middel,** o. –en (*middel, dat het smelten bevordert*); **–oven,** m. –s (*oven tot het smelten van metalen*); **–pan,** v. –nen (*pan, om* b.v. *lood in te smelten*); **–punt,** o. –en (*warmtegraad, vereischt tot smelting van vaste stoffen*): het – van lood is 332° C.

Sme'ren, smeerde, h. gesmeerd (1 *iets vettigs uitstrijken op*; 2 *fooien geven*; *iem. trachten om te koopen*; 3 met *hem: er van door gaan*; 4 *lekker eten en drinken*; inz. Z.-N. *slampampen*): 1 *boter op het brood –*; *schoenen of laarzen –*, met traan of vet insmeren; *iem. de rug, de ribben –*, hem ranselen; *het gaat als gesmeerd*; zie Honig; 2 *iem. (de handen) –*, geld in de hand stoppen; 3 *hij smeerde 'm,* gmz.; 4 *zij doen niets dan teren en –*, lekker eten en drinken; Z.-N. *smullen en –.*

Smer'gel, v. (*delfstof*); z. Amaril.

Sme'rig, bn. en bw.; –er, –st (*vuil*): *–e schoenen, –e handen, –e straten; er – uitzien*; fig. *die –e affaire met de politie*, schandelijk; *–e taal*, onzedelijk; *–e woorden*, vies; *iem. – behandelen*, gemeen; *– weer*; **–heid,** v. –heden.

Sme'ris, m. –sen (min. *politie-agent* waar schijnlijk Barg.): *op – staan*, op de uitkijk; z. Knol–.

Smet, v. smetten (*vlek, vlak, spat*): *men ziet geen –je aan zijn kleeren*; fig. *iem. een – aanwrijven*, zijn naam bezoedelen; *die daad werpt een – op zijn naam*, schandvlek.

Smet'lijn, v. –lijnen (*touw, met houtskool be-*

streken, om hout af te strepen voor het zagen); ook, Slaglijn.

Smet'sen, smetste, h. gesmetst (Z.-N. *smakken* 3).

Smet'stof, v. –stoffen (*stof, die besmetting veroorzaakt*); zie Bacil, Microbe.

Smet'teloos*, bn. en bw.; –loozer, –t (*vlekkeloos, zonder smet*): *de –looze blankheid van pas gevallen sneeuw*; fig. *een – verleden*; *de – reine deugd*; –**'heid,** v.

Smet'ten, smette, h. gesmet (1 *bemorsen, bevlekken, vuil maken; smetten afgeven*; ook wel: *besmetten, ziektekiemen overbrengen*; 2 *smetten of vlekken aannemen*): 1 *pek smet*; *wees voorzichtig, roodvonk smet,* is besmettelijk; 2 *satijn smet heel licht.*

Smet'ziekte, v. –n (*besmettelijke ziekte*).

Smeu'geltje, o. –s; zie Smuigertje.

Smeu'len, smeulde, h. gesmeuld (*gloeien onder de asch; langzaam gloeien zonder vlam*): *het puin ligt nog te –*, d. i. brandt nog zonder vlam; fig. *er smeult iets* b.v. *verraad* dreigt heimelijk; *het –d vuur der tweedracht.*

Smeu'ren, smeurde, h. gesmeurd (*bezoedelen, vuil maken*); zie Besmeuren.

Smid, m. smeden (*bewerker van metaal*): *een kachel–, grof–, hoef–, goud–, zilver–.*

Smids'aanbeeld, o. –aanbeelden (*aanbeeld van een smid*); –**baas,** m. –bazen (*meestersmid*); –**bak,** m. –bakken (*koelbak*).

Smid'se, v. smidsen (*smederij*).

Smids'gereedschap, o. –pen; –**hamer,** m. –s (*moker, groote hamer van den grofsmid*); –**jongen,** m. –s (*leerjongen van den smid*); –**knecht,** m. –s; –**koelbak,** m. –bakken (*smidsbak*); –**kolen,** v. mv. (*smeekolen*); –**vrouw,** v. –en; –**werk,** o. (*smidsarbeid*; ook: *het door den smid gemaakte*); –**winkel,** m. –s; –**zoon,** m. –zonen.

Smiecht, m. –en (volkst. *gemeene kerel*).

Smient*, v. –en (*wilde eend, in de winter in ons land, fluiteend*; Lat. anas penelope; fig. *lang, mager mensch*).

Smie'zen (Barg. *oogen*): *in de – hebben,* d. i. in de gaten; *dat loopt in de –.*

Smij'dig, bn.; –er, –st (*licht te smeden; lenig, buigzaam, zacht*): *bergen – goud*; fig. *een –e taal*; –**heid,** v.: *de wonderbare – van het Latijn*; verg. Smedig.

Smij'digen, smijdigde, h. gesmijdigd (*smedig, lenig maken*; fig. *verzachten*).

Smij'ten, smeet, h. gesmeten (*hard gooien, werpen*): *iemand met steenen –, iemand op de grond –*; *met geld –*, verkwisten; –**er,** m. –s (*iemand, die smijt*; ook, vero. *vechtersbaas*); –**ing,** v. (Z.-N. *afranseling*).

Smik'kel, m. –s (Z.-N. *gezicht*); volkst.

Smik'kelen, smikkelde, h. gesmikkeld (*lekker eten, smullen*): *zit je daar weer te –?*

Smink, v. sminken (*smient, fluiteend*); gew.

Smir'rel, m. –s (Z.-N. *witte duif met zwarte of bruine vlekken*).

Smis, smis'se, v. smissen; z. Smidse.

Smod'deren, smodderde, h. gesmodderd (Z.-N. *smeieren, morsen*).

Smod'dermuilen, –muilde, h. gesmoddermuild (volkst. *zich de lippen aflikken*).

Smod'dervisch*, m. –visschen (dierk. *zeelt*).

Smod'dig, bn. en bw.; –er, –st (*morsig, smoezelig, vuil*): *wat ziet dat kleed er – uit!*

I. Smoel, m. –en (plat: *mond*): *hou je –; ik zal je op je – slaan*; zegsw. – *op iets hebben,* zin in; –**en,** smoelde, h. gesmoeld (Z.-N. *pruilen*).

II. Smoel, m., **Smoe'lie,** v. (Fr. semoule; Z.-N. *griesmeel*).

Smoelement', o. (Z.-N. *smoelwerk*).

Smoel'werk, o. (volkst. *mond, smoel*): *wat een –!* hoe raast of tiert hij of zij.

Smoes'je, smoe'sie, o. –s (Barg., Hebr. *flauw praatje; bedekte afspraakjes, voorwendsel*): *een – bedenken, allerlei –s veil hebben.*

I. Smoe'zelen, smoezelde, h. gesmoezeld (*kreukelen, vuilmaken*): *zijn kleertjes –.*

II. Smoe'zelen, smoezelde, h. gesmoezeld (*smoezen*).

Smoe'zelig, bn. en bw. (*beduimeld, vettig, onfrisch*): *een – papiertje*; *die krant ziet er – uit*; *– beddegoed*; –**heid,** v.

Smoe'zen, smoesde, h. gesmoesd (Barg. Hebr. *heimelijk praten, bepraten of afspreken*): *wat zijn die daar aan 't –?*

Smo'ken, smookte, h. gesmookt (*dampen, rooken*): *het smookt hier*; *e. pijpje –*; gmz.

Smo'kerig, bn.; –er, –st (*rookerig, vol rook*).

Smo'king, v. –s (*korte, zwarte heerenjas, rok zonder panden* [*met lange en breede revers*]; in Eng. zegt men *dinner-jacket*, nooit *smoking*).

I. Smok'kel, m. (*sluikhandel*).

II. Smok'kel, m. (Z.-N. *stofregen*).

Smok'kelaar, m. –s (*iem., die smokkelt*; inz. *sluiker*): *een – betrappen.*

Smokkelarij', v. –en (*het smokkelen*).

Smok'kelen, smokkelde, h. gesmokkeld (1 *sluiken: goederen met ontduiking van in- of uitvoerrechten over de grens voeren*; 2 *oneerlijk zijn, bedriegen*; school: *spieken*; 3 Z.-N. *stofregenen*; 4 Z.-N. *snoepen*): 1 *alcohol –*; 2 *Jan wilde niet –, al werd Piet nummer één*; 3 *'t smokkelt de heele dag*; 4 *zij smokkelt zich vet*; –**goed,** o. –goederen (*smokkelwaar*); –**handel,** m. (*sluikhandel*); –**waar,** v. –waren (*waar, die men smokkelt*).

Smook, m. (*dikke, vette rook*): *walm en –.*

I. Smoor, v. (*het land, wrevel*): *de – in hebben,* gruwelijk het land hebben; gmz.

II. Smoor, m. (Z.-N. *damp, rook, nevel*).

III. Smoor (afkorting van *smoorlijk*).

Smoor'dronken, bn. (*zwaar beschonken*): *de feestvierders raakten op de duur –.*

Smoor'heet*, bn. (*stikkend warm*): *e. – bad.*

Smoor'kuil, m. –en (*kuil, waarin iets gesmoord wordt*; vero. *de kuil midden in een fort, dienende om te verhoeden, dat neervallende projectielen ontploffen*): zegsw. *van zijn hart geen – maken,* vrijuit, ronduit spreken; zie Moordkuil.

Smoor'lijk, bw. (eig. *om te smoren*; *erg, buitengewoon*; ook: *smoorlijk verliefd*): *de jongen was – (verliefd).*

Smoor'vol, bn. (eig. *stikkend vol, propvol*): *het zaaltje was –*, d. i. stikvol, tjokvol.

Smo'ren, smoorde, h. (3, 4, 5, 6), is (1, 2) gesmoord (1 *stikken*; 2 *boven een zacht vuur gaar worden*; 3 *doen stikken*; 4 *boven een zacht vuur gaar laten worden*; 5 Z.-N. *misten*; 6 Z.-N. *rooken*): 1 *in zijn eigen bloed –*; *het is hier om te –*; 2 fig. *iem. in zijn vet laten –*, zich niet verder met hem bemoeien; 3 zegsw. *hij is niet in de wieg gesmoord*, is hoogbejaard; fig. *de stem der natuur –*; *iets in de kiem –*, b.v. een staking; *zijn leed –*, verkroppen; 4 *aardappels –*; *vleesch –*, in eigen vocht gaar laten worden; 5 Z.-N. *het smoort ferm vandaag*; 6 Z.-N. *een pijp –.*

Smots, v. –en (1 *vlek, smet*; 2 *slons*): 1 *een schortje vol –en*; 2 *een – van een vrouw.*

Smot'sen, smotste, h. gesmotst (*bemorsen*).
Smot'sig, bn. en bw.; –er, –st (*vuil*): *een –e werkvrouw*; *iets – afwerken,* morsig.
Smous*, m. smousen (1 scheldn. *Jood*; 2 *kleine hond met fijn, krullend haar*): 1 *een eerlijke –*; 2 *onze Fanny is een –je.*
Smou'sen, smouste, h. gesmoust (*bedriegen, schacheren*); **–erij',** v. –en (*bedrog*).
Smous'hond, m. –honden; z. Smous 2.
Smous'jassen, smousjaste, h. gesmousjast (*zeker kaartspel* [*met tweeën*] *spelen, waarin de jas of boer de hoogste troef is*).
Smout, o. (*gesmolten reuzelvet; klein drukwerk*; Z.-N. *uit zaad geslagen olie*); z. Smoutwerk; **–'achtig,** bn.; –er, –st (*vettig*); **–'bol,** m. –bollen (*kermis-vetbol*).
Smou'ten, smoutte, h. gesmout (*met vet bewerken, bereiden of besmeren*): *de spijzen –*; *een wagen –.*
Smou'terig, bn.; –er, –st (*vettig, reuzelachtig*); ook: **Smou'tig,** bn.; –er, –st.
Smout'werk, o. (typ. *klein zetwerk, voor handel en particulieren, als*: *brieven, rekeningen, circulaires, adreskaarten enz.*).
Smout'zetter, m. –s (*zetter van smoutwerk*).
Smui'gen, smuigde, h. gesmuigd (*zich in stilte te goed doen*); **–er,** m. –s (*gluiper*); **–ertje,** o. –s (*kort steenen pijpje*).
Smuik, v. in N.-N. slechts gebr. in de bijw. uitdr. **ter smuik** (*heimelijk*), ook: *ter smuig*; in Z.-N. *mist,* eveneens Z.-N. **smui'ken,** smuikte, h. gesmuikt (*misten*).
Smui'len, smuilde, h. gesmuild (*schransen, smullend eten*); vero.
Smuk, m. (*opschik, sieraad, tooi*): *edelvrouwen in bonte –.*
Smuk'ken, smukte, h. gesmukt (*opschikken*).
Smul, v. smullen: *hij houdt van de –*, d. i. v. goede sier; *ergens geen – op hebben,* trek.
Smul'baard, m. –en of: **–broer,** m. –s (*lekkerbek*); **–dag,** m. –dagen (*dag, waarop gesmuld wordt*): *de kermisdagen, vroeger echte –en*; **–graag,** bn.: *de –grage Romein Lucullus,* gaarne lekker etende.
Smul'len, smulde, h. gesmuld (*lekker eten*): fig. *van iets –*, plezier in iets hebben, zich (heimelijk of in stilte) er aan te goed doen.
Smul'lig, bn.; –er, –st (*morsig, vuil, bemorst*).
Smul'paap, m. –papen (*smulbroer*); gmz.
Smul'partij, v. –en (*feestje, waarop lekker gegeten en gedronken wordt*).
Snaai, m. –en (*voordeel, winst*); **–tje,** o.; spreekt.: *een aardig – maken.*
Snaai'en, snaaide, h. gesnaaid (*wegkapen; naar zich toe halen*): *in de provisiekast –.*
Snaak, m. snaken (*grappenmaker, guit*): *een vreemde –*, kerel, persoon.
Snaaks, bw.; –er, –t (*kluchtig, koddig, grappig*): *hij kan – vertellen.*
Snaaksch*, bn.; –er, –t: *e. –e vent,* grappig; *een – gezegde*; **–'heid*,** v. –heden (*grap*).
I. Snaar, v. snaren (*draad van metaal, van darmen enz.* inz. *gespannen op muziekinstrumenten, welke getokkeld, gestreken, aangeslagen worden*): *een viool–, een piano–, een harp–*; *de snaren spannen,* gaan spelen; *de snaren tokkelen,* tokkelend bespelen b.v. een citer; van rackets: *vernieuwing van snaren, per – 60 cent*; zegsw. *die – moet je bij hem niet aanroeren,* daar moet je hem niet van spreken; *alles op haren en snaren zetten,* hemel en aarde bewegen; Z.-N. *er is een – aan los,* niet wijs zijn.
II. Snaar, v. snaren (*schoonzuster*); vero.
Snaar'gezang, o. –en (*gezang, begeleid door snaarinstrumenten*); **–instrument,** o. –en (*besnaard muziekinstrument,* b.v. *een viool, mandoline*); ook: Snarenspeeltuig.
Snab'bel, snab'ber, m. –s (Z.-N. *snavel*).
Snab'belen, snab'beren, snabbelde, h. gesnabbeld (Z.-N. *snateren*).
Snak, m. snakken (*bits woord, snauw*).
Sna'kerig, bn. en bw.; –er, –st (*grappig, kluchtig*): *een –e jongen*; **–heid,** v.
Snakerij', v. snakerijen (*grap, klucht*).
Snak'ken, snakte, h. gesnakt (1 [*met korte stooten luid*] *hijgen*; 2 *hijgend verlangen*; 3 Z.-N. *snikken*; 4 Z.-N. [*toe*]*snauwen; met een ruk wegnemen*): 1 *het vischje snakte naar het water*; 2 *– naar lucht, naar vrijheid, naar rust,* smachten; 3 Z.-N. *uren lang zat hij te –*; 4 *– en snauwen; hij snakte het brood v. de tafel.*
Snap, m. (*hap, snelle greep*): *de hond had het haas in een –*; zegsw. *het was in een hap en een – klaar,* zeer spoedig.
Snap'achtig, bn.; –er, –st (*praatzuchtig*): *e. – kind, die vrouw is erg –,* babbelachtig.
Snap'haan*, m. –hanen (*ouderwetsch vuurroer*; fig. *straatdief, struikroover*).
Snap'pen, snapte, h. gesnapt (1 *happen naar; snel vatten, grijpen, vangen*; 2 fig. *begrijpen*; 3 *babbelen*): 1 *de zwaluw snapt naar een vlieg; poes zal de muis wel –*; *die oplichter is eindelijk gesnapt*; 2 *nu eerst snap ik het; snap je de mop?* 3 *ze werken niet, ze –.*
Snap'per, m. –s (*babbelaar*); **–ster,** v. –s.
Snapperij', v. –en (*gebabbel, beuzelpraat*).
Snap'shot, o. –s (Eng. *momentopname*).
Snar, bn. en bw.; –der, –st (*vinnig, fel*): *– in de mond,* bits; **–'heid,** v.
Sna'renmaker, m. –makers (*iemand, die snaren* [*voor muziekinstrumenten*] *maakt*).
Snarenpijperij', v. –en (*beuzelachtig speelgoed, beuzelingen, dingen zonder waarde*).
Sna'renspel, o. (*muziek van snaarinstrumenten*): *looft den Heer met –.*
Snar'rig, bn., bw. (*snar, vinnig*); **–heid,** v.
Snars, sners, snirs, v. (1 *weinigje, ziertje, nietigheid*; 2 *roes*): 1 *hij weet er geen – van*; 2 *hij heeft een – aan,* is een weinig dronken.
Sna'ter, m. snaters (*mond, bek*): *hou je –!*
Sna'terachtig, bn.; –er, –st (*babbelachtig*).
Sna'teren, snaterde, h. gesnaterd (1 *schreeuwen v. eenden, ganzen enz.*; 2 *babbelen, luid en aanhoudend*): 1 *ganzen, eenden –*; 2 *hou toch op met dat –.*
I. Snauw, m. snauwen (*het snauwen; bits toegeduwd woord of gezegde, grauw*).
II. Snauw, v. –en (*groote tweemaster*).
Snauw'achtig, bn. (*bits, scherp, snarrig*).
Snau'wen, snauwde, h. gesnauwd (*toegrauwen, bits en schamper spreken*): *– tegen.*
Snau'werig, bn.; –er, –st (*snauwend*): *e. –e vrouw*; *een – antwoord*; **–heid,** v.
Sna'vel, m. –s (*sneb of neb v. e. vogel*): fig. *roer toch je – niet zoo!* mond; *wat heeft hij een –!* groote neus; gmz.
Sna'velkrokodil, m. –len; zie Gaviaal.
Sneb, sneb'be, v. snebben (*snavel; voorste gedeelte, puntige ram-voorsteven van schepen* inz. *van de schepen uit de Rom. tijd*): *bij de Romeinen werd het spreekgestoelte* (ros'tra) *met de scheepssnebben* (ros'tra, mv. van ros'trum) *van veroverde schepen versierd.*
Sneb'beren, snebberde, h. gesnebberd (van eenden: *geluid maken met de sneb*

bij 't verorberen van eendenkroos).
Sneb'big, bn.; –er, –st (*vinnig*); z. Snibbig.
Sneb'schip, o. –schepen (eig. *schip met een sneb*, d. i. *met een puntige voorsteven*).
Sne'de, snee, v. sneden, sneeën (1 *het snijden*; 2 *de opening door snijden ontstaan: insnijding, wonde*; 3 *door snijden verkregen vorm: snit, coupe*; *afgesneden schijf, dun plat stuk*; 4 *scherp gedeelte*); verkl. sneetje, o. –s: 1 *onder de – liet de patiënt geen kik*; fig. *dat was, kwam juist ter –*, van pas; *gras van de eerste –*, het eerst gemaaide gras; *de – van een vers*; z. Caesuur; Z.-N. *het bier is van* (of: *op*) *snee*, goed om gedronken te worden; 2 *de – van een zaag*; *een diepe – in de vinger*; 3 *de – v. e. japon, jas enz.*; *een boek verguld op –*, door het afsnijden der vellen verkregen oppervlakte; *de eerste – hooi is thans binnen*; *een – brood*; *een sneetje koek*; 4 *de – van een mes, van een bijl*.
Sne'dig, bn. en bw.; –er, –st (1 *scherp*; 2 *schrander*): 1 *een – kouter*; 2 *een –e opmerking*, juist, gevat; *een –e zet*; *– antwoorden*; **–heid** (*gevatheid, schranderheid*).
Sneeg*, bn.; –er, –st (*snedig*): *een vrouw van – vernuft, gestadig in manieren, zij kan een huisgezin naar rechte eisch bestieren*; vero.
Sneep*, m. sneepen (*karperachtige riviervisch*; Lat. chondrostoma nasus).
Sneer, m. –en (Eng. *hoonende grijnslach*).
I. Snees*, m. sneezen (Barg. *opkooper van* [*gestolen*] *goederen*). [*gen.*
II. Snees*, o. sneezen (*twintigtal*): *een – haring*.
Snee'tje, o. –s (*kleine snee*): *een – koek*.
Sneeuw, v. fig. o. (*in kristalvorm bevroren waterdamp, vlokvormig uit de dampkring neervallend*; fig. *grijsheid, blankheid*): *er viel veel –*; *zoo wit als –*; *verdwijnen, smelten als – voor de zon*; fig. *– dekt zijn kruin*, grijze haren; *het – van zwanendons*.
Sneeuw'bal, m. –len (*bal van samengedrukte sneeuw*; plantk. *balroos, Geldersche roos, dikwijls door cultuur veredeld tot sierheester*, Lat. viburnum; *onderlinge ledenwerving, collecte enz., waarbij één persoon begint met drie of vier andere als leden te werven, bij hen geld in te zamelen enz. en ieder dezer op zijn beurt weer drie of vier andere voor zijn rekening neemt enz.*); **–balletje,** o. –s (fig. *glaasje klare jenever met suiker*): *een –*; **–bank,** v. –en (*sneeuwwolk*); **–berg,** m. –en (*sneeuwhoop*; *met eeuwige sneeuw bedekte berg*); **–blind,** bn. (*blind door het staren met onbeschermde oogen op de sneeuw* o. a. *de meeste vogels*); **–blindheid,** v.: *lijden aan –*.
Sneeuw'bril, m. –brillen (*bril*, o. a. *gedragen door de poolreizigers tegen de sneeuwblindheid*): –len niet met glazen, maar met leeren rondjes met een smal spleetje.
Sneeu'wen 1 sneeuwde, h. gesneeuwd (onp. w.w., fig. *in groote hoeveelheid neerkomen*): *het sneeuwt*, er valt sneeuw; *het sneeuwt groote vlokken*; fig. *het sneeuwt groote ideeën*, zij komen in overvloed; **2** bn. (1 *van sneeuw*; 2 *als van sneeuw*): 1 *een – kleed dekt de poollanden*; 2 *de – bloesems der jasmijn*.
Sneeuw'gans, v. –ganzen (*veldgans uit het N., geheel wit met zwarte vleugelspitsen*; Lat. anser hyperboreus); **–gebergte,** o. –n (*hooggebergte, waarvan de toppen boven de sneeuwgrens liggen*); **–gors,** v. –gorzen (*gors o. a. waargenomen op de Waddeneilanden*; Lat. plectrophenax nivalis): de – heet ook: strand-, duin- of zeeputter.
Sneeuw'grens, v. –zen (*denkbeeldige lijn als grens der eeuwigdurende sneeuw in het hooggebergte*); **–haas,** m. –hazen (*haas der Middel-Europeesche gebergten en van N.-Europa, des winters spierwit, des zomers grijs als onze haas*; Lat. lepus variabilis); **–hoen,** o. –ders (Lat. lagopus mutus, *'s zomers roodbruin, 's winters wit*): *het – leeft in het hooge noorden*, b.v. *op Spitsbergen*; **–ig,** bn.; –er, –st (*vol sneeuw*): *het – jaargetijde*; fig. vergrijsd: *een – hoofd*; **–jacht,** v. (*hevige sneeuwbui met wind*): *door storm en – heen*; **–klokje,** o. –s (*narcisachtig bolgewas, wit voorjaarsbloempje*; Lat. galanthus nivalis); **–lawine,** v. –n (*sneeuwstorting in het hooggebergte*); zie Lawine; **–linie,** v. –liniën; z. Sneeuwgrens; **–lucht,** v. –luchten (*lucht, die met sneeuw dreigt*); **–man,** m. –mannen (*sneeuwpop tot vermaak der jeugd*); **–ploeg,** m. –en (*machine, waarmee men de sneeuw op de wegen ter zijde werpt*); **–schoen,** m. –en (*groot, bootvormig onderstel voor e. schoen, waardoor men gemakkelijk over losse sneeuw kan loopen*); **–storm,** m. –en (*storm, met sneeuwbuien vergezeld*); **–uil,** m. –uilen (*uil uit het N.*; Lat. nyctea nyctea); **–vlaag,** v. –vlagen (*hevige sneeuwbui*); **–vlok,** v. –vlokken (*aaneengehechte sneeuwkristallen*); **–vogel,** m. –s; zie Pestvogel; **–water,** o. (*water van gesmolten sneeuw*); **–wit,** bn. (*zoo wit als sneeuw*): *–witte bloesems, –witte haren*; ook: –wit'; **–wolk,** v. –en (*wolk, waaruit sneeuw neervalt*).
Snee'zen*, sneesde, h. gesneesd (Barg. *schacheren*; *helen*; ook *stelen*); z. Snees **I.**
Snek, v. –ken (*slakvormig kettingraadje in een uurwerk*); **–rad,** o. –raderen (*kegelvormig raadje, door de snek in beweging gebracht*).
I. Snel, v. –len (*kan, 1/2 pint*): *de stroop–*.
II. Snel, bn. en bw.; sneller, snelst (1 *vlug, niet veel tijd noodig hebbend, gezwind*; *haastig*; 2 Z.-N. *mooi, verstandig*): 1 *een – besluit*, vaardig; *een hazewind loopt –, de bergbeek stroomt –*; z. Leugen; 2 *een – meisje, een – kind*; **–'dicht,** o. –en (*puntdicht, epigram*): *de –en van Huygens*; **–heid,** v. (*vlugheid, spoed, vaardigheid*): *met een – van 5 m per seconde*; nat. *de –heden* (bewegingen); **–koker,** m. –s (*toestel met spirituslamp, om in korte tijd water enz. te doen koken*).
Snel'len, snelde, i. (1), h. (2) gesneld (1 den. van *snel* = *spoedig*: *ijlen*; 2 z. Koppensnellen): 1 *iem. te gemoet –*; *naar huis –, de tijd snelt*; 2 *gesnelde koppen*, afgeslagen en als zegeteeken meegenomen hoofden; **–looper*,** m. –s (*iem., die snel loopt*; *soort v. schaatsen*; *naam van een cilinder in een weefgetouw*); **–pers,** v. –en (*drukpers, uitgevonden in 1810, met groote drukcapaciteit*); verg. Handpers; **–rijder,** m. –s (*hardrijder* b.v. *op schaatsen*); **–schrijven,** o. (*stenographie*); **–schrijver,** m. –s (*stenograaf*); **–tocht,** m. –en (*tocht van Papoea's, Dajaks enz. om koppen te snellen*); **–trein,** m. –en (*trein, die snel loopt en alleen bij hoofdstations stilhoudt*); **–vin'gerig,** bn. (*vlug met de vingers*); **–voe'tig,** bn. (*zeer vlug ter been*): *de –e Achilles*; **–vuur,** o. (*het snel vuren of schieten*, inz. *met het repeteergeweer of het snelvuurgeschut*); **–vuurgeschut,** o. (*stuk geschut, waarmede snel achter elkaar gevuurd kan worden*); **–zeiler,** m. –s (*goed bezeild schip*).

Snep, v. sneppen; zie Snip.
Snep'per, m. –s (*chirurgisch instrumentje met meer dan 10 mesjes, die bij 't ontspannen van e. veer tegelijk i. h. vleesch snijden*).
Sner'ken, snerkte, h. gesnerkt (klankn. 1 *een knetterend geluid maken* [*bij het braden*]; 2 *doen braden in snerkende boter*; 3 Z.-N. *snerpen*): 1 *de boter snerkt in de pan*; 2 *een hoentje* –; 3 *de wonde snerkt.*
Sner'pen, snerpte, h. gesnerpt (*een snijdende pijn veroorzaken: branden, gloeien*): *fel snerpt de koude noordenwind*; *een –de koude.*
Sner'pend, bn. en bw.; –er, –st (*een snijdende pijn veroorzakend*; fig. *snijdend*): *de –e noordooster*; – *koud,* doordringend.
Sners, v.; zie Snars.
Snert, v. (*erwtensoep,* inz. in soldatentaal): zegsw. *het lijkt wel* –, het lijkt op niets; *dat is* –, gekkenpraat, niets waard; *hij is een –vent,* een kerel van niets; gmz.
I. Sneu, bn. en bw.: *dat was* – *voor hem,* teleurstellend; *hij keek wat* –, op zijn neus, beschaamd; zie Sip.
II. Sneu, v. sneuen (*dwarslijn der beuglijn*).
Sneu'kelaar, m. –s (*snoeper*).
Sneu'kelen, sneukelde, h. gesneukeld (Z.-N., gew. *snoepen*): –, *waar ze kan.*
Sneu'velen, sneuvelde, i. gesneuveld (*vallen, in de strijd of op 't slagveld blijven*).
Sne'ven, sneefde, i. gesneefd (lit. t. *sneuvelen*).
Snib'be, v. –n (*snibbige vrouw of meisje*).
Snib'ben, snibde, h. gesnibd (*snibbig iets zeggen*): *nu, sigaren zijn toch ook niet bepaald noodig, snibde Charlotte.*
Snib'big, bn.; –er, –st: *een* – *meisje,* snar, vinnig, scherp v. taal; **–heid,** v.
Snij'bank, v. –en (*bank, waarop of waaraan gesneden wordt,* inz. *werkbank v. d. houtbewerker of v. d. leerlooier*); **–biet,** v. –en (*beetwortel, waarvan het jonge loof gegeten wordt*); **–bloem,** v. –en (*bloem, gekweekt om afgesneden te worden,* b.v. *de hyacint*); **–boon*,** v. –en (*lange, platte stokboon, die in dunne reepjes gesneden wordt*; Lat. phaseolus compressus): fig. *een rare* –, vreemd, zonderling iem.; **–boonenmesje*,** o. –s (*mesje tot het snijden dezer boonen*); **–boonenmolen*,** m. –s (*molen tot het malend snijden der snijboonen*); **–bord,** o. –en (*houten schijf of bord, om er iets, b.v. brood, worst op te snijden*).
Snij'den, sneed, h. gesneden (1 *met een scherp voorwerp iets geheel of gedeeltelijk van een scheiden*; 2 *scherp zijn*; 3 van twee lijnen: *een punt gemeenhebben en door het snijpunt gaan*; van cirkels: *twee punten in de omtrek gemeenhebben*; 4 *vermengen, vervalschen*; 5 *scherpe pijn veroorzaken*; 6 *te veel laten betalen*): 1 *iets in stukken snijden*; *iets klein* –, in kleine stukken; *brood, vleesch* –, aan schijven; *zijn haar laten* –, knippen; zie Hout, Mes; refl. *zich* –, z. snijdend wonden; *z. in de vinger* (of: *in de vingers*) –, fig. zich nadeel berokkenen; 2 *dat mes snijdt niet*; 3 *deze lijnen worden door twee evenwijdige lijnen gesneden*; *deze cirkels – elkaar*; 4 *wijn* –, meestal Versnijden; 5 zegsw. *dat snijdt door het hart, door de ziel*; 6 *ik ben in die winkel erg gesneden,* afgezet; nog: *hij sneed er van tusschen* (*door*), hij spoedde z. weg.
Snij'dend, bn.; –er, –st (*scherp*): *e.* – *werktuig,* 't welk snijdt; fig. *een –e wind,* snerpend; *een –e pijn,* vinnig; *iets op snijdende toon zeggen,* scherp.
Snij'der, m. snijders (*kleermaker*); gew., gmz.
Snij'deren, snijderde, h. gesnijderd (*het kleermakersvak op kleine schaal uitoefenen*; *lappen*); gew., gmz.
Snij'dersambacht, o.; **–gezel,** m. –gezellen (*kleermakersknecht*); **–gild,** o. –gilden (*vereeniging of gild van kleermakers; al de snijders*); **–tafel,** v. –s (*tafel of plank op schragen, waarop de kleermaker werkt*).
Snij'ding, v. –en (1 *het snijden,* b.v. *van twee lijnen*; 2 bouwk. *grep of kier tusschen twee huizen*; 3 *scheurende pijn*; 4 *caesuur,* meestal *snede*): 1 *de* – *van twee wegen, kanalen enz.*; 2 *deze* – *is te breed*; 3 *–en in het lijf*; 4 *de* – *in dit vers valt verkeerd.*
Snij'ijzer, o. –s (*werktuig om op schroeven de draadwindingen aan te brengen*).
Snij'kamer, v. –s (*ontleedzaal, anatomisch laboratorium*); **–lijn,** v. –en (meetk. *lijn, die e. andere snijdt*); **–machine,** v. –s (boekbindersvak: *werktuig tot het machinaal afsnijden van in te binden boeken*); **–punt,** o. –en (*punt, waarin twee lijnen of cirkels elkaar snijden*); **–tand,** m. –en (*voortand* [*om het voedsel af te snijden*]); **–werk,** o. (*artikelen in of uit hout gesneden*): *Duitsch* –.
I. Snik, m. –ken (*hik*): *de jongste* – *geven,* sterven; *de laatste* –, de stervenshik.
II. Snik, bn.: *niet goed* –, niet goed wijs.
III. Snik, v. –ken (*soort v. trekschuit*); gew.
Snik'heet*, bn. (*smoorheet of stikkend warm*): *een –e Augustus-middag, een –e lucht.*
Snik'ken, snikte, h. gesnikt (1 *hikkend schreien*; 2 *snikkend* in bet. 1 *iets zeggen*): 1 *het kind begon te* –; 2 *ja, snikte zij.*
Snip, v. snippen (*inlandsche vogel v. d. orde der steltloopers met zeer lange snavel*); zie Hout– (Z.-N. Bosch–), Poel–, Watersnip.
Snip'pel, v. –s (*reepje gesuikerde oranjeschil*; *afsnijdsel, afval*); ook: **Snipper,** v. –s.
Snip'penei, o. –eieren; **–jacht,** v.; **–net,** o. –netten; **–tijd,** m. (*jachttijd voor het vangen van snippen*); **–vangst,** v.: *op de* –.
Snip'per, v. –s (*snippel*): *een koek met –s*; *raap die –s papier op.*
Snip'peren, snipperde, h. gesnipperd (*tot snippers maken*).
Snip'perkoek, m. –en (*koek m. snippers*).
Snip'permand, v. –manden (*mand, waarin men de snippers werpt, prullenmand*): *in de* –; **–uur,** o. –uren (*verloren uur, ledig uur*); **–werk,** o. (*beuzelwerk*).
Snip'pig, bn.; zie Snibbig.
Snipsnaarderij'en, v. mv. (*kleinigheden, beuzelingen*); verg. Snarenpijperij.
Snir'sen, snirste, h. gesnirst (*snerken; sissen*): *de pan snirst*; *de boter begint te* –.
Snit 1 m. snitten (*kerfbijl*); **2** v. snitten (*vorm, snede*): *de* – *van een kleedingstuk.*
Snob, m. snobs (Eng. *iemand, die voor gentleman wil doorgaan, die de groote wereld wil nadoen, parvenu*; ook: *poen, ploert*).
Snobis'me, o. (*naäperij der groote lui, poenige aanstellerij of aanmatiging der snobs*).
Snoei'en, snoeide, h. gesnoeid (*afsnijden, inkorten*): *een boom* –, *een heg* –; *geld* –, de rand van munten van edel metaal wegnemen, vero.; Z.-N. gew. *de wind snoeit,* snerpt; **–er*,** m. –s (*persoon, die snoeit; snoeimes*); **–kunst,** v. (*de kunst v.* [*boomen*] *snoeien*); **–maand,** v. –en (*maand, waarin de boomen gesnoeid worden*; *Februari, Maart*); **–mes,** o. –sen (*mes* [*met halve-*

maanvormig lemmet] v. den snoeier); **–sel,** o. –s (*afval bij het snoeien*); **–tafel,** v. –s (boekbinderij: *toestel tot het afsnijden van vellen bordpapier*); **–tang,** v. –en (*schaar met veer en ronde snede, dienend bij het snoeien*); **–tijd,** m. (*snoeimaanden*); **–werk,** o. (*het werk, dat de snoeier verricht*).

Snoek (*groote en vraatzuchtige zoetwatervisch*; Lat. esox lucius), **1** (voorwerpsn.), m. –en: *een – strikken*, met een strik van koperdraad vangen; zegsw. *een – vangen*, Iron. in 't water vallen; *een – op zolder zoeken*, vergeefsch werk doen; **2** (stofn.), v.: *ik houd van –*; **–'achtig,** bn. (*lijkende op een snoek*): *–e visschen.*

Snoek'baars, m. –baarzen (*zoetwatervisch, zander, baars met een kop als een snoek*; Lat. lucioperca sandra).

Snoep, m. (*snoeperij*): *– koopen*; **–'achtig,** bn. (*geneigd tot snoepen*): *een – kind*, dat gaarne snoept.

Snoe'pen, snoepte, h. gesnoept (*lekkernij* [*heimelijk*] *gebruiken*, ook: *wegpakken*): *koekjes –, taartjes –; poes snoept van de melk.*

Snoe'per, m. –s: *een oude –*; **–erig,** bn. (*lief, aardig*): *een – jurkje, een – mutsje*; **–erij',** v. –en (*het snoepen, snoepgoed*).

Snoep'goed, o. (*lekkers, lekkernij*); **–ig,** bn. (*lief, bekoorlijk*): *Jasper zat bij 't – Klaartje*; **–lust,** m.; **–reisje,** o. –s (*kleine reis, die men in stilte doet, plezierreisje in stilte*); **–sch*,** bn.; –er, meest – (*snoepachtig*); **–ster,** v. –s (*vrouw of meisje, dat gaarne snoept*); **–tafel,** v. –s, **–winkeltje,** o. –s (*tafeltje, waaraan, winkeltje, waarin snoepgoed verkocht wordt*); **–zucht,** v.

Snoer, o. –en (1 *koord*; 2 *meetsnoer*; 3 *reeks, rij aan een koord enz.*): 1 *kralen aan een – rijgen*; zie ook Hengel–, Richt–, Rijg–; zegsw. *iemand aan zijn – krijgen*, tot zijn partij, zienswijze overhalen; 2 *de –en zijn mij in lieflijke plaatsen gevallen*, Psalm 16 : 6, d. i. iets goeds, iets schoons, is mij toegemeten; 3 *een – paarlen*; zie Hals–.

Snoe'ren, snoerde, h. gesnoerd (*aan een snoer rijgen*); zegsw. *de mond –*; z. Mond.

Snoes*, m. –zen (1 *lief kindje*; 2 *snoeshaan*): 1 *een – van een kind*, een dotje; 2 *mamalief zit op de koepel met een vreemden –.*

Snoes'haan, m. –hanen (*een vreemde snuiter, malle vent, zonderling mensch*; ook: *pocher, snoever*).

Snoet, m. –en (*snuit*): *de – v. e. varken, hond enz.*; fig. *e. aardig snoetje*, gezichtje.

Snoe'ven, snoefde, h. gesnoefd (*pochen, grootspreken*): *–op*; **–er,** m. –s (*bluffer*); **–erij',** v. –en (*gesnoef*); **snoef'ster,** v. –s.

Snoe'zig, bn. en bw. (*lief, aardig*): *wat een – hoedje! dat kindje is – gekleed*, allerliefst.

Snok, m. –ken (Z.-N. *ruk*).

Snood*, bn. en bw.; –er, –st (*boos, misdadig*): *een – verrader*, doortrapt, arglistig; *snoode plannen*; *met – geweld*, schandelijk; *iemand – behandelen*, gemeen, laag; *–e ondank*, laag; **–'aard,** m. –s (*booswicht*); **–heid,** v. –heden (*boosheid, misdrijf*).

I. Snor, v. snorren (*knevelbaard*).

II. Snor, m. (*snorrend geluid*; *roes*): zegsw. *een – aanhebben*, wat dronken zijn.

III. Snor, v. snorren (*oude rammelkast, reiswagen*).

IV. Snor, m. snorren (*nachtegaalrietzanger*; Lat. locustella l. luscinoïdes), gew.; Snor **II, III, IV** zijn waarschijnlijk etymologisch dezelfde woorden.

Snor'baard*, m. –en (*knevel*; fig. *man m. e. zware knevel*): *e. oude –*, oudgediende.

Snor'band, m. –banden (*band, om de snorpunten een opwaartsche richting te geven*).

Snor'der*, m. –s (*vigilante m. één paard; dekoetsier; iem. die snort* 2; *de auto*); **–sauto,** v. –'s.

Snork, m. –en (*het snorken*); –je, o. –s.

Snor'ken, snur'ken, snorkte, h. gesnorkt, gesnurkt (*ronken, al slapend e. snorrend geluid maken*; ook: *snoeven, pochen*); **–er,** m. –s (fig. *pocher, snoever*); **–erij,** v. –en.

Snor'rebot, o. –botten (*jongensspeelgoed, dat een snorrend geluid maakt*).

Snor'ren, snorde, h. gesnord (1 *een brommend geluid maken: brommen, suizen*; 2 v. autobussen, taxi's: *op de openbare weg onderweg passagiers opnemen*): 1 *de pijlen –; meikevers –*; 2 *het – tegengegaan.*

Snor'repijp, v. –en (*snorrebot*); **–pijperij',** v. –en; zie Snarenpijperij.

Snor'wagen, m. –s; zie Snor **III.**

Snot 1 o. (verwant met *snuiten*; *neusvocht*): *Piet –*, snotjongen; **2** v. (*snotziekte*).

Snot'aap, m. –apen, **–baard,** m. –en (*snotjongen*); **–je,** o.: zegsw. *in het – krijgen*, eig. in de neus, ergens de lucht van krijgen; **–jongen,** m. –s (*jongen met een snotneus, kwajongen*): *iem. als een – behandelen*, uit de hoogte; **–neus* 1** m. –neuzen (*neus, die veel snot geeft*): *een jongen met een –*; **2** m. en v. –neuzen (*snotjongen*) = Z.-N.: **Snotter,** m. –s.

Snot'olf, m. –olven (*vraatzuchtige zee-roofvisch, zeeduivel*; Lat. lophius piscatorius).

Snot'tebel*, in de 1ste bet. v., in de 2e bet. m. en v. –bellen (plat: *snot, uit de neus hangend*; ook: *persoon met een snottebel*).

Snot'ter, m. –s (Z.-N. *snotaap*); **–en,** het kind snotterde, h. gesnotterd (fig. *snikkend en snotloozend krijten*; spottend: *schreien*); **–terig,** bn.: *een –e jongen*, snotneus; **–ziekte,** v. (*kippen-, paardenziekte*): *– wordt genezen door anti-diphtiriticum*; zie Snot **2.**

Snuf, v. (*reuk*): *ik heb er de – van*, d. i. de lucht er van, ik heb het in de gaten.

Snuf'felaar, m. –s (*iem., die snuffelt*, inz. *alles doorzoekt, navorscher*).

Snuf'felen, snuffelde, h. gesnuffeld (*snuiven: de reuk, de lucht van iets opsnuiven, ademen*; fig. *naspeuren, nazoeken*): *de hond snuffelde in de struiken*; *in oude papieren –.*

Snuf'fen, snufte, h. gesnuft (*snuiven*).

Snuf'je, o. –s (*laatste mode, modeartikel; fijnste v. iets*): *modesnufjes, meubelsnufjes.*

Snug'ger, bn. en bw.; –der, –st (*wakker, levendig, vlug, schrander*): *een–ventje; die knecht ziet er niet – uit*; *– antwoorden*; **–heid,** v.

Snuif, v. (soorten) snuiven (*gemalen tabak, snuiftabak*); **–'doos*,** v. –doozen.

Snuif'je, o. –s (1 *een tikje* [*hoeveelheid tusschen vinger en duim*] *snuif*; 2 *hoeveelheid*): 1 *een – nemen, aanbieden*; 2 *een – zout.*

Snuif'molen, m. –s (*molen, waarin men karotten maalt tot snuif*); **–pot,** m. –potten (*pot, waarin snuif bewaard wordt*); **–rasp,** v. –en (*rasp, waarmee karotten tot snuif geschaafd worden*); **–ster,** v. –s (*vrouw, die snuift*); **–tabak,** v. (*tabak, om er snuif van te raspen*; ook: *snuif*); **–winkel,** m. –s (*winkel, waar snuif verkocht wordt*).

Snuis'teren, snuisterde, h. gesnuisterd (Z.-N. *snuffelen*).

Snuis'tergeld, o. (*pasmunt; zakgeld*); gew.
Snuisterij', v. –en (*kleinigheid, luxe-voorwerp van weinig waarde*).
I. Snuit, m. snuiten (*vooruitstekend, vleezig deel v. d. bek v. sommige dieren*; ook wel: *neus; gezicht*): *de – van een olifant,* slurf; *de – van een varken; iem. er eentje op zijn – geven.*
II. Snuit, v. en o. (*afval van vlas*), etymologisch verwant met Snuit **I.**
Snuit'dieren, o. mv. (*dieren met een snuit of slurf*); ook: Slurfdieren.
Snui'ten, snoot, h. gesnoten (1 *iets van eenig voorwerp wegnemen, wegknijpen*; 2 *de neus reinigen*): 1 *de kaars –; een stuk hout –; de hennepstengels –,* uit'stekende punten wegnemen; 2 *de neus –.*
Snui'ter*, m. –s (1 *een schaar met een huisje er op, om de pit eener vetkaars af te knijpen*; vero.; 2 *kwant, zonderling*): 1 *de kaars met een – snuiten*; 2 *een vreemde –.*
Snuit'kevers, m. mv. (*schildvleugelige insecten met spitse snuit o. a. kalander*; Lat. curculionidae); ook: **–torren,** v. mv.
Snuit'sel, o. (*verkoolde kaarspitstof*).
I. Snui'ven, snuifde (snoof), h. gesnuifd (*snuiftabak gebruiken*): *makuba –; die oude heer snuift sterk*; afgeleid van hetzelfde grondwoord als Snuiven **II.**
II. Snui'ven, snoof, h. gesnoven (*de adem hoorbaar in- en uitblazen door de neus*): **fig.** *hij snoof van woede,* razend worden.
Snui'vertje, o. –s (*stookhok; kookhuisje*).
Snul, m. –len (Z.-N. *sul*).
Snur'ken, snurkte, h. gesnurkt; z. Snorken.
Snut'ten, Z.-N. bijvorm van *Snuiten.*
So'bat, m. –s (O.-I. *vriend*); – **kras,** dikke vriend; verg. Soebatten.
So'ber, bn.; –der, –st (*matig, karig; niet ruim*): *een – mensch, een – maal*; fig. *hij is – met beloften; een –e stijl,* weinig bloemrijk; *zijn betoog was maar –,* schraal; **–heid,** v. (*het sober-zijn*): *–in 't wenschen, is de leus van een verstandig man*; **–tjes,** bw. (*niet-ruim, sober*): *– leven.*
Sobran'je, v. (Slav. sobiratj = verzamelen: *kamer van afgevaardigden in Bulgarije*).
Sobri'ëtas, v. (Lat. *matigheid; vereeniging v. R.-K. diocesane bonden tot bestrijding van het alcoholisme*); zie Kruisverbond.
Sobriquet', m. en o. –s (Fr. *spotnaam*).
Sociaal', Fr. social, Lat. socia'lis van so'cius = metgezel, **1** bn., bw. (*wat betrekking heeft op de maatschappij; maatschappelijk*): *–ale denkbeelden, –ale arbeid, –ale nooden; de –ale wetenschappen; –ale wetgeving,* al die wettelijke maatregelen, welke ten doel hebben de harmonie tusschen de maatschappelijke standen te bewaren of te herstellen; **2** m. –alen (*sociaal-democraat*).
Sociaal-democraat', m. –craten (*voorstander en partijlid van de sociaal-democratie*); **–-democratie',** v. (*leer, stelsel, partij der sociaal-democraten; de gezamenlijke sociaal-democraten*): de –– heeft ten doel gemeenschap van arbeid en de evenredige verdeeling van de opbrengst daarvan, inz. door middel van een volksregeering; **–-democra'tisch,** bn., bw. (*met de sociaal-democratie in verband staande; van de sociaal-democraten* [*uitgaande*]): *––e stellingen.*
Socia'bel, bn.; –er, –st (Fr. sociable, Lat. sociabilis: *gezellig, van prettige omgang*): *een – mensch.*
Socialisa'tie, v. –s (Fr. *het socialiseeren*).
Socialiseeren* (Fr. *tot gemeenschappelijk goed maken, ten bate der gemeenschap doen strekken*; inz. van bedrijven enz.: *den arbeiders medezeggingschap geven in het beheeren en een evenredig aandeel in de winst*).
Socialis'me, o. (*sociaal-democratie*); minder gewoon: Socialismus.
Socialist', m. –en (*aanhanger of voorstander van het socialisme*).
Socialis'tisch, bn., bw. (*betrekking hebbende op, eigen aan, behoorende tot het socialisme*): *de –e propaganda, een – dagblad.*
Socia'liter, bw. (Lat. *maatschappelijkerwijze*).
Socia'nen, m. mv. (*aanhangers van de leer van* [*Lalius en*] *Faustus Socinus † 1604, in Polen, om hun rationalisme in zake de christelijke godsdienst bijna overal vervolgd*); enkelv. Sociaan', Sociniaan'.
Sociëtai're, m. –s (Fr. *lid, medelid*).
Sociëteit', v. –en (Fr. [Lat. sociëtas]: *gezelschap, genootschap, vereeniging, vennootschap*; ook: *het gebouw eener vereeniging* [*tot bevordering van het gezellig verkeer*]): *de – van navigatie op de Zuid-Willemsvaart; een ruime –; naar de – gaan; de studenten–; de – van Jezus,* de Jezuïeten. (ci = sie).
Sociëteits'bal, o. –bals (*danspartij, door een sociëteit gegeven*); **–bediende,** m. –n; **–leven,** o. (*het verkeer in een sociëteit*).
Socinia'nen, m. mv.; zie Socianen.
Sociologie', v. (Lat. socius = gemeenschappelijk: *leer v. h. maatschappelijk leven*): de – bestudeert het maatschappelijk leven v. d. mensch in zijn rechten en plichten; **–lo'gisch,** bn., bw. (*de sociologie betreffende*): *–e beginselen*; **–loog',** m. –logen (*kenner, beoefenaar der sociologie*).
So'crates, m. Grieksch wijsgeer te Athene, 469–399 v. C.; van goddeloosheid beschuldigd, door de Areopagus tot de gifbeker veroordeeld; in de werken zijner leerlingen nl. van Plato en Xenophon spiegelt zich zijn wijsbegeerte 't zuiverst af.
Socra'tisch, bn., bw. (*van of volgens Socrates*): *–e leerwijze,* in vragen opklimmende, v. h. eenvoudige tot het ingewikkelde.
So'da, v. (It. van sodo = vast: scheik. *natriumcarbonaat, gebruikt bij de zeep- en glasfabricatie*): *ruwe –*; **–water,** o. (*kunstmineraal-water, water, waarin soda is opgelost*); **–zeep,** v. (*zeep, met soda bereid*).
So'dom (of: **So'doma**) en **Gomor'rha** o. (Bijbel: *steden in Kanaän, in de dagen van Abraham en Loth wegens de onzedelijkheid der inwoners door het hemelvuur verwoest en in de Doode Zee bedolven*; Gen. 19; **fig.** *stad vol zedenbederf*); **–appel,** m. –en, –s (*vrucht, volgens den Joodschen geschiedschrijver Flavius, bij de Doode Zee voorkomende, uiterlijk een appel en bij aanraking in stof overgaande*; ook: *een soort galappel*).
Soe'batten, soebatte, h. gesoebat (O.-I., oorspr. Arab.: *vleiend vragen, smeeken*); **–ter,** m. –s (*vleier*).
Soe'dah (O.-I. *'t maakt niets, al klaar!*).
Soedeeren*, soedeerde, h. gesoedeerd (Z.-N., Fr. souder: *soldeeren* **II**).
Soek, v. –s (*overwelfde nauwe straat in Tunis met winkels* [*bazars*] *en werkplaatsen*).
Soe'koe, v. –s (O.-I. *poot, been; vierde deel van iets*; ook wel: *afdeeling v. e. volksstam*).
Soelaas', o. (oud-Fr. solas, Lat. solatium: lit. t. *hulp, steun, troost*), ook; Soulaas,

Soe'ling, v. –s (O.-I. [*bamboezen*] *fluit, instrument der gamelanmuziek*).
Soen'da-eilanden, o. mv.: de groote –: **Java,** Suma'tra, Bor'neo, Cele'bes, Ban'ka, Bil'lton; de kleine –: Ba'li, Lom'bok, Soem'bawa, Flo'res, Soem'ba, Ti'mor.
Soendanees'*, m.–neezen (O.-I. *bewoner van W.-Java*); **–neesch'* 1** bn.: *een –e vrouw*; **2** o. (*de taal*).
Soep*, v. (soorten) –en (*vloeibare kost, gewoonlijk bestaande uit een afkooksel van vleesch, bereid met groenten, rijst, vermicelli enz.*); zie Erwten–, Groente–enz.; *eet je – of drink je –?* fig. *dit opstel is maar –*, bestaat uit een omhaal van woorden; *dat is niet veel –s*, niet van veel beteekenis (contaminatie uit *dat is soep* en *dat is niet veel bijzonders, zaaks*); *een vliegtuig in de – vliegen*, averij doen krijgen; **–'balletje,** o. –s; **–blokje,** o. –s; zie –tablet.
Soe'pel, bn.; –er, –st (Fr. souple: *zeer buigzaam, week en zacht en toch sterk, lenig*): *–e wollen stoffen*; fig. *een –e aard*; **–heid,** v. (*buigzaamheid*): *een gedragslijn, die vooral in – haar kracht zoekt.*
Soe'perig, bn. (*lang van nat*): *een – kostje*; fig. *de preek was wat –*, langdradig; **–heid,** v.
Soep'groente, v. –n (nl. *voor de soep*, b.v. *selderij*); **–jurk,** v. –en (*morsjurk*; fig. *vuile huisvrouw*); **–kaart,** v. –en (*kaartje, waarvoor een arme een bord soep in de spijskokerij kan gaan eten*); **–ketel,** m. –s (*ketel, om soep in te koken*); **–kokerij,** v. –en (*gaarkeuken voor soep, die aan de armen verstrekt wordt*); **–kom,** v.; z. –terrine; **–lepel,** m. –s (*groote, diepe lepel met lange steel, om soep op te scheppen*; ook: *lepel om soep te eten*); **–pot,** m. –ten (*pot met soep of om soep in te koken*); **–schildpad,** v. –padden (*schildpad in de tropen en subtropen*; Lat. chelone imbricata); **–tablet,** v. –ten (*tabletje van samengeperste groente, vleeschextract enz., waarmee men, door er kokend water op te gieten, soep kan maken*); **–terrine,** v. –s (*porseleinen of aarden soepkom*); **–uitdeeling*,** v. –en (*het verstrekken van soep aan de armen*); **–vleesch*,** o. (*mager rundvleesch, waarvan soep gekookt wordt of is*).
Soe'ra, v. –'s; zie Sura.
Soe'rat, v. –s (O.-I. *brief*; *geschrift*).
I. Soes, m. soezen (*dommel, bedwelming*): bij overdr. *een ouwe –*, suffer, droomer.
II. Soes, v. soezen (*e. soort v. luchtig taartje*).
Soe'sah, m. (O.-I. *drukte, beslommering*): *veel – met iets hebben,* omslag.
Soesoehoe'nan, m. –s (*titel v.d. vorst van het Jav. rijk Soerakarta*); samengetr. Soenan.
Soe'zen, soesde, h. gesoesd (*in een soes zijn; suffen, slapen, druilen*): *jongen, zit je weer te –l over iets –*; **–er,** m. –s; **–(er)ig,** bn.; –er, –st (*dommelig, dof*): *ik ben nog – van mijn dutje*; **–(er)igheid,** v.
So'fa, v. sofa's (oorspr. Arab.: *rustbank, kleine canapé*).
Sofis'me, o. –n; zie Sophisme.
Sof'ta, v. softa's (Turksch-Perzisch, eig. ontbrand: *student in de theologie en de rechtswetenschap aan een Mohammedaansche school, na afgelegd examen Molla*).
Soi-disant', bn. (Fr. *zoogenaamd*): *een –– bisschop*, d. i. zich noemend.
Soigneeren* (Fr. soigner: *verzorgen, met zorg behandelen*): *een goed gesoigneerde kleeding.*
Soirée', v. –s (Fr. eig. *avondtijd*: *avondgezelschap, avondpartij*): *––musicale,* muziekavond; *––dansante.*
Soit (Fr. *het zij zoo*; *nu, goed*).
So'ja, v. (Japansch: *gegist extract van de gekookte zaden van de sojaplant*): de – dient om aan sausen en soepen een pikante smaak te geven; **–boon*,** v. –en (*peulvrucht der sojaplant*; Lat. glycine hispida).
Sok*, v. sokken (*korte kous tot aan de kuiten*): zegsw. *hij zet er de –ken in*, hij zet het op een loopen; fig. *een oude –*, sufferd, sukkel; *hij gaat van de sokken*, valt in onmacht.
Sok'kel, m. –s (*zuilvoet*; *glazen voetje, klein pedestal*): *de glazen –s onder een piano.*
Sok'kerig, bn.; –er, –st (*droomerig*): *een –e vent*, een kalf Mozes; zie Sok.
So'kols, v. mv. (Tsjechisch: valken; *sportvereenigingen, dienende tot nationale propaganda en met geheime militaire nevenbedoelingen opgericht ± 1870*).
Sol, m. –len (Z.-N. *sou = stuiver*).
Solair', bn. (Fr. van Lat. sol = zon: *op de zon betrekking hebbende*); **––microscoop',** m. en o. –scopen (*zonne-microscoop*).
Solanace'ae, v. mv. (*nachtschaden*).
Sola'no, m. –'s (Sp. *verstikkende wind*).
Soldaat', m. soldaten (Fr. soldat v. Lat. solidus, z. ald.: *krijgsman, die soldij krijgt*; *iem., die in het leger dient*, inz. *zonder een rang te bekleeden*); vroeger: *Soldenier* en *Soudenier*; *gemeen –*; *– worden*; zegsw. *iets – maken*, iets opmaken, opeten, opdrinken; **–je,** o. –s (*kleine soldaat*; kinderspeelgoed: *tinnen soldaat*; ook: *geroosterd broodstaafje*): *soldaatjespelen*; **––kommies,** m. –zen (*soldaat, die tot hulpkommies benoemd is tot het tegengaan van smokkelarij*).
Solda'tenbrood, o. (*brood van ongebuilde tarwe*; *kropbrood*); **–kind,** o. –eren (*kind v. e. soldaat, vroeger op kosten v. h. regiment onderhouden*); **–kleeren*,** o. mv., Z.-N. = **–kleeding*,** v.; **–leven,** o.; **–lied,** o. –eren.
Soldaterij', v. (*het leven als soldaat*).
Soldatesk', bn., bw. (Fr. soldatesque: [*als*] *van een soldaat, soldaten....*): *het –e karakter der Boeren*; *Alva's –e manieren.*
Soldates'ka, v. (minacht. *ruw krijgsvolk, soldatenvolk*); It. soldatesca.
Sol'de, v. –n (Fr. Z.-N. *uitverkoop*).
Soldeer', o.; zie Soldeersel; **–bout,** m. –bouten (*soldeerijzer*).
I. Soldeeren* (Fr. Z.-N. *uitverkoopen*).
II. Soldeeren* (o.-Fr. solder [Lat. solidare = stevig maken]: *metalen aaneenhechten met soldeersel*); **–ijzer,** o. –s (*bout, om soldeersel mee te smelten en uit te strijken*); **–ing*,** v. –en (*het soldeeren*); **–lamp,** v. –en (*gloeilamp, die bij het soldeeren gebruikt wordt*).
Soldeer'sel, o. (*legeering, dienende om* [*de oppervlakte van*] *twee metalen aan elkaar te verbinden*): *zachtsoldeer* (*sel*), legeering van lood en tin; *hardsoldeer* (*sel*), v. koper en zink.
Soldenier', m. –s (*huursoldaat*); vero.
Soldij', v. –en (*bezoldiging van soldaten*): *troepen in – nemen*, betaling.
Solemneel'*, bn. en bw. (Lat. solemnis: *plechtig, zeer feestelijk*): *een –e Mis.*
Solemniseeren* (*plechtig gedenken*); **–niteit',** v. –en (*plechtigheid* [*van een jaargetij*]): *de – der apostelen Petrus en Paulus*, R.-K. plechtigheden ter eere van. (em = em).
Solenneel'*; zie Solemneel.

Solenoï'de, v. –s (nat. *spiraalvormig gewonden koperdraad, zich gedragende als een magneet, indien er een electrische stroom doorgeleid wordt*). (le = lee).

Solfata're, v. –taren (It. solfatara: *fumarole met lagere temperatuur, dikwijls zwaveldampen uitstootende*).

Solfè'ge, v. (Fr. [It. solfeggio]: muz. *oefening voor het gezang zonder tekst, alleen op noten en vokalen; uur, dat solfège onderwezen wordt*); **–klasse,** v. –n (*zangklasse, waar* inz. *de solfège beoefend wordt*).

Solfeggieeren* (It. solfeggiare = sol, fa etc. maken: *de klankladder zingen, zich oefenen in de solfège; een muziekstuk niet met woorden, maar met benoeming van noten zingen*).

Sol'fer, o. en v. (*sulfer, zwavel*); gew., Z.-N.

Solidair', bn. en bw. (Fr. *allen voor één en één voor allen; onderling hoofdelijk verplicht of verbonden;* rechtst. *hoofdelijk*): *zich – verklaren; ieder der deelnemers is – aansprakelijk.*

Solidariteit', v. (Fr. *aansprakelijkheid voor zich zelve en voor allen; saamhoorigheid, gevoel van één-zijn met anderen;* rechtst. *hoofdelijkheid*): *de – van een ministerie, de – van een partij;* **–sgevoel,** o.

Soli'de, bn en bw.; solider, soliedst (Fr. [Lat. solidus = stevig]: *vast, hecht, massief; deugdelijk; stipt zijn verplichtingen nakomend; vertrouwbaar, eerlijk, degelijk*): *– waar; – gebouwd; een – firma; – leven,* geregeld (niet losbandig).

Solidee', v. –s; zie Solideo.

Solide'o, v. –'s, –ën (Lat. voor God alleen: *priesterkalotje, schedelkapje*): de – wordt alleen voor het Allerheiligste afgenomen.

Solideeren* (Lat. solidare: *bevestigen, verzekeren;* handel: *het vertrouwen vestigen*).

So'li De'o glo'ria (Lat. *Gode alleen zij de eer, aan God alleen de eer*); zie **S. D. G.**

Soliditeit', v. (Fr. [Lat. soliditas]: *vastheid, massiefheid; deugdelijkheid, degelijkheid, duurzaamheid; ordelijkheid v. levenswandel*).

So'lidus, m. so'lidi (Lat. eig. geheel: *Rom. gouden munt ± ƒ 7.60 sinds Constantijn den Grooten 306–337*).

Solied', bn.; **–heid,** v. (*hechtheid, degelijkheid*): *de – van een bouw, een schip;* fig. *de – van een firma;* z. Solide, Soliditeit.

Solist', m. solisten (*solozanger, solospeler*).

Solitair'* (Fr.), solitarius (Lat.), **1** m. –en (*kluizenaar; e. soort quadrillespel; alleen gezette diamant*); **2** bn. en bw. (*eenzaam*).

Solitu'de, v. (Fr. [Lat. solitudo]: *eenzaamheid, stilte*).

Sol'len, solde, h. gesold (*heen en weer gooien; plagen*): *met een hondje –; niet met zich laten –,* een loopje laten nemen.

Sollicitant', m. –en (Fr. *iem., die solliciteert, naar een betrekking dingt*); vr. –e, –n.

Sollicita'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. sollicitatio]: *het solliciteeren*); **–bezoek,** o. –bezoeken (*bezoek, waarbij men zich als sollicitant aanbeveelt*); **–brief,** m. –brieven (*brief, waarin men naar eenig ambt solliciteert*).

Solliciteeren* (Fr. [Lat. sollicitare]: 1 *dingen naar de vervulling van een vacante betrekking;* 2 Z.-N. *informeeren naar*): 1 *ik wil niet – naar;* 2 Z.-N. *ge moet eens –.* (c = s).

Solmiseeren*, solmieeren* (*het aangeven der tonen met ut, re, mi, fa, sol, la, sa* (si), *door Guido van Arezzo in de 11de eeuw ingevoerd*); zie Solfeggieeren.

So'lo (It.), solus (Lat.), **1** m. solo's of soli (1 muz. *alleenzang of alleenspel, soms met begeleiding v. orkest of van enkele instrumenten;* 2 *alleenspel bij verschillende kaartspelen o. a. het quadrilleeren*): 1 *een – spelen, zingen;* 2 *hij won die avond twee solo's;* **2** v. (*een soort kunstboter, margarine*).

Soloecis'me, o. –n (Gr. soloikismos: *grove taalfout [tegen de spraakkunst]*): –n zijn b.v. *leggen* voor *liggen: ik leg hier goed;* ik ben *gerezen,* (gereisd). (oe = eu).

So'loklasse, v. –n (*klas, waarin men de leerlingen oefent in de solozang of het solospel*); **–spel,** o. –en (*spel van één persoon* inz. bij muziek, ook: *bij het kaartspel*); **–zang,** m. –en (*het zingen van een solo*).

So'lon, m. wetgever der Atheners, ± 639–559 v. C., een der zeven wijzen v. Gr.

Sol'sleutel, m. –s (muz. *de g-sleutel op de vierde lijn van de balk*).

Solsti'tium, o. (Lat.) –tia; (Ned.) –tiën (Lat. *zonnestilstand, zonnekeer op 21 Juni en 22 Dec.*). (ti = tsie).

Solu'tie, v. –s (Fr. [Lat. solutio]: 1 *oplossing;* 2 fig. *verklaring*): 1 *een teer–; een rubber–,* voor 't plakken van gummiluchtbanden; 2 *de – van een bezwaar,* oplossing; Eng. Solution inz. in bet. 1.

Solva'bel, solvent' (Fr. solvable, Lat. solvens: *in staat tot betalen*).

Solveeren* (Lat. solvere: *oplossen, vereffenen, afdoen*).

Solven'tie, v. (*het solvent-zijn*).

Som, v. sommen (1 *rekenkundige opgave;* 2 *een getal, door optelling ontstaan;* 3 *bedrag*): 1 *lastige –men bij een examen;* zegsw. *de proef op de –* (op een vraagstuk) *maken;* 2 *de – van 5 en 7 is 12;* 3 *een – gelds.*

So'ma, v. (Indië: *zekere bedwelmende drank [bij offerfeesten voor Indra]*).

Somatologie', v. (Gr. soma = lichaam: *de leer van 't menschelijk lichaam*). (g = g).

Somato'se, v. (*versterkend middel*).

Som'ber, bn., bw.; –der, –st (Fr. sombre: *duister, donker;* fig. *droevig, treurig*); **–heid,** v.

Sombre'ro, m. –'s (Sp. *hoed met breede rand*). (e = ee).

Som'ma, v. (Lat. *geldsom*): *de – van ƒ 10.*

Somma'tie, v. –tiën, –ties (Fr. *gerechtelijke aanmaning, dagvaarding; opvordering*).

Sommeeren* (Fr. *dagvaarden;* ook: *aanmanen; eischen*): *de politie –de de menigte uit elkaar te gaan.*

Som'mige 1 vnw., telw. (*eenige, enkele*): *– jongens; v. deze vruchten zijn – al bedorven;* **2** zelfst. gebruikt **–n,** vnw., telw. mv. (*enkelen*): *velen doen examen, slechts – slagen.*

Sommiteit', v. –teiten (Fr. sommité: *toppunt, hoogtepunt, spits;* fig. *kopstuk; persoon, die uitblinkt*); ook: *Summiteit'.*

Somnambu'le*, –buul'*, m. en v. –bulen (Fr. [Lat. somnus = slaap + ambulare = wandelen]: *slaapwandelaar of –ster; slaapziener, -zienster, vooral medium, helderziende door de magnetische slaap*).

Som'nus, m., Rom. god v. d. slaap.

Somp, v. sompen (*moeras, poel*).

Som'pig, bn.; –er, –st (*moerassig, drassig*).

Somptueus', bn.; –zer, –t (Fr. somptueux: *kostbaar, weelderig, weidsch, prachtig*).

Somp'vogel, m. –vogels (*moerasvogel*).

Soms, somtijds', somwij'len, bw. (1 *van tijd tot tijd, nu en dan;* 2 *misschien*): 1 *hij*

is – zeer gemelijk; 2 *hebt ge – een gulden?*
Somtemets', **–wij'len**, bw. (Z.-N. *somtijds*).
Sona'te, v. sonaten, sonates (It. sonata musica = instrumentaal in tegenstelling met cantata = gezongen muziek: *muziekstuk voor instrumenten, soms bestaande uit drie of vier gedeelten, verschillend van karakter*): *de sonaten van Mozart.*
Sonati'ne, v. –s (Fr. *kleine sonate*).
Son'de, v. –s (Fr. *o. a. stift, om de diepte eener wonde te onderzoeken, peilstift, tentijzer*).
Sondeeren* (Fr. *de diepte* [*van een wonde*] *onderzoeken, peilen*; fig. *polsen*): *een steekwonde –*; fig. *iem. over iets –*; *hij is niet te –.*
Sondeer'ijzer, o. –s (*tentijzer*).
Song'kok, v. –s (O.-I. *inheemsch hoofddeksel, veelal in de vorm v. e. kalotje*).
Sonnet', o. –ten (Fr. [It. sonetto]: *klinkdicht*): het sonnet bestaat uit 4 strophen, de twee eerste (het octaaf) zijn van vier regels (quatrains), de twee volgende (het sextet) van drie (terzetten); de maat is meestal jambisch; het – is van It. oorsprong; in de 17de eeuw in eere (*Vondel, Hooft*), werd het op het einde der 19de eeuw een geliefde dichtvorm in ons land (*Perk, Kloos*). In de strophenverdeeling wijkt het z.g. Shakespeare-sonnet of Engelsch sonnet af (aan Sh. toegeschreven, maar vóór Sh. gebruikt).
Sonnet'tenkrans, m. –kransen (*15 sonnetten over hetzelfde onderwerp, op kunstige wijze verbonden*; *slotregel v. h. voorgaande sonnet is* o. a. *beginregel v. h. volgende*).
Sonoor', **sono'risch**, bn. en bw. (Fr. sonore [Lat. sonorus]: *welluidend, helderklinkend*): *dat sonore geluid*; *– klinken.*
Sont, v. (*zeestraat*: *Denemarken en Zweden*).
Soort, v. en o. –en (*voorwerpen enz., die gemeenschappelijk karakter, gemeenschappelijke aard hebben*; *aard*): *wat – van woord is dit? een raar – van menschen*, slag; *de verschillende –en van dieren*; spreekw. *– zoekt –*, gelijk zoekt gelijk; *zoo'n – geleerde.*
Soor'telijk, bn. (*volgens de soort*): *de –e eigenschappen der dieren, de –e hoedanigheden der honden*; *– gewicht*, de betrekkelijke zwaarte der stoffen, d. i. de verhouding van het gewicht van een zeker volume dier stof, bij 0° Cels., tot dat van een gelijk volume gedistill. water van 4° Cels.: *het – gewicht van goud is 19.3, van kwik 13.6 enz.*
Soort'gelijk, vnw. (*dergelijk*; *overeenkomende met hetgeen kort te voren genoemd is*): *–e praatjes.*
Soort'getal, o. –getallen (*de woorden op -lei en -hande*): b.v. *tweeërlei, vierderlei, allerhande.*
Soort'naam, m. –namen (*naam van al de voorwerpen eener zelfde soort*).
Soos, v. (*sociëteit*), gmz.: *naar de – gaan.*
Sop, o. en v. soppen (*vloeibare stof*, inz. *een vloeistof, vermengd met min of meer weeke stoffen*: *lepelkost, vloeibaar beestenvoer*): *met hetzelfde –* (of: *nat*) *overgoten*, met dezelfde eigenschappen en gebreken; *iem. in zijn eigen –* (of: *vet*) *gaar laten koken* (of: *braden*), zich niet met hem bemoeien; *het ruime –*, de zee; zie **Kool II**; **–je**, o. –s: *een – halen*, nat worden in de regen.
Sophis'me, o. –n (Gr. *spitsvondige redeneering, drogrede*); zie het vlg. woord.
Sophist', m. –en (Gr. sophos = wijs; inz. in de tweede helft der 5e eeuw v. Chr.: *een rondtrekkend leermeester in het denken en spreken en in de politieke wijsheid*): *–* kreeg in tegenstelling met philosoof de ongunstige bet. van (spitsvondig) drogredenaar.
Sophisterij', v. –en (*spitsvondigheid*; *drogredeneering*): *verwenschte –en.*
Sophistica'tie, v. –s, –tiën (*vervalsching*).
Sophis'tisch, bn., bw. (*spitsvondig*).
So'phocles, m. treurspeldichter o. a. van Oedipus, te Athene (497–406 v. C.).
Soporatief', Fr. soporatif v. Lat. sopor = slaap, **1** bn., bw. (*slaapverwekkend*; *vervelend*); **2** o. –tieven (*slaapverwekkend middel*).
Sop'pedoppen, soppedopte, h. gesoppedopt (*brood in saus indoopen*).
Sop'pen, sopte, h. gesopt (*in sop, i. e. vloeistof, doopen, indoopen*): *brood –*; zegsw. *hij kan niet ruim –*, heeft het niet breed.
Sop'perig, bn. en bw.; –er, –st (*soeperig*; fig. *slappig, dun*): *een – kostje*; fig. *een – hangend geruit broekje*; *de overjas was wat –.*
Sop'pig, bn.; –er, –st (*sappig, malsch*): *een –e peer, – vleesch*; **–heid**, v.
Sopraan', v. sopranen (It. soprano v. Lat. supremus [cantus] = hoogste gezang: muz. *hoogste vrouwen- of kinderstem*; *de zangeres*); **–partij**, v. –en; **–solo**, m. –solo's; **–stem**, v. –men; **–zangeres**, v. –sen.
Sor'be, v. –n (Fr. *vrucht v. d. sorbeboom*).
Sor'beboom*, m. –boomen (*lijsterbesboom*).
Sor'benkruid, o. (*roosachtige plant*): *het kleine –*, Lat. poterium sangusorba.
Sorbet', o. –s (It.-Arab. *koeldrank: ijsdrank, bereid uit vruchtensap, suiker enz.*).
Sorbon'ne, v. (*theologische school te Parijs*; na 1821: *godgeleerde faculteit te Parijs*; nu: *hoogeschool*): *de – is in 1252 gesticht door Robert de Sorbon, met het doel onbemiddelde jongelieden tot wereldlijke priesters op te leiden.*
Sordi'no, It. v. –'s; zie Sourdine.
Sornet'te, v. –n (Fr. *praatje voor de vaak, nonsens, onnoozel gesnap, kletspraatje*).
Sorta'bel, bn.; –er, –st (Fr. sortable: *geschikt, passend, aannemelijk*): *een – huwelijk*, nl. van personen, bij elkaar passend.
Sorteeren* (Duitsch: sortieren; *uitzoeken, uitlezen, soort bij soort leggen, schiften*): *sigaren –*; fig. *effect –*, een heilzaam gevolg hebben, indruk maken, effect hebben; z. Gesorteerd; **–ing***, v. –en (*het sorteeren*; *verscheidenheid*): *een groote – van dassen.*
Sortie', v. sorties (Fr. *uitgang*; *kaartje of contramerk*; *uitval bij een belegering*; *lichte damesmantel voor avondpartijen*).
Sortiment', o. –en; zie Assortiment.
So'ter, m. (Gr. *redder, verlosser*).
Sote'risch, bn. (*reddend, zaligmakend*).
Sot'nia, v. sotnia's (Russ. *afdeeling Kozakken, eerst van 100, toen van 150 man*).
Sotternie', v. –ën (letterk. *kluchtspel der Middeleeuwen*): na het *abele spel* werd een – opgevoerd: *de – van Lippijn, Die Hexe.*
Sotti'se, v. –s (Fr. *zotheid, malligheid*).
Sot'to vo'ce (It. muz. *met zachte stem*).
Sou, m. sous (Fr. v. Lat. sol[idus], z. ald.: *stuiver, 5-centimestuk*): 20 –s is een frank; *hij heeft geen – meer*, cent.
Soubret'te, v. –s (Fr. *kamermeisje*; toon. *jeugdige, vroolijke, slimme kamerjuffer*, inz. *in het blijspel, de operette enz.*; ook: *zangeres van comische, vroolijke rollen*).
Soudenier', m. –en, –s (*soldenier*; z. ald.); vero.
Souffleeren* (Fr. *blazen*; toon. *voor'zeggen, influisteren door den souffleur*), (ou = oe),

Souffleur', m. –s (Fr. *iem.. die den tooneelspeler zijn rol influistert: rolvoor'zegger*): *op den – spelen*; z. Pitten **I**; **–s'hokje**, o. –s (*hokje, beneden midden voor het tooneel, tusschen de voetlichten, waarin de souffleur voor het publiek onzichtbaar is*).
Souffran'ce, v. –s (Fr. *smart, pijn, lijden*).
Souffre-douleur', m. (Fr. *zondenbok*).
Souffreeren* (Fr. souffrir: *lijden; dulden*).
Soulagement', o. (Fr. *leniging, troost*).
Sounder, m. –s (Eng. *klankgever; toestel voor gehooropname van een telegram*); **–en** (*telegrammen op 't gehoor opnemen*).
Soupçon', m. –s (Fr. *argwaan, verdenking*).
Soupçonneeren* (Fr. *verdenken*).
Soupeeren* (Fr. *het avondmaal gebruiken*).
Souper', o. soupers (*avondeten*); verkl. *soupertje, soupeetje*; ook: Soupé.
Sou'ple, bn. (Fr. *lenig, buigzaam*; fig. *gedwee, handelbaar*); zie Soepel.
Souples'se, v. (Fr. *buigzaamheid*).
Sour'ce, v. –s (Fr. *bron*; fig. *plaats van herkomst van koopwaren, waar men ze uit de eerste hand koopt*; *oorzaak*).
Sourdi'ne, v. –s (Fr. muz. bij blaas- en strijkinstrumenten: *geluidsdoover, klankdemper*): *à la –*, in 't geniep.
Sous'chef, m. –chefs (Fr. *onderchef*).
Souspied', m. –s (Fr. *voetriem, aan broek of slobkousen bevestigd, om ze strak naar beneden te houden*; ook: *slobkous*); l. *soe-piee'*.
Souta'ne, v. –s (Fr. R.-K. *tot aan de enkels reikende en met vele knoopen gesloten kleed der R.-K. geestelijkheid: toog; de geestelijke stand*): *de – der pausen is wit, der kardinalen rood, der bisschoppen violet, der gewone priesters zwart*.
Souteneeren* (Fr. soutenir: *ondersteunen, onderschragen*; fig. *verdedigen, beweren*).
Sou'ter, m. –s (*psalm*); z. Psalter. (ou = ou).
Sou'terliedekens, o. mv. (*berijmde psalmvertalingen, bestemd voor de zang*): *de – van Willem van Zuylen van Nyeveld in 1539*. (ou = ou).
Souterrain', o. –s (Fr. *onderaardsch gewelf, gang; vertrek, lager dan de begane grond; kelderverdieping of -keuken*).
Soutien', m., bet. 2 –s (Fr. *bijstand, steun*; ook: *ijzerdraadgaas, middel om iets stevig, stijf te maken, bv. een baleintje*).
Souvenir', o. –s (Fr. *aandenken, gedachtenisje; herinneringsgeschenk, schrijf- of zakboekje*); verkl. –tje, o. –s.
Souverein', Fr. souverain, **1** bn. (*verheven, opperst, hoogst, oppermachtig*): *de –e orde van Malta; met –e minachting*; **2** m. –en (*gebieder, vorst*; ook: *sovereign*).
Souvereiniteit', v. (Fr. souveraineté: *oppermachtige heerschappij; oppermacht; heerschappij*); **–srecht**, o. –en (*recht van oppergezag, van regeeren*).
Sovereign, m. –s (Eng. *gouden pond sterling*); er zijn ook stukken van 5, 2, ½ –.
Sov'jet, m. –s (Russ. *raad*, oorspr. *bestuursraad van arbeiders en soldaten*; zie Arsol); **–republiek**, v. –en, **–staat**, m. –staten (*republiek, staat, bestuurd door sovjets*).
I. Spa, volkst. *Spaai*; zie Spade **I.**
II. Spa, bn. en bw. (*laat*); zie Spade **II.**
I. Spaak, v. spaken (*stevig stuk hout als hefboom gebezigd; verbindingsspijl tusschen naaf en velling*): *de spaken van een rad*; zegsw. *een – in het wiel steken*, tegenwerken, beletten voort te gaan, tegenhouden; verg. Hand–.
II. Spaak, bw.: zegsw. – *loopen*, in de war loopen, vastloopen, geen voortgang kunnen hebben; waarschijnlijk = Spaak **I.**
Spaak'been, o. –beenderen (*een van de twee beenderen in de beneden- of onderarm*).
I. Spaan, v. spanen (*dun, buigzaam hout; spaander*): *schuim–, boter–*, platte houten lepel om iets op, weg te nemen; *roei–; geen –*, niets.
II. Spaan, o. (Z.-N. *spat, harde knobbel aan het been van een paard*).
Spaan'der, m. –s (*houtafval* inz. *ontstaan bij het hakken: dunne houtreep, dikke splinter*): spreekw. *Waar (hout) gehakt wordt, vallen –s*, [a]) waar gevochten wordt, vallen van weerszijden dooden, [b]) het een is het onvermijdelijk gevolg van het ander.
Spaansch* **1** bn. en bw. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op Spanje*): *de –e taal, –e wijn; een –e tijd*, een treurige, rampspoedige tijd; *het ging er – toe*, wreed, hardvochtig; *dat klinkt –*, vreemd; *hij heeft het –*, armoedig; *– hout*, Z.-N. ijf; *–e zeep*, witte, harde zeep; *–e peper*, Jamaïca-peper; *een –e ruiter*, een versperring van paalwerk met lanspunten, ook: Friesche ruiter; *– riet*, riet van verschillende rotansoorten (z. ald.) voor wandelstokken enz.; *een –e takel*, samengest. takel met vaste en losse katrollen; *–e vlieg*, Lat. lytta vesicatoria, schildvleugelig insect, dat, tot poeder gestampt, een blaartrekkend middel oplevert; *–e ziekte, griep*, besmettelijke ziekte in 1918 epidemisch in Europa, het eerst in Spanje waargenomen; **2** o. (*de taal der Spanjaarden*); **3 –e***, v. –n (*Spaansche vrouw of meisje*).
Spaansch'gezind* **1** bn. en bw. (gesch. *geneigdheid voor Spanje hebbende, met Spanje heulende*); **2 –e***, m. env. –n (gesch. *aanhanger van de Spaansche partij*).
Spaansch-groen'*, o. (*groene verfstof uit kopergroen bereid*).
Spaan'tje, o. –s (*zeer klein stukje hout*).
Spaar'bank, v. –en (*inrichting, waar men zijn spaarpenningen veilig tegen kleine rente kan beleggen*): de voornaamste – in ons land is de Rijkspostspaarbank; **–bankboekje**, o. –s (*boekje eener spaarbank, waarin de inleggelden worden bijgeteld, de terugbetalingen afgetrokken en de rente genoteerd*); **–bankzegel**, o. en m. –s (*zegeltje van 5 cent, dat op een formulier kan bijgeplakt worden om de gelegenheid te geven, kleine bedragen te sparen*); **–boekje**, o. –s (Z.-N. *spaarbankboekje*).
Spaar'centen, m. mv. (*eenig geld, dat opgespaard is*); **–duitje**, o. –s; **–- en lijfrentekas**, v., in België **Algemeene –**, *Rijkspostspaarbank*; **–geld**, o. –en; **–haard**, m. –en (*zuinig brandende haard*); **–kas**, v. –kassen (*kas* b.v. *in een fabriek, waarin de werklieden geld kunnen inleggen*); **–lamp**, v. –en (*lamp, die zuinig brandt*); **–penning**, m. –en (*gespaard geld*); **–pot**, m. –potten (*pot, om er spaarpenningen in te bewaren*): *een goede of vette – hebben*, veel opgespaard geld; **–zaam**, bn. en bw.; –zamer, –st (*zuinig*): *– met*; **–zaamheid**, v.
Spaat, o. (Duitsch: Spat; *allerlei ruitvormige mineralen, die bladerig en glanzig op de breuk zijn*); zie Veldspaat.
Spaat'je, o. –s (*kleine spa*).
I. Spa'de, spa, v. spaden (*graafwerktuig*

om te spitten, te graven); zie Schop.
II. Spa'de, bn., als bw. ook Spa (*laat*): *in de – nacht, – regen; vroeg en –.*
Spa'del, v. spadels; meestal Spatel.
Spa'deling, m. –en (*nakomer, achterblijver, late vrucht*).
Spa'den, spaadde, h. gespaad (*met de spade werken, graven, delven*): *–de polderjongens.*
Spadil'le, v. –s (Sp. espadilla = kleine degen: *schoppenaas of hoogste troef in het quadrillespel*); lees *spadiel'je.*
Spa'hi, m. –'s (Perzisch-Turksch, verg. sepoy: oorspr. *ruiterij der Turken; Arabische ruiter,* inz. *ruiterij in Fr. N.-Afrika, waaronder ook Franschen*).
Spa'kerig, bn. (*droog, doorzichtig, v. d. lucht*).
Spalier', o. –en (*latwerk of staketsel voor leiboomen,* ook: *een dergelijke leiboom*); **–boom*,** m. –en (*leiboom*); **–vrucht,** v. –en.
Spalk, v. –en (*voorwerp, plankje enz. om iets bijeen te houden, om gebroken armen enz. te spalken; voorwerp om iets vaneen te houden*).
Spal'ken, spalkte, h. gespalkt (1 *tusschen spalken binden, bevestigen*; 2 *open doen staan*): 1 *een gebroken vinger –,* d. i. stevig tusschen twee latjes of plankjes binden: *een been –*; 2 *een geslacht varken –,* het lijf wijd openzetten met een spalk.
Spal'ling, m. –en (*varken beneden h. jaar*).
Spal'ten (*splijten*); z. Tweespalt; vero.
I. Span, span'ne, v. spannen (1 *lengte, als de span d. i. ruimte tusschen de toppen van pink en duim, zoo ver mogelijk uit elkaar gespreid*; 2 *raam* [*en touw*] *van een spanzaag*): 1 *die tafel is tien – breed*; fig. *een spanne tijds,* korte tijd; 2 *het zaagblad eener spanzaag door een –, of gedrild touw spannen.*
II. Span, o. –nen (*gespan*): *een – paarden, ossen,* koppel; *een versch – paarden; deze kinderen zijn een aardig –,* tweetal.
Span'ader, v. –s, –en (*tongriem*): inz. Z.-N. *van de – snijden*; zie Tongriem.
Span'broek, v. –en (*nauwsluitende broek*).
Spandeeren*; zie Spendeeren.
Span'dienst, m. –en (*plicht van aan te spannen*); zie Hand- en Spandiensten.
I. Spa'nen, bn. (*van spaan*): *een – speelgoeddoos,* b.v. voor Neurenberger waren.
II. Spa'nen, spaande, h. gespaand: *boter –,* met een spaan uitsteken.
Spang, v. –en (*gesp, sierlijke metalen* [*gouden, zilveren*] *ring, haak tot sluiting enz.*; gew. *speld*).
Span'haak, v. –haken (Z.-N. *ring, waarmede de smidstang gesloten wordt gehouden*).
Spa'niel, m. –s (*kleine jachthond*).
Span'jaard, m. –en, –s (*inboorling v. Sp.*).
Spanjolet', v. –letten (*draairoede of sluitboom om* b.v. *een vleugelraam te sluiten*).
Spanjool', m. Spanjolen (*Spanjaard*).
Span'kracht, v. (nat. *veerkracht, elasticiteit, uitzettingskracht*): *de – van gassen.*
Span'kuiler, –s (*visschersboot met kuilnet*): *door 7 –s werden 150 kg sprot aangevoerd.*
Span'nen, spande, h. gespannen (1 van veerkrachtige voorwerpen: *uitrekken en verhinderen, dat ze in de eerste toestand terugkeeren*; bij uitbr. van voorwerpen door een veer bewogen enz.; *strak zetten, al trekkende stijf zetten*; 2 van trekdieren: *tuigen en voor de wagen enz. zetten*; 3 *drukken, knellen*): 1 *een touw –; de haan v. e. geweer –, een veer –*; zie ook Boog; 2 *de paarden voor de wagen –*; zegsw. zie Paard; 3 *die jas spant wat in de bovenarm*; fig. *het zal er –,* heet, heftig toegaan; *het heeft er om gespannen*; Z.-N. *het spant,* er is haast bij; *met iem. op gespannen voet staan,* in onmin leven; nog: *de kroon –,* alles overtreffen (spannen = zich de zegekroon of krans op het hoofd vastmaken); *de vierschaar –,* recht gaan spreken (spannen = het omgeven met een touw van de banken waarbinnen de beschuldigde stond); Z.-N. *met iem. –,* heulen.
Span'nend, bn. (*wat spant*): *een – oogenblik; een –e roman,* meesleepend.
Span'ners, mv. (Lat. geometridae: *kleine vlindersoort*): *tot de – behoort de bonte bessenvlinder,* Lat. abraxas grossulariata.
Span'ning, v. –en (1 *het spannen*; 2 *toestand van iets, dat gespannen is*; 3 van gassen of iets gasvormigs: *druk, bij het zich willen uitzetten, er op uitgeoefend*; 4 bouwk. *afstand tusschen twee steunpunten*; 5 fig. *min of meer vijandelijke houding*): 1 *de – van dat touw moet geleidelijk gebeuren*; 2 *de – der spieren, zenuwen*; fig. *dat onzekere hield zijn ziel in –,* onrustige verwachting; *de candidaat verkeerde na het examen in groote –*; 3 *de – van deze gassen*; van electriciteit: *een stroom van hooge –*; 4 *de – van een perronkap,* het ijzeren geraamte; *de – v. e. booggewelf; de spoorbrug te Culemborg heeft een zeer groote –,* lengte van een vak tusschen twee pijlers; 5 *Pruisen en Frankrijk leefden al eenige tijd in –; er is een zekere – tusschen die twee familien.*
Span'raam, o. –ramen (*droograam, waarop het weefsel,* b.v. *laken gespannen wordt*).
Span'riem, m. –en (*riem v. d. schoenmaker, om de schoen op de knie vast te zetten*): Z.-N. *iem. van de – geven,* een pak slaag.
Span'rups, v. –en (*rups, met meestal alleen buikpooten aan de negende ring en ongelede pooten aan 't laatste segment*).
Spanseeren* (*wandelen op deftige wijze*; meestal ironisch of vero.): *– in het groen.*
Spant, o. –en (*kapwerk van een dak*; scheepst. *zijstuk v. het geraamte v. e. schip*).
Span'voets, bw. (*met aaneengesloten of -gebonden voeten*): *– over de sloot springen*; vero.
Span'zaag, v. –zagen (timmerm. *groote zaag, in een raam gespannen*).
Spar 1 m. sparren (*algemeene naam voor een der familien van de coniferen; één boom v. deze soort*): *de –ren hebben alleenstaande naalden, de dennen dragen de naalden paarsgewijze; de fijne –,* Lat. picea excelsa; *de zilverspar,* Lat. abies alba; **2** v. sparren (*lang, rond dakhout*).
Spar'appel, m. –s; zie Sparrekegel.
Spa'ren, spaarde, h. gespaard (1 *zuinig omgaan met; op zij leggen, niet verteren: besparen, opsparen*; 2 *niet doen*; 3 *ontzien*): 1 *geld – voor de oude dag; wie spaart, vergaart; zijn krachten –,* spaarzaam gebruiken; *moeite noch kosten –*; 2 *je kunt je deze moeite –*; 3 *de Holl. jongen spaart in het vechten zijn partij; spaar ons, Heer,* wees niet te streng tegen ons; *– hem dit,* laat hem dit niet overkomen; refl. *zich –,* niet te veel van zijn krachten vergen.
Spar'gel, m. (*wilde asperge*; Duitsch: *asperge*); **–kruid,** o.
Spark, v. sparken (*sprank, vonk*).
Spar'kelen, sparkelde, h. gesparkeld (*vonkelen*).
Spar'reboom*, m. –boomen (*spar*); **–groen,**

o. (*de groene naalden van de spar*).
Spar'rekegel, m. –s (*vrucht van de spar, lang en rond, met dakpansgewijze liggende schubjes*).
Spar'renbosch*, o. –bosschen; **–hars,** o. en v.; **–hout,** o.
Spar'sa, o. mv. (Lat. mv. van sparsum: *verstrooide dingen*).
Spar'ta of Lacedae'mon, **1** hoofdstad van Laconica, in de Peloponnesus; **2** staat, door Lycurgus dé militaire staat in Gr.
Spartaan', m. Spartanen (*inboorling van Sparta*; fig. *iem., die zeer gehard is*).
Spartaansch'*, bn., bw. (fig. *streng*; [*ge*]*hard, niet verwijfd*): *een –e opvoeding.*
Spartacist', m. –en (Duitsch: *aanhanger der Spartacus-partij*): – komt van Spar'tacus, den aanvoerder in de Slavenoorlog tegen Rome, 73–71 v. C.; onder het pseudoniem – verscheen in 1916 een verzameling vlugschriften, waarin de revolutionnair-communistische beginselen werden uiteengezet.
Spar'telbeenen*, –beende, h. gespartelbeend (*met de beenen in de lucht spartelen*): *het kindje lag te –.*
Spar'telen, spartelde, h. gesparteld (1 *slaan met armen en beenen*; 2 van visschen: *zich krommende opspringen, krampachtig bewegen*; 3 lit. t. *schitteren*): 1 *de knaap spartelde in de vijver*; 2 *de visch lag in het gras te –*; 3 *buiten spartelde het licht op het ijs.*
Spar'telvisch*, m. –visschen (*spartelende visch*): *hij trekt –visschen uit de vijver.*
Spa'sem, m. –s (Z.-N. [*papieren*] *omslag van een boek*).
Spasmo'disch, bn. en bw. (*krampachtig*).
Spas'mus, m. spasmi (Gr.-Lat. *kramp, samentrekking v. e. spier*); ook: Spasme, o. –n.
I. Spat, v. spatten (*af- of opspringend deeltje van vocht of slijk*): *je broek zit vol –ten.*
II. Spat, v. (afk. van *aderspat*).
Spat'ader, v. –s (*verwijding van een bloedvat, vooral voorkomend aan beenen en voeten*).
Spat'bord, o. –borden (*gebogen bord, boven voor of achter een wiel v. e. voertuig, om de slijkspatten op te vangen*).
Spa'tel, v. –s (Lat. spatula: *strijkmes voor zalf, zalfspaan*; *strijkspaan van den stukadoor*; ook: *tempermes van schilders*).
Spa'tie, v. spaties (Lat. spatium: *tusschenruimte of speling*; drukkerij: *verkort staafje tusschen twee letters of woorden, scheistiftje*). (t = s).
Spatieeren* (*van spaties voorzien, breeder uiteendrukken*): *woorden –.* (t = s).
Spat'je, o. –s (*borrel*): *een – nemen, ophebben.*
Spat'kleed*, o. –en (*leeren kleed vóór in een rijtuig enz. en dat de bestuurder over de knieën trekt*); **–lap,** m. –lappen: *de – aan het vóórspatbord.*
Spats, m. (*drukte, ophef*; gew. *lol*); gmz.
Spat'ten, spatte, h. (2), i. (1) gespat (inz. v. water, modder: *in deelen, druppels*, 1 *rond of opvliegen*; 2 *doen rondvliegen*): 1 *het bloed spatte uit de wonde*; *uit elkaar –*; 2 *met water –*; *wat spat dat rijtuig! vonken –.*
Spat'tig, bn.; –er, –st (*met spatten of wratten*, b.v. *de pooten van paarden*).
Spat'ting, v. –en (scheepst. *wijdte, breedte*).
Speaker, m. speakers (Eng. eig. *spreker*: *voorzitter van het Eng. Lagerhuis*).
Specerij', v. –en (o.-Fr. espeserie [Lat. species = soort]: *bij spijzen toegevoegde prikkelende stoffen* inz. *geurige, uitheemsche kruiderij*, b.v. *peper, nagelen, foelie*); **–achtig,** bn. en bw. (*op specerij gelijkende*, ook: *van specerij houdend*): *een –e smaak*; **–eilanden,** o. mv.; zie Molukken.
Specht, m. –en (*bekende bosch-klimvogel*): *de groene –*, Lat. picus viridis virescens; *de zwarte –*, Lat. dryocopus m. martius; *de – is de timmerman van het woud*; **–je,** o. –s.
Specht'mees*, v. –zen (*boomklever*); gew.
Speciaal', bn., bw. (Fr. spécial, Lat. specialis: *bijzonder*; *in 't bijzonder*): *mijn –ale vriend*; *een –ale studie*; *ik ken hem –.* (e = ee).
Specialiseeren* (Fr. *in onderdeelen splitsen*; *bijzonder kenmerken en aanduiden*). (s = z).
Specialist', m. –en (Fr. *persoon, die van eenig vak bijzondere studie maakt en daarin uitmunt*, inz. *i. e. onderdeel der geneeskunde*): *een – in de tuinbouw*; *maag–.*
Specialiteit'*, v. –en (Fr. spécialité: 1 *bijzondere eigenaardigheid*; 2 *bijzonder studievak*; 3 *bijzonder kenner v. e. onderdeel, v. e. handelstak*; 4 *specialist*, inz. *geneeskundige*; 5 *artist v. e. variété, kunstenmaker*): 1 *Willem schopte zijn stoel om, welke handelwijze een – der jongere Deluws scheen te zijn*; 2 *zijn – is Sanskriet*; 3 *een – in koffie, linnens enz.*; 4 *een – in huidziekten raadplegen*; 5 *–entheater.*
Spe'cie, v. –s, –ciën (Lat. species: 1 *soort*; 2 *metaal, gemunt geld, klinkende munt*; 3 *metaalmengsel*; 4 *mortel*; 5 *letterspijs*): 1 *de duizend en een –s van het ge'nus* (geslacht) *Haarlemmer*; 2 *wilt ge papieren geld of –?* 3 *een bel van luid klinkende –*; 4 *er zit te veel zand in die –*; 5 *– voor boterletters.*
Spe'ciebriefje, o. –briefjes (handel: *briefje, waarop vermeld staat, in welke munt of munten een som moet uitbetaald worden*).
Specieus', bn.; –zer, –t (Fr. spécieux [Lat. speciosus]: *naar het uiterlijk schoon*; fig. *schoonschijnend*): *een – uiterlijk.*
Specifica'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. specificatio]: *stukswijze opgaaf, afzonderlijke opsomming, nauwkeurige omschrijving*; rechtst. *vormgeving, zaakvorming*; ook van kosten, schaden: *gesplitste of uitgewerkte opgave, staat van kosten, schadestaat*).
Specificeeren* (Fr. spécifier: *deel voor deel bij name noemen, in onderdeelen nauwkeurig omschrijven*); **–fica'tie,** v. (spe = spee).
Speci'ficum, o. –ca (Lat. *bijzonder middel, afdoend iets*): *kinine is een – tegen de koorts*, specifiek middel. (spe = spee).
Specifiek', bn. en bw. (Fr. spécifique: 1 *in 't bijzonder aan iets eigen*; *in het bijzonder of bij uitsluiting tot het uitoefenen eener bepaalde werking geschikt*; 2 *soortelijk*): 1 *een – geneesmiddel*, b.v. kina tot koortsverdrijving; – *Duitsche cultuur*; 2 – *gewicht*; nog (rechtst.): *–e opgave*, gesplitste, uitgewerkte opgave. (spe = spee).
Spe'cimen, o. (Lat.) speci'mina; (Ned.) –s (Lat. *proefstuk of -werk, voorbeeld, model, proef*): *ik zal je een – van zijn werk geven.* (spe = spee).
Specta'tor, m. –s (Lat. *be-, toeschouwer, waarnemer, opmerker*); als titel: *de Hollandsche –*, tijdschrift van 1731–'35 door Justus van Effen (1684–1735) uitgegeven, waarin allerlei onderwerpen (titulatuur, harddraverijen, kinderopvoeding enz.) behandeld worden, met paedagogisch-zedenkundige bedoelingen.

Spectatoria'le vertoo'gen*, o. mv. (*tijdschriften i. d. trant van den Hollandschen Spectator*): tot de – behooren o. m. De Denker, De Philosoof, de Grijsaard, plm. 1800.
Spec'tie, Z.-N., voor Inspectie 1; z. ald.
Spectraal'analyse, v. (nat. *ontbinding van licht door een prisma; chemisch-optisch onderzoek van eenige grondstof door studie v. h. spectrum dezer stof* inz. *toegepast op hemellichamen*).
Spec'tr(o) . . ., van Spec'trum; zie ald.
Spectrome'ter, m. –s (nat. *licht- of straalonderzoeker, zeer fijne spectroscoop*).
Spectroscoop', m. –scopen (nat. *toestel, om het spectrum van een stof,* inz. *van hemellichamen te onderzoeken, en te bepalen welke elementen daarop aanwezig zijn*).
Spec'trum, o. (Ned.) –s, (Lat.) –tra (Lat. *beeld, voorstelling*; inz. *kleurenbeeld, verkregen door een lichtstraal te doen gaan door een glazen prisma; ontleding van het licht in zijn samenstellende kleuren*).
Speculaas', o. (*speculatie-koek*).
Speculant', m. –lanten (*iem., die speculeert of een speculatie op touw zet*).
I. Specula'tie, v. –tiën, –ties (Fr. spéculation: 1 *bespiegeling*; 2 *handelsonderneming met aanmerkelijk risico*): 1 *zijn geest bezighouden met diepzinnige –s*; 2 *zijn geld steken in gevaarlijke –s*.
II. Specula'tie, v. (*St.-Nicolaaskoekjes of -baksel*); **–koek,** m. –en; **–man,** m. –nen (Z.-N. *man in speculaas*); ook, Speculaas'.
Speculatief', bn. en bw.; –tiever, –tiefst (Fr. spéculatif: 1 *bespiegelend, diep peinzend; vorschend*; 2 *wat zich leent tot speculatie, winstbelovend; op vermoedelijke winst berekend*): 1 *de –tieve geest van tante; – studeeren*; 2 *–tieve fondsen; – handelen*.
Speculeeren* (Fr. [Lat. speculari = om zich heen zien]: 1 *bespiegelend overdenken*; 2 *koopen en verkoopen enz., waarbij groot risico is*; 3 met *op*: *iets hopen* of *trachten iets te verwerven; kansberekeningen maken, gegrond op zekere gegevens*): 1 *– in de wijsbegeerte*, w. i. g.; 2 *– in koffie, in olie*; 3 *– op een erfenis, op de daling of rijzing van effecten*; fig. *– op de onervarenheid der jeugd*.
Speech, v. –en, –es (Eng. *rede, toespraak, toost*): *e. – afsteken*; z. Maidenspeech.
Speechen, speechte, h. gespeecht (*een toespraak houden, een toost instellen*); lees *spiet'sjen*; (vernederlandscht Eng.).
Speed, at full — (Eng. *met volle kracht*).
Speek*, v. –en, Z.-N. bijvorm van Spaak.
Spee'ken*, speekte, h. gespeekt (Z.-N. *spuwen*).
Speek'sel, o. (*mondvocht: afscheiding van bepaalde klieren in de mond*); **–en,** speekselde, h. gespeekseld (Z.-N. *herhaaldelijk spuwen*); **–klier,** v. –en.
Speel'avond, m. –en (*avond, dat gespeeld wordt*): *de – in een schouwburg*; **–bal,** m. –ballen (*werpbal*): fig. *de – der fortuin; een – der golven; iem. tot – nemen*, met hem sollen; **–bank,** v. –en (*tafel of bank, waaraan men speelt*; inz. *inrichting, waar men om geld hazard speelt*); **–doos*,** v. –doozen (*muziekdoos*; ook: *doos met kinderspeelgoed*); **–gave,** v. –gaven (*een der Fröbelartikelen*), b.v. gekleurde ballen, kuben en cilinders, bouwsteenen, mozaïekdoosjes, vlechtlatten, telstokjes, geruit papier, plakboek, vlechtdoos enz.; **–geld,** o. –en (*geld, waarom gespeeld wordt*; ook: *speldengeld*); **–genoot*,** m. en v. –en; vr. **–e***; zie Speelnoot; **–goed,** o. –eren (*voorwerpen voor kinderen, om er mee te spelen*); **–hol,** o. –en (verachtelijk: *speelhuis, speelbank*); **–huis,** o. –zen (*huis, waarin om geld hazard gespeeld wordt*): *een openbaar –*, toegankelijk voor ieder; *een stil of geheim –*, alleen toegankelijk voor een bepaalde kring van personen; **–jacht,** o. –en (*pleziervaartuig*); **–kaart,** v. –en (*kaart van een gezelschapsspel; een der kaarten van een kaartspel*): *fijne Fransche –kaarten*; **–kwartier,** o. –en (*het vrije kwartier, de rustpauze tusschen de lesuren*); **–makker,** m. –s; **–man,** m. –lieden, –lui (*muzikant*): zegsw. *de – zit er nog op 't dak*, de jongelui zijn nog in de wittebroodsweken; **–noot*,** m. –en, –s (*speelkameraad*; ook: *bruidsjonker en bruidsmeisje*): *wie der jongens hij tot –en kiezen zou*; **–noote*,** v. –n; **–plaats,** v. –en (*plaats bij de school, waar in het vrije kwartier gespeeld wordt*): *een school met –*; **–pop,** v. –pen (fig. *speelbal*); **–reisje,** o. –s (*pleziertochtje, reisje*); **–ruimte,** v. (*ruimte voor eenige vrijheid van beweging v. een of ander lichaam* inz. *ruimte tusschen twee deelen van eenige constructie, verbinding enz., om gelegenheid te geven tot uitzetting*); verg. Speling.
Speelsch*, bn.; –er, meest – (*graag spelende*): *de –e jeugd*; **–'heid*,** v. (*dartelheid*): *Henriette greep in een aanval van behaagzieke – mijn arm*.
Speel'schuld, v. –en (*schuld, door spelen gemaakt*); **–tafel,** v. –s (*tafel, om aan te spelen*; fig. *spel*): *zijn vermogen aan de – verliezen*, met het hazardspel; **–tuig,** o. –en (*kinderspeelgoed*; ook: *muziekinstrument*); **–tuin,** m. –en (*kindertuin*); **–vaart, spe'levaart,** v. –en (*pleziertocht op het water*); **–wagen,** m. –s (*plezierrijtuig*); **–werk,** o. –en (*klokkenspel; raderwerk in een muziekdoos*): *het – in de olifant*; **–ziek,** bn.; –er, –st (*zeer speelsch*): *een – kind, een –e hond*; **–zucht,** v. (*sterke neiging of lust tot* [*hazard*]*spel*).
Speen 1 v. spenen (*tepel eener koe, geit enz.*; ook: *gummidop op zuigflesschen*); **2** o. (Z.-N. *aambeien*): *het – hebben*.
Speen'kruid, o. (*op vochtige, beschaduwde plaatsen, tusschen het gras in 't wild groeiende ranonkelachtige plant*; Lat. ficaria verna).
Speen'ling, m. –en; zie Spalling.
Speen'varken, o. –s (*zeer jong varkentje*).
Speer, v. speren (*lans, piek, spies*).
Speer'haai, m. –en (*doornhaai*, zie ald.); **–haak,** m. –haken (*klein smidsaanbeeld*).
Speer'punt, v. –en; **–ruiter,** m. –s (gesch. *met een speer gewapende ruiter*).
Speer'sen, speerste, h. gespeerst (Z.-N. *spuiten*): *het bloed speerste uit de wonde*.
Speer'werpen, o. (sport: *het werpen met een speer naar een schijf*).
Speer'wortel, v. (gew. *speenkruid*).
Speet, v. speten (*taai twijgje, pen, waaraan paling, bokking enz. geregen wordt*); **–aal,** v. (*mootjes aal, aan een speet geregen en zóó gebraden*); **–wet,** v. (*wet van 1902, betreffende het speten van haring en bokking*).
I. Spek, o. (*laag onderhuidsch vet bij sommige dieren*): *het – v. e. varken, v. e. rob, v. e. walvisch; versch –, gerookt –*; zie Zult–, Lardeer–; zegsw. *met – schieten*, opsnijden; *dat is geen – voor jou bek; met – vangt men*

muizen; *zij vallen van weelde uit het –*, d. i. zij achten hun geluk niet; zie Boon.

II. Spek*, spek'jan, m. spekken (*destijds scheldnaam voor Portugeezen en Spanjaarden*).

III. Spek*, m. –ken (Z.-N. *suikergoed, babbelaar*).

Spek'achtig, bn.; –er, –st (*op spek lijkende*): *het – vleesch van de walvisch.*

Spek'bokking, m. –en (*vette, gerookte bokking, groot soort*); **–chinees*,** m. –chineezen (O.-I. *Chinees-varkensslachter*); **–eend,** v. –en (*smient*); **–haak,** m. –haken (*S-vormige haak, om spek of vleesch aan op te hangen*); **–jood,** m. –joden (*Israëliet, die zich niet aan zijn godsdienstige voorschriften houdt*).

Spe'kelen, Z.-N. bijvorm van Spikkelen.

Spek'ken, spekte, h. gespekt (eig. *lardeeren*; inz. fig. *goed vullen, met geld voorzien*): fig. *iems. beurs of iem. –*, nl. met geld.

Spek'kig, bn.; –er, –st (*spekachtig*; fig. *ransig*): fig. *deze boter is –.*

Spek'koek, m. –en (*pannekoek met spek*); **–koning,** m. –en (*matroos, die het walvischspek tont*); **-kooper*,** m. –s (*handelaar in spek*; fig. *man in bonis*): fig. *hij is een heele –*; **–naald,** v. –en (*naald, om vleesch te lardeeren*); **–nek*,** m. –nekken (eig. *vette, dikke nek*; fig. *persoon met zulk een nek*); **–pannekoek,** m. –en; z. Spekkoek; **–slager,** m. –s (*varkensslager*); **–slagerij',** v. –en; **–steen*** (*zekere kiezelzure kalkstof, vettig en snijbaar, in verschillende kleuren voorkomend*), **1** o. (soortn.): *een beeldje van –*; **2** m. –en (voorwerpsn. *een stuk of brok*); **–struif,** v. –struiven (*spekpannekoek*).

Spekta'kel, o. –s (Fr. spectacle [Lat. spectaculum]: 1 vero. *schouwspel, vertooning*; 2 inz. *iets, dat opzien baart; opschudding, drukte, lawaai*): 1 *die getuige van het – was*; 2 *wat maken die lui een – op straat!* **–maker,** m. –s (*rumoermaker*); **–stuk,** o. –ken (*tooneelstuk, waarbij veel machinerie en decoratie te pas komt*); **–taks,** v. (België: *taks op vertooningen*).

Spek'vet, o. (*vet, uit spek gebraden*).

Spek'wortel, v. (*smeerwortel*).

Spek'zak, m. –ken (mil. *linnen inspectiezak*).

Spek'zwoord of **–zwaard,** o. –en (*spekhuid*).

Spel, o. in bet. 2 en 3 spellen; bet. 1, 4, 6 spelen (1 *bezigheid tot ontspanning volgens bepaalde regels*; *kansspel*; *een partij, die men speelt*; 2 *stel voorwerpen, bij een spel* in bet. 1 *noodig*; 3 *kermistent, spul*; 4 *tooneelspel*; *het spelen op de planken*; *de opvoering, de voorstelling*; *de rol*; *de actie*; 5 *het spelen van muziek*; *het bespelen van een instrument*; 6 *wedstrijd in 't spelen*; 7 *het tegengestelde van ernstig werk*; 8 *speelbal, speelpop*; 9 Z.-N. *kermismuziek*; *dansgelegenheid*; 10 Z.-N. *speelruimte*): 1 *de spelen der jeugd*; *het dam–, kaart–, kegel–, biljart–, schaak– enz.*; *geluk in het – hebben*; *een mooi – in handen hebben*, b.v. bij het kaarten; *een –letje domino*, een partijtje; zegsw. *alles op het – zetten*, wagen; *iem. vrij – laten*, alle vrijheid; *uw naam staat op het –*, loopt gevaar; *haat en nijd waren er in 't –*, werkten tegen; *gewonnen – hebben*; *hoog – spelen*; Z.-N. *kort – met iets maken*, er mee gedaan maken; 2 *hier zijn twee spellen kaarten*; *koop twee dominospellen*; 3 *de markt stond vol kramen en spellen*; *twee honden- en apenspellen*; 4 *blij- en treurspelen*; *het – van dezen acteur is natuurlijk*; 5 *het viool–, snaren–*; *met zang en – de tijd verdrijven*; *orgel–, piano–, klokken–*; 6 *de Olympische spelen in Griek., ingesteld 776 v. C.*; 7 *dat te zingen is hem maar –*, ook, *kinderspel*; *die jongen wil van alles – maken*, grap; 8 *ten – van wind en golven zijn*; 9 Z.-N. *het – is dit jaar verboden*; *er is weeral gevochten op het –*; 10 *de deur heeft –*; nog: *het – der verbeelding*; *het – der oogen*, blikken werpen; *het – der kleuren*, (levendige) afwisseling; Z.-N. *– met iets hebben*, last; zie ook Spelletje.

Spel'boek, o. –en (*abc-boek*); vero.

Spel'breker, m. –s (*spelverstoorder*; fig. *vrede-, rustverstoorder*); **–breekster,** v. –s.

Speld, v. –en (*metalen priempje, pennetje met kop* inz. *om iets vast te steken*; *afkorting van dasspeld enz.*): *iets met een – vaststeken*; *een brief –en*; zegsw. *er is geen – tusschen te krijgen,* [a]) hij praat al maar door, [b]) het sluit als een bus; *geen –*, Z.-N. niets; zegsw. *een –je bij iets steken*, evenals de naaister doet aan de naad, ter plaatse waar zij die dag eindigt, of evenals vroeger de lezer op de bladzijde, waar hij eindigde; fig. niet verder met iets gaan; zegsw. *je kon een – hooren vallen*, het was doodstil.

Spel'deknop, –kop, m. –pen.

Spel'den, speldde, h. gespeld (*met een speld of spelden vasthechten, opprikken*): *een prent aan de wand –*; zie Mouw.

Spel'denbakje, o. –s (*bakje, om spelden in te bewaren*); **–brief,** m. –ven; zie Brief; **–doosje,** o. –s (*doosje voor spelden*); **–fabriek,** v. –en; **–geld,** o. (eig. *geld om spelden te koopen*: *kleedgeld, geld voor allerlei kleine uitgaven*); **–koker,** m. –s; **–kussen,** o. –s (*kussen, om spelden op te steken*); **–werk,** o. –en (*kantwerk*): *zij verdient haar kost met – te maken*; **–werkster,** v. –s (*kantmaakster*).

Spel'deprik, m. –prikken (*prikje met een speld*; fig. *kleine of fijne hatelijkheid*).

Spe'lemeien, –meide, h. gespelemeid (*zich vermaken door te gaan wandelen, rijden of varen* [*in Mei*, nl. *in de vrije natuur*]).

Spe'len, speelde, h. gespeeld (1 *vrij en luchtig bewegen*; 2 *zich vrij en luchtig bewegen*, in verschillende opvattingen; 3 *zich met een spel* in bet. 1 *vermaken, bezighouden*; 4 *lichtzinnig met iets handelen*; *lichtzinnig met iets gevaarlijks omgaan*; 5 *muziek maken op eenig instrument*; 6 *een tooneelstuk opvoeren of mede opvoeren*; 7 Z.-N. *speling hebben*): 1 *die dame speelt met haar waaier*; *dat paard speelt met zijn gebit*; 2 *de zon speelt in het water*, tintelt, fonkelt; *de wind speelt in het gebladerte*, zacht waaien door, ruischen; *de fonteinen laten –*, springen; fig. *dat speelt mij voor de geest, door het hoofd*, ik herinner het mij flauwtjes; 3 *de kinderen spelen krijgertje*; *zus speelt met haar pop*; *een partij dam, schaak –*; *de kat speelt met de muis*; zegsw. *een schandelijk spel met iem. –*, hem op schandelijke wijze misleiden; zie ook Hoed(je); Z.-N. *in iets –*, liefhebberen; 4 *met eeden, met beloften –*; *met vuur –*; *met zijn gezondheid –*, ze op het spel zetten; 5 (*op de*) *piano –, viool –, gitaar –, harp –*; *van het blad –, alles uit het hoofd –*; zie Poot; 6 *in een tooneelspel een rol –*; *dat gezelschap speelt in onze schouwburg Hamlet*; *hij, zij speelt goed*; fig. *de mooie, de leelijke rol in eenige zaak –*, mooi of leelijk handelend optreden; *voor Krelis Louwen –*; *Mientje zat*

buitentje te –; *den grooten heer, den baron* –, uithangen; zie Baas, Beest; bij uitbr. *aap, wat heb je mooie jongen tegen iem.* –, hem vleien in zijn kinderen; *mijnheer vóór en na tegen iem.* –, zich zeer onderdanig aanstellen; *de beleedigde* –, de houding aannemen van; 7 *de deur speelt*; nog: *de kanonnen, het geschut laten* –, lossen; *dat stuk speelt te A.*, het tooneel der handeling is te A.; *iets naar binnen* –, opeten; Z.-N. *hij speelt schoon weer met een andermans geld*, leeft royaal er van; **–derwijs, –derwijze,** bw.

Spe'ler, m. spelers (1 *iem., die speelt*, inz. *die veel speelt* in bet. 3; 2 *iem., die muziek maakt, tooneelspeelt*): 1 *een kaart–, een domino–*; *hij is een* –, verslaafd aan het spel; 2 *een harp–, tooneel–*; vr. **speel'ster,** –s.

Spe'lerijden (*voor plezier uit rijden gaan*), alleen in de onbep. wijs: *wij of zij gaan* –.

Spe'levaart, v. –vaarten; z. Speelvaart.

Spe'levaren, spelevaarde, h. gespelevaard (*zich al varende verlustigen: voor plezier uit roeien, varen gaan*).

Spel'fout, v. –en (*fout tegen de spelling*).

Spe'ling, v. –en (1 *grillige wending, keer*; 2 *ruimte*; 3 *afwijking in de natuur*; 4 *invallende gedachte*): 1 *een – van het lot*; 2 *de mast staat los, hij heeft* –, nl. om te wiegelen; *een paar dagen* –, tijdruimte; 3 *een vreemde – der natuur*; 4 *de –en van het vernuft.*

Spel'kunst, v. (*de kunst v. juist te spellen*).

Spel'leider, m. –s (*iem.*, inz. *gymnastiekonderwijzer, -leeraar, die het spel van kinderen of ouderen leidt of regelt*): *de –s van de Bond voor lichamelijke opvoeding.*

Spel'len, spelde, h. gespeld (1 *de letters in volgorde noemen*; 2 *voorspel'len*): 1 *een woord* –; 2 *de kikvorschen kwaken, dat spelt mooi weer*; nog: Z.-N. *iem. de les* –, berispen.

Spel'letje, o. –s: *een – domino*; *allerlei –s doen*; zegsw. *het is het oude* –; *je maakt er een – van*, grap.

Spel'ling, v. –en (*schrijfwijze der woorden*): *de – van De Vries en Te Winkel, de – van Kollewijn*; ook: Orthographie.

Spel'methode, v. –methoden, –s (*ouderwetsche leer-leesmethode, waarbij de woorden gespeld werden*: b.v. dee-ie-ee-er = dier, *door de klankmethode verdrongen*).

Spelonk', v. –en (*berghol; donkere, vuile grot*).

Spel'regel, m. –regels (*regel der spelling*; ook: *regel voor een of ander spel*).

Spelt, v. (*een soort van grove tarwe*; Lat. triticum spelta).

Spen, m. –s (O.-I. *tafeljongen, huisbediende*).

I. Spen'cer, Engelsche wijsgeer, 1820–1903.

II. Spen'cer, m. –s (naar Earl Spencer †1845: *Engelsche vestrok zonder randen*; *damesjakje*): *Amelie had een – aan van paarse zijde*; vero.

Spendeeren* (Lat. spendere: *ten koste leggen aan*): *geld aan iets* –, besteden.

Spe'nen, speende, h. gespeend (*van de speen of borst afnemen*; fig. *onthouden*): *een kind* –; *een veulen* –; z. ook Speenvarken; fig. *Poot had zich gespeend van de vermaken der jeugd*, zich onthouden; Z.-N. *gespeende vruchten*, gevormd.

Spe'remeid, v. –en (Z.-N. lit. *Walkyre*): *zij, de –en, de wilde luchtmaagden.*

Sper'fort, o. –en (mil. *fort ter verdediging van verkeerswegen van spoorwegen, bruggen enz.*); beter: Versper'ringsfort.

Sper'ge, v. –s (*asperge*); ook: Sperzie.

Sper'gelkruid, o. (*wilde asperge*; Lat. asparagus officinalis).

Sper'ketting, m. –en (*afsluitketting*).

Spermace'ti, v. (Gr. sperma = zaad: *witte amber, walschot*).

Sper'ren, sperde, h. gesperd (*wijd uit elkaar zetten*, inz. met een bep. of als samengesteld w.w.): *de oogen wijd open–.*

Sper'vuur, o. (mil. *concentrisch vuur om het voortdringen van den vijand te verhinderen*); beter: Versper'ringsvuur.

Sper'wer, m. –s (*een roofvogel, musschenarend*; Lat. accipiter n. nisus); **–achtigen,** m. mv. (*valkachtige roofvogels*); **–snest,** o. –en.

Sper'zie, v. –s (inz. Z.-N. *asperge*).

Sper'zieboon*, v. –boonen (*zekere peulvrucht, die met de peul gegeten wordt*; Lat. phaseolus tumidus), ook: *Sla-, Suiker-, Prinsessen-, Heerenboon.*

Spes pa'triae, v. (Lat. *de hoop des vaderlands, 't opgroeiend geslacht*). (ae = ee).

Spe'ten, speette, h. gespeet (*aan een speet rijgen* inz. *haring voor de rookerijen*; Z.-N. *met spelden vasthechten*): *de vrouwen – haringen.*

Spet'ten, bijvorm van Spatten; **–eren,** spetterde, h. gespetterd (Z.-N. *spuiten*): (fig.) *spetterend zonnelicht.*

Speur'der, m. –s (*rechercheur, detective*).

Speu'ren, speurde, h. gespeurd (*het spoor volgen; zoekend nagaan*); verg. Bespeuren.

Speur'hond*, m. –en (*afgerichte hond om het wild op te sporen of misdadigers, na „lucht" gekregen te hebben*): fig. *een – der politie*, bespieder, handlanger.

Speur'zin, m. (*aanleg tot speuren*): *een politiehond moet – hebben*; *de – van een geleerden geschiedvorscher.*

Sphinx, v. –en; zie Sfinx.

Spiau'ter, o. (*mengsel van lood en tin*); z. Piauter, o.; ook: *Peauter.* (au = ou).

Spicca'to, bw. (It. bij strijkinstrumenten: *met springende strijkstok, zoodat iedere toon afzonderlijk duidelijk gehoord wordt, een soort staccato*; z. ald.).

Spich'tig, bn.; –er, –st (1 *smal en puntig*; 2 *mager, schraal*): 1 *het –e gras der heide*; *die aal met zijn –e kop*; 2 *hij ziet er wat – uit*; **–heid,** v.

I. Spie*, m. spieën (*verspieder*).

II. Spie*, v. spieën (*ijzeren pen; houten of metalen wig, plat staafje met nok o. a. voor het vastzetten van wielen en schijven*).

III. Spie*, o. (Barg. *cent; geld*): *vijf* –; *ik heb geen – meer*; Z.-N. gew. *stuk brood.*

Spie'den, spiedde, h. gespied (*onderzoekend kijken naar iets*): *de oude schipper spiedde waar zijn vader sliep en waar zijn broeder was* (*de zee nl.*); verg. Af–, Be–.

Spie'ën, spiede, h. gespied (*met een spie lasschen, hechten, vastzetten*).

Spie'gat, o. –en (scheepst. *gat ter waterloozing a. het boord boven de waringen*), meestal: Spuigat: zegsw. *dat loopt de spiegaten uit*, dat gaat te ver, wordt te erg.

Spie'gel, m. –s (1 *voorwerp van glas of gepolijst metaal, waarin lichamen enz. weerkaatst worden*, inz. *verfoelied glas, in lijst gevat*; 2 van het water: *gladde onbewogen oppervlakte*; 3 v. e. schip: *achterdeelvlak, achtersteven*): 1 *een salon–, hand–, penant–, een kap–*; *in de – kijken*; bij uitbr. *een brand–, een keel–, een oor–*; fig. *het gelaat is de – der ziel*; 2 *de –*

der zee; 3 *de – van een schip*, achtersteven; nog: *de – Historiael*, berijmde wereldgeschiedenis van Jacob van Maerlant (1235–'99); *de – der Vaderlandsche kooplieden*, zedenblijspel van Pieter Langendijk (1683–1756).

Spie'gelbeeld, o. –en (*teruggekaatst beeld; schijnbeeld*); verg. Fata-morgana; **–-blank**, bn. (*blinkend als een spiegel*): *een –e mozaïekvloer*; **–boog**, m. –bogen (scheepst. *bovenlijst van de spiegel van een schip*; sterrenk. *spiegelsextant, hoogtemeter*); **–-eend**, v. –en (gew. *zomertaling*); **–ei**, o. –eieren (*in de pan gebakken ei*, [*waarvan de dooier heel gebleven is*]: *seingever v. e. spoorwegbeambte*: *stok met ronde schijf*).

Spie'gelen, spiegelde (z.), h. (z.) gespiegeld (1 *licht terugkaatsen*; 2 refl. *zich in een spiegel bezien; teruggekaatst worden* [*in een spiegel*]): 1 *het –d watervlak; de jongen spiegelt telkens in mijn kamer*, zonnestralen met een spiegeltje er in werpen; 2 *deze dame spiegelt zich in alle vensterramen*; spreekw. *Die zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht*, die leering trekt uit het ongeluk van een ander, wordt goedkoop wijs.

Spie'geling, v. –en (*het spiegelen*): *de – van de zomerzon in het water, idem van huizen*.

Spie'gelfabriek, v. –en; **–fabrikant**, m. –en; **–gevecht**, o. –en (*schijngevecht, militaire manoeuvre*): fig. *dat is maar een –*, een vertooning, geen ernst; **–glad**, bn. (*glad als een spiegel, zeer glad*): *door de vorst na de dooi waren de wegen –*; **–glas**, o. –glazen (*gegoten glas, dat na walsen en pletten, door slijpen en polijsten doorzichtig gemaakt is*): *een stukje –*; **–granaat**, v. –naten (*een soort granaat, die geworpen wordt uit groote mortieren*).

Spie'gelkast, v. –en (*kast met spiegelglas i. d.* [*boven*]*deuren*); **–lijst**, v. –en (*lijst van of voor een spiegel*); **–magazijn**, o. –en (*groote winkel, waarin spiegels zijn uitgestald*); **–-maker**, m. –s; **–maren**, v. mv. (*maren of tijdingen, met de zonnespiegel overgeseind*).

Spie'gelmees*, v. –meezen (*koolmees*); **–net**, o. –netten (*vogelnet met groote vierkante mazen*); **–nieuw**, bn. en bw. (*splinternieuw*); **–rog**, m. –roggen (*roggesoort, genoemd naar de met twee* [*zelden vier*] *groote roode, blauwe, zwart-wit gezoomde vlekken op de rug*; Lat. raja asterias); **–ruit**, v. –en (*groote vensterruit*); **–schrift**, o. (*schrift, dat alleen met of in een spiegel te lezen is*); **–-telescoop**, m. –scopen (*telescoop met holle spiegels*); **–tin**, o.; z. Bismuth; **–visch***, m. –visschen; z. Spiegelrog; **–vlak**, o. –vlakken (*vlak v. e. spiegel; spiegelend vlak*); **–-winkel**, m. –winkels; **–zaal**, v. –zalen (*zaal, waarvan al de wanden ingelijste spiegels hebben*): *de – van het paleis te Versailles*.

Spie'ken, spiekte, h. gespiekt; z. Spieren.

I. Spier, v. –en (1 ontl. *orgaan, dat het vermogen heeft zich samen te trekken*; 2 plantk. *scheut, halm*; 3 *lange, dunne paal*; scheepst. *rondhout*; Z.-N. *dwarshouten van een stellage, waarop de planken worden gelegd*): 1 *de honderden –en van het menschelijk lichaam hebben in de anatomie alle een naam, zie* b.v. *biceps; wat een –en*, nl. dikke; zegsw. *hij vertrok geen –*, bleef kalm en onbewogen; 2 *er stond geen spiertje gras meer op de heuvelrug door de langdurige droogte*; fig. *geen –(tje)*, niets; 3 *een partij –en*.

II. Spier, v. –en (*spierzwaluw*); waarschijnlijk etymologisch = Spier **I.**

Spie'ren, spierde, h. gespierd (spreekt. *smokkelen in de les of bij e. examen, door boeken te gebruiken, of van anderen af te schrijven*).

Spier'gulden, m. –s (*vier gulden*); vero.

Spier'haai, m. –haaien (*doornhaai*).

Spie'ring (*kleine visch, dikwijls als aas gebruikt, o. a. in de Noordzee*; Lat. osmerus eperlanus), **1** (voorwerpsn.), m. –en: *een magere –*, sprinkhaan; zegsw. *hij werpt e. – uit om e. kabeljauw te vangen*, d. i. offert e. kleinigheid op, om groot voordeel te behalen; verkl. spierinkje, o. –s; **2** (stofn.), v.: *v. – houden*; **–ben**, v. –nen (*bennetje, waarin spiering verpakt is*); **–vangst**, v.

Spier'kracht, v. (*sterkte van de spieren*): *de – ontwikkelen*, oefenen; *– ontwikkelen*, doen blijken.

Spier'naakt, bn. (*geheel naakt*): *e. – kind*.

Spier'stelsel, o. –stelsels (*de gezamenlijke spieren in het lichaam van mensch of dier*).

Spier'verlamming, v. –en (*het lam worden van spieren*); zie Beroerte.

Spier'wit, bn. (*geheel wit*): *– haar*.

Spier'zwaluw, v. –zwaluwen (dierk. *spier* **II**: *steen-, muur-, kerk-, gierzwaluw*).

Spies, v. –en (*lans, piek*).

Spies'glans, o. (*antimonium*).

Spies'hert, o. –en (*hertje met één tak*); verg. Gaffelhert.

Spiets, v. –en; zie Spies.

Spiet'sen, spietste, h. gespietst (*met een spiets dooden; aan een spiets rijgen*): *een misdadiger –*, Turksche straf: men steekt een puntige haak achter door de rug zóó, dat die tusschen de schouderbladen uitkomt.

Spij, v. spijen (*wig*); zie Spie **II.**

Spij'belaar, m. –s; **–ster**, v. –s.

Spij'belen, spijbelde, h. gespijbeld (*moedwillig schoolverzuim plegen*); zie Bink, Halster en Haag.

Spij'gat, o. –gaten; z. Spie-, Spuigat.

Spijk, v. (*naam van welriekende, geneeskundige planten* inz. *v. d. groote lavendel*).

Spijk'balsem, m.; zie Spijkerbalsem.

I. Spij'ker, m. –s (*nagel*, soms met de bijbet., dat een *spijker* een breedere kop heeft): *koperen kop–s*; zegsw. *de – (of: de nagel) op de kop* (of: *het hoofd*) *slaan*, met juistheid het punt treffen, waar het op aankomt, het juiste antwoord geven; *–s* (of: *nagels*) *met koppen slaan*, [a]) geen halve maatregelen nemen, doortasten, [b]) deugdelijke bewijsgronden aanvoeren; *zoo hard als een –*, [a]) ver van weekelijk of teergevoelig, [b]) arm, [c]) onvermurwbaar; *–s op laag water zoeken*, [a]) zoeken naar wat de moeite niet loont, met de bijgedachte: van het weinige, groote drukte maken; [b]) uitvluchten zoeken, zwarigheden zoeken, waar er geen kunnen zijn; *weet ik een –, hij weet een gat*, hij weet zich altijd te redden; *iets aan de – (Z.-N. nagel) hangen*, uitstellen; –tje, o. –s: *een vertind –*.

II. Spij'ker, m. –s (*voorraadschuur, pakhuis*).

Spij'kerbalsem, m. (*een zalf tegen kneuzingen, naar Jan Spijker, in de 18e eeuw te Amsterdam, die het eerst die zalf bereidde*).

Spij'keren, spijkerde, h. gespijkerd (*spijkers inslaan; met spijkers vastslaan, in elkaar slaan*).

Spij'kergat, o. –gaten (*gat voor*, of *gat gemaakt door e. spijker*); **–gaatje**, o. –gaatjes.

Spij'kerschrift, o. (*schrift der oude Babylo-*

niërs, reeds ± 2000 jaar v. C., waarvan de teekens lijken op spijkers).
Spij'kervast, bn. (*nagelvast, met spijkers bevestigd*; fig. *gierig*): *al wat – is, moet men bij verhuizing in het huis achterlaten.*
Spijl, v. spijlen (*staaf, tralie*): *de –en v. e. venster, de –en v. e. hek*, puntige staven.
Spij'len, spijlde, h. gespijld (*het spelen van de vlam eener lamp boven de rand van het lampeglas uit*): *de lamp, de vlam spijlde.*
Spijs, spij'ze, v. spijzen (1 *voedsel tot onderhoud van ons lichaam*; 2 *specie*): 1 *een – bereiden; een lichte, vloeibare –; vaste spijzen; – en drank; verandering van spijs doet eten,* [a]) door nu en dan eens te veranderen van spijs behoudt men eetlust, [b]) door verandering van werkzaamheid, van uitspanning enz., verliest men de lust daarin niet; fig. *werk .... niet voor het brood, dat weer hongeren doet, maar voor de spijze, die eeuwiglijk voedt*; 2 zie Klokkenspijs, Letterspijs; **–brij,** v. (*brij, waarin de spijzen in de ingewanden veranderen*); **–huis,** –huizen (purisme voor: *restaurant*); **–kaart,** v. –en (*spijslijst*); **–kelder,** m. –s (*kelder, om spijzen in te bewaren*); **–kokerij,** v. –en (*gaarkeuken*); **–lijst,** v. –en (*lijst van te verkrijgen spijzen in een restaurant*); **–offer,** o. –s: (Bijb.) men bood Jehova –offers aan v. meel en olie, Lev. 2 : 1; **–uitdeeling*,** v. –en (*uitdeeling van* [*gekookte*] *spijzen*); **–vertering,** v. (*de functie in het dierlijk lichaam, waardoor de spijs in opneembare stof wordt omgezet*).
I. Spijt, v. (*afval v. vlas bij 't hekelen*).
II. Spijt* 1 v.! (1 *verdriet, leedwezen*; *berouw*; 2 *wrok, gramschap, wrevel*): 1 *ergens – van hebben; ten* (of: *in*) *– van*, eig. tot verdriet van, fig. ondanks: *allerlei moeilijkheden ten spijt*; Z.-N. zegsw. *tot – van wie 't benijdt*; 2 *hij barst nog van –*; **2** vz. (*ondanks*): *– allerlei moeilijkheden slaagde hij.*
Spij'ten, het speet, h. gespeten (*verdriet of leed veroorzaken*; *onaangenaam zijn*): *het zal hem –*, berouwen; *het spijt me erg voor hem.*
Spij'tig, bn. en bw.; –er, –st (*verdrietig, onaangenaam*): *een – antwoord*, d. i. bits, vinnig wrevelig; *het is –, dat*; **–heid,** v. (*wreveligheid, bitsigheid*).
Spij'zen, spijsde, h. gespijsd (1 *eten* w. i. g., dikwijls als germ. beschouwd; 2 *te eten geven*): 1 *zij – om 5 uur n.m.*; 2 *de hongerigen –*; refl. *zich –*, zich voeden.
Spij'zigen, spijzigde, h. gespijzigd (lit. t. *spijs geven, te eten geven*): *Jezus spijzigde de scharen*, Matth. 14 : 20 en 15 : 37.
Spik'kel, m. spikkels (*vlekje, stipje*): *een hond m. witte –s*; **–achtig,** bn.; –er, –st.
Spik'kelen, spikkelde, h. gespikkeld (*spikkels op iets maken, bespikkelen*): *gespikkeld vel.*
Spik'kelig, bn.; –er, –st (*met spikkels, gespikkeld*): *een panter heeft een –e huid.*
Spik'splinternieuw, bn. (*jonkelnieuw, gloednieuw*): *een –e jas*; ook: Spik'speldernieuw.
Spil 1 v. –len (1 *as, ronde spil, ronde zuil, waarop of waarom iets draait*, van verschillende werktuigen enz.; Z.-N. *top of dikke zijtak van een boomstam*; 2 *rok of rokken, spinrokken*, nog in samenstellingen), verkl. spilletje, o. –s: 1 *de – van een windwijzer, de – van een molensteen, van een mallemolen, de –len in een wurwerk, de – of staander v. e. wenteltrap*; fig. *hij of het is daar de –, waar alles om draait*, hoofdpersoon, hoofdzaak; *eerlijkheid is de – waar de maatschappij op draait*, eerste voorwaarde; 2 zie *Spilleleen*; **2** o. –len (scheepst. *windas, kaapstander*): *het – klaarmaken*, de kabelaring er om heen leggen; *het – aftwigen*; zie ook Gangspil.
Spil'boom*, m. –boomen (*spaak, om een windas of spil te draaien*); z. Handspaak.
Spil'boor, v. –boren (timmerm. *drilboor*).
Spil'gat, o. –gaten (*gat, om er de spilboom in te steken*).
Spilgioen', m. –gioenen; zie Spinjoel.
Spilla'ge, v. (*wat onder de verzending verloren raakt uit balen, vaten enz.*). (g = zj).
Spil'lebeen* 1 o. –beenen (*lang, dun been*): *een magere knaap met –beenen*; **2** m. en v. als persoon: *een magere –.*
Spil'leleen*, o. –en (gesch. *konkelleen, leen, waarin ook vrouwen het recht hadden op te volgen*): *Vlaanderen was e.–*; z. Zwaardleen.
Spil'lemaag*, m. en v. –magen (*bloedverwant van moederszij*); ook: Konkelmaag.
Spil'len, spilde, h. gespild (*ten koste leggen; verkwisten, verspillen*): *veel moeite aan iets –.*
Spil'penning* 1 m. –en (*teergeld, zakgeld*); **2** m. en v. –en (fig. *verkwister, verkwistster*).
Spil'ziek, bn.; –er, –st (*verkwistend*); **–te,** v.
Spil'zucht, v. (*eigenschap v. iem., die spilziek is*); **–zuch'tig,** bn. (*spilziek*).
Spin, v. –nen (dierk. *achtpootig, geleed dier*): de –nen zijn een orde uit de klasse der spinachtige dieren: *een huis–*, Lat. tegenaria domestica, *een kruis–*, Lat. epeira diadema; z. ook: Tarantula en Vogelspin; zegsw. *nijdig* (ook: *boos*) *als een –*, geweldig boos.
I. Spinaal', o. (*schoenmakers*[*vlas*]*garen*).
II. Spinaal', bn. (Lat. spinalis van spina = ruggegraat: *ruggemergs....*): *spinale verlamming*, nl. der spinaalzenuwen.
Spin'achtig, bn. (*behoorende tot de spinnen*): –en (Lat. arachnoïdea) of –e dieren, b.v. schorpioenen, mijten: geleedpootige dieren, waarvan de kop met het borststuk tot een kopborststuk is vereenigd, voorzien van 8 pooten en oogen, die in aantal en plaatsing bij de verschillende soorten verschillen.
Spina'zie, v. (o.-Fr. espinache, oorspr. Perz. 1 *tweehuizige plant met spiesvormige bladeren, bladgroente*; Lat. spinacea oleracea; 2 *de toebereide spinazie*): 1 *– planten; de – is door de kruisvaarders overgebracht*; 2 *– eten*; **–bed,** o. –den (*tuinbed met spinazie*).
Spin'de, v. spinden (*spijskast, broodkast*; Z.-N. *spijskelder*).
Spin'del, o. –s (Duitsch: *spoel, getouw*).
Spinet', o. –ten (*vero. snarenspeeltuig in tafelvorm, een soort van piano*).
Spin'huis, o. –huizen (*tuchthuis, omdat de veroordeelden er moesten spinnen*); vero.
Spinjoen', m. –en (eig. = Spaansch: Z.-N. *patrijshond, Spaansche jachthond*).
Spin'maal, o. –malen (*samenkomst van boerenmeisjes om te spinnen, feestkransje o. a. in Drente*); **–machine,** v. –s (*machine, waardoor katoenen draden uit boomwol enz. gesponnen worden, in de 18e eeuw door Richard Arkwright, 1732–1792, verbeterd*).
Spin'nekop, v. –koppen (*spin*).
Spin'nen, spon, h. gesponnen (1 *draden maken* inz. *uit wol, vlas, katoen, zijde*; 2 *een snorrend of brommend geluid maken*; 3 *in-eendraaien, samenwringen*): 1 *grootje zat te –, garen –; de kruisspin weet een fraai radvormig*

web te –; fig. *het lot spint voor ieder de draden des levens*; zegsw. *zijde bij iets –*, goede winst bij iets maken; Z.-N. *geen lange draad –*, niet lang leven; 2 *poes zit te –*; 3 *tabaksbladen –*, ineendraaien; *hooi –*, tot bossen maken.

Spin'ner, m. –s (*man of jongen, werkend op een spinnerij*); zie Wolspinner.

Spinnerij', v. –en (*fabriek, waar gesponnen wordt*; ook: *het spinnen zelf*): *e. katoen–*.

Spin'neweb, o. –ben (*weefsel der spin*): fig. *een – van nauwe straatjes in een oostersche stad*; **–webachtig,** bn. (*lijkende op een spinneweb*): *de vlinders maken een – weefsel voor hun eieren*; **–webkaart,** v. –en (*kaart, waarop de wegen in rechte lijnen zijn aangegeven*): *een – van N.-Brabant, van de A. N. W. B.*; **–weefsel,** o. –s (*spinneweb*).

Spin'newiel, o. –wielen (*toestel met rad om te spinnen*; Z.-N. *woelwater*): het – in zijn tegenwoordige vorm is in 1530 uitgevonden door Hans Jurgens te Brunswijk: zegsw. *geen besje bleef achter het –*, alles liep uit, de nieuwsgierigheid was algemeen.

Spin'nig, bn. en bw. (*kattig, nijdig*).

Spinosis'me, o. (*het wijsgeerig stelsel van Baruch* (na 1656 *Benedictus*) *de Spinosa, Joodsch wijsgeer, 1632–'77*); l. *–zisme*.

Spin'rag, o. (*draden d. spin*); z. Rag.

Spin'rok, o. –rokken; **–'rokken,** o. –s (*stok, waaromheen op het spinnewiel het vlas of de wol zit, dat of die men spinnen wil*).

Spins'bek, o.; zie Pinsbek.

Spin'sel, o. –s (*'tgeen gesponnen wordt of is, het gesponnene*): *het – van zijdewormen*.

Spin'ster, v. –s (*vrouw. spinner*; ook: *vrouw, die achter het spinnewiel werkt*).

I. Spint, o. (*minder vast hout uit de buitenomtrek van een boomstam tusschen 't doode hout en de bast*).

II. Spint, o. –en (*oude maat van 7 l*).

Spion'*, m. –s, –nen (Fr. espion: 1 *bespieder, verspieder*; 2 *vensterspiegeltje, spiegeltje, buiten een venster bevestigd, waardoor men, zelf onzichtbaar, alles buiten kan opnemen*): 1 *een doortrapte –*; *een – fusilleeren*; 2 meestal verkl. *in het spionnetje kijken*.

Spionna'ge, v. (*het bespieden; stelsel v. bespieding; het spion-zijn*). (g = zj).

Spionneeren* (*afkijken, bespieden*).

Spiraal', v. spiralen (Lat. spira [Gr. speira = iets gewondens, winding]: *vlakke kromme lijn, die zich volgens een bepaalde wet om een vast punt slingert en zich met een onbepaald aantal omgangen meer en meer daarvan verwijdert, schroefvormige draad, schroeflijn*); **–vormig,** bn.

Spiraal'lijn, v. –en (*schroef- of slakkelijn*).

Spirae'a, v. –'s (*roosachtige plantensoort*, inz. *de tuinspiraea, een sierplant*).

Spirit, o. (Eng. *kracht, fut, geest, pit*).

Spiritis'me, o. (van Lat. spiritus; *vereering van de zielen der afgestorvenen en de onzichtbare geesten*; thans inz.: *geloof aan de gemeenschap met de geesten der afgestorvenen*).

Spiritist', m. –en (Fr. spiritiste: *aanhanger van het spiritisme*); zie Spiritus.

Spiritis'tisch, bn., bw. (*in verband staande met het spiritisme*): *een –e séance*.

Spiritua'liën, spiritua'lia, v., o. mv. (*geestrijke of alcoholische dranken*): *handel in –*.

Spiritualis'me, o. (Fr. *wijsgeerig stelsel, volgens hetwelk alles teruggebracht kan worden tot de geest, zoodat de stof slechts een verschijningsvorm van de geest zou zijn*).

Spiritualiteit', v. (Fr. *onstoffelijkheid*).

Spiritueel'*, bn. en bw. (Fr. spirituel: *geestig, geestelijk, onlichamelijk, tot de ziel behoorende*; ook: *zinrijk, snedig*).

Spiritueus', bn., –ze (Fr. spiritueux: van dranken: *geestrijk*); **Spirituo'sa,** o. mv. (Lat. mv. van spirituosum: *spiritualiën*).

Spi'ritus, m. (Lat. *adem; geest; wijngeest, geestrijk vocht*; Z.-N. scherts. *verstand*): *op – zetten*; *– sanc'tus*, de H. Geest; **–lamp,** v. –en (*lamp, gevoed met spiritus*); **–lichtje,** o. –s; **–vlam,** v. –men.

Spirome'ter, m. –meters (Lat. spirare = ademen: *ademhalingsmeter; werktuig om de hoeveelheid lucht te meten, die iems. longen kunnen bevatten*).

I. Spit, o. spitten en speten (*braadspit*).

II. Spit, o. spitten (*spadesteek; diepte met een spit te bereiken, een spadevol*).

III. Spit, o. (*plotselinge rheumatische pijn in de lendespieren*); etym. waarsch. = Spit **I.**

Spits 1 bn. en bw.; –er, meest – of spitst (*puntig, scherp uitloopend*): *een –e paal, een – potlood; een –e neus; een – snuitje* b.v. van een wezel; *dat loopt – uit, – toe*, eindigt in een punt; **2** v. –en (*puntig uiteinde, punt, top, voorste gedeelte, hoofd*): *de – van een toren, van een mast; de – van een leger; zich aan de – stellen*; zegsw. *iem. op de – drijven*, hem dwingen tot verweer; *iets op de – drijven*, tot het uiterste; **3** o., in zegsw. *het* (of: *de*) *– afbijten*, het eerste of ergste gevaar doorstaan en daardoor voor anderen de zaak veiliger maken; fig. zich vooropstellen bij verweer; *het* (ook: *de*) *spits bieden*, (met kracht) weerstaan; **4** m. –en (*spitshond* [*zwart, met spitse ooren en afgesneden staart*]).

Spits'baard*, m. –en (*spitsuitloopende baard*; ook: *man met zulk een baard*); **–boef,** m. –ven (*looze schelm*); **–bogenstijl,** m. (*Gotische stijl*); **–boog,** m. –bogen (*boog, welke in een spits of punt eindigt: kruis-, ogiefboog*).

Spits'broeder, m. –s (eig. *spiets- of lansbroeder*; [*krijgs*]*makker*).

Spit'sen, spitste, h. gespitst (1 *een spits of punt maken aan*; 2 *opsteken*; 3 refl. *met groot verlangen uitzien naar, zich verheugen op*): 1 *een potlood, een paal –, spelden –*; fig. *zijn verstand – op iets*, er zijn volle denkkracht op zetten; 2 *bij het hooren der trompet, spitst het paard de ooren*; fig. *wij spitsten de ooren*, luisterden scherp toe; 3 *zich – op iets*.

Spits'hond, m. –en (*keeshond, spits 4*).

Spit'sig, bn.; –er, –st (*spits toeloopend; met spitsen*): *een – baardje; een – gebergte*; **–kin*,** **1** v. –kinnen (*spitse of puntige kin*); **2** m. en v. –kinnen (*iem. met zulke kin*); **–muis,** v. –zen (*familie van insecteneters, kleine zoogdieren, op muizen gelijkend, met een spitse kop*): *de gewone –*, sorex vulgaris; **–neus*,** m. en v. –zen (*iem. met spitse neus*); **–roede,** v. –n (eig. *dunne roede*): zegsw. *door de –n gaan, loopen,* [a]) mil. geeselstraf, waarbij de schuldige met ontbloote rug tusschen twee rijen soldaten moest loopen en daarbij van rechts en links met roeden van dun puntig rijshout geslagen werd, [b]) (jongensspel) tusschen twee rijen jongens heenloopen en daarbij onthaald worden op stompen, vuistslagen, [c]) fig. erg gehavend of gehekeld worden; **–uur,** o. –uren inz. mv. (*tijd, dat het* [*straat*]*verkeer het drukst is*).

Spitsvon'dig, bn. en bw.; –er, –st (*scherpzinnig, vernuftig,* maar dikwijls met ongunstige bijbet. *gezocht; sophistisch*): *een –e verklaring; – redeneeren;* **–heid,** v. –heden.
Spits'zuil, v. –zuilen (*obelisk*); z. Naald.
Spit'ten, spitte, h. gespit (*delven, spaden, graven, de grond bewerken*): *land –.*
Spit'varkentje, o. –s (*speenvarkentje* [*aan het spit gebraden*]).
Spleen, o. (Eng. *hypochondrie, zwaarmoedigheid; landerigheid, gemelijkheid*).
Spleet, v. spleten (*glip, reet, opening*).
Spleet'breuk, v. –breuken (*beenbreuk*): *een – van de hersenpan,* lange, smalle scheur.
Splendi'de (Fr.), **splendied',** bn. en bw. (*schitterend, luisterrijk, prachtig*).
Splij'ten, spleet, h. (2), i. (1) gespleten (1 *barsten, scheuren*; 2 *doen vaneenspringen*): 1 *het hout splijt*; 2 *dit hout laat zich gemakkelijk –; diamant –,* klooven.
Splijt'zwam, v. –men (in het mv. *bacteriën, die zich splijtende vermenigvuldigen*; Lat. schizomycetes; fig. met wijziging van de eig. bet.: *waardoor verdeeldheid ontstaat*).
I. Splint, o. (*levend hout om 't doode kernhout*); z. Spint.
II. Splint, o. (*geld*): *een meisje met –.*
Splin'ter, m. –s (*puntig hout- of ijzerdeeltje*): *een –tje in de vinger hebben; iets tot –s breken*; zegsw. *de – zien in een anders oog en niet de balk in zijn eigen,* Bijb. kleine gebreken in anderen opmerken en eigen grove fouten over 't hoofd zien; **–breuk,** v. –en (*breuk, waarbij het been of de knook gesplinterd is*).
Splin'teren, splinterde, h. gesplinterd (*splinters afgeven of loslaten; tot splinters worden*): *dit hout splintert erg; een schild, waar der heidenen zwaard op splinterde.*
Splin'terig, bn. (*vol splinters*); *een –e lat.*
Splin'ternieuw, bn. (*geheel nieuw*): *een – geweer; een –e anekdote.*
I. Split, o. splitten (verwant met *splijten*: *opening, glip, spleet*): *een – in een rok.*
II. Split, v. (O.-I. *klein, half glas whiskey of brandy-soda*).
Split'erwten, v. mv. (*erwten, die in tweeën gespleten zijn*): *soep van –*; lees *–erten.*
Splits, v. –en (*een soort van insteekhout*).
Split'sen, splitste, h. gesplitst (*in deelen scheiden*): *een touw –,* uit elkaar draaien; *een heel lot in de staatsloterij – in twintigjes.*
Splits'hamer, m. –s (*hamer, in gebruik bij het splitsen van touw*); **–ring,** m. –en (*sleutelring, die in twee helften gespleten schijnt*); **–tong,** v. –en (*wimpelpunt*); **–vaantje,** o. –s (*wimpeltje met twee splitstongen*).
Split'ten, splitte, h. gesplit (*splitsen*; Z.-N. *splijten*).
Spod'deren, spodderde, i. gespodderd (Z.-N. *ijlings wegloopen*): *over het land –.*
Spoed, m. (*haast, voortgang; ijver*): *met bekwame –,* met gepaste ijver; *wat – bijzetten,* voortmaken; spreekw. *Hoe meerdere haast, hoe minder –*; door te groote haast mist men vaak zijn doel; z. Haastig.
Spoed'bestelling, v. –en (postwezen: *het dadelijk na aankomst bezorgen van brieven*); **–certificaat,** o. –caten (O.-I. *geneesk. bewijsschrift, een ambtenaar het recht gevende, onmiddellijk naar Europa af te reizen*); **–eischend*,** bn. (*dringend, wat geen uitstel lijden kan*): *een – geval*; ook: –ei'schend.
Spoe'den, spoedde, i. gespoed (*haasten*): *men spoedde naar de plaats van de brand*; inz. Z.-N. refl. (met: *hebben*) *zich –,* haasten.
Spoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*met spoed, haastig, vlug*): *een – antwoord, gij moet – komen; ten –ste,* zoo vlug mogelijk.
Spoed'stuk, o. –stukken (*stuk, brief, missive enz., zoo spoedig mogelijk af te doen*).
Spoel, v. spoelen ([*ondereinde van de*] *schacht van een veer; buisvormig voorwerp, dat dient om garen op te winden: weversklos, schietspoel, garenspil*; ook: *het garen zelf; klos, waarop een draad is gewonden, waarmee een antenne geschikt gemaakt kan worden voor elke golflengte*); z. Spoeltje.
Spoel'drank, m. –dranken (*gorgeldrank*).
I. Spoe'len, spoelde, h. gespoeld (*op klossen winden*): *het garen –,* opklossen.
II. Spoe'len, spoelde, h. (1), i. (2) gespoeld (1 *reinigen, wasschen*; 2 *vloeien, stroomen*): 1 *de mond –; het waschgoed –*; zegsw. *iem. de voeten –,* hem verdrinken; *de keel –,* drinken, inz. sterke drank; 2 *het water der rivieren spoelt naar de zee,* stroomt.
Spoe'ling, v. –en (*het spoelen; rest van de grondstoffen der spiritusfabricage, granen, aardappelen, melasse,* dikwijls als veevoeder gebruikt; *draf*): spreekw. *Veel varkens maken dunne –* (of: *de spoeling dun*), veel kinderen, erfgenamen, maken een schrale keuken, een dunne erfenis.
Spoe'lingbak, m. –bakken (*bak voor de spoeling van het vee*); **–district,** o. (*het district rondom Schiedam, waar het vee met de spoeling uit de branderijen gevoed wordt*).
Spoe'lingkoe, v. –koeien (*koe, met spoeling gevoed*); **–stelsel,** o. (*voeding der koeien met spoeling*); **–vee,** o.; z. Spoelingkoe.
Spoel'kom, v. –kommen (*groote aarden kom*).
Spoel'sel, o. spoelsels (*spoelwater*).
Spoel'stelsel, o. (*het stelsel om faecaliën door de riolen heen weg te spoelen*).
Spoel'tje, o. spoeltjes (*kleine spoel* inz. *klosje of garenhouder eener naaimachine*).
Spoel'worm, m. –wormen (*parasitaire worm, levend in 't darmkanaal van menschen en dieren*; Lat. ascaris lumbricoïdes).
Spog, o. (lit. t., vero. verwant met *spugen*: *spuwsel, speeksel*): *– van slangen.*
Spo'ken, spookte, h. gespookt (*als spook rondwaren*); zegsw. *hij spookte voor dag en dauw,* was zeer vroeg op; *het spookt er op zee,* de zee staat hol; Z.-N. *het zal er –,* heet toegaan; **–erij',** v. –en (*het spoken*).
Spok'ken, spokte, h. gespokt (Z.-N. *knetteren,* inz. door de hitte of droogte).
Spolia'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. spoliatio]: *roof*).
Spolieeren* (Fr. [Lat. spoliare]: *berooven*).
I. Spon, v. –nen (*bom, bommel, of stop van een vat*); sponnetje, o. –s.
II. Spon, v. (*afkorting van sponturf*).
Spon'de, v. sponden ([*losse*] *plank vóór aan de bedstede*; lit. t. *het bed zelf*; Z.-N. *afsluiting of boord van een of meer planken*): *hoe uw naaste betrekkingen bij uw – staan.*
Sponde'us (Lat.), **Spondei'os** (Gr.), (*versvoet v. twee betoonde lettergrepen*), (Lat.) sponde'ï; (Ned.) spondee'ën: *de – komt voor, verbonden* inz. *met dactylen; een dactylus vervangen door een –*; ook: Spondee'.
Spong, v. spongen (*groef, diepsel in hout*); – is samengetrokken uit: Sponning.
Spon'gat, o. –gaten (*gat voor de spon, in de*

buikdikte van een vat): *door het – heen wordt een vat gevuld met de vloeistof*.

Spongieus', bn.; –zer, –t (Fr. spongieux [van Lat. spongia = spons]: *sponsachtig, vol poriën*): *het – gletscherijs*. (g = g).

Spon'ning, v. –en (*gleuf*, inz. *waarin men een schuifraam, een schoolbord enz. op en neer schuift*); sponninkje, o. –s.

Spons, v. sponsen of sponzen (1 *lage diersoort in zoet- of zoutwater levende*; 2 *het hoornig skelet van sommige sponssoorten*): 1 *de –en worden opgediept v. d. bodem der zee, o. a. bij Tripolis*; 2 *koopman in –en*; zegsw. *ergens de – over halen* (Z.-N. *met de – over iets gaan*), eig. iets uitwisschen, fig. vergeven en vergeten; **–'achtig**, bn. (*als een spons*; *poreus*): *een sponsachtige uitwas*.

Sponsa'liën, v. mv. (Lat. sponsalia: *verloving*; *feest, geschenken bij een verloving*; ook: [*feest bij*] *ondertrouw*; *de bruiloft*).

Spon'sen, sponste, h. gesponst (*met een spons reinigen*): *een spiegelruit –*; *zich het hoofd –*; ook: Sponzen.

Spons'visscher*, m. –visschers (*ophaler v. sponsen* inz. *uit de Middell. en de Roode Zee*).

Spontaan', bn. en bw. (Fr. spontané v. Lat. sponte [mea, tua] = met [mijn, uw] wil: *ongedwongen, zonder dwang, uit eigen aandrift*): *–applaus*; *–toejuichen*; z. Generatie.

Spontaneïteit', v. (Fr. spontanéité: *het spontaan-handelen*, [*plotseling*] *uit eigen zielsaandrang*).

Spon'turf 1 m. –turven (voorwerpsn. *één enkele sponturf*); **2** v. (stofn. *beste soort van turf, een soort minder dan baggelaar*).

Spon'zedoos*, v. –doozen (*schoolgerief*: *doosje tot berging der spons*).

Spon'zen, sponsde, gesponsd; z. Sponsen.

Spon'zennet, o. –ten (*net, om naar sponzen te visschen*); **spon'zennetje**, o. –s (*geknoopt netje, om de toiletsponsen in te bergen*).

Spook, o. spoken (1 *teruggekeerde afgestorvene, geest* [*v. e. boos mensch, die geen rust kan vinden*], *schim*, altijd met de bijbet. van *vreesaanjagend*; 2 [*mager en*] *leelijk vervelend mensch*; *akeligheid*; 3 *vreeswekkend beeld*): 1 *de vrees voor spoken*; 2 *ze is een vervelend –*; 3 *het – der revolutie*; *het roode –*; **–'achtig**, bn. (*als* [*van*] *een spook*): *een –e gedaante*; **–dier**, o. –en (*zeker klein, aapachtig dier*; Lat. tarsius); z. Halfaap; **–geschiedenis**, v. –sen; **–huis**, o. –zen (*huis, waarin het spookt*); **–sel**, o. –s; **–uur**, o. (nl. *van 12–1 's nachts*); **–verschijning**, v. –en.

I. Spoor, v. sporen (1 *spits voorwerp, puntige stift*; thans: *getand raadje aan een ruiterlaars*; 2 v. hanen: *hoornuitwas aan de pooten*; bij hanengevechten: *kunstig van ijzer enz. nagebootste sporen, aan de pooten bevestigd*; 3 *ongeslachtelijk ontstaande voortplantingscel bij sporeplanten*): 1 *een paard de sporen geven*, een spoorslag; zegsw. *hij heeft zijn sporen verdiend*, eig. zijn ridderschap, fig. hij heeft zijn bekwaamheid of geschiktheid bewezen, zich op eenig gebied onderscheiden; z. Gulden **1**; 2 *de sporen van een haan*; *met bek en sporen vechten*; 3 *varens planten zich voort door sporen*; z. Sporeplanten.

II. Spoor, o. sporen (1 *afdruk, indruk door iets nagelaten* inz. van voetstappen, ook van raderen; 2 *overblijfsel, kenteeken*; 3 afkorting van: *spoorweg, spoortrein, rails*; 4 *aandeel in een spoorwegonderneming*): 1 *het – van den dief in de sneeuw volgen*; *de sporen van een haas in het nattige zand*; *het – van een rijtuig volgen*; *met een kar in het – v. d. weg blijven*; zegsw. *het – bijster zijn*, de weg niet verder weten; *iem. op het – helpen, iem. op het – komen, iem. op het – zijn*, op de gezochte weg, op het juiste pad; fig. *het – eens braven vaders volgen*, voorbeeld; 2 *er was daar geen – meer te vinden van vroegere beschaving*, teeken, bewijs; 3 *langs het – mag men niet loopen*; *iem. aan het – afhalen*; *iets per – verzenden*; *een smal –, een breed –*, in verband met de wijdte tusschen de rails; *de trein is uit het – geraakt*; *enkel–*; *dubbel–*, weg met twee spoorbanen; 4 *de Russische sporen betalen de coupons niet meer*; nog: Z.-N. *op een slecht – zijn*, zich slecht gedragen; etym. = Spoor **I.**

Spoor'baan, v. –banen (*spoorweg, weg van de spoortrein*); **–balk**, m. –en (*ondergrondsche dwarsbalk van een spoorweg*); **–beambte**, m. –n; **–boekje**, o. –s (*spoorgids, aanwijzer van de uren van aankomst en vertrek der treinen*); **–boot***, v. –booten (*stoomschip, varend tusschen twee oevers, tot het overzetten van een trein*); **–brug**, v. –bruggen (*brug voor een spoortrein over een water, een diepte enz.*): *de – over de Rijn*; **–kaartje**, o. –s (*plaatskaartje voor de spoortrein*); **–klok**, v. –klokken (*stationsklok*); **–lijn**, v. –en (*baan van de spoortrein, spoorweg*).

Spoor'loos*, bn. en bw. (*zonder een spoor na te laten*; ook wel: *buitensporig*): *een –looze verdwijning*; *de dief was – verdwenen*.

Spoor'slag, m., in bet. 1 –slagen (1 eig. *slag met e. spoor of de sporen, zooals e. ruiter het paard toebrengt, om het aan te zetten*; 2 fig. *prikkel, krachtige aanmoediging*): 1 *de ruiter gaf zijn paard een nijdige –*; 2 *de behaalde prijs moge u een – zijn tot verdere inspanning*; *dat zal hem tot – dienen of verstrekken*.

Spoor'slags, bw. (*in aller ijl*): *hij reed – naar de stad om den dokter*, in volle galop.

Spoor'staaf, v. –staven (*ijzeren staaf v. d. spoorweg*), ook: Spoor'richel; **–student***, m. en v. –en (*student, die niet in de universiteitsstad woont, maar er telkens met de trein heen reist*; *ook gezegd van leerlingen van gymn., H. B. S. enz. uit buitengemeenten*); **–tijd**, m. –en (*tijd, door de stationsklok aangegeven*); **–trein**, m. –en (*locomotief met eenige wagons*); **–verbinding**, v. –en; **–wachter**, m. –s; **–wagen**, m. of **–wagon**, m. –s (*spoorrijtuig*); **–weg**, m. –wegen (*spoorbaan, verkeersweg langs rails, waarop in daarvoor ingerichte voertuigen personen of goederen vervoerd worden*); **–wegaandeel***, o. –en; zie Spoorwegwaarde; **–wegarts**, m. –en (*geneesheer voor het –personeel*); **–wegbiel**, v. –s; z. Biel; **–wegdienst**, m. –en (*vaste regeling v. d. loop der spoortreinen*); z. Winter-, Zomerdienst; **–weggids**, m. –en (*spoorboekje*; ook: *kaart, waarop de spoorwegverbindingen staan*); **–wegmagnaat**, m. –naten (*schatrijk bezitter van een of meer spoorwegen*); **–wegnet**, o. –netten (*alle spoorvertakkingen samen*); **–wegpersoneel**, o.; **–wegvervoer**, o.; **–wegwaarde**, v. –n (*aandeel i. e. spoorwegonderneming*); **–wijdte**, v. –n (*afstand tusschen de rails*).

Spora'den, v. mv. (Gr. sporas = verstrooid: *groep eilanden, in de Aegeïsche zee*).

Spora'disch, bn. en bw. (*verstrooid, hier en*

daar voorkomend): *–e ziekten*, waarvan slechts enkele alleenstaande gevallen zich voordoen; *–e gevallen van pokken*; *de stormmeeuw komt – voor.*

Sporan'gium, o. (Lat. *orgaan, waarin de sporen* **I,** 3 *gevormd worden: sporendoosje).*

I. Spo'ren, spoorde, h. gespoord (*met de sporen aanzetten*): *e. paard –*; fig. *iem. – tot.*

II. Spo'ren, spoorde, h., i. gespoord (*per spoor gaan*): *eventjes naar Amsterdam –.*

Spo'replanten, v. mv. (*planten, die geen zaad, maar sporen voortbrengen; uit de sporen ontwikkelt zich een plantaardig orgaan, waarop de mnl. en vrl. geslachtscellen ontstaan, uit welker vereeniging de plant weer ontstaat*): *varens, mossen, zwammen, wieren zijn –*; zie Spoor **I,** 3.

Spor'relig, bn. en bw. (*twistziek, korzelig*).

Spor'reling, v. –en (*krakeel, twist*); vero.

I. Sport, v. –en (*laddertrede, stoelspaak*): *op de laagste – van de maatschappelijke ladder*, van zeer lage stand.

II. Sport, v. (Eng. *allerlei oefeningen en ontspanning in de open lucht, waarbij vaardigheid en lichaamskracht vereischt worden*): *berg–*; *bal–*: *voetbalspel, hockeyspel, golfspel, kaatsen*; *ijs–*: *schaatsenrijden, arren*; *jacht–, roei–, vlieg–*; *wieler– (fietsen)*; *wandel–, zeil– enz.*; **–'artikel,** o. –en (*voorwerp voor een of ander sportspel*); **–blad,** o. –bladen (*week- of maandblad, aan sport gewijd*); **–hemd,** o. –en ([*gekleurd*] *overhemd met slap boord, zonder vest gedragen wordend*).

Sportief', bn. en bw. (Fr. sportif: *in verband staande met sport; sportliefhebbend*): *–tieve belangen*; *– geoefend zijn.*

Sport'kar, v. –ren (*jongenshandkarretje op hooge wielen*); **–liefhebber,** m. –s; **–man,** m. –nen (*sportliefhebber*); **–nieuws,** o. (*nieuws op 't gebied van sport*); **–pet,** v. –ten (*ruime pet met breede klep, door sportlui gedragen*); **–terrein,** o. –en (*terrein voor sport, ten dienste van sportliefhebbers*); **–wereld,** v. (*de sportbeoefenaars altegader*).

I. Spot, m. spotternijen (*spotternij*): *de – drijven met iem. of iets*, iem. of iets bespotten; *bittere –*, sarcasme; *ten – van iedereen.*

II. Spot, v. –ten (Z.-N. *vlek*).

Spot'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*spot bevattend, uitdrukkend, spottend; spotziek*): *een – gebaar*; *iem. – aanzien*; **–heid,** v.

Spot'boef, m. –boeven (*spotter*).

Spot'dicht, o. –en (*hekeldicht*); **–geld,** o.; zie Spotprijs; **–goedkoop*,** bn. en bw. (*ongehoord goedkoop*); **–lach,** m. (*spottende lach, spottend gelach*); **–lijster,** v. –s (*spotvogel*); **–lust,** m. (*neiging tot spotten*); **–naam,** m. –namen; **–prent,** v. –en (*prent met caricaturen, om een zaak of persoon bespottelijk te maken*); **–prijs,** m. –prijzen (*belachelijk lage prijs* [*ver beneden de waarde*]): *voor een –*; **–rede,** v. –redenen (*rede, waarin iem. of iets bespottelijk wordt gemaakt*); **–schrift,** o. –en (*hekelschrift, brochure enz., waarin iemand of iets wordt bespot*).

I. Spot'ten (Z.-N. *vlekken*; fr. *sproetig zijn*): *vochtigheid spot de kleeren*; *zijn gezicht is gespot.*

II. Spot'ten, spotte, h. gespot; meestal gevolgd door het vz. *met* (1 *schertsen*; 2 *de draak steken, iets belachelijk maken*; 3 *met kleinachting bejegenen, smalen op, de spot drijven met*): 1 *spot gij of is het ernst? met kiespijn valt niet te –*; 2 *hij spot met al die vermaningen*; *met kerkelijke ceremoniën –*; 3 *God laat niet met zich –*; *met de openbare meening –*; *met iems. gevoelens –*; **–tenderwijze, –wijs,** bw. (*op spottende manier*); ook: –wij'ze, –wijs'; **–ter,** m. –s (*iem., die spot*; inz. *iem., die altijd met alles de spot drijft, spotziek mensch*); **–ternij',** v. –en (*spottend gezegde*; *daad, waardoor men iem. of iets bespot*); **–vogel,** m. –s (*inheemsche vogel*; Lat. hypolais icterina; fig. *spotter*): *de – bootst andere vogels na*; **–vorm,** m. –en (*lachwekkende nabootsing van de gewone vormen*): *de beleefdheidsuitingen van Wagestert waren –en*; **–ziek,** bn.; –er, –st (*graag spottende*): *een – lachje*, spot uitdrukkend; **–zucht,** v. (*overdreven lust tot spotten*): *zijn – botvieren.*

Spou'ter, m. –s (scheepst. *walvischvaarder*).

Spouw, v. spouwen (*spleet; smalle opening tusschen twee muren*).

Spou'wen, spouwde, h. (1), i. (2) gespouwen (*splijten* in bet. 1 en 2): 1 *bij het binnenkomen van den burgervader spouwde Baljon van schrik een pen geheel open*; *een gespouwen beschuit*; 2 *het hout spouwt.*

Spouw'muur, m. –muren (*dubbele wand, de tusschenruimte aangevuld met houtspaanders of turf* b.v. *in hotels*).

Spraak, v. (1 *het vermogen van te spreken*; 2 *manier van spreken, klank*; 3 *opspraak*): 1 *de – missen*, d. i. stom zijn; *de – verliezen*, ook fig.; 2 *ik herkende hem aan zijn –*; 3 *hij is erg op de –*; *nu zal zij wel op de – komen*; z. ook Man, Sprake; **–'gebrek,** o. –en (*gebrek aan de spraakwerktuigen*): *dat kind heeft een –*; **–gebrekkige,** m. en v. –n (*persoon met een spraakgebrek*); **–gebruik,** o. (*wijze van taalgebruik*, nl. *v. woorden of uitdrukkingen*): *in het gewone –*; **–geluid,** o. –en (*stemgeluid*); **–kunst,** v. –en (*regels* [*met verklaring en voorbeelden*] *in methodische volgorde, volgens welke een taal gesproken en geschreven wordt; het leerboek met de regels*): *de Nederlandsche –*; **–leer,** v. (*spraakkunst*); **–makend,** bn. (*wat de taal vormt, maakt, doet worden of verworden*): *de –e gemeente*, het volk in zijn geheel; **–orgaan,** o. –organen (*spraakwerktuig*); **–vermogen,** o.; **–verwarring,** v.: *de Babylonische –*; **–water,** o. (scherts. *sterke drank*): zegsw. *– inhebben*, aangeschoten zijn; **–werktuig,** o. –en (*menschelijk orgaan van de spraak: tong, keel, lippen, tanden enz.*); **–zaam,** bn.; –zamer, –st (*gaarne sprekend, vriendelijk*); **–zaamheid,** v.

Spra'ke*, v., oude wisselvorm van *Spraak*, nog in zegsw. *ter sprake brengen*, ter tafel; (*er is*) *geen – van*, daar zal niets van gebeuren; *er is – van*, [a]) men spreekt er over, [b]) is van plan.

Spra'keloos*, bn. en bw. (*de spraak missende, stom* inz. *voor korte tijd*): fig. *–looze angst*; *de menigte stond –*; **–loos'heid,** v.

Sprang, v. sprangen (*dikke tak*; Z.-N. *ijzeren stel, waarop de gaaien staan*).

Sprank, v. –en (1 *vonk*; 2 *smal waterloopje, waterspruit*): 1 *een –je vuur*; fig. *geen –je*, niets; *had je maar een –je gezond verstand*, greintje; 2 *de kleine beek verschool zich als een onbeduidende –*; *een duin–.*

Spran'kel, v. –s (*kleine sprank of vonk*).

Spran'kelen, sprankelde, h. gesprankeld (*vonkelen, vonken afgeven*): *het – van het zonnelicht*; fig. *–d van geest.*

Spreek'beurt, v. –en (*beurt, dag om voor te dragen, om een rede of voordracht te houden*): *een – vervullen*; **–buis,** v. –buizen (*buis met mondstukken, waardoor men met elkaar spreekt, huistelefoon*; *spreekhoren*; fig. *orgaan der pers, een krant*): *een – der regeering*; ook van e. persoon: *iems. – zijn*, zijn ideeën nauwkeurig weergeven, napraten; **–cel,** v. –cellen (*telefoonkamertje in een telegraafkantoor, een hotel enz.*); **–film,** v. en o. –s; z. Klankfilm; **–gestoelte,** o. –n (*plaats of verhevenheid, waarop een redenaar zijn redevoering, voordracht houdt: lezenaar, predikstoel*); **–hoorn, –horen,** m. –s, –horens (*hulpmiddel voor hardhoorigen, horentje, dat aan het oor gehouden, het gesprokene beter doet verstaan*; ook: *roeper, spreektrompet*); **–kamer,** v. –s (*kamer, waar men iem. ontvangt, die over 't een of ander komt spreken*): *iem. in de – laten*; **–maat,** v. –maten (*zindeel naar de klank*); **–oefening,** v. –en; **–ster,** v. –s (*dame of vrouw, die spreekt* inz. *die in een vergadering het woord voert*); **–taal,** v. (*omgangstaal*); **–trant,** m. (*wijze van spreken*); **–trompet,** v. –ten (*roeper*); **–uur,** o. –uren (*uur, tijd dat iem.* [*voor zaken*] *te spreken is*): *het – der redactie*; *het – van een dokter*, hij is in dat uur te consulteeren; **–vertrek,** o. –ken (*spreekkamer*); **–water,** o.; zie Spraakwater; **–wijze,** v. –wijzen (*spraakwending, spreekmanier*; *eigenaardige zegswijze*); ook: **–wijs,** v.; **–woord,** o. –en: –en zijn uitspraken, inhoudend een of andere algemeene levenservaring of wijze les, zich kenmerkend door kernachtigheid, welluidendheid of vernuftige inkleeding en levend i. d. mond des volks; **–woor'delijk,** bn. en bw. (*als, volgens een spreekwoord*; *algemeen gebruikelijk, bekend*): *de welbespraaktheid van pater Brugman is – geworden*, als een spreekwoord; **–woordenboek,** o. –boeken (*boek, bevattende de spreekwoorden eener taal* [*in alphabetische volgorde*], *veelal met verklaring*).

Spreeuw, m. –en (*een zangvogel*; Lat. sturnus v. vulgaris): zegsw. *–en willen wel kersen eten, maar geen boomen planten* (tot een luiaard).

Spreeu'webek, m. –ken; **–kop,** m. –pen.

Spreeu'wenei, o. –eieren; **–nest,** o. –en.

Sprei, v. spreien (verwant met *spreiden*, vroeger *spreide*: *sierdek op een bed enz.*).

Sprei'den, spreidde, h. gespreid (*uitspreiden, ontvouwen, over iets heenleggen*): *een bed –*, opmaken; *mest over het land, een tapijt over de vloer –*; fig. *iem. het pad –*, effenen.

Spre'kelijk, bn. (Z.-N. *te spreken*): *Meneer is niet –.*

Spre'ken, sprak, h. gesproken (1 *geluid geven*; 2 *klanken voortbrengen om iets uit te drukken*; 3 *gedachten en gewaarwordingen in woorden uitdrukken*; 4 *in het openbaar het woord voeren, als redenaar optreden*; 5 *in duidelijke woorden verklaren*; 6 *zich op eenige wijze uiten*; 7 *melding maken*; 8 gew. *groeten*): 1 *deze orgelpijp spreekt niet*; *dat orgelregister spreekt mooi*; 2 *een papegaai kan leeren –*; *hoe spreekt het hondje dan?* 3 *kinderen leeren gaandeweg –*; *met iem. over iets –*; *hij sprak gunstig over u*; *twee of drie talen –*; *door een tolk –*; *een –de film* of *spreekfilm*; zegsw. *oom was niet best over hem te –*, was niet met hem ingenomen; *goed voor iem. –*, borg voor hem blijven; *ik zal dien kwajongen straks wel –*, vinden, straffen; *dat spreekt vanzelf*, behoeft geen nadere verklaring; spreekw. *– is zilver, zwijgen is goud*, een zwijger overtreft ver een spreker; z. Brood; Z.-N. *stout gesproken, is half gewonnen*; Z.-N. *schoon –*, smeekend, met aandrang verzoeken; Z.-N. *ge hebt schoon spreken*, mooi praten; 4 *wie zal vanavond in de vergadering – ?* 5 *iem. zalig –*; *de zegen over iem. of iets –*; 6 *de stomme spreekt door teekens of gebaren*; *met de oogen –*; 7 *de natuur spreekt van Gods almacht, wijsheid en goedheid*, getuigt; *de oude schrijvers – daar niet van*; 8 *ik kwam der gisteren tegen, maar ze sprak niet tegen me*; *spreekt uwé niet tegen meheer, Sorsetje?*

Spre'kend, bn. en bw.; –er, –st (1 *geluid gevend*; inz. *het spreken* in bet. 3 *nabootsend*; 2 *duidelijk, klaar, treffend*): 1 *een –e pop*; *een – beeld*, het standbeeld van Memnon in Egypte, dat een zangerig geluid deed hooren bij de opkomst der zon; *een –e papegaai*; 2 *een – bewijs, een –e gelijkenis*; *dat portret lijkt –.*

Spre'ker, m. –s (*iem., die spreekt*; inz. *redenaar in een vergadering*): *de –s in de Tweede Kamer.*

Spreng, v. –en (*kleine bron, beekje*); gew.

Spren'gen, sprengde, h. gesprengd (factit. van *springen*: *sprenkelen, besproeien*): *vleesch –*, d. i. met zout bestrooien.

I. Spren'kel, m. sprenkels (*rattenknip*).

II. Spren'kel, v. –s (*vlekje, spat; sprank, vonk*).

Sprenkelen, sprenkelde, h. gesprenkeld (*druppelsgewijze natmaken*; ook: *bespikkelen*): *het strijkgoed –.*

Spreu, bn. (*ruw, schraal*): *–e handen*, winterhanden.

Spreuk, v. –en (*zinrijk gezegde, vooral op zedenkundig gebied*): Bijbel: *de –en van Salomo*; **–'achtig,** bn. (*op een spreuk lijkende, uit een – bestaande*): *een – gezegde.*

I. Spriet, m. –en (*voelhoorn van een insect*; *lang rondhout, dat het grootzeil op- en uithoudt*; *scheutje gras*; Z.-N. *kruis* 9); –je, o. –s.

II. Spriet, m. –en (*wachtelkoning*).

Sprie'telen, sprietelde, h. gesprieteld (Z.-N. *zich vertakken*; *stralen*): *de –de watergeut*; *de zon, sprietelend door 't venster.*

Spriet'oogen*, sprietoogde, h. gesprietoogd (*dubbelzien, gevorkt zien*).

Sprik, m. sprikken (*rijsje, dun takje*); gew.

Spring, m. (*het springen, sprong*): *e. heele –.*

Springaal', –galen (*schietwerktuig der middeleeuwen*): *–galen schoten pijlen af.*

Spring'ader, v. –aders (*waterader, bron*).

Spring'bok, m. –ken (*sierlijke, schuwe antilope in Z.-Afrika*; Lat. antidorcas euchore): de – heet naar de hooge sprongen; **–bron,** v. –nen (*natuurlijke fontein*).

Sprin'gen, sprong, h. (1, 5), i. (1, 2, 3, 4) gesprongen (1 *zich met kracht van de plaats omhoog heffen en op dezelfde plaats neerkomen of naar een andere plaats zich bewegen*; 2 *zich plotseling met kracht van een plaats verwijderen*; *met kracht ergens uitkomen*; 3 *breken, stukgaan, openbersten, uit elkaar slaan*; 4 *failliet gaan*; 5 *door springen breken, beschadigen*); 1 *hij sprong twee m hoog*; *over een sloot –*; 2 *hij sprong van het dak*; *uit het bed –*; *het bloed sprong hem uit neus en mond*; *Mozes deed water uit de rots –*; *tranen sprongen hem uit* (of: *in*) *de oogen*; zegsw. *dat springt in het oog*, wordt dadelijk bemerkt; 3 *die snaar is gesprongen*; *te heet water deed*

de bokaal –; *–de handen*, waarvan de huid openbarst door de vorst; *die stoomketel staat op springen*; 4 *die koopman staat op* –; O.-I. *een ambtenaar laten* –, oorzaak zijn, dat hem de bons gegeven wordt; 5 *het dunne ijs kapot* –; refl. *zich moe* –, *zich een breuk* –; z. Bocht, Bres, Hak **II**, Pols, Vel; **–'er,** m. –s.

Spring'haas, m. –hazen (*kangoeroe*); **–in-'t-veld*,** m. en v. –-velden (*levendig, beweeglijk kind*; *lichtzinnig mensch*; *grappenmaker, guit*); **–kevers,** m. mv. (*familie v. kevers, zich onderscheidend door een eigenaardig springvermogen*; Lat. elateridae): *de larve van een der inheemsche soorten is* inz. *bekend als ritnaald*, z. ald.; **–koorts,** v. –en (*verspringende koorts*); **–kruid,** o. –en (*kruid, dat zijn rijpe zaden bij aanraking in 't rond doet springen*; *springzaad*; Lat. impatiens); **–levend,** bn. (*vol leven*): *onze kinderen zijn alle* –, in hoogst goede of in blakende welstand; **–matras,** v. –sen (uit het Eng. spring-mattress = matras met veeren, verg. voetbal; *bedmatras met metalen springveeren*); **–middel,** o. –en; z. Springstof; **–net,** o. –ten (*slagnet*; ook: *net, uitgespannen, om menschen, van een hoogte springende* [*bij brand*] *of vallende* [*bij toeren aan hooghangende trapezen in circussen enz.*], *op te vangen*); **–oefeningen,** v. mv.; **–paard,** o. –en; **–plank,** v. –en (*gymnastiekwerktuig*): de –dient om de sprong meer veerkracht te geven; **–processie,** v. –s, –processiën (*ommegang, waarbij de deelnemers telkens drie passen naar voren en dan twee naar achteren springen, in Echternach* [Luxemb.], *en wel op de derde Pinksterdag*); **–riem,** m. –en (*riem aan de buikgordel v. e. paard, om het springen en steigeren te verhinderen*); **–spin,** v. –nen (*spin, die haar prooi bespringt*).

Spring'stof, v. –fen (*ontplofbare stof*), germ.; **–stok,** m. –ken (*polsstok*); **–tij,** o. –en (*hoogwater bij nieuwe of bij volle maan*); verg. Doodtij; **–tocht,** m. –en (vero. *reisje*); **–touw,** o. –en (*touw, een pink dik, aan de einden voorzien van houten handvatjes*): *het – bij touwtjespringen*; **–veer*,** v. –veeren (*spiraalveer, die, wanneer zij samengedrukt wordt, terugspringt*): *matras met –en of springveeren matras*; **–vloed,** m. –en (*springtij*).

Sprink'haan, m. –hanen (*rechtvleugelig insect met lange, sterke achterpooten, waarmee zij ver kunnen springen*), –haantje, o. –s; in het O. worden ze gedroogd gegeten, soms in olie gebraden; z. Treksprinkhaan; *zwermen –hanen*; *en zijn* (van Johannes nl.) *voedsel was –hanen en wilde honig*, Matth. 3 : 4; zegsw. *een magere* –, lang mager iem.

Sprinter, m. –s (Eng. *snelrijder, -looper op kleine afstand*); **sprint'wedstrijd,** m. –en.

Sprits, v. spritsen (*een soort van gebak*): *Goudsche* –, *Utrechtsche theerandjes*.

Sprit'sen, spritste, h. gespritst (*spuiten*, b.v. *door een spuit*, o. m. *gesmolten suiker*).

Sproei'en, sproeide, h. gesproeid (*druppels of straalsgewijs begieten*); verg. Besproeien; **–er*,** m. –s (*iem., die sproeit*; *kop v. e. gieter, tuinslang*: *spruit*, bet. **1** 3).

Sproei'wagen, m. –s (*wagen, om des zomers straten en pleinen te besproeien*).

Sproet, v. –en (verwant met *spruiten*: *geel vlekje op de huid*; *zomersproet*; z. ald.).

Sproe'tel, v. –s (*sproet*); **sproe'terig, sproe'tig,** bn. (*vol sproeten*): *–e handen*.

Sprok, bn.; –ker, –st (Z.-N. *broos*).

Spro'ke, v. sproken (*Middeleeuwsch berijmd verhaal over allerlei onderwerpen en zeer afwisselend van vorm*); verg. Boerde.

I. Sprok'kel, m. sprokkels (*afgebroken takje*); etymologisch = Sprokkel **II.**

II. Sprok'kel, v. sprokkels (*heester*).

Sprok'kelaar, m. –aars (*iem., die sprokkelt* 1; fig. *samenlezer van lectuur*); **–ster,** v. –s.

Sprok'kelbloem, v. –en (*soort v. narcis*).

Sprok'kelen, sprokkelde, h. gesprokkeld (1 *afgevallen takjes of rijzen garen*; 2 Z.-N. *in sprokkels* **I** *vallen*): 1 *hout* –; 2 Z.-N. *droog hout sprokkelt licht*.

Sprok'kelhout, o. (*gesprokkeld hout*; fig. *samengelezen* [*taalkundig*] *allerlei*).

Sprok'kelmaand, v. –maanden (*Febr.*).

Sprong, m. –en (1 *de daad van springen*; *de ruimte, die men overspringt*; bij uitbr. *afstand*; muz. *interval*; 2 *beentje uit de achterpooten van hazen enz.* inz. als samenst.): 1 *een – doen*; *dat is een heele* –; *in* (of: *met*) *één* –; *met –en*; zegsw. *op stel en* –, dadelijk, onverwijld; *op* (*de*) *– staan* (of: *zijn*), eig. op 't punt staan van te springen, fig. geheel klaar staan; zegsw. *een – door de ton doen*, bankroet gaan; *kromme sprongen maken*, [a]) buitensporigheden doen, [b]) Z.-N. sluw, oneerlijk doen; *een – in het duister doen*, iets onzekers wagen; *de – wagen*, verkl. sprongetje, o. –s; 2 zie Hazesprong.

Sprong'gewricht, o. –en (ontl. *gewricht, dat de voet en 't scheenbeen verbindt*).

Sprongs'gewijze, bw. (*al springende*): *de kangoeroe beweegt zich* –.

Sprooi', bn., bw. (Z.-N. bijvorm van *sprok*, inz. van de strakke huid bij vriesweer): *– weder, –e lucht*.

Sprook, v. sproken; zie Sproke.

Sprook'je, o. –s (*eenvoudig, kinderlijk vertelsel, niet gebonden aan tijd of plaats en meestal zonder locale kleur*): het – is ontstaan uit sage of mythe; het – van Klein Duimpje, Roodkapje enz.; *–s vertellen*; *als een* –; *je moet me geen –s vertellen*, niets wijsmaken; *–s van Moeder de Gans*; **–sachtig,** bn., bw.

Sprook'jesdichter, m. –s (*–schrijver of –maker*, b.v. *de Deen Andersen, 1805–'75*).

Sprot, v. –ten (*haringachtig vischje*; Lat. clupea sprattus): *sprot! versche sprot!*

Sprouw, v.; zie Spruw.

Spruit* 1 v. –en (1 *uitlooper, scheut, loot*; plantk. *tak v. e. onderaardsche stengel* [*wortelstok*]; fig. *kind*; 2 Z.-Afr. *kleine rivier, riviertakje, ook in plaatsnamen*; 3 *de met gaatjes voorziene* [*trompetvormige*] *mond van een gieter enz.*): 1 *de aardappels, loofboomen beginnen in het voorjaar –en te schieten*; *de laatste – van een adellijk geslacht*; 2 *de hoeve stond niet ver van deze* –; *Bronkhorst*–; 3 *deze – heeft te fijne gaatjes*; z. ook Spruitjes; **2** o. –en (scheepst. *uitschietend touw*).

I. Sprui'ten, sproot, i. gesproten (1 *scheuten krijgen of voortbrengen*; 2 *voortkomen*; *afstammen*): 1 *de kool begint te* –; 2 *uit die quaestie – allerlei moeilijkheden*; *uit het huwelijk zijn drie kinderen gesproten*.

II. Sprui'ten (Z.-N. *spuiten*): *het water spruit uit de fontein*.

Spruit'jes, o. mv.: *Brusselsche* –, koolbolletjes, gerist a. d. koolstengel groeiend.

Spruit'kool*, v. –koolen (*spruitjeskool*).

Spruw, v. (*monduitslag bij zuigelingen*).

Spu'gen, spoog, h. gespogen (*spuwen*).
Spui, o. spuien (*kolk, sluis, waterkeering*); **–dok,** o. –dokken (*bassin, dat bij hoog tij vol loopt en bij laag tij met kracht ledig stroomende, het voor een haven liggende zand medevoert*).
Spui'en, spuide, h. gespuid (1 *het water door een spuisluis laten afloopen; loozen*; van grachten, kanalen: *het water loozen en nieuw water laten binnenkomen*; 2 *het onderste water in de stoomketel door de stoom naar buiten persen*; 3 bij overdr. *de lucht in een vertrek door de tocht ververschen en verfrisschen*): 1 *de riolen van Maastricht – op de Maas; als gespuid wordt, hijscht men een rood licht als spuisein*; 2 *door te–reinigt men het ketelwater van allerlei stoffen*; 3 *willen we eens even–?*
Spui'er, m. –s (*uitlooppijp aan dakgoten*).
Spui'gat, o. –gaten: zegsw. *het loopt de spuigaten uit,* het is te erg; z. Spiegat; **–sluis,** v. –sluizen (*sluis, welke dient tot reiniging en uitdieping van havens enz.*).
Spui'gen, Z.-N. bijvorm van Spugen.
Spuit, v. –en (1 *werktuig, om te spuiten*; inz. *cilinder met een of meer openingen aan het eene [tot een punt vernauwde] uiteinde, waardoor men met behulp v. e. zuiger een vloeistof of weeke massa kan uitwerpen als straal*; 2 gmz. *geweer; paraplu*): 1 z. Brandspuit, Glazenspuit, Klisteerspuit; ir. *– elf geeft ook water,* die onbeduidende man zegt eindelijk ook eens een woord; 2 *neem je–mee.*
Spui'ten, spoot, h. (1), i. (2) gespoten (1 *een spuit laten werken d. i. in een werktuig een vloeistof* inz. *water opzuigen en met kracht weder verwijderen*; 2 *met kracht naar buiten komen*): 1 *water in een brandend gebouw –; de meid spoot de plagende knapen nat*; 2 *het bloed spoot uit de wonde, het bier uit het tapgat, het water uit de buis*; **–er,** m. –s.
Spuit'flesch*, v. –flesschen (*flesch met of voor spuitwater*); **–gast,** m. –en (*knecht bij de brandspuit*); **–meester,** m. –s (*brandmeester*); **–slang,** v. –en (*slang bij waterleidingen, brandspuiten*).
Spuit'visch*, m. –visschen (*tropische vischsoort, die insecten bemachtigt door er druppels water naar te spuiten; door de Maleiers, als goudvisschen bij ons, gehouden*; Lat. toxotes jaculator).
Spuit'water, o. (*koolzuurhoudend kunstmineraalwater*): *een flesch, glas –.*
Spul, o., in bet. 1 en 2 spullen (doublet van *spel*: 1 *kermistent*; 2 *gereedschap,* in zeer verschillende opvattingen; *paard en rijtuig, auto, tafelservies, kleeren enz.*; 3 *last, moeite*; 4 *oneenigheid, ruzie*): 1 *de kermis staat vol –len*; 2 *bij een diner de mooiste –len voor de dag halen; hij was in zijn beste –len gekleed; pak je –len bij elkaar en vertrek,* hebben en houden; *is die auto eigen –,* eigendom? *hij rijdt met eigen –,* paard, rijtuig, auto zijn zijn eigendom; 3 *die man kan je – genoeg bezorgen*; 4 *altijd – hebben met de bewoners*; verkl. meerv. Spulletjes.
Spur'rie, v. (*plantensoort, v. d. orde der muurachtigen, met vliezige steunblaadjes, als veevoeder gekweekt o. a. op zandgronden*; Lat. spergula arvensis): *de tamme –*; **–boter,** v.; verg. Grasboter; **–land,** o. –en.
Spurt, v. (Eng. sport: *korte en plotselinge inspanning bij* [inz. *op het einde van*] *een wedstrijd, om vóór te komen*).
Spur'ten, spurtte, h. gespurt (sport: *op het laatste moment krachtig zijn best doen om het eerst de eindpaal te bereiken*; bij uitbr. *plotseling hard rijden, loopen enz.*).
Sput'teren, sputterde, h. gesputterd (verwant met *spuiten*: 1 *pruttelend plassen, spatten*; ook: klanknabootsing van korte op elkaar volgende geluidjes; 2 *voortdurend zijn ontevredenheid luchten; preutelen*): 1 *het sputtert en spat; daar kwam een motorfiets aan–*; 2 *– tegen het ministerie.*
Spu'tum, o. (Ned.) –s; (Lat.) spu'ta (Lat. *spuwsel, het opgegevene*; inz. *dat, wat* b.v. *door een teringlijder opgehoest wordt*).
Spuug, o. (*speeksel*); **–'bak,** m. –ken.
Spu'wen, spuwde, h. gespuwd (1 *speeksel uitwerpen*; 2 *braken, te voorschijn brengen*): 1 *– op de grond*; zegsw. *iem. in 't aangezicht –,* diep beleedigen; *op iets –,* het diep verachten; 2 *bloed –; vuur en vlam –,* fig. woedend zijn; *lava –,* uitwerpen.
Square, v. –s (Eng. *vierkant plein, soms aangelegd als tuin*; ook: *plein met huizen langs de vier zijden*): *Trafalgar–.*
Squatter, m. –s (Eng. *kolonist,* inz. *in het verre westen van N.-Amerika of in Australië op onontgonnen, niet gekocht land*).
Squaw, v. –s (Eng. *Indiaansche vrouw*).
Squire, esquire, m. (Eng. *weledele of weledelgeboren heer*); zie Esquire.
St (*geluid, dat dient om iem. het zwijgen op te leggen of hem te waarschuwen zachter te spreken: stil*), **1** tw.; **2** o.: *een lang ssssst!*
Staal, v. staven (bijvorm van *staf*: 1 *gegoten of gesmede stang van metaal,* ter verdere bewerking bestemd; 2 *stang van metaal,* voor verschillende doeleinden gebezigd; 3 *metalen* [ook wel: *houten*] *stang als onderdeel v. e. raam- of traliewerk: stijl*; 4 *stang van andere stof dan ijzer*; 5 *microscopische splijtzwam, staafdiertje*; 6 *gedeelte v. e. gegoten lettertype, waar de letter bovenop ligt; het lettertype,* meestal in verkleinvorm): 1 *geelkoper in staven; gouden of zilveren staven*; 2 *turntwigen zijn: bol, staaf, stok*; 3 *het raamwerk bestond uit vierkante ijzeren staven*; 4 *glazen staafjes bij scheikundige proeven; zilvernitraat in staafjes*; 5 *naast staafjes nam men onregelmatige vormen waar*; 6 *de voet van het staafje is van een kerf voorzien; letterstaafje.*
Staaf'goud, o.; **–ijzer,** o. (*ijzer in staven*; in het alg. *smeedijzer*); **–koper,** o.; **–lantaarn,** v. –s (*electrische [zak]lantaarn in staafvorm*); **–lood,** o.; **–magneet,** m. –magneten (nat. *magneet in staafvorm*); **–staal,** o.; **–zilver,** o.
Staag, bn. en bw. (uit *stadig: aanhoudend; met geringe tusschenpoozen voortdurende*): *met stage vlijt*; **–jes,** bw. (*langzaam, maar voortdurend*): *– aan.*
Staak, m. staken (1 *lang en dun, recht, rond of vierkant stuk hout*; bij verg. *een mager en stijf lichaamsdeel, lang, mager, stijf, houterig persoon*; 2 *een in de grond geslagen en daar loodrecht uit oprijzend stuk hout, stok of dunne paal*; 3 *paal in de grond vastgezet als strafwerktuig*; 4 *stok, rijs, dunne paal, die tot steun dient voor gewassen*; 5 *paal dienende tot afschutting of afsluiting*; 6 *tak of linie van een geslacht*; 7 in het mv. *bepaald soort van rijshout of rijswerk*): 1 *aan het einde van de uitgestoken – hing een lantaren; hij stak een dunne – buiten de rand van het bed; wat een lange, dorre –*; 2 *de koe aan een – vastbinden*; 3 *aan de – verbranden; de hoofden werden op*

staken gesteld; 4 *staken voor erwten en boonen*; 5 *over staken en heiningen springen*, vero., gew., Z.-N.; 6 *Koos was een neef van moeders* –; *de verdeeling had bij staken plaats*; 7 *Hollandsche staken, Brabantsche staken.*

I. Staal, o. (1 *soort van ijzer, dat van* ½ *tot* 2 % *koolstof bevat*; 2 *als voorbeeld van iets sterks, iets hards*; *sterkte, kracht*; 3 *als ijzerhoudend, versterkend of geneeskrachtig middel voor het lichaam*; 4 *als stof, waaruit geheel of gedeeltelijk voorwerpen* inz. *wapens worden vervaardigd*; 5 *voorwerp van staal* inz. *sabel, zwaard, degen, dolk*): 1 *raffineeren van ijzer en* –; *de hardheid van* –; oneig. gebruikt voor: smelt- of vloeijijzer b.v. *schepen van staal of stalen schepen*; 2 *hij is van ijzer en* –; *er zit* – *in hem*; *een voorhoofd van* –, weet van blikken noch blozen; 3 – *in ons bloed*; als geneesmiddel: – *met eiwit*; 4 *het* – *van een dolk*; 5 *'t moordend* –; *het* – *der kunstenaren*, graveerijzer, -naald, -stift.

II. Staal, o. stalen (o.-Fr. estale = maat, ijkmaat: 1 *patroon, model*; 2 *monster, proef*; fig. inz. als verkleinw. *proefje, voorbeeld*): 1 *in de lakenindustrie van voorheen was* – *een lap laken van een bepaalde kleurschakeering, waarnaar het laken moest worden geverfd*; 2 *stalen zenden, een boek met stalen voor heerenkleeding*, van het stuk afgesneden lapje, om daarnaar het geheele stuk te beoordeelen; *een* – *behangselpapier*; *stalen van bladlood*; fig. *een recht staaltje van N.-H. zeden*; *als een staaltje van zijn humor*; *ergens een staal(tje) of staaltjes van vertellen*, een treffend geval of treffende bijzonderheden.

III. Staal, o. stalen (1 *grondslag, ondergrond van een dijk*; 2 *grondslag, grond, waarop gebouwd wordt*): 1 *de dijk rust, staat, ligt op slecht* –, de ondergrond laat b.v. water door; verg. Dijkstaal; 2 *op* – *bouwen*, op gewone grond, niet op heiwerk; ook wel m.

Staal'achtig, bn. (*gelijkende op staal of op de kleur van staal*; *staal bevattende*): –*e oogen*; **–artsenij,** v. –en (*medicijn met een oplossing van staal er in*); **–blauw 1** bn. (*blank-blauw* nl. *als blinkend staal*): *een lichte –blauwe hemel*; **2** o. (*de staalblauwe kleur*; *naam van een verfstof*): *met* – *gekleurd.*

Staal'boom*, m. –boomen (*zeker vischtuig*).

Staal is een ander woord dan Staal **I, II, III.**

Staal'bron, v. –bronnen (*bron, welke staalwater bevat*); **–draad** (*draad v. staal of v. verscheiden draden gevlochten*), **1** (voorwerpsn.), m. –draden; **2** (stofn.), o.; **–druppels,** m. mv. (*staalartsenij in druppelvorm*); **–grauw,** bn. (*grauwblinkend als staal*): *een –e tint, een –e lucht*; **–graveur,** m. –s (*iem., die op staal graveert: maker van staalgravures*); **–gravure,** v. –s (*het graveeren op staal*; *de afdruk*).

Staal'kaart, v. –en (*kaart, waarop de monsters of stalen zijn vastgehecht*; bij overdr. *plaats, waar men allerlei bij elkaar vindt*): *een* – *van allerlei volken.*

Staal'kabel, m. –s (*kabel van staaldraad*).

Staal'meester, m. –s (vero. *keurmeester van lakens*): *de* –s, schilderij v. Rembrandt.

Staal'pil, v. –pillen (*staalartsenij in pilvorm*); **–plaat,** v. –platen (*plaat van staal*; als stofn. *soort van plaatijzer*; *staalgravure, op staal gegraveerde plaat of prent*); **–splitsen,** o.; **–water,** o. ([*bron*]*water met staaldeelen*); **–waterbron,** v. –bronnen; **–wijn,** m. (*wijn, waarin staal is opgelost*).

Staan*, stond, h. gestaan (1 *in opgerichte houding op de voeten rusten*, ook in oneig., fig. en verzwakte bet.; van dieren: *op de pooten rusten*; 2 *op het punt zijn, weldra zullen* met *op* of *te* en onbep. wijs; 3 *bereid zijn tot* met *tot* of *te* en een zn.; 4 *verlangen, streven naar*, met *naar*; 5 *zich in een toestand bevinden, zijn*; 6 *om uit te drukken, dat iem. in staande houding een handeling verricht, of ter aanduiding eener voortduring of herhaling* met *te* en onbep. wijs; 7 zeet. *zich op een schip op een bepaald punt op zee bevinden*; 8 *vast of stevig in een opgerichte houding blijven*, ook fig.; 9 *in opgerichte houding op zijn voeten blijven op de plaats, waar men zich bevindt*; 10 *niet wijken, niet vluchten*; 11 *gedurende korte of lange tijd ergens verblijven* van militairen, predikanten enz.; 12 *staan blijven, stilstaan*; 13 *op het kleinste vlak van ondersteuning rusten met de lengtezijde in verticale richting*, in eig. en oneig., fig. of ook verbleekte bet. b.v. *zich ergens bevinden, moeten, passen, betamen*; 14 *overeind blijven, niet omvallen of neerliggen*; 15 *in stand blijven, in wezen zijn, bestaan*; 16 *stijf zijn*; 17 *zich niet bewegen, stilstaan*; 18 *onaangeroerd blijven, niet genuttigd worden*; 19 *laten waar het is, ergens mee uitscheiden*): 1 *op zijn voeten, zijn teenen* –; zegsw. *al ging je op je hoofd* (of: *kop*) –, al deed je iets onmogelijks; *ik kon die oude dame toch niet laten* – *en bood haar mijn stoel aan*; *op* (*de*) *wacht* –; zie verder Licht, Straat, Voet, Weg, Zijde; *voor dergelijke feiten kom je telkens te* –, moet je oplossen, komt er mee in aanraking; 2 *op het punt* – (*om*) *te*, klaar zijn om; *op trouwen* –, op het punt zijn; *het antwoord, dat ik stond te geven*; 3 *tot iems. beschikking* –; *iem. ten dienste* –; *iem. te woord* –, hem gelegenheid geven iets te zeggen, naar zijn woorden hooren; 4 *hij staat ook naar die betrekking*; *naar de heerschappij* –; *iem. naar het leven* –; 5 *in dienst* – *van*; *in 't krijt* –; *in hooge gunst* –; *in een goede, slechte roep* –; *in betrekking* – *met*; *heel de christenheid stond onder de wapenen*; *onder iems. invloed* –; *verbaasd* – *over, van*; *hoe* – *de zaken*, hoe gaat het er mee? 6 *er* – *een paar kinderen te schreeuwen*; *hij staat te lezen, te droomen*; in de volt. tijden: *hij heeft* – *lezen, droomen* en niet *gestaan*; *daar sta je van te kijken*; 7 *wij staan nog wel 15 mijlen uit de wal*; 8 *dat kindje kan al* –; *de dronkeman kon niet* (of: *nauwelijks*) *op zijn beenen* –; *op zich zelf* (of: *op eigen beenen*) *kunnen* –, zonder hulp of toezicht van anderen kunnen leven; zegsw. fig. *Die staat, zie(t) toe, dat hij niet valle*, ook de deugdzame moet omzichtig zijn, 1 Cor. 10 : 12; *zich –de houden*, inz. fig.; *op zijn stuk blijven* –, voet bij stuk houden; *hij staat op orde*; *hij staat er op, dat jij hem vraagt*; *hij heeft er op gestaan* (*om*) *de proef te zien*, ergens op aandringen, het volstrekt willen hebben; 9 *niet blijven* – *hoor! een paard tot* – *brengen*; *waar ik ga of sta*, overal; 10 *zich –de houden*; *iem.* –; *zijn man* –, het tegen zijn tegenstander uithouden; 11 *de Engelschen stonden bij Charleroi*; *dominee A. staat te M.*; *de onderwijzer staat in de laagste klas*; 12 *blijf daar* –; *sta of ik schiet! voor dit denkbeeld stonden zij*, niet verder kunnen of durven; *uw jachthond staat goed*, in de nabijheid van het wild halt maken en bewegingloos

door de richting van de neus aanduiden, waar het wild zich bevindt; 13 *er stond een boom; te velde staande gewassen; de kerk staat midden in het dorp; in brand, lichterlaaie –; te huur –; de deur staat op een kier; de lamp staat op tafel; de auto staat voor de deur; het hoofd staat op de romp; mijn hoofd staat er niet naar; iem. – de handen verkeerd*, fig.; *zijn oogen – wild* (*in het hoofd*); *de zon stond hoog aan de hemel; er staat veel zee*, de golven gaan hoog; *het water staat hoog; er stonden tranen in haar oogen*, ook: *haar oogen stonden vol tranen; in de weg –; onder water –; met iets gelijk –; dit besluit stond genomen te worden; ten dienste, ter beschikking –; dit staat mij te doen*, dit moet ik doen; *te bezien –*, nog niet boven alle onzekerheid verheven zijn; *daar staat gevangenisstraf op*, is er op gesteld; *de wind staat op mijn raam; de klok stond op vijf; dit staat aan mij*, hangt van mij af; *zeven staat tot veertien gelijk acht tot zestien*, in evenredigheid staan; *onder iem. –*, onder zijn gezag; *de kans staat schoon; zoo als de zaken nu –; die jas staat hem goed; die hoed staat u*, staat goed; *dat staat je alles behalve mooi*, op moreel of aesthetisch gebied; *er staat geschreven*, nl. in de bijbel; *het staat geschreven*, het is Gods woord, het is ontwijfelbaar zeker; *het staat op zijn gelaat te lezen; het staat in de bijbel*, geschreven, gedrukt; *de naam staat op de deur; in iems. testament –; op interest –; duur te – komen; dat komt mij op 1000 gld. te –*, zal kosten; 14 *de muur stond nog; dit staat vast; met iets of iem. – of vallen; –de blijven; zich –de houden*, zich weten te handhaven; *iets –de houden* (*tegenover iem.*), iets (ondanks tegenspraak) met nadruk blijven beweren, iets volhouden; 15 *zoolang de wereld staat; zeggen, waar het op staat*, ronduit de waarheid zeggen; 16 *kappen, die stijf – van goud; het vette vormzand blijft goed –; hem – hebben*, dronken zijn (eig. v. e. muis, die de staart omhoog gestoken houdt); 17 *de klok bleef –*; 18 *zijn eten laten –*, onaangeroerd laten; *hij laat zijn baard –*, niet wegscheren; 19 *als je het niet wilt, laat het dan –*, doe het niet; *ik laat –*, ik spreek niet van; nog: Z.-N. *– op iets*, het hoogste bod hebben.

Staand 1 bn. (oorspr. tegenwoordig deelw. van *staan*, gebezigd ter uitdrukking van een blijvende eigenschap); wapenkunde: *een –e leeuw*, geen *liggende* en *zittende*; *de –e en liggende balk v. e. kruis; –werk*, timmerwerk; *–e klok*, tegenover *hangklok; –e lamp; –e kraag*, tegenover *platte; – schrift*, tegenover *schuin* of *loopend; –e verzen*, zie Rijm; *–e hond*, die voor het wild staat; zie Staan 12; *– water*, waarin geen of weinig beweging is; *– want*, [a]) al het touwwerk, dat tot vastzetting van masten, stengen, boegspriet en kluifhout dient en daarom voortdurend stijf staande gehouden wordt, verg. Loopend want, [b]) netten van boven met kwik voorzien, terwijl een met lood verzwaarde lijn ze op ongeveer twee m diepte onderhoudt; uitgezet aan ankers hangen ze als een gordijn in zee; *– leger*, een leger, dat altijd op de been is; *op –e voet vertrekken*, terstond; *een – stuk*, tooneelstuk, met eenheid van plaats, zoodat er geen verandering van decors noodig is; **2 –e**, vz. (*gedurende*): *– de vergadering.*

Staan'der, m. –s (1 *paard, dat de kunst verstaat om op een zelfde plaats in een goede houding lange tijd te blijven stilstaan zonder moe te worden*; 2 in allerlei bedrijven: *een verticaal gesteld hout, ijzer enz. om iets te ondersteunen*; 3 Z.-N. *stander* bet. 4): 1 *beste –s zijn 't ook al niet; maar loopers!!! heb ik jou daar*; 2 *een ijzeren – voor de balans*; 3 *op een eiken – stond een oude manspruik.*

Staan'devoets, staands'voets, bw. (*eig. op staande voet: dadelijk, oogenblikkelijk*): *– vertrekken*; zie Stante pede.

Staand'rijm, o. (*mannelijk rijm*); z. Rijm.

Sta(an)'geld, o. –en (1 *geld, dat men betaalt voor het staan* [of: *laten staan*] *op een bepaalde plaats*: *marktgeld*; 2 *waarborggeld voor iets, dat men in leen of huur heeft*; 3 *waarborggeld, deel van het loon van den arbeider, dat wordt ingehouden, doch zijn eigendom blijft, opdat de werkgever zekerheid hebbe van schadevergoeding* b.v. *bij plotseling vertrekken van de arbeiders*): 1 *– betalen; – voor wagens, verschuldigd voor het niet tijdig lossen*; 2 *– voor het in huis hebben van spuitwater; 1 gld. – in de leesbibliotheek*; 3 *het bij de Rijkspostspaarbank als – gestort bedrag.*

Staan'plaats, v. –en (1 *plaats, waar men mag staan op de markt enz. om zijn koopwaar aan den man te brengen of op andere wijze zijn brood te verdienen*; 2 *plaats, waar men kan of mag staan om van iets toeschouwer te zijn*; inz. in een schouwburg: *plaats, die geen zitplaats is*; 3 *plaats in een publiek voertuig, tram, trein, waar men kan staan*): 1 *–en brachten per m² 2 gld. op*; 2 *een – bij de kerk; de –en bevonden zich op de plaats der stalles*; 3 *ruzie om een – in de tram.*

I. Staar, v. (verwant met *star: oogziekte, bestaande in een vertroebeling van de lens of van de lenskapsel*): *de grauwe –, de zwarte –.*

II. Staar, m. staren ([*room*]*ton*).

III. Staar, m. staren (*spreeuw*); vero.

Staart, m. –en (1 *het achterste uiteinde van een dier, aan de tegenovergestelde zijde van de kop, hetzij als afzonderlijk aanhangsel, hetzij de voortzetting van de romp*; 2 *iets, dat in uiterlijk min of meer op de staart van een dier gelijkt*; inz. *de lichtende streep van een komeet, roede; haarvlecht; snoer van touw met proppen papier, stukjes hout enz. aan het ondereind van een vlieger; haal of streep aan sommige letters, cijfers, muzieknoten*; 3 *achterste gedeelte van iets*, inz. *ploegstaart; naar achteren uitstekend gedeelte van een roer*; drukkersterm: *wit blijvend stuk onder aan een bladzijde druks, waar een artikel of hoofdstuk op eindigt*; 4 *verlengstuk of uitloopend gedeelte van iets*; 5 *sleep, gevolg, nasleep, gevolgen*; 6 *overschot van iets*; 7 *einde, slot van iets*): 1 *de – van honden, visschen, vogels; de – afsnijden, coupeeren; met de – tusschen de beenen afdruipen*, vol vrees; zie ook Aal, Duivel, Hond, Maart; 2 *de – van de komeet was naar het oosten gekeerd; de Chineezen sneden hun staart af*, vandaar in O.-I. vóór de Chineesche revolutie = Chinees, b.v. *leenen bij den –; de – v. d. vlieger was te zwaar; de – van de g*, onder de lijn uitkomend gedeelte; 3 *de – van het leger; de ploeg besturen door middel van de –*; aan een molen, [a]) het achterstel, waarmee men de molen verkruit, [b]) de staartbalk met zijn schoren; *een bladvulling*

voor die –; 4 *de – van een aambeeld*, verlengstuk aan de onderkant, waarmede het in het houten blok wordt bevestigd; *de – van een hamer*, dun uiteinde van de kop; 5 *een bonte – van bijbelteksten; die aardigheid heeft een staartje*; z. Muisje; 6 *een –je wijn, bier*; 7 *zonder hoofd of* (of: *noch*) –, *zonder kop of* (of: *noch*) –, zonder orde, door elkaar; nog met de bet. *minderwaardig gedeelte van iets*; (Bijb.) *iem. ten –e stellen*, vernederen.

Staart'balk, m. –en (*voornaamste balk van de staart* [zie bet. 3] *van een molen; balk boven de sluisdeur*; bij timmerlieden: *balk, die niet van muur tot muur doorloopt*).

Staart'been, o. –beenderen (*stuitbeen; vergroeide staartwervels*): *fractuur van het* –; *de staartbeenderen der vogels.*

Staart'geld, o. –en (Z.-N. *geld, dat de koper aan den verkooper als drinkgeld betaalt*; O.-I. [*vroegere*] *persoonsbelasting van een Chinees*); **–grassen,** o. mv. (*groep van grassen*); **–hamer,** m. –s (*hamer bestaande in een hefboom met een lange en een korte arm*): **–,** *6000 kg zwaar*; **–loos*,** bn. (*zonder staart*): **–***looze* (of: *staartelooze*) *apen*; **–klok,** v. –klokken (*soort van ouderwetsche hangklok*); **–mees*,** v. –zen (*een zwartgevlekt vogeltje met lange staart, in ons land algemeen*; Lat. aegithalos caudatus europaeus); **–molen,** m. –s (*kleine watermolen, die zich zelf door middel van een vleugelvormige staart* [= windbord] *op de wind stelt*); **–pagina,** v. –'s (*pagina met een staart, met een overgebleven stuk wit*); **–piano,** v. –'s (*vleugelpiano*); **–pruik,** v. –en (*pruik met een staart; allongepruik*); **–riem,** m. –en (*riem van het paardetuig, waar de staart v. h. dier doorgaat*); **–schroef,** v. –schroeven (*schroef, waarmede bij draagbare vuurwapenen de loop van achteren wordt gesloten*); **–ster,** v. –ren (*komeet*); **–stuk,** o. –stukken (*stuk vleesch van of uit de nabijheid of omtrek van de staart van een dier*, ook: *stuk vleesch bestaande in de staart v. e. dier; staartklok; deel van snaarinstrumenten, waar de snaren aan bevestigd zijn*; vero.: *vleugelpiano*); **–veder,** v., **–veer*,** v. –en (*staartpen*); **–vin,** v. –nen (*zwemwiek aan de staart*); **–vlak,** o. –ken (*achterste vlak, gedeelte van de vliegmachine*): *er zijn zijvlakken en een* –; **–wervel,** m. –s.

Staat, m. staten (Lat. status, o.-Fr. estat: 1 *stand, toestand, gesteldheid*; 2 *vereischte toestand of gesteldheid*: in vaste verbindingen; 3 *stand; rang*; 4 *aanzienlijk ambt, hooge post*; in het alg. *ambt, waardigheid*; 5 *eer, aanzien*, ietwat vero.; 6 *vertoon, staatsie, praal, pracht, luister*; 7 *de gezamenlijke tot zekere maatschappelijke stand behoorende personen*; 8 in het mv. *college van afgevaardigden der standen*; 9 *het algemeen belang, de gemeene zaak*; vervolgens: *het beleid der gemeene zaak, de regeering*; 10 *de door een geordend gezag geregeerde en bestuurde volksgemeenschap*; 11 *het grondgebied van de staat*; 12 *overzicht of lijst van iets; inventaris; tabel, opgave, overzicht van zaken of personen, raming, berekening*; 13 Suriname: *plantage*): 1 *de zwakke – mijner gezondheid; in kennelijke – (van dronkenschap); in de – der heiligmakende genade; de echtelijke* –; *in – v. oorlog; de – van zaken*; 2 *in – zijn* (*om*) *te*, kunnen, vermogen; *iem. in – stellen* (*om*) *te*, het hem mogelijk maken; *zich in – gevoelen* (*om*) *te; buiten – zijn* (*om*) *te*; 3 *van welke – of rang; de priesterlijke* –; 4 *hooge staten*; 5 *een man van* –, iem. van aanzien; *zijn – ophouden*; 6 *een groote* (of: *hooge*) *– voeren*; 7 *de Edelen en de Ridderschap vertegenwoordigden de tweede* –; 8 *de Algemeene Staten*, (in de Republiek) de Staten uit de vertegenwoordigers der verschillende gewestelijke staten bestaande; *de Staten-Generaal; de Provinciale Staten*; 9 *Raad van State; zaken van Staat; reden van Staat*, staatsbelang; *Kind van Staat*, Prins Willem III; *minister van Staat*; 10 *de – beheert reeds de posterijen; de Nederlandsche Staat of de Staat der Nederlanden; de Kerkelijke Staat*; 11 *de grenzen van de* –; 12 *– van kosten; een – of balans opmaken; een – invullen; – van het scheepsvolk*, rol; *– van dienst*, waarop iems. ouderdom, rang, diensttijd enz. vermeld staan; *– maken op*, [a]) rekenen op, [b]) zich verlaten op; *weinig of geen – kunnen maken op*; 13 *een suiker–.*

Staat'huishoudkunde, v.: de – is de wetenschap, die zich bezighoudt met de volkswelvaart, de oorzaken er van onderzoekt en de middelen aangeeft om die te verhoogen; de leer der volkswelvaart; **–huis'houdkundig 1** bn.: *–e vraagstukken*; **2 –e,** m. en v. –n (*beoefenaar, kenner der economie*); ook: Staathuis'houdkunde.

Staat'kunde, v. (*leer* [*van het besturen*] *van een staat; wetenschap, om een staat te besturen*; fig. *verstandig, slim overleg*, soms ong.): *de toepassing van de leer van het leven van een staat op bepaalde omstandigheden is practische –, de theoretische – is staatswetenschap.*

Staat'kundig 1 bn. (1 *kundig, bekwaam, bedreven, ervaren in de staatkunde*; 2 *in overeenstemming met de staatkunde*; 3 *de staatkunde betreffende*; ook: *op de staat betrekking hebbende, staats . . . .*; 4 *slim, listig, loos, sluw*): **1** *de –e wetgevers*; zelfstandig: *onze –en*; 2 *was dit wel – ?* 3 *–e brieven van . . . .*; *– evenwicht; op – gebied; –e grenzen*; 4 *een – man*; **2** bw.: *– gesproken*; ook: –kun'dig.

Staats'almacht, v.: *niet de –, maar de roeping van den huisvader.*

Staats'almanak, m. –ken (*almanak, waarin de officieele opgaven en berichten van de Staat zijn opgenomen*); **–ambt,** o. –en (*ambt in staatsdienst*; inz. *een hoog ambt*); **–ambtenaar,** m. –naren ([*hoog*] *ambtenaar in dienst van de staat*); **–bankroet,** o. –en (*bankroet of failliet van een staat of rijk*); **–beambte,** m. –n; **–bediening,** v. –en (*staatsambt*); **–begrooting*,** v. –en (*raming der inkomsten en uitgaven van de staat voor een kalenderjaar*); **–belang,** o. –en (*belang van de staat; zaak van belang voor de staat*): *uit* –; **–beleid,** o. (*beleid in staatszaken; regeeringsbeleid*); **–bemoeiing,** v. –en (*inmenging van de staat in particuliere belangen enz.* b.v. *in de belangen van arbeider en patroon of van arbeiders onderling tot handhaving der rechtsorde enz.*).

Staats'besluit, o. –en (*besluit, door een regeering genomen en van haar uitgaande*); **–bestuur,** o. –besturen (*het algemeen bestuur van een staat; de personen, die besturen*); **–betrekking,** v. –en (*staatsambt*); **–bewind,** o.; **–blad,** het Nederlandsche, o., –bladen (*blad, door de Ned. staat uitgegeven, waarin alle wetten, koninklijke be-*

sluiten enz. worden afgekondigd): *zoolang een wet niet in het – is opgenomen, is zij niet verbindend*; verg. Moniteur; **–boschbedrijf***, o.; **–boschbeheer***, o.; **–burger,** m. –s (*burger van de staat*, inz. met betrekking tot het recht van uitoefening van het kiesrecht; *iem., die burgerrechten in een staat heeft*); **–burgeres,** v. –sen; **–burgerlijk,** bn., bw.: *–e rechten*, politieke.

Staat'schen*, 1 m. mv. (*de anti-Spaanschen in de 80-jarige oorlog* nl. *de aanhangers van de Algemeene Staten tegenover de Spanjaarden*; later: *Staatsche partij, tegenstanders der stadhouders*); **2** bn.: *Staatsche regimenten.*

Staats'commissie, v. –s, –missiën (*een van wege de Staat ingestelde commissie*).

Staats'courant, v. –en (*courant, welke door de staat wordt uitgegeven, bevattende alle mededeelingen der regeering, met uitzondering van de wetten en algemeene maatregelen van bestuur, die in het Staatsblad komen, derhalve handelingen van de Staten-Generaal, fabrieks- en handelsmerken en door de regeering goedgekeurde statuten, benoemingen enz.*); **–domein,** o. –en (*onroerend goed, dat aan de staat behoort*); z. Kroondomein; **–dienaar,** m. –dienaren (*staatsambtenaar*); **–dienst,** m. –en (1 *werkzaamheid ten behoeve van de staat*; 2 *het geheel der werkzaamheden ten behoeve van de staat door de aangestelde personen verricht*; 3 *het geheel der uitgaven, dat ten behoeve van de staat moet worden gedaan*; 4 *dienstbetrekking ten opzichte van de staat*): 1 *elke dienst ten behoeve van het land is –*; 2 *de takken van –*; 3 *middelen om de – te bestrijden*; 4 *ingenieurs in –*; **–examen,** o. –s (*examen, door examinatoren van staatswege afgenomen*, inz. *het toelatingsexamen tot de Universiteit, met dezelfde eischen als het eindexamen Gymnasium*); **–geheim,** o. –en (*staatszaak, die om redenen van staatsbelang geheim moet blijven*); **–gevaarlijk,** bn. (*gevaarlijk voor de staat*), germ.

Staats'gevangene, m. en v. –n (*politieke gevangene*); **–gevangenis,** v. –sen (*gevangenis voor politieke gevangenen*): *de Bastille, de beruchte –*; **–gezind 1** bn. (gesch. *Staatsch* inz. *anti-stadhouderlijk*): *Tromp was –, De Ruyter Oranjegezind*; **2 –gezinde,** m. en v. –n: *Jan de Witt werd beschouwd als het hoofd der –gezinden*; **–gezag,** o. (*het gezag van de staat, het gezag door de staat uitgeoefend*): *staats- en kerkgezag*; **–godsdienst,** m. –en (*godsdienst, die door de staat als de officieele wordt erkend*): de Ned. Hervormde godsdienst was – in onze oude Republiek; **–greep,** m. –grepen (*plotselinge en ingrijpende, onwettige gewelddadige staatshervorming; coup d'état*); **–hulk,** v. –en (lit. t. *het schip van staat, de staat*).

Staat'sie, v. (1 *praal, pracht, vertoon; het uiterlijk vertoon aan iems. rang of stand verbonden; plechtigheid*; 2 *prachtige, plechtige optocht, stoet, gevolg*; 3 *een tot pronk of sieraad dienend over de helmstok hoog oploopend gedeelte achter aan het bovenboord van sommige schepen*): 1 *rang en – der inlandsche onderwijzers; een gelijke – had weer plaats*; 2 *daar nadert de – het graf*; 3 *de Friesche tjalk voert een –*; **–degen,** m. –s (*eeredegen*); **–gordijn,** v. –en (*gordijnen tot pronk achter de hang- of rolgordijnen*); **–koets,** v. –en (*praal- of galakoets*); **–rok,** m. –ken (*galarok van hooge ambtenaren enz.*).

Staatsin'komsten, v. mv. (*inkomsten v. h. rijk*): *bronnen van –.*

Staats'inrichting, v. –en (1 *de wijze van bestuur, organisatie in een staat*; 2 *een inrichting van wege de staat*): 1 *Vaderlandsche Geschiedenis en –*; 2 *in een – werkzaam zijn*; **–kerk,** v. –en; zie –godsdienst; **–leer,** v. (*de leer van de staat, zijn inrichting en bestuur; een bepaalde leer van de staat, staatkundige leer*): *geschiedenis der –*; *een gezonde –*; **–loterij,** v. –en (*loterij, uitgaande v. de* [*Nederl.*] *staat en onder zijn beheer*): *de Ned. –*; **–man,** m. –lieden (*hij, die een leidende positie bekleedt of bekleed heeft in de regeering van de Staat*; inz. *hij, die ervaren is in staatszaken*): *een bekwaam –*; *als – voortreffelijk*; **–mansblik,** m. –blikken; **–manswijsheid,** v.; **–middelbaar,** Z.-N.; zie Rijksmiddelbaar; **–minister,** m. –s (als eeretitel: *minister van staat*); **–mijn,** v. –en (*kolenmijn, de staat toebehoorende*); **–misdadiger,** m. –s (*iem., die een misdaad gepleegd heeft tegen de regeering van een land*); **–monopolie,** o. –s (*voorrecht van alleenhandel of alleenproductie door de staat*); **–naturalisatie,** v. (*volledige erkenning van een buitenlander als landsburger*), in Z.-N. ook wel Groote –; **–papier,** o. –en (*officieel stuk, geschrift van de regeering; schuldbrief, door een staat uitgegeven, effect*); **–partij,** v. –en (*staatkundige of politieke partij*): *de R.-K.* –; **–raad***, m. –raden (*raad van State*; inz. *het raadgevend lichaam in de Fransche tijd*, nu weder *Raad van State* geheeten; *lid van die Raad*).

Staats'recht, o. (1 in het alg. *publiek recht*; 2 in engere zin: *het recht, dat betrekking heeft op de organisatie van de staat*): 1 *tegenover het – staat het burgerlijk recht of privaat recht*; 2 *het – wordt onderscheiden van administratief recht, dat de rechtsbetrekkingen tusschen de overheid en de burgers regelt, het strafrecht enz.*; **–rechtelijk,** bn. en bw. (*overeenkomstig het staatsrecht, van het staatsrecht, het staatsrecht betreffende*).

Staats'regeling, v. –en (*de regeling van het staatsbestuur; de wijze, waarop een staat bestuurd wordt en is ingericht*).

Staats'ruif, v. (scherts. *schatkist*): *uit de – eten*, door de staat bezoldigd worden.

Staats'schuld, v. –en ([*geld*]*schuld van een rijk of staat*): *geconsolideerde –en.*

Staats'schuldboekje, o. –boekjes (*bewijs v. deelgerechtigdheid in het kapitaal, door de Rijkspostspaarbank ingeschreven op het Grootboek der 3 % nationale schuld*): *een – geeft 3 % rente, en de bedragen zijn niet minder dan f 50 of veelvouden daarvan.*

Staats'secretaris, m. –rissen (thans: *buitenlandsche titel voor minister*; ook: *staatsraad*): *de Amerikaansche – voor buitenlandsche zaken.*

Staats'socialisme, o. (*het socialistische stelsel, door de staat toegepast, zoodat hij de geheele regeling van het economische leven aan zich trekt*).

Staatsspoor'weg, m. –wegen (*spoorweg, aangelegd en geëxploiteerd door of vanwege de staat in ons land*, sedert 1860), ook: **S.S.**

Staats'stuk, o. –stukken (*officieel stuk, van de regeering uitgegaan of aan de regeering gezonden, betrekking hebbende op de regee-*

ring van de staat of in verband staande met staatszaken).

Staats'toezicht, o. (*toezicht door of vanwege de staat uitgeoefend*): – *op de volksgezondheid.*

Staats'wege of **staatswe'ge (van),** bw.: *van* –, van de kant van, op last, gezag, in naam van, door toedoen der regeering.

Staats'wet, v. –ten (*wet, geldend voor de geheele staat, een geheel rijk, uitgevaardigd door het staatsbestuur*; inz. *de grondwet van een staat*); verg. Wet.

Staats'wetenschap, v. –pen (*wetenschap, van alles, wat op de inrichting en het beheer van de staat betrekking heeft*): *tot de – behooren staathuishoudkunde, statistiek enz.*

Staats'zorg, v. –en (*zorg voor de staat; zware zorg aan staatszaken verbonden; zorg van de staat voor iets*).

Staat'zucht, v. (*zucht naar staat, eer, aanzien, gezag; heerschzucht*): *de blinde –.*

Sta'bat ma'ter, o. (Lat. eig. *de Moeder stond*): eerste woorden der R.-K. lijdenscantate van den Franciscaan Jacopone (1306).

Stabiel', bn.; –er, –st (Fr. [Lat. stabilis]: *standvastig, duurzaam; vast*): – *evenwicht.*

Stabilisa'tie, v. (*het stabiliseeren*).

Stabiliseeren* (Fr. *duurzaam, permanent maken, vaststellen*): *het – v. d. frank.* (s = z).

Stabiliteit', v. (Fr. [Lat. stabilitas]: *standvastigheid, vastheid, duurzaamheid*).

Stacca'to, It. **1** bw. (muz. *kort, stootend, met kleine tusschenruimte*); lees *staka'too*; **2** als zn. o.: *een vlot gespeeld –.*

Stad, v. steden (1 *een uitgebreid samenhangend geheel van huizen en gebouwen, min of meer regelmatig gebouwd langs aangelegde straten, grachten en pleinen*; vroeger inz. *een tegen aanvallen door muren en grachten bevestigde plaats met eigen rechten en vrijheden*; 2 *de gezamenlijke bewoners*; 3 *het bestuur, de regeering eener stad*; 4 *het grondgebied, het rechtsgebied, de jurisdictie der stad*), verkl. stadje, o. –s, ook stedeke, o. –s: 1 *de – Davids,* [a]) Bethlehem, [b]) Jeruzalem; *de eeuwige – of de – der zeven heuvelen,* Rome; *de oude, de nieuwe –,* het oude, het nieuwe gedeelte; zonder lidwoord: *van – tot –; naar –; een versterkte –; een open –; de heilige –,* Jeruzalem; *Stad en Lande,* Groningen en Ommelanden; z. ook Duren; 2 *de heele – spreekt er over,* is er van vervuld; *de halve –*; 3 *de – zal de congressisten officieel ontvangen*; 4 *deze gemeenten behooren bij de –*; *iem. uit de – verbannen*; nog (geschied.): *de goede steden,* onmiddellijk onder d. graaf staande.

Sta'de, sta (het verleden deelw. van *staan*, eig. *geschikte plaats of gelegenheid*), thans enkel nog in de zegsw. *te sta* of *te stade komen,* d. i. van pas komen, dienstig zijn.

Stad'friesch*, bn. (*Friesch zooals het in de steden van Friesland gesproken wordt, sterk verhollandizeerd*); als zn. o.: – *spreken.*

Stad'genoot*, m. –en (*medebewoner eener stad, of iem. uit dezelfde stad geboortig*); vr. **–e*,** –n; **–houder, ste'dehouder,** m. –s (eig. *plaatsbekleeder, plaatsvervanger*); later, titel der Oranje-vorsten, die in één of meer onzer gewesten met de Staten het gezag voerden; **–houderlijk,** bn. (1 *met een stadhouder*; 2 *van, als stadhouder*): 1 *de –e regeering*; 2 *de –e waardigheid*; **–houderloos*,** bn.: *de eerste, de tweede –looze regeering,* d. i. zonder stadhouder, nl. 1650–1672 en 1702–1747; **–houderschap,** o. (*waardigheid, ambt van stadhouder*; ook wel: *het gebied van een stadhouder*): het – werd erfelijk in 1747 en eindigde in 1795; **–houdersgezind,** bn.: *het volk was –,* op de hand van den stadhouder, prinsgezind (in tegenstelling met *Staatsgezind*).

Stadhuis', o. –huizen (*raadhuis, gemeentehuis in een stad*): het – van A'dam, gebouwd van 1648–'55, thans koninklijk paleis, gold als het 8ste wereldwonder; **–huis'achtig,** bn. en bw. (*op een stadhuis gelijkende*; inz. van de stijl: *deftig, vormelijk*): *een –achtige stijl*; **–huis'bode,** m. –n (*bode ten stadhuize*); **–huis'klok,** v. –ken (*klok van een stadhuis*); **–huis'stijl,** m. (*officieele, vormelijke, deftige, stijve, hoogdravende stijl doorspekt met stadhuiswoorden*); **–huis'taal,** v.; **–huis'term,** m. –en; **–huis'toren,** m. –s; **–huis'woord,** o. –en (*deftig* [*bastaard*]*woord*).

Sta'die, v. stadiën (Gr.-Lat. stadium: *afstandsmaat van 185 m,* $^1/_{20}$ *deel van een uur gaans*): Bijb. Emmaus lag 60 stadiën van Jeruzalem, Luc. 24 : 13. Zie Stadion.

Sta'dig, bn. en bw.; –er, –st (*bestendig, voortdurend*); meer gewoon is Gestadig.

Sta'dion, o. (Gr. eig. *afstandsmaat,* zie *Stadie*: *renbaan in een Gr. gymnasium; de wedloop, waarbij men eenmaal de baan afliep; sportpark-terrein*): *het – te Amsterdam*; ook spreekt men van *zwem–* enz.

Sta'dium, o. (Lat.) sta'dia; (Ned.) –s, –diën (= stadion; thans inz. *tijdperk, periode,* eig. de tijd, waarin de renbaan wordt doorloopen): *de ziekte is in haar tweede –,* tijdperk v. voortgaande ontwikkeling; *een kritiek –.*

Stadsapotheek', v. –theken (*gratis-apotheek voor de stadsarmen*); **–architect',** m. –en (*architect als gemeenteambtenaar*); **–bank-van-leening*,** v. –en (*lommerd, door de stad opgericht en onderhouden*); **–beschrijving,** v. –en (*topographische beschrijving eener stad*): de beschrijving der stad Leiden door Jan Orlers (1580–1646); **–bestuur,** o. (*het besturen eener stad*; concreet: *gemeenteraad met burgemeester en wethouders*); **–bibliotheek',** v. –theken (*openbare bibliotheek, eigendom van en opgericht en onderhouden door een stad*); **–bode,** m. –n (vroeger: *deurwaarder*; thans: *bode, die vanwege het stadsbestuur brieven en boodschappen overbrengt*).

Stadsch*, bn. (*uit de stad afkomstig, met zeden, gewoonten v. d. stad, v. d. stedelingen*).

Stadsdok'ter, m. –s (*dokter, door de stedelijke overheid aangesteld en bezoldigd voor de armenpraktijk*); **–gebouw,** o. –en (*gebouw in een stad; gebouw, dat het eigendom is der stad*); **–geld,** o. –en (*geld, dat het eigendom is der stad*; meestal in het mv. *stadsfinanciën*); **–genees'heer*,** m. –heeren (*stadsdokter*); **–gezicht,** o. –gezichten (1 *gezicht op een deel der stad*; 2 *een schilderij, afbeelding daarvan*): 1 *Amsterdam is rijk aan typische –en*; 2 *de mooie –en in ons Rijksmuseum; briefkaarten met –en*; **–gracht,** v. –grachten (*gracht in of om de stad*); **–grond',** m. –en (*grond, die het eigendom der stad is; grond tot het gebied der stad behoorende*).

Stadskeur'meester, m. –s (*beambte, door de stad aangesteld om sommige levensmiddelen,* b.v. *visch, vleesch te keuren,* vero.); **–kind,** o. –kinderen (*iem., die onder curateele gesteld is,*

vero.; *een kind uit de stad*); **–kleur,** v. –en (*de bleeke gelaatskleur van een stedeling*; in het mv. *de kleuren, welke de stad in haar wapen voert*); **–klok,** v. –ken (*klok, door de stad geplaatst en onderhouden*; ook: *klok uit de toren van de stad*); **–kolonie,** v. –kolonies, –koloniën (*vacantiekolonie voor zwakke kinderen in de nabijheid der stad*); **–kosten:** *op –*; **–lucht,** v. (*de [niet-frissche] lucht in de stad*); **–mensch*,** m. –en, o. –en (*iem., die in een stad leeft, zich daar thuis voelt, eigen met de manieren der stad*): *daar moet je een – voor zijn*; **–muur,** m. –muren (*muur om de stad*); **–nieuws,** o. (*nieuws uit de stad, de stad betreffende; afdeeling eener krant*); **–omroeper,** m. –s (*omroeper in dienst der stad*); **–recht,** o. –rechten (*stedelijk recht*); **–rei'niging,** v. (*alles, wat tot het reinigen der stad behoort*; ook: *het geheel der personen, daarmee belast*); **–rei'nigingsdienst,** m.; **–school,** v. –scholen (*school, door een stad opgericht en onderhouden*; vroeger inz. *armenschool*); **–telegram,** o. –men (*telegram, te bezorgen binnen de grenzen der stad*); **–tim'merhuis,** o. (*huis of gebouw met bijgelegen ruimte, waarin materiaal voor de stadwerken wordt bewaard, timmer- en ander werk voor de stad wordt vervaardigd*); **–tim'merman,** m. –lui (*timmerman in dienst der stad*); **–tim'mertuin,** m. –en of **–tim'merwerf,** v. –werven (*werkplaats van de stadstimmerlieden*); **–tol,** m. –len (*tol, door een stad geheven*, b.v. *in Frankrijk en Italië*); **–tuin,** m. –en (*openbare tuin in een stad; particuliere tuin bij een woonhuis in de stad; stuk grond ter bebouwing of beplanting in of bij een stad, dat aan stadbewoners wordt verhuurd of verkocht in perceelen*); **–verband,** o. (O.-I. *stedelijk ziekenhuis*); **–waag',** v. –wagen (*stedelijke waag*).

Stad'waarts, bw. (*in de richting v. d. stad*).

Stads'wal, m. –wallen (*wal om een stad*); **–wapen,** o. –wapens (*wapen van de stad*); **–wa'terleiding,** v. –en; **–wege (van)** (*van wege de stad, op last van, op lasten enz. van de stad*); **–wijk,** v. –wijken; **–zegel,** o. –s (*stedelijk zegel*); **–zending,** v. (Prot. *tak van de inwendige zending ten behoeve van de geestelijke en stoffelijke nooden der moderne groote steden*).

I. Staf, m. staven (1 *stok, stang, staaf* van verschillende stof en vorm; fig. *stut*; Z.-N. *halm*; 2 *teeken van waardigheid der hoogere geestelijkheid; teeken der vorstelijke macht, schepter*; inz. zinnebeeldig: *heerschappij*; 3 *teeken der militaire macht*; inz. *het geheel der personen, die de leiding vormen van een [onderdeel van een] leger*; fig. *geheel van leidende medewerkers; de bevelhebber met de officieren van zijn commando*; 4 *stafmuziek*; 5 als teeken der rechterlijke macht in zegsw.; 6 *de stok van een orkestdirecteur, van een dirigent*; 7 *tooverstok*): 1 *de bedel–, een wandel–*; fig. *deze knaap zal eens onze – en steun zijn*; Z.-N. *de zwakke stafjes*; 2 *de bevelhebbers–*; *de bisschops–*; z. Kromstaf; 3 *de generale –, de groote –, de plaatselijke –*; 4 *de – geeft een concert*; 5 zegsw. *de – breken over* (vroeger rechtswezen), fig. een vernietigend oordeel uitspreken over; 6 *met zijn – beheerschte de kapelmeester de stroom v. melodie*; 7 *de – v. d. toovenaar*; z. Stafrijm.

II. Staf, bn. (*traag van bevatting, suf*).

Staf'drager, m. –s (*persoon, die bij plechtigheden een staf draagt*, b.v. een pedel): *de – van het Lagerhuis*.

Staf'felmethode, v. (handel: *wijze van renteberekening in rekening-courant*, inz. bij spaarbanken, van het Duitsche Staffel = sport, trap): *bij de – wordt bij elke wijziging in de rekening-courant het saldo bepaald en daarvan de interest berekend gedurende de tijd, dat het uitstaat*.

Staffier', m. –en (It.-Fr. estafier v. It. staffa = stijgbeugel; eig. lijfwacht, die den ridder de stijgbeugel moest houden: *gewapend dienaar, lijftrawant*); ook: Lijfstaffier.

Staf'kaart, v. –en (*topographische kaart, volgens opdracht van de staf* [bet. 3] *gemaakt*); **–muziek,** v. (*muziek gegeven door het muziekkorps v. d. staf, muziekkorps, behoorende bij de staf v. e. regiment*); **–muzikant,** m. –en (*lid v. h. korps der stafmuziek*); **–officier,** m. –en (*officier v. d. staf*).

Staf'rijm, o. –en; z. Alliteratie.

Stag, o. stagen (scheepst. *touw, dienende om de mast of een stang te steunen*): *het lapzalven der stagen is een moeielijk werk*; *over – smijten*, d. i. schielijk wenden; *over – gaan*, de steven wenden; *schoorsteen–*, ijzeren draad, steun van de scheepsschoorsteen.

I. Sta'ge, v. (Fr. *oefen-proeftijd van een jong rechtsgeleerde*; inz. in ons land: *oefen-proeftijd v. e. candidaat-notaris*, Z.-N. ook van *beambten*): *een – van drie jaar hebben, maken*. (g = zj).

II. Sta'ge, v. –s (Fr. étage; Z.-N. *verdieping*).

Sta'geld, o. –gelden; zie Staangeld.

Stagiai're, m. –s (Fr. *iemand, die als jong advocaat, notaris, de praktijk leert op het kantoor van een ouderen ambtgenoot*).

Stagna'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. stagnatio]: *stilstand; stemming; bederf*): *– in*. (t = s).

Stagneeren* (Lat. stagnare: *stilstaan [van water]*; fig. *vervuilen, bederven*). (g = g).

Stag'zeil, o. –en (*driehoekig of trapeziumvormig zeil, dat in de richting van een stag opgeheschen of gestreken kan worden*).

Sta'-in-de-weg*, m. en v. (*iets, of iem., dat of die altijd in de weg staat, aldoor hindert*: fig. *belemmering, hinderpaal, struikelblok*); *die kachel is hier een sta-in-de-weg*.

Sta'kelbos, v. –sen (*bus, waarop een stakelvuur of -licht wordt ontstoken*).

Sta'kelen, stakelde, h. gestakeld (scheepst. *een vuur of licht aansteken op een staak, fakkel, toorts, als sein*).

Sta'kellicht, o. –en (*licht, waarmee men stakelt*); **–vuur,** o. –vuren (*stakellicht*).

Sta'ken, staakte, h. gestaakt (1 *op, aan staken zetten; van staken voorzien ten einde het gewas te steunen* inz. Z.-N.; van vellen: *op een staak spannen*; Z.-N. *afpalen*; 2 *een eind maken aan iets, waarmee men zelf bezig is, niet voortzetten, met iets ophouden; tijdelijk onderbreken*; *ophouden met, de arbeid neerleggen, ten einde betere arbeidsvoorwaarden te krijgen of als protest*; 3 *gelijkelijk verdeeld zijn*): 1 *tenten –; gestaakte appelaren; huiden –*; Z.-N. *een weide –*; 2 *de arbeid –, de vervolging –; de betalingen –; de mijnwerkers willen –*; 3 *de stemmen –*, er zijn een gelijk aantal stemmen voor en tegen uitgebracht.

Sta'ker, m. –s (*werkman, die mee staakt*).

Staket', o. –ten (Fr. oorspr. staak: *paalwerk, hekwerk*); ook **Staket'sel,** o. –s.

Sta'king, v. –en (*het staken*): *– van de ar-*

beid; – *van betaling*; *bij* – *van stemmen*.
Stak'kel, m. –s (lit. t. *stekel, doorn; prikkel*).
Stak'ker(d)*, m. v. –s (*arm en beklagenswaardig persoon; tobber, hals, ziel; stumper, sukkel*): *een arme* –; – *wat doe je in de kou!*
Stal, m. stallen (behoorende bij staan: 1 *uitwendige vorm en gedaante,* nog lit. t.; 2 *zetel in een koorbank*; 3 *staanplaats op de markt of in de hal ter uitstalling en verkoop van waren*; *kraampje, tentje* inz. in verkl.; 4 *omsloten en overdekte ruimte voor het bewaren of houden van vee*; 5 bij uitbr. *inhoud van de stal*; *de gezamenlijke dieren*; 6 *afkorting van hoefstal, noodstal enz.*): 1 *bloemen van allerlei* – *en kleur*; *met breede hoed en kloek van* –; 2 *vaste houten zetels of stallen vormen gezamenlijk de koorbanken*; 3 *niet overdekte stallen, tafels, kruiwagens*; *stalletjes met oude boeken,* open houten loodsje, verkooptafeltje, op schragen rustende; 4 *mest uit de stallen*; *een* – *voor paarden, koeien, varkens, schapen*; *een dier op* – *zetten*; fig. *de muziek zet de hersenen op* –, laat het verstand buiten gebruik; (*te*) *hard van* – *loopen,* met (te) veel ijver iets beginnen; *de* – *ruiken*; *op* – *staan, brengen*; Z.-N. *te laat de* – *gesloten, als het paard* (of: *de koe*) *gestolen is,* als het kalf verdronken is, dempt men de put; *het stalletje te Bethlehem,* waarin Christus werd geboren; zie ook Augiasstal; 5 *de* – *aanvullen*; *de stallen van vorst H.*; 6 zie de samenst.
Stalactiet', m. –en (Fr.-Duitsch-Gr.-Lat. stalactites: *druipsteenkegel, afhangend van het gewelf eener grot met de punt naar beneden*; *bouwkundig ornament*); zie Stalagmiet.
Stalagmiet', m. –en (Fr.-Duitsch-Gr.-Lat. stalagmites van Gr. stalassein = druppelen: *druipsteenkegel m. de punt opwaarts, gevormd op de bodem eener druipsteengrot*). (g = g).
Stal'bezem, m. –s (*bezem om een stal mede te reinigen*).
Stal'boter, v. (*hooiboter*); **–deur,** v. –en; **–dienst,** m. –en (*dienst, werkzaamheid in de stal ten behoeve van de stal*; inz. van militairen; *de militaire tak van dienst*): – *hebben*.
Sta'len 1 bn. (1 *van staal*; 2 *van smelt- of vloeiijzer*; 3 *van staaldraad*; 4 *als van staal*): 1 – *vorken, pennen, richels, messen, kettingen*; *het* – *ros,* de fiets; 2 – *schepen*; *smelt-ijzeren of* – *krukassen*; 3 – *trossen*; 4 *een* – *gestel,* dat overal tegen kan; – *wil, onbuigzaamheid,* onbreekbaar; *een* – *vlijt,* volhardend; *een* – *geduld,* taai; *een* – *geheugen,* waaruit niets wordt uitgewischt; *een* – *gezicht,* [a]) uiterlijk onbewogen, [b]) zonder blikken of blozen; *liegen met een* – *voorhoofd,* onbeschaamd; **2 sta'len,** staalde, h. gestaald (1 *tot staal maken, harden*; 2 fig. *harden, sterken*): 1 *ijzer* –; 2 *arbeid staalt de krachten*; *de spieren* –; *in het ongeluk gestaald*.
Stal'geld, o. (*geld betaald voor de huur of het gebruik van een paardenstal, een garage*).
Stal'houder, m. –s (*paarden-* inz. *rijtuigverhuurder*); **–houderij,** v. –en (*het bedrijf, de nering van een stalhouder*; *het gebouw van den stalhouder, de plaats waar men paarden* inz. *rijtuigen verhuurt of stalt*); **–jongen,** m. –s (*stalknecht*; inz. *jonge knecht, in een stal*).
Stal'kaars, v. –en (*groote kaars op een kandelaar of op iets anders bij kerkelijke plechtigheden o. a. lijkdiensten,* vero.; *dwaallichtje,* ook fig.; *volksnaam van het plantengeslacht Toorts*); verg. Stallicht.
Stal'knecht, m. –en (*knecht, die het werk in een* [*paarden*]*stal verricht*; *paardenknecht*).
Stal'kruid, o. (*vlinderbloemige, heesterachtige plant,* ook: *kattendoorn*; Lat. ononis).
Stal'lantaarn, v. –en (*goed besloten lantaarn voor stalgebruik*); ook: **–lantaren,** v. –s.
Stal'len, stalde, h. gestald (1 van dieren: *op stal zetten*; 2 bij uitbr. van voertuigen; 3 beursterm: *in prolongatie geven*; 4 *op stal staan,* van dieren; bij uitbr. van wagens): 1 *koeien, paarden* –; 2 *verhuren,* – *en repareeren van rijwielen*; *zijn auto in een loods* –; 3 *fondsen* –; 4 *mijn paarden hebben gestald bij . . . .*; *daar stalt de sombere wagen* (nl. *de lijkkoets*); nog: zegsw. *het niet met elkaar kunnen* –, het niet m. elkaar kunnen vinden.
Stal'les, v. mv. (Fr. stalles: *eerste rangen of zitplaatsen achter het orkest in een schouwburg*): *de eerste rijen* – *heeten* – *d'orchestre*.
Stal'letje, o. –s; zie Stal 3.
Stal'licht, o. –en (*stalkaars* in de eerste twee bet.; ook: *stallantaarn*).
Stal'ling, v. in bet. 2, 3 –en (1 *het op stal zetten*; 2 *ruimte, gebouw, gelegenheid om te stallen*; 3 *een stal*; bij uitbr. *loods, schuur voor auto's, rijwielen*; 4 *stalgeld, geld dat men betaalt voor het stallen*): 1 *gelegenheid voor* – *van een paard*; *gelegenheid tot* – *van rijwielen*; 2 *drie kamers en* – *voor twee paarden*; – *zoeken voor de rijwielen*; 3 *koetshuis en* –; *de* – *is op de deel*; bij uitbr. *een overdekte* – *bij het station voor rijwielen*; 4 *de* – *betalen*; *zijn* – *opzeggen,* abonnement bij een garagehouder.
Stal'meester, m. –s (*persoon, die het toezicht heeft over een paardenstal of de paardenstallen,* inz. in dienst van een vorstelijk persoon); **–mest,** m. (*mest van op stal staand vee, natuurlijke mest*); verg. Kunstmest; **–net,** o. –ten (*zeker vischnet voor aal of paling*; ook: *zeker vogelnet*); **–paal,** m. –palen (*staande paal tusschen de plaatsen der paarden, waaraan het eene uiteinde van de latierboom hangt, latierpaal*; ook: *paal, waar in de stal de koeien aan gebonden staan*); **–tijd,** m. (*de tijd gedurende welke het vee des winters op stal staat*; ook: *de tijd, waarop het vee tegen de winter gestald wordt*); **–voeder,** o. (*voeder voor gestald vee,* b.v. *raapkoek*); **–voederij,** v. (*het voederen der runderen op stal, in plaats van ze in een wei te zenden*), ook: **–voedering,** v.; **–ziek,** bn. (van vee: *ziek door te lang op stal te zijn*; ook: *te zeer aan de stal gehecht door een voortdurend verblijf in de stal, naar de stal verlangend*; fig. v. d. mensch: *het heimwee hebbend*).
Stam, m. stammen (1 *vast deel van een boom tusschen wortels en takken*; 2 fig. met betrekking tot de afstamming: [a]) *stamvader, eerste of verre oorsprong*; [b]) *de gezamenlijke personen uit een gemeenschappelijken stamvader gesproten*; [c]) met betrekking tot een volk: *de grootste bloedgemeenschap, die zich van één stam afleidt*; bij uitbr. *volk, volkerengroep, die een gemeenschappelijke taal of verwante talen spreekt*; 3 spraakk. *woord, ontdaan van buigingsvormen enz.*): 1 *de* – *van een eik*; *de appel valt niet ver van de* – (of: *boom*); z. Appel; inz. Z.-N. *op* – *verkoopen,* te velde staande, ook van vruchten; 2 [a]) *uit dezelfde* – *gesproten*; [b]) *de laatste van zijn* –; *de luister van zijn* –; [c]) *de twaalf stammen van Israël*; *wilde, vijandelijke stammen*; *de Ne-*

derlandsche (of: *Dietsche*) –, de volken van Nederlandschen bloede; 3 *de – van een woord.*

Stam'avond, m. –en (*avond, waarop een samenkomst van stamgenooten wordt gehouden*): *– te Brussel 15 Febr.*

Stam'belang, m. –en (*belangen, die een heele stam betreffen*): *bedreiging onzer –en;* **–bewustzijn,** o.: *het Nederlandsche –.*

Stam'boek, o. –en (1 *hoofdlegger, register tot aanteekening van de afstamming of de afkomst van menschen of dieren;* 2 *register, waarin naar volgorde van aankomst de personen staan opgeteekend, die tot een zelfde vereeniging, inrichting enz. behooren*): 1 *het – eener adellijke familie; het – voor rundvee, honden* en *paarden,* hierin worden afkomst en kenmerken van waardevolle exemplaren aangeteekend; 2 *het militair –,* hierin krijgt elke militair een nummer en wordt zijn staat van dienst vermeld.

Stam'boekerij, v. (*boekerij van geschriften, die op een stam betrekking hebben*): *– van het A. N. V.*

Stam'boel, o. (*Konstantinopel; Turksche goudmunt;* O.-I. *comedietroep van halfbloeds;* ook: Stamboeltroep).

Stam'boom*, m. –boomen (*een boom met rechtopgaande stam; geslachtboom; tabel, waarop in de vorm van een stam met takken, de namen eener familie, van haar oorsprong af, staan uitgedrukt; de teekening*).

Stam'boon*, v. –boonen (*boon, die als een struikje en niet langs een staak groeit*).

Stam'dag, m. –en (*dag, waarop een samenkomst van stamgenooten, een stamcongres, wordt gehouden*): *bezoekt de – te Brussel!*

Sta'melaar, m. –s, –laren (*persoon, die stamelt* inz. van nature door een spraakgebrek).

Sta'melen, stamelde, h. gestameld (1 *gebrekkig spreken, bestaande in het niet goed kunnen uitspreken van sommige klanken;* 2 *niet behoorlijk uit zijn woorden* [*kunnen*] *komen, het niet goed* [*kunnen*] *uitspreken der klanken* [als gevolg van verwarring of verlegenheid]; 3 *zich slechts in zwakke klanken, in zwakke bewoordingen* [*kunnen*] *uiten wegens onmacht;* 4 *stamelend* [in bet. 1, 2, 3] *iets zeggen*): 1 *het r-stamelen; het organisch –; het kind stamelt nog;* ook van dronkaards; 2 *verlegen antwoordde hij –d op mijn vragen;* 3 *hier – zelfs Englentongen!* 4 *het kindje stamelde zijn naam; woorden v. dank slechts* (*kunnen*) –; **–kees*,** m. –keezen (*stamelaar*); **–taal,** v.; **–tong,** m. en v. –en (*stamelaar*).

Sta'meren, stamerde, h. gestamerd (*stamelen*).

Stamet', o. (soorten) stametten (o.-Fr. estamet van Lat. stamen: schering, inslag: *een soort van dunne wollen stof*); **stamet'ten,** bn. (*van stamet*).

Stam'gast, m. –en (*vast bezoeker v. e. koffiehuis; habitué*).

Stam'genoot*, m. –en (*iem., die met anderen tot dezelfde* [*volks*]*stam behoort*): *onze –en in Vlaanderen;* **–e*,** v. –n; **–goed,** o. (*goed, dat aan een bepaalde stam of bepaald geslacht behoort;* ook: *het goed, waar de stamvader van een geslacht woonde*).

Stam'houder, m. –s (*zoon, die de stam behoedt voor uitsterven* inz. in toepassing op den oudsten of eenigen zoon): *hem werd e. – geboren.*

Stam'huis, o. –huizen ([*vorstelijk, aanzienlijk*] *geslacht, waaruit iem. afstamt of dat van iem. afstamt; dynastie, geslacht*): *het – Oranje.*

Stamijn', o. (Fr. étamin, o.-Fr. estamine: *grove wollen stof; haren weefsel; zeefdoek* [*van stamijn*]); **–en,** bn. (*van stamijn*).

Staminee', o. –s, Z.-N.; zie Estaminet.

Stam'klinker, m. –s, **–vocaal,** v. –vocalen (*klinker v. d. stam*): *verandering v. d. –.*

Stam'men, stamde, i. gestamd (*afkomstig zijn van, uit, afstammen*): *zij stamt uit een edel geslacht; die bloem stamt uit Afrika.*

Stam'moeder, v. –s (*de eerste moeder v. e. geslacht of stam of het geheele menschelijk geslacht*): *Sara, de – der Joden;* **–ouders,** m. mv. (*eerste ouders,* d. i. *–vader en –moeder; voorouders*): *de – van het Joodsche volk.*

I. Stamp, m. –en (1 *het met kracht neerstooten van de voet op de grond* [*met een dreunende slag*]; 2 inz. in Z.-N. *trap, schop, stoot;* 3 zeet. *het stampen van een schip; keer dat een schip stampt;* 4 *volk, menigte, massa*): 1 *men hoorde de –en op het dek;* 2 *hij gaf hem een – tegen het been; een – met de kolf van het geweer op de deur;* 3 *de boegspriet scheurde door een zware –;* 4 *een heele – sigaren.*

II. Stamp, afk. van Stampvol: *'t is er –.*

III. Stamp, m. –s (Eng. *stempel;* [*post*]*zegel*). Etym. = Stamp **I.**

IV. Stamp, bw.: *iets – uit het hoofd kennen,* goed ingestampt; gmz.

Stampa'ge, v. (*het stampen;* ook: *hetgeen gestampt wordt, stampsel*). (g = zj).

Stamp'beton, o. (*ineengestampt beton; Portland-cement en grintzand*).

Stamp'blok, o. –blokken (*blok, waarmee men iets stampt, waarmede iets gestampt wordt*): *een – voor het vaststampen van grond.*

Stampei'en, stampeide, h. gestampeid (*stampvoeten*); vero.

Stam'pen, stampte, h. gestampt (1 *door stooten klein*[*er*] *of fijn*[*er*] *maken of van iets ontdoen;* 2 *door stooten tot grootere dichtheid samenpersen, samendrukken;* fig. *met moeite in het hoofd of geheugen probeeren te krijgen;* 3 in verschillende technische bet.; 4 Z.-N., gew., lit. t. in N.-N. *schoppen, trappen; stooten;* 5 *de voet met kracht neerstooten op de grond* [*met een dreunende slag*]; 6 *met een voorwerp krachtig op de grond stooten;* 7 van machines: *dreunend stooten en schokken;* 8 zeet. *hevig op en neer gaan met korte golven;* v. e. schip: *op en neer gaan, waarbij het de boeg diep in de golven steekt*): 1 *mortel –; kruiden –; fleschjes spoelen en –; erts machinaal –; rijst –,* om ze van de bolster te ontdoen; verg. Rijstblok; 2 *steenslag, grint in een kuil –; gestampt beton;* Z.-N. *gestampt vol of stampende vol,* stampvol; Z.-N. als versterking bij een zn.: *een gestampte boer,* lompe; *een gestampte duvel,* echte; fig. *stamp al die jaartallen nu eens in je hoofd;* 3 in de papiermakerij: *– of het gereed papier glad maken;* bij hoefsmeden: *– of de hoefnagels inslaan;* 4 *Jan heeft me gestampt; iem. ter zijde –;* 5 *hij stampte met zijn hak; hij stampte de maat,* door stampen doen ontstaan; *het publiek stampte na elk bedrijf; – van toorn, woede, drift, ongeduld,* stampvoeten; *met de voet op de vloer –;* 6 *hevig met de keu op de grond –de;* 7 *het – der machine;* 8 *het – van de zee; het schip stampte en slingerde.*

Stam'per*, m. –s (1 *persoon, die stampt;* 2 *werktuig, waarmede men stampt of dat een*

stampende beweging maakt, o. a. het gereedschap, waarmee men in een vijzel of mortier iets fijnstampt, kleinstoot, stukstoot; zie voorb.; 3 plantk. *vrouwelijk voortplantingsorgaan der bloem*): 1 *de – bij de meekrapbereiding*; 2 *een mortier met –*; *een koperen – in een vijzel*; *de – in papier- en oliemolens*, stampblok; *de – van een geschut*, stampstok, laadstok; *een – om te heien*, houten blok; *een ijzeren –*, straatstamper of juffer; 3 *de – bestaat meestal uit stempel, stijl en vruchtbeginsel.*

Stamp'kost, m. (*kost die gestampt wordt, hutspot*).

Stamp'molen, m. –s (*molen met stampers* tot verschillende doeleinden inz. *om erts te gruizen*).

Stamp'stooten*, –rijden (van een schip: *stampen*); vero.

Stamp'voeten, stampvoette, h. gestampvoet (*met de voet of de voeten stampen*): *staan te – van toorn, woede, drift, ongeduld*; ook wel van paarden: *hinnekend en –d.*

Stamp'vol, bn. (*propvol*): *de zaal was –.*

Stamp'werk (1 *werk bestaande in fijnstampen, vaststampen enz.*; 2 *inrichting tot stampen, stampmolen*; ook: *het bewegingswerk in de stampmolen*; 3 bouwk. *werk van in vormen ineen- of vastgestampte aarde, klei, beton* enz.): 1 *het – van den stratenmaker*; *het – van smeden*, uitpersen van metalen voorwerpen in vormen; 2 *een – met hamers*; 3 *het nut van – in de tropen.*

Stam'roos, v. –rozen (*roos m. opgaande stam*).

Stam'slot, o. –sloten (*slot of kasteel, dat van oudsher aan een geslacht toebehoort*).

Stam'taal, v. –talen (1 *taal, waaruit andere talen haar oorsprong nemen*; 2 *gemeenschappelijke taal van een stam*): 1 *De Indo-Germaansche –*; 2 *de stamtalen van Friezen, Franken, Saksen.*

Stam'tafel, v. –s (*geslachtslijst*; in een café, restaurant: *voorbehouden tafel voor stamgasten*).

Stam'vader, m. –s (*de mannelijke persoon van wien een geslacht afstamt*; zie Patriarch; ook wel: *de nog levende vader van een stam of geslacht, stamhoofd*): *zijn – was een schipper.*

Stam'verwant 1 bn. (*uit dezelfde stam voortgekomen, verwant wat betreft de stam*): *–e volken*, b.v. de Nederlanders en de Z.-Afrikaanders; spraakk.: *–e woorden*, b.v. boog, beug, bocht, buigen; **2** m. en v. –en (*personen, volken, die stamverwant zijn*): *Russen en Polen zijn –en*; **–schap,** v.

Stam'wapen, o. –s (*familiewapen*).

Stam'woord, o. –en (*woord, waarvan een ander is afgeleid*): *goed is het – v. vergoeden.*

Stan'ce, v. –s; zie Stanza.

I. Stand, m. –en, in bet. 7, 8, 9 gmv. (1 *de wijze, waarop iem. of iets staat*; 2 *de wijze, waarop iem. of iets zich bevindt*: *toestand, gesteldheid, staat*; 3 *rang in de maatschappij, maatschappelijke kring, klasse*; 4 *de gezamenlijke, tot zekere maatschappelijke stand behoorende personen*; 5 *de plaats waar iem. staat, zich bevindt, verblijft*: *standplaats*; 6 van gebouwen: *plaatselijke gelegenheid of ligging*; 7 van zaken: *wezen, aanzijn, bestaan* inz. in vaste verbindingen; 8 *het blijven staan*; 9 *het vast of stevig overeind staan* van personen en zaken; 10 *de plaats van een locomotief in de remise*; zie verder Standje): 1 *de verschillende –en bij de ordeoefeningen*; *de acteur heeft zich in verschillende –en laten fotografeeren*; *in een hellende –*; *de tafel heeft geen vaste –*; *de – der sterren*, het punt van de te doorloopen baan, waar zij zich bevindt, *idem de – van de barometer*; *de – van het water*, het punt, waartoe iets op een bepaald oogenblik is gestegen; overdr. van de koers van geld enz.: *de lage – der buitenlandsche valuta*; 2 *de – van het huwelijk*; *de – van zaken opnemen*; *iets in zijn eerste, oorspronkelijke, vroegere – terugbrengen*; *de – van het spel, der partijen*; 3 *hooge, lage, geringe –*; *boven, beneden, onder zijn – trouwen*; *zijn – ophouden*; *de geestelijke –, de militaire –*; 4 *de maatschappelijke –en, de –en in de* (of: *der*) *maatschappij*; *de arbeidende –*; *de derde –*, de burgerij; *de vierde –*, de arbeiders; 5 *de schildwacht mag zijn – niet verlaten*, eenigszins vero.; 6 *het huis is op een nette – gelegen*; 7 *in – blijven*; *in – houden*, in wezen houden, bestendigen; *tot – komen*, ontstaan; *tot – brengen*, doen ontstaan, verwezenlijken, het aanzijn schenken, ten uitvoer brengen; 8 zie Standhouden; 9 zie Standhouden; *zich in – van tegenweer stellen*; 10 *de lengte van een –*; nog: *Burgerlijke –*, bureau voor aangifte van geboorten en sterfgevallen.

II. Stand, m. en v. –s (Eng. *uitstalling[skraampje] van de producten van een fabriek, de waren van een handelszaak enz. op een tentoonstelling, jaarbeurs*; *toeschouwerstribune* b.v. *op een wedren*): **– I = – II.**

Stan'daard, stan'derd, m. –en, –s; (o.-Fr. estandart v. Lat. extendere = ontplooien; onder invloed van Germ. *stand-* van *staan*; de bet. 7–13 onder invloed van Eng. *standard*: 1 *vaandel, vaan, banier, veldteeken*; 2 *vaandel der ruiterij*; 3 op een schip: *breede wimpel*; 4 heraldiek: *groote vlag met alle kwartieren van het wapen*; 5 *de stok van de standaard*; 6 *een op een voet staande staaf om eenig voorwerp te ondersteunen, om er iets aan op te hangen*; *een staand toestel voor dezelfde doeleinden, of om er iets in te zetten*; verg. Stander; 7 *wettig exemplaar v. e. maat- of gewichtseenheid, blijvend model*: *legger, slaper*; 8 *vaststaand erkend voorbeeld of model van volmaaktheid*; 9 *maatstaf, criterium, toets*; 10 *datgene, welks waarde als onveranderlijk wordt beschouwd, zoodat het kan dienen als waardemeter*; inz. in het muntwezen: [a]) *het edel metaal, dat tot waardemeter is aangenomen*, [b]) *muntregeling of muntstelsel, waarin een edel metaal tot waardemeter is aangenomen*; 11 *een bepaald peil van voortreffelijkheid, een bepaalde graad van een hoedanigheid*; 12 *zeker papiermerk*; 13 *een bepaalde hoeveelheid timmerhout* o. a. 162 Eng. kubieke voet): 1 *de keizerlijke –en*; *de – planten*; *de – van het kruis*; ook naam van dagbladen, die *de – opheffen* eener partij; 2 *een regiment huzaren, waarbij de – en de trompetters*; 3 *het voeren van wimpel of –*; 4 *– noemt men een vlag, die zeer lang en breed is*; 5 *de vaan hangt bij de – neer*; 6 *–s van gebronsd ijzer*; *een paraplu in de – zetten*; 7 *de Nederlandsche – was iets lichter dan het kilogram te Parijs*; 8 *Vondels taal is een blijvende –*; 9 *iets tot – nemen*; 10 [a]) *landen waar het goud – is*; [b]) *dit land*

heeft twee –en of dubbele –, een zilveren (waarbij het zilver – is) *en een gouden* (waarbij het goud – is); zie Mono- en Bimetallisme; 11 *een hooge – bereiken*; 12 *papier zonder toestemming aanduiden met –*; 13 *met een lading van 2000 – gezaagd hout.*

Stan'daardmunt, v. –en; zie Standpenning.

Stan'daardwerk, o. –werken (*boekwerk, dat in zijn soort uitstekend is en duurzame waarde, blijvend gezag heeft*); **–woordenboek,** o. –en (*woordenboek, dat als standaardwerk kan gelden*): *het Woordenb. d. Ned. taal, ontworpen door M. de Vries is een –.*

Stand'beeld, o. –en (*beeld, dat ter eere van iem.* [*in het openbaar*] *opgericht is* [van metaal of steen op een voetstuk]): *het – van Cats te Brouwershaven* (1829); zegsw. *staan als een –*, roerloos; *een – onthullen.*

Stan'de, v. –n (Z.-N. *kuip, tobbe*).

Stan'delkruid, o. (*orchideeën*).

Stan'dengeest, m. (*opvattingen, zienswijzen, die in bepaalde standen overheerschen*).

Stan'der, m. –s (dikwijls verwisseld en samengevallen met *standaard, standerd* of *stande*): 1 *opstaande balk of pilaar, die tot ondersteuning dient, stutpaal*; 2 *houten of metalen spil: molenas, de as van het spil van een schip*; 3 *zekere opstaande touwen op een schip*; 4 *standaard* in bet. 6, *staande kapstok met paraplubak enz.*; 5 *ton, vat of kuip*; z. Stande; 6 *vaandel*[*stok*]; z. Staander bet. 1, 5; 7 in samenst. *iem., die staat*): 1 *twee –s onder een balk zetten*; 2 *de – v. e. molen, een drukpers; in dit gangspil is de – van ijzer*; verg. Kaap–; 3 *de –s der waschlijnen*; 4 *een – van bamboe*; 5 *een – om vleesch in te zouten*; 6 *veelkleurige banieren wapperden aan de –s*; 7 z. Omstander.

Stan'derd, m. standerds (*standaard*).

Stand'geld, o. –en (*staangeld*).

Stand'hoek, m. –hoeken (meetk. *hoek, die twee vlakken met elkaar maken*).

Stand'houden, hield –, h. –gehouden (1 *staande blijven in de strijd*: [a]) *niet vallen of bezwijken*, [b]) *niet wijken, niet vluchten*; 2 *staan blijven, halt maken*; 3 van zaken: *overeind blijven, niet omvervallen of instorten*; 4 *in wezen blijven, blijven bestaan, van duur zijn*): 1 [a]) *– tot de dood, tegen den vijand –*, pal staan, [b]) *houdt –, vlucht niet*; ook in [a]) en [b]) fig. gebruik; 2 *plotseling houdt de hond onbeweeglijk –*; 3 *toch houdt de barricade –*; 4 *dit zal geen –*; *deze kleur houdt geen –*, verbleekt; *die affaire zal geen –*, blijft op de duur niet bestaan.

Stand'je, o. –s (zie Stand; 1 *oploop van nieuwsgierigen* inz. bij een twist of ruzie; *relletje*; 2 *het geruchtmakend voorval, de ruzie enz. zelf*; 3 *ruzie, herrie tusschen twee personen*; verzwakt: *kwestie, onaangenaamheden*; 4 *luide berisping of verwijt, uitbrander*; 5 *luidruchtig, druk*, ook: *zenuwachtig prikkelbaar, driftig persoon*; 6 *bedrijf, nering*): 1 *daar was een – op de markt*; 2 *–s tusschen studenten en arbeiders*; 3 *met iem. –s* (of: *een standje*) *hebben*; 4 *iem. een –* (of: *–s*) *maken, geven, schoppen*; *een –* (of: *–s*) *krijgen van iem.*; *een –* (of: *–s*) *gekregen hebben*; 5 *een – vol verlichting*; *een druk, opgewonden –*; 6 *eten van zijn vrouw's –.*

Stand'olie, v. (*soort van lijnolie, door verhitting dik en taai en gebruikt om aan verf*[*werk*] *glans mee te deelen*): *een fabriek van lakken en –.*

Stand'penning, m. –en (muntwezen: 1 *munt, die tot standaard of model dient van andere munten, munt wier metaalinhoud aan de aangenomen muntstandaard beantwoordt* in tegenstelling met *teekenmunt*; 2 *munt volgens een bepaald gewicht en gehalte geslagen, wettig betaalmiddel voor alle betalingen geldig*, in tegenstelling met *pasmunt*): 1 *– voor zilveren munt past niet meer, omdat – is het geld geslagen uit het metaal, naar welks waarde het ruilmiddel zich richt en dit metaal in ons land is thans goud*; 2 *–en zijn in ons land o. a. halve gulden, de gulden, de rijksdaalder, het gouden tientje, het gouden vijfje.*

Stand'plaats, v. –en (1 *de plaats, waar iem. op zeker oogenblik staat of zich bevindt*; 2 idem van zaken; 3 *de vaste plaats, waar iem. gewoonlijk staat of zich bevindt*; 4 *de vaste plaats, waar men een voertuig of ander verkeersmiddel kan vinden, vanwaar het vertrekt of waar het aankomt*; 5 *de plaats, stad of dorp, waar een ambtenaar, waardigheidsbekleeder enz. zijn betrekking heeft, ambtelijke woonplaats*): 1 *van deze – kun je het terrein overzien*; 2 *een beschutte – voor planten*; 3 *de – van een conducteur op het achterbalkon*; 4 *een – voor taxi's*; 5 *iems. eerste –*; *een nieuwe –.*

Stand'punt, o. –en (1 *het punt, waar iem. of iets staat of zich bevindt*; 2 *de plaats, waar men in de maatschappij staat; het punt, waar men staat op de maatschappelijke ladder*; 3 *oogpunt, gezichtspunt, waaruit men een zaak beschouwt; uitgangspunt bij een beschouwing*; ook: *beschouwingswijze, zienswijze*): 1 *een goed, gunstig –*; 2 *het hooge –, dat hij innam als stadhouder*; 3 *een vero. –*; *op een zeker – staan, zich op een zeker – plaatsen, van een zeker – uitgaan, een – innemen, een – verlaten; iets uit een zeker – beschouwen; een hoog, verheven –.*

Stand'recht, o. (*directe* [*militaire*] *rechtspraak*, inz. *in geval van oproer, volgens buitengewone rechtbanken*, waarbij oorspr. de rechtdoende militairen in een kring staan; ook: *de krijgsraad of rechtbank*): *op met wapens bevonden oproerlingen wordt het – toegepast door fusilleering*; **–rech'telijk,** bn. en bw. (*volgens het standrecht*): *–e vonnissen; – veroordeelen en fusilleeren*; **–vas'tig,** bn. en bw. (*onwrikbaar, onwankelbaar, duurzaam blijvend, niet veranderend*): *een –e liefde, een – evenwicht; iets – weigeren*; **–vas'tigheid, v.**; **–verheffing,** v. –en (*verheffing in rang en aanzien*); **–vink,** m. –en (*verticale pijler, staande balk, die een moerbalk steunt*); **–vizier,** o. –en (mil. *hoogste stand van een vizier*); **–vogel,** m. –s (*vogel, die winter en zomer dezelfde streek bewoont*): *musschen zijn bij ons –s*; verg. Trek- en Zwerfvogel.

Stand'werker, m. –s (boeventaal: *iem., die een oploop moet veroorzaken bv. om zakkenrollers hun slag te kunnen laten slaan*; ook: *marktschreeuwer, straatventer*).

Stang, v. –en (1 [*ronde*] *staaf van hout, glas, metaal*; 2 *onderdeel van het gebit v. e. paardetuig*): 1 *glazen stangen; de – van een bliksemafleider*; 2 *de – van een paardegebit*; zie Gebit; fig. *iem. op de – rijden*, narijden, scherp op zijn doen en laten toezien, achter de broek zitten; *op – jagen*, boos maken.

Stanit'sa, v. –'s (Russ. *kozakkendorp*).

Stank, m. –en (*leelijke reuk, kwalijk riekende lucht*): *de – van een riool*; zegsw. – *voor dank*, grove ondank in plaats van dank.

Stanniool', staniol', o. (Lat. stannum = mengsel van zilver en lood: *dun bladtin, tinfoelie; zilverpapier*): – *dient* b.v. *tot verpakking van chocoladetabletten.*

Stan'te pe'de (Lat. *op staande voet, onverwijld*): *een zaak stante pede afdoen.*

Stan'za, v. stanza's (It. dichtk. *achtregelige jambische strophe met drie rijmklanken*): *de – is uit Italië herkomstig; de zes eerste regels hebben gekruist rijm, de twee laatste gepaard rijm*; ook: Stanze, v. –n.

Stap, m., in bet. 2, 3 en 4 –pen (1 *het stappen; manier van stappen*; 2 *tred, schrede*; 3 fig. *poging*; 4 *voetspoor*): 1 *de – van een paard; met iem. op – gaan; ga mee op –; ik ken hem aan zijn –*; 2 *kom een – nader; – voor stap; – na stap; wacht u voor de eerste –*, nl. op de weg der zonde; 3 fig. *de eerste – tot verzoening doen*, de eerste poging; 4 *iems. –pen nagaan*, zijn doen en laten bespieden.

I. Sta'pel, m. –s (1 *een aantal op elkaar geplaatste voorwerpen, hoop*; 2 muz. *houten staafje binnen in strijkinstrumenten, onder- en bovenblad verbindend*; 3 *stelling op een scheepswerf, waar een schip in aanbouw op rust*): 1 *een – hout, turf; een – boeken*; 2 *de plaatsing v. d. – is van invloed op de klank v. h. instrument*; 3 *een schip op – leggen*, de kiel er van leggen en er verder aan bouwen; *iets op – zetten*, met iets (moeielijks) beginnen; *van – laten loopen*, van de helling in het vaarwater; fig. *die redevoering liep goed van –*, werd vloeiend uitgebracht; *het werk liep vlot van –*, kwam spoedig gereed.

II. Sta'pel, bn.: afkorting v. Stapelgek.

Sta'pelen, stapelde, h. gestapeld (*ophoopen, aan stapels zetten*): *turven –, steenen –.*

Sta'pelgek, bn. (*zeer gek*): *ben je nu heelemaal – ?* **–goed,** o. –eren (*goed of waar, waarvan stapelrecht moet betaald worden*); **–markt,** v. –en (*algemeene stapelplaats of voorraadschuur*); **–plaats,** v. –en (1 *plaats, waar bepaalde goederen meestal in groote hoeveelheden aangevoerd worden; entrepot van handelsproducten*; 2 ook: *plaats met stapelrecht*): 1 *Makassar is de – voor de producten van de O.-I. Archipel*; 2 *Dordrecht was een –*; **–recht,** o. (*recht, dat vroeger aan sommige steden werd toegekend, om voorbijkomende koopvaarders te dwingen, hun waren te lossen en te koop aan te bieden; belasting op bepaalde goederen*): *het – van Groningen*; **–waar,** v. –waren (*stapelgoed*); **–wolk,** v. –en (*afgeronde, bergachtige, donkere wolk, hoopwolk, cumulus*); **–zot,** bn. (*stapelgek*).

Stap'pen, stapte, h., i. gestapt (1 *met vaste tred gaan, voortschrijden met groote schreden*; 2 van paarden: *stapvoets gaan*): 1 *zij stapt als een dragonder*, forsch; fig. *over iets heen –*, er niet meer over spreken of twisten; 2 *draven, galoppeeren en –.*

Stap'voets, bw. (*stap voor stap; langzaam*): – *rijden over een brug*, terwijl het paard stapt.

I. Star, v. starren; vero. lit. t. voor **Ster.**

II. Star, bn. en bw. (*strak, stijf*): *met –re blik; –re eigenzinnigheid; – naar iets kijken*; **–'lings,** bw. Z.-N.

Sta're,n, staarde, h. gestaard (*strak [en wezenloos] op één punt kijken*): *op iets –; wezenloos voor zich uit –.*

Star'oogen*, staroogde, h. gestaroogd (*de oogen wijd openspalken en starend kijken*).

Sta'rots, m. –en (Poolsch: starosta = *oudste: dorpshoofd, landvoogd*).

Stars and stripes, mv. (Eng. *sterren en strepen*); zie Sterrenvlag.

Start, m. starts (Eng. sport: [*punt van*] *vertrek bij wedrennen; meet*): *zes rijders verschenen aan de –*, punt van afrit.

Star'ten, startte, h. gestart (*bij e. wedstrijd vertrekken*): *al de wielrenners zullen – op het Leidsche Plein.*

Starter, m. starters (Eng. sport: *hij, die bij een wedren het sein tot de afrit geeft*).

Start'schot, o. –schoten (*schot, dat het sein is voor het vertrekken der deelnemers*).

Stata'risch, bn. en bw. (Lat. statarius = vaststaande: *toevend, langzaam opheldere,nd*): – *lezen*, de leeraar verklaart, heldert op; de tegenst. is Cursorisch.

I. Sta'te, m.: *de Raad van –*, hoogste regeeringscollege in ons land.

II. Sta'te, v. –n (Friesland: *adellijke heerenhuizing*); State **II** = State **I.**

Sta'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*deftig, vol staatsie*): *Louise was zeer –; iemand – tegemoet treden*; **–heid,** v.

Sta'tenbijbel, m. –s (*de officieele Prot. bijbel, in het Nederlandsch overgebracht door een commissie uit de synode v. Dordt, en wel van 1619–'35, en op last der Algemeene Staten in 1637 uitgegeven*); **–bode,** m. –n (*bode van de Staten, ook van de 1e of 2e Kamer*); **–bond,** m. –en (*vereeniging van rijken of staten tot één bond, zóó, dat iedere staat een groote zelfstandigheid behoudt*): *de Staten van N.-Am. vormen een –*; z. Volke(re)nbond; **–college,** o. (gesch. *inrichting voor onbemiddelde jongelui, om kosteloos voor predikant te studeeren; zij hadden een beurswoning en onderhoud in het – te Leiden*): Van der Palm, 1763–1840, is nog aan het – geplaatst geweest; **––Generaal',** m. mv. (*onze Algemeene Staten, bestaande uit de 1e en de 2e Kamer*): *opening der –*; **–vertaling,** v. –en (*vertaling van de Statenbijbel*, z. ald.).

Sta'ter, m. –s (Bijb. Gr. eig. gewicht: *munt in Azië en Griekenland; zooveel als een heilige sikkel*, nl. ± *f* 1.60).

Sta'tica, v. (Lat. stare = staan: *leer van het evenwicht*); ook: Statiek'.

I. Sta'tie, v. –s (Z.-N. *station*); etymologisch = Statie **II** en Station.

II. Sta'tie, v. –tiën, –ties (1 *een der 14 afbeeldingen, welke betrekking hebben op 's Heeren lijden, in de R.-K. kerken, vormende tezamen de kruisweg*; 2 *de gebeden, die bij elk der staties gebeden worden*): 1 *nieuwe –s*; 2 *de –s bidden.*

III. Sta'tie, v. (*staatsie*).

Statief', o. –tieven (Lat. stativus = stilstaande: *drievoet of voetstuk van optische instrumenten, een fotografietoestel enz.*).

Statiek', v.; zie Statica.

Sta'tie-overste, m. –n (Z.-N. *stationschef*).

Statieus', bn. en bw.; –tieuzer, –t (*met, vol statie* **III**: *pronkend, pralend, statelijk*).

Sta'tig, bn. en bw.; –er, –st (*indrukwekkend, deftig; plechtig-langzaam*): *een – gebouw*; **–heid,** v.; **–lijk,** bw.; –er, –st (lit. t. *statig*): *de stoet bewoog zich –*, op statige wijze.

Station', o. –s (Fr. [Lat. statio]: *stilstandplaats: gebouw aan de spoorweg als stopplaats*

voor treinen, trams enz.); **–netje,** o. –s.
Stationnair', bn. (Fr. *in dezelfde toestand blijvend, stilstaand, niet veranderend*).
Stationneeren* (Fr. *een standplaats hebben of geven*, b.v. *een vrachtschip, taxi*).
Stations'chef, m. –s (*hoofd van een spoorwegstation*), ook, Stationchef; **–emplacement,** o. –en; zie Emplacement; **–gebouw,** o. –en; **–klok,** v. –klokken; **–plein,** o. –en; **–straat,** v. –straten (*straat naar het station*), ook, Stationstraat; **–weg,** m. –wegen (*weg naar het station*); **–werk,** o. (*het geven van inlichtingen omtrent logies enz. aan alleenreizende vrouwen en meisjes*).
Sta'tisch, bn. (*de statica, het evenwicht betreffend*): *– moment*, product van de lengte van de hefboomsarm en de op deze arm werkende kracht; *een hefboom is in evenwicht, wanneer de –e momenten der armen gelijk zijn.*
Statis'ticus, m. statis'tici (Lat. *kenner en beoefenaar van de statistiek*).
Statistiek', v. –en (Fr. statistique [Lat. statisticus van status = stand]: *hulpwetenschap, die getallengegevens ordent en schikt en uit deze gegevens conclusies trekt op economisch enz. gebied*): *de – van kindersterfte*; *Bureau van –*, Afdeeling v. h. Departement v. Binnenlandsche Zaken, waarin in getallen uitgedrukte gegevens op economisch enz. gebied worden verzameld.
Statis'tisch, bn. (*volgens de statistiek*; *de statistiek betreffende*): *–e gegevens, een – overzicht*; *–e voorspellingen.* (tisch = ties).
Statoscoop', m. –scopen (*een meteorologisch instrument, dienende om waar te nemen, of een luchtschip stijgt of daalt*). (sc = sk).
Statuair', bn. (*van statue*): *–e kunst*, beeldhouwkunst; *– marmer*, nl. geschikt voor standbeelden; verg. Statutair.
Statu'e, v. –n (Fr. [Lat. statua]: *stand- of eerebeeld, beeldzuil*).
Statuet'te, v. –n (Fr. *klein standbeeld, beeldje*).
Sta'tus quo, Lat. m. en o., ook, in statu quo, zie ald.: *de of het status quo handhaven*, nl. de toestand, waarin zich iets b.v. een rijk bevindt op een bepaalde tijd; *status quo an'te* (*bellum*), politieke toestand van een staat vóór (de oorlog).
Statutair', bn., bw. (Fr. *volgens de statuten*): *–e voorschriften, een – reservefonds.*
Statuur', v. (Fr. stature [Lat. statura]: *lichaamshoogte*; *gestalte*).
Statuut', o. statuten (Fr. statut [Lat. statutum]: *reglement, voorschrift, verordening, wet van een genootschap*): *personeel –*, de wetten betreffende de rechten, de staat en de bevoegdheid der personen; *academisch –*, regeling van de inrichting, de omvang van de universitaire examens en promotiën, de tijd, waarop ze gehouden worden enz., tevens inhoudende de vereischten tot het verkrijgen van de hoedanigheid van meester in de rechten, doctor enz. en bepalende de onderwijsbevoegdheden aan de examens verbonden.
Stavast', bw.: *een man van –*, groot, flink, stevig; **fig.** ferm van karakter.
Sta'ven, staafde, h. gestaafd (*bevestigen*; *waar maken, bewijzen*; *bekrachtigen*): *met bewijzen –, met een eed –*; **–ing,** v. (*het staven*): *tot staving van zeker recht.*
Stayer, m. –s (Eng. *iem. met veel uithoudingsvermogen*).
Steamer, m. –s (Eng. *stoomboot*).
Steari'ne, v. (van Gr. stear = gestold vet: *de vaste bestanddeelen van verschillende vetten, kleur- en reukloos*; *gezuiverde talk*); **–kaars,** v. –en. (ea = ee).
Ste'de, v. steden (*stad*, vero. of in vaste uitdrukkingen; *plaats, plek, oord*): *hier ter –*; *de heilige –*, heilige plaats, kerk, tempel; zegsw. *in – van*, in plaats van; verg. Hofstede; **–houder,** m. –s; zie Stadhouder; **–ke,** o. –s (*stadje*): *Alkmaar, het –*; **–kroon,** v. –kronen (*kring van muren om een stad*; *kroon van de stedemaagd* [*voorstellende de muren en torens der stad*]); **–lijk,** bn. (*van een stad*; *stads . . . .*): *de –e rechten,* [a]) rechten v. e. stad, [b]) in- en uitvoerrechten door een stad geheven; *de –e regeering*, het bestuur der stad; **–ling,** m. en v. –en (*stadbewoner*); v. ook **–e; –maagd,** v.: *de – van Amsterdam*, personificatie der stad; **–naar,** m. –naren (*stedeling, stadsmensch*; eenigsz. spott.).
Ste'dendwinger, m. –s (gesch. *eerenaam van Frederik Hendrik, ook van Maurits*).
Ste'dewaarts, bw. (*stadwaarts*): *– gaan.*
Stee, v. steeën (1 *plaats*; 2 *plekje*): 1 zie Stede; 2 *een zwakke – in een touw, een slechte – in laken*; zie Glee.
Steeds, bw. (*altijd, altoos, gestadig, bestendig*): *men vraagt – meer.*
Steedsch*, bn.: *–e manieren*, d. i. der stadsbewoners; *–e kleeding*, als in de stad.
I. Steeg*, v. stegen (*nauwe straat, smalle weg*): *de man woont in een –.*
II. Steeg*, bn., bw.; steeger, steegst (1 *halsstarrig, koppig*; 2 Z.-N. *hard*): 1 *dat steege paard*; 2 *– hout.*
I. Steek, m. steken (*het steken* in verschillende eig. en fig. bet.: 1 *pijnlijke aandoening*; 2 *stoot met mes, dolk, bajonet enz.*; *de ontstane wonde*; 3 *doorhaling met de naald*: *naaisteek, breisteek*; 4 *het uitgestokene*; 5 *bedekte hatelijke toespeling*; ook: *ondeugende scherts*): 1 *een – in de zijde, in de rug, in het hart*, pijnlijke trek; 2 *iem. een doodelijke – toebrengen*; *de – van een bij, wesp, schorpioen*; 3 *een kruis–*; *een – laten vallen, opnemen*; *fijne steken*; *daar is een –je aan los*, de zaak is niet geheel in orde; ook: *aan haar is een –je los*, zij is niet, wat zij zijn moet op zedelijk gebied; z. ook Breister, Steekhouden; 4 *de polderjongen laadde de kruiwagen met tien steken*; 5 (v. e. tijdschrift) *met hetzelfde aantal steken op de jonge dichters*; *iem. een – (onder water) geven*, hem bedektelijk een onaangenaamheid zeggen; nog: zegsw. *iem. in de – laten,* [a]) hem in verlegenheid laten, hem in nood niet helpen, [b]) zich niet meer bekommeren om, hem laten wachten; *iets in de – laten*, er niet meer naar omzien; *geen –*, niets, b.v. *hij voert geen – uit.*
II. Steek, m. steken (*hoofddeksel van militairen, punthoed van een R.-K. geestelijke, een dominee enz.*): etym. = Steek **I.**
Steek'beitel, m. –s (*smalle beitel*); **–bekken,** o. –s (*bekken met een steel er aan, dat men onder het lichaam van zieke menschen plaatst*); **–blad,** o. –bladen (*leeren borstlap* b.v. *bij het schermen*); **–brief,** m. –ven (*officieele brief, van een rechtbank uitgaande, in dagbladen enz., waarin mededeelingen gedaan worden omtrent een gepleegde misdaad en het*

signalement van den misdadiger wordt opgegeven), germ.; **–distel,** v. –s (*melkdistel*; Lat. sonchus); **–doorn, –doren,** m. –doorns, –dorens (*kruisbezie*[*struik*]; Lat. ribes grossularia, *Christusdoorn*); **–garen,** o. (*vogelnet, strijknet*); **–grond,** m. –en (*ankergrond*): *wij kregen eerst –, daarna modder*; **–hevel,** m. –s (*hevel tot onderzoek van de vloeistof in een vat*; z. Hevel).

Steek'houden of **steek hou'den,** hield –, h. –gehouden (v. e. redeneering: *opgaan* [eig. v. laken, dat goed de naaisteken houdt] inz. met ontkenning): *die bewering houdt geen steek*; **–houdend,** bn. (*degelijk*): *een – argument*, beproefd; **–kan,** v. –nen (*vochtmaat, 19,4 Ned. kan of l*).

Stee'kind, o.; zie Stadskind.

Steek'mug, v. –gen (*langpootige insecten met draadvormige steeksnuit, in allerlei soorten in ons land*; *neefje*); zie ook: Anopheles, Stegomyia; **–pad,** v. –den (Z.-N. *stekelbaars*); **–palm,** v. –en (*buks, die* b.v. *op Palmzondag de palmtakjes levert*; Lat. buxus); **–pan,** v. –pannen (*steekbekken*); **–penning,** m. –en (*geldstuk*; *fooi, om iem. om te koopen*; *godspenning*); **–pomp,** v. –en (scheepst. *verplaatsbare scheepspomp*); **–priem,** m. –en (*dun steekijzer met punt*); **–spel,** o. –spelen (gesch. *tornooi*); **–turf** (*een lange losse turf, gestoken van de korst van hoogveen*), **1** (voorwerpsn.), m. –turven; **2** (stofn.), v.; **–vlieg,** v. –en (inz. in het meerv. *vliegen, die het bloed uitzuigen bij zoogdieren*; Lat. tabanidae; *paardenvlieg*); **–vogel,** m. –s (Z.-N. *wouw, klamper*); **–wagen,** m. –s (*handwagen, wagen. die men voortduwt*); **–wonde,** v. –n (*wond, door een steek* in bet. 2 *veroorzaakt*).

Steel, m. stelen (1 *lang, recht min of meer rond handvatsel*; *stok*; 2 v. een pijp: *buis*; 3 *schacht*; 4 *stengel*; 5 *groente*): 1 *de – van een bezem, een vork, een riek, een schop*; zegsw. *nu weet ik, hoe de vork* (of: *de bijl*) *in* (of: *aan*) *de – zit*; z. Vork; 2 *de – van een gouwenaar*; 3 *de – van een lans, een speer*; 4 *de – van een bloem, een blad*, waarmee bloem of blad a. e. tak is verbonden; 5 *houdt ge van stelen?* z. Raapstelen.

Steelsch*, bn. (*heimelijk*): *een –e blik werpen*.

Steels'gewijze, steels'wijs, bw. (*in het geheim, verholen*): *iets – gadeslaan*, heimelijk; *– komen*; ook: –gewij'ze, –gewijs'.

Stee'man, m. –lui, –lieden (*stedeling*); vero.

Steen* 1 o. (wordt *steen* meer als een verzamelende stofn. opgevat, dan is *steen* v., z. **3**) (1 *harde delfstof, die niet smeed- of brandbaar is en in water niet oplost*, min of meer abstract opgevat; 2 *naam v. e. steenen gebouw*; inz. *kasteel* [*versterkt*]): 1 *zoo hard als –, allerlei – haalt men uit de groeven*; fig. *een hart hebben van –*, erg gevoelloos zijn, geen medelijden kennen; 2 *het – te Antwerpen*, vroeger gevangenis, thans museum; verg. *Loevestein, IJselstein*; **2** m. –en (1 *stuk steen*; *naam van allerlei voorwerpen van steen gemaakt, uit steen gehouwen enz.*; 2 *naam van voorwerpen, die oorspr. van steen waren*; 3 *kern van sommige vruchten*; 4 *dat, wat aan e. steen doet denken*; *een min of meer steenachtig voorwerp*; 5 *uit klei gebakken „steenen"*; 6 vero. *gewicht*): 1 *met –en gooien*; *een goot–, een graf–*; zie Zerk; *een hoek–, een molen–, een slijp–, straat–*; *de steenen, noodig voor de verschillende kleuren eener kaart*; *de lithographische –*, nl. het stuk fijne kalksteen, waarop de teekening enz. eerst wordt overgebracht; *op – teekenen, graveeren*; zegsw. *de eerste – leggen v. e. gebouw*, de bouw beginnen; *de eene steen zal op de andere niet blijven*, alles zal verwoest, het onderstboven gekeerd worden; *het zal niet gebeuren, al zou* (of: *komt*) *de onderste – boven komen*, al zou alles omgekeerd worden; *de – der wijzen*, het middel om goud te maken, waarnaar Middeleeuwsche alchimisten tevergeefs zochten; *de – der wijzen zoeken*, fig. de oplossing van iets onmogelijks; *de – meenen gevonden te hebben*, fig. zich blij maken met een doode musch; *de eerste – op iem. werpen*, als eerste aanklager het recht hebben bij de steeniging de eerste steen te mogen werpen, Joh. 8 : 7; *– en been klagen*, zeer luid, zeer heftig (oorspr. klagen aan de steenen beelden en de gebeenten van heiligen); *een steen met een brief er aan*, daar het brievenport te duur was, stuurde men een steen, waarvan het versturen goedkooper was en voegde er een brief bij; Z.-N. *–en vriezen*, hard; z. ook Aanstoot, Hart; 2 *een dobbel–, een domino–, een dam–*; 3 *de – van een abrikoos, perzik, pruim, kers*; 4 in samenst. Hagel–, Nier–; zie ald.; 5 *–en bakken*; z. Bak–, Tichel–, Tegel–; 6 *een – vlas, een – kaarsen*, nl. 2.7 kg; **3** v. (*verzamelende stofnaam*): *een gevel optrekken van of met fijne waalsteen*; zie ook Steentje.

Steen'achtig, bn. (1 *gelijkende op steen*; 2 *met* [*veel*] *steenen*): 1 *steenkool is een –e delfstof*; 2 *een –e heidegrond*, nl. vol kiezelsteen.

Steen'arend, m. –en (*groote arend, goudarend*; Lat. aquila c. chrysaëtus): *de – heeft een vlucht van wel 2–3 m*; **–bakker,** m. –s (*man, die metsel- of tichelsteen bakt of doet bakken, bezitter eener steenbakkerij*); **–bakkerij,** v. –en (*plaats, waar steenen gebakken worden*; *het bakken van steenen*): *de –en aan de Waal*; **–bestorting,** v. –en (*regelmatige bedekking van een weg, oever enz. met een laag van stukken natuursteen*); **–bikker,** m. –s (*werkman, die steenen afbikt*).

Steen'boete, v. –n (gesch. *boete door schepenen opgelegd, om een bepaald aantal steenen te leveren aan stad of kerk*).

Steen'bok, m. –ken (*in 't wild op 't gebergte levende bok met groote, van knobbelige ringen voorziene, naar achteren gebogen holle horens*; Lat. capra ibex; *10de teeken in de dierenriem*).

Steen'bokskeerkring, m. (*zuiderkeerkring, parallel,* $23^1/_4°$ *ten Z. van de evenaar*).

Steen'breekachtigen, v. mv. (*plantenfamilie, waartoe o. a. de hortensia en jasmijn behooren*; Lat. saxifragaceae).

Steen der wij'zen; z. Steen **2** 1.

Steen'doorn, m. –en (*haag- of kattendoorn*).

Steen'druk, m. (*lithographie*): *is dat – of zetwerk?* **–drukken,** steendrukte, h. gesteendrukt (*lithographeeren*); **–drukker,** m. –drukkers; **–drukkerij,** v. –drukkerijen; **–drukkunst,** v. (*uitvinding v.* ± *1800, door Aloys Senefelder, 1771–1834, een procédé, hoofdzakelijk hierin bestaande, dat men afdrukken maakt met een steen, waarvan de beteekende gedeelten alleen drukinkt aannemen*); **–drukpers,** v. –persen (*pers van een steendrukker*); **–drukplaat,** v. –platen (*af-*

druk van een steen); **–drukwerk,** o. –en (*lithographisch werk*; ook: *het steendrukken of een steendruk*).

Steen'duif, v. –duiven (*rotsduif*; Lat. columba livia): *van de – stammen al de duivenrassen af*; **–dwerg,** m. –en (Germ. myth. *aardmannetje in grotten levende*); **–eik,** m. –en (*Z.-Europeesche eik*); zie Azijn **II.**

Stee'nen*, bn. (1 *van steen*; 2 *als van steen*): 1 *een – beeld*; – *bijlen*; z. Vuursteen; 2 fig. *een – hart*, hoogst ongevoelig.

Steen'ezel*, m. –s (Z.-N. *kleine ezel*; fig. *dom mensch*); **–geit,** v. –en (*wijfje v. d. steenbok*); **–glooiing,** v. –en (*talud van dijken, dammen, zeeweringen enz. met stukken natuursteen bezet*): de eerste –en werden in 1732 tegen de paalworm gelegd; **–goed,** o. (*verglaasd aardewerk*): *het fijne Eng. – heet ook Wedgwood*; **–groef, –groeve,** v. –groeven (*plaats, waar natuursteen ontgonnen wordt*): *de –groeven van Bentheim*; **–hard,** bn. (*zoo hard als steen*): *een –e perzikpit*; fig. ongevoelig, onvermurwbaar: *het –e gemoed van Alva*; **–hommel,** v. –s (*zwarte hommel, die onder steenen leeft*; Lat. bombus lapidarius); **–houwen,** o. (*steen bewerken, kappen enz.*); **–houwer,** m. –s (*werkman, die steen bewerkt, kapt enz.*; *eigenaar eener steenhouwerij*); **–houwerij',** in de tweede bet. –en (*het steenhouwen; de werkplaats*); ook: Steen'houwerij.

Stee'nig*, bn. en bw.; –er, –st (*steenachtig*): *een –e bodem.*

Stee'nigen*, steenigde, h. gesteenigd (*met steenen doodgooien*): *Ste'fanus werd gesteenigd*, Hand. 7 : 59; **–ing*,** v. –en: *de – van Palame'des vóór Troje.*

Steen'kalk, v. (*kalk, verkregen uit kalkgesteente, en niet uit schelpen*): *– van Luik.*

Steen'kapper, m. –s (inz. Z.-N. *steenhouwer*).

Steen'karper, m. –s (*zekere ineengedrongen karpersoort, in stilstaand water algemeen voorkomend*; Lat. carassius vulgaris).

Steen'klaver, v. (Lat. lotus; ook wel voor *witte klaver*, Lat. trifolium repens).

Steen'klomp, m. –en (*klomp of groote brok steen*): *de top v. d. Bloksberg ligt vol –en.*

Steen'kolen, v. mv.; zie Steenkool.

Steen'kolenbed, o. –den (*steenkolenlaag*); ook: **–kolenbedding,** v. –en; **–kolenbriket,** v. –ten (*briket v. steenkolengruis*); **–kolengas,** o. (*lichtgas, uit steenkolen gestookt*); **–kolengroeve,** v. –groeven (*groeve, waaruit steenkolen gedolven worden*); **–kolenhandel,** m.; **–kolenhandelaar,** m. –s; **–kolenlaag,** v. –lagen (*laag van steenkolen in de aardbodem*); **–kolenloods,** v. –en (*loods tot berging van steenkolen*); **–kolenmagazijn,** o. –en (*groot steenkolenpakhuis*); **–kolenmijn,** v. –en; **–kolenproductie,** v.; **–kolenteer,** v. (*teer, uit steenkolen gewonnen bij de gasbereiding*); **–kolenverbruik,** o.; **–kolenwagen,** m. –s (*wagen of wagon tot vervoer van steenkolen*).

Steen'kool, v. –kolen (*brandbare delfstof, bestaande uit dicht in elkaar geperste plantendeelen, met een gemiddeld koolgehalte van 80 %*): de – is meestal zwart; naar de vorm, waarin zij gevonden wordt: blader–, vezel– enz.; zie ook Anthraciet, Vetkolen; *witte –*, drijfkracht van water inz. als opwekker van electriciteit; z. ook Blauw **1.**

Steenkoud', bn. (*zeer koud*).

Steen'kraai, v. –en (*alpenraaf*); **–krijter,** m. –s (*gierzwaluw*); **–laag,** v. –lagen (*laag van steenen in een groeve*; *laag metselsteenen*); **–lijder,** m. –s (*graveellijder*); **–linde,** v. –n (*linde met kleine bladen en hard hout*); **–marter,** m. –s (*huismarter*; zie ald.); **–meeuw,** v. –en (*sneep*; Lat. chondrostoma nasus); **–olie,** v. –oliën (*petroleum*); **–oven,** m. –s (*steenbakkerij*); **–periode;** z. Steentijdperk; **–puist,** v. –en (*harde puist*); **–put,** m. –ten (Z.-N. *welput*); **–raket,** v. (*kruisbloemige plant*; Lat. erysimum); **–rood*,** bn. (*rood als baksteen, brikkenrood*): *een – weefsel, een –roode japonstof*; **–roos,** v. –rozen (*alpenroos*); **–rots,** v. –en (*harde granietrots*); **–schaap,** o. –schapen (*muffeldier*; z. ald.).

Steen'slag, o. (*tot kleine stukken verbrijzelde of geklopte basalt, natuursteen*): *een weg harden met –*; **–slagweg,** m. –en (*weg, gehard met steenslag*; *grindweg*).

Steen'stort, v. –en (*plaats voor het storten van steenpuin*); ook, Stort.

Steen'tang, v. –en (*klauwvormige tang, in gebruik bij het ophijschen van zware stukken natuursteen*).

Steen'tijdperk, o. (*voorhistorisch tijdperk, waarin de menschen* inz. *steenen werktuigen hadden*): ondertijdvakken van het – zijn: het palaeotische en neoliticum, dit laatste eindigt ± 6000 v. C.

Steen'tje, o. –s (*kleine steen*): zegsw. *ook een – bijdragen*, ook iets bijdragen, ook een duit in het zakje doen; *op de kleine –s loopen*, het voetgangerspad, zijplaveisel.

Steen'uil, m. –en (*kleine soort van uil*; Lat. athene noctua vidalii); **–valk,** m. –valken (*soort van valk*), ook: Rotsvalk.

Steen'vlas, o. (*amiant, asbest*).

Steen'vrucht, v. –en (*vrucht met sappig vleesch rondom een steen of kern*): *perziken, abrikozen, pruimen, kersen zijn –en*; **–wagen,** m. –s (*kruiwagen zonder zijstukken met hoog achterschot, tot het vervoer van steen*); **–weg,** m. –wegen (*groote weg, heirbaan: weg met vierkante granietsteenen geplaveid*); **–wilg,** m. –en (*wilgensoort*); **–worp,** m. –en (*worp met een steen*; *de afstand, door de geworpen steen doorloopen*); **–zaag,** v. –zagen (*ongetande zaag, om steenen platen en ook marmer door te zagen met behulp van scherp zand en water*); **–zager,** m. –s (*werkman, die steenen zaagt*; *eigenaar v. e. steenzagerij*); **–zagerij',** v. in de tweede bet. –en (*het zagen van steenen*; *de werkplaats*); **–zetter,** m. –s (*arbeider, die steenen vervoert, hetzij metselsteenen, straatklinkers, straattegels, trottoirbanden*); **–zout,** o. (*klipzout, een sedimentair gesteente*); **–zwaluw,** v. –en (*toren- of gierzwaluw*).

Steeple-chase, v. –-chases (Eng. letterlijk: *torenjacht*; *wedren met hindernissen*, nl. *over heg en steg naar een bepaald punt in het verschiet*, [*meestal een toren of ander hoog punt*]): *de 3000 m –– op de Olympische Spelen.*

Stee'vast, bw. (*regelmatig*).

Stee'voogd, m. –en (*stadsvoogd, gouverneur eener stad* inz. *bevelhebber v. e. vesting*); vero.

Stee'waarts, bw. (*stadwaarts*).

Steg, m. (wisselvorm naast *steeg*, in zegsw.): *weg noch – weten*, totaal onbekend zijn.

Steganographie', v. (Fr.-Gr. steganographia van steganos = bedekt: *geheimschrijf-*

kunst met cijfers; geheim teekenschrift).
Ste'gel, m. stegels (*stijgbeugel*; gew., vero. *trapje om over een heining te komen*).
Ste'gelreep*, m. –reepen (*stijgriem, reep van de stijgbeugel*): *de – in- of opkorten.*
Stegomy'ia, v. –'s (Gr. my'ia = mug + stegos = dak: *muggensoort in de tropen, waaronder de tijgermuskiet [zwart lijf met witte banden], die naar veler meening de gele koorts door haar steek overbrengt*).
Stei'ger, m. steigers (*aanlegplaats op palen voor schepen; steigerschuit met daarop rustende brug; stellage langs huizen enz. om te bouwen, te herstellen enz., metselstellage*); **–balk,** m. –en (*balk of paal van een steiger*).
Stei'geren, steigerde, h. gesteigerd (verwant met *stijgen*: *op de achterpooten overeind gaan*): *schrik doet een ros –.*
Stei'gergeld, o. –en (*geld voor het liggen van een schip aan een steiger*); **–werk,** o. (*het getimmerte aan of van een steiger*).
Steil, bn. en bw. (1 *min of meer loodrecht recht naar boven, recht naar beneden*; 2 fig. *niet meegaand, star, vasthoudend*): 1 *een –e bergwand, een –e kust, een –e trap; een –e afgrond, een –e diepte; het ging – naar beneden*; 2 *die man heeft op het stuk van godsdienst –e begrippen; dat is –e rechtzinnigheid*; nog: *een –e wind*, stijf, scherp.
Steil'getopt, bn. (*met steile top*): *een –e toren; –e rotsen.*
Steil'heid, v. (*het steil-zijn*).
Steil'oor* 1 m. –ooren (*ezel*); **2** m. en v. –ooren (fig. *stijfkop: iemand, die steile*, in bet. 2 *begrippen heeft*).
Steiloo'rig*, bn. en bw. (1 eig. *met steile ooren*; 2 fig. *stroef, koppig, halsstarrig*): 1 *een koppel –e honden*; 2 *– van inborst.*
Steil'schrift, o. (*schrift in steile of loodrechte stand*); verg. Schuinschrift.
Steil'te, v. in bet. 2 –n (1 *het steil-zijn*; 2 *steile hoogte*; 3 *stroefheid; stijfheid; halsstarrigheid*): 1 *de – van een rotswand*; 2 *op die – was een arendsnest*; 3 *Calvinistische –.*
Stek 1 v. stekken (*afzetsel, loot*); **2** m. –ken (Z.-N. bijvorm van *stok*; Z.-N. *korte, snelle stoot, slag of prik*, ook fig.): *een – v. e. mes.*
Steka'de, v. –n (*in een stok verborgen steekwapen, dolk, degen; stokdegen*); vero.
Ste'keblind, bn. (*geheel en al blind*); verg. Stikdonker, Stokdoof.
Ste'kel, m. stekels (*puntige uitwas, stekelig aanhangsel; stekelbaars*): *de rozen hebben –s*; **–achtig,** bn.; –er, –st (*puntig*; fig. *scherp, bits*).
Ste'kelbaars, m. –zen (*inlandsch vischje met rug- en buikvinstekels, 4–9 cm*; Lat. gastrosteus aculeatus); **–bes,** v. –sen (*kruisbes*); **–bezie,** v. –beziën; **–brem,** v. –men (*ronde stekeldistel, kogeldistel*; Lat. genista anglica); **–doorn;** z. Steekdoorn; **–draak,** m. –draken (*pieterman*); **–huidigen,** mv. (*afdeeling van het dierenrijk, waartoe o. a. zeesterren en zeeëgels behooren*; Lat. echinodermata).
Ste'kelig, bn. (1 *met stekels bezet, vol stekels*; 2 fig. *hekelend, scherp, bits*): 1 *planten met –e bladeren, de egel heeft een –e huid*; 2 *een – antwoord; iem. iets –s zeggen*, scherps; **–igheid,** v. –heden (fig. *stekelig woord of gezegde*).
Ste'keling, m. –en (*grondel*).
Ste'kelrog, m. –gen (*rog met puntige doorntjes op de rug*; Lat. raja clavata); **–tje,** o. –s; z. Stekelbaars; **–varken,** o. –s (*knaagdier, bezet met stekels in het Middellandsche-Zeegebied, verwante soorten in Z.-Am.*; Lat. hystrix cristata).
Ste'kelvinnigen, mv. (*visschen, wier rugvin stekels draagt*; Lat. acanthopterygii).
Ste'ken, stak, h. gestoken (1 *iets ergens induwen, indoen, aandoen*; Z.-N. ook: *duwen*; 2 *door een scherp voorwerp in iets te duwen: prikken, verwonden*; 3 *ergens in zijn*): 1 *de sabel in de scheede –; aal –*; z. Elger; *een ring aan de vinger –*; Z.-N. *aan de kar –*, duwen, verg. Steekwagen; Z.-N. *'t steekt nauw*, 't komt er op aan; zie verder Bank, Brood, Draak, Kroon, Kruimel, Loftrompet, Oog, Speld, Stok **1**; 2 *met spelden, naalden –*, prikken; *de wespen hebben den jongen gestoken*; fig. *de zon stak*, brandde; *de moord stak hem*, hij stierf, vero.; fig. *dat steekt hem*, prikkelt, hindert hem; *de wonde begint te –*, pijn doen; 3 *het mes stak nog in de wonde; de sleutel stak in het slot; in de modder blijven –*, vastzitten; fig. *in zijn rede blijven –*; zegsw. *daar steekt iets achter*, zit; *in geen goed vel –*, ongezond zijn; zie ook nog Wal.
Ste'ker*, m. stekers (*persoon, die steekt; werktuig, waarmee men steekt*).
Stek'je, -sken, o. –s (Z.-N. *stokje; lucifer*).
Stek'ken, stekte, h. gestekt (1 *door stekken voortplanten, een stek in de grond zetten, om ze te laten groeien*; 2 Z.-N. *een snelle, heftige prik geven*, ook fig.; Z.-N. [*vast*]*pakken*): 1 *bessen –, rozen –*; 2 Z.-N. *naar iem. –.*
Stel 1 m. (*stand, orde*, in zegsw.): *ons huis is nu op –*, alles is in orde, op regel, zegsw. *op – en sprong*, onmiddellijk; **2** o. stellen (1 *bij elkaar behoorende voorwerpen, een verzameling; toestel*; 2 *onderstel*): 1 *een – juweelen; een olie- en azijn–; een – maten en gewichten; een goed – hersens; dat is me een –!* aardig troepje; 2 *het stel van een wagen*, onderstel.
Ste'len, stal, h. gestolen (*wegnemen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening*): zegsw. *die eens steelt, is altijd een dief*, wanneer men eens iets heeft gestolen, behoudt men altijd de naam van dief; *iemands hart –*, zijn genegenheid winnen; *het is om te –*, zeer lief en aardig; **–er,** m. –s; zie Heler.
Stel'hout, –ijzer, o. –en, –s (*stuk hout of ijzer, veelal met groeven, waarmee men iets hooger of lager kan stellen of plaatsen*): *het – van een ziekestoel; het – van een affuit.*
Stel'kunde, stel'kunst, v. (*algebra*).
Stel'kunstig, bn., bw. (*algebraisch*): *een –e oplossing van een rekensom.*
Stella'ge, v. –s (*stelling, steiger*). (g = zj).
Stel'le, v. –n (*aardhoogte* b.v. *opgeworpen op schorren als toevlucht voor het vee bij vloed*).
Stel'len*, stelde, h. gesteld (1 *doen staan, plaatsen*; 2 *richten*; 3 *bepalen, vaststellen*; 4 *in behoorlijke vorm in woorden op schrift brengen*; 5 *veronderstellen*): 1 *te boek –, tentoon–; paal en perk –*, de grenzen aanwijzen, fig. kortwieken, beteugelen; *in slagorde –*, schikken; *iets in het licht –*, fig. goed doen uitkomen; *ergens een eer in –*, als een eer beschouwen; *ter hand –*, overhandigen; *in vrijheid –*, de vrijheid geven; *op de proef –*, beproeven; *zich stellen in*, berusten; z. Voet; 2 *een kijker –*, richten; *iem. naar zijn hand –*, hem gedwee doen gehoorzamen; 3 *voorwaarden –*; *iem. de wet –*, voorschrijven, hoe hij handelen of zich gedragen

moet; 4 *de school moet leeren –; een brief leeren –*, opstellen; *een request –*; 5 *stel, je kunt niet komen, wat dan?* nog: *ik kan het met hem niet –*, vinden; *ik heb wat met hem te –*, moeite; *tevreden –*, doen zijn; *hij kan het goed –*, heeft ruime middelen; *in het werk –*, d. i. aanwenden; *hoe zal hij dat –*, aanleggen? spraakk. *de –de trap*, de positivus.

Stel'ler, m. stellers (*hij, die opstelt, in geschrifte brengt*): *wie is de – van dit artikel?*

Stel'lig, bn. en bw.; –er, –st (*zeker, bepaald*): *een –e belofte, de –e verwachting hebben; zal ik, zei Keesje, door mijn –e toon bemoedigd,* besliste; *– komen*; **–heid,** v.

Stel'ling, v. –en (1 *te bewijzen waarheid; thesis, leerstelling*; 2 *plaatsing*; 3 *stellage of steigerwerk*; 4 mil. *positie, post, vast punt*): 1 *een – der meetkunde; de – van Pythagoras*; z. Pythagorisch; *promoveeren op –en; een – bestrijden, verdedigen*; 2 *de – der troepen was in ons voordeel*; Z.-N. rechtst. *– onder het bijzonder toezicht der politie*; 3 *een vat bier op – leggen; om die toren stond een stevige –*; 4 *een – aanvallen, nemen.*

Stellionaat', o. (Fr. stellionat v. Lat. stellio = sterhagedis, door de Romeinen als vergiftig, gevaarlijk, listig beschouwd: *bedrog*; rechtst. *bepaald soort van bedrog*, tot 1896 niet onder vervalschingen of valschheden begrepen): – wordt gepleegd door hem, die 1e een onroerend goed, waarvan hij weet geen eigenaar te zijn, verkoopt of verhypothekeert, 2e zijn met hypotheken bezwaard goed als vrij aanbiedt of met minder hypotheken opgeeft, dan waarmee het belast is; vero.

Stel'oefening, v. –en (*schooloefening in het leeren stellen*): *een boekje met –en*, d. i. met stof voor opstellen enz.

Stel'pen, stelpte, h. gestelpt (*stillen, doen ophouden*): *het bloed –*; fig. *iems. droefheid –.*

Stelp'net, o. –netten (*vischnet, om visch al overdekkend te vangen*).

Stel'regel, m. –s (*richtsnoer; grondregel*).

Stel'schroef, v. –schroeven (*richtschroef, schroef om werktuigen te stellen of te richten*): *een nat. instrument met vier –schroeven,* schroefjes, om het waterpas te doen staan.

Stel'sel, o. stelsels (*doelmatig geordend samenhangend geheel van bijeenbehoorende dingen en hun onderdeelen; een aantal, tot een geheel samengevoegde wijsgeerige begrippen, logisch uit elkaar voortkomende; een aantal, een geheel vormende grondbeginselen, volgens welke men handelt; systeem*): *ons zonnestelsel; het tientallig –; een – handhaven; het – van maten en gewichten*; z. Continentaal; **–aar,** m. –s (*ontwerper van een of meer stelsels*; spottend: *man der theorie, die de practijk uit het oog verliest, kamergeleerde*).

Stel'selloos*, bn., bw.; –loozer, –t of meest – (*zonder stelsel, ongeregeld*): *een –looze politiek, verdediging*; **–loos'heid,** v.

Stelselma'tig, bn. en bw.; –er, –st (*volgens een aangenomen stelsel, methodisch*): *een –e indeeling van de planten; iem. – tegenwerken*; **–heid,** v.

Stel'selzucht, v. (*voorliefde voor stelsels*).

Stelt, v. stelten (*dunne paal of stok met voettrede*): *de knapen liepen op –en*; zegsw. *op –en zetten,* in beroering brengen, in wanorde; *het huis stond op –en*, in de war.

Stel'tenlooper*, m. –loopers (*persoon, die op stelten loopt*): *de –s der Landes.*

Stelt'loopers*, m. mv. (*een orde van vogels, wier dunne en lange pooten hen in staat stellen om in het water, in poelen of plassen, of zand te loopen*; Lat. gressores): *ooievaars, reigers, plevieren zijn –s.*

Stelt'wortels, m. mv.: *de – komen meer of minder hoog boven de grond uit een stam of takken en dienen tot steun*; z. Rizophore.

Stem*, v. –men, behalve in bet. 4 (1 *het vermogen van menschen* [*en dieren*] *om een geluid met de keel voort te brengen,* inz. *bij de menschen spraakklanken*; 2 muz. *zangorgaan, zangstem*; 3 *openbaring van zijn gevoelen voor of tegen*: *kiesstem*; 4 spraakk. *het trillen der stembanden bij bepaalde medeklinkers*): 1 *een krachtige, heldere, zwakke, scherpe, doffe –; met gedempte – spreken; met luider –; de –men van het woud*; fig. *zijn – tegen iets verheffen,* er krachtig tegen opkomen; *de – van het geweten*; z. ook Roepende; 2 *een mooie – hebben; geen – hebben,* niet kunnen zingen; *niet bij – zijn; een lied voor drie –men; welke – zingt gij,* verg. Alt, Bariton, Bas enz.; 3 *zijn – uitbrengen, zijn – aan iets geven, de stemmen opnemen, tellen; staking van stemmen,* er zijn er evenveel vóór als tegen; *je krijgt mijn –; met algemeene –men; – hebben in een vergadering,* mee mogen stemmen; z. Kapittel; 4 *de d, z, b worden met –, de t, s, p zonder – uitgesproken*; nog (z. bet. 3): *de – des bloeds,* de liefde voor zijn verwanten; *de – des volks,* algemeen verlangen, algemeene meening.

Stem'band, m. –banden (ontl. *deel van het geluidsorgaan in het strottenhoofd van menschen en dieren*): *het trillen der –en.*

Stem'biljet, o. –biljetten (*briefje, biljet, waarmee men bij verkiezingen zijn stem uitbrengt op een candidaat; briefje, papiertje, waarop men in een vergadering zijn gevoelen vóór of tegen kan uiten*); ook inz. in Z.-N.: **–briefje,** o. –s.

Stem'buiging, v. (*uitdrukking, welke men in zijn stem legt*); verg. Modulatie.

Stem'bureau, o. –'s (verkiezingen: *college van personen, die de stemmen opnemen; de plaats, waar de stemming gehouden wordt*); (eau = oo); **–bus,** v., **–kist,** v. –bussen, –kisten (*bus of kist, waarin de kiezer zijn stembiljet werpt*): *uit de stembus komen,* gekozen worden of zijn; **–district,** o. –en (*kieskring*): *ons land is verdeeld in –en.*

Stem'geluid, o. –geluiden (*het geluid van een stem*): *ik heb zijn – niet gehoord.*

Stem'gerechtigd 1 bn. (*kiesrecht hebbende*); **2 –e,** m. en v. –gerechtigden (*iemand, die mede mag stemmen of kiezen*).

Stem'hamer, m. –hamers (*werktuig, om een piano te stemmen*).

Stem'hebbend, bn. (1 *stemgerechtigd*; 2 *met stem* bet. 4 *uitgesproken*): 1 *een – lid*; 2 *–e medeklinkers.*

Stem'kaart, v. –kaarten (*kaart, waardoor men opgeroepen wordt om te stemmen*).

Stem'lijst, v. –en (*lijst der stemgerechtigden*).

Stem'loos*, bn. (spraakk. *zonder stem* in bet. 4): *–looze medeklinkers.*

Stem'men, stemde, h. gestemd (1 *bij een verkiezing zijn stem uitbrengen; mondeling, schriftelijk enz. kiezen, zijn gevoelen voor of tegen te kennen geven*; 2 van instrumenten: *op de juiste toonhoogte stellen*; 3 *in zekere gemoedstoestand brengen*): 1 *– op rood; er*

werd druk gestemd; in een vergadering – voor eenig voorstel; mondeling, met gesloten briefjes –; voor iets – met het opsteken der hand; tegen iets –; over iets –; hij stemde vóór; 2 *een piano, een viool –*; 3 fig. *iem. tot zachtheid –*, doen overhellen; *die tijding stemt ons treurig*, maakt; **–'mencijfer,** o. –s.

Stem'mig, bn. en bw.; –er, –st (*ingetogen, zedig, ernstig, niet opzichtig*): *een – meisje; een –e kamer; – gekleed*; **–heid,** v.

Stem'ming, v. in bet. 1 –en (1 *daad van stemmen* in bet. 1, 2; 2 *de toonhoogte v. e. instrument; de staat van zuiverheid der tonen ook onderling*; 3 *gemoedsgesteldheid, humeur*; 4 *algemeene denkwijze*): 1 *een hoofdelijke –*, d. i. door 't noemen van de namen der stembevoegden een mondelinge – houden; *een geheime –; recht van – hebben; een eerste –, een tweede of vrije –; tot – overgaan; – verlangen*; 2 *deze piano houdt geen –*; 3 *hij is in goede –*; 4 *de – voor dit wetsvoorstel was niet gunstig; – maken, voor, tegen iets*, verg. Propaganda; (handel) *de – op de beurs was flauw, kalm*, vraag en aanbod.

Stem'omvang, v.

Stem'opnemer, m. –s (*iemand, die de uitgebrachte stembriefjes opent en afleest*).

Stem'opneming, v. (*het aflezen en opteekenen van de uitgebrachte stemmen*).

Stem'pel, m. –s (1 *werktuig, waarmee men een naam, een letter, in het alg. eenig merkteeken, aanbrengt*; 2 *afdruk, merk van een stempel*; 3 *keur, ijk, muntslag*; 4 plantk. *boveneinde van de stamper*, z. ald.; ook, *stigma*): 1 *–s van koper en van caoutchouc; zijn – op iets drukken*, d. i. het waarmerken, fig. het bekrachtigen, goedkeuren; verg. *zijn zegel aan iets hechten*; 2 *een buitenlandsche brief vol uitheemsche –s*; fig. *dat draagt de – der waarheid*, kenmerk; *een man van de oude –*, trant, soort, slag; 3 *een zilveren lepel heeft verschillende –s; een gulden heeft twee –s*, nl. de muntslag en de beeldenaar; 4 *de – dient om het stuifmeel op te vangen*.

Stem'pelaar, m. –s (*man, beambte, belast met het stempelen van brieven, zegels enz.*).

Stem'pelband, m. –en (*gestempelde boekband; een boek met een stempelband*).

Stem'pelbeeld, o. –en (*beeldenaar op munten*); **–doos*,** v. –doozen (*doosje tot het opbergen van een stempel*).

Stem'pelen, stempelde, h. gestempeld (*merken met, een stempel drukken op*; fig. *kenmerken*): *brieven –, munten –; dit stempelde hem tot*; ook: *zijn arbeidskaart (moeten) laten afstempelen als bewijs van werkloosheid*; **–inkt,** m. –en (*inkt, om mee te stempelen*); **–jaar,** o. –jaren (nl. *van het stempelmerk*); **–kantoor,** o. (Z.-N. *kantoor, waar de echte merken worden gestempeld*); **–merk,** o. –en (*keur op goud en zilver*); **–snijder,** m. –s; **–snijkunst,** v. (*de kunst om de letters en figuren in stempels te snijden*).

Stem'plicht, m. (*plicht, door de wet opgelegd aan ieder bewoner v. ons land boven de 25 jaar om zijn stem uit te brengen*, b.v. *bij verkiezing van leden voor de Tweede Kamer*); **–recht,** o. (*recht van zijn stem te mogen uitbrengen*): *het algemeen –*, recht voor ieder meerderjarig burger, om te stemmen; *– is stemplicht*.

Stem'spleet, v. –spleten (ontl. *nauwe opening tusschen de stembanden*).

Stem'vee, o. (min.: *onzelfstandige kiezers*).

Stem'verheffing, v. –en (*het luider doen klinken van de stem*): *met – spreken*.

Stem'vork, v. –en (muz. *tweetandig, door slag of stoot een bepaalde, onveranderlijke toon aangevend werktuigje, tot het stemmen van instrumenten dienend*).

Stem'vorming, v. (*het vormen, het beschaven van de stem*): *oefeningen in de –*.

Sten'cil, m. –s (Eng. *schabloon, zinken stempel eener adresseermachine*).

Sten'den, m. mv. (gesch. *de drie standen, de Staten; de vergadering*): *de – des Rijks*.

Ste'nen*, steende, h. gesteend (*zuchten, kreunen, zacht kermen*): *de lijder lag te –*.

Steng, v. –en ([*dunne*] *stang; staak, vlaggestok*; inz. *verlengstuk van de scheepsmast*).

Sten'gel, m. –s (*dunne steel van planten, bloemen enz., plantendeel, verdeeld in knoopen en leden*); **–blad,** o. –bladeren, –bladen; **–knoop*,** m. –en (*knorf, verdikking in een stengel, plaats, waar een blad zit of gezeten heeft*).

Steno . . ., van Gr. ste'nos = eng. (e = ee).

Stenograaf', m. –grafen (*snelschrijver*); **–gram',** o. –grammen (*verslag in snelschrift*); **–graphie',** v. (*kortschrift*, d. i. *snelschrijfkunst door middel van teekens en afkortingen*), lees: *stee-noo-gra-fie'*; **–grapheeren*** (*in kortschrift opschrijven*); **–gra'phisch,** bn., bw. (*door de, betrekking hebbende op de stenographie*): *een – verslag; de directeur van de –e dienst*; **–telegraphie,** v. (*telegraaf door middel van een electro-magnetisch druktoestel voor stenografische teekens*); **–typist,** m. –en (*stenograaf, die ook typen kan*); v. **–e,** –n.

Sten'tor, m., Gr. heraut vóór Troje, wiens stem luider klonk, dan die van 50 krijgslieden samen; fig. een man met een stem als een klok; **–stem,** v. –men.

Step'pe, v. –n (Russ., letterl. dor, vlak land: *uitgestrekte grasvlakte, die 's zomers verdort*); **–achtig,** bn.; –er, –st: *een – landschap*.

Step'penbewoner, m. –s; **–hoen,** o. –hoenders (*hoendersoort der steppen*; Lat. syrrhaptes paradoxus); **–hond,** m. –en (*prairiehond, knaagdier*; Lat. cynomis socialis); **–landschap,** o. –pen; **–meer,** o. –meren (*zouthoudend meer der steppen*); **–rivier,** v. –en (*rivier in de steppen, die in een meer of moeras eindigt*): *de Syr-Darja is een –*.

Ster, star, v. –ren (1 *hemelbol*; 2 *iets, dat op een ster gelijkt: stervormig ordeteeken, onderscheidingsteeken, stervormige figuur enz.*; 3 *beroemdheid*): 1 *de avond–, de morgen–, de pool–; een vaste –*; zie Geluksster; 2 *de – in het wapen van Maastricht; de – van een ridderorde; de – der Sovjetrepubliek; een – van diamanten*, borstsieraad; *een – in het ijs vallen*, stervormige barst; 3 *een – aan de letterkundige hemel*; zie Sterretje; nog: Z.-N. *in zijn ster hebben, krijgen*, in de bol.

Ster'bladigen, mv. (*plantenfamilie met de bladen meestal in kransen, en kleine kelkzoom* o. a. *walstroo*; Lat. rubiaceae).

Stè're, v. –s, –n (Fr. v. Gr. stereos: *inhoudsmaat van 1 m³*); zie het vero. Wisse.

Stereo . . ., v. Gr. ste'reos = vast, hard.

Stereographie', v. (*lichaamsbeschrijving of teekening er van op een vlak*); **–metrie',** v. (*meetkunde der vaste lichamen; leer der lichaamsmeting*); **–scoop',** m. –scopen (*optisch werktuig, dat de vlakke beelden als beelden met reliëf te aanschouwen geeft*); **–tiep',**

bn. (*vast, onveranderlijk*): *een –e glimlach*; **–typie'**, v. (*plaatletterdruk*; *het maken van vaststaande drukvormen*). (y = ie).

Sterf'bed, o. –bedden (*doodbed, bed, waarop iem. sterft*); **–dag,** m. –dagen (*dag van overlijden*): *5 Mei, de – van Napoleon I*; **–elijk,** bn.: *de mensch is –*, d. i. moet of zal eens sterven; **–geval,** o. –len (*geval of gebeurtenis van iemands sterven*): *een – in de familie hebben*; *wegens –*; **–huis,** o. –huizen (*huis, waar een doode is, van waar iem. begraven is of wordt*): *samenkomst aan het –*; **–jaar,** o. –jaren (*het jaar van iems. dood*): *het – van Vondel, 1679*; **–lijst,** v. –en (*lijst v. sterfgevallen*); **–put,** m. –ten (Z.-N. *zinkput*).

Sterf'te, v. (*het sterven, het doodgaan*): *er was groote – onder het vee*; **–tecijfer,** o. –s (*cijfer, de verhouding aangevende tusschen het aantal sterfgevallen tot dat der levenden, in een bepaalde tijdsruimte, plaats enz.*): *het gemiddeld – in Nederland.*

Sterf'tijd, o.; **–uur,** o. –uren (*uur, dat iem. sterft*).

Ster'gewelf, o. (lit. t. *uitspansel*).

Steriel', bn.; –er, –st (Fr. stérile, Lat. sterilis: *onvruchtbaar*; *dor*; *vrij van, ongeschikt voor de ontwikkeling van bacteriën*).

Sterilisa'tor, m. –s, –to'ren (Lat. *toestel, om te steriliseeren*); **–secren*,** steriliseerde, h. gesteriliseerd (Fr. *van bacteriën e. d. ontdoen door verhitten tot boven 100° C.*): *groenten –*. (s = z).

Steriliteit', v. (Fr. [Lat. sterilitas]: *onvruchtbaarheid*; *dorheid*).

Sterk, –er, –st **1** bn. (1 *stevig, duurzaam, niet gauw slijtend*; 2 *krachtig, veel kunnende weerstaan*; 3 van de wind: *hevig*; 4 *vol lichaamskracht, spierkracht*; 5 *talrijk*; 6 van boter: *ietwat bedorven en onaangenaam smakend*): 1 *–e schoenen, – laken*; 2 *een –e vesting*; *–e muren*; *e. – paard*, krachtig; 3 *e. –e wind*; 4 *een –e jongen*; *–e beenen*; z. Been **2** 1; 5 *100 man –*; 6 *–e boter*; nog: zegsw. *dat is –*, bijna niet te gelooven, te verwachten; *het –e geslacht*, de mannen; *de –e hand*, steun (v. d. overheid, inz. de politie); spraakk. *een – ww.*, van stamklinker wisselend, b.v. drinken; *daar ben ik (niet) – in*; *ik maak mij – dit te bewijzen*, ik neem het op mij; **2** bw. (*in hooge mate een eigenschap hebbend door het bepaalde woord aangeduid*): *– gekruid.*

Sterkbee'nig*, bn.: *–e knapen*, d. i. hebbende gespierde beenen; *–e honden.*

Sterkedrank', m. –en (*drank, die veel alcohol bevat*).

Ster'ken, sterkte, h. gesterkt (*kracht geven, versterken*): *de zenuwen –*; *zich –*; fig. *iem. – in het leed*, troosten, bemoedigen.

Sterkerij', v. –en (katoenspinnerij: *het lokaal, waarin de gesponnen garens door een soort van meelpap gehaald worden en daarna gedroogd*).

Ster'kers, v. (*bitterkers*; z. ald.).

Sterk'gebouwd, bn. (*krachtig v. lichaam*).

Sterk'gespierd, bn. (*met sterke spieren*): *–e sjouwerslui*; **–gezenuwd,** bn.

Ster'king, v. (*het sterken*): *– van de spieren*; fig. *– in 't lijden*, troost.

Sterk'stroom, m. (*krachtige electr. stroom*).

Sterk'te, v., in bet. 4 –n (1 *het sterk, duurzaam enz. zijn*; 2 *talrijkheid*; 3 *troost, bemoediging*; 4 *vesting, fort, schans*): 1 *de – van iaken, van een draad*; 2 *de – van een garnizoen*; 3 *de Heer is mijn –*; *hij zocht – in het gebed*; 4 *een – bouwen, een – nemen.*

Sterkwa'ter, o. (meestal: *alcohol*): *iets op – zetten, iets in – bewaren.*

Sterlet', m. sterletten (Russ. *kleine soort steur*; Lat. acipenser ruthenus).

Ster'ling (Eng. misschien easterling = oosterling, bewoner der Oostzee, lid der Hanze, waar de eerste munten geslagen werden): *een pond –* of £ = 20 shilling = ± *f* 12.00.

Stern, v. –en (dierk. in het mv. *tot de meeuwen behoorende vogels, waarvan verschillende soorten voorkomen*): *de groote –*, Lat. sterna s. sandvicensis; *de dwerg–*, Lat. sterna a. albifrons; verkl. **–tje,** o. –s.

Ster'rebosch*, o. –bosschen (*plantsoen in de vorm van een ster*): *het – te Groningen*; **–jaar,** o. –jaren; zie Jaar 1; **–kers,** v.; zie Sterkers; **–kruid,** o. (*waterplant, ook sterrekroos geheeten, met draadvormige stengel, gaafrandige bladen, de bovenste vaak in rosetten en drijvend*; Lat. callitriche); **–muur,** v. (*muurachtig kruid, met rechtopstaande of neerliggende stengel, gaafrandige bladen en gesteelde bloemen*; Lat. stellaria).

Ster'renbeeld, o. –beelden (*hemelteeken; een der groepen, waartoe men vaste sterren [die* nl. *ten opzichte van elkaar dezelfde stand behouden] aan het uitspansel heeft vereenigd*), b.v. Groote Beer, Orion.

Ster'rendak, o. –daken (lit. t. *sterrenhemel*): *onder 't ruim der –daken.*

Ster'ren en stre'pen; zie Sterrenvlag.

Ster'rengroep, v. –en (meestal: *sterrenbeeld*); **–hemel,** m. (*uitspansel vol sterren*); **–kaart,** v. –en (*kaart v. e. deel van de sterrenhemel*); **–kijker*,** m. –s (eig. *iem., die naar de sterren kijkt, sterrenwichelaar; telescoop*); **–kijkerij,** v. (*sterrenwichelarij*); **–kunde,** v. (*kennis, wetenschap van de stand, de loop enz. der hemellichamen*); z. Astronomie; **–kun'dige,** m. en v. –n (*astronoom*); **–licht,** o. (*licht der sterren*); **–regen,** m. –s (*regen van vallende sterren, groot aantal van meteoren*): *de – der Leoniden is zeer sterk om de 33 jaar*; **–toren,** m. –s (*observatorium*); **–vlag,** v. –gen (*de Amerik. vlag met sterren en strepen*): de – heeft zooveel sterren als er staten zijn in de Unie, oorspronkelijk waren er 13 strepen nl. voor de 13 oudste staten, die de kern vormen der tegenwoordige Unie; **–wacht,** v. –wachten (1 *een gebouw, waarin men allerlei sterrenkundige instrumenten heeft en de loop enz. der sterren waarneemt*; *sterrentoren, observatorium*; 2 *de geleerden eener sterrenwacht*): 1 *op de – te Greenwich*; 2 *door de – te Greenwich werd een nieuwe ster ontdekt.*

Ster'renwichelaar, m. –s (*persoon, die uit de stand der sterren het lot voorspelt*; *astroloog*): de oudheid had haar –s; ook later had men –s, b.v. Nostradamus, 1503–1566; **–wichelarij,** v. –en (*astrologie*).

Ster'reschot, o. (*het vallen v. e. ster*).

Ster'retje, o. –s (*kleine ster*: *asterisk*): *een – bij een woord*, verwijzingsteeken; *van de slag dansten hem de –s voor de oogen.*

Ster'veling, m. en v. –en (*mensch*): *er was geen –*, niemand; *gelukkige –!* ook **–e.**

Ster'ven, stierf, i. gestorven (*ophouden te leven, uit het leven scheiden, overlijden, doodgaan*): *de man ligt op –*; *de vrouw kwam te –*; *– van verdriet*; *aan een ziekte –*; zie

Dood; fig. *het woord stierf op zijn lippen*, hij sprak het niet uit; *hij stierf duizend dooden*, zwaar lijden, gefolterd worden.

Ster'vend 1 bn. (*op het punt te sterven*): *ik vond mijn vriend –e; – stamelde hij nog een afscheidswoord*; **2 –e,** m. en v. –n (*iem., die sterft*): *het gerochel der –n.*

Ster'vensnood, m. (*in gevaar van sterven*): *in – neerliggen*, in doodsstrijd; **–uur,** o. –uren; zie Sterfuur.

Ster'vlucht, v. –en: *toeristische – van Waalhaven naar Lympne.*

Ster'vormig, bn. (*in de vorm eener ster*): *–e vermicelli, –e koekjes*; ook –vor'mig.

Stethoscoop', m. –scopen (Gr. sthethos = borst: *geneeskundig instrument*, inz. *om de hartslag en het geluid der longen waar te nemen*: *hoorbuis*). (th = t).

Steun, m. steunen (*waarop men steunt*: *stut, schraag, schoor*; fig. *hulp, troost, verzorger*): *die zoon was haar stut en –; – verleenen aan; met – van*; Z.-N. –(*tje*) *staan* of *geven*, iem. op zijn handen, schouders laten staan; **–balk,** m. –en (*stut-* of *schoorbalk*); **–beeld,** o. –en (*schraagbeeld*); **–bladen,** o. mv. (plantk. [*twee*] *blaadjes aan weerszijden van de bladsteel uit de stengel te voorschijn komend*): *de steunblaadjes van het driekleurig viooltje*; **–comité,** o. –'s (*comité* [*in 1914*] *opgericht tot regeling van de steun aan bepaalde categorieën van onvermogenden*).

I. Steu'nen, steunde, h. gesteund (*rusten op; leunen op, tegen; stutten*; fig. *steun verleenen aan, medewerken; vertrouwen op*): *– op een stokje; tegen iets –; iets –; een voorstel –; wij – op onze ervaring.*

II. Steu'nen, steunde, h. gesteund (*kermen, stenen*): *wij hoorden de gewonden –.*

Steun'pilaar*, m. –pilaren (*pilaar, pijler om iets te steunen, te schragen*; ook fig.): *een – der beurs*, stut, instandhouder; *een – der wetenschappen*; **–punt,** o. –en (*ondersteuningspunt; punt, waarop iets steunt; punt, voor verdediging zeer gunstig* [*versterkt*]; *basis*): *het – v. e. hefboom; commercieele –en*, b.v. eilanden; **–sel,** o. –s (*al, wat* [*eig. en fig.*] *steunt*); **–slede,** v. –n (*de schuifladen voorzien van –n, waardoor ze geheel kunnen worden uitgetrokken, loopen geruischloos op 4 kogels*; **–stuk,** o. –stukken (*iets, dat wordt aangebracht om te steunen*).

Steur, m. steuren (*kraakbeenige zoetwatervisch, soms in onze rivieren, 2–3 m lang*; Lat. accipenser sturio): *de Wolga is rijk aan –*; zie Kaviaar en Kamper–; **–'haring** (*haring, die* [*bij overvloedige vangst*] *niet gekaakt wordt, maar in 't zout wordt gelegd, om daarna te worden gerookt tot bokking*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.

Ste'vel, m. –s (*laars*, inz. *hooge laars, ruiterlaars*); **–knecht,** m. –s (*houten laarzentrekker*); vero., gew., Z.-N.

Ste'ven, m. stevens (*kromhout van de voor- en achterkant v. e. schip*: *het geheele voor- of achterdeel v. e. vaartuig*): *de voor–, de achter–; de – wenden*, v. koers veranderen; *de – wenden naar*, koers zetten naar.

Ste'venen, stevende, i. gestevend (*koersleggen, sturen, zeilen naar*; fig. *loopen, gaan*).

Ste'vig, bn. en bw.; –er, –st (*hecht, sterk*): *een – schip; die paal staat –*, vast; fig. – *doorstappen*, flink; *dat is –e kost*, voedzaam; *een –e koelte*, krachtige; **–heid,** v.

Steward, m. –s (Eng. *rentmeester*; *hof-, proviandmeester op een schip*; *scheepskellner*).

Sti'chel, m. –s (Z.-N. *lage borstwering langs brug of kade*; *draaikruis*).

Sticht, o. (*gesticht, klooster*; inz. *het gebied der bisschoppen van Utrecht, met Utrecht als hoofdstad*); zie Neder–, Over–.

Stich'telijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *godsdienstig*; 2 *tot godsdienstzin opwekkend*): 1 *een – leven leiden*; 2 *een – boek, –e lectuur*; zegsw. *ergens – voor bedanken*, feestelijk; *– lied*, dat ten doel heeft de opwekking of versterking van het godsdienstig gevoel, b.v. Beets, *Gewijde liederen*; **–heid,** v.

Stich'ten, stichtte, h. gesticht (1 *grondvesten, bouwen*; 2 *oprichten*; 3 *doen ontstaan; opwekken; teweegbrengen*; 4 *in goede of godsdienstige stemming brengen*): 1 *een stad –*; 2 *iem. een eerzuil –*, oprichten; 3 *brand –; kwaad –, nut –*; 4 *die preek heeft me zeer gesticht; iem. door zijn voorbeeld –*; zegsw. *ergens niet over gesticht zijn*, niet tevreden.

Stich'tenaar, m. –s, –naren (gesch. *bewoner van het Sticht of Utrecht*).

Stich'ter, m. –s, –en (*iem., die sticht*, inz. *oprichter, bouwer*); **Sticht'ster,** v. –s.

Stich'tig, bn., bw. (Z.-N. *stichtelijk*).

Stich'ting, v. in bet. 3 –en (1 *het doen ontstaan, bouwen, grondvesten*; 2 *godsdienstige stemming*; 3 *iets, dat gesticht is*: *gebouw, fundatie*): 1 *de – van Rome* (± 753 v. C.); *een liefdadige –*; 2 *dat bracht geen – aan*; 3 *het bestuur der –; hij kwam juist uit de –.*

Stichtsch*, bn. (*tot een sticht*, inz. *tot het bisdom Utrecht behoorende*): *de –e edelen.*

Stief'broeder, m. –s (*halfbroeder*); **–dochter,** v. –s (*dochter v. e. eersten man of van een eerste vrouw*); **–kind,** o. –eren (*stiefdochter of stiefzoon*): fig. *een – der fortuin*, door de fortuin niet begunstigd; **–moeder,** v. –s (*tweede moeder*; fig. *harde moeder*); **–moe'derlijk,** bn. en bw.; –er, –st (*liefdeloos, hardvochtig*): *een –e behandeling*; zegsw. *door de natuur – bedeeld* (*v. personen of landen*), d. i. karig, sober, schraal; **–'vader,** m. –s (*tweede vader*); **–zoon,** m. –s, –zonen; z. Stiefdochter; **–zuster,** v. –s (*halfzuster*).

Stieg'beugel, m. –s (Z.-N. *stijgbeugel*).

Stie'kem, bn. inz. bw. (Barg. *stilletjes, arglistig, in 't geheim*): *hij ging er – van door.*

Stie'kemerd, m. –s (*iem., die stiekem doet, is*).

Stiel, m. (Z.-N. *ambacht, bedrijf*): *op – gaan, iem. op – doen*, in de leer; **–'man,** m. –nen (Z.-N. *ambachtsman*).

Stier*, m. –en (*mann. rund*; fig. *ruwe kerel; tweede sterrenbeeld in de dierenriem*).

Stier'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*als een stier, lijkende op een stier*; fig. *lomp, brutaal*).

Stie'rekop, m. –koppen (*kop v. e. stier*).

Stie'ren; zie Sturen.

Stie'rengevecht, o. –en (*volksvermaak* inz. *in Spanje, waarbij een stier tegen menschen vecht*); zie Toreador, Espada.

Stie'renhuid, v. –huiden (*huid v. e. stier*).

Stie'renoffer, o. –s; zie Hecatombe.

Stie'revleesch*, o. (nl. *van een stier*); ook Stierenvleesch, nl. v. stieren.

Stier'kalf, o. –kalveren (*mannelijk kalf*).

Stier'lijk, bw. (*als e. stier*; fig. *in hooge mate*): zegsw. – *het land hebben*, erg.

Stier'mensch*, m.; zie Minotaurus.

Stiet, v. –en (Z.-N. *stuitbeen*); **–'been,** o.

I. Stift, v. stiften (*houten of metalen pen; puntig voorwerp*).
II. Stift, o. –en (*sticht; klooster*); **–sgoederen,** o. mv.; **–dame,** v. –dames (*adellijke dame,* vroeger: *bewoonster van een stift*); **–heer*,** m. –en (Z.-N. *kanunnik*).
Stift'tand, m. –en (*valsche tandkroon met een stift aan een tandwortel geschroefd*).
Stig'ma, o. (Ned.) –'s; (Gr.) stig'mata (Gr. *teeken, punt, stip, vlek, merk; wondteeken* inz. *dat van Christus*; ook: *brandmerk, schandvlek*; plantk. *stempel* in bet. 4; *ademopening bij insecten en daarmede overeenkomende dieren*); **–matisa'tie,** v. –s (*het ontvangen der stigmata of wondteekenen des Heeren, als* b.v. *de 5 hoofdwonden, die der doornenkroon, de schouderwonde, geeselstriemen enz.*): over de – heeft de R.-K. kerk zich niet uitgesproken, ofschoon er 60 personen vermeld worden met volledige stigmata.
Stijf, bn. en bw.; –ver, –st (*hard, onbuigzaam; stram, verstijfd; strak, straf*): *een stijve hals; – zijn van de koude,* stram; *stijve manieren,* het tegenovergestelde van *los*: gemaakt, onhandig-houterig; *een stijve bries,* krachtige wind; *zich – houden,* [a]) niet toegeven, [b]) hardnekkig weerstand bieden; *– en strak staande houden; iem. – aankijken,* star; z. Fixeeren; fig. *de markt is –,* [a]) de prijzen gaan niet omlaag, [b]) willig, geanimeerd; Z.-N. gew. *– koud,* zeer.
Stijf'hoofd*, m. en v. –en (*koppig mensch*).
Stijfhoof'dig, bn. (*koppig*); **–heid,** v.
Stijf'kop*, m. en v. –koppen (*stijfhoofd*).
Stijf'sel, v. (*gedroogd meel* inz. *in de vorm van pap, dienende om te stijven*; ook, *plakmiddel*), volkst. *Stijsel*; **–achtig,** bn.; –er, –st (*op stijfsel lijkende*): *een –e pudding*; **–en,** stijfselde, h. gestijfseld (*doopen in stijfsel, met stijfsel insmeren*): *het linnengoed –*; **–fabriek,** v. –en (*fabriek, waar stijfsel wordt gemaakt*); **–glans,** m. (*preparaat om gesteven strijkgoed te glanzen*); **–kwast,** m. –en (*kwast, waarmede men stijfselt*); **–pap,** v.; **–pot,** m. –potten (*pot voor, met stijfsel*); **–water,** o. (*dunne stijfsel, waterachtige stijfsel*).
Stijf'ster, v. –s (*vrouw, die stijft,* inz. *als beroep het linnengoed v. andere menschen stijft*).
Stijf'te, v. (*stijfheid, stramheid*): *– in de beenen, in gewrichten, de nek enz.*
Stijg, v. en o. –en (*twintigtal*): *eieren per –*.
Stijg'beugel, m. –s (1 *voetbeugel aan een riem v. h. zadel afhangende, door middel van welke men te paard stijgt*; 2 *een der gehoorbeentjes*): 1 zegsw. *de voet in de – hebben,* op weg zijn om hooger op te klimmen, een vast begin hebben, bij een carrière; 2 *de drie gehoorbeentjes: hamer, aambeeld, –*.
Stij'gen, steeg, i. gestegen (*naar omhoog of naar beneden gaan, hooger worden*): *van het paard –; te paard –; die ballon zal hoog –; de prijzen –; naar het hoofd –,* (van geestrijke vochten) krachtige bloedsaandrang naar het hoofd veroorzaken, min of meer bedwelmen, fig. verwaand maken; **–ing,** v. –en: *de – der tabaksprijzen*; **–vermogen,** o. (*stijgkracht*): *het – van een luchtschip*.
I. Stijl, m. stijlen (1 *schrijf-, schilder- of bouwtrant, de eigenaardige manier, waarop een schrijver zich uitdrukt, of waarop een kunstenaar, een kunstschool, een volk hun schoonheidsideeën gewoon zijn uit te drukken en zich daardoor van anderen onderscheiden; 2 tijdrekening*): 1 *de – van Hooft, de Moorsche –, de – van meubelen; brief–, kansel–, koopmans–*; 2 *de Oude –; de Nieuwe –*; z. Juliaansche Kalender en Gregoriaansch **1.**
II. Stijl, m. stijlen (*pilaar, draagbalk, stut*; plantk. *het [lang gerekte] gedeelte van de stamper tusschen vruchtbeginsel en stempel[s]*: *de vier –en van een ledikant, de twee –en van een deur*); – **II** etym. = – **I.**
Stijl'leer*, v., in bet. 2 –leeren (eig. *leer van de stijl*: *voorschriften, betreffende het logisch, zuiver en welluidend uitdrukken der gedachten,* inz. *schriftelijk; boek of handleiding over stijlleer*).
Stijl'oefening, v. –en (*steloefening*).
Stij'ven 1 steef, h. gesteven (*met stijfsel bewerken, stijf maken*): *het linnengoed –*; **2** stijfde, h. gestijfd (1 *sterken*; 2 *stijf, sterk worden*): 1 *iem. in het kwaad –,* d. i. aanzetten; *de schatkist –,* vullen; 2 inz. in de infinitief: *de wind begint te –,* krachtiger te worden; Z.-N. *de pap begint te –*.
Stij'vigheid, v. (*het min of meer stijf zijn*; fig. *het houterig-zijn*): *– in armen en beenen,* stramheid; *– van manieren*.
Stik'donker, bn. (*volkomen donker*): *een –e nacht*; **–dood*,** bn. (Z.-N. *morsdood*).
Stik'grond, m. –en (*zware kleigrond*).
Stik'hoest, m. –hoesten (*benauwende hoest*).
I. Stik'ken, stikte, h. (1), i. (2) gestikt (*door gebrek aan zuurstof*: 1 *doen sterven,* 2 *sterven*; fig. *het niet meer kunnen uithouden*): 1 *keizer Tiberius, 14–37 n. C., werd gestikt onder kussens*; 2 *stik! het is om te – van de hitte*; Z.-N. ook: *stikkend heet; – van het lachen,* meenen te bezwijken; etym. = Stikken **II.**
II. Stik'ken, stikte, h. gestikt (*fijne steken maken, borduren*): *figuren in een stof –*.
Stik'lucht, v. (*bedorven lucht, waarin menschen en dieren bijna niet kunnen leven*).
Stik'machine, v. –machines (*naaimachine, dienend om mee te stikken*).
Stik'stof, v. (*kleur-, reuk- en smaakloos gasvormig element in de dampkring, ten bedrage v. 79 % aanwezig*).
Stik'vol, bn. (eig. *vol om te stikken, tjokvol*): *een –le kerk, een –le zaal, een –le klas*.
Stik'werk, o. –en (*naaiwerk, dat met de stiksteek bewerkt is*): *fijn –*.
Stik'ziend, bn. (*erg bijziende, erg myoop*).
Stil 1 bn. en bw.; –ler, –st (*zonder beweging of geluid; rustig, kalm, vreedzaam; niet druk, afgelegen*): *zoo – als een muis; – liep hij de deur uit; een –le straat,* niet druk; *een –le nacht; een –le jongen,* kalm; *een –le Mis,* R.-K. die niet gezongen wordt; *de –le week,* Goede week; *een –le agent,* geheime; *een – stadje,* zonder vertier; *ergens – gaan leven,* [a]) rustig, kalm, [b]) zonder zaken te doen, een betrekking te bekleeden, aan het openbare leven deel te nemen; Z.-N. *een – meisje,* zedig; z. verder Trom, Water; **2** tw., aanmaning om rustig te zijn, geen geluid te maken; **3** zn. o.: *een krachtig –*; **–aan',** bw. (Z.-N. *langzamerhand*); **–'heid,** v.
Stileeren* (1 *in goede stijl opstellen, in woorden mooi en ordelijk uitdrukken*; 2 *stiliseeren*): 1 *een goed gestileerd opstel*; 2 *een gestileerde bloem*; z. ook: Styleeren.
Stilet', o. stiletten (It. stiletto [van Lat. stilus]: *kleine dolk; graveerstift; sonde*).
Stil'houden, hield –, h. (1, 2, 3, 4), i. (2) stil-

gehouden (1 *beweging verhinderen, doen ophouden*; *doen stil zijn*; 2 *stil blijven staan*; 3 *verzwijgen*; 4 refl. *geen beweging, geen gedruisch maken*, ook fig.): 1 *hou je handen –*; 2 – *voor de deur*; 3 *de verloving nog eenige tijd –*; 4 *hou je stil, of ik sla*; *hij houdt zich in de laatste tijd erg stil*, de publieke aandacht mijden; als scheidbare samenstelling in één woord te schrijven: –liggen, –staan enz.

Stiliseeren*; z. Stileeren, Styleeren.

Stilist', m. –en (*iem., schrijver met een goede stijl*): *Busken Huet was een (goed) –*; **stilis'tisch,** bn., bw.

Stil'le, m. en v. –n (*iem., die stil is*; inz. *iem., die aan het openbaar leven niet deelneemt, wars is van alle luidruchtige vroolijkheid,* soms met het bijdenkbeeld, dat hij niet te vertrouwen is; *stille agent*): *de –n in den lande*; **2** o. –n, vero. (*sekreet*).

Stil'leggen, legde of lei(de) –, h. –gelegd, –geleid (*doen ophouden*): *het vervoer te water door een algemeene staking –.*

Stil'lekens, bw. (*stilletjes*).

Stil'len, stilde, h. (Z.-N. i.) gestild (*stil of rustig maken*; fig. *verzachten, bevredigen*; Z.-N. *stil worden, bedaren*): *een schreiend kind –*; *een oproer –*, dempen; *de pijn –, de honger –*, bevredigen; *iems. toorn –*, sussen; *zijn wraak –.*

Stil'letje, o. –s (*klein* inz. *verplaatsbaar gemak*).

Stil'letjes, bw. (*in stilte, onopgemerkt*).

Stil'leven, o. –s (*schilderstuk, voorstellende een combinatie van onbezielde voorwerpen: bloemen, vruchten, dood wild, gevogelte, huisraad, wapens enz., die door rangschikking, kleur, verlichting een schilderachtig effect maken*): *een – van Dou*; ook wel: Stille'ven.

Stil'le-vennoot'*, m. –en (handel: *vennootgeldschieter; commanditaire vennoot*, z. ald.): de naam van den –– mag niet in die der firma gebezigd worden, hij mag geen daad van beheer verrichten of in de zaken der vennootschap werkzaam zijn.

Stille-verklik'ker, m. ––s (*geheime politieman, handlanger der politie*).

Stille-Vrij'dag, m. ––Vrijdagen (Prot. *Goede Vrijdag*).

Stil'liggen, lag –, h. –gelegen (*niet bewegen, op dezelfde plaats blijven liggen*): *kan die hond goed – ? de schuit lag –*; *de scheepvaart moet in de winter dikwijls –.*

Stil'ligheid, v. (*stilte, rust*): *zijn oude dag in – doorbrengen*; gmz.

Stil'staan, stond stil, h. stilgestaan (*blijven staan*): *het paard bleef –*; zegsw. – *doet achteruitgaan*, d. i. Rust roest; fig. *daarbij staat mijn verstand –*, ik kan het niet begrijpen; *bij deze quaestie eenige tijd –*, uitvoerig er over spreken; *–d water.*

Stil'stand, m. (*het ophouden met een beweging; het zonder beweging zijn; rust, kalmte*): *– in zaken; tot – brengen; – van wapenen*, het staken der vijandelijkheden.

Stil'te 1 v. (*kalmte, rust*): *de – des doods, een onheilspellende, ademlooze –*; *de spreker verzocht –*; *in – bad ik de Hemel om bijstand*, in mijn binnenste, in 't geheim; **2** tw., aanmaning tot stil zijn: *kinderen –!*

Sti'lus, m. –sen (Lat. *stilet of priem van hout, ivoor of metaal met plat boveneind; schrijfstift*): *met de – griften de Romeinen hun letters op het wastafeltje.*

Stil'zitten, zat –, h. stilgezeten (1 *zitten zonder zich te verroeren*; 2 fig. *rusten, niets doen, werkloos zijn*, dikwijls met ontkenning): 1 *jongens –!* 2 *zijn vrienden zaten intusschen niet –*; **–zwijgen 1** zweeg –, h. –gezwegen (*niet spreken* [*over*]): (*over*) *iets –*; **2** zn. o.: *iemand het – opleggen.*

Stilzwij'gend, bn.: *een –e voorwaarde*, d. i. waarvan geen melding wordt gemaakt; **–heid,** v. ([*de deugd, de eigenschap van*] *het zwijgen*; *geheimhouding*): *iemands – koopen.*

Sti'mulans, m. stimulan'tia (Lat. *opwekkend of prikkelend middel*; fig. *prikkel*).

Stimula'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. stimulatio]: *prikkeling, opwekking, aanzetting*).

Stimuleeren* (Fr. [Lat. stimulare]: *aandrijven*).

Sti'mulus, m. sti'muli (Lat. *prikkel*).

Stin'kaard, m. Z.-N.; zie Stinkerd.

Stink'das, m. –dassen (*marterachtig roofdier uit de O.-I. archipel*; Lat. mydaus meliceps); **–dier,** o. –dieren; z. Skunk.

Stin'ken, stonk, h. gestonken (*leelijk of kwalijk rieken*): *een mestvaalt kan –*; inz. Z.-N. – *van gierigheid, hoovaardij*, zeer gierig enz. zijn.

Stin'kerd, m. –s (*iem., die* [Z.-N. ook: *iets, dat*] *stinkt*; fig. *hoogmoedig, verwaand mensch*): *in zijn – zitten*, in de angst; plat.

Stink'poel, m. –en (*stinkende poel*); **–sloot***, v. –en; **–stok,** m. –ken (*slechte sigaar*), gmz.

Stins, v. stinsen (*steenen huis*; vroeger: *kasteel in Friesland*); gew.

I. Stip*, v. stippen (*vlek, puntje*): zegsw. *er zal geen – aan ontbreken*, niet het minst.

II. Stip*, m. –pen (mil. *populaire benaming voor een adjudant-onderofficier*).

Stipen'dium, o. (Lat.) –dia; (Ned.) –s, –diën (Lat. *loon, soldij*; *gift*; inz. *beurs voor studenten*; *gelden om missen te laten lezen*).

Stip'pel, v. stippels (*kleine stip*; nat. hist. *onverdikte plaats in de celwand van plantencellen*); **–tje,** o. –s.

Stip'pelen, stippelde, h. gestippeld (*stippels maken*; Z.-N. *met een zeer fijne steek naaien*); **–lijn,** v. –lijnen (*gestippelde lijn*).

Stip'pen, stipte, h. gestipt (*stippelen*: *indoopen*): *brood in de saus –*, doopen.

Stipt, bn. en bw.; –er, –st (*precies, nauwgezet*): *– op tijd zijn*; *– gehoorzamen*; **–'heid,** v.

Stipula'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. stipulatio]: *beding, bepaling; afspraak*). (tie = sie).

Stipuleeren* (Fr. [Lat. stipulari]: *bepalen, bedingen, vaststellen*).

Sto'a, v. (Gr. *zuilengang in oud-Athene, waar Zeno onderwijs gaf, waarom zijn leer de Stoïcijnsche wordt genoemd*).

Stob'be, v. stobben (*boomstomp, wortelstronk*): *een – bagger*, 10,000 stuks turf; **stob'betje,** o. –s, gew.

Stock, m. –s (Eng. *stam, grondslag*: *voorhanden goederen in magazijnen, entrepot of opslagplaats*; *voorraad*; *stamkapitaal*; in het mv. *Engelsche staatsschuldbrieven*; ook: *aandeelen*); **––exchange,** v. (Eng. *effectenbeurs*); **–jobber,** m. –s (Eng. *speculant, handelaar in effecten*).

Stoei, m. (Z.-N. *snoeverij, pralerij*): *geen – op iets hebben*, niet veel verwachten van.

Stoe'fen, stoefte, h. gestoeft (Z.-N. *stoffen* **I,** *snoeven*); **–er,** m. –s; **–erij',** v. –en.

Stoei'en, stoeide, h. gestoeid (*dartelen, spelen, ravotten*; *in scherts worstelen*): *de knapen stoeiden*; **–ziek,** bn. (*gaarne stoeiend*): *–e*

kalveren in de lentewei; ook: Stoeiig.

Stoel, m. –en (1 [*draagbare*] *zetel voor één persoon*, van verschillende vorm; 2 in samenst.: *vaststaande zetel*, van verschillende vorm; 3 *teeken van gezag, van macht*; 4 *stellage, toestel, waarin, waarop iets rust*; *stellage, waarin een torenklok hangt*; 5 plantk. *steel, stronk, boven de grond*): 1 *een dozijn –en*, zitmeubels; *een arm–*, fauteuil; *een leuning–, een kinder–*; zegsw. *zich een – in de hemel verdienen*, goede werken verrichten; *tusschen twee –en in de asch zitten*, niet weten wat te kiezen, en (door besluiteloosheid) ten slotte er slecht afkomen; *voor –en en banken praten* (of: *preeken, spelen*), spreken zonder aangehoord te worden; zie Bank **I** 1; 2 *preek-, biechtstoel*; 3 *de H. –*, de pauselijke macht; *de – der waarheid*, preekstoel; *de – der boetvaardigheid*, biechtstoel; 4 *de – van een mast, een globe*; z. Dak-, Klokkestoel; 5 *–en van aardappelen*.

Stoel'(en)draaier, m. –s (*maker v. stoelen*).

Stoe'len, stoelde, h. gestoeld (1 van planten: *zich tot een stoel* bet. 5 *vormen*; 2 fig. *gegrond zijn op, wortelen in*): 1 *de kool begint te –*; 2 *alle christelijke kerken – op dezelfde wortel des geloofs*.

Stoe'lengeld, o. –gelden (*geld, dat men als huur voor een stoel betaalt*, b.v. *in een kerk*; ook: *de gezamenlijke opbrengst*).

Stoe'lenmaker, m. –s, **–matter,** m. –s (*persoon, die een stoelmat repareert of maakt*); **–zetster,** v. –s (in de R.-K. kerken: *vrouw, met het plaatsen der kerkstoelen belast*).

Stoel'gang, m. (*ontlasting, afgang*).

Stoel'jaren, o. mv. (*hooge jaren, hooge leeftijd*): *die grijsaard is in zijn –*, zit meestal.

Stoel'mat, v. –ten (*zittingmat v. e. stoel*).

Stoel'rogge, v. (*rogge, die breed uitstoelt*).

Stoel'vast, bn.; –er, meest – (*vast op zijn stoel blijvende zitten*): *hij is –*, is een plakker, staat niet gauw op; **–heid,** v.

Stoep, v. stoepen (1 *steenen opstap voor e. huis*; 2 inz. Z.-N. *trottoir, stoeppad*): 1 *een hooge –*, bordes; zegsw. *de – is daar glad*, als veel meisjes uit hetzelfde gezin kort achter elkaar trouwen; *ieder moet zijn eigen – schoonvegen*, eigen gebreken verbeteren, vóór hij zich bemoeit met die van een ander; 2 *Jantje, blijf op de – loopen*; **–'pad,** o. –en; **–straat,** v. –straten; zie Trottoir.

Stoe'pa, v. –'s (Hindoesch: *Indisch bouwwerk*, oorspr. *een ronde steenheuvel*, later ook *klokvormig opengewerkt*, o. a. *op begraafplaatsen*): *de Boro-Bodoer is een –bouw*.

Stoep'je, o. –s (eig., *die zijn stoep niet verlaat*: *stadssoldaat*; nu: *vesting-artillerist*).

Stoer, bn. en bw.; –der, –st (*stevig, flink en sterk*): *een –e kerel*, krachtig; *–e schouders*; *een – werker*; *– werken*; **–'heid,** v.

I. Stoet, m. –en (*gevolg, menigte*): *een – van ridders*, rij, optocht; *een bruilofts–*.

II. Stoet, v. stoeten (*brood, gew. verschillend, meestal van roggemeel*); zie Stuit **III.**

Stoeterij', v. –en (van stoete = merrie: [*inrichting tot*] *het fokken van paarden*).

Stoet'haspel, m. –s (*onhandig mensch*; *iem., die alles dom en verkeerd aanpakt*): *een vreemde–*; **–ig,** bn. en bw. (*linksch, onhandig*).

I. Stof, v. stoffen (1 *stoffage, weefsel*; 2 *datgene, waarvan iets vervaardigd kan worden*, inz. in samenstellingen: *grondstof, materie*; 3 fig. *onderwerp*): 1 *katoenen –fen, broek–, japon–*; 2 *bouw–, water–, brand–, smet–*; 3 *– voor conversatie, voor een roman*.

II. Stof, o. (*stuifzand*; *poederaarde*; *fijne rondzwevende deeltjes aarde, pluisjes enz.*): *bedekt met –*; *in een wolk van –*; *de mensch is – en asch*, zal sterven, Gen. 3 : 19; zegsw. *veel – opjagen*, veel opspraak geven, veel geschrijf uitlokken; *kort van –*, kort aangebonden.

Stof'aanbidding, v. (*materialisme*), minacht.

Stof'bril, m. –len (*groote bril* [*v. chauffeurs enz.*] *met ronde glazen, vast aansluitend aan het hoofd als voorbehoedmiddel tegen stof*); **–deeltje,** o. –s (*stofje, atoom*); z. Zonnestofje; **–doek,** m. –en (*doek, om er het stof in een kamer mede weg te nemen*); **–doekenmandje,** o. –s (nl. *voor stofdoeken*).

Stoffa'ge, v. –s (*de stof, waarvan iets gemaakt is, laken, wol, zijde enz.*; ook: *het stoffeeren, datgene, waarmee iets gestoffeerd is*): *de kleur der – van haar kleedij*. (g = zj).

Stoffeer'der, m. –s (*iem., die* [*kamers*] *stoffeert*); **stoffeerderij',** v. –en (*winkel of werkplaats van een stoffeerder*).

Stoffeeren* (1 *met stof bekleeden*; 2 *een kamer van de noodige meubelen, gordijnen enz. voorzien*; 3 schilderk. *het bijwerk op een schilderij brengen*; 4 fig. *opsmukken, er bij verzinnen*): 1 *de familie Vondel kwam aan de kost met het – van hoeden*; 2 *gestoffeerde kamers te huur*; *die zaal is met smaak gestoffeerd*; 3 *een weide, gestoffeerd met runderen*; 4 *dit verhaal is met grappen gestoffeerd*, opgesierd; **–ing*,** v. –en (*het stoffeeren*; *datgene, waarmee iets gestoffeerd is*; *opsmukking, opsiering*): *luchtschommels behooren tot de – van een kermisterrein*.

Stof'fel, m. –s: oorspr. Christoffel, heidensche reus, die volgens de legende Christen werd en later heilig werd verklaard; fig. onhandig mensch, lomperd: *een – van een vent*.

Stof'felachtig, bn.; –er, –st (*lomp, onhandig*).

Stof'felijk, bn. en bw. (*bestaande uit stof*): *het – overschot*; Z.-N. *het – voorwerp v. e. misdrijf*, corpus delicti, z. ald.; fig. *de –e belangen*, materieele; spraakk. *een – bijv. naamw.*, d. i. noemende de stof, b.v. *gouden*; **–heid,** v.

Stof'feloos*, stof'loos*, bn. (lit. t. *onstoffelijk, geestelijk*): *de ziel is een – wezen*.

I. Stof'fen, stofte, h. gestoft (*pochen, bluffen, snoeven*): *hij stoft op z'n rijkdom*.

II. Stof'fen, stofte, h. gestoft (*van stof reinigen, stof afvegen*): *de kamers –*.

III. Stof'fen, bn. (*uit een* [*wollen*] *weefsel bestaande*): *– schoenen*; *– jurkjes*.

Stof'fenwinkel, m. –s (*winkel van geweven stoffen*; *manufactuurwinkel*).

I. Stof'fer*, m. stoffers (*gereedschap om te stoffen*): *koop een – in de borstelwinkel*.

II. Stof'fer*, m. –s (*pocher*).

Stof'ferig, Stof'fig, bn. en bw.; –er, –st (*vol stof*); *wat is het op deze weg –!*

Stof'goud, o. (*korreltjes fijn goud, goudpoeder, voorkomend in rivierzand*); **–hagelen,** het –hagelt, h. gestofhageld (*in zeer fijne hagel neervallen*); **–jas,** v. –sen (*dunne overjas tegen het stof gedragen in treinen, auto's enz.*); eveneens **–mantel,** m. –s; **–naam,** m. –namen (spraakk. *naam eener stof*): *ijzer, leer zijn –namen*; **–nest,** o. –en (*plaats, hoek, voorwerp, waar zich veel stof verzamelt*): *die draperieën zijn echte –en*; **–regen,** m. –s (*fijne regen, motregen*); **–regenen,** stofregende, h. gestofregend (*fijntjes regenen*); **–thee, v.**

(eig. *stof v. thee, fijne theedeeltjes*); **–wisseling,** v. (*omzetting van voedingstoffen in samenstellende bestanddeelen v. h. lichaam, waarbij energie wordt vrijgemaakt*); **–wolk,** v. –en (*massa opgejaagd stof*); **–zuigapparaat,** o. –apparaten, of **–zuiger,** m. –s (*electrisch toestel om het stof op te zuigen*); **–zuigen,** inz. als infin.

Stoïcijn', m. –en (*leerling v. Zeno, ± 300 v. Chr.; onverstoorbaar, gelijkmoedig, onaandoenlijk man*); volgens Zeno is zielsrust het hoogste goed en heeft men onverschillig te zijn voor geluk en ongeluk; zie Stoa.

Stoïcijnsch'*, bn., bw. (*als een, van een Stoïcijn: onverstoorbaar-gelijkmoedig; betrekking hebbende op de leer der Stoïcijnen*): *–e gelatenheid, –e berusting; de –e leer; – denken.*

Stoïcis'me, o. (*de leer der Stoïcijnen; kalme berusting of onverschilligheid*).

Stok 1 m. –ken (1 *cilindervormig stuk hout* tot verschillende doeleinden gebruikt; bij verg. *lang Fransch brood*; 2 plantk. inz. in samenst.: *dunne houten stam van verschillende gewassen*; 3 *afkorting van kippenstok, roest*; 4 *de blok met gaten, waarin misdadigers met de beenen gesloten werden; de gevangenis zelf*; 5 kaartspel: *aantal kaarten, dat na het rondgeven overblijft; talon; koopkaarten*; 6 *bijenkorf*; 7 *stokregel*, vero.): 1 Degen-, Helm-, Laad-, Maat-, Polsstok enz.; *met zijn – sloeg hij de bloemen af; de – van een bezem, vlag*, steel; zegsw. *van zijn –je vallen*, flauw vallen; *een –je voor iets steken*, het beletten; *het met iem. aan de – hebben*, ruzie; z. ook: Gekheid, Hond; *een knecht met gloeiend heet brood: Fransche –ken en kleinere broodjes*; 2 *rozen–; wijn–*; 3 *met de kippen op – gaan*, zeer vroeg naar bed; 4 *in de – zetten*; 5 *de – kaarten*; 6 *een bijen– à 5 gld.*; z. Stokken **1** l; 7 *de – van een gedicht*; **2** versterkend voorvoegsel (Z.-N. **stokke**) bv. *–blind, –doof.*

Stok'bewaarder, m. –s (eig. *bewaarder van de stok*, in bet. 4; *cipier der gevangenis*); zie Hand. 16: 23, 27 en 36; vero.

Stok'blind, bn. (*stekeblind, totaal blind*).

Stok'doof*, bn. (*volslagen doof, niets kunnende hooren*): *een –doove vrouw.*

Sto'kebrand*, m. en v. –en (*twiststoker*).

Sto'kebranden, o. (*twiststoken*): *ben je weer aan 't –?* onrust stoken.

Sto'ken, stookte, h. gestookt (1 *vuur aanleggen; vuur aanhouden; verbranden om een lokaal te verwarmen, drijfkracht voor machines te ontwikkelen*; 2 *stokende bereiden; branden, distilleeren*; 3 *zuiveren*): 1 *stook je al? hout –, turf –, steenkool –, een kachel –*; zegsw. (*het vuurtje van de*) *twist –*; *hij doet niets dan –*; 2 *likeur –*; 3 *met een tandenstoker de tanden –.*

Sto'ker, m. –s (1 *iemand, die stookt*, inz. *arbeider in een stokerij, machinestoker op een schip, trein enz.*; 2 *brander, distilleerder*; 3 *opruier*): 1 *twee zwarte –s*; 2 *de belangen der –s verdedigen*; 3 *de –s tegen het ministerie.*

Stokerij', v. –en (in samenst.: *likeur–, brandewijn–*: *plaats, waar door stoken die dranken worden bereid*; ook wel: *het stoken*).

Stok'geweer, o. –geweren (*geweer, uiterlijk op een stok gelijkend*); verg. Degenstok.

I. Stok'ken, stokte, h. gestokt (1 van bijen: *in stokken*, bet. 6 *houden*; 2 *langs stokken doen groeien*): 1 *bijen –*; 2 *boonen –.*

II. Stok'ken, stokte, i. gestokt (*blijven steken*): *in e. rede blijven –; mijn adem stokt.*

Stok'kerig, stok'kig, bn. en bw.; –er, –st (1 *houterig*; 2 *stijf, stram*; fig. *stijf, onhandig, houterig*): 1 *–e ramenassen*; 2 *een –e oude juffrouw*; **stok'kerigheid,** v.

Stok'oud, bn. (*hoogbejaard*): *de –e Vondel.*

Stok'paard, o. –en (*kinderspeeltuig: stok met een paardenkopje er aan, waarop de kinderen „rijden"*): fig. *politiek is zijn –*, lievelingsonderwerp, -bezigheid; ook: **–je,** o. –s: *hij zit op* (*berijdt*) *zijn –*, spreekt over zijn geliefd onderwerp; *verzen maken was zijn –.*

Stok'regel, m. –s (*keerrijm, referein*).

Stok'roos, v. –rozen (*malveachtige sierplant met lange, stokachtige stam en purperen of bijna zwarte, lichtroode, witte of gele bloemen, uit Klein-Azië afkomstig*; Lat. althaea rosea).

Stok'slag, m. –slagen (*slag met een stok*).

Stok'stijl, bn. en bw. (*erg stijf*): *de veteraan stond in –stijve houding; een oude dame stond – voor haar stoel*; zegsw. *iets – volhouden*, hardnekkig, altijd door; **–stil,** bn. (*doodstil*): *de ezel stond –.*

Stok'verf, v. (volkst. *stopverf*).

Stok'visch* (*op of aan een stok zeer hard gedroogde kabeljauw, leng*) **1** (voorwerpsn.), m. –visschen; **2** (stofn.) v.

Stok'voering, v. (*de wijze, waarop de bespeler v. e. strijkinstrument d. strijkstok voert*).

Sto'la, v. –'s; zie Stool.

Stolksch*, bn.: *–e kaas*, nl. van goede kwaliteit, uit het Z.-H. dorp Stolwijk.

Stol'len, stolde, i. gestold (*het overgaan van vloeistoffen of vetten in vaste toestand, stremmen*): *gestold bloed, gestolde boter*; zegsw. *het bloed stolde mij in de aderen*, mijn hart stond stil (van schrik).

Stolp, v. –en (*glazen klok tot overdekking*; ook: *glazen deksel bij een flesch met wijde hals*): *zet de – over de pendule*; zie Stulp.

Stolp'kraag, m. –kragen (*hooge Sp. kraag van dames en edellieden in de 17de eeuw*).

Stom, bn.; –mer, –st (1 *sprakeloos*; *niet kunnende spreken voor altijd, voor korte tijd*; 2 *dom*; 3 *deerniswaardig*): 1 *die man is –*; fig. *in –me verbazing*, zoo verbaasd, dat men er sprakeloos van is; 2 *een –me fout*; *een fout in het Nederlandsch is dubbel –*; 3 *dat –me dier*; nog: spraakk. *een –me letter*, b.v. de h in *thee*; *een –me rol*, als figurant; *een –me film*, geen geluidsfilm.

Sto'ma, v. (Ned.) –'s; (Gr.) sto'mata (Gr. *mond*; plantk. inz. in het mv. *de huidmondjes der planten, waardoor gaswisseling en verdamping plaatshebben*).

Stom'dronken, bn. (*smoordronken*).

Stom'me, m. en v. –n (*iem., die stom is*).

Stom'heid, v., in de tweede bet. –heden (*het stom zijn*; fig. *stomme fout, stommiteit*).

Stommeknecht', m. –s (*hoektafel, lat- of richeltafel; stander*).

Stom'melen, stommelde, h. (1), i. (2) gestommeld (1 *dof gedruisch maken*; 2 *al stommelend loopen*): 1 *wie stommelt daarboven zoo?* 2 *Grootje kwam naar beneden –.*

I. Stom'meling*, v. (Z.-N. *dof gedruisch; geharrewar*).

II. Stom'meling*, m. en v. –en (min. *domoor, botterik*); voor 't vr. ook **–e.**

Stom'melings, bw. (Z.-N. *zonder te spreken*; Z.-N. *genieperig*).

Stom'merik, m. –riken (*lomperd, domoor*).

Stom'migheid, v. –heden (*domheid, lompheid, stomheid*): *wat een –!*
Stommiteit', v. –teiten (1 *het stom, dom zijn*; 2 *uiting van stommiteit: dom gezegde, domme spreekfout enz.*): 1 *de – van den jongen*; 2 *wat een – debiteer je daar!*
I. Stomp, m. stompen (*vuiststoot, duw*): *iem. een – geven*; etym. = – **II.**
II. Stomp 1 v. –en (*kort, dik, afgeknot deel*); zie ook Stompje; Z.-N. *gestampte aardappelen*; **2** bn. en bw. (*het tegengest.* van *spits*, van *scherp*): *een –e toren, een –e neus*; *een – mes*, zonder punt; *een –e hoek*, grooter dan 90°; zegsw. *zijn tanden op iets – bijten*, vergeefsche moeite op iets doen; fig. *zich – denken*, suf.
Stom'pen, stompte, h. gestompt (*stompen geven*, inz. *met vuist of elleboog stooten*): *iemand in de zij –*; *stooten en –.*
Stomp'hoekig, bn. (*met stompe hoek*).
Stomp'je, o. –s (*eindje kaars, kort pijpje, klein worstje*; Z.-N. *eindje sigaar*).
Stomp'neus* **1** m.–neuzen (*een stompe neus*); **2** m. en v. –neuzen (*iem. met een –*).
Stompzin'nig, bn., bw.; –er, –st (*stomp of bot van zinnen, erg dom*); z. Idioot; verg. Scherpzinnig; **–heid,** v.
Stond, m. –en (*tijdstip; uur*): *op die –*; ook: **Ston'de*,** v. –n: *te dezer –*; *v. – aan*, v. nu af.
Stone, o. stones (Eng. *steen*; *handelsgewicht van 14, soms 8 pond*).
Stoof, v. stoven (1 *voetwarmer met of zonder test*; 2 Z.-N. *kachel, oven*): 1 *een koperen –*, stoof met koperen voetplaat aan weerskanten; 2 *achter de –* (of: *stove*) *zitten*, in deze bet. in Z.-N. ook in samenstellingen; **–buis,** v. –buizen; **–haak,** m. –haken; **–hout,** o.; **–pot,** m. –ten; **–smid,** m. –smeden.
Stoof'appel, m. –s (*appel, geschikt om gestoofd te worden*; *gestoofde appel*); **–peer,** v. –peren.
Stook'gat, o. –gaten (*opening in een kachel enz. voor de brandstoffen*); **–kas,** v. –sen (*verwarmde broeikas*): *vroege aardbeien worden in de – geteeld*; **–olie,** v. –oliën (*olie, waarmee machines gestookt worden*): *verbruik van –*; **–plaats,** v. –en (*haard; plaats, ingericht voor kachel of haard*).
Stool, v. stolen (Gr.-Lat. stola = lang opperkleed: R.-K. *lange, smalle bandstrook, over de schouders en om de hals* [*gekruist*] *gedragen, deel v. h. priesterlijk parament*).
Stoom, m. (1 *door verhitting v. water verkregen damp*, inz. *die gebruikt wordt als beweegkracht*; 2 *walm eener lamp*): 1 *een machine door – gedreven*; zegsw. *dat gaat met –*, zeer snel; 2 *de – der lamp maakte alles zwart.*
Stoom'baggermolen, m. –s (*baggermolen, door stoom gedreven*); **–barkas,** v. –sen (*barkas, door stoom gedreven*); **–boot*,** v. –en (*vaartuig, door stoom gedreven*): de eerste – voer op de Hudson in 1807; in Europa werd de eerste – in Engeland in 1812 in dienst gesteld, in ons land in 1823; **–bootdienst,** m. –en (*geregelde vaart tusschen twee steden door een stoomboot*); **–bootmaatschappij,** v. –en (*maatschappij, die in de stoomvaartdienst voorziet*); **–bootreederij*,** v. –en (*maatschappij, die stoombooten in de vaart brengt*); **–brandspuit,** v. –en (*door stoom werkende brandspuit*); **–cilinder,** m. –s (*zuiver uitgeboorde cilinder van de zuiger eener stoommachine*).
Stoo'men*, stoomde, h. (1, 2, 5), i. (3, 4) gestoomd (1 *door middel van waterdamp gaar maken*; 2 *door middel van stoomkracht in een stoomboot, spoortrein, stoomtram vervoeren*; 3 *door middel van stoomkracht in een stoomboot, spoortrein, stoomtram vervoerd worden*; 4 *haasten*; 5 *walmen*): 1 *rijst –, zalm –*; 2 *de machinist stoomde ons de haven binnen*; 3 *ik ben even naar A'dam gestoomd*; 4 *waar stoom jij naar toe*, hoe loop jij zoo snel? 5 *de lamp stoomt.*
Stoo'mend*, bn. (handelsterm: *nog op zee zich bevindend*): – *11500 vaten.*
Stoo'mer*, m. –s (*stoomboot*).
Stoom'fabriek, v. –en (*fabriek, waarin de machines door stoom gedreven worden*); **–fiets,** v. –en (*motorrijwiel*); **–fluit,** v. –en (*seinfluit van een locomotief, tram, stoomboot enz.*); **–gemaal,** o. –gemalen (*gemaal door stoom gedreven tot het op peil houden of het uitmalen van het polder- of boezemwater*); **–hamer,** m. –s (*hamer, door stoom gedreven: reusachtig blok staal, dat door stoomkracht wordt opgeheven en dat van een hoogte op het gloeiend ijzer valt*); **–hei,** v. –en (*heitoestel, door stoom gedreven*); **–jacht,** o. –en (*jacht, door stoom gedreven*); **–katoenspinnerij,** v. –en (*katoenspinnerij, waarin een stoommachine de spinmachines drijft*); **–ketel,** m. –s (*ketelinrichting, waarin water in stoom wordt omgezet*): *liggende en staande –s*; **–kraan,** v. –kranen (*kraan, waardoor de stoom afgesloten kan worden*; *kraan, heftoestel, door stoom werkende*); **–kracht,** v. (*kracht van de stoom als beweegkracht*); **–lier,** v. –en (*lier, die door stoom bewogen wordt*); z. Donkey; **–machine,** v. –s (*machine, door middel v. stoom in werking gebracht*); **–molen,** m. –s (*molen, door stoom gedreven*); **–oliemolen,** m. –s; **–pers,** v. –en; **–pijp,** v. –en (*pijp als geleider van de stoom*).
Stoom'ploeg, m. –en (*ploeg, door stoom gedreven*); eveneens **–pomp,** v. –en; **–pont,** v. –en; **–rijstpellerij,** v. –en (*rijstpellerij, waarin de machines door stoomkracht gedreven worden*); **–scheepvaart,** o. (*vaart door stoomschepen*); **–schip,** o. –schepen (*stoomvaartuig*); **–schuif,** v. –ven (*klep of schuif, die de toevoer van stoom regelt, de stoom beurtelings boven en onder de zuiger inlaat*); **–sleeper*,** m. –s (*sleepstoomboot*); **–tram,** v. –s (*tram, waarvan de locomotief door stoom wordt gedreven*); **–trawler,** m. –s (*trawler, door stoom gedreven*); **–vaartlijn,** v. –en; **–vaartmaatschappij,** v. –en; **–vaartuig,** o. –en (*vaartuig, door stoom gedreven*); **–vermogen,** o. (*stoomkracht*); **–wals,** v. –en (*pletrol, die door stoom in beweging wordt gebracht*): *de – dient om grintwegen te harden*; **–werktuig,** o. –en (*stoommachine*); **–wet,** v. (*wet tot regeling van het rijkstoezicht op stoommachines* inz. *stoomketels met toebehooren*); **–wezen,** o. (*al, wat met stoomwerktuigen in verband staat*); **–zaag,** v. –zagen (*zaag, door stoom gedreven*): *stoomzagen en electrische zagen.*
Stoop*, v. –en (*vochtmaat van 2,5 l*).
Stoor'loos*, sto'reloos*, bn. en bw. (*rustig*): – *in het bezit van zijn erfgoed levende.*
Stoor'nis, v. –sen (*hinder, beletsel*): – *der openbare rust*, verstoring; *allerlei –sen in de loop der treinen*, onregelmatigheden.
Stoot*, m. –en (1 *duw, stomp, schok*; 2 *kortdurend geluid*): 1 *de – van de keu tegen de bal*;

een – met de horens, met de elleboog; fig. *ergens de – aan geven*, iets aan de gang helpen, oorzaak zijn, dat iets tot stand komt; zegsw. *hij nam de stad zonder slag of –*, zonder de minste weerstand te ontmoeten; *hij kon die – niet doorstaan*, dat verlies, die aanval, die ziekte; 2 *een – op de hoorn enz.*; zie Stootje.

Stoot'b(l)ok, o. –ken (*getimmerte van paalwerk, met zand of aarde gevuld, aan het eind v. e. spoorbaan, om een niet voldoend geremde trein tegen te houden*); **–bord,** o. –en (*een der rechtopstaande planken, waartegen de trede van een trap rust, en waartegen de voet kan stooten*); **–degen,** m. –s (*schermdegen*).

Stoo'ten*, stiet (stootte), h. (1, 2, 4), i. (3) gestooten (1 *een stoot geven*; 2 *door stooten te geven in een toestand brengen, zooals een bepaling aangeeft*; 3 *tegen iets botsen*; *horten*; 4 fig. *hinderen*): 1 *ik stootte tegen de tafel*; *iem. met de elleboog –*; *iem. telkens –*, raken, hinderen; *een stootende kar*, schokkend; *de vijand stiet het hoofd voor Alkmaar*, moest terugdeinzen; 2 *iets fijn –*, stampen; *in een afgrond –*; *de lamp van de tafel –*; zegsw. *iem. van de troon –*, (met geweld) onttronen; Z.-N. *met de glazen –*, klinken; 3 *op den vijand –*, ontmoeten; 4 *dat stoot mij*.

Stoo'tend*, bn.; –er, –st (*hinderlijk*): *een – woord, antwoord*, ergernis verwekkend.

Stoo'ter*, m. –s (*oude munt, 12½ cent*).

Stoo'terig*, bn. en bw.; –er, –st (*een weinig stootend of hakkelend, haperend*): *hij leest –*; *zijn taal is wat –*.

Stoo'tig*, bn. en bw.; –er, –st (*geneigd om* [*met de horens*] *te stooten*; fig. *bokkig, lichtgeraakt*).

Stoot'je, o. –s (*kleine stoot*; inz. fig. *lichte aanval van een ziekte*): *een – en de lamp viel*; *tegen een – kunnen*, wel wat verdragen kunnen.

Stoot'kant, m. –en (*omgeboorde onderrand van een lange vrouwenrok*); **–kar,** v. –karren; verg. Handkar; **–kussen,** o. –s (*buffer*).

Stootsch*, bn.; –er, meest – (*stootig*): *die bok is –*; **–'heid*,** v. (*lust, om* [*met horens*] *te stooten*; fig. *vechtlust*).

Stoot'visch*, m. –visschen (*donderaal*).

I. Stop, v. stoppen (in het alg. *iets, dat dient om een opening af te sluiten* inz. 1 *prop, kurk*; 2 *dichting van een weefsel of breiwerk*): 1 *een glazen –*, op een flesch of karaf; 2 *een – in een servet leggen*, een gat er in dichten.

II. Stop! (*staak! stil!*), **1** tw.: *–! –! schreeuwde ik*; **2** o.: *een plotseling –*.

Stop'boei, v. –en (*cilindervormige boei, waaraan schepen op stroom vastliggen*); **–contact,** o. –en (*inrichting, waardoor men toestellen* [*lampen enz.*] *op een electrische installatie kan aansluiten*); **–doek,** m. –en (*doek, waarop een meisje leert stoppen*); **–flesch*,** v. –flesschen (*flesch met glazen stop*); **–garen,** o. (soorten) –s (*garen om mee te stoppen*); **–lap,** m. –lappen (*stopdoek*; fig. ong.: *aanvulling b.v. van een vers door een nietszeggend woord*): *de –pen in Middeleeuwsche romans*; **–licht,** o. –en (*lichtsein, aangevend dat een voertuig moet of wil stoppen*); **–mes,** o. –messen (*mes om stopverf in een gleuf of spijkergat te stoppen, of om er gaten mee te dichten*); **–naald,** v. –en (*groote naald, om kousen te stoppen*).

Stop'pel, m. –en, –s (*halmoverblijfsel na het maaien*): *de –s der halmen*; fig. *zijn wang is vol –s*, korte, dikke baardhaardjes.

Stop'pelakker, m. –akkers (*stoppelland*); **–baard,** m. –en (*korte, stekelige baard*).

Stop'pelbloot, bn. (*hebbende of toonende enkel de stoppels na de graanoogst*): *de koopen der akkers zijn te aanvaarden – na de oogst v. 1935*.

Stop'pelen, stoppelde, h. gestoppeld (*baard krijgen*): *hij begint al te –*.

Stop'pelig, bn.; –er, –st (*met of vol stoppels*): *een –e roggeakker*; *een –e baard*.

Stop'pelklaver, v. (*vroeg gezaaide klaver, die na de oogst opgroeit*).

Stop'pelland, o. –en (*afgezicht graanveld, nog met de stoppels der halmen bezet*); ook: **–veld,** o. –en; **–weide,** v.; z. Klauwengang.

I. Stop'pen, stopte, h. gestopt (1 *een gat of opening vullen, dichtmaken*; 2 *iets in iets duwen en dit vullen*; 3 *iets in zijn beweging tegengaan; ontlasting verhinderen*): 1 *een gat in een jas –*; *iemand de mond –*, snoeren; *een pijp –*, met tabak vullen; *kousen –*, de verbroken draden weer herstellen door nieuwe inlegdraden; Z.-N. ook *gestopt worden* bv. *die kousen – niet gemakkelijk*; 2 *een prop in de opening –*; fig. *geld in de hand(en) –*, iem. trachten om te koopen; 3 *rijst stopt*; *–de middelen*; – **I** is etymologisch = – **II.**

II. Stop'pen, stopte, h. gestopt (*stilhouden, stilstaan*): *de trein zal –*; *een auto doen –*.

Stop'plaats, v. –en (*plaats, waar treinen, trams* [inz. *op verzoek*] *stoppen*): *de volgende halten en –en zijn opengesteld*.

Stop'sel, o. –s, –en (Z.-N. *kurk* inz. **2, 1**).

Stop'trein, m. –en (thans: *officieele naam voor boemeltrein*).

Stop'verf, v. (*verversdeeg*: *krijtwit en lijnolie, gebruikt om gaatjes in houtwerk te dichten*); **–was,** o. (*entwas*); **–werk,** o. (*hetgeen gestopt is*; *datgene waarmee men stopt* inz. *werk, om mee te breeuwen*).

Stop'woord, o. –woorden (*gelief koosde zegswijze*; *stoplap*): *tijd genoeg, is zijn –*.

Stop'zetten 1 zette –, h. stopgezet (*doen stilstaan*): *een stoommachine –*; *het bedrijf der gasfabrieken –*; fig. *de onderhandelingen –*; **2** o.: *het – van het verkeer*.

Stop'zijde, v. (*zijden garen om te stoppen*).

Sto'rax, v. (Gr. styrax: *harssoort van verschillende boomen o. a. van Liquidambar*).

I. Sto're, v. –s (Fr. *rolgordijn*; *ophaalgordijn*; *buitenzonnescherm*).

II. Store, v. –s (Eng. *voorraad*; *magazijn*; ook: *winkel*).

Sto'reloos, bn. en bw.; z. Stoorloos.

Sto'ren, stoorde, h. gestoord (*belemmeren, hinderen*; *verontrusten*; *verstoren*; Z.-N. *vergrammen*): *iem. in zijn slaap –*, *de rust van iem. –*, *iem. in zijn werk –*; *een godsdienstoefening –*; *zich –*, [a]) zich bekreunen om, om iets geven: *hij stoort zich aan niets, aan niemand*; [b]) Z.-N. *zich –*, zich boos maken.

Sto'rend, bn. en bw. (*hinderlijk*): *dat –e hoesten onder de preek*; *–e drukfouten*.

Sto'ring, v. –en: – *in het verkeer*.

Stork, m. storken (*ooievaar, eiber*); gew.

Storm, m. stormen (1 *zeer hevige wind*; 2 *groote wederwaardigheden*; 3 *groote opwinding*; *hevige drift*; 4 krijgsw. *algemeene en geweldige aanval*): 1 *de – steekt op*; *een vliegende –*; zegsw. *een – in een glas water*, een hevige twist, opschudding, die weinig beteekent; 2 fig. *de –en des levens*; 3 *een – van verontwaardiging*; *de – der hartstochten*, hevige opwinding; *de –en der revolutie*, verschrikkelijkheden; *een – bezweren, een –*

afwenden, een dreigend en verpletterend ongeluk; 4 *de – afslaan*; **–pje,** o. –s; **–achtig,** bn. en bw. (*als in, door, van een storm; buiig, onstuimig*): *een –e November*; fig. *'t ging er – toe*, wild, onstuimig; *iem. – toejuichen*; **–bal,** m. –len (*zwarte bal, geheschen aan het havenhoofd bij dreigende storm*): *wees op uw hoede, de – blijft in top*; **–band,** m. –en (mil. *kettingband aan een helm of sjako* [*die bij het stormloopen om de kin gedaan wordt*]).

Storm'egge, v. –n (gesch. *toestel met ijzeren naar buiten staande scherpe pinnen* voor de kasteelbrug, in een sponning op en neer gaand): *de brug valt, en de – gaat omhoog*.

Stor'men, stormde, h. (1, 3), i. (2, 3) gestormd (1 *zeer hard waaien*; 2 *snel voorwaarts loopen*; 3 *met vijandige bedoelingen, voorwaarts loopen*): 1 *het stormde vreeselijk*; Z.-N. *het zal er –*, warm toegaan; 2 fig. *allen stormden op hem los*, kwamen met drukte op hem toe; 3 mil. *de krijgers stormden als dol vooruit*.

Stor'menderhand, bw. (mil. *door bestorming, met storm*): *een vesting – innemen*.

Storm'hoek, m. –en (*punt*, inz. *kaap, waar 't vaak stormt*); ook, Stormkaap.

Stor'mig, bn.; –er, –st (*stormachtig*).

Storm'klok, v. –klokken (*alarmklok*).

Storm'kolonne, v. –n, –s (*afdeeling soldaten, die stormloopt*); z. Stormtroepen.

Storm'ladder, v. –s (*ladder, om een vestingmuur te beklimmen*); **–loop,** m. (*het stormloopen*): *tot de – overgaan*; **–loopen*,** men liep –, h. stormgeloopen (*met geweld een vijandelijke sterkte aanvallen*): *op een vesting –; het liep –*, het was zeer druk; **–meeuw,** v. –en (*kleine zeemeeuw aan onze Noordzeekust*; Lat. larus c. canus); **–ram,** m. –men (gesch. *balk met ijzeren horens, hangende in kettingen*); **–rijp,** bn. (*door beschieting zóó geteisterd, dat men met kans op slagen kan stormloopen*); germ.; **–schade,** v. (*schade, door de storm aangericht aan bosschen, huizen, duinen, dijken enz.*); **–sein,** o. –en (*sein voor de schipperij, dat storm op handen is*); **–troepen,** v. mv. (*troepenafdeeling met bijzondere uitrusting voor de stormaanval*); **–visch*,** m. –visschen; zie Butskop; **–vloed,** m. –en (*hoog water, door de storm* [*op onze kusten uit het N.W. of Z.W.*] *veroorzaakt*); **–vogel,** m. –s (*rotsvogel*; z. Albatros): de –s lijken wel iets op meeuwen: de Noordsche – (Lat. fulmaris g. glaciolis) komt na zware stormen soms aan onze kusten; **–weder, –weer,** o. (*luchtgesteldheid, waarbij het stormt*); **–wind,** m. –en (*zeer hevige wind*).

Storneeren* (It. stornare = terugwenden; boekhouden: *een feil verbeteren, door een tegenpost aan de credit- of debetzijde*).

Stor'no, v. storno's (It. boekhouden: *verbetering eener feil*); **–post,** m. –posten.

Stort 1 v. –en (1 scheepst. *massa, vooral water*; 2 *stortplaats v. zand, grind enz.*): 1 *met een groote – water sloeg de zee over de verschansing*; 2 *naar de – brengen*; **2** o. (*tot bladen uitgeslagen ijzer*): *een kachel van –*.

Stort'bad, o. –baden (*bad van neerstralend, neerstortend water; het toestel; douche*): *–baden gebruiken, nemen*; **–beek,** v. –beken (*beek, wier water van een groote hoogte neerstort*); **–bier,** o. (Z.-N. *lekbier*); **–bui,** v. –en (*hevige plasregen*).

Stor'tebed, o. –bedden (*voorziening tegen uitspoeling van de bodem aan de buitenzij van een sluiswerk of andere waterwerken*): een – bestaat uit vlecht- of tuinwerk, voorzien van een steenbezetting.

I. Stor'ten, stortte, h. (bet. 2, 3), i. (bet. 1) gestort (1 [*plotseling en met geweld*] *vallen*; 2 *doen vallen* [*plotseling en met geweld*]; 3 *betalen*): 1 *van een hoogte –; het water stortte naar beneden*; 2 *water op de vloer –; tranen –*, schreien; *bloed –*, vergieten; fig. *iemand in 't ongeluk –*, te gronde richten; *zich in een afgrond –*, werpen; 3 *geld –*, d. i. afdragen.

II. Stor'ten, bn. (*van stort* **2**).

Stor't(h)ing, o. (Noorwegen: *volksvertegenwoordiging*: *Eerste en Tweede Kamer*).

Stort'huis, o. –huizen (*loods, als tijdelijke bergplaats van vuil*).

Stor'ting, v. –en (*het storten*): *– van bloed, v. gelden*; **–sbewijs,** o. –bewijzen (*bewijs, dat een zekere hoeveelheid geld gestort is*).

Stort'kar, v. –karren (*tuimelkar*; *kar, die men achterover kan wippen*): *bij een – wordt de karbak door een boom vastgezet; men trekt de boom weg en laat de bak achteroverwippen*; **–plaats,** v. –en (*stort* **1** 2).

Stort'regen, m. –s (*zware regen, slagregen, plasregen*); **–regenen,** het –regende, h. gestortregend (*plasregenen*); **–steen*,** v. (*stukken natuursteen van ± 5 kg, gebezigd voor stortwerk*); **–vloed,** m. –en (*ondiepe, maar hevige stroom; hevige vloed*; fig. *groote menigte*): *de Noormannen vielen als een – in Engeland; een – van scheldwoorden*; **–werk,** o. –en (*steenbezetting, bestaande uit een massa opeengestorte steenblokken*); **–zee,** v. –zeeën (*hooge golf, die over een schip heen slaat, breekt en er op neervalt*).

Stot'teraar, m. –s (*iemand, die stottert*): *Kees, de –*; **–ster,** v. –s.

Stot'teren, stotterde, h. gestotterd (intens. van *stooten*: *spraakgebrek, bestaande in gebrekkige articulatie van een of meer letters, waardoor het vlotte spreken belemmerd wordt*): *als hij kwaad is, stottert hij*.

I. Stout, o. (Eng. eig. stevig, zwaar = stout **II**: *krachtig, donker Eng. bier*).

II. Stout, bn. en bw.; –er, –st (1 *stoutmoedig; onversaagd; vermetel* maar minder ongunstig; 2 *ondeugend*): 1 *een – waagstuk; Karel de Stoute*, 1467–'77; *een – bedrijf*, dapper; *dat overtreft de –ste verwachtingen*, vermetel; *hij spreekt –*, overmoedig; 2 *jongetje, wat ben je – vandaag; een – kind*, niet zoet.

Stou'terd, m. –s (*stout kind*); ook, Stou'terik.

Stout'heid, v. –heden (*het stout zijn* in beide bet.; *uiting van stoutheid*).

Stou'tigheid, v. –heden (*stoutheid*).

Stoutmoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*dapper, onverschrokken*): *de oude Hollanders waren –e zeevaarders; – optreden*; **–heid,** v.

Stouwa'ge, v. (*het stouwen*). (g = zj).

Stou'wen, stouwde, h. gestouwd (scheepst. *vaststuwen; goederen in het ruim bergen, pakken*): *het pakgoed –*, in het ruim stuwen; fig. *die kan heel wat –*, verdragen, eten of drinken; **–er,** m. –s; zie Stuwen.

Sto'ven, stoofde, h. (1), i. (2) gestoofd (*met matige warmte in een gesloten pot of ketel en langzaam gaar*, 1 *laten worden*, 2 *worden*): 1 *gestoofde visch*; 2 *de visch stooft*; fig. inz. Z.-N. *de dieren lagen te – in de warmte*.

Sto'vengeld, o. –en (*in een kerk, huurgeld voor een stoof*); **–hok,** o. –ken (*bewaarplaats van stoven*); **–zetster,** v. –s (*vrouw, die met het zetten der stoven, de zorg er voor belast is*).

Straaf, bn. Z.-N. gew. = Straf **II,** 2.

Straal 1 m. stralen (1 vero. *pijl, flits*; 2 Z.-N. *angel*; 3 *uitschietende lichtbundel; smalle stroom v. e. vloeistof* inz. *door een nauwe opening gedreven*; 4 meetk. *halve middellijn van een cirkel*): 1 *een straal doorboorde sijn herte*; zie Bliksem-, Licht-, Zonnestraal; fig. *een – van hoop*, flikkering; 2 *de – van een bij, een wesp*; 3 zie Water–; *een – bloed spoot uit de wonde*; 4 *de straal van een cirkel*; **2** bw.: *– dronken*, erg; *fietsen – tegen de wind in*, recht; *iem.–negeeren*, totaal.

Straal'brekend, bn.: *het – vermogen van water*, om nl. de lichtstralen te buigen.

Straal'breking, v. –en (nat. *het breken der lichtstralen, die van een dichtere in een minder dichte middelstof overgaan of omgekeerd*); **–bundel,** m. –s (*bundel lichtstralen*); **–dier,** o. –en (in het mv. *ééncellige diertjes, waarvan 't lichaam bestaat uit een centraal kapsel en een kiezelskelet*, Lat. radiolaria; ook: *dier van een straalsgewijze bouw* bv. *kwal, poliep*); **–kapel,** v.; z. Transkapel.

Straals'gewijze, –wijs, bw. (*in de vorm v. e. straal, van stralen*): *het bloed liep – uit de wonde*; ook: –gewij'ze, –gewijs'.

Straat, v. straten (1 *geplaveide weg tusschen twee rijen huizen in stad of dorp; de twee rijen huizen; de bewoners*; 2 *zeeëngte*): 1 *langs de – loopen, slenteren; iemand op – zetten*, uit zijn dienst ontslaan, uit zijn huis zetten; *op – zitten* (of: *staan*), geen onderdak, bestaan hebben; Z.-N. *zoo oud als de –*, zeer oud; Z.-N. *de – meten*, dronken over de straat zwijmelen; 2 *de – van Messina.*

Straat'arm, bn. (*erg arm*); **–belasting,** v. (*straatgeld*); **–betooging*,** v. –en (*demonstratie langs straat*); **–brak,** v. –ken (Z.-N. *straatlooper, -loopster*); **–deun,** m. –en (*straatliedje*); **–geld,** o. –en (*stadsbelasting voor het onderhoud van straat of stoep*); **–jesvolk,** o. (Z.-N. *rapalje*); **–jeugd,** v. (*de straatjongens*); **–jongen,** m. –s (*ondeugende jongen, vlegel, die* inz. *op straat kattekwaad uithaalt*); **–kapoen,** m. –en (Z.-N. *straatslijper*); **–kei,** v. –en (*behakte kei* [*van natuursteen*] *voor bestrating*); **–klinker,** m. –s (*harde klinker voor bestrating*); **–kreet,** m. –kreten (*kreet, geroep op straat*): *de Amsterdamsche –: Elft als zalm!* **–lantaren,** v. –s (*lantaren voor het verlichten der straat*), ook: **–lantaarn,** v. –s: de ouderwetsche –lantaarn v. J. v. d. Heyden te A'dam (1672); **–muzikant,** m. –en (*muzikant, die muziek op straat maakt en dan centen er voor ophaalt*); **–nimf,** v. –en (*meisje v. d. straat, licht van zeden*), ook: **–madelief,** v. –ven; **–remedie,** v. –s (Z.-N. *volksgeneesmiddel*); **–roover*,** m. –s (*iem., die op straat roof pleegt*); **– schender,** m. –s (*iem., die straatschenderij pleegt*).

Straat'schenderij, v. –en (*ongepaste daden of ondeugende streken op straat*; rechtst. *het op of aan de openbare weg tegen personen of goederen plegen van baldadigheid, waardoor gevaar of nadeel kan worden teweeggebracht*); **–slijper,** m. –s (*leeglooper op straat*); **–steen*,** m. –en (*steen, waarmee men de straat plaveit*); **–taal,** v. (*ruwe, onbehoorlijke taal*); **–tooneel*,** o. –en (*een typisch, de aandacht trekkend voorval of schouwspel op straat*); **–type,** o. –n (*persoon, die als type langs en op de straat wordt gezien*); **–weg,** m. –wegen (*met klinkers of keien verharde weg*).

Stra'bo, m. Gr. aardrijkskundige, geb. 66 v. C., wiens werk nog bestaat.

Stradiva'rius, v. –riussen (*kostbare viool, naar den vervaardiger, Antonio Stradivari, geb. te Cremona*, 1644–1737); verg. Amati.

I. Straf*, straf'fe, v. straffen (*leed, iem. aangedaan ter uitboeting v. e. overtreding*): *iem. een – opleggen; – verdienen, een – ondergaan; op – van*, bedreigd met de straf van; *tot mijn –*, spijt, verdriet; *vervangende –*; z. Dood-, Geesel-, Hoofdstraf enz.

II. Straf, bn. en bw.; –fer, –st (1 *streng, scherp; strak*; 2 Z.-N. *sterk*): 1 *spreken op –fe toon; een –fe blik; iets – aanpakken, de teugels – aanhalen*; 2 Z.-N. *een –fe kerel*; **–'heid,** v.

Straf'baar, bn.; –der, –st (*straf verdienend*): *– bij de wet*; **–baarheid,** v.; **–bepaling,** v. –en (*wettelijke bepaling van de straf voor een overtreding*); **–exerceeren*,** o. (*exerceeren voor straf*); **–feloos*,** bn., bw. (*zonder straf*): *iets – doen*, ongestraft; **–feloos'heid,** v.

Straf'fen*, strafte, h. gestraft (*straf opleggen, doen ondergaan*): *– met den koorde*, ophangen; *– met den zwaarde*, onthoofden; *– met een boete*, geldboete; *– met hechtenis.*

Straf'gevangenis, v. –nissen (*gevangenis, waarin men tot straf wordt opgesloten*); **–kolonie,** v. –kolonies (*eiland, gewest, waarheen misdadigers gebracht worden, om hen onschadelijk te maken en zoo mogelijk door de nieuwe omgeving van aard te doen veranderen*); **–middelen,** o. mv. (rechtst. *straffen*); **–oefening,** v. –en (*uitvoering v. e. straf; executie*); **–plaats,** v. –en (*plaats, waar een straf voltrokken wordt b.v. gevangenis of schavot*); **–port,** o. (*port, te betalen wegens onvoldoend frankeeren*); **–recht,** o. (*deel van het publiekrecht, waarin wordt bepaald, wie, wanneer en hoe zal gestraft worden*); **–rech'telijk,** bn., bw. (*tot het strafrecht behoorende*); zie Crimineel; **–rechter,** m. –s (*rechter, wien de uitoefening van het strafrecht is opgedragen, die straf moet opleggen; rechter, die volgens het strafrecht vonnist*); **–schop,** m. –pen (*voetbalschop, die de tegenpartij mag doen, wanneer men een bepaalde regel van het voetbalspel overtreedt*); **–schul'dig 1** bn.; –er, –st (*strafverdienend*); **2 –e,** m. en v. –n; **–tijd,** m. –en (*tijd, dat een straf duurt*); **–vordering,** v. (*het eischen van straf*): *wetboek van –*, waarin de strafprocedure (het formeele deel van het strafrecht) geregeld is; **–waar'dig,** bn. en bw. (*verdienende gestraft te worden*): *een – verzet; zich – gedragen*; **–werk,** o. (*werk, dat* [*een schoolkind*] *als straf wordt opgelegd*); **–wet,** v. –wetten (*wet, waarbij handelingen en verzuimen strafbaar worden gesteld en de op te leggen straffen worden bepaald*); **–wetboek,** o. –en (*wetboek, waarin het materieele deel van het strafrecht* [*misdrijven, overtredingen, straffen enz.*] *vervat is*); **–wetgeving,** v. (*wetgeving van het strafrecht*); **–zaak,** v. –zaken (rechtst. *zaak, welke behandeld wordt door den strafrechter*).

Strak, bn. en bw.; –ker, –st (1 *star, stijf*; 2 *gespannen*; 3 v. e. gezicht: *effen*): 1 *hij keek mij met –ke oogen* (of: *strak*) *aan*; 2 *een touw – aanhalen*, vast; *zich – houden*, [a]) niet

toegeven, [b]) weinig geld geven; 3 *met een – gezicht*; –**'heid**, v.

Strak'jes, bw.: *tot –*, spoedig; z. **Straks.**

Straks, bw. (1 *aanstonds, binnen eenige tijd*; 2 *zooeven, eenige tijd geleden*): 1 *ik kom –*; 2 *ik heb je – nog gezien*, kort geleden.

Stra'len, straalde, h. (1), i. (2) gestraald (1 *stralen schieten*; *blinken, schitteren*; 2 *afgewezen worden*): 1 *de zon –d over de zee*; fig. *oogen, – van vreugde*; 2 *hij is gestraald*; nog: Z.-N. een fijne straal vormen (v. vocht inz. v. melk).

Stra'lend, bn. (*stralen schietend*; fig. *blij: van vreugde blinkend*): *–e blikken.*

Stra'lenkrans, m. –kransen (*krans of ring van licht*); –**kroon**, v. –kronen; zie Aureool, Glorie, Nimbus.

Stram, bn. en bw.; –mer, –st (*stijf* inz. van koude, ouderdom, rheumatiek): *met –me leden*; –**heid** of –**migheid**, v. (*stijfheid, onbuigzaamheid*): *– der leden.*

Stramien', v. en o. (hetzelfde woord als *stamet*, z. ald.: *fijn borduurgaas*).

Stramie'nen, bn. (*v. stramien*): *– lappen.*

Stramijn', o. (Z.-N. *stramien*).

Stramp, v. –en (Z.-N. *slobkous*).

Strand, o. –en (*strook lands langs de kust, welke bij vloed onderloopt en bij eb droogvalt*): *een vlak –, een schip op – zetten, het schip werd op – geworpen, op het – raken; het stille –*, waar het gewone strandleven niet is; spreekw. z. Baken; –'**dief**, m. –dieven (*hij, die strandgoed of het goed uit gestrande schepen steelt*); –'**dieverij**, v. –en (*het stelen van strandgoed*).

Stran'den, strandde, is gestrand (1 *op het strand raken*; v. e. schip: *op strand loopen en blijven vastzitten*; 2 *mislukken*; 3 *zijn reis niet meer kunnen voortzetten b.v. door het onderbreken van de scheepvaart*): 1 *een schip kan –, een gestrande walvisch*; 2 *onze plannen strandden op zijn onwil*; 3 *door de oorlog strandden de Indische verlofgangers in New-York*; –'**ing**, v. –en (*het stranden*).

Strand'gezicht, o. –en (*uitzicht van of op het strand, schilderij, het strand voorstellend*); –'**goed**, o. –eren (*goed, door de zee aangespoeld*); –'**jut**, m. –ten (*stranddief*), ook: –'**jutter**, m. –s; –'**jutterij**, v. –en; –'**lijn**, v. –en (*horizontale, wigvormige insnijding, door de branding uitgeschuurd aan steile kusten; lijn, die de laagwaterlijn aangeeft*).

Strand'looper*, m. –s (1 dierk. in het mv. *vogelgroep, waarvan verschillende soorten in ons land voorkomen*; 2 aardr. *duinreeks aan de zeezijde, uiterste rij duinen langs de kust*): 1 *de bonte –*, Lat. pelidna alpina; 2 *de – in N.-H.*; –**meer**, o. –meren (*meer, aan het strand gelegen*); –**meester**, m. –s (*dijkopzichter*; ook: *strandvoogd*); –**muur**, m. –muren (*hooge, zware muur aan het strand als wering tegen de springvloed*); –**paal**, m. –palen (*genummerde paal, met vast hoogtemerk, langs het strand, dienende bij strandmeting*); –**pluvier**, v. –en (*zomervogel, die op het strand broedt*; Lat. charadrius h. hiaticula).

Strand'recht, o. –en (*recht, bestaande ten opzichte van gestrande of geredde goederen*); –**rool**, m. (*stranddieverij*); –**stoel**, m. –en (*badstoel*); –**vloo***, v. –vlooien (*kreeftachtig diertje*; Lat. talitrus locusta); –**vogel**, m. –s (*vogel, die veel aan het strand verkeert*); –**vond**, m. –en (*hetgeen aan het strand gevonden wordt; een wettelijke instelling, waarbij alles, wat op 't strand wordt aangespoeld, in bewaring moet gegeven worden aan den strandvoogd*); –**vonder**, m. –s (*in de zeedorpen de ambtenaar [burgemeester], die met de berging der strandgoederen is belast*); –**vonderij'**, v. (*strandvond*); –**voogd**, m. –en (*strandvonder*).

I. Strang, v. (Z.-N. *ruggegraat*): *over iems.– gaan*, afranselen.

II. Strang, bn.: Z.-N. *die jas is te – onder de mouwen*, spant.

Strangeljoen', o. (Fr. étranguillon; Z.-N. *keelontsteking bij paarden, worg*).

Stranguleeren* (Fr. [Lat. strangulare]: *worgen*).

Strateeg', m. –tegen (Gr.-Lat. strategus: *krijgskundige, veldheer, die uitmunt in de strategie*): *Von Moltke (1870) was e. groot –.*

Strategie', v. (Fr. [Lat.-Gr. strategia]: *veldheers-, krijgskunde*); l. *stra-tee-zjie'*.

Strate'gisch, bn., bw. (*krijgskundig*): *–e regelen; een – genie*; l. *stra-tee'gies.*

Stra'tenmaker, m. –s (*persoon, die straten plaveit*), ook: Straatmaker, m. –s.

Stratosfeer', v. (*luchtlaag boven ± 11.000 meter*); z. Troposfeer.

Stre'ber, m. –s (Duitsch: *intrigant, eerzuchtige, die met alle middelen zoekt vooruit te komen*).

I. Streek 1 v. streken (1 *strijking, beweging langs een oppervlakte*; 2 *lijn, streep, haal*; 3 *uitgestrektheid, gewest, oord, omtrek*; 4 *het 32ste deel v. d. windroos*; 5 *lijn of beweging v. e. schaats op het ijs*; 6 *slag*): 1 *een – op de viool; een – met een scheermes over de wang; die schilder heeft een vaste –*, nl. van het penseel; 2 *een – met een penseel, pen, een stuk krijt*; zegsw. *een – door iemands rekening halen*, hem alles kwijtschelden; verg. Streep; 3 *een vruchtbare –, een dorre –; de heete streken der aarde*; zie Berg-, Hemel-, Lucht-, Landstreek; *in de – van de maag*, omtrek, nabijheid, evenzoo: *in de – der lendenen*; 4 z. Windstreek; zegsw. *dezelfde – houden*, koers, richting; *van – veranderen*; fig. *van – zijn* of *raken*, [a]) ongesteld zijn, worden, [b]) in de war zijn of raken; 5 *met korte, met lange streken rijden*, slagen; *– houden*, slag, d. i. gelijk, op de maat de beenen uitslaan; 6 *in duizend angsten, dat hij, Robertus, een – met de paraplu zou krijgen*; **2** m. streken (*list, leelijke trek, sluwe handeling*): *een leelijke –; den knaap zijn streken afleeren.*

II. Streek (de) (*benaming van 7 aaneengeschakelde dorpen in N.-H.* tusschen Hoorn-Enkhuizen); – **I** etymol. = – **II.**

Streek'spraak, v. –spraken (*dialect*).

Stree'len*, streelde, h. gestreeld (1 *aaien, liefkoozen*; 2 *aangenaam aandoen: vleien*): 1 *een kat, een hond –, een kind de wang –*; 2 *die wijn streelt de tong; dat streelde zijn hoogmoed*; refl. *zich met eenig mooi vooruitzicht –.*

Stree'lend*, bn.; –er, –st (fig. *aangenaam*): *een – e gewaarwording; – voor mijn eigenliefde.*

Streen, v. strenen (Z.-N. *streng*): *een – garen, sajet.*

Streep, v. strepen (1 *haal; lange, smalle lijn*; 2 *oude maat: 1 mm*; 3 Z.-Afrik. *lijn, kolonne*): 1 zegsw. *een – halen door*, te-niet-doen; *een –* (of: *streek*) *door de rekening*, de rekening is niet deugdelijk bevonden, fig. een groote, onverwachte teleurstelling; *er loopt bij hem een –* (of: *streek*) *door*, er hapert iets aan zijn

verstand; *een –je aanhebben*, aangeschoten zijn; *een –je vóór hebben*, iets voor hebben boven een ander, inz. meer in de gunst staan; 2 Z.-N. *een – bier*, een halve pint; 3 zegsw. *in streepjes marcheeren* (of: *op e. – marcheeren*); nog: *een mooi streepje*, gestreepte stof; *het regent maar in één streep*, aanhoudend.

Streep'jesgoed, o. (*weefsel met streepjes*).

Strek'dam, m. –dammen (*dam in een rivier in de richting van de stroom*).

Stre'kel, m. strekels (verwant met *strijken*: *hout tot scherping van de zeis*).

Strek'gras, o. (plantk. *kweek*[*gras*]).

Strek'ken, strekte, h. gestrekt (1 *uitrekken*; refl. *languit gaan liggen*; 2 *reiken, uitstrekken*; 3 *toereikend zijn*; *dienen*): 1 *de armen –*; refl. *hij strekte zich op 't mos*; 2 *zoo ver strekt zijn invloed*; 3 *zoolang de voorraad strekt*; *dat strekt u tot eer.*

Strek'kend, bn. (*langs de lengtezijde van een oppervlakte gemeten*): *dat linnen is 2 el breed en kost ƒ 1,50 de –e meter.*

Strek'king, v. (*het strekken*; inz. fig. *bedoeling, doel*): *de – van iems. woorden*; *een heilzame –*; **–sroman,** m. –s (*tendenzroman*).

Streks 1 bw.: Z.-N. *een steen – leggen*, in de lengte; **2 streksch*,** bn.: *een –e steen.*

Stre'litzen, m. mv. (Russ. letterl. schutters: *oude Russ. lijfwacht, legerkorps door Peter den Grooten na een opstand ontbonden*).

Strem'men, stremde, h. (2), i. (1) gestremd (den. van *stram*: 1 *stijf worden*; 2 *stijf doen worden*; fig. *beletten, verhinderen, belemmeren*): 1 *die melk gaat –*; 2 *stremsel stremt de melk*; fig. *de oorlog stremt de handel*, doet tijdelijk ophouden; *de spoorstaking stremde het verkeer*; **–ming,** v. –en (*het stremmen*; *tijdelijke stilstand*; *beletsel*): *– van de handel, van het verkeer*; **–sel,** o. –s (*extract van de lebmaag van kalvers*; *middel om iets*, inz. *melk, te stremmen*).

I. Streng, v. strengen (1 *een der dunne touwen, waaruit een koord bestaat*; 2 *riem, reep, koord*; 3 *een aantal tezamen gedraaide of gewonden draden garen, zijde enz.*): 1 *een kabel is gemaakt uit drie –en*; spreekw. *De derde – maakt* (of: *houdt*) *de kabel,* [a]) drie maken een gezelschap, de derde man brengt de praat aan, [b]) alle goede dingen bestaan uit drieën (gelijk een kabel uit drie ineengedraaide touwen); 2 *de –en van een rijtuig, van een trekpaard*; 3 *een – wol*, een aantal draden tezamen gedraaid; nog: Z.-N. *worg*; verg. *strangeljoen*; etym. = – **II.**

II. Streng, bn., bw.; –er, –st (*gestreng*): *een – meester*, d. i. hard; *een –e winter*, koud; *een –e redeneering*, logisch; *een kluizenaar leeft in –e afzondering*, strikt; zie ook Heer **I,1** 5.

Stren'gel, m. –s (*streng van een vlecht*).

Stren'gelen, strengelde, h. gestrengeld (*vlechten*; fig. *bijeenvoegen, innig vereenigen*): *zomer strengelt bloemen in zijn haren*; *zich –*: *het klimop strengelt zich om die boom*, slingert, windt zich.

Stren'gelijk, bw. (*gestreng*): *iem. – straffen.*

Stren'gen, strengde, h. gestrengd (den. van streng = koord: *strak aanhalen*).

Streng'heid, v. (*gestrengheid*; z. ald.).

Stre'pen, streepte, h. gestreept (1 *strepen maken*; 2 fig. *plagen, hekelen, doorhalen*): 1 *papier –*, linieeren; 2 fig. *iem. zonder genade –*; **stre'ping,** m. –en (Z.-N. *soort van zure, gestreepte appel*).

Streu'velen, streuvelde, h. gestreuveld (Z.-N. van haar, pluizen: *te berge rijzen, staan*).

Stre've,n, streefde, h. gestreefd (*inspannend pogen*; *zich met kracht in een bepaalde richting bewegen*): *naar iets –*, iets trachten te verwerven; *– naar volmaking*; *op zijde –*, bijna evenaren.

Strib'belen, stribbelde, h. gestribbeld ([*op kleine schaal*] *zich tegen iets kanten, tegenweer bieden, zich verzetten*); **–ig,** bn.; **–er, –st** (*geneigd om tegen te streven, lastig, recalcitrant*); **–ing,** v. –en (*het stribbelen, geharrewar*; *verzet op kleine schaal*; inz. in het mv. *moeielijkheid, onaangenaamheid*, vooral tengevolge van oneenigheid of verzet).

Strictuur', v. –turen (Fr. stricture [Lat. stringere = samensnoeren]: geneesk. *ziekelijke vernauwing v. e. ader, buis enz.*).

Striem, v. striemen (1 *streep over de huid*; 2 in toepassing op allerlei strepen): 1 *de –en der zweep*, teekens der zweepslagen; *dikke, bloedige –en*; 2 *donkere –en langs de bergen, veroorzaakt door de lawinen*; *blauwe –en onder de oogen van onuitgerustheid.*

Strie'men, striemde, h. gestriemd (*met een zweep, touw enz. een of meer striemen toebrengen aan*; *zoo slaan, dat er een of meer striemen ontstaan*; fig. *scherp, gevoelig treffen, pijn doen*): eig. *iem. in het gezicht –*; *de regen, die haar (in) het gelaat striemde*; fig. *dat verwijt striemde hem 't hart*; *–de woorden.*

Strijd*, m. strijden (in het alg. benaming voor allerlei gevallen van *botsing tusschen twee partijen* inz.: 1 *gevecht, kamp*; in collectieve zin: *de gezamenlijke gevechten* b.v. gedurende een oorlog; *oorlog*; *worsteling*; 2 *worsteling in iems. binnenste, met zich zelf*; *tweestrijd, zielestrijd*; 3 *wedstrijd, prijskamp*; 4 *tegenspraak*): 1 *in persoon deelnemende aan de –*; *de – tegen de malaria*; *de – om het bestaan*, voortdurende worsteling om in stand te blijven; *de – des levens*, nl. tegen het kwaad, de zonde; *de goede – gestreden hebben*, (euphemisme) gestorven zijn, 2 Tim. 4, 7; 2 *het kost hem niets geen – om van haar af te zien*; *– voeren met zijn hartstochten*; 3 *een – tusschen de aangesloten vereenigingen*; *de buren kwamen om – te hulp*, om 't zeerst, om 't hardst; 4 *dit is, geschiedt in – met zijn woorden, met de wet*; nog in verschillende van deze 4 bet.: *een – ontbrandt, begint, woedt, wordt beslist*; *een ongelijke –*; *in – geraken met iem.*; *een – verliezen*; *– leveren*; *ten –e trekken*; *ten strijde!*

Strijd'baar, bn. (*geschikt tot de strijd, in staat om te strijden, weerbaar, geneigd tot de strijd*): *strijdbare mannen*; **–heid,** v.

Strijd'bijl, v. –bijlen (*oorlogsbijl, nog bij wilde volksstammen, tomahawk*).

Strij'den, streed, h. gestreden (1 meestal in hoogere stijl: *kampen, vechten, worstelen*; 2 *worstelen met eigen neigingen enz.*; *in zielestrijd, in tweestrijd zijn*; 3 *wedstrijd houden, wedijveren*; 4 van opvattingen, beweringen, handelingen enz.: *zoodanig met iets anders verschillen, dat beide zaken niet kunnen samengaan, met elkaar in tegenspraak zijn, niet met elkaar strooken*): 1 *tegen of met den vijand –*; *– voor haardsteden en altaren*; *voor eer en deugd –*; *de –e kerk*, R.-K. de kerk van Christus hier op aarde; 2 *in zich zelf, tegen zijn booze driften –*; 3 *er wordt gestreden niet om geldprijzen, maar om de eer*; 4 *dat strijdt*

met de beleefdheid; dat streed met mijn fatsoen; nog: *dat strijdt me tegen*, daar heb ik een weerzin tegen; *de –de partijen, de strijdenden*, de strijders van weerszijden; Z.-N. *tegenspreken: hij moet altijd –*, twisten.

Strij'dend, bn.: *de –e kerk*; zie Strijden 1.

Strij'der, m. –s (*iem., die strijdt* in bet. 1–4; *krijgsman*; fig. *ijveraar*); verg. Oudstrijder; fig. *een – voor eer en deugd.*

Strijd'genoot*, m. –en (*medestrijder*); **–hamer,** m. –s (*hamer als wapentuig*), vero.; **–hengst*,** m. –en (*oorlogshengst, strijdros*).

Strij'dig, bn.; –er, –st (*in strijd met, niet kunnende samengaan met; tegenstrijdig*): *dit artikel der verordening is – met de wet*, in strijd met; *–e maatschappelijke belangen*, tegengestelde; *zijn daden zijn – met zijn woorden*, niet overeenkomstig.

Strijd'knots, v. –en; **–kolf,** v. –ven (*groote strijdknots: knotsvormig wapen*); zie Morgenster; **–krachten,** v. mv. (*strijdmiddelen*, inz. *de gezamenlijke manschappen, het menschenmateriaal*): *levende –; doode –*, kanonnen enz.; *lucht–*; **–leus, –leuze,** v. –leuzen (*de leuze, waaronder men ten strijde trekt*): *de – der kruisvaarders was: God wil het*; **–lust,** m. (*lust tot de strijd*); **–lus'tig,** bn. (*vol strijdlust, begeerig naar de strijd*): *de –e Germanen*; **–makker,** m. –s (*wapenbroeder, wapenmakker*); **–middel,** o. –en (*al, wat van dienst kan zijn in een strijd*, zoowel concreet als abstract): tot de groote –en behooren vuurmonden en geweren, tot de kleine –en mortiertjes, handgranaten enz.; *een nieuw –, de boycot*; **–perk,** o. –en (*kampplaats; oorlogstooneel; perk, waarin men een wedstrijd houdt*): zegsw. *in het – treden*, een strijd beginnen; *uit het – treden*, uit de strijd komen; **–ros,** o. –rossen (*strijdhengst*); **–schrift,** o. –en (Duitsch Streitschrift: *geschrift ter bestrijding van de meening van anderen over een bepaalde zaak; twistschrift*); **–vaar'dig,** bn.; –er, –st (*gereed voor, willig tot de strijd*); **–vaar'digheid,** v.; **–vlag,** v. –vlaggen (*vlag, waarvan het hijschen het sein is, dat de strijd begint; oorlogsvaan*); **–vraag,** v. –vragen (Duitsch Streitfrage: *vraagpunt, waarover strijd, oneenigheid bestaat: twistpunt, -vraag*).

Strijk, m. (1 *het strijken*; 2 Z.-N. *het strijkgoed*): 1 *de meid is aan de –; er is een heele – aan al dat linnengoed*; 2 Z.-N. *draag de – weg*; zie Strijk en zet en Strijkje.

Strijka'ge, v. –s (oorspr. *buiging, waarbij men met de voet langs de grond strijkt; diepe buiging*, inz. spott.): *allerlei –s maken.* (g = zj).

Strijk'balk, m. –en (bouwk. *balk, die over zijn lengte langs een muur ligt*); **–bord,** o. –en (*zeker plankje in de loodgieterij; breede plank op zij van de ploeg, waartegen de losgeploegde aarde opstrijkt en zoo ondersteboven geworpen wordt*); **–deken,** v. –s (*wollen deken om de strijkplank*).

Strij'kel, m. –s (*stok, waarmee de maat bij meel, graan enz. gelijk- of afgestreken wordt*).

Strij'kelings, bw. (*rakelings*): *de steen ging – langs mijn hoofd.*

Strij'ken, streek, h. (1, 2, 3, 4, 5, 8), i. (6, 7) gestreken (1 *met de hand, een voorwerp enz. langs of over de oppervlakte van iets gaan*; 2 *iets langs of over een oppervlakte bewegen*; 3 van min of meer vloeibare stoffen of korrelige: *door ze over een oppervlakte te bewegen, ze daarop aanbrengen, smeren*; 4 *iets door een beweging langs of over een oppervlakte op een bepaalde plaats of in een bepaalde toestand brengen*; 5 van geld: *het zich toeeigenen*, eig. door de hand te bewegen over de tafel, waarop het ligt, het bij elkander halen; 6 *vlak langs of over een oppervlakte gaan*; 7 *gaan*, inz. *heengaan*; 8 in min of meer technische toepassingen, meestal bij de bet. 1–7 zich aansluitend: [a]) van linnengoed enz. *met heetgemaakte „strijkijzers" in bepaalde vouwen persen en glad of glanzend maken*; [b]) van de kanten van planken enz.: *zuiver recht schaven*; [c]) van de voegen in metselwerk: *dichtsmeren of de overtollige specie er van verwijderen*; [d]) looierij: *met ijzers er over heen gaan om ze soepel te maken enz.*; [e]) van snaren, snaarinstrumenten: *door met de strijkstok er over heen te gaan er tonen aan ontlokken*; [f]) van paarden, refl.: *onder het loopen met de hoef van het eene been tegen het andere slaan, zoodat er een wonde ontstaat*; [g]) van vogels enz.: *in schuine richting nederdalen en zich nederzetten*; [h]) *laten zakken of vallen, neerlaten*, inz. in zeemanstermen; [i]) fig. gebruikte bet. [h] *vellen*): 1 *hij streek zich met de hand over het haar; de baard –; hij strijkt het* (nl. het paard) *borst en rug*, streelt; *met een doek over een stoel –*; 2 *hij streek zijn linkerhand over baard en snorren*; 3 *zalf op linnen –*; zegsw. *daar is geen zalf aan te –*, daar is geen goed aan te doen of daar is niets aan te veranderen; 4 *het haar naar achteren –; de kruimels op het blikje –*; 5 *het geld van de tafel –; de prijs, de palm, de kroon –*, fig. de overwinning behalen; 6 *de zwaluw streek over het water; de adem streek over mijn haar*; 7 *ik ging terstond weer –*; zegsw. *gaan – met*, heengaan als bezitter van, in 't bezit geraken van (meestal met de bijgedachte, dat het iem. anders toekomt, dat het iem. anders teleurstelt); 8 [a]) *het – van linnen, het – van plooien in rokken*; Z.-N. *dat linnen strijkt niet gemakkelijk*, laat zich strijken; [b]) *een plank haaks –*; [c]) *de voegen (glad) –*; [d]) *door het – wordt het overtollige vleesch weggenomen*; [e]) *op een viool –; instrumenten, geblazen of gestreken, getokkeld of geroerd*; [f]) *koop het paard niet, het strijkt zich*; bij de infinitief wordt *zich* dikwijls weggelaten: *– overkomt paarden, als zij vermoeid raken*; [g]) *een zwarte kraai, die op de olm wou –*; [h]) heien: *strijk en zet*, zie ald.; *zeilen –, vaart verminderen! een sloep –; strijk de riemen; de vlag – (voor)*, fig. onderdoen voor, toegeven aan; [i]) *een oordeel, een vonnis –.*

Strijk en zet, bw. uitdr.: **1** bij het heien uitroep v. d. ploegbaas, nl. bij het voor de laatste maal neerlaten v. h. heiblok; **2** (misschien met bet. **1** samenhangend) geregeld, zonder mankeeren, schering en inslag, b.v. *ruzie is er (in dat gezin) – – –.*

Strij'ker*, m. –s (1 *iem., die strijkt*: inz. *bespeler van een strijkinstrument*; 2 *een voorwerp, dat strijkt of wel waarmee of waarover men strijkt*): 1 *de –s en blazers in een orkest*; 2 in molens: *de – is een gebogen hout, dienende om de korrels, die gemalen worden, telkens weer onder de steenen te strijken*; bij meten van graan: *–s of strijkels van hout.*

Strijkes', v. –sen (Z.-N. *strijkster*).

Strijk'geld, o. –en (bij openbare verkoopingen en soms bij verpachtingen: *premie, uitgeloofd voor hem, die bij het opbieden het hoogste bod doet of vóór de afslag het hoogste bod, dat gedaan is, nog verhoogt; geld als loon voor het strijken b.v. van linnengoed*): *adres voor behoud van het – bij openbare verkoopingen;* **–goed,** o. (*linnen, dat gestreken is of moet worden*); **–hout,** o. –en (*rol tot het afstrijken bij 't korenmeten; kleine strijkbalk; ribbe, horizontaal aan de staanders van een steiger vastgebonden; hout, dat aan het boveneinde van de rolpaal het vastloopen van de sleeplijn moet voorkomen*); **–houtje,** o. –s (*lucifer*); **–ijzer,** o. –s (1 *metalen voorwerp met handvat, dat met het heet gemaakte ondervlak over linnengoed enz. wordt bewogen;* 2 *ijzeren plankje met handvat om pleisterwerk glad te strijken;* 3 *ijzeren voorwerp, waarmee huiden worden gestreken;* 4 *hoefijzer* [*met één kalkoen*] *er op ingericht om te voorkomen, dat het paard zich bij het strijken verwondt*): 1 *een electrisch –;* 2 *de specie met het – gladmaken;* 3 *elk vel met het – strijken;* 4 *het paard met –s beslaan;* **–instrument,** o. –en (*muziekinstrument met* [*darm*]*snaren, dat m. e. strijkstok bespeeld wordt*); **–je,** o. –s (± 1900 in zwang gekomen woord: *klein strijkorkest; de muziek; de muzikanten*): *in de groote hal was een –;* **–kwartet,** o. –ten (*viertal op snaarinstrumenten spelende muzikanten, ensemble van twee violen, een alt, een violoncel*); **–muziek,** v. (nl. *van strijkinstrumenten*); **–orkest,** o. –en (nl. *van strijkinstrumenten*); **–plank,** v. –en (*met een wollen deken bekleede plank, waarop men strijkt*); **–riem,** m. –en (*aanzetriem*); **–steen*,** m. –en (*oliesteen, wetsteen*).

Strijk'ster, v. –s (*vrouw, die het linnengoed strijkt,* inz. *die haar kostwinning maakt van het strijken*).

Strijk'stok, m. –stokken (1 *met paardenhaar bespannen stok om e. viool, bas enz. te bespelen;* 2 *strijkhout, strijkel*): 1 *twee violen en een bas en een –, waar geen haar aan was;* Z.-N. ook: *strekel;* 2 *er blijft veel* (of: *altijd wat*) *aan maat en – hangen,* zie Maat; **–toestel,** o. –toestellen (*apparaat bij het strijken van linnen enz.*); **–vod,** v. –den (Z.-N. *kwezeltje*); **–voeten,** strijkvoette, h. gestrijkvoet (*met de voet over de grond strijken bij het maken van een buiging, strijkages maken;* fig. *vleien*).

Strik, m. –ken (1 *verbinding van twee linten, touwen enz. of van de beide uiteinden van een zelfde lint enz., waarbij het eene stuk in lusvorm genomen wordt en het andere daaromheen gedraaid en vervolgens recht* [*enkele strik*] *of in lusvorm* [*dubbele strik*] *door het oog gestoken, waarna het geheel wordt aangetrokken;* ook: *de nabootsing of afbeelding;* 2 *zulk een strik door heeren* [*ook door dames*] *voor aan de boord gedragen; dasje;* 3 *een lus met een loopende knoop, waardoor de lus kan worden dichtgehaald, een strop;* inz. *zulk een lus van paardenhaar, touw, metaaldraad om loopend of vliegend wild, ook sommige vischsoorten te vangen;* 4 fig. of in fig. verband: *verraderlijke poging om iem. in moeilijkheden te brengen, in het ongeluk te storten*); verkl. –je, o. –s: 1 *gebonden en genaaide –ken; een zijden –; het meisje had roode strikjes in het haar;* 2 *een zwart strikje voor een dubbele boord;* 3 *een haas in een – vangen; snoek vangen met een –; –ken zetten;* 4 *iem. –ken spannen,* hinderlagen leggen; nog: Z.-N. *Brugsche –ken,* gebak in de vorm van een ∞.

Strik'ijzer, o. –s (Z.-N. *breinaald*).

Strike, v. –s (Eng. *werkstaking*): vero.

Strik'ken, strikte, h. gestrikt (1 *tot een strik maken, binden;* 2 *een strik in iets maken;* 3 *in een strik vangen;* 4 Z.-N. *breien*): 1 *een dasje –;* 2 *een lint –;* 3 *een snoek –, een haas –,* in een strik vangen; 4 *kousen –.*

Strikt, –er, –st **1** bn. (1 van zaken: *nauwkeurig, precies, waarvan niet in 't minste afgeweken wordt, streng;* 2 van personen: *geen afwijking duldende, precies, stipt, streng*): 1 *–e gehoorzaamheid; onder de striktste geheimhouding; –e eerlijkheid; de –e waarheid zeggen; in de striktste zin des woords;* 2 *ik ben in mijn gezin zeer – op godsdienst en zedelijkheid;* **2** bw. (*nauwkeurig, precies, zonder de minste afwijking, streng*): *de toegang is – verboden; zich – houden aan;* **–'heid,** v.

Strik'telijk, bw. (*nauwgezet, stipt*): *de toegang is – verboden,* streng.

Strik'vraag, v. –vragen (*listige vraag, als een strik bedoeld om iem. te vangen, te verstrikken*): *de examinator mag geen –vragen doen.*

Stringent', bn. (Lat. stringens: *bondig, krachtig, afdoende*) *een – bewijs;* lees *–gent.*

I. Strip, m. strippen (*bindplaat, strook ijzer, plaatijzer, die over twee deelen eener ijzerconstructie wordt geklonken, ten einde deze aan elkaar te verbinden*).

II. Strip, m. (Z.-N. 1 *het strippen, afritsen;* 2 *fijne straal*): 1 *met een – het graan van de aren trekken;* 2 *een – melk.*

Strip'goed, o. (*tabak, die gestript moet worden*); **–meid,** v. –en (*stripster*).

Strip'peling, v. (*gestripte tabak*).

I. Strip'pen, stripte, h. gestript (*de tabaksblaren afstroopen van de hoofdnerven en stelen;* Z.-N. in het alg. *afristen;* Z.-N. *stralen* [v. melk]; Z.-N. fig. *afzetten*); **–per,** m. –s (*werkman, die stript*); **–ster,** v. –s.

II. Strip'pen, stripte, h. gestript (van visch: *van ingewanden,* inz. *hom of kuit ontdoen*): *Engelsche schol, gestript 4.90 gld. per ben.*

Strips, v. mv. (Eng. *slaag*): *– krijgen,* gmz.

Strob'be, v. –n (Z.-N. *struik, struweel*).

Strob'belen, strobbelde, h., i. gestrobbeld (Z.-N. *struikelen*); ook, Strubbelen.

Stroef, stroever, stroefst **1** bn. (1 *ruw en oneffen, zoodat een beweging daarover of daarvan eenige moeite kost;* het tegengestelde van *glad;* 2 v. e. beweging: *niet vlug, niet gemakkelijk; stram;* 3 van werkzaamheden, uiting van 's menschen geest: *niet vlot, niet vloeiend; hortend, stootend;* 4 van personen, karakters enz.: *niet gemakkelijk in de omgang, niet meegaande; gereserveerd;* 5 van zaken: *naargeestig, somber, onvriendelijk*): 1 *een – slot met olie smeren;* 2 *een stroeve buiging;* 3 *een stroeve stijl, stroeve verzen;* 4 *een stroeve kamergeleerde,* onhartelijk; *– in zijn manieren; haar mond had iets –s;* 5 *somber en – scheen het oude landhuis;* **2** bw. (*op een stroeve wijze* in bet. 1, 3, 4): 1 *de schroef ging –;* 3 *het Latijn leest –;* 4 *hij deed – en koel;* **–'heid,** v. (*de eigenschap van stroef te zijn* in verschillende opvattingen): *de – der verzen; wat – in haar wezen!*

Stro'fe, v. –n; zie Strophe.

Strom'pelen, strompelde, i. gestrompeld (*struikelend gaan; met moeite, hortend en*

stootend zich bewegen): *over een stoppelveld heen –; –d loopen.*

Strom'pelig, bn.; –er, –st (*oneffen, hobbelig*): *een –e weg*; fig. *een –e gang hebben.*

Stronk, m. –en (1 *stomp van een boom- of heesterstam [al of niet met de wortels er nog aan]*; 2 *het onderste en binnenste harde gedeelte van een koolplant en dergelijke planten, waaruit de bladeren spruiten*): 1 *het uithalen der –en*; soms ook: *geknotte boom, stam*; 2 *een kool–; snijd de struiken, te beginnen bij de – in dunne reepjes.*

Stron'kelen, stronkelde, h., i. gestronkeld (Z.-N. *strompelen, struikelen*).

Stron'kelsteen*, m. –en (Z.-N. *steen des aanstoots*).

Stroo*, o. (1 *uitgedorschte halmen, ranken en stengels van koren en peulgewassen*; bij verg. v. andere [veld]vruchten; als stofn. of collectivum; 2 *stroospier, stroohalm*; 3 *matras, met stroo gevuld*; 4 *een bepaalde hoeveelheid bokking, zooals ze in stroo verpakt, in de handel wordt gebracht, 500 stuks*, ook wel op andere visch toegepast): 1 *– van rogge, van tarwe; haver–, boonen–; een bos –; een vim –*, 100 bossen; *het – in de stal; rottend –; – voor hoeden, voor papierfabrieken*; zegsw. *een ventje van –*, een zwakkeling; *dat is niet v. –*, niet onbeduidend; 2 *iem. geen –* (N.-N. *stroobreed*) *in de weg leggen*, niet de minste kleinigheid; Z.-N. *geen – verleggen*, niets doen; Z.-N. *op 't – liggen*, dood zijn; Z.-N. *op 't – brengen*, in de miserie; z. Bed; 3 *op – slapen*; 4 *een strootje bokkingen; sprot in strootjes van 500 tot 1000 stuks*; z. Strootje.

Stroo'achtig*, bn. (*als stroo*): *een –e kleur.*

Stroo'beenen*, o. mv. (*beenen, zoo weinig stevig, als waren ze van stroo*; fig. *waggelbeenen*, b.v. *van een dronkeman*).

Stroo'bloem*, v. –en (*benaming van verschillende bloemen, die door hun droogte aan stroo doen denken*, inz. *samengesteldbloemige plant, sierplant uit Z.-Europa*; Lat. catanance coerulea; ook: *de naam voor het geslacht*, helichrysum): *de blauwe – met donzige, lijnvormige bladen en blauwe bloemen; de zonne–*, Lat. helichrysum roseum.

Stroo'bokking* (*de naam voor in stroo verpakte bokking*; thans *de „branders", d. z. gestoomde, gedurende korte tijd aan groote hitte met weinig rook blootgestelde haringen*), **1** (stofn.) v.; **2** (voorwerpsn.), m. –en; **–bos***, m. –bossen; **–boter***, v. (*winterboter, stalboter*); **–bundel***, m. –s (*bos van stroo*); **–dak***, o. –daken (*dak van stroo*); **–dekker***, m. –s (*ambachtsman, wiens werk het is huizen, schuren met stroo te dekken*); **–dok***, v. –dokken (*dubbelgevouwen en vervolgens samengebonden of wel ineengedraaid bosje stroo, dat tusschen dakpannen wordt gelegd*).

Stroo'geel*, bn. (*geel van stroo*): *een –geel hoedje*; **–haksel***, o. (*fijn gehakt of fijn gesneden stroo*); **–halm***, m. –en (*graanhalm, halm van stroo*, inz. *wanneer de korrels uit de aar zijn*): zegsw. *zich aan een – vasthouden*, in het nietigste middel redding zoeken, eig. gezegd van een drenkeling; **–hoed***, m. –en (*zomerhoed v. stro, strooien hoed*): *fijne Ital. –en*; **–hoedenmaker***, m. –s; **–huls*, –hulze***, v. –hulzen (*huls v. stroo tot beschutting v. flesschen*); **–hut***, v. –ten (*hut, met stroo gedekt*).

Strooi'avond, m. –en (*5 Dec., de avond vóór Sinterklaas, ook wel vóór St. Maarten, waarop voor de kinders lekkers gestrooid wordt*).

Strooi'biljet, o. –biljetten (*biljet, dat op straat enz. verspreid wordt om iets bekend te maken, reclame voor iets te maken enz.*).

I. Strooi'en, strooide, h. gestrooid (1 van een aantal voorwerpen en uit korrels bestaande stoffen: *verspreid neerwerpen* [met een zekere achteloosheid]; 2 technische term; 3 *op vele plaatsen aanwezig doen zijn, verspreiden*, zonder dat hierbij gedacht wordt aan *neerwerpen, achteloosheid*): 1 *zand voor zijn deur, op een vloer –; bloemen –de kinderen; Sint Nikolaas strooit lekkers in 't rond*; zegsw. zie Zand; 2 spreiden van hooi, stroo, heide enz. onder paarden en vee: *in de stallen 's winters tweemaal –*; over het bouwland spreiden: *het – van kunstmest*; 3 *mijnen –*; nog: *huiden –*, in de kuip met looistof bedekken.

II. Strooi'en, bn. (*van stroo; zwak*): *een – hoed, een – mat, een – dak, een – huis.*

Strooi'er*, m. –s (*iem., die strooit*; in samenst. inz. *voorwerp, waarmee men strooit*): *porseleinen zoutstrooiers, suikerstrooiers.*

Strooi'jonker, m. –s (*bruidsjonker, die bloemen enz. strooit voor een bruidspaar*); vr. **–juffer,** –s; **–lepel,** m. –s (*suikerlepel*); **–mandje,** o. –s (*korfje met allerlei strooisel, waaruit ter eere van een bruidspaar, voor het Allerheiligste in een processie gestrooid wordt*); **–meisje,** o. –s (*bruidsmeisje, dat bloemen, maagdenpalm* enz. *strooit*).

Strooi'mijn, v. –mijnen (marine: *niet-geankerde mijn, los drijvende mijn*); z. Mijn.

Strooi'sel, o. –s (*'tgeen dient om te strooien, wat gestrooid is of wordt*): *– voor de processie; het – in de stallen; turf–*, zie ald.; **–zand,** o. (*fijn zand om [op de vloer] te strooien*).

Stroo'jonker*, m. –s (*kale [land]jonker*).

Strook*, v. strooken (1 *een in verhouding tot zijn lengte smal stuk of gedeelte van een stof, een voorwerp of een oppervlakte*; 2 *een reep stof, waarvan de eene lange zijde is ingehaald, zoodat er plooien ontstaan*, ter versiering of afwerking op of langs een rand; 3 *smalle plank*): 1 *e. – lands, e. smalle – zeeklei; de verboden –; een – papier; – wordt bijna altijd gebruikt voor dunne stukken of stukken, waarbij* inz. *aan de oppervlakte wordt gedacht*; reep *ook voor stukken met een aanzienlijke dikte: een reep chocola, een strook papier*; 2 *een rok met strooken; schorten met strooken over de schouders*; 3 *de dikte van eikenhouten strooken*; nog: *een bolvormige –*, deel v. h. boloppervlak tusschen twee bogen van groote cirkels.

Stroo'karton*, o.; **–kartonfabriek*,** v. –en.

Stroo'ken*, strookte, h. gestrookt (1 *streelen met de hand*, gew., lit. t.; 2 *overeenstemmen, kloppen met*): 1 *een hond –*; 2 *dat strookt met mijn overtuiging.*

Stroo'king*, v. –en (scheepst. *beloop, vorm*).

Stroo'kleurig*, –kleu'rig, bn. (*de gele kleur van stroo hebbende*): *– haar*; **–leger*,** o. –s (*slaapplaats of nachtleger van stroo*).

Stroom*, m. –en (1 *zich voortbewegende groote hoeveelheid regen; groote hoeveelheid van een of andere vloeistof*; ook: *richting van de voortbewegende massa*; 2 met *op*: *reede, open rivier, buiten de haven*; 3 oneig. van stoffen, die zich werkelijk of schijnbaar als een vloeistof voortbewegen; inz. *hoeveelheid electriciteit, die zich door een lichaam ver-*

plaatst; 4 in fig. verband: *zich in een breede rij voortbewegende* [*of als zoodanig voorgestelde*] *menigte personen of zaken*; 5 in enkele verbindingen met de bet. 1 en 4 in fig. verband; 6 *door oevers of banken begrensd water, dat langs een natuurlijke weg afvloeit* [*of voorheen afvloeide*], *breede rivier*; 7 bouwkunde: *rij van schuin op hun kant geplaatste metselsteenen, ter aanvulling van de ruimte tusschen een muur en een daarboven liggende balk*): 1 *de bedding van een* –; *de warme Golf* –; *de regen viel in* (of: *bij*) *stroomen neder*, plassen; *een – van tranen*; *stroomen bloed*(*s*) *werden er vergoten*; *de snelheid, de kracht van de* –; *de – gaat, loopt, trekt*; *er gaat* –; 2 *de schepen lagen op* –; 3 *stroomen gassen ontsnapten*; *stroomen lava*; *stroomen lichts*; *de electrische – vloeide af naar de bodem*; 4 *een – (van) vluchtelingen*; *een – van woorden, vloeken*, groote hoeveelheid; *de – van iems. welsprekendheid*; *dat drijft weg met de – der jaren*; 5 *voor* –, met de stroom mede, fig. gemakkelijk, voorspoedig; *de – volgen*, eig. en fig. met de menigte meegaan; *tegen de – oproeien, inroeien, opwerken*, iets trachten te bereiken tegen de tijdstroom, of tijdgeest, tegen de algemeene richting in; 6 *het zomer- en winterbed v. rivieren en stroomen*; 7 *een binnenmuur aansluiten door stroomen tegen de daarboven liggende balk*; –**pje**, o. –s; verg. Bloed-, Golf-, Lucht-, Maal-, Tijdstroom.

Stroomaf', Z.-N. = **Stroom'afwaarts*** (*in de richting van de stroom*; *op een plaats, die lager aan de stroom gelegen is*), **1** bw.: *– gaan, – varen*; *– liggen*; ook: Stroomaf'waarts; **2** bn.: *–afwaartsche richting*.

Stroo'man*, m. –mannen (*pop van stroo, vogelschrik, molik*; fig. *iem., die slechts zijn naam leent voor een zaak en er voor de schijn in betrokken is*; Z.-N. *karakterlooze man*): *wie kocht het huis? Jansen. Nu dat is een* –; *voor – dienen*.

Stroo'mat*, v. –matten (*matv. stroo*; *krammat*).

Stroo'matras*, v. –matrassen (*matras, gevuld met stroo*): *slapen op een* –.

Stroom'dam, m. –dammen (*dam of krib, om de stroom eener rivier te leiden*).

Stroom'dicht, o. –en (*letterkundig genre* [*in de 17de en 18de eeuw*]): *in een – vormde het onderwerp een of andere stroom*; *De IJ-stroom* van J. A. v. d. Goes (1647–'84), in 1671; *De Rottestroom* v. Dirk Smits.

Stroom'draad, m. –draden (bij een rivier: *de richting der grootste stroomsnelheid*; *geïsoleerde draad v. d. electrische stroom*).

Stroom'drijver, m. –s (*werktuig* inz. *afgeknotte kegel van wilgenhout van onderen uitgehold en met lood volgegoten, van boven met een gemeniede kop voorzien, tot het meten der stroomsnelheid*).

Stroom'duiker, m. –s (*duiker ter zijde van een sluis, aflaatsluis*).

Stroo'men*, stroomde, h., i. gestroomd (1 v. e. vloeistof: *zich voortbewegen, vloeien*, inz. met groote hoeveelheid of met kracht; 2 van stoffen enz.: *zich werkelijk of schijnbaar als een vloeistof voortbewegen*; van electriciteit: *zich door een lichaam voortbewegen*; 3 in fig. verband of geheel fig.: *zich in grooten getale of als een voortvloeiende watermassa voortbewegen*, of aldus voorgesteld; soms gedacht als een krachtige beweging; 4 *water op een boezem of in zee laten afvloeien door het openen van een of meer sluizen*): 1 *het water stroomt naar zee*; *het water stroomt van de daken*; *stroomend water in alle kamers*; *de wijn stroomde*; *de tranen stroomden haar over de wangen*; 2 *warmte stroomde binnen*; *de door dat oppervlak heen stroomende electriciteit*; 3 *een tallooze menigte is naar de markt gestroomd*; *en daarom dat mijn zangen* –; *levensgloed voelt hij door zijn aderen* –; 4 *met de Koppelsluis wordt niet gestroomd*.

Stroom'gebied, o. –en (lit. t. *de streek, waarover een rivier, als persoon voorgesteld, heerscht*; aardr. *het grondgebied, dat zijn water op een hoofdrivier afvoert*); –**gedicht**, o. –en; zie Stroomdicht; –**god**, m. –goden (*riviergod*); –**godes**, v. –godessen; –**godin**, v. –nen.

Stroo'ming*, v. –en (*de handeling van het stroomen* inz.: 1 *het stroomen van water of van een vloeibare stof*; *de richting*; 2 *stroomend water of ander vocht* inz. *zeestroom*; 3 *het stroomen van lucht*; 4 *zienswijze, meening, met zekere strekking, een bepaalde richting uitgaande*): 1 *de sterke – in de rivier*; 2 *de –en van de Hellespont*; 3 *opwaartsche stroomingen veroorzaakten den vlieger veel moeite*; 4 *in de vergadering was een sterke – tegen het voorstel*; *geestelijke –en*; nog van electriciteit: *de – heeft plaats in een bepaalde richting*.

Stroom'kaart, v. –kaarten (*kaart, waarop de loop v. d. stroom of der stroomingen in de oceaan in detail wordt voorgesteld*): *een – van de Rijn*; –**nimf**, v. –en; z. Najade.

Stroomop', Z.-N. = **Stroom'opwaarts**, bw. (*tegen de richting v. d. stroom in, bij rivieren*; *op een plaats, die hooger aan de stroom gelegen is*): *– stoomen, – laveeren*; ook, Stroomop'waarts; –'**rijk**, bn. (*rijk aan rivieren*): *het –e Nederland*; –'**snelheid**, v. –heden (*snelheid, waarmee rivierwater voorbij zeker punt stroomt*); –'**sterkte**, v. (*stroomsnelheid*; inz. nat. *hoeveelheid electriciteit, die per seconde gaat door elke doorsnede v. d. geleidraad*); –'**versnelling**, v. –en (*het sneller stroomen der rivier door grooter verval, versmalling der bedding enz.*).

I. Stroop, m. (*roof, rooftocht, het stroopen*): *op de – zijn*; vero.

II. Stroop, siroop', v. stropen, siropen (Fr. sirop, oorspr. Arab. = drank: 1 *dikke* [*zoete*] *kleverige vloeistoffen voornamelijk verkregen in industrieën, die suikerhoudende stoffen verwerken of door suiker of suikerhoudende stoffen, vruchten enz., al of niet onder bijvoeging van andere stoffen, met water of een andere vloeistof te verwarmen*; 2 O.-I. *limonade*; 3 fig. *vleierij*): 1 *de bruine soort van – of keukenstroop*; *– in de pap*; als geneesmiddel: *– van oranjeschillen*; zie ook Stroopje; *gebrande* –, keukenstroop met aardappelmeel gebrand als surrogaat van koffie, koffiestroop; 2 *een glas* –; 3 *– om de mond smeren*; zie ook Stroopje; –'**achtig**, bn.: *een – sap*, lijkende op stroop.

Stroo'papier*, o. (*gelig papier, van stroo*).

Stroop'bende, v. –n (*stroopende bende, rooverbende*); ook: Stroopersbende.

Stroo'pen*, stroopte, h. gestroopt (1 *strijkelings afhalen of afschuiven, langs een oppervlakte of een voorwerp strijkende of schuivende iets er afhalen, aftrekken of afschuiven*; 2 *strijkelings aanbrengen*; 3 *strijkelings van omkleedsels en derg. ontblooten*; *villen*; 4 *berooven*, inz. Z.-N. *afzetten, het vel over de*

ooren trekken, 5 wild of visch stelen door te jagen op verboden jachtterrein, te visschen in verboden vischwater, jagen of visschen zonder akte; 6 het land afloopende rooven; 7 het land afloopend, de bewoners plunderen): 1 *het vel van de paling* –; van kleedingstukken: *zijn mouwen in de hoogte* –, zóó dat ze in plooien opgeschoven komen te zitten; 2 *de mouwen om de armen naar omlaag* –; 3 *een gestroopt konijn, een paling* –; 4 *ga daar niet eten, ze – je daar; 5 wild* –; 6 –*de benden; 7 langs 't open veld lieden* –; –**er***, m. –s (*roover; iem., die zonder jachtakte of op verboden terrein jaagt of vischt; wilddief; afzetter*); –**erij'***, v. –en (*roverij; wilddieverij; afzetterij*).

Stroo'pers*, v. –persen (*machine, om het losse stroo tot pakken te maken*).

Stroop'happen, o. (*volks- en kinderspel, waarbij stroop van een onvast liggende lepel moet gehapt worden*).

Stroop'je, o. –s (*vruchtenafkooksel met suiker, als geneesmiddel, huismiddel tegen hoest*).

Stroop'kan, v. –kannen (*aarden of porseleinen kan voor stroop*): *met de – loopen,* iem. vleien; ook: Stroop'snel; –**kwast,** m. –en: fig. *met de – werken, achternaloopen,* overdreven vleien; –**lepel,** m. –s ([*houten*] *lepel, om stroop te scheppen en te smeren*); –**likker,** m. –s (fig. *vleier*), gmz.; –**mes,** o. –sen (*houten mes, om stroop op 't brood te smeren*).

Stroop'nagel, m. –s (*nijdnagel*).

Stroo'pop*, v. –pen (*strooien huls of dok*; ook: fig. *strooman*).

Stroop'pot, m. –potten (*stroopkan, -snel*).

Stroop'tocht, m. –tochten (*rooftocht*).

Stroop'vat, o. –en (*vat v. of m. stroop*).

Stroop'wafel, v. –s, –en (*uit twee laagjes bestaande wafel, waartusschen stroop is*).

Stroo'snijder*, m. –s (*iemand, die stroo snijdt; machine om stroo te snijden*).

Stroot, v. stroten (Z.-N. *strot*).

I. Stroo'tje, o. –s (*een enkele halm stroo*): *een matje vlechten van –s; hier is een bos –s voor de pijp,* doorstekers; zegsw. *hij is met een – te verleiden,* met een kleinigheid.

II. Stroo'tje, o. –s (door bijgedachte aan Strootje **1** vervormd uit *seroetoe* een Tamil woord, dat via 't Mal. in het Ned. is gekomen, eig. rolletje: *sigaret in gedroogd blad*): *een pakje –s; een – rooken,* cigarette.

Stroo'vlechten*, o.: *de kunst van het* –; –**vlechtster***, v. –s (*vrouw, die stroo vlecht*): de – vlecht van op maat gesneden stroohalmen strooken voor stroohoeden enz.

Stroo'vuur*, o. (*vuur van stroo*; fig. *iets, dat korte tijd duurt, maar zeer hevig is, ofschoon het weinig uitwerkt: korte hevige belangstelling, bevlieging*): *zijn geestdrift is maar een* –.

Stroo'wisch*, v. –wisschen (*plat bosje, bundeltje, wisch stroo*): zegsw. *hij is op een – komen aandrijven,* armoedig, haveloos, arm en berooid, als „een vent van niks" gekomen.

Stroo'zak*, m. –zakken (*zak, gevuld met stroo, dienend als matras*): *slapen op een* –.

Strop*, m. stroppen (Lat. stroppus: 1 *stuk touw of iets dergelijks, waarvan de uiteinden verbonden zijn, veelal zoo, dat het eene door een oog aan 't eind van het andere loopt; lus; strik*; 2 *lus van band of leer aan de bovenkant van schoenwerk; trekker aan een schoen of laars*; 3 *hooge, nauw om de hals sluitende das,* inz. uit de 18de en het begin der 19de eeuw: *stropdas*; 4 *voorwerpen, wier gebruik doet denken aan een strop*; 5 *koop of verkoop, huur of verhuur, die met verlies gepaard gaat; koopwaar of zaak, waarbij verlies wordt geleden*; in 't alg. *tegenvaller, mislukking, groot* [*geldelijk*] *nadeel*; 6 *deugniet, bengel*; Z.-N. *guit, schalk*): 1 als strafwerktuig om iem. te verworgen of op te hangen: *tot de – veroordeelen; met de – straffen; de – om de hals doen,* fig. erg in het nauw brengen; jacht: –*pen zetten*; 2 *de schoenen droeg hij met de –pen aan een touwtje; de – was stuk*; 3 *een satijnen – met gouden doekspeld*; 4 *deze beugels noemt men –pen*; 5 *ergens een – aan hebben; dat was voor hem een* –; 6 *een kleine – v. e. jongen,* eig. die de – verdient.

Strop'das, v. –dassen (*strop* 3, inz. *met gesp*).

Stro'perig, bn.; –er, –st (*stroopachtig*).

Stro'phe, v. –n (Lat.-Gr. strophe = wending: dichtk. *couplet, evenmatig deel v. e. gedicht*; ook: *bepaald geheel van versregels, alleen een gedicht vormend*): *twee- en drieregelige –n.*

Stro'phisch, bn. (*in strophen verdeeld*): *de –e gedichten van Jacob van Maerlant.*

Strop'pen, stropte, h. gestropt (1 *in een strop of strik vangen*; 2 Z.-N. *door middel van een strop toehalen*; 3 Z.-N. *een strop, een knoop vormen*): 1 *een konijn* –; 2 *een zak* –; 3 *bij het naaien stropt de draad soms.*

Stros'sen, stroste, h. gestrost (*een scheur dichten*; ook: *slordig naaien of stoppen*).

Strot, m. strotten (1 *naam voor de keel, de voorkant van de hals als uitwendig lichaamsdeel met de zich daarachter bevindende deelen der ademhalingswerktuigen, het strottenhoofd en het bovendeel der luchtpijp*; 2 *naam voor de inwendige organen:* [a]) *het bovendeel der luchtpijp,* [b]) *het bovendeel van de slokdarm*): 1 *iem. bij de – grijpen* (Z.-N. *pakken*); *iem. de – afsnijden*; 2 [a]) *het zwol hem in de* –; *in zijn magere hals bewoog de puntig uitstekende – op en neer*; [b]) zegsw. *alles door de – jagen,* aan lekker eten en drinken verteren; –**klep,** v. –kleppen, –klepje, o. –s (*klepje, dat bij sluiting verhindert, dat spijs en drank in de luchtpijp dringen, epiglottis*).

Strot'tenhoofd, o. –en (*bovenste deel der luchtpijp, omgeven door vier kraakbeenige deelen*): *in het – bevinden zich de stembanden.*

Strub'beling, v. –en (fig. *tegenkanting; oneenigheid, kleine twist*): *dat geeft veel –en.*

Structuur', v. –turen (Fr. structure, Lat. structura: *bouw, bouwtrant; samenstelling* [*v. gesteenten*]; *samenvoeging, schikking*): *de – van een Moorsch paleis; de – eener taal.*

Struggle for life, m. (Eng. letterl. *strijd om het leven, strijd om het bestaan*).

Struif, v. –ven (*eierpannekoek, omelet*): zegsw. *geen – om een ei bederven,* niet al te karig zijn, wil men niet bedrogen uitkomen; gierigheid bedriegt de wijsheid.

Struik, m. –en (1 *naam voor een plant met een stengel, die zich reeds van de grond af in min of meer stevige, veelal houtige, takken verdeelt*; 2 gew. *van kruidachtige planten met veel scheuten, stengels en bladeren dicht bij de grond*): 1 – *onderscheidt men van heester in zooverre, dat dit laatste woord alleen voor houtige planten wordt gebruikt; door de –en dringen; braam–*; 2 *een – andijvie*; nog: Z.-N. *veldvruchten op – verkoopen,* zooals zij op het land groeien; Z.-N. *van een goede, sterke – zijn,* familie, geslacht; –'**achtig,** bn.: *een –achtige plant; het bosch is er* –, vol struiken.

Strui'kelblok, o. –ken (*blok, waarover men licht struikelt*; fig. *belemmering, beletsel*): *wiskunde was (voor) hem steeds een –.*

Strui'kelen, struikelde, h., i. gestruikeld (1 *door met de voet tegen iets te stooten, door een misstap en derg. een oogenblik het evenwicht verliezen en dreigen te vallen*; 2 fig. *in zedelijk opzicht beginnen verkeerd te doen, niet meer vaststaan*; 3 *bijna niet te boven kunnen komen*; 4 *in grooten getale aantreffen, vallen over*; 5 *vallen door met de voet tegen iets aan te stooten of door een misstap*; 6 fig. *vallen in politiek of zedelijk opzicht*; 7 *strompelen, hortend en stootend loopen*): 1 *hij struikelde over een steen, maar viel niet*; 2 *ik leed en streed en struikelde; wij struikelen allen in vele*, Jac. 3 : 2; 3 *over zijn woorden –d*; 4 *je struikelt daar over de standbeelden*; 5 *de man is gestruikeld en door de zwaarte van de val buiten westen geraakt*; 6 *gestruikeld, maar niet misdadig*; *hij is bij* (of: *op*) *dat examen gestruikeld*, gezakt; 7 *schoon –d, steeds voorwaarts gaand*; zie ook Paard; **–aar,** m. –s (*iem., die licht struikelt*).

Strui'ken, struikte, h. gestruikt (Z.-N. *een struik vormen*): *de tarwe, het gras begint te –.*

Struik'gewas, o. –sen (1 *plant[soort], die in een struik groeit*; 2 *verzamelnaam voor een aantal bijeenstaande struiken*): 1 *kruiden en –sen*; 2 *zich in het – verbergen*; **–hei,** v. (*heideplantje met lancetvormige bladen en bloemen in trosjes met kelk en bloemkroon, bleekrood*; Lat. calluna vulgaris); ook: Bezemhei.

Struik'roos, v. –rozen (*als struik groeiende roos*; Lat. rosa); **–roover*,** m. –s (eig. *roover, die in de struiken in hinderlaag ligt*; in het alg. *roover*); **–rooverij'*,** v. –en (*het rooven* [*als*] *door een struikroover*); **–roversmanieren*,** v. mv.

I. Struis, m. struisen (Gr.-Lat. struthio: *struisvogel*): *de Afrikaansche –*, Lat. struthio camelus; *de Amerikaansche –*, Lat. rhea americana.

II. Struis, v. (Fr. ciruse: *loodwit*).

Struisch*, bn. (*kloek of zwaar gebouwd, flink, stoer, stevig*): *een –e vent*; *zijn –e vrouw*; *het –e kastanjeloover*; *een –e stijl*; inz. Z.-N.

Struis'gras, o. –sen (*familie der grassen met uitgespreide pluimen en kleine aartjes*; Lat. agrostis).

Struis'mees*, v. –meezen (*kuifmees*).

Struis'riet, o. –en (*pluimgrassen met stijve halmen en lijnvormige vlakke bladen*; Lat. calamagrostis): *tot het – behooren* o. a. *het strandriet, het veenriet.*

Struis'veder, –veer*, v. –vederen, –veeren ([*staart*]*veer van een struisvogel*).

Struis'vogel, m. –s (*loopvogel, met korte vleugels, ongeschikt tot vliegen, doch met lange krachtige pooten*): de – leeft ook in tamme staat b.v. in Kaapland; vleugel- en staartveren v. h. mannetje zijn v. groote waarde; **–vogelmaag,** v. (fig. *zeer sterke maag*); **–vogelpolitiek,** v. (*staatkunde, die opzettelijk de oogen sluit, willens en wetens blind blijft, voor de nooden of gevaren der toekomst*): een struisvogel in gevaar steekt, naar 't volksgeloof, de kop tusschen de vleugels of in 't zand; **–vogelveer*,** v. –en.

Strum'pel, v. –s (Z.-N. *slobkous*).

Struweel'*, o. struweelen (lit. t. *struikgewas*; ook wel: *boom- of heesterstronk*).

Strychni'ne, v. (Gr. strychnos = nachtschade: *alcaloïde, vergift, uit de braaknoot: bij kleine hoeveelheid zenuwstillend middel*).

Stuc, o. (Fr. stuc, It. stucco v. stuk: *pleisterkalk*; *gipspleister*; *mengsel v. gips en lijmwater, met verf gekleurd en geaderd, nabootsing van marmer*); **–marmer,** o. (*stuc*).

Stud, m. –s (*afkorting van student*); gmz.

Studeeren*, studeerde, h. gestudeerd (Lat. studere: 1 *zich toeleggen op iets, zijn best op iets doen, zich beijveren*; *trachten te vinden door denken*; 2 *zich bekwamen in een vak van wetenschap of theoretisch en practisch in een vak van kunst*; *zich met geleerde arbeid bezighouden*; 3 muziek: *zich practisch er in oefenen*; 4 *een zekere leergang volgen, leerling zijn* inz. aan een inrichting voor hooger onderwijs, *student zijn*): 1 *er op – iedereen onaangenaamheden te zeggen*; 2 *Mijn dochter studeert veel, studeert eigenlijk altijd. Haar grootste genoegen is –*; *thuis –*; *Arabisch –*; *in de natuurkunde –*; 3 *ijverig op een Bechstein –*; *piano –*; 4 *te Utrecht – (in) de rechten*; *– voor dokter*; *de –de jeugd.*

Studeer'kamer, v. –s (*vertrek, tot studie ingericht*); **–lamp,** v. –en (*lamp, waarbij men studeert*, inz. *op een schrijfbureau enz.*); **–vertrek,** o. –ken.

Student', m. –en (Lat. studens = studeerend: *elke studeerende*; inz. *iem., die de colleges eener universiteit volgt*; Z.-N. ook *leerling v. e. middelbare school, gymnasium enz.*): *een oud(e), een verloopen, een jong(e) –.*

Studen'tenalmanak, m. –ken (*almanak, door studenten uitgegeven*); **–corps,** o. –en (*vereeniging van studenten* inz. *waarvan men slechts na een groentijd lid kan worden*); *corps* meestal op Fr. wijze uitgesproken; **–feest,** o. –en; **–grap,** v. –pen; **–haver,** v. (*amandelen en rozijnen dooreen*): amandelen werden als middel tegen een kater beschouwd; **–jool,** m. –jolen; **–leven,** o.; **–lied,** o. –eren; **–partij,** v. –en (*–feest*); **–pet,** v. –ten (*pet als door studenten gedragen wordt, soms met de faculteitskleuren b.v. in Duitschland*); **–sociëteit,** v. –en; **–taal,** v.; **–tafel,** v. –s (*disch of open tafel voor studenten*); **–tijd,** m.; **–vereeniging*,** v. –en.

Studentikoos', bn. en bw. (Duitsch: gevormd uit studenti [Lat.] + koos [Gr.]: *op de wijze der studenten, studentachtig*: *openhartig-ruw, ongedwongen, los, geestig*): *een –koze geest*; *die taal klonk echt –!*

Studentin', v. –nen (Z.-N. *vrouwelijk student*).

Stu'die, v. (1–2) studies, (4–6) studiën. Dit onderscheid in meervoud wordt niet altijd in acht genomen (Lat. studium of mv. studia: 1 *het verwerven van kennis met betrekking tot een zaak, tot een vak van wetenschap of tot een vak van kunst*; *oefening in eenige wetenschap*; 2 *beoefening van een vak, zooals die geschiedt aan een bepaalde inrichting van onderwijs of door het volgen van een zekere leergang*; 3 in verschillende min of meer vaste verbindingen in bet. 1–2; 4 *geschrift, waarin de schrijver de resultaten heeft neergelegd van zijn bestudeering der zaak*; 5 *teekening, schilderij, schets om zich te oefenen*; 6 *studeerkamer*; *studeerzaal in een kostschool, studiezaal*; 7 op [kost]-scholen: *tijd van studeeren onder toezicht van een leeraar*; 8 *aandacht, attentie*): 1 *na veel –*; *dat getuigt van –*; *de – van Grieksch en Latijn*; [*een ernstige*] *– maken van*; *eigen –*;

de minister zal dat in – nemen, gaan bestudeeren; *in – zijn*, bestudeerd worden; met betrekking tot de muziek: *elke morgen piano studeeren, die – duurt van 10–12*; ook piano-oefening b.v. *allerlei studies spelen*, zie Etude; 2 *de – der godgeleerdheid; de – voor een akte M. O. Nederlandsch; de – der letteren; ter, op (de) – liggen, zijn*, ergens studeeren, de lessen volgen; 3 *lust tot, pleizier in –*; *zich toeleggen op, zich wijden aan een* (of: *de*) *–*; *iem. van studie*, [a]) iem., die zich met studie bezighoudt of bezig heeft gehouden, [b]) die aan een hoogeschool heeft gestudeerd; *zijn – van iets maken*, zich er bijzonder op toeleggen; 4 *een – over het socialisme*; *Historische Studiën*; 5 *dat atelier hangt vol studies*; *studies naar dieren van Rembrandt*; 6 *wij bezochten de – van het instituut*; 7 *studie van vijf tot zeven; een uur – in plaats van Latijn*; 8 *met – iets doen*, met aandacht, zorg; *geef – jongen en let op je werk*.

Stu'diebeurs, v. –beurzen (*som gelds uit een fonds, van rijkswege, beurs, waarop rechthebbende jongelui aan een hoogeschool of andere inrichting van onderwijs studeeren*): *een – van driehonderd gulden per jaar*; **–boek,** o. –en (*leerboek, dat bij de studie gebruikt wordt*); **–geest,** m. (*geest, lust, ijver, gezindheid om te studeeren*); **–jaar,** o. –jaren (*jaar, aan studie gewijd; jaar gedurende hetwelk onderricht wordt gegeven aan een inrichting van onderwijs; de gezamenlijke leerlingen van een bepaald studiejaar: klasse; jaar van iems. studie aan een hoogeschool*): *het – vangt aan de tweede Dinsdag in September; het vijfde – wordt verdeeld over de tweede en derde klas; het eerste – werd niets uitgevoerd*; **–kop*,** m. –pen (*kop, die een teekenaar of schilder voor oefening of studie teekent of schildert; iem., die goed kan studeeren*); **–kosten,** mv. (*kosten van studie* inz. *aan een hoogeschool*); **–tijd,** m. (1 *tijd, door iem. aan de studie gewijd of waarin hij studeert*; 2 *tijd, gedurende welke iem. studeert, inz. gedurende welke hij student is*): 1 *de gewone – is van zeven tot tien*; 2 *in het begin van de –*; **–uurtje,** o. –s (*uurtje van studie*): *dit is mijn –, zei de heer J. A. Kegge*, en hij ging zijn siësta houden.

Studieus', bn.; –zer, –t (Fr. studieux: *naarstig, vlijtig, leergraag, de studie beminnend*).

Stu'dio, v. –'s (*deel v. e. zendstation, waar de uitvoeringen enz. voor de microfoon plaatshebben*); **–concert,** o. –en.

Studio'sus, m. studio'si (Lat. *student*).

Stug, –ger, –st **1** bn. (1 *stijf, moeielijk te bewegen of te buigen, hard, onbuigzaam*, ook fig.; 2 van stoffen en voorwerpen: *stijf, weinig buigzaam, weerbarstig, moeielijk te bewerken*; 3 weer: *ongunstig*; 4 van personen: *stijf-onvriendelijk, niet meegaande, niet tegemoetkomend, stuursch*; 5 *blijk gevende van een stug karakter, stugge gemoedsstemming*; 6 handel: *niet vlot, niet willig*): 1 *de –ge nek doen buigen*; 2 *het leer bleek –*; *de grond was – en nat*; 3 *het weer is te – voor de garnalenbooten*; 4 *de –ge Hollander; – en afstuitend; stug* is sterker dan *stroef*, dikwijls het tegengestelde van *plooibaar, innemend*; 5 *een – zwijgen*; 6 *handel –*; **2** bw. (*op weerbarstige, niet meegaande wijze*): *– sprak ze: ga*; **–'heid,** v.: *de – v. d. grond; – v. karakter*.

Stuif'aarde, v. (*fijne [teel]aarde*); **–brand,** m. (*graanziekte*); **–dijk,** m. –en (*dijk, die gevormd wordt, doordat zand wordt aangewaaid en blijft liggen tegen een geplaatst schut*): *de duinvoet is geregeld afgenomen voor de –*; **–lawine,** v. –s of –n (*lawine van harde, fijne sneeuw*); **–meel,** o. (*mannelijke voortplantingscellen, gevormd i. d. helmhokjes van een meeldraad*; ook: *fijn meel*); **–wol,** v. (*fijne pluisjes aan planten*); **–zand,** o. in bet. 2 –en (1 *stuivend zand, zeer fijn zand*; 2 *grond of terrein bestaande uit zulk zand*): *1000 bunders bestonden uit –en*; **–zwammen,** mv. (*een soort van zwam*; Lat. lycoperdaceae): *de sporen der – stuiven bij aanraking uit het vruchtlichaam*.

Stuik, m. stuiken (1 *schudding, stoot*; gew., Z.-N.; 2 *het uiteinde, waarmee een stuk hout in zijn lengterichting tegen een ander aansluit*; bij een lasch: *uiteinde van het schuin gesneden gedeelte der lasch*; 3 *een geheel van [acht tot tien of tot twaalf] schooven koren, boonen enz. met de boveneinden tegen elkaar geplaatst om te drogen*; ook wel: *bos vlas of andere hoop veldvruchten met de topeinden bijeen gebonden en met de ondereinden wijd uitgespreid*; waterbouwk. *een onbepaalde hoeveelheid rijsbossen*): 1 *hij gaf mij een – op de borst*, d. i. duw, stomp; 2 *de –en der laschen*; 3 *het koren, het vlas staat in –en*.

I. Stui'ken, stuikte, h. gestuikt (*in stuiken zetten*): *de tarwe is gestuikt*.

II. Stui'ken, stuikte, h. gestuikt (1 *stooten, een stoot geven*, in N.-N. inz. in technische toepassingen; 2 *kinderspel, waarbij de speler in staande houding knikkers, noten enz. met kracht in een kuiltje moet werpen*: als er een even getal in 't putje blijft liggen, wint hij; *pompen*; 3 Z.-N. [*voorover*] *vallen*): 1 *de druiven –*, heen en weer schudden in een stuikmand; in de smederij: *tegen het uiteinde van een gloeiend gemaakt stuk ijzer kloppen om het dikker te maken*; 2 *liever spijbelen en –, dan op school*; 3 *van een ladder –*.

Stui'ker, m. –s (Z.-N. gew. *sperwer*).

Stuik'mand, v. –en (*mand of korf, waarin de druiven al schuddend geperst worden*; bierbrouwerij: *mand in de werkkuip, waarin het meel bewerkt wordt, dienende tot bevordering van het helder aftappen*; visscherij: *mand zonder bodem, om te visschen, waar weinig water is*).

Stuip, v. stuipen (1 *plotselinge spiersamentrekking, dikwijls met bewustelooshеid gepaard*, meestal bij kinderen; 2 fig. *gril*): 1 *het kind kreeg de –en; last van de stuipjes; een – krijgen van schrik; iem. een – op het lijf jagen*, geweldig doen schrikken; *een – krijgen van het lachen, zich een – lachen*, onbedaarlijk; 2 *wat krijg jij voor –en?* –**'achtig,** bn., bw.: *–e trekkingen*.

I. Stui'pen, stoop (stuipte), h. gestopen (Z.-N. *neerbuigen*; refl. *zich bukken*).

II. Stui'pen, stuipte, h. gestuipt (Z.-N. *geeselen*).

Stuip'trekken (*onwillekeurig de spieren samentrekken bij een stuip* inz. *bij het sterven*), **1** als zn. o.; **2** ww. in de tegenw. tijd: *–d stort hij neer; hij spartelt en stuiptrekt*; **–trekking,** v. –en (*zenuwtrekking bij een stuip*): *de laatste –en*, vóór het sterven.

I. Stuit, v. –en (*het onderste uiteinde van de ruggegraat en van de rug*).

II. Stuit, m. –en (1 *het stuiten*; 2 *krachtige*

stoot [*tegen iets en terugsprong*]): 1 *op* (*de*) – *heien*, de palen inslaan, tot ze weinig meer zakken en *op stuit staan*; 2 *het slaan van de bal na een enkele – is geoorloofd.*

III. Stuit, v. –en (Z.-N. [*dikke*] *boterham*).

Stuit'been, o. –beenderen (*het onderste deel van de wervelkolom, dat uit eenige samengegroeide wervels bestaat; staartbeen*).

I. Stui'ten, stuitte, h. gestuit (inz. in Brab. en Limb.: *pochen, pralen*): *over, op iets* –; *niets doen dan* –; – **I** is vermoedelijk = – **II.**

II. Stui'ten, stuitte, h. (1), i. (2, 3) gestuit (1 *tegenhouden, tot staan brengen*, eig. en fig.; 2 *niet verder kunnen, tot stilstand komen, ophouden*, eig. en fig.; 3 *ontmoeten*, ook fig.): 1 *een hollend paard, iem. in zijn vaart* –; *de voortgang* –; *de moedwil der soldaten* –; *de geboden* –; z. Gebod; rechtst. *een wet* –, *de verjaring* [*van een straf*] –; 2 *de bal stuit; steen en pijl – op helmen en schilden; de wortels –d op vaste deeltjes in de grond, worden krom*; fig. *op verzet* –; *op onwil, op moeielijkheden* –; *tegen de borst* –, zeer hinderen, mishagen; z. Stuitend; 3 *in de woestijnen –d op bouwvallen*; fig. *telkens stuit je bij het lezen op dergelijke plaatsen.*

III. Stui'ten, stuitte, h. gestuit (*met stuiters spelen*).

Stui'tend, bn.; –er, –st (*hinderlijk, ergernis wekkend*): *dat is – voor mijn gevoel.*

Stui'ter*, m. stuiters (*iem., die stuit*; inz. *groote knikker, die tegen iets aangestooten, terugspringt*); **–en,** stuiterde, h. gestuiterd (*met stuiters spelen, bikkelen*).

Stui'ting, v. (*het stuiten*, inz. in bet. 1): – *van het kwaad*; rechtst. *de – der verjaring door een der schuldeischers.*

Stuit'wind, m. –winden (scheepst. *windvlaag, die in de Japansche Zee, tegen de opkomende stormwolken inwaait; wind, die met kracht tegen een hooge kust waaiende, naar buiten teruggekaatst wordt en dicht onder de wal aflandig is*).

Stui'veling, v. (*door vorst vermolmde, bevroren turf*).

Stui'ven, stoof, h. (1, 3), i. (2) gestoven (1 v. e. fijn verdeelde stof of een groote menigte kleine voorwerpen: *door een luchtstroom en derg. gedreven, zich snel voortbewegen; in stof opwaaien*; 2 *zich met groote haast of snelheid voortbewegen; ijlend heengaan* [*in verschillende richtingen*]; 3 *stof opjagen, veroorzaken*): 1 *het –d stof*; *de sneeuw was tegen de ruitjes gestoven; zijn troon van puinen stoof tot asschen; het stuift,*[a]) het stof vliegt op,[b]) het spant er; 2 *de kinderen stoven weg; waarheen zijn die vogels gestoven?* 3 *wat stuift die meelmolen! stuifzwammen* –.

Stui'ver, m. –s (thans: *nikkelen pasmunt ter waarde van 5 cents*, Z.-N. ± $4^1/_2$ *cent*: 1 *waarde*; 2 *stuiverstuk*; 3 *iets van geringe waarde*; 4 inz. in verkl.: *geld, kapitaal*): 1 *sigaren v. e.* –; Z.-N. *zestien en halve* (–) = 1.50 frank; zegsw. *een –tje gespaard, is een – gewonnen*; 2 *ik haalde twee –s uit mijn zak*; *het is een stuivertje* (ook *dubbeltje*) *op zijn kant*, zeer wisselvallig; 3 *tot de laatste* –; *hij had geen* –; 4 *een stuivertje meebrengen*; *het meisje had een aardige, mooie* –.

Stui'versblad, o. –bladen; of **–magazijn,** o. (vertaling van Eng. penny-magazine: *tijdschrift, per aflevering één stuiver kostend*); **–postzegel,** m. –s (*postzegel van 5 cents*); **–zeep,** v. (*zeep van 5 cents het stukje*).

Stui'vertjewisselen, o. (kinderspel: *de meespelende kinderen krijgen, behalve één, ieder een plaats aan een boom, paal enz., zij moeten nu trachten op een gegeven oogenblik van plaats te verwisselen, terwijl de één speler bij die verwisseling een plaats tracht te veroveren*; oneig. *in elkaars plaats komen*).

Stuk 1 o., stukken, in bet. 2 stukken en stuks (1 *deel*; *brok*; *gedeelte*; 2 *voorwerp*; *een geheel* [*deel v. e. verzameling*]; *een eenheid*; *exemplaar*; 3 *geldstuk, muntstuk*; Z.-N. *vijffrankstuk*; 4 *vuurmond, kanon*; 5 schaakspel: *figuur*; kaartspel: *koning en koningin van troef in één hand*; 6 *geschrift, akte, oorkonde enz.*; 7 *daad, feit, handeling*; 8 *voortbrengsel van kunst*; *gedicht, tooneelstuk, compositie*; 9 *onderwerp*; *aangelegenheid*; *werk, zaak*): 1 *aan stukken slaan, in stukken scheuren*; *een – vleesch*; *pater–, een zij–*; *een – brood*; *een – uit de Bijbel lezen*, een hoofdstuk, een grooter of kleiner deel; *een rekening – voor – nagaan*, onderdeel; zegsw. *van –je tot beetje*, van het eene stukje tot het andere en zoo achtereenvolgens alle deelen; *een – in de broek zetten*, lap; *een paar mooie stukken zalm*, mooten; Z.-N. *dat kost –ken van menschen*, veel geld; 2 *een – laken, kant, katoen, linnen*; *een – wijn, een – jenever*, een stukvat, een ton; z. Kraag; *de porseleinen borden werden per – verkocht*; *op het – werken*, betaald worden naar 't getal b.v. sigaren, dat men maakt; *bij 't – verkoopen*, in 't klein; *dertig –s vee*; *een – of tien menschen*; 3 *dat is een valsch* –; *een goud–, een zilver–*; zegsw. *hij heeft een mooi – geld geërfd*, een aardige som; *een – van twintig franken*; Z.-N. *hij zit met zijn zak vol –ken*; 4 *een – geschut, een schip met tien stukken*; 5 *de stukken van een schaakspel*; – *hebben*; 6 *een bewijs–; iets met de stukken bewijzen; een proces–*; *–ken v. overtuiging*; *de sollicitatiestukken*; 7 *een stout* –; *een onbezonnen* –; 8 *een mooi – van Potgieter*, opstel; *een tooneel–*, drama of tooneelspel; *een muziek–*, compositie; *een schilder–*, schilderij; 9 *iem. van zijn – helpen*, onderwerp; *van zijn – zijn, raken*, in de war zijn, raken; *op zijn – blijven staan*, niet toegeven, zijn eisch volhouden; *voet bij – houden*, niet afdwalen, bij zijn onderwerp blijven; *dat bracht hem van zijn* –, in de war; *op – van zaken*, wat de zaken zelf betreft; *op 't – van godsdienst*, in zake van; nog: *in één – door*, zonder ophouden; *op geen –ken na*, in het geheel niet; *groot van* –, van gestalte, proportie; **2** bn. en bw. (*in stukken*; *kapot, gescheurd, gebarsten, met gaten enz.*): *het mes is* –.

Stukadoor', m. –s (Sp. estucador; z. Stuc: *plafondmaker, werkman, die muren en plafonds met gips bezet, er pleisterwerk aanbrengt met kalkwit*).

Stukadoo'ren*, stukadoorde, h. gestukadoord (*bepleisteren met gips; een plafond maken, witten*): *gestukadoorde dassen*, stijf wit.

Stuk'breken, brak –, h. (1), i. (2) stukgebroken (1 *door breken stuk maken*; 2 *in stukken breken*): 1 *e. stok* –; 2 *e. vaas kan* **–.**

Stukceren* (Fr. stuquer, It. stuccare: *stukadooren*); verg. Stuc.

Stuk'gaan, ging –, i. stukgegaan (*kapot gaan; slijten; breken*): *een knipmes kan* –.

Stuk'goed, o. (*goederen, die stuk voor stuk*

worden ingeladen; goederen, waarvan de hoeveelheid niet naar maat of gewicht maar per collo wordt opgegeven, als balen, pakken, kisten); ook: Stukgoederen, mv.

Stuk'gooien, gooide –, h. stukgegooid (*in stukken werpen*): *een beeldje –.*

Stuk'je, o. –s; z. Stuk **1** 1 (voorbeelden).

Stuk'jes draaien (*spijbelen*): *die jongen houdt van – –*; verg. Haag, Halster.

Stuk'kend, bn. (*stuk, kapot*): *een – knipmes.*

Stuk'kenrijder, m. –s (*militair, die, gezeten op een der voor een stuk veldgeschut gespannen paarden, de bespanning bestuurt*; minder juist in 't alg. *veldartillerist*).

Stuk'kolen, v. mv. (mijn: *stukken kool, grooter dan 8 cm*).

Stuk'loon, o. (*loon, dat niet per uur, doch per stuk afgeleverd werk wordt uitbetaald*).

Stuk'maken, maakte –, h. stukgemaakt (*kapotmaken, stukbreken*): *een slot –.*

Stuk'meester, m. –s (marine: *onderofficier ter zee*): *de – is belast met het toezicht op de kanonnen en de artilleriegoederen.*

Stuk'rijder, m. –rijders (*stukkenrijder*).

Stuks'gewijs, –gewijze, –wijs 1 bw. (*per stuk, stuk voor stuk*): *de meubelen – verkoopen*; **2** bn. (*bij stukken, bij gedeelten, niet alles of allen tegelijk*): *een stuksgewijze kennisneming*; ook: –wij'ze, –wijs'.

Stuk'slaan, sloeg –, h. stukgeslagen (1 *door slaan stuk maken*; 2 *aan stukken slaan; met geweld, al of niet door slaan, stukgaan*): 1 fig. *veel geld –*, verkwisten; 2 *de wind wierp de glazen van de tafel en ze sloegen stuk tegen de grond*; **–smijten,** smeet –, h. –gesmeten (*met kracht stukgooien; door smijten stukmaken*): *een bord –*; fig. *geld –*; **–snijden,** sneed –, h. –gesneden (*aan stukken snijden; door snijden stukmaken*): *een taart –*; **–vallen,** het viel –, i. –gevallen (*door vallen in stukken breken; in stukken vallen*): *de spiegel is –gevallen.*

Stuk'vat, o. –vaten (*vat van 24 anker, van 24 × 45 flesschen*).

Stuk'werk, o. (1 *werk, dat aan den werkman naargelang v. h. afgeleverde aantal wordt betaald*; 2 *half, onvoltooid werk*): 1 – *hebben; stelsel van –*; 2 *ons weten is –.*

Stulp, v. stulpen (*stolp; hut, armoedige woning*): *mijn nederige –.*

Stulp'kooi, v. –kooien (*kiekenhok*).

Stum'per, stum'perd, m. –s (1 *sukkel, bloed; iem., die in lichamelijk of zedelijk opzicht medelijden verdient, beklagenswaardig schepsel*; 2 *iem., die in verstandelijk opzicht medelijden verdient, die niet „bij" is of niet „meekan"*): 1 *die arme –, wees, en gebrekkig!* 2 *dat Latijn kostte den armen – vrij wat moeite; een – in*, iem., die er niet veel van kan of weet, een sukkel in; verkl. van stumper: stumpertje, van stumperd: stumperdje; **–achtig,** bn. en bw. (*als een of van een stumper*): *–e opstellen; zich – uitdrukken.*

Stum'perig, bn. en bw.; –er, –st (*stumperachtig*): *een – ventje; – redeneeren*; **–heid,** v.

Stun'telig, bn., bw. (*krukkerig: gebrekkig, onhandig*): *de derde klerk wordt oud en –.*

Stupi'de, bn. en bw. (Fr. [Lat. stupidus]: *dom; stompzinnig*): *wat een – vent!*

Stupiditeit', v. –en (Fr. [Lat. stupiditas]: *domheid; domme streek enz.*).

Stu'ren, stuurde, h. gestuurd (1 *een bepaalde richting doen volgen, langs een zekere weg doen gaan, een zekere richting geven aan*, in verschillende toepassingen; 2 *doen gaan, zenden*; 3 *naar het roer of stuur luisteren, zich laten sturen* [bet. 1], meestal met bepaling): 1 van rij-, trekdieren en voertuigen: *ik reed door de stad met mijn pagnier en stuurde zelf*; van vaartuigen: door middel van het roer [soms de riemen] de richting regelen, b.v. *het schip recht de haven in –; ik zal roeien en jij –; bij de wind –; iem. met een kluitje in het riet –*; van luchtvaartuigen: *op het compas Zuid –*; fig. van zaken: *de boel in de war –*; 2 *een matroos naar de wal –; een kind om een boodschap –; naar school –*, om er onderwijs te ontvangen; *naar bed –; iem. een boodschap –*, doen geworden; *ik stuurde hem een mandje champagne* (*cadeau*); 3 *die auto stuurt makkelijk.*

Sturm'-und-Drang'periode, v. (Duitsch: *het laatste deel der 18e eeuw, toen de jongere dichters braken met de heerschende poëtische vormen*; in het alg.: *onrustig overgangstijdperk vol strijd*). (u = oe).

Stut, m. stutten (1 *voorwerp, waardoor een persoon of zaak wordt gesteund, opdat deze niet vallen of op andere wijze van zijn plaats raken zal; steun*; in de bouwk. *paal, balk, die tijdelijk een deel v. e. bouwwerk moet ondersteunen*; scheepsbouw: *rechte of nagenoeg rechte houten of stijlen*, inz. *de bovenste stukken van een spant*; 2 fig. v. e. persoon of zaak: *steun*): 1 *de stutten der zonnetent*; bouwk. *de bovenvensters schoren door middel van stutten*; 2 *mijn zoon, mijn laatste – en steun; de zedelijke stutten der maatschappij.*

Stut'balk, m. –balken (*schoorbalk*).

Stut'sel, o. –s (*stut, steunsel*).

Stut'ten, stutte, h. gestut (*steunen, onderschragen*): *een appelboom –, een oude muur –*; fig. *stut mij Heere op mijn oude dag.*

Stut'ting, v. –en (*het stutten*).

I. Stuur*1 o. (1 *het sturen, het voeren langs een zekere weg, het geven van een richting*; 2 *een voorwerp, dat iets stuurt of door middel waarvan men iets stuurt: roer, onderdeel van een rijwiel, auto, vliegmachine enz. om het rijwiel, de auto enz. te sturen*): 1 – [*in het schip*] *hebben, houden*, het sturen in zijn macht hebben, houden; *over –*, in de war, van streek; 2 *zelf aan 't – staan; het – kwijt zijn*, zich niet meer weten te helpen; *aan het – zitten*, [a])eig., [b]) fig. de leiding hebben; **2** m. (afk. van *stuurman*).

II. Stuur, bn. (Z.-N. *stuursch*).

Stuur'boom*, m. –en (*helmstok*); **–boord,** o. (*rechterboord, als men, bij het roer staande, naar de voorsteven ziet*; oudtijds was bij de schepen in N.-Europa het roer aan de rechterzijde bevestigd): zegsw. z. Bakboord; *het schip helde aan – over*; ook van vliegtuigen: *de machine helde sterk over –; over – liggen*, over de rechterzijde hellende liggen; **–kabel,** m. –s (op schepen en luchtvaartuigen: *kabel, waarmee de beweging van het stuurrad of de stuurhefboom op het roer enz. wordt overgebracht*); **–last,** m. (scheepst. *zwaardere bevrachting v. het achterdeel v. e. schip, om het goed te kunnen sturen*): *een juiste – heeft ten gevolge, dat het schip goed stuurt; het schip op zijn – brengen*; **–las'tig,** bn. (scheepst. *stuurlast bezittende, gemakkelijk om te sturen, wegens de zwaardere bevrachting in het achterschip*); **–las'tigheid,** v.

Stuur'man, m. –lieden, –lui (1 *iem., die*

aan het stuur van een schip staat, zit, het bestuurt, ook in fig. verband; inz. *scheepsofficier onder den kapitein*; bij de koopvaardij: *scheepsofficier, die met het toezicht op het sturen en in 't algemeen met het toezicht op de navigatie, veelal ook met andere werkzaamheden is belast*; bij de zeemacht tot in het begin der 20ste eeuw: *dek- of onderofficier, die toezicht hield op het sturen, waarnemingen en peilingen deed enz. en ook met andere werkzaamheden was belast*; 2 *iem., die met goed gevolg een van zekere voorgeschreven examens heeft afgelegd*): 1 *eerste* –, officier na den kapitein; *tweede* –, ondergeschikte officier, vervanger van den 1en stuurman: beiden worden aangesproken met m'nheer voor hun naam; spreekw. *De beste* –*lui staan aan wal,* [a]) zij, die in nood of gevaar zich in 't geheel niet weten te redden, oefenen aan wal de scherpste critiek uit, [b]) niets gemakkelijker dan critiseeren, als men zelf werkeloos toeziet; *bij de koopvaardij worden de stuurlieden als eerste, tweede enz.* – *onderscheiden*; *bij de zeemacht onderscheidde men opper-, eerste, tweede, derde en vierde stuurlieden*; 2 *diploma's voor de rangen van derden, tweeden en eersten* – *voor de groote vaart*; **–manschap,** o. (*de functie van stuurman*; *de bekwaamheid, die een stuurman noodig heeft*; ook fig.); **–manskunst,** v. (*de kunst om te sturen*): *de* – *leeren*; ook fig.

Stuur'mansmaat, m. –s (*helper van den stuurman of de stuurlui*; visschersschepen: *hij, die den schipper in zijn werk bijstaat en met tal van werkzaamheden is belast*).

Stuur'pen, v. –pennen (*benaming voor de stijve vederen in de staart van een vogel*).

Stuur'plecht, v. –en (voorheen op vaartuigen: *verheven afzonderlijke plaats op het achterschip, waar zich de man bevond, die aan het roer stond,* nog bij kleine visschersvaartuigen; ook: *achterplecht*).

Stuur'rad, o. –raderen (*toestel, bestaande uit een al of niet van uitstekende spaken voorzien rad, waarvan de omdraaiing wordt overgebracht op het roer van een voorrad, de vooras van een voertuig enz.*).

Stuur'reep*, m.-reepen (*touw, kabel of ketting, waarmee het juk van het roer bewogen of waardoor de beweging van het stuurrad op het roer wordt overgebracht*; liftinrichting: *touw zonder eind, waarmee het op en neergaan van de lift wordt geregeld*).

Stuursch*, –er, meest – **1** bn. (*onvriendelijk, niet meegaande, norsch, knorrig*; *lastig van humeur*): *hij werd nog stuurscher, nog bokkiger*; *een –e blik*; *met een – gezicht*; **2** bw. (*op onvriendelijke, norsche of knorrige wijze*): – *kijken*; ook: flink, b.v. *er werd – gereden*; **–heid*,** v. (*onvriendelijkheid, norschheid*).

Stuur'stang, v. –stangen (*stang van het fietsstuur, stang ter besturing v. e. vliegtuig*).

Stuur'stoel, m. –en (*plaats, waar de stuurman,* inz. *van de trekschuit, zit en waar de roerpen boven overheen loopt*; *zitplaats voor den bestuurder van een luchtvaartuig*).

Stuur'stok, m. –stokken (*helmstok*).

Stuur'toestel, o. –len: *een motorrijtuig voorzien van een nauwkeurig werkend* –.

Stuur'vlak, o. –vlakken (*onderdeel van een vliegtuig, dienende om te sturen*).

Stuw, v. stuwen (*dam of keerwerk in [stroomend] water om het tot zekere hoogte op te voeren ten behoeve van de bevloeiing, scheepvaart enz.*): *een* – *in de Maas*.

Stuwadoor', m. –s (Sp. estivador: *hij, die zich belast met het laden en lossen van schepen en de bijhoorende werkzaamheden*).

Stuwa'ge, v. ([*opeenpakking van*] *goederen i. h. ruim*); zie Stouwage.

Stuw'bekken, o. –s (*een door versperring van de normale waterafvoer gevormde plas*: *bekken, bassin, kom voor de stuwdam*); **–dam,** m. –men (*stuw*): *de –men in de Nijl*.

Stu'wen, stuwde, h. gestuwd (1 *duwende voortbewegen, voortduwen, dringen*; 2 *bijeen of opeen plaatsen in een ruimte*; inz. van goederen in een schip of een vrachtwagen: *bergen op een zoodanige wijze, dat zij de minste ruimte innemen en niet van hun plaats kunnen geraken*; *stouwen*; 3 *de natuurlijke afvloeiing belemmeren*; *door een bouwwerk, stuw, er in te leggen het water ophouden, tegenhouden, keeren*): 1 *de wind stuwde de watermassa de kant van Leiden op*; *het hart stuwde het bloed niet meer door zijn aderen*; 2 *het* – *van goederen*; *het* – *der kolen in de ruimte*; ook: *een schip* –; 3 meestal opstuwen: *de –de werking van het bouwwerk*; *het water* –; zie Stuwdam; **–kracht,** v. (*al, wat dient om iets voort te duwen*; *stuwende kracht*; ook fig.); **–sluis,** v. –zen (*keersluis*).

Sty'gisch, bn.: *het* – *wed*, de Styx. (g = g).

Styleeren* of Stileeren (Gr.-Lat. stilus, z. ald.: 1 *het teekenen van een regelmatige vorm van plant of dier enz.*; 2 z. Stileeren 1): 1 *bij het* – *wordt gewerkt op symmetrie, men laat toevallige afwijkingen buiten rekening, om een ideëele schoonheidsvorm te verkrijgen*; *bloemen* –, *op behangsels enz.*; 2 *goed kunnen* –; ook, Stiliseeren (Fr. styliser).

Styliet', m. –en (Lat.-Gr. stylos = zuil, pilaar: *pilaarheilige*).

Stylist', m. –en; zie Stilist.

Sty'rax, Gr. m.: zie Storax.

Styx, m. (Gr. stygias: myth. *hellerivier, die de Onderwereld 9 malen omvloeit*): *bij de* – *zweren*, een zelfs goden zeer heilige eed afleggen; lees *stiks*; verg. Stygisch.

Sua'da, v. (Lat. [*godin der*] *welsprekendheid*).

Su'a spon'te (Lat. *vanzelf, vrijwillig, uit eigen beweging of aandrift*).

Sua'tiekanaal, o. –kanalen (*uitwateringskanaal*); **–sluis,** v. –zen (*sluis van een suatiekanaal*); Suatie hangt misschien samen met Fr. suer; zie Sueeren.

Suaviteit', v. (Fr. [Lat. suavitas]: *liefelijkheid, aangenaamheid*).

Sua'viter in mo'do; fortiter in re.

Sub, vz. (Lat. *onder*): – *conditio'ne*, onder voorwaarde; –*ju'dice* (*lis est*), (de zaak is) onder den rechter, aanhangig, hangende; – *lit'tera*, onder de letter; – *nu'mero*, onder het nummer of getal; – *poe'na*, op straffe van; – *ro'sa*, onder de roos, in vertrouwen, in 't geheim: de roos was bij de Romeinen het zinnebeeld van vertrouwen en stilzwijgendheid; – *so'le ni'hil perfec'tum*, (er is) onder de zon niets volmaakt; – *vo'ce*, onder het woord of artikel (te zoeken).

Sub'agent, m. –en (*onderagent in een handelsonderneming*); **–altern,** bn. (Fr. *van lagere rang*): –*e officieren*, v. lagere rang bij de zeemacht dan een kapitein-luitenant-ter-zee; *bij de landmacht*, dan een majoor,

nl. kapiteins en luitenants; **–amendement,** o. –en (*onder-amendement*), (en = en); **–arc'tisch,** bn. (*binnen de poolcirkel*): *de –e provincie Jakoetsk in Siberië*; **–commissie,** v. –s, –siën (*commissie als onderdeel eener grootere commissie*); **–delegeeren*** (*een ander in zijn plaats stellen, ondervolmacht geven*), (g = g); **–diaken,** m. –s (R.-K. *onderdiaken, geestelijke, die de eerste der drie hoogere wijdingen ontvangen heeft*); **–diakonaat',** o. (*waardigheid, ambt van subdiaken*); **–divisie,** v. –s, –siën (*onderafdeeling*).

Subiet', Fr. subit, Lat. subitus, **1** bn. (*plotseling, onverwacht*); **2** bw. (Z.-N. *eenskaps, plotseling*; Z.-N. en N.-N. *dadelijk, onmiddellijk*).

Sub'ject, o. –jecten (Lat. subjectum: eig. *het ondergelegde, de grondslag*; spraakk. *het onderwerp*); tegenst. Object. (j = j).

Subjectief', bn. (Fr. subjectif, Lat. subjectivus: 1 spraakk. *het subject betreffende*; 2 *betrekking hebbend op, uitgaande van, behorende tot de persoonlijkheid zelve*; ongunstig soms, met de gevoelswaarde van partijdig: *persoonlijk, volgens eigen meening*): 1 *het – geslacht van een bezitt. vnw.*; 2 *–ve poëzie*, lyrische, die de eigen gevoelens van den dichter vertolkt; *een –ve meening*; als bw.: *– oordeelen*; tegenst. Objectief. (j = j).

Subjectivis'me, o. (*de leer, die het subjectieve leven als grondslag der dingen neemt*; ook: *persoonlijke opvatting*).

Subjectiviteit', v. (Fr. subjectivité: *de eigenschap van subjectief* in bet. 2 *te zijn*; *beschouwing van een zaak uitsluitend van persoonlijk standpunt*).

Sub'junctief, (Lat.) **–tivus,** m. –tieven; (Lat.) –ti'vi; zie Conjunctief. (j = j).

Subliem', bn. en bw.; –er, –st (Fr. sublime, Lat. sublimis: de schoonheid in haar hoogste vorm vertoonende: *zeer verheven, goddelijk-mooi, hoogst voortreffelijk*).

Sublimaat', o. –maten (Hoogduitsch sublimat, Eng. sublimate, Lat. sublimatum: *product van sublimatie*; inz. *krachtig antiseptische doch zwaar vergiftige stof, verbinding van chloor en kwik*); z. vlg. woord.

Sublima'tie, v. –tiën (Fr. [Lat. sublimatio]: *de bewerking van het sublimeeren*).

Sublimeeren* (Fr. [Lat. sublimare = verheffen]: scheik.: *vluchtige stoffen van niet-vluchtige scheiden door ze in dampvormige toestand te brengen en vervolgens de damp weer te laten afkoelen, zoodat zich daarbij een vaste stof, een sublimaat, vormt*; ook: *deze bewerking ondergaan*): ontstaat er een vloeistof dan spreekt men van distilleeren.

Sublimiteit', v. (Fr. [Lat. sublimitas]: *verhevenheid*; *het verhevene*).

Subluna'risch, bn. (Lat. luna = maan: *ondermaansch*): *'t – dal*, onze aarde.

Submis'sie, v. (Lat. submissio: *onderwerping, ootmoed*).

Subordina'tie, v. (Fr. [Lat. subordinatio]: *ondergeschiktheid*; *gehoorzaamheid in de krijgsdienst*; spraakk. *onderschikking*). (t = s).

Subroga'tie, v. –s (Fr. *plaatsvervanging*).

Sub ro'sa; zie Sub.

Subsidiair', bn. (Fr. [Lat. subsidiarius, van subsidium = hulp]: *hulp verleenend*; inz. *in de plaats tredend van*; *te vervangen door*; *althans*): *hij werd veroordeeld tot ƒ 100 boete, – 10 dagen hechtenis*; *–e gevangenisstraf*; *–e vordering*, hulpvordering.

Subsi'die, o. en v. –diën, –dies (Lat. subsidium: *steun, gewoonlijk in geld en soms in natura*: *onderstandsgelden*): *gemeente–*.

Subsidieeren* (Fr.: *subsidie verleenen*): *een vereeniging –*, financieel steunen.

Sub so'le ni'hil perfec'tum; zie Sub.

Substan'tie, v. –tiën, –ties (Lat. substantia: *zelfstandigheid*; *stof*; *kern*; *hoofdinhoud, -bestanddeel*): *in –*, in hoofdzaak. (tie = sie).

Substantieel'*, bn., –eele (Fr. substantiel: *zelfstandig*; inz. van voedsel: *voedzaam, krachtig, flink, stevig*). (ti = sie).

Sub'stantief, o. –tieven, Lat. sub'stantivum, o. –va (*zelfstandig naamwoord*).

Substantiveeren* (*tot substantief maken*).

Substanti'visch, bn. en bw. (*als substantief*): *een werkwoord – gebruiken*.

Substitueeren* ([Fr.-Lat. substituere]: *in de plaats stellen*; *onderschuiven*; *vermaken bij erfstelling over de hand*: *iem. als tweede erfgenaam aanwijzen, op wie de erfenis in bepaalde gevallen overgaat*).

Substitu'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. substitutio]: *in-de-plaats-stelling*; *vervanging*; *onderschuiving*; *over-de-hand-vermaking*). (tie = sie).

Substituut', m. substituten (Fr. substitut, Lat. substitutus: in het alg. *plaatsvervanger van een ambtenaar bij diens afwezigheid, belet of ontstentenis*; *toegevoegde substituutgriffier of substituut-officier* [Z.-N. *substituut-procureur*]); **–griffier,** m. –s (*lid der rechterlijke macht, aan den griffier ondergeschikt en bevoegd dezen als zoodanig te vervangen in tegenstelling met waarnemend griffier, die zonder als lid der rechterlijke macht te worden beschouwd bij ontstentenis van griffier of –– in hun plaats optreedt*); **––officier,** m. ––officiers (*lid der rechterlijke macht, aan den officier van justitie ondergeschikt en bevoegd dezen te vervangen*) = Z.-N. **––procureur;** verg. Procureur.

Substraat', o. (Lat. van substernere = onderleggen: *onderlaag, grond*; *grondlaag*; [*voedings*]*bodem*).

Subtiel', bn. en bw.; –er, –st (Fr. subtil [Lat. subtilis]: *teer, fijn, bros*; *fijne verschillen opmerkend, fijn onderscheidend of werkend, scherpzinnig*; ong. *haarkloovend, spitsvondig*): *–e kleuren*; *– onderscheiden*; **–heid,** v.

Subtiliteit', v. –en (Fr. [Lat. subtilitas]: *het fijne, teere*; *fijn onderscheid*; ong.: *spitsvondigheid, haarklooverij*).

Subtro'pisch, bn. (*aan de grens der gematigde en heete luchtstreken, der keerkringen*): *–e gewesten*; *–e regens*.

Subven'tie, v. –s, –iën (Fr. *hulp*).

Succedeeren* (Fr. [Lat. succedere]: *opvolgen*). (cc = ks).

Succes', o. successen (Fr. [Lat. successus]: *loop of voortgang eener zaak, wijze waarop het gaat*; gewoonlijk: *uitslag, uitkomst, afloop*; inz. *goede uitslag, geluk*; *bijval*): *ergens – mee hebben*, voorspoed; *met –, zonder –*; *– d'estime*, door achting wegens vroegere verdiensten verkregen succes, matige bijval.

Succes'sie, v. –s (Fr. [Lat. successio]: *opvolging*; *erf-, troon-, ambtsopvolging*; *erfenis*; *nalatenschap*; R.-K. *de opvolging der bisschoppen*); **–belasting,** v. –en; zie –recht; **–oorlog,** m. –oorlogen: gesch. *de Spaansche –*, 1701–'14; **–recht,** o. –rechten (*belasting op nalatenschappen*; *het bedrag dier belasting*). (cc = ks).

Successief', bn. en bw. (Fr. successif [Lat. successivus]: *allengs, langzaam aan; achtereenvolgend; voor en na*); lees *suksessief'*.
Successie'velijk, bw. (*achtereenvolgens*).
Succulen'ten, v. mv.; z. Vetplanten.
Succumbeeren* (Fr. succomber, Lat. succumbere: *bezwijken; het verliezen*).
Succursa'le, v. –salen (Fr. *hulp-, bijkantoor, hulp-, bijbank; bijwinkel*). (cc = kk).
Sud'de, v. –n (Z.-N. *moeras*).
Sud'deren, sudderde, h. gesudderd (*aan de kook zijn, pruttelen van water enz.*); gew.
Sueeren* (Fr. suer: *loozen van overtollig water*); ook wel: sudeeren, Lat. suda're.
Su'ez-kanaal, o. (*kanaal tusschen de Middellandsche Zee en de Roode Zee*, gegraven van 1859–'69, 160 km lang).
Suf, bn. en bw.; –fer, –st (1 *soezerig, niet helder van hoofd, dof van geest; door soezerigheid niet tot flink handelen in staat*; 2 *geen aandacht schenkende aan wat om iem. heen voorvalt, gedachteloos*; ong.: *onnoozel, kindsch*): 1 *de zee maakt mij –; zich – denken; je wordt er – van*; 2 *de oude man met – gelaat en open mond; bekrompen en –; die oude man is –; zich – denken;* **–heid,** v.
Suf'fen, sufte, h. gesuft (1 *verstompt, dof van hersenen zijn; niet helder denken*; 2 *soezend peinzen, gedachteloos zijn*; 3 *aanhoudend peinzen over, piekeren*): 1 *ik oude man, ik suf; het grijze en –d hoofd*; 2 *jongen, zit niet te –! 3 stil bleef ze staan, – over dat woord.*
Suf'fer(d), m. –s (*iem., die suft; droomer, slaapkop*): *–s kunnen we in school niet gebruiken; een oude –,* (minachtend) grijsaard.
Suf'fig, bn.; –er, –st (*soezerig, droomerig*).
Suffisant', bn. en bw. (Fr. *genoegzaam, voldoende; flink, solide, van goede kwaliteit* eenigsz. vero.); (s = z; u = uu of u van duf); **–elijk,** bw. (*op voldoende wijze*).
Suffix', o. –en (Fr. spraakk. *achtervoegsel, afleidingsuitgang*): -el (*beitel*), -er (*stoffer*) *zijn –en*; (Lat.) Suffix'um, o. –xa.
Suffoca'tie, v. –s (Fr. [Lat. suffocatio]: *verstikking, smoring*).
Suffragaan', m. –ganen (Lat. suffragium = stem: *lid eener geestelijke vergadering, met het recht van stemmen*).
Suffragaan'-bisschop, m. –pen (*onderhoorige bisschop; bisschop, een diocees besturend, dat een onderdeel v. e. kerkprovincie is, aan wier hoofd de aartsbisschop staat*): de ––pen in Haarlem, Den Bosch enz.
Suffra'ge, v. –s (Fr. [Lat. suffragium]: *goedkeuring*; [*kies*]*stem*).
Suffraget'te, v. –s, (Fr.-Eng. *ijveraarster of voorstandster voor vrouwenkiesrecht*).
Suggereeren* (Fr. [Lat. suggerere]: *ingeven, wat iem. moet zeggen of doen; het opdringen van bepaalde voorstellingen en gedachten door geestelijke beïnvloeding*). (g = g; u = u van duf).
Sugges'tie, v. –tiën, –ties (Fr. *het suggereeren* inz. *door geestelijke beïnvloeding opgewekte voorstelling, bijgebracht denkbeeld*).
Suggestief', bn., bw. (Fr. *in suggestie bestaande, door middel van suggestie werkend; door suggestie veroorzaakt; suggereerend; allerlei voorstellingen, gedachten door geestelijke beïnvloeding opwekkend; nieuwe gedachten opwekkend*): *een –tieve vraag; –tieve slaap of hypnose; een –tieve werking.* (g = g).
Sui'ker, v. –s (Fr. sucre, oorspr. Arab.-Perzisch: 1 *zoete stof, meestal uit planten getrokken en in water oplosbaar*; inz. *uit suikerriet of beetwortels*; 2 *suikerplantage, -industrie, -handel*; 3 *stukje lekkernij, vervaardigd van suiker*; 4 *potje met suiker*; *zekere suikerhoeveelheid*): 1 *ruwe –, geraffineerde –; aardappel–, bastaard–* (grove, bruingele suiker), *beetwortel–, druiven–* (glucose), *honig–, melk–, riet–; – en melk*; 2 *in de – zijn,* werkzaam in de suikerindustrie, -handel; 3 *–s en koekjes*; 4 *reik me de – eens aan*; z. ook –ziekte; **–achtig,** bn., bw.; –er, –st: *– sap; – smaken.*
Sui'keraccijns, m. (*accijns, welke in ons land van de suiker wordt geheven*); **–amandel,** v. –en (*in suiker gerooste amandel*); **–bakker,** m. –s (*bakker van suikergoed; banketbakker*); **–bakkerij,** v. –en; **–beet,** v. –beten, Z.-N. = **–biet,** v. –en (*beetwortel met groot suikergehalte, suiker-beetwortel, variëteit van de beetwortel*; Lat. beta vulgaris); **–belasting,** v. (*belasting, geheven van de suikerondernemingen in Ned.-Indië*); **–beurs,** v.: *de – te Londen*; **–bol,** m. –len (Z.-N. [*rond*] *suikergoed*); **–boon*,** v. –en (*kleine, zoete tuinboon, prinsessenboon*; ook: *boonvormig balletje, van suiker*); in verkl. –tje, o. –s; **–brood*,** o. –en (*kegelvormige klomp geraffineerde witte suiker*); **–campagne,** v. –s (*de tijd v. h. jaar, dat in een suikerfabriek geregeld gewerkt wordt*); **–cultuur,** v. (*teelt of verbouw van suikerriet*).
Sui'kerdot, m. –ten, –dotje, o. –s; z. Dot.
Sui'keren, suikerde, h. gesuikerd (*met suiker bestrooien of toebereiden*): *een boterham –.*
Sui'kererwt, v. –en (*jonge, zoete doperwt*; ook: *suikerbolletje*); **–fabriek,** v. –en (*inrichting, tot het maken van suiker uit suikerbieten, uit suikerriet*): de eerste –en dateeren in Duitschland van 1801; **–fabrikant,** m. –en; **–fonds,** o. (*fonds uit de opbrengst der suikerbelasting gevormd*); **–goed,** o. (*lekkers uit suiker, in allerlei vorm en grootte*); **–hoek,** m. (*gedeelte van de beurs, waar de aandeelen in suikerondernemingen worden verhandeld*); **–ig,** bn., bw.; –er, –st (*suikerachtig*); **–ij',** v. (volksetym. voor cichorei: [*de gemalen, gerooste wortel der*] *cichorei*); **–jaar,** o. –jaren (*jaar beschouwd met betrekking tot de productie van suiker*): *een goed –*; **–jannetje,** o. –s (*een soort van beschuitje*); **–kristallen,** o. mv. (scheik. *kristallen, die zich uit gesmolten suiker afzetten*); zie Kandij; **–lord,** m. –s (*rijk geworden suikerplanter*); **–markt,** v.: *de fluctuaties der –*; **–muisje,** o. –s: *de eivormige –s*; **–oom,** m. –ooms (*rijke erfoom*); **–oompje,** o. –s; **–pan,** v. –nen (*pan voor 't koken enz. van suiker in een suikerfabriek of -raffinaderij*); **–peen,** v. –penen (*zoete worteltjes*; ook: *beetwortel met groot suikergehalte*); **––peer,** v. –peren (*vroege, zoete peersoort*); **––plantage,** v. –s (*suikerrietplantage*); **–planter,** m. –s (*eigenaar v. e. suikerplantage*); **–pot,** m. –ten (*deel van het koffie- of theeservies, pot voor suiker*; in verkl. *suikerfonds*).
Sui'kerraffinaderij, v. –en (*fabriek tot zuivering v. suiker*); **–raffinadeur,** m. –s; ook: **–raffineerder,** m. –s; **–raffineerderij,** v. –en; **–rasp,** v. –en (*werktuigje voor het raspen v. suikerbrood*); **–riet,** o. (*suikerrietgewas in de keerkringsgewesten, tusschen 30° N.-B. en 20° Z.-B.*); zie Rietsuiker;

–strooier, m. –s (*lange lepel, met gaatjes in de cirkelvormige bek, om suiker te strooien*); **–tang,** v. –en (*tangetje om klontjes suiker aan te pakken*); **–tante,** v. –s (*rijke erftante*); **–water,** o. (*gesuikerd water*); **–werk,** o. –en (collectief: *geheel of in hoofdzaak uit suiker vervaardigde lekkernijen*; ook wel: *suikergebakje*); **–wet,** v. (*wet van 29 Jan. 1897, houdende bepalingen omtrent de accijns op de suiker*); **–ziekte,** v. (*ziekte, waarbij geregeld suiker* [glucose] *i. d. urine wordt aangetroffen*), ook: Diabe'tes mellitus; **–zoet,** bn. (*zoet als suiker, zeer zoet*): *een –e peer*; fig. *een – woord*, vleiend; *op –e toon*, poeslief.

Sui'len, suilde, h. gesuild (*met een sleepnet vissen*; ook: *lanterfanten, beuzelen*).

Suil'oorig*, bn. en bw.; –er, –st (*moedeloos, verdrietig*); ook: –oo'rig.

Suis'se, m. –s (Fr. letterl. *Zwitser*: *in uniform gekleede persoon met staf of hellebaard en bandelier, ook met degen, die in een groote kerk de orde moet handhaven*; *kerkeknecht-portier*); lees *swies*; zie Hondenslager.

Sui'te, v. –s (Fr. *gevolg*; *vervolg*; *volgreeks*; *rij*; *stoet*; inz. in de vlg. bet. 1 *twee of meer kamers in elkaar loopende, gescheiden door openslaande of schuifdeuren, die geopend een breede doorgang geven*; soms van één dier vertrekken, waarin men zich niet bevindt; 2 muz. *een cyclisch werk, samengesteld uit een aantal korte danswijzen*): 1 *in de tweede kamer der –*; 2 *de danswijzen der –*; bij uitbr. stuk, waarvan de onderdeelen in min of meer los verband staan: *de Suite Le Faune et la Bergère*; nog: *twee kamers en –*, achter elkaar liggend; *à la –*, mil. achteraan geplaatst op de ranglijst; *kapitein à la –*, die tot het gevolg behoort; *en –*, aaneen; l. *su-ie'te* in bet. 1 en *su-iet'* in bet. 2.

Sui'zebollen, suizebolde, h. gesuizebold (*half bedwelmd of duizelig worden of zijn, duizelen*): *hij suizebolde van de slag.*

Sui'zelen, suizelde, h. gesuizeld (1 *zacht suizen*; 2 *duizelig zijn of worden, waggelen*; *dreigen te vallen*): 1 *zachtkens – de abeelen*; 2 *– van de slag.*

Sui'zelig, bn. en bw. (*draaierig, duizelig*).

Sui'zeling, v. –en (*het suizelen*; *duizeling, bedwelming*).

Sui'zen, suisde, h. gesuisd (*zacht ruischen*): *het suist mij in de ooren*; *kokend water suist*; *de wind suist in de bladeren*; **–ing,** v. –en: *–en in het oor.*

Sujet', o. sujetten (Fr. *onderdaan*; *onderwerp, voorwerp*; *persoon met een zekere eigenschap*, inz. met een ongunstig attribuut; *nietswaardige, ellendeling*; *bij een gezelschap verbonden tooneelspeler of -speelster*): *een* (*slecht*) –, slecht mensch, individu. (j = zj).

Suka'de, v. (o.-Fr. succade, It. succate van zucca = kalebas: *klein gesneden in suiker ingelegde citroen- of limoenschil, geconfijte oranjeschil*); **–koek 1** (voorwerpsn.), m. –koeken; **2** (stofn.), v.

Suk'kel* 1 m. (*het sukkelen*): *aan de – zijn*; **2** m. en v. –s (*sukkelaar, stumper*).

Suk'kelaar, m. –s (*iem., die sukkelt, die aanhoudend of telkens weer ziek is*; ook: *iem., die niet bij de hand is*; *geestelijk of lichamelijk zwakke, hals, bloed*); **–ster,** v. –s.

Suk'kelachtig, bn. (*sukkelend*; *ziekelijk*); **suk'kelig,** bn.

Sukkelarij', v. (*trage voortgang*).

Suk'keldraf, m. (*korte, kleine draf, langzaam dratje*): *het paard liep op een –*; **–dratje,** o.

Suk'kelen, sukkelde, h. (1, 2), i. (1) gesukkeld (1 *op gebrekkige wijze b.v. al sjokkende, met horten, langzaam voortgaan*; 2 *aanhoudend of telkens weer ziek of althans niet geheel gezond zijn, kwijnen, ziekelijk zijn*): 1 *de oude knol sukkelde voort*; 2 *vader sukkelt van 't winter erg*; fig. *zijn studeeren is niets dan aanhoudend –*, hij komt niet vooruit.

Suk'kelgang, m. (*langzame gang*).

Suk'kelpartij, v. (*sukkelarij, trage voortgang*; *langdurige ziekte*).

Suk'kelstraatje, o. Z.-N. zegsw.: *in het – wonen*, aan het sukkelen zijn.

Suk'keltrein, m. –treinen (purisme voor: *boemeltrein*).

Sukrioen', o. (o.-Fr. sucrion: Z.-N. *schokkeljoen*, zie ald.).

Sul, m. –len (*onnoozel, doodgoed mensch, bloed*); **–achtig,** bn. en bw. (*als een sul*): *een – oud mannetje*; *– doen, te werk gaan.*

Sulammiet', v. –en (Bijb. [*zeer schoone vrouw*] *uit Sulam in N.-Palestina*).

Sulfaat', o. sulfaten (*zwavelzuur zout*).

Sul'fer, sol'fer, o. en v. (Lat. sulfur: *zwavel*); **–achtig,** bn.; –er, –st (*zwavelachtig*).

Sul'feren, –de, h. gesulferd (*zwavelen*): *een stroohoed –, een wijnvat –*; gew., vero.

Sul'ferstank, m. (*zwavellucht*).

Sulfureus', bn. en bw.; –reuzer, –t (Fr. sulfureux: *zwavelachtig, zwavel bevattend*).

Sulky, v. –'s (Eng. *tweewielig karretje* [*bij wedrennen*]).

Sul'lebaan, v. –banen (*glijbaan*); **–tje,** o. –s.

Sul'len, sulde, h. gesuld (*glijden op ijs of sneeuw*): *we hebben heerlijk gesuld.*

Sul'lig, bn., bw. (*sulachtig*): *– Jantje.*

Sul'tan, m. –s (via het Fr. uit Turksch-Arabisch: *titel van Mohammedaansche heerschers sedert de 9de eeuw*, inz. *in Turkije, dikwijls met Khan verbonden*; in het alg. *keizer, opperheer, gebieder* b.v. *in Djokjakarta*; verder: *hondennaam en naam van een gebak*): – Abdoel Hamid Khan.

Sulta'na, v. –'s (*zeer groot Turksch vaartuig*).

Sultanaat', o. –naten (*gebied v. e. sultan*).

Sulta'na-rozijnen, mv. (*fijne tafelrozijnen*).

Sulta'ne, v. sultanes (*hoofdvrouw van een sultan*; ook: *titel van zijn dochters*): *–favorite*, de meest bevoorrechte gemalin; *– validé'*, moeder van den sultan.

Sultanijn', **–tani'ne,** v. –nijnen, –ninen (*gouden munt v. vier tot zes gulden in Turkije*).

Sulta'nisch, bn., bw. (*als e. sultan*; *tiranniek*).

Sul'tanshoen, o. –hoenders (Afrika: *purperhoen*; Lat. porphyrio porphyrio).

Sul'te, v. (*zulte*).

Sumak', smak, m. (via het Fr. uit Arab. *looiersboom in Z.-Europa*): de bladeren, beziën, loten en wortels worden tot looi- en verfstoffen bereid.

Suma'tra, o. (aardr. *Soenda-eiland, 13-maal Nederland, ± 8 millioen inw.*).

Sumatraan'*, m. –tranen (*bewoner of inboorling van Sumatra*; *plotseling opkomende stormbui tusschen Sumatra en Malakka*).

Sumatraansch'*, bn.: *–e paarden.*

Sum'ma, Lat. **1** v. (Ned.) summa's; (Lat.) sum'mae (*som, het beloop, bedrag, totaal*): *– summa'rum*, gezamenlijk bedrag, alles

bijeengenomen; **2** bn. (*hoogste*): – *cum lau'de*, met de hoogste lof.
Summair', **summier'**, **summa'risch**, **summier'lijk**, bn. en bw. (Fr. sommaire: *in 't kort samengevat, beknopt, bondig*).
Summa'rium, o. (Ned.) summariums; (Lat.) –ria (Lat. *korte inhoud*; *priesterhemd*).
Sum'ma summa'rum; zie Summa.
Summier'; zie Summair.
Summiteit', v. –teiten (*uitstekend persoon, beroemd man*); zie Sommiteit.
Sun'na, v. (Arab. weg, richting: *aanhangsel v. d. koran*): *de – bevat mondelinge overleveringen naar uitspraken en handelingen van Mohammed; zij, die behalve de Koran ook de voorschriften der – volgen, heeten Sunnieten.*
Sunnie'ten, m. mv.; zie Sunna.
Su'o con'to, bw. (It. *op zijn rekening*).
Su'per, bw., vz. (Lat. *over*; *zeer, boven*).
Super'be, bn. en bw. (Fr. [Lat. superbus]: *prachtig, voortreffelijk*): *het weer was –.*
Su'percarga, **–cargo**, m. –'s (Portug. sobrecarga: *ladings-of warenopzichter op koopvaardijschepen*; *opperkoopman*); z. Cargadoor.
Su'perdividend, o. –en (*extra-dividend, buitengewone winstuitkeering*).
Superdreadnought, m. –s (Eng. *grootste slagschiptype*); zie Dreadnought.
Superficieel'*, bn. en bw. (Fr. superficiel [Lat. superficialis van superficies = oppervlakte]: *oppervlakkig*): *–e kennis.*
Su'perfijn, bn. (*in hooge mate fijn*).
Superflu', o. (Fr. [Lat. superfluus]: *het overtollige*).
Superfosfaat', o.; z. Superphosphaat.
Superieur', (Fr.), supe'rior (Lat.), **1** bn. en bw. (*hooger, meerder, voornaam, voortreffelijk, uitmuntend*): *turf van –e qualiteit*, uitstekend; *dit boek is van een – mensch*; **2** m. –s, –en (*meerdere in rang, chef*); **3 –e**, v. –n (*vrouwelijke superieur*; *kloostermoeder*).
Su'perintendent, m. –en (*oppertoeziener*).
Supe'rior, m. (Ned.) –s, (Lat.) superio'res (Lat. *de hoogere*; *overste, vooral bestuurder van een klooster*); verg. Prior, Gardiaan.
Superioriteit', v. (Fr. supériorité: *meerderheid*): *iems. – erkennen.*
Su'perlatief (Ned.), **su'perlativus** (Lat.), m. (Ned.) –tieven, (Lat.) –tivi (spraakk. *overtreffende trap*): *wijst is de – van wijs.*
Supernaturalis'me, o. (*het geloof aan de geopenbaarde godsdienst*); **–naturalist'**, m. –en (*iem., die aan de openbaring gelooft*).
Superphosphaat', o. (*stof, die o. a. een calciumphosphaat bevat, een kunstmeststof*).
Superplie', o. –s (Fr. [Lat. superpelliceum]: *koorhemd*); zie Rochet.
Superstitie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. superstitio = het zich verheffen boven de gewone ritus]: *bijgeloof, het gelooven in de kracht van zaken, welke deze uit haar aard niethebben*); **Superstitieus'**, bn., bw.; –zer, –t (Fr. [Lat. superstitiosus]: *bijgeloovig*).
Su'pertaks, v. (in België: *bijbelasting op het inkomen, dat een bepaalde som overschrijdt*).
Supiet', v. –en (Z.-N. *zwezerik*); z. Sebiet.
Suppediteeren* (Lat. suppeditare: *aan de hand doen*; *bijspringen*; *verschaffen*).
Suppleant', m. –en (Fr., in België *bijgevoegd lid van Kamer of Senaat*), inz. spreekt.
Suppleeren* (Fr. [Lat. supplere]: *aanvullen*; *geld bijpassen*; inz. als term in het bankbedrijf bij prolongatie).
Supplement', o. –en (Fr. [Lat. supplementum]: *bijvoegsel, aanvulsel*; *bijblad*; meetk. *aanvulsel tot een gestrekte of tot twee rechte hoeken*).
Supple'tie, v. (*aanvulling*): *–troepen*, soldaten, die een korps voltallig maken.
Suppletoir', bn. (Fr. supplétoire: *aanvullend*): *een –e begrooting, een –kohier*; rechtst. *een –e eed.*
Suppli(c)ant', m. –en (Fr. suppliant: *indiener van een verzoekschrift. smeekeling*).
Suppliceeren* (Fr. supplier, Lat. supplicare: *smeeken, ootmoedig vragen*; *een verzoekschrift indienen*).
Suppliek', v. –en (Fr. supplique: *smeekschrift*).
Supponeeren* (Lat. supponere: *veronderstellen, vermoeden*).
Suppoost', m. –en (Fr. suppôt [Lat. suppositum]: *oppasser*; *dienaar, dienend persoon*, b.v. *van het gerecht*; *medestander* inz. *in het kwade*).
Support', m. (Fr. *steun, voetstuk*; *ondersteuning, hulp, bijstand*); lees *support'*.
Supporta'bel, bn. (Fr. supportable: [*ver*]*draaglijk*); meer: *In–*, zie ald.
Suppor'ter, m. –s (Eng. *lid van een vereeniging, die bij een wedstrijd haar vertegenwoordigers aanmoedigt, toejuicht*).
Supposi'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. suppositio]: *onderstelling, vermoeden*).
Suppres'sie, v. –sies, –siën (Fr. [Lat. suppressio]: *onderdrukking*; *afschaffing*).
Supprimeeren* (Fr. [Lat. supprimere]: *onderdrukken*; *weglaten*; *opheffen*).
Su'pra, bw. (Lat. *boven, hoogerop*): *ut supra*, als boven; met bn. = bovenmate, bijzonder bv. *suprafijne wol.*
Suprematie', v. (Fr. suprématie: *oppergezag*): *de – der kroon over de Episcopale kerk*; *de – des pausen in de R.-K. kerk.*
Su'ra, v., –'s, **Su're**, v. –n (*hoofdstuk v. de Koran*): *de Koran telt 114 –n, waarvan de 96e, met de beschrijving van Gabriëls nachtelijke verschijning, de oudste schijnt te zijn.*
Surina'me, o. (Ned. Guyana, met cultures v. suiker, cacao, balata enz.).
Sur'kel, m. (Z.-N. *zuring*).
Surnumerair', m. –s (Fr. *boven het getal aangesteld persoon, aangesteld om zich eenige tijd te bekwamen en die daarna als hij voldoet benoemd wordt, zoodra er een plaats open is*, b.v. *bij de belastingen, posterijen*).
Surpasseeren* (Fr. *overtreffen*).
Surplis', v. surplis (Fr. *superplie*).
Surplus', o. (Fr. *overschot*; *het te veel betaalde*; *het meerder bedrag*).
Surpri'se, v. –s (Fr. [*St.-Nicolaas*]*verrassing*; *ten geschenke gezonden voorwerp van een bedrieglijk voorkomen, bestemd om opengemaakt of uit elkaar gehaald te worden, waarbij dan het eig. geschenk ten slotte voor de dag komt*; *bevreemding, verbazing*).
Surrogaat', o. –gaten (Eng. surrogate van Lat. surrogare = iem. in de plaats v. e. ander laten verkiezen: *vervangingsmiddel*, b.v. *margarine voor boter*). (sur = suur).
Surséan'ce, v. (Fr. handel: *opschorting, uitstel van betaling door den rechter aan een schuldenaar verleend, gedurende welke tijd deze het beheer over zijn goederen mist*).
Sur'sum cor'da (Lat. *Verheft* [*uw*] *harten! De harten omhoog!*).

Surtout', m. –s (Fr. *overjas*).
Surveillan'ce, v. (Fr. *toezicht, bewaking*).
Surveillant', m. –en (Fr. *iemand, die met het toezicht belast is; studiemeester, prefect*).
Surveilleeren* (Fr. *toezicht houden, waken over, zorgen voor*). (ll = lj).
Survival of the fittest (Eng. *het laatst overblijven van de besten, de krachtigsten*).
Sus (*stil! stilte!*) **1** tw.; **2** zn. o.
Suscepti'bel (Fr. [Lat. susceptibilis]: *vatbaar voor; zeer gevoelig, lichtgeraakt*).
Suspect', bn. (Fr. [Lat. suspectus]: *verdacht, in kwaad vermoeden*): *–e vreemdelingen.*
Suspendeeren* (Fr. suspendre, Lat. suspendere: *opschorten; schorsen*). (en = en).
Suspen'sie, v. –sies, –siën (Fr. [Lat. suspensio]: *uitstel; opschorting; schorsing, tijdelijke dienstontzetting: het als straf aan een R.-K. geestelijke of predikant opgelegde verbod, sommige kerkelijke functiën uit te oefenen*).
Suspen'so(in) (Lat. *besluiteloos, in twijfel*).
Suspi'cie, v. –s, –ciën (Fr. [Lat. suspicio]: *verdenking; argwaan, wantrouwen*); l.-*pie'sie.*
Sus'sen, suste, h. gesust (*stillen*): *een schreeuwend kind –; een twist –*; fig. *het geweten in slaap –; een –d woord,* kalmeerend.
Sustenu', o. –'s (Fr. *bewering; meening; punt eener pleitrede*).
Sut'ti, v. –'s (eig. de goede; Britsch-I. ook in sommige deelen van onze Oost: *weduwe, die zich met het lijk van haar man liet verbranden*); **Suttiïs'me,** o. (*zelfmoord door verbranding*): *het – op Bali en Lombok.*
Su'um cuique (Lat. *Aan elk het zijne*), lees *ku-ie-'kwe.*
Suzan'na, v. (*meisjes-, vrouwennaam*): *een kuische –,* vrouw, rein v. zeden (Bijb.).
Suzerein', m. –en (Fr. suzerain: *opper[leen]heer*); **–iteit,** v. (Fr. suzeraineté: *leenheerlijk gezag: opperheerschappij*).
Swaraj', v. (zelf-recht: *Eng.-Indische home-rule beweging*); **Swaradjist,** m. –en.
Swas'tika, v. –'s (Sanskriet, eig. heilbrengend teeken: *haakkruis*): *de –, decoratief of* 卐 *met mystieke beteekenis op Indische monumenten voorkomend, is o.a. symbolisch teeken van geheime genootschappen.*
Sweater*, m. –s (Eng. *dikke wollen of katoenen trui; uitbuiter bij huisindustrie*).
Sweating (Eng. *uitbuiting bij huisindustrie*): *bij – neemt een sweater werk aan en besteedt het tegen laag loon uit*; **––systeem,** o.
Sweet'heart (Eng. letterl. zoethart: *liefje*).
Swiet'slaan, o. (*vertoon maken; bluffen*).
Swij'lens = Swinst, Z.-N. gew. **1** bw. (*intusschen*); **2** vgw. (*terwijl*).
Sybariet', m. –en (*weekeling, man verslaafd aan zingenot*); eig. inwoner van Sy'baris, oudt. een rijke, weelderige stad aan de golf van Tarente; **–rie'tisch,** bn., bw. (*weelderig, weekelijk, verwijfd*): *met – welgevallen.*
Sycomo're, –moor', m. –moren (Gr. sykomoros: *wilde vijgeboom in het Oosten*).
Sycophant', m. –en (Gr. sykophantes [sykon = vijg]: missch. *iem., die zelfs om het stelen v. e. vijg aanklaagt; iemand, die er zijn bedrijf van maakt, om door verklikken of valsch aanklagen geld te verdienen; verklikker, aanbrenger*); lees *sie-koo-fant'.*
Syd'niër, m. sydniërs (*groot Australisch paard, ook Sydney genaamd*). (y = i).
Syl'be, v. –n, **Sylla'be,** v. –n (Gr.-Lat. syllaba: *lettergreep*; beter: *klankgreep*): *er is geen – van waar,* niets.
Syl'labus, m., in bet. 2 (Ned.) –sen; (Lat.) syllabi (Lat.-Gr. syllabos = lijst, boektitel: *lijst van 80 stellingen, door paus Pius IX veroordeeld; lijst van dwaalleeringen, 16 in getal, toegevoegd aan de encycliek van 8 Dec. 1864*; ook: *verkorte samenvatting van wat behandeld is in een college of bij een voordracht*). (y = i).
Syllogiseeren* (*besluiten; gevolgtrekkingen, een sluitrede maken*). (g = g).
Syllogis'me, o. –n (Gr.-Lat. syllogismus: *sluitrede*): een – bestaat uit: *de major-term, de minor-term en de conclusie*; z. Premissen.
Syl'phe, m. –n (*luchtgeest*).
Sylphi'de, v. –n (Fr. *vrouwelijke luchtgeest, luchtnimf*); lees *silfiede.*
Symbio'se, v. (Fr. [Gr. symbiosis]: *het samenleven van twee organismen tot wederzijdsch dienstbetoon*): *– komt voor onder dieren, planten en tusschen plant en dier; die dieren heeten in dit geval symbionten; korstmos bestaat uit een wier en een zwam, de wiercellen geven voedsel aan de zwamdraden, de zwamdraden water aan de wiercellen.*
Symboliek', Fr., Duitsch uit Gr.-Lat. symbolica, **1** v. (*zinnebeeldenleer*; ook, *het zinnebeeldige*); **2** bn., bw. (*zinnebeeldig*): –e kleuren: *wit,* onschuld; *blauw,* trouw; *groen,* hoop; *geel,* nijd enz.; *iets – voorstellen.*
Symbo'lisch, bn. en bw. (Duitsch symbolisch: *zinnebeeldig*): *–e bloemen: lelie* bet. onschuld; reinheid; *–e boomen: eik* bet. kracht; *–e edelsteenen: smaragd* bet. hoop; *–e getallen: één* bet. Godheid, *vier* bet. de vier Evangelisten; Prot. *–e boeken, geschriften,* welke nl. de geloofsbelijdenis eener kerk bevatten; *– verklaren.*
Symboliseeren* (Fr. *zinnebeeldig voorstellen; onopzettelijk doen denken aan, onopzettelijk karakteriseeren*).
Symbolis'me, o. (Fr. *richting in de kunst, waarbij men streeft naar symboliek,* d. i. *naar zinnebeeldige voorstellingen,* inz *letterkundige kunstrichting van Fransche oorsprong*).
Symbolist', m. –en (Fr. symboliste: *aanhanger van het symbolisme*).
Sym'bolum, o. (Lat. *samenvatting der [Apostolische] geloofsbelijdenis in 12 artikelen*): *het – der Apostelen*; zie vlg. woord.
Symbool', o. –bolen (Fr. symbole [Gr.-Lat. symbolum = het ter vergelijking naast elkaar gehoudene]: *zinnebeeld*; ook fig. *iets, dat onopzettelijk de gedachte aan een zaak doet opkomen, iets waardoor een zaak onopzettelijk gekarakteriseerd wordt; geloofsbelijdenis, belijdenisschrift,* meer gewoon in deze bet. is Symbolum): *twee kruislings over elkaar liggende doodsbeenderen met een doodshoofd er boven op is het – der sterfelijkheid; de olijftak is het – van vrede.*
Symmetrie', v. (Fr. [Gr.-Lat. symmetria]: *evenmaat, evenredigheid in de afmeting der onderdeelen*); lees *sim-mee-trie'.*
Symme'trisch, bn., bw. (*in overeenstemming met de symmetrie, symmetrie vertoonende: gelijk- of evenmatig; met twee evenmatige helften*): *de lambrizeering had een –e bovenrand in goud, rood en blauw.* (me = mee).
Sympathe'tisch, bn., bw. (*volgens de, een gevolg zijnde van, in verband staande met, werkende door sympathie; zielverwant*): *–e gevoelens; – handelen; –e inkt,* vloeistof, waarmee men letters schrijft, niet dadelijk

zichtbaar, maar door een bepaalde bewerking zichtbaar wordend.

Sympathie', v. –thieën (Fr. [Gr.-Lat. sympatheia = gelijke gewaarwording, letterlijk vert. medelijden]: *wederkeerig gevoel; medegevoel, gevoel van instemming; gevoel van genegenheid, genegen waardeering*; ook: *de persoon, waarvoor men genegenheid heeft; zielverwantschap*): *– gevoelen; geen – v. mij.*

Sympathiek', bn., bw. (Fr. sympathique: *sympathie opwekkend*): *z. – uitlaten over.*

Sympa'thisch, bn.: *– zenuwstelsel*, bestaat uit 2 strengen met zenuwknoopen aan weerszijden der wervelkolom.

Sympathiseeren* (Fr. *gelijk gevoelen, overeenstemmend of eenstemmig denken; deelneming gevoelen*): *– met elkaar.* (see = zee).

Symphonie', v. –nieën (Fr. [Gr.-Lat. symphonia = samenstemmen]: *aan bepaalde vormen gebonden muziekstuk [voor vol orkest]*): fig. *een – van kleuren*, geheel van bij elkaar passende kleuren; ook: *kleuren–*; **–pho'nisch,** bn. (*welluidend, samenklinkend; overeenstemmend*).

Symptoma'tisch, bn., bw. (*bij wijze van symptoom; aanduidend*; van ziekteverschijnselen: *bijkomstig optredend*).

Symptoom', o. –tomen (Fr. symptôme, Gr.-Lat. symptoma: *ziekteverschijnsel, verschijnsel, waaraan een ziekte te herkennen is*; in het alg. *kenteeken*): *een verdacht –.*

Synagogaal', bn. (Fr. synagogal: *van, in, betreffende de synagoge*): *–gale diensten.*

Synago'ge, v. synagogen (Gr. synagoge = bijeenkomen: Bijbel: *verzameling, verzamelplaats, Jodenkerk; Israëlietisch bedehuis, waar men vooral op de Sabbat tot gebed* enz. *vergaderde, doch niet tot offerdienst*; thans: *Israëlietisch kerkgebouw, kerkelijke gemeente, godsdienstige bijeenkomst*).

Synaloe'phe, v. –s (Gr.-Lat. [Gr. aleipho = ik zalf]: spraakk. *samensmelting*), b.v.: *weer* = weder. (loephe = leufe).

Synchronis'me, o. –n (Fr. [Gr. chronos = tijd]: *tijdssamenvalling, [voortdurende] gelijktijdigheid*); ook: **–nis'mus.**

Synchronis'tisch, bn. (*gelijktijdig voorgevallen*): *–e tijdtafel*, gelijktijdige feiten van verschillende volken vermeldend.

Syn'cope, v. synco'pen (Fr. of Gr.-Lat. [Gr. synkopto = ik sla stuk]: 1 *uitstooting in het binnenste v. e. woord*; 2 geneesk.: *flauwte*; 3 muziek: *een rhythmische figuur*): 1 – in: *twaalf* (twalef), *scheikunde* (scheidk.); in de taalwetenschap wordt – ook wel gebruikt voor *apocope*; 2 *bewusteloos ineenzakken of –*; 3 *de – bestaat hierin, dat de tweede helft van een maatdeel met de eerste van het volgende verbonden is.* (e = ee).

Syncopeeren* (*een klank in het binnenste van een woord uitstooten*): *in aard(e)appel is de e gesyncopeerd*; ook van woorden gezegd: *gesyncopeerde woorden als aardappel.*

Syndicaat', o. –caten (Fr. syndicat [Lat. syndicatus = ambt v. e. syndicus, z. ald.]: 1 *consortium van maatschappijen, handelaren, bankiers enz. tot het tot-stand-brengen eener financieele operatie*, b.v. *een groote leening, ook tot het dwingen van de prijzen in de handel*; 2 *door de bevoegde autoriteit in het leven geroepen lichaam, dat belast is met het bestuur of de uitvoering van een bepaalde zaak*; 3 *vereeniging tot het behartigen van gemeenschappelijke belangen*; inz. in Frankrijk: *vakvereeniging*): 1 *een steenkolen–, een graan–*, en omgekeerd: *een mijnwerkers–*; 2 *het Ned.-Ind. landbouw– opgericht 1 Jan. 1899*; 3 *een – van onderwijzers, van landbouwers.*

Syndicalist', m. –en (Fr. syndicaliste: in Frankrijk: *lid eener vakvereeniging*).

Syn'dicus, m. syn'dici (Gr.-Lat. eig. = pleitbezorger: *rechtsverdediger, stadsadvocaat*; ook: *stadssecretaris, gerechtsschrijver*).

Synec'doche, v. –doches (Gr-Lat. [Gr. synekdechomai = ik neem tegelijk in mij op]: *troop der gedeeltelijke aanduiding*), b.v.: *daar komt de kiel, met goud belaân; de kleine krullebol* (knaap) enz.; l. *sie-nek'dochee.*

Syne'drion, o.; (e = ee); z. Sanhedrin.

Synodaal', bn. (Fr. synodal, Lat. synodalis: *de synode betreffende*): *een–dale vergadering, een – besluit*, uitgaande van de synode.

Syno'de, v., in bet. 1 en 2 –n (Fr. synode, Gr.-Lat. synodus eig. = samenkomst: 1 *kerkvergadering der geestelijken v. één bisdom*; *ook geheeten diocesaan-synode*; 2 *hoogste gezaghebbend lichaam in de Ned. Hervormde kerk*; 3 geschied. *door de Staten beroepen algemeene kerkvergadering te Dordrecht, 1618–1619*): 1 *– te Roermond*; 2 *de – bestaat uit 13 predikanten en 6 ouderlingen, jaarlijks treedt ongeveer $^1/_3$ af*; 3 *in deze – werd uitspraak gedaan in zake de geschillen tusschen Arminianen en Gomaristen.*

Syno'disch, bn.: *de –e maand*, tijdsverloop tusschen twee nieuwe manen, 29 dagen, 12 uur, 44 min. en 2.9 sec.

Synoniem', Fr. synonyme, Gr.-Lat. synonymus = van dezelfde naam, als zn. synonymum, **1** bn. (*gelijkbeteekenend, zinverwant*): *een reeks –e uitdrukkingen*; **2** o. –en (*gelijkbeteekenend, zinverwant woord*): *de studie der –en.*

Synonimie', v. (Fr. synonymie, Gr.-Lat. synonymia: *de eigenschap van woorden, dat zij synoniem zijn; het bestaan van synoniemen; opeenhooping van synoniemen*): b.v. geen *grond*, geen *zweem*, geen *schaduw* van mistrouwen.

Synonimiek', Fr. synonymique, **1** bn. (*de zinverwantschap betreffende*): *een – verschil*; **2** v. (*1 leer der zinverwantschap, der synoniemen, wetenschap, die zich met de bet. en het gebruik der synoniemen bezighoudt*; 2 *de gezamenlijke synoniemen, hetzij een zekere groep zinverwante woorden, hetzij de synoniemen van een bepaalde taal*): 1 *de – beoefenen*; 2 *onze Nederlandsche –.*

Synop'sis, v. –sissen (Gr. *overzicht, kort begrip, schets, uittreksel*).

Synop'tici (Lat. m. mv. v. synopticus): de – zijn Mattheus, Marcus en Lucas, die een synopsis geven v. h. leven van Jezus.

Synop'tisch, bn. (*kort, beknopt, zaakrijk*; *van de synoptici*): *een – overzicht.*

Syno'via, o. (ontl. *gewrichtssmeer*): *het – vermindert de wrijving der beenderen langs elkaar en verhoogt de adhaesie tusschen de elkaar rakende beenderuiteinden*; ook, Synoviaal-vocht.

Syntac'tisch, bn. (*tot de syntaxis behoorend*).

Syntax'is, v. (Gr.-Lat. [v. Gr. syntattein = samenscharen]: *leer van de zinbouw; het boek, waarin de syntaxis behandeld wordt*).

Synthe'se, v. synthe'ses (Fr. synthèse, Gr.-

Lat. synthesis: *verbinding, samenvoeging, samenvatting*; inz. *verbinding, samenvoeging van begrippen, van zaken opdat zij elkaar aanvullen en samenwerken; het opklimmen van de bijzondere stellingen tot een algemeene*); tegenst. Analyse of soms Antithese; **-the'tisch,** bn., bw. (*betrekking hebbende op de synthese; verbindend, samenstellend*): *de -e methode; -e stoffen,* door vereeniging van verschillende elementen of bestanddeelen verkregen, kunstmatig vervaardigd b.v. *-e vruchtenessences, geneesmiddelen; - te werk gaan*; tegenst. Analytisch. (the = tee).

Syring', v. -en (Lat. syringa); z. Sering.

Syrin'geboom*, m. -en (*sier- of tuinboom met paarse of witte voorjaarsbloemtrossen*).

Syr'ten, v. mv.: aardr. twee inhammen aan de kust v. b. tegenwoordige Tripolis en Tunis.

Systeem', o. (Ned.) -temen, -tema's; (Gr.) -temata (Fr. système, Gr.-Lat. systema: *doelmatig geordend samenhangend geheel van bijeenhoorende dingen en hun onderdeelen; stelsel; notenbalk*); **-dwang,** m. (Duitsch: Systemzwang; taalk. *neiging om afwijkingen te vervangen door iets, dat in het systeem past*).

Systematiek', v. (Fr. systématique: *rangregeling, rangschikking, stelsel; leer omtrent één of meer systemen*): *de - der planten.* (te = tee).

Systema'tisch, bn. en bw. (*stelselmatig, ordelijk en samenhangend volgens een systeem; tot of in een systeem behoorende*): *de -e beschrijving van fossielen op Java; - te werk gaan.* (te = tee).

Systematiseeren*, -tiseerde, h. gesystematiseerd (Fr. *wetenschappelijk rangschikken, tot een stelsel samenschikken*): *de zucht der Duitschers om altijd te -.* (te = tee).

T.

T. - 1 It. *Te'nor*; 2 It. *tut'ti*, allen tegelijk.
t. a. n. - *ten algemeenen nutte.*
t. a. p. - *ter aangehaalde, andere plaatse.*
t. à. t. - Fr. *tout à toi*, geheel de uwe.
t. a. v. - 1 Fr. *tout à vous*, geheel de uwe; 2 *ten aanzien van.*
T B.C. - *tuberculose*; ook **T.B.**; spreek uit: *teebeecee', teebee'.*
Tel.-adr. - *telegram-adres*; **Tel.-interc.** - *telefoon intercommunaal*; **Tel.-No.** - *telefoon-nummer.*
t. g. t. - *ter gelegener tijd.*
Test. - Lat. *Testamen'tum*, laatste wil.
T.H. - Toehoorder, ook **TT.HH.** - toehoorders (in gedrukte redevoeringen).
T. H. S. - *Technische Hoogeschool.*
Th. C. - Lat. *theolo'giae candida'tus*, candidaat in de godgeleerdheid.
Th. Dr. - Lat. *Theolo'giae Doc'tor*, doctor in de godgeleerdheid.
Thes. - *thesaurier'*, penningmeester.
Tit. - Lat. *ti'tulus*, titel.
t. l. - *ten laatste*; **t. l. l.** - *ten langen leste.*
T. N. v. 't A. - *Tot Nut v. 't Algemeen.*
t. o. v. - *ten opzichte van.*
Tom. - Lat. *to'mus*, elk deel v. e. boekwerk.
t. q. - It. *tut'ti quan'ti*, allen van dat slag.
t. s. v. p. - Fr. *tournez s'il vous plaît*, keer a. u. b. het blad om, zie ommezijde.
t.t. - Lat. *to'tus tu'us*, geheel de uwe.
t. v. - *te voren.*
t. w. - *te weten.*
t. z. - *ter zee* bv. luit. t. z.
t. z. t. - *te zijner tijd.*

I. T, v. -'s (1 als klank: *een tandklank*; 2 als letterteeken: *het 20ste v. h. A. B. C.*; 3 *alle woorden v. e. woordenboek, adresboek enz., die met - beginnen*; *aanduiding* [uitgesproken *tee*] *v. e. persoon of zaak, waarvan de naam met een t begint*): 1 *ik hoor een -*; 2 *een slecht geschreven -*; 3 *bevat de - veel woorden?* nog: T geeft de vorm aan van voorwerpen, waarvan de doorsnede er als T uitziet, ook de naam van zulke voorwerpen (verg. S) b.v. *verbinding in de vorm eener* T; T-*ijzer*; T-*pijp*, die een vloeistof of een gas dat door de eene arm wordt aangevoerd door de andere in twee tegenovergestelde richtingen afvoert; spreek uit *tee.*

II. 'T (verzwakking van *het*): *'t huis.*

III. T (verkorting van *te*): *thuis, thans.*

I. Taai, taaier, taaist **1** bn. (1 van vaste stoffen en voorwerpen: *sterk samenhangende, de eigenschap bezittende van sterk gerekt of gebogen enz. te kunnen worden zonder te breken of vaneen te gaan*; tegenst. is *bros, broos*; 2 van vloeistoffen: *sterk samenhangende; papperig-dik, kleverig samenhangend*; 3 *veel weerstandsvermogen bezittende; volhoudende krachtig; veel kunnende verdragen*; 4 *schriel, overdreven zuinig, gierig*; 5 [*door lange duur, weinig afwisseling*] *gerekt, vervelend*): 1 *leer is -*; *een eiketak is -*; *de guttapercha vormde een -, kneedbaar deeg*; als versierend adj., lit t. *een taaie boog; - vleesch*, moeielijk door kauwen fijn te krijgen; *-e bokking, noga*, ter onderscheiding van harde bokking, van zachte en harde noga; *-e spijkers*, speciaal bewerkt, zoodat ze niet licht breken; *-e stopverf*; 2 *-e lijm, -e stroop; het -e speeksel van slangen; -e melk*, melk van koeien, die kou hebben gevat; 3 *mageren zijn -*; *de kikvorsch heeft een - leven; - geduld; een -e wil; met -e vlijt; -e kracht; zich - houden*, [a] zich flink houden in lichamelijk of zedelijk opzicht, [b] niet toegeven, zich niet laten verbidden; *hou je taai*, blijf gezond! 4 w. i. g. *een -e vrek*; 5 *wat een -e kerel; hoe was de lezing? -, -! die -e wetboeken*; **2** bw. (inz. fig. *op een wijze, die getuigt van volharding, niet willen loslaten, zich niet laten „breken", verbidden*): *- volhouden.*

II. Taai, o. (*taai-taai*): *een stukje -.*

III. Taai, v. -en (*vierkant stukje stroop; babbelaar, kokinje*); gew.

Taai'e, m. -n (misschien afkorting van taaie [= stevige] borrel: *borrel*): *een - pakken; een - ophebben,* aangeschoten zijn.

Taai'erd, m. -s (*iem., die taai is*, inz. *gierigaard*).

Taai'heid, v., **Taai'igheid,** v. (*de hoedanigheid, de eigenschap van taai te zijn*): *de stopverf had niet de vereischte taaiheid; de - dezer volksoverlevering; de - der verdediging.*

Taai-taai, o. -en ([*bruine*] *zeer taaie koek*

van roggemeel en stroop): *vrijsters van* –·–.

Taak, v. taken (verwant met Fr. tâche en Lat. taxare: 1 *een werk, dat iem. is opgelegd,* [a]) beschouwd naar de hoeveelheid of de omvang, [b]) naar de aard er van; *een werkzaamheid waarmee iem. belast is*; 2 *hoeveelheid papier per dagtaak gemaakt*): 1 *de jongen heeft een taak in het Latijn,* moet een zekere hoeveelheid Latijn maken in de vacantie om naar een hoogere klasse te worden toegelaten; *het leger kan de – der politie overnemen*; *voor zijn – berekend,* de noodige bekwaamheid bezittend; *het is iems. –*; *een – op zich nemen*; *het als zijn – beschouwen,* plicht; *zich van een – kwijten*; *een zware, moeielijke, veelomvattende –*; 2 *een – van grauw papier heeft 960 vellen.*

Taal*, v. talen (vero. vorm *Tale*; verwant met [*ver*]*tellen*: 1 inz. *spraakklanken, waarmee men zijn gedachten en gevoelens aan anderen kenbaar maakt*; 2 *bepaalde spraakklanken, waarmee men zijn gevoelens en gedachten kenbaar maakt, van een zekere groep menschen,* in tegenstelling met andere groepen; 3 *de in het schrift weergegeven taal* in bet. 1 en 2; 4 *wat iem. zegt, zijn woorden*; 5 in het alg. *middel om gedachten en gevoelens aan anderen kenbaar te maken*): 1 *studie der –*; *verschijnselen der –*; *wel ter tale zijn,* welbespraakt; 2 *de Nederlandsche –*; *een gewestelijke – of dialect*; *een levende –,* nog door eenig volk gesproken; *een doode –,* niet meer door eenig volk gesproken; *een arme –,* nl. arm aan woorden, die weinig kan uitdrukken; *een rijke –*; *een (on)beschaafde –,* van een (on)beschaafd volk, van (on)beschaafden; *in alle talen zwijgen,* zwijgen als een mof; *de – van Vondel,* uitdrukkingswijze, woorden, zinsbouw enz.; 3 *welk een – schreef Vondel*; 4 *– noch teeken aan iemand geven,* d. i. niets, noch woord noch gebaar; evenzoo: *– noch teeken vernemen, hooren*; Z.-N. *iem. zijn – weigeren,* antwoord; 5 *de stille – der oogen*; *de – der ziel*; *de muziek is de – des gemoeds*; *de – der bloemen,* zinnebeeldige bet. b.v. *de roos,* de liefde; verg. Dieven–, Laster–, Moeder– enz.; zie Tale.

Taal'begrip, o. –pen (1 *taalinzicht*; 2 *begrip op taalgebied*): 1 *die leerling heeft niet het minste –*; 2 *een – als samenstelling*; **–beoefenaar,** m. –naren; **–beoefening,** v. –en; **–beschaving,** v. (*verfijning v. d. taal*): *veel doen voor –.*

Taal'beschouwing, v. –en (*beschouwing, opvatting van taal*): *de – van Lambert ten Kate*; **–beweging,** v. –en (*beweging, actie in het belang van zekere taal*): *de Vlaamsche –*; **–bloei,** v. (*titel eener bloemlezing*); **–boek,** o. –en (*leerboek, waaruit de taal onderwezen wordt*): *taal- en leesboek*; **–broeder,** m. –s: *onze Vlaamsche –s*; **–congres,** o. –sen (*congres van taal- en letterkundigen*): de Nederlandsche –sen werden in 1849 te Gent in 't leven geroepen, om de band tusschen Noord en Zuid nauwer toe te halen; **–deel*,** o. –deelen (*rededeel*); **–eenheid,** v.: –, *geen politieke eenheid*; **–eigen,** o. (*de eigenaardigheid, waardoor een taal zich van andere onderscheidt*): *het vormen van stoffelijke bijvoeglijke nw. is in strijd met het Fransche –*; ook: Idioma, Idioom; **–evolutie,** v. –s; **–fonds,** o. –en (*fonds tot bevordering van de belangen eener taal,* b.v. *van het Vlaamsch*); **–fout,** v. –en (*fout tegen de regels eener taal*); **–gebied,** o. –en (1 *de gezamenlijke landen, streken, waar een taal gesproken wordt*; 2 *het terrein der taal*; *alles wat op de taal betrekking heeft*): 1 *het Fransche en Nederlandsche –*; 2 *nieuwe opvattingen op –*; **–gebruik,** o. (*hetgeen gangbaar, gebruikelijk is in een* [*levende*] *taal*): *het hedendaagsche –*; **–geleerde,** m. en v. –n (*wetenschappelijk beoefenaar der taal*); **–geslacht,** o. –en (*het mann., vr., of onzijdig geslacht der zelfst. nw.*); **–gevoel,** o. (*besef van, gevoel voor hetgeen gebruikelijk is, zóó moet zijn in een taal en niet anders, overeenstemt met de geest eener taal enz.*): *het – leidt ons bij het spreken en schrijven met vrij groote zekerheid*; **–gids,** m. –en (*periodiek werk, tijdschrift over taalkunde, letterkundige verschijnselen enz.*): *de Nieuwe Taalgids*; **–groep,** v. –en (*groep van menschen, die eenzelfde taal spreken*): *familiale, sociale –en*; **–kaart,** v. –en (*kaart, waarop de grenzen v. zekere taalverschijnselen zijn aangegeven*): *Atlas van –en met tekst*; **–kenner,** m. –s (*grondig kenner van taal of eener taal*); **–kennis,** v.: *zijn –.*

Taal'kring, v. –en (*taalgroep*).

Taal'kunde, v. (*de wetenschap, die zich bezighoudt met taal in het algemeen of met een bepaalde taal*): *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde*; *de – omvat behalve de kennis van de spraakkunst, die van de schat van woorden en uitdrukkingen in hun juiste beteekenis en hun gebruik, van taalverschijnselen enz.*; **–kundig 1** bn. en bw. (*kennende de taal*; inz. *betrekking hebbende op, behorende tot, overeenkomstig de taalkunde*): *een – woordenboek*; *–e ontleding,* tegenstelling van redekundige, d. i. in zinsdeelen; *Taal- en Letterkundig Congres*; *een –e kwestie*; als bw.: *een – toegelichte uitgave*; **2 –e,** m. en v. –kundigen (*beoefenaar, kenner van de taalkunde, de taalwetenschap*): *Bilderdijk was behalve dichter ook –*; ook: –kun'dig(e); **–kunst,** v. (*de kunst, die zich van de taal bedient, het scheppen van iets schoons met woorden*): *opvattingen omtrent –*; **–kunstenaar,** m. –s; **–kwestie,** v. –s: *de Vlaamsche kwestie is een –*; **–leeraar*,** m. –s, –leeraren (*leeraar in de een of andere taal*); **–les,** v. –sen: *in de – was hij vol ijver*; dikwijls als titel van schoolboeken; **–magazijn,** o. (eig. *schatkamer der taal*): *het Woordenboek der Ned. Taal is een –*; destijds ook titel van een taalkundig tijdschrift; **–man,** m. –nen, –lieden (*tolk, vertolker*); **–nieuwigheid,** v. –heden (*nieuw woord, nieuwe uitdrukking of zegswijze*); **–oefening,** v. –en (*oefening in de toepassing der taal*[*regels*]; *een opgave, waardoor men zich oefent*): *–en voor de lagere school*; **–onderricht,** o. (*onderwijs in taal of taalkunde*); ook: **–onderwijs,** o.: *– moet practisch zijn*; **–regel,** m. –s (*wet der taal, afgeleid uit het taalgebruik*); **–schat,** m. (*de gezamenlijke uitdrukkingswijzen, woorden en uitdrukkingen, synoniemen, zegswijzen, spreekwoorden enz. eener taal*); **–schikking** (*woordschikking*); **–schrift,** o. –en (*schrift, waarin een leerling taaloefeningen maakt enz.*); **–stam,** m. –men (*grondtaal, waaruit andere talen zijn voortgekomen*); **–strijd,** m. (*strijd tot handhaving en zoo mogelijk uitbreiding eener taal*): *de Vlaamsche –.*

Taal'studie, v. –studiën (*studie op 't gebied der of eener taal*): **–tak,** m. –ken (*taal of groep van talen min of meer nauw met elkaar verwant en beschouwd als een onderdeel van een grooter geheel,* vergeleken met de takken van een stam): *het Nederlandsch is een – van het Germaansch*; **–uiting,** v. –en; **–uur,** v. –uren (*lesuur aan taal gewijd*); **–verbastering,** v. –en; **–verbond,** o. –en: *het Vlaamsch –*; **–veredeling,** v. (*het edeler maken eener taal*): *dichters als Vondel en Bilderdijk hebben gearbeid aan –*; **–vereenvoudiging,** v. (beter: *spellingvereenvoudiging*); **–vermenging,** v. –en (vertaling van Duitsch Sprachmischung: *vermenging der bestanddeelen en eigenaardigheden van verschillende talen*); **–verrijking,** v. (*vermeerdering van de woordenschat enz. eener taal*); **–verschijnsel,** o. –en: *het behandelen van allerlei –en*; **–verwant,** m. –en: *de Zuid-Afrikaansche –en*; **–verwantschap,** v.; **–vitter,** m. –s (*iem., die kleine fouten tegen de taal zwaar doet wegen*); verg. Zoïlus.

Taal'vorm, m. –en (1 *benaming van de bestanddeelen van een bepaalde taal, de woordvormen en uitdrukkingswijzen*; 2 *wijze van zich in taal uit te drukken*): 1 *een hypercorrecte – als bijfstuk voor biefstuk*; *Nederlandsche –en*; 2 *zijn vreugde en leed uiten in weinig beschaafde –en*; **–vorscher*,** m. –s (*iem., die nasporingen doet op het gebied der of eener taal*); **–werk,** o. (*schriftelijk werk v. e. leerling, examinandus op het gebied van taal*): *je – is altijd even slordig*; **–wet,** v. –ten (1 *algemeen heerschende taalregel*; 2 *wet op het gebruik van een taal of talen in zeker land*): 1 *een spellingregel is geen –*; 2 *het niet toepassen der –ten in België*; **–wetenschap,** v. (vertaling van Duitsch Sprachwissenschaft: *taalkunde, de wetenschap die zich met taal bezighoudt*): *– wordt in plaats van taalkunde wel eens gebruikt om het wetenschappelijk karakter meer te doen uitkomen*; **–wortel,** m. –s; z. Wortel; **–zifter,** m. –s (*taalvitter*); **–zifterij,** v. –en; **–zonde,** v. –n (*grove taalfout*); **–zuiveraar,** m. –s (*iem., die een taal wil ontdoen van bastaardwoorden; purist*): *Hooft was een –*; **–zuivering,** v.

Taan, v. (*bruinachtige verfstof uit run*): *geel als –*; **–'der,** m. –s (*werkman, die taant*).

Taanderij', v., in de laatste bet. mv. –en (*het tanen als bedrijf*; ook: *taanhuis*).

Taan'huis, o. –zen (*werkplaats van den taander*); **–ketel,** m. –s (*ketel, waarin de taan bereid wordt*); **–kleur,** v. (nl. *bruin-geel*).

Taan'kleurig, bn. (*met een taankleur*): *een oude –e Italiaansche vrouw*; ook: –kleu'rig.

Taan'kuip, v. –kuipen (*looikuip*); **–molen,** m. –s (*waarin de run vermalen wordt*).

Taart, v. –en (Fr. tarte: 1 *een als lekkernij, lekker nagerecht genuttigd* [*rond*] *gebak,* van zeer verschillende samenst.; 2 in verkl.: „*gebakje*"): 1 *een – bakken*; *een stuk –*; *de – verdeelen*; fig. *van de – krijgen,* [a]) slaag, [b]) berispt worden; *van de – geven,* [a]) slaag, [b]) berispen; 2 *neem nog een taartje*; *–s eten.*

Taar'ten-, Taar'tjesbakker, m. –s.

Taar'tendeeg, o. (*deeg, waarvan taarten, taartjes gebakken worden*); **–doos*,** v. –doozen (*waarin nl. de taarten of taartjes thuisbezorgd worden*).

Taart'(e)pan, v. –pannen (*pan, waarin een taart gebakken wordt*); **–schep** of **–schop,** v. –pen: *–scheppen en suikerstrooiers*; **–schotel,** v. –s (*schotel om een taart op te plaatsen en op te dienen*); **–vorkje,** o. –s (nl. *om taart of taartjes mee te eten*).

Taar'tjeswinkel, m. –s.

Taarts, –en (*zwaar rond stuk hout, waarvan de punt met ijzer beslagen is om de strengen van zware kabels los te maken, als men deze wil splitsen*); ook wel Teerts.

Taats, v. –en (*spijker met groote breede kop*; *metalen punt*: inz. *ijzeren pin aan een zettol*; *stalen tap, waarop een verticale as in een holte, de taatspot, draait, de pen waarop e. sluisdeur, een draaihek kan draaien*); **–tol,** m. –tollen (*zettol, jongensspeeltuig*); verg. Drijftol.

Tabagie', v. –s (Fr. *verkoop v. tabak*; ook: *rookkamer, -coupé*; [*lokaal vol*] *tabakswalm*).

Tabak', v., (soorten) tabakken (Sp. tabaco, ontleend aan de taal van Haïti, eig. de rol, waaruit men de rook van de toebereide plant opzoog: *plantengeslacht uit de familie der nachtschaden,* oorspr. *in de keerkringslanden van Amerika*; Lat. nicotiana tabacum); *er is rook–, pruim–, snuif–, krul–, kerf–*; *de bladen der – worden gedroogd en dan gekorven, gesponnen of geraspt*; *een rol –.*

Tabak'ken, tabakte, h. getabakt (Z.-N. *tabak rooken*; *afranselen*).

Tabak'ker, m. –s (N.-I. *tabaksplanter*).

Tabaks'aandeel*, o. –en (*bewijs v. aandeel in een tabaksplantage*); **–asch*,** v. (*asch van opgerookte tabak*); **–bewerker,** m. –s (*werkman in een tabakskerverij*); **–blad,** o. –bladen ([*toebereid*] *blad van een tabaksplant*); **–bouw,** m. (*het verbouwen van tabak*); **–cultuur,** v., bet. 2 –tures (1 *'t verbouwen van tabak*; 2 *tabaksplantage*): 1 *deze gronden zijn niet geschikt voor –*; 2 *de –tures van Java's Oosthoek*; **–doos*,** v. –doozen (*doos voor rook- of pruimtabak*); **–eest,** m. –en (*droogvloer of open oven voor tabak*); **–fabriek,** v. –en (*fabriek, waar de bewerkingen* [*het kerven enz.*] *worden verricht om de tabak tot pruim-, rooktabak te verwerken*); **–fermentatie,** v. (*het gisten van de tabaksbladen vóór het drogen*); **–handel,** m.; **–handelaar,** m. –s; **–hoek,** m. (*deel der* [*A'damsche*] *beurs voor de groothandel in tabak*); **–karot,** v. –ten; zie Karot; **–kerver,** m. –s (*werkman, die de tabaksbladen aan reepen snijdt*); **–kerverij',** v. in de laatste bet. –en (*het kerven van tabak*; ook: *de fabriek of werkplaats*); ook: Tabaks'kerverij; **–komfoor,** o. –komfoor (*komfoortje met een kooltje vuur tot het aansteken van de gouwenaar*); vero.

Tabaks'kooper*, m. –s (*–handelaar*); **–lood,** o. (*dun lood in bladen, tot het verpakken van tabak*); **–lucht,** v. (*geur van* [*gerookt worden-de*] *tabak*); **–mat,** v. –ten (*matwerk voor het verpakken van tabak*); **–molen,** m. –s (*molen, om tabakskarotten tot snuif te malen*); **–monopolie,** o. (*recht van alleenhandel in tabak*); **–onderneming,** v. –en (*het telen en in de handel brengen van tabak*); **–oogst,** m. –en; **–pijp,** v. –en (*pijp tot het rooken van tabak*); **–plant,** v. –en (*een exemplaar van de plantensoorten, die tabak opleveren*; ook als verzamelnaam); **–plantage,** v. –s (*plantage voor tabaksbouw*); **–planter,** m. –s (*iem., die tabak verbouwt: die aan het hoofd staat van een tabaksplantage; de werkman op de plantage*); ook: **–bouwer,** m. –s.

Tabaks'pot, m. –ten ([*aarden, steenen*] *pot*

voor rooktabak); **–pruim,** v. –en (*stukje pruimtabak*); **–rasp,** v. –raspen (*rasp, om tabakskarotten tot poeder te maken*); **–regie,** v. (*beheer van de tabaksverkoop door de staat, zooals* b.v. *in Frankrijk*); **–reuk,** m. (*geur of reuk van tabak*); **–rol,** v. –rollen; zie Karot; **–rook,** m. (*damp van brandende tabak*); **–schuur,** v. –schuren (*schuur, om tabaksbladen te drogen*); **–spinner,** m. –s (*iem., die tabak tot karotten maakt*); **–stripper,** m. –s; **–stripster,** v. –s; zie Strippen; **–teelt,** v.; **–vat,** o. –vaten (*ton tot het bergen van tabak*, ook: *tot verzending er van*); **–veiling,** v. –en (*openbare verkooping van groote hoeveelheden tabak*); **–veld,** o. –en (*land, waarop tabak verbouwd wordt*); **–walm,** m. (*dichte tabaksrook*); **–water,** o. (*water, waarin tabak is afgetrokken*); **–winkel,** m. –s (*winkel, waar tabak verkocht wordt*); **–zak,** m. –zakken ([*leeren*] *zakje, waarin men tabak bij zich draagt*; *papieren zak, waarin een winkelier tabak aflevert*); **–zand,** o. (*tabak, tot poeder vergaan*).

Tab'baard, tab'berd, m. –en, –s (Fr. tabard: 1 *wijd, lang neerhangend mansbovenkleed met wijde mouwen*, inz. als ambtsgewaad, staatsiekleed; in vrij gebruik vero., men spreekt meestal van *toga*; 2 *lang vrouwenbovenkleed*, in vrij gebruik vero.; nog als kleeding voor weesmeisjes; in Z.-A. *jurk, japon*; Z.-N. *nachtjapon*): 1 *Sinterklaas, goed heilig man, trek je beste tabberd an*; zegsw. *iem. op zijn – komen, geven,* slaan, berispen; *op zijn – krijgen,* slaag, berispingen; 2 *Leentjes hart bonsde onder haar tabberdje*; Z.-A. *een lang tabberdjie*; Z.-N. *de mouw van haar tabbaardeken.*

Tabel', v. tabellen (Lat. tabella: *geordende lijst van de namen v. personen, zaken, cijfers: tijd-, geschied-, geslachts-, overzichtstafel*).

Tabella'risch, bn., bw. (*i. d. vorm van een tabel*): *een – overzicht der Fr. letterkunde.*

Taberna'kel, m. en o. –nakelen, –nakels (Lat. tabernaculum = kleine taberna of hut, stulp: Bijb. *tent, veldhut; loofhut; tent, waaronder de bondskist stond*; R.-K. *altaarkast in 't midden op de altaartombe: sacramentshuisje*): zegsw. *ergens zijn –en opslaan,* er blijven, gaan wonen; *ergens geen –en bouwen,* niet voor geruime tijd blijven; *iems. aardsche –,* het menschelijk lichaam; *iem. op zijn – komen, geven,* d. i. hem ranselen.

Taberna'kelen, tabernakelde, h. getabernakeld (*wonen*): *ergens niet lang –,* huizen; gmz.

Tabijn', o. –en (Arab. oorspr. wijk in Bagdad, waar de stof vervaardigd werd: *gewaterde zijden stof*); **–bij'nen,** bn. (*van tabijn*).

Tabi'tha, v. (Bijb. *Dorkas,* z. ald.).

Tablatuur', v. –turen (Fr. hetzelfde woord als tabulatuur, maar met andere bet.: *afbeelding van een blaasinstrument met gaten tot aanduiding van de voort te brengen tonen*).

Tableau', Fr. **1** o. –bleau's (*schilderij, tafereel; lijst, overzicht;* jacht: *gerangschikt geheel van het op een jachtpartij geschoten wild*): *– vivant,* d. i. levende beeldengroep, groepeering van personen, om zinnebeeldig iets voor te stellen, mv. tableaux-vivants; *– de la troupe,* overzicht van de leden van een tooneel- of operagezelschap; **2** tw.: je kunt je de toestand voorstellen!

Table d'hô'te, v. tables d'hôte (Fr. *open tafel*): *er is daar – – om 2 uur.*

Tablet', v. en o. –ten (Fr. tablette: 1 *platte* [*dunne*] *koek* [of: *koekje*] *van een voedings- of genotmiddel*; 2 inz. verkl. *klein plat koekje, pastille, waarin een zekere hoeveelheid v. e. geneesmiddel voorkomt*; 3 *plaat van hout of andere stof*; 4 Z.-N. *vensterbank*): 1 *een – chocolade; tabletten voor Maggi-soepen*; 2 *een –je broomnatrium*; 3 *onder het tablet eener serre*; 4 *een bloempot op de tablet(te)*; **–je,** o. –s.

Tablier, m. –s (Fr. *schootsvel van vrijmetselaars; voorbaan v. een vrouwenrok*); Fr. uitspr.

Tabouret', v. tabouretten (Fr. oorspr. = trommelvormige stoel [tabour = tambour]: *stoeltje zonder leuning; voetbankje*).

Ta'bula ra'sa (Lat. eig. *gladgestreken wastafeltje*): *– – maken,* schoone lei, algeheele afrekening. In het oude Rome schreef men op een wastafeltje; wilde men iets uitwisschen, dan streek men met het breede boveneinde van de stilus het was glad.

Tabulatuur', v. –turen (Lat. tabulatura v. Lat. tabula: muz. *aanduiding van de tonen* [*door letters of cijfers*] *voor bepaalde muziekinstrumenten*, inz. die voor meer dan één stem geschikt waren; ook: *nauwkeurige orde*).

Ta'cet (Lat. muz. *hij, zij, het zwijgt; pauze*).

Tach(e)ome'ter, m. –meters (Gr. tachos = snelheid: *snelheidsmeter aan voertuigen enz.*); **Tach(e)ome'trisch,** bn., bw. (*met, door de tachometer*): *–e opnamen.*

Tach'tig (*10 maal 8*), **1** hoofdtelwoord: *– koeien; ze waren met hun tachtigen; hij is in de –, ver over de –, de – gepasseerd,* nl. de – jaren; **2** ranggetal: *bladzijde –;* zie Acht, Drie enz.; **–er,** m. –s (*grijsaard, wijn enz. van het jaar 1880*; *schip met 80 stukken*; in het mv.: *dichter- en schrijversgroep omstreeks het jaar 1880,* Van Eeden, Van Deyssel, Kloos, Verwey; hun tijdschrift was de Nieuwe Gids, verschenen 1884); **–ja'rig,** bn. (*80 jaar oud of durende*; *op iems. 80ste jaar gemaakt, er op betrekking hebbende*): *een – grijsaard*; ook, (Lat.) Octogena'rius; *de –e oorlog, 1568–1648*; *–e bedenkingen,* titel v. e. werk van Cats; **–maal,** bw. (*80-keer*); **–ste,** breuk-, ranggetal: **1** bn.: *het – deel; de – leerling*; **2** zelfst.: *hij is de –; een –,* nl. deel; **–voud,** o. –en (*een veelvoud van tachtig*); **–vou'dig,** bn. (*80-maal zooveel*); **–werf,** bw. (*80-maal*).

Tachy . . ., van Gr. tachys = snel.

Tachygraaf', m. –grafen (*snelschrijver*); **–graphie',** v. (*snelschrijven door verkortingen*); **–gra'phisch,** bn., bw.: *–e oefeningen.*

Ta'citus, Corne'lius, Rom. geschiedschrijver, 54-117 n. C., door P. C. Hooft, 1581–1647, den Nederlandschen Tacitus, nagevolgd; zie Ned. Historiën.

Tact, m. (Fr. [Lat. tactus]: *regelmatige beweging,* b.v. *bij de dans; zuiver en zeker gevoel in zaken van smaak, voor hetgeen past of betamelijk is; beleid, slag*): *de – bij het dansen; de – hebben om; met –.*

Tac'ticus, m. tac'tici (Lat. *krijgskundige, die* inz. *de kunst verstaat een leger naar de eisch der omstandigheden op te stellen; man van overleg*).

Tactiek', v. (Fr. tactique [Gr. taktike]: 1 *krijgs- of legerkunde*; 2 *overleg, wijze waarop men te werk gaat om te slagen*): 1 *legen de – van Napoleon was niemand opgewassen*; 2 *een staatsman moet – gebruiken; van – veranderen,* anders te werk gaan.

Tac'tisch, bn. en bw. (1 *betrekking hebbende op de krijgskunde, wat tot de tactiek behoort, er betrekking op heeft*; 2 *handig, met overleg*): 1 *de –e opleiding onzer officieren; een –e cursus doorloopen; een –e eenheid,* een afdeeling eener krijgsmacht, die bij het toepassen der tactiek een geheel vormt; 2 *– opereeren; een –e fout,* bv. bij het nastreven v. e. doel.

Tact'loos*, bn. en bw.; –loozer, –t (*zonder tact of beleid*): *– te werk gaan;* de tegenstell. is **tact'vol,** bn., bw.: *een – beleid;* **–heid,** v.

Ta'ël, m. –s: *de –* of liang, Chineesche [a]) munt ± *f* 2.85, [b]) gewicht 37,8 gram.

Taf, v. taffen (oorspr. Perzisch = getwijnd, geweven: *lichte, effen zijden stof*).

Ta'fel*, v. –s, in bet. 12 ook –en (Lat. tabula: 1 *meubel van verschillende vorm* inz. *bestaande uit een horizontaal blad, op pooten of één poot in het midden, rustende*; 2 inz. *zulk een meubelstuk, waaraan men zit om te eten en te drinken: eettafel*; 3 R.-K. [*communie*] *bank*; Prot. *avondmaalstafel*; 4 *gelegenheid tot het nuttigen van maaltijden*; 5 *het verblijf aan een tafel in bet. 2, het eten*; 6 *een meubel als onder 1 genoemd in een koffiehuis, sociëteit enz.*; 7 *de aan een tafel gezeten personen*; 8 *een voorwerp als onder 1 genoemd, waarop een zekere categorie van personen zijn werkzaamheden verricht*; 9 *meubel als onder 1 genoemd* [*met groen laken bedekt*] *waaraan de deelnemers v. e. vergadering zitten*; 10 *speeltafel*; 11 *een soort van kast, waaraan de dienstdoende telefonisten zitten*; 12 *plaat van steen, hout, metaal ter herinnering of vermelding van een of ander feit*; 13 inz. in verkleinvorm: *met was bestreken plankje, bordje om er iets op te teekenen*; 14 *tabel*; 15 *naam van zaken, die aan een tafel in bet. 1 doen denken* b.v. *vlak van een geslepen diamant*): 1 *een eikenhouten –; een ronde, vierkante –; een marmeren –,* met marmeren blad; *de pooten, het blad, de lade v. e. –;* zie ook Kaptafel, Wasch-, Theetafel; *het lag op –;* 2 *een tafel in hoefijzervorm; een – in T-, in U-vorm; een welvoorziene –; aan –! het ontbijt stond op –; een – dekken; iem. onder – drinken,* hem zoover krijgen met alcoholische dranken, dat hij 't bewustzijn verliest; 3 *tot de Tafel des Heeren, de H. Tafel naderen*; 4 *een aardigheid te pas brengen aan zijn –; hij miste de moed zich te doen voorstellen aan een –;* z. Table d'hôte; 5 *vóór – een bittertje; na – bidden; over – vroeg zij hem*; 6 *een tafeltje dicht bij de muziektent*; 7 *de heele – lachte*; 8 *de kleermaker op zijn –*; 9 *de groene –,* [a]) bestuurstafel, [b]) ministerstafel, zie ook bet. 10; *de Ronde Tafel,* z. ald.; *iets ter – brengen,* in een vergadering ter behandeling of ter sprake brengen; *een verslag ter – leggen; ter – komen,* behandeld worden, ter sprake komen; 10 *met de kaarten open op –; zes tafeltjes, waar men whistte; de groene –,* de speeltafel; 11 *de telefoniste aan de eerste –*; 12 Bijb. *de –en der Wet, de wet der twee steenen –en,* nl. de 10 geboden; *de wetten der twaalf tafelen,* waarop de oude Romeinsche wetten stonden (Lat. le'ges duo'decim tabula'rum); 13 *het was van zijn tafeltje glad strijkende*; 14 *een tijdrekenkundige –*; zie Tijdtafel; *de –s van vermenigvuldiging*; 15 *de – van een briljant,* een vlakje, dat het licht weerkaatst; nog: *de Magnaten– in Hongarije,* vroeger het Hoogerhuis.

Ta'felamandelen, v. mv. (*beste dessertamandelen* [*bij een verzorgde maaltijd*]); **–appel,** m. –s (*fijne handappel* [*bij een verzorgde maaltijd*]); **–bel,** v. –bellen (*bel op tafel, om bedienden te doen komen*); **–blad,** o. –bladen (*het oppervlak van een tafel*; ook: *inlegblad van een coulissetafel*); **–bord,** o. –en (*eetbord: bord op een eettafel, uit welk bord de aanzittende eet*); **–boter,** v. (*boter, geschikt om bij maaltijden gebruikt te worden, dus om op brood te smeren enz.,* als tegenstelling met *keukenboter*); **–dans,** m. –en (*magnetische dans van een tafel*); zie Spiritisme; **–dekken,** o. (*het dekken of gereedmaken van de tafel voor de maaltijd*); **–dienen,** o. (*het bedienen der aanzittenden aan tafel*); **–drank,** m. –en (*drank aan tafel* b.v. *mineraalwater*).

Ta'felement, o. –en (Fr. entablement; bouwk. *architraaf, fries en kroonlijst te zamen: hoofdgestel*; molenbouw: *platen, waarin de onderuiteinden of waarin de bovenuiteinden der hoekstijlen zijn gevestigd*).

Ta'felen, tafelde, h. getafeld (*lang aan tafel zitten om te eten, dineeren*): *lang –; hij tafelt goed.*

Ta'felgebed, o. –gebeden (*gebed voor en na den eten*); **–geld,** o. –en (O.-I. *toelage aan officieren en andere ambtenaren* [*om te voorzien in de kosten van zijn tafel*]; *bedrag door de kopers aan den veilinghouder te betalen voor elke door hen verworven koop*); **–genot,** o. (*het genot, dat men aan de disch smaakt*); **–gerecht,** o. –en; **–gereedschap,** o. –pen (*voorwerpen, welke aan tafel noodig zijn, messen, vorken, borden enz.*); **–gesprek,** o. –ken (*gesprek, gedurende de maaltijd*); **–glas,** o. in bet. 1 –glazen (*glas, dat aan tafel gebruikt wordt*; technische term, germ.: *venster- en spiegelglas*); **–goed,** o. –eren (*tafellakens en servetten*); **–kleed*,** o. –en (*–dekkleed, kleed ter versiering of verfraaiing op een tafel, meestal over de randen neerhangend*); **–lade,** v. –n (*lade in een tafel*); **–laken,** o. –lakens (*damasten, witlinnen of katoenen doek over een eettafel uitgespreid*); zegsw. *te klein voor een – en te groot voor een servet,* [a]) noch goed voor het één, noch goed voor het ander, [b]) jongelui tusschen 14 en 18; gesch. *het – doorsnijden,* gebruik in de riddertijden, ten teeken, dat men alle relatiën met iem. afsneed, nog fig.; **–land,** o. –en ([*kleine*] *hoogvlakte zonder eenige verheffing, plateau*): *een vlak –*; **–linnen,** o. (*–goed*); **–looper*,** m. –s (*smal kleedje midden over tafel*); **–matje,** o. –s (*matje om er de heete schotels op te zetten*); **–mes,** o. –sen (*snijmes op tafel*); **–muziek,** v. (nl. *tijdens het diner*); **–olie,** v. (*fijne olijfolie*); **–peer,** v. –peren (*fijne handpeer*; zie Tafelappel).

Tafelron'de, v.; z. Ridders van de Ronde Tafel.

Ta'felrozijnen, v. mv. (*groote dessertrozijnen*); **–schel,** v. –len; z. Tafelbel; **–schuier,** m. –s (*fijn* [*krom*] *schuiertje om het tafelkleed te reinigen van kruimels enz.*); **–schuimer,** m. –s (*klaplooper*); **–servies,** o. –viezen (*volledig stel schotels, kommen enz. voor diner*); **–spel,** o. –en (*gezelschapsspel op tafel, spel, dat de spelers aan tafel zittende spelen, of wel dat op een tafel gespeeld wordt in plaats van zooals gewoonlijk op de grond* b.v. *een tafeltennis; tafelmuziek*; ook: *klein tooneelspel om na tafel gegeven te worden*):

zoo werd *Mommerij* gegeven in Amsterdam op een foy (afscheidspartij) in 1602; **–-stoel,** m. –en (*kinderstoel met vóór een plankje als tafeltje*); **–toestel,** o. –len (telefoon: als tegenstelling met *wandtoestel*); **–-vriend,** m. –en (*dischgenoot*); **–water,** o. –en (*mineraalwater*, b.v. *selterswater, spuitwater*); **–weelde,** v. (*fijn tafelgenot; keur van spijzen en dranken*); **–wijn,** m. –en ([*lichte, jonge*] *wijn, die bij het maal wordt gebruikt*); **–zilver,** o. (*schalen, kandelabers, vazen enz. ter versiering v. e. feesttafel; zilveren tafelgereedschap*); **–zout,** o. (*fijn zout, geschikt om aan tafel te worden gebruikt*); **–-zuur,** o. –zuren (*augurkjes enz.*).

Tafereel'*, o. –en (o.-Fr. tablel: 1 *schilderij, teekening of andere afbeelding van een gebeurtenis of bepaalde situatie*; 2 *schildering of teekening in woorden, beschrijving*; 3 *een situatie, een gebeurtenis of voorval, een geheel, waarop de blik blijft rusten*; 4 perspectief: *plat vlak, waarop men een voorwerp met behulp van projectie afbeeldt*): 1 *geestige –en v. Cornelis Troost*; 2 *een getrouw – schetsen, ophangen*; 3 *een schilderachtig –tje; een huiselijk –*; 4 *de afstand van het – tot het voorwerp.*

Taf'felen, taffelde, h. getaffeld (Z.-N. *talmen; prutsen*).

Taf'felen, bn. (*van taf gemaakt*): *e. – japon.*

Taf'fetas, m. (Fr. vorm van *taf*); Fr. uitspr.

Ta'fia, v. (*soort van rum, brandewijn, getrokken uit suikerriet*); ook: *Taf'fia.*

Tagrijn', m. –en, –s (Hebr.-Chaldeeuwsch taggar = koopman: *koopman in halfsleetsch scheepstuig en oud touwwerk; koopman in oudroest, oudijzer; knorrepot*).

Tai'foen, m. –s (*typhoon*, z. ald.).

Tai'koen, m. –koens (Chineesch, Japansch: *groote vorst, tot 1868 titel van den wereldlijken heer van Japan*).

Tail'le, v. tailles (Fr. [*lichaams*]*gestalte; leest; vorm van het bovenlijf; snit; gordelwijdte; middel v. h. lichaam; japonlijf*; gesch. *naam eener belasting vóór de groote revolutie in Frankrijk*): *de – van een kleedingstuk*, het bovenlijf er van; lees *tal'je.*

Tailleur'*, m. –s (Fr. *kleermaker; dames-japon, nauwsluitend damesmantelpak*).

Tailleu'se, v. –s (Fr. *dameskleermaakster*).

Tailor, m. –s (Eng. *tailleur, kleermaker*).

Tak, m. –ken (1 [*zijdelingsch*] *uitspruitsel of arm uit de stam of stengel of uit een andere tak*; 2 bij verg. van het gewei, koraalstokken: *zijdelingsche uitloopers*; 3 v. e. rivier: *arm*; 4 in het alg. [*zijdelingsche*] *uitlooper, voortzetting*, ook fig.; 5 *afdeeling, onderdeel*); verkl. –je, o. –s: 1 *de zware –ken van een eik; de –jes van de rozelaar*; zegsw. *met wortel en – uitroeien*, totaal; *op de – leven* (vertaling van 't Fr. sur la branche), hier en daar bij familie, vrienden of in hotels; zie ook Hak; plantk. *de –ken van een wortel*, uitspruitsels aan de wortel; 2 *de –ken van een gewei, de –ken van een koraalgewas*; 3 *een – van een rivier*; 4 *de –ken van aderen, zenuwen; een weg, die zich in twee –ken splitst*, zijweg, zijbaan; *een tak der gasbuis liep naar de jongenszaal*, een der leidingen, waarin een zekere leiding zich splitst; *een – van een familie*, gedeelte eener familie gesproten uit een van meerdere broeders; 5 inz. van een menschelijke werkzaamheid: *een – van handel, sport*; afdeeling v. e. vereeniging: *Tak Antwerpen van het A. N. V.*; nog (gew.): *–ken*, aambeien.

Tak'bout, m. –en (*bout aan de punt voorzien van eenige takken of weerhaken, zoodat hij eens ingedreven niet weer kan worden uitgehaald*).

Ta'kel, m. –s (1 *al wat dient om een zeilschip tot de vaart uit te rusten*; 2 *werktuig tot verplaatsing van lasten: een samenstel van één of meer vaste en één of meer losse aan de last verbonden katrollen, met touw of ketting* [*looper*]): 1 *voor top en – lenzen*, het lenzende houden, door de winddruk op masten, rondhout, want, romp zonder eenig bijgezet zeil voortbewogen, wegloopen; 2 *men onderscheidt verschillende soorten van –s*, vroeger bet. – ook Scheepstouw.

Ta'kelaar, m. –s (*iem.* [*oud zeeman*], *die zich verhuurt om een schip op- of af te tuigen*).

Takela'ge, v. (*takelwerk; al wat dient om een zeilschip tot de vaart uit te rusten*; inz. *het tuig*): *het schip h. de geheele – verloren.* (g = zj).

Ta'kelblok, o. –ken (*blok, dat een of meer katrollen omsluit; hijschblok v. e. takel met één of meer draaiende schijven*).

I. Ta'kelen, takelde, h. getakeld (Z.-N. *afranselen*): *ze hebben hem ferm getakeld.*

II. Ta'kelen, takelde, h. getakeld (1 *van touw- en zeilwerk voorzien; optuigen*; 2 *met een takel ophijschen*; 3 v. e. touw: *het eind of de einden met* [*gewoonlijk zeven slagen*] *dun touw* [= *takelgaren*] *stijf omwinden tegen het uitrafelen*): 1 verg. Af-, Ont-, Toetakelen; 2 *een piano –; de auto werd uit de vaart getakeld*; 3 *het – v. touwwerk.*

Ta'kelloods, v. –en (*loods, waarin alles gereed gemaakt wordt tot het optuigen v. e. schip*).

Ta'kelwerk, o. (*takelage*).

Ta'ken, taakte, h. getaakt (Z.-N. *aanraken; pakken; krenken*).

Tak'keling, m. –lingen (*jonge vogel, die nog maar van tak tot tak kan vliegen*).

Tak'ken, m. mv.; zie Tak, Aambeien.

Tak'kenbos, m. –bossen (*een bos takken, gewoonlijk tot een bundel samengebonden; bundel rijshout*).

Tak'kig, bn. (*dichtgetakt, met veel takken*).

I. Taks, m. –en (Duitsch Tacks = Dachs = Ned. das: *dashond*): *geen fox, maar ook geen –.*

II. Taks, v. –en (Fr. taxe [Lat. taxa van taxare = schatten]: *taak; vastgestelde hoeveelheid; hoeveelheid, waarop iem. recht heeft of waartoe hij verplicht is; aandeel, vast rantsoen, schatting, belasting*); verg. Taxe.

Takt, Taktiek', enz.; z. Tact enz.

Takt'schrift, o. (*zeker loopend schrift*).

Tal, o. in bet. 2 en 3 tallen (1 *getal*; 2 bepaalde hoeveelheid of gewicht: *100 eiketakken*; *200* [*soms 220*] *stuks haringen*; *101 stuks eieren*; weverij: *100 tot 120 draden bijeen*; 3 *afdeeling, register*): 1 *– van voorbeelden*; *zonder –*, niet te tellen; zegsw. *op het – staan, zetten*, op de voordracht, eig. op het *drie-, zes-, twaalftal* der voordracht; 2 z. Talhout; *een – haringen, eieren, draden*; 3 *de bundertallen v. h. kohier der polderlasten.*

Talaan', m. talanen (Fr. talon: *lijst, die uit twee tegen elkander geplaatste ojieven bestaat*).

Talaar', m. talaren (Lat. talaris = tot de enkels afhangend: *lang afhangend staatsiekleed v. vorsten en priesters in het O.*).

Ta'le, v. (archaïstisch voor *taal*): zegsw. *de – Kanaäns,* [a]) de taal der Israëlieten, [b]) taal, doorspekt met bijbelteksten.

Ta'leke, o. –s (*mannetjesvalk*); gew. in het Ned. Tersel, Tarsel.

Ta'len, taalde, h. getaald (vroeger: *spreken*; nu: *vragen, belangstelling toonen voor, geven om*; *verlangen, haken*): meestal met ontkenning: *zij – naar geen rust*; *hij taalt noch teekent*, laat niets van zich hooren.

Talent', o. –en (Gr.-Lat. talentum: 1 *Grieksche en Joodsche geldswaarde*; *bepaald gewicht aan goud of zilver*; 2 *natuurlijke begaafdheid*; *bekwaamheid*; *aanleg*; 3 *iem. met veel aanleg, kundigheid enz.*): 1 *een Attisch –*; *een – zilver*, 50 mna's of ± 2500 gulden; *een – goud*, d. i. tien talenten zilver; 2 *een man, schilder van –*; *een mooi – van spreken*; *met – gedaan, geschreven enz.*; zegsw. *met zijn –en woekeren*, zijn gaven productief maken; 3 *de jonge –en der Fransche schilderschool.*

Talent'rijk, bn.; –er, –st; **–vol,** bn. en bw. (1 *vol talent, met veel natuurlijke aanleg, zeer begaafd*; 2 *blijk gevende van talent*): 1 *een – spreker, een – staatsman*; 2 *– schilderen.*

Talg, v. (*vet, smeer, talk*; inz. *huidsmeer*).

Talg'klieren, v. mv. (*klieren, die een vetachtige stof afscheiden en de haren steeds vet houden*; *huidsmeerklieren*).

Tal'hout, o. –houten (*uit dunne stammen of takken gezaagd hout* inz. *geschilde eiketakken als brandhout, die per tal* [zie Tal 2] *van 100 verkocht worden*, gebruikt als collectief of v. een enkel stuk); zegsw. *mager als een –*, erg.

Ta'li, v. tali's (O.-I. *touw*; ook: *wat aan een koord is geregen, als geldstukken*): *– a'pi*, vuurtouw, sigaarlont, vero.; *– kang*, teugels; *se –*, een kwart gulden.

Ta'lidoek, o. (*touw van zwarte vezelstof uit de oksels van de arenpalm*).

Ta'lie, v. talies (It. taglia: scheepst. *werktuig tot verplaatsing van lasten, meestal bestaande uit twee blokken, waarvan het losse blok een schijf en het vaste twee schijven bevat*; *touw v. e. talie*): *een – onderscheidt zich van een takel* inz. *hierdoor, dat ze alleen voor betrekkelijk lichte lasten kan dienen.*

Ta'liën, taliede, h. getalied (*ophijschen, verplaatsen met een talie*): *iets naar boven –.*

Ta'liereep*, m. –reepen (*touw v. e. talie*).

Talie'ter, Z.-N. gew.: *in –*, verpletterd (vruchten); bn. (fig. *versleten, ziek*).

Ta'ling, m. –en (*kleine soort van eend*): *zomertaling*, Lat. anas querquedula.

Ta'lio, v. (Lat. *vergelding*): *jus talio'nis*, recht van wedervergelding; zie Jus.

Ta'lisman, m. –mans (Sp.-Arab.-Gr. woord: *tooverkrachtig formulier of voorwerp* b.v. *een op een papier geschreven Koranspreuk*): soms verstaat men onder – inz. een betooveringsmiddel, onder amulet een afweermiddel.

Ta'liter, qua'liter (Lat. *zoo zoo, middelmatig*). (qu = kw).

I. Talk, v. (oorspr. Arab.: *hard* [*oneetbaar*] *vet, ongel, smeer*): *–aarde*, bitteraarde.

II. Talk, v. (oorspr. Arab. *waterhoudend magnesiumsilicaat*, inz. in poedervorm): *– in glacé-handschoenen*; *–poeder.*

Talkie, o. –s (Amerikaansch Eng. *spreekfilm*); to talk = spreken.

Talk'klieren; zie Talgklieren.

Tal'loos*, bn. (*ontelbaar*): *e. –looze menigte*; als bw. *– veel*, in ontelbare hoeveelheid.

Talm*, m. en v. –en (*treuzelaar, talmer*).

Talm'achtig, bn.; –er, –st (*geneigd, gewoon te talmen*): *iem. van –e aard.*

Tal'men, talmde, h. getalmd (*treuzelen, langzaam vorderen, dralend te werk gaan*): *– met iets*; *doe dat nu terstond en talm niet*; **–er,** m. –s; **–erij',** v. (*getreuzel*).

Tal'migoud, o. (naar den Parijschen fabrikant: *namaak-goud, aluminiumgoud, legeering van 90 % koper en 10 % aluminium*).

Tal'mud, m. (Hebr. eig. *leer*; *toepassing van de regelen der Schriftuur*; *verzameling van theologische uitleggingen van Joodsche godgeleerden*): de – is de *mondelinge* wet naast de *schriftelijke* van Mozes; gewijde oorkonden van het O. T., welke het burgerlijk en maatschappelijk leven der Israëlieten regelen, ± 175 n. C. verzameld. (u = oe).

Talmu'disch, bn. (*volgens de Talmud*): *een – onderwerp behandelen, bespreken.*

Talmudist', m. talmudisten (*kenner of beoefenaar van de Talmud*; *in de Talmud vermelde of daaraan medegewerkt hebbende Rabbijn*; *candidaat-Rabbijn*). (u = oe).

Talon', m. –s (Fr. talon = hiel: *het aan een couponblad gevoegd bewijs, op hetwelk een nieuw couponblad van effect of obligatie wordt verstrekt*; *stok bij 't kaartspel, koopkaarten*): *tegen inwisseling der –s serie B. B. zijn nieuwe couponbladen verkrijgbaar.*

Talonneeren* (Fr. *aansporen, aanporren, aandrijven*; ook: *van talons voorzien*).

Tal'pa(k), v. –'s, talpaks (*voormalig kolbakachtig hoofddeksel der Ned. veldartillerie*).

Tal'pe, v. –n, Z.-N.; zie Taupe.

Tal'reep*, m. –en (*dun touw, dat dient om een touw, stag of hoofdtouw te spannen*).

Tal'rijk, bn. en bw.; –er, –st (*groot in aantal, vele eenheden tellende*): *e. –e menigte*; *– vertegenwoordigd*; **–heid,** v.

Tal'stelsel, o. –stelsels (rek. *hulpmiddel om ieder getal uit te drukken, waarbij men gebruik maakt van een willekeurig getal als grondtal*; *stelsel van tellen*): *vele Europ. volken nemen 10 aan als grondtal van hun –, zoodat de nieuwe eenheden zijn 10, 10^2, 10^3, enz.*

Talud', o. –s (Fr. talus, o.-Fr. talud: *helling, glooiing van een weg of dijk, spoorbaan, vestingwerk, aardwerk enz.*), lees *taluut'*; Z.-N. ook gew. Talui(n), m. taluinen.

Tam, tammer, tamst **1** bn. (1 van een wild [of: oorspr. wild] dier: *gewend aan de omgang met de mensch, getemd*; 2 van een niet wild dier: *in 's menschen omgeving levende, als huisdier gehouden wordende*; 3 van planten en vruchten: *gekweekt, niet in het wild groeiende*; 4 van een dier: *mak, gedwee, zich gemakkelijk latende besturen*; 5 fig. *niet krachtig, slap, zacht, kalm*): 1 *een tam olifantswijfje*; *een tam hert*; 2 *tamme konijnen*; 3 *een tamme kastanje*; 4 *een zeer – paardje*; 5 *een tamme socialist*, niet fanatiek; *een tamme rede*; **2** bw. (1 *op een gedweeë, makke wijze*; 2 *op een slappe, zachte wijze*): 1 *zich zeer – gedragen*; 2 *– schrijven, spreken*; **–heid,** v.

Tamarin'de, v. –n, –s (Arab. letterl. Indische dadel: *zuurdadelboom oorspr. uit tropisch Afrika*; Lat. tamarindus indica; *laxeerend geneesmiddel uit de vrucht*).

Tamarin'denbosch*, o. –bosschen; **–hout,** o.; **–koekje,** o. –s (nl. *als geneesmiddel*); **–stroop,** v.; **–zaad,** o. –zaden.

Tamarisk', v. –en (Lat. tamarix, tamariscus, oorspr. Arab.: *altijd groene boom met lichtroode bloemen en specerijachtige bast en wortel, waarvan de asch voor looien en verven*

wordt gebruikt, bij ons als sierheester; Lat. tamarix gallica en t. tetranda).

Tambang'an, v. –s (O.-I. *veer*): *pra'hoe* –, overzetboot.

Tam'boer*, Fr. tambour, It. tamburo: **1** m. –s (*trommelslager*); **2** v. –en (*trom*).

Tamboereeren* (*trommelen*; fig. *ergens op blijven aandringen*; *een vrouwelijk handwerk, waarbij een lap stof over een hoepel wordt gespannen evenals een trommelvel en vervolgens bewerkt met een naald, die er beurtelings v. boven en v. onder doorgestoken wordt*).

Tamboereer'raam, o. –ramen (*raam tot het opspannen van het –werk*).

Tamboe'ren, tamboerde, h. getamboerd (*op de trommel slaan*; Z.-N. *leven maken*): zegsw. *op iets* –, [a]) luid en krachtig blijven aandringen, [b]) Z.-N. slaan.

Tamboerijn', v. tamboerijnen (Fr. tamboerin [It. tamburino]: *rinkelbom, handtrommel met bellen*; ook wel: *borduurraam*).

Tam'boer-majoor', m. tamboer-majoors (mil. *oppertamboer, eerste, leider der tamboers*); tegenw. *sergeant-tamboer*.

Ta'melijk, bn. en bw. (*redelijk, matig, vrijgoed*): *een –e prijs, de wijn is –; een – groot gezin*, vrij groot; *zoo –; nogal –(jes)*.

Tamp, v. –en (zeew. *eind v. e. der touwen van het staande want*; fig. *overschot, restje*).

Tam'pen, tampte, h. getampt (klankn. *de klok maar aan één zijde met de klepel raken, kleppen* inz. Z.-N.): Z.-N. *het – der beeklok*.

Tam'pon, v. –s (Fr. *stootkussen of buffer*; graveer-, plaatkunst: *kussentje, waarmee de inkt in de groeve van de plaat wordt aangebracht of de plaat wordt schoongestreken*; geneesk. *tap, prop van watten of linnenpluksel tot stelping van bloed*).

Tamponneeren* (Fr. *stelpen met een tampon*; *met een kwast een nog natte geverfde oppervlakte bekloppen*).

Tam'tam', v. tamtams (*Chineesch, Oostersch slaginstrument, handtrom*); z. Gong.

Ta'nagra, o. (*stad in Boeotië*); **–beeldje,** o. –s (*beeldje van terracotta* [*v. Tanagra*]).

Tand, m. –en (1 *deel v. e. gebit van mensch of dier* nl. *zekere kleine beenderen, die zich veelal in twee horizontale rijen in de kaken bevinden en voornamelijk dienen om er mede te bijten of het voedsel te vermalen*; 2 bij verg. *lang, spits uitstekend gedeelte*): 1 *de kroon, de hals, de wortel v. e. tand*; *een boven–, een onder–, een hoek–, een melk–, een oog–, een snijtand*; evenzoo: *olifants–, slag–*; *het kind krijgt –en*; *een tand breekt door, komt door, komt uit*; *een holle –*; *de tanden poetsen, schuieren*; *dat zijn valsche –en*; zegsw. *de – der tijds*, de vernietiging door de tijd; *met de mond vol –en staan*, niet weten, wat te zeggen; *met lange –en eten*, kieskauwen; *zij leven van de hand in de –*, wat zij verdienen, verteren zij elke dag; *haar op de –en hebben*, fig. goed van zich af kunnen spreken; *zijn –en laten zien*, toonen, dat men zich kan verdedigen; *tot de –en gewapend zijn*, in elk opzicht, geheel; *iemand aan de – voelen*, iem. ernstig examineeren, iems. kennis degelijk onderzoeken; inz. Z.-N. *iem. een – trekken*, bedriegen; zie ook Hand; 2 *de –en v. e. zaag, de –en v. e. kam, de –en v. e. rad*; *de –en v. e. blad*, inkervingen; *een lintje met tandjes*.

Tan'dak, v. –s (O.-I. *dansvrouw*); **tan'dakken** (oorspr. van het danstrippelen van vogels: *dans, gepaard gaande met allerlei gebaren*): *tandakken zooals de Glatek, het rijstvogeltje*.

Tan'dakken, tandakte, h. getandakt (Java: *bedoelde dans uitvoeren*); uitdagend plegen aanvoerders eener aanvallende bende –de voorop te schrijden: *–de voorvechters*.

Tand'arts, m. –artsen (*tandmeester* als niet wettelijke term; als titel bij de wet verleend: *iem., die bevoegd is tot het uitoefenen der tandheelkunst*); **–been,** o. (*een der stoffen, waaruit de tand bestaat, ivoor*); **–eloos*** **1** bn. (*zonder tanden*): *een –looze best*; **2** m. mv. (nat. hist. vero.): *hieronder vatte men samen de aardvarkens, schubdieren en Z.-Amerikaansche tandarmen*; Lat. edentata.

Tan'dem, o. en v. tandems (Lat. letterl. eindelijk; uit Eng. met Eng. uitspr. overgenomen: *rijwiel voor twee personen achter elkaar*; *rijtuig op twee wielen met langspan*).

Tan'dem fit sur'culus ar'bor (Lat. *eindelijk wordt het rijsje een boom*), spreuk of devies van Prins Maurits, 1567–1625.

Tan'den, tandde, h. getand (1 *tanden in of aan iets maken*; 2 van te lijmen hout: *met een „tandschaaf" ribbetjes er op maken*; 3 van een zaag: *scherpen*; 4 in de onbep. wijs: *tanden krijgen*): 1 *een rad –*; 2 *hout –*; 3 *een zaag –*; 4 *het kindje is aan het –*.

Tan'denborstel, m. –s (*borsteltje, om de tanden te reinigen*); **–dokter,** m. –s (*tandarts*); **–geknars,** o.; zie Knarsetanden; **–schuier,** m. –s (*–borsteltje*); **–stoker,** m. –s (*tandenpeuter, pennetje, plat houten stokje, penneschachtje om de vleeschresten enz. tusschen de tanden te verwijderen*); **–trekker,** m. –s (Z.-N. fig. *kwakzalver*; *bedrieger*).

Tand'formule, v. –s (*formule voor het aantal en de plaatsing der tanden bij mensch en dier*): bij de mensch in de boven- en de onderkaak: 5 kiezen, 1 hoektand en 2 snijtanden telkens rechts- en linksboven en -onder; samen 32 tanden; **–glazuur,** o. (*blinkwit email der tanden*); **–heelkunde,** v. (*heelkunde, die zich met de behandeling van de tanden, het tandvleesch enz. bezighoudt*): *de – beoefenen*; **–heelkun'dig,** bn., bw. (*tot de tandheelkunde behoorende enz.*): *– examen*; *iem. – behandelen*; als zn. **–heelkun'dige,** m. en v. –n (als niet wettelijke term; als titel bij de wet verleend aan tandtechnici, die aan bepaalde eischen voldoen); **–holte,** v. –n (*holte in een tand, waarin zenuwen en bloedvaten* [= pulpa] *zitten*).

Tan'dil, m. –s (O.-I. *ploegbaas, opzichter*; *onderofficier aan boord*).

Tand'kas, v. –sen (*holte, waarin de tand zit*); **–klank,** m. –en, beter dan **–letter,** v. –s (*uitgesproken* inz. *met de tong tegen de tanden of het deel van de mondwand hier vlak boven* b.v. *t, d, n*); **–meester,** m. –s (*tandendokter* in 't alg.; na 1913: *tandarts*).

Tan'doe, v. tandoes (O.-I. *draagstoel*).

Tand'pasta, o. –'s (eig. *tanddeeg, middel om de tanden te reinigen*); **–pijn,** v. –en (*pijn in één of meer tanden*); **–plombeersel,** o. –s (*specie tot vulling van holle kiezen*); **–poeder,** o. (*poeder, om de tanden te reinigen*); **–rad,** o. –raderen (*rad met tanden, inkepingen*); zie Kamrad; **–radbaan,** v. –radbanen (*spoorweg met tusschenlegger, in welks gleuven het tandrad grijpt*): *de – naar de Rigi*; **–steen,** o. (*kalkachtig aanzetsel uit het speeksel*

aan [*de achterzijde en voorzijde v.*] *de tanden*).
Tand'stickor, v. mv. ([*Zweedsche*] *lucifers*).
Tand'visschen*, of liever **Tand'walvisschen*,** m. mv. (*walvisschen met kegelvormige tanden*; Lat. odontoceti); **–vleesch*,** o. (eig. *het vlcesch, bekleeding van dat gedeelte der kaakbeenderen, waarin de tanden zitten*): zegsw. *hij loopt op zijn –*, d. i. op de randen van het bovenleer, de zolen van zijn schoenen zijn nl. totaal weggesleten; *boutjes, tot het – afgeschreven*; zie Boutje; **–vulling,** v. –en (*plombeersel*); **–werk,** o. (*de gezamenlijke randen v. e. rad, gebit*; ook: *tandsgewijze versiering*); **–wiel,** o. –en (*getand wiel, tandrad*); **–wortel,** m. –wortels (*dat deel van een tand, dat in de tandkas zit, waarmee een tand in de kaak vastzit*); **–zeep,** v. (*op zeep lijkend reinigingsmiddel voor tanden*); **–zeer,** o. (Z.-N. *kiespijn*).
Ta'nen, taande, h. (1), i. (2) getaand (1 *met taan bewerken of verven*; 2 *vaalgeel, bruingeel worden*; fig. *verduisteren*): 1 *de zeilen, de netten –*, dompelen in, in- of besmeren met taan, om ze voor rotting te vrijwaren; 2 *de zon begint te – door de veenrook*; *de roem van Napoleon begon te –*, verloor zijn glans.
Tang, v. tangen (1 *gereedschap, werktuig, in hoofdzaak bestaande uit twee om één punt draaibare staven of armen om voorwerpen aan te vatten, saam te knijpen enz.* van verschillende vorm in verband met het doel; 2 oneig. *de beide uitsteeksels aan het lijf van schorpioenen, oorwormen enz.*; 3 *boosaardig wijf, feeks*): 1 *een keuken–*; *een nijp–, een buig– enz.*; *dat sluit* (of: *past, slaat*) *als een – op een varken*, dat past niet bij elkaar, daar is geen verband in; *zoo vies, dat men het met geen – zou aanraken*; 2 *de – is een verdedigingswapen*; 3 *ouwe –*; *zoo'n –!* **–etje,** o. –s.
Tan'gens, v. tangen'ten (Lat. onvolt. dw. van tangere = aanraken: meetk. *raaklijn*, vero.; *segment van de raaklijn aan een cirkel, gelegen tusschen de twee beenen van een hoek in het middelpunt, waarvan het eene been de straal van het raakpunt is*): *de – van een hoek*, het getal, dat de verhouding uitdrukt van de rechthoekszijde tegenover die hoek tot de aanliggende rechthoekszijde.
Tangent', v. –en (hetzelfde woord als tangens: *hamertje in een piano, klokken, snarenspeeltuigen, dat de snaar beroert*).
Tan'go, v. –'s (*Z.-Am. tweepersoonsfiguurdans*); **–dans,** m. –en; **–tea, thee,** v. –'s (*namiddagthee in een hotel enz., waarbij de tango gedanst wordt*).
Tang'si, v. –'s (Mal. *kazerne*).
Ta'nig, bn., bw.; –er, –st (*bruin als taan, taankleurig*): *een –e huid, –e vrouwen; – beplekt.*
Tank, v. –s (Eng. 1 [*plaat*]*ijzeren water- of regenbak*; 2 *reservoir, soms locomotiefvormig, tot het verzamelen of het vervoer van petroleum, benzine*; 3 mil. *gepantserde automobiel op rupswielen, vechtwagen*, sedert 1916 in gebruik): 1 *een zoetwater– op schepen*; 2 *invoer van petroleum met –schepen*; 3 *twee –s werden buiten gevecht gesteld*; **–schip,** o. –schepen (*schip met* [*petroleum*]*tanks*); **–wagen,** m. –s; spr. uit: tenk.
Tanni'ne, v. (v. Fr. tanin, Lat. tanninum: *looizuur*); zie Looistof.
Tantaliseeren* (Fr. zie Tantalus: *doen watertanden, een lust opwekken, die niet bevredigd kan worden*).
Tan'talus, m., myth. overmoedig koning van Phrygië, die zelfs de goden trachtte te bedriegen; tot straf werd hij door Minos veroordeeld om honger en dorst te lijden in een groot meer, welks water nooit over zijn lippen kon komen en onder boomen vol geurig ooft, wier takken wegbogen, als hij plukken wilde; fig. iemand, die, in de onmiddellijke nabijheid van iets, dat hij hevig begeert, dit niet kan krijgen.
Tan'talusbeker, m. –s (*beker, waaruit de ingegoten vloeistof op een bepaalde hoogte door hevelwerking wegvloeit*); de hevel is verborgen in een figuur die Tantalus voorstelt; *wanneer men uit de – wil drinken, loopt het water weg*; **–kwelling,** v. –en (*kwelling, als Tantalus leed; begeerte, die het middel om bevredigd te worden, in haar nabijheid ziet, terwijl het echter onbereikbaar is*): *–en lijden.*
Tan'te, v. tantes (Fr. *moei*): *een lastige –*; *wat een ouwe –*, oude, ouderwetsche vrouw; *loop naar je –*; *vertel dat aan je –! Je –*, zegsw. waarmee men te kennen geeft, dat men iets volstrekt niet gelooft, er niet aan denkt enz.; *Tante Pos*, O.-I. postdienst; *Tante Meier*, privaat.
Tantiè'me, o. tantièmes (Fr. eig. *zooveelste: toekomend percent, aandeel in de winst*).
Tan'tum, o. tantums (Lat. *zooveel; bedrag, som; tantième*): *de directeur geniet, behalve een vast salaris van 10.000 gld., een –*.
Tan'tum er'go, o., in 2de en 3de bet. – ergo's (Lat. *eerste woorden van een R.-K. hymne ter eere van het H.-Sacrament; de hymne; de muziek*): *een plechtig – –*.
I. Tap, m. tappen (in het alg. *voorwerp, onderdeel van werktuigen in de vorm van een cylinder, afgeknotte kegel of pyramide*: 1 *pin, waarmee men een opening in een vat enz. sluit: stop, deuvik; doorboorde stop, waarvan een gedeelte zoo gedraaid kan worden, dat de vloeistof er door heen uit het vat vloeit, kraan*; 2 *in een holte of kussen liggend uiteinde van een as*; 3 *uitsteeksel aan een kanon enz., waarop het rust en draait*; 4 *ijskegel*, gew.; 5 *korte pen uit een stuk hout stekende en in een gat in een ander stuk passende*; 6 bij verg. *jong uiteinde van de wortelstok eener rietplant, wit van kleur en zoet van smaak*): 1 *de – in het biervat slaan*; *in de – is een kleine opening voor 't doorlaten der gietdampen*; 2 *uit de tappen omhoog botsende vuurmonden*; *de – v. e. rijtuigas*; 3 *de sluisdeuren draaiden vroeger op tappen, nu op taatsen*; 4 *er hingen lange –pen aan het rieten dak*; 5 *tappen gebruiken ter verbinding, geen lijm*; 6 *de knapen smulden van de –pen.*
II. Tap, m. –pen (Fr. étappe: Z.-N. *af te leggen of afgelegde afstand; marsch, tocht*).
Tapeet', o. tapeten (Lat. tapetum: lit. t. *tapijt*).
Tap'gat, o. –gaten (*gat voor de tap i. d. bodem van een bier- of wijnvat*; ook: *gat, waarin een tap* in bet. 2, 3 *rust of draait*).
Tapijt', o. –en (o.-Fr. tapit [Gr.-Lat. tapetum]: [*vast*] *kamervloerkleed*; Z.-N. *behangsel*): verg. Karpet: *een Smyrnaasch –, een Axminster –*; fig. *het gras is het – der velden*; *iets op het – brengen*, ter tafel, b.v. in een vergadering, waar dikwijls een groen lakensch kleed of tapijt de tafel bedekt; *op het – komen*; **–fabriek,** v. –en (*fabriek, waar men tapijten vervaardigt*); **–werk,** o.

–en (*tapijt*, zoowel een enkel stuk als collectief gebruikt; *het werken aan, vervaardigen van tapijten*); **–werker,** m. –s.

Tapio'ca, v. (oorspr. Z.-Am. woord: *voedingsstof bereid van het zetmeel uit de wortels van de maniok, in korrels in de handel komende*; ook: *het genoemde zetmeel*).

Ta'pir, m. tapirs (Amerik. taal: *ongepaardhoevig dier met korte slurf, woudkoe, in Z.-O.-Azië* [Lat. tapirus indicus] *en in Z.-Am.* [Lat. tapirus americanus]).

Tapis-roulant', o. –s (Fr. *breede band zonder eind, waardoor personen er op staande, naar boven gebracht worden*).

Tapisseeren* (Fr. Z.-N. *behangen*): *kamers –*.

Tapisserie', v. –ën (Fr. 1 *soort van borduurwerk*; 2 vero. *tapijtwerk, behangsel*): 1 *pantoffels van –*; 2 *met – werden vroeger in zalen de muren behangen,* vandaar: *behangsel*; **–patroon,** o. –patronen (*–model*); **–werk,** o. –en; **-winkel,** m. –s.

Tapissier', m. –s (Fr. Z.-N. *behanger*); in Z.-N. meestal met Ned. uitspr.

Tap'kan, v. –kannen (*kan, waarin getapt wordt*); **–kast,** v. –kasten (*kast in een herberg, waarin de flesschen enz. staan, buffet*).

Tap'pelen, tappelde, h. getappeld (*tappelings uitvloeien*): *het bier tappelt uit het vat.*

Tap'pelings, bw. (*als door een tap of kraan*): *het zweet liep hem – langs het gelaat.*

Tap'pen, tapte, h. getapt (1 *door een tap laten uitvloeien, door een kraan aftappen*; 2 *wijn en sterke drank in het klein verkoopen, slijten*; 3 van boomen: *het sap doen uitvloeien*; 4 van aardigheden: *debiteeren*): 1 *bier –, azijn –*; 2 *hier wordt getapt*; 3 *het – van een heveaboom*; *wijn – uit de arenpalm*; 4 zegsw. *een ui –*, een mop ten beste geven.

Tap'per, m. –s (*hij, die zijn bedrijf maakt van het tappen van wijn, bier of sterke drank aan het publiek, herbergier*; in 't alg. *iem., die tapt* in versch. bet.); **–ij',** v. –en (*het bedrijf van een tapper*; *kroeg, slijterij, tappersbedrijf*); **–snering,** v. –en (*tapperij*).

Tapsch*, bn. (*tapvormig,* d. i. *afnemend in dikte of in middellijn,* b.v. *van bouten, ronde gaten enz.*; *kegel- of afgeknotte-kegelvormig*); als bw.: Taps.

Tap'ster, v. –s (*vrouw, die haar bedrijf maakt v. het tappen v. wijn, bier of sterke drank aan het publiek*; in 't alg. *vrouw of meisje, die tapt*).

Tap'temelk, v. (*dunne afgeroomde melk* inz. door centrifugeeren); z. Ondermelk.

Tap'toe, v. taptoes (1 *avondsignaal, dat de soldaten naar de kazerne of het nachtkwartier riep, meestal om 9 uur,* d. i. [*doe de*] *tap toe*; 2 *zij, die de – slaan of blazen: hoornblazers met trommelslagers*): 1 *de – blazen*; 2 *de – trok door de straten.*

Tapuit', m. –en (*zomervogel ter grootte v. h. roodborstje, heidehupper*; Lat. oenanthe o. oenanthe).

Tap'verbod, o. –verboden (*verbod in een voor het publiek toegankelijke plaats te tappen* in bet. 2).

Tapvor'mig, bn. (*spits toeloopende a. e. tap*).

Taquineeren* (Fr. *kwellen, plagen*). (qu = k).

Tarantel'la, v. –tella's (*snelle volksdans in Z.-Italië, genoemd naar de stad Tarente*; *naam eener muzikale compositie*).

Taran'tula, v. –la's (*vergiftige jachtspin in Spanje en in Italië*; Lat. lycosa tarentula): *Tarantula-dans,* hevige zenuwtrekkingen, St.-Vitusdans, danswoede, door 't volk in Italië toegeschreven aan de beet der –.

Tar'bot, v. –botten (tar = teer + bot, eig. teerkleurige bot: *groote platvisch*; Lat. rhombus maximus).

Tarief', o. tarieven (Fr. tarif, oorspr. Arab.: *lijst van de bedragen* of: *de gezamenlijke bedragen, die voor bepaalde zaken moeten worden betaald*; bij koopen: *prijslijst*; bij doorloopende of herhaalde levering van dezelfde zaak b.v. gas: *het bedrag, dat voor iedere eenheid moet betaald worden*; verder met betrekking tot vervoer, verzekering enz.): *de koninklijke goedkeuring op reglement en tarieven is verkregen*; *een verlaging der (vracht)tarieven invoeren*; *een advocatenrekening volgens officieel –, dubbel –.*

Tarie'venoorlog, m. –oorlogen (*het opvoeren van de tarieven der inkomende rechten door regeeringen, om elkaars handel te benadeelen en eigen afzet te bevorderen*).

Tariff-reform, v. (Eng. *tarieven-hervorming*).

Tar'latan, o. –s (Fr. tarlatane: *mousselineachtige dunne stof o. a. voor balkleederen*).

Tarok', o. (It. tarocchi: *kaartspel met 78 kaarten* nl. *een gewoon spel van 52 kaarten, 4 ruiters en 22 taroks of troeven, voor 3 personen*); **–spel,** o. –spellen.

Tar'pan, –s (*sedert 1878 uitgestorven paardensoort, waarvan het getemde paard afstamt*).

Tarpe'jische rots, v.: rots a. d. W.-helling v. d. Capitolijnsche heuvel, van welke in oud-Rome staatsmisdadigers werden afgeworpen.

Tarqui'nius Super'bus, T. de Trotsche, laatste koning v. Rome, verjaagd 510 v. C.

Tar'ra, v. (It. tara, oorspr. Arab.: *verschil tusschen bruto- en nettogewicht*; *aftrekking in gewicht of waarde v. koopwaren of percentsgewijze v. geld, voor vaten, kisten enz., waarin de koopwaren verpakt zijn*): *– 30 kilo*; *de – bepalen*; **–rekening,** v.

Tartaan', v. –tanen; zie Tartane.

Tartaar', Tataar', m. –taren (*man uit de Mongoolsche volksstam ten N. van de Zwarte Zee*); **–taarsch'*,** bn.: *–e ruiters.*

Tar'tan 1 o. (*Schotsche geruite wollen of dunne zijden stof*): *een sjerp v. –*; **2** v. –s (*plaid v. tartan*): *elke clan had zijn –.*

Tarta'ne, v. –n (Fr.-It. *vaartuig met één groote mast en Latijnsch zeil en kluiver en een kleine mast achterop* inz. *in de Middellandsche Zee*; *kustvaartuig*).

I. Tar'tarus, m. myth. **1** folterplaats der verdoemden (de tegenst. is *Elyse'um*); zie Tantalus, Sisyphus, Danaïden enz.; **2** in het alg. onderwereld, Hades.

II. Tar'tarus, m. (scheik. *wijnsteen*); zie Cremortart.

Tar'te-à-pomme, (Fr. Z.-N. *appeltaart met deksel*; *groote appelslof*).

Tar'ten, tartte, h. getart (1 *aandurven, zich niet storen aan, trotseeren*; 2 *boos maken, prikkelen, tergen*; ook: *prikkelen, tergen tot een handeling, uitdagen*; 3 *evenaren, niet onderdoen voor*; 4 *overtreffen, te boven gaan*): 1 *de dood –, gevaren –*; 2 *een –d geschreeuw*; *ik tart u (om) mij dit te bewijzen*; *Gods gramschap –*, uitlokken; 3 *de witheid van de sneeuw –*; 4 *die ellende tart elke beschrijving.*

Tartuf'fe, m. –s (Fr. *huichelaar, schijnheilige*): *– is de titelrol van een blijspel van Molière, 1664*; **–rie',** v. (*huichelachtige*

schijnvroomheid). Tartufo, It. = truffel.
Tar'we, v. (1 plantk. *naam van gekweekte één- of tweejarige planten en in het wild levende, overblijvende planten met een kruipende wortelstok*; inz. *het bekende graangewas*, Lat. triticum; 2 *tarwekorrels*): 1 – behoort tot de familie der grassen; *de gewone* – of weit, z. ald.; gew. *de grove* – of spelt, z. ald.; *de Zeeuwsche – is gezocht*; *naakte* (zonder baarden) en *gebaarde* –; *winter*– en *zomer*–; in de hooge oudheid reeds gekweekt door de Chineezen; zie ook Gen. 30 : 14; 't beeld der opstanding; *strooi* (op mijn graf) *een handvol tarwegraan*; 2 *een zak* –; *er was veel – aan de markt*; zegsw. *er is onkruid onder de* –, Matth. 13 : 24–30: onder veel goeds is ook wat slechts; z. Maïs.
Tar'weaar, v. –aren (*aar van de tarwehalm*); **–akker,** m. –s (*akker, met tarwe bebouwd*); **–bloem,** v. (*bloem van tarwemeel*): *pannekoekjes van* –; **–brood*,** o. –en (*brood van tarwemeel* inz. *„witte brood" van tarwebloem gebakken*); **–glui,** o. (*glui uit tarwestroo*); **–halm,** m. –en; **–korrel,** v. –s; **–meel,** o. (*meel v. gemalen tarwe*); **–oogst,** m.; **–schoof*,** v. –schooven (*garf van tarwehalmen*); **–stijfsel,** v. (*stijfsel van tarwemeel*); **–zemelen,** v. mv. (*gemalen bolsters der tarwekorrels*).
I. Tas, m. –sen (1 *stapel, hoop*; 2 *graanschuur met de stallingen*): 1 *een – roggeschooven, een – steenen*; 2 *schuur en tas.*
II. Tas, v. –sen (*huwbaar meisje, jonge vrouw* met de bijgedachte aan flinkheid, levenslust; *meid*; *bijdehante vrouw*): *e. wakkere* –.
III. Tas, v. –sen (Fr. tasse, oorspr. Perzisch: *kop*[*je*]): *een – koffie*; gew., Z.-N.
Tasch*, v. tasschen (*zak of buidel* tegenw. in N.-N. inz. afzonderlijk voorwerp; Z.-N. *zak* 2): *een wei–, een herders–*; **–je*,** o. –jes.
Tasch'jeskruid*, o. (*kruisbloemige plant op droge zandgrond met witte kleine bloemkroon*; Lat. teesdalia nudicaulis).
Tas'sen, taste, h. getast (*op*[*een*]*stapelen*): *steenen* –, *korenschooven* –.
Tast, m. (*het bevoelen, betasten*; *het* [*zoekend*] *tasten*): *bij, op de* –, op het gevoel, i. d. blinde.
Tast'baar, bn. en bw.; –der, –st (*zoodanig, dat men het kan tasten d. i. door aanraking voelen*: *voelbaar*; inz. fig.; ook: *grijpbaar*): *een –bare duisternis*, dikke; *een –bare leugen*, d. i. een grove; *e. – bewijs, blijk*; *e. – resultaat*; als bw.: – *spreekt hier de onderzoeker*; **–heid,** v.
Tast'draad, m. –draden (*aanhangsel, waarin het tastorgaan zetelt bij sommige visschen en neteldieren*): de –draden dienen tevens om de prooi te omslingeren.
Tas'telijk, bn. (*tastbaar* eig. en fig.); vero.
Tas'ten, tastte, h. getast (1 *door aanraking iets voelen, het bestaan constateeren, de hoedanigheid er van leeren kennen* ook fig.; 2 met lijd. voorwerp en *in*: *grijpen, vatten* inz. oneig.; 3 *de hand door de lucht, langs een voorwerp enz. bewegen om iets te zoeken*, soms met het bijdenkbeeld van onzekerheid; 4 *de hand uitstrekken, reiken, grijpen*): 1 *dat kan men zien en* –; *de duisternis met de handen kunnen* –; 2 *iem. in zijn zwak* –, b.v. e. ijdel man vleien; 3 *met uitgestrekte handen door de duisternis –de*; *naar de leuning* –; *in het duister* –, over geenerlei gegevens beschikken, zich geen oordeel kunnen vormen; 4 *naar de wapens* –; *in zijn beurs* –; zie Beurs en Boezem 2.
Tast'zin, m. (*de vijfde zin, het gevoel*).
Tas'veld, o. –en (steenbakkerij: *plaats, waar de steenen getast, te drogen gezet worden*).
Tas'woning, v. –en (*boerenwoning, waarin woonhuis, stal, graan- en hooibergplaats onder één dak liggen*); zie Tas **I** 1.
Ta'telen, tatelde, h. getateld (*tateren*; *wiggelen, wankelen, niet vast staan*): *dit tafeltje tatelt.*
Ta'teren, taterde, h. getaterd (Z.-N. *kwebbelen, snateren*; Z.-N. *babbelen, keuvelen*; N.-N. *het bekende levendig voortbrengen van klanken door kleine kinderen*): *dat kindje begint al aardig te* –.
Ta'tewalen, tatewaalde, h. getatewaald (klankn. *krom praten*): *kinderen* –.
Tatoueeren* (Fr. tatouer, oorspr. Polynesisch: *het teekenen of inprikken van figuren op of in de menschelijke huid*; *huidbeprikken*): *de stuurman had een scheepsanker op zijn bovenarm laten* –. (ou = oe).
Tau'be, v. –n (Duitsch eig. duif: *Duitsch militair vliegtuig*); vero.
Tau'pe, v. –n (Fr., Z.-N. *spitsmuis*).
Tautologie', v. –ën (Gr. to auton = hetzelfde: taalk. [*noodelooze*] *herhaling van hetgeen reeds gezegd is, van gelijkbeteekenende woorden*), b.v. *ik ben blij en verheugd*; *ik kan dat noch verlangen noch begeeren.*
Tautolo'gisch, bn. en bw. (*hetzelfde zeggend*; *onnoodig hetzelfde herhalend*).
Taver'ne, v. –n (Fr. taverne [Lat. taberna]: *bierhuis, tapperij, herberg*, vero.); ook: Taveer'ne.
Tawar'ren, tawarde, h. getawaard (O.-I. *één bod doen, afdingen*).
Taxame'ter, m. –s (woord van het einde der 19de eeuw: *automatische afstandmeter, aangevende de verschuldigde vracht, aan huurrijtuigen of -auto's*): *auto, rijtuig met* –; ook Taximeter (Fr. taximètre).
Taxateur', m. –s (Fr. *schatter*; *iemand, die geroepen is, om de waarde van vast of roerend goed te schatten*): *beëedigd* –.
Taxa'tie, v. –tiën, –s (Fr. [Lat. taxatio]: *schatting, waardebepaling*): *de prijzen waren voor de kleurige soorten tabak 20 cents boven* –; **–prijs,** m. –prijzen; lees *taksa'sie.*
Tax'e, v. –n (Fr. *schatting, waardebepaling*; *vastgestelde prijs, prijshoogte, geschatte waarde*; ook: *belasting*); l. *tak'se*; z. Taks **II.**
Taxeeren* (Fr. [Lat. taxare]: *schatten, de waarde van iets bepalen*; *begrooten*; Z.-N. *belasten*): *de schade – op*; **–ing*,** v. –en.
Tax'i, v. –'s (afk. v. taxi-auto: *huurauto met taxameter*); l. *tak'sie*; **–-chauffeur,** m. –s.
Tax'iën, taxiet, taxiede, h., i. getaxied (v. e. vliegtuig: *zich voortbewegen op wielen over de grond of* [van een watervliegtuig] *op drijvers door het water*).
Tax'is, m. –sen (Lat. taxus: *vergiftige, tot de coniferen behoorende, heesterachtige naaldboom*; Lat. taxus baccata); **–blad,** o. –bladeren; **–haag,** v. –hagen; **–hout,** o.; **–wortel,** m. –s; lees *tak'sis.*
Tay'lor-systeem, –-stelsel, o. naar den Am. ingenieur F. W. Taylor, begin der 19e eeuw: het –– beoogt door rationeele verdeeling der arbeidskracht en arbeidsfuncties tot verhoogde arbeidsprestatie te komen.
Te 1 vz. uitdrukkende: 1 een beweging naar iets heen, een doel; 2 het zich bevinden op een plaats, in een toestand enz.; 3 een

tijdruimte, tijdpunt; 4 *wijze, waarop; middel, waardoor*; met *den* en *der* samengetrokken tot *ten, ter*: 1 – *paard stijgen; te uwer* (of: *u ter*) *eere*; 2 – *water en* – *land*; 3 *te(r) gelegener tijd*; 4 – *voet*, – *paard komen*; **2** bw. van graad: – *groot*; zie Ten en Ter.

Tea, v. (Eng. *thee*); **–room,** v. –s (*theesalon; lunchroom*).

Tea'en, Nederlandsch-Engelsch; z. Theeën.

Teak'hout, o. (*zeer hard hout v. d. Ind. eik*); z. Djatiboom. (ea = ie). Teak is Mal.-Eng.

Team, o. teams (Eng. sport: *ploeg, groep; stel rijders of spelers, meestal elf* [*voetbalspel*]; *in het cricketspel een groep v. dertien*).

Tech'nicum, o. (Ned.) –s; (Lat.) –ca (Lat. [Gr. techne = kunst, vaardigheid]: *school voor de beoefenaars van allerlei industrieele bedrijven; industrie- of vakschool*).

Tech'nicus, m. –ci (Gr.-Lat. eig. bedreven in zijn beroep: *werktuigkundige in een of ander vak van industrie*).

Techniek', Fr. technique, **1** v. (*leer der kunstregelen, vakkennis; werktuiglijke bedrevenheid of kunstvaardigheid*): *de – van het weven*; **2** bn. Fr.; z. Technisch.

Tech'nisch, bn. (Duitsch: *overeenkomstig de regelen van een kunsthandwerk; de techniek betreffende; in de techniek*): *een – ambtenaar; de –e leiding; –e termen,* vaktermen; *–e moeilijkheden, een – bureau, –e kennis,* vakkennis; *een –e hoogeschool*; z. Technicum.

Technologie', v. (*bedrijfsleer; leer, geschiedenis der handwerken, manufacturen enz.*); (g = g); **–lo'gisch,** bn. en bw. (*de technologie betreffende*). (gisch = gies).

Technoloog', m. –logen (*kenner of beoefenaar der, student in de technologie*).

Tecto'nisch, bn. (Gr. tekton = timmerman, vervaardiger: *verband houdende met, het gevolg zijnde van verschuiving, inkrimping of uitzetting der aardlagen*): *–e aardbeving,* tegenstelling van *vulkanische*.

Ted'dybear, m. –s (Eng. *nagemaakt beertje als kinderspeelgoed*); ook: –-beer.

Te-De'um, o. Te-Deums (*R.-K. zege- en dankhymne, naar de beginwoorden*: *–– lauda'mus,* U, God, loven wij; *de muziek*). (e = ee).

Te-drin'ken, o. (Z.-N. *drank*): *de duiven hebben geen te-drinken meer*.

Tee'der*, teer*, bn. en bw.; –der, –st (1 *niet sterk, zwak*; 2 *gevoelig; gevoelvol*; 3 *neteling, lastig*; 4 *liefde-uitdrukkend*; 5 *innig*), (in de gewone taal in bet. 1 en 3 meestal *teer*): 1 *een – kind; teere planten, een teer gestel*; 2 *een teeder hart,* gevoelvol; 3 *een teere zaak*; 4 *met teedere blikken iem. aanzien*; *iem. – aanzien*; 5 *iem. – beminnen*.

Tee'dergelieíd*, bn.; **–gevoe'lig*,** bn.; **––har'tig*,** bn.; zie Teer–.

Tee'derheid*, v. (*zachtheid van gevoel, teerhartigheid*); meer: Teerheid; **–lijk*,** bn. (*met teederheid, zacht, om- of voorzichtig*); ook: Teedertjes, Teertjes.

Teef, v. teven (*wijfjeshond, -vos*).

Teek, v. teken (*een soort van mijt*; Lat. ixodes): de – zuigt zich o. a. vast op de huid van zoogdieren en voedt zich met hun bloed.

Tee'ken*, o. –s; min of meer verheven inz. in bet. 5 –en (*zinnelijk waarneembare aanduiding van iets*, inz.: 1 *sein*; 2 *leesteeken*; 3 *aanwijzing*; 4 *kenmerk, bewijs*; 5 *voorspelling; wonder*[*teeken*]; 6 *sterrenbeeld*): 1 *een – met de hand; een stoot op de hoorn zal het – zijn*; 2 *zet de –s in je opstel*; 3 *geen – van leven geven*; 4 *dat is een –, dat hij niet tevreden is*; *een – van gezondheid*; 5 *zij wachtte,.... of God een – gaf*, wonderteeken; 6 *de zon staat op 22 Dec. in het – v. d. Steenbok*; fig. *onze taal staat in het – der samenstellingen*, als germ. beschouwd; z. ook Taal.

Tee'kenaap*, m. –apen (*toestel bij het teekenen, om te vergrooten of te verkleinen*); ook: Pantograaf; **–aar*,** m. –s (*iem., die teekent,* inz. *die de kunst van teekenen verstaat*); **–academie*,** v. –s, –miën (*hoogere teekenschool*); **–achtig*,** bn.; –er, –st (*fraai*); **–behoeften*,** v. mv. (*al datgene, wat bij het teekenen noodig is*); **–boek*,** o. –boeken (*boek, waarin men teekent*; ook wel: *verzameling van teekens of seinen*); **–bord*,** o. –borden (*bord, waarop men figuren kan teekenen; bord, waarop men het teekenpapier spant*); **–doek*,** o. –en (Z.-N. *werkgaas*); **–doos*,** v. –doozen (*doos met teekenbehoeften*).

Tee'kenen*, teekende, h. geteekend (1 *merken*; 2 *onderteekenen*; 3 *inschrijven op, zich schriftelijk verbinden tot iets*; 4 *afbeelden, door lijnen voorstellen*; 5 *aanduiden, duidelijk te kennen geven*; 6 *karakteristiek voor iem. of iets zijn*): 1 *linnengoed –, een boom –, schapen –*; zegsw. *wacht u voor de geteekenden*; 2 *ik teeken met hoogachting; voor gezien –; een contract –; de vrede is geteekend*; 3 *op een lijst –*; 4 *een portret –, een kaart –*; ook: *hij kan goed –, deed examen in het –*; 5 *de patrijshond teekende,* duidde wild aan; *de zonnewijzer teekent nog; de thermometer teekende 80° F.; de peilschaal teekende 36 m boven A. P.*; 6 *dat teekent* (*de toestand*); *dat teekent hem*; **–film*,** v. –s.

Tee'kengeld*, o. (*munten, voor alle betalingen geldig, maar met geringere metaalwaarde dan de er op aangegevene* b.v. rijksdaalder, gulden): de vrije aanmunting is verboden.

Tee'kengereedschap*, o. –pen; **–haak*,** m. –haken (*winkelhaak, liniaal met rechthoekig dwarsstuk*); **–ing*,** o. –en (1 *het teekenen; de handeling van teekenen,* [a]) *voorloopige schets, het met lijnen afbeelden,* [b]) *onderteekening*; 2 *eigenaardige streping*; 3 *geteekende afbeelding, schets; onderteekende naam enz.*): 1 [a]) – *van een gebouw,* [b]) *iem. een stuk ter – voorleggen; er ligt een adres ter –*; 2 *de – van den tijger*; 3 *mooie –en*; **–krijt*,** o. (*rood, wit of zwart krijt, om mee te teekenen*); **–kunst*,** v. (*de kunst, iets met lijnen af te beelden*); **–les*,** v. –lessen; **–mal*,** v.; **–methode*,** v. –s, –n; **–munt*,** v. –en (*teekengeld*): *een nikkelen –*; **–onderwijs*,** o.; **–papier*,** o. (*papier, om op te teekenen*); **–pen*,** v. –pennen ([*koperen*] *werktuigje met schuifjes, om er het teekenkrijt in vast te zetten*); **–plank*,** v. –en (*los teekenbord op een schraagje of pootje*); **–portefeuille*,** v. –s (*portefeuille tot het bergen van teekenpapier en van teekeningen*); **–potlood*,** o. –en (*fijn potlood, om mee te teekenen*); **–school*,** v. –scholen (*school, waar uitsluitend les in het teekenen gegeven wordt*); **–schrift*,** o. –en (*cahier, om in te teekenen*); **–stift*,** v. –en (*stift: potlood, stuk krijt, om mee te teekenen*); **–voorbeeld*,** o. –en (*voorbeeld, om na te teekenen*); **–werk*,** o. (*het teekenen; teekening*); **–zaal*,** v. –zalen: *tentoonstelling in de –*.

Teel*, v. –en, Z.-N. bijvorm van Teil.

Teel'aarde, v. (*aarde, ontstaan uit tot ontbinding overgegane plantenresten, humus*); **–gewas,** o. –sen (*gewas, dat door de mensch geteeld wordt*); **–land,** o. –en (*bouwland*).

Teelt, v. (*kweeking*; *het geteelde*): *vee–, bijen–, bloemen–*; *de – van struisvogels*; **–keus, –keuze,** v. (*keuze bij het telen om aldus het ras van dieren en planten te verbeteren*): *kunstmatige –*, nl. toegepast door kweekers.

Teem, m. (*geteem*); **–achtig,** bn., bw.; –er, –st: *wat spreekt hij –*, lijmerig, slepend; **–kous,** m. en v. –en (*temer, teemster*).

Teems, v. teemsen (*groote haren zeef, vooral om melk te kleinzen*); –je, o. –s.

Teem'sen, teemste, h. geteemst ([*melk*] *ziften door een teems*).

I. Teen*, m. –en (1 *vinger van de voet*; *toon*; 2 *voet van een dijk*; *voorland*; 3 *deel eener kous*): 1 *de groote –, de kleine –*; *op de –en loopen*; *van top tot – gewapend*, eig. van boven tot onder, sterk, geheel; fig. *hij is nog al gauw op de* (of: *zijn*) *–en getrapt*, beleedigd, gekrenkt; 2 *de – van de dijk herstellen*; 3 *de – van een kous*; –tje, o. –s.

II. Teen*, v. –en (*twijg, taairijsje*): *een korfje van –en*; –tje, o. –s; **–en*** (*van teenen, van dun rijshout*): *een – bennetje voor visch*; *een – matje*, b.v. om een flesch.

Teen'ganger, m. –s (dierk. *zoogdier, dat op de teenen loopt*): *katten zijn –s.*

Teen'hout, o. (*rijs- of griendhout*).

I. Teer 1 v., ook wel o. (*donkerbruine of zwarte kleverige stof, uit hout of steenkool verkregen*): *hout, ijzer*, b.v. *v. e. schip, met – bestrijken*; **2** m. (Z.-N. *vogellijm*).

II. Teer, bn. en bw.; zie Teeder.

III. Teer, m. (Z.-N. *tering*).

Teer'bak, m. –bakken (*bak, waarin teer bewaard of opgevangen wordt b.v. in een gasfabriek*); **–capsule,** v. –s (geneesk. *rond hulseltje met teerstof, teerballetje, middel tegen hoest, tering enz.*); **–emulsie,** v. –s (*emulsie van teer en warm water*).

Teer'geld, o. (*reispenning, reisgeld*).

Teer'gelield, bn. (*hartelijk, innig bemind*): *een – kind*; **–gevoe'lig,** bn.; –er, –st (*zeer gevoelig*): *zoo – een liedje*; **–har'tig,** bn.; –er, –st (*met een teeder hart*): *–e moeders*; **–har'tigheid,** v.: *– van aard*; **–heid,** v.: *de – van weefsel.*

Teer'kleed*, o. –kleeden; zie Presenning; **–kleurstof,** v. –fen; zie Aniline.

Teer'kost, m. (*levensmiddelen op reis*).

Teer'kwast, m. –en (*harde, korte kwast met lange stoksteel, om voorwerpen met teer te bestrijken*): zegsw. *hij loopt met de –*, hij is een vleier, fleemer, strooplikker.

Teer'ling, m. –en (*dobbelsteen, kubussteen*): zegsw. *de – zij geworpen*, het lot beslisse; zie Alea; *een – meter* = m^3; verkl. teerlinkje, o. –s; **–bak,** m. –bakken (Z.-N. *dobbelbak*); **–en,** teerlingde, h. geteerlingd (Z.-N. *dobbelen*).

Teer'lingsworp, m. –worpen (*worp m. d. dobbelsteen*); **–wortel,** m. –wortels (*kubuswortel*): *de – uit 8 is 2, uit 27 is 3 enz.*

Teer'olie, v. –oliën (*olie uit teerstof*).

Teer'penning, m. –penningen (*reisgeld*).

Teer'pil, v. –pillen; zie Teercapsule.

Teer'spijze, v. (*mondkost op een tocht of reis*): *de H. –*, R.-K. de Hostie.

Teer'ton, v. –tonnen (*vat voor teer*).

Teer'water, o. (*mengsel van water en teer*).

Teer'zeep, v. (*zeep, met teer bereid*).

Teetotalier, m. –s (Eng. *geheelonthouder*).

Teeu'wis, m. (*verkorting van Mattheus*): zegsw. *hij weet van – noch Meeuwis*, hij is zoo dronken, dat hij van niets weet.

Tee'zen*, teesde, h. geteesd (*wol pluizen*; Z.-N. *plagen*).

Tef'fens, bw. (*tevens*, z. ald.); vero. gew.

Te'gal, te'galan, v. –s (Mal. *ladang, droog rijstveld, enkel bevochtigd door regen*).

Te'gel, m. –s ([*vierkante*] *dunne van klei gebakken steen*): *een vloertegel*; *een wand- of sier–*; *Engelsche tegeltjes met figuren.*

Te'gelbakker, m. –s; **–bakkerij',** v. –en.

Tegelijk', Tegelij'kertijd, bw.: *geen twee dingen – doen*, in dezelfde tijd; *niet allemaal –!* ook –tijd'.

Te'geloven, m. –s; **–vloer,** m. –en (*met tegels geplaveide vloer*).

Tegemoet'koming, v. –en (*hulpvaardige bejegening*; *gedeeltelijke vergoeding van gemaakte kosten of geleden schade*): *e. kleine –.*

Te'gen 1 vz.: *leunen – een muur*, in de richting naar een zelfstandigheid met de bijbet. van weerstand; *dat huis ligt – het Zuiden*, is gericht naar; *– de verordening*, in strijd met; *spiegeltjes – goud ruilen*, voor; *– iem. spreken*, tot; *– iem. schelden*, op; *– iem. onbeleefd zijn*, ten opzichte van; *een middel – koorts*; *– vijf gulden de doos? negen afgewezen – verleden jaar twee*, in vergelijking met; zegsw. zie Heug, Dank; ook betr. van tijd: *het liep – de avond*, naar; *– het midden der maand*, even voor; **2** vg.: *– dat wij terugkomen*; **3** bw.: *iemand iets – maken*, zijn afkeer van iets opwekken; – vormt scheidbaar samengestelde w.w. met de bet. van *in 't gemoet, te gemoet*, hetzij in vriendschappelijke, hetzij in vijandige zin (in Z.-N. *tegenaan*, b.v. tegenschuiven; *wederkeerend*, b.v. tegenliegen): *tegengaan, tegenblaffen, tegenlachen, tegenkanten*; **4** o. (*nadeel, bezwaar, schaduwzijde*): *alles heeft zijn vóór en –*, zijn licht- en schaduwzijde.

Tegenaan', bw. (*geheel en al tegen*): *waar liep je –?*

Te'genaanval, m. –len: *een – doen.*

Te'genartikel, o. –en (*artikel of opstel ter bestrijding v. e. voorafgaand*); **–beeld,** o. –en (*contrast*): *ze zijn elkanders –*; **–bericht,** o. –en (*bericht, van tegenovergestelde inhoud*): *als ik geen – krijg, behoudens – kom ik morgen om 1 uur*; **–bevel,** o. –bevelen (*bevel, dat een vroeger bevel te niet doet*); **–bewijs,** o. –bewijzen (*bewijs, dat tegen andere bewijzen wordt aangevoerd*); **–bezoek,** o. –en (*bezoek als beantwoording van een ontvangen bezoek*); **–bod,** o. (*hooger bod*); **–boord,** o. (scheepst. *het tegenovergestelde boord*); **–candidaat,** m. –daten (*candidaat der tegenpartij*); **–dank,** m. Z.-N.; zegsw. *met –*, tegenzin; **–deel*,** o. (*het tegenovergestelde*): *ik beweer het –*; *in –*; **–draads',** bw. (*tegen de draad in*): *het vleesch – snijden*; **–draadsch'*,** bn.: *een –e zoom*; **–druk 1** m. –ken (*weerstand, druk in tegengestelde zin*); **2** m. (typ. *weerdruk*); **–drukking,** v. –en (*drukking in tegengestelde richting*); **–een',** bw. (Z.-N. *aan, tegenover, tot elkander*); **–een'aan,** bw. (Z.-N. *vlak tegen elkander*); **–eten:** *hij at zich iets –*, *h. z. iets tegengegeten*, een afkeer van iets krijgen door het te veel of te dikwijls te eten.

Te'gengaan, ging –, h., i. –gegaan (1 *tege-*

moet gaan; 2 *verhinderen, beletten*; 3 *niet meevallen, gelukken*): 1 *iemand* –; 2 *allerlei verkeerdheden* –; 3 *dat gaat mij* –.

Te'gengesteld 1 bn.: *in* –*e richting*; zie Tegenovergesteld; **2** –**e,** o.: *het* – *van iemands karakter, het* – *van een woord.*

I. Te'gengif(t), o. –giften (*middel, dat de werking van gift onschadelijk maakt*).

II. Te'gengift, v. –giften (*tegengeschenk*).

Te'genhanger, m. –s (*pendant; dat, wat naast iets anders behoort te hangen*): *deze schilderij heeft geen* –; **–heid,** v. –heden (*tegenspoed*): *de* –*heden des levens.*

Te'genhouden, hield –, h. tegengehouden (1 *beletten voort te gaan, verhinderen*; 2 *lang duren, niet gauw verslijten, verteerd worden enz.*): 1 *de loop van een water* –; *een huwelijk* –; 2 *dennenhout houdt niet tegen, wel anthraciet*; **–kant,** m. –en (*overzijde, ommezijde; keerzijde*); **–kanten,** zich, kantte zich –, h. zich tegengekant (*zich verzetten tegen*); **–kanting,** v. –en (*tegenwerking, verzet*): – *ontmoeten, vinden*; **–komen,** kwam –, i. tegengekomen (*ontmoeten, tegemoetkomen*): *iemand* –, tegemoet; **–lachen,** lachte –, h. tegengelachen (*lachend iem. aanzien*): fig. *de toekomst lacht ons tegen,* is rooskleurig; **–last,** m. –en (*een last, die tegen een andere last opweegt*); **–loop,** m. (*ongeval, ongeluk*); **–loopen*,** liep –, i. –geloopen (1 *tegemoet loopen*; 2 *niet gelukken*): 1 *ik ben hem –gelopen*; 2 *alles liep mij tegen*; **–maken;** z. Tegen; **–merk,** o. –en (*contramerk*); **–melodie;** zie Contrapunt; **–mijn,** v. –en (*mijn, tegen een vijandelijke mijn gegraven, om deze te doen springen*); **–natuur'lijk,** bn. en bw. (*in strijd met de natuur*): *een* –*e opvoeding*; **–omwenteling,** v. –en (*revolutie om een andere te bestrijden*).

Tegeno'ver, vz., bw. (*aan de overzij*): – *de kerk*; *de vechtersbazen stonden* – *elkaar*; fig. *daar staat* –, v. de andere kant; *zich goed* – *iem. gedragen,* ten opzichte van.

Tegeno'vergelegen, bn. (*aan de overzij gelegen*): *het* – *huis*; **–gesteld** (*tegenover iets geplaatst*; fig. *geheel verschillend*), **1** bn.: *een* – *geval*; **2** –**e,** o.: *precies het* –; **–liggend,** bn. (*aan de overzij liggend*): meetk. –*e hoeken*; **–staan,** stond –, h. tegenovergestaan: *daar staat tegenover, dat*; **–staand,** bn. (*over elkander staande*): meetk. *de* –*e zijden.*

Tegeno'verstellen, stelde –, h. tegenovergesteld (*tegen iets anders of tegenover elkaar stellen*): *uw bewering is heel aardig, doch ik stel er de mijne* –.

Te'genpartij, v. –en (*partij, die tegen een andere is, tegenstander*); **–partijder,** m. –s (*tegenstrever*); **–praten,** hij praatte –, h. –gepraat (*tegenspreken*): *niet –!* **–rede,** v. (*repliek*); **–reden,** v. –en (*reden v. h. tegendeel*); **–rekening,** v. –en (*rekening ten laste van den crediteur*); **–slaan,** sloeg –, i. tegengeslagen (fig. *mislukken*): *dat zal u* –, tegenvallen; **–slag,** m. –slagen (*tegenspoed, tegenvaller*): – *in zaken hebben*; **–spartelen,** spartelde –, h. tegengesparteld (*al spartelend tegenstand bieden, tegenstribbelen*; fig. *zich verzetten, niet toegeven*); **–spoed,** m. –en (eig. tegen spoet = geluk: *onheil, ramp*): *allerlei* –; *met* – *te kampen hebben*; **–spraak,** v. (*het tegenspreken*): *hij duldt geen* –; *het is boven alle* –; *de ééne brief is in* – *met de andere,* strijd; *in* – *komen met zich zelf*; *zonder* –; *veroordeeling op* –; **–spreken,** sprak –, h. tegengesproken (*betwisten, bestrijden*; *iets beweren of zeggen, hetgeen in strijd is met hetgeen door een ander wordt beweerd*): *dit bericht wordt tegengesproken*; *iets beslist* –; *zich* –, iets zeggen i. strijd met hetgeen men vroeger zei; ook fig.; **–spreker,** m. –s; **–staan,** stond –, h. tegengestaan: *die spijzen staan mij* –, wekken mijn afkeer, walgen mij; **–stand,** m. (*verzet, belemmering*): – *bieden*; – *ondervinden*; *zonder* –; **–stander,** m. –s (*vijand, weerstrever*); **–stellend,** bn. (spraakk. *de tegenstelling uitdrukkend*): *het* – *zinsverband, een* – *voegwoord,* b.v. maar, doch, of; **–stelling,** v. –en (*contrast; antithesis*): *een schrille* –; *in* – *met, tot, van*; **–stem,** v. –men (*afkeurende stem, stem tegen*; muz. *tweede stem*); **–stemmen,** stemde –, h. tegengestemd (*e. afkeurende stem uitbrengen*): *wij zullen* –, d. i. tegen het voorstel; **–stemmer,** m. –s; **–streven,** streefde –, h. tegengestreefd (*dwarsboomen, tegenwerken*); **–stribbelen,** stribbelde –, h. tegengestribbeld (eig. *koppig tegenstreven, zich verzetten*): *hij heeft lang –gestribbeld, maar eindelijk moest hij toegeven*; **–strijd,** m. (*afwezigheid van overeenstemming*); **–strij'dig,** bn. en bw. (*met elkaar in strijd zijnde*): –*e belangen,* –*e geruchten*; **–strij'digheid,** v. –heden.

Te'genstroom*, m. –en (*stroom, welke men op de rivier of op zee tegen heeft*); verg. Neer; **–tij,** o. –en (*tegenstroom*; *tij, dat een schip tegenhoudt*); **–val,** m. (*misrekening; vergissing*; ook: *teleurstelling*); **–vallen,** viel tegen, is tegengevallen (*niet aan de verwachting beantwoorden*): *dat viel leelijk tegen*; *het zal je niet* –; *je valt me* –, *hoor!* **–valler,** m. –s (*misrekening; teleurstelling*); –tje, o. –s: *dat is een* –; verg. Meevaller; **–vergif(t),** o. –ten; **–verklaring,** v. –en (*verklaring, die een andere bestrijdt of te niet doet*); **–voeter,** m. –s (1 cosm. *bewoner v. e. punt op de aarde met ons 180° in lengte verschillend en op evenveel graden tegengestelde breedte*; 2 fig. *tegenstander, tegenpartij, tegenstelling*): 1 zie Antipode; 2 *in de stad is een boer de* – *van een heer*; **–weer,** v. (*verzet tegen geweld*): *hij was niet verdacht op* –; *zich in staat van* – *stellen*; – *bieden*; **–werken,** werkte –, h. tegengewerkt (*pogingen doen om iets te beletten, dwarsboomen*; ook wel scheik. *reageeren*): *iemand* –, zijn plannen trachten te verhinderen; *een plan* –, de uitvoering hinderen; **–werking,** v. –en (*het tegenwerken, de oppositie*): *veel* – *ondervinden*; zie ook Reactie; **–werpen,** wierp tegen, h. tegengeworpen (*iets voor iems. voeten werpen*; fig. *bestrijden, een bewijs aanvoeren tegen*); **–werping,** v. –en (*bedenking, tegenbewijs*): –*en maken,* aanmerkingen; **–wicht,** o. –en (*middel, om het evenwicht te behouden,* eig. en fig.): *sport als* – *van studie*; *een* – *vormen tegen*; **–wil,** m. (*onwil*), w. g.; **–wind,** m. –winden (*ongunstige wind*); zie Voordewind; **–woners,** m. mv. (cosm. *bewoners van dezelfde meridiaan, doch op tegengestelde breedte*).

Tegenwoor'dig 1 bn. (1 *aanwezig zijnde*; 2 *nu bestaande*): 1 *ergens bij* – *zijn*; 2 *in de* –*e tijd,* in onze dagen; *de* –*e regeering,* heden het land besturende; spraakk. *de* –*e tijd van een ww.,* waardoor men de handeling voorstelt te geschieden in de tegenwoordige tijd;

2 bw. (*heden ten dage; op dit oogenblik*): *waar woont gij –?* –**heid,** v. (*het tegenwoordig zijn*): *en dat in mijn –!* bijzijn; *hij bezit – van geest,* weet onmiddellijk, wat hij zeggen of doen moet (in onvoorziene omstandigheden).

Te'genzang, m. –en (*antwoord in een reizang op een vorige zang, tweede zang*): *Vondels reien bestaan uit zangen en –en;* –**zee,** v. –zeeën (*terugslag van golven*); –**zijde,** v. –n (*tegenovergestelde zijde; keerzijde*): *de – eener medaille;* –**zin,** m. (*afkeer*): *een – hebben, krijgen in de studie; hij deed het werk met –.*

Te goed' 1 bw.: *hij heeft tien gulden – –,* te vorderen; *iets – – houden;* ook, *Tegoeds;* **2** znw., o.: *het te goed bedraagt. . . .*

Tehuis', thuis 1 o. (*woning, verblijf*): *deze knaap heeft geen –; een – voor militairen* of *een militair –;* z. Militair; evenzoo: *een – voor dienstboden;* **2** bw. inz. in samenstellingen; –**komen,** o.; zie Thuis– enz.

Tei, m. –en (Z.-N. gew. *knecht; hond*).

I. Teil, v. –en (*uit* tegel: *ronde aarden schotel of bak, die naar-onder wat toeloopt*); ook, zulk e. bakje van hout, blik, koper enz.

II. Teil, m. (Z.-N. gew. *staart*): *van top tot –,* teen.

Teint, o. (Fr. *tint, kleur; kleur van gelaat en huid; huidkleur*): *het – werd er leelijk van.*

Teis'terband, o. (gesch. *oud graafschap tusschen Holl.-IJsel en Maas, door Bilderdijks afstammingsdroomen bekend*): *Tiel, Buren, Bommel lagen in –; te Kerk-Avezaat bij Tiel stond het stamslot der graven.*

Teis'teren, teisterde, h. geteisterd (*zwaar beschadigen; onheil veroorzaken*): *stormen – de kusten; oorlogen – de landen.*

Tekort' 1 o. tekorten (*deficit; hetgeen tekort komt*): *een – van f 1000; een – dekken,* d. i. aanvullen; **2** als bw.: *iemand – doen,* door hem 't zijne niet te geven; *zich – doen,* zelfmoord plegen; verg. Kastekort; –**doening,** v. –en (*bedrog,* [*bedriegelijke*] *handeling, waardoor men iem. te kort doet*); –**koming,** v. –en (*waarin of waar iem. te kort komt: zonde, fout, gebrek*).

Tekst, m. teksten (Fr. texte, Lat. textus: 1 *bijbelplaats, welke door den predikant in zijn preek wordt behandeld;* 2 *onderwerp van behandeling;* 3 *inhoud van een geschrift* [*zonder aanteekeningen enz.*]; 4 *de beschrijving naast het afgebeelde;* 5 muz. *de woorden eener muzikale compositie*): 1 *de predikant koos als –: Zalig zijn de armen van geest;* 2 *bij zijn – blijven,* voet bij stuk houden; *de spreker raakte van de –,* dwaalde af; 3 *de – beantwoordt aan de titel; iem. – en uitleg geven,* alles duidelijk verklaren; 4 *eenige regeltjes – verduidelijken de afbeeldingen;* verg. Legende; 5 *de – van de opera Faust.*

Tekst'boekje, o. –s (*libretto*).

Tekst'haakje, o. –s (typ. *een der twee haakjes* nl. ( ), inz. [ ] *waartusschen de verklaring v. e. woord of zin geplaatst wordt*).

Tekstueel'*, bn. en bw. (Fr. textuel: *woordelijk, als in de tekst staat*): *een –eele nadruk; iets – nazeggen.*

Tekst'uitgave, v. –n (*uitgave in de oorspronkelijke tekst*); –**verbetering,** v. –en (*het critisch nazien en zuiveren van fouten van eenig* [*letterkundig*] *geschrift*): de – v. d. Reinaert; –**verdraaier,** m. –s (*iem., die een* [*bijbel*]*tekst met opzet verkeerd uitlegt*); –**verklaring,** v. –en; –**vervalsching*,** v. –en (*het vervalschen van een* [*bijbel*]*tekst*); –**woord,** o. –en (*uitdrukking, in een tekst voorkomend; woord* [of: *woorden*] *dat tot tekst bij een preek dient,* inz. *bijbelwoord*).

I. Tel, m. (1 *het tellen, telling;* 2 *achting*): 1 *bij de – verkoopen,* bij het getal, b.v. turf; *dat is een heele –; van de – raken,* in de war; *de – kwijt zijn,* het juiste getal niet weten; 2 (*niet*) *in – zijn,* (weinig) geacht worden; nog: *op zijn tellen passen,* op alles goed letten, op zijn qui-vive zijn.

II. Tel, v. tellen **1** v. (*telganger*), ook: Telle; **2** m. (*pasgang v. e. paard*): *de – gaan.*

Telast'legging, v. –en (*beschuldiging*).

Tel'baar, bn. (*geteld kunnende worden*); –**heid,** v.

Te'le . . ., Gr. = ver.

Teleautograaf', m. –grafen (*toestel, dat* [*eigen*] *schrift op afstanden overbrengt*).

Telefoneeren* [1]) (*door de telefoon meedeelen; per telefoon spreken*): *iets –; iemand –.*

Telefo'nisch, bn. en bw. (*door middel v. d. telefoon*): *een – gesprek; – verbonden;* –**fonist',** m. –en (*ambtenaar bij de telefoon*); vr. –e; –**foon',** v. –fonen (Gr. phone = stem: *verre stem of klank; electrische vérspreker*): *per –; ga even naar de –; één –tje en ik kom,* gesprek, waarschuwing per telefoon.

Telefoon'cel, v. –cellen ([*publiek*] *kamertje voor een gesprek per telefoon*).

Telefoon'draad (*draad, meestal van koperbrons, zelden van koper, soms van gegalvaniseerd ijzer*), **1** (voorwerpsn.), m. –draden; **2** (stofn.), o.; –**gelden,** o. mv. (*kosten van het gebruik van de telefoon*); –**gids,** m. –en; –**juffrouw,** v. –en (*telefoniste*); –**lijst,** v. –lijsten (*boekje met de telefoonnummers*); –**net,** o. –ten (*de gezamenlijke telefoonlijnen*); –**nummer,** o. –s (*nummer van de geabonneerde op de telefoonlijst*); –**paal,** m. –palen (*houten paal of ijzeren toestel met isolatoren tot het dragen der telefoondraden*); –**verbinding,** v. –en (*aansluiting aan het telefoonnet*).

Tele'ga, v. –'s (*Russ. boeren-voertuig*).

Telegraaf', v. –grafen (Gr. graphein = schrijven: 1 *optisch seintoestel* [met lichtseinen]; 2 *electrisch seintoestel; vérschrijver*): 1 bij de Perzen en Grieken bestond de – uit licht-, vuur-, rooksignalen; in 1793 werd het systeem verbeterd en in 1832 kwam een vaste berichtendienst tot stand, o. a. van Berlijn naar Coblenz; 2 *per –;* (te = tee). Als tegenstelling met *draadlooze telegraaf, telefoon* spreekt men van *lijntelegraaf, -telefoon.*

Telegraaf'afdeeling*, v. –en (mil. *onderdeel der genie*); –**dienst,** m.; –**draad** (*koperen draad, waarlangs de electrische vonk gaat*), **1** (stofn.), o.; **2** (voorwerpsn.), m. –draden; –**kabel,** m. –s; zie Kabel; –**kantoor,** o. –kantoren (*rijkskantoor v. d. telegraaf*); –**lijn,** v. –en (*–draad*); –**net,** o. –netten (*de gezamenlijke telegraaflijnen*); –**paal,** m. –

---

[1]) Volgens de Woordenlijst te schrijven: Telephoneeren, Telephonisch, Telephoon enz., en Telegrapheeren, Telegraphie, Telegraphisch; echter: Telegrafist.

palen; verg. Telefoonpaal; **–toestel,** o. –len (*instrument, om mee te telegrafeeren*); **–trein,** m. –en (mil. *de gezamenlijke benoodigdheden v. d. telegraafdienst*); **–wezen,** o. (*alles, wat tot het telegraafstelsel behoort*).

Telegrafeeren* (*per telegraaf bericht geven of doen geven; per draad seinen*). (te = tee).

Telegrafie', v. (*vérschrijfkunst; de kunst van telegrafeeren; het telegraafwezen*): *draadlooze* –; zie Marconi; **–gra'fisch,** bn., bw. (*door middel v. d. telegraaf; tot de telegrafie behoorende*): *een – bericht,* nl. een draadbericht; *een –e postwissel; –e verkortingen,* b.v. D is dringend; – *kamers bestellen*; **–grafist'**, m. –en (*ambtenaar der telegrafie*); **–grafis'te,** v. –n; **–gram'**, o. –men (*draadbericht, bericht langs telegrafische weg*): – *met betaald antwoord*; **–gram'adres,** o. –sen (*verkort adres, om aan te telegrafeeren*); **–gram'besteller,** m. –s; **–stijl,** m.: *in* –.

Tele'machus, m. myth. zoon v. Odys'seus (Ulysses) en Pene'lope, was nog jong, toen zijn vader naar Troje vertrok. Toen deze 20 jaar afwezig was, ging – onder geleide van Mentor (Athena) zijn vader zoeken. Zonder resultaat keert hij naar Ithaca terug, waar Odysseus aankomt. Samen dooden zij de vrijers v. Penelope.

Teleme'ter, m. –s (*afstandsmeter*).

Te'len, teelde, h. geteeld (*voortbrengen; kweeken*): *groenten* –; **te'ler,** m. –s.

Teleologie', v. (Gr. teleos = in vervulling gegaan: *doelleer, leer der doelmatigheid in de schepping*); **–lo'gisch,** bn. en bw. (*de teleologie betreffende*).

Telepaat', m. –paten (*iem., die de telepathie beoefent; gedachtenlezer of -kenner*).

Telepathie', v. (*geestelijke gemeenschap van personen op een afstand zonder zinnelijk waarneembare middelen*); **–pa'thisch,** bn. en bw. (*volgens de telepathie*).

Telephoneeren* [1]), **–pho'nisch, –phonist', –phoon'**, z. Telefoneeren enz. (te = tee).

Telephotographie', v. (*afbeeldingen door middel van de telegraaf overbrengen; het photografeeren op groote afstand,* b.v. *uit vliegmachines*); ook: –fotografie.

Telescoop', m. –scopen (*astronomisch instrument tot het waarnemen van hemellichamen; [spiegel]verrekijker*): de – of sterrenkijker werd het eerst samengesteld in 1668 door Newton; **–scopeeren*** (*in elkaar schuiven als een telescoop*): *bij dat derailement werden de vijf voorste wagens getelescopeerd*; **–sco'pisch,** bn., bw.: *–e sterren,* enkel door de telescoop te zien.

Teleur'stellen, stelde teleur, h. teleurgesteld (*niet beantwoorden aan een verwachting*): *iem. moeten –; erg teleurgesteld; de verwachtingen –*; **–stelling,** v. –en (*tegenvaller, misrekening, strop*): *dat was een bittere* –.

Televi'sie, v. (*het zien van van elders overgebrachte bewegende beelden*).

Telg, v. –en, in de fig. bet., m. en v. –en (*boomstek, jong boompje*; fig. *afstammeling*): *een – uit het huis van Oranje.*

Tel'gang, m. (*pasgang*): *dit paard loopt in de –,* zóó, dat het tegelijk de rechtervoorpoot en -achterpoot oplicht en dan de linkervoorpoot en -achterpoot; **–ganger,** m. –s (*paard, dat de telgang gaat*).

Teljoor', o. en v. –joren (Z.-N. *tafelbord*): *een rij antieke –joren.*

Tel'kaart, v. –en (*kaart der volkstelling*).

Tel'kenmale, tel'kenmaal, bw. (d. i. *te elken male*: *elke keer, telkens*): *hij valt mij – in de rede; –, wanneer*; **–reize,** bw. (d. i. *te elken reize*: *elke keer, telkenmale*).

Tel'kens, bw. (*elke keer*): *ze zegt het woord – verkeerd,* herhaaldelijk; – *als, wanneer.*

Tel'len, telde, h. geteld (1 *de getallen opnoemen, in hun natuurlijke volgorde*; 2 *door tellen de hoeveelheid bepalen*; 3 *een zeker getal vormen; oud zijn*; 4 *rekenen tot*; 5 *achten*): 1 *van 1 tot 10 –; getallen bij elkaar* –, d. i. optellen; 2 *zijn geld* –, berekenen door te tellen; 3 *dit dorp telt 8 duizend zielen; hij telde 12 jaar*; 4 fig. *ik tel u onder mijn vrienden; dat telt niet mee,* wordt niet meegerekend; 5 *hij is daar niet geteld; een menschenleven niet* –, van waarde achten; *dat telt hij niet.*

Tel'ler*, m. tellers (*iemand, die telt; bovenste gedeelte eener breukuitdrukking*: *het telt of zegt de uitgedrukte evenmatige deelen van een geheel,* b.v. *5 in* $^5/_8$).

Tel'ling, v. tellingen (*het tellen; optelling, samentelling; volkstelling*).

Telloor', o. en v. –loren; zie Teljoor.

Tellu'risch, bn. (v. tellus, z. ald.: *tot de aarde behoorende; van de aarde; aardsch*): *een aardbeving is de uiting eener –e kracht.*

Tellu'rium, o., in de eerste bet. (Ned.) –s, –riën; (Lat.) tellu'ria (Lat. *toestel, om de beweging van aarde en maan te veranschouwelijken*; scheik. *een zeldzaam voorkomend element,* inz. *in verbinding met metalen*).

Tel'lus, v., Lat. myth. (godin der) aarde.

Teloor'gaan, ging teloor, is teloorgegaan (*verloren gaan*): *al die moeite zal* –.

Tel'pas, m. (*pas van een telganger*).

Tel'raam, o. –ramen (*hulpmiddel bij het leeren tellen*); **–woord,** o. –woorden (*woordsoort een begrip van getal uitdrukkend*): *hoofdtelwoorden, rangtelwoorden enz.*

Temee', bw. (*straks, aanstonds*): *zoo* –; gew.

Te'men, teemde, h. geteemd (klankn. *slepend, lijmerig spreken; talmen*): *ik kan dat – niet uitstaan; dat zeurig* –; **–er,** m. –s (*vervelende prater; zeurkous*); **Teem'ster,** v. –s.

Te'merig, bn. en bw.; –er, –st (*zeurderig, lijmerig*): *een – gezang; spreekt toch minder* –.

Temet', bw. (*soms, nu en dan*); zie Altemet.

Te mij'nent, te on'zent, bw. uitdr. (*te mijnen, onzen huize*; bij uitbreiding: *in mijn streek of stad, in mijn of ons land*).

Tem'men, temde, h. getemd (*tam maken*; fig. *beteugelen*): *e. leeuw* –; **–mer,** m. –s.

Tempa'jan, v. –s (O.-I. *aarden watervat*).

Tem'pe 1 dal in Thessalië, tusschen Olympus en Ossa, besproeid door de Pene'us; **2** verrukkelijk oord; *Bata'va* –, gedicht v. Huygens, over het Haagsche Voorhout.

Tempeest', o. –en (Lat. tempestas = storm, Fr. tempête: *onweer,* vero.; Z.-N. *rumoer, twist*); **–en,** tempeestte, h. getempeest (Z.-N. *stormen; rumoer maken, te keer gaan*).

Tem'pel, m. –en, –s (Lat. templum: *mooi en groot bedehuis*; *heiligdom*): *de – van Salomo op de berg Moria of Sion,* ± 950 v. C. gebouwd in 7 jaar; *de – van Jeruzalem,* gebouwd na de Bab. gevangenschap, v. 521–516 v. Chr.; lit. t. *een – van ongekorven*

[1]) Zie aanteekening bij Telefoneeren.

hout, heilig (Germaansch) woud; *de – der wetenschap*, universiteit.
Tem'pelbouw, m. (*het bouwen v. e. tempel*; inz. Bijbel: *bouw v. d. tempel door Salomo*).
Tem'pelen, tempelde, h. getempeld (*ter kerk gaan*): *ga je –?* scherts.
Tem'pelheer*, m. –heeren (*tempelier*).
Tempelier', m. –s (*lid der in 1119 door Hugo de Payens te Jeruzalem gestichte en in 1312 opgeheven geestelijke ridderorde*, dragende een witte mantel met rood kruis): zegsw. *drinken* (of: *zuipen*) *als een –*, onmatig zooals, volgens de volksmeening, *de –s deden*.
Tem'pelridder, m. –ridders (*tempelheer*).
Tem'pelruïnen, v. mv. (*bouwvallen van een tempel of van tempels*): *– op Java*.
Tem'per, m. (*tempering, matiging*; Z.-N. [*licht*] *deeg*).
Tem'pera (al secco) schilderen, o. (It. *het beschilderen van droge wanden en houten voorwerpen of paneelen met waterverf, vermengd met eiwit, gom en lijm*).
Temperament', o. –en (Fr. [Lat. temperamentum]: *natuurlijke gesteldheid van het gemoed; gemoedsaard, bloedmenging*): *een sanguïnisch, een cholerisch, een melancholisch en een flegmatisch –*, zie telkens ald.; *een vrouw van veel –*, levendigheid.
Tem'perans, o. –ran'tia (Lat. *verzachtend middel*).
Temperatuur', v. –turen (Fr. température [Lat. temperatura]: *gesteldheid der lucht ten opzichte van warmte en koude, droogte en vochtigheid; warmte-, koudegraad*): *gelijkmatige –*; *de – opnemen*; *verhooging van –*.
Tem'peren, temperde, h. getemperd (Lat. temperare: 1 *minderen, matigen, verzachten*; 2 van gietwaren: *de brosheid minder maken*): 1 *het al te schelle licht –*; *een schok –*; *iems. droefheid –*; 2 *staal –*.
Tem'permes, o. –messen (*lang, buigzaam, mesvormig voorwerp*): met het – mengt de verver de bestanddeelen der verven onder elkaar, schraapt ze bijeen enz.
Tem'peroven, m. –s (*oven v. d. staalmaker*).
Tempestief', bn. en bw. (Fr. [Lat. tempestivus]: *tijdig, te rechter tijd*).
Tem'po, o. tempo's (It. *bepaalde tijdmaat eener beweging*): *in een vlug –*; *in 4 –'s*.
Tem'po doe'loe (O.-I. [Mal. dahoeloe of doeloe = vroeger]: *in de goede oude tijd*).
Temporair', bn. en bw. (Fr. [Lat. temporarius]: *tijdelijk, voor een tijd; veranderlijk*).
Tempora'lia (Lat.), **tempora'liën** (Ned.), o. mv. van temporale (Lat. tempus = tijd: *wereldlijke inkomsten van geestelijken*).
Tem'pora mutan'tur (Lat. *De tijden veranderen*), gevolgd door: et nos muta'mur in il'lis, en wij veranderen daarin.
Temporeel'*, bn. (Fr. temporel: *tijdelijk*; fig. *wereldlijk, aardsch*).
Temporiseeren* (Fr. *uitstellen*; *tijd zien te winnen*; *dralen*).
Tempta'tie, v. –ties, –tiën (Lat. temptatio: *kwelling*; *verzoeking*); **–teeren*** (Lat. temptare: *kwellen*; *in verzoeking brengen*).
Tem'pus, o. tem'pora (Lat. *tijd*).
Temst, m. –en (Z.-N. *teems*).
Ten, vz. (uit: *te* + *den*): *– huize*, in het huis; *– deele*, voor een deel; *– eerste, – tweede, – behoeve*; *– hemel, – noorden*.
Tenaciteit', v. (Fr. [Lat. tenacitas]: *vasthoudendheid*; *vrekkigheid*; van metalen: *taaiheid, rekbaarheid*).
Tenant', m. –en; zie Schildhouder.
Tenden'tie, v. –s, –tiën (Fr. tendance: *tendenz, strekking, richting naar een doel*; handel: *stemming ter beurze*); **–tieus',** bn., bw. (Fr. tendantieux: *zekere strekking hebbende*): *–tieuze berichten*.
Tendenz', v. tendenzen (Duitsch: *strekking of bedoeling* inz. *van een roman, tooneelspel enz.*); minder juist is Tendens; **–roman,** m. –s (*strekkingsroman*; *roman, die de strekking heeft een godsdienstige, zedelijke, sociale enz. overtuiging te propageeren*), b.v. *Hilda van Suylenburg*: de emancipatie der vrouw; *Max Havelaar*: de uitbuiting van den Javaan.
Ten'der, m. –s (Eng. afkorting van attender = letterl. dienaar: *steenkolenwagen, gekoppeld aan de locomotief*; *begeleider van een linieschip tot overbrenging van bevelen enz.*; *proviandbrenger*).
I. Ten'gel, m. –s (*dunne, smalle lat, o. m. gebezigd op de naden tusschen de planken van een vloer enz.*).
II. Ten'gel, m. –s (Z.-N. *netel*); **–en,** tengelde, h. getengeld (Z.-N. *netelen, plagen*).
Ten'gelen, tengelde, h. getengeld (timm. *met tengels beslaan*).
Ten'ger, bn.; –der, –st (*rank*, dikwijls met de bijbet. van *zwak*): *een – meisje*; *– van gestalte*; *–e bloemstelen*; **–heid,** v.
Teniet'doening, v. –en (*het te-niet-doen, vernietiging*): *de – van een besluit*.
Teniet'gaan, ging te niet, i. tenietgegaan (*ophouden te bestaan, verdwijnen*): *rijken zijn –gegaan*; *hemel en aarde zullen –*.
Ten'nis, o.; z. Lawn-Tennis; **–bal,** m. –len (*kleine veerkrachtige elastieken bal voor het tennisspel*); **–club,** v. –s; **–net,** o. –ten (*net, dat het –veld in tweeën scheidt*); **–sen,** tenniste, h. getennist (*het tennisspel spelen*); **–racket,** o. –s; z. Racket; **–schoen,** m. –en; **–ser,** m. –s; **–ster,** v. –s; **–spel,** o. (*slagbalspel in de open lucht, waarbij men de bal met een racket elkaar toekaatst over het net, terwijl de bal de grond slechts eenmaal mag raken*); **–veld,** o. –en (*geharde vloer voor het tennisspel*).
Te'nor, Tenor', m. –s, teno'ren (Fr. ténor, It. tenore: muz. *de hoogste mannenstem*; *tenorzanger*); **–stem,** v. –men; **–zanger,** m. –s (muz. *iem., die met een tenorstem zingt*).
Tent, v. –en (*over stijlen of palen gespannen doek als woning* inz. *kermistent, leger- of veldtent*; bij uitbr. *gespannen doek boven een rijtuig, schuit enz.*): *de –en opslaan, opbreken*; *ergens zijn –en opslaan*, zich vestigen, zijn verblijf kiezen; *hij* (*Achilles*) *wilde niet uit zijn – komen*, aan de strijd gaan deelnemen; *iem. uit zijn – lokken*, verleiden, [a]) tot de strijd, [b]) zijn meening te zeggen.
Tenta'kel, m. –s (Lat. tentaculum: *lange, beweeglijke draad meestal in de omgeving van de mond bij vele dieren*).
Tenta'men, o. (Ned.) –s, (Lat.) tenta'mina (Lat. *voorloopig onderzoek, vóórexamen*).
Tenta'tie, v. –s, –tiën; zie Temptatie.
Tent'dak, o. –daken (nl. *in tentvorm*).
Tenteeren* (Fr. [Lat. temptare]: *een tentamen afnemen*; *ondervragen*; *bekoren*); verg. Tempteeren.
Ten'ten, tentte, h. getent (*een wonde peilen of sondeeren*); **–ijzer,** o. –s (*sonde*).

Ten'tenkamp, o. –en (*kamp van tenten*).
Tentoon'spreiding, v. (*het ten toon spreiden, vertoon*): *de – van rijkdommen.*
Tentoon'stellen, stelde –, h. –gesteld (*ter bezichtiging aanbieden; uitstallen*): *een kunstwerk –, een collectie vlinders –, nieuwe modestoffen –*; **–stelling,** v. –stellingen (*het tentoon- of te-kijk-stellen*; ook: *het gebouw*): *– van schilderijen; een nationale –*; zie Expositie; **–stellingsgebouw,** o. –en.
Tent'wagen, m. –s (*vierwielig rijtuig met twee zijbanken en met een kap, in de vorm eener tent; in O.-I. een soort van vis-à-vis-rijtuig met een tentdak*); **–tje,** o. –s.
Tenue', o. en v. –n (Fr. *houding; zit,* b.v. *te paard; militaire kleeding, uniform*): *in groot–*, parade-uniform; *klein–*, dagelijksche uniform; Z.-N. *mijn Zondags–*, gmz. Zondagskleeding.
Tenuit'voerbrenging, v. –en: *de – van een bevel,* het volbrengen; **–legging,** v. –en: *de – van een vonnis.*
Tenu'to, bw. (It. muz. *gerekt, aangehouden*).
Tenwa're, vgw. (d. i. *het en ware niet*: *behalve indien, of het moest zijn dat*).
Tenzelf'den = te denzelfden: *– tijde,* op dezelfde tijd.
Tenzij', vgw. (d. i. *het en zij niet*: *behalve indien*): *ik ga uit, – het regent,* of het moet regenen, dan ga ik nl. niet uit.
Teor'be, v. –n; z. Theorbe.
Te'pel, m. –s (*uitmonding d. melkklier; speen*).
Tepronk'stelling, v. –stellingen (*het te pronk stellen; het stellen a. d. schandpaal*).
Ter, vz. (uit: *te* + *der*): *luitenant – zee; hij gaf dat – leen, hij is vlug – been; – eere van; zich – ruste begeven; – zake van,* wegens.
Teraar'debestelling, v. –en (*begrafenis*).
Teratologie', v. (*studie van de afwijkingen in de bouw van dieren en planten*).
Terd, m. –en (Z.-N. *tred, voorste deel van de voetzool*); **–en,** tord, h., i. getorden (Z.-N. *treden*).
Tercero'ne, m. en v. –n (Sp. tercero = derde: *kind v. e. Europeaan of een Creool en een Mulattin*); Fr. terceron.
Terde'ge, terdeeg', bw. (uit *deeg,* van dijgen: *flink, degelijk*): *– zijn best doen.*
Terdood'brenging, v. –en (*terechtstelling*).
Terecht', bw.: dit bijw. vormt scheidbaar samengest. w.w. met o. a. de bet. van [a]) *in orde, op de rechte plaats,* [b]) *voor het gerecht*; de leden van onbep. wijs en volt. deelw. worden aaneengeschreven, b.v. Terechtbrengen, –helpen, –komen: *ik heb terechtgebracht* enz.
Terecht'brengen, bracht –, h. terechtgebracht (*terugbrengen; in orde maken, op de goede weg brengen*): *ik kan hem niet –; een zondaar –*; **–helpen,** hielp –, h. –geholpen (*op de rechte weg brengen,* eig. en fig.); **–komen,** kwam –, i. terechtgekomen (*op de plaats zijner bestemming komen*; fig. *in orde komen*): *het zal wel van zelf –; de briefkaart is niet terechtgekomen; daar zal niets van hem –,* hij, het zal mislukken; **–staan,** stond –, h. terechtgestaan (*als beklaagde voor den rechter staan*); **–stellen,** stelde –, h. terechtgesteld (*voor den rechter roepen; de straf* inz. *de doodstraf voltrekken*); **–stelling,** v. –en (*voltrekking van een vonnis*); **–wijzen,** wees –, h. terechtgewezen (*de weg wijzen*; fig. *voorlichten; vermanen, de les lezen*); **–wijzing,** v. –en (*leering; voorlichting; vermaning*): *een heusche –; een scherpe –,* berisping; **–zitting,** v. –en (*vergadering eener rechtbank*).
I. Te'ren, teerde, h. geteerd (*met teer bestrijken*): *een schutting –, een boot –.*
II. Te'ren, teerde, h. geteerd (*verteren*): *– en smeren,* smullend opmaken; *achteruit –.*
Ter'gen, tergde, h. getergd (*sarren; plagen* maar sterker): *een hond –; iems. geduld –.*
Ter'gend, bn. (*fel plagend*): *een –e blik, een – woord, een –e houding,* sarrend.
Terhand'stelling, v. (*overreiking*).
Te'rig, bn. (*teerachtig, met teer bestreken*).
Te'rik, m. –ken (Z.-N. gew. *pier* **I**).
Te'ring, v. in bet. 1 –en (1 *uitterende ziekte*; 2 *het verteer, uitgaven* in zegsw.): 1 *de – tast veelal de longen aan; vliegende –*; 2 zegsw. *de – naar de nering zetten,* de uitgaven regelen naar de inkomsten; **–achtig,** bn.; –er, –st: *een – gestel, een –e familie*; **–lijder,** m. –s (*iem., die de tering heeft*); **–lijderes',** v. –sen; ook: Te'ringlijderes.
Terleen'geving, v. –en (*het in-leen-geven, het uitleenen*): *de – van boeken.*
Terloops' (eig. *in de loop, in 't voorbijgaan, inderhaast*), **1** bw.: *ik sprak hem –,* vluchtig; *– gezegd*; **2** bn. **–loopsch*:** *een – onderhoud.*
Term, m. –en (Fr. terme [Lat. terminus]: 1 *woord, dat in een bepaalde wetenschap, kunst of vak een eigen, scherp omlijnde beteekenis heeft*; 2 rekenk. *deel eener meetk. reden of van een reeks*; *samenstellend deel*; 3 *artikel eener wet*; 4 *premisse van een sluitreden*; 5 *termijn*): 1 *een technische –, een wetenschappelijke –; toon, ordonnantie zijn –en uit de schilderkunst*; 2 *de vier –en eener meetk. evenredigheid,* b.v. in 8 : 9 = 16 : 18, zijn 8, 9, 16 en 18 de –en; 3 *dat valt niet onder de –en dier wet,* is niet begrepen in die wet; fig. *in de –en vallen,* in aanmerking komen, aanleiding geven tot; 4 zie Syllogisme; 5 *de – is verstreken*; nog: *in* (of: *onder*) *bedekte –en,* niet ronduit; *daar zijn geen termen voor,* geen redenen, aanleiding.
Termentijn', m. Z.-N.; zie Terpentijn.
Termie'ten, m. mv. (*witte mieren*; Lat. termitidae): de – zijn verspreid over alle tropische landen, inz. Afrika en Amerika; **–heuvel,** m. –s (*hoogte van 5–12 m als woning door termieten opgebouwd*).
Termijn', m. termijnen (Lat. terminus: 1 *tijdruimte*; *bepaald verloop, gezette tijd*; 2 *som, gedeeltelijke betaling*; 3 R.-K. *bedelgebied van Franciscanen en Dominicanen*): 1 *de – is verstreken, de loopende –*; *binnen de vastgestelde –*; *op korte, lange –*; 2 *een som gelds in zes –en betalen,* in zes gedeelten en op bepaalde tijden; 3 *op – gaan,* bedelen in dat gebied; **–handel,** m. (*handel* b.v. *in koffie, granen enz., waarbij de levering van het gekochte binnen een bepaalde tijd moet plaats hebben*); **–markt,** v. –en (*markt voor de termijnhandel*); **–pacht,** v. (*het verpachten in termijnen*); verg. Erfpacht.
Termina'tie, v. –s, –tiën (Lat. terminatio: *begrenzing; beëindiging, uitgang*). (tie = sie).
Termineeren* (Fr. [Lat. terminare]: *begrenzen; afdoen*; [*vol*]*eindigen*; R.-K. *op termijn gaan*).
Terminologie', v. –ën (Fr. *kunsttaal, vaktermen*; *leer der kunstwoorden of vaktermen*).
Ter'minus, m., in bet. 2 en 3 (Ned.) –sen, (Lat.) –mini (Lat. 1 *Rom. godheid, bescher-*

mer der grenzen; 2 *tijdperk*; 3 *einde* inz. *van een spoorweg*: *eindstation*): 1 *men offerde – bij het plaatsen van een grenssteen*; 2 – *a quo*, tijdperk van waar, van aanvang; – *ad quem*, tijdperk tot waar, van einde; 3 *Hotel –*.

Ternau'wernood, bw. (*nauwelijks*): *wij ontkwamen – het gevaar*; – *rondkomen*, amper.

Terne'der, terneer', bw.: – vormt scheidbaar samengest. w.w. in de bet. van (*naar*) *omlaag*, b.v. *–liggen, –werpen enz.*

Terp, v. –en (Friesch, letterl. *dorp*; ook: *opgeworpen hoogte in dijkloos land, waarop men woonde*): *–en vindt men* inz. *in het N. van ons land*; *een – afgraven*; zie Hille en Wierde; **–aarde,** v. (*vruchtbare humusgrond van een terp*); **–dorp,** o. –en.

Terpentijn', v. (Fr. térébenthine, Gr.-Lat. terebinthina = terpentijnboom: *vloeibare hars uit coniferen*): – is geelachtig wit en heeft een pikante reuk en smaak; **–boom*,** m. –boomen (*terpentijn opleverende boom*).

Terpsi'chore, v. Gr. myth. muze van reidansen en koorgezang; zij wordt voorgesteld met een lier. (re = ree).

Terpur'gestelling, v. –en (Fr. purger = zuiveren: *het zich bij de bevoegde macht aanmelden om zich te zuiveren van blaam of aanklacht*).

Ter'ra, Lat. **1** v. (*aarde, grond*): – *fir'ma*, vaste aarde; – *incog'nita*, [a]) onbekend land: *het binnenland v. Borneo is – incognita*; [b]) zaak, waarvan men niets weet: *Grieksch was voor hem – incognita*; – *sigilla'ta*, zegelaarde; – *mater*, de (voedzame) moeder aarde; **2** bn. (*licht-bruinrood*): *een – vaas*.

Ter'ra-cot'ta, It., **1** v. (eig. *gebakken aarde, onverglaasde gebrande klei*): *een vaas van ––*; **2** bn. (*licht-bruinrood*): *een –– vaas*; z. Alpaca, opm.; **––kleur,** v. –en.

Terra'rium, o. (Ned.) –s, –rariën; (Lat.) –ra'ria (Lat. [*glazen*] *bak met aarde, van boven met ijzergaas bespannen, waarin men* inz. *reptielen en amphibieën houdt*).

Terras', o. –sen (Fr. terrasse van Lat. terra = aarde: *vlakte, meestal schuin oploopend en met graszoden gedekt, vóór een landgoed; vlakte, die aanmerkelijk hooger gelegen is dan omliggend terrein; verhoogd terrein vóór een huis; plat dak van een huis*); **–cultuur,** v. –turen (O.-I. *de bebouwing van berghellingen*); **–land,** o. –en (*land, dat in terrassen trapsgewijze daalt*).

Terrasseeren* (Fr. terrasser: *aardheuvels opwerpen; met aarde versterken; ter aarde werpen*; fig. *iemand de moed benemen*).

Terras'vormig, bn.: *een – heuvelland*.

Terrein', o. –en (Fr. terrain [Lat. terranum]: 1 *vlakte gronds, veld, stuk gronds*; 2 fig. *gebied*): 1 *een open, vlak –, een heuvelachtig –; een – afbakenen*; 2 *gij komt op mijn –; op het – der wetenschap; – verliezen, – winnen; op bekend, op gevaarlijk – zijn*; **–gesteldheid,** v.; **–kaart,** v. –en; **–kennis,** v.; **–leer,** v.; **–plooi,** v. –en (*lange en smalle hoogte, rug v. e. terrein*); **–teekening*,** v. –en (*teekening, in-kaartbrenging v. e. terrein*).

Terreur', v. (Fr. [Lat. terror]: *schrik, ontstellenis*: *schrikbewind* inz. *der Fransche revolutie*); zie Roode, Witte –.

Terri'bel, bn.; –er, –st (Fr. terrible [Lat. terribilis]: *verschrikkelijk*); z. Enfant –.

Terrier, m. –s (Eng. [Lat. terrarius]: *dashond*): *de – is voor de ondergrondsche jacht op in holen levende dieren*, b.v. *vossen en dassen*; *de fox–* (spr. uit: *foks-ter'jee*).

Terri'ne, v. –s (Fr. van Lat. terra eig. aarden pot: *soepschotel*; [*aarden*] *soepkom*); verkl. *terrientje*, o. –s.

Territoir', Fr. o. –s; **Territoor',** o. –toren; zie Territorium.

Territoriaal', bn. (Fr. territorial, Lat. territorialis: *behoorende tot het gebied van stad of land*): *–ale onschendbaarheid*; *de –ale bevelhebber*, hoogste militair gezaghebber in een gedeelte van het land; (*tegenover de open zee*) *–ale wateren, –ale zee*, het kustgebied, zich zoover van de laagwaterlijn in zee uitstrekkend als de dracht van het kustgeschut, vroeger één Eng. zeemijl (1852 m), in de 19e eeuw 3 (5556 m); – *leger*, landweer.

Territo'rium, o. (Lat.) –to'ria; (Ned.) –s, –toriën (Lat. *grond-, rechtsgebied*; N.-Am., Australië: *gebied met nog niet genoeg bewoners voor een staat*).

Terrorisa'tie, v. –s (*het terroriseeren*).

Terroriseeren* (Fr. [Lat. terror = schrik]: *door wreedheid* [*stelselmatig*] *schrik aanjagen*): *de bevolking –*.

Terroris'me, o. (Fr. *schrikbewind*, inz. *in Frankrijk, 1793–'94*).

Terrorist', m. –en (Fr. *manv. 't schrikbewind*).

Tersluiks', ter sluik', bw. (*in 't geheim*).

Tersluips', bw. (*al sluipende*): – *naderen*.

Terstond', bw. (*aanstonds, dadelijk*).

Tertiair', bn. (Fr. tertiaire: *de derde plaats innemend*): *de –e vorming der aardkorst*, vóór diluvium en alluvium en na het krijt; *–e kleuren*, ontstaan door menging van primaire en secondaire. (ti = tsie).

Tertia'ris*, m. en v. –rissen (R.-K. Lat. *derde-ordeling, lid der derde orde van St.-Franciscus, ook van St.-Dominicus en de Karmel*).

Ter'tio, bw. (Lat. *ten derde*). (ti = tsie).

Terts, v. –en (It. muz. eig. *de derde toon van de grondtoon af, deze zelf mee inbegrepen*): *groote –*, afstand v. twee geheele tonen; *kleine –*, afstand v. e. heele en een halve toon.

Terug', bw. (*naar het punt van uitgang; weder, opnieuw*; afkorting van: *gaat achteruit, geef weer enz.*): *–! brulde hij*; *geld –*; dit bijw. komt voor als eerste lid v. scheidb. samengest. w.w. in de bet. van: *achteruit, achterwaarts, naar achteren, weder, opnieuw*; de leden worden in de onbep. wijs en in het voltooide deelw. aaneengeschreven, b.v. Terugbegeeren, *ik heb terugbegeerd*.

Terug'betaling, v.: *de – van interesten*; **–'blik,** m. –ken: *een – werpen op*; **–blikken,** blikte –, h. teruggeblikt: – *op*; **–brengen,** bracht –, h. teruggebracht: – *tot op 2000 gld.*, verminderen.

Terug'deinzen, deinsde –, i. teruggedeinsd (*achterwaarts-gaan, een achterwaartsche beweging maken* [*plotseling door schrik*]; fig. *bang zijn, niet aandurven*): (*niet*) – *voor*; **–eischen*,** eischte –, h. teruggeëischt (*opvorderen, met kracht terugvragen* [*zijn eigendom*]); **–gaan,** ging –, i. teruggegaan (*achterwaarts-gaan, achteruitgaan; gaan naar de plaats, van welke men gekomen is*): fig. *eenige jaren – in ons verhaal*; **–gang,** m. (*achteruitgang*; fig. *verval, kreeftengang*); **–gave, –gaaf,** v. (*het teruggeven*); **–getrokken,** bw. (fig. *eenzaam, onttrokken aan gezelschap*): *hij leeft erg –*; **–geven,** gaf –, h. teruggegeven (1 *weder afgeven; eigendom weder afge-*

ven aan den eigenaar; 2 *in klein geld weergeven, wat in groot geld te veel betaald is*): 1 *geleend geld* –; 2 *de juffrouw kon niet – van 10 gld.*; **–hou'dend,** bn. (fig. *achterhoudend*): *uw vriend is zeer – voor mij*; **–hou'dendheid,** v.; **–houding,** v.; **–keer,** m. (*wederkomst*): *de – der lente,* het terugkeeren.

Terug'komen, kwam –, i. teruggekomen: *op iets* –, iets opnieuw bespreken enz.; *men is langzamerhand van dat denkbeeld teruggekomen,* laten varen; **–komst,** v. (*het terugkomen*): *de – der zwaluwen*; **–krabbelen,** krabbelde –, i. teruggekrabbeld: *toen begon hij terug te* –, op zijn voornemen, zijn woorden, zijn plannen terugkomen; **–loopen*,** liep terug, i. teruggeloopen (*achteruitgaan loopende*; *achteruitgaan*; *terugvloeien*; *minder worden*): *de prijzen zijn, het aantal leerlingen is teruggeloopen*; **–marsch*,** m. –en (*tocht terug* nl. *naar de plaats van vertrek*); **–nemen,** nam –, h. teruggenomen (*nemen, wat men eerst heeft gegeven*; *weder in bezit nemen*): *zijn woorden, belofte* –, intrekken; **–reis,** v. –reizen (*reis naar huis*): *op de – zijn*; *de heen- en de* –; **–roepen,** riep terug, h. teruggeroepen: *een gezant* –, gelasten zich te verwijderen; *iem. iets in het geheugen* –, in herinnering brengen; *iem. in het leven* –, opwekken ten leven; *een tooneelspeler* –, op het tooneel, om hem een ovatie te brengen; **–schrikken:** *niet voor iets* –.

Terug'slaan, sloeg –, h. teruggeslagen (1 *een slag teruggeven*; 2 *met een slag terugdrijven*): 1 *pas op, ik sla terug*; 2 *een bal* –; nog: *een vijandelijk leger* –, afslaan en verdrijven; *de rook slaat terug,* komt terug in de kamer; **–slag,** m. (*het terugslaan*; *reactie*): *dat was een – op*; **–tocht,** m. –en (*tocht huiswaarts*; *aftocht*; *rugwaartsche tocht, waardoor een leger zich van den vijand verwijdert*); **–traprem,** v. –men (*rijwielrem in de naaf v. h. achterrad, door terugtrappen in werking gesteld*); **–tred,** m. (*stap achterwaarts*); **–treden,** trad –, i. teruggetreden (*een of meer stappen achteruitgaan*): fig. *hij heeft het beloofd en kan nu niet meer* –, zijn belofte herroepen; **–trekken,** trok –, h. (1), i. (2) teruggetrokken (1 *naar zich toe trekken*; 2 *achterwaarts gaan, achteruitwijken*): 1 *zijn hand* –; 2 *een leger doen* –; – *op Parijs*; refl. *zich* –, zich aan iets onttrekken (waartoe men zich eerst verplicht had); **–werkend,** bn. (eig. *achterwaarts werkend*): *een wetsartikel heeft –e kracht,* wordt toegepast in gevallen, bestaande vóór haar in werking treden; **–werking,** v. –en; **–wijzen,** wees terug, h. teruggewezen (Z.-N. rechtst. *weigeren*): *een eed* –; **–zien,** zag terug, h. teruggezien (1 *een terugblik werpen op*; 2 *wederzien*): 1 *op zijn vorig leven* –; 2 *na jaren iem.* –.

Terwijl' (uit: *te der wijle,* in de tijd), **1** bw.: *ik schrijf, lees gij* –, in die tijd; **2** vgw.: *ik schrijf,* – *gij leest,* gedurende de tijd dat.

Terzelf'der = te derzelfder: – *tijd,* in dezelfde tijd; (*tijd* was vroeger v.).

Terzet', o. –s, –ten (It. *muziekstuk voor drie zangstemmen of instrumenten*; dichtk. *terzine*); ook *Terzet'to,* o. –'s.

Terzij'delating, v. –en (*uit- of weglating*); **–stelling,** v. –en (*voorbijgang*): *met – van.*

Terzi'ne, v. (It. drielingsrijm: *drieregelige vijfvoetige,* [*jambische*] *strophe, meestal met vrouw. rijmen*): 1ste en 2de regel der – rijmen met de 2de der volgende –.

Tes'selscha(ede) 1 bijnaam van de jongste dochter van den A'damschen dichter Roemer Visscher (met letterverzetting: Sachte Sedeles); uitmuntend in dichten, graveeren op glas, borduren enz.; 1594–1649; zie Muiderkring; **2** naam eener liefdadige vereeniging (handwerken).

I. Test, v. –en (o.-Fr. teste = tête: *aarden vuurpot*; volkswoord voor: *hoofd, kop*).

II. Test, v. –s (Eng. *proef*); **–act,** v. (Eng. *proefeed, afzwering van den Paus*).

Testament', o. –en (Lat. testamentum: 1 *uiterste wilsbeschikking, akte van uiterste wil*; 2 *de H. Schrift*): 1 *dit – is door notaris X. verleden*; zegsw. *hij kan zijn testament wel maken,* gaat sterven; *bij – vermaken aan*; 2 *het Oude en het Nieuwe* –.

Testamentair', bn. (Fr. [Lat. testamentarius]: *de uiterste wil betreffende*): *–e beschikkingen*; *–e voogd,* voogd, door den vader of de moeder bij uiterste wilsbeschikking benoemd. (ai = è).

Testateur', m. –s (Fr. *erflater, die een testament heeft gemaakt*); zie Legator.

Testatri'ce, v. –s (Fr. *vrouwelijke testateur*).

Testeeren* (Fr. [Lat. testari]: *bij testament vermaken*; ook: *getuigen*); z. Legateeren.

Testimo'nium, o. (Ned.) –mo'niums, –mo'niën; (Lat.) –mo'nia (Lat. *getuigenis*; *getuigschrift*): – *paupertatis,* van (geestelijke) armoede.

Te'tanus, v. (Lat. *verstijving der spieren, klem, stijfkramp*): *serum tegen* –.

Tê'te, v. –s (Fr. *hoofd*): zegsw. *à la* –, aan het hoofd; *à – reposée,* met bedaard overleg; **– à** –, v. têtes-à-têtes (*gesprek onder vier oogen*; *canapé*; [*thee*]*servies voor twee personen*).

Tet'tares, telw. (Gr. *vier*).

Tetraë'der, o. –s; zie Viervlak.

Tetralogie', v. –gieën (*drie tooneelstukken met nog een satyrspel*; *vierspel*); (g = g); verg. Trilogie.

Tetrarch', m. –en (Gr. tetrarches: *viervorst*): *Herodes was – van Galilea.*

I. Tets, bn.; –er, tetst (*deegachtig, niet goed doorbakken*): *dit brood, die pannekoek is* –, kleemsch; ook: **–ig,** –er, –st; **–heid,** v.

II. Tets, v. –en, Z.-N. bijvorm v. Ta(a)ts.

Tet'sevlieg, v. **–en**; zie Tsetsevlieg.

Tet't(er)ig, bn.; –er, –st (*overdreven zindelijk*).

Teug, v. –en (*inslurping van lucht of van drank*): *in één* –; *ademen met volle –en,* volop, ruim; *een – wijn,* slok; fig. *met volle –en genieten,* in ruime mate; –je, o. –s.

Teu'gel, m. –s (*toom*): *een paard bij de – leiden*; *met losse – rijden*; zegsw. *iem. de – uit de handen nemen,* d. i. de leiding; *de – vieren* (of: *geven*) *aan,* de vrije teugel laten; fig. *aan zijn driften de vrije – geven,* zich niet beheerschen; *de – afwerpen,* er van door gaan, fig. naar geen gezag luisteren; *de –s der regeering in handen hebben,* het bewind voeren; *de – strak houden.*

Teu'gelen, teugelde, h. geteugeld (*de teugel aanleggen*; fig. *bedwingen*).

Teu'gelloos*, bn.; –loozer, –t (1 *zonder teugel, ongetoomd*; 2 fig. *bandeloos, buitensporig*): 1 *een – ros*; 2 *een –looze menigte*; **–'heid,** v.

Teu'gelgreep, m. –grepen (*–riem*).

Teun, Teu'nis, m. (*Antonius*).

Teut* 1 m. en v. –en (*zeurkous*); **2** bn. (*dronken*): *hij was* –, gmz.

Teut'achtig, bn.; –er, –st (*talmachtig*).
Teu'ten, teutte, h. geteut (*talmen*; ook, *zeuren*); **–eren,** teuterde, h. geteuterd.
Teu'terig, bn.; –er, –st (*teutig*); **–heid,** v.
Teu'tig, bn.; –er, –st (*langzaam, talmend*; ook: *zeurig*): *menschen, die een – bedrijf hebben.*
Teut'kous*, m. en v. –en (*zeur*): *dit dienstmeisje is een –,* d. i. het werk wil haar niet uit de handen.
Teutoburgerwoud', o. (*boschrijk gebergte in N.-W. Duitschland, tusschen Eems en Weser,* waar het Rom. leger onder Varus door Arminius verslagen werd, 9 n. C.).
Teuto'nen, m. mv. (*Germaansche volksstam*; ook: *Duitschers*): de – werden in 102 v. C. door Marius verslagen; enkv. Teutoon.
Teutoonsch'* 1 bn. (*van, eigen aan, zooals bij de Teutonen*); **2** o. (*de taal*).
Te u'went, bw.; zie Uwent.
Te'vens, bw. (*gelijktijdig, tegelijk, ook*).
Tevergeefs', bw. (*vruchteloos*): *het was – gesmeekt*; zie Vergeefs.
Tevre'den, bn. en bw.; –er, –st (*voldaan, niet meer begeerende; vergenoegd*): *over iem. – zijn, hij is nog al gauw –*; *de – landman*; *– met iets zijn,* er genoegen mede nemen; *– brommende bijen*; **–heid,** v. (*het tevreden zijn, genoegen, voldoening*): *dat stemt tot –*; *– baart rust*; *tot – van*; **–stellen,** stelde –, h. –gesteld (*voldoen, genoegen, reden van tevredenheid geven*): *iem. met mooie beloften –,* bevredigen; *zijn geweten –,* kalmeeren; *zich met weinig –,* genoegen nemen.
Teweeg', tewe'ge, in de Z.-N. zegsw. *– zijn,* op het punt staan.
Teweeg'brengen, bracht –, h. teweeggebracht (eig. *te wege,* d. i. *op de weg brengen*; *veroorzaken*): *sensatie – in de Kamer.*
Tex'askoorts, v. (*besmettelijke veeziekte*).
Textiel', bn. (Fr. textile [Lat. textilis = geweven]: *spinbaar*; *het spinnen en weven betreffend*): *de –e kunst*; *de –industrie bloeit in Twente,* spin- en weefnijverheid.
Textueel', (x = ks); zie Tekstueel.
Tey'lers-stichting, v. (*stichting van 1778, voor kunst en wetenschap, te Haarlem,* naar Teyler van der Hulst, *die ze financierde*).
Tha'bor, m. (± *500 m hooge, alleenstaande berg ten W. van het meer Genesareth, plaats van de Verheerlijking van Christus*); z. Markus 9 en Matth. 17. (th = t).
Tha'ler, m. thalers (*Duitsch zilverstuk ter waarde van ƒ 1.80*); verg. Daalder.
Thali'a, v., Lat., Gr. Thalei'a, myth. muze van het blijspel, voorgesteld met klimopkrans, thyrsusstaf en comisch masker.
Thans, bw. (uit *te + hande,* eig. *wat bij de hand ligt*: *nu, op dit oogenblik*).
Thaumaturg', m. –en (Gr. thauma = wonder: *wonderdoener*).
Thea'ter, o. –s (Fr. théatre, Gr.-Lat. theatrum: *tooneel*; *schouwburg*; *de bezoekers*); **–coup,** m. –s (*onverwachte wending*); z. Coup; **–held,** m. –en (*tooneelheld*).
Theatraal', bn. en bw. (Fr. théâtral: *tooneelmatig, als op het tooneel*): *een –trale houding*; *Adèle sloeg de oogen – ten hemel.*
The'be, o., **1** hoofdstad van Boeo'tië, een stad met zeven poorten, machtig onder Epaminondas, in 335 door Alex. den Grooten verwoest; geboorteplaats van Her'cules, Pin'darus en Amphi'on; **2** een der oude hoofdsteden in oud-Egypte.
Thé dansant', o. (Fr. *danspartij, waarbij thee geschonken wordt*).
Thee, v. (soorten) theeën (Chineesch: 1 [*toebereide*] *bladeren van de theeheester*; 2 *de theeheester*; Lat. thea chinensis; 3 *de tijd, dat men gewoonlijk thee drinkt*; *de partij zelf*; 4 *uit theebladeren bereide drank*; 5 *kan, kopje met thee in bet.* 4): 1 *groene en zwarte –*; 2 *Java–*; 3 *ik kom in alle geval na de –*; 4 *– drinken*; 5 *breng de – binnen*; *drie –!* nog: zegsw. *dat is andere – (dan koffie),* is heel wat anders, gmz.; **–achtig,** bn. (1 *als thee*; 2 *graag thee drinkende*): 1 *dat smaakt –*; 2 *hij is niet –*; **–banket,** o. (*banket of gebakjes bij een theevisite*); **–blad,** o. –bladen (*schenkblad, bij een theeservies behoorende*; ook: *blad van de theeplant, van de afgetrokken thee*); –blaadje, o. –s; **–blaren,** o. mv. (*de afgetrokken blaadjes thee*): *de meid gebruikt – bij het borstelen van het tapijt*; **–boel,** m. (*al, wat noodig was voor het theedrinken*): *ruim de – maar op*; **–boom*,** m. –en (*sierstruik van 1–10 m hoog, soort van spiraea, met altijd groene, glanzige, lederachtige blaadjes, en witte of roode bloemen uit Z.-Europa*; Lat. spiraea salicifolia); **–bus,** v. –sen (*blikken of zilveren busje of doosje voor thee*); **–cultuur,** v.: *de – in China en Japan*; **–doek,** m. –en (*doek tot reiniging en droging van het theegoed*).
Thee'ën (Nederlandsch-Engelsch: *thee drinken; op theevisite gaan, teaen*): *bij iem. –.*
Thee'goed, o. (*theegerei,* nl. *kopjes enz.*); **–handel,** m.
Thee'ketel, m. –s (*ketel voor het theewater*); **–kist,** v. –en (*met dun lood gevoerde kist, waarin thee geïmporteerd wordt*); **–koekje,** o. –s (*koekje bij de thee*); **–komfoor,** o. –komforen (*komfoortje om thee op te laten trekken*); **–kopje,** o. –s (*kopje van het theeservies*); **–land,** o. –en (*land, waar veel thee geteeld wordt*; ook: *theeplantage*): *China en Japan zijn –en*; **–lepeltje,** o. –s (*lepeltje, om de thee om te roeren*); **–lichtje,** o. –s (*vlammetje in het komfoor*); **–lood,** o. (*dun bladlood, een mengsel van lood en een weinig koper en zink*): *de Chineezen bekleeden de theekisten met –*; **–makelaar,** m. –s.
Thee'muts, v. –en (*gewatteerde kap, over een theepot, om de thee warm te houden*).
Thee'onderneming, v. –en (*onderneming, die zich het telen van thee voor de wereldmarkt ten doel stelt*); **–partij,** v. –en (*theevisite*); **–pot,** m. –ten (*trekpot v. thee*); **–randje,** o. –s (Utrechtsch: *langwerpig gebakje, dat* inz. *bij de thee gebruikt wordt*); **–roos,** v. –rozen: de –rozen hebben zachte kleuren en een aan thee herinnerende geur; **–schoteltje,** o. –s (*schoteltje van het theekopje*); **–servies,** o. –zen (*schenkblad met kopjes, melkkan, suikerpot enz.*).
Thee'slaan, o. (stud. *op theebezoek gaan bij een professor*), vero.; **–stoof,** v. –stoven (*theeëmmer met komfoor voor de theeketel*); **–struik,** m. –en (*theeboom*); **–tafel,** v. –s (*tafel, waaraan men thee drinkt*); **–tante,** v. –s (*oude dame, die gaarne aan de theetafel zit om te babbelen*); **–tijd,** m. (*vaste tijd, dat men in een gezin thee drinkt*); **–tuin,** m. –en (*uitspanningsoord, waar men* inz. *in de namiddag thee gaat drinken*; O.-I. *afgesloten terrein, waar theestruiken worden gekweekt*); **–uur,** o. –uren; **–uurtje,** o. –s; z. Theetijd;

–veiling, v. –en; verg. Koffieveiling; **–visite,** v. –s (*bezoek voor een theetafel*); **–water,** o. (*water om thee te zetten*): zegsw. *hij is boven zijn –,* heeft te veel gedronken; **–winkel,** m. –s (*winkel, waar* inz. *thee verkocht wordt*); **–zeefje,** o. –s.

Theï'ne, v. (*bestanddeel in thee*); verg. Cafeïne.

Theïs'me, o. (Gr. theos = god: *leer van het bestaan van één God als Opperwezen en als eerste Oorzaak of als Schepper dezer eindige wereld*); lees *teeïs'me.*

Theïst', m. –en (*hij, die aan één God gelooft als Schepper, en als Behouder en als Bestuurder der wereld*); **–isch,** bn., bw.

The'ma, o. (Ned.) –'s; (Gr.) –mata (Gr.-Lat. 1 *oefening ter vertaling in een vreemde taal*; 2 *gronddenkbeeld voor een opstel, een gedicht enz.*; 3 *grondgedachte van een muziekstuk*): 1 *een boek met –'s of een themaboek*; 2 *een bij Da Costa geliefd – was het millennium*; 3 *fantasieën op een – uit Faust*; in bet. 2 ook v.

The'mis, v. Gr.-Lat. myth. godin der gerechtigheid, voorgesteld met blinddoek, weegschaal en zwaard; fig. *de tempel van –,* paleis van justitie; lees *tee'mis.*

Themis'tocles, m., veldheer en staatsman te Athene, versloeg de vloot der Perzen bij Salamis in 480 v. C.; in 471 v. C. door het ostracisme verbannen, † 461 v. C.

Theo . . ., van Gr. the'os = God.

Theocratie', v. –tieën (*regeering van Godswege, waarbij God als onmiddellijk bestuurder wordt beschouwd; priesterheerschappij*): *bij een – hebben de geestelijke overheden tevens het staatsbestuur in handen; de Calvinistische – in Genève,* 1542–'64.

Theocra'tisch, bn., bw. (*tot de theocratie of priesterregeering behoorende; priester. . . .*).

Theo'critus, van Syracuse, m., † ± 264 v. C., schepper van het Gr. herdersdicht; er bestaan nog een 30-tal van zijn idyllen.

Theodicee', v. (Gr. dike = leer: *leer, waarin men tracht het kwaad in de wereld in overeenstemming te brengen met de volmaaktheid van God*; thans: *de natuurlijke Godsleer, bevattende de leer over God, voor zoover Hij door de natuurlijke rede kenbaar is*).

Theodoliet', m. –lieten (Eng. the [= de] + Arab.: al-idade = de wijzer [aan het astrolabium]: *instrument tot het nauwkeurig meten van horizontale en verticale hoeken*).

Theodoor', m. persoonsnaam (Gr. letterl. godsgeschenk); vr. Theodo'ra.

Theodo'sius, de Groote, Rom. keizer, die bij zijn dood, 395 n. C., het rijk onder zijn zonen, Arcadius en Honorius verdeelde.

Theognosie', v. (Gr.-Lat. theognosia [Gr. stam gno = ken]: *kennis van God*), lees *tee-o-gnozie*; **–gonie',** v. (Gr.-Lat. theogonia [Gr. gone = afkomst]: myth. *godenwording; leer van de afstamming der goden*).

Theologant', m. –en (*godgeleerde,* inz. *student in de godgeleerdheid*); **–logie',** v. (Gr.-Lat. theologia: *godgeleerdheid*): de – is inz. de leer over God en goddelijke zaken, voorzoover wij die kennen uit de Openbaring; **–lo'gisch,** bn., bw. (*godgeleerd*): *de –e faculteit*; **–logiseeren*** (*over God en goddelijke dingen redeneeren, godgeleerde onderwerpen behandelen; aan theologie doen*); **–loog,** m. –logen (Gr.-Lat. theologus: *godgeleerde*); **–mantie',** v. (Gr. manteia = het voorspellen: *voorspelling door goddelijke ingeving*).

Theor'be, v. –s (It. tiorba: *groote basluit*).

Theore'ma, o. (Ned.) –'s; (Gr.) –mata (Gr.-Lat. *leerstelling*): *het – van Pythagoras,* (meetk.); zie Pythagorisch.

Theore'ticus, m. theore'tici (Lat. *kenner of beoefenaar der theoretische zijde eener wetenschap, bespiegelaar, geen practicus*).

Theore'tisch, bn. en bw. (*volgens de theorie, bespiegelend; volgens de leer, niet volgens de practijk*): *–e beschouwingen.*

Theorie', v. –ën (Fr. théorie [Gr.-Lat. theoria, letterl. beschouwing]: *kennis, welke in bespiegeling bestaat, zonderdat deze met eenige practische oefening verbonden is; afgetrokken beschouwing; leer der grondregels en beginselen eener wetenschap enz.*): *– en practijk; de – der algebra; de – v. h. geweer.*

Theosooï', m. –sofen (Gr. sophos = geleerd, wijs: *voorstander of aanhanger der theosophie*); **–sophie',** v. (Gr. sophia = wijsheid: *godwijsheid; mystiek-wijsgeerig stelsel op pantheïstische grondslag*); **–so'phisch,** bn., bw. (*de theosophie betreffende*): *een – standpunt; –e lectuur; de –e vereeniging.*

Therapeut', m. –en (Gr. therapeutes = verzorger: *geneeskundige*); **–peu'tisch,** bn. (*heelend, genezend*): *heilgymnastiek, een – middel;* (eu = ui); **–pie',** v. –pieën (Gr. therapeia = verzorging, genezing: *geneesleer; ziektenleer; ziektenbehandeling*).

There'sia-orde, v. (gesch. *hoogste militaire ridderorde van Oostenrijk, in 1757 gesticht door Maria Theresia*).

Theria'kel, v.; zie Triakel.

Theria'ki, m. mv. (*opiumschuivers in het O.*).

Thermaal', bn. (Fr. thermal v. Gr. thermos = warm: *de warme bronnen of baden betreffende*); **–bad,** o. –baden (*warm bad*).

Ther'me, v. –n (Gr. eig. *warme [bron]*: later, inz. in het mv.: *badplaatsen met warme baden of bronnen; badhuis, waar warm en koud kon gebaad worden*): *keizer Augustus bouwde te Rome –n naar het model der Gr. gymnasia; de –n van Caracalla.*

Thermidor', m. (Fr. revol. *11e maand of Warmtemaand, 19 Juli–17 Augustus*).

Thermo . . ., v. Gr. ther'mos = warm.

Ther'mo-electriciteit', v. (*electriciteit, opgewekt door warmte*).

Thermogeen', bn. (*warmtewekkend*): *–gene stralen; –gene watten.* (g = g).

Thermograaf', v. –grafen (*zelfschrijvende thermometer*).

Thermome'ter, m. –s (*warmtemeter* inz. *door middel van de uitzetting of inkrimping van in een nauwe glazen buis gesloten kwik, alcohol enz.*): de – is in 1627 te Alkmaar uitgevonden door Corn. Drebbel; **–me'terbuis,** v. –buizen (*glazen [kwik]buisje van de thermometer*); **–me'terkooi,** v. –kooien (*kastje, waarin de thermometer hangt, waarmee meteorologische waarnemingen worden gedaan*); **–me'terschaal,** v. –schalen (*maatschaal van de thermometer*).

Thermopo'lium, o. –liën (Lat. [Gr. thermopolion]: *in de oudheid een plaats, herberg, waar warme dranken verkocht werden*).

Thermo'pylae, –py'len, de (Gr. pyle = poort, pas: letterl. *warme poorten; bergpas [waar warme bronnen waren] van Thessalië naar Locris*); als plaatsn. o. (ae = ee).

Thermoscoop', m. –scopen (*toestel, dat ver-*

anderingen in de warmtetoestand v. e. lichaam aangeeft).

Ther'mosflesch*, v. –flesschen (*flesch met dubbele wand, waartusschen een luchtledig, om dranken een temperatuur te doen behouden*).

Thermotherapie', v. (*geneeswijze door warme baden, heete lucht enz.*).

Thesaurie', v. –rieën (Gr.-Lat. thesaurus = schat: *kantoor van den thesaurier; schatkamer*); België: *Beheer der – en Openbare Schuld*.

Thesaurier', m. –riers (*schatbewaarder, penningmeester*); verg. Trezorier; **–schap,** o. (*het ambt van penningmeester*).

The'seus, m., myth. Atheensche held, doodt o. m. met behulp van Ariadne den Minotaurus, en maakt de tocht der Argonauten mede. (eu = uï).

The'si (in) (Lat.-Gr. *naar de regel, in het algemeen*).

The'sis, v. (Lat.) theses; (Ned.) thesen (Lat.-Gr. *stelling; te bewijzen, te verdedigen stelling, geschilpunt ter verdediging*; muz. *daling*; dicht. *toondaling, niet-betoonde lettergreep in een versvoet*; z. Arsis).

Thes'pis, m., Griek, die de dialoog invoerde in het gezang ter eere van Bacchus, aldus de grondlegger v. h. Gr. drama.

Thessa'lië, o. aardr. landschap van Noord-Griekenland; verg. Macedonië.

The'tis, v. myth. een der Nereïden, gemalin v. Peleus, moeder v. Achilles.

Tho'mas, m. (*een der Apostelen*); zegsw. *een ongeloovige –*, iem., die niet spoedig iets gelooft, niet gauw is te overtuigen (tenzij hij ziet), Johann. 20 : 25; ook Didymus.

Tho'masslakkenmeel, o.; z. Slakkenmeel.

Thomist', m. Thomisten (*godgeleerd volgeling van de wijsbegeerte van den beroemden Dominicaan Thomas van Aquino*, 1224–'74); verg. Scholastiek; **–isch,** bn., bw.: *de –e wijsbegeerte*; *– denken*.

Thoo'pe*, bw. (Z.-N. *te hoop, bijeen, bij elkaar*).

Thor, m., Noorsche myth.: Dondergod, Hamergod, zoon van Wodan en Frigga; (o = oo); bij de Germanen *Donar*; de *Donderdag* is naar hem genoemd; zie Miölner.

Tho'ra, v. (Hebr. *Joodsche wetrol; Joodsche benaming van de Pentateuch*).

Thrombo'se, v. (Gr. thrombos = gestolde vloeistof: *vorming van bloedproppen in de bloedvaten*).

Thuis, tehuis' 1 bw.: *ik blijf vandaag –; niet –! niet – geven; niemand –! handen –*, niet aankomen; *doe of je – bent*; fig. *hij is (goed) – in de geschiedenis*, zeer bekwaam; zegsw. *van iets niet – zijn*, van iets niet willen weten; *van alle markten – zijn* (Z.-N. *gekomen zijn*), doortrapt zijn; zie Markt; Z.-N. *niet – zijn*, niet goed wijs; **2** o. (*woning, waarin men vertoeft*): *een gezellig –; een Tehuis voor militairen*; **–blijven,** bleef –, i. –gebleven (*niet uitgaan; ergens niet heengaan*); **–brengen,** bracht –, h. –gebracht (1 *naar huis of in huis brengen*; 2 *ergens weten onder te brengen*): 1 *iem. –; gekochte waren thuis doen –*; 2 fig. *ik kan hem maar niet –brengen*, weet mij niet te herinneren, wie hij is; **–hooren***, hoorde thuis, h. thuisgehoord: *dat hoort hier niet thuis*, is niet op zijn plaats, past niet; *hij hoort in Friesland –*, [a]) komt er vandaan, [b]) heeft manieren, gewoonten als in Friesland; **–komen,** kwam –, i. thuisgekomen (eig. *in zijn huis komen; van de reis, van een bezoek, uit de school enz. komen*): Z.-N. *van iets –*, er genoeg van hebben; z. Markt; **–komst,** v. (*het thuiskomen*); **–krijgen,** kreeg –, h. –gekregen (*te huis krijgen*): *zijn streken –*, behandeld worden, zooals men zelf een ander behandelde; **–reis,** v. –reizen (*reis naar huis, vooral van schepelingen*): *op de –*; **–werk,** o. (*werk, dat men thuis, niet op de fabriek, verricht*); **–werker,** m. –s (*iemand, die thuiswerk verricht*, b.v. *een sigarenmaker, die per stuk thuis werkt*).

Thu'ja, v. –'s (*levensboom, conifeer*): *men onderscheidt de* thya (= thuja) orientalis *en de* thya occidentalis.

Thu'le, o.; z. Ultima Thule. (u = oe).

Thusnel'da, v. gemalin van Arminius.

Thy'musklier, v.; z. Zwezerik.

Thyr'sus, m. thyrzen (Lat. [Gr. thyrsos]: myth. *de met klimop en wijngaardranken omslingerde staf der Bacchanten*).

Tia'ra, tiaar', v. tiara's, tiaren (*pauselijke driekroon als het zinnebeeld der strijdende, lijdende en triomfeerende kerk en der drievoudige pauselijke waardigheid: priester, leeraar, koning; oud-Perzische kroon*).

Ti'ber, m. (*rivier, waaraan Rome ligt*).

Tibe'rias (Bijb.), het meer van –, ook zee geheeten; zie Genesareth.

Tibe'rius, m., gesch. Rom. keizer, 14–37 n. C., berucht door zijn gruweldaden.

Tibet', o. (*fijne wollen japonstof met keper, v. de wol v. schapen uit Thibet, in Azië*).

Tic, m. in bet. 1 –s (Fr. 1 *mal aanwensel; hebbelijkheid*; 2 *zenuwpijn*): 1 *sedert is het schelden op mij 'n métier en een – geworden*; 2 *– douloureux*, hevige aangezichtspijn; l. *tiek*.

Ti'chel, m. –s, –en (*metselsteen, baksteen*).

Ti'chelaar, m. –s (*steenbakker*).

Ti'chelen, tichelde, h. geticheld (*tichelsteenen uit klei fatsoeneeren en bakken*); **–oven,** m. –s (*steenoven*); **–steen***, m. –en (*baksteen*); **–vloer,** m. –en, Z.-N.; **–werk,** o. –en.

Ticket, o. –s (Eng. *spoor-, entreekaartje*).

Tie'gen, tie'ën (*trekken*); zie Tijgen.

Tiek, v. –en; zie Teek.

Tie'lerwaard, v. (aardr. *landstreek in Geld., met Tiel als voornaamste plaats*): de – heeft de Linge ten N. en de Waal ten Z.

Tien (*negen plus één, 2 × 5*), **1** bep. hoofdtelw.: (bijvoeglijk) *– vingers*; (zelfstandig) *wij waren met ons –en; het is al na –en, de trein van –en*; **2** (onbuigbaar) rangtelwoord: *les –, vers –*; **3** als zn., v. –en: *de – van de ruiten; schrijf één –*; Z.-N. *geef mij de –*, beide handen; z. Tien Geboden en Tientje en verg. Acht en Drie.

Tiend, o. –en ($^1/_{10}$ *van het veldgewas, 't welk vroeger als pacht betaald werd*); volgens Deut. 26, werden –en geheven van vee, graan, wijn en olie; Middeleeuw. *krijtende –*, van lammeren en biggen; z. Tiendwet.

Tien'daagsch*, bn. (*om de tien dagen terugkeerende; tien dagen durende*): *de –e veldtocht*, die nl. 10 dagen duurde, begin van Aug. 1831; ook: –daagsch'.

Tiend'blok, o. –ken (*complex van akkers, aan tiendheffing onderworpen*); **–boek,** o. –en (*register der tienden*); vero.

Tien'de 1 rang-getal bn. en zn.: *het was de – (dag van) April; Lodewijk de – van Fr.* (1314–16); *ten –*, in de 10e plaats; **2** zn. o. –n en bn. (breukgetal): *een – of – deel*.

Tien'deelig*, –dee'lig, bn. (*decimaal; in tien deelen verdeeld*): *e. –e breuk; e. –e schaal.*
Tien'dehalf, telw. (*negen en een half*): *dat kost –halve gulden,* d. i. *f* 9.50.
Tien'derhande, –lei, bn. (*in tien soorten*); ook: –han'de, –lei'.
Tiend'heer* of **–heffer,** m. –en, –s (*hem, wien* $^1/_{10}$ *v. e. graanoogst v. rechtswege toekwam*); **–plich'tig,** bn. (*verplicht tot tiendbetaling*); **–recht,** o. –en (*het recht, om tiend te heffen*); **–rente,** v. –renten (*5.44 % ook 5.55 % van de afkoopprijs van een tiend en wel gedurende 30 jaar, tot 1939, aan het Rijk te betalen*); **–verpachting,** v. –en (*verpachting van tienden*), vero.; **–wet,** v. (*wet van 1907, tot afschaffing der tienden*).
Tien'dubbel, -dub'bel, bn., bw. (*tienvoudig*).
Tien gebo'den, o. mv.: deze ontving Mozes op de berg Sinaï, 1300 v. C.; Ex. 20; scherts. de 10 vingers.
Tiengeme'ten, o. mv. (*eilandje in het Haringvliet*); zie Gemet.
Tiengul'denstuk, o. –ken (*tientje*; vroeger: *gouden Willem,* ± *f 9,90–f 10,00*): *gouden –stukken* kan men a. d. Rijksmunt vrij doen aanmunten; **–ling,** m. –en (*Rom. zilvermunt, gelijk a. d. Grieksche drachme,* ± *f* 0.48); **–maal,** bn. en bw. (*tien-keer*): *hij heeft die anekdote al – verteld*; **–man,** m. –nen (*lid van een tienmanschap in oud-Rome,* inz. *van* 451–449 v. C., *decemvir*); **–ponder,** m. –s (*kanon; kogel*); verg. b.v. Achtponder; **–regelig,** ook **–re'gelig,** bn. (*hebbende 10 regels*): *een – couplet*; **–stammenrijk,** o.; zie Israël; **–stui'versgast,** m. –en (Z.-N. *spion, verklikker*); **–stui'verstuk,** o. –ken (*halve gulden; Ned. standpenning*); **–tal,** o. –len (*tien eenheden, tien gelijksoortige zelfstandigheden*): *een – dagen, een – flesschen*; **–tal'lig,** bn. (*tiendeelig*): *het – stelsel.*
Tien'tje, o. –s (1 *tienguldenstuk, Ned. goudstuk van f 10*; 2 R.-K. $^1/_{15}$ *deel van een rozenkrans of* $^1/_5$ *deel van een rozenhoedje*; 3 $^1/_{10}$ *deel van een heel lot in de Ned. staatsloterij*): 1 *hij gaf hem een –*; 2 *met godsvrucht een – bidden*; 3 *een – in de jongste trekking der staatsloterij spelen*; verg. Twintigje.
Tien'urendag, m. –dagen (*werkdag van 10 uren*); **–voud,** o. –en: *100 is een – van 10*; **–voudig,** bn. en bw. (*tienmaal de vorige waarde*): *dat stuk grond heeft nu een –e waarde; de schade – vergoeden*; ook –vou'dig; **–'werf,** bn. en bw. (*tienmaal*): *een – hoezee; iets – herhalen*; **–zij'dig,** bn. (*met tien zijden*): *een –e veelhoek.*
Tier, v. (*groei, welige was; aard*): *er zit geen – in; hij heeft hier geen –,* genoegen, raad.
Tiërceeren* (Fr. *tot op een derde verminderen*); **–ing***, v. –en (*het tiërceeren; het betalen van slechts* $^1/_3$ *v. e. vervallen [staatsschuld]-rente*): *de – door Napoleon, 1810.*
Tierelantijn', o.; **–en,** bn.; z. Tiretein.
Tier(e)lantijn'tje, o. –s (*soort van leeuwerik; versiersel van weinig waarde; grappige handbeweging*): *de moeder maakte allerlei –s voor het kind.*
Tierelie'ren, tierelierde, h. getierelierd (klankn. *zingen van vogels, kwinkeleeren*).
I. Tie'ren, tierde, h. getierd (*schreeuwen, drukte of geraas maken*): *wat – die kinderen op de speelplaats!* etymologisch = – **II.**
II. Tie'ren, tierde, h. getierd (*welig groeien, gedijen*): *de bloemen, de kippen – hier goed; ergens niet kunnen –,* aarden.
Tie'rig, bn. en bw.; –er, –st (*welig groeiend*): *die tarwe staat –*; fig. *het kind groeit –,* voorspoedig; *dat kind is niet –,* levendig.
Tiers-état', m. (Fr. *derde stand; burgers en boeren tegenover adel en geestelijkheid*).
Tie'ter, m. –s, **Tie'terken, Tiets'ken,** o. –s (Z.-N. *een klein wezen, kindje*; dim. *beetje*).
Tij, o. tijen (uit: *getij*: *eb en vloed*): *opkomend –,* wassend; *vallend –,* dalend; *dood – en spring–,* zie ald.; zegsw. *het – laten verloopen,* de gelegenheid laten voorbijgaan; spreekw. *Als het – verloopt, verzet men de bakens,* eig. als de stroom verloopt, worden de bakens verlegd; fig. als de omstandigheden veranderen, neemt men andere maatregelen.
Tijd*, m. –en (1 *opeenvolging van oogenblikken*: *tijdsverloop, tijdduur of tijdruimte; seizoen; tijdpunt*; 2 spraakk. *evenmatig deel v. e. vervoegd w.w.; vorm v. e. w.w. ter aanduiding van de tijd der handeling in het heden, het verleden, de toekomst*): 1 *de – gaat snel voorbij; de – voor iets nemen; na lange –, na verloop van –; het is nu knikker–, kersen–, oogst–; een werk, dat veel – vordert; op – beginnen; te rechter of te bekwamer –,* op het juiste uur; *het is etens–, kerk–; op – betalen; voor een tijdje,* een korte tijd; zegsw. *het is* (of: *wordt*) *hoog –,* men kan niet langer wachten; *die kleederdracht is uit de –,* verouderd; *woekeren met de –,* hem nuttig besteden; *– is geld,* in het goed besteden van de tijd ligt baat of winst; *komt –, komt raad,* als de tijd daar is, zal men wel raad weten; *bij – en wijle,* bij gelegenheid; *geen zorgen vóór de –,* voordat het noodig is; *er is een – van komen en van gaan; andere –en, andere zeden,* de zeden veranderen met de tijd; zie Gewonnen, Roos 2; 2 *de onvoltooid tegenwoordige – van het w.w. zijn; enkelvoudige tijden,* zonder hulpw.w., *samengestelde tijden,* met hulpw.w.
Tijd'affaire, v. –s (*speculatie, waarbij meestal de kooper geen geld, de verkooper geen fondsen heeft en later alleen het koersverschil vereffend wordt*); **–bepaling, Tijds'bepaling,** v. –en (*bepaling van de tijd*).
Tijd'besparing, v. –en: *dat is –.*
Tij'delijk 1 bn. en bw. (1 *voorbijgaand, vergankelijk*; 2 *voor zekere tijd*; 3 *wereldlijk, wereldsch*; 4 Z.-N. *bijtijds, vroeg*): 1 *het –e leven, de –e goederen, alles hier op aarde is maar –*; 2 *een –e benoeming; – aangesteld*; 3 *het – gezag en het geestelijk of kerkelijk*; 4 Z.-N. *zorg, dat gij – komt; – opstaan*; **2** als zn. **–e,** o.: *het tijdelijke zegenen* (of: *het – met het eeuwige verwisselen*), sterven.
Tij'deloos*, tij'loos*; zie Herfsttijloos.
Tij'dens, vz. (*gedurende*): *– de oorlog.*
Tijd'geest, m. (*algemeen heerschende denkwijze in zeker tijdsgewricht,* dikwijls met ongunstige bijbet.): *Da Costa (1798–1860), de kampioen tegen de –*; **–genoot***, m. –en: *Hooft was een – van prins Maurits,* leefde in dezelfde tijd; vr. **–e***; **–granaat,** v. –granaten; zie Schokgranaat.
Tij'dig, bn. en bw.; –er, –st (*op tijd, bijtijds; vroeg[tijdig]*): *–e maatregelen; ik was – aan het station*; **–heid,** v.
Tij'ding, v. –en (*bericht, nieuws*): *– brengen*; verkl. tijdinkje, o. –s; **–zaal,** v. –zalen (*zaal,*

vestibule, waarbinnen een dagblad-redactie nieuws, kranten enz. ter lezing aanplakt).

Tijd'korting, v. –en (*tijdverdrijf*, inz. *uitspanning, waarmee men zich bezig houdt in de niet voor werken bestemde tijd*); **–kring,** m. –en (*tijdruimte, tijdperk, tijdvak*; sterrenk. *een tijdsverloop van een zeker aantal jaren, waarin dezelfde verschijnselen zich in dezelfde orde van vroeger herhalen*); **–lang,** bw. (steeds met *een*: *gedurende eenige tijd*): *de vrede was nu een – verzekerd.*

Tijd'maat, v. –maten (muz. *tempo*); **–meter,** m. –s (*klok, werktuig, dat de tijd meet, chronometer*); **–opname,** v. –n (foto: *het tegengestelde v. e. momentopname*; sport, bij een wedstrijd: *het nauwkeurig vaststellen van de tijd van vertrek en aankomst*); **–opnemer,** m. –s (*persoon, met tijdopname belast*); **–passeering*,** v. –en (*tijdkorting*): *iets doen voor –*; **–perk,** o. –en (*tijdvak*; inz. *afdeeling der geschiedenis*): *het – der Fransche revolutie*; **–punt,** o. –en (*tijdstip; merkwaardige gebeurtenis, waarvan men begint te rekenen*); **–regeling,** v. –en (*regeling van de tijd*); **–rekening,** v. –en (*wijze, waarop men de tijd indeelt en v. e. zeker punt af begint te rekenen; jaartelling in de geschiedenis*): *– van betaling,* (handel) berekening, die de nieuwe vervaldag leert bepalen, wanneer eenige op verschillende tijdstippen vervallende geldsommen niet op de eenmaal bepaalde tijd maar vroeger of later ineens worden afgedaan; **–rekenkunde,** v. (*chronologie*); **–rekenkundig,** bn.

Tijd'roovend*, –roo'vend, bn. (*veel tijd eischend*): *een – werk*; **–ruimte,** v. –n (*tijdsbestek, tijdvak*); ook, Tijds'ruimte.

Tijds'bestek, o. (*bepaalde tijdruimte*): *alles werd in een kort – afgedaan.*

Tijd'schrift, o. –schriften (*periodiek geschrift, maand- of weekblad*): *een – oprichten.*

Tijds'gewricht, o. –en (*korte tijdruimte, waarin de loop der* [*staats*]*zaken, gebeurtenissen, een keer neemt*): *een hachelijk –*, keerpunt in de historie; **–omstandigheid,** v. –heden (*toestand in zeker tijdsgewricht*); **–orde,** v. (*chronologische volgorde*): *de gebeurtenissen naar – vermelden*; **–ruimte,** v. –n; zie Tijdruimte.

Tijd'stip, o. –pen (*tijdpunt; oogenblik*).

Tijd'stroom*, m., in de derde bet. –en (*gang des tijds; tijdgeest*; ook: *graphisch overzicht der geschiedenis*).

Tijds'verloop, o. (*tijdduur, voortgang van tijd*): *binnen, na een – van tien jaar is dit alles volgebouwd*; **–verschil,** o. –len: het – van plaatsen, die 180° ten O. of ten W. van A'dam liggen, bedraagt 12 uur.

Tijd'tafel, v. –s (1 *lijst van jaartallen met korte aanstipping der feiten*; 2 *lijst, aanduidend hoe laat het elders is, als het te Amsterdam 12 uur 's middags is*): 1 *een Vaderlandsche Geschiedenis met –*; 2 *men ziet op een –, dat, als het te Amsterdam 12 u. is, het te Parijs 11.50 uur, te Berlijn 12.35 uur, te Batavia 7.50 uur 's namiddags is.*

Tijd'vak, o. –ken (gesch. *afdeeling, zeker aantal jaren*: *tijdsverloop tusschen eenige merkwaardige gebeurtenissen*): *men kan de geschiedenis der aardkorst verdeelen in vijf –ken*; **–verdrijf,** o. (*uitspanning, tijdkorting*); **–verlet,** o. (Z.-N. *tijdverlies*); **–verlies,** o.; **–vers,** o. –verzen; zie Chronicum; **–verspilling,** v.; **–wijzer,** m. –s (*kalender, almanak*), w. g.

Tij'en, tijde, i. getijd; zie vlg. woord.

Tij'gen, toog, i. getogen (vero. of licht ironisch: *gaan, trekken*): *de Ridder tijgt fluks aan 't werk; ze zijn naar 't Heilige Land getogen*; (vroeger: *tieën, tiegen*).

Tij'ger*, m. –s, –en (Gr.-Lat. tigris: 1 dierk. *groot, katachtig roofdier met gestreepte huid, in geheel Azië, op Sumatra, Java, Bali*; Lat. felis tigris; 2 fig. *iem. met een natuur, eigenschappen als een tijger*; *wreedaard*): 1 *gevecht tusschen een – en een buffel; wreed, bloeddorstig als een –*; 2 *Nero, de bloeddorstige –*; **–achtig,** bn. (*als een tijger*): *de jaguar is een – roofdier*; **–in',** v. –nen (*wijfjestijger*); **–gevecht,** v. –en (*gevecht tusschen tijgers of tegen een tijger*); **–hond,** m. –en (*hond, gevlekt als een tijger, Dalmatische hond*); **–kat,** v. –ten; zie Serval; **–kooi,** v. –kooien (*hok van een tijger*); **–lelie,** v. –s, –leliën (*lischachtige sierplant uit Mexico*; Lat. tigridia pavonia); **–slang,** v. –en (*slang met gevlekte huid, 7 of 8 m lang, niet vergiftig, in Z.-Azië*; Lat. python molurus); **–val,** v. –vallen (*val om een tijger te vangen*); **–vel,** o. –vellen.

Tij'glas, o. –glazen (scheepst. *zandlooper*).

Tij'haven, v. –s (*vloedhaven*, waarin nl. groote schepen enkel bij vloed binnenvallen).

Tijk (*overtrek van beddegoed*), **1** (voorwerpsn.), v. –en; **2** (stofn.), o.; **–wever,** m. –s.

Tij'loos*, v. –loozen; zie Tijdeloos.

Tijl Ui'lenspiegel; z. Uilenspiegel.

Tijm, m. (*lipbloemige plant: sterk riekende heestertjes, als sierplant* [Lat. thymus vulgaris] *en in het wild* [Lat. thymus serpyllum]).

Tij'rivier, v. –en; zie Getijrivier.

I. Tik, m. –ken (*het tikken, een niet harde klap of slag*): *een – op de deur, aan het venster; iem. een – om de ooren, op de vingers geven*; verkl. **–je,** o. –s (*een kleine tik; een kleine hoeveelheid, ietsje*): *een – mosterd*; fig. *een – ironie; heb een – geduld.*

II. Tik, m. –ken (Z.-N. *steek* **II**).

Ti'kar, v. –s (Mal. [*lig*]*mat*).

Tik'kel, m. –s (Z.-N. *stip, spatje*); **–tje,** o. –s.

Tik'kelen, tikkelde, h. getikkeld (Z.-N. [*be*]*stippelen*); verg. Tikkel.

Tik'ken, tikte, h. getikt (1 *zachtjes kloppen; een tik*[*je*], *tikken geven; een tikkende toon laten hooren*; 2 *typen*): 1 *op de ruiten –; aan het raam –; uw horloge tikt niet; wij hoorden de hanen der gewaren –*; zegsw. *iemand op de vingers –*, hem licht berispen bij een misslag; *ruiten –*; zie Ruit; 2 *goed kunnen –; een brief –; een getikt stuk.*

Tikkenhaan'*, m. –hanen (Z.-N. gew. *haan; assignaat; steek* **II**, verg. Tik **II**): *tikkenhaantjes maken*, keilen.

Tik'ker, m. (*typist*); **–ster,** v. –s.

Tik'kertje, o. –s (Barg. *horloge*).

Tik'schrift, o. (*getypt schrift*): *de antwoorden moeten in – toegezonden worden aan.*

Tik'tak, o. (klanknabootsing van het geluid van een klok enz.; *het tiktakspel*).

Tik'takken, tiktakte, h. getiktakt (1 *zachtjes tikken*; 2 *op het tiktakbord spelen*): 1 *een uurwerk, weefgetouw tiktakt*; 2 *een partij –*; *in de 17de eeuw schijnt men een onderscheid gemaakt te hebben tusschen – en verkeerspel*; **–takschijf,** v. –schijven (*steen voor het tiktakspel*); **–spel,** o. (*spel op een bord met schijven en dobbelsteenen*); **–takspeler,** m. –s.

I. Til, m. (*het tillen*): *daar is een heele – aan*; zegsw. *er is iets op –*, op 't punt van te gebeuren, op komst.
II. Til, v. tillen (1 *duivenhok*; 2 *vogelknip*; 3 *brugje over een smal water*): 1 *de duiven fladderen om de –*; 2 *er zitten twee vinken in de –*; 3 *een – heeft een los middenstuk, dat, recht opgehaald, de passage verhindert*; in deze bet. ook Tille. Misschien is Til **II** verwant met Til **I.**
Til'baar, bn. (*kunnende verplaatst worden*): *–bare have*, d. i. roerende goederen.
Til'bury, v. tilbury's (Eng. *licht, tweewielig rijtuig op veeren, met één paard*).
Til'da, v. –'s (Sp.-Port. typ. *het teeken ~*): een – wordt in Sp. woorden geplaatst boven de *n* als deze als *nj* wordt uitgesproken, in het Port. boven *a, e, o* om de neusklank aan te geven; Sp. Tilde.
Til'len, tilde, h. getild (*opheffen, met moeite opbeuren, met kracht oplichten*); zegsw. zie Paard en ook Zwaartillend.
Tim'bre, o. (Fr. *toonkleur*; ook: *zegel*).
Time is money (Eng. *Tijd is geld*).
Timekeeper*, m. –s (Eng. *chronometer*; scherts. *horloge*; sport: *tijdopnemer*).
Timi'de, bn.; –r, meest– (Fr. [Lat. timidus]: *beschroomd, verlegen; schuchter, bleu*).
Timiditeit', v. (Fr. [Lat. timiditas]: *bedeesdheid, bleuheid*).
Timmera'ge, v. –s (*getimmerte*). (g = zj).
Tim'merbijl, v. –en (*gereedschap*).
Tim'meren, timmerde, h. getimmerd (*in hout maken, houtwerk vervaardigen, in elkaar zetten, zagen, spijkeren, schaven enz.*; in het alg. *bouwen*): *een raam –; een schip –*; zegsw. *hij timmert niet hoog*, zijn verstand reikt niet ver; *er op –*, slaan; z. Bericht; **–gereedschap,** o. –pen (*hamer, schaaf, boor, beitel, vijl, schietlood*); **–hout,** o. (*hout, dat voor timmerwerk kan gebruikt worden*): zegsw. zie Hout; **–loods,** v. –en (*loods als werkplaats v. d. timmerman*); **–man,** m. –lieden, –lui (*iem., die het timmeren als ambacht uitoefent*); **–mansbaas,** m. –bazen (*meester-timmerman*); **–werf,** v. –werven (*timmerplaats*); **–werk,** o. (*werk voor of van den timmerman*).
Timocratie', v. –tieën (Gr. timos = schatting, eer: *republikeinsch staatsbestuur, waarbij een bepaald vermogen recht geeft op staats- en eereambten; geldregeering*; ook: *staatsbestuur, waarvan het grondbeginsel politieke eerzucht is*).
Ti'mon 1 m. Atheensch burger ten tijde van de Peloponnesische oorlog, door de trouweloosheid zijner vrienden, menschenhater geworden; **2** m. –s (*menschenhater*).
Timp, m. –en (*tip, naar voren overstekende punt van kap of keuvel; spits, smal uitloopend uiteinde*); zie Timpje.
Timpaan', Gr. tympanon = trommel, gevelsteen, **1** o. –s (*vierkant ijzeren raam aan de boekdrukpers*); **2** o. en v. –panen (bouwk. *deurboogveld: de open driehoekige of ronde ruimte*, d. i. *het veld van de boog boven een deur, boven een portiek, van een fronton; geveldriehoek; trommelvlies*).
Timp'je, o. –s (*langwerpig, spits broodje*).
I. Tin, o. (*metaal met S. G. v. 7.3, smeltpunt 232° C.; het komt niet in gedegen toestand voor*): *Engelsch –; – van Banka.*
II. Tin; zie Tinne.
Tin'achtig, bn. (*lijkende op tin*); **–ader,** v. –aders (*ader in een tinmijn*).
Tinctuur', v. –turen (Lat. tinctura: *verving*; inz. *sterk aftreksel van kruiden, meestal op een geestrijk vocht*): *– van valeriaan.*
Tin'erts, o. (*verbinding van tin en zuurstof; tinsteen*); **–foelie,** v. (*bladtin, dienend tot het van achteren bedekken van spiegelglas; stanniool*).
Tin'gel, m. –s; zie Tengel.
Tin'gelen, tingelde, h. getingeld (klanknabootsing: *klingelen*; *slecht pianospelen*): *de heele dag op de piano –.*
Tin'gelin'g(eling)', tw. (klanknabootsing van het bellen).
Tin'gel-tangel, m. –s (ongunstig: *café-chantant van gering allooi*); z. Getjangel.
Tin'handel, m. (*klein- en groothandel in tin*).
Tink, v. –en (Z.-N. *zeelt*).
Tin(g)'kah, v. –'s (O.-I. *kuur, gril*).
I. Tin'kelen, het · de, h. getinkeld (*klingelen met bellen*): *de bellen der kudde –.*
II. Tin'kelen, tinkelde, h. getinteld (Z.-N. *tintelen*).
Tin'ken, tinkte, h. getinkt (Z.-N. *tampen, tinkelen* **I**).
Tin'mijn, v. –en (*mijn, waaruit tin gewonnen wordt*): *de –en van Banka.*
Tin'ne, tin, v. –nen (*tandvormig bovendeel van de muur van tempel of kasteel*; overdr. *top*): *de –nen v. d. tempel van Jeruzalem.*
Tin'negieter, m. –s (*werkman, die tin giet en verwerkt*): zegsw. *politieke –*, iem., die in staatkunde liefhebbert, ontleend aan een blijspel van *L. Holberg*, een Deen: (in onze taal uit het Hoogduitsch vertaald) *„De staatkundige Tingieter"* in 1766; **–gieterij, –gieterij',** v. –en (*werkplaats v. d. tinnegieter*); **–goed,** o. (*tinnen vaatwerk*); **–kast,** v. –en (*bergplaats van tinnegoed*).
Tin'nen, bn. (*van tin gemaakt*): *e. – kroes.*
Tin'schuitje, o. –s (*blokje tin in schuitjesvorm*); **–soldeer,** o. (*soldeersel van tin*); **–steen,** o. (*tin met zuurstof verbonden*).
Tin'sen, tinste, h. getinst (Z.-N. *sarren, tergen*).
I. Tint(o), m. (*roode Spaansche wijn*): *– is wijn van Andalusië* (Spanje).
II. Tint, v. –en (Fr. teint, Lat. tinctum [tingere = verven]: *kleur[schakeering]*; *de graad van sterkte van kleuren*): *halve – of midden–*, tusschenkleur; –je, o. –s.
Tin'tel 1 v. (*verkoold of verbrand linnen*); **2** m. (*prikkeling van de koude*); **–doos*,** v. –doozen; zie Tondel.
Tin'telen, tintelde, h. getinteld (1 *flonkeren*; 2 *zacht geprikkeld worden, steken*): 1 *de sterren –*, flikkeren; *de oogen – van vreugd*; 2 *de vingers – van de kou*; **–ing,** v. –en.
Tin'teloogen*, tinteloogde, h. getinteloogd (*met de oogen knipperen tegen het helle licht in*; ook: *schitteren van vuur enz.*).
Tin'teltonnetje, o. (*tondeldoos*): volkst. *ik stootte mijn – zoo erg*, gezegd, als het in de pink trilt, wanneer men zijn elleboog stoot; *'t scheen, dat hij zich eerst bezon, toen hij 't korte pijpje stopte, 't aanstak aan zijn tintelton.*
Tin'ten, tintte, h. getint (*kleur geven*): *een blos tintte zijn wangen*, kleurde; *blauw getint.*
Tintinna'bulum, o. (Lat.) –bula, Ned. –s (Lat. *klokje, belletje [in gebeeldhouwd paneel]*).
Tin'werk, o. (*tinnegoed*).
I. Tip, m. tippen (*punt, uiteinde*): *de – van een das; een – van de sluier oplichten; de*

vaas stond op het –je van de tafel, randje.
II. Tip, m. –s (Eng. *inlichting door een ingewijde*, inz. *bij wedden, speculeeren enz.*).
Tip'muts, v. –en (*puntige vrouwenmuts*).
Tip'pel, m. in zegsw. *het is een heele –*, wandeling; *aan* (ook: *op*) *de – zijn*.
Tip'pelen, tippelde, h., i. getippeld (*met kleine passen snel loopen*): *elke morgen –de de oude Bastiaans naar zijn kantoor*.
Tip'pen, tipte, h. getipt (*afpunten*): *het haar –*, korten; *de vleugels van een vogeltje –*, de tippen er af snijden.
Tipsy, bn. (Eng. *aangeschoten, wat dronken*).
Tip'-top 1 m. –s (*snel-fotografiezaak voor goedkoope portretjes*); **2** bn., bw. (*v. de bovenste plank*): *dat is –––*; **–je,** o. –s (*het fotogram*).
Tira'de, v. –s (Fr. [*theatraal uitgesproken*] *woorden-, volzinnen-, verzenreeks; lange gedachtenwithaal*; muz. *eenige slepend verbonden op- en neergaande noten*).
Tirailleeren* (Fr. mil. *in verspreide vechtorde vuren*). Fr. freq. van tirer = vuren.
Tirailleur', m. –s (Fr. mil. *soldaat, optredend, vurend in de verspreide vechtorde*); **–slinie,** v.; **–svuur,** o.; lees *–raljeur*.
Tiran', m. tirannen (Fr. tyran, Gr.-Lat. tyrannus: *dwingeland, wreedaard*): *Nero en Domitianus waren gruwzame –nen*.
Tirannie', –nij', v. –ën, –en (Fr. tyrannie: *dwingelandij*); **tirannick',** bn. en bw. (Fr. tyrannique: *wreed, willekeurig*).
Tiranniseeren* (Fr. tyranniser: *hard behandelen; den baas spelen over*): *iem. –*.
Tiras', v. –sen (Fr. tirasse v. tirer = trekken: *sleepnet, om patrijzen te vangen*).
Tirasseeren* (Fr. *met een tiras vangen*).
Tiretein', o. –en (Fr. tiretaine: *grove stof van half wol en half katoen*); **–en,** bn. (*van –*).
Tissu', o. tissu's (Fr. *weefsel; geweven omslagdoekje*); verkl. tissuut'je, o. –s.
Ti'tan, m. myth., een der Titanen; inz. bijnaam van Helius, zoon van Hyperi'on en van Prome'theus, zoon van Jape'tus.
Tita'nen, ti'tans, m. mv. (Gr. titaan = eig. een zonnegod: myth. *reuzen, hemelbestormers, door Zeus i. d. Tartarus geslingerd*).
Tita'nenarbeid, m. (fig. *zware arbeid*).
Tita'nia, v. (*koningin der elfen*); z. Oberon.
Tita'nisch, bn., bw. (*reusachtig, geweldig groot*): *een – geweld; een –e arbeid* of een: **Ti'tansarbeid,** m. (*reuzenwerk*).
Ti'tel, m. –s (Lat. titulus: 1 *ambtsnaam, rangnaam, eerenaam van personen*; 2 *benaming van een boek, opschrift* [*op de eerste bladzijde*]; 3 *onderdeel van een wetboek*; 4 *de inhoud van zulk onderdeel; rechtsgrond*; 5 *bewijsstuk, akte*; Z.-N. *effect* [cf. Fr. titre]): 1 *de – van doctor; die generaal kreeg de – van veldmaarschalk*; zie Bijlagen; 2 *de – van dat boek belooft veel; welk is de – van uw lezing?* 3 *het eerste boek v. h. wetboek van koophandel telt 10 –s*; 4 *iets als – aanvoeren*; Z.-N. *schijnbare –*, zonder rechtsgrond; 5 *de –s waren gestolen*; zie ook Fransche –; **–blad,** o. –bladen (*eerste blad van een boek, dat de titel of de naam van het boek bevat*).
Ti'telen, titelde, h. getiteld (*een titel geven*).
Ti'telplaat, v. –platen (*plaat tegenover het titelblad*); **–rol,** v. –len (toon. *rol van de*[*n*] *hoofdpersoon, naar wie*[*n*] *het stuk heet*); **–vignet,** o. –ten (*vignet op het titelblad*); **–voerend,** bn. Z.-N. (*de titel dragend*): *– lid v. e. handelsrechtbank*.
Ti'tiaan, It. schilder, 1476 of 1477–1576.
Titra'ge, v. (Fr. *het bepalen van het gehalte*, b.v. *van zuren; gehalte*). (g = zj).
Titreeren* (Fr. *het gehalte bepalen*).
Tit'tel, m. –s (*stippel, punt, teeken*): *er mag geen – aan ontbreken*, niets; zie Jota.
Titulair', bn. (Fr. *de titel voerend zonder de functie te bekleeden*): *korporaal –, sergeant –*, niet-effectief.
Titula'ris, m. titularissen (Lat. *persoon, die zekere titel voert, titeldrager*).
Titulatuur', v. –turen (Lat. *betiteling; al de titels van een persoon*): *wat is zijn –?*
Tituleeren* (*betitelen*): *hoe moet ik hem –?*
Ti'tus, m. zoon v. Vespasianus: geb. 41 n. C., Rom. keizer van 79–81, verwoestte in 70 Jeruzalem; zie ook Coliseum.
Ti'voli 1 eig. stad ten N.O. van Rome, uitspanningsoord; **2** naam v. e. plezierтuin, buitencafé; **–theater,** o. –s (*zomertheater*).
Tja'bé, v. (O.-I. *lange, zoogenaamde Spaansche peper*).
Tjalk, v. –en (Friesch: *zeilvaartuig met platte bodem en ronde voorsteven*); **–schip,** o. –schepen; **–schipper,** m. –s.
Tjan'doe, o. en v. (O.-I. *suikerachtige uitdruipsels, toebereide opium*): *van – worden balletjes gekneed voor de opiumpijp*.
Tjan'gelen, tjangelde, h. getjangeld (klank-n. *slechte snarenmuziek maken*): *dit meisje blijft maar op de gitaar –*.
Tjan'ken, tjen'ken, tjankte, h. getjankt (*huilen* b.v. *van honden*); **–er,** m. –s.
Tjap, v. –s (O.-I. *zegel, stempel, merk*): in samenstellingen: *druk–*.
Tjelempoeng', v. –s (*mandoline* [*met dertien snaren*] *bij de gamelang-muziek*).
Tjerk, v. –en (*Amerikaansche houtsnip*).
Tjeu'kemeer, o. (aardr. *het grootste der meren van Friesl. in het Z. der provincie*).
Tji, v. tji's (*rivier* in de Soenda-landen, W.-Java): Tji-Liwong enz.; z. Kali.
Tjif'tjaf, m. –fen (*tuinzomervogeltje, naar het geluid dat het dier maakt*; Lat. phylloscopus c. collybita).
Tjil'pen, tjilpte, h. getjilpt (*piepen van vogels*): *de musschen –*.
Tjin'gelen, tjingelde, h. getjingeld ([*langzaam*] *bellen of luiden*).
Tjin'tjangen (O.-I. *in stukken hakken*).
Tji'tjak, v. tjitjaks (O.-I. *gecko*).
Tjo'ba (O.-I. *komaan, laat ons beproeven*).
Tjoe'ma, bw. (O.-I. *tevergeefs; kosteloos*).
Tjok, m. –ken (Z.-N. gew. *onderste gedeelte v. e. boom of struik*).
Tjok'vol, bn. (*stikkensvol, propvol, tot aan de nok gevuld*): *de concertzaal was –*.
Tjot'ter, v. –s (Friesch: *klein zeilvaartuig*).
Toast, m. –en (Eng.); **–en;** z. Toost(en).
Tob'be, v. tobben (eig. *vat met twee ooren*: [*wasch*]*kuip; balie*); verkl. *tobbetje*, o. –s.
Tob'ben, tobde, h. getobd (1 *zwaar werken, zich afsloven*; 2 *sukkelen, niet vooruitkomen*; 3 *malen, vol zorg zijn*): 1 *zij tobden van de eene dag op de andere*; 2 *met een ziek kind erg –*; 3 *wat tobt ge toch? over iets –*.
Tob'ber, tob'berd, m. –s (*sloof, sukkelaar*).
Tob'ster, v. –s; **–berig,** bn.; –er, –st (*aldoor tobbende, zwaartillend, malende*); **–berij',** v. –en (*afsloving, gezeur, moeite, gemaal*).
To'bogan, to'boggan, v. –s (eig. *een Indiaansche slee uit Canada*: 1 *slee voor hellingen in bergstreken*; 2 *kermis-rutschbaan*,

waarbij men op een bankje van een hoogte afglijdt): 1 de – heeft met ijzer beslagen glijroeden; men ligt er voorover op en stuurt met de voeten; 2 *de – vormde een der grootste aantrekkelijkheden*; ook Tobo'(g)gan.

Toccadiel'je, -dil'le, o. (It. *tiktakspel*).

Tocca'ta, v. –'s (It. toccare = tasten, toetsen: muz. *stuk voor toetsinstrumenten*): de – heeft een zeer beweeglijk karakter.

Toch 1 bw. van wijze, uitdrukkende o. a. verzekering, ongeduld, gebod, verwondering, nieuwsgierigheid: *kom –*, [a]) niettegenstaande alles, [b]) ongeduld uitdrukkende, gebod, verzoek; *is het – waar?* werkelijk? *je zult – niet wegblijven? je bent – een mensch; waarom –? hoe –? waar zou hij – zijn? maar jongen dan –! wien bedoel je –? – niet? klets – niet*; **2** voegw. bijw. 1 tegenstelling; *al is hij rijk, – is hij niet gelukkig*, evenwel; 2 redegevend: *waarom den leerling niet bevorderen, hij is – ijverig*.

Tocht, m. in bet. 2, 3, 4 en 5 –en (1 *trek, zuigwind*; 2 *trek, begeerte*; 3 *reis, het trekken naar een plaats*; 4 van een leger enz.: *het optrekken, marsch*; 5 *treksloot*; 6 Z.-N. *vruchtgebruik*): 1 *op de – zitten, men voelt hier geen –je*; 2 *allerlei – des harten*; zie Hartstocht; 3 *ze deden een – naar het H. Land*; verg. Zee–; 4 *Napoleons – naar Rusland*; z. Terug–, Veld–; 5 *in het water van de –*; 6 *de – van iets hebben*.

Tocht'band, o. (*band van allerlei stof voor kieren om de tocht af te sluiten*); **–deken,** v. –s (*deken, voorhang om de tocht tegen te gaan*); **-deur,** v. –en (*binnendeur, vooraan in een gang, tegen de tocht*).

Toch'ten, het tochtte, h. getocht (1 *trekken van de wind*; 2 *de tocht doorlaten*): 1 *wat tocht het hier!* 2 *dit raam tocht*.

Tocht'gat, o. –gaten (*luchtgat, trekgat; plaats, waar het meestal tocht, bv. slecht gebouwd huis*); **–genoot*,** m. –en (*reisgezel*); vr. **–e*.**

Toch'tig, bn.; –er, –st (*winderig, trekkerig*).

Tocht'lat, v. –ten (*lat met schapevacht of andere stof er langs op de vensterkieren tegen de tocht*); **–raam,** o. –ramen (*buitenraam, dubbelraam om de tocht af te sluiten*); **–scherm,** o. –en (*kamerschut tegen de tocht*), of **–schut,** o. –ten; **–sloot*,** v. –slooten (*poldersloot, waardoor het water afloopt*).

Tod, tod'de, v. todden (*lomp, vod, prul*): *de todden slepen haar na*; **–denkoopman,** m. –kooplui; **-denpakhuis,** o. –zen.

Toddy, m. –'s (Eng. *warme grog, van rum, cognac, brandewijn enz. met water en suiker*).

Toe, bw. (1 *in de richting naar*; 2 *tot aan een grens*, meestal versterking van *tot*; 3 *tegemoet, tegen*; 4 *dicht*, meestal elliptisch; 5 *een versterkende, voortzettende beweging te kennen gevend*; 6 *aansporing te kennen gevende*): 1 *ergens naar – gaan*; 2 *tot nu –; tot daar –*; 3 *hij kwam naar mij –; dat lacht mij –*; 4 *doe die deur –*; dit bijw. komt soms ook wel voor in bijv. gebruik: *een –ë deur, een –ë auto*, gesloten; verder in samenst. met zn.: *een –kachel* (tegenstell. *van open haard*), *een –beurs, een –deur*; 5 *klets maar –, dacht ik*; 6 *–, vooruit!* in scheidbare samenst., o. a. met de bet. van [a]) *dicht*, [b]) *in de richting van*; zie –bakeren, –voeren enz.; de vd. worden aaneen geschreven: *toegebakerd* enz.

Toe'ak, m. (O.-I. *palmwijn*).

Toe'an, m. –s (O.-I. *heer, meester*; ook aanspraak [2de pers.], *mijnheer*); **–bezaar',** (besar), de groote heer: 1 chef, directeur, 2 gouverneur-generaal.

Toean'koe, m. –s (In de Mal. sprekende landen: *vorstelijke titel*).

Toe'bakeren, bakerde –, h. toegebakerd (*inbakeren, goed er in stoppen tegen weer, kou of wind*): *een kind al te zeer –*; **–bedeelen*,** bedeelde –, h. toebedeeld (*als deel toestaan, geven*): *deze akker is u bij de boedelscheiding –bedeeld*; **–behooren* 1** behoorde –, h. toebehoord (*behooren aan, het eigendom zijn van*): *die weide heeft mij nog eens – behoord*; **2** o. (*datgene, wat bij iets behoort* [*om volledig te zijn*]): *geleverd, een rijwiel met –*; **–behoorde,** o. –n (Z.-N. *toebehooren* **2**); **–bereiden,** bereidde –, h. toebereid (*naar behooren bereiden, klaarmaken om gegeten, gebruikt enz. te worden*): *de salade smakelijk –*; **–bereiding,** v. –en: *de – liet te wenschen over*; **–bereidselen,** o. mv. (*al, wat dient om iets gereed te maken of te doen slagen*): *– tot de ontvangst; – tot een reis; – maken om*; **–beurs,** v. (*gesloten beurs*); **–bidden,** bad –, h. toegebeden (*met een bede, biddende toewenschen*): *iemand Gods zegen –*; **–bijten,** de hond beet –, h. toegebeten (*in iets bijten, goed stevig bijten*; fig. *een voorstel aannemen; bijtend, snauwend zeggen*): *hij zal niet –; kat, beet hij haar toe*; **–brengen,** bracht –, h. toegebracht (*veroorzaken*): *iem. een nederlaag –*; **–dichten,** dichtte –, h. toegedicht (van *dichten*, d. i. *verzinnen*: *iemand zonder grond iets toeschrijven, hem als dader, maker noemen*): *dit krantenbericht wordt hem –gedicht*; **–dienen,** diende –, h. toegediend: *iem. een straf, berisping –; een geneesmiddel –; de laatste sacramenten –*.

Toe'doen 1 deed –, h. toegedaan (1 *dichtdoen, sluiten*; 2 fig. *helpen, baten, invloed uitoefenen*): 1 *de deur –; ik heb vannacht geen oog –gedaan; een oog –*, fig.; zie Deur; 2 *dat doet er niet –; hij kan er niets aan –*; nog: *er het zwijgen –*, niets meer op zeggen; **2** o. (*hulp, bijstand; medewerking*): *dat is buiten mijn – gebeurd*.

Toe'doeng, v. –s (O.-I. *deksel, sluier, dekkleed*; inz. *ovaalvormige, platte zonnehoed*, b.v. *van gevlochten palmbladeren*).

Toe'dracht, v. (*de wijze, waarop zich iets heeft toegedragen*): *de geheele – der zaak mededeelen*, d. i. heel het beloop.

Toe'dragen, droeg –, h. toegedragen (1 *hebben, vervuld zijn met* in bep. zegsw.; 2 refl. *gebeuren*): 1 *iem. achting –; iem. een goed hart –*; 2 *ik vertelde, hoe zich alles had toegedragen*, de toedracht; nog: Z.-N. *aan iets –*, er bij verliezen.

Toe'ëigenen, zich iets, eigende z. –, h. z. toegeëigend (*zich in het bezit stellen van, meestal wederrechtelijk*); **–ing,** v.

Toef, v. –en (Fr. touffe: *dot, pluk, bos*).

Toe'felen, toefelde, h. getoefeld (Z.-N. *afranselen*; fig. *bedriegen*).

Toe'gaan, ging –, i. toegegaan (1 *dichtgaan*; 2 *gebeuren, voorvallen*): 1 *het raam is door de wind –gegaan*; 2 *het is er vreemd –gegaan*, er zijn vreemde dingen gebeurd.

Toe'gang, m. –en (*weg, waarlangs men ergens kan komen*): (*vrije*) *– hebben*, d. i. vrij mogen binnengaan; *– verleenen tot; de – weigeren; de –en tot de stad*, wegen, poorten; **–gangsbewijs,** o. –zen (*bewijs van toe-*

gang); **–gangsbiljet,** o. –ten; **–gangs-examen,** o. (Z.-N. *toelatingsexamen*); **–-gangskaart,** v. –en; **–gan'kelijk,** bn. (*te genaken*): *dat fort is van twee kanten –*; fig. *deze minister is nog al –*, genaakbaar; *voor iedereen, het publiek –*, iedereen mag er heengaan zonder entree te betalen, lid te zijn enz.; **–gan'kelijkheid,** v.; **–gedaan,** bn.: *ik ben hem zeer –*, genegen; *een meening zijn –*, meenen; **–geef'lijk, toege'felijk,** bn. en bw.; –er, –st (*inschikkelijk*); **–geef'-lijkheid,** v.; **–genegen,** –gene'gen, bn.; –genegener, –genegenst (*gunstig gezind*): *uw – A.*; **–gene'genheid,** v.; **–geven,** gaf toe, h. –gegeven (1 *geven boven 't bedongene, meer dan noodig is*; 2 fig. *inwilligen, toestaan; met zachte inschikkelijkheid handelen*; 3 [*zijns ondanks*] *moeten erkennen*): 1 *op de koop iets –*, d. i. bovendien geven; *op de koop –*, verliezen; *de solist gaf nog iets toe; hij geeft u niets toe in kennis*, doet niet voor u onder; 2 *men moet kinderen niet te veel –*, door de vingers zien; *aan zwaarmoedigheid –*, zich niet tegen verzetten; 3 *ik geef toe, daar heb je gelijk in; niet willen –; dat zal iedereen –*; Z.-N. *iem. iets –*, in staat achten tot; **–ge'vend,** bn. en bw.; –er, –st (1 *inschikkelijk*; 2 spraakk. *concessief*): 1 *– zijn voor de fouten van anderen*; 2 *de –e bijzin drukt uit een vergeefsche oorzaak*; **–ge'vend-heid,** v. (*meegaandheid*); **–geving,** v. (*in-williging*).

Toe'gift, v. –en (*toemaat, doorslag*): *als toegift speelde hij „Ave Maria"*; **–gooien,** gooide toe, h. toegegooid (1 *gooien in de richting van*; 2 *dichtgooien*): 1 *iem. de bal –*; 2 *de deur –*; **–grendelen,** grendelde –, h. –-gegrendeld (*met een grendel sluiten*).

Toe'grijpen, greep –, h. –gegrepen (*plotseling de hand*[*en*] *uitsteken om iets te grijpen*): *met beide handen –*, fig. een voorstel enz. met graagte aannemen; **–groeien,** groeide –, i. toegegroeid (*dichtgroeien*): *de sloot, die wonde gaat –*; **–halen,** haalde –, h. –gehaald (1 *dichttrekken*; 2 fig. *inniger verbinden*): 1 *de deur achter zich –*; 2 *de banden der vriendschap –*; **–happen,** hapte toe, h. toegehapt: *de hond hapte toe; hij wou niet –*; verg. Toe'bijten.

Toe'hoorder, m. –s (*iem., die toehoort of luistert*): *de –s waren getroffen*; **–deres',** v. –sen.

I. Toe'hooren*, hoorde –, h. toegehoord (*aanhooren, luisteren*): *aandachtig –*.

II. Toe'hooren*, het hoorde –, h. –gehoord; zie Toebehooren **1, 2.**

Toe'huis, o. –huizen (*geen winkelhuis, een gesloten huis*); **–juichen,** juichte –, h. toegejuicht (*juichend toeroepen, met gejuich, luide betuigingen van bijval begroeten*, ook fig.): *een voorstel –*; **–juicher,** m. –s; **–juiching,** v. –en; **–kaatsen,** kaatste –, h. –gekaatst (*in de richting v. iem. kaatsen*): *elkander de bal –*, elkaar [a]) bevoordeelen, [b]) hatelijkheden zeggen, het antwoord niet schuldig blijven; **–kachel,** v. –s (*gesloten kachel*, tegenstelling van *open haard*).

Toe'ka, m. –'s (*pepervreter*).

Toe'kaart, v. –en (Z.-N. *postblad*); spreekt.

Toe'kang, m. –s (O.-I. *ambachtsman*; in samenst. *zijn werk makende van*): *–-a'jer*, waterdrager, *–-ka'joe*, timmerman, *–-lam'-poe*, vero., lampenist, *–-loa*, kleerkoop, *–-mas*, goudsmid, *–-me'dja*, tafelbediende.

Toe'keeren*, keerde toe, h. toegekeerd: *iem. de rug –*, [a]) eig., [b]) fig. niets meer met iem. willen te maken hebben; **–kennen,** kende –, h. toegekend (*erkennen, dat iem. op iets recht heeft, iem. iets toebehoort, iem. iets heeft; toewijzen, geven*): *iem. de eer –; iem. een recht –*, geven, toestaan; **–kijken,** keek –, h. toegekeken (*gadeslaan, naar iets kijken of zien*): fig. *hij mag –*, hij krijgt er niets van; **–komen,** kwam –, i. toegekomen (1 *geworden, bestuurd worden; ontvangen*; 2 [*toe*]*behooren*; 3 *rondkomen; genoeg hebben*): 1 *iem. gelden doen –*; 2 *dit komt mij toe*; 3 *kunt gij met uw traktement – ?* **–ko'mend,** bn. (*aanstaande*): *de –e week; het –e leven*, eeuwige; spraakk. *de –e tijd*, futurum; **–komst,** v. (1 *de tijd, die nog komen moet*; 2 *goede vooruitzichten, te wachten voordeel*): 1 *in de –; rekenen op de –; het kind is de –; de jeugd heeft de – in handen*; 2 *ik zie er niet de minste – in; die zaak heeft geen –*; **–kom'stig,** bn. (*later te gebeuren, nog te verwachten*): *uw – welzijn, –e moeilijkheden*; **–komstdroo-men*,** m. mv.; **–komstmuziek,** v. (*mooie vooruitzichten, plannen, waarvan men de verwezenlijking betwijfelt*): *ontwapening, –! –-krijgen,* kreeg toe, h. toegekregen (1 *er in slagen te sluiten*; 2 *er bij krijgen als toegift*): 1 *de deur niet –*; 2 *iets –*.

Toe'kruid, o. –en (*kruid, waarmede salade enz. toebereid wordt*); **–kunnen,** kon toe, heeft toegekund: *de deur kan niet toe; met iets –*, nl. rondkomen, genoeg hebben.

Toe'laag, toe'lage, v. –lagen (*vergoeding in geld boven het gewone*, d. i. *toeslag*): *een – voor 't bezit eener akte*; **–laat'baar,** bn.: *dat is niet – of on–*; **–laatbaarheid,** v.; **–lachen,** lachte –, h. –gelachen (*lachende iem. aanzien of groeten; vriendelijk, gunstig aanzien*): fig. *de toekomst lacht mij –*, schijnt mij rooskleurig; *dat plan lacht mij toe*, trekt mij aan; **–-last,** m. –en (*groot wijnvat, dat 640 flesschen wijn kan bevatten; naam voor een hotel*).

Toe'laten, liet –, h. toegelaten (1 *veroorloven*; 2 *toegang verleenen*; 3 *door'laten*): 1 *aan zijn kinderen alles –*, dulden van; *dit laat geen andere verklaring toe; oogluikend iets –*, door de vingers zien; 2 *iedereen wordt toegelaten*; 3 *twee toegelaten en drie afgewezen*; nog: *ieder jaar 24 kweekelingen –*, aannemen; *de deur –*, dichtlaten; **–lating,** v. –en; **–latingsexamen,** o. –s (*examen om toegelaten te worden tot een H. B. S., Gymnasium enz.*); **–latingskaart,** v. –en (O.-I., zie Permit); **–leg,** m. (*plan; onderneming*): *de – werd verijdeld*.

Toe'leggen, legde (lei, leide) –, h. toegelegd (geleid) (1 *dichtdoen, sluiten door iets er op te leggen*; 2 *toewijzen*; 3 *er op toegeven*; 4 *zijn best doen*; 5 refl. met *op*: *zich bevlijtigen, beijveren*): 1 *een graf –, een luik –*; 2 *een gratificatie –*; 3 *ergens geld op –*; 4 *het er op – om iem. te benadeelen*; 5 *z. – op Fransch*; **–-lichten,** lichtte –, h. toegelicht (*ophelderen, nader verklaren*): *met voorbeelden –*; **–lich-ting,** v. –en (*verklaring, opheldering*): *memorie van –*, stuk, ter nadere verklaring van een wetsontwerp enz.; **–loop,** m. (*het v. alle zijden naar iets toe komen, het samenkomen van veel menschen*): *deze winkel heeft de –*, trekt een menigte van klanten; *een enorme –*; **–loopen*,** liep toe, i. toegeloopen (1 *naar iem. loopen*; 2 *toestroomen*; 3 *uitloo-*

pen, eindigen op): 1 *hij kwam* (*op mij*) –; 2 *het volk liep toe*; 3 *spits* –, een spits uiteinde hebben; **–luisteren,** luisterde –, h. toegeluisterd (*aandachtig hooren naar, aan'hooren*): *aandachtig* –; **–maat,** v. –maten (*overmaat, iets boven de gewone maat*): – *geven*; **–maken,** maakte –, h. toegemaakt (*dichtmaken, sluiten*): *een deur, een brief* –; **–mand,** v. –en (*mand met deksel*).

Toem'bak, v. (O.-I. *lans, spies*).

Toe'meten, mat toe, h. toegemeten (*in iems. tegenwoordigheid meten, zooveel hij verlangt*).

Toen 1 bw.: *hij kwam* –, op die tijd; *van – af*; **2** vgw.: – *hij kwam, was het te laat,* op het oogenblik, in de tijd, dat.

Toe'naam, m. –namen (*bijnaam*; *naam, welke aan de voor- of familienaam is toegevoegd*), b.v. *Willem de Zwijger*; *alles zeggen, met naam en* –, in bijzonderheden.

Toe'nadering, v. ([*begin van*] *verzoening*): *van geen – willen weten*; – *zoeken.*

Toen'dra, v. –'s (*mosvlakte of -steppe, 's winters bevroren moeras* inz. *in Noord-Europeesch en Aziatisch Rusland*).

Toe'nemen, nam –, h., i. toegenomen (*krachtiger, sterker, talrijker worden, aanwinnen*; *vooruitkomen*; *vorderen*; v. e. ziekte: *erger worden*): – *in kracht*; *de bevolking zal in de mijnstreek* –; *de koorts is –genomen.*

Toe'neming, v. (*het toenemen*; *aangroeiing*): – *van werkzaamheden,* – *van bevolking.*

Toen'maals, bw. (*indertijd*): *hij was – in Indië,* destijds, in die dagen.

Toenma'lig, bn. (*van toen, van die tijd*): *de –e mode.*

Toen'tertijd, bw. (*in die tijd of die dagen*).

Toep, m. –en (Fr. toupe: Z.-N. *kuif*; *puntige muts of hoed*).

Toe'pad, o. –paden (*bijpad, korter pad*).

Toepas'selijk, bn. en bw.; –er, –st (*van toepassing zijnde*; *passend bij de omstandigheden* enz.; *aangewend kunnende worden*): *dat wetsartikel is hier* –; *dat is op hem* –; *een – opschrift*; *een – woord,* – *spreken*; **–heid,** v.

Toe'passen, paste –, h. toegepast (*aanwenden, gebruiken*; *te pas brengen*): *pas de opgedane kennis nu toe bij*; *pas het toe op u.*

Toe'passing, v. –en (*het toepassen*): *de – van de kettingregel,* gebruik; *iets in – brengen*; *dat is ook op u van* –; ook, het vermanende deel eener predikatie, als besluit.

Toer, m. in bet. 1, 2, 4, 5, 6, 7 –en (Fr. tour: 1 *reis, tocht, wandeling, rit*; 2 *kunststukje, goochelkunstje*; 3 *lastig werk*; 4 *beurt*; 5 *haarkrulsel*; *haartooisel*; *valsche haarvlecht,* vero.; 6 *streng koralen of parelen*; 7 *draai, wenteling*): 1 *wij deden een – door de fraaie omstreken*; 2 *die goochelaars, die acrobaten doen sterke –en,* kunsten; Z.-N. *iem. een – spelen,* een kool stoven; 3 *er een heele – mee hebben*; *dat is een heele* –; *dat is zoo'n – niet*; 4 *elk zal op zijn – spelen*; 5 *zij droeg een* –, *aan twee trosjes rozijnen niet ongelijk*; 6 *een – parelen*; 7 *het rad maakte 150 –en per minuut.*

Toe'rechten, rechtte –, h. toegerecht (*toebereiden*): *de salade* –, *het avondmaal* –.

Toe'reeden*, reedde –, h. toegereed (lit. t. *optakelen, uitrusten*): *een schip ten oorlog* –.

Toe'reiken, reikte –, h. toegereikt (1 *aangeven*; [*de hand*] *uitstrekken*; 2 *voldoende zijn*): 1 *iem. de hand* –; 2 *het reikt niet toe.*

Toerei'kend, bn. (*voldoende, genoegzaam*): *de voorraad was* –, *het geld was niet* –.

Toere'kenbaar, bn.: een misdaad is –, als ze gepleegd is met verstandelijk bewustzijn; de dader is dan toerekeningsvatbaar; met ontkenning minder juist van een persoon: *die man is niet* –, niet aansprakelijk voor zijn daden; **–re'kenbaarheid,** v.

Toe'rekenen, rekende –, h. toegerekend (*wijten, ten laste leggen*): *iem. iets* –.

Toerekeningsvat'baar; z. Toerekenbaar.

Toe'ren, toerde, h., i. getoerd (*een wandeling doen te paard of in een rijtuig, auto*): *wij toerden eerst door de stad.*

Toe'rijden; z. Aanrijden 6.

Toe'rijtuig, o. –rijtuigen (*gesloten rijtuig*).

Toeris'me, o. (*het reizen voor zijn genoegen*; *reissport*): *voor het – van groot belang.*

Toerist', m. –en (*pleizierreiziger*): *talrijke toeristen*; **–enbond,** m.: *de Vlaamsche* –.

Toe'rit, m. –ritten (*kortere rit*).

Toermalijn' (Singhaleesch: turamali; *een rozerood of bruinachtig rood edelgesteente*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o.

Toernooi', o. –en; zie Tornooi.

Toe'roep, m. –en (*het toeroepen, kreet*).

Toe'rusten, rustte –, h. –gerust (*gereedmaken, uitrusten*): *zich ten strijde* –, wapenen; *zich – voor*; **–rusting,** v. –en (*toebereidselen* [*ten oorlog*]); **–schie'telijk,** bn.; –er, –st (*tegemoetkomend, welwillend*): *niet erg* –; **–schieten,** schoot –, h., i. –geschoten (*toesnellen*): *op die kreet kwam vader* –; **–schijnen,** scheen –, h. toegeschenen (*dunken, voorkomen*): *het schijnt me toe, dat*; **–schouwer,** m. –s (*toekijker*; *iem., die* [*rustig*] *naar iets staat te kijken*); **–schouwster,** v. –s.

Toe'schrijven, schreef –, h. toegeschreven (*toekennen*; ongunstig: *wijten*): *dat werk aan Huygens* –, men noemt hem den maker; *waaraan uw stilzwijgendheid –?*

Toe'slaan, sloeg –, h., i. (2) –geslagen (1 *met een slag sluiten*; 2 *met een slag dichtgaan*; 3 bij een verkoop inz. in de lijdende vorm: *toewijzen*; 4 v. iem., die gereed staat te slaan: *een slag geven*): 1 *de deur* –; 2 *de deur sloeg toe*; 3 *de koop werd mij –geslagen*; 4 *dat ging te ver, ik sloeg toe*; *voorwit! sla toe!* **–slag,** m. in bet. 2 –slagen (1 *toewijzing bij een koop*; 2 *dat, wat bij iets gevoegd moet worden,* b.v. *geld*): 1 *de – valt*; 2 – *betalen op zijn biljet*; – *krijgen op zijn tractement*; zie Bijslag; **–slagbiljet,** o. –ten (*op de spoortrein*); **–sle(d)e,** v. –n (*gesloten slee*); vero.

Toe'smijten; z. Toegooien; **–snellen,** snelde toe, i. toegesneld: *op iem.* –; **–speld,** v. –en (Z.-N. *veiligheidsspeld*); **–spelen,** speelde –, h. –gespeeld (*in de hand spelen*): *Hateling speelde Klaartje de slagen toe*; **–speling,** v. –en (*bedektelijke aanduiding*): *hij maakte een – op uw afkomst,* zinspeling; **–spijs,** v. –zen (*bijspijs, bijgerecht*; *spijs, die bij een andere gegeten wordt*); **–spraak,** v. –spraken (*aanspraak, rede*): *een – houden tot.*

Toe'staan, stond –, h. toegestaan (*veroorloven, vergunnen, inwilligen, verleenen*): *een verzoek* –, *iemand iets* –; *gelden – voor,* v. e. lichaam; **–stand,** m. –en (1 *gesteldheid, gesteltenis*; *omstandigheden*; 2 ong.: *verwarde, verschrikkelijke onaangename omstandigheden*): 1 *de gunstige – der geldmiddelen*; *de – van den zieke*; 2 *verplaats u in mijn –! het was een –!* **–steken,** stak toe, h. toegestoken (1 *uitsteken in iems. richting*; 2 *steken in iems. richting om hem te treffen*): 1

iem. de hand –, eig. en fig.; *de toegestoken hand weigeren*, fig. zich niet willen verzoenen; 2 *ik stak toe en met een gil viel hij*; –**stel 1** m. (*toebereidselen*): *nog zie ik die droevige – van zuurdeeg en natte omslagen*; *dat was een –!* drukte; **2** m. en o. –len (*werktuig, machine*): *wat kost dat –? allerlei –len*, apparaten.

Toe'stellen, stelde –, h. toegesteld (*in gereedheid brengen*): *een feestmaal* –, aanrechten; –**stemmen,** stemde –, h. toegestemd (*inwilligen, goedkeuren*): – *in*; *dat wil ik gaarne* –; *hij knikte –d*; *–d beantwoorden*; –**stemming,** v. (*inwilliging, goedkeuring*): *zijn – geven aan iem. of tot iets*; –**stoppen,** stopte toe, h. toegestopt (1 *dichtmaken*; 2 *in het geheim geven*; 3 *instoppen, goed toedekken*): 1 *gaten* –; *zijn ooren* –, fig. niet willen hooren; 2 *den stakkerd wat* –; 3 *een kind* –.

Toet, m. –en (1 *wrong*; 2 *hoofd*; *gezicht*; *snuit*): 1 *het haar in een – dragen*; 2 *wat eau de cologne op m'n* –; *hou je –! Leentje maakte een toetje en dronk zoo aan het welletje, dat liep uit Jantjes hand*; *lekkere* –, lieve schat; gmz.

Toe'takelen, takelde –, h. toegetakeld (*een schip van takelwerk voorzien*, inz. fig. 1 *opdirken, vreemd en belachelijk opsmukken*; 2 *misvormen enz. door slagen*): 1 *wat is die vreemd toegetakeld*; refl. *zich gek, bespottelijk* –; 2 *hij is erg –getakeld*; –**tasten,** tastte –, h. toegetast (*de handen uitsteken om iets te grijpen, te nemen: aanpakken, nemen*): *de gasten moeten maar* –, d. i. nemen, wat hun gelieft; –**tellen,** telde –, h. –geteld (*voor iem. neertellen*, b.v. *geld*): fig. *iem. de beten broods* –, hem karig voeden.

Toe'ten, toette, h. getoet (*blazen op, een geluid maken met bepaalde blaasinstrumenten, trompetten enz.* inz. *die een doffe toon voortbrengen zooals een hoorn*): zegsw. *hij weet van – noch blazen*, volstrekt niets; –**er***, m. –s (*persoon, die toet*; *toethoorn*, inz. v. een auto enz.; mv. *fluitekruid*, z. ald.): *hou je* –, je mond, gmz.

Toe'teren, toeterde, h. getoeterd (*gedurig toeten*): *op een koehoorn* –; *het – der auto's*.

Toe'terloof, o. (plantk. *loof van toeters, op wier holle stengels de jeugd kan toeteren*).

Toet'hoorn, –horen, m. –s (*koehoorn, blaashoorn*, b.v. *van een herder, een auto*).

Toet'je, o. –s (*kleine lekkernij na het maal*).

Toe'treden, trad –, i. toegetreden (1 *naderen*; 2 fig. *deelnemen aan*): 1 *de koning trad op hem toe*; 2 *tot een vereeniging* –, lid worden.

Toets, m. toetsen (Fr. touche: 1 *beproeving van metalen*; 2 fig. *beproeving*; *proef*; 3 muz. van klavier, orgel: *het smalle beweegbare stukje ivoor of hout, waarop de vingers drukken bij het spelen*; 4 schilderij: *penseelstreek*; *kleurschakeering*): 1 *de – van het goud*; 2 zegsw. *de – (der critiek) kunnen doorstaan*, bestand zijn tegen onderzoek, eig. van goud, welks gehalte op de toetssteen onderzocht wordt; 3 *de vingers streelden als het ware de –en*; *een – aanslaan*, laten hooren; 4 *fijne –en*.

Toet'sen, toetste, h. getoetst (eig. *op de toetssteen onderzoeken*): *goud* –; fig. *wij zullen zijn eerlijkheid – aan*, op de proef stellen.

Toet'senbord, o. –en.

Toets'instrument, o. –en (*orgel, piano, klavecimbel*); –**naald,** v. –en; zie Proefnaald; –**steen*** (*harde, zwartachtige basaltsteen, proefsteen der goudsmeden*; z. Toets1), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o.: fig. *een examen is een – van iemands kennis*, beproevingsmiddel.

Toe'val, o. –len (1 *onvoorzien geval*; 2 *bezwijming, vallende ziekte*): 1 *louter bij* –, geval, geluk; *het toeval wilde, dat*; *door een gelukkig* –; 2 *aan –vallen lijden*; *een – krijgen*.

Toe'vallen, viel –, i. toegevallen (1 [*vallende*] *dichtgaan*; 2 fig. *ten deel vallen*): 1 *de oogen vielen mij – van de slaap*; 2 *een erfenis is haar toegevallen*.

Toeval'lig, bn., bw.; –er, –st (*bij toeval, onverwachts*): *een –e ontmoeting*; *ik zag hem* –; –**val'ligerwijze, –wijs,** bw. (*niet verwacht, bij toeval*): – *was die deur niet op slot*; ook –wij'ze, –wijs'; –**val'ligheid,** v. –heden (*het toevallige*; *wat bij toeval gebeurt*).

Toe'ven, toefde, h. getoefd (*wachten, blijven, dralen*): *toef een oogenblik*; *ons toeft een vriendelijk onthaal*.

Toe'verlaat, m. (eig. *wijkplaats*; fig. *bescherming*): *God is mijn* –, toevlucht.

Toe'vertrouwen, vertrouwde –, h. toevertrouwd (*aan iem. in vertrouwen geven, mededeelen*): *iemand een som gelds* –, in bewaring geven; *iem. een geheim* –.

Toe'vloed, m. (*het toevloeien*; *groote menigte menschen, die samenstroomen*): fig. *een – van nieuwsgierigen*, stroom; –**vloeien,** vloeide –, i. toegevloeid (*vloeiend aanstroomen*; fig. *in menigte ergens samenkomen*): *geld vloeide hem van alle kanten toe*; –**vlucht,** v. (1 *wijkplaats, schuilplaats*; 2 *toeverlaat, steun, hulp*): 1 *nergens een – vinden*; 2 *God is een – voor de zijnen*; *zijn – tot*; –**vluchtshuis,** o. –huizen (Z.-N. *verpleeghuis voor niet gevaarlijke landloopers en bedelaars*); zie Bedelaarsgesticht; –**vluchtsoord,** o. –en (*wijkplaats, schuilplaats*); zie Asyl.

Toe'voegen, voegde –, h. toegevoegd (1 *dichtstoppen* [nl. *de voegen*]; 2 *bij iets voegen, vermeerderen*; 3 *als hulp geven*; *ten dienste stellen*; 4 *het woord richten tot, zeggen tot*): 1 *de metselaar zal die reten* –; 2 *aan die woorden iets* –; 3 *den generaal zijn twee kapiteins als adjudanten toegevoegd*; 4 *hij voegde hem* –: *zwijg!* –**voeging,** v. –en; –**voegsel,** o. –s (*het toegevoegde*; *aanhangsel*).

Toe'voer, m. –en (*aanvoer, het aanvoeren*; *hetgeen aangevoerd wordt of is*): *de – van levensmiddelen afsnijden*, verhinderen; –**voeren,** voerde –, h. toegevoerd (*aanbrengen, voorzien van*): *den vijand levensmiddelen* –; –**wagen,** m. –s (*dicht rijtuig*).

Toe'wak, Toe'wan; z. Toeak, Toean.

Toe'was, m. beter: *aanwas, toeneming*; –**wassen,** wies toe, i. toegewassen (*dichtgroeien*): *die sloot zal geheel – met waterpest*.

Toe'water, o. (*door ijs dichtliggend water*): *bij – gaat men per slee*; –**weg,** m. –wegen (*een kortere weg*); –**wenden,** wendde –, h. toegewend (*toekeeren, toedraaien*): *iem. de rug* –; –**wenschen***, wenschte toe, h. toegewenscht: *iem. een lang leven* –.

Toe'werpen, wierp toe, h. toegeworpen (1 *naar iem. werpen*; 2 *vullen door er iets in te werpen*; 3 *toeslaan*): 1 *een tijger een stuk vleesch* –; 2 *een kuil* –; 3 *een deur* –.

Toe'wicht, o. (*overwicht*): *hij gaf mij een ons* –, meer dan het gevraagde gewicht.

Toe'wijden, wijdde –, h. toegewijd (*wijden*,

toeheiligen, opdragen): *zich – aan*, zich geheel geven; **–wijten,** weet toe, h. toegeweten (Z.-N. *toeschrijven* in ong. zin); **–wijding,** v. –en (1 *opdracht*; 2 *ijver*): 1 *het boek met een – aan*; 2 *met – zijn taak volbrengen*; **–wijzen,** wees –, h. toegewezen (*verklaren, dat iem. iets toekomt, dat hij er recht op heeft; toekennen*): *de eisch is hem toegewezen*, hij is op dat punt in het gelijk gesteld; *iem. een koop –*, tot kooper verklaren; **–zang,** m. –en (*slotzang*): *de – van Vondels rei van Engelen*; **–zeggen,** zegde (zeide) –, h. toegezegd (–gezeid) (*beloven*): *iem. een belooning, zijn steun –*; **–zegging,** v. –en (*belofte*); **–zenden,** zond –, h. toegezonden (*zenden aan of naar*): *iem. iets –*; **–zending,** v. –en; **–zicht,** o. (*het toezien; opzicht; bewaking, zorg; contrôle*, inz. Z.-N.): Z.-N. *iem. onder het bijzonder – der politie stellen; er moet – zijn bij alle werk*, opzicht; *– houden op de jongens*; *onder – van; commissie, raad van –*; **–zichter,** m. –s (Z.-N. *opzichter*); **–zien, zag –,** h. toegezien (1 *opzicht houden*; 2 *ooggetuige zijn, naar iets kijken*; 3 *opletten, oppassen*): 1 *–, dat alles goed in zijn werk gaat*; 2 *de meisjes kregen appels, en de jongens konden –*, konden het aanzien; 3 *die staat, zie toe, dat hij niet valle*; **–ziend,** bn.: *een toeziende voogd*; **–ziener,** m. –s (*opzichter; aanschouwer*); **–zingen,** zong toe, h. toegezongen (*ter eere van iem. in diens tegenwoordigheid zingen*): *iem. een welkomstlied –*; **–zwaaien,** zwaaide –, h. toegezwaaid (1 *zwaaiend een teeken geven*; 2 van rook enz.: *door zwaaien in iems. richting brengen*): 1 *iem. met de zakdoek –*, toewuiven; 2 *iem. wierook –, lof –*, hem hoog prijzen, hem luide roemen; z. Wierook.

Tof, bn. (Barg. *bijdehand, slim*; ook: *goed, degelijk; kalm; eerlijk*; mil. *lollig*): *een toffe goozer*, een flinke kerel; *een –je jongen.*

Tof'fee, v. –'s (Eng. *kokinje*): *Droste's –'s.*

Tof'fel, v. toffels (*muil, pantoffeltje*); gmz.

Tof'steen*; zie Tufsteen.

To'ga, v. –'s (Lat. *kleed der R.-K. geestelijken, soutane; wijde tabbaard met wijde mouwen, ambtskleed van predikanten, rechters en advocaten*): *met – en bef*; ook Toog.

Toilet', o. –ten (Fr. toilette, letterl. kleine doek: *kaptafel met benoodigdheden; kapdoos; sieraad, opschik; dameskleeding; privaat met waschgelegenheid*): zegsw. *zijn – maken*, d. i. zich met zorg kleeden; *veel besteden aan –*, kleedij; *een fraai –*, (van dames) b.v. *bal–, bruids–; veel – maken*; **–artikel,** o. –en (*gereedschap van de waschtafel, gereedschap noodig bij het toilet maken*), of **–benoodigdheden*,** v. mv.; **–doos*,** v. –doozen (*doos tot berging v. allerlei toiletartikelen*); **–emmer,** m. –s; **–spiegel,** m. –s ([*draaibare*] *spiegel* inz. *bij het toiletteeren*); **–tafel,** v. –s (*tafel met toiletspiegel en laatjes*); **–teeren* (zich)** (*zijn toilet maken; zich fijn kleeden*); **–zeep*,** v. –en ([*geparfumeerde*] *fijne zeep*).

Toi'se, v. toises (Fr. *vadem; oude, Fransche lengteëenheid, 1,949 m*).

Tokay'er, m. (*Hongaarsche wijn*). (ay = ai).

Tok'keh, to'ke(h), m. –s (Mal. *Indische wand- of muurhagedis, gecko, naar zijn geluid*, nl. *too'-kè, tok'-kè*; Lat. platydactylus guttatus).

Tok'kelen, tokkelde, h. getokkeld (*herhaaldelijk aanraken, gedurig rukken aan*): *de snaren –*; fig. *de lier –*, dichten; **–aar,** m. –s; **–instrument,** o. –en (*muziekinstrument, waarvan men de snaren tokkelt: harp enz.*).

To'ko, m. –'s (Mal. [*Chineesche*] *winkel; bazaar, warenhuis; winkel van allemansdingen*); **–houder,** m. –s (*baas v. e. toko*); **–juffrouw,** v. –en (*vrouwel. bediende i. e. toko*).

Tok-tok, klanknabootsing v. kippengeluid.

I. Tol, m. tollen (1 *doortochtgeld; belasting op de invoer, doorvoer; cijns*; 2 *tolhuis, -hek, -boom*): 1 *– betalen; – heffen van*; zegsw. z. Natuur, Douane; 2 *aan de – hielden we stil.*

II. Tol, m. –len (*drijftol, bromtol: kinderspeeltuig, waaraan met zweep of koord een snel draaiende beweging wordt gegeven*).

Tol'baas, m. –bazen (*tolgaarder*); **–beambte,** m. –n; **–boom*,** m. –boomen (*tolhek, slagboom*); **–brug,** v. –gen (*brug, waarop tol geheven wordt*).

Tolera'bel, bn. (Fr. tolérable [Lat. tolerabilis]: *duldbaar, te verdragen*).

Tolerant', bn. en bw.; –er, –st (Fr. tolérant [Lat. tolerans]: *verdraagzaam*): *hij is zeer – op het stuk van godsdienst.*

Toleran'tie, v. (Fr. tolérance, Lat. tolerantia: *verdraagzaamheid*); **tolereeren*** (Fr. [Lat. tolerare]: *verdragen, dulden, toelaten*).

Tol'gaarder, m. –s (vero., officieel: *tolontvanger*); **–geld,** o. –en; **–hek,** o. –ken (*afsluithek bij een tolhuis*); **–huis,** o. –huizen (*huis v. d. tolgaarder, waar men tol betaalt*).

Tolk, m. –en (*vertaler, woordvoerder voor anderen*): *iem. tot – dienen*, taalman; *ik geloof de – van allen te zijn, als ik u dank.*

Tol'kantoor, o. –toren (*tolhuis*).

Tol'ker, m. –s (*ganzenboer, die wilde ganzen vangt*).

Tolk'gans, v. –ganzen (*lokgans*); verg. Lokeend.

Tol'len, tolde, h. (1), i. (2) getold (1 *met de tol spelen*; 2 *snel ronddraaien als een tol; tuimelen, rollen*): 1 *de heele dag –*; 2 *met het bootje naar de grond –; in het rond –.*

Tol'lenaar, m. –s, –naren (Bijbel: *belastinggaarder, tolgaarder, ondergeschikte der Romeinsche pachters*): *de –s stonden bij de Joden ongunstig bekend, én wegens hun betrekking met de vreemde overheerschers én wegens afpersingen*; zie Luk. 19 : 2–7.

Tol'recht, o. –en (inz. Z.-N. *tol* **I,** 1); **–tarief,** o. –tarieven (*lijst van vastgestelde tolgelden, tarief, waarnaar de tol berekend wordt*); **–verbond,** o. (*verbond van* [*de Duitsche*] *staten in zake het heffen van in- en uitvoerrechten*); **–vrij,** bn. (*vrij van tol, accijns of belasting*): fig. *gedachten zijn –*, men kan denken, wat men wil; **–wezen,** o.

Tomaat', v. –maten (Sp. Mexikaansch: *plant van de familie der nachtschaden, afkomstig van tropisch Amerika*; Lat. solanum lycopersicum; *appelvormige, scharlakenroode vrucht*).

To'mahawk, m. –s (*strijdbijl der Indianen in N.-Amerika*). (hawk = houk).

To'man, m. –s (Turksch-Perzisch: hoop; *gouden munt in Perzië, ± 10 franken of ± ƒ 4.80, koerswaarde ± ƒ 2.50*).

Toma'tensoep, v. (*soep van, met tomaten*); **–saus,** v. –en (*saus met sap v. tomaten*).

I. Tom'bak, o. (*legeering van 12 deelen roodkoper en 1 deel zink: rood messing*): *bladgoud van –*; oorspr. Mal. tembaga = koper.

II. Tom'bak, v. zie Toembak.

Tom'be, v. –s (Fr. [Lat. tumba, Gr. tumbos]: *grafzerk; praalgraf, grafteeken*).

Tom'bola, v. –'s (It. v. tombolare = vallen: *loterijspel zonder nieten*; inz. *verloting zonder nieten met kunstvoorwerpen enz. als prijzen*).
Tom'my, m. tommies (*naam van den Britschen soldaat*), ook: Tommy Atkins.
Tom Pou'ce*, m., in bet. 2 en 3 ook v. (Fr. *Klein Duimpje*; *roomgebakje*; *korte paraplu*).
Ton, v. tonnen (1 *houten vat* [*cilindervormig, maar in het midden uitbuikend*], *kuip*; 2 *met ijzer beslagen vat om ertsen uit de mijnen te brengen*; 3 *tonvormige boei om het vaarwater aan te wijzen*; 4 *zekere maat*): 1 *de kuiper maakte een –*; *we zaten als haringen in een –*; 2 *een – ijzererts*; 3 *de –nen werden vernieuwd*; verg. Betonnen; *een zeegat binnenkomende, vindt de schipper roode, spitse –nen aan stuurboord, zwarte –nen aan bakboord*; 4 *een – (gouds)*, honderdduizend gulden; *een – boter*, 160 kg, verdeeld in verrels van 40 kg; een – of kantje haring is $^1/_{12}$ last; *een scheeps– is 1 m³*; z. Registerton; *een – steenkolen is 1000 kg*.
Tonaliteit', v. (Fr. tonalité: muz. *de bijzondere beteekenis, die de akkoorden krijgen door hun verhouding tot een bep. grondtoon, toongehalte*; schilderij: *kleurschakeering*).
Ton'del, o. (*gebrand linnen*); **–doos*,** v. –doozen (*kokertje met gebrand linnen* [*of zwam*], *hetwelk men doet gloeien door middel van een vonk, uit een vuursteen geslagen*).
Ton'der, o.; zie Tondel.
Tondeu'se, v. –s (Fr. *werktuig tot het scheren van schapen; een instrumentje om haar of baard te millimeteren; grasknip-machine; scheerwerktuigje voor laken*).
Tong*, v., in bet. 1, 3, 4, 5 –en (1 *beweeglijk lid in de mond van menschen en dieren*, inz. *spreek- en smaakorgaan bij de menschen*; 2 *toebereid vleesch van rundertongen*; 3 Bijbel: *taal van een volk*; 4 bij overdr. *wat op een tong gelijkt*; 5 *platvisch, naar de vorm*; Lat. solea vulgaris): 1 *een fijne – hebben*, een fijnproever zijn; *de r uitspreken met het tipje van de –*; *steek uw – uit*; *rad van – zijn*, snel spreken; *een gladde – hebben*, goed weten te praten; *een fluweelen – hebben*, kunnen vleien, mooipraten; *de –en losmaken*, de lui aan 't spreken brengen; *een lange – hebben*, [a]) niet kunnen zwijgen, [b]) kwaadspreken; *wel ter – zijn* (Z.-N. *op zijn tong niet gevallen zijn*), welbespraakt zijn; *het ligt mij op de –*, ik sta op het punt het te zeggen; *zijn – slaat dubbel*, hij is een weinig dronken; *de hond liep met de – uit de bek*; z. ook Hart, Rijden; Z.-N. *iem. bij zijn – pakken*, bij zijn woord houden, inz. om hem gerechtelijk te doen vervolgen; Z.-N. *onder de – gesneden zijn*, van de tongriem gesneden; 2 *een broodje met ossetong*; *gerookte –*; 3 *in vreemde –en spreken*; 4 *de – van blaasspeeltuigen*, mondstuk; *de – van een zeil*, stootband; *de – van een gesp*, stift; *de – van een balans*, naald; *de – van een slot*, schoot; zie Tongwerk; *de – van een zandbank*, uitstekende punt; *de – van een spoorwissel*, spitse uitlooper; 5 *de – is een fijne zeevisch*.
Tong'band, m. –en (*tongriem*); **–been,** o. –beenderen (ontl. *kraakbeen onder de tong*); **–blaar,** v. (*runderziekte, waarbij o. a. de tong met puistjes bezet is*).
Ton'getje, o. –etjes (*kleine tong*).
Ton'gewelf, o. –gewelven (bouwk. *boogvormig gewelf met een halfcirkel- of ellipsvormige doorsnede*): *–gewelven in kazematten*.
Tong'kijker, m. –s (spott. *geneesheer*); **–letter,** v. –s (*linguaal, klank, bij de vorming waarvan inz. de tong een voorname rol speelt*, b.v. *l* en *r*); **–riem,** m. –en (*spier onder de tong, die soms bij kinderen doorgesneden wordt, als de tong in haar bewegingen wordt belemmerd*): zegsw. *hij is wel van de – gesneden*, hij kan goed praten; **–schar,** v. –scharren (*een soort van platvisch*); **–schraper*,** m. –s (*werktuig, om de tong te reinigen van slijm*; fig. *iem., die een ander uithoort*); **–slag,** m. (eig. *slag met de tong*; fig. *wijze van een taal te spreken, de klanken te vormen*).
Tong'tong, v. –s (O.-I. *houten blok om seinen op te slaan*).
Tong'val, m. –vallen (*dialect*): *de Overijselsche –*, streekspraak; **–vormig,** bn.: *–e blaadjes*; **–werk,** o. (*koperen plaatje* inz. *aan of in een orgelpijp*): *een orgelpijp met –*, waarin de toon wordt voortgebracht door het trillen v. e. veerkrachtige tong; **–wortel,** m. –s (*achterste en onderste deel der tong*).
To'nica, v. (muz. *de grondtoon eener toonsoort, de laagste toon eener schaal*).
To'nicum, o. tonica (Lat. [Gr. tonikos = spannend]: *zenuwversterkend middel*).
Tonijn', m. –en (It. tonnina [Gr.-Lat. tonina]: *visch, v. de familie der makreelen*; Lat. thynnus thynnus, Midd. Zee, Noordzee).
Ton'ijzer, o. (Z.-N. *oudroest*).
To'nisch, bn. (*versterkend, spannend*): *–e middelen*, tonica, mv. v. tonicum; *–e spierkrampen*, lang en zonder tusschenpoozen.
Ton'kaboom*, m. –en (*boom v. 20–25 m hoogte in tropisch Amerika*; Lat. dipteryx odorata); **–boon*,** v. –boonen (*welriekend zaadje*); **–snuif,** v. (*snuif vermengd met fijngewreven tonkaboontjes*).
Ton'kilometer, m. –s (*spoorwegmaat bij 't berekenen der vervoerprijzen*: een ton of 1000 kg, een km ver vervoerd).
Ton'molen, m. –s (*cilindervormig werktuig tot het opvoeren of opmalen van water*): de – is een uitvinding van Archimedes.
Tonna'ge, v. (*tonnengeld*; *tonnenmaat*).
Tonneau', m. –'s (Fr. *laag tweewielig rijtuigje, waarvan de vorm aan een ton doet denken*).
Ton'neboei, v. –en (waterst. *ton, in de vorm van e. dubbele, afgeknotte kegel, als boei of baken*); **–neboeier,** m. –s (*vaartuig van den bakenmeester tot het uitzetten van bakens*); **–neken-pek,** o. (Z.-N. *volksfeest, waarbij pektonnen worden ontstoken*); **–nen,** tonde, h. getond (*in tonnen of vaten doen*): *het spek –, haring –*; **–nengeld,** o. –en (*havengeld, te betalen naar de tonnenmaat der schepen*); **–ne(n)maat,** v. (*inhoud van een vaartuig*); **–nenmeester,** m. –s (*bakenmeester*); **–nenstelsel,** o. (gemeentereiniging: *het verzamelen van faecaliën in tonnetjes en ophalen*); **–ner,** m. –s (*man, die de haring enz. in tonnen doet*); **–ster,** v. –s; **–rond 1** bn. (*rond als een ton*): *een dik, – kereltje*; **2** o. (*tonrondte*); **–rondte,** v. (*verhouding van de ronding van wegen enz. tot de breedte*).
Tonsuur', v. (Fr. tonsure, Lat. tonsura: R.-K. *kruinschering*): *de – krijgen*.
Ton'tong, tom'tom, v. –s; z. Tong-tong.
I. Toog*, m. togen (*boog v. e. gewelf*; *draagbalk*).
II. Toog*, v. togen; zie Toga; de – is een lang opperkleed; wit voor den paus, violetrood voor de kardinalen, purper voor pre-

laten en bisschoppen; zwart voor de overige R.-K. geestelijkheid; z. Soutane.

III. Toog*, m. –en (Z.-N. *toonbank*).

Toog'boot*, v. –en (Z.-N. gew. *sleepboot*).

Tooi, m. (*opsiersel, opschik*): *de bruids–*.

Tooi'en, tooide, h. getooid (*opsieren*): *de rozen – de hof; zich –*; **–sel**, o. –s (*opschik*).

Toom*, m. –en (1 *teugel: gebit en leidsels*, 2 *broedsel*; ± *10 kippen met een haan*): 1 *een paard bij de – houden*, leidsel; fig. *in – houden*, bedwingen; *de – van een vlieger*, lus; *een hoed met breede –en*; 2 *een – Leghorns*.

Too'meloos*, bn. en bw.; –loozer, –t of meest – (*zonder toom, teugelloos*; fig. *buitensporig*): *–looze eerzucht; – voorthollen*.

Toomeloos'heid*, v.

Too'men*, toomde, h. getoomd (*de teugel aandoen*; fig. *bedwingen*): *een paard –*.

I. Toon*, m. toonen (*teen, voetvinger*).

II. Toon*, m. tonen (1 *klank, waarvan de hoogte bepaald wordt in verhouding tot de hoogte van andere klanken*; muz. *afstand tusschen twee tonen eener toonschaal; toonhoogte*; 2 *manier*; 3 *stembuiging van iemand, die spreekt*; 4 *kleurschakeering; koloriet*; 5 *klemtoon*): 1 *een verwarde massa van allerlei tonen noemt men gedruisch; op de tonen der muziek; uit de – gaan*, valsch zingen; *– houden*, zuiver zingen; *een instrument met een ronde –; hij sprak op gezwollen –*, hoogdravend; zegsw. *een hooge – aanslaan*, [a]) een hooge toon (op de piano) aangeven, [b]) fig. met aanmatiging zich doen hooren, zich groot voordoen; *een andere – aanslaan, van – veranderen*, op een andere, meestal tegengestelde, manier gaan spreken; *de juiste – aanslaan*, het rechte woord op de rechte plaats weten te geven; *op hooge, bevelende – spreken*, gebiedend; zie ook Aangeven; 2 *daar heerscht een goede –*; 3 *op zachte, welwillende –*; 4 *de zonnige – van dat landschap; de prachtige – van die schilderij*; 5 *de – valt op de eerste lettergreep*.

III. Toon*, m. (*het toonen*, altijd met *ten*; Z.-N. gew. *getuige*): *kunstwerken ten – stellen*.

IV. Toon*, m. = Antonius.

Toon'aangevend; z. Toongevend.

Toon'aard, m. –en (*toongeslacht, het zijn van majeur of mineur*): *er z. twee –aarden*.

Toon'afstand, m. –en (*interval*).

Toon'baar, bn. (*ooglijk, net*); z. Ontoonbaar; **–bank**, v. –en (*winkeltafel, waarop de waren worden getoond of gelegd*); **–beeld**, o. –en (*voortreffelijk voorbeeld, ideaal*): *een – van vlijt*; **–brood***, o. –en (Bijbel: *elk der twaalf brooden, iedere Sabbatdag door den priester der week geofferd en in 2 rijen neergelegd op een tafel in het Heilige v. d. tempel*); **–demper**, m. –s (*sourdine*); **–der**, m. –s (*houder van geldswaardig papier, dat op vertoon betaald wordt*): *de bank betaalt aan –*.

Toon'dichter, m. –s (*componist*).

Tooneel'*, o. tooneelen (1 *schouwspel: plaats, waar iets belangrijks voorvalt, hetgeen er voorvalt*; 2 *scène*; *speelplaats, planken, schermen enz. in de schouwburg*; 3 *het tooneelvermaak*; *alles, wat met het tooneel in verband staat*; 4 *tooneelgezelschap*; *directie*; 5 *deel van een bedrijf*): 1 *Maastricht was in 1579 een jammerlijk – van moord en plundering*; 2 *vóór op het – bevindt zich een bank*; *op het – verschijnen*, [a]) eig., [b]) verschijnen; *van het – verdwijnen*, [a]) eig., [b]) zich niet meer laten zien, hooren; 3 *aan het – verbonden* (of: *bij het –*) *zijn*, schouwburg; *bij het – gaan*, tooneelspeler worden; 4 *het Nederlandsch –*; 5 *het eerste bedrijf telt 9 tooneelen*; **–aanwijzing***, v. –en: *de –en in de Middelnederl. drama's*; **–achtig***, bn. en bw. (*als op een tooneel*): *wat spreekt die dame –*, d. i. theatraal; **–benoodigdheden***, v. mv.; **–criticus***, m. –critici (*iem., die tooneelopvoeringen beoordeelt*); **–critiek***, v. –en (*beoordeeling van een [gespeeld] tooneelstuk*); **–dichter***, m. –s (*schrijver van tooneelstukken*); **–effect***, o.: *alles is op – berekend*; **–gezelschap***, o. –pen; **–held***, m. –en (*held in een tooneelstuk*); **–heldin***, v. –nen; **–ist'***, m. –en (*tooneelspeler*); **–kijker***, m. –s (*binocle, jumelles*); **–kunstenaar***, m. –s (*tooneelspeler*); **–laars***, v. –laarzen; z. Cothurne; **–ma'tig***, bn. en bw. (*overeenkomstig [de eischen van] het tooneel*); **–meester***, m. –s (*hij, die belast is met de zorg voor de decoratiën en requisieten tijdens de tooneelvoorstellingen*); **–rol***, v. –ten: *een oude –*; z. Rol; **–scherm***, o. –en; zie Coulisse; **–schikking***, v. –en; zie Mise-en-scène; **–school***, v. –scholen (*vakschool voor tooneelspelers*): *de – te Amsterdam*; **–spel***, o. –spelen (*dramatisch werk, houdende het midden tusschen tragedie en comedie*): *Multatuli* (Vorstenschool), *Heijermans* (Schakels) *schreven –spelen*; **–schrijver***, m. –s; **–speler***, m. –s (*iemand, die het tooneelspel als vak beoefent*); **–speelster***, v. –s; **–stuk***, o. –ken (*stuk, dat opgevoerd of bestemd is te worden opgevoerd*); **–verbond***, o. (*vereeniging tot bevordering van tooneelbelangen*); **–voorstelling***, v. –en (*opvoering van een tooneelstuk*).

Too'nen*, toonde, h. getoond (*laten zien*; Z.-N. gew. *getuigen*): *toon mij uw werk; dat toont, dat zij jaloersch is; moed –*, doen blijken; *zijn hoofd –*, koppig zijn; *zich boos –*.

Toon'geslacht, o. –en (muz. *toonaard*).

Toonge'vend, bn. (*leidend; waar men zich naar richt*): *het – Frankrijk geeft de titels*.

Toon'gever, m. –s (fig. *persoon, naar wien men zich richt*); **–geefster**, v. –s.

Toon'hoogte, v. –n (*hoogte van een toon of van tonen*): *de juiste –*.

Toon'kamer, v. –s (*uitstalkamer*).

Toon'kunst, v. (*muziek*); **–kunstenaar**, m. –s, –naren (*iem., die de toonkunst beoefent: muzikant*); **–kunstenares**, v. –sen; **–ladder**, v. –s (*regelmatige opeenvolging van de tonen binnen de grens van een octaaf*); **–loos***, bn., bw. (*zonder sterke klank of nadruk*): *met –looze stem; de –looze e wordt voorgesteld door een ə*.

Toons'afstand; z. Toonafstand.

Toon'schaal, v. –schalen (*toonladder*); **–soort**, v. –en (muz. *het speciale karakter eigen a. e. bepaalde toonladder en aan de daarop gebouwde muziek*); **–teeken***, o. –s (*klemtoonteeken*); **–vast**, bn. (*van de vereischte toon niet afwijkende*): *deze zanger is –*.

Toon'zetten, toonzette, h. getoonzet (*componeeren*); **–zetter**, m. –s (*componist*); **–zetting**, v. –en (*compositie*).

Toorn, m. (*woede, gramschap, drift*): *in – geraken, ontsteken; buiten zich zelf zijn van –; laat de zon niet ondergaan over uw –*, laat uw ergernis kort duren.

Toor'nen, toornde, h. getoornd (*toornig zijn*): *tegen iem. –*, uitvallen in drift.

Toor'nig, bn. en bw.; –er, –st (1 *in toorn ontstoken, vergramd*; 2 *tot toorn geneigd*; 3 *met*

toorn; *toorn te kennen gevend*): 1 *iemand – maken, – zijn*; *– uitvallen*; 2 *hij is wel wat –*; 3 *–e woorden*; **–heid,** v.

Toorts, v. –en (1 *fakkel, flambouw*; 2 *tweejarige plant*; Lat. verbascum): 1 *een walmende –*; 2 *de kleinbloemige –*; **–distel,** v. –s (*soort van Amerik. cactus*); **–licht,** o.: *een serenade met –*.

Toos, v. = Cato'.

Toost, m. –en (*toast*, inz. *feestdronk, tafelrede*; *geroosterd* [*sneetje*] *brood*): *een – instellen, slaan*, ten beste geven; *thee m. –*.

Toos'ten, toostte, h. getoost (*een dronk uitbrengen of wijden*): *op iem. –*; **–er,** m. –s.

Toot, v. toten (*aangezicht*; *sufferige vrouw*, gew.; min. *vrouwenhoed*; Z.-N. min. *wijf*; Z.-N. *zoen*): Z.-N. *een kwade, leelijke –*; Z.-N. *een –(je) geven*; Z.-N. *met hoten en toten*, hobbels en bobbels; verg. Zuurtoot.

Toot'schoen, m. –schoenen (*schoen met lange, puntige neus*).

Too'venaar*, m. –naars, –naren (voor *tooveraar*: *iem., die toovert of tooveren kan*; *goochelaar, wichelaar*; fig. *iem. van verrassende kunstvaardigheid*): *de –s aan het hof van den Pharao*; fig. *Rembrandt, die – met het licht*; **–ster*,** v. –s, ook:

Toovenares'*, Tooveres'*, v. –sen.

Too'verachtig*, bn. en bw.; –er, –st (*als tot stand gebracht door tooverkunst*; *wonderlijk mooi*): *een – effect*; *– verlicht*; **–ballet*,** o. –ten (*ballet, dat aan een tooverwereld doet denken*); z. Feërie; **–beeld*,** o. –en (*een door tooverij ontstaan beeld*; fig. *aanlokkelijke voorstelling*); **–beker*,** m. –s (*beker van een goochelaar*; nat. *tantalusbeker*); **–boek*,** o. –en (*boek, dat tooverkunsten beschrijft*); **–cirkel*,** m. –s (*cirkel, als door toovenaars wordt getrokken en binnen welke hun macht is gelegen*); **–drank*,** m. –en (*drank, welke tooverkracht heeft*; inz. *minnedrank*).

Too'veren*, tooverde, h. getooverd (*door geheime kracht een bovennatuurlijke invloed uitoefenen en iets buitengewoons tot stand brengen inz. met behulp van gebaren, woorden*; ook: *goochelen, door vingervlugheid of handigheid iets bewerken*): *iem. een geldstuk in de zak –*; zegsw. *ik kan niet –*; z. Heksen; **–es'*,** v. –sen (*toovenaarster*); **–figuur*,** v. –figuren (*tooverbeeld*; ook: *figuur, beeld, waarvan tooverkracht uitgaat*); **–fluit*,** v. –en (*betooverd fluitje*; *fluit, door wier tonen men kan tooveren*); **–formulier*,** o. –en (*formule, door toovenaars gebezigd*), ook: formule, v.; **–godin*,** v. –nen (*godin, die tooveren kan*); zie Fee; **–heks*,** v. –en (*toovenaarster*; bij uitbr. [*leelijke*] *oude vrouw*); **–crij'*,** v. tooverijen (*het tooveren*; d. i. ook: *goochelen*); **–kol*,** v. –kollen (*tooverheks*); **–kunst*,** v. –en (*de kunst van tooveren, de zwarte kunst*); **–lantaarn*, –lantaren*,** v. –s, –tarens (*toestel, om op een wit scherm* [*gekleurde*] *afbeeldingen vergroot te doen afschijnen*): *plaatjes voor de –*; **–middel*,** o. –en; **–paleis*,** o. –paleizen (fig. *verrukkelijk, heerlijk paleis, woning*); **–roede*,** v. –n (*stokje van een toovenaar of tooveres, waarmee zij tooveren*), ook: –stokje; **–slag* (bij)** (eig. *met een zwaai van de tooverstaf*; fig. *zeer snel, op het snelst*): *als bij –*; **–spiegel*,** m. –s (*spiegel met tooverkracht*; *spiegel, waarin voorwerpen misvormd weerspiegeld worden*): fig. *haar oogen blonken als –s*; **–spreuk*,** v. –en; **–sprookje*,** o. –s (*sprookje, waarin een tooverheks of toovenaar optreedt*); **–staf*,** m. –staven (*tooverroede*): *met de – raakte de tooverkol de prinses aan en deze veranderde in een pad*; **–tuin*,** m. –en (*tuin uit de tooverwereld*; fig. *zeer mooie tuin*): *een tot een – herschapen balzaal*; zie Armidatuin; **–wereld*,** v. –en (*een betooverde wereld*; *een wereld, door* [of: *als door*] *een toovenaar geschapen*): *wij waanden ons in een –*.

I. Top*, m. toppen (*hoogste punt*, [*bovenste*] *uiteinde*): *de – van de berg, de mast*; *met de vlag in –*; *de vreugde steeg ten –*; *voor – en takel drijven*, zonder zeil; *het –je van de vinger, van de neus*; zie Teen, Zeil.

II. Top, op en – (d. i. *op ende op*): *op en top tevreden*, zeer, in alle opzichten.

III. Top, tw. (Fr. je tôpe = ik sla toe: *ik stem toe*, bekrachtiging v. e. koop enz.).

IV. Top, m. toppen (Z.-N. *tol*).

Topaas' (Fr. topase [Gr. topazos, naar een eiland in de Roode Zee]: *halfedel gesteente, een soort van bergkristal*), **1** (voorwerpsn.), m. topazen; **2** (stofn.), o.

Topasoliet' (*gele granaat*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (als stofn.), o.

Top'einde, o. (Z.-N. *het getakte gedeelte van een boom*).

To'peng, v. –s (O.-I. *masker*; *maskerspeler*; *maskerspelvertooning*): spelers met vergulde of beschilderde maskers voeren pantomimes uit, de leider (*da'lang*) verhaalt achter een scherm de geschiedenis.

Top'hoek, m. –hoeken (*hoek aan de top*): meetk. *de – van een driehoek*.

Topic, v. –s (Eng. *onderwerp van gesprek*): *the – of the day*, waarover ieder spreekt.

Top'leeuwerik, m. –en (Z.-N. *kuifleeuwerik*).

Top'licht, o. –en: *geen – voeren*, lantaarn in de top van de mast.

Topo . . ., van Gr. to'pos = plaats.

Topograaf', m. –grafen (*beschrijver van een plaats of landstreek*); **–graphie',** v. (*plaatsbeschrijving*; ook: *nauwkeurige voorstelling van een landstreek, een plaats of een terrein*); **–gra'phisch,** bn. (*verband houdend met de topographie, plaatsbeschrijvend*): *een –e kaart*; *het – bureau te 's-Gravenhage*.

Top'pen, topte, h. getopt (*aftoppen, ontdoen van de top*): *dennen –*.

Toppenant', v. –en, **toppenend',** o. –en (scheepst. *scheepstouw, van de beide einden eener ra naar de top van de mast*).

Top'per, m. –s (*vogel met een kuif*).

Top'pereend, v. –en (*wilde wintereend*, ook *veldduiker* genoemd; Lat. nyroca m. marila): *de – broedt in het hooge Noorden*.

Top'pershoed, m. –en, **top'persmuts,** v. –en (*hoofddeksel van matrozen*).

Top'punt, o. –en (*hoogste punt*; sterrenk. *keerpunt, culminatiepunt*): *de –en van een gebergte*, kruinen, spitsen; *het – van de driehoek*; fig. *het – van geluk bereiken*; *op het – van zijn roem*; *het hoogste –* is een pleonasme; *dit is het –*, erger, slechter, onbeschaamder enz. kan het niet; *het – van onbeschaamdheid*; **–stander,** m. –s (scheepst. *vlag, die van de bovenste steng af waait*); **–steen*,** m. –en; z. Sluitsteen; **–zeil,** o. –en (*bovenste zeil aan een mast*), ook: Grietje; **–zeilskoelte,** v. (*hooge zeewind, waarbij men topzeilen voert*); **–zwaar,** bn., bw. (*zwaar aan de top en daardoor dreigende om te slaan*): *de trekschuit was –*, had te veel bovenlast;

scherts. dronken: *nu, die is ook –!*
To'que, v. –s (Arab.-Fr. *rond, fluweelen of zijden damesmutsje of -hoedje; damesbaret*).
Tor, v. –ren (*schildvleugelig insect, kever*): *aardtorren, kniptorren, watertorren enz.; een goud–,* spott. officier.
Toreador', m. –do're̊s, –s (Sp. toro = stier: *stierbevechter te voet*). In Spanje is het gewone woord *torero* (cf. matador en espada); – dankt zijn gebruik buiten Spanje aan de opera Carmen van Bizet.
To'ren, m. –s (1 *hoog bouwwerk op vestingmuren, bij kasteelen, kerken enz.; afkorting van wacht-, vuurtoren enz.*; 2 schaak: *kasteel, een der stukken*): 1 *een ronde, spitse, stompe, vierkante* –; zie Halletoren, Kerktoren enz.; 2 *den koning schaak zetten met de* –; **–blazer,** m. –s (*torenwachter, die de uren blaast, of wel bij onraad, brand enz. waarschuwt*); **–bouw,** m.; **–brand,** m. –en; **–hoog*,** bn. (*zeer hoog*): *de –e schoorsteen eener fabriek*; **–ka,** v. torenkaas of –ka's (*kerkkauw, dole*); **–klok,** v. –ken (*groote klok in een toren; uurwerk in een toren*); **–kraai,** v. –en (*torenka*); **–kruis,** o. –en (*ijzeren kruis op de torenspits*); **–naald,** v. –en (*–spits*); **–spits,** v. –en; **–top,** m. –pen; **–trans,** m. –en (*omgang van een toren*); **–trap,** v. –pen; **–uil,** m. –en (*kerkuil*); **–uurwerk,** o. –en; **–valk,** m. –en (*roodachtig-bruine roofvogel, muizenverdelger, die in torens, bouwvallen en boomen nestelt*; Lat. falco t. tinnunculus); **–wacht* 1** m. –en (*één wachter*); **2** v. (*de gezamenlijke wachters*); **–wachter,** m. –s; **–zwaluw,** v. –en (*gierzwaluw*; Lat. apus apus).
Tore're̊ro, m. torero's; zie Toreador.
Toril', m. (Sp. *hok voor de stieren naast het stierenperk*).
Torment', o. –en (Lat. tormentum: *kwelling, plaag, pijniging*).
Tormenta'tie, v. –taties, –tiën (*kwelling*).
Tormenteeren* (*plagen, kwellen, folteren*).
Tormentil', v. (*soort van ganzerik*).
Torn 1 m. –en (*het tornen*): zegsw. *daar is een heele – aan,* d. i. een moeilijk werk; **2** v. tornen (*losgerafelde naad*).
Torna'do, v. –'s (Sp. *wervelstorm, -orkaan,* o.a. *in centraal N.-Am.*): *een vreeselijke –.*
Tor'nen, tornde, h. getornd (*een naad lossnijden, losmaken*): *ergens niet aan –,* het onveranderd laten; *daar valt niet aan te –.*
Torn'mesje, o. –s (*scherp mesje, om een naad los te tornen*); **–schaar,** v. –scharen.
Tornooi', o. –en (Fr. tournoi v. tourner = wenden: gesch. *steekspel, lansspel te paard*); ook als term bij sport en wedstrijden: *schaaktornooi, biljarttornooi,* schaak-, biljartwedstrijd; **–en,** tornooide, h. getornooid (*aan een steekspel deelnemen*); **–spel,** o. –en; **–veld,** o. –en; zie ook Krijt.
To're̊ro, m. –'s (Sp. *stier*).
To'ros, m. –sen (Poolzee: *schuivende ijsheuvel*).
Torpedeeren* (*torpilleeren*): *een kruiser –.*
Torpedist', m. –en (*marinesoldaat, die torpedo's kan lanceeren, leggen enz.; soldaattorpedolegger*); **–enkorps,** o. –en (*marine-afdeeling van torpedisten*). (e = ee).
Torpe'do, v. –'s (Lat. sidderrog, siddervisch, v. tor'pere = verlamd zijn: *sigaarvormig ontplofbaar projectiel, dat meestal onder water gelanceerd of weggeschoten wordt; auto van torpedomodel*): *door een – getroffen; er zijn ook verankerde –'s*; **–boot*,** v. –en (*boot, geschikt om torpedo's te lichten, te leggen of af te schieten*); **–dienst,** m.; **–jager,** m. –s (*snelvarend schip,* inz. *bestemd om torpedobooten op te sporen, en te bevechten*); **–lanceerbuis,** v. –buizen (*inrichting om torpedo's te lanceeren*); **–net,** o. –ten (*net om schepen tegen torpedoschoten te beveiligen*); **–schot,** o. –en (*schot met een torpedo*).
Torpilleeren* (Fr. torpiller: *met een torpedo treffen of in de grond boren*). (ll = lj).
Tors, v. –en (Fr. torse: *romp, bovenlijf; verminkt beeld zonder hoofd, armen of beenen*).
Tor'sen, torste, h. getorst (*zwaar dragen,* inz. *op de rug*): *een last –.*
Tor'sie, v. (Fr. torsion: *het wringen*).
Tor'so, v. torso's (It. *tors*): *een – van Hercules;* fig. *dit werk is een –,* onafgemaakt.
Tort, m. (Fr. Z.-N. *schade*): *iem. – doen,* benadeelen, spreekt.; zie A tort et à travers; Fr. uitspr.
Tor'tel, v. –s (Lat. streptopelia t. turtur: ook: *boschtortel; bekend type van de orde der duiven*); **–duif,** v. –duiven.
Tortueus', bn.; –zer, –t (Fr. tortueux [Lat. tortuosus v. Lat. torquere = draaien]: *bochtig, vol krommingen*; fig. *slinksch*).
Tortu're, v. –s (Fr. torture: *pijnbank; foltering om iem. te doen bekennen*; ook fig.).
Tortureeren* (Fr. *folteren*; fig. *kwellen*).
Tory, m. tories (Eng. oorspr. *aanhanger der Stuarts, koningsgezinde*; thans inz. *conservatief, behoudsman; tegenstander der Whigs,* z. ald.).
Tos'sen, toste, h. getost (Eng. *dobbelen, opgooien* [*om de plaats der spelers te bepalen*]).
Tot 1 vz.: 1 betrekking van plaatsrichting, nl. tot zekere grens: *ik reis mee – A'dam; reiken – aan de borst; – aan de top; – boven de daken; – op een cent; – elke prijs; – in de dood* (*getrouw*); 2 van tijd: *– 1792; ik heb les van 10 tot 12; ik blijf – Maandag; – nu* (of: *nog*) *toe*; 3 van doel: *ik zeg dit – uw best; iem. aansporen – vlijt;* 4 bij een bepaling van gesteldh.: *benoemen – directeur,* als; **2** vgw.: *wacht, – ik u roep,* totdat.
Totaal', Fr. total, Lat. tota'lis, **1** bn. en bw. (*geheel, ten volle*): *een totale maaneclips; ik ben – op,* doodmoe; *iets – vergeten zijn;* **2** o. totalen (*gezamenlijk bedrag*): *hoeveel bedraagt het – der rekening?* het geheel; *tel nu alle totalen bij elkaar.*
Totaal'cijfer, o. –s (*totaal* **2**).
Totalisa'tor, m. –s (Lat. *telmachine om hoeveelheden machinaal op te tellen; lijst van de gezamenlijke weddenschappen bij een wedstrijd*); zie ook Bookmaker.
Totaliteit', v. (Fr. totalité: *het geheel*).
Tota'liter, bw. (Lat. *geheel en al, gansch*).
Totdat', vgw.: *wacht, – ik kom;* z. Tot **2.**
To'tebel, v. –len (1 *slordig, haveloos vrouwmensch; morsebel;* 2 *vierkant kruisnet*): 1 *een oude –;* 2 *met een – visschen.*
To'tem, m. –s (*de afbeelding van het dier, de plant of het dier, de plant zelf, die vereerd worden bij het totemisme*); **–is'me,** o. (*de opvatting bij de Indianen van Noord-Amerika, bij volken van Azië, Afrika, Oceanië, dat de stam verwant is met een diersoort* [*ook soms een plant*], *dat stam en diersoort teruggaan op een gemeenschappelijken stamvader; de hierop berustende maatschappelijke instelling*): *een roodhuid, die de oorsprong van*

zijn geslacht terugbrengt tot een wolf, mag dit dier niet dooden, mag niet huwen met iem., die dezelfde totem heeft enz.

To'tok, m. totoks (O.-I. *van ongemengde afkomst: v. Europeanen, zelden van Chineezen*); ook: To'to; **–sch*,** bn.

Totstand'brenging, v. (*het tot stand brengen*): *de – van een onderneming*; **–koming,** v.: *de – van een ontwerp.*

Tot'teren, totterde, h. getotterd (Z.-N. *stotteren*).

To'tus in il'lis (Lat. *hij gaat daar geheel in op, hij denkt aan niets anders*).

Touchant', bn.; –er, –st (Fr. *aandoenlijk*).

Tou'che, v. touches (Fr. *aanraking; penseelstreek, toets van piano of orgel*); l. *toesj*.

Toucheeren* (Fr. *aanraken; treffen; ontroeren*; fig. *beleedigen; ontvangen, beuren*).

Toupet', v. –ten (Fr. *kuif, voorhoofdspruikje*; fig. *astrantigheid; durf, brutaliteit*).

Tour, m. tours (Fr. *omvang; uitstapje; beurt; rondgang; valsche haarvlecht*): *– de force,* krachttoer, sterk stuk; *– de passe-passe,* goochelaarsgreep; *– à –,* beurtelings; *– de bâton,* handgreep.

Tourist', Tourmalijn enz.; z. Toerist enz.

Tournée', v. tournées (Fr. 1 [*ambtelijke*] *rondreis*; 2 ook: *rondje*): 1 O.-I. *op – gaan,* b.v. van een inspecteur; ook: *de – van een tooneelgezelschap*; 2 *een – geven.*

Tour'ne-vis, m. –vissen (Fr. Z.-N. *schroevendraaier*), spreekt.

Tourniquet', m. –s (Fr. *draaikruis*).

Tournooi', o. –en; zie Tornooi.

Tournu're, v. –s (Fr. *uiterlijk, houding; wending*; ook: *queue de Paris*).

Tou'ter, m. –s (*schommel*); **–en,** touterde, h. getouterd (*schommelen*); gew.

Touw, o. –en (1 *koord van hennep- of vlasdraden*; 2 *getouw, weefgetouw*): 1 *een anker–, een kabel–*; zegsw. *ik kan er geen – aan vastmaken* (of: *vastknoopen*), begrijp er geen steek van; *in (het) – zijn,* druk bezig, werkend als een paard, dat voor ploeg of wagen gespannen is; 2 zegsw. *iets op (het ge)–zetten,* eig. van de schering, die bij een weefgetouw opgespannen wordt, inz. fig. een plan opmaken; **–tje,** o. –s: *je hebt ze niet aan een –,* je kunt er niet mee doen, wat je wil.

Touw'baan, v. –banen (*lijnbaan*).

Tou'wen 1 bn. (*van touw*): *een – mat*; **2** touwde, h. getouwd (*leerbereiden; kloppen, slaan*); **–er,** m. –s (*leerbereider*); **–erij',** v. –en (*leerbereiderij*).

Touw'fabriek, v. –en: *de Vereenigde –en*; **–ladder,** v. –s (*ladder, geheel of gedeeltelijk van touw gemaakt*; inz. *scheepsladder*); **–pluizen,** o. (*uitpluizen van oud touw, het maken van werk voor schiemansgaren*); **–slager,** m. –s (*lijnslager*); **–slagerij',** v. –en (*lijnslagerswerkplaats, lijnbaan*); **–stopper,** m. –s (scheepst. *touw, om er een kabel mee te omwinden en stijf te houden*).

Touw'tjespringen, o. (*meisjesspel: het springen in en uit de bocht van een touw, dat omgedraaid wordt*).

Touw'trekken, o. (gymn. *het groepsgewijze trekken aan een lang, dik touw om te zien, welke groep de sterkste is*).

Touw'werk, o. (*de gezamenlijke touwen, voor e. werk benoodigd; al het want v. e. schip*).

Tower, m. (Eng. letterl. toren: *versterkt kasteel aan de Theems in Londen, gesticht door Willem den Veroveraar, 1066–'87, eertijds staatsgevangenis*).

Toxicologie', v. (*leer der vergiften*).

To'xicum, o., (Ned.) –s; (Lat.) to'xica (Lat. Gr. toxikon pharmakon = pijlgift: *vergift*).

Toxi'ne, v. –n (*giftige stoffen, door parasitaire organismen voortgebracht*).

Toyn'bee-school, –scholen (*inrichting tot zedelijke opheffing van het lagere volk, naar de denkbeelden v. Arnold Toynbee, 1852–'83,* inz. *door persoonlijk verkeer met meer ontwikkelden*); ook Toyn'beewerk, o.

Tra, v. traas = **Traag,** v. tragen (Z.-N. *baan voor balspel*); zie Boltra.

Traag, bn. en bw.; trager, –st (*langzaam*; minder sterk dan *lui* en *vadsig*).

Traag'heid, v. (1 *luiheid,* maar minder sterk; *langzaamheid*; 2 nat. *eigenschap der nat. lichamen, om te volharden in de toestand van rust of beweging, tenzij een op hen werkende kracht daarin verandering brengt; inertie*): 1 *de – van den leerling*; 2 *de – der lichamen*; **–svermogen,** o. (*inertievermogen*).

Traag'looper*, m. –s (*ai of luiaard,* naar zijn langzame bewegingen; Lat. bradypus tridactylus); **–zaam,** bw. (Z.-N. *erg langzaam*): *o dag, die – henengaat.*

Traam, v. tramen; z. Treme.

Traan 1 m. tranen (*oogvocht, uit de oogen vloeiend* inz. *druppelsgewijze*): *de tranen stonden haar in de oogen; ik zal er geen – om laten; tranen storten; in tranen badend;* zegsw. *tranen met tuiten schreien,* bitter, nl. groote, dikke tranen, die in een tuitje of spitsje uitloopen; *iems. tranen drogen,* zijn smart verzachten; **2** v. (*vischolie*): *lever–*; z. ald.

Traan'achtig, bn. (*als traan*): *– vocht.*

Traan'bom, v. –men (*tranen verwekkende bom*).

Traan'buis, v. –buizen (*afvoerkanaal v. d. traanklier*); **–klier,** v. –en (*tranen afscheidend kliertje aan de buitenhoek v. h. oog*).

Traan'koker, m. –s; **–kokerij',** v. in de tweede bet. –kokerijen (*het koken van traan uit walvischspek; werkplaats, waar traan gekookt wordt*); ook: Traan'kokerij.

Traan'oog*, o. –ogen (*oog met tranen*; ziekte: *tranend oog*); **–oogen*,** traanoogde, h. getraanoogd (*tranende oogen hebben*).

Tracasserie', v. –rieën (Fr. *last, drukte, overlast*: *geplaag; kibbelarij, geharrewar*).

Tracé', o. –'s (Fr. *richting, lijn, afgebakende weg; plan, ontwerp, van een weg enz.*).

Traceeren* (Fr. *ontwerpen, schetsen*; *richting bepalen, afbakenen*): *een weg –.*

Traceer'werk, o. (*ornament, kenschetsend voor de gotische stijl*): *– ontstaat uit de samenvoeging van meetkundige grondvormen, als cirkels, veelhoeken enz.*

Trachiet', o. (Gr. trachys = ruw, hard: *vulkanisch, heldergrijs kiezelgesteente*).

Tracho'ma, –choom', o. (Gr. eig. ruwheid: *besmettelijke korrelige oogziekte: oogbindvliesontsteking*).

Trach'ten, trachtte, h. getracht (*pogen, zijn best doen*): *hij tracht ons in te halen; naar iets –,* streven.

Tractaat', o. tractaten (Lat. tractatus: *verdrag, overeenkomst tusschen twee volken; de akte*); verg. Barrière–; z. Traktaatje.

Tracteeren* (Lat. tractare: 1 [*iets*] *behandelen*; 2 [*iem.*] *bejegenen*; *iem. geducht doorhalen*; 3 [*feestelijk*] *onthalen*; *een rondje*

geven): 1 *je hebt die zaak goed getracteerd*; 2 *iem. leelijk* –; 3 *het geheele gezelschap* –; – *op een flesch Champagne.*

Trac'tie, v. (Fr. [Lat. tractio]: *het trekken*): – *en materieel,* afdeeling bij het spoor voor locomotieven, wagons enz.; l. *trak'sie.*

Trac'tor, m. –s (Lat. letterl. *trekker*).

Trade, m. (Eng. *handel*); **–mark,** o. –marks (Eng. *handelsmerk*).

Tradi'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. traditio]: *overlevering*: *mededeeling v. mond tot mond, v. geslacht aan geslacht*; rechtst. *overgave, levering*): *volgens de* –; *tegen alle* –.

Traditioneel'*, bn. en bw. (Fr. traditionnel: *volgens of door overlevering*): *de –e plumpudding op het Kerstfeest*; *gekleurde eieren, in de Paaschweek – voorhanden.* (t = s).

Tradutto're tradito're (It. *de vertaler is een verrader* d. i. *alle vertalingen zijn min of meer onjuist*).

Traducteur', m. –s (Fr. *vertaler*). (c = k).

Traduc'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. traductio]: *vertaling*); lees *–duk'sie.*

Trafiek', v. –en (Fr. trafic, It. traffico: *plaats, waar men de grondstoffen bewerkt voor de fabricage*; *verkoopdepot van een groot bedrijf*; *handel* inz. *met zelfvervaardigde fabrikaten*; *koopmansbedrijf, nering*; Z.-N. *vermoeiende arbeid*).

Trafikant', m. –en (Fr. trafiquant: *handelaar in zelfvervaardigde voorwerpen*; *leverancier van bewerkte grondstoffen*).

Trage'die, v. –s, –diën (Gr.-Lat. tragoedia, verklaard uit Gr. tragos = bok + ooide = gezang: offergezang bij de Dionysusfeesten, van zangers als satyrs in boksvellen gekleed: *treurspel*; *treurig voorval*). (g = g).

Tragédien', m. –s (Fr. *treurspelspeler*); **–dien'ne,** v. –s (Fr. *treurspelspeelster*).

Tra'gel, m. –s (Z.-N. *trekpad*).

Tra'gi-come'die, v. –comedies (*tooneelstuk, om beurten treurig en vroolijk*). (g = g).

Tra'gi-co'misch, bn., bw. (*treurig-vroolijk*).

Tra'gicus, m. –ci (Lat. *treurspeldichter*). (g = g).

Tragiek', v. (*de leer van de tragedie*; *het tragische*; *het droevige, aangrijpende van een voorval, in het leven*). (g = zj, ook = g).

Tra'gisch1 bn., bw. (*treurspelachtig*; *droevig, treurig, roerend*): *het – einde van de Witt*; **2 –e,** o.: *het – van de oorlog.* (g = g).

Train, m. (Fr. *gang, vaart*: *de gewone loop* [*der dingen*]; *trein*): *en* –, in gang, op dreef; – *éclair* (of: *rapide*), bliksemtrein.

Traineeren* (Fr. traîner: 1 *sleepen, trekken, slepende houden, op de lange baan schuiven*; 2 van voorwerpen: *slingeren, slieren*): 1 *met iets* –; 2 *die boeken – hier, berg ze op.*

Trai'nen, trainde, h. getraind (Eng. to train [= Fr. traîner v. Lat. traginare, trahere]; sport: *oefenen, harden voor wedstrijden naar vaste leefregels*; bij uitbr. *oefenen*): *het lichaam – door sport, een elftal* –; *onze jongens – in de vreemde talen*; *zich* –; **–er,** m. –s (*hij, die de oefeningen leidt*; *africhter*); **–ing,** v.: – *van paarden.* (ai = ee).

Trai'te, v. –s (Fr. [It. tratta v. Lat. trahere = trekken]; handel: *getrokken wissel*).

Traja'nus, Rom. keizer, 98–117 n. C., goed regent en gelukkig veldheer.

Traject', o. trajecten (Lat. trajectus, trajectum: *overtocht, overvaart*; *afstand, gedeelte van een weg*; *baanvak*).

Trak'ken, trakte, h. getrakt (Fr. traquer: Z.-N. jagerst. *drijven*; *ook*: *talmen*); **–ker,** m. –s (Z.-N. *drijver*; *talmer*).

Traktaat', o. –taten ([*godsdienstig*] *vertoog*); **–taat'je,** o –s ([*godsd.*] *volksgeschriftje*).

Traktant', m. –en (*iemand, die trakteert,* inz. *onthaler*); **–ta'tie,** v. –s (*feestelijk onthaal*; *smulpartij*), (tie = sie); **–teeren*,** zie Tracteeren.

Traktement', o. –en (Latiniseering van het Fr. traitement: *wedde, bezoldiging*; ook: *tractatie, onthaal*).

Traktements'dag, m. –dagen (*dag, waarop het traktement wordt uitbetaald*); **–staat,** m. –staten (*betaalsrol*); **–verhooging*,** v. –en.

Tra'lie, v. –s, traliën (o.-Fr. traille [v. Lat. trichilla = loofhut]: *metalen of houten spijltje*; ook inz. in het mv. *ineengevlochten of samenverbonden ijzerdraden, koperdraden, houtwerk, dienende ter afsluiting*; *latwerk*): zegsw. *achter de –s zitten,* in de gevangenis; **–brug,** v. –gen (*brug met getraliede zijwanden als steun*); **–deur,** v, –en (*deur met traliewerk*); **–luik,** o. –en (*luik, met tralies*).

Tra'liën, traliede, h. getralied (*van traliën of traliewerk voorzien*): *een venster* –.

Tra'lievenster, o. –s (*venster van traliën, of met traliën*); **–werk,** o. (*samenstel van traliën*).

Tram, v. –s, trammen (Eng., oorspronk. staaf: 1 *omnibus op spoorrichels, tramwagen*; 2 *tramweg*): 1 *in een – stappen, een open* –, een zomerwagen; *een dichte of gesloten* –; *een electrische* –, met electrische drijfkracht; 2 *een – aanleggen*; l. *tram* of *trem*; **–aanleg,** m.; **–baan,** v. –banen (*–lijn*); **–bel,** v. –bellen; **–boekje,** o. –s (*een zeker aantal tramkaartjes in de vorm van een boekje*); **–concessie,** v. –s (*toestemming van de bevoegde macht om een tram aan te leggen*); **–conducteur,** m. –s; **–controleur,** m. –s; **–dienst,** m. –en; **–directeur,** m. –s (*bestuurder van een tramonderneming*); **–halte,** v. –n (*vast punt, waar een tram stopt voor het in- en uitstappen van passagiers*); **–huisje,** o. –s (*wachthuisje van een tram*); **–kaartje,** o. –s (*plaatskaartje voor een tram*); **–koetsier,** m. –s (*wagenbestuurder v. e. tram*); **–lijn,** v. –en; **–maatschappij,** v. –en (*maatschappij tot exploitatie v. e. tramlijn*); **–men,** tramde, h. of is getramd (*in of met de tram rijden*): *van 't station naar de markt* –.

Tramonta'ne, v. (It. *noordenwind*; *de poolster*): de Italianen noemden de poolster, waarop ze zeilden in de Middell. Zee, *stel'la tramonta'na,* d. i. ster over de bergen (de Alpen); zegsw. *de – verliezen of kwijtraken,* de kluts kwijtraken.

Tramp*, v. (Eng. *zwerftocht*; *landlooper*; *vrachtzoeker, -snorder*: *schip, dat verschillende havens aandoet om vrachten te zoeken*).

Tram'rails, v. mv., (ai = ee); **–rijtuig,** o. –en (*–wagen*); **–tarief,** o. –ven (*prijs* [*lijst*] *voor de tramritten*); **–verbinding,** v. –en (*verbinding v. twee punten door een tramweg*); **–verkeer,** o.; **–weg,** m. –wegen (*–lijn*): *de –en onderscheiden zich van de spoorwegen, doordat zij in het algemeen lichter en kleiner zijn, inz. dienen voor het locaal verkeer en dikwijls op de openbare weg zijn aangelegd*; **–wissel,** m. –s (*werktuig om de tram op een andere lijn te brengen*).

Tran'ce, v. –s (Fr. *hypnotische of droomtoestand van mediums*; *geestvervoering*).

Tranchant', bn. (Fr. *snijdend, scherp; de knoop doorhakkend*). (ch = sj).
Tranchée', v. –s, –ën (Fr. *loopgraaf*).
Trancheeren* (Fr. *snijden; voorsnijden; in stukken snijden*); **–mes,** o. –messen (*voorsnijmes*); **–vork,** v. –en.
Tra'nen, mijn oog traande, h. getraand (*tranen afscheiden*): *de wijnstok traant,* laat druppelsgewijze het plantensap loopen uit een snijwonde.
Tra'nendal, o. (*deze wereld* [*vol ellende*]); **–fleschje***, o. –s; **–lach,** m. (*glimlach tusschen de tranen door*); **–vloed,** m. (*groote menigte tranen*).
Tra'nig, bn. (*olieachtig*): *een –e stof.*
Tranquillamen'te, bw. (It. muz. *rustig, bedaard*); lees *–kiel-ja-men'te.*
Tranquil'le, bn. (Fr. [Lat. tranquillus]: *rustig, kalm, bedaard*). (quil = kiel).
I. Trans, m. transen (Fr. tranche = snede: *tinne, bovenrand; omgang van een toren*; fig. *hoogste punt*): *de – van de toren*; bij uitbr. uitspansel: *de morgenster alleen hield stand nog aan de transen.*
II. Trans, vz. (Lat. *over, aan de andere zijde*); inz. in samenstellingen en afleidingen b.v.: **–ac'tie,** v. –tiën, –ties (*vergelijk, minnelijke schikking, verdrag; dading*; [*handels*]*overeenkomst*); **–alpijnsch'***, bn. (*van of gelegen aan gene zijde der Alpen*); **–alpi'ne,** bn.: *– spoorwegen*; **–atlan'tisch** (*over de Atlantische Oceaan*): *een –e zeekabel,* d. i. van Europa naar Amerika; *het – verkeer per luchtschip*; **–bordeur',** m. –s (Fr. *hangende pont; brug, van rails voorzien, waarlangs een pont heen en weer wordt bewogen*): de – rust soms ± 25 m boven het watervlak op aan de oevers geplaatste torens.
Transcendent', –cendentaal', bn. (Fr. transcendantal, Lat. transcendens = over iets heen klimmend: *bovenzinnelijk*).
Transcript', o. –en (Lat. transcriptum: *kopie, afschrift*).
Transcrip'tie, v. –s (Fr. [Lat. trancriptio]: *overschrijving; overzetting*; muz. *arrangement, overzetting voor een ander instrument*).
Transept', o. –en; zie Transsept.
Transfert', o. (*overdraging*).
Transfigura'tie, v. (Fr. [Lat. transfiguratio]: *gedaanteverandering; gedenkdag in de R.-K. kerk op 6 Augustus van de verheerlijking Christi op de berg Thabor*).
Transforma'tie, v. –ties (Fr. [Lat. transformatio]: *omschepping, gedaanteverandering, vervorming*); **–forma'tor,** m. –s, –to'ren (Lat. nat. *toestel om de spanning van electrische stroomen te veranderen*); **–iorma'torhuisje,** o. –s (*huisje, waarin zich een transformator bevindt*), ook: –station, –zuil; **–formeeren*** (Fr. [Lat. transformare]: *omvormen, vervormen*); **–fu'sie,** v. –sies, –siën (Fr. [Lat. transfusio]: *overgieting*; inz. geneesk. *overtapping van bloed in een ander lichaam*). (s = z).
Transigeeren* (Fr. [Lat. transigare]: *tot een schikking komen; schipperen*): *men moet – in het leven,* geven en nemen. (g = g).
Transiteeren* (Fr. *doorgevoerd worden*).
Transitief', Fr. transitif **1** bn. (*overgaand op een ander*): *– werkwoord,* overgankelijk nl. dat een lijdend voorwerp bij zich kan hebben; **2** o. –tieven (*overgankelijk w.w.*); Lat. transiti'vum, o. –tiva.
Tran'sito, o. (It. *doorgang; doorvoer v. goederen*): *–handel,* doorvoerhandel.
Transitoir' (Fr.), **–toor',** bn. (*overgangs . . .; van voorbijgaande aard*): *–toire, –toire bepalingen,* tijdelijke.
Trans'kapel, v. –len (*straatkapel*): de –len zijn de kapellen om hoogaltaar aan de achterzij, symbool van de doornenkroon.
Translaat', o. –laten (z. translateeren: *vertaling; vertaald stuk*); **–lateeren*** (Fr. *vertalen*); **–lateur',** m. –s (Fr. [Lat. translator]: *vertaler*): *beëedigd –,* die onder eed staat, ook: vertaler voor het gerecht; **–la'tie,** v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. translatio]: *overdraging; vertaling*): *de – v. e. recht op e. ander; –migra'tie,* v. –s, –tiën (Fr. [Lat. transmigratio]: [*volks- of ziels*]*verhuizing*); (t = s); **–mis'sie,** v. –s, –siën (Fr. [Lat. transmissio]: *overbrenging*): fig. *– van gedachte*; **–parant',** Fr. **1** bn. (*doorschijnend*); **2** o. –en (*doorschijnend lijnenblad als onderlegger, om recht te schrijven; doorschijnbeeld, -scherm* b.v. bij optochten); **–pira'tie,** v. (Fr. *het zweeten*); **–pireeren*** (Fr. *zweeten*).
Transplanta'tie, v. –s (*overplanten v. e. orgaan* [*deel*] *in een ander organisme,* b.v. huidlapjes overplanten op open plaatsen).
Transponeeren* (Lat. transponere: *overzetten, een muziekstuk in een andere toon overbrengen*); **–port',** o. –en (Fr. 1 *vervoer, vrachtgeld; het vervoerde*; 2 boekh. *bedrag, dat van de eene zijde der rekening op een volgende bladzij wordt overgebracht*): 1 *– van levensmiddelen; een – gevangenen; een gevangene op – stellen*; 2 *e. foutief –*; **–port'arbeider,** m. –s (*werkman in een transportbedrijf*); **–porta'bel,** bn. (Fr. transportable: *vervoerbaar*); **–porteeren*** (Fr. [Lat. transportare]: *overvoeren, overbrengen, ook van bedragen van de eene zijde eener rekening op een volgende*); **–porteur',** m. –s (Fr. *hoek-, graadmeter*); **–port'kosten,** mv.; **–port'schip,** o. –schepen (*schip,* [*stoom*]*boot tot het vervoeren van krijgsvolk, landverhuizers, gevangenen*); **–port'verzekering,** v. –en (*verzekering tegen de gevaren bij vervoer van goederen, vooral ter zee*); **–port'wagen,** m. –s; **–posi'tie,** v. –tiën, –s (Fr. transposition: *omzetting; verplaatsing*; muz. *overzetting in een andere toon*).
Transsept', o. –en (Fr. transept, bouwk. *dwarsvleugel van een gebouw,* inz. *dwarspand v. een kerk, rechthoekig de lengteas snijdend*).
Transsubstantia'tie, v. (Fr. [Lat. transsubstantiatio]: *zelfstandigheidsverandering*; R.-K. *verandering van brood en wijn in het lichaam en bloed des Heeren*).
Transvaal', v. (aardr. *aan de andere zijde der Vaal, vroegere Boerenrepubliek*; nu: *lid der Z.-A. Unie*); **–vaalsch'***, bn.: *–e boeren*; **–va'ler,** m. –valers (*bewoner van Transvaal*).
Transversaal', Fr. transversal, Lat. transversa'lis **1** bn. en bw. (*dwars, overhoeksch*); **2** v. –versalen (meetk. *snijlijn of snijvlak van een stelsel lijnen of vlakken*); **3 –versa'len,** m. mv. en v. (*zijverwanten*).
Trant, m. (*wijze*): *dichten in de trant van Cats; een – van geestigheid,* manier.
Tran'ten, trantte, h. getrant (Z.-N. *drentelen*).
Tran'telen, trantelde, h. getranteld (*op en neer loopen*); vero.; verg. Drentelen.
I. Trap 1 m. –pen (1 *schop*; 2 *trede*; 3 van fietsrijden: *het trappen*): 1 *het paard gaf hem*

een –; 2 *het kind kroop op de zesde* –; *van* – *tot* –, langzamerhand; zegsw. *hij is van de* –*pen gevallen*, scherts. zijn haar is geknipt; fig. *de* –*pen van vergelijking*, trapvormen; *op de hoogste* – *van beschaving*, graad; 3 *een heele* –, *100 km!* **2** v. –pen (*al de treden te zamen*; *trapladder*): *een houten* –, *een marmeren* –; *een steile* –; *een kelder*–, *een wentel*–.

II. Trap, v. –pen (oorspr. waarsch. Slavisch: *trapvogel*; ook: *trappgans*): *de*–*pen zijn groote, zwaarlijvige vogels, waarvan de pooten drie teenen hebben*, Lat. otididae; **–je,** o. –s.

Trape'ze, v. trapezen (Fr. trapèze: *gymnastiek-toestel*: *zweefrek* [*voor acrobaten*]), ook Trapees'; zie het vlg. woord.

Trape'zium, o. (Ned.) –s; (Lat.) –zia (Lat.-Gr. trapezion = tafeltje: *vierhoek met twee evenwijdige zijden*); **–zoï'de,** v. –s (*vierhoek, waarvan al de zijden en hoeken ongelijk zijn*).

Trap'gans, v. –ganzen (*vogel, tot de groep der trappen* **II** *behoorende*; *de groote* –, Lat. otis t. tarda): *de* –, *in Zeeland en N. Brabant wilde kalkoen geheeten, komt op haar zwerftochten ook in Nederland.*

Trap'gevel, m. –s (*voorgevel van een gebouw, die in een punt eindigt en aan de bovenkant trapsgewijze opgaat*); **–ladder, –leuning,** v. –en (*leuning langs e. trap*); **–looper*,** m. –s (*smal tapijt op e. trap*).

Trap'(naai)machine, v. –machines (*naaimachine met pedalen of voettrappers*).

Trap'pelen, trappelde, h. getrappeld (*her haald trappen*): *de paarden brieschen en* – *van ongeduld*; *de reiziger stond te* – *van koude.*

Trap'pen, trapte, i. (1), h. (1, 2, 3) getrapt (1 *per fiets rijden*; 2 [*hard, stevig*] *met de voet treden*; 3 *zwaar onderdrukken, diep vernederen*): 1 *hij trapte in een uur van Maastricht naar Luik*; 2 *turf* –, *het orgel* –; zie Treden; *iem. de deur uit* –; zegsw. zie Teen **I** 1; 3 *gehoonde en getrapte loonslaven.*

Trap'penhuis, o. –huizen (bouwk. *deel v. e. villa enz., waarin de hoofdtrap is geplaatst*).

Trap'per, m. –s (Eng. eig. *vallenzetter*; *wild- en pelsjager*): de –s van de Hudsonsbaai.

Trap'portaal, o. –portalen.

Trappist', m. –en (*kloosterling eener zeer strenge orde, dus genaamd naar de abdij la Trappe in Normandië, gesticht in 1140*).

Trap'psalm, m. –en (*optochtslied der oude Israëlieten*; *psalm, door Levieten gezongen, terwijl ze de trappen van Jeruzalems tempel opklommen*); z. Ps. 119 tot 134.

Trap'roede, v. –n ([*koperen*] *roede tot bevestiging van de traplooper*).

Traps'(ge)wijze, –(ge)wijs, bn., bw. (*bij trappen, van lieverlede*): *iets* – *behandelen*; *–gewijze toeneming*; ook –gewij'ze, –wijs'.

Trap'vormen, m. mv. (*trappen van vergelijking*).

Trap'wagen, m. –s (vero. *velocipède*): *verordening op het gebruik van –s van 1869.*

Tras, o. (Fr. terrasse, It. terrazzo [van Lat. terra = aarde]: *metselspecie, uit tot poeder gemalen gebroken tufsteen*).

Tra'(s)si, v. (O.-I. *ingrediënt d. rijsttafel*).

Tras'molen, m. –s (*molen, die tras maalt uit tufsteen enz.*); **–mortel,** v. (*metselspecie, bestaande uit gebluschte kalk met tras dooreengewerkt*); **–raam,** –ramen (*steenraam in tras boven op het fundamentwerk*): – verhindert het optrekken van vocht.

Trassant', m. –en (*trekker v. e. wissel*).

Trasseeren* (It. [Lat. trahere = trekken]: *een wissel op iemand trekken*).

Tras'sen, traste, h. getrast (*met tras metselen*): *deze muur is getrast*, in tras gezet.

Trauma–, wond . . .; **Trauma'tisch,** bn., door verwonding ontstaan.

Travaat', m. travaten (Portug. travados: *onstuimige windvlaag met stortregen*).

Travailleeren* (Fr. travailler: *ingespannen werken of arbeiden*); lees *travaljeeren.*

Traval'je, v. –s (Fr. travail: *hoef-, noodstal*).

Tra'ven, traafde, h. getraafd (Portug. travar = samenvoegen: scheepst. *tusschen de lading instuwen, stouwen*).

Traver'se, v. –n (Fr. *dwarse richting*; *dwarsweg*; *zijweer*; fig. *hinder, tegenspoed*).

Traverseeren* (Fr. *dwars doorloopen of snijden, kruisen*; v. e. paard: *dwarssprongen maken*; fig. *in de weg staan*).

Travesteeren* (Fr. travestir: *verkleeden*; *een ernstige zaak enz. grappig omwerken*).

Travestie', v. –ties, –tieën (Fr. *lachwekkende verkleeding*; *grappige voorstelling van iets ernstigs*; toon. *mannenrol door een vrouw vertolkt of omgekeerd*). (t = t).

Trawant'*, m. –en (1 *begeleider, lijfwacht*; fig. *partijganger, medestander*; 2 *bijplaneet*): 1 *de* –*en van den dwingeland*; 2 *de maan is de* – *der aarde*; oorspr. Perzisch.

Trawler, m. –s (Eng. *vaartuig, dat met een trawl* [= sleepnet] *vischt*; *treiler*).

Trawl'net, o. –netten (*soort van sleepnet*).

Trebizon'de, v. –n (*Turksch vaartuig op de Zwarte Zee, naar de stad van die naam*).

Trech'ter, m. –s (*kegelvormig voorwerp met wijde mond en nauwe tuit, doorgieter*): *een wijn*–, *een molen*–; bij verg.: *een krater*–; **–vormig,** bn.: *een maalstroom is* –, in de vorm van een trechter; ook –vor'mig.

Tred, m. treden (*stap, gang*): *met vaste* –; *gelijke* – *met iem. houden*, even snel voor-uitkomen, ook fig.

Tre'de, v. –n (1 *stap*; 2 *sport eener ladder*; *deel v. een trapje, een stoep enz.*): 1 *met onhoorbare* –*n*; 2 *op de eerste* – *v. e. ladder.*

Tre'den, trad, h. (1), i. (2) getreden (1 *de voet zetten op, met de voet drukken op*; 2 *de voeten verzetten, gaan, loopen*): 1 *iem. op de teenen* –, hem grieven, ook: *het orgel* –, wind toevoeren; fig. *de wet met voeten* –, verkrachten; *iem. i. h. slijk* –, diep vernederen; 2 *naar voren* –; *ter zijde* –, op zij gaan; *in iems. plaats* –, hem vervangen; *hij treedt in zijn 40ste jaar*, wordt; *in bijzonderheden* –, de bijzonderheden behandelen; *daarin kan ik niet* –, dat kan ik niet behandelen.

Tred'molen, m. –s (*molen, die door op een rad te treden in beweging wordt gebracht*): *in de* – *loopen*, fig. geestdoodende, aldoor dezelfde zware arbeid verrichten.

Tree, v. treeën (*trede*); verkl. –tje, o. –s.

Treeft, v. –en (*ijzeren drievoet*).

Treek, m. treken (*list, looze streek*); z. Trek.

Treem, m. tremen (*molentrechter, tremel*).

Tree'molen, m. –s (*tredmolen*); **–plank,** v. –en (*opstapplank bij spoorwagen, tram, auto*); **–rad,** o. –en, –eren (*rad met schoepen, waar men op treedt, om het te doen draaien*).

Trees, v. = There'sia.

Tref, m. (*het treffen, lukje*): *het is een* –, *hem thuis te vinden*, toeval; *wat een* –*!*

Tref'baar, bn. (*kunnende getroffen worden*).

Tref'felijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *voortreffe-*

lijk, uitmuntend; 2 Z.-N. *fatsoenlijk*): 1 – *vleesch en wildbraad*; 2 Z.-N. *een – mensch*.

Tref'fen 1 trof, h. getroffen (1 *raken, bereiken*; 2 gewoonlijk in de lijdende vorm; [*goed*] *lijken*; 3 *overkomen*, altijd v. iets slechts; 4 *ontroeren*; 5 *de aandacht trekken*; 6 *vinden, ontmoeten*; 7 in vaste verbindingen: *doen, tot stand brengen*): 1 *het doel –*; *de juiste toon –*, [a] zingen, aanslaan, [b] de woorden juist kiezen in overeenstemming met de gemoedsgesteldheid van de(n) toehoorder(s); *je treft het (goed)*, je hebt geluk; *je treft het slecht*; 2 *dit portret is goed getroffen*; maar ook: *de schilder heeft u, de gelijkenis, goed getroffen*, zie bet. 1; 3 *een zware ramp heeft die familie getroffen*; 4 *de toehoorders waren getroffen*; 5 *het trof mij, dat hij er niet was*; 6 *waar kan ik je –?* 7 *een vergelijk –*, overeenkomst aangaan; *een goede keuze –*; **2** o. (*gevecht, ontmoeting met den vijand*): *een bloedig –*; **–fend,** bn.; –er, –st (1 *hartroerend, aandoenlijk*; 2 v. e. gelijkenis: *zeer juist*): 1 *een – tooneel*; 2 *een –e gelijkenis*, zeer juist; **–fer,** m. –s (1 *een raakschot; kogel, bal die het doel raakt*; 2 *gelukkig toeval*): 1 *van de 100 schoten waren er maar 10 –s*; ook: (kegelspel) bal, die de kegels raakt; 2 *dat is een –!* **–kans,** v. –en (*mogelijkheid te zullen treffen, percentsgewijze uitgedrukt*): *de – van een bom, uit een vliegmachine geworpen*; **–punt,** o. –en (*het punt, dat getroffen moet worden*); **–zekerheid,** v. (*zekerheid van zijn schot, als* nl. *de trefkans 100 is*).

Treil, m. –en (*treklijn, jaaglijn*; ook: *sleepnet, geballast kuilnet, over of vlak langs de zeebodem voortgetrokken*): *met zeil en –*, met het geheele tuig, d. i. met zeilen en touwen.

Trei'len, treilde, h. getreild (*voorttrekken, voortsleepen*): *een schuit –*.

I. Trei'ler, m. –s (*schuitentrekker, sleepboot*): etymologisch = Treiler **II.**

II. Trei'ler, m. –s; zie Trawler.

Treilla'ge, o. –s (*latwerk, houten traliewerk*).

Treil'lijn, v. –en (*treklijn, jaaglijn*).

Trein, m. –en (Fr. train [v. Lat. trahere, trekken]: 1 *rij, sleep, gevolg*; 2 mil. *stukken geschut enz. en de bedienende manschappen*; ook: *legertros*; 3 *reeks van wagens, voortgetrokken door een locomotief*): 1 *een lange – van pelgrims*; *de keizer reisde met een – van bedienden*; 2 *een artillerie–*; *een ponton–*, pontonstukken met de pontonniers; *een hospitaal–, een – der intendance*; 3 *een personen–, goederen–, boemel–, snel–, D–, bliksem–*; **–beambte,** m. –n (b.v. *een conducteur*); **–boek,** o. –en (Z.-N. *spoorboekje*); **–compagnie,** v. –ën (mil. *afdeeling, belast met het vervoer v. manschappen en goederen*); **–diefstal,** m. –len (*diefstal in een trein*).

Trei'nenloop, m.: *de – is gestoord*.

Trein'personeel, o. (*het personeel, aan een trein verbonden: de machinist, stoker, conducteurs*); **–smid,** m. –smeden (*smid, die van een gereedstaande trein het raderwerk, de remmen enz. naziet*); **–soldaat,** m. –daten (mil. *soldaat van een treincompagnie*).

Treit, v. (o.-Fr. trait: Z.-N. *gareellus, waar de trekstreng in vasthoudt*).

Trei'ter, m. –s (Z.-N. *treiteraar*).

Trei'terchocolade, v. (Barg. *water en melk, in de gevangenis bij het brood*).

Trei'teren, treiterde, h. getreiterd (iteratief van Fr. traiter = behandelen: *plagen, sarren*); **–aar,** m. –s; **–aarster,** v. –s; **–ing,** v. –en; **–lach,** m. (*sarrende lach*).

Trek 1 m. –ken, in bet. 8, 9 gmv. (1 *het trekken; ruk, haal*; 2 *slag bij het kaartspel*; 3 *haal met een pen*; 4 *gelaatstrek, karakteristieke lijn van het gelaat*; 5 Z.-Afrik. *verhuizing*; ook: *het heele reisgezelschap, de wagens, het vee enz.*; 6 *reis der trekvogels*; 7 *spiraalvormige insnijding in de loop of de ziel van een vuurwapen*; 8 *tocht* 1 inz. Z.-N.; 9 *begeerte, lust, neiging*; inz. *eetlust*; 10 Z.-N. *slag*; 11 Z.-N. *bezoldiging*): 1 *met één trek van de hengel, van het vischnet*; *een paar trekjes, –ken aan zijn sigaar doen*; 2 *ik heb vier trekken van de zes gemaakt*; *alle –ken halen*; 3 *met een – van de pen*; *één penne–*; 4 *hij had de trekken der Bourbons*; 5 *de groote – der Boeren*, uit de Kaapkolonie in 1836; 6 *de – der ooievaars in de herfst*; 7 zie Getrokken; 8 *op de – staan*; 9 *geen – hebben*; *– naar het verdoene*; *zeer in – zijn*; 10 *een – met de zweep*; *de – van iets weg hebben*, slag; 11 *een groote – hebben*; **2** m. treken (*treek, looze streek*): *hij zit vol treken*; zegsw. *iem. een – spelen*, een poets bakken; *zijn treken* (of: *trekken*, of: *streken*) *thuiskrijgen*, op zijn beurt erin loopen, beetgenomen worden.

Trek'achtig, bn. (Z.-N. *tochtig*).

Trek'bal, m. –len (bilj. *zekere stoot, waarbij men de bal met de keu op zij van onderen raakt*); **–bank,** v. –en (*bank, om metaaldraad te maken*); **–beugel,** m. –s (*baggerbeugel*); **–dag,** m. –dagen (*dag, waarop een loterij trekt*); **–dier,** o. –en (*lastdier: dier, dat een wagen, een schip enz. noet trekken*); **–garen,** o. –s (*zeker vischnet, zegen*); **–gat,** o. –en (*stookgat; luchtgat voor een haard, kachel enz.; open of zwakke plaats in het ijs; tochtgat; uitgebaggerde diepte in het veen*); **–geld,** o. –en; z. Strijkgeld; **–goed,** o. (*groenten, vruchten, die door kunstmatige warmte gekweekt, lang voor de tijd a. d. markt gebracht worden*); **–haak,** m. –haken (*kuiperswerktuig*); **–hei,** v. –en (*heiblok, dat door mannenkracht opgetrokken wordt*); **–hond,** m. –en (*karhond*); **–hondenwet,** v. (*wet v. 1910 ter bescherming van trekhonden*); **–kast,** v. –en (*broeikas*).

Trek'kebeenen*, hij –beende, h. getrekkebeend (*sleepvoetend gaan, met het been trekken onder het gaan*); **–bekken,** trekkebekten, h. getrekkebekt (*minnekoozen van duiven*).

Trek'ken, trok, h. (1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12), i. (4, 7) getrokken (1 *voortbewegen, voorttrekken*; *naar zich toe halen*; 2 van blanke wapenen: *uit de schee halen*; 3 *ontvangen*; 4 *een aftreksel van iets maken*; 5 *tochten*; v. e. kachel: *flinke toevoer van lucht hebben*; 6 *maken met een haal*; *teekenen*; 7 *zich voortbewegen, zich bewegen ergens heen*; 8 *gelijken op*; 9 *verlangen, begeerte opwekken van*; 10 v. e. salaris: *krijgen, hebben*; 11 *uithalen*; 12 van planten en dieren: *kweeken*): 1 *de paarden – de wagen*; z. ook Bruintje; *naar boven –*, halen; *niet zoo –! aan zijn pijp –*; *iem. de kleeren van het lijf –*, rukken, scheuren; *zich de haren uit het hoofd –*; *iem. aan zijn haar –*; *zich de hoed in de oogen –*; 2 *de sabel, degen –*; z. ook Leer; 3 *een prijs – uit de loterij*, bekomen; *we zullen er om –*, loten; 4 *de koffie, de thee laten –*, laten aftrekken; 5 *het trekt hier*, het tocht; *de kachel trekt niet al te best*; *mijn sigaar wil niet –*, de rook laat zich niet gemakkelijk doorzuigen;

6 *een lijn* –; zegsw. zie Lijn 5 en Lijntrekken; 7 *ten strijde* –; *naar de grens* –; 8 *naar rood* –, zweemen; 9 *dat zal* –; *volle zalen* –; 10 *een mooi salaris* –; 11 *een tand* –; *zich een tand laten* –; 12 *planten* –; nog: *ijzerdraad* –, vervaardigen; z. Trekbank; *wijn, koffie* –, ontbieden, laten komen; *een wissel op iem.* –, afgeven; rekenk. *de vierkantswortel* –, berekenen; *dat hout is getrokken*, krom getrokken, b.v. door warmte; *met zijn linkerbeen* –; zie Trekkebeenen; Z.-N. *appelen* –, plukken; Z.-N. *dat trekt op niets*, lijkt nergens op; Z.-N. *die boomen – hier niet*, gedijen niet; *het lang* –, a) uithouden, b) lang (weg) blijven; zie ook Kort **1**, 1; **-ker***, m. –s (*persoon, dier of voorwerp, dat trekt*, b.v. *e. stoomsleeper; werktuig, waarmee men trekt*; z. Kurketrekker; ook van een geweer, enz.; hand. *persoon, die een wissel afgeeft*): *met de vinger aan de* –; **-king**, v. –en (*het trekken*): *de – der staatsloterij; zenuw*–; **-kingslijst**, v. –en (*uitlotingslijst*): *de nummers eener – nazien.*

Trek'letter, v. –s (*schrijf- of krulletter*); **-lijn**, v. –en (*jaaglijn, touw om een schip voort te trekken, een net in te halen, iets aan boord te halen*); **-mieren**, mv. (dorylinen: *mierensoort zonder vaste woonplaats en een nomadenleven leidend*); **-muts**, v. –en (*ouderwetsche vrouwenmuts*); **-net**, o. –ten (*sleepnet voor de vogel- of vischvangst*); **-os***, m. –ossen; **-paard**, o. –en; **-pad**, o. –en (*jaagpad*); **-pen**, v. –nen (*pen tot het trekken van scherpe lijnen langs een liniaal*); **-plaat**, v. –platen (*stalen plaat met gaten voor den draadtrekker*); **-pleister**, v. –s (*pleister, die de huid opent, etter veroorzaakt*; fig. gmz. *een persoon, die iem. aantrekt, geliefde*); **-pop**, v. –pen (Z.-N. *marionet*); **-pot**, m. –ten (*pot, waarin een aftreksel getrokken wordt van planten, thee enz.; aftrekpot*); **-schuit**, v. –en (*schuit, die [door een paard] aan een lijn wordt voortgetrokken*); **-sel**, o. –s (*aftreksel*): *– van kruiden*, afkooksel; **-slede**, v. –n (*slede, die [door een paard enz.] getrokken wordt*); **-slot**, o. –sloten (Z.-N. *slot, dat dichtspringt bij het dichttrekken der deur*); **-sprinkhaan**, m. –hanen (*de sprinkhaan, die in millioenen exemplaren „trekt", zeer schadelijk in O.- en Z.-Europa*; Lat. acrydium migratorium); **-stang**, v. –en (*handvat van een spoorwissel*); **-streng**, v. –en Z.-N.; z. Gareel; **-stuk**, o. –stukken ([*tooneel*]*stuk, dat veel succes heeft, volle zalen „trekt"*; *schlager*); **-tafel**, v. –s (*tafel met uittrekbladen*); **-vaart**, v. –en (*kanaal, waterweg voor trekschuiten enz.*); **-visch***, m. –vischen (*visch, die op gezette tijden gaat of komt*): *de haring is een* –; **-vogel***, m. –s (*vogel, die op gezette tijden gaat of komt*; fig. *iem., die gedurig v. verblijfplaats verandert*): *de ooievaar is een* –; **-weg**, m. –wegen (*breed jaagpad, weg voor de trekpaarden*, b.v. *langs een kanaal*); **-zaag**, v. –zagen (*groote houtzaag*).

Tre'ma, o. –'s (Gr. spraakk. *deelteeken*).

Tre'me, v. –n (Fr. trémie; Z.-N. *arm van een lamoen*); verg. Traam.

Trembleeren* (Fr. *beven*; muz. *trillen met de stem*).

Tremblé'-lijn, v. –en (typ. *gegolfde lijn*).

Tre'mel, m. –s ([*raam met*] *trechter, waardoor het gemalen graan loopt*).

Trem'mer, m. –s (*man, die de steenkolen uit het scheepshol i. d. machinekamer brengt*).

Tremo'lo, It., **1** v. –'s (muz. *beving, trilling; trillen op één noot*); **2** bw. (muz. *bevend*).

Tremulant', m. tremulanten (muz. *bevende toon, triltoon; zeker orgelregister*), zie:

Tremuleeren* (It. tremolare = sidderen v. Lat. tremor = vrees: muz. *trembleeren*).

Trens, v. trenzen (Sp. trenza = vlecht: *lisje of oogje v. garen om e. haakje in vast te maken; kleine toom, welks mondstuk geen stang heeft; vlecht*): *iemand – geven*, slaag.

Tren'te, o. (*plaats v. h. R.-K. oecumenische of algemeene concilie, 1545–'63*).

Tren'te-et-un, o. (Fr. *één-en-dertig, zeker kaartspel*): –– *spelen*, één-en-dertigen.

Tren't(el)en, Z.-N.; z. Drentelen.

Tren'zen, trensde, h. getrensd (*vlechten*).

Trepaan', m. trepanen (Fr. trépan, Gr. trepanon = boor: heelk. *schedelboor*).

Trepaneer'boor, v. –boren (*trepaan*).

Trepaneeren*, –de, h. getrepaneerd (Fr. trépaner: *de hersenpan doorboren*).

Tre'pang, v.; zie Tripang.

Tres, v. tressen (Fr. tresse: *geweven goud- of zilverboordsel; haarsnoer, -vlecht*).

Tres fa'ciunt colle'gium (Lat. *drie* [*personen*] *vormen een college*, d.i. *gezelschap; drie kunnen e. uitspraak doen, zijn bevoegd*).

Tres'sen, treste, h. getrest (Fr., Z.-N. *vlechten*).

Treu'ga (of: **Pax**) **De'i**, v. (Lat. Middeleeuwen: *Godsvrede*): volgens de –– moest er van Woensdag- tot Maandagavond onder alle Christenen vrede heerschen. (eu = ui).

Treur'berk, m. –en (*berk met neerhangende takken*); **-beuk**, m. –en; **-dicht**, o. –en (*klaagdicht*); zie Elegie.

Treu'ren, treurde, h. getreurd (*verdriet hebben, droevig zijn, kwijnen*): *– om, over*; **-esch***, m. –esschen (*eschboom met hangende takken*); **-gees'tig**, bn.; –er, –st (*zwaarmoedig*): *een –e zang*, neerslachtig makend.

Treu'rig, bn. en bw.; –er, –st (1 *droevig, bedroefd*; 2 *droefheid veroorzakend*; 3 ook: *erbarmelijk*): 1 *wat ben jij zoo –?* 2 *een – ongeval*; 3 *hoe heb jij gewerkt? –! een –e vermaardheid*; **-igheid**, v.; **-lied**, o. –eren; **-mare**, v. –n; **-marsch***, m. –en (*doodenmarsch, marsch van klagend karakter*); **-muziek**, v. (*begrafenismuziek; treurig stemmende, droefheid verklankende muziek*).

Treur'roos, v. –rozen (*roos met neerhangende takken*); **-spel**, o. –spelen (*tooneelstuk, waarin de hoofdpersoon tevergeefs strijdt tegen eigen hartstocht of tegen het lot, en zoo te gronde gaat*; fig. *droevige gebeurtenis, droevig tafereel*): *het historisch* –, b.v. Vondels Gijsbrecht van Aemstel, Bilderdijks Floris V; *het bijbelsch* –, b.v. Vondels Jozef in Dothan, Jeptha; ook: Trage'die; **-speldichter**, m. –s (*tragicus*); **-speldichteres'**, v. –sen; **-spelspeler**, m. –s (*tooneelspeler, die in een treurspel optreedt, tragédien*); **-spelstijl**, m. (*stijl, waarin het treurspel wordt geschreven, tragische stijl*); **-tijd**, m. (*tijd van rouw*); **-tooneel***, o. –tooneelen (*tooneel, waarop een treurspel gespeeld wordt*; fig. *treurige gebeurtenis, droevig schouwspel*); **-wilg**, m. –en (*sierwilg met neerhangende takken*): *de – op kerkhoven*; **-zang**, m. –zangen (*klaagzang*).

Treu'zel, m. en v. –s (*talmer, talmster*); **-tje**, o. –s; **-aar**, m. –aars; **-aarster**, v. –s; **-achtig**, bn.: *onze dienstbode is wat* –; **-en**, treuzelde, h. getreuzeld (*langzaam werken,*

slabakken); **–ig,** bn. en bw. (*talmend, niet-voortmakend*): *grootje wordt wat –*; **–kous***, m. en v. –en (*persoon, die treuzelig is*); **–werk,** o. (*knutselwerk*; *werk, dat langzaam vordert*).

Tre'zel, m. –s, Z.-N.; z. Trijzel eig. bet.

Trezoor', o. trezoren (Fr. trésor: *schat[kamer]*).

Trezorie', v. trezorieën (*bewaarkamer der openbare middelen, schatkamer*).

Trezorier', m. trezoriers (Fr. trésorier: *rentmeester*; *bewaarder der schatkist, schatmeester*; *penningmeester*); **–schap,** o. (*rentmeesterschap*; *penningmeesterschap*).

Tri . . ., van Gr. treis, Lat. tres = drie.

Tria'de, v. –s (Fr. [Gr. trias]: *drietal, -heid*).

Tria'kel, m. (uit Gr. therion = wild dier + ake = geneesmiddel: *geneesmiddel tegen de beet van vergiftige dieren, geneesmiddel, waarin opium is*; Z.-N. gew. *gekonkel*).

Trian'gel, m. –angels (Fr. triangle [Lat. triangulus = driehoek]; muz. *driehoekig stalen slaginstrument*): *in het orkest speelt hij de trom en de –*; **–tje,** o. –s.

Triangulair', bn. (Fr. [Lat. triangularis]: *driehoekig*). (ai = e).

Triangula'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. triangulatio]: *driehoeksmeting*, inz. *ten behoeve van het in-kaart-brengen*): *de – van een stad*; **–anguleeren***(Fr. *de triangulatie verrichten*).

Triarchie', v. triarchieën (Lat., Gr. *regeering van drie personen*; *driemanschap*).

Tri'as, o. (Gr. *drieheid*; *formatie onder de Jura gelegen, bestaande uit drie formaties*; *1ste aardperiode uit het secundaire tijdperk*).

Tribula'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. tribulatio]: *onrust, angst*; *wederwaardigheid, ongeval*): *de –latiën des heeren Snaversnel.*

Tribunaal', o. –nalen (Fr.-Lat. tribunal: *rechtbank, gerecht*): *op het – verschijnen.*

Tribunaat', o. –naten (Fr. tribunat, Lat. tribunatus: *ambt, ambtstijd van tribuun*).

Tribu'ne, v. tribunes (Fr. tribune [Lat. tribuna]: 1 *spreekgestoelte*; *een galerij of verhooging*; 2 *e. afgezonderde plaats voor het publiek in vergaderzalen*; 3 *oploopende rij van zitplaatsen*): 1 *de spreker vloog naar de –*; 2 *de – laten ontruimen*; 3 *een plaats op de –, 10 gld.*

Tribuun', m. tribunen (Fr. tribun, Lat. tribunus: gesch. oorspr. *hoofd der tribus of volksafdeeling*; later: *de naam van allerlei ambtenaren, waarvan de meest bekende zijn de volkstribunen*, z. ald.; fig. *demagoog*).

Tribuut', m. en o. –buten (Fr. tribut, Lat. tributum: *schatting, cijns*).

Tricheeren* (Fr. tricher: *valsch spelen*).

Trichi'ne, v. –n (v. Gr. trichinos = van haar: *haarwormpje, parasitaire rondworm, in twee vormen voorkomend, als spier- en als darmtrichine*; Lat. trichinella spiralis): *de mensch kan door 't eten van varkensvleesch geïnfecteerd worden.* (ch = scherpe g).

Trichi'nenziekte, v. (*trichinose*).

Trichino'se, v. (Gr. nosos = ziekte: *de ziekte, door trichinen veroorzaakt*). (s = z).

Tricht, o. (*Utrecht, Maastricht*): *het oude –.*

Tricolor', Fr., **1** bn. (*driekleurig*); **2** m. –loren (*amarantsteen*); **tricolo're,** v. –n, –s (Fr. *de Fransche driekleur-cocarde of -vlag*).

Tri'cot, Fr. misschien naar het Fr. dorp Tricot, **1** o. (*machinaal gebreide stof voor ondergoed*); **2** bn., z. Alpaca, opm.; **3** v. –s (*nauwsluitend costuum van tricot* inz. *van kunstenmakers*); l. *tri'koo*; **tricootje,** o. –s.

Tric'trac, o. (*zeker Italiaansch spel met dobbelsteenen*; *bakspel*); ook: Triktrak.

Tri'cycle, m. –s (Fr. z. Bicycle: *driewieler*).

Tri'duum, o. –s (Lat. *tijd van drie dagen*; R.-K. *driedaagsche godsvruchtoefening*).

Triëeren* (*schiften, uitzoeken*; *dagbladen vouwen, verpakken, adresseeren en verzenden*).

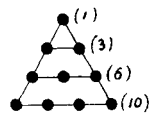
Triel'je, v. –s (Fr. [Lat. trilicium = driedraadsch]: *soort van gekeperd tijk, driedraadsch geglansd linnengoed*).

Triest, bn.; –er, meest – (Fr. triste [Lat. tristis]: *droevig, naar, somber*); ook, Triestig.

Trifo'lium, o. –liums (Lat. *drieblad, klaver, familie van de vlinderbloemigen*).

Triglyph', m. –en (z. Glyptiek; Dorische bouworde: *steen met twee gleuven en afgeschuinde kanten in de fries*).

Trigonaal'-getallen, o. mv. (*driehoekige getallen, d. z. getallen, welker eenheden, als punten beschouwd op regelmatige wijze te rangschikken zijn in de hoekpunten, en langs de zijden v. driehoeken, die een hoekpunt gemeen hebben*): ze zijn begrepen in de formule: $\frac{1}{2}$ n (n + 1), b.v. 21, als n = 6.

Trigonometrie', v. (tri z. ald. + Gr. gonia = hoek: *driehoeksmeting*); **–me'trisch,** bn. (*de trigonometrie betreffende*).

Trijn, v. (*Katharina*): *Wijntje en Trijntje.*

Trijp, o., (soorten) –en (Fr. tripe = darmen: *fluweelachtig bekleedsel van stoelen enz.*).

Trij'pen, bn. (*van trijp*; *met trijp bekleed*): *– pantoffels*; *er stonden zes – stoelen.*

Trijs, m. –en (*bras*; *hijschtouw*); **–blok,** o. –blokken (scheepst. *hijschblok*; *katrol, waarmede iets getrijst kan worden*).

Trij'sen, trijste, h. getrijst (*door middel van touw en blok hijschen*; *ophijschen*).

Trijs'gat, o. –en (scheepst. *luik, waardoor de goederen worden opgeheschen*).

Trij'zel, v. –s (*korenzeef*; fig. *treuzelaarster*).

Trij'zelen, trijzelde, h. getrijzeld (van koren: *door een trijzel laten loopen*); **–molen,** m. –s (Z.-N. *wanmolen*).

Trik'trak, –bord, –ken; z. Tiktak enz.

Tril, m.: *op of aan de – zijn,* d. i. gaan slenteren, lanterfanten; z. Dril.

Tril'beelden, mv. (*cinema*).

Tril'gras, o. (*siergras, in 't wild voorkomend*; Lat. briza); **–haar,** o. –haren (*dunne draadvormige uitloopers eener cel o.a. in de luchtpijp*); **–haardiertjes,** o. mv. (*ééncellige diertjes, door trilharen zich voortbewegend*; Lat. ciliata).

Tril'len, trilde, h. getrild (*zeer snel heen en weer bewegen*): *een snaar doen –*; *met –de stem*; *ze – van angst, koude,* hevig beven, rillen; **–ler,** m. –s (muz. *regelmatig snelle afwisseling v. twee op elkaar volgende tonen*); **–ling,** v. –en (*het trillen*; *het eenmaal heen en weer gaan van een trillend lichaam*).

Trillioen', o. –en (*millioen × millioen × millioen, 1 met 18 nullen*).

Trilogie', v. –gieën (eig. *iets drievoudigs* b.v. serie van drie tooneelstukken: *Joseph in Dothan, Joseph in Egypte en Joseph in 't Hof*, van Vondel; drie dichtstukken: *De drie Zustersteden*, Gent, Brugge, Antwerpen, van K. L. Ledeganck, 1805–'47).

Trimes'ter, o. –s (Lat. *kwartaal*; ook: *het traktement per trimester*).

Trim'men, trimde, h. getrimd (Z.-N. *het*

werk v. een tremmer verrichten; hard werken).
Trim'mer, m. –s (Z.-N. *tremmer*).
Trinita'rissen, m. mv. (*orde van de H. Drievuldigheid* oorspr. *tot loskoopen van christenslaven, nu belast met missiewerk*).
Triniteit', v. (Fr. trinité, Lat. trinitas: *de H.-Drievuldigheid*): R.-K. *het feest der* –, eerste Zondag na Pinksteren.
Trinominaal'stelsel, o. (*drienaamstelsel*).
Tri'o, o. trio's (It. *driestemmig muziekstuk of gezang; drietal; trits*): *een – v. vrienden.*
Triolet', v. –ten (Fr. *drieklankdicht*): een – heeft 8, soms 12 versregels, waarvan de eerste tweemaal terugkeert en wel als 4e en 7e regel, terwijl de 2e nogmaals als 8e regel voorkomt; rijmschema aba, aab, ab.
Triomf', m. –en (Fr. triomphe, Lat. triumphus [Gr. thriambos = feestlied]: *zege-[feest]* inz. *de intocht van een triomphator*): *de – werd toegestaan door de Senaat; –en vieren*; verg. Ovatie.
Triomfant', Triomfan'telijk, bn. en bw. (*zegepralend*): *een –e blik; – rondkijken.*
Triomf'balk, m. –en (*balk beneden de triomfboog tot plaatsing van de zijbeelden naast het triomfkruis*); **–boog,** m. –bogen (*gedenkteeken voor veldheeren of keizers, zooals te Rome enz.; eereboog; welfboog tusschen schip en priesterkoor in een kathedraal enz.*).
Triomfeeren* (Fr. triompher [Lat. triumphare]: *zegepralen, zegevieren, een triomftocht houden*): *over zijn vijanden –.*
Triomf'kruis, o. –kruisen (*kruisbeeld, van de triomfboog aan een ketting of schakels afhangende*); **–lied,** o. –eren (*lied ter eere van de zege*); **–tocht,** m. –en (*zegetocht*).
Triompha'tor, m. (Ned.) –s, –to'ren; (Lat.) –to'res (Lat. oud-Rome: *zegevierend veldheer, die zijn triomftocht hield*).
Triool', v. triolen (Duitsch: Triole, oorspr. It. muz. *figuur van drie noten, met de klem op de eerste, die slechts de waarde hebben van twee* [of: *vier*] *van het gelijke teeken*).
I. Trip, v. –s (Eng. *uitstapje*).
II. Trip, v. trippen (*vrouwenschoeisel met een bandje van leer en houten zool*).
Tri'pang, v. –s (O.-I. *zeekomkommer, eetbaar stekelhuidig dier*; Lat. holothuria edulis): *de – bij een Chineesch maal.*
Tri'ple, bn. (Fr. [Lat. triplus, Gr. triplous]: *drievoudig, drieledig*): *de Triple-Alliantie*, drievoudig verbond; ook, Tripel.
Tripleeren* (*verdriedubbelen*).
Tri'plex-hout, o. (*planken, bestaande uit een driedubbele laag hout, kruiswijs op elkaar gelijmd, om het kromtrekken te voorkomen*).
Tripliceeren* (*voor de derde maal van antwoord dienen: op een dupliek antwoorden*): *de minister –de*; zie Dupliceeren.
Tripliek', v. –en (*antwoord op e. dupliek*).
Tri'plo: in – (Lat. *in drievoudig afschrift*).
Tri'plum, o. (Lat. *het drievoudige*).
Trip'pelen, trippelde, h., i. getrippeld (*met kleine pasjes loopen*): *de musschen – op mijn stoep*, hippen, dribbelen.
Trip'pelmaat, v. –maten (*maat met één betoonde en twee onbetoonde lettergrepen*): b.v. *de jaren | vervaren | als schuimen | de baren*].
Trip'pen, men tripte, h., i. getript (*trippelen, met kleine passen gaan*; ook: *veen trappen*).
Trip'per, m. –s (*veentrapper*).
Triptiek', v. –s, –tieken (*drieluik*): *–en voor auto's*, document, bestaande uit drie bladen, bevattende bijzonderheden omtrent de auto, den eigenaar enz., waar mee men zonder formaliteiten de grens kan passeeren.
Trip'trappen, triptrapte, h., i. getriptrapt (*trippelen*).
Tris'te, Fr.; zie Triest.
Tri'ton*, m. –s (1 *zoon van Neptu'nus en Amphitri'te; zeegod van lagere rang, soms voorgesteld als van boven mensch, van onderen visch*; 2 *naam van verschillende salamanders*): 1 de –s, blazende op kinkhorens, gezeten op zeepaarden of andere zeemonsters, begeleiden Neptunus; 2 *de groote watersalamander*, Lat. triton cristatus.
Tri'tonshoren, m. –s (*een soort kinkhoren, geslacht der Tritonshorenslakken*; Lat. triton tritonis; *een der schelpen*): *op –s blazen.*
Trits, v. –en (*drietal*): *een – van zonen.*
Trit'sen, tritste, h. getritst (*een spel, dat met drie of vier dobbelsteenen gespeeld wordt en waarbij vooral het werpen van drie gelijke oogengetallen in aanmerking komt*).
Triumf' enz.; zie Triomf enz.
Trium'vir, m. –viri (Lat. *drieman*).
Triumviraat', o. (*driemanschap*): 1ste – 60 v. C.: Caesar, Pompejus, Crassus; 2de – 43 v. C.: Antonius, Octavianus, Lepidus.
Triviaal', bn. en bw. (Fr. trivial [Lat. trivialis]: *alledaagsch, plat*): *–ale genoegens; hij drukt zich – uit.*
Trivialiteit', v. –en (Fr. trivialité: *alledaagschheid; platheid*).
Trivia'liter, bw. (Lat. *plat, alledaagsch*): *podagra, – gezegd het pootje.*
Tri'vium, o.; zie Vrije kunsten.
Tro'as, o. (*het gebied der stad*] *Troje*).
Trochee', Lat. **trochae'us,** Gr. **trochai'os,** m. (Ned.) trocheeën, –chaeën; (Lat.) trochae'ï (metriek: *tweedeelige maat: een betoonde [lange], gevolgd door een onbetoonde [korte] lettergreep*), b.v.: *Sikkels | blinken.*
Trochae'isch, bn.: *–e verzen.* (ae = ee).
Trod'del, m. (Z.-N. *broddelwerk*); **–en,** troddelde, h. getroddeld (Z.-N. *broddelen*).
Troe'bel, Fr. trouble **1** bn. en bw.; –er, –st (*onklaar, onzuiver, drabbig*): zegsw. *in – water is het goed visschen*, bij onlusten is er voordeel te behalen; **2 –en,** mv. (*onlusten, beroerten*): *– stillen*; **–achtig,** bn.: *– water,* een weinig troebel.
Troe'boek, v. –boeks (O.-I. *soort zeevisch of kuit ervan, de O.-I. elft*).
Troe'del, m. –s; zie Troetel.
Troef, v. troeven (Fr. triomphe, eig. triompheerende kaart: *kaart, kleur, die boven de drie andere gaat*): *harten is –; – spelen, – bekennen; –aas, –heer enz.*; zegsw. *geen – verzaken,* [a]) voor zijn meening uitkomen, [b]) de gelegenheid waarnemen; *iem. – geven,* [a]) slaag geven, [b]) flink te woord staan, de waarheid zeggen; *armoede is er –*, er heerscht aldoor gebrek; **–aas,** o. (*aas of één van de troef*): *–twee,* v., *–drie,* v. enz.; **–kaart,** v. –en (*kaart, die tot de troef behoort*).
Troep, m. –en (Fr. troupe: 1 *menigte, aantal, bende*; 2 in het mv. *krijgsvolk, militairen*; 3 [*tooneel*]*gezelschap*; 4 *bende, zooi*): 1 *een – schapen, een – ruiters*; 2 *de generaal sprak tot de –en*; 3 *een – tooneelspelers*; 4 *wat een –! een zwijnentroep!* **–je,** o. –s.
Troe'penmacht, v. (*getal, sterkte van de troepen, krijgsmacht*): *een – van 10.000 man.*

Troeps'(ge)wijze, -(ge)wijs, bw. (*in een troep*): - *naar huis*; -gewij'ze, -wijs'.
Troe'tel, m. troetels (mil. [*gekleurde*] *kwast als versiersel*): *een sabel met een - er aan.*
Troe'telaar, m. -laars, -laren (*iemand, die troetelt*; fig. *vleier*).
Troe'telen, troetelde, h. getroeteld (*vleien, streelen, liefkoozen*); z. Vertroetelen.
Troe'telkind, o. -eren (*verwend kind, lieveling*): fig. *een - der fortuin*; **-naam,** m. -namen (*vleiende, liefkoozende naam*).
Troe'ven, troefde, h. getroefd (*troef spelen; afrossen; op zijn plaats zetten*): *iem. -*; **Troe'ver,** m.: *een kale -.* [*getroefd!*
Trofee', v. trofeeën; zie Tropee.
Trof'fel, m. -s (*kalkscheppertje, truweel, driehoekig metalen blad met* [*houten*] *handvat*; zinnebeeld der vrijmetselarij); **-tje,** o. -s.
Trog, m. -gen ([*vierkante*] *bak*): *een bakkers-*, kneedbak; *een voeder-, varkens-.*
Troglodie'ten, m. mv. (Gr. troglodytes = die in holen [trogle] kruipt; *holbewoners; eerste menschenrassen*; fig. *mijnwerkers*).
Tro'ïka, v. troïka's (Russ. *een met drie paarden bespannen Russische slede of wagen*).
Tro'ja, Tro'je, o. (*stad van Troas, door Apollo en Neptunus gebouwd*): - *werd ± 1200 v. C. in het 10e jaar van het beleg, door de Grieken verwoest*; ook, Ilium.
Trojaan', m. -janen (*inwoner van oud-Troje*); **-jaansch'*,** bn.; zie Paard.
Trol'leybus, v. -sen (*autobus met trolley*).
Trol'leytram, v. -s (*electrische tram met bovengrondsche geleiding, waarbij contact wordt verkregen door een stang of beugel, de trolley*); lees *trol'lie.*
Trom, v. trommen (muz. *cilindervormig slaginstrument, aan weerszijden met een ezels- of kalfsvel overspannen*): *de - roeren,* trommelen; zegsw. *de groote* (of: *Turksche*) *- roeren,* veel reclame, ophef maken; *met* (*de* of: *een*) *stille - vertrekken,* ongemerkt de stad verlaten, eig. als soldaten, die zonder trommelslag afmarcheeren; *met slaande -!*
Trombal', m. -len (Z.-N. gew. *groote trom*).
Trombo'ne, v. -s (It. *schuiftrompet*); **-bonist',** m. -en (*bespeler v. e. schuiftrompet*).
Trom'geroffel, o.: *onder -.*
Trom'mel, v. -s, -en (v. trom: 1 *trom*; 2 *tromvormig voorwerp* voor verschillende doeleinden: *losse omgevende kast, cilinder in een horloge enz.*; 3 *blikken doos*; 4 ontleedk. *holte door het gehoorvlies bedekt, in het oor*; 5 Z.-N. spott. *buik*): 1 *de - slaan*; 2 *de - van een klokkenspel, een horloge*; 3 *een brood-; een lees-*, O.-I. tot verzending van tijdschriften; 4 z. Trommelvlies; 5 *zijn - vullen*; z. ook Fluit.
Trom'melaar, m. -s (*iem., die de trom slaat*; *tamboer*): *pijpers en -s.*
Trom'melen, trommelde, h. getrommeld (*de trom slaan*): fig. *op de tafel -*, (herhaaldelijk) tikken, slaan; *iem. de deur uit -*, jagen; *op de piano -.*
Trom'melholte, v. -n (ontl. *holte in het oor aan gene zijde van het trommelvlies*).
Trom'melslag, m. -en (*het slaan op de trommel, slag op de trommel*): *iets bij - bekend maken; roffelende -en*; **-slager,** m. -s (*tamboer*); **-stok,** m. -stokken; **-vel,** o. -len; **-vlies,** o. -vliezen (ontl. *vlies, dat de inwendige gehoorholte van de uitwendige scheidt*); **-vuur,** o. (mil. *ratelend vuur uit tal van snelvuurkanonnen*); **-zeef,** v. -zeven (*groote, draaiende zeef der kolenmijnen*): de - scheidt de gruiskolen naar de grootte der stukjes of nootjes; **-zucht,** v. (*opzetting van maag en pens bij het rundvee*).
Trom'men, tromde, h. getromd (*trommelen*).
Tromp, v. -en (Fr. trompe: 1 *blaashoorn, bazuin,* [*met doffe of schallende toon*]; 2 *slurf*; 3 *vooreinde, loop v. e. geweer*; *mondstuk van een kanon*): 1 *blazen op -en*; 2 *de - van de olifant*; 3 *de - van een geweer.*
Trom'pen, trompte, h. getrompt (*op de tromp blazen*); **-penaar,** m. -s (*trompblazer*).
Trompet', v. -ten (Fr. trompette: 1 *koperen blaasinstrument* [*met schetterende toon*]; *spreekhoorn*; *zeker orgelregister*; 2 ontl. *Eustachiusbuis*): 1 *het schetteren der -ten*; (*op*) *de - blazen*; 2 *de - is de verbindingsbuis tusschen trommelholte en keel*; **-bloem,** v. -en (*plant met trompetvormige bloemen*): *de narcis, de bignonia zijn -en*; **-boom*,** m. -en (*sierboom, uit Brazilië en West-Indië*; Lat. tecoma radicans); **-geschal,** o.
Trompet'ten, trompette, h. getrompet (*op de trompet blazen*); zegsw. *iems. lof -*, luid verkondigen; **-ter,** m. -s.
Trompet'vogel, m. -s; z. Agami.
Tro'nen, troonde, h. getroond (*zetelen, ten troon zitten*; fig. *heerschen*): *in die woning troont vrede en huiselijk geluk.*
Tro'nie, v. tronies (ongunstig: *aangezicht, bakkes*): minacht. *een leelijke -.*
I. Tronk, m. -en (Fr. tronc [Lat. truncus]: *afgeknotte boomstam*); - **I** = - **II.**
II. Tronk, m. -en (Z.-Afrika: *gevangenis*).
Troon*, m. tronen (1 *staatsiegestoelte voor vorsten*; 2 *vorstelijke waardigheid*): 1 *een gouden -*; 2 zegsw. *de - beklimmen*, koning worden; *iem. van de - stooten*, onttronen.
Troo'nen*, troonde, h. getroond (*verleiden; verlokken*): *iem. ergens heen -.*
Troon'hemel, m. -s (*verdekking aan de bovenkant; overhuiving van de troon; baldakijn*); **-opvolger,** m. -s (*prins, die vermoedelijk een regeerenden vorst zal opvolgen*); **-opvolgster,** v. -s; **-rede,** v. -redenen (*koninklijke toespraak bij de opening der Kamers, van het Parlement*): *een kleurlooze -*; **-safstand,** m.; **-sbestijging,** v.; **-zaal,** v. -zalen (*zaal, waar de troon staat*).
Troop, m. tropen (Gr. trope = het wenden: *woordenkeer, oneigenlijke uitdrukking*).
Troost, m. (*vertroosting, bemoediging; leniging van smart, droefheid*): *bij iem.* (*zijn*) *- zoeken, vinden*; *een schrale -*; *dat is tenminste één -*; spreekt. *een kopje -*, koffie (met suiker); **-brief,** m. -ven (*brief van rouwbeklag*).
Troos'telijk, bn.: *-e gedachte*, troostend.
Troos'teloos*, bn.; -loozer, meest - (*diep bedroefd*); **-eloos'heid,** v.
Troos'ten, troostte, h. getroost (*tot berusting brengen; opbeuren;* [*trachten*] *verdriet* [*te*] *lenigen*): *een bedroefde -*; *zich - met*, troost putten uit, zich schikken; **-er,** m., in de eerste bet. -s (*man, die troost*; *de H. Geest*); zie Paracleet; **-eres',** v. -sen; **-grond,** m. -en (*een reden tot troost*); **-lied,** o. -eren (*vertroostend lied*); **-rede,** v. -redenen (*toespraak, om te troosten*); **-rijk,** bn.; **-vol,** bn. (*veel troost bevattend*): *een - woord*; **-woord,** o. -en (*vertroostend woord*): *geen - en kunnen vinden.*
Trop, m. -pen (Z.-N. *menigte, troep*; *tros*): *een - menschen; een - druiven.*

Tro'pe, tro'pus, m. tropen; z. Troop.
Tropee', v. tropeeën (Lat.-Gr. tropaion = het wendingsteeken: *zegeteeken op de plaats, waar de vijand verslagen werd, bestaande uit de buitgemaakte wapenen; zegeteeken*); **ook:** Trofee' (Fr. trophée).
Tro'pen, m. mv. (Gr. trope = het wenden, keeren: *keerkringen; de heete luchtstreek*).
Tro'penhelm, m. –en (*helm met kurklaag, in de tropen gedragen*); **–kolder,** m. (*ziekte, ontstaan in en door de tropen*).
Tro'pisch, bn. en bw. (1 *tot de keerkringslanden behoorende, daar te vinden*; 2 *figuurlijk, oneigenlijk*): 1 *–e hitte; – warm,* als in de tropen; 2 *een –e wijze van spreken.*
Tropis'me, o. –n (zie Troop: *het reageeren* [inz. *het zich wenden in een bepaalde richting*] *van planten op uitwendige prikkels*): *een – is, als de zonnebloem zich richt naar het zonlicht.*
Tro'posfeer, v. (*de luchtlaag tot ± 11000 meter boven de grond*).
Trop'pel, m., verkleinw. en bijvorm van Trop; **–en,** troppelde, i. getroppeld (Z.-N. *een trop vormen*).
Troqueeren* (Fr. troquer: *ruilen, wisselen; ruilhandel drijven*). (qu = k).
Tros, m. –sen (1 *bundel vruchten uit de bloeiwijze onder* 2 *beschreven, ontstaan*; 2 plantk. *bloeiwijze met gesteelde bloemen langs de bloemspil*; 3 mil. *krijgstrein, legerbagage*; ook: *de manschappen, bij de tros behoorend*; 4 *kabel, uit drie of vier strengen in elkaar gedraaid*): 1 *een – druiven, een –je bessen*; ook: *een – wormen,* bos; 2 *de goudenregen heeft gele bloemen, die meestal in –sen hangen*; 3 z. Legertros; 4 *een – van 100 m lengte.*
Tros'sel, m. –s (Z.-N. *tros* 1, 2).
Tros'sen, troste, h. getrost (*tot trossen of bundels maken; hooi en stroo op de paarden pakken*).
Troskieu'wigen, mv. (*orde van de vischen naar de vorm der kieuwen, die zich vertoonen als kleine trosjes of bundeltjes bv. bij het zeepaardje*; Lat. lophobranchii).
Trot, m. (Fr.-Z.-N. 1 *draf*; 2 *gang, stap*; 3 *afstand*): 1 *de – van een paard*; 2 *op – zijn*; 3 *dat is nog een heele –.*
I. Trots 1 m. (1 *hoogmoed, trotschheid, laatdunkendheid*; 2 *zelfgevoel, fierheid,* in gunstige zin; 3 *persoon of zaak, waarop men trotsch is*): 1 *de – van Alva*; 2 *met – op uw werk neerzien*; 3 *de – van zijn familie*; **2** bw. (*hoogmoedig, verwaand, op trotsche wijze*): *zij keek – in het rond.*
II. Trots, vz. (*ondanks, spijt, in weerwil van*): *– al mijn inspanning; – de(n) beste,* zoo goed als de beste; **– I** etymol. = **– II.**
Trotsch*, bn.; –er, meest – (1 *hoovaardig*; 2 *fier*; 3 *statig, prachtig*): 1 *een –e houding, een –e ziel, – zijn; zoo – als een pauw*; 2 *een –e taal; – op haar zoon*; 3 *–e paleizen; welk een – gezicht, die waterval!*
Trotsch'aard*, m. –s (*verwaand persoon*).
Trotsch'heid*, v. (*hoovaardij, het trotsch-zijn; uiting van trots*).
Trotseeren* (*uittarten*): *het gevaar –,* moedig onder de oogen zien; *de dood –; het vijandelijk vuur –,* zich blootstellen aan.
Trot'sen, trotste, h. getrotst (*trotseeren*).
Trotteeren* (Fr. *draven,* b.v. *v. e. paard*).
Trot'ten, trotte, h. getrot (Fr. trotter; Z.-N. *draven; flink stappen*); *loopen en –.*
Trot'ter, m. –s (Z.-N. *draver; iem., die flink stapt*): *dat mensch is een echte –.*
Trottoir', o. –s (Fr. *verhoogd voetpad langs de huizen eener straat; stoepstraat, stoeppad*).
Trottoir-roulant', o. trottoirs-roulants (Fr. *rollend plankier, een soort rolbrug, waarop men stilstaande zich voortbeweegt, omhoog stijgt, roltrap*); verg. Tapis-roulant.
Troubadour', m. –s (Fr. letterl. *vinder: Z.-Fransche Middeleeuwsche* [*minne*]*zanger*).
Trou'ble, m. –s (Fr. *onrust, verwarring; volksbeweging, onlusten*). (ou = oe).
Troubleeren* (Fr. *verontrusten, storen, verwarren*); zie Getroubleerd.
Trou'-madame, v. –s (Fr. *baltafelspel, kamerspel met 13 kleine ivoren balletjes*).
Trousseau', m. –'s (Fr. *uitzet v. e. bruid*).
Trouvail'le, v. –s (Fr. *vondst, buitenkansje*).
Trouvè're, m. –s (Fr. letterl. *vinder: N.-Fransche Middeleeuwsche* [*minne*]*zanger*).
Trouw* 1 bn. en bw.; –er, –st (*getrouw,* maar gemeenzamer; z. Getrouw **1** en **2**): *de hond is e. – dier; –e vriendschap,* standvastig; *een – verhaal; – zijn aan zijn beginselen*; zie Hou; *die knecht heeft mij – en eerlijk gediend; hij bezocht – zijn zieken vriend;* **2** v. (1 *getrouwheid; gehechtheid; eerlijkheid*; 2 *huwelijk, de huwelijke staat*): 1 *beproefde –; te goeder –; te kwader –,* d. i. arglistig; *– zweren aan; – moet blijken,* [a]) zinspreuk der Haarlemsche rederijkerskamer, de Pelikaan, [b]) deze rederijkerskamer, [c]) buitensociëteit te Haarlem; Z.-N. *de openbare –,* eerlijkheid in het naleven van de wetten en de wettelijke voorschriften; 2 *tot de – komen; in en met de – komen de zorgen*; **–akte,** v. –n (*schriftelijk bewijs, dat een huwelijk wettig voltrokken is*); **–belofte,** v. –n (*plechtige huwelijksgelofte*); **–breuk,** v. (*verbreking v. een belofte, een plechtig gegeven woord* inz. *echtbreuk*); **–dag,** m. –dagen (*dag v. h. huwelijk; verjaardag van het huwelijk*; ook: *dag, dat men op het gemeentehuis kan trouwen*): *wanneer is de –? Dinsdag, Woensdag en Zaterdag zijn de –en voor hen, die kosteloos trouwen;* in het mv.: *in haar –dagen heeft zij niet veel geluk gehad,* huwelijksjaren.
Trou'welijk, bw. (*op trouwe wijze, getrouw*): *– ter zijde staan*; **–loos*,** bn. en bw.; –looze, –t (*in geen opzicht te vertrouwen; valsch; meineedig*): *een – karakter; – handelen*; **–loosheid,** v. (*ontrouw: trouweloos zijn; daad van –*); ook: Trouweloos'heid.
Trou'wen, trouwde, h. (1, 3), i. (2) getrouwd (1 *in de echt vereenigen*; 2 *in de echt vereenigd worden*; 3 *ten huwelijk nemen*): 1 *de dominee trouwde hen*; 2 *dit paartje is vandaag getrouwd; zoo zijn we niet getrouwd,* dat is niet de afspraak, de overeenkomst; 3 *een onbemiddeld meisje –; een groot fortuin –,* rijk trouwen; fig. *je bent er niet aan* (of *mee*) *getrouwd,* voor altijd aan vast.
Trou'wens, bw. (*in waarheid, overigens*).
Trouw'gewaad, o. –gewaden (*huwelijkskleedij van bruid of bruidegom*).
Trouwhar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*oprecht, eerlijk, openhartig*); **–heid,** v.
Trouw'kamer, v. –s (*kamer in een gemeentehuis, waar de huwelijken worden gesloten*); **–kleeren*,** o. mv.; **–lus'tig,** bn.; –er, –st: *mijn vriend was –,* geneigd of verlangend om te trouwen; **–partij,** v. –en; **–plechtigheid,** v. –heden; **–ring,** m. –en (*zinnebeeld van de onverbreekbaarheid van het*

huwelijk); **–zaal,** v. –zalen (*trouwkamer*).
Truc, m. trucs (Fr. *kunstgreep, handigheid, foefje*; *streek, list*); lees *truuk*.
Truck, m. –s (Eng. *draaibaar onderstel op wielen onder een spoorwagen*, ook bij *vrachtauto's*; bij uitbr. *de spoorwagen zelf*; *groote vrachtauto*); **–wagen,** m. –s.
Truck'–stelsel (Eng. to truck = ruilen: *stelsel van gedwongen winkelnering, waarbij arbeiders het loon niet in geld maar in waren ontvangen*, in ons land verboden bij de wet op het arbeidscontract van 1 Febr. 1909).
Trud'heim, o. (Germ. myth. *verblijf der kracht, het paleis van Thor*). (u = oe).
Truffeeren* (*met truffels bereiden, kruiden*).
Truf'fel, v. –s (*geurige zwamsoort of eetbare paddenstoelen uit Z.-Europa*; Lat. tuberaceae): *een pastei met –s bereiden*; vroeger: Aardbuil; **–saus,** v. –sausen (*getruffeerde saus*); **–worst,** v. –en (*getruffeerde worst*).
I. Trui, v. –en (*zeug, moerkonijn*); misschien verwant met Trui **II.**
II. Trui, v. truien ([*gebreide*] *overborstrok*).
III. Trui, v., afk. v. Geertruida.
Truïs'm(e), o. (Eng. *gemeenplaats*; *waarheid als een koe, een klaarblijkelijke waarheid*).
Trumeau', m. –'s (Fr. *muurvlak tusschen twee vensters*; ook: *penanttafeltje, -spiegel*).
Trunk, m. –en (Z.-N. *tronk* **I**).
Trun'te, v. –n (Z.-N. *druiloor*); **Trun'ten,** truntte, h. getrunt (Z.-N. *druilen*).
Trust, v. –s (Eng. *aaneensluiting v. fabrikanten of kooplieden, samensmelting van gelijksoortige maatschappijen tot één, d. i. onder leiding van een trustee*): de leden van een – mogen het handelsartikel niet beneden de prijs verkoopen; een tabaks–, een staal–.
Trustee, m. –tees (Eng. *beheerder v. e. trust, van goederen, vermogens*; *lasthebber*).
Tru'ten, truutte, h. getruut (Z.-N. *jokken*; *schertsen*); **–er,** m. –s; **–erij',** v. –en.
Trut'selen, trutselde, h. getrutseld (Z.-N. *treuzelen*).
Truwant', m. –en (*landlooper*); vero.
Truweel'*, o. –weelen (lit. t., Z.-N. *troffel*).
Trypsi'ne, o. (*een eiwitsplitsend ferment in het pancreasvocht*).
Tsa, uitroep, aansporing.
Tsaar, Tsare'witsj enz.; zie Czaar enz.
Tset'sevlieg, v. –en (negertaal: *groote vlieg in tropisch Afrika, overbrengster o. a. der slaapziekte*; Lat. glossina).
Tsjech, ook Tsech, Tzech, m. –en; z. Czech; **–isch 1** o. (*de taal*); **2** bn.: *de –e steden*.
Tsje'ka, v., Russisch letterwoord van **Tsj**rezwytsjajnaja **K**ommissieja = Buitengewone Commissie (tegen de contrarevolutie), nu: G. P. Oe.
Tsjir'pen, tsjirpte, h. getsjirpt (*scherp sjilpen*): *de sprinkhaan, de krekel kan –*.
Tu'ba, v. –'s (Lat. *buis*; muz. *koperen muziekinstrument met zware, lage toon*).
Tu'be, v. –n (Lat. tuba; Fr. *buis*, inz. *kokertje van zacht metaal vol geprepareerde verf, tandpasta enz.*; Eng. *metro*).
Tuban'tia, o. (*Twente*); (t = ts); **–ban'ter,** m. –s.
Tu'benverf, v. –verven (*verf in tuben*).
Tuberculeus', bn.; –zer, –t (Fr. tuberculeux: *met tuberkels, knobbelachtig, gezwollen*; *lijdend aan tuberculose*): *een – gestel*: **–culi'ne,** v. (*serum tegen de tuberculose*): *–inspuiting*; **–culo'se,** v. (*tuberkelziekte*),
Tuber'kel, m. –s (Lat. tuberculum = knobbeltje: *ziekelijk knobbeltje*, b.v. *in de longen*); **–bacil,** m. –len (*bacil, die de tuberculose doet ontstaan*); **–ziekte,** v. (*kwijning, tering als gevolg van tuberkels*).
Tuberoos', v. –rozen (plantk. *O.-I. herfsthyacinth*; Lat. asphodelus): *de – is een bolgewas en heeft blauwe, lelieachtige bloemen*.
Tucht, v. (*leiding ten goede, zedelijke drang en dwang*; *toezicht, discipline*): *er heerscht –*; *de – handhaven*; *soldaten aan – gewennen*.
Tuch'teling, m. –en (*iem., die in een tuchthuis is opgesloten*).
Tuch'teloos*, bn. en bw.; –zer, –t (*zonder tucht, aan geen tucht gewend*; ook: *ongeregeld, onzedelijk*): *–elooze benden*; **–'eloosheid,** v. (*volslagen gebrek aan tucht*): *de – in een verslagen leger*; ook: –loos'heid.
Tucht'huis, o. –zen (N.-N. *vóór 1886, gevangenis voor misdadigers, waar zware vrijheidsstraf werd toegepast*); **–huisboef,** m. –ven; **–huisstraf,** v. –fen (*opsluiting i. e. tuchthuis*).
Tuch'tigen, tuchtigde, h. getuchtigd (*kastijden*; [*lichamelijke*] *straf toedienen*): *een knaap –, een oproerig volk –*; **–ing,** v. –en (*het tuchtigen*; *de daad van tuchtigen*).
Tuch'tigingsexpeditie, v. –s, –tiën (*krijgstocht om een bevolking wegens opstand, ongeregeldheden enz. te tuchtigen* inz. *in O.-I.*).
Tucht'meester, m. –s (*cipier, gevangenbewaarder*); **–middel,** o. –en (*middel om de tucht te handhaven*); **–roede,** v. –n (*roede of stok, waarmee men kastijdt*): *de – zwaaien*; **–school,** v. –scholen (*Rijksinrichting tot zedelijke verbetering van onmondige misdadigers*).
Tu'dorstijl, m. (*Engelsche laat-gotiek*).
I. Tuf, o. (*tufsteen*).
II. Tuf, v. –fen, –s; ook Tuf-tuf, z. ald.
Tuf'fen, tufte, h., i. getuft (*rijden i. e. auto*).
Tuf'steen* (Duitsch: Tuffstein, oorspr. It. *poreus vulkanisch gesteente, bruin, blauw, of geel van kleur*), **1** (voorwerpsn.), m. –steenen; **2** (stofn.), o.: *een muur van –*.
Tuf'krijt, o. (*soort van mergel*).
Tuf-tuf', v. tuf-tufs (klanknabootsing: *auto*; *motorfiets*); ook: Tuf.
Tui, v. –en (scheepst. *touw, om iets vast te leggen*): zegsw. *iem. op* (*de*) *– houden*, aan 't lijntje; **–anker,** o. –s (scheepst. *anker, waaraan het schip bij ebbe vastligt*; *boeganker*); **–boot*,** v. –en (Z.-N. *sleepboot*).
Tui'en, tuide, h. getuid (*met een touw vastbinden*): *een koe aan een paal –*; **–er,** m. –s (*paal om een tuiertouw aan te binden*); **–eren,** tuierde, h. getuierd (*vastmaken*); **–ertouw,** o. –en (*touw, waarmede iets vastgezet wordt*).
Tuig, o., in bet. 1 –en (1 *materiaal, werktuig, gereedschap, toestel* in samenstellingen; inz. *riemen, koorden, waarmee trekdieren getuigd worden*; 2 scheepst. *al het noodige voor de uitrusting van een mast enz.*; 3 *slecht goed, prullen*; *slecht, gemeen volk*): 1 *het – van een lastdier*; zie Speel–, Zintuig, Tuighuis; 2 *touwwerk, zeilen behooren tot het –*; *een schip van – voorzien*; zie Waarloos; 3 *– van volk*; *– van goed*, d. i. gemeen goed.
Tuiga'ge, v. (scheepst. *al het touwwerk*; *al, wat tot het tuig v. e. schip behoort*).
I. Tui'gen, tuigde, h. getuigd (*getuigen, getuigenis afleggen*): *dat tuigt niet in uw voordeel*; *dat tuigt van doorzicht*.
II. Tui'gen, tuigde, h. getuigd (*van tuig*

voorzien): *een schip –, een paard –.*
Tuig'huis, o. –huizen (*wapenhuis, arsenaal*).
I. Tuil, m. tuilen (*gril; jokkernij*): *iem. op de – houden,* voor de gek; vero.
II. Tuil, m. tuilen (1 *ruiker*; 2 *trosvormige bloeiwijze*): 1 *een –tje viooltjes*; 2 *bij de – zijn de onderste bloemstelen langer dan de bovenste, de bloemen staan ongeveer op dezelfde hoogte.*
Tuilerie'ën, v. mv. (Fr. letterl. pannebakkerijen: *paleis in Parijs, in 1564 op last van Catharina de Medicis gebouwd, verblijfplaats der Fr. koningen*; thans: *paleis met openbare tuinen*).
Tui'mel, m. (*tuimeling, buiteling*).
Tui'melaar, m. –s (*een soort van duif,* genoemd naar haar gewoonte zich onder talrijke buitelingen van een groote hoogte te laten vallen; *een bruinvisch,* z. ald.; *onderdeel van het slot van geweer, revolver enz.*; *rechtgebogen hefboom om een loodrechte beweging in een horizontale te veranderen*).
Tui'melen, tuimelde, i. getuimeld (*buitelen, draaiend neerstorten; hals over kop vallen, afrollen*): *van een dak –*; **–geest,** m. (*geest van oproer, revolutie*); **–ing,** v. –en; **–kar,** v. –ren (*stortkar*); **–raam,** o. –ramen (*raam, dat op halve hoogte om twee stiften of een horizontale as kan draaien*): *de dief heeft zich toegang verschaft door het –*; **–vischje*,** o. –s (*een soort van kleine karper*).
Tuin, m. tuinen (1 *omheining, afperking* b.v. *palen, verbonden door rijs- of vlechtwerk,* ietwat vero. of gew.; 2 Herv. *afgesloten ruimte om de preekstoel*; 3 *afgeschoten stuk land, omsloten stuk grond, met bloemen, boomen en andere gewassen beplant* [in Z.-N. Hof]): 1 *om mijn hof is een –*; zegsw. *iem. om de – leiden,* eig. niet in de tuin, maar er om heen leiden, beetnemen; zie Kap; *het (niet) over de – gooien,* (niet) roekeloos verkwisten; 2 z. Doophek; 3 *de – van ons land,* het lustoord; *een moes–*; *de botanische –te Buitenzorg*; **–aarde,** v. (*zwarte teelaarde*); **–ameublement,** o. –en; **–anjelier,** v. –en; **–architect,** m. –en (*ontwerper en aanlegger van tuinen en parken*); **–baas,** m. –bazen (*meestertuinman op een landgoed, tuinman*); **–bank,** v. –en (*zitbank in een tuin*); **–bed,** o. –den; **–boon*,** v. –en (*Roomsche boon*; Lat. vicia faba); **–bouw,** m. (*het bebouwen, inrichten, onderhouden van tuinen: het kweeken van tuingroenten, tuinbloemen; warmoezerij*); **–bouwleeraar*,** m. –leeraren, –raars (*leeraar in de tuinbouw aan een tuinbouwschool*): *rijks–*; **–bouwschool,** v. –scholen (*vakschool tot opleiding van tuinlieden*): *de Gerard Adriaan van Swieten– te Frederiksoord*; **–bouwtentoonstelling,** v. –en (*tentoonstelling van alles, wat op tuinbouwgebied belangrijk is*); **–bouwwintercursus,** v. –sussen (*cursus in de wintermaanden in tuinbouw*): de rijks- te Boskoop.
Tuin'dag, m. (Z.-N. *feest van O. L. V. van de Tuin* [*te Ieperen*], *1e Zondag van Augustus*).
Tuin'der, m. –s (*tuinier; warmoezenier*).
Tuin'dorp, o. –en (*dorp, bestaande uit woningen enz., in tuinen gebouwd*).
Tui'nen, tuinde, h. getuind (*tuinieren*).
Tuin'feest, o. –en (*feest, in tuin of park gegeven*); **–fluiter,** m. –s (Lat. sylvia borin; *vogeltje, soort van grasmusch, zomergast*; ook hofzanger, kersenpikkertje genoemd); **–gereedschap,** o. –pen (nl. *v. d. tuinman*); **–gewas,** o. –sen; **–godin,** v.; zie Pomona; **–grond,** m. –en (*grond, voor tuinbouw gebezigd*): *1.8 % v. d. grond van Nederland is –*; **–hoed,** m. –en (*groote strooien hoed*; O.-I. *plantershoed*); **–huis,** o. –huizen; **–huisje,** o. –s (*zomerhuisje*).
Tuinier', m. –s (*tuinman, hovenier*).
Tuinie'ren 1 tuinierde, h. getuinierd (*de tuin bearbeiden*); **2** o.: *ben je aan het –?*
Tuiniers'bedrijf, o.
Tuin'kamer, v. –s (*kamer, die op de tuin uitkomt of uitziet*); **–kers,** v. (*bitterkers,* z. ald.); **–knecht,** m. –s (*knecht van den tuinman*); **–koninkje,** o. –s (*winterkoninkje*); **–man,** m. –lieden, –lui (*hovenier*); **–manswoning,** v. –en (*tuinderswoning*); **–pad,** o. –paden; **–schaar,** v. –scharen (*groote schaar, waarmee de tuinman* b.v. *de heggen snoeit*); **–scheerling,** v. (*hondspeterselie*); **–slaper,** m. –s (Lat. eliomys quercinus: *muissoort* in de gematigde streken van Middel- en West-Europa voorkomende o. a. in Limburg); **–sluipertje,** o. –s (*tuinkoninkje*); **–stad,** v. –steden (*stad, stadswijk van woningen met tuintjes, te midden van parken, geboomte enz.*); **–stoel,** m. –en; **–taïel,** v. –s; **–werk,** o. –en (*tuiniersarbeid*; ook: *rijswerk, rijsberm aan kribben van rivieren*); **–zaad,** o. (soorten) –zaden (*bloemzaad*).
Tui'paal, m. –palen (*ingeheide paal, om* nl. *schepen aan vast te leggen*); zie Tuier.
Tui'schen*, tuischte, h. getuischt (*bedrieglijk ruilen, kwanselen; dobbelen*): **–er*,** m. –s (*speler, dobbelaar*).
Tuïs'co, m. Germ. godheid, stamvader des volks; lees *tu-is'koo*; ook Tuïs'to.
Tuit, v. tuiten (1 *spits toeloopend einde v. e. voorwerp; pijp van ketel, pot of pan*; 2 *puntige haarvlecht*; 3 *hoofddeksel XVe eeuw, huif; vrouwenmuts, kornet*): 1 *de – van een kan, ketel,* d. i. spits uitloopende schenkpijp; zegsw. *tranen met –en schreien,* bitter schreien; 2 *het snoer om uw –en*; 3 *meisjes met –en.*
Tui'telen, tuitelde, h. getuiteld (*wiebelen, niet vaststaan*); **–ig** of **–achtig,** bn.; –er, –st (*wankel, onvast*): *een – tafeltje.*
Tui'ten, tuitte, h. getuit (*toeten*): *mijn ooren – van al die drukte,* ruischen.
Tuit'hoed, m. –en (*hoed met vooruitstekende punt*); **–hoorn,** m. –s (*toethoorn*); **–kan,** v. –nen (*kan met schenkpijp*); **–lamp,** v. –en (*ouderwetsche keukenlamp met tuit*); **–pot,** m. –ten ([*aarden*] *pot met tuitje*).
I. Tuk, m. (*stoot; snelle beweging; handige streek; list; soort, ras*): *deze knapen zijn van betere – dan die*; zie ook: Tukje.
II. Tuk, bn. (1 *heet, graag*; 2 *naijverig, fier, prat*): 1 *– op roof, op buit, bloed*; 2 *de steden waren – op haar privilegiën.*
Tuk'ken, tukte, h. getukt (Z.-N. *met het hoofd stooten*; inz. Z.-N. *een dutje doen*).
Tuk'ker, m. –s (*volksn. v. d. Twentenaar*).
Tuk'je, o. –s (*dutje*): *een – doen.*
Tul, v. tullen (*kruik, kan, pul, zuignap*).
Tul'band, m. –en (Turksch-Perzisch: dulbend; *hoofddeksel* inz. *doek* [*om het hoofd gewonden*]; *gebak in tulbandsvorm*).
Tul'bandsvorm, m. –vormen (*blik of vorm, waarin een tulband gebakken wordt*).
Tu'le, v. (Fr. *fijn garen weefsel*).
Tu'len, bn. (*van tule*): *een – sluier*; z. echter ook Alpaca, opm.

Tulp, v. –en (hetzelfde woord als *tulband,* naar de vorm: *lelieachtige plant, uit Azië afkomstig, bolgewas*; Lat. tulipa; ook: *de bloem*): *de bosch–, de tuin–.*
Tul'pebol, m. –bollen (*bol eener tulp*).
Tul'peboom*, m. –en (*soort van magnolia: sierboom uit Noord-Amerika*; Lat. liriodendron tulipifera).
Tul'penbed, o. –den; **–handel,** m.: *de – van 1636–'37*; **–kweeker*,** m. –s; **–zaad,** o.
Tulpomanie', v. (*dwaze tulpenliefde*).
Tumbler*, m. tumblers (Eng. *buitelaar, kunstenmaker*; *bekerglas zonder voet*; *tuimelaar, naam van een duivensoort*).
Tu'mor, m. (Lat.) tumo'res, (Ned.) –s (Lat. *gezwel*).
Tumult', o. –en (Fr. tumulte, Lat. tumultus: *geraas, oploop, opschudding*).
Tu'mulus, m. tu'muli (Lat. *grafheuvel* [*uit oude tijd*]).
Tu'nica, v. –'s (Lat. 1 *onderkleed der oude Rom.*; 2 R.-K. *overkleed v. e. R.-K. subdiaken; opperkleed der bisschoppen*): 1 *de Romeinsche – was een soort hemd met of zonder mouwen*; 2 *de – wordt bij godsdienstplechtigheden door den bisschop gedragen*; nog: mantelanjer, muurachtige plant.
Tuniek', v. –en (Fr. tunique [Lat. tunica]: mil. *korte uniformjas*; *kort damesbovenkleed*).
Tun'nel, v. –s (Eng. letterl. tonnetje: 1 *onderbergsche spoorgang*; *onderaardsche bergdoorboring*; 2 *ondergrondsche gang bij stations, rivieren enz.*): 1 *de – van de St.-Gothard is 14900 m, de Simplon– is 19731 m*; 2 *het drukke verkeer aan die overweg eischt de aanleg van een –*; *de – onder de Theems.*
Tur'ban, m. –s (*tulban*).
Turba'tie, v. –s, –tiën (Lat. turbatio: *verwarring, stoornis*).
Turbi'ne, v. –s (Fr. [Lat. turbo = draaiing]: *horizontaal liggend, schroefvormig rad met schoepen, met verticale as door stoom, water enz. in beweging gebracht en dienende als drijfrad voor machines enz.*): een – is in 1889 te Stokholm door de Laval uitgevonden: *een stoom–, een water–*; *–booten.*
Turbulent', bn.; –er, meest – (Fr. [Lat. turbulentus]: *woelig*); **–ie,** v. (*woeligheid*).
Tur'co, m. –'s (*Fransch-Afrikaansch inlandsch infanterist*).
Tureluur' 1 m. –luren, –luurs (*refrein, [vervelende, zich steeds herhalende] zangwijze*; fig. *gril, luim*); 2 m. –luren, –s (*snipachtige vogel*; Lat. tringa t. totanus); –tje, o. –s.
Tureluursch'*, bn. (*dol*): *'t is om – te worden,* om uit z'n vel te springen, gek te worden.
Tu'ren, tuurde, h. getuurd (*scherp kijken*): *op een landschap zitten te –*; *naar iets –.*
I. Turf, v. –s (Eng. sport: *grasveld; renbaan; rensport*). Turf **I** = Turf **II.**
II. Turf (*brandstof uit veen*), **1** (soortn.), v.; **2** (voorwerpsn.), m. turven; **1** *– en hout stoken; lichte, harde en platte –*; z. Baggelaar, Spon-, Steekturf; collectief: *de – op zolder vermindert*; **2** *in die bak liggen nog 10 turven*; zegsw. *men ziet in het veen op geen –je,* waar overvloed is, is men niet karig; **–aarde,** v. (*aarde, deels uit turfmolm bestaande*); **–achtig,** bn.: *een –e grond*; **–bak,** m. –ken (*bak voor turf, aan de haard*); **–boer,** m. –en (*veenboer, verkooper van turf, eigenaar, huurder van veengrond*); **–bok,** o. –ken (*platboomd vaartuig om turf te vervoeren*); **–drager,** m. –s; **–graver,** m. –s; **–grond,** m. –en (*veengrond*); **–hok,** o. –ken.
Turf'lijst, v. –en (*lijst met groepen van streepjes, dienend als notitie bij de turven*).
Turf'maker, m. –s (*veenarbeider, die de uitgegraven veenspecie trapt en in turfvorm deelt*); **–mand,** v. –en; **–molm,** m. en o. of **–mot,** o., of **–mul,** v. (*stof, gruis van turf*); **–praam,** v. –pramen (*–schuit*); **–schip,** o. –schepen (*vaartuig voor h. vervoer v. turf*): gesch. *het –schip v. Breda (1590).*
Turf'steken, o.: *Friesche monniken begonnen omstreeks 1330 met – d. i. veen tot turf te steken*; **–strooisel,** o. (*turfmolm, machinaal bereid van bonkveen, de bovenste laag van hoogveen*): *het – dient* o. a. *als strooisel in paardenstallen*; **–strooiselfabriek,** v. –en (*fabriek, waarin turfmolm wordt gemaakt, geperst, verpakt enz.*); **–ton,** v. –nen (*geijkte ton als turfmaat*); **–tonner,** v. –s (*turfmeter*); **–trapper*,** m. –s (1 *veenarbeider, die de baggerspecie vasttrapt*; *turfmaker*; 2 *verbreede klomp van den turfmaker*; *lompe schoen*): 1 *staking der –s*; 2 *waar heb je die –s laten maken?* **–vuur,** o. –vuren; **–zolder,** m. –s (*zolder als turfbergplaats*).
Turk, m. –en (1 *volksnaam*; *inboorling van Turkije*; fig. *wreedaard*; 2 *hondennaam*): 1 *de groote –*, de sultan van Turkije; zegsw. *aangaan als een –*, heftig uitvaren; 2 *koest –!*
Tur'ken, turkte, h. geturkt (*plagen, mishandelen*); verg. Negeren.
Turkij'e, o. (*het Ottomaansche rijk*).
Turkoma'nen, m. mv. (*nomadenstam*, tusschen de Kaspische Zee en het Aralmeer).
Turkoois' (Fr. turquoise = steen uit Turkije: *blauwgroen ondoorzichtig edelgesteente*), **1** (voorwerpsn.), m. turkooizen; **2** (stofn.), o.: *de Turksche – is hemelsblauw.*
Turkooi'zen, bn. (*met turkoois*): *een – dasspeld, een – sieraad.*
Turksch* 1 bn. ([*als*] *van, uit, in, betrekking hebbende op, eigen aan, behoorende tot Turkije*): *–e tarwe,* d. i. maïs; *– leder,* zie Marokijn; *–e tapijten*; *de –e landen,* aan Turkije behoorende, door Turken bewoond; zegsw. *liever – dan Paapsch*; *een – bad,* een damp- of zweetbad; *– rood,* fraai meekraprood; *de –e trom,* trom, die aan beide zijden geslagen wordt; **2** o. (*de Turksche taal*).
Turmalijn', m. –en; zie Toermalijn.
Tur'nen, turnde, h. geturnd (*gymnastische oefeningen doen*); **–er,** m. –s (*gymnast*); **–oefeningen,** v. mv.; **–vereeniging*,** v. –en.
Turtle, v. –s (Eng. *zeeschildpad*; *tortelduif*).
Turtle-soep, v. –en (*schildpadsoep*).
Tur'ven, turfde, h. geturfd (*turf opdoen; turf droogmaken; ranselen; stemmen opnemen en tellen met schrapjes, in hokjes van 5*): *er op –*, er op slaan.
Tuscula'num, o. (*villa van Cicero in Tusculum ± 4 uur Z.-O. van Rome, een Romeinsche villastad*); verg. Frascati.
Tus'schen*, vz. (*te midden van, besloten door twee andere dingen, tijden enz.*): *Roermond ligt – Maastricht en Venlo*; *– elf en twaalf*; *– licht en donker*; zegsw. *– de regels lezen,* [a]) nadenkend, speurend, [b]) uit het gelezene iets anders nog halen dan er letterlijk staat; *dat blijft – ons,* niem. dan wij (beiden) mag het weten; O.-I. *er van – gaan,* 'm smeren; Z.-N. *er niet van – kunnen,* aan ontkomen; *– de twee,* zoo, zoo.

Tus'schenbedrijf*, o. –ven: zegsw. *in de –bedrijven*, in een verloren oogenblik, inz. intusschen, onderwijl; gmz.

Tusschenbei'de*, bw. (1 *niet slecht en niet goed, tamelijk*; 2 *nu en dan*): 1 *dit examenwerk is zoo wat –*; 2 *hij komt – in de stad*; nog: *vader kwam bij onze twist –*, bemoeide zich met, mengde zich er in.

Tus'schendek*, o. –ken (scheepst. *onderdek*); **–deks***, bw. (*op het –dek*): *de matrozen verblijven –*; **–deksbatterij***, v. –en (*laag kanonnen op het tusschendek*); **–dekspassagier***, m. –s (scheepst. *passagier van of voor het tusschendek, passagier der 3e klasse*).

Tusschendijks'*, bw. (*tusschen twee andere dijken in*); **–dijksch'***, bn.; **–door'***, bw. (*tusschen twee dingen of tijden heen*; Z.-N. *tusschenin*); **–een'***, bw. (Z.-N. *tusschen elkander*).

Tus'schengelegen*, bn. (*tusschen* [*twee*] *andere dingen ingelegen*); **–handel***, m. (*doorvoerhandel, handel in de tweede hand*); **–in'***, bw. (*tusschen twee voorwerpen of tijden in*); **–kleur***, v. –en (*kleur tusschen twee andere in*); **–komen***, kwam tusschen, i. tusschengekomen (Z.-N. *tusschenbeide komen, zich mengen in*); **–komend***, bn. (*tusschen twee andere zaken in komend*): *–e bezwaren*; **–komst***, v. (*inmenging, het zich bemoeien met; bemiddeling*): *gewapende –*, inmenging; *iems. – inroepen*; *door – van*; **–laag***, v. –lagen (*laag tusschen twee andere in*); **–landing***, v. –en, inz. van vliegtuigen; **–liggend***, bn. (*tusschen twee andere zaken, feiten in liggend*); **–muur***, m. –muren (*muur tusschen twee tuinen enz. in*); **–persoon***, m. en v. –personen (*persoon, die helpt, dat iets tusschen twee personen, partijen tot stand komt b.v. een koop, een verzoening: makelaar, bemiddelaar enz.*); **–poos***, v. –poozen (*rust tusschen twee handelingen, afwisseling*): *bij –poozen liet zich de koekoek hooren*, nu en dan.

Tus'schenregeering*, v. –en (*regeering tusschen de dood, de afzetting v. e. vorst en de keuze, de troonsbestijging van een nieuwen*); zie Interregnum; **–ruimte***, v. –n (*ruimte of open plaats tusschen twee dingen in*).

Tus'schenschool*, v. –scholen (vero. *school v. d. middenstand met middelmatig schoolgeld*); **–schot***, o. –schotten (*middelschot, schot tusschen twee andere afscheidingen*); **–soort***, v. –en (inz. Z.-N. *middelsoort*); **–spel***, o. –spelen (*orgelspel tusschen de strophen of verzen in v. e. kerkgezang; intermezzo; vertooning tusschen de hoofddeelen v. e. stuk in*); **–spraak***, v. (fig. *mondelinge tusschenkomst, bemiddeling*): *hier helpt –*.

Tus'schentijd*, m. –en (*tijd tusschen twee handelingen*): *in die –*; **–tijds'***, bw. (*op ongewone tijd, inmiddels*): *– moet gij niets gebruiken*; **–uit'***, bw.: *ik ben er eindelijk –*, [a]) tusschen het gedrang uit, [b]) uit de werkzaamheden, [c]) weg, [d]) heb die betrekking gelukkig niet meer; **–voegsel***, o. –s (*inlassching*; spraakk. *epenthesis*); **–werpsel***, o. –s (spraakk. *klanken of woorden, die noch tot het onderwerp, noch tot het gezegde gerekend worden, soms worden ze alleen gebruikt: klankseinen, gevoelsuiting, klanknabootsing*), b.v. *Ach! Oft! Eil Krak*; **–zee***, v. –zeeën (*zee, welke landen, gewesten van elkaar scheidt*): *de Middellandsche Zee is een –*; **–zin***, m. –zinnen (*zin, tusschen de deelen van een andere zin*): b.v. *hij zeide – en hij had gelijk – dat een bewijs ontbrak*.

Tut, interjectie: tut! tut!, stil.

Tutelair', bn. (Fr. tutélaire: *beschermend; de voogdij betreffende; als voogd handelend*).

Tuteur', m. –s (Fr. *voogd*); vr. **–trice**, –s.

Tutoyeeren* (Fr. *gemeenzaam* [*met jij en jou*] *toespreken*): *iemand –*.

Tut'ti, bw. (It. muz. *spel of zang van allen tegelijk, zoo dat alle stemmen of instrumenten invallen*): de tegenstelling is Solo; – **frut'ti** (It. eig. *allerlei vruchten*; *allerhande*); – **quan'ti** (It. *allen te zamen*), z. **t. q.**

Tuy'a, v. –'s (*sierden*); lees *tu-ie'a*.

Twaalf (*tien en twee*) **1** bep. hoofdtelw. (bijvoeglijk): *de – Apostelen, de – maanden v. h. jaar*; (zelfstandig) – *is een dozijn; het is bij twaalven; iets in twaalven verdeelen; wij waren met* (*ons*) *twaalven*, 12 personen; **2** zn. v. twaalven: *schrijf een Romeinsche –*; **3** onbuigbaar ranggetal; *les –*, 12e; **–daagsch***, bn. (*12 dagen durende, 12 dagen oud, om de 12 dagen*); **–de** (*ranggetal en breukgetal*), **1** bn.: *December, de – maand*; **2** zelfstandig: *hij is de –, die zich aanmeldt; het –*, nl. deel; **–dehalf, –half'**, bn. (*elf en een half*); **–derhande, –derlei,** soortgetal, ook: –han'de, –lei'; **–hoek,** m. –en (*veelhoek met 12 zijden*); **–hoe'kig,** bn. (*met 12 hoeken*); **–ja'rig,** bn. (*12 jaar oud, 12 jaar durende*); **–maal,** bn. en bw. (*12 keeren*); **–ponder,** m. –s (*kanon voor kogels van 12 pond*); **–tal,** o. –tallen; **–tal'lig,** bn.: *het – stelsel*; **–uur'tje,** o. (*tweede ontbijt, om 12 uur*).

Twaalfvin'gerige darm, m. – darmen (ontl. *het eerste gedeelte van de dunne darm, beginnende bij de uitmonding der maag*).

Twaalf'vlak, o. –ken (meetk. *lichaam met twaalf vlakken*): *het regelmatige – heeft vijfhoeken tot grensvlakken*; **–voud,** o. –en (*12-maal iets*): *144 is het – van 12*; **–vou'dig,** bn. en bw. (*12-maal zooveel*): *een –e oogst*; *iemand – iets vergoeden*.

Twee (*één plus één*), **1** bep. hoofdtelw. (bijvoeglijk): *ik heb – oogen, – handen*; *het is – uur*; R.-K. *geen – missen doen voor één geld*, niet tweemaal hetzelfde doen; (zelfstandig) *koekvergulden en koekvergulden is –*; – *weten meer dan één*; – *aan –*; *het is bij tweeën*; *de hoek in tweeën verdeelen*; *met ons, z'n tweeën*; **2** zn. v. –en: *schrijf een –*, cijfer 2; **3** ranggetal: *hoofdstuk –*; **–ar'mig,** bn. (*met twee armen*): *een –e hefboom*; **–daagsch***, bn. (*2 dagen oud, 2 dagen durende*): *e. – kalf*; *e. – examen*.

Twee'de* (*ranggetal en breukgetal*), **1** bn.: *de – April*; *Willem de –*, de 2e graaf, stadhouder, koning van die naam; **2** zelfstandig: *hij is de –, dien ik zie*; *het –*, nl. deel; nog in de bijw. uitdrukking: *ten –*; **–half'**, telw. (*anderhalf*); **–handsch'*** bn. (*uit de tweede hand, niet direct van den maker, uitgever, fabrikant*): *een –e piano, een –e pers*.

Twee'de Kamer, v. (*afdeeling der Staten-generaal, door het volk rechtstreeks gekozen*): *hij is lid der ––*.

Twee'dekker, m. –s (*biplaan*, z. ald.).

Twee'draad, m. –draden (Z.-N. *koord uit twee draden gevlochten*); **–draadsch***, bn. (*uit twee draden bestaande*): – *garen*.

Twee'dracht, v. (gevormd naar: *eendracht; verdeeldheid*): – *breekt kracht*; **–drach'tig,** bn. en bw. (*oneenig, verdeeld*).

Twee'drachtsappel, m. –s (*twistappel*).
Twee en een hal've cent'stuk, o. –stukken (*Ned. bronzen pasmunt,* $^1/_2$ *stuiver*).
Twee'erhande, –erlei (*van of in twee soorten*), soortgetal; ook: –han'de, –lei'.
Twee'gevecht, o. –en (*duel*): *iemand tot een – uitdagen*; **–han'dig,** bn. (*met twee handen*); **–hoe'vigen,** mv. (*herkauwers, onderorde der gepaardhoevigen*; Lat. ruminantia): bij de *gepaardhoevigen* (ook: *evenhoevigen*), zijn aan iedere voet slechts 4 of 2 teenen overgebleven. Er zijn niet-herkauwers en herkauwers of –. Bij de – zijn de 3de en 4de teen alleen aanwezig. Tot de – behooren lama's, kameelen, runderen, schapen, herten enz.; als bn.: *–e dieren*; **–honderd** (*twee keer honderd*), telwoord; z. Twee; **–honderdste,** rang-, breukgetal; z. Tweede; **–hoof'dig,** bn. (*2 hoofden of koppen hebbend*): *de –e armspier*; *een –e regeering*, twee staatshoofden; **–hui'zig,** bn. (*hebbende de mann. en vrouw. bloemen niet op of aan dezelfde plant, b.v. de wilg*); **–ja'rig,** bn. (1 *twee jaren tellende of oud*; 2 *twee jaar durende*; 3 *alle twee jaar terugkeerende*): 1 *een – kind*; 2 *een – verblijf in den vreemde*; 3 *een –e oorlog*; *–e planten*, die eerst in het tweede jaar bloeien, zaad geven en dan sterven, b.v. de uien; **–klank,** m. –en (*diphthong*): spraakk. indien binnen de grenzen van een klankgroep een klinker overgaat in een andere, spreekt men van een –; in *boei, kooi, nieuw* is een –, in *riool, aria* niet; de –en *ai, ui, aau, eeu enz.*; **–le'dig,** bn. en bw. (1 *uit twee leden bestaande*; 2 fig. *in twee beteekenissen*): 1 spraakk. *een – onderwerp*, b.v. Jan en Piet spelen; 2 *dat kan men – opvatten*; **–let'tergrepig,** bn. (*uit 2 lettergrepen bestaande*): *een – woord.*
Twee'ling, m. en v. –en (*twee even oude broers of zusters*; steeds mv.: *derde teeken van de Dierenriem: sterrenbeeld Castor en Pollux*): *een – krijgen*; **–broeder,** m. –s; **–woord,** o. –woorden; zie Doublet; **–zuster,** v. –s.
Tweelob'bigen, zie Tweezaadlobbigen; **–loop*,** m. –en (*geweer met twee loopen*); **–loopsch*,** bn. (*met dubbele loop*); **–maal,** bw.: *ik heb je – geroepen*; **–mansschool,** v. –scholen (*school met twee onderwijzers, waarin verschillende klassen gecombineerd worden*); **–master,** m. –s (*schip met twee masten*); **–persoons-ledikant,** o. –ledikanten (nl. *geschikt voor twee personen*); ook: *is dat een tweepersoons?* **–re'gelig,** bn. (*uit twee regels bestaande*): *een – gedicht*; zie Distichon; **–riemsgiek,** v. –en (*roeivaartuig, giek voor twee riemen*).
Tweern, m. (*twijn*); **–en,** tweernde, h. getweernd (*twijnen, garen, zijde dubbelen*).
Tweescha'lig, bn. (*tweeschelpig*): *de mossel is een – dier*; **–scha'rig,** bn. (*met twee scharen*): *een –e ploeg*; **–schijfsblok,** o. –ken (*hijschblok met twee schijven*); **–slach'tig,** bn. (1 *twee seksen in zich vereenigend*; z. Hermaphrodiet; 2 dierk. *kunnende op het land en in het water leven*): 1 *–e bloemen*, tegelijk met meeldraden en stampers; *–e planten*, met –e bloemen; 2 zie Amphibie; **–snijdend,** bn. (*aan weerskanten snijdend*): *een – zwaard*; **–spalt,** v. (*tweedracht, oneenigheid, inwendige verdeeldheid*); **–span,** o. –nen (*span van twee gelijke, goed bij elkaar passende paarden*; bij uitbr. van twee bij elkaar passende andere dieren, zaken): *wat een prachtig –!* **–spraak,** v. –spraken (*tweegesprek*); zie Dialoog; **–sprong,** m. –en (*plaats, waar een weg zich in tweeën splitst*); **–stem'mig,** bn. (*met of voor twee zangstemmen*): *een – lied*; **–strijd,** m. (*strijd met zich zelf*): *zijn verstand en zijn gevoel brengen Jan in een –*; *in – staan*; **–stroo'menland*,** o. (*Mesopotamië, tusschen Euphraat en Tigris*).
Twee'tal, o. –len: *een – liederen*, twee; **–ta'lig,** bn. (*met, in twee talen*): *een – land*, b.v. België; *–e opschriften aan stations*; **–versnel'lingsnaaf,** v. –naven; z. Versnelling, verg. Drieversnellingsnaaf; **–vlak'kig,** bn. (meetk. *hebbende twee vlakken*): *een –e hoek*, door twee elkaar ontmoetende vlakken begrensd; **–vleu'geligen,** mv. (*insecten met twee vleugels*; Lat. diptera): *muggen zijn –*; als bn.: *–e insecten*; **–voetsmaat,** v. –maten (*maat van twee voeten*); zie Trochae'us, Jambe; **–voud,** o. –en (*dubbel*): *zes is het – van drie*; **–vou'dig,** bn., bw.: *een –e uitlegging*; **–werf,** bn., bw. (*tweemaal*); **–woonst,** v. –en (Z.-N. *woning voor 2 gezinnen*); **–zaadlobbigen,** mv. (*met twee zaadlobben*; dicotylen): *de bedektzadigen verdeelt men in één- en tweezaadlobbigen*; als bn.: *boonen zijn –e planten*; **–zitter,** m. –s (Eng. twoseater: *voertuig* inz. *auto voor twee personen* [*en een kattebak*]).
Twen'te, o. (aardr. *O. deel van Overijsel*).
Twen'tenaar, m. –naars, –naren (*persoon in of uit Twente*); zie Tukker.
Twen'ter, m. twenters (letterl. *twee-winter, tweejarig paard of rund*); z. Enter.
Twentsch* 1 bn. (*als in of uit Twente*): *–e hoeven*; **2** o. (*het dialect van Twente*).
Twij'fel, m. (verwant met *twee*: *onzekerheid, gebrek aan vastheid van wil of besluit, besluiteloosheid*): *in – staan, zijn*; *iets in – trekken*, niet gelooven; *alle – opheffen, wegnemen*; *zonder of buiten –*; zegsw. *het lijdt geen –*, het is zeker, stellig; **–aar*,** m. –s (*persoon, die twijfelt*; *besluiteloze*; vero. *kleedingstuk, dat het midden houdt tusschen een rok met lange panden en een korte jas*); **–achtig,** bn. en bw.; –er, –st (1 *te betwijfelen*; 2 *schemerend*; 3 *in twijfel*): 1 *het is nog –, of men zoo zal bouwen*; *een – bericht*; *een –e eer*; 2 *een – licht*; 3 *hij is nog –, of hij het doen zal of niet*; **–arij',** v. (*een onwast gelooven, twijfelzucht*); zie Scepticisme.
Twij'felen, twijfelde, h. getwijfeld (*in twijfel of onzekerheid zijn*): *– aan*; *– of*; *niet – of*; **–ing,** v. –en (*het twijfelen, onzekerheid*).
Twij'fellicht, o. (*onzeker licht, schemerlicht*); **–moedig,** bn. en bw. (*wankelmoedig, aarzelend, besluiteloos*); **–nummer,** o. –s (militie: *nummer, dat in twijfel laat, of men vrijgeloot is*); **–zucht,** v. (*sterke neiging tot twijfelen*); **–zuch'tig,** bn.; –er, –st (*behept met twijfelzucht*).
Twijg, v. twijgen (*een loot, takje, rijsje*).
Twij'gen, bn. (*v. twijgen*): *e. – mandje.*
Twijg'hout, o. (*teenhout, griendhout*).
Twijn, m. (verwant met *twee*; *gedubbeld of tweedraadsch garen, zijde*); **–derij',** v. –en (*werkplaats v. d. twijnder*); **–draad** (*gedubbeld garen*), **1** (voorwerpsn.), m. –draden; **2** (stofn.), o.; **–en,** twijnde, h. getwijnd (*tweernen*): *getwijnd garen*, bestaande uit een ineendrilling van twee draden; *getwijnde zijde*; **–garen,** o. (*tweedraadsch garen*);

–haspel, m. –s (*haspel om mee te twijnen*).
Twin'kelen, twinkelde, h. getwinkeld (*glanzen, schitteren, fonkelen*): *de sterren – in de koude winternacht; zijn oogen –.*
Twin'tig (*tweemaal tien*), **1** bep. hoofdtelw. zelfst. en bijv.; **2** cijfer, getalmerk; **3** rang-getal; zie Twee; **–er,** m. –s (*persoon van twintig jaar; oorlogsschip met 20 stukken*); **–erhande, –erlei** (*van 20 soorten*), soort-getal; ook: –han'de, –lei'; **–ja'rig,** bn. (*20 jaar oud* of *20 jaar durende; om de twintig jaar*): *een – meisje; een – contract;* **–je,** o. –s (*20ste lot in de staatsloterij*); **–maal,** bw. (*20 keer*): *– iets overschrijven;* **–ponder,** m. –s (*kanon, dat kogels van 20 pond schiet*; ook: *gewicht van 20 pond*); **–ste,** rang-, breuk-getal, **1** bn.: *de – dag; een – deel;* **2** zelf-standig: *hij is de –; ik neem een –, of wel twintigje i. d. staatsloterij,* een 20e deel van een lot; **–tal,** o. –len (*hoeveelheid van 20*): *een – guldens,* nagenoeg 20; **–vlak,** o. –ken (meetk. *lichaam met 20 gelijke gelijkz. driehoeken als grensvlak*), ook Icosaëder; **–voud,** o. –en; **–vou'dig,** bn., bw.; **–werf,** bw.
I. Twist, o. (Eng. *machinaal gesponnen katoengaren*); zie Watertwist; etymologisch verwant met Twist **II** en **III.**
II. Twist, o. (*drank, uit brandewijn, bier en eieren bereid*).
III. Twist, m. –en (verwant met *twee*: *geschil, oneenigheid, tweedracht, ruzie, verdeeldheid, gehaspel, gekijf, gekrakeel*): *een – bijleggen, vereffenen; een – beslechten; burger–en; binnenlandsche–en; – stoken tusschen; – zaaien; – zoeken;* **–appel,** m. –s (*punt van geschil*): *Zeeland was een – tusschen Vlaanderen en Holland,* d. i. aanleiding tot twist; eig. de gouden appel, die Eris, de godin van de twist, onder de godinnen wierp op de bruiloft van Peleus en Thetis, en waarop stond: Voor de schoonste. De drie twistende godinnen waren He'ra, Pallas Athe'ne en Aphrodi'te.
Twis'ten, twistte, h. getwist (*ruzie hebben, krakeelen, kijven; disputeeren*): *over iets met iem. –; om iets –; ik wil niet met u daarover –;* **–er,** m. –s (*ruziemaker*); **–geding,** o. –en (*pleitzaak, proces*); **–geschrijf,** o.; zie Polemiek; **–gesprek,** o.; **–gie'rig,** bn.; –er, –st (*gaarne twistend*); **–rede,** v. –redenen (*twistgesprek*); zie Dispuut; **–schrift,** o. –en (*polemisch geschrift*); **–stoker,** m. –s; **–vraag,** v. –vragen (*strijdvraag*); **–vuur,** o. (*hartstocht, welke tot twisten aanzet; de twist als een vuur zinnebeeldig voorgesteld*): *het – of vuur van de twist aanblazen;* **–ziek,** bn.; –er, –st (*twistgierig*): *een –e natuur;* **–zoeker,** m. –s (*ruziemaker*); **–zucht,** v.
Two-seater, m. –s (Eng. *tweezitter*).
Two-step, v. (Eng.-Amerikaansch: *stapdans*).
Ty'cho de Brahé, Zweedsch sterrenkundige, in dienst van keizer Rudolf II, † te Praag (1546–1601).
Tympaan', o. –panen; meestal Timpaan.
Ty'pe, Fr. type, Gr.-Lat. typus, **1** v. en o. –n (*drukletter, lettervorm*); **2** o. typen (*model, voorbeeld; grondvorm, grondbeeld*): *Judas, het – van een verrader; in ons land zijn vier –en van boerenhoeven: het Saksische, Frankische, Friesche en Limburgsche –; het is een –,* origineel; *een raar, ongunstig –,* individu.
Typeeren* (*typisch aanwijzen, karakteriseeren*): *dit typeert de toestand.*
Ty'pen, typte, h. getypt (*met de schrijfmachine werken; tikken*). (y = ei).
Ty'pendruktelegraaf, v. –telegrafen (*telegraaf, door Hughes in 1859 uitgevonden, die de woorden als gewone drukletters afdrukt*).
Typewriter*, m. –s (Eng. *schrijfmachine; typist*); **–writing,** v. (Eng. *het schrijven met een typewriter*): *jongmensch, bekend met –.*
Typheus', bn. (*op typhus lijkend*): *–pheuze koortsen;* lees *tie-feus'.*
Typhoï'de, v. –n (*typheuze ziekte of koorts*).
Typhoon', m. typhonen (Eng. schrijfwijze v. Chin. tai-fung: *kring- of wervelstorm in de Chineesche Zee*); ook: *ty'phon,* m. –s.
Ty'phus, m. (Lat. [Gr. typhos = benevelíng, bedwelming]: *zenuwzinkingkoorts*): *vlek–,* z. ald.; *buik–;* **–lijder,** m. –s.
Ty'pisch, bn. en bw. (*karakteristiek, kenmerkend, eigenaardig*): *een – antwoord; een – gezegde; dat is – Amerikaansch.*
Typist', m. typisten (*iemand* inz. *klerk, die met een schrijfmachine werkt*); vr. **–e.**
Ty'po, m. –'s of **Typograaf',** m. –grafen (*boekdrukker, letterzetter*); **–graphie',** v. (*boekdrukkunst, de kunst van drukken of afdrukken met losse, samengevoegde lettertypen of letters*); **–gra'phisch,** bn., bw. (*de drukpers, de drukkunst betreffend*); **–gravu're,** v. –s (*cliché*); **–metrie',** v. (*kunstdruk van landkaarten, kaartendrukkunst*).
Tyr, m. Germ. myth. zoon van Odin en Frigga, god van oorlog, wijsheid en kracht: hij temt den *Fenriswolf,* en bij de wereldbrand strijdt hij tegen de helhond *Garmr.*
Tyran', m. –nen; zie Tiran enz.
Tyrolien'ne, v. –s (Fr. *meisje of vrouw uit Tyrol; Tyroolsch lied, Tyroolsche dans*).
Tyrrheen'sche Zee*, v. (*zee ten W. van Italië*).
Tyrtae'us, Gr. dichter v. krijgszangen ± 650 v. Chr. (2de Messeensche oorlog); *de Ned.* –, nl. Bellamy, Helmers. (ae = ee).
Tzech; zie Czech.

U.

U. – Duitsch: *Unterseeër,* duikboot.
UEd. – *U Edele.*
U.i. – Lat. *ut in'fra,* zooals beneden.
U. J. D. – Lat. *Utrius'que Ju'ris Doc'tor,* doctor in beide rechten.
U.L. – *Unie-Liberaal.*
U.L.O. – *Uitgebreid lager onderwijs.*
Ult. – Lat. *Ul'timo,* op de laatste dag (der maand).
u.r. – Zie ut re'tro.
I. u.s. – Zie ut su'pra.
II. U.S. – Eng. *United States,* z. ald. en *Uncle Sam.*

I. U, v. –'s (1 als klank: *de vijfde der klinkers;* 2 als teeken: *een en twintigste teeken van het A.B.C.;* 3 *al de woorden van een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *de – van rust is een andere dan de – van nu;* 2 *schrijf een groote –;* 3 *zoek bij de –.*

II. U, pers. vnw. v. d. 2de persoon, onderwerpsvorm en voorwerpsvorm.
Uberteit', v. (Lat. ubertas: *vruchtbaarheid, overvloed*).
U'bi be'ne, i'bi pa'tria (Lat. *waar 't mij wel gaat, daar is mijn vaderland*).
U-boot*, v. –en (*onderzeeër*).
Uch'tend, m. –en (lit. t. Z.-N. *ochtend*): *de – des levens*, nl. de eerste levensjaren.
Ue'bermensch, m. –en (Duitsch: *buitengewoon mensch*): een – is iem., die zich verheven waant boven alle andere menschen, boven alle goed en alle kwaad; de term, oorspr. v. Goethe, werd inz. bekend door „Zarathustra" v. Fr. Nietzsche (1844–1900).
Ui, m. uien (1 plantk. *bolgewas, tot de lelieachtigen behoorende*, ook, *de bol*; Lat. allium cepa; *ajuin, juin, siepel*; 2 *aardigheid, mop*): 1 *een veld met –en*; 2 *een – tappen*, ten beste geven; stud. *een – slaan*.
Ui'achtig, bn. (1 *naar ui zweemende*; 2 *van uien houdend*): 1 *een –e smaak*; 2 *ik ben niet –*.
Ui'enbed, o. –bedden (*tuinbed of veld met uien*); **–land**, o. –en (*akker, waarop uien geteeld worden; streek, waar men algemeen uien teelt*); **–loof**, o.; **–reuk**, m. (*scherpe lucht van uien*); **–salade, –sla**, v. –saladen (*salade, met schijfjes uien toebereid*); **–saus**, v. –en (*saus, met uien toebereid*); **–smaak**, m.; **–soep**, v. –en (*soep, met uien bereid*).
Ui'entapper, m. –s (*iemand, die moppen vertelt, die slag heeft grappen te vertellen*).
Ui'eplant, v. –en (*ui* 1); **–schil**, v. –len.
Ui'er, m. –s (*melkklier*): *–s drukken*, melken.
Ui'ig, bn.; –er, –st (*grappig*): *een – man*, vol kwinkslagen of moppen.
Uil*, m. –en (1 mv. *nachtroofvogelfamilie met verschillende geslachten*, Lat. striges; 2 *familie van [schemerings]vlinders*; Lat. noctuidae; 3 *domkop*; 4 Z.-N. *engelenbak*): 1 *er zijn kerk-, steenuilen*; spreekw. *Elk meent zijn – een valk te zijn*, ieder houdt het zijne (zijn werk, zijn kind enz.) voor iets voortreffelijks; bij de Grieken was de – het symbool der wijsheid, de vogel van Pallas Athene (Minerva); in de stad Athene, beroemd om haar wijsgeeren en kunstenaars, vereerde men de –, vandaar: *uilen naar Athene dragen*, noodeloos werk doen; verg. Balk, Water; *bij ons is de – het beeld der domheid*; 2 *men onderscheidt o. a. gras–en en riet–en*; 3 *wat een –!* 4 Z.-N. *op de – was rumoer*.
Uil'achtig, bn., bw. (*dom*): *wat e. – gelaat*.
Ui'lebek, m. –bekken; **–bril**, v. –len (*bril met groote ronde glazen [en hoornen montuur]*); **–klauw**, m. –en; **–kop**, m. –pen.
Ui'lennest, o. –en; **–oog***, o. –en; **–vlucht**, v. –en (*het vliegen van uilen*): fig. schemerdonker: *in de – even uitloopen*.
Ui'lenspiegel, m.: held uit het populaire volksboek Tijl Uilenspiegel, geschreven ± 1350; fig. guit, schalk, grappenmaker.
Ui'lig, bn. en bw.; –er, –st (*uilachtig*).
Uils'kop, m. –pen (*domoor, stommeling*).
Uils'kuiken, o. –s (*lomperd, domoor*): *wat een – van een jongen*, uilskop.
Uil'tje, o. –s (*kleine uil, avondvlindertje*): zegsw. *e. – knappen of vangen*, e. dutje doen.
Uit 1 vz.: (plaats en tijd) *hij is – de stad*, buiten; *ik kom – het bosch, – de kelder*, van uit; *– de tijd der regenten*, van; (oorzaak) *– liefde; – armoede*; **2** bw.: *de kerk is –*, geëindigd; *de kachel is –*, uitgegaan; *Mevrouw is –! ik heb het boek –*, uitgelezen; *op iets – zijn*, bedacht om iets te krijgen; *er niet over – kunnen*, verbaasd, verwonderd, vol bewondering; *en daarmee –! er –! – en thuis binnen 14 dagen*; Z.-N. *Amen en –*, afgeloopen! Uit vormt scheidbare samengestelde w.w. met de bet. *naar buiten, tot het eind toe*, zie **–ademen enz.**
Uit'ademen, ademde –, h. uitgeademd (*de lucht uit de longen laten gaan*; fig. *uitwasemen*): *na een onweer ademen de bloemen heerlijke geuren uit*; **–ing**, v. –en.
Uit'baggeren, baggerde –, h. uitgebaggerd (*een kanaal, een laagveen, een rivier al baggerend uitdiepen*); **–bakenen**, bakende –, h. uitgebakend (*een terrein of weg met bakens of piketpalen uitzetten*): *een spoorlijn, een straatweg –*, d. i. de richting er van uitzetten; **–baliën**, baliede –, h. uitgebalied (*het water uit een boot hoozen*; z. Balie **II** 1): *een boot –; het water in de boot –*.
Uit'bannen, bande –, h. uitgebannen (*uit het land bannen; iemand niet meer in een gezelschap toelaten*): *een duivel –*, exorciseeren; **–banning**, v. –en; **–barsten**, barstte –, i. uitgebarsten (*losbreken, zich plotseling vertoonen*): *de vlammen, de orkanen barsten uit*; fig. *in tranen, lachen –*; **–barsting**, v. –en (*het uitbarsten, eruptie*): *een – van woede; dat komt tot een –; een – v. e. vulkaan*; **–bazuinen**, bazuinde –, h. uitgebazuind (*met bazuingeschal*, d. i. fig. *met groote opheſ, bekendmaken*): *iems. lof, eer, roem –*; **–beelden**, beeldde –, h. uitgebeeld (*in beeld voorstellen, beelden geven*): *op het tooneel een rol, een persoon –*; **–beelding**, v. –en (*het uitbeelden; een aanschouwelijk beeld*): *in die roman vinden we een – van het arbeidersleven*; **–beeldsel**, o. –s (*afbeeldsel*); **–beitelen**, beitelde –, h. uitgebeiteld (*met een beitel uitsteken of uithalen*): *kapiteelen–, zilveren schotels–*.
Uit'bersten, z. Uitbarsten; **–besteden**, besteedde –, h. uitbesteed (1 *buiten in de kost doen*; 2 *een aangenomen werk* [of: *een deel er van*] *aan anderen overdoen*): 1 *een weeskind –*, d. i. buiten, nl. op het land in de kost besteden; zie Bestedeling; 2 *de fundeering – aan een Belg*; **–betalen**, betaalde –, h. uitbetaald ([*aan verschillende personen*] *het loon enz. betalen*): *de arbeiders –*.
I. Uit'bijten, beet –, h. (1) en i. (2) –gebeten (1 *door een scherp vocht verwijderen*; 2 *kleur verliezen*): 1 *helsche steen bijt het wilde vleesch –*; 2 *de japon is hier door het citroenzuur –gebeten*; – **I** etym. = – **II**.
II. Uit'bijten, bijtte –, h. uitgebijt (*uit het ijs vrijmaken door 't hakken van bijten*): *een schip –*; zie Bijten **II**.
Uit'blazen, blies –, h. uitgeblazen (1 *door blazen verwijderen, ledigen*; 2 *door blazen blusschen of dooven*; 3 *op adem komen*): 1 *een ei –*; fig. *de laatste adem –*, sterven; 2 *een vlam, de kaars –*; 3 *laat de paarden eens wat –*, uitrusten; *even –*; **–blijven**, bleef –, i. uitgebleven (1 *wegblijven, niet komen*; 2 *weggelaten zijn; vergeten zijn*): 1 *wat blijft die meid lang –*; 2 *alle tijding bleef –; dat kan niet –*, gebeurt zeker; **–blinken**, blonk –, h. uitgeblonken (*uitstekend zijn, anderen in aanleg, talent, kennis, kunst overtreffen*): *bij een examen – boven anderen*; **–bloeien**, bloeide uit, h., i. uitgebloeid (*ten einde bloeien, ophouden met bloeien*): *de rozen zijn uitgebloeid*;

fig. *e. uitgebloeide schoonheid*; **–boegseeren*** (*een schip uitsleepen* nl. *uit de haven*); z. Boegseeren; **–boezeming,** v. –en (*ontboezeming, uitstorting van het hart*): *een – van liefde, van haat*; *–en in rijm*; **–boomen*,** boomde –, h. uitgeboomd (*al boomend, een schip brengen uit een haven enz.*): *een schip de haven –*; **–botten,** botte –, i. –gebot (*knoppen krijgen*): *de wijnstok begint uit te botten*, er komen bladknoppen aan.

Uit'bouw, m. –en (*een aan een gebouw uitgebouwd gedeelte*); **–bouwen,** bouwde uit, h. uitgebouwd (*bijbouwen, vergrooten*, inz. in overeenstemming met de leidende gedachte van het oorspronkelijke plan).

Uit'braak, v. (*het vluchten door uit te breken uit een gevangenis*).

Uit'braaksel, o. –s (*uitspuwsel*; fig. *gevloek, godslastering*); **–braden,** braadde (bried) uit, h. uitgebraden (*door en door braden; door braden vetdeelen doen verdwijnen*): *uitgebraden vleesch*; **–braken,** braakte –, h. –gebraakt (*brakend uitwerpen*): *zijn eten weer –*, uitspuwen; bij uitbr. *de vulkaan braakte rook en vlammen uit*; fig. *godslasteringen –*; *gemeene taal –*, uitslaan; **–branden,** brandde uit, h. (1), i. (2) uitgebrand (1 *door gloeiing of hitte* [*het inwendige van iets*] *doen verdwijnen, iets reinigen*; 2 *leegbranden*): 1 *een pijp –, een schoorsteen –*; 2 *het huis is geheel –gebrand*; **–brander,** m. –s (*standje, strenge berisping*): *iemand een – geven*, hem de mantel uitvegen; *de knecht heeft een – gehad, gekregen*; **–breiden,** breidde –, h. uitgebreid (1 *uit elkander doen of leggen, openen*; 2 *uitstrekken*; 3 *vermeerderen, ruimer, grooter doen worden, een grootere oppervlakte doen beslaan*; in deze bet. dikwijls refl.: *ruimer, grooter enz. worden*): 1 *de armen –*; 2 *de eik breidt zijn forsche takken –*; 3 *een stad –, zijn zaken –; zijn kennis –; een uitgebreide kennis*, ruime; *een uitgebreide volmacht*, van ruime strekking; *een uitgebreid werk over geschiedenis*, lijvig, in veel deelen; *de brand, een ziekte, een stad breidt zich uit*; **–breiding,** v. –en: *de – van het Christendom*; *de – der stad*; **–breidingsplan,** o. –plannen: *het nieuwe – der stad*.

Uit'breken, brak –, h. (1), i. (2, 3, 4) uitgebroken (1 eig. *door breken wegnemen*; 2 *ontsnappen, losbreken* [*door braak*]; 3 *zich vertoonen, naar buiten komen*; 4 v. ziekten, oorlog: [*plotseling*] *beginnen*): 1 *eenige steenen –*; 2 *ik zal er morgen zien uit te breken*, [a]) een uurtje afzonderen, [b]) uit de drukte mij voor een poos verwijderen; *hier zullen de dieren niet –*, ontsnappen; *de gevangene is –gebroken*, losgebroken; 3 *het zweet kan iem. –*; 4 *de oorlog kan elk oogenblik –*, verklaard worden; **–breker,** m. –s.

Uit'brengen, onr. w.w., bracht –, h. uitgebracht (1 *naar buiten brengen*; 2 fig. *bekend, openbaar maken; verklappen*): 1 *een sloep –*, strijken; 2 *een rapport –, een advies –; verslag –*, geven; *zijn stem –*, stemmen; *geen woord kon hij –*, zeggen; *gij moet dit niet –*; zie Raaf; **–broeden,** de kip broedde –, h. uitgebroed (1 *door broeden doen uitkomen*; 2 fig. v. iets slechts: *beramen*): 1 *eieren –, de kiekens –*; 2 *booze plannen –*; ook: **Uit'broeien; –broedsel,** o. –s (*broedsel, dat uitgekomen is*); **–buiten 1** buitte –, h. uitgebuit (*uitzuigen, te veel van iemands krachten eischen; berooven, afzetten*): *maar meid, gij laat u –*; **2** zn. o.: *het – der werklieden*, exploiteeren; Germ. **–buiter,** m. –s (*uitzuiger; afzetter*); **–bun'dig,** bn. en bw. (*bovenmatig, buitengewoon*): *–e lof*; *de rede werd – toegejuicht*; **–bun'digheid,** v.

Uit'cijferen, cijferde –, h. uitgecijferd (*cijferend uitrekenen, berekenen*): *een som –*.

Uit'dagen, daagde –, h. uitgedaagd ([*tot een strijd* inz. *tweegevecht*] *opvorderen*): *iem. – tot een tweegevecht*, opeischen; *een –de houding*; **–dager,** m. –s (*persoon, die uitdaagt*); **–daging,** v. –en (*oproep, opvordering tot een strijd of kamp*); **–deelen*,** deelde –, h. uitgedeeld (*in porties verdeelen, en ze dan uitreiken; aan ieder iets geven*): *soep aan de armen –; klappen –; weldaden met kwistige hand –*, geven, verspreiden; **–deelingslijst*,** v. –en (*lijst van wat ieder rechthebbende bij een faillissement zal verkrijgen*); **–delgen,** delgde –, h. uitgedelgd (*te niet doen*): *schulden –*, afbetalen, amortiseeren; **–denken,** dacht –, h. uitgedacht (*denkend uitvinden, bedenken*): *die dat geweer heeft uitgedacht, was schrander*; **–denker,** m. –s; **–dienen,** diende –, h. –gediend (1 *ten einde dienen*; 2 *niet meer in gebruik zijn, als van geen nut beschouwd worden*): 1 *de meid moet haar tijd –*; 2 *dat heeft uitgediend*; *de politieke slimmelingen, ze hebben uitgediend*, men heeft er genoeg van.

Uit'diepen, diepte de sloot –, h. haar uitgediept (*dieper maken*); **–dijen,** dijde –, i. uitgedijd (*uitzwellen, uitzetten*); **–doen,** deed –, h. uitgedaan (1 *uittrekken*; 2 *uitvegen, doorhalen*; 3 *uitdooven, uitblazen*; 4 Z.-N. *eindigen*; 5 Z.-N. *uitbesteden*): 1 *een japon –*; 2 *een post in een boek –*; 3 *de lamp, de kaars –*; 4 *de week –; de winter –*, het einde v. d. winter bereiken; 5 *een kind –*.

Uit'dooven*, doofde uit, h. (1), i. (2) uitgedoofd (1 *blusschen, de vlam smoren*; 2 *van zelf uitgaan*): 1 *de vlam –*; fig. *de lust, de ijver, de liefde –*, te niet doen gaan; 2 *het vuur doofde langzamerhand uit*.

Uit'dossen, doste –, h. uitgedost (*opsmukken*); **–draaien,** draaide –, h. –gedraaid (1 *door draaien de toevoer* [*van petroleum, gas enz.*] *afsluiten*; 2 *iem. zijn betrekking listig ontnemen, iem. loozen; er uit werken*): 1 *draai het licht uit*; 2 *ze hebben hem er uitgedraaid*; nog: *waar zal dit op –*, mee eindigen, op uitloopen (met *zijn*); *hij heeft er zich netjes uitgedraaid*, zich weten te redden; **–drager,** m. –s (*handelaar in gebruikt huisraad, oude kleeren enz.*), vr. **–draagster,** –s; **–dragerij',** v. –en (*winkel, beroep, bedrijf v. e. uitdrager*).

Uit'drijven, dreef –, h. uitgedreven (*wegdrijven, verjagen*): *den duivel –*, uitbannen; **–drijving,** v. –en.

Uit'drinken, dronk uit, h. uitgedronken (*opdrinken; drinkende ledigen*): *al de wijn –*; *drink (je glas) eens uit*; *je moet eens –*.

Uit'drogen, droogde –, h. (1) en i. (2) –gedroogd (1 *geheel droog maken*; 2 *droog worden*): 1 *een –drogende wind*; *een pot, een pan goed –*; fig. *een –drogende ziekte*, uitterend; 2 *die beek zal door de zomerhitte geheel –*; fig. *die oude man is aan 't –*, wegteren.

Uitdruk'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*met duidelijke woorden, op duidelijke wijze*): *een – bevel*; *iemand iets – verbieden*, verg. Nadruk-

k e l ijk; –'**drukken,** drukte –, h. uitgedrukt (1 *door drukken ledigen, uitpersen*; *door drukken verwijderen*; 2 fig. en meestal refl. *uiten, iets te kennen geven*): 1 *een spons –*; *een citroen –*, d. i. uitknijpen; 2 *druk deze gedachte eens anders uit*; *dit meisje kan zich goed –*; –'**drukking,** v. –en (*het uitdrukken*; *hetgeen uitgedrukt is of wordt*: 1 *zegswijze*; 2 *karakteristieke, sprekende gelaatstrek*; *ziel, leven*): 1 *woorden en –en in de taal*; 2 *een gelaat zonder –*; nog: *dit komt niet tot –*, niet tot zijn recht, is niet merkbaar.

Uit'duiden, duidde –, h. uitgeduid (*doen kennen, omschrijven, aanwijzen*): *ik kan u de weg in Amsterdam moeilijk –*; –**ing,** v.

Uiteen' (*uit elkaar, vaneen*; fig. *los, gescheiden*); uiteen vormt samengestelde ww., wier bet. uit die van het grondww. duidelijk is, b.v. –**barsten,** de mijn barstte –, is uiteengebarsten (*vaneen barsten*); –**drijven,** dreef de koeien –, h. ze uiteengedreven (*uit elkaar drijven*); –**houden:** *we kunnen ze niet –*, van elkaar onderscheiden; –**loopen*,** de kinderen liepen –, zijn uiteengeloopen (*niet gelijkloopen*; fig. *verschillen, niet gelijk, tegenstrijdig zijn*); –**loopend*,** bn.: *–e lijnen*, niet evenwijdig; *–e meeningen, –e berichten*, afwijkende, tegenstrijdige; –**zetten,** zette –, h. uiteengezet (eig. *uit elkaar zetten*; fig. *verklaren*): *de quaestie eens –*; *zijn denkbeelden over een zaak –*, ontwikkelen; –**zetting,** v. –en (*het uiteenzetten*; *uitlegging, verklaring, ontwikkeling van meeningen of denkbeelden over een zaak*).

Uit'einde, o. –einden (eig. *het uiterste einde*; fig. *de afloop eener zaak*; ook: *laatste uur, dood*): zegsw. *ik wensch u een zalig –*, einde des jaars, wensch op 31 Dec.

Ui'ten, uitte, h. geuit (*uitspreken, te kennen geven*): *geen woord kunnen –*; *zich –*, zijn denkwijze te kennen geven; –**ing,** v. –en (*uitdrukking*): *– geven aan zijn verontwaardiging.*

Uitentreu'ren, bw. (*uit-den-treuren, zonder treuren* d. i. *vroolijk, flink*): *zij zongen –*, zonder verflauwen, zonder ophouden; *het duurt –*, zeer lang, tot vervelens toe.

Uiteraard', bw. (eig. *uit der aard*, d. i. *volgens de aard*): *een kat is – snoepachtig.*

Ui'terdijk, m. –en (*buitenste dijk*).

Ui'terlijk 1 bn. (*uitwendig, wat naar buiten uit is waar te nemen*): *de –e schijn, –e distinctie*; *oefeningen in de –e welsprekendheid*, gebaren, houdingen; **2** bw. (1 *wat het uiterlijk betreft*; 2 *op zijn meest, op zijn hoogst, op zijn laatst*): 1 *hij is – nog al beschaafd*; 2 *dat kost u – een rijksdaalder*; *– zes weken vóór de aflossingstermijn*; **3** o. (*schijn*; *voorkomen*; *gelaat*): *alles doen voor het –*; *iem. met een gunstig –*; –**heid,** v. –heden (*dat, wat algemeen het oog trekt*): *de – der dingen is bedrieglijk*; *hechten aan –heden.*

Uiterma'te, Ui'termate, bw. (eig. *uit der mate* d. i. *buitengewoon*): *– tevreden.*

Ui'terst 1 bn. en bw. (eig. *meest verwijderd*): *de –e grenzen, het –e einde der aarde*; fig. *de –e wil*, laatste wil (testament); *zijn –e best doen*, grootste; *met de –e stengheid*, hoogste; *in de –e nood verkeeren*, grootste; *in het –e geval*, ergste; *zoo iets geschiedt – zeldzaam*, zeer; *een – moeilijke taak*, erg; **2** –**e,** o. –n (*einde, het laatste*): *de zieke lag op zijn –*, hij zieltoogde; R.K. *de vier –n van de mensch*, de dood, het oordeel, de hemel en de hel; *iem. tot het – brengen*, tot wanhoop, tot het laatste van zijn geduld; *ik houd niet van –n*, overdrijving; *de –n raken elkaar*; *van het eene – tot het andere vervallen*; *in –n vervallen*; verg. Extremisten.

Ui'terton, v. –nen (*laatste baken, ton*).

Ui'terwaard, v. –en (*land tusschen de zomerbedding en de rivierdijk*): *de –en worden gebruikt als weiland of als griend.*

Uit'eten, – uit, h. uitgegeten (1 *etende ledigen*; 2 *afscheidsmaal aanbieden*): 1 *een bord –*; 2 *we hebben hem gisteren uitgegeten.*

Uit'flappen, flapte uit, h. uitgeflapt (*gedachteloos iets zeggen, wat men zwijgen moest*): *er alles –.*

Uit'fluiten, floot –, h. uitgefloten (*fluitende uitjouwen, bespotten*): *een tooneelspeler –.*

Uit'gaaf, uit'gave, v. –gaven (*het uitgeven*; *uitgegeven geld, vertering*; *druk v.e. boek enz.*).

Uit'gaan, ging –, i. uitgegaan (1 *gaan buitenshuis, buiten een vertrek*; 2 *zich met een bepaald doel op weg begeven*; 3 v. kracht, invloed: *naar buiten ontwikkelen*; 4 *uitdooven*; 5 *uitgetrokken worden*; 6 *uitgewischt worden*; 7 *eindigen*; 8 *koffiehuizen, sociëteiten, theaters enz. bezoeken*): 1 *bij dit weer ging ik niet uit*; 2 *op roof –*; *er eens op – om*; 3 *van dien man gaat niets uit*; 4 *de lamp gaat uit*; *een vers, dat uitgaat als een nachtkaars*; 5 *dat vest gaat niet –*; 6 *die vlek gaat niet meer uit*; 7 *dit woord gaat uit op een t*; Z.-N. *de pacht gaat uit*; 8 *elke avond –*; nog: *van de gedachte –*, beginpunt van redeneeren; –**gaand,** bn.: *–e goederen*, die over de grens vervoerd worden; *in- en –e rechten*, belasting op in- en uitvoer; *een –d vliegtuig*, naar Indië vliegend; *het –e publiek*, dat geregeld theaters enz. bezoekt; Z.-N. *–e Mei*, einde; –**gaansdag,** m. –dagen (*vrije middag van dienstboden enz.*; *verlofdag*); –**gaanskas,** v. –kassen (*gelden, welke ontslagen gevangenen of bestedelingen ontvangen als loon van arbeid*): *een – van f 40*; –**gang,** m. –en (1 *het uitgaan*; *plaats of deur, waar men een vertrek, een gebouw enz. uitgaat of verlaat*; 2 *einde* inz. *van woorden*): 1 *hier is de –*; 2 *deze – e viel weg*; –**gangsdag,** z. Uitgaansdag; –**gangspunt,** o. –en (*punt, vanwaar men uitgaat*): *Spitsbergen was voor de walvischvangst het – in de N.-poolzeeën*; fig. *het – eener redeneering*, punt van begin, grondstelling; –**gave,** v. –n; zie Uitgaaf.

Uit'gebeend, bn. (*zonder beenderen*).

Uit'gebreid, bn. (*groot, ruim*): *een –e vlakte*, uitgestrekte; *een –e kennis.*

Uitgebreid'heid, v. –heden (*uitgestrektheid, omvang*): *de – v. e. rijk*; *van iems. macht.*

Uit'gediend, bn. (*geen dienst meer doende*; *nutteloos geworden*; *niet meer in tel*): *een – landweerman*, die zijn dienst heeft volbracht; *een –e jas*; –**gehongerd,** bn. (*zeer hongerig*): *als –e wolven*; z. Uithongeren; –**gelaten,** bn. en bw.; –er, –st (*zeer vroolijk, dartel*): *– van blijdschap*, dol; –**gela'tenheid,** v. (*luidruchtige blijdschap*); –**geleefd,** bn. (*stokoud*): *een – grijsaard*, door en door verzwakt; –**geleerd,** bn. (*zijn leertijd of schooltijd achter de rug hebbende*; fig. *volleerd, bedreven*): *vele kinderen zijn op hun 12de jaar, helaas, al –*; *in dat vak is hij –*; *men is nooit –.*

Uit'gelei(de), o.: *iem. – doen*, een eind weegs vergezellen; –**gelezen,** bn. (*voortreffelijk*): *een – publiek, een – schaar*; –**le'zen-**

heid, v.; **–gemaakt,** bn. (*zeker, vast*): *een –e zaak,* beslist, stellig; **–gemergeld,** bn. (*zonder merg of kracht; ontzenuwd, machteloos*): *het door honger – lijf; die –e grond,* uitgeput, schraal door roofbouw.

Uit'genomen, vgw., vz. (*met uitzondering van*): *allen waren present, – uw broeder.*

Uit'geput, bn. (*deerlijk verzwakt*): *een – lichaam, een – strijder.*

Uit'gerekend, bn. (*op zijn eigen voordeel altijd bedacht*).

Uit'geslapen, bn. en bw. (volt. dw. v. *uitslapen*: *schrander, slim, bijdehand*).

Uit'gestelde schuld, v. –en (*staatsschuld ter vernietiging der tiërceering van 1810, die geen rente zou afwerpen*).

Uit'gestreken, bn., bw. (*effen, kalm,* met de bijbet. v. *schijnheiligheid*): *met een – gezicht,* strak; **–gestrekt,** bn. (*een groote oppervlakte hebbende, wijd, uitgebreid*); **–gestrekt'heid,** v. –heden (*ruimte, omvang, vlakte*); **–gestudeerd,** verg. Uitgeleerd: fig. *daar is hij op –,* sluw; **–getogen** (volt. deelw. van 't vero. *uittiegen; uittrekken*): *meester is – in 't zwart,* d. i. uitgegaan; bn. *met – degen,* uitgetrokken.

Uit'geven, gaf –, h. uitgegeven (1 van boeken enz.: *in het licht geven, doen verschijnen;* 2 *aan de markt brengen;* 3 *besteden, verteren;* 4 *voordoen als;* refl. *zich voordoen als*): 1 *een boek –,* [a] van den schrijver [b] van den drukker gezegd, *Beatrijs, uitgegeven door Kaakebeen bij Wolters;* 2 *aandeelen, –gegeven tegen 99%;* 3 *geld –;* 4 refl. *zich voor een koopman –;* nog: *hij is uitgegeven,* heeft niets meer om te geven; **–gever,** m. –s (*iem., die uitgeeft* inz. *boeken, kranten enz.*); **–geverij',** v. –en; **–geefster,** v. –s; **–geversfirma,** v. –firma's ([*titel, naam v. e.*] *uitgeverszaak*); **–geversmaatschappij,** v. –en; **–geverszaak,** v. –geverszaken.

Uit'geweerd, vz. (Z.-N. gew. *uitgezonderd*).

Uit'gewekene, m. en v. –n (*vluchteling, die uit het land wijkt,* inz. *om politieke redenen, oorlog enz., met de bedoeling slechts voor een tijd in het buitenland te blijven*); **–gewerkt,** bn. (*breed, ruim, met zorg bewerkt*): *een – verslag,* wijdloopig; *een – programma.*

Uit'gezocht, bn. (*uitgekozen*): *een –e gelegenheid,* voortreffelijk; *een – gezelschap,* fijn; *–e waren,* uitgelezen; **–gezonderd,** vgw., vz. (*uitgenomen, behalve*).

Uit'gifte, v. –giften (*het uitgeven;* inz. *het aan de markt brengen;* Z.-N. rechtst. *officieel afschrift* [van een arrest b.v.]): *– van aandeelen;* **–haal,** m. –halen (*praal; schoonmaak* gew.; *het uitwijken; een lange galm bij het zingen*): zegsw. *een groote – maken,* vertoon.

Uit'halen, haalde –, h. –gehaald (1 *iets uit iets anders halen; weghalen, rooven;* 2 *helpen* inz. met ontkenning; *besparen;* 3 *zingend galmen;* 4 *uitwijken met e. rijtuig, auto enz.;* 5 *uitvoeren, doen plaats hebben;* 6 *goed opdisschen; feestelijk onthalen;* 7 schilderst.: *met „uithaalvernis" vernissen van een olieverfschilderij,* zie voorbeeld): 1 *een nestje –; een pijp –,* schoonmaken; 2 *dat haalt niets, weinig uit; dat haalt je heel wat moeite uit;* 3 *lang –;* 4 *de koetsier haalde te laat – en de auto botste met volle kracht tegen het linker zijpaard;* 5 *dwaasheden –;* 6 *tante had voor die gelegenheid eens –gehaald,* uitgepakt; 7 *vroeger haalde men een schilderij na het inschieten* (zie ald.) *wel uit met eiwit.*

Uit'haler*, m. –s (*iem., die uithaalt; pijpenwroeter*); **–ham,** m. –men (eig. *uitwaartsche bocht in een oever- of kustlijn, landtong*); **–hangbord,** o. –en (1 *naambord v. e. winkel of herberg, meestal met een of andere figuur, waaraan dan winkel en herberg de naam ontleenen;* 2 *uiterlijke schijn; uiterlijk, voorkomen*): 1 *het –, de Pleizierige Sauskom;* 2 *aan het – zou men zeggen, dat die familierijk is;* **–hangteeken*,** o. –s (*iets, dat als uithangbord dienst doet,* b.v. *een scheerbekken aan een barbierswinkel*).

Uit'hangen, hing uit, h. –gehangen (1 *aan de buitenzijde iets ophangen;* 2 in zegsw. *de schijn aannemen van;* 3 *zich bevinden* gmz.): 1 *een vlag, lap –;* Z.-N. rechtst. *een dagorde –;* ook Keel **I** 4; 2 *het heertje –;* 3 *waar hang jij toch uit?*

Uitheemsch'* 1 bn. (eig. *buiten het heem zijnde,* d. i. *buiten het land; buitenlandsch, uitlandsch; vreemd, ongewoon*): *dat zijn –e planten; –e woorden; een –e kleederdracht;* **2 –e*,** m. en v. –n (*vreemdeling*).

Uit'hoek, m. –hoeken (1 *kaap;* 2 *afgelegen hoek, plaats*): 1 *op een – van een eiland;* 2 *een – van ons land;* **–hollen,** holde –, h. –gehold (*inwendig hol maken*): *een uitgeholde boomstam als prauw;* **–hongeren,** hongerde –, h. uitgehongerd (*door honger tot het uiterste brengen, dwingen tot*): *een belegerde stad –; die man lag uitgehongerd in een bergkloof;* **–hongering,** v.; **–hooren*,** hoorde –, h. uitgehoord (*uitvragen*): *iem. trachten uit te hooren,* hem zijn geheimen ontlokken.

Uit'hoozen*, hoosde –, h. uitgehoosd (*bij een boot het water met een hoos, een handschepper, uitwerpen*); **–hou'delijk,** bn., bw. (Z.-N. *uit te houden*): *die pijn is niet –;* **–houden,** hield –, h. uitgehouden (1 *uitgestrekt houden;* 2 *volhouden, harden*): 1 scheepst. *hou – de fok,* span het fokzeil uit; 2 *gij zult het in dat dorp niet lang kunnen –;* **–houdingsvermogen,** o.: *geen – hebben.*

Uit'houwen: *in marmer –.*

Uit'huilen: *eens goed –;* z. Uitlachen 2.

Uithui'zig, bn.; –er, –st (*gedurig van huis zijnde*): *erg –; een – man,* gaarne buiten zijn huis; *een – leven leiden;* **–heid,** v.

Uit'huwelijken, huwelijkte –, h. uitgehuwelijkt (*ten huwelijk geven*): *een nicht –;* **Uit'huwen,** huwde –, h. uitgehuwd.

Ui'ting, v. –en (*het uiten, het openbaren; mededeeling*): *hij gaf – aan zijn vreugde; hij deed ons velerlei –en over zijn zienswijze.*

Uit'jouwen, jouwde –, h. (1), i. (2) uitgejouwd (1 *iemand scheldwoorden of schimpende geluiden toeroepen;* 2 *ten einde jouwen*): 1 *den sukkel –;* 2 *ben jullie nu uitgejouwd?*

Uit'kaaien, kaaide –, h. uitgekaaid (O.-I. *iem. de deur uitgooien*); **–kaaier,** m. –s (*uitsmijter*); **–kammen,** kamde uit, h. uitgekamd (*door kammen in orde maken, zuiveren*): *lange haren –;* **–kant,** m. –en (Z.-N. *uithoek eener gemeente*): *aan de – wonen;* **–kavelen,** kavelde –, h. uitgekaveld (*in kavels verdeelen bij een verkoop*); **–keeren*,** keerde –, h. uitgekeerd (*uitbetalen*): *iem. de gelden eener levensverzekering –;* **–keering*,** v. –en (*het uitkeeren; de uitgekeerde som*): *een – in eens;* **–keeringsfonds*,** o. –en (*fonds, waaruit uitkeeringen worden gedaan; ondersteuningsfonds*); **–kermen:** *het – van*

pijn; z. Uitschreeuwen; **–kiezen** ([*uit vele voorwerpen*] *een keuze doen*): *iets –*.

Uit'kijk*, m., in bet. 2 en 3 –en (1 *uitzicht*; 2 *plaats, vanwaar men uitkijkt, uitkijktoren*; 3 *uitkijker*; *seinwachter op de kust*): 1 *men heeft hier geen –*; 2 fig. zegsw. *op de – staan*, op wacht staan; 3 *onze – riep: schip in lijt* de matroos in de mastkorf.

Uit'kijken, keek uit, h. –gekeken (*naar iets in zekere richting voortdurend kijken*): *wat we ook uitkeken, er was niets te zien*; *zijn oogen –*, [a]) lang, aanhoudend naar iets kijken, [b]) zeer verwonderd zijn; nog: *je bent hier gauw uitgekeken*, er is hier weinig te zien; *je wordt hier uitgekeken*, men kan je goed gadeslaan; *iem. de deur –*.

Uit'kippen, kipte –, h. uitgekipt (*uitbroeden*; fig. *uitkiezen*): *het beste –*; **–klaren,** klaarde –, h. uitgeklaard: *een schip –*, aangifte doen bij de fiscus van een naar het buitenland vertrekkend schip en van de daarin geladen goederen, ter verkrijging van de vereischte papieren; zie Inklaren; **–klaring,** v.; **–kleeden***, kleedde –, h. uitgekleed (*de kleeren uittrekken*): *een kind –*; fig. *deze losbol zal zijn vader heelemaal –*, arm maken; zegsw. *men moet zich niet –, vóór men naar bed gaat*, d. i. zijn bezittingen niet wegschenken vóór zijn dood.

Uit'kloppen, klopte –, h. –geklopt (1 *kloppende verwijderen, doen verdwijnen*; 2 *kloppende reinigen*): 1 *stof –*; *deuken –*; 2 *een vloerkleed –*; **–knijpen,** kneep –, h. (1, 2), i. (3) –geknepen (1 *door knijpen verwijderen*; 2 *knijpende ledigen*; 3 [*ongemerkt*] *heengaan*): 1 *etter –*; 2 *citroenen –*; 3 *hij kneep –*, fig. sterven; **–koken,** kookte –, h. (1, 2), i. (3) –gekookt (*door koken* 1 *verwijderen*, 2 *reinigen*; 3 *kokende het sap verliezen*): 1 *vet –*; 2 *soepvleesch –*; *linnengoed –*; 3 *het vleesch kookt heelemaal uit*.

Uit'komen, kwam –, i. –gekomen (1 *ergens uit een huis, een straat komen*; 2 O.-I. *uit Europa komen*; 3 *ontdekt, bekend worden*; 4 *het licht zien*; 5 *geboren worden*; *uit het ei komen*; 6 *ontspruiten*; *uitloopen*; 7 *akkoord zijn*; 8 geneesk. *zich vertoonen, te voorschijn komen*; 9 *rondkomen met*; 10 *afloopen, uitvallen*): 1 *zijn woning, zekere straat –*; *jij komt er niet uit*; 2 *wanneer is hij –gekomen*, in Indië gekomen? 3 *een geheim, een moord kan –*; 4 *zal uw boek spoedig –?* 5 *de kuikens komen al –*; 6 *de knoppen der kastanjes komen –*; 7 *het kwam precies uit volgens zijn zeggen*; *de som komt uit*; zegsw. *dat zal wel –*, is evident; 8 *de mazelen willen maar niet –*; 9 *niet – met zijn salaris*; 10 *dat kwam heel anders uit*; nog: *met een niet –*; *met een prijs –*, winnen in de loterij; *die kleur komt goed uit tegen de muur*, steekt af; *dat komt goedkooper uit*, is goedkooper; *iets goed laten –*, in het licht stellen; *dat komt mij niet zoo goed uit*, past mij niet; *de deur komt uit op de tuin*, geeft toegang tot; *voor zijn meening durven –*, duidelijk zeggen; *wie moet –*, moet beginnen? (spel); **–komst,** v., in bet. 1 en 2 –en (1 *afloop, uitslag*; 2 v. e. rekenkundig vraagstuk: *het gevraagde*; v. e. deeling: *quotiënt*; 3 *redding*): 1 *de – der onderhandelingen*; 2 *de – eener deeling*; 3 *er was op het zinkende schip geen – meer*.

Uit'koop*, m. –koopen (*vrijkoop*; *losgeld*); **–koopen***, onr. w.w., kocht –, h. uitgekocht (1 *loskoopen*; 2 Z.-N. *omkoopen*): 1 *een firmant* (*uit een zaak*) –, door geld afkoopen als aandeelhouder; 2 *kiezers –*; nog: *de tijd –*, uitsparen; Z.-N. *uitgekocht zijn*, geen geld meer hebben om te koopen; **–kramen,** kraamde –, h. uitgekraamd (*in een kraam uitstallen*; *uitpakken, aanbieden*): fig. ong. *allerlei geleerdheid –*, pronken met; **–krijgen,** kreeg –, h. uitgekregen (1 *met inspanning uitdoen, uithalen*; 2 v. e. vraagstuk, som: *de oplossing weten te vinden*; 3 *eindigen*; 4 O.-I. *uit Europa ontvangen of krijgen*): 1 *ik kreeg mijn jas eindelijk uit*; 2 *een som –*; 3 *de partij schaak –*; *ik kan die roman niet –*; 4 *sigaren en wijn –*.

Uit'lachen, lachte –, h., i. uitgelachen (1 *lachende bespotten*; 2 *ten einde lachen*): 1 *iem. in 't gezicht –*; 2 *ben je eindelijk uitgelachen?* **–laden,** laadde –, h. uitgeladen (*lossen, ledigen van een schip enz.*).

Uit'lander, m. –s (*buitenlander, vreemdeling*).

Uitlan'dig, bw. (*buitenslands*): *ik was toen –*, d. i. in het buitenland; **–heid,** v.

Uit'landsch*, bn. (*buitenlandsch*): *– spek*; *Ivo liet zijn paard tot een – tochtje zadlen*.

Uit'laten, liet –, h. uitgelaten (1 *naar buiten uit een kamer, huis enz. laten gaan*; 2 *niet aantrekken*; 3 *niet weer aansteken*; 4 *weglaten, niet plaatsen, vergeten*; 5 refl. *zich uiten, zijn meening zeggen*): 1 *iem. –*, tot aan de uitgang, de deur begeleiden; *de koeien –*, nl. uit de stal; 2 *de overjas –*, niet meer dragen; 3 *de kachel –*, niet meer laten branden; 4 *een letter, een woord –*; 5 *zich over de kwestie niet –*; **–lating,** v. –en (*het weglaten of uitlaten*; spraakk. *ellips*), b.v. *goede morgen*, d. i. ik wensch u enz.; **–latingsteeken***, o. –s: *de komma*, b.v. *in lied'ren* (*liederen*) *is een –*.

Uit'leenen*, leende –, h. zijn atlas –geleend (*in leen of ter leen geven*); **–leg,** m. (1 *verklaring*; 2 *uitbreiding v. e. stad*; 3 Z.-N. *inleg*[*geld*]): 1 *– geven*, opheldering; 2 *de nieuwe –*; 3 *vijf frank –*; **–leggen,** legde of lei –, h. uitgelegd of uitgeleid (1 *gereedleggen*; 2 *leggende uitspreiden, uitbreiden*; 3 *als bijdrage afzonderen*; 4 *verklaren, doen begrijpen, blootleggen*): 1 *het ondergoed, het linnen –*; 2 *een japon –*, ruimer maken; *een stad –*, uitbreiden; 3 *elk per week een gulden –*; 4 *een som –*, *een wetsartikel –*, *droomen –*; *hij wil alles ten kwade –*, een ongunstige bedoeling geven.

Uit'legger*, m. –s (1 *verklaarder, vertolker*; 2 *wachtschip*): 1 *aller onuitstaanbaarst is mij in een beestenspel de –*; 2 *de – op de Maas*; **–legging,** v. –en; **–legkunde,** v.; zie Exegese; **–legkun'dige,** m. en v. –n; zie Exegeet; **–leiden,** leidde –, h. uitgeleid (1 *naar buiten leiden* of *brengen*; 2 Z.-N. van jonge vogels: *leeren uitvliegen*): 1 *wie anders doet, wordt uitgeleid*, nl. uit de schouwburg gezet; 2 Z.-N. *jongen –*; *het nest is uitgeleid*; **–lekken,** lekte –, i. uitgelekt (eig. *naar buiten lekken, droppelsgewijze vloeien*; fig. *openbaar worden*): *van dit plan kan niets –*; **–lengen,** lengde uit, h. uitgelengd (Z.-N. *langer maken*; *verdunnen*): *een kleed –*; *de soep –*; **–leven,** leefde uit, i. uitgeleefd (Z.-N. *uitteren*); **–leveren,** leverde uit, h. uitgeleverd (*overleveren*; inz. *in handen van het gerecht leveren*): *een gevangene –*; *Amerika levert thans de moordenaars uit*; **–leve-**

ring, v. –en (*het uitleveren*); **–leverings-tractaat,** o. –taten (*overeenkomst tusschen twee regeeringen tot het wederkeerig uitleveren van misdadigers*); **–leveringsverdrag,** o. –en; in België **–leveringswet,** v. –ten.

Uit'lezen, las –, h. uitgelezen (1 *ten einde lezen*; 2 *uitzoeken*): 1 *een roman* –; 2 *de steenen uit de kolen – en verwijderen,* in of aan de mijn; **–lokken,** lokte –, h. –gelokt (1 eig. *naar buiten lokken*; 2 fig. *verlokken, verleiden tot*; rechtst. *door giften, beloften, misbruik van gezag, geweld, bedreiging of misleiding het plegen v. e. strafbaar feit opzettelijk bevorderen*): 1 *iem. het huis* –; 2 *het mooie weer lokt uit tot een wandeling*; fig. *je hebt het zelf uitgelokt*; – *tot vergelijking*; *een staking* –; *een besluit* –; **–loodsen,** loodste –, h. uitgeloodst (zeet. *een schip buiten de tonnen enz. in zee brengen*).

Uit'loop*, m. –en (1 *monding*; 2 *rioolmond, afvoerbuis*; 3 Z.-N. *uitslag aan de lippen*): 1 *de – van de Rijn*; 2 *deze fabriek heeft haar – in het kanaal*; 3 Z.-N. in deze bet. gmv. – *hebben*; **–loopen*,** liep –, i. uitgeloopen (1 *naar buiten loopen*; 2 *uitmonden*; 3 *uit de haven loopen*; 4 *uitbotten*; 5 *ophouden te loopen*): 1 *ik loop een uurtje* –, ga een wandeling doen; *hij loopt altijd uit,* blijft nooit thuis; 2 *de Jeker loopt – in de Maas*; 3 *de Armada liep laat in het jaar uit*; 4 *de struiken beginnen uit te* –; 5 *we zijn nu uitgeloopen*; nog: *het is op niets uitgeloopen,* heeft geen resultaat gehad; *waar moet dat op* –, eindigen met? **–loopbaan,** v. –banen (skisport: *baan, waar bij springwedstrijden de skieërs kunnen uitloopen* bet. 5); **–looper*,** m. –s (*iem., die gaarne elders gaat*; aardr. *bijtak v. e. bergketen*; plantk. *uitloopende stengelrank* b.v. *v. een aardbei*); **–loozen*,** loosde uit, h. uitgeloosd (*het water storten in*): *die riolen loozen – in de Maas*; **–loozing*,** v. –en (*uitmonding*); **–loten,** lootte –, h. uitgeloot (*bij loting uitvallen*), b.v. obligaties: *de uitgelote nummers.*

Uit'loven, loofde –, h. uitgeloofd (*in 't openbaar beloven*): *een medaille* –, nl. bij mededinging beloven aan den besten speler enz.

Uit'luiden, uit'luien, luidde of luide –, h. uitgeluid (1 *luidende doen eindigen*; 2 *de kerkklok luiden bij de gang naar het kerkhof*; fig. *iems. verdiensten* [ook iron.] *bespreken bij zijn dood, vertrek*): 1 *de kermis* –; 2 *iem.* –; met de klokken als onderwerp: *de klokken luiden mij uit*; **–maken,** maakte –, h. uitgemaakt (1 *een einde maken aan*; 2 *vormen*; 3 *beslissen*; 4 *uitschelden*; *noemen*; 5 *beteekenen*; 6 *wegmaken, doen verdwijnen*): 1 *een verloving* –; 2 *deze heeren maken het bestuur uit*; 3 *het is een uitgemaakte zaak,* een voldongen feit; *wie kan dat –? dat moeten ze samen maar* –; *dat moet hij met zich zelf* –; 4 *hij maakte u voor dief uit*; *iem. – voor al wat leelijk is*; 5 *wat maakt dat uit?* 6 *vlekken* –; **–malen,** maalde –, h. uitgemalen (*droogmalen door middel v. molens*): *e. plas* –; **–mergelen,** mergelde –, h. –gemergeld (*uitputten* inz. van land door bebouwen zonder bemesten; *geheel verarmen*): *door roofbouw akkers* –; *–gemergelde paarden,* krachteloos, broodmager door te groote inspanning enz.

Uit'meten, mat –, h. uitgemeten (1 *door meten de grootte bepalen*; 2 *bij de maat of in het klein verkoopen*): 1 *een terrein* –, lengte en breedte bepalen; zegsw. *de voordeelen van een onderneming breed* –, er hoog van opgeven; Z.-N. *dat zal slecht* –, uitvallen; 2 spreekw. *Met de maat, waarmede ge uitmeet, zult ge ingemeten worden,* men zal u behandelen, zooals gij anderen behandelt.

Uitmiddelpun'tig, bn.: *een –e schijf*; zie Excentriek; **–heid,** v.

Uit'mogen, onr. w.w., mocht –, h. uitgemogen (1 *verlof hebben om uit te gaan*; 2 *mogen uithebben, uitdoen*): 1 *mag ik uit?* 2 *de overjas, de kachel mag nu uit.*

Uit'monding, v. –en (*het uitmonden*; *uitloop, mond*): *de – eener rivier, van een riool.*

Uit'monsteren, monsterde –, h. uitgemonsterd (*kraagrand en opslagen van een andere kleur op een rok enz. zetten*; *opschikken, opsieren*): *die uniform is rood –gemonsterd,* biezen en kraagrand zijn rood; *smakeloos, rijk –gemonsterd zijn,* uitgedost; **–munten,** muntte –, h. uitgemunt (eig. *op een munt uitkomen, in 't oog vallen*; dus: *uitblinkend, uitstekend zijn*): – *boven*; – *in.*

Uitmun'tend, bn. en bw. (*voortreffelijk*): *e. – schrijver*; *hij heeft – geantwoord*; **–heid,** v.

Uitne'mend, bn. en bw. (*best*): *–e maatregelen*; **–heid,** v. (*voortreffelijkheid*).

Uit'nooden*, noodde –, h. uitgenood (*verzoeken, om een feest enz. bij te wonen*); meer **–noodigen*,** noodigde –, h. –genoodigd; **–noodiging*,** v. –en (*invitatie*): *op – van.*

Uit'oefenen, oefende –, h. uitgeoefend (1 *een bedrijf, beroep, ambt in praktijk brengen*; 2 *van zich doen uitgaan*): 1 *een bedrijf* –; *hij oefent het ambacht van smid uit*; 2 *critiek, macht, gezag, invloed* –; **–oefening,** v.: *in de – van zijn ambt*; **–pakkamer,** v. –s (*kamer* [*in een hotel*], *waar manufacturen, confecties ten verkoop worden of zijn uitgestald*); **–pakken,** pakte –, h. (in bet. 1 ook i.) uitgepakt (1 *ontpakken*; 2 *feestelijk onthalen, zijn beste beentje vooruit zetten*; *met al zijn schatten voor de dag komen*; 3 v. iems. gemoed: *ontlasten*; ook: *veel vertellen met de bijbet. van opsnijden*): 1 *de koopman is in dat hotel –gepakt,* houdt daar verkoop van de uitgestalde goederen; *koffers en kisten* –, *zijn kleeren* –; 2 *nu zal mevrouw eens* –, uithalen, al haar kristal, zilvergoed enz. op de feesttafel doen prijken; *met iem., iets* –, (fier) mee voor de dag komen; 3 *toen ging hij* –, zijn hart ontlasten; *tegen iem.* –, [a]) de mantel vegen, [b]) scherpe critiek uitoefenen.

Uit'persen, perste –, h. uitgeperst (*uitdrukken, persende verwijderen*; *persende ledigen, leegpersen*): *een citroen* –; **–pikken,** pikte –, h. –gepikt (1 *door pikken uit iets halen*; 2 *uitkiezen*): 1 *iem. de oogen* –; 2 *we werden uitgepikt en medegenomen*; **–pluizen,** ploos –, h. uitgeplozen (*uit elkander pluizen*; fig. *haarfijn naspeuren*): *touw* –; **–porren,** porde –, h. uitgepord (*opkloppen, wekken*): *de matrozen – met: Rijzen, rijzen, ahoi!* **–praten** (*ten einde praten*): *daarover raakt* (of: *is*) *hij nooit uitgepraat*; *zwijg, laat me –!* **–proesten,** proestte –, h. uitgeproest (*in een schaterlach uitbarsten*): *het – van lachen*; **–puilen,** puilde –, i. uitgepuild (*naar buiten uitdringen*): *zijn oogen puilden uit*; **–putten,** putte –, h. uitgeput (1 *door putten, puttende ledigen*; in het alg. *ledigen door voortdurend iets er af te nemen*; 2 *krachteloos maken*): 1 *mijn kas is –geput,* ik heb geldge-

brek; *iems. geduld* –, maken, dat iemand alle geduld verliest; *mijn krachten zijn* –*geput*, ten einde; 2 *de oorlog put de volken uit*, verzwakt; –**putting,** v. (fig. *afmatting*); –**puttingsoorlog,** m. –en: *door een blokkade der havens de* – *inleiden.*

Uit'rafelen, rafelde –, h. (1), i. (2) uitgerafeld (1 *uitpluizen*; *in rafels halen*; 2 *rafels loslaten*): 1 *lapjes linnen* –; 2 *die stof gaat* –; –**rapen,** raapte uit, h. uitgeraapt (Z.-N. *sorteeren*): *koffieboonen* –; –**redden,** redde –, h. uitgered (*bevrijden*); –**redding,** v. –en: *welk een* – *in deze nood*, verlossing.

Uit'reeden*, reedde –, h. –gereed (zeew. *uitrusten*); –**regenen,** regende –, h. (1), i. (1, 2) –geregend (1 *ten einde regenen*; 2 *door regen uitgedoofd, uitgewischt worden*): 1 *zou het nu uitgeregend zijn?* 2 *het vuur regende uit*; *de sporen zijn uitgeregend.*

Uit'reis, v. –reizen: *op de* –(*zijn*); –**rekenen,** rekende uit, h. –gerekend (1 *berekenen, uitcijferen*; *door rekenen te weten komen*; 2 *nagaan, onderzoeken*): 1 *reken dat nog eens opnieuw uit*; 2 *ik heb dat eens uitgerekend, maar dat zal niet lukken*; *je kunt het wel op je vingers* –; –**rekening,** v.: *iets op een* – *doen*; –**rekken,** rekte uit, h. uitgerekt, inz. refl. *zich* –; –**richten,** richtte –, h. uitgericht (*verrichten, ten uitvoer brengen*): *wat zult gij hier* –, doen, werken? *daar is niet veel mee uit te richten.*

I. Uit'roeien, roeide –, h. uitgeroeid (*uitdelgen*): *onkruid* –, uitwieden; *schadelijk gedierte* –, verdelgen; *slechte gewoonten* –, doen ophouden; fig. *m. wortel en tak* –, totaal.

II. Uit'roeien, roeide –, h. en i. uitgeroeid (1 *roeiende verlaten*; 2 *per boot of sloep uitbrengen*): 1 *een haven* –; 2 *iem. de haven* –.

Uit'roeiing, v. (*verdelging*); –**roep,** m. –en (*uitroeping, kreet*); –**roepen,** riep –, h. uitgeroepen (1 *roepende uiten of bekendmaken*; 2 *luid schreeuwen*; 3 *door roepen buiten doen komen*; 4 *iem. als koning, aanvoerder enz. huldigen*): 1 *hij riep uit: o, God*; 2 *hij riep het uit van blijdschap*; 3 *iem. de kamer* –; 4 *iem. tot koning, veldheer* –, proclameeren.

Uit'roep-, uit'roepingsteeken*, o. –s (*leesteeken*), b.v. *wat een geluk!*

Uit'rooken*, rookte uit, h. uitgerookt (1 *ten einde rooken*; 2 *door rook verdrijven*; 3 *met rook ontsmetten*): 1 *zijn pijp* –; 2 *de bandieten werden uitgerookt in hun hol*; 3 *kamers* –.

Uit'rukken, rukte –, h. (1), i. (2) uitgerukt (1 *met kracht halen uit*; 2 *naar buiten marcheeren*): 1 *een plant* –, uit de grond; 2 *het bataljon moest* –; *de brandweer moest* –; *je kunt* –; *ruk uit!* optrommelen!

I. Uit'rusten, rustte –, h., i. uitgerust (*rust nemen, zich door rust van vermoeienis herstellen*): *eenige dagen* – *van de arbeid*; *ben je nu uitgerust? wat* –*!*

II. Uit'rusten, rustte –, h. uitgerust (*van 't noodige voorzien*): *een schip, een vloot* –; *een leger* –, voorzien van wapenen, kleeding enz.; fig. *zich voor de reis* –, gereedmaken; –**rusting,** v. –en (*het uitrusten*; inz. *al het noodige voor een tocht, zeereis, oorlog, verblijf in overzeesche gewesten*): *de* – *van een modern leger*; –*en voor Indië*; –**schakelen,** schakelde uit, h. uitgeschakeld (*één of meer schakels losmaken en verwijderen*; electr. *buiten de electrische stroom brengen*): *van een te lange ketting eenige schalmen* –; fig. *uit een amendement eenige zinsneden* –, doen wegvallen; *de politieke zijde van een vraagstuk* –, beter terzijde stellen; Z.-N. (rechtst.) – *van geschriften*, het doen verdwijnen; –**schakeling,** v.: *met* – *van*; –**schateren:** *het* –, uitbarsten van lachen.

Uit'scheiden, scheidde –, i. uitgescheiden (*eindigen, ophouden*): *hij wil niet* – *met plagen*; *schei uit! ik scheier mee uit*; –*met rooken.*

Uit'schelden, schold –, h. uitgescholden (*smadelijke of hoonende woorden naar het hoofd werpen*): *iem.* – *voor bedrieger*; –**schieten,** schoot –, h. (1, 2, 4), i. (3, 5) uitgeschoten (1 *door schieten wegnemen*; 2 *snel uittrekken*; 3 *uitbotten*; 4 *werpen*; 5 *uitglijden*): 1 *iem. een oog* –; 2 *een jas* –; 3 *de boomen gaan* –; 4 *de zon schiet haar stralen over de aarde*, giet; 5 *die ladder gaat* –; nog (schipperst.): *de wind begon uit te* –, met de zon om te loopen; zie Ruimen; (handel) *bedorven goederen* –, uit de partij uitzoeken en verwijderen.

Uit'schiften, schiftte –, h. uitgeschift (*schiftende afzonderen of ter zijde leggen, wegdoen*); –**schilderen,** schilderde –, h. uitgeschilderd (*afbeelden door schilderen*; fig. *beschrijven*): *iem.* –; –**schitteren,** schitterde –, h. uitgeschitterd (*uitblinken*): *Vondels lierdichten zullen altijd* –; –**schot,** o., in bet. 1 –ten (1 *voorgeschoten geld*; 2 *het* [*als onbruikbaar*] *uitgeschifte*; *het slechte*): 1 *licht vindt gij, eer het werk verjaart, uw* – *dubbel ingespaard*; 2 – *v. koffie, v. Havannasigaren*, bocht, minste soort; –**schrabben,** schrabde –, h. uitgeschrabd (*schrabbende reinigen, wegnemen*): *een kookpan* –; –**schrapen,** schraapte –, h. uitgeschraapt (*schrapende leeg- of schoonmaken*); –**schrappen,** schraptе –, h. uitgeschrapt (*doorhalen, uitdoen*): *een naam, een schuld* –.

Uit'schreeuwen, schreeuwde –, h. –geschreeuwd (*schreeuwende laten hooren*): *een naam* –; *het* – *van pijn*, hard schreeuwen.

Uit'schrijven, schreef –, h. uitgeschreven (1 *na- of afschrijven*, zie Overschrijven; 2 *ter bewerking aanbieden*; *gelegenheid geven te beantwoorden*; 3 *verordenen*; *opleggen*; 4 *bijeenroepen*): 1 *laat mij dat vers even* –; 2 fig. *een prijsvraag* –; 3 *een bededag* –; *belastingen* –; 4 *een vergadering* –, beleggen.

Uit'schudden, schudde –, h. uitgeschud (1 eig. *schuddende ledigen*; *door schudden verwijderen*; *leegschudden*; 2 fig. *berooven, uitplunderen*): 1 *een mand met groente* –; *de groente* –; 2 *reizigers* –.

Uit'schuiftafel, v. –s; z. Uittrektafel; –**schuld,** v. –en (*te betalen schuld*): *uit- en inschulden*, passieve en actieve.

Uit'slaan, sloeg –, h. (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11), i. (8, 9) –geslagen (1 *door slaan reinigen*; *door slaan wegnemen*; 2 *ophouden met slaan*; 3 *door slaan verwijderen*; 4 *door slaan verbreken*; 5 *op de ware grootte teekenen*; 6 *uitschieten, uitbreiden*; 7 *uiten*; 8 *zich naar buiten een uitweg banen*; 9 *vochtig worden*; *met salpeter bedekt worden*; 10 van water: *uitmalen*; 11 van waren: *laten vervoeren, leveren uit een pakhuis of entrepot*; *verkoopen uit een magazijn enz.*): 1 *kleeren* –; *het stof* –; 2 *nauwelijks had de klok uitgeslagen, of . . .*; 3 *een hond de kamer* –; 4 *gloeiend ijzer* –, met de moker uitpletten; 5 *een trapje* –; 6 *die boom gaat zijn wortels* –; 7 *dwaze klap* –, *vuile taal* –; 8 *de vlammen*

slaan al –, vertoonen zich naar buiten; *een –de brand*; 9 *de muren slaan uit*; 10 *water* –, uit de polder in de boezem malen; 11 *goederen* –; nog: *de armen, beenen* –, naar buiten slaan; *de vleugels* –, ontvouwen.

Uit'slag, m., in bet. 5 uitslagen (1 *verkoop-debiet*; 2 *schimmel*; 3 *puistjes, vlekjes*; 4 *afloop; gevolg; uitkomst, resultaat*; 5 *teekening op de ware grootte*): 1 – *v. sterke dranken*; 2 *in de kelder komt alles vol* –; 3 *het kindje zat vol* –; 4 *de onderneming met de beste – bekroond*; *de – bleef onbeslist*; *de – van het examen*; 5 *de – van een trap, een dakkap enz.*

Uit'slapen: *zijn roes* –, zoo lang slapen tot men weer nuchter is; z. Uitgeslapen.

Uit'sleepen*, sleepte –, h. uitgesleept (*naar buiten sleepen*): *iem. het bed* –, *een schip de haven* –; **–sloven, zich,** sloofde zich –, h. zich uitgesloofd: *ik heb me voor u –gesloofd*, mij veel last en moeite aangedaan; **–sluiten,** sloot –, h. uitgesloten (*buiten sluiten*; fig. *weren*): *kinderen zijn uitgesloten.*

Uitslui'tend, bn. en bw.; Z.-N. ook **uitslui'telijk:** *hij h. het – recht*; *dat recht is hem – geschonken*, met uitsluiting v. anderen.

Uit'sluiting, v. –en (1 *het uitsluiten*; 2 inz. *het door e. of meer werkgevers weigeren van arbeid van bepaalde catagorieën werknemers*): 1 *bij – van anderen werd hij benoemd*; 2 *er is – in de bouwvakken*; verg. Lock-out.

Uit'sluitsel, o. –s (*beslissend antwoord*; ook: *opheldering, verklaring*): *– geven, – verkrijgen*; **–slorpen, –slurpen,** slorpte of slurpte –, h. –geslorpt, –geslurpt (*slorpend tot zich nemen*; *slurpend ledigen*): *een oester* –; *een (glas met) advocaat* –; **–smijten,** smeet –, h. uitgesmeten (1 *hard naar buiten werpen, gooien*; 2 *door smijten verwijderen*): 1 *iemand de deur* –; 2 *men heeft de hond een oog –gesmeten*; **–smijter*,** m. –s (*iem., die in last heeft rumoerige bezoekers van een café enz. de deur uit te zetten*; *brood met vleesch en een spiegelei er op*): *aannemen! één –! twee koffie!* **–smijtersmarsch*,** m. –en (*marsch na het afgewerkte programma, waarbij het publiek vertrekt*; stud. *marsch, als signaal voor het door de groenen uit de groenenkroeg verwijderen van de studenten*); **–snellen:** *de deur* –; **–snijden,** sneed –, h. (1, 2, 3), i. (4) –gesneden (1 *door snijden wegnemen*; 2 *door snijden een stof van een gedeelte ontdoen*; 3 *door snijden [in hout] figuren enz. maken*; 4 *er van door gaan, weggaan*): 1 *snij er dat gedeelte uit*; 2 *een laag uitgesneden japon*; 3 *in hout fijn uitgesneden koppen*; 4 *snij uit,* maak dat je weg komt; **–spannen,** spande –, h. uitgespannen (1 *uitstrekken*; 2 *[uit het tuig] losmaken*): 1 *de vingers* –; 2 *de paarden* –; refl. *zich* –, zich vermaken, zie Ontspannen; **–spanning,** v. –en (1 *vermaak*; 2 *herberg, pleisterplaats met stalhouderij*): 1 *de maatschappelijke –en, de geestelijke –en*; 2 *de – „De Drie Koningen"*; **–spanningslectuur,** v.; **–spanningsoord,** o. –en (*plaats, waar men zich kan vermaken*); **–spansel,** o. (*het hemelgewelf*); **–sparen,** spaarde –, h. uitgespaard (*besparen, uitzuinigen*): *van zijn karig loon weet hij nog wat uit te* –; *een kleinigheid* –; **–sparing,** v.

Uit'spatten, spatte –, h. en i. uitgespat (*losbandig zijn*); **–spatting,** v. –en (*losbandigheid*): *hij gaf zich over aan allerlei –en.*

Uit'spelen: *de partij* –; **–spinnen,** spon uit, h. uitgesponnen (fig. *langdradig doen zijn*): *de debatten* –, rekken; **–spoelen,** spoelde uit, h. uitgespoeld (1 *door spoelen reinigen*; 2 *spoelend uithollen*): 1 *flesschen* –; *de mond* –; *het waschgoed* –, van het zeepsop ontdoen door spoelen; 2 *de getijstroom spoelde de oevers uit*; **–spoeling,** v. –en.

Uitspo'rig, bn. en bw.; –er, –st (*buitensporig*); **–heid,** v. –heden.

Uit'spraak, v. –spraken (1 *wijze van spreken*; 2 *een op de terechtzitting gegeven beslissing; vonnis; oordeel; uitlating*): 1 *uw – der Fransche taal is niet zuiver*; 2 *de – der rechters wordt eerstdaags verwacht*; *– doen over*; zie Beschikking.

Uit'spreiden, spreidde –, h. uitgespreid (*vaneenspreiden, uit elkaar leggen*): *e. tafelkleed* –, *de vleugels* –, om nl. te vliegen; *de eik wil zijn wortels ver* –, uitslaan; *zich* –: *het landschap zal zich gaandeweg voor ons* –, in zijn geheel zich vertoonen; **–spreken,** sprak –, h. (1, 2, 3, 4), i. (4) –gesproken (1 *op bepaalde wijze zeggen*; 2 *zeggen*; 3 v. e. vonnis: *vellen*; 4 *ten einde zeggen*): 1 *hoe spreek jij tram uit?* 2 *de a* –, *niet de e*; *een gebed* –; 3 *een vonnis* –; 4 *ben je nu uitgesproken?*

Uit'springen, sprong –, h. (2), i. (1, 2, 3) –gesprongen (1 *naar buiten springen*; 2 *ten einde springen*; 3 *vooruitsteken*): 1 *de deur* –; *spring er uit! de trein* –; 2 *uitgesprongen, moe gespeeld*; 3 *–de huizen*; **–sprong,** m. –en (bouwk. *iets, dat naar voren uitspringt*: *uitstek, uitspringende hoek*); **–spruiten,** sproot –, i. uitgesproten (*ontspruiten, uit de grond opkomen*); **–spruitsel,** o. –s (*scheutje, lootje, knopje, blaadje*); **–spugen, –spuwen:** *een kersepit* –; *voor iem.* –, als teeken van verachting; **–staan,** stond –, h. uitgestaan (1 *verdragen; dulden, lijden*; 2 *te maken hebben*; 3 *op rente staan*): 1 *ik kan hem, zijn bluf niet* –; *wat hebben we al niet uitgestaan met dien jongen*; 2 *ik heb met dien man niets uit te staan*; Z.-N. *ik heb geen –s met*; 3 *een kapitaal kan* –, op rente staan; nog: *–staande schulden*, te betalen; **–stalkast,** v. –en (*winkelkast, vitrine*); **–stallen,** stalde –, h. uitgestald (*te kijk leggen of stellen*): *nieuwe stoffen* –, d. i. in de winkelkast leggen; *zijn gaven* –, tentoonspreiden; **–stalling,** v. –en (*het uitstallen*; *hetgeen uitgestald is*): *– van modeartikelen*; **–stalraam,** o. –ramen; **–stap,** m. –pen (*korte reis, pleziertochtje*); inz. **–stapje,** o. –s: *een – doen*; *–s maken*; **–stappen,** stapte –, i. uitgestapt (eig. *stappen uit een rijtuig enz.*; fig. *sterven*): *allen –! ik hoop er nog niet uit te* –, nl. uit het leven.

Uitste'dig, bn. (*niet in de stad, uit de stad*): *de burgemeester was* –; **–heid,** v. (*afwezigheid*): *bij – van den burgemeester.*

Uit'steeksel, o. –s (*wat uitsteekt: uitstek, punt, doorn*): *een – v. e. ruggewervel*; **–stek,** o. –stekken (*uithoek, kroonlijst*): fig. *bij – tevreden zijn*, d. i. zeer, buitengewoon.

Uit'steken, stak –, h. –gestoken (1 *stekende verwijderen, uithollen, maken*; 2 *voor zich uit, boven, buiten iets steken*; 3 *boven, buiten iets uitgestoken zijn*; 4 Z.-N. *een streek uithalen*): 1 *een oog* –; *een gat* –; z. Oog I 1; 2 *de vlag* –; *hij stak de hand uit*; zegsw. *er geen hand* (of: *vinger*) *voor* (of: *naar*) –, niet de minste moeite doen; 3 *de toren steekt uit*; fig. *hoog boven iem.* –

in; 4 *wat hebt gij nu weer uitgestoken?*
1 Uit'stekend, bn. (*hoog, vooruitspringend*): *een –e bergspits, –e vangbeenderen*; **2 Uitste'kend,** bn. en bw. (fig. *voortreffelijk*): *een – opstel*, uitmuntend; *– spelen*.
Uit'stel, o. (*verdaging, verschuiving in tijd, verlenging van een gestelde termijn*): *– vragen; – van betaling; het kan geen – lijden; – van executie; zonder –*; zegsw. *– is geen afstel*, wat uitgesteld wordt, is niet voorgoed afgedaan.
Uit'stellen, stelde uit, h. uitgesteld (*verschuiven, verdagen*): *de voltrekking van een vonnis –; stel niet uit tot morgen wat je heden doen kunt*; **–stelling,** v. (*het uitstellen*; inz. R.-K. *het met zekere praal ter openbare aanbidding op het altaar plaatsen van het Sacrament des Altaars*): *– van het Allerheiligste*; **–sterven,** het stierf –, i. –gestorven (*door het niet aanwezig zijn van nakomelingen ophouden te bestaan*): *het geslacht der Brederodes stierf uit.*
Uit'stoelen, stoelde –, i. uitgestoeld (v. planten: *z. a. d. onderkant uitbreiden*): *wat gaan deze aardappelen –*, stengels uitschieten; verg. Stoelrogge; **–stoomen*,** stoomde –, h. (2), i. (1) uitgestoomd (1 *door stoom reinigen*; 2 *stoomend verlaten*): 1 *ik laat die japon eens –*; 2 *de haven –*; **–stoo'ten*,** stiet of stootte –, h. uitgestooten (1 *door stooten doen verliezen*; 2 *stootend verwijderen*; 3 *laten hooren, doen klinken*): 1 *iemand een oog –*; 2 *iemand de kamer –*; 3 *een kreet –*.
Uit'storten, stortte –, h. uitgestort (*stortend doen vallen, leegstorten*): *water op de vloer –*; (*kruiwagens met*) *mest op het land –*; fig. *zijn hart –*, zeggen, wat men in of op het hart heeft; refl. *rivieren, die zich in dit meer –*, uitstroomen; **–storting,** v. –en (*het uitstorten*; fig. *ontboezeming*; godsd. *nederdaling*): *– van bloed in het oog; de – v. d. H. Geest over de Apostelen*; **–stralen,** straalde –, i. en h. uitgestraald (*stralen afgeven, afschieten, uitzenden*): *de zon straalt licht en warmte uit; warmte straalt uit*; **–straling,** v. –en: *de – van het licht*; **–stralingsvermogen,** o. (*het vermogen van een lichaam om warmte of licht uit te stralen*): *het – der zon*; **–stralingswarmte,** v.: *de – der aarde.*
Uit'strekken, strekte –, h. (z.) –gestrekt (1 *voor zich uitstrekken*; 2 refl. *over een oppervlakte zich uitbreiden*): 1 *de armen –*; 2 *het sneeuwgebied strekt zich uit tot*, reikt tot; *zich op de grond –*, in volle lengte.
Uit'strooien, strooide –, h. uitgestrooid (*strooiend verspreiden*): *het zaadje op de akker –*; fig. *praatjes –*, verspreiden; **–strooisel,** o. –s (fig. *valsch gerucht, leugen*).
Uit'sturen, stuurde –, h. uitgestuurd (*ergens heen doen gaan*): *de meid met een boodschap –*; *iemand op iets –*, er heen zenden om poolshoogte te nemen; *een kwajongen de klas –*, bevelen heen te gaan; fig. *een schip de haven –*, sturende brengen uit; *een schip, een zaak de verkeerde kant –*; **–tarten,** tartte –, h. uitgetart (*uitdagen*, maar sterker): *wij tartten Spanjes kielen uit*; **–tarting,** v. –en; **–teekenen*,** teekende –, h. uitgeteekend (*in teekening afbeelden*; fig. *beschrijven*): *daar staat hij voor u, ten voeten uitgeteekend*; **–tellen:** *iem. zijn geld –*, voortellend betalen; **–teren** (*geheel vermageren, verkwijnen*): *uitgeteerd door verdriet*; **–tocht,** m. –tochten (*afreis*; [*gezamenlijk*] *vertrek*): *de – der Hebreërs uit Egypte*; z. Exodus.
Uit'trappen, trapte uit, h. uitgetrapt (1 *door trappen doven*; 2 *door trappen verjagen*): 1 *de vonken –*; 2 *iem. de deur –*.
Uit'treden (*uittrappen*; *uit een huis, kamer enz. treden*): *de deur –*; *uit het bestuur –* (of: *treden*).
Uit'trekken, trok –, h. (1), i. (4) uitgetrokken (1 *van zijn plaats trekken*; 2 *uit iets anders trekken*; 3 *door trekken langer maken*; 4 *verlaten*): 1 *de schoenen –*, uitdoen; 2 *een nagel, een tand –*; 3 *draad –*; 4 *het land –*; nog: *een bepaalde som voor iets –*, gereedhouden om te gebruiken.
Uit'treksel, o. –s (*wat uitgetrokken is*; *beknopt overzicht, kort begrip*): *een – der grammaire*; **–trektafel,** v. –s (*tafel met bladen, die uitgetrokken kunnen worden*).
Uit'trompetten, trompette –, h. uitgetrompet (*met trompetgeschal bekend maken*; inz. fig. *met ophef bekendmaken*): *eigen lof –*; *een nieuwtje –*; **–vaagsel,** o. –s (eig. *het uitgeveegde vuil*; fig. *gemeen volk*): *het – der maatschappij*, uitschot; **–vaardigen,** vaardigde –, h. uitgevaardigd (*doen uitgaan*): *een verbod, een bevel –*, doen afkondigen; **–vaardiging,** v. –en (*bekendmaking*).
Uit'vaart, v. –en (eig. *uitgang*, nl. *uit het sterfhuis naar het graf, begrafenis*, ook: R.-K. *plechtige lijkdienst ter gelegenheid van een begrafenis*; *requiemmis*; Z.-N. *laatste kermisdag*); **–vagen,** vaagde –, h. uitgevaagd (*wegvegen*); **–val,** m. –vallen (*plotselinge aanval van belegerden op de belegeraars*; scherm. *een plotselinge stoot toebrengen*; fig. *plotselinge driftbui, losbarsting*): *de bezetting deed een –*, rukte (buiten de poort) tegen de belegeraars op; *wat een – van dien heer tegen zijn knecht*, uiting van drift, standje.
Uit'vallen, viel –, i. uitgevallen (1 *door vallen verdwijnen*; *nederstorten*; *loslaten en neervallen*; 2 fig. *wegvallen*; 3 mil. *een uitval doen*; 4 *zich driftig en heftig uiten*; 5 *gebeuren, uitkomen*): 1 *zijn haren zijn aan het –*; *onder uitvallend gesteente bedolven*; 2 *er zijn drie man uitgevallen*; 3 *de bezetting zal vannacht –*; 4 *die man kan vreeselijk –*; 5 *dat valt anders uit, dan ik gedacht heb*; *al naar 't uitvalt*; *ik ben nog al goed uitgevallen*, heb geluk gehad; nog: *hij is lui, gemakkelijk enz. uitgevallen*, is van aard; **–valler,** m. –s (*iem., die niet mee kan, achterblijft* inz. mil.); **–valpoort,** v. –en (*kleine poort van een vesting, waardoorheen men trekt bij een uitval op den vijand*; fig. *een streek, land, waardoor men gemakkelijk een vijandelijk gebied kan binnenvallen*): *Polen, de – voor Rusland.*
Uit'varen, voer –, h. en i. –gevaren (1 *varende naar buiten, buiten een haven enz. gaan*; 2 *razen, tieren*): 1 *de haven –*; *– ter kaapvaart*; 2 *tegen iemand –*.
Uit'vechten, vocht –, h. uitgevochten (eig. fig. *vechtend uitmaken*): *laten ze het samen maar* (*met elkaar* of: *onder elkaar*) *–*; **–vegen,** veegde uit, h. uitgeveegd (1 *vegende reinigen*; 2 *door vegen doen verdwijnen*): 1 fig. zegsw. z. Mantel; 2 *veeg dat woord* (op een bord b.v.) *eens uit*; **–veegsel,** o. –s (*vuil*); **–verkiezing,** v. (*voorbeschikking, predestinatie*); **–verkocht,** bn.: *de druk was –*; *een –e zaal*; z. Uitverkoopen; **–verkoop,** m. (*het uitverkoopen*): *die winkel heeft –*, ruimt

de restanten op tegen verminderde prijzen; **–verkoopen***, verkocht –, h. –verkocht (*de voorraad opruimen, alles verkoopen*); **–verkoren 1** bn. (*verkozen boven, geliefd*): *het – volk Gods*, de Israëlieten, Bijbel; **2 –e,** m. en v. –n (*geliefde*); **3 –en,** m. mv. (*zaligen in de Hemel*): *het geluk der –.*

Uit'vertellen: *eindelijk was hij uitverteld*, had niets meer te vertellen; *eerst –*, ten einde vertellen; **–veteren,** veterde –, h. uitgeveterd (*streng berispen*): *iem. –*; gmz.

Uit'vieren, vierde –, h. uitgevierd (*een touw geheel laten afloopen, tot het eind toe vieren*): fig. *een ziekte goed –*, veel tijd nemen tot herstel.

Uit'vinden, vond –, h. uitgevonden (*iets nieuws vinden, uitdenken of samenstellen; opsporen*): *het photographeeren met kleuren is uitgevonden door Lumière; we zullen den dader wel –*; z. Buskruit; **–vinder,** m. –s (*persoon, die iets uitvindt*): *de – van het haringkaken*; **–vinding,** v. –en (*het uitvinden; dat, wat is uitgevonden*): *tal van –en dankt men aan Nederlanders*, b.v. van de verrekijker, de houtzaagmolen, de slingeruurwerken, slangbrandspuiten enz.; **–vindsel,** o. –en, –s (*verzinsel*); **–visschen***, vischte –, h. uitgevischt (fig. [*slim*] *ergens achter komen*): *ik zal dat wel –*; **–vlakken:** *dat moet je niet –*, daar moet je niet te min over denken; **–vliegen,** vloog uit, i. uitgevlogen (1 *uit iets vliegen, vliegende zich verwijderen*; 2 *snel verlaten, snel heengaan*): 1 *de duiven laten –; de jonge musschen zijn reeds uitgevlogen*, het nest verlaten; ook: *er eens –*, een pleizierreisje maken; 2 *de deur, het huis –*; **–vloeisel,** o. –s, –en (*gevolg; dat, wat ontstaat uit iets anders*); **–vloeken,** vloekte uit, h. uitgevloekt (1 *ophouden met vloeken*; 2 *vloekende tegen iem. uitvaren*): 1 *ben je nu uitgevloekt*; 2 *hij heeft me een half uur lang uitgevloekt*; **–vlucht,** v. –en (*valsche verontschuldiging, verzinsel*): *–en zoeken.*

Uit'voer, m. –en (*het brengen op buitenlandsche markten, vervoer naar het buitenland; hetgeen uitgevoerd is of wordt*): *de – van vleesch*; **–voerartikel,** o. –en; **–voer'baar,** bn. (*hetgeen uitgevoerd* d. i. *gedaan kan* of *moet worden*); **–voer'baarheid,** v.; **–der,** m. –s (*hij, die uitvoert* in bet. 1, 3); **–voeren,** voerde –, h. uitgevoerd (1 *naar het buitenland voeren*; 2 *doen, verrichten*; 3 *volbrengen, ten uitvoer brengen*): 1 *boter, kaas, geslacht vleesch naar Engeland –*; 2 *wat voert gij uit,* doet gij? *hij voert niets uit,* luiert; *wat moet ik hiermee –? daar is niets mee uit te voeren*; 3 *het muziekstuk werd keurig –gevoerd*, gespeeld; *een besluit –*, verwezenlijken; **–voerend,** bn.: *de –e macht in een staat,* die der ministers, zij handelt in naam des Konings of der Koningin, tegenstelling: *wetgevende macht*; **–voerhandel,** m. (*handel op het buitenland, exporthandel*); **–voerhaven,** v. –s (*zeehaven, van waaruit exportgoederen naar het buitenland worden verscheept*).

Uitvoe'rig, bn. en bw. (*omstandig*): *een – bericht,* d. i. afdalende in bijzonderheden; *een –e inhoudsopgave*; *iets – bespreken*, in 't breede; *als ik tijd heb, schrijf ik uitvoeriger*; **–heid,** v. (*gerektheid, breedvoerigheid*).

Uit'voering, v. –en (*het uitvoeren*): *de – was onberispelijk*, het stuk werd onberispelijk gespeeld; mil. *een –scommando*, bevel om een commando uit te voeren; *–geven aan.*

Uitvoer'lijk, bn. (*uitvoerbaar*): *e. – plan.*

Uit'voerrecht, o. –en (*belasting op de uitvoer*); **–vorschen***, vorschte –, h. uitgevorscht (*door navraag, onderzoek, studie enz. te weten komen, opdiepen*): *hij zoekt de waarheid uit te vorschen*, te achterhalen; *een geheim –.*

Uit'vragen, vraagde (vroeg) –, h. (1), i. (2) uitgevraagd (1 *door vragen van iem. de bedoelingen, plannen enz.* [*trachten te*] *vernemen*; 2 in de lijdende vorm: *op een partij of visite gevraagd worden*): 1 *wij zullen dat kind –*; 2 *mijn zus is van middag –gevraagd*; nog: *ik ben uitgevraagd,* heb niets meer te vragen; **–vreten,** vrat uit, h. uitgevreten (van dieren en [plat] van menschen: *uiteten*; ook plat: *op iems. kosten leven en hem verarmen, panlikken*); **–waaien,** waaide, woei uit, h. (2[a]), i. (1, 2[b], 3) uitgewaaid (1 *ten einde waaien*; 2 *door waaien* [a]) *dooven,* [b]) *gedoofd worden*; 3 *waaiend, wapperend zich ontplooien*): 1 *het is nu uitgewaaid en uitgestormd*; 2 [a]) *de wind heeft de lamp uitgewaaid,* [b]) *de kaars waaide uit*; 3 *waai uit dan o driekleur, waai uit in de wind*; nog: *zich eens laten uitwaaien*, in de wind loopen; **–waarts,** bw. (*buitenwaarts*): *zet de voeten –*; **–was,** o. –wassen (*uitgroeisel*): *uitwassen aan populieren, berken en iepen*, ziekelijke; fig. *allerlei –wassen dier wetenschappelijke richting*; **–wasemen,** wasemde uit, h. uitgewasemd; als zn. o. (*verdampen, uitdampen*): *het – onzer huid is onzichtbaar*; **–waseming,** v. –en; **–wasschen***, waschte (wiesch) –, h. uitgewasschen (*door wasschen reinigen, zuiveren*): *een vuile jongenskiel –, zakdoeken goed –*; bij uitbr. *boter –*, zuiveren; *een wonde –*, reinigen; **–wassen,** wies –, i. uitgewassen (*uitloopen, uitspruiten, één of meer uitwassen krijgen*): *de winteraardappels gaan in 't voorjaar –*; **–wateren,** waterde –, h. uitgewaterd: *dit riviertje watert uit in de Maas*, loost zijn water; **–watering,** v. –en (*waterloozing*); **–wateringskanaal,** o. –kanalen (*kanaal, waardoor het overtollige water*, b.v. *van een polder, wordt geloosd*); **–wateringssluis,** v. –sluizen (*sluis tot loozing van overtollig water*).

Uit'weenen*: *laat haar maar stil –.*

Uit'weg, m. –wegen (1 *uitgang, weg om ergens te komen*; 2 fig. *middel om te ontkomen; uitkomst*): 1 *een konijn heeft meer dan één –*; *Polen zocht een – naar zee*; 2 *in zijn nood geen – vinden; ze weten geen – meer,* redding.

Uit'weiden, weidde –, h. uitgeweid (eig. *buiten de weiden grazen, in 't wild weiden*; fig. *wijdloopig zijn*): *– in iems. lof; – over iets*; **–weiding,** v. –en (*breedvoerigheid; afwijking van de hoofdzaak*): *vergeef mij deze –.*

Uitwen'dig, bn. en bw. (*aan de buitenkant; uiterlijk*): *een geneesmiddel tot – gebruik*, om op de huid te smeren; *de –e restauratie eener kerk*; *iets – verfraaien*, van buiten; *haar – voorkomen*; Z.-N. *–e veiligheid van de Staat*, naar buiten toe; **–heid,** v. –heden (*uiterlijkheid; uiterlijke schijn*).

Uit'werken, werkte –, h. uitgewerkt (1 *al werkende met moeite naar buiten brengen*; 2 *fijner, nauwkeuriger, breedvoeriger bewerken dan het ontwerp*; 3 *tot stand brengen*): 1 *iemand de deur –*; 2 *werk dat plan nu eens uit,* in bijzonderheden gereedmaken; 3 *dat*

zal niet veel –, uithalen; *een wortelvorm* –, oplossen; nog: *dat bier moet eerst* –, uitgisten; Z.-N. *zijn kop* –, zijn zin doordrijven; **–werking,** v. –en (1 *het uitwerken, het oplossen*; 2 *gevolg*): 1 *de – van een algebraïsche vorm*; *uw som is goed, maar er is een fout in de* –, becijfering, bewerking; 2 *dat zal zijn – niet missen*, gevolg, invloed; **–werksel,** o. –s, –en (*gevolg, resultaat*): *van het – tot de oorzaak opklimmen*; **–werpen,** wierp –, h. uitgeworpen (1 *naar buiten werpen*; 2 van ankers, netten: *laten vallen, neerlaten*; 3 fig. *uit een kring verbannen, uitsluiten*): 1 *slijm* –; 2 *het anker* –; *de netten* –; 3 *uitgeworpen en veracht*; nog: *duivelen* –, uitbannen; **–werpsel,** o. –s, –en (*hetgeen uitgeworpen is, ontlasting*): *dierlijke –en als meststof*; **–wijken,** week –, i. uitgeweken (1 *uit de weg, op zij gaan*; 2 *uit het lood gaan*; 3 *zich in vrijwillige ballingschap begeven*): 1 *rechts* –, *niet links*; *voor een auto* –; 2 *deze muur gaat* –, uit het lood; 3 *vele edelen weken bij de komst van Alva* –, gingen ons land verlaten; **–wijzen,** wees –, h. uitgewezen (1 *toonen, beslissen*; 2 *het verblijf ontzeggen*): 1 *de tijd zal het wel* –, aan de dag brengen; *de rechter moet het maar* –, beslissen; 2 *smokkelaars uit het bezette gebied* –, in bet. 2 germ.; **–winnen,** won –, h. uitgewonnen (*winst verkrijgen*; *verkoopen voor schuld*): *wij kunnen langs die lijn een uur* –, bekorten; *veel moeite* –, besparen; **–winning,** v. –en (1 *besparing*; 2 rechtst. *zijn verhaal doen gelden op eenig onroerend goed, door dit gerechtelijk te doen verkoopen*): 1 *– van arbeid*; 2 *het recht van* –, om nl. de schuldvordering te verhalen op de goederen v. d. schuldenaar; **–winteren,** winterde uit, h., i. uitgewinterd (van planten: 1 *in de winter in de open lucht staan*; 2 *in de winter afsterven*): 1 *het – van karwij*; 2 *van de karwij is 10 % uitgewinterd*; **–wippen,** wipte –, i. uitgewipt (*vlug ergens uit of heen gaan*): *het venster* –; *zij was uitgewipt naar moeders huis.*

Uit'wisschen*, wischte –, h. uitgewischt (*uitvegen*; *uitpoetsen*): *het met krijt geschrevene* –; *een kanon* –; fig. *de tijd zal dat wel* –, doen vergeten; **–wissching*,** v. (*het uitwisschen*).

Uit'wisselen, wisselde –, h. uitgewisseld (*bij wisseling geven*): *de wederzijds gevangen officieren* –, ruilen; **–wisseling,** v. –en: *– van krijgsgevangenen*; **–woeden:** *de storm had uitgewoed*; **–wonen,** woonde uit, h. uitgewoond (1 *door zorgelooze bewoning geheel bederven, onderwonen*; 2 *buiten een gesticht, gebouw, gemeente, waar men zijn werkzaamheden heeft, wonen*): 1 *patriciërshuizen, als huurkazernes uitgewoond tot in de nok*; 2 zie vlg. woord; **–wonend,** bn. (*niet in huis wonend*; *in een andere gemeente wonend*): *een – assistent*; **–wrijven,** wreef uit, h. uitgewreven (1 *door wrijven reinigen, wegnemen*; 2 *wrijvend over een oppervlakte verbreiden*): 1 *zich de oogen* –, uiting van verbazing; *wrijf die vlek eerst uit*; 2 *de was* –.

Uit'wringen, wrong uit, h. uitgewrongen (*door wringen van vocht ontlasten*): *e. natte zakdoek* –; *je kunt hem wel* –, hij is doornat.

Uit'zaai, m.: *de – van bieten.*

Uit'zaaien, zaaide uit, h. uitgezaaid (*zaaiende verspreiden*): *tarwe* –; **–zeilen,** zeilde –, h., i. uitgezeild (*de haven verlaten, wegzeilen, vertrekken*); **–zenden,** zond –, h. uitgezonden (*afzenden ter verkrijging van iets, met een opdracht*; *naar buiten zenden*, inz. *naar Indië zenden*): *boden* –.

Uit'zet, o. (gew. m.) –ten (*datgene, waarmee een persoon wordt begiftigd of toegerust*: *gezamenlijke kleeren, linnengoed enz. eener bruid, v. e. wees, kostleerling enz.*; Z.-N. *soort van sterk bier*): *Indische –ten*; –je, o. –s.

Uitzet'baar, bn. (nat. *vatbaar v. uitzetting*).

Uitzet'baarheid, v. (nat. *uitzettingsvermogen der lichamen*): de – van gassen, van vaste lichamen bij verwarming.

Uit'zetten, zette –, h. (1, 3, 4, 5), i. (2) uitgezet (1 *in omvang doen toenemen, uitdijen*; 2 *in omvang toenemen, grooter worden, zich uitbreiden*; 3 *uit een plaats zetten*; 4 *op interest zetten*; 5 inz. Z.-N. *uithalen*): 1 *warmte zet de lichamen uit*; 2 *de lichamen zetten uit door de warmte*; *de muur zet uit*, wijkt uit; refl. *water zet zich uit door de warmte*; 3 *iem. de deur –, de klasse* –, uit het huis, uit de klas verwijderen; *een boot* –, van boord laten gaan; *de bloemen* –, buiten zetten; *een zeil* –, om de wind te vangen; 4 *geld – (op interest)*, plaatsen; 5 Z.-N. *de jongens hebben wat uitgezet vandaag*; nog: *schildwachten* –, op post doen staan; ook: Uitbakenen; **–zetting,** v. –en; **–zettingscoëfficiënt,** m. –en (*de volumeverandering van 1 cm³ van een stof bij verwarming van 0° C. tot 1° C.*); **–zettingsvermogen,** o.

Uit'zicht, o., bet. 1, 2, 3 –en (1 *het uitzien, het naar buiten zien*; 2 *plaats, waar men op uitziet*; 3 *vooruitzicht, kans op*; 4 *gelaat*; *uiterlijk voorkomen*): 1 *het – belemmeren*; *het – hebben op*; 2 *een fraai* –, gezicht van uit een venster enz., verschiet; 3 *hij heeft – op bevordering*; *iem. iets in – stellen*; 4 *zijn – bevalt mij niet*; **–zichttoren,** m. –s.

Uit'zieken, ziekte uit, h., i. uitgeziekt (*een ziekte goed uitvieren, geheel beter worden*): *dat moet eerst* –, gezuiverd worden, doordat de ziekte de slechte elementen heeft doen verdwijnen; veelal fig.

Uit'zien 1 zag –, h. uitgezien (1 *naar buiten zien*; 2 *het uitzicht hebben*; 3 *trachten* [*te krijgen*], *zoeken naar*; 4 *het uiterlijk hebben van*; *schijnen, lijken*, dikwijls onpersoonlijk): 1 *het raam* –; 2 *mijn kamer ziet op de straat uit*; 3 *naar een betrekking, een dienst enz.* –; *ik heb er vergeefs naar –gezien*, getracht; 4 *hij ziet er slecht* –; *hoe ziet hij er uit! ziet het er zóó uit*, is de toestand zoo? *het ziet er* –, *of het zal regenen*, lijkt; nog: *zich de oogen* –, uitkijken; *het stuk* –, ten einde zien; **2** o. (*uitzicht* inz. bet. 4); **-zijgen,** zeeg –, h. uitgezegen (*zijgende zuiveren*; *door te zijgen* [*het onreine*] *wegdoen*); zie Mug.

Uit'zingen: *iets kunnen* –, kunnen volhouden.

Uitzin'nig, bn. en bw. (eig. *buiten zijn zinnen, beroofd van zinnen: onbesuisd, dwaas, razend*): *– gewoel*; *– roepen*; **–heid,** v. –heden (*onverstand*; *dwaasheid*).

Uit'zitten, zat –, h. uitgezeten (*ten einde toe zitten, in de gevangenis*; Z.-N. *laat uitblijven*): *zijn vonnis* –; **–zitter,** m. –s (Z.-N. *plakker* **I** 1ste bet.); **–zoeken,** onr. w.w. zocht –, h. uitgezocht (*uitkiezen, uitlezen of lezen, het beste ergens uitnemen*; *sorteeren*).

Uit'zonderen, zonderde –, h. uitgezonderd (*afzonderen, ter zijde stellen*; *uitsluiten*): *de wet zondert niemand* –; *zich* –, zich onderscheiden van anderen; **–zondering,** v. –en

(*het uitzonderen*; inz. *dat, wat uitgezonderd is, het afgezonderde, het terzijde-gestelde*): *geen regel zonder –; hij kwam bij – in dit café*, tegen zijn gewoonte; *met – van*; **–zonderingsrechtbank,** v. –en; **–zonderingswet,** v. –ten; **–zuigen,** zoog –, h. uitgezogen (fig. *afpersen, uitputten*): *arbeiders –*; **–zuiger,** m. –s (*afperser; woekeraar*); **–zuinigen,** de huisvrouw zuinigde –, h. uitgezuinigd (*door zich te bekrimpen overleggen, uitsparen*): *een schep steenkolen –; beter – dan schulden maken*; **–zwavelen,** zwavelde –, h. uitgezwaveld (*met* [*brandende*] *zwavel reinigen*): *een wijnvat –*; ook, door zwaveldamp reinigen: *bedden, matrassen en dekens –*; **–zweeten*,** zweette –, h. uitgezweet (1 *zweetende verdrijven; door zweeten kwijtraken*; 2 Z.-N. *bezuren*): 1 *een gevatte koude –*; 2 *mannetje, dat zul je –*.

Uit'zwermen, zwermde –, h., i. uitgezwermd (1 *in een zwerm uitvliegen*; 2 mil. *tirailleeren*): 1 *het – der bijen*; 2 *bevel tot – geven*.

Ui'vallig, bn., bw. (Z.-N. gew. *vuil, smerig*; ook: *schrander; kwaadaardig-sluw*): *een –e winter; –e oogen; – karakter*.

Uk, uk'je, uk'kie, o. ukken, ukjes, ukkies (*een klein kind*): volkst. *wat een ukkies!*

Uka'se, v. –n; zie Oekase.

Ukele'le, v. –s (*tokkelinstrument*).

Ulaan', m. –lanen (oorspr. Turksch = knaap: *lansier voor de verkenningsdienst*).

Ulcereeren* (Fr. [Lat. ulcerare]: *etteren, zweren*); **–ra'tie,** v. –s, –tiën (Fr. [Lat. ulceratio]: *verettering, zwering*). (t = s).

Ulema', m. –'s; zie Oelama.

U'level, v. –len (it. olivella = olijfje: *suikerplaatje, meestal i. e. gevouwen papiertje*); **–lepapiertje,** o. –s; **–letje,** o. –s.

Ul'filas, vergriekschte vorm van Germ. Wulfila = wolfje: Ariaansche bisschop, ± 350, der Goten, overzetter van de bijbel in het Gotisch; z. Codex. (u = oe).

Ulk, m. –en (*bunzing, klein roofdier*); gew.

Ul'ler, m. Germ. myth. stiefzoon van Thor, boogschutter en skilooper; ook, Ull.

Ul'ster, m. ulsters (*lange overjas, geheeten naar het Iersche landschap v. die naam*).

Ulterieur', bn. en bw. (Fr. [Lat. ulterior]: *aan gene zijde; later, naderhand*).

Ul'tima ra'tio, v. ul'timae ratio'nes (Lat. *laatste middel, toevlucht*).

Ul'tima Thu'le, o. (Lat. *bij de Ouden een eiland in het hoogste Noorden, als eindpunt der bekende wereld*, inz. *IJsland*; fig. *uiterste uithoek der aarde*). (u = oe).

Ultima'tum, o. (Ned.) –s, (Lat,) ultimata (Lat. *laatste eisch bij een diplomatieke onderhandeling, waarvan de afwijzing gelijkstaat met een oorlogsverklaring*): *een – stellen*.

Ul'timo (It., Lat. *op de laatste dag*): – *December*, d. i. 31 Dec.; zie **Ult.**

Ul'tra, Lat. **1** bn. en bw. (*aan gene zijde; overdreven, in erge mate*): *–liberaal*; **2** m. –'s (*overdrijver, heethoofd*): *een der –'s*.

Ultramarijn', o. (eig. meer dan marijn = zeeblauw, Fr. marin: *blauwe verfstof*).

Ultramarin', bn. (Fr. *overzeesch*).

Ultramontaan', m. –tanen (Lat. ultra montes = over de bergen; letterl. overbergsche: *aanhanger en voorstander van de geest en de opvattingen van het pauselijke Rome*; min of meer ongunstig: *hevig pausgezinde* [*ten koste van het eigen vaderland*]); **–taansch'*,** bn. (*in de geest of op de wijze v. e. ultramontaan*): *de –e pers*; **–tanis'me,** o. (*leer of richting der ultramontanen*).

Ul'traviolet, bn.: *de –violette stralen v. h. spectrum*, lichtstralen met grooter aantal trillingen dan de violette, dieper van kleur, en voor ons oog onzichtbaar.

Ulys'ses, de listigste der Gr. helden voor Troje, koning van Ithaca, gemaal van Penelope; ook, Odysseus.

Um'ber, m., **–aarde,** v.; zie Omber **I.**

Umjak; zie Kajak.

Um'laut, m. –en (Duitsch: spraakk. *klankwijziging v. klinkers bij meervoudsvorming, verkleinwoorden, tijdvormen enz.*, b.v. de overgang van *a* in *e*, als: land – belenden; heffen – Got. hafjan; Duitsch: Haus – Häuschen, Tanz – Tänze); meestal verstaat men onder umlaut, i-umlaut, d. i. het verschijnsel, dat onder invloed van *i* of *j* van de volgende zwakbetoonde silbe de stamvocaal de plaats van articulatie in de richting van een i wijzigt. (u = oe).

Unaniem', bn. en bw. (Fr. unanime [Lat. unanimus]: *eenstemmig, eensgezind, eenparig*): *een –e bijval; – aannemen*.

Unanimiteit', v. (Fr. [Lat. unanimitas]: *eensgezindheid, eenparigheid*).

Unciaal'letter, v. –s (Lat. *kapitale beginletter* inz. *in Middeleeuwsche drukwerken of handschriften*), ook: Unciale letter.

Un'cle Sam, letterl. Oom Sam: spott. benaming v. d. Vereenigde Staten van N.-Amerika, waartoe de beginletters *U. S.* van United States, z. ald., aanleiding gaven.

Unde'cimo, bw. (Lat. *ten elfde*). (c = ts).

Undi'nen, v. mv. (van Lat. unda = golf: *vrouwelijke watergeesten*).

Undula'tie, v. –tiën, –ties (van Lat. unda = golf: *golving*). (t = s).

Unduleeren* (*z. golfswijs bewegen*; [*het haar*] *golvend doen krullen*; meest Onduleeren).

Unfair, bn., bw. (Eng. *niet eerlijk*); z. Fair.

U'nicum, o. (Lat. *iets eenigs in zijn soort*).

U'nie, v. unies (Fr. [Lat. unio]: *eenheid, eendracht, vereeniging, verbond, bond*): *de – van Utrecht, 1579, van Atrecht*.

Unieeren*, h. geünieerd (*vereenigen, verbinden*): *de geünieerde provinciën* (1579).

Uniek', bn. en bw. (Fr. unique [Lat. unicus]: *eenig, merkwaardig*): *zulk een vioolspel is –*, heeft zijns gelijke niet.

Unifica'tie, v. –s (Fr. unification: *vereeniging, het tot-eenheid-brengen*). (t = s).

Uniform', Fr. uniforme, Lat. uniformis = eenvormig **1** bn. (*eenvormig of gelijkvormig*): *een – tramtarief*, men betaalt voor elke rit, groot of klein, hetzelfde; **2** v. –en (*gelijke dracht of kleeding, monteering, dienstkleeding van krijgslieden, ambtskleeding*): *de meisjes der school dragen –*.

Uniform'datum, m. –s, –data (handel: *gemiddelde vervaldag van eenige vorderingen of schulden*).

Uniformiteit', v. (Fr. [Lat. uniformitas]: *eenheid v. vorm, gelijkvormigheid*; fig. *overeenstemming*): *gebrek aan – in de wetsredacties*.

Uniform'jas, v. –sen (*jas van een uniform*); **–pet,** v. –petten (*pet van een uniform*).

Unige'nitus, m. (Lat. *éengeborene, Godszoon*).

Unionist', m. –nisten (Fr.-Eng. *voorstander van de ineensmelting van godsdienstige gezindheden; voorstander van de eenheid van*

het rijk in Engeland, partij tegen de zelfstandigheid van Ierland).

Union Jack, v. (Eng. *de Britsche [van Groot-Brittanje en Ierland] vlag*).

Uniso'no, It. **1** bw. (muz. *één van toon, eenstemmig*); **2** zn., o. –'s.

Unita'riër, m. –s (theologie: *eenheidsbelijder*, nl. *hij, die slechts één persoon in de Godheid aanneemt*; ook: *aanhanger eener staatkundige partij in 1795 in ons land, die een republiek, één en ondeelbaar, geen confederatie van verschillende gewesten wilde*).

U'nitas, v. (Lat. *eenheid, eendracht*).

United States, m. mv. (Eng. *Vereenigde Staten van N.-Amerika*).

Uniteit', v. (Fr. [Lat. unitas]: *eenheid, eensgezindheid*).

Unival've, m. –n (*eenschalig weekdier*).

Universa'lia, o. mv. (Lat. *algemeene dingen*).

Universaliteit', v. (Fr. [Lat. universalitas]: *algemeenheid*).

Universeel'*, bn. (Fr. universel [Lat. universus]: *algemeen, alles omvattend, algeheel*): *– erfgenaam*, eenige; *–e kennis*, algemeene; *een – middel*, panacée.

Universitair', bn. (Fr. *de universiteit betreffende*): *– onderwijs, een –e opleiding*.

Universiteit', v. –teiten (Fr. [Lat. universitas]: *hoogeschool, academie*): *de –en van A'dam, Leiden en Nijmegen; de vrije – te A'dam*, nl. op gereformeerde grondslag; *de Mohammedaansche – te Caïro*.

Universiteits'bibliotheek, v. –theken; **–fonds,** o. –en (*grondkapitaal tot het stichten en onderhouden v. e. hoogeschool, in België* inz. *tot steun v. h. hooger onderwijs*); **–gebouw,** o. –en.

University-extension, v. (Eng. *populairisatie van het hooger onderwijs door populaire voordrachten van hoogleeraren enz.*); zie Volksuniversiteit.

Univer'sum, o. (Lat. *het heelal*).

Un'jer, v. (plantk. *akkerpaardestaart*).

U'no a'nimo (Lat. *één v. zin, eenparig*).

Un po'co (It. muz. *een weinig*).

Un'ster, v. –s (verwant met *ons*: *weegtoestel met ongelijke armen, Romeinsche balans*).

Up'erken, o. –s (Z.-N. *halve pint*).

Upper ten, Eng. eig. — thousand, d. i. de bovenste tien duizend, de hoogste kringen in den lande.

Ups and downs, mv. (Eng. *voor- en tegenspoeden, wisselvalligheden*): *tal van – – –*.

Up to date (Eng. *op de hoogte van de tijd, modern*): *dat is ––-*; *hij is ––-*, bij.

Uraemie', v. (Fr. [Gr. uron = urine + haima = bloed]: *bloedvergiftiging, doordat urinestoffen in het bloed blijven*).

Ura'nia, v. Gr.-Lat. myth. muze der sterrenkunde, voorgesteld met hemelbol (Gr. oeranios = hemelsch).

Urano . . ., v. Gr. oeranos = hemel; **–graphie',** v. (*beschrijving van de sterrenhemel*); **–liet',** **–lith,** m. –en (*meteoorsteen*); **–logie',** v. (*sterren-, hemelkunde*).

Ura'nus*, m. Gr.-Lat. myth. **1** oudste der goden, gemaal v. *Gae'a*, vader v. *Saturnus*, de *Titanen* en *Cyclopen*; **2** buitenplaneet.

Urbaan', bn. (Lat. urbanus v. urbs = stad: *steedsch; wellevend, hoffelijk*).

Urbaniteit', v. (Fr. [Lat. urbanitas]: *steedsche wellevendheid; hoffelijkheid*).

Ur'bi et or'bi (Lat. *aan de stad [Rome] en aan de [geheele] wereld* b.v. de pauselijke zegen in de Paaschweek).

U're*, v. uren: *in deze plechtige –*; zie Uur; men zegge niet: *ten acht ure* (daar *ure* vrouw. is), evenmin *te acht ure*, maar: *te acht uur* of *te acht uren*; zegsw. *te(r) elfder –*, zeer laat, bijna te laat, zie Matth. 20 : 1–16; *te goeder, kwader –*, op het geschikte, op een ongelukkig oogenblik.

Urgent', bn.; –er, –st (Lat. urgens, Fr. urgent: *dringend, spoedeischend, noodzakelijk*): *een voorstel – verklaren*; lees *–gent*.

Urgen'tie, v. (Fr. urgence, Lat. urgentia: *noodzakelijkheid; het spoedeischend-zijn*).

Uri'asbrief, m. –ven (Bijb. *brief, die den overbrenger in het verderf stort*); 2 Sam. 11:15.

Urinaal', o. urinalen (*toestel tot het opvangen van urine bij zieken*).

Uri'ne, v. (Lat. urina: *afscheidingsproduct der nieren, [menschen]water*).

Urineeren* (*wateren, urine loozen*).

Urinoir', o. –s (Fr. *openbare waterplaats*).

Ur'men, urmde, h. geürmd (*urm* = arm: *wurmen, tobben; kleinzielig klagen*): *– over*.

Urn, ur'ne, v. urnen (Lat. urna, Fr. urne: *aarden pot in vaasvorm, waterkruik; lijkbus; stembus*).

Ur'sula, v. vrouwen-, meisjesnaam.

Ursuli'nen, v. mv. (R.-K. *geestelijke dames-orde, kloosterlingen van die naam, haar patrones is de H.-Ursula*): *het pensionaat der –*; spreekt. *Urzelienen*.

Ur'tica, v. mv. (Lat. urere = branden: plantk. *brandnetels*).

Usan'ce (Fr.) of **usan'tie,** v. –s of usantiën, –s (*gewoonte; [handels]gebruik*). (t = s).

U'so, o. (It. [*wissel]gebruik, gewone betalingstermijn; voor Ned. wissels 30 dagen*): *op twee maanden –*, na twee maanden zicht.

Usueel'*, bw. (Fr. usuel: *volgens gebruik*).

Usufructua'rius, m. (Lat.) –rii; (Ned.) –sen (Lat. *vruchtgebruiker*).

Usufruc'tus, o. (Lat. *vruchtgebruik*).

Usu're, v. (Fr. [Lat. usura = rente]: *woeker, woekerwinst*; ook: *slijtage*).

Usurpateur', m. –s (Fr. *onrechtmatig bezitnemer, overweldiger, usurpa'tor*).

Usurpa'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. usurpatio]: *wederrechtelijke bezitneming, overweldiging; onwettig bezit*).

Usurpa'tor, m. (Lat.) –to're's; (Ned.) –s (Lat. *overweldiger*).

Usurpeeren* (Fr. [Lat. usurpare]: *door overmacht zich toeëigenen, overweldigen*).

Ut, v. (*eerste toon der natuurlijke toonschaal*).

Utensi'liën, mv. (*bruikbaar gereedschap, werktuigen*).

U'tile dul'ci (Lat. *het nuttige aan het aangename [paren]*): Lat. *om'ne tulit' punctum', qui mis'cuit u'tile dul'ci*, hij behaalt de hoogste prijs, die het nuttige aan het aangename paart (de accentuatie geeft hier het versrhythme aan).

Utilisa'tie, v. –s (Fr. *te-nutte-making*).

Utiliseeren* (Fr. *ten nutte aanwenden*).

Utilitair', bn. (Fr. *nuttigheid beoogend*).

Utilitaris'me, o. (Fr. *nuttigheidstheorie, dat het nut het eenige richtsnoer moet zijn*).

Utilitaris'tisch, bn., bw. (*betreffende, om, voor het utilitarisme*): *uit een – oogpunt*.

Utiliteit', v. (Fr. [Lat. utilitas = nuttigheid]: *nut, bruikbaarheid*).

Utiliteits'beginsel, o. (*utilitarisme*).

Uto'pia, o. (Gr. uit oe = niet + topos = land, eig. Nergensoord: *verdicht land van belofte*; *het land der hersenschimmen*): – is ontleend aan de staatkundige roman *Utopia* (1516) van Thomas Morus, 1478–1535, kanselier van Hendrik VIII.
Utopie', v. –ën (Fr. *hersenschim*).
Uto'pisch, bn. (*hersenschimmig, ingebeeld*).
Utopist', m. –en (*iem., met onuitvoerbare droombeelden en hervormingsplannen*).
Utraquis'ten, m. en v. mv. (Lat. uterque = van beiden: die Hussieten in Bohemen, welke de communie onder beide gedaanten [sub utra'que spe'cie] nl. van wijn en brood wilden nuttigen). (qu = kw).
U'trecht, o. (*hoofdstad der gelijknamige provincie*); **–enaar,** m. –s, –naren (*man uit U.*).
U'trechtsch* 1 bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan, betrekking hebbende op, behoorende tot of bij Utrecht*): *–e theerandjes of theekantjes*; **2** o. (*dialect*); **3 –e*,** v. –n (*vrouw, meisje*).
Ut re'tro (Lat. *als op de keerzijde*).
Ut su'pra (Lat. *als boven, gelijk vooraf*), veelal onder het postscriptum v. e. brief.
Uur, o. (ook v.) uren ($^1/_{24}$ *etmaal, tijdmaat*); tijdduur: *de morgenschool duurt drie uren*; ook, tijdstip: *het school–, het vertrek–; morgen–, avond–, middag–; een – gaans; aan geen – gebonden zijn; binnen het –; over een –; per – betalen; om, tegen drie –; van – tot –; op elk – van de dag; in een verloren –; een – van vijftig minuten,* lesuur op gymnasia, H. B. Scholen; Z.-N. *tot in de kleine uurtjes zitten,* tot na middernacht blijven; z. Ure.
Uur'glas, o. **–glazen** (*uur-zandlooper*): *Diedriks – is verloopen,* d. i. zijn leven is voorbij; **–record,** o.; z. Record; **–rooster,** m. –s (Z.-N. *leerplan, lessenrooster*); **–werk,** o. –werken (*horloge, klok,* ook: *het raderwerk*): fig. *het – opwinden*; **–wijzer,** m. –s (*kleine wijzer van een uurwerk*).
Uw, bezittelijk vnw., **1** bijvoeglijk: – *vader*; **2** zelfstandig: *de –en,* uw huisgezin, uw aanhangers enz.
U'went, te –, bw. uitdr. (*in uw huis, in uw stad*); **–halve,** bw. (*ten behoeve van u*); **–wege,** bw. (*van uw kant, in uw naam*); **om –wil,** bw. uitdr. (*ter wille van u*); ook: –hal've, –we'ge, –wil'.
U'werzijds, bw. (*wat u betreft, van uw kant*).

V.

V. – 1 Lat. *Va'le,* wees gezond, 2 Lat. *vi'de* of *videa'tur,* zie, zie na, men zie; ook **Vid.**; 3 Lat. *vo'tum,* gelofte, goedkeuring, stem; 4 Lat. *verte,* keer om; 5 *vrouwelijk*; 6 *Volt.*
v. a. – *volgens anderen.*
Val. – *valw'ta*; z. ald.
V. A. R. A. – Vereeniging van Arbeiders Radio Amateurs.
v. b. – *van boven.*
v. c. – 1 Lat. *vi coac'tus,* z. ald.; 2 Lat. *ver'bi cau'sa,* bijvoorbeeld; 3 It. *vos'tro con'to,* uw rekening.
V. D. – 1 Lat. *volen'te De'o,* met Gods wil; 2 vrijzinnig democraat.
v. d. j. – *van dit jaar.*
V. D. M. – Lat. *ver'bi divi'ni minis'ter,* bedienaar van Gods woord, predikant.
Vdt. – Lat. *vide'licet,* namelijk, te weten.
Vert. – 1 Lat. *verta'tur, ver'te,* (het blad) worde gekeerd; 2 *vertaal, vertaler, vertaling.*
v. g. – Lat. *ver'bi gra'tia,* bijvoorbeeld.
vgl. – *vergelijk.*
v. h. – 1 *van huis*; 2 *van het*; 3 *voorheen.*
Vid. – Lat. *Vi'de* of *videa'tur,* zie **V.** 2.
V. L. – *vrije Liberaal.*
I. V. M. – *vollemaan*; **II. v. m.** – *voormiddag.*
vlg. – *volgens.*
vnl. – *voornamelijk.*
v. o. – *van onderen.*
voc. – Lat. *vo'ce,* op het woord of artikel.
vol. – 1 Lat. *volu'men,* een deel van een boekwerk; 2 *volu'me,* inhoud van lichamen.
V. O. S. – *Vlaamsche Oud-strijdersbond.*
Vs. – *vers.*
Vt. – Lat. *vi'dit,* hij heeft het (door)gezien.
V. T. S. – *Vlaamsche Tooneelgemeenschap* (Antwerpen).
v. v. – *vi'ce ver'sa,* heen en terug.
v. v. v. – Lat. *ve'ni, vi'di, vi'ci,* zie ald.
Vz. – *voorzitter.*

V, v. –'s (1 als klank: *lipmedeklinker en spirant*; 2 als teeken: *de 22ste letter van het A. B. C.*; 3 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *de – wordt gevormd met onderlip en bovenlanden*; 2 *een groote –*; 3 *de – is af*; als Rom. cijfer is V = 5.
I. Va (*vader*): *Nee –!* gmz.
II. Va, Fr. *het ga! het zij zoo! – banque,* het geldt de bank, de geheele geldvoorraad; *een – et vient,* heen en weer geloop.
I. Vaag, v. (*vettigheid van de grond*; fig. *kracht, bloei*): zegsw. *in de – des levens*; *laat groeien, wat – heeft.*
II. Vaag, bn. en bw.; vager, –st (*onbepaald, onzeker, zonder vaste lijnen of omtrekken, zonder scherpe grenslijnen*): *vage beloften*; *zich – uitdrukken*; *een vage beschuldiging, een – vermoeden*; **–heid,** v. (*onvastheid, onzekerheid*; *vage uitdrukking*).
I. Vaak, m. (*neiging tot slapen*; *slaap*): *praatjes voor de – houden,* beuzelpraatjes; *Klaas –,* man uit het sprookje, die kinderen slaapzand in de oogen werpt.
II. Vaak, bw.; vaker, het vaakst (*dikwijls*).
Vaal, bn. en bw.; valer, –st (*lichtrood of lichtbruin*; *verschoten, ontkleurd*): *de vale hei*; *een vale jas*; **–achtig,** bn.; –er, –st (*min of meer vaal*): *een – tapijt.*
Vaal'bleek*, bn. (*grijsachtig, gelig bleek*): *de man werd – bij die vraag*; **–bont,** bn. (*geelachtig bont*): *een –bonte koe*; **–bruin,** bn. (*grijsbruin*): *de –bruine heide*; **–geel*,** bn.: –*lint*; **–groen,** bn. (*vletsgroen*); **–heid,** v.; **–rood*,** bn. (*niet meer helderrood*).
Vaalt, v. –en (*mestkuil, mesthoop*).
Vaam, m. vamen (*vadem,* zie ald.).
Vaan, v. vanen (*banier*; ook: *wimpel*; *windwijzer*; Z.-N. *hemdslip*): *de – des oproers planten, opheffen*; **–tje,** o. –s: Z.-N. *naar de –s zijn,* kapot.
Vaan'del, o. –en, –s (*banier, veldteeken*; ook: [*vierkant*] *stuk doek, hangend aan een stok, met figuren, opschriften,* b.v. *bij processies*): *wapperende –s*; *met vliegende –s*; *het – zwaai-*

en; **–drager,** m. –s (*iem., die het vaandel draagt*); **–feest,** o. (Z.-N. *inwijding, inhuldiging van een nieuw vaandel*); **–slaan,** o. (*het op kunstige wijze met vaandels een aantal bepaalde bewegingen uitvoeren,* inz. als eerbewijs bij schuttersgilden enz.); **–slager,** m. –s; **–spel,** o. (*volksgebruik, bestaande in het sierlijk zwaaien van een vaandel; vendelzwaaien*); **–stok,** m. –stokken.

Vaan'drig, m. –s (*rang beneden die van 2en luitenant bij het reservekader; vaandeldrager bij oude gilden*).

I. Vaar, v. (*vrees, gevaar, angst*): *hij kent – noch vreeze*; vero.; verg. Vervaard.

II. Vaar, v. varen (*vaarschroef*); verg. Moer.

III. Vaar, bn. (*gust, onbevrucht*): *vare koeien.*

IV. Vaar, m. (*vader*); zie Vaartje.

Vaar'aal, m. –alen (*zekere zeeaal*).

Vaar'boom*, m. –en (*schippersboom, lange stok met haak om een schip voort te duwen*).

Vaar'dig, bn. en bw.; –er, –st (eig. tot de *vaart* gereed: 1 *gereed*; 2 *behendig, bedreven*): 1 *ik ben – tot de reis; maak u –*; 2 *hij is – met de pen, zij is – met de naald,* bijdehand; *– in iets zijn*; nog: zegsw. *de geest werd – over hem,* bezield, geïnspireerd worden; **–heid,** v.: *iets met – in orde brengen; zijn – toonen in.*

Vaar'geul, v. –en (*het diepere gedeelte van rivier of kanaal; vaarwater tusschen twee zeebanken; doorvaart in een mijnenveld*).

Vaar'koe, v. –koeien (*vaars, jonge koe*).

Vaars, v. vaarzen (*jonge koe van 7 maanden tot 2 jaar oud*).

Vaar'schroef, v. –schroeven (*ronde schroefbout, ronde spil met schroefdraad, waaraan de moerschroef past*).

Vaart, v. –en (1 *tocht, reis* inz. in samenst.; 2 *gang, snelheid*; 3 *koers, richting*; 4 *het varen, de scheepvaart, het zeebouwen*; 5 *kanaal*): 1 zie Bede–, Hemel–, Heir–, Kruis–; 2 *iem. in zijn – stuiten; in dolle –; in volle –; een – hebben van....; – verminderen, krijgen; – achter iets zetten,* bespoedigen; *met een vaartje,* vrij snel; zegsw. *het zal zoo'n – niet nemen* (of: *loopen*), zoo erg niet worden; 3 *het schip nam zijn – naar Oostende*; 4 *de groote –,* de vaart op Indië; *binnen–,* op de rivieren; *buiten–,* op de zeeën; *een schip in de – brengen,* op zee; *wilde –,* zie Tramp; 5 *wandelen langs de Willems–.*

Vaar'tenhoek, m. –en (beurs: *de plaats, waar scheepsaandeelen worden verhandeld*).

Vaar'tje, o. –s (*vadertje*): zegsw. *hij heeft een aardje naar zijn –,* de jongen lijkt in 't goede, inz. in 't slechte, op zijn vader.

Vaart'schipper, m. –s (inz. Z.-N. *schipper op de binnenvaart*).

Vaart'sche Rijn*, m. (*vaarwater tusschen Utrecht en de Lek*).

Vaar'tuig, o. –en (*schip, schuit*); z. Roei–.

Vaar'water, o. –s (*waterweg; water, waarin men vaart*; scheepst. *kielwater*): zegsw. *iem., elkaar in het – zitten,* tegenwerken, dwarsboomen; *iem. uit zijn – blijven,* uit de weg; **–weg,** m. –en (*waterweg*).

Vaarwel' 1 tw. (*heilwensch als afscheid, afscheidsroep*); **2** o. (*afscheid*): *iem. het laatst – toeroepen,* afscheid nemen.

Vaarwel'zeggen, zeide –, h. vaarwelgezegd, of –gezeid: *iem. –,* afscheidnemen; *aan de aarde –,* sterven; (*aan*) *de studie –,* er mee ophouden.

Vaas, v. vazen (Fr. vase [Lat. vas]: *kruik, urn,* inz. ter versiering): *een antieke –.*

Vaat'bundel, m. –s (*kanalen in de plant, voor het vervoer van water en voedsel*).

Vaat'doek, m. –en (*doek om 't keukengerief te reinigen*): zegsw. *zoo slap als een –,* erg zwak; **–geld,** o. (scheepst. *tonnengeld*); **–gestel,** o. –len (*toestel om er vaten op te leggen*); **–hout,** o. (*hout voor duigen*); **–je,** o. –s (*klein vat*): zegsw. *uit een ander – tappen,* op andere wijze spreken, handelen.

Vaatsch*, bn. en bw.: *deze wijn smaakt –,* naar het vat of het fust.

Vaat'vlies, o. –vliezen (ontl. *rijk van bloedvaten voorzien vlies om het oog*); **–werk,** o. (*allerlei vaten*; ook: *keukengereedschap; schotels, borden enz.*).

Vacant', bn. (Fr. [Lat. vacans]: *openstaande, onvervuld, ledig, onbezet*): *een –e zetel.*

Vacan'tie, v. –s, –tiën (Fr. vacance[s]: *rusttijd, het vrij-zijn van dienst*; school: *vrijaf; opschorting van werkzaamheden*): *twee dagen –; we hebben –; – nemen; ik ga met de – naar; met – zijn; de – begint 12 Juli; de – der Tweede Kamer; kamer van –,* (rechtst.) onvolledige zitting van rechtbank of hof, dikwijls met plaatsvervangende leden, in de vacantietijd tot afdoening v. loopende zaken.

Vacan'tiecursus, m. –sen (*cursus, in de vacantietijd gegeven,* inz. *aan een hoogeschool*): *–cursussen in de Fransche taal te Luik;* **–dag,** m. –dagen (*vrije dag voor school of kantoor*); **–kaart,** v. –en (*spoorwegbiljet tegen verminderde prijs in de zomermaanden*); **–kamer,** v. –s; zie Vacantie; **–kinderhuis,** o. –huizen; **–kolonie,** v. –s, –koloniën (*inrichting, waar behoeftige zwakke kinderen de vacantie kunnen doorbrengen*): *de – is meestal in een boschrijke streek, aan zee enz.*; **–reis,** v. –reizen (*reis, die men in de vacantie doet*); **–tijd,** m.; **–werk,** o. ([*school*]*werk in de vacantie*).

Vaca'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. vacatio]: *tijd, aan iets besteed,* b.v. *door een lid eener examencommissie, een advocaat; zitting; vacatiegeld; het open zijn v. e. ambt*); **–geld,** o. –en (*zitgeld; vergoeding voor een vacatie*).

Vacatuur', vacatu're, v. –turen, –tures (Fr. [Lat. vacatura = plaats, die vacant zal worden]: *het open zijn van een post enz.; openstaande betrekking of ambt*): *er is een –; bij de eerste –*; **–beurt,** v. –en (*predikbeurt op een plaats, die in de ring vacant is*).

Vacci . . ., van Lat. vac'ca = koe.

Vaccinateur', m. –s (Fr. *dokter-inenter*).

Vaccina'tie, v. –ties, –tiën (Fr. *inenting* [*met koepokstof*]); **–bewijs,** o. –bewijzen (*bewijs, dat men gevaccineerd is*). (cc = ks).

Vacci'ne, v. (Fr. *koepokstof-inenting*; bij uitbr. ook inenting met een stof, die niet afkomstig behoeft te zijn van een koe). (cc = ks); **–dwang,** m. (*wettelijke verplichting tot inenting*).

Vaccineeren* ([*met koepokstof*] *inenten*).

Vaccinogè'ne, bn. (Fr. *koepokstof voortbrengende*): *een parc–,* inrichting tot het verkrijgen van koepokstof; lees *vak-sie–.*

Vaceeren* (Lat. vacare: *openstaan; zitting, zitdag houden*): *een post of betrekking kan* (*komen te*) *–; –d goed,* waarvan de eigenaar niet bekend is. (c = s).

Vacht, v. –en (*vlies,* [*schapen*]*huid met de wol*).

Vacilleeren* (Fr. [Lat. vacillare]: *wankelen*).

Vacu'ole, v. –n (*holte in het protoplasma*).

Va'cuum, o. (Lat. *luchtledige ruimte, de ijlte*).
Vad'dah, m. –'s, ook **Wed'dah,** m. –'s (*oerbevolking op Ceylon*).
Vad'der, m. –s (Z.-N. *luiaard*).
Va'dem, m. –en (*lengtemaat*, oorspr. *afstand tusschen rechter- en linkerhand bij zijwaarts gestrekte armen*): *een A'damsche – is 1,698 m, een Rijnlandsche – 1,88 m; een – hout*, stapel v. 6 voet afmeting; ook, Vaamhout.
Vademe'cum, o. –s (Lat. ga met mij: *voorwerp, dat men steeds bij zich heeft*, inz. *verklarend zakboekje, leidraad in klein formaat*).
Va'demen, vademde, h. gevademd (*bij de vadem meten*): *hout –.*
Va'der, m. –s (1 *hoofd van het gezin; man, die een of meer kinderen heeft*; 2 *iem., die de plaats van een vader vervult*; 3 *grondlegger, uitvinder; voorganger*; 4 *voorvaderen*, inz. in het mv.; 5 *kerkelijke schrijver van beteekenis uit de eerste tijden*): 1 *een goed –; deze kinderen verloren reeds vroeg hun –*, verzorger; verg. Schoon-, Stiefvader; *van – op* (of: *tot*) *zoon*; 2 *de – van een weeshuis*; zie ook Ziekenvader; fig. *God is de – der weezen; onze Hemelsche –*, God; *Oranje heet de – des Vaderlands*; zie ook: Burger–, Heilige –; 3 *Maerlant, de – der Dietsche dichters al te gader*; 4 z. Vaderen; 5 zie Kerkvader.
Va'deraftig, bn. en bw. (ietwat ong.: *vaderlijk, op de wijze van een vader*): *hij sprak op –e toon; hij doet zoo –.*
Va'deren 1 m. mv. (*voorouders*): *onze – hielden zich met die dingen niet op; der – erf*, ons land; zegsw. *tot zijn – gaan* (of: *verzameld worden*), sterven; zie Patres; *de beschreven –*, zie Beschrijven; **2** vaderde, h. gevaderd (Z.-N. *dikwijls vader zeggen*).
Va'de re'tro, Lat. ga achteruit, weg van mij!
Va'dergek, bn.; verg. Moedergek; als verkl. **–gekje,** o. –s; **–hand,** v. (fig. *beschermende hand*; ook: *Gods hand*): *alles wordt gespijsd uit de wijze –*; **–hart,** o. –en (eig. *hart v. e. vader*; fig. *liefde v. e. vader*); **–huis,** o. (*het ouderlijk huis*; fig. *de Hemel*).
Va'derkensdag, m. (Z.-N. *Allerkinderen*).
Va'derland, o. (eig. *het land, van de vaderen geërfd; geboorteland; land van oorsprong*): *terug in het –; voor het (lieve) – weg*, zoo maar, ongegeneerd; **–lander,** m. –s (*iem., die zijn vaderland bemint, patriot*); **–landlie'vend,** bn., bw. (*het vaderland beminnend*): *een – volk, een –e daad*; **–landsch*,** bn. (*tot het vaderland behoorend, naar de aard, de zeden van het vaderland*): *–e zeden, de –e geschiedenis* (of beter: *de geschiedenis van het vaderland*), nl. de geschiedenis van ons eigen land en volk; **–landschgezind*,** bn.; **–landsliefde,** v. (*liefde voor en trouw aan het gemeenschappelijke vaderland*).
Va'derlief*, m., in bet. 2 –s (1 *lieve vader*; 2 *slaapmuts*): 1 *–, ga mee!* 2 *smerige Jan, met zijn – en zijn evaatje*, nl. de kok; *de muziek klinkt er als een pijpesteel in een –*; **–lijk,** bn. en bw.; –er, –st (*als een vader of des vaders*): *een –e vermaning, hij sprak –; de –e macht*, nl. des vaders; **–loos*,** bn.; –looze (*zonder vader*); **–moord,** m. –en: *de – werd bij alle volken vreeselijk gestraft*; **–moorder*,** m. –s (*moordenaar van zijn vader*; inz. in het mv. *ouderwetsche heerenhalsboord met ver vooruitstekende punten*); **–ons',** o. –onzen (*het gebed des Heeren, het Onze-Vader*); **–plicht,** m. –en: *dat is –*; **–schap,** o. (*het zijn van vader*): *het – legt plichten op*; **–stad,** v. (*geboortestad*); **–tje,** o. –s (*oud mannetje*; troetelnaam: *lieve vader; bijnaam van den Russ. Czaar*): *we spreken elkaar nader, –!* **–vreugde,** v. (*de vreugde, zich vader te gevoelen; de vreugde v. d. vader over 't geluk van zijn kinderen*); **–weelde,** v.; **–zorg,** v. –en.
Va'doek, m. –en; zie Vaatdoek.
Vad'sig, bn. en bw.; –er, –st (*lui*); **–aard,** m. –s (Z.-N. *vadsig mensch*); **–heid,** v.
Vae, Lat. *Wee: – so'li*, wee hem, die alleen (d. i. verlaten, aan zijn lot overgelaten) is; *– vic'tis*, wee de overwonnelingen.
Va'gebond, m. –en (*landlooper, schooier*).
Vagebondeeren* (*als landlooper zwerven*).
Va'gelijk, bw. (*vaag*): *hij gevoelt het –.*
Va'gen, vaagde, h. gevaagd (*wegvegen*; fig. *reinigen*); zie Vegen.
Va'gevuur, o. (*een vuur, dat vaagt of reinigt: lijdens- en louteringsplaats der zielen*): *de zielen in het –*; z. Purgatorium.
Vair, o. (Fr. *wit en grijs bont van een soort van eekhoorn*): *een mantel van –.* Fr. uitspr.
Vak, o. vakken (1 *afgesloten ruimte, hokje in een kast, doos, lade enz.*; *afdeeling*, in deze bet. dikwijls als verkl.; 2 *ambacht, middel van bestaan, betrekking; beroep*; 3 *tak van wetenschap*): 1 *een secretaire met geheime –ken*; 2 *leeraar, welk een –! een – leeren; dat is mijn – niet! over zijn – spreken*; 3 *in welk – geeft hij les? de –ken van een examen*; nog: *een man van het vak*, beroeps...., vakman.
Vak'beweging, v. –en (*het streven en werken der vakvereenigingen*).
Vak'blad, o. –bladen (*blad, gewijd aan een of ander vak*): *de –bladen lezen.*
Va'kerig, bn. en bw.; –er, –st (*slaperig*): *ze kijken met –e oogen, er – uitzien.*
Vak'genoot*, m. en v. –genooten (*ambt- of beroepsgenoot*), vr. ook: **–e*; –leeraar*,** m. –s, –aren (*leeraar, die één, ook twee vakken doceert*); **–man,** m. –mannen, –menschen, –lui (*iemand, die speciaal studie maakt of heeft gemaakt van één vak van onderwijs, wetenschap enz.*); **–onderwijs,** o. (nl. *in eenig vak, bedrijf, beroep*); **–onderwijzer,** m. –s (*die nl. onderwijs geeft speciaal in één vak*); **–opleiding,** v.; **–organisatie,** v.; **–school,** v. –scholen (*school voor vakonderwijs*): *kweekscholen, ambachtsscholen zijn –scholen*; **–studie,** v. –diën (*studie van eenig vak van wetenschap, kunst enz.*): *professorale studie is in de regel –*; **–term,** m. –en (*technische term*); zie Vakwoord; **–tijdschrift,** o. –en (*tijdschrift, gewijd aan een of ander vak*); **–woord,** o. –en (*term, in gebruik in eenig vak van wetenschap of kunst enz.; technische term*): *een rechtskundig –*, b.v. civiele partij, curateele enz.; **–vereeniging*,** v. –en (*vereeniging van personen, die een zelfde vak hebben; loonarbeiders, beambten, ambtenaren, o. a. ten doel hebbende: verbetering van hun arbeidsvoorwaarden*): *het Ned. O. G. is een groote – van onderwijzers.*
Vak'werk, o. (bouwk. *raamwerk v. stijlen, liggers en schoren, waar steenen tusschen gemetseld worden*; ook wel: *werk van een vakman*): *het – eener Saksische hoeve.*
Val* 1 m. (1 *het vallen, het van een hooger gelegen plaats* [*snel*] *naar beneden komen*; 2 van water: *het zakken*; 3 *ondergang; ongeluk*; 4 *het gedwongen zijn ontslag te nemen*, v. e. ministerie; 5 *verovering, overgave*; 6 *zonde*):

1 *de wetten van de vrije* –; 2 *de – van een rivier*; 3 *de – van een koningshuis, van het W.-Rom. rijk in 476*; *ten – komen, gebracht worden*, in verval, in 't ongeluk; zie Hoogmoed; 4 *de – van het ministerie Colijn*; 5 *de – van Parijs*; 6 *de – v. Adam*; **2** v. –len (1 *neervallend deurtje*; 2 *werktuig om dieren te vangen, vangknip*; 3 *strookje*): 1 *de – v. e. duiventil*; 2 *de rat is in de* –, klem; zegsw. *in de – loopen of geraken*, er in loopen. eig. gevangen worden; *een – openzetten*; 3 *een oude schoorsteen met een gebloemde* –; verg. Rabat; **3** o. –len (scheepst. *talie, reep, hijschlijn*); nog: *het – van Urk*, diepe plaats bij Urk, vermoedelijk het oude meer Flevo.

Va'la, v., Germ. myth. zieneres of profetes.

Vala'bel, bn. (Fr. valable, Lat. valabilis: *geldig, rechtsgeldig, gangbaar; aannemelijk*).

Val'avond, m. –en (Z.-N. eig. *vallende avond*: *avondschemering*): *met – binnenkomen.*

Val'bijl, v. –en (eig. *neervallende bijl*: *onthoofdingswerktuig, guillotine*); **–blok,** o. –ken, –s (scheepst. *hijschblok*); **–brug,** v. –bruggen (*ophaalbrug*); **–deur,** v. –en (*schuin staande deur, die opgelicht moet worden wanneer men ze opent*; ook: *bepaald soort van sluis*).

Val'duif, v. –duiven (Z.-N. *boschduif*).

Va'le (Lat. *blijf gezond; vaarwel*); zie **V.**

Valeeren* (Lat. valere: *gelden, waard zijn*).

Va'lentijnsdag, m. –dagen (*feestdag, vooral als volksfeest gevierd op het platteland van Engeland, 14 Febr.*); de – is daar, wat ons Sinterklaasfeest is, de dag der surprises, vooral voor jongelui en verloofden.

Valeriaan', v., **–ria'na 1** v. (*kruiden en halfheesters met vertakte stengel, in Midden- en Noord-Europa*; Lat. valeriana); **2** o. (*etherische olie, uit de wortel der valeriaan*): *– is een krampstillend middel.*

Valeur', v. –s (Fr. [Lat. valor]: *waarde* inz. *in geld, geldigheid*).

Val'flouw, v. –flouwen (*vogelnet, slagnet*).

Val'gordijn, o. –en (*rolgordijn*); **–hoed,** m. –en (*beschuttend [aan de zijde opgevuld] hoedje voor pas loopende kinderen*; ook: *soortgelijke hoed voor vliegers, luchtschippers*).

Val'hoogte, v. –n (*hoogte van het vallen*, b.v. *van een heiblok*).

I. Va'li, m. –s (Turksch: *stadhouder*).

II. Va'li, Wa'li, m., Germ. myth. jongste zoon v. Odin, boogschutter, doodt uit wraak Hodur, den moordenaar v. Balder.

Valida'tie, v. –s (Fr. validation: hand. *geldigverklaring, erkenning v. e. wissel*).

Vali'de (Fr. [Lat. validus]: *gezond, krachtig*; [*rechts*]*geldig*).

Valideeren* (Fr. *als geldig verklaren in rechten*; *voor goede betaling gelden*).

Validiteit', v. (Fr. [Lat. validitas]: [*rechts*]*geldigheid*; *lichamelijke geschiktheid*).

Valies', o. –zen (Fr. valise: [*lederen*] *reistasch*).

Va'lig, bn. (*min of meer vaal*).

Valk, m. –en (*dagroofvogel met sterke pooten en groote, scherpe klauwen*): *toren-, slechtvalk*, z. ald.; –je, o. –s.

Val'keblik, m. –ken (*doordringende blik*).

Val'kenei, o. –eieren (*ei van een valk*).

Val'kenhof, o.; zie Valkhof.

Valkenier', m. –en, –s (*africhter van valken*; vroeger: *dienaar, verbonden aan het huis van een edelman, voor de valkendressuur*).

Valkeniers'handschoen, m. –en (*zwaarleeren handschoen van den valkenier*).

Val'kenjacht, v. –en (*jacht met valken*); **–kap,** v. –pen (*lederen kapje, waarmee de kop der valken bedekt wordt, indien zij niet opgelaten worden*); **–nest,** o. –en; **–oog*,** o. –ogen (fig. *scherpe blik*); **–vlucht,** v.

Valkerij', v., in de laatste bet. –en (*kunst, om valken af te richten; de jacht met valken; valkenhuis*); **Valkeveer*,** v. –en.

Valk'hof, o., burcht bij Nijmegen, vermoedelijk gebouwd door Karel den Grooten, nog bestaat de schulp van een der kapellen.

Val'kruid, o. (*veenplant, wondkruid*; Lat. armica montana).

Vallei', v. –en (Fr. vallée: *dal*); –tje, o. –s.

Val'len 1 viel, i. gevallen (1 [*snel*] *uit een hoogte naar beneden komen*; 2 van water: *zakken, dalen*; 3 *sneuwelen*; bij uitbr. *bezwijken, overlijden*; 4 v. e. vesting enz.: *veroverd worden*; *zich moeten overgeven*; 5 v. e. ministerie: *gedwongen worden ontslag in te dienen*; 6 *zondigen*; 7 *zijn, worden*, koppelww.; 8 *plaatshebben*; 9 *afslaan in prijs*; 10 *passen aan het lijf*; 11 *geraken*): 1 *de regendroppels* –, *er valt hagel*; Z.-N. gmz. *op zijn pooten* –, terechtkomen, de kluts niet kwijtraken; 2 *het water valt*; 3 *duizenden strijders vielen*; *als de vader van dat gezin komt te* –, *is er armoede*; 4 *Antwerpen is gevallen*; 5 *het ministerie* (ook: *het wetsvoorstel, de motie*) *is gevallen*; 6 *– en opstaan*; 7 *het valt me lastig*; *wat valt daarvan te zeggen?* 8 *Kerstmis valt dit jaar op Zaterdag*; *er viel een schot*; 9 *hij liet een stuiver per m* –; 10 *die japon valt goed*; 11 *in slaap* –; nog: *het gordijn valt* (tooneel); *er vielen woorden*, men zei elkaar eenige onaangenaamheden; *er zullen klappen* –, er zal gevochten worden; *al naar het valt*, uitkomt; *de klemtoon valt op de laatste lettergreep*, ligt; *het valt juist op een Zaterdag*: *iem. in de rede* –, onderbreken; *ergens een woordje over laten* –, iets bijna ongemerkt zeggen; *iem. lastig* –, storen, ongelegen zijn; *de keuze viel op mij*, ik werd gekozen; *over iets* –, fig. kwaad worden; *iem. te voet* –; Z.-N. *op iem.* –, [a]) eig., [b]) fig. te lijf gaan; refl. *z. de arm uit het lid* –, *zich een gat in het hoofd* –, in dit geval bezigt men het hulpww. hebben; (*laat*) – (of: *val*) *je anker*, laat het anker vallen; Z.-N. *er door vallen*, [a]) niet slagen, [b]) valsch zingen; **2** zn. o.: *het – van het water*; *tegen het – van de avond.*

Val'lend, bn. (onvolt. deelw. van *vallen*): *de –e ziekte* = *epilepsie*, zenuwziekte, waarbij de lijder stuiptrekkend in onmacht valt; *–e sterren*; *– water*, eb.

Val'licht, o. –en (*licht, dat van boven invalt*; ook: *het raam zelf*); **–ling,** v. –en (*het hellen; strekken, loopen*; Z.-N. *verkoudheid*): *de – v. de mast*; *de – van de kust*; *de – van de achtersteven*; **–luik,** o. –en (*vallend luik, schuin of horizontaal liggend* [*zolder*]*luik*); **–naald,** v. –en (*pijl met scherpe punt, die uit een vliegtuig geworpen wordt*); **–nest,** o. –en (*legnest, zoo geconstrueerd, dat de hen na het binnengaan van het leghokje automatisch door een vallend klepje wordt opgesloten*): *door het – de legcapaciteit controleeren*; **–net,** o. –netten (*slagnet, vogelnet*).

Valo'rem (ad) (Lat. *naar de waarde*).

Valorisa'tie, v. –s (hand. *waardebepaling*).

Val'poort, v. –en (*stormegge*; scheepst. *luik voor de geschutpoort*).

Val'reep*, m. –reepen (scheepst. *touw, die-*

nende om zich vast te houden bij de trap, buiten scheepsboord, waarlangs men het schip verlaat of er op komt; die plaats zelf); z. Glaasje.

Val'reepsgast, m. –en (*matroos, die dienst heeft bij de valreep*); **–reepsknoop*,** m. –en (*een der knoopen in het valreepstouw*); **–reepstrap,** v. –trappen; z. Valreep.

Valsch*, bn. en bw.; –er, meest – (*niet echt; niet zoo als het zijn moet; niet oprecht; onwaar*; gew. *boos, kwaad*): *een –e zilverbon*, nagemaakt; *een –e sleutel, een –e naam, een –e eed*; z. Meineed; *een –e stem*; *–e schaamte*, ongegronde; *een – alarm*, loos; *een –e beschuldiging; een –e getuigenis; de kat is –; – geld*, ondeugdelijk, nagemaakt; *– zingen, – spelen*, onzuiver; *iem. – beschuldigen*, in strijd met de waarheid; *iem. – aankijken.*

Valsch'aard*, m. –s (*iem., die in hooge mate onoprecht is, valsch of geveinsd mensch*).

Valscha'ris*, m. –sen (Z.-N. *valschaard*).

Val'schelijk*, bw. (*op valsche wijze*): *iem. – beschuldigen; – zweren.*

Valschemun'ter*, m. –s (*iem., die valsch geld maakt*); ook, Valsch'munter*; **–ij'*,** v.

Val'scherik*, m. –en (*valschaard*).

Val'scherm, o. –en; zie Parachute.

Valsch'heid*, v. –heden (*onechtheid*): *– in geschrifte*, het vervalschen van schriftelijke stukken, met de bedoeling deze als echt te doen doorgaan; *de – leest men op zijn gezicht*, onoprechtheid.

Val'strik, m. –ken (fig. *list, boos opzet*): *iem. een – spannen.*

Valueeren* (*schatten; de waarde bepalen*).

Valu'ta, v. –'s (It. *waarde*, inz. *geldswaarde; muntvoet, koers, wisselwaarde*).

Val van Urk, o.; zie Val **3.**

Val'vassor, m. –so'ren (*achterleenman*).

Val'wind, m. –en (*neerslaande windvlaag*): *Mistral en Föhn zijn –en.*

Vam'pier*, m. –s (Servisch: dierk. *vleermuis*, o. a. *in Suriname en Brazilië*; Lat. vampyrus; volksgeloof in Z.-Europa: *bloedzuigend nachtspook*; fig. *woekeraar, bloedzuiger*); bloedzuigen doen alleen verwante soorten (diphylla, desmodes); ook: –pier'.

Van 1 vz. drukt uit o. a.: 1 een scheiding, berooving, bevrijding: *ik sloeg hem de hoed – het hoofd; – iem. scheiden; het boek – de tafel nemen; – huis gaan*; 2 een tijdruimte, waarin iets gebeurt, gedurende: *– de week is het niet druk geweest*; 3 een beginpunt: *– September tot December*; 4 sedert, dikwijls met *af* verbonden: *van die dag af*; 5 aanleiding of oorzaak: *– honger en koude sterven*; 6 vervangt allerlei genitieven: *de hoed van mijn vader; een van mijn vrienden*; 7 drukt uit een afkomst: *– Groningen zijn*; 8 vervangt stoffelijke adject.: *– hout gemaakt*; nog: *– rechtswege*, volgens het recht; Z.-N. *– dikte, lengte zijn*, de vereischte dikte hebben; **2** m. vannen (*familienaam*): *iem. bij zijn – noemen; hoe is uw –?*

Vanaf', vz.: *– Rotterdam, – Maandag*; beter van Rotterdam af, van Maandag af.

Vana'vond, bw. (*op deze avond*): *kom –.*

Vandaag', bw. (*op deze dag*): *warm –!*

Vandaal', m. –dalen (fig. *barbaarsch kunstverwoester*); zie Vandalis'me.

Vandaan', bw.: *waar kom je –? hij is van Maastricht –*, afkomstig; *waar haal je dat –*, hoe kom je er aan?

Vandaar', bw. (*daarom, deswege*).

Vandalis'me, vandalis'mus, o. (*barbaarsche vernielwoede van kunstwerken*): – is geheeten naar de Vandalen (een Germaansche volksstam), die van uit Afrika in 455 n. C. Rome in 14 dagen plunderden.

Vandehandsch'*, vanderhandsch'* 1 bn. (*rechterzijdsch bij een tweespan*); **2** alszn.: **–e*,** o. –n (nl. *het paard a. d. rechterhand*).

Vandoen', bw. (Z.-N. *noodig*): *ik heb niets –.*

Vaneen', bw. (*van of uit elkaar*): dit bijw. komt voor als eerste lid van eenige samengest. w.w., die alle scheidbaar zijn, doch waarvan de leden der onbep. wijs (uitgezonderd met *te*) en der volt. deelw. aaneengeschreven worden, als: Vaneenbarsten, –rijten; de bet. dezer composita is duidelijk uit die der grondwoorden: *de ballon zal vaneenbarsten, loopt gevaar vaneen te barsten, is vaneengebarsten.*

Vanei'gen, Z.-N. **1** bw.: *dat is – waar*, natuurlijk; **2** tw.: *–!* natuurlijk!

Vang 1 m. (*het vangen*): *de – van vogels*; **2** v. vangen (*klem van een windmolen*; Z.-N. *knip, val*): zegsw. zie Molen 1.

Vang'arm, m. –armen (*arm van een poliep*); **–baar,** bn. (jagerst. *kunnende vangen, geschikt om te vangen*): *een strik – maken*; **–dam,** m. –dammen (*kistdam*); **–draad,** m. –draden (*vangmiddel bij neteldieren; opvangdraad bij de draadlooze*).

Van'gen, ving, h. gevangen (*grijpen, vatten, in zijn macht krijgen* [met handen, klauwen, strikken, enz.]; ook fig.): *vlinders –; de katten – muizen; zich niet laten –*; zegsw. *iem. in zijn eigen woorden –*, verstrikken; kaartspel: *de tafel vangt*; zie ook Boom, Bot **V,** Slib, Uiltje, Vlieg.

Vang'lijn, v. –lijnen (scheepst. *meertouw*).

Vang'snoer, o. –en (mil. *koordversiering aan de sjako der grenadiers, aan de fouragères van officieren*).

Vangst, v., in bet. 2 –en (1 *het vangen*; 2 *het gevangene*): 1 *op de – gaan*; Haring–; 2 *de visschers hadden een goede –.*

Vang'zeil, o. –zeilen (*zeil, om van een hoogte, uit een brandend gebouw springende menschen op te vangen*).

Vanhier', bw. (*daarom, om deze reden*); niet te verwarren met *van hier*, v. deze plek.

Vaniel'je, v. (Fr. vanille [Sp. vainilla = kleine huls]: *de geurige, peulvormige zaadhulsels van zekere Indische en Midden-Amerikaansche plant; de plant zelf*; Lat. vanilla planifolia); **–boom*,** m. –boomen; **–ijs,** o.; **–likeur,** v.; **–stokje,** o. –s.

Vanil'le; zie Vanielje. (ille = ielje).

Vanilli'ne, v. (*geurstof der vanille; vanillesurrogaat, kunstvanille*).

Va'nitas, o. (Lat. *ijdelheid*): *– vanita'tum et om'nia –*, ijdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid (op deze wereld).

Vaniteit', v. –en (Fr. vanité: *ijdelheid*).

Vannacht', bw. (*deze nacht*, d. i. *de voorbijgegane nacht* of *de komende nacht*); **–nieuws',** bw. (*opnieuw*): *– beginnen*; **–ouds',** bw. (*sedert lang*): *die likeur is – beroemd*; **–waar',** bw. (*van welke plaats; om welke reden*): *– komt gij?* **–we'ge,** vz. (*wegens, uit naam van*): *ik kom – mijn vader*, gezonden door; **–zelf',** bw.: *dat spreekt –*, uiteraard.

Vapeur', v. –s (Fr. *damp*; in het mv. *opzettingen*; fig. *kwade luimen, grillen* [*bij dames*], *flauwten*); lees: *vapeurs'.*

Vaporisa'tor, m. –s (Lat. *verdampingswerktuig; toiletartikel,* nl. *reukfleschje met inrichting om fijn verdeeld reukwater te spuiten*).
Vaque'ro, m. –'s ([*Mexicaansch*] *veedrijver*).
I. Var*, War, v., Germ. myth. godin van eed en trouw.
II. Var*, m. varren (*jonge stier*; Z.-N. *stier*).
Va'ra; z. V. A. R. A.
I. Va'ren, v. –s (*sporendragende plant,* inz. *boschgewas*); z. Adelaars–, Boom–.
II. Va'ren*, voer, h., i. gevaren (1 *gaan, zich bewegen, zich ergens heen begeven*; 2 *met een vaartuig over het water gaan*): 1 *ten hemel –, ter helle –*; *dat laat ik –*, gaan; *toen voer de duivel in des jongelings ziel*; zie ook Bede-, Hemel-, Kruisvaart; 2 *men vaart op een schip, men rijdt op een wagen, een fiets; op zee –; als stuurman –, op de Levant –; voor wind en stroom –*, voorspoed hebben; *in eens anders zog –*, diens richting volgen; *langs het walletje –*, voorzichtig aan doen; *tegen stroom en tij op –*, aan alle hindernissen het hoofd bieden; *hoe vaart gij,* hoe gaat het u? nog: *ergens wel bij –*; Z.-N. *goed – met iets,* er geluk mee hebben; Z.-N. *ergens goed gevaren zijn,* goed onthaald worden; zie Rijden.
III. Varen, vaarde, h. gevaard (Z.-N. *vreemd voorkomen*): *dat zal u –*, niet meevallen.
Va'renbed, o. –bedden (*bed v. varens*); **–kussen,** o. –s; **–mos,** o. (*mos, dat op varens lijkt*).
Va'rensgast, m. –en (*matroos*), ook **–gezel,** m. –len; **–man,** m. –lieden en –lui (*zeeman*); **–volk,** o. (*zeelui*).
Va'ria, o. mv. (Lat. mv. van varium: *verscheidenheden*; *mengelwerk*).
Varia'bel, bn. (Fr. [Lat. variabilis]: *veranderlijk*).
Variabiliteit', v. –teiten (Fr. [Lat. variabilitas]: *veranderlijkheid*); z. Variatie.
Variant', v. –en (Fr. variante [Lat. varians]: *afwijking; verandering; verschillende, gewijzigde lezing van één tekst; gewijzigde speelwijze; individu, dier of plant, met een afwijking*).
Varia'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. variatio]: *verscheidenheid; afwisseling*; biologie: *verandering in uiterlijk, die erfelijk is*; z. Modificatie): *hij speelde allerlei –ties van het volkslied; weinig –; voor de –*.
Varieeren* (Fr. [Lat. variare]: *veranderen, afwisselen; wijzigen*; fig. *onstandvastig zijn*): *– tusschen 16 en 20*.
Vari'etas delec'tat (Lat. *verscheidenheid* [*afwisseling*] *behaagt*).
Variété', o. –'s (*café-chantant of schouwburg, waarin de nummers van het programma sterk afwisselen: voordracht met goocheltoeren, acrobatiek enz.*); ook –theater, o. –s.
Variëteit', v. –en (Fr. [Lat. varietas]: *verscheidenheid; vormafwijking bij plant- en diersoorten*): *–en van rozen, tulpen enz.*
Variëtei'tengezelschap, o. (*variété*).
Va'rinas, v. (*soort van tabak, uit de stad van die naam in Venezuela*).
Vario'len, v. mv. (Lat. variolae: *pokken*).
Var'ken, o. varkens (1 *niet herkauwend gepaardhoevig dier, zwijn*; Lat. sus; 2 *afbeelding v. een varken*; 3 *morsig, vuil mensch*; ook op moreel gebied: *liederlijk mensch*; 4 naam van verschillende voorwerpen; 5 *niet-corpslid*; z. Knor): 1 zie Mest–, Speen–, Stekel–; *een wild –*, zie Ever(zwijn); zegsw. *hij schreeuwt als een mager –*, schril, verschrikkelijk; *het – is op een oor na gewasschen* (of: *gevild*), de zaak is op een kleinigheid na in gereedheid; *wij zullen dat – wel wasschen*, wij zullen die (lastige, onaangename) zaak wel in orde brengen; spreekw. *Vieze –s worden niet vet*, kinderen, die kieskeurig zijn, gedijen niet; z. Spoeling; 2 *de jongen teekende een –*; 3 *die vent, dat is een –*; 4 *met het – reinigen*, handstoffer; ook: *watervat*; 5 *een fuif van jonge –s*; zie ook Pissebed; verkleinw. **–tje,** o. –s (*een klein varken*; inz. [*steenen*] *spaarpot in de vorm v. e. varkentje*).
Var'kenen, varkende, h. gevarkend (scheepst. *aan de buitenzij schoonkrabben*).
Var'kensbeest, o. –en (Z.-N. *pissebed*); **–blaas,** v. –blazen; **–borstel,** m. –s (*één rughaar van een varken*); **–brood,** o. (Z.-N. *cyclame*); **–darm,** m. –en; **–distel,** v. –s (*kruisdistel*); **–draf,** m. (*–spoeling*).
Var'kensdrijver, m. –s; **–fokker,** m. –s; **–fokkerij,** v. –en (*het fokken van varkens; plaats der fokkerij*); **–gras,** o. (*een soort van duizendknoop*; Lat. polygonum aviculare); **–haar,** o. –haren; **–hoeder,** m. –s; **–hok,** o. –hokken; **–karbonade,** v. –s; **–kluifje,** o. –s; **–kop,** m. –koppen; **–kost,** m. (fig. *slechte kost*); **–kot,** o. –kotten (*hok voor varkens*; minacht. *morsige woning*); **–koteletje,** v. –koteletten; **–krap,** v. –pen (*–rib*); **–lapjes,** o. mv. (*stukjes varkensvleesch*); **–met,** o. (*gehakt varkensvleesch*); **–metworst,** v. –en (*worst met varkensmet*); **–oogjes,** o. mv.: *met –*; **–poot*,** m. –en; **–pootjes,** o. mv.: *erwtensoep met –*; **–reuzel,** v.; **–rib,** v. –ribben; **–slager,** m. –s; **–stal,** m. –len; **–trog,** m. –gen (*voederbak voor varkens*); **–vet,** o. (*reuzel*); **–vleesch*,** o.; **–voer,** o.; **–worst,** v. –en (*metworst*); **–ziekte,** v. –n ([*vlek*] *ziekte onder de varkens*).
Varscheba'lie* 1 v. –balies (scheepst. *kuip of vleeschtobbe*); **2** m. –balies (*naam van den matroos aan boord, die het vleesch, het spek of de visch heeft te ververschen*).
Varsity, v. (Eng. *roeiwedstrijd v. studenten aan verschillende hoogescholen onderling*).
Va'rus, m. Rom. opperbevelhebber in Germanië, in 9 n. C. door Arminius in het Teutoburgerwoud verslagen; z. Legioen.
Vas'co da Ga'ma, m.: Port. zeevaarder, die om de Kaap heen de zeeweg naar Voor-Indië vond (1498).
Vaseli'ne, v. (*reukelooze vetachtige stof, gedistilleerd uit petroleum en uit teer*): *–zalven*.
Vast, –er, meest – **1** bn. (*sterk, samenhangend, niet los; niet beweeglijk; blijvend, duurzaam; onwrikbaar*): *de –e grond, een – weefsel,* niet los, solide; *–e waschtafels; –e spijzen,* niet vloeibaar; *een –e ster,* geen dwaalster; *–e prijzen,* bepaald, waarop men niet kan afdingen; *een –e slaap,* diep; *een – karakter,* standvastig; *een –e hand van schrijven,* kloek, niet-beverig; *een – geloof,* onwankelbaar; *een – vertrouwen,* grondig; *– weer,* bestendig; *hij verkoopt al wat los en – is,* d. i. roerende en onroerende goederen; *een –e meid,* inwonend, geen Dag- of Loopmeisje; *met –e hand,* krachtig; *een – blok,* blok in een takel, dat in een vast punt bevestigd is; *een –e brug,* niet beweegbare brug; *–e planten,* waarvan in het ongunstige jaargetijde de bovengrondsche deelen afsterven; *suiker –* (beurst.); *dat zijn –e aar-*

digheden van hem, steeds terugkeerend; *een – inkomen*, bepaald; *daar is veel aan –*; **2** bw. (op de wijze van *vast* in bijna alle bet., verder: 1 *zeker, stellig*; 2 *reeds, intusschen, middelerwijl*): *hij zit – in het zadel*, flink; *iets – beloven*; *– gelooven*; zie Vastelijk; *– staan*, stevig; zie Schoen; 1 *hij komt –*, stellig; 2 *begin maar –*; *ik zal – het valies pakken*; als bw. in bet. van *aaneen, hecht, niet los, dicht, gesloten* komt het voor als eerste lid van scheidbaar samengest. w.w.; de leden der onbep. wijs (uitgezonderd met *te*) en die der volt. deelw. worden aaneengeschreven, als: –binden, enz., b.v. *ik zal het vastbinden, om het vast te binden, ik heb vastgebonden.*

Vast'bakken, de biefstuk bakte –, i. –gebakken (*bakkende zich vastzetten*).

Vastbera'den, bn. en bw.; –er, –st (*vastbesloten, standvastig*): *een – man*, die weet wat hij wil; *– handelen*; **–heid,** v.

Vast'binden, bond –, h. vastgebonden (*door binden vastmaken*): *een tak –, een hond –.*

Vas'teland, o. –en (*groote samenhangende landmassa* in tegenstelling met *eiland*; inz. *een der vijf groote aarddeelen*).

Vastelands'klimaat, o. (*klimaat van landen, waarop de zee geen of weinig invloed heeft, met heete zomers en koude winters*).

Vas'telijk, bw. (*zeker, stellig*): *– gelooven.*

Vas'ten 1 vastte, h. gevast (*weinig of niets gebruiken* inz. v. spijzen gezegd; R.-K. *zich onthouden, volgens kerkelijke voorschriften, van bepaalde spijzen en* inz. *slechts eenmaal daags een volle maaltijd gebruiken*); zegsw. *daar zult gij van –*, dat krijgt ge niet; **2** v. (*vastentijd*): *in de – zijn*; *de groote R.-K. – nl. 40 dagen, van Aschdag tot Paschen* (de Zondagen vallen er buiten).

Vastena'vond, m. –en (eig. *de dag of avond vóór de vasten*; bij uitbr.: *de drie dagen voor Aschwoensdag*); **–a'vondgek,** m. –ken (*gemaskerde*); **–a'vondvreugd,** v.

Vas'tenbier, o. (Z.-N. *sterk bier*); **–blok,** m. (R.-K. *offerblok voor het vastengeld*, nl. [*van de niet-vasters*]); **–brief,** m. –brieven (R.-K. *bisschoppelijke brief, bevattende o. a. de regeling der vasten, v. d. kansel af te lezen des Zondags vóór Aschwoensdag*); **–dag,** m. –en (*dag, dat men moet vasten*); **–preek*,** v. –en (*preek, eens per week in de vasten over het lijden des Heeren*); **–tijd,** m. (*de tijd der 40-daagsche vasten*); zie Vasten **2**; **–wet,** v. (R.-K. *kerkelijke wet, die de vasten regelt; gezamenlijke voorschriften omtrent de vasten*).

Vast'gespen, gespte –, h. vastgegespt (*met een gesp vastmaken*): *een riem –*; **–grijpen,** greep –, h. vastgegrepen (*stevig grijpen; stevig grijpen en vasthouden*): *een touw –*; **–hebben,** had –, h. vastgehad (*beetgepakt hebben en vasthouden*): *iems. hand –*; **–hechten,** hechtte –, h. vastgehecht: *een kabel –*; *zich – aan*; **–heid,** v. (*het vast zijn*; inz. *stevigheid*; *dichtheid*; fig. *zekerheid*).

Vast'houden, hield –, h. vastgehouden (*omvatten, omklemmen*; fig. *volharden*): *een kind –*; refl. *zich aan iets –*; muz. *een akkoord –*, d. i. niet verder aanslaan.

Vast'houder, m. –s (Z.-N. *gierigaard*).

Vasthou'dend, bn.; –er, –st (*gierig, inhalig*).

Vas'tigheid, v. –heden (1 *zekerheid*; 2 *onroerend goed*): 1 *er is geen –*; 2 *–heden veilen.*

Vast'klampen, zich, klampte z. –, h. z. vastgeklampt (*zich vastklemmen*): *z. aan een vijandelijk schip –*; *zich a. e. stroohalm* – (of: *vasthouden*); zie Stroohalm.

Vast'leggen, legde –, h. –gelegd: *een schip, hond –*; fig. *het resultaat van zijn studie – in twee dikke deelen*; **–liggen; –maken:** *een touw – aan.*

I. Vast'nestelen, nestelde –, h. vastgenesteld (*met nestels vastmaken*).

II. Vast'nestelen, zich, nestelde z. daar –, h. z. in dat dorp vastgenesteld (eig. *ergens een vast nest maken*; fig. *zich er voorgoed vestigen*); **–pluggen,** plugde –, h. vastgeplugd (*schoenzolen vastpinnen*); **–praten,** praatte –, h. vastgepraat (*met zich zelf in tegenspraak brengen, vastzetten*); inz. refl. *zich –*, met zich zelf in tegenspraak komen.

Vast'redeneeren*, redeneerde –, h. vastgeredeneerd (*door te redeneeren vastzetten*); inz. *zich –*, zich vastpraten; **–staan,** stond –, h. vastgestaan (1 eig. *stevig staan*; 2 fig. *niet wankelen, onwankelbaar zijn*): 1 *een paal, een zuil kan –*; *iem. kan – op zijn schaatsen*; 2 fig. *dit staat nu vast*; *een –staand feit*; **–stellen,** stelde –, h. vastgesteld (*bepalen, beslwiten, constateeren*): *de dag eener vergadering –*; *iets in een vergadering –*; **–zetten,** zette –, h. vastgezet (1 *zoo zetten, dat het vaststaat en zich niet kan bewegen*; 2 *in de gevangenis zetten*; 3 *door redeneeren iem. met zich zelf in tegenspraak brengen; bewerken, dat iem. niets meer weet te zeggen*): 1 *een beeld op het pedestal –*; *een zeil –*; fig. *geld op iem. –*; *een rente voor zijn vrouw –*, op haar naam doen zetten; 2 *iem. –*; 3 *hij is glad, maar we hebben hem toch –gezet.*

Vast'zitten, zat –, h. vastgezeten (1 *bevestigd of vastgehecht zitten; moeilijk van een plaats te krijgen zijn*; 2 *in de gevangenis zitten*): 1 *die spijker zit –*; *in de modder, het ijs –*; scheepst. *het schip zat – op een bank*, aan de grond; fig. *de redenaar bleef –*, kon niet verder; zegsw. *aan iets –*, niet van iets afkunnen; *daar zit meer aan vast dan je denkt*; 2 *hij zit al een jaar vast.*

I. Vat, m. (*greep*): zegsw. *niets heeft – op hem*, invloed; *– op zich geven*, zich blootstellen; *geen – op iem. kunnen krijgen*, geen reden tot aanklacht kunnen krijgen.

II. Vat, o. vaten (1 *vaatwerk*; *borden, schotels* inz. in het mv.; *ton*; 2 *vochtmaat = 3 hl*; 3 *vertakte buizen* in het lichaam v. menschen, dieren, planten, in samenst.), verkl. vaatje, o. –s: 1 *de vaten wasschen*; zie Boter-, Olie-, Zoutvat; *bier van het –*; *een heilig –, een zwak –*, mensch; zegsw. *wat in het – is, verzuurt niet*, eig. wat men goed heeft ingemaakt, bederft niet, fig. uitstel is nog geen afstel; *dat is nog niet in het –, waarin het zuren moet*, het is nog niet gereed; spreekw. *Holle vaten klinken het hardst*, weetnieten hebben het hoogste woord; *de heilige, gewijde –en*, R.-K. offerkelken enz.; *de zaak reeds in vaten en kannen* (of: *kruiken*) *hebben*, geheel in orde, bedisseld; 2 *een – olie*; 3 *de bloedvaten.*

Vat'baar, bn.; –der, –st (1 *spoedig bevangen wordende door*; 2 *ontvankelijk*; 3 *bevattelijk, geschikt*): 1 *hij is zeer – voor kou*; 2 *niet – voor verbetering*; 3 *– voor onderwijs*; **–baarheid,** v. (1 *bevattelijkheid*; 2 *geschiktheid, aanleg*): 1 *een goed redenaar schikt zich naar de – der toehoorders*; 2 *– voor abstracte studie.*

Vat'boter, v. (*ingemaakte boter*).

Vatel', François, m., hofmeester van den prins van Condé (1621–'86); hij doorstak zich (1671), toen de versche zeevisch bij een feest op Chantilly niet aankwam.
Va'ten, vaatte, h. gevaat (*in vaten doen*).
Vaticaan', o. (*paleis en residentie van den paus op de Vaticanus; de pauselijke regeering*): *Staat van de Stad van het –*, de tegenwoordige Pauselijke Staat.
Vaticaansch'*, bn. (*van, op, betreffende het Vaticaan*): *het – concilie* (1869–'70).
Vatica'nus, m., heuvel in Rome, met St.-Pieterskerk en Vaticaansch paleis.
Vat'ten, vatte, h. gevat (1 *grijpen, beetpakken*; 2 v. e. koude enz.: *opdoen, oploopen*; 3 *begrijpen*; 4 *zetten in*): 1 *iem. bij de arm –*; *dat zeil wil geen wind –*; *het anker vat niet*; *de dief is gevat*, gepakt; 2 *een koude –*; 3 *dat vat ik niet*; *vat je?* 4 *een edelsteen in goud –*; zie Gevat; nog: *vuur –*, [a]) in brand raken, [b]) in geestdrift geraken, [c]) boos worden.
Vaudevil'le, v. –s (Fr. oorspr. Vaux-de-Vire, plaats, waar in de 15de eeuw Basselin schalksche liedjes dichtte: *tooneelstukje met zang en instrumentale muziek*; *zangklucht*; *zaal, voor zulke tooneelstukjes*).
Vauxhall, v. en m. (Eng. *lusthof der 18e eeuw te Londen bij de Vauxhall-brug, verzamelplaats der beau-monde*; bij uitbr. *verlichte pleziertuin met muziek*).
Vazal', m. vazallen (Fr. vassal [Lat. vassus = dienaar]: gesch. *leenman*).
Vech'ten, vocht, h. gevochten (*strijden, kampen*): *wilde dieren –*; *twee of meer personen kunnen – om iets*; *– voor iets*; *tegen iets –*; *– als leeuwen*; zegsw. zie Bierkaai.
Vech'tenderhand, bw. (*–wijze, al vechtende*): *– werd de benting genomen*; ook: –hand'.
Vechterij', v. vechterijen (*vechtpartijtje*).
Vech'tersbaas, m. –bazen (*iemand, die e. baas is in 't vechten en het gaarne doet*).
Vecht'generaal, m. –s, –generalen (Z.-Afr. *mil. aanvoerder*); **–jas**, v. –sen (*militair, beroepssoldaat*, spott.); **–lust**, m. (*sterke neiging tot vechten*): *de – zat ons volk in 't bloed*; **–partij**, v. –en (*gevecht tusschen twee of meer personen*); **–wagen**, m. –s (*tank* 3).
Ve'da's, m. mv. (*heilige boeken der Hindoes in 't Sanskrit geschreven*): *de vier –*.
Ve'del, v. vedels, vedelen (*viool*); **Ve'delaar**, m. –s (*vioolspeler*); vero; **Ve'delen**, vedelde, h. gevedeld (*op de vedel spelen*).
Ve'der, veer*, v. vederen, veders, veeren (*vogelpluim*); zie Slag-, Staartveder; *ganze–, pauwe–*; *de schacht, de vlag van een –*; *zoo licht als een –*; zegsw. *iem. in de* (of: *achter zijn*, of: *achter de*) *veeren zitten*, hem tegenwerken, hem narijden; *elkaar in de veeren zitten*, twisten, kibbelen enz.; *hij kon geen veer van zijn mond blazen*, was zeer zwak en uitgeput; *pronken met andermans veeren*, met sieraden, kleedij of werk v. e. ander; *een – laten*, [a]) gehekeld worden, [b]) iets inboeten, eer, geld enz.; *vroeg uit de veeren*, uit bed; spreekw. *Men kent de vogels aan hun veeren*, kent de menschen aan hun kleeding en manieren; **–achtig**, bn. (*als vederen, op vederen lijkende*): *– bont, –e wolkjes*; **–bal**, m. –ballen (*pluim- of kuifbal*); **–bos**, m. –bossen (*bos van pluimen*); **–vor'mig**, bn. (*met de vorm van een veder*): *–e varens*, Lat. pteridium aquilinum; **–motten**, mv. (*zekere avondvlindertjes*; Lat. pterophoridae); **–wolken**, mv. (*hoogdrijvende vederachtige wolken*): *de vederwolken vertoonen zich als vaaiervormige strooken*.
Vedet'te, v. –n, –s (Fr. *ruiterwacht; theaterster, kopstuk*).
Ve'disch, bn.: *de –e godsdienst*, zie Veda's.
Vee, o. (1 *kuddenvee: redelooze* [*huis*]*dieren*; 2 *gespuis*): 1 *gewold –*, schapen; *het gevederde –*, pluimvee; *grof –*, koeien; *klein –*, schapen, geiten; 2 *– van Laban*, troep deugnieten.
Vee'arts, m. –artsen (*dierenarts, veterinair*).
Veeartsenij'kunde, v. (*wetenschap, die de ziekten en gebreken der huisdieren leert kennen, genezen en voorkomen*); **–school**, v. –scholen; z. Rijksveeartsenijschool.
Vee'beslag, o. (*het vee op een boerderij aanwezig of tot een boerderij behoorende*).
Vee'boer, m. –en (*veefokker*); **–boot***, v. –en ([*stoom*]*boot voor 't vervoer van vee*); **–fokker**, m. –s (*iemand, die vee fokt*).
I. Veeg, m., in bet. 2 vegen (1 *het vegen*; 2 *slag; streek*): 1 *er is een heele – aan die stoep*; 2 *in een paar vegen was de tafel schoon*; Z.-N. *een – weg hebben*, [a]) zwakzinnig, [b]) aangeschoten zijn; z. Pan **I**, 1.
II. Veeg, v. vegen (*jeeks, booze vrouw*).
III. Veeg*, bn., bw.; –er, –st (*de dood nabij, netelig, hachelijk*): *veege teekens*, slechte; *hij ligt –*, op sterven; *de zaken stonden –*.
Veeg'machine, v. –s (*machine*, [*door een paard getrokken*], *tot het schoonvegen van straten*); **–mes**, o. –sen (*mes, door leerlooiers gebruikt*); **–sel**, o. (*aanveegsel, drek, vuil*).
Vee'handel, m. (*handel in* [*rund*]*vee*); **–hoeder**, m. –s; **–keuring**, v. –en; **–koek** (*lijnkoek*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.; **–kooper***, m. –s (*veehandelaar*).
I. Veel*, v. veelen; zie Vedel.
II. Veel, telw. meer, meest: **1** bijvoeglijk: *vele menschen*; *er zijn – appels aan die boom*, een groote hoeveelheid; *wij hebben meer appels dan peren*; *hij haalde de meeste punten*; *te –*; *zeer –*; *– te –*; *hij is hier te –*, overbodig; *zoo – je wilt*; *hij heeft wat te –*, nl. gedronken; *dat heeft – van afzetterij*, lijkt op; **2** zelfst. *vele*, veel dingen; *velen*, vele menschen; *Velen zijn geroepen, weinigen uitverkoren*; *dat is niet veel zaaks*, beteekent weinig; **3** bijwoord: *– wandelen*; *ik kom er –*.
Veel'al, Veelal', bw. (*meestal, gewoonlijk*); **–belovend**, –belo'vend, bn.: *een – jongmensch*, die veel voor de toekomst belooft; **–beteekenend***, –betee'kenend, bn. (*veel uitdrukkend*): *een – zwijgen*; **–eer**, Veeleer', bw. (*liever, eerder*); **–gelieid**, bn. (*zeer bemind*): *–e ouders*; **–godendom**, –go'dendom, o. (*vereering van veel goden*): *bij de Grieken en Romeinen had men het –*; **–heid**, v. (*menigte; groot aantal*); **–hoek**, m. –en (*meetk. figuur met meer dan drie hoeken*): *het zeskant is een –*.
Veelhoe'vig, bn. (*met meer dan twee hoeven*): *de olifant, het varken is –*; **–hoe'vigen**, mv., z. Tweehoevigen, vero. naam: *nijlpaarden, olifanten, varkens zijn –*; **–hoof'dig**, bn. (*met veel hoofden*): *de –e hydra*; fig. *een –e regeering*, bestuur, door veel personen tegelijk; **–ja'rig**, bn. (*veel jaren geduurd hebbende*; *over veel jaren loopende*): *een –e ondervinding*.
Veelkleu'rig, bn. (*bont, geschakeerd*): *–e bloemen*; **–knoopigen***, v. mv. (*planten familie, waartoe o. a. de zuring behoort*; Lat. polygonaceae); **–maal** of **–maals**, bw. (*vele*

keeren, dikwijls); –**meer'**, bw. (*veeleer*); –**min'**, bw. (*veel minder, in nog mindere mate*); –**omvat'tend**, bn. (*uitgebreid, ruim, breed*): *een –e taak, een –e kennis*; –'**praatster**, m. –s (*babbelaar, snapper*); –'**praatster**, v. –s; –'**schrijver**, m. –s (*broodschrijver; oppervlakkig schrijver*); –'**schrijverij**, v.; –**snă'rig**, bn. (*hebbende veel snaren*): *de –e citer*; –**soor'tig**, bn. (*in vele soorten, velerlei*); –**stem'mig**, bn. en bw. (*drie- of meerstemmig*): *een – gezang; – zingen*.

Veels'zins, bw. (*op meer dan één wijze*); verg. Geenszins; ook: Veelszins'.

Veel'te, v. (*veelheid*); –**term**, m. –termen (alg. *uitdrukking, die meer dan twee termen bevat*); –**tijds**, –**tijds'**, bw. (*dikwijls, meestentijds*); –**vermogend**, –**vermo'gend**, bn. (*'t geen veel vermag*): *ik vraag uw –e hulp, uw –e steun*; –**vlak**, o. –vlakken (*lichaam met veel vlakken* inz. *met meer dan vier vlakken*); Zesvlak, Achtvlak, enz.; –**vlakkig**, bn. (*veel grensvlakken hebbende*): *een icosaëder is een – lichaam*; ook: Veelvlak'kig; –**voeten**, m. mv. (*duizendpooten*; Lat. julidae): *tot de – behooren de zandveelpoot, de gordelveelpoot*; –**voud**, o. –en (rekenk. *getal, waarin een ander getal deelbaar is*): *12 is een – van 4; het kleinste gemeene –*; –**voudig**, Veelvou'dig, bn. en bw.; zie Veelvuldig; –**vraat***, m. –vraten (*marterachtig roofdier*, Lat. gulo luscus; fig. *iem., die veel eet, gulzigaard*): *de – heet zoo, 't is gewis, omdat hij zeer vraatzuchtig is*; –**vul'dig**, bn. en bw. (*veel voorkomende, talrijk*); –**vul'digheid**, v. (*talrijkheid*); –**weter**, m. –s (*iem., die alles en nog wat weet*; ong.: *schijngeleerde, betweter*); –**weterij'**, v. (inz. ong.: *schijngeleerdheid*); –**wijverij'**, v. (*polygamie*); –**zijdig**, bn. en bw.; –er, –st: *een – talent; –e kennis*, die over allerlei wetenschappen loopt; – *ontwikkeld*; –**zij'digheid**, v.

Veem*, o. veemen (1 oudtijds: *een vereeniging van menschen; veemgericht*; 2 *maatschappij of vennootschap voor het opbergen van goederen in en het afleveren uit haar magazijnen*): 1 zie Veemgericht; 2 *Hoorn had zijn graankoopers–; het Blauwhoedenveem*.

Vee'markt, v. –en (*beestenmarkt*).

Veem'gericht, o. –en (gesch. *een geheime rechtbank ± 1375, eerst in Westfalen, later ook elders in Duitschland*): het – velde vonnis in zake van diefstal, roof, moord, enz.; zie Vrijgraaf, Vrijstoel.

Veen, o. venen (*aardsoort*; z. Veenstof; *turfland*): *men onderscheidt hoogveen en laagveen*; zie ald.; zegsw. *in het – ziet men op geen turfje; die in het – zit, ziet op geen turfje; 't komt op een turfje niet aan, als men in 't – is*, die overvloed heeft kan wel iets missen, de winnende hand is mild; –**achtig**, bn. (*gedeeltelijk bestaande uit veen; als veen*): *in Twente vindt men veel –e gronden*; –**baas**, m. –bazen (*veenboer*; ook: *iem., die toezicht heeft op de veenarbeid*); –**bes**, v. –bessen, Lat. vaccinum oxycoccus; –**boer**, m. –en (*iem., die een veenderij heeft; iem., die turf maakt; iem., die boert in de venen*); –**brand**, m. –en (*brand van het veen*); z. Haarrook; –**branden**, o. (*het wegbranden der bovenveenlaag, om in de asch boekweit te verbouwen*); –**damp**, m. (*haarrook*): *de – ontstaat in Mei en Juni door het afbranden der veenkorst*; –**derij'**, v. –en (*turfmakerij*); –**grond**, m. –en (*turfgrond; grond uit veenaarde*).

Veen'huizen, o. (*vroeger kolonie van de Mij. van Weldadigheid; sedert 1859 rijkswerkinrichting; strafkolonie voor bedelaars enz.*).

Veen'kolonie, v. –s, –koloniën (*dorp in de venen, meestal langs een vaart*); Drente: Hoogeveen; Friesl.: Heerenveen; in de Peel: Helenaveen; –**mol**, m. –len (*rechtvleugelig schadelijk insect*; Lat. gryllotalpa vulgaris); ook: Aardkrekel; –**rook**, m. (*veendamp*); –**stof**, v. (*een plantaardige stof*): de – van het hoogveen (z. ald.) en laagveen (z. ald.).

Vee'perk, o. –en (Z.-N. *afgesloten ruimte voor vee*).

Vee'pest, v. (*besmettelijke runderziekte*); –**kordon**, o. –s (*kring van militairen, die een streek, door veepest geteisterd, afzetten*).

I. Veer*, v. –en (1 *pluim van een vogel*; 2 *stuk metaal, dat bij drukking zijn vroegere stand weer tracht te hernemen*, inz. *metalen springveer*): 1 zie Veder; 2 *een koperen –, de – van een horloge*; z. Drijf-, Springveer.

II. Veer*, o. veren (1 *beurtvaart*; 2 *plaats aan een rivier, binnenzee enz., waar overgezet wordt*): 1 *zijn oom had het – van Breda op Rotterdam*; 2 *de pachter van het – over de Maas*; –**boot***, v. –en (*overzetboot a. h. veer*); –**dam**, m. –dammen (*dam als toegang naar een overzetveer*); –**dienst**, m. –en (*–onderneming*).

Veer'dig, bn., bw. (Z.-N. *vaardig*).

Vee'ren*, veerde, h. geveerd (*als een springveer werken; elastisch of veerkrachtig zijn*): *deze matras veert niet best*.

Vee'renbed*, o. –bedden; –**kussen***, o. –s; –**peul***, v. –en (*bed, kussen, peluw, met veeren gevuld*).

Veer'geld, o. –gelden (*geld, voor het overzetten aan het veer*); –**huis**, o. –huizen (*woning en kantoor van den veerman*); –**knecht**, m. –s (*knecht van den veerman*).

Veer'kracht, v. (1 eig. *de kracht v. e. [spiraal]veer, die bij het ophouden v. d. druk, de vorige stand weer inneemt*; 2 *wilskracht, energie*): 1 *de – van staal, elastiek enz.*; 2 *een man, een volk van weinig –*.

Veerkrach'tig, bn. en bw.; –er, –st (*hebbende veerkracht, elastisch*): *–e stoffen*, b.v. rubber; *een –e stap*; fig. *een – gestel, een – volk*, de kracht bezittende zich te herstellen na oorlog, epidemie enz.

Veer'loon, o. (*veergeld*); –**man**, m. –lieden, –lui (*overzetman, pachter v. e. veer*; ook: *veerschip*).

Veer'plank, v. –en (*gymnastiekvoorwerp bij springoefeningen*, gemaakt o. a. met stalen veeren of van veerkrachtig hout).

Veer'pont, v. –en (*pont als overzetmiddel aan een veer*); –**schip**, o. –schepen; –**schipper**, m. –s (*veerman*); –**schuit**, v. –en.

Veers, v. –en (Z.-N. *vaars*).

Veer'tien (*tien en vier*), **1** bep. telw. (bijvoeglijk) *de vacantie duurt – dagen*; (zelfstandig) *tien en vier is –*; *met (ons, z'n) veertienen*; **2** zn. v. –en: *schrijf–*; **3** (onbuigbaar) rangtelw.: *hoofdstuk –*; –**daagsch***, bn. (1 *om de veertien dagen*; 2 *gedurende 14 dagen*): 1 *een – tijdschrift*; 2 *een –e reis*; –**de** (*breuk-, ranggetal*), bijvoeglijk: *Lodewijk de –*; zelfstandig: *hij is de – van zijn klas; het –*, nl. deel; –**derhande**, –**lei**, soortgetal: *– gebakjes*; ook: –derhan'de, –lei'; –**honderd**, telw.: *een jaarwedde van – gulden*; –**ja'rig**, bn. (*14 jaar* 1 *oud*, 2 *durende*): 1 *een – meisje*; 2 *een – verblijf in W.-I.*; –**maal**, bn., bw.

(*14 keer*); **–voud,** o. –en: *28 is een – van 2*; **–vou'dig,** bn., bw.

Veer'tig (*4 maal tien*), **1** bep. telw. (bijvoeglijk) *zijn vader is – jaar, hier is – gulden; hij is in de –*, nl. jaren; (zelfstandig) *we waren met –en; de Raad van – in Venetië*; **2** zn. v. –en: *de – is slecht geschreven*; **3** rangtelw.: *bladzijde –*; l. *feertig*, evenals *vijftig, zestig, zeventig*; van 41–50 is de v = v; **–daagsch*,** bn.: *de –e vasten*; z. Vasten; **–er*,** m. –s (*iem. van veertig jaar*; ook: *vijn van die ouderdom, schip met veertig stukken*); **–erhande, –lei,** soortgetal: *– rozen*; ook: –erhan'de, –lei'; **–ja'rig,** bn. (*40 jaar* 1 *oud*, 2 *durende*): 1 *een – man*; 2 *een –e oorlog*; **–maal,** bn. en bw. (*40 keer of werf*); **–ponder,** m. –s (*gewicht, kogel van 40 pond*); **–ste,** bn. (*breuk-, ranggetal*): *leer het – hoofdstuk, het – jaar der eeuw*; (zelfstandig) *de – wordt niet meer toegelaten*; *het –*, nl. deel; **–tal,** o. –len: *een – leerlingen*, ongeveer veertig; **–u'rengebed,** o. (*R.-K. aanbidding van het Allerheiligste gedurende 40 uren*): het – duurt thans meestal 3 dagen, daar het 's nachts onderbroken wordt; **–voud,** o. –en (*veertigmaal een zekere eenheid of hoeveelheid*): *200 is een – van 5*; **–vou'dig,** bn., bw.: *–e oogst.*

Vee'stal, m. –len (*stal voor vee, runder- of koestal*); **–stapel,** m. (*het in eenig land, eenige kolonie aanwezige vee samen*).

Vee'te*, v. –n (*haat, wrok; vijandschap*): *oude –n zijn vergeten.*

Vee'teelt, v. (*veefokkerij*); **–consulent,** m. –en; **–tentoonstelling,** v. –en (nl. *van* [*rund*]*vee*); **–voeder,** o.: *lijnkoeken als –*; **–ziekte,** v. –n; zie o. a. Miltvuur.

Ve'ga, v. –'s (Sp. *kunstmatig bevloeide vlakte*).

Ve'gen, veegde, h. geveegd (*schoonvegen of reinigen met bezem of stoffer*): *een kamer –, een stoep –*; z. Bezem, Mantel, Mouw.

Ve'ger*, m. –s (*bezem*; ook: *persoon, die veegt*).

Vegeta'riër, m. –riërs (eig. *planteneter; iem., die zich onthoudt van voedsel, dat door het dooden v. dieren is verkregen*). (g = g).

Vegeta'riërsbond, m. –en (*vereeniging v. vegetariërs, opgericht in 1894, Den Haag*).

Vegeta'risch, bn. (*plantaardig, de vegetariërs betreffende*): *e. – restaurant.* (g = g).

Vegeta'tie, v. –s (Fr. [Lat. vegetatio]: 1 *plantengroei, -leven*; 2 geneesk. *woekering*): 1 *een rijke –*; 2 *adenoïde –s.* (g = zj).

Vegetatie've voort'planting, v., nl. ongeslachtelijke b.v. door knollen, stekken.

Vegeteeren* (Fr. végéter [Lat. vegere]: *e. plantenleven leiden*; fig. *een treurig, kwijnend bestaan zonder afwisseling leiden*). (g = g).

Vehement', bn.; –er, –st (Fr. [Lat. vehemens]: *onstuimig, woest*). (ment = ment).

Vehi'kel, o. –s (Fr. véhicle [Lat. vehiculum]: *vervoermiddel, voertuig*, eenigszins ironisch; geneesk. *hulpmiddel om leelijk smakende medicijnen in te nemen*).

Vei, bn. (Z.-N. *zeer vruchtbaar, welig; voedzaam, vet*): *–e grond, – gras; –e boter.*

I. Veil, o. (*klimop, klimmerplant*).

II. Veil, bn.; –er, –st (*te koop*): *hij is voor alles –*, om te koopen; zegsw. *zijn leven – hebben voor iets*, willen opofferen; **–condities,** v. mv. (*koopvoorwaarden*); **–dag,** m. –dagen (*verkoopdag*); **–en,** veilde, h. geveild (*in 't openbaar te koop bieden of verkoopen*); **–heid,** v. (*het omkoopbaar-zijn*): *de – der rechters.*

Vei'lig, bn., bw.; –er, –st (*vrij van gevaar*): *iets op een –e plaats brengen*, waar het goed bewaard is; *– voor; de –ste partij kiezen*, zekerste; *iets in –e haven brengen*, fig. b.v. een wet; *zich – gevoelen*, buiten gevaar; *je kunt dat – doen*, gerust; **–en,** –de, h. geveiligd (*beveiligen, beschutten, beschermen*); refl. *zich – voor gevaar*; **–heid,** v. (*het veilig zijn*): *iets in – brengen*, zekerheid; *de algemeene, openbare –*; z. In- en Uitwendig.

Vei'ligheidsdienst, m. (*dienst om de veiligheid v. e. land, een stad enz. te verzekeren*; inz. *afdeeling van de politiedienst*); **–halve, –hal've,** bw. (*voor de zekerheid, veiligheid*): *zijn geld – in een safe doen*; **–klep,** v. –pen (*inrichting a. e. stoomketel tot het doen ontsnappen van stoom bij te groote spanning*); **–lamp,** v. –en; zie Daviaan; **–maatregel,** m. –en (*maatregel in 't belang der openbare veiligheid*); **–speld,** v. –en (*speld, wier punt wordt vastgezet in dopje of haakje, zoodat men er zich niet aan prikt en ze niet loslaat enz.*); z. Sluitspeld; **–wet,** v. (*wet tot bevordering der veiligheid bij het verblijf in fabrieken enz.*).

Vei'ling, v. –en (*openbare verkoop*): *een gerechtelijke – van huizen*; z. Executoriaal; *in – brengen; de –en der Nederlandsche Handelmaatschappij* (N. H. M.); *kunst–.*

Vei'ne, v. (Fr. *ader*; *geluk* inz. *in het spel*): *– hebben; en – zijn*, geluk hebben.

Vein'zaard, m. –s (*valschaard, huichelaar*).

Vein'zen, veinsde, h. geveinsd (*huichelen*): *deelneming –*, valschelijk doen blijken; *– niet te hooren; geveinsde vriendschap*; **–zer,** m. –s (*iemand, die veinst*); **–zerij',** v. –en (*huichelarij*): *haar lieftalligheid is louter –.*

Vei'te, v. (Z.-N. *vruchtbaarheid, weligheid*).

Vel, o. vellen (1 *huid van een menschelijk of dierlijk lichaam*; 2 *blad papier*; 3 *vlies*; 4 minacht. *vrouwspersoon*; 5 *lap, vod*); verkl. velletje, o. –s: 1 *een blank –*; *het – van een haas*; zegsw. *iem. het – over de ooren halen*, afzetten; *uit zijn – springen*, barsten van woede, nijd enz., zeer boos zijn; *in geen goed – steken*, niet door en door gezond zijn; *– over –*, mager; *ik zou niet in zijn – willen steken*, in zijn plaats willen zijn; 2 *een – telt zestien bladzijden, een boek papier is 24 (25) –*; 3 *er dreef een dik – op mijn chocolade*; 4 *dat oude – daar!* 5 *de handschoenen hingen in vellen aan zijn vingers.*

Veld* 1 o. –en (1 *open land, buiten stad of dorp*; 2 *akker*; 3 *slagveld*; 4 inz. in samenst.: *vlakte*; 5 *begrensd vlak*; 6 v. e. kijker: *gedeelte, dat men kan waarnemen*; 7 van wetenschappen: *gebied, terrein; afdeeling*; 8 wap.: *grond*): 1 *het open, het vrije –*; 2 *–en en weiden; koren–*; *de te velde staande gewassen*; 3 *het leger trekt te –e*, gaat den vijand te gemoet; *op 't – van eer vallen*, sneuvelen; zegsw. *het – moeten ruimen*, de slag verliezen, vluchten; *– winnen*, fig. voortgang maken; *het – behouden*, zich staande houden, niet teruggeslagen worden; *de te velde staande troepen*; zegsw. *uit het – geslagen*, ontmoedigd, onthutst; 4 *ijs–, kogel–, pekel–*; 5 *de –en van een schaakbord*; 6 *het – van een kijker; gezichts–; magnetisch –*, ruimte, waarbinnen zich de magnetische werking doet gevoelen; 7 *een niet ontgonnen – van studie*; 8 *een roode leeuw op een gouden –*; **2** v. (af-

korting van *Veldartillerie*): *hij dient bij de* –; **–afsluiting,** v. –en; Z.-N. *huis- of* –*en*, binnen of buiten de bebouwde kom van de gemeente; **–arbeid,** m. (*het werk van den landbouwer*); **–artillerie,** v. ([*grof*] *geschut te velde*; *de bedienende militairen*); **–baan,** v. –banen (Z.-N. *weg door het veld*); **–banier,** v. –en; **–batterij,** v. –en (*batterij van veldgeschut*); **–bed,** o. –bedden (*legerbed*); **–bloem,** v. –en (*in 't wild groeiende bloem*); **–bouquet,** m. en o. –ten (*ruiker v. veldbloemen*); **–dienst,** m. (*dienst te velde*): *landmeter voor de* –; **–(e)ling,** m. en v. –en (lit. t. *landman*): *de – kreet bij leege schuren*; **–duif,** v. –duiven (Z.-N. *rotsduif*); **–flesch*,** v. –flesschen (*matten flesch met bekertje als sluiting*).

Veld'fluit, v. –en (*herdersfluit*); **–gewas,** o., (soorten) –sen (*de veldvruchten*); **–haas,** m. –hazen (*haas, op het bouwland levende*); verg. Heihaas; **–haver,** v. (*wilde haver, havergras*; Lat. avena elatior); **–heer*,** m. –en (*opperbevelhebber v. e. leger*); **–heersstaf,** m. –staven (*teeken van de waardigheid als veldheer*); **–hoen,** o. –hoenders (*patrijs*); **–hospitaal,** o. –talen (*ambulance*); **–keuken,** v. –s ([*verplaatsbare*] *keuken te velde*); **–kijker,** m. –s (*verrekijker*); **–latuw,** v. (*veldsla*).

Veld'lazaret, o. –ten (*veldhospitaal*); **–leeuwerik,** m. –en; z. Akkerleeuwerik; **–loop,** m. (sportterm); **–maarschalk,** m. –en (*opperbevelhebber*; ook: *eeretitel*); **–misdrijf,** o. (Z.-N. *misdrijf tegen de wetten op de velden*); **–muis,** v. –muizen, Lat. microtus arvalis; **–muts,** v. –en (*politiemuts*); **–nimf,** v. –en (myth. *nimf der velden*); **–oorlog,** m. –oorlogen (*oorlog te velde: bewegingsoorlog, positie-oorlog*); verg. Vestingoorlog; **–oven,** m. –s (*steenbakkerij in 't open veld*); **–overste,** m. –n (*krijgsoverste*).

Veld'post, v. (*brievenpost voor het leger te velde*); **–postdienst,** m. (*dienst of werk der veldpost*); **–prediker,** m. –s (*predikant te velde*); verg. Aalmoezenier; **–ranonkel,** v. –s (*boterbloem*); **–rat** of **–rot,** v. –ten (*hamster*); **–salade,** v. (*een groentegewas*); **–schalmei,** v. –en (*veldfluit*); **–slag,** m. –en (*groot gevecht van twee legers in het open veld*): *een – leveren*; **–slede,** v. –sleden (*slede bij de veldarbeid*): *een boer, die egge of ploeg op de – huiswaarts sleepte*; **–spaat,** o. (*delfstof, met kwarts en glimmer, bestanddeel van graniet*); **–stoel,** m. –en (*vouwstoeltje*): *de schilder vouwde zijn – dicht*; **–teeken*,** o. –s (*vaandel, banier*); **–telegraaf,** v. –grafen (mil. *telegraaf, die op 't oorlogsveld dient*); **–tent,** v. –en (*soldatentent in het kamp*).

Veld'tocht, m. –en (mil. *krijgstocht, krijgsverrichting, expeditie*): *de – van '30 meegemaakt hebben*; **–tros,** m. –sen (*oorlogsbagage, legertros*); **–uil,** m. –en (*nachtvogel, verdelger van muizen*; Lat. asio f. flameus); **–viooltje,** o. –s (*het driekleurige viooltje: pensée*); **–vrucht,** v. –en (*veldgewas*, als *aardappels, koolen, knollen enz.*); **–wacht,** v. (mil. *de wacht, die te velde wordt uitgezet, politie in dienst van staat of gemeente*); **–wachter,** m. –s (*beambte der rijks- of gemeenteveldwacht*).

Veld'zicht, o. (*rijksopvoedingsgesticht voor jongens te Avereest bij Dedemsvaart*; *naam van herbergen en buitenplaatsen*).

Ve'leda, v., profetes, die de Batavieren bezielde tijdens de oorlog van Claudius Civilis tegen Rome; ook, Vel'leda.

Ve'len (*dulden, verdragen, uitstaan*, in de onbep. wijs): ik kan hem, dit, dat niet –.

Ve'lerhande, bn. (*van of in vele soorten*): – *kooplui, wapenen v.* – *aard*; ook: –han'de.

Ve'lerlei, bn. (*veelsoortig, veelvuldig*): – *ervaring hebben opgedaan*; ook: –lei'.

Velg, v. velgen (*de buitenrand v. e. rad of wiel*; rijwiel: *rand, waarom de band zit*): *de breede –en der N.-Br. karren*; bij den wagenmaker heet ieder der (gewoonlijk 7) stukken van de houten omtrek v. h. wiel ook **velg.**

Velg'rem, v. –men (*rem op de velg*).

Velijn', o. (Fr. velin: *fijn, glad gesatineerd papier*; *fijn perkament*); **–papier,** o.

Vel'len, velde, h. geveld (factitief van *vallen*: 1 *doen vallen*; 2 *dooden*; 3 *uitspreken*; 4 *horizontaal richten*): 1 *boomen* –, omhouwen; 2 *menschen* –; 3 *een oordeel – over*; *een vonnis* –; 4 *het geweer* –; *met gevelde bajonet.*

Vel'lenploter, m. –ploters (*looiersknecht, die de wol van de vachten scheert*; Z.-N. *handelaar in vellen*); zie Ploten.

Vel'lig, bn.; –er, –st (*vliesachtig, huidachtig*).

Ve'lo, v. –'s (afkorting van *vélocipède*).

Vélocipè'de, v. –s (Fr. *rijwiel, fiets*); vero.

Velocipedist', m. –en (Fr. *fietser*).

Velodro'me, –droom, o. –s (Fr. vélodrome; sport. *overdekte baan voor wielrijders*; *wielrijschool*).

Velours', o. (Fr. *fluweel*); lees *veloer'*.

Vel'te, v. –n (Z.-N. *veldduif*).

Ve'lum, o. (Ned.) –s; (Lat.) ve'la (Lat. *zeildak*; *voorhang*; R.-K. *kelkkleedje*; nat. hist. *voortbewegingsorgaan van kwallen*).

Ve'luwe, v. (*N.-W. deel v. Gelderland*): *de Neder–*, in 't W.; *de Over–*, in 't O.

Velvet, o. (Eng. [Lat. villutris = harig, It. velluto = zijde]: *fluweel*); als bn. z. Alpaca.

Velveteen, o. (Eng. *katoenfluweel*).

Ven, v. vennen (*klein meer met helder water* [*in een heide*]): *de –nen in N.-Br.*

Venaliteit', v. (Fr. [venalitas]: *veilheid*).

Venato'risch, bn. (Lat. venator = jager: *de jacht betreffende*): *–e gissingen.*

Ven'del, o. –s, –en (*vaandel, troepenafdeeling, onder één vaandel staande*), vero.; Z.-N. *het vliegende* –, hemd, hemdslip; **–en,** vendelde, h. gevendeld (Z.-N. *zwaaien als een vaandel*; *zwieren*; ook fig.); **–zwaaien,** o. (*vaandelspel*).

Vendémiai're, m. (Fr.-Lat. vendemia = wijnoogst: Fr. revol. *1e maand of Wijnmaand, van 23 September tot 21 October*).

Vendet'ta, v. (It. *bloedwraak*).

Vendi'ta, v. –'s (It. *verkoop*[*plaats*], *markt*).

Vendu'houder, m. –s (*iem., die openbaar verkoopingen houdt*); **–huis,** o. –zen (*openbaar verkoophuis*); **–meester,** m. –s (O.-I. *gouvernementsambtenaar, onder wiens toezicht de vendutie plaats heeft*); **–tie,** v. –ties (*verkoop*; *veiling*; O.-I. *openbare verkoop van meubelen enz.* b.v. *bij vertrek v. e. ambtenaar uit O.-I.*): *de –s afloopen.* (t = s).

Venera'bel, bn.; –er, –st (Fr. vénérable, [Lat. venerabilis]: *eerbiedwaardig*).

Venera'tie, v. (Fr. [Lat. veneratio]: *vereering, eerbied, ontzag*): *met diepe – buigen.*

Venetiaan', m. –anen (*bewoner v. Venetië*).

Venetiaansch'*, bn. ([*als*] *uit, in, van, eigen aan, betrekking hebbende op Venetië*): – *glas.*

Veneur', m. –s (Fr. *jager en leider der jachthonden*): *grand-veneur*, de hoofdleider.

Venezolaansch'*, bn. ([*als*] *in, van, uit, eigen aan, betreffende Venezuela*): *–e gom.*
Ve'nia, v. (Lat. *verlof*); zegsw. Lat. *sit – ver'bo,* met verlof gezegd; (rechtst.) Lat. *– aeta'tis,* meerderjarigverklaring.
Ve'ni Crea'tor Spi'ritus (Lat. *Kom, Schepper, H. Geest,* begin v. e. kerkzang).
Venijn', o. (Fr. venin [Lat. venenum]: *vergif, smetstof*; fig. *laster*): *zijn – uitstorten.*
Venij'nig, bn. en bw.; –er, –st (1 *vergiftig*; 2 *boos, bits*; *lasterend*): 1 *de schorpioen is een – dier*; 2 *–e tongen*; *– kijken*; **–heid,** v.
Ve'ni, vi'di, vi'ci, Lat. gesch. *Ik kwam, zag, overwon*; bericht van Julius Caesar aan de Senaat, om zijn snelle overwinning op Phar'naces, koning van Pontus, te typeeren (47 v. C.). (c = ts).
Venizoen', o. (Fr. venaison [Lat. venatio = jacht]: *allerlei wildbraad*).
Ven'kel, v. (*schermbloemige plant met specerijachtig zaad*; Lat. foeniculum capillaceum); **–olie,** v. (*olie uit venkelzaden*); **–water,** o. (*aftreksel van venkelzaden als verwarmend geneesmiddel*); **–zaad,** o. –zaden.
Vennoot'*, m. vennooten (*lid van een vennootschap*; *compagnon*): *stille –*; *beheerend –*; *werkend –*; **–schap,** v. –schappen (*vereeniging van twee of meer personen, die voor gezamenlijke rekening handel drijven*): *een – onder Firma* (z. ald.); *een naamlooze –*, het bedrijfskapitaal bestaat uit aandeelen, welker houders slechts tot het door hen gestorte bedrag aansprakelijk zijn; *een – aangaan met*; *in –*; zie Maatschappij.
Ven'ster, o. –s, –en (1 *raam met een glasruit, glasraam*; 2 *het glas alleen*; 3 *de opening, zonder het glasraam*): 1 *een dak–, kelder–, toren–*; 2 *de regen kletterde tegen het venster*; 3 *uit het –werpen*; *aan* (of: *voor*) *het – zitten, uit het – liggen*; z. Hennepen; **–bank,** v. –en (*bank of lijst onder een kamervenster*); **–blind,** o. –en ([*vouwbaar*] *buiten* of *binnenblind*); **–enveloppe,** v. –n (*briefomslag met gedeeltelijk doorschijnend voorvlak voor het binnenadres*); **–glas,** o. –glazen (*vensterruit*; *glas voor vensterruiten, ruitvormig glas van onderscheiden dikte*); **–hor,** v. –horren; **–raam,** o. –ramen; **–ruit,** v. –en.
Vent, m. –en (*kerel, man*; aanspreking: *manlief, echtgenoot*): *een flinke, gladde –*; *hij is een goeie –*; *het is een rare –*; *hij is geen kwaaie –*; *wat een –!* gmz.; **–je,** o. –s (*knaapje, jongetje,* ook als aanspreking): *lief –*; *dan ben je het –*, het heertje.
Ven'ta, v. –'s (Sp. *landherberg*, eig. verkoophuis van Lat. vendere = verkoopen).
Ven'te, v. –n (Z.-N. gew. *openbare verkooping*; *wat te koop wordt geboden*).
Ven'ten, ventte, h. gevent (*langs de huizen te koop aanbieden*): *met garen en band –*; **–er,** m. –s (*marskramer*); **–ster,** v. –s.
I. Ven'ti, m. mv. o.-Rom. myth. de winden nl. Bo'reas (N.-wind), Eu'rus (O.-wind), No'tus (Z.-wind) en Zephy'rus (W.-wind).
II. Venti . . ., van Lat. ven'tus = wind.
Ventiel', o. en m. –tielen (*lucht-, wind- of gasklep*): *het – v. e. rijwiel*; **–klep,** v. –pen (*klep in een ventiel,* inz. *bij e. luchtballon, om gas uit te laten*); **–slang,** v. –en (*rubberbuisje tot afsluiting v. e. ventiel*).
Ventila'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. ventilatio]: *luchtverversching*; *breedvoerige bespreking van het voor en tegen eener zaak in het openbaar,* inz. *in de pers*).
Ventila'tor, m. (Lat.) –to'res; (Ned.) –s, –to'ren (Lat. *luchtververschingstoestel*).
Ventileeren* (Fr. [Lat. ventilare]: *de lucht ververschen*; *het voor en tegen eener zaak breedvoerig in het openbaar bespreken*).
Vent'jagen, o. (*rondventen, te koop loopen met iets*); **–jager,** m. –s (*marskramer*).
Ven'tjelief, o. (vleinaam: *lieve jongen, man*).
Vento'se, m. (Fr. revol. *6e maand, Windmaand, 19 Februari tot 20 Maart*).
Ven'tre à ter're (Fr. eig. *met de buik op de grond*: *in vliegende vaart*): *–– rijden.*
Ventriloquist', m. –en (Fr. [Lat. venter = buik + loqui = spreken]: *buikspreker*). (qu = k).
Ve'nus, v. **1** myth. godin der schoonheid en der liefde, Gr. Aphrodi'te; **2** een binnenplaneet; **–haar,** o. (*varen*; Lat. adiantum capillus veneris; ook: *een soort van tabak*); **–schelp,** v. –en (Lat. veneraceae: *schelpenfamilie, rijk aan soorten, sommige met fraaie kleuren*); **–slak,** v. –slakken (*slak der Venusschelp*); **–spiegel,** m. –s (*tot de klokjesachtigen behoorende plant*; Lat. specularia).
Ver, ver're, bn. en bw.; verder, verst (*afgelegen, verwijderd*): *in een ver land,* op groote afstand van ons gelegen; *dat is nog (heel) ver*; *zoo ver van hier*; *in het verre W.*; *in de verre toekomst*; *spreek niet verder,* voort; *wie van die leerlingen is het verst gevorderd,* meest? *heinde en ver,* dichtbij en **veraf,** overal; fig. *een –re neef,* niet naverwant; *de verdere regeling van zaken,* nadere, nog komende; *ver over de zestig,* diep in de zestig; *dat is ver gezocht,* met de haren er bij gesleept; *dat gaat te ver,* de perken te buiten; *het ver (in de wereld) brengen,* goed vooruitkomen; *het is ver met hem gekomen,* hij is diep gezonken; *hij is verre van rijk,* allesbehalve; *hij staat ver beneden, boven mij,* veel; *op verre na niet*; *van verre,* verweg.
Veraan'genamen, –aangenaamde, h. veraangenaamd (*aangenaam maken*): *het leven zijner ouders –*; refl. *zich het leven –*; **–aanschou'welijken,** –aanschouwelijkte, h. veraanschouwelijkt (*aanschouwelijk voorstellen*): *zijn onderwijs door platen –*; **–accijn'zen,** –accijnsde, h. veraccijnsd (*met accijns bezwaren*; *de accijns betalen*); **–ach'telijk,** bn. en bw. (*laag, verachting opwekkend*; *met verachting*): *een –e vent*; *een –e blik*; **–ach'telijkheid,** v.; **–ach'teloozen***, –achteloosde, h. verachteloosd (*verwaarloozen*; *niet in acht nemen*): *zijn gezondheid –*; **–ach'ten,** –achtte, h. veracht (*met minachting bejegenen,* sterker dan *minachten*): *het gevaar –*; **–ach'ter,** m. –s (*iem., die veracht*).
Verach'ting, v. (*minachting,* maar sterker): *aan de – prijsgeven.*
Verach'teren, –achterde, i. verachterd (*in verval raken, steeds in waarde of gehalte verminderen*): *zijn zaken – jaar op jaar*; **–ach'tering,** v. –en (*verval*).
Vera'demen, –ademde, h. verademd (*weder adem scheppen*; *tot kalmte komen*); **–a'deming,** v. (*het verademen*; fig. *verlichting, verkwikking*): *dat geeft –*; *tot – komen.*
Ver'af, bw. (*op groote afstand*); ook: Veraf'.
Ver'afgelegen, bn. (*op groote afstand gelegen*): *een – kasteel*; ook: –af'gelegen.
Veraf'goden, –afgoodde, h. verafgood (*met afgodische eerbied of liefde vereeren*): *een*

meester –, een kunstenaar –; **–af'schuwen,** –afschuwde, h. verafschuwd (*diep of in hooge mate verachten*): *de leugen –.*

Verameri'kaan'schen*; verg. Verengelschen enz.; ook: Verameri'kaniseeren.

Veran'da, v. –'s (Eng.-Indisch woord: *uitgebouwde, open of met glas gesloten ruimte voor of achter een woning, galerij aan een voorhal of huis enz.*).

Veran'deren, –anderde, h. (1), i. (2) veranderd (1 *wijzigen; anders maken;* 2 *anders worden*): 1 *een kleedingstuk –; dit verandert de zaak;* 2 *het weer gaat –; van meening, partij –,* wisselen; *hij is (niet) veel, erg veranderd;* (rechtst.) *een straf –,* in een andere omzetten; **–an'dering,** v. –en (*het veranderen; wijziging, wisseling*): *– van weer; – ondergaan; – in iets brengen; voor de –; –en aanbrengen; – van spijs; alle – is geen verbetering;* **–an'derlijk,** bn. (*onbestendig, wispelturig*): *een – humeur; de fortuin is –;* **–heid,** v.

Veran'keren, –ankerde, h. verankerd (*met ankers vastleggen; met muurankers bevestigen*): *een boei –; de balken in de muur –.*

Verantwoor'delijk, bn.; –er, –st (*ter verantwoording kunnende geroepen worden*): *een – ambtenaar; – zijn voor; – stellen voor;* **–heid,** v.: *de – op zich nemen.*

Verant'woorden, –antwoordde, h. verantwoord (*rekenschap geven van, rechtvaardigen*): *gelden –; dat kan ik voor iedereen –; ik ben aldus verantwoord; veel te – hebben,* [a] veel op z'n kerfstok hebben, [b] groote verplichting op zich hebben; *de dijken hadden het zwaar, hard te –,* verkeerden in groot gevaar; refl. *zich –,* zich rechtvaardigen.

Verant'woording*, v. –en: *iemand ter – roepen,* zoodat hij zich moet verantwoorden (bij zijn superieuren); *iets voor zijn – nemen,* zoodat men er verantwoordelijk voor is; *rekening en – doen van zijn beheer,* toelichting en rekenschap geven van eenig (geldelijk) beheer; *op eigen –.*

Verar'men, –armde, h. (1), i. (2) verarmd (*arm 1 maken, doen worden,* 2 *worden*): 1 *de oorlog verarmt de volken; schulden betalen verarmt niet;* 2 *deze familie gaat –;* **–ing,** v.

Verar'moed, bn., bw. (Z.-N. *armoedig, haveloos*): *er – uitzien.*

Veras'schen*, veraschte, h. verascht (*een lijk verbranden*); **–as'sching*,** v. –en (*lijkverbranding, crematie*): *de – heeft plaats te 3 u.*

Verassureeren*; zie Assureeren.

Verbaal', Fr. verbal, **1** bn. (1 *woordelijk, mondeling;* 2 spraakk. *werkwoordelijk*): 1 *een verbale injurie,* openlijke beleediging met beschimpende woorden; 2 *een – adjectief,* b.v. *zittend* in: *een zittend leven; een – substantief,* b.v. *het zingen, het gezang;* 2 o. –balen (*procesverbaal*): (*een*) *– opmaken.*

Ver'ba vo'lant; zie Scrip'ta.

Verbaasd', bn.; –er, of meer –, meest – (*erg verwonderd*): *– staan over;* **–heid,** v. (*verwondering*): *van zijn – bekomen.*

Verbab'belen, –babbelde, h. verbabbeld (*met babbelen doorbrengen*): *haar tijd –;* refl. *zich –,* zijn mond voorbijpraten.

Verbalisant', m.; –en (Fr. *dienaar der politie, die een proces-verbaal opmaakt*); **–seeren*** (Fr. *iem. bekeuren, een verbaal opmaken*).

Verband', o. –en (1 *verbinding, verbintenis;* 2 *verbinding; samenhang;* 3 *zwachteling, omwinding*): 1 *goederen, die onder hypothecair – liggen,* bezwaard met hypotheek; *onder – als naar rechten,* d. i. zooals wet en recht het bepalen; 2 *het – bij het metselen is niet gemakkelijk te houden; er is geen – in dat opstel;* zinnen in causaal –, b.v. door *want* of *omdat* verbonden; *in – tot* (of: *met*), in betrekking; *in – brengen met; in (geen) – staan met; in – hiermee;* 3 *zijn gebroken arm is in het –; een – van gips;* **–kist,** v. –en (*kist met verbandmaterieel*); **–leer,** v. (*theorie, die leert hoe men verbanden aanlegt*); **–linnen,** o.; **–materieel,** o. (*alle materiaal, dat als verband kan dienen*); **–middelen,** o. mv.; **–stof,** v. –stoffen (*weefsel, als verband kunnende dienen*); **–wagen,** m. –s (mil. *wagen met verbandmiddelen*); **–watten,** mv.

Verban'nen, –bande, h. verbannen (1 *in ballingschap zenden of doen gaan;* 2 fig. *uit zijn gedachten, gemoed verdrijven*): 1 *Themistocles werd uit Athene –,* 470 v. C.; *Napoleon werd naar St.-Helena –,* 1815; 2 *zorg of vrees –;* **–ban'ning,** v. –en (*het verbannen; ballingschap*); **–ban'ningsoord,** o. –en (*oord, gebied, waarheen misdadigers enz. verbannen worden*): *Siberië, –!*

Verbas'teren, verbasterde, i. verbasterd (*ontaarden*): *zeden –;* Z.-N. van dieren en planten: Verbasterdeeren; **–ing,** v. –en (*ontaarding*): *– der zeden.*

Ver'ba va'lent u'su (Lat. *De woorden hebben die beteekenis, welke het gebruik er aan hecht*).

Verba'zen, –baasde, h. verbaasd (*in groote verwondering brengen*): *de goochelaar verbaasde de toeschouwers; dat verbaast me van hem; het verbaast me, dat;* refl. *zich –,* zich verwonderen: *zich over de uitslag –;* **–ba'zend 1** bn.; –er, –st (*verwonderlijk*): *een –e drukte;* **2** bw. (*buitengewoon*): *– rijk,* ongemeen; **3** tw.: *–, wat een gewoel!* **–ba'zing,** v. (*groote verwondering*): *tot mijn niet geringe –; in – brengen; één en al –! vol –.*

Verbed'den, –bedde, h. verbed (*op, in een ander bed leggen*): *een zieke –.*

Verbeel'den, –beeldde, h. verbeeld (*in beeltenis brengen, voorstellen*): *dit verbeeldt de brand van Leuven; dat moet kunst –!* refl. *ik kan mij – hoe droef hij was,* voor de geest stellen; *gij hebt u dat verbeeld,* het bestaat enkel in uw verbeelding; *zich veel –,* verwaand zijn; *verbeeld je maar niets! verbeeld je, ik naar Parijs,* stel je voor!

Verbeel'ding, v. (*het verbeelden;* inz. 1 *verbeeldingskracht, phantasie: kracht van de ziel, om zich een beeld te scheppen;* 2 *inbeelding, verwaandheid*): 1 *een sterke, rijke – hebben; dat bestaat enkel in de –,* is niet reëel; zegsw. *de – is erger dan de derdendaagsche koorts,* [a] een ingebeelde kwaal is vaak erger dan een werkelijke, [b] men heeft vaak meer last van dingen, die men zich verbeeldt, dan van werkelijke hinder; 2 *wat een –! hij heeft veel – (van zich zelf).*

Verbeel'dingskracht, v. (*vermogen der ziel om zich iets voor de geest te stellen*): *de scheppende – van dichters,* om een wereld van beelden te phantaseeren.

Verbee'nen*, –beende, i. verbeend (*tot been worden*): *kraakbeen kan –.*

Verbees'telijken, refl. z. –; verbeestelijkte z., h. z. verbeestelijkt (*verdierlijken*).

Verbei', o. (Z.-N. gew. *afwachting*): *tot, voor een –,* voorloopig.

Verbei'den, –beidde, h. verbeid (*wachten,*

afwachten, verwachten); –**bei'der,** m. –s (geschied. *iem., die als vermoedelijk opvolger reeds de regeering voert*): *Willem van Henegouwen, de* – (1345).

Verbe'na, v. verbena's (plantk. *tuinbloem, ook in 't wild groeiend; ijzerkruid*).

Verber'gen, –borg, h. verborgen (*aan het gezicht onttrekken*): *zijn geld* –, wegstoppen; fig. *zijn droefheid* –, niet laten merken; *iets* – *voor*, geheimhouden; refl. *konijnen* – *zich in hun holen; zich achter een ander* –; –**be'ten,** bn. (volt. deelw. van *verbijten*): *zijn gelaat teekende* – *woede*, ingehouden; – *wrok*, verkropte; –**be'terblad,** o. –en (boekdr. *bladzijde met de errata, de bij de correctie over het hoofd geziene fouten*); –**be'teren,** –beterde, h. (1), i. (2) verbeterd (*beter* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *de fout met roode inkt* –; *zijn leven* –; *een tekst, een akte* –; *dat zul jij niet kunnen* –; 2 *de toestand verbeterde*; refl. een beter leven gaan leiden: *hij beloofde zich te* –.

Verbe'terhuis, o. –huizen (Z.-N. *voor de in crimineele zaken tot hechtenis veroordeelden*).

Verbe'tering, v., in bet. 2 –en (1 *het verbeteren*; 2 *herstel van een fout, een gebrek; de herstelde fout enz.*): 1 *voor geen* – *meer vatbaar*; 2 *een nauwkeurige* –; *een geleidelijke* –; –*en met blauw potlood*; –**sgesticht,** o. –en: *minderjarigen zendt men naar een* –.

Verbeurd'verklaren, verklaarde verbeurd, h. verbeurdverklaard (*bij vonnis of administratief besluit verklaren, dat een misdadiger of overtreder de eigendom over bep. goederen ten bate v. h. Rijk verliest*): *de jenever werd* –*verklaard*, wegens ontduiking van de wetten op invoerrechten of accijnzen; –**beurd'verklaring,** v. –en (*het verbeurdverklaren*): – *van koopmansgoederen*; de goederen van Egmond en Hoorn kwamen door – aan den koning van Spanje; Z.-N. *bijzondere* –, soort van straf in alle strafzaken.

Verbeu'ren, verbeurde, h. verbeurd (*verliezen*): *iems. achting* –; *er is niet veel aan* –*beurd*; –**beur'te,** v. (*verlies*): *op* (of: *onder*) – *van lijf en goed*, op straffe van verlies; –**beu'zelen,** –beuzelde, h. verbeuzeld (*verspillen; in dwaasheid, lichtzinnigheid doorbrengen*): *tijd* –; *geld* –; –**bid'den,** –bad, h. verbeden (*vermurwen*): *Alva liet zich niet* –.

Ver'bi divi'ni minis'ter, Lat.; zie **V. D. M.**

Verbie'den, –bood, h. verboden (*door een gebod beletten*): *iem. iets* –; *dat moet ik* –; *ten strengste verboden; verboden toegang; verboden te rooken*; –**bijs'terd,** bn. en bw. (*verward, van streek*): *ik was* – *door al de pracht*; –**bijs'teren,** –bijsterde, h. verbijsterd (*verwarren, bedwelmen*); –**bijs'terend,** bn. (*verwarrend, van zijn zinnen brengend*): *een* – *raadsel der natuur*; –**bijs'tering,** v. (*verwarring, bedwelming*): *in* – *geraken*; –**bij'ten,** –beet, h. verbeten (eig. *wegbijten*, d. i. op zijn lippen, tanden bijten, om zich in te houden van toorn, pijn enz.): *Henriette, haar spijt* –*bijtende*; refl. zich –: *ik* –*beet mij van 't lachen*, d. i. om niet te lachen; *zich* – *van woede*, met moeite zijn woede inhouden.

Verbind'baar, bn. (rechtst. *verbindend*); –**bind'baarheid,** v.: *de* – *van een gemeentelijke verordening*; –**bin'den,** –bond, h. verbonden (1 *anders, steviger, beter binden*; 2 *samenbinden; innig vereenigen*; 3 *geneeskundig binden, zwachtelen*; 4 *telefonisch aansluiten*): 1 *de schaatsen* –; 2 *twee zinnen* – *door een voegwoord*; *de verbonden gewesten*; *er is gevaar, er zijn voordeelen aan verbonden*; *in de echt* –; 3 *iem. de oogen* –, blinddoeken; *een wonde* –, voorzien van een verband; 4 *wil u me* – *met*. . . .; refl. *zich* –, een verplichting op zich nemen: *hij verbond zich tot die jaarlijksche bijdrage*; *zich met een eed* – *om*; *zich tot niets* –; ook van scheik. stoffen enz.

Verbin'ding, v. –en (*het verbinden* in versch. bet., *vereeniging*): *de straat van Gibraltar vormt de* – *tusschen*; *in* – *staan, treden*, eig. en fig.; *zich in* – *stellen met*; *in* – *met*, gemeenschap; *de* – *is verbroken*; ook: *een scheikundige* –.

Verbin'dingsspoorweg, m. –spoorwegen (*spoorlijn, die twee hoofdlijnen verbindt*); –**teeken*,** o. –s (*koppelteeken*); –**woord,** o. –en: *voegwoorden zijn* –*en*.

Verbin'tenis, v. –sen (*verhouding tusschen twee personen, waarbij de een tot iets gerechtigd, de ander tot hetzelfde gehouden of verplicht is*; *huwelijk*): *een* – *aangaan met*; *hoofdelijke* –, (rechtst.) waarbij ieder van meerdere schuldenaren voor de geheele schuld aansprakelijk is of wel ieder van meerdere schuldeischers de geheele schuld kan opvorderen; *voorwaardelijke* –*sen*, afhankelijk van een toekomstige en onzekere gebeurtenis; *echt* –.

Verbit'terd, bn. en bw.; –er, –st (*vol haat en wrok*): *een* – *gevecht*; – *strijden*, met verbittering; – *op, over*; –**bit'terdheid,** v. (*verbittering*); –**bit'teren,** –bitterde, h. (1), i. (2) verbitterd (1 *bitter maken, vergallen* inz. fig. *onaangenaam maken*, maar sterker; 2 inz. Z.-N. *bitter worden*): 1 *die zoon verbittert hem het leven*; 2 Z.-N. *die wijn zal niet* – *met liggen*; –**bit'tering,** v. (*het verbitteren; vergramdheid, haat, wrok*): *de* – *des volks*.

Verblee'ken*, –bleekte, i. verbleekt (*bleek worden; zwakker worden*): *zij* –*bleekte*; *doen* –; *de kleuren zijn verbleekt*, verschoten.

Verblijd', bn. (*verheugd*): *met een* – *hart*; –– **blij'den,** –blijdde, h. verblijd (*blij maken*): *dat zal mij* –; refl. *zich* – *over*, verheugen; –**blij'dend,** bn. (*blijdschap gevend*): *een* – *bericht*; –**blijf',** o. –blijven (1 *oponthoud*; 2 *verblijf-, woonplaats*): 1 *een langdurig* – *in de tropen*; 2 *een rustig* –; –*houden te*; –**blijf'kosten,** m. mv. (*kosten, verbonden aan het verblijf in zekere stad*, b.v. *als examinator enz.*): *vergoeding van reis- en* –; –**blijf'plaats,** v. –en (*domicilie; plaats, waar men verblijft*); –**blijfs'vergoeding,** v. (Z.-N. *vergoeding voor verblijfkosten*).

Verblij'ven, –bleef, h., i. verbleven (1 *verblijf houden*; 2 *berusten bij*; 3 *voortdurend zijn*): 1 *hij* –*blijft reeds eenige tijd te Rome*; 2 *de zaak verblijft aan u*, gij blijft de meester, de regelaar; 3 *ik verblijf uw dw. dienaar*.

Verblind', bn.; –er, –st (*als blind, als met blindheid geslagen*): *vele ouders zijn* – *ten opzichte van de gebreken hunner kinderen*; –**blin'den,** –blindde, h. verblind (*blind maken, het gezicht ontnemen*; fig. *door uiterlijke schijn misleiden, begoochelen*); –**blind'heid,** v. –heden (*het blind zijn*); –**blin'ding,** v. (*het verblind-zijn*; fig. *begoocheling*): *als met* – *geslagen*; –**bloe'den,** de soldaat –bloedde, i. verbloed (*doodbloeden*); –**bloe'ding,** v.: *de man stierf aan* –; –**bloemd',** bn. en bw. (*beeldsprakig*; ook: *bedekt, figuurlijk*): –*e taal*; *een* –*e bekentenis*; – *spreken*, in

bedekte termen; **–bloe'men,** –bloemde, h. verbloemd (eig. *iets verbergen onder de bloemen, waarmee men het bestrooit*; inz. fig. *bewimpelen, een mooi aanzien geven, vergoelijken*): *de toedracht der zaak –; een misslag –, de waarheid –*, bewimpelen.

Verbluf'fen, –blufte, h. verbluft (*overbluffen, door bluf uit het veld slaan*): *je meende mij te –*, uit het veld te slaan; **–bluf'fend,** bn. en bw. (*overbluffend*): *een – resultaat; – snel opstijgen*; **–bod',** o. –en (*het verbieden; bevel, waardoor iets verboden wordt*): *het – van; een – uitvaardigen, intrekken.*

Verbo'demen, –bodemde, h. verbodemd (scheepst. *bodemerij op een schip nemen*).

Verbods'bepaling, v. –en (*bepaling, waarbij iets verboden of ontzegd wordt*).

Verboeit', bn. (Z.-N. *bevangen* **2** 1).

Verboe'ken, –boekte, h. verboekt (*overboeken, in een ander boek overbrengen*).

Verboe'ren, –boerde, h. (1), i. (2) verboerd (1 *door 't landbouwbedrijf geld verliezen*; 2 *boerachtig worden*): 1 *zijn vermogen –*; 2 *hij is op dat dorp –boerd*; **–bol'gen,** bn.; –er, –st (*vergramd, toornig, onstuimig*): *de – Oceaan; in een – stemming*; **–bol'genheid,** v. –heden (*gramschap*): *vloeken in zijn –.*

Verbond', o. –en (*verdrag, vereeniging, overeenkomst; de leden v. e. verbond*): *de Arke des –s*: *het Oude en Nieuwe –*; zie Testament; *het – der Edelen* (1565).

Verbon'den, bn. (*vereenigd*): *de – mogendheden* of *de –en*; zie Geallieerden.

Verbonds'ark, v. (*Arke des verbonds*).

Verbonds'beker, m. –s (Prot. *avondmaalsbeker*); **–breuk,** v. –en (*schending v. e. verbond*); **–eed*,** m. –en (*eed, waarmee men een verbond bekrachtigt*); **–kist,** v. (*–ark*); **–maal,** o. –malen (Prot. *Nachtmaal*); **–tafel,** v. (Prot. *Avondmaaltafel*); **–verdrag,** o. (Z.-N. *tractaat, dat de voorwaarden van een verbond bevat*).

Verboo'men*, verboomde, h., i. verboomd (Z.-N. *verjaren, slijten*): *dat zal wel –.*

I. Verbor'gen, verborgde, h. verborgd (Z.-N. *borg blijven, instaan voor*): *iem. –.*

II. Verbor'gen, bn.; –er, –st (*onzichtbaar gemaakt; geheim; geheimzinnig; duister*): *een – deur, een –e bedoeling*; spraakk. *een – afleiding*, b.v. *welk*, uit *wie-lijk*; *een – samenstelling*, b.v. *jonker*, uit *jonkheer*; als zn. *in het –(e)*; **–heid,** v. –heden (*het verborgen zijn; geheimenis, mysterie*): *de –heden Gods.*

Verbouw', m. (1 *het anders bouwen; door bouwen wijzigen*; 2 *teelt*): 1 *de – van een school*; 2 *de – van vlas*; **–bou'wen,** –bouwde, h. verbouwd (1 *anders bouwen*; 2 *door bouwen verteren, uitgeven*; 3 *op de akker telen*): 1 *een huis –*; 2 *heel wat –*; 3 *tarwe –.*

Verbouwereerd', bn. en bw. (*onthutst*): *hij kwam erg – terug*, ontsteld; *– kijken.*

Verbou'wing, v. –en: *de – van een huis*; *de – van granen*; **–brand'baar,** bn. (*kunnende verbranden*); **–bran'den,** –brandde, h. (1), i. (2) verbrand (1 *door het vuur doen verteren of dooden; bruin doen worden, verzengen*; 2 *door het vuur verteerd of gedood worden; bruin worden, verzengen*): 1 *iets tot asch –; Jeanne d'Arc werd door de Engelschen levend –brand* (1430); *zijn voet –*, brandwonden krijgen aan; *de zon verbrandt het gras*, verzengt; zie ook Schip; 2 *zijn aangezicht is –brand van de zon*; **–bran'dingsproces,** o. –sen (*de scheikundige werking van het verbranden*); **–bran'dingsproduct,** o. –en (*stof, door verbranding ontstaan*).

Verbras'sen, –braste, h. verbrast (*in overdaad doorbrengen*); **–bras'ser,** m. –s.

Verbree'den*, –breedde, h. verbreed (*breeder maken*): *een straat, een gang, een kamer –; zich –*, breeder worden; **–bree'ding*,** v. –en: *de – van de straat*; **–breek'baar,** bn. (*verbroken kunnende worden*); **–brei'den,** –breidde, h. verbreid (*over een groote ruimte uitstrekken*): *een nieuwtje wordt verbreid*; refl. *zich –*, bekend worden; **–bre'ken,** –brak, h. verbroken (1 *stukmaken*; 2 fig. *schenden*): 1 *een afsluiting –*; 2 *een contract, een gelofte –*; **–bre'king,** v.; z. Braak en Cassatie; Z.-N. *zich in – voorzien*, een zaak voor het hof v. verbreking brengen.

Verbrij'zelen, –brijzelde, h. verbrijzeld (*stukslaan, vermorzelen, tot gruis maken*): *met een moker iets –*; fig. *een –d hart*, rouwmoedig; **–brijzeling,** v. –en: *– des harten*; **–brod'delen,** –broddelde, h. verbroddeld (*verkeerd behandelen; verknoeien*): *een borduurwerk –*; fig. *hij zal de zaak –.*

Verbrod'den, –brodde, h. verbrod (*bederven*): *het spel –*; **–broe'deren,** –broederde, h. verbroederd (*tot broeders, innige vrienden maken*): *niets –broedert meer dan de kunsten*; *zich –*; **–broe'dering,** v.: *algemeene –.*

Verbrok'kelen, –brokkelde, h. (1), i. (2) verbrokkeld (*in brokken of stukjes* 1 *breken*, 2 *uiteenvallen*): 1 *brood –*; 2 *het brood verbrokkelt.*

Verbruid' **1** bn. (*gemeen, slecht*): *die –e jongen*, weerlichtsche; **2** bw. (*erg, zeer*): *zij is – leelijk*; **3** tw. (*drommels*): *–, wat is het koud!*

–brui'en, –bruide, h. verbruid (1 *bederven*; 2 *het vertikken*): 1 *hij heeft het bij mij –bruid*, verkorven; 2 *ik –brui het*; **–bruik',** o.: *er is van dat artikel veel –*, omzet; *het – van turf, brood enz.*; **–brui'ken,** –bruikte, h. verbruikt (*opmaken, verteren, opstoken, opeten enz.*): *zijn kapitaal –; veel steenkolen –; heel de voorraad wijn –*; **–bruiker,** m. –s; **–bruiks'artikelen,** o. mv. (*consumptieartikelen*: [*eet*]*waren, die dagelijks gevraagd worden*); **–bruiks'belasting,** v. –en (*accijnzen*), in Z.-N. **–bruiks'taks,** v. –en.

Verbuig'baar, bn.; **–buig'baarheid,** v.

Verbui'gen, –boog, h. verbogen (1 *anders buigen; door buigen uit de richting brengen*; 2 spraakk. *van vorm doen veranderen door wijziging van de uitgang, ablaut*): 1 *een staaf –*; 2 *een woord –*; **–bui'ging,** v.–en (*het anders buigen*; spraakk. *declinatie*).

Ver'bum, o. verba (Lat. 1 *woord*; 2 *werkwoord*): 1 *– sat sapien'ti*, z. Sapienti sat; 2 *– acti'vum*, bedrijvend; *– defecti'vum*, onvolledig; *– impersona'le*, onpersoonlijk; *– passi'vum*, lijdend; zie ook Verba.

Verdacht' **1** bn. (*onder verdenking liggende*): *een – huis; dat komt mij een beetje – voor; – worden van diefstal; eer je er op – bent*, bedacht, op zijn hoede; *ik wensch u niet – te maken*, in verdenking brengen; **2 –e,** m. en v. –n (*die verdacht wordt*; rechtst. *degene, te wiens aanzien uit feiten of omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan eenig strafbaar feit voortvloeit*, ook *tegen wien de vervolging is gericht*; vroeger – en Beklaagde, z. ald.); **–dacht'making,** v. –en.

Verda'gen, –daagde, h. –daagd (*uitstellen*

tot een andere dag): *een zitting* –; ook: *je hart zal er van* –, van blijdschap opspringen, vero.; **–daging,** v. –en; **–dam'pen,** verdampte, i. (1), h. (2) verdampt (1 *tot damp worden*; 2 *tot damp doen of laten worden*): 1 *het water –dampt bij het koken*; 2 *de zon –dampt het water*; **–ing,** v. –en.

Verde'digen, verdedigde, h. verdedigd (*beschermen, verweren, ergens voor opkomen, voorspreken*): *iem.* –; *een beklaagde* –; *een vesting* –; *een stelling* –, de waarheid er v. staande houden; *zijn eer* –, er voor opkomen; refl. *zich* –, aanvallen afweren; *een –d verbond*; *een –de houding aannemen*; **–er,** m. –s (*iem., die verdedigt*): *de dappere –s*; **–ing,** v. –en (*het verdedigen*): *de – van de vrijheid*; *een fort in staat van – brengen.*

Verde'digingsbelasting, v. –en (*sinds 1916, buitengewone belasting, geheven ter gedeeltelijke bestrijding v. d. oorlogstoestand*); **–linie,** v. –s, –liniën (*linie, lengte v. h. verdedigingsfront*); **–middel,** o. –en (*middel tot tegenweer*): *er zijn actieve en passieve –en,* b.v. kanonnen en hindernissen; **–wapen,** o. –en; **–werk,** o. –en (mil. *versterking: schans, borstwering, bolwerk, bastion enz.*).

Verdeeld', bn. (*oneenig, tweedrachtig*); **–heid,** v. –heden (*oneenigheid*): – *zaaien.*

Verdee'len*, –deelde, h. verdeeld (1 *in deelen splitsen*; *uitdeelen*; *verbrokkelen*; 2 *twist zaaien*): 1 *een landgoed* –, *een erfenis* –; *de stemmen zijn –deeld*; 2 *verdeel en heersch,* veroorzaak tweedracht; refl. *zich* –: *hier –deelt zich de rivier in twee takken,* zich splitsen; **–ing*,** v. –en (*splitsing, scheiding*).

Verdeemoe'digen, –deemoedigde, h. verdeemoedigd (*deemoedig maken, tot ootmoed brengen, tot nederigheid stemmen*): *uw hart voor God* –, vernederen; refl. *zich* –.

Verdek', o. –dekken (scheepst. *het dek*).

Verdekt', bw. (eig. *voorzien van een dek*; fig. *beschermd, gedekt*): *de artillerie moet zich* – *opstellen,* zoo, dat men ze niet ziet.

Verdel'gen, verdelgde, h. verdelgd (*uitroeien, vernietigen*): *insecten* –, *ongedierte* –; **–del'ging,** v. –en (*het verdelgen*); **–del'gingsoorlog,** m. –en (*oorlog om een stam, een ras, een stad te verdelgen*): *de oorlogen der Romeinen waren meestal –en.*

Verden'ken, –dacht, h. verdacht (*kwaad vermoeden van, achterdocht hebben*): *iems. goede trouw* –; *iem. v. diefstal* –, meenen, dat hij de dief is; **–ing,** v. –en (*kwaad vermoeden*): *iems. eerlijkheid in – brengen,* verdacht maken; *buiten alle* –; *onder – van*; *de – valt, rust op hem*; *boven – verheven*; *in – staan.*

Ver'der 1 bn. (comparatief van *ver*): *ik wacht uw –e bevelen,* nadere, latere; **2** bw. (1 *meer*; 2 *daarna*; 3 *daarenboven*): 1 – *kan hij niets meer*; 2 *en – ging het op dezelfde wijze*; 3 – *dient gij te weten*; **3 –e,** o. (*het overige*; *dat, wat volgen moet*): *het – kunt ge raden.*

Verderf'*, o. (*ondergang*): *in zijn, het – loopen*; *'t eeuwige* –, verdoemenis; *in het – storten*; *de weg die leidt, voert ten* – (of: *ten verderve*); **–der'felijk,** bn. en bw.; –er, –st (*ten verderve leidend, hoogst nadeelig*): *een –e invloed*; *alcohol werkt* –; **–der'felijkheid,** v. (*het verderfelijk zijn*): *de – van het slechte voorbeeld*; **–derf'engel,** m. –en (Bijb. *engel des verderfs, slaande of doodende engel*); **–der'fenis,** v. (*verdoemenis*); **–der'ven,** –dierf, h., i. verdorven (*bederven*; *ondermijnen, vernielen*): *ziel en lichaam* –; **–der'ver,** m. –s.

Verdicht', bn. (*verzonnen*): *een – verhaal.*

I. Verdich'ten, –dichtte, h. verdicht (*dichter maken*): *gassen* –, samenpersen; *zich* –.

II. Verdich'ten, –dichtte, h. verdicht (*uitdenken, verzinnen*); **–dich'ting,** v. –en (*het verzinnen, verzinsel*); **–dicht'sel,** o. –en, –s (*verzonnen verhaal, fabel, verzinsel*).

Verdict', o. verdicten (Fr. [Eng. oorspr. Lat. vere dictum = waar-spreuk]: *uitspraak, beslissing van gezworenen*).

Verdiend', bn. (*toekomend*): *nu heeft, krijgt die dierenplager zijn –e loon,* inz. straf.

Verdie'nen, –diende, h. verdiend (1 *al dienende of door arbeid, een betrekking winnen*; 2 *aanspraak mogen maken, recht hebben op*): 1 *geld* –, *zijn brood* –; *hoeveel verdient hij*; *niets – op*; 2 fig. *lof* –; *een berisping* –, zich op de hals halen; *hij verdient niet beter*; *heb ik dat aan je verdiend?* **–dien'ste,** v. –n (*loon voor de arbeid*; *winst*; *verdienstelijkheid*): *in de winter zijn de –n van een arbeider niet groot*; *bijkomende* –, Z.-N. bezoldiging; *alles naar* –; *zich iets tot een – (aan)rekenen*; fig. *een man van* –, die veel goeds heeft gedaan, tot stand gebracht; **–dien'stelijk,** bn. en bw.; –er, –st (*met, vol verdienste*): *zich – maken*; *een – ambtenaar*; *hij heeft – gewerkt*; *niet* –; **–dien'stelijkheid,** v.

Verdiep', o. –en (Z.-N. *verdieping* 2).

Verdie'pen, –diepte, h. verdiept (*dieper maken*): fig. *zich – in iets,* ernstig peinzen over iets; *zich in beschouwingen, in gissingen* –, zich ernstig bezighouden met; *in droefgeestigheid verdiept zijn,* verzonken; **–die'ping,** v. –en (1 *het dieper maken,* ook fig.; 2 *hoogte-afdeeling van een gebouw*): 1 *de – v. h. vaarwater*; – *v. h. geestelijk leven*; 2 *een huis van drie –en*; *op de eerste* –; **–diep'schaaf,** v. –schaven (*schaaf, die dient tot het maken van groeven of sponningen in de lange diktezijde eener plank*); **–dier'lijken,** verdierlijkte, i. (1), h. (2) verdierlijkt (*tot dier* 1 *worden,* fig., 2 *maken,* fig.): 1 *hij verdierlijkte hoe langer, hoe meer*; 2 *de drank verdierlijkte hem*; *zich* –, liederlijk leven; **–dier'lijking,** v. (*zedelijke ontaarding*).

Verdiet'schen*, –dietschte, h. –dietscht (eig. *in de volkstaal of het Dietsch* d. i. *het Nederlandsch overzetten*; fig. *verstaanbaar maken*); **–diet'sching*,** v. –en: een – van een Fr. werkje; **–dijd'** (*verdoemd*), **1** bn.: *die –e vent!* **2** tw.: *wel –!* verduiveld; **–dij'en,** –dijde, h. verdijd (*vertikken*): *ik verdij het om dit te doen,* verdraai het; **–dik'ke, –dik'kie,** bastaardvloek van verwondering enz.

Verdik'ken, –dikte, h. (1), i. (2) verdikt (1 *dik[ker] maken*; 2 *dik[ker] worden*): 1 *stroop* –, *het vleeschnat* –; 2 *de vloeistof verdikte,* stolde; *zich* –; **–disconteeren*** (handel: *vóór de vervaldag innen, van wissels, tegen een bepaalde korting of disconto*); **–dob'belen,** –dobbelde, h. verdobbeld (1 *door het dobbelspel verspelen of kwijtraken*; 2 *om iets laten dobbelen*): 1 *have en vrijheid* –; 2 *een eend* –.

Verdoe'ken, –doekte, h. verdoekt (*op een ander doek, nieuw linnen overbrengen*): *een schilderij* –; **–doemd' 1** bn. (*veroordeeld* inz. *tot de helsche straf*; *vervloekt*; *afschuwelijk, gemeen*): *een – bedrog,* vloekwaardig; **2 –e,** m. en v. –n (*iem., die verdoemd is*): *de plaats der –n,* nl. de hel; **–doe'melijk,** bn. en bw.: –er, –st (*verwerpelijk*): *een –e daad,* waard

verdoemd te worden; – *slecht*, zeer; **–doe'–meling,** m. en v. –en; v. ook: **–e** (*iem., die verdoemd is; onzalige*): **–doe'men, verdom'men,** –doemde, h. verdoemd (*veroordeelen* [*tot de helsche straf*]): *hij verdoemt, verdomt dit of dat te doen*, vervloekt het; plat; **–doe'menis, verdom'menis,** v. (1 *helsche straf*; 2 zeer plat: *lichaam*): 1 *de eeuwige –*; 2 *iem. op z'n – slaan* (of: *komen*).

Verdoen', –deed, h. verdaan (*noodeloos verbruiken*): *hij verdoet veel geld*, verkwist; *hij wil zich –*, van kant maken; **–doe'zelen,** –doezelde, h. verdoezeld (*doen vervagen*): *zijn beginselen –*; **–dof'fen,** –dofte, i. (1), h. (2) –doft (*dof*[*fer*] 1 *worden*, 2 *maken*): 1 *een geluid kan –*; 2 *je moet die tinten wat –*.

Verdo'ken, bn. (Z.-N. *verborgen*).

Verdok'teren, –dokterde, h. verdokterd (*wegens dokteren moeten betalen*): *veel geld –*; **–do'len,** –doolde, i. verdoold (*verdwalen*): *in het bosch –*; Z.-N. *zich –*, zich vergissen.

II. Verdom'men, z. Verdoemen.

II. Verdom'men, –domde, h. verdomd (*dom of dommer maken*): *het volk trachten te –*.

Verdonkerema'nen, –donkeremaande, h. verdonkeremaand (*verduisteren, aan het licht onttrekken*): *gelden –*, op slinksche wijze ontvreemden; **–don'keren,** –donkerde, h. (2), i. (1) verdonkerd (*donker*[*der*] 1 *worden*, 2 *maken*): 1 *men zag zijn gelaat –*; 2 *de gordijnen – het vertrek*.

Verdoold' 1 bn. (*verdwaald, afgedwaald*); **2 –dool'de,** m. en v. –n (*iem., die eig. of fig. afgedwaald is*); **–doold'heid,** v.: *– van zinnen*, afdwaling; **–doo'pen*,** –doopte, h. verdoopt (*anders doopen, een andere naam geven*): *de raad zal die straatnamen –*.

Verdoo'ven*, –doofde, h. (1), i. (2) verdoofd (*doof of dof, min of meer gevoelloos* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *dat verdooft het gelvid, het licht*; *–de middelen; de dokter zal de pijn –*, stillen; 2 *door de val geheel –doofd*; *zijn ijver zal wel wat –*, verflauwen; **–doo'ving*,** v. –en (*het verdooven; meer of mindere gevoeloosheid* [door een slag, narcotische middelen]); **–doo'vingsmiddel*,** o. –en.

Verdord' 1 bn. (*verdroogd, dood*): *een –e tak*; fig. *–e pracht v. h. woud*; **2** euphemisme voor verdo(e)md: *wel verdord!* tw. van verwondering, ergernis; **–dor'ren,** –dorde, h. (1), i. (2) verdord (*verdrogen*: 1 *droog, droger doen worden*; 2 *droog, droger worden*): 1 fig. *verdorrende ellend*; 2 *die tak zal –, de bloemen gaan –*, dor worden; **–dor'ring,** v.; **–dor'ven,** bn.; –er, –st (*geheel of in de grond bedorven*): *de – jeugd*, zedelijk bedorven; **–dor'venheid,** v. (*zedelijk bederf*); **–draag'baar,** bn. (eig. *te verdragen*): *die last is –*, kan naar elders gedragen worden; **–draag'lijk,** bn.; –er, –st (fig. *te lijden, te dulden*); **–draag'zaam,** bn.; –zamer, –zaamst (*meegaand, inschikkelijk, toegeeflijk* inz. op godsdienstig gebied); **–draag'zaamheid,** v. (*meegaandheid, inschikkelijkheid*; inz. *welwillende gezindheid jegens andersdenkenden of andersgezinden*); **–draaid' 1** bn. (eig. *verkeerd gedraaid; wanschapen*); **2** bw.: *het is – aardig*, zeer; **3** tw. van verwondering enz.: *wel –!*

Verdraai'en, –draaide, h. verdraaid (1 *anders draaien*; 2 *verkeerd draaien en stukmaken, verwringen*; ook fig.; 3 *vertikken, weigeren te doen*): 1 *verdraai de wijzer*, d. i. anders zetten; *zijn hand –*; *met verdraaide hand geschreven*; *de oogen –*; 2 *hij zal het slot nog –*, stukdraaien; *iems. woorden –*, verkeerd overbrengen; *het recht –*; 3 *de knecht verdraait het*; **–draai'er,** m. –s; **–draai'ing,** v. –en: *een – der feiten, der waarheid*; **–drag',** o. –en (*overeenkomst* inz. tusschen staten, vorsten): *een onderhandsch –, een – aangaan, sluiten*; **–dra'gen,** –droeg, h. –dragen (1 *dulden, lijden, doorstaan*; 2 v. spijs: *verteren*): 1 *moet ik dat nu maar alles –?* 2 *mijn maag kan geen water –*; ook van kou, warmte enz.; **–drag'haven,** v. –s ([*Chineesche*] *haven, volgens tractaat open voor de Europeesche handel*); **–driedub'belen,** –driedubbelde, h. verdriedubbeld (*iets driemaal zoo groot of zoo talrijk maken*).

Verdriet', o. (*leed, spijt, hartzeer, zielesmart*): *iem. – aandoen; – hebben*; **–drie'telijk,** bn.; –er, –st (*verdrietig, hinderlijk*); **–drie'telijkheid,** v. –heden (*onaangenaamheid, narigheid, kleine tegenspoed*): *de –heden, aan het dokterschap verbonden*; **–drie'ten,** –droot, h. verdroten (*verdriet veroorzaken; afkeer wekken; vervelen*): *alles –driet hem*, is hem onaangenaam; *dit heeft ons erg –droten*, ons leed gedaan; *ik liet mij de moeite niet –*; **–drie'tig,** bn. en bw.; –er, –st (*onaangenaam, lastig; van verdriet getuigende; verdriet veroorzakende*): *een – werk; een – gezicht zetten*, zuur; *moeten wachten is –; – kijken*.

Verdrij'ven, –dreef, h. verdreven (*verjagen; doen ophouden; doen verdwijnen*; v. tijd: *doorbrengen*): *muizen en ratten –; de tijd –, de zorgen –; den vijand –*, wegdrijven.

Verdrin'gen, –drong, h. verdrongen (*van de plaats dringen*): *iem. –*, onderkruipen; *elkaar –*; refl. *de menigte –dringt zich in de zaal om*.

Verdrin'ken, –dronk, h. (1, 3), i. (2) –dronken (1 *door drinken verspillen, kwijtraken*; 2 *in het water omkomen*; 3 *in het water doen omkomen*): 1 *zijn geld –*; 2 *hij zelf is verdronken*; zegsw. *verdronken, eer hij water had gezien*, [a]) voor de verleiding bezweken, nl. eer de verleiding voor goed begon, [b]) zich zedelijk of lichamelijk bederven, zonder dat men eigenlijk goed bewust was van hetgeen men deed; 3 *jonge katten –*; **–drin'king,** v. –en (*daad van verdrinken*): *door – een einde maken aan zijn leven*.

Verdro'gen, –droogde, h. (1), i. (2) verdroogd (*uitdrogen*: 1 *droog, dor doen worden*; 2 *droog, dor worden*): 1 *de zon verdroogt er alles*; 2 *die boterham zal –*; *–droogd vleesch*.

Verdron'ken, bn. (*overstroomd, ondergeloopen, verzwolgen*): *– land*; **–druk'ken,** –drukte, h. verdrukt (*slecht drukken*; inz. *geweld aandoen, onderdrukken*); **–druk'ker,** m. –s (*persoon, die anderen onderdrukt; tiran, dwingeland*); **–druk'king,** v. –en (*onderdrukking*); z. Groeien; **–dub'belen,** –dubbelde, h. (1), i. (2) verdubbeld (*tweemaal zoo groot* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *zijn spoed –*; 2 *zijn ijver verdubbelde*; **–dub'beling,** v. –en; **–dub'belgetal,** o. –getallen (spraakk. *de woorden op -voud*): *twaalfvoud is een –*.

Verdui'delijken, –duidelijkte, h. verduidelijkt (*duidelijk*[*er*] *maken; ophelderen*): *een lezing met lichtbeelden –duidelijkt; het hem –*; **–ing,** v. –en; **–duiken,** verdook, h. verdoken (Z.-N. *verbergen, verzwijgen*); refl. *zich –*, zich verbergen; **–duis'teren,** –duisterde, h. (1, 2), i. (3) verduisterd (1

duister[*der*] *maken*; 2 fig. van gelden: *achterhouden*; *gebruiken, waarover men niet mag beschikken* [*ten eigen bate*]; 3 *duister*[*der*] *worden*): 1 *de wolken – het zonlicht*; *de zon, de maan werd verduisterd*; 2 fig. *gelden* –; 3 *de hemel verduisterde*; **–duis'tering,** v. -en (*het verduisteren*, inz. *het aanwenden ten eigen bate v. goederen, die a. e. ander toebehooren, en welke men krachtens een rechtsverhouding* [b.v. bruikleen of bewaargeving] *in zijn bezit heeft*); Z.-N. rechtst. – *v. e. kind*, het doen verdwijnen.

Verduit'schen*, –duitschte, h. (1, 2), i. (3) verduitscht (1 *verdietschen*, z. ald.; vero.; 2 *Duitsch maken*; 3 *Duitsch worden*): 1 *een Fransch gedicht* –; 2 *de Polen met geweld* –; 3 *hij is geheel verduitscht*.

Verdui'veld 1 bn. (*duivelsch, helsch, afschuwelijk*): *e. – leven, e. –e leugen*; **2** bw. (*erg, zeer, in hooge mate*): *je loopt – hard*; **3** tw. v. verwondering, boosheid: –, *wat een mooi schilderij!* **–dui'zendvouden** of **–vou'digen,** –duizendvoudde, –voudigde, –duizendvoud, –duizendvoudigd (*duizendvoudig maken*); **–duld'** (euph.: *verduiveld*), **1** bw., **2** bn., **3** tw.: **1** *'t is – jammer*; **2** *die –e kerel*; **3** *wel –!* **–dul'dig,** bn., bw. (Z.-N. *geduldig*).

Verdun'nen, –dunde, h. (1, 3), i. (2) verdund (1 *dun*[*ner*] *maken*; 2 *dun*[*ner*] *worden*; 3 Z.-N. v. planten: *dunnen*): 1 *bier of wijn* –; 2 *de lucht verdunt of wordt ijler, naar mate men stijgt*; 3 *groenten* –; **–du'ren,** –duurde, h. verduurd (1 *verdragen, dulden, doorstaan*; 2 *duur*[*der*] *maken*): 1 *dat geraas is niet te* –; 2 *dat ornamentwerk –duurt de bouw*; nog: Z.-N. *hout kan – (is verduurd)*, door het lange liggen vergaan; **–dut'ten,** –dutte, h. verdut (*duttende doorbrengen, al duttende verliezen*): *een lentemiddag* –, *zijn tijd* –.

Verduur'zamen, –duurzaamde, h. verduurzaamd (*duurzaam maken*): *groenten, vleesch* –; *verduurzaamde levensmiddelen*; **–duur'zaming,** v.; **–du'wen,** –duwde, h. verduwd (1 *wegduwen, van zijn plaats schuiven*; 2 *verteren*; 3 *verdragen; inslikken*): 1 *een koffer, een balk* –; 2 *een kind kan geen manskost* –; 3 *die beleedigende woorden moest hij* –; *die wiskunde kon hij niet* –; **–du'wing,** v. (*het verduwen* inz. *vertering van spijzen*).

Verdwaald', bn. (*verdoold, v. d. rechte weg af*): *een – kind*; *– raken, zijn*; **–dwaasd' 1** bn. (*gek, zot*): *een – volk, een – geslacht*, uitzinnig; **2 –e,** m. en v. –n (*dwaas, zot, gek*).

Verdwa'len, –dwaalde, i. verdwaald (*verdolen*; *van de goede weg afraken*, ook fig.): *in het bosch* –; **–dwa'zen,** –dwaasde, h. (1), i. (2) –dwaasd (*dwaas* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *dat moet de menschen* –; 2 *de menschen* –.

Verdwij'nen, –dween, i. verdwenen (*onzichtbaar worden, uit het oog raken*): *verdwijn (uit mijn oogen)*, ga weg; *ik kon nu gevoeglijk* –, me verwijderen; fig. *nu is al mijn hoop –dwenen*, vernietigd; *verdwenen brood*, wentelteefje; **–dwij'ning,** v. –en (*het verdwijnen*); **–e'delen,** –edelde, h. veredeld (*edel*[*er*], *fijn*[*er*] *maken*): *het paardenras* –; *de volkszang* –; *een –de invloed*.

Vereel'ten, –eeltte, i. (1), h. (2) –eelt (1 *tot eelt worden*; 2 *met eelt bedekken*): 1 *uw handen* –; fig. *het geweten van dien booswicht is vereelt*, in hooge mate ongevoelig; 2 *het roeien vereelt de handen*; **–ee'nen***, –eende, h. (1), i. (2) vereend (1 *samenvoegen, één maken; verzoenen*; 2 Z.-N. *eenzaam worden*; *bang worden*): 1 *het nuttige met het aangename* –; *met vereende krachten*; 2 *langzaam* –; refl. *zich* –, zich bij elkaar voegen.

Veree'nigbaar*, bn. (*kunnende vereenigd worden*): (*niet*) – *met*.

Veree'nigen*, –eenigde, h. vereenigd (*samenvoegen*): Z.-N. *vereenigde vergadering der Kamers*, van Senaat en Kamer der Volksvertegenwoordigers samen; *vereenigde zitting van het Hof van Verbreking*, van alle Kamers van het Hof samen; *de Vereenigde Staten*; *deze meeningen zijn niet met elkaar te* –; *beiden in de echt* –, trouwen; *alle stemmen op zich* –, krijgen; refl. *hij kan zich met onze meening, hiermee niet* –, goedvinden; *De Ohio vereenigt zich met de Mississippi bij*, stroomen samen; **–ee'niging***, v. –en (*het vereenigen, het vereenigdzijn*; *club, bond, genootschap*): – *tot bescherming van dieren*.

Veree'nigingsleven*, o. (*het*[*gezellige*] *leven in bonden, clubs*); **–lokaal***, o. –lokalen (*zaal tot bijeenkomst der leden v. een vereeniging*); **–punt***, o. –en (*plaats, waar twee of meer wegen, kanalen enz. zich vereenigen*; fig. *punt, waarin twee of meer partijen het eens zijn, samengaan*); **–teeken***, o. –s (mil. *signaal om zich te vereenigen*; ook: *penning, lint, knoop enz., waaruit blijkt, dat men lid is van een vereeniging*); verg. Insigne.

Vereenvou'digen, –eenvoudigde, h. vereenvoudigd (*eenvoudiger maken, in eenvoudiger vorm voorstellen*): *een breuk* – (rek.); *een administratie* –, op eenvoudiger voet inrichten; *de spelling* –; **–eenvoudiging,** v. –en; **–eenzel'vigen,** –eenzelvigde, h. –eenzelvigd (*tot één en dezelfde zaak maken*): *twee zaken met elkaar* –; fig. *zij* (*Tine*) *had zich –eenzelvigd met haren Max*; **–eenzelviging,** v. –en.

Vereer'der, m. –s (*iem., die vereert, wegloopt met*): *een – van Vondel*; **–ee'ren***, –eerde, h. vereerd (*eer bewijzen*): *de Godheid* –; *iem. met een bezoek* –; *iem. een geschenk* –, aanbieden; **–eerenswaar'dig***, bn.; –er, –st, ook: meer en meest – (*waard of waardig vereerd te worden*); **–ee'ring***, v. –en (1 *eerbewijzing*; 2 *geschenk*): 1 *de – van afgoden*; 2 *de – bestond uit een leuningstoel*.

Vereeu'wigen, –eeuwigde, h. vereeuwigd (*eeuwig doen zijn*): *zijn naam* –, onsterfelijk maken; *met het penseel* –, eeuwig doen leven op het doek; **–ef'fenbaar,** bn., bw. (Z.-N. *wat vereffend kan worden*): – *gestelde schulden*; **–ef'fenen,** –effende, h. vereffend (eig. *effen maken*; fig. 1 *afbetalen*; 2 *afdoen*; *bijleggen*; *schikken*): 1 *een schuld* –; 2 *een geschil* –; *zaken met iem. te – hebben*; **–ef'fening,** v. –en.

Vereisch'*, o.: in de zegsw. *naar – van omstandigheden*, naar deze het vorderen.

Verei'schen*, –eischte, h. vereischt (*vorderen*): *dat werk –eischt veel routine, veel overleg*, vraagt, vergt; **–eisch'te***, o. –n (*het gevorderde*): *Engelsch is geen* –; *de –n van een examen*, wat gevraagd, als eisch gesteld wordt.

Veren'gelen, –engelde, h. verengeld (lit. t. *tot iets engelachtigs maken*): *de vriendschap, die 't leven –engelt*.

Veren'gelschen*; zie Verfranschen.

Veren'gen, –engde, h. verengd (*nauwer maken*): *die broek moet wat –engd worden*; refl. *de rivier gaat zich hier* –, wordt enger;

–en'kelen, –enkelde, h. verenkeld (*in enkelvoudige deelen scheiden, splitsen*); **–er'geren,** –ergerde, h. (1), i. (2) verergerd (*erger* 1 *maken,* 2 *worden*): 1 *zwaarmoedigheid verergerde zijn ziekte*; 2 *de toestand verergert met de dag*; **–er'gering,** v.; **–et'teren,** de wond veretterde, i. veretterd (*tot etter overgaan*).

Vere'venen, –evende, h. verevend (*vereffenen*).

Verf, v. verven (*stof, waarmee men voorwerpen bedekt om ze tegen bederf te beschermen, te kleuren: kleurstof, kleur*); zie Olie–, Waterverf; **–aarde,** v. (*gekleurde aarde*).

Verf'doos*, v. –doozen (*kleurdoos, doos met verfsteenen, tubes verf, penseeltjes enz.*).

Verf'eik, m. –en (*eik in N.-Amerika, wiens schors een gele kleurstof oplevert*; Lat. quercus tinctoria).

Verf'hout, o. (*hout, geschikt om er verf uit te bereiden*); zie Braziliehout, Verfeik.

Verfij'nen, –fijnde, h. verfijnd (*fijn[er] maken*): *de smaak –; verfijnde wreedheid,* geraffineerde; **–fij'ning,** v. –en: *– van zeden.*

Verfil'men, verfilmde, h. verfilmd (v. e. roman, een gebeurtenis enz.: *een film maken van*): *Dante –*; **–ing,** v. –en.

Verf'kooper*, m. –s (*handelaar in verf, verfkoopman*); **–kuip,** v. –en (*kuip met of voor verf,* b.v. *in de blauwververij*); **–kwast,** m. –en (*kwast van den verver*); **–laag,** v. –lagen (*laag verf op hout enz.*): *met een dunne – bedekken.*

Verflau'wen, –flauwde, i. –flauwd (*flauw[er], minder worden,* b.v. van kleuren, geluid, meestal fig.): *haar liefde voor het onderwijs –flauwt,* mindert; *die vriendschap zal wel –*; **–flau'wing,** v. (*het verflauwen*): *– in ijver*; **–flen'sen,** –flenste, i. –flenst (*verwelken, verleppen*): *bloemen – ras bij deze hitte.*

Verf'mes, o. –sen; zie Tempermes; **–molen,** m. –s (*molen ter bereiding van verfstoffen*); **–mos,** o. (*korstmos, dat gemalen, na gisting een roode verfstof oplevert*; Lat. roccella tinctoria); **–mossel,** v. –en, –s (*zoetwatermossel*; Lat. unio pictorum).

Verfoei'en, –foeide, h. –foeid (*een afschuw hebben van, diep verachten*): *de ondeugd –, leugen en bedrog –*; **–foeienswaar'dig,** bn.; –er, –st, ook: meer en meest –waardig (*verdienend of waard verfoeid te worden*): *–e ondeugden, een –e handelwijze*; **–foei'ing,** v.; **–foei'lijk,** bn. en bw.; –er, –st (*afschuwelijk, gemeen, zeer slecht*): *–e misdaden; zich – gedragen*; **–foei'lijkheid,** v. –heden (*een verfoeilijke daad*), ook: **–foei'sel,** o. –s, –en.

Verfoe'liën, –foeliede, h. –foelied (*met een laagje foelie overdekken*): *spiegelglas –*; **–foe'liesel,** o. (*middel om te verfoeliën, foelie*).

Verfom'faaien, –fomfaaide, h. –fomfaaid, ook Verfom'fooien, **–fom'melen,** –fommelde, h. –fommeld (*kreuken, onooglijk maken*): *wie heeft die japon zoo verfomfaaid? er verfomfaaid uitzien; een dasje verfommelen.*

Verf'plant, v. –en (*plant, waaruit kleurstof getrokken wordt*): *tot de –en behooren* o. a. *de weede, de meekrap, de korstmossen (lakmoes), de indigoplant*; **–poeder, –poeier,** o. (*fijngemalen verfstof*); **–pot,** m. –ten (*pot voor verf*).

Verfraai'en, –fraaide, h. –fraaid (*opsieren, opschikken, mooi[er] maken*; Z.-N. *mooi[er]* of *braver worden,* zie Fraai): *een stad – door plantsoenen*; **–fraai'ing,** v. –en (*het verfraaien*; ook: *het geen verfraait*): *vereeniging tot – eener stad; allerlei –en in een zaal aanbrengen*; **–fran'schen*,** –franschte, h. (1), i. (2) –franscht (1 *een Fransche vorm geven aan, Fransche manieren enz. doen aannemen*; 2 *Fransche manieren enz. aannemen*): 1 *men zocht onze zeden te –*; *een –franschte Vlaming*; 2 *die reiziger verfranschte totaal in Parijs*; **–fran'sching*,** v. (*het verfranschen*): *de – van ons volk van 1806–'13.*

Verfris'schen*, –frischte, h. –frischt (*weer frisch maken, verkwikken*): *een zeebad zal u –*; refl. *hij zoekt zich aan het strand te –*; **–fris'schend*,** bn.; –er, –st (*frisch makend, verkoelend*): *een –e drank; een –e koelte, een – bad,* opwekkend; **–fris'sching*,** v. –en (*het verfrisschen; datgene, waarmede men zich verfrischt*): *allerlei –en, vooral goede limonade*; verkl. *–frisschinkje,* o. –s: *neem een –.*

Verfrom'melen, –frommelde, h. –frommeld (*verfommelen, erg verkreuken*); ook: **–fron'selen,** –fronselde, h. –fronseld.

Verf'stof, v. –stoffen (*poederachtige stof, waarvan men, door menging met olie, verf bereidt*); **–waren,** v. mv. (*verfstoffen, allerlei ingrediënten bij de bereiding van verf*); **–winkel,** m. –s (*winkel, waar verf verkocht wordt; werkplaats van den verver*).

Vergaan', –ging, i. vergaan (1 *afloopen met; gebeuren met*; 2 *te gronde gaan; ophouden te bestaan*; 3 *voorbijgaan*): 1 *hoe zal het ons –*: 2 *het schip is –,* te gronde gegaan; *hij verging van koude en gebrek,* kwam om, stierf; zegsw. *hooren en zien verging ons,* wij werden verbijsterd v. h. lawaai; *de wereld zal –*; z. Onkruid; 3 *de tijd vergaat*; **–gaar'bak,** m. –bakken (*bak tot het opvangen van vloeistoffen*): *een regenput is een – van regenwater*; **–gaar'kom,** v. –men (Z.-N. *reservoir*); **–ga'deren,** –gaderde, h. (1, 2), i. (2) –gaderd (*te gader* 1 *brengen,* 2 *komen*): 1 *schatten –*; 2 *het gezelschap is vergaderd; de gemeenteraad zal –*; **–ga'dering,** v. –en (*het vergaderen; de vergaderplaats; de vergaderde menigte*): *naar de – gaan; een – bijeenroepen, uitschrijven; de – sluiten, openen; – met debat*; **–ga'derplaats,** v. –en (*plaats van bijeenkomst eener vergadering*); **–ga'derzaal,** v. –zalen (*zaal der vergadering*); **–gal'len,** –galde, h. vergald (*bederven, bitter maken*): *een visch –,* de galblaas er van doorsnijden, zoodat de visch oneetbaar wordt; z. Bot **I**; *iems. genoegen, iems. leven –.*

Vergaloppeeren*, zich, –galoppeerde z., h. z. vergaloppeerd (*zich overijlen, te ver gaan*): *nu gaat gij u –,* door overijling, onbezonnenheid of drift onvoorzichtig zijn in woorden of daden; **–gan'kelijk,** bn.; –er, –st (*niet van [lange] duur; onbestendig, broos, zwak*): *alles op aarde is –,* sterfelijk, tijdelijk; **–gan'kelijkheid,** v (*het vergankelijk-zijn*): *de – van het aardsche,* onbestendigheid.

Verga'pen, zich, –gaapte z., h. z. vergaapt (1 *te ver gapen*; 2 *met gapen doorbrengen*): 1 fig. *vergaap u niet aan 's werelds schijn,* laat u niet bedriegen; 2 *zit je tijd niet te –, maar werk*; **–ga'ren,** –gaarde, h. vergaard (uit: *vergaderen*: 1 *inzamelen, verzamelen*; 2 boekbinden: *tot een geheel maken of samenbinden*): 1 *de bijen – honig en was*; *schatten –*; fig. *wijsheid –*; 2 *kalenders –, atlassen –.*

Vergas'ten, –gastte, h. vergast (*onthalen*): *iem. op iets –*; *zich – aan, op,* zich genoegen verschaffen; **–gau'wen,** –gauwde, h. vergauwd (lit. t. *al te gauw, te vlug af zijn, verschalken*): *hij (Karel V), de schranderste staats-*

man destijds, was door zijn leerling vergauwd.
Vergeef'lijk, verge'felijk, bn.; -er, -st (*te vergeven zijnde, niet strafwaardig, verschoonbaar*): *die daad is* –; **-geef'lijkheid,** v.; **-geefs',** bw. (*nutteloos, vruchteloos*): – *vragen,* onverhoord; **-geefsch'*,** bn. (*vruchteloos*): -*e moeite,* -*e pogingen*; **-gees'telijken,** -geestelijkte, h. vergeestelijkt (*in allegorische zin uitleggen, opvatten*; *een geestelijke richting geven aan*); **-geet'achtig,** bn.: *Grootje wordt* –, kan niet goed meer iets onthouden; **-geet'achtigheid,** v.; **-geet'al*,** m. en v. -allen: *uw zuster is een rechte* –, zeer vergeetachtig; **-geet'boek,** o.; zegsw. *dat zal wel in het* – *raken,* vergeten worden; **-geet'-mij-niet, -me-niet,** v. -en (*hemelsblauw bloempje, myosotis*); verkl. **-nietje,** o. -s; **-gel'den,** -gold, h. -golden (*beloonen, betalen, vergoeden*): *weldaden* –; *kwaad met kwaad* –; *de Hemel vergelde het u*; **-gelder,** m. -s: *de* – *van het kwaad*; **-gel'ding*,** v. -en (1 *het vergelden*; 2 *loon of straf*): 1 *het uur der* –; *ter* – *van*; 2 *de eeuwige* –; **-gelijk',** o. -en (*minnelijke schikking*): *een* – *treffen,* een overeenkomst, waarbij ieder der twee partijen iets toegeeft; *tot een* – *komen*; *een mager* – *is beter dan een vet proces*; **-gelijk'-baar,** bn. (*kunnende vergeleken worden*).
Vergelij'ken, vergeleek, h. -geleken (*het gelijke en ongelijke opsporen*; *naast elkaar plaatsen om te kunnen oordeelen over overeenstemming en verscheidenheid*): *twee dingen met elkaar* –; *men -gelijkt het leven bij een bloem,* op één lijn stellen met; **-gelij'kend,** bn. (*waarbij vergeleken wordt*): *een* – *overzicht*; *een* – *examen,* -*e taalkunde*; **-gelij'kenderwijze, -wijs,** bw.; ook: -wij'ze, -wijs' (*bij of door vergelijking*); **-gelij'king,** v. -en (*het vergelijken*; *hetgeen de vergelijking vormt, de twee deelen er van*): *een* – *trekken, maken tusschen de jaargetijden en het leven*; *de* – *doorstaan* (*kunnen*); *er is geen* – *tusschen die twee*; *in* – *met*; algebra: *een vierkants-*; spraakk. *de trappen v.* –; *een Homerische* –, zooals ze veel bij Homerus voorkomt, waarbij het tweede deel zeer uitgewerkt is.
Vergemak'kelijken, -gemakkelijkte, h. -gemakkelijkt (*gemakkelijk[er] maken*).
Ver'gen, vergde, h. gevergd (*eischen, vorderen*): *hoe kunt gij dat van mij* – *? dit vergt uw volle aandacht,* vraagt; *veel* – *van.*
Vergenoegd', bn. en bw.; -er, -st (*tevreden, voldaan*); **-genoegd'heid,** v. (*tevredenheid*); **-genoe'gen,** vergenoegde, h. -genoegd (*tevredenstellen*): *zich met weinig* –; **-genoe'ging,** v. (*bevrediging*); **-ge'telheid,** v. (*het vergeten zijn*): *aan de* – *onttrekken, ontrukken,* in herinnering doen blijven; *aan de* (of: *der*) – *prijsgeven*; myth. *de stroom der* –, Lethe, z. ald.; **-ge'ten 1** -gat, h. (1, 2), i. (2) -geten (1 *verzuimen het te doen*; 2 *uit het geheugen verliezen*): 1 *ik heb vergeten mijn bril mee te brengen*; 2 *ik ben alles vergeten*; *hij is* –, *hoe het moet*; *en niet te* –*!* (*het*) – *en vergeven*; *ik heb dat woord* –; refl. *zich* –, zelfbeheersching verliezen; **2** bn.: *een* – *burger,* onbekend, een stille in den lande.
Verge'ven, -gaf, h. vergeven (1 *vergiffenis schenken voor*; 2 *geven of doen toekomen*; 3 *door vergif ombrengen*): 1 *een misslag* –, *een beleediging* –; *vergeef* (*het*) *mij*; *dat vergeef ik u nooit*; 2 *een ambt* –; 3 *muizen en ratten* –; refl. *zij heeft zich* – (ook: *verkeerd geven* b.v. bij kaartspel); **-ge'vensgezind,** bn. (*gaarne vergevende, geneigd om vergiffenis te schenken*); **-gevensgezind'heid,** v.; **-ge'ving,** v. (*vergiffenis*).
Ver'gevorderd, bn.: *op* -*e leeftijd,* hoog.
Vergewis'sen, -gewiste, h. -gewist (*verzekeren*): inz. refl. *zich* – *van iets,* zich zekerheid verschaffen; **-gezel'len,** -gezelde, h. vergezeld (*begeleiden*; fig. *gepaard gaan*): *iem. op reis* –, met hem medegaan; *vergezeld zijn van*; **-gezel'schappen,** -gezelschapte, h. vergezelschapt (*vergezellen*).
Ver'gezicht, o. -gezichten (*gezicht in de verte*; ook: *schilderij, teekening met een vergezicht*): *een fraai* – *op een rivier.*
Vergiet', o. en v. -en (*vergiettest*); **-gie'ten,** -goot, h. vergoten (1 *storten*; *doen stroomen*; 2 *opnieuw gieten*): 1 *tranen* –, *bloed* –; 2 *oude kanonnen* –; **-giet'test,** v. -testen (*doorslag, gatenplateel, bak met gaatjes*).
Vergif', v. -giften (1 *venijn, toxicum, stof, die nadeelig op organische wezens werkt*; 2 fig. *hetgeen zeer nadeelig, schadelijk is*): 1 *de leer der* –*en*; – *innemen*; *door* – *om het leven komen*; 2 *die boeken zijn* – *voor de jeugd*; **-gif'fenis,** v. (*kwijtschelding*): *iem.* – *schenken*; – *der zonden*; **-gif'ten;** zie Vergiftigen; **-gif'tenkast,** v. -kasten (*aparte kast* [*van den apotheker*], *tot berging van vergiften*); **-gif'tenleer,** v. (*wetenschap, die zich met de aard, de kracht en de uitwerking van vergiften bezighoudt, toxicologie*); **-gif'tig,** bn.; -er, -st (*vergif bevattend*; *venijnig, doodend*; fig. *verraderlijk*): -*e bessen, een* -*e slang*; -*e lastertongen*; **-gif'tigen,** -giftigde, h. vergiftigd (1 *vergiftig maken, met vergift bestrijken, doormengen*; *door vergif dooden*; 2 fig. *bederven, slecht maken*): 1 *het eten* –; *een hond* –, vergift ingeven; 2 *die partijstrijd vergiftigt er het volksleven*; **-gif'tigheid,** v.: *de* – *van belladonna*; **-giftiging,** v.; **-gif'tigingsproces,** o.; **-gif'tigingsverschijnselen,** o. mv.
Vergi'lius, Publius, met de bijnaam Maro, Romeinsche heldendichter, 70–19 v. C., zie Aeneï'de; *Geor'gica,* leerdicht, handelend over landbouw, vee- en bijenteelt.
Vergis'sen, zich, -giste zich, h. zich vergist (*falen, een fout begaan, zich misrekenen*): *ik zou me zeer moeten* –; *als ik me niet vergis*; *ik had me in de weg vergist*; *hij had zich leelijk in den man vergist*; ook wel niet refl. – (of: *dwalen*) *is menschelijk*; **-gis'sing,** v. -en (*het vergissen*; *fout, abuis, blunder*): *bij* –; **-gis'ten,** -gistte, i. vergist (*door gisting bederven*); **-glaas'sel,** o. (*glazuur*): *het* – *van potten*; **-gla'zen,** -glaasde, h. verglaasd (*m. glazuur bedekken*); **-gla'zer,** m. -s (*man, die verglaast*); **-glaas'ster,** v. -s; **-gla'zing,** v.
Verglim'men, -glom, i. verglommen (*langzamerhand uitdooven*): *het vuur begint te* –.
Vergod'delijken, -goddelijkte, h. vergoddelijkt (*iem. voorstellen als een godheid*): *groote helden ging men* –, tot halfgoden maken, b.v. Hercules; **-god'delijking,** v.; z. Apotheose; **-go'den,** -goodde, h. vergood (eig. *tot een god verheffen*; fig. *bovenmatig vereeren*): *een schrijver* –; **-goe'den,** -goedde, h. vergoed (*schadeloos stellen voor*): *iem. iets* –; *de reiskosten* –; **-goe'ding,** v. -en (*schadeloosstelling*): – *krijgen, vragen.*
Vergoe'lijken, -goelijkte, h. vergoelijkt (*verschoonen*): *nu zoekt hij zijn misslag te* –,

een fraaie glimp er aan te geven; *zijn tekortkomingen* –; **–goe'lijking,** v. –en (*verontschuldiging*); **–gok'ken,** –gokte, h. –gokt (Barg. *verspelen; met speculeeren verliezen*).

Vergooi'en, –gooide, h. vergooid (1 *verloren doen gaan*; 2 *op een verkeerde plaats gooien*): 1 *zijn geld, zijn fatsoen, zijn toekomst* –; 2 *wie heeft mijn boeken –gooid?* refl. *zich* – (1 *verkeerd gooien*; 2 *handelen, trouwen ver beneden zijn stand, waardigheid*): 1 *ik wou de vogel raken, maar ik heb me –gooid*; 2 *door dat huwelijk zal zij zich* –.

Vergramd', bn. (*zeer boos, toornig*); **–gramd'heid,** v.; **–gram'men,** –gramde, h. (1), i. (2) vergramd (*vertoornen: gramstorig* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *iem.* –; *God* –, beleedigen; 2 *God vergramde*; **–grijp',** o. –grijpen (*misstap, overtreding*): *e.* – *tegen de goede zeden*; **–grij'pen, zich,** vergreep zich, h. zich vergrepen (1 *verkeerd grijpen*, w. i. g.; 2 met *aan*: *inbreuk maken op*; *stelen*; *de schendende hand slaan aan*): 1 *hij vergreep zich en stortte naar beneden*; 2 *hij vergreep zich aan ons eigendom, aan onze eer*; **–grij'zen,** –grijsde, i. vergrijsd (*grijs of grijzer worden*).

Vergroei'en, –groeide, i. –groeid (1 *onder, door het groeien verdwijnen*; 2 *verkeerd groeien*): 1 *bij dat kind zal het litteeken nog wel* –; 2 *die boom is –groeid*, kromgewassen.

Vergroo'ten*, –grootte, h. vergroot (*grooter maken*): *e. ongeluk* –, grooter voorstellen dan het is; *de microscoop vergroot 100maal*, doet grooter schijnen; **–groo'tend*,** bn. (*grooter makend; vermeerderend*): spraakk. *de –e trap*, comparatief; **–groot'glas,** o. –glazen (*lens, glas, waardoor de voorwerpen grooter schijnen*); **–gro'ven,** –groofde, h. vergroofd (*grover maken; erger voorstellen*): *een gezegde* –; **–grui'zelen, –grui'zen,** –gruizelde, h. (1), i. (2) vergruizeld, –gruisde, vergruisd (1 *verbrijzelen, tot gruis maken*; 2 *tot gruis worden*): 1 *de spiegel* –; 2 *de spiegel viel en vergruizelde op de vloer*; **–gui'zen,** –guisde, h. verguisd (*bespotten, beschimpen, in de modder sleuren*): *iem.* –; **–gui'zing,** v. –en (*het verguizen; smaad*): *aan* – *blootstaan*.

Verguld', bn. (*met goudverf overdekt, in goud geglansd*): *een –e lijst, een –e penning; hij was met dat voorstel erg* –, hoogst vereerd, verblijd, hij blonk van genoegen; *je had die vergulde gezichten eens moeten zien*; **–gul'den,** –guldde, h. verguld (1 *met een laagje goud overdekken*; 2 *een blinkende glans geven aan*): 1 *op snee* –; *een spiegellijst* –; zegsw. z. Pil; 2 *de zon –guldde de randen der avondwolken*; **–gul'der,** m. –s (*persoon, die lijsten enz. verguldt*); **–guld'ster,** v. –s; **–gul'dersmes, verguld'mes,** o. –sen (*mes, bij 't vergulden van boeken in gebruik*); **–guld'kwast,** m. –en ([*dassen*]*kwast, om het vergulde sel glad te maken*); **–guld'penseel*,** o. –en (*penseel, om het verguldsel aan te strijken*); **–guld'pers,** v. –en (*pers, gebruikt bij het vergulden van boekbanden*); **–guld'rol,** v. –len (*werktuig van den boekbinder, om het blaadje goud aan te dringen*); **–guld'sel,** o. –s (*datgene, waarmee iets verguld is of wordt; blaadje bladgoud, goudstof enz.*); **–guld'selboekje,** o. –s (*boekje met fijne blaadjes goud, om mee te vergulden*); **–guld'werk,** o. (soorten) –en.

Vergun'nen, –gunde, h. vergund (*toestaan, veroorloven, bewilligen*): *wil u mij – om? voorrechten* –; **–gun'ning,** v. –en (*het vergunnen* inz. 1 *verlof om sterkedrank in 't klein te verkoopen*; 2 O.-I. *verlof tot mijnbouwkundige opsporingen*): *met, zonder* –; 1 *het aantal –en; een herberg met, zonder* –; scherts. *een glaasje* –, jenever; 2 zie Concessie.

I. Verhaal', o. –halen (*vertelling, novelle; bericht, verslag*): *een middeleeuwsch* –, *een boeiend* –; *allerlei verhalen doen over*; *–tjes vertellen*; etym. = Verhaal **II.**

II. Verhaal', o. (1 *vergoeding; schadeloosstelling*; 2 *herstel van krachten*; 3 Z.-N. *ruimte, spel*): 1 *wij zullen er – op nemen; daar heb ik geen – op; er is geen – op hem*, geen vergoeding van hem te krijgen; – *op iemands goederen*; Z.-N. – *op den rechter*, actie tot schadeloosstelling tegen; 2 *ik kan niet op mijn – komen*, mijn verloren krachten niet terugkrijgen, niet op adem komen; 3 Z.-N. *de sleutel heeft geen – in het slot*.

Verhaal'ster, v. –s.

Verhaal'trant, m. (*manier, wijze van vertellen*): *de – van Van Lennep*.

Verhaas'ten, –haastte, h. verhaast (*bespoedigen*): *dat –haastte zijn dood; zijn schreden* –, versnellen; **–hab'bezakken,** –habbezakte, h. verhabbezakt (*toegrauwen*): *iem.* –, afsnauwen; **–ha'gelen,** –hagelde, i. verhageld (*door de hagel vernield worden*): *al het koren op die akkers is –hageld*; **–hak'keld,** bn. (Z.-N. *verscheurd*): *–e kleeren; versleten en* –; **–hak'king,** v. –en (mil. *houtversperring; versperring, bestaande uit stapels zware boomen met hun takken*); **–hak'stukken,** verhakstukte, h. –hakstukt (*eig. van nieuwe hakken voorzien*): fig. *is hier iets te* –, te verhandelen, te bespreken, te verdienen?

I. Verha'len, verhaalde, h. verhaald (*vertellen, mededeelen*): *hij weet die geschiedenis aardig te* –; etym. = Verhalen **II.**

II. Verha'len, verhaalde, h. verhaald (1 *terughalen*; 2 *herstellen*; 3 scheepst. *een andere ligplaats doen innemen*): 1 *zijn scha – op een ander*, schadevergoeding nemen; 2 *wij moeten ons eerst een weinig* –, op krachten komen; 3 *een schip in de haven gaan* –.

Verha'lenderwijs, –wijze, –wijs', –wij'ze, bw.: *iets – zingen*, op vertellende manier.

Verha'lend pro'za, o. (*een der afdeelingen, waarin men wel eens het proza verdeelt*): het geschiedverhaal, de roman, zijn – –.

Verha'ler, m. –s.

Verhalvezo'len, –halvezoolde, h. verhalvezoold (*van nieuwe halvezolen voorzien*).

Verhan'delaar, m. –s (*iem., die verhandelt*; inz. *iem., die een verhandeling houdt, lezer*); **–han'delen,** –handelde, h. verhandeld (*handelen in; verkoopen*; fig. *bespreken, behandelen*): fig. *wat heb jullie toch te –?* – **–han'deling,** v. –en (*het verhandelen*; inz. *leerend proza; uitgewerkt opstel; lezing over eenig vastgesteld onderwerp*).

Verhang', o. (aardr. *breuk, die de helling v. d. waterspiegel aangeeft; hellende stand v. h. wateroppervlak; verhouding van het verval*).

Verhan'gen, –hing, h. verhangen (*anders hangen, op een andere plaats hangen*): *de kleeren in een kast* –; refl. *zich* –, zich door ophanging om het leven brengen; **–ing,** v. (*het verhangen; zelfmoord door ophangen*).

Verhan'selen, –hanselde, h. verhanseld (1 *oplappen*; 2 *verkwanselen, verkoopen*; 3 *verknoeien*): 1 *de vrouw zal dit kieltje wat* –, opknappen, verstellen; 2 *een paard*

–; 3 *een meesterwerk van Wagner* –.
Verhap'stukken, –hapstukte, h. verhapstukt: *is er nog wat te* –, verhakstukken?
Verhard', bn.; –er, –st (1 *hard[er] gemaakt*; 2 fig. *ongevoelig*): 1 *een* –*e weg*, b.v. een grindweg; 2 *een* – *gemoed*, verstokt, wreed; – *zijn in 't kwaad*, verstokt; –**hard'draven,** –harddraafde, h. verharddraafd (*als prijs iets uitloven bij het harddraven*): *een gouden zweep* –, met harddraven laten winnen; –**har'den,** –hardde, h. (1), i. (2) verhard (1 *hard[er] maken*; 2 *hard[er] worden*; in beide bet. fig.): 1 *een weg* –; 2 *stopverf* –*hardt in de lucht*; *leem* –*hardt door het vuur*; fig. z. Verhard; –**hard'heid,** v.; –**har'ding,** v.
Verha'ren, dit paard –haarde, i. –haard (*van haar wisselen*): *poes is aan 't* –.
Verhas'pelen, –haspelde, h. verhaspeld (*verknoeien*): *een gedicht* –; *een spreekwoord met opzet* –, b.v. Beter één kogel in de hand dan tien in de rug; *een vreemde taal* –; –**hee're**n*, –heerde, h. verheerd (*verwoesten, verdelgen*): *het land lag verheerd*; *alles te vuur en te zwaard* –; –**hee'ring***, v.
Verheer'gewaden, –heergewaadde, h. verheergewaad (gesch. *tot een leen verheffen*): *iem. met een goed* –, hem dat goed in leen geven; –**heer'lijken,** –heerlijkte, h. verheerlijkt (*roemen, prijzen, loven*): *Gods naam* –; *hij was er mee* –*heerlijkt*, zeer in zijn schik, zeer vereerd; –**heer'lijking,** v.
Verhef'fen, –hief, h. verheven (*omhoog doen gaan, omhoogheffen*): *zijn stem tegen iets* –, [a]) luider gaan spreken, [b]) tegen iets opkomen, protesteeren; *tot een waardigheid, in de adelstand* –, bevorderen; *een getal tot een macht* –, brengen; refl. *zich* – (1 *omhoog rijzen*; 2 van wind, koorts: *toenemen*): 1 *daar* – *zich de hooge Alpen*; fig. *zich boven het middelmatige* –, meer dan middelmatig zijn; *zich* – *op zijn afkomst*, trotsch zijn op; *wie zich verheft, zal vernederd worden*; 2 *de wind verhief zich*; –**hef'fing,** v. –en (*het verheffen*): *met* – *van stem spreken*, zeer luide; *iems.* – *in de adelstand*, opneming; *de* – *van de koorts, de pols*, het krachtiger worden, sneller slaan; –**hei'melijken,** –heimelijkte, h. verheimelijkt (*voor zich houden, wat openbaar gemaakt dient te worden*): *de stukken* –; –**hei'melijking,** v.
Verhel'deren, –helderde, h. (1), i. (2) verhelderd (1 *helder[der] maken*; 2 *helder[der] worden*, in beide bet. fig.): 1 *de maan, de sterren* – *de lange winternacht*; 2 *door goed onderwijs zal iems. verstand* –; –**hel'dering,** v.; –**he'len,** –heelde, h. verheeld (*verbergen, verzwijgen*; rechtst.): *een teleurstelling* –, verzwijgen; *iets voor iem.* –; *zij* – *het zich niet*; –**he'ler,** m. –s; –**he'ling,** v.; zie ook Verholen; –**hel'pen,** –hielp, h. verholpen (*beter maken, herstellen*): *zie dat gebrek nu maar te* –, verbeteren; –**helping,** v.
Verhe'melte, o. –n (*gewelf in de mond*; ook: *bovendeel van een troon, ledikant enz.*): *het zacht, het hard* –; verg. Gehemelte; –**he'melteklank,** m. –en of –**he'melteletter,** v. –s: de *sj* in: *sjorren, poesje*, de *ch* in: *machine, manchet*, zijn –klanken; –**heugd',** bn. en bw.; –er, –st (*vroolijk, opgeruimd* inz. *innerlijk*; *blijde*): – *over*; –**heu'gen,** –heugde, h. verheugd (*blij, vroolijk maken*): *uw gedrag verheugt ons*; *het verheugt ons te vernemen*; refl. *hij verheugt zich in ons geluk*, is blijde; *zich* – *in de algemeene achting*, genieten; *zich* – *in een goede gezondheid*; *zich over iets* –; –**heu'ging,** v. –en (*innerlijke blijdschap*; fig. *glas jenever enz.*; ook: *lichte roes*); –**he'veling,** v. –en ([*atmosferisch*] *verschijnsel*): *de* –*en in de dampkring*, regen, hagel, sneeuw enz.
Verhe'ven, bn. en bw.; –er, –st (1 *boven iets anders uitstekend*; 2 fig. *zich boven het gewone verheffend, voortreffelijk*): 1 *het bestuur zat op een ietwat* – *plaats*; – *beeldwerk*, zie Reliëf 1; 2 – *stijl*, – *ernst*, – *daden*, glorievol; – *denken*, niet alledaagsch; *daar ben ik boven* –, daar sta ik te hoog voor; –**he'venheid,** v. –heden (*het oprijzen, uitsteken boven de omgeving*; inz. concreet: *hoogte, heuvel*): fig. *de* – *van zijn karakter*, edelaardigheid; – *v. rang*, aanzienlijkheid; concreet: *een kleine* –; –**hin'deren,** –hinderde, h. verhinderd (*beletten, voorkomen*): *dat zal ik zien te* –; *dat zal mij niet* – *om te*; *iem.* – *in de uitoefening van zijn beroep*; *van middag ben ik verhinderd*, heb ik belet; –**hin'dering,** v. –en (*het verhinderen*; *beletsel, hindernis*): *ik kreeg, er kwam* –.
Verhip', uitroep.
Verhit', bn.; –ter, –st (*zeer heet, zeer warm*): – *door een lange wandeling*; fig. – *door de drank*, opgewonden; *een* –*te verbeelding*, ziekelijk; –**hit'ten,** –hitte, h. verhit (*heet, warm[er] maken, doen gloeien*; fig. *prikkelen, opwekken, vurig maken, aanvuren*): refl. *zich* –; –**hit'ting,** v.
Verhoe'den, –hoedde, h. verhoed (*voorkomen*): *onheil* –; *moge God het* –*!* beletten, afwenden; –**hoe'ding,** v.; –**hoef'slagen,** –hoefslaagde, h. verhoefslaagd (*verdeelen in hoefslagen*, b.v. *dijken*); –**hoe'telen,** –hoetelde, h. verhoeteld (*bederven, kreuken, bemorsen*): *zijn kleeren* –; –**ho'len,** bn. (*bedekt, verborgen*): – *vreugde*; *een* – *afleiding*, verborgen, b.v. druppel; –**ho'lenheid, v.**
Verhol'landschen*, –hollandschte, h. (1), i. (2) verhollandscht (1 *e. Holl. vorm geven aan, Holl. manieren enz. doen aannemen*; 2 *Hollandsche manieren enz. aannemen*): 1 *een uitheemsch woord* –; 2 *hij is geheel verhollandscht*; –**honderdvou'digen,** –honderdvoudigde, h. verhonderdvoudigd (*honderdvoudig maken*; *zeer sterk vermeerderen*).
Verhon'geren, –hongerde, i. verhongerd (*door honger omkomen, uithongeren*): *men liet de gevangenen wel eens* –.
Verhoog'*, o. –en (Z.-N. *estrade*).
Verhoogd', bn. (*hooger, meerder*; *bevorderd in klas of rang*): *een* –*e temperatuur*.
Verhoo'gen*, –hoogde, h. verhoogd (1 *hooger maken*; 2 *opslaan*; 3 *vermeerderen*; 4 *bevorderen, aanzienlijker maken, tot eer en aanzien brengen*): 1 *een dijk* –, *een bouwterrein* –; 2 *de prijs der waren* –; 3 *een bod* –; *het salaris* –; *dat zal het genot* –; 4 *iem. in rang* –; *die leerling is een klas verhoogd*; refl. *die zich (zelf) verhoogt, zal vernederd worden*, hoogmoed komt voor de val, Matth. 23 : 12; –**hoo'ging***, v. –en (*het verhoogen*): – *v. e. begrooting*; – *in rang*, – *van temperatuur*; *hij heeft 's avonds altijd* –, nl. van temperatuur; – *van salaris*; *jaarlijksche* –, nl. van salaris; ook concreet; –**hoog'sel,** o. –s (*ophooging*); –**hoog'stuk,** o. –stukken (*stuk, dat dient om iets hooger te doen staan of te stellen*); –**hoor***, o. verhooren (*ondervraging*):

het – der getuigen; *iem. in – nemen*, apart nemen en ondervragen; *het – afnemen*; *in – zijn*; *een – ondergaan*; **–hoo'ren***, –hoorde, h. verhoord (1 *ondervragen*; 2 *overhooren*; 3 *een bede vervullen*): 1 *geen twee getuigen worden gelijk –hoord*; 2 *hem de les –*, afvragen; 3 *moge God onze beden –!* refl. *zich –*, verkeerd hooren; **–hoo'ring***, v.: *om–bidden*.

Verhoovaar'digen*, –hoovaardigde, h. verhoovaardigd (*hoovaardig, hoogmoedig maken*): refl. *zich – op zijn geboorte*, zich verheffen, trotsch zijn op; **–ing***, v.

Verho'pen, –hoopte, h. verhoopt (*hopen op*); verg. **Onverhoopt**; **–hou'den, zich**, –hield zich, h. zich verhouden (*in zekere betrekking staan*): *twee kapitalen – zich als 2 : 3*, staan tot elkaar in grootte; **–hou'ding**, v. –en (*onderlinge betrekking* tusschen personen, getallen, afmetingen): *naar –*, naar evenredigheid; *een gespannen – tusschen de beide landen*; *dat staat in geen – tot zijn verdienste*; *buiten – tot zijn kennis staan*.

Verhuis'biljet, o. –biljetten (*biljet van de burgerlijke stand, als men zich metterwoon elders gaat vestigen*); **–huis'dag**, m. –dagen (*dag, waarop men verhuist*): *1 Mei en 1 November zijn te Groningen de algemeene –dagen*; **–huis'kosten**, m. mv.

Verhuis'wagen, m. –s (*groote wagen tot vervoer v. huisraad*); **–hui'zen**, –huisde, i. (1), h. (2) verhuisd (1 *van woning veranderen*; 2 *de inboedel van anderen overbrengen*): 1 zegsw. *– kost bedstroo*, het – brengt allerlei kleine onkosten mee; zegsw. *naar de andere wereld –*, sterven; 2 *wie zal u – ?* **–hui'zer**, m. –s (*iem., die verhuist*; *iem., die het overhuizen van anderen als beroep uitoefent*); **–hui'zing**, v. –en (*het verhuizen*); **–huren**, –huurde, h. verhuurd (*voor een bepaalde of onbepaalde tijd in huur geven*): *een huis –, rijtuigen –*, in huur afstaan; refl. *zich – als daglooner*; **–hut'selen**, –hutselde, h. verhutseld (*schuddend verplaatsen*; fig. *verfomfaaien*); **–huur'baar**, bn.: *dat huis is niet –*; **–huur'der**, m. –s (*man, die iets* b.v. *een huis verhuurt*); **–huur'kantoor**, o. –kantoren (*kantoor voor vraag en aanbod van dienstboden enz.*).

Verhypothekeeren*, –hypothekeerde, h. –hypothekeerd (*hypotheek nemen op*; *met een hypotheek bezwaren*): *dat huis is zwaar –hypothekeerd.* (the = tee).

Verificateur', m. –s (Fr. *echtheidsonderzoeker*, inz. *rijksambtenaar der accijnzen, die de echtheid eener aangifte onderzoekt*): *benoemd tot – der invoerrechten en accijnzen N., kommies– te A.*; **–ca'tie**, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. verificatio]: *onderzoek naar de echtheid of juistheid van iets*, b.v. *van een aangifte of opgave*); **–ca'tie-commissie**, v. –siën, –sies (*die* nl. *belast is met het onderzoek naar de juistheid van iets*, b.v. *van 't geldelijk beheer eener vereeniging*).

Verifieeren* (Fr. [Lat. verificare]: *onderzoek doen naar de deugdelijkheid of echtheid*; *nauwkeurig onderzoeken*).

Verij'delen, –ijdelde, h. verijdeld (*doen mislukken*): *nu is al mijn hoop verijdeld*, te niet; **–ijdeling**, v. –en: *– van zijn plannen*.

Verij'deltuiten, –ijdeltuitte, h. verijdeltuit (*met ijdeltuiterij doorbrengen, op lichtzinnige wijze verspillen*): *zijn geld –*.

Verin'dischen*, –te, i. (1), h. (2) verindischt (*in karakter, zeden en gewoonten Indisch* 1 *worden*, 2 *maken*): 1 *hij verindischte geheel*; 2 *het langdurig verblijf in de tropen had hem geheel verindischt*; **–in'disching**, v.

Verin'landschen*, verinlandschte, i., h. verinlandscht (O.-I. *de zeden, taal der inlanders aannemen, doen aannemen*).

Verin'teresten, –interestte, h. verinterest (*interest opbrengen*): *dat geld staat te –*.

Veris'me, o. (v. Lat. verum = het ware: *tot het uiterst gedreven realisme*).

Verita'bel (Fr. véritable [Lat. veritabilis]: *echt, onvervalscht*).

Ve'ritas (Lat. *waarheid*): zegsw. *in vi'no –*, in de wijn is de waarheid, d. i. de wijn maakt de tongen los.

Verjaard', bn. (rechtst. *door verloop van tijd vervallen*, d. i. *niet meer vatbaar om in rechten gehandhaafd te worden*); zie Verjaren.

Verjaar'dag, m. –en (*geboortedag*): *zijn – vieren*; *bij gelegenheid van de –*; **–dicht**, o. –en (*gelegenheidsgedicht bij een verjaringsfeest*); **–feest**, o. –en; **–geschenk**, o. –en; **–maal**, o. –malen; **–partij**, v. –en.

Verja'gen, –jaagde of –joeg, h. verjaagd (*wegjagen, verdrijven*): *musschen door schoten –*; *den vijand –*; **–ja'ging**, v.

Verja'ren, –jaarde, i. verjaard (1 *jarig zijn, zijn verjaardag vieren*; 2 rechtst. *door verloop van een zeker aantal jaren, bij de wet bepaald, niet meer invorderbaar of niet meer van kracht*): 1 *vader verjaart morgen*; bij uitbr. *op 18 Juni –jaart de slag bij Waterloo*; 2 *het recht van eigendom, een verbintenis, een vonnis kan –*; fig. *onze kennis is al wat –jaard*, in de loop der jaren verminderd.

Verja'ring, v. –en (1 *het verjaren*; *verjaringsfeest*; 2 *het verjaren in rechten na verloop van zekere tijdruimte en onder voorwaarden, door de wet bepaald*): 1 *de – van vader*; 2 *acquisitieve of verkrijgende –*, verloop van zekere tijdruimte als middel om eenig recht te verkrijgen; *extinctieve of bevrijdende –*, verloop van zekere tijdruimte als middel om van eenige verbintenis bevrijd te worden; zie Stuiten **II** 1 en Stuiting.

Verja'ringsfeest, o. –en (*feestelijkheid ter gelegenheid van een verjaring*).

Verja'ringsrecht, o. of **–termijn**, m. –en (*in 't privaatrecht een tijdperk van 10 tot 30 jaar*): bij strafvordering is de – voor drukpersdelicten 1 jaar; voor misdrijven, waartegen met geldboete, hechtenis of gevangenisstraf tot 3 jaar bedreigd wordt, 6 jaar, en boven de 3 jaar is die termijn 12 jaar; de – voor misdrijven, waartegen „levenslang" wordt bedreigd, is 18 jaar; (in België resp. 10 jaar, 3 jaar, 6 maanden voor misdaad, wanbedrijf of overtreding).

Verjeug'diging, v. (*het opnieuw jong worden, of doen worden*): *de – der natuur in de lente*.

Verjon'gen, –jongde, h. (1), i. (2) verjongd (*jong* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *de lente –jongt de natuur*; 2 *de natuur is verjongd*, herboren.

Verjon'ging, v. –en; **–skuur**, v. –kuren (*kuur, of wijze om weer jong te worden, aanwending van middelen tot dat doel*): *De –*, gedicht v. Staring; **–smiddel**, o. –middelen (*middel* inz. *tooverdrank tot verjonging*).

Verkal'ken, –kalkte, h. (1), i. (2) verkalkt (*tot kalk* 1 *maken*, 2 inz. *worden door aanzetting van kalkzouten*): *aderen, tanden kunnen –*; **–kalking**, v. –en (*het verkalken*):

– *in de bloedvaten; ader*–; –**kal'len,** –kalde, h. verkald (*verpraten*): *zijn tijd* –; –**kan'keren,** haar keel –kankerde, i. –kankerd (*door kanker verteerd worden*).

I. Verkap'pen, –kapte, h. verkapt (*verhakken; in stukken kappen*): *hout* –.

II. Verkap'pen, –kapte, h. verkapt (1 *opnieuw het haar kappen*; 2 *zich vermommen* inz. als volt. deelw. en fig., maar in deze bet. als germ. beschouwd): 1 *ik laat me nog even* –; 2 *een verkapte conservatief.*

Verkap'ping, v. –en (*bint- of dakwerk van een overdekt perron enz.; houten overwelving*): *men brak de vermolmde planken van de* – *weg;* –**kas'sen,** –kaste, i. verkast (*verhuizen*), gmz.; –**ka'velen,** –kavelde, h. verkaveld (*verdeelen in kavelingen of perceelen*): *bouwterrein* –; *de oude vestingterreinen* –.

Verkeer', o. (*omgang; het gaan en komen; de gemeenschap van menschen, steden, landen, werelddeelen*): *huiselijk* –; *een druk* –; *het maatschappelijk* –, *een gezellig* –; *het transatlantisch* –; Z.-N. *vrij* –, kosteloos, ook als rechtst. vrije omgang (van verdachte met zijn raadsman); z. Lucht–, Post–; –**keer'bord,** o. –en (*bord voor het triktakspel*).

Verkeerd' 1 bn.; –er, –st (1 *omgekeerd, averechtsch*; 2 fig. *onjuist; valsch*): 1 *het is de* –*e weg*; z. Been**2**, 1; 2 *allerlei* –*e meeningen; het is* [illegible] *in dat gezin de* –*e wereld,* b.v. de kinderen zijn er baas; **2** bw. (*onjuist, nietgoed*): *iem.* – *begrijpen, verstaan; iets* – *opnemen; iets* – *uitleggen; zijn handen staan hem* –, hij is onhandig; ook fig. *gij hebt* – *gehandeld,* onjuist, slecht; **3** –**e,** m.: *den* – *voorhebben,* zich in iem. vergissen; –**keer'delijk,** bw. (*op verkeerde wijze*); –**keerd'heid,** v. –heden (*misslag, gebrek; ondeugd, bedorvenheid*).

Verkee'ren*, verkeerde, h. (1, 2), i. (3) verkeerd (1 *omgang hebben*; 2 *zich bevinden in*; 3 *veranderen*): 1 *hij* –*keert aan het hof,* heeft toegang, komt; *hij* –*keert met mijn nicht,* [a] is verloofd met, [b] vrijt; *waar men mee verkeert, wordt men mee geëerd*; 2 *in slechte omstandigheden* –; 3 zegsw. *het kan* –, spreuk van Bredero (1585–1618); *vreugde kan* –*in droefheid, liefde in haat;* –**kee'ring*,** v. –en (*vrijage*): – *hebben met een politieagent;* –**keers'agent,** m. –en (*politieagent, die op drukke punten het verkeer regelt*); –**keers'middelen,** o. mv. (*middelen tot bevordering van het verkeer*): *moderne* –; –**keer'spel,** o. –spellen (*triktrak*); –**keers'vliegtuig,** o. –en; –**keers'weg,** m. –wegen (*groote weg voor het handelsverkeer te land en te water*); –**keers'wezen,** o.: *het moderne* –.

Verkeer'tje, o. (*verkeerspel*).

Verken'nen, –kende, h. verkend (*de ligging v. e. terrein opnemen*): *zij zochten het vijandelijk kamp te* –, verspieden; *het terrein* –, ook fig.; –**kenner,** m. –s (*iem. die verkent; padvinder*); –**ken'ning,** v. –en (*verspieding*): *op* – *uitgaan*; –**ken'ningstocht,** m. –en (*tocht, die ondernomen wordt om een binnenland te leeren kennen,* mil. *om eenig terrein te verspieden*); –**ker'ven,** –korf, h. verkorven (eig. *slecht kerven, door kerven bederven*): fig. *hij heeft het bij zijn patroon* –*korven,* verbruid; –**ket'teld,** bn. (Z.-N. *in kettels,* z. ald.; *in wanorde*); –**ket'teren,** –ketterde, h. verketterd (*iem. tot ketter, iets tot ketterij verklaren*; fig. *veroordeelen*); –**ket'tering,** v. –en: *de* – *der moderne beginselen;* –**keu'ren,** –keurde, h. verkeurd (*opnieuw keuren*): *goud en zilver* –, overkeuren; –**kie'len,** –kielde, h. verkield (*een schip van een nieuwe kiel voorzien*).

Verkies'baar, bn. (*verkozen kunnende worden*): *als vreemdeling is hij niet* – *tot lid v. d. gemeenteraad; zich niet meer* – *stellen;* –**kies'lijk, verkie'selijk,** bn.; –er, –st (*te stellen boven*): *tevredenheid is* – *boven schatten,* de voorkeur verdienend.

Verkie'zen, –koos, h. verkozen (*uitkiezen; de voorkeur geven; wenschen, willen; door keuze aanwijzen, benoemen*): *de eer* – *boven het leven; zooals gij* –*kiest,* wilt; *ze doen, wat ze* –; *ik verkies niet meer,* heb genoeg; *ze* – *niet gehinderd te worden; iem. tot voorzitter* – (gewoonlijk kiezen); –**kie'zing,** v. –en (1 *het verkiezen*; 2 inz. *het door keuze aanwijzen tot leden van een vertegenwoordigend lichaam*; ook: *vrije wil*): 1 *naar* –, zooals je wilt; *naar eigen* – *handelen*; 2 *tusschentijdsche* –; *nieuwe* –*en uitschrijven*; Z.-N. *wetgevende* –(*en*), voor Kamer en Senaat.

Verkie'zingsagent, m. –en (*iem., die bij verkiezingen in 't belang v. e. candidaat werkzaam is, propagandist*); –**artikel,** o. –en (*bepaling, die e. verkiezing regelt; opstel* [*in e. krant*] *over de verkiezing*); –**dag,** m. –en (*dag, dat de verkiezing plaats heeft*); –**leer,** v. (*leer over de uitverkiezing of predestinatie*); –**leus,** v. –leuzen (*motto, waaronder men bij verkiezingen strijdt*); –**manoeuvre,** v. –s (*politieke kunstgreep bij een verkiezing*); –**program,** o. –men, –s (*programma voor een verkiezingsstrijd*); –**strijd,** m. (*wedijver om de kiezers op zijn hand te krijgen*); –**werk,** o.; –**wet,** v. –ten (*kieswet*); –**wijze,** v. –n (*manier, waarop de verkiezing plaats heeft*).

Verkij'ken, –keek, h. verkeken (1 *voor het kijken uitgeven*; 2 *kijkende doorbrengen*): 1 *je zou er een gulden aan* –; 2 *ik heb mijn tijd verkeken,* kijkende zoekgemaakt; nog: *die kans is verkeken,* verloren; *zich* –, verkeerd kijken, fig. zich vergissen.

Verkik'kerd (op), bn. (*verzot, gek, dol op*).

Verkind'schen*, –kindschte, i. –kindscht (*tot kind worden, handelen als een kind, suf worden, van iem., hoog van jaren*): *grootmoeder begint te* –.

Verklaar'baar, bn.; –der, –st (*kunnende verklaard worden*): *een* – *verschijnsel.*

Verklaar'der, m. –s (Z.-N. *hij, die een verklaring aflegt*).

Verklad'den, –kladde, h. verklad (*bederven*): *papier* – *met teekenen;* –**kla'gen,** –klaagde, h. verklaagd (*gerechtelijk aanklagen*); –**klan'king,** v. (muz. eig. *tot-klanken-maken; in muziek* [ook: *in verzen*] *uiten; een muziekstuk uitvoeren*); –**klap'pen,** –klapte, h. verklapt (*verklikken,* maar gunstiger; *verraden*; Z.-N. *verbabbelen*): *iem.* –, *een geheim* –; *de boel* –; refl. *zich* –; –**klap'per,** m. –s; –**klap'ping,** v. –en; –**kla'ren,** –klaarde, h. verklaard (1 *klaar, helder maken*; 2 *min of meer plechtig zeggen, aanzeggen, te kennen geven*): 1 *een woord, een uitdrukking* –, de bet. klaar of helder maken; *de Schrift* –, *een droom* –, uitleggen; 2 *iem. schuldig* –, heeten; *onder eede* –, getuigen; *de oorlog* –, aanzeggen; *zich* –, d. i. zijn meening zeggen; *verklaar u nader; zich vóór, tegen iem.* –; –**kla'rend,** bn. (*opheldernd*): –*e aanteeke-*

ningen; **–kla'ring,** v. –en (*het verklaren*; inz. *uitlegging, plechtige aanzegging, uitspraak*; *het stuk, dat de verklaring inhoudt*): *oorlogs–*; *de –en van den getuige,* getuigenis.

Verklee'den*, verkleedde, h. verkleed (*anders kleeden*): *een kind –*; refl. *zich –* (1 *zich anders kleeden*; 2 *zich* [*met carnaval*] *vermommen*): 1 *ik moet mij wat –*; 2 *zich – in een domino*; **–klee'ding*,** v. –en (*het verkleeden, vermomming*); **–kleefd',** bn.; –er, –st (*gehecht, verknocht aan*): *aan de zonde – zijn,* verslaafd; **–kleefd'heid,** v. (*gehechtheid*); zie Verknocht; **–klein'aap,** m. –apen; z. Teekenaap; **–klei'nen,** –kleinde, h. verkleind (*kleiner, geringer maken*): *iems. verdienste –*, geringer voorstellen; *een kaart –*, d. i. op kleiner schaal overteekenen; *een breuk –*, vereenvoudigen; **–klei'nings-uitgang,** m. –en (*achtervoegsel tot vorming van een diminutief*): *-je, -pje, -tje zijn –en.*

Verklein'woord, o. –en (*woord met een verkleiningsuitgang*); **–kleumd',** bn.; –er, –st (*stijf van koude*): *–e handen; van kou –e vingers*; **–kleu'men,** –kleumde, i. verkleumd (*stijf, ongevoelig van koude worden*; *door koude bevangen worden*): fig. *verkleume nooit ons hart*; **–kleu'ren,** –kleurde, h., i. verkleurd (*van kleur veranderen*: 1 *de kleur doen verliezen*, w. i. g.; 2 *de kleur verliezen*, inz. *verbleeken*): 1 *door de zon is het kleed verkleurd*; 2 *zij verkleurde op dat woord*; **–klik'ken,** –klikte, h. verklikt (*aanbrengen, heimelijk overbrengen, verraden*); **–klik'ker*,** m. –s (*iem., die verklikt*, inz.: 1 *politiespion*; 2 naam van toestellen o. a. nat. *verkorte hevelbarometer, die bij de luchtpomp de verdunning der lucht in de recipiënt aanwijst*; *werktuigje, dat onder bepaalde omstandigheden op iets opmerkzaam maakt*): 1 zie Stille-verklikker; 2 *de – aan een stoommachine*, wekker, die waarschuwt, als te weinig water in de ketel is.

Verkloe'ken, –kloekte, h. (1, 2, 3), i. (4) verkloekt (1 *kloek maken, moed geven*; 2 *beetnemen; door list enz. vangen*, vero., lit. t.; 3 refl. *zich verstouten*; 4 Z.-N. *sterker worden*): 1 *dit verkloekte hem tot*; 2 *iem. –*; 3 *zich –*, de moed vatten; 4 Z.-N. *dat kind is fel verkloekt.*

Verklun'gelen, –klungelde, h. verklungeld (*verspillen, verkwisten*): *tijd, geld –.*

Verknech'ten, –knechtte, h. verknecht (eig. *tot knecht maken, overheerschen*): *dat volk, zoo lang –knecht*, dienstbaar gehouden; **–kneu'kelen, zich,** –kneukelde zich, h. z. verkneukeld (eig. *de kneukels wrijven van voldoening, van pret*; *zich* [*innerlijk, in stilte*] *innig verheugen*): *z. – van leedvermaak*; *zich in iets –*; ook: **–kneu'teren, zich,** –kneuterde zich, h. zich verkneuterd: *hij zat zich in die ruzie te –*; **–knie'zen, zich,** –kniesde zich, h. zich verkniesd (*door hartzeer verteerd worden, wegkwijnen*): *wat zit gij u in uw leed te –!* **–knij'pen, zich,** –kneep zich, h. zich verknepen (*zich met moeite inhouden, zich verbijten*): *ik zat mij te – van 't lachen.*

Verknij'zen; z. Verkniezen; **–knip'pen,** –knipte, h. verknipt (1 *door knippen bederven*; 2 *in stukjes knippen*): 1 *een jas –, een mantel –*; 2 *tot snippers –*; **–knocht',** bn. (*zeer of innig gehecht aan*): *– aan; een – aanhanger*; **–knocht'heid,** v.; **–knoei'en,** –knoeide, h. verknoeid (*bederven; verspillen*): *hij verknoeit zijn tijd, zijn geld,* verspilt; *een verknoeide schilderij,* bedorven; *de boel –*; **–knol'len,** –knolde, h. verknold (*verbrodden*): *hij h. het bij zijn patroon verknold,* gmz.

Verknut'selen, –knutselde, h. verknutseld (*verbeuzelen, verspillen*): *zijn tijd, zijn geld –*; **–koe'len,** –koelde, h. (1), i. (2) verkoeld (1 *koel doen worden, afkoelen, verfrisschen*; 2 *koel worden*): 1 *de maag –*; 2 *zijn hartstochten beginnen te –*, verminderen; *die vriendschap is aan 't –*, verflauwen; **–koel'-drank,** m. –en (*verfrisschende drank*); **–koe'lend,** bn.; –er, –st (*verfrisschend*): *een –e drank, een –e wind,* afkoelend; **–koe'ling,** v. –en (*afkoeling*; fig. *vermindering, verflauwing*): *– van ijver, van vriendschap.*

Verko'len, –koolde, h. (1), i. (2) verkoold (1 *tot kool maken*; 2 *tot kool worden*): 1 *hout –*; 2 *turf kan –*; nog (distributietijd): *de kolenbon –*, omwisselen in of voor steenkolen; **–kon'den,** verkondde, h. verkond (*verkondigen*); **–kon'der,** m. –s: *een – van het Evangelie*; meer Verkondiger; **–kon'-ding,** v., meer: Verkondiging; **–kon'-digen,** –kondigde, h. verkondigd (*doen weten, bekend maken*): *het Evangelie –*, prediken: *iems. lof –*, openlijk bekend maken; **–kon'diger,** m. –s (*–konder*); **–kon'diging,** v. (*het verkondigen*; inz. *prediking, leering*): *– van het Evangelie*; **–kond'schappen,** –kondschapte, h. verkondschapt (*verwittigen, melden*); **–kond'schapping,** v.: *ik zond hem uit op –*, onderzoek, uitvorsching.

Verkon'kelen, –konkelde, h. verkonkeld (*verspillen*): *haar huishoudgeld –.*

Verkoop'*, m. –en (*het verkoopen*): *de – v. e. huis*; *inkoop en ver'koop*, handel; *ten – aanbieden*; *– bij opbod, bij afslag*; **–akte,** v. –n; **–baar,** bn. (*wel te verkoopen*); **–baarheid,** v.: *de – van een artikel.*

Verkoop'boek, o. –en ([*koopmans*]*boek, waarin de verkochte goederen worden opgeschreven, met de nota's, rekeningen en facturen*).

Verkoo'pen*, onr. w.w., –kocht, h. verkocht (1 *iets tegen zekere prijs aan e. ander overdoen*; 2 *ten beste geven, debiteeren*): 1 *in 't groot of klein –*; zegsw. *iem. kunnen zakken en – (Z.-N. iem. –, terwijl hij er bij staat)*, te slim af zijn; 2 *leugens, grappen –*; refl. *z. –.*

Verkoo'per*, m. –s; **–koop'ster,** v. –s: *geroutineerde –s gevraagd.*

Verkoop'huis, o. –zen (*venduhuis, bazaar, warenhuis*); **–koo'ping*,** v. –en (*veiling, het verkoopen*; ook: *de plaats*): *de – zal plaats hebben bij opbod*; **–koop'lokaal,** o. –lokalen (*waar nl. verkoopingen gehouden worden*).

Verkoop'prijs, m. –prijzen (*prijs, waarvoor een artikel verkocht wordt*).

Verko'peren, –koperde, h. verkoperd (*met koper bekleeden, beslaan*): *een schip –*, de romp met koperen platen bekleeden.

Verko'ren, bn. (*uitgekozen*): *een vorst des rijks –*, nl. Oranje, in 't Wilhelmuslied, lit. t., vero.; **–kor'sten,** verkorstte, i. verkorst (*tot korst worden*; *met een korst bedekt worden*): *het gebak was geheel –korst*, met een veel te dikke korst gebakken; **–kor'ten,** –kortte, h. (1), i. (2) verkort (1 *korter maken*; 2 inz. Z.-N. *korter worden*): 1 *een lijn –, een japon –, de tijd –*, verdrijven; *zorgen – het leven*; *iem. in zijn rechten –*, benadeelen; 2 *de dagen –*; **–kor'ting,** v. –en (*inkorting*): *bij –*; **–kor'tingsteeken*,** o. –s (*apostrophe*);

–kou'den, bn. (*een kou hebbend*): *wat is dat kind –! dan ben je –,* er slecht aan toe, er ingevlogen enz.; **–koud'heid,** v. –heden: *een (zware) – opdoen, oploopen;* **–krach'ten,** –krachtte, h. verkracht (*geweld aandoen; schenden, onteeren*): *de wetten –; de heiligste rechten –;* **–krach'ting,** v. –en: *– van wet en recht,* schending.

Verkreu'kelen, –kreu'ken, –kreukelde, –kreukte, h. verkreukeld, verkreukt (*door kreuken bederven*): *het zomerhoedje, waarop zij had gezeten, was geheel –kreukeld.*

Verkrijg'baar, bn. (*te verkrijgen*): (*niet meer*) *– in de handel;* **–krij'gen,** –kreeg, h. verkregen (*bekomen; [met inspanning] verwerven*): *hij kon het niet van zich – te groeten;* **–krij'ging,** v. (*verwerving*): *ter – van.*

Verkrim'pen, –kromp, i. verkrompen (*samenkrimpen*): *– van pijn,* zeer veel pijn hebben; **–kro'ken,** verkrookte, h. –krookt (Z.-N. lit. t. *verkreuken*).

Verkrom'men, –kromde, h. verkromd (*krom maken*): fig. *het recht –,* verdraaien; *met –kromde ledematen;* **–krom'ming,** v. –en (*het krom-zijn of worden*): *een – der wervelkolom;* **–krop'pen,** –kropte, h. verkropt (eig. *kroppende inslikken*): *zijn leed, zijn woede, zijn smart –,* opkroppen; *ik kan 't niet –,* verbergen, mijn gemoed is te vol.

Verkrui'melen, –kruimelde, h. (1), i. (2) verkruimeld (*tot kruimels* 1 *maken,* 2 *worden*): 1 *een beschuit –;* 2 *oude koekjes –.*

Verkwan'selen, –kwanselde, h. verkwanseld (*met kwanselen verspillen; verruilen*): *zijn geld –,* aan allerlei beuzelarijen uitgeven; *zijn boeken –,* met verlies verkoopen; *zijn meubels –,* van de hand doen, minacht.

Verkwij'nen, –kwijnde, i. verkwijnd (*wegkwijnen, langzamerhand zwakker, minder worden*): *de handel is aan 't –;* **–kwik'kelijk,** bn. en bw.; –er, –st (*verfrisschend*): *e. – bad;* fig. *e. – woord,* opbeurend; **–kwikkelijkheid,** v.; **–kwik'ken,** –kwikte, h. verkwikt (*weer kwik of kwiek maken; laven, verfrisschen*): *de lentelucht zal u –,* doen opleven; *dat troostend woord zal uw hart –,* opbeuren; **–kwik'kend,** bn.; –er, –st: *een –e drank,* lavend; *een –e koelte,* verfrisschend; **–kwik'king,** v. –en (*laʃenis;* fig. *troost*).

Verkwis'ten, –kwistte, h. verkwist (*verspillen, overdadig, op onnuttige, lichtzinnige wijze gebruiken*): *geld en goed –; zijn geld – aan;* **–kwis'ter,** m. –s; **–kwis'tend,** bn.: *een – leven; – met;* **–kwisting,** v. –en.

Verlaat', o. –laten (*kleine schutsluis*).

Verla'den, –laadde, h. verladen (handel: *overladen in een ander schip of voertuig*).

Verlag', m. Verläge (Duitsch: *uitgave; uitgeverszaak; uitgeversfonds*).

Verla'gen, –laagde, h. verlaagd (1 *lager maken, doen dalen;* 2 fig. *schande aandoen, onteeren;* 3 Z.-N. gew. *verwisselen*): 1 *een dijk, een muur –; de prijzen –; iem. in rang –;* 2 fig. *zich –,* een laagheid begaan; *zich – tot spionnage;* 3 *een stuk land – (met);* **–la'ging,** v. –en (*het verlagen*).

Verlak', o. (*laklaag, verlaksel*): *het – laat op leer soms los,* d. i. het springt af.

Verlak'ken, –lakte, h. verlakt (1 *met een laag lak overdekken;* 2 *bedriegen, foppen, bedotten*): 1 *een kachel doen –; leer –, een kamerdeur met porseleinlak –;* 2 *ik laat me door jou niet –,* gmz.; **–lak'ker,** m. –s; **–lakkerij',** v. –en (*bedotterij, fopperij*): *'t is maar –.*

Verlakt', o. (*verlakt goed*): *dit is Chineesch –,* d. i. lakwerk uit China.

Verlam'men, –lamde, h. (1), i. (2) verlamd (1 *lam maken;* 2 *lam worden*): 1 *die veer is verlamd; verlamd aan beide beenen;* fig. *verlamd van schrik;* fig. *de energie –,* neerslaan; 2 *hij verlamt aan de rechterzijde;* **–ming,** v. –en (*het verlammen,* eig., fig.; *lamheid*): *– van de handel; – van de rechterzijde.*

Verlan'gen 1 –langde, h. verlangd (*begeeren, wenschen, eischen*): *wat verlangt gij,* wenscht gij? *ik verlang mijn geld,* eisch, vorder; zegsw. *– naar de vleeschpotten van Egypte,* terugverlangen naar een vroegere toestand, waarin men geen broodzorgen kende, al was die toestand ook verre van rooskleurig, Ex. 16 : 3; *ik verlang niets liever; dat is alles wat men kan –; – naar; er naar – om; –d om;* **2** o. –s (*begeerte*): *de kinderen branden van –; zijn –s bevredigen; – naar iets hebben; op (algemeen) –;* zegsw. *het liedje van – zingen,* eig. van verlengen, nl. door kinderen, om nog wat te mogen opblijven; **–lang'lijstje,** o. –s (*lijstje van geschenken,* b.v. *door bruid of bruidegom opgemaakt en waaruit men iets kan kiezen om hun aan te bieden*): *een – opmaken;* **–langst',** v. (lit. t., vero. *verlangen, begeerte*); **–lan'terfanten,** –lanterfantte, h. verlanterfant (*lanterfantend doorbrengen*): *zijn tijd –,* verbeuzelen; ook: **–la'riën,** –lariede, h. verlaried; gmz.

I. Verla'ten 1 verliet, h. verlaten (1 *overgieten: van het eene vat in het andere doen of laten loopen;* 2 *weggaan uit of van;* 3 *achterlaten, in de steek laten; niet meer steunen*): 1 *wijn –; water –,* van de eene ruimte in de andere doen vloeien; zie Verlaat; 2 *hij verliet de stad;* fig. *het pad der deugd –; de dienst –; de wereld –,* [a]) in een klooster gaan, [b]) sterven; 3 *God zal u niet –; mijn moed verlaat mij,* begeeft mij; *vrouw en kinderen –;* refl. *zich – (vertrouwen op): gij kunt u op hem –; verlaat u op God,* stel vertrouwen op; **2** bn.; –er, –st (1 *achtergelaten;* 2 *eenzaam, afgelegen;* 3 *niet meer bewoond, ledig*): 1 *een – kind;* 2 *een – dorp, een – weg;* 3 *een – huis, een – schip;* **3 –e,** m. of v. –n: *de arme –.*

II. Verla'ten, verlaatte, i. verlaat (Z.-N. *later worden*): *'t zal nog –; – II* = zich – **III.**

III. Verla'ten, zich, verlaatte z., h. z. verlaat (*niet op zijn tijd passen, te laat komen*): *gij zult u – voor de eerste trein; z. wat –.*

Verla'tenheid, v. (*eenzaamheid, toestand van iem., die aan zich zelf is overgelaten*): *een gevoel van – bevangt den wandelaar.*

I. Verla'ting, v.: *een half uur –,* te laat komen.

II. Verla'ting, v.: *– van vrouw en kinderen,* het verlaten in bet. **I 1 3.**

Verle'den 1 bn. (*vroeger, vorig*): *– jaar;* spraakk. *de – tijd;* **2** o. (*tijd, die of tijdperk, dat voorbij is*): *ons grootsch, ons roemrijk –; In 't – ligt het Heden, in het Nu wat worden zal;* zie Lijden **1** 11 = gaan en Verlijden.

Verle'digen, zich, –ledigde z., h. z. verledigd (*zich bezighouden; zich de moeite of de tijd tot iets geven*): *zich met iets –;* **–lee'nen*,** –leende, h. verleend (*toestaan, geven*): *hulp, onderstand –,* geven, bezorgen; *iem. een orde –;* **–lee'ning*,** v.; **–lee'ren*,** –leerde, h. verleerd (*ontleeren, afleeren*): *een taal –.*

Verlee', m., v. (Z.-N. *tegenzin, verveling*).

Verlee'den*, verleedde, h. verleed (Z.-N. *vervelen, verdrieten*): *het verleedt mij.*

I. Verle'gen, bn. (*bedorven door lang liggen*): *– wijn, – koopwaren; – I = – II.*

II. Verle'gen, bn. en bw.; –er, –st (*bedeesd, beschroomd*): *zij is wat –; – kijken; ergens om – zijn,* iets noodig hebben; *niet om een antwoord – zijn,* gevat zijn; *– met zijn persoon zijn; dat maakte haar –;* **–le'genheid,** v. (*beschroomdheid; geldgebrek*): *de – van dorpskinderen; in de – zitten; iem. uit de – helpen,* geldnood; *in – zijn; iem. in – brengen.*

Verleg'gen, –legde of –leide, h. verlegd of verleid (*op een andere wijze, een andere plaats leggen*): *de wachter zal de wissel –,* anders leggen; *handschoenen –,* ze zijn zoek; *de troepen –,* verplaatsen; **–leg'ging,** v.

Verlei', o. (gesch. *beleening*).

Verlei'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*geschikt om iem. te verleiden, aanlokkelijk*): *een – aanbod;* **–heid,** v. –heden (*het verleidelijke*).

Verlei'den, –leidde, h. verleid (*op de slechte weg leiden, tot zonde brengen*; minder sterk: *verlokken tot*): *iem. tot zonde –; laat je je niet – tot een wandelingetje?* **–er,** m. –s (*man, die verleidt*); **–ing,** v. –en (*bekoring, verzoeking*); **–ster,** v. –s.

Verlei'en, verleide, h. verleid (gesch. *beleenen*): *iemand met een leen –,* begiftigen.

Verlek'keren, verlekkerde, i. verlekkerd (*verwennen met lekker eten, inz. verzot worden, smaak krijgen in*): *die hond is –lekkerd op vleesch;* fig. *–lekkerd op romans,* verzot.

Verleng'baar, bn. (*wat voor verlenging vatbaar is*): *– krediet;* **–leng'baarheid,** v.

Verlen'gen, –lengde, h. verlengd (*langer maken of doen duren*): *een wissel –, een termijn van betaling –;* **–len'ging,** v. –en (*het verlengen*): *– van verlof;* **–leng'stuk,** o. –ken (*stuk, waarmee iets langer gemaakt wordt,* b.v. *aan een passer*); **–lep'pen,** de bloem –lepte, i. –lept (*verwelken, verflensen*); **–lept',** bn. en bw.; –er, –st (*flets, verflenst*): *een –e bloem; wat ziet er dat kleedje – uit!* **–let',** o. (*tijdverlies; uitstel*): *zonder –,* d. i. onverwijld; *dat gedoogt geen –,* uitstel; **–let'sel,** o. –s (*beletsel, hindernis*); **–let'ten,** –lette, h. verlet (*tijd verliezen, laten voorbijgaan of verzuimen*); **–leu'teren,** –leuterde, h. verleuterd (*de tijd leuterend doorbrengen, verbeuzelen*); **–le'vendigen,** –levendigde, h. verlevendigd (*levendig*[*er*], *druk*[*ker*], *vroolijk*[*er*] *maken*): *de hoop –, de handel –,* opbeuren; **–le'vendiging,** v.: *tot – van de handel.*

Verle'zen, zich, –las zich, h. z. verlezen (*verkeerd lezen, zich vergissen bij het lezen*).

Verlicht', bn. en bw.; –er, –st (*helder beschenen*): fig. *een – staatsman,* helderdenkend, ontwikkeld; *– denken; een – despoot.*

I. Verlich'ten, –lichtte, h. verlicht (*helder maken, beschijnen*): *een tuin –,* illumineeren; *een stad –;* zie ook Verlicht.

II. Verlich'ten, –lichtte, h. verlicht (*minder zwaar maken*): *iems. zorgen –,* d. i. hem opbeuren, helpen; *ik voelde me heel wat verlicht; met een verlicht gevoel.*

I. Verlich'ting, v. –en (*het verlichten,* bet. **I**; *kunstlicht*; fig. *opklaring van 't verstand*): *electrische –; tot – der volken.*

II. Verlich'ting, v. –en (*het verlichten* bet. **II**; *ontheffing; opbeuring; steun, hulp*): *dat schonk me eenige –.*

Verlie'derlijken, –liederlijkte, i. (1), h. (2) verliederlijkt (1 *liederlijk worden;* 2 *liederlijk maken, doen ontaarden*): 1 *die man zal nog geheel –,* d. i. door losbandigheid verdierlijken; 2 *de drank zal hem –; zich –;* **–liefd',** bn., bw.; –er, –st (*met liefde vervuld*): *Pieter is waratje –; – (worden) op; tot over de ooren –; een – paartje;* **–lief'de,** m. en v. –n (*persoon, die verliefd is*); **–liefd'heid,** v. –heden (*het verliefd-zijn*): *een korte –.*

Verlies', o. –zen (1 *het verliezen, derven, kwijtraken*; 2 handel: *wanneer het zuivere bedrag van de inkoopprijs plus de onkosten, meer is dan de verkoopprijs; wat volgens de balans in zeker tijdvak is verloren*): 1 *het – van een been; het – van een kind; niet tegen – kunnen bij het spelen; een groot – lijden; iem. een – berokkenen; zware verliezen lijden; een – weer goedmaken;* 2 *het – in zaken,* schade, nadeel; *er was veel geld –; – op koffie; zonder, met – verkoopen;* **–cijfers,** o. mv.; **–lijst,** v. –en (mil. *lijst of opgave van de in de* [*jongste*] *strijd gevallenen*).

Verlie'ven (op), –liefde, i. verliefd (*verliefd raken*); **–lie'zen,** –loor, h. verloren (*kwijtraken,* b.v. *door een ongeluk of door achteloosheid*): *een boek –; veel – op de koffie; je zult er niets bij –; er is niet veel aan verloren;* zie ook Verloren; fig. *een proces –; zijn geduld –; het leven –,* sterven; *de slag –,* overwonnen worden; *geen woorden –,* niet onnoodig praten; **–lie'zer,** m. –s (*iem., die verliest*); **–lig'gen,** –lag, i. verlegen (*door lang liggen bederven*): *laat het fruit niet –;* zegsw. *verlegen goed deugt niet,* bekende woordspeling; Z.-N. *het getijde –,* de gelegenheid laten voorbijgaan; **–lij'den,** –leed, h. verleden ([*voor een notaris*] *passeeren*): *een testament, verleden voor notaris N.*

Verlof', o., in bet. 1 –loven (in het alg. *vergunning, veroorloving*; inz. 1 *vergunning om naar huis te gaan, het vrij-zijn van dienst of uit betrekking*; 2 *vergunning als bierslijter*): 1 *iem. – tot iets geven; met uw –,* beleefdheidsformule; *met groot – gaan,* O.-I. naar Europa gaan, wegens ziekte of langdurige diensttijd; *– (aan)vragen; gedurende mijn –,* tijd van 't verlof; 2 *een café met –;* **–lof'brief,** m. –brieven (*brief, waarin verlof gegeven wordt*); **–lof'ganger,** m. –s (mil. *soldaat, die met verlof gaat*; O.-I. *ambtenaar met verlof*); **–pas,** m. –sen (mil. *pas voor iem., die met verlof gaat*): *zijn – laten afteekenen door den burgemeester;* **–lof'recht,** o. –en (*vastgestelde bepaling voor de verloftijd van een ambtenaar*); **–lof(s)'aanvrage,** v. –n (*schriftelijk verzoek om verlof*); **–(s)'traktement,** o. –en ([*verminderd*] *traktement, dat men gedurende zijn verlof geniet*; O.-I. $^1/_2$ *van de jaarwedde in actieve dienst*); **–lof'tijd,** m.: *mijn – is om.*

Verlok'kelijk, bn., bw.; –er, –st (*verleidelijk*): *een – voorstel, een – aanbod;* **–lok'kelijkheid,** v. –heden; **–lok'ken,** –lokte, h. verlokt (*door aanlokken overhalen*): *laat u door de schijn niet –,* verleiden; *– tot;* **–lok'king,** v. –en: *de –en eener groote stad.*

Verloo'chenen, –loochende, h. verloochend (*loochenen, niet willen kennen*): *zijn vaderland –; Petrus –de driemaal zijn Meester; zich zelf –; zich –,* [a]) tegen zijn aard, beginselen enz. handelen, [b]) onbaatzuchtig handelen, eigen verlangens enz. onderdrukken ten bate van anderen.

Verloo'den*, –loodde, h. verlood (*van een looden merk voorzien*): *balen –, tijken –.*
Verlooi'de, m. en v. –n: *zij of hij is mijn –,* aanstaande echtgenoot(e).
Verloop', o. (1 *het verloopen, het voorbijgaan*; 2 *het achteruitgaan*; 3 *gang en afloop*; *wijze, waarop zich iets toedraagt, of zich heeft toegedragen, proces*): 1 *na – van tijd, het – eener ziekte,* gang; *de onderhandelingen namen een goed –*; 2 *het – zijner zaken*; 3 *het gevecht had een ongunstig –*; Z.-N. *iets op zijn – laten,* [a]) verwaarloozen, [b]) niet ingrijpen.
Verloo'pen* 1 verliep, h. (1, 2, 5), i. (3, 4) verloopen (1 *met loopen doorbrengen*; 2 *door loopen verliezen*; 3 *verstrijken, verdwijnen*; 4 *afnemen, verminderen*; 5 typ. *woorden v. d. eene regel in de andere overbrengen,* ook: *v. d. eene bladzijde op de andere*): 1 *een halve dag –, om iem. te vinden*; 2 *een goede gelegenheid –*; 3 *er was een week –*; 4 *het tij –loopt*; *die winkel –loopt,* verliest zijn klanten; 5 *de zetter moest een aantal woorden, regels –*; **2** bn. (1 *verstreken, voorbijgegaan*; 2 *verliederlijkt*; 3 *afgesleten*): 1 *de – rente, de – tijd*; ook: *een – hond, stuk vee,* afgedwaald, verdwaald; 2 *een – sujet, een – student*; 3 *een – schroef,* lam, niet meer pakkend.
Verlo'ren, bn. en bw. (1 *kwijt, te niet gegaan*; 2 *vergeefsch*; *zonder waarde*; 3 *diep gevallen, verliederlijkt*): 1 *een – boek*; mil. *een – post,* dicht bij den vijand; zegsw. *iets – geven,* opgeven; *een – man,* niet te redden; *– gaan, – raken*; *het Verloren Paradijs van Milton,* episch gedicht; Z.-N. *iem. – spelen,* met opzet kwijtraken; 2 *– moeite*; *een – oogenblikje,* zonder waarde; 3 *de – Zoon,* zie Lukas 15 : 12–24; fig. *de – zoon is terecht, daar heb je den – zoon,* van iem., iets, waar men naar zocht; Z.-N. *een – kost,* iem., die de kost niet waard is.
Verlos'kunde, v. (*vroedkunde, obstetrie*); **–kun'dige,** m. en v. –n (*dokter in de obstetrie*; ook: *een vroedvrouw*); **–los'sen,** –loste, h. (1), i. (2) verlost (1 *los of vrij maken, redden*; *helpen bij een bevalling*; 2 met *van*: *baren, bevallen*): 1 *uit de kerker –, uit de slavernij –,* bevrijden; 2 *zij is van een zoon verlost*; **–los'ser,** m. –s (*bevrijder, redder*; inz. *Messias*): *de –,* Jezus Christus; **–los'sing,** v. –en (*vrijmaking, bevrijding*): *het Verlossingswerk of het werk onzer –,* redding.
Verlo'ten, –lootte, h. verloot (*door het lot doen toewijzen*): *de –lote voorwerpen*; **–lo'ting,** v. –en (*het verloten*).
Verlo'ven, –loofde, h. verloofd (*door trouwbelofte verbinden* inz. als volt. dw. of refl.): *zij is verloofd met uw neef*; **–lo'ving,** v. –en (*het verloofd-zijn*; ook: *tijdperk van het verkeer tot aan het huwelijk*); **–lo'vingsdag,** m. –en; **–lo'vingsfeest,** o. –en; **–lo'vingskaart,** v. –en (*kaart, om de verloving bekend te maken*); **–lo'vingsring,** m. –en (*een der ringen, gewisseld tusschen verloofden*).
I. Verluch'ten, –luchtte, h. verlucht (*uitluchten*): *een kleed –*; refl. *ik moet mij eens –,* wat lucht gaan scheppen.
II. Verluch'ten, –luchtte, h. verlucht (*illustreeren*; *een boek met teekeningen versieren*).
Verluch'tigen, –luchtigde, h. verluchtigd (*lichter maken*; fig. *opvroolijken*): *een kamer wat – door meer lichte gordijnen*; *iem. door een blijde tijding –.*
Verluch'ting, v. –en (*opsiering*): *de – v. deze Bijbel*; **–skunst,** v. (*verluchten* **II**; inz. *het teekenen, schilderen van hoofdletters, randversieringen enz.*; *illustratiekunst*).
Verlui'den 1 verluidde, i. verluid (*bekend doen worden, laten weten of doen doorschemeren, te verstaan geven*): *niet alles gelooven, wat men hoort –,* zeggen; *niets van een zaak (laten) –,* laten doorschemeren, laten merken; *naar (het) verluidt,* naar men bericht, vertelt; *zich laten –,* vertellen; **2** o. (*het bekend maken of worden*): *het – der geruchten*; **–lui'eren,** –luierde, h. verluierd (*in luiheid of met luieren doorbrengen*): *zijn tijd –*; **–lum'melen:** *zijn tijd –*; **–lus'tigen, zich,** –lustigde zich, h. zich verlustigd (*z. opvroolijken*): *wij willen ons wat – in de natuur*; **–lus'tiging,** v. –en (*vermaak*; *ontspanning*); **–maag'schappen,** –maagschapte, h. vermaagschapt (*tot maagschap doen worden, verzwageren*): *hij is aan ons –maagschapt,* familie van ons; *zich –; zich – aan,* b.v. door huwelijk verbinden.
Vermaak', o. –maken (*genoegen, plezier*): *de (onschuldige) vermaken der jeugd*; *– scheppen in*; *tot groot – der omstaanders.*
Vermaaks'halve, –hal've, bw. (*om zich te vermaken*): *– iets doen*; *– gaan tuinieren.*
Vermaan', o. (*vermaning*): *naar geen – luisteren*; **–maan'brief,** m. –brieven (*bisschoppelijk rondschrijven, mandement*).
Vermaan'den, vermaandde, i. vermaand: Z.-N. *iets vermaandt,* is een maand geleden.
Vermaard', bn.; –er, –st (*beroemd*; z. Mare): *een – schrijver*; *die badplaats is –*; **–maard'heid,** v. –heden; **–ma'geren,** –magerde, h. (1), i. (2) vermagerd (*mager* 1 *doen worden,* 2 *worden*): 1 *de koorts heeft hem vermagerd*; 2 *hij is erg vermagerd*; **–ma'gering,** v. (*het vermageren*); **–ma'geringskuur,** v. –kuren (*kuur om mager te worden*); **–ma'kelijk,** bn.; –er, –st (*genoeglijk*): *nieuw – ganzebord,* vermaak gevend; **–ma'kelijkheid,** v. –heden (*uitspanning*): *publieke –heden.*
Verma'ken, –maakte, h. vermaakt (1 *verlustigen*; 2 *bij uiterste wilsbeschikking schenken, legateeren*; 3 *anders maken*; 4 *een nieuwe punt snijden aan een veerenpen*; 5 Z.-N. *verbinden*; 6 Z.-N. [*goed*] *sluiten*): 1 *het geheele gezelschap –*; refl. *wij – ons met roeien*; 2 *iem. een huis –, zijn vermogen aan een kerk –*; 3 *een kleedingstuk –,* een andere snit geven; 4 *de ondermeester was bezig pennen te –*; 5 *een wonde, een been –*; 6 *e. deur –.*
Vermaledij'en (*vervloeken* inz. als volt. deelw.): *die –dijde historie,* verwenscht; tegenst. Benedijen; **–ma'len,** –maalde, h. vermalen (*fijnmalen, vergruizen*): *iets met de tanden –, iets tot stof –.*
Verma'nen, –maande, h. vermaand (*aansporen of opwekken* inz. *tot beterschap*; *iem. zijn slecht gedrag voorhouden*): *wij – u nogmaals*: *mijd de overdaad*; **–er,** m. –s.
Verman'gelen, vermangelde, h. vermangeld (Z.-N. *verruilen*).
Verma'ning, v. –en (1 *aansporing [tot beterschap]*; *opwekking, waarschuwing, zedenles*; 2 *lichte aanval van eenige ziekte*; 3 *preek bij de doopsgezinden*; *hun godsdienstoefening, bedehuis*): 1 *wij gaven hem allerlei –en*; 2 *een – van een beroerte*; 3 *gaat ge mee naar de –?* (voor het bedehuis meestal: *Vermaanhuis*).
Verman'nen, –mande, h. vermand (*vermeesteren, overweldigen*): *de schrik –mande*

hen; refl. *zich* –, zich zelf meester worden: *toen vermande zij zich en streek met haar vingers langs het voorhoofd der doode.*

Verma'ren, h. (1), i. (2) vermaard (Z.-N. *bekend* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *een nieuws* –; 2 *het nieuws vermaarde.*

Vermast', bn. (*te zwaar beladen*; fig. *overstelpt*, b.v. *van droefheid*): *door de slaap* –, vero.; **–meend',** bn. (*gewaand*): *de –e eigenaar, –erechten*, verondersteld; **–mee'nen*,** –meende, h. vermeend (*meenen, denken, onderstellen*): *ik –meen gelijk te hebben*, ik houd het er voor; **–meer'deraar,** m. –s (*iem., die vermeerdert*): *altijd – des Rijks* = Lat. semper *Augustus*, titel der Rom. keizers, later der keizers van Oostenrijk; **–meer'deren,** –meerderde, h. (1), i. (2) vermeerderd (1 *doen toenemen, talrijker doen worden*; 2 *toenemen, talrijker, grooter worden*): 1 *het traktement* –; 2 *de lasten* –; ook refl. *zich* –; **–meer'dering,** v. –en (*toename*).

Vermees'teren, –meesterde, h. vermeesterd (*overmeesteren, veroveren*): *de stad zal men haast* –; *zijn driften* –, bedwingen; **–mees'tering,** v.; **–mei'en, zich,** –meide zich, h. z. vermeid (*zich ontspannen, of zich vermaken* [*als op een Meidag of Meiavond*]): *zich gaan – in de schoone natuur*, verlustigen; **–mel'den,** –meldde, h. vermeld (*melden, berichten*): *de kronieken – het*, maken gewag van; *eervol vermeld*; **–mel'ding,** v. –en (*het vermelden*): *een loffelijke, eervolle* –; **–mel'denswaard,** bn. (*waard om vermeld te worden*), ook: –waard'; **–me'melen,** –memelde, i. –memeld (Z.-N. *vermolmen*); **–men'gen,** –mengde, h. vermengd (*samenmengen*): *twee wijnsoorten* –, ondereenmengen; refl. *olie –mengt zich niet met water*, een mengsel vormen; **–men'ging,** v. –en (*het vermengen*; *het mengsel*).

Vermenigvul'digen, –menigvuldigde, h. (1, 3), i. (2) vermenigvuldigd (1 *talrijker maken, in aantal doen toenemen*; 2 *talrijker worden, in aantal toenemen*; 3 rekenk. *een bewerking verrichten, die een getal leert vinden, een bepaald aantal malen zoo groot als een gegeven getal*): 1 *hij vermenigvuldigde het aantal zijner krijgers*; 2 *de vijanden* –; 3 *vermenigvuldig dat getal met 5*; refl. *zich* – (*talrijker worden*): *het menschdom vermenigvuldigde zich*; *onze moeiten – zich*; **–er,** m. –s (*getal, waarmede vermenigvuldigd wordt*); **–ing,** v. –en (*het vermenigvuldigen*): *tafel van* –, rekentafel; *–en maken*; **–tal,** o. –len (*getal, dat vermenigvuldigd wordt*).

Verme'tel, bn. en bw.; –er, –st (*al te stoutmoedig*, ongunstig): *een –e aanval*; *– te werk gaan*; **–heid,** v. (*onberaden koenheid*).

Verme'ten, zich, –mat zich, h. z. vermeten (1 z. *in het meten vergissen*; 2 inz. fig. *zich verstouten*): 1 *die knecht –meet zich telkens*, meet verkeerd; 2 fig. *wat –meet gij u?*

Vermicel'li, v. (It. [Lat. vermis = worm]: *meelspijs in draad- of pijpjesvorm*); **–fabriek,** v. –en; **–podding,** m. –en (*pudding met vermicelli als hoofdbestanddeel*); **–soep,** v. ([*vleesch*]*soep met vermicelli*).

Vermij'den, –meed, h. vermeden (*mijden, ontwijken, schuwen*): *een niet te – ongeluk*; **–mij'ding,** v.: *tot – van ongelukken.*

Vermiljoen', o. (Fr. vermillon v. Lat. vermis = [scharlaken]worm: *hoogroode kleur of verfstof*): *Chineesch* –; **–miljoen'achtig,** bn. (*op vermiljoen lijkend*); **–miljoe'nen,** h. gevermiljoend (*met vermiljoen kleuren*); **–min'deren,** –minderde, h. (1), i. (2) verminderd (1 *minder maken*; 2 *minder worden, afnemen, kleiner worden*): 1 *iems. traktement* –; *zijn vaart* –; 2 *zijn inkomen vermindert*; *zijn vaart verminderde*; **–min'dering,** v. –en (*het verminderen, afneming*): *– van inkomsten*; **–min'ken,** –minkte, h. verminkt (eig. *mank maken*: *van een lichaamsdeel berooven*; *schenden, stukmaken*): *een kunstwerk* –; **–min'king,** v. –en (*het verminken; schending, bederving*); **–mink'te,** m. –n (*iemand, die verminkt is*).

Vermis'sen, –miste, h. vermist (*missen*; *kwijt zijn*): *zijn beurs* –, niet kunnen vinden; **–mis'sing,** v. –en; **–mis'te,** m. en v. –n (*iem., die vermist wordt*): *lijst van –n.*

Vermits', vgw. (*omdat, daar, aangezien*).

Vermoe'delijk, bn. en bw. (*waarschijnlijk*): *de –e troonopvolger, de –e dader, de –e oorzaak*; *hij is – op reis*, denkelijk; *– wel.*

Vermoe'den 1 –moedde, h. vermoed (*waarschijnlijk achten, gissen, meenen*): *ik –moed, dat uw vriend de trein heeft gemist*; **2** o. –s (*meening, gissing, onderstelling*): *op – van diefstal*, verdenking, argwaan; *– op iem. hebben*, iem. verdenken; *– krijgen op iem.*; *–s hebben dat....*; **–moeid',** bn.; –er, –st (*moede door inspanning, afgemat*): *– van de arbeid*; **–moeid'heid,** v. (*het vermoeid-zijn*); **–moei'en,** –moeide, h. vermoeid (*moe maken*): *de oogen* –; *hoorders door breedsprakigheid* –; *zich* –, zich erg inspannen, zich afmatten; **–moei'end,** bn. (*moede makend, lastig*): *een – werk*, zwaar; *een – kind*, te druk, te levendig; *het is* –; **–moei'enis,** v. –sen (*vermoeidheid, inspanning, afmatting*).

Vermof'felen, –moffelde, h. vermoffeld (*wegstoppen, verdonkeremanen*).

Vermo'gen 1 vermocht, h. vermocht (1 *de macht, de kracht hebben*; *in staat zijn tot*; 2 *invloed hebben*): 1 *God vermag alles*; *ik vermocht hen niet te redden*; *niets – tegen die overmacht*; 2 *liefde vermag veel*; *veel – bij*; *veel – op iem.*; **2** o. –s (1 *gave, begaafdheid*; 2 *kracht, macht*; v. machines enz.: *capaciteit*; 3 *have, rijkdom, geld, bezit*): 1 *een knaap met goede –s*; *de –s der ziel*; 2 *dat gaat boven mijn* –; *we zullen doen al wat in ons – is*; *naar mijn beste* –; *het draag*–; 3 *een man van* –, met fortuin; *een aanzienlijk – nalaten*; *elk geve naar* –; **–mo'gend,** bn.: *een – heer,* bemiddeld, machtig, rijk, invloedrijk; **–mo'gensbelasting,** v. –en (*rijksbelasting op het kapitaal boven de 16 duizend gulden*); **–mol'men,** –molmde, i. vermolmd (*tot molm vergaan*): *die plank gaat* –, wormstekig worden; **–mom'de,** m. en v. –n (*iem., die vermomd is*); **–mom'men,** –momde, h. vermomd (*verkleeden*; *maskeren*; fig. *verbergen, ontveinzen*): refl. *zich – als landlooper*; **–mom'ming,** v. –en (*het* [*zich*] *vermommen*; *hetgeen dient als* –).

Vermooi'en, –mooide, h. (1), i. (2) vermooid (*mooier* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *modieuze kleeding dient om het lichaam te* –; 2 *dames – er niet op, als ze oud worden.*

Vermoor'den, –moordde, h. vermoord (*gewelddadig van het leven berooven*; *verknoeien*): fig. *zijn tijd* –, erg verbeuzelen; **–moor'ding,** v.; **–moo'schen*,** –mooschte, h. ver-

mooscht (Z.-N. *verspillen, verknoeien*): *zijn geld* –; **–mor'sen,** –morste, h. vermorst (*morsende bederven, verspillen*): *zit je alweer verf te* –; *geld* –, *de tijd* –; **–mor'sing,** v.: – *van geld*; **–mor'zelen,** –morzelde, h. –morzeld (*tot morzels maken, vergruizen*): *de wagon werd –morzeld*; fig. *een –morzeld hart,* rouwmoedig; **–mor'zeling,** v.

Vermouth', o. (*likeur, uit een alsemachtige plant gestookt*; *wijnsoort*: *gekookte wijn met alsemaftreksel*); l. *vermoet'*.

Vermur'wen, –murwde, h. vermurwd (*murw, week maken*): meestal fig.: *een hardvochtig mensch* –, verteederen; *hij was niet te* –; *iems. hart* –, tot zachtheid stemmen; **–nach'ten,** –nachtte, h. vernacht (*overnachten*): *ergens* –; **–na'gelen,** –nagelde, h. vernageld (*met één of meer nagels dichtmaken of toespijkeren*): *een deur* –; *een kanon* –, onbruikbaar maken door een nagel in het zundgat te drijven; *een paard* –, een spijker te diep, d. i. in het vleesch, slaan.

Vernau'wen, –nauwde, h. (1), i. (2) vernauwd (*nauw*[*er*] 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *een kleedingstuk* –; 2 *de kloof vernauwde* (meestal: *zich vernauwen*); **–nau'wing,** v. –en: *een – van de slokdarm*; **–ne'deren,** –nederde, h. vernederd (*met geringschatting behandelen, krenken*; *in aanzien, macht verlagen*): *iems. trots* –; *iem. in het stof* –; refl. *zich in het stof* –; *zich voor God* –, verootmoedigen; **–ne'derend,** bn.; –er, –st (*beschamend, verlagend*): *een – aanbod, dat is – voor hem*; **–ne'dering,** v. –en (*het vernederen*; *verlaging*; *krenking*).

Verne'derlandschen*, vernederlandschte, h. (2), i. (1) vernederlandscht (*Nederlandsche zeden, gewoonten, Nederlandsch uiterlijk* 1 *aannemen*, 2 *doen aannemen*): 1 *vernederlandscht Fransch*; 2 *woorden* –.

Verne'men, –nam, h. vernomen (1 *te weten komen*; *hooren*; 2 *onderzoeken*; *informeeren*): 1 *hebt gij 't niet –nomen, de lente is gekomen,* gewaarworden; *naar wij uit goede bron* –; *van wie heb je dat vernomen?* 2 *hij vernam naar uw gezondheid*; **–ne'pen,** bn. (*kleinzielig*): *een – mannetje*; **–ne'peling,** m. –en (Z.-N. *onvolgroeid, verschrompeld iem. of iets*); **–neu'teld,** bn. (*dwergachtig, onbeduidend, nietig*): *een – ventje, een – boompje*; **–niel'achtig,** bn.; –er, –st (*geneigd om te vernielen*); **–niel'al*,** m. en v. –allen (*iem.* inz. *kind, dat alles stukmaakt*).

Vernie'len, –nielde, h. vernield (*stuk maken*; *onbruikbaar maken*; *verdelgen, verwoesten*): *die aap van een jongen vernielt alles*; **–nie'lend,** bn.; –er, –st (*verdelgend*): *de alles –e orkaan*; **–nie'ling,** v. –en; **–nie'lingswerk,** o.

Verniel'ziek, bn.; **–niel'zucht,** v. (*zucht, om te vernielen*): *de – dier kinderen*; **–nie'tigen,** –nietigde, h. vernietigd (*tot niet maken, te niet doen, vernielen*): *een testament* –; *dat woord –nietigt al mijn hoop*; *het vonnis, het besluit werd –nietigd,* ongeldig verklaard; *die legerafdeeling werd totaal vernietigd*; *een –d vuur*; *een –d oordeel over iem., iets uitspreken*; **–nie'tiging,** v. –en: *met – van het vonnis der rechtbank,* ongeldig verklaren.

Vernieu'wen, –nieuwde, h. vernieuwd (*nieuw maken*; *herstellen*; *het oude, versletene vervangen*): *een latwerk* –; **–nieu'wing,** v. –en; **-nieuwerwet'schen*,** -nieuwerwetschte, h. vernieuwerwetscht (*nieuwerwetsch maken, wat ouderwetsch was, modernizeeren*; *opknappen*): *een huis* –, *een dameshoed* –.

Vernik'kelen, –nikkelde, h. vernikkeld (1 *met een laagje nikkel overtrekken*; 2 volkst. *bedotten*): 1 *een fiets* –; 2 *ik laat me niet* –.

Vernis', o. –sen (*mengsel van verschillende stoffen om de oppervlakte van voorwerpen blinkend en met beveiligende bedekking te voorzien,* inz. *mengsel van lijnolie en hars*): – *doet het verfwerk glanzen*; fig. *een –je van beschaving,* een uiterlijke schijn, een glansje.

Vernis'sen, verniste, h. vernist (*m. vernis bestrijken*): *een deur, een schilderij* –.

Verno'chelen, volkst.; zie Verlakken.

Vernoegd'; –noe'gen, zich; z. Vergenoegd enz.; **–noe'men,** –noemde, h. vernoemd (*iems. naam noemen*): *ik zal hem u* –.

Vernooi', o. –en (Z.-N. *verveling, verdriet*); **–nooi'en,** vernooide, h. vernooid (Z.-N. *vervelen, verdrieten*): refl. *zich* –.

Vernuft', o., bet. 2 –en (1 *het vermogen om iets uit te denken*; *scherpzinnigheid, oorspronkelijkheid, vindingrijkheid*; 2 *man van genie*): 1 *een schepping van het menschelijk* –; *valsch* –, gezochte geestigheid; 2 *de –en der 17e eeuw*; **–nuf'tig,** bn. en bw.; –er, –st (*verstandig-scherpzinnig*): *een – man,* vindingrijk; – *uitgedacht,* schrander; als zn. **–e,** o.: *het – der vinding*; **–nuf'tigheid,** o.

Veronaan'genamen, –onaangenaamde, h. veronaangenaamd (*onaangenaam maken*): *iems. leven* –; **–onacht'zamen,** –onachtzaamde, h. veronachtzaamd (*geen acht slaan op*): *zijn plichten, zijn gezondheid* –, verwaarloozen; **–onacht'zaming,** v. –en: *met – van zijn plichten*; **–onderstel'len,** –onderstelde, h. verondersteld (*aannemen*): *–onderstel, dat ge uw proces wint, wat dan nog?* **–onderstel'ling,** v. –en (*onderstelling*): *in de – dat*; **–on'gelijken,** –ongelijkte, h. verongelijkt (*onbillijk, onrechtvaardig behandelen*): *iem.* –, onrecht aandoen; **–on'gelijking,** o. –en (*aangedaan onrecht*); **–on'gelukken,** –ongelukte, is verongelukt (*omkomen*; *te niet gaan*): *de man, het schip is –ongelukt,* heeft schipbreuk geleden; **–onthei'ligen,** –heiligde, h. verontheiligd (*ontwijden, schenden*): *een tempel*–; **–ontrei'nigen,** –ontreinigde, h. verontreinigd (*ontreinigen, vuilmaken, besmetten*): *dat zal uw geweten*–, bezoedelen; **–ontrei'niging,** v. –en.

Verontrus'ten, –ontrustte, h. verontrust (*onrustig maken*; *angst, onrust opwekken bij iem.*): *allerlei geruchten – de bevolking*; zich –, –ontrustte zich, h. z. verontrust over (*angst voeden, z. ongerust maken*).

Verontschul'digen, –ontschuldigde, h. verontschuldigd (*van schuld vrijspreken, verschoonen*): *iem.* –; *dat is niet te* –; zich – (z. *rechtvaardigen, verschooning vragen*): *zijn houding laat z. niet* –; *ik hoop mij bij haar te* –; **–ontschul'diging*,** v. –en (*rechtvaardiging, reden van verschooning*): *dat dient tot zijn* –, *een – afwijzen*; (*zijn*) *–en aanbieden*; *ter – van zijn handelwijze*; **–ontwaar'digd,** bn., bw. (*in zijn waardigheid of gevoel van eigenwaarde gekrenkt*; *gegriefd*): – *over*; **–ontwaar'digen,** –ontwaardigde, h. verontwaardigd (*bij iem. het gevoel van eigenwaarde of eigenliefde krenken, ergernis, toorn opwekken*): *dat voorstel zal hem* –; *zich* –, zich boos maken; **-ontwaar'diging,** v.

(*toornende ernst, blijkbare ergernis*): *diepe* –.

Veroor'deelde, m. en v. –n (*iem., die veroordeeld of gevonnist is*); **–oor'deelen*,** –oordeelde, h. veroordeeld (1 *schuldig oordeelen*; 2 *afkeuren, afwijzen*): 1 *de dief werd –oordeeld*, gevonnist; *iem. in de kosten* –; *tot* (of: *in*) *de kosten veroordeeld worden*; *ter dood* –; *tot 5 weken gevangenisstraf* –; 2 *een handelwijze* –; **–oor'deeling*,** v. –en (*vonnis*; *afkeuring*): Z.-N. *burgerlijke* –, civiel-rechtelijk; **–oor'loven,** –oorloofde, h. veroorloofd (*toestaan*): *die uitgaven kunt gij u* –, vergunnen; *zich – om*; *zich allerlei vrijheden, heel wat* –; **–oor'loving,** v.

Veroor'zaken, –oorzaakte, h. veroorzaakt (*oorzaak zijn, dat iets gebeurt*): *dat zal twist* –, teweegbrengen; **–oor'zaker,** m. –s; **–ootmoe'digen,** –ootmoedigde, h. verootmoedigd (*ootmoedig maken*): refl. *ga u voor God* –, vernederen, in ootmoed buigen; **–ootmoe'diging,** v. –en; **–or'beren,** –orberde, h. verorberd (*gebruiken*): *heel wat* –, opeten en opdrinken; *de koekoek verorbert duizenden rupsen*, vreet.

Veror'denen, –ordende, h. verordend (*bevelen, gelasten*); **–or'dening,** v. –en (*reglement*; *voorschrift*): *gemeentelijke –en.*

Verordineeren*, –ordineerde, h. verordineerd (*ordonneeren*): *wie heeft dat zoo –ordineerd*, bevolen? **–ou'derd,** bn. (*oud geworden, vervallen, uit het gebruik*): *wat is die man* –; *een – gebruik, een – woord*; **–ou'deren,** –ouderde, h. (1), i. (2) verouderd (*oud[er] 1 maken, 2 worden*): 1 *deze inspannende arbeid verouderde hem spoedig*; 2 *dat gebruik gaat* –, vervallen, in onbruik komen: *een –ouderde kwaal*, ingeworteld; **–ou'dering,** v.; **–ou'welijken,** –ouwelijkte, h. (1), i. (2) verouwelijkt (1 *ouwelijk doen uitzien*; 2 *er oud beginnen uit te zien*): 1 *dit leven verouwelijkt iem.*; 2 *wat is die man –ouwelijkt.*

Vero'veraar, m. –s (*hij, die een land verovert, een volk onderwerpt*): *Willem de* – (1066); **–o'veren,** –overde, h. veroverd (*overweldigen, door geweld bemachtigen*): *een land* –, *een stad – op den vijand*; fig. voor zich innemen: *iems. hart* –, *de harten der toehoorders* –, winnen; **–o'vering,** v. –en (*het veroveren*; *hetgeen veroverd wordt*): *de – van stad aan stad*; *de –en van Napoleon I*; **–o'veringsoorlog,** m. –logen (*oorlog, die het veroveren van landen, gewesten ten doel heeft*): *onze oorlogen in O.-I. zijn meestal –oorlogen*; **–o'veringszucht,** v. (*sterke begeerte naar veroveringen*).

Verpach'ten, –pachtte, h. verpacht (*in pacht geven*): *e. stuk bouwland* –; ook: *een veer* –; **–pach'ter,** m. –s (*hij, die verpacht*); **–pach'ting,** v. –en (*het verpachten*); **–paît',** bn., bw. (Z.-N. *verbluft*): *een – gezicht.*

Verpak'ken, –pakte, h. verpakt (1 *anders inpakken*; 2 *in pakken doen, tot een pakje maken*): 1 *die goederen moeten –pakt worden*; 2 *de visch wordt in ijs –pakt*; **–pak'king,** v. –en (*het verpakken*; *de emballage*); **–pan'den,** –pandde, h. verpand (*in pand geven*): *zijn goederen* –, beleenen; fig. *zijn eer* –, op zijn eer iets beloven; **–past,** bn. (Z.-N. *verkocht*; *niet meer te krijgen*).

Verpat'sen, –patste, h. verpatst (*verschacheren, verkwanselen*): *hij heeft zijn horloge –patst*, te gelde gemaakt; *hij heeft al zijn geld* –, er doorgelapt; plat, gmz.

Verpersoon'lijken, –persoonlijkte, h. verpersoonlijkt (*als persoon voorstellen*; *personifieeren*): *als de verpersoonlijkte onschuld*; **–persoon'lijking,** v. –en (*personificatie*).

Verpes'ten, –pestte, h. verpest (*besmetten met de pest*; *bederven*): *die stank –pest de lucht*; fig. *zeden* –; **–pes'tend,** bn.; –er, –st (*besmettend*): *een –e lucht, een –e stank*, die (als het ware) de pest doet ontstaan; **–pie'terd,** bn. en bw. (*uitgeteerd*): *een – ventje.*

Verpij'nen, zich, –pijnde zich, h. zich verpijnd (*zich aftobben*): *ik zal mij niet – op dat werk*; **–plaat'sen,** –plaatste, h. verplaatst (*een andere plaats geven*): *een ambtenaar* –, van standplaats doen veranderen; refl. *zich – in iems. toestand*, indenken; **–plaat'sing,** v. –en (*het verplaatsen, het verplaatst worden*): *– van ambtenaren*; **–plan'ten,** –plantte, h. verplant (*op een andere plaats planten*): *e. oude boom laat zich niet* –, overplanten; **–plan'ting,** v.; **–pleeg'de,** m., v. –n (*iem., die verpleegd wordt*): *de –n mogen de inrichting niet verlaten*; **–pleegster,** v. –s (*vrouw, die verpleegt*; inz. *zuster, ziekenoppasseres*); **–ple'gen,** –pleegde, h. –pleegd (*verzorgen*): *een zieke* –, *een gewonde* –; **–ple'ger,** m. –s (*ziekenoppasser*); **–ple'ging,** v. –en: *de – der gewonden.*

Verple'gingsdienst, m. (mil. *intendance*); **–ple'gingstrein,** m. –treinen (*de wagens der intendance*); **–plet'ten,** –plette, h. verplet (*stuk pletten*): fig. *wij stonden verplet*, verslagen; **–plet'teren,** –pletterde, h. verpletterd (*verbrijzelen, te pletter slaan*): *het schip werd op de klippen –pletterd*; fig. *een –de tijding*, terneerslaande; *een –de nederlaag*, vernietigende; **–plet'tering,** v. –en.

Verplicht', bn. (*verschuldigd, gehouden*): *ik ben (aan) hem veel* –; *gij zijt – tot betaling* (of: *om te betalen*); *ik voel me niet – om*; (*ik ben u*) *zeer* –, ik dank u, wel bedankt! *ik ben u veel –plicht*, verschuldigd.

Verplich'ten, –plichtte, h. verplicht (*als een plicht opleggen, noodzaken*): *iem. – tot betaling*; *iem. – tot een dienst*; *iem.* (*aan zich*) –, door diensten aan zich verbinden; *een –plicht leervak*, wettelijk voorgeschreven; **–plich'tend,** bn. en bw. (*noodzakelijk, verbindend*): *het gymnastiekonderwijs – maken*; **–plich'ting,** v. –en (*het verplicht-zijn*): *aan iem. – hebben*, dank schuldig zijn; *iedereen de – opleggen*, als plicht opleggen; *zijn –en nakomen*; *een – op zich nemen om*, zich verplichten; *onder – van*; **–plooi'en,** –plooide, h. verplooid (*anders plooien*): *zij – de uitspraken van den arts naar de inspraak van hun hoop*, er een ander aanzien (= *uitleg*) aan geven; **–pon'ding,** v. –en (*belastingaandeel in ponden op vaste goederen*); vero.

Verpoo'zen*, –poosde, h. verpoosd (*laten uitrusten, ontspannen*): *zich* –, uitrusten, z. ontspannen; **–poo'zing*,** v. –en (*het verpoozen*; *ontspanning, rust*): *tot* –; **–pop'pen,** verpopte, i. verpopt (*tot pop worden*): *die rupsen zijn aan 't* –; refl. *die rupsen gaan zich* –; **–po'ten,** –pootte, h. verpoot (*elders poten*): *bessestruiken* –, verplanten; **–po'ting,** v. –en; **–pot'ten,** –potte, h. verpot (*in een andere pot planten*): *bloemen* –.

Verpra'ten, –praatte, h. verpraat (*met praten verspillen*): *die knecht staat zijn werktijd te* –; *zich* –, zijn mond voorbijpraten.

Verpros'sen, –proste, h. –prost (Z.-N. *verprutsen*); **–prut'sen,** –prutste, h. –prutst (*verknoeien*): *het werk v. z. voorganger –.*

Verpul'veren, –pulverde, h. –pulverd (*tot pulver maken*): *de heete Augustuszon had de heide verpulverd tot poederfijn zand.*

Verraad', o. (*trouwelooze handeling; schennis van trouw*): *hoog–,* samenzwering tegen de kroon, landverraad; *– plegen (jegens);* **–raad'ster,** v. –s(*vrouw.verrader*); **–ra'den,** –ried, h. verraden (1 *trouweloos handelen tegen;* 2 *uitbrengen, bekend maken*): 1 *iem. –; het vaderland –,* nl. aan den vijand; 2 *een geheim –,* verklappen; *uw kleur verraadt u,* verklapt u; refl. *zich – door zijn kleur;* **–ra'der,** m. –s, –en (*iem., die verraadt*); **–raderij',** v. –en; **–ra'derlijk,** bn. en bw. (*van of als een verrader, komende van een verrader*): *een – plan, een –e daad; iem. – om 't leven brengen,* door sluipmoord; ook fig.: *een – lachje;* **–ra'derlijkheid,** v.; **–ras'sen,** –raste, h. verrast (eig. *ras overvallen*; 1 *te vlug af zijn; overrompelen;* 2 fig. *onverwacht komen;* 3 *een verrassing* in bet. 1 *geven*): 1 *een stad –; de vijand werd verrast;* 2 *uw bezoek –rast ons; iem. –;* 3 *met St.-Nicolaas willen ze u – met;* **–ras'send,** bn., bw.: *– nieuws;* **–ras'sing,** v. –en (*het verrassen*: 1 *surprise,* inz. met de bijbet. v. iets aangenaams; 2 *overrompeling, bedekte of onverhoedsche aanval*): 1 *tot mijn groote –; iem. een – bereiden; een – op St.-Nicolaasavond; een onaangename –;* 2 *de – v. Breda* (1590).

Ver're, bn. en bw.; zie **Ver.**

Ver'regaand, verregaand', bn. en bw.; –er, –st (*buitensporig, erg*): *–e moedwil; – brutaal.*

Verrei'ken, zich, –reikte zich, h. zich verreikt (*boven zijn macht, te ver reiken*).

Verre'kenen, –rekende, h. verrekend (*vereffenen, afbetalen*): *die voorschotten zijn verrekend; zich – (z. vergissen in het cijferen;* fig. *zich vergissen*); **–re'kening,** v. –en (*vereffening*; ook: *misrekening*); **–re'kenpakket,** o. –ten (*postpakket, een verzekerde waarde van ƒ 150 niet te boven gaande en waarvan die waarde bij overreiking wordt ingevorderd*).

Ver'rekijker, m. –s (*voorwerp of kijker om op verre afstand te zien*): *de – zou uitgevonden zijn door Zacharias Jansen te Middelburg;* zie Telescoop.

Verrek'ken, –rekte, h. (1), i. (2) verrekt (1 *verwrichten, ontwrichten;* 2 plat: *sterven*): 1 *zijn arm –, een spier –;* 2 *–rek,* zeer plat; **–rek'king,** v. –en (*ontwrichting*).

Ver'rel, o. –s (vero. *vierendeel* inz. *van een el*): *een – kant; een – boter,* $1^1/_2$ hg.

Ver'reland, o. (Z.-N. gew. *Amerika*).

Ver'reweg, bw. (*voor een groot deel; in hooge mate*): *hij was – de knapste;* ook: –weg'.

Ver'reziend, ver'ziend, bn.: *een – staatsman,* i. d. toekomst ziende, vooruitziend.

Verrich'ten, –richtte, h. verricht (*doen*): *zijn werk –,* uitvoeren; **–rich'ter,** m. –s; **–rich'ting,** v. –en (*daad, handeling*): *voor zijn –en op het gebied van;* **–rij'den,** verreed, h. verreden (1 *voor rijden betalen;* 2 sport: *rijden om*): 1 *heel wat geld met auto's, trams –;* 2 *het wereldkampioenschap –;* **–rij'ken,** –rijkte, h. verrijkt (*rijk of rijker maken*): *Vondel heeft onze letterkunde zeer verrijkt; zich –;* **–rij'king,** v.: *– der taal.*

Verrij'zen, –rees, i. verrezen (*oprijzen*): *Hij zal ten derden dage –,* uit het graf opstaan; *– als een feniks* (z. ald.) *uit de asch,* schoon, nieuw, b.v. een door aardbeving verwoeste en daarna herbouwde stad; *als paddestoelen uit de grond –; doen –;* **–rij'zenis,** v. (*het verrijzen uit het graf, opstanding*): *feest v. de – des Heeren,* op Paaschzondag; **–rim'pelen** –rimpelde, h. (2), i. (1) verrimpeld (1 [*vele*] *rimpels krijgen;* 2 [*vele*] *rimpels doen krijgen*): 1 *de appels verrimpelden;* 2 *een door de ouderdom –rimpeld bestje;* **–roe'ren,** –roerde, h. verroerd (*in beweging brengen; bewegen*): *een oude zeelt verroert geen vin;* fig. *geen vin –,* geheel onbeweeglijk zijn; refl. *verroer je niet,* beweeg je niet.

Verroest', tw. (*loop heen! stik!*).

Verroes'ten, –roestte, i. verroest (*met roest bedekt, door roest weggevreten worden*): *dat ijzerwerk gaat –;* fig. *het leven is in hem verroest,* hij wordt zeer oud; **–ron'selen,** –ronselde, h. verronseld (*verkwanselen*): spreekt. *hij heeft zich –ronseld,* (ongunstig) tot de krijgsdienst voor handgeld laten aanwerven; **–roo'ken*,** –rookte, h. verrookt (*door rooken verteren*): *elk jaar wel honderd gulden –;* **–ros'sen,** –roste, h. –rost (Z.-N. *verzengen*): *mijn kleed is verrost;* **–rot',** bn.; –ter, –st (*vergaan; bedorven,* ook fig.): *– vlecsch;* **–rot'heid,** v.; **–rot'ten,** –rotte, i. verrot (*rottende in ontbinding overgaan, bederven*); **–rot'ting,** v. (*het verrotten*); **–rot'tingsproces,** o. –sen (*het verloop der verrotting; de overgang van de organische in anorganische stof*).

Verrückt', bn., bw. (Duitsch: *stapel*[*zot*]).

Verrui'len, –ruilde, h. verruild (*omruilen, omwisselen*): *een oude piano – voor een nieuwe;* **–rui'ling,** v. –en; **–rui'men,** –ruimde, h. verruimd (*ruimer maken*): fig. *zijn hart –,* ontlasten; *zijn blik –,* wijder maken; **–rui'ming,** v.: *– van blik.*

Verruk'kelijk, bn. en bw.; –er, –st (*bekoorlijk*): *een – landschap, – weer; – fraai;* **–ruk'ken,** –rukte, h. verrukt (eig. *wegrukken*; fig. *vervoeren, opgetogen doen zijn*); **–ruk'king,** v. –en (*bezieling, opgetogenheid*); verg. Zielsverrukking; **–rukt',** bn. (*opgetogen*): *– bij dat schouwspel; zij zijn er over–;* **–run'selen,** –runselde, h., i. –runseld: (Z.-N. *verrimpelen; verflensen*): *de bloemen –; de droogte verrunselt de planten.*

Vers, o. verzen (1 *zeker aantal versvoeten, een versregel;* 2 *gedicht van kleinere omvang;* 3 *korte zinsnede,* [*genummerd*] *onderdeel van een hoofdstuk uit de Bijbelboeken*): 1 *de proloog van Gijsbr. v. Amstel telt 162 verzen; in verzen geschreven;* 2 *een verjaar–; kind, leer het – nu!* 3 *hij las uit Lukas 10 het 21e –;* verkleinw. **–je,** o. –s: *de –s van Heije.*

Versaagd', bn. en bw.; –er, –st (*bevreesd, ontsteld, moedeloos*); **–heid,** v.

Versa'gen, –saagde, h. (1), i. (2) versaagd (1 *bevreesd maken,* vero.; 2 *bevreesd, bang worden*): 1 *zij – den vijand;* 2 *in tegenspoed niet –,* de moed verliezen.

Vers'bouw, m. (dichtk. *samenstelling, bouw en inrichting van een vers*).

Versch*, bn. en bw.; verscher, meest – (*nieuw, niet oud, pas gekarnd, pas geslacht enz.*): *–e boter; een –e flesch,* pas opengetrokken; *–e paarden,* pas van stal; *dat ligt mij nog – in 't geheugen,* helder; *een –e wonde,* pas toegebracht; *–e troepen,* nog

niet gestreden hebbend; – *geplukte aardbeien*, – *gekookte melk*; Z.-N. *hij is – van 't stuk*, nieuweling.

Verscha'cheren, –schacherde, h. verschacherd (*verkwanselen, verruilen*). (sch = sj).

Verschaf'fen, –schafte, h. verschaft (*bezorgen, leveren, voorzien van*): *iem. de middelen –*; *wat verschaft mij het genoegen u te zien?* **–schaf'fer,** m. –s; **–schaf'fing,** v. –en: *tot – van meer genot.*

Verscha'len, –schaalde, i. –schaald (*geur en kracht verliezen, smaakloos worden*): *de wijn in die open flesch zal –*; Z.-N. (met h.) *een boom –*, er de schaal van afzagen.

Verschal'ken, –schalkte, h. verschalkt (*foppen; misleiden; met list vangen*): *de visch laat zich door aas –*; scherts: *een glaasje bier* (of: *er eentje*) –, drinken; **–schan'sen,** –schanste, h. verschanst (*door middel van één of meer verschansingen versterken*): *een kamp –*; ook refl.: *de vijand had zich –schanst*; fig. *hij zoekt zich achter leugens te –*, verbergen; **–schan'sing,** v. –en (*het verschansen*; mil. *schans, opgeworpen versterking; reeling, hekwerk om een zeeschip*).

Verscheen', bn. (Z.-N. *overleden*).

Versche'lie*, v.; zie Varschebalie.

I. Verschei'den 1 –scheidde, i. verscheiden (*van de wereld scheiden*; lit. t. *overlijden*); **2** o. (*het sterven*): *na zijn –*, afsterven.

II. Verschei'den, bn. en telw. (*vele; meer dan één, verschillende*): *er zijn – soorten van grassen;* **–heid,** v. –heden (*afwisseling, verschil*; in het mv. *zaken, onderwerpen van verschillende aard*).

Versche'len, verscheelde, h. verscheeld (*verschillen*); **–schen'ken,** –schonk, h. verschonken (*uitschenken, vertappen*): *ik heb drie flesschen wijn –schonken*, schenkende **geledigd; –sche'pen,** –scheepte, h. verscheept (*per schip vervoeren*; ook: *van het eene schip in het andere overladen*): *aardappelen –, groenten –*; **–sche'per,** m. –s; **–sche'ping,** v. –en; **–scher'pen,** –scherpte, h. verscherpt (*scherp[er] maken*): *het toezicht, de waakzaamheid –*; **–scherping,** v. –en; **–scheu'ren,** –scheurde, h. verscheurd (*uit elkaar scheuren, vaneenrijten*): *een brief –*; *de tijgers – menschen en dieren*, verslinden; **–scheu'rend,** bn.: *–e dieren*, roofdieren.

Versch'gebakken*, bn. (*pas gebakken*): *– beschuiten, – brood*; verg. Oudbakken en Nieuwbakken; ook wel: –gebak'ken.

Versch'heid*, v.: *de – van brood.*

Verschiet', o. –en (*verte, horizon*): *een ruim –*, vergezicht; *wij zagen een toren in 't –*; fig. *een somber –*, droevige toekomst.

Verschie'ten, –schoot, h. (1, 3), i. (2, 4) verschoten (1 *al schietende verbruiken*; 2 *snel van plaats veranderen; wegschieten*; 3 *voorschieten, leenen*; 4 *verbleeken*; inz. Z.-N. *verkleuren*): 1 zegsw. *hij heeft al zijn kruit –schoten*, alle pijlen verbruikt; 2 *de sterren –*, vallen; 3 *ik zal u dat geld –*; 4 *hij –schoot van schrik*; Z.-N. *verschoten goed; niet verschietend!* van kleeren, stoffen; **–schijn'dag,** m. –en (*vervaldag van een wissel*; ook: *dag, dat men voor den rechter moet verschijnen*): *op de –*; **–schij'nen,** –scheen, i. verschenen (*er zijn, zich vertoonen, te voorschijn komen*): *hij moet voor den rechter –*; *de vervaldag van de wissel is –schenen*; *het boek zal spoedig –*, het licht zien; **–schij'ning,** v. –en (*het verschijnen; spook, visioen*): van een zonderling persoon: *wat een –! een mooie –*; **–schijn'sel,** o. –s, –en (*hetgeen verschijnt*; inz. *natuurverheveling*): *de regenboog is een prachtig –.*

Verschik'ken, –schikte, h., i. verschikt (*anders schikken*): *de boeken wat –*; *verschik een weinig*; **–schil',** o. –len (1 *onderscheid*; 2 *twist, oneenigheid*): 1 *wat een –! dat is* (of: *maakt*) *(g)een groot –*; *men moet – maken tusschen*; *met dit – dat*; *– van gevoelen, in leeftijd*; *laten we het – deelen*; 2 *– hebben.*

Verschil'feren, –schilferde, i. verschilferd (*in schilfers uit elkaar vallen*): *mergelblokken uit de St.-Pietersberg – in de open lucht.*

Verschil'len, –schilde, h. verschild (*zich onderscheiden van; een andere meening hebben; afwijken*): *ik –schil met u van meening, in leeftijd, van godsdienst,* afwijken; **–schil'lend,** bn. en bw. en telw. (*onderscheiden, van elkaar afwijkend*; *verscheidene, meer dan één*): *–e verklaringen; – van elkaar; er wordt – hierover geoordeeld,* afwijkend; *–e menschen verlieten de zaal*; **–schil'punt,** o. –en (*geschilpunt*); **–schim'melen,** –schimmelde, i. –schimmeld (*door schimmel bederven*): *het brood zal er –.*

Verschoon'baar, bn.; –der, –st (*te verschoonen, te vergeven*): *wat in drift gebeurde, is –*; **–schoo'nen*,** –schoonde, h. verschoond (den. van *schoon*: 1 *schoon of schooner maken*; 2 *verontschuldigen* inz. refl.; 3 *sparen*): 1 *de bedden –*, d. i. van schoon linnen voorzien; 2 *ik zal mij bij hem –*; *een rechter kan zich – (om niet te zetelen)*; *een misdrijf –*; 3 *verschoon mij van dergelijke opmerkingen; ik wensch van je bezoeken verder verschoond te blijven*; **–schoo'ning*,** v. –en (*het verschoonen*; 1 *schoon linnen*; 2 *verontschuldiging*): 1 *waar is mijn –?* 2 *– vragen; – en wraking v. rechters*; **–schoon'lijk,** bn.; –er, –st (*verschoonbaar, vergeeflijk*); **–schop'peling,** m. en v. –en (*verschoveling*); voor het v. ook: **–e:** *die arme wees is daar de –*, wordt steeds achtergezet.

Verschop'pen, –schopte, h. verschopt (*naar een andere plaats schoppen, wegschoppen*): *een bal –*; fig. *zijn geluk –*, met voeten treden.

I. Verschot', o. (Z.-N. *spit* **III**).

II. Verschot', o., in bet. 2 –ten (1 *ruime sorteering*; 2 *het voorgeschotene*): 1 *er is hier – v. meubelen, van kleeren enz.*, verscheidenheid van keuze; 2 *voor maakloon en –schotten*; **–scho'veling,** m. en v. –en (*verschoppeling*; *iem., die stiefmoederlijk wordt behandeld*), vr. ook **–e:** *zij is bij die familie de –*; **–schraald',** bn. (*schraal, mager geworden*): *een stem, door 't weer –*, scherp; **–schrij'ven, zich,** verschreef z., h. z. verschreven (*een fout maken met schrijven*); **–schrij'ving,** o. –en; **–schrik'kelijk,** bn. en bw.; –er, –st (*schrikbarend*): *de Franschen hadden –e verliezen; een –e moord,* ontzettend; *e. –e bedreiging,* afgrijselijk; *het is – koud,* erg; **–schrik'kelijkheid,** v. –heden; **–schrik'ken,** verschrikte, h. (1), i. (2) verschrikt; in bet. 2 ook verschrok, i. verschrokken (1 *schrik aanjagen*; 2 *verschrikt worden*): 1 *de knaap –schrikte het paard,* deed schrikken; 2 *wat was ik –schrikt*; **–schrik'king,** v. –en (*het verschrikken; iets, dat verschrikkelijk is, horreur*): *de –en van de wereldoorlog.*

Versch'hroei'en, –schroeide, h. (1), i. (2) ver-

schroeid (1 *al schroeiende doen bederven*; 2 *verdorren, verschroeid worden*): 1 *de –de zon*, verdorrende, verzengende; *een –de dorst*, brandende; 2 *de velden –*; **–schroei'ing,** v. (*verzenging*); **–schrom'pelen,** –schrompelde, h. (1), i. (2) verschrompeld (*schrompelig* 1 *doen worden*, 2 *worden*; *rimpelen*): 1 *de hitte verschrompelt het fruit*; 2 *het vroege fruit gaat licht –*.

Verschui'len, zich, –school zich, h. zich verscholen (*zich verbergen*): *hij –schuilt zich achter de deur*; *hij wist zich voor het gevaar te –*, dekken, bergen; **–schui'ven,** –schoof, h. (1, 2), i. (3) verschoven (1 *schuivende verplaatsen*; 2 *uitstellen, opschorten*; 3 *zich schuivende verplaatsen*): 1 *ik zal die kast wat –*; 2 *een beslissing –*; 3 *de wijzer verschuift langzaam*; **–schui'ving,** v. –en.

Verschul'digd 1 bn.: *ik ben hem veel –*, verplicht; *de –e gelden*, nog te betalen; *met –e eerbied*, gepaste, vereischte; **2 –e,** o.: *het –*.

Ver'sie, v. –s, –siën (Fr. [versio]: *wending*; *vorm v. e. verhaal*; *vertaling*). (s = z).

Versie'ren, –sierde, h. versierd (*opschikken, optooien, verfraaien*): *een kamer –*; *gevoelens, die den man –*; z. Middelmaat; refl. *zich –*; **–sie'ring,** v. –en (*het versieren*; *hetgeen versiert*); **–sie'ringskunst,** v. (*de kunst, om door ornament of decoratie een gebouw enz. te versieren*); **–sie'ringsmotief,** o. –motieven (*motief der versieringskunst*); **–sier'sel,** o. –s, –en (*al wat dient om te versieren*).

Ver'sifex, m. –en (Lat. *rijmelaar*).

Versificateur', m. –s (Fr. *verzenmaker*).

Versifica'tie, v. (Fr. [Lat. versificatio]: *versbouw*[*kunst*]); zie Prosodie.

Versifi(c)eeren* (Fr. versifier: *verzen maken*; *iets in versmaat brengen, berijmen*).

Versjo'feld, bn. (*verarmoed, haveloos, armoedig*): *een – type*; **–slaaid',** bn. (*zeer overgegeven aan*, ong.): *– aan de drank, de pijp, het spel*, de slaaf zijn van; **–slaaid'heid,** v. (*het verslaafd-zijn*): *de – aan sterkedrank*.

Verslaan', –sloeg, h. verslagen (1 *overwinnen*; 2 *lesschen*; 3 *een verslag uitbrengen van*): 1 *den vijand –*; 2 *de dorst –*; ook: *de wijn gaat –*, verschalen; 3 *een Kamerzitting –*.

Verslag', o. –slagen (*rapport, mondelinge of schriftelijke mededeeling, bericht over de toedracht of de toestand eener zaak*): *een – uitbrengen over, – doen, geven van over*; *een kort, schriftelijk, woordelijk –*; **–slag'gever,** m. –s; **–slag'geefster,** v. –s.

Versla'gen 1 bn. (1 *overwonnen*; *terneergeslagen, onthutst, verschrikt*; 2 *koud geworden*; 3 *verschaald*): 1 *een – leger*; *– staan te kijken*; 2 *– thee*; 3 *– wijn*; **2 –e,** m. en v. –n (*gedoode*); **–heid,** v. (*ontsteltenis*): *de – was groot*; *er heerschte diepe –*, neerslachtigheid.

Verslampam'pen, –slampampte, h. verslampampt (*verbrassen, slempend verdoen*).

Versla'pen, –sliep, h. verslapen (*door te lang slapen verliezen*): *hij versliep de morgenuren*, slapende doorbrengen; *zich –*, te lang slapen; **–slap'pen,** –slapte, h. (1), i. (2) verslapt (*slap* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *alcohol –slapt de zenuwen*, verzwakt; 2 *de handel kan –*, minder worden; *de tucht niet laten –*, verflauwen; **–slap'ping,** v. –en; **–sla'ven, zich,** –slaafde z., h. z. verslaafd (eig. *zich tot slaaf maken*; *zich overgeven aan*): *zich – aan drank, spel enz.*; **–slech'ten,** –slechtte, h. (2), i. (1) verslecht (*slechter* 1 *worden*, 2 *maken*): 1 *de toestand –slecht*; 2 *de toestand –*; ook: Verslechteren in bet. 1 en 2.

Verslee'pen*, –sleepte, h. versleept (*naar elders sleepen*): *balken –*.

Vers'leer, v. (*de leer der dichtsoorten*).

Verslen'sen, de bloem –slenste, i. verslenst (*verflensen*); **–sle'ten,** bn.; –er, –st (1 *afgesleten door lang gebruik*; *afgedragen*; 2 *krachteloos*): 1 *een – kleed, een – paar schoenen*; fig. *een – uitdrukking*, b.v. *het zilte nat* (de zee); 2 *een – paard*, zijn werkkracht verloren hebbende; *de man was oud en –*, zwak, afgeleefd; **–slij'ten,** –sleet, h. (1, 3), i. (2) versleten (1 *door het gebruik doen slijten*; 2 *door het gebruik minder worden*; 3 *houden voor*): 1 *die jas zult gij niet –*; *de tijd – met lezen*, doorbrengen; 2 *deze schoenen – spoedig*; 3 *verslijt je mij voor een sul?* **–slik'ken, zich,** –slikte z., h. z. verslikt (*verkeerd slikken, iets in de verkeerde keel krijgen*).

Verslim'meren, –slimmerde, h. (1), i. (2) verslimmerd (*erger* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *dit verslimmerde de ziekte*; 2 *die ziekte zal met de dag –*; germ.: **–slin'den,** –slond, h. verslonden (*verzwelgen*): *de tijger verslindt zijn prooi*, gulzig opvreten; fig. *iem. met de oogen –*, [a]) nijdig aanzien, [b]) gretig, met verlangen aanzien; *de oorlog verslindt schatten*; *een roman –*, gretig lezen; **–slin'der,** m. –s: *een boeken–*; **–slin'geren, zich,** –slingerde zich, h. zich verslingerd (met *aan* of *op*: *onzinnig er aan gaan hechten, er verzot of verliefd op worden*, meestal ong.): *zich – aan of op romans*; **–slod'deren,** –slodderde, h. verslodderd (*verslonzen, verwaarloozen*): *zijn kleeren –*; **–sloe'ren,** –sloerde, h. versloerd (Z.-N. *verslampampen*).

Verslof'fen, –slofte, h. versloft (*veronachtzamen*): *een gelegenheid –*; *zijn kleeding –*, verwaarloozen; **–slon'zen,** –slonsde, h. verslonsd (*door onachtzaamheid bederven*).

Vers'maat, v. –maten (*voetmaat*).

Versmach'ten, –smachtte, i. versmacht (1 *smachtend omkomen*; *hevig lijden van*; 2 *treuren, verkwijnen*; 3 Z.-N. *stikken*; *verstikken*): 1 *– van dorst, van honger*, vergaan; 2 *in de gevangenis –*; 3 Z.-N. *hulp! ik versmacht*; *iem. –*; **–sma'den,** –smaadde, h. versmaad (*met smaad of minachting behandelen*; *minachten*; *verwerpen*): *iems. goede raad –*; *zulk een aanbod is niette–*, van de hand te wijzen; **–sma'der,** m. –s; **–sma'ding,** v. –en; **–smal'len,** –smalde, h. (1), i. (2) –smald (*smal*[*ler*] 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *een pad –*; 2 *de weg gaat daar* – of refl. *zich –*; **–smel'ten,** versmolt, h. (1, 2), i. (3, 4) versmolten (1 *ondereensmelten*; 2 *omsmelten*; 3 *in elkaar vloeien*; 4 *wegsmelten*; *afnemen, verminderen*): 1 *goud en zilver –*; 2 *oude munten –*; 3 *de tonen –*, vloeien in elkaar; 4 *in tranen –*; **–smo'ren,** –smoorde, h. (1), i. (2) versmoord (1 *verstikken, smorend doen omkomen*; 2 *door smoren omkomen*): 1 *iem. –*; fig. *de kreet van smart –*, onderdrukken; 2 *in het moeras –*; **–smo'ring,** v. –en.

Versmul'len, –smulde, h. versmuld (*smullend verkwisten*): *zijn geld –*; **–sna'pering,** v. –en (*lekkernij, lekker beetje of hapje*).

Versnel'len, –snelde, h. versneld (*de snelheid der beweging doen toenemen*): *de pas –*, *de bloedsomloop door een marsch –*; refl. *de stroom der rivier –snelt zich hier*, wordt sneller; **–snel'ling,** v. –en (1 *het versnellen, het*

toenemen in snelheid; 2 *de verhouding der kettingwieltandtallen, vermenigvuldigd met de diameter van het achterwiel, uitgedrukt in inches*): 1 *een eenparige* –; *de* – *in een rivier*, het sneller stroomen b.v. in een bergterrein; 2 *hij heeft een hooge* (of: *groote*) – *op zijn fiets*, de verhouding tusschen voor- en achterkamrad is groot; bij een auto: *de eerste, de tweede, de derde* –; –**snel'lingsnaaf,** v. –naven (*naaf a. h. achterrad v. e. rijwiel, die het veranderen der versnelling mogelijk maakt*).

Versnij'den, –sneed, h. versneden (1 *snijdend tot iets anders maken; in stukken snijden*; 2 *door snijden bederven*; 3 van wijn: *met andere wijn of water vermengen*): 1 *stroo tot haksel* –; 2 *een jas* –; 3 *versneden Bordeaux*; z. Pen **I** 2; –**snij'ding,** v.

Versnip'peren, –snipperde, h. versnipperd (1 *tot snippers maken*; 2 fig. *te veel verdeelen*): 1 *een vel papier* –; 2 *zijn krachten, zijn tijd* –; –**snip'pering,** v. –en: – *van krachten.*

Versnoe'pen, versnoepte, h. versnoept (*snoepend opmaken*): *zijn laatste oortje* –.

Versnoft', bn. (Z.-N. *verkouden* [*in de neus*]).

Ver'so 1 (It. verso folio: *op de linker-, rug- of keerzijde van een blad*); zie Folio en Recto; **2** o. (It. *regel van een gedicht*; *afdeeling van een gedicht*; *gedicht, dichtstuk*).

Verso'bering, v. –en: *naar* – *streven.*

Verspan'nen, –spande, h. verspannen (*anders inspannen*): *de paarden* –; –**spar'kelen,** –sparkelde, i. versparkeld (*sparkelend vergaan, verspatten*): *het vuurwerk ging* – *in een vonkenregen*; –**spe'len,** –speelde, h. verspeeld (1 *met spelen doorbrengen*; Z.-N. *verspillen*; 2 *spelende kwijtraken*; 3 *verbeuren*): 1 *zijn tijd* –; 2 *zijn geld* –; 3 *iems. achting* –; *zijn roem ergens bij* –; –**spe'nen,** –speende, h. verspeend (*verplanten* nl. *de uit zaad opgekomen plantjes*); –**sper'ren,** –sperde, h. versperd (*door versperring afsluiten, de toegang belemmeren*); –**sper'ring,** v. –en (*het versperren; dat, wat verspert*); –**spie'den,** –spiedde, h. verspied (*heimelijk bespieden*): *den vijand* –; –**spie'der,** m. –s (mil. *verkenner, spion*); –**spied'ster,** v. –s (vr. *spion*); –**spie'jacht,** o. –en (*postschip, adviesjacht*); –**spil'len,** –spilde, h. verspild (*verkwisten; nutteloos verteren; doorbrengen*): *zijn geld, zijn goed, zijn erfdeel, zijn tijd* –, verkwisten; *er geen woord meer over* –; *zijn krachten* –; –**spil'ler,** m. –s; –**spil'ling,** v. –en: – *van krachten*; –**splin'teren,** –splinterde, h. (1), i. (2) versplinterd (*tot of met splinters* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *de roeiboot werd op de rotsen –splinterd*; 2 *de boom versplinterde.*

Versprei'den, –spreidde, h. verspreid (*over een groote vlakte uitstrooien of uitspreiden*): *allerlei valsche geruchten* –, rondstrooien; *de vijanden werden verspreid*, verstrooid; *een verspreide bevolking*, niet aaneengesloten; *enkele verspreide hutten*, alleenstaande; refl. *langzaam verspreidde zich de menigte*, ging uiteen; –**sprei'der,** m. –s: *wie is de* – *dezer praatjes*; –**sprei'ding,** v. –en.

Verspre'ken, zich, –sprak zich, h. z. versproken (*zich bij het spreken vergissen*): *ik heb mij –sproken*; –**spre'king,** v. –en; –**sprin'gen,** –sprong, h. (1, 3), i. (2) versprongen (1 *met springen doorbrengen*; 2 *springende van plaats veranderen; wegspringen*; 3 *al springende zich bezeeren, zich iets ontwrichten*): 1 *zijn tijd* –; 2 *het stuk gomelastiek is –sprongen; de feestdagen verspringen elk jaar*; 3 *zijn voet* –.

Vers'regel, m. –s (*regel v. e. gedicht*).

Vers'snede, v. –n; z. Caesuur, Diaerese.

Verstaald', bn.; –er, –st (*tot staal gemaakt, geworden*; fig. *verhard*): – *ijzer,* tot staal geworden; fig. *een* – *gemoed,* verhard.

Verstaan', –stond, h. verstaan (1 *duidelijk hooren*; 2 *beteekenis hechten aan*; 3 *begrijpen, bevatten*; 4 *geleerd hebben, kennen, bedreven zijn in*): 1 *hij sprak onduidelijk, we konden hem niet* –; 2 *wat verstaat men onder afleiding?* 3 *hebt gij dat goed* –*? ik versta u niet; hij verstaat geen gekheid; wel te* –; *versta je dat?* 4 *zijn ambacht* –, kennen; *die verstaat de kunst!* nog: *iem. iets te* – *geven*, te kennen geven; *zich met iem.* –, in overleg treden, tot overeenkomst komen; *zich op iets* –, goed kennen; –**staan'baar,** bn. en bw.; –der, –st (*duidelijk hoorbaar, begrijpelijk*): *een* – *woord*; – *spreken*; *zich (niet kunnen)* – *maken*; –**staan'baarheid,** v.; –**staan'der,** m. –s (*hij, die iets verstaat of begrijpt*): zegsw. *een goed* – *heeft maar een half woord noodig,* een korte aanduiding is genoeg voor een scherpzinnig hoorder; –**sta'len,** –staalde, h. verstaald (*tot staal verharden*): *ijzer* –.

Verstand'*, o. in bet. 2 –en (1 *begrip, doorzicht, bevatting*; 2 *iemand met verstand* in bet. 1): 1 *zijn* – *gebruiken,* [a]) zich geestelijk inspannen, [b]) naar rede luisteren; *hij heeft veel gezond* –; *hij heeft zijn* – *verloren*; *iem. iets aan het* – *brengen*; – *van iets hebben* b.v. *van schilderijen; dat gaat mijn* – *te boven,* of: *dat is boven mijn* –, of: *mijn* – *staat er bij stil,* dat begrijp ik niet; *hij is niet wel bij zijn* –; *ik was bij mijn volle* –; *het* – *komt niet vóór de jaren; tot goed* – *van de zaak moet je weten, dat; met dien* –*e,* men dient het aldus te verstaan, mits; 2 *deze notaris behoort tot de beste* –*en van ons dorp*; –**stan'delijk,** bn. (*het verstand betreffende*): *de* –*e ontwikkeling,* geestelijke; –*e vermogens*; – *goed ontwikkeld*; –**stan'delijkheid,** v.; –**stan'deloos*,** bn. en bw. (*zonder verstand, dom*): – *te werk gaan.*

Verstand'houding, v. (*betrekking*): *in goede* – *leven, staan,* op voet van vriendschap; *ze zijn niet in de beste* –; *in (geheime)* – *met den vijand staan,* in geheime betrekking; *een teeken van* – *geven,* doen blijken, dat men met elkaar in betrekking staat.

Verstan'dig, bn. en bw.; –er, –st (*met verstand begaafd; van verstand, inzicht, nadenken getuigende*): *een* – *man*; *een* –*e raad, een* – *antwoord,* goed bedacht, doordacht; *dat was* – *van hem*; *het* –*ste zal zijn* . . . .; *het is* – *om te* . . . .; *iets* – *aanleggen*; *hij zal* – *doen met* . . . .; –**stan'digheid,** v.; –**stan'diglijk,** bw. (*naar het, wat betreft het verstand*): *hij is* – *achtergebleven*; –**stands'kies,** v. –kiezen (*een der achterste kiezen, zoo genoemd, omdat ze het laatst komt*): *hij heeft nog niet zijn* –; –**stands'mensch*,** m. –en (*iem., die zich bij zijn doen en laten vooral laat leiden door zijn verstand*); verg. Gevoelsmensch; –**stands'ontwikkeling,** v.; –**stands'verbijstering,** v. (*krankzinnigheid*).

Verstar'ren, –starde, h. verstard (*star of stijf maken of doen zijn*; fig. *halsstarrig, verstokt doen zijn*): –*de koude,* fig. –*de ellende.*

Versteend', bn. (*tot steen geworden; als*

steen): *een –e plant, een – dier*; fig. *hij stond –*, wezenloos; *een – gemoed*, wreed, onverbiddelijk; *het geloof van de Arabieren is tot een vormendienst versteend*; **–stee'nen***, –steende, h. (1), i. (2) versteend (*tot steen* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *kalk versteent de voorwerpen*; fig. *de harten –*; 2 *iems. hart kan –*; **–stee'ning***, v. –en (*het versteenen*; *tot steen geworden dier of plant*).

Verstek', o.: *bij – veroordeeld*, bij **afwezigheid**, niet op tijd verschijnen voor den rechter; *– laten gaan*, als gedaagde niet verschijnt voor den rechter; *een bij – gewezen vonnis*.

Verste'ken, –stak, h. verstoken (*verbergen*): *zich –*, verschuilen, wegkruipen.

Verste'keling, m. –en (*blinde passagier* [van een schip, een luchtschip]).

Verstek'haak, m. –haken (timm. *haak, die een hoek van 45° aangeeft*); **–stel'baar**, bn.: *–stelbare schroeven*; z. Verstellen 2; **–steld'**, bw. (*verbaasd, onthutst*): *ik stond er van –*; *de wereld doen – staan*; **–steld'heid**, v.; **–stel'goed**, o. (*linnengoed enz., dat versteld moet worden*); **–stel'len**, –stelde, h. versteld (1 *repareeren, oplappen*; 2 v. e. werktuig, toestel: *anders stellen*): 1 *ondergoed –*; *kant –*, stoppen; *een schip –*, kalfaten; 2 *een schroef –*; **–stel'ling**, v. –en; **–stel'naaister**, v. –s; **–stel'werk**, o. (*verstelgoed, lapwerk*); **–stem'pelen**, –stempelde, h. verstempeld (*anders stempelen, overstempelen*): *de nummers v. e. effect –*.

Versterf', o. (1 *het afsterven*; 2 *de nalatenschap*): 1 *bij – v. d. oom*; 2 *hij vroeg zijns vaders –*, deel der nalatenschap; **–sterf'recht**, o. (*erfrecht, het recht van opvolging*).

Verster'ken, –sterkte, h. versterkt (*sterk*[*er*] *maken*): *de wallen, een leger –*; z. Inwendig; refl. *zich –*; **–ster'kend**, bn.; –er, –st (*krachtgevend*): *–e middelen*; **–ster'king**, v. –en (*het versterken*; *versterkend middel*; *aanvoer v. verse troepen*; ook: *schans, fort*).

Verster'ven, –stierf, i. verstorven (*overlijden, wegsterven*; *bij erfenis overgaan*): *uw roem zal niet –*, te loor gaan; *geslacht vleesch laten –*, besterven; *zich –*, zijn driften beheerschen, vasten enz.; **–ster'ving**, v. –en (*erfdeel, legaat*; *onthouding, het vasten*).

Verstijfd', bn. (*stijf geworden*): *– van kou*, verkleumd; *– van schrik*; fig. *hij stond met –e tong*, kon geen woord uitbrengen; **–stij'ven**, –stijfde, h., i. verstijfd (*stijf of stram maken*; *stijf worden*); **–stij'ving**, v. –en.

Verstik'ken, –stikte, h. (1), i. (2) verstikt (1 *doen stikken of smoren*; 2 *door verstikking omkomen*): 1 *het onkruid –stikt het koren*; *iets in de kiem –*; *een –de lucht*; ook: *de zijde is – stikt*, is bedorven door de vochtigheid der bewaarplaats; 2 *hij is in de modder –stikt*; **–stik'king**, v. (*het verstikken*): *de dood door –*.

I. Versto'ken, –stookte, h. verstookt (*als brandstof verbruiken*): *zij – per jaar 3000 kg*.

II. Versto'ken, bn. (*zonder, beroofd van*): *– van alle hulp*.

Verstok'ken, –stokte, h. (1), i. (2) –stokt (1 *als een stok maken*; 2 *als een stok worden*; *verharden*): 1 *zijn hart –*, ongevoelig maken; 2 *hij verstokt in het kwaad*; **–stokt'**, bn.; –er, –st (*ongevoelig, niet vatbaar voor betere gevoelens*): *– in het kwaad, een –e oude vrijer*; **–stokt'heid**, v.: *– in de zonde*; **–sto'len**, bn. en bw. (*heimelijk, in 't geheim*): *een – blik*; **–stom'men**, –stomde, i. verstomd (*stom worden*): *die woorden deden hem –*, sprakeloos worden; *we stonden verstomd er van*; *alle geluid verstomt*; **–stom'ming**, v. (*het verstommen*; fig. *groote verbazing*); **–stom'pen**, –stompte, h. (1), i. (2) verstompt (1 *stomp*, fig. *suf, ongevoelig maken*; 2 *stomp worden*): 1 *dat verstompt de geest*; 2 *die man is verstompt*, b.v. door overspanning versuft; **–stom'ping**, v.; **–stoord'**, bn.; –er, –st (*boos, gram, uit zijn humeur*): *hij was erg – op u*; **–stoor'der**, m. –s (*iem., die iets verstoort*): *een – van rust*; **–stoord'heid**, v.

Verstoo'teling*, m. en v. –en (*iem., die verstooten wordt of is*), het v. ook **–e***: *een arme –*, verschoppeling; *een – der maatschappij*; **–stoo'ten***, –stiet, –stootte, h. verstooten (*van zich stooten*; *er van scheiden*; *elke omgang afbreken*; *niet als echt erkennen*): *een kind, een pupil, een vrouw –*; **–stop'pen**, –stopte, h. verstopt (1 *dichtstoppen*; 2 *wegstoppen, verbergen*): 1 *sneeuw kan een riool –*; *de pijp raakt verstopt*; 2 *iems. hoed –*; **–stop'pertje**, o.: *– spelen*; **–stop'ping**, v. –en (*het verstoppen*; *opstopping*; *constipatie*).

Versto'ren, –stoorde, h. verstoord (1 *hinderen, belemmeren, beletten*; 2 *bederven*; 3 *boos maken*): 1 *dat verstoort de rust, de goede stemming*; *iems. plannen –*; 2 *iems. geluk –*, bederven; *een vogelnest –*, uithalen; 3 *iem. –*; z. Verstoord; **–sto'ring**, v. –en: *– der orde, van het verkeer*; **–stor'ven**, bn. (*ouderloos*): *een – kind*; ook: *– goederen*, door erfenis toevallend; **–stou'ten, zich**, –stoutte zich, h. zich verstout (*zich iets onderwinden, de moed hebben tot*): *wat verstout gij u! ze zullen zich niet – om*; **–stou'wen**, –stouwde, h. verstouwd (*verstuwen*); **–strak'ken**, –strakte, i. –strakt (*strak, ernstig worden*): *zijn gelaat –strakte*; **–strek'ken**, –strekte, h. –strekt (1 *verschaffen, bezorgen*; 2 *strekken, dienen*): 1 *de noodige gelden –*; *iem. inlichtingen –*; 2 *iem. tot moeder –*; **–streu'veld** (Z.-N. *verward*): *een verstreuvelde haarbos*; fig. *verstreuveld zijn*, verlegen, in de war.

Verstrij'ken, –streek, h. (1), i. (2) verstreken (1 *strijkende verbruiken*; 2 *voorbijgaan*): 1 *veel kalk, veel verf –*; 2 *de tijd, de termijn is verstreken*; *geen tijd laten –*.

Verstrik'ken, –strikte, h. verstrikt (*in strikken vangen* inz. fig.): *iem. in zijn eigen woorden –*, vangen; refl. *zich – (in zijn eigen woorden)*; **–strik'king**, v.; **–strooid'**, bn. (*de aandacht niet gericht hebbende op hetgeen, waarop men moet letten*): *de professor is in gezelschap wat –*, afgetrokken; *– van geest*; **–strooi'en**, –strooide, h. verstrooid (1 *verspreiden, uiteendrijven, verjagen*; 2 *de aandacht afleiden*; ook: *iem. door afleiding ontspannen*): 1 *de wind verstrooit de zaden*; *een vijandelijke bende –*; 2 *dat verstrooit me*; zich – (1 *uiteengaan*; 2 *zich door afleiding ontspannen*): 1 *de menigte –strooide zich door de aangrenzende straten*; 2 *ik doe het om mij wat te –*; **–strooi'ing**, v. –en (*het verstrooien*; inz. *afdwaling van de geest*; *afleiding, genoegen*); z. Diaspora.

Verstui'ken, –stuikte, h. verstuikt (*licht ontwrichten*): *ik heb mijn voet, mijn hand verstuikt*; **–stui'king**, v. –en (*lichte uit-elkander-schuiving van gewrichten*).

Verstui'ven, –stoof, i. verstoven (*wegstuiven*): *het zand verstuift*, waait weg; *hij deed*

de benden als kaf –, uiteenvliegen; **–stuiver,** m. –s (*pulvérisateur*, z. ald.); **–stui'ving,** v. –en; **–stu'wen,** –stuwde, h. verstuwd (*de lading in het ruim eener* [zee]*boot overpakken, anders samenpakken*).

Versuf'fen, –sufte, h. (2), i. (1) versuft (*suf* 1 *worden*, 2 *maken*): 1 *hij schijnt te* –; 2 *dit versuft de geest*; **–suft',** bn.; –er, –st (*dof van geest*): *een –e grijsaard*; **–suft'heid,** v.; **–suk'kelen,** –sukkelde, h. (1), i. (2) versukkeld (1 *met sukkelen doorbrengen*; 2 *tot sukkel worden*): 1 *de grijsaard h. de heele winter –sukkeld*; 2 *door armoede* –; **–suk'keling,** v.: *in de – raken*, achterafgezet worden.

Vers'voet, m. (*evenmatig deel van een versregel*): *een versregel van 6 –en.*

Vertaal'baar, bn. (*te vertalen; vertaald kunnende worden*); **–loon*,** o. –en (*geld, dat voor het vertalen betaald wordt*); **–oefening,** v. –en; **–recht,** o. –en (*recht, om een boek over te zetten, volgens de auteurswet van 1912*); **–ster,** v. –s (*zij, die* [*een boek*] *vertaalt*); **–werk,** o. (*dat, wat vertaald moet worden*): *leven van* –; **–woede,** v. (*ongeregelde zucht om alles te vertalen*).

Verta'kelen, –takelde, h. vertakeld (*een schip of een deel er van anders takelen, van nieuwe takelage voorzien*).

Vertak'ken, zich, –takte zich, h. zich vertakt (*zich in takken splijten*): *de rivier gaat zich hier* –, verdeelen; **–tak'king,** v. –en (*splitsing, onderdeel*): *een samenzwering met vele –en*; **–ta'len,** –taalde, h. vertaald (*in een andere taal overzetten*): – *uit het Fransch in het Nederlandsch*; *vertaald door N.*; **–ta'ler,** m. –s; zie Translateur; **–ta'ling,** v. –en (*overzetting*): – *uit het Fransch in het Nederlandsch*; **–tap'pen,** –tapte, h. vertapt (*overtappen*; *tappend slijten*, b.v. *jenever*).

Ver'te, v. ([*groote*] *afstand van plaats of tijd*): (*heel*) *in de – zagen wij een schip*, in het verschiet, aan de horizont; *uit de – gezien; zoo iets ligt in de verre* –, i. d. verre toekomst; *in de verste – er niet aan denken*, volstrekt niet.

Ver'tebra, v. (Lat.) –ae, (Ned.) –'s (Lat. v. vertere = wenden: *wervel*).

Vertebraal', bn. (Fr. vertébral, Lat. vertebralis: *tot de wervelbeenderen behoorend*).

Vertee'deren*, –teederde, h. (1), i. (2) verteederd (*teeder* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *geen bede kon Alva* –, het hart roeren; 2 *hij verteederde*; **–tee'dering*,** v. –en: – *des harten.*

Vertee'kenen*, verteekende, h. verteekend (*verkeerd teekenen*).

Verteer'baar, bn. (*verteerd kunnende worden*): *licht* –; **–teer'baarheid,** v.

Vertegenwoor'digen, –tegenwoordigde, h. vertegenwoordigd (*voor één of meer personen tegenwoordig zijn, in de plaats treden van, handelen in naam van*): *ik zal mij door den notaris laten* –; *de afgevaardigden – het heele volk*; **–tegenwoor'diger,** m. –s (*iem., die vertegenwoordigt*); zie Volks–; **–tegenwoordiging,** v. –en; zie Volks–.

Vertel'len, –telde, h. verteld (*verhalen*): *sprookjes* –; *kom, vertel het eens*, deel mede; *men vertelt van hem, dat*; *kom! vertel mij eens, vertel er mij eens wat van*; *vertel het niet verder*; *ze kan zoo aardig* –; refl. *zich* –, verkeerd tellen: *er is vijf gulden te weinig, ik heb mij zeker verteld*; **–tel'ler,** m. –s; **–tel'ster,** v. –s; **–tel'ling,** v. –en (eig. *hetgeen verteld wordt*: *klein verhaal*): *de dichterlijke* –, eenvoudig kort verhaal in maat en meestal op rijm, b.v. *De twee Bultenaars* van Staring; **–tel'sel,** o. –s (*verhaaltje*); **–tel'selboek,** o. –en.

Verte'ren, –teerde, h. (1, 2), i. (3) verteerd (1 *verduwen, verbruiken*; 2 *doen vergaan*; 3 *vergaan*): 1 *zijn maag kan geen komkommers* –, verdragen; *dat verteert niet goed*, is niet goed te verteren; ook: *hij verteert goed*; *de pot* –, opmaken; 2 *de vlammen – het gebouw*; *roest verteert het ijzer*; 3 *hout verteert*; *hij verteert van jaloezie*; **–te'ring,** v. –en (*het verteren*; inz. *onkosten in een logement, restaurant, hotel*; *gelag*; ook: *spijsvertering*): *groote –en maken*, veel geld in 't gelag verkwisten; *mijn – zelf betalen.*

Verteu'ten, –teutte, h. verteut (*de tijd met niets-doen doorbrengen*); gmz.

Verticaal', Fr. vertical, **1** bn. (*loodrecht*): *in –cale stand*, rechtstandig; *de –cale plantengordel*, die men nl. bij het bestijgen van een berg achtereenvolgens opmerkt; verg. Perpendiculair; **2** v. –calen (*loodlijn*).

Vertienvou'digen, –tienvoudigde, h. vertienvoudigd (*tienvoudig nemen*): *de speler had zijn inzet –tienvoudigd*, tienmaal de eerste zet opgezet; **–tier',** o. (*drukte, leven, bedrijvigheid, verkoop, handel*); **–tij'den,** Z.-N. vertijdde, h. vertijd = **–tij'en, –tij'gen,** –teeg, –tegen (Z.-N. bij het spel: *niet bekennen*); **–tik'ken,** –tikte, h. vertikt (*weigeren iets te doen*): *dat –tik ik nu!* verdraai; **–til'len,** –tilde, h. vertild (*tillend verplaatsen*): *een brandkast* –; refl. *zich* –, inwendig zich kneuzen door te zwaar te beuren; **–tim'meren,** –timmerde, h. vertimmerd (1 *anders* [*doen*] *timmeren*; 2 inz. *geld aan timmeren, verbouwen besteden*): 1 *een huis* –; 2 *er een aardig sommetje aan* –; **–tim'mering,** v. –en; **–tin'nen,** –tinde, h. vertind (*met een laagje tin overtrekken*): *een koperen pan* –, nl. aan de binnenzij.

Vertoef', o. (*verblijf, oponthoud*): *zonder* –, uitstel; **–toe'ven,** –toefde, h. vertoefd (1 *zich ophouden*; 2 *wachten*): 1 *waar heb jij vertoefd? vader vertoefde te Amsterdam*; 2 *vertoef nog wat*, blijf nog wat; **–tol'ken,** vertolkte, h. vertolkt (*overzetten, vertalen*): *iems. gedachten, woorden* –, verklaren; *iems. gevoelens* –, in woorden weergeven; **–tol'ker,** m. –s; **–tol'king,** v. –en: *de – v. Hamlet door Verkade*, weergeving, uitbeelding; verg. Tolk; **–ton'nen,** –tonde, h. vertond (*in een 'andere ton overpakken*): *zuurkool* –; **–toog'*,** o. –en (*een verhandeling* inz. *op maatschappelijk of zedelijk gebied*): *een – houden, indienen; spectatoriale –en*, zie ald.; **–too'gen*,** –toogde, h. vertoogd (*aantoonen, bewijzen*); meer: Betoogen; **–toon',** o. (1 *daad van vertoonen, laten zien of gelijken*; handel: *zicht*; 2 *praal, bluf*): 1 *op – van mijn abonnementskaart*; *die wissel is op – betaalbaar*, moet voldaan worden, zoodra hij wordt aangeboden; 2 *veel – in de wereld maken*; *met veel – van geleerdheid*; *meer – dan rijkdom*, uiterlijke schijn.

Vertoo'nen*, –toonde, h. vertoond (1 *laten zien, voor oogen stellen*; 2 *opvoeren*): 1 *zijn kaartje* –; *teekenen van vermoeidheid* –; dikwijls *toonen* in deze bet.; 2 *de tooneelafdeeling zal dat stuk* –, opvoeren; *de stukken* –; refl. *hij zal zich niet meer in het publiek* –, verschijnen; **–too'ner*,** m. –s; **–too'ning*,**

v. –en (*het laten zien; opvoering; voorstelling, datgene, wat vertoond wordt; representatie*); **–toornd,** bn.: – *op*; **–toor'nen,** –toornde, h. vertoornd (*boos maken*): *zich* –, zich toornig maken; **–tra'gen,** –traagde, h. (1), i. (2) vertraagd (1 *trager maken, tegenhouden, uitstellen*; 2 *trager worden; verminderen*): 1 *hij zocht de gang der onderhandelingen te* –, belemmeren; *de afreis werd een dag vertraagd,* uitgesteld; 2 *in ijver* –; refl. *zich* –; **–tra'ging,** v. –en (*het vertragen; oponthoud, langzamer gang*): *we hebben* –.

Vertrap'pen, –trapte, h. vertrapt (*onder de voeten treden, stuk maken door trappen, moedwillig vertreden*): *bloemen, het gras* –; *zijn speelgoed* –; fig. *rechten* –, schenden; *een volk* –, diep vernederen, onderdrukken; zegsw. *ik vertrap het,* ik vertik het.

Vertre'den, –trad, h. vertreden (*onder de voet treden*): fig. *zijn geluk* –; zegsw. *ik ga mij eens* –, al wandelend mij ontspannen.

Vertrek', o., in bet. 1 –ken (1 *ruimte, waarin men zich terugtrekt; lokaal, zaal, kamer*; 2 *afreis*): 1 *een ruim* –, *een somber* –; Z.-N. *naar het* – *gaan,* secreet; 2 *de trein staat op* –; *na of bij uw* –, heengaan; **–trek'ken,** –trok, h. (1), i. (2, 3) vertrokken (1 *anders trekken*; 2 *afreizen*; 3 *een plaats verlaten, verhuizen*): 1 *zijn gezicht niet* –; *hij vertrok geen spier*; 2 *met de trein, een boot* –; *u kunt* –, weggaan; 3 *vertrokken personen*; *vertrokken van A. naar M.*; **–treu'zelen,** –treuzelde, h. vertreuzeld (*verbeuzelen*): *een studieuur* –; **–troe'belen,** vertroebelde, h. vertroebeld: fig. *de kwestie* –; **–troe'telen,** –troetelde, h. vertroeteld (*troetelend verwennen*): *een kind heelemaal* –; fig. *de fortuin heeft hem –troeteld.*

Vertroos'ten, –troostte, h. vertroost (*troost geven*); **–troos'ting,** v. –en (*troost*): *–e aan Geeraerdt Vossius,* troostdicht.

Vertroos'tend, bn.; –er, –st (*troostvol*): *een* – *woord,* stillend, opbeurend.

Vertroos'ter, m. (*de H.-Geest*); z. Trooster.

Vertrouwd' 1 bn.; –er, –st (1 *het vertrouwen bezittend*; 2 *goed bekend, op de hoogte*): 1 *een* – *persoon, bediende, vriend,* op wien men zich verlaten kan; 2 *hij is* – *met dat werk*; – *raken met*; *zich* – *maken met*; **2 –e,** m. en v. –n (*intieme vriend of vriendin*); **–trouwd'heid,** v.: *zijn* – *met het Latijn,* goed van op de hoogte zijn; **–trou'welijk,** bn. en bw.; –er, –st (1 *v. vertrouwen blijk gevende*; 2 *niet voor openbaarheid bestemd*): 1 *een* – *gesprek*; – *omgaan met*; 2 *iets* – *mededeelen*; (*streng*) –, opschrift op geheime mededeelingen; **–trouwelijkheid,** v.; **–trou'weling,** m. en v. –en (*persoon, die iems. vertrouwen heeft, vriend, medestander*); voor het v. ook **–e; –trou'wen 1** o. (*betrouwen, hoop*): (*een blind*) – *hebben, stellen op, in*; *mijn* – *op*; *het volle* (of: *volste*) – *genieten*; – *inboezemen, wekken*; *iem. zijn* – *schenken*; *in* – *gezegd*; *iem. in* – *nemen*; *op goed* –; **2** –trouwde, h. vertrouwd (1 *hopen met zekerheid*; 2 *toevertrouwen*; 3 *vertrouwen stellen*): 1 *we* – *er op, dat,* rekenen er op; 2 *iem. iets* –; 3 *op iem.* –; *op God* –, z. Betrouwen; *hij vertrouwde het zaakje niet*; *niet te* –.

Vertui'en, –tuide, h. –tuid (*met twee ankers vastleggen*): *het schip* –; z. Tuianker; **–tui'schen*,** –tuischte, h. vertuischt (*verruilen, verronselen, verkwanselen*); **–tui'ten,** –tuitte, h. vertuit (*in de krul zetten*; fig. *opsieren*): *de Roer, die 't hair met riet –tuit,* doorvlecht, vero., lit. t.

Vertwij'feld, bn. en bw. (*wanhopig*): *een* – *mensch*; – *vechten,* als een razende.

Vertwij'felen, –twijfelde, is vertwijfeld (*wanhopig, radeloos zijn*): – *aan*; **–twij'feling,** v. –en (*het vertwijfelen; wanhoop*).

Ver'uit, bw. (Z.-N. *verreweg*): – *de beste.*

Ver'uitziend, bn.: *–e plannen,* vèr strekkend, tot ver in de toekomst gaande.

Vervaard', bn.; –er, –st (*angstig, bevreesd*): *iemand* – *maken*; **–'heid,** v.

Vervaar'digen, –vaardigde, h. vervaardigd (*samenstellen, maken*): *instrumenten, moderne meubels* –; **–vaar'diger,** m. –s; **–vaar'diging,** v. –en.

Vervaar'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*angst aanjagend*): *een* – *bombardement,* schrikbarend; – *schreeuwen,* ontzettend; **–heid,** v.

Verva'gen, –vaagde, i. –vaagd (*vaag, onduidelijk worden*): *heel ver in 't verschiet, waar de kleuren* –; *de ontvangen indrukken* – *langzamerhand,* verflauwen; **–va'ging,** v. –en.

Verval', o., in bet. 2 –len (1 *vermindering, achteruitgang*; 2 *voordeel*; 3 *verschil in hoogte van de waterspiegel op twee punten in de stroomdraad eener rivier*): 1 *lijden aan* – *van krachten,* afname; *in* – *geraken*; *de bouwkunst uit haar* – *opheffen*; 2 *in deze dienst is nog al wat* –, fooien voor de dienstboden; 3 *het* – *der Maas; groot, gering, sterk* –; Z.-N. (rechtst.) – *van straf,* het ophouden van; *stuiting van* –; zie Stuiting.

Verval'dag, m. –dagen (handel: *betaaldag van wissels of termijnen*): *op de* –.

Verval'len 1 –viel, i. vervallen (1 *op een ongelegen plaats komen; komen tot*; 2 *verzwakken, verminderen, afnemen*; 3 *bouwvallig worden*; 4 *van een eigenaar aan een anderen komen*; 5 van een termijn: *verstrijken*; van een wissel: *voldaan moeten worden*; 6 *uitvallen*; 7 Z.-N. rechtst. *ophouden*): 1 *we zijn tusschen de zeeroovers* –; *in herhalingen* –; *in het andere uiterste* –; *in zijn oude fout, tot zonde* –; 2 *onze krachten* – *met de ouderdom*; 3 *dit kasteel begint te* –; 4 *die bezitting zal aan mij* –; 5 *de wissel is* – *op de 15e,* dan is de Vervaldag; 6 *de trein van 6,15 is* –; 7 Z.-N. *de publieke vordering vervalt door de dood van de(n) verdachte*; **2** bn.; –er, –st (1 *bouwvallig*; 2 *armoedig, verzwakt*): 1 *een* – *kasteel*; 2 *hij ziet er* – *uit*; nog: *een vorst* – *verklaren* (1581), van zijn recht als vorst, als vorst af; *een* – *recht,* niet meer geldend; zie Vervallen **1** 5; **–verklaring,** v. –en: – *van een vorst.*

Verval'schen*, –valschte, h. vervalscht (*valsch maken; met vreemde bestanddeelen vermengen, die er niet in hooren*): *een handteekening* –, namaken; *de munt* – (Z.-N. alg. term voor het schenden en namaken van munten, zie Munt); *koffie* –, met minderwaardige producten vermengen; *een tekst* –, opzettelijk veranderen; *een rekening* –, opzettelijk met fouten maken; **–er*,** m. –s; **–ing*,** v. –en (*het vervalschen; hetgeen vervalscht is*): – *van melk*; – *der* (of: *in de*) *stukken.*

Verval'tijd, m. –tijden; zie Vervaldag.

Vervan'gen, –ving, h. vervangen (*de plaats* 1 *innemen,* 2 *doen innemen van*): 1 *de eene ploeg arbeiders vervangt de andere,* lost af; rechtst. *vervangende hechtenis,* vrijheidsberooving, die in de plaats treedt der niet be-

taalde geldboete; *gij wordt door den zoon des huizes* –, die komt in uw plaats; *wie zal u (kunnen)* –*?*; *een dokter* –; 2 *een woord door een ander* –, er mede verwisselen; –**van'ger,** m. –s; z. Plaats–; –**van'ging*,** v. –en: *ter* – *van den heer N.*; *ter* – *v. h. zn.*

I. Verva'ren, –vaarde, h. –vaard (*vervaard maken, vrees aanjagen*): *iemand* –.

II. Verva'ren, vervaarde (Z.-N. *zich begeven naar*): *waar is hij* –, gebleven?

Vervat'ten, –vatte, h. vervat (1 *hervatten*; 2 *uitdrukken*): 1 *gij moet uw bezoek eens* –, herhalen; 2 *het verzoek was i. d. volgende woorden vervat*; *daar is alles in vervat,* begrepen.

Ver've, v. (Fr. *gloed*).

Verve'len, –veelde, h. verveeld (*te veel worden, tot last zijn* [*door eentonigheid, langwijligheid*]): *ik zit je maar te* –; *die eentonigheid verveelde mij,* kwelde mij; *het zal (je) gauw* –; als zn. *tot –s toe*; refl. *zich ergens erg* –; –**ve'lend,** bn.; –er, –st (*langwijlig*): *een* – *gesprek, een –e reis, een – boek; hè, wees nou niet* –; *wat – is dat! die –e vent is er ook*; *ik vind het (oer)*–; –**ve'ling,** v. (*het vervelen*): *de straf der* –; *een dag vol saaie* –, van niet te weten, hoe men de tijd doorkomt.

Vervel'len, –velde, i. verveld (*van vel of huid verwisselen*): *slangen – ieder jaar*; *zijn neus begint te* –; –**vel'ling,** v. –en.

Ver'veloos*, bn.; –loozer, –t (*zonder verf er op*): *e. –looze deur, e. –looze vloer*; –'**heid,** v.

Ver'ven, verfde, h. geverfd (1 *met verf bestrijken*; 2 *met verf doortrekken*): 1 *een rijtuig* –, *een hek* –; 2 *weefsels* –.

Verve'nen, –veende, h. verveend (*turf graven, turf baggeren of turf steken*): ± 1350 begon men te – in Fr.; –**ve'ning,** v. –en.

Ver'ver, m. –s (*iemand, die het verven als zijn beroep uitoefent*); **ververij',** v. –en (*verfswinkel, werkplaats v. d. verver*; min.: *h. verven*).

Verver'schen*, –verschte, h. ververscht (*versch maken*): *de pekel* –; *de lucht* –; *de huiden* –, in versche run leggen; fig. *de heugenis van iets* –, het in het geheugen terugroepen; –**ver'sching*,** v. –en (*verfrissching; waarmee men zich ververscht*): *van welke –en zult gij gebruiken?* dranken, vruchten enz.; verkleinw. –**ver'schinkje*,** o. –s; –**ver'schingskanaal*,** o. –kanalen (*kanaal, dat versch of zuiver water aanvoert* b.v. *in grachten*); –**ver'schingskraam*,** v. –kramen (*kermiskraam met ververschingen*).

Ver'versknecht, m. –s; –**kuip,** v. –en (*verfkuip v. d. blauwverver*); –**winkel,** m. –s.

Vervet'ten, –vette, i. vervet (geneesk. *tot of in vet overgaan*); –**ting,** v. (*het vervetten*): *hij lijdt aan – van het hart.*

Vervierdub'belen, –de, h. vervierdubbeld (*viervoudig doen zijn*): *ik zal uw loon* –.

Vervil'ten, –viltte, i. (1), h. (2) vervilt (1 *tot vilt worden*; 2 *tot vilt maken*): 1 *wol kan – door drukking, warmte*; 2 *de warmte vervilt de wol*; –**vlaam'schen*,** –vlaamschte, h., i. vervlaamscht (*Vlaamsche zeden, taal enz. aannemen, doen aannemen*); –**vlaam'sching*,** v. (*Vlaamsch* 1 *worden*, 2 *doen worden,* inz. *de Vlaamsche taal overheerschend doen zijn*): *de – van de hoogeschool te Gent*; –**vlak'ken,** –vlakte, i. vervlakt (eig. *tot een effen kleur worden, vervagen*): *de kleuren aan de westerkim – gaandeweg na zonsondergang*; –**vlie'gen,** –vloog, i. vervlogen (*in ijle, vluchtige damp, wasem verdwijnen; vervluchtigen; snel verdwijnen*): *spiritus –vliegt*; *nu is al mijn hoop –vlogen*; *in rook* –; *de tijd –vliegt*; –**vlie'ten,** –vloot, i. vervloten (*vervloeien*; [*ongemerkt*] *heen gaan*): fig. *het leven gaat met de jaren* –; –**vloei'en,** –vloeide, i. vervloeid (*zachtkens wegvloeien*).

Vervloe'ken, –vloekte, h. vervloekt (*een of de vloek uitspreken over*; sterker dan *verwenschen*): *hij –vloekte hen*; –**vloe'king,** v. –en (*het vervloeken; vloek*); –**vloekt' 1** bn.: *die –e kerel,* ellendige! *een –e daad,* slecht; *het is een – schandaal*; **2** bw.: *hij voert – weinig uit,* zeer weinig, gmz.; **3** tw.: (*wel*) –, *wat een hitte!*

Vervluch'tigen, –vluchtigde, h. (1), i. (2) vervluchtigd (1 *vluchtig maken*; 2 *vluchtig worden, vervliegen*): 1 *wijngeest* –; 2 *de kamfer zal* –; –**vluch'tiging,** v.; –**voe'gen,** –voegde (zich), h. (zich) vervoegd (1 van ww.: *verbuigen*; 2 refl. *zich wenden tot*): 1 *een ww.* –; 2 *zich bij den minister* –.

Vervoe'ging, v. –en (*verbuiging* [*van een werkwoord*]); ook Conjugatie; –**voer',** o. (*transport, overbrenging*): *middelen van* –; *het – van goederen*; – *te water*; –**voer'biljet,** o. –ten (*bewijs, dat iets vervoerd mag worden*); –**voe'ren,** –voerde, h. vervoerd (*overbrengen*): *de gevangenen werden per trein vervoerd*; fig. *hij liet zich door drift* –, te ver voeren; –**voe'ring,** v. –en (*geestdrift, bezieling, buiten zich zelf raken*): *de dichter raakt hier in* –; –**voer'middel,** o. –en (*middel tot vervoer,* b.v. *een schip*); –**voer'prijs,** m. –prijzen (*kosten van het vervoer*); –**voer'wezen,** o.

Vervolg'*, o. –en (*voortzetting*): *een – op een boekwerk*; *in 't* –, voortaan; *ten –e van mijn schrijven van 20 Febr.*

Vervolg'baar, bn.: *niet* –.

Vervolg'bundel, m. –s (*bundel gedichten, Evangelische gezangen, als vervolg op een vorige*); –**deel*,** o. –en (*boekwerk als vervolg van een vorig*).

Vervol'gen, –volgde, h. vervolgd (1 *voortzetten*; *voortgaan met*; 2 *achternazetten*; 3 *in rechten betrekken, aanklagen*; 4 *plagen, kwellen, vervelen*): 1 *een gesprek* –; *wordt vervolgd,* v. e. feuilleton enz.; *ja, vervolgde zij,* ging zij voort; 2 *den overwonnen vijand hardnekkig* –; 3 *iem. wegens heling (gerechtelijk)* –; 4 *hij –volgt ons met zijn aanbiedingen.*

Vervol'gens, bw. (*daarna, later, naderhand*).

Vervol'ger, m. –s (*iem., die vervolgt,* inz. in bet. 2): *aan zijn –s ontkomen,* vijanden; *een – der onschuld,* belager.

Vervol'ging, v. –en (*het vervolgen; achternazetting*): *de – van den vluchtenden vijand*; *aan – blootstaan*; *iem. buiten – stellen,* ontslaan van rechtsvervolging.

Vervol'gingsgeest, m. (*zucht om de menschen te vervolgen,* [inz. wegens afwijkende godsdienstige denkbeelden]; *geest van onverdraagzaamheid, vervolgingszucht, -woede*); –**waanzin,** m. (*krankzinnigheid, waarbij de lijder zich verbeeldt, dat hij vervolgd wordt*).

Vervolg'klasse, v. –n; –**lijst,** v. –en.

Vervolg'ster, v. –s.

Vervolg'werk, o. –en (*boek in afleveringen, in na elkaar uit te geven deelen*).

Vervoog'den, –voogdde, h. vervoogd (*onder voogdij stellen*); zie Voogdij.

Vervor'deren, –vorderde, h. vervorderd (*voortzetten*): *zijn reis* –, w. g.; –**vor'men,** –vormde, h. vervormd (*een andere vorm geven*): *zich* –; –**vor'mer,** m. –s; –**vor'ming,**

v. –en; **–vrach'ten,** –vrachtte, h. vervracht (*een schip verhuren om goederen te verzenden*; ook: *bevrachten*); **–vrach'ter,** m. –s (*die vervracht*; inz. *iem., die de schepen verhuurt*); **–vreem'den,** –vreemdde, h. (1, 2), i. (3) vervreemd (1 *in andere handen brengen*; 2 *vreemd maken aan*; 3 *onverschillig, min of meer vijandig worden aan*): 1 *de goederen der huwelijksgemeenschap –*; 2 *hij heeft zijn vrienden van zich vervreemd*; 3 *die kinderen zullen op de duur van hun ouders –*, b.v. door lange afwezigheid; evenzoo: *van zijn vaderland –*; refl. *hij zal zich door dat gedrag van al zijn vrienden –*, verwijderen; **–vreem'ding,** v. –en: *een langzaam toenemende – tusschen de echtgenooten*; **–vroe'gen,** –vroegde, h. en is vervroegd (*vroeger doen zijn*): *een feest –*; *vervroegde winkelsluiting, betaling*; **–vroe'ging,** v. –en.

Vervroo'lijken*, –vroolijkte, h. vervroolijkt (*opvroolijken, blij maken*): *de zonneschijn zal het landschap –.*

Vervui'len, –vuilde, h. (1), i. (2) vervuild (*vuil* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *een huis –*; 2 *zij – in hun armoede*; *een oude –vuilde woning*; *een kind laten –*; **–vul'len,** –vulde, h. vervuld (1 eig. *vol maken*; 2 *verwezenlijken*; 3 *bekleeden*; 4 *nakomen*; *ten volle doen*; 5 *vervangen*): 1 *zij waren vervuld met of van den H. Geest*, er vol van zijn, Hand. 4 : 8, 13 : 9; *van angst vervuld*; 2 *zijn hoop is nu vervuld*, bevredigd; 3 *een betrekking –*; 4 *zijn plicht –*; 5 *iems. plaats –*; **–vul'ling,** v. (*het fig. vervullen*): *uw wenschen zullen tot – komen, in – treden*; *een plan in – doen gaan*; **–vu'ren,** –vuurde, i. vervuurd (*door vuur* bet. 9 *aangetast worden*): *dit dennenhout gaat –*; **–waaid',** bn.; –er, –st: *wat ziet hij er – uit!* verwilderd; *een – uiterlijk*, slordig; **–waai'en,** –waaide, i. verwaaid (*wegwaaien, al waaiende verspreid worden*): *het kaf doen –.*

Verwaand', bn. en bw.; –er, –st (*een te hooge dunk van zich zelf hebbend*): *een – heer*, pedant, ingebeeld; *– spreken*; **–waand'heid,** v. –heden (*pedanterie*; *inbeelding*; *uiting er van*); **–waar'digen, zich,** –waardigde zich, h. zich verwaardigd (*het niet beneden zich achten*): *o God, –waardig u ons te verhooren! hij zal zich – ons te antwoorden*, het de moeite waard achten; niet refl. *zij verwaardigde hem met geen blik*, achtte waardig; **–waar'loozen*,** –waarloosde, h. verwaarloosd (*veronachtzamen, verzuimen, niet achten*): *zijn gezondheid –*; *verwaarloosde kinderen*; **–waar'loozer*,** m. –s.

Verwaar'loozing*, v. (*veronachtzaming*): *met – van zijn plichten.*

Verwach'ten, –wachtte, h. verwacht (*hopen, tegemoet-zien, rekenen op*): *zij verwacht een kleintje*; *hij verwacht er veel van*; *zooals te – was*; *dat had ik niet van hem verwacht*; **–wach'ting,** v. –en (*het verwachten*: *hoop*): *op – leven*; *aan de – beantwoorden*, aan wat men verwacht had; *buiten, tegen alle –*, anders dan men verwacht had; *groote –en hebben van*; *de – koesteren dat*; *de –en waren hoog gespannen*; *in gespannen –*; *in blijde –*, zwanger; **–want'*1** bn. (*door maagschap verbonden*; *overeenkomende met, onderling verbonden*): *van vaderszijde –*; fig. *– e talen*, b.v. Spaansch en Portugeesch; *– e wetenschappen*, b.v. natuur- en scheikunde; *– aan*; *– met*; *het naast – aan*; **2** m. –en (*bloed- of aanverwant*), vr. **–e:** *een mijner –en*; **–want'schap,** v. (*het verwant-zijn*): *de – dezer talen*; *hij behoort tot mijn –*, familie; muz. de verhouding der toonsoorten onderling; **–want'schapt,** bn. (*verwant*): *– aan, met.*

Verward', bn. en bw.; –er, –st (*door elkaar liggend*; *in de war*; *verlegen*; *ingewikkeld*): *een –e streng, –e haren*; fig. *een – antwoord*; *– spreken*, niet geregeld, zonder orde; *een –e zaak*; *– raken* (*in*); **–heid,** v.; **–war'men,** –warmde, h. verwarmd (1 *warm*[*er*] *maken*; 2 Z.-N. *opwarmen*): 1 *een kantoor –*; *neem een kop koffie, dat zal je –*; *zich –*; 2 Z.-N. *verwarmde koffie*; **–war'ming,** v. (*het verwarmen*; *de toestellen, om te verwarmen*): *de – der aarde door de zon*; *de – van kerkgebouwen*; *de ketel der centrale –*; **–war'mingsbuis,** v. –zen (*buis van de warme lucht v. e. calorifère*); **–war'mingskosten,** m. mv.; **–war'mingstoestel,** o. –len.

Verwar'ren, –warde, h. verward (*in de war doen komen, brengen*; *verlegen maken*): *een streng sajet –*; *de Heer –warde de spraak der gansche aarde*, Gen. 11 : 9; refl. *hij –warde zich in zijn rede*; **–war'ring,** v. –en: *van de – gebruik maken om*; *in – brengen*; *– stichten*; *in – raken*; z. Babelsch.

Verwa'semen, –wasemde, i. verwasemd (*verdampen*): *vloeistoffen –*; **–was'sen,** –wies, i. verwassen (1 *door groeien verdwijnen*; 2 *verkeerd wassen*): 1 *die verkromming zal –*; 2 *een – ventje*, gebocheld; **–wa'ten,** bn. en bw.; –er, –st (*overmoedig, vermetel, stout*): *een – handeling*; *– op iemand neerzien*, kleinachtend, trots; **–wa'tenheid,** v.

Verwa'terd, bn. (*door water verslapt*; *flauw*): *een –e soep*; fig. *een – christendom*, verslapt; *een –e stijl*, laf; **–wa'teren,** –waterde, h. (1), i. (2) verwaterd (1 *door te veel water bederven*; 2 *tot water worden*): 1 *melk, wijn, soep –*, te zeer aanlengen; fig. *zijn stijl –*, er alle pit aan ontnemen; 2 *die perziken gaan –.*

Verwed'den, –wedde, h. verwed (1 *een weddenschap aangaan*; *wedden om*; 2 *door wedden verliezen*): 1 *ik wil er een gulden onder –*; 2 *veel geld –.*

Verwee'kelijken*, –weekelijkte, h. (1), i. (2) verweekelijkt (1 *weekelijk maken*; 2 *weekelijk worden, verzwakken*): 1 *weelde –t*; 2 *het leger zal – door te veel rust*; **–wee'kelijking*,** v. –en; **–wee'ken*,** –weekte, h. (1), i. (2) verweekt (1 [*te*] *zacht maken*; 2 [*te*] *zacht worden*): 1 *erwten en boonen –*; 2 *haar hersenen –.*

Verweer', o. (*tegenstand*; *verdediging*).

Verweerd', bn. (*door de invloed van het weer veranderd*: 1 *half vergaan*, 2 *gebruind*): 1 *–e steenen*; 2 *door wind en zon –e gezichten.*

Verweer'der, m. –s (recht. *gedaagde*).

Verwee'ren*, –weerde, i. verweerd (*langzaam vergaan van steenen, rotsen enz. door inwerking van water, vorst, lucht, zon enz.*): *een marmeren standbeeld kan –*; *glas gaat op de duur –*, groen worden; fig. *een –weerde stem*, schor.

Verweer'middel, o. –en (*verdedigingsmiddel*): rechtst. *prejudicieel –*, exceptie die voor de hoofdvraag moet beslist worden; **–schrift,** o. –en (*akte v. verdediging, apologie*).

Verweesd', bn. (*tot wees geworden*): *vroeg –.*

Verwe'gen (*bewegen*), alleen gebruikelijk in de onbep. wijs: *die paal is niet te –.*

Verwei'den, –weidde, h. verweid (*in een andere wei doen gaan*): *het vee –*; **–wek'ken,**

–wekte, h. verwekt (*doen ontstaan, veroorzaken*; [*in zich*] *opwekken*): *schrik –, angst –*; *een akte van berouw –*, berouw doen blijken door dit gebed te zeggen; **–wek'king,** v.: *na – van een akte van berouw.*

Verwel'digen, –weldigde, h. verweldigd (lit. t. *overweldigen*); **–welf', verwulf',** o. –welven, –wulven (*gewelf*), ook: **–welf'sel, verwulf'sel,** o. –s; **–wel'ken,** –welkte, i. verwelkt (*verleppen, slap worden*; *geur en kleur verliezen*): *doen –*; fig. *de schoonheid gaat –*, de frischheid verliezen; **–wel'king,** v.; **–wel'komen,** –welkomde, h. verwelkomd (*welkom heeten*): *een logé –*; *hartelijk –*; **–wel'koming,** v. –en; **–wel'ven, –wul'ven,** –welfde, –wulfde, h. verwelfd, verwulfd (*v. e. gewelf voorzien*): *een kelder –.*

Verwen'nen, –wende, h. verwend (*verkeerd wennen*): *een kind –*, bederven door toegevendheid: *in dit opzicht, op dat punt zijn ze niet verwend*; refl. *zich –*; **–wen'schen*,** –wenschte, h. verwenscht (*kwaad toewenschen*): *iem. –, iems. pogingen –*, naar de maan wenschen; **–wen'sching*,** v. –en (*het verwenschen*; *de uitgesproken woorden*).

Verwe'reldlijken, –wereldlijkte, h. (1), i. (2) verwereldlijkt (1 *het wereldsch maken van geestelijke goederen*; 2 *wereldsch worden*): 1 *kloosters en kerken, kerke- en kloostergoederen –*; z. Seculariseeren; 2 *in Parijs zal dat meisje erg –*; **–we'ren, zich,** –weerde zich, h. zich verweerd (*zich te weer stellen*): *zich als een leeuw –*, zich verdedigen; **–we'ring,** v. (*verweer*).

Verwer'kelijken, –werkelijkte, h. verwerkelijkt (*verwezenlijken*): *een plan –, een gedachte –*; **–wer'kelijking,** v.

Verwer'ken, –werkte, h. verwerkt (1 *werkende verbruiken*; 2 *maken tot*): 1 *een millioen steenen –*, vermetselen; 2 *kolenslik tot briketten –*; nog: *die leerstof goed –*, opnemen; **–werking,** v.; **–wer'pelijk,** bn.; –er, –st (*te verwerpen*): *een – stelsel*; **–wer'pelijkheid,** v.; **–wer'pen,** –wierp, h. verworpen (*van zich werpen, wegstooten*): *een wetsvoorstel –*, niet aannemen, afstemmen; **–wer'ping,** v. –en: *de – der wet.*

Verwer'ren, Z.-N.; z. Verwarren; **–wer'ven,** –wierf, h. verworven ([*door arbeid, moeite enz.*] *verkrijgen*): *kennis –, roem –, naam –*; **–wer'ving,** v. (*bekoming*): *tot – van genade, van eer*; **–we'zen,** bn. en bw. (*ontdaan, beteuterd*): *hij stond (als) –* (of: *als een verwezene*), verslagen; *– uit z'n oogen zien.*

Verwe'zenlijken, –wezenlijkte, h. verwezenlijkt (*tot werkelijkheid brengen*): *zijn plannen –*; *moge uw wensch –wezenlijkt worden*, werkelijkheid worden; refl. *droomerijen, die zich nooit zullen –*; **–we'zenlijking,** v.: *de – van een ideaal*; **–wig'gelen,** –wiggelde, h. verwiggeld (*doen wiggelen*): *een paal –*, verwikken; **–wij'den,** –wijdde, h. (1), i. (2) verwijd (van *wijd*: *wijd*[*er*] 1 *maken*, 2 *worden*, meestal *zich –*): 1 *een kleedingstuk –, een kanaal –*; 2 *de smalle gang verwijdde* (*zich*) *tot een breed gewelf*; **–wij'ding,** v. –en; **–wij'derd,** bn.; –er, –st (*afgelegen*): *in –e steden, een – kanongebulder, onweer*, op verre afstand; fig. *–e oorzaken*, niet onmiddellijk; **–wij'deren,** –wijderde, h. verwijderd (*verder plaatsen, verplaatsen*; *afzonderen*): *verschil van gevoelen houdt hen van elkander – wijderd*, gescheiden; *van elkaar verwijderd raken*, eig. en fig.; *iem. uit zijn huis –*, het hem doen ontruimen, hem de toegang ontzeggen; *een leerling –*, de klas doen verlaten; refl. *mag ik mij even –?* weggaan; **–wij'dering,** v. –en (*het verwijderen*; inz. *oneenigheid, afkeerigheid*): *de – der leerlingen*; *er is – tusschen hen ontstaan*; **–wijfd',** bn.; –er, –st (*verweekelijkt, ontzenuwd*): *die –e sultans*; fig. *–e zeden*; **–wijfd'heid,** v.

Verwijl', o. (*uitstel*): *zonder –*, toeven.

Verwij'len, –wijlde, h. verwijld (*verpoozen*): *ergens –*, ergens vertoeven.

Verwijt', o. verwijten (*berisping, gisping*): *iem. een – van iets maken*; *hem treft geen –.*

Verwij'ten, –weet, h. verweten (*berispend wijzen op een fout, ten laste leggen*): *iem. iets –*; *ik heb mij niets te –*; *ze hebben elkaar niets te –*, één pot nat; *een –de blik*; z. ook Ketel; **–wij'ting,** v. –en (*verwijt*), inz. in het mv.

Verwij'ven, verwijfde, h. (1), i. (2) verwijfd (1 *verweekelijken, ontzenuwen*; 2 *doen verweekelijken*): 1 *de Perzen verwijfden hoe langer hoe meer*; 2 *weelde verwijfde hen.*

Verwij'zen, –wees, h. verwezen (1 *naar een andere*[*n*] *persoon of een andere plaats wijzen*; 2 *veroordeelen*): 1 *ik heb hem naar mijn vader verwezen*; *naar een andere rechtbank –*; 2 *Christus werd ter dood –wezen*; *iem. – in de kosten* (v. e. proces), tot de betaling veroordeelen; **–wij'zing,** v. –en: *met – naar onze vroegere circulaire*; *– in de kosten*; **–wij'zingsteeken*,** o. –s.

Verwik'kelen, –wikkelde, h. verwikkeld (*verwarren*): *iem. in een samenzwering –*, betrekken; **–wik'keling,** v. –en (1 *kwestie, moeilijkheid*; 2 dichtk. *deel v. h. drama, waarin de plannen der handelende personen met elkaar in botsing komen*): 1 *buitenlandsche –en*; 2 *de – is zwak*; **–wik'ken** (*bewegen*, alleen in de onbep. wijs): *het is niet te –*; **–wil'den,** verwildde, i. verwild (Z.-N. *wild*[*er*] *worden*); **–wil'derd,** bn. en bw.; –er, –st (*woest, wild geworden*; *ruw*): *een verwilderde kampoenghond*; *– struikgewas*, d. i. ineengegroeide ranken; *deze kinderen zijn geheel –*, kennen geen tucht; *een –e blik*, wild; *– kijken*; **–wil'deren,** –wilderde, i. verwilderd (*wild, woest worden*): *honden en paarden – in volle vrijheid*; **–wil'dering,** v. (*het verwilderen*): *de – der straatjeugd*; **–win'nen,** –won, h. verwonnen (*overwinnen*); **–win'naar,** m. –s (*overwinnaar*); **–win'ning,** v. –en; **–win'teren,** –winterde, h. verwinterd (*de winter doorbrengen, overwinteren*); **–win'tering,** v. –en (*het overwinteren*).

Verwis'selbaar, bn. (*kunnende verwisseld worden*): *niet, onder elkaar –.*

Verwis'selen, –wisselde, h. verwisseld (*het een voor het ander in de plaats stellen, verruilen*): *van kleeren –*, andere aantrekken; *uitvinden en ontdekken kan men niet altijd –*; *de slangen – elk jaar van vel*; *zij hadden hun paraplu's –wisseld*, bij vergissing de een voor de andere genomen; fig. *van kleur –*, tot een andere partij overgaan; *het tijdelijke met het eeuwige –*, overlijden; *v. paarden, plaats –.*

Verwis'seling, v. –en (*het verwisselen*): *– van plaats.*

Verwit'tigen, –wittigde, h. verwittigd (*doen weten, berichten*): *de ontvanger verwittigt u enz.*, bericht, laat weten; *iem. van iets –*; **–wit'tiging,** v. (*mededeeling, tijding*).

Verwoed', bn. en bw.; –er, –st (*woedend, ra-*

zend, dol): *een – gevecht*; *zij kampten –*; **–heid,** v. (*woede*): *de – v. d. aanval.*

Verwoest', bn. (*woest of tot woestenij gemaakt*): *de velden liggen –, evenzoo de dorpen.*

Verwoes'ten, –woestte, h. verwoest (eig. *woest maken, tot een woestenij maken*; *te gronde richten*): *een stad –*, te gronde richten, vernielen; fig. *zijn gezondheid –, zijn leven –*; **–woes'ting,** v. –en: *de – van Jeruzalem*, 70 n. C.; *de (groote) –en, door de aardbeving aangericht*; **–won'den,** –wonde, h. verwond (*kwetsen*): *zijn hand –*; *zich –*; als Germ. beschouwd, beter Wonden.

Verwon'deren, –wonderde, h. verwonderd (*verwonderd doen opzien, verbazen*): *uw zwijgen –wondert iedereen*; *het zou me niets verwonderen, als*; *is het dan te – dat...?* refl. *hij –wonderde zich over zulk een antwoord*; Z.-N. *verwonderd zijn*, benieuwd; **–won'dering,** v. (*het verwonderen, bevreemding*): *tot zijn groote –*; **–won'derlijk,** bn. en bw.; –er, –st (*verwondering wekkend*): *een – geval*, vreemd, zonderling; *hij sprak – rad*; **–won'ding,** v. –en (*het verwonden*, z. ald.; *kwetsuur*); **–wo'nen,** –woonde, h. verwoond (*aan woning uitgeven*): *ik verwoon hier duizend gulden*, moet aan huur betalen; **–won'neling,** m. en v. –en (*overwonnene*), voor het v. ook **–e.**

Verwor'den, –werd, i. verworden (1 *anders worden, veranderen*; 2 *vergaan*; *bederven*): 1 *een taal wordt en verwordt*; 2 *door de tijd wordt en –wordt alles*; **–wor'ding,** v. –en (*het anders worden*; inz. *verbastering, ontaarding*): *alles is aan – onderhevig*; **–wor'gen,** –worgde, h. verworgd (*de keel dichtsnoeren, -knijpen, zoodat de dood er op volgt*): *iemand –*; **–wor'ging,** v. –en: *de dood door –*; **–wor'peling,** m. en v. –en (*hij, die verworpen is*; *ellendige, verstootene*), voor het vr. ook **–e**; **–wor'pen,** bn.; –er, –st (*verachtelijk, laag*); **–wor'penheid,** v. (*ellende*; *laagheid, diepe val*).

Verwrik'ken, –wrikte, h. verwrikt (*heen en weer wrikken*): *een paal –*, al wrikkende bewegen; *de voet –*, verstuiken; **–wrin'gen,** –wrong, h. verwrongen (*door wringen verdraaien*): *iems. arm –*; *een verwrongen gelaat*, erg ontsteld; fig. *de bet. van een woord –*, verdraaien; *–wrongen stijl.*

Verwulf', **verwulf'sel,** o. –ven, –s; z. Verwelf; **–wur'gen;** z. Verworgen.

Verzaad'baar, bn.: *eerzucht is niet –*, verzadigd kunnende worden; **–zach'ten,** –zachtte, h. (1), i. (2) verzacht (*zacht[er], lenig[er]* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *de pijn –, het leed –*, verlichten; *de scherpte eener uitdrukking –*, temperen; 2 *het weer verzacht.*

Verzach'tend, bn. (*stillend, verminderend*; *verlichtend*): *een – vocht*; *een –e uitdrukking*; zie Euphemisme; *–e omstandigheden.*

Verzach'ting, v. –en: *– van pijn, leed.*

Verza'den, –zaadde, h. verzaad (*volop voeden*): *de hongerigen –*; *de maag –*, vullen; *vochten – met zout*, er zooveel zout in doen als kan; *zich –*, volop eten; **–za'digen,** –zadigde, h. verzadigd (*verzaden*): *met waterdamp –zadigde lucht*; refl. *zich –*; **–za'd(ig)ing,** v.

Verza'ken, –zaakte, h. verzaakt (1 *niet nakomen*; 2 *zich afkeeren van*): 1 *zijn plicht –*; *kleur, troef –*, niet bekennen; 2 *den duivel –*; *zijn geloof –*; **–za'ker,** m. –s; **–za'king,** v. –en; **–zak'ken,** –zakte, i. verzakt (*wegzakken*; *langzaam in de grond zinken*): *een trottoir kan –, een stuk dijk kan –*; **–zak'king,** v. –en (*het verzakken*).

Verza'melaar, m. –s, –laren (*iem., die verzamelt*): *postzegel–*; **–za'melaarster,** v. –s.

Verza'melen, –zamelde, h. verzameld (*bijeengaren, bijeenbrengen*): *postzegels –*; *zijn gedachten, zijn krachten, zijn moed –*; *verzamelde gedichten*; *de trom tot – roeren*; refl. *de soldaten gingen zich daar –*, vereenigen; *zich om iem., iets –*; zie Vader; **–za'meling,** v. –en (*het verzamelen*; *een [verzamelde] menigte*; *collectie*): *een – van schilderijen, van oudheden*; **Z.-N. – der wetten en besluiten,** de uitgave van alle w. en b.; **–za'melnaam,** m. –namen (spraakk. *naam eener verzameling van dingen van dezelfde soort*); z. Collectief**2**; **–za'melplaats,** v. –en (*plaats van bijeenkomst*); **–za'melstaat,** m. –staten (Z.-N. *collectieve opgave*); **–za'melwoord,** o. –en (*verzamelnaam*); **–za'men,** –zaamde, h. en i. verzaamd (*te zamen komen, brengen*): *in vreugde –zaamd*; **–zan'den,** –zandde, i. verzand (*geheel of gedeeltelijk met zand, uit zee of door een rivier aangevoerd, gevuld worden*): *een haven kan –*; spreekw. *Landen –, en zanden verlanden*, de tijd brengt groote veranderingen; **–zee'pen*,** verzeepte, h. verzeept (*in zeep doen overgaan*): *oliën in loogzuur –*; **–zeeuwd',** bn. (*zeeziek*; Z.-N. *misselijk*).

Verze'gelen, –zegelde, h. verzegeld (*met een zegel sluiten*; *met, onder een zegel bevestigen*): *een brief –, een pakket –, een kast –*; rechtst. *hij liet de boel –*, er door den kantonrechter de zegels op leggen; **–ze'geling,** v. –en: **–zeg'gen,** –zegde, of –zei, h. verzegd of verzeid (*toezeggen, beloven*): *hij heeft zijn dochter aan hem –zegd*, verloofd; *die plaats is –zegd*, besproken, verhuurd; **–zei'len,** –zeilde, i. verzeild (*verkeerd zeilen, afdwalen*; fig. *ergens tegen zijn zin of verkeerd belanden*): *hoe komt gij hier –zeild?* nog: *een prijs laten –*, uitloven voor den besten zeiler; **–ze'keraar,** m. –s; zie Assuradeur; **–ze'kerbrief,** m. –ven (*assurantiebrief*); **–ze'kerd 1** bn. (*zeker, vast*): *van iemands oprechtheid of trouw – zijn*, overtuigd; *in –e bewaring*, [a]) gevangen, [b]) (rechtst.) vrijheidsberooving tijdens het onderzoek en de behandeling eener strafzaak; **2 –e;** zie Geassureerde; **–ze'kerdheid,** v. (*het zeker zijn*): *de – van iemands trouw*; *– tegen brandschade*; **–ze'keren,** –zekerde, h. verzekerd (1 *zeker maken*; 2 *betuigen*; *met klem verklaren*; 3 *assureeren*; 4 Z.-N. R.-K. *in hooge nood het doopsel of de laatste sacramenten toedienen*): 1 *de openbare rust –*; *iem. een onafhankelijk bestaan –*, waarborgen; 2 *hij verzekerde mij, dat hij onschuldig was*; *iem. iets op zijn eer –*; 3 *tegen brand, hagelslag, diefstal –*; *zijn leven –*, een levensverzekering sluiten; 4 Z.-N. *de zieke is verzekerd*; refl. *zich –*, [a]) een verzekering sluiten b.v. *je moet je – (tegen)*; [b]) zich overtuigen b.v. *ik verzekerde mij van zijn aanwezigheid*; *zich van iem. –*, [a]) in verzekerde bewaring nemen, [b]) op zijn hulp kunnen rekenen; **–ze'kering,** v. –en: *ik geef hem de – dat*; *een – sluiten*; *– tegen brand*; *de schade is door – gedekt*; zie Assurantie.

Verze'keringsbank, v. –en (*bank, waar*

men een verzekering kan sluiten b.v. *tegen brand*); **–contract,** o. –en (*assurantiepolis*); **–fonds,** o. –en; **–kantoor,** o. –kantoren; **–maatschappij,** v. –en; **–plichtig,** bn.; **–premie,** v. –s, –miën; zie Assurantiepremie; **–wet,** v. –ten.

Verzel'len, –zelde, h. –zeld (*begeleiden, vergezellen*): *ik zal u een eind –*; fig. *dat gaat verzeld van allerlei onaangenaamheden,* gepaard met; **–zel'schappen,** –zelschapte, h. verzelschapt (*vergezellen, begeleiden*): *De Grootrad binnen, verzelschapt v. zijn dochter.*

Ver'zenboek, o. –boeken (*boek met verzen, gedichten, liederen*).

Verzen'den, –zond, h. verzonden (*aan iem. toezenden; wegzenden*): *koopwaren, brieven, geld –*, ergens heen zenden.

Verzen'derkensdag, m. (Z.-N. *1 April*).

Verzen'ding, v. –en (*het verzenden; hetgeen verzonden wordt*): *–n. België*; **–skosten,** mv.

Verzend'lijst, v. –lijsten (*lijst van namen en adressen, waaraan tijdschriften, boeken of waren geregeld verzonden moeten worden*).

Ver'zenen, v. mv. (*hielen,* vero., z. b.v. Gen. 3 : 15): *Hei.... hei.... pas op je –! klonk het buiten*; zegsw. *de – tegen de prikkels slaan,* zich tot eigen schade verzetten.

Verzen'gen, –zengde, h. verzengd (*zengende beschadigen*): *het haar –*, licht schroeien; *de –de luchtstreek,* de tropische gewesten.

Ver'zenlijmer, m. –s (*rijmelaar*); **–lijmerij',** v. –en; **–lijmster,** v. –s; **–maakster,** v. –s; **–maker,** m. –s; **–makerij',** v. –en; **–smid,** m. –smeden (*rijmelaar*).

Verzet', o. (1 *rust, verpoozing, ontspanning*; 2 [*het bieden van*] *tegenstand*), verkl. **–je,** o. –s: 1 *ik doe dat voor mijn –*; *je moet eens een –je hebben,* afleiding; 2 *een ernstig – tegen de politie; gewapend –*; zegsw. *tegen iets in – komen*; rechtst. – *doen,* een zaak, waarin bij verstek uitspraak is gedaan, opnieuw aan denzelfden rechter onderwerpen.

Verzet'ten, –zette, h. verzet (1 *verplaatsen; anders zetten*; 2 *ontspannen*): 1 *e. kast –*; *het geloof kan bergen –*; *diamanten –*, anders inzetten; *er geen voet voor –*, fig. niet de minste moeite doen; *hij tracht zijn droefheid te –*, verdrijven; *ik kan dat leed maar niet –*, vergeten; 2 *dat zal u wat –*; *zich –*, [a]) zich ontspannen, [b]) weerstand bieden, in verzet komen b.v. *zich krachtig – tegen*; zie Verzet 1 en 2; nog: Z.-N. *een zaak –*, uitstellen; **–zet'telijk,** bn.; –er, –st (*vermakelijk*): *dat spel is nog al –*; Z.-N. ook **–zet'tig.**

Ver'zichtig, bn.; zie Ver'ziend.

Verzien' 1 –zag (zich), h. (zich) verzien (1 refl. *verkeerd zien, zich vergissen*; 2 *verwedden*): 1 *het was mijn broer niet, gij hebt u –*; 2 *ik verzie er een gulden onder*; **2** bn. (*verkeken*): in zegsw. *de kans is –*; *het op iem., iems. beurs – hebben,* gemunt.

Ver'ziend, bn. (*het tegengestelde v. bijziend*); **–heid,** v.

Verzijp', o. –en (Z.-N. *voorwerp, om vocht te laten doorsijpelen: gatenplateel, teems*).

Verzil'veren, –zilverde, h. verzilverd (1 *met een laagje zilver overtrekken*; 2 *voor zilver omwisselen; te gelde maken*): 1 *een armband –*; 2 *effecten, een bankbiljet, wissel –.*

I. Verzin'ken, –zinkte, h. verzinkt (*met een laagje zink overdekken langs galvanische weg*): *ijzer –*; z. Galvaniseeren.

II. Verzin'ken, –zonk, i. (1), h. (2) verzonken (1 *wegzinken*; 2 spijkers enz.: *zoo inslaan, dat de koppen niet meer zichtbaar zijn*): 1 *hij verzonk in de diepte*; fig. *in slaap, in gedachten verzonken,* verdiept; *in het niet verzonken*; 2 *met verzonken bol*; **–zin'king,** v.

Verzin'lijken, –zinlijkte, h. verzinlijkt (*in beeld voorstellen, zoodat het met de zinnen kan waargenomen worden*): *e. gedachte –*; **–zin'lijking,** v. –en; **–zin'nen,** –zon, h. verzonnen (*uitdenken*): *logens –*, verdichten; *een plan –*; *dat verzon ik maar om*; Z.-N. *zich –*, zich bezinnen, bedenken; **–zin'ner,** m. –s; **–zin'sel,** o. –s, –en (*iets, dat verzonnen is, verdichtsel*).

Verzit'ten, verzat, h. verzeten (1 *zittende doorbrengen*; 2 *op een andere plaats gaan zitten*): 1 *een uur heb ik er verzeten*; 2 *ik zal eens gaan –*; *verzit e. weinig,* schik wat op; *zich –*, zich moe zitten; **–zoek',** o. –en (*aanzoek, vraag, bede*): *een – doen; een – toestaan; a. e. – voldoen; op – (van); ten –e van*; **–zoe'ken,** –zocht, h. verzocht (1 *uitnoodigen*; 2 *beleefd vragen*; 3 *beproeven te verleiden; verleiden*; 4 *tarten*): 1 *iem. op een bruiloft –*; 2 *iem. iets –*; *verzoeke van rouwbeklag verschoond te blijven*; 3 *de slang trachtte Eva te –*; 4 *dat is God –*; **–zoe'ker,** m. –s (*verleider*; Bijbel: *duivel*); **–zoe'king,** v. –en: *in de – komen om; leid ons niet in –*, bekoring; *zij brengen u in – hen te benijden*; **–zoek'schrift,** o. –en; zie Adres, Petitie, Request; **–zoen'dag,** m. –dagen: *groote –*, vasten- en boetedag der Israëlieten (Oct.); zie Levit. 16.

Verzoe'nen, –zoende, h. verzoend (*de vrede herstellen, de vijandschap doen eindigen*): *God –*; *en dat verzoende me weer geheel met mijn lot*; *verzoend raken met het denkbeeld*; refl. *zich met iem. –*, weer vrede sluiten; **–zoe'nend,** bn. en bw.: *een–woord,* de vrede herstellend; – *optreden*; **–zoe'ning,** v. –en (*bevrediging*); **–zoe'ningswerk,** o. (*poging tot verzoening*): in kerkelijke zin: *het – van Jezus,* Zijn lijden en sterven; **–zoe'ten,** –zoette, h. verzoet (*zoet maken*): *moog' de hoop ons leed –!* verlichten; *geld verzoet de arbeid,* minder onaangenaam maken, lichter maken; **–zoe'ting,** v.: *tot – van de arbeid.*

Verzo'len, –zoolde, h. verzoold (*v. nieuwe zolen voorzien*): *schoenen laten –.*

Verzorgd', bn. (*gesoigneerd*): *een zeer –e kleeding; een goed –e tafel*; **–zor'gen,** –zorgde, h. verzorgd (*van 't noodige voorzien; zorgen voor*): *een zieke –*, verplegen; *een huisgezin –*, onderhouden; *zijn bedienden –*, bedenken in zijn testament; *de kachel –*, zorg dragen, dat zij kan branden; *het huis –*; refl. *u moet u beter –*, beter voor uw gezondheid zorgen; **–zor'ger,** m. –s; **–zor'ging,** v.; **–ster,** v. –s.

Verzot', bn. ([*op dwaze wijze*] *ingenomen met*): – *op bloemen,* verslingerd op; **–heid,** v.; **–zot'ten,** –zotte, i. verzot (*verzot raken op*): *op het spel –*; **–zou'ten,** –zoutte, h. verzouten (*door te veel zout bederven*); zie Brij; **–zuch'ten,** –zuchtte, h. verzucht (1 *met zuchten doorbrengen*; 2 *diep zuchten*; 3 *reikhalzen, smachten*): 1 *de tijd – in plaats van aan te pakken*; 2 *zij verzuchtte en antwoordde*; 3 *zij – naar de lente*; **–zuch'ting,** v. –en (*diepe zucht, smeekbede*): *een – slaken.*

Verzuim', o. –en (*veronachtzaming; het iets niet doen, ergens niet komen enz.*; rechtst.

veronachtzaming van voorgeschreven rechtsvormen, ook *het in gebreke blijven van den schuldenaar in het vervullen der verbintenis*): *doe het zonder –*, uitstel; *het – is niet groot*; **–zui'men,** –zuimde, h. verzuimd (*nalaten, wat men behoorde te doen*, d. i. *veronachtzamen*; *niet doen*; *verliezen* [*door veronachtzaming*]): *de school –*, niet bezoeken; *tijd, een les, gelegenheid –*; *en niet – naar A. te gaan.*

Verzui'pen, –zoop, h. (1, 3), i. (2) verzopen (1 *aan drank verbrassen*; 2 *in het water omkomen*; 3 *in het water doen omkomen*): 1 *Klaas, je verzuipt ze* (*de centen*) *maar*; 2 *help! ik verzuip!* plat; 3 *een katje –*, plat; **–zu'ren,** –zuurde, i. (1), h. (2) verzuurd (1 *zuur worden*; 2 *zuur maken*; inz. fig. *vergallen*): 1 *de melk staat hier te –*; 2 fig. *iem. het leven –.*

Verzus'teren, –zusterde, h. verzusterd (*als zusters verbinden*): *de toonkunst met de dichtkunst –*; **–zus'tering,** v.: *winzucht verwierf een adelbrief door haar – met de wetenschap*; **–zwa'geren,** –zwagerde, h. verzwagerd (*door huwelijk verbinden, vermaagschappen*): *zich –*; **–zwa'gering,** v.; **–zwak'ken,** –zwakte, h. (2), i. (1) verzwakt (*zwak*[*ker*] 1 *worden*, 2 *doen worden*): 1 *hij verzwakt van dag tot dag*; 2 *de koorts zal u –*; *een dijk –*; **–zwak'king,** v.: *algemeene –*; **–zwa'ren,** –zwaarde, h. verzwaard (*zwaarder maken*): *een dijk –*, hooger en breeder maken; fig. *dat zal uw schuld –*, erger maken; **–zwa'rend,** bn.; –er, –st (onvolt. deelw. van *verzwaren*: *verergerend*): *een –e getuigenis, –e omstandigheden*; **–zwa'ring,** v.: *– van lasten*; **–zwel'gen,** –zwolg, h. verzwolgen (*zwelgende verorberen*; *gulzig insloken*): *zijn prooi –*; fig. *de zee zal dat eiland –*; **–zwel'ger,** m. –s; **–zwel'ging,** v.

Verzwen'delen, –zwendelde, h. verzwendeld (*zwendelende doorbrengen*; *verkwisten*): *het toevertrouwde geld –.*

I. Verzwe'ren, –zwoer, h. –zworen (*afzweren*): *de dronkenschap, de alcohol –.*

II. Verzwe'ren, –zwoor, is verzworen (*veretteren*); **–zwe'ring,** v. –en (*verettering*).

Verzwie'ren, –zwierde, h. verzwierd (*met zwieren verkwisten*): *zijn gage –.*

Verzwij'gen, –zweeg, h. verzwegen (*zwijgend verbergen, geheim houden, niet zeggen*): *voor iem. iets –*, verborgen houden.

Verzwij'nen, –zwijnde, h. verzwijnd (*al zwijnende verbrassen*): *zijn geld –, zijn jeugd –*; *zich –*, zich verliederlijken.

Verzwik'ken, –zwikte, i. (1), h. (2) verzwikt (*door te zwikken uit het lid* 1 *raken*, 2 *doen raken, verstuiken*): 1 *mijn pols is verzwikt*; 2 *ik heb mijn* (of: *mij de*) *voet verzwikt*; **–zwik'king,** v. –en (*verstuiking*).

Verzwin'den, –zwond, i. verzwonden (lit. t. *verdwijnen*): fig. *alle hoop is verzwonden.*

Vespasia'nus, m. Rom. keizer, 69–79 n. C., vader van *Titus*. (si = zie).

Ves'per, v. –s (Lat. vespera = avond: R.-K. eig. *avondgebed*: *namiddagdienst des Zondags om 3 of 4 uur*): gesch. *de Siciliaansche –*, oproer en moord op de Franschen na Vespertijd op Sicilië, 30 Maart, 2e Paaschdag, 1282; **–klok,** v. –ken (inz. in verkl.: *klok, die oproept tot de vesper*); **–psalm,** m. –en (*een der vijf psalmen*, nl. *110–114, die door het koor worden gezongen in de vesper*); **–tijd,** m. (*'s namiddags om 3 of 4 uur*).

Ves'sem, m. –en (Duitsch Ferse; Z.-N. *hiel*): *achter iem. zijn –en loopen*, naloopen.

I. Vest, v. –en (*schans, wal, gracht*): *velen vonden hun dood in de –*, stadsgracht.

II. Vest, o. –en (Fr. veste, Lat. vestis = kleed: *manskleedingstuk, zonder mouwen onder de jas gedragen*; Z.-N. ook *jas*): zegsw. *iem. op zijn –je spuwen*, [a]) grof beleedigen, [b]) iem. zijn verkeerdheden op ruwe wijze onder het oog brengen; gmz. of plat.

Ves'ta, v. myth. in oud-Rome godin v. haard en haardvuur, van huiselijk geluk; Gr. Hestia; **–taalsch'*,** bn.: *een –e maagd*, [a]) priesteres, aan Vesta gewijd, [b]) fig. kuische maagd; *– vuur*, altijd brandend, geheiligd vuur in Vesta's tempel; **–ta'le,** v. –n (*Vestaalsche maagd* eig. en fig.).

Ves'te, v. vesten (vero., lit. t. *vesting, versterkte stad*): *in dees benauwde –*; Z.-N. gew. *wal.*

Ves'ten, vestte, h. gevest (*vestigen, vast maken*): *de aandacht –*, bepalen, trekken; *de blik ter aarde gevest*, gericht.

Ves'tengoed, o., **–stof,** v. –fen (*stof voor heerenvesten*).

Vestiai're, v. –s (Fr. [Lat. vestiarium]: *kleederbewaarplaats* inz. *in een schouwburg*).

Vestia'rius, m. –sen (Lat. eig. *kleerwaarder*; *persoon, die* b.v. *in een klooster de zorg voor de kleeren heeft, de misgewaden enz.*).

Vestibu'le, v. –s (Fr. [Lat. vestibulum = afgezonderde plaats v. ve- = afwijkend + stabulum = plaats, waar men zich ophoudt]: *voorzaal*; *ruimte bij de ingang van een gebouw*, b.v. *van een stadhuis, een villa*).

Ves'tigen, vestigde, h. gevestigd (*vast maken of doen zijn*): *zijn verblijf ergens –*, er voorgoed gaan wonen; *deze maatschappij is gevestigd te A.*, heeft haar zetel; fig. *zijn hoop op iets –*, gronden; *de blik, de oogen – op iets, de aandacht op iem. –*, richten; refl. *zich ergens –*, er gaan wonen; *zich – als geneesheer, als bakker*, practijk gaan uitoefenen; *aller oogen, aandacht vestigde*(*n*) *zich op haar*, richtte(n) zich; **–ing,** v. –en (1 *het vestigen*; 2 *nederzetting, kolonie*): 1 *– als arts*; 1 en 2 *de –en der Europeanen in Afrika.*

Ves'ting, v. –en (*een versterkte plaats, fort*); **–tinkje,** o. –s: *Hulst was een –.*

Ves'tingartillerie, v. (*zwaar geschut ter verdediging v. vestingen, forten enz.*).

Ves'tingbouw, m. (*uitvoering van alle werken, waardoor een stad tot een vesting wordt*); **–bouwkunde,** v.; **–commandant,** m. –en; **–geschut,** o.; **–oorlog,** m. –en (*oorlog rondom één of meer vestingen*); **–stelsel,** o. –s (*de gezamenlijke vestingen van een land in haar onderling verband*); **–straf,** v. (mil. *straf, bestaande in opsluiting in het fort eener vesting*); **–werk,** o. –en (inz. in het mv. *vesting, fort*).

Vest'jes, o. mv. (*vestingartillerie*); gmz.

Vest'zak, m. –zakken (*een der zakken van een vest*); *vestzakje*, meestal *vestjeszak.*

Vesu'vius, m. (*vuurberg bij Napels*).

I. Vet 1 bn.; –ter, –st (1 *tegenst. van mager*: *weldoorvoed en daardoor met veel vet* in bet. **2**; 2 *dronken*; 3 *vruchtbaar*; 4 *winstgevend, veel voordeelen opleverend*): 1 *een –te os, een – varken*; *het oog van den meester maakt de paarden –*; *zoo vet als modder, als een molletje*; 2 *de student was elke avond –*; 3 *–te weiden, gronden*; 4 *–te baantjes*; nog: *met –te letter*, dik, breed; *daar ben je – mee*, daar

heb je niets aan; *het vette der aarde*, rijkdom en weelde; Z.-N. *het – hebben*, ruim; **2** o., (soorten) –ten (**1** *naam van verschillende stoffen in planten- en dierenrijk uit kool-, water- en zuurstof bestaande*; 2 Z.-N. *winst*; ook *meststof*): 1 *osse–, varkens–, kaars–*; zegsw. *het is altoos – in een andermans schotel*, men schat een anders geluk altijd hooger dan zijn eigen; *hij teert op zijn –*, hij bezit voldoende en behoeft niets meer, hij renteniert; *laat hem in zijn eigen – gaar koken*, bemoei je niet meer met hem; *het – zit hem niet in de weg*, hij is broodmager; *iets in 't – hebben*, iets (goeds) te wachten hebben; *iem. zijn – geven*, de les lezen, de waarheid zeggen; z. ook Ketel; 2 *hier met dat –!* **–'achtig,** bn. (*min of meer vet*): *zeep is een –e stof*; *–e slijm op visschen.*

II. Vet, v. (*veldsla*).

Ve'ter, m. –s (*nestel met malie*): *een rijglaars met –s*; *korset–s.*

Veteraan', m. –ranen (Fr. vétéran, Lat. veteranus [vetus = oud]: *een oud- of uitgediend soldaat*; *beproefd krijgsman*; *oude, ervaren geleerde enz.*): *gelitteekende –ranen.*

Ve'terband, o. (*weefsel voor veters*); **–beslag,** o. (*malie*).

Ve'teren, veterde, h. geveterd (*met een veter toerijgen*): *ik zal mijn laarzen even –*; zegsw. fig. *iemand –*, doorhalen.

Veterinair', Fr. vétérinaire v. Lat. veterinus = tot de lastdieren (veterina) behoorende, **1** m. –s (*veearts, dierenarts*); **2** bn. (*veeartsenijkundig*): *de –e school*; *een – onderzoek.*

Vet'gans, v. –ganzen (*pinguin*); **–gezwel,** o. –len (*gezwel, uit vet bestaande*); **–gehalte,** o.; **–je,** o. –s (*voordeeltje, winstje*); **–kaars,** v. –en (*smeerkaars*); **–klomp,** m. –en (*een klomp of brok vet*; fig. *vetzak*); **–kolen,** v. mv. (*steenkolensoort* [*voor gasfabrieken*]).

Vet'koopers*, m. mv. (13de eeuw: *de adel en de meergegoeden in Friesland*); verg. Schieringers.

Vet'laars, v. –laarzen (*laars van vetleer*); **––leder, –leer,** o. (*dik leer, dat met vet zacht gehouden wordt*); **–leeren*,** bn.: *– schoenen*; **–mesten,** mestte –, h. vetgemest (*al mestende vetmaken*): *koeien, varkens –*; refl. *zich – met het bloed der arbeiders.*

Ve'to, Lat. **1** (*ik verbied, geef mijn toestemming niet, keur af*); **2** o. veto's (*het verbod, de verwerping*): *het recht van –*, b.v. v. e. vorst om de invoering eener wet te verhinderen; *zijn – over iets uitspreken.*

Vet'plant, v. –en (*vetbladige plant*, d. i. *met dikke, sappige, vleezige blaren, succulenten*): *huislook of daklook is een –*; **–pot,** m. (eig. *vette pot*, bij uitbreiding: *smulpartij*): *het is daar altijd –*, er is overvloedig.

Vet'potje, o. –s (*illumineerglaasje*).

Vet'sla, v. (*veldsla*).

Vet'staart, m. –en (*een soort van schaap, met zware en vette staart*).

Vet'te, v. –n (Z.-N. *meststof*).

Vet'ten, vette, h. (1, 3), i. (2) gevet (inz. Z.-N. 1 *vetmesten*; 2 *vet worden*; 3 *bemesten*): 1 *koeien –*; 2 *die jongen wil niet –*; 3 *de boer vet zijn land niet*; **–ter,** m. –s (Z.-N. *vetweider*).

Vettewarier', m. –riers (*verkooper van vette waren, b.v. van olie, kaarsen enz.*).

Vet'tig, bn.; **–er,** –st (*met vet bevlekt, smerig*): *–e handen, e. –e halskraag*; **–tigheid,** v.

Vet'tik, v. (*veldsla*), gew.

Vet'vlek, v. –ken (*vlek door vet ontstaan*): *een – op een mooie plaat*; **–vorming,** v. (*het vormen van vet in het menschelijk of dierlijk lichaam*); **–weiden,** –weidde, h. gevetweid (*vee vet doen worden in de wei*); **–weider,** m. –s (*veefokker*); **–weiderij',** v. –en (*bedrijf v. d. vetweider*); **–zak*,** m. en v. –ken (*dikke persoon*), gmz.; **–zucht,** v.

Vet'zuur, o. –zuren (*zuur, dat scheikundig uit vet wordt afgescheiden*).

Veu'gelen, veugelde, h. geveugeld (*peuteren*): *aan een das zitten te –*; gmz.

Veu'len, o. –s (*jong paard, jonge ezel*).

Veu(n)'zen, veu(n)sde, h. geveu(n)sd (Z.-N. *smeulen*).

Veurst, Z.-N. bijvorm van **Vorst I.**

Veu'zeken, o. –s (Z.-N. *wijsje, liedje*); z. Vooіs.

Vexa'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. vexatio]: *kwelling, afpersing, knevelarij*); l. *veksa'sie.*

Vexatoir', bn. (Fr. *lastig, plagerig*).

Vexeeren* (Fr [Lat. vexare]: *plagen, judassen*).

Ve'zel, v. –en, –s (*haartje, draadig deeltje*).

Ve'zelaar, m. –s (Z.-N. *fluisteraar*).

Ve'zelachtig, bn.; –er, –st: *–e stof.*

I. Ve'zelen, vezelde, h. gevezeld (*rafelen*).

II. Ve'zelen, vezelde, h. gevezeld (*fluisteren de spreken*); verg. Miesperen.

Ve'zelig, bn.; –er, –st (*vol vezels*): *een –e stengel*; *deze katoen is –*; **–heid,** v.

Ve'zeling, v. –en (Z.-N. *het vezelen; vezel[tje]*).

Ve'zelplant, v. –en (*plant, die vezels oplevert, om te spinnen of te weven*): *vlas, hennep, Chineesch gras, de brandnetel zijn –en.*

Ve'ziken, vezikte, h. gevezikt; z. Feziken.

Vi (Lat. 6de naamval van *vis*, zie ald.: *met kracht*; *uit kracht, krachtens*); *– coac'tus*, door geweld gedwongen. (c = k).

Vi'a, Lat., **1** v. (*weg*; *middel*): *– doloro'sa*, weg der smarten, inz. lijdensweg; **2** vz. (*langs, over*): *reizen – Utrecht.*

Viaduct', v. en o. –en (Lat. viaductus: [*boog*]-*brug over een dal, een spoorweg enz.*).

Via'nen, o. (*stadje aan de Lek*): zegsw. *naar – gaan*, er als bankroetier van doorgaan, vero.; z. Culemborg.

Vibra'to, It., **1** bw. (muz. *trillend*): *– zingen*; **2** o.: *zangers met een sterk –.*

Vibreeren* (Fr. [Lat. vibrare]: *trillen* [*van de stem*]).

Vibrograaf', v. –grafen (*toestelletje, dat de trillingen opschrijft van een toon*).

Vicariaat', o. –aten (*plaatsvervanging*; R.-K. *ambt, rechtsgebied v. e. vicaris*): het – is het gebied van een door den paus benoemden vicaris: *het Apostolisch – v. Batavia.*

Vicarie'goederen, o. mv. (*goederen, eertijds geschonken voor den vicaris, later voor kerkelijke doeleinden, ter opleiding van a. s. priesters enz.*).

Vica'ris of **vica'rius,** m. vicarissen, vicarii (Lat. *plaatsvervanger*); **––capitula'ris,** m. –sen (*tijdelijk bestuurder v. e. bisdom bij ontstentenis v. e. bisschop*); **––generaal',** m. –sen-generaal (*plaatsvervanger v. e. bisschop*): zijn jurisdictie is afhankelijk van zijn bisschop en houdt met diens dood op.

Vi'ce-admiraal, m. –s (*onder-admiraal: hoogste rang bij de Ned. marine*); **––consul,** m. –s (*onder-consul*); **––president,** m. –en (*ondervoorzitter*); lees *vie-ce.*

Vi'ce ver'sa, bw. uitdr. (Lat. *heen en terug, over en weer*); lees *vie'ze ver'za.*

Vicieus', bn.; –cieuzer, –t (Fr. [Lat. vitiosus v. vitium = gebrek]: *verdorven, verkeerd; met fouten*): *een –ze toestand; een vicieuze cirkelgang*; z. Circulus vitiosus.
Vi coac'tus; zie Vi en **v. c.** (c = k).
Vicom'te, m. –s (Fr. [Lat. vicecomes = ondergraaf]: *burggraaf, jonkheer; adellijke titel in Frankrijk*).
Victa'lie, v. –liën; zie Victualie.
Victo'ria, v. –'s (Lat. [*Rom. godin der*] *overwinning; soort van open rijtuig, naar koningen Victoria van Engeland*); **–re'gia,** v. –'s (*waterplant met reusachtige bladeren van ± 4 m omtrek, uit tropisch Z.-Am., naar koningin Victoria van Engeland*); l. *ree'gia*.
Victo'rie, v. –riën, –s (Lat. victoria: *overwinning, zege*): *te vroeg – kraaien, roepen*.
Victorieus', bn. en bw.; –zer, –t (Fr. [Lat. victoriosus]: *overwinnend, zegevierend*).
Victua'lie, v. –liën (Fr. victiaille, Lat. victialia: *mondvoorraad, leeftocht, vooral bij zeewezen*); **–tualieeren*** (*van leeftocht voorzien*); **–tua'liemeester,** m. –s (*bewaker en uitdeeler der victualie, proviandmeester*).
Vi'de! Videa'tur! (Lat. *zie; men zie er op na*); zie **Vid.**
Vi'deant con'sules (ne quid detrimen'ti res pu'blica ca'piat), Lat. dat de consuls toezien (dat de staat geen schade lijdt).
Vide'tur, Lat., **1** (eig. *het schijnt*); **2** o. (*meening, gevoelen*): *zijn – geven*, d. i. zijn gevoelen zeggen; lees *viedee'tur*.
Vi'di (Lat. *ik heb [het] gezien*).
Vi'dimus (Lat. *wij hebben [het] gezien*).
Vief, bn.; zie Vif.
I. Vier, o. (lit. t., Z.-N. *vuur, bezieling*): *dat zet mijn ziel in –*; verg. *bestier*.
II. Vier (*drie en één*, 4 × 1), **1** hoofdtelw. (bijvoeglijk): *die vlag heeft – kleuren; dieren met – pooten*; (zelfstandig) *drie en één is –; het is bij vieren; met (ons) vieren; met de – rijden*, nl. met vier paarden; *–hoog wonen*; **2** zn. v. –en: *hij wierp twee –en*; zegsw. z. Vijven en Zessen; *schrijf twee –en*, cijfers; **3** onbuigbaar ranggetal: *lid – van artikel –*.
Vier'avond, m. –avonden (*rustavond*): de avond vóór een R.-K. feestdag.
Vierbla'dig, bn. (*met vier blaadjes*).
Vier'daagsch*, bn. (*vier dagen oud, durend*): *de –e zeeslag*, 11–14 Juni 1666; *de –e*, wedstrijd gedurende 4 dagen; ook –daagsch'.
Vier'dag, m. –dagen (*rustdag, vacantiedag*).
Vier'de (*rang- en breukgetal*), bn.: *de – dag; het – deel*; zelfst.: *de – van zijn klas; ten vierde; het –*, deel nl.; **–half,** –half', bn. (= $3^1/_2$); **–part,** o. –en (*vierde deel*); **–derhande, –lei,** –han'de, –lei' (– *soort*), soortgetal; **–draadsch*,** bn. (*uit vier draden bestaande*): *– touw*; **–dubbel,** bn. en bw. (*viervoudig*): *een –e winst; iets – vergoeden*; **–duitsbroodje,** o. –s (*broodje van $2^1/_2$ cent*).
Vie'rel, o. –s (*vierdedeel van iets*): *twee el en een – laken; een – eieren*, $^1/_4$ van honderd + 1 d. i. 26; zie Verrel.
Vie'ren, vierde, h. gevierd (1 *in rust doorbrengen*; 2 *feestelijk doorbrengen of gedenken*; 3 *vereeren; eer bewijzen aan*; 4 *loslaten; laten uitloopen of schieten*; 5 *toegeven*): 1 *de Zondag –, de Sabbat –, Kerstmis –, Paschen –*; 2 *feest –, bruiloft –; zijn verjaardag –, een overwinning –, de triomf –*; 3 *een dichter –; hij wordt daar erg gevierd*; 4 *een boot –*, te water laten; 5 *zij (Hanna) vierde de luimen der best*, inwilligen; (*aan*) *zijn hartstochten de teugel –*.
Vie'rendeel*, o. –deelen (*het vierde deel*): *een – uurs, een – jaars*.
Vie'rendeelen*, vierendeelde, h. gevierendeeld (*in vier stukken snijden, hakken enz.*): *een geslachten os –*, in vier stukken hakken; *iemand –*, oude lijfstraf, inz. met 4 paarden vaneentrekken.
Vierhan'digen, mv.; zie Aap; **–hoek,** m. –en (*figuur, besloten binnen vier lijnen*); **–hoe'kig,** bn. (*met vier hoeken*): *de –e veelhoek*, b.v. de ruit; **–honderd,** telw. (*viermaal honderd*); z. Vier; **–ja'rig,** bn. (*vier jaar tellende of durende*): *e. – paard; e. – contract*.
Vie'ring, v. –en (bouwk. *de „vierkante" ruimte tusschen het presbyterium en het schip v. e. kruiskerk, meestal met een koepel gedekt*).
Vier'kant 1 o. –en (*regelm. vierhoek*): *een – vormen; 5 m in het –*; **2** bn., bw. (*met vier kanten of hoeken*): *een – park, een –e tafel*; fig. *een –e boer*, [a]) stevig, sterk, [b]) openhartig tot het ruwe toe, [c]) onbehouwen, lomp, ruw, maar minder sterk; zie Achtkant; zegsw. *de partijen staan – tegen elkaar over*, lijnrecht; *iem. – de deur uitgooien*, volkst.; *iem. – de waarheid zeggen*, flink; *iem. – uitlachen*, in zijn gezicht; *iem. – tegenspreken*, ronduit; **–kan'tig,** bn. (*vierkant*): *e. –e tafel*.
Vierkleu'rendruk, m. (*bewerking, waarbij men allerlei kleurschakeeringen verkrijgt door vier kleuren achtereenvolgens op elkaar te drukken*); **–kleu'rig,** bn. (*met vier kleuren*).
Vierle'dig, bn. (*met vier leden*): spraakk. *e. – onderwerp*; alg. *een –e grootheid*; **–'ling,** m. en v. –en (*vier even oude kinderen van één moeder*; ook: *één kind van deze vier*); verg. Tweeling; **–looper*,** m. –s (*takel met twee dubbele haakbloks*); **–maal,** bn. en bw. (*vier keer, vierwerf*); **–maan'delijksch*,** bn. (*zich elke vier maanden herhalende*); **–poo'tig*,** bn. (*met 4 pooten*): *–e dieren*; **–re'gelig,** bn. (*uit 4 regels bestaande*): *een – versje*.
Vier'schaar, v. –scharen (*rechtbank*, oorspr. een door vier scharen of banken ingesloten ruimte voor de rechters, terwijl de toeschouwers er rondom heen stonden): zegsw. *de – spannen*, recht gaan spreken; zie Spannen; vroeger: *de – van schepenen*; fig. *de historie dagen voor de – der critiek*.
Viersna'rig, bn. (*hebbende vier snaren*); **–'span,** o. –nen: *hij rijdt met een –*, met vier paarden voor zijn koets; **–sprong,** m. –en (*kruispunt van twee doorloopende wegen*).
Vierstem'mig, bn. (*voor 4 zangstemmen*): *een – lied*; **–'tal,** o. –len (*4 stuks, 4 personen*); **–ta'lig,** bn. (*loopende over of bevattende de woorden van 4 talen*): *een – woordenboek*; **–tal'lig,** bn.: het – stelsel van tellen, waarbij nl. 4 als grondtal genomen wordt.
Vier'tel, o. –s (*oude vochtmaat, 7.5 l*).
Vier'tijd, m. (*rusttijd, vacantie*): *– aan de Vlijt geschonken*.
Vier'vlak, o. –ken (meetk. *lichaam met vier vlakken*): *het regelmatig – wordt ingesloten door vier gelijke, gelijkzijdige driehoeken*; zie Tetraëder; **–vlak'kig,** bn.
Viervleu'gelig 1 bn. (*met vier vleugels*); **2 –en,** mv. (*vero. naam voor viervleugelige insecten*); **–'voet,** m. –en (*wat of wie vier voeten heeft* inz. *paard*): *ik kwam te –*, [a]) te paard, [b]) in galop, snel; **–voeter,** m. –s (*viervoetig dier: paard, hond*); **–voe'tig,** bn. (*hebbende vier pooten*): *de –e dieren*; **–vorst,**

m. –en (*een vertaling van tetrarch*): *Herodes was een* –, ondergeschikte vorst v. Galilea, nl. over een vierde der Romeinsche provincie Palestina; **–vorstendom,** o. –men (*gebied van een viervorst*); **–voud,** o. –en: *acht is een – van twee*; **–vou'dig,** bn.; **–we'kig,** bn.; **–'werf,** bn. en bw. (*vier keeren*): *een – hoezee*; – *iets herhalen*; **–zij'dig,** bn. (*met vier zijden*): *een – prisma.*

Vies, bn. en bw.; –zer, –t (1 *vuil, smerig, walging veroorzakend*; 2 *kieskeurig*; 3 Z.-N. *grappig, zonderling*): 1 *een –ze achterbuurt, –ze handen, een –ze lucht*; *dat ruikt of riekt* –; fig. *–ze praatjes, –ze taal*; zegsw. *er niet – van zijn,* er nog al van houden; 2 *onze kostganger valt nogal* –, *hij is – op zijn eten,* kieskeurig; *een – gezicht zetten,* walging uitdrukkend; z. Varken; 3 *een vieze kwast*; nog: Z.-N. – *gezind,* slecht geluimd; **–heid,** v.

Vie'zerik, m. –en (*iem., die vies is of doet*).

Viezeva'zen, v. mv. (*grillen, kuren*): *drink eens vader, en zet die – uit het hoofd.*

Vie'zigheid, v. –heden (*vuilheid*; *vuil voorwerp, vieze mop enz.*): *daar ligt* –.

Vif, bn.; viver, –st (Fr. [Lat. vivus]: *levendig, opgewekt, wakker, vlug*); lees *vief.*

Vigeeren* (Lat. vigere: *gelden, van kracht zijn, vooral gebruikt van wetten*). (g = g).

Vig'gen, o. –s (Z.-N. *big*).

Vigilant', bn. (Fr. [Lat. vigilans v. vigilare = waken]: *waakzaam, wakker*). (g = zj).

Vigilan'te, v. –s (Fr. *gesloten huurrijtuig* inz. *voor vier personen*).

Vigileeren* (Lat. vigilare = waken: *oppassen, waakzaam zijn*; *scherp letten op*).

Vigi'lie, Lat. vigi'lia = oorspr. nachtwaak, **1** v. –liën (*dag of avond vóór e. hooge R.-K. feestdag*); (g = g); **2 –gi'liën,** v. mv. (*nachtwaken*; inz. *nachtelijke gebeden voor een overledene, vóór hij begraven wordt*).

Vigi'liedag, m. –dagen (eig. *waakdag*; *vastendag voor een hooge R.-K. feestdag*). (g = g).

Vignet', o. –netten (Fr. vignette = rankwerk, v. vigne = wijnstok: *wijngaardblaadje*; *drukversiering i. e. boek*); l. *vien-jet'.*

Vigoro'so, bw. (It. [Lat. vigor = levenskracht]: muz. *met kracht*; *stout, vurig*). (g = g).

Vigueur', v. (Fr. [Lat. vigor]: *kracht*): *in* –, van kracht; *onder – een wet,* door kracht der wet.

Vij'and*, m. –en (letterl. *hatend*: 1 *iem., die haat en dit tracht te uiten in daden of woorden*; 2 *tegenstander*; *iemand, die van iets afkeerig is*; 3 *vijandelijk leger*; *vijandelijk volk*): 1 *hij is mijn* –, hater, bestrijder; 2 *een – van leugentaal, van het spel*; 3 *de – kwam aanrukken*; *Frankrijk, de geslagen – van Duitschland*; nog: *de – des menschen,* de duivel; *de booze* –; verg. Aarts–, Erf–.

Vijan'delijk, bn. en bw. (1 *van den vijand*; 2 *als e. vijand*): 1 *het – leger, een –e inval*; 2 – *tegen iem. optreden*; **–elijkheid,** v. –heden (*vijandelijke daad*).

Vijan'dig, bn. en bw.; –er, –st (*vijandschap toedragende*): *iem. – (gezind) zijn, iem. – tegenover zich zien*; – *staan tegenover iem.*; **–heid,** v. –heden (*datgene, waardoor mensch of dier zich een vijand toont*): *een daad van* –, vijandschap; *–heden plegen.*

Vijandin', v. –nen (*vrouwel. vijand*): *zij is mijn* –; *een – van kwaadspreken.*

Vij'andschap, v. –pen (*gevoel van haat*): *in – leven met iem.*, in vijandige verhouding: – *tusschen twee volken.*

Vijf (*vier plus één*), **1** hoofdtelw. (bijvoeglijk): *een kwartje is – stuivers, onze hand heeft – vingers*; Z.-N. *alle – voeten,* telkens weer; (zelfstandig): *vier plus één is* –; *met (z'n) vijven*; *het is bij vijven*; *een van de – is op de loop,* v. iem., die niet goed snik is; **2** zn. v. vijven: *schrijf twee vijven,* cijfers; *hij wierp twee vijven, ik heb nog twee vijven* (kaarten); fig. *hij had allerlei vijven en zessen,* ook: *vieren en vijven* (kaarten), bedenkingen, uitvluchten; **3** ranggetal, onbuigbaar: *hoofdstuk* –, *vers* –, het vijfde.

Vijf'daagsch*, –daagsch', bn. (1 *vijf dagen durende of om de vijfde dag*; 2 *vijf dagen oud*): 1 *een – proces*; *een –e beurt*; 2 *een – kalf*; **–de** (*rang- en breukgetal*), zie Vierde; **–dehalf,** –half', telw. (= $4^1/_2$): *dat kost –halve stuiver*; **–depart,** o. –en ($^1/_5$ *deel*): *het – van een taart*; –je, o. –s; **–derhande, –lei,** soortgetal (*in vijf soorten*): *hier zijn – wijnen*; ook –han'de, –lei'.

Vijf'hoek, m. –en (*figuur met 5 zijden*); **–hoe'kig,** bn. (*met 5 hoeken*).

Vijf'honderd, telw.; zie Vijf.

Vijfja'rig, bn. (*5 jaar oud, 5 jaar durend*; *om de 5 jaar*): *e. – paard*; *e. – verblijf in den vreemde*; **–je,** o. vijfjes (*kwartje*; *het vijfde gedeelte v. e. lot*): *een gouden* –, vijfguldenstuk; **–kan'tig,** bn. (*met 5 kanten*): *een – doosje*; **–maal,** bn. en bw. (*5-keer, 5-werf*): *ik heb je – gewaarschuwd*; **–ponder,** m. –s (*kogel, gewicht, stuk geschut*); verg. Achtponder; **–schacht,** o. (*een soort van weefsel voor boerinnenkleeding*); **–schachten,** bn.: *een – rok*; **–tal,** o. –len (*vijf stuks, vijf personen*); **–tal'lig,** bn.: *het – stelsel*; verg. Viertallig.

Vijf'tien (*tien plus vijf*), hoofdtelwoord, ranggetal; zie Vijf; **–de,** zie Vijfde; **–dehalf,** bn. (telw. *veertien en een half*): *dat kost me –halve gulden*; **–derhande, –lei,** –han'de, –lei', bn. (*in vijftien soorten*): *–kleuren*; **–honderd,** telw. (*15-keer honderd*); z. Vijf; **–ja'rig,** bn. (*15 jaar oud, 15 jaar durende*; *om de 15 jaar*): *een – meisje, een –e vrede*; **–maal,** bn. en bw.; **–voud,** o. –vouden: *30 is een – van 2*; **–vou'dig,** bn.: *een –e oogst.*

Vijf'tig (*5-maal tien*), hoofdtelwoord, ranggetal, zie Vijf; lees: *fijftig,* maar in 51–60 is de v = v; **–er,** m. –s: *een nog krachtige* –, man van vijftig jaar; **–ja'rig,** bn. (*tellende of durende 50 jaar*; *om de 50 jaar*): *een – man*; *een –e vrede*; **–maal,** bn. en bw.; **–ponder,** m. –s (*gewicht van 50 pond*); **–ste,** z. Vijfde; **–tal,** o. –tallen (*50 stuks, 50 personen*); **–voud,** o. –en; **–vou'dig,** bn.: *een –e vergoeding.*

Vijfvin'gerig, bn. (*vijf vingers hebbende*); **–voe'tig,** bn. (*vijf versvoeten*): *–e jamben*; **–voud,** o. –en: *25 is een – van 5*; **–vou'dig,** bn.

Vijf'wouter, m. –s (*uiltje, vlindertje, witje*), ook: *Wiewouter*; **–zij'dig,** bn. (*met 5 zijden*): *een –e veelhoek, een –e piramide.*

Vijg, Lat. fi'cus, **1** m. –en (*vijgeboom*; Lat. ficus): *de – is afkomstig uit Z.-Azië*; **2** v. –en (1 *vrucht*; 2 *paardemop*; 3 Z.-N. *oorveeg*): 1 *vroege en late –en*; zegsw. *–en na Paschen,* mosterd na de maaltijd; 2 *ieder zijn meug, zei de boer en hij at –en*; 3 *iem. een – geven.*

Vij'geblad, o. –bladeren, –bladen; **–boom*,** m. –en (*moerbezieachtige plant*): *de Indische* –, de waringin.

Vij'genmat, v. –matten (*biezen mand, waarin vijgen worden verpakt en verzonden*).

Vij'gepeer, v. –peren (*een vijgvormige peer*).
Vijl, v. vijlen (*stalen rasp, dienende om houten of metalen voorwerpen te verdunnen of glad te maken*); zegsw. fig. *de – over iets,* b.v. *e. opstel, laten gaan,* verfijnen, verbeteren.
Vij'len, vijlde, h. (1, 2), i. (3) gevijld (1 *werken of bewerken met een vijl*; 2 fig. *polijsten, schaven*; 3 *door wrijven stukgaan, slijten*): 1 *een sleutel –*; 2 fig. *een opstel, een gedicht –*; 3 *die kabel zal stuk – op de havenrand,* nl. door de wrijving doorslijten.
Vijl'sel, o. (*wat door vijlen van metaal afvalt of wordt afgenomen*); zie IJzervijlsel.
Vijs, v. vijzen (Z.-N. *schroef*).
Vij'ver, m. –s (*gegraven, omsloten waterkom* [*in een tuin of een park*]): *een – met goudvisschen, een – met karpers*; z. ook Groot.
I. Vij'zel, m. –s (*stampvat*); z. Mortier.
II. Vij'zel, v. –s (*schroef*; *werktuig tot het opvoeren van water,* ook, Vijzelmolen; *werktuig tot het opwinden van lasten*).
Vij'zelen, vijzelde, h. gevijzeld (*opwinden*; fig. *opheffen*); verg. Opvijzelen.
Vij'zelmolen, m. –s (*tonmolen met een draaiende spiraalschroef, in 1754 uitgevonden*).
Vij'zen, vees, h. gevezen (Z.-N. *schroeven*).
Vi'king, m. –s (*zeekoning bij de oude Noren*).
Vilajet', ook, **Wilayet',** v. –s (*Turksche provincie*): een – is verdeeld in provinciën (*sandsjaks*), deze in arrondissementen (*kaza's*) en deze in districten (*mahyes*).
Vil'der, m. vilders (*man, die gestorven dieren vilt*); verg. Koudslachter.
Vil'dersbedrijf, o. (*–ambacht*); **–kar,** v. –ren (*kar van den vilder*); **–paard,** o. –en (*karpaard van den vilder*); **–werk,** o.
Vil'hout, o. –houten (*stompje hout, waarmee de vilder de huid van het vleesch stoot*).
Vil'la, v. –'s (Lat. *buitentje, landelijk gelegen heerenhuis*): *een halve –*; **–park,** o. –en (*park met villa's*); **–tje,** o. villatjes; ook (verg. *extraatje, parapluutje*) villaatje.
Villanel'le, v. –s (Fr. *gedichtje van Italiaansche oorsprong in drieregelige strophen, landelijk liedje*; *boerendans*).
Villegiatuur', v. (Fr. villégiature: *verblijf buiten, in de zomer*).
Ville mor'te, v. –s –s (Fr. *doode, vervallen stad*): *de villes mortes der Zuiderzee.*
Vil'len, vilde, h. gevild (*de huid afstroopen*): *een kat, een mol –*; zegsw. fig. *ik ben daar gevild,* [a]) afgezet, [b]) slecht geschoren en gesneden; z. ook Varken 1.
Vilt, o., (soorten) vilten (*stof voor hoeden en pantoffels enz., vervaardigd uit wolharen*); **–'achtig,** bn. (*als vilt*): *een –e stof*; **–en,** bn. (*van vilt*): *– pantoffels*; **–'fabriek,** v. –en (nl. *voor vilt en vilten voorwerpen*); **–'hoed,** m. –en (*hoed van vilt*); **–ig,** bn. (*–achtig*); **–'papier,** o. (*dik, viltachtig papier, als onderlegger van tapijten*).
Vim, v. vimmen (*honderdtal*): *een – takkenbossen, riet, bossen stroo*; *een – rogge,* d. i. honderd en nog vier bossen toe; Z.-N. *mijt* II.
Vin, v. –nen (1 *zwemwiek*; 2 *blaasworm*; 3 *roodpuntige puist*): 1 *de vinnen van de baars zijn rood*; zegsw. *geen – verroeren,* geen lid of vinger bewegen; *er is geen – te zien,* het is pikdonker; 2 *de – is een ontwikkelingsstadium van lintwormen*; 3 . . . ., *waar een bloedsmartelijk pleegt te steken.*
Vincentiaan', m. –tianen (*lid eener Vincentiusvereeniging*). (t = s).
Vinceu'tius-vereeniging*, v. –en (*R.-K. vereeniging tot het bezoeken en ondersteunen van huiszittende armen*): zoo genoemd naar den stichter der vondelinghuizen te Parijs, St.-Vincentius à Paulo, 1576–1660.
Vin'den, vond, h. gevonden (1 *door zoeken of toevallig iets gewaarworden en daarvan bezit nemen*; 2 *aantreffen*; 3 *bespeuren, bemerken*; 4 *van meening zijn*; 5 *uitdenken; bedenken*; 6 *hebben*; 7 *ten deel vallen*; *krijgen*): 1 *zijn sleutel, een boek, een brief –,* terugvinden na zoeken; *niet te –!* 2 *iem. thuis –,* aantreffen; 3 *in een brief veel fouten –*; 4 *ik vind het koud,* bevinden; 5 *een voorwendsel –*; *een raadsel –,* oplossen; *ik kan geen woorden – om te bedanken*; 6 *troost –*; 7 *gehoor –,* verkrijgen; nog: *de tijd voor iets –,* uitsparen; *ik zal hem wel –,* mij op hem wreken; *zich laten –,* inschikkelijk zijn; *voor zoo iets laat hij zich niet –,* daar leent hij zich niet toe; *zich ergens laten –,* zorgen dat men er is; *het met iem. kunnen –,* geen oneenigheid krijgen.
Vin'der, m. –s (*iem., die iets vindt*; vroeger ook: *dichter*); **–dersrecht,** o. (geologie: *recht voor vergoeding van gemaakte onkosten, vermeerderd met zekere premie*).
Vin'dicat atque po'lit (Lat. *dit wreekt en dat beschaaft,* zinspreuk bij het Groningsche studentenwapen: een vijl en een zwaard).
Vindica'tie, v. –s, –tiën (Lat. vindicatio: *wraakneming, wreking*; *gerechtelijke opeisching*): *– van eer,* terugvordering. (t = s).
Vindicatief', bn. (Fr. vindicatif: *wraakzuchtig, straffend*).
Vindiceeren* (Lat. vindicare: *wreken, straffen*; *redden, bevrijden*; *gerechtelijk terugvorderen, terugeischen*; *aanspraak maken op*).
Vin'ding, v. –en (*ontdekking, uitvinding*).
Vin'dingrijk, bn.; –er, –st (*kunnende uitdenken, geestig, scherpzinnig*): *een – man,* vernuftig; *een –rijke geest*; **–heid,** v.
Vin'dingskracht, v. (*vermogen, om iets uit te vinden, verbeeldingskracht*).
Vind'plaats, v. –plaatsen: *de –plaatsen van eieren op Rottum.*
Vin'ger, m. –s, –en (*geleed voorlid der hand*; *deel v. e. handschoen, waarmee ieder der vingers bedekt wordt*): *de –s der hand: de wijs–, de middel–, de ring–, de duim en de pink*; *de –s van een handschoen*; zegsw. *hij heeft lange –s,* hij is diefachtig, oneerlijk; verg. Krom; *men ziet hem daar op de –s,* ziet scherp op hem toe; *iets door de –s zien,* oogluikend toelaten, een oogje toedoen; *ik kan hem om de – winden,* ik kan met hem doen, wat ik wil; *iem. met een natte – kunnen beloopen* (of: *aanwijzen*), eer de natte vinger droog is, wijs ik hem u met die vinger aan, hij is dichtbij, nabij; *de twee –s opsteken,* een eed afleggen; *iem. de – op de mond leggen,* het zwijgen opleggen; *de – Gods,* Gods werk, z. Exod. 8 : 19; *hier was de – Gods,* kracht, leiding; z. Asch, Jeuken, Narekenen, Tikken, Snijden, Wonde; –tje, o. –s.
Vin'gerafdruk, m. –ken (*afdruk van hand of vingers of vingertoppen*: *hulpmiddel der politie als herkenningsteeken, dactyloscopie*); **–alphabet,** o. (*de teekens der vingerspraak, vroeger geleerd door de doofstommen*); **–breed* 1** bn. (*de breedte van een vinger hebbend*); **2** o. (fig. *zeer weinig*): *ik zal geen – voor hem op zij gaan*; **–dik,** bn.: *e. –dikke boterham*; **–doekje,** o. –s (*doekje om de vin-*

gers aan af te vegen; fijn vingerservetje); **–-glas,** o. –glazen (*vingerkom naast het couvert*); **–handschoen,** m. –en (*handschoen met 4 vingers en een duim*); verg. Want; **–hoed,** m. –en (*vingerdopje voor naaisters, kleermakers enz.; oude benaming van een inhoudsmaatje voor natte waren,* nl. *een cl*); **–-hoedskruid,** o. (*leeuwenbekachtige plant, vergiftig*; Lat. digitalis purpurea); **–kom,** v. –kommen, meestal in verkl. ([*glazen, porseleinen enz.*] *kom, gevuld met water tot reiniging der vingers*); **–lang,** bn. (*de lengte van een vinger hebbend*): *een –e sigaar*; **–lid,** o. –leden (*lid van een vinger*); **–ling,** m. –en (1 *ouderwetsche ring, aan de bovenkant soms 4 cm breed*; 2 *vingerovertrek*): 1 *een – van de oude juffrouw De Groot*; 2 *een zeemleeren –*; **–ring,** m. –ringen (*ring om aan de vinger te dragen*); **–spraak,** v. (*kunsttaal der doofstommen*); zie –alphabet; **–top,** m. –pen (*top van een der vingers*): *platte –toppen*; **–-vlug,** bn. (*vlug of rap met de vingers; diefachtig*): *een –vlugge dief*; **–wijzing,** v. –en (*het wijzen met de vinger; een handje, wijzend met de voorvinger*; fig. *aanduiding, teeken, wenk*): *geschilderde –en om een magazijn enz. aan te duiden; dat was voor hem een –*; **–zetting,** v. –en (*juiste* [*ver*]*plaatsing der vingers bij 't bespelen van een muziekinstrument*).

Vingt-et-un', o. (Fr. *een en twintig: zeker hazardspel met kaarten*): *–––– spelen.*

Vink, m. –en (1 dierk. *zangvogel, zomervogel in ons land*; Lat. fringilla c. coelebs; in Amsterdam: *naam van elke kleine vogel*; ook Vinkie; 2 *vleeschgerecht: lapjes vleesch opgerold* [*met een stukje spek of vet*], met *blind*); 1 zie Distel–, Goud–, Vlasvink; verg. ook Lok–, Luister–, Roervink; Z.-N. *luisteren gelijk een –*, scherp; 2 *blinde –en met worteltjes*, (Z.-N. *looze –en*).

Vin'ken, vinkte, h. gevinkt (*ter vinkenjacht gaan*); **–er,** m. –s (*vinkenvanger*).

Vin'kenbaan, v. –banen (*vangplaats van vinken*); **–ei,** o. –eren; **–nest,** o. –en; **–net,** o. –ten; **–slag,** o. –slagen (*knip*); **–tijd,** m. (*tijd van de vinkenvangst, het najaar*); **–touw,** o. (*touw v. h. vinkennet*): zegsw. *op het – zitten*, op de loer liggen, belust op winst; **–vangst,** v.

Vin'keslag, m. (*het slaan, de zang v. d. vink*): *de – is helder en doordringend.*

Vin'kie, o. –s; zie Vink.

Vin'nig, bn. en bw.; –er, –st (1 *scherp, vlijmend*; 2 fig. *bits*): 1 *de visscher met zijn – mes*; 2 *een – woord; – koud*, snerpend; *–bijten; –e vijandschap*, kwaadaardig; *– vleesch*, met lintwormlarven; **–heid,** v. –heden.

Vin'visch*, m. –visschen (*walvischachtig dier der noordelijke zeeën*, ± 25 m lang, met aan het verhemelte twee rijen baarden): *de blauwe –*, Lat. balaenoptera musculus.

Vin'voetige dieren, o. mv. (*zeeroofdieren*; Lat. carnivora pinnipedia).

Vio'la da brac'cio, v. –'s (It. *altviool*); – da gam'ba, v. –'s (It. *knie-, basviool*).

Viola'tie, v. –s, –tiën (Fr. [Lat. violatio]: *schending; ontheiliging*): *een – van het recht* (t = s); **violeeren*** (Fr. [Lat. violare]: *schenden, verkrachten, geweld aandoen*).

Vio'len, v. mv.; *– laten zorgen*; z. Fiool.

Vio'lenbed, o. –bedden (*tuinbed met violen*).

Vio'lenstroop, v. (*middel tegen spruw*).

Violent', bn. en bw. (Fr. [Lat. violens]: *geweldig, gewelddadig*).

I. Violet', v. –ten (*bloem, wilde violier*). gew.

II. Violet', Fr., **1** bn. (*paars*): *de bloemen der iris zijn –*; *–te avondwolkjes*, paarsachtig blauw; **2** o. (*het paars*): het – ontstaat door menging v. rood en blauw; **–blauw,** bn. (*paarsachtig blauw*); **–bruin,** bn. (*paarsachtig bruin*); **–kleu'rig,** bn. (*de violetkleur hebbende*): *–e anemonen.*

I. Violier', v. –en (Fr. *tuinbloem*); z. Lakooi.

II. Violier', v. –en (Fr. *kruisbloemige plant, verwilderd, sierplant*; Lat. matthiola annua).

Violi'no, v. –'s (It. *viool*).

Violist', m. –en (It. violista: *vioolspeler*); **–e,** v. –n; Z.-N. Violonist.

Violoncel', Fr. violoncelle, oorspr. It., **1** v. –s (*groot vioolvormig snaarinstrument, knieviool*); **2** m. –s (*violoncellist*); **–cellist',** m. –listen (*bespeler v. e. violoncel*); ook, Cellist.

I. Viool'*, v. violen (Lat. viola; meestal *Viooltje: vioolachtige plant in verschillende soorten voorkomende*; inz. Lat. viola odorata of *welriekend viooltje*): *de bosch–, de driekleurige –, de veld– enz.*; **–tje,** o. –s.

II. Viool'*, Lat. vitula, **1** v. violen (*vedel*): zegsw. *de eerste – spelen*, fig. de boventoon voeren, het hoogste woord hebben, de eerste rol spelen; *voor – en piano*; **2** m. violen (*vioolspeler*): *hij is in dat orkest de eerste –.*

Viool'concert, o. –en; **–hars,** v. en o. (nl. *tot het bestrijken v. d. haren v. d. strijkstok*); **–kam,** m. –kammen (*opstaand houten plaatje, waarover de snaren gespannen zitten*); **–-kist,** v. –en; **–les,** v. –sen; **–lessenaar,** m. –s; **–muziek,** v.; **–sleutel,** m. –s (*de g-sleutel* nl. *op de 2e lijn*); **–snaar,** v. –snaren; **–-sonate,** v. –n, –s (*sonate voor viool*); **–spel,** v.; **–speler,** m. –s.

Vira'go, v. (Ned.) virago's; (Lat.) vira'gines (Lat. *manwijf, driedekker, mannetjesputter, onversaagd vrouwspersoon*).

Virgi'lius; zie Vergilius.

Viriel', bn.; –er, –st (Fr. viril, Lat. virilis v. vir = man: *mannelijk, manhaftig*); **–-riliteit',** v. (Fr. [Lat. virilitas]: *manbaarheid*).

Virtuoos', m. –tuozen (It. virtuoso [Lat. virtus = deugd]: *iem., die in eenig kunstvak* inz. *in de toonkunst, uitermate bedreven is*).

Virtuo'se, v. –n.

Virtuositeit', v. (Fr. *het virtuoos-zijn, 't meesterschap in eenige kunst*): *de – van vioolspelers; met – geschreven.* (s = z).

Vir'tus in me'dio (Lat. [*de*] *deugt ligt in het midden*): de deugd komt de eereplaats toe; ook: de middelweg is de beste.

Vir'tus nobi'litat (Lat. [*de*] *deugd adelt*), devies der Orde v. d. Ned. Leeuw, zie ald.

Virulent', bn. ([Fr. Lat. virulens]: *venijnig, kwaadaardig; heftig*); **–ie,** v.; lees *vie-ru-lent'*.

Vi'rus, o. (Lat. geneesk. *vergif; smetstof*).

I. Vis, v. vires (Lat. *kracht, macht*): *– co'mica*, kracht van het comische; zie Vi.

II. Vis'(se), v. vissen, bijvorm v. Fis **I.**

Vi'sa, o. mv. (Lat. mv. van *visum*: *handteekening voor gezien*): *ergens zijn – op zetten*, bekrachtiging. (s = z).

Vis-à-vis', Fr., **1** bw. (*tegenover*); **2** v. (*zitplaats tegenover een ander; rijtuig met twee zitbanken tegenover elkander*); **3** m. en v. (*tegenover elkaar zittende personen*): *die heer was aan tafel, mevrouw in 't rijtuig mijn vis-à-vis*; lees *viez-a-vie.*

Visch* (dierk. in het alg. in het mv. *naam van koudbloedige gewervelde dieren in het water*

levend, door kieuwen ademend, zich door eieren voortplantend; Lat. pisces), **1** (voorwerpsn.), m. visschen; **2** (stofn.), v.; *kraakbeenige* en *beenige visschen*; orden dezer klasse als: stekelvinnigen, weekvinnigen enz.; *rivier- en zeevisch*; zie ook: Bak–, Goud–, Kat–, Stok–, Visschen **1** enz.: zegsw. *zwemmen als een –*, flink, vlug; *zoo gezond als een –*, kerngezond; *een klein vischje, een zoet vischje*; *het vischje* (of: *visch*) *moet zwemmen*, bij 't eten van visch hoort een glas bier of wijn; *als een – op het droge*; *hij is – noch vleesch* (Z.-N. *mossel noch visch*), hij is iets halfs, bezit geen beginselen; z. ook Boter; **–'achtig***, bn. (1 *op visch lijkende*; 2 *graag visch lustende*): 1 *een –e smaak, een –e lucht*; 2 *hij is niet –*; **–afslag***, m. –slagen; **–akte***, v. –n (*schriftelijk bewijs, dat men recht heeft in wateren v. d. gemeente of van het rijk met meer dan één hengel te visschen*); **–angel***, m. –s (*–hoek, –haak*); **–arend***, m. –en (*valkachtige vogel, die op visch aast*; Lat. pandion h. haliaëtus); **–bank***, v. –en (*bank op de vischmarkt, om er visch op te leggen, schoon te maken, te verkoopen*); **–ben***, v. –nen (*ben of korf, om visch in te venten*); **–blaas***, v. –blazen (*zwemblaas* in de 1ste bet.); **–boer***, m. –en (*venter van visch*); **–couvert***, o. –s (*bestek van bijzondere vorm om visch te eten*); **–diefje***, o. –s (*een soort van sterntje*; Lat. sterna h. hirundo); **–duivel***, m. –s; zie Meerval; **–gard***, v. –en (*lange stok met koperen strik om snoek te vangen*); **–garen***, o. (*vischnet*; ook: *garen, waarvan het vischnet geknoopt wordt*); **–graat***, v. –graten; **–grom***, o. (*ingewand van visschen*); **–grond***, m. –en (*plaats in de zee, waar de visch zich ophoudt*); **–haak***, m. –haken (*–angel*): zegsw. *aan de – bijten*, zich laten verschalken; **–handel***, m.; **–handelaar***, m. –s, –laren (*iem., die [in 't groot] in visch handelt*); **–hobbelaar***, m. –s; zie Hobbelaar; **–hoek***, m. –en (*–angel*).

Visch'kaar*, v. –karen; z. Kaar **II**; **–kanis***, v. –sen; z. Kanis **I**; **–kar***, v. –ren (*kar tot vervoer van visch*); **–kooper***, m. –s (*–handelaar*); **–kuip***, v. –en (*balie voor visch*); **–lepel***, m. –s (*lepel, om gekookte visch op te scheppen*); **–lijm***, v. (*lijm, uit de zwemblaas van steursoorten vervaardigd*); **–lijn***, v. –en (*vischsnoer*); **–lucht***, v. (*lucht, door [niet al te versche] visch verspreid*); **–maal***, o. –malen; **–markt***, v. –en (*markt, waar visch verkocht wordt*); **–meel***, o. (*gedroogde, gemalen visch-afval*): *– dient als veevoeder of als meststof*; **–mes***, o. –sen (*mes v. d. vischboer*); **–mest***, m. (*jong vischbroed*); **–net***, o. –ten (*net om visch te vangen*); z. Fuik, Sleepnet enz.

Visch'noe, m.; zie Vishnoe.

Visch'otter*, m. –s (Lat. lutra lutra): *de – wordt in Europa en Azië vervolgd om de pels en is evenals de zeeotter bijna uitgeroeid*; *– en otter* (z. ald.) *zijn verschillende dieren*; **–pastei***, v. –en (*pastei, uit visch toebereid*); **–plaat***, v. –platen (*gatenplateel op een vischschotel*); **–recht***, o. (*recht tot visschen*); **–rijk***, bn.; –er, –st (*rijk aan visch*): *–e meren*, **–rijkheid***, v.; **–saus***, v. –en ([*boter*]*saus bij gekookte visch*); **–schotel***, m. –s (*schotel met of voor visch*; *vischgerecht*); **–schub***, v. –ben.

Visch'sloep*, v. –en (*kleine vischschuit*); **–spaan***, v. –spanen (*platte vischlepel*); **–stand***, m. (*vischrijkdom*); **–teelt***, v. (*het kweeken van jonge visch*): *de kunstmatige –*; **–tuig***, o. –en (*gereedschap, om te visschen*); **–vangst***, v.: *de wonderdadige –*; **–venter***, m. –s; **–vijver***, m. –s; **–vrouw***, v. –en (*vrouw, die visch verkoopt op de vischmarkt of er mee vent*); **–want***, o. (*netten en tuig v. e. visscher*); **–water***, o. –s, –en (*water om in te visschen*; ook: *water, waarin men visch heeft gekookt*): *verpachting van –*; **–wijf***, o. –wijven (plat: *vischvrouw*); **–wijventaal***, v. (*platte, ruwe taal*); **–winkel***, m. –s (*winkel, waar visch verkocht wordt*).

Vis co'mica; zie Vis.

Visco'se, v. (Lat. viscosus = kleverig, taai, v. viscus = vogellijm: *grondstof voor kunstzijde uit cellulose*; ook *gomachtige vloeistof, waaruit de zijderups haar draad spint*).

Viscount, m. (Eng. *burggraaf, in rang volgende op earl*; hetzelfde woord als Vicomte).

Viseeren* (Fr. *nazien*; *voor gezien teekenen*; v. passen: *er een visum op zetten*; *mikken, beoogen, op iets doelen*); (s = z): *voor zegel –*, voor de zegelrechten.

Vish'noe, m. (*de behoudende kracht in de Indische drieëenheid*; *beschermende god der Voor-Indiërs*), ook: *Krischna*. (sh = sj).

Visi'bel, bn. (Fr. visible [Lat. visibilis]: *zichtbaar*; *gereed, gekleed*).

Vi'sie*, v. (Fr. [Lat. visio]: *het zien, inzage*; *innerlijke aanschouwing, visioen*): *plannen, een rapport ter – leggen*, ter inzage om te worden ingezien; *ter – liggen ten kantore van*; – etym. = visioen.

Visioen', o. –en (*het zien van personen, zaken of toestanden, op natuurlijke wijze onwaarneembaar*; *droombeeld, droomgezicht, hersenschim*): *–en van voorspoed en glorie*.

Visionnair', Fr., **1** m. –s (*ziener*; *iem., die visioenen heeft*); ook, Visiona'ris; **2** bn. (*met zienersblik*): *–e scheppingskracht*.

Visita'tie, v. –tiën, –ties (Fr. [Lat. visitatio]: *bezoek, onderzoek, inspectie*; *onderzoek aan de grenzen ten bate van invoerrechten, naar contrabande in schepen enz.*; *huiszoeking*); verg. Kerk–; *Maria's –*, het bezoek van de H.-Maagd Maria aan Elisabeth, R.-K. feestdag. (s = z).

Visi'te, v. visites (Fr. 1 *bezoek*; *geneeskundig bezoek*; 2 *persoon, personen, die op visite is of zijn*): 1 *een – maken bij*; *–s maken*; *op – zijn*; geneesk. *dokter I. rekent niet alle –s*; 2 *we hadden juist –*; *er is –*; **–boekje,** o. –boekjes (*boekje voor visitekaartjes*).

Visiteeren* (Fr. [Lat. visitare]: *bezichtigen, bezoeken*; inz. *onder-, doorzoeken, nazien*): *de douanen zullen de trein –*.

Visi'teformaat, o. –maten (*foto-formaat, 10 op 6 cm*); **–kaartje,** o. –s (*naamkaartje*).

Visiteur', m. –s (Fr. *bezoeker*; *onderzoeker*; *ambtenaar bij de in- en uitgaande rechten*).

Visiteu'se, v. –s (Fr. *zij, die aan een grenskantoor helpt bij 't visiteeren en wel het onderzoeken aan den lijve van smokkelende vrouwen*): *juffrouw N., – te Vaals*.

Vis'schen* 1 mv. (*sterrenbeeld: 12e teeken in de dierenriem*); **2** vischte, h. gevischt (1 *visch [trachten te] vangen*; bij uitbr. ook van iets anders, dat zich in het water bevindt; 2 fig. *achter iets trachten te komen*): 1 *met hengel, net, vleet, beug, wonderkuil –*; *barnsteen, parels –*; *uit – gaan*; *achter het net –*, te laat komen, als nl. een ander het voordeel reeds weg heeft; z. Compliment 3, Getij,

Troebel; 2 *naar iets* –; *je bent aan 't* –, *maar het fijne v. d. zaak zul je niet vernemen.*

Vis'scher*, m. –s (*iem., die visch*t; inz. *iem., wiens bedrijf het visschen is*): *Scheveningsche* –; –tje, o. –s: *het looze* –.

Visscherij'*, v. –en (*het visschen*): *de groote* –, haringvangst; *de* – *binnen- en buitengaats*; *de kleine* –, de walvischvangst.

Visscherij'tentoonstelling*, v. –en (*exposities van allerlei hulpmiddelen, gereedschappen enz. voor de vischvangst*): *de* – *te Berlijn.*

Vis'scherman*, m. –lui (*visscher*; *de boot*).

Vis'schersbedrijf*, o.; –**boot***, v. –booten; –**dorp***, o. –en (*dorp aan zee, waar veel vischers wonen*); –**haven***, v. –s (*haven voor het binnenloopen der visschersvloot*); –**hut***, v. –ten; –**pink***, v. –en (*-schuit*); –**prauw***, v. –en.

Vis'schersring*, m. –en (*pauselijke zegelring met de beeltenissen der apostelen Petrus* [*het vischnet optrekkend*] *en Paulus*).

Vis'se, v. vissen (Z.-N. *bunzing*).

Vis'ta, o. (It. *zicht*; *vertoon*, z. ald.): *wissels op* –, te betalen op zicht; *a prima* –, z. ald.

Vi'sum, o. visa (Lat. *het geziene*: *de onderteekening als echtheidsbewijs enz.*; *het „gezien"*): *een Belgisch* – *op de passen*; – *reper'tum*, geneeskundig verslag van de bevinding, b.v. bij lijkschouw enz. (s = z).

Vi'ta, v. (*het leven*); z. Ars longa, Attestatie.

Vitaal', bn. (Fr. [Lat. vitalis]: *levens....*, *het leven betreffend*): *een* – *belang.*

Vitaliteit', v. (Fr. [Lat. vitalitas]: *levenskracht, levensvermogen*): *een onverwoestbare* –.

Vitalis'ten, m. mv. (*natuuronderzoekers, die meenen, dat in de levende wezens krachten* [*de zoogenaamde levenskracht*] *werkzaam zijn, niet aanwezig in de levenlooze substantie*).

Vitami'ne, v. –n (*stof van onbekende samenstelling, naast eiwitten, vetten, koolhydraten, water en zouten noodig voor het leven*); zie Beri-beri.

Vites'se, v. –s (Fr. *snelheid*; *sneltrein*).

Vit'lust, m. (*bedilzucht*).

Vitra'ge, v. –s (Fr. *opengewerkte, als kant geweven, witte stof voor venstergordijnen*; ook: *de gordijnen hiervan*: *raam-, netgordijn*); als bn.: – *spreien*; z. Alpaca, opm.

Vitri'ne, v. –s (Fr. [Lat. vitrum = glas]: [*groote*] *winkelruit, uitstalraam*; *glazen uitstalkast*).

Vitriool', v. en o. (Fr. vitriol van Lat. vitreolus = van glas: *zwavelzuur*, wegens het glasachtige uitzien der zouten); –**achtig**, bn.: *jenever met* –*e bijsmaak.*

Vit'ten, vitte, h. gevit (*kleingeestig bedillen*): *hij vit op alles*; –**ter**, m. –s; –**terig**, bn., bw.; –er, –st (*gaarne vittende*); –**terij'**, v. –en (*kleingeestige critiek*).

Vi'tusdans, m.; zie Sint–.

Vit'zucht, v. (*vitlust*).

Viva'ce, bw. (It. muz. *levendig, vurig*).

Vivaciteit', v. (Fr. [Lat. vivacitas]: *levendigheid*). (c = s).

Vi'vant (Lat. *zij leven!*).

Viva'rium, o. (Ned.) –s, –riën; (Lat.) –ria (Lat. *glazen bak voor levende dieren*, b.v. *een terrarium*).

Vi'vat, Lat. **1** (*hij* [of: *zij*] *leve*); **2** zn. o.: *een donderend* –; verg. Io vivat.

Vivisec'tie, v. (Fr. [Lat. vivisectio, Lat. vivus = levend, secare: snijden]: *het proeven nemen op levende dieren met wetenschappelijke doeleinden*): *tegen de* –. (s = s).

Vi'vres, mv. (Fr. *levensmiddelen*).

I. Vizier', m. –en, –s (Arab.-Turksch: *Turksche minister, staatsraad*).

II. Vizier', o. –en (Fr. visière [Lat. visare = naar iets zien]: 1 *helmklep, schuif vóór in de helm der ridders*; 2 *richttoestel, mikplaatje met gleuf op de loop van vuurwapenen*: *geweren, mitrailleurs, kanonnen enz.*): 1 *het* – *diende om het gelaat te beschutten*; zegsw. *iem. met open* – *bestrijden*, ridderlijk, d. i. open en rond; 2 – *stellen*; zegsw. *iem. in 't* – *hebben, krijgen*, in de gaten.

Vizier'korrel, v. –s (*kleine verhevenheid of korrel op het uiteinde v. d. loop van een geweer*): de – doet dienst bij het mikken; zie Korrel; –**lijn**, v. –en (*richtlijn*).

Vla, v. vlaas (Z.-N. inz. *Limburgsch, cirkelvormig baksel met vruchten- of rijstspijs bedekt*; ook: *dessertcrème van eieren en melk met citroen of cacao*): *een kersen–, pruimen–; citroen–*; stofn. – *eten*; Z.-N. ook Vlaai, v. –en; **vlaat'je**, o. –s (*kleine vla*).

Vlaag, v. vlagen (*bui*): *een regen–*; fig. *een* – *van toorn, krankzinnigheid*, aanval; *bij vlagen*, bij tusschenpoozen.

Vlaak 1 v. vlaken (*teenen horde, waarop men de wol klopt*; Z.-N. *schutsel van stroo, riet, biezen, teen*); **2** o. vlaken (*zandplaat, -bank*).

Vlaamsch*1 bn., bw. ([*als*] *van, uit, in, betrekking hebbende op, eigen aan Vlaanderen*): *de –e taal, het –e volk, de –e pers, –e volkskracht, de –e zeden*; *een pond* –, d. i. *f* 6.00 = 20 schellingen van 12 groot; –*e beweging*, het streven, om in België aan de Vlaamsche taal dezelfde rechten te verzekeren als aan de Fransche; z. Gaai; **2** o. (*taal*: 1 *dialect van Vlaanderen*; 2 *Zuid-Nederlandsch* en ook *Nederlandsch*): *hij sprak* –; –**e***, v. –n (*Vlaamsche vrouw, Vlaamsch meisje*).

Vlaamsch'gezinde*(*voorstander der Vlaamsche beweging in België*).

Vlaan'deraar, m. –s (Z.-N. *iem. uit Oost- of West-Vlaanderen*).

Vlaan'deren, o. (gesch. *graafschap Vlaanderen: Oost- en West-Vlaanderen*; bij uitbr, *het Nederlandsch sprekende deel v. België*).

Vlaan'dersch*, Z.-N. **1** bn. (*uit, betrekking hebbend op Oost- of West-Vlaanderen*); **2** o. (*taal*).

Vla'de, v. –n; zie Vla.

Vlag 1 v. vlaggen (1 *stuk doek* [*of aan elkaar genaaide banen*] *van lichte stof, gewoonlijk rechthoekig, maar van zeer verschillende afmetingen en kleur*; *dundoek*; 2 plantk. *bovenste, meestal ook het grootste bloemkroonblad eener vlinderbloem*): 1 *de Nederlandsche* –; *de nationale* –; *de* – *hijschen*; zegsw. *de* – *strijken*, [a]) eig. laten zakken, ten bewijze van overgave, als eerbewijs, [b]) fig. onderdoen; *onder een* – *varen*, partijleus of partijnaam; *de* – *dekt de lading*, de vlag van een onzijdige mogendheid werd op zee geëerbiedigd, fig. iets leelijks onder een fraaie naam, de naam v. e. schrijver dekt of redt soms een minder goed werk; *met* – *en wimpel iets winnen*, glansrijk, d. i. met behoud van – en wimpel: *dat staat als een* – *op een modderschuit*, past geheel niet bij elkaar, iets moois bij iets zeer leelijks; zie Rouw–, Sein– enz.; 2 *de* – *v. d. linze, wikke*; verkl. vlagje of vlaggetje, o. –s; **2** o. (*vezelachtige, drijvende waterplant*).

Vlag'gejongen, m. –s (marine: *scheepsjongen*); –**jonker**, m. –s (marine: *adelborst*); –**kaart**, v. –en (*kaart met afbeeldingen van*

de vlaggen der verschillende volken); **–kapitein,** m. –s (*die nl. op het admiraalsschip het bevel heeft*); **–koord,** o. –en (*koord, waarmee de vlag geheschen wordt*), ook: **–lijn,** v. –en; **–man,** m. –lieden, –lui (*gezagvoerder*; fig. *leider*).

Vlag'gen, vlagde, h. gevlagd (*de vlag uitsteken*): *met dat feest zullen we allen –.*

Vlag'gendoek, o. (*doek voor vlaggen*); **–kaart,** v. –en (*plaat met vlagafbeeldingen*); **–kist,** v. –kisten (*kist ter bewaring der vlaggen*); **–schrift,** o., ook: **–spraak,** v. (*het geven van berichten door te seinen met vlaggen*).

Vlag'geschip, o. –schepen (*schip, dat de admiraalsvlag voert*); ook, Vlagschip.

Vlag'gestok, m. –ken (*stok, waaraan de vlag wordt gehangen of geheschen*); **–touw,** of **–val,** o. –touwen, –vallen (*vlaggekoord*).

Vlag'officier, m. –en (*opperofficier ter zee*): *admiraal en vice-admiraal zijn –en.*

Vlag'vertoon, o. (eig. *het laten zien der vlag, als vertoon van macht en wel door middel van één of meer oorlogsbodems*).

Vlag'voerder*, m. –s (*vlagofficier*; *het schip van den vlagofficier*; fig. *leider, voorganger*): *Gomarus, de – der rechtzinnigen.*

I. Vlak, v. vlakken (*vuile plek, smet*): *olie–.*

II. Vlak 1 o. vlakken (1 *een effenheid*; *vlakte*; 2 *lichaamsgrens*): 1 *het – der baren,* de oppervlakte der zee; *een hellend –,* ook fig.; 2 *een boven–, onder–, zij–, gebogen –*; in bezitaanduidende koppelingen: *een vier–, acht–, twaalf–,* lichaam met vier enz. vlakken; **2** bn.; –ker, –st (*effen, glad*): *e. – terrein,* niet heuvelachtig; *het vlakke veld,* niet bezet met boomen of huizen; *de –ke meetkunde,* vlaktemeetkunde; **3** bw. (1 *onmiddellijk* [*bij*]; 2 *juist*): 1 *hij woont – bij het station*; *– achter elkaar*; 2 *de wind is – noord,* zuiver; *hij trof den tijger – in het oog*; *hij sloeg mij – in het gezicht*; **–'af,** bw. (Z.-N. *vlakuit*).

Vla'ke, v. –n, Z.-N.; zie Vlaak **1.**

Vlak'heid, v. (*het vlak-zijn*): *de – onzer heidevelden, onzer stranden.*

I. Vlak'ken, vlakte, h., i. gevlakt ([*be*]*vlekken*): *die inkt vlakt,* kladt, vloeit uit.

II. Vlak'ken, vlakte, h. gevlakt (*effen maken, zuiver glad maken, schaven*).

Vlak'kerig, bn.; –er, –st (*vol vlekken*), of:

Vlak'kig, bn.; –er, –st: *wat is die stof –!*

Vlak'te, v. vlakten (*vlakke of effen streek lands*): *wat een onmetelijke –!* uitgestrektheid; *ik sloeg hem tegen de –,* neer; *jongens van de –,* Barg. boeven, inbrekers.

Vlak'tematen, mv.: de – zijn de vierkanten op de lengtematen: de km, hm of hectare, de dam of are; de m, de dm, cm, mm; de eenheid der – is de are (m = ca).

Vlak'temeetkunde, v. (*planimetrie*).

Vlak'uit, –uit', bw. (*gladweg*): *– weigeren.*

Vlak'versiering, v. –en (teek. *versiering van een vlak door lijn en kleur*).

Vlam, v. vlammen (1 *een der telkens wisselende vormen gloeiend gas, damp, bij een verbrandingsproces*; 2 in het mv.: *brand*; 3 *gloed, hartstocht*; 4 *geliefde*; 5 *ader, in hout, marmer enz.*; 6 verkl. *lucifer*): 1 *zwavel brandt met een blauwe –*; *de vlammen sloegen uit het dak*; *die turf wil geen – vatten,* ontbranden; *vuur en – spuwen,* eig. van een draak, fig. vreeselijk uitvaren, erg zijn boosheid toonen; 2 *het huis stond rondom in –men* (of: *in volle vlam*); *de –men meester worden*; 3 *de – der liefde*; 4 *een oude – van hem*; 5 *marmer met fraaie –men*; 6 *geef mij een vlammetje*; z. Gevlamd.

Vlam'bloem, v. –en; zie Phlox.

Vla'ming, m. –en (*inboorling van Vlaanderen*).

Vlamis'me, o. –n (1 *eigenaardig Vlaamsche uitdrukking*; 2 *een het Vlaamsch nagevolgde uitdrukking, Vlaamsch getint woord of uitdrukking,* inz. *in het Fransch*), b.v. 1 *het gedacht* (de gedachte), *berijmde spraak* (taal), *leute hebben, gezapig*; 2 *jouer sur sa patte,* op zijn poot spelen; zie Belgicisme.

Vlam'kolen, mv. (*steenkoolsoort, geschikt voor stoomketels enz.*).

Vlam'men, vlamde, h. gevlamd (1 *helder branden, in vlam staan*; 2 fig. *flikkeren, schitteren*; 3 met *op*: *hevig naar iets verlangen, een brandende begeerte hebben naar*): 1 *–de houtstukken, huizen*; 2 zegsw. *zijn oogen – van toorn*; 3 *soldaten, –de op buit*; **–mend,** bn. (*brandend*; fig. *gloeiend, schitterend, vol geestdrift*): *een –e toorts*; fig. *een – oog, een – zwaard, een – woord*; **–menstijl,** m. (*vlamvormig ornamentwerk*); **–menwerper,** m. –s; **–mig,** bn. (*vlamkleurig, met vlammen*); **–oven,** m. –ovens (*reverbeeroven*); **–pijpen,** mv. (*pijpen of buizen in een stoomketel, waardoor de vlammen een grootere oppervlakte verwarmen*).

Vlas, o., (soorten) vlassen (*vlasachtige plant in verschillende soorten* inz. *de eenjarige plant, die de grondstof voor het linnen levert, lijnzaad*; Lat. linum usitatissimum; Z.-N. *vlashaar*); **–'achtig,** bn.; –er, –st (*lijkende op vlas*): *– haar,* lichtblond; **–akker,** m. –s; **–baard,** m. –en (*melkmuil*; fig. *lafbek*); **–bewerking,** v.; zie Hekelen, Repelen, Roten, Spinnen, Weven, Zwingelen; **–blad,** o. –en, –eren; **–bloem,** v. –en: *de rederijkerskamer De Blauwe –*; **–boer,** m. –en (*teler en bewerker van vlas*); **–bouw,** m.; **–braak,** v. –braken; zie Braak; **–dot,** m. –ten (*bundel gezwingeld vlas, die men op het spinrokken zet*); **–dotter,** v. ook: *Vlasdodder*; z. Huttentut; **–draad,** m. –draden (*gesponnen vlasvezel*); **–gaard,** m. –en (Z.-N. *vlasakker*); **–baar,** o. –haren (*op vlas lijkend haar, lichtblond haar*): *een jongen met –*; **–handel,** m.; **–handelaar,** m. –s, –laren; **–hekel,** m. –s; zie Hekel; **–keet,** v. –keten (*loods voor het hekelen en zwingelen van vlas*); **–kleur,** v. –en; **–kleu'rig,** bn.: *– haar*; zie Vlashaar; **–kooper*,** m. –s (*handelaar in vlas*); **–kop*,** m. en v. –pen (*kind, vooral meisje, met vlashaar*); **–land,** o. –en (*met vlas bebouwd land*).

I. Vlas'sen, bn. ([*als*] *v. vlas*): *– pruiken.*

II. Vlas'sen, vlaste, h. gevlast (*begeerig uitzien naar*): *de jongens – op de vacantie.*

Vlas'sig, bn. (*als vlas*): *– haar*; **–spinner,** m. –s; **–spinster,** v. –s; **–spinnerij',** v. –en (*spinfabriek*); **–stengel,** m. –s (*stengel van een vlasplant*); **–streek,** v. –streken (*streek, waar veel vlas wordt geteeld*); **–vink,** m. –en (*vogel, fraai geelgroen van kleur*; ook: *groenvink*; z. Groenling); **–wiek,** v. –en (*bundeltje gezwingeld vlas*), Bijbel: *blusch de rookende – niet uit,* dood niet het leven, de ijver, druk den zedelijk zwakke niet neer, maar steun hem; **–zaad,** o. (*lijnzaad*).

Vlecht, v. –en (*gevlochten haar, tres, haarvlecht*): *wat mooie vlechten,* haartressen; *de–en losmaken*; **–'beenen*,** vlechtbeende (Z.-N.

waggelbeenen); ook: de beenen vlechten.
Vlech'ten, vlocht, h. gevlochten (*op regelmatige wijze* [*kruiselings*] *door elkaar strengelen*): *het haar –, manden –*; fig. *zedenlessen in een verhaal –*, te pas brengen; **–'riet,** o. (*riet, om stoelen en zittingen van te vlechten*); **–sel,** o. –s (*vlechtwerk*); **–ster,** v. –s; z. Stroo–; **–werk,** o., (soorten) –en (*iets, dat gevlochten is*): *horden, manden zijn –.*
Vle'dermuis, vleer'muis, v. –muizen (*handvleugelig zoogdier*; Lat. chiroptera): *de –muizen leven van insecten, in O.-I. leeft de vliegende hond van vruchten*; zie ook: Hoefijzerneus en Kalong.
Vleem, v. vlemen (Z.-N. *vin v. e. visch*).
Vleer'muisbrander, m. –s (*gasbrander met waaiervormige vlam*).
Vleesch*, o. vleezen (1 *spiermassa van menschen en* [*warmbloedige*] *dieren*; 2 *de mensch*; 3 *zinnelijke neigingen*; 4 *eetbaar deel van vruchten, vruchtvleesch*): 1 *rund–, kalfs–*; *men at er drie vleezen*, vleeschspijzen; *des vleezes*; *het ga u naar den vleeze*, stoffelijk wel; *goed in zijn – zitten*, gevleesd; *wild –*; *in het – snijden*; *tot op het – afgesneden nagels*; *bemind vleesch*, v. iem. die algemeen bemind is; *zijn eigen – en bloed*, zijn kinderen; zie Kuip; 2 *de weg van alle – gaan*, sterven; *alle – is als gras*; *– geworden*; 3 zie Geest; *de wereld en het – verzaken*; 4 *het – van een perzik*; **–afval*,** m.; **–bal*,** m.–len (*frikkadel* 2).
Vleesch'bank*, v. –en (*uitstalbank v. vleesch bij een vleeschhouwer*, inz. *in een hal, op de markt*); **–blok*,** o. –ken (*kapblok v. vleesch*); **–boom*,** m. –en (*vleeschwoekering in de buik*); **–bord*,** o. –en (*langwerpig plat bord, om vleesch op voor te snijden*); **–dag*,** m. –dagen (R.-K. *niet-onthoudingsdag*); **–elijk*,** bn. en bw. (1 *van de zinnen*; 2 *zeer nauw, in den bloede vermaagschapt*): 1 *de –e lusten*; 2 *mijn –e broeder*; **–etend*,** bn.: *leeuwen, tijgers enz. zijn –e dieren of carnivoren*; *–e planten*; **–extract*,** o., (soorten) –en (*aftreksel van* [*rund*]*vleesch*); (x = ks); **–gerecht*,** o. –en (*gerecht, uit vleesch bestaande*); **–haak*,** m. –haken (*slagershaak, om vleesch aan op te hangen*); **–hakmachine*,** v. –s (*machine, om vleesch fijn te hakken*); **–hal*,** v. –hallen (*overdekte vleeschmarkt*); **–houwer*,** m. –s ([*rund*]*slager*); **–houwerij'*,** v. –en (*slagerswinkel*); **–kanker*,** m. (Z.-N. *snel aangroeiende kanker*); **–kers*,** v. –en (Z.-N. *kers met hard vleesch*); **–keuring*,** v. –en (*het keuren v. vleesch voor het gebruik en wel door stadskeurders* inz. *in het abattoir*); **–kleur*,** v. (*de kleur van vleesch*): – ontstaat door menging van geeloker, wit en een weinig vermiljoen; zie Inkarnaat; **–kleu'rig*,** bn. (*de kleur van vleesch hebbende*); **–klomp*,** m. –en (*klomp, brok vleesch*; fig. *dikke man, plompe dikkerd*); **–kuip*,** v. –en (*kuip voor het inzouten van vleesch*); **–loos*,** bn.: *–looze dagen, maaltijden*, waarop men geen vleesch eet, zonder vleeschgerecht; **–mes*,** o. –sen (*groot voorsnijmes*); **–nat*,** o. (*bouillon, aftreksel v. vleesch*); **–pastei*,** v. –en; z. Pastei; **–pin*,** v. –pinnen (*houten of ijzeren pin, die de deelen van een rollade bijeenhoudt*); **–pot*,** m. –potten (*pot met ingezouten vleesch*): zegsw. z. Egypte; **–schotel*,** m. –s (*schotel met toebereid vleesch*; *vleeschgerecht*); **–spijzen*,** mv. (*vleeschgerechten*); **–vlieg*,** v. –en (*aasvlieg*); **–vork*,** v. –en (*vork bij het voorsnijmes*); **–wond(e)*,** v. –(e)n (*wonde, enkel in het vleesch*); **–wording*,** v. (*incarnatie*); **–worst*,** v. –en (nl. *v. fijngehakt* [*rund*]*vleesch*).
Vleet, v. vleten (*3 à 5 km lang, loodrecht staand haringnet, dat als een gordijn in 't water hangt voor de haringvangst*): *de – schieten*, de haringnetten uitzetten; fig. *geld was er bij de –*, in overvloed.
Vlee'ze*, o.: *naar den –*; zie Vleesch.
Vlee'zen*, mv. van Vleesch; zie ald.
Vlee'zig*, bn.; –er, –st (1 *veel vleesch op het lijf hebbend*; 2 *op vleesch gelijkende*): 1 *een –e kip*; 2 *–e stengels, een –e vrucht*; **–heid*,** v.
Vle'gel*, m. vlegels (*dorschwerktuig: lange stok, waaraan een andere korte stok is bevestigd aan het einde*; fig. *lompe, onbeschofte vent*); **–achtig,** bn., bw.; –er, –st (*lomp*): *een –e vent*; *– spreken*; **–achtigheid,** v. (*erge lompheid*); **–jaren,** o. mv. (*jaren v. e. knaap, die nog geen volwassen jongeling is*): *in de –.*
Vlei'en, vleide, h. gevleid (*naar de mond praten, fleemen, laf prijzen, pluimstrijken, flikflooien*): *vorsten, zijn meerderen –*; zegsw. *de spiegel vleit niet*; *zich – met iets*, een te hooge verwachting hebben van; *zich – met een benoeming*; *zich gevleid voelen door.*
Vlei'end, bn. en bw.; –er, –st (*streelend*): *een – woord, een –e getuigenis, –e taal*; *iets – vragen*; **–er,** m. –s; **–erij',** v. –en (*het vleien*).
Vlei'naam, m. –namen (eig. *vleiende naam, troetelnaam*, b.v. *ventje, schat enz.*).
Vlei'ster, v. –s.
Vlei'taal, v. (*vleiende woorden*).
Vlei'woord, o. –woorden (*vleiend woord*).
Vlek 1 o. vlekken (*groot dorp*): *e. – houdt het midden tusschen een stad en een dorp*; **2** v. vlekken (*vuile plek of smet*; *anders dan de omgeving gekleurde plek*; fig. *smet*): *een bloed–, inkt–, modder–, olie–, vet–*; *roode –ken van koorts op de wangen*; *een naam zonder –*; *Maria zonder – ontvangen*; zie Schand-, Zonnevlek; **3** v. (Z.-N. *blik* **III**); **–'keloos*,** bn. en bw.: *een –looze naam*, zonder smet; *– witte tanden*; **–loos'heid,** v.
Vlek'ken, vlekte, h. en is gevlekt (1 *vol vlekken maken, bezoedelen*; 2 *vlekken krijgen*): 1 *een kleed –*; 2 *het, die stof, vlekt licht*; **–kenkoorts,** v. (*scharlakenkoorts*); **–kenwater,** o. (*water, om vlekken uit kleeren te verwijderen*); **–typhus,** m. (*ziekte, overgebracht door de kleerluis en zich kenmerkend door vlekken op het lichaam*).
Vlek'ziekte, v. (*ziekte onder de varkens, waarbij zich op het lichaam vlekken vertoonen*).
Vlerk* 1 v. –en (1 *vleugel van een vogel*; 2 *arm v. e. mensch*): 1 *de uitgestrekte –en van de arend*; 2 *ik pakte hem bij zijn –*; zegsw. *de –en laten hangen*, moedeloos zijn; **2** m. –en (*lomperd, kinkel*): *wat een –! een – van een vent!*
Vlerk'prauw, v. –en (*lange, smalle boot, aan weerszijden van stevige, houten ramen of vlerken voorzien*).
Vlet, v. vletten, **vlet'schuit,** v. –en (*klein vaartuig voor het vervoer v. grond, zand enz.*).
Vlet'ten, vlette, h. gevlet (*grond aanvoeren met een vlet*).
Vlet'ter, vlet'terman, m. –s, –mannen, –lui, –lieden (*schipper op een vlet*).
Vleu'gel, m., in bet. 1 –s of –en; in bet. 2, 3, 4, 5 –s (1 *deel v. h. lichaam van verschillende dieren, dat tot vliegen dient, vlerk, wiek*; 2 *zijgebouw*; 3 *zijlinie v. e. opgesteld leger*; 4 *vleugel-*

piano; 5 plantk. *de beide zijdelingsche bloemkroonbladen eener vlinderbloem*): 1 *de –s van een gans, de –s van een vlieg; de –s uitslaan; met de –s slaan; de –s korten* eig. en fig.; fig. *de –s v. e. molen, v. e. bootschroef*; zegsw. *de –s laten hangen*, moedeloos zijn; *onder zijn –en nemen*, onder zijn hoede of bescherming; 2 *de linker- en rechter– van dat kasteel*, zijgedeelte; verg. Neusvleugel; 3 *de strijd begon op de linker –*; 4 *een prachtige –*; 5 *de –s der wikke*; **–adjudant,** m. –en; **–altaar,** o. –altaren (*altaar met draaibare luiken of vleugels, twee in getal*); **–deur,** v. –en (*deur met vleugels, porte-brisée*); **–en,** vleugelde, h. gevleugeld (fig. *de armen binden*): *wat vogel brengt ge dus gekneveld en gevleugeld?* vero.; **–lam,** bn. (*lam aan of in de vleugel*): *de jager schoot de patrijs –*; fig. *iem. – maken*, hem de middelen ontnemen, om iets tot stand te brengen, te doen enz.; *hij is –*, machteloos; **–man,** m. –mannen (mil. *flankeur, guide*); **–piano,** v. –piano's (muz. *lang uitgebouwde piano met volle toon*); **–raam,** o. –ramen (*openslaand raam*: *raam, in tweeën gedeeld, naar buiten of naar binnen zijwaarts openslaand*), ook: Poortraam.

Vleug'je, o. –s (*kleine opflikkering, zeer weinig van iets*): *een – van voorspoed*, poosje, kort tijdje; *een – van hoop kwam in mij op*, zweempje; *de wind droeg –s van geur aan.*

Vlie, o. (*doorvaart*): *het –*, aardr. vaarwater tusschen Vlieland en Terschelling.

Vlie'boot*, v. –booten (*zeeschuit* o.a. *der Watergeuzen*); vero.

Vlie'den, vlood, i. gevloden (lit. t. *vluchten, ontvluchten*): *vlied het gevaar, de ledigheid.*

Vlied'heuvel, m. –s (*vluchtheuvel*); zie Terp.

Vlieg, v. –en (*tweevleugelig insect*); z. b.v. Aas–, Eendags–, Brom–; zegsw. *twee –en in één klap* (of: *slag*), twee zaken of voordeelen terzelfder tijd; *geen – kwaad doen*, zeer zacht, goed zijn; *iem. een – afvangen*, hem te vlug af zijn, hem een voordeeltje voor de neus wegkapen; *jongen, je zit daar niet om vliegen te vangen*, om je tijd te verbeuzelen; z. Arend.

Vlieg'actie, v. (*het optreden van mil. vliegtuigen tegen den vijand*); **–asch*,** v.; **–dag,** m. –dagen (*dag, dat weer en wind gunstig is voor een vliegtocht; dag, dat [er bij een wedstrijd, oefening] gevlogen wordt*); **–demonstratie,** v. –s, –tiën (*het uitvoeren van allerlei manoeuvres met een vliegtuig*); **–dienst,** m. (*het geregeld luchtverkeer tusschen twee of meer steden, landen enz.*; mil. *de dienst als vlieger*; ook: *de gezamenlijke militaire aviateurs*); **–duif,** v. –duiven (Z.-N. *reisduif*).

Vlie'gekop, m. –koppen (*kop v. e. vlieg*).

Vlie'gen, vloog, h. en is gevlogen (1 *op vleugels zich in de lucht bewegen*; 2 *met een bestuurbare vliegmachine zich door de lucht voortbewegen*; 3 *zich zeer snel bewegen*; 4 *snel voorbijgaan*): 1 *de roofvogels – in kringen; de zwaluwen – naar 't Zuiden*; zegsw. *hooger – dan men kan*, een grootere staat voeren dan men financieel vermag, verg. Pols **II**; *zijn geld is gevlogen*, is weg; zegsw. *de vogel is gevlogen*, de gevangene is ontvlucht; 2 *naar Indië –*; 3 *we hadden de wind in de rug, we vlogen; iem. in de armen, om de hals –*, snellen; *hij liep niet, hij vloog; de kogels vlogen ons om de ooren*; 4 *de tijd vliegt*; nog: *in de lucht –*, [a]) door een ontploffing omhoog geslingerd worden, [b]) uit elkaar barsten; *in brand –*, (plotseling) ontbranden; inz. Z.-N. *hij ziet ze –*, heeft honger.

Vlie'gend, bn. en bw. (onvolt. deelw.): *met –e vaandels*, wapperend; *een – legertje*, dat zich nl. snel verplaatst; *–e blaadjes*, vlugschriften; *–e visschen* (in de keerkringszeeën), die boven het water op hun breede borstvinnen zich eenige tijd kunnen zwevende houden, Lat. exocoetus; *de –e tering*, met snel verloop; *–e winkels; ik schreef dit –* (of: *in –e haast*), met zeer groote haast; z. o. a. ook Hert, Hollander enz.

Vlie'gendrek; –ei, o. –eieren; **–eter,** m. –s, z. Vliegenvanger.

Vliegenier', m. –s, z. het betere Vlie'ger 2.

Vlie'genkampernoelie, v. (*vliegenzwam*); **–kast,** v. –en (*kast met gazen zijwanden, om spijzen tegen vliegen te beschermen*); **–klap,** m. –klappen (*vliegenmepper*); **–kleed*,** o. –kleeden (*netwerk over het paard tegen de vliegen*); **–lijm,** v. (*kleefstof, om vliegen te vangen*); **–mepper,** m. –s (*stokje met een stukje kopergaas om vliegen te dooden*); **–net,** o. –netten (*net als paardedek*); **–papier,** o. (*giftpapier voor de vliegen*); **–pikker*,** m. –s (*vliegenvanger*; Z.-N. *meisjesgek, Don Juan*).

Vlie'gens, bw. (*vlug; zeer overhaast*).

Vlie'gensvlug, bw. (*vlug, zeer snel*): *zich – uit de voeten maken*, ijlings.

Vlie'genvanger, m. –s (*zekere zomervogel*; Lat. muscicapa); **–vangertje,** o. –s (*zonnedauwachtige plant, zonnedauw*; Lat. drosera); **–vergift,** o. –en (*vergift tot het dooden van vliegen*); ook: **–vergif; –zwam,** v. (*vergiftige paddenstoel*; Lat. amanita muscaria): de – heeft een melkblanke steel en een schitterend roode hoed; met het afkooksel er van doodt men vliegen, vandaar ook: Vliegendood.

Vlie'ger*, m. –s (1 *speelgoed der knapen*; 2 *aviateur, vliegenier, bestuurder v. e. vliegtuig*): 1 *kleurige –s stonden in de lucht*; *een – oplaten*; zegsw. *die – gaat niet op*, dat gezegde, die handeling heeft niet het gewenschte gevolg; 2 *vijandelijke –s.*

Vlieg'evoluties, v. mv. (*tactische bewegingen, zwenkingen enz. met een vliegtoestel*).

Vlieg'gat, o. –gaten (*vierkant gaatje in een bijenkorf*): door het – komen de bijen uit en in de korf; **–gatschuif,** v. (Z.-N. *verplaatsbare afsluiting van het vlieggat*).

Vlieg'huid, v. –en (*huidplooien tusschen staart en pooten o.a. bij de vleermuis*).

Vlieg'kamp, o. –en (*kamp voor aviateurs*): *een – is een afgesloten terrein, waar vliegtuigen kunnen dalen en opstijgen en geborgen worden*; **–kunst,** v. (*de kunst om met vliegtuigen te vliegen* in bet. 2; *aëronautiek*); **–machine,** v. –s (*toestel, waarmede men zich in de lucht naar willekeur kan bewegen, vliegtuig*); **–meeting,** v. –en (Z.-N. *vliegdemonstratie*); **–overval,** m. –len: *nachtelijke – op Soesterberg*; **–park;** zie Park; **–route,** v. –s (*route, lijn of weg, door een vliegtuig af te leggen*): *de – Rome-Turijn*; **–school,** v. –scholen (*oefenplaats, leerplaats voor aviateurs*); **–spel,** o. (*jacht met valken*); **–sport,** v.; zie Aviatiek; **–techniek,** v. (*de techniek of practische kunst van het vliegen of zweven met een vliegtuig*); **–terrein,** o. –terreinen (*het terrein, door een aviateur voor het opstijgen met zijn vliegmachine ge-*

kozen); **–tocht,** m. –en (*tocht of reis per vliegtuig*); **–toestel,** o.–len (*–tuig, –machine*); **–tuig,** o. –en (*vliegmachine*); **–tuigbestuurder,** m. –s (*aviateur*); **–wedstrijd,** m. –en (sport: *wedstrijd in de vliegkunst*); **–weer,** o.: *mooi –.*

Vlieg'werk, o. (tooneel: *toestel, om de coulissen snel te verplaatsen*): zegsw. *met kunsten (met) –,* alle mogelijke kunstmiddelen.

Vlieg'wiel, o. –wielen (*grootwiel eener stoommachine, krachtregelaar en -verzamelaar*).

Vliem, v. en o. –en (Z.-N. *vlijm; fijne, diepe snede; vliemende pijn*).

Vlien'der, v. –s (Z.-N. *vlier*); **–hout,** o.

Vlier, v. –en (naam van verschillende planten o. a. van de *muurbloem*; inz. *de naam van de vlierachtige plant* [ook: vledder], *waarvan de meest bekende soort geneeskundig aangewend wordt,* Lat. sambucus nigra; *de bloesem van deze laatste plant; vlierthee*).

Vlie'ring, v. –en (*bovenzolder onder de pannen*); verg. Mansarde.

Vlier'pit, v. –ten (*merg v. d. vlierboom*); **–struik,** m. –en; **–thee,** v. (*aftreksel van vlierbloesem*), ook: Vlier.

Vlies, o. –zen (1 ontl. *dun huidje*; 2 *dun velletje*; 3 [*schape*]*vacht*): 1 *het been–,* dat elk der beenderen omgeeft; *het buik–, het net–, het oog–; het trommel– enz.*; 2 *een – op de melk*; 3 *het Gulden –,* myth. de gouden vacht; zie Argonauten; *de orde van het Gulden –* (zinnebeeld der Vlaamsche wolindustrie) ridderorde, ingesteld door Philips den Goeden van Bourgondië (Gent 10 Januari 1430), ook: Vliesorde; **–'achtig,** bn. (*als e. vlies*); **–heer*,** m. –heeren (*vliesridder*); **–orde,** v., z. Vlies; **–ridder,** m. –s (*ridder v. h. Gulden Vlies*).

Vliesvleu'gelig, bn. (*met vliezige vleugeltjes*): *een wesp, een mier, een bij is een – insect*; **–en,** mv. Lat. hymenoptera.

Vliet, m. vlieten ([*klein*] *stroomend water*): *e. snelle –; de Rozendaalsche –; het Haring–.*

Vlie'ten, vloot, i. gevloten (*stroomen*): *water vliet naar zee; tranen – langs de wangen.*

Vlie'zig, bn. (*met vliezen; vliesachtig*; plantk. *dun,* [*doorschijnend*] *niet groen*): *– vleesch.*

Vlij'en, vlijde, h. gevlijd (1 *voegen, naast elkaar schikken*; 2 *gelegen komen, behagen, passen, aanstaan, bevallen*): 1 *turven –, steenen –*; refl. *zich in het gras –; de hond vlijt zich in z'n mand*; 2 *zoo iets vlijt mij niet.*

Vlij'laag, v. –lagen (*laag van beton of steenen onder weg- of straatplaveisel*).

Vlijm, v. vlijmen (*laatmesje, lancet*); gew.: *Vlim, Vliem: zoo scherp als een –,* zeer.

Vlij'men, vlijmde, h. gevlijmd (*met een vlijm openen*; fig. *doorsnij'den*): *dat vlijmt mijn hart*; **–mend,** bn.; –er, –st (*scherp snijdend*): *–e pijn, – wee,* snerpend.

Vlijm'scherp, bn. (*zoo scherp als een vlijm*): *een – scheermes*; fig. *– sarcasme.*

Vlijt, v. (*ijver, naarstigheid*): *met –; – aan de dag leggen; onvermoeide –; zich met – op iets toeleggen*; **–'ig,** bn. en bw.; –er, –st (*ijverig, arbeidzaam*).

Vlim, v. –men (Z.-N. bijvorm v. *vleem*).

Vlin'der, m. –s (*kapel*); gew. *schillebil* (O.), *pannevogel* (N.-B.): de –s zijn insecten met volkomen gedaanteverwisseling, zuigende monddeelen en twee paar met schubben bedekte vleugels; *de – was het zinnebeeld der onsterfelijkheid*; **–achtig,** bn., bw.

Vlin'derbloem, v. –en (*plant met een bloemkroon, uit 5 blaadjes bestaande, waarvan de twee onderste bootvormig samenkomen, de twee zijdelingsche dezelfde vorm hebben en het bovenste meestal het grootste is*).

Vlin'derbloemigen, mv. (*plantenfamilie* [Lat. papilionaceae], *naar de vorm van de bloem aldus genoemd*): *de klaver, de erwten, de boonen, de soja, de wikke zijn –.*

Vlin'dernet, o. –netten (*netje aan een stok, om vlinders te vangen*); dikwijls **–je,** o. –s; **–verzameling,** v. –en; **–vormig,** bn.

Vloed, m. –en (1 *stroom, groote rivier*; 2 *rijzing van de waterspiegel der zee*; 3 *groote menigte*): 1 *aan de oever van de –*; 2 *ebbe en –*; 3 *een vloed van tranen; een – van vreemdelingen*; **–anker,** o. –s (*anker, dat bij vloed uitgeworpen wordt*); **–deur,** v. –en (*deur eener sluis tot keering van het buitenwater*); **–golf,** v. –ven (*hooge golf bij opkomend tij*); **–haven,** v. –s (*haven, waarin men enkel bij vloed kan binnenloopen*); **–stand,** m. –en (*stand v. h. zeewater bij vloed*).

Vloei, o. (jongenstaal: *stukje vloeipapier*); vloeitje, o. –s.

Vloei'baar, bn.; –der, –st (*kunnende vloeien*): *kwik is in ons klimaat –; – maken, – worden*; **–baarheid,** v., **–baarmaking,** v., **–baarwording,** v. (*het vloeibaar zijn, maken, worden*).

Vloei'blok, o. –blokken (*blokje vloeipapier*); **–boek,** o. –en (*schrijfboek, doorschoten met vloeipapier*); **–en,** vloeide, i., h. gevloeid (1 *zacht stroomen*; 2 *in het papier trekken*; 3 *met vloeipapier droogmaken*): 1 *de woorden – van zijn lippen*; 2 *dat vloeipapier vloeit uitstekend*; 3 *een bladzijde –*; **–end,** bn. en bw.; –er, –st (onvolt. deelw. van *vloeien*: *gemakkelijk, ongedwongen*): *–e taal; – spreken,* niet haperend; *–e verzen,* welluidend; **–legger,** m. –s: *rubber –s*; **–lijst,** v. –en (*half-bolgebogen lijst* b.v. *aan gootlijstwerk*); **–papier,** o. –en (*ongelijmd, poreus papier, dat inkt opslorpt*): **–plank,** v. –en (*plank, die 't opkomende water keert, keerdam*); **–rol,** v. –len (*rolletje van vloeipapier met handvat*); **–stof,** v. –fen (*vloeibare stof*): *water is een –*; **–weide,** v. –n.

Vloek, m. –en (1 *heiligschennende, godslasterende uitdrukking*; 2 *vervloeking, verwensching; ramp; straf*): 1 *de gemeene Hollandsche –*; zegsw. *in een – en een zucht,* in een tijd, noodig voor een vloek of een zucht, in een oogwenk; 2 *daar rust een – op*; **–beest,** o. –en (*erge vloeker*).

Vloe'ken, vloekte, h. gevloekt (1 *godslasterlijk spreken*; 2 *de vloek uitspreken over, verwenschen*; 3 *schril tegen elkaar afsteken; een groote tegenstelling vormen*): 1 *die man is altijd aan 't –; vloek niet zoo; hier vloekt men niet*; 2 *hij vloekte zijn zoon*; 3 *die kleuren – tegen* (of: *met*) *elkaar*; **–er,** m. –s (*iemand, die vloekt*); **–waar'dig,** bn.; –er, –st, ook: meer en meest – (*verdienende gevloekt te worden*): *een – bedrijf*; **–woord,** o. –en (*godslasterlijk woord; verwensching*).

Vloer, m. –en (*bodem, grond* [inz. *v. e. vertrek*]; geol. *het onmiddellijk onder een ertsafzetting liggende gesteente,* verg. Dak): *een – is v. planken, steenen, tegels, mozaïek enz.*; zie b.v. Parket-, Mozaïekvloer; zegsw. *een rentenier is altijd over de –,* thuis; *de*

kinderen moeten eerst van de vloer, naar bed; **–balk,** m. –en (*een der balken, waarop een vloer rust*); **–bol,** m. –len (Z.-N. spel: *platte, aan een zijde meer afgeschrooide bol*); **–dweil,** v. –en (*dweil, om de vloer te reinigen*).

Vloe'ren, vloerde, h. gevloerd (*een vloer maken in* inz. *door beleggen met planken of steenen*; worstelen: *de tegenstander onder zich op de grond krijgen* inz. *met beide schouders de grond doen raken*): *een gang –, een stoep –; met hout, met steenen –*; zie Bevloeren.

Vloer'kleed*, o. –en (*karpet*); –je, o. –s; **–mat,** v. –ten (*mat op de vloer in de gang*): *iem. op de – laten staan,* fig. hem kleinachtend behandelen; **–mops,** v. –en (*kleine vloerdweil aan steel*); **–mozaïek,** o. (*vloerwerk van mozaïek*); **–steen*,** m. –en; z. bv. Tegel; **–tegel,** m. –s (*tegel, dienende tot het leggen van vloeren*): *figureerende –s,* die samen b.v. een ster vormen; **–zand,** o. (*fijn, wit zand, dat op de steenen vloer gestrooid wordt*); **–zeil,** o. –en (*zeil om de vloer te bedekken*).

Vlog'haver, v. (*wilde haver*; Lat. avena fatua, ook: *even, oot*).

I. Vlok, v. vlokken (*pluis: klein samenhangend hoopje van lichte stoffen*): *een – wol, een – haar, e. – sneeuw,* afgescheiden deeltje.

II. Vlok, bn., bw. (Z.-N. *zwak, slap*): *zijn armen hingen – aan zijn lijf.*

Vlok'ken, vlokte, h. gevlokt (Z.-N. *sneeuwen*).

Vlok'kig, bn.; –er, –st (*uit vlokken bestaande; vol vlokken; op vlokken lijkend*).

Vlok'zijde, v. (*floretzijde*).

Vlon'der, m. –s (*los houten bruggetje, sloot-plank*), ook: Vonder, Vondel.

Vloo*, v. vlooien (*bloedzuigend insect*): *de menschenvloo,* Lat. pulex irritans; verkl. vlooitje, o. –s; **vlooi'ebeet,** m. –beten.

Vlooi'en, vlooide, h. gevlooid (*van vlooien bevrijden, vlooien vangen*): *de apen – hun jongen*; fig. *iem. –*, iem. iets, vooral geld, aftroggelen, volkst.

Vlooi'enkruid, o. (gew. *gagel*; inz. *samengesteldbloemige plant*; Lat. pulicaria vulgaris).

Vlooi'epik, m. –pikken, **–steek,** m. –steken.

I. Vloot, m., v. vloten (Z.-N. *groote rog*).

II. Vloot, v. vloten (*ondiep tobbetje*): z. Botervlootje; – **II** etym. = – **III.**

III. Vloot, v. vloten (1 *geordende zeemacht,* d. i. *strijdmacht ter zee*; 2 [*geordende*] *troep, verzameling van schepen*): 1 *een – werd uitgerust*; de *Onoverwinnelijke – of Armada* (1588); 2 *koopvaardijvloten*; *de haringvloot,* de schepen, die ter haringvangst gaan; **–'basis,** v. –sen (*plaats of haven, van waaruit oorlogsschepen hun vaart ondernemen en waarheen ze telkens terugkeeren*); **–'oefening,** v. –en; **–'voogd,** m. –en (*admiraal*).

Vlos, o. (*vloszijde*); **–'sen,** bn. (*van vloszijde*): *een – dasje*; **–sig,** bn.; –er, –st (*vlokachtig*): *dat is –e wol, –e zijde, – haar*; **–zijde,** v. (*vlokkige, ongetweernde zijde*).

I. Vlot, o. vlotten (*balken, planken onderling te water verbonden*): *er kwam een groot – de Rijn af*; etymologisch = Vlot **II.**

II. Vlot, bn. en bw.; –ter, –st (1 *drijvende*; 2 fig. *gemakkelijk, vloeiend; licht; vlug*): 1 *het schip is, wordt weer –; een schip – krijgen*; 2 *hij is een – spreker*; *de waren gingen – van de hand*; *het gaat –.*

Vlot'balk, m. –en.

Vlot'brug, v. –bruggen (*drijvende brug* [*in smalle kanalen*], *die in haar geheel gezwaaid kan worden tot doorlating v. schepen*).

Vlot'gaand, bn. (*weinig diepte noodig hebbend*): *een – schip,* met weinig diepgang.

Vlot'gras, o. (*tot de familie der grassen behoorende plant*; Lat. glyceria).

Vlot'heid, v.: *de – der vertaling*; *– van stijl.*

Vlot'hout, o. (*drijfhout*).

Vlot'ten, vlotte, h. gevlot (*drijven*; fig. *gemakkelijk, licht gaan*): *–de balken*; fig. *het werk wil maar niet –*, van de hand; *een gesprek wil soms niet –*, gelukken; *een –de schoolbevolking*, afwisselend; *–de middelen, –de schuld*, staatsschuld op korte termijn b.v. bij tijdelijke schaarschte van munt om de gewone uitgaven te dekken: schatkistbiljetten, zilverbons enz.

Vlot'ter*, m. –s (1 *werkman bij 't houtvlotten*; 2 werkt. *drijver*): 1 *de –s onthalen op koffie met brood*; 2 z. Alarmvlotter.

Vlouw, v. –en (*een net*); z. Flouw, Vluie **III.**

Vlucht, v., in bet. 4 –en (1 *de daad van vluchten; het vlieden*; 2 *het vliegen*; 3 *afstand tusschen de toppen der uitgespreide vleugels v. e. vogel*; 4 *troep* [*samenvliegende*] *vogels*): 1 *het leger sloeg op de –, de dief nam de –*; *op de – gaan*; *op de – drijven*; 2 *een vogel in de – schieten*; *een – door een luchtschip over de oceaan*; fig. *ik zag het in de –*, in 't voorbijgaan; *een hooge – nemen,* [a]) opgang maken b.v. van handel, industrie, [b]) zich verheffen, verheven zijn in dicht of proza; 3 *een gier met e. – v. 2 m*; 4 *een – eenden, patrijzen*; zie Klucht; **–'berg,** m. –en (*vluchtheuvel in Zeeland*); **–eling,** m. en v. –en (*persoon, die op de vlucht gaat of is*); vr. ook **–e; –elingenkamp,** o. –en (*vluchtoord* 2).

Vluch'ten, vluchtte, h. en is gevlucht (*vlieden, op de vlucht gaan, ontvluchten*): *voor den vijand –*; *het gevaar –*; *– naar*; *– over de grenzen*; *– uit*; **–haven,** v. –s (*noodhaven bij stormweer*); **–heuvel,** m. –s (*terp of hil*; ook: *ronde hoogte* [*om zich in veiligheid te stellen*] *in straten of op pleinen met druk verkeer*); **–ig,** bn. en bw.; –er, –st (1 *snel vervlietend, tot gas vervormd*; 2 *snel voorbijgaand*; 3 *oppervlakkig; haastig, zonder zorg*): 1 *– zout, –e oliën*; 2 *een –e blik*; 3 *een – overzicht*; *een –e beschouwing*; *iets – lezen*; **–tigheid,** v.; **–igjes,** bw. (*terloops, haastelijk*): *iets – bekijken*; **–oord,** o. –en (1 *toevluchtsoord*; 2 *verblijfplaats van vluchtelingen*): 1 *Nederland, een – voor ballingen*; 2 *het – Uden.*

I. Vlug, m. –gen (Z.-N. *plug* **II**).

II. Vlug, bn. en bw.; –ger, –st (*snel, gauw*): *– ter been zijn, een –ge zwenking*; *de paarden liepen –*; *– wat!* fig. *– van begrip*; *een –ge kop*, vaardig in 't begrijpen; *– in het rekenen*; *– kunnen leeren*; *– zijn antwoord klaar hebben*; **–ge,** m. v. –n: *hij, zij behoort niet tot de –n* (of: *de vlugsten*) inz. van leerlingen; **–'heid,** v. (*snelheid, vaardigheid*): *– van begrip, beweging.*

Vlug'mare, v. –n (*vlugschriftje, traktaatje*).

Vlug'schrift, o. –schriften (eig. *geschrift, in de vlucht geschreven* inz. *over zaken v. voorbijgaande aard; brochure*); **–zout,** o. (scheik. *snel vervliegend zout, ammoniumcarbonaat*).

I. Vlui, Vluw, o. (Z.-N. *glui*).

II. Vlui(e), Vluw(e), v. –en (Z.-N. *donzige oppervlakte van een stof*): *tegen de –*, tegen de draad.

III. Vlui(e), Vluw(e), v. –en (Z.-N. *vlouw*).
Vluw'haarde, bn. (Z.-N. van haar: *glanzend en golvend*).
Vocaal', Fr. vocale, Lat. voca'lis, **1** v. –calen (*klinker*); **2** bn. (*de stem betreffende*): *vocale muziek,* zang; *een – concert.*
Vocabulai're (Fr.), **vocabula'rium** (Lat.), o. (Ned.) –s, –ariën; (Lat.) –laria (*alphabetische woordenlijst; woordenschat*).
Vocalist', m. –en (*zanger*); **–e,** v. –n.
Voca'tie, v. –ties, –tiën (Fr. [Lat. vocatio]: *beroeping tot een ambt; neiging, roeping, aanleg*): *– hebben tot.*
Vo'catief, m. –tieven (eig. *roeper: naamval v. d. aangesproken persoon*); Lat. Vo'cativus, m. –tivi.
Vocht, o. –en (1 *vloeibare stof;* 2 *vochtigheid*): 1 *de –en in het menschelijk lichaam; een wit –;* 2 *de muur, groen beschimmeld door –.*
Voch'ten, vochtte, h. gevocht (*natmaken, besprenkelen*): *strijkgoed –.*
Voch'tig, bn.; –er, –st (*nattig, niet droog*): *–e muren, een –e warmte; met –e oogen; haar oogen werden –;* **–heid,** v. (*het vochtig zijn*): *de – der lucht bij nevel.*
Vocht'maat, v. –maten (*maat tot het meten van vloeistoffen*); **–weger,** m. –s: *met de –, bepaalt men het alcoholgehalte v. dranken.*
Vod, o., **vod'de,** v. vodden (*lomp, lor, oude lap*): zegsw. *iem. achter de vodden zitten,* hem narijden; *iem. bij de vodden krijgen,* bij de lurven; fig. *dit dichtje is een –,* prul; Z.-N. *geen –den in de biecht,* wees openhartig! vodje, o. –s: *het verdrag, een vodje papier!*
Vod'denbak, m. –ken (*prullenbak*); **–goed,** o. (*prulgoed*); **–handel,** m.; **–kooper*,** m. –s (*iem., die in vodden doet*); **–koopster,** v. –s; **–kraam,** v. –kramen (*lorren- of prullenkraam*); **–krabber*,** m. –s (eig. *haakje, om vodden los te wroeten,* ook: *voddenraper*); **–man,** m. (*–kooper;* Z.-N. *beuzelaar*); **–mand,** v. –en; **–markt,** v. –en (*markt voor oude kleeren*); **–raper,** m. –s; **–raapster,** v. –s: *de – van Parijs.*
Vodderij', v. –en (*lompen;* fig. *prulwerk, beuzelarij*): *allerlei –en.*
Vod'dewerk, o. (*prulwerk*).
Vod'dig, bn. en bw.; –er, –st (*uit vodden bestaande; los geweven;* fig. *vuil; onbeduidend*): *een – doekje, versje, schilderijtje;* **–heid,** v.
Vod'ka, v.; zie Wodka.
Voe'den, voedde, h. gevoed (*voedsel geven; veel voedende bestanddeelen hebben*): *een kind –;* fig. *hoop, liefde, haat, wraak –,* koesteren; *dat brood voedt;* refl. *zich – met.*
Voe'dend, bn. (*voedende, krachtige bestanddeelen bevattende*): *het –e brood, –e sappen.*
Voe'der, voer, o. (*voedsel* [*voor 't vee*]); **–bak,** m. –ken (*bak voor beestenvoer;* Z.-N. *blikken kommetje voor bijenvoedsel*); **–bieten,** v. mv. (*zoete mangelwortelen voor veevoeder*).
Voe'deren, voe'ren, voe(de)rde, h. gevoe(de)rd (*te eten geven*): *de kippen, het vee –.*
Voe'dergewassen, o. mv. (*planten, die dienen als veevoeder*): *spurrie, klaver zijn –.*
Voe'ding, v. (*het voeden; voedsel*): *de – van mensch en dier; tot – van het lichaam,* onderhoud; *de – is uitstekend,* eten, drinken; *de – v. e. kanaal,* watertoevoer.
Voe'dingscommissie, v. –s, –siën (*een commissie van ambtenaren, officieren, belast met de voeding van volk of manschappen*); **–graan,** o. –granen (*graan voor voedsel geschikt*): *tarwe, rogge zijn –granen;* **–kanaal,** o. –kanalen (*zijkanaal, dat water aanvoert uit een beek of rivier naar het hoofdkanaal*); **–middel,** o. –en (*al wat dient tot voedsel*); **–plant,** v. –en (*plant, die mensch of dier tot voedsel dient*); **–proces,** o. –sen (*spijsvertering*); **–stoffen,** v. mv.; **–waarde,** v.: *saccharine heeft geen –.*
Voed'sel, o. (*spijs, onderhoud*): fig. *– voor de geest; geestelijk –; dat gaf – aan,* steun; **–schaarschte*,** v.; **–voorziening,** v.
Voed'ster, v. –s (*min; zoogster; moerhaas, -konijn*): fig. *de aarde is ons aller –,* onderhoudster; **–eren,** voedsterde, h. gevoedsterd (*opkweeken, grootbrengen, opvoeden*).
Voed'sterkind, o. –eren (*pleegkind*); ook: **–ling,** m. en v. –en: *een – der muzen,* dichter, vr. ook –e; **–vader,** m. –s (*pleegvader*).
Voed'zaam, bn.; –zamer, –st (*veel voedende bestanddeelen bevattend*): *boonen en erwten zijn –, vormen een –zame spijs;* **–heid,** v.
Voeg, v. –en (*naad, reet*): *de –en in die muur zijn ondiep,* groef, kalknaad; zegsw. *in zijn –en doen gaan,* maken, samenstellen; *de wereldoorlog heeft het leven uit zijn –en gerukt; uit zijn –en schokken,* vernietigen, doen ineenstorten; *dat geeft geen –.*
Voe'ge*, v. (*wijze, trant, manier*): *in dier –.*
Voe'gen, voegde, h. gevoegd (1 *onderling verbinden, in elkaar passen;* 2 *passen, betamen;* 3 *fijne kalkspijs tusschen de naden van een muur strijken; bijstrijken;* 4 *vereenigen met; insluiten;* 5 *gelegen komen*): 1 *aarden buizen in elkaar –, twee planken in of aan elkaar –;* 2 *zulk een toon voegt u niet;* 3 *een gevelmuur –;* 4 *hij wil dit weiland bij zijn akkers –; bij een brief zijn portret –; de daad bij het woord –;* 5 *het voegt mij van avond niet;* refl. *zich –,* [a]) z. schikken, z. regelen: *zich naar iem. of iets –;* [b]) Z.-N. zich goed gedragen; z. Gevoegen; *zich bij de meerderheid –,* zich aansluiten; **–er,** m. –s (*werkman, wiens bedrijf het is te voegen*); **–ijzer,** o. –s (*voegspijker*); **–kalk,** v. (*fijne kalkbrij, om de voegen te vullen*); **–spijker,** m. –s (*gereedschap van den voeger*); **–woord,** o. –en (*onbuigbaar woord, dat zinnen of gelijksoortige zindeelen verbindt* b.v. en, maar, of, dat); **–zaam,** bn.; –zamer, –st (*passend; betamelijk*); **–zaamheid,** v.
Voei'er, o. Z.-N.; zie Voe(de)r.
Voel'baar, bn. (*tastbaar;* fig. *klaar, duidelijk; merkbaar*): *het – donker;* **–heid,** v.
Voel'draad, m. –draden (dierk. *dunne en beweeglijke draad, waarin gevoelzenuwen loopen bij lagere dieren*).
Voe'len 1 voelde, h. gevoeld (1 *met de tastzin indrukken ontvangen, iets gewaarworden; gevoelen, gewaarworden;* 2 *betasten om te onderzoeken;* 3 in het alg. *merken, bemerken, beseffen*): 1 *geen kou voelen; pijn –; grond –,* eig. met de peilstok de grond of bodem van een water gewaarworden of raken, ir. voldoende gegeten hebben; *ik kon mijn beenen niet meer –,* uitgeput van vermoeienis, zoodat ze gevoelloos zijn; *ik voel mijn handen,* heb er pijn aan; *de schoonheid van een gedicht –,* in zich gewaarworden; *voor een of andere zaak iets, weinig, veel –,* sympathie gewaarworden; *voel je iets voor een kop thee?* spreekw. *Wie niet hooren wil, moet –,* door straf, tegenslag enz. verstandig worden; 2 *voel deze stoffen eens,*

hoe zacht ze zijn, met de vingers betasten; ook: *het voelt zacht*, het is zacht te voelen; *voel eens in uw zak*, tast; z. Pols I 2, Tand; 3 *ik voelde al gauw, waar hij heen wilde*; *hij schijnt die beleediging niet te* –; *we zullen het hem laten* –; refl. *zich* –, een gevoel bij zich ontdekken: *zij voelde zich niet wel*; *zich ergens thuis* –; *hij begint zich te* –, een hooge dunk van zich zelf krijgen; *hij begint geld te* –, merkt, dat hij welgesteld wordt; **2** zn. o.: *door het – van grond merkten we, dat* . . . .; verg. ook Gevoelen.

Voe'ler*, m. –s (*iem., die voelt*; inz. *voeldraad*).

Voel'hoorn, –horen, m. –s (*voelspriet*): *de –hoorns of –horens van de slak.*

Voe'ling, v. (*het bevoelen, betasten; aanraking, gemeenschap, aansluiting*): mil. – *hebben, krijgen met den vijand*, met zijn voorposten in aanraking zijn, komen; – *hebben, houden met*, met elkaar overleggen (minder sterk).

Voel'spriet, m. –en (*voeldraad*): *de –en van de groene sprinkhaan.*

I. Voer, o. voeren (*wagenvracht*): *e.* – *hooi.*

II. Voer, o. (*voedsel*); zie Voeder.

Voera'ge, v. (*beestenvoeder*). (g = zj).

I. Voe'ren, –de, h. gevoerd (*voederen*, inz. v. vee): *de kippen* –, *het vee* –; –**I** etym. = – **II.**

II. Voe'ren, voerde, h. gevoerd (1 *leiden*; 2 *vervoeren*): 1 *zij voerden hem naar het fort*; *dat zou mij te ver* –; *wat voert u naar M., hierheen?* 2 *waren naar de stad* –; nog: *het bewind* –, besturen; *oorlog* –, in strijd zijn; *een proces* –, procedeeren; *het woord* –, d. i. in 't openbaar spreken; *het bevel* –, commandant zijn; zegsw. zie Schild, Staat 6.

III. Voe'ren, voerde, h. gevoerd (*van binnen bekleeden*): *een japon* –, *een winterjas* –.

Voe'ring, v. –en (*het voeren*; inz. *binnenbekleedsel van kleeren, stof daartoe gebruikt*): *de – v. mijn jas is stuk*; verkl. –**rinkje**, o. –s.

Voer'katoen, o., –**laken**, o. (*katoen, fijn laken, om te voeren*); –**leder**, o. (*dun wit leder, om schoenwerk te voeren*); –**linnen**, o.

Voer'loon*, o. –en.

Voer'man, m. –lieden, –lui (*iem., die met paard en kar goederen of vrachten vervoert*; bij uitbr. *vrachtrijder*; sterrenk. *een sterrenbeeld*): spreekw. *Een oude – hoort nog gaarne het klappen van de zweep*, uit ambt of bedrijf, men hoort er nog gaarne over spreken.

Voer'taal, v. (*taal, waarin onderwijs gegeven wordt*): *Fransch was de – in België.*

Voer'tuig, o. –en (*wagen, kar, rijtuig enz.*).

Voer'wiel, o. –en (*drijfwiel aan machines*).

Voet*, m., in bet. 1, 2, 3, 4 –en (1 *het onderste deel van het been bij menschen*; ook: *het afdruksel v. e. voet, het deel eener kous, dat de voet bedekt*; 2 *oude maat*; 3 *evenmatig deel van een vers*; 4 *onderste gedeelte van iets, steunvlak*; 5 *manier, wijze*): 1 *plat(te)* –*en*; – *voor* –; *onder de* –(*en*) *halen*, [a] afbreken, [b] te voorschijn halen; *onder de* – *geraken*, [a] vallen en getrapt worden, [b] bezwijken, [c] ziek worden; *dat gaat zoover als 't* –*en heeft*, als de omstandigheden het toelaten; *op staande* –, onmiddellijk, terstond; *een portret ten* –*en uit*, in zijn volkomen gestalte; *iemand de* – *lichten*, [a] hem doen vallen, hem beentje lichten, [b] hem onderkruipen, op behendige wijze er uitwippen; *bij iemand een witte* – (of: *een wit voetje*) *hebben* (Z.-N. *wit zijn bij iem.*), in de gunst staan; *zijn geluk met* –*en treden*, als nietswaardig vertrappen, roekeloos, ondoordacht zijn; *zich uit de* –*en maken*, er van doorgaan, zich in veiligheid stellen; *op vrije* –*en stellen*, uit gevangenschap ontslaan; *iem. op vrije* –*en laten*, niet in hechtenis nemen; *iem. iets voor de* –*en werpen*, iem. van iets beschuldigen, hem bitter iets verwijten; *iem. de* – *dwars zetten*, hem in het voortgaan belemmeren, hem tegenwerken; *ergens vaste* – *krijgen*, ergens veel invloed verwerven; – *geven aan iets of iem.*, gelegenheid geven om vastigheid te krijgen, ruimte geven, begunstigen, steunen; *dat heeft veel* –*en in* (Z.-N. *op*) *de aarde*, dat levert moeite en zwarigheid op; *er staan vuile* –*en in de pas geschrobde gang*; *een nieuwe* – *breien*; zie ook Graf, Spoelen, Stijgbeugel, Stuk; 2 *de Amsterdamsche* –, ruim 0.284 m; *een Rijnlandsche* –, 0.314 m; *de Parijsche* –, 0.3248 m; *de Engelsche* –, 0.304 m, thans 1000 voet = 300 m; 3 *tweedeelige voeten*, z. Jam'be, Trochae'us; *driedeelige voeten*, z. Anapest', Dac'tylus en Amphi'brachys; 4 *de* – *v. e. lamp, de* – *v. e. berg*; *aan de* – *der bladzijde*; 5 zegsw. *op groote* – *leven*, op weelderige of royale wijze; *op goede* – *met iem. staan*; *de zaken op dezelfde* – *voortzetten*; *op* – *van oorlog, op* – *van vrede*; *op* – *van gelijkheid* (of: *op gelijke* –); *op gespannen* –, in minder goede verhouding; *op de oude* –.

Voet'angel, m. –s (*voetklem met drie of meer scherpe punten*): *hier liggen* –*s en klemmen*, waarschuwing, om die plaats te mijden, fig. hier zijn verborgen gevaren, moeilijkheden; –**bad**, o. –baden (*het baden der voeten*; ook: *het badkuipje*); –**bal**, m. –len (vertaling uit het Eng. football: *groote leeren bal, om met de voet weg te schoppen*; ook: *voetbalspel*); –**ballen**, –balde, h. gevoetbald (*het voetbalspel spelen*); –**baller**, m. –s; –**balspel**, o.; –**balspeler**, m. –s; –**balveld**, o. –en (*terrein voor het voetballen*); –**boei**, v. –en (*ketting of kluister voor de voeten van een misdadiger*); –**boog**, m. –bogen (*groote kruisboog*); –**breed**, o. (*de breedte v. e. voet*): *geen* – *wijken*, niets; –**brug**, v. –bruggen (*brug, alleen bestemd voor voetgangers*).

Voeteeren* (*te voet gaan, [voet voor voet] loopen*): *Jaromir volhardt in 't* –, vero.

Voe'tenbank, v. –en (*bankje voor de voeten*); –**bankje**, o. –s; –**eind**, –**einde**, o.: *het* – *van een ledikant*, plaats, waar de voeten liggen; –**kussen**, o. –s (*kussen voor de voeten*); –**enveger**, m. –s (*vloermat*).

Voe'tenzak, m. –ken (*met bont, vacht gevoerde zak ter verwarming der voeten*).

Voet'euvel, o. (*jicht in de voetwortels*); vero. *Voetevel*; zie Podagra; –**ganger**, m. –s (*wandelaar*; *iem., die te voet e. weg aflegt*); –**gangster**, v. –s; –**je**, o. –s (*kleine voet*): –*s, witte schoetjes*; – *voor voetje*, langzaam; –**klavier**, o. –klavieren; zie Pedaal en Handklavier; –**kleedje**, o. –s; –**knecht**, m. –knechten (*soldaat te voet*); –**kus**, m. (*kus op de voet als bewijs van nederige eerbied*; inz. *kus op het kruis van het door den paus gedragen schoeisel*; O.-I. *kus op de knie van een pas geïnstalleerden regent op Java en wel door de inlandsche hoofden*): *tot de* – *toegelaten worden*; verg. Handkus; –**licht**, o. –lichten (toon. *lampen vóór op het tooneel, die de voeten beschijnen*): zegsw. *een stuk voor het* – *brengen*, het opvoeren; *voor*

't – komen, optreden, zich laten hooren; **–maat,** v. –maten; zie Rhythme; **–mat,** v. –ten; **–pad,** o. –paden (*smal pad*); **–pomp,** v. –en (*luchtpomp met voetbeugel*).

Voet'punt, o. –en (*onderste punt*; cosmogr. *nadir*, tegenover zenith): *het – eener loodlijn*; **–reis,** v. –zen (*reis te voet*); **–reiziger,** m. –s; **–schabel,** v. –bellen (*–bankje*); **–schrapper,** m. –s (*–krabber op een stoep*); **–spoor,** o. –sporen (eig. *afdruk van de voet in de weeke aarde, de sneeuw enz.*): *het – of de voetsporen van een dief volgen*; *de –sporen van een haas, hert enz.*; fig. *op het – der vaderen*, voorbeeld, voorgang; *iems. – volgen*; **–stap,** m. –stappen (1 *stap, trede*; 2 *voetspoor*): 1 *wij hoorden –stappen in de gang*; 2 *iems. voetstappen drukken*, zijn (goed) voorbeeld volgen: *jongen, druk* (of: *treed in*) *de –stappen uws vaders*; **–stoof,** v. –stoven; z. Stoof 1; **–stoots,** bw. (*zooals de goederen voor de voet(e) liggen bij een verkoop*): bij uitbr. *iets – verkoopen*, onmiddellijk, zooals men het vindt; **–stuk,** o. –stukken (*onderstel van zuilen enz.*).

Voet'val, m. –len (*knieling*): zegsw. *een – doen*, op de knieën smeeken; **–veeg,** m. –vegen (*vloermat*): fig. *iems. – zijn*, eig. hem dienen tot vloermat, alles van hem moeten verdragen; **–volk,** o. (*soldaten te voet*); zie Infanterie; **–vrij,** bn. (*de voeten vrij latende*): *een –e damesrok*; **–wasching*,** v. –en (*het wasschen der voeten als zinnebeeld van zelfverloochenende nederigheid*, inz. *op Witte Donderdag, in enkele kloosters door den prior aan de mann. kloosterlingen verricht, door den paus aan dertien armen en vroeger door den keizer van Oostenrijk aan dertien grijsaards*); zie Johann. 13 : 5–9; **–wisch*,** v. –wisschen (*voetveeg, dweil*; fig. *de persoon, die zich van anderen allerlei onaangename bejegeningen moet laten welgevallen*); **–wortel,** m. –s; **–wortelbeentje,** o. –s (*een der zeven beentjes in de voet*); **–zak;** z. Voetenzak; **–zand,** o. (*stof van de weg*): *dat is in 't – geraakt*, heeft het onderspit gedolven; **–zoeker,** m. –s (*stukje vuurwerk, klapper*); **–zool,** v. –zolen (*ondervlak v. d. voet*).

Vo'gel, m. –en, –s (in het alg. in het meerv. *naam van warmbloedige gewervelde dieren met veeren bekleed, die vleugels hebben en zich door eieren voortplanten*; Lat. aves): er zijn: roof-, zang-, klim-, zwemvogels enz.; spreekw. *Men kent de – aan zijn veeren*, fig. men kent iem. aan zijn doen en laten; *Beter één – in de hand, dan tien in de lucht*, het zekere is altijd boven het onzekere te verkiezen; *Ieder –tje zingt, zooals het gebekt is*, ieder mensch spreekt naar zijn aard of de trap zijner ontwikkeling; *alle –s vliegen*, bekend spel; *vogeltjes, die zoo vroeg zingen, krijgt de poes*; fig. *een slimme –*, leeperd; z. Ongeluks– en Spot–.

Vo'gelaar, m. –s (*vogelvanger*): *de – lokt met zoet gefluit*; gesch. *Hendrik de –, keizer van Duitschland*, 919–'36; mv. ook –laren.

Vo'gelbekdier, o. –dieren (*eierleggend zoogdier in Australië*; Lat. ornithorynchus paradoxus): het – kan op het land en in 't water leven en voedt zich met wormen, insecten en weekdieren; **–berg,** m. –en (*bergkloof of rotswand aan zee, dienend als broedplaats van zeevogels*): *de – op de Far-oër*; **–en,** vogelde, h. gevogeld (*vogels vangen*); **–ijn,** o. ([*lief*] *vogeltje*): *klein –, op groene tak*; **–kers,** v. –en (*wilde kriek of wilde kleine pruim*, ook, *wilde sering, Turksche krenten, familie der roosachtigen*; Lat. prunus padus); **–knip,** v. –pen (*knip, om vogels te vangen*); **–kooi,** v. –en.

Vo'gellijm, v. (*woekerplant, marentak, mistletoe*; Lat. viscum album): *de – tiert op appel- en pereboom, ook op eiken, populieren, olmen en linden*; **–markt,** v. –en (*markt, waar vogels verkocht worden*); **–mier,** v.; zie Mier, Muur; **–nest,** o. –en (*nest van een vogel*): *–jes uithalen*; (*eetbare*) *–jes*, O.-I. klipzwaluwnestjes; z. Salangaan; **–nestklippen,** mv. (*nestelplaats der salanganen*); **–perspectief,** o. (teekenk. *zooals een vogel, op de wieken hangende, een stad ziet*): *hier hebt ge Parijs in –, of in – geteekend*, ook, Vogelvlucht; **–photographie,** –fotografie, v. –ën (*het fotografeeren van levende vogels, van hun nesten, jongen enz.*); **–pik,** m. (Z.-N. *spel, waarbij met pijltjes naar een doel wordt geworpen*); **–rek,** o. –ken (*rek om de lantaarn v. e. vuurtoren, waarop de vogels, die op het licht aanvliegen, kunnen uitrusten*); **–roer,** o. –en (*geweer met lange loop, om vogels te schieten*); **–schieten,** o. (*het schieten op de vogels of gaai, volksvermaak*; *naam van een gedicht van Staring*); **–schrik,** m. –schrikken (*vogelverschrikker*); **–slag 1** o. –slagen (*–til, –hok*), verg. Duivenslag; **2** m. –slagen (*slag van nachtegaal, vink enz.*); **–spin,** v. –nen (*groote, behaarde Z.-Amerik. spin*; Lat. avicularia avicularia): de – jaagt loopende op insecten, hagedissen en zuigt zelfs vogeltjes uit.

Vo'gelstand, m. (*de rijkdom aan vogels*): *de – mindert*; **–trek,** m. (*het vertrekken der vogels naar andere streken*); **–vangst,** v., verg. Vogelaar; **–verschrikker*,** m. –s (zie Molik; fig. *man of vrouw, die er zeer leelijk of haveloos uitziet*): *er uitzien als een –*; **–vlucht,** v.; zie Vogelperspectief; **–vriend,** m. –en (*liefhebber en beschermer van vogels*); **–vrij** (*buiten bescherming der wet*): *iem. – verklaren*, buiten de wet stellen; *Philips II verklaarde Oranje –*, iedereen mocht Oranje dooden, gelijk men vrijheid heeft een vogel neer te schieten; **–vrijverklaring,** v. –en (*het vogelvrij-verklaren*); **–wet,** v. (*wet v. 1912, ter bescherming van nuttige vogels*); **–zaad,** o. (*vogeltjeszaad, kanariezaad*); **–zang,** m.

Vo'gue, v. (Fr. *gebruik*): *en – zijn*, opgang maken, in zwang, in trek zijn; *– la galère*, het mag gaan, zoo het wil.

Voi'le, voilet'te, v. –s (Fr. *sluier*).

Voi'ture, v. –n (Fr. Z.-N. *rijtuig*), spreekt.

I. Vol*, bn.; –ler, –st (1 het tegengestelde van *leeg*: *geheel gevuld*; 2 *geheel*; *waaraan niets ontbreekt*): 1 *een – vat, een –le zak*; *een mand – kersen*; *een – uur*; *vier –le uren*, lange; *het hoofd – (van) kommer, de oogen – (van) tranen*; *een – gezicht*, gevuld, rond; *met –le zeilen*; *hij is er – van*, houdt er zich in zijn gedachten voortdurend mee bezig; ook: *de stad is er – van*; z. Buik; 2 *in –le wapenrusting*; *de –le waarheid zeggen*; *een –le neef*, zoon v. e. broer of zuster; nog: zegsw. *iem. niet voor – aanzien*, hem niet de vereischte bekwaamheid of geschiktheid toekennen; *in –le ernst*, zonder eenige gekheid; *de stoel lag – papieren*, geheel

overdekt; *met het volste recht; ten –le tevreden*, volkomen: *–le melk*, niet [a]) ontroomd, [b]) gewasschen; *–le tien jaren*, voltrokken; vol (= ten einde toe) vormt onscheidbare ww. z. Volhar'den, vol (= vullend, gevuld) scheidbare, z. Vol'gooien.

II. Vol; zie Vol plané.

Vol'aarde, v. (*vettige, smeltbare klei, door den volder gebruikt*); ook, Vollersaarde.

Volant', m. –s (Fr. *vederbal, om te raketten of te paletten; strook op een japon; stuur*).

Volapuk', o. (*kunst-wereldtaal*, uitgedacht door Ds. Schleijer); z. Esperanto. (u = uu).

Vol-au-vent', m. (Fr. *visch-, vleeschpastei in bladerdeeg*).

Vol'bloed, bn. (1 *van onvermengd ras*; 2 fig. *met hart en ziel gezind*): 1 *een – Engelsch paard, een – neger*; 2 *een – radicaal*.

Volbloe'dig, bn.; –er, –st (*veel bloed hebbende*; fig. *heetbloedig*): *uw neef is erg –*, rijk aan bloed; **–heid,** v.

Vol'boer, m. –en (*boer, hebbende meer dan één paard*); verg. Keuteren Keuterijtje.

Vol'bouwen, bouwde –, h. volgebouwd (*geheel bedekken, vullen met woningen*).

Vol'brassen, braste –, h. volgebrast (*de zeilen zoo plaatsen, dat de wind er met volle kracht in kan blazen*): *de zeilen –*.

Volbren'gen, onr. w.w., –bracht, h. volbracht (*voleindigen, ten einde brengen*): *het is volbracht'*, een (verheven) taak is afgewerkt.

Voldaan', bn. (1 *tevreden*; 2 *betaald*): 1 *– zijn over iets of iemand*; 2 *de rekening is –*; *voor – teekenen*, d. i. quiteeren.

Vol'der, m. volders (*voller*); z. Vollen.

Voldin'gen, –dong, h. voldongen, alleen als deelw., z. vlg. woord en Voldongen.

Voldin'gend, bn. en bw.; –er, –st (*beslissend*): *een – bewijs*, afdoend; *– bewezen*.

1 Vol'doen, onr. w.w., deed –, h. volgedaan (*vullen*): *ik heb uw glas –gedaan*; **2 voldoen',** onr. w.w., –deed', h. voldaan' (*vervullen; tevredenstellen; betalen*): *aan de verwachting –*, beantwoorden; *aan een belofte –*, ze houden; *aan alle aanvragen, iems. wensch –*; *zijn rekeningen –*; *bij een examen niet –*, afgewezen worden; *aan de eischen –*.

Voldoend', bn. en bw.; –er, –st (*toereikend, bevredigend*): *een – examen afleggen*, toereikend, genoegzaam; *dat is –e*; *–e bewijzen hebben*; *– antwoorden*; **–e,** o. –s: *twee –s*.

Voldoe'ning, v. (*het voldoen; betaling; tevredenheid*): *tot mijn –*; *– over iets hebben: iem. – geven*, genoegdoening; *– der schulden*.

Voldon'gen, bn. (*beslist, afgeloopen*): *een – nederlaag, een – feit*; zie Voldingen.

Vo'le, v. –s ([*in het omber- of quadrillespel*] *het halen van al de slagen*): *– maken*.

Volein'den, –eindde, h. –eind (*geheel voltooien*): *e. werk –*; ook: **–ein'digen,** –eindigde, h. voleindigd; **–ein'ding,** v. (*het voorgoed einden*): *de – der eeuwen, de – der wereld*, de jongste dag.

Vo'lendammer, 1 zn. m. –s; **2** bn.: *een – visscher*.

Volen'te De'o, Lat., zie **V.D.**

Volgaar'ne, bw. (*zeer gaarne*): *iets– toestaan*.

Volg'briefje, o. –s (*geschrift, waarbij iem. gemachtigd wordt in bewaring genomen goederen aan iem. anders af te geven*).

Volgees'tig, bn., bw. (*schrander, scherpzinnig*).

Vol'gefourneerd, bn. (*volgestort*). (ou = oe).

Vol'geling, m. en v. –en (*aanhanger, leerling*); voor het vr. ook **–e.**

Vol'gen, volgde, h. en is gevolgd (1 *achternagaan*; 2 v. e. weg, rivier, lijn: *houden, daarlangs gaan*; 3 *volle aandacht schenken*; 4 *komen na*; 5 *voortvloeien uit*; 6 *gehoor geven aan*; 7 *nabootsen*): 1 *de politie is den dief gevolgd*; 2 *de tramlijn –*; *de kust –*, er langs zeilen; 3 *we volgden zijn redeneering met aandacht*; *ik kon hem, een redeneering, niet –*, [a]) geen aandacht schenken b.v. wegens rumoer enz., [b]) niet begrijpen; *je hebt niet gevolgd*, niet opgelet en dus niet begrepen; 4 *de nacht volgt op de dag*; *de voorwaarden zijn als volgt*, als ik nu ga zeggen; *wie volgt*, is aan de beurt? *brief volgt*; *hij kon in de tweede klas reeds niet meer –*, het onderwijs werd hem te zwaar, zie ook bet. 3; 5 *hieruit volgt*; *wat volgt daaruit?* 6 *iems. raad, bevel –*; *zijn eigen hoofd –*, niet naar anderen willen luisteren; 7 *Staring heeft hier de trant v. Cats gevolgd*.

Vol'gend 1 bn. (*naderhand komend*): *de –e bladzijde*; *de –e dag*; *– op*; **2** zn. **–e,** o.: *ik geef u het –e in overweging*.

Vol'genderwijze, –wijs, bw.: *hij ging – te werk*, op de hier nader te vermelden wijze; ook: –wij'ze, –wijs'.

Vol'gens, vz. (*overeenkomstig*): *dit is niet – afspraak*; *het gaat – uw verlangen*, naar.

Vol'ger, m. –s.

Vol'gieten, goot –, h. volgegoten (*met e. vloeistof of met gesmolten metaal vullen*): *een kan – met melk, een gat – met gesmolten lood*.

Volg'koets, v. –en (*koets, die d. lijkwagen volgt bij e. begrafenis*): *er waren tien –en*.

Volg'nummer, o. –s (*cijfer, dat onmiddellijk op het vorige volgt*): *de afleveringen, de vellen van een boek op het – leggen*.

Volg'orde, v. ([*regelmatige*] *opeenvolging*): *in goede –*, in geregelde opeenvolging.

Volg'reeks, v. –en (*rij van op elkaar volgende dingen*): *een – van periodieken*.

Volg'rijtuig, o. –en; z. Volgkoets.

Volgroeid', bn. (*volwassen, rijp*).

Volg'wagen, m. –s (*volgrijtuig; aanhangwagen* bij electrische tram).

Volg'zaam, bn.; –zamer, –st (*gehoorzaam*): *een – kind, karakter*, gedwee; **–heid,** v.

Volhan'dig, bn. (*veel te verrichten, de handen vol hebbend, druk*): *hij heeft het daar –*.

Volhar'den, –hardde, h. volhard (*tot het einde harden of volhouden, uithouden*): *in het goede –*, standvastig blijven; ook: *– in de boosheid*; *nu moet gij –*; *– bij zijn besluit*; **–har'dend,** bn. en bw. (*trouw volhoudend*); **–har'ding,** v.: *bedaarde, taaie –*.

Volhar'dingsvermogen, o. (*kracht, om te volharden*; ook nat. *inertie*, z. ald.).

Vol'heid, v. (*het volle; volkomenheid*): *in de – zijner macht*; *de – der genade Gods*; Bijb. *de – der tijden*, de jongste dag.

Vol'houden, hield –, h. volgehouden (*ten einde toe uithouden*): *de strijd –*, er in volharden, niet opgeven; *een bewering –*, handhaven; *een karakter – in een roman*, zich gelijk laten blijven; *houd – tot het eind*, volhard; *dat kan daar geen mensch lang –*; *hij houdt vol, dat jij het was*, blijft beweren; *– is de boodschap; – maar, –!*

Volië're, v. –s (Fr. *groote, ruime vogelkooi, vogelhuis, vogelkamer*).

Volij'verig, bn. (*zeer ijverig*): *een – lid*

van een bestuur; de –e thesaurier zelve.

Volk*, o. –en of –eren, inz. in bet. 1 (1 *natie, bewoners v. een zelfde land; menschengroep, die dezelfde taal, zeden, gewoonten hebben, [van dezelfde afstamming zijn]*; bij verg. van bijen; 2 *klanten, koopers*; 3 *lagere standen* inz. *arbeidende klasse*; 4 *menschen- [menigte]*; 5 *arbeiders*): 1 *het Fransche –; het – Gods*, (Bijbel) de Israëlieten; *een zoon van het oude –*, een Israëliet; *de imker wintert zijn volk in*; 2 *er is –*; 3 *het vertrapte –; alles vóór, niets door het –; een vrouw uit het –; onder het –*; 4 *wat was er een – op de been*; 5 *die fabrikant heeft veel – in 't werk*; nog: *dat is lastig –*, het zijn lastige lui; *het jonge volkje*, kinderen; z. Krijgs- enz.

Vol'kenkunde, v. (*kennis van de aard, de levenswijze enz. der volken*).

Vol'kenrecht, o.: *het – regelt de betrekkingen en rechten der staten onderling*; **–rech'telijk**, bn., bw. (*betrekking hebbende op, overeenkomstig het volkenrecht*).

Vol'k(er)enbond, m. (*bond van alle beschaafde volken der wereld tot handhaving van orde en vrede*); *de – van Genève is eig.* een bond van *regeeringen* en niet van *volken*.

Vol'kerenslag, m. (gesch. *slag bij Leipzig, 16, 17 en 18 Oct. 1813, waarin Napoleon door de verbonden mogendheden werd verslagen*).

Volko'men, bn. en bw. (*geheel, zonder eenig gebrek of voorbehoud*): spraakk. *een – klinker*; zie Scherplang; *– vrijheid*; *een – vergiffenis schenken*; *dat is – waar, ik geloof u –*, geheel en al; *ik ben het – met u eens*, ten volle; **–heid**, v.

Volk'planter, m. –s (*kolonist*); **–planting**, v. –en (*kolonie*); **–plantinkje**, o. –s; **–rijk**, bn.; **–er**, –st (*dichtbevolkt*): *een –e buurt*; **–rijkheid**, v.

Volks'aard, m. (*nationaal karakter*); **–almanak**, m. –ken (*jaarboekje der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen [met een voor het volk geschikte inhoud]*); **–badhuis**, o. –huizen (*badhuis met goedkoope baden*); ook: Volksbad, o. –baden; **–belang**, o. –en (*zaak, die een heel volk voordeel geeft*); **–bestaan**, o. (*onafhankelijkheid van een volk*); **–beweging**, v. –en (*beroerten, onlusten*); **–bewustzijn**, o.: *in het – voortleven*; **–bibliotheek**, v. –theken (*boekerij, uit welke men voor een paar centen of gratis een boek kan leenen*).

Volks'bloem, v. –en (*nationale bloem, bloem bij eenig volk bijzonder geliefd*): de chrysant is de – der Japanners; **–boek**, o. –en (*boek, dat door het volk bij voorkeur gelezen wordt*); **–bond**, m. (*bond van [R.-K.] werklieden op godsdienstig of maatschappelijk gebied*); **–concert**, o. –en (*concert, tegen lage prijs of gratis toegankelijk*); **–dans**, m. –en (*dans, bij het volk in zwang*); **–deun**, m. –en (*straatdeun*).

Volks'dichter, m. –s (*dichter van bij het volk populaire gedichten, liederen*); **–dracht**, v. –en (*kleederdracht eigen aan een volk*); **–drank**, m. –en (*drank, bij het volk geliefd*, b.v. *bier*); **–editie**, v. –s (*goedkoope uitgave van een boekwerk*); **–epos**, o. –epen (*uit het volk voortgekomen heldendicht*): het – beeldt een groot feit uit de geschiedenis v. e. volk uit, b.v. het Nibelungenlied, de Ilias; **–etymologie**, v. –logieën (*vervorming van vreemde of verouderde woorden, dikwijls te verklaren uit de zucht om onverstaanbare woorden min of meer verstaanbaar te maken*), b.v. *rederijker* (rhetoriker), *hangmat* (hamaca), *gaanderij* (galerij), *zondvloed* (sindvloed = groote vloed); (g = g); **–feest**, o. –en (*feest, waaraan het volk in al zijn geledingen kan deelnemen*); **–gaarkeuken**, v. –s (*plaats, waar de minder gegoede goedkoop bereide spijzen krijgen kan*).

Volks'gebruik, o. –en (*gebruik, bij een volk algemeen in zwang*); **–geest**, m. (*de geest, die een volk bezielt*); **–geloof**, o. (*geloof, onder het volk algemeen gangbaar*); **–gewoonte**, v. –n; **–gezondheid**, v.: *inspecteur der –*; Z.-N. *het Beheer van –*; **–gunst**, v. (*de gunst van het [gewone] volk*): *de – trachten te winnen*; **–haat**, m. (*haat van het volk*); **–hoop***, m. –en; **–huisvesting**, v. –en (*het verschaffen van gezonde woningen aan het volk*); **–hygiëne**, v. (*gezondheidsleer in toepassing op alle standen, vooral op de mindere*); **–karakter**, o. (*algemeen karakter, waardoor een volk zich onderscheidt van een ander*); **–klasse**, v. –n (*lagere standen, klassen*); **–koffiehuis**, o. –huizen (*koffiehuis voor de arbeidende klasse*).

Volks'kunde, v. (*folklore*); **–leger**, o. –s (*leger, bestaande uit de geheele strijdbare mannelijke bevolking van een land*): *een – door algemeene dienstplicht*; verg. Conscriptie; **–leider**, m. –s; **–leven**, o. (*leven en beweging, nering, handel en bedrijf van de volksklasse*); **–lied**, o. –eren (*lied van het volk, lied levend in de mond van het volk; nationaal lied*); **–logies**, o. (scheepst. *in een visschersschuit of een koopvaarder een klein vertrekje vooronder of voor de mast, verblijf der matrozen*); **–man**, m. –mannen (*populair man*); **–melodie**, v. –ën (*melodie of zangwijze bij het volk in trek, of uit de volksziel ontsproten*); **–menigte**, v. (*–massa*); **–menner**, m. –s (*volksleider*, maar ongunstig); **–mond**, m.: *zooals het in de – heet, luidt*, zooals het volk het zegt; **–naam**, m. –namen: *met de –*; **–oploop***, m. –en (*standje op straat*); **–oproer**, o. –en; **–opruier**, m. –s; **–opstand**, m. –en; **–overlevering**, v. –en; **–park**, o. –en (*park ten behoeve van lagere volksklassen*); **–partij**, v. (*tegengestelde v. d. aristocratie*); **–redenaar**, m. –s; **–regeering***, v. –en (*de republiek*); **–roman**, m. –s (*roman, voor het [gewone] volk geschreven*); **–sanatorium**, o. (Ned.) –s, –to'riën, (Lat.) –toria (*sanatorium voor mindergegoeden*); **–school**, v. –scholen (*school voor de kinderen uit het volk*).

Volks'souvereiniteit, v. (*oppergezag des volks*, b.v. *in een republiek*); **–spel**, o. inz. i. h. mv. –spelen (*spel, bij het volk geliefd*); **–spraak**, v. (*de wijze van uitdrukking bij het volk*); **–sprookje**, o. –s (*sprookje, levend onder het volk*, b.v. *Blauwbaard*); **–stam**, m. –men (*afstammelingen van een zelfden stamvader*); **–stem**, v. (*de door het volk geuite overtuiging*); **–taal**, v. (*taal zooals het [lagere] volk ze spreekt*): *in de –*; **–telling**, v. –en (*telling van het geheele volk in een rijk*): *een – houden*; **–tribuun**, m. –tribunen; z. Tribuun; **–tuintje**, o. –s; **–uitgave**, v. –n: *een – van Vondel*, volkseditie; **–universiteit**, v. –en (*gepopulariseerde universiteit, particuliere inrichting tot aankweeking en verbreiding van wetenschap en practische*

kennis): **–vergadering,** v. –en; **–verhuizing,** v. –en (*verhuizing van een volk of volken*; inz. geschied. 300–500: *de tochten en het trekken der Germaansche stammen, hetgeen de vernietiging van het West-Romeinsche rijk tengevolge had*); **–vermaak,** o. –maken; **–vertegenwoordiger,** m. –s (*iem., die het volk in regeeringscollegiën vertegenwoordigt*; inz. *lid der Tweede Kamer*); z. Kamer; **–vertegenwoordiging,** v. –en; **–vijand,** m. –en; **–wapening,** v. –en (*algemeene wapening*); **–vlijt,** v. (*nijverheid der natie*): *het vroegere paleis voor – te A'dam*; **–vriend,** m. –en (*iem., die opkomt voor de belangen v. h. volk*); **–wil,** m. (*de duidelijk uitgedrukte wil van het heele volk*); **–woede,** v.; **–ziekte,** v. –n (*epidemie*, z. ald.; ook: *ziekte* inz. *onder het „geringere volk" voorkomend* b.v. *vlektyphus*).

Vol'kuip, v. –en (*houten kuip of trog, waarin het laken gewalkt en geweekt wordt*).

Vol'le ha'ring (*volwassen haring*, d. i. *van kuit of hom voorzien*), **1** (voorwerpsn.), m. volle haringen; **2** (stofn.), v.

Volle'dig, bn. en bw.; –er, –st (*voltallig, compleet, volkomen*): *e. – eetservies, e. –e bekentenis*; *–e voldoening eischen*; **–heid,** v.; **–heidshalve.**

Volleerd', bn. (*alles geleerd hebbende, wat te leeren valt*): *vroeger waren kinderen op hun twaalfde jaar –*; zie Uitgeleerd; *een – tooneelspeler*; ook: *een – bedrieger, een – huichelaar*, d. i. sluw, doortrapt.

Vol'lemaan, v. –manen (*phase der maan, waarbij men de geheele verlichte helft er van ziet*): *morgen is het –*; zie Halvemaan; ook, Vollemaan'; **Vollemaans'gezicht,** o. –en (*rond, vleezig en rood aangezicht*).

Vol'len, volde, h. gevold (*het laken in de volkuip treden*); zie Walken; **–ler,** m. –s (*volder, lakenbereider*); **–lerij',** v., in de 2de bet. –en (*het vollen; werkplaats, bedrijf van den voller*); **–ling,** v. –en.

Vol'lersaarde, v.; zie Volaarde; **–kaarde,** v. –n; zie Kaarde; **–kuip,** v. –en (*volkuip*); **–molen,** m. –s (*werkplaats v. d. volder*).

Vol'loopen*, liep vol, i. volgeloopen (*volstroomen, vol worden*): *de regenton is volgeloopen; de zaal liep vol*, met menschen.

Volmaakt', bn. en bw. (*zonder gebrek of leemte, volkomen*): *God alleen is –*; fig. *een – ridder*, zonder vrees of blaam; *de blik zijner oogen was – kalm*; **–heid,** v. –heden.

Vol'machine, v. –s (*om* nl. *te vollen*).

Vol'macht, v. –en (*schriftelijk bewijs, dat iem. last heeft bekomen een zaak voor een ander*, d. i. *voor zijn lastgever, te verrichten*): de volmacht heet ook *lastgeving* of *mandaat* of *procuratie*; de lastgever heet *volmachtgever*, de lasthebber *gevolmachtigde* of *procuratiehouder*; *iem. – verleenen om; bij –*; **–machtigen,** –'machtigde, h. gevol'machtigd (*een volmacht geven*; *machtigen*).

1 Vol'maken, maakte –, h. vol'gemaakt (*vullen*): *een inteekenlijst –*, door b.v. de open plaatsen met namen te vullen; *een geldsom –*, door er bij te voegen, tot de som rond is; *inmaakflesschen –*; **2 volma'ken,** volmaak'te, h. volmaakt' (*volledigen, voltooien, veredelen*); **–ma'king,** v.: *naar – streven.*

Vol'molen, m. –s (*vollersmolen*).

Volmon'dig, bn. en bw.: *e. –e bekentenis*, rondborstig; *iets – bekennen*, openhartig.

Volontair', m. –s (Fr. mil. *vrijwilliger*; in het alg. *iem., die vrijwillig een taak verricht*; inz. *niet gesalarieerd leerling-bediende op een kantoor, een bank enz.*): *– op een kantoor.*

Vol'op, bn. en bw. (*overvloedig*): *peren zijn er –; wij krijgen daar – te eten; ze zijn – aan 't werk*, met alle macht; ook, Volop'.

Vol plané', v. –'s (Fr. *zweefvlucht; glijvlucht*).

Vol'proppen, propte vol, h. volgepropt: *–met.*

Volprij'zen, –prees', h. volpre'zen (*naar volle waarde prijzen*): *Gods werken zijn nooit –pre'zen*; verg. Onvolprezen.

Vol'schenken, schonk –, h. volgeschonken (*schenkende iets vullen*): *de glazen –.*

Vol'schoon*, bn. (*in alle opzichten schoon*).

Volsla'gen, bn. en bw. (*geheel, volkomen*): *– duisternis*, diepe, tastbare; *ze zijn – vijanden; er heerschte daar – anarchie; hij is – gek*, totaal; *het was – nacht*, ten volle.

Vol'smijten, smeet –, h. volgesmeten (*op ruwe wijze volgooien*): *een kuil –.*

Volstaan', –stond', h. volstaan' (*voldoen; voldoende zijn*): *met deze verklaring kunt gij –.*

Volstan'dig, bn. en bw.; –er, –st (*standvastig; onveranderlijk*): *een –e weigering; de planeten loopen – haar banen; iets – weigeren.*

Vol'storten, stortte –, h. volgestort (eig. *door storten iets vullen*: fig. *door geld te storten een aandeel tot het nominale bedrag aanvullen*): *volgestorte aandeelen.*

Volstrekt', bn. en bw.: *de –e waarde der cijfers*, bepaalde; *een –e beteekenis*, vast; *een –e alleenheerschappij*, onbeperkt; *gij moet – komen*, noodzakelijk; *– niet; dat is – nog niet zeker*, heelemaal niet; **–heid,** v.

Vol'stroomen*, stroomde –, i. vol'gestroomd: *het bassin stroomde vol water*; fig. *de zaal stroomde –*, b.v. vol menschen.

Volt, m. volts (*eenheid van electrische spanning, van electromotorische kracht*, naar den Italiaan Volta, 1745–1827); z. Galvanisme.

Voltai're, m. –s (Fr. *leunstoel* naar *Voltaire*, Fr. dichter en prozaïst, 1694–1778).

Voltal'lig, bn. (*het volle getal hebbende, compleet*): *een –e vergadering*, d. i. van alle leden; *de Kamer was –*; *het leger stond – onder de wapenen*; *– maken*; **–heid,** v.

Vol'tameter, m. –meters (*toestel, om de electrische stroomsterkte te meten*).

Volt-ampè're, m. –ampères (*eenheid van electr. arbeidsvermogen in 1 seconde*; *watt*).

I. Vol'te, v. (*volheid*; fig. *gedrang*): *in de –.*

II. Vol'te, v. –s (Fr. *wending, snelle zwenking of wending*; fig. *plotseling veranderen van tactiek, stelsel enz.*): *–face maken*, plotseling veranderen van houding enz.

Voltee'kend*, bn. (*tot een bepaald bedrag door inteekening verzekerd of gedekt*): *de leening is –; het waarborgkapitaal is –.*

Voltigeeren* (Fr. [It. v. Lat. volvere = wenden]: *kunsten, kunstige sprongen maken op 't paard, 't slappekoord enz.*). (g = zj).

Voltigeur', m. –s (Fr. *Fransch soldaat van de lichte infanterie, tirailleur; kunstrijder, luchtspringer*). (g = zj).

Volto'gen, bn. (voltooid deelw. van 't vero. *voltiegen*: *geheel afgewerkt, voltooid*): *het in top – paleis der hemelen*; **–tooid',** bn. (*afgewerkt, voleindigd*): *een – gebouw; de – tegenw., verleden, toekomende tijd*, waarin men zich de handeling als afgeloopen denkt; **–tooi'en,** –tooide, h. voltooid' (*voleindigen, geheel afmaken*): *het werk –*; Z.-N. rechtst. *het vol-*

tooide feit, volbrachte: **–tooi'ing**, v. –en: *de – van een groot werk*; *dat nadert zijn –*; **–trek'ken**, –trok, h. voltrok'ken (*iets, dat besloten, bevolen is, ten uitvoer brengen*): *een huwelijk –*, sluiten; **–trek'king**, v. –en: *de – van een huwelijk, een vonnis*.

Voluit', bw. (*ten volle*): *zijn naam – schrijven*.

Volu'me, o. volumen (Fr. *omvang, lichamelijke inhoud van iets*; *boekdeel*), ook (Lat.): volu'men, o. volu'mina (oorspr. wending, papierrol, van volvere = wenden).

Volumineus', bn.; –zer, –t (Fr. [Lat. voluminosus]: *omvangrijk*; *dik, lijvig*); **–heid**, v.

Voluptueus', bn.; –ze (Fr. [Lat. voluptuosus]: *wellustig*).

Volu'te, v. –s (Fr. [Lat. voluta van volvere = wenden]: *wrong of krul, zuilversiering*, inz. *aan het kapiteel van Jonische zuilen*).

Volvaar'dig, bn. en bw.; –er, –st (1 *geheel gereed*; 2 *bereidvaardig*): 1 *– ten strijde gaan of zijn*; 2 *zich – betoonen*; **–'vet**, bn. (*van hoog vetgehalte*): *–vette kaas*; **–voe'ren**, –voer'de, h. volvoerd' (*uitvoeren, volbrengen*): *een daad –, een last –*; **–was'sen 1** bn. (*volgroeid, de volle wasdom bereikt hebbende*): *een – paard*; **2 –e**, m. en v. –n (*iem., die volwassen is*): *geschikt voor –n*.

Vol'werpen, wierp –, h. volgeworpen (*zoo lang er iets inwerpen, tot het vol is*): *een kuil –, een mand –*.

Volwich'tig, bn. (*het volle gewicht hebbende, vooral van munten*); **–za'lig**, bn. (*zeer gelukkig, zeer zalig*).

Vol'zee, v. (*zeer hoog getij, vloed*).

Vol'zin, m. –zinnen (*een volledig in woorden uitgedrukte gedachte*).

Vomeeren* (Lat. vomere: [*uit*]*braken*).

Vomitief', o. –tieven (Fr. *braakmiddel*); spreekt.-Fr.; onjuist: Vomatief.

Vond, m. –en: *een aardige –*, vinding, uitvinding, verzinsel, list; *een gelukkige –*.

I. Von'del, (Joost van den) Ned. grootste dichter, 1587–1679; – schreef o. a. lierdichten, hekeldichten, treurspelen.

II. Von'del, m. vondels (*losse plankbrug*).

Vondeliaansch'*, bn., bw. (*in de trant van den dichter Vondel*): *–e verzen*.

Von'deling, m. en v. –en (*gevonden kind*): *het kind werd te – gelegd*, ergens neergelegd, voor wie(n) het zal vinden; ook vr. **–e**: *dit meisje is een –e*; **–shuis**, o. –huizen (*liefdehuis voor vondelingen*).

Von'der, m. –s; zie Vondel **II.**

Vondst, v. –en (*het vinden*; *het gevondene*).

Vonk, v. vonken (*vuursprank*): *het regende bij die brand –en*; *de – in het kruit werpen*, ook fig.; fig. *een – van genie*, sprank; **–'je**, o. –s.

Von'kelen, vonkelde, h. gevonkeld (eig. *vonken schieten, verspreiden*): *het vuur vonkelt in de smidse*; verg. Fonkelen.

Von'ken, vonkte, h. en i. gevonkt (*vonken afgeven, beginnen te branden*).

Vonk'vrij, bn. (*zonder vonken of vuur te doen afvallen*): *–e lucifers*.

Von'nis, o. –sen (*rechterlijke uitspraak, gewijsde, rechterlijke beslissing*; Z.-N. *uitspraak van een rechtbank of een kantongerecht*; zie Arrest): *een – vellen, uitspreken, strijken*; *– bij verstek*; Z.-N. *een – bestrijden*, [a]) in verzet komen tegen, [b]) in hooger beroep gaan.

Von'nissen, vonniste, h. gevonnist (*een vonnis uitspreken over*; inz. *veroordeelen*).

Vont, v. vonten (*doopvat, doopvont*): *een koperen –, een marmeren –*.

Voogd, m. –en (1 *verzorger, toeziener*; *iem., wien de belangen van minderjarigen door de wet zijn toevertrouwd*; 2 *leider, hoofd*, alleen in samenst.): 1 *toeziende –*, optredend, als de voogd ontbreekt; 2 *een vloot–, een slot–, een kerk–*, bestuurder; **–es'**, v. –sen: 1 *de moeder is de – der kinderen*; 2 *land–*.

Voogdij', v. –en (*macht, gezag als voogd*); **–jongen**, m. –s (*jongen i. e. voogdijgesticht*); z. Regeeringsjongen; **–raad**, m. –raden (*college, aan hetwelk behalve de verschillende in de wet genoemde „bemoeienissen" betreffende de voogdij, de voorloopige zorg is opgedragen over minderjarigen in eenige door de wet genoemde gevallen*); **–schap**, v. –schappen (*waardigheid, ambtstijd v. e. voogd*): *Iste – van Maximiliaan, 1482–1494*.

Voois, v. vooizen (Fr. voix: Z.-N. of vero.: 1 *zangwijs*; 2 *stem*): 1 *een oud lied op een aangename –*; 2 *een zoete –*; Z.-N. *kiesstem*.

Vool*, o. –en (Fr. voile: Z.-N. *sluier*).

I. Voor, v. voren (*groef, ploegsnede*; fig. *rimpel in 't voorhoofd*); ook: Vore.

II. Voor 1 vz. (1 betrekking van plaats of tijd; tegengestelde van *achter* of *na*; 2 *in plaats van*; 3 *ten behoeve of ten gunste van*; 4 *wat aangaat*): 1 plaats: *de boom staat – het huis*; *ze zaten voor het raam*; *voor en achter mij*; tijd: *voor een jaar ongeveer*, een jaar geleden; *ik ga voor twee weken op reis*, gedurende; *het was – 1600*; *het is kwartier voor 12*; 2 *– geld kun je alles krijgen*; 3 *zij is een goede moeder voor haar kinderen geweest*; *– het voorstel stemmen*; *ik kreeg een auto – mij alleen*; *hij was – afwijzen*; *dat is goed – de dorst*, tegen; 4 *ik – mij*; *het is te koud – een zomerdag*; **2** vgw. (*voordat, eerdat*): *hij kwam, – ik er was*; *gij zijt er, – gij het weet*; **3** bw. (*begrip van plaats of tijd*): *hij woont –, en ik achter*; *– en na zag men . . . .*; *de één –, de ander na*; *dat ken ik van voor tot achter*; het bijw. – vormt samenst. met w.w., scheidbaar (met klem op *voor*), onscheidbaar (met klem op het w.w.), b.v. *voor'zeggen* en *voorzeg'gen*; *voor'spellen* en *voorspel'len*; **4** o. (*wat ten gunste van iem. of iets is*): *men overwoog het – en tegen*.

Voor'aan, bw. (*in de voorste rij*): *in de lijkstoet ging de zoon –*; *– in die straat*; ook: Vooraan'; **–staand**, bn.: fig. *–e mannen*, op de voorgrond tredend, uit'stekende.

Vooraan'zitting, v. –en (Bijbel: *het zitten op de eereplaats*): *zij beminnen de – bij de maaltijden*, Matth. 23 : 6.

Voor'af, bw. (*vóór iets, dat gaat volgen*; *van te voren*): *ik heb het je – doen weten*; *hij heeft dat – bedongen*; ook: Vooraf'.

Voor'afbeelding, v. –en: *het O.-Testament was een – van de vervulling in het N.-Testament*, afschaduwing en voorteeken in beelden en figuren, personen en zaken; ook: Vooraf'–.

Vooraf'betalen, betaalde –, h. voorafbetaald (*van te voren betalen*): *de maandhuur der kamer –*; **–betaling**, v. –en (*vooruitbetaling*); **–gaan**, ging –, i. vooraf'gegaan (*voor iets anders komen*; *in de eerste plaats gaan*): *herauten gingen de stoet –*; *aardbevingen gingen de uitbarsting –*; *laten – door*; **–gaand**, bn. (*voor iets anders komende*; *vroeger, vorig*): *–e besprekingen*; *een – onderzoek*;

als zn. **–e,** o.: *na het* –; **–spraak,** v. –spraken (*toespraak als inleiding*); zie Proloog.
Vooral', bw. (*bovenal*): *kom – spoedig.*
Vooraleer', vgw. (*eerdat*): *ik ga niet naar bed, – mijn jongen thuis is.*
Vooralsnog', bw.: *ik zal – niet beslissen,* vooreerst, voor 't oogenblik.
Voor'arbeid, m. (*voorbereidend werk*); **–arm,** m. –armen (*onderarm*); **–arrest,** o. –en (*tijdelijke hechtenis,* d. i. *arrest vóór het vonnis*): *zich in – bevinden*; **–avond,** m. –en (1 *het begin van de avond*; 2 *de avond,* bij uitbr. *één dag of meer van te voren*): 1 *het was in de* –; 2 *de – van het Kerstfeest*; fig. *wij staan aan de – van groote gebeurtenissen,* deze zullen spoedig plaats hebben; *de – der revolutie,* tijd onmiddellijk er voor.
Voor'baat, v. (*het voordeel, dat men op iem. vóór heeft*): *in de – zijn,* vooraf zorgen voor iets, voorko'men; *ontvang bij – mijn dank,* van te voren; z. Voorraad.
Voor'balkon, o. –s: *het – van een huis, van een tramwagen.*
Voor'band, m. –en (*band van het voorwiel v. e. fiets, van een der voorwielen v. e. auto*): *de – was lek.*
Voorba'rig, bn. en bw.; –er, –st (*onbedacht, niet goed overdacht, te haastig, onbezonnen, onbesuisd*): *dan moet uw vriend maar niet zoo – zijn*; *dat is nog wel wat –!* te vroeg; *– antwoorden*; **–heid,** v.
Voor'bedacht*, bn. (*vooraf overlegd, opzettelijk*): *met –en rade*; **–dach'telijk,** bw.: *– wierp hij een klad op uw brief*; **–dachtheid,** v.
Voor'bede, v. –beden (*voorspraak*).
Voor'beding, o. –en: *onder* –, voorbehoud.
Voor'beduiding, v. –en (*voorteeken*), als germ. beschouwd; **–beduidsel,** o. –s.
Voor'beeld*, o. –en (1 *iets, dat kan of moet nagemaakt of nagedaan worden; iets, waarnaar men zijn werk of zijn gedrag inricht*; *model*; fig. *daad, die uitlokt tot navolging*; 2 *iets, dat tot opheldering strekt, toelichtend, geval*): 1 *maak nu vijf sommen naar het – op het bord*; *een – stellen*; *ten, tot – strekken*; *hij is een* –; *dat is zonder* –, weerga; *neem een – aan uw broeder*; spreekw. *Woorden wekken, –en trekken*; 2 *de –en v. d. regel van buiten leeren*; *geef eens een beter* –; *–en aanhalen van menschen, die van honger omkwamen*; **–beel'deloos*,** bn. (*weergaloos, zonder voorbeeld*): *een –looze ijver*; *een – goed gedrag.*
Voorbeel'dig, bn. en bw.; –er, –st (*navolgenswaard; uitstekend; een model in zijn soort*): *een – echtgenoot*; *een man van een – gedrag*; *zich – gedragen*; **–heid,** v.
Voor'behoedmiddel, o. –middelen (*beschermend middel, middel ter voorkoming van iets*): *een – tegen cholera*; ook **–behoedsel,** o. –s, –en: *vaccine als – tegen de pokken*; **–behoud,** o. (*voorwaarde, uitzondering*): *– maken*; *iets onder – mededeelen, zeggen,* d. i. onder restrictie, niet als volstrekt zeker, zonder voor de volle waarheid in te staan; *onder – dat*; *zonder (eenig)* –; *geestelijk* –; **–behouden,** behield –, h. voor'behouden (*vóór zich houden, afzonderen, bewaren*); refl. *ik wil mij die rechten* –, ze niet afstaan, voor mij houden; **–bereiden,** bereidde –, h. voor'bereid (1 *vooraf gereedmaken, inrichten*; *klaarmaken*; 2 *langzaam, voorzichtig op de hoogte brengen*): 1 *iem. tot een examen* –; *op alles, het ergste voorbereid*; 2 *iem. op iets* –; refl. *zich – voor een examen, zich op het ergste* –; **–bereidend,** bn.: *de –e werkzaamheden zijn geëindigd*; **–bereiding,** v. –en (*het voorbereiden*); **–bereidingsschool,** v. –scholen; **–bereidsel,** o. –en: *allerlei –en treffen*; **–bericht,** o. –en (*voorrede*; *woord vooraf*); **–beschikken,** beschikte –, h. voor'beschikt (*vooraf bepalen*; *vooraf vermaken bij testament*); **–beschikking,** v. –en (*uitverkiezing, predestinatie*); **–bestemmen,** bestemde –, h. voor'bestemd (*voorafbestemmen, voorbeschikken*).
Voor'bidden, bad –, h. voor'gebeden (*de gebeden inleiden*; *een gebed voordoen als voorbeeld*): *de priester bad voor en de schare antwoordde*; *de moeder bad het kind het Onze-Vader eerst voor*; **–bidder,** m. –s; **–bidding,** v. –en (*het voorbidden, voorspraak, gebed ten voordeele van*).
Voorbij' 1 vz. (1 [*aan de voorzijde*] *langs en verder*; 2 *verder dan*): 1 *hij ging – ons raam*; 2 *– de tweede deur links*; **2** bw. (*verder*; *langs*; *weg*): *het onweer trekt* –; *het uur is* –, om; *dan is ons leed* –, geleden, geëindigd; **3** bn. *het thans –e jaar,* verg. Nabij; – vormt het eerste lid van scheidbaar samengest. w.w., als *–gaan, –varen, –zeilen enz.*, waarvan de leden in de onbepaalde wijs (behalve met *te*) en als volt. deelw. aaneengeschreven worden: *we zullen hem wel voorbijvaren, ik doe mijn best om hem – te zeilen.*
Voorbij'gaan, ging –, i. voorbij'gegaan (eig. *ergens langs gaan*; *passeeren*): *iem.* –; *het uur, het leed zal wel* –; *iets met stilzwijgen* –; *hemel en aarde zullen –, maar mijn woorden zullen niet* –; fig. *een gelegenheid laten* –, ongebruikt laten; *iem. bij bevordering* –; zn.: *in het* –, terloops; *in het voorbijgaan opmerken*; **–gaand,** bn. (*niet blijvend of durend*): *– leed*; *dat is van –e aard*; **–gang,** m. (*het voorbijgaan*): *met – van*; **–ganger,** m. –s; **–gangster,** v. –s; **–praten,** in de uitdr.: *zijn mond* –, zeggen, wat men had moeten zwijgen; **–streven,** streefde –, i. voorbij'gestreefd (*zijn krachten inspannen om een ander voorbij te komen*): *de Engelschen wilden ons in de 17e eeuw – op 't gebied van de handel*; *zijn doel* –; **–trekken,** trok –, i. voorbijgetrokken: *het leger trok voorbij*; **–zien, zag** –, h. voorbijgezien (*overzien*): *we moeten niet –, dat,* vergeten.
Voor'bode, m. en v. –boden (*een bode, boodschappend, dat iem. of iets komen zal*): *de zwaluw is de – der lente*; *men beschouwde een komeet als een – van naderend leed,* voorteeken; **–brengen,** bracht –, h. voor'gebracht (*voor de deur doen komen*): *een rijtuig* –; ook, *een beschuldigde* –, nl. voor den rechter; *een zaak bij iem.* –, hem op de hoogte brengen van; *een verzoek – bij,* op het tapijt brengen; **–burg,** m. –en (*versterkt buitenwerk*); **–christelijk,** bn. (*vóór Christus zijnde of levende*): *–e tijden, –e volken.*
Voord, v. voorden (*waadbare plaats in beek of rivier*); ook: Voort; verg. Breedevoort, Westervoort.
Voor'dacht, v. (in zegsw. *opzet*): *hij zei het met, zonder* –, al of niet opzettelijk.
Voor'dansen, danste –, h. voor'gedanst (*een dans voordoen*; ook: *de dans inzetten of beginnen, vooropdansen*): *iem. een two-step* –; *Krepel wil altijd* –.

Voor'dat, vgw. (*eerdat*); ook: Voordat'.
Voor'de, v. –n; zie Voord.
Voor'deel*, o. –en (*winst, nut, profijt; gunstige omstandigheid*): *elk zoekt zijn –; doe uw – hiermee,* maak u ten nutte; *– afwerpen, opleveren; dat heeft zijn –; – hebben bij; een – behalen op; – trekken van; dat is in mijn –; hij is in zijn – veranderd; met, zonder –; ten –e van; een –tje; de voor- en nadeelen;* Z.-N. *op –,* bij voorbaat.
Voordee'lig*, bn. en bw.; –er, –st (*winstgevend; gunstig; zuinig*): *een –e handel; een –e wind,* gunstig; *iets – koopen,* goedkoop; *dat is –er in het gebruik; op zijn –st; hij kwam niet op zijn –st uit* (of: *toonde zich niet*), op zijn best; **–heid*,** v.
Voor'deur, v. –deuren (*straatdeur*); **–dewind 1** m. (*gunstige wind*): *zij zeilden met een – de haven uit;* **2** bw.: *hij zeilt –,* met gunstige wind; **fig.** *het gaat hem –,* voorspoedig; ook Voordewind'; **–'dezen, –'dien,** bw. (*eertijds, vroeger*); **–dienen,** diende –, h. voor'gediend (1 *aan tafel ronddienen;* 2 Z.-N. *het eerst bedienen*): 1 *deze bediende zal aan de feestdisch –,* de spijzen aanbieden; 2 Z.-N. *iem. –;* **–dochter,** v. –s (*dochter uit e. vroeger huwelijk*); **–doen,** deed –, h. voor'gedaan (1 *doen als voorbeeld voor anderen;* 2 *voorbinden, aandoen, omdoen;* 3 *uitstallen, etaleeren*): 1 *de kinderen leeren ook van – in de school;* 2 *een servet –, een schoon schortje –;* 3 *goed voorgedaan is half verkocht,* goed uitgestalde artikelen trekken spoedig koopers; *zich – (1 z. toonen of vertoonen; het voorkomen aannemen van;* 2 *z. aanbieden;* 3 *gebeuren*): 1 *hij kan zich goed –,* of: *weet zich goed voor te doen,* presenteeren; *een huichelaar doet zich – als een eerlijk man;* 2 *weldra zal een goede gelegenheid zich –;* 3 *dit feit deed zich voor.*
Voor'dracht, v. –en (1 *daad van voordragen* in bet. 1, 2; *wijze van voordragen;* 2 *voor te dragen stuk; hetgeen men voordraagt;* 3 *officieele aanbevelingslijst van candidaten;* 4 *spreekbeurt, lezing*): 1 *deze actrice heeft een goede –,* reciteert, declameert goed; 2 *dat zijn aardige –en;* 3 *een – opmaken; een – indienen; hij stond als eerste op de –;* 4 *een – houden;* **–dragen,** droeg –, h. voor'gedragen (1 *ten gehoore brengen;* 2 *op de voordracht plaatsen*): 1 *een gedicht –,* reciteeren; 2 *zij zullen hem ter benoeming –,* voorstellen; *iem. voor een betrekking –.*
Voor'eergisteren, bw. (*op de dag vóór eergisteren, drie dagen geleden*).
Vooreerst', bw. (1 *in de eerste plaats;* 2 *in de eerste tijd; vooralsnog*): 1 *– moet ik je het volgende opmerken;* 2 *– blijf je nog op deze school,* voorloopig; *– niet.*
Voor'einde, o. –n (*het zich vooraan bevindend einde*); **–gaan,** ging –, i. voor'gegaan (1 *vóór iem. gaan;* 2 *de voorkeur hebben; eerder aan de beurt zijn;* 3 *vooruitloopen* v. e. uurwerk): 1 *gaat u voor, na u mijnheer;* zegsw. *goed – doet goed volgen! plicht moet –; onderwijzers moeten hun leerlingen – in het goede,* het voorbeeld geven; 2 *deze wet gaat voor;* 3 *mijn horloge gaat eenige minuten voor;* **–gaand,** bn. (*voorafgaand*): *de –e les, de –e week, een – hoofdstuk,* vorig; vroeger; als zn. **–e,** o.: *in het –,* b.v. de voorafgaande bladzijden; **–gaats,** bw. (*vóór een onzer zeegaten, nog in zee*); ook: Voorgaats'; **–galerij,** v. –en (O.-I. *galerij vóór een huis*); **–gang,** m. (*voorbeeld*): *op uw –;* **–ganger,** m. –s (1 *leider;* 2 *iem., die vóór een ander in ambt of betrekking was*): 1 *van een – moet een leidende kracht uitgaan; de voorganger der gemeente,* de predikant; 2 *hij was mijn – als secretaris;* **–gangster,** v. –s; **–gebed,** o. –en (*gebed, dat voorafgaat*); **–gebergte,** o. –n (*kaap, landpunt*); **–geborchte,** o. (*plaats, waar de zielen der rechtvaardigen van het Oude Verbond de komst van den Messias afwachten*): *het – der hel.*
Voor'gemeld, –genoemd, bn. (*bovengemeld*); **–gerecht,** o. –en (*eerste gerecht*): *zalm diende als –,* inleidend gerecht; **–geslacht,** o. –en (*voorouders*); **–gevallene,** o. (*het gebeurde*); **–gevel,** m. –s (*voorzijde van een huis*): scherts. *hij heeft een flinke –,* neus.
Voor'geven, gaf –, h. voor'gegeven (1 *voorwenden;* 2 *bij een spel of wedstrijd een zwakkere eenige punten vooruitgeven vóór het spel begint*): 1 *hij gaf voor, dat ...;* als zn.: *volgens zijn –;* 2 *iem. 50 punten, 100 m –;* **–geving,** v. (*het voorgeven; hetgeen men voorwendt*); **–gevoel,** o. (*ingeving, dat iets zal gebeuren*): *een – van naderend leed hebben;* **–gift,** v. –giften (*wat men voorgeeft bij een wedren*).
Voorgoed', bw. (*voor altijd*): *nu is hij – geslagen,* op afdoende wijze, stellig.
Voor'grond, m. –en (*het voorste gedeelte,* b.v. *v. e. vlakte, v. e. schilderij; voorplan*): *de – v. e. tooneel;* zegsw. *op de – staan, op de – treden,* als eerste optreden; *ik stel, plaats dit op de –,* er de volle aandacht op vestigen; refl. *zich op de – plaatsen, stellen,* de voornaamste willen zijn.
Voor'hamer, m. –s (*groote smidshamer*).
Voor'hand, v. –en (*eerste deel der hand, de vingers*): **fig.** *aan de – zijn of zitten,* [a]) het eerst mogen spreken, spelen enz., [b]) de voorkeur hebben; Z.-N. *op –,* bij voorbaat.
Voorhan'den, bn., bw. (*aanwezig, in voorraad*): *dat boek is –; de – voorraad; niet –! de – gegevens;* **fig.** *er is nog tijd –, veel geld is –,* ter beschikking.
Voor'handsch*, bn.: *–e titel,* Fransche titel, zie Fransch **1.**
Voor'hang, m. –en (*gordijn*): *de – des tempels,* Matth. 27 : 51; **–hangen,** hing –, h. voor'gehangen (1 *ophangen, voor iets hangen;* 2 *als lid voorstellen*): 1 *de gordijnen –;* 2 *iem. –;* zegsw. *hij hangt voor op die sociëteit,* is als lid voorgesteld; **–hangsel,** o. –s, –en (*voorhang*): *het – v. d. tempel;* **–haven,** v. –s (*voorste deel v. e. haven, vluchthaven*).
Voor'hebben, onr. w.w., had –, h. voor'gehad (1 *voor het lijf dragen;* 2 *bedoelen, van plan zijn;* 3 *meenen;* 4 *voordeel hebben boven*): 1 *een schort –;* 2 *ik heb het goed met u voor,* bedoel; 3 *gij hebt de(n) verkeerde(n) voor,* vergist u in de(n) persoon; *weet je wel, wien je voorhebt?* 4 *dat heeft iets, veel voor bij ....*
Voorheen', bw. (*vroeger*): *– was alles goedkooper,* in vorige tijden, eertijds; *– en thans.*
Voor'hemdje, o. –s (*frontje*).
Voor'historisch, bn. (*aan de historie voorafgaande*): *in –e tijden,* [a]) vóór de schepping van de mensch, [b]) vóór de aanvang van de geschiedenis van eenig volk; zegsw. *in –e tijden,* in overoude dagen.
Voor'hoede, v. –n (*voorste afdeeling v. e. voortrukkend leger*); **–hol,** o. en m. –hoven

(*voorplein, voorplaats*): *Petrus verloochende zijn meester in het* (of: *de*) – *van Pilatus*; **–hoofd,** o. –en (*deel van het hoofd boven voor,* nl. *tusschen haren en wenkbrauwen*): *met een stalen – staan liegen,* onbeschaamd; **–hoofdsbeen,** o. –beenderen (*been, dat de ronding van het voorhoofd vormt*); **–houden,** hield –, h. voor'gehouden (*vóór iemand houden*; fig. *voorstellen*): *iem. een spiegel –; iem. het goede –; ik zal hem zijn slecht gedrag –,* onder het oog brengen; **–hout,** o. (*klein bosch vóór een grooter, voorste deel v. e. bosch*); meestal Voorhout'; *het Haagsch –,* gedicht van Huygens (1621); **–huis,** o. –zen (*voorste deel eener woning*).

Voor'in, bw.: *ik sliep –* (bed); *mijn vader zat –* (rijtuig); *hij kwam voor'in,* langs de voorkant, de voordeur; ook, Voorin'.

Voor-Indië, o. (*het W. deel van het Indische vasteland*).

Voorin'genomen, bn. (*voorliefde voelend of hebbend*; inz. ongunstig: *partijdig*): *de onderwijzeres mag niet – zijn ten opzichte van eenig kind,* partijdig; *tegen iem. – zijn*; **–heid,** v. (*voorliefde*; inz. ongunstig: *partijdigheid*).

Voor'jaar, o. –jaren (*lente*).

Voor'jaarsbloem, v. –en (*lentebloem*); **–jaarsmantel,** m. –s (*mantel v. lichtere stof, om in het voorjaar te dragen*); **–jaarsmorgen,** m. –s; **–jaarsnachtevening,** v. –en (*begin van de lente, 22 Maart, de zon gaat dan om 6 uur op en onder*); **–jaarswe(d)er,** o.

Voor'kamer, v. –s (*kamer vóór in 't huis, aan weg of straat*); **–kant,** m. –en (*de voorzijde v. iets*); **–kauwen,** kauwde –, h. voor'gekauwd (b.v. *voor een ander b.v. een kind kauwen*): fig. iem. iets woord voor woord voor'zeggen: *men moet den botterik alles –*; **–kennis,** v. (*medeweten*): *met en zonder – der ouders; buiten –,* vooraf-weten.

Voor'keur, v. (*keus voor iem. anders; keus van het een boven het ander*): *ik vraag de –,* nl. de voorhand bij het huren enz. v. e. huis; *ik lees bij –,* vooral gaarne; *de – geven aan,* liever hebben, doen enz.; *de – hebben boven, bij*; **–kind,** o. –eren: *dit meisje is een –,* uit een vroeger huwelijk.

1 Voor'komen, kwam –, i. voor'gekomen (1 *naar voren komen*; 2 *vóór den rechter, de rechtbank komen*; 3 *vóór iem. komen, iem. vooruit komen*; 4 *gebeuren, geschieden*; 5 *lijken, toeschijnen*): 1 *een taxi laten –; kom eens –* (winkel); 2 *hij moet –,* verschijnen voor den rechter; *de zaak zal morgen –,* behandeld worden; 3 *bij een wedren iem. –;* (in school) *ik laat Jan niet –,* hooger rangnummer behalen; 4 *zoo iets komt meer, vaak –*; 5 *dat komt mij vreemd, verdacht –; ze willen het laten – alsof*; **2** o. (*uiterlijk*): *iem. van een gunstig –; hij had het – van een muzikant of een artist*; **3 voorko'men,** –kwam', h. voorko'men (*vlugger zijn dan*; *beletten*): *wij zullen dat –,* verhoeden; *iems. wenschen –; hij voorkwam mij.*

1 Voor'komend, bn. (*z. opdoende, z. voordoende*): *bij –e gelegenheden; bij – geval*; **2 voorko'mend,** bn. en bw.; –er, –st (*hulpvaardig, vriendelijk*): *een – bediende; iem. – behandelen, zij sprak –,* minzaam; **–ko'mendheid,** v. (*minzame hulpvaardigheid, vriendelijkheid*).

Voorko'ming*, v. –en (*verhindering*): *ter – van alle misverstand, van ongelukken.*

Voor'koop*, m. –koopen (*koop, vóór de markt begonnen is*); verg. Opkoop; **–laatst,** bn.: *in de –e regel, in de –e nacht,* op één na de laatste; **–land,** o. (1 *in zee uitstekende punt lands*; ook: *oningedijkt land,* b.v. *een gors, kwelder, slik, schor of uiterwaard*; 2 Z.-N. *trottoir, stoeppad*): 1 fig. *als soldaat naar Indië, dat is je –!* bestemming, lot, daar zul je toe komen; 2 Z.-N. *loop op het –*; **–lang,** bw. (*sedert lang*): *ik ken hem –*; ook, Voorlang'; **–last,** m. (*last aan de vóórzijde v. een schip*); verg. Achterlast; **–laten,** liet –, h. –gelaten (*laten voorgaan*): *iem. bij een dokter –.*

Voorle'den 1 bn. (*verleden*): – *Vrijdag*; **2** zn. o.: *zij verwijlt gaarne in het –.*

Voor'leder, –leer, o. (*leer aan het voorste deel van iets,* b.v. *v. e. schoen*): *het – was los*; **–leggen,** legde of leide –, h. voor'gelegd of –geleid (eig. *voor iem. leggen, toonen, onder zijn oog of aandacht brengen*): *de referendaris heeft den minister dat stuk gelegd; ik zal je de zaak, die vraag –*; **–letter,** v. –s (inz. in het mv. *initiaal, beginletter*): *de – van zijn eigen- en familienaam*; **–lezen,** las voor, h. voorgelezen (1 *lezen ten aanhooren v. e. ander,* 2 Z.-N. *voorbidden*): 1 *een verhaal –, een boek –*; 2 Z.-N. *de koster las voor*; **–lezer,** m. –s: *hij is – in de Hervormde kerk*; **lezing,** v. –en; **–lichten,** lichtte –, h. voor'gelicht (*voor iem. licht uitdragen*; fig. *onderrichten*): *ik zal je – met de lantaren,* voorgaan; fig. *de wetenschap zal ons hier –,* de weg wijzen; **–lichting,** v. (*het voorlichten*; fig. *opheldering, onderricht*); **–liefde,** v. (*vooringenomenheid*): (*een bepaalde*) *– hebben voor*; **–liegen,** loog voor, h. voorgelogen: *iem. iets –*; **–lijk,** bn.; –er, –st (*vroeg ontwikkeld*): *–e knapen; de –ste kastanjeboom*; zeew. *de wind wordt –,* komt meer recht van voren; **–lijkheid,** v.; **–loop,** v. (*bij het distilleeren, eerste aftreksel,* b.v. *van brandewijn of jenever*; *sterk geestrijk vocht*).

Voor'loopen*, liep –, h. en i. voor'geloopen (*voraf-, vooruitloopen*): *volg mij maar, ik zal –, een horloge kan –*; **–looper*,** m. –s (1 *voorbode*; 2 *groote blokschaaf*; 3 *schoolboekje, dat als inleiding dient*): 1 *Joannes de Dooper was de – van Christus*; 2 *de – gaat aan een fijne schaaf vooraf*; 3 *de – van een taalboekje.*

Voorloo'pig*, bn. en bw. (*voorafgaand; voorshands, in afwachting van iets anders*): *e. – contract, e. –e aankondiging; de –e regeering,* die nl. nog niet vast is; *alles blijft – zooals het is,* voorshands, vooreerst.

Voor'maals, bw. (*eertijds, voorheen*).

Voorma'lig, bn. (*vroeger, vorig*): *een – officier, de –e koning, de –e bewoner.*

Voor'man, m. –mannen (*man, die vóór een ander staat, zit enz.*; bij uitbr. *onderbaas, ploegbaas*; fig. *leidsman*): mil. *ieder moet op zijn – staan,* juist achter; zegsw. *iem. op zijn – zetten,* op zijn plaats of op zijn nummer zetten als een gedrild soldaat.

Voor'mast, m. –en (*de voorste mast*).

Voormeld', bn. (*boven of te voren vermeld*); als zn. **–e,** o.: *het –.*

Voor'meten, mat –, h. voor'gemeten (*voor eens anders oogen meten*): *iem. granen –.*

Voormid'dag, m. –middagen (*morgenuren tot d. middag*): *de – duurt v. 9–12 uur.*

Voor'muur, m. –muren (eig. *naar voren staande muur*; ook: mil. *bolwerk, vertrouwbaar verdedigingsmiddel*).

Voorn, m. –s (dierk. *zoetwatervisch v. h. geslacht der karpers*): *de riet–*; z. ald.

I. Voor'naam, m. –namen (*doopnaam*): *zeg uw familienaam en uw voornamen*; de deelen van – **I** etym. = die van **II.**

II. Voornaam' 1 bn.; –namer, –naamst (*aanzienlijk, belangrijk*): *een – handelshuis; een –name familie; van voornamen huize*; als zn.: *dat is het –ste*; **2 –na'me,** m. en v. –n, inz. als overtreffende trap: *hij gaat om met de –sten der stad*, notabelen.

Voor'naamwoord, o. –en (*woord, dat een zelfstandigheid of een toevallig kenmerk aanduidt*); **–elijk,** bn. bw.: *een – bijw.*

Voor'nacht, m. –nachten (*de eerste uren van de nacht*): *de – eindigt te middernacht.*

Voorna'melijk, bw. (*hoofdzakelijk, vooral, in de eerste plaats*): *hierop – letten.*

Voor'nemen 1 refl. nam z. –, h. z. voorgenomen (*besluiten, plan hebben*): *z. iets vast –*; **2** o. –s (*plan, besluit, ontwerp*): *het – hebben, opvatten om; met de beste –s* (*bezield*).

Voor'nemens zijn, was –, i. – geweest (*van plan zijn*); ook, Voorne'mens.

Voornoemd' 1 bn. (*bovengenoemd*): *Burgemeester en Wethouders –; de Vereeniging –*; **2 –e,** m. en v. –n (*persoon*).

Voor'noen, m. (Z.-N. *voormiddag*).

Voor'oefening, v. –en (*voorbereidende oefening*): *de – in de gymnastiek.*

Vooron'der, o. –s (scheepst. *benedendeel v. h. schip bij de boeg; voorroef*): *wij zaten in het –*, kamertje onder de voorplecht.

Vooronderstel'len, –stelde, h. vooronderstel' (*de mogelijkheid aannemen, voor mogelijk houden*): *laten wij –, dat*; **–onderstel'ling,** v. –en (*hypothese*): *van een – uitgaan.*

Voor'onderzoek, o. (*voorloopig, inleidend onderzoek*): *het – is nu geëindigd.*

Vooroor'deel*, o. –en (*voorbarig of ongegrond oordeel*): *hij zit vol –en; iem. in zijn –en stijven; tegen iem. een – hebben*, antipathie.

Voor'op 1 bw. (*aan de voorzijde van iets*): *op het trambalkon stond hij –; de knaap sprong er voor'op*, b.v. op een kar; **2 voorop',** bw. (*aan de voorzij, vooraf*): – vormt met w.w. scheidbare samenst., de leden der onbep. wijs (behalve met *te*) en van het volt. deelw. worden aaneengeschreven, als: Vooropgaan, –rijden, b.v. *om voorop te gaan; hij is –gegaan*; z. Opm. bij Achterop; **–op'stellen,** stelde –, h. voorop'gesteld (*als waar aannemen, als waar doen gelden*): *ik stel goede trouw –*; **–op'zetten,** zette –, h. voorop'gezet (*vooruit vaststellen, voorop stellen; op de voorgrond stellen*): *een voorop gezette meening; dit zet ik voorop.*

Voor'ouderlijk, bn. (*afkomstig van, betrekking hebbende op de voorouders*): *–e zeden, –e begrippen*, v. d. voorouders, ouderwetsch; **–ouders, –ouderen,** mv. (*voorvaderen*).

Voor'over, bw. (*naar de voorzij hellend, naar voren*): *met het hoofd –, viel hij naar beneden*; – vormt met w.w. scheidbare samenst., als: Vooroverbuigen; voor de bet. z. de grondww.

Voor'overlijden, o. (*het vroeger sterven*): *bij – der kinderen erft de weduwe.*

Voor'pand, o. –en (*voorstuk v. e. jas*); **–plaats,** v. –en (*plein vóór een huis, een kasteel*; ook: *voorste zitplaats in een loge, baignoir*; Z.-N. *voorkamer*); verg. Achterplaats; **–plecht,** v. –en (*vast dek, aan de voorzijde van een schip*); verg. Achterplecht; **–plein,** o. –en (*plein voor een aanzienlijk gebouw*): *het – van een kasteel*; **–poort,** v. –en (*de poort van het buitenwerk*, ook: *eerste of buitenste poort*): *de – kraakt, en buigt, en valt*; **–poot*,** m. –en: *dit hondje loopt netjes op zijn –pooten*; **–portaal,** o. –portalen (*vooringang*); **–post*,** m. –en (1 *vooruitstaande schildwacht*; 2 Z.-N. *voorbode*): 1 mil. aan de uiterste lijn voor het front staan de –en als schildwachten; 2 Z.-N. *een – van de lente*; **–postengevecht,** o. –en; **–postenlinie,** v. –liniën.

Voor'praten, praatte –, h. voor'gepraat (*iem. pratende doen weten, wat hij zeggen of gelooven moet*): *alles nazeggen, wat ze hem –*; **–prediken, –preeken*,** preekte –, h. voor'gepredikt en voorgepreekt (*vermanen, voor oogen houden*); **–proef,** v. –ven (*vooraf gaande proef, voorsmaak*); als verkleinw.: *dat was een –je van wat hem te wachten stond*; **–proeven,** proefde –, h. voor'geproefd (*vooraf proeven*); **–raad,** m. –raden (*hoeveelheid, menigte, die voorhanden is*; inz. *levensmiddelen*): *zoolang de – strekt; nieuwe –; groente, fruit in – hebben*, er van voorzien zijn; *– aardappelen opdoen*, provisie; *ik zeg u dit bij –*, in de voorbaat; *de pikeur had zich bij – gewroken*, van te voren; **–kamer,** v. –s; **–raadschuur,** v. –schuren (*bewaar-, bergplaats*): fig. *Sicilië, de – van Italië*; **–raam,** o. –ramen; **–ra'dig,** bn. (*in voorraad zijnde*): *de –e goederen; niet meer –*; beschouwd als germ., beter: *voorhanden.*

Voor'rang, m. (*voorgang in rang*): *hij nam de – in*, eerste rang; *strijden om de –*, eereplaats; *dit gerecht verdient de –*, voorkeur; *de – hebben boven, op; iem. de – betwisten.*

Voor'recht, o. –en (*recht boven anderen toegekend: privilege; gunst*): *het – hebben om*; **–rede,** v. –redenen (*inleidende rede*): *de – van dit boek*, voorbericht.

Voor'rijden, reed –, h. voor'gereden (*vóór een ander of voorop rijden*; *vóór de deur rijden en zich daar opstellen*; ook: *iem. bij 't rijden voor'komen*): *laat het rijtuig, de auto –*; **–rijder,** m. –s: *de koningin met twee –s*; **–rijm,** o.; zie Rijm.

Voor'schans, v. –en (*buitenschans*); **–schieten,** schoot –, h. voor'geschoten (fig. *geld leenen*); zie ook Voorschot; **–schijn (te),** bw.: *te – komen*, zich laten zien; *te – brengen, halen, roepen*, aan de dag; **–schip,** o. (*het voorste deel v. e. schip*); verg. Achterschip; **–schoen,** m. –en (*voorste deel van een schoen*); **–schoot*,** o. –en (*boezelaar, schort*); **–schot,** o. –ten (*voorgeschoten som op nog te verdienen geld*): *hij gaf mij een – van vijf gulden*, schoot mij voor; *wij hebben geld op – genomen; in – zijn*, nog geld te goed hebben; *aan –ten, 65 gld.*; **–schotbank,** v. –en (*bankinstelling, welke geld voorschiet tegen bepaalde rente*); **–schre'ven,** bn. (*bovengemeld*).

Voor'schrift, o. –en (eig. *schrift, dat als voorbeeld moet dienen*): fig. *dat is een – voor allen*, richtsnoer, regeling, les, gebod.

Voor'schrijven, schreef –, h. voor'geschreven (1 *schrijvende voordoen*; 2 fig. *iets ter nakoming stellen*): 1 *ik zal dit op het bord eerst –*; 2 *iem. de wet –, iem. zijn gedrag –; rust –, een regime –; een drankje –; de dokter zal je wat –*, nl. een recept.

Voors'hands, bw. (eig. *tijd, die voor de hand ligt: vooreerst, voorloopig, thans, nu*): *laten wij – tevreden zijn;* ook, Voorshands'.

Voor'slaan, sloeg –, h. voor'geslagen (*voorstellen*): *ik zal hem dit plan –;* **–slag 1** m. –slagen (*voorstel*): *iem. een – doen, een – aannemen;* **2** o. –slagen (*klik, slag, eenige minuten vóór het slaan der klok;* muz. *korte noot vooraf*): *daar slaat het –;* **–smaak,** m. (*proefje*): *dit geeft u een – van uw toekomstig geluk;* **–snijden,** sneed –, h. voor'gesneden (*vooraf of eerst snijden; voor iem. snijden als voorbeeld, hoe het moet gedaan worden; vleesch snijden ter bediening van de gasten aan een gastmaal*): *het gevogelte –;* **–snijder,** m. –s; **–snijmes,** o. –messen; **–snijvork,** v. –en.

Voor'span, o. –nen (*het voorste van twee, of twee paar, voor elkaar gespannen paarden*); **–spannen,** spande voor, h. –gespannen (*voor de wagen spannen*): *paarden –;* inz. refl. *zich voor iets spannen, zich ergens –,* zijn schouder onder iets zetten; **–spel,** o. –en (1 muz. *preludium;* 2 toon. *vooraf gaand spel;* 3 *allereerste begin*): 1 *een – op het orgel;* 2 *het – v. Gijsbrecht v. Aemstel;* 3 *het – der Fransche revolutie,* wat haar inleidde; **–spelder,** m. –s, inz. **–tje,** o. –s (*morsdoek*); **–spelen,** speelde –, h. voorgespeeld (1 *spelende voordoen; in tegenwoordigheid van een ander of anderen iets spelen;* 2 *het eerst spelen*): 1 *een wijsje –;* 2 *wie speelt voor?*

1 Voor'spellen, spelde –, h. voor'gespeld (*spellen om het te laten nadoen; laten hooren, hoe gespeld moet worden*): *een woord –;* **2 voorspel'len,** –spel'de, h. voorspeld' (*voorzeg'gen, vooraf aankondigen*): *Christus – spelde de ondergang van Jeruzalem; dat heb ik je wel voorspeld;* **–spel'ler,** m. –s; **–spel'ling,** v. –en (*het voorspellen; hetgeen voorspeld is: profetie, voorzegging*): *een – wordt bewaarheid of gelogenstraft.*

Voor'spiegelen, spiegelde –, h. voor'gespiegeld (*als in een spiegel laten zien*): *iem. groote winsten –,* voor oogen stellen, met de bijbet., dat het voorgespiegelde niet verwezenlijkt wordt; *zich iets –,* zich illusies maken; *er zich van alles van –;* **–spiegeling,** v. –en; **–spijs,** v. –spijzen (*gerecht, dat het eigenlijke diner inleidt, voorafspijs*); **–spoed,** m. (*geluk, welvaart; goede gang v. zaken*): *– hebben; in voor- en tegenspoed.*

Voorspoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*gelukkig*): *een –e tocht; – opgroeien;* **–lijk,** bn., bw.

Voor'spook, o. –spoken (*voorafgaand teeken, voorbode van naderend ongeluk*): *een komeet was een – van onheil;* **–spraak* 1** m. en v. –spraken (*verdediger*): *hij of zij zal mijn – zijn;* **2** v. (*het verdedigen, voorspreken; verdediging*): *uw – zal mij helpen;* **–spreken,** sprak –, h. voor'gesproken (*spreken om het te laten nadoen;* inz. *voor iem. spreken, hem verdedigen*): *iem. –;* **–spreker,** m. –s (*iem., die ten goede van iem. spreekt, verdediger*); **–sprong,** m. –en (*sprong vooruit*): zegsw. *een – hebben, krijgen op iem.,* een eind voorui.t-zijn; fig. *dat geeft hem een heele –,* voordeel.

Voor'staan, stond –, h. voorgestaan (1 *vooraanstaan;* 2 *buiten staan wachten;* 3 *voor de verbeelding staan, heugen;* 4 *bevorderen, verdedigen*): 1 *hij stond –, en ik stond achter hem;* 2 *het rijtuig, de auto staat voor;* 3 *het staat mij nog levendig –, hoe het gebeurde; er staat mij nog zoo iets van voor;* 4 *iems. belangen –;* nog: *zich iets op iets laten –,* zich iets inbeelden, zich op iets verheffen b.v. *hij laat zich daarop heel wat –, ik laat mij –, dat ik het er goed zal afbrengen.*

Voor'stad, v. –steden (*buitenwijk; deel of wijk eener stad buiten de eigenlijke kom gelegen, faubourg*): *de –steden van Parijs.*

Voor'stander, m. –s (*bevorderaar, beschermer*): *een beslist – van goed onderwijs.*

Voor'ste 1 bn. (*meest-vooruitstaande*): *de – wagon; de – vinger;* **2** zn. m. en v.: *Haantje de –,* de belhamel.

Voor'steek, m. –steken (*platte naaisteek, rijgsteek*); **–stel,** o. –len (1 *voorslag; wetsvoorstel;* 2 *eerste preek v. e. jong predikant, gehouden voor professoren, familie en genoodigden;* 3 *rekenk. of wisk. opgave*): 1 *een – behandelen, doen, uiteenzetten; zijn – is verworpen; een – tot verwerping; een – aannemen, indienen; in zijn – treden,* meegaan met; *op – van;* 2 *die proponent deed zijn –;* 3 *hebt ge uw algebra-voorstellen af?*

Voor'stellen, stelde –, h. voorgesteld (1 *inleiden, in een gezelschap; introduceeren, iem. persoonlijk bekend maken;* 2 *een voorstel doen, aan iemands beslissing onderwerpen;* 3 *afbeelden, verbeelden*): 1 *iem. aan zijn familie –; ik heb ze aan elkaar voorgesteld;* 2 *hij stelde – naar Zwitserland te reizen;* 3 *David is hier voorgesteld als harpspeler; dit schilderstuk stelt een dal in de Ardennen –;* refl.: *zich –,* stelde zich –, h. zich voor'gesteld (1 *zich voor de geest stellen; zich verbeelden;* 2 *van plan zijn;* 3 *zich aan iem. persoonlijk bekend maken door zijn naam te noemen*): 1 *kunt ge u zoo iets – ? stel u ons aller verbazing –; stel je voor!* uitroep van verbazing, ergernis, spot; 2 *ik stel mij voor deze winter naar Italië te gaan;* 3 *mag ik me even –, mijn naam is van Puffelen.*

Voor'steller, m. –s (*iem., die voorstelt* inz. in bet. 2): *de – trok zijn voorstel in.*

Voor'stelling, v. –en (*het voorstellen,* in verschillende bet. inz. 1 *afbeelding, nabootsing;* 2 *opvoering v. e. tooneelstuk in een schouwburg*): *de – aan de Koningin;* 1 *zich geen (goede) – van iets kunnen maken,* zich iets niet kunnen denken; *zich een verkeerde – van iets maken;* 2 *de – zal beginnen te 8 uur;* **–stellingskracht,** v., **–stellingsvermogen,** o.: *bij stereometrie moet de leerling een goed – hebben;* **–stemmen,** stemde –, h. voor'gestemd (*zijn stem voor iets of iemand uitbrengen*): *men kan voor- of tegenstemmen;* **–stemmer,** m. –s; verg. Tegenstemmer; **–steven,** m. –s (scheepst. *steven aan de voorkant*); **–stoot* 1** v. (*voorwas, stopwas, maagdenwas*): met – stoppen de bijen de reten en naden v. d. korf dicht; **2** m. –en (biljart: *allereerste stoot*); **–stooten*,** stiet –, h. –gestooten (Z.-N. *voortrekken*): *iem. –;* **–studie,** v. –s (*inleidende studie*); **–stuk,** o. –stukken (*voorste gedeelte van iets;* inz. toon. *vooraf gaand stuk*): *een blijspelletje als –.*

Voort 1 bw. (*terstond, dadelijk*): *ik kom – bij u;* Z.-N. *van nu –,* af aan; – met de bet. van *verder,* vormt scheidbaar samengest. ww.: Voortarbeiden, –makenenz.; **2** tw. (*verder; weg!*): *–, paardje, –! –, –! de schuit is –.*

Voort'aan, bw. (*in het vervolg*): *jongen, – opgelet! – beter toezien!* ook: Voortaan'.

Voor'tand, m. –tanden (*snijtand*).

Voort'bestaan, o. (*verder blijven leven, bestaan*): *het – na de dood; het – der vennootschap is verzekerd.*
Voort'bewegen, bewoog voort, h. voortbewogen (*in beweging brengen, verder doen bewegen*): *door krachtige riemslagen voortbewogen*; refl. *het schip bewoog zich langzaam voort*; **–beweging,** v. –en: *snelle –; de – heeft plaats door twee Diesel-motoren.*
Voort'boomen*, boomde –, h. voort'geboomd (*een schip met de vaarboom vooruitduwen*); **–brengen,** onr. w.w., bracht –, h. voort'gebracht (*het aanzijn geven, opleveren, geven*); **–brenger,** m. –s (*iem., die iets doet ontstaan,* b.v. *de werkman, de boer*); **–brenging,** v. (*productie, verbouwing, vervaardiging, het voortbrengen*); **–brengingskracht,** v. (*kracht, om iets voort te brengen*); **–brengingsvermogen,** o.; **–brengsel,** o. –s, –en (*het voortgebrachte, het product*): *de –en op 't gebied van de landbouw, de letterkunde*; **–drijven,** dreef –, h. (1, 2), i. (3) voort'gedreven (1 *wegdrijven, verjagen*; 2 *aanzetten, aanwakkeren*; 3 *verder drijven*): 1 *den vijand –*; 2 *een luien jongen –*; 3 *we dreven steeds voort, steeds dichter bij de kust.*
Voort'duren, duurde –, h. voort'geduurd (*aanhouden, blijven bestaan*).
Voortdu'rend, bn. en bw. (*aanhoudend*): *een – leven, lawaai enz.*; *de zieke was – aan 't ijlen,* onophoudelijk; *ik vergis mij –.*
Voort'during, v.; **voort'duur,** m. (*het voortduren*): *bij –,* gedurig, aanhoudend.
Voor'teeken*, o. –en, –s (*aankondigend teeken*): *een noodlottig –, een bemoedigend –; aan –s gelooven; de –en der revolutie.*
Voor'tellen, telde –, h. voorgeteld (*voor iems. oogen tellen*): *ik zal je het geld –.*
Voort'gaan, ging –, i. voort'gegaan (*verder gaan, doorgaan, voortzetten vervolgen*): *met zijn werk –*; **–gang,** m. –en (*vooruitgang, vordering, doorzetting*): *– met iets maken,* iets bespoedigen; *het proces zal geen – hebben,* zal niet verder aanhangig zijn.
Voort'helpen, hielp voort, h. voortgeholpen (*hulp verleenen*): *we zullen hem wel –.*
Voor'tijd, m. –tijden (*zeer oude tijd*): *in de grijze –,* voorhistorische; z. ald.
Voor'tijds, bw. (*eertijds, oudtijds, weleer*).
Voort'ijlen, ijlde –, i. voort'geijld (*zich ijlend verwijderen, al verder ijlen, voortsnellen*): *men zag den dief –*; **–jagen,** jaagde, joeg voort, h. voortgejaagd (*verder, voor zich uit jagen*): *de wolken, voortgejaagd door de wind*; **–kankeren,** kankerde –, i. voort'gekankerd (fig. *al verder als een kanker voortwoekeren, zich verder verspreiden*): fig. *dat kwaad kankert al –*; **–komen,** kwam –, i. –gekomen (*voortvloeien uit, ontstaan*): *– uit onwil*; **–kunnen,** kon voort, h., is –gekund (*verder kunnen*): *help me, ik kan niet meer voort*; **–leven,** leefde voort, h. voortgeleefd (*verder leven*): *na de dood in de herinnering –*; **–maken,** maakte –, h. voort'gemaakt (*zich haasten met hetgeen men doet*): *wil je wat –!* spoed maken; *– met het werk*; refl. *zich –,* maken, dat men wegkomt.
Voor'tocht, m. –en (*voorhoede*); vero.
Vóór'tooneel*, o. –en (*voorste deel v. h. tooneel, proscenium*): *de klucht spelen op het –.*
Voort'planten, plantte –, h. voort'geplant (1 *vermeerderen*; 2 *verbreiden, verspreiden*): 1 *het menschelijk geslacht heeft zich –geplant,* vermenigvuldigd; 2 *het geloof –,* verbreiden; refl. *een geluid kan zich –,* verspreiden; **–planter,** m. –s; **–planting,** v.: *– des geloofs*; z. Propaganda; *– van het geluid*; *de – der menschen.*
Voor'treden, trad –, i. voor'getreden (*naar voren treden, voorwaarts treden, op de voorgrond treden*): *laat de sergeants –.*
Voortref'felijk, bn. en bw.; –er, –st (*uitmuntend, uitstekend*): *– onderwijs, een –e gelegenheid; hij speelt –*; **–heid,** v. –heden.
Voor'trein, m. –en (*trein, vertrekkende voor de gewone trein*).
Voor'trekken, trok –, h. voor'getrokken (*verkiezen boven*): fig. *iem. –,* begunstigen; *een der kinderen te veel –,* bevoordeelen.
Voor'trekker, m. –s: kolonisten, die in 1836 de Kaap verlieten, om zich i. d. landen, thans bekend als Natal, Transvaal en Oranjerivier-kolonie neer te zetten.
Voort'rukken, rukte –, h. en i. voort'gerukt (*voorwaarts marcheeren, verder rukken*): *de troepen zullen –.*
Voorts, bw. (*verder, vervolgens, wijders*): *enzoovoorts*; *– vertelde hij, dat.*
Voort'sleepen*, sleepte –, h. voort'gesleept (*voorwaarts verder sleepen*): *de leeuw kan een volwassen rund –,* wegsleepen; fig. *zijn leven –,* in ellende voortleven, zijn leven in kommer slijten; refl. *zich met moeite –*; **–sleuren,** sleurde –, h. voort'gesleurd (*verder- of wegsleepen*): *een last –*; nog: *hij laat die zaak maar –,* doet haar niet af; **–spoeden,** spoedde –, i. voort'gespoed (*verder spoeden*); *zich –,* haast maken, ijlings of snel voortgaan; **–spruiten,** sproot –, i. voort'gesproten (fig. *ontstaan*): *uit dronkenschap spruit allerlei kwaad –; uit dat geslacht zijn keizers –gesproten*; **–stuwen,** stuwde –, h. voort'gestuwd (*voorwaarts stuwen*): *door menigte –gestuwd*; **–stuwing,** v. –en.
Voor'tuin, m. –en: *huizen met een –tje.*
Voort'varen, voer –, i. voort'gevaren (*verder varen*): fig. *Machteld voer lieftallig –,* vervolgde, ging voort.
Voortva'rend, bn. en bw.; –er, –st (fig. *haastig*; gunstig: *ijverig, spoedig iets afdoende*): *de –e drift der jeugd; – te werk gaan*; **–va'rendheid,** v. (*drift; ijver, spoed*).
Voort'vloeien, vloeide –, i. voort'gevloeid (eig. *verder vloeien*; fig. *ergens uit volgen*): fig. *daar kan niets goeds uit –.*
Voortvluch'tig 1 bn. (*op de vlucht*): *een – misdadiger; de kassier is –*; **2 –vluch'tige,** m. en v. –n (*iem., die voortvluchtig is*).
Voort'woekeren, woekerde –, h. en i. voort'gewoekerd (*zich steeds verder* [*ongemerkt*] *verspreiden*): *die kinderziekte woekert –*; fig. *het kwaad kan –*; **–zeggen,** zegde of zeide –, h. voort'gezegd of –gezeid (*aan anderen oververtellen*): *zegt het –,* zegt het verder; **–zetten,** zette –, h. voort'gezet (*aanhouden, doorzetten, voortgaan met*); **–zetter,** m. –s; **–zetting,** v. –en (*vervolg*); **–zweepen*,** zweepte –, h. voort'gezweept (1 *met zweepslagen voortjagen*; 2 fig. *voortslingeren*): 1 *de paarden –*; 2 *de winden zweepten het schip –.*
Vooruit', bw. (*vooraf, van te voren, verder*): *borst –! – met de geit!* dit bijw. vormt scheidbaar samengest. w.w., waarvan de leden der onbep. wijs (behalve met *te*) en de volt. deelwoorden aaneengeschreven worden, als: Vooruit'bestellen, –betalen.

Vooruit'betalen, betaalde –, h. vooruitbetaald (*van te voren betalen*): *vooruit te betalen; een telegram met vooruitbetaald antwoord*; **–betaling,** v. –en: *abonnement met –.*

Vooruit'gaan, ging –, i. vooruit'gegaan (1 *voor een ander uitgaan, vooropgaan*; 2 *voorwaarts gaan, vorderen*; 3 *beter worden, herstellen*; *in betere conditie komen*; *in bloei toenemen*): 1 *de stadsbode ging –*; 2 *je moet wat meer –*; 3 *de zieke gaat wezenlijk –*; *zijn zaken gaan langzamerhand –*; **–gang,** m. (*voortgaande beweging*; fig. *bloei*): *er is geen – in dat door ijs omgeven schip*; fig. *ik drink op de – uwer zaken*; **–hebben,** had –, h. vooruit'gehad (*vroeger of eerder hebben*; *een voordeel boven een ander hebben*): *hij heeft die som –gehad*, boven of eer dan een ander; *gij hebt bij hem iets –*, hij is u genegen; *hij heeft dit –*, dit is zijn voordeel; **–komen,** kwam –, i. vooruit'gekomen (*voorwaarts komen*): *die koopman zal wel –*; *in de wereld –*; *met dien knaap is niet – te komen*, hij is hardleersch; *hij zal op dat kantoor wel –*, bevorderd worden, opklimmen; *iem. –*, verder komen dan een ander; **–loopen*,** liep –, i., h. vooruitgeloopen: *op de beslissing, de gebeurtenissen*, anticipeeren; **–snellen,** snelde –, i. vooruit'gesneld: *zijn gedachten snellen de tijd –*, loopen vooruit; **–steken,** stak –, h. –gestoken (*naar voren uitsteken*): *zijn handen –*; *een –de kin*; **–stre'vend,** bn. (*het nieuwere en betere zoekend, brekend met sleur en eigenwaan*); **–zicht,** o. –en (*hoop, verwachting*): *hij heeft het –, de betrekking te krijgen*; *leven in het – op betere tijden*; *mooie, goede –en*; **–zien,** zag –, h. –'gezien (*vroeger zien*; fig. *voorspellen*): *nu en dan moeten wij eens –*, in de toekomst zien; *een –de blik.*

Voor'vader, m. –vaderen, –s (*stamvader, voorzaat*): *hun –en*; zie Aartsvader.

Voorva'derlijk, bn. (*aartsvaderlijk*): *e. – kasteel*; *–e zeden*, (als) van de voorvaderen.

Voor'val, o. –len (*gebeurtenis*): *e. zonderling –*, verkl. **–valletje,** o. –s; **–vallen,** viel –, i. voor'gevallen (*gebeuren*): *dat zal niet meer –*, plaats hebben; **–vechter,** m. –s (ong.: *belhamel, vechtersbaas*; gunstig: *verdediger, kampioen*); **–vechtster,** v. –s; **–vertrek,** o. –ken (*voorkamer*); **–vinger,** m. –s (*wijsvinger*); **–vlak,** o. –ken (*het naar voren gewende vlak*): *het – v. e. kubus*; **–voegen,** voegde voor, h. voorgevoegd (*voor iets voegen*): *de* n, *voorgevoegd in navond*; **–voeging,** v. –en; **–voegsel,** o. –s (*het voorgevoegde*; inz. *letter of lettergreep, die voor een woord geplaatst een nieuw woord vormt*): *het – aarts.*

Voorwaar', bw. (*stellig, inderdaad, wezenlijk*): *dat is – geen compliment.*

Voor'waarde, v. –waarden (*voorafgaande beperking, beding*): *welke – stelde hij? aan de (strengste) –n voldoen*; *onder geen enkele –*; *onder de bestaande, onder zekere –n*; *onder, op – dat*; *op één, op deze –*; zie Conditie.

Voorwaar'delijk, bn. en bw. (*onder, met voorwaarde*): *e. –e toestemming*; *de bezetting gaf zich – over*, op voorwaarde; *–e invrijheidstelling*, rechtsinstelling, waarbij een veroordeelde na het verstrijken v. e. deel zijner straf, onder bep. voorwaarden in vrijheid wordt gesteld; *–e veroordeeling*, rechtsinstelling, waarbij de niet tenuitvoerlegging van een vonnis wordt afhankelijk gesteld van het naleven van zekere voorwaarden; *–e wijs*, spraakk. wijze om de onwerkelijkheid, het niet-bestaan van de inhoud der gedachte uit te drukken.

Voor'waarts, bw. (*vooruit*): *de troepen rukten –*; *–, marsch!* mil. commando.

Voor'waartsch*, bn.: *een –e beweging.*

Voor'wagen, m. –s; **–wal,** m. –wallen (*buitenwal*); **–wand,** m. –wanden (*voormuur*); **–was,** o. (*bijenhars*): *de bijen halen dit was uit kleverige bloem- en bladknoppen, het dient haar als metselspecie*; **–wegen,** woog –, h. voor'gewogen (*voor iems. oogen wegen*): *ik zal u de waren –*; **–wenden,** wendde –, h. voorgewend (*voorgeven*): *ongesteldheid –*, valschelijk als reden opgeven; **–wendsel,** o. –s, –en (*uitvlucht*): *onder – van*; *onder valsche –s*; **–wereld,** v. (*de aarde, vóór de mensch er op geschapen was*); **–wereldlijk,** bn. (*uit de voorwereld*): *–e dieren*, b.v. de mammoet; ook, –we'reldlijk.

Voor'werk, o. –en (*voor-verschansing*; lit. t. *titel, voorplaat en voorbericht*).

Voor'werken, werkte –, h. voor'gewerkt (*voordoen*); **–werker,** m. –s.

Voor'werp, o. –en (1 *'tgeen men voor zich waarneemt*: *zaak, ding*; 2 *naam v. e. zinsdeel*): 1 *een aantal –en v. kunst*, zaken; *het – van mijn liefde*; *het – van spot*; *het – van het onderzoek*, doel; z. Stoffelijk; 2 *–en zijn bepalingen*; *men onderscheidt*: *medewerkende, lijdende, oorzakelijke.*

Voor'werpen, wierp –, h. voor'geworpen (*tegenwerpen*): *dit zal ik hem –*, voor de voeten werpen, hem verwijten; **–werpsnaam,** m. –namen (*naam van eenig ding, eenige zaak, eenig voorwerp*): –namen zijn óf eigennamen óf soortnamen; **–werpszin,** m. –zinnen (*bijzin, die de dienst verricht van voorwerp*), b.v. *ik hoop, dat gij slaagt*; *geef eere, wien eere toekomt.*

Voor'weten, o. (*voorkennis*): *dit is geschied zonder* (of: *buiten*) *ons –*; **–wiel,** o. –en; verg. Achterwiel; **–wind,** m. (*gunstige wind, van achter invallende wind*); zie Voordewind; **–winter,** m. –s (*begin v. d. winter*); **–zaal,** v. –zalen (*groote voorkamer, wachtzaal*); **–zaat,** m. –zaten (*voorvader, stamvader*); z. Nazaat; **–zang,** m. –en (*inleidende zang* ook v. e. gedicht); **–zanger,** m. –s (*iem., die het gezang leidt*): *dan deed hij den – der groote kerk na.*

1 Voor'zeggen, zeide –, h. voor'gezegd, –gezeid (*zeggen om na te laten zeggen*): *ik zal u dat woord duidelijk –*; *in de klas mag niemand –*, een ander iets influisteren; **2 voorzeg'gen,** –zei'de, h. voorzegd', –zeid' (*voorspellen*); **–zeg'ger,** m. –s (*profeet*); **–zeg'ging,** v. –en (*voorspelling*).

Voor'zeil, o. –en.

Voorze'ker, bw. (*zekerlijk, zeer stellig*).

Voor'zet, m. –zetten (*eerste zet in 't spel*): *de – hebben.*

Voor'zetsel, o. –s (*partikel, dat de betrekking uitdrukt, waarin een zelfstandig woord tot andere woorden van de zin staat*): *het – in.*

Voor'zetten, zette voor, h. voorgezet (*voor iem., iets plaatsen*): *wat zullen ze ons daar –*, opdisschen; *zijn horloge –*, vooruitzetten.

Voorzich'tig, bn. en bw.; –er, –st (*omzichtig, behoedzaam*): *een –e behandeling*; *iets – vragen*; *–! past er op!* **–heid,** v. (*het voorzichtig-zijn*; *behoedzaamheid*): *– is de moeder der wijsheid* (of: *der porseleinkast*), doet de wijs-

heid ontstaan (of: houdt het porseleingoed heel); *met – te werk gaan*; **–heidshalve,** bw. (*uit voorzichtigheid*); ook: –heidshal'ven; **–heidsmaatregel,** m. –s, –en (*maatregel, uit voorzichtigheid*).

Voorzien', –zag', h. voorzien' (1 *vooruitzien, in de toekomst zien gebeuren*; 2 *zorgen voor, verhelpen*; 3 *regelen*; 4 *verschaffen*, ook refl.; 5 rechtst. refl. *in hooger beroep gaan bij een hooger rechtscollege*): 1 *wij hebben dat ongeluk –*, zien aankomen; 2 *in de eerste behoefte –*, zorg dragen voor; *deze winkel is goed –*, h. een rijkdom van waren; *wij zullen in dat gebrek –*, het verhelpen; *in een lang gevoelde behoefte –*; *hierin moet – worden door*; *we zijn al –, dank u! in zijn onderhoud kunnen – door het geven van lessen*; 3 *daarin heeft de wet niet –*, dit is niet wettelijk geregeld; 4 *iem. v. geld –*; *zich van het noodige –*; 5 *zich in verbreking –*; nog: *het op iets* (of: *iem.*) *– hebben*, gemunt; *het niet op iem. of iets – hebben*, begrepen; **–ig,** bn. (*vooruit-zorgend*): *edele, wijze, –e heeren*, oude briefstijl; **–igheid,** v. (*voortdurende leiding, onderhouding, bestiering Gods*): *de –*, God zelf.

Voor'ziening, v. (*het voorzien* in bet. 2, 3, 4): *– van levensmiddelen*; *– in cassatie of verbreking*; z. Cassatie.

Voor'zijde, v. –zijden (*zijde aan de kant v. d. beschouwer*; ook, *voorgevel*): *de – van een gebouw*; **–zin,** m. –zinnen (spraakk. *eerste lid eener periode of van een samengestelde volzin*); verg. Nazin; **–zitten,** zat –, h. voor'gezeten (*vooraanzitten*; *de eerste plaats innemen*; *presideeren*): *hij zat aan tafel –*; *wie zal de vergadering –?* presideeren; **–zitter,** m. –zitters; zie President: *mijnheer de –!* **–zitterschap,** o. (*waardigheid van voorzitter*; *het voorzitter zijn*): *het – bekleeden*; *gedurende zijn –*; *onder – van*; **–zittershamer,** m. –s; **–zittersstoel,** m. –en; **-zitting,** v.: *onder – van*, presidium; **–zomer,** m. –s (*eerste deel van de zomer*); **–zoon,** m. –zonen, –s (*zoon uit een vroeger huwelijk*); **–zorg,** v. –en (*het zorgen voor de toekomst*): *–en nemen*, voorbehoedmiddelen; **–zorgsmaatregel,** m. –en: *–en nemen*.

Voos*, bn.; voozer, meest – of voost (*taai, zonder sap, sponsachtig*): *een vooze knol*; fig. *een – gestel*, kwaadsappig, ongezond; *vooze toestanden*, bedorven; **–'heid,** v.

I. Vor'deren, vorderde, i. gevorderd (*voor-uitkomen, voortgaan*): *daar onze paarden moe waren, vorderden we niet veel*, kwamen wij niet vooruit; *een gevorderde leeftijd*.

II. Vor'deren, vorderde, h. gevorderd (*eischen, vragen*): *ik vorder mijn recht*; *rekenschap –*; – **I** en **II** v. hetzelfde grondw.

Vor'dering, v. –en (1 van Vorderen **I**: *vooruitgang, voortgang*; 2 van Vorderen **II**: *eisch; rechtsvordering; requisitoir*): 1 *maakt hij –en?* 2 *ik heb een schuld- ten laste van hem*; Z.-N. *een – in kort geding*; *burgerlijke –*, tot herstelling van geleden schade; *publieke –*, tot toepassing van straffen.

Vo're, v. voren (*voor, ploegsnede*).

I. Vo'ren, m. –s (*voorn*, z. ald.).

II. Vo'ren, bw. (andere vorm van *voor*, steeds met een voorzetsel): *ga naar –*; *kom wat naar –*, vooruit; *als –*; *van – af* (*aan*); *van te –*; *te –*, vroeger; z. Wind **I.**

Vo'renstaand, bn. (*wat voorafstaat of -gaat*): *op –e bladzijde*, voorafgaand, vorig.

Vo'rig, bn. (*vroeger, onmiddellijk voorafgaand*): *h. – jaar, h. – examen, de –e bladz.*

Vork, v. –en (*getand werktuig, waarmee men iets kan oppikken*): *een hooi–*; *– en mes*; zegsw. *hij weet, hoe de –* (of: *de bijl*) *aan* (ook: *in*) *de steel zit*, hoe de zaak in elkaar zit; bij verg.: *splitsing in tweeën van spoorlijnen, wegen, paden*; z. ook Hooi.

Vorket', v. –ten (Fr. fourchette; Z.-N. *tafelvork*): *een goede –*, goed eter.

Vorm, m. –en (1 *uiterlijke gedaante, fatsoen*; *model, patroon, mal*; 2 *de juiste, vereischte gedaante*; 3 *schijn*; 4 *plichtpleging*): 1 *de bol–, e. tulbands–*; *e. hoed e. andere – geven*; *een dicht–*; z. Drama enz.; *de brief–*; zegsw. *iets in een andere – gieten*, een andere gedaante geven; *in de – van*; *een vaste –, vaste –en aannemen*; 2 *alles in de – opmaken*; 3 *dat is maar voor de –*; *iets voor de – vragen*; 4 *een man van –en*, gehecht aan uiterlijke plichtplegingen; *de goede –en*, beschaafde manieren; *hij kent* (of: *heeft*) *geen –en*; nog: *zonder* (*eenige*) *– van proces*, onmiddellijk; spraakk. *lijdende, bedrijvende –*, passief, actief.

Vorm'aarde, v.; zie Vormklei.

Vorm'baar, bn.; **–heid,** v.

Vor'melijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *gehecht aan vormen*, soms met ongunstige bijbet.; 2 *overeenkomstig de goede vorm of de etiquette*; ook: *stijf-deftig*): 1 *uw vriend is nogal –*; *– christendom*, hechtend aan de uiterlijke vorm, doch zonder geest en leven; 2 *een –e ontvangst*; *– antwoorden, iem. – ontvangen*; **–heid,** v. –heden.

Vor'meling, m. en v. –en (R.-K. *iem., die het vormsel gaat ontvangen*); **–e,** v. –n.

I. Vor'men, vormde, h. gevormd (van vorm afgeleid of van Lat. formare: 1 *een gedaante hebben van*; 2 *een gedaante geven*; ook: *vervaardigen, maken*; 3 *door vorm, gedaante, plaats iets zijn*; 4 *opvoeden, ontwikkelen, beschaven*): 1 *de wegen in dit bosch – een ster*; 2 *de leerlingen gaan een kring –*; *een beeld uit pleister –*; 3 *dit riviertje vormt hier de grens*; *die troepen – de achterhoede*; *een onderdeel – van*; 4 *iem. tot een nuttig lid der maatschappij –*; *iems. smaak –*; *goede gezelschappen werken –d*; refl. *zoo – zich dwaalbegrippen*, ontstaan.

II. Vor'men, vormde, h. gevormd (oorspr. Lat. firmare, eig. *bevestigen*: R.-K. *het vormsel toedienen*): *de bisschop zal in die kerk de kinderen –*.

Vor'mer, m. –s (*modeleur*).

I. Vor'ming, v. –en (*het vormen* in bet. **I**): *– van nieuwe leerkrachten, – van de smaak*.

II. Vor'ming, v. (*het vormen* in bet. **II**): *de – zal plaats hebben in de kerk van St. Jan*.

Vorm'klei, v. (*boetseerklei*).

Vorm'leer, v. (*aanschouwelijke meetk.*; *leer der muzikale compositie-vormen*; *etymologie*; *studie, waarbij men zijn aandacht vestigt op de vorm der planten*); **–loos*,** bn. (*zonder vorm, wanstaltig, plomp*): *een – blok hout, een –looze massa*; ook Vormeloos; **–meter,** v. –s (Z.-N. *meter bij het vormen*); **–peter,** m. –s; **–school,** v. –scholen: *de – voor onderwijzers te Rotterdam*.

Vorm'sel, o. (R.-K. *een der zeven Sacramenten*): *het – dient tot versterking van het bovennatuurlijke leven*; *het – toedienen*.

Vorsch*, m. –en (*kikvorsch*); –je, o. –s.

Vor'schen*, vorschte, h. gevorscht (*onder-*

zoek instellen, nasporen, napluizen): *met –de blik*; verg. Navorschen.

I. Vorst*, v. –en (*bovenste scherpe rand, waarin de opgaande schuine vlakken van een dakwerk samenkomen: nok*).

II. Vorst*, v. (*vriezend weer*): *we krijgen –.*

III. Vorst*, m. –en (eig. *voorste, eerste: heerscher, prins, koning*): *als een –; de – van dit kleine vorstendom*; **–in'**, v. –nen.

Vor'stelijk, bn. en bw.; –er, –st (*van of als, eigen aan een vorst*): *het – paleis*, des vorsten; *een – geschenk*, (als) dat v. e. vorst, rijk, schoon; *een –e houding*, (als) v. e. vorst; *hij leeft –*, als een vorst, weelderig; **–heid**, v.

Vor'stenbloed, o. (eig. *bloed van een vorst*): *het – stroomt hem door de aderen*, hij is van vorstelijke afkomst; **–dom**, o. –dommen (*gebied v. e. vorst*); **–gunst**, v. (*gunst van vorsten of van een vorst*); **–huis**, o. –zen (*stamhuis v. e. vorst*); **–kind**, o. –eren; **–kroon**, v. –kronen (*kroon v. e. vorst*, inz. fig.); **–landen**, o. mv. (*de rijken Soerakarta en Djokjokarta op Java*); **–moord**, m. –en.

Vor'stentelg, m. en v. –en; **–zoon**, m. –zonen, –s.

Vor'stig, bn. (*eenigszins vriezend*): *– weer.*

Vorstin', v. –nen; zie Vorst **III.**

Vorst'pan, v. –nen (*dakpan op de vorst* **I**).

Vorst'vrij, bn. (*vrij van bevriezing*): *een –e kelder.*

I. Vort (*Voort* **2**): *–, gauw!*

II. Vort, bn.; –er, –st (Z.-N. gew. *rot*).

Vos*, m. vossen (1 dierk. *roofdier v. h. hondengeslacht*; Lat. canis vulpes; 2 *listig sluw mensch*; 3 *bont v. e. vos*; 4 *rood of roodbruin paard met manen en staart van dezelfde kleur*): 1 de mannetjes– heet vosrekel, het wijfje moervos; *de gewone –, de zilver–*; zegsw. *een – verliest wel zijn haren, maar niet zijn streken*, al wordt iem. oud, de aangeboren aard verliest iem. niet; *men moet –sen met vossen vangen*, men moet slimheid tegenover slimheid stellen; spreekw. *Als de – de passie preekt, boer, pas op je ganzen*, wantrouw de huichelaars; 2 *zoo'n slimme –*, geslepen vent; *een oude –*; 3 *een nieuwe –*; 4 z. Goudvos.

Vos'aap, m. –apen (*halfaap met spitse snuit*; Lat. lemur).

Voskleu'rig, bn. (*geelachtig rood*).

Vos'konijn, o. –en (*Z.-Amerik. knaagdier*; Lat. viscacia).

Vos'schont, vos'senbont, o. (*pelswerk van een vossevel, van vossevellen*).

Vos'semelk, Z.-N. zegsw.: *– gedronken hebben*, doortrapt zijn.

Vos'sen, voste, h. gevost (1 *hard studeeren*; 2 Z.-N. *beetnemen*): 1 *– voor een examen*; gmz.; 2 *iem. –.*

Vos'senbes, v. –sen; zie Boschbes.

Vos'senhaar, o. –haren; **–hol**, o. –holen; **–huid**, v. –en; **–jacht**, v. –en; **–kuil**, m. –en (*kuil, om vossen te vangen*); **–val**, v. –len.

Vos'sestaart, m. –en (*staart van een vos*; plantk. *een staartgras van de familie der grassen*; Lat. alopecurus pratensis): zegsw. *met de – geeselen*, voor de leus, fig. aalen.

Vos'sevel, o. –vellen (*huid v. e. vos*).

Vo'ta, o. mv. (Lat. [*kies*]*stemmen*; *geloften*): *pi'a –*, vrome wenschen (die nl. niet vervuld zullen worden); zie Votum.

Voteeren* (Fr. *zijn stem geven, stemmen*; *bij stemming geven, aanwijzen*): *een bedrag –.*

Votief'kerk, v. –en (nl. *gebouwd als gevolg eener belofte*); **–'steen***, m. –steenen, **–'tafel**, v. (Fr. [Lat. votivus]: *geloftesteen*): –en dikwijls v. marmer, bevatten een dankzegging, een gebed enz.; z. Ex voto.

Vo'tum, o. (Ned.) –s; (Lat.) vota (Lat. [*kies*]*stem, stemuitbrenging*; *belofte*): *een – van vertrouwen, een – van wantrouwen*, blijk van vertrouwen enz. in een ministerie.

Vou'te, v. –n (Z.-N. *gewelf*; *voutkamertje*).

Vout'kamertje, o. –s (Z.-N. *opkamertje*, nl. *boven een kelder of eenig gewelf*).

Vouw, v. –en (*plooi*): *de –en in een broek.*

Vouw'baar, bn.; **–heid**, v.

Vouw'been*, o. –en (*houten, ivoren, beenen enz., papiervouwer of vouwmes om papier te vouwen of te snijden*); **–blind**, o. –en (*vouwbaar blind, openslaand vensterluik*); **–boot***, v. –en (*opvouwbare boot*): *– van 4 m lengte, prijs 83 gld.*; **–deur**, v. –en (*vleugeldeur*); **–doos***, v. –doozen (*doos met stukjes papier, waarvan figuren moeten gevouwen worden*).

Vou'wen, vouwde, h. gevouwen (*plooien, vouwen leggen in*): *de servetten –; in vieren –; met gevouwen handen*; **–karton**, o. –s (*karton in bepaalde vorm*, b.v. *tot doozen gevouwen*); **–stoel**, m. –en (*klapstoel*); **–tafel**, v. –s (*klaptafeltje*).

Vox, v. vo'ces (Lat. *stem*): *– claman'tis in deser'to*, een stem des roependen in de woestijn, nl. van hem, die belangrijke waarheden verkondigt, maar dien men niet wil hooren, zie Joh. 1 : 23; *– huma'na*, [a]) de menschenstem, [b]) zeker orgelregister; *– po'puli, – De'i*, stem des volks, de stem van God, d. i. wat het volk beslist of wil, is Gods wil, is welgedaan; *– vi'va*, het levende woord.

Vraag, v., in bet. 1, 2 en 5 vragen (1 *ondervraging*; 2 *deel van een [catechismus]les*; 3 *zaak, die nog uitgemaakt moet worden, die niet zeker is*; 4 handel: *kooplust voor een bepaald artikel*; 5 spraakk. *volzin, waarin of waarmee iets gevraagd wordt*): 1 *het antwoord moet op de – passen*; *iem. één –, vragen doen, stellen*; 2 *hoeveel vragen moet ge leeren?* 3 *het is (nog) de –, of*; *de – doet zich voor, of*; 4 *er was veel – naar dat artikel*; *– en aanbod*, koop- en verkooplust; zie Vraag en Aanbod; 5 *een directe –*: *Wie komt daar? een indirecte*: *Ik vraag, wie daar komt*; **–'achtig**, bn.; –er, –st (*nieuwsgierig*); **–al***, m. en v. –allen (*nieuwsgierige persoon; iem., die naar alles vraagt*); **–baak**, v. –baken (fig. *vertrouwd raadsman; persoon, tot wie[n] men zich richt, om de oplossing van moeielijke vragen te krijgen*; ook: *boek, dat geraadpleegd kan worden*): *Holland, de– der beschaafde wereld*: **–boek**, o. –en (*vragenboek*).

Vraag en aanbod (*economische wet, waardoor, meende men, alle handel, nering en bedrijf, nijverheid beheerscht werd*).

Vraag'gesprek, o. –ken; zie Interview; **–punt**, o. –en (*onderwerp van het gesprek of debat, punt ter beantwoording; de eigenlijke vraag; onderwerp ter beantwoording*): *wat zijn de –en?* **–schotel***, m. en v. –s (Z.-N. *vraagal*); **–sgewijs, –sgewijze**, bw. (*in de vorm van vraag [en antwoord]*); **–ster**, v. –s (*vrouw, die vraagt*); **–stuk**, o. –ken (*vraag, quaestie*): *het moeilijke – omtrent de zetelplaats van de wil; een rekenkundig –*, som, opgave; **–teeken***, o. –s (*leesteeken achter een directe vraag*), b.v. *zult gij*

komen? daar zet ik een – achter, dat betwijfel ik; **–woord,** o. –en (*woord, dat een vraag inleidt*): *druk bij 't lezen op het –*, b.v. *waar is hij?*

Vraat, m. vraten (verwant met *vreten*: *gulzigaard*); **–'zucht,** v. (*gulzigheid*); **–zuch'tig,** bn.; –er, –st (*gulzig*): *de –e wolf.*

Vracht, v. vrachten (1 *lading v. e. vaartuig of voertuig, v. e. wagen of kar*; 2 *last[je], wat men draagt*; 3 *groote hoeveelheid, menigte*; 4 *vrachtloon, -prijs, vervoerloon*): 1 *dat schip heeft veel – in*; 2 *een –je hout halen*; *een heele –*; 3 *een – punten geven*; 4 *die meubelen kosten tien gulden aan –*; **–'auto,** v. –'s (*auto tot vervoer van vrachtgoed*); **–'boot*,** v. –booten (*goederenboot, stoomboot voor het vervoer van goederen*, in tegenst. met *passagiersboot*); **–'brief,** m. –ven (*schriftelijk bewijs van overeenkomst tusschen afzender en schipper*); **–'contract,** o. –en; z. Chertepartij.

Vracht'geld, o. –en (*vervoerloon*; ook: *betaling voor een overtocht per schuit*); **–goed,** o. –eren (*koopmansgoed, dat [per goederentrein] wordt vervoerd*, in tegenstelling met *passagiersgoed*): *als – verzenden*; **–kar,** v. –ren (*kar van een vrachtrijder*): *de groote, tweewielige Noordbr. –*; **–lijst,** v. –en (*lijst van de ingeladen goederen*); **–loon*,** o. –en (*vervoerloon, vrachtprijs*); **–noteering*,** v. –en (*vrachtprijs*); **–paard,** o. –en (*paard voor de vrachtkar*); **–prijs,** m. –prijzen; **–rijder,** m. –s (*iem., die goederen [per kar] vervoert*; *vrachtondernemer, eigenaar van een vrachtkar*); **–schip,** o. –schepen (*schip voor goederenvervoer*); **–schuit,** v. –en; **–slede,** v. –n (*slede voor goederenvervoer*); **–vaarder*,** m. –s (*transportschip*; ook: *de schipper zelf*): *de Hollanders werden de –s van W.-Europa*; **–vaart,** v. (*vaart met vrachtschepen*); **–vrij,** bn. (*vrij v. vrachtgeld of port*); zie Franco; **–wagen,** m. –s; z. Transportwagen.

Vra'gen, vraagde of vroeg, h. gevraagd (1 *een vraag doen, ondervragen, afvragen*; 2 *verlangen, eischen*; 3 *informeeren*; 4 *examineeren*; 5 *noodigen*; 6 *ten huwelijk verzoeken*; 7 **kaart**spel: *te kennen geven, dat men wil spelen*): 1 *– hoe iem. heet*; *vraag het mij maar*; *door – wordt men wijs*; *hoe kunt u (mij) dat – ? als ik – mag*; 2 *uw gestel vraagt rust*; *van iem. het onmogelijke –*; *gevraagd een typiste*; *hoeveel vraagt hij voor zijn huis*, wil hij hebben? (*om*) *een aalmoes –*; *je hebt ze maar voor het –*; 3 *ik vraag naar zijn broeder, die erg ziek is*; *naar iets –*; 4 *deze heer vraagt de geschiedenis*; 5 *iem. ten eten, op een feest –*; *wie zullen we zoo al – ?* 6 *een meisje –*; *zij is reeds eenmaal gevraagd*; 7 *ik vraag in (de) harten.*

Vra'genboek, o. –boeken (*boek met vragen*; inz. *catechismusboek*); **–bus,** v. –sen (*bus, waarin men vragen kan deponeeren*; *rubrieken in kranten en tijdschriften voor vragen en antwoorden*); **–dag,** m. –dagen (*dag, dat de Kamerleden mondeling of schriftelijk vragen tot de regeering kunnen richten*); **–derwijs, –derwijze,** bw. (*vraagsgewijs*): *hij behandelt dit leervak –*; ook: –wijs', –wij'ze.

Vra'ger, m. –s: *een onbescheiden –.*

Vrank, bn. (1 *vrij*; 2 Z.-N. *brutaal, stout*): 1 zegsw. *vrank en vrij*, d. i. geheel vrij; *„Vrank, Vrij, Vroom, Vroed"*, leus der Nederl. turners; ook, Frank; 2 Z.-N. *een –e jongen*; **–'erik,** m. –en (Z.-N. *stouterik*).

Vra'tig, bn.; –er, –st (*gulzig*): *een –e snoek*, vraatzuchtig; *–e wolven*; verg. Vraat.

Vre'de, m., in bet. 3 –s (1 *toestand v. rust, v. kalmte*; 2 *het tegengestelde v. oorlog*; 3 *vredesverdrag*): 1 *– zij met u*; *laat mij met –*; *in – met zich zelf leven*; *zijn asch ruste in –*; *met iedereen in – leven*, eensgezindheid, eendracht; *de huiselijke – breken*; zie Huisvrede; *ik kan daar (geen) – mee hebben*, er mij (niet) mee vereenigen, verzoenen; *ter wille van de lieve –*; 2 *er was 32 jaar lang –*; *een eervolle, duurzame –*; *een gewapende –*, met het leger op voet van oorlog; 3 *de – werd geteekend*; *een voorloopige –*; *– sluiten.*

Vre'debond, m. –bonden (*bond ter bevordering van de wereldvrede*); **–breker,** m. –s; **–breuk,** v. (*het verbreken van de vrede*); zie Huisvredebreuk; **–feest,** o. –en; **–gerecht,** o. –en (Z.-N. *kantongerecht*); **–handel,** m. (*onderhandeling over de vrede*); **–kus,** m. –kussen; **–lie'vend,** bn. (*tot vrede geneigd*): *een – vorst*; **–lie'vendheid,** v.; **–offer,** o. –s: het – was in de Joodsche wet een dank-, een gelofteoffer; **–rechter,** m. –s (Z.-N. [Fr. juge de paix]: *kantonrechter*).

Vre'desaanbod, o. –biedingen; **–conferentie,** v. –s, –tiën (*juister* Oorlogsconferentie, *wijl op deze samenkomsten van afgevaardigden der natiën de rechten en verplichtingen van oorlogvoerenden en neutralen worden vastgesteld*); **–congres,** o. –sen (*internationaal congres over de wereldvrede*); **–naam;** *zwijg in –, doe het in –*, ter wille van de vrede; **–onderhandeling,** v. –en (*onderhandeling over de vrede*); **–paleis,** o. (*prachtgebouw in Den Haag, ten dienste der vredesconferentiën, door den Amerikaan Carnegie geschonken*); **–partij,** v. –en: *de – in Duitschland*; **–pijp,** v. (*pijp, welke bij de Indianen gerookt wordt als zinnebeeld van de vrede*); **–preliminairen,** –preliminariën, v. mv. (*inleidende onderhandelingen v. d. vrede*); **–sterkte,** v.: *het leger op –.*

Vre'destempel, m. (Rom. *tempel van Janus*, in oorlogstijd openstaande).

Vre'destichter, m. –s.

Vre'destijd, m. (*tijd, dat er vrede heerscht*); **–tractaat,** o. –tractaten (*tractaat, dat de voorwaarden bevat, waarop de vrede is gesloten*); **–verdrag,** o. –en (*verdrag, waarbij vrede gesloten wordt*); **–voorstel,** o. –len of **–voorslag,** m. –en (*voorstel tot vrede*); **–voorwaarde,** v. –n (*voorwaarde, waarop vrede gesloten wordt of kan worden*).

Vre'devlag, v. –gen (*de witte vlag*); **–vorst,** m. –vorsten (*vorst, die vrede sticht of wil*; fig. *de Messias*); **–vuur,** o. –vuren (*vuur, ontstoken ter eere van de vrede*); **–zang,** m. –en (*lied ter eere van de vrede*).

Vre'dig, bn. en bw.; –er, –st (*rustig en tevreden*, d. i. *kalm en ongestoord*): *een – verblijf, een –e stilte*; *iets – aanzien.*

Vree, m. (*vrede*): *er – mee hebben.*

Vreed'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (1 *rustig en tevreden*; 2 *in vrede*): 1 *een – man*; *landbouw is een – bedrijf*; 2 *deze volken leven –*, zonder oorlog, in vrede; **–heid,** v.

Vreemd 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *niet bekend*; 2 *buitenlandsch*; *uitheemsch*; *raar, zonderling*; 3 *aan anderen toebehoorende*; 4 *verbaasd*; muz. *niet tot de toonsoort behoorende*): 1 *een –e vent*; *–e talen, –e volken*; *–e planten*; *– geld*; *alle vrees is hem –*, onbekend, in strijd met zijn aard; *ik ben hier –*; 2 *een –e*

smaak; *er – uitziend*; *een – geval*; *dat komt mij – voor· dat valt mij –*; *hoe –! dat is toch –*; 3 *–e kinderen opvoeden*; *met –e hulp*; 4 *ergens – van opzien*; nog: R.-K. *–e zonden*, veroorzaakt door overreding enz.; *– zijn aan*, geen schuld hebben; **2 –e***, m. en v. –n (*onbekend persoon*): *hij is voor mij geen –*; *dat heeft hij van geen –*; **3 –e***, o. (1 *het ongewone, zonderlinge*; 2 *buitenland*; *vreemde menschen*, meestal met *in* of *naar*): 1 *het – v. e. omgeving*; *het – v. iems. houding*; 2 *in den – toeven*.

Vreem'deling, m. en v. –en (*vreemde*: 1 *buitenlander*, 2 *onbekende*); voor het vr. ook **–e**; *een – in Jeruzalem*, zie Jeruzalem.

Vreem'delingenboek, o. –en (*register, waarin de vreemde bezoekers eener sociëteit, hotelgasten enz. hun naam schrijven*); **–legioen,** o. (Fr. *legerkorps* inz. *in Fr. Noord-Afrika, waarvan de soldaten geworven zijn uit allerlei naties*); **–verkeer,** o. (*het bezoek door vreemdelingen*): *het – in Parijs*.

Vreem'delingschap, v. (*toestand, waarin een vreemdeling verkeert*): fig. *in – zijn*, ballingschap; *in – gaan dolen*.

Vreem'denlegioen, o.; zie Vreemdelingenlegioen.

Vreem'd(ig)heid, v. –heden (*zonderlingheid*).

Vreemdsoor'tig, bn.; –er –st (*ongewoon, afwijkend*): *de rog is e. –e visch*; **–heid,** v.

Vreem'pje, o. –s (*vreemd of zonderling persoon*): *wat een –!*

Vrees, vree'ze*, v. vreezen (1 *angst, schrik*; 2 *ontzag, eerbied*): 1 *men zat in groote –*; *in duizend vreezen*; *– aanjagen*; *– voor*; *uit – dat* (of: *voor*); *– koesteren voor*; *daar geen – voor*; *een ridder zonder – of blaam*; 2 *de vreeze des Heeren is het beginsel der Wijsheid*.

Vreesach'tig, bn. en bw.; –er, –st (*bang*): *de haas is –*; *– rondzien*; **–heid,** v. –heden.

Vree'selijk*, vrees'lijk 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *vreesaanjagend*; 2 *erg*): 1 *– kanongebulder, een – lawaai*; 2 *– slecht*; *– veel werk*; **2** tw.: *–, wat een toestand!* **–heid*,** v. –heden.

Vreeswek'kend, bn. (*vrees inboezemend*).

Vreet'wolf*, m. en v. –wolven; **Vreet'zak*,** m. en v. –zakken (*vraat*); gmz.

Vree'vuur, o. –vuren; zie Vredevuur.

Vree'zen*, vreesde, h. gevreesd (1 *angst gevoelen, duchten*; 2 *ontzag hebben voor, ontzien*): 1 *de dood –, het gevaar –*; *iem. –*; *niets te – hebben*; *– voor zijn leven*; *het is te – dat*; 2 spreuk: *Vrees God, eer den Koning*, heb eerbied, ontzag voor; *godvreezend*.

Vrek 1 bn.; vrekker, –st (*gierig, inhalig*); **2** m. vrekken (*gierigaard, schraper*).

Vrek'kig, bn.; –er, –st (*gierig, schraperig*): *–e lui*; **–kigheid,** v.

Vre'ten 1 vrat, h. gevreten (uit *ver-* en *eten*: 1 van menschen: *gulzig eten*; 2 van dieren: *eten*): 1 *hij at niet, hij vrat*; 2 *dit paard wil niet –*, voedsel gebruiken; **2** o.: *wat een –*, slechte kost, plat; **–er,** m. –s (*iem., die vreet*; *gulzigaard*); vr. vreetster, –s; **–erij',** v. (*slokkerij*; *vreetpartij*); plat.

Vreugd, vreug'de, v. (*blijdschap*): *een gevoel van –, ik beleef – aan dat kind*; *hij was de – zijner ouders*, voorwerp van vreugde.

Vreug'debedrijf, o. –bedrijven (*feestviering*); **–betoon,** o. (*betoon, uiting v. vreugde*); **–dag,** m. –en (*feestdag*); **–dronken,** bn. (*dronken van vreugde*); **–lied,** o. –liederen (*lied uit, dat getuigt van, vreugde*); **–loos*,** bn.; –zer, meest –; **–schot,** o. –schoten: *–schoten lossen*; **–traan,** m. –tranen (*traan, die uit blijdschap opwelt*); **–vol,** bn. (*vol blijdschap*); **–vuur,** o. –vuren (*ontstoken als teeken van vreugde, zege enz.*); **–zang,** m. –en.

Vriend, vrind, m. –en (1 *persoon, waarmee men door vriendschap is verbonden*; 2 toespreking; 3 *liefhebber*): 1 *zij zijn dikke –en*; *goede –en zijn met*; *kwade –en zijn of worden*, in twist zijn, geraken; *iem. te – hebben*; *iem. te – houden*, zorgen voor goede verstandhouding; *– en vijand*; *allemans – is niems. –*; *als goede –en scheiden*; zie Lood 4; 2 *hoor eens –! –en, makkers!* 3 *een – van orde en tucht*; **–'je,** o. –s; aanspreking: *zeg eens –je!*

Vrien'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*voorkomend, welwillend*): *een – mensch, een – gelaat*, lief; *–e woorden*, minzaam; *iem. – aankijken*; *de zon scheen –*; **–heid,** v. –heden (*minzaamheid, voorkomendheid, uiting*): *die – is verdacht*; *kleine vriendelijkheden*.

Vrien'dendienst, m. –en (*dienst, die vrienden elkaar bewijzen*); **–feest,** o. –en (*feest van vrienden onder elkaar*); **–groet,** m. –en (*hartelijke groet van vrienden*); **–kout,** m. (*gezellig gepraat*): *avonden bij gezellige – doorgebracht*; **–krans,** m. –en (*vriendenkring*); **–kring,** m. –en (*kransje, v. vrienden*).

Vriend Hein', m. (*de dood*).

Vriend'houdend, bn. (*gehecht aan of houdend van zijn vrienden, de vriendschap aanhoudend*): *de goede, beste, liefdekweekende, –e Robertus Nurks*.

Vriendin', v. –dinnen (*vrouwelijke vriend*); **–din'netje,** o. –netjes.

Vriend'lief, m. (*lieve vriend!*), ook: **vriend'-jelief,** beide bij aanspreking.

Vriend'schap, v. –pen (1 *verhouding als vriend*; *genegenheid*; ook: *uiting van vriendschap* inz. *dienst*; 2 *als aanspreking*): 1 *– sluiten met*; *die – was van korte duur*; *één – is de andere waard*; 2 *zeg eens –, hoe laat is het?* in deze bet. gew. of vero.

Vriendschap'pelijk, bn., bw.; –er, –st (*als vriend*; *met, uit vriendschap*): *heel zijn – gemoed schoot vol*; *een -e raad*; *– omgaan*; **–heid,** v.

Vriend'schapsband, m. –en (fig. *band, die vrienden aan elkaar verbindt*): *de – nauwer toehalen*, de vriendschap inniger doen zijn; **–schapsbetuiging,** v. –en; **–schapsdienst,** m. –en (*vriendendienst*).

Vries-blauw, bn.: *–e lucht*; **–'ganzen,** v. mv. (*ganzen, uit het hooge noorden, die door haar komst bij ons kou voorspellen*); **–kamer,** v. –s (*koelkamer*); **–punt,** o. (*nulpunt*): *10 graden onder, boven het –*; op de thermometerschaal van C. en R. is het – de streep, welke de stand v. h. kwik aangeeft, wanneer het instrument gedompeld is in smeltend ijs; **–weder,** –weer, o. (*vriezend weer*).

Vrie'zen, vroor (vroos), h. (1), i. (2, 3) gevroren (–vrozen) (1 *zoo koud zijn, dat door koude een vloeibaar in een vast lichaam overgaat*; 2 *door de vorst in zekere toestand komen*; 3 *door vorst ontstaan*): 1 *het vriest, dat het kraakt*; 2 *de gracht is dichtgevroren, mijn karaf is stukgevrozen*; 3 *er – bloemen op de ruiten*.

Vrij, bn. en bw.; –er, –st (*niet slaaf*; *niet bezet, besproken*; *geen belet of werk hebbend*; *los, ongedwongen, onbelemmerd* in verschillende opvattingen): *een –e vertaling*, niet naar de letter; *hij is – van krijgsdienst*, niet verplicht tot; *zij is nog –*, niet verloofd; *–*

van port; *een – uitzicht*, onbelemmerd; *een – bovenhuis*, geheel afgescheiden van de rest; *ik laat u de handen, de hand –*, alle vrijheid; *ik ben van avond –*, niet bezet; *een –e dag*; *– van koorts*, zonder; *het –e veld*, open; *dat staat u –*, dat kun je doen, als je verkiest; *het –e kwartier*, speeltijd; *een – uur*; *het –e woord*; *20 gulden per maand en alles –*, kost, vuur en licht; *veel loon, maar weinig –*, vrije tijd; *ik ben zoo – om*, neem de vrijheid; *– van sterke drank*; *–e arbeid*, van de wil van den arbeider afhangend; *–e gemeente*, vereeniging van personen, die streven naar zedelijke verheffing, buiten de openbaring om; *de zeven –e kunsten*, in de Middeleeuwen grammatica, dialectica, rhetorica, d. i. het *tri'vium*, behoorende tot de lagere scholen, en: arithmetica, geometrica, musica en astronomia, d. i. het *quadri'vium* voor de hoogere scholen; *–e oefeningen* (gymnast.), oefeningen zonder gereedschap; *–e Universiteit*, Prot. Universiteit, in 1880 te Amsterdam gesticht; *dit werk is – slecht*, tamelijk; *– wat geld*; *– wat meer*; *– verkeer*, z. ald.; als eerste lid in samengest. w.w.: *–blijven*, *–koopen*, z. ald.

Vrij'af, bn.: *– hebben*, verlof of vacantie hebben; *– nemen*, *– geven*; ook, Vrijaf'.

Vrija'ge, v. –s (*verkeering, vrijerij*). (g = zj).

Vrij'beroep, o. –en (*ambacht, niet aan gildewetten gebonden*); **–biljet,** o. –ten (*geleibiljet, vrije doorgang verleenende; gratisplaatskaartje*); **–blijven,** bleef –, i. vrijgebleven (*verschoond blijven, zich tot niets verbinden*); **–brief,** m. –brieven (*vrijbiljet*); fig. toegangs- of verlofbrief: *een adellijke titel is veelal een – voor de hoogste kringen*; **–buiter*,** m. –s (*kaper, zeeroover*; ook: *het kaperschip*); **–buiterij',** v. –en (*kaperij*); **–burg,** m. –en (*versterkt kasteel*); vero.

Vrij'dag, m. –dagen (*zesde dag der week, bij de Germanen gewijd aan Fria of Frigga, gemalin van Odin*; Islam: *heilige dag*): *Goede –*, d. i. Vrijdag vóór Paschen; *des –s*; *op – doet elke Moslem zijn gebed in de moskee*; Z.-N. *als Paschen op een – valt*, nooit.

Vrij'dags, bw. (*op Vrijdag*): *– is het hier markt*; **–dagsch*,** bn.: *de –e markt*, op Vrijdag; zegsw. *– weer, Zondagsch weer.*

Vrij'den, vrijdde, h. gevrijd (lit. t., vero. *bevrijden*); ook **vrij'en.**

Vrij'denker, m. –s (*vrijgeest: persoon, die alle dogmatisch geloof verwerpt*); **–denkerij,** v.

Vrij'dom, m. (*ontheffing, vrijstelling*): *– v. belasting*; *– v. briefport voor dienstbrieven.*

Vrij'e 1 m. en v. –n (*vrijgeborene, niet-slaaf*); **2** o. (gesch. *rechtsgebied eener vrije stad*): *in het – van Brugge.*

Vrij'e ar'beid, gemeen'te, enz.; z. Vrij.

Vrij'elijk, bw. (Z.-N. *onafhankelijk*): *de raad benoemt – den secretaris.*

I. Vrij'en, vrijde (vree, vreeën), h. gevrijd (gevreeën) (1 *liefhebben; minnekoozen, liefde betoonen*; 2 *moeite doen om in iemands gunst te komen; vleien, fleemen*): 1 *een uurtje –*; *om* (of: *naar*) *een meisje –*, tot een huwelijk pogingen aanwenden, het hof maken; 2 *dat kind vrijt met zijn moeder om een stukje lekkers*; *om iems. gunst –*; **–er,** m. –s (*minnaar*): *een oude –*, vrijgezel; **–erij',** v. –en (*minnekoozerij, verkeering*).

II. Vrij'en, –de, h. gevrijd; z. Vrijden.

Vrij'e universiteit', v.; zie Vrij.

Vrij'geboren 1 bn.: *een – man*, niet geboren als lijfeigene of slaaf; **2** als zn. **–e,** m. en v. –n; **–geest,** m. –en (*iem., die alle dogmatisch geloof verwerpt, libertijn*); **–geesterij',** v.; **–gelatene,** m. en v. –n (*slaaf, door zijn meester in vrijheid gesteld*): *de –n in Rome*; **–geleide,** o. (*gewapend geleide, konvooi*): *onder –*; **–gestelde,** m. –n (*bezoldigde bestuurder van organisaties van arbeiders*); **–geven,** gaf –, h. vrijgegeven: *de slaven werden vrijgegeven*, in vrijheid gesteld; distributietijd: *de minister zal de vlg. week de melk –*, de distributiebepalingen omtrent verkoop enz. opheffen; *de burgemeester zal vanmiddag –*, vrij-af geven; **–ge'vig,** bn. en bw.; –er, –st (*mild, goedgeefsch*); **–ge'vigheid,** v.; **–gevochten,** bn.: *een – land*; **–geweide,** o. (Z.-N. *uitgestrekte heide, in 't bezit of 't gebruik van de reingenooten*); **–gezel,** m. –len (*ongehuwde man*); z. Celibataire; **–handel,** m. (*handelsverkeer zonder inkomende of uitgaande rechten*); **–handelaar,** m. –s, –handelaren; **–handelstelsel** of **–han'delstelsel,** o. (de tegenst. van *Protectionisme*); **–haven,** v. –s (*haven zonder in- en uitvoerrechten*, openstaande voor alle natiën); **–heer*,** m. –heeren (*adellijke titel, ongeveer gelijk staande met baron; bezitter v. e. vrijleen*); **–heerlijk,** bn.: *–e rechten*; **–heerschap,** o. –pen (*baronie*).

Vrij'heid, v. –heden (1 *het vrij-zijn: het tegenovergestelde van slavernij, gevangenschap; onafhankelijkheid*; 2 *vrijmoedigheid*; 3 *daad, die de gewone grenzen overschrijdt*, soms ietwat ong.; 4 *handvest, privilegie*; 5 geschied. *rechtsgebied*): 1 *– van religie, de – van het wetenschappelijk onderzoek*; *–, Gelijkheid, Broederschap*, de leus der Fransche revolutie; *zijn – herkrijgen*, uit de slavernij, de gevangenschap geraken; *de burgerlijke –*; Z.-N. (rechtst.) *iems. – krenken*; *– v. drukpers*; *de – van spreken, van vergaderingen*; 2 *geen – hebben om*, verlof; *het is hier –, blijheid*; *de – nemen om*; volkst. Vrij'igheid: *als ik de – nemen mag, zei Kees*; 3 *zich –heden veroorloven*; *een dichterlijke –*, vrijheid, die men zich veroorlooft bij het spreken of schrijven, ook: iets, dat in een gedicht, niet in proza geoorloofd is; 4 *de –heden der steden werden niet geëerbiedigd*; 5 *de intocht van Amalia van Solms 10 Sept. 1649 in de – van Turnhout*; zie Vrije **2.**

Vrijheidlie'vend, bn. (*v. de vrijheid houdend*): *–e volken*; **–min'nend,** bn. (*–lievend*); **–straf,** v. –fen (Z.-N. *straf, bestaande in ontneming van de vrijheid*).

Vrij'heidsbeneming, v. (Z.-N. *berooving van iemands vrijheid, opsluiting*): *willekeurige –*; **–boom*,** m. –en (gesch. *boom der vrijheid in de Fr. tijd*: *meiboom met een roode Jakobijnenmuts*): *v. d. Palm danste om de –*; **–geest,** m.: *de Engelsche –*; **–hoed,** m. –en (nl. *als zinnebeeld*): *de Ned. maagd draagt een – op een speer*; **–liefde,** v.: *ontembare –*; **–muts,** v. –en (*Phrygische muts*); **–oorlog,** m. –oorlogen (*oorlog ter wille van de vrijheid*): *de –oorlogen tegen Napoleon*; **–zin,** m. (*geneigdheid, drang tot vrijheid*): *de – onzer vaderen*; **–zucht,** v. (*liefde tot vrijheid*).

Vrij'houden, hield –, h. vrijgehouden (1 *voor iem. de kosten, de vertering betalen*; 2 *behoeden voor*): 1 *ga maar mee, ik zal je –*; 2 *een huis – van muizen*; **–kaart,** v. –en (*gratis-*

biljet ter bijwoning v. e. concert, enz.); **–komen,** kwam –, i. vrijgekomen (*ontslagen worden van iets*; *van iets afkomen*): *met een vermaning* –; **–koopen*,** kocht –, h. vrijgekocht (*iems. vrijheid door koop verkrijgen*): *christenslaven* –, loskoopen.

Vrij'korps, o. –en (*afdeeling vrijwilligers in oorlogs- of revolutietijden, niet tot het geregelde leger behoorende*, inz. *hun eigen uitrusting bekostigend*); **–laat,** m. –laten (gesch. *zekere niet-vrijgeborene*); z. Laat.

Vrij'laten, liet –, h. vrijgelaten (1 *de vrijheid geven aan*; 2 *verlof geven tot*): 1 *den gevangene* –; 2 *iem.* –; *iem. de handen* –, hem de vrije hand laten; **–lating,** v.: *de – der slaven*; **–latingsbrief,** v. (Z.-N. *het stuk, dat de voorwaarden bevat, waarop een veroordeelde voorwaardelijk in vrijheid wordt gesteld*); **–leen*,** o. –leenen (gesch. *niet met dienstverplichtingen bezwaard*); **–lot,** o. –loten: *op twintig loten heeft men daar één* –, één lot op de koop toe; **–loten,** lootte –, h. en i. vrijgeloot (*bij of door loting vrijkomen*): zich –, *deze jongen heeft zich –geloot*, nl. van de militie of de dienst en wel door loting; **–macht,** v. (*onbeperkte macht*); **–mach'tig,** bn.: *de tsaar was een – vorst*, onbeperkte macht hebbende; **–maken,** maakte –, h. vrijgemaakt (*bevrijden v. e. last, e. verplichting enz.*): *iem. van een verbintenis* –, loskoopen; refl. *zich – maken van*; **–making,** v.

Vrijmet'selaar, m. –laars, –laren (*lid der vrijmetselarij*); **–sloge,** v. –s; zie Loge 2; **–metselarij',** v. (*geheime vereeniging, naar luid harer officieele mededeelingen strevend naar de emancipatie en verlichting der menschheid*); zie Franc-maçon(nerie); **–moe'dig,** bn. en bw.; –er, –st (*onbeschroomd*): *een – antwoord*; – *spreken*; **–moe'digheid,** v.; **–plaats,** v. –en (*wijkplaats*; zie Culemborg); **–pleiten,** pleitte –, h. vrijgepleit (*door pleiten iem. onschuldig doen verklaren*): *de advocaat trachtte zijn cliënt – te pleiten*; fig. *dat is niet vrij te – van overdrijving*; refl. *hij kon zich niet – van.*

Vrijpos'tig, bn., bw.; –er, –st (*al te vrij*): *een –e kerel*; – *binnen komen*; **–heid,** v. –heden.

Vrij'schepen, m. –en (gesch. *lid v. h. veemgericht*): e. – heette ook *wetende* of *ingewijde.*

Vrij'schutter, m. –s; z. Franc-tireur.

Vrij'spraak, v. –spraken (*vonnis v. onschuldigverklaring*); **–spreken,** sprak –, h. vrijgesproken (*vrij, onschuldig verklaren*): *de beschuldigde werd –gesproken*; **–spreking,** v. –en; **–staan,** stond –, h. vrijgestaan (*de vrijheid hebben om*; *toegestaan zijn*): *het staat u vrij* (*om*) *te komen*, is u vergund.

Vrij'staat, m. –staten (*vrije republiek*): *de voormalige Oranje-Vrijstaat in Z.-Afrika.*

Vrij'stad, v. –steden (*vrijplaats*; *vrije Duitsche rijksstad*): *Hamburg, de* –; **–stellen,** stelde –, h. vrijgesteld (*ontslaan, vrijlaten*): *iem.* – *van dienst*, ontheffen; z. Vrij'gestelde; **–stelling,** v. –en (*ontheffing*): – *van de militie*; – *verleenen van godsdienstleer*; *hij kreeg – in* (of: *voor*) *aardrijkskunde*, behoefde er geen verder examen in af te leggen.

Vrij'ster, v. –s (*minnares*; ook: aanspreking): *zeg eens* –, *waar is de dokter*, dienstmeisje; *oude* –, oude ongetrouwde juffrouw; *–s van biesjesdeeg*, sinterklaaspopjes.

Vrij'stoel, m. –en (*rechtszetel van het veemgericht*); zie Vrijschepen.

Vrijt'hof, o. (vero.: *omheinde plaats*; *kerkhof*): *het – te Maastricht*, openbaar wandelplein.

Vrij'uit, bw.: *spreek* –, zonder je door iets te laten tegenhouden.

Vrij'verklaren, verklaarde –, h. vrijverklaard (*onafhankelijk verklaren*): *de Spanjaarden moesten de Nederlanden* –, erkennen als vrije landen; *de negers in Suriname werden in 1862 vrijverklaard*; **–vrouw,** v. –en (*barones*): *zij was – van geboorte*, geboren als bezitster eener vrije heerlijkheid; verg. Vrijheer; **–waren,** –waarde, h. gevrijwaard (*ergens voor behoeden*): *ik wil u – voor teleurstelling*; *gevrijwaard tegen*; **–waring,** v.

Vrij'wel, bn. en bw. (*tamelijk goed*): *de zieke is vandaag* –; *die candidaat heeft – gewerkt*; ook, Vrijwel'.

Vrij'wiel, o. –en (*free-wheel*): *fiets met* –, het achterrad kan vooruitdraaien zonder dat de tandraderen zich bewegen.

Vrijwil'lig, bn. en bw. (*met of uit vrije wil, uit eigen beweging, niet gedwongen*): *een –e gift*; *een –e bekentenis*; – *dienstnemen*; *zich – bij het gerecht aanmelden*; zie ook Dooding; Z.-N. – *slagen toebrengen*; **–wil'liger,** m. –s (*iem., die uit vrije wil in de militaire dienst treedt*): *hij nam dienst als* –, hij teekende als vrijwillig soldaat; **–wil'ligerskorps,** o. –en; zie Vrijkorps.

Vrijwil'ligheid, v.

Vrijzin'nig, bn., bw.; –er, –st (*vooruitstrevend*): *een –e regeering, een – spreker in de Tweede Kamer*; – *godsdienstonderwijs*; verg. Orthodox en Liberaal; **–heid,** v.

Vrind, m. –en (*kameraad, vriend*); –je, o. –s.

Vroed, bn. en bw.; –er, –st (lit. t., vero. *wijs, ervaren, voorzichtig*; Z.-N. *boos, verwoed*): *vroom en* –; *de –e vaderen*, de gemeenteraad (licht iron.); **–'heid,** v.; **–'kunde,** v. (*verloskunde*); **–kun'dig,** bn. (*wat op de vroedkunde betrekking heeft*; *bekwaam in de obstetrie*); **–'meesterpad,** v. –padden (*inheemsche pad, waarvan het mannetje de eierklompen aan de achterpooten meedraagt*; Lat. alytes obstetricans); **–'schap,** v. –pen (*stedelijke regeering in de dagen der Ned. republiek*, vero.; licht iron.: *gemeenteraad*); **–'vrouw,** v. –en (*verloskundige*).

Vroeg, bn. en bw.; –er, –st (*tijdig*, het tegenovergestelde van *laat*; *vóór de tijd, waarop men het verwacht*): *het is nog* –; *in de –e morgenuren*; *een –e zomer*; – *opstaan*; *des morgens is hij – op*; *–e erwten*; *al – in Mei*; – *of laat*, op de een of andere tijd; *we zijn te* –; *zijn –e dood*; *op zijn –st.*

Vroeg'beurt, v. –en (*kerkdienst, vroeg i. d. morgen*); ook **–dienst,** m. –en.

Vroe'ger, bw. (*eertijds*): – *was het gewoonte.*

Vroeg'kerk, v. (R.-K. [*stille*] *Mis* [*des Zondags*] *in de morgen*); **–mis,** v. –sen (R.-K. *vroegkerk*); **–preek*,** v. –en (Herv. *kerkdienst in de ochtendstond*); **–rijp,** bn.: *–e peren*, vroegtijdig rijp; fig. te vroeg ontwikkeld; **–rijp'heid,** v.; **–te,** v. (*vroege morgentijd, begin v. d. dag*): *hij vertrok in de* –; **–tij'dig,** bn. en bw.; –er, –st (*niet laat*): *een – vertrek*; *zij gingen – op marsch*, vroeg; **–tij'digheid,** v.; **–tijds,** bw. (*vroeg in de ochtend*).

Vroen'te, v. (Z.-N. gesch. *stedelijke gevangenis, amigo*).

Vro'me, m. en v. vromen (*iem., die vroom is*; *godsdienstige*; ongunstig: *schijnheilige, fijne*): *de(n) – spelen, uithangen.*

Vro'men, vroomde, h. gevroomd (Z.-N. *dadelijk na de oogst ploegen en zaaien*).
Vro'migheid, v. (*godsdienstigheid, vroomheid: vrome levenswijze; handeling, die blijk geeft van vroomheid*; vero. *dapperheid*).
Vrom'mes; z. Vrouwmensch.
Vroo'lijk*, bn. en bw.; -er, -st (*opgeruimd, blijde; druk, levendig*): *zich – maken,* verblijd zijn; *zich om iets – maken,* om iets lachen; *hij was –,* licht aangeschoten.
Vroo'lijkheid*, v. -heden (*blijdschap, opgeruimdheid*): *algemeene – (onder het publiek).*
Vroom, bn. en bw.; vromer, -st (vroeger: *dapper*; thans: *godvruchtig*): *een vrome ziel,* zonder bedrog; *vrome wenschen,* die niet in vervulling gaan; **-'heid,** v.
Vroon*, o. vroonen (*bezitting, waarop heerendiensten rusten*), vero.; **-'dienst,** m. -en (*heerendienst, dienst den heer verschuldigd*); zie Hand- en Spandiensten; **-geld,** o. -en (*belasting in geld, den heer te betalen*); **-goed,** o. -eren (*goed, tot het vroon behoorende*); **-heer*,** m. -en (*heer, die recht op vroondiensten had*); **-hof,** o. -hoven (*hofstede, waarop vroondienst lag*), in Limb. nog: (*Oud-*)*Vroenhoven*; **-land,** o. -en (*land, waarop vroondienst lag*); **-visscherij*,** v. -en (*visscherij, waarbij een deel der vangst aan den vroonheer toekwam*); **-water,** o. -en (*vischwater met vroonrecht*).
Vrouw, v. -en (1 *vrouw. persoon*; 2 *echtgenoote*; 3 kaartspel: *koningin*; 4 *meesteres* bij dieren; 5 aanspreking v. e. vrouw uit de lagere klasse): 1 *een oude –*; 2 *hier is mijn –*; *maar –(tje)! de – des huizes,* meesteres; *groeten aan je –*; 3 *de – van harten; ruiten–*; 4 *Fidel, kom maar bij de –*; 5 *– Bindels*; Vrouwe is vero., lit. t. of titel; *Onze-lieve–,* de H. Maagd Maria.
Vrou'welijk 1 bn., bw. (*v. e. vrouw, een vrouw passende, als van een vrouw*): *–e zwakheden, –e bezigheden, de –e handwerken*; spraakk. *het – geslacht der zn.*; z. ook Linie, Rijm **II**; plantk. *–e bloemen,* met alleen stampers; **2** o. (spraakk. *het vrouwelijk geslacht*): *het – en het mannelijk*; **3 –e,** o. (*vrouwelijke aard*): *het eeuwig –,* vertaling van Duitsch Das ewig Weibliche; **-heid,** v.
Vrou'wenaard, m. (*karakter der vrouw*); **-arbeid,** m. (*werk der vrouw*): *– wordt in de regel slecht betaald*; **-arts,** m. -artsen (*arts voor vrouwenziekten*); **-beeld,** o. -beelden; **-beul,** m. -en (*man, die zijn vrouw mishandelt*); **-beweging,** v. (*het streven der vrouw naar emancipatie, naar meer vrijheid en zelfstandigheid*); zie Feminisme; **-bond,** m. -en (*vereeniging van vrouwen tot bevordering van liefdadige en andere werken, ook ter bevordering van geestelijke ontwikkeling, van de belangen der vrouw*); **-dag,** m. (*Lichtmis* **1**): *ik (Barend) word met – acht en zestig*; **-haar,** o. (*haar eener vrouw*; ook: *Venushaar*); **-haat,** m. (*haat van de zijde der vrouw; afkeer van, haat tegen de vrouwen*); **-hand,** v. -en (*hand eener vrouw*; ook: *het schrift eener vrouw*); **-hater,** m. -s (*man, die de vrouwen haat*); **-kerk,** v. -en (*Onze-lieve-vrouwenkerk*); **-kiesrecht, -kies'recht,** o. (*het recht van vrouwen om het kiesrecht uit te oefenen,* in ons land sedert 1919).
Vrou'wenklooster, o. -s (*klooster voor geestelijke zusters*); **-leen*,** o. -leenen (*konkelleen*), ook: Spilleleen; **-list,** v. -en; **-munt,** v. (*balsemkruid*); **-rok,** m. -rokken; **-roosje,** o. -s (*koekoeksbloem*); **-stem,** v. -men (*stem eener vrouw of der vrouw*): *een welluidende –*; **-werk,** o. (*werk, geschikt voor vrouwen*): *metselen is geen –*; **-zadel,** o. en m. -s (*rijzadel voor vrouwen*).
Vrouw'lief, v. (*lieve vrouw*); ook: *Vrouwtjelief,* o. aanspreking: *– was boos.*
Vrouw'mensch*, o. -lui (*vrouwspersoon*); spreekt. *Vrommes*; tegenst. Manmensch.
Vrouws'persoon, o. -personen (min. *vrouw*).
Vrucht, v. -en (1 *deel der plant, ontstaande uit vruchtbeginsel*; 2 inz. *eetbaar ooft*; 3 fig. *voortbrengsel; resultaat; voordeel, winst*): 1 *een bes–, boom–, doos–, dop–, peul–, steen–*; 2 *houdt gij van –en? een mand met –en*; zie Boom; *de verboden –,* hetgeen niet geoorloofd is, zonde; 3 fig. *de – van al die arbeid,* opbrengst, gevolg; *– opleveren; hij heeft met – examen gedaan,* met goede uitslag; *alle pogingen bleven zonder –,* resultaat; rechtst. *burgerlijke –en,* huur- en pachtpenningen, interesten van geldsommen en verschuldigde renten; *–en van nijverheid,* uit een onderneming of handelszaak.
Vrucht'baar, bn. en bw.; -der, -st (*vruchtdragend*): *–bare akkers,* veel vrucht opleverend; fig. *een – jaar,* met rijke oogst; *een – schrijver,* die veel levert; *– arbeiden; een land – maken*; **-heid,** v.
Vrucht'beginsel, o. -s (*benedenste deel van de stamper*); **-bekleedsel,** o. -s (*zaadhulsel*); **-bodem,** m. -s (*bloembodem, waarop de stampers zich bevinden*); **-boom*,** m. en (*boom, opleverende eetbare vruchten*); **-dragend,** bn. (1 *vrucht opleverend*; 2 fig. *winstgevend; gezegend, nuttig*): 1 *een –e boom*; 2 *–e arbeid.*
Vruch'teloos*, bn. en bw. (*zonder resultaat, ijdel, vergeefsch*): *een –looze aanval*; *– smeeken*; **-loos'heid,** v.: *de – bleek.*
Vruch'ten, vero. *vreezen*; z. Godsvrucht.
Vruch'tengelei, v. -en; **-mesje,** o. -s ([*roestvrij*] *dessertmesje om vruchten te schillen*); **-schaal,** v. -schalen; **-taart,** v. -en; **-tentoonstelling,** v. -en; **-wijn,** m. (*wijn, gegist uit vruchtensap*).
Vrucht'gebruik, o. (*zakelijk recht, om van eens anders goed de vruchten te trekken, alsof men de eigenaar zelf was*): *het – van die landerijen,* d. i. het recht op de opbrengst; **-gebruiker,** m. -s; **-gebruikster,** v. -sters; **-genot,** o. (*recht der ouders op de inkomsten van de goederen, aan hun minderjarige kinderen persoonlijk toebehoorend*).
Vrucht'knop, m. -knoppen; **-vleesch*,** o.; **-vorming,** v.
Vrucht'loos*, bn. (*geen vrucht dragend*): *vorst maakt de perzik –.*
Vue, v. -s (Fr. *gezicht; uitzicht; inzicht*): *vues hebben op,* [a]) willen hebben, [b]) inz. iem. als echtgenoot(e) willen hebben.
Vuig, bn., bw.; -er, -st (*gemeen, slecht, laag*): *een –e daad; –e taal,* laster; **-'heid,** v.
Vuil 1 bn., bw.; -er, -st (eig. *rottend, verrot*: 1 *morsig, onrein*; 2 *laag, verachtelijk*; 3 *bedorven*; 4 v. weer: *slecht*): 1 *een – kind,* smerig; *er – uitzien*; 2 *een –e zaak,* laag, verachtelijk; *–e praat,* vieze; 3 *een –e maag*; 4 *– weer*; nog: *een –e kust,* onveilig, rotsachtig; z. ook Pijp 6; **2** o. (*vuilnis; morsigheid*; fig. *gemeenheid, zedeloosheid*): Z.-N. *oud –,* oud nieuws.

Vuil'aard, m. –s (Z.-N. *vuilik*).
Vuilaar'dig, bn. en bw.; –er, –st (*gemeen, op vuile wijze*): *–e laster, een – geschrift; – te werk gaan*; **–aar'digheid,** v. –heden.
Vuil'bek*, m. en v. –ken (*iem., die vieze taal uitslaat*); **–bekken,** –bekte, h. gevuilbekt (*vuile, vieze, onzedelijke taal uitslaan*); **–boom*,** m. –en; **–handel,** m. (eig. *handel in vuile dingen*, inz. *in zedelooze boeken, platen enz.*); **–heid,** v.; **–igheid,** v. –heden (*vuilheid; drek, uitwerpsel*); **–ik*,** m. en v. –en (*smeerpoes* eig. en fig.); **–maken,** maakte –, h. vuilgemaakt (*bevuilen, ontreinigen*): *er geen woorden over –*, over verliezen; *zijn handen aan dien kerel niet –*; refl. *zich –*.
Vuil'nis, v. (*vullis, vuiligheid*); **–nisbak,** m. –bakken (*bak voor het huisvuil*); **–nisbelt,** v. –en (*stapelplaats v. vuilnis*); **–nishoop*,** m. –en; **–niskar,** v. –karren (*overdekte kar v. d. reinigingsdienst*); **–nisman,** m. –mannen (*man der stadsreiniging, die de vuilnisbakken ledigt*); **–nisvat,** o. –vaten.
Vuil'poes*, m. en v. –en (*smeerpoes*).
Vuil'te, v. (*vuilheid, het vuile*).
Vuist, v. vuisten (1 *dichtgesloten hand*; 2 mets. *kortgesteelde hamer*; ook in andere technische toepassingen: *zware smidshamer enz.*): 1 *met gebalde vuisten; ons voorgeslacht met daden in de –en*; zegsw. *een – zetten*, met de vuist dreigen; *zet maar eens een –, als je geen hand hebt; voor de – spreken*, onvoorbereid; muz. *een stuk voor de – spelen*, à prima vista, zonder voorstudie; *in zijn –je lachen*, heimelijk, in stilte; *iets uit het –je*, uit de hand; 2 *de – heeft twee platte koppen*; **–'gevecht,** o. –en (*gevecht met de vuisten*).
Vuist'pand, o. –en (*provincie, land, door den vijand veroverd en bezet gehouden*): *België diende bij de vredesonderhandelingen als –*.
Vuist'recht, o. (Middeleeuwen: *recht v. d. sterkste*); **–'slag,** m. –slagen (*slag met de vuist*); **–vechter,** m. –s (*iem., die bedreven is in het vuistgevecht*, inz. *in het boksen*); **–vol,** v. vuisten vol (*handvol*).
Vul'bier, o. (*dun bier, scharrebier*).
Vulcaniseeren* (*in het vuur bewerken*, b.v. *van rubber met zwavel*); **–'inrichting,** v. –en; ook, Vulkaniseeren.
Vulca'nus, m. myth. de god van 't vuur en van de bewerking der metalen; ook: Mul'ciber; Gr. Hephais'tos (Lat. Hephaes'tus).
Vulgaat', vulga'ta, v. (Lat. algemeen verbreide: R.-K. *overzetting van de Bijbel in het Lat., 384–396, door Hiëronymus*, in de R.-K. kerk de officieele bijbelvertaling).
Vulgair', bn. (Fr. [Lat. vulgaris]: *alledaagsch; gewoon; ordinair, grof, plat*).
Vulgarisateur', m. –s (Z.-N. *iem., die het Fransch in Vlaanderen wil verspreiden*).
Vulgariteit', v. –en (Fr. [Lat. vulgaritas]: *alledaagschheid; platheid*).
Vulga'ta, v.; zie Vulgaat.
Vulga'riter, bw. (Lat. *gemeenlijk*).
Vul'go, bw. (Lat. *gemeenlijk*).
Vul'gus, o. (Lat. *het volk*; inz. *het gemeene volk, het grauw*): *o'di profa'num vul'gus* (*et ar'ceo*), ik haat het oningewijde gemeen (en weer het), uit Horatius.
Vul'haard, m. –en; zie Vulkachel.
Vulkaan', m. –kanen (*vuurberg; vuurspuwende berg*): *de eenvoudigste vorm van de – is die van een kegel*; zie Vulcanus.
Vul'kachel, v. –s (*kachel, die men voor lange tijd van brandstof kan voorzien en waarbij men de verbranding nauwkeurig kan regelen*).
Vulka'nisch, bn. (*wat met de vulkanen samenhangt: door vulkanen opgebouwd, bewerkt, ontstaan*): *een – gebergte, een – eiland, –e asch; –e aardbeving*, die verband houdt met de uitbarsting v. e. vulkaan; *–e gesteenten*, door vulkanen uitgeworpen.
Vul'len, vulde, h. gevuld (*vol maken*): *een vat –; een holle kies –*, plombeeren; *een kip – met gehakt; gevulde zeilen*.
Vul'ling, v. –en (*het vullen; hetgeen dient als vulling; vulstof*): *de – van een ballon*.
Vul'lis, o. (*vuilnis*); **–blik,** o. –blikken (*huisblik voor het opvegen v. vuilnis*).
Vul'pen, v. –pennen; **–houder,** m. –houders (*pennenhouder met holle schacht als reservoir voor de inkt*); **–inkt,** m.
Vul'potlood*, o. –en: *– met reservepotloodjes*.
Vul'sel, o. –s (*al wat dient om te vullen*).
Vul'stem, v. –stemmen (muz. *niet zelfstandige partij, welluidendheidshalve in een compositie gevoegd*).
Vuns* 1 bn. en bw.; –zer, –st (*duf, muf; vochtig; vies-slordig*): *het vunze kerkerhol; een vunze lucht*, kwalijk riekend; **2** m. en v. vunzen (*persoon*): *wat een –!* **–'heid,** v.
Vun'zig, bn.; –er, –st (*vuns* **1**); **–heid,** v.
I. Vu'ren 1 vuurde, h. gevuurd (*vuur geven*): *de vijand gaat –*, schieten; *– op*; **2** als zn. o.: *het – der zee*, lichten.
II. Vu'ren, bn. (*vurenhouten*): *een – lat.*
Vu'renhout, o. (*hout van de spar*); **–houten,** bn.: *een – plank*.
Vu'rig, bn. en bw.; –er, –st (1 *gloeiend*; 2 *brandend als vuur, fonkelend*; 3 *sterk, hartstochtelijk*): 1 *een –e bol; in de gedaante van –e tongen*; 2 *een – oog*; 3 *een – paard; –e begeerte, – verlangen; hij smeekte –*; **–heid,** v. (*hevigheid*); **–lijk,** bw. (*levendig, hevig, innig*).
Vuur, o., in bet. 2, 3, 10 vuren (1 *lichtgevende gassen, ontstaan door vorming of ontbinding van chemische verbindingen; gassen met scherp begrensde spitsuitloopende vormen of vlammen*; in verschillende opvattingen; 2 *haard; stookplaats*; 3 *kustlicht, vuurtoren*; 4 mil. *schot of schoten uit een of meer vuurwapens*; 5 *weerlicht; bliksem*; 6 *schittering*; 7 *ijver, opgewektheid, hartstocht, drift*; 8 *ziekte in het koren*; 9 *bederf in hout*, inz. *in grenenhout, waardoor een roode kleur ontstaat*; 10 visschersterm: *lantaren*): 1 *door – vergaan; men rekende het – oudtijds tot de elementen; heb je ook –?* om nl. sigaar of pijp aan te steken; *het hout wil geen – vatten*; bij uitbr.: *de geheele stad staat in –*, brand; zegsw. *vrij – en licht; te – en te zwaard verwoesten*, door middel van vuur en wapenen, brandstichting en moord; *heel Europa stond in – en vlam*, het oorlogsvuur laaide allerwegen; fig. *een –tje stoken*, twist veroorzaken; *vreemd – op het altaar brengen*, bij een heilige handeling iets onheiligs doen, (uit een laakbaar beginsel); *iem. het – na aan de schenen leggen*, hem door pijn tot bekentenis dwingen, fig. het iem. zeer moeielijk maken, zoodat hij zich niet meer weet te redden, b.v. een leugenaar; *voor iem. wel door het* (of: *een*) *– willen gaan* (of: *loopen*), voor iem. zich aan groot gevaar blootstellen; *wel voor heeter vuren gestaan hebben* (of: *geweest zijn*), in grooter nood, in erger verlegenheid geweest zijn;

met – spelen, onnadenkend, roekeloos handelen, lichtzinnig zich zelf of anderen in gevaar brengen; z. Asch, Vlam; 2 zegsw. *Wie het dichtst bij het – zit, warmt zich het best*, die het best in de gelegenheid is, om zich van de omstandigheden te bedienen, trekt er ook het meest partij van; *de vuren des avonds uitdooven*; *in die smidse vindt men zes vuren*; *zet het water op het –*; zie Pot; 3 *het – van Scheveningen*; *een draaiend –*, vuurtoren met draaiende lantaarn; *de vuren der baai komen in 't zicht*; 4 *– geven*, schieten; *onder 't bereik van vijandelijk –*, geschut; *hij commandeerde –*, schiet! *de soldaten kwamen in 't –*, gevecht; *geweer–*, *geschut–*, *snel–*, *roffel–*; zegsw. *tusschen twee vuren zitten*, van twee kanten beschoten, fig. aangevallen worden; *tusschen twee vuren brengen*, tusschen twee vijandelijke aanvallen; *onder – nemen*, beschieten; 5 *het – was niet van de hemel*; *het hemel –*; 6 *het – der oogen*, *het – van de koorts*, *het – der geestdrift*; 7 *met – spreken*, *iem. met – verdedigen*; 8 zie Brandaar; 9 *het hout is afgekeurd wegens het –*; 10 *rechts een groen, en links een rood – als signaal*; nog (mijnwezen): *vuur!*, waarschuwing, dat de boorgaten zullen ontstoken worden (**4**).

Vuur'aanbidder, m. –s (*heiden, die het vuur als een godheid aanbidt*): *de –s der Stille-Zuidzee*; **–actie,** v. (mil. *het bij voortduring vuren*); **–baak,** v. –baken (*lichttoren, kustlicht*); **–berg,** m. –en (*vuurspuwende berg*); **–bol,** m. –len (*zeker hemelverschijnsel, meteoorsteen*); **–dienst,** m. (*vuuraanbidding*); **–dood,** m. (*dood door het vuur, op de brandstapel*): *Jeanne d' Arc stierf de –*, 30 Mei 1431; **–doop,** m. (*doop door het vuur, pijniging met vuur, om des geloofs wille*; ook: *eerste veldslag door een krijger meegemaakt*): *de – ontvangen*; **–eter,** m. –s (*goochelaar, die schijnbaar vuur eet*); **–geest,** m. –en (*toovergeest, die in het vuur heet te wonen*; ook: *spook, dat vuur uitstralende rondwaart*); **–gloed,** m. (*gloed v. h. vuur, vuurglans*).

Vuur'goudhaantje, o. –s (*vogeltje, dat hier in voor- en najaar doortrekt*; Lat. regulus i. ignicapillus); **–houdend,** bn. (*blijvende gloeien of branden; niet spoedig verbrandend*): *deze turven, die steenkolen zijn –*; **–kever,** m. –s (*lichtgevende keversoort*; Lat. pyrophorus noctilucus): *de – heeft een lichtgevende vlek op 't halsschild*; **–kogel,** m. –s (*gloeiende kogel, om brand te stichten*); **–kolk,** v. –en (*aschkolk*, d. i. *verzamelplaats van asch in een haard, aschgat; vuurpoel; vulkaan; krater*).

Vuur'kolom, v. –kolommen (*kolom of zuil van vuur*); **–krans,** m. –en (*zeker stuk vuurwerk; vuurrad*); **–lak,** o. (*soort van zwart lak, vernis*); **–lander,** m. –s (*bewoner van Vuurland, eiland aan de zuidpunt van Zuid-Amerika*); **–lijn,** v. (mil. *richting, waarin de projectielen worden voortgedreven*; ook: *lijn, tot welke het vijandelijk geschut enz. draagt*); **–linie,** v. –liniën (mil. *vuurlijn*): *binnen de – zijn, komen; uit de – blijven; het dorp lag in de –*; **–maker*,** m. –s (*een soort v. prop van spaanders, hars en pek, om de kachel aan te maken*; ook: *stoker*); **–mand,** v. –en (*mand in de kraamkamer tot droging van kindergoed*); vero.

Vuur'molen, m. –s (Z.-N. *stoommolen*); **–mond,** m. –en (*kanon*); **–pad,** v. –padden (*pad, waarvan de buikzijde schril gekleurd is met roode of gele vlekken*; Lat. bombinator igneus en bombinator pachypus): *de – komt voor in Z.-Limburg*; **–pan,** v. –nen (Z.-N. *bedpan*); **–pijl,** m. –en (*een stuk vuurwerk; pijl, die uit een vuurwerk schiet; een pijl, die onder het afschieten ontbrandt*; ook: *sierplant uit Kaapland*, Lat. kniphofia aloïdes): een – wordt afgeschoten o. a. om een in nood verkeerend schip te ontdekken; *–en als seingevers in oorlogstijd*; **–pijltoestel,** o. en m. –toestellen (*toestel om vuurpijlen af te schieten* inz. *als noodseinen of om een vuurpijl met een lijn er aan naar het in nood verkeerend schip te schieten*); **–plaat,** v. –platen (*liggende haardplaat, waarop het haardvuur brandt*); **–poel,** m. (*groote vuurkolk; vreeselijke brand*); zie Vuurzee; **–pot,** m. –potten (*ijzeren pot in een komfoor, groote ijzeren pot op een boerenhaard*; vuurwerk: *zwermpot*).

Vuur'proef, v. (*godsoordeel*): de – bestond o. a. hierin, dat de beschuldigde de hand een tijd in 't vuur had te houden en deze ongedeerd moest blijven; fig. *de – doorstaan*, moeilijke proef, mv. –proeven.

Vuur'regen, m. (vuurwerk: *een regen van vuur*; ook: *kogelregen*); **–roer,** o. –s, –en (*geweer*), vero.; **–rood*,** bn. (*rood als vuur*): *–e vlammen, –e haren*; *zij werd –*, hoogrood van schaamte; **–salamander,** m. –s (*landsalamander, glimmend zwart met helgele vlekken*; Lat. salamandra maculosa); **–scherm,** o. –en (*haardscherm*); **–schip,** o. –schepen (*schip, dat tot kustverlichting dient*; ook: *brander*); **–slag,** o. –en (*stuk staal om vonken uit een vuursteen te slaan*); **–sprank, –sprankel,** v. –en, –s (*vonk*); **–spuwend,** bn. (*vuur*, inz. *gloeiende lava, gloeiende steenen, vlammen brakend*): *–e draken*; *een –e berg*, een vulkaan; **–staal,** o. –stalen (*staal v. e. vuurslag*); **–steen* 1** m. –en (*een harde steen, waaruit met een vuurslag vonken geslagen worden*); **2** o. (*soort van steen, waaruit i. h. steentijdperk bijlen, lanspunten, messen enz. werden vervaardigd*); **–steenmes,** o. –messen (*primitief mes van vuursteen* **2**).

Vuur'straal, m. –stralen (*een straal vuurs*, b.v. *een bliksemstraal*); **–test,** v. –en (*potje voor vuur*, inz. *in een stoof*); **–tje,** o. –s (*klein vuur*): *een – stoken*; *een loopend –*; z. Loopend; **–toren*,** m. –s (*toren a. d. kust, met sterk kunstlicht, om de schepen een veilige vaart te verzekeren*; spott. *iem. met rood haar*): *rooie –!* **–vast,** bn. (*bestand tegen het vuur*): *–e schotels, –e steenen*; voor bakovens, fornuizen, gloeiovens enz.; **–vlaag,** v. (Z.-N. gew. *noorderlicht*); **–vlieg,** v. –en (*vuurkever*); **–vreter,** m. –s (*vuureter*; mil. *dapper soldaat*); verg. IJzervreter; **–wapen,** o. –s (*schietgeweer, mitrailleuse enz.*).

Vuur'water, o. (Indianen: *brandewijn, whisky*); **–werk,** o. –en (1 *voorwerpen, gevuld met lichtgevende ontploffende mengsels, die bij feesten enz. worden afgestoken*; 2 *een feest met vuurwerk*): 1 *– afsteken*; 2 *naar het – gaan*; **–werker,** m. –s (*smid, die het ijzer gloeiend bewerkt: vuurwerkmaker*); **–zee,** v. –zeeën (eig. *zee van vuur; groote brandende oppervlakte*): *het was één –*; **–zuil,** v. –en (*zuil van vlammen*).

W.

W. – 1 *West, Westen*; 2 *Wissel.*
W.C. – Eng. *Watercloset*; zie ald.
Wd. – *waarnemend*; **Wdb.** – *Woordenboek.*
Wed. – *Weduwe.*
Weled. – *Weledele.*
Weledelgeb. – *Weledelgeboren.*
Weledelgestr. – *Weledelgestreng.*
Weleerw. – *Weleerwaard.*
Wetb. – *Wetboek.*
w.g. of **was get.** – *was geteekend.*
w.i. – *werktuigkundig ingenieur.*
W.-I. – *West-Indië.*
W.L. – *westerlengte.*
W.P. – *winterpeil.*
W. v. B. R. – *Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.*
W. v. K. – *Wetboek van Koophandel.*
W. v. Str. – *Wetboek van Strafrecht.*

W, v. –'s (1 als klank: *een spirant en lipklank*; 2 als teeken: *23ste letter van het alphabet*; 3 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *de – is een lipletter*; 2 *de – in het frontispice beteekent Wullem*; 3 *de – bewerken.*
Waad'baar, bn.; –der, –st (*kunnende doorwaad worden*): *een –bare plek in de Rijn.*
Waad'pooten*, mv. (*de min of meer lange pooten met drie teenen naar voor, en één naar achter, van waadvogels*; *de beveering houdt boven het loopbeengewricht op*); **–vogel,** m. –s (*vogel met waadpooten*): *de kieviten en kemphanen zijn –s* (Lat. limicolae).
I. Waag, m. (*waagstuk*): *een heele –!*
II. Waag, v. wagen (*toestel, om te wegen*; *plaats, gebouw, waar van overheidswege goederen gewogen kunnen worden*): *de stads–*; **–'briefje,** o. –s (*verklaring door of namens den waagmeester omtrent het gewicht van de gewogen goederen*).
Waag'hals*, m. en v. –halzen (*roekelooze*); **–halzerij',** v. –en (*erge roekeloosheid*).
Waag'meester, m. –s (*stadsbeambte aan de waag, eerste der beëdigde wegers*); **–schaal,** v. –schalen (*schaal aan de waagbalans*): zegsw. *zijn leven in de – stellen*, wagen, blootstellen, op het spel zetten.
Waag'spel, o. –spelen (*kansspel*); **–stuk,** o. –ken (1 *roekelooze daad*; 2 fig. *gewaagde onderneming*): 1 *over ijs van één nacht te gaan is een –*; 2 *die speculatie bleek een –.*
Waai'en, waaide (woei), h. gewaaid (1 van de wind: *blazen*; *wind veroorzaken*; 2 *door de wind in beweging gebracht zijn*): 1 *erg, hard –*; *het waait*; 2 *het waaiende doek*; *het fruit waaide van de boomen*, viel af door de wind; zegsw. *met alle winden –*, zich telkens bij de bovendrijvende partij aansluiten; *laat (de boel) maar –, iets maar laten –*, van zich zetten, laten gaan, zooals het wil; *laat hem maar –*, laat hem maar loopen; refl. *zich –*, z. met een waaier koelte toewuiven; **–er,** m. –s (*werktuig, waarmede men verkoeling aanbrengt*; *deel v. e. waaiersluis*): *een ivoren –*; **–erpalm,** m. –palmen (in het mv. *palmen, waarvan de bladen waaiervormig zijn uitgespreid*); **–ersluis,** v. –sluizen (*sluis, bestaande uit twee deuren, waarvan de deuren gemakkelijk bij elke waterstand geopend en gesloten kunnen worden*); **–ervor'mig,** bn. en bw. (*in de vorm v. e. waaier*): *een –e versiering*; *zich – uitstrekken.*
Waai'gat, o. (Z.-N. *windhoek*).
Waak, v. waken (*wake*; *het waken*; *deel eener nachtwaak*).
Waak'hond, m. –honden (*wachthond*); **–sch*,** bn. (*waakzaam*): *onze hond is zeer –*; **–zaam,** bn. en bw.; –zamer, –st (*ijverig wakende*; *wakker, oplettend, zorgzaam*): *een – oog op iets houden*; **–zaamheid,** v.
I. Waal*, m. Walen (*bewoner v. e. der Waalsche prov. in België*); vr. **Walin',** v. –nen; Z.-N. *de Walen*, het Walenland.
II. Waal*, v. walen (*waterkolk*: *met palen omgeven ruimte, waarbinnen in een zeehaven de schepen veilig kunnen liggen*).
III. Waal*, v. (*hoofdrivier in Geld., tak van de Rijn*): *Nijmegen aan de –.*
Waal'klinker, m. –s (*steen van waalklei gebakken*); **–mop,** m. –pen (*grote waalklinker*).
Waalsch* 1 bn. ([*als*] *van, eigen aan, betreffende de Walen*): *de –e kerk*, Fransch-Hervormde kerk; **2** o. (*taal der Walen*).
Waal'steen* (*waalklinker*), **1** (voorwerpsn.), m. –steenen; **2** (stofn.), v.: *een gevel van –.*
Waan, m. (*ijdele gedachte, ongegronde meening*): *iem. in de – brengen*; *in de – verkeeren, dat*; *iem. uit de – helpen*; **–'wijs,** bn. en bw.; –zer, meest – (*eigenwijs, vol inbeelding*): *een – mensch*, neuswijs; verg. Pedant; **–wijsheid,** v. (*pedanterie*).
Waan'zin, m. (*krankzinnigheid*); **–zin'nig 1** bn.; –er, –st (*krankzinnig*): *als –*; *– verliefd*; **2 –zin'nige,** m. en v. –n (*krankzinnige*); **–zin'nigheid,** v.
I. Waar, v. waren (*koopmansgoed*): *dit is goede –, valsche –*, handelsartikel; *alle – is naar z'n* (of: *d'r*) *geld*, voor weinig geld kan men geen goede waar krijgen; *– voor zijn geld krijgen*; z. ook Prijzen **I.**
II. Waar, bn. (*echt, wezenlijk*; *zeker*; *niet valsch*): *iets voor – houden, als – aannemen*; *het is –*, niet gelogen; *het is – ook, heb je me dat niet beloofd*, apropos? *je was er, niet –*, is niet zoo? *zoo – als ik hier* (*voor je*) *sta* (of: *als ik leef*); *iets – maken*, bewijzen; *daar kwam hij aan, zoo – met een hooge hoed op*; *iets op de ware grootte teekenen*, werkelijke; *een ware weldaad*; zie ook: Ware.
III. Waar, bw.: *– zijt gij*, op welke plaats? vragend bw. van plaats: *ik weet niet, – ik zijn moet*; *het land, – wij geboren zijn*; *– het ook zij*; **–aan,** bw. (*aan wie*[*n*], *wat, hetwelk*): *waar'aan denkt gij? het huis, waaraan' gij de voorkeur geeft*; **–achter,** bw. (*achter wie*[*n*], *achter wat*): *waar'achter had hij zich verstopt? de boom, waarach'ter ik sta.*
Waarach'tig 1 bn.; –er, –st (*zeker, echt*): *een –e gebeurtenis*, wezenlijk; **2** bw. of tw.: *het is – waar*; *–, het is zoo*; *– niet! –?* is het waar? *hij wist – niet, waar Madrid lag*; **3 –e, de,** m. (*God*); **–heid,** v.
Waarbij, voornaamwoordelijk bw. (*bij wie*[*n*], *wat*): *waar'bij zijt ge betrokken? de boom, waarbij' ik sta.*
Waar'borg*, m. in bet. 1 en 2 –en (1 *onderpand, borg*; *borgtocht, zekerheid, garantie*; 2 *persoon, die borg bleef*; 3 *essaai*): 1 *de eed is*

een belangrijke – voor goed recht; een – stellen; 2 *de schuldeischers spraken de – aan om schadevergoeding*; 3 *ambtenaar bij de –*.

Waar'borgen, waarborgde, h. gewaarborgd (*instaan voor iets, zekerheid stellen, garandeeren*): *gewaarborgd kapitaal 10 millioen; – tegen; dat kan ik u –*.

Waar'borgfonds, o. –en (*kapitaal, dat als waarborg van het publiek dient in de een of andere financieele onderneming, garantiefonds*): *het – eener levensverzekering;* **–kapitaal,** o. –talen; zie –fonds; **–som,** v. –men (*som gelds als waarborg*).

Waar'borgstempel, m. –s (*teeken of merk, door den ambtenaar van de waarborg op gouden of zilveren werken geslagen, keur*).

Waarboven, voornaamwoordelijk bw. (*boven wie[n], wat*): *waar'boven dreef de biplaan? de menschen, waarbo'ven hij woont.*

I. Waard*, m. –en (*herbergier, kastelein*): zegsw. *buiten* (of: *zonder*) *den – rekenen,* zich misrekenen; spreekw. *Zooals de – is, vertrouwt hij zijn gasten,* men beoordeelt een ander naar zich zelf.

II. Waard*, v. –en (*laaggelegen land a. e. rivier*): *de Bommeler–*; verg. Uiterwaard.

III. Waard*, m. –en (*mannetjeseend*).

IV. Waard, bn.; –er, –st (1 *v. zekere waarde*; 2 *dierbaar*): 1 *dat schilderij is 100 gld. –; die eer is mij veel –*; zegsw. *een goed begin is een daalder –*, is veel waard; *deze brief is geen antwoord –*, verdient niet; *dat is al heel wat, niets* (of: *niet veel*) *–*; *het is de moeite niet –*; *zij was hem niet –*, hij was voor haar te goed; z. Kool **II**; 2 als aanspreking, opschrift: *–e vriend* of Mijn Waarde.

Waar'de*, v. –n (1 *prijs; waardij*; 2 *effect, aandeel*): 1 *contante –*, gereede waarde v. e. schuld of wissel na aftrek v. rabat of disconto; *nominale –*, het bedrag der som, die op een bepaalde dag moet afbetaald worden; *onder de – verkoopen*, prijs; muz. *de – eener noot*, tijdduur; *de zedelijke – van iets*, gehalte; *geen – hechten aan zijn woorden; in – verminderen; iets in – houden; naar – schatten; onder de – verkoopen; ter –; tot een – van 10 gld.*; *van gelijke –; dingen van –; aangeeven – 200 gld.*, op aangeteekende stukken; z. ook Innerlijk, Nul; 2 *mijn-, oliewaarden.*

Waar'debepaling, v. –en (*vaststelling der waarde*): *de – van huizen en landerijen.*

Waardeer'baar, bn. (*te waardeeren*).

Waardeeren* (1 *schatten, taxeeren, de waarde bepalen*; 2 *op prijs stellen*): 1 *goud- en zilverwerken –*; 2 *iems. vriendschap zeer –; de schoonheid van iets weten te –*; **–ing*,** v. –en.

Waar'deleer, v. (*wetenschap, die zich bezighoudt met de waarde der producten*).

Waar'deloos*, bn. (*zonder waarde*): *rot hooi is –; –looze effecten*; **–'heid,** v.

Waar'devermeerdering, v., **–vermindering,** v. (*stijging, achteruitgang in waarde*): *de – der landerijen.*

Waard'gelder, m. –s (gesch. *stadshuurling, betaald wachter*): *onderscheiden steden in Holland namen –s in dienst* (1617).

Waard'hout, o. (*hout, dat op waarden groeit* inz. *wilgen-, rijshout*).

Waar'dig, bn. en bw.; –er, –st (1 *ernstig, eerbied vragend*; 2 *eerbied verdienende*): 1 *een –e houding, zich – gedragen*; 2 *zich iets – toonen; iets – zijn*; **–heid,** v., in bet. 2 –heden (1 *edelheid, grootheid*; 2 *eerepost, -ambt, aanzienlijke betrekking*): 1 *hij antwoordde met –*, deftigheid; *hij acht dat beneden zijn –*, acht zich er boven verheven; *in al haar –*; 2 *Willem III werd verheven tot de–heden zijner voorvaderen* (1672); Z.-N. *een – (opnieuw) aanvaarden* (v. kamerleden en ambtenaren).

Waar'digheidsbekleeder*, m. –s (*iem., die een aanzienlijk ambt bekleedt*).

Waardij', v. (*waarde, prijs*).

Waardijn', m. –en, –s (*muntmeester; onderzoeker van het geldgehalte*); vero.

Waardin', v. –nen (*herbergierster; vrouw van een waard*): *een dikke –.*

Waardoor, voornaamwoordelijk bw. (*door wie[n], wat*): *de deur, waardoor' hij binnenkwam*, door welke; *waar'door wil hij zijn recht bewijzen*, door welk middel?

Waard'schap, o. (*beroep van waard of herbergier*): *een – drijven*; fig. *bij iem. in – komen, gaan*, in de kost; vero.

Waar'geest, m. –geesten (*spook*).

Waar'goed, o. –goederen (scheepst. *touwen, houten, die in reserve gehouden worden*).

Waarheen, voornaamwoordelijk bw. (*naar wie[n], wat, welke plaats*): *waar'heen gaat gij? de stad, waarheen' ik ga.*

Waar'heid, v. –heden (*het ware; het betrouwbare; overeenstemming van woorden met feiten; iets, dat waar is*): *de – zoeken; iem. (eens flink* of: *ongezouten) de – zeggen*, waar het op staat; *de zuivere, naakte –; de – spreken; om de – te zeggen; dit is dichter bij de –; dit is bezijden de –*, (euphemistisch) niet waar; *een – als een koe, een paaschos; antwoorden naar –; een wiskundige –*, vaste, zekere; *een historische –*, een feit.

Waarheidlie'vend, bn. (*oprecht*); **–min'nend,** bn.: *een – man*, de waarheid beminnende.

Waar'heidsliefde, v. (*liefde tot de waarheid*): *bij het kind de – aankweeken*; **–heidszin,** m. (*gevoel voor waarheid*); **–heidszucht,** v. (*het streven naar waarheid*).

Waarin, voornaamwoordelijk bw. (*in wat*): *waar'in hebt gij uw beurs verborgen*, in wat? *zeg mij, waar'in gij te kort zijt geschoten*, in welk opzicht; *het huis, waarin' ik woon.*

Waarlangs, voornaamwoordelijk bw. (*langs wie[n], wat*): *waar'langs zijt ge hier binnengekomen*, langs welke weg? *de weg, waarlangs' wij gaan is mooi*, langs welke.

Waar'lijk, bw. (*in waarheid, zeker, stellig, wezenlijk*): *ze zijn – gelukkig*, inderdaad.

Waar'loos*, bn. (scheepsmaterieel, voorloopig opgeborgen, om onbruikbaar geworden zaken te vervangen: *in reserve*): *een – anker, –looze zeilen*; verg. Waargoed.

Waar'maken, maakte –, h. waargemaakt (*bewijzen, staven*): *een bewering –*; *dat zul je me –!* **–making,** v. –en (*staving*).

Waarmede, –mee, voornaamwoordelijk bw. (*met wie[n], met wat*): *de pen, waarme'de ik schrijf; waar'mee sloeg hij u?*

Waar'merk, o. –merken (*merk of teeken van echtheid, handteekening, stempel*).

Waar'merken, waarmerkte, h. gewaarmerkt (*v. e. waarmerk voorzien*): *een stuk, een akte –*, onderteekenen, bekrachtigen, legaliseeren, parafeeren; **–'merking,** v. –en (*het waarmerken; waarmerk*).

Waarna', voornaamwoordelijk bw. (*na afloop van wat*): *hij sloot de brief, – hij ging slapen.*

Waarnaar, voornaamwoordelijk bw. (*naar wie[n], wat*): *dit is het model, waarnaar' wij ons richten; waar'naar verlangt gij?*
Waarnaast, voornaamwoordelijk bw. (*naast wie[n], wat*): *een akker, – een wei.*
Waarneem'baar, bn. (*waargenomen kunnende worden*): *– voor het oog; met het bloote oog waarneembare sterren;* **–baarheid,** v.
Waar'nemen, nam –, h. waargenomen (1 *met de zintuigen, het oog, het oor enz. gewaarworden, beschouwen, nagaan: in acht nemen, acht slaan op, gadeslaan;* 2 *vervullen, bekleeden,* inz. *tijdelijk*): 1 *leer het kind goed –,* opmerken, zien; *gij moet de gelegenheid –,* benutten; *uw tijd goed –,* besteden; *zijn plichten –,* betrachten; *de loop der sterren –,* volgen; 2 *een les voor iem. –,* geven; *een betrekking –,* tijdelijk of ook voorgoed vervullen; *een –d voorzitter, een –de secretaris,* tijdelijk; **–nemer,** m. –s (1 *iem., die waarneemt, beschouwer;* 2 *hij, wiens taak het is, waar te nemen in een vliegmachine;* 3 *tijdelijk ambtenaar*): 1 *ik was onvrijwillig – van dat tooneel;* 2 *de – werd licht gekwetst;* 3 *deze heer is hier – op het postkantoor.*
Waar'neming, v. –en (*het waarnemen; tijdelijke vervulling*): *– van zijn plicht; sterrenkundige –en; met de – v. e. kantoor belast.*
Waar'nemingsplaats, v. –en (*plaats, van waar men waarneemt*): *een uitstekende –.*
Waar'nemingsvermogen, o. (*vermogen der ziel tot het ontvangen van indrukken*).
Waarnevens, voornaamwoordelijk bw. (*nevens of naast wie[n], wat*): *een tuintje, – een bleekveld ligt.*
Waarom, voornaamwoordelijk bw. (*om wat*): *waar'om komt uw vader niet?* om welke reden; *ik weet niet, waarom' hij niet komt;* als zn. o. (*oorzaak, reden*): *naar het waarom' vragen;* **–heen,** voornaamwoordelijk bw.
Waaromstreeks', voornaamwoordelijk bw. (*omstreeks wat*): *weet gij, – dat dorpje ligt,* in nabijheid van wat?
Waaromtrent, voornaamwoordelijk bw. (*omtrent wat; waar; betreffende welke of wat*): *waar'omtrent stond hij? de zaak, waaromtrent' men inlichtingen vroeg.*
Waaronder, Waarop, Waarover, voornaamwoordelijk bw. (*onder wie[n], wat; op wie[n], wat; over wie[n], wat*): *waar'onder zat de kat? een kamer waaron'der de kelder; waar'op zaten zij? de stoelen, waarop' zij zaten; waar'over spreekt gij? de zaak, waar'over ik spreek, is u bekend.*
Waarschijn'lijk, bn. en bw. (*vermoedelijk waar of juist zijnde*): *dat komt mij – voor; uw vader komt – ook,* misschien, wellicht; *je zult – moeten vertrekken;* **–heid,** v. –heden (*vermoedelijke waarheid*): *naar alle – komt hij; een verhaal, dat niet veel – heeft; een blijspel vol –heden.*
Waarschijn'lijkheidsrekening, v. (*kansrekening*).
Waar'schuwen, –schuwde, h. gewaarschuwd (1 *de aandacht vestigen op; opmerkzaam maken [op eenig gevaar];* 2 *dreigend vermanen*): 1 *iem. ernstig –; gij moet hem voor dien oplichter –; – tegen; waarschuw me, als het tijd is; –de teekenen;* 2 *wees gewaarschuwd; ik waarschuw u dit te laten;* **–schuwing,** v. –en (*het waarschuwen; vermaning; aanschrijving ter herinnering*): *herhaalde –en; de ontvanger zond –en rond aan hen, die achterstallig waren in zake de belasting;* mil. *–scommando,* dat nl. een commando gaat komen.
Waar'schuwingsbord, o. –en: *twee nieuwe –en werden geplaatst bij de overweg.*
Waars'man, m. –mannen (*man, die een oogje houdt op het vee op de uiterwaarden*).
Waar'teeken*, o. –teekens (*waarmerk*).
Waartegen, voornaamwoordelijk bw. (*tegen wie[n], tegen wat*): *waar'tegen leunt gij? een bewijs, waarte'gen niets is in te brengen;* **–tegenover,** voornaamwoordelijk bw.
Waartoe, voornaamwoordelijk bw. (*tot wat*): *waar'toe dient al dat werk; de bekentenis, waartoe' ik u gedwongen heb,* tot welke.
Waartusschen* (*tusschen wie[n], tusschen wat*); idem **–uit, –van, –voor, –zonder,** voornaamwoordelijk bw. met klemtoon op *waar* of op het tweede lid.
Waar'zeggen 1 zeide –, h. waargezeid, –gezegd (*voorzeg'gen, de toekomst zeggen*): *zich laten –; iem. –;* **2** o. (*de daad van w.*); **–'zegger,** m. –s (*profeet, ziener*); **–zeggerij',** v. –en (*het voorzeg'gen v. d. toekomst,* meestal met de bijgedachte aan bedrog); **–'zegging,** v. –en (*voorspelling*); **–'zegster,** v. –s.
Waar'zeil, o. –en (scheepst. *zeil in reserve*).
Waar'zoo*, bw. (*op welke plaats*); Waarzoo'.
Waas, o. (1 *een op dauw gelijkende neerslag of vocht, dauwachtige bedekking;* 2 *zweem, schijn*): 1 *het – op druiven en pruimen;* fig. *het – der onschuld,* blos; 2 *er lag over de geheele zaak een – van geheimzinnigheid,* schijn; *op het water lag een gouden – van de avondschemering,* zachte glans.
Wab'beren (Z.-N. gew., lit. t. *wapperen; zachtjes golven*): *het windje woei en wabberde om uw stam.*
Wacht* 1 m. wachten (verwant met *waken: persoon, die de wacht houdt; wachter*): *pas op, daar loopt de –;* zie Nachtwacht; **2** v., in bet. 2, 3, 4 en 5 –en (1 *het wachthouden, het wachten of waken* inz. *voor de veiligheid;* 2 *wachthuis;* 3 *de gezamenlijke wachters;* 4 scheepst. *de helft der matrozen onder bevel van den 1sten of 2den stuurman;* 5 *waaktijd*): 1 *mijn knecht hield in het onderhuis de –; optrekken; de – betrekken, hebben; op – staan;* 2 *men sleepte den dronken soldaat in de –;* zegsw. *in de – sleepen,* weten te krijgen, inz. heimelijk wegnemen; 3 *de – presenteerde het geweer; de – aflossen; de – in het geweer roepen; de – kwam in het geweer:* 4 de bakboords– staat onder den 1sten stuurman, de stuurboords– onder den 2den; 5 *elke – duurt 4 uur; het schip liep acht mijlen in de –,* d. i. elk uur 2 mijlen; *de eerste –,* van 8 uur tot m ddernacht; *de hondenwacht,* van 12–4 uur in de nacht; *de dagwacht,* van 4–8; *de voormiddag–,* van 8–12; *de achtermiddag–,* van 12–4; *de platvoet–,* van 4–8; *hofmeester, kok, timmerman, zeilmaker* heeten baantjesgasten en hebben geen –.
Wacht' am Rhein', v. (*Duitsche volkshymne,* in 1840 gedicht door Max Schneckenburger, in 1855 getoonzet door Wilhelm te Crefeld, inz. na 1870 populair).
Wacht'bed, o. –bedden (*bed, waarop de verspeende plantjes een tijd staan, vóórdat ze naar de eigenlijke standplaats gaan.*)
Wach'tel, m. –s (*kwakkel, kwartel*): *'t is lente, de tortels klagen, de –s slaan!*
Wach'telkoning, m. –en (*zomervogel, welke*

in weiden en rietvelden broedt, weidevogel, Lat. crex crex); gew. Kwartelkoning.

Wach'ten, wachtte, h. gewacht (1 *toeven op een plaats, tot iem. of iets komt*; 2 *verwachten, tegemoet zien*; 3 *uitroep als bedreiging; zich in acht nemen*; 4 *tegemoet zien*; 5 *ontvangen, te woord staan*; 6 Z.-N. *hoeden*): 1 *voor een brug –*; *wacht hier een oogenblik*; *dat kan (wel) –*, daar is zoo'n haast niet bij; *staan –*; *iem. lang laten –*; *–, tot hij hier is*; *op de trein –*; 2 *hij wacht elke dag zijn benoeming*; *geld te – hebben*; *zij kunnen ons van avond niet –*, bezoek ontvangen; 3 *wacht maar, jou appeldief!* 4 *daar wacht u (staat u te –) armoede*; 5 *ik kan u morgen niet –*; 6 *koeien, varkens –*; refl. *wacht u voor zakkenrollers*, wees op uw hoede; nog: *met eten, schrijven enz. – tot . . . .*, niet beginnen, voordat . . . .; *op een gelegenheid –*, uitzien naar; *op het teeken –*, niet iets doen, voordat het teeken wordt gegeven.

Wach'ter*, m.–s (1 *waker, bewaker, oppasser*; 2 *maan, bijplaneet*): 1 *de – voor de poort*; *– wat is er van de nacht?* 2 *de maan is de – der aarde*; zie Bosch–, Veld–; **–shut,** v. –ten (Z.-N. *hut van een bewaker*).

Wacht'geld, o. –gelden (*toelage van een ambtenaar, die niet ontslagen of op pensioen is gesteld, zoolang hij de betrekking, waarvoor hij benoemd is, door omstandigheden niet kan vervullen*); **–gelder,** m. –s (*iem. op wachtgeld*); **–hebbend,** bn.: *de –e officier, manschappen*; **–hond,** m. –en (*waakhond*); **–huis,** o. –huizen (*gebouw, waar de wacht* **2** 3 *zich bevindt*); **–huisje,** o. –s (mil. *schilderhuis*); **–kamer,** v. –s (1 *kamer, om in te wachten, voordat men wordt toegelaten*; 2 *kamer, waarin reizigers wachten kunnen op het vertrek der treinen enz.*; 3 *kamer in het wachthuis voor de wacht*): 1 *de – van den dokter*; 2 *wij zullen u in de – v. h. station opwachten*; 3 *een sergeant zat in de –*; **–meester,** m. –s (*onderofficier der ruiterij, der artillerie, der maréchaussée*); **–parade,** v. –s (*parade van hen, die op wacht trekken*); **–plaats,** v. –en (*plaats, waar gewaakt wordt, wachtpost, plaats voor een schildwacht*); **–post,** m. –en (*plaats, waar men een wacht zet of wacht houdt*): *daar hadden wij een –*.

Wachtsch*, bn.; –er, meest – (inz. van honden: *waaksch, waakzaam*): *die hond is goed –*.

Wacht'schip, o. –schepen (*afgekeurd of oud oorlogsschip, dat in een haven ligt en* o. a. als *opleidingsschip dient*); **–toren,** m. –s (*toren, waarop wacht gehouden wordt*); **–vuur,** o. –vuren (*kampvuur, legervuur*); **–woord,** o. –en (*parool*): *het – uitgeven*.

Wad 1 o. wadden (*buitendijksche gronden in Gr. en Fr., die bij laag water droogvallen*); **2 –den,** o. mv. (*'t ondiep en met vele platen bezette gedeelte der Noordzee tusschen Fr. en Gr. en de Waddeneilanden*).

Wad'deneilanden, o. mv. (*de eilanden, in of aan de Wadden gelegen*, b.v. *Vlieland*); **–kust,** v. –en (*kust met wadden*).

I. Wa'de, v. waden (*holte boven de kuit aan de tegenzijde van de knie*).

II. Wa'de, v. –n (*lijkwade, wit laken*).

III. Wa'de, v. –n (*zeker trekvischnet met een zak in het midden*).

Wa'demen, wademde, h. gewademd (Z.-N., lit. t. *wasemen*): *de geur der rijpe vrucht wademt (er) onder versche bloesems*.

Wa'den, waadde, h. gewaad (eig. *door het wad gaan*, nl. *door ondiep water of een andere vloeistof [met zekere moeite] loopen*): *de jongens waadden door de beek*.

Wa'di, v. wadi's (Arab. *woestijnrivier: rivierbedding, die slechts tijdelijk water bevat*, inz. *in de Sahara*; bij uitbr. *het dal der rivier*).

Wad'polder, m. –s (*polder, ontstaan door bedijking v. d. gronden van een wad*).

Waf (*klanknabootsend woord van het geluid van honden*): *– –!*

Wa'fel, v. –s, –en (1 *gebak uit h. wafelijzer, van bloem, melk, eieren enz.*; 2 gmz. *mond*): 1 *Hollandsche –s*; 2 *hou je –!* **–bak,** m. (Z.-N. *het wafelbakken*); **–bakker,** m. –s; **–bakkerij',** v. –en; **–ijzer,** o. –s (*ijzeren tang met twee bladen, waartusschen wafels gebakken worden*); **–kraam,** v. –kramen (*kermiskraam, waarin men wafels kan eten*); **–meisje,** o. –s (*meisje, dat in een wafelkraam bedient*); **–vor'mig,** bn. (*met ruitjes als v. e. wafel*): *een – weefsel*.

Waf'fel, v. –s (volkst. *wafel*, inz. in bet. 2).

Waf'felen, waffelde, h. gewaffeld (Z.-N. *stoeien*; *woelen*); **–aar,** m. –s.

I. Wa'gen, m. –s (*alg. naam voor een voertuig*); z. b.v. *boeren–, lijk–, kinder–*; *een nieuwe –*, auto; zie Kraken, Rad **I,** 1, Spannen; *de Groote –*, de Groote Beer; Z.-N. *het spel is op de –*, de ruzie is aan de gang.

II. Wa'gen, waagde, h. gewaagd (1 *zich aan onzekere kansen blootstellen*; 2 [*iets gevaarlijks*] *ondernemen*; 3 *op het spel zetten, in de waagschaal stellen*; 4 Z.-N. gew. *bewegen, roeren*): 1 spreekw. *Wie niet waagt, (die) niet wint*, zonder risico verdient men geen geld; *wie waagt, (die) wint*; 2 *wie waagt het mij tegen te spreken*; *hoe durf je het –? een sprong –, een tocht –*; *gewaagde moppen*, op het kantje af; 3 *geld –*, op het spel zetten; *er alles aan –*; *zijn leven –*; 4 Z.-N. *niets dat waagde in de keuken*; nog: *zij zijn aan elkaar gewaagd*, [a]) geven elkaar niets toe, [b]) lood om oud ijzer; refl. *zich op het ijs, water –*; *zich aan iets –*, durven te ondernemen b.v. *zich aan een gevecht –*.

Wa'genaar, m. –s (*wagenbestuurder*); vero.

Wa'genas, v. –assen (*as van een wagen*).

Wa'genbestuurder, m. –s; **–ladder,** v. –s (*berrie-achtige bovenzijstukken v. e. boerenladderwagen*); **–maker,** m. –s (*iem., die wagens maakt*); **–man,** m. (*naam v. e. sterrenbeeld*); **–meester,** m. –s (*opzichter over tram- of spoorwagens*); **–menner,** m. –s (*voerman*); **–schot,** o. (*fijn hout, gezaagd uit over de volle lengte gekloofde recht opgegroeide eikestammen*): *een meublement van –*; **–schotten,** bn. (*van wagenschot*): *een – paneel*; **–smeer,** o. (*smeer voor de wagenas*); **–spoor,** o. –sporen (*groeve i. e. weg, van wagenraderen*); **–vracht,** v. –en (*zooveel vracht, als men op een wagen kan laden*); **–wijd,** bw. (*zoo wijd mogelijk*, steeds met: *openstaan, openzetten*): *zet de deur – open*.

Wa'genziek, bn. (*treinziek*).

Wa'ger, m. –s (*waaghals*).

Wag'ge, v. –n (Z.-N. *slobkous*).

Wag'gelbeenen*, waggelbeende, h. gewaggelbeend (*onvast loopen, waggelend gaan*).

Wag'gelen, waggelde, h., is gewaggeld (*heen en weer zwikken, niet vaststaan*; *onvast loopen*): *de tafel waggelde*; *ganzen –*; *een –de gang*; *hij waggelt op zijn beenen*.

Wag'ner, Richard, 1813–1883, Duitsch componist o.a. van Lohengrin.

Wagon', m. –s (*spoorrijtuig, -wagen*; ook: *wagonlading*); **–lading,** v. –en (*wat in een wagon kan geladen worden*): *een – appels.*

Wagon-lit', m. wagons-lits (Fr. *slaapwagen, spoorwegrijtuig met slaapgelegenheid*); l. –*lie.*

Waiter, m. –s (Eng. *bediende; garçon, kellner*).

Wa'jang, v. –s (O.-I. *het Javaansche tooneelspel,* meestal gedramatiseerde sagen): – *golek,* marionettenspel; – *koe'liet,* schimmenspel, waarbij de schaduw van (leeren) poppen op een wit doek wordt geworpen; – *o'rang,* spel met levende personen; **–pop,** v. pen; de *dalang* reciteert de geschiedenis.

I. Wak, o. –ken (*open plek, zwakke plaats in h. ijs*): *hij viel door het – en schoot onder het ijs.*

II. Wak, bn., –ker, –st (*vochtig*): *'t is – weer,* regenachtig, nevelachtig, onvast, druilig.

Wa'ke, v.; zie Waak.

Wa'ken, waakte, h. gewaakt (1 *wakker blijven* [*om voor iem. te zorgen*]; *des nachts de wacht houden*; 2 *nauwkeurig toezien, zorg dragen*): 1 *ik zal bij den zieke –*; 2 *ouders, waakt over uw kinderen! tegen iets, iem. –.*

Wa'kend, bn. (*waakzaam, oplettend, nauwkeurig toeziend*): *een – oog op iets houden.*

Wa'ker*, m. –s (*iem., die waakt, oppasser, wachter; vlaggetje, windwijzer op de mast; dijk vlak aan zee*; verg. Slaper).

Wak'ker, bn. en bw.; –der, –st (1 *niet slapend*; 2 *flink*): 1 – *blijven! – worden,* ontwaken; *de heele nacht – liggen; – schrikken; kom, word eens –,* fig. droom niet; *iem. – schudden,* eig. en fig.; zegsw. zie Hond; bij uitbr. *een begeerte bij iem. – maken,* ze opwekken; 2 fig. *een –e vent,* kloek, flink; *een werk – aanvatten,* flink; *spoed u, –,* ferm!

Wak'keren, –de, i. gewakkerd (van wind: *in kracht toenemen*): *de wind begint te –.*

Wal, m. wallen (1 *omwalling; hooge aarden ophooging om iets heen ter bescherming; muur* inz. *vestingmuur*; 2 *gemetselde of beschoeide waterkant; kade, zoom*; bij uitbr. *land*): 1 *op de wallen van de stad*; 2 *de matrozen gingen aan –,* land; *aan – brengen; van – steken,* gaan varen, afzeilen, fig. met iets een begin maken, b.v. *steek maar eens van –*; zegsw. *aan lager – komen,* door tegenspoed verarmen; *zij moest bij het –letje langs om rond te komen,* [a]) voorzichtig langs de wal houden, zuinigjes aan leven; [b]) zóó, dat het maar eventjes lukt; z. ook Kant **I** 2, Sloot, Stuurman; nog: *een – onder de oogen hebben,* een ring, een dikte; in A'dam bet. –, *gracht: iets in de – gooien*; z. Burcht–.

Wa'la, Germ. myth. profetes, die de scheppingsgeheimen en de wereldbrand bezingt.

Wa'lang, v. –s (O.-I. *sprinkhaan*); **–sa'ngit,** v. –s (*stinksprinkhaan, zeer gevaarlijk voor de rijstvelden*); Mal. Belalang.

Wa'laskjalf, o. (Germ. myth. *paleis v. Odin*).

Wal'baas, m. –bazen (*ladingmeester bij een stoomvaartmaatschappij*).

Walden'zen, m. mv. (gesch. *volgelingen v. Petrus Waldus uit Lyon, ± 1200, ze sloten zich in 1532 bij de Hervorming aan*).

Wald'meister, o. ook m. (Duitsch: *Lievevrouwen-bedstroo*).

Wald'hoorn, wald'horen, m. –s (eig. *woudhoorn; jachthoorn*); **–hoornist',** m. –en.

Wal'duiker, m. –duikers, gew.; z. Taptuit.

I. Wa'len, *de,* Z.-N.; zie Waal **I.**

II. Wa'len 1 waalde, h. gewaald (*ongestadig zijn*; fig. *wankelen, weifelen*): *het getij begint te –,* verloopen; **2** o.: *het – van 't kompas,* onvast zijn.

Wa'lenkwartier, o. (*Z. deel v. d. provincie Luik, waar de Walen wonen*).

Wales, o. (*in het Westen gelegen deel van Engeland*): *prince of –,* (titel) kroonprins van Engeland.

Walg, v. (1 *afkeer, weerzin*; 2 *voorwerp van afkeer*): 1 *een – van iets hebben,* afgrijzen; 2 *het is mij een –.*

Wal'gang, v. –en (*gang of pad onder langs de borstwering*).

Wal'gen, walgde, h. gewalgd (1 *zulk een afkeer krijgen, dat een gevoel van braken opkomt; misselijk van iets worden*; 2 *walging veroorzaken*): 1 *ik walgde van zijn vleierij; ik walgde van mijzelf; iem. doen –; tot je er van walgt*; 2 *zulk een roman gaat –*; ook onpersoonlijk: *het walgt me*; als zn.: *tot –s toe*; **–ing,** v. –en (*afkeer, misselijkheid*).

Walg'lijk, bn.; –er, –st (*afkeerwekkend*): *een –e reuk, een –e smaak*; als bw. dikwijls met de bet. van *zeer: – rijk*; **–heid,** v.

Walhal'la, o. (Germ. myth. *paradijs of elysium van gesneuvelde helden*; ook: *Dorische tempel bij Regensburg in Beieren, pantheon voor Duitsche groote mannen*).

Wal'hoofd, o. –en (*bruggenhoofd*).

I. Wa'li, m. Germ. myth.; zie Vali.

II. Wa'li, m. –'s (*Turksche stadhouder*).

Wal'kant, m. –en (*kant v. e. kade aan het water, in tegenstelling met d. huizenkant*).

Wal'kapitein, m. –s (*oud-zeekapitein, die de belangen zijner reederij aan wal behartigt o. a. de schepen inspecteert*).

Wal'ken, walkte, h. gewalkt (*al wentelende en stampende doorwer'ken of kneden*; *vollen*): *de hoedenmaker heeft dit vilt niet genoeg gewalkt*; **–er,** m. –s; **–hamer,** m. –s (*hamer in een walkmolen*); **–molen,** m. –s (*volmolen, volderswerkplaats*).

Walky'ren, Walku'ren, v. Germ. myth. strijdgodinnen, zij bestieren naar het bevel v. Odin de slag, en voeren de bezweken helden naar het Walhalla.

Wal'lebak, m. –ken (Z.-N. *zwierbol*); **–bakkerij,** v. –en (Z.-N. *baldadigheid*).

Wallingant', m. –en (Z.-N. *voorstander van de Waalsche Beweging*).

Wallo'nië, v. (Z.-N. *Het Walenland*).

Wallstreet, v. (Eng. *straat, waar in New-York de effectenbeurs staat; de beurs aldaar*).

I. Walm, m. –en (*vettige rook, smook*); **–'achtig,** bn. (*als walm*): *een –e damp.*

II. Walm, m. –en (Z.-N. *bundel dekstroo*).

I. Wal'men, walmde, h. gewalmd (*walm afgeven*): *uw lamp walmt,* de vlam met smook komt boven het glas uit.

II. Wal'men, walmde, h. gewalmd (Z.-N. *een dak met walmen bedekken*): *stroo –,* schuddend zuiveren.

Walm'te, v. (Z.-N. *gloed*).

Wal'muur, m. –muren (*bekleedingsmuur van een wal*; ook: *de wal zelf*).

Wal'noot (eig. *Waalsche noot*: *okkernoot*; Lat. juglans regia), **1** (boom), m. –noten; **2** (vrucht), v. –noten; **–notenboom*,** m. –boomen.

Walpur'gisnacht, m. –nachten (*nacht van 30 April op 1 Mei; feestnacht der booze geesten op de Blokberg*); ook: *Walburgis–,*

naar *Walburga*, wier feest op 26 Febr. valt.
Wal'ros, wal'rus, m. –sen (*groot vinvoetig dier der N.-poolzeeën, het mannetje met uit'stekende hoektanden*; Lat. trichechus rosmarus); –**russenvangst,** v.
Wals, v. –en (1 *dans in* ³/₄ *maat*; 2 *de muziek er bij*; 3 *pletrol, verhardingsrol*): 1 *een – met iem. hebben*; 2 *–en van Strauss*; 3 *met een – de weg verharden*; –**machine,** v. –s (*machine met walsen of pletrollen*).
Wal'schot, o. (*vet uit d. kop v. d. potvisch*).
Wal'sen, walste, h. gewalst (*een wals dansen; met een wals of rol pletten, harden, vormen*): –**er,** m. –s (*walsende heer*); –**eres',** o. –sen (*walsende dame*); –**tempo,** o. –'s.
Wal'stroo*, o. (*tot de sterbladigen behoorend plantengeslacht*; Lat. galium): *echt* –, Lat. galium verum; zie ook Kleefkruid.
Wal'visch*, m. –visschen (*groot zoogdier met tanden of baarden in de bek, dat in het water leeft*); *Tandwalvisschen*, Lat. odontoceti b.v. dolfijn, narwal; *Baardwalvisschen*, Lat. mystacoceti b.v. Groenlandsche –; –**vischbaard*,** m. –en (*de baleinen i. d. bek v. e. walvisch*); –**vischvaarder*,** m. –s (*schip ter walvischjacht*; ook: *de gezagvoerder*); –**vischvangst*,** v. (*het vangen* inz. *harpoeneeren van walvisschen*): *op de –*.
I. Wam, v. wammen (*halskwabbe, kossem; opengesneden vischbuik*).
II. Wam(men), Z.-N.; z. Walm(en) **II.**
Wam'buis, o. –buizen (*een kleedingstuk, dat het lijf van de hals tot aan het middel bedekt*): *een leeren –*; spreekt. *Wammes*.
Wa'men, waamde, h. gewaamd (*in de modder roeren, modder doen opwellen*).
Wam'men, wamde, h. gewamd (*d. buik v. d. visch opensnijden en d. visch reinigen*).
Wam'mes, o. –en (*wambuis*): zegsw. *op zijn – krijgen*, slaag; zie Han'nes; gmz.
Wam'mesknoop*, m. –en (*samengesteldbloemige plant*; Lat. centaurea jacea); ook Margriet.
I. Wan, v. wannen (*wanmand*): *zift het koren met de –*.
II. Wan, o. wannen (scheepst. *lek, lekkage*).
Wan'bedrijf, o. –drijven (*misdrijf, booze handeling*; Z.-N. *misdrijf* [*delict*], *dat gestraft wordt met een correctioneele straf*): *een – begaan*; –**begrip,** o. –pen (*dwaas, verkeerd begrip*); –**beheer,** o. (*verkeerd beheer, slechte leiding*): *het Fransche – in ons land*; –**beleid,** o. (*verkeerd overleg*); –**besef,** o. (*dwaas of verkeerd idee*); –**bestuur,** o. (*slecht bestuur*); –**betaler,** m. –s (*slechte betaler, niet-betaler*); –**betaling,** v. –en (*slechte betaling, niet-betaling*): *bij – der belasting*; –**bof,** m. (*ongeluk, tegenvaller, strop*): *wat een –!* –**boffen,** wanbofte, h. gewanboft (*tegenspoed hebben*); –**boffer,** m. –s (*ongelukswogel*); –**daad,** v. –daden (*euveldaad*).
Wand, m. –en (*loodrechte vlakte als grens v. e. vertrek enz.*; *muur*): *uw schilderij hangt daar aan de –*; *een houten –*; bij overdr. *rots–*, steile kant van een rots.
Wandaal' enz.; zie Vandaal enz.
Wand'almanak, m. –ken (*almanak, om aan de wand te hangen*).
Wan'del, m. (*het wandelen* inz. in zegsw.): *hij is op de –*, aan 't wandelen; fig. *wees eerlijk in uw handel en –*, gedrag, leefwijze.
Wan'delaar, m. –s, –laren (*iem., man of jongen, die wandelt*); –**aarster,** v. –s.
Wan'deldreef, v. –dreven (*wandellaan*).
Wan'delen, h. en i. gewandeld (1 *gemakkelijk en zonder zich in te spannen gaan*; 2 *tot zijn ontspanning gaan, kuieren, een loopje doen*): 1 *ik wandelde rustig voort*; 2 *we zullen van middag wat –; voor een huis op en neer –*; *een wandelend blad*, O.-I. een sprinkhaan, op een blad lijkend; *een wandelend hoofd*, een ambulant hoofd, b.v. (vroeger) van een school; *de –de Jood*, Ahasverus.
Wan'delgang, v. –en: *in de – van het parlement*.
Wan'delhoofd, o. –en (*wandelpier*).
Wan'deling, v. –en (1 *het wandelen*; 2 *de al wandelend afgelegde afstand*; 3 *plaats, waar gewandeld wordt, wandelpad*): 1 *een – (gaan) doen, maken*; 2 *dat is een heele –*; 3 *om de stad zijn mooie –en*, nog: zegsw. *in de – genoemd*, gewoonlijk, gemeenzaam.
Wan'delkaart, v. –en (*kaart van de wandelwegen v. e. streek*); –**kostuum,** o. –tumen (*kleed*, inz. *v. dames, dat men aan heeft bij een wandeling*); –**leeraar*,** m. –s, –raren (*rondgaand leeraar, die dan hier, dan daar les geeft*); –**pad,** o. –en (*pad voor wandelaars*); –**pier,** v. –en (*uitbouw in zee, voor wandelaars*); –**plaats,** v. –en (*plaats of plein, om op te wandelen*): *het Vrijthof te M. is een ruime –*; –**rijden,** o. (*te paard of in e. koets, auto rijden als uitspanning*); –**rit,** m. –ritten (*rit, toertje te paard of in een rijtuig*); –**staf,** m. –staven (vero. of spot.: *stok van een wandelaar*); –**stok,** m. –stokken; –**toerisme,** o. (*wandelsport; het wandelen over grootere afstanden*): *het – bevorderen*; –**toerist,** m. –en; –**toilet,** o. –ten (*wandelkostuum*); –**weg,** m. –en (*weg voor wandelaars*).
Wand'gedierte, o. (*wandluizen*).
Wand'kaart, v. –en (*kaart of plaat, om a. d. wand te hangen*); –**kalender,** m. –s (*wandalmanak*); –**klok,** v. –ken (*klok, om aan de wand te hangen*); –**luis,** v. –luizen (*weegluis, bloedzuigend insect*; Lat. cimex lectularius); –**plaat,** v. –platen ([*school*]*plaat, om aan de wand te hangen*); –**schildering,** v. –en (*schildering op* [*de kalk v.*] *e. muur*); –**tegel,** m. –s (*tegel tot het bekleeden v. e. muur of wand*): *–s als muurversiering*; –**tekst,** m. –en ([*bijbel*]*tekst op karton gedrukt, om aan de wand te hangen*); –**versiering,** v. –en (*elk sieraad aan wand of muur*).
Wa'nen, waande, h. gewaand (*een waan hebben*; [*zonder grond of ten onrechte*] *meenen, vermeenen*): *hij waant, dat hem die eer toekomt*; refl. *zich – (zich inbeelden*): *de ergste domoor is hij, die zich knap waant*.
Wang, v. –en (*zijdeel van het gezicht, koon*; bij verg. *zijklamp van een mast*).
Wan'gedrag, o. (*slecht gedrag*): –*gedragingen*, v. mv.; –**gedrocht,** o. –en (*monster, afzichtelijk wezen*); –**geloof,** o.: *Da Costa noemt de Islam een –*, dwaas of slecht geloof; –**geluid,** o. –en (*wanklank, onaangenaam geluid*); –**gunst,** v. (*hevige afgunst, nijd*); –**gun'stig,** bn., bw.; –er, –st (*afgunstig*).
Wang'zak, m. –zakken (*zakvormige ruimte, gewoonlijk tusschen wangvleesch en tanden, om voedsel te bergen*): *apen met –ken*.
Wan'hoop, v. (eig. *geen hoop*: *toestand, waarin men geen uitkomst ziet, vertwijfeling, radeloosheid*): *met de moed der –*; *tot – vervallen, in – geraken*; –**hoopsdaad,** v. –daden (*daad uit wanhoop*); –**hoopskreet,**

m. –kreten (*kreet, in wanhoop geslaakt*); **–hopen,** wanhoopte, h. gewanhoopt (*vertwijfelen*): *wij – aan zijn herstel*; **–ho'pend,** bn.: *e. –e blik*; *de moeder wrong – de handen*; *e. –e toestand*; **–ho'pig,** bn., bw.; –er, –st (1 *geen hoop meer hebbende*; 2 *uit wanhoop*; 3 *wanhoop verradend*): 1 *iem. – maken*; 2 *een –e daad*; 3 *een –e blik*.

Wan'kant, m. –en (*bastzijde v. het hout*).

Wan'kel, bn. en bw.; –er, –st (*onzeker*): *uw kans staat –*, ongunstig; *het –e geluk*.

Wan'kelbaar, bn. en bw. (eig. *geneigd om te wankelen*; *niet vast, onzeker, onbestendig*): *– evenwicht*; *het – geluk*; **–heid,** v.

Wan'kelen, wankelde, h. gewankeld (1 *zich langzaam en onzeker heen en weer bewegen*; *onvast staan*; 2 fig. *weifelen*): 1 *deze stoot deed hem –*; *deze tafel wankelt*; 2 *zijn overtuiging raakt aan het –*; *aan 't – brengen*.

Wan'keling, v. –en (*aarzeling, onzekerheid*).

Wankelmoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*besluiteloos*): *een – karakter*, aarzelend bij gebrek aan zelfvertrouwen; **–heid,** v.

Wan'klank, m. –en (*valsche toon*): fig. *parasieten, een – in de schepping*; **–klin'kend, –lui'dend,** bn.; –er, –st (*valsch klinkend*; *niet overeenstemmend met een ander geluid, dissoneerend*); **–lust,** m. –lusten (*onmatige begeerte*; *dwaze onmatige tegenzin*).

Wan'molen, m. –s (*molen, om te wannen*).

Wanneer 1 bw.: *wan'neer komt gij*, op welke tijd ‖ **2** vgw.: *wanneer' de zon schijnt, is het dag*.

Wan'nen, wande, h. gewand (*het gedorschte graan zuiveren met e. wan of i. d. wanmolen*): *het koren –*; verg. Krenselen.

Wan'orde, v. (*ordeloosheid*; *gebrek aan orde*): *in – brengen*; *– verwekken*; *schilderachtige –*; *in – vluchten*, verwarring; **–or'delijk,** bn. en bw.; –er, –st (*in wanorde, ordeloos*): *een – huishouden*, ongeregeld, zonder beheer of orde; **–or'delijkheid,** v. –heden (*storing, ongeregeldheid*); **–scha'pen,** bn.; –er, –st (*misvormd, gedrochtelijk*): *een – gestalte*; **–scha'penheid,** v.; **–schepsel,** o. –s (*wanschapen schepsel, gedrocht*); **–smaak,** m. –smaken (*verkeerde, slechte smaak*): *de – dier mode*, het verkeerde, dwaze; **–sma'kelijk,** bn.; –er, –st (*onaangenaam, walgelijk*): *een – schouwspel*; *– gekleed zijn*; **–stal'tig,** bn.; –er, –st (*gedrochtelijk, misvormd, mismaakt*): *een – beeld, een – persoon, een –e versiering*, leelijke, niet passende bij de omgeving; **–stal'tigheid,** v.

I. Want, v. –en (*grove, wollen vuisthandschoen met e. duim en geen vingers*): *de schipper droeg wanten*; Z.-N. *wie de dante trouwt voor de wante* (het geld), *verliest de wante en houdt de dante*; zegsw. zie Wanten.

II. Want, o. (1 *al het touwwerk aan boord*; 2 *vischwant, de netten*): 1 *het staand –*, *het loopend –*; zie Loopend, Staand **1**; 2 *die visscher droogt zijn –*.

III. Want, vgw. (*vermits, naardien, omdat*).

Wan'taal, v. (*slechte, verkeerde taal*).

Wan'ten (*het want in orde brengen*), in de zegsw.: *hij weet van –*, [a]) weet een zaak te beredderen, [b]) Z.-N. ook: is rijk; (misschien ook samenhangend met Want **I**).

Wan'tenweven, –weefde, h. gewantenweefd (*heen en weer bewegen, zooals kinderen doen*): *jongen, zit niet zoo te – op je stoel!* **–wever,** m. –s: *je bent een echte –wever*, gew.

Wan'tij, o. –tijden (zeew. *tegenstroom*).

Wan'trouwen 1 o. (*gebrek aan vertrouwen, mistrouwen, achterdocht, argwaan*): *– tegen iem. koesteren*; **2** wantrouwde, h. gewantrouwd (*geen vertrouwen hebben in, mistrouwen*): *gij zult mij toch niet – ?* **–trou'wend,** bn. en bw. (*achterdochtig*): *–e blikken*; **–trou'wig,** bn.; –er, –st (*met wantrouwen, achterdochtig*): *een – mensch*; **–'verhouding,** v. –en (*heel slechte verhouding*): *de –en in onze maatschappij*; **–voeg'lijk,** bn. en bw.; –er, –st (*onbehoorlijk, ongepast*): *een –e kleeding*; **–voeg'lijkheid,** v. –heden; **–'vorm,** m. –en (*slechte, dwaze vorm*).

Wa'pen, o. –s, –en in bet. 1, –s in bet. 2 en **3** (1 *strijdtuig*: *voorwerp, werktuig om iem. aan te vallen, om zich te verdedigen*; 2 [*adellijk*] *familieteeken*; *blazoen van een* [*adellijk*] *geslacht*; 3 *afdeeling v. e. leger, onderscheiden naar de wapens*): 1 *het geheele garnizoen stond onder de –en*; *de –en opvatten*, de strijd aanbinden; *de –s neerleggen*; *naar de –s grijpen*; *onder de –en komen*, in dienst treden; *onder de wapens staan* (of: *zijn*), gemobiliseerd zijn; *te –! te – loopen*; fig. *de angel is het – der bij*; *iem. met zijn eigen –s slaan*, b.v. bij een redetwist; z. Blank; 2 *hij voert een leeuw in zijn –*; *het – van Holland*, de roode leeuw; *het Vlaamsche –*, de zwarte leeuw; een – kan zijn: *parti*, d. i. gedeeld door een loodrechte lijn in het midden; *coupé*, gedeeld door een horizontale lijn in het midden; *tranché*, gedeeld door een lijn, die de rechterbovenhoek met de linkerbenedenhoek verbindt enz.; zegsw. *grootsch* (of: *hoog*) *in zijn – zijn*, fier, trotsch op z'n afkomst; z. Balk; 3 *de infanterie is het hoofd–*; *het – der genie, der artillerie, der cavalerie*; *bij welk – dient hij ? cadetten van alle –s*; *het vijfde –*, de vliegtoestellen.

Wa'penbalk, m. –en (*dwarsband of -streep op een wapen*); z. Balk; **–beeld,** o. –en (*beeld of figuur als onderscheidingsteeken in een wapen*); **–bijl,** v. –en (*strijdbijl*); **–boek,** o. –en (*het gulden boek, bevattende de wapens onzer adellijke geslachten*); **–bord,** o. –en (*schild, waarop een wapen geschilderd is*); **–brief,** m. –brieven (*brief, waarin e. vorst aan iem. vergunning geeft, om een wapen te voeren*); **–broeder,** m. –s (*strijdmakker*); **–dos,** m. (*schitterende wapenrusting*); **–drager,** m. –s (*schildknaap*).

Wa'penen, –de, h. gewapend (1 *van wapens voorzien, versterken, in staat van tegenweer brengen*; 2 *versterken* inz. bouwk. *versterken met een kern van ijzer*): 1 *zijn dienstmannen –*; *zich –*, zich van wapens voorzien, de wapens aangorden tegen; *z. – tegen*; fig. *wapen u met geduld*; 2 z. Gewapend.

Wa'penfabriek, v. –en; **–feit,** o. –en (*krijgsverrichting*): *een roemrijk –*; **–gekletter,** o. (*het kletteren van de wapens in de strijd*); **–geluk,** o. (*geluk met de wapenen in de strijd*; *de overwinning*); **–groet,** m. (*militaire begroeting*); **–handel,** m. (*oefening in 't gebruik der wapenen*); **–heraut,** m. –en (oudtijds: *iem., die het uitbreken van oorlog of het sluiten van vrede afkondigde*; *wapenkoning*); **–huis,** o. –huizen; z. Arsenaal.

Wa'pening, v. –en (*toerusting tot de krijg*; *het in staat van tegenweer brengen*; *versterking*; zie Wapenen 2): *algemeene –*, het wapenen van alle weerbare mannen; **–kamer,** v. –s (*kamer, vertrek voor het be-*

waren der wapens); **–knecht,** m. –en (eig. *wapendrager, schildknaap*; later: *soldenier, soldaat*), vero.; **–koning,** m. –en (bij tornooien, officieele plechtigheden: *een zeker hofbeambte, heraut*); **–kreet,** m. –kreten (*oorlogskreet*); **–kunde,** v. (*heraldiek, wetenschappelijke kennis van wapens en blazoenen*); **–kun'dige,** m. –n (*heraldicus*); **–makker,** m. –s (*wapenbroeder*); **–mantel,** m. –s (*hermelijnen achtergrond van een wapenschild*); **–oefening,** v. –en (*oefening in de wapenhandel*); **–plaats,** v. –en (*exercitieplein*); **–praal,** v.; **–pracht,** v.; **–register,** o. –s (*wapenboek*); **–rek,** o. –rekken (*kamerrek voor of met wapens,* inz. *wandversiering van op allerlei wijzen gerangschikte wapens*); **–ring,** m. –en (*zegelring met e. familiewapen in d. steen*); **–roem,** m. (*krijgsroem*); **–rok,** m. –ken (*uniformrok*).

Wa'penrusting, v. –en (*uitrusting v. e. krijgsman* [*een Middeleeuwsch ridder*]: *harnas met toebehooren*): de – v. e. ridder bestond o. a. uit helm, harnas, halsberg, arm- en beenstukken, schild, lans, zwaard, enz.; *de – van Achilles*; **–schild,** o. –en (*bord, waarop het wapen eener* [*adellijke*] *familie is geschilderd*; *blazoen*); z. Wapen; **–schilder,** m. –s (*schilder van wapenborden*); **–schorsing,** v. –en (*tijdelijke staking van oorlog*); verg. Bestand; **–schouwing,** v. –en (*monstering van troepen*); **–smid,** m. –smeden (*vervaardiger van blanke wapenen*); verg. Zwaardveger; **–snijder,** m. –s (*graveur van familiewapens*); **–spel,** o. –spelen (*tornooi*); **–spreuk,** v. –en (*devies onder of om het wapen*).

Wa'penstilstand, m. ([*langere*] *tijdelijke stilstand van vijandelijkheden*); **–stok,** m. –stokken (*stok van hout of gummi, die als wapen dient*): *een agent met –*; **–tuig,** o. (*allerlei oorlogswerktuigen*); **–veld,** o. –en (*veld, vlak op een wapenschild*); zie Veld; **–verlof,** o. –verloven (Z.-N. *machtiging tot het dragen van wapenen*); **–vriend,** m. –en (mil. *krijgsmakker*); **–zaal,** v. –zalen (*groote wapenkamer*); **–zuil,** v. –en (*tropee*).

Wap'per*, m. –s (*wip* [*eener ophaalbrug*]; Z.-N. *lang mensch,* en gew. *kegelvormige vrucht van maïs, dennen*).

Wap'peren, wapperde, h. gewapperd (*uitwaaien, fladderen door de wind*): *gij schitterende kleuren v. Nederlands vlag, wat wappert gij fier op de vloed; boven de huizen –.*

War, in de uitdr.: *in de – brengen, gooien, maken, sturen, raken, zijn,* verward, overhoop; ook wel: *uit de – maken; in de –,* verlegen (als Hollandisme beschouwd).

Waran'de, v. –n (*diergaarde; wandelpark*).

Warat'je (*warempel*), **1** bw.: *Pieter is – verliefd,* wezenlijk; **2** tw.: *–, het is waar!*

War'bak, m. –ken (*groote bak met zoet water* [*op een beugschuit*] *om het aas,* nl. *prikken of negenoogen, er levend in te houden*).

War'boel, m. (*rommel*): *het is me daar een –,* verwarde zaak, verwarring.

Ware 1 m.: *hij is de – niet; dat is de ware,* die(n) we moeten hebben; **2** o.: *dat is je* (of: *het*) *–.*

Warem'pel (verzachtend woord voor: *waarachtig*), **1** bw.: *je hebt – gelijk,* inderdaad; **2** tw.: *–, hij komt daar aan!*

I. Wa'ren, waarde, h. gewaard (lit. t. 1 *ronddwalen, omdolen*; 2 *ronddwalen, met de bijgedachte aan iets geheimzinnigs of bovennatuurlijks*; *spoken*): 1 *haar oog waarde over de akker, rechts en links; de geur bleef om haar heen –,* wademen; 2 *–de geesten.*

II. Wa'ren, v. mv. (*handelsgoederen*).

Wa'renhuis, o. –huizen (1 *algemeene bazaar op groote schaal*; 2 *groote broeikas met afdeelingen*): 1 *het – te Aken*; 2 *verplaatsbaar –; in het – spinazie als eerste gewas telen.*

Wa'renkennis, v. (*kennis van de handelsartikelen, hun ontstaan en hun behandeling, hun vervalschingen, bestanddeelen enz.*).

Warenkeu'ringsdienst, m.

Waren'tig (*warempel, waarlijk, inderdaad*), **1** bw.: *'t is – zoo*; **2** tw.: *–, het is zoo!*

War'geest, m. –en (*iemand, die verward denkt, die alles door elkaar haspelt*; ook: *opruier*); **–hoofd*,** m. en v. –en (*wargeest*).

Wa'ring, v. –en (*gangboord op kleine schepen*).

Wari'ngin, m. –s (O.-I. *reusachtige vijgenboom met luchtwortels*; Lat. ficus benjamina): *de – midden op de aloen-aloen.*

War'klomp, m. –en (*verwarde massa; baaierd, chaos*): *wat – der natuur!* **–kop,** m. –koppen (*warhoofd*); **–kruid,** o.; zie Duivelsnaaigaren.

Warm, bn. en bw.; –er, –st (*het tegengestelde van koud, minder dan heet,* fig. in verschillende opvattingen): *een –e kamer, een – bad; het eten – houden; het wordt vandaag –; ik krijg* (of: *heb*) *het –; zich – kleeden; een –e ontvangst,* hartelijke; *vaste bakken met – en koud water; een –e bron,* ontstaan door vulkanisme; zegsw. *er –* (of: *warmpjes*) *in zitten,* bemiddeld zijn; *het ging er – toe,* er werd hevig gestreden, geredetwist; *het iem. – maken,* in het nauw brengen; *iem. – maken voor iets,* geestdriftig; *hou ze –!* eig. en fig.; *iem. – aanbevelen,* krachtig; *met de –e hand geven,* tijdens 't leven, niet bij testament.

Warmbloe'dig, bn. (1 *constante lichaamstemperatuur hebbend, homoiotherm*; 2 fig. *cholerisch*): 1 *zoogdieren en vogels zijn –e dieren*; 2 *de –e Franschman.*

War'me hand; zie Warm.

War'men, warmde, h. gewarmd (*warm maken, verwarmen*): *de handen –*; refl. *warm je even; zich – aan het vuur*; z. Vuur 2; **–ing,** v.

Warm'loopen*, o. (van assen enz.: *het door wrijving warm worden*): *het – der assen.*

War'moes, o. (eig. *warm-moes* d. i. *warme soep of spijs*; na wijziging v. d. bet. van *moes*: *groente gekookt of ongekookt*; nu: *moesgroente*).

War'moeshof, m. –hoven (*groentetuin*).

Warmoezenier', warmoezier', m. –s (*kweeker-verkooper van* [*moes*]*groenten*).

Warmoezerij', v. –en (*kweekerij v. groente*): de –en van het Westland.

Warm'pan, v. –pannen (*beddepan*).

Warm'pjes, bw. ([*aangenaam*] *warm*): *– gekleed, zich – toedekken*; z. Warm.

Warm'te, v. (1 *het warm-zijn*; 2 *vurigheid, gloed, hartstochtelijkheid*): 1 *de – der zon, de – v. d. zomer, de – v. h. bloed, dierlijke –; voetballen, en dat bij zulk een –! latente –, gebonden –*; 2 *iets met – verdedigen;* **–bron,** v. –nen (*oorzaak v. warmte*): *de zon, die groote –*; **–buis,** v. –buizen (*buis als warmtegeleider*); **–eenheid, v.** –eenheden; zie Calorie; **–geleider,** m. –s (*stof, die, of voorwerp, dat de warmte* [*gemakkelijk*] *voortgeleidt*): *wol is een slechte –*; **–geleiding,** v. –en (*het voortgeleiden van* [*kunstmatige*] *warmte*); **–graad,** m. –graden

(*een graad op de thermometerschaal; sterkte der warmte*); **–leer,** v. (*wetenschap, welke zich bezighoudt met de verschijnselen der warmte*); **–meter,** m. –s (*thermometer*; ook: *pyrometer*): **–ontwikkeling,** v.: *geringe –.*

Warmwa'terkraan, v. –kranen.

War'nest, o. –en (fig. *beeld van verwarring*): *een – van stegen en straatjes; een – van draden, haren; een – van boekhouderij.*

War'net, o. –netten (*verward net* inz. fig.): fig. *een – van braamranken, van leugens.*

Wa'roeng, v. –s (O. I. *eetkraam, een soort van gaarkeuken, inlandsch stalletje met eetwaren; inlandsch winkeltje*): *een –houder.*

Warrant, v. –s (Eng. *volmacht, machtiging; bevel tot inhechtenisneming; waarborg* inz. *voor fabrieksmerken; garantie- of waarborgbiljet; bewijsstuk, bewijs v. e. verschuldigd saldo*); **–systeem,** o. –systemen (*stelsel, waarbij waren door middel van de warrants verkocht worden zonder het pakhuis te verlaten*).

War'rel, m. (*warreling*): *in de –.*

War'relen, warrelde, h. gewarreld (freq. van *warren*: *dooreenwaren*; fig. *wemelen*): *–de sneeuw; het warrelt mij voor de oogen,* draait; **–ing,** v. –en (*het dooreenwarrelen*): *een – van gedachten*; **–klomp,** m. –en; z. Warklomp; **–wind,** m. –en (*wervelende wind*).

War'ren, warde, h., i. geward (*in de war zijn, brengen of raken*): *door elkaar –.*

Wars, bn. (*afkeerig*): *– van vleierij, lof enz.*

Wart, v. –en (Z.-N. gew. *wrat*).

War'taal, v. (*dooreengewarde taal, zinlooze taal, nonsens*): *de koortslijder sprak –.*

War'tel, m. wartels (scheepst. *draaihaak*).

War'winkel, m. (*warboel, ordelooze boel*): *een – van levende ranken*; fig. *een* (*echte*) *– van allerlei onbegrepen kennis.*

I. Was, m. (*groei; toename, vermeerdering*): *er is – op de bovenrivier.*

II. Was, o. en v. (*vetachtige verbinding van bepaalde stoffen,* inz. *bijenwas*): *kaarsen, beeldjes van –; – om te boenen*; **–'achtig,** bn.; –er, –st (*op was lijkende*): *een –e tint*; **–'afdruk,** m. –ken (nl. *in was*).

Wa'sa-orde, v. (*Zweedsche ridderorde,* ingesteld door Gustaaf III in 1772).

Was'boom*, m. –en (*N.-Amerikaansche heester in ons land soms verwilderd, wasgagel*; Lat. myrica cerifera): de vruchten van de – leveren groen was, waarvan welriekende kaarsen gemaakt worden.

Wasch*, v., in bet. 2 wasschen (1 *het wasschen,* inz. *v. linnen of onderkleederen*; 2 *waschgoed*): 1 *zakdoeken in de – doen; de – aan huis hebben; zelf de – doen; niet verkleurend in de –*; 2 *zij heeft elke week 5 wasschen.*

Wasch'baar*, bn.: *–bare kinderkleeding.*

Wasch'baas*, m. –bazen (mil. *man v. de waschvrouw*), vero.; **–bak*,** m. –ken (*bak, kuip of schotel, om zich in te wasschen*); **–bank*,** v. –en (*bank voor het waschgerei*); **–beer*,** m. –beren (*N.-Amerik. beer*; Lat. procyon): *sommige soorten dompelen hun voedsel voor het gebruik in 't water*; **–bekken*,** o. –s (*metalen waschbak*); **–bord*,** o. –en (*vierkant houten bord met geribd blik beslagen, op hetwelk het waschgoed gewreven wordt*); **–dag*,** m. –dagen (*dag voor de wasch in een huishouden*); **–echt*,** bn. (1 *in de wasch niet verkleurend*; 2 fig. *raszuiver*): 1 *–e stoffen*; 2 *een –e neger*; **–geld*,** o. –en (*loon der waschvrouw, loon, dat men voor het wasschen betaalt*); **–goed*,** o. (*linnen en ander goed v. d. wasch*); **–hok*,** o. –ken (*–loodsje*); **–huis*,** o. –zen (*gezin, voor hetwelk de waschvrouw wascht*); **–inrichting*,** v. –en (*inrichting voor het wasschen van allerlei goed,* [*op groote schaal en als bedrijf*]).

Wasch'kan*, v. –nen (*lampetkan*); **–ketel*,** m. –s (*ketel voor 't waschwater*); **–kom*,** v. –men (*lampetkom*); **–kuip*,** v. –en (*groote waschtobbe*); **–lijst*,** v. –en (*lijst of staat van waschgoed*); **–loon*,** o. –en (*–geld*); **–machine*,** v. –s; **–mand*,** v. –en ([*hooge tweeoorige*] *mand voor waschgoed*); **–stel*,** o. –stellen (*lampetkom met kan, zeepbakje, kambakje enz.*); **–ster*,** v. –s (*waschvrouw*); **–tafel*,** v. –s (*slaapkamermeubel met waschstel*); z. Vast; **–tobbe*,** v. –n (*kuipje met twee handvatten voor de wasch*); **–vrouw*,** v. –en (*vrouw, die van 't wasschen van linnen- en ondergoed een bedrijf maakt*); **–water*,** o. (*water, om zich mee te wasschen, of om het waschgoed in te wasschen*); **–zeep*,** v. –zeepen.

Was'doek, o. (*gewast* [*linnen*] *weefsel*): *een overtrek van –, een tafelkleedje van –.*

Was'dom, m. (*groei*): *de – der planten; hij heeft zijn volle – bereikt; God zal – geven.*

Wa'sem, m. –s (*uitwaseming, damp*).

Wa'semen, wasemde, h. gewasemd (*damp van zich geven*): *de rozen – haar geuren.*

Was'geel, bn. (*zoo geel als natuurwas of ongezuiverde was*): *een Spanjaard met – gelaat*; **–kaars,** v. –en (*kaars v. gele of witte was*); z. Vetkaars; **–licht,** o. –en (*waskaars*; ook: *nachtpitje van was*): *– offeren aan 't graf,* waskaarsen doen branden; **–lucifer,** m. –s (*lucifer van was*); **–pitje,** o. –s (*wasstiftje of drijver in olie als nachtlicht*).

Was'schen*, wiesch (waschte), h. gewasschen (1 *door middel van water enz. schoonmaken, reinigen, zuiveren*; 2 v. kolen: *zuiveren*; 3 schilderk. van kleuren: *lichter doen worden*; 4 van spelen z. voorb.): 1 *de handen, de voeten, e. kind –; zich – met eau de cologne; zich schoon –,* zich verontschuldigen; z. ook Hand 1; 2 *kolen –,* (mijn) de gruiskolen kleiner dan 8 cm in de wasscherij zuiveren van steentjes enz.; 3 *kleuren –*; ook van melk: *de melk –,* aanlengen; 4 *de kaarten –,* door elkaar mengen, mêleeren, evenzoo: *de dominosteenen –,* dooreenschuiven.

Was'scher*, m. –s (*iem., die wascht; waschbaas*): *Jan de –,* kluchtpersoon der kinderprenten.

Wasscherij'*, v. –en (*waschinrichting*; mijn: *plaats, waar de gruiskolen gezuiverd worden*).

Wassches'*, v. –sen (Z.-N. *waschvrouw*).

I. Was'sen 1 bn. (*van was*): *– bloemen*; zegsw., zie Neus 1; **2 waste,** h. gewast (*met was bestrijken*): *gewast taf.*

II. Was'sen, wies, wiesen, i. gewassen (*groeien, grooter worden, toenemen in omvang, tieren*): *wat is die jongen gewassen; de Maas gaat weer –; alle planten – hier welig*; bij verg. *de maan wast of is wassende*; *–de maan; –send tij,* vloed; fig. *–d gevaar.*

Was'senaar, m. –s (*maansikkel met de punten of horens omhoog, wassende maan*).

Wassenbeeld', o. –beelden (*beeld v. was*); **–beel'denspel,** o. –spellen (*tent, waarin wassenbeelden te zien zijn*); z. Panopticum.

Was'tafel, v. –s (*tablet, met was overdekt, waarop de Ouden met hun stilus schreven*); verg. Tabula rasa.

Was'vorm, m. –en (*vorm in was*).

Wat 1 vrag. vnw.: zelfst. – *is er? zeg mij,* – *gij wilt; fijn,* –*? wel* – *zou dat? Professor in de osteologie. In de* –*?* –, *is het waar?* (bijv.) – *nieuws? hij keek naar het vlaggetje om te zien van* – *natie het kon zijn.* Gewoner is de verbinding met *voor* (*een*): – *voor* (*een*) *man is hij?* – *voor paarden bedoel je?* – *ben je toch voor* (*een*) *jongen?* meer uitdrukkende verwondering, verbazing: met gevoelswaarde: – *een idee!* – *een sneeuwl hij liep van* – *ben je met wat zeur je toch?* – *drukte,* – *hoogte!* **2** betr. vnw.: *al,* – *gij zegt, is waar; ik schreef opegereerd, wat een stommiteit was;* **3** onbep. vnw. of onbep. hoofdtelw.: *blijf bedaard,* – *er ook gebeure; ik heb hier* – *voor je; het is me* –; *dat is heel, vrij* –; *hij zei* –*! dat is* – *anders; heb je niet* – *inkt,* – *pennen?* **4** bw. (1 *een beetje*; 2 *heel erg, zeer*): 1 *loop* – *harder; hij zat* – *voorovergebogen,* eenigszins; 2 *het scheelt heel* (of: *vrij*) –; *hij was* – *blij,* zeer.

Wat'blief, uitroep: 1 (bij verwondering) wat zeg je me daar b.v. *een oplichter?* –*?* 2 (bij niet verstaan).

Wa'ter, o., in bet. 1 en 2 –s, –en; in bet. 3 –en of –s (1 *vloeistof uit twee deelen waterstof en één deel zuurstof bestaande, in zuivere toestand zonder kleur, reuk of smaak*; 2 *rivier, meer, kanaal enz.*; 3 *vloeistoffen, die min of meer als water er uitzien, min of meer de eigenschappen er van hebben: reukwater, mineraalwater; uitwendig geneesmiddel*; 4 *helderheid*; 5 *waterzucht*): 1 *er is bron–, regen–, rivier–, wel–, zee– enz.*; *open* –, niet dichtgevroren; – *innemen,* drinkwater (v. schepen); *laag* –, *hoog* –, lage, hooge stand van rivier en zee; *hoog water,* [a]) op het punt staan te schreien, [b]) in dringende (geld)verlegenheid zijn; *onder* – *zetten,* inundeeren; *een schip te* – *laten,* van stapel laten loopen; *de dief zit op* – *en brood,* krijgt in de gevangenis geen ander voedsel; zegsw. *het* – *komt aan de lippen,* de nood is hoog; *het hoofd boven* – *houden,* eig. niet verdrinken, fig. z. weten te redden, staande te houden; *Gods* – *over Gods akker laten loopen,* zich nergens om bekommeren; *dat kan al het* – *van de zee niet afwasschen,* daar kan hij nooit van vrijgesproken worden, die smet zal altijd op hem rusten; – *naar zee dragen,* noodelooze arbeid doen, verg. Balk, Kolen, Uil; *zij zijn als* – *en vuur,* volslagen vijanden; zegsw. *het* – *loopt altijd naar zee,* de fortuin dient de rijken; – *in de* (of: *zijn*) *wijn doen,* zijn eischen matigen, wat inbinden, omdat de omstandigheden daartoe dwingen; *dat feest is in 't* – *gevallen,* is mislukt, spreekw. *Stille –s hebben diepe gronden,* [a]) in (of: achter) lieden, die zich weinig uitlaten, zit (steekt) soms meer dan men naar de uiterlijke schijn vermoeden zou, vaak gebezigd in toepassing op min gunstige eigenschappen, b.v. gezegd van menschen, die „de kat in 't donker knijpen", [b]) de zwijgers denken dikwijls het diepst; zie ook: Branden, Kruik, Molen, Steek **I**, 5, Troebel, Verdrinken en Zon; 2 *de –en van Nederland*; zegsw. *in* (of: *op*) *zulke –s vangt men zulke visschen,* [a]) van zulke menschen heeft men zoo iets te wachten, [b]) gezegd als iem. de nadeelige gevolgen ondervindt van een slechte daad; *Waters en Bosschen,* in België: dienst belast met het beheer van en de zorg over de bosschen en kleine wateren; 3 *spuit–, Selters–; welriekende –en; sterk–,* vitriool; zie Boor–, Oogwater; 4 *diamanten van het eerste of zuiverste* –, van de hoogste glans; fig. *artist v. 't eerste* –, rang; 5 *hij stierf aan het* –; *het* – *hebben.*

Wa'terachtig, bn.; –er, –st (*waterig*): *e.* – *kostje,* flauw, te zeer aangelengd; *e.* –*e vrucht; e.* –*e streek,* met veel water; **–heid,** v.

Wa'terafvoer, m. (*waterloozing*): *de* – *regelen.*

Wa'terandoorn, m. –s, ook –andoren (*moerasandoorn*; z. ald.); **–baars** (*baars in water gekookt en zonder saus opgediend*), **1** (voorwerpsn.), m.; **2** (stofn.), v.: *houdt gij van* –*?* **–bewoner,** m. –s (*waterdier*); **–bom,** v. –bommen (*bom, geworpen uit een vliegtuig en wel op e. duikboot of ander vaartuig*); **–bouw,** m.; **–bouwkunde,** v. (*wetenschap, omtrent de bouw van dijken, duikers, sluizen, bruggen, havens enz., het aanleggen van kanalen enz.*); **–bouwkun'dig 1** (*op waterbouwkunde betrekking hebbende*): *een* – *tijdschrift, hij is* –*ingenieur*; **2 –e,** m. –n (*iem., die kennis heeft van waterbouwkunde*); **–brood*,** o. –en (*brood van waterdeeg,* d. i. *zonder melk*); **–chinees*,** m. –chineezen (spotn. *een zonderling*).

Wa'terchocolade, v. (*chocolade, met heet water toebereid*); **–closet,** o. (*plee met waterspoeling*); zie **W. C.**; **–damp,** m. –en (*water in damp- of gasvormige toestand; verdichte waterstof*); **–dicht,** bn. (*ondoordringbaar voor het water*): *een –e kelder; een –beschot; een paar vetleeren –e laarzen;* **–dier,** o. –en (*een in 't water levend dier*); **–drager,** m. –s; **–druppel,** m. –s ([*vallend*] *druppeltje water, waterbolletje*); **–emmer,** m. –s.

Wa'teren, –de, h. gewaterd (*besproeien*; van stoffen: *van golvingen voorzien*; zie Gewaterd; *figuren indrukken*; *water loozen*): *de tanden* – *mij,* ik watertand.

Water-en-vuur'baas, m. –bazen (*baas i. e. water-en-vuurnering*); **–-en-vuur'nering,** v. –en (*winkeltje, waar heet water, gloeiende turfkolen en brandstoffen te koop zijn*).

Wa'tergal, v. Z.-N.: *de* – *hebben,* maagslijm opgeven.

Wa'tergas, o. (*gas, dat ontstaat door oververhitte stoom v.* ± *250° C. over gloeiende cokes v.* ± *1000° C. te leiden*): – of *blauwgas* brandt met blauwe vlam; **–geest,** m. –en (myth. *nikker*); **–geneeswijze,** v.; z. Waterkuur; **–geus,** m. –geuzen (gesch. *zeeschuimend banneling in 't begin van de 80-jarige oorlog*): *de –geuzen namen Den Briel* (1572), verg. Boschgeuzen; **–glas,** o., in bet. 1 glazen (1 *glas om water uit te drinken*; 2 scheik. *kiezelzure potasch, in kokend water opgelost*): 1 *een–, geen wijnglas*; 2 *eieren in verdund* – *bewaren*; **–god,** m. (myth. *Neptunus, Poseidon, Triton*); **–godin,** v. –godinnen (myth. *najade, nereïde*); **–hanepoot*,** m. (*blaartrekkende boterbloem,* ook: *waterhanevoet, wateraardbei*; Lat. comarum palustre); **–hoen,** o. –hoenders (*kleine watervogel*; Lat. gallinula c. chloropus), verkl. –tje, o. –s; **–hoofd,** o. –en (*door vocht opgezet hoofd,* inz. *groot kinderhoofd*): *een* – *hebben*; **–hoos*,** v. –hoozen (*kegelvormige opvoering van water door werking van een windhoos, een wervelstorm*).

Wa'terig, bn.; –er, –st (*als water; waterachtig*):

–*e oogen, een –e soep*, als water; fig. *een –e stijl*, laf, zonder pit; **–heid,** v.

Wa'tering, v. –en (*wetering*; Z.-N. *waterschap*): *polders en –en.*

Wa'terjuffertje, o. –s (*insect*: *libel, glazenmakertje*; Lat. odonata).

Wa'terkaarde, v. –n (*scheer*; Lat. stratiotes aloïdes); **–kan,** v. –nen (*glazen, aarden enz. kan voor water*); **–kamp,** o. –en: *deze vereeniging organiseert elk jaar een –*; **–karaf,** v. –fen (*karaf voor drinkwater*); **–keering*,** v. –en (*dam, dijk, havenhoofd, sluiswerk*); **–kers,** v. (*kruisbloemige plant*; Lat. nasturtium): *de – is een gewilde groente in Fr.*; **–ketel,** m. –s (*ketel, om water in te koken*); **–kieken,** o. –s (Z.-N. *waterhoen*); **–kolf,** v. –ven; z. Dod; **–koud,** bn.: *het is –*; **–kraan,** v. –kranen (*kraan om water te tappen*); **–kracht,** v. (*kracht van het water* inz. *arbeidsvermogen van stroomend of vallend water, waarmee machines in beweging worden gebracht, electriciteit wordt opgewekt enz.*): *een – ontginnen*; **–krachtwerk,** o. –en; **–kruik,** v. –en; **–kussen,** o. –s (*kussen, dat met water gevuld kan worden*); **–kuur,** v. –kuren (*watergeneeswijze*; *Kneippkuur, genezing door wasschingen, baden enz.*); **–laars,** v. –zen (*waterdichte vetlaars*).

Wa'terland 1 o. (*waterig land*); **2** o. (vroeger: *een streek in N.-H.*): in – lagen o.m. Edam en Purmerend; **–lander,** m. –s (1 *bewoner van Waterland*; 2 in het mv. scherts. *tranen*): 1 *de Kermerlander had met – dier gesworen* ....; 2 *de –s waren op weg*, het schreien was nabij; *de –s kwamen voor de dag.*

Wa'terleiding, v. –en (*inrichting met buizenstelsel, om goed* [*drink*]*water uit een waterreservoir aan te voeren*); **–leidingbuis,** v. –buizen; **–leidingmaatschappij,** v. –en.

Wa'terlelie, v. –leliën, –lelies (*plompbloem*).

Wa'terlijn, v. (*lijn, gevormd door het watervlak aan de romp van een schip*): *boven de –*; *papier met –en*; zie Watermerk.

Wa'terlinie, v. (mil. *door inundatie zeer sterke verdedigingslinie*): *de Hollandsche –.*

Wa'terlisch*, o. (Z.-N. *gele lischbloem*).

Wa'terloop*, m. –en (*richting v. stroomend water*; ook: *wetering*); **–loos*,** bn. (*zonder water, droog*): *een –looze put*; *een –looze vlakte*; **–loot,** v. –loten (*onvruchtbare loot of twijg, bijtakje*); **–loozing*,** v. –en (*afvoer, spuiing van overtollig water*); **–man,** m. (*elfde teeken in de dierenriem*); zie Zodiak; **–meloen,** m. –en (*saprijke meloen, oorspronkelijk uit Afrika en Oost-Indië*; Lat. citrullus vulgaris); **–merk,** o. –en (*merk in papier*, b.v. *in papieren geld ter voorkoming van namaak, bij de fabricage aangebrachte figuur*): het – komt helder te voorschijn, als men het papier tegen het licht houdt; **–molen,** m. –s (*molen, door water in beweging gebracht*): de eerste – werd gebouwd in ons land ± 1400; **–nood,** m. (*gebrek aan water*); **–palm,** m. –en; zie Atappalm.

Wa'terpartij, v. –en ([*kunstig aangelegde*] *vijvers, fonteinen, watervallen enz.*).

Wa'terpas 1 o. –passen (*instrument om te onderzoeken of iets horizontaal ligt of is*); **2** bn. en bw. (*horizontaal*): *een –lijn*; *die balk ligt niet –*; **–passen,** –paste, h. gewaterpast (*de hoogten en laagten ten opzichte v. e. gegeven peil opnemen*): *een terrein –*; **–passing,** v. –en; **–peil,** o. (*peil of diepte v. e. water*); **–pers,** v. –en (*hydraulische pers*); **–pest,** v. (*snel groeiende waterplant uit Z.-Amerika, 's zomers in slooten*; Lat. helodea canadensis); **–plaats,** v. –en (*urinoir*; *plaats waar schepen versch water innemen*); **–plant,** v. –en (*plant, in of bij het water*): *riet, dullen, eendenkroos en wier zijn –en*; **–plas,** m. –plassen (*plas water, klein meer*); **–pokken,** mv. (*een op pokken lijkende huiduitslag*); **–politie,** v. (*politie, die voor de veiligheid en de orde op het water in havens en op reeden zorgt*); **–polo,** o. –'s (*polo in 't water, uitgevoerd door zeventallen zwemmers*); **–poort,** v. –en (*poortje in de walmuur, waardoor men bij een water komt*); **–pot,** m. –ten.

Wa'terproef 1 v. (*godsoordeel, waarbij de verdachte niet mocht bovendrijven*); z. Ordale; **2** o. (*impermeabele stof*): *een regenmantel van –*; **3** bn.: *die stof is –*; Waterproef **2** en **3** uit Eng. waterproof.

Wa'terraaf, v. –raven; z. Schollevaar; **–rad,** o. –raden, –raderen (*molenrad met schoepen tot het overbrengen van de beweegkracht van stroomend water op ander raderwerk*); **–rat*, –rot*,** v. –ten (*rot, die in de nabijheid van water leeft*; Lat. microtus amphibius; fig. *zeeman*; *goed zwemmer*); **–rijk,** bn.; –er, –st: *een – landschap, dit land is –*, heeft tal van rivieren, meren enz.; **–rijm,** m. (Z.-N. *bevrozen dauw*); **–schaarschte*,** v.; **–schade,** v. (*schade, door water aangericht*, inz. *bij brandblusschen of door het lek van een schip*); **–schap,** o. –pen (*polder of heemraadschap*); **–schapsbestuur,** o. –besturen.

Wa'terscheerling, v. –en (*vergiftige schermbloemige plant, o.a. aan slootkanten*; Lat. cicuta virosa); **–scheiding,** v. –en (*grenslijn tusschen twee stroomgebieden*); **–schot,** o. (*tijdelijke vermindering van de doorvaartwijdte bij een kanaal*); **–schout,** m. –en (*hoofd van politie, die de orde onder het scheepsvolk en de schepen houdt in Amsterdam of Rotterdam, Indië enz., en ten overstaan van wien de monsterrol wordt opgemaakt*); **–schouw,** v. (*het schouwen of inspecteeren van waterwegen*); **–schuw,** bn.; **–schuwheid,** v.; z. Watervrees; **–slag,** m. –slagen (*afdekking van steenen beeren*); **–snip,** v. –pen (*steltlooper, watervogel onzer veenstreken*; Lat. capella g. gallinago).

Wa'tersnood*, m. –en (*rampen door een overstrooming veroorzaakt*).

Wa'tersoepje, o. –s (*waterige soep*).

Wa'terspiegel, m. (*de* [*in rust zijnde*] *oppervlakte of het bovenvlak v. eenig water*): *een walvisch brak juist de – naast ons*; **–spin,** v. –spinnen (*spinachtig dier, levend in stilstaand water*; Lat. argyroneta aquatica); **–sport,** v. (*sport te water*, b.v. *roeien, zeilen*); **–spuier,** m. –s; zie Gargouille; **–staat,** m. (*gesteldheid van een uitgestrektheid gronds ten opzichte van het zich daar bevindende water*; inz. *college van rijksambtenaren, belast met de zorg over en het beheer van wegen, dijken, bruggen, kanalen*): *ministerie van –, ingenieurs v. d. –*; zie Brug; **–stand,** m. –en (*hoogte v. h. water in rivieren, in de slooten en kanalen v. e. polder* enz. *op eenig tijdstip*): *bij hooge, bij lage –*; **–sterrekruid;** z. Sterrekruid; **–stof,** v. (nat. *element, dat zich met zuurstof verbindt*

tot water; kleur- en reukloos, brandbaar, zeer licht gas); **–stofgas,** v.; **–stoof,** v. –stoven (*stoof, die met heet water gevuld wordt*).

Wa'terstraal, m. –stralen (*water, in straalvorm met kracht ergens uit stroomend, loopend of schietend*); **–tanden,** –tandde, h. gewatertand (eig. *zóó verlangen, dat het water in de mond komt*): *die kersen doen de jeugd* –, hevig begeeren; *naar iets* –; – *van iets*; **–ton,** v. –tonnen; zie Watervat; **–toren,** m. –s (*toren, waarin het water ten behoeve eener waterleiding wordt opgepompt*).

Wa'tertwist, o. (*katoenen weefsel*); zie Twist; **–uurwerk,** o. –en (*werktuig, dat de tijd meet door middel van water, dat door een kleine opening wegstroomt*, reeds 600 v. C. bekend); in het Gr. Klepsydra; **–val,** m. –vallen (*het vallen van water van een [steile] hoogte; de plaats er van*); **–vang,** m. –en (*plaats bij een rivier enz., waar men water kan aftappen ten behoeve van waterleiding, turbines enz.; de gebouwen, buizen enz.*); **–vat,** o. –vaten (*ton voor drink- of regenwater*); **–verf,** v. –ferven (*verfstof in water oplosbaar of opgelost*): *een teekening in* –; zie Aquarel; **–verplaatsing,** v. –en (*ruimte door eenig lichaam in het water ingenomen,* inz. *van het deel v. e. schip onder de waterlijn*): *zeeschepen van 6000 ton* –; **–vliegtuig,** o. –en (*hydroplaan*); **–vogel,** m. –s (*vogelsoort met meestal korte pooten en zwemvliezen tusschen de teenen, zwemvogel*; ook: *vogel, die zich bij het water ophoudt*); **–voor,** v. –voren (Z.-N. *greppel voor waterafvoer*); **–vrees,** v. (*vrees voor water*; inz. *hondsdolheid*); zie Hydrophobie; **–vrij,** bn. (1 *vrij van water*; 2 *vrij van overstrooming: voor water ontoegankelijk*): 1 *–e kalk*; 2 *–e kelders*; *Den Bosch is – gemaakt*; **–wants,** v. –en (in het mv. *familie van halfvleugelige insecten met ten deele leerachtige, ten deele vliezige voorvleugels, in het water levende*); **–weegkunde,** v. (*wetenschap, die het evenwicht, de zwaarte enz. van vloeistoffen behandelt*); z. Hydrostatica; **–weg,** m., in bet. 2 –wegen (1 *vervoer per kanaal, rivier, meer enz.*; 2 *kanaal*): 1 *80 % van het vervoer in ons land komt voor rekening van de* –; 2 *de R'damsche of de Nieuwe* –; **–weger,** m. –s.

Wa'terwerk, o. –en (*bouwwerk in het water: waterkeering, sluis*; ook: *kunstfontein, -waterval enz.*): *de –en te Versailles*; **–wijs,** bn. (*kennende het water*): *kalveren, die voor 't eerst in een wei komen, door slooten omringd, worden eens ondergedompeld, om ze – te maken*; **–wied,** o. (Z.-N. *kroos*); **–wild,** o. (*watergevogelte, als wilde eenden, wilde ganzen enz.*); **–wilg,** m. –en (*wilgesoort*, ook: *de ruige wilg*, Lat. salix caprea); **–windmolen,** m. –s (*windmolen om het overtollige water uit een polder te malen*); **–zak,** m. –ken (Z.-N. *soort van waterachtige aardappel*); **–zonnetje,** o. (*flauwe, bleeke zonneschijn tusschen de regenwolken door*); **–zoo*,** v. –zooien ([*rivier*]*visch, in water gekookt en opgedischt*; in Z.-N. ook: *gevogelte*); –tje, o. –s; **–zucht,** v. (*ziekelijke ophooping van vocht in het onderhuidsche weefsel en in de lichaamsholten*); **–zuch'tig,** bn.; –er, –st (*aan waterzucht lijdende*): *een – gestel.*

Wat'je, o. –s (*een propje watten*).

Wat'jekou, m. –kouen (*oorvijg, opstopper*).

Watt, v. –s (*electrische eenheid, geheeten naar den Eng. James Watt, 1736–1819*); z. Kilo–.

Watteeren* (*met watten voeren, opvullen*): *een deken* –; zie Gewatteerd.

I. Wat'ten 1 v. mv. (*gezuiverde zaadharen van katoen,* inz. *in vlokjesvorm*): *e. jas in de rug met – voeren; antiseptische* –; **2** bn. (*van watten, uit watten bestaande*): *een – voering*; **–fabriek,** v. –en; **–fabrikant,** m. –en.

Wauw, bn.; –er, –st (zeet. v. d. wind: *gunstig*).

Wau'welen, wauwelde, h. gewauweld (*vervelend praten, zeuren*): *wat – zel* **–aar,** m. –s; **–aarster,** v. –s; ook, Wawelen.

Wa'zen, bn. (*als een waas*): *een – sluier.*

Wa'zig, bn. (*met een waas bedekt, nevelachtig*): *–e omtrekken, het – verschiet*; **–heid,** v.

We; zie Wij.

Web, o. webben (1 *weefsel*; 2 *net der spin*): 1 *het – wacht op den koopman,* rol linnen; 2 *deze –ben zijn rad- of trechtervormig.*

Web'be, v. en o. –n; **web'betje;** z. Web 1.

I. Wed, o. –den (verwant met *waden: drenkeen waadplaats voor paarden*).

II. Wed, v. (*wedstrijd,* in zegsw.): *dat gaat in de* –, zoo vlug het maar kan.

Weda'na, m. –'s; zie Wedono.

Wed'dah, m. –'s; z. Vaddah.

Wed'de, v. wedden (*bezoldiging,* inz. *jaarwedde*): *op een – van duizend gulden.*

Wed'den, wedde, h. gewed (*iets beweren tegenover een ander als zullende gebeuren, ofschoon een zeker weten uitgesloten is*; *een weddenschap, een pari aangaan*): *ik wil –, dat hij komt; ik wed om tien gulden, ik wed om een flesch,* d. i. er aan wagen; *ik wed van ja.*

Wed'denschap, v. –pen (*het wedden; dat gene, waarom men wedt*): *een – aangaan, aannemen, verliezen*; ook: Weddingschap.

Wed'der, m. –s: *de Engelschman is een* –.

I. We'der, weer, o. (*luchtgesteldheid*): *het is slecht* –; *mooi weertje! de hardrijderij zal doorgaan, wind en – dienende,* als nl. beide gunstig zijn; *door, in – en wind*; *bij slecht weer*; fig. *hij speelt mooi weer met* (of: *van*) *eens anders geld,* leeft ruim en rijk op kosten v. e. ander; *weer of geen* –, *we gaan.*

II. We'der, weer, bw. (*terug; opnieuw; nog eens*): *hij loopt heen en* –; *over en* –; *daar ben ik al* –; *zien we je spoedig – ? dat doe ik nooit* –; – vormt scheidbare w.w. (met de klem op *weder, weer*) en onscheidbare (met de klem op het w.w.), b.v. *weer'brengen, we'derkeeren* (d. i. terug) en *weerstaan'* (d. i. tegen).

III. We'der, m. –s; zie Weer **I.**

We'derbrengen, onr. w.w., bracht –, h. wedergebracht (*terugbrengen*); **–dienst,** m. –en (*tegendienst*): *iem. een – bewijzen*; **–dooper*,** m. –s (*aanhanger van de leer der anabaptisten*); zie Jantje-van-Leiden; **–ga, weer'gade,** v. (*één van twee personen, dingen, die een paar vormen*; *gelijke, evenknie*): *zijn – niet vinden*; **–geboorte,** v. (*hernieuwing, herleving*); zie Renaissance; **–geven, weer'geven,** gaf –, h. we(d)ergegeven (*teruggeven*); **–helft,** v. –en (fig. *echtgenoote*); **–hoor,** o. (gebiedende wijs van *wederhooren*): *het hoor en – laten gelden,* beide partijen hooren; *rechtvaardigheid eischt het hoor en het* –, Lat. audia'tur et al'tera pars (of: au'di et al'teram par'tem).

Wederhou'den, weerhou'den, –hield, h. wederhouden (*terughouden, beletten*): *z. laten* –; *het zal mij niet – om te . . ; zich van lachen* –.

We'derik, v. (*sleutelbloemige plant, o. a. in rietland*; Lat. lysimachia): *bosch–*, lysimachia nemorum; *moeras–*, lysimachia thysiflora.
Wederin'koop*, m. –inkoopen (*het terugkoopen v. h. reeds verkochte*): *verkoop met recht van –*, rechtsgeldige overeenkomst, waarbij men de bevoegdheid bedingt, het verkochte binnen vijf jaren tegen de oorspronkelijke prijs weder terug te nemen; heimelijk bedrijf als bank van leening.
Wederkaat'sen; zie Weerkaatsen.
We'derkeer, m. (*terugkeer*).
We'derkeeren*, weer'keeren*, keerde –, i. we(d)ergekeerd (*wederkomen, terugkomen*): *de dagen van vrede zullen eens –*.
Wederkee'rend*, bn.: *het – voornaamwoord zich*; zie Reflexief.
Wederkee'rig*, bn. en bw. (*wederzijdsch*): *een –e liefde*; *iemand – haten*; spraakk. *het – voornw. elkander of malkander*; **–heid*,** v.
We'derkomen, weer'komen, kwam –, i. wedergekomen (*terugkomen*; *nog eens komen*); **–komst,** v. (*terugkomst*).
We'derkoopen*, kocht –, h. wedergekocht (*terugkoopen*): *een huis, een akker met verlies –*; verg. Rouwkoop.
Wederleg'baar, weerleg'baar, bn. (*wederlegd kunnende worden*): *dat bewijs is niet –*, te ontzenuwen; **–heid,** v.
Wederleg'gen, weerleg'gen, –legde (–lei, –leide), h. we(d)ergelegd (–leid) (*beantwoorden met tegenbewijzen, het tegenbewijs leveren, tegenspreken*): *een bedenking –, iem. –*; **–leg'ging,** v. –en: *niet voor – vatbaar*.
We'derliefde, v. (*wederkeerige liefde*).
We(d)erom', bw. (*nogeens, opnieuw*; *terug*).
Wederop'bouw, m.: *de – der stad*, herbouw.
Wederop'standing, v.: *de – na 3 dagen*, Verrijzenis uit de dood.
Wederop'zeggens, tot –: *een recht tot – toe verleenen*, tot die vergunning, dat voorrecht weder wordt ingetrokken; ook: Tot wederop'zegging.
We'derpartij, v. –partijen (*tegenpartij*).
We'derpartijder, m. –s (*tegenstander*).
Wederrech'telijk, bn. en bw.; –er, –st (*onwettig, in strijd met het recht*): *een –e toeëigening, een –e inbezitneming*; *zich – iets toeëigenen*; **–rech'telijkheid,** v. (*strijdigheid met de wet*; *onwettige daad*).
Wederroe'pen, wederriep, h. wederroepen.
We'derspalt, v. (*muiterij, weerspannigheid*), vero. verg. Tweespalt.
Wederspan'neling, weerspan'neling, m. en v. –en (*iem., die wederspannig is*, inz. *tegen het wettig gezag*: *rebel, oproerling*); voor het vr. ook **–e,** mv. –n.
Wederspan'nig, weerspan'nig, bn. en bw.; –er, –st (*tegenstrevend*; *ongehoorzaam, zich verzettend*): *gevonnist als – aan de wet*, als een beschuldigde voortvluchtig is; **–span'nigheid,** v.: – (rechtst.) is aanwezig, wanneer iem. met geweld of bedreiging met geweld zich verzet tegen een ambtenaar, werkzaam in de rechtvaardige uitoefening zijner bediening: *– aan de wet*.
We'derspoed, weer'spoed, m. (*tegenspoed*).
We'derspraak, v. (*tegenspraak*).
Wederspre'ken, weerspre'ken, –sprak', h. we(d)erspro'ken (*tegenspreken*): *iem. –*.
Wederstaan', weerstaan', –stond, h. we(d)erstaan (*zich verzetten tegen*): *God wederstaat den hoovaardige*, is vijandig gezind.
We'derstand, m.; zie Weerstand.
Wederstre'ven, weerstre'ven, –streefde, h. wederstreefd (*zich verzetten tegen*; *weerstand bieden*; *tegenwerken*; *wederstaan*).
Wederstre'vig, weerstre'vig, bn. en bw.; –er, –st (*koppig, weerspannig*).
Wederva'ren, weerva'ren 1 –voer, i. –varen (1 *overkomen*; 2 *toekomen*; Z.-N. lit. t. *antwoorden*): 1 *wat is u op reis zoo al –*, wat hebt ge beleefd? 2 *iem. recht laten –*, geven, wat hem rechtens toekomt; **2** o. (*ontmoeting*; *lotgeval*): *zijn – vertellen*, avontuur.
We'dervergelden, vergold –, h. wedervergolden (*betaald zetten*): *iem. iets –*.
We'dervergelding, v. –en (*weerwraak*).
We'derverkooper*, m. –s (*iem., die waren bij een fabrikant inkoopt, om ze in 't klein van de hand te doen*): *–s genieten rabat*.
We'dervinden, weer'–, vond –, h. we(d)ergevonden (*terugvinden*): *het verlorene –*.
Wederwaar'digheid, v. –heden (*onaangenaamheid, tegenspoed, ramp, ongeluk*).
We'derwoord, weer'woord, o. –en (eig. *terugwoord, antwoord*); **–wraak, weer'–wraak,** v. (*wraak of wraakneming op iem., die zich op ons gewroken heeft*); **–zien, weer'zien,** zag –, h. we(d)ergezien; **–zijde,** v. (*tegenovergestelde zijde*): *e. breed water ter – met lindeboomen beplant*; **–zijds, weer'zijds** bw. (*wederkeerig, van beide zijden*): *zij verbonden zich – tot hulp en steun*, wederkeerig; **–zijdsch*, weer'zijdsch*,** bn.: *onze –e belangen, –e vragen en antwoorden*; ook: We(d)erzij'de, We(d)erzijds(ch)'.
Wedgwood, o. (Eng. *Eng. halfverglaasd aardewerk, naar den eersten fabrikant, ± 1795*).
Wed'ijver, m. (*ijver, om elkaar vooruit te komen of te overtreffen*): *een matige – in een klasse werkt voordeelig*; **–ijveren,** –ijverde, h. gewedijverd (*trachten de overhand te krijgen, een ander te overtreffen of vooruit te komen*; *wedijver toonen*): *– in beleefdheid*; fig. *Java wedijvert in natuurschoon met*; **–kamp,** m. –en (*wedstrijd*); **–loop*,** m. –en (*loop om het snelst*): *een – van paarden, van schaatsenrijders*; *de geestelijke –*, Bijbel, 1 Cor. 9 : 24–27; **–loopen*,** in de onbep. wijs of als zn. o. (*met elkander e. wedloop houden*).
Wedo'no, m. –'s (O.-I. *districtshoofd op Java, meestal uit de inlandsche adel afkomstig*).
Wed'prijs, m. –prijzen (*uitgeloofde prijs bij een wedren*); **–ren,** m. –nen (*wedloop*): *de –rennen bij Derby*, nl. van paarden; **–strijd,** m. –strijden (*strijd om te zien wie het snelste enz. is, wedijver*; inz. *daad van wedijver*): *een – in de zang*; *een nationale –*.
We'duwaal, m. –s of –walen (*wielewaal*).
We'duwe, we'duw, weeuw, v. weduwen (*vrouw, wier man overleden is*): *God is de vader van weduwen en weezen*; Weduwe meer officieel; z. Weeuwtje.
We'duwendracht, v. (*kleeding van een treurende weduwe*); **–fonds of we'duwfonds,** o. –en (*–beurs*): *een weduwen- en weezenfonds*, instelling tot uitkeering van een jaarwedde aan weduwen en weezen: *het Rijks–*; **–kas,** v. –kassen (*fonds, waaruit weduwen onderstand genieten*).
Weduw- en wee'zenpensioen*, o. –en (*pensioen voor weduwen en weezen van ambtenaren, beambten, onderwijzers enz.*).
We'duwgeld, o. –en (*lijfrente v. e. weduwe*); **–jaar,** o. (*eerste jaar na het overlijden v. e.*

predikant, waarin de weduwe nog zijn jaarwedde geniet); **–lijk,** bn. (*als weduwe*): *de –e staat*; **–naar,** m. –s, –naren (*man, wiens vrouw is overleden*): *een onbestorven –*; z. Weduwe; *weeuwenaarspijn,* kortstondige pijn; **–naarschap,** o., **–schap,** o. (*ongehuwde staat n.l. v. weduwnaar, een weduwe*); **–staat,** m.; **–vrouw,** v. –en (*weduwe*).

Wee 1 o. weeën (*ramp, onheil; smart, verdriet*): *de zeven –ën v. Maria*; **2** bn. (*flauw, naar; down*): *zich – gevoelen van de honger; een weeë lucht*; **3** tw.: *– je gebeente! – mij! – onzer!*

Weed'asch*, v. (*soort van potasch*).

Wee'de*, v. (*kruisbloemige verfplant*; Lat. isatis tinctoria; *blauwe verfstof uit de bladen*).

Wee'dom, m. (*smart, lijden, droefheid*).

Weef'getouw, o. –en (*toestel, waaraan de wevers werken; weefstoel*); **–kunst,** v. (*de kunst van weven*); **–lijnen,** mv. (*dwarse, horizontale touwen, die als ladderssporten naar de top v. e. mast leiden; touwladder*): *de masten, fijn en spits, met de – als vage webben*; **–nijverheid,** v.; **–school,** v. –scholen (*inrichting tot onderwijs in de weefkunst*); **–sel,** o. –s, –en (1 *wat geweven is; geweven stof*; 2 ontleedk. *deelen van een levend organisme, uit gelijksoortige cellen opgebouwd*; 3 bij uitbr. *samenvoeging, ondereenmenging*): 1 *een sterk –*; 2 *cel–*; *het – der huid*; 3 *het – der dichte bladeren*; fig. *een – van leugens*; **–selleer,** v. (*studie, die zich bezighoudt met de bouw der weefsels in het menschelijk en dierlijk lichaam en der planten*); ook, Histologie; **–ster,** v. –s (*meisje of vrouw, die weeft*); **–stoel,** m. –stoelen (*toestel, waarop weefsel vervaardigd wordt*).

Weeg*, v. –en (*wand*); vero. z. Weegluis.

Weeg'blad, o.; **Weeg'bree,** v. (*des zomers in het wild groeiende plant langs wegen, in weilanden*; Lat. plantago).

Weeg'brug, v. –bruggen (*bascule*).

Wee'geren, –ing; z. Wegeren.

Weeg'glas, o. –glazen (*vochtweger*); **–haak,** m. –haken (*unster*); **–kunde,** v. (*leer van 't evenwicht*); **–loon*,** o. –en (*loon of geld voor het wegen op de stadswaag*); z. Wik- en Weegloonen; **–luis,** v. –zen (*wandluis*); z. Weeg; **–schaal,** v. –schalen (*balans; toestel, om de zwaarte van handelsartikelen enz. te bepalen*): *de zon staat in de –*, het zevende teeken v. d. Dierenriem (23 Sept.).

Weegs; zie Weg.

Weeg'scheet, m. (*strontje: zweertje op het ooglid*), gew.

Weeg'steen*, m. –en (*steen als gewicht*), vero.; **–stempel,** m. –s (*stempel op een vrachtbrief na weging der goederen*); **–stoel,** m. –en (*stoel, waarop men zittende kan gewogen worden*); **–toestel,** o. –len, Z.-N. ook i. alg. zin = **–tuig,** o. –en (*toestel om te wegen*).

Wee'heid, v. (*het wee-zijn*): *de – d. ellende.*

Wee'igheid, v. (*flauwte, flauwhartigheid*): *ondervoeding heeft – tot gevolg.*

I. Week* 1 bn.; weeker, –st (*zacht*, het tegenovergestelde v. *hard*): *– als boter; het –e was*, slap; fig. *een – hart*, teergevoelig; *een – gestel*, gevoelig; **2** o. (*weeke kant of zijde, week gedeelte*): *het – van een brood, van pluche*; **3** v. (*het weeken*): *stokvisch in de – zetten.*

II. Week*, v. weken (*tijdperk v. zeven dagen*): Goede Week; *de volgende –*; *door de –*, *niet 's Zondags*, op een dag in de –; *ik heb je in geen weken gezien*; *om (de andere) –*; *vandaag over een –*; *van de –*; *voor een – naar huis gaan*, gedurende; *de – hebben*, weekbeurt; Z.-N. *de lange –*, de week voor Sinxen, beginnend met Hemelvaartsdag.

Week'bericht, o. –en (*wekelijksch bericht*).

Week'beurt, v. –en (*werk, door ieder op z'n beurt een week lang te verrichten*; ook: *preekbeurt op een der dagen van de week*).

Week'blad, o. –bladen (*krant, die eens per week verschijnt*).

Week'boekje, o. –s (*boekje, waarin de wekelijksche uitgaven genoteerd worden*).

Week'dienst, m. –en (1 *weekbeurt*; 2 R.-K. *dienst in de week en niet op Zondag*): 1 *de – hebben*; 2 *een lijst der –en.*

Week'dieren, o. mv. (*ongelede tweezijdige symmetrische of asymmetrische dieren, omgeven door een huidplooi, die een kalkschelp kan afzonderen*): *tweekleppigen, slakken en inktvisschen zijn –* (Lat. mollusca).

Wee'kelijk*, bn. en bw.; –er, –st (*zwakkelijk; verwijfd*): *e. – gestel*; **–heid*,** v.

Wee'keling*, m. en v., weekelingen (*iem., die vertroeteld is*); voor het vr. ook **–e*.**

Wee'ken*, weekte, h. geweekt (den. van *week*, zacht: *het harde aan iets ontnemen, zacht maken*): *stokvisch – in water.*

Week-end, o. (Eng. *einde der week*: inz. *van Zaterdagmiddag tot Maandagmorgen*).

Week'geld, o. –gelden (*weekloon*; ook: *huishoudgeld, zakgeld per week*).

Weekhar'tig, bn. en bw.; –er, –st (*teergevoelig*): *e. – e moeder*, overgevoelig; *zich – uitdrukken*, sentimenteel; **–har'tigheid,** v.

Week'huur, v. –huren ([*huur*]*loon per week*).

Wee'klacht, v. –klachten (*jammerklacht*).

Wee'klagen, weeklaagde, h. geweeklaagd (*treuren, jammeren*): *de vrouwen zaten te – bij het lijk; – over een catastrophe.*

Week'lijst, v. –en (*lijst, iedere week opgemaakt* inz. *van verdiend loon; werklijst over één week*); **–loon*,** o. –loonen (*loon per week*).

Week'maken, maakte –, h. weekgemaakt (1 *week doen worden*, 2 fig. *roeren, treffen, verteederen*): 1 *was –*; 2 *iems. hart –.*

Week'markt, v. –markten (*markt, die eens per week gehouden wordt*).

Week'soldeer, o. (*tinsoldeer, mengsel van tin en lood, ook lood met tin en bismuth*): *het – wordt bij licht smeltbare metalen aangewend.*

Week'staat, m. –staten (*staat, welke elke week wordt opgemaakt*): *de – der loonen.*

Weel'de, v. –n (*groote overvloed; overdaad; luxe*): *zij leven in –*; *het zijn kinderen van –*; *in dat gezin is geen –*, overvloed; *wij zullen alle –n vereenigen*; *een – van bloemen*; *zich de – niet kunnen veroorloven*; zie Been **2,** 1.

Weel'deartikel, o. –artikelen (eig. *voorwerp van weelde*): *juweelen, kanten, zijn –en*; fig. *rechtszekerheid is voor ambtenaren nog geen –.*

Weel'derig, bn., bw.; –er, –st (*weelde toonende, ruim, overvloedig, in groote pracht; zeer rijk*; ong. *wulpsch*): *een – leven*, in overdaad; *–e plantengroei*, rijk; **–heid,** v.

Weel'dig, bn. en bw.; –er, –st (*weelderig*).

Wee'moed, m. (*zacht-treurige stemming*): *en – overstelpte haar.*

Weemoe'dig, bn. en bw.; –er, –st (*licht droevig aangedaan; zacht-droevig gestemd; met zulke stemming gepaard gaande*): *een –e herinnering*, mistroostig; **–heid,** v. (*weemoed*).

I. Wee'nen*, weende, h. geweend (*schreien*; v. tranen: *laten vloeien*): *wat zit ge droef te*

–! de kinderen begonnen luid te –; *heete tranen –*, bitter schreien (van spijt, berouw).
II. Wee'nen*, o. (*hoofdstad v. Oostenrijk*).
Wee'ner* 1 m. -s (*inwoner van Weenen*); **2** bn.: *– stoelen*, beter Weensch.
Ween'huis, o. –huizen (Isr. *huis, waar de ceremoniën met een lijk verricht worden*).
Weepsch*, bn.; –er, –st (*laf, zouteloos, flauw*).
I. Weer*, m. –en (*ram*); ook, Weder.
II. Weer*, v. (*wering*): *z. te – stellen*; *– bieden*, weerstand; zegsw. *vroeg in de – zijn*, a. d. arbeid zijn, z. weren met vlijt.
III. Weer*, we'der, o.; zie Weder **I.**
IV. Weer*, bw.; zie Weder **II.**
V. Weer* 1 o. (*eelt*), gew.; **2** m. (Z.-N. *knoop, kwast in het hout*): *op een – zitten*, niet kunnen beslissen of eindigen.
VI. Weer*, m. weeren (Z.-N. gew. ongunstig: *man, individu*); verg. Weerwolf, -geld.
Weer'aal, m. –alen; z. Barometervisch.
Weer'al, bw. (Z.-N. *wederom*).
Weer'baar, bn.; –der, –st (*in staat tegenstand te bieden, zich kunnende weren*): *een – volk, –bare mannen*; *het volk – maken*, strijdbaar; **–baarheid**, v.
Weer'baarheidsbond, m. –bonden (*vereeniging v. vrijwillige, weerbare mannen tot verdediging v. 's lands onafhankelijkheid*).
Weerbar'stig, bn. en bw.; –er, –st (*koppigtegenstrevend, stijfhoofdig, koppig, hardnekkig*): *een – man, een – karakter, een – volk*, geen toegeven kennende; **–heid**, v.
Weer'bericht, o. –berichten (*bericht over het te verwachten weer*): *de –en afwachten.*
Weer'boompje, –bloempje, o. –s (*zeemos* [Lat. sertularia argentea], *polypkolonie in een fleschje water*): *bij mooi weer zondert het – tal van luchtbelletjes af.*
Weer'bots, m. –en (Z.-N. *weeromstuit*).
I. Weer'druk, m.; zie Luchtdruk.
II. Weer'druk, m. (boekdr. *de druk op de tegenkant v. e. bedrukt blad of vel*).
I. Weer'ga, –gade, v.; zie Wederga.
II. Weer'ga, v. (*drommel, bliksem*): *om de – niet; als de –! vlug! wat –! wat – moet ik daar doen? loop naar de –, ergens de – van geven*; soms als persoon, en dan m.: *Nurks luchtte zijn hart over den „lastigen dikken –"*; **–gaasch***, bn. en bw. (*drommelsch*): *die weergasche jongen! dat is – vroeg!*
Weer'gal, v. –len (scheepst. *rood wolkje als voorteeken van buiig weer*).
Weer'galm, m. (*teruggekaatste galm*).
Weergal'men, –galmde, h. weergalmd (*met e. weergalm klinken*): *het schot –de in de bergen*; *de velden –galmden van het gejuich.*
Weer'galoos*, bn. (*voorbeeldeloos*): *–looze moed*; als bw.: *– schoon.*
Weer'geld, o. –en (*boete voor manslag, zoengeld*); vero.; z. Weer **VI.**
Weer'glans, m. (*terugstraling, weerschijn*; fig. *luister, roem, vermaardheid*).
Weer'glas, o. –glazen (*barometer; toestel, bestaande uit barometer met thermometer*).
Weer'haak, m. –haken (*tegenhaakje, haakje of punt aan een pijl, angel enz., in tegengestelde richting loopend van het voorwerp, waaraan het bevestigd is*): *e. harpoen met e. –.*
Weer'haan*, m. –hanen (*windwijzer in de vorm van een haan*): fig. *hij is een –*, draait met alle winden; *de – van de kans.*
Weerhanerij', v.: *politieke –*, het gedurig van partij veranderen.
Weerhou'den; z. Wederhouden.
Weer'huisje, o. –s (*hygrometer in huisjesvorm*).
Weerkaat'sen, –kaatste, h. weerkaatst (*terugkaatsen*): *het water weerkaatste de zonnestralen; de lichtstralen – op die ruiten, in dat water*, stralen terug; **–ing**, v. –en.
Weer'kant, we'derkant, m.: *de – van deze stof is grijs*, tegenkant, ommezijde.
Weer'klank, m. –klanken (*herhaling van een geluid, echo, wedertoon, weergalm*): fig. *zijn woorden vonden –*, wekten gewenschte gevoelens bij de toehoorders op, drongen door; *die taal vond –*, instemming.
Weerklin'ken, –klonk, h. weerklonken (*weergalmen*): *een schot weerklonk*; *de straten – van de nationale liederen.*
Weer'kracht, v. (*kracht van verweer in de oorlog*): *de – van een volk*; verg. Weermacht; **–krach'tig**, bn.; –er, –st (*kunnende zich goed weren*): *–e mannen.*
Weer'kunde, v. (*leer der lucht, harer verschijnselen, der weersveranderingen*).
Weerkun'dig 1 bn. (1 *tot de weerkunde behoorende*; 2 *kennis hebbende van het weer*): 1 *–e waarnemingen*, meteorologisch; Z.-N. *Koninklijk – Instituut*; 2 *menige schaapherder is nogal –*; **2 –e**, m. en v. –n (*wetenschappelijke beoefenaar, kenner der weerkunde, meteoroloog*).
Weerleg'gen, –leg'ging, v.; z. Weder–.
Weer'licht 1 o. (*licht van verwijderde bliksems, waarbij de donder niet gehoord wordt*); **2** v. (*drommel*): *loop naar de –! hij liep als de –*, d. i. zeer snel; *wat –!* Z.-N. *op een –*, bliksemsnel.
Weer'lichten, weerlichtte, h. geweerlicht (*bliksemen verweg, waarbij de donder niet gehoord wordt*): *het is aan 't –.*
Weer'lichts, bw. (*zeer*): *– mooi.*
Weer'lichtsch*, bn. (*drommelsch*): *–e vent!*
Weer'loos*, bn.; –loozer, –loost (*zonder weer of verdediging*): *de duif is een –looze prooi van de havik*; *een – slachtoffer*; **–heid**, v.
Weer'macht, v. –en (*macht, kracht, waarmee men zich verdedigen kan; al, wat dienstig is tot afwering v. d. vijand*): de – omvat de levende strijdkrachten, *het leger*, en de dode, *wapens, vestingen enz.*
Weer'middelen, o. mv. (*verdedigingsmidd.*).
Weerom', bw.; zie Wederom.
Weerom'komen, kwam –, is weeromgekomen (*terugkomen*): *hij zal van zelf wel –.*
Weerom'reis, v. reizen (*terugreis*).
Weerom'stuit, m. (*terugstuiting*): *hij lachte mede van de –*, omdat allen lachten.
Weer'omzien, Z.-N.: *tot –s*, tot wederziens.
Weer'oog*, o. –en (Z.-N. *weegscheet*).
Weer'pijn, v. –pijnen (*lichte pijn, door een zwaardere pijn elders veroorzaakt*; ook fig.).
Weer'plicht, m. (*dienstplicht; plicht, om het vaderland te verdedigen*); **–ig**, bn.
Weer'profeet, m. –profeten (*weervoorspeller*).
Weers, v. (Z.-N. *malz-extract, glucose; afkooksel van gerst, enz.*); verg. Wort.
Weer'schijn, m. (*terugkaatsing van licht; het teruggekaatste licht, weerglans*): *zijde met e. –.*
Weerschij'nen, het –scheen', h. –sche'nen (*licht terugkaatsen*): *–de zijde*; **–'sel**, o. –s.
Weers'gesteldheid, v. –gesteldheden (*toestand van het weer*): *de – deze zomer.*
Weers'kanten, m. mv. (met *aan* of *van*: *beide zijden*): *aan – van*; *van – rijk.*
Weer'slag, m. –slagen (*terugslag*).

Weer'smaak, m. (*leelijke nasmaak*; fig. *tegenzin, afkeer, walging*).
Weerspan'nig; zie Wederspannig.
Weerspie'gelen, –spie'gelde, h. weerspie'geld (1 *terugspiegelen*; 2 fig. *een beeld geven van*): 1 *de masten weerspiegelden in het water; de onbewogen watervlakte weerspiegelde de ranke masten*; refl. *zich in het water* –; 2 *de epigrammen van Martialis – het Rom. leven*; **–ing,** v. –en (*het weerspiegelen*; ook fig.): *de – van een paleis in het water.*
Weerspre'ken, –staan; zie Weder–.
Weer'stand, m. in bet. 2 –en (1 *wederstand, tegenstand, verzet; het zich niet laten verplaatsen, doorboren enz.*; 2 nat. *elke kracht* [*of lichaam*], *waardoor een andere kracht wordt tegengewerkt, opgeheven enz.*; in deze bet. germ.: *dradencomplex, in een electrische geleiding ingelascht om de stroom daarover te verdeelen en zoo te verzwakken*): 1 *de dijk bood – aan de golven; een taaie* –; – *bieden aan de verleiding*; 2 *–en voor elk doel.*
Weer'standskas, v. –kassen (*fonds, uit gezamenlijke giften gevormd, tot weerstand bij strijd met werkgevers*, b.v. *bij staking*).
Weer'standsvermogen, o. (*kracht van wederstand, taaiheid in of bij de arbeid; volhardende kracht*): *weinig – hebben.*
Weerstre'ven, w.w.; zie Wederstre'ven.
Weer'stuit, m. (*weeromstuit*).
Weers'verandering, v. –en (*verandering van het weer*): *een gestadige* –.
Weers'zijden, mv.; z. Weerskanten.
Weer'tafel, v. –s (*lijst van meteorologische waarnemingen*).
Weer'tij, o. –en (*ebbe*): zegsw. *alles* (of: *alle tij*) *heeft z.* –, tijd van achteruitgang.
Weer'visch*, m. –visschen (*barometervisch*).
Weervaren, –vinden; zie Weder–.
Weer'voorspeller, m. –s (*iem., die de gave meent te bezitten, het weer te kunnen voorspellen*); **–voorspelling,** v. –en.
Weer'wil, m. (*tegenzin*): *in – v.*, ondanks.
Weer'wolf*, m. –wolven (volksbijgeloof eig. *manwolf*: *mensch in wolvengedaante, die 's nachts op roof uitgaat*): het volksgeloof meent, dat sommige personen de macht bezitten zich inz. omstreeks Kerstmis of St.-Jan (24 Juni) in wolven te veranderen.
Weer'woord, –wraak; zie Weder–.
Weer'zien (*nog eens zien, terugzien*): *tot weerziens*; zie We'derzien.
Weer'zijdsch*, bn.; zie We'derzijdsch.
Weer'zin, m. (*afkeer*): *hij deed het met* –, tegenzin; *een – tegen iets hebben.*
Wees*, m. en v. weezen (*kind, dat beide ouders verloren heeft*): *een halve wees*; zie Half **1**; vr. ook: Weeze; zie Verweesd.
Wees'boom*, m. –boomen (*boom of paal, boven over een voer hooi vastgebonden*).
Wees-gegroet', o. –gegroeten (R.-K. *Maria-gebedje, met deze woorden beginnende*): *hij bad vijf ––en*; **–je,** o. –jes; zie Ave'.
Wees'huis, o. –huizen (*gesticht, instelling tot verzorging v.* [*arme*] *ouderlooze kinderen*).
Wees'je, o. weesjes (*priëeltje*).
Wees'jongen, m. –s (*jongen i. e. weeshuis* [*grootgebracht*]): *de – Van Speyk*, 1802–'30.
Wees'kamer, v. –s (*instelling tot beheer v. d. bezittingen van weezen, of van onbeheerde nalatenschappen van onbekende eigenaren*).
Wees'kind, o. –eren (*kind in een weeshuis* [*grootgebracht*]; ook: *zekere vlinder*; Lat. catocala); **–meester,** m. –s (*weesheer, bestuurder v. e. weeshuis, lid eener weeskamer*); **–meisje,** o. –s (*meisje in e. weeshuis* [*grootgebracht*]); **–moeder,** v. –s (*weeshuismoeder, -bestuurster*); **–vader,** m. –s (*weeshuisvader, bestuurder v. e. weeshuis*).
Weet, v. (*het weten*): *hij had er de – van*, was op de hoogte; *geen – van iets hebben; het kind heeft al – van een en ander; menschen foppen is maar een* –, men moet het maar weten.
Weet'al*, m. en v. –allen (*wijsneus, waanwijze*): *een echte* –.
Weetgie'rig, bn. en bw.; –er, –st (*leerzaam, gaarne leerende*): *e. – kind*; **–heid,** v.
Weet'graag* 1 bn.; –grager, –graagst (*leergraag*); **2** als zn. m. en v.: *e. kleine* –.
Weet'je, o.: zegsw. *zijn – wel weten*, zijn zaakjes wel kennen, handig en knap.
Weet'lust, m. (*leerlust, dorst naar kennis*): *iemands – bevredigen.*
Weet'niet*, m. en v. –nieten (*domoor*).
Weeuw, v. –en, weduwen (1 *weduwe*; 2 *weeuwplant*): 1 *zorgen voor wees en* –; 2 *de –en uitplanten*; **–'tje,** o. –s.
Weeu'wenaar(spijn); z. Weduwnaar.
Weeuw'plant, v. –en (*op een beschutte plek overwinterende plant*, inz. *kropsla en koolplanten*); ook: Weeuwkrop, v. –pen.
Weeuw'tje, o. –s (*jonge weduwe*; *soort van duikeend*).
Wee'zenfonds*, o. –en (*gelden, behoorende aan weezen*; inz. *fonds tot ondersteuning van behoeftige weezen*; z. Weduwenfonds).
I. Weg, m. wegen ([*gebaand*] *gedeelte grond, geschikt om er op te rijden, te loopen enz.*: *baan, straa., pad*; dikw. fig. *manier, middel* en in zegsw.): *een land-, zee-, grind-, kei-, klei-, zand–; een holle* –; *uit de –!* op zij! *op – (zijn) naar; langs de* –; *zich op – begeven; onder – (zijn); zich een – banen*, ook fig.; *e. eindweegs meegaan; uit de – ruimen*, fig. dooden; *een – inslaan, opgaan; de – afleggen in 2 uur; altijd bij de – zijn*, op straat; *iem. in de – komen, als niets in de – komt*, als geen verhindering komt; *je staat, loopt ons, de menschen in de* –, hindert ons; fig. *iem. iets in de – leggen*, tegenwerken; *hij is van de* –, in de war; *dat is nog een heele* –, eind, afstand; zegsw. *de – van alle vleesch gaan*, sterven; *de breede weg opgaan*, de weg der zonde, Matth. 7 : 13; *naar de bekende – vragen*, zich onkundig houden en vragen, naar wat men wel weet; *de groote – op Java*, van Anjer naar Banjoewangi; z. Postweg; *de ijzeren* –, Z.-N. spoorweg (Fransch: *chemin de fer*); *er staat meer dan één – voor hem open*, [a]) meer dan één middel kunnen aanwenden, [b]) meer dan één betrekking kunnen aannemen enz.; *je zult de – wel vinden*, weten, hoe je moet gaan om er te komen, fig. *hij zal zijn – wel vinden*, zal het in de wereld wel tot iets brengen; – *weten met iets* b.v. – *weten met zijn eten*, heel wat kunnen stouwen; *iem. op – helpen*, in het zadel helpen, stootje geven; *iem. uit de – blijven*, alle aanraking vermijden; *hij weet er geen – mee*, weet niet, hoe hij het moet aanpakken enz.; *langs de meer en meer gebruikelijke* –, manier (inz. van huwelijksadvertenties); *het ligt niet op mijn* –, men verwacht het van mij niet, het is niet mijn taak; *voor niem. uit de – gaan; goed, mooi op – zijn om*, fig. flink gevorderd; *dat is de*

– *om er te komen,* middel; *de wegen der Voorzienigheid*; Z.-N. *te wege zijn,* op het punt; z. Afsnijden 2, Bericht, Ruimen 2.

II. Weg 1 bw. (*niet meer aanwezig; zoek, verloren; vertrokken*): *mijn boek is –, het geld is –; en – was hij! hij was heelemaal –,* [a]) de kluts kwijt, [b]) had alle bewustzijn verloren; dit bijw. vormt scheidbaar samengest. w.w., b.v. *weg'cijferen, –dragen enz.*; **2** tw.: *– met hem,* [a]) verwijder hem, [b]) dood hem, [c]) neer met hem; *– met die gedachte! – jullie daar!* etym. = Weg **I.**

III. Weg, v. weggen; zie Wegge.

We'gaardsblad, o. –bladeren (Z.-N. *weegbree*).

Weg'blijven, bleef weg, i. weggebleven (*afwezig blijven*): *van zijn werk –*; als zn. o.: *zijn – verontschuldigen.*

Weg'brengen, bracht weg, h. weggebracht (1 *iem. of iets elders heenbrengen*; 2 *naar huis, naar het station enz. vergezellen*; 3 van schepen: *opzettelijk doen zinken om de verzekeringspremie machtig te worden*): 1 *de krant –*; *breng beklaagde weg!* 2 *iem. een eindje –*; 3 *drie maanden werden aangevraagd wegens het – der Petronella.*

Weg'cijferen, cijferde –, h. weggecijferd (*wegredeneeren*): *alle bezwaren –*, niet in aanmerking nemen, doen verdwijnen (al pratende); *zich zelf –*, zijn eigen belangen volstrekt niet in aanmerking nemen.

Weg'doen, deed –, h. weggedaan (*wegsluiten, wegleggen, niet meer bewaren; opruimen; van de hand doen; zich ontdoen van*): *doe dat pistool weg; zijn auto –, honden –.*

Weg'doezelen, doezelde –, h. weggedoezeld (*doezelend doen verdwijnen*): *een lijn –.*

Weg'dragen, droeg weg, h. weggedragen (1 *dragende verwijderen; naar elders dragen*; 2 *verkrijgen, bekomen*): 1 *de gewonden –*; 2 *de prijs –*; *de (algemeene) goedkeuring –.*

Weg'druipen, droop –, i. weggedropen (*droppelsgewijze wegvloeien*; inz. fig. *wegsluipen, zich stil verwijderen*); z. Afdruipen.

Weg'duiken, dook –, i. weggedoken (*duikende zich verwijderen of verbergen, weg kruipen*): *het hoen wilde in het hooge gras –.*

-we'ge (achtervoegsel), b.v. *v. rijkswege; v. zijnentwege,* van de kant van hem, op last van hem; zelfstandig: *van– de centen.*

We'gedoorn, we'gedoren, v. (*gewas in bosschen en struiken, ook in de duinen*; Lat. rhamnus catartica; ook *duindoorn*).

We'gel, m. –s, **We'geling,** m. (Z.-N. *weggetje*).

We'gen, woog, h. gewogen (1 *het gewicht bepalen*; 2 *zeker gewicht hebben*): 1 *de koopwaren –*; fig. *zijn woorden –*, nauwkeurig zich rekenschap geven van de beteekenis, de inhoud; 2 *een kroon van goud en die woog zwaar*; nog: *gewogen maar te licht bevonden,* het oordeel, na ernstig onderzoek, omtrent iems. kunde, deugd enz. luidt ongunstig, Daniël 5 : 27; *hij weegt niet zwaar,* heeft niet veel verstand, niet veel krediet enz.; *wat het zwaarst is, moet het zwaarst –*, wat het meest belangrijke is, moet voorgaan.

We'genis, v. (Z.-N. *de wegen*): *de provinciale –*; **We'genistaks,** v.

We'gens, vz. (*ter oorzake van; aangaande, betreffende*): *niet komen – het hooge water,* uit hoofde van; *veroordeeld – diefstal.*

We'ger*, m. –s (*iem., die weegt*; scheepst. z. vlg. woord).

We'geren, wegerde, h. gewegerd (scheepst. *wegers aanbrengen, een schip van binnen beplanken*); **–ing,** v. (*het wegeren; de binnenrompsche plankbekleeding*).

Weg'gaan, ging –, is weggegaan (*vertrekken, heengaan, zich verwijderen*).

Weg'ge, v. weggen (van boter, brood: *kluit; broodje in de vorm eener wig*): *een –*, een brood; *een – boter,* een kluit of stuk.

Weg'gevoerde, m. –n (Z.-N. purisme voor *gedeporteerde*).

Weg'gooien, gooide –, h. –gegooid (*van zich werpen, wegwerpen*); refl. *zich zelf niet –*, niet gering van zich denken.

Weg'graaien, graaide –, h. weggegraaid (*stil wegnemen, stelen*): *kleine voorwerpen –.*

Weg'hebben, had –, heeft –gehad (1 *lijken op*; 2 v. e. ziekte: *gevat hebben*): 1 *hij heeft veel – van zijn vader*; 2 *ik heb het leelijk –*, te pakken; onpers. *het heeft er veel van – (als)of,* lijkt er veel op, of.

Weg'jagen, jaagde, joeg weg, h. weggejaagd: *iem. van school –.*

Weg'kunnen, kon of konde weg, h. weggekund (*kunnen weggaan of –komen*): *hoe laat zal hij –? niet – vóór 12 uur.*

Weg'kwijnen, kwijnde –, i. weggekwijnd (*kwijnende wegteren, vermageren, ziek zijn en sterven,* b.v. *van verdriet*).

Weg'laten, liet –, h. weggelaten (1 *niet laten vertrekken*; 2 *niet bezigen, overslaan, niet plaatsen, niet lezen of schrijven*): 1 *hij wilde me niet –*; 2 *dit woord kun je wel –*; *de* e *in moeielijk wordt meestal weggelaten.*

Weg'latingsteeken*, o. –s (*apostrophe, afkappingsteeken*), b.v. in *d', 't enz.*

Weg'leggen, legde of lei –, h. weggelegd of –geleid (*ter zijde leggen, opbergen, besparen*): *een boek –, zijn brieven –*; *elke maand een kleinigheid –*, sparen; fig. *zoo'n geluk is voor mij niet weggelegd,* bestemd.

Weg'leiden, leidde weg, h. weggeleid (*leidende wegvoeren*): *den spion –.*

Weg'loopen*, liep –, i. weggeloopen (1 *er van door gaan, zich snel verwijderen*; 2 *deserteeren*; 3 met *met: mede ingenomen zijn, dwepen met*; 4 sport: *iem. vóórkomen*): 1 *de kwajongens liepen –, toen zij politie zagen*; onpers. *het loopt niet weg,* er is geen haast bij; 2 *uit de mil. dienst –*; 3 *met een dichter (hoog, erg) –*; 4 *de fietser liep weg na de tweede ronde en zijn tegenstander moest hem loslaten.*

Weg'maat, v. –maten (*lengtemaat als eenheid bij het meten van wegen,* b.v. de *km*).

Weg'maken, maakte weg, h. weggemaakt (1 *zoekmaken; doen verdwijnen*; 2 *bewusteloos maken*; 3 refl. *maken dat men wegkomt; verdwijnen*): 1 *vlekken –*; 2 *iem. –*; 3 *maak je weg; zich stilletjes –.*

Weg'moffelen, –de weg, h. weggemoffeld (*behendig, heimelijk doen verdwijnen*): *de leerling trachtte het papiertje weg te –.*

Weg'nemen, nam –, h. –genomen (1 *iets van zijn plaats nemen*; 2 *zich toeëigenen, stelen*; 3 *doen verdwijnen*): 1 *neem die boeken nu weg*; 2 *hij nam de appel stilletjes weg*; 3 *dat neemt de vlekken weg; dat neemt niet weg, dat,* niettegenstaande dat; **–neming,** v.

Weg'opzichter, m. –s.

Weg'pakken, pakte weg, h. weggepakt (*wegnemen, stelen*): *zilveren lepéltjes –*; refl. (*maken, dat men wegkomt*): *pak je weg!*

Weg'pinken, pinkte –, h. weggepinkt ([*met de pink*] *wegwisschen*): *een traan –.*

Weg'rit, m. (sport.: *rit op een gewone [straat]weg* inz. voor wielrenners).
Weg'roepen, riep weg, h. weggeroepen (*iem. naar elders roepen*): *uit ons midden weggeroepen,* gestorven.
Weg'scheren, zich, scheerde zich –, h. zich weggescheerd (*maken, dat men wegkomt*): *scheer je weg, luiaard,* pak je weg!
Weg'schieten, schoot –, h. (1), i. (2) –geschoten (1 *door schieten iets doen verdwijnen*; 2 *zich ijlings verwijderen*): 1 *de torenspits –*; *twee schepen werden uit het convooi weggeschoten*; 2 *hij schoot weg in het gedrang.*
Weg'sleepen*, sleepte –, h. weggesleept (*voortsleepen, sleepend verwijderen*): *de stroom heeft stallen en vee –gesleept*; **–slee'pend*,** bn., bw.; –er, –st (*bijzonder schoon, in verrukking brengend, verrukkelijk*): *een – gezang*; *– zingen*; **–smelten,** smolt weg, i. weggesmolten: *in tranen –*; **–sterven,** stierf –, i. weggestorven (eig. *langzaam en kwijnend de dood tegemoet gaan*): fig. *een geluid, muziek kan –*, langzaam in kracht verminderend eindigen; **–vagen,** vaagde –, h. weggevaagd (*wegvegen, uitwisschen*): fig. *huizen, door de typhoon –gevaagd*; fig. *een droeve herinnering –.*
Weg'vak, o. –ken (*gedeelte van een weg*): *het – moest verbeterd worden.*
Weg'vloeien, vloeide –, is weggevloeid (*heenvloeien*; ook fig. b.v. van geld); **–voeren,** voerde –, h. weggevoerd (*elders heenvoeren*): *Nebucadnezar* (zie ald.) *voerde het Joodsche volk – naar Babylon*; **–voering,** v. –en.
Weg'werken, werkte weg, h. weggewerkt (*doen verdwijnen, vertrekken*): *een formule –*; *zijn concurrent –.*
Weg'werker, m. –s (*persoon, werkzaam bij het onderhoud of het maken van een weg*).
Weg'werpen, wierp –, h. weggeworpen (1 *van zich werpen, weggooien, wegsmijten*; 2 fig. *verwerpen, niet aannemen*): 1 *rotte groenten –*; *circulaires –*; 2 *een voorstel –*; *zich –* (of: *weggooien*), schandelijk leven, zich verlagen; *zich zelf niet –*; z. Weggooien.
Weg'wijs, bn. (*op de hoogte*): *iem. – maken.*
Weg'wijzer*, m. –s (1 *gids, leidsman*; 2 [*paal met*] *plank, bord enz. met de richting van de weg, afstand enz.*; 3 *handleiding, handboek, tijdschrift enz.*, ook, *reisgids*): 1 *in een vreemde stad een – nemen*; 2 *de –s van de A.N.W.B.*; 3 *e. – voor Arnhem en omstreken.*
Weg'wisschen*, wischte –, h. weggewischt (*wisschende wegnemen*; *uitwisschen*): *zijn of iems. tranen –.*
Weg'zakken, zakte –, i. weggezakt (*in de grond naar beneden zakken, verdwijnen*); **–zenden,** zond –, h. weggezonden (1 *ergens heenzenden*; 2 *ontslaan*): 1 *waren –*; 2 *e. knecht –*; **–zetten,** zette –, h. weggezet (1 *ter zijde zetten*; 2 *op zijn plaats zetten*): 1 *wij zullen die taartjes –*; 2 *zet de glazen weer –*; nog: *zij hebben hem leelijk –gezet*, openlijk gehekeld, gehoond; **–zinken,** zonk –, i. weggezonken: *de zon zinkt – aan de westerkim*, verdwijnt zinkende; *hij zonk – in het moeras, in het drijfzand enz.*, verdween.
Weg'zweven, zweefde –, i. weggezweefd (*zwevend heengaan*): *wolken zweven –.*
I. Wei, v. weien; zie Weide **II.**
II. Wei, v. (*hui*; *waterdeelen van het bloed*): *– van melk*, zoete waterdeelen, die na kaasbereiding overblijven; **–'achtig,** bn.; –er, –st (*hui-, waterachtig*); **–boter,** v. (*boter, uit wei gekarnd*).
III. Wei, m. –en, Z.-N. bijvorm van Wuiten.
I. Wei'de, o. (*ingewand*); z. Geweide.
II. Wei'de, wei, v. weiden (1 *bloemen, gras, kruid*; 2 *grasveld*): 1 *de koeien vinden er hun wei*; 2 *groene –en*; *de koeien liepen rustig in de –*; *een knaap de wei insturen*, hem voor zijn gezondheid vrij laten loopen, vooral buiten; **–bloem,** v. –en (*bloempje der weide*); **–geld,** o. –en (*geld voor het laten grazen*); **–gras,** o. –sen; **–grond,** o. –en; **–huur,** v. (*–pacht*); **–klaver,** v.
Wei'den, weidde, h. geweid (1 *grazen*; 2 *laten grazen, het vee hoeden*; 3 fig. *rondgaan*): 1 *de koeien (laten) –*; 2 *de herder weidt zijn kudde*; 3 *de blik laten –*; *de vlam gaat –*; **–er,** m. –s (*vetweider*); **–erij',** v. –en (*het weiden*).
Wei'de-, wei'pad, o. –paden (*voetpad door een weide*); **–pieper,** m. –s (*graspieper*); **–veld,** o. –en (*uitgestrekte weide*).
Weid'man, m. –lieden, –lui (*jager*); **–mes,** o. –sen (*jagersmes*); z. Weiman, Weimes.
Weidsch*, bn. en bw.; –er, meest – (eig. zooals bij de jacht betaamt: *kloek, statig*; later: *vol pracht en praal, luisterrijk*): *een –e praal, een –e tooi*, rijk, kostbaar; *in –e dos*, in prachtige kleeding; *een –e titel*, klinkend; *z. – kleeden*; **–'heid*,** v.
Weid'spel, o. –spelen (*jachtvermaak*): *er – hielden in vooroudelijke praal.*
Wei'felaar, m. –s, –laren (*besluiteloos mensch*).
Wei'felen, weifelde, h. geweifeld (*besluiteloos zijn, aarzelen, niet kunnen besluiten*).
Weifelmoe'dig, bn.; –er, –st (*wankelmoedig*): *een – karakter*, weifelend; **–heid,** v.
Wei'ger, bn. (Z.-N. inz. lit. t. *spaarzaam; behoedzaam, zorgzaam*).
Wei'geraar, m. –s (*man, die iets weigert*): *dienst–*, z. ald. en Dienstweigering.
Wei'gerachtig, bn.; –er, –st: *hij was eerst –*, tot weigeren geneigd; *een – antwoord*, een weigering beduidend; *– blijven.*
Wei'geren, weigerde, h. geweigerd (1 *niet willen*; *niet toestaan of inwilligen*; *afslaan, afwijzend beschikken op*; *afwijzen*; 2 *niet doen, wat men er van verwacht*; van geweren: *ketsen*; van instrumenten enz.: *niet aanslaan*): 1 *een verzoek –*; 2 *het geweer weigerde*; *die pianotoets weigert.*
Wei'gerig, bn. (*weigerachtig*).
Wei'gering, v. –en ([*daad van*] *weigeren*): *van geen – willen hooren.*
Wei'groen, o. (*weigras*; *de groene kleur*).
Wei'kaas, v. –kazen: *dit is –*, kaas van taptemelk, kaas van hui of wei.
Wei'land, o. –landen (1 *grasland*; 2 *een bepaald stuk grasland*): 1 *goed –*; 2 *een – met een sloot er omheen.*
Wei'man, –mes; z. Weidman, –mes.
Wei'nig 1 bn. en bw.; minder, minst (eig. *beklagenswaardig*; *zwak, gering*; *in kleine hoeveelheid*): *veel te –*; *al te –*; *niet –*, veel; *dat is te –*; *– of niets*; *zij heeft – aanleg en nog minder vlijt*; *bij de minste overtreding volgt in dienst straf*; *ik ben het minst tevreden*; **2** zn. 1 onz.: *het –e dat ik bezit*; *een –*; z. Weinigje; 2 m. en v. meerv.: *velen zijn geroepen, weinigen uitverkoren*; *maar weinigen.*
Wei'nigje, o. (*een beetje*): *heb een – geduld.*
Wei'spel, o. **–en;** zie Weidspel.
Weis'ter, m. (Z.-N. *vrije beweging, ruimte*): *iem. zijn – geven, laten.*

Weit, v. (*tarwe*): *Turksche* –, d. i. maïs.
Wei'tasch*, v. –tasschen (*jagerstasch*).
Wei'tebrood*, o. –en (*tarwebrood*); **–koek,** m. –en; **–meel,** o.
Wei'vlies, o. –vliezen (ontl. *vlies, dat de inwendige organen omgeeft*).
Wei'zak, m. –ken (Z.-N. *weitasch*).
We'kelijks, bw. (*iedere week; om de week; per week*): *deze courant verschijnt* –, d. i. ééns per week; **–lijksch*,** bn.: *een* – *loon.*
Wek'ken, wekte, h. gewekt (1 *wakker maken;* 2 fig. *opwekken, veroorzaken*): 1 *iemand* – *uit de eerste slaap,* doen ontwaken; 2 *kwade vermoedens* –, *onrust* –.
Wek'ker*, m. –s (1 *iem., die wekt, porder;* 2 *toestel aan een uurwerk, dat opgewonden op een bepaald oogenblik een klingelend geluid laat hooren; wekkerklok*): 1 *de wekker had zich verslapen;* 2 *een* – *opwinden, een* – *laten afloopen; een* – *koopen;* **–en,** Z.-N.: *het wekkert,* beiert, de wekker loopt af; **–klok,** v. –ken (*klok, met een wekker*).
Wek'stem, v. –stemmen (*stem, die tot iets opwekt of aanspoort*).
I. Wel, v. wellen (*bron, de plaats v. opborrelend water*); verkleinw. welletje, o. –s.
II. Wel 1 bn. en bw.; beter, best (*goed, naar behooren*): *hij is niet* –, lekker; *niet* – *bij 't hoofd,* niet goed wijs; *alles* – *aan boord; als ik 't wel heb,* mij niet bedrieg; als bijw. heeft het zeer verschillende beteekenissen en komt inz. als bw. van modaliteit voor: 1 zeer: – *vriendelijk van u; we danken u* – *voor uw moeite;* 2 versterkend: – *zeker,* – *ja,* – *neen;* 3 vermoedelijk, waarschijnlijk: *hij zal* – *niet komen; ik heb het* – *gedacht;* 4 bevestigend: *waarom was je er niet? Ik was er* –; *jij hebt het* – *gezegd,* inderdaad; 5 beleefde vraag, *zou u* – *dat raam willen sluiten?* misschien; 6 vraag, waarop men een bevestigend antwoord verwacht: *je bent immers nog niet klaar,* –*?* is niet zoo? 7 *wat hij weet, weet hij wel,* goed; *wel bekome het u!* wensch na tafel of bij het niezen; zegsw. *doe* – *en zie niet om,* doe het goede zonder dank of lof te wachten; **2** tw.: *wel, wel! ben jij daar?* – *van mijn leven!* –, *wat wil je!* **3** zn. o.: *het* – *en wee des levens.*
III. Wel, v. –len (Z.-N. *pletrol; wals*).
Welaan', tw. (*komaan*).
Wel'bearbeid, bn. (*goed bewerkt*): *een* – *stuk tuingrond;* **–bebouwd,** bn. (*welbearbeid, goed bebouwd*); **–begrepen,** bn. (*goed begrepen, wezenlijk, waarachtig*): *het* – *belang der vorsten;* **–behaaglijk,** bw.; **–er,** –st (*met lust, met welbehagen*): *hij strekte zich* – *op de canapé uit;* **–behagen,** o. (*goedvinden, welgevallen; genoegen, lust*): *in dat kind heb ik mijn* –; **–beklant,** bn.: *een* –*e winkel,* met veel klandizie; **–bemand,** bn. (*met een goede bemanning*): *een* – *oorlogsschip;* **–bemind,** bn. (*goed of zeer bemind*): –*e toehoorders;* **–beraamd,** bn.: *een* – *plan,* goed doordacht; **–beraden,** bn. (*ernstig, zeer bedachtzaam*): *een* – *man.*
Wel'bereid, bn. (*goed klaargemaakt*): *een* – *maal;* zegsw. *het is hier tafeltje* –, met keur van spijs; **–bespraakt,** bn. (*goed kunnende spreken, welsprekend, met gladde tong*): *een* – *volksmenner,* rad van tong; **–bespraakt'heid,** v.; **–besteed,** bn. (*goed besteed*): *uw welbestede leven; die aalmoezen zijn daar* –; **–bewaakt,** bn. (*met zorg bewaakt*): *een* – *kind, een* –*e schat.*
Wel'boot*, v. –booten (*soort v. Holl. schuit*).
Wel'daad, v. –daden (*goede, edele daad;* ook: *groote verdienste*): *iem. een* – *bewijzen; een* – *voor iedereen.*
Welda'dig, bn. en bw. (*weldaden bewijzend; heilzaam*): *een* – *heer,* mild; *dat doet de oogen* – *aan,* aangenaam; **–heid,** v. (*liefdadigheid; het doen*): *Maatschappij van* –; Z.-N. *bureel van* –, gemeentelijke inrichting tot steun van behoeftigen.
Welda'digheidsbazaar, m. –s (*bazaar, waarvan de netto-opbrengst dient voor een weldadig doel*); evenzoo **–concert,** o. –en.
Welden'kend, bn. (*goed of edel denkend*): *het* –*e deel van ons volk;* als zn.: *alle* –*en.*
Wel'doen 1 onr. w.w., deed –, h. welgedaan (*goeddoen; weldaden bewijzen*): *de armen* –; **2** zn. o.: *het* –; **–doener,** m. –s (*iem., die weldaden bewijst*); vr.: **–doenster,** –s; **–doordacht,** bn. (*goed overdacht*): *een* – *plan;* **–doortimmerd,** bn. (*goed of degelijk afgewerkt*): *een* – *huis;* **–doorvoed,** bn. (*goed gevoed*).
Wel'dra, bw. (*spoedig, eerlang, binnenkort*).
Wele'del, bn.; **wele'delgeboren,** bn.; **wele'delgestreng,** bn.; **wele'delzeergeleerd,** bn.; zie Bijlage III.
Weleens', bw. (*wel een keer, welreis*; ook: *te eeniger tijd*): spreekt.: *wel is: heb je* – *artisjokken gegeten? ik zal het hem* – *betaald zetten;* **–eer',** bw. (*voorheen, eertijds*).
Wel'eerwaard(e); zie Bijlage III.
Wel'fen of Guel'fen, m. mv.: Duitsch geslacht, waarvan in de zijlinies het Engelsche koningshuis afstamt; in Italië in de Middeleeuwen: partijnaam, naar Welf, broeder van Hendrik den Trotschen, den tegenstander van *Koenraad III van Hohenstaufen* ± 1140; de – stonden tegenover de Ghibellijnen en den keizer aan de zijde van den paus.
Welf'sel, o. –en, –s (*verwulf, gewelf*).
Wel'gaan, ging –, i. welgegaan (*goedgaan*): *moge het u* –*!* voorspoedig gaan; *de zaken gaan wel,* loopen voorspoedig.
Wel'gat, o. –gaten (*mond eener wel;* in het alg. *opening in grond of ijsvlakte, waardoor water opborrelt*).
Wel'geaard, bn. (*een goede aard hebbend, braaf, deugdzaam*): –*e lieden;* **–geboren,** bn. (*titel v. e. adellijk heer*); **–gebouwd,** bn. (*goed v. gestalte*); **–gedaan,** bn. (*goed er uitziend, gezond*): *e.* – *landman,* van een gezond en stevig voorkomen; *de* –*gedane N.-H. boerin;* **–gekomen,** bn. (Z.-N. *welkom*); **–gelegen,** bn.; –er, –st: *een* – *winkelhuis,* gunstig gelegen; **–gelijkend,** bn. (*goed gelijkend*): *een* – *portret;* **–gelukken,** o. (*goed slagen*): *ik drink op het* – *onzer onderneming;* **–geluk'kig,** bn. (*zeer gelukkig*): *een* –*e familie;* **–gelukza'lig,** bn. (*hoogst gelukkig, gezegend*): – *de man, die den Heer vreest.*
Wel'gemaakt, bn.; –er, –st (*goed gevormd*); **–gemaakt'heid,** v.; **–gemanierd,** bn.; –er, –st (*met goede manieren*); **–gemanierd'heid,** v.; **–gemeend,** bn. (*oprecht gemeend*): *een* –*e huwelijksaanvraag;* **–gemoed,** bn. (*in goed humeur, opgeruimd*); **–gemoed'heid,** v.; **–gemutst,** bn. (*in goede luim*); **–geschapen,** bn. (*naar behooren gevormd;* [*geboren*] *zonder lichaamsgebreken*): *een* – *kind.*
Wel'gesteld, bn.; –er, –st (*bemiddeld*): *een* –

koopman, gegoed, rijk; **–gesteld'heid,** v. (*gegoedheid*); **–getroffen,** bn. (*goedgelijkend*): *een – portret*; **–gevallen 1** o. (*welbehagen*; *goeddunken*): *ergens naar – over beschikken*; *met –*, genoegen; **2** onbep. wijs: *zich iets laten –*, iets slikken; **–geval'lig,** bn.; –er, –st (*goed, wel bevallende*): *moge dit geschenk u – zijn*, aangenaam; **–gevormd,** bn. (*welgeschapen, goed gevormd*): *een –e gestalte*; **–gezind,** bn.; –er, –st (*met goede voornemens, gunstig gezind*): *een – burger*, goedgezind; *iem., iets niet – zijn*; **–haast,** –haast', bw. (*weldra*); **–hebbend,** –heb'bend, bn. (*gegoed, welgesteld*): *het zijn –e lieden*, bemiddeld.

We'lig, bn. en bw.; –er, –st (*krachtig v. groei: vruchtbaar*): *een –e plantengroei*, weelderig; *– groeien, tieren*; **–heid,** v. (*ruime groei; vruchtbaarheid*).

Wel'ijzer, o. (*smeedijzer, geschikt om aaneengeweld te worden, uit ruw ijzer bereid*).

Wel'ingericht, bn. (*naar behooren goed ingericht*): *een –e winkel, een – huis.*

Wel is waar', bijw. uitdr.: *je hebt me –– beleedigd, maar toch blijven we vrienden.*

Welk, wel'ke 1 vrag. vnw.: *– boek wilt gij? –e koe koopt gij?* met gevoelswaarde: *–e schande!* wat een schande; **2** betr. vnw.: (zelfstandig) *de tafel, –e daar staat*; (bijv.) *de Maas, –e rivier....*

Wel'ken, welkte, i. gewelkt (*verflensen*): *die bloemen staan te –*; meer: Verwelken.

Wel'kom 1 bn. (*gelegen komende: aangenaam*): *gij zijt ons –*, uw komst is ons aangenaam; *e. –e gast*; *een – geschenk*; *wees –; – thuis! allen –! – vreemdeling! iets – heeten*, verwelkomen, aangenaam vinden; *iem. hartelijk – heeten*, verwelkomen; **2** o.: *iem. het – toeroepen.*

Wel'komst, v. (*verwelkoming, begroeting, onthaal bij iems. aankomst*): *drinken op iemands –*; **–komstgroet,** m. –groeten (*groet, waarmee men iem. verwelkomt*); **–komstlied,** o. –liederen (*lied ter welkomst, waarmee iems. welkom gevierd wordt*).

Welkomthuis', o. (*geschenk bij thuiskomst v. e. reis aan één of meer der huisgenooten gegeven*); **–thuis'je,** o. –s.

I. Wel'len, welde, h. geweld (*gloeiende metalen* inz. *ijzer door hamerslagen tot één geheel vereenigen*, Z.-N., *walsen* 2de bet.): *twee stukken ijzer –*; nog: *gewelde eieren, boter*, licht gekookt.

II. Wel'len, welde, i. geweld (*opborrelen*): *de wijn welt bij dit vat uit de spon.*

Wel'letjes, bw. (*goed, passend, behoorlijk*): *'t is zoo –*, spreekt.

Welle'vend, bn. en bw. (*beleefd, beschaafd, welgemanierd*): *een – man*; *zich – gedragen*; **–heid,** v.: *de – in acht nemen.*

Wellicht', bw. (*misschien, mogelijk*).

Wellui'dend, bn. en bw.; –er, –st (*aangenaam van toon; zoet, aangenaam voor het gehoor*): *e. –e stem, e. –e toon; het – gezang van de nachtegaal*; **–lui'dendheid,** v. (*het welluidend zijn*; inz. van taal en muziek: *zuiverheid van klank, van harmonie*).

Wellui'dendheidshalve, bw. (*ter wille der welluidendheid*); ook: –hal've.

Wel'lust, m. –lusten (1 ongunstig: *zinnelijk genot*; 2 gunstig: *hooger zielsgenot*): 1 *schaamtelooze wellust*; 2 *een – is het, goed te doen.*

Wellus'teling, m. en v. –en (ongunstig: *iemand, die zich aan zingenot verslaaft*).

Wellus'tig, bn. en bw.; –er, –st (ongunstig: 1 *naar zingenot hakend*; 2 *zingenot opwekkend*): 1 *een – mensch, een – leven, –e begeerten*; 2 *–e dansen*; **–heid,** v. –heden.

Welmee'nend*, bn.; –er, –st (*oprecht; met goede bedoeling*): *een – vriend, een –e raad.*

Wel'nemen, o. (*welbehagen*): *met uw –, onder uw –*, d. i. als gij het veroorlooft.

Welnu', tw. (*nu dan*): *–, wat doe je?*

Welop'gevoed, bn.; –er, –st (*een goede opvoeding genoten hebbende*): *e. – jongmensch.*

Welp, o. welpen (*jong van sommige dieren*, inz. *een hond, beer of leeuw*); ook, Wulp.

Wel'pomp, v. –en (*pomp, om welwater opwaarts te voeren, op te halen*); **–put,** m. –ten (*put voor bronwater*).

Welrie'kend, bn.; –er, –st (*geurig*): *e. –e bloem*, die een aangename geur verspreidt.

Wel'slagen, o. (*gelukken, goede afloop*): *het – eener onderneming; het – van een examen.*

Welsma'kend, bn. (*aangenaam van smaak*): *een –e vrucht, een – gerecht.*

Welspre'kend, bn. en bw.; –er, –st (1 *goed kunnende spreken*; inz. *in het openbaar*; 2 van woorden, taal enz.: *overtuigend*): 1 *een – redenaar*, bezielend, meesleepend; 2 *–e taal; een – zwijgen; iem. – verdedigen.*

Welspre'kendheid, v. (*de gave van het woord*, inz. *in het openbaar*): *de leer der –; balie–; de sluizen der – openzetten.*

Wel'staan, het stond –, h. welgestaan (*passen; geschikt zijn; goedstaan*): *die hoed staat u wel; zulk een houding zal u –.*

Wel'staanshalve, bw. (*ter wille v. h. fatsoen*): *wij hebben – gezwegen*, om de wellevendheid; *wij kochten – iets*; ook: –hal've.

Wel'stand, m. (1 *gezondheid, welvaren*; 2 *toestand van voorspoed, welgesteldheid*): 1 *zij vernamen, informeerden naar onze –*; 2 *de handel is in goede –; in – leven.*

Wel'ste: *van je –*, zeer goed, groot enz.

Wel'stellend, bn. (Z.-N. *welgesteld,-hebbend*).

Wel'tevreden, bn. en bw. (*goed tevreden*).

Welt'schmerz, v. (Duitsch: *wereldsmart*; *ziekelijke smart over de ellende, die op aarde heerscht*; *vaag verdriet*).

Wel'vaart, v. (*geluk, voorspoed*): *de – van het land*; **–varen 1** o. (*voorspoed*; ook: *gezondheid*): *zij dronken op 's lands –; Hollands –; hij ziet er uit als Hollands –*, goed, inz. blozend, blakend van gezondheid; **2** voer –, h. –gevaren (*gezond zijn, voorspoedig zijn, vooruitkomen*): *daar zul je wel bij varen!* **–va'rend,** bn.; –er, –st (*gezond; voorspoedig*): *–e dorpen*; **–va'rendheid,** v. (*gezondheid; voorspoed*).

Wel'ven, welfde, h. gewelfd (*boogvormig maken; met e. gewelf bedekken*): *een koepeldak –; een kelder –*; refl. *het uitspansel welft zich over de aarde.*

Welverbon'den, bn. (*goed verbonden*); **–verdiend',** bn. (*wezenlijk verdiend*): *een –e rust*; **–veree'nigd*,** bn. (*goed vereenigd*); **–verschanst',** bn.; **–versierd',** bn.; **–versne'den,** bn.: *een – pen*, eig. met fijne punt, nl. een goede stijl; **–verstaan'de,** bw. (*wel te verstaan, met dien verstande*); **–versterkt',** bn. (*goed versterkt*). Opm. De klemtoon valt ook wel op het eerste lid.

Wel'ving, v. –en (*het welven; welfsel, gewelf*).

Welvoeg'lijk, bn. en bw.; –er, –st (*passend,*

betamelijk, welgemanierd, net, kiesch); **–voeg'lijkheid,** v. –heden (*welgemanierdheid; gepastheid, betamelijkheid*); **–voorzien'** bn. (*goed of overvloedig voorzien*): *een –e beurs,* goed gevuld; ook: –'voorzien.

Wel'water, o. (*bronwater; uit de grond komend water*); **–put,** m. –ten.

Wel'wijs, bn. (*naar behooren wijs en omzichtig*): *een –ze raad.*

Welwil'lend, bn. en bw.; –er, –st (*gunstig, goedgezind*): *een – beoordeelaar,* goedgunstig; *met –e medewerking van den heer N., tenor; iem. – behandelen,* vriendelijk, tegemoetkomend; **–wil'lendheid,** v. –heden (*welwillende gezindheid*; ook: *uiting hiervan*).

Welza'lig, bn. (*zeer zalig, zeer gelukkig*): *– de man, die den Heere vreest.*

Wel'zand, o. (*fijn, korrelig zand met veel water; zandige strook lands, waar water opborrelt, drijfzand*; ook: *fijn zand, dat bij het wellen van metalen gebruikt wordt*).

Wel'zijn, o. (*welvaart, voorspoed, welstand, gezondheid*): *een glas op ons beider –; bij leven en – zien we elkaar weer; voor uw –.*

Wem, m. wemmen (*ankertand*).

We'melen, wemelde, h. gewemeld (*zich rusteloos door elkander bewegen, krioelen; overvloedig voorhanden zijn*): *het wemelde er v. menschen,* d. i. krielen, door elkaar bewegen; fig. *h. opstel wemelt v. fouten,* krioelt.

I. Wen, v. wennen (*kropgezwel, uitwas*).

II. Wen, vgw. (lit. t. *wanneer*).

Wen'den, wendde, h. gewend (causatief van *winden: keeren, draaien*): *iets keeren en –,* van alle kanten bezien; z. Boeg; refl. *ik weet mij niet te keeren of te –,* te bewegen, fig. ben ten einde raad; *zich tot iem. –,* zich tot iem. vervoegen, hem schrijven, aanspreken; *gewonden brood,* z. Gewonnen.

Wen'ding, v. –en (*het wenden; keer, draai*): *de ziekte nam een –; e. geestige –,* b.v. i. e. gedicht; *aan het gesprek een andere – geven.*

Wenk, m. wenken (1 *beweging van oogen, hoofd, handen, om aan te toonen, dat men iets wil; teeken;* 2 fig. *waarschuwing*): 1 *hij gaf mij een duidelijke –; iem. op zijn – bedienen;* 2 *hij had een – gekregen, hoe te handelen,* een heimelijke mededeeling.

Wenk'brauw, v. –en (*beschuttende haarboog boven het oog*): *zware –en; de –en fronsen.*

Wen'ken, wenkte, h. gewenkt (*een wenk* [bet. 1] *geven*): *met de oogen, de handen, het hoofd –.*

Wen'nen, wende, h. (1), i. (2) gewend (1 *gewoon maken;* 2 *gewoon raken of worden*): 1 *gij moet u hier zien te –;* 2 *ik zal hier nooit –,* het gewoon worden; *gewend aan orde; jong gewend, oud gedaan*; onpers. *het zal wel – op de duur.*

Wensch*, m. –en (1 *verlangen; datgene, wat men begeert;* 2 *heilwensch, gelukwensch, felicitatie*): 1 *alles ging naar –; een – vervullen; tegen de – van zijn moeder, vrome –en,* met weinig kans op vervulling; zegsw. *de – is de vader der gedachte,* men stelt zich iets als mogelijk of waarschijnlijk voor, omdat men het wenscht; 2 *ontvangt mijn beste –en.*

Wen'schelijk*, bn. en bw.; –er, –st (*te wenschen, gewenscht*): *al, wat – is,* Nieuwjaarswensch; **–heid*,** v. (*het wenschelijke v. iets*).

Wen'schen*, –te, h. gewenscht (1 *toewenschen;* 2 *een wensch koesteren; verlangen, begeeren*): 1 *iem. een zalig nieuwjaar –; ik wensch u alle geluk;* 2 *ik wensch naar uw komst,* verlang; *hij wenschte te gaan; ik wensch, dat hij komt; de behandeling der zieken liet te – over,* d. i. was niet voldoende; *niet veel, niets te – overlaten; iem. naar de maan –; wat wenscht u, dame?* (in een winkel); *het is te –, dat; ja, als men 't maar voor 't – had*; refl. *zich van alles –; zich dood –.*

Wen'telaar, m. –s; zie Meerval.

Wen'telen, wentelde, h. gewenteld (1 *draaien, keeren;* 2 *doen draaien, keeren*): 1 *een rad wentelt om de as, een globe om de spil;* 2 *een steen –,* omrollen; refl. *zij – zich in het gras,* rollen z.; **–spil,** v. –len (*spil van een wenteltrap*); **–steen*,** m. –en (*steenen rol*); **–teetje,** o. –s (*sneetje wittebrood of beschuitbol in melk met eieren gewenteld en in boter gebakken of geroost; gewonnen* [z. ald.] *brood*), ook, Boerenwafel; **–trap,** v. –pen (*draaitrap*).

We'pel, bn., bw. (Z.-N. *ledig*): *dat huis staat –.*

We'peldoorn, m. –s (plantk. *hondsroos*), ook: –doren; **–doornknop,** m. –pen.

Wer'da (Duitsch: *wie daar?* Fr. qui vive?), **1** tw.: roep van den schildwacht tot een naderend persoon; **2** zn. o.: *een plotseling –.*

We'reld*, v. –en (1 *heelal, hemel en aarde;* 2 *deel der oneindige ruimte;* 3 *aarde;* 4 *alle menschen der aarde;* 5 *een soort van menschen,* zooals de bepaling aangeeft; 6 *de genoegens, goederen der wereld,* dikwijls ong.): 1 *de schepping der –;* 2 *de tallooze –en der hemelruimte;* 3 *op de –; ter –; een kind ter – brengen,* baren; *reis om de –;* 4 *de – is een schouwtooneel, elk speelt zijn rol en krijgt zijn deel; de geheele – bewonderde deze onderneming; de oude –,* Europa, Azië en Afrika; *de nieuwe –,* Amerika; 5 *de groote –,* hoogere kringen; *de booze –,* de lastertongen; *de geleerde –,* de mannen van studie; 6 *de – en het vleesch; hij is der – afgestorven,* leeft erg teruggetrokken; nog: *de verkeerde –,* het omgekeerde van wat men verwacht, wat natuurlijk is; *iets de – insturen,* publiceeren; *in de – vooruitkomen,* maatschappij; *voor, om alles* (of: *niets*) *ter –*; (in uitroepen) *wat ter – moet ik doen? hoe is het Gods ter – mogelijk? die zaak is uit de –,* uitgemaakt, vergeten; *een man van de –* (of: *hij verstaat zijn –*), beschaafd iem. met goede manieren; *iem. naar de andere – zenden, helpen,* dooden; Z.-N. *de eene vliegt door de –, de andere kruipt er door,* de eene heeft voorspoed, de andere tegenspoed; soms uitgespr.: *wêreld*; z. Leven **1,** 3; **–as,** v. (*wereldspil*); **–bedwinger, –beheerscher*,** m. –s: *Alexander de Groote was een –*; **–beroemd,** bn. (*de heele wereld door beroemd*): *de tempel is –*; **–beroemdheid,** v.; **–beschouwing,** v. –en (*ideeën over het wezen der dingen*): *de – der Grieken.*

We'reldbeschrijver, m. –s (*cosmograaf*); **–beschrijving,** v. –en (*cosmographie*).

We'reldbol, m. –len (*aardbol*, ook, *aardglobe*); zie ook: Rijksappel; **–brand,** m. (zie Godenschemering; ook: *oorlog tusschen tal van volken*): *het jaar 1914 zag een – oplaaien*; **–burger,** m. –s (*mensch*; ook: *iem., die zich aan geen vaderland hecht, de wereld als zijn vaderland beschouwt, cosmopoliet*): *een nieuwe –,* een pas geboren kind; **–burgerschap,** o. (*cosmopolitisme*); **–deel*,** o. –en (*een der vijf groote vastelanden*); **–foor*,** v. –en (Z.-N. letterl. *wereldkermis; –tentoonstelling*); **–gebeurtenis,** v. –sen

(*feit, van invloed op de wereldgeschiedenis*): *de ontdekking van Amerika in 1492 was een –.*

We'reldgericht, o. (1 *het oordeel, dat de menschheid velt over personen en daden*; 2 *het jongste oordeel*): 1 *de geschiedenis is het –*; 2 *het – in het dal Josaphat.*

We'reldgeschiedenis, v. (*historie van al de volken, stammen en rassen*).

We'reldhandel, m. (*handel met alle landen en volken der aarde*); **–heer*,** m. –en (R.-K. *geestelijke, die niet tot eenige kloosterorde of congregatie behoort*); zie Secularieren; **–heerschappij,** v. (*gebied of macht over alle volken*); **–historie,** v. (*wereldgeschiedenis*); **–historisch,** bn. (*tot de wereldhistorie te brengen, te rekenen*): *–e gebeurtenissen*; **–kaart,** v. –en (*kaart der werelddeelen, van alle landen, zeeën enz. der aarde*; ook: *de beide halfronden*); **–kampioen,** m. –en (sport: *iem., die op eenig gebied van sport alle mededingers overwonnen heeft*); **–kampioenschap,** o.; **–kennis,** v. (*menschenkennis*); **–kloot,** m. (*aardbol*): *zoo draait de –*, vero.; **–kun'dig,** bn. (*algemeen bekend of openbaar*): *iets – maken; – worden.*

We'reldlijk, bn. (*niet-geestelijk, niet-kerkelijk*): *het – drama, het – gezag; geestelijke goederen – maken*; zie Seculariseeren.

We'reldling, m. en v. –en (eig. *wereldbewoner*; inz. fig. *beminnaar, najager van wereldsche genoegens*); vr. ook **–e.**

We'reldliteratuur, v. (*gezamenlijke letterkundige voortbrengselen van alle beschaafde volken*): *de Ilias, de geschriften der Isr. profeten, edele voortbrengselen der –.*

We'reldmarkt, v. (*markt, waar alle cultuurvolken met elkaar concurreeren, van elkaar koopen enz.*): *Nederland maakt met zijn zuivelproducten geen slecht figuur op de –*; **–oorlog,** m. –en; zie Wereldbrand; **–productie,** v. (1 *de productie v. eenig artikel over de geheele wereld te zamen*; 2 *al de productie ter wereld*): 1 *– van steenkolen, ijzer enz.*; 2 *de – moet toenemen*; **–record,** o. (*het beste of hoogste record ter wereld*); **–reiziger,** m. –s (*globe-trotter*); **–rond,** o. –en (*de aardbol, de geheele schepping; de halve aardbol; een ster of hemelbol*): *het oostelijke –*; **–ruim,** o. (*de oneindige ruimte*).

We'relds, bw. (*volgens of voor de wereld*): *die gravin leeft zeer –.*

We'reldsch*, bn. (*de wereld betreffende, tot de wereld behoorende; aardsch, tijdelijk; voor de genoegens der wereld levende*): *de –e zaken; –e aangelegenheden; –e liederen; de –e rechter*, hier op aarde; *een –e vrouw*, levend voor de genoegens der wereld; **–gezind*,** bn. (*de genoegens der wereld najagende*): *–e lieden*; **–gezindheid*,** v.

We'reldschokkend, bn.: *–e gebeurtenissen.*

We'reldslag, m. –en (*veldslag tusschen tal v. volken ter wereld*): *de – bij Waterloo* (1815); **–slang,** v.; zie Jormungand; **–smart,** v.; zie Weltschmerz; **–spil,** v. –spillen (eig. *de spil, waarom de wereld draait*: *denkbeeldige lijn, die de N.- en Z.-pool v. d. hemel verbindt*); **–stad,** v. –steden (*een stad, die op zich zelf als 't ware een wereld is; reusachtige stad, bezocht door menschen uit alle oorden der wereld*): *de – Parijs*; **–stelsel,** o. –s (*het samenstel van het heelal*); **–streek,** v. –streken (*lucht-, landstreek; oord*).

We'reldtaal, v. (eig. *taal van alle bewoners der aarde*; in engere zin: [*kunst*]*taal, door alle beschaafde lieden gekend en gesproken*): *Engelsch wordt een –*; z. Esperanto; **–tentoonstelling,** v. –en (*internationale tentoonstelling*): *de – te Gent* (1913); **–tooneel*,** o. (*de wereld, gedacht, voorgesteld als een tooneel*); **–verkeer,** o. (*het verkeer van alle beschaafde volken ter wereld*, inz. *uit een oogpunt van handel*); **–vrede,** m. (*bestendige vrede onder al de volken der aarde*); **–wijs,** bn.; –zer, –st (*ervaren*; ook wel: *wijsgeerig*); **–wonder,** o. –en (*over de geheele wereld beroemd wonder*): *de 7 –en der oudheid*: de piramiden v. Egypte, de hangende tuinen v. Babylon, de kolossus v. Rhodus, het mausoleum te Halicarnassus, de tempel v. Diana te E'phesus, de Zeus v. Phidias, de pharus of vuurtoren bij Alexandri'ë; **–zee,** v. –zeeën (*oceaan*); *de oude –*, de Middell. Zee.

We'ren, weerde, h. geweerd (*tegenhouden, tegenweer bieden, beletten, voor'komen, te keer gaan*): *een onheil –*, afwenden, *we kunnen hem niet –*, verhinderen te komen, mee te doen enz.; *zich –*, [a]) zich verdedigen, [b]) zijn best doen.

Werf, v. werven (1 *grond of plaats, onbebouwd om een huis*; 2 *werkplaats, waar schepen gebouwd, hersteld enz. worden*; 3 op Marken: *vluchtheuvel bij hooge vloed*): 1 *de – om het boerenhuis; de hond liep op de –*; 2 *een schip van de – laten loopen*; 3 *de buurt Monniken– op Marken.*

Werf'agent, m. –en; **–'brief,** m. –brieven (*bewijs van dienstneming*); **–bureau,** o. –s; **–depot,** o. –depots (*inrichting tot het aanwerven v. manschappen voor 't O.-I. leger en voorloopige verblijfplaats dezer militairen vóór hun vertrek naar Indië*): *het koloniaal – te Nijmegen*; **–geld,** o. –gelden (*handgeld*); **–kantoor,** o. –kantoren; **–officier,** m. –en (*officier, met de werving belast*); **–sergeant,** m. –s, –en; **–trom,** v. –men (*trom, die bij 't werven geroerd werd*).

Wer'garen, o. (Z.-N. fig. *wargeest; beweeglijk iem.*).

We'ring, v. (*het weren, afwenden*): *– van schoolverzuim, – van bedelarij.*

I. Werk, o., in bet. 3, 4 –en (1 *arbeid; taak*; 2 *moeite, inspanning*; 3 *daad*; 4 *hetgeen voortgebracht is* inz. door de geest: *gedicht, toonzetting, beeldhouwwerk*; 5 *kunstig samengesteld raderwerk*): 1 *aan het – gaan; aan het –l zijn – maken,* schoolwerk; *onder het –*, gedurende; *naar zijn – gaan; dat is niet mijn –*; 2 *het – v. e. oogenblik; een lekker –je! – van iets maken,* (veel) moeite voor iets doen; *– van iem. maken,* [a]) hem belangstelling toonen, [b]) haar het hof maken; *dat geeft veel –*; 3 *een goed –, een – van barmhartigheid,* b.v. hongerigen spijzen, dorstigen laven enz.; *een – der duisternis,* daad, welke het licht niet mag zien, een snoode daad; *daar doe je een goed – mee*; verg. verder: Heksen-, Monniken-, Reuzenwerk; 4 *wij zijn een – van Gods handen; aan het – kent men den meester; een – van Vondel, een – van Beethoven, een – van Canova; een –je van zijn hand,* boekje; 5 *het – van een horloge*; nog: zegsw. *er is veel – aan de winkel,* er is veel te doen; *te – gaan,* doen, handelend optreden; *alles in 't – stellen om,* aanwenden; *te – stellen; geen – hebben,* [a]) geen schoolwerk hebben, [b]) werkloos zijn; *lang – hebben om; de*

hand aan 't – slaan, beginnen te werken; *voorzichtig te – gaan*; *geen half – doen*, goed zijn taak vervullen; *iem. aan het – zetten*; *hoe gaat dat in zijn –*, hoe gaat dat? *publieke –en*; Z.-N. *te – gaan*, te keer; zie ook Onbegonnen.

II. Werk, o. (*afvaldraden van vlas of hennep, uitgeplozen touwwerk*): – *pluizen*.

Werk'baas, m. –bazen (*meester in eenig ambacht*); meestal Baas; **–bank**, v. –en (*smidsbank*: *bank* [**I**, 3] *van den bankwerker*); **–bij***, v. –en (*bij, die honig vergaart*; ook van personen: *werker*); **–bui**, v. –en (*tijdelijke lust in het werk of in het werken*): *hij had weer eens een –*; **–da'dig**, bn. (*werkelijk, werkzaam*): *een – aandeel aan iets hebben*; *de –e meetkunde*, practisch, niet bespiegelend; **–dag**, m. –en (*dag, bestemd tot de arbeid*; *geen rustdag*): *een week heeft zes –en*; **–doosje**, o. –s (*doos met benoodigdheden voor dameshandwerken*).

Wer'kelijk, bn. en bw. (*wezenlijk, inderdaad*): *een – gevaar*; *ze zijn – gekomen*; mil. *in –e dienst*, in actieve dienst; *een kamerheer in –e dienst*; verg. **i. b. d.**; *–e schuld*, staatsschuld, waarvan de rente werkelijk betaald wordt; zie Integraal; als bevestiging: *–, ik was er niet!* **–elijkheid**, v. (*wezenlijkheid*): *de koude –*; *in –*.

Wer'keloos*, bn. en bw. (*zonder te werken*): *het bestuur bleef – (toezien)*; **–'heid**, v.

Wer'ken, werkte, h. gewerkt; in lit. t., Z.-N.: wrocht, h. gewrocht (1 *bezig zijn, arbeiden, zijn krachten gebruiken*; 2 *uitwerking hebben*; 3 *teekenen van verandering vertoonen*, in zeer verschillende opvattingen, inz. bouwk. *krimpen en uitzetten v. hout door weerinvloeden*; ook: *in geringe mate verzakken of verschuiven van fundeeringen, muren enz.*): 1 *uit – gaan*; *hard –*; *aan een roman –*; *hij houdt niet van –*; *hij wrocht al van de vroege morgen*; zegsw. *die niet werkt, zal niet eten*, arbeid is noodig voor het dagelijksch brood; *aan de ringen –*, gymnastische toeren doen; 2 *hoe zal dit –? die maatregelen – goed*; 3 *het hout begint te –*; *de tulpebollen –*, ontkiemen; *het bier werkt*, gist; *de muur begint te –*; nog: *de remmen – niet*, pakken niet, gehoorzamen niet; *het schip werkt*, stampt en slingert; *voor iem. –*, stemmen werven; *iets naar binnen –*, opeten; *dat werkt nadeelig op de nieren*, is nadeelig voor; *op dezenuwen, iems. gemoed, op de lachspieren –*, invloed uitoefenen op; *voor akte B –*, studeeren.

Wer'kend, bn. (*arbeidend*): *de –e stand*; *de –e leden eener harmonie*, die nl. een instrument bespelen; *een snel – geneesmiddel*, dat spoedig resultaat geeft.

Wer'ker, m. –s (*iemand, die veel of ijverig werkt*): *hij is een –*; verg. Bontwerker.

Werk'ezel*, m. –s (fig. *iem., die veel, aanhoudend en zwaar werkt*); **–gast**, m. –en (*werkman, arbeider*; Z.-N. *leerjongen*); **–geest**, m. –en (*kabouter*); **–gever**, m. –s (*iem., die werk geeft*: *fabrikant, reeder, baas, meester*); germ.; z. Werknemer; **–huis**, o. –huizen (*huis, om in te werken*; *fabriek*; *huis, waarin een werkvrouw op gezette tijden huiswerk doet*; *verbeterhuis*).

Wer'king, v. –en (*het werken, uitwerking, invloed*): *de – van de lucht*; *in – treden*, van kracht worden b.v. *een wet*; *buiten – (stellen)*; *in volle –*; *in – zijn*.

Werk'inrichting, v. –en (*werkhuis*); **–kamer**, v. –s (*studeer- of arbeidsvertrek*); **–kiel**, m. –en; **–klok**, v. –ken (inz. Z.-N. *klok, welke geluid wordt bij de aanvang en het einde van het werk*); **–kracht**, v., in bet. 2 –en (1 *vermogen om te arbeiden*; *kracht tot de arbeid*; 2 *werkman, beambte, onderwijzer enz.*): 1 *(de noodige) – hebben*; 2 *vermeerdering van –krachten*; **–kring**, m. –en (*kring van bezigheden, taak, ambt*; *post*): *de geleerde vond een hem passende, prettige maar veelomvattende –*; **–liedenvereeniging***, v. –en (*bond, met werklieden als leden*); **–lijst**, v. –en (*lijst, waarop genoteerd worden: de verrichte werkzaamheden, de namen der werklieden, het aantal werkdagen, het verdiende loon enz.*); **–loon***, o. –loonen (*arbeidsloon*).

Werk'loos* 1 bn. (*geen werk hebbend*): *zijn vader was de heele winter –*; **2 –looze***, m. –loozen (*werk zoekende en geen werk kunnende vinden*): *het getal der –loozen is gestegen*; **–loosheid**, v.: *de – in Duitschland neemt toe*; **–man**, m. –lieden, –lui (*arbeider, ambachtsman*); **–mandje**, o. –s (*mandje, voor naaiwerk enz.*); **–manskaart**, v. –en (*spoorkaartje tegen verminderde prijs, voor een maand of langer geldig en waarmede een werkman in een bepaalde trein in de derde klas mag reizen*); **–manstrein**, m. –en; zie Arbeiderstrein; **–meid**, v. –en (*dienstbode voor 't grove huiswerk*); **–mier**, v. –en (*mieren in de mierenstaat, die zorgen voor 't in orde blijven van het nest, voedsel, verzorgen der poppen enz.*); **–nemer**, m. –s, (*iem., die voor een ander werkt en daarvoor betaald wordt*; *arbeider in tegenstelling van werkgever*); germ.; **–paard**, o. –en (*paard, dat in eenig bedrijf als werkkracht dienst doet*); **–pak**, o. –ken; **–plaats**, v. –en (*plaats, waar gewerkt wordt, fabriek*); **–plan**, o. –plannen: *zijn – vaststellen*; **–program**, o.; **–rechter**, m. –s, in België lid van de **–rechtersraad**, m. –raden (Z.-N. thans voor: *Goedemannenraad*, zie ald.); **–spoor**, o. –sporen (*spoor, gelegd voor de uitvoering van een of ander werk, smalspoor*; naam van de Ned. Fabriek van Werktuigen en Spoorwegmaterieel te Amsterdam); **–staker**, m. –s (*staker*); **–staking**, v. –en (*het gezamenlijk neerleggen van het werk door de arbeiders eener fabriek enz., ter verkrijging van gunstiger arbeidsvoorwaarden*); **–stel'lig**, bn.: *– maken*, b.v. *een plan – maken*, uitvoeren.

Werk'ster, v. –s (1 *vrouwelijke werker*, inz. *iem. die hard, vlijtig werkt*; 2 *werkvrouw*): 1 *zij is een – en zal er wel komen*; 2 *twee dienstboden en een –*; **–stoel**, m. –en (*voor een of ander werk doeltreffend ingerichte zitplaats enz.*; *zitbank v. d. wever*); **–stuk**, o. –ken: *een – der meetkunde*, problema: opgave om uit bepaalde gegevens een figuur te teekenen of te construeeren: ook: *een fraai –*, vervaardigd voorwerp, kunstwerk; **–tafel**, v. –s (*tafel, waaraan of waarop gewerkt wordt*); **–tijd**, m. –en (*tijd, gedurende welke gewerkt wordt*); **–tuig**, o. –en (1 *gereedschap, toestel, orgaan*; 2 fig. ong. *persoon, die zich voor iets gebruiken laat*; 3 *voorwerp der gymnastiek*): 1 *de –en van den timmerman*; 2 *iems. – zijn*; 3 *–en als brug, rek, rekstok, enz.*

Werk'tuigkennis, v. (*kennis van machines enz.*); **–tuigkunde**, v. (*wetenschap, leer der krachten en der bewegingen*; ook: *les [uur] over, leerboek in dit vak*); **–tuigkun'dig 1**

bn. (*op de werktuigkunde betrekking hebbende*): *een – woordenboek*; **2 –e,** m. en v. –n (*kenner der werktuigkunde, werktuigkenner*); z. Mécanicien; **–tuig'lijk,** bn. en bw.; –er, –st (*als een werktuig, mechanisch*): *iets – doen*, zonder nadenken; *iem. – volgen*; **–tuig'lijkheid,** v.

Werk'uur, o. –uren (*uur, dat voor de arbeid, voor het werken bestemd is*); **–verschaffing,** v. (*het bezorgen van werk*): *vereeniging tot –*; **–volk,** o. (*arbeiders, ambachtslieden enz.*); **–vrouw,** v. –en (*schoonmaakster; vrouw, die voor dagloon uit werken gaat; werkster*); **–wijze,** v.: *een nieuwe – toepassen*; **–wil'lige,** m. en v. **–n** (*arbeider of arbeidster, die bij een werkstaking wil blijven doorwerken*); **–winkel,** m. –s (*werkplaats van een ambachtsman*).

Werk'woord, o. –en (*rededeel aldus o. a. gedefinieerd: naam v. e. doen, een zijn, een worden, als werking voorgesteld*): *sterke –en*.

Werkwoor'delijk, bn., bw. (*als een werkwoord*): *het – karakter*; *– gebruiken*.

Werk'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (1 *gaarne werkende, tot werken gedreven, naarstig; ijverig*; 2 *krachtig werkend, een uitwerking hebbend*): 1 *een – kind; een – man*; 2 *een – middel; een – aandeel hebben aan*; nog: *hij is – op een suikerplantage*, werkt daar, heeft er een betrekking; **–zaamheid,** v., in bet. 2 –heden (1 *het werkzaam-zijn, vlijt, ijver*; 2 steeds in het mv. *wat verricht wordt, bezigheid*): 1 *iem. van groote –*; 2 (*met*) *de dagelijksche –heden beginnen; tafel, lijst der werkzaamheden*, dagorde, agenda.

Werk'zuster, v. –s (*kloosterzuster, uitsluitend tot huiselijke bezigheden aangewezen*).

Werp'anker, o. –s (scheepst. *anker, dat wordt uitgeworpen om te verhalen; dreg*).

Werp'draad, m. –draden (weverij: *inslaggaren*); ook –garen, o.

Wer'pen, wierp, h. geworpen (1 *smijten, gooien, slingeren*; 2 van dieren: *jongen krijgen*): 1 *met steenen –; troepen in een vesting –*, d. i. snel er in brengen; *in de gevangenis –*, gevangenzetten; *tien oogen –*, nl. met dobbelsteenen; *de schuld op iem. –; licht – op*, fig. duidelijk(er) maken; zegsw. *olie in 't vuur –*, iets nog erger maken; *de steel naar de bijl –*, alles opgeven; refl. *z. in iems. armen –; z. op iem. –; z. op de chemie –*, met hartstocht scheikunde gaan studeeren; *z. voor iems. voeten –*; 2 *de konijnen – jongen*.

Werp'garen, o. (*werpdraad*).

Werp'hout, o. –en (*boemerang*).

Werp'lijn, v. –en (scheepst. *dunne lijn, die naar de wal wordt geworpen en waaraan een kabel vastzit*); **–lood*,** o. (*peillood*); **–net,** o. –ten (*net, met lood, ijzeren kogels enz. bezwaard, dat, in 't water uitgespreid, dadelijk zinkt*); **–schicht,** m. –en (*werppijl*); **–schijf,** v. –schijven; zie Discus; **–speer,** v. –speren (*lans, die met de hand naar den vijand geworpen wordt*); **–spel,** o. –spelen (*dobbelspel*); **–spiets, –spies,** v. –en (*werpspeer*); **–tol,** m. –len (*tol, die, na met een koord omwonden te zijn, op de grond geworpen wordt, terwijl het einde van de koord wordt vastgehouden, zoodat de tol door het afwinden een draaiende beweging krijgt; zettol, omdat hij bovenshands opgezet wordt*); **–tros,** m. –sen (*scheepstouw, boegseerlijn*); **–tuig,** o. –en (*toestel, waarmee [zware] voorwerpen geslingerd worden*; ook: *het weggeslingerde projectiel*): *de blijde was een –*.

Werst, v. wersten (*Russische mijl ± 1067 m lang*); ook wel: Wer'sty.

Wertheriaansch'*, bn.: *een –e levensbeschouwing*, ziekelijk-gevoelig, dwaas-sentimenteel, als van Werther in Goethe's roman: „Leiden des jungen Werthers", 1774.

Wer'vel, m. –en, –s (*draaibare grendel als sluitmiddel; wervelbeen, deel der wervelkolom*): *de hals–s, de –s van de ruggegraat*; zegsw. vero. *de – draaien*, de eerste bewindsman zijn; **–draaier,** m. –s (*poortwachter*; fig. *eerste bewindsman*); vero.

Wer'velen, wervelde, h. gewerveld (*draaien*): *het stuifzand begint te –*.

Wer'velkolom, v. –kolommen (*ruggegraat*).

Wer'velwind, m. –en (*draaiende beweging der lucht, ronddraaiende wind, cycloon*).

Wer'ven, wierf, h. geworven (*overhalen om dienst te nemen*): *soldaten, matrozen –*; fig. *leden –*, overhalen lid te worden; **–er,** m. –s (*ronselaar*); **–ing,** v. –en.

Wer'waarts, bw. (eig. *waarwaarts, naar welke plaats*): *– gaat de reis?*

Wer'zel, m. (Z.-N. *verwarring, warboel*); **–gat,** o. (Z.-N. *woelwater*); **–en,** werzelde, h. gewerzeld (Z.-N. *woelen*).

Weshal've, vgw. (*waarom, om welke reden*).

Wesleyaan', m. –anen (*volgeling v. Wesley*); **–aansch'*,** bn., bw. (*volgens de leer van John Wesley, 1703–1791, stichter der Methodisten-gemeenten*): *de –e kerk, een – predikant*.

Wesp, v. –en (*vliesvleugelig insect*; Lat. vespa).

Wes'penangel, m. –s; **–dief,** m. –dieven (*valkachtige roofvogel, zich voedend met bijen, wespen en hommels*; Lat. pernis a. apivorus); **–ei,** o. –eren; **–nest,** o. –en (*nest van wespen*, b.v. *in een holle boom*): fig. lastige, vervelende zaak: *zijn hand* (of: *zich*) *in een – steken*, zich bemoeien met zulk een zaak.

Wes'pesteek, m. –steken (*prik v. e. wesp*).

West 1 o. (*het westen*); **2** v. (*Ned.-Westindische bezittingen*): *hij gaat naar de –*; **3** bw. (*in de richting van het westen*): *de wind is –*, komt uit het westen; zie Oost, Huis.

West'einde, o. (*de westelijke uithoek of zijde* b.v. *eener stad*).

Wes'telijk, bn., bw. (*naar het westen*): *het – halfrond; in –e richting*.

Wes'telijken, de wind is gewestelijkt: *de wind begint te –*, n. h. westen te draaien.

I. Wes'ten, o. (*westpunt in de horizon: plaats, waar de zon op 21 Maart en 22 Sept. ondergaat*): *uit, naar, in het –*; *ten – van*.

II. Wes'ten, in: *buiten – zijn*; z. Weten.

Wes'tenwind, m. –en (*wind uit het westen*); ook, **–wind'**.

Wes'tergoo, o. (*westelijk-Friesland*): – is een der 3 voormalige kwartieren van Fr., met de steden Franeker, Bolsward, Sneek; **–grens,** v. –zen (*grens aan de westzijde*); **–kim,** v. (*gezichteinder in het westen*).

Wes'terkwartier, o. (*benaming van de Z.-W. hoek der provincie Groningen*).

Wes'terlengte, v. (*lengte ten W. v. d. nulmeridiaan*); z. Oosterlengte.

Wes'terling, m. en v. –en (*bewoner van de landen in het westen*, tegenst. van Oosterling, zie ald.); voor het vr. **–e.**

Wes'tersch*, bn. (*als in, uit, eigen aan, afkomstig v. of betreffende het westen*): *–e beschaving; de –e kerk*, de Latijnsche kerk, de

Roomsche kerk in tegenstelling van de Oostersche of Grieksche kerk.
Westerwol'de, o. (*benaming van de Z.-O. hoek der provincie Groningen*).
Wes'terzon, v. (*avondzon, dalende zon*; scheepst. *'s avonds 6 uur*).
Westfries', m. –friezen (*man uit Westfriesland*); **–friesch'* 1** bn.: *de –e dracht*; **2 –frie'sche*,** v. – vrouwen (*vrouw uit Westfriesland*); **–fries'land,** o. (*noordelijk deel van N.-H. met Alkmaar als eerste stad*).
West-In'dië, Westin'je, o.; z. Nederlandsch West-Indië; **Westin'dievaarder*, westin'jevaarder*,** m. –s (*schip*; ook: *gezagvoerder*); **–in'disch,** bn.: *de –e Compagnie, 1621–1791*.
Wes'tinghouse-rem, v. –men (*samengeperste-luchtrem aan spoorwagens*, naar den Eng. uitvinder Westinghouse, 1846–1914).
Westin'je, o.; zie West-Indië.
West'kust, v. –en; **–land,** o. (*landstreek, Z.-W. van Den Haag en bewesten Delft*; België: *het Westen van West-Vlaanderen*): *druiven v. h.* – (in bet. 1); **–lander*,** m. –s (*bewoner van Westland; platte schuit, diep op het water liggende en van boven plat afgedekt*, naar Westland bet. 1); **–moes'son,** m. –s (O.-I. *moesson, die uit het N.-W. waait, regentijd November tot Mei*); **–noordwest,** bw. (*N.-W. ten westen*): *de wind is –*, als zn. o.; **–punt,** o. (*punt in de horizon, waar op 21 Maart en 22 Sept. de zon ondergaat*).
Westrumiet', o. (*stofwerend middel op wegen*).
Westvlaamsch'* 1 bn. (*van of als in West-Vlaanderen*): *–e dichters, de –e taal*; **2** als zn. o.; **–Vlaan'deren,** o. (aardr. *provincie van België*); **–waarts,** bw. (*naar 't W. toe*): *– zeilen*, in W. richting; **–zuidwest** (*Z.-W. ten Westen*), **1** bw.; **2** zn. o.
Wes'wege, vgw. (*om welke reden, weshalve*): *die lijnen loopen evenwijdig, – zij elkaar niet kunnen snijden*; ook: **–we'ge.**
Wet, v. wetten (1 *samenstel van geldende rechtsvoorschriften*; ook: *blijvende verordening, door de bevoegde overheid uitgevaardigd en bekend gemaakt*; 2 *reglement van een genootschap*; 3 *vaste regel*; *natuurlijke gang van de werkzaamheden van krachten*; 4 Z.-N. *het parket, de politie*): 1 *de Joodsche –*, Bijb. al de voorschriften op godsdienstig gebied uit het O. T.; *de – op het L. O.*; *de – van Mozes of de oude –*, het oude Testament; *de nieuwe –*, het nieuwe Testament, de leer van Christus; *kracht van – krijgen*; *tot – verheffen*; *een stalen –*, die niet verbroken mag worden, vaste regel; *korte –ten maken*, vermoedelijk volksetym. voor Metten, zie ald.; *iem. de – stellen* (of: *voorschrijven*), den baas spelen over iem., iem. bevelen; *iets bij de – voorzien*; *boven de – staan*, niet aan de wet gehouden zijn; *iem. buiten de – stellen*, vogelvrij verklaren; 2 *de – van het N.O.G.*, de statuten; 3 *de – der zwaartekracht*; *de – van Archimedes*, z. Heureka; 4 *de – is er bij*; nog: *de mannen der –*, juristen, rechters enz., *de heeren der –*, overheid; *de – verzetten* (gesch.), de vroedschap veranderen; *dat zijn hier de –ten van het huis*, gewoonten, manieren; z. Meden, Salisch.
Wet'boek, o. –en (*verzameling van wetten*; *reeks of geheel van wetsartikelen over een zelfde onderwerp, tot een boek vereenigd*); de –en zijn: *het burgerlijk –*; *het – van strafrecht*; bij uitbr. *het – der wellevendheid*.
We'ten 1 onr. w.w., wist, h. geweten (*bekend zijn met, kennis dragen van, op de hoogte zijn van*): *weet ge ook, hoe laat het is? iem. iets laten –, doen –*; *dat weet God* (of: *mag God –*); *hij wil alles van die zaak –*; *van wie weet je dat? hij weet wat hij wil*; *zij weet zelf niet wat zij wil*, onzeker, besluiteloos; bij uitbr. *weet jij mijn pen ook*, waar is ze? *weet, dat ge eens rekenschap moet geven*, bedenk; *iem. dank –*, hem danken, erkentelijk zijn; *hij wil niets meer van haar –*, met haar te doen hebben; *doen te –*, hiermee zij bekend gemaakt; *iets te – komen*; *te –*, namelijk; *die vent, moet je –, was vroeger slager*; *hij was vroeger mijn vriend, weet je! ik weet niet, maar het komt me vreemd voor*; *niet dat ik weet*; *ik weet er niets op*, zie geen middel, uitkomst, oplossing enz.; *ik weet er van*, ben er van op de hoogte; iron. *daar weet jij wat van! hij weet wel beter*, hij speelt comedie; *hij wandelt acht uren en weet er niets van*, ondervindt er geen nadeelige gevolgen van; *ik wist te ontsnappen*, ik slaagde er in; *dat moeten zij –*, dat gaat hun aan, daar heb ik niets mee te maken; *dat voetballen, dat weet wat*, is van heel wat beteekenis; *hij is knap, maar wil het ook –*, wil dat men hem als knap erkent; *hij wil er niets van –*, heeft er een afkeer van; *weet je wat, ga naar huis*, ik zeg je; *weet ik 't? wie weet?* misschien; *voor zoover ik weet*; *men kan nooit –*, het is tenslotte mogelijk; zie woorden, waarmee weten een uitdrukking vormt; **2** o. (*kennis*): *al zijn – is stukwerk*; *naar mijn –*, voorzoover mij bekend is; *hij is buiten, zonder, met mijn – op reis gegaan*, voorkennis; *tegen beter – in*; *buiten westen zijn* (eig. *buiten weten*), [a]) buiten bewustzijn, [b]) dronken zijn; Z.-N. *bij – van den dader*; zie ook: Weetje.
We'tens, bw. (uit *wetend-s*): *willens en –*, d. i. opzettelijk, voorbedachtelijk.
We'tenschap, v., in bet. 2 –pen (1 *het weten, kennis*; 2 *het geheel van kennis, betreffende eenig vak van studie*; *de studie van eenig vak*): 1 *welke is uw – omtrent die zaak? met die – had je mij moeten waarschuwen*; 2 *zijn – is niet groot*, geleerdheid; *de – bevorderen*.
Wetenschap'pelijk, bn. en bw. (*tot een wetenschap behoorende, er betrekking op hebbende, ze beoefenende; volgens de wetenschap*): *een – onderzoek*; *een – man*, gestudeerd; *– werk*; *iets – behandelen*; **–heid,** v.
Wetenswaar'dig, bn.; –er, –st, of meer –, meest –waardig (*waard geweten te worden*): *een – feit*, belangrijk; **–heid,** v.
We'teren, weterde, h. geweterd (*het vee in de stal te drinken geven*); gew.
We'tering, v. –en (*een loopend watertje*): *de –en der Veluwe*.
Wet'geleerde, m. –n (*kenner der wetten, der godsdienstige voorschriften: rechtsgeleerde*): *de Farizeën en Wetgeleerden in oud-Jeruzalem*; **–gevend,** bn.: *de –e macht*, nl. de Ministers, de Kamers en de Koningin; *de –e vergadering*, constituante; **–gever,** m. –s (*iem., die wetten geeft*): *Solon was de – der Atheners, Mozes is de – der Israëlieten*; **–geving,** v. –en (*het geven van wetten*; *de gegeven wetten*): *de – op Horeb*; **–heer*,** m. –en (Z.-N. gew. *gemeenteraadslid*); **–houder,** m. –s (*een door de Raad gekozen lid van het Dagelijksch Bestuur eener gemeente*; vroe-

ger: *schepen*); **–houderschap 1** o. (*de waardigheid, het ambt van wethouder*); **2** v. –pen (*de wethouders samen*).
Wet'leer, o. (Z.-N. *leer om een scheermes op te wetten*); **–'plank,** v. –en (*plank, om een mes op te wetten*); **–priem,** m. –en (*wetstaal*).
Wets'artikel, o. –en; **–bepaling,** v. –en.
Wet'schennis, v. (*het [grof] overtreden eener wet*): *grove –.*
Wets'herziening, v. –en (*wijziging, verbetering v. e. wet*); **–interpretatie,** v. –s, –tiën (*verklaring v. eenig artikel der wet enz.*); **–ontwerp,** o. –en (*conceptwet, wet zooals zij aan de Tweede Kamer voorgelegd wordt*); **–overtreding,** v. –en (*handeling of daad, in strijd met de wet*); **–rol,** v. –rollen (*rol der Mozaïsche wet, bewaard in de synagoge*).
I. Wets'taal, v. (*taal, gebruikt in wetten*).
II. Wet'staal, o. –stalen (*slagersstaal of -priem*): *op een – wet men het mes*; **–steen*,** m. –en (*steen, waarmee men iets scherpt*; fig. *wat het verstand, het oordeel scherpt*).
Wets'verandering, v. –en; zie Wetsherziening; **–verkrachting,** v. –en (*grove schending der wet*); **–voorstel,** o. –len (*ontwerp, voordracht van een wet*); **–wijziging,** v. –en (*minder belangrijke wetsverandering*).
Wet'telijk, bn. en bw. (*gegrond op, vereischt door of geregeld bij de wet*): *een – voorschrift, een – bewijs,* voldoende aan de vereischten, bij de wet gesteld; *de –e weg volgen; – erfdeel*; zie Legitieme portie; *–e interesten,* verschuldigd zonder voorafgaand beding, maar volgens de wet: voor burgerlijke zaken zijn deze bepaald op 5 %, voor handelszaken op 6 %; **–heid,** v.
Wet'teloos*, bn. en bw.; –zer, –st (*zonder wet of orde*); **–loos'heid,** v. (*anarchie*): *de revolutie rolt voort in woeste –.*
Wet'ten, wette, h. gewet (*scherp maken, aanzetten, slijpen*): *de zeis –*; fig. *het vernuft –,* oefenen; verg. Wetstaal, Wetsteen.
Wet'tenverzameling, v. –en; zie Corpus juris.
Wet'tig, bn. en bw. (*overeenkomstig de bepalingen der wet*: *echt, geldig*): *een – aandeel, –e middelen; een – huwelijk aangaan; ze zijn – getrouwd* d. i. voor de wet; *– betaalmiddel,* Ned. munten, bankbiljetten en zilverbons; *– gedeponeerd,* van fabrieks-, handelsmerken, officieel ingeschreven.
Wet'tigen, wettigde, h. gewettigd (*wettig maken, voor echt verklaren; veroorloven; rechtvaardigen*): *door het gebruik gewettigd.*
Wet'tigheid, v.: *de – v. h. huwelijk.*
Wet'tiging, v.: *de – v. e. kind.*
Wet'tisch, bn. (*stipt naar de letter der wet,* soms wat ong.; *naar, volgens de wet Gods*): *deze burgemeester is zeer –; een – christendom,* dat de geest der leer uit het oog verliest.
We'velingen, v. mv.; z. Weeflijnen.
We'ven, weefde, h. geweven (*een weefsel maken van wollen, linnen, katoenen enz. draden*); **–er,** m. –s (*iem., die weeft,* inz. *handwerksman, die het weven als beroep uitoefent*); **–erij',** v. –en (*het weven; plaats, waar geweven wordt; werkplaats van den wever*).
We'versambacht, o.; **–boom*,** m. –en (*rol van het weefgetouw,* ook, *kettingboom*); **–kaarde,** v. –n; z. Kaarde(bol); **–kam,** m. –men (*vierkant raam met lange tanden of stiften er in, waartusschen de kettingdraden worden heengetrokken*); **–klos,** m. –klossen (*–spoel*); **–knoop*,** m. –en (*zeer hechte knoop*); **–spoel,** v. –en ([*schuitjesvormige*] *spoel, klos of pijp, waaromheen het inslaggaren zit*); **–vogels,** m. mv. (*vogels met zeer kunstige nesten,* inz. *in Afrika*; Lat. ploceïdae).
We'zel, v. –s (*schuw, marterachtig roofdiertje*; Lat. putorius vulgaris): zegsw. *zoo bang als een –,* erg bang.
We'zen 1 was, i. geweest (*zijn, bestaan*): *die was en eeuwig – zal,* nl. God; *bij wien moet u – ? uw vader was boven,* bevond zich; *ik ben – visschen, hij was – wandelen*; zegsw. *hij mag er –,* [a]) hij is niet min, hij is goed voor zijn taak berekend, [b]) inz. hij mag zich laten zien; **2** o. –s (1 *het bestaan*; *het [aan]zijn*; 2 *het essentieele*; *hetgeen iets maakt tot wat het is*; *aard, natuur*; *schepsel*; 3 *voorkomen, gelaat, uiterlijk*; 4 in samenst. *iets in zijn geheele omvang*): 1 *iets in – roepen; nog in – zijn*; 2 *het – van een zaak*; *de schijn van het – kunnen onderscheiden,* essentieele; *de mensch is een redelijk –, de engelen zijn onstoffelijke –s; geen levend – was te zien*; 3 *men kan aan zijn – zien, dat hij ontstemd is*; *een innemend – hebben,* uiterlijk; 4 *het krijgs–, het munt–*; verkleinw. **We'zentje,** o. –s.
We'zenlijk, bn. en bw.; –er, –st (*werkelijk bestaande*): *de –e waarde, de –e inhoud; de –e beteekenis van een woord*; *het is – waar,* inderdaad; **–heid,** v. (*werkelijkheid*).
We'zenloos*, bn. en bw.; –loozer, –t (*zonder gevoel, verstand, uitdrukking*): *een – mensch,* zonder verstand of levensgevoel; *–looze gelaatstrekken,* zonder uitdrukking; *– voor zich uitstaren*; **–loos'heid,** v.
We'zenstrek, m. –trekken (*gelaatstrek*).
Wherry, v. –'s, –ries (Eng. *lichte [roei]boot*).
Whig, m. –s (Eng. *liberaal*); zie Tory.
Whisky, v. (Eng. [oorspr. Keltisch]: *korenbrandewijn*; Schotland, Ierland: *jenever*).
Whiskybottel, v. –s (Z.-A.: *–flesch*); **–grog,** m. –s (*grog van whisky*); **–soda,** v. (*whisky met soda- of spuitwater*).
Whist*, Eng. 1 o. (*kaartspel tusschen 3 of 4 personen met 52 kaarten*); **2** m. en v. whisten (*maat, partner*); **–avondje,** o. –s (*vast avondje, voor het whistspel*); **–club,** v. –s; **–doos*,** v. –doozen (*doos voor de whistkaarten*).
Whis'ten, whistte, h. gewhist (*het whistspel spelen*); **–er,** m. –s ([*goed*] *whistspeler*).
Whist'kaarten, v. mv. (*kaarten, voor het whistspel benoodigd*); **–partij,** v. –en; **–spel,** o., ook: de noodige kaarten, en dan mv. –spellen; **–speler,** m. –s (*iem., die whist*).
Wi'chelaar, m. –laars, –laren (*iem., die uit een of ander teeken of voorteeken de toekomst wist te voorspellen*: *waarzegger*); zie Vogel–; **–lares',** v. –sen; **–laarster,** v. –s.
Wichelarij', v. –en ([*de kunst*] *v. wichelen*).
Wi'chelen, wichelde, h. gewicheld (*de toekomst voorspellen uit bepaalde teekens, waargenomen aan offerdieren, de sterren enz.*).
Wi'chelroede, v. –n (*afgebroken tak v. e. hazelaar of wilg*; *stok van hout of metaal*): met de – meent men edele metalen, ondergrondsch water enz. te kunnen ontdekken; zie Rhabdomant.
I. Wicht, o. –en (eig. *eenig ding of wezen, schepsel*; inz. *klein kind*): *arm –; mal –,* [a]) zot, dwaas meisje! [b]) zot! **–'je,** o. –s (*kindje*).
II. Wicht, o. (verwant met *gewicht* en *wegen*: 1 *gewicht*; 2 ook: *een bepaald gewicht* nl. *100 pond*; in verkleinw. *gram*): 1 *heb je je –*

wel? weeg het eens na, spreekt.; 2 *schol per* –.

Wich'tig, bn.; –er, –st (*zijn wicht hebbend* inz. fig. *belangrijk*): *hij heeft zulk een –e houding*, als man van gewicht; **–heid,** v.

Wicht'je, o. –s (vero. *gram*); z. Wicht I en II, 2.

Wi'dar, m. Germ. myth. zoon van Odin en Frigga: de zwijgende, hij zal bij de wereldbrand den Fenriswolf dooden.

Wie 1 vrag. vnw.: – *komt daar?* – *zijn dat?* **2** betr., aanw. vnw.: – *kaatst, moet de bal verwachten*; **3** onbep. vnw.: – *er ook komt.*

Wie'belen, wiebelde, h. gewiebeld (*heen en weer bewegen, wiegelen*): *zit niet zoo op* (of: *met*) *die stoel te* –; *een –de stoel*; – *met.*

Wie'dauw, m. –en; als collectivum v. (Z.-N. *wilg, waarvan de teenen gebruikt worden voor vlechtwerk enz.*).

Wied'baas, m. –bazen (*baas der wieders*).

Wie'de, Wiet, v. (*uitgerukt onkruid*).

Wie'demaand, v. (*Zomermaand, Juni*); vero.

Wie'den, wiedde, h. gewied (den. van *wiede*: *onkruid verwijderen*); **–ijzer,** o. –s (nl. *om te wieden*); **–ster,** v. –s (*vrouw, die wiedt*).

Wie'des, Barg.: *dat is nog al* –, glad.

Wie'dewaal, m. –walen; z. Wielewaal.

Wieg, v. wiegen (verwant met *wegen, bewegen*; 1 *slaapplaats voor zeer kleine kinderen, die in een schommelende beweging kan gebracht worden*; 2 *plaats van oorsprong*; *bakermat*, fig.): 1 *van de – tot het graf*, het heele leven; *niet in de – gesmoord* (of: *gestikt*, of: *gestorven*), bejaard, oud; *voor advocaat in de – gelegd*, een geboren advocaat; *hij was niet in de – gelegd om generaal te worden* (of: *voor generaal*), daarvoor grootgebracht, geschikt; 2 *de – van kunsten en wetenschappen*; nog: zegsw. *stoot eens aan de* –, drink uit.

Wie'gedruk, m. –ken (*druk uit de eerste periode der boekdrukkunst*); z. Incunabel.

Wie'gekap, v. –pen (*kap eener wieg*); **–kleed*,** o. –en (*kleed over de wieg*); **–koord,** o. –en (*koord om de wieg te schommelen*).

Wie'gelen, wiegelde, h. gewiegeld (*schommelen*): *de vink zit te – op een takje*; *het bootje wiegelt op de golven*; *zich* –.

Wie'gelied, o. –liederen (*liedje, om bij het wiegen te zingen*); **–liedje,** o. –s.

Wie'gestoel, m. –en (*schommelstoel*).

Wie'gen, wiegde, h. gewiegd (*in de wieg of als in een wieg schommelen*): *een kindje in slaap* –; fig. *het geweten in slaap* –, sussen, doen zwijgen; *iem. in slaap* –, fig. achterdocht doen verdwijnen; refl. *de vogel wiegt zich op een takje.*

Wiek, v. wieken (1 lit. t. *vleugel, vlerk*; 2 *bundeltje vlas, katoen*; *lampepit*): 1 *'t vinkje roert de –en niet*; *de –en van de windmolen*, vleugels; zegsw. *op eigen –en drijven*, [a]) op eigen beenen staan, [b]) voor eigen onderhoud zorgen, zich zelf kunnen bedruipen; zegsw. *hij was erg in de* (of: *zijn*) – *geschoten*, [a]) moedeloos, [b]) gevoelig op zijn teenen getrapt; *iems. –en korten*, zijn macht besnoeien; 2 *de – van een olielamp*, lemmet.

Wiel, o. wielen (1 *rad*; 2 afkorting van *spinnewiel* enz.; 3 *binnendijksche plas, na dijkbreuk of na een overstrooming overgebleven*): 1 zegsw. *het vijfde – aan de wagen*, overbodig; *iem. in de –en rijden*, [a]) tegenwerken, in 't vaarwater zitten, dwarsboomen, [b]) onderkruipen; z. Spaak, Loopen; 2 *het snorrend* –; *in een blauwgeruite kiel, draaide hij aan 't groote* –; 3 *spiegelende –en.*

Wiel'band, m. –banden of **Wiel'beslag,** o. (*buitenbekleedsel van een wiel*).

Wiel'draaier, m. –s: *De Ruyter was als knaap – in een lijnbaan te Vlissingen.*

Wie'len, wielde, h. gewield (*draaien als een wiel*): *de wateren van die kolk* –; zie Draaikolk; *de menigte wielde op het plein*, bewoog zich kringsgewijze.

Wie'lerbaan, v. –banen (*fietsbaan*).

Wie'leren, wielerde, h. gewielerd (*wielrijden*); **–sport,** v.; **–wedstrijd,** m. –en; vero.

Wie'lewaal, m. –walen (*goudmerel*; z. ald.).

I. Wie'ling, v. –en (*draaikolk, maalstroom*).

II. Wie'ling, m. –en (Z.-N. *wilg*).

Wiel'krans, m. –en (*radkrans, flens*).

Wiel'rijden, enkel in de onbep. wijs (*fietsrijden*): *houdt ge nog al v.* –*? ik ga wat* –.

Wiel'rijder, m. –s (*fietsrijder*; mil. *soldaat op een rijwiel*): *een compagnie –s*; **–rijdster,** v. –s (*dame, die een fiets berijdt*).

Wiel'rijschool, v. –scholen (*rijwielschool*).

Wie'me, v. –n (*plaats aan d. zolder, bij d. schoorsteen, waar in e. boerenhuis het rookspek hangt*; ook: *het rek zelf*); ook: Wim.

Wie'melen, wiemelde, h. gewiemeld (*aanhoudend bewegen*): *wat zitten die kinderen op hun stoelen te –!* heen en weer te draaien.

Wie'ner Schnit'zel, m. mv. = enkelv. (Duitsch o. mv.: *gebraden kalfslapjes met geraspte beschuit en citroen*).

Wien Neer'landsch bloed'*, o. in 1830 door Tollens naar aanleiding v. e. prijsvraag gedicht, door Wilhelmus Smits getoonzet.

Wier, o. (soorten) –en (in het mv. *sporeplanten* inz. *in zee*; ook *zeegras*).

Wier'de, v. wierden (*terp, heuvel*); gew.

Wie'rig, bn. en bw.; –er, –st (*vlug, levendig*): *wat een – kind*; **–heid,** v.; gew.

Wie'rook, m. (eig. *heilige rook*; *heilig reukwerk*, inz. *Arabische gomhars*; *rook van dit reukwerk, die iets moet wijden, bij de R.-K. eeredienst in gebruik*): fig. *iem.* – *toezwaaien*, lof, hulde; **–boomen*,** m. mv. (*Arabische gomharsboomen*; Lat. boswellia); **–damp,** m. –en; **–drager,** m. –s (*een koorknaap, die het wierookvat zwaait*); **–en*,** –rookte, h. gewierookt (fig. *prijzen, huldigen*); verg. Bewierooken; **–geur,** m. –en (*geur van brandende wierook*); **–scheepje,** o. –s (*metalen doosje met deksel, waarin de wierookkorrels voor het wierookvat gedaan worden*); **–vat,** o. –vaten (*koperen, zilveren of gouden vat met kettingen, waarmee in plechtige R.-K. diensten wierook aan God wordt toegezwaaid*): fig. *het – voor iem. zwaaien*, hem bewierooken; **–walm,** m. –en (*dikke wierookdamp*); **–wolk,** v. –en (*een wolk van wierookdamp*).

Wie'wauwen, wiewauwde, h. gewiewauwd (*zich heen en weer bewegen*).

Wie'wouter, m. –s; zie Vijfwouter.

Wig, wig'ge, v. wiggen (*houten of ijzeren spie, die gaandeweg in dikte afneemt en scherp uitloopt*); ook: Keg, Kegge.

Wig'gebeen, o. –deren (ontl. *schedelbeen, gedeeltelijk de basis der hersenkas vormend*).

Wig'gelen, wiggelde, h. gewiggeld (1 *heen en weer bewegen*; 2 *onvast, los staan*): 1 *een tand – met de vinger*; 2 *de tand wiggelt.*

Wigvor'mig, bn. (*de vorm hebbend van, als een wig*): *een – beentje, een – ijzer.*

Wig'wam, v. wigwams (*hut of tent der Indianen* [*in N.-Amerika*]).

Wij, pers. vnw. 1ste ps. mv. soms in

plaats van *ik* gebruikt; zie Pluralis.
Wij'bisschop, m. –bisschoppen (*bisschop, door den paus den diocesaan-bisschop toegevoegd als hulp in diens ambt, niet in het bestuur van het bisdom*): *de – doet* b.v. *de wijdingen*; verg. Vicaris-generaal.
Wijd, bn., bw.; –er, –st (*ruim, niet nauw*; muz. het tegengestelde van *eng*, zie ald.; Z.-N. als bw. [a]) *nagenoeg, verreweg,* [b]) *ver*): *de –e wereld ingaan; – en zijd* (*verspreid*); Z.-N. [a]) *dat is – hetzelfde,* [b]) *dat dorp ligt – van hier.*
Wijd'beens, bw.: *– stappen.*
Wijd'beroemd, bn. (*in wijde kring beroemd*): *een – dichter.*
Wij'deling, m. –en (*hij, die een wijding ontvangt of gaat ontvangen*).
Wij'den, wijdde, h. gewijd (1 *met godsdienstplechtigheden inzegenen, heiligen*; 2 *toewijden, geven, offeren*): 1 *de vaandels –, de paaschkaars –; priesters –*, tot de geestelijke waardigheid verheffen, zalven; 2 *hij wijdt zijn leven, krachten* (of: *zich*) *aan de studie.*
Wij'ders, bw. (*overigens; verder*): *– heb ik u niets mede te deelen.*
Wij'ding, v. –en (R.-K. *het wijden of gewijd worden*): *lagere –en; de hoogere –en*: subdiakonaat, diakonaat, priesterschap.
Wijdloo'pig*, bn. en bw.; –er, –st (*uitvoerig*, dikwijls met de bijbet. van: *vervelend*): *een –e beschrijving*, gerekt; **–heid*,** v.
Wijd'te, v. –n (*het wijd-zijn*; [*tusschen*]*ruimte, omtrek*): *de – van een halsboord; de – der spoorstaven*, breedteafstand.
Wijd'vermaard, bn. (*zeer beroemd*).
Wijf, o. wijven (1 vroeger: *huisvrouw, echtgenoote*; in de lagere standen nog; 2 min.: *vrouw*): 1 *zeven kinders en een –; daar heb je nu mijn –*, huisvrouw, gmz.; 2 *'t is een echt –*, ongemanierde vrouw, kreng; *een oud –*, [a]) lafaard, flauwe kerel, [b]) zeur, kletskous; **–'je,** o. –s (liefkoozend: *vrouwtje; vrouwelijk dier*): *–lief; het – v. e. vink*; diernamen met *wijfjes* te verbinden, b.v.: *wijfjesolifant enz.*; ook bij planten: *wijfjesvaren.*
Wij'geschenk, o. –en (*offergave aan de goden i. d. oude tempels*): –en als: vaten, wapenen, standbeelden, kostbaarheden.
I. Wijk, v. (*toevlucht; vlucht*): *hij nam de – naar Amerika*, d. i. ging uitwijken.
II. Wijk, v. –en (1 *afdeeling v. e. stad*; ook: *de bewoners er van*; 2 *zijvaart in veenderijen*): 1 *hij woont in de nieuwe –*, buurt; z. Stadswijk; 2 *zwartspiegelende –en.*
Wij'ken, week, i. geweken (1 *achteruitgaan, uit de weg gaan; vluchten*; 2 fig. *toegeven*): 1 *voor den vijand –; voor iem. –*, ter zijde gaan, plaats maken; *voor de overmacht –; het gevaar is geweken*, bestaat niet meer; 2 *voor deze vriendelijke aandrang week hij.*
Wijk'geneesheer*, m. –heeren (*stadsgeneesheer voor een bepaalde wijk*).
Wijk'plaats, v. –en (*toevluchtsoord*).
Wijk'verpleegster, v. –s (*zuster voor een bepaalde wijk*); **–verpleging,** v.
Wij'kwast, m. –en (*wijwaterkwast*).
Wijk'zuster, v. –s (*verpleegster, zuster voor een bepaalde wijk*).
I. Wijl, wij'le, v. wijlen (*sluier*): *de zwarte – dragen*, kloosterzuster zijn; lit. t., vero.
II. Wijl, wij'le, v. wijlen (*eenig tijdsverloop*): *nog een – en ik vertrek*, korte tijd, poos; *ik kom bij tijd en –*, [a]) nu en dan, [b]) als de gelegenheid zich aanbiedt; *bij wijlen*, soms.
III. Wijl, vgw. (afk. v. *dewijl* of *terwijl*).
I. Wij'len, bn. (eig. *weleer; overleden*, staat voor de naam): *– koning Willem III.*
II. Wij'len, wijlde, h. gewijld (*toeven*).
Wijm, v. –en (Z.-N. *teen*); **–en,** bn. (Z.-N. *teenen*): *een – mand.*
Wijn, m., (soorten) –en (1 *drank, uit gegist druivensap; flesch –*; 2 *druiven; wijnstok*; 3 bij uitbr. *gegiste drank van andere vruchten*): 1 *er is oude en jonge* (of: *nieuwe*) *–; witte –, roode –; warme –; – op fust; een heerlijk wijntje!* zie ook Trijntje; zegsw. *goede – behoeft geen krans*, een uitgehangen krans van druiven- of wijngaardblaren duidde wel de herberg aan, waar wijn geschonken werd, thans: goede waar prijst z. zelf; spreekw. *Als de – is in den man, dan is de wijsheid in de kan*, de drank, de wijn verdrijft de kalme bezadigdheid uit de mensch; zie ook Schenken 3 en Water; verg. Morgen–, Eere–enz.; 2 *–persen; – bouwen*; 3 Appel–, Mout–; **–'accijns,** m. (*inkomende rechten op de wijn*); **–achtig,** bn. (*als wijn smakende, er uitziende*): *een –e smaak*; **–appel,** m. –s, –en (*appel met roodachtig vruchtvleesch*); **–azijn,** m. (*azijn uit wijn*).
Wijn'bak, m. –ken (*bewaarbak van flesschen wijn*; ook: *druivenpersbak*); **–berg,** m. –en (*met wijnstokken beplante berg* b.v. *langs de Rijn*); **–boer,** m. –en (*wijnbouwer* b.v. *in Frankrijk*); **–bottelen,** o. (*het op flesschen tappen van wijn*); **–bouw,** m. (*het telen, verbouwen van wijndruiven*); **–bouwer,** m. –s (*iem., die wijndruiven verbouwt, teelt*); **–druif,** v. –ven (*wijnbes; druif, waaruit men wijn kan persen*); **–flesch*,** v. –flesschen (*flesch voor wijn*); **–gaard,** m. –en (*wijntuin; plaats, waar druiven groeien; wijnstok*): zegsw. *arbeiden in de – des Heeren*, nl. als geestelijke; **–gaardenier,** m. –s (*druiventeler*); ook **–gaardenier'; –gaardluis,** v. –luizen: zie Druifluis; **–gaardslak,** v. –ken (*de grootste Europeesche landslak, eetbare huisjesslak*; Lat. helix pomatia); **–geest,** m. (*vluchtige vloeistof, uit wijn gedistilleerd*).
Wijn'glas, o. –glazen (*glas voor wijn; roemer*); **–grog,** m. ([*warme*] *grog van wijn*); **–handel,** m. (*handel in wijn*; ook: *de winkel zelf*; *de gezamenlijke wijnhandelaren*); **–heffe,** v. (*–moer*); **–huis,** o. –huizen (*tapperij van wijn; bodega*); **–jaar,** o. –jaren (met *goed* of *slecht*: *jaar met rijke* of *geringe wijnoogst*); **–kaart,** v. –en (*prijslijst van diverse wijnen in restaurant of hotel*); **–kan,** v. –nen (*kan voor wijn*); **–karaf,** v. –fen (*karaf voor wijn*); **–kelder,** m. –s (*kelder tot berging van wijn*); **–kenner,** m. –s; **–kleur,** v.; **– kleu'rig,** bn.: *een – vocht*; **–koeler,** m. –s (*vat, emmer met ijs, waarin men witte wijn, champagne afkoelt*): *een zilveren –*; **–kooper*,** m. –s (*handelaar in wijn*); **–kruik,** v. –en; **–kuip,** v. –en (*perskuip voor wijn*); **–land,** o. –en (*land, dat veel wijn oplevert*).
Wijn'lezen, o. (*het inzamelen der druiven*); **–maal,** o. (*wijnvlek*); **–maand,** v. (*October*); **–moer,** v. (*droesem*); **–oogst,** m. (*het lezen der wijndruiven*); **–pakhuis,** o. –huizen (*pakhuis v. d. wijnkooper*); **–palm,** –en; **–peer,** v. –peren (*soort van peer, die bij 't koken wijnrood wordt*); **–peiler,** m. –s (*iem., die de gevulde wijnvaten meet om de inhoud te kennen*); **–pers,** v. –en (*druivenpers*); **–pijp,** v. –en (*lang en smal wijnvat*); **–pok-**

ken, mv. (Z.-N. *windpokken*); **–rank,** v. –en (*tak van een wijnstok; wingerdtak*); **–roeien,** o. (*gevulde wijnvaten meten*); **–roeier,** m. –s (*wijnpeiler*); **–rood*** (*paarsachtig rood [als wijn]*). **1** bn.; **2** o. (*de kleur*).

Wijn'ruit, v. (*geneeskrachtige tuinheester*; Lat. **ruta** graveolus).

Wijn'saus, v. –sausen (*saus, met wijn toebereid*); **–schaal,** v. –schalen (*schaal, kom voor wijn; bokaal*); **–soep,** v. (*soep, wier hoofdbestanddeel [roode] wijn is*); **–steen,** v. (*wijnsteenzuur, verbonden met potassium*): *de – aan de binnenrand der wijnvaten*; **–steenzuur,** o. (*organisch zuur, dat opgelost in allerlei zure vruchten voorkomt,* inz. *in druivensap*); **–stok,** m. –ken (*klimplant, waaraan de druif groeit*; Lat. vitis vinifera); **–tapper,** m. –s (*iem., die wijn per glas verkoopt; aftapper op flesschen*); **–teelt,** v. (*–bouw*).

Wijntje, o.; zie Trijntje.

Wijn'vat, o. –vaten (*vat voor wijn*); **–verkooper*,** m. –s; **–verlaten,** o. (*wijn overgieten v. h. eene vat naar het andere*); **–verlater,** m. –s (*wijnkelderknecht*); **–versnijden,** o. (*het mengen van wijn met mindere of lichtere wijn*); **–vlek,** v. –vlekken (*roode vlek, door wijn gemaakt; wijnkleurige vlek i. d. huid*).

I. Wijs, v. wijzen (1 *manier van doen, gewoonte, gebruik*; 2 *zangwijs, melodie, aria*; 3 *modaliteit*; 4 *vorm van het w.w., dat de modaliteit uitdrukt*): 1 *gij moet dat op een andere – inrichten; bij wijze van proef; 't is maar bij – van spreken,* zooals men zegt; *naar mijn – van zien,* zooals ik het inzie; *de –* (of: *wijze*), *waarop; op geenerlei –; op gelijke wijs* (of: *wijze*); *op een of andere wijze;* zegsw. *'s lands –, 's lands eer,* elk land heeft zijn bijzondere zeden en gebruiken, die men in dat land zijnde, heeft in het oog te houden en te eerbiedigen; 2 *een vroolijk –je; op de – van het Wilhelmus;* zegsw. *iem. v. de – brengen,* in de war maken, van streek; (*geheel*) *van de – raken, zijn; de horlogemaker zal onze pendule weer op de – brengen,* geregeld doen gaan; 3 *de – is de verhouding van de inhoud van de zin volgens de voorstelling van den spreker tot de werkelijkheid;* 4 *de aantoonende –;* ook, Wijze.

II. Wijs, bn. en bw.; wijzer, wijst (*verstandig, door ervaring geleerd*; in verschillende opvattingen, niet scherp te onderscheiden: *goed begrijpend; knap; allesbehalve dom; gezond verstand hebbend, van goed overleg getuigend; bedachtzaam*): *Salomo, de wijste koning van Israël;* iron. *zoo – als Salomons kat; een – besluit; – handelen;* nog: *ben je (wel) –,* waar is je verstand? *nu ben ik nog even –,* nu weet ik nog niets; *hij is niet goed* (of: *niet recht*) –, niet recht snik; *zul je nooit wijzer worden,* verstandig? *hij zal wel wijzer zijn,* zal dat wel laten; *ik kan er niet – uit worden,* begrijpen; *je wordt niet – uit hem,* hij is een raadsel voor zijn omgeving; *hij praat erg –* (iron.); Z.-N. *een – kindje,* braaf; Wijs **I** en **II** zijn etym. verwant.

Wijs'begeerte, v. (*het streven naar wijsheid; de wetenschap der begrippen*).

Wij'selijk, bw. (*als een wijs mensch*): *hij hield zich – wat terug,* voorzichtig.

Wijs'geer*, m. –geeren (*iem., die streeft naar wijsheid; beoefenaar der wijsbegeerte, philosoof*); **–gee'rig*,** bn., bw.; –er, –st (*als [van] een wijsgeer, philosophisch*): *een – stelsel; een –onderzoek;* **–gee'righeid*,** v.

Wijs'heid, v. (*het wijs-zijn; inzicht en verstand, het vermogen, om verstandig te handelen*): *averechtsche –,* nl. domheid; persoon, die zich inbeeldt slim te zijn, mv. wijsheden: *hij* (of: *het*) *is zoo'n –!* zie Pacht.

Wijs'hoofd*, m. en v. –en (*waanwijze*).

Wijs'maken, maakte –, h. –gemaakt (*op de mouw spelden*): *iem. iets –, zich zelf wat –; dat maak je mij niet –; ik laat me niets –,* ik weet wel beter.

Wijs'neus*, m. en v. –zen (*waanwijs persoon*); **–neu'zig,** bn.; –er, –st (*als een wijsneus*): *een – ventje of een wijsneusje.*

Wijs'vinger, m. –s (*voorste vinger,* nl. *de vinger, waarmede men wijst*).

Wijs'vorm, m. –en (*wijs* **I** 4).

Wij'te, v. –n (Z.-N. *huif van kar of wagen*).

Wij'tewagen, m. –s (Z.-N. *huifkar*).

Wij'ten, weet, h. geweten (*ten laste leggen, als oorzaak beschouwen,* altijd ong.): *het ongeluk was te – aan onvoorzichtigheid; dat heb je je zelf te –,* dat is je eigen schuld.

Wij'ting (*soort schelvisch*; Lat. gadus merlangus), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.

Wij'water, o. (R.-K. *gewijd water*); **–waterbak,** m. –ken (*bak voor wijwater,* inz. *bij de ingang v. e. R.-K. kerk*); **–waterkwast,** m. –en (*kwast tot het sprenkelen met wijwater*).

I. Wij'ze, m. wijzen (*wijs man*): *de – kent zijn tijd,* devies van Alfred den Grooten, 808–901; *de –n uit het Oosten,* de drie koningen, Matth. 2 : 1–13; *Griekenland had zeven –n,* beroemde denkers, nl. Tha'les, So'lon, Chi'lon, Pit'tacus, Bi'as, Cleobu'lus en Perian'der; z. Steen **2** 1.

II. Wij'ze, v. –n; zie Wijs **I.**

Wij'zen, wees, h. gewezen (1 *toonen, aanduiden*; 2 *vellen, uitspreken*): 1 *ik zal je eens –, hoe dat gedaan wordt; jij moet me de weg –; alles wijst er op, dat; iem. op zijn ongelijk –; iets van de hand –,* afwijzen; *de barometer wijst mooi weer,* teekent; z. ook Deur; 2 *het wetsontwerp is in staat van –,* gereed ter openbare behandeling; *een vonnis –,* vellen.

Wij'zer, m. wijzers (*iets, dat wijst* in bet. 1): *de –s van een klok, een horloge heeten minuut- – en uur–,* ook: *seconde–: de groote, de kleine –; de – rondslapen,* twaalf uur achter elkaar; *blad–;* **–barometer,** m. –s (*barometer, die een naald op een wijzerplaat doet bewegen*); **–plaat,** v. –platen (*plaat, waarop de wijzer tijd, weersgesteldheid enz. aanwijst,* inz. *plaat van klok of horloge*).

Wij'zigen, wijzigde, h. gewijzigd ([*kleine*] *veranderingen maken in*): *een wetsartikel –, een voorstel –, een reglement –;* **–ing,** v. –en ([*geringe*] *verandering*): *–en aanbrengen, maken in; een – ondergaan; er komt een – in.*

Wij'zing, v. –en: *– v. e. vonnis.*

I. Wik, v. wikken (*iedere afzonderlijke weging op de schaal der stadswaag*; ook: *de gewogen hoeveelheid*): *Wik- en weegloonen,* geld, te betalen voor het wegen op de waag.

II. Wik, wik'ke, v. wikken (*vlinderbloemige plant, voedergewas*; Lat. vicia).

Wik'geld, o. –en (*weeggeld*); z. Wik **I.**

Wik'kelen, wikkelde, h. gewikkeld (*inrollen*): *een kind in doeken, iets in papier –;* fig. *in een druk gesprek gewikkeld; een land in een oorlog –,* brengen; *in een proces gewikkeld,* betrokken; refl. *zich i. e. deken –.*

Wik'ken, wikte, h. gewikt (*tillen, wegen met*

de hand); fig. *iets – en wegen*, rijpelijk overdenken; spreekw. zie Beschikken.

Wil*, m. (*vermogen om met bewustzijn pogingen te doen tot het verrichten eener handeling*, in verschillende verzwakte bet. in zegsw.): *het vraagstuk van de vrije –*; (*niet*) *uit vrije –*, verkiezing; *het is Gods –*, beschikking; *de – voor de daad nemen*; *zijn goede – toonen*; *met mijn – gebeurt het niet*; *om des gewetens –*, zaak; *om 's Hemels–, doe dat niet*; *om uwent–* (of: *ter wille van u*), om u; *nu heb je je –*; *een mensch zijn –, is een mensch zijn leven*; *met de beste – van de wereld, ik kan niet*, het is mij onmogelijk; *elk wat –s*; *iets tegen – en dank doen*, tegen zijn zin; *ik heb daar – aan, van, in*, [a]) plezier, [b]) nut; *iem. ter wille zijn*, zijn zin geven; z. ook Uiterst**1**.

Wild 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *niet-tam, ongetemd*; 2 *niet veredeld*; 3 *woest*; *ruw*; *ongeregeld*; *niet kalm*; *onbeschaafd*): 1 *–e zwijnen*; *–e paarden*; 2 *een –e appelboom*; 3 *–e volken*; *een –e staking*; *– spelen*, ruw; *met wilde blik*; *de oogen stonden – in het hoofd*; nog: *– vleesch*, woekervleesch; *–e boot*, geen lijnboot, een tramp, z. ald.; z. ook Haar; **2** o. (1 *wildheid, wilde staat, natuurstaat*; 2 *jachtbuit, wat op de jacht geschoten wordt*): 1 *die bloemen groeien in het –*, in de vrije natuur; *hij laat zijn kinderen in 't – loopen*, zonder toezicht; *zij sloegen, schoten in 't –*, zonder te zien waar; *in 't –(e) (weg) redeneeren*, zonder logisch verband; 2 *er zit veel – in deze bosschen*; *klein –*, hazen, fazanten, patrijzen, snippen enz.; *groí –*, herten, zwijnen, leeuwen enz.; *rood –*, herten, reeën; *zwart –*, wilde zwijnen; **–'achtig**, bn.; –er, –st (*smakend naar wild*): *dit vleesch heeft een –e smaak*; **–baan**, v. –banen (*omheind jachtgebied*); **–braad**, o. (*gebraden vleesch van wild*); **–dief**, m. –ven (*strooper*).

Wil'de, m. en v. –n (1 *onbeschaafde, barbaar, in natuurstaat levende*; 2 politiek: *lid, dat zich bij geen der partijen aansluit*, germ.): 1 *onder de –n*; 2 *ofschoon een –, stemde hij altijd links*.

Wil'debras*, m. fig. ook v. –sen (eig. scheepst. *wild slingerende bras*; fig. *wild kind*).

Wil'deling, m. –en (*wilde, niet veredelde boom, vooral wilde appel*), ook: de vrucht.

Wil'deman*, m., in bet. 2 –s (1 *ruwe persoon, woestaard*; ook wel: *driftkop*; 2 wapenk. *een naakte reus met knots*): 1 *de – of reus der Middeleeuwsche vertellingen*; *je doet als een –*; 2 *het Bossche wapen heeft twee –s als tenant*.

Wil'dernis, v. –sen (*woestenij, woeste streek, waar de natuur vrij spel heeft*): *in de –*.

Wild'heid, v. (*het wild zijn*).

Wild'pastei, v. –pasteien (*pastei van het vleesch van wild*); **–schut**, m. –schutten (*jager*), ook: Wild'schutter, m. –s; **–stand**, m. (*rijkdom aan wild*); **–strooper***, m. –s (*wilddief*); **–tuin**, m. –en (Z.-A. *nationaal park*); **–vang***, m. –en (*een in wilde toestand gevangen dier, onstuimig paard*; ook: *onbeschaafd mensch*): *een echte –*.

Wild'vreemd, bn. (*totaal vreemd*): *ik ben hier –*; *die man is mij –*, geheel onbekend.

Wild'zang* 1 m. en v. –en (*druk kind*; *wilde Ier*); **2** m. (*gezang van één of meer vogels in de vrije natuur*; *de vogels zelf*): *de – van het woud*; *wat heeft de – stof!*

Wilg, m. –en (*loofboom met buigzame takken, spichtige bladeren en katjes*; Lat. salix).

Wil'geblad, o. –eren, –blaren; **–boom***, m. –en; **–loot**, v. –loten; **–tak**, m. –ken.

Wil'genbloesem, m. –s; **–bosch***, o. –bosschen; **–hout**, o.; **–laan**, v. –lanen; **–loover***, o. ([*takken met*] *wilgebladeren*).

Wilhelmi'na's-oord, o. (*2e kolonie van de Maatschappij v. Weldadigheid, naar Wilhelmina, gemalin v. Willem V, geheeten*).

Wilhel'mus(lied), o. (*Ned. volkslied ± 1568 v. e. onbekend dichter*); zegsw. *dat zijn ze (niet), die – blazen*, dat zijn onze mannen, helpers (niet), die moeten wij (niet) hebben.

Willebror'd(us), de Apostel v. Nederland, eerste bisschop v. Utrecht, 657–738, begraven in de basilica van Echternach.

Wil'lekeur, v. (1 *vrije wil, vrije verkiezing*; 2 ongunstig: *eigenzinnigheid*; *grilligheid*: ook: *uiting van willekeur*): 1 *gij kunt naar – handelen*; 2 *dat is louter –*.

Willekeu'rig, bn. en bw.; –er, –st (*met willekeur, naar eigen vrije wil*): *een –e behandeling*, eigendunkelijk; *– handelen*; *een –e naam*, een of andere; **–heid**, v.

Wil'(le)loos*, bn.; –loozer, –t (*geen eigen wil hebbend*): *zijn – werktuig*; **–heid**, v.

Wil'lem, m. eigennaam.

Wil'lempje, o. –s (*gouden tientje*), ook: *gouden willem*, gehalte 0.9; *de dubbele willem*, *f* 20.00; *de halve –*, *f* 5.00 (dit heette ook gouden vijfje); zie Negotiepenning.

Wil'lemsoord, o. (*3e kolonie van de Maatschappij van Weldadigheid, naar koning Willem I*).

Wil'lemsorde, v.; zie Militaire –.

Wil'lemstad, v. (aardr. *Noordbrab. stad aan het Hollandsch diep*): zegsw. *het is* (of: *zit*) *er niet zoo breed als voor de –*, men bezit er weinig; zie ook Klundert.

Wil'lemsvaart, v.: *de Noord–*, van Zwolle naar de Geld. IJsel; z. Zuid–.

Wil'len 1 wilde of wou, h. gewild (1 *verlangen, begeeren, eischen, wenschen; zijn wil gebruiken*; 2 *kunnen*; 3 *bereid zijn om, zich niet verzetten*; *zullen*; 4 *beweren*): 1 *wat wil je? hoeveel wil je voor dat portret? ik wil, dat je onmiddellijk vertrekt*; de leus der kruisvaarders was: *God wil het*; *de mode wil het*; *zij – het zoo*; *ik zou wel een borreltje –*; *we – het niet hebben*, [a]) veroorloven het niet, [b]) wenschen het niet te koopen, te huren, te gebruiken enz.; *wat ze maar –*; *men kan niet alles wat men wil*; 2 met ontkenning: *die pen wil niet schrijven, mijn lamp wil niet branden*; 3 *wil u het zout eens aangeven? – ze slagen, dan moeten zij hard werken*; *– we gaan?* 4 *men wil, dat hij plotseling gestorven is*; nog: *dat wil zeggen*, [a]) dat is te zeggen, [b]) dat beteekent; *hij stond er slechter voor, dan hij wel wilde bekennen*; *het toeval wilde, dat ik er juist was*; *dat zou je (wel) –!* **2** als zn. o.: *bij het – moet het kunnen komen*; *– is kunnen*; *maar een quaestie van –*.

Wil'lewuiten, m. –s (Z.-N. van wild en wuiten = meerkol: *wildzang*).

Wil'lens, bw. (uit *willends*: *met opzet*): *gij hebt het – en wetens gedaan*, opzettelijk; *– of onwillens* (Z.-N. *– nillens*), goedschiks of kwaadschiks: *ik ben –*, voornemens.

Wil'lig, bn. en bw.; –er, –st (1 *gewillig, gehoorzaam*; 2 handel: *aftrek hebbende, levendig*): 1 *een – kind, karakter*, volgzaam; 2 *de markt, de beurs was –*, er was veel kooplust; *de fondsen waren –*; **–heid**, v.

Wil'ligen, willigde, i. gewilligd (hand. *gewild, gevraagd worden, in prijs stijgen, duurder worden*): *de tarwe, de markt begint te* –.
Wil'ligheid, v.: *de* – *van de markt.*
Wil'loos*, bn.; zie Willeloos.
Wils'beschikking, v. –en: *uiterste* –, testament; **–kracht,** v. (*energie*).
Wil'ster, v. –s (*groote pluvier*; Friesland: *goudkievit*): *de blanke* –, zilverpluvier.
Wilvaar'dig, bn., bw. (*gaarne, gedienstig*); w. i. g.
I. Wim, m. (afk. v. *Willem*); verkl. *–pie.*
II. Wim, v. –men (*wieme*); gew.
Wim'ber, m. –s (*karperachtige zeevisch in de Oost- en de Noordzee*).
Wim'pel, m. –s (*lange, smalle vaan,* inz. *lange 2-puntige scheepsvaan*); z. Vlag **1**, 1.
Wim'pelvisch*, m. –visschen (N. O.-I. *tot de baarzen behoorende visch*; Lat. heniochus macrolepidotus).
Wim'per, v. –s (*een der haartjes, ingeplant op de rand van elk der oogleden*): *lange –s.*
I. Wind, m. winden (*beweging v. d. dampkring*: *luchtstroom,* in allerlei toepassingen; *darmlucht*; fig. van iets, dat geen waarde heeft: *opgeblazenheid*): Land–, Ruk–, Wervel–, Zee–; *een tegen–*; zie ook: Bries, Cycloon enz.; *met de* – *mee*; (*vlak*) *tegen de* – *in*; – *en weer dienende*; *en nu weg als de* –, zeer snel; *scherp bij de* – *zeilen*; fig. – *maken,* drukte maken; *dat is maar* –; zegsw. *de* – *waait nu uit die, uit een andere, uit een verkeerde hoek* (Z.-N. *de* – *is gekeerd*), de omstandigheden zijn, men denkt nu zoo, geheel anders, tegen; *hij heeft de* – *in het zeil,* een voordeelige wind, voorspoed; *een waarschuwing in de* – *slaan,* zich om iets niet bekommeren; *deze loerah heeft de* – *onder zijn volkje,* ze zijn bang voor hem; *hij kreeg de* – *van voren,* een uitbrander, een standje; *er* – *van krijgen,* lont ruiken; *wie* – *zaait, zal storm oogsten,* wie onrust, oproer stookt, zal er het slachtoffer van worden, het kwaad loont zijn meester; *men kan van de* – *niet leven,* men moet een middel van bestaan hebben; *een bij-de-wind,* als de wind meer dan dwars inkomt of invalt; *boven de* –, in de richting vanwaar de wind waait, b.v. *wij kregen een groot vaartuig boven de* – *in 't vizier*; *onder de* –, van de wind af; in het eerste geval nadert het schip, in het tweede verwijdert het zich; z. ook Beneden, Draaien, Eiland, Huik en Voordewind.
II. Wind, m. winden (*hazenwind*).
Wind'as, o. –assen (*lier*: *werktuig met horizontale rol voor h. opheffen v. zware lasten*).
Wind'bloem, v. –bloemen (*bloem, waarbij het stuifmeel overgebracht wordt door de wind b.v. grassen, dennen*; vert. v. Gr. *anemoon*).
Wind'boom*, m. –boomen (*handspaak, waarmede e. spil wordt rondgedraaid*).
Wind'breker*, m. –brekers (*wilde gans, zwaan enz., die als voorste in de vluchtorde eener* v *vliegt*; *snoever, pocher*); **–buil,** m. –builen (*snoever*); **–buks,** v. –en (*geweer, buks, waarvan de lading door samengeperste lucht voortgedreven wordt*); **–druk,** m. (*door wind uitgeoefende kracht op een vlak*).
Win'de, v. –n (*katrol, windas, dommekracht*; *haagbloem*); verg. Akkerwinde.
Wind'ei, o. –eieren (*ei zonder kalkachtige schaal*): zegsw. *dat zal hem geen –eieren leggen,* hij zal er groot voordeel van hebben.
Win'del, m. –en, –s (*strook linnen*; *windsel*; Z.-N. *katrol*); **–en,** windelde, h. gewindeld (Z.-N. *inbakeren*): *een kind* –.
Win'den, wond, h. gewonden (1 *omwikkelen*; *zwachtelen*; 2 *ophijschen met een windas*; 3 v. e. kaapstander: *draaien*): 1 *een doekje om de vinger* –, *garen op een haspel* –; 2 *lasten* –; 3 *de kaapstander* – (om het anker te lichten); refl. *zich* – *om een boom*; nog: Z.-N. *gewonden brood*; zie Gewonnen.
Win'dend, bn.: *–e slingerplanten,* zich als een schroeflijn om andere planten windend.
Win'derig, bn. (*met wind*): *het is* – *weer,* het waait; fig. *een –e stijl,* opgeblazen, gezwollen; *een* – *jongmensch,* blufferig, drukte makend; **–heid,** v.
Wind'gat, o. –gaten (*luchtgat in ijs*); **–haak,** m. –haken (*haak om deuren enz. vast te zetten*); **–haan,** m. –hanen (*weerhaan*); **–haar,** o. (Z.-N. *haar, waarmede bedden worden gevuld*); **–halm,** m. –en (*onkruid, vooral op zandgrond*; *soort van gras*; Lat. agrostis spica venti); **–handel,** m. (*speculatie, waarbij het niet te doen is om waar voor zijn geld te ontvangen, maar alleen om het voordeel te hebben van het prijsverschil*): *verbod der Staten tegen de* – *in granen* (1756); **–harp,** v. –en; z. Ae'olusharp; **–haver,** v.; z. Vlokhaver; **–hoek,** m. –en (*streek, van waaruit de wind waait*; *plaats, waar het winderig is*); **–hond,** m. –en; z. Hazenwind; **–hoos*,** v. –hoozen; z. Hoos **I.**
Win'dig, bn.; –er, –st (*winderig*; niet fig.).
Win'ding, v. –en: *in allerlei –en.*
Wind'kanaal, o. –kanalen (*in het orgel, het kanaal tusschen blaasbalg en windkas*); **–kant,** m. (*kant, waar de wind vandaan komt*); **–kas,** v. –kassen (*in het orgel, de verzamelplaats van de wind, door de blaasbalgen aangevoerd*); **–ketel,** m. –s (nat. *luchtreservoir bij zuig- en perspompen,* o. a. *in een brandspuit, waarin het water wordt geperst, dat vervolgens door de spanning dier lucht naar de uitstroomingspijp wordt gestuwd*); **–klep,** v. –pen (*luchtklep aan orgels en stoomwerktuigen*); **–kracht,** v. (*kracht, door de wind uitgeoefend*); **–kussen,** o. –s (*met wind, lucht gevuld gummi-kussen*); **–lade,** v. –laden (*langwerpige lade als deel van het windkanaal, waarop de orgelpijpen staan*); **–maker*,** m. –s (bij drooginrichtingen: *werktuig om wind te maken*; fig. *druktemaker, pochhans*); **–meter,** m. –s; z. Anemometer; **–molen,** m. –s (*molen, door de wind gedreven*): de eerste – is in Westzaan in 1439 gebouwd; zegsw. *tegen –s vechten,* [a]) een denkbeeldig gevaar bestrijden, [b]) zoeken te veranderen, wat niet te veranderen is; z. Don Quichot; **–motor,** m. –s, –moto'ren (*werktuig, in werking gebracht door de druk v. d. wind*): *een* – *tot het oppompen van water.*
Wind'om, v. (*zwaluwetong*, z. ald.).
Wind'plank, v. –en (*deel van een molenwiek*), ook, Windbord; **–pokken,** v. mv. (*een huiduitslag,* inz. kinderziekte); **–reep*,** m. –en (*touw of looper, om de stengen op te hijschen*); **–richting,** v. –en (*richting, waarin de wind waait*): *de meest voorkomende –en*; **–roer,** o. –en (*windbuks*); **–roos,** v. –rozen (*kompasroos*); **–schade,** v. (*schade, door de wind veroorzaakt*); **–scherm,** o. –en, **–schut,** o. –ten (*schut tegen de wind, de tocht*).

Wind'sel, o. –s, –en (*zwachtel, lap, band, doek, luier*): *de –s losmaken.*
Wind'snelheid, v. –snelheden (*snelheid v. d. wind*); **–spaak,** v. –spaken (*windboom*); **–spil,** v. –spillen (*windas, kaapstander*); **–stil,** bn. (*zonder wind*): *het is op zomeravonden vaak –*, bladstil; **–stilte,** v. (*het windstil-zijn*): *– in de Stille Oceaan*; **–stoot*,** m. –en (*ruk of stoot van de wind*): *een felle –*, windvlaag; **–streek,** v. –streken (*hoek, waaruit de wind komt*; ook, *luchtstreek*): de 32 –streken op de kompasroos; **–vaan,** v. –vanen (*weerhaan*; scheepst. *gekleurd vlaggetje aan de top v. d. mast op binnenschepen*); **–vang*,** m. (scheepst. *het opvangen van de wind*): *een zeil ten – stellen*; **–vanger,** m. –s; **–vijzelmolen,** m. –s (*windwatermolen, om 't water uit een polder of plas naar boven te voeren*); **–vlaag,** v. –vlagen (*plotselinge windruk*); **–vleugel,** m. –s (*molenwiek; regulator i. e. speeluurwerk enz.*); **–waarts,** bw. (*naar de windkant, loefwaarts*); **–watermolen,** m. –s (*watermolen door windkracht bewogen*); **–wijzer,** m. –s (*vaantje of haan, om de windhoek aan te wijzen*); **–zak*,** m. –ken (*doedelzak*; fig. *windbuil*); **–zijde,** v. –n (*windkant*): *aan de –*,
Win'fried, m.; zie Bonifacius.
Win'gerd, m. –s, –en (*wijnstok*): *wilde –*, bekende klimplant; Lat. ampelopsis.
Win'gerden, wingerde, h. gewingerd (lit. t. *ineenslingeren, vlechten*): *een krans, door zusterhand gewingerd.*
Win'gewest, o. –en (*veroverde landstreek*).
Win'jewanje, o. (*onbekend oord*): *hij is vertrokken naar 't land van –*, schertsend.
Win'kel, m., in bet. 1 –en of –s; in bet. 2 en 3 –s (1 *hoek*; 2 *verkoopplaats*; *huis, gedeelte v. e. huis, waar koopwaren verkocht worden*; 3 *werkplaats v. ambachtslieden*): 1 *zoeken in alle –en en hoeken*, overal; *een monocle in de – van het oog*; zie ook: Oog–, Schuil–; 2 *een laken–, een sigaren– enz.*; *een – houden*; *– doen*; *–tje spelen* (v. kinderen); *een straat vol –s*; 3 *er werken op de – van dien timmerman tien knechts*; zegsw. *er is veel werk aan de –*, veel te doen; nog: Z.-N. *een politieke –*, geknoei; *een vieze, vuile –*, zaakje.
Win'kelbank, v. –en (*toonbank*); **–bediende,** m. –n (*iem., die i. e. winkel de klanten helpt enz.*); **–dochter,** v. –s (*vrouwelijke winkelbediende*; fig. *onverkoopbaar artikel*).
I. Win'kelen, winkelde, h. gewinkeld (*de winkels bezoeken of bekijken*): *de dames gingen –*.
II. Win'kelen, winkelde, h. gewinkeld (Z.-N. *kronkelen*): *'t schrijfverken krinkelt en winkelt op 't water.*
Win'kelhaak, m. –haken (*rechte hoek: gereedschap van teekenaar, timmerman enz. tot het afzetten van rechte hoeken; rechthoekige scheur in een kleedingstuk*).
Win'kelhouder, m. –s (*winkelier; winkelierzetbaas*): *hij is – van Eigen Hulp*; **–houdster,** v. –s; **–huis,** o. –zen (*huis, geschikt om er winkel in te houden; huis met winkel aan de voorkant*): *te koop een – en twee heerenhuizen; een straat vol –huizen*; **–ier',** m. –s (*man, die winkel houdt*): *kleine –s*; **–ier'ster,** v. –s; **–inventaris,** m. –sen (*staat der goederen, in de winkel aanwezig*); **–jongen,** m. –s (*knechtje, loopjongen in een winkel*); **–juffrouw,** v. –en (*vrouwelijke winkelbediende*); **–kaart,** v. –en (*kaart, waarop beheftigen in een daarop vermelde winkel waren kunnen halen*); **–kast,** v. –en (*uitstalkast van een winkel, vitrine*; ook: *kast in de winkel*); **–knecht*,** m. –en ([*loop*]*knecht voor een winkel*; fig. *onverkoopbaar artikel*); **–lade,** v. –n (*geldlade in de toonbank*): *de – lichten*, leegstelen; **–merk,** o. –en (*nommer of teeken van in- en verkoop op geprijsde goederen*): *het – is een winkelgeheim*; **–nering,** v. –en (*klandizie in een winkel*): *gedwongen –*, truck-stelsel; **–opstand,** m. –en (*toonbank, rekken, vakken, al het staand kast- en vakwerk*): *te koop, een –*; **–pand,** o. –en: *gevraagd een breed –*; **–prijs,** m. –zen (*prijs, waarvoor de waren in een winkel verkocht worden*); **–raam,** o. –ramen (*uitstalraam*); **–sluiting,** v. (*verplichte sluiting van al de winkels in een gemeente*, b.v. *'s avonds om 8 of 9 uur*): *gemeentelijke –*; **–stand,** m. –en (*deel der stad, waar de winkels zijn*; ook: *de stand der menschen, die winkels houden*): *gelegen op een der eerste –en*; **–vereeniging*,** v. –en (*coöperatieve vereeniging, die winkels exploiteert en waarvan de leden aandeel in de winst ontvangen*, b.v. *van Eigen Hulp*); **–waar,** v. –waren (*kruidenierswaren, manufacturen; al, wat in een winkel verkocht wordt*); **–zaak,** v. –zaken (*affaire*).
Winket', o. –ten (*sluipdeurtje, deurtje of poortje in e. groote poortdeur*); z. Klinket.
Win'naar, m. –s, –naren (*iem., die wint in een wedstrijd, spel enz.*): *de prijzen werden aan de winnaressen en –s uitgereikt.*
Win'nen, won, h. gewonnen (*verkrijgen*; *iets bekomen; verdienen, voordeel behalen*, door koop, verkoop, wedden, spelen enz.): *zijn brood –*, verdienen; *een prijs –*, behalen; *een veldslag –*; *de bijen – honig*, verzamelen; *de weddingschap, 2 gld. –*; *iem. voor zich, de goede zaak* (*weten te*) *–*, tot zijn partij enz. overhalen; *het* (*glansrijk*) *van iem. –*, [a]) de weddenschap winnen, [b]) zijn meerderheid toonen; *in* (of: *aan*) *duidelijkheid –*, helderder worden; *op iem. –*; *terrein* (*op iem.*) *–*, iem. inhalen, fig. vooruit komen; *daar win je niets bij*, daar heb je geen voordeel bij; *hij wint bij nadere kennismaking*, hij maakt een gunstiger indruk; *hij heeft vijf kilo gewonnen*, is dikker geworden; zegsw. *zoo gewonnen, zoo geronnen*, wat met weinig moeite of oneerlijk verkregen wordt, blijft niet lang in iems. bezit; z. Fluit 1, Wagen **II,** 1.
Win'ner, m. –s (*iem., die wint i. e. wedstrijd, spel enz.*): *de pot is voor den eerlijken –*.
Win'plaats, v. –en (*plaats, waar water gevonden wordt voor een of andere waterleiding*; *prise d'eau*): *de – der duinwaterleiding.*
Winst, v. –en (*hetgeen men wint; voordeel, profijt, geldelijk overschot, deel v. d. ondernemer*, d. i. *van fabrikant, handelaar, landbouwer*; handel: *het bedrag v. d. verkoop, verminderd met inkoopsprijs plus de onkosten*): *met – verkoopen; rijke –en afwerpen; – trekken van; – opleveren; netto–*, zuivere –; *bruto–*, winst, waar de kosten van verpakking enz. nog af moeten; *– en verlies; een zoet –je*; **–aandeel*,** o. –en (*aandeel in de winst; dividend*); **–bejag,** o. (steeds ong.); **–derving,** v. –en (*het missen van winst*); **–en verlies'rekening,** v. (*het berekenen van winst en verlies; afdeeling van het handelsrekenen; rekening in het grootboek, waarbij de geldelijke voor- en nadeelen worden*

verantwoord): *de ——— opmaken*; **–gevend,** bn. (*winstopleverend*): *–gevende handel*; ook, –ge'vend; **–marge,** v. (*grens, tot welke men winst mag maken op regeeringswaren*): *de – was door den minister ruim genomen*; **–uitkeering*,** v. –en; **–verdeeling*,** v. –en.

Win'ter*, m. –s (1 *het vierde jaargetijde*, nl. *van 21 Dec. tot 21 Maart*; 2 *winterkou, sneeuw enz.*; 3 *zwelling door de kou, pijnlijke aandoening*): 1 *een strenge ouderwetsche –*, zeer koud met langdurige vorst; verg. Kwakkel–; *van de –*, [a]) verleden winter, [b]) aanstaande winter; *des winters*, in de wintertijd; *de – des levens*, de oude dag; 2 *we hebben dit jaar nog geen – gehad*; 3 *hij heeft de – aan de voeten*; zie –voeten, –handen; **–aardappel,** m. –en (*provisie-aardappel*); **–achtig,** bn.; –er, –st (*als in de winter*): *het begint al – te worden*; **–appel,** m. –s, –en (*appel, die de winter door gaaf blijft*); **–avond,** m. –en (*avond v. e. winterdag*); **–bed,** o. –den (*bedding eener rivier bij hooge waterstand in de winter*); **–bloeister,** v. –s (*kamerplant, die in de winter, soms in November, al bloeit*); z. Primula; **–boei,** v. (lit. t. *ijs*): *de Rijn, ontslagen van de –*.

Win'tercursus, m. –sen (*leergang, gedurende de winter*); **–dag,** m. –dagen (*een der dagen van het winterseizoen; de winter*): *een koude –; bij –; het is –*; **–dienst,** m. –en (*regeling v. d. dienst op spoorwegen enz. voor of gedurende d. winter*): *de – begint 1 October*; **–dijk,** m. –en (*hooge dijk, om 's winters het water van rivier enz. bij hooge vloed tegen te houden*).

Win'teren, winterde, h. gewinterd (*vriezen, sneeuwen, koud zijn in de winterdagen*): *'t begint vroeg te – van 't jaar; het wintert*.

Win'tergast, m. –en (*vogel, die hier overwintert* b.v. *de bonte kraai*); verg. Zomergast.

Win'tergenoegen, o. –s (*uit- of ontspanning in het winterseizoen*); **–gerst,** v., ook: **–garst**; z. Wintergraan; **–gezicht,** o. –en (*gezicht op besneeuwde velden, bevroren plassen enz.*; ook: *schilderij met een winterlandschap*); **–goed,** o. –eren (*winterstoffen, winterkleeding*): *inslag van –*; **–graan,** o. –granen (*graan, dat in 't najaar gezaaid wordt en de winterkou doorstaat*), b.v. *–gerst, –koren, –rogge enz.*; **–groen,** o. (*heideachtige plant*, Lat. pirola; *plantengeslacht, dat in de winter groen blijft*; gew. *klimop*); **–groente,** v. –n (*die* nl. *'s winters gegeten kan worden*); **–haar,** o. –haren (*dikke haardos bij de dieren in de winter*, b.v. *bij pelsdieren*); **–halfjaar,** o. –jaren (*tijd v. 1 Oct.–2 April*); **–handen,** mv. (*opgezwollen, ontstoken handen in de winter*); **–hard,** bn. (van planten: *bestand tegen de winter*): *–e asters*; **–haven,** v. –s (*zee- of rivierhaven, waar de schepen de winter kunnen doorbrengen*); **–jas,** v. **–jassen** (*dikke* [*over*]*jas*); **–kaai, –kade,** v. –kaaien, –kaden (*winterdijk*); **–kers,** v. (*barbarakruid*; zie ald.).

Win'terkleeren*, mv. (*kleeren voor de winter; dikkere, warmere kleeren*); **–koning,** m. (*spotnaam van Frederik V van de Pfalz, omdat zijn koningschap in Bohemen maar één winter duurde, 1620*): **–koninkje,** o. –s (*zangvogeltje, dat de winter bij ons overblijft*; Lat. troglodytes t. troglodytes), ook, Tuinkoninkje; **–koren,** o.; zie Wintergraan; **–kost,** m. (*kost, die men bij voorkeur 's winters eet*); **–koude,** v.; **–kraai,** v. –kraaien (*bonte kraai*, zie ald.); **–kwartier,** o. –en (*verblijfplaats* [*van een leger*] *des winters*): *de –en betrekken*; **–landschap,** o. –pen (*landstreek met sneeuw en ijs*; ook: *schilderij met zulk een landschap*); **–ling,** v. (*dollekervel*); **–maand,** v. –en (*December, waarin de winter aanvangt*; ook: *een der drie maanden, December, Januari, Februari*): *de donkere –en*; **–mantel,** m. –s (*dikke* [*dames*]*mantel*); **–nacht,** m. –en; **–paleis,** o. –zen (*paleis, dat* inz. *'s winters bewoond wordt*): *het – te Leningrad*; **–peer,** v. –peren; z. –appel; **–peil,** o. (*peil van het polderwater in de winter*); **–provisie,** v. –s (*wintervoorraad*); **–rogge,** v.; zie Wintergraan.

Win'tersch*, bn. (*winterachtig*): *een –e dag*.

Win'terseizoen, o. –en.

Win'terslaap, m. (*toestand van verdooving gedurende de winter*): *vleermuizen houden e. –; zijn, de – doen*; fig. *het landschap in zijn –*; **–sport,** v. (*sport, die alleen 's winters beoefend wordt*: *schaatsenrijden, skiloopen, sleeën enz.*); **–stof,** v. –stoffen (*warme stof voor winterkleeren*); **–taling,** m. –en (*wilde kleine eend of krikeend, die in 't voor- en najaar hier veel voorkomt*; Lat. anas c. crecca); **–tarwe,** v.; zie Wintergraan; **–teekens*,** mv. (nl. *Steenbok, Waterman, Visschen*); zie Zodiak; **–temperatuur,** v.; **–tijd,** m. (*tijd, dat het winter is*); **–tuin,** m. –en (*kunstmatig, binnenshuis aangelegde en onderhouden tuin voor de winter*): *Krasnapolsky te A'dam heeft een fraaie –*; **–vermaak,** o. –maken (*–genoegen*), **–voeten,** m. mv. (*door de kou ontstoken voeten*); **–vogel,** m. –s; z. Wintergast; **–voorraad,** m. –voorraden (*provisie voor de winter*); **–we(d)er,** o. (*koud weder in of als in de winter*); **–zalm,** m. –en (*zalm, die tijdens de winter gevangen wordt*); **–zanger,** m. –s (*bastaardnachtegaal*, z. ald.); **–zonne(stil)stand,** m. (*stand der zon op 22 Dec.*); **–zonnetje,** o. –s (*vriendelijke zonneschijn in de winter*).

Win'zucht, v. (*begeerte naar winst, zucht om geld te verdienen*); **–zuch'tig,** bn.

Wip 1 m. (fig. *sprong, snelle beweging*): zegsw. *in, met een –*, zeer vlug, in een oogenblik; **2** v. –pen (*wipplank; afkorting van wipgalg; balans eener ophaalbrug*; Z.-N. *gaaipers*): fig. *de communisten zitten op de –*, hebben de beslissing in handen, omdat de andere partijen ongeveer even groot zijn; **3** tw.: *–, daar was hij!*

Wip'brug, v. –bruggen (*ophaalbrug, valbrug*); **–galg,** v. –en (*strafwerktuig, waarmee de veroordeelde bij de armen snel in de hoogte gehaald werd, waarop men hem liet neervallen*); **–hout,** o. –en (*hefboom, om zware lasten te lichten*); **–neus* 1** m. –zen (*neus, waarvan de punt een weinig naar boven draait*); **2** m. en v. –neuzen (*persoon met wipneus*).

Wip'pen, wipte, h. (2, 3, 4, 5), i. (1) gewipt (1 *zich snel en licht bewegen uit, over of naar iets*; 2 *snel op en neer gaan*; 3 *wankel staan*; 4 *op de wipplank spelen*; 5 *de voet lichten*; *ten val brengen*): 1 *uit de kamer –*; *over een sloot –*; *er was brand en de jongen wipte er gauw heen*; fig. iets vluchtig of oppervlakkig behandelen: *over de moeilijkheden heen –*; 2 *de plank wipte, en hij viel in de sloot*; 3 *dat tafeltje wipt*; 4 *schommelen en –*; 5 *een ambtenaar –; de minister is door de oppositie gewipt*.

Wip'per*, m. –s (*iem., die wipt; hijschtalie van een eenschijfsblok met looper*); **–perig,** bn. (*wankel, onvast staande*): *een – bankje*; **–pertje,** o. –s (*hefboompje in een piano, waardoor de hamertjes in beweging worden gebracht*; gmz. *borreltje*): *een – nemen; op een –*, vlug; **–pertoestel,** o. –len (*toestel tot redding van schipbreukelingen*): *met een – is de bemanning aan wal gebracht*; **–plank,** v. –en (*plank, om op te wippen*); **–staart,** m. –en (*kwikstaart*); **–stoel,** m. –en (*schommelstoel*): *op de – zitten*, gemakkelijk ontslagen kunnen worden.

Wir'war, m. (*doolhof*): *de – van gangen der loopgraven*; fig. *een – van indrukken.*

Wis, bn. en bw.; –ser, meest – (*stellig, zeker, vast*): *een –se dood tegemoet gaan; niets is –ser dan dat; – en zeker*, zeer stellig.

I. Wisch*, v. wisschen (*veegdoek, wischlap*).

II. Wisch*, v. wisschen (*teen, twijg, tundeltje*; Z.-N. *tuchtroede*): *een – stroo* of *een stroo–*; Z.-N. *van de – krijgen*, er van langs; Wisch **I** en **II** zijn etymologisch verwant.

Wisch'doek*, m. –en (*poetsdoek, vaatdoek*).

Wi'sent, m. –en (*Europeesche bison*; Lat. bison bonassus): *de – leefde vroeger in geheel Europa, nog sporadisch in Kaukasië.*

Wis'jewasje, wis'sewasje, o. (*kleinigheid, nietigheid*): meerv. –s: flauwiteiten, uitvluchten, onbeteekenende praatjes.

Wis'kunde, v. (letterl. *wisse* of *zekere kunde; meetkunde en algebra*); **–kundig 1** bn., bw. (*behoorende tot, betrekking hebbende op de wiskunde*): *een – betoog, iets – vaststellen, –e reserve*, de door den wiskundigen adviseur eener levensverzekering-maatschappij vastgestelde reserve; **2 –e,** m. –n (*kenner der wiskunde*): *Archimedes was een groot –*; ook: **–kun'dige**; **–kunst,** v. (*wiskunde*); **–kunstenaar,** m. –s (*wiskundige*); **–kun'stig,** bn. en bw.: *een –e stelling; het is – zeker.*

Wis'pelen, wispelde, h. gewispeld (*schudden, heen en weer bewegen*; ook: *zacht spreken, fluisteren*): *zit zoo niet op je stoel te –.*

Wis'pelstaarten; zie Kwispelstaarten.

Wispeltu'rig, bn. en bw.; –er, –st (*veranderlijk, ongestadig, onstandvastig*): *tante is wat – van aard; – handelen*; **–heid,** v.

Wis'schen*, wischte, h. gewischt (*vegen, reinigen, afvegen*): *zich het zweet van het voorhoofd –*; **–scher***, m. –s (*iem., die wischt; veger, voorwerp om mee te wisschen*).

Wis'se, v. –n (*oude benaming voor Stère*).

Wis'sel, m. –s (1 *wisselbrief*; 2 *inrichting met hefboom om een trein op een ander spoor te brengen*; 3 *verandering; keer*): 1 *de looper ging met de –s uit*; (*op iem.*) *een – trekken; de vervaldag van een –*; fig. *een – op de toekomst trekken*, op de toekomst hopen; z. Accepteeren, Endosseeren; 2 *een – verzetten, overhalen, vastzetten*; 3 *een heele – in ons lot.*

Wis'selaar, m. –s, –laren (*iem., die groot geld ruilt voor klein geld, ook vreemde munten omzet; geldhandelaar*): *de –s i. d. tempel.*

Wis'selagent, m. –en (*iem., die voor rekening van een ander geld wisselt; agent eener wisselbank*); **–agentschap,** o. –schappen; **–arbitrage,** v.; z. Arbitrage; **–bank,** v. –en (*bank voor de wisselhandel; bank, die zich belast met het disconteeren van in het buitenland betaalbare wissels, ook met het omwisselen van vreemde muntspeciën*); **–beker,** m. –s (*beker, die telkens het bezit wordt van die vereeniging of persoon, die het kampioenschap in een of andere sport verwerft*): *spelen om de –*; **–bouw,** m. (*jaarlijksche afwisseling van teelt op dezelfde akker*).

Wis'selbrief, m. –brieven (*wissel; geschrift, waarbij iem.*, de trekker, *aan een ander, elders woonachtig* [betrokkene], *verzoekt een bepaald bedrag uit te keeren aan een derde* [nemer of houder]); meestal Wissel.

Wis'selen, wisselde, h. gewisseld (1 *het een voor het ander geven*, [*om'*]*ruilen*; 2 *veranderen; afwisselen met*): 1 *groot geld voor pasmunt –; bankpapier –*, voor contanten; zonder bepaling: *heeft u kleingeld? ik kan niet –*; fig. *woorden –*, [a]) met elkaar spreken, [b]) twisten; *van gedachten – over*; *brieven –*, over en weer schrijven; *een kogel met elkaar –*, op elkaar schieten, duelleeren; 2 *alles wisselt en vergaat; klein broertje wisselt van tanden*, de melktandjes worden vervangen door andere; *e en a – voor r + consonant*; *de stem wisselt; van paarden –*, versche paarden nemen; *de trein moet nog –*, op een ander spoor gebracht worden.

Wis'selhandel, m. (*handel in wissels*).

Wis'seling, v. –en: *de – der jaargetijden.*

Wis'selkantoor, o. –kantoren (*inrichting, waar men vreemd geld kan omzetten*); **–koers,** m. –en (*koers der wisselbrieven, afhankelijk o. a. van vraag en aanbod*): *de –en worden in koerslijsten genoteerd*; **–loon***, o. –loonen (*courtage*); **–looper***, m. –s (*kantoorlooper, die wissels int*); **–makelaar,** m. –s (*iem., die optreedt als makelaar bij koop en verkoop van wissels of promessen*); **–noteering***, v. –en (*geregelde opgave van de wisselkoers*); **–recht,** o. (*regelen en wetten in de wisselhandel*); **–reductie,** v. (*berekening, om de contante waarde van een afgegeven wisselbedrag te bepalen*); **–rekening,** v. (*alle berekening in betrekking tot wissels; de rekening in de boeken van den koopman, waarop alle wissels in zijn bezit zijnde, geboekt worden*); **–ruiterij,** v. (*het trekken van wissels door twee of meer handelsvrienden op elkaar, met het doel* [*zonder deugdelijk onderpand*] *zich gelden te verschaffen door zulke wissels te verdisconteeren*).

Wis'selstand, m. –en (*stand v. d. wissel* 2).

Wis'selstroom*, m. –en (*electrische stroom, waarvan periodiek de intensiteit en richting veranderen*); zie Gelijkstroom.

Wis'seltand, m. –en (*nieuwe tand, als er een melktand bij een kind uitvalt*).

Wis'seltong, v. –en (*tong v. e. wissel* 2): *een der –en was niet in orde.*

Wisselval'lig, bn.; –er, –st (*onbestendig, veranderlijk, onzeker*): *de krijgskans is –*; **–heid,** v. –heden: *de – van 's menschen geluk, van de oorlog*, onzekerheid.

Wis'selwachter, m. –s (*spoorbeambte, die op de wissels v. e. spoorvak heeft te letten, met het verzetten enz. er van belast is*).

Wis'selwerking, v, –en (*wederkeerige invloed, welke twee zaken, krachten, werkingen op elkaar uitoefenen*): *er is – tusschen nationale welvaart en nationale ontwikkeling.*

Wis'selzegel, o. –s (*gezegeld papier voor wisselbrieven, los zegeltje voor een wissel*).

Wis'sewasje, o. –s; z. Wisjewasje.

Wit 1 bn. (*de helderste, lichtste kleur, tegenstelling van zwart; blank*): *zoo – als sneeuw; – worden;* Witte-Donderdag, m., R.-K.

Donderdag in de goede week, naar de witte gewaden der priesters in de kerkelijke diensten in tegenstelling met de paarse der vorige dagen; *het –te huis,* [a]) paleis te Washington van den president der Vereenigde Staten, [b]) de regeering aldaar; *de –te terreur,* in Frankrijk, na de 100 dagen of na de slag van Waterloo, 18 Juni 1851, vervolging van de aanhangers van Napoleon I door de koningsgezinden (*witte leliën* van het wapen); thans in het alg. van anti-revolutionnaire groepeeringen: *het witte leger in Rusland; de witte vlag,* vredevlag, [a]) teeken van overgave, [b]) van vredelievende gezindheid; *witte wijven,* tooverkollen, in Geld. en O., wonende in heuvelen, *wievenbelter* (belt = hoogte), meestal drie bij elkaar; *een –te neger,* albino; *een witte Paschen,* Paaschdag met sneeuw; *een witte bioscoop,* zedelijk goed; *de witte week;* zie Witgoed; *– zien,* bleek; zie verder Raaf, Voet, Witgoud; **2** o. (1 *de witte kleur;* 2 *het wit of mikpunt van een schijf, doelwit;* 3 boekdr. *afscheiding tusschen twee woorden*): 1 *in het – gekleed; het – van een ei, het – van het oog;* zegsw. *zwart op – hebben,* een geschreven bewijsstuk; 2 *zijn – niet uit het oog verliezen; het – raken;* 3 *het – bestaat uit een lager type zonder letter;* **3 –te,** m., v. –n (*iem. met witte haren,* ook van dieren).

Wit'achtig, bn. (*min of meer wit*): *e. –e uitslag, een – waas;* **–bol*** **1** m. –bollen (*man met wit haar*); **2** v. (*bepaalde grassoort;* Lat. holcus); **–bont,** bn.: *een – kalfje,* wit met zwart; **–gatje,** o. –s (*pluvierachtige strandvogel;* Lat. tringa ochropus); **–gedast,** bn. (*met witte das*): *–e heeren;* **–geld,** o. (*zilvergeld*); **–glas,** o. (*wit gekleurd glas, matglas*); **–gloeiend,** bn. (*in de hoogste mate gloeiend*); **–goed,** o. –eren (*wit katoenen, linnen enz. weefsel*): *de witte week,* nl. *uitverkoop van restanten van –eren;* **–goud,** o. (*platina*); **–ha'rig,** bn. (*met wit hoofdhaar; met witte haren*): *een –e poedel,* hebbende wit haar; *een –e knaap;* **–heer*,** m. –en (*Norbertijn, naar het witte opperkleed*); **–heid,** v. (*het wit-zijn*): *de – van sneeuw;* **–hoen,** o. –ders (*sneeuwhoen,* zie ald.); **–hout,** o. (*zeker Amerikaansch hout;* ook: *onbeschilderd hout*); **–je,** o. –s (*koolwitje;* Lat. pieris brassicae); **–jes,** bn. (fig. *lief, vriendelijk*): *zij lachte –,* vriendelijk, blijde, gelukkig; **–kalk,** v. (*witsel voor de muren*); **–kiel,** m. –en (*dienstman,* o. a. *aan het spoorstation*); **–kop*,** m. en v. –koppen (*iem. met wit hoofdhaar*); **–kwast,** m. –en (*kwast, om de muren of plafonds te witten*): *de – van Waterstaat;* **–lof,** o. (*Brusselsch lof*): *– o. a. gekweekt te Brussel en omstreken;* Z.-N. Witloof; **–loog,** v. (*loog der goudsmeden en munters*); **–poot*,** m. –en (*paard met een witte poot*); **–schimmel,** m. –s (*wit paard*); zie Schimmel.

Wit'sel, o. (*witkalk, kalksel*); **–laag,** o. –lagen (*laagje opgedroogd witsel*).

Wit'staart, m. –en (*dier* inz. *paard met witte staart;* ook wel voor *witgatje*).

Wit'tebrood*, o. –en (*een fijn tarwebrood*): Z.-N. *zijn – vóór eten,* eerst voorspoed, dan tegenspoed hebben.

Wit'tebroodsdagen, m. mv.; z. –weken.

Wit'tebroodskind, o. –eren (fig. *gelukskind; bedorven kind*): *de –kinderen der fortuin;* **–weken,** mv. (*de eerste huwelijksweken*).

Wit'te Don'derdag, Wit'te Huis; z. Wit **1.**

Wit'tekind, hertog der Saksers, 783 door Karel den Gr. overwonnen, 785 gedoopt.

Wittekool'*, v. –koolen (*inmaakkool, kool met witte bladeren*); zie Zuurkool.

Wit'ten, witte, h. gewit (den. van *wit: met witkalk bestrijken*): *een muur –;* **–ter,** m. witters (*werkman, die muren wit*).

Wit'te terreur, vlag, wij'ven; z. Wit **1.**

Wit'visch* (in het mv. *een kleine aasvisch,* o. a. *voorn, brasem, blei,* Lat. leuciscus; ook: *zilverkleurige goudvisch*), **1** (voorwerpsn.), m. –visschen; **2** (stofn.), v.

Wit'voet, m. –en (*paard met witte voeten*).

Wit'werker, m. –s (*houtwerker, schrijnwerker in wit hout*).

Wit'zand, o.

Witz, m. –e (Duitsch: *grap, mop*); **–blatt,** o. –blätter (Duitsch: *humoristisch blad*).

Wit'zijden, bn. (*van witte zijde*): *een – japon.*

Wo'dan, m., zie Odin en Woensdag.

Wod'ka, v. (Russisch letterl. watertje: *brandewijn*); ook Wod'ki (genit.), Vod'ka, Vod'ki (genit.).

Woe'de, v. (*gramschap, razernij*): fig. *het schip was ten prooi aan de – der golven; in blinde –; machteloze –; zijn – koelen op.*

Woe'den **1** woedde, h. gewoed (*hevig razen en tieren; wreedheden plegen*): *de oorlog woedt;* fig. *de storm gaat –,* verwoesting aanrichten; **2** zn. o.: *het – der zee,* onstuimig zijn.

Woe'dend, bn. en bw.; –er, –st (*zeer boos*): *hij werd –,* erg nijdig; *iem. – maken; zich – maken over; – zijn over iets, op iem.; hij keek mij – aan.*

Woe'ker, m. (*onwettige winst, onmatig hooge rente of interest, gecischt door misbruik te maken van iems. geldnood*): *– drijven; iets met – vergelden,* dubbel en dwars.

Woe'keraar, m. –aars, –aren (*iemand, die woeker drijft*); **–aarster,** v. –s.

Woe'kerdier, o. –en (*diertje, dat leeft ten koste van andere organismen*): *lintwormen zijn –dieren;* zie Parasiet.

Woe'keren, woekerde, h. gewoekerd (1 *woeker plegen; door woeker verwerven;* 2 fig. *groot voordeel trekken van; zeer nuttig besteden*): 1 *hij heeft zich zelf rijk en anderen arm gewoekerd,* op onwettige wijze geld bij elkaar geschraapt; 2 fig. *met zijn gaven –, met de tijd –;* **–geld,** o. –en (*door woeker verkregen geld*); **–handel,** m. (*handel met woekerwinst*); **–plant,** v. –en (*plant, levende ten koste van andere organismen*): *het warkruid en sommige zwammen zijn –en;* ook: Parasiet; **–rente,** v. –n (*onmatig hooge rente*): bij – is de bijgedachte, dat men misbruik maakt van iems. geldverlegenheid; **–vleesch*,** o. (*wild vleesch*); **–winst,** v. –en (*overmatige en ongeoorloofde winst*): *– maken;* **–zucht,** v. (*zucht of hevige neiging tot woekeren; ongeoorloofde winzucht*).

Woe'len, woelde, h. gewoeld (1 *onrustig zijn; zich heen en weer bewegen;* 2 *wroeten;* 3 *losjes* [*om iets*] *winden*): 1 *wat woelt dat kind in de slaap! zich bloot –;* 2 *de mol heeft hier gewoeld,* gewroet; 3 *een lapje om een bezeerde vinger –;* nog: Z.-N. *een lading hooi enz. vastbinden door middel van een woelstok.*

Woe'lewaal; zie Wielewaal.

Woel'geest, m. –geesten (*onruststoker, stokebrand, oproerkraaier*).

Woe'lig, bn. en bw.; –er, –st (*erg beweeglijk,*

onrustig; met veel drukte, verkeer): *e. – kind*, lastig, druk; *'t is hier – druk*, overdruk; *–e tijden; het is – op straat*; **–heid**, v. **Woe'ling**, v. –en (*beweging; drukte; gewoel*; inz. in 't mv., *onlusten, beroerten*).
Woel'stok, m. –ken; zie Woelen.
Woel'water*, m. en v. –s (*druk persoon, vooral woelig kind*): *de kleine Jan is een echte –*, hij kent geen rust; *nicht –*.
Woel'ziek, bn.; –er, –st (*ongedurig, onrustig*; fig. *omwentelingsgezind*); **–'zucht**, v.
Woens'dag, m. –dagen (*vierde dag der week*, eig. *Wodansdag*): *des –s*, Woensdags; **–avond**, m. –en; **–markt**, v. –en (*marktplein, waar des –s markt is; markt op die dag*); **–middag**, m. –en; **–morgen**, m. –s.
Woens'dags, bw. (*op Woensdag, elke Woensdag*).
Woens'dagsch*, bn. (*op, van elke Woensdag*): *de –e krant, de –e markt*.
I. Woerd*, **woord***, m. –en; zie Waard.
II. Woerd*, v. woerden (*omperkt stuk grond*).
Woer'haan*, m. –hanen (*fazantenhaan*).
Woer'hen, v. –nen (*wijfje v. d. fazant*).
Woest, bn. en bw.; –er, meest – (1 *onbebouwd*; 2 *onbewoond, verlaten*; 3 *verwilderd, ruw, onordelijk*; *onbeschaafd, lomp*; 4 *onstuimig*; 5 *zeer nijdig*): 1 *–e gronden*, niet geschikt voor bebouwing b.v. heidevelden, duinen, zandstuivingen; 2 *een – eiland*; 3 *wild en – te keer gaan; een –e knaap*; 4 *de –e golven*; 5 *hij was – op ons; hij werd –*; **–'aard**, m. –s (*wild, ruw mensch*); **–aar'dig**, bn. en bw.; –er, –st.
Woes'te gronden, m. mv.; zie Woest 1.
Woes'teling, m. en v. –en (*woestaard*).
Woestenij', v. –en (*woeste streek*).
Woest'heid, v., in de tweede bet. –heden (*het woest zijn*; inz. *ruwheid, onbeschaafdheid*; ook: *ruwe daad*).
Woestijn', v. –en (*barre landstreek*, inz. *zandvlakte, door gebrek aan water meestal onbewoond en zonder plantengroei*): *zand- en steen–en*; **–achtig**, bn. (*op een woestijn lijkende, als een woestijn*); **–bewoner**, m. –s; z. Bedoeïnen; **–pas**, m. (*sjokkende, schuifelende gang* [als van de Joden, toen zij 40 jaar door het woestijnzand baggerden]); **–wind**, m. –en (*wind in of uit de woestijn waaiend, droog en heet*), verg. Samum; **–zand**, o. –en (*stof- of stuifzand der woestijn*).
Woe'telen, Z.-N. freq. van *woelen* = Wutelen; zie ald.
Woiwo'de, wojwod', m. –n (eig. *heervoerder, hertog, vorst*; later: *stadhouder in Moldavië, Wallachije, Polen*).
Woiwood'schap, o. –schappen (*waardigheid, gebied van een woiwode*).
Wol, v., (soorten) wollen (*fijn, zacht haar v. sommige dieren*, o. a. *v. schapen*; *wollen draden; stof uit wol, wollen goederen; fijne draden, haartjes, op bladeren, stelen, zaden van planten*): *de – van schapen; de – kammen; vroeg onder de – gaan, kruipen, zijn*, naar, in bed; zegsw. *in de – geverfd zijn*, [a]) goed op de hoogte, [b]) (ongunstig) doortrapt zijn, alle schaamte verloren hebben; z. ook Geschreeuw, Haas **I, 2**; **–'aap**, m. –apen (*aap met zilvergrauwe, wollige vacht en lange grijpstaart*; Lat. lagothryx); **–achtig**, bn.: *– haar v. negers*: *een –e stof*, op wol lijkende; **–baal**, v. –balen (*groote, vierkante baal tot verzending van wol*; scherts. *groote pruik, bos haar*): *beenen als –balen*; **–bereiden**, o. (*het bereiden van wol*: *–kaarden, –kammen, –plukken, –scheiden, –spinnen enz.*); **–bereiding**, v.; **–boom***, m. –en; zie Bombax; **–distel**, v. –s (*kaardendistel*); **–dragend**, bn. (*wol opleverend, met wol bedekt*): *– vee*.
Wolf, m. –ven (1 dierk. *verscheurend dier, lijkend op een groote hond*; Lat. canis lupus; 2 *naam van verschillende insecten*; 3 geneesk. *naam van verschillende ziekten*, o. a. *lupus*): 1 zegsw. *eten, honger hebben als een –*; *den – bij de ooren houden*, in een netelige toestand verkeeren; *– en schaap*, gezelschapsspel; zie Gerucht, Huilen, Schaapskleeren; 2 *de bijen–, korenwolf*; 3 *vretende –*, kankerachtige zweer; *– aan de tanden*, tandziekte; vr. **wolvin'**, –nen.
Wol'fabriek, v. –fabrieken (*fabriek, waar wol verwerkt wordt*); **–fabrikant**, m. –en.
Wolf'achtig, bn. (*lijkende op, als een wolf*).
Wolff; zie Nieuwsagentschap.
Wolf'ijzer, o. (Z.-N. *wolfsangel*): *hier liggen –s en schietgeweren*.
Wolf(s)'kers, v. (*belladonna* z. ald.).
Wolf'ram, **–raam**, o. (*grijszwart metalliek element, toegepast in gloeilampen*); ook: Wolframiet', Wolfra'mium.
Wolfs'angel, m. –s (*wolfsklem*); **–gebit**, o. –gebitten (*gezamenlijke tanden van een wolf*); **–hond**, m. –en (*keeshond; bastaard van wolf en hond voor de wolvenjacht*); **–honger**, m. (*geeuwhonger*); **–huid**, v. –en (*afgestroopt vel van een wolf*); **–kers**, v.; zie Wolfkers; **–kind**, o. (*kind, door en bij wolven opgevoed*); **–klauw 1** m. –en (*de klauw v. e. wolf*); **2** v. (*een soort van sporeplant* o. a. lycopodium clavata): *de – groeit op vochtige zandgrond*; **–klem**, v. –men (*dubbele beugel vol pinnen, met springveer, om een wolf te vangen*); **–kuil**, m. –en (*overdekte kuil om een wolf te vangen*; mil. *trechtervormige put met aangepunte palen voor een stelling om de toegang te bemoeilijken*); **–melk**, v. (*plantengeslacht, naar het melksap*; Lat. euphorbia); **–muil**, m. –en (*bek v. e. wolf*); **–pels**, m. –pelzen (*bereide wolvenhuid*); **–tand**, m. –en (*tand v. e. wolf; plat gedeelte tusschen de tanden eener zaag*; ook: *moederkoorn*); **–vel**, o. –len; **–wortel**, v. (*winterakoniet*); zie Akoniet.
Wol'gras, o.; zie Wollegras.
Wol'handel, m. (*handel in onbewerkte* [*schapen*]*wol*): *de – van Vlaanderen*.
Wol'harigen, mv. (*menschen met wolachtig haar*).
Wol'industrie, v. (*het in fabrieken spinnen, weven enz. van en met wollen draden*).
Wolk, v. –en (1 *massa verdichte waterdamp*; 2 bij verg. in versch. bet.; 3 *wolkachtige vlek in edelgesteenten*): 1 *een donkere –*; *de –en gaan zich ontlasten; een onweers–, een regen–, stapel–, veder–*; 2 bij overdracht: *een stof–*; *een rook–*; (Bijb.) *een – van getuigen*, menigte; *een – van pijlen, sprinkhanen; suiker en melk? een –je*, een weinig; *er vertoonde zich een – op zijn voorhoofd*, trek van droefheid, ontstemming; *donkere –en*, fig. sombere vooruitzichten; *er is geen –je aan de lucht*, [a]) alles belooft goed te gaan, de vooruitzichten zijn schitterend, [b]) alles is veilig; fig. *hij ziet er uit als een –*, frisch en gezond; *een kind als een –*, gezond, dik, ook: *een – v. e. kind*; 3 *–agaat*; nog: *in de –en zijn*, opgetogen; *uit de –en vallen*, onthutst zijn;

iem. in de –en verheffen, hemelhoog.
Wol'kaarde, v. –kaarden (*wolkam, -borstel*).
Wol'kaarden, o.; zie Kaarden.
Wolk'achtig, bn.; –er, –st (*met wolken bedekt, bewolkt*): *de lucht is nogal –.*
Wol'kam, m. –kammen (*werktuig om wol te kammen*); verg. –kaarde; **–kammer,** m. –s.
Wolk'breuk, v. –en (*ontzaglijke plasregen, die alles neerslaat en de streek onder water zet*).
Wol'ken, wolkte, h. gewolkt (Z.-N. *wolken vormen*): *het begint te –.*
Wol'kenkrabber, m. –krabbers (naar het Eng. skyscraper; N.-Am.: *torenhuis, hoog huis van twaalf en meer verdiepingen*).
Wol'kenloos*, bn. (*zonder wolken*): *het –looze uitspansel, het – blauw.*
Wolk'gevaarte, o. –n (*reusachtige wolk*).
Wol'kig, bn.; –er, –st (*wolkachtig*; v. edelgesteenten: *onzuiver*; z. Wolk 3).
Wol'kooper*, m. –s: *een rijke –.*
Wol'kruid, o. (*koningskruid*; Lat. verbascum nigrum; zie Toorts).
Wol'legras, o. (*soort van cypergras in onze venen*; Lat. eriophorum).
Wol'len, bn. (*van wol*): *een – das, deken.*
Wol'lenaaien, o. (*het vervaardigen v. wollen [vrouwen]kleeding*); **–naaister,** v. –s.
Wol'lengoed, o. (*wollen stoffen, kleeding*).
Wol'letje, o. –s (*wollen kleedingstuk enz.*).
Wol'lig, bn.; –er, –st (1 *wolachtig; met wol bedekt*; 2 van planten: *met zachte haren bedekt*): 1 *het – vee, –e stof*; 2 *–e vruchten.*
Wol'markt, v. –markten (*markt, waar wol verhandeld wordt; stad met wolhandel*).
Wol'plukken, o. (*het uiteenplukken van wol*); **–spinnen,** o. (*het draden-spinnen van wol*); **–spinner,** m. –s; **–spinnerij',** v. –en; **–spinster,** v. –s.
Wol'vebeet, m. –beten (*beet v. e. wolf*).
Wol'vedak, o. –daken (*rieten dak, dat met 3 of 4 hoeken schuin afloopt*).
Wol'vee, o. (*woldragend vee, schapen*).
Wol'ven, wolfde, h. gewolfd (*eten als een wolf; wol, katoen uitpluizen*).
Wol'venaard, m. (fig. *vraatzucht*).
Wol'venjacht, v. –en (*jacht op wolven*).
Wol'veprent, v. –prenten (*wolvespoor*).
Wol'verven, o. (*het verven van wol*); **–verver,** m. –s; **–ververij',** v. –en.
Wol'vespoor, o. –sporen (*afdruk van de klauw van een wolf* b.v. *in de grond*).
Wolvin', v. –nen (*wijfje v. e. wolf*).
Wol'wasschen*, o. (*het wasschend reinigen v. wol*); **–weven,** o. (*het weven van wollen stoffen*); **–wever,** m. –s; **–zak,** v. –zakken (*wolbaal*).
Wond 1 v. wonden (*letsel, kwetsuur*; fig. *leed, smart, droefheid*): *een versche –; balsem voor de –*, fig. troost; zegsw. *de vinger op de – leggen*, fig. precies zeggen, waar eenig gebrek schuilt, het gebrek bij de juiste naam noemen; *oude –en openrijten*, oud leed weer levendig doen gevoelen; *diepe –en slaan*, diep leed veroorzaken; zie Pleister; ook Wonde; **2** bn. (*gewond, gekwetst*): *een –e plek*, ziekelijke of gekneusde plaats i. h. vleesch, ook fig.
Wond'arts, m. –artsen (*chirurgijn*).
Won'den, wondde, h. gewond (*een lichte of zware wonde toebrengen*; fig. *grieven*).
Won'der 1 o. –en (1 *handeling, die de natuurkrachten te boven gaat en dus alleen door God of met bijzondere hulp van God kan verricht worden; mirakel*; 2 *iets buitengewoons*, b.v. *een grootsch bouwwerk*): 1 *Jezus wrochtte tal van –en; –en doen*; 2 *het stadhuis, thans paleis, van Amsterdam* (van Jac. van Campen in 1655) *gold voor het achtste – der wereld* (of: *wereld–*); *–en van dapperheid; een – van geleerdheid; nu zul je –en beleven* (of: *zien gebeuren*), nu zul je wat beleven; *de –en zijn de wereld nog niet uit*, gezegde bij iets zeer onverwachts; *en – boven –, hij slaagde*: *het is (heelemaal) geen –, dat hij slaagde*; **2** bn. en bw. (*verwonderlijk, verwondering wekkend; vreemd*): *–e muziek*; **–baar,** bn.; –der, –st (*verwondering wekkend*; ook: *wonderdadig, onbegrijpelijk*): *e. – geval*; **–baar'lijk,** bn. en bw.: *kameelen zijn – van vorm; een –e ontwikkeling*; **–baar'lijkheid,** v.; **–bloem,** v. –en (*sierplant uit Mexico en Peru*; Lat. mirabilis); **–boom*,** m. –en; z. Ricinusboom; **–da'dig,** bn.; –er, –st (*bovennatuurlijk; verbazingwekkend*): *een –e genezing*; **–dier,** o. –en (*zeer ongewoon dier*); **–doend,** bn. en bw. (eig. *wonderen doende*): *Jezus trok – rond*; **–doener,** m. –s (*iem., die wonderen verricht*); **–dokter,** m. –s (*een dokter, die wonderkuren doet*; minacht. *oliekoop, kwakzalver*); vero.; **–en,** het wonderde, h. gewonderd (*verwondering opwekken*): *dat wondert mij niet*, geeft mij geen verbazing; **–groot*,** bn. (*zeer groot*): *een – ei*; **–jaar,** o. (*jaar, waarin zeldzame gebeurtenissen plaats hebben; roman van Conscience*); **–kind,** o. –eren (*kind met zeldzame gaven*): *de –eren op de piano*; **–klein,** bn. (*bijzonder klein*): *een – snuifdoosje.*
Won'derkuil, m. –en (*lang sleepnet in de vorm v. e. peperhuis, met een wijde mond van ± 30 m, met nauwe mazen*): de – wordt gesleept door twee botters; de afstand van de punt of krop (onder) tot de reep (boven) is ± 22 m; volkst. Moordkuil; **–lamp,** v. (*tooverlamp*); zie Aladin; **-land,** o. (*sprookjesland; buitengewoon merkwaardig land*): *Amerika, het –*; **–lijk,** bn. en bw. (*vreemd, zonderling*): *een – geval, een –e kleeding; zich – aanstellen; ik werd zoo –*, onpasselijk, ongesteld; *hij deed, sprak –*; **–lijkheid,** v. –heden; **–macht,** v. (*het vermogen om wonderen te doen*); **–man,** m. –mannen (*buitengewoon man, iem. met zeldzame gaven*); **–middel,** o. –en (*middel, waardoor wonderen gebeuren*); **–olie,** v. (*ricinusolie*); **–schoon*,** bn. (*zeldzaam schoon*): *ons – huis*, nl. *ons lichaam*; **–spreuk,** v. –en ([*valsche*] *schoonschijnende stelling, die met de heerschende meening in strijd is*); z. Paradox; **–spreu'kig,** bn. en bw.; **–er, –st** (*zonderling, paradoxaal*); **–teeken*,** o. –en (*wonder, mirakel*); **–veel:** *doen of men – te verteren heeft*; **–verhaal,** o. –verhalen (*verhaal van of over een wonder*; ook: *wonderbaar verhaal*): *de –verhalen in de Middeln. letterkunde*; **–wel:** *hij was – te pas*, zeer in zijn schik; **–werk,** o. –en (*mirakel: gebeurtenis, volgens de bekende natuurwetten niet te verklaren; bewonderenswaardig werk*).
Wond'heeler*, m. –s (*heelmeester, chirurg*); **–heelkunde,** v.
Wond'ijzer, o. –s (*sonde*).
Wond'koorts, v. –en (*koorts, als gevolg van verzwering*); **–roos,** v. (*een met koorts gepaard gaande wondziekte*).
Wo'nen, woonde, h. gewoond (1 *verblijf houden; kamers hebben; gehuisvest zijn*; 2 *in*

dienst zijn): 1 *ik woon te Utrecht; waar woont hij, in welke straat? bij iem.* –; *op kamers* –; *zij – op het land*, houden verblijf; 2 *Sprotje woonde bij een rijke familie.*

Wo'ning, v. –en (*huis, verblijf; domicilie*): *een mooie* –; *met vrije* –; *vrij – hebben*; **–ninkje,** o. –s; **–ninggids,** m. –en (*gedrukte handleiding voor 't huren en verhuren, koopen en verkoopen van woningen*).

Wo'ningnood, m. (*gebrek aan bewoonbare of geschikte huizen*).

Wo'ningquaestie, –vraag, v., **–vraagstuk,** o. (*het vraagstuk, hoe de menschen een behoorlijke woning te bezorgen; het vraagstuk van de vereischten, waaraan goede [arbeiders]woningen moeten voldoen*).

Wo'ningwet, v. (*wet van 1901, houdende bepalingen ten behoeve der volkshuisvesting*).

Woodbrookers, m. mv. (Eng. naar de kwakersstichting Woodbrooke bij Birmingham: *religieuze groepeering*, sedert 1908 tot een vereeniging georganiseerd): *de – te Barchem.*

Woon, v. (Z.-N. 1 *woning*; 2 *het wonen*): 1 *de bouwvallige* –; 2 *hem is de – ontzegd*; **–ach'tig** (*woon hebbende, wonende, gevestigd*).

Woon'ark, v. –en (*groote schuit, als woning dienende*, b.v. *voor watertoeristen enz.*).

Woon'huis, o. –zen (*huis, tot woning ingericht*); **–kamer,** v. –s (*huiskamer*); **–kelder,** m. –s (*kelder, ingericht als woning*); **–plaats,** v. –en (rechtst. *plaats, waar iem. zijn hoofdverblijf gevestigd heeft; plaats, waar men woont*); z. Domicilie; **–schip,** o. –schepen.

Woonst, v. –en (Z.-N. *woning, verblijf*).

Woon'stede, v. –n (*woonplaats, domicilie*).

Woon'vertrek, o. –ken (*woonkamer*).

Woon'wagen, m. –s ([*kermis*]*wagen als woning ingericht*); **–wagenkamp,** o. –en.

I. Woord*, o., in bet. 1 –en (1 *spraakklank, die aan een voorstelling beantwoordt; de zichtbare* d. i. *geschreven, gedrukte enz. voorstelling er van*; bij uitbr. *het gesprokene*; verder nog in allerlei toepassingen; 2 *belofte, eerewoord*; 3 *de H.-Schrift*; 4 in het Evangelie van Johannes: *Christus*): 1 *een vreemd* –, *de –en v. e. woordenboek; groote –en, ware –en; –en en geen daden; de daad bij het – voegen; – voor* –; *iets met andere –en zeggen*, op een andere manier; *daar is geen – van waar*, niets; *geen – meer*, zwijg! *een – van dank, lof spreken; hij kan goed zijn – doen*, is welbespraakt; *tot iem. het – richten*, aanspreken; *geen (stom) – zeggen, kunnen uitbrengen*, niets; *in één* –, kortom; *met zooveel –en verklaarde hij; op één – van u; op mijn* –, [a]) toen ik dat zei, [b]) eerewoord, z. 2; *op dat – vloog hij op; – voor – herhalen; –en wekken, voorbeelden trekken; gij neemt* (of: *haalt*) *mij de –en uit de mond*, gij zegt, wat ik juist wilde zeggen; *een goed – spreken*, bidden; *het – voeren*, spreken, inz. in het openbaar; *wie heeft het* –, wie zal gaan spreken? *iem. het – geven*, gelegenheid tot spreken b.v. in een vergadering; zie ook 2; *het – is nu aan hem; men kan zijn eigen –en niet verstaan; men kan er geen – tusschen krijgen; een gedachte onder –en brengen*, uitdrukken: *een goed – voor iem. doen*, in zijn voordeel spreken; zegsw. *een goed – vindt* (*altijd*) *een goede plaats*, met beleefdheid en vriendelijkheid komt men altijd het verst; *het hoogste* (of: *het grootste*) *– hebben* (of: *voeren*), eig. luid boven anderen uitspreken, de boventoon voeren; *altijd het laatste – willen hebben; iem. te – staan*, hem gelegenheid geven iets te zeggen, hem van antwoord dienen; *het hooge – is er uit*, nl. het gewichtige woord: er is gezegd, wat men haast niet durfde zeggen; z. Brood, Gevleugeld, Goudschaal, Hoog **1**; 2 (*zijn*) *– houden; zijn – van eer*, eerewoord; *iem. aan zijn – houden*, eischen, dat hij zijn belofte vervult; *iem. zijn – geven; op mijn* –, zie 1 [b]) en Man 3; Z.-N. *zijn – opeten*, breken; 3 *Gods* –; *het – (Gods)*; 4 *het – is vleesch geworden*; z. Woorden, Woordje.

II. Woord*, m. woorden (*mannetjeseend*).

Woord'accent, o. –en (*het accent, waardoor in een woord een lettergreep domineert*); **–afleider,** m. –s (*woordvorscher; iem., die bedreven is, zich toelegt op het afleiden van woorden*); zie Etymoloog; **–afleiding,** v. –en (*onderzoek naar de vorming v. woorden*); zie Etymologie; **–afleidkunde,** v. (*wetenschap der woordvorming door afleiding*); **–afleidkun'dige,** m. –n (*etymoloog*); **–beteekenis*,** v. –sen (*de eig. en fig. beteekenis van een woord*); **–breker,** m. –s (*iem., die zijn belofte niet houdt*); **–breekster,** v. –s; **–breuk,** v. (*schending van belofte*); **–buiging,** v. –en (*verbuiging en vervoeging*).

Woor'delijk, bn., bw.; –er, –st (*volgens de woorden; woord voor woord*): *een –e vertaling*, naar de letter; *iets – nazeggen*, letterlijk.

Woor'den, o. mv. (*twist, ruzie*): *van – tot daden komen*, gaan vechten; *– krijgen met iem.; hooge – met iem. hebben*; z. Hoog **1**, 3.

Woor'denarm, bn. (*arm aan woorden*): de tegenst. is Woordenrijk; **–boek,** o. –en (*boek, waarin de woorden eener taal, namen enz. met hun verklaring, in een zekere orde* b.v. *alphabetisch zijn gerangschikt, benevens de verklaring of vertaling er van*): *lafheid staat niet in zijn* –, kent hij niet; **–keus,** v. (*het kiezen van woorden en uitdrukkingen*): *een juiste* –; **–kraam,** v. (*overvloed v. woorden, die weinig zeggen*): *een geleerde* –, **–kramer,** m. –s (*persoon, die weinig zegt in een vloed van woorden*); **–kramerij,** v. (*het bezigen van veel woorden zonder eenige zin*); **–lijst,** v. –en ([*alphabetische*] *lijst van woorden zonder hun verklaring*); **–praal,** v. (*bombast*); **–rijk,** bn.; –er, –st (*veel woorden gebruikend; veel woorden bezittend, tot zijn beschikking hebbend*): *een –e taal, een – schrijver*; **–schat,** m. (*rijkdom eener taal; al de woorden eener taal; woordenvoorraad*): *de – onzer taal*; **–spel,** o. (*het gebruiken van een woord, dat in twee beteekenissen kan worden opgevat; speling met woorden; woordspeling; de aldus gebruikte woorden*); **–strijd,** m. (*twist*; ook: *een strijd, die niet loopt over een zaak zelf, maar over de woorden, over die zaak gezegd*); **–tolk,** m. –en (*woordenboek*, inz. *tot verklaring van uitheemsche woorden*); **–twist,** m. (*twist; woordenstrijd*): *zij kregen een* –; **–vloed,** m.; **–voorraad,** m. –voorraden (*totaal van woorden en uitdrukkingen van een taal, van een spreker of schrijver*): *zijn er boeren, met slechts een – van 300 woorden? het O. T. zegt al, wat het te zeggen heeft, met 5642 woorden*; **–wisseling,** v. –en ([*lichte*] *woordentwist*); **–zifter,** m. –s (*iem., die op de woorden vit, kleingeestige aanmerkingen maakt; overdreven purist*).

Woord'je, o. –s: *een – meespreken*, zich doen gelden, b.v. *H. O. L. L. A. N. D., Holland spreekt een – mee! één – a. u. b.*, luister één oogenblik! *–s leeren, opzeggen* (school).
Woord'klank, m. –en (*de klank der afzonderlijke woorden*): de – is met het rhythme een der voornaamste factoren der woordkunst; **–kunst,** v. (*kunstwerk van taal; kunst van den woordkunstenaar*); **–kunstenaar,** m. –s ([*groot*] *stylist,* [*groot*] *dichter*); **–schikking,** v. –en (*plaatsing der woorden of zinsneden*): *de vragende –*; **–speling,** v. –en (*woordenspel*): *–en maken, b.v. waar de witte zeilen varen, varen maar met groot gevaar!* **–tarief,** o. –tarieven (*tarief of vaste prijs der woorden bij het telegrafeeren*); **–teeken*,** o. –s (*teeken, om de juiste opvatting van een woord te bevorderen*): het klemtoonteeken, het afbrekingsteeken, het deelteeken zijn –s; **–toon,** m. (*toonsterkte der woorden in een zin*); **–verdraaier,** m. –s (*iem., die aan een woord een verkeerde zin geeft,* inz. *met booze bedoeling*); **–verklaring,** v. –en (*het verklaren van woorden of uitdrukkingen*); **–voerder,** m. –s (*spreker*); **–vorming,** v. ([*leer van de*] *vorming der woorden* o. a. *door afleiding en samenstelling*).
Wor'den, werd, i. geworden (1 zelfst. w.w.; 2 koppelw.w.; 3 hulpw.w. v. d. lijdende vorm): 1 *God sprak, en de wereld werd,* ontstond; 2 *gij wordt nog arm,* zult het in de toekomst zijn; *rood, warm, koud, nijdig –; wat is er van hem geworden,* [a]) tot wat heeft hij het gebracht, [b]) waar is hij gebleven? *het wordt licht,* begint te zijn; *stof en asch –*; 3 *het vleesch wordt gebraden, er wordt gelachen*; verg. Geworden; **–ing,** v. (*ontstaan*; *geboorte*): *de zaak is in* (*staat van*) *–*; **–ingsgeschiedenis,** v.
Worg, m. (*keelontsteking* [*bij paarden*]).
Wor'gen, wur'gen, worgde, wurgde, h. geworgd of gewurgd (*de keel toesnoeren; door dichtknijpen der keel doen sterven*); **–ing,** v. (*het worgen*), ook: **wur'ging,** v.; **–koord,** o. –en (*touw, om iemand mee te worgen*); **–paal,** m. –palen (*paal, waaraan een veroordeelde geworgd wordt*); vero.
Work, m. worken (klankn. *kikvorsch*); gew.
Wor'ken, workte, h. geworkt (*kwaken der kikvorschen*): *de kikkers beginnen te –*; gew.
Worm, m. –en, **wurm,** m. –en (in het mv. *dieren met een lang rond of plat lichaam, zonder gelede bewegingsorganen, voor beweging dienen soms borstelachtige haren, zuignappen enz.*; Lat. vermes): fig. *de knagende – des gewetens*; *er knaagt een – aan zijn hart,* innerlijk verdriet; *het arme wormpje,* kindje; zie ook Wurm; **–'achtig,** bn. (*als een worm*; *vol wormen*; *beschadigd door wormen*).
Wor'mer, v. (aardr. *N.-Holl. polder*).
Wor'mig, bn.; –er, –st (*door de wormen beschadigd*; *de worm in de hoef hebbend*).
Worm'koekje, o. –s (*artsenij tegen de wormen in koekjesvorm*); **–kruid,** o. (*geneesmiddel*; Lat. chrysanthemum vulgare); **–steek,** m. –steken (*plaats door e. rupsje aangetast,* b.v. *in fruit, hout*); **–stekig,** bn.: *– ooft, hout,* door een wormvormig rupsje aangetast; *–e erwten*; **–wiel,** o. –en; **–ziekte,** v. (*ziekte van planten en dieren,* b.v. *van schapen, paarden*; *mijnwormziekte*).
Worp, m. worpen (*het werpen met steenen, bal, lans enz.*; *dracht van dieren*): *de eerste – hebben, een – met dobbelsteenen.*
Worst, v. –en (*darm, gevuld met gehakt vleesch enz.*): *– maken, stoppen of vullen; – rooken*; zegsw. *het bekomt hem als de hond de –*, het genoegen of genot boet hij duur; z. o. a. Bloed-, Braadworst; **–'vergiftiging,** v. –en (nl. *door een bacterie,* Lat. bacillus botulinus, *die zich kan ophoopen in niet behoorlijk geconserveerde worst enz.*).
Wor'stebrood*, o.–brooden (*saucijsenbroodje*): *– op oudejaarsavond*; **–je,** o. –s: *twee –s.*
Wor'stelaar, m. –s, –laren (*iem., die worstelt,* inz. *iem., die de kunst van worstelen verstaat en beoefent*).
Wor'stelen, worstelde, h. geworsteld (*elkaar omvatten en trachten op de grond te werpen*; bij uitbr. *strijden, kampen*): *– om de prijs*; fig. *tegen de wind –*; *het schip worstelt met de golven,* kampt met; *hij worstelt met de dood,* is zieltogend; **–ing,** v. –en (*het worstelen*; *strijd, kamp*): *de gewonde krijger in zijn laatste – met de dood.*
Wor'stelkamp, m. (*worstelstrijd*); **–kunst,** v. (*de kunstgrepen v. 't worstelen*); **–perk,** o. –en (*omsloten ruimte, waarbinnen geworsteld, gestreden wordt*): fig. *tegen iem. in het – treden,* (openlijk) als zijn bestrijder optreden; **–strijd,** m. (*harde strijd*); **–wedstrijd,** m. –en (*wedstrijd in het worstelen*).
Wor'stepen, v. –pennen (*houten pen of groote doorn, om e. worst mee toe te steken*).
Worst'horentje, o. –horentjes (*trechtervormig buisje, dienende bij het worstmaken*).
Wort, o. (*ongegist, gehopt bier*); verg. Weers.
Wor'tel, m. –s, bet. 1 en 2 ook –en (1 *ongeleed deel der plant, dat in de grond dringt en water opzuigt of opneemt*; fig. *beginsel, oorzaak*; 2 *naam van planten, welke* inz. *gekweekt worden wegens de eetbare wortels*; *peen*; 3 taalk. *ideëele abstracties uit bestaande woorden, niet bestaan hebbende grondklanken, waarmede men de verwantschapsbetrekking van woordfamilies wil uitdrukken*; 4 rekenk. *het getal, dat men krijgt, door een gegeven getal in een zeker aantal gelijke factoren te ontbinden*): 1 *de – van een boom*; bij overdracht: *de – van een tand*; zegsw. *met – en tak uitroeien,* geheel en al verdelgen; fig. *de kwaal der tering schoot –en,* tierde of woekerde voort; 2 *houdt ge van een – ? gele en roode –en of –s voor het vee*; 3 *de – van het woord –*; 4 *de vierkants–*, het getal, dat in de 2e macht het gegeven getal oplevert; *de derdemachts– van 27 is 3*; z. –tje.
Wor'telboer, m. –en (*boer, die vooral wortelen*
Wor'telboom*, m. –en (*mangrove*). [*teelt*).
Wor'teldraad, m. –draden: *de –draden zuigen het voedsel uit de grond.*
Wor'telen, wortelde, i. geworteld (*wortel schieten*): fig. *de haat wortelt in zijn hart*; **–gewas,** o. –sen (*gewas, waarvan de wortels eetbaar zijn*); **–grootheid,** v. –heden (algebra: *uitdrukking met het wortelteeken,* b.v. $\sqrt{\ }\ 5$); **–haar,** o. –haren (*worteldraad*); **–hout,** o. (*hout van boomwortels*); **–ing,** m. –en (Z.-N. *twijg, uit een wortel opschietend*); **–loof,** o. (*het loof of groen van een wortel*); **–stok,** m. –ken (*kruipend* [*onderaardsch*] *stengeldeel*): *uit de – van de lelie schieten de bladeren op*; **–teeken*,** o. –s (*het teeken* $\sqrt{\ }$).
Wor'teltje, o. –s (*kleine wortel* in bet. 1 en 2): 1 *fijne kleine –s dringen in de reten*; 2 *jonge –s en erwtjes,* peentjes.

Wor'teltrekken, o., **–trekking,** v. –en (*bewerking, die een getal leert vinden, dat, tot de 2e of 3e macht verheven, het gegeven getal oplevert*); **–vorm,** m. –en (*vorm, waarin wortelgrootheden voorkomen*).

Woud, o. –en (min of meer verheven benaming van: *groote [in den vreemde gelegen] streken, vanouds en van nature dicht met hooge boomen begroeid en in ongerepte staat,* dikwijls met de bijbet. van *woest*): *een – van dennen, van beuken;* **–duif,** v. –duiven (*groote, wilde duif: houtduif, boschduif;* Lat. columba p. palumbus); **–duivel,** m. –s (*mandril*); **–ezel*,** m. –s (*wilde ezel;* fig. *forsch en krachtig, maar ruw en onbeschaafd mensch,* Gen. 16 : 12); z. Onager; **–gebergte,** o. –n (aardr. *gebergte met woud bedekt*): *het Karpathisch –;* **–koe,** v. –koeien; zie Tapir; **–looper*,** m. –s (*zwervend jager,* inz. *in de wouden van Noord-Amerika*); **–reus,** m. –reuzen (*groote boom in het woud*).

Would-be, bn. (Eng. *in schijn; zich uitgevend voor; zoogenaamd*): *een –– hervormer.*

I. Wou'ter, m. wouters (*meerkol*).

II. Wou'ter, m. eigennaam.

Wou'terman, m. –mans (scheepst. *scheepsklosje zonder schijf voor dunne lijnen*).

I. Wouw, m. –en (*milaan, tamelijk groote roofvogel;* Lat. milvus m. milvus).

II. Wouw, v. (*soort van reseda;* Lat. reseda luteola).

Wou'wou, m. –s (Java: *gibbon*); meestal Wauwau.

Wraak, v. (*zucht om zich te wreken; het wreken zelf; wrok*): *iets uit – doen; op – zinnen; – is zoet; – nemen op iem. over iets; dat roept* (of: *schreeuwt*) *om –,* vergelding; vero., lit. t. Wrake.

Wraak'baar, bn.; –der, –st (*verwerpelijk, af te keuren;* van getuigen, getuigenissen: *niet toe te laten*): *een –bare getuigenis;* **–engel,** m. –en (*engel der wrake*); **–gie'rig,** bn.; –er, –st (*begeerig om wraak te nemen*): *een – karakter;* **–gie'righeid,** v. (*wraakzucht*); **–'–godin,** v. –godinnen (myth. *furie, razernij*).

Wraak'goed, o. (*uitschot van goed*).

Wraak'lust, m. (*begeerte, om zich te wreken*): *met – in het hart, in het oog;* **–neming,** v. –en (*het wraaknemen; daad van wraak*); ook: **–oefening,** v. –en.

Wraak'roepende zonden, v. mv. (*zonden, die ten hemel om wraak roepen of schreien*): ze zijn b.v. vrijwillige doodslag, verdrukking van weduwen en weezen.

Wraak'zucht, v. (*zucht, begeerte naar wraak*); **–zuch'tig,** bn.; –er, –st (*strevend naar wraak*): *een – karakter,* wraakgierig.

Wrad'del, m. wraddels (*kossem*).

Wrak 1 o. –ken (*romp v. e. gestrand schip; onbruikbaar, beschadigd schip*): *een drijvend verlaten –;* fig. *hij is een – geworden;* **2** bn.; –ker, –st (*beschadigd, niet gaaf; slecht, zwak*): *dat is –ke kaas; een – schip; een – meubel,* wankel; fig. *dat is daar een –ke boel,* de zaken staan er slecht.

Wra'ke, v.: *mij is de –!* lit. t. vero.; z. Wraak.

Wra'ken, wraakte, h. gewraakt (*onwaardig verklaren, afkeuren, verwerpen;* in bij de wet bepaalde gevallen: *niet toelaten als getuige in een geding*): *getuigen –.*

Wrak'goederen, mv. (*goederen van verongelukte schepen, gestrande goederen*).

Wrak'hout, o. (*stukken hout van een wrak*).

Wra'king, v. –en (*de daad van wraken*): *akte van –;* **–ingsgrond,** m. –en (*reden, waarom iemand als getuige gewraakt wordt*): –en zijn b.v. bloedverwantschap, vijandschap.

Wrang 1 bn., bw.; –er, –st (*de mond samenwringend; zuur, scherp*): *–e appels,* fig. *–e vruchten van de oorlog;* **2** v. –en; z. Manivel; **–heid,** v.

Wrat, v. wratten (*eeltachtige uitwas,* [*huid*]*knobbeltje*): *uw hand zit vol wratten;* **–'achtig,** bn.; –er, –st: *een –e knobbel, een – gezwel.*

Wrat'tenkruid, o. (*onkruid, een soort van wolfsmelk, waarvan men het sap wel tegen wratten aanwendt;* Lat. euphorbia helioscopia).

Wrat'tig, bn.; –er, –st (*wratachtig, met wratten*).

Wreed*, bn., bw.; –er, –st (1 *zonder medelijden;* 2 *hard, ruw*): 1 *een – mensch,* zonder gevoel, hardvochtig; *een – despotisme,* onbarmhartig; *een dier – behandelen,* onmenschelijk; 2 *de tijger met zijn –e tong,* ruwe; *– knerpte de kiezel,* scherp; nog: Z.-N. bw.: zeer, b.v. *dat kind is – lastig; – koud.*

Wreed'aard, m. –s (*onbarmhartig mensch*).

Wreedaar'dig, bn. en bw.; –er, –st (*zeer wreed, met wreedheid*): *een – man; – te werk gaan;* **–aar'digheid,** v. (*het wreed-zijn; uiting van –*); **–aar'diglijk,** bw. (*op wreede wijze*): *men vermoordde hem –.*

Wree'delijk*, bw. (*op wreede wijze*).

Wreed'heid, v., in bet. 2 –heden (1 *het wreed-zijn;* 2 *wreede daad*): 1 *geraffineerde –;* 2 *tallooze –heden plegen.*

Wreef, v. wreven (*voorbovendeel v. d. voet*).

Wreek'ster, v. –s (*vrouwelijke wreker*).

Wre'ken, wreekte, h. gewroken (*wraak nemen over iets; zich door wraak voldoening verschaffen*): *ik zal mijn vader –,* wraak nemen over het hem aangedaan kwaad; *– zal hij 's makkers bloed,* wraak nemen over het vergieten of storten er van; *God, die recht en waarheid wreekt* (Gezang 193), die nl. wraak neemt over de schending van deze; *ik zal het op uw kinderen –,* hen er voor laten boeten; refl. *zich over iets op iem. –; het zal zich later wel –,* de slechte gevolgen zullen zich later vertoonen.

Wre'kend, bn. (onvolt. deelw. van *wreken*): *de –e gerechtigheid;* zie Themis.

Wre'ker, m. –s (*iem., die wraak neemt, geleden onrecht of kwaad straft*); verg. Goël.

Wren'schen*, wrenschte, h. gewrenscht (*hinniken v. d. hengst bij het zien der merrie*).

Wre'vel 1 m. (*misnoegdheid, bitterheid, bedwongen spijt*): *hij kon zijn – niet verkroppen,* spijt; **2** bn. (*wrevelig*): *een – gemoed.*

Wre'veldaad, v. –daden (*euveldaad*).

Wre'velig, bn. en bw.; –er, –st (*misnoegd; boos, toornig; verbitterd;* ook: *twistziek; vol wrevel*); **–heid,** v.

Wre'velmoed, m. (*wrevel* **1**: *boosheid, misnoegdheid, bitterheid*); **–moe'dig,** bn. (*wrevelig*).

Wrie'melen, wriemelde, h. gewriemeld (1 *door elkaar woelen;* 2 *jeuken, doordat zich iets op onze huid beweegt*): 1 *–de mieren; van mieren –;* 2 *wat wriemelt mij daar in mijn nek,* krieuwelt? **–ing,** v.: *een – van menschen op het kermisplein,* gewemel.

Wrig'gelen, wriggelde, h. gewriggeld (freq. van *wrikken; telkens wiggelen of wrikken*).

Wrijf, v. wrijven (Z.-N. *wreef*).

Wrijf'bak, m. –bakken (*bak, om er iets in*

fijn te wrijven); zie Hollander; **–doek,** m. –en (*wrijflap*); **–dokter,** m. –s (*knijpdokter, masseur*); **–goed,** o. (*politoer, boensel*); **–hout,** o. –en (*hout, dat aan de buitenzijde van een schip wordt gehangen om het voor stooten of splinteren te beveiligen*; ook: *likhout*); **–kussentjes,** o. mv. (*kussentjes, waartusschen de glazen, cirkelvormige schijf v. d. wrijvings-electriseermachine draait*); **–kuur,** v. (*geneeswijze, door massage*).

Wrijf'lap, m. –pen (*doek om meubels te wrijven*); **–molen,** m. –s (*papiermolen, om lompen fijn te wrijven*); **–paal,** m. –palen (*paal, waaraan het vee zich kan schurken*; fig. *voorwerp van spot, zondebok*): fig. *de hertog van Brunswijk was de – der Patriotten*, het voorwerp van hekeling; zie Schurk; **–steen*,** m. –en (*steen, om iets te wrijven*); verg. Puimsteen; **–was,** o. en v. (*boenwas*).

Wrij'ten, wrijtte, h. gewrijt (*twisten, kibbelen, twistzoeken, krakeelen*); **–er,** m. –s.

Wrij'ven, wreef, h. gewreven (1 *met meer of minder kracht twee dingen met de oppervlakte langs elkaar bewegen*; 2 [*herhaaldelijk*] *over iets heen strijken*; 3 *door wrijven doen ontstaan, fijn maken*): 1 *ze tegen elkaar –; zich de handen –; zich de oogen – van verwondering; zich de neus –*; 2 *met olie zacht de handen –; een kast, een meubel –*, boenen; 3 *verf, iets tot poeder –*; nog: *hij doet niets liever dan schrijven en –*, polemiseeren; z. ook Neus.

Wrij'ving, v. –en (*het wrijven, de massage; weerstand bij het wrijven*; fig. *geschil, oneenigheid*): *er is eenige – tusschen hen.*

Wrij'vings-electriciteit', v. (nl. *door wrijving, niet chemisch opgewekt*).

Wrik'ken, wrikte, h. gewrikt (1 *wiggelen, heen en weer bewegen, draaien* [inz. *om iets los te krijgen*]; 2 *met één riem roeien*): 1 *men wrikte aan de paal*; 2 *die roeier kan goed –*; Z.-N. ook Wrikkelen.

Wrik'riem, m. –en (*roeispaan, waarmee men een bootje al wrikkende voortbeweegt*).

Wring, m. –en (*het groote hek vóór of om een boerderij*); gew.

Wrin'gen, wrong, h. gewrongen (1 *met kracht draaiend bewegen; door middel eener draaiende beweging persen, drukken enz.*; ook refl.; 2 Z.-N. onpers.: *in twist zijn*; 3 Z.-N. v. vruchten: *wrang zijn*): 1 *het waschgoed –; iem. iets uit de handen –*, losdraaien; *zich door een opening –*; z. ook Bocht **I,** Schoen; 2 *het wringt er*, er is wrijving, twist; 3 *die appel wringt*; **–ing,** v.

Wring'machine, v. –machines (*toestel om nat linnengoed enz. uit te persen*).

Wroch'ten, wrochtte, h. gewrocht (lit. t., vero., Z.-N. *werken*): *wonderen –.*

Wroe'gen, wroegde, h. gewroegd (*aanklagen, beschuldigen*): *zijn geweten wroegt hem.*

Wroe'ging, v. –en (*knaging van het geweten*); verg. Berouw en Naberouw.

Wroe'telen, wroetelde, h. gewroeteld (*herhaaldelijk wroeten*; Z.-N. *knoeien*).

Wroe'ten, wroette, h. gewroet ([*al snuffelende*] *in de aardkorst woelen* [*en gravende zoeken*]; *door wroeten doen ontstaan*): *een varken wroet met de snuit in de grond; een gat in de grond –*; fig. *in eigen ingewanden –d*, in tweedracht elkaar bestrijdend; *met – en tobben komt hij aan de kost*, met zwaar, met slafelijk werken; **–er,** m. –s.

Wrok, m. ([*opgekropte*] *bittere haat*): (*g*)*een – koesteren; een – tegen iem. hebben.*

Wrok'ken, wrokte, h. gewrokt (*mokken; haat, wrok koesteren*): *hij wrokte tegen zijn broeder; de duivel wrokt tegen God*, d. i. voedt een voortdurende haat.

Wrok'kig, bn.; –er, –st (*haatdragend*).

Wrong 1 m. –en (1 *het wringen*; 2 Z.-N. *wrok*): 1 *met een ruk en een –*; 2 *een – hebben*; **2** v. –en (*samengewrongen doek, haren, touwen enz.*; *vlecht; bloemkrans; tulband*; vroeger: *gravenkroon*): *een–sajet*; **–etje,** o. –s.

Wron'gel, v. (eig. *gewrongen melk*: *gestremde melk, die geperst wordt voor kaas*; Z.-N. *kleine wrong* **2**): Z.-N. *een – garen, stroo.*

Wuit, bn. en bw.; –er, –st (*veranderlijk*): *niets is –er dan de gunst des volks; het –e Fransche volk*, wispelturig, onstandvastig; *– gekleed zijn*, lichtzinnig; **–'heid,** v.

Wui, v. –en, of **Wuit,** v. –en (*haspel*).

Wui'ten, m. –s (Z.-N. *meerkol*); z. Wei **III.**

Wui'ven, wuifde, h. gewuifd (*zwaaien; heen en weer bewegen*): *met de zakdoek, met een hand, met een vlag –; –de riethalmen.*

Wulf, o. wulven (*gewelfde zoldering*; *gewelf*).

Wulk, v. wulken (*kinkhoren, zekere slak*; Lat. buccinum undatum); Z.-N. **Wul'lok,** m. –s.

Wul'lie, pers. vnw. mv. (*we-lie, wijlieden*); gew.

I. Wulp* 1 o. –en (*welp*, z. ald.); **2** m. –en (*onbezonnen jongeling, lichtmis*).

II. Wulp*, m. –en (*steltlooper*; *een soort van pluvier*; Lat. numenius); – **I** etym. = – **II.**

Wulpsch*, bn. en bw.; –er (*dartel, speelsch, brooddronken*; fig. *wellustig*); **–'heid*,** v.

Wur'gen; zie Worgen.

Wurm, m. –en ([*kleine*] *worm*; medelijdend: *klein* [fig. *sukkelig*] *kind*); in bet. van *een kind* ook o.: *het –*; verkl. –pje, o. –s: *klein hulpeloos –pje.*

Wur'men, wurmde, h. gewurmd (eig. *zich met moeite bewegen als een aardworm*; fig. *veel moeite doen zonder merkbaar te vorderen; zich afsloven, zwoegen*): *die jongens –, om door hun examen te komen; zich er uit –*; **–er,** m. –s (*tobber*); **–erij',** v. (*tobberij*).

Wu'telen, wutelde, h. gewuteld (Z.-N. *zich kronkelend en wentelend bewegen*): *de wormen – in het water; de jongens – in het zand.*

Wyandot'te, v. –s (*kloeke Amerik. kip*).

X[1]).

X, v. –en (1 *het 24ste teeken van het alphabet*; 2 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *het letterteeken – komt alleen voor in vreemde woorden*; 2 *de – en de y zullen gauw af zijn*; als Rom. getalmerk is X = 10; algebra: de eerste onbekende grootheid.

Xanthi'ne, v. (Gr. xanthos = geel: *organische stof in geringe hoeveelheid in de urine; gele kleurstof van de meekrap*).

[1]) *X* in het begin der vreemde woorden wordt uitgesproken als *s* of *ks*.

Xantip'pe, v. Xantippes (Gr. [eig. geel paard]: *de booze, plaagzieke vrouw van Socrates*; fig. *helleveeg, huiskruis*).
X'-beenen*, o. mv. (*bakkersbeenen*, d. i. *beenen met naar-binnen gedraaide knieën, ten gevolge v. h. voortdurend staan en kneden*).
Xe'niën, v. mv. (Gr. xenion = *geschenken aan de gasten* [Gr. xenos]; *soort van punt- of hekeldichten*); lees *see'niën* of *kseniën*.
Xeno . . ., van Gr. xe'nos = vreemd.
Xenocratie', v. (*heerschappij v. vreemden* –).
Xenograaf', m. –grafen (*iem., ervaren in het lezen van geschriften in vreemde talen*).
Xenomanie', v. (*zucht of voorliefde voor al, wat vreemd is*).
Xe'nopho(o)n, van Athene: geschiedschrijver (Ana'basis), redenaar, legeraanvoerder, ± 440–355 v. C.
Xe'res, –wijn, m. (*lichte Spaansche wijnsoort*; zie Sherry).
X'-stralen: zie Röntgenstralen.
Xylo . . ., van Gr. xy'los = hout.
Xyloglyptiek', v. (*houtsnij-, graveerkunst*).
Xylograaf', m. –grafen (*houtsnijder, -graveur*).
Xylographie', v. –phieën (*het drukken met houten letters of met platen; de kunst van aldus te drukken; de afdruk*).
Xylol', m. (*koolwaterstof uit steenkool*).
Xyloliet', o. (*versteend hout; uit houtstof geperste kunststeen*, o. a. *voor tafelbladen, houtgraniet*).
Xylologie', v. (*leer der houtsoorten*).
Xylophoon', v. –phonen (*slaginstrument*): bij een – wordt het geluid voortgebracht door het slaan van een hamertje op houten, soms metalen plaatjes.
Xys'tus, m. xysti (Gr.-Lat. [Gr. xuo = ik maak glad]: *zuilenhal* [*met gladde bodem*]; *hal voor worsteloefeningen; lang kruisgewelf van kerk of klooster*); lees *sis'-tus, ksis'tus*.

Y.

Y, v. –'s (1 *het 25ste teeken van het alphabet*; 2 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *het letterteeken – komt alleen voor in vreemde woorden*; 2 *de – beslaat maar één bladzijde*; algebra: tweede onbekende grootheid.
Yacht, o. –s (Eng. [Ned. jacht]: *pleizier-, zeiljacht*); **–club,** v. –s (*zeil- en roeivereeniging*).
Yack, yak, m. –s (*buffel in Thibet, met zijdeachtige haren*; Lat. bos grunniens).
Yam, –s'wortel, m. (Portug., oorspr. negerwoord: *broodwortel, broodplant, een knolgewas, het hoofdvoedsel in verschillende tropische landen*; Lat. dioscorea batatas).
Yan'kee*, m. –s (Eng.-Amer. misschien = Jan Kaas: *N.-Amerikaan; Amerik. effect*); **–doodle,** o. (*N.-Amerik. volkslied, oorspronkelijk een zegelied, 1775*).
Yard, m. –s (Eng. [samenhangend met gaarde]: *Eng. en Amerik. el 0,914 m* of 3 feet [voet], 36 inches en 360 lines; zie Inch; ook: Eng. *vlaktemaat 12,14 ha*).
Ya'tagan, m. –s (*jatagan*, zie ald.).
Yellow-Jack, v. –s (Eng. yellow = geel: *vierkante, gele, Engelsche vlag*, op barakken voor besmettelijke ziekten, op schepen in quarantaine enz.; fig. *de gele koorts*).
Yen, m. yens (*Jap. zilvermunt = ƒ 1.25 = 100 sen van 10 rin*); lees: *jen*.
Yeoman, m. yeomen (Eng [eig. man der gouw]: *kleine grondbezitter, heereboer, niet-adellijke landeigenaar; soldaat der yeomanry*).
Yeomanry, v. (Eng. *vrijwillige bereden land militie*).
Y'lang-y'lang, v. en o. (*reukwater*); (y = ie).
Y'mir, m. Germ. myth. de vader van het geslacht der Reuzen; lees *ie'-mier*.
Yog'hurt, v. (Slavisch: *licht verteerbaar, gegist melkgerecht*).
Yonk, v. –en; (y = j); zie Jonk.
Y'psilon, v. ypsilons (*zoogenaamde Grieksche i; eigenlijk: de u-psilon* d. i. *de enkelvoudige u*, b.v. *in woorden als: Egypte, synoniem*). (yp = up of ip).
Yuc'ca of **Yu'ca,** v. –'s (Sp. [oorspr. Caraïbisch]: *N.-Amerikaansche sierplant, ook in onze tuinen*; Lat. yucca). (yu = joe).

Z.

Z. – *Zuid* of *Zuiden*.
z. a. – *zie aldaar*.
Z.B. of **Z.Br.** – *Zuiderbreedte*.
z. b. b. h. h. – *zijn bezigheden buitenshuis hebbende* (in advertenties).
Z. D. – *Zijne Doorluchtigheid* (Prins of Bisschop).
Z. D. H. – *Zijne Doorluchtige Hoogheid* (Prins).
Z. E. – 1 *Zijne Edelheid*; 2 *Zijn Eerwaarde*.
Z. Em. – *Zijne Eminentie* (kardinaal).
Z. Exc. – *Zijne Excellentie* (minister).
z. g. – *zaliger gedachtenis*; zie ald.
z.g. of **z.g.n.** – *zoogenaamd* of *zoogenoemd*.
Z. H. – 1 *Zijne Hoogheid* (Prins); 2 *Zijne Heiligheid* (Paus).
Z. H. E. – *Zijne Hoogwaardige Excellentie* (Bisschop).
Z. H. E. G. – *Zijn Hoogedelgestrenge*.
Z. H. G. – *Zijn Hooggeleerde*.
z. h. s. – *zonder hoofdelijke stemming*.
z. i. – *zijns inziens*.
z. k. – *zonder kinderen* (in advertenties).
Z. K. H. – *Zijne Keizerlijke* of *Koninklijke Hoogheid*; **Z. K. K. H.** – *Zijne Keizerlijke en Koninklijke Hoogheid*; **Z. K. K. M.** – *Zijne Keizerlijke en Koninklijke Majesteit*.
Z. K. M. – *Zijne Keizerlijke* of *Koninklijke Majesteit*; **Z. M.** – *Zijne Majesteit*.
Zn. – *zoon*, achter eigennamen.
Z.-O. – *Zuidoost*.
z. o. z. – *zie ommezijde*.
Z. P. – 1 *zomerpeil*; 2 *Zuiderzeepeil*.
Zr. Ms. – *Zijner Majesteits*.
Z.-W. – *Zuidwest*.
z. z. g. g. – *zag zich gaarne geplaatst* (in advertenties).
Z.-Z.-O. – *Zuid-zuidoost*.
Z.-Z.-W. – *Zuid-zuidwest*.

Z, v. –'s (1 als klank: *een medeklinker*; 2 als letterteeken: *het laatste teeken van het alphabet*; 3 *de gezamenlijke woorden in een woordenboek enz., die met een – beginnen*): 1 *de – is stemhebbend*; 2 *een groote –*; 3 *de – bewerken*.

Zaad, o. in bet. 1, 2 zaden (1 *plantenvoortbrengsel* [ontstaan na bevruchting van de zaadknop], *dat, gezaaid, een zelfde plant voortbrengt*; *het gezaaide*; 2 *kiem, oorsprong*; 3 *geslacht, nakomelingschap*; Z.-N. *kind*; 4 Z.-N. *vischkuit*; 5 Z.-N. bij spel: *inleg*): 1 Bloem–, Hennep–, Kanarie– enz.; *dit is zuiver, droog –*; zegsw. *op zwart – zitten* (of: *geraken*), [a]) zonder geld zitten (of: geraken), [b]) bekrompen moeten leven, omdat men te voren veel verteerd heeft, [c]) uit zijn betrekking ontslagen zijn, vergelijking met de kanarie, die eerst al het witte zaad oppikt; 2 *de zaden van tweedracht, van ondeugd*, beginsel; 3 *het – van Abraham*, de Israëlieten; Z.-N. *een slim –*; 4 Z.-N. *het – van de haring*; 5 Z.-N. *zijn – hebben*, de inleg terugwinnen; zie Bak **II**.

Zaad'bakje, o. –s; **–handelaar**, m. –s (*handelaar in zaden en granen*); **–huisje**, o. –s (*–hulsel, –bolster*); **–korrel**, v. –s; **–lob**, v. –lobben (*kiemblad. eerste blad van een kiemend zaadje*); **–loos***, bn.; **–olie**, v.; **–pacht**, v. (*huur of pacht, deels in zaad of graan te voldoen*), verg. Garfpacht; **–schelf**, v. –schelven (*korenmijt*); **–winkel**, m. –s; **–zolder**, m. –s (*bergzolder voor zaden of granen*).

Zaag*, v. zagen (1 *getand snijwerktuig*; 2 fig. *zeurkous, sok, zaniker of zanikster*): 1 *het blad, de tanden eener –*; Hand-, Schrob-, Span-, Trekzaag; 2 *uw zuster is een echte –*; Z.-N. *de – spannen*, zaniken.

Zaag'bek, m. –ken (*eendachtige zwemvogel*, naar de *uitsteeksels* van de zijranden van zijn haakvormig gebogen bek): *de middelste –*, Lat. mergus serrator (wintervogel).

Zaag'blad, o. –bladen (*plat deel eener zaag, waarin de tanden zijn*); **–bok**, m. –ken (*bok, stellage, waarop men te zagen hout legt*); **–machine**, v. –s; **–meel**, o. (*zaagsel, afval*); **–molen**, m. –s (*molen, die hout zaagt*); **–molm**, m. en o. (*fijn zaagsel*); **–mul**, v. (*–molm*); **–sel**, o. (*–meel*); **–stoel**, m. –en (*zaagbok*); **–tand**, m. –en (*tand eener zaag*); **–vijl**, v. –en (*vijl, om de zaagtanden te scherpen*); **–visch***, m. –visschen (*kraakbeenvisch, met een zaagachtig verlengsel aan de kop*; Lat. pristis antiquorum): de – leeft in de Middell. Zee en de tropische zeeën, 4–5 m lang, soms 7 m, de zaag is wel eens 2 m; **–wespen**, mv.; z. Bladwespen.

Zaai'en, zaaide, h. gezaaid (*zaad in de grond strooien*): *rogge –*, *tarwe –*; *met de hand, met een machine –*; fig. *twist, tweedracht –*, veroorzaken; spreekw. *wat men zaait, zal men oogsten*; z. Wind; Z.-N. *zijn geld –*, verkwisten; **–er***, m. –s (*iem., die zaait*; ook: *een soort van aardappel*): *de parabel van den –*, Matth. 13 : 3; **–sel**, o. –s (*wat gezaaid is*).

Zaai'goed, o. (*verschillende zaaizaden*); **–graan**, o. –granen (*graansoort, geschikt om uit te zaaien*).

Zaai'ing, v. –en (*het zaaien*).

Zaai'koren, o. (*koren, als zaaizaad gebezigd*); **–land**, o. –en (*grond, die bezaaid wordt of is*); **–ling 1** m. –en (*plant uit zaad geteeld*); **2** v. (*vrouw. hennep*): *de – geeft hennepzaad*; verg. Gelling; **–machine**, v. –s (*machine, om mede te zaaien*); **–padie**, v. (O.-I. *ongebolsterde rijst als zaad*).

Zaai'sel, o. –s (*wat gezaaid is*); **zaai'tijd**, m.

Zaai'voren, zaaivoorde. h. gezaaivoord (Z.-N. *beploegen om dadelijk te zaaien*); **–zaad**, o., (soorten) –zaden (*zaad om uit te zaaien*).

Zaak*, v. zaken (1 *voorwerp, ding*; 2 *handel, nering, bedrijf, winkel, affaire*; in het alg. *aangelegenheid*; 3 rechtst. *geding, proces*; ook rechtst. *alle goederen en rechten, die een bestanddeel van het vermogen kunnen uitmaken*): 1 *op de kermis ziet men rare zaken*; 2 *het is daar een drukke –*; *de zaken gaan goed*; *voor zaken op reis*; *goede zaken doen*, goede winst maken; *een man van zaken*; zie Zakenman; *zaken met iem. doen*; *een – drijven, beginnen*; *hij is uit de –*; 3 rechtst. *die – komt morgen voor*, wordt door de rechtbank enz. behandeld; *een advocaat van kwade zaken*, die het verkeerde verdedigt; *er een zaak van maken*, gaan procedeeren; *een advocaat de – in handen geven*; *een – van koophandel*, procedure, voortvloeiende uit een daad van koophandel; nog: *het is – op zijn hoede te zijn*, vereischte; *dat is mijn –*, dat gaat u niet aan; *dat is zijn –*, dat moet hij weten, dat gaat mij niet aan; *ter zake van*, wegens, om; *orde op zijn zaken stellen*, op de aangelegenheden van zijn bezit; *de gang van zaken was aldus*, loop der gebeurtenissen, de wijze, waarop iets gebeurde; *het is –, dat . . . .*, het is noodig, raadzaam, wenschelijk dat; *je kunt 't niet, dat is de heele –*, kwestie; *dat doet niets ter zake*, [a]) heeft er niets mee te maken, [b]) is van geen invloed; *ter zake*, [a]) hou je bij je onderwerp, dwaal niet af, [b]) laten we beginnen; *voor de goede –*; *'t is niet veel –s*, heeft niet veel om 't lijf; *hoe staat het met de zaken*, hoe is het er mee? *zooals de – nu staat*, de toestand is; *gemeene – met iem. maken*, met iem. samenwerken (inz. ong.); *de – is, ik voel er niets voor*, de reden is; *een lastig –je*, moeielijk iets; *het heele –je*, alles; z. ook Binnenlandsche Zaken, Heer **I**, **1**, 5, Onverricht.

Zaak'bezorger, m. –s (*iem., die zaken voor een ander afhandelt, bezorgt*); **–geheugen**, o. (*bijzonder herinneringsvermogen voor feiten, gebeurde zaken*): de tegenst. is b.v. *woord–, naam–, getallen–*; **–gelastigde**, m. –n (*gevolmachtigde*); **–kennis**, v. (*grondige, reëele kennis, inzicht*); **–register**, o. –s (*lijst van de zaken in een boek*, tegenstelling van *namenregister*); **–rijk**, bn.; –er, –st (*bondig, belangrijk; degelijk*): *een – verslag*; **–rijkheid**, v.; **–waarnemer**, m. –s (*iem., die voor een ander zaken regelt*; vroeger: *praktizijn*).

I. Zaal, v. zalen (1 *ruime kamer, groot sierlijk vertrek*; vero., gew. *salon, gezelschapskamer*; 2 *ziekenzaal*; 3 *lokaliteit voor bijeenkomsten*): 1 *een raad–, eet–, slaap–*; 2 *hoeveel patiënten zijn er op de –?* 3 *vergader-, college-, danszaal*; **–knecht**, m. –s (*ziekenoppasser*): *een bejaarde – zou mede de wacht doen*; **–patiënt**, m. –en.

II. Zaal, o. zalen (*zadel*); **–tje**, o. –s.

I. Zaan, v. (*room*); gew., Z.-N.

II. Zaan, bw. (vero., Z.-N. *weldra, aanstonds*).

Zaan'kant, –streek (*landstreek in N.-H.*); **–'kanter**, m. –s (*iem. van de Zaanstreek*).

Zaan'kom, v. –kommen (Z.-N. *aarden*

kruik, waarin men de melk laat zanen).
Zaat, v.; zie Zate.
Zab'belen, zabbelde, h. gezabbeld (*zuigen aan, op iets*); **–aar,** m. –s.
Zab'beren, zabberde, h. gezabberd (*kwijlen, zeeveren*; Z.-N. *stofregenen*); **–aar,** m. –s (*kwijlbaard*); **–doek,** m. –en (*slabbertje*).
Zacht 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *niet hard; week*; 2 *bijna niet merkbaar; niet luid, bijna onverstaanbaar*; 3 *niet ruw, mollig*; 4 *de zinnen aangenaam aandoende*; 5 van slaap: *ongestoord, gerust, verkwikkend*; 6 van de dood: *niet pijnlijk*; 7 *niet snel*; 8 *liefelijk*; 9 *niet hard gekookt*; 10 *niet grof of barsch; goedig*; 11 *niet gestreng*; 12 *geleidelijk, langzaam, zonder sprongen*): 1 *een – bed, – hout, – leder*; 2 *– loopen, – spreken; iem. – aanstooten*; 3 *een –e hand; – op het gevoel*; 4 *–e kleuren; een – klimaat, het –e schijnsel der maan*; 5 *een –e slaap*; 6 *een –e dood sterven*; 7 *– rijden*; 8 *–e muziek*; 9 *–e eieren*; 10 *–e woorden; een – karakter*; 11 *– regeeren*; 12 *een –e helling; een –e overgang van blauw in paars*; nog: *op zijn zachtst genomen, gezegd, uitgedrukt*, zoo gunstig mogelijk; **2** tw.: *– wat*, niet zoo haastig!
Zachtaar'dig, bn. en bw.; –er, –st (*zacht van aard, van inborst; welwillend*): *een – mensch; het schaap is –; de ziekte had een – karakter*; **–heid,** v.; **–lijk,** bw.
Zacht'heid, v. (*het zacht zijn*, in versch. bet.): *met – te werk gaan; de – der zijde*.
Zacht'jes, zacht'kens, bw. (*op zachte manier, bedaard*): *spreek wat –; doe maar – aan*.
Zacht'jesaan, Zacht'kensaan, bw. (*langzamerhand*): *– wordt het tijd*, allengskens; z. Lijn 1.
Zachtmoe'dig 1 bn. en bw.; –er, –st (*zachtaardig, zacht van inborst, meegaand*): *Christus zei: Leer van mij, dat ik – ben*; **2 –e,** m. en v. –n: *Zalig zijn de –n, want zij zullen het aardrijk beërven*, Matth. 5 : 5; **–heid,** v.
Zachts, bw. (*gemakkelijk, allicht; tenminste*): *kunt ge niet veel geven, – dat ge iets geeft; ge kunt er – heengaan*.
Zacht'soldeer, o. (*weeksoldeer*, zie ald.): *hardsoldeer bestaat uit een legeering van koper of messing, dat een hooger smeltpunt heeft en vaster verbindt dan het gewone –*.
Zachtzin'nig 1 bn. en bw.; –er, –st (*zachtaardig, vriendelijk, niet-norsch, toegeeflijk*): *een – humeur; – oordeelen over eenig vergrijp*; **2** zn. **–e,** m. en v. –n; **–heid,** v.
Za'del, m. en o. –s (1 *zetel* [*van leder*], *juist passend op de rug van een rijdier: kameel, paard of ezel*; 2 bij verg. in allerlei toepassingen, van allerlei voorwerpen): 1 *in het* (*de*) *– springen; vast in het* (*de*) *– zitten*, niet licht afgeworpen worden, fig. [a]) zeker van zijn positie zijn, [b]) zijn zaken goed kennen; *iem. uit het* (*de*) *– lichten*, hem van het paard lichten (tornooispel), fig. hem zijn betrekking doen verliezen, hem onderkruipen; *iem. weder in het* (*de*) *zadel zetten* (of: *helpen*), fig. hem er weer bovenop helpen, zijn verloren positie weder helpen innemen; 2 *het – van een rijwiel of fiets*, leeren zitvlak; *het – van een haan*, rug tot de staart; **–boog,** m. –bogen (*dwarsliggend voorstuk van een rijzadel*); **–dek,** o. –ken (*paardedek, schabrak*); **–en,** zadelde, h. gezadeld (*v. e. zadel voorzien*): *een paard –*, het een zadel opleggen.
Za'delgewicht, o. –en (*gewicht, dat beweging toelaat in twee richtingen, loodrecht op elkaar*); **–kleed*,** o. –en (*schabrak*); **–knop,** m. –pen (*voorpunt v. e. zadel*); **–kussen,** o. –s; **–leen*,** o. –leenen (gesch. *leen, dat den leenheer per jaar een gezadeld paard opleverde als teeken van hulde*); **–maker,** m. –s (*vervaardiger van zadels, paardetuigen enz.*); **–makerij,** v. –en; **–paard,** o. –en (*rijpaard*; bij een vóór elkaar gespannen span: *paard van de disselboom*); **–riem,** m. –en (*riem, waarmede het zadel* bet. 1 *wordt vastgemaakt*); **–rug,** m. –gen; **–tuig,** o. –en (*het zadel met toebehooren*); **–vast,** bn. (*vast in de zadel zittende*): *niet – zijn*, een zondagsruiter zijn, fig. o. a. niet vast van beginselen; **–vastheid,** v.; **–zak,** m. –zakken.
Za'geling, m. en o. –en (Z.-N. *houtspaandertje, bij 't zagen afvallend*; *zaagmeel*).
Za'geman, m. –nen, –s (Z.-N. *zaniker*).
Za'gen, zaagde, h. gezaagd (1 *met de zaag werken; met een zaag door'snijden*; 2 *met een zaag of zagend maken*; 3 van vioolspel: *krassen*; 4 *zeuren*): 1 *hout –*; 2 *planken –*; 3 *op de viool –*, krassen; 4 *wat kan die vent –*; **–er,** m. –s (*houtzager; vioolkrasser; zaniker*).
Zagerij', v. –en; z. Houtzagerij enz.
Za'gersbok, m. –bokken; zie Zaagbok.
Zak, m. –ken (1 *voorwerp v. linnen, jute, leder, katoen enz., om er iets in te bergen of te vervoeren*; 2 *deel v. e. kleedingstuk, waarin men iets bergt*; 3 bij verg. van allerlei voorwerpen): 1 *een – voor aardappelen, koren; een papieren –je*, builtje; *in zakken doen*; zegsw. z. Duit, Kat, Pak, Zout; Bijbel: *in – en asch zitten*, in het grove rouwkleed, zak genaamd, en het hoofd bestrooid met asch, ten teeken van diepe rouw, in rouw gedompeld zijn; (als maat) *een – guldens*, 600 stuks, *een – rijksdaalders*, 200 stuks, *een zak schellingen*, 1000 stuks of 300 gulden, *een – zesthalven*, 1000 stuks of 275 gulden; 2 *de linker broek–; ik heb niets op –*, geen geld bij mij; *in de – tasten; geen cent* (*zonder een cent*) *op –; pas op je zakken! steek dat in uw –*, die steek onder water is voor u; z. ook beneden; *iem. in zijn – hebben*, [a]) hem door en door kennen, [b]) verreweg zijn meerdere zijn; 3 *een biljart met –ken*, gat in de tafel, waardoor de ballen vallen; *de – der civetkat*, buidel; *de – van een sleepnet*; een achtervoegsel is **zak** in Dik–, Lam–, Pap–; nog: *iem. de – geven*, de bons; z. ook Zakje; nog: Z.-N. *elk voor zijn –*, voor zich zelf; Z.-N. *in de – schieten*, betalen; Z.-N. *iets in de – steken*, onthouden; Z.-N. van dieren: *pijn in 't –*, buik; Z.-N. *'t is – naar zaad*, lood om ijzer; verg. Saus.
Zak'almanak, m. –ken (*kleine almanak, kalendertje*); **–atlas,** m. –sen (*kleine atlas*); **–bijbeltje,** o. –s (*bijbel in zakformaat*); **–boekje,** o. –s (*aanteekenboekje*); **–borsteltje,** o. –s (*zeer kleine borstel*); **–doek,** m. –en (*neusdoek*): *–je leggen*; **–duit,** m. –en (*Zondagscent, geld voor allerlei kleinigheden*).
Za'ke (oude derde nv. van *zaak*): *ter zake!* (te der zake); zie Zaak.
Za'kelijk, bn. en bw. (*degelijk; bondig, wezenlijk; objectief*): *een – rapport; iets – behandelen; –e borgtocht*, zekerheidsstelling met onderpand; *iem. iets kort en – mededeelen; de –e inhoud v. e. boek*, de kern, de hoofdfeiten; *de –e omroep te Scheveningen*, nl. v. handelsberichten enz.; *–recht* (rechtst.),

recht op eens anders zaak (hypotheek, pandrecht, vruchtgebruik, erfpacht enz.); **–heid,** v.: *de – van de onderhandelingen.*

Za'kenkabinet, o. –ten (*ministerie, los van eenig partijprogram, gekozen uit verschillende groepen der Tweede Kamer; cabinet d'affaires*): *een – houdt de zaken des lands gaande.*

Za'kenman, m. –mannen, –lui (*koopman*).

Zak'flacon, m. –s: *een – met schroefdop.*

Zak'formaat, o. (*klein en handig formaat voor boeken enz.*): *een wetboek in –*; **–geld,** o. (*kleingeld voor loopende uitgaven*).

Zak'je, o. –s (1 *kleine zak*, z. ald. voor uitdr.; 2 scheepst. *plooi, rif, vouw in 't zeil*): 1 *–s plakken*; 2 *er was geen – in 't zeil*, het zeil was gespannen, gunstige wind.

Zak'kammetje, o. –s (*klein, fijn kammetje, geschikt om in een der zakken te dragen*).

I. Zak'ken, zakte, h. gezakt (1 *in een zak doen*; 2 *in de zak steken*): 1 *granen –, steenkolen –*, in zakken doen tot vervoer; 2 *ik zal die gulden maar –*; **– I = – II.**

II. Zak'ken, zakte, i. gezakt (1 *dalen, benedenwaarts gaan; lager komen of worden*; 2 bij een examen: *afgewezen worden*; 3 muz. *niet op de juiste toonhoogte blijven*): 1 *laat dat schilderij wat –; zich aan een touw laten –; door het ijs –; in de modder –; het water der Maas gaat al –; de koers zal, de aandelen zullen wel gaan –*; fig. *de moed laten –*, ontmoedigd worden; 2 (*als een baksteen*) *–; voor zijn candidaats –*; 3 *de tenor zakte een halve noot.*

Zak'kenband, m. (Z.-N. *koord om zakken te sluiten*); ook Zak'band; **–drager*,** m. –s (*los werkman, die zakken draagt*, b.v. *meelzakken; sjouwer, kruier*; ook: *mottensoorten, waarvan de rupsen zich verpoppen in een zakvormig lichaam* o. a. fumea); **–linnen,** o. (*grof linnen voor zakken*); **–rollen** (*behendig stelen uit iems. zakken*, in de onbep. wijs); **–roller,** m. –s (*beurzensnijder, pickpocket*).

Zak'kijker, m. –s (*kleine [tooneel]kijker*); **–kreeft,** m. –en (*parasitair levende kreeft*; Lat. sacculina); **–lantaarn,** v. –s (*lantaren, die men in de zak kan dragen*): *een electrische –*; **–loopen*,** o. (*het loopen in een zak, naar een doel: volksvermaak*); **–mes,** o. –sen (*klein knipmes, geschikt om in de zak te dragen*); **–muis,** v. –zen (*N.-Amerik. muis met wangzakken*; Lat. geomys bursarius); **–pistool,** v. –tolen (*klein pistool*); **–revolver,** v. –s; **–schaartje,** o. –s; **–spiegeltje,** o. –s; **–spin,** v. –spinnen (dierk. *spin*; Lat. lycosa sacata): het wijfje neemt de eieren mee in een gesponnen zak; **–uitgave,** v. –n (*zeer klein formaat v. e. boek of kaart*); **–uurwerk,** o. –en (*horloge*): *–en uit 1476*; **–woordenboek,** o. –en (*woordenboek in zakformaat*).

Zalf, v. zalven (*smeersel als uitwendig geneesmiddel*; ook: [*welriekend*] *smeersel bij plechtigheden enz.*): fig. *een –je op de wond*, een troostmiddel; zegsw. *daar is geen – aan te strijken*, daar is geen kruid voor gewassen; **–'achtig,** bn. (*als zalf*): *een –e stof*; **––olie,** v. –oliën (Bijb. *geurige olie om haar en huid te zalven*; ook: *gewijde olie*, Ex. 30 : 25); **–pot,** m. –potten (*pot voor zalf*).

Za'lig 1 bn. en bw.; –er, –st (1 *hoogst gelukkig*; inz. dames-, bakvisschenwoord; 2 ir. *dronken*; 3 R.-K. *heilig, in een stadium, voorafgaande aan gecanoniseerd; in de hemel opgenomen*): 1 *o, hoe –!* spreekw. *Het is –er te geven dan te ontvangen*, het geven van aalmoezen maakt iem. gelukkig, Bijbel, Hand. 20 : 25; *– zijn de bezitters*; *een zalig einde, een goed begin* (nieuwjaarswensch); *– nieuwjaar*; Z.-N. *– zijn met iets*, iron. niet geholpen zijn; 2 *de man is –*; 3 *iem. – verklaren*; **2 –e,** m. en v. –n (*iem., die de eeuwige gelukzaligheid geniet*): *de –n in de hemel*; **–en,** zaligde, h. gezaligd (*zalig of gelukkig verklaren*, ook *maken*); **–er,** bn. (eig. de vr. 2e naamval van zalig in de uitdrukking: *zaliger gedachtenis, wordt gebezigd door R.-K. achter de naam*): *vader –, oom –*, dien wij nl. in zalige gedachtenis houden, of van wien wij hopen, dat ze zalig zijn; **–heid,** v. –heden (*staat v. het hoogste geluk, tevredenheid*; in het mv. *zaligsprekingen*, zie ald.): *wat een –!* aardr. *de 8 –heden*, 8 dorpen in het Z.-O. van N.-Brab.; **–makend** (*de zaligheid verschaffend*): *de –e leer der christelijke liefde*; *de –e genade*; **–maker,** m. (*de Heiland*); **–sprekingen,** v. mv.: *de acht –*; z. Bergrede; **–verklaring,** v. –en (*plechtige verklaring door den paus, dat een afgestorvene in de hemelsche zaligheid is opgenomen*; z. Beatificatie).

Za'ling, v. –en (scheepst. *dwarsklamp aan d. top v. d. mast tot bevestiging der steng*).

Zalm (*weekvinnige visch, in de gematigde zeeën*; Lat. salmo salar), **1** (voorwerpsn.), m. –en: de – zwemt om kuit te schieten onze grootere en kleinere rivieren op; z. Neusje; **2** (stofn.), v.: *hij houdt van versche –; koop wat gerookte –*; verkl. **–'pje,** o. –s; **–forel,** v. –len (*forel met rood vleesch, als dat v. d. zalm*); **–kleur,** v. (*lichtroode kleur als van de gekookte zalm*); **–kleu'rig,** bn. (*bleekrood*): *–e zijde*; **–moot*,** v. –mooten (*een schijf zalm*); **–net,** o. –ten: **–rooker*,** m. –s (*persoon, die er zijn bedrijf van maakt zalmen te rooken*); **–steek 1** m., **2** v.; zie Aalsteek; **–teelt,** v. (*het kweeken van zalmen*); **–tijd,** v. (*tijd voor de zalmvangst*); verg. Jacobszalm; **–visscher*,** m. –s; **–visscherij*,** v. –en.

Zal'ven, zalfde, h. gezalfd (1 *met zalf bestrijken*; 2 *met zalfolie het hoofd, de kruin overgieten, bestrijken*, inz. als deel eener ceremonie, wijding): 1 *een wonde –*; zegsw. *nu is de wond alweer gezalfd*, de pijn, het leed verzacht; *iem. de handen –*, fig. met geld bewerken; 2 Bijb. *Saul werd tot koning gezalfd door den profeet Samuel*, 1 Samuel 10 : 1; *de koningen van Frankrijk werden te Reims gezalfd*; verg. Gezalfde; **–vend,** bn. en bw.; –er, –st (*vol zalving*; fig. *vroom, stichtelijk*; ong. *temerig*): *een –e taal, op –e toon; hij sprak te –*; **–ving,** v. –en (1 *het zalven met gewijde olie*; 2 fig. *stichting, troost*; 3 ongunstig: *geteem*): 1 *de – der priesters, der koningen*; z. Chrisma; 2 *– voor het gemoed*; 3 *met veel – spreken.*

Zam'bo*, m. en v. –'s (in Amerika: *kind van een neger en een Indiaansche*).

Za'melaar, m. –s (*iemand, die verzamelt*); **–aarster,** v. –s.

Za'melen, zamelde, h. gezameld (*bijeenbrengen, verzamelen, garen, bij elkaar brengen*).

Za'melrecht, o. O.-I. (*het recht om boschproducten en andere in het wild groeiende voortbrengselen van grond en water te zamelen*).

Za'men, te –, bw., gezamenlijk; als eerste lid eener samenst. altijd **Saam** of **Sa'men.**

Zand, o. zanden (1 *poeierig steenstof; fijn verdeeld kwarts en glimmer*; 2 *zandbank in*

zee of rivier; *strand*): 1 zie Drijf–, Duin–, Schuur–, Stuif–, Woestijn–; *talrijk als het – der zee*, ontelbaar; *Akensch –*, vermoedelijke strandvorming (duinen), van de Limburgsche krijtzee bij Vaals en Epen; zegsw. *iem. – in de oogen strooien* (of: *werpen, gooien*), hem bedotten, misleiden; *die brief hangt aan elkaar* (of: *aaneen*) *als droog –*, is zonder samenhang; *op –* (of: *een zandgrond*) *bouwen*, fig. op losse grondslag iets ondernemen, een ijdel plan vormen, zie Matth. 7 : 26; Z.-N. *op het – zitten*, alles verloren hebben (misschien bij bet. 2); zie ook Bijten **I** 1; 2 zie Baken en Schip; **–'aal,** m. –alen (*aalachtige visch aan de kust levend*; Lat. ammodytes); zie Smelt; **–aardappel,** m. –en, –s (*die* nl. *in zandgrond groeit*); **–achtig,** bn. (*als zand, met zand bedekt*); **–baan,** v. –banen (Z.-N. *zandige weg*); **–bad,** o. –baden (*bad van of in fijn, warm zand*); verg. Modder–; **–bak,** m. –bakken (*plat vaartuig* [of: *bak*] *om zand te vervoeren*); **–bank,** v. –en (*zandige ondiepte in rivier of zee*); **–blad,** o. (*zandgoed*).

Zan'den, zandde, h. gezand (*met zand bestrooien*; *met zand mengen*, b.v. *een kleiland*).

Zan'der, m. –s (*snoekbaars*, zie ald.).

Zan'deren, San'deren, zanderde, h. gezanderd (*in een der Zander-inrichtingen heilgymnastiek doen of ondergaan*).

Zan'derig, bn. en bw. (*zandachtig*): *de weg is –*; *dit brood smaakt –*, als met zand bemorst, doormengd; **–heid,** v.

Zanderij', v. –en (*zandgroef*; *plaats, waar zand gedolven wordt*).

Zan'der-instituut, o. –instituten (*inrichting voor heilgymnastiek, naar den Zweed Gustav Zander genoemd*).

Zand'glas, o. –glazen (*zandlooper*); **–goed,** o. (*de onderste bladen der tabaksplant*); verg. Aardgoed; **–graantje,** o. –s (Z.-N. *zandkorrel*); **–groef, –groeve,** v. –groeven (*groeve, waar zand gedolven wordt*); **–grond,** m. –en (*zandige bodem*): *de Noordbrabantsche –en*; z. ook Zand; **–haas,** m. –hazen (*een soort van* [*witte*] *heihaas*); **–haver,** v. (*een soort van wild gerstgras*; Lat. hordeum arenarium; ook: *helm*); **–heuvel,** m. –s (*heuvel, meerendeels uit zand bestaande*); **–hoop*,** m. –hoopen; **–hoos*,** v. –hoozen (*hoos van stuifzand*): *een – in de woestijn*; **–ig,** bn. (*zandachtig, zanderig*): *een –e weg*; **–kever,** m. –s (*een loopkever*; Lat. cicindela); **–kleu'rig,** bn. (*geelachtig*); **–koekje,** o. –s (*zandtaartje*); **–koker,** m. –s (*koker, voorwerp met gaatje, waaruit met zand gestrooid wordt tot droging van schrift*), vero.; **–korrel,** v. –s (*fijne korrel zand*); **–kreek,** v. (*watertje in Zeeland*); **–kuil,** v. –en (*zandgroeve*); **–laag,** v. –lagen; **–looper*,** m. –s (*tijdmeter*; ook: naam van verschillende dieren): de – bestaat uit twee met fijn zand gevulde glazen kegels, die door een nauwe opening gemeenschap met elkaar hebben; verg. Uurglas.

Zand'man, m.; **–mannetje,** o. (*man die zand verkoopt*; inz. in verkl. *Klaas Vaak*); **–oogjes,** mv. (*in zandstreken voorkomende dagvlinders*; Lat. satyridae); **–pad,** o. –paden; **–papier,** o. (Z.-N. *schuurpapier*); **–plaat,** v. –platen (*plaat in rivier of zee, bestaande uit zand*); **–raap,** v. –rapen (*op zandgrond groeiende raap*); **–ruiter,** m. –s (scherts. *ruiter, die van zijn paard valt*): *– worden.*

Zand'steen, o. (*fijnkorrelig gesteente*): *– als bouwmateriaal*; *het Elbe-zandsteengebergte*; **–straat,** v. –straten (Z.-N. *zandige straat*); **–stuiving,** v. –en (*het op- en opeenstuiven van los zand*, b.v. *der duinen*).

Zand'taartje, o. –s (*korrelig, fijn taartje*); **–verstuiving,** v. –en (*verplaatsing van zand door de wind*; *groote zandvlakte van los stuivend zand*); **–vlakte,** v. –n; **–vloo*,** v. –vlooien (*aardvloo*; Lat. sarcopsylla penetrans): zij nestelt zich in de huid en veroorzaakt ontstekingen; **–vorm,** m. –en (*vorm van zand*); **–weg,** m. –wegen (*niet-geharde weg door een zandstreek*): zegsw. zie Kar; **–wespen,** mv.; z. Graafwespen; **–woestijn,** v. –en; **–zak,** m. –zakken (*zak voor zand*); **–zee,** v. –zeeën (*drijfzand aan zee*, b.v. *aan de kust v. Bretagne*; fig. *groote woestijn*; O.-I. *een kraterbodem, met vulkanisch zand bedekt*).

Zand'zegge, v.; z. Zegge **I**; **–zuiger,** m. –s (*vaartuig, voorzien v. e. pomp, waarmee zand wordt opgevoerd en weggeperst*).

Za'nen, zaande, i. (1), h. (2) gezaand (Z.-N. 1 *tot room worden*; 2 *afroomen*): 1 *de melk begint te –*; 2 *gij moet de melk –.*

Zang, m. –en (1 *het zingen*; *gezang*; 2 *lied*; *zangstuk*; 3 *afdeeling van een dichtstuk*): 1 *bestemd voor –*; *avond–, morgen–, kerk–, vogelenzang*; z. Koekoek **I** 2; 2 *Nederlandsche geschied–en*; 3 *de tweede – der Ilias.*

Zang'balk, m. –en (muz. *langwerpig stuk hout, binnen tegen 't bovenblad van strijkinstrumenten*); **–berg,** m. (myth. *Parnassus*, z. ald.): zegsw. *de – beklimmen, bestijgen*, dichten: ook Helicon en Pindus waren Apollo geheiligd; **–bodem,** m. –s (*metalen of houten klankbodem* [*in een piano*]); **–boek,** o. –en (*gezangboek*); **–cursus,** m. –sen (*leergang bij zangonderwijs*).

Zan'ger*, m. –s (1 *iem., die zingt*, inz. *kunstenaar in de zang*; *lid v. e. zanggezelschap*; 2 *vogel*; 3 *dichter*): 1 *een koor–, een opera–, een concert–*; 2 *de gevederde –s*; 3 *de blinde – van de Ilias*; **–eres',** v. –sen (*kunstenares in de zang*; ook: *dichteres*; *muze*): *een koor van zangers en –sen*; **–erig,** bn. (*melodieus*): *een – lied*; *–e verzen*, zoetvloeiend; **–erigheid,** v.

Zan'gersfeest, o. –feesten (*feest van één of meer zanggezelschappen*).

Zang'gezelschap, o. –pen (*gezelschap, dat de zangkunst beoefent, zangvereeniging*): *het – Melodia*; **–god,** m. myth. Apollo; **–godin,** v. –nen (myth. *muze*): *aan de –godinnen offeren*, dichten; **–koor,** o. –koren (*al de koorzangers* of *hun plaats in de kerk*; ook, *zangvereeniging*); **–kunst,** v. (*de kunst v. zingen*); **–les,** v. –sen (*les in het zingen*); **–lijster,** v. –s, Lat. turdus philomelos clarkei; **–maatschappij,** v. –en (Z.-N. *zangkoor*); **–meester,** m. –s; **–methode,** v. –n: *de nieuwe – van ....*; **–noot,** v. –noten (*muzieknoot*); z. Noot **I**; **–nummer,** o. –s; **–oefening,** v. –en; **–onderwijs,** o. (*onderricht in zang*); **–rei,** m. –en (*zangkoor*); **–rijk,** bn.: *het – Italië*; **–rijkheid,** v.; **–school,** v. –scholen (*school, waar zangonderwijs wordt gegeven*; *boek, een methode van het zingen bevattende*); **–spel,** o. –spelen (*opera*; *tooneelstuk met veel zang*): *Minnestral, een – van van Eeden* (1907); **–ster,**

v. –s (*iedere vrouw, die zingt*; lit. t. *muze*); –**stuk,** o. –ken (*lied, gezang*); –**uitvoering,** v. –en; –**vereeniging***, v. –en (*–gezelschap*); –**vogel,** m. –s (*vogel, die zingt*): *nachtegalen en kanaries zijn –s*; –**wedstrijd,** m. –en (*wedstrijd in het zingen*); –**wijsje,** o. –s (*melodietje*); –**zaad,** o.; zie Zevenzaad.

Za'nik, m. en v. (*persoon, die zeurt, drenser, zemelknooper*); –**achtig,** bn., bw.

Za'niken, zanikte, h. gezanikt (*onnoodig en vervelend over 't zelfde onderwerp blijven praten*): *lig toch niet te –*, zeuren; *over iets –*; –**er,** m. –s; –**kous***, m. en v. –en (*zanik*).

Zan'te, v. –n (Z.-N. *bosje gelezen korenaren*).

Zan'ten, zantte, h. gezant (Z.-N. *aren lezen*).

Zap'pen of **Sap'pen,** mv. (*Z.-Afrik. volkspartij*); *Natten* = nationale partij.

Zar'bat, m. –s (*ratel of klapper, dienend als kerkklok bij de Christenen in het O.*).

Zat, bn. en bw.; –ter, –st (1 *verzadigd*; 2 *dronken*; 3 *in overvloed*; 4 *moe, beu*): 1 *eet je nu maar –*; 2 *die man is alweer –*; 3 *hij heeft geld –*; 4 *ik ben die studie al lang –*; *de grijsaard was (oud en) der dagen –*, d. i. verlangend naar de dood.

Za'te, zaat, v. zaten (1 *steunend vlak*; 2 *hoeve, landgoed, boerenplaats, bezitting*): 1 *de – voor de dijk*; Z.-N. *de – van een stoel*, zitting; 2 zie Havezate.

Za'terdag 1 m. –dagen (*laatste dag der week*, eig. *Saturnusdag*); verg. Sabbat; **2** tw. (euphemisme voor Satan): *wel* (of: *wat*), –, drommels! –**avond,** m. –en: *– houden*, schoon linnen aantrekken; –**s,** bw. (1 *op elke Zaterdag*; 2 *erg, drommels*): 1 *– is er op dat dorp geen school*; 2 *hij heeft mij – gefopt*, ter dege; –**sch***, bn. (1 *op een* of *elke Zaterdag*; 2 *drommelsch*): 1 *de –e markt, het –e werk*; 2 *die –e vent!*

Zat'heid, v. (*het zat zijn*).

Zat'lap, m. –lappen (inz. Z.-N. *dronkaard*): ook Z.-N. **Zat'terik,** m. zatteriken.

Za'vel, o. (*grondsoort, bestaande uit klei met 60 % tot 80 % zand*): Z.-N. *– steken*, uit de grond halen; –**achtig** of –**ig,** bn.; –er, –st: *–e gronden of zavelgronden*; –**boom***, m. –boomen (*zevenboom*, z. ald.; Lat. juniperus sabina); –**grond,** m. –gronden.

Ze 1 pers. vnw., [a]) vr. enkelv.; [b]) meerv. voor alle geslachten; zoowel onderwerps- als voorwerpsvorm; **2** onbep. vnw.: *ze zeggen*, men zegt; nog: *hij heeft –, hoor*, is rijk; *je zult ze krijgen*, nl. er van langs.

Ze'baoth (Hebr. *hemelsche heirscharen*): *de Heere –*, de Heer der legerscharen; Rom. 9 : 29; lees *zee'-baa-oot*.

Zebede'us, m. (Bijbel: *sukkelaar, bloed*): *het is een –*, tobber, Mark. 1 : 19 en 20.

Ze'boe, m. –s (*grijsachtig rund met vetbult tusschen de schouders; bultrund*; Lat. bos indicus).

Ze'bra, m. –'s (*gestreepte ezel in Z.- en Midden-Afrika; Kaapsche ezel*; Lat. equus zebra); –**wolf,** m. –ven (*buidelwolf*, z. ald.).

Ze'de, v. –n (1 *landsgewoonte, gebruik, manier*; 2 in het mv. *zedelijkheid, eerbaarheid*): 1 *volgens de oude –*; *zeden en gewoonten*; *iemand van ruwe zeden*; spreekw. *Kwade gezelschappen bederven de goede zeden*; 2 *een vergrijp tegen de zeden*.

Ze'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*overeenkomstig de goede zeden; eerbaar, braaf*): *een – leven leiden*; *een getuigschrift van – goed gedrag*; *dat is – onmogelijk*; *een – lichaam*, krachtens de wet op openbaar gezag ingestelde of erkende vereeniging van personen met een bepaald oogmerk; –**heid,** v.; –**heidsgevoel,** o. (*besef van hetgeen zedelijk goed of kwaad is*); –**heidswet,** v. (*wet, betreffende de openbare zedelijkheid*).

Ze'deloos*, bn. en bw.; –loozer, –t (*de zeden* in bet. 2 *niet in acht nemend: slecht, losbandig, ontuchtig*): *een – mensch*; *e. – boek*, zedeloosheid bevorderend; –**loos'heid,** v.

Ze'denbederf, o. (*ontaarding, verbastering der goede zeden*); –**bedervend,** bn. (*de zeden bedervend*): *–e lectuur*; –**kunde,** v. (*leer der goede zeden, der zedelijke verplichtingen tegenover elkaar; het boek, geschrift hierover*); –**kun'dig,** bn. (*zedenkunde behandelend of betreffende*): *een – leesboek, een – verloog*; –**kwetsend,** bn. (*de goede zeden kwetsend*): *–e platen*, die iems. zedelijk gevoel pijnlijk aandoen; –**leer,** v. (*wetenschap, handelend over de zeden, zooals ze behooren te zijn; zedenkunde; moraal*): *het goede voorbeeld is de beste –*; –**leeraar***, m. –leeraren (*iemand, die onderwijs geeft in de zedenkunde of de zedenleer, moralist*); –**les,** v. –lessen (*opwekking tot deugd, moraal* [*v. e. fabel*]; *les in wat voegzaam is*): *iem. een – geven*; –**meester,** m. –s (*iem., die zedenlessen geeft*, dikwijls spott.); –**politie,** v. (*politie, die vergrijpen tegen de zeden moet opsporen*); –**preek***, v. –preeken (*vermanende zedenles*, dikwijls spott.): *een – houden*; –**roman,** m. –s (*roman, die voornamelijk de zeden en gewoonten van een tijdperk behandelt*): *Sara Burgerhart en Ferdinand Huyck zijn –s*; –**spreuk,** v. –en (*spreuk, die een zedenles behelst*); –**verbastering,** v. (*afneming van goede en toename van slechte zeden*); –**wet,** v. –wetten (*wet, waaraan wij ons in onze vrije handelingen moeten houden of die gewetensplicht ons doet eerbiedigen*): *de – gebiedt, wat er in bepaalde gevallen moet geschieden*.

Ze'dig, bn. en bw.; –er, –st (*ingetogen, bescheiden*; ook: *eerbaar*): *een – meisje*; *een –e kleeding*, stemmig; *een – leven*; *zich – op de achtergrond houden*, bescheiden; –**heid,** v. (*het zedig-zijn*); –**lijk,** bw. (*op zedige wijze*).

Zee*, v. zeeën (1 *groote uitgestrektheid zout water, die een gedeelte der aarde bedekt*; 2 *een afzonderlijk gedeelte van de zee* in bet. 1; 3 *zware golf*; 4 *overvloed, groote menigte*): 1 *– bedekt bijna 3/4 van de aardoppervlakte*; zegsw. *– kiezen*, uitzeilen; *– bouwen*, op zee varen; *naar – gaan*, [a]) op zee dienst nemen, [b]) voor genoegen naar een zeebadplaats; *in – gaan, steken*, fig. beginnen, b.v. *je kunt gerust met hem in – steken*; *in open, volle –*; *op –*; *over – gaan*; *ter – varen*; *op – bleef Engeland de sterkste*; *de landen van over –*; *niet tegen de – kunnen*, zeeziek worden; *er gaat veel –*, er is een sterke stroom; *wij brengen de zomer aan – door*, zeebad; zie Recht, Water; 2 *de Middellandsche –, de Noord–*; 3 *een hooge – sloeg over de verschansing*; *er gaat veel –*, er zijn hooge golven; *e. stort–*; 4 *een – van licht, van bloemen*; verkl. Zeetje, o. –s: *een – overkrijgen*, golf.

Zee'aal, m. –alen (*groote aal uit zee tot 3 m*; Lat. conger vulgaris); –**adelaar,** m. –s; zie Vischarend; –**agaat,** o. (*soort van smaragd*); –**ajuin,** m. (*zeelook, geneesmiddel tegen waterzucht*; Lat. scilla maritima);

–alsem, m. (*plant der zeekust*; Lat. artemisia maritima); **–amandel,** v. –s (*soort van zeeslak*; Lat. philine aperta); **–anemoon,** v. –anemonen (*neteldier met fraaie kleuren*; Lat. actiniaria); **–appel,** m. –s (*zeeklit, stekelhuidig dier*; Lat. echinus); **–arend,** m. –en (Lat. haliaetus albicilla); **–arm,** m. –en (*smalle lange inham der zee*): de –en tusschen de Z.-H. en de Zeeuwsche eilanden; **–assurantie,** v. –s of –tiën (*verzekering van zeeschepen en lading*); **–aster,** v. –s (*bloem der kwelders*, ook *zulte*; Lat. aster tripolium); **–atlas,** m. –sen (*verzameling van zeekaarten*); **–baak,** v. –baken (*teeken tot aanduiding van het vaarwater*); **–baars,** m. –zen (*baarsachtige zeevisch, 1 m*; Lat. labrax lupus); **–baboe,** v. –'s (*baboe, die bij een overtocht van of naar Indië op de kleine kinderen v. e. gezin past*); **–bad,** o. –en; **–badplaats,** v. –en; **–banket,** o. (fig. *haring*): *kostelijk* –.

Zee'barbeel*, m. –en (*fraai gekleurde, stekelvinnige zeevisch*; Lat. mullus).

Zee'beenen*, o. mv. (*gang als van een matroos*): *een lichtmatroos heeft nog geen* –.

I. Zee'beer*, m. –beeren (*havenmuur, waterkeering tegen de golfslag, zeewering*).

II. Zee'beer*, m. –beren: z. Pelsrob.

Zee'beril, o. (*zeeagaat*); **–beving,** v. –en (*beroering der zee tengevolge van aardbeving*); **–blaas,** v. –blazen (*gevaarlijk neteldier, buiskwal*; Lat. physalia arethusa); **–bocht,** v. –en (*buiging der zeekust landwaarts in*); **–bodem,** m. –s; **–boezem,** m. –s (*wijde golf, baai*); **–bonk,** m. –en (*geoefend zeeman, bevaren matroos*): *een oude* –.

Zee'boot*, v. –en (*stoomboot voor de zeevaart*); **–brak,** o. (*met zoet water vermengd zeewater*); **–brand,** m. (gew. *electrisch verschijnsel: weerlicht*; ook: *branding op de kust*); **–breker,** m. –s (*golfbreker, dijk of pier voor de ingang van baai, haven of boezem*); **–brief,** m. –brieven (*nationaliteitsbewijs op zee voor e. koopvaardijschipper*); **–bries,** v. (*zeewind*); **–cadet,** m. –s, –ten (*adelborst*); **–damp,** m. –en (*damp, in zee opgestegen en door de wind landwaarts gebracht*); **–dennetje,** o. –s; z. Zeemos; **–dienst,** m. (*dienst bij de marine*): *bij de* –.

Zee'diepte, v. –n: *een – van 10 km*; **–dier,** o. –en (*dier, dat in zee leeft*); **–dijk,** m. in bet. 1 –en (1 *dijk, tegen de zee, een zeeboezem of een benedenrivier opgeworpen*; 2 *bekende matrozenwijk te A'dam*): 1 *in 1460 werden de –en het eerst met paalwerk aangelegd*; 2 *dronken matrozen maakten de – onveilig*; in bet. 2 ook Zeedijk'; **–distel,** v. –s (*schermbloemige plant, een soort van kruisdistel, in onze duinen*; Lat. eryngium maritimum); **–dorp,** o. –en (*dorp, aan zee gelegen*); **–draak,** m. –draken (*zeekat*, z. ald.); **–drift,** v. (*voorwerpen, uit zee aangespoeld*); **–druif,** v. –druiven (*manteldier in de Zuiderzee*; Lat. molgula); **–duiker,** m. –s (*kortgewiekte zwemvogel*; Lat. colymbus immer), gewoonlijk IJsduiker.

Zee'duivel, m. –s (*vreemdsoortige beenvisch*; Lat. lophius piscatorius): de – heeft een lengte van 1.5–1.8 m en verschalkt zijn prooi met een lange voeldraad; ook: Hozebek; **–eend,** v. –en: *de zwarte–*, Lat. oidemia n. nigra; **–eenhoorn, –eenhoren,** m. –s (*narwal*); **–egel,** m. –s (*stekelhuidig dier*; Lat. echinocardium); **–engte,** v. –n (*nauwe zeestraat*): *de – van Gibraltar*.

Zeef, v. zeven (*werktuig om te ziften, hebbende een bodem* [*van ijzergaas*] *vol gaatjes*); verg. Teems of Tems: *een – voor zaad, voor kruit, voor kolen*; fig. *de – van Eratosthenes* (276–196 v. Chr.), rekenk. manier tot het vinden van de priemgetallen; *een zeefje*.

Zee'fauna, v. (*al de dieren der zee*).

Zeef'been, o. –deren (ontl. *een de neusholte v. boven afsluitend schedelbeen*); **–doek,** m. –en (*doorzijgdoek*); **–raampje,** o. –s (*klein apothekerszeefje*); **–trommel,** v. –s (*zeef met hooge rand*); **–vormig,** bn.

Zee'gans, v. –zen (*rotgans*, z. ald.); **–garnaal,** v. –garnalen (*tienpootig schaaldiertje*; Lat. crangon vulgaris); **–gat,** o. –gaten (*doorvaart tusschen twee eilanden in een zeearm, of twee zeeeilanden*; *de mond van een stroom in zee*; *toegang tot de open zee*): *het – uitgaan*, naar zee; **–gedrocht,** o. –en (*zeemonster*); **–gevaar,** o. –gevaren (*gevaar, waaraan schip en lading gedurende de reis zijn blootgesteld*); **–gevecht,** o. –en; **–gewest,** o. –en (*provincie, aan zee gelegen*); **–gezicht,** o. –en (*gezicht op zee* [*met schepen enz.*]; *schilderij, voorstellende schepen, stranden enz.*); –gezichtje, o. –s.

Zeeghaf'tig, bn. en bw. (lit. t. eig. *de zege hebbende*; *overwinnend, zegevierend*): *wees –, o koning! hij keek – in het rond*.

Zee'gier, m. –gieren (*fregatvogel*); **–god,** m. –en (myth. *Neptunus*; ook: *andere mannelijke goden der zee, als tritons enz.*); **–godin** (*Amphitrite, gemalin van Neptunus*; verder: *elke vrouwelijke zeegod, nereïden enz.*); **–golf,** v. –golven (*baar*; ook: *open baai*); **–grappe,** v. (*zeekraal*); **–gras,** o. (*waterplant met lijnvormige bladeren*; Lat. zostera marina): *het gedroogde – dient tot vulling van bedden*; **–grind,** o. en v. (*grind of grint, uit zee gebaggerd*); **–groen,** bn. (*groen als zeewater*): *de tijger met z'n ronde, –e oogen*; **–grondel,** m. –s (*op een grondel lijkende zeevisch*; Lat. gobius); **–haan,** m. –hanen (*knorhaan*; Lat. trigla); **–handel,** m. (*handel op overzeesche landen*); **–haven,** v. –s (*haven in de nabijheid der zee*; *stad met haven aan zee*); **–held,** m. –en (*iem., die heldendaden verricht in een zeeoorlog*); **–hond,** m. –en (*een soort van rob*; Lat. phoca vitulina): de zeehonden blaffen als een hond; **–hoofd,** o. –en (*havenhoofd, zeedam, pier*); **–hoorn, –horen,** m. –s (*groote zeeschelp*); **–jonker,** m. –s (*regenboogvisch*).

Zee'kaart, v. –en (*kaart met de waterwegen ter zee*): –en werden reeds in 1690 vervaardigd door den geograaf Plancius; **–kalf,** o. –kalveren (*jonge zeerob*); **–kant,** m.: *van, aan de –*; **–kantoor,** o. –kantoren (*in zeehavens het kantoor der in- en uitgaande rechten*); **–kapitein,** m. –s (*gezagvoerder*); **–kasteel*,** o. –en (lit. t. *groot zeeschip*); **–kat,** v. –katten (*primitief gebouwde kraakbeenvisch*; Lat. chimaera monstrosa); **–kikvorsch*,** m. –en (*zeeduivel*).

Zee'klei, v. (*klei uit zeebezinking*); **–klimaat,** o. (*klimaat der landen, welke de invloed der zee ondergaan*): *het – heeft koele zomers en zachte winters*; **–koe,** v. –koeien (*waterzoogdier, verwant aan de hoefdieren, in lichaamsbouw eenigszins overeenkomende met de walvisschen*, o. a. *doegoeng*, z. ald.): *de – van*

Steller (Lat. rhytina gigas) *werd in 1741 ontdekt en in weinige jaren uitgeroeid*; **–koet,** v. –en (*een zeevogel van de familie der alken*): de zuidelijke –, Lat. uria aalge albionis; **–koker,** m. –s (*een soort van zeeschelp*); **–komkommers,** v. mv.: zie Holothuriën; **–koning*,** m. –en (*zeebarbeel*; in het mv. *hoofdlieden der Deensche en Noorsche zeeroovers in de 9e en 10e eeuw*; zie Viking); **–kraal,** v. –kralen (*plant der schorren*; Lat. salicorina herbacea): *de gelede* – (op de Wadden: *krabbestruik*) *wordt in Zeeland en West-N.-B. als groente gebruikt*; **–krab,** v. –ben (*tienpootig schaaldier, de gewone strandkrab*; Lat. cancer pagurus); **–kreeft,** m. –en (*kreeft, in zee levend*, zijn vleesch is zeer gezocht): *de – of hommer*, Lat. homarus vulgaris; **–kust,** v. –en (*kust langs de zee*).

Zeel*, o. zeelen (*lijn, band, touw*); verg. Helpzeel, Kruiszeel en Leis.

Zee'laars, v. –zen (*hooge, waterdichte laars der zeelieden*); **–lamprei,** v. –en (*zeeprik, tot 1 m lang*; Lat. petromyzon marinus).

Zee'land, o. –en (*land, in of aan zee gelegen*): *onze provincie – is met recht een –.*

Zeel'baan, v. –banen (Z.-N. *touwslagersbaan*); **–draaier,** m. –s (Z.-N. *touwslager*).

Zee'lelie, v. –s, –leliën (*stekelhuidig dier op een lange steel, vastgehecht aan de zeebodem*; Lat. crinoïdea).

Zee'leeuw, m. –en (*de grootste der oorrobben, 4 tot 6 m lang, o. a. in Z.-Am.*; Lat. otaria byronia); **–leven,** o. (*het leven van den zeeman op zee*); **–lieden, –lui,** m. mv. (*zeevolk*); **–lier,** v. –en (*zeedraak*; ook: *zeehaan*).

Zeelt, v. –en (*groenachtige, karperachtige zoetwatervisch*; Lat. tinca tinca).

Zee'lucht, v. (*lucht uit, aan of op zee*).

I. Zeem*, o. (*bereide schapen- of geitenhuid*; *een [wrijf]lap van zulke huid*), **1** (stofn.); **2** (voorwerpsn. *zeemen lap*), meerv. zeemen; verkl. **–pje,** o. –s.

II. Zeem*, o.; z. Honig–, Zeemen **II.**

Zee'maat, m. –maats (*Janmaat, matroos*); **–macht,** v. (*vloot, marine*; ook, *zeemogendheid*): *de Fransche –; Engeland is een –*; **–makelaar,** m. –s (*makelaar in schepen en zeezaken*); **–man,** m. –lieden, –lui (*iem., die ter zee vaart; varensgast; matroos*): *een goed, een bekwaam, een ervaren –*; zegsw. *– geen man, een – een weeman*, klacht v. d. vrouw v. e. zeeman; **–manschap,** v. (*zeevaartkunde*): zegsw. *– gebruiken*, wat geven en nemen, weten te schipperen; **–manshoop,** v. (*weldadige vereeniging voor zeelieden te Amsterdam*); **–manshuis,** o. –zen (*tehuis voor zeelieden, die aan wal zijn*); **–manskunst,** v. (*kennis van de zeevaart*); **–mansleven,** o.; **–manstaal,** v. (*taal der zeelieden*); **–manswoordenboek,** o. –en (*woordenboek, verklarend zee- en scheepstermen*): *het – van Jacob van Lennep*; **–meermin,** v. –nen (myth. *wezen, half vrouw, half visch*): *de Sirenen waren –nen*; **–meeuw,** v. –en (*meeuw der zeekust, meestal gebruikt voor stormmeeuw*, Lat. larus c. canus).

I. Zee'men* 1 zeemde, h. gezeemd (*schapen- of geitenhuiden tot leder bereiden; de glazen of ruiten reinigen met een zeemleeren lap*); **2** bn. (*van zeemleer*): *een – lap of doek.*

II. Zee'men*, zeemde, h. gezeemd (Z.-N. *met honing bestrijken*): zegsw. *iem. de mond – (of: zeem aan de baard strijken)*, vleien.

Zee'mijl, v. –mijlen (*1851,85 m*); **–mijn,** v. –en (*drijvende of geankerde mijn*); zie Mijn.

Zeem'lap, zee'menlap*, m. –lappen (*stuk zeemleer, om* b.v. *ruiten en spiegels te lappen of te reinigen*); **–leder, –leer,** o. (*zeem* **I**): *een lap van –*; **–lederen, –leeren*,** bn.: *– handschoenen; – zakjes; een – lap.*

Zee'mogendheid, v. –heden (*volk, dat een oorlogsvloot bezit*): *Engeland is de eerste –*; **–monster,** o. –s (*gedrochtelijk dier, in zee levend*); **–mos,** o. (*kolonie van kleine diertjes, polypensoort*; Lat. sertularia argentea).

Zeem'touwer, m. –s (*bereider van zeemleer*); verg. Touwen; **–touwerij',** v. –en (*bedrijf of werkplaats van den zeemtouwer*).

Zee'muis, v. –zen (*borstelworm onzer stranden*; Lat. aphrodite aculeata); **–naald,** v. –en (*langwerpige troskieuwige zeevisch, ook langs onze kusten*; Lat. syngnathus); **–nat,** o. (*zeewater*); **–natie,** v. –naties, –natiën (*volk, aan zee levende en deze bevarende*).

Zeen, v. zenen (Z.-N. *zenuw*): *het op de zenen hebben*, zenuwziek zijn.

Zee'nevel, m. –s; zie Zeedamp; **–nimf,** v. –en (myth. *nimf, aan of in zee levend, nereïde*); **–oever,** m. –s; **–officier,** m. –s, –en (*officier der marine*); **–olifant,** m. –en (*groote rob met slurfvormig verlengde neus*; Lat. machrorhinus angustirostris); **–oor*,** o. –ooren (*oorvormig, éénschalig schelpdier*; Lat. haliotis); **–oorlog,** m. –oorlogen (*oorlog, welke ter zee wordt gevoerd*): *de Engelsche –oorlogen; in een –*; **–otter,** m. –s (*marterachtig roofdier, dat zich in of bij zee ophoudt in de N. deelen van Azië en Amerika*; Lat. enhydra lutris); **–overste,** m. –n (*bevelhebber ter zee*).

Zeep*, v. zeepen (*verbinding, ontstaan door koken van vetten met loog; een stuk zeep*): *zachte of groene –; harde of Spaansche –; kokos–, glycerine–; een stukje –*; *Stuivers–*, (naar het merk): *– zieden*, maken; zegsw. *hij is om – (gegaan)*, hij is [a]) dood, [b]) inz. Z.-N. ten onder gegaan.

Zee'paap, m. –papen (*zonderling gevormde zeevisch met uitpuilende oogen*; ook: *sterrenkijker, hoogkijker*); **–paard,** o. –en (myth. *paard van Neptunus*; *walrus*); **–paardje,** o. –s (*troskieuwige visch met een kop, die eenigszins op die v. e. paard lijkt*; Lat. hippocampus hippocampus); ook, Hippocamp'.

Zeep'accijns, m. (*belasting op zeepfabricage*); **–achtig,** bn. (*als zeep*): *een –e smaak.*

Zee'paling (*paling uit zee*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), v.

Zee'pas, m. –sen (*zeebrief*).

Zeep'asch*, v. (*asch, welke gebruikt wordt bij de bereiding van zeep*); **–bakje,** o. –s (*bakje voor zeep*); **–bekken,** o. –s (*scheerbekken*); **–bel,** v. –bellen (*bel op zeepwater*, ook: *bel van zeepwater met een pijpje geblazen*; fig. *iets, dat schoon is naar de schijn, doch niets beteekent; een schoone verwachting, die spoedig verdwijnt*); **–boom*,** m. –en (*boom in de Antillen en in Z.-Amerika*; Lat. quillaja brasiliensis): de bast levert zeep op; **–doos*,** v. –doozen.

Zee'pen*, zeepte, h. gezeept (*met zeep bestrijken of insmeren*): *het waschgoed –*; **–er*,** m. –s, meer –zieder; **–erij'*,** v. –en, meer –ziederij; **–erig*** of **–ig*,** bn. (*zeepachtig*).

Zeep'fabricage, v. (*het maken van zeep*); **–fabriek,** v. –en; **–fabrikant,** m. –en; **–hout,** o. (*hout v. d. zeepboom*); **–kuip,** v. –en (Z.-N. *zeeptonnetje*).

Zee'pijl, m. –pijlen (*glashelder, wormvormig dier, aan de zeeoppervlakte levend*; Lat. sagitta elegans); **–pijnboom*,** m. –en (*kegeldragende boom aan zee; zeeden*; Lat. pinus pinaster); **–pinksternakel,** v. –s (*stekelrog*).

Zeep'ketel, m. –s (*ketel, waarin zeep bereid of gezoden wordt*); **–kruid,** o. (*muurachtige plant, waarvan de wortel in water schuimt*; Lat. saponaria officinalis); **–kwast,** m. –en (*scheerkwast*).

Zee'plaats, v. –en (*stad of dorp, aan zee gelegen*); **–plant,** v. –en (*plant, die in of aan zee groeit*); **–pok,** v. –pokken (*kreeftachtig dier, vastgegroeid op mossels, op havenhoofden enz.*; Lat. balanus); **–polder,** m. –s (*polder, verkregen door het bedijken van rijpe schorren, kwelders, gorzen*); **–porselein** of **–postelein,** v. (*plant onzer zeekust*; Lat. ammadenia peploïdes); **–post,** v. (*brievenpost over zee*): *per –, niet per luchtpost.*

Zeep'poeder, o. –s (*zeep in poedervorm*).

Zeep'pot, m. –ten (*pot voor zeep*).

Zee'prik, m. –ken (*zeelamprei*).

Zeep'sop, o. (*water met opgeloste zeepdeelen*).

Zeep'tonnetje, o. –s (*vaatje, waarin [groene] zeep verzonden wordt*); **–zieden,** o.; **–zieder,** m. –s (*bereider van zeep*); **–ziederij',** v. –en (*fabriek, bedrijf van den zeepzieder*).

I. Zeer* 1 o. (*pijn*): *gij doet mij –; het doet geen –; iem. – doen; heb je je erg – gedaan? oud –*, fig. oud gebrek; zegsw. *iem. op zijn – treden* (of: *trappen*, of: *tasten in*), een gevoelige plek bij iem. aanraken, fig. hem kwetsen door over dingen te spreken, die hem hinderlijk zijn; Z.-N. *gauw – gedaan zijn*, lichtgeraakt; **2** bn.; zeerder, zeerst (*pijnlijk*): *een –e vinger; een – oog*, ontstoken: *een – hoofd*, met uitslag.

II. Zeer*, bw. (*in hooge mate, erg*): *dank u –; – rijk*, buitengemeen; *vertrouw hem niet al te –; niet zoo zeer omdat ...., als wel omdat ....*; Z.-N. *– loopen*, snel; Z.-N. *– spreken* (fig.), onbezonnen; zie Zeerst(e).

Zee'raad, m. –raden (*college, dat over zeezaken oordeelt*); **–raaf,** v. –raven (*aalscholver*); **–raket,** v. (*kruisbloemige plant in onze duinen*; Lat. cakile maritima); **–ramp,** v. –en (*ongeval met een schip op zee*); **–recht,** o. (*wettelijke bepalingen over zeezaken*); **–register,** o. –s (*journaal aan boord*); **–reis,** v. –zen (*reis ter, over zee*).

Zeer'eerwaard, bn.; **–geleerd,** bn.; zie voor deze titels Bijlage **III.**

Zeerhoof'dig, bn. (*met uitslag op het hoofd*).

Zeer'looper*, m. –s (Z.-N. *hardlooper*).

Zee'rob*, m. –ben (*zeehond*; fig. *ervaren zeeman*): *een oude –*; **–roeper,** m. –s (*scheepsroeper*); **–roof,** m. (*rooverij op zee, aan een schip gepleegd*); **–roofdieren,** mv.: *zeehonden en oorrobben zijn –*, Lat. pinnipedia; **–roover*,** m. –s (*kaperkapitein*, ook: *ieder der bemanning; het kaperschip zelf*); z. Zeeschuimer; **–rooverij'*,** v. –en (*het plegen v. zeeroof*).

Zee'rot*, v. –ten fig. (*ervaren matroos*).

Zee'rots, v. –en (*rots in of aan zee*).

Zeerst' (om het), bw. (*als om strijd*): *de mannen dier booten roeien om het –*; zie

Zeer'ste* (ten): *ten – aanbevelen*, zeer.

Zee'rui, o. (*zeewier*); **–rund,** o. –runders (*zeekoe*); **–salade,** v. (*zeekraal*); **–schade,** v. (*schade op of door de zee gekregen; averij*); **–scheede*,** v. –n (*zakpijp, manteldier*; Lat. ascidia); **–schelp,** v. –en (*schelp van een zeedier*); **–schijf,** v. –schijven (*schijfvormige zeeëgel*); **–schilder,** m. –s (*schilder van zeegezichten*); **–schildpad,** v. –padden (in het mv. *in zee levende schildpad*; Lat. chelonidae); **–schip,** o. –schepen (*schip, dat de zee bevaart of kan bevaren*): zegsw. *een lastig, een ongemakkelijk –*, eig. plomp, moeilijk te besturen schip, fig. een onhandelbaar en lastig wezen; **–schorpioen,** m. –en (*vraatzuchtige visch uit N.- en Oostzee*; Lat. cottus scorpius); **–schuim,** o. (*wit bruis aan de zeeoppervlakte*); **–schuimer,** m. –s (*zeeroover*); **–schuimerij',** v. (*zeerooverij*); **–serpent,** o. –en (*zeeaal*); **–sla,** v. (*zeekraal*); **–slag,** m. –slagen (*gevecht van vloten of schepen op zee*); **–slak,** v. –slakken (*in zee levende slak*); **–slang,** v. –en (*giftige slang in de keerkringzeeën tot 5 m lang*, o. a. hydrus platurus; ook: *monsterslang, die naar men wil, in de oceaan verblijf houdt en nu en dan gezien wordt, vooral in de komkommertijd*); **–sluis,** v. –sluizen (*sluis, welke het binnenwater afvoert naar zee*); **–soldaat,** m. –soldaten (*soldaat ter zee, marinier*).

Zee'spiegel, m. –s (*waterspiegel, oppervlakte der zee bij stil weer*): *100 m boven de –*; **–spin,** v. –nen (*kreeftachtig dier, duivelskrabbetje*, Lat. hyas aranea; ook: *kreeftachtig dier uit de Middell. zee*; Lat. maja squinado); **–stad,** v. –steden (*stad aan of dicht bij zee*); **–stekelbaars,** m. –baarzen (*zeevisch, ook aan onze kust*; Lat. gastrosteus spinachia); **–ster, –star,** v. –sterren, –starren (*stekelhuidig dier*): *de – voedt zich met schelpdieren; de gewone –*, Lat. asterias rubens; **–stilte,** v. (*windstilte op zee*); **–stoomboot*,** v. –booten (*stoomboot voor de zeevaart*); **–storm,** m. –en; **–straat,** v. –straten (*zeeëngte*); **–strand,** o. –en; **–strijd,** m. (*zeeslag*); **–strooming*,** v. –en (*strooming in de bovenste lagen van het zeewater*, van 0.5–1 m per seconde): *warme en koude –en*; **–stuk,** o. –ken (*zeegezicht*).

Zeet, v. zeten (*'t zitten*; ook: *zitplaats*).

Zee'tactiek, v. (*krijgskunst, toegepast op een oorlog ter zee*); **–telegraaf,** v. –grafen (*onderzeesche telegraaf*); **–term,** m. –en (*woord, uitdrukking bij zeevarenden in gebruik*): –en als: *een oog in 't zeil houden, alle zeilen bijzetten enz.*; **–tijding,** v. –en (*bericht uit zee; lijst van in een haven aangekomen en vertrokken schepen*); **–tocht,** m. –en (*overzeesche reis*); **–ton,** v. –tonnen (*ankerton of boei in de zeegaten*); **–triomf,** m. –en (*overwinning, op zee behaald*); **–trompet,** v. –ten (*scheepsroeper*; ook: *zeehorenslak*).

Zeeuw*, m. Zeeuwen (*inboorling van Zeeland*); vr. **–sche*,** –n; **–sch*,** bn. ([*als*] *van, uit, in, betrekking hebbende op, eigen aan Zeeland*): *de –e kleederdracht; een –e rijksdaalder*, oude munt, *f* 2.60; zegsw. *goed –, goed rond; –e dichtkring*, groep dichters ± 1600, te Middelburg met Jacob Cats en Simon van Beaumont als hoofd.

Zeeuwsch-Vlaan'deren*, o. (*Zeeland bezuiden de W.-Schelde*).

Zee'vaarder, m. –s (*zeeman*); **–vaar'dig,** bn. (*gereed om zee te kiezen*); **–vaardij',** v.

(lit. t. *zeevaart*): *verheffen, wakkere –, u, pronk van Hollands maatschappij*; **–vaart,** v. (*het varen ter zee als bedrijf*): *kweekschool voor de –*, tot opleiding van stuurlieden, in 1781 gesticht; **–vaartkunde,** v. (*de kennis, noodig voor de zeevaart*); **–vaartkun'dig,** bn. (*met de zeevaartkunde in verband staande*): *–e studie, een – woordenboek*; **–vaartschool,** v. –scholen; **–vader,** m. –s (*oude matroos, die een scheepsjongen onder zijn hoede heeft; leermeester in de bewegingen van het schip*); **–varend,** bn. (*ter zee varend*): *een – volk*; **–varken,** o. –s (Z.-Am. *soort Guineesch biggetje*; Lat. cavia porcellus; ook: *naam van de bruinvisch*); **–vast,** bn. (*bestand tegen schommelingen v. e. schip op zee*): *zet die koffers –*; **–veder,** v. –s (*lichtend bloemdier*; Lat. pennatula phosphorea); **–vendel,** v. (*schermbloemige plant, op zeerotsen*; Lat. crithmum maritimum).

Zee'ver*, v. (*speeksel*; Z.-N. *ledewater*).

Zee'veraar*, m. –s (*kwijlbaard*; Z.-N. *wauwelaar*): *oude –, kwijlbaard!*

Zee'veren*, het kind –de, h. gezeeverd (*kwijlen*; Z.-N. *wauwelen, zaniken*); **–lap*,** m. –pen (Z.-N. *slabbetje*).

Zee'verzekeraar, m. –s (*iem., die tegen zeeschade verzekert*); **–verzekering,** v. –en (*assurantie van schip en lading*); **–verzekering-maatschappij,** v. –en; **–vesting,** v. –en (*versterkte stad aan zee*); **–visch*,** (*visch, die in zee leeft*, b.v. *kabeljauw, schelvisch enz.*), **1** (voorwerpsn.), m. –visschen; **2** (stofn.), v.; de tegenst. is *riviervisch*; **–visscherij*,** v. –en (*het visschen ter zee*).

Zee'vlak, o. –ken (*oppervlak der zee*); **–vlakte,** v. –n (*zeespiegel*); **–vloo*,** v. –vlooien (*kreeftachtig diertje*; Lat. gammarus marinus; *strandvloo*, Lat. talitrus saltator); **–voeten,** mv.; z. Zeebeenen; **–vogel,** m. –s, –en (*vogel, aan de kust levend*, b.v. *een zeemeeuw*); **–volk,** o. (*zeelieden*, inz. *matrozen*); **–vond,** m. –en (*uit zee aangespoelde zaken*); **–vonken,** mv. (*ééncellige diertjes, het lichten der zee veroorzakend*; Lat. noctiluca miliaris); **–voogd,** m. –en (*vlootvoogd, admiraal*); **–vos,** m. –vossen (*haai in de Middell. zee*; Lat. alopecias vulpes); **–vrijbuiter,** m. –s (*zeeroover*); **–waaier,** m. –s (*soort van waaiervormig koraal*; Lat. gorgonia); **–waar'dig,** bn. (van een schip: *in staat om zee te bouwen*): *schepen, die – zijn*; *een schip in –e toestand brengen*; **–'waarts,** bw. (*in de richting van de zee*); **–wagen,** m. –s (myth. *wagen v. Neptunus*); **–water,** o. (*zout water der zee*); **–weegbree,** v. (*weegbree*, ook: *zeehartshoorn, krokkeling, reie*; Lat. plantago maritima); **–weg,** m. (*weg over zee*): *Vasco da Gama vond in 1498 de – naar Indië*; **–wering,** v. –en (*de duinen, en waar deze ontbreken, zware dijken*; ook: *paalwerk, strandmuren enz.*); **–wetten,** mv. (*voorschriften, verordeningen, het zeerecht betreffende*); **–wezen,** o. (*al, wat betrekking heeft op zeevaart en zeedienst*; Z.-N. *het beheer van het zeewezen*); **–wier,** o. (*zeegras*); **–wijf,** o. –wijven (myth. *zeemeermin*); **–wilg,** m. –en (*zandwilg, kruipwilg*; Lat. salix repens); **–wind,** m. –en (*wind, over dag uit zee naar het land waaiend*): *in Batavia wordt de – des morgens om 10 uur merkbaar*; z. Landwind; **–wolf,** m. –ven (*vraatzuchtige beenvisch o. a. in de Noordzee*; Lat. annarrhichas lupus); **–worm,** m. –en (*paalworm*); **–zaken,** mv. (*zaken, het zeewezen betreffende*): gesch. *de kamer v. –*, de admiraliteit; **–zand,** o. (*zand, door de zee aangespoeld*): *het – der duinen*; **–zeelt,** v. –en (*een soort van lipvisch*); **–ziek,** bn.; –er, –st (*aangetast door de zeeziekte*): *de passagiers waren –*; fig. *iem. – maken*, geweldig vervelen; **–ziekte,** v. (*ongesteldheid der maag op zee: duizeligheid, misselijkheid, braken*); **–zog,** o. (*kielwater; zuiging van water achter een zeeschip*); **–zout,** o. (*zout, uit zeewater gewonnen*); verg. Bergzout; **–zwaluw,** v. –en (*meeuwsoort*): *de Noordsche –*, Lat. sterna macrura; ook, Stern.

Zefier', ze'fir, m. zefie'ren, zefiers'; ze'firs (*zachte [zuidwesten]wind*); z. Zephyrus.

Zeg 1 tw.; z. Zeggen **1**; **2** m. (Z.-N. *het zeggen, meening, gerucht*): *zijn – hebben*, zijn meening (mogen, kunnen) uiten.

Ze'ge, v. (*overwinning*): *de – behalen op*: **–boog,** m. –bogen (*eerepoort*); **–dicht,** o. –en (*gedicht ter eere van de overwinning*); **–feest,** o. –en; **–kar,** v. –karren (*triomfkar*); **–krans,** m. –en (*lauwerkrans*); **–kreet,** m. –kreten (*triomfkreet*).

Ze'gel, o. –s (*in metaal enz. gesneden letters, figuren, wapens enz., die in lak, was, afgedrukt kunnen worden; de afdruk; stempel; stempelwerk op papier; gezegeld papier*): *een – met een wapen snijden; roode lakzegels hingen aan de bul; alles is onder –*; *aan – onderhevig; e. verzoekschrift op –*, op gezegeld papier; *vrij van –*, niet belast met; fig. *zijn – aan iets drukken*, aan iets hechten of hangen, het bekrachtigen; Z.-N. *de –s* [a] *leggen*, [b] *lichten*, [c] *verbreken*, [a] verzegelen, [b] van rechtswege wegnemen, [c] wederrechtelijk wegnemen; zie Formaat-, Kwitantie-, Plak-, Postzegel, Geheimhouding; **–aar,** m. –s (*iem., die zegelt*); **–aarde,** v. (*bolus*); **–afdruk,** m. –ken (*zegelmerk*); **–belasting,** v. (*belasting volgens de zegelwet van 1917*); **–bewaarder,** m. –s (*staatsambtenaar van hooge rang*; ook: *waker in een verzegelde boedel*); **–doosje,** o. –s (*plat-ronde doos tot bescherming v. h. aangehechte zegel*).

Ze'gelen, zegelde, h. gezegeld (*een zegel op iets drukken; afsluiten; waarmerken, stempelen*): *gezegeld papier; een brief –*, sluiten en er zijn stempel op drukken; **–ing,** v. –en (*het zegelen*).

Ze'gelgeld, o. –en (*belasting van het zegel*); **–hars,** o. en v. (*hars, om te zegelen*); **–kantoor,** o. –toren (*kantoor van ambtenaren, belast met de uitvoering der zegelwet*); **–klopper,** m. –s (*beambte, die het zegelpapier maakt*); **–kosten,** mv. (*kosten voor het zegel*); **–lak,** o. (*lak, waarin stempels afgedrukt kunnen worden*); **–lood,** o. (*plombeerlood*).

Ze'gelmerk, o. –en (*teeken van het zegel*); **–pers,** v. –en (*pers, om het papier te zegelen*); **–recht,** o. (*recht van zegel of belasting, geldende voor alle geschriften, die bestemd zijn of kunnen worden, om in rechten als bewijs te dienen*); **–ring,** m. –en (*ring, voorzien van een stempel*); **–snijder,** m. –s (*graveur van zegels*); **–verbreking,** v. Z.-N. rechtst.: *– is een verzwarende omstandigheid bij diefstal*; **–was,** o. (*was, om er zegels in af te drukken*); **–wet,** v. (*wet van 1917, regelend het gebruik van gezegeld papier*).

Ze'geltje, o. -s; zie Salomonszegel.

I. Ze'gen*, m. (eig. *teeken* nl. van *geluk, het maken van het teeken des kruises over iem. of iets, terwijl men Gods hulp inroept; de uitwerking hiervan* nl. *heil, voorspoed, hulp, bijstand*): *iem. zijn – geven,* b.v. door het opleggen der handen het teeken des, kruises; bij uitbr. *iem. heil en – wenschen,* voorspoed; *– aanbrengen; onder, met Gods –; aan 's Heeren – is 't al gelegen,* van Gods hulp hangt alles af; *een – voor hem.*

II. Ze'gen*, v. -s (*groot vischnet*; ook: *net voor patrijzen*): *met één trek van de – een macht van „schubbig watervolk" bijeen brengen.*

Ze'genbede, v. -n (*zegenwensch*).

Ze'genen, zegende, h. gezegend (1 *de zegen geven*; 2 *begunstigen, overvloed geven*; 3 *loven, prijzen*): 1 *de vaandels, het volk, het leger –*; 2 *God zegene u,* late zijn zegen op u neder-dalen; *rijk met aardsche goederen gezegend zijn,* rijkdommen bezitten; 3 *gezegend zij God; iems. nagedachtenis –; in gezegende omstandigheden,* zwanger; **–aar,** m. -s; zie Alzegenaar; **–ing,** v. -en (*het zegenen; weldaad, geluk*): *God overlaadt ons met –en; zijn naam zal in – blijven,* dankbare herinnering.

Ze'genrijk, bn.; -er, -st (*rijk aan zegening*): *een – gevolg, een –e arbeid, een – jaar,* gelukkig, voorspoedig; *de –ste gevolgen.*

Ze'genwensch*, m. -en (*heilwensch*).

Ze'gepalm, m. -en (*palm, als teeken der overwinning*); **–penning,** m. -en (*oud-Romeinsche penning met de zegegodin of Victoria in een twee- of vierspan*); **–poort,** v. -en (*triomfboog*); **–praal,** v. -pralen (*triomftocht*; ook: *overwinning*): *een schitterende –; een bloedige –*; **–pralen,** -praalde, h. gezegepraald (*een zegepraal vieren*; ook: *de overwinning behalen*); zie Triomfeeren; **–pralend,** bn. (*triomfeerend, overwinnend*): *een – leger*; fig. *een –e blik*; **–praler,** m. -s; **–rijk,** bn. (*veel overwinningen behalend of behaald hebbend; overwinnend*): *een – veldheer*; **–schoten,** o. mv. ([*kanon*]*schoten ter eere eener overwinning*); **–standaard,** m. -en (*standaard van den overwinnaar*; ook: *die de overwinning aanduidt*); **–teeken*,** o. -s (*op den vijand veroverd voorwerp als blijk der overwinning; trofee*); **–tocht,** m. -en (*triomftocht*); **–vaan,** v. -vanen; zie Zegevlag; **–vieren,** zegevierde, h. gezegevierd (*zegepralen; de overwinning behalen*): *over alle vijanden –*; fig. *– over alle moeielijkheden,* te boven komen; **–vierend,** bn. (*zegepralend*): *een – leger*; **–vlag,** v. -vlaggen (*vlag, die de overwinning aanduidt*); **–vuur,** o. -vuren (*vreugdevuur ter gelegenheid v. e. overwinning*); **–wagen,** m. -s (*triomfwagen*); **–zang,** m. -en (*triomfzang; lied, gezang ter viering v. e. overwinning*); **–zuil,** v. -en (*triomfzuil*).

I. Zeg'ge, v. (*rietgras*; Lat. carex); *er zijn meer dan 50 soorten van –n.*

II. Zeg'ge, nl. ik *zegge* of ik verklaar, dat het b.v. 100 gld. is (op wissels enz.).

Zeg'gelijk, bw. Z.-N.: *niet–*, onuitsprekelijk.

Zeg'gen 1 zeide of zei, h. gezeid of gezegd (1 *mondeling mededeelen; woorden uiten; spreken; vertellen*; 2 *bevelen*; 3 *beduiden, beteekenen*; 4 *oordeelen*; 5 *aanmerkingen maken op; verwijten*; 6 *schrijven; schriftelijk mededeelen; vermelden*; 7 *bewijzen*): 1 *Ja, zei hij; hij zegt niet veel, maar denkt des te meer*; bij verg. *piep, zei de muis in het schilderhuis; nu jij zegt; ik heb gezegd,* dixi; *ik heb het hooren –; de menschen – zooveel; zoo gezegd, zoo gedaan; dat is gauwer gezegd dan gedaan; en daarmee is ook alles gezegd; eerlijk, ronduit gezegd, neen! ze hebben laten –, dat ze niet kwamen; hij is, dat moet ik –, ijverig,* erkennen; *laten we eens – 100 gulden,* voorloopig aannemen; *niets – hoor!* als uiting van verbazing: *wat u zegt!* of *wat zegt u? wat ik – wil,* à propos; *zwart, ik wil –, wil,* ik bedoel, meen; *om zoo te –, niets*; 2 *hij heeft hier niets te –; als ik wat te – had*; 3 *wat wil dat –? dat wil –*; 4 *wat zeg jij hiervan?* 5 *wat heb je op mij te –; dat laat ik mij niet –*; 6 *de Bijbel zegt ergens*; 7 *dat zegt niets* (of: *niet veel*); *en dat zegt heel wat!* nog: in zegsw. *de waarheid –,* spreken; *onder ons gezegd* (*en gezwegen*); *ronduit gezegd; ik heb er niets in te –,* heb geen invloed; *zegt u dat wel,* ik ben het roerend eens met u; *mag ik ook eens iets –,* in het midden brengen; *hij zeit wat,* hoor hem! *daar zeg je zoo iets,* dat is een goed idee; *het is toch wat te –,* dat is wat mooi; als een soort van tusschenwerpsel: *mooi zeg! zeg eens, dat gaat zoo niet; zeg, heb je hem gesproken?* Z.-N. *het iem. –,* de waarheid zeggen; **2** o. (*iems. woorden*): *volgens, naar zijn –; je hebt het maar voor 't –; dat is altijd mijn – geweest*; **–ger,** m. -s (in samenst. b.v. Oom'–, Voor'–, Voorzeg'ger enz.; *voordrager, declamator*): *een Vondel–,* iem., die Vondels verzen voordraagt.

Zeg'gingskracht, v. (*gave van wel te spreken,* d. i. *met kracht v. taal of woorden*).

Zegs'man, m. -lieden, -lui (*persoon, die iets gezegd, verteld heeft*): *wie is uw – ?* **–vrouw,** v. -en (*vrouw, die iets verteld heeft*).

Zegs'wijs, –'wijze, v. -wijzen (*eigenaardige manier van zeggen, spreekwijze; geijkte uitdrukking*): *een –, aan het ridderwezen ontleend: een lans voor iem. breken.*

Zeik, v. (Z.-N. *gier, mestvocht*).

Zeil, o. zeilen (1 *vloerbedekking, zwaar wasdoek, een licht soort van linoleum; een stuk zeil*; 2 *dek van de molenwieken, van een tent*; ook: *zonnescherm op een boot*; 3 *zeildoek aan de mast; doek, uit banen bestaande en aan de rand met touwen* (z. Lijk **I**) *benaaid tot het opvangen v. wind dienende*; 4 vero. *schip*): 1 *– in allerlei breedten*; 2 *een – over een wagen spannen*; 3 *een achter–, bezaans–, boven–, topzeil enz.; de –en hijschen; – bijzetten* (zie Bijzetten); *– minderen; met volle –en*; zegsw. *onder – gaan,* [a]) wegzeilen, [b]) fig. inslapen; *de –en reven,* inbinden, inplooien; *het – voor iem. strijken,* voor hem onderdoen; zie ook: Vlag; *het – gorden,* op de ra binden; *een oog in 't – houden,* op zijn hoede zijn, een wakend oog houden op; *met een nat – thuis komen,* dronken; *het – hoog in top halen,* fig. op groote voet leven, een hooge staat voeren; *met een opgestreken* (of: *opgezet*) *– naar iem. toekomen,* driftig of toornig, eig. van een oorlogsschip, dat op den vijand afkomt; 4 *een vloot van 10 –en.*

Zeila'ge, v. (*al de zeilen*; ook: *vaart, loop van een schip*). (g = zj).

Zeil'boot*, v. -en (*bootje, dat zeil voert*).

Zeil'doek, o. (*grof en sterk weefsel, waarvan de zeilen gemaakt worden*; ook: *zeil* 1).

Zei'len, zeilde, h. en i. gezeild (*met behulp*

van zeilen varen; Z.-N. *de zeilen van de molenwieken openspannen*): *uit – gaan*, met een zeilboot gaan spelevaren; *achteruit –*, fig. achteruitgaan; (bij een wedstrijd) *sloepen, type B., gezeild door adelborsten*, bestuurd en bediend tijdens het –; *de gezeilde tijd was 52 minuten*, de tijd van het zeilen; v. e. dronkaard: *over de straat –*, inz. Z.-N.; **–de goederen,** mv. (*goederen, op zee*), ook: Zeilende lading; **–er***, m. –s (*zeilschip*; ook: *persoon, die zeilt*); **–goed,** o. (Z.-N. *zeildoek*).

Zeil'jacht, o. –en; **–klaar,** bn. (*zeilvaardig*): *het bootje ligt –*; **–maker of zei'lenmaker,** m. –s (*iem., die zeilen maakt als bedrijf*); **–makerij',** v. –en (*het maken van zeilen; werkplaats van den zeilmaker*); **–minderen,** minderde –, h. zeilgeminderd (*een deel van het zeilwerk inhalen*); **–orde,** v. (*orde, waarin de schepen v. e. vloot zeilen*); **–priem,** m. –en (*zeilmakerspriem*); **–punt,** o. (*punt, waarin men zich de geheele kracht van de wind op de zeilen samengetrokken kan denken*); **–ree,** bn.: *de boot ligt –*, gereed om uit te zeilen; **–schip,** o. –schepen (*schip met zeilen*); **–schuit,** v. –en.

Zeil'steen* (*magneetijzersteen*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o. en v.: *vindplaatsen van –*; **–tocht,** m. –en (*tocht met een zeilschip*); **–tochtje,** o. –s; **–vaar'dig,** bn. (*zeilree*); **–vaartuig,** o. –en (*zeilschip*); **–vereeniging*,** v. –en (*vereeniging van liefhebbers van zeilen, die hardzeilpartijen organiseert enz.*); **–vliegen,** zie Zweefvliegen; **–wagen,** m. –s (*wagen op raderen en voorzien van zeilwerk*): *de –, in 1609 uitgevonden door Simon Stevin, leermeester van prins Maurits*; **–weder, –weer,** o. (*weer, geschikt om uit te zeilen*); **–wedstrijd,** m. –en (*wedstrijd in het zeilen*).

Zeis, v. –en (*boogvormig gebouwd mes met lange stok, werktuig der grasmaaiers*): *de snede, de rug, het blad, de kruk van een –*.

Zei'sen, v. –s, –en (*zeis*); vero., lit t., Z.-N.

Zeis'man, m. (*de Dood, voorgesteld als een geraamte, met een zeis in de hand*).

Ze'ker 1 onb. vnw. (*onbekend, onbepaald; niet nader aan te duiden*): *in – land, een – koning; – iemand; op –e dag*; minachtend: *zekere menschen maken op alles aanmerkingen; er is een –e verkoeling tusschen ons ontstaan*, ietwat, min of meer; *tot op –e hoogte heeft hij gelijk*; **2** bn., bw.; –der, –st (1 *veilig, buiten gevaar*; 2 *betrouwbaar*; sterker: *vaststaand, waaraan niet valt te twijfelen*; 3 *vast overtuigd*; 4 *gerust, zonder zorg*): 1 *dat geld is –der in mijn brandkast dan in uw lessenaar*; 2 *uit –e bron iets hebben; de –e overtuiging hebben*, vast; *– van de overwinning zijn; dat is wiskundig –*; 3 *ik ben er – van, dat hij de dader is; ben je er wel – van?* 4 *je bent nooit – van je leven*, je leven loopt gevaar; nog: *ik ben – van hen*, kan ze ten volle vertrouwen, op hen rekenen; **3** bw. (1 *stellig*; 2 *waarschijnlijk, vermoedelijk*): 1 *ik weet het –; hij komt –; komt hij? zeer –! je hebt – ongelijk; – op iem. kunnen rekenen*; 2 *je vergist je –? dat weet je – wel?* tot een tw. wordt – in *wel –!* [a]) bevestigend, [b]) (ironisch) waarom niet? dat ontbrak er nog aan; Z.-N. *– spelen*, niet riskeeren, niet over ijs van een nacht gaan; **4 –e,** o.: *het –e voor het onzekere nemen*, beter een vogel in de hand dan 10 in de lucht.

Ze'kerheid, v. (*het zeker-zijn*; inz. *vaste overtuiging; vastheid, beslistheid*, ook: *waarborg, veiligheid*; rechtst. *onderpand, borgtocht*): *de vroegere – was verdwenen; iets niet met – weten, kunnen zeggen; dat biedt, geeft voldoende –; – stellen*; **–heidshalve,** bw. (*voor de zekerheid*); ook –hal've; **–heidsstelling,** v. –en (*borgstelling, het stellen van onderpand*, b.v. *door rekenplichtige ambtenaren*).

Ze'kerlijk, bw. (*vast, stellig, gewis, wezenlijk*): *hij heeft er – niet aan gedacht*.

Zelateur', m. zelateurs (Fr. [Lat. zelator]: *ijveraar, propagandist*, inz. *werkend lid eener R.-K. broederschap*), vr. Zelatrice.

Zel'den, bw. (*niet dikwijls*): *ik spreek hem –*.

Zeld'zaam, bn. en bw.; –zamer, –st (*schaarsch, niet veel voorkomende; buitengewoon*): *goede appelen zijn dit jaar zeer –; een – mooi exemplaar; wij waren – voldaan*, zeer; **–heid,** v. –heden (*het zeldzaam-zijn; een zeldzaam voorwerp; curiositeit*): *het is een groote –, als; het is geen –, dat; een der grootste –heden*.

Zelf, aanw. vnw.: *mijn vader –*, in eigen persoon; *uit zich –; ken u zelf; wees u –! de koningin zelve; om uws zelfs wil; zij is de vriendelijkheid –*, in eigen persoon.

Zelf'achting, v. (*achting van zich zelf, van eigen persoonlijkheid*); **–bedrog,** o. (*zelfmisleiding*); **–bedwang,** o.; **–begoocheling,** v. (*het zich brengen in een waan, dwaze inbeelding*); **–behaaglijk,** bw. (*met zelfbehagen*); **–behagen,** o. (*het behagen hebben in eigen ik, ijdele hoogmoed op zich zelf*); **–beheersching*,** v. (*het in toom houden van eigen driften en hartstochten*): *– bezitten; zijn – herkrijgen*; **–behoud,** o. (*zorg voor zijn leven, lijfsbehoud*): *op – bedacht zijn; hij vuurde uit (zucht tot) –*; **–beschikkingsrecht,** o.; **–bestemmingsrecht,** o. (*het recht van een volk, om zelf te beslissen over de vorm der landsregeering*); **–bestuiving,** v. (*bestuiving met eigen stuifmeel*).

Zelf'bestuur, o. (*eigen bestuur, onafhankelijkheid, eigen regeering*): *vele koloniën of dominions der Eng. hebben –*; **–bewust,** bn. (*met innerlijk besef*, ook: *met besef van innerlijke kracht, waarde*): *een –e houding, een –e trots*; **–bewustheid,** v. (*gevoel van eigen, innerlijke kracht*); **–bewustzijn,** o. (eig. *het zich zelf bewust zijn*, d. i. *het innerlijk besef*); **–critiek,** v. (*critiek op eigen werk, eigen daden enz.*); **–genoegzaam,** bn. (*tevreden met zich zelf*); **–genoegzaamheid,** v. (*tevredenheid met eigen ik*): *verwaande –*; **–gevoel,** o. (*gevoel van eigenwaarde*).

Zelf'heid, v. (lit. t. *het eigen ik*; ook: *egoïsme*): *aan 't hoofd der menschheid streve hij* (de dichter), *om alle – te verdelgen*, baatzucht; **–kant,** m. –kanten (*beginrand aan allerlei weefsel*, b.v. *aan zijde, flanel, baai, laken*): fig. *lieden of lui van de – der maatschappij, der samenleving*, schorrimorrie, janhagel; *hij komt van de –*, hij woont op de grens b.v. van Twente enz.; **–kanten,** bn. (*van zelfkant*); **–kastijding,** v. –en (*kastijding van eigen lichaam*); **–kennis,** v. (*kennis van eigen ik*); **–klinker,** m. –s (vero. *vocaal*); **–kwelling,** v. –en; **–lichtend,** bn. (*eigen licht hebbend*): *de zon is een – hemellichaam*; **–moord,** m. –en (*het benemen van het leven aan zich zelf*): *– plegen*; **–moordenaar,**

m. –s (*iem., die zich zelf v. h. leven berooft*); **–moordenares,** v. –sen; **–onderricht,** o. (*onderwijs aan zich zelf*): *brieven, om Fransch te leeren door* –; **–onderzoek,** o. (*onderzoek van zich zelf* inz. *van het geweten*); **–ontbranding,** v. (*ontbranding zonder van buiten aangebrachte hitte, uit zich zelf*, b.v. *door broeiing*): – *van hooi, van steenkolen*; **–opofferend,** bn. (*vol zelfopoffering*): –*e liefde*; **–opoffering,** v. (*het zich aan levensgevaar blootstellen, het zich zelf allerlei ontzeggen enz. ter wille van een ander*).

Zelf'overschatting, v. (*overschatting van eigen kennen of kunnen*); **–overwinning,** v. –en (*zege op eigen hartstocht of drift*); **–respect,** o. (*eerbied voor zich zelf*).

Zelf'rijzend, bn. – *meel*, waar geen gist bij hoeft gedaan te worden.

Zelfs, bw. (*ook, ook nog, bovendien, daarenboven*): – *de koningin verpleegde de gewonden.*

Zelfslach'tig, bn. (spraakk. vero. *hebbende als diernaam een vast taalgeslacht, of het een mannetje of een wijfje aanduidt*), b.v. *olifant*, m., *mug*, v. enz.; **–stan'dig,** bn. en bw.; –er, –st (*op zich zelf*, d. i. *door eigen kracht, bestaande*): *een – karakter*, dat eigen richting of overtuiging volgt: – *handelen*, niet aan de leiband loopen; – *naamwoord*; –*e voornaamwoorden*; *een bijvoegl. nw.* – *gebruiken*, als een zelfstandig naamwoord; **–stan'digheid,** v., in bet. 2 en 3 –heden (1 *onafhankelijkheid*; 2 *bestanddeel* b.v. *van artsenijen, samenstellend bestanddeel van iets*; 3 *elk voorwerp op zich zelf*): 1 *de – van een volk, van een land*; – *van karakter*; 2 *een mengsel, bestaande uit verschillende –heden*; 3 *zelfst. nw. zijn namen van –heden*; **–strijd,** m. (*inwendige strijd*; *strijd tegen eigen driften, hartstochten*); **–strikker,** m. –s (*das, welke men zelf knoopt*); **–studie,** v. (*eigen studie* d. i. *zonder leermeester*).

Zelf'verdediging, v. (*het verdedigen v. eigen leven of eer, zij het ten koste van het leven des aanranders*); **–verheffing,** v. (*verheffing van eigen persoon of van eigen daden of leven*); **–verloochening,** v. (*het achterstellen van eigen belangen of eigen overtuiging bij die van anderen, het zich zelf allerlei ontzeggen, ongelijk verdragen enz.*; *zelfopoffering*); **–vernedering,** v. (*het vernederen van zich zelf*); **–vertrouwen,** o. (*het vertrouwen in eigen kracht*); **–verwijt,** o. (*verwijt, dat men zich zelf doet, naberouw*); **–verzaking,** v. (*zelfverloochening*); **–voldoening,** v. (*het voldaan-zijn over zich zelf*); **–werkend,** bn. (*zelfbewegend, uit zich zelf gaande, automatisch*); **–zucht,** v. (*eigenbaat, baatzucht, egoïsme*); **–zuch'tig,** bn. en bw.; –er, –st (*baatzuchtig, egoïstisch*).

Zeloot'*, m. en v. zeloten (Fr. zélote, Gr.-Lat. zelotes [Gr. zelos = ijver]: *dweepziek, onverdraagzaam ijveraar; geestdrijver*).

Ze'melen, 1 v. mv. (*gemalen bolsters v. graan*); **2** zemelde, h. gezemeld (*zaniken*).

Ze'melig, bn.; –er, –st (*met zemelen vermengd*; *zeurig*): – *brood*; ook spott. *zenuwachtig.*

Ze'melknoopen*, zemelknoopte, h. gezemelknoopt (*muggenziften, kinderachtig vitten*; *zaniken*); **–knooper*,** m. –s (*haarkloover*; *zeur*); **–knoopster,** v. –s.

Zems'two, v. –'s (*Russ. provinciale staten*).

Zend, o. (*taal met het Sanskrit verwant*).

Zend-Aves'ta, v. (o.-Perzië: *heilige boeken in het Zend met de leer v. Zoroaster*).

Zend'bode, m. –n (*officieele bode voor gewichtige zaken, afgevaardigde*): *Karel de Groote vaardigde reeds –n af, om misbruiken af te schaffen*; **–brief,** m. –brieven (*herderlijk schrijven, mandement*): *de –brieven van Paulus*. deel van het N. Testament.

Zen'de, v. –n (Z.-N. *gezonden geschenk*).

Zen'deling, m. en v. –en (eig. *gezonden godsdienstleeraar*; inz. Prot. *Evangelieverkondiger onder de heidenen*), voor het v. ook –**e**; – *onder de Dajakkers*; R.-K.: missionaris.

Zen'delingsgenootschap, o. –pen (*vereeniging, die zendelingen doet opleiden en uitzendt*); **–huis,** o. –huizen (*kweekschool voor zendelingen*); verg. Missiehuis.

Zen'den, zond, h. gezonden (*doen gaan*; *sturen*; *doen toekomen*): *om den dokter* –; *iem. een brief, een uitnoodiging* –; z. Wereld.

Zen'der*, m. –s (*man, die iets zendt*; radio: *uitzender der electrische golven*).

Zend'graaf, m. –graven; zie Zendbode.

Zen'ding, v. –en (1 *de daad van zenden*; 2 *datgene, wat gezonden wordt*; 3 *afvaardiging*; *opdracht*; ook: *roeping*; 4 *standplaats van een zendeling*; 5 *de werkzaamheden der zendelingen*; 6 *de gezamenlijke zendelingen*): 1 *een – van boeken*, het toezenden; *een partij, 50 cents per 50 kilo goedkooper dan bij de vorige* –; 2 *twee –en sigaren*; 3 *de – van den H.-Geest over de Apostelen*, Hand. 2 : 1–4; *zich van een – kwijten*; 4 *op dat eiland was een – der Ned. Hervormden*; 5 *de vermoeienissen aan de – verbonden*; *de inwendige* –, de prediking van het Evangelie binnen de grenzen van een land; 6 *het werk der* –.

Zen'dingsfeest, o. –en; **–hospitaal,** o. –talen (–*ziekenhuis*); **–school,** v. –scholen (*school voor onderwijs in de zending*); **–werk,** o. (–*werkzaamheden*).

Zend'station, o. –s (radio: *station, plaats, vanwaar golven uitgezonden worden*); **–tijd,** m. –en (*de aan een omroep toegestane tijd om berichten, muziek enz. uit te zenden*): *verdeeling van de* –; **–uur,** o. –uren; **–vereeniging*,** v. –en; **–vergunning,** v. –en.

Ze'neblad, ze'negroen; zie Sene....

Zeng, v. –en (zeew. *plotselinge en kortstondige verheffing v. d. heerschende wind*).

Zen'gelen, zengelde, h. gezengeld (Z.-N. *zengen*; Z.-N. *tintelen*).

Zen'gen, zengde, h. gezengd (*schroeien, licht branden*): *een geplukte kip* –; *zijn haren waren gezengd*; **–ing,** v.

Ze'nith, o. (Arab. as-samt [verg. Azimuth] = richting der hoofden; cosm. *schedelpunt, toppunt aan de hemel*; fig. *hoogste punt*).

Ze'no, m. van Citium op Cyprus (± 300 v. C.), stichter van de Stoïcijnsche school.

Ze'nuw, v. –en (1 *verbindingsdraden tusschen 't centrale zenuwstelsel eenerzijds en zintuigen en spieren anderzijds*: *gevoelszenuw, bewegingszenuw*; 2 *pees*; 3 *kracht*): 1 *zwakke –en hebben*; *met –en als kabeltouwen, met stalen –en*; *dit meisje heeft* (of: *krijgt*) *het dadelijk op de –en*; 2 *de hond had een – doorgeslikt*; 3 fig. *het geld is de – van de oorlog, van de handel*, nervus rerum; zie ook Zeen: **–aandoening,** v. –en (*lichte zenuwziekte, ziekelijkheid in één of meer zenuwen*); **–achtig,** bn. en bw.; –er, –st (*zwak v. zenuwen*; *prikkelbaar*): *een – schepseltje*; *hij lachte* –; – *worden*; *je maakt me* –; **–achtig-**

heid, v. (*prikkelbaarheid van het zenuwgestel*); **–arts,** m. –en (*geneesheer-specialiteit in zenuwziekten*); **–beroerte,** v. –n (*verlamming der zenuwen*); **–bladen,** mv.; volkst. voor Seneblad; **–cel,** v. –cellen (*cel, deel uitmakend van het zenuwstelsel, neuron*); **–gestel,** o. (*al de zenuwen in eenig lichaam*); **–inrichting,** v. –en (*sanatorium voor zenuwlijders*); **–knoop*,** m. –knoopen (*ganglion, opéénhooping van zenuwcellen*; ook: *zenuwlijder, neurasthenicus*); **–koorts,** v. –en (*typhus*); **–kwaal,** v. –kwalen (*zenuwziekte*); **–leer,** v. (*wetenschap van het zenuwgestel, neurologie*); **–lijden,** o. (*pijn, doordien de zenuwen niet gezond zijn*); **–lijder,** m. –s (*iem., die zenuwziek is*); **–lijderes, –lijderes',** v. –sen; **–ontsteking,** v. –en (neuritis); **–patiënt*,** m. en v. –en (*–lijder*); **–pijn,** v. –en; **–schok,** m. –ken; **–stelsel,** o. (*al de zenuwen als één geheel*); **–toeval,** o. –len (*bewusteloos neervallen ten gevolge van overspanning der zenuwen*); **–trekking,** v. –en (*onwillekeurige beweging der spieren*); **–verlamming,** v. (*zenuwberoerte*); **–vezel,** v. –s (*fijn, witachtig zenuwdraadje*); **–vlecht,** v. –en (ontl. *vlechtsel v. zenuwen*); **–ziek,** bn. (*lijdende aan zenuwziekte*); **–ziekte,** v. –n (*ziekelijke toestand van zenuwen*); **–zinkingkoorts,** v. –en (*typhus*); vero.; **–zwakte,** v.

Ze'phyrus, Lat. m. myth. (de god van de) westenwind.

Zep'pelin, v. –s (Duitsch: *bestuurbaar luchtschip van het stijve type in sigaarvorm, geheeten naar den uitvinder, von Zeppelin, 1839–1917*); l. *tsep'pelien*; afk. *Zepp.*

Zerk, v. –en (*langwerpig vierkante steenplaat als grafdekking*); **–steen*** (*arduinsteen*), **1** (voorwerpsn.), m. –en; **2** (stofn.), o.

Zé'ro, v. (Fr. *nul, niets; nulpunt*).

Zerp, bn. en bw.; –er, –st (*wrang.* b.v. *van vruchten, zuurachtig, rijnsch*); **–zoet,** bn. (*zuurachtig zoet*): *een –e bes.*

Zes (*vijf en één*), **1** bepaald hoofdtelw. (bijv.) *zes sigaren*; (zelfst.) *vijf en één is –; wij waren met ons zessen; met de – rijden,* met zes paarden; *ze hebben pleizier voor –; van –sen klaar,* [a]) oorspr. v. e. paard met vier goede pooten en twee goede oogen, [b]) fig. in alle opzichten flink, bijdehand; **2** v. zessen (*getalmerk, cijfer*): *schrijf een –; hij gooide twee zessen; een meisje van drie zesjes,* van achttien jaar; **3** (onbuigbaar) rangtelw.: *op bladzijde –,* de zesde; **–bok,** m. –ken (Z.-N. *tros v. zes noten*).

Zesbla'dig, bn. (*hebbende zes bladen*): *een –e kelk, een –e bloemkroon*; **–daagsch'*,** bn. (*zes dagen oud of durende; om de zes dagen*): *de –e,* nl. wedstrijd, zes dagen durende; **–'de,** bn. en zn. (1 *rang-*; 2 *breukgetal*): *Vrijdag is de – dag der week; hij stierf de – Maart,* op de zesde dag van Maart; *graaf Willem de –* (1404–'17); *een – van achttien,* een zesde deel; **–dehalf',** bn. (*vijf en een half,* d. i. *vijf en de zesde half*): *– gulden*; z. Zesthalf; **–derhan'de, –derlei',** onverbuigbaar soortgetal (*van zes soorten*): *– peren*; **–draadsch'*,** bn. (*uit zes draden bestaande*): *– touw*; **–'duizendste,** bn. en zn. (*rang-, breukgetal*); z. Zesde; **–'hoek,** m. –en (meetk. *veelhoek met zes zijden*): *een regelmatige –*; **–hoe'kig,** bn.: *–e cellen in een honigraat*; **–'honderd;** z. Zes; **–'honderdste,** bn. en zn.; z. Zesde.

Zesja'rig, bn. (*zes jaar oud of durende; om de zes jaar*): *een – kind; het – onderhoud v. e. dijk*; **–'kant,** o. –kanten (*zeshoek*); **–kan'tig,** bn.; **–'maal,** bn. en bw. (*herhalingsgetal*): *ik heb je – gewaarschuwd*; **–'ponder,** m. –s (*kogel of gewicht van zes pond*; ook: *kanon, voor kogels van zes pond*); **–'tal,** o. –tallen (*6 stuks*): *een – koeien*; **–tal'lig,** bn.: *het – stelsel,* met 6 als grondtal; *een – muntstelsel,* b.v. het Duitsche.

Zest'half, Zesthalf', m. –halven (*0,275 gld.*): *een – is een oude zilvermunt*; **–je,** o. –s.

Zes'tien (*tien en zes*), telw.; **1** bep. hoofdtelw.; **2** zn. vr.; **3** rangtelw.; z. Zes; **–de,** bn. en zn. (*rang-, breukgetal*): *de –de dag; een –de; het –*; z. Zesde; **–dehalf',** bn. (*15 en een half*); **–derhan'de** of **–derlei',** bn. (*in 16 soorten*); **–honderd,** telw.: *– gulden; in het jaar –*; **–ja'rig,** bn. (*zestien jaar oud of durende; om de 16 jaar*): *een –e knaap, een –e gevangenschap*; **–maal,** bn. en bw. (*herhalingsgetal*); **–tal,** o. –tallen (*16 stuks*): *een – kinderen*; **–voud,** o. –vouden: *een – van 5*; **–vou'dig,** bn.: *een –voudige winst.*

Zes'tig (*6 maal tien*), telw., **1** bep. hoofdtelw.: *de man wordt –; diep in de –; de – gepasseerd zijn*; zegsw. *ben je –,* ben je niet recht snik? **2** zn. vr., **3** rangtelw., z. Zes; lees: *sestig*; deze uitspraak berust op de oudere vorm *tsestig*; **–er*,** m. –s (*iem. van zestig jaar*; ook *oorlogsschip met zestig stukken*); **–ja'rig,** bn. (*tellende of durende 60 jaar; om de zestig jaar*): *een –e grijsaard; een – vruchtgebruik*; zn. *een –e*; **–maal,** bn. en bw. (*herhalingsgetal*); **–ponder,** m. –s (*kogel, gewicht van 60 pond*); **–ste,** bn. en zn. (*rang-, breukgetal*); z. Zesde; **–tal,** o. –tallen (*60 voorwerpen*); **–voud,** o. –en: *300 is een – van 5.*

Zes'vlak, o. –vlakken (meetk. *lichaam, door zes vlakken begrensd*): *het regelmatige – heeft zes gelijke vierkanten tot grens*; zie Kubus; **–we'kendienst,** m. –en (R.-K. *Mis voor een overledene, 6 weken na de sterfdag*).

Zet, m. zetten (*daad van zetten*: 1 bij dammen, schaken: *het schuiven v. e. schijf, een stuk*; 2 *duw; stoot, ruk*; 3 *sprong*; 4 *gezegde, geestigheid; fijne trek; list; streek; vond*): 1 *na drie –ten was ik mat*; 2 *iem. een zet(je) geven, zoodat hij in de sloot valt*; 3 *in één – was hij over de beek*; 4 *een geestige –,* woord, gezegde; *een domme –,* streek; *een gelukkige –; een handige – doen*; nog: *in één – doorwerken,* aan één stuk; **–angel,** m. –s (*hoek of haak, die in vischwater wordt vastgelegd*); **–baas,** m. –bazen: *in dat café is hij maar –,* zaakbeheerder, loonkastelein; **–boer,** m. –en (*zetbaas, pachter eener hoeve*); **–bok,** m. –bokken (boekdr. *werktafel van den letterzetter*); **–bord,** o. –en (*plank, dienende om het boord eener sloep te verhoogen*).

Ze'tel, m. –s (*zitplaats, stoel, troon; verblijf, plaats van vestiging*; Z.-N. *houten onderstel, waarop de molen rust*): *de koninklijke –*; fig. *de – der regeering,* plaats van het rijksbestuur; *een politieke –,* plaats in de volksvertegenwoordiging.

Ze'telen, zetelde, h. gezeteld (*gezeten zijn, in een zetel zitten*; fig. *gevestigd zijn*): *de regeering v. ons land zetelt in Den Haag.*

Zet'fout, v. –en (*fout v. d. zetter, drukfout*); **–goed,** o. (Z.-N. *plantgoed*); **–haak,** m. –haken (letterzetter: *werktuig, lang ± 0.30*

m en bestemd om er 9 of 10 regels in te zetten; timmermansgereedschap om zware balken te versjouwen); **–kastelein,** m. –s (*zetbaas in een herberg, café*); **–lijn,** v. –en (visscherij: *lijn met korte eindjes touw, voorzien van haken en aas, die in 't water wordt gezet*); z. Zetangel; **–machine,** v. –s (boekdr. *machine om machinaal te zetten*): de – dateert van 1882–'84; **–meel,** o. (*wit poedermeel van granen, maïs en aardappelen*); **–schipper,** m. –s: *hij is maar –*, loonschipper, het schip behoort een ander; **–schol,** v.: *– f 42–35*; **–sel,** o. (1 van thee, koffie: *zooveel als men ineens zet*; 2 boekdr. *het gezette gedeelte van een boek, van een vel druks*): 1 *een – thee*; 2 *een slecht zetsel*; ook wel: droesem.

Zet'ten, zette, h. gezet (factitief van *zitten*: 1 *doen zitten*; 2 *een plaats geven, plaatsen*; 3 van edelgesteenten: *vatten*; 4 boekdr. *gereedmaken voor het afdrukken*; 5 met kunnen: *verdragen, uitstaan; zich tevreden stellen met*): 1 *een zieke in een leunstoel –*; 2 *een boek in de kast –*; *ergens geen voet over de drempel –*; *het eten op het vuur –*; bij uitbr. *iets op het papier –*, schrijven; *koffie, thee –*, bereiden; *iem. op zijn plaats –*, hem vernederen, hem zijn aanmatiging afleeren; *het glas aan de mond –*, brengen; *een bloem in het water –*; *iets in de krant (laten) –*; *iem. in de gevangenis –*; z. Dwars; 3 *een diamant in goud –*; 4 *het laatste vel is gezet*; 5 *ik kan hem niet, wel –*; *dat kan hij niet –*; nog: *een arm –*, spalken 1; *iem. iets betaald –*, zich wreken; *het op een loopen –*, ijlings wegloopen; *een ernstig gezicht –*, maken; *dat zet ik je (in tienen)*, ik wed, je kunt het niet; *hij heeft het er op gezet*, heeft het vaste voornemen; *de wekker op vijf uur –*; *hij zal er de tering niet van –*, krijgen; *gezet voor piano*, gearrangeerd; zie ook Bloed **1,** Hak, Keel, Snaar **I,** Zadel; refl.: *z. aan tafel –*; *z. aan de arbeid –*, *z. over iets heen –*, er niet meer aan denken; *z. tot iets –*, *er zich toe –*, er werkelijk mee beginnen; *de vrucht begint zich te –*, vormen.

Zet'ter, m. –s (*iem., die zet*, inz. 1 *letterzetter*; 2 *vaststeller of regelaar van de belasting voor elk der burgers*): 1 *de –s der firma W.*; 2 *college van –s*, de gezamenlijke –s.

Zetterij', v. –en (*werkplaats der letterzetters*); ook: Zetterszaal.

Zet'ting, v. –en (*het zetten; het vaststellen van een bedrag enz.*; muz. *wijze van bewerking*).

Zet'tol, m. –tollen (*jongenstol, die door middel v. e. touw opgezet wordt*); z. Werptol.

Zet'werk, o. (*het zetten v. letters*): *kosten van –*.

Zeug, v. –en (*wijfjesvarken*); ook, Zeu'ge; **–en,** zeugde, h. gezeugd (Z.-N. *biggen*).

Zeu'len, zeulde, h. gezeuld ([*aan een touw*] *met moeite voortsleepen, voortsjouwen*): *een zware slede –*.

Zeu'nie, v. –s, zeuniën (*varkenstrog*); gew.

Zeun'tje, o. –s (*jongste matroos a. d. bak*): het – zorgt voor het bewaren en schoonhouden v. het eetgerei; hij haalt en verdeelt de rantsoenen onder de matrozen van zijn bak (z. ald.); ook: *Bakzeuntje*; verg. Paai.

Zeur* 1 m. en v. zeuren (*zanik, drens*): *een ouwe –*; **2** v. –en (*vod, beuzeling, kleinigheid*); **–en,** zeurde, h. gezeurd (*zaniken, kletsen, lastig zijn, drensen, plagend aanhouden; dwingen om zijn zin te krijgen*; Z.-N. *bij het spel bedriegen*): *lig niet te – over nietigheden*; **–'ig,** bn.; –er, –st (*zanikend, vervelend*): *op –e toon*; **–'kous*, –piet*,** m. en v. –en (*zanik*); **–stem,** v. (*zeurige stem*).

Zeus, m. Gr. oppergod; z. Jupiter; l. *zuis*.

Zeu'ven, gew. en bij de telefoon en de radio voor *zeven*.

Zeu'xis, m. beroemd schilder te Athene, ± 420 v. C.; lees *zuik'-sis*.

I. Ze'ven, zeefde, h. gezeefd (*ziften, met een zeef zuiveren*): *het meel –*.

II. Ze'ven (*vijf en twee*), **1** bepaald hoofdtelw.: (bijvoeglijk) *de stad der – heuvelen* (Rome); Z.-N. *op zijn – gemakken*, zonder haast; (zelfstandig) *het is bij –*; *wij zijn met zevenen*; *met z'n zevenen*; **2** v. –s (*getalmerk, cijfer*): *– is in de Bijb. een heilig getal*; *twee –s*; **3** (onbuigbaar) rangtelw.: *op blz. – bovenaan*; **–ar'mig,** bn. (*met zeven armen*): *een –e kroonluchter van goud in Salomo's tempel*; **–blad,** o. (*schermbloemig onkruid: hanepoot, drieblad of wilde vlier*; Lat. aegopodium podagraria); **–bla'dig,** bn. (*hebbende zeven blaadjes*): *een –e bloemkelk*; **–bloem,** v. –en (*met 7 bloembladen, 7 meeldraden en 7 stampers of stempels, primulaachtige plant*; Lat. triëntalis europaea); **–boom*,** m. –en (*kegeldragende, heesterachtige boom in Z.-Europa*); z. Zavelboom; **–daagsch'*,** bn. (*durende zeven dagen, om de zeven dagen*): *een – kind*; *een –e godsdienstoefening*; **–de,** bn. en zn. (1 *rangetal*; 2 *breukgetal*): 1 *de – dag ter week*; *Karel de – van Frankrijk*, 1422–'61; z. Hemel; 2 *een – deel*; *het –*; **–dehalf',** bn. (*zes en een half*); **–derhan'de, –lei,** bn.

Ze'vendhalfje, o. –halfjes (vero. *muntstukje, $6^1/_2$ stuiver of twee en dertig en een halve cent*); zie Pietje.

Ze'vengesternte, o. (*sterrenbeeld*); ook, Pleiaden; **–hoek,** m. –hoeken (meetk. *vlak ingesloten door zeven zijden*); **–honderd,** telw. (*d. i. 7 × 100*); z. Zeven; **–honderdste,** bn. (*ranggetal, breukgetal*); z. Zevende; **–jaarsbloem,** v. –en (*samengesteldbl. plant*; Lat. graphalium): de naam berust op het volksgeloof, dat een der soorten, geplukt, zeven jaar de frissche kleur behoudt; in Z.-Afrika; **–jaartje,** o. –s: de nationale bloem; **–ja'rig,** bn. (*tellende of durende zeven jaar; om de zeven jaar*); z. Zesjarig; **–klapper,** m. –s (*stukje vuurwerk, dat zevenmaal knalt*); **–kleu'rig,** bn. (*hebbende zeven kleuren*): *de –e regenboog*; **–kruid,** o. (*soort wolfsklauw*); **–maal,** bn. en bw. (herhalingsgetal: *zeven keer*); **–mijlslaarzen, –mijls'laarzen,** mv. (*laarzen, waarmee stappen van zeven mijlen gedaan worden*): *de reus met de –*, uit het sprookje van Klein Duimpje; fig. *met – stapt hij nu over de financieele moeilijkheden heen*; **–oog*,** v. –en (*bloedvin of bloedzweer*); **–slaper*,** m. –s (dierk. *soort van muis*; Lat. glis glis; legende: *een der 7 broeders in Ephese, die gedurende een christenvervolging in een hol sliepen, tot de vervolging voorbij was*); **–sprong,** m. –en (*zekere volksdans*); **–ster,** v. (*zevengesternte*); **–tal,** o. –tallen: *een – guldens*; *na een – dagen*; **–tal'lig,** bn.: *het – stelsel*, rekenk. talstelsel, dat zeven tot grondslag heeft.

Ze'ventien (*zeven en tien*), **1** bep. hoofdtelw.: **2** zn. v.; **3** rangtelw. z. Zeven; *de Heeren –(en)*, bewindhebbers der O.-I. Compagnie;

–tiendaagsch'*, bn.; **–tiende***, bn. en zn. (*ranggetal; breukgetal*); **–tiendehalf'** ($16^1/_2$).
Ze'ventig (*zevenmaal tien*), **1** bep. telw.: *de – overzetters*, n.l. de 72 vertalers v. het Oude Testament in het Gr.; z. Septuaginta; **2** zn., v.: **3** rangtelw. z. Zeven; l. *seventig*.
Ze'ventiger*, m. –s (*iemand van zeventig jaar*; ook: *een oorlogsschip met zeventig stukken*).
Zeventigja'rig, bn. (*tellende, durende 70 jaar; om de zeventig jaren*): *e. –e jubilaris*; **–maal**, bn. en bw.; **–ste**, bn. en zn. (*ranggetal; breukgetal*); z. Zevende; **–voud**, o. –en; **–vou'dig**, bn. en bw.
Ze'venvoud, o. –en: *35 is een – van 5*; **–vou'dig**, bn. en bw.: *–e vergelding*.
Ze'venwouden, –wolden, o. (*een der 3 voormalige kwartieren van Friesland*).
Ze'venzaad, o. (*vogeltjeszaad, uit zeven soorten van zaden bestaande*).
Zich (*wederk. vnw. v. d. 3e pers., komt voor in de voorwerpsvorm en heeft altijd betrekking op het onderwerp*): *hij geeft – veel moeite; zij wasschen –; hij heeft niets bij –*.
Zi'chel, v. –en (Z.-N. *sikkel* **II**).
I. Zicht, v. –en (*kleine zeis met korte steel en handvat aan 't eind*): de – wordt met één hand gedreven, men maait er rogge mee.
II. Zicht, o. (eig. *het zien: vertoon*): *schip in –! op –*, bij vertoon; *een wissel, betaalbaar 8 dagen na –; hij zond de boeken op –*, ter inzage; Z.-N. *een schoon – hebben op*, uitzicht.
Zicht'baar, bn. en bw.; –der, –st (*gezien kunnende worden; blijkbaar*): *e. –bare maaneclips*, waarneembaar; *door de mist niet –*, te zien; *– verouderd*, zienderoogen; **–heid**, v.
Zich'ten, zichtte, h. gezicht (*met een zicht afslaan, afmaaien*).
Zicht'koers, m. –koersen (*koers voor wissels, welke op vertoon betaalbaar zijn*).
Ziedaar', tw.: 1 uitroep van opwekking: –, *wat ik te zeggen had* (na een mededeeling); 2 ah! daar ben je, is hij enz.
Zie'den, zood of ziedde, h. gezoden (1 *doen koken*; 2 *koken*): 1 *zeep –, zout –*; 2 *–de olie*: zegsw. *gezoden en gebraden*, goed toebereid; fig. is dit w.w. zwak: ziedde, gezied: *hij ziedde van toorn*, kookte.
Zie'dendheet*, bn. (*kokendheet*).
Zie'gezagen, ziegezaagde, h. geziegezaagd (*krassen op een viool*; fig. *zeuren*).
Zie'hier', tw.: 1 uitroep als Ziedaar: – *wat ik ondervond*, luister nu (vóór een mededeeling); 2 hier ben ik: – *eindelijk*.
Ziek, bn.; –er, –st (*onwel, ongesteld, lijdende, krank*): *een – kind; hij is er – van; – liggen; zoo – als een hond; hij hield zich –*, alsof hij ziek was; *– van verlangen; ik heb mij – gelachen*, onmatig gelachen; Z.-N. *het weer is –*, onzeker, dreigend; in samenst. wordt – een achtervoegsel: *praat–*, graag pratende, *speel–*, erg speelsch.
Ziek'bed, o. –bedden (*bed, waarop een zieke ligt*): *op zijn –*.
Zie'ke, m. en v. zieken (*lijder, lijderes*): *de dokter bezoekt de –n*.
Zie'kelijk, bn.; –er, –st (1 *aanhoudend min of meer ziek; lijdende aan een ziekte; ongezond*; 2 *van ziek zijn getuigend*; ook fig.): 1 *een – man, een –e vrouw*; 2 *die jongen heeft een –e kleur*; bij overdracht: *een – denkbeeld*, ongezond, ongerijmd; **–lijkheid**, v.
Zie'ken, ziekte, h. geziekt (*ziek zijn, wegkwijnen*): *lang –*; zie Uitzieken.
Zie'kenbezoek, o. –en (*het bezoeken v. e. zieke of v. zieken*): *in de hospitalen zijn vaste dagen voor –*; **–boeg**, m. –en (*ruimte aan boord, waar de zieken worden verpleegd*); **–bus**, v. –sen (*fonds, uit [wekelijksche] bijdragen bijeengebracht, waaruit in geval van ziekte de busdokter betaald wordt*); **–fonds**, o. –en (*kapitaal, uit gezamenlijke bijdragen verkregen en waaruit de leden trekken in geval v. ziekte*); **–huis**, o. –zen (*gasthuis*); **–kamer**, v. –s (*vertrek, ingericht voor één of voor meer zieken*); **–moeder**, v. –s (*directrice v. e. ziekenhuis of v. e. ziekenzaal*).
Ziekeneu'rig; z. Sikkeneurig.
Zie'kenoppasser, m. –s (*–verpleger*); **–oppasseres** of **–passter**, v. –sen of –s; **–oppassing**, v.; **–stal**, m. –stallen (*stal voor zieke dieren* inz. *paarden*).
Zie'kestoel, m. –en; **Zie'kentransport**, o. –en (*het vervoeren van zieken of gewonden; deze zieken of gewonden*); **–troost**, m. (*troost voor zieken*); **–vader**, m. –s (*directeur v. e. ziekenhuis of v. e. ziekenzaal*); **–verpleegster**, v. –s; **–verpleger**, m. –s; **–verpleging**, v. (*–verzorging; de inrichting hiervoor*); **–wagen**, m. –s ([*lage*] *transportwagen voor zieken*); **–zaal**, v. –zalen (*zaal met bedden voor zieken in een hospitaal*); **–zuster**, v. –s (*zuster-verpleegster*).
Ziek'te, v. ziekten (*het ziek-zijn, storing in de werking v. e. of meer der organen*): *een besmettelijke –; een doodelijke –*, die met de dood eindigt; *in tijden van –; wegens –; vallende –; een slepende –; de Engelsche –*, zie ald.; *een – van de nieren; een – onder de leden hebben; de – der geleerden*, [a]) overspanning der hersenen en uitputting; [b]) (1809) gedicht van Bilderdijk; **–beschrijving**, v. –en (*beschrijving van het verloop eener ziekte*); **–geval**, o. –len (*een geval v. ziekte*); **–kiem**, v. –en (*kiem of oorzaak eener ziekte*).
Ziek'tenleer, v. (*–kunde, wetenschap v. h. ontstaan en de verschijnselen van ziekten, pathologie*).
Ziek'teproces, o. –processen (*gang*, d. i. *ontstaan, opkomst en afloop eener ziekte, ziekteverloop*); **–stof**, v. –stoffen (*stof, waardoor een ziekte veroorzaakt wordt*); **–verlof**, o. –verloven (*verlof wegens ziekte*, inz. O.-I. *naar Europa*): *met – gaan*; **–verloop**, o. (*ziekteproces*); **–verschijnsel**, o. –en (*ziekteteeken*); **–verwekker**, m. –s (*veroorzaker van ziekte*): *bacteriën als –s*.
Ziel*, **zie'le**, v. zielen (1 *onstoffelijk deel van de mensch; zetel van gevoel, gedachte, wil*; in zeer verschillende toepassingen; 2 *persoon, mensch*; 3 *het voornaamste; de werkende kracht*; 4 *het inwendige van voorwerpen*), z. Psyche: 1 *de mensch bestaat uit – en lichaam; bij mijn – en zaligheid*, bij al wat mij dierbaar is; zegsw. *ter –e gaan*, eig. naar de plaats gaan, waar de zielen der afgestorvenen zich bevinden, sterven; *ter –e zijn*, gestorven; *God hebbe zijn –, God zij zijn – genadig*, v. e. overledene; *in het binnenste van zijn –; het sneed mij door de –*; 2 *er was geen levende – meer op straat; een trouwe, een eerlijke –*, persoon inz. dienstbode, vrouw; *een stad van honderdduizend –en*, bewoners; *een goeie –; hoe meer –en, hoe meer vreugde*; 3 *met hart en – bij zijn werk zijn*, volle aandacht en toewijding; *hij was de – der vereeniging, de – v. d. opstand*, leider; *geld is de*

– *v. d. handel, van de oorlog,* verg. Nervus rerum; 4 *de – van een veeren pen,* het droge, vliezige deel in de schacht; *de – van een kanon,* de inwendige ruimte, de holte voor het projectiel; *de – van een flesch,* kegelvormige opdeuking in de bodem; *de – van een weversspoel,* de spil; nog: *iem. op zijn – komen,* hem slaan, plat; z. ook Arm, Lijdzaamheid; Z.-N. gew. *huig*; verkl. Zieltje, o. –s: *een – zonder zorg,* lichthart; *–s winnen,* proselieten maken; *zij is zoo'n –!*

Ziel'braken, zielbraakte, h. gezielbraakt (Z.-N. gew. *zieltogen*; fig. *zich vervelen*).

Zie'legrootheid, v. (*grootheid van ziel*); **–heil,** o. (*het geluk der onsterfelijke ziel*).

Zie'leleed, o. (*zielesmart*); **–leven,** o. (*geestelijk leven*); **–lijden,** o. (*gemoedssmart*).

Zielement', o. in zegsw. als: *iem. op zijn – geven,* slaan; plat.

Zie'lenadel, m. (*edelheid van karakter, edelaardigheid van gemoed*); **–brood,** o. (Z.-N. *brood, dat op S.-Huibrechtsdag, 3 Nov., gewijd wordt*); **–herder,** m. –s (*zielzorger,* inz. *pastoor, geestelijke*); **–octaaf,** o. (R.-K. *octaaf van Allerzielen*); **–tal,** o. (*het aantal bewoners, inwoners v. stad of land*).

Zie'lepijn, v. –en, **Zie'lesmart,** Ziels'smart, v. (*bitter zieleleed, knagend verdriet*); **–strijd,** Ziels'strijd, m. (*strijd in het gemoed*); **–vreugde,** Ziels'vreugde, v. (*innige vreugde*).

Ziel'gedichtje, o. –s (Z.-N. *gedichtje op een bidprentje*).

Zie'lig, bn. en bw.; –er, –st (*jammerlijk, treurig, beklagenswaardig*; ook: *van allen verlaten, eenzaam*): *hoe –! – toekijken; – stonden de vluchtelingen langs de weg.*

Ziel'kunde, v. (*de leer v. h. wezen en de vermogens der menschelijke ziel*); zie Psychologie; **–kun'dig,** bn. (*met de zielkunde in verband staande, de zielk. betreffende*): *een – woordenboek, een – onderzoek*; **–loos*,** bn. (*zonder ziel; dood*): *het – overschot,* lijk; **–mis,** v. –missen (R.-K. *mis voor een overledene*); **–pijnigend,** bn.; **–roerend,** bn. en bw. (*de ziel roerend, zeer aandoenlijk*): *– is de nieuwjaarswensch; – kermen*; ook: –pij'nigend, –roe'rend.

Ziels'angst, m. –en (*groote onrust*); **–bedroefd,** bn. (*innig bedroefd*); **–blij(de),** bn. (*innig blij*); **–genoegen,** o. (*oprecht genoegen*); **–kracht,** v. –en (*kracht of sterkte van wil of gemoed*); **–kwelling,** v. –en (*knagende onrust, wroeging*); **–leed,** bn.: *het was hem –,* hij was er diep bedroefd over; **–liefhebben,** had –lief, h. –liefgehad (*innig beminnen*): *iem. –,* eig. zoo lief als zijn eigen ziel; **–rust,** v. (*gemoedsrust*); **–veel,** bw. (*innig veel*): *ik hield – van hem*; **–verdriet,** o. (*verdriet, dat diep in de ziel gevoeld wordt*): *hij kwijnt door –*; **–verhuizing,** v. –en (*het overgaan der ziel bij het sterven in eenig menschelijk of dierlijk lichaam*): *de Egyptenaren geloofden aan de –*; **–vermogen,** o. –s (*kracht der ziel*); **–verrukking,** v., of **–vervoering,** v. (*geestdrift; opgetogenheid der ziel*); **–verwanten,** m. en v. mv. (*menschen met dezelfde aanleg, aard enz.*); **–verwantschap,** v.; **–vriend,** m. –en (*innig geliefde vriend*); **–vriendin,** v. –nen; **–ziekte,** v. –n (*ziekte van de ziel, psychose*): *melancholie is een –.*

Ziel'tje, o. –s; z. Ziel.

Ziel'togen, zieltoogde, h. gezieltoogd (*op sterven liggen*): *de gekwetste lag te –; drie of vier –de bliekjes,* stervend; **–togende,** m. en v. –n (*stervende*); **–verheffend,** –verheffend, bn. (*de ziel of de geest in een verheven stemming brengend*): *een – schouwspel*; **–verkooper*,** m. –s (*ronselaar in soldaten of matrozen*), vero.; **–verkwikkend,** –verkwik'kend, bn. (*verheffend, troostend*): *een –e gedachte*; **–zorg,** v.: *met de – belast*; **–zorger,** m. –s (*zielenherder*); ook: **–verzorger,** m. –s.

Zien 1 zag, h. gezien (1 *niet blind zijn, het gezichtsvermogen hebben*; 2 *waarnemen met het oog,* in zeer verschillende opvattingen; ook fig.; 3 *trachten, moeite doen,* inz. infinitief; 4 *een zeker uitzicht hebben*; 5 *uitzien op, uitzicht geven op*; 6 *betrekking hebben op*): 1 *die bedelaar kan niet –*; *oogen hebben en niet –,* slecht waarnemen, bij uitbr. niet scherpzinnig zijn, maar sufferig, dom; 2 *ga even op zij, ik kan hem niet –*; (*er is*) *niets* (*van*) *te –*; *ik heb het hem – doen*; *wat ze hier te – geven*; *de katten – bij nacht*; *door een vergrootglas –,* fig. zich een overdreven voorstelling van iets maken; *iem. niet kunnen* (of: *mogen*) *–,* uitstaan; *dat ziet de directeur* (*niet*) *graag,* heeft (niet) graag, is hem (niet) aangenaam; *laat eens –,* laat me eens even nadenken; *ik zie het aan je, dat*; *uit je brief zie ik, dat,* merk; *je moet naar je eigen –,* let op je zelf; *de heele dag naar die kinderen –,* toezicht houden op; *op zijn horloge –*; *niet meer uit zijn oogen kunnen – van slaap,* slaapdronken; *het is goed te –,* fig. te merken; *laat me de kamers, je tong eens –,* toonen; *dat wil ik toch wel* (of: *nog*) *eens –* (of: *we zullen –*), dat geloof ik niet, vind ik onwaarschijnlijk; *dat mag zich laten –,* (of: *dat mag gezien worden*), is zeer goed; *meer – op goede behandeling dan op salaris,* letten; *hij laat zich daar nooit –* (of: *men ziet hem daar nooit*), hij komt er nooit; *iets niet willen –,* opmerken; *iem. gaan –,* bezoeken; *veel menschen –,* veel bezoek ontvangen; *hij ziet op geen geld,* geld is hem onverschillig, is van geen invloed; *we zullen eens –,* [a]) eens overleggen, [b]) trachten, zie bet. 3; *uit·eigen oogen –,* een eigen oordeel hebben; *wij zullen dat niet meer –,* beleven; refl. *z. in de spiegel –*; *z. bedrogen –*; *z. van iedereen verlaten –*; 3 *ik zal het – te krijgen*; *zie hem over te halen*; 4 *die straat zag zwart van de menschen*; *wat ziet gij bleek,* zijt; *jongen, wat – je handen vuil*; 5 *dit venster ziet op het zuiden*; 6 *dat ziet op mij,* geldt mij; tot tusschenwerpsel worden sommige vormen van *zien* b.v. *dat is, zie je; zie je* (*nou*) *well* z. verder Hoofd (zegsw.), Kaart, Licht **I** 1 13, Nek, Oog, Turf, Vinger; **2** zn. o.: *het – kost in de bazaar niets*; *op het – van*; *tot* (*weer*)*ziens.*

Zien'de 1 bn. (*kunnende zien*): *blinden maakte Hij –*; zie Blind **I** 1; **2** m. en v. –n (*persoon, die ziet*).

Zien'deroogen*, bw. ([*goed*] *merkbaar*): *de zieke gaat – vooruit.*

Zie'ner, m. –s (fig. *profeet*): *de – van Pathmos,* de Evangelist Joannes; *Da Costa, de dichter–*; **–es',** v. –essen; **–sblik,** m. –ken (*blik v. e. ziener*); **–soog*,** o. –en.

Zien'lijk, bn. en bw. (lit. t. *zichtbaar, te zien*): *werd de toekomst – voor mijn oog!* Z.-N. *niet –,* afzichtelijk.

Ziens'wijs, –wijze, v. –wijzen: *wat is*

uw –, meening, gevoelen, opvatting?
Zier, v. (fig. *zeer kleine hoeveelheid, een weinigje*): *geef mij een –tje zout; een –tje melk; ik geef er geen – om,* volstrekt niets; fig. *nog een –tje geduld,* poosje; *een –tje beter; de man heeft geen –tje gevoel,* schijntje.
Ziezoo'*, tw. (uitr. v. verlichting, tevredenheid als iets is geëindigd): –, *dat is klaar!*
Zift, v. ziften (*zeef*).
Zif'ten, ziftte, h. gezift (*met een zeef zuiveren*): *het meel* –, z. Buil; fig. *gij ligt altijd te* –, vitten, haarklooven; **–er,** m. –s, verg. Muggenzifter; **–ing,** v. –en; **–sel,** o. –s.
Zigeu'ner, m. –s (*gewone naam voor heiden*); zie Gipsy, Gitano; **–achtig,** bn. en bw. (*zooals een Zigeuner*): *een – bestaan;* **–in',** v. –nen (*vrouw. Zigeuner*); **–kamp,** o. –en; **–leven,** o. (*leven v. d. Zigeuner;* fig. *zwervend leven*); **–troep,** m. –en.
Zig'zag 1 m. –s (*zigzaglijn, –vormig heen en weer gaande beweging*); **2** bw.: *– loopen;* **–lijn,** v. –lijnen (*gebroken lijn, met uit- en inspringende hoeken*): *de loopgraven werden in – gegraven,* d. i. zigzagswijze.
Zig'zags(ge)wijs, –wijze, bw.: *het pad liep – naar boven,* als een zigzaglijn.
I. Zij 1 pers. vnw. 3de ps. vr. enkelv. en 3de ps. m., vr. en onzijdig, mv. in de onderwerpsvorm; **2** v. (*een vrouwelijke persoon; wijfjesdier*): *een hij of een –.*
II. Zij; zie Zijde **I** en **II.**
Zij'altaar, o. –altaren (*altaar ter zijde v. h. hoofdaltaar*): e. – vindt men in e. zijbeuk.
Zij'berd, o. –en (Z.-N. *zijplank v. e. voertuig*).
Zij'beuk, m. –en (*ruimte, ter zijde v. h. middenschip*): *de St.-Jan in Den Bosch heeft ten N. en ten Z. twee –en.*
Zijd, bw., in: *wijd en* –, naar alle kanten.
I. Zij'de*, zij, v. –n (1 *grensvlak v. e. lichaam;* 2 *grenslijn v. e. figuur;* 3 *het boven- en ondervlak v. e. plat, dun lichaam;* 4 bij menschen en dieren: *sterk overgangsgedeelte tusschen de voor- en achterkant van het lichaam;* 5 *ruimte in de richting van de zijde* in bet. 4; in 't alg. *richting;* 6 fig. in verschillende opvattingen, berustende op de voorafgaande bet.): 1 *de zes –n v. e. kubus;* inz. worden bedoeld de grensvlakken met uitzondering van boven- en ondervlak: *de vier zijden van de kamer;* 2 *de driehoek heeft drie gelijke –n;* 3 *de beide –n van een blad; een blad–;* 4 *steken in de zij; de handen in de – zetten; een zijde spek,* spek v. e. der zijden van het varken; *met een degen op zij;* 5 *op zij!* uit de weg; *op zij gaan; naar alle zijden rond kijken; van alle –n komen toeloopen;* 6 *iets ter zijde leggen,* voorloopig als afgedaan beschouwen; *iets op zij leggen,* sparen; *zet alle zorgen op zij,* verdrijf; *dat is zijn zwakke zijde,* punt; *iems. zijde kiezen,* partij; *iets van alle zijden beschouwen,* fig. het voor en tegen overwegen; *iem. v. e. ongunstige zijde leeren kennen; familie van vaderszijde,* van de kant van zijn vader; *aan mijn groene zijde,* linkerkant; *aan iems. zijde strijden,* met en voor iem. strijden; *hij staat aan onze zijde,* hij behoort tot onze partij; *iem., een leger in de zijde aanvallen,* flank; *de lachers op zijn zijde hebben,* op zijn hand; *zijn beginselen op zij zetten,* er niet de minste rekening mee houden; *een gordijn op zij schuiven,* terugschuiven; *iem. op zij schuiven,* verdringen; (tooneel) *ter zijde!* niet tegen een medespeler gericht, maar tegen zich zelf en indirect tegen het publiek; *scherts ter zijde,* alle gekheid op een stokje; *alles van de goede zijde opvatten,* kant; *van de zijde der regeering,* kant; *van Katholieke zijde schrijft men ons,* uit Katholieke kringen; *ik van mijn zijde heb geen bezwaar,* wat mij betreft; *iets ter zijde vernemen,* indirect.
II. Zij'de*, zij, v. (*weefsel, vervaardigd uit de afgehaspelde draden van de cocons der zijderups*): *een lampekap van* –; *changeante* (z. ald.) –; *in – gekleed;* zegsw. z. Spinnen.
Zij'deaap, m. –apen (Afr. *mantelaap;* Lat. colobus); **–aapje,** m. –s (*Z.-Amerik. aapje, met lange, zijdeachtige haren;* Lat. callithrix); **–achtig,** bn. (*lijkende op zijde*): *–e haren;* **–cultuur,** v. (*het kweeken van zijderupsen en het behandelen der zijdecocons*); **–fabriek,** v. –en; **–fabrikant,** m. –en; **–industrie,** v.
Zij'delings, bw. (*van terzijde*): *hij keek mij – aan;* **–lingsch*,** bn.: *een –e blik; erfgenamen in de –e linie,* niet rechtstreeksche.
Zij'demolen, m. –s (*molen of machine voor de bereiding van zijde*); **–molentje,** o. –s (*haspeltje voor zijde*).
Zij'den, bn. (1 *van zijde;* 2 *als van zijde*): 1 *een – japon, een – zakdoek, een – draad;* zegsw. zie Draad; 2 fig. – *lokken,* zeer zachte; **–hemd'je,** o. –s (*fijn, geel appeltje met zachte, dunne schil*); **–hoed',** m. –en (*hooge hoed voor heeren*): spreekt. *de hooge zijden op hebben,* deftig of pontificaal gekleed zijn.
Zij'deplant, v. –en (*Amerikaansche plant, ook in ons land verwilderd, met een zijdeachtige kuif aan de zaden;* Lat. asclepias); **–reeder*,** m. –s; z. Zijreeder; **–rups,** v. –en (*lichtgrijze rups v. de zijdevlinder, zijdeworm*): de – voedt zich met de bladeren van de moerbeiboom; **–spinnerij',** v. –en; **–staart,** m. –en (*pestvogel*); **–stof,** v. –fen (*hoofdbestanddeel van de zijde*).
Zij'destreep, m. –strepen (*orgaan aan weerskanten v. h. lichaam der vissehen*): *met de – worden waarschijnlijk bewegingen in het water waargenomen.*
Zij'deteelt, v. (*het aankweeken v. zijdewormen*): *de – in de Po-vlakte;* **–twijnder,** m. –s (*iem., die zijden garen dubbelt, die zijde bereidt*); **–twijnderij',** v. –en (*werkplaats*).
Zij'deur, v. –en (*deur terzijde of aan de zijkant;* fig. *uitweg* [*in tijd van nood*]): *een –(tje) openhouden.*
Zij'devlinder, m. –s (Lat. bombyx mori, z. Zijderups).
Zij'dewee, o. (*pijn i. d. zij, pleuris*).
Zij'dewever, m. –s (*iemand, die zijde weeft als bedrijf*); **–weverij',** v., in bet. 2 –en (1 *het zijdeweven;* 2 *de werkplaats van den zijdewever*): 1 *de – in Zürich;* 2 *de –en werden gesloten;* **–winkel,** m. –s (*winkel v. zijden stoffen*); **–worm,** m. –en (*zijderups*): de – werd in de helft der 6de eeuw n. C. vermoedelijk onder de regeering van Justinianus (527–565) uit China naar Konstantinopel overgebracht.
Zijd'geweer, o. –geweren (*sabel, degen*); vero.
Zijg, v. –en (Z.-N. *teems*).
Zij'gang 1 v. –en (*gang ter zijde of aan de zijkant*); **2** m. –en (*het gaan naar een zijde, op zijde*): fig. *–en gaan,* niet recht door zee.
Zij'gen, zeeg, h., i. gezegen (1 *laten filtreeren, kleinzen; sijpelen;* 2 lit. t. *zacht neerdalen*): 1 *het water door een filter laten* –;

2 *de dorre bladeren zegen op het tuinpad.*
Zij'kamer, v. –s (*kamer ter zijde van de voornaamste kamer, naast de gang*): *laat hem in de –*; **–kanaal,** o. –kanalen (*tak v. e. kanaal*; ook wel, *kanaal langs een [onbevaarbare] rivier, lateraal kanaal*).
Zijl, v. zijlen (*waterloop; afloop van water*; ook: *uitwateringssluis*: in Friesl. en Gr.); verg. Blokzijl, Delfzijl.
Zij'laan, v. –lanen (*laan, ter zijde voerend*); **–licht,** o. –en (*licht ter zijde*): *het schip voerde een groen toplicht en twee roode –en*; **–lijn,** v. –lijnen (*spoorlijn ter zijde; zijlinie*): *de trein werd op een – gebracht*; **–linie,** v. –s (*afstammelingen van broeders- of zusterskinderen*): *een – van dat adellijk geslacht.*
Zij'lings(ch)*; z. Zijdelings(ch).
Zijl'vestenij, v. –en (*waterschap*); **–vester,** m. –s (*lid v. e. waterschap*); **–vestershuis,** o. –zen (*gebouw voor de vergadering der zijlvesters*); **–waarder,** m. –s (*sluismeester*).
Zij'magen, m. en v. mv. (*bloedverwanten uit de zijlinie*); **–muur,** m. –muren (*muur aan de zijkant*).
I. Zijn 1 ik ben, hij is, ze zijn, zijnde (1 zelfstandig w.w. *bestaan; leven; zich bevinden; aanwezig zijn*; 2 koppelw.w.; 3 hulpw.w. v. tijd): 1 *er is een God,* leeft; *in Ierland – geen vergiftige slangen; hij is niet meer,* is gestorven; *vader is op zee; er is geen geld meer; dit huis is van mijn vader,* behoort aan; *moet er nog wijn –,* is er noodig? *hij is er nog niet,* [a]) hij is nog niet aangekomen, [b]) heeft nog niet zijn doel bereikt, [c]) heeft het nog niet begrepen; *dat mag er –,* is goed, mag zich laten zien; *er was eens een koning; wat is er dan, ventje? we zijn aan de zevende zin van deze oefening,* hebben tot daar behandeld; *nu weet ik, waar ik aan toe ben,* hoe de toestand is, hoe ik te handelen heb, wat ik te verwachten heb; 2 *dit gebouw is een museum; het is warm; dat is werken; de maan is wassende; twee maal twee is vier; het gevest was van goud; nu ja, leeraren zijn nu eenmaal leeraren! ongesteld zijnde, bleef hij thuis* (dit deelw. wordt weinig gebezigd); *hoe is het,* [a]) hoe is de toestand, [b]) (aansporing) nu! *is dat luieren,* wat een luieren! *dat kan wel –,* is mogelijk; *jij bent 'm* (of: *het*), bij spelen; *hij liep van wat ben je me,* zeer hard; 3 *hij is naar A. geloopen; deze akker is pas gemest*; **2** zn. o. (*het zijn, leven, bestaan*): *de strijd om het – of niet-zijn*; zie ook: Aan-, Afzijn.
II. Zijn, bezittelijk vnw. 3de ps. mnl. en onz. 1 (bijvoegl.) *zijn jas; alle aardsche dingen waren –*, verg. Mijn **III 1**; 2 (zelfstandig) *de vader met de zijnen; ieder het zijne; het zijne denken.*
Zij'nent, te –, bijw. uitdr.: *ik kom dikwijls te –*, in zijn huis, bij hem, in zijn woonplaats; **–hal'ven,** bw.: *doe het maar –*, om hem; **–wege,** bw.: *ik groet u –*, namens hem; **–wil',** om –wil, bw. (*zijnenthalve*).
Zijp, v. zijpen (*waterloop, sloot, wetering*).
Zij'pad, o. –paden (*pad ter zijde af*): *een – inslaan*; zegsw. *–paden opgaan,* (ongunstig) de rechte weg verlaten.
Zij'pen, zijpte, h. gezijpt (inz. Z.-N. *zijpelen*).
Zij'pelen; zie Sijpelen.
Zij'reeden*, o. (*zijde maken, zijde twijnen*); **–reeder*,** m. –s (*zijdebereider*); **–reederij*,** v. –en (*zijdefabriek*); ook: –reederij'.
Zij'rivier, v. –rivieren (*bijrivier van een hoofdstroom*): *de –rivieren v. d. Rijn*; **–schip,** o. –schepen; z. Zijbeuk; **–spanwagen,** m. –s (*lichte wagen op luchtbanden, met één zitplaats, welke op zij aan e. [motor]rijwiel bevestigd kan worden*); ook: **Zij'span,** o. –nen.
Zij'spoor, o. –sporen (*spoorlijn ter zijde*, nl. *van de hoofdlijn af*): *de trein op een – brengen*; **–straat,** v. –straten (*straat, die van de hoofdstraat afloopt*); **–stuk,** o. –stukken (*stuk, dat de zijde vormt van iets*); **–tak,** m. –takken (1 *bijtak, op zijde van de hoofdtak*; 2 *zijlinie*): 1 *een – van een rivier*; 2 *een – der Hohenzollerns*; **–tasch*,** v. –tasschen.
Zij'tje, o. zijtjes (*verkl. van zijde*): *ik heb zes –s volgeschreven,* kantjes; *een mooi –.*
Zij'waarts, bw. (*ter zijde*): *hij ging –*; **–waartsch*,** bn.: *een –e beweging,* in de richting van ter zijde; **–wand,** m. –en (*rechter- of linkermuur*); **–weg,** m. –wegen (*weg ter zijde*): fig. *op –wegen dolen,* zijn doel uit het oog verliezen; zie Zijpad.
Zij'worm, m. –en; zie Zijdeworm.
Zij'zwaard, o. –en; zie Zwaard.
Zik'kel, v. –s, Z.-N.; z. Sikkel **II.**
Zikkeneu'rig, bn.; zie Sikkeneurig.
Zilt 1 bn.; –er, –st (verwant met *zalt* of *zout*: *zoutachtig*): *–e tranen; het –e nat,* de zee; **2** o. Z.-N. bijvorm van Zulte **II.**
Zil'tig, bn.; –er, –st (*zilt*): *– water*; **–heid,** v.
Zil'ver, o. (1 *edel metaal van blank-glanzende kleur*: S.G. 10.5, *smeltpunt* 960° C.; 2 *zilveren voorwerpen* inz. *lepels en vorken*; 3 *zilverwitte kleur*): 1 de waarde van 1 kg zilver, 0.985 fijn, werd wettelijk bepaald op *f* 65; *een horloge v. –*; *Russisch –*, mengsel van zilver en andere metalen; *nieuw–*, mengsel v. zink en nikkel; *– in staven, in baren*; zie ook Spreken; 2 *de inbrekers stalen al het –*; 3 *haren van –*, spierwitte haren; lit. t. *het – des ouderdoms*; **–aanmunting,** v. –en (*het slaan van zilvergeld*); **–aap,** m. –apen (*kleine zilverkleurige aap in Z.-Am.*; Lat. callithrix argentata); **–achtig,** bn.; –er, –st (*lijkende op, als zilver*): *een –e schijn of glans; de –e duiveveer*; **–ader,** v. –en, –s (*ader van zilvererts*, zie Ader 4); **–beuk,** m. –en; **–blad,** o. (*onkruid*; ook: *tuinwolfsmelk*; Lat. euphorbia peplus); **–blank,** bn. (*blank als zilver*): *de –e zwaan, een –e visch*; **–blende,** v. (*een soort van zilvererts*); **–bon,** m. –s (*muntpapier ter vervanging van zilvergeld*, inz. *in coupures van f 1 of f 2,50, tijdelijk uitgegeven krachtens de wet van 6 Aug. 1914*); **–dingen,** o. (Z.-N. *zilveren voorwerpen*); **–draad** (*tot draad getrokken zilver; met zilver omwonden draad*), **1** (stofn.), o.: *een broche van fijn –*; **2** (voorwerpsn.), m. –draden.
Zil'veren, bn. ([*als*] *van zilver*): *dat zijn – lepels, kandelaars; een – horloge* (ook: *een zilver horloge*; verg. Gouden); *– haren,* zilverwit; fig. *zij vieren hun – bruiloft,* 25-jarig huwelijksfeest; *een – ambtsfeest*; *een – sleutel,* fig. geld; zegsw. *over – schijven doen loopen,* in 't reine brengen door middel van geld; zie Alpaca opm.
Zil'vererts, o. –en (*erts, waaruit zilver wordt bereid*); **–fazant,** m. –en (*zilverkleurige fazant*; Lat. gennaeus nycthemerus); **–gaas,** o. (*zilverkleurig gaas*); **–gehalte,** o. (*gehalte aan zilver*): *het – van de rijksdaalder*; **–geld,** o. (*zilveren muntstukken*); **–kast,** v. –en (*kast als bewaarplaats van zilverwerk*);

-kleu'rig, bn.: *een – vischje*; **-koers,** m. -en (*de marktprijs van het zilver*).
Zil'verlakensche*, m. -n; zie Fazant.
Zil'verling, m. -en (*oude Joodsche munt of heilige sikkel, ± ƒ 1.50*): *Judas ontving voor zijn verraad 30 -en.*
Zil'verleening*, v. -en (*staatsleening, waarvan de rente in zilver voldaan wordt*); zie Metalliek; **-meeuw,** v. -en (*zeemeeuw, wat kleiner dan de mantelmeeuw*; Lat. larus a. argentatus); **-mijn,** v. -en (*mijn, waaruit zilver gewonnen wordt*): *-en van Mexico*; **-munt,** v. -en (*munt van zilver*); **-oplossing,** v. -en; **-papier,** o. -en (*dun uitgeslagen tin, bladtin, stanniool*) zie Goudpapier; **-pluvier,** v. -en (*goudkievit*, z. ald.); **-poeder, -poeier,** o. (*fijn verdeeld zilverstof*); **-populier,** m. -en (*abeel*); **-prijs,** m. -prijzen (*-koers*); **-productie,** v. (*-winning in de mijnen*); **-proef,** v. -proeven (*onderzoek naar het gehalte van zilver in het zilvererts*); **-reiger,** m. -s (*een soort van reiger in Z. streken*): *groote –*, Lat. egretta a. alba; *kleine –*, Lat. egretta g. garzetta; **-rente,** v. (*rente van een zilverleening*); **-schoon,** v. (*roosachtige plant*; Lat. potentilla anserina); **-smid,** m. -smeden (*bewerker van zilver; iem., die zilveren voorwerpen maakt en herstelt*); **-smidswinkel,** m. -s (*winkel, werkplaats van den zilversmid*); **-spar,** m. -ren (*sparreboom met rechtopgaande stam van soms 40 m, met witgestreepte naalden*; Lat. abies alba); **-stuk,** o. -ken (*geldstuk van zilver*, b.v. *de rijksdaalder, de gulden*); **-visch*,** m. -visschen (*zilverkleurige visch, in alle warme zeeën 2 m lang*; Lat. megalops atlanticus); **-vloot,** v. -vloten (gesch. *een der jaarlijks uit Sp.-Amerika naar Sp. gestuurde vloten, welke* inz. *zilver en goud uit deze koloniën overbrachten*): *Piet Hein veroverde een der -vloten*; **-vos,** m. -sen (*poolvos*): *de fokkerij van -sen*; **-werk,** o. -en (*voorwerpen van zilver*); zie Goud- en Zilverwerken; **-wilg,** m. -en (*sierstruik met zilverkleurige bladeren, uit N.-Am. olijf-wilg*; Lat. elaeagnus argentea); **-wit,** bn. (*wit als zilver*): *een -witte haarlok*; **-zand,** o.

Zin*, m. zinnen (1 *zielsvermogen; vermogen om waar te nemen, te gevoelen; zintuig; verstand; gevoel*; de bet. zijn niet altijd scherp te onderscheiden; 2 *meening, zienswijze*; 3 *lust, begeerte*; 4 *beteekenis*; 5 *wijze, manier in samenstellingen*; 6 spraakk. *één woord, of een groep van bij-elkaar-behoorende woorden, waardoor men op een voor anderen begrijpelijke wijze uit, wat men denkt of voelt*): 1 *de mensch heeft vijf -nen*, zintuigen; *waar zijn uw -nen*, verstand? *zijn -nen bij elkaar houden; van zijn -nen beroofd; niet goed bij zijn -nen zijn; dat streelt de -nen; – voor humor*, gevoel; *– voor 't schoone; dat schoot mij in de –*, gedachte; 2 *zooveel hoofden, zooveel -nen; vereend van –, één van –*, eendrachtig; 3 *hij had zijn -nen gezet op die studie; naar zijn eigen – kunnen handelen; je moet je eigen – doen; hij heeft zijn – gekregen*, wil; *ik heb er geen – in*, trek; *– hebben om; – in iem. hebben*, iem. graag mogen; *'s menschen –* (of: *een mensch z'n –*) *is 's menschen leven; 't ging niet naar zijn –*, zooals hij het graag had; *kwaad in de – hebben*, van plan zijn; *'t ieder naar de – maken, ieder zijn –*, smaak; *van -s zijn*, van plan zijn; *gaat* (of: *is*) *het naar uw –?* 4 *de letterlijke en de fig. – van een woord; in eigenlijke –; wat heeft dat voor –? ik snap de – niet van wat er staat; in de ruimste* (of: *volle*) *– van het woord*, beteekenis; *in zekere – heeft hij gelijk*, opzicht; *ik zal schrijven in die –, dat*; verg. Dubbelzinnig en Zinverwant; 5 *alleszins, anderszins, eenigszins, geenszins, veelszins*, z. ald.; 6 *onderwerp en gezegde van een –; een elliptische –.*
Zin'bouw, m. (spraakk. *de samenstelling v. e. zin; constructie*); ook, Zinsbouw.
Zincographie', v. -graphieën (*kunst om iets op zink te etsen of te graveeren; de afdruk*).
Zin'deel*, o. -deelen (spraakk. *lid of deel van een zin*); ook, Zinsdeel.
Zin'delijk, bn. en bw.; -er, -st (*proper, net; schoon*): *een -e huisvrouw; een -e bediening; – werken*; **-heid,** v. (*properheid, reinheid*): *Hollandsche –.*
Zin'deren, zinderde, h. gezinderd (Z.-N. *tintelen; huiveren, sidderen*).
Zin'duiding, v. -en (*verklaring, aanduiding van de beteekenis van een zin*).
Zinga'ro, m. -ri (*It. naam voor Zigeuner*).
Zin'gen, zong, h. gezongen (1 *met de stem een muzikale opvolging van tonen voortbrengen; met de stem op muzikale wijze iets laten hooren*; 2 *door – in een bepaalde toestand brengen*; 3 van vogels: *op muzikale wijze geluid geven*; 4 van water: *het geluid doen hooren, dat aan koken voorafgaat*, veroorzaakt door het barsten der opstijgende luchtbelletjes; 5 lit. t. *dichten over, bezingen*): 1 *ik kan niet –; een lied –*; onpers. w.w. *het zingt hier gemakkelijk*, men kan hier goed –, ook: *dat liedje zingt makkelijk; altoos hetzelfde liedje –*, hetzelfde onderwerp aanroeren; zegsw. *een toontje lager –*, zijn eischen, aanspraken lager stellen; zie ook Lijster; 2 *in slaap –*, fig. de waakzaamheid doen verslappen; 3 *de vogels –*; z. Vogel; 4 *het water zingt*; ook: *de theeketel zingt*; 5 *ik zing den ondergang v. d' eersten Wareldgrond.*
Zin'gend, bn. en bw.: *een -e Mis*, mis met liturgische zang, verg. Stil.
Zin'genot, o. (*genieting, die de zinnen streelt*): *aan – verslaafd; – najagen.*
Zing'mug, v. -gen (*de gewone steekmug*).
Zink, o. (Duitsch: *een blauwachtig wit metaal: S. G. 6.9, smeltpunt 419° C.*): – komt niet in gedegen toestand voor; *– in platen.*
Zink'blende, v. (*stof, waaruit o.a. zink verkregen wordt*).
I. Zin'ken, zonk, i. gezonken (1 *zakken, omlaag, naar de diepte gaan*; 2 Z.-N. *dalen*; 3 Z.-N. *begraven*): 1 *het schip gaat –; in de modder –*, fig. diep vallen; 2 Z.-N. *van hier begint de grond te –*; 3 Z.-N. *een lijk –.*
II. Zin'ken, bn. (*v. zink gemaakt*): *een – dak.*
Zin'ker, m. -s (*buisleiding onder water door*): *het leggen van vier -s, twee voor gas.*
Zink'gat, o. -gaten (*loosgat v. e. sloep*).
Zin'king, v. -en (vero. *ziekelijke aandoening* [*b.v. door kouvatten*], *doordat kwade vochten naar een lichaamsdeel trekken*; Z.-N. *laagte*; Z.-N. *begrafenis*): *een – aan 't gehoor.*
Zin'kingskoorts, v. -en; z. Zenuwzinkingskoorts.
Zink'laag, v. -lagen (*aardlaag, waarin zink gevonden wordt*).
I. Zink'lood*, o. (*metaalsoort*).

II. Zink'lood*, o. –looden (*peillood, dieplood*; ook: *lood aan een hengelsnoer, een net*).
Zink'oxyde, o. (*verbinding van zink met zuurstof, zinkwit*); verg. Oxyde.
Zink'put, m. –putten (*put zonder gemetselde bodem*): zegsw. *dit gaat in de –*, is verloren; *het geld verdwijnt nu als in een –*.
Zink'roer, o. –roers, –roeren (*een ouderwetsch vuurroer of pistool*).
Zink'sel, o. –s (*bezinksel*).
Zink'stoffen, mv. (*slib, zand, steenen, grind, dat de rivieren meevoeren en laten bezinken*); **–stuk,** o. –ken (*steenbestorting*): een – is gevlochten rijswerk of een teenen horde, met steenen bevracht, men laat het op de bodem zinken, om een grondslag voor metselwerk of voor dijkbouw te verkrijgen.
Zink'wit, o. (*witte verfstof, verkregen uit verbranding van zink*); **–witfabriek,** v. –en.
Zin'ledig, bn. (*zonder inhoud*): *een – gezegde*, zonder beteekenis; *een – opstel, een –e brief*; ook, –le'dig.
Zin'lijk, zin'nelijk, bn. en bw.; –er, –st (1 *door middel van de zinnen gebeurende*; 2 *de zinnen streelend*; 3 *zingenot beminnend; wulpsch, wellustig*, maar minder sterk): 1 *– waarnemen*; 2 *– genieten*; *–e vermaken*; 3 *een – mensch*; **–heid,** v.
Zin'loos*, bn. (*zinledig*): *een – opstel*; **–loos'heid,** v.
Zin'nebeeld, o. –en (*zinnelijk waarneembaar teeken of voorwerp, dat iets geestelijks, iets abstracts uitbeeldt*): *het anker is het – der hoop*; zie Symbool, Symbolisch.
Zinnebeel'dig, bn., bw. (*een zinnebeeld bevattend, uit een zinnebeeld bestaande, door middel v. e. zinnebeeld*): *een –e voorstelling*.
Zin'neken, o. –s (Z.-N. gew. *vastenavondzot*).
Zin'nelijk, bn. en bw.; zie Zinlijk; **–loos***, bn. en bw.; –zer, –t (*zonder verstand*): *een –looze vrouw*, beroofd van of zonder zinnen; *– te werk gaan*; fig. onzinnig, dwaas: *– gesnap*; **–loos'heid,** v.; **–looze***, m. en v. –loozen (*krankzinnige*).
Zin'nen, zon, b. gezonnen (*peinzen, denken*): *hij zat op wraak te –*; verg. Bezinnen.
Zin'nenwereld, v. (*de wereld der zinnen, de stoffelijke wereld*).
Zin'nepop, v. –pen; zie Sinnepop.
Zin'nespel, o. –spelen (*allegorisch tooneelstuk*, inz. *v. het einde der Middeleeuwen; moraliteit*): in de –spelen traden op verpersoonlijkte deugden of ondeugden, eigenschappen enz.; *het – Elckerlijc* of *het spel van zinnen*.
Zin'nia, v. –'s (*sierplant uit Mexico*).
Zin'nigheid, v. (*begeerte, verlangen*): *– in iets krijgen*; *er geen – in hebben*.
Zin'rijk, bn. en bw.; –er, –st (*rijk van zin, geestig, vernuftig, vol beteekenis*): *een – gezegde, een –e fabel*; *zich – uitdrukken*; **–heid,** v.: *de – der parabelen*, diepe zin.
Zins'accent, o. –en (*het accent van een woord ten opzichte van de andere woorden in een zin*).
Zins'bedrog, o. (*bedrieglijke waarneming door de zinnen*); **–bedwelming,** v.: *– door opium*; **–begoocheling,** v. –en (*zinsbedrog*).
Zins'bouw, Zin'scheiding, Zins'deel*, zie Zinbouw, Punctuatie, Zindeel.
Zin'snede, v. –sneden (*deel v. e. volzin*).
Zins'ontleding, v. –en (*het ontbinden v. e. samengestelde zin in enkelvoudige, v. e. enkelvoudige in zinsdeelen, en de benoeming van deze*).
Zin'spelen, –speelde, h. gezinspeeld (*op iets doelen, bedektelijk aanduiden of te kennen geven*): *hij –speelde op uw geringe afkomst*; **–ing,** v. –en (*toespeling, min of meer bedekte aanduiding*): *–en op*.
Zin'spreuk, v. –en (*kernspreuk: leus, devies, vooral op wapens voorkomend*): *de – der Haarlemsche kamer was: Trou moet blijcken*; zie Motto en Leus; **–spreu'kig,** bn. en bw. (*in de vorm van een zinspreuk*).
Zin'storende (–sto'rende) drukfout, v. – –en (*letterfout, die de bet. v. e. volzin doet verloren gaan*, b.v. *in* voor *en*).
Zins'verband, o. (1 *betrekking of verhouding tusschen twee zinnen*; 2 *verband met de omgevende tekst*): 1 *het nevenschikkend –*; 2 *uit het – gerukt citaat*.
Zins'verbijstering, v. (*tijdelijke zinsverwarring of zinneloosheid*); **–verrukking,** v. –en, **–vervoering,** v. –en; zie Extase.
Zins'wending, v. –en: *allerlei on-hollandsche –en*.
Zin'teeken*, o. –s (*scheiteeken*): *de –s*, b.v. een punt, komma, vraagteeken enz.
Zin'tuig, o. –tuigen (*werktuig, waardoor e. der zinnen werkt, orgaan v. e. der zinnen*).
Zin'verwant, bn. (*naar de zin*, d. i. *de bet., verwant*): *uitvinden en ontdekken zijn –e woorden*, d. i. synoniemen, omdat ze veel gelijkbeteekenends, echter ook een kenmerkend verschil van beteekenis hebben.
Zin'verwantschap, v. (*het overeenkomen in beteekenis v. twee of meer woorden*): *de – tusschen achterklap, kwaadsprekendheid*.
Zi'on; zie Sion.
Zionis'me, o. (*het streven, om een Joodsch rijk te stichten in Palestina*).
Zionis'ten, m. en v. mv. (*Sionieten*); **–congres,** o. –sen: *het eerste – te Bazel in 1897*.
Zirkoon' (*donkerrood of geelrood edelgesteente*), **1** (voorwerpsn.), m. –konen; **2** (stofn.), o.: *– van Ceilon is geelachtig groen*.
Zit, m. (*het zitten*): *dat was een lange –*; *dat is een heel –je*; *die jongen heeft geen – in 't lijf*, kan zich niet rustig houden; z. Zitje.
Zit'bad, o. –en (*bad, dat niet liggend, maar zittend genomen wordt*; ook: *de [korte] badkuip zelf*); **–bank,** v. –banken (*bank om op te zitten*); **–dag,** m. –dagen (*dag, waarop een zitting wordt gehouden*): *de – eener rechtbank*; *de – van een ontvanger*, tot het ontvangen of innen van belastingen; *– houden*.
Zit'je, o. –s (*plekje, plaatsje*): *een lief, gezellig zitje*, plaats om te zitten.
Zit'kamer, v. –s (*woonkamer, huiskamer*); **–penning,** m. –en (Z.-N. purisme: *presentiegeld*); **–plaats,** v. –en (*plaats, om te zitten*, tegenstelling v. *staanplaats*): *een theater met 3000 –en*.
Zit'ten, zat, h. en i. gezeten (1 *gezeten zijn*; 2 *zich bevinden, zijn*; 3 *in de gevangenis zijn* inz. als volt. deelw.; 4 *passen, kleeden, staan*; 5 in verschillende opvattingen, waarbij de grenzen der bet. niet altijd scherp te trekken zijn, dikwijls verbleekt tot een koppelw.w.): 1 *op een bank, een stoel, een paard, op de grond –! –, – blijven!* stoelvast! *gaat u –! kom bij mij –! om het vuur –*; z. Heet; 2 *hij zit achter de tralies, in de gevangenis, achter slot*; *waar zit je toch? ik zit te Brussel*; *in de brand, in de klem –*, erg in verlegenheid zitten d. i. zijn; 3 *hij heeft zes maanden gezeten*; 4 *die jas zit goed*;

5 de kip zit op eieren, broedt; *voor e. schilder –*, poseeren; *in de raad –*, raadslid zijn; *het rijtuig bleef in de sneeuw –*, steken; *op de troon –*, koning zijn, heerschen; *iem. laten –*, verlaten; *met de neus in de boeken –*, studeeren; *in een klas blijven –*, Doubleeren; *ze is blijven – met tien kinderen*, als weduwe; *het er niet bij laten –*, [a]) het vervolgen (door aangifte bij het gerecht), [b]) iets beloonen; *daar zit niets anders op*, er is geen ander middel, het kan niet anders; *daar – vlekken op*, bevinden; *het schip zit op het droge*, is gestrand; *de appelboom zit vol bladluizen, vruchten, de jongen vol kattekwaad, het opstel vol fouten; dat blijft zoo niet –*, vast, dat raakt los, verschuift enz.; *ze – altijd bij elkaar*, zijn; *het zit in de familie*, is hun aard, aanleg, natuur; *het zit 'm in het hart, in de wiskunde*, daar is het gebrek; *het zit me tot hier!* ik heb er meer dan genoeg van; *hoe zit het met de zaak*, is het gesteld? *dat zit zoo; zich niet op zijn kop laten –*, zich niet alles laten welgevallen; *aan tafel –*, eten; *dat meisje is blijven –*, [a]) heeft geen man gekregen, [b]) is niet gevraagd op een bal ten dans, [c]) is niet bevorderd tot een hoogere klasse; *daar zit niet veel bij* (v. een persoon), hij is niet snugger, kent niet veel enz.; *daar zit geld*, zij zijn rijk; *het zit er bij hem aan*, hij heeft geld er voor; *dat laat ik niet op mij –*, dat laat ik mij maar niet aanleunen; *dat zit nog*, dat is de vraag; *daar zit je met dien jongen (te houden)*, ik weet er niets mee te beginnen; *daar zit een jaar op*, een straf van een jaar kost het; *hij heeft een uur over zijn sommen gezeten*, is er mee bezig geweest; *daar zit 't hem in*, dat is het juist; *hij zit weer te liegen, ze – elkaar te plagen*, hij liegt, ze plagen elkaar; *hij zit te lezen*, leest; *dat zit hem niet glad*, dat hindert hem; Z.-N. zitdag houden van notarissen, ambtenaren; Z.-N. *met een ei –*, in verlegenheid; zie verder Last **1**, Roer, Stemmen, Warmpjes, Water.

Zit'tenblijver, m. –s (*leerling, die doubleert*).

Zit'tend, bn. (1 *gezeten*; 2 *waarbij men [veel] zit*): 1 *een –e jongen*; 2 *een – leven leiden; een kleermaker heeft – werk*; nog (plantk.): *–e helmknoppen*, zonder helmdraden.

Zit'ting, v. –en (1 *zitplaats van een stoel enz.; het bekleedsel van die zitplaats*; 2 *vergadering*; 3 *zittingsjaar of zittingstijd v. e. [wetgevende] vergadering*): 1 *de – van een stoel, van een canapé*; 2 *een rumoerige –*; 3 *de – der Staten-Generaal* van 1914—1915; nog: *– houden*, [a]) vergaderen, [b]) ergens zijn, b.v. als ambtenaar, om menschen te spreken; *– hebben in de ridderschap*, lid zijn van; *– nemen in de gemeenteraad*, als lid plaatsnemen.

Zit'tingsjaar, o. –jaren (*jaar, dat verloopt tusschen de opening en de sluiting v. e. [wetgevende] vergadering*): *in dit – zal dit ontwerp van wet aan de orde gesteld worden*; **–stijd,** m. –en (*tijd, waarvoor een wetgevende vergadering wordt verkozen*).

Zit'vlak, o. –vlakken (*vlak, waarop men zit; achterste*); **–vleesch*,** o.: *geen – hebben*, geen zit in 't lijf, zeer beweeglijk zijn.

I. Zo'de, zoo*, zooi, v. zooien (verwant met *zieden*: 1 *wat gekookt wordt of is, kooksel*; 2 *menigte; hoeveelheid*, meestal ong.): 1 *een zoo visch*; 2 *een zooi menschen*, een heele boel; min. *dat was daar een zooi of zooitje*, een rommel, troep; *rotzooi*, plat; verkl. zooitje, zootje, o. –s.

II. Zo'de, v. –n (*afgestoken stuk gras, graszode*): zegsw. zie Dijk; verkl. zootje, o. –s.

Zo'denbank, v. –en; **–ploeg,** m. –en; **–snijder,** m. –s (*werktuig, dat gebruikt wordt om zoden te snijden*).

Zodiak', m. (Gr. zoön = dier: *dierenriem*): de – is gedeeld in 12 vakken van 30°: de Ram, de Stier, de Tweelingen (lenteteekens); de Kreeft, de Leeuw, de Maagd (zomerteekens); de Weegschaal, de Schorpioen, de Schutter (herfstteekens); de Steenbok, de Waterman, de Visschen (winterteekens); Lat. *A'riës, Tau'rus, Ge'mini; Can'cer, Le'o, Vir'go; Li'bra, Scor'pio, Sagitta'rius; Capricor'nus, Aqua'rius, Pis'ces*.

Zodiakaal'licht, o. (*dierenriemslicht: lichtschijnsel, uitgaande van de zon in de richting van de dierenriem, voor zonsop- en na zonsondergang, in 't begin van lente en herfst*).

Zoek, bw. (*te zoeken, verloren, weg*): *– zijn, – raken enz.; mijn hoed is –*, niet te vinden; *op – zijn, gaan naar*.

Zoek'brengen, bracht –, h. –gebracht (*zoekmaken; besteden* inz. ongunstig: *met beuzelingen doorbrengen*): *veel tijd – met iets*.

Zoe'ken, onr. w.w., zocht, h. gezocht (1 *trachten te vinden [wat verloren is]*; 2 *trachten te krijgen; naar iets streven*; 3 *elke gelegenheid aangrijpen om iem. onaangenaam te zijn*): 1 *naar een boek –; ik zoek mijn sleutels*; 2 *een betrekking, een dienst –; eigen voordeel –*, beoogen; *werk –; ruzie –*, willen hebben; *iem. – te bedriegen*, beproeven; *een vrouw –*, willen trouwen; *zoekt en gij zult verkrijgen; wie zoekt, die vindt*; ook in bet. 1; 3 *de leeraar zoekt mij altijd*; Z.-N. rechtst. *geen lid van Kamer of Senaat kan gezocht worden*, op eenigerlei wijze worden lastig gevallen; nog: zegsw. *dat had ik achter* (of: *bij*) *hem niet gezocht*, daartoe had ik hem niet in staat geacht (gunstig en ongunstig); zie Gezocht; tegen een hond: *zoek, zoek; naar zijn woorden –*, niet gemakkelijk spreken; zn. *hij is aan het –*; **–er*,** m. –s (*iem., die zoekt*; fot. *toestelletje aan een camera, waardoor men kan nagaan of het te fotografeeren voorwerp goed op de plaat zal komen*); **–erij,** v. –en: *wat een –!*

Zoek'licht, o. –lichten (*sterk geconcentreerde stralenbundel, welke men op een bepaald punt over een bepaalde ruimte kan laten schijnen*): *de –en op oorlogsschepen*.

Zoek'maken, maakte –, h. –gemaakt (1 *oorzaak zijn, dat iets verloren gaat; verliezen*; 2 *besteden*, inz. ong.): 1 *het kind heeft het boekje –gemaakt*, het is niet te vinden; 2 *veel tijd, geld –*, verteren; **–raken,** raakte –, i. zoekgeraakt (*verloren raken*): *een bril kan –*.

Zoel, bn. en bw.; –er, –st (1 *zacht, lauw; lekker warm*; 2 *drukkend vochtig-warm*): 1 *– weder; een –e zuidenwind*; 2 *de lucht is –*; **–heid,** v.; **–te,** v. (*zachte warmte*; ook: *lauwe wind*).

Zoe'loe, m. –'s, **Zoe'loekaffer,** m. –s (*een der rassen van Kaffers in Z.-Afrika*).

Zoe'men, zoemde, h. gezoemd (*een gonzend geluid maken*): *–de insecten*; beter: gonzen.

Zoe'meren (*het telegrafisch opnemen op het gehoor door een „zoemer", een toestelletje, dat door een langer of korter aangehouden toon hetzelfde te kennen geeft als de schriftelijke teekens op de papierstrook*).

Zoen, m. –en (1 *kus*; 2 *verzoening, vrede*; 3 *zoengeld; boete*): 1 *een – geven*; 2 *de schurk moest tot – der wet gehangen worden*; *tot – der menschheid is God mensch geworden*; 3 *de – betalen*; *tot – der misdaad*; **–altaar,** o. –altaren (*het altaar, waarop het zoenoffer der Mis wordt gebracht*); **–bloed,** o. (*het bloed, door Jezus vergoten als zoenoffer*); **–dood,** m. (*dood als offerlam, ter verzoening*): *de – van Christus.*

Zoe'nen, zoende, h. gezoend (*kussen; verzoenen*): *om te –*, heerlijk (ook iron.); **–er,** m. –s.

Zoen'geld, o. (*geld, dat als boete werd betaald*).

Zoen'offer, o. –s (*offer ter verzoening,* inz. *tot zoen, vergiffenis der zonden*).

I. Zoet, o. (Z.-N. *schoorsteenroet*).

II. Zoet 1 bn. en bw.; –er, –st (tegenst. van *zuur, zout, bitter*: 1 *met een aangename gewaarwording der smaakzenuwen gepaard gaande*; 2 *deze aangename smaak teweegbrengende*; 3 bij uitbr. *aangenaam voor het gehoor, het gemoed enz.*; 4 *gehoorzaam, volgzaam* inz. van kinderen): 1 *een –e smaak*; 2 *honig is –*; *een –e appel, geen zure*; *zoete amandelen, geen bittere*; *zoetwater, geen zeewater*; zegsw. zie Brood, Inval; 3 *–e tonen*; *–e droomen,* aangenaam; *een – woordje,* vriendelijk; 4 *een – kind*; *een kind – houden*; **2** zn. o.: *'s levens – en zuur,* lief en leed; **–achtig,** bn.; –er, –st (*eenigermate zoet*).

Zoet'boer, m. –boeren (*boer, die al de melk van zijn vee als zoetemelk verkoopt*).

Zoe'teboter, v. (*versche, ongezouten boter*); **–kauw*,** m. en v. –kauwen (*iem., die graag wat zoets eet*); **–koek',** v. (*koek, zoet van smaak,* inz. *peperkoek*); zie Koek **2.**

Zoe'telaar, m. –s, –laren (*marketenter*); **–laarster,** v. –s (*marketentster*); vero.

Zoe'telief*, m. en v. meestal van vrouwen (*beminde, schat*); ook **–lief'(je); –melk,** v. (*versche [koe]melk*); **–melksch*,** bn.: *een – kaasje,* van zoetemelk gemaakt; **–melks'–pap,** v. (*pap in zoetemelk gekookt*).

Zoe'ten, zoette, h. gezoet (1 *zoet maken*; 2 *glad schaven of polijsten*): 1 *deze chocolade is te zeer gezoet*; *bruine suiker zoet beter dan witte*; 2 zie Zoetschaaf, –vijl.

Zoe'terd, m. –s (*lieverd*): (ir.) *dat is me e. –!*

Zoet'heid, v. –heden (*het zoet-zijn*): *de – v. honig*; ook: *de –heden des levens,* genoegens.

Zoet'hout, o. (*plant uit Z.-Europa, Klein-Azië enz., ook in ons land aangekweekt*; Lat. glycirrhiza glabra): als handelswaar dienen stukjes van de wortel; het gekookte en verdikte sap van de wortel levert Drop; ook wel: Zoethout'; **–houtsuiker,** v. (*suikerstof, uit zoethout getrokken*).

Zoe'tig, bn. en bw. (*min of meer zoet, zoetachtig*): *een –e smaak*; *die bessen smaken –.*

Zoe'tigheid, v. –heden (1 *het zoet zijn*; 2 *hetgeen een zoete smaak teweegbrengt,* ook fig.: inz. in het mv.: *snoepgoed, lekkers*): 1 *de – van saccharine*; 2 *keur van zoetigheidjes.*

Zoe'ting, m. –en (Z.-N. *oogstappel,* z. ald.).

Zoet'jes, bw. (1 *zacht, langzaam, zonder overijling*; 2 *niet overluid*): 1 *ga maar – te werk*; *– aan, dan breekt het lijntje niet*; z. Lijn 1; 2 *hij leest –, zingt –*; z. Zachtjes.

Zoetklin'kend, bn. (*aangenaam van toon*): *een –e stem, een –e taal*; **–lui'dend,** bn.; –er, –st (*welluidend*): *–e muziek, –e taal*; **–lui'–dendheid,** v.

Zoet'rasp, v. –en (*rasp om oneffenheden weg te vijlen*).

Zoetreu'kig, bn.; –er, –st (*een zoete reuk hebbend*): *een – vergif, honig is –.*

Zoetsap'pig, bn. en bw.; –er, –st (eig. *met zoete sappen,* inz. fig. *laf, flauw, zoet*): fig. *een – antwoord*; *hij sprak erg –,* overdreven vriendelijk, flauw; **–heid,** v.

Zoet'schaaf, v. –schaven (timm. *schaaf m. dubbele beitel om hout glad te schaven*); **–vijl,** v. –vijlen (smed. *fijne vijl*): *de – over iets laten gaan,* iets uiterst fijn afwerken; **–vijlen,** –vijlde, h. gezoetvijld (*met de zoetvijl bewerken; fijn afvijlen, polijsten*); **–vloei'end,** bn. en bw.; –er, –st (*aangenaam klinkend*): *een – gedicht,* liefelijk, welluidend; *–e taal,* mooi van klank; *– dichten*; **–vloei'–endheid,** v.; **–water,** o. (*drinkbaar, rivier- of bronwater*); verg. Zeewater; **–waterfauna,** v. (*al de dieren, die in zoetwater [kunnen] leven*); **–waterkreeft,** m. –en (*rivierkreeft*); **–watermeer,** o. –meren (*meer, dat zoet water bevat*); **–waterplant,** v. –en; **–waterpoliep,** v. –en (*hydra*); **–waterschildpad,** v. –den (*moerasschildpad*): *de Europeesche –,* Lat. emys orbicularis; **–waterslak,** v. –ken; **–watervisch*,** m. –visschen, zie de tegenst.: Zoutwatervisch; **–zuur,** bn. (*zoet en tevens zurig*): *ingelegde morellen zijn –.*

Zoe'ven, zoefde, h. gezoefd (*dof ruischen*): *–de luxe-auto's.*

Zog, o. (1 *moedermelk*; 2 v. e. schip: *spoor, kielwater*): 1 *het woord – hangt samen met zuigen*; 2 *het – van een schip*; zegsw. *in iemands – varen,* navolgen.

Zo'Ilus, m., Gr. taalgeleerde, 285–247 v. C., oefende critiek uit op Homerus; fig. neuswijs bediller, kleingeestig criticus.

Zok, v. –ken (Z.-N. *sok*): Z.-N. *een beer op –ken,* lomperd; zie echter Beer.

Zol'der, m. –s (1 *bovenste ruimte in een huis, onmiddellijk onder het dak*; 2 *zoldering*): 1 verg. Achter–, Droog–, Graan–, Hooi–; 2 *de geschilderde – der kamer*; **–deur,** v. –en (*deur naar de zolder*).

Zol'deren, zolderde, h. gezolderd (1 *op de zolder brengen of bergen*; 2 *plafonneeren*): 1 *turf en hout –*; 2 *de kamer –.*

Zol'dergat, o. –gaten (*opening, boven aan de zoldertrap, waardoor men op zolder komt*).

Zol'dering, v. –en (*het zolderen*; *bovenvloer*; inz. *balkenplafond*): *tegen de –.*

Zol'derkamer, v. –s; **–kamertje,** o. –s (*afgeschoten kamertje op een zolder*); z. Mansarde; **–trap,** v. –pen (*trap naar een zolder*); **–raam,** o. –ramen; **–schuit,** v. –en (*vrij lang en breed vaartuig met vast plat dek, waarop last geladen wordt*); **–venster,** o. –s.

Zo'len, zoolde, h. gezoold (*van zolen voorzien*): *een paar schoenen laten –.*

Zo'mer, m. –s (1 *het tweede jaargetijde, van 21 Juni tot 22 September*; 2 bij uitbr. *warm jaargetijde; warmte enz.*): 1 *een warme –, een regenachtige –*; *de – des levens,* de middelbare leeftijd; *zij stierf nog maar twintig –s oud,* jaren; *des zomers,* in de zomertijd; *van de –*, [a]) verleden zomer, [b]) aanstaande zomer; 2 *we hebben nog geen – gehad*; **–aardappel,** m. –en (*vroege aardappel*); **–achtig,** bn. (van het weer: *aangenaam, warm*); **–avond,** m. –en; **–bed,** o. –bedden; **–bedding,** v. –en (*bed, waardoor een rivier stroomt bij middelbare rivierstand in de zomer*); **–dag,** m. –en (*een dag v. d. zomer*; *de zomer*): *op*

'n –; **–dienst,** m. –en (*regeling van de dienst op spoorwegen, stoombooten enz. voor de zomertijd*); verg. Winterdienst; **–dijk,** m. –en; z. Zomerkade; **–dos,** m. (*zomerkleedij*): fig. *de natuur, in haar –.*
Zo'meren, het zomerde, h. gezomerd (*zomer, warmer worden*): *het begint te –.*
Zo'merfeest, o. –en (*feest [in de open lucht] in de zomer*); **–gast,** m. –en (*vogel, die hier in de zomer verblijf houdt*); verg. Wintergast; **–genoegens,** mv.; **–goed,** o. (*-kleedij*): *zijn – aantrekken*; **–graan,** o. (*voorjaarsgraan*); **–groente,** v. –n; **–halfjaar,** o. –jaren (*van 1 April tot 1 Oct.*); **–hitte,** v.; **–hoed,** m. –en (*lichte hoed, die men inz. in de zomer draagt; stroohoed*); **–huis,** o. –huizen (*tuinhuisje*); **–japon,** v. –nen (*lichte japon*); **–jas,** v. –sen; **–kade,** v. –n (*lage dijk langs het zomerbed, welke dijk bij hooge waterstand overstroomt*); **–maand,** v. –en (*Juni; een der maanden: Juni, Juli, Augustus*): *op 21 Juni begint de zomer; zomer; in de –en*; **–mantel,** m. –s; **–morgen,** m.; **–nacht,** m. –en; **–peer,** v. –peren (*handpeer, die in de nazomer al gegeten kan worden*); **–peil,** o. (*vastgesteld peil voor de waterstand in een polder gedurende de zomer,* nl. *v. Mei tot October*).
Zo'mersch*, bn. (*als in de zomer*): *een –e dag in Maart; hij was op zijn – gekleed.*
Zo'merseizoen, o.; **–sproeten,** mv. (*gele vlekken en vlekjes op gelaat of handen, die vooral des zomers zich vertoonen*): *een gezicht vol –*; **–taling,** m. –en; z. Taling; **–tarwe,** v. (*tarwe, die in 't voorjaar gezaaid wordt*); **–teekens*,** mv.; zie Zodiak; **–theater,** o. –s (*theater, waar des zomeravonds voorstellingen gegeven worden*): *deze badplaats heeft een –*; **–tijd,** m. (*tijd, dat het zomer is; tijdregeling in de zomer, om licht te besparen, bij ons ongeveer van 1 April tot 1 Oct.*): 't begin van de –, in Z.-N. Zomeruur; **–vacantie,** v. (*vacantie in de zomer*).
Zo'mervagen, –vaagde, h. gezomervaagd (*bouwland een zomer braak laten liggen, om het te vagen* d. i. *zuiveren van onkruid*); **–verblijf,** o. –verblijven (*buitenverblijf voor de zomermaanden*); **–vogel,** m. –s (*zomergast*); verg. Wintervogel; **–warmte,** v.; **–weder, –weer,** o.; **–zalm,** m. –en (*Jacobszalm*); **–zon,** v. (*de warme zon van de zomer*); **–zonnestilstand,** m. (*solstitium*).
Zomp, v. –en (*lang en smal vaartuig*; Z.-N. *moeras*); gew.
Zon, v. –nen (1 *zelflichtend hemellichaam, dat aan andere hemellichamen warmte en licht geeft*; inz. *het hemellichaam, waarom onze aarde draait, waaraan zij licht en warmte ontleent*; 2 *een afbeelding der zon*; 3 *de zonnestralen*): 1 *het opgaan, het ondergaan der –; de morgen–, de middag–, de avond–; de – meten of schieten,* haar hoogte berekenen; 2 *het uithangbord was een stralen schietende –; een – van vonken schietend vuurwerk*; 3 *de bloemen uit de – zetten; door de zon verbrand;* nog: zegsw. *de opgaande* (of: *rijzende*) *– aanbidden,* z. Rijzen **II,** 2; *hij kan niet zien, dat de – in 't water schijnt* (of: *hij kan de zon niet in het water zien schijnen*), benijdt eens anders voorspoed, succes; *de orde van den leeuw en de –,* Perzische ridderorde; *het land der rijzende –,* Japan; Z.-N. zegsw. *de – kloppen,* luieren; Z.-N. *bleeke –nen en lachende vrouwen zijn niet te betrouwen*; zie ook Nieuws en Zonnetje.
Zon'daar, m. –s, –daren (*iem., die zonde doet, die belast is met zonde*): *een boetvaardige –*; bij uitbr. in kerkelijke zin: de mensch: *wij arme zondaren.*
Zon'daarsbankje, o. –s (*bankje, waarop iem. bij een bijeenkomst v. h. Heilsleger, plaats neemt, die zijn zonden wenscht te belijden om gered te worden*): *staan, alsof men op het – moet,* met een schuldig gezicht staan te kijken.
Zon'dag*, m. –en (*eerste dag der week, naar de zon geheeten, de rustdag van het Nieuwe Testament,* d. i. *de dag des Heeren bij de Christenen*): *'s Zondags, des Zondags; op een –; zijn vrije –*; **–avond,** m. –en (*avond v. e. Zondag*); **–middag,** m. –en; **–morgen,** m. –s; **–nacht,** m. –en.
Zon'dags, bw. (*op elke Zondag*).
Zon'dagsblad, o. –bladen (*krant, die enkel des Zondags verschijnt*).
Zon'dagsch*, bn. (*van Zondag, op de Zondag betrekking hebbende; op een of elke Zondag*): *de –e kleeren,* die enkel op Zondag gedragen worden; *op zijn – gekleed,* in zijn beste pak.
Zon'dagsdienst, m. –en (*kerkdienst, dienst v. treinen enz. op Zondag*); **–gezicht,** o. –en (*prettig gezicht*; scherts. *vroom, uitgestreken gezicht*): *een – zetten*; **–jager,** m. –s (*slecht jager*); **–kind,** o. –eren (eig. *kind, dat op Zondag is geboren, gelukskind*); **–kleed*,** o. –kleeren (*zondagspak*); **–kost,** m. (*middageten op Zondag*; fig. *lekker eten*): *echte –*; **–letter,** v. –s (tijdrekening: *een der zeven eerste letters van het alphabet: zij wijst voor elk jaar de Zondag aan*); **–pak,** o. –ken (*de kleedij voor de Zondag*); **–publiek,** o.; **–preek*,** v. –preeken (*preek, die op Zondag gehouden wordt*); **–ruiter,** m. –s (eig. *ruiter, die enkel op Zondag paardrijdt*: *ongeoefend ruiter*); **–rust,** v. (*rust v. alle slafelijke arbeid, van alle wekelijksche bezigheden op Zondag*): *vereeniging tot bevordering der –*; **–school,** v. –scholen (*school op Zondag met godsdienstig getint onderwijs*): de eerste – te A'dam, geopend in 1836; **–sluiting,** v. –en (*het niet geopend zijn van winkels op Zondag*); **–viering,** v. (*het vieren v. d. Zondag als de dag des Heeren*); **–wet,** v. (*wet van 1 Maart 1915, houdende voorschriften ter viering der dagen aan de openbare [christelijke] godsdienst gewijd*).
Zondares', v. –sen; zie Zondaar.
Zon'de, v. –n (*iedere vrijwillige overtreding van goddelijke of kerkelijke wetten*): *vloeken is –*, groot kwaad; *een – begaan,* doen; *het is –*, jammer; *het is – en jammer,* erg jammer; *het is – en schande,* valt diep te betreuren; z. Dagelijksch, Doodzonde, Erfzonde, Vreemd.
Zon'deloos*, bn. (*zonder zonde*).
Zon'denboek, o. –en (Z.-N. *zondenregister*).
Zon'denbok*, m. –ken (*de bok, waarop bij de Israëlieten op Gr. Verzoendag zinnebeeldig de zonden des volks, door den Hoogepriester, werden geladen en die dan in de woestijn werd gejaagd*); z. Lev. 16 : 10 en 22, ook, Azazel; fig. *hij is op school altijd de –*, hij krijgt altijd voor anderen de schuld te boeten; **–last,** m. (*groote menigte van zonden*).
Zon'denregister, o. –s (*lijst v. fouten en tekortkomingen*): *iems. – openleggen*; **–schuld,**

v. (*schuld, die op iem. drukt door de zonden*); **–vergeving,** v.

Zon'der, vz. (*niet in het bezit van; buiten: niet met*): *de man was – werk,* buiten; *en dat – mij! ik kan ook – hem,* heb hem niet noodig; *– zijn hulp was ik verdronken,* als hij mij niet geholpen had; *binnen – kloppen!*

Zon'derdat, vgw.: *ik zei het – ik het meende.*

Zon'derbaar, bn. (*zonderling*): *een – geval.*

Zon'derling 1 bn. en bw.; –er, –st (*vreemd, vreemdsoortig; buitenissig, excentriek*): *–e gebeurtenissen; die man doet –,* ongewoon; **2** m. en v. –en (*persoon, die vreemd doet*): *uw oom is een –;* voor het vr. ook **–linge:** *die Engelsche dame is een –e.*

Zon'derlingheid, v. –heden (*het zonderling zijn; zonderlinge daad*).

Zon'deval, m. (*het vallen in zonde*): *de – van Adam.*

Zon'dig, bn.; –er, –st (*overhellende tot zonde*): *ons – hart; –e gedachten,* waardoor men nl. zonde doet; *–e neigingen,* booze; *–e begeerten,* slechte; *– leven;* **–heid,** v.

Zon'digen, zondigde, h. gezondigd (*zonde begaan; in strijd handelen met*): zegsw. *in onwetendheid zondigt men niet; – tegen goddelijke of menschelijke wetten,* deze overtreden; bij uitbr. *– tegen de regels der taal,* die niet in acht nemen; *– tegen de wellevendheid.*

Zond'vloed, m. (*groote vloed, geweldige overstrooming*; z. Gen. 7 : 11): *die mode is nog van vóór de –,* scherts. zeer ouderwetsch.

Zo'ne, v. –n (Gr.-Lat. zona: 1 *aardgordel*; 2 bij uitbr. *kring, gebied; streek; afdeeling*): 1 *de heete –,* luchtstreek; *de equatoriale –*; 2 *de – v. d. suikercultuur,* op Java tot ongeveer 600 m hoog; *een neutrale –,* strook lands.

Zon'eclips, v. –en (cosm. *zonsverduistering*).

Zon'- en feest'dagen, m. mv.: *op – – – worden de fabrieken stopgezet.*

Zo'netarief, o. –tarieven (tramw. *tarief, waarbij men binnen een bepaalde zone of kring een eenheidsprijs betaalt, die vermeerdert, wanneer men in een andere zone komt*).

Zon'hoed, m. –en ([*strooien*] *zomerhoed met breede rand*).

Zonk, m. –en (Z.-N. *lage grond*).

Zon'kant, m. (*zijde der straat, v. e. huis enz. door de* [*zuider*]*zon beschenen*): *aan de –.*

Zon'licht, zon'nelicht, o. (*licht der zon, helder licht*): *de zomer begunstigt ons met –.*

Zon'nebaan, v. –banen; z. Ecliptica; **–bad,** o. –en (*het bloote lichaam blootstellen aan de stralen der zomerzon*); **–blind,** o. –en (*luik; jaloezie*): *laat de –blinden neer;* **–bloem,** v. –en (*gele, samengestelde bloem onzer tuinen*; Lat. helianthus): de – draait, als ze nog niet bloeit, haar knop naar de zon; in 1596 uit Peru naar hier overgebracht; **–brand,** m. (*verschroeiende gloed der zon*): *de – in de tropen;* **–bril,** m. –len (*bril met donkere glazen tegen de felle zonneschijn*); **–cirkel,** m. –s (*periode van 28 jaar, na verloop waarvan de dagen der week weer op dezelfde datum vallen*); **–dag,** m. –dagen (*tijdsverloop tusschen twee meridiaansdoorgangen van de zon*).

Zon'nedak, o. –daken (*over het scheepsdek gespannen tentzeil*); **–dauw,** v. (*insectenetend moerasplantje*; Lat. drosera); **–dauwachtigen,** mv. (*tweezaadlobbige, insectenetende planten*); zie Drosera; **–dek,** o. –ken (*een der dekken voor eerste-klas passagiers*); **–dienst,** m. (*godsdienstige vereering der zon*); **–glans,** m. –en; **–gloed,** m.; **–god,** m. (myth. *Helios, Apollo*); **hoed,** m. –en (*zonhoed*); **–jaar,** o.; zie Jaar 1; **–kever,** m. –s (*onze-lieve-heersbeestje*); **–kijker,** m. –s (*helioscoop*); **–klaar,** bn. en bw. (*glas-, kristalhelder, zeer begrijpelijk*): *het bewijs is –; iets kan – blijken; iets – bewijzen;* **–klopper,** m. –s (Z.-N. *luilak*); **–koning,** m. (*koning, schitterend als een zon onder de koningen*): *Lodewijk XIV heet de – of le roi soleil;* **–kruid,** o. (*zonneroosje*; Lat. helianthemum): *het gevlekte–;* **–leen*,** o. –en (leenstelsel: *allodiaal goed,* inz. geheel onafhankelijk leen): de bezitter was alleen aan God dank (voor het zonlicht) en rekenschap verschuldigd; **–licht,** o.; zie Zonlicht; **–microscoop,** m. en o. –scopen (*buitengewoon vergrootende microscoop, om zeer kleine voorwerpen op een wit scherm te projecteeren*); **–mythe,** v. –n.

Zon'nen, zonde, h. gezond (*in de zon leggen; aan de zon blootstellen*): *zich –,* zich koesteren in de zonneschijn.

Zon'nescherm, o. –en (*parasol; een soort jaloezie*; ook *valscherm voor een* [*winkel*]*venster*); **–schijf,** v. (*schijnbare schijf van de zon*); **–schijn,** m. (*schijn, licht van de zon*); zie Regen 1; **–slag,** m. (Z.-N. *zonnesteek*); **–spectrum,** o. (*het spectrum van het zonlicht*); **–spiegel,** m. –s (*zonnekijker, helioscoop*); **–stand,** m. –en (*stand, hoogte der zon*; ook: *zonnestilstand*); **–steek,** m. –steken (*bewusteloosheid, als bij een hersenberoerte, ten gevolge van overmatige bestraling van 't bloote hoofd door de zon*): *een – krijgen;* **–steen*,** m. –en (*groenachtige of geelachtige grauwe edelsteen met stralende vlekken*); **–stelsel,** o. –s (*groep van hemellichamen met een centraal zelflichtend hemellichaam*): *ons – bestaat uit een zon, de planeten, de wachters of manen en de kometen;* **–stilstand,** m.; z. Solstitium; **–stofje,** o. –s (*stofje, dansend in het zonlicht*); **–straal,** m. –stralen; **–tafel,** v. –s (*lijst v. d. stand der zon voor elke dag des jaars*); **–tempel,** m. –s (*afgodstempel, aan de zonnedienst gewijd*); **–tent,** v. –en (*uitgespannen zeildoek ter beschutting tegen de zon b.v. op een stoomboot*).

Zon'netje, o.: *in 't – zitten,* zich koesteren in; *iem. in 't – zetten,* in het ootje nemen; *zij is het – in huis,* vroolijkt allen op; *het – van binnen,* het geluk, tevredenheid in ons hart.

Zon'nevisch*, m. –visschen (*stekelvinnige, makreelachtige visch*; Lat. zeus faber); **–vlek,** v. –ken (*zwarte uitdoovingsvlek op de zon*): de –vlekken zijn in 1600 ontdekt, door den Fries Joh. Fabricius; **–vogel,** m. –s (*paradijsvogel*); **–vuur,** o. (lit. t. *zonnegloed*); **–wachter,** m. –s (*de maan*); **–wagen,** m. (myth. *wagen van den zonnegod Apollo*); **–warmte,** v.; **–weg,** m. (cosm. *ecliptica*); **–wijzer,** m. –s (*bord of schijf met de cijfers van 1–12, tot het aanwijzen van de tijd door middel van de schaduw, die een stift er op werpt*): Bijbel, 2 Kon. 20 : 11; *ook de Perzen en Grieken kenden de –.*

Zon'nig, bn.; –er, –st (1 *door de zon beschenen; aan de zon blootgesteld*; 2 *vroolijk, prettig*): 1 *een –e tuin,* met weinig schaduw; *een –e morgen,* helder; *een –e dag,* waarop de zon (fel) schijnt; *een – landschap,* warm, ver-

licht; *een jachthuis met –e knoopen*, glanzend; 2 *een –e dag*, helder; *een – gelaat*, vriendelijk.

Zons'afstand, m. –en (*afstand eener planeet tot de zon*); zie Aphelium; **–hoogte**, v. (*hoogte der zon boven de schijnbare horizon en wel 12 uur 's middags*): *de – is gelijk aan de breedte der plaats*; **–ondergang**, m.; **–opgang**, m.; **–verduistering**, v. –en (*het* [*ten deele*] *bedekt worden der zonneschijf door de schaduw der maan, die dan tusschen de aarde en de zon staat*); **–weg**, m. (*ecliptica*).

I. Zoo*, **zooi**, v. zooien; verkl. zootje, zooitje; zie Zode **I.**

II. Zoö, m. –'s (*afkorting v. zoölogische tuin*).

III. Zoo* 1 bw., soms min of meer als bn. gebruikt, met deze bet. o. a.: zoodanig; op die manier; in die mate; even: *doe het zoo*, op die wijze; *ik kom –*, terstond; *– groot*; *– groot als mijn zuster*; *– een, – eentje, – mag dat*; *– iets is ongepermitteerd*; *'t zij –*; *goed –*; *– niet! hij was niet – goed, of hij moest mee dansen*; *– zeer was hij uit het veld geslagen*; *– zijn jongens nu eenmaal*; *– is hij niet*; *hoe – ? is hij bij de hand ?* ––, tamelijk, niet bijzonder; *het is met mij maar* ––, slapjes; *melk – van de koe*, onmiddellijk; *ik zei het – maar*, zonder eenige bijbedoeling; *hij sprong – maar in het water*, in eens, zonder aarzeling, een woord te verliezen enz.; *'t is –*, [a]) het is de waarheid, [b]) je hebt gelijk; *het is niet –*; *– is het leven*; *ik ben zoo* (sterker: *zóó*) *blij, dat ik de betrekking heb*, erg, in hooge mate; *– net, – pas*; **2** tw. met deze functies o. a.: inleidend woord; uitroep van voldaanheid, leedvermaak; halfvragend, halfverwonderd: *– en waar is je tasch ? –, ben je der eindelijk ? –, dat is in orde*; *o – Koos! –, nu heb ik je te pakken*; *ze hebben hem te pakken! ––!* (of: *ei zoo!*); *hij is naar Indië. Zóóó! dat weet ik ook – wel*, zonder nadere verklaring; **3** vgw. o. a. vergelijkend, voorwaardelijk, veronderstellend, beperkend: *– de waard is, vertrouwt hij zijn gasten*, zooals; *– heer, – knecht* (vergelijking); *– ja, – neen*; *– mogelijk*; *– gij kunt, kom dan even*, indien (voorwaarde); *– hij nu eens niet kwam*; *– men zegt is hij arm* (beperkend).

IV. Zoö . . ., van Gr. zoön = dier.

Zooal'*, bw. (*onder meer*): *wat heb je – te koop ?* **–als'***, vgw. (*evenals*): *doe, – uw broeder*; **–da'nig***, bijv. bep. aank. vnw.: *een –e taal past u niet*; *ik ben lid, als – heb ik vrije toegang*; **–dat'***, vgw.: *het regent, – wij niet kunnen uitgaan*, gevolg; **–doen'de***, bw. (*op die wijze*): *– zult gij er niet komen*; **–dra*' 1** vgw.: *– ik klaar ben, ga ik*, zoo spoedig als; **2** bw.: *kom – mogelijk*; *niet – had hij mij gezien, of . . . .*; **–e'ven***, bw. (*zoo pas, net*): *ik sprak hem –*.

Zoog'dier, o. –en (in het mv. *warmbloedige gewervelde dieren, die hun jongen zoogen*; Lat. mammalia): men kent nagenoeg 2000 soorten van nog bestaande –dieren.

Zoo'gen*, zoogde, h. gezoogd (*doen of laten zuigen, voeden met melk*): *een kind –*.

Zoogenaamd*', bn. (*van die naam; beweerd*): *een – vriend*, d. i. iem., zich vriend noemende, maar het niet zijnde; ook: **–genoemd'***, bn.; z. Would-be; **–gezegd'***, bw.: *dit werk is – af*, [a]) zoogenaamd, naar het heet, [b]) zoo goed als.

Zoog'lam, o. –lammeren (*lam, dat nog zuigt*); verg. Potlammetje.

Zoogoed'* als: *het werk is – als af*, bijna.

Zoögraphie', v. –ën (*beschrijving en afbeelding van dieren*); **–geographie'**, v. (*leer van de verspreiding der dieren*).

Zoog'ster, v. –s (*min of minne, voedster*).

Zoohaast'* (*zoodra*), **1** bw.: *– kwam de lente niet, of de kinderen gingen het bosch in*; **2** vg.: *– gij mij roept, zal ik komen*.

Zooi, v. zooien; zie Zode **I.**

Zool, v. zolen (1 *onderste vlak v. d. voet*; 2 *onderleer van schoeisel*; 3 *deel v. e. kous*): 1 *eelt aan de – van de voet*; 2 *een paar nieuwe zolen*; 3 *een nieuwe – aan een kous breien*.

Zoolang'* 1 vgw.: *ik zal u dankbaar zijn, – ik leef*, al de tijd, dat; *voor – als het duurt*; **2** bw.: *ik ga even uit, werk jij – aan de sommen*, intusschen; verg. *zóó lang*.

Zoölatrie', v. (*dieren-aanbidding, -vergoding*).

Zool'ganger, m. –s (*dier* [bv. *de beer*] *dat de geheele voetzool op de grond zet bij het loopen*).

Zoölie'ten, mv. (*versteende overblijfselen van voorwereldlijke dieren*).

Zool'leder, –leer, o. (*dik, stevig leer voor schoenzolen*).

Zoölogie', v. (*dierenleer; dierkunde*, zie ald.): *dit boek is een –*; **–lo'gisch**, bn. (*dierkundig*): *een –e tuin*, dierentuin; **–loog'**, m. –logen (*dierkundige*).

Zoom*, m. –en (1 *omgeslagen en vastgenaaide rand v. kleedingstukken enz.*; 2 fig. *boord, rand*): 1 *de – v. e. kleed, e. zakdoek*; 2 *de – van een rivier, een weide*; verkl. **–pje**, o. –s.

Zoo'men*, zoomde, h. gezoomd (*omboorden, een zoom maken om*): *een handdoek –*.

Zoomin'*, bw. (*evenmin*): *ik heb er – aan gedacht als gij*.

Zoom'werk, o. (scheepst. *licht plankwerk, gedeeltelijk over elkaar geklonken*).

Zoon, m. zonen of –s (1 *jongen, knaap, met betrekking tot de ouders*; *kind van het mannelijk geslacht*; 2 *afstammeling*; 3 *volgeling; leerling*): 1 *Filips II, de – van Karel V*; *vijf meisjes en geen –*; *de éénige –*; als aanspr. verg. Vader: *mijn –, wees bedaard*; *de Zoon des menschen*, Christus; *hij is de – van zijn vader*, verloochent zijn afkomst niet (in zijn daden enz.); 2 *de zonen Israëls, een – van Abraham*; fig. *Neerlands zonen*, de Nederlanders; 3 *zonen van Apollo*, dichters enz.; *zonen der Muzen*, z. Muzenzoon; *zonen van Neptunus*, zeelieden, die de linie gepasseerd hebben enz.; z. Verloren Zoon.

Zoöpha'gen, mv. (*dierenvleeschers; dieren, die leven van het vleesch van andere dieren*, b.v. *de roofdieren*); l. *zoo-oo-fa'gen*.

Zoöphiel', m. en v. zoöphielen (*dierenvriend*); lees *zoo-oo-fiel'*.

Zoöphiet', m. –en (*plantdier; dier, aan een bepaalde plaats gebonden, dat uiterlijk op een plant lijkt*, b.v. *zeeanemoon*); l. *zoo-oo-fiet'*.

Zoop'je, o. –s (*teugje, slokje* [*sterkedrank*]).

Zoop'jesman, m. –lui, –mannen (*slijter van sterkedrank; tapper, kroeghouder*).

Zoor*, bn.; –der, –st (*droog, dor; stram; ruw; scherp, hard*): *een zoore bast, een zoore tak, een zoore huid, het zoore zand*; **–heid**, v.: *de – van heidegrond*.

Zoötherapie', v. (*veeartsenijkunde*). (the = tee).

I. Zoo'tje*, o. –s (verkl. *kleine graszode*).

II. Zoo'tje*, o. –s (*kleine zooi*): *e. – visch*;

fig. *'t is me e.* –, min volkje; zie Zooi.
Zoötomie', v. (*ontleedkunde der dieren*).
Zoöto'misch, bn.: *een – kabinet.*
Zooveel'* of **zoo'veel***, z. de voorbeelden: *–vele menschen; – te beter*, des te beter; *ik heb – gewerkt*, zeer veel; *dat scheelt altijd zoo'veel*, is altijd iets; *dat scheelt zoo'veel*, is een groot onderscheid; *zoo'veel is zeker*, dat is zeker; *de boot van zes uren zoo'veel*, zes uur en minuten; *ik geef er niet zoo'veel om*, niets; *zooveel' geef ik er niet om*, het kan me niet veel schelen; *ik ben er zooveel' als duvelstoejager*, zoo iets als; *voor nog zooveel' niet*, voor niets ter wereld; **–veel'ste***, bn. en zn. (*ranggetal*): *voor de – maal.*
Zoo'ver(re)*, zoover'* 1 bw.: *zoo'ver zijn we nog niet; zoover waren we dan toch; hij zal 't niet zoover laten komen; we zijn het zoo'ver* (of: *in zoover[re]*) *eens geworden; tot zoo'ver ga ik met je mee*; **2** bw. of vgw.: *voor zoover'(re) ik weet*; *in* (of: *voor*) *zoover'(re) als*; *zoover'* (*als*) *het oog reikt, is alles water.*
Zoowaar'*, bw. (*wezenlijk, inderdaad*): *daar heb je hem –!* **–wat'***, bw. (*tennaaste-bij, ongeveer*): *hoeveel verdien je – per dag? – hetzelfde; – even groot; ja –! dat is – alles*; **–wel'***, vgw. (*evenzeer; op dezelfde wijze*): met *als*: *hij zoowel als zijn vader; – het een als 't andere*; Z.-N. *was ik – naar huis gegaan*, maar; **–zeer'***, bw.: *ik doe het niet – uit winzucht als wel om bezig te zijn.*
Zorg, v. –en (1 *zorgvuldigheid, aandacht; zorgzaamheid*; 2 *liefderijke bezorgdheid; bewaking; oppassing*; 3 *ongerustheid, kommer*; 4 *trouwe dienstbode*; 5 *zorgstoel*): 1 *met – werken; – dragen; zonder – gedaan; heb wat meer –!* 2 *de moederlijke –; de – voor de gezondheid*; 3 *geen –en voor de tijd; de visschersvrouw leeft in voortdurende –; in de – zitten; vol – zijn over zijn wegblijven; dat zal mijn – wezen!* (of: *mijn zorg!*), ir. ik geef er niets om; zegsw. *zij is een zieltje zonder –*, iemand, die zich om niets bekommert; 4 *vrouw, raadpleeg de oude – eens!* 5 *zet je in de –.*
Zorg'barend, bn. (*zorg veroorzakend*): *–e tijden, – nieuws*; **–dragend**, bn. (*zijn plichten trouw behartigend*): *een –e vader*, zorg betoonend; ook met accent op 2de lid.
Zor'geloos*, bn. en bw.; –loozer, –t (*zonder zorg*; ong.: *achteloos, lichtzinnig*): *een – mensch; die man handelt –*; **–'heid**, v.
Zor'gen, zorgde, h. gezorgd (1 *zorg dragen, waken voor*; 2 *op iets letten, toezicht houden*): 1 *– voor zijn gezin; de vogel zorgt voor zijn jongen*; 2 *zorg voor de kinderen*; nog: *er is voor eten gezorgd*, eten zal aanwezig zijn; *voor de keuken –*, bezorgen; *voor de oude dag –*, iets op zij leggen voor de oude dag; *voor zich zelf kunnen –*, zijn eigen kost verdienen; *zorg* (*er voor*), *dat niets ontbreekt; zorg, dat je op tijd bent*, denk er om.
Zorg'lijk, bn.; –er, –st (*zorg veroorzakend*): *de toestand was zeer –*, onrustbarend; *een weduwe in –e omstandigheden achterlaten*; **–stoel**, m. –stoelen (*leuningstoel*); verg. Zorg 5; **–vol**, bn. (*met veel zorgen, kommervol*); **–vul'dig**, bn. en bw.; –er, –st (*oplettend, nauwkeurig*): *e. –e verpleging, een –e opvoeding*, met de noodige oplettendheid; *iets – afwerken*, met zorg; **–vul'digheid**, v. (*oplettendheid; waakzaamheid; stiptheid*); **–wek'kend**, bn. (*zorg veroorzakend*): *–e verschijnselen*; **–zaam**, bn. en bw.; –zamer, –st (*vol zorg, zorgvuldig*): *een – huisvader spaart voor de dagen van tegenspoed; – arbeiden*; **–zaamheid**, v.
Zoroas'ter, m. vergriekschte vorm van het Perzische *Zarathustra*, ± 650; stichter van de godsdienst der volken van Iran; zie Zend-Avesta.
Zot 1 bn. en bw.; zotter, zotst (*mal, dwaas, gek; onverstandig, dom*): *vroeg wijs, vroeg –; ben je –?* Z.-N. *te zot of te bot*, te vroolijk of te stuursch; Z.-N. *die vijs draait –*, de draad is versleten; **2** m. zotten (*dwaas*): *iem. voor den –* (Z.-N. *de, het – met iem.*) *houden*, foppen; *hij speelt voor –*, hansworst; spreekw. z. Marot; **3** o.: Z.-N. *het – in de kop krijgen*, gek worden.
Zot'heid, v. –heden (*dwaasheid, malligheid, gekheid; dwaze daad*): *–heden uithalen; de lof der –*, werk v. Erasmus, 1467–1536.
Zot'huis, o. –huizen (Z.-N., vero. *gekkenhuis*).
Zot'kapotje, o. –s (Z.-N. *dwangbuis*).
Zots'kap* 1 v. –pen (*kap met bellen, narrenkap*); **2** m. en v. –pen (*zot persoon*).
Zot'teklap, m. (*dwaze praat*); **–praat**, m.
Zotternij', v. –en (*dwaasheid, gekheid; zottepraat, domme streek*); verg. Sotternie.
Zot'tigheid, v. –heden (*zotheid; dwaze daad*): *wat zijn dat voor –heden?*
Zottin', v. –nen (*gekkin, dwaze vrouw*): **–netje**, o. –s (scherts. *dwaas meisje*).
Zouaaf', m. zouaven (eig. plaats in N.-Afr., waarvan de bewoners tegen soldij in Fr. krijgsdienst traden: 1 *Fransche soldaat* inz. *in Noord-Afrika, gekleed in een soort van Turksche uniform*; 2 *pauselijk soldaat onder Pius IX*): 1 *een Fransch –*; 2 *de pauselijke Zouaven*, 1867–'70. (ou = oe).
Zout 1 o. –en (1 *keukenzout*; 2 *bepaalde scheikundige verbindingen, min of meer met keukenzout overeenstemmende*): 1 *doe wat – in het ei*; fig. *vriendschap is het – des levens*, kruidt het leven; zegsw. *ik heb een zak – met hem gegeten*, ik heb lang met hem omgegaan en ken hem goed; *iets in het – leggen*, voor de toekomst bewaren; *dat alles is reeds voorlang in het – gelegd*, voorgoed vastgesteld; *met – komen, als het ei op is*, te laat; z. Attisch en Cum grano salis; 2 z. Berg–, Klip–, Loogzout; **2** bn.; –er, –st (*veel zoutdeelen bevattende; met een smaak van zout*): *zeewater is –*; *die soep is te –*; *–e krakelingen*; zie Brem.
Zout'aanmaak, m. (*het maken v. zout*); **–achtig**, bn.; –er, –st (*min of meer zout van smaak*): *– water*; **–ader**, v. –s (*zoutlaag*); **–belasting**, v. –en (*rechten, op het zout geheven*); **–brood***, o. –en (*stuk zout in de vorm van een brood*); verg. Suikerbrood.
Zou'teloos*, bn.; –zer, –st (*laf, flauw*; fig. *zonder pit, niet geestig*): fig. *een – gesprek, –looze vleierijen*; **–loos'heid**, v. –heden (*lafheid, flauwheid; flauwe daad enz.*).
Zou'ten, zoutte, h. gezouten (*met zout toebereiden; in zout leggen; met zout bestrooien, inwrijven; pekelen*): *het vleesch –*, met zout inwrijven; fig. *gezouten scherts*, bijtende scherts; zie ook Ongezouten.
Zou'ter*, m. –s (*iem., die zout*; inz. *visscher, die gekaakte haring in de ton vlijt, stersgewijze*, d. i. *kopjes aan de kant en staartjes in 't midden, en ze met zout bestrooit; varken, dat ingezouten wordt*).

Zou'tevisch*, v. (*labberdaan, gezouten kabeljauw*); ook: Zoutevisch'.
Zout'gehalte, o.: *het – der Zuiderzee.*
Zou'tig, bn.; –er, –st (*zoutachtig, min of meer zout*): *die soep is nog al –.*
Zout'keet, v. –keten (*verzamel- en bereidplaats v. zout*); **–korrel,** v. –s (*korreltje zout*); **–lepeltje,** o. –s (*lepeltje in het zoutvat*); **–meer,** o. –meren (*zoutwatermeer*): *het groote – in de staat Utah* (N.-Am.); **–mijn,** v. –en (*mijn, waaruit keukenzout gewonnen wordt*): *de –en in Oostenrijk* (Salzkammergut); **–pakhuis,** o. –zen (*pakhuis, waarin zout bewaard of opgeslagen wordt*); **–pakhuismeester,** m. –s (O.-I. eig. *zoutverkooppakhuismeester, de verantwoordelijke ambtenaar der regeering bij de zoutverkoop, een monopolie der Ind. regeering*); **–pan,** v. –nen (*inrichting aan zee, waar zout uit zeewater wordt gewonnen, ondiep meertje, dat men met zeewater laat volloopen, hetgeen men laat verdampen; zouttuin*): *de –pannen bij Triëst*; **–pilaar,** m. –pilaren (*zuil v. zout*): zegsw. *staan als een –*, stijf en onbeweeglijk, Gen. 19 : 26; **–plant,** v. –en (*die* nl. *alleen op zouthoudende gronden groeit*, b.v. *zoutgras*, Lat. triglochin, *zoutkruid*, Lat. echinopsilon); **–pot,** m. –ten; **–raffinaderij,** v. –en (*fabriek tot zuivering van klip- en bergzout*); ook –raffinaderij'; **–raffinadeur,** m. –s.
Zout'te, v. (*zoutheid*): *de soep is goed van –*, er is juist genoeg zout in; zegsw. fig. *hij kwam juist van –*, juist van pas.
Zout'tuin, m. –en (*zoutpan*).
Zout'vaatje, o. –s; **Zout'vat,** o. –vaten (*vat, bakje voor zout*): gesch. in de riddertijden wees het – de scheiding aan tusschen adel en niet-adel aan de gemeenschappelijke disch; **–verbond,** o. (Bijbel: *verbond, door 't gebruiken van zout bezegeld, een onverbreekbaar verbond*); zie Lev. 2 : 13; **–vleesch***, o. (*gezouten vleesch* inz. *als scheepskost*); zie Varschebalie; **–water,** o. (*zeewater; pekel*); **–waterbron,** v. –nen (*bron, waarvan het water zout is*); **–watermeer,** o. –meren (*meer, dat zoutwater bevat*): *de Doode Zee is een –, evenzoo de Kaspische Zee*; **–watervisch***, m. –visschen (*elke zeevisch*); **–weger***, m. –s (*iemand* [inz. *ambtenaar*], *die zout weegt; werktuig tot bepaling van de dichtheid eener zoutoplossing*); **–zak*** **1** m. –zakken (*zak voor of met zout*); **2** m. of v. –ken (*persoon zonder energie*): zegsw. *hij is net een –*, domme, logge vent; **–zee,** v. (*de Doode Zee*); **–zieder,** m. –s (*–bereider*); **–ziederij,** v. –en (*zoutkeet, bereidplaats van zout*); ook: –ziederij'; **–zuur,** o. (*oplossing van chloorwaterstof in water*): *het – dient tot bereiding van chloor.*
Zucht 1 m. –en (*diepe uitademing, vergezeld van eenig geruisch, verzuchting*): *een – slaken, een – loozen; met een diepe – trok Keesje daarop zijn jas uit*; z. Zucht'je; **2** v. (1 *ziekte, ongesteldheid,* inz. in samenstellingen; 2 *begeerte, verlangen, lust*): 1 *de geel–, de slaap–* of nona, *de bleek–* of anemie, *de water–*; 2 *– naar vrijheid, – naar het verbodene, – naar zingenot, – om te behagen, tot tegenspraak*; z. ook: Baat-, Eer-, Hebzucht enz.
Zuch'ten, zuchtte, h. gezucht (1 *zacht hijgen, een zucht slaken*; 2 v. d. wind: *zacht suizen*): 1 *hij zucht er van; – van verlangen; naar vrijheid –*, sterk verlangen; *over iets –*; *– onder het juk van*, gekweld; 2 *de wind zucht in het geboomte; het – van de wind.*
Zuch'tig, bn.; –er, –st (*ziek van kwade vochten, waterzuchtig*): *de zieke is wat –.*
Zucht'je, o. –s (*een kleine zucht* **1**; zeew. *zeer zacht windje*): *er is geen – te bespeuren.*
Zuid 1 bw. (*ten zuiden*): *de wind is –*, uit het Zuiden; **2** als zn.: 1 o. (*het zuiden*); 2 v. (*de zuidelijke streken*): *om de – varen,* in zuidelijke richting.
Zuid-A'frika, o. (aardr. *het zuidelijk deel van het groote Afrikaansche vasteland*); **–-afrikaansch'***, bn. ([*als*] *in, uit, van; eigen aan, betrekking hebbende op Z.-Afrika*); **–-Afrika'ner,** m. –s (*inboorling van Z.-Afrika*); zie Afrikaander.
Zuid-Ame'rika, o. (*Z.-helft van Amerika*); **–-Bra'bant,** o. (*provincie van België*): *Brussel is de hoofdstad van –*; **–einde,** o. (*einde aan d. Z.-kant*): *het – v. e. eiland.*
Zui'delijk, bn. en bw.; –er, –st (*zich ten Z. bevindende; van of naar het Z.; in het Z. thuis behoorende; als in het Z.*): *de –e landen; de wind is –*, waait uit het Z.; *– varen*, naar het Z.; *de patrijzen trokken –*; *– van de rivier*, ten Z. van.
Zui'delijken, de wind zuidelijkte, i. gezuidelijkt (*naar het zuiden draaien of omloopen*): *de wind begint te –.*
Zui'den*, o. (*zuidpunt in de horizon; streek tegenover het Noorden*): *'t haantje wees naar 't –*, in de richting v. het Zuiden; *ten – van*, in de richting v. h. Z.; *op het – gelegen.*
Zui'denwind, m. –en, ook –wind'.
Zui'derbreedte, v. (cosm. *breedte of afstand v. e. punt ten Z. van de evenaar*): *Batavia ligt op 6° –*; **–grens,** v. –grenzen (*grens aan de zuidzijde*); **–halfrond,** o. –en; **–keerkring,** m. (*Steenboks–*); **–kroon,** v. (*sterrenbeeld aan de hemel van het zuidelijk halfrond*); **–kruis,** o. (*sterrenbeeld, gevormd door vier sterren der 1e grootte, die in kruisvorm staan niet ver van de Z.-pool*); **–licht,** o. (*zuidpoollicht*; verg. Noorderlicht); **–strand,** o. –en (*strand der zuidkust*): *het – van Java*; **–zee,** –zee', v. (*golf der Noordzee in ons land,* nl. *ten Z. van Friesland*): *het droogmaken der – is wettelijk vastgesteld* (1918); volkst. *Zuiersoppie*; **–zon,** v. (*zonneschijn uit het Z., de zon in de tropen*): *deze druiven moeten de – hebben,* warme zon.
Zuid-Hol'land, o. (*provincie v. Nederland*): *Den Haag is de hoofdstad van –*; **–hol'landsch***, bn.: *de –e kleederdracht.*
Zuid'kant, m. (*richting naar het Zuiden*): *de vogels vlogen naar de –*, zuidzijde; **–kust,** v. –en (*zuidelijk gelegen kust*): *de – van Java*; **–oost' 1** bw. (*juist midden tusschen het Z. en O., 45° ten Z. v. h. oostpunt*): *de wind is –*; **2** als zn. o.; **–oos'telijk,** bn. en bw. (*naar, uit h. zuidoosten*); **–oos'ten,** o.: *de wind uit het –*; **–oos'tenwind,** m. –en of **–oos'ter,** m. –s (*wind uit het Z.-O.*).
Zuid'pool, v. (*zuidelijk uiteinde van* [a]) *de aardas,* [b]) *de hemelas*): *de landen, aan of om de – der aarde gelegen*; **–poolcirkel,** m. (*parallel, 23° van de zuidpool af getrokken,* de grens tusschen de zuidelijke koude en de gematigde luchtstreek); **–poolexpeditie,** v. –s, –tiën (*expeditie tot onderzoek van de landen om de Zuidpool*); **–poolgebied,** o. (*de landen en zeeën binnen de poolcirkel*);

–poollanden, o. mv. (*alle land binnen de –poolcirkel*); **–poollicht,** o.; zie Zuiderlicht; **–poolreiziger,** m. –s.

Zuid'punt, o. –en; z. Noordpunt; **–vrucht,** v. –en (inz. in het mv. *vrucht uit zuidelijke landen*, b.v. *uit Z.-Europa*): *citroenen en sinaasappelen, ananassen en krenten zijn –en*; **–waarts,** bw. (*in de richting van het zuiden*): *Amerika strekt zich – uit*; **–waartsch*,** bn.: *in –e richting*; **–west' 1** bw. (*juist midden tusschen het Z. en W., 45° ten Z. v. h. westpunt*); **2** als zn. o.; **–wes'telijk,** bw. (*naar, uit het zuidwesten*); **–wes'ten,** o.; **–wes'tenwind,** m. –en; **–wes'ter,** m. –s (*wind uit het Z.-W.; breedgerande, geoliede zeemanshoed* [*beschermende tegen westerbuien*]).

Zuid-Wil'lemsvaart, v. (*kanaal door België van Den Bosch naar Maastricht, gegraven van 1822–'26*); **–'zee,** de Stille, v. (*de Stille Oceaan*); **–zee'-eiland,** o. –en; zie Oceanië; **–zee'traan,** v. (*traan van in de Zuidzee gevangen walvisschen*); **–zee'-vaarder*,** m. –s (*schip, dat op de Zuidzee-eilanden vaart*; ook: *de kapitein*).

Zuid'zijde, v. (*zuidkant*).

Zuid'-zuidoost 1 o. (*kompasstreek, juist tusschen Z. en Z.-O. gelegen, 22½° ten Z. v. h. Z.-O.*); **2** bw.: *de wind werd –––*; **–en,** o.: *de wind komt uit het –*.

Zuid'-zuidwest 1 o. (*kompasstreek, juist tusschen Z. en Z.-W.*); **2** bw.: *de wind draaide –––*; **–en,** o.: *uit het –*.

I. Zui'en, o., in de spreekt. voor Zuiden.

II. Zui'en, zuide, h. gezuid (*een kind in slaap sussen of neuriën*).

Zuig'buis, v. –buizen (*de buis der pomp, die in het water van de put afhangt, zuigpijp*).

Zuig'dot, m. –dotten; z. Dot **I** 2.

Zui'geling, m. en v. –en (*jonggeborene*): *hij is geen – meer*, hij is ervaren, hij is oud, hij is de kinderschoenen ontwassen.

Zui'gen, zoog, h. gezogen (1 *lurken, met de lippen naar zich toe halen*; 2 *een zuigende beweging maken*; 3 *langzaam in zich opnemen*; 4 *naar zich toe trekken, vasthouden*): 1 *het sap uit een vrucht –, het merg of vet uit een been –*; bij vergelijking: *de bijen – de honig uit de bloemen*; 2 *op zijn vingers –*; *de wind zuigt hier*; *aan zijn pijp –*; 3 *de aarde zuigt het water op*; 4 *het zuigleer zuigt*; zegsw. zie Duim.

Zui'ger*, m. zuigers (*iem., die zuigt*; ook: *deel v. e. pomp, v. e. spuit, v. e. stoommachine, flesch enz.*; *huid v. e. jong kalf*; gew. *plager, judas*); **–klep,** v. –pen (*klep in de zuiger van een pomp*); **–stang,** v. –en (*stang, waaraan de zuiger bevestigd is*).

Zuig'flesch*, v. –flesschen (*flesch met zuigtoestel voor zuigelingen*).

Zui'ging, v. –en (*het zuigen; trek, trekking van de lucht*): *de – v. h. kielwater, de – v. d. verwarmde lucht i. d. schoorsteen*.

Zuig'kalf, o. –kalven (*jong, nog zuigend kalf*); **–klep,** v. –pen (*zuigerklep*); **–kracht,** v.: fig. *de – dezer partij*; **–lam,** o. –meren (*zuigend lam*); **–leer*,** o. –en (*stukje leer, dat, nat gemaakt, luchtdicht op een steen sluit en dat aan een touwtje als jongensspeelgoed gebruikt wordt om steenen uit de grond te trekken*), gew. Trekleer; **–napje,** o. –s (*schijfvormig zuigorgaan* b.v. *bij de lintwormen*; ook bij planten: *orgaan, waarmee zij zich vasthechten* b.v. bij de wingerd); **–pijp,** v. –en (*deel eener pomp*); **–pomp,** v. –en (*gewone pomp, waarin het water door middel van een zuiger wordt omhooggevoerd*); **–snavel,** m. –s (b.v. *van vlooien*); **–vis-schen*,** mv. (*visschengeslacht met een zuigplaat op de kop in niet te warme zeeën*; Lat. echeneis ramora); ook wel Scheepszuiger; **–wormen,** mv. (*parasitische platwormen o. a. leverbot*; Lat. trematoda).

I. Zuil, v. –en (1 *kolom, meestal ronde pijler of pilaar van hout of steen*; *standaard*; 2 *persoon of zaak, die ter ondersteuning dient*): 1 de deelen van een – heeten: bovendeel (*kornis, fries, architraaf, kapiteel*), kolom of schacht, pedestal of voetstuk; Jonische zuilen (met diepere groeven); Corinthische (met groeven, die naar boven in bladvormen overgaan); Dorische (ondiepe groeven, zonder voetstuk); *een beeld op een –*; *de zuilen van Hercules*, de zeeëngte bij Gibraltar; 2 *de –en van de troon*.

II. Zuil, m. (Z.-N. *sluimer*).

Zui'len-colonna'de, v. –s; **–galerij,** v. –en; **–gang,** v. –en (*dubbele rij van zuilen* [*gedekt door een gewelf*]); **–rij,** v. –en (*zuilenreeks*).

Zui'men, zuimde, h. gezuimd (*talmen*): *zonder – aan het werk!* verg. Verzuimen.

Zui'nig, bn. en bw.; –er, –st (*spaarzaam*; *karig*; *niet meer dan noodig is, gebruikend*): *hij is – op de tijd*; *– met zijn woorden*, karig; *ik heb het hem eens gezegd en niet – ook!* ongezouten; *was hij kwaad?* (*en*) *niet – (ook)!* en of! *– leven*, matig; fig. *– kijken*, sneu, sip; **–heid,** v. (*spaarzaamheid*): *met – huishouden*; *de – bedriegt soms de wijsheid*, uit – doet men soms domme dingen; *verkeerde –*; **–je,** o. –s (*profijtertje v. e. blaker*): *op een – iets doen*, zoo zuinig mogelijk; **–jes,** bw. (*op zuinige wijze*): *– leven*.

Zuip, v.: *aan de – zijn*, aan de drank.

Zui'pen 1 het paard zoop, h. gezopen (*drinken van dieren, slurpen*; minacht. *drinken*; ook: *overmatig alcoholische dranken* inz. *jenever gebruiken*); **2** zn. o.: *hij is weer aan 't –*; vero., Z.-N. gew. *warme drank van bier of wijn met eieren*, verg. Zoopje; **–er,** m. –s of **–lap,** m. –lappen (*dronkaard*), plat; **–partij,** v. –partijen; **–ster,** v. –s.

Zui'vel, o. (*melkproducten*, inz. *boter en kaas*).

Zui'velbereiding, v. (*het bereiden van zuivel*): *de techniek der –*; **–blok,** m. –blokken (Z.-N., R.-K. *offerblok voor de geloovigen, die gedurende de vastentijd niet vasten*); **–boer,** m. –en (*boter- en kaasboer*); **–bond,** m. –en (*vereeniging van zuivelbereiders*): *de Algemeene Nederlandsche –*; **–congres,** o. –sen (*congres van deskundigen in zake de zuivelbereiding*); **–consulent,** m. –en (*deskundig ambtenaar, die bij de zuivelbereiding van advies kan dienen*); **–fabriek,** v. –en (*inrichting tot het machinaal afscheiden van het zuivel van de melk*, inz. *tot het maken en bewerken van boter*): *coöperatieve –fabrieken*; **–school,** v. –scholen (*inrichting tot practisch onderwijs in het bereiden van melkproducten*).

Zui'ver, bn. en bw.; –der, –st (1 *zonder bijmengsels, niet vermengd*; *helder, klaar*; 2 *schoon, zindelijk*; 3 *zonder schuld*; 4 *kuisch, rein*; 5 *louter, niets dan*): 1 *– goed, –e wol*; *–e wijn*, onversneden; *–e cognac*, onvervalscht; *– water*; *de –e berglucht*; 2 *–e handen*; 3 *een – geweten*; 4 *een – leven*, verg. Onzuiver; 5

–e winst; *de –e waarheid*; *het is – en alleen daarom*, alleen; nog: *de kust is –*, zonder klippen of banken; *de zaak is niet –*, niet in 't reine, niet te vertrouwen; *dat is – Nederlandsch*, goed; *dat is –e taal*, [a]) daar is geen woord Fransch bij, [b]) dat is goede taal; *niet – in de leer*, niet rechtzinnig; *– zingen*, niet valsch; Z.-N. *– genezen*, geheel en al; Z.-N. *dat zit niet –*, is niet pluis.

Zui'veraar, m. –s (*iem., die zuivert of reinigt*): *hij is – van gebouwen*, reinigt ze van ongedierte; *een taal–*, purist.

Zui'veren, zuiverde, h. gezuiverd (eig. en fig. en in allerlei technische toepassingen: *zuiver maken, reinigen; kuischen*): *een wonde –, wol –, de tafel –*; fig. *– v. e. blaam; de zee van kapers –; de taal –; dat zuivert het bloed, de lucht*; refl. *zich – van het ten laste gelegde*; **–heid,** v. (*het zuiver-zijn: reinheid, kuischheid enz.*).

Zui'vering, v. –en (*het zuiveren*): Z.-N. rechtst. *– van de weerspannigheid*, het opgeven van; **–seed*,** m. –en (*eed, waarbij men verklaart niets achtergehouden te hebben of waarbij de gekozene verklaart, dat hij aan geen der kiezers iets beloofd of gegeven heeft*); **–szout,** o. –en (*maagreinigend zout*).

Zulk, bijv. aanw. vnw. (*zoodanig*): *wat kost – een ring*, zoo een? *ik kan – brood niet eten.*

Zulks, zelfst. aanw. vnw. (*dat, dit*): *– is maar al te waar.*

Zul'(le), v. zul'len (Z.-N. *dorpel*).

Zul'len, zal, zou(de), vd. ontbreekt (1 hulpw. van tijd, toekomst; 2 hulpw. van wijze): 1 *ik zal morgen komen*; *hij zei te – komen*; als voorspelling: *de wereld zal vergaan*; 2 (waarschijnlijkheid, mogelijkheid): *hij zal u gisteren niet begrepen hebben*; *dat zal de rector zijn*; (gebod) *gij zult niet stelen*; *gij zult morgen vertrekken*; *gehoorzamen – ze*; (bedreiging) *ik zal ze*; (uiting v. besluiteloosheid, onzekerheid in vraagzinnen) *wat zal ik doen? wat zal het zijn? dat zal wel*, is waarschijnlijk, maar is verder van geen belang; *gaan wandelen? ik zal je wandelen*, dat zal ik wel verhinderen.

Zul'lie, persoonl. vnw. mv. (*ze-lie, zij-lui*).

Zult, o. (*hoofdkaas, hoofdvleesch*).

I. Zul'te, v. zulten (plantk. *zoutwater-aster, zeeaster*): *de – is zeer rijk aan honig.*

II. Zul'te, v. (Z.-N. *soort van eczema*).

Zul'ten, zultte, h. gezult (*in de pekel leggen, inmaken*): *vleesch –, boonen –.*

Zult'spek, o. (*in karnemelk of azijn met pekel gedrenkt spek*).

Zund'gat, o. –gaten (naar het Duitsche *Zündloch* gevormd: *opening in een vuurwapen om de lading te doen ontbranden*).

Zu'ren, zuurde, h. (1), i. (2) gezuurd (*zuur* 1 *maken*, 2 *worden*): 1 *het deeg –*; 2 *die haring moet eerst nog –*, goed in het zuur liggen; zegsw. zie Vat **II,** 1.

Zu'rig, bn. en bw. (*een weinig zuur*): *Rijnwijn heeft een –e smaak*; *dat smaakt –*; **–heid,** v. (*het zuur-zijn, zure smaak*): *de – van sommige appels, van vele bessen.*

Zu'ring, v. (*veelknoopig moeskruid*; Lat. rumex); **–zout,** o. (*verbinding van één deel potasch en twee deelen zuringzuur*).

I. Zus, bw. (*zoodanig, op zulk e. wijze*): *de een doet het – en de ander zoo*; segsw. *het scheelde – of zoo, of het kind was aangereden*, zeer weinig; *mijnheer – en mijnheer zoo.*

II. Zus, v. –sen (*kleine, jonge zuster*; *aanspreking van een [klein] meisje*): fig. *een fijne –*, een kwezel; *zeg eens –!* verkl. **–je,** o. –jes: *het is – en broertje*, het is hetzelfde.

Zus'ter, v. –s, –en (1 *vrouwelijk kind in een gezin ten opzichte der andere kinderen*; 2 *vrouwelijke persoon, die met anderen nauw verbonden, samenwerkt tot het bereiken van een doel*; in verschillende opvattingen: R.-K. *lid eener vrouwelijke orde*; Prot. *diacones enz.*; 3 *meel- en melkgebak*): 1 *een halve –*, alleen van vaders- of moederskant; fig. *de toonkunst is de – der poëzie*; *de negen –s*, muzen; 2 *de –s van liefde*, R.-K. geestelijke ziekenverpleegsters; *de –s van het Roode-Kruis*, ziekenverpleegsters in de oorlog; *bij de –s op school zijn*; z. Klooster–, Werkzuster; 3 *versche –s en broedertjes*; nog: *(ja) je –*, morgen brengen! **–gemeente,** v. –n (*gemeente, tot hetzelfde kerkgenootschap behoorende*); **–huis,** o. (*bij de Hernhutters*, b.v. *te Zeist de woning der ongehuwde vrouwel. leden der gemeente*); **–lijk,** bn. en bw. (*eigen aan een zuster*): *met –e liefde*; *zij deelde – met mij*, als een zuster; **–overste,** v. –n (*superieure in een vrouwenklooster*), meestal: Moeder; **–paar,** o. –paren (*een tweetal meisjes, die zusters zijn*); **–schap 1** o. (*de hoedanigheid, de betrekking van zuster*); **2** v. –pen (*vereeniging van geestelijke zusters*); **–school,** v. –scholen (*school van geestelijke zusters*).

Zus'tersdochter, v. –s (*dochter v. e. zuster: nicht*); **–kind,** o. –eren; **–zoon,** m. –zonen.

Zus'tervereeniging*, v. –en (*vereeniging, die hetzelfde doel beoogt als een andere*).

Zut'fen, o. (*stad in Gelderland*); **–fensch*,** bn. (*v. of als in Zutfen*): *de –e groenmarkt.*

Zuur 1 bn. en bw.; –der, –st (1 *tegenstelling van zoet: scherp, wrang*; 2 fig. *stuursch; onvriendelijk*; 3 *onaangenaam*; 4 als bw. *met moeite*): 1 *azijn is erg –, dit bier is –*; *die melk is –*, zurig; *die grond is –*, al te drassig; *dat voeder is –*, niet malsch; 2 *een zure vent*, onvriendelijk, stug; *– kijken*, norsch, onvriendelijk; 3 *het valt mij –*, hard, bezwaarlijk; *hij heeft het daar –*, kwaad; *– zijn*, in onaangename omstandigheden verkeeren; *nu ben je –*, nu zit je er in, ben je betrapt, er tegen aangevlogen; 4 *– verdiend geld*, moeilijk; *een – stukje brood*; **2** o. zuren (1 *scheikundige verbinding*; 2 *azijn*; *zure vloeistof*; 3 *maagsap*; 4 *iets onaangenaams*): 1 *een bijtend –*; 2 *een haas in 't – leggen*; 3 *dat kindje heeft het –*, oprisping van het maagsap; 4 *het zoet en 't – van het leven*, onaangename; *het – aan iem. hebben*, het land.

Zuur'achtig, bn. en bw.; –er, –st (*e. weinig zuur*): *e. –e smaak*; *die peer smaakt –.*

Zuur'deeg, o. (*eenigszins zuur geworden of verzuurd deeg, dienende als gist*); **–deesem*,** m. (*zuurdeeg*; fig. *werkend beginsel*): *de – van de godsdienst*; *de oude –*, de oude zonde, het oude kwaad, Bijbel, I Cor. 5 : 7 en 8; **–doorn,** m.; zie Berberis; **–kast,** v. –en (*kast of bewaarplaats van scheikundige zuren*); **–kijker,** m. –s (*zuurmuil*, maar zwakker); **–kool,** v. (*gezuurde, fijngesneden witte kool*); **–koolton,** v. –tonnen (*ton, waarin zuurkool wordt ingemaakt*); **–koolvat,** o. –vaten; **–kraam,** v. –kramen (*augurkjeskraam*); **–muil*,** m. en v. –en (*mensch, die onvriendelijk kijkt*; *norsch*

mensch), plat; ook: –pruim, m. en v.
Zuur'stel, o. –stellen (*tafelgereedschap voor ingelegde vitjes, augurkjes enz.*); **–stof,** v. (*bestanddeel der dampkringslucht,* nl. *21 %, dat het dierlijk leven onderhoudt en verbranding mogelijk maakt*).
Zuur'tje, o. –s (1 *zurig suikerballetje*; 2 *in 't zuur ingelegde augurkjes of vitjes*): 1 *geef me een ons –s*; 2 *neem een –.*
Zuur'toot*, m. en v. –toten(*zuurmuil*),gmz.; **–verdiend,** bn (*met zure of lastige arbeid verdiend*): *–e penningen*; **–vrij,** bn. (*geen zuur bevattend*): *–e vetten*; **–zak,** m. –zakken (*vrucht v. d. zuurzakboom*); **–zakboom*,** m. –en (O.-I. archipel: *boom, met meloenachtige, verfrisschende vruchten*; Lat. anona muricata); **–zoet,** bn. (*zuur en zoet beide, lichtzuur*; fig. *half tevreden, half onvriendelijk*): *een –e appel*; *een – gezicht trekken.*
Zwaai, m. –en (*keer, draai, wending*).
Zwaai'en, zwaaide, h., i. gezwaaid (*heen en weer bewegen, doen bewegen; waggelend gaan*): *de vlag –*; *met zijn armen –*; (*met*) *de hoed –*; *met de hand –*; *de schepter –*, regeeren; *hij zwaaide als dronken langs de straat*; **–gat,** o. –gaten: een – is een plaats in een kanaal enz., waar men een schip kan keeren, ook: **–plaats,** v. –en; **–haak,** m. –haken (*hoekmeter van den timmerman*); **–ing,** v. –en (*zwaai, het zwaaien*; v. e. schip: *zwenking*).
Zwaan, m. zwanen (1 dierk. *groote zwemvogel met lange, dunne hals*; Lat. cygnus cygnus; 2 fig. *dichter*): 1 de witte –, de zwarte –; tamme en wilde zwanen; 2 *de Agrippijnsche –*, Vondel, in 1587 te Keulen of Colonia Agrippina geboren; *de Vaucluser –*, Petrarca; *de Mantuaansche –*, Vergilius; **–ridder,** m. (*ridder uit de sage van de Rijnzwaan*): *Bilderdijk noemt den – Elius, Wagner noemt hem Lohengrin*; **–sage,** v. (*sage, verhalend* o. a. *dat op een dag een ridder in een schuitje, door een zwaan getrokken de Rijn kwam afvaren*).
Zwaar, –der, –st **1** bn. en bw. (1 *veel gewicht hebbend, het tegengestelde van licht*; 2 *zooveel gewicht hebbend,* als de bepaling uitdrukt; 3 van geschut enz.: *grof*; 4 van soldaten: *met zware wapenen*; 5 van stoffen: *dik*; 6 van alcohol, sigaren: *sterk*; 7 *groot, aanzienlijk*; 8 *ernstig*; 9 *moeielijk*; 10 *streng, hard*): 1 *een zware last*; zegsw. *zoo – als lood*; *die last is hem te –*; *wat het –st is, moet het –st wegen,* het belangrijkste moet voorgaan; *een zware vent,* dik, zwaarlijvig, forsch; 2 *dit pakje is twee kilo zwaar,* weegt; *tweemaal zoo – als*; 3 *– geschut*; 4 *de zware ruiterij,* die zware wapens voert; 5 *zware zijde, – papier, linnen, damast,* dik, dicht; 6 *zware wijn, – bier,* met veel alcohol; *zware sigaren*; 7 *zware verliezen lijden*; 8 *een zware ziekte*; *een zware misdaad*; 9 *een zware taak*; *dat valt mij –*; 10 *een zware straf*; nog: *zware klei,* vet; *een zware mist,* dicht; *zware spijs,* moeielijk te verteren; *e. zware donderslag,* dreunend; *e. zware stem,* laag en krachtig; *e. – huishouden,* groot; *op zware lasten zitten,* drukkend, zegsw. *de man is wat – op de hand,* vermoeiend, zwaartillend; z. Hoofd; **2** bw. (1 *erg, op ernstige wijze*; 2 *met veel gewicht*): 1 *– verkouden, ziek, gewond*; 2 *die solder is – belast*; *– boomen, redeneeren,* diepzinnig, zonder veel resultaat (ietwat iron.).
Zwaar'beladen, bn.: *een – kar*; **–belast,** bn. (*dragende e. zware last*): *e. –e ezel.*
I. Zwaard*, o. zwaarden (1 *blank, tweesnijdend wapen met recht, breed lemmet*; 2 scheepst. *ovaal, zwaar houten blad, ter rechter- of linkerzijde van kleinere riviervaartuigen, om het afdrijven of omslaan te beletten*): 1 *het – aangorden,* zich gereedmaken ten strijde; *het – in de scheede steken,* de strijd staken; *met den –e gestraft worden,* onthoofd worden; *iem. het – over het hoofd zwaaien,* zinnebeeldige handeling om iem. eerloos te verklaren; *te vuur en te – verwoesten,* branden en moorden; fig. *het – der gerechtigheid,* de wrekende gerechtigheid; z. Damocles, Honger; 2 *het schip dook aan de lijzijde zoo diep in het water, dat het – aan de loefzijde bovenkwam.*
II. Zwaard, o. zwaarden; zie Zwoerd.
Zwaard'bloem, –lelie, v., –bloemen, –leliën; zie Gladiolus.
Zwaard'broeder, m. –s (*lid eener ridderorde tot bekeering der heidenen in Lijfland, in 1202 door Albert van Riga gesticht*); **–leen*,** o. –leenen (gesch. *leen, waarin geen vrouwen mochten opvolgen, mannelijk leen*): *Holland was een –*; verg. Spilleleen; **–maag*,** m. en v. –magen (*bloedverwant van vaderszijde,* ook: *speer-* of *geermaag* [geer = werpspies]); **–maagschap,** v. of o.; **–recht,** o. (*het recht door het zwaard* nl. *van den sterkste*).
Zwaard'ridder, m. –s; zie Zwaardbroeder; **–slag,** m. –slagen (*slag methetzwaard*); **–vechter,** m. –s (o.-Rome: *kampvechter in het amphitheater*); zie Gladiator; **–veger,** m. –vegers (*wapensmid: vervaardiger van zwaarden of blanke wapens*), vero.; **–visch*,** m. –visschen (*stekelvinnige visch in alle zeeën tot 3 m lang*; Lat. xiphias gladius): de bovenkaak is sterk verlengd, plat en met scherpe randen, hij doorboort er de lichamen van groote visschen mede; **–vor'mig,** bn. (*de vorm van een zwaard hebbende*): *–e bladeren.*
Zwaar'gebouwd, bn. (*stevig, hecht van bouw*; ook: *kloek van gestalte*): *e. – kasteel*; *een – schip*; *e. –e man*; **–gewapend,** bn. (*dragende vele en degelijke wapenen*): *–e krijgers*; **–gekwetste** of –gewonde, m. –n (*iem. met hoogst-ernstige wond* [en]); **–hoofd*,** m. en v. –hoofden (*zwaartillend persoon*); **–hoof'dig,** bn.; –er, –st (*ongerust, bekommerd*); **–lij'vig,** bn.; –er, –st (*dik van lichaam; zeer gezet*): *een – heer*; **–lij'vigheid,** v.; **–moe'dig,** bn. en bw.; –er, –st (*met neiging tot droefgeestigheid*): *in –e stemming*; **–moe'digheid,** v.; **–spaat,** o.; zie Bariet.
Zwaar'te, v. (net. *druk, welke een lichaam uitoefent ten gevolge van de aantrekkingskracht der aarde*; *gewicht*; *drukkend gevoel*): *de – van een voorwerp*; fig. *de – eener misdaad,* ernst; **–kracht,** v. (nat. *aantrekkingskracht der aarde, gravitatie*): *de werking der –*; **–meter,** m. –s (*werktuig tot meting van de zwaarte,* b.v. *van gassen*); **–punt,** o. –en (1 *aangrijpingspunt*; *punt, waaromheen de zwaarte v. e. lichaam gelijkelijk verdeeld is*; 2 fig. *voornaamste, hoofdzaak*): 1 *het – van een cirkelvormige platte schijf ligt in het middelpunt*; 2 *het – van een betoog.*
Zwaartil'lend, bn. (fig. *zwaarhoofdig*): *oude lieden zijn –*, donker inziend, pessimistisch; **–ton'gig,** bn. (*moeilijk sprekend*); **–wich'tig,** bn.; –er, –st (*veelwegend*; fig. *zeer be-*

langrijk): *een – werk*; *hij zette e. – gezicht*, ernstig; **–wich'tigheid,** v. (fig. *diepe ernst*).
Zwab'ber*, m. –s (1 *scheepsdweil*; 2 *scheepsjongen, zwabberkapitein*; 3 *zwierbol, doordraaier*): 1 de – bestaat uit vele op elkaar liggende wollen lappen, aan de onderzijde van een rolronde steel gespijkerd; 2 *hier, –t riep de bootsman*; 3 *Jan is aan de academie een echte – geworden*; nog: zegsw. *aan de – zijn*, aan 't zwieren, doordraaien.
Zwab'beren, zwabberde, h. gezwabberd (1 *met de zwabber* in bet. 1 *werken*; 2 *zwieren, zwaaien*; 3 *sjouwen, dweilen, aan de zwabber zijn*): 1 *het dek –*; 2 *zie dien dronkelap –*; 3 *zijn heele studententijd –*.
Zwab'bergast, m. –en (*scheepsjongen*); ook: **–kapitein,** m. –s, **–paai,** m. –en.
Zwa'bisch 1 bn. ([*als*] *van, uit, in, eigen aan Zwabenland*): *–e dichters*; **2** o. (*taal*).
Zwach'tel, m. –s (*windsel, lange, zeer smalle strook dun lijnwaad of neteldoek tot het omwikkelen van een wond*).
Zwach'telen, zwachtelde, h. gezwachteld (*met een zwachtel omwinden*): *e. wonde –, e. gekneusd lid –*, in een zwachtel winden.
Zwad, v. zwaden (eig. *zwaai van een zeis*; *het gras, daardoor afgemaaid, snede gras*).
I. Zwad'der, m. (*slangenspog, slijm*; fig. *vergif van de laster*; Z.-N. *dunne, slechte drank of spijs*); **–ig,** bn. (*onrein, vuil*).
II. Zwad'der, m. Z.-N. zegsw.: *op – zijn*, aan de zwier.
Zwa'de, v. zwaden; zie Zwad.
Zwa'ger, m. zwagers (*schoonbroeder*); **–in',** v. –nen (*schoonzuster*); **zwa'gerhuwelijk,** o. –en (*huwelijk met de kinderlooze weduwe van een broeder*), Deut. 25 : 5.
Zwak 1 bn. en bw.; –ker, –st (1 *niet-sterk, zonder kracht, met weinig weerstand*; 2 *zonder innerlijke, zedelijke kracht*; 3 *niet goed op de hoogte*; 4 v. e. toestand: *niet gunstig*; 5 v. geluiden: *niet luid, hard*; 6 v. licht: *niet helder*; 7 Z.-N. *lenig*): 1 *een – kind*; *de zieke is nog –*; *een –ke maag*; *een –ke verdediging*; *de –ke bezetting v. e. fort*; *een – betoog*, niet klemmend; 2 *het –ke geslacht*, de vrouwen; *de vrouw is een – vat*, Bijb., 1 Petrus 3 : 7; *geestelijk, zedelijk – zijn*; *een – karakter*, niet standvastig; *een – oogenblik*, waarin nl. de hartstocht of het gevoel de overhand heeft; zie Geest **II,** 1 3 *deze candidaat is – in de scheikunde;*, niet onderlegd; 4 *het staat – met hem* (of: *hij staat –*); *de zaken staan –*; 5 *een –ke stem, een – geluid*; 6 *het –ke licht van een vetkaars, een – schijnsel*; 7 Z.-N. *een –ke kerel*; nog: *een – geheugen hebben*, spoedig iets vergeten zijn; *iems. –ke zijde kennen*, het punt, waar hij het best te treffen is; sp raakk. *de –ke vervoeging*, nl. zonder klank verandering in de onvolt. verl. tijd, terwijl het vd. op *d* of *t* uitgaat; **2** o. (1 *licht moreel gebrek*; 2 *sterke voorliefde*; *bijzondere genegenheid*; *liefhebberij*): 1 *dat is een – van hem, te bogen op zijn afkomst*; 2 *mooie boeken . . . . i k heb daar een – voor*; *schoon ik een – voor hem had . . . .*, hem zeer genegen was; nog: zegsw. *iem. in* (of: *bij*) *zijn – tasten* (of: *vatten*), nl. daar, waar hij zeer gevoelig is (een ij del mensch in zijn ijdelheid, enz.).
Zwak'heid, v. –heden (1 *het zwak* [inz. in bet. 1, 2, 4, 5, 6] *zijn*; 2 in het mv. *gebrek, fout*): 1 *de – van een zieke, een karakter, een candidaat, een afgelegd examen, een geluid, schijnsel*; *– uw naam is vrouw*; 2 *kleine, beminnelijke menschelijke zwakheden*.
Zwak'hoofd*, m. en v. –hoofden (*iem. met weinig verstand*); **–hoof'dig,** bn.; **–jes,** bw., bn. (*verre v. krachtig*): *die candidaat is maar –*; **–kelijk,** bn. en bw.; –er, –st (*sukkelend, niet sterk*): *een – kind*; **–kelijkheid,** v.; **–keling,** m. en v. –en (*iem., die zwak van wil is*); **–te,** v. (*het zwak-zijn*); **–zin'nig 1** bn. (*zwak van hersenen, niet kunnende denken, achterlijk*); **2 –zin'nige,** m. en v. –n (*iem., die zwakzinnig is*): *school voor –n*.
Zwal'ken, zwalkte, h. gezwalkt (*rondzwerven*): *hij zwalkte jaren lang op zee*.
Zwalm, v. –en (Z.-N. bijvorm van *zwaluw*).
Zwal'men, zwalmde, h. gezwalmd(*walmen*): *de lamp, de kachel kan –*, gew.
Zwalp, m. zwalpen (*gulp water, golf*).
Zwalp'ei, o. –eieren (Z.-N. *bebroed ei zonder kuiken*).
Zwal'pen, zwalpte, h. gezwalpt (*golven, zich rollend verheffen, golvend klotsen*).
Zwal'per, m. –s (Z.-N. *soort van huisduif*).
Zwal'pend, bn. (*golvend*): *op het – nat*.
Zwa'luw, v. zwaluwen (*trekvogel, insectenetende zangvogel*); *de huis–, de boeren–*; z. ald.; de – heeft haar winterverblijf in Z.-Italië en in Afrika; spreekw. *Eén – maakt de lente niet*, één goed teeken is niet afdoende.
Zwa'luw(en)ei, o. –eren.
Zwa'luw(en)nest, o. –en (*nest v. een zwaluwfamilie*; vroeger: *schouderbedekking van tamboers en hoornblazers der infanterie*).
Zwa'luwetong, v. (*veelknoopige plant*; Lat. polygonum convolvulus).
Zwa'luwstaart, m. –en (*gevorkte staart v. e. zwaluw*; *rok*; *verbinding bij hout met lippen, die juist in een inkeping sluiten*; *wouw*; *vlindersoort, koninginnepage*): *kellners met vliegende –en*; *met –en gelascht*; **–staarten,** –staartte, h. gezwaluwstaart (*twee planken door zwaluwstaarten verbinden*); **–visch*,** m. –visschen (*vliegende visch*).
Zwam* 1 v. –men (in het mv. *sporeplanten zonder bladgroen en in haar bestaan afhankelijk van andere organismen*; Lat. fungi): *de –men bestaan uit een aantal draden* (z. Mycelium), *die bij sommige soorten een vruchtlichaam vormen, paddenstoel genoemd*; **2** o. (*toebereid zwam, tonderstof*); **3** m. en v. –men (stud. *kletskous, kletsmajoor*); ook Zwam'neus, m. en v. –neuzen.
Zwam'men, zwamde, h. gezwamd (*zwavelachtig rieken*, gew.; stud. *kletsen, zaniken, zeuren, een boom opzetten*).
Zwam'mig, bn. (*begroeid met of vol zwam*): *een –e eik*; als bw.: *het riekt hier –*, zwavelachtig; gew.
Zwam'schotel, m. –s (*een schotel met voor 't gebruik toebereide paddenstoelen*).
Zwa'nedons, zwa'nendons, o. (*zachte pluimvederen v. e. zwaan*); **–donzen,** bn.: *een kleine mantille met – rand*.
Zwa'nenbloem, v. –en (*sierlijke oeverplant, waterlisch*; Lat. butomus umbellatus); **–brood,** o. (*kalmus, aronskelkachtige, groeiend langs slooten*; Lat. acorus calamus); **–drift,** v. –en (*eenige zwanen bij of achter elkaar*); **–ei,** o. –eieren; **–hals,** m. –halzen (fig. *lange, gebogen hals*; *S-vormige buis*): *de– als stankafsluiter bij riolen*; **–maagden,** v. mv. (*Walkyren*: *die* nl. *als zwanen naar*

het slagveld vlogen); **–mossel,** v. –s, –en (*in zoetwater levende mossel*; Lat. anodonta cygnea); **–nest,** o. –en.

Zwa'nepen, v. –pennen (*slagpen van een zwaan*); **–schacht,** v. –en (*onderdeel van een zwanepen*); **–veer*,** v. –en; **–vleugel,** m. –en of **–wiek,** v. –en.

Zwa'nezang, m. –en (*laatste compositie of gedicht v. e. overleden componist of dichter*, omdat volgens het volksgeloof een zwaan kort voor zijn dood zong: zwaan, overdr. = dichter): *Da Costa's –*, nl. zijn Slag bij Nieuwpoort van 1859. (Da Costa † 1860).

Zwang, m. (*gebruik, gewoonte, mode*; met vz. *in*): *in – komen, brengen, geraken, zijn.*

Zwan'ger, bn. (*moetende baren*): fig. *van een plan – zijn* (of: *gaan*), voornemens zijn het uit te voeren; **–schap,** v.

Zwan'ken, zwankte, h. gezwankt (verwant met *zwenken*: *waggelen, wankelen*); w. i. g.

Zwans, v. (Z.-N. *grap*).

Zwan'zen, zwansde, h. gezwansd (Z.-N. *jokken, boerten*); **–er,** m. –s; **–erij,** v. –en.

Zwa'righeid, v. –heden (*moeilijkheid, bezwaar*): *–heden maken; ik zie er geen – in*, ik heb geen bedenken; *–heden hebben.*

Zwar'relen (wisselvorm van *zwirrelen*): *het zwirrelt en zwarrelt mij voor de oogen!*

Zwart 1 bn. en bw.; –er, –st (*het tegengestelde van wit, van de kleur, die geen lichtstraal terugkaatst*): *zoo – als roet, als git; – gekleed, geverfd; het –e bord,* [a]) schoolbord, [b]) studentensociëteit: bord, waarop de namen der wanbetalers staan; *het –e ras*, de negers; *de –e staar*, blindmakende oogziekte; overdr. *wat zien je handen –!* vuil, morsig; *alles – inzien*, pessimistisch (*een –kijker*, pessimist); *hij kijkt –*, zuur, norsch; *– verdriet*, sombere droefheid; *– brood*, roggebrood; *de –e tijd van Beets*, toen Beets onder invloed stond der zwartgallige poëzie van Byron; *het zag – van de menschen*, zeer vol; *de –ste armoede*, treurigste; *een –e daad*, snood; *hij ziet – van de honger*, ziet er zeer hongerig uit, is zeer hongerig; *de –e dood*, de pest in de 14e eeuw in West-Europa (zie morbleu); *het land der zwarte aarde*, Oekraine (wegens de donkere klei); O.-I. *– bier*, Stout **I**; zegsw. *iem. – maken*, bekladden; zie ook Kool **I**, 1 en Zaad; **2** o. (1 *de zwarte kleur*; bij uitbr. *wat zwart is*; 2 *woekerzwam in de aren van 't koren*): 1 *– is de kleur van de rouw; in 't – gekleed zijn; – staat u goed; het – der oogen*; zie ook Beenzwart en Wit; 2 *het – is vooral merkbaar aan de kafblaadjes der graangewassen.*

Zwart'achtig, bn. (*zweemende naar zwart*): *– haar, –e wolken*; **–blaar,** v. –blaren (*zwarte koe met witte kop of witte bles*); **–blauw,** bn. (*donkerblauw*): *– laken; dit gepolijst ijzer is –*; **–bont,** bn. (*wit met zwarte vlekken*): *een –e koe, een – kalf*; **–bruin,** bn. (*donkerbruin*): *een – paard, een –e jas*; **–dag,** m. –en (R.-K. *dag, waarop alle gebruik van vleesch, zuivel en eieren verboden was*, nl. *Goede Vrijdag*).

Zwar'te, m. of v. zwarten (*neger, negerin*): *het land der –n*, Afrika; zie Bruinen.

Zwar'te dood, m.; zie Zwart.

Zwar'te kunst, v. (1 *tooverij, omgang met booze geesten, nigromantie*; 2 *etskunst*): 1 *een toovenaar, ervaren in de – –*; 2 bij de – – wordt de gladde plaat gelijkmatig gekorreld, d. i. ruw gemaakt; waar lichtpartijen noodig zijn, worden de oneffenheden weer afgeschaafd, zoodat zich de drukinkt hieraan niet mededeelt, terwijl hij zich vasthecht aan het ruwe gedeelte, zoodat het zwart overheerscht bij de afdruk.

Zwar'ten, zwartte, h. gezwart (*zwart maken, zwart verven*); w. i. g.

Zwartepiet'*, m. –en (*schoppenboer*; *knecht van Sinterklaas*).

Zwartepie'ten, zwartepiette, h. gezwartepiet (*kaartspel met schoppenboer als piet*).

Zwar'terik, m. zwarteriken (Z.-N. *iem., die zwart en vuil is*).

Zwartgal'lig, bn., bw.; –er, –st (*zwaarmoedig, droefgeestig, melancholiek*): *een – man*; **–gal'ligheid,** v.

Zwart'geel, bn. (*donkergeel*); **–gerokt,** bn. (*een zwarte rok aanhebbende*): *–e kellners*; **–gevlekt,** bn. (*wit of geel enz. met zwarte vlekken*): *een –e hond*, met zwarte spikkels, op witte grond; **–groen,** bn. (*diep donkergroen*); **–ha'rig 1** bn. (*met zwarte haren*): *een neger is –, een –e hond*; **2 –ha'rige,** m., v. –n.

Zwar'tigheid, v. (*iets vuils of zwarts*): *er zit – op je boordje.*

Zwart'je, o. –s (*meisje met zwarte haren*; in het mv. *negers, negertjes*).

Zwart'koorn, –koren, o. (*onkruid, halfparasiet*; Lat. melampyrum pratense): de wilde weit of dolik behoort tot het –; **–kop* 1** m. en v. –koppen (*iem. met zwart haar*); **2** m. –koppen (*een soort van grasmusch*; Lat. sylvia a. atricapilla); **–kopmees*,** v. –meezen (*algemeen voorkomende zwerfvogel in twee vormen*: *glanskop*, Lat. parus palustris longirostris, en *matkop*, Lat. parus atricapillus rhenanus); **–kopnonnetje,** o. –s (*zangvogel in Zuid-Afrika*); **–krijt,** o. (*zwart teekenkrijt*): *die knaap teekent met –*; **–krijtteekening*,** v. –en; **–la'kensch*,** bn. (*van zwart laken*): *een – pak*; **–making,** v.: *de – v. e. ambtenaar*, bekladding; **–oog*,** m. en v. –en (*iem.*, inz. *kind met zwarte oogen*).

Zwartoo'gig*, bn. (*met zwarte oogen*): *een – kind*; **–'rok,** m. –ken (minacht. *R.-K. geestelijke, lid eener orde*); **–'rood*,** bn. (*diep donkerrood*): *een haan met –e kam.*

Zwart'sel, o. (*middel om zwart te maken, roet van harsrijk hout*): *zij poetst het fornuis met olie en –*, poeder uit verbrand dennenhout en roet; **–selen,** zwartselde, h. gezwartseld (*met zwartsel insmeren*): *een kachel –*; **–selkwast,** m. –en; **–selpot,** m. –potten.

Zwart'vaal, bn. (*donkervaal*): *een – paard*; **–verven,** zwartverfde, h. –geverfd (*doortrekken met zwarte verf*); **–verver,** m. –s; **–ververij',** v. –én; **–voeten,** m. mv. (*bijna uitgestorven Indianenstam in N.-Amerika*); **–vos,** m. –vossen (*donkergeel paard*); **–zijden,** bn.: *een – japon*, van zwarte zijde; **–zucht,** v. (*ernstige graad van geelzucht*); **–zuur,** o. (O.-I. *ganzepeper*, d. i. *gans, als hazepeper bereid; nagemaakte schildpadsoep*).

Zwa'telen 1 zwatelde, h. gezwateld (*zacht ruischen, suizen*; ook van pratende menschen): *de bladeren der boomen – in de avondwind*; **2** zn. o.: *het – van stemmen.*

Zwa'vel, v. (*licht ontvlambare, geelachtige broze delfstof, in gedegen toestand in vulkanische streken* b.v. *op Sicilië voorkomende*); z. Solfer; **–aarde,** v. (*zwavelhoudende aarde*); **–achtig,** bn. (*gelijkende op, riekende*

naar zwavel): *een –e lucht*; **–bad,** o. –baden (*bad van zwavelwater*); **–bloem,** v. (*bloem of poeder van zwavel*); **–bron,** v. –bronnen (*bron van zwavelig water*); **–damp,** m. –en (*damp van brandende zwavel*).

Zwa'velen, zwavelde, h. gezwaveld (*met zwaveldamp bewerken*): *een strooien hoed –*, reinigen boven zwaveldamp; *de wijn –*, het wijnvat met zwaveldamp vullen en doortrek'ken; ook: *een vat –*; **–ing,** v. –en.

Zwa'velerts, o. (*mijnzwavel*); **–ether,** m. (*alcohol met zwavelzuur*); **–geel,** bn. (*vuilgeel, geel als zwavel*); **–geest,** m. (*zwavelwaterstof*); **–groef,** v. –groeven; **–houdend,** bn. (*–bevattend*): *–e gesteenten*.

Zwa'velig, bn. en bw. (*zwavelachtig*): *e. –e damp*; *het ruikt hier –*, naar brandende zwavel; **–zink,** o.; z. Zinkblende.

Zwa'vellucht, v. (*lucht, die zwaveldamp bevat*); **–regen,** m. (letterl. *regen van zwavel*; nat. hist. *verschijnsel, waarbij wolken stuifmeeldoor de lucht zweven en ergens neervallen*); **–stok,** m. –stokken (*dun houtje of hennepspaantje, in gesmolten zwavel gedoopt*), vero.; **–tje,** o. –s (*zwavelstokje*): *geef mij een –*; **–waterstof,** v. (*verbinding van zwavel met waterstof, vormt een kleurloos en vergiftig gas*); **–zuur,** o. (*verbinding van zwavel, waterstof en zuurstof, met wateronttrekkende en verkolende werking, vitriool*); ook als bn.: *–zure ammoniak*.

Zwee, v. –ën (Z.-N. *zwei*); **–haak,** m. –haken (Z.-N. *zwaaihaak*).

Zweed, m. Zweden (*bewoner v. Zweden*).

Zwee'den*, zweedde, h. gezweed (*huiden ter ontharing geschikt maken*).

Zweedsch* 1 bn. ([*als*]*van, uit, in, eigen aan Zweden*): *het –e volk, – ijzer*, smeedijzer uit Zweden; *–e lucifers*; **2** o. (*de taal*).

Zweef'potlood*, o.-en (*potlood, aan een standaard bevestigd*); **–rek,** o. –rekken (*trapeesder turners*); **–vliegen 1** v. mv. (*soort van vliegen*; Lat. syrphidae): *de –en „staan" dikwijls stil in de lucht, zij bestuiven de bloemen*; **2** (*het vliegen met vliegtuigen zonder motor, zeilvliegen*); **–vlieger,** m. –s of **zeilvlieger,** m. –s: *een – verongelukt*; **–vlucht,** v. –en (*glijvlucht*).

Zweem, m. (*lichte schijn; uiterlijk schijntje; zwakke gewaarwording en 't blijk daarvan*): fig. *een –(pje) van ironie, een – van schuld; geen – van berouw*, d. i. schijntje, bewijs.

Zwee'men*, zweemde, h. gezweemd (*min of meer gelijken op, overeenkomen met*): *dat zweemt naar bedrog*; **–sel,** o. –s (*schijnsel, zweem*).

Zweep*, v. zweepen (*stok met gevlochten snoer of koord aan d. top*): zegsw. *de – er op leggen*, de paarden lange haver geven; *hij kent het klappen van de –*, is volkomen v. eenige taak op de hoogte; *hij moet altijd de – voelen, met de – er achter zitten*, voortjagen; zie Voerman; **–draad,** m. (*draad, door middel waarvan lagere dieren en sommige plantencellen zich voortbewegen*).

Zwee'pen*, zweepte, h. gezweept (*met de zweep slaan*): *een paard –, een drijftol –*; fig. *de orkaan zweept de wolken*, jaagt wild vooruit; *de wind zweept de baren, zweepte mij de bladeren in het gezicht*; **–koker,** m. –s (*koker voor de rijzweep*); **–slag,** m. –slagen (*slag met de zweep*; ook: *dun uiteinde van het koord van de zweep*).

Zweer, v. zweren (*ettergezwel, abces*): *de – is rijp*; **–tje,** o. zweertjes (*puistje*).

Zweet, o. (1 *huidvocht*; 2 jagerstaal: *bloed*; 3 *vochtuitslag*): 1 *druppels –*; *zich in het – werken*; zegsw. *een –je aan* (of: *bij*) *iets halen*, zich daarover erg inspannen; *in het – uws aanschijns*, d. i. zwoegende, Bijbel, Gen. 3 : 19; *het koude* (of: *klamme*) *– brak haar uit van angst*, eig. doodszweet; 2 *het – van een haas*; 3 *het – op de muren*; **–bad,** o. –baden (*zeer warm bad in een sterk verwarmde kamer, om de huidporiën te openen*); **–doek,** m. –en (Bijbel: *doek, die over het hoofd v. Jezus in het graf lag*); **–drank,** m. –en (*zweetdrijvend middel*); **–drijvend,** bn. (*het zweeten bevorderend*): *een – middel*; **–droppel** of **–druppel,** m. –s (*kraaltje zweet*).

Zwee'ten*, zweette, h. gezweet (*zweet uitwasemen*; fig. *vocht uitslaan*; jagerstaal: *bloed verliezen*): *hij werkt* (Z.-N. *zwijgt*), *dat hij zweet*; *dat paard zweet erg*; fig. *nieuwe muren –*, slaan vocht uit; jagerst. *het haas heeft erg gezweet*, gebloed; zegsw. *water en bloed –*, doodelijk in angst zitten; **–erig*,** bn. (*klam of vochtig v. zweet*; jagerst. v. wild: *bloederig*): *–e handen*; **–erigheid*,** v. (*het zweeterig zijn*); **–je,** o.: z. Zweet 1; **–kamertje,** o. –s (*een soort v. zweetbad*; scherts. *wachtkamertje voor studenten, die examen gaan doen, of de uitslag afwachten, terwijl de professoren over hen beraadslagen*); **–klier,** v. –en (inz. in het mv. *klieren in de huid, die zweet afscheiden*); **–koorts,** v. –en; **–kuur,** v. –kuren (*geneeswijze, door middel van zweetbaden*); **–middel,** o. –en (*zweetdrijvend middel*): *aftreksel van vlier en kamillen is een –*; **–poeder, –poeier 1** (stofn.), o.; **2** v. –s (*het fijngestampt geneesmiddel*); **–voeten,** m. mv. (*zweetende voeten*): *– hebben*; **–vos,** m. –vossen (*vospaard met witte manen en witte staart*); **–ziekte,** v. (*doodelijke ziekte, waarbij de lijder sterk zweet*).

Zwei, v. –en; zie Zwaaihaak.

Zwe'len, zweelde, h. gezweeld (*gemaaid gras tot hooi bewerken, het uitgespreide en gedroogde hooigras met e. gaffel omkeeren of bijeenharken tot rooken*); **–er,** m. –s (*hooier*).

Zwelg, m. (*het zwelgen; een slok*).

Zwel'gen, zwolg, h. gezwolgen (*slokken: met groote slokken snel drinken; gulzig, onmatig eten, drinken*): *– in genot*, baden in; **–er,** m. –s (*iem., die zwelgt; gulzigaard; brasser*); **–erij',** v. –en; **–partij,** v. –en (*slemperij*).

Zwel'len, zwol, i. gezwollen (*uit- of opzetten, dikker worden, bol gaan staan*): *de knoppen der boomen beginnen te –*; *de zeilen –*, zetten zich op; *doen –*; fig. *mijn hart zal – van vreugde*, popelen, erg kloppen; zie Gezwollen; **–ing,** v. –en (*het zwellen; gezwel, opzetting*).

Zwem'bad, o. –baden (*zwembassin*); **–bassin,** o. –s (*bassin of kom, om in te zwemmen*); **–blaas,** v. –blazen (*blaasvormig orgaan in 't lichaam van vele visschen*; ook: *met lucht gevulde blaas voor een leerlingzwemmer, om er op te drijven*); **–boei,** v. –en (*drijvende, geankerde boei*); **–broek,** v. –en ([*tricot*]*broekje voor een zwemmer*); **–broekje,** o. –s; **–buis,** o. –buizen (*zwemvest van kurk*); **–gordel,** m. –s (*kurken band of gordel om op te drijven*): *in elke hut dier zeeboot liggen eenige –s*; **–inrichting,** v. –en (*gelegenheid tot zwemmen; zwembassin*); **–kunst,** v.

(*kunst, vaardigheid van te zwemmen*).
Zwem'men, zwom, h., i. gezwommen (1 *zich in of op 't water of een andere vloeistof zwevende of drijvende houden en zich voortbewegen*; 2 *drijven: geheel vol zijn van*; 3 *drijven: geheel omgeven zijn van*): 1 *de visschen – in 't water; de eenden – op 't water; hij kan over de rivier –; op de rug, op de buik –; onder water –; – als een rot; 100 m –*; 2 *de vloer zwom van wijn*; 3 *hij lag in zijn bloed te –; in weelde –*, baden; *in het geld –*, overvloedig bezitten; nog: zegsw. *iets laten –*, laten loopen, zijn aandacht er niet meer aan wijden; *visch wil –*, bij visch behoort drank, inz. wijn; *zijn oogen – intranen*, verduisterd door.
Zwem'mer, m. –s (*iem., die [goed] kan zwemmen; iem., die zwemt*): *de moedige –.*
Zwem'merig, bn. (*groot, flauw, zonder uitdrukking*): *de bleeke Amelie met groote, groenachtig –e oogen.*
Zwem'plaats, v. –en (*plaats, waar men kan en mag zwemmen*); **–poot*,** m. –en (*gevliesde en geschubde poot v. e. zwemvogel*); **–school,** v. –scholen (*inrichting tot het leeren zwemmen*); **–steen*,** m. –en (*poreuze, zeer lichte bouwsteen van puimsteen en kalk*); **–toestel,** o. –len (*tuig of gereedschap: gordel, om op te leeren zwemmen of om op te zwemmen*); **–vest,** o. –en (*–buis*); **–vlies,** o. –vliezen (*vlies tusschen de teenen der watervogels; ook bij amphibieën, als kikvorschen enz.*): *met –vliezen*; **–voeters,** m. mv. (*dieren met zwemvliezen*); **–vogel,** m. –s (*vogel met zwempooten*): *talingen, eenden, ganzen, zwanen zijn –s*; **–wedstrijd,** m. –en (*wedstrijd in het zwemmen*).
Zwen'del, m. (*zwendelarij*).
Zwen'delaar, m. –s (*bedrieger, oplichter, chevalier d'industrie*); **–ster,** v. –s.
Zwendelarij', v. –en (*bedrog; oplichterij*).
Zwen'delen, –de, h. gezwendeld (*oneerlijk zijn in de handel, oplichten, bedriegen*).
Zwen'ge, v. –n (Z.-N. *zwengel, zwenghout*).
Zwen'gel, m. –s (*wiek v. e. windmolen, arm van e. pomp; draaikruk*; v. e. dorschvlegel: *knuppel*; ook: *wip van een put*).
Zwen'gelen; zie Zwingelen.
Zweng'hout, o. (*hout, waaraan de strengen van de paarden zijn vastgemaakt*); zie Haamscheid.
Zwenk, m. –en (*draai, keer, omkeering, zwaai, wending*): *ik zag hem met e. –*, oogwenk; fig. *ik ben er in e. –*, ommezien.
Zwen'ken, zwenkte, h., i. gezwenkt (*wenden, omwenden, draaien, keeren, zijn draai nemen*): *troepen oefenen in het links –; laten –.*
Zwenk'gras, o. (*plant, op zandgrond voorkomend*; Lat. festuca).
Zwen'king, v. –en (mil. *draai, keer, wending*); verg. Evolutie.
Zwen'selen, zwenselde, h. gezwenseld (Z.-N. *waggelen; wankelen; dronken zijn*).
I. Zwe'ren, zwoer, h. gezworen (*bij eede beloven of bevestigen*): *een dure eed –; bij* (of: *op*) *'t woord zijns meesters –*, vast overtuigd zijn van de waarheid, het juiste enz.; *bij hoog en bij laag –; hij zweert bij Vondel*, Vondel is zijn afgod; ook: *bij reclame, poeiers –*, vast vertrouwen stellen in; *iem. geheimhouding laten –; trouw – aan Vaderland en Koning; valschelijk –*, d. i. een meineed doen; *men zou (er op) –, dat hij het was*, men ziet hoegenaamd geen verschil; *ik zal het doen, dat zweer ik je*, wees er verzekerd van.
II. Zwe'ren, zwoor, h. gezworen (*tot een zweer worden*): *de wonde gaat –*; bij overdracht: *een –de vinger.*
Zwerf'blok, o. –blokken; zie Erratisch; **–ster,** v. –s (*zwervende vrouw, landloopster*); **–tocht,** m. –en (*zwervende reis*): *Haafners –tochten door de binnenlanden van Ceilon*, in 1782; **–vogel,** m. –s (*vogel, die niet in een bepaalde streek blijft, zonder daarom trekvogel te zijn b.v. de mees*); verg. Standvogel.
Zwerf'ziek, bn. (*rusteloos zwervend, liefst veranderend*): *een –e dienstbode.*
Zwerk, o. (*donkere, drijvende wolken*, fig. *het uitspansel*): *het bonte –; het blauwe –.*
Zwerm, m. –en (*ongeregelde, gonzende menigte*; van bijen: *volk, groep bijen, samenlevende en samenvliegend* inz. *jonge bijen uit de oude korf*): *een – bijen, een – sprinkhanen.*
Zwer'men, zwermden, hebben gezwermd (*in een zwerm vliegen*): *de bijen gaan –*, in massa uit een korf wegvliegen en niet meer terugkeeren; mil. –, tirailleeren!
Zwer'mer*, m. –s (*stukje vuurwerk; landloper*).
Zwerm'pot, m. –potten (*vuurwerk, bestaande* inz. *uit een aantal vuurpijlen, in verschillende richtingen wegvliegende*).
Zwerm'tijd, m. (*tijd, dat de bijen zwermen*).
Zwer'veling, m. en v. –en (*iem., die geen vaste woonplaats heeft, maar rondzwerft*), voor het vr. ook **–e:** *zij is een arme –e*; **–ven,** zwierf, h. gezworven (*omdolen, ronddolen, rondtrekken*): *in vreemde landen, op zee –; –de honden; –de volken*, nomaden; *een –d leven leiden*, zonder vaste woonplaats.
Zwer'ver, m. –s (*iem., die ronddoolt; landloper*); zie Zwerfster.
Zwet'sen, zwetste, h. gezwetst (*wauwelen*; inz. *pochen, snoeven, opsnijden*); **–er,** m. –s (*iem., die zwetst*; inz. *pocher, bluffer*); **–erij',** v. –en (*blufferij, pocherij*).
Zwets'ster, v. –s (*vr. zwetser*).
Zwe'ven, zweefde, h. gezweefd (*stijgen noch dalen; drijvend, zacht bewegen*): *de wolken –; de ooievaar kan – op zijn vleugels; een –de nevel*; fig. *dat zweeft mij voor de geest*, hangt, *zweeft me op de tong; tusschen hoop en vrees –*, dobberen; *dat gevaar zweeft hem boven 't hoofd*, dreigt hem; *een –de gang*, licht, elastisch: *zij liep niet, ze zweefde door de kamer; Gods geest zweefde op de wateren*, bewoog zich zwevende, Gen. 1 : 2; **–end,** bn. (*schommelend; hangend*): *werken aan de –e trapees*; fig. *–e geschillen*, hangende.
Zwe'zerik, m. zwezeriken (*klierachtig, vooral in de jeugd sterk ontwikkeld hormoonvormend orgaan, thymusklier*); Kalfs–.
Zwich'ten, zwichtte, h. (1), i. (2) gezwicht (1 scheepst. *de zeilen of touwen inhalen, oprollen*; 2 *toegeven, wijken*; *'t moeten afleggen; onderdoen*): 1 *de touwen –*; 2 *– voor de overmacht*, moeten onderdoen.
Zwicht'lijn, v. –en (scheepst. *lijn, om de fok of andere zeilen bij stormweer in te korten*).
Zwiep* 1 v. –en (*zweep*): *de – over de paarden leggen*, gew.; **2** m. –en (*lange en magere persoon*): *die onverdraaglijke lange –.*
Zwie'pen, zwiepte, h. gezwiept (*veerkrachtig doorbuigen en weer op- of terugspringen*): *de mast zwiepte in de storm; het riet zwiept bij*

harde wind; **-end,** bn. (*veerkrachtig buigend*): *een -e rotting*; *-e populieren*; **-ing,** v. -en.

Zwier, m. (1 *draai, zwaai*; *het zwieren*; 2 *tooi, opschik*; *pronk*; *gratie*; *statie*): 1 *aan de zwier zijn*: 2 *zij houdt van -*; *met edele -*, bevalligheid, pompeuze gratie; verg. Elegantie; **-bol,** m. -bollen (*losbol*); **-bollen,** hij zwierbolde, h. gezwierbold (*ongeregeld leven* of *al te veel uitgaan*).

Zwie'ren, zwierde, h. gezwierd (1 *vlug rond-draaien, zwaaiend bewegen*; 2 *pret maken*; *aan de zwier zijn*): 1 *de dansers - door de zaal*; 2 *de geheele nacht -*.

Zwie'rig, bn. en bw.; -er, -st (eig. *met zwier*: *elegant, bevallig*): *een -e gang, een -e kleederdracht*; *een -e stijl*, bloemrijk, opgesmukt; *een - heertje*, modepop; **-heid,** v. (*losheid, bevalligheid*); **-jes,** bw. (*min of meer elegant opgeschikt*).

Zwij'gen 1 zweeg, h. gezwegen (*niet spreken*; *zijn stem niet laten hooren*; *niets zeggen, mededeelen*): *over iets -*; *- als het graf, in zeven talen*, geen woord uiten; *-de angst*; *laten wij daarover -*, niet handelen; *och, zwijg stil*; *zwijg*, hou je mond! *de krant zweeg er over*; *daar zwijgt de geschiedenis van*, daar vermeldt ze niets van; *op een vraag -*, niet antwoorden; *-de personen*, figuranten; zegsw. *die zwijgt, stemt toe*, wie tegen een voorstel geen bezwaar inbrengt, keurt het goed; **2** o.: *iem. het - opleggen* of *tot - brengen*, de mond doen houden; *een batterij tot - brengen*, het vuur doen ophouden; *er het - toe doen*, niets meer zeggen; z. ook Spreken.

Zwij'ger, m. -s (*iem., die zwijgt*; *iem., die weinig spreekt*): *een verstokt -*; *er is geen spreker, die een - kan verbeteren*, het is beter te zwijgen dan te spreken; De Zwijger, Willem I, prins v. Oranje, 1533–1584; *huislijk zielsverdriet, zelfs voor geen - meer verzwijgbaar*; **-ster,** v. -s.

Zwijg'teeken*, o. -s (muz. *pauze-teeken*).

Zwijg'zaam, bn. (Z.-N. *zelden sprekende*): *de -zame Arabier*; **-heid,** v.

Zwijm, v. (*flauwte*): *in - vallen, liggen*, in onmacht, bewusteloos.

Zwij'mel, m. (*duizeling*; fig. *roes*): *in de - der vermaken*, bedwelming; **-beker,** m. -s (fig. *beker v. d. wellust*); **-drank,** m. -en (*drank, die doet zwijmen, de bezinning doet verliezen*); **-dronken,** bn. (*zoo duizelig, alsof men dronken ware*); **-en,** zwijmelde, h. gezwijmeld (*duizelig worden, in onmacht vallen*; Z.-N. *wankelen*; Z.-N. *indutten*); **-geest,** m. (*roes, bedwelming door opwinding*): *de - der revolutie*; **-ing,** v. -en (*duizeling*); **-kelk,** m. -en (*zwijmelbeker*); **-roes,** m. (*vreugderoes*): *in de - der vermaken*.

Zwij'men, zwijmde, h. gezwijmd (lit. t. *bezwijmen*): *balsemige luchten, waar dartle nachtegalen in - van vermaak*.

Zwijn, o. zwijnen (1 *varken*; nat. hist. *het wilde varken*, Lat. sus scrofa; 2 *liederlijk mensch*; 3 Barg. *rijwiel, fiets*; 4 *een bof*, inz. *bij 't biljartspel*): 1 verg. Ever(zwijn); zie zegsw. Parel; 2 *hij is een -*; 3 *een nieuw -*; 4 *hij heeft altijd -*; **-achtig,** bn. en bw. (*als een zwijn, liederlijk*): *zich - aanstellen*.

Zwijn'egel*, m. -s (*egel*), gew.: fig. *een - van een vent*, hoogst morsig of zedeloos mensch.

Zwij'nen, zwijnde, h. gezwijnd (*een vuil, liederlijk leven leiden*; ook: *boffen*).

Zwij'nenaard, m. (fig. *liederlijke aard*); **-boel,** m. (*vuile, smerige boel*); **-distel,** v. -s (*gouddistel*); **-hoeder,** m. -s; **-hoedster,** v. -s; **-hok,** o. -ken; **-jacht,** v. -en (*jacht op evers*; Barg. *het stelen van fietsen*); **-jongen,** m. -s (*knecht, hoeder van zwijnen*); **-kot,** o. -ten (*varkenshok*); **-stal,** m. -len (fig. *vuile boel*); **-trog,** m. -gen (*varkensvreetbak*).

Zwij'nenvleesch* (nl. *v. varkens*); **zwij'nevleesch*,** o. (nl. *van één varken*).

Zwijnerij', v. -en (*vuiligheid*; *vuil bedrijf*; *vuile vieze taal*): *allerlei -en vertellen*.

Zwijn'jak, m. -ken (*liederlijk mensch*).

Zwijns'hoofd, o. -en (*kop van een ever*); ook: **-kop,** m. -pen.

Zwijn'tje, o. -s (*jong varken, speenvarken*; fig. *liederlijk persoon*; Barg. *fiets, rijwiel*).

Zwijn'tjesjager, m. -s (Barg. *fietsendief*).

I. Zwik, m. -ken (*houten pin in het luchtgat v. e. vat*; scheepst. *wrijfhout*; *schuine kant aan de punt v. e. hoefnagel*; *dunne twijg*).

II. Zwik, m. (*zwikking of verstuiking*).

III. Zwik, zwik'kie, v. zwikkies (mil. *de geheele uitrusting*: *geweer, ransel, koppel* enz.; ook *ezel* geheeten).

Zwik'boor, v. -boren (*groote boor met dwarskruk*); **-gat,** o. -gaten (*tapgat van een vat*); **-hout,** o. -en (scheepst. *wrijfhout*); **-je,** o. -jes (*pennetje*).

Zwik'ken, zwikte, h., **1.** gezwikt (*knakken, omslaan, de lendenen breken*; *kaartspel*): *mijn voet zwikte*, sloeg om; *zij liet het kind -*, achteroverslaan; **-king,** v. -en.

Zwik'stelling, v. -en (*gaanderij of omloop om een windmolen*).

Zwik'zwak*, m. -ken (Z.-N. *lang en mager mensch*; *schommel*).

Zwil, o. (*eelt*), gew.; **-wratten,** v. mv. (*eelt a. d. pooten v. paard en ezel*).

Zwilk, o. (*tweedradig weefsel, e. soort v. tijk*).

Zwil'ken, bn. (*v. zwilk*): *een - tafelkleed*.

Zwin, o. (eig. *waterloop, beek*; *verzande en in 1873 ingedijkte zeeboezem in Zeeuwsch-Vlaanderen, die zich tot Brugge uitstrekte*).

Zwin'del, m.; zie Zwendel.

Zwin'delen, zwindelde, h. gezwindeld (*duizelig worden*): *alles zwindelde mij voor de oogen*, draaide; verg. Zwirrelen.

Zwing, v. -en (lit. t. en Z.-N. *vleugel van een vogel, vlerk, wiel*; Z.-N. *draaikruk*; Z.-N. bijvorm van Zwenge); verg. Zwengel.

Zwin'gel, m. -s (*braakstok voor het vlas*): Z.-N. *- krijgen*, slaag; **-aar,** m. -s (*vlasbraker*); **-bord,** o. -en (*plank, om op te zwingelen*).

Zwin'gelen, zwingelde, h. gezwingeld (vlasbewerking: *de houtachtige deelen of pellen v. d. vlasstengel verwijderen door middel van zwingelplank, -mes of -machine*); z. Hekelen; **-keet,** v. -keten (*werkplaats van den zwingelaar*); **-kooi,** v. -en (*-keet*); **-molen,** m. -s (*ijzeren wiel met dunne, scherpe plankjes, om het vlas te zwingelen*); **-plank,** v. -en (*-bord*); **-spaan,** v. -spanen (*zwingelbraakstok*), ook **-stok,** m. -stokken; **-stoel,** m. -en (Z.-N. *toestel, waarop men het vlas zwingelt*).

Zwingliaan', m. Zwinglianen (*aanhanger van de leer van Zwingli, reformator* inz. *in Zwitserland*, 1484–1531); **-sch'*,** bn.

Zwir'relen, zwirrelde, h. gezwirreld (*met snelle bewegingen omdraaien*): *de zwaluwen*

– *om mij heen*, snel zwieren; *alles zwirrelde mij voor de oogen bij de snelle vaart*, draaide.

Zwit'ser, m. –s (*man uit Zwitserland*): zegsw. *geen geld, geen –s*, die niet betaalt, krijgt geen huursoldaten, fig. geen waar.

Zwit'serland, o. (*republiek der Zwitsers*): –, *het kijkspel der natuur.*

Zwit'sersch* 1 bn. ([*als*] *van, in, uit, eigen aan, betrekking hebbende op Zwitserland*): *de –e kantons*; **2 –e*,** v. –n (*Zwitsersche vrouw, Zwitsersch meisje*).

Zwoe'gen, zwoegde, h. gezwoegd (eig. *zuchten, steunend ademen, hijgen*; fig. *zware arbeid verrichten, zich afmatten, afjakkeren*); **–er,** m. –s (*tobber, slover*).

Zwoel, bn.; –er, –st (*drukkend warm, broeiend benauwd*): *een –e dag, een –e lucht*; **–heid,** v. (*drukkende warmte*).

Zwoerd, o. –en (*afgeschrabde huid van een varken, spekhuid*): *gebakken* –; ook, Zwoord.

BIJLAGEN.

I. UITSPRAAK DER ENGELSCHE TITELWOORDEN.

Overtuigd, dat het onmogelijk is de uitspraak van Engelsche woorden in Nederlandsche klankteekens aan te geven, is getracht ten gerieve van hen, die niet of niet voldoende met de Engelsche taal op de hoogte zijn, van de Engelsche woorden in dit Handwoordenboek de juiste uitspraak te benaderen door gedeeltelijk, d. i. waar strikt noodzakelijk, gebruik te maken van *phonetische teekens*.

Een verklaring dezer teekens volgt hier.

VERKLARING DER TEEKENS.

Klinkers.

a = ongeveer als de a uit Nederl. b*a*d.
ɜ: = ongeveer als *eu* in Fransch l*eu*r of Ned. fr*eu*le (lippen niet vooruitsteken!).
ai = ongeveer als *ei* in Duitsch w*ei*b, of Ned. *aï*! (uitroep bij pijngevoel).
au = tweeklank, bestaande uit ongeveer *a* uit Ned. b*a*d + *oe* uit Ned. b*oe*k.
ɛ = ongeveer als *ê* in Fransch prêtre of *ae* uit Ned. w*ae*reld.
ɔ: = ongeveer als *o* in Fransch enc*o*re.
ʊ = ongeveer als *oe* in Ned. k*oe*k (lippen niet vooruitsteken!).
u: = zelfde klank maar lang, ongeveer als *u* in Duitsch t*u*n.
ə = ongeveer als de tweede e in Ned. d*e*z*e*, maar iets meer open en langer aangehouden.
æ = ongeveer als *e* in Ned. b*e*d, maar meer open, naderend tot de *a* in Fransch gr*a*sse.
a: = *aa* in Ned. r*aa*m, maar dieper.
e = ongeveer tusschen *e* in Ned. b*e*d en *i* in Ned. b*i*d.
ei = een lange *e* gevolgd door een lichte *ie*-klank.
ɪ = ongeveer tusschen *i* in Ned. z*i*n en *ie* in Ned. z*ie*n.
i: = een lange *i* ongeveer als *ie* in Duitsch *Lied* gevolgd door een lichte *j*-klank.
ɔ = ongeveer als *o* in Ned. h*o*k, maar meer open, en zonder vooruitgestoken lippen.
oi = de klinker van Ned. *hok* gevolgd door een lichte *ie*-klank.
ou = ongeveer als *oo* in Ned. b*oo*m, gevolgd door een lichte *oe*-klank.

Medeklinkers.

g = als *g* in Fransch *g*arçon en fati*gue*, ook als eindletter (nooit als Ned. *g*!).
ŋ = als *ng* in Ned. la*ng*.
þ = scherpe medekl. te vormen als volgt: men plaatse de punt der tong licht tegen de onderrand der bovensnijtanden en blaze adem uit.
ð = zachte medekl. te vormen als *þ*, doch de punt der tong wordt nog lichter tegen de boventanden geplaatst, waarna men, met trilling der stembanden, adem uitblaast.
w = medeklinker gevormd door beide lippen vooruit te steken met de tong in de oe-positie, d. i. ongeveer als *ou* in het Fransche *oui*.
ʃ = ongeveer als de *ch* in het Fransche *ch*eval.
ʒ = ongeveer als de *j* in het Fransche *j*ardin.

Klemtoon.

De klemtoon wordt aangegeven door het teeken ′ vóór de beklemtoonde lettergreep.

N. B. 1. De Engelsche *r* nooit laten „rollen". (Men kan de punt van de tong beletten te trillen door het stompe eind van een potlood tegen de onderkant van de tong te houden).

2. De Engelsche *l* klinkt „voller" dan de Nederlandsche, doordat de tongpunt minder vóór in de mond het verhemelte raakt.

3. De Engelsche *v* klinkt zwakker dan de Nederlandsche. Zij klinkt als de *v* in het Fransche *ville*.

4. De Engelsche *p*, *t* en *k*-klanken hebben, vooral aan het begin eener beklemde lettergreep, een zwakke aspiratie, d. i. een *h* na zich. Men overdrijve niet!

5. Zachte medeklinkers (b—d—g—z— etc.) op het einde van woorden en lettergrepen zacht uit te spreken.

6. In verbindingen als *lf*, *lp*, *lk*, niet, zooals in 't Nederlandsch, een vluchtige *ə* inlasschen!

Accountancy, *ə'kauntənsɪ*.
Accountant, *ə'kauntənt*.
Acre, *'eikə*.
Affidavit, *'æfɪ'deivɪt*.
After dinner, *'a:ftə 'dɪnə*.
Afternoon tea, *'a:ftənu:n 'ti:*.
Alderman, *'ɔ:ldəmən*.
Ale (Pale ale), *eil* (*peil*—).
All right, *ɔ:l rait*.
Arrowroot, *'ærouru:t*.
Axminster, *'æksmɪnstə* (of Ned. uitspraak).

Baby, *beibɪ*.
Bar, *ba:*.
Baronet, *'bærənɪt*.
Barrel, *bærəl*.
Bath, (—ode, —papier), *ba:p*.
Bedlam, *bedləm*.
Beowulf, *'beiouwʊlf*.
Blizzard, *blɪzəd*.
Blockhouse, *'blɔkhaus*.
Blue stocking, *:blu:stɔkɪŋ*.
Blunder, *'blʌndə* (of Ned. uitspraak).
Board, *bɔ:d*.
Boarding-house, *'bɔ:dɪŋhaus*.
Board of Trade, *'bɔ:d əv 'treid*.
Bobbed, *bɔbd*.
Bobby, *'bɔbɪ*.
Body, *'bɔdɪ*.
Bookmaker, *'bʊkmeikə*.
Boom, *bu:m*.
Boomerang, *'bu:meræŋ*.
Bootlegger, *'bu:tlegə*.
Border, *bɔ:də*.
Boss, *bɔs*.
Bottle, *bɔtl*.
Bowl (Ned. bool), *boul*.
Boy, *boi*.
Boycot (boycotten), *'boikɔt*.
Boyscout, *'boiskaut*.
Brand, *brænd*.
Brandy, *'brændɪ*.
Break, *breik*.
Brittannia, *brɪ'tænjə*.
Broadcasting, *'brɔ:dka:stɪŋ*.
Broker, *'broukə*.
Browning, *'braunɪŋ*.
Brownist(en), *'braunɪst* (of Ned. acc).
Buckskin, *'bʌkskɪn*.
Budget, *'bʌdʒɪt* (veelal Ned. uitspr.).
Buggy, *'bʌgɪ*.
Bull (John —), *bul* (*dʒɔn bul*).
Bumper, *'bʌmpə*.
Bungalow, *'bʌŋgəlou*.
Bushel, *'bʊʃəl*.
Business (— man), *'bɪznɪs* (— *mæn*).
Byron (iaansch), *'bairən*.

Cab, *kæb*.
Cairn, *kæn*.
Cake, *keik*.
Cake-walk, *'keik-wɔ:k*.
Cannon, *'kænən*.
Cant, *kænt*.
Canvas, *'kænvəs*.
Cape, *keip*.
Captain, *'kæptɪn*.
Chambercloak (in modern Engelsch is het gewone woord dressing-gown, *'dresɪŋgaun*); z. Sjamberloek.
Change, *tʃeindʒ*.
Check, Cheque } *tʃek*.
Cheer, *tʃɪə*.
Cif, *sɪf*.

City, *'sɪtɪ.*
Claim, *kleim.*
Clan, *klæn.*
Clever, *'klevə.*
Cloak, *klouk.*
Close-up, *'klouz'ap.*
Closet (Water-closet), *'klɔzɪt* (*'wɔ:tə-'klɔzɪt*). Ook Ned. uitspraak).
Clown, *klaun.*
Cockney, *'kɔknɪ.*
Cockpit, *'kɔkpɪt.*
Cocktail, *'kɔkteil.*
Cokes, *kouks.*
Combination, *kɔmbɪ'neiʃən.*
Comfort, *'kʌmfət.*
Compost, *'kɔmpɔst.*
Compound, *'kɔmpaund.*
Concern, *kən'sɜ:n.*
Conformist, *kən'fɔ:mɪst.*
Consols, *'kɔnsɔlz.*
Constable, *'kʌnstəbl.*
Corned (beef), *kɔ:nd* (*bi:f*).
Corner, *'kɔ:nə.*
Cosy, *kouzɪ.*
Cottage, *'kɔtɪdʒ.*
Covenant, *'kʌvɪnənt.*
Cowboy, *'kauboi.*
Crack, *kræk.*
Cream, *kri:m* (b.v. in schoen-cream, cream-crackers enz.).
Cricket, *'krɪkɪt.*
Crown, *kraun.*
Cup, *kʌp.*
Cup-final, *'kʌp'fainəl.*

Dandy, *'dændɪ.*
Darling, *'da:lɪŋ.*
Debater, *dɪ'beitə.*
Debating-club, *dɪ'beitɪŋ'klʌb.*
Derby-day, *'da:bɪ-dei.*
Detective, *dɪ'tektɪv.*
Dissolving views, *dɪ'zɔlvɪŋ vju:z.*
Dominions, *də'mɪnjənz.*
Doping, *'doupɪŋ.*
Down, *daun.*
Dreadnought, *'drednɔ:t.*
Drops, *drɔps.*
Dry, *drai.*
Dumping, *'dʌmpɪŋ.*
Dunlop, *'dʌnlɔp.*

Eagle, *'i:gl.*
Efficiency, *e'fɪʃənsɪ.*
Esq. of Esqre, = Esquire, *es'kwaiə.*
Essay (-isten), *'esei* (*istən*; Ned. accent).
Estate, *es'teit.*
Evening-dress, *'i:vnɪŋdres.*
Everlasting, *'evə'la:stɪŋ.*
Exchange, *eks'tʃeindʒ.*
Exhibition, *eksɪ'bɪʃən.*

Fair, *fɛə.*
Fancy (—fair), *'fænsɪ* (—*fɛə*).
Farewell, *'fɛə'wel.*
Farm, *fa:m.*
Farmer, *fa:mə.*
Farthing, *'fa:ðɪŋ.*
Far West, *'fa:'west.*
Fashion, *'fæʃən.*
Fashionable, *'fæʃənəbl.*
Feet, *fi:t.*
Fellow, *'felou.*
Ferry (—boat), *'ferɪ* (—*bout*).
Fifth Avenue, *fɪfp 'ævənjʊ.*
Finish, *'fɪnɪʃ.*
Fittings, *'fɪtɪŋz.*
Five o'clock, *'faiv ə 'klɔk.*
Five o'clock tea, *'faivəklɔk 'ti:.*
Flat (-gebouw), *flæt.*
Flirt, *flɜ:t.*
Flirtation, *flɜ:'teiʃən.*
Floodlight, *'fladlait.*
Fob, f. o. b. = free on board, *fri: ɔn bɔ:d.*
Foreign Office, *'fɔrɪn 'ɔfɪs.*
Forward, *'fɔ:wəd.*
Fox-terrier, *'fɔks 'terɪə.*
Frame, *freim.*
Free kick, *fri: kɪk.*
Free-trade(r), *'fri:'treid*(*ə*).
Freewheel, *'fri:wi:l.*
Full dress, *fʊl dres.*
Full speed, *fʊl spi:d.*

Gallon (maat = 4,54 l), *'gælən.*
Game, *geim.*
Garter (orde), *ga:tə.*
Gearing, *gɪərɪŋ.*
Gentleman *'dʒentlmən.*
Gentlemanlike, *dʒentlmənlaik.*
Gentry, *dʒentrɪ.*
Getraind(Eng. trained), *getreind* (*treind*).
Gipsy (gypsy), *dʒɪpsɪ.*
Globe-trotter, *'gloub-trɔtə.*
Goal (—keeper), *goul* (—*'ki:pə*).
Goal-kick, *'goulkɪk.*
Goal-line, *'goullain.*
God save the king, *gɔd seiv ðə kɪŋ.*
God save the queen, *gɔd seiv ðə kwi:n.*
Great attraction, *greit ə'trækʃən.*
Groom, *gru:m.*

Guildhall, *'gɪld'hɔ:l.*
Guinje (eng. guinea), gienje (*gɪnɪ*).
Gymkhana (races), *dʒɪm'ka:nə ('reisɪz).*

Halfback, *'ha:f'bæk.*
Halfcaste, *'ha:fka:st.*
Halftime, *'ha:f'taim.*
Hall, *hɔ:l.*
Handicap(per), *'hændɪkæp(ə).*
Hands up, *hændz ap.*
Hansom, *'hænsəm.*
Heat, *hi:t.*
High-church, *'hai'tʃə:tʃ.*
High-life, *'hai'laif.*
Hint, *hɪnt.*
Hold-up, *'hould-'ap.*
Home, *houm.*
Home-rule(r), *'houm 'ru:l(ə).*
Homespun, *'houmspan.*
Horsepower, *'hɔ:spauə.*
Humbug, *'hambag* (of Ned. uitspraak).
Hurdle-race, *'hə:dlreis.*

Inch, *ɪnʃ.*
Insider, *'ɪn'saidə.*
Interview(er), *'ɪntəvju:(ə).*

Jack Pudding, *dʒæk 'pudɪŋ.*
Jam, *dʒæm* (meestal gedeeltelijk vernederlandscht door weglating der *d*).
James, *dʒeimz.*
Jazz-band, *'dʒæz bænd.*
Jenner, *'dʒenə.*
Jersey, *'dʒə:zɪ.*
Jobber, *'dʒɔbə.*
Jockey, *'dʒɔkɪ.*
John Bull, *dʒɔn bul.*

Keeper, *'ki:pə.*
Kennel, *'kenəl.*
K. G. = knight of the Garter, *nait ɔv ðə 'ga:tə.*
Khaki, *'ka:kɪ.*
Knickerbocker, *'nɪkəbɔkə.*
Knight, *nait.*
Knock-out, *'nɔk 'aut.*

Label, *leibl.*
Lady, *'leidɪ.*
Lady killer, *'leidɪkɪlə.*
Lapel, *ləpel.*
Last not least, *la:st nɔt li:st.*
Lavatory, *'lævətərɪ.*
Lawn-tennis, *'lɔ:n 'tenɪs.*
Leader, *'li:də.*
Leading article, *'li:dɪŋ 'a:tɪkl.*
Lias, *laiəs.*
Liberty, *'lɪbətɪ.*
Lift, *lɪft.*
Limerick, *'lɪmərɪk.*
Limited (Ltd), *'lɪmɪtɪd.*
Line, *lain.*
Lloyd(s), *lɔid(z).*
Lock-out, *'lɔk'aut.*
Lodger, *'lɔdʒə.*
Longroom, *'lɔŋru:m.*
Lord, *'lɔ:d.*
Lord-mayor, *'lɔ:d'mɛə.*
Loudspeaker, *'laudspi:kə.*
Lynch(en), *lɪnʃ* (+ Ned. werkw. uitg.).
Lucht(raid), *—reid.*
Lunch(en), *lanʃ* (+ Ned. werkw. uitg.). ook met Ned. korte *u*.
Lunchroom, *'lanʃru:m.*

Mackintosh, *'mækɪntɔʃ.*
Made in Germany, *meid ɪn 'dʒə:mənɪ.*
Maiden-speech, *'meidnspi:tʃ.*
Mail, *meil.*
Manager, *'mænɪdʒə.*
Manchester (party), *'mæntʃɪstə (pa:tɪ).*
Maryland, *'mærɪlænd* (in Amerika: *'mærɪlənd*).
Match, *mætʃ.*
Mayor, *mɛə.*
Meeting, *'mi:tɪŋ.*
Mile, *mail.*
Milton, *'mɪltən.*
Miss, *mɪs.*
Mister (komt alleen voor als afkorting vóór een familienaam: Mr., *'mɪstə*).
Mistress, *'mɪstrɪs* (wordt voor een eigennaam afgekort tot *Mrs.* en dan uitgesproken: *'mɪsɪz*).
Mistletoe, *'mɪsltou.*
Mixed pickles, *mɪkst pɪkəlz.*
Money, (time is —), *'manɪ (taim ɪz —).*
Monkey-brand, *'maŋkɪbrænd.*
Moreen, *mo'ri:n.*
Mount Everest, *maunt 'evərɪst.*
music-hall, *'mju:zɪk hɔ:l.*
Mylady, *mɪ'leidɪ.*
Mylord, *mɪ'lɔ:d.*

Newfoundlander, *nju:'faundləndə.*
Newgate, *'nju:gɪt.*
Newton, *'nju:tən.*
New-York, *'nju:'jɔ:k.*
Nobility, *nou'bɪlɪtɪ.*
Non-stop, *'nɔn'stɔp.*

Nurse, *nɜ:s.*
Nursery, *'nɜ:sərɪ.*

Oil-skin, *'oilskɪn.*
Outcast, *'autka:st.*
Outsider, *'aut'saidə.*

Pace(n), *peis* (+ Ned. werkw. uitg.).
Pacemaker, *'peismeikə.*
Pacific, *pə'sɪfɪk.*
Paddle (Ned. paddel), *'pædl.*
Paddock, *'pædək.*
Paddy, *'pædɪ.*
Pale ale, *'peil 'eil.*
Partner, *'pa:tnə.*
Paying guest, *'peiɪŋ 'gest.*
Peer, *pɪə.*
Peardrops, *'pɛədrɔps.*
Penalty (—goal), *'penəltɪ* (—*goul*).
Penny, *'penɪ.*
Penny-a-liner, *'penɪ ə 'lainə.*
permanent wave, *'pɜ:mənənt weiv.*
Permit (zelfst. nw.), *'pɜ:mɪt.*
Pickles, *pɪkəlz.*
Picknick, *:pɪknɪk.*
Pickpocket, *'pɪkpɔkɪt.*
Pincher, *'pɪnʃə.*
Pitch-pine, *'pɪtʃpain.*
Placer, *'pleisə.*
Plaid, *plæd.*
Plenty, *'plentɪ.*
Plumpudding, *'plʌm'pudɪŋ.*
Plus fours, *'plʌs'fɔ:z.*
Pointer, *'pointə.*
Poker, *'poukə.*
Pope, *poup.*
Professional, *prou'feʃənəl.*
Propeller, *prə'pelə.*
Plug, *plag* (meestal Ned. uitspraak).
Pullman-car, *'pʊlmənka:.*
Pullover, *'pʊl'ouvə.*
Punch, *panʃ* (meestal met Ned. korte *u*).
Purser, *'pɜ:sə.*
Puttee, *'patɪ.*
Puzzle, *'pazəl* (ook met Ned. korte *u*).
Puzzlen, puzzlewerk, *a* of Ned. korte *u* + afl. en samenst.

Queen, *kwi:n.*

Race(n), *reis* (+ Ned. werkw. uitg.).
Racer, *'reisə* (in Ned. meestal met luidende eind-*r*).
Racket, *'rækɪt.*
Raglan, *'rægləɳ.*
Ragtime, *rægtaim.*
Raid, *reid.*
Rail, *reil.*
Rancher, *'ra:nʃə* (Amerik. *'rænʃə*).
Recital, *rɪ'saitəl.*
Record (zelfst. nw.), *'rekəd* (bijna uitsluitend Fransche uitspraak, d. i. *rə'kɔ:r* of geheel vernederlandscht).
Reform bill, *rɪfɔ:m bɪl.*
Reformer, *rɪfɔ:mə.*
Relief, *rɪli:f.*
Reporter, *rɪ'pɔ:tə* (ook Ned. uitspr.).
Reuter, *'roitə* (of Duitsche of Ned. uitspr.).
Review, *rɪ'vju:.*
Rink, *rɪŋk.*
Roastbeef, *'roust 'bi:f.*
Rotary, *'routərɪ.*
Row, *rau.*
Rubber, *'rabə* (of Nederl. uitspr.).
Rugby, *'ragbɪ.*
Rule, *ru:l.*
Run, *ran.*
Rush, *raʃ.*

Safe, *seif.*
Safe-deposit, *'seif dɪ'pɔzɪt.*
Safety first, *'seiftɪ 'fɜ:st.*
Salvation-army, *sæl'veiʃəna:mɪ.*
Sandalwood, *'sændəlwʊd.*
Sandwich(man), *'sændwɪtʃ(mən).*
Save our souls, *seiv auə soulz.*
Score, *skɔ:.*
Scoren, *skɔ:rən.*
Scout, *skaut.*
Scratch, *skrætʃ.*
Scrimmage, *'skrɪmɪdʒ.*
Scrip, *skrɪp.*
Sculler, *'skalə.*
Sealskin, *'si:lskɪn.*
Select, *sɪ'lekt.*
Selfhelp, *'self'help* (geen *ə* tusschen *l* en *f* en *l* en *p*!).
Selfmade, *'self'meid* (zie vorig woord).
Service, *'sɜ:vɪs.*
Setter, *'setə.*
Settler, *'setlə.*
Shakespeare, *'ʃeikspɪə.*
Shampooien, *'ʃæm* (pooien) laatste gedeelte Ned. uitspraak.
Share, *ʃɛə.*
Shelter, *ʃeltə.*
Sheriff, *'ʃerɪf.*
Shilling, *'ʃɪlɪŋ.*
Shire, *ʃaiə* (tegenwoordig bijna uitsluitend: county = *'kauntɪ*. In samenge-

stelde graafschapsnamen als Yorkshire, „shire" = *ʃə* (b.v. *'jɔ:kʃə*).
Shirting, *'ʃɜ:tɪŋ*.
Shocking, *'ʃɔkɪŋ*.
Show, *ʃou*.
Shrapnel, *'ʃræpnəl*.
Shylock, *'ʃailɔk*.
Sir, *sɜ:*.
Sixpence, *'sɪkspəns*.
Skating (—rink), *'skeitɪŋ* (— zie Rink).
Skyscraper, *'skaiskreipə*.
Slang, *slæŋ*.
Sleeping-car, *'sli:pɪŋka:*.
Slip of the pen, *slɪp əv ðə pen*.
Slump, *slamp*.
Smoking, *'smoukɪŋ* ('t Engelsch equivalent is *dinner-jacket*).
Snapshot, *'snæpʃɔt*.
Sneer, *snɪə*.
Snob, *snɔb*.
Solution, *sə'lu:ʃən*.
Sounder(en), *saundə* (werkw. Ned. uit-
Sovereign, *'sɔvərɪn*. [spr.).
Speaker, *spi:kə*.
Speechen, *spi:tʃ* (+ Ned. werkw. uitg.).
Speed (at full —), *spi:d* (*æt ful* —).
Spirit, *'spɪrɪt*.
Spleen, *'spli:n*.
Sprinter, *'sprɪntə*.
Spurt, *spɜ:t* (ook Ned. uitspr.).
Square, *skwɛə*.
Squatter, *'skwɔtə*.
Squaw, *skwɔ:*.
Squire (esquire), *skwaiə* (*eskwaiə*).
Stamp, *stæmp*.
Stand, *stænd*.
Stars and stripes, *sta:z ən straips*.
Start(en), *sta:t* (+ Ned. werkw. uitg., ook Ned. uitgespr.).
Starter, *sta:tə* (ook Ned. uitspr.).
Stayer, *'steiə*.
Steamer, *stɪ:mə* (ook met Ned. eind-*r*).
Steeple-chase, *'sti:pəl tʃeis*.
Stencil, *'stensɪl*.
Steward(ess), *'stjuəd(ɪs)*.
Stock, *stɔk*.
Stock-exchange, *'stɔk eks'tʃeindʒ*.
Stockjobber, *'stɔkdʒɔbə*.
Stone, *stoun*.
Store, *stɔ:*.
Stout, *staut*.
Strike, *straik*.
Strips, *strɪps*.
Struggle for life, *'strʌgl fɔ: laif*.
Sulky, *'sʌlkɪ*.
Superdreadnought, *'sju:pə'drednɔ:t*.
Supporter, *sə'pɔ:tə*.
Survival of the fittest, *sə'vaivəl əv ðə 'fɪtɪst*.
Sweater, *'swetə*.
Sweating, *'swetɪŋ*.
Sweetheart, *'swi:tha:t*.

Tea-room, *'ti:ru:m*.
Tailor, *'teilə*.
Talkie, *'tɔ:kɪ*.
Tariff reform, *'tærɪf-rɪ'fɔ:m*.
Taylor, *'teilə*.
Tandem, *'tændəm*.
Tank, *tæŋk*.
Tea(en), *ti:* (+ Ned. Werkw. uitg.).
Teak(hout), *ti:k*.
Team, *ti:m*.
Teddy-bear, *'tedɪ bɛə*.
Teetotaller, *ti:'toutələ*.
Tender, *'tendə*.
Terrier, zie: *Fox-terrier*.
Test (—act), *'test ækt*.
Ticket, *'tɪkɪt*.
Tilbury, *'tɪlbərɪ*.
Time (— is money), *taim ɪz manɪ*.
Timekeeper, *'taimki:pə*.
Tip, *tɪp*.
Tipsy, *'tɪpsɪ*.
Toast(en), *toust* (+ Ned. werkw. uitg.).
Toddy, *'tɔdɪ*.
Toffee, *'tɔfɪ*.
Tommy, *'tɔmɪ*.
Topic, *'tɔpɪk*.
Topic of the day, *'tɔpɪk əv ðə dei*.
Tory, *'tɔ:rɪ*.
Touring-car, *'tuərɪŋka:*.
Tower, *'tauə*.
Toynbee (—werk), *'toinbɪ*.
Trade (—mark), *treid* (—*ma:k*).
Tramp, *træmp*.
Trapper, *træpə*.
Trawler, *'trɔ:lə*.
Trawl (net, *trɔ:l*).
Trip, *trɪp*.
Truck, *trʌk*.
Truism, *'tru:ɪzm*.
Trust, *trʌst*.
Trustee, *trʌs'ti:*.
Tube, *tju:b*.
Tumbler, *'tʌmblə*.
Turf, *tɜ:f*.
Turtle (—soep), *tɜ:tl*.
Two-seater, *'tu:si:tə*.
Two-step, *'tu:step*.

Typewriter, *'taipraitə.*
Typewriting, *'taipraitiŋ.*

Uncle (— Sam; — Tom's cabin), *aŋkl (sæm; tɔmz 'kæbɪn).*
Unfair, *'an'fɛə.*
Union Jack, *'ju:njən 'dʒæk.*
University extension, *ju:nɪ'vɜ:sɪtɪ eks-'tenʃən.*
U. S. = United States, *ju:'naitɪd steits.*
U. S. A. = United States of America, *ju:'naitɪd steits əv 'əmerɪkə.*
Upper ten, *'apə 'ten.*
Ups and downs, *'aps ən 'daunz.*
Up to date, *'ap tu 'deit.*

Varsity, *'va:sɪtɪ.*
Vauxhall, *'vɔks'hɔ:l.*
Velvet, *'velvɪt.*
Velveteen, *'velvɪti:n.*
Viscount, *'vaikaunt.*

Waiter, *'weitə.*
Warrant, *'wɔrənt.*
Waterproof, *'wɔ:təpru:f.*
Wales, *weilz.*
Wallstreet, *'wɔ:lstri:t.*
Wedgewood, *'wedʒwud.*
Week-end, *'wi:k-'end.*
Westinghouse (— rem), *'westɪŋhaus.*
Wherry, *'werɪ.*
Whig, *wɪg.*
Whisky, *'wɪskɪ* (ook Nederl. uitspr.).
Whist(en), whist-kaarten, *wɪst* (+ Ned. werk. uitg. of samenstelling).
Woodbrooker, *'wudbrukə.*
Would be, *'wudbɪ.*

Yacht (—club), *jɔt* (meestal uitgesproken en geschreven: jacht).
Yankee (—doodle), *'jæŋkɪ (du:dl).*
Yak, *jæk.*
Yard, *ja:d.*
Yellow-Jack, *'jeloudʒæk.*
Yeoman(ry), *'joumən(rɪ).*

II. EENIGE OPMERKINGEN OVER DE KLEMTOON.

1. De zelfstandige naamwoorden hebben in de regel het accent op de eerste lettergreep, de werkwoorden daarentegen op de wortelsyllabe: *bij'stand: bestaan'; voor'zorg: verzor'gen; om'vang: omvan'gen* enz.; zie echter ook 4, 6, 7, 9.

2. De bijvoeglijke naamwoorden hebben het accent der zelfstandige naamwoorden, ook de samengestelde, ofschoon bij deze laatste veel uitzonderingen zijn bv. *aloud', openbaar', eigenwijs'.*

3. Bij de onvoltooide deelwoorden (dikwijls ook bij de voltooide), welke als bijvoeglijke naamwoorden worden gebruikt, valt het accent meestal vlak voor de uitgang, dus bijvoeglijke naamw.: *uitmun'tend, noodlij'dend, voortdu'rend, toegene'gen*; deelwoorden: *uit'muntend, nood'lijdend, voort'durend, toe'genegen.* De substantieven van deze bijvoeglijke naamwoorden afgeleid, behouden dit accent (zie ook 6). Soms komt ook tweeërlei accent voor: *een verregaan'de* of *ver'regaande stommiteit, een ingekan'kerde* of *in'gekankerde haat.*

4. De eigenlijke composita hebben gewoonlijk het accent op de eerste syllabe. Bij oneigenlijke samenstelling (bv. bij de uit een genitief en een zelfstandig naamwoord samengestelde woorden) heeft het tweede lid eigenlijk het accent bv. *oudejaarsa'vond, boerenzoon', noordoost', roodekool'* (maar ook *ar'beidsloon, rog'gemeel*), bij alle namen van het kaartspel bv. *ruitenboer', klaverenaas'* enz., bij vele stedennamen, *Delfzijl', Maastricht'*, provincienamen, *Noord-Bra'bant, Zuid-Hol'land.* Verreweg de meeste door samenkoppeling gevormde zelfstandige naamwoorden hebben echter, in verband met de nauwe betrekking tusschen beide deelen ontstaan, het accent naar voren getrokken bv. *blin'deman, dron'kenman, smal'deel, dol'leman, oud'gast.*

5. In één categorie van samenstellingen komen beide klemtonen naast elkaar voor nl. in die waarvan het eerste lid *boeren-, burger-, heeren-, rijks-, staats-*, of *stads-* is. Dit verschil berust somtijds op een onderscheid in de bet.: Boerenbrui'loft is een bruiloft als van boeren te verwachten is, een boerenzoon' is een jongen, die van het land komt. Boe'renbond, Boe'renoorlog is een bond, een oorlog van boeren. (Verg. burgerbestaan' = burgerlijk bestaan met bur'gerbloed = bloed van burgers, burgerman' = eenvoudige man met bur'gerplicht = plicht van burgers). In het eerste geval is het eerste lid ongeveer een adjectief, in het tweede is het tweede lid een echte genitief. Het als adjectief gevoelde eerste lid heeft meestal niet het hoofdaccent, het als genitief gevoelde eerste lid wel.

6. Zelfstandige naamwoorden op *-heid* afgeleid van bijvoeglijke naamwoorden op *-loos* hebben meestal het accent onmiddellijk vóór het achtervoegsel bv. *kinderloos'heid, ouderloos'heid,* maar ook *weer'loosheid.*

7. Werkwoorden met zelfstandige naamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden samengesteld, hebben in de regel het accent op het eerste lid bv. *a'demhalen, school'blijven, los'maken, hard'draven, raad'plegen, wee'klagen.*

Denominatieven, gevormd van samengestelde zelfstandige naamwoorden behouden het accent van deze zelfstandige naamwoorden bv. *ant'woorden*, en omgekeerd behouden de zelfstandige naamwoorden, afgeleid van samengestelde werkwoorden het accent van het werkwoord bv. *onderne'mer, achtervol'ging*.

Werkwoorden, samengesteld met adverbiale praeposities hebben de hoofdtoon op deze adverbiaalpraepositie, indien ze bij de vervoeging gescheiden worden bv. *af'loopen, in'zien, on'derloopen, toe'zien, op'staan*. Onscheidbare hebben het accent op de wortelsyllabe bv. *aanvaar'den, voorspel'len, weerstaan'* enz.

Opm. Bij verschillende werkwoorden met *door-, om-, onder-, over-, weer-* samengesteld, is het accent verschillend, naargelang zij onscheidbaar of scheidbaar zijn in verband met een verschillende beteekenis bv. *door'reizen*: *doorrei'zen*; *voor'spellen*: *voorspel'len* enz.

8. Vele bijvoeglijke naamwoorden met achtervoegsels *-ig, (i)sch, -lijk, -baar, -zaam, -loos*, enz. gevormd, hebben het accent op de lettergreep, die onmiddellijk aan dit achtervoegsel voorafgaat, maar welke nooit toonloos mag zijn, bv. *bouwval'lig, arbeid'zaam, afzet'baar, noodza'kelijk, bur'gerlijk*; niet hebben het accent op deze lettergreep, maar op de laatste: *goddeloos', werkeloos'*; *trou'weloos* en *trouweloos'* komen naast elkaar voor; *-achtig* heeft de klemtoon in de bet. van *hebbende* bv. *vreesach'tig*, anders niet bv. *wa'terachtig*, met uitzondering van *reusach'tig*.

9. De praefixen *ant-, bij-, oor-, voor-, on-, wan-* der zelfstandige naamwoorden hebben het accent; de verbaal praefixen *ont-, be-, ver-, ge-* niet; de zelfstandige naamwoorden, afgeleid van de werkwoorden met deze praefixen gevormd, hebben het accent van de werkwoorden; ook verschillende andere voorvoegsels hebben de hoofdtoon behouden: *aarts-, aarts'vader*; *af-, af'gunst*.

10. Het voorvoegsel *on-* heeft bij de bijvoeglijke naamwoorden (behalve in *on'klaar*) niet het accent bv. *onnut', ongelijk'* (zelfstandig nw. *on'gelijk*), *onzin'nig* (*on'zin*).

11. De achtervoegsels der zelfst. nw. hebben in het algemeen niet het accent, behalve *-in, -es*, het vero. *-egge* en de aan het Fransch ontleende bastaarduitgangen *-ier, -enier, -ist* (*-enist*), *-ij* (*-erij, -ernij*), *-eel, -age, -eeren, -et, -teit, -ment* bv. *koningin', zangeres', dieveg'ge, tuinier', fluitist', kleedij', tooneel', vrija'ge, waardee'ren, helmet', flauwiteit', dreigement'*. In samenstellingen waarvan het laatste deel een zn. met een bastaarduitgang is, gaat deze regel niet altijd op bv. *min'godes, keur'prinses, ko'perslagerij, tooneel'heldin, too'vergodin* enz. Het accent is dan wankelend. Men hoort *we'reldheerschappij*, maar ook wel *wereldheerschappij'*. Wanneer een samenstelling bijzonder lang is, dan wordt het accent dikwijls naar achteren verplaatst.

12. De jongere, aan vreemde talen, inz. aan het Latijn of Fransch ontleende woorden hebben meestal het accent der vreemde taal, oudere daarentegen hebben het Nederlandsche accent overgenomen bv. de oudere ontleeningen: *kel'der*, Lat. *cella'rium*; *op'perman*, Lat. *opera'rius*; *ze'ker*, Lat. *secu'rus*; *lui'tenant*, Fr. *lieutenant'*; *ho'bo*, Fr. *hautbois'*, *pon'jaard*, Fr. *poignard'*. Jongere ontleeningen als *jalousie', equipa'ge, galant', station'* enz. hebben hetzelfde accent als in de vreemde taal waaruit of via welke zij zijn overgenomen. Dus een Lat. woord, dat via het Fransch is overgenomen, heeft het Fransche accent.

13. Ten slotte houde men in het oog, ten eerste dat door vers- en zinsrhythme, tegenstelling enz. de accenten dikwijls veranderingen ondergaan en het woord geaccentueerd wordt op een manier, geheel afwijkend van de gewone. Zoo accentueert men *laatst'leden Zondag*, maar *Zondag laatstle'den*. Het accent van *koningin', keizerin'*, kan verspringen in een zin als: *zij was kei'zerin* en niet *ko'ningin*. *Driehoe'kig* krijgt ander accent in een zin als *Drie'hoekig is de figuur, niet vier'hoekig*. Wanneer dus de adjectieven of de als adjectieven gebruikte deelwoorden met het praefix. *on-* niet het accent op *on-* hebben volgens de accentuatie van het titelwoord, dan volgt daaruit niet, dat zij nooit zonder het accent op *on-* voorkomen. Bij tegenstelling verspringt het accent onmiddellijk, bij een ander affect eveneens. Bij vele woorden, die met *on-* gevormd zijn en die meestal alleen als tegenstelling voorkomen, zal derhalve de accentuatie op *on-* misschien vaker *gehoord* worden, dan de accentuatie van het titelwoord. Zoo is het ook met woorden, die van nature een affectief karakter hebben: *Een on'gelikte beer*. Dus, hoewel *onschoon'* in het titelwoord staat, heeft het woord in de als voorbeeld gegeven zin de uitspraak *on'schoon*.

Vervolgens vergete men niet, dat het accent in vele gevallen wankelend is bv. in een geval, waarin men zich niet voldoende rekenschap kan geven, hoe nauw de betrekking is tusschen de samenstellende deelen van woorden (zie ook 4); men hoort *overleg'* en *o'verleg*; *voor'nemens* en *voorne'mens*; *en'zoovoorts* en *enzoovoorts'*. Andere gevallen van dubbel accent zijn *al'taar* en *altaar'*, *na'middag* en *namid'dag*, *wel'licht* en *wellicht'*, *uniform'* en *u'niform* (dikwijls tegenwoordig als bn. *uniform'*, als zn. *u'niform*). Vele woorden op *-s(ch)* als *benedendijks, beiderzijdsch*, of met *-lei, -hande, -wijze, -halve* en *boven-* gevormd, voornaamwoordelijke bijwoorden als *daarvan, hierdoor* enz., hoort men met dubbel accent. Gewestelijk zijn de verschillen in klemtoon natuurlijk dikwijls zeer groot. In Z.-N. gelden inzonderheid niet altijd de hier gegeven regels bij name regel 10.

III. TITULATUUR.

De Koningin en de Koningin-Moeder: *Hare Majesteit.*
Prins of Prinses van het Koninklijk Huis: *Zijne of Hare Koninklijke Hoogheid.*
Prins of Prinses: *Zijne of Hare Hoogheid.*
Graaf of Gravin: *Hooggeboren Heer of Hooggeboren Vrouwe.*
Baron, Jonkheer of Ridder: *Hoogwelgeboren Heer.*
Barones, ook de vrouw van een Jonkheer: *Hoogwelgeboren Vrouwe.*
Dochter van een graaf: *Hooggeboren Jonkvrouwe.*
Dochter van een baron, jonkheer of ridder: *Hoogwelgeboren Jonkvrouwe.*
Adellijke weduwe: *Mevrouw de Douairière.*
Niet-adellijke personen uit de deftige stand: *Weledelgeboren Heer, Mevrouw.*
Middenstand: *Weledele Heer, Mevrouw.*
Kleine burgerstand en werkende stand: *De Heer, Mejuffrouw.*
Ongehuwde dame, niet van adel: *Mejuffrouw, Juffrouw.*

OPMERKINGEN. 1. Deze titels op adressen, b.v.: *Aan Hare Majesteit Wilhelmina, Koningin der Nederlanden; Aan Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Hendrik der Nederlanden; Aan den Hooggeboren Heer Adolf Graaf van Rechteren; Aan de Hooggeboren Vrouwe Barones van Lamsweerde enz.*

2. In geschriften, gericht aan H. M. de Koningin, schrijft men als hoofd of aanspreking: *Mevrouw.* In de samenhang van het geschrift: *Uwe Majesteit of Hoogstdezelve.* Na het geschrift geëindigd te hebben herhaalt men de aanspreking en sluit: *Van uwe Majesteit de zeer gehoorzame dienaar en getrouwe onderdaan;* adres: *Aan Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden.* Aan Prinsen of Prinsessen van den bloede is het adres: *Aan Zijne of Hare Koninklijke Hoogheid den Prins of de Prinses;* in de samenhang van het geschrift: *Uwe Koninklijke Hoogheid;* aan het slot: *Van uwe Koninklijke Hoogheid de gehoorzame en onderdanige dienaar,* bij het toespreken ook wel eenvoudig: *Prins of Prinses;* verder vindt men dit in verband met het bovengegevene vanzelf. In het algemeen is het bij het spreken: *Mijnheer* of *Mevrouw,* echter *Freule* voor jonkvrouw, *Juffrouw, Mejuffrouw* voor een niet-adellijke, ongehuwde dame enz.

a. De titel van *Excellentie* wordt gegeven aan:
Ministers in functie, Ministers van Staat, diplomaten met de rang van Buitengewoon Gezant; Gouverneurs-generaal in Ned. Indië; Vlagofficieren, nl. den Admiraal en Vice-admiraal; Opperofficieren bij de landmacht, nl. den Generaal en Luitenant-generaal; verder aan de Groot-Officieren van het Koninklijk Huis, als:
Grootmeester, Opperhofmaarschalk, Opperceremoniemeester, Opperkamerheer, Opperstalmeester en Opperjagermeester.

OPMERKING. De aanspreektitel is: *Uwe Excellentie;* adres: *Aan Zijne Excellentie den Minister van . . . .*

b. De titel *Hoogedelgestreng* is die van:
Leden van de Raad van State, Leden van de Rekenkamer, oud-Ministers, Hoofdambtenaren, b.v. Referendaris tot en met de rang van Secretaris-Generaal; bij de zeemacht alle Hoofdofficieren van en met de rang van Kapitein-luitenant-ter-zee tot en met de rang van Schout-bij-nacht; bij de landmacht alle Hoofdofficieren van en met de rang van Majoor tot en met de rang van Generaal-Majoor; Commissarissen der Koningin (soms: *Excellentie*), Gouverneurs, Residenten en Assistent-residenten in Ned. Oost-Indië: in 't algemeen van hooggeplaatste staatsambtenaren, voorzitters of leden der Hooge Colleges van Staat, al of niet meer in functie.

OPMERKING. De aanspreektitel is: *Mijnheer* (al of niet gevolgd door de naam hunner waardigheid of betrekking), b.v. *Mijnheer de Referendaris, Mijnheer de Commissaris enz.,* en bij de militairen hun rangtitel zonder meer, b.v. *Majoor, Kolonel enz.*; als slot van brieven enz.: *Van U Hoogedelgestrenge de onderdanige dienaar;* aan het hoofd van brieven: *Hoogedelgestrenge Heer.*

c. Het predicaat *Weledelgestreng* is dat van:
Inspecteurs, Griffiers der Staten, der Kamers enz., Advocaten, Procureurs, Schoolopzieners, Notarissen, Ingenieurs, Controleurs, ook in N.-O.-I.: Commiezen en Adjunct-Commiezen der ministeriën en der provinciale griffies; Ridders in eenige orde; de subalterne Officieren van de zee- en de landmacht.

OPMERKING. Voor de aanspreektitel, zie boven.

d. Het predicaat van Burgemeesters van groote steden is *Hoogedelachtbare Heer;* dat van de overige Burgemeesters *Edelachtbare Heer,* of thans ook wel *Weledelgestrenge Heer;* deze beide laatste predicaten gelden ook voor Wethouders en leden van de Raad; dat van een lid der *Eerste Kamer* of der *Tweede Kamer* is *Hoogedelgestrenge Heer,* dat van een lid der Provinciale Staten of van Gedeputeerde Staten is *Weledelgestrenge Heer,* ofschoon deze titels bij de Grondwet van 1848 zijn afgeschaft en de titel eenvoudig is: *Mijnheer.*

e. Wat de *rechterlijke macht* betreft, het volgende:
Leden van de Hooge Raad: *Edelhoogachtbare Heer.*
Raadsheeren der Gerechtshoven: *Edelgrootachtbare Heer.*
Rechters der Rechtbanken: *Edelachtbare Heer.*
Kantonrechters: *Edelachtbare Heer.*
Griffiers, Officieren en Substituut-Officieren, Rechters-Commissarissen enz.: *Edelachtbare Heer.*

f. Wat de *Hoogescholen* en *andere scholen* betreft, dit:
Curatoren eener Hoogeschool: *Edelgrootachtbare Heer.*
Hoogleeraren: *Hooggeleerde Heer.*
Doctoren (wetenschapp. titel): *Zeergeleerde Heer,* ook, *Weledelzeergeleerde Heer.*
Artsen (zonder doctorstitel): *Weledelgeboren Heer.*
Curatoren van een gymnasium, leden der commissies van toezicht op Middelbaar of Lager onderwijs: *Weledelgestrenge Heer.*
Leeraren: *Weledelgeleerde Heer.*
Studenten aan een Universiteit: *Weledelgeboren Heer.*
Onderwijzers: *Weledele Heer.*

OPMERKING. Ook in de laatstbehandelde gevallen bezigt men als aanspreektitel meestal *Mijnheer,* gevolgd door de ambtstitel: *Mijnheer de Burgemeester, Mijnheer de Wethouder, Mijnheer de President* (van een rechtscollege); van Hoogleeraren: *Professor*; van geneesheeren en artsen: *Mijnheer* of *Dokter*; overigens *Mijnheer* (zonder meer).

g. Wat de *Hervormde* kerk aangaat, het volgende:
Predikanten (met doctorstitel): *Weleerwaarde Zeergeleerde Heer.*
Predikanten (zonder doctorstitel): *Weleerwaarde Heer.*
Leden der Synode: *Hoogeerwaarde Heer.*

h. Wat de *Israëlietische* kerk betreft, dit:
Opperrabijn: *Weleerwaarde Zeergeleerde Heer.*
Rabbijn of Rabbinale assessor: *Weleerwaarde Heer.*
Isr. onderwijzer, voorzanger, koster: *Eerwaarde Heer.*

i. Wat de *Roomsch-Katholieke*[1]) geestelijkheid aangaat, dit:
Aan den *Paus,* adres: *Aan zijne Heiligheid den Paus*; aanspreektitel: *Allerheiligste Vader*; in de brief: *Uwe Heiligheid*; onderschrift: (van Roomsch-Katholieken): *Van Uwe Heiligheid de met de meeste getrouwheid verknochte zoon*; (van niet-Roomsch-Katholieken): *Van Uwe Heiligheid de onderdanige dienaar.*
Aan een *Kardinaal,* adres: *Zijne Eminentie*; aanspreektitel: *Uwe Eminentie.*
Aan een *Aartsbisschop* of *Bisschop,* adres: *Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid* of *Monseigneur*; aanspreektitel: *Monseigneur.*
Aan *Eer(e)prelaten,* adres: *Hoogeerwaarde Heer*; aanspreektitel: *Monseigneur.*
Aan een *Gemijterden abt,* adres: *Zijne Hoogwaardigheid*; aanspreektitel: *Monseigneur* of *Hoogeerwaarde Heer.*
Aan een *Kanunnik* van een kapittel: *Hoogeerwaarde Heer*; aanspreektitel: *Monseigneur.*
Aan *Professoren* van een Groot-Seminarie: *Zeereerwaarde Hooggeleerde Heer*; zijn ze tevens kanunnik: *Hoogeerwaarde Hooggeleerde Heer.*

---

[1]) Deze in verschillende bisdommen in ons land nog veel gebruikte titulatuur luidt in het Handboek van het Bestuur der Katholieke Kerk door P. J. L. M. Goulmy, Martinus Nijhoff 1931 's-Gravenhage, aldus wat betreft:
Pausen — Zij voeren den titel van *Allerheiligsten Heer* en het praedicaat *Heiligheid.*
Kardinalen — Zij voeren den titel van *Eminentsten en Hoogwaardigsten Heer* en het praedicaat van *Hoogwaardigste Eminentie.*
Bisschoppen — Zij hebben den titel van *Excellentste en Hoogwaardigste Heeren* en het praedicaat *Hoogwaardigste Excellentie.*
Abten en Prelaten — Zij hebben den titel van *Doorluchtigste en Hoogwaardigste Heeren* en het praedicaat *Doorluchtigste Hoogwaardigheid.*
Kanunniken — Zij hebben den titel van *Hoogeerwaarden Heer* en het praedicaat *Hoogeerwaarde.*
Kloosterlingen — De leden van eene Orde van Reguliere Kanunniken heeten *Heeren,* de leden-priesters van andere Orden en Congregaties *Paters*; degenen, die novicen zijn of zich voorbereiden op het Priesterschap, dragen den naam van *Fraters*; de niet voor het Priesterschap bestemde leden noemt men *Broeders.*
De Generaal, ook de Abt of Prelaat is *Hoogwaardigste Pater* of *Heer,* de Provinciaal *Hoogeerwaarde Pater,* de klooster-Overste *Zeereerwaarde Pater,* de Prior eener Abdij *Zeereerwaarde Heer,* de gewone Pater *Weleerwaarde Pater,* de Frater *Eerwaarde Frater,* de Broeder *Eerwaarde Broeder.*
De Osservatore Romano noemt in haar officieel gedeelte:
de Kardinalen: *Sua Eminenza Reverendissima Signor Cardinale* (= Zijne Hoogwaardige Excellentie de Heer Kardinaal).
de Bisschoppen: *Sua Eccelenza Reverendissima Monsignore* (= Zijne Hoogwaardige Excellentie Monseigneur).

Aan *Professoren* van een Klein-Seminarie: *Zeereerwaarde Zeergeleerde Heer*; zijn ze tevens kanunnik: *Hoogeerwaarde Zeergeleerde Heer.*
Aan *Geestelijken*, die tevens doctor zijn: *Weleerwaarde Zeergeleerde Heer.*
Aan een *Deken*, adres: *Zeereerwaarde Heer.*
Aan een *Pastoor*, adres: *Zeereerwaarde Heer*; aan een *Rector* of *Kapelaan*: *Weleerwaarde Heer*; aan een *Subdiaken* of *Diaken*: *Eerwaarde Heer.*
Aan een *Student* in de godgeleerdheid: *Weledele Heer* of *Eerwaarde Heer.*
Kloosterlingen. Aan den Generaal eener Orde: *Hoogwaardigste Heer*; aan een Provinciaal: *Hoogeerwaarde Heer*; aan een Gardiaan of Overste: *Zeereerwaarde Pater*; aan de overige paters: *Weleerwaarde Pater*; aan overige mannelijke kloosterlingen (die geen wijding ontvangen hebben): *Eerwaarde Frater* of *Eerwaarde Broeder*; aan de Overste van een vrouwenklooster: *Révérende Mère* of *Eerwaarde Moeder*; aan vrouwelijke Religieuzen van sommige orden: *Mère*, gevolgd door de kloosternaam, meestal *Zuster* of ook *Soeur*, gevolgd door de kloosternaam.

OPMERKING. De aanspreektitel in de boven niet aangegeven gevallen is: *Professor, Mijnheer de Deken, Mijnheer Pastoor, Mijnheer Kapelaan, Mijnheer de Rector*; *Mijnheer* (diaken, subdiaken, student); *Pater-generaal, Pater-provinciaal, Pater-Gardiaan* of kortweg *Pater*; *Broeder, Frater*, of hier soms ook wel: *Eerwaarde, Uw Eerwaarde.*

AANTEEKENING. Meermalen laat men op adressen van brieven enz. alle titulatuur weg en schrijft men eenvoudig: *Den Heer* (soms: *Den Heere*) . . . . . en daaronder: *s. t.* nl. *salvo titulo* d. i. met voorbehoud uws titels, of *s. s. t. t.*, dat is *salvis titulis*, met voorbehoud uwer titels, of *s. h. e. t.*, d. i. *salvo honore et titulis*, behoudens eer en titels. In Z.-N. schrijft men uitsluitend: *Den Heer* en is het praedicaat meestal: *Hooggeachte, Zeer Geachte, Geachte Heer.*

IV. AARDRIJKSKUNDIGE NAMEN EN HUN GESLACHT.

1. De namen van **werelddeelen, landen, provinciën, steden** en **dorpen** zijn alle *onzijdig*, met uitzondering van die namen van *landstreken*, welke altijd het lidwoord **de** voor zich hebben: *De Betuwe, De Krim* (deze zijn vr.). De namen van steden en dorpen, door een lidwoord in de voorwerpsvorm (oorspronkelijke oude locativus) voorafgegaan, blijven integendeel *onzijdig. Het welvarende Den Helder enz.*
2. In literaire taal wordt het geslacht dikwijls veranderd; de namen van werelddeelen en landen zijn dan dikwijls vrouwelijk, bijv.:

Heel Neerland zendt *haar* wensch ten hemel.
TOLLENS, *Overwintering.*

3. De namen van *rivieren* en *wateren* zijn *mannelijk, vrouwelijk* of *onzijdig*. Hier volgen twee lijsten van veel voorkomende wateren: 1o. een lijst van de Binnenlandsche, 2o. een lijst van de Buitenlandsche wateren; bij de samenstellingen met -kanaal, -diep, -vaart, -beek enz. b.v. Eemskanaal, Elserbeek enz., zie men voor het geslacht naar het grondwoord in de woordenlijst.

1o. Binnenlandsche wateren. [1])

A of Aa, v. (N.B., O., Gr.).
Aar, v. (Z.H.).
Amer, m. (N.B.).
Amstel, m. (N.H.).
Bakkerskil, v. (N.B.).
Beers, Beerse, v. (N.B.).
Berkel, v. (G.).
Beulaker- en Belter Wijde, v. (O.), (veenplassen).
Bieningen, v. mv. (Z.H.).
Biesbosch, m. (N.B.).
Bijleveld, v. (U.).
Bleeke kil, v. (N.B.).
Boorn, v. (F.).
Braakman, m. (*water in Z.*).
Diep, o. *Zwolsche-*, (O.).
Dieze, v. (N.B.).
Dinkel, v. (O.).
Dintel, v. (N.B.).
Does, v. (Z.H.).
Dollard, m. (Gr.).
Dommel, m. (N.B.).
Donge, v. (N.B.).
Drecht, v. (N.H.).
Ee, v. (F.).
Eem, v. (U.).
Eendracht, v. (N.B. en Z.).
Gaasp, v. (N.H.).
Gein, o. (*watertje in* N.H.).
Geleen, v. (L.).
Geul, v. (L.).
Giessen, v. (Z.H.).
Goot, v. (O.).
Gouwe, v. (Z.H.).
Gracht, *v. Kalenberger-*, (O.).
Grevelingen, (Z.H.).
Grift, v. (G.).
Gulp, v. (zijtakje, Geul).
Haringvliet, o. (Z.H.).
Holendrecht, v. (N.H. en U.).
Hont, v. (*W.-Schelde*), Z.
Hunze, v. (D. en Gr.).
IJ, o. (N.H.).
IJsel, m. (G., Z.H., O.).
Jeker, Jaar, m. en v. (L.).
Keeten, o. (Z.).
Kil, v. *Dordsche-*, (Z.H.).
Krammer, v. (Z.H.).
Kreek, v. *Hulster-*, (Z.).
Kreekerak, o. (*water in Z.*).
Kuinder of Tjonger, v. (F.)
Lauwers, v. (F. en Gr.).
Lee, v. (Z.H.).
Lei, v. (N.B.).
Lek, v. (Z.H. en U.).
Liede, v. (N.H.).
Linde, v. (F.).
Linge, v. (G.).
Loo-Lee, v. (O.).
Maas, v.
Maasje, o. *Oude-*, (N.B.).
Mark, v. (N.B.).
Mastgat, o. (Z.).
Merwede, Merwe, v. (Z.H.).
Mijdrecht, v. (U.).
Morra, v. (*meer in F.*).
Mussel-A, v. (Gr.).
Neer, v. (L.).
Niers, v. (L.).

[1]) Bij verkorting worden de provinciën aangeduid door de beginletters: N. B. = Noord-Brabant; O. = Overijsel; G. = Gelderland; Gr. = Groningen enz.

Nieuwegraven, v. (O.).
Noord, v. (Z.H.).
Noordergat, o. (Z.H.).
Overlaat, m. (N.B.).
Pampus, o. (N.H.).
Pekel-A, v. (Gr.).
Raam, v. (N.B.).
Reest, v. (O. en D.).
Regge, v. (O.).
Reuzel, v. (N.B.).
Rijn, m.
Roer, v. (L.).
Roompot,v.(*mond O.-Schel-*
Rotte, v. (Z.H.). [*de*).
Rozendaalsche vliet, m. (N.B.).
Ruiten-A, v. (Gr.).
Rul, v. (N.B.).
Run, v. (N.B.).
Runde, v. (D.).
Schelde, v.
Schelde, v. (*Ooster-*).
Schelde,v.(*Wester-of Hont*).
Scheur, o. (Z.H.).
Schie, o. of v. (Z.H.).
Slaak, o. (*water*), Z.
Slink, v. (G.).
Sloe, o. (Z.), afgedamd.
Spaarne, o. (N.H.).
Spui, o. (Z.H.).
Swalm, v. (L.).
Tjonger, v. (F.).
Tongelreep, v. (N.B.).
Val, o. (*v. Urk*, Zuiderzee).
Vecht, v. (N.H. en U.).
Vlie, o. (*zeegat*).
Vlist, v. (Z.H.).
Volkerak, o. (N.B. en Z.H.).
Waal, v.
Waver, v. (N.H.).
Weerijs, v. (N.B.); de — is een zijtak van de Mark (Breda); ook: Weerreis.
Wetering, v. (Z.H., G.).
Wijde, v.
Zaan, v. (N.H.).
Zandkreek, v. (Z.).
Zandwetering, v. (U. en O.).
Zijpe, o. (Z.).
Zoom, m. (N.B.).
Zwin,o.(*voormalig water*,Z.).

2o. Buitenlandsche wateren. [1])

Aar, v. (Zwitserland).
Adda, v. (zijtak, Po).
Adige,Etsch,v.(N.-O.Italië)
Adour, v. (Frankrijk).
Ahr, v. (zijtakje, Rijn).
Aller, m. (zijtak, Weser).
Allier, v. (zijtak, Loire).
Amazone, v. (Z.-Amerika).
Amblève, v. (zijtak, Ourthe, Lk.).
Amoe-Darja, v. (uitstroomend i. h. Aralmeer, Azië).
Amoer, v. (O.-Azië).
Arkan'sas, m. (zijtak van de Mississippi).
Arno, m. (Italië).
Arragon, v. (zijtak, Ebro).
Avon, v. (Engeland).
Barito, v. (Borneo).
Belt, v. (*zeestraat*, Den.).
Benga'wan, v. Zie Solo.
Berezina,v.(zijtak,Dnjepr).
Bocq,v. (zijtakje Maas, N.).
Boeg, v. (Rusland).
Bosporus, Bosphorus, m. (*zeestraat*, Turkije).
Brahmapoetra, v. (Britsch-Indië).
Brantas, v. (Java).
Brenta, v. (N.-O.-Italië).
Charente, v. (Frankrijk).
Cher, v. (zijtak, Loire).
Clyde, v. (Schotland).
Colorado, v. (Vereenigde Staten van N.-A.).
Columbia v. (Vereenigde Staten van N.-A.).
Congo, m. (Z.-W.-Afrika).
Dal-Elf, v. (Zweden).
Darling, m. (zijstroom, Murray).
Demer,m.(zijtak, Dijle, B.)
Dender, v. (zijtak, Schelde, O.-Vl.); Dendre, v.
Dijle, v. (zijtak Schelde, B.); Dyle, v.
Djambi-riv., v. (O.-Sumatra).
Dnjepr, m. (Rusland).
Dnjestr, m. (Rusland).
Dommel,m.(zijtakMaas,L.).
Don, m. (Rusland).
Donau, m. (Duitschland, Oostenrijk).
Donetz, v. (zijtak, Don).
Dordogne, v. (Frankrijk).
Doubs, v. (zijtak, Saône).
Douro, m.(Spanje en Port.).
Drau, Drave, v. (zijtak, Donau).
Drin, v. (zie Drina).
Duna, v. (Rusland).
Durance, v. (zijtak, Rhône).
Durme, v. (zijtakje, Schelde, O.-Vl.).
Dwina, v. (Rusland).
Ebro, v. (Spanje).
Eems, v.(W.-Duitschland).
Elbe, v. (Bohemen, Duitschland).
Escaut, z. Schelde.
Etsch, v. (Zwits., Tyrol, It.).
Eufraat, Euphraat, m. (W.-Azië).
Forth, v. (Schotland).
Fulda,v.(W.-Duitschland).
Gambia, v. (W.-Afrika).
Ganges, m. (Britsch-Indië).
Garonne, v. (Z.-Frankrijk).
Gete, v. Groote- en Kleine-, (zijtak Demer, B.); Gette, v.
Gironde, v. (mond van Garonne en Dordogne, W.-Frankrijk).
Glom(men),v.(Noorwegen).
Götha-Elf, v. (monding der Klara-Elf).
Guadalquivir, m. (golf van Cadix, Spanje).
Guadiana, v. (Spanje en Port.).
Haine, zie Hene.
Havel, v. (zijtak, Elbe).
Hellespont, m. (doorvaart, N.O.-Turkije).
Hene, v. (zijtakje, Schelde, H.); Haine, v.
Herck, v. (zijtakje, Demer, L.).
Heure, v. (zijtakje, Samber, N. en H.).
Hoang-ho, Hoango, m. (*Gele rivier*, O.-China).
Hoyoux, v. (zijtakje, Maas, Lk.).
Hudson, v. (N.-Am.).
Humber, v. (mond van Trent en Ouse, Eng.).
Ieperlee, v. (zijtakje, IJzer, W.-Vl.).
IJzer, m.(W.-Vl.); Yser, m.
Indragiri, v. (O.-Sumatra).
Indus, m. (Voor-Indië).
Inn, m. (zijtak, Donau).
Irawadi, m.(Achter-Indië).
Irtysj, v. (zijtak, Ob.).
Isar, v. (zijtak, Donau).
Isère, v. (zijtak, Rhône).
Jang-tse-Klang,m.(*Blauwe rivier*, O.-China).
Jeker, m. (zijtakje, Maas).
Jenil, v. (zijtak, Guadalq.).
Jenissei, v. (Siberië).
Jordaan,m.of v.(Palestina).
Kama, v. (zijtak, Wolga).
Kattegat, o. (Den.).
Klar-Elf, v. (Zweden).
Kongo, m.; zie Congo.
Lahn, v. (zijtak, Rijn).
Laibach, v. (zijtak, Sau).
La Plata, Rio de la Plata, v. (Z.-Am.).
Laurens, m. (St.-, zie ald.).
Lech, v. (zijtak, Donau).
Leie, v. (zijtak, Schelde, W.-O.-Vl.); Lys, v.
Lena, v. (O.-Siberië, Azië).
Lesse, v. (zijtak, Maas, N. en Lx.).
Lys, zie Leie.
Limmat, v. (zijtak, Aar).
Limpopo, v.(Z.-O.-Afrika).
Lippe, v. (zijtak, Rijn).

[1]) Bij verkorting worden de Belgische provinciën naast de Belgische wateren afgekort als volgt: A., Antwerpen; B., Brabant; H., Henegouwen; L., Limburg; Lk., Luik; Lx., Luxemburg; N., Namen; O.- of W.-Vl., Oost- of West-Vlaanderen; bij dubbele benaming staat de Fransche achteraan.

Loire, v. (Frankrijk).
Maas, v.(Fr., België, Ned.); Meuse, v.
Mackenzie, v. (Britsch N.-A.).
Madeira (zijtak, Amazonestroom).
Magdalena, v. (Z.-Am.).
Main, m. (zijtak, Rijn).
Maine, v. (zijtak, Loire).
Mandel, v. (zijtakje Leie, W.-Vl.).
March, v. (zijtak, Donau; hoofdrivier v. Moravië).
Maritza, v. (Bulgarije).
Mark v. (zijtakje, Maas, B.).
Marne, v. (zijtak, Seine).
Maros, v. (zijtak, Theiss).
Medway, v. (Engeland).
Mehaigne, v.(zijtakje, Maas, N., Lx.).
Mekhong, v.(Achter-Indië).
Memel, v. (Oost-Pruisen): benedenloop v. d. *Niemen* of *Njemen*.
Menam, m. (Achter-Indië).
Mersey, v. (Engeland).
Meuse, zie Maas.
Mincio, v. (zijtak, Po).
Minto, v. (Port. en Spanje).
Mississippi, m. (Vereenigde Staten van N.-A.).
Missouri, m. (zijtak v. d. Mississippi).
Moesi, v. (O.-Sumatra).
Moezel, v. (zijtak, Rijn).
Moldau, v. (zijtak, Elbe).
Morawa, v. (Servië).
Mos'kowa, Moskwa, v. (zijtak, Oka).
Mulde, v. (zijtak, Elbe).
Murg, v. (zijtak, Rijn).
Murray, v. (Nieuw-Holl.).
Naab, Nab, v. (zijtak, Donau).
Nahe, v. (zijtak, Rijn).
Nec'kar, Nec'ker, m.(zijtak, Rijn).
Neer, v. (zijtakje, Maas, L.).
Nethe, Groote- en Kleine-, v. (zijtak, Rupel, A.); Nèthe, v.
Netze, v. (zijtak, Warthe).
Newa', v. (N.-W.-Rusland).
Nia'gara, v. (N.-Amerika).
Niemen of Njemen, v. (Polen), z. Memel.
Niger, m. (Midden-Afrika).
Nijl, m. (Egypte).
Noordzee, v.
Ob, Obi, v. (Siberië).
Oder, v. (Moravië, Duitschland).
Oeral, Ural, m. (Rusland).
Ohio, v.(zijtak, Mississippi).
Oise, v. (zijtak, Seine).
Oka, v. (zijtak, Wolga).
One'ga, v. (Rusland).
Oostzee, v.
Oranje-rivier, v. (Z.-Z.-W.-Afrika).
Orinoco, m. (Z.-Amerika).
Ourthe, v. (zijtak, Maas, Lx., Lk.).
Ouse, v. (Engeland).
Paraguay, m.(Z.-Amerika).
Parana, v. (Z.-Amerika).
Petsjo'ra, v. (Rusland).
Piave, v. (Italië).
Plata, v. (La —, zie ald.).
Po, v. (Italië).
Pregel, v. (Rusl., Pruisen).
Pripet, v. (zijtak, Dnjepr).
Proeth, Pruth, v. (zijtak v. d. Donau).
Raab, v. (zijtak, Donau).
Regen, v. (zijtak, Donau).
Reuss, v. (zijtak, Aar).
Rhône, v. (Zwits., Frankr.).
Rijn, m. (Zwits., Duitschland, Nederland).
Rio-Grande, m. (N.-Amerika).
Rio-Negro, m. (zijtak, Amaz.).
Roer, Ruhr, v.(zijtak, Maas).
Ruhr, v. (zijtak, Rijn).
Rupel, m. (zijtak, Schelde, A).
Saale, v. (zijtak, Main).
Saar, v. (zijtak, Moezel).
Saloeën, m. (Achter-Indië).
Samber, v. (zijtak, Maas, N. en H.); Sambre, v.
Saône, v. (zijtak, Rhône).
Sarthe, v. (zijtak, Loire).
Sau, Save, v.(zijtak, Danau).
Sazawa, v. (zijtak, Moldau).
Schelde, v.(Fr., België, Ned.); Escaut, m.
Seine, v. (Frankrijk).
Semois, v. (zijtak Maas, Lx. en N.).
Senegal, m. (W.-Afrika).
Senne, zie Zenne.
Sereth, v. (zijtak, Donau).
Severn, v. (Z.-Engeland).
Shannon, m. (Ierland).
Si-Kiang, m. (China).
Skager Rak, o. (doorvaart bij Denemarken).
Solo, v. (Java), ook: Bengawan.
Somme, v. (Frankrijk).
Sont, v. (zeestraat, Den.).
Spree, v. (zijtak, Havel).
St.-Laurens, m. (N.-Am.).
Stroema, v. (Macedonië); ook: Strymon.
Sure, v.(zijtakje, Moezel, Lx.)
Syr-Darja, v. (Azië, Aralmeer).
Taag, m. (Spanje en Port.).
Tarn, v. (zijtak, Garonne).
Tay, v. (Schotland).
Teems, v. Theems (Engel.).
Terek, v. (Z.-Rusland).
Theiss, v. (zijtak, Donau).
Tiber, m. (Italië).
Ticino, v. (zijtak, Po).
Tiger, m. Tigris (Mesopotamië).
Tobol, m. (zijtak, Irtisch).
Trent, m. (Engeland).
Tweed, v.(Engel. en Schotl.).
Tyne, v. (Engeland).
Uruguay, v. (Z.-Amerika).
Ural, Oeral, m. (Rusland).
Vaal, v. (zijtak, Oranjerivier).
Vardar, v. (Balkan-schiereil.).
Vesder, v. (zijtak, Ourthe, Lk.); Vesdre, v.
Vienne, v. (zijtak, Loire).
Viroin, v. (zijtakje, Maas, N.).
Volturno, v. (Z.-Italië).
Waag, v. (zijtak, Donau).
Warche, v. (zijtak, Amblève, Lk.).
Warthe, v. (zijtak, Oder).
Weichsel, m. (Silezië, Polen, Pruisen). (ch = k).
Werra, v. (W.-Duitschl.).
Wezer, m. (W.-Duitschl.).
Wolga, v. (Rusland).
Wupper, v. (zijtak, Rijn).
Yonne, v. (zijtak, Seine).
Yser, z. IJzer.
Zambe'si, m. (O.-Afrika).
Zenne, v. (zijtak, Dijle); Senne, v.

INHOUD.

	Blz.
Woord vooraf bij de 17de Druk	V
I. Afkortingen	VII
II. Teekens	VIII
Verklarende Woordenlijst A—Z, met afkortingen	1—1228
Bijlagen:	
I. Alphabetische lijst van Engelsche woorden (Uitspraak)	1229
II. Eenige opmerkingen over de klemtoon	1235
III. Titulatuur	1237
IV. Aardrijkskundige namen en hun geslacht	1239
Lijst van Woorden, gewijzigd volgens de Spelling-1934	zie hierachter

LIJST VAN WOORDEN

GEWIJZIGD VOLGENS DE SPELLING-1934

INZONDERHEID BEDOELD ALS SUPPLEMENT
BIJ HET HANDWOORDENBOEK,

TEVENS AANGEVENDE HET GEBRUIK
DER BUIGINGS-N BIJ DE ZOGENAAMDE
GEMEENSLACHTIGE WOORDEN, DE
MANNELIJKE PERSOONS- EN DIERNAMEN
MET OVERDRACHTELIJKE BETEKENIS, IN
ZEGSWIJZEN EN IN ENIGE
ANDERE GEVALLEN

DOOR

DR. J. ENDEPOLS

LID DER NEDERLANDS-BELGISCHE
SPELLINGCOMMISSIE

BIJ J. B. WOLTERS' UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ N.V.
GRONINGEN – BATAVIA

WOORD VOORAF.

De Woordenlijst bevat die woorden uit het Handwoordenboek (17e dr.), welke bij toepassing van de regels van het Spellingbesluit van 1934 moeten omgespeld worden. Bij deze woorden wordt meteen aangegeven het *de-* of *het*-geslacht, de voornaamwoordelijke aanduiding *hij* en of bij voorwerpsfunctie en in zegswijzen of staande uitdrukkingen de „lidwoorden, voornaamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden of daarmee gelijkstaande verbuigbare woorden" de buigings-*n* krijgen. We nemen verder op de meeste zogenaamde gemeenslachtige woorden, ook indien ze niet moesten worden omgespeld, omdat de toepassing van regel 6 nog al eens, althans voor leerlingen, moeilijkheden oplevert. Van deze woorden zonderen we echter uit:

1°. de woorden op *-ant(e)*, *-ent(e)*, *-graaf* (*-grafe*), *-ist(e)*, *-kundige*, *-(l)ing(e)*, *-loog* (*-loge*), *-maan* (*-mane*), *-phiel* (*-phiele*).

2°. de bijvoeglijke naamwoorden en deelwoorden als zelfstandige naamwoorden gebruikt als *aangeklaagde*, *blinde* etc.

Immers de toepassing van regel 6 levert in deze gevallen weinig moeilijkheid op. Het gebruik van de buigings-*n* bij deze woorden wordt ten overvloede overigens in de inleiding toegelicht. Alleen dié omspellingen, dié *hij-* en *-n*-gevallen worden opgenomen, waarover men het in het algemeen eens is. Daar het begrip „staande uitdrukking" vlottende grenzen heeft, is in dit laatste geval echter verschil van opvatting omtrent het al of niet gebruiken van de *-n* natuurlijk zeer goed mogelijk.

We hebben gemeend aan de eigenlijke woordenlijst een toelichting der 6 regels te moeten laten voorafgaan. [1]) Toch konden wij álle twijfel niet wegnemen. Bij de tegenwoordige stand onzer kennis en de bestaande verhoudingen van de taalfeiten in Zuid- en Noord-Nederland achten wij ons o. a. niet in staat een afdoend antwoord in zake de voornaamwoordelijke aanduiding te geven. Van „gelijkschakeling" kan overigens voorlopig geen sprake zijn bij het gebruik van *hij — hem, zij — haar, ze* etc. Het toestaan van een zekere vrijheid in dit opzicht komt ons voor, de enig mogelijke oplossing van het ogenblik te zijn.

Mej. Dr. M. H. VAN DER ZEYDE verleende haar zeer gewaardeerde hulp bij het samenstellen en omspellen der Woordenlijst en het verbeteren der drukproeven. Het is alleen door haar medewerking mogelijk

[1]) Nog „open" kwesties als de spelling der bastaardwoorden en der tussenletters bespreken wij natuurlijk niet.

geweest de aanvullende woordenlijst betrekkelijk spoedig te doen verschijnen.

Voor deze aangename medewerking en voor menige juiste en scherpzinnige opmerking, waarmee wij ons voordeel konden doen, zij haar hier openlijk dank gebracht.

Voor de inleiding en het stelsel, gevolgd bij die samenstelling en omspelling, is ondergetekende verantwoordelijk. Dankbaar hebben wij gebruik gemaakt van hetgeen tot nu toe reeds aan toelichtingen op de spelling van Minister MARCHANT is gepubliceerd. Inzonderheid noemen we hier de „Toelichting op de Nieuwe Spelling 1934" van Dr. A. A. VERDENIUS, hoogleraar te Amsterdam, de „Handleiding voor de Nieuwe Spelling van het Nederlands" door Dr. J. J. B. ELZINGA en Dr. A. J. DE JONG en de rake beschouwingen van Prof. Dr. GERLACH ROYEN over het Spellingbesluit van 1934. Een briefwisseling met Dr. M. SCHÖNFELD verschafte ons daarenboven meer dan eens zekerheid bij twijfelachtige gevallen of versterkte ons in onze overtuiging, waarmee we echter niet willen zeggen, dat onze meningen nooit uit elkaar liepen.

Maastricht, 6 December, 1934. J. ENDEPOLS.

In de zelfstandig verschenen woordenlijst hadden wij ons veroorloofd enige samenstellingen en afleidingen weg te laten, indien het simplex was opgenomen. Zo kwamen in de lijst niet voor *Argusogen, achterleenheer—achterleenheren* enz., omdat *oog—ogen, heer—heren, leenheer—leenheren* enz. er in waren opgenomen. Nu de lijst verschijnt als aanhangsel van de bijdruk, menen wij zo volledig mogelijk te moeten zijn en hebben achter de lijst afzonderlijk deze weggelaten woorden vermeld en tevens enige verzuimen hersteld. Aldus is van elk door een sterretje gesignaleerd titelwoord uit het Handwoordenboek de nieuwe vorm te vinden.

Maastricht, 1 Augustus, 1935. J. ENDEPOLS.

SPELLINGBESLUIT 1934.

1°. De **e** wordt aan het eind van open lettergrepen *niet verdubbeld.* De **ee** blijft echter aan het einde van een woord, alsmede in afleidingen en samenstellingen van woorden op **-ee.**

2°. De **o** wordt aan het eind van open lettergrepen *niet verdubbeld.* De **oo** blijft echter voor *ch* in: *goochelen, goochem, loochenen,* alsmede in hun afleidingen en samenstellingen.

3°. **Sch** wordt alleen daar geschreven, waar de *ch* gesproken wordt. Echter behoudt het achtervoegsel **-isch** de thans gangbare spelling.

4°. De *verbuigingsuitgangen* **e** en **en** van *een* en *geen* en van de bijvoeglijk gebruikte bezittelijke voornaamwoorden *mijn, uw, zijn, hun, haar* worden weggelaten, *behalve in staande uitdrukkingen* als *Hare Hoogheid, te zijnen huize,* waar deze uitgangen in de beschaafde gesproken taal worden gehoord.

5°. De naamvalsuitgang *-n* bij lidwoorden, voornaamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden of daarmee gelijkstaande verbuigbare woorden, wordt behalve in staande uitdrukkingen, als onder 4 bedoeld, slechts gebruikt in het enkelvoud bij de namen van *mannelijke personen* en bij de namen van *dieren, die uitsluitend een mannelijk individu aanduiden.*

6°. Bij de **voornaamwoordelijke aanduiding** van zelfstandigheden en bij het gebruik van **genitiefvormen** als *der, dezer, des* **richt men zich naar het beschaafde spraakgebruik.** [1])

HET VERDELEN DER WOORDEN IN LETTERGREPEN. [2])

1. In samengestelde woorden blijft iedere letter in het woord, waartoe zij behoort; men breekt derhalve dus af: *kwab-aal, eer-ambt, mein-eedig* (V.S. *mein-edig*), *door-een, elk-ander.*
Woorden met voorvoegsels, als *be-, ge-, her-* enz., en die met de achtervoegsels *-aard* en *-achtig,* welke eigenlijk samenstellingen zijn, worden als samengestelde woorden behandeld. Men breekt dus af: *be-kleeden* (V.S. *be-kleden*), *her-overen, blauw-achtig, wreed-aard* enz. met uitzondering van *grijn-zaard* en *vein-zaard*; verg. § 33.

---

[1]) Beter ware het misschien te spreken van „taalgebruik".

[2]) Ongewijzigd overgenomen uit de Grondbeginselen § 257—270. De voorbeelden hebben we, zo nodig, omgespeld en tussen haakjes achter de door D. V. en T. W. gegeven voorbeelden geplaatst. De tekst zelf is natuurlijk in de spelling D. V. en T. W. gedrukt zonder omspellingen.

2. Bij afgeleide woorden met achtervoegsels, die met éénen of meer medeklinkers beginnen, wordt het geheele achtervoegsel afgescheiden; b.v. *lief-de, hoog-ste, gedwee-ste, mee-ste, bak-ster, vlee-schelijk* (V.S. *vle-selijk*) enz. Ter wille van de uitspraak moeten *naas-te* en *bes-te* worden uitgezonderd.
Ook de *t* en *p*, die in de verkleinwoorden voor den uitgang *-je* gevoegd worden, en evenzoo de *s* voor *-ken* of *-ke*, behooren bij deze achtervoegsels te blijven. Men breekt derhalve dus af: *stoel-tje, boon-tje, boom-pje, penning-ske, jong-ske* enz.

3. In gevallen, die niet tot een der behandelde te brengen zijn, gaat men naar de volgende voorschriften te werk:

   a. Eene alleenstaande tusschenletter behoort tot de volgende lettergreep; b.v. in *dee-len* (V.S. *de-len*), *ne-men, la chen, li-chaam.*

   b. Van twee tusschenletters behoort de eerste tot de voorgaande, de tweede tot de volgende lettergreep; b.v. in *ber-gen, lan-den, gan-zen* enz. en zoo ook bij *ng* in *lan-ger, bren-gen, zin-gen.*

   c. Van drie en vier tusschenletters behooren er zooveel tot de volgende lettergreep, als zich gezamenlijk aan het begin van een woord gemakkelijk laten uitspreken. Men breke volgens dezen regel dus af: *vor-sten, kor-stig, ven-ster*; maar *amb-ten, erw-ten, art-sen, koort-sen* enz.

   d. In vreemde woorden en eigennamen gaat men naar de uitspraak te werk, b.v. in *le-proos, A-driaan* enz.

TOELICHTING BIJ DE ZES REGELS.

Regel 1. Voorbeelden: *arrangeren, bedelen, bedelen, benen, beren* (in alle bet.), *brede, concurreren, delen, eden, ene, keren, leren, peren, repareren, helen, zee, wee, tweede, zeeweg* enz. [1])

In woorden als *breeuwen, eeuwen, geeuwen, leeuwen, meeuwen, schreeuwen, spreeuwen, Zeeuwen* wordt de eerste lettergreep als een gesloten lettergreep beschouwd en schrijft men dus **ee,** zoals voorheen.

Men vrage zich af, of een woord een samenstelling met, of een afleiding van een woord op **ee** is en houde rekening met de regels van de verdeling in lettergrepen. Derhalve: *leep-oog, leep-o-gig, wreed-aard, heel-al, keel-aandoening, kwee-peer, geel-achtig,* maar: *le-pigheid, le-perd, he-le-maal, ke-len, kwe-ker.*

Men schrijve ook die samenstellingen, waarnaast geen *bekend* simplex met **ee** staat met **ee**. Dus *leewater, deemoed, meekrap, sleedoorn*; ook *Pyreneeën.* Eveneens de plantkundige benamingen als *ranunculaceeën, rosaceeën.*

Men denke bij de afbreking van verkleinwoorden inzonderheid aan regel 2 van de verdeling in lettergrepen en breke dus af: *Kee-tje* (verkl. van *Kee*), *keet-je* (verkl. van *keet*), *zee-tje* (verkl. van *zee*), *zet-je* (verkl. van *zet*), *ree-tje* (verkl. van *ree*), *reet-je* (verkl. van *reet*).

In de bastaarduitgang **-iëren** en de verbogen vorm van de bastaarduitgang **-ieel,** plaatse men een deelteken op de **e.** Derhalve: *ambiëren, appreciëren, notariële acten, industriële eigendom.*

Daar bij sommige woorden een korte, samengetrokken vorm voorkomt naast een lange, niet-samengetrokken houde men er rekening mee, dat in de samengetrokken vorm **ee,** in de andere **e** voorkomt: *mede (mee), vrede (vree).*

In het mv. hebben woorden als *snede* (= snee) natuurlijk *sneden* met een *e.* Idem *trede(n).*

Men lette op de spelling in gevallen als: *de brede straat, men verbreedde de straat, de verbrede straat; wij kleden ons* (praesens), *wij kleedden ons* (imperfectum) *voor het diner, een geklede jas; de hete zomer, ik heette hem welkom; de bestede tijd; een weeë lucht, hé.*

Regel 2. Voorbeelden: *boze, dopen, koper* (in alle bet.), *lopen, horen, ogen, oren, bomen, stomen, stoten, hopen* (in alle bet.), *sloten* (in alle bet.), *kolen* (in alle bet.), *boten.* [2])

---

[1]) Voorheen: *arrangeeren, bedelen, bedeelen, beenen, beren* (mv. van beer = verscheurend dier), *beeren* (mv. van beer = m. zwijn), *breede, concurreeren, deelen, eeden, eene, keeren, leeren, peren, repareeren, heelen, zee, wee, tweede, zeeweg.*

[2]) Voorheen: *booze, doopen, kooper* (iem. die koopt), *koper* (metaal), *loopen, hooren, oogen, ooren, boomen, stoomen, stooten, hoopen* (mv. van hoop = ongeordende stapel), *hopen* (hoop hebben), *slooten* (mv. van sloot), *sloten* (mv. van slot), *koolen* (mv. van kool = plant), *kolen* (steenkool), *booten.*

In woorden als *looien, kooien, mooie, ooien, ooievaar, strooien, vlooien* enz. wordt de eerste lettergreep als een gesloten lettergreep beschouwd en schrijft men dus **oo**, zoals voorheen.

Men houde verder rekening met hetgeen wij bij regel 1 schreven omtrent de samenstelling, afleiding en verdeling der lettergrepen. Derhalve: *oog-arts, oor-arts, snood-aard, rood-achtig, blood-aard,* maar: *o-gen-dokter, o-gen-blik, o-lijk, sno-de, ro-de.*

Men schrijve: *strootje, zootje, fotootje, autootje,* maar breke af: *stro-tje* (*strot-je* verkl. van *strot*), *zo-tje* (*zot-je* verkl. van *zot*) *foto-tje, auto-tje.*

Men vergelijke in deze gevallen de spelling en afbreking bij *paatje* (*pa-tje*), *parapluutje* (*paraplu-tje*), *paadje* (*paad-je*).

Men lette op de spelling in gevallen als: *de foto's vergroten, de vergrote foto's, de microscoop vergrootte* 100 *maal, de grootte van de kamer, een grote kamer; wij loten* (praesens), *lootten* (imperfectum) *ons vrij; zo'n arme duivel; zoëven.*

Regel 3. Voorbeelden: *a) een frisse morgen, een barse vent, een jaarlijks inkomen, dagelijks komt hij hier, mens(en), mus(sen), vis(sen), valsheid, de Chinese muur, kalfsvlees, Nederlands, Grieks leren, boswachter.* [1])

Maar: *schreeuwen, schrobbering, schraal, schril, schransen, schrappen, schrijven* etc., omdat in het algemeen de **ch** in **schr** wordt uitgesproken, en dus niet s*reeuwen* etc.

b) Russisch, Pruisisch, Egyptisch, Frankisch, Moscovisch enz.

Opmerking. Het is noodzakelijk, dat men ook in de gevallen, waarin twijfel kan bestaan, of men met het suffix *-isch* of *-s* te doen heeft b.v. bij de adjectieven (respectievelijk adverbia), gevormd van *Italië, Arcadië, historie, Arabië, Indië, Delphi, Scandinavië, Armenië* etc. de uitgang *-isch* bezigt. Ten eerste om historisch-taalkundige, ten tweede om practische redenen [2]). Men schrijve derhalve:

Italische oudheden, Arcadische romans, historische redenen, Arabische wetenschap, Indische gewoonten, het Delphische orakel, Scandinavische fjorden, Armenische gruwelen.

Bij woorden als *Balisch* (van *Bali*) is het wetenschappelijk argument aanvechtbaar. Niettemin is het maken van een uitzondering niet wenselijk om practische redenen. Men schrijve dus ook hier *Balisch* en niet *Balies.* Beter is echter *Balinees, Balinese.*

Achter *Nederlandse* plaatsnamen als *Overschie, Krommenie,* plaatst men *-s.* Dus: *Krommenies(e), Overschies(e).*

Men lette op de spelling in gevallen als: *vleesgerecht, vleesschotel, boswachter, bosschage, visboer, visschuit.*

Regel 4. Voorbeelden: **mijn, uw,** (ook het niet in reg. 4 genoemde **jouw**), **zijn, hun, haar** *ouders, vader, moeder, kind, woorden, kunst, auto, lot, dokter*; **een** *man, vrouw, kind, boom, leeuwin, tafel, oor*;

---

[1]) Voorheen: *een frissche morgen, een barsche vent, een jaarlijksch inkomen, dagelijks komt hij hier, mensch(en), musch, musschen, visch, visschen, valschheid, de Chineesche muur, kalfsvleesch, Nederlandsch, Grieksch leeren, boschwachter.*

[2]) Zie o. a. de bijdrage in „Vereenvoudiging" Jg. 38 no. 3 blz. 34. Het Achtervoegsel -isch door Dr. M. Schönfeld en de instemmende toelichting der redactie.

geen *man, mannen, vrouw, vrouwen, kind, kinderen, tijger, tijgerinnen, cent, centen, geld, paard, paarden, mens, mensen.*

Zowel in de onderwerpsvorm als in de voorwerpsvorm enkelvoud en meervoud zonder verbuigingsuitgang.

Maar: **Onze** *oude vriend,* **onze** *vriendin,* **onze** *nieuwe wagen was er reeds. We zagen* **onzen** *ouden vader,* **onze** *vriendin,* **onze** *nieuwe wagen.* **Ons** *huis is pas gebouwd. We verkochten* **ons** *huis.*

Uwe *Excellentie.* **Hare** *Majesteit.* **Zijne** *Koninklijke Hoogheid.* **Zijne** *Doorluchtigheid.* **Mijne** *Heren.*

Regel 5. Bij het toepassen van deze regel lette men op het volgende:

1. In de zogenaamde 3e nv. meervoud verdwijnt de buigings-**n** van de in regel 5 genoemde woordsoorten.
   Voorbeelden: *De leraar gaf de brutale* (voorheen: *den brutalen*) *jongens een geduchte schrobbering. Wee degenen* (voorheen: *dengenen*), *die hun vaderland verraden! De gidsen, wie* (voorheen: *wien*) *we de weg vroegen, hielpen ons terecht.* Maar in het enkelvoud: *We gaven den gedienstigen portier een ruime fooi. Wee dengene, die ergernis geeft!*

2. De buigings-**n** van de in regel 5 genoemde woordsoorten is natuurlijk tot de voorwerpsvorm mannelijk enkelvoud beperkt.
   Voorbeelden: *Telefoneer onzen ouden timmerman. Haal de jongste verpleegster. De veldheer, door wien de vijand was overwonnen, hield een triumftocht. Bedoel je mijn jongsten broer of mijn oudste zuster? Cleopatra, aan wie Antonius het bevel over de vloot had opgedragen, vluchtte met de Egyptische schepen. Volgens den dresseur, dien ik gisteren raadpleegde, is het leren apporteren gemakkelijk.*
   Elegast gaf den zwarten hengst de sporen. Petrus hoorde voor de derde maal het kraaien van den haan. Met één degenstoot doodde de torero den razenden stier. Koning Nobel zond den kater naar Reinaerd.
   Behalve de in deze zinnen voorkomende woorden voor m. dieren bestaan o. a. nog *beer* naast *zeug, dofjer* naast *duif, ram* naast *ooi, rammelaar* naast *voedster, waard, woerd* (mannetjeseend), *gander, gent* naast *gans, rekel, reu* naast *teef.* Tot deze groep worden verder gerekend *ruin, os, hamel.*

3. Indien namen van mannelijke personen geen m. persoon „aanduiden", dan vervalt de buigings-**n**.
   Voorbeelden: *De boer van schoppen aftroeven. De koning schaakmat zetten.*
   Men denke verder aan de werkersnamen als *afromer, zoeker, afleider,* die ook als voorwerpsnamen gebruikt worden, in welk geval de buigings-**n** vervalt.

4. Indien de namen van dieren, die uitsluitend een mannelijk individu „aanduiden", overdrachtelijk geen m. individu „aanduiden", of in figuurlijk verband voorkomen, dan vervalt de buigings-**n**.

Voorbeelden: *De koetsier zat op de bok. Met de (storm)ram de poort rammeien. De kok verdedigde zich met de gloeiende hengst* (= haard- of vuurijzer). *De bok, die hij schoot, verwekte een daverend gelach.*

5. Woorden als *tijger, leeuw, aap, ezel* etc., die zowel een m. als vr. dier aanduiden, vereisen geen buigings-**n**.
Voorbeelden: *De manen van de leeuw. Men vindt de Bengaalse tijger ook buiten Bengalen. Jaag de schurftige hond de deur uit. De geschiedenis van Roodkapje en de wolf.*

6. Indien zelfstandige naamwoorden, derhalve ook de laatstgenoemde diernamen, m. personen „aanduiden", krijgen de begeleidende lidwoorden enz. in de voorwerpsvorm enkelvoud o.i. de buigings-*n*.
Voorbeelden: *„Ik zal dien brutalen, onbeschaamden hond laten doodranselen", bulderde de kapitein. Den brutalen aap een draai om zijn oren geven. Zag je dien bonenstaak met zijn eindeloze armen rondschermen? Den luien vlegel de klas uitsturen.*

Uit een briefwisseling, gevoerd tussen den Secretaris van de Nederlandse sectie van de „Vereniging van Leraren in Levende Talen" en den Directeur-Generaal [1]) zou men menen te mogen opmaken, dat de zaaknamen, ook als ze een m. individu „aanduiden" geen buigings-*n* vereisen. Het schrijven van den Directeur-Generaal van 15 Oct. 1934 bevatte nl. onder no. 3 deze zinsnede: „eveneens volgt uit den gestelden regel, dat de buigings-*n* niet wordt geschreven, als zaaknamen op personen worden toegepast."
Wij hebben met deze interpretatie echter geen rekening gehouden in de Woordenlijst om de volgende redenen:

1°. Op een schrijven, door de Uitgeversmaatschappij J. B. Wolters op 21 November gericht tot het Departement in zake de sexuele-*n* in bedoelde gevallen, werd 4 December het volgende antwoord ontvangen:
„Ik heb de eer U mede te deelen dat een beslissing, als in uw nevens vermeld schrijven bedoeld, niet van Regeeringswege is genomen. Dus ook niet vanwege mijn Departement."

2°. Ofschoon wij persoonlijk weinig of geen gewicht hechten aan het behoud der sexuele *n*, menen we, nu eenmaal de sexuele *n* is aanvaard, dat het inconsequent is, een uitzondering te maken, voor die gevallen, dat een woord, met verlies van zijn oorspronkelijke betekenis, *uitsluitend een m. individu „aanduidt"*.

In de Woordenlijst wordt derhalve (in overeenstemming met het bovenstaande onder no. 6) ook de mogelijkheid van het *den-hij*-gebruik aangegeven bv. bij *bengel, bas, kwast, ondeugd, pupil, scharminkel, schattebout, zwabber* etc. Laatstgenoemde woorden worden trouwens in het Beknopt Woordenboek van Dr. van Haeringen óf uitsluitend, óf incidenteel *m.* genoemd. Naar onze mening moeten de talrijke bezitaanduidende samenstellingen of samenkoppelingen als *kroeskop, hazenlip, wipneus, knevelbaard, spillebeen, nathals* etc. op dezelfde wijze behandeld worden. Er zijn overigens gevallen denkbaar, waarbij een soepele toepassing van deze regeling wenselijk is.

7. Bij gemeenslachtige woorden, die zowel een m. als een vr. persoon kunnen „aanduiden" zoals *aangeklaagde, amanuensis, gast*, krijgen de lidwoorden enz. de buigings-**n**, wanneer een m. persoon bedoeld wordt. Blijkt het geslacht niet, dan is men eveneens gewoon de buigings-**n** te gebruiken. (In veel gevallen wordt overigens het zn.,

[1]) Zie Levende Talen no. 81, 1934, blz. 265 e.v.

als een vr. persoon bedoeld wordt, voorzien van de uitgang *-e*, zoals de woorden op *-ant, -ent, -graaf* enz.).
Voorbeelden: *Men leidde den* (m. persoon), *de* (vr. persoon) *aangeklaagde binnen. De opleiding van den amanuensis* (geslacht blijkt niet). *De pleitrede van de* (vr. persoon) *jonge advocaat* (of: *advocate*). *We bewonderden de kinderarts, toen zij haar patiëntje met een vriendelijk woord en een glimlach onmiddellijk tot bedaren bracht. Den patiënt* (m. persoon), *de patiënt* (vr. persoon) *of de patiënte te bed brengen.*

8. De uitdrukking „staande uitdrukking" levert een zekere moeilijkheid op, omdat er wel eens twijfel over kan bestaan, of en in hoever een uitdrukking „staande" is. Ontwijfelbaar zijn staande uitdrukkingen: *in den beginne, in koelen bloede, in arren moede, van vorstelijken huize, diensten den lande bewezen, met dien verstande, na den eten, om den brode, ten derden male.*
In gevallen als: *botertje tot de(n) boom,* in *de(n) aap gelogeerd zijn,* waarvan het „staande" betwist kan worden, late men het al- of niet-gebruik van de buigings-**n** afhangen van het eigen taalgebruik.

Regel 6. Bij de voornaamwoordelijke aanduiding bestond in de practijk (in strijd met D. V. e. T. W.) reeds lang een zekere vrijheid. Alleen bij de namen van personen werd het „geslacht" in het algemeen onderscheiden. Deze toestand wordt door regel 6 bestendigd. Men houde derhalve rekening er mee, dat men, behalve bij de woorden die in de woordenlijst met **hij** gesignaleerd zijn en bij de namen van vr. personen vrijheid heeft die voornaamwoordelijke aanduiding te bezigen, die overeenstemt met iemands persoonlijk taalgebruik.
Voorbeelden: *Is de man overleden? Integendeel,* **hij** *is aan de beterhand. De operatie heeft* **hem** *gered en zijn genezing is een kwestie van tijd. Mejuffrouw R. maakte de tocht van de Uiver mee.* **Zij** *was enthousiast er over en uitte* **haar** *geestdrift tegenover iedereen, die* **haar** *sprak. Geef me nog een bord soep.* $\frac{\textbf{Ze}}{\textbf{Hij}}$ *is voortreffelijk. Als je de krant uit hebt, mag ik* $\frac{\textbf{ze}}{\textbf{hem}}$ *dan? Zag je dien zwarten kater?* **Hij** *blies van woede en kromde zijn rug.*
Ofschoon bij woorden als *leeuw, beer, wolf, aap, hond* de lidwoorden enz. in de voorwerpsvorm geen buigings-**n** krijgen, gebruikt men in het algemeen de m. voornaamwoordelijke aanduiding.
Voorbeelden: *We zagen de leeuw een sprong nemen. Met één slag van zijn voorpoten velde hij den sidderenden hengst. Moeder, moeder, de beer is los! Hoor hem toch eens brullen. De eerste wolf, die zich vertoonde, kreeg een schot recht in zijn opengespalkte muil. Huilend stortte hij neer.*

Behalve in vaste uitdrukkingen wordt de genitief nog gebruikt in vele andere gevallen, in archaïstische taal, kanseltaal, komisch-deftige taal, ter vermijding van opeenhoping van voorzetsel-omschrijvingen etc.
Het huis des Heren. De heer des huizes. Een steen des aanstoots. Vertedering des harten. Het hoofd der school. In naam der wet. Hollands welvaren. Het Heilige der Heiligen. Het Boek der Boeken. De maatregelen

der regering. Een dezer dagen. 's Mensen lust is 's mensen leven. Van een ernstige bestraffing van de kopstukken der (van de) *terroristen was geen sprake. Handwoordenboek der Nederlandse taal.* Vrij gewoon is de genitief-s in gevallen als: *Vondels Palamedes. Na tantes overlijden. Moeders verjaardag.*

Men late zich bij het gebruik van de genitief leiden door zijn taalgebruik. Een zekere vrijheid is hier geoorloofd en nodig is het zeker niet een voorzetselomschrijving te eisen in gevallen als: *In de naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.*

AARDRIJKSKUNDIGE NAMEN.

De spelling van aardrijkskundige namen in Nederland blijft voorlopig onveranderd. In niet-officieel gebruik wordt bij de afgeleide bijvoeglijke naamwoorden (en bijwoorden) regel 3 toegepast.

Voorbeelden: *Hoogeveen, 's Hertogenbosch, Oudenbosch, Lage Vuursche, Hindeloopen, Wisch, Hoogezand.* Officieel: *de Hoogeveensche vaart,* niet-officieel: *de Hoogeveense vaart.*

Opm. Daar woorden als *'s Hertogenbosch, Oudenbosch,* eindigen op *sch,* moet consequent voorlopig gespeld worden: *Bossche koek, Oudenbossche kwekers.*

Een moeilijkheid vormen gevallen *als Nederlandsch(-Oost)-Indië Nederlandsch(-West)-Indië, Het Hollandsch Diep.* Indien men deze woorden als aardrijkskundige eigennamen beschouwt, dient men de spelling met *sch* te handhaven. Er is echter geen bezwaar tegen in niet-officiële stukken op het bijvoeglijk naamwoord in aardrijkskundige verbindingen de regels toe te passen en te schrijven: *Nederlands(-Oost)-Indië, Het Hollands Diep.* Idem schrijve men: *Leidse straat, Drentse Hoofdvaart, Beerse Maas, Dordse Kil, Amsterdamse hockey-club.*

Het is wenselijk ook de woorden op *-lo,* zoals *Venlo, Hengelo, Almelo* etc. met één o te spellen, omdat de spelling met -o naast de spelling met -oo voorkomt in min of meer officiële stukken. Derhalve eveneens *Hengelose machinefabrieken, Venlose tuinders* etc. Zie ook i.v. **Lo.**

Bij de spelling van aardrijkskundige namen in het buitenland volge men de regels van 1—6.

Voorbeelden: *De Dode Zee, De Rode Zee, De Grote Belt, Duitsland, De Middellandse Zee, Wenen, de Verenigde Staten, Brits-Indië.*

Indien de Nederlandse aardrijkskundige namen in België als aardrijkskundige namen in het buitenland worden beschouwd, dient men regel 1—6 in deze gevallen toe te passen en schrijve men dus: *St.-Joost ten Node, Gerardsbergen, Menen, Beverlo, Waterlo, Essen.*

EIGENNAMEN.

De eigennamen behouden hun oude spelling.

Voorbeelden: *Visscher, De Roode, Van der Hooge* etc.

DE VREEMDE WOORDEN.

Niet vernederlandste vreemde woorden behouden hun vreemde spelling: *fortiter in re, per se, in spe, in effigie, in specie, abonné, logé(e), café, canapé, habitué,* etc.

Slotopmerking. Men doordringe er zich van, dat **de spelling van De Vries en Te Winkel onveranderd blijft, behalve in die gevallen, waarop de bovengenoemde 6 regels van toepassing zijn.**

AFKORTINGEN EN TEKENS.

A. B. (N.) — Algemeen Beschaafd (Nederlands.)
bet. — betekent.
bn. — bijvoeglijk naamwoord.
bw. — bijwoord.
Germ. — Germanisme.
gew. — gewestelijk.
gmz. — gemeenzaam.
h. — heeft.
i. — is.
intr. — intransitief, intransitivum.
Lat. — Latijn.
m. — mannelijke.
min. — minachtend.
mv. — meervoud.
N.S., O.S. — nieuwe spelling, oude spelling.
nvl. — naamval.
pers. — persoon.
stofn. — stofnaam.
tr. — transitief, transitivum.
voorwerpsn. — voorwerpsnaam.
vr. — vrouwelijk.
ww. — werkwoord.
zegsw. — zegswijze (staande uitdrukking).
zn. — zelfstandig naamwoord.
Z.-N. — Zuid-Nederland, Zuidnederlands.

e in het titelwoord — betekent dat deze e lang is.
- vervangt: 1 het titelwoord bv. **Bink:** *de(n)* - *steken*; **Aalsteker:** -s. Staan in het titelwoord twee woorden dan vervangt het teken - het eerste woord bv. **Aantonende wijs:** - *wijzen*;
2 bij ww. het voorvoegsel of eerste lid bv. **Verkopen:** *-kocht, h. -kocht*; **Aanstoten:** *stootte -, h. -gestoten*;
3 in samengestelde zn., bn., bw. het eerste lid bv. **Achterleen:** *-lenen*; **Bleekneus:** *-neuzen*; **Achtmaands:** *een -maandse jongen*;
4 in een groep samenstellingen het eerste lid van het titelwoord bv. **Bos'bes, -bezie, -bloem, -bouw, -brand** etc.

De betekenis van *de, den, hij*, geplaatst bij een zn., is:
1 dat in de voorwerpsvorm enkelvoud dezer zn. de begeleidende lidwoorden enz. de buigings-*n* krijgen.
2 dat als voornaamwoordelijke aanduiding dezer zn. uitsluitend de zogenaamde mannelijke vormen worden gebezigd dus *hij (zijns, zijner) hem, wiens* etc. terwijl ook van de lidwoorden de genitieven *des, eens* bij „staande" uitdrukkingen voorkomen bv. *Geef den keizer, wat des keizers is.* Zie verdere voorbeelden boven blz. XI.

INHOUD.

Blz.
Woord vooraf III
Inleiding V
Afkortingen en Tekens XIV
Woordenlijst . . . . . 1—54

A.

Aafs (Z.-N.), bn.
Aal'geer, de -geren.
Aal'reep, de, -repen.
Aal'steker, de (aalschaar) -s.
Aan'behorend.
Aan'deel, het -delen.
Aan'druisen, druiste -, h., i. -gedruist.
Aaneen'behoren.
Aaneen'knopen.
Aaneen'lassen.
Aan'gang: zegsw. op den (of: ten) -komen.
Aan'gekleed: een aangeklede boterham.
Aan'halingsteken, het, -tekens.
Aan'hogen.
Aan'hoging, de, -en.
Aan'hoping, de, -en.
Aan'hopen.
Aan'horen: zegsw. ten aanhoren van.
Aanho'rig, bn.: met -horige landerijen.
Aanho'righeid, de, -horigheden.
Aan'jager, de (werktuig) -s.
Aan'kleef: zegsw. met den aankleve van dien.
Aan'kleden, kleedde -, h. -gekleed; z. Aangekleed.
Aan'knopen.
Aan'knoping, de, -en.
Aan'knopingspunt, het, -en.
Aan'koop, de, -kopen.
Aan'kopen.
Aan'koping, de, -en.
Aan'kweken.
Aan'leren.
Aan'loden, loodde -, h. -gelood.
Aan'loop, de, -lopen.
Aan'lopen.
Aan'preken.
Aan'razeren.
Aanschou'wen: zegsw. ten aanschouwen van.
Aan'slepen (slepende nader brengen; sleepvoetend naderen).
Aan'stomen.
Aansto'telijk, bn., bw. -stotelijker, -stotelijkst.
Aan'stoten, stootte (stiet) -, h. -gestoten.
Aan'tekenboekje, het, -s.
Aan'tekenen, tekende -, h. -getekend.
Aan'tekening, de, -en.
Aan'tekeningspartij, de, -en.
Aan'tonen.
Aanto'nende wijs, de, - wijzen.
Aan'trekker, -s, de (werktuig).
Aan'vullingsbegroting, de, -en.
Aanzwepen.
Aap, apen: 1 de, den, hij (lelijk manspersoon; kwajongen); 2 de (bekend zoogdier); zegsw. in de(n) - gelogeerd zijn; de(n) - binnen hebben.
Aard, de, zegsw. van dien aard.
Aard'hoop, -hopen.
Aards, bn.: het aardse slijk.
Aards'gezind, bn.
Aard'vlo, de, -vlooien.
Aarlanderveens': op z'n -.
Abandonne're.n.
Absolve're.n.
Absorbe're.n.
Abstrahe're.n.
Abuse're.n.
Accentue're.n.
Accepte're.n.
Accidenteel', bn., bw.: accidentele meningsverschillen.
Acclimat(is)e're.n.
Accommode're.n.
Accompagne're.n.
Accorde're.n.
Accredite're.n.
Accumule're.n.
Accuse're.n.
Achtdaags', bn.: een -daagse vacantie.
Ach'teloos, bn., bw. achtelozer, achteloost: een achteloze houding.
Achterbaks', bn., bw.: een -bakse briefwisseling.
Ach'terleen, het, -lenen.
Ach'terloper, de (achterpoot) -s.
Achterna'lopen. liep -, h. i. -gelopen.
Achterom'lopen, -op'lopen.
Ach'terpoot, de, -poten.
Achteruit'lopen,
Ach'terwaarts, bn., bw.: een -waartse concentratie.
Acht'maands, bn.: een -maandse jongen.
Achtpo'tig, bn.: de achtpotige spinnen.
Acquitte're.n.
Agrippijns', bn.: de Agrippijnse zwaan.
Acte're.n.
Actueel', bn.: actuele berichten.
Adapte're.n.
Additioneel', bn.: additionele artikelen.
A'demloos, bn.: een -loze stilte.
Administre're.n.
Admitte're.n.
Adonise're.n.
Adopte're.n.
Adresse're.n.
Adverte're.n.
Advise're.n.
Af'brekingsteken, het, -s.
Af'delen.
Afde'ling, de, -en.
Af'exerceren.
Affecte're.n.
Affiche're.n.
Affine're.n.
Affronte're.n.
Afgeblik'sems, bw.
Afgode're.n.
Af'gelopen.
Af'kappingsteken, het, -s.
Af'keren.
Afke'rig, bn.; **-heid,** de.
Af'koop, de, -kopen.
Af'kopen.
Af'legger, de (kledingstuk) -s.
Af'leider, de (middel, werktuig) -s.
Af'leren.
Af'loden, loodde -, h. afgelood.
Af'logen.
Af'loop, de, -lopen.
Af'lopen, liep -, i. -gelopen.
Af'marcheren, (ch = sj).
Af'mars, de -marsen; z. **Mars III.**
Af'prakkezeren.

Af'reden, reedde –, h. –gereed.
Af'rekkel, de, –s.
Afrikaans', bn., bw.: Afrikaanse schapen.
Afrikaan'se, de, –n.
Af'romer, de (werktuig) –s.
Af'schavelen.
Af'slepen (naar omlaag slepen; tot op de grond afhangen).
Af'sloten, slootte –, h. –gesloot.
Af'smeken.
Af'stoten, stootte (of: stiet) –, h. –gestoten: –stotende kracht.
Af'stropen.
Aftands', bn.: –tandse leeuwen.
Af'tekenen.
Af'telegraferen.
Af'trekker, de (getal, werktuig) –s.
Af'tronen.
Af'vissen, viste –, h. –gevist.
Af'waarts, bn., bw.: in –waartse richting.
Af'was, de.
Af'waskwast, de –en.
Af'wassen, waste –, h. –gewassen.
Af'wissen, wiste –, h. –gewist.
Age'ren.
Aggrege'ren.
Agite'ren.
Agnosce'ren.
Ajourne'ren.
Ak'kermaalsbos, het, –bossen.
Alarme'ren.
Albanees', 1 de, den, hij, Albanezen; 2 bn., bw.: Albanese typen; 3 het (de taal).
Albane'se, de, –n.
Albi'no, –'s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Alexandrijns', bn.: de Alexandrijnse bibliotheek.
Al'geheel, bn., bw.: een –gehele overwinning.
Algemeen', bn., bw.: de –gemene mening.
Algerijns', bn., bw.: Algerijnse zeerovers.
Algerijn'se, de, –n.
Alledaags', bn.: –daagse mensen.
Alledaags'heid, de, –daagsheden.
Alleen'heerser, de, den, hij, –s.
Alle'nig, bw.
Allege'ren.
Allitere'ren.
Allum(in)e'ren.
Alpijns', bn.: Alpijnse drachten.
Alree', bw.
Al'vleesklier, de, –en.
Amalgame'ren.
Amanuen'sis, amanuensissen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Am'bachtsheer, de, den, hij, –heren.
Ambidex'ter, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Ambië'ren.
Ambitionne'ren.
Ambonees', 1 de, den, hij, Ambonezen; 2 bn. Ambonese fuseliers.
Ambone'se, de, –n.
Amb'teloos, bn., bw.: ambteloze burgers.
Ambts'eed, de, –eden.
Amende'ren.
Amerikaans', bn., bw.: de N.-Amerikaanse steden.
Amerikaan'se, de, –n.
Amnestië'ren.
Amortise'ren.
Amove'ren.
Ampute'ren.
Amsterdams', bn., bw.: –peil, –e grachten.
Amsterdam'se, de, –n.
Amuse'ren.
Analyse'ren.
Anderdaags', bn.: de –daagse koorts.
Anglicaans', bn., bw.: de Anglicaanse bisschoppen.
Anglicaan'se, de, –n.
Anime'ren.
Annexe'ren.
Annihile'ren.
Annonce'ren.
Annote'ren.
Annueel', bn.: annuele uitgaven.
Annule'ren.
Antecede'ren.
Antedate'ren, meestal Antidateren.
Antidiluviaans', bn.: –diluviaanse geraamten.
Antichambre'ren.
Anticipe'ren.
Antidate'ren.
Ant'werpse, de, –n.
A'penkop, de, den, hij (kwajongen) –koppen.
Apennijns', bn.: het Apennijnse schiereiland.
Apostrophe'ren.
Apothe'kersflesje, het, –s.
Appelle'ren.
Applaudisse'ren.
Apporte'ren.
Apprecië'ren.
Apprete'ren.
April'vis, de, –vissen.
Approviande'ren.
Appuye'ren.
Aramees', 1 de, den, hij, Aramezen; 2 bn. de Aramese taal; 3 het (de taal).
Arame'se, de, –n.
Ar'beidersvereniging, de, –en.
Arbitre'ren.
Arce'ren.
Archan'gel, de, den, hij, –en.
Arduin'steen, de –stenen.
Ar'geloos, bn., bw. –gelozer, geloost: –geloze kinderen.
Argumente'ren.
Arkeneel', het, arkenelen.
Arminiaans', bn., bw.: Arminiaan'se godsdienstoefeningen.
Arn'hems, 1 bn., bw.: Arnhemse meisjes; 2 het (taal).
Arn'hemse, de, –n.
Arrange'ren.
Arreste'ren.
Arrive'ren.
Articule'ren.
Artificieel', bn., bw.: artificiële middelen.
I. As, de, assen.
II. As, de, assen; **as'bak, as'belt, as'blond,** enz.
Asphalte'ren.
Asphyxië'ren.
Aspire'ren.
Assaine'ring, de, –en.
As'sepoester, de, –s.
Assimile'ren.
Assiste'ren.
Associë'ren.
Assone'rend, bn.: – rijm.
Assorte'ren.

Assume'ren.
Assure'ren.
Atheens', bn., bw.: de Atheense kunst.
Atheen'se, de, -n.
At'jehs, bn., bw.: de Atjehse oorlog.
At'jehse, de, -n.
Attaque'ren.
Atteste'ren.
Attrape'ren.
Attribue'ren.
Ausculte'ren.
Autorise'ren.
A'verechts, bn., bw.: een averechtse voorstelling der feiten.
Averui'se (Z.-N.), de.
Azuur'steen, de -stenen.

B.

Baai'vanger, -s, 1 de, den, hij (man); 2 de (schansloper).
Baar, baren, 1 de, den, hij (m. nieuweling); 2 de (nieuwelinge; staaf, golf, berrie).
Baars, bn., bw.: baarse manieren.
Bab'bel, -s, 1 de (vrouw; babbelarij); 2 de, den, hij (man).
Bab'belaar, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (stroopballetje).
Bab'belkous, -kousen, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Ba'bels, bn.: de Babelse spraakverwarring.
Babok', de, den, hij, babokken.
Bad'gast, -en, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Bag'gelaar, -s, 1 de, den, hij (veenarbeider); 2 de (turf).
Bajonet'schede, de -scheden.
Bak'kersbenen, mv. de.
Bak'steen, de, -stenen.
Bak'vis, de, -vissen.
Balance'ren.
Balinees', 1 de, den, hij, Balinezen; 2 bn., bw.: de Balinese tempels; 3 het (de taal).
Baline'se, de, -n.
Ba'lisch, bn., bw.: Balische kunst; beter: Balinees.
Ballote'ren.
Bamboche'ren.
Ban'deloos, bn., bw.: de bandeloze jeugd.
Banderolle'ren.
Bankete'ren.
Barbaars', bn., bw.: barbaarse wreedheid.
Barbaars'heid, de -heden.
Barbarijs', bn.: Barbarijse zeerovers.
Barbeel', de, barbelen.
Bargoens', 1 het (de taal): het - der Groenstraat; 2 bn.: Bargoense woorden.
Barn'stenen, bn.: een - pijpje.
Barome'tervis, de, -vissen.
Bars, bn., bw. barser, barst: de barse sergeant.
Bars'heid, de -heden.
Bas, bassen, 1 de, den, hij (m. persoon; 2 de (stem, instrument).
Ba'sedowse ziekte, de.
Base'ren.
Bas'taard, Bas'terd, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 (alle andere bet.).
Bataafs', bn.: de Bataafse (Import-Mij).
Bataviaas', bn., bw.: de Bataviase Bank.
Bats, bn., bw. batser, batst.
Baviaan', bavianen, 1 de, den, hij (lelijk m. persoon); 2 de (aap).
Beamb'te, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Bebos'sen, beboste, h. bebost: beboste heuvels.
Bebos'sing, de, -en.
Be'delbrok, -brokken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); 3 het of de (gebedeld stuk brood).
I. Be'delen, bedelde, h. gebedeld.
II. Bede'len, bedeelde, h. bedeeld.
Bede'ling, de, -en.
Bedien'de, -n, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Bedrijf'al, bedrijfallen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Bedrijfs'bos, de, -bossen.
Bed'stro, het.
Beë'digd, bn.
Beë'digen, beëdigde, h. beëdigd.
Beel, de, belen.
Beeld'jeskoop, den, den, hij, -kopen.
Beeld'schoon, bn.: -schone meisjes.
Be'len (Z.-N.), beelde, h. gebeeld.
Beël'zebub, 1 de, den, hij (duivel); 2 de (aap), -s.
Been, 1 het (bot) beenderen; 2 het (menselijk lichaamsdeel) benen, zegsw. goed ter been zijn.
Been'deras, de.
Been'droog, bn.: -droge zaden.
I. Be'nen, bn.: - knoopjes.
II. Be'nen, ww.
Been'eter, de (ziekte).
I. Beer, beren, de (roofdier; schuld; sterrenbeeld): zegsw. de huid van de(n) - verkopen; op de - halen; de Grote Beer aanwijzen.
II. Beer, beren, 1 de, den, hij (mannelijk zwijn); 2 de (waterleiding, stut, ijsbreker).
III. Beer, de (faecaliën).
Bege'ren.
Bege'rig, bn., bw. -er, -st.
Begro'ten, begrootte, h. begroot.
Begro'ting, de, -en.
Beheer'sen, beheerste, h. beheerst.
Beheer'ser, de, den, hij, -s.
Beheerseres', de, beheerseressen.
Beheer'sing, de -en.
Behe'ren.
Beho'ren.
Bei'derzijds, bn., bw.: -zijds wantrouwen.
I. Bei'er, de, den, hij (man uit Beieren) -en.
II. Bei'er (Z.-N.), de (kraal) -s.
Bei'ers, 1 bn., bw.: de Beierse hoogvlakte; 2 het: een (glas) -.
Bei'erse, de -n.
Beke'ren.
Bekkeneel', het, bekkenelen.
Bekle'den, bekleedde, h. bekleed.
Bekle'ding, de, -en.
Beko'pen, bekocht, h. bekocht.
Belan'geloos, bn., bw.: -lozer, -loost: -loze medewerking.
Bel'derom, de, den, hij, -s.
Bele'digen, bele'digde, h. bele'digd.
Bele'diging, de, -en.

Bele'nen.
Bel'hamel, –s, de, den, hij, eig. en fig.
Belo'nen.
Belo'ning, de –en; belo'ninkje, het, –s.
Beloop', het, belopen.
Belo'pen.
Bemoei'al, z. **Bedrijf'al.**
Bena'delen, Z.-N. **Bena'deligen.**
Bena'deling, de, –en.
Bengaals', bn.: een –e tijger.
Ben'gel, –s, 1 de, den, hij (jongen); 2 de (voorwerp).
Be'nig, bn.: een – voorhoofd.
Beno'digd, bn.
Beno'digdheid, de –nodigdheden.
Beo'gen.
Beoor'delen.
Beredene'ren.
Be'ren, beerde, h. gebeerd (mesten).
Be'renbijt, de.
Berg'knoop, de, –knopen.
Berg'loon, de, –lonen.
Berg'stroom, de, –stromen.
Ber'kenbos, het, –bossen.
Bero'ven.
Bescherm'engel, –geest, de, den, hij, –en.
Bescherm'heer, de, den, hij, –heren.
Bescherm'heilige, –, 1 de (vr. heilige); 2 de, den, hij (m. heilige).
Beschik'al, z. **Bedrijfal.**
Beslui'teloos, bn., bw. –lozer, –loost: –loze mensen.
Bespe'ken (Z.-N.).
Bespionne'ren.
Bestand'deel, het, –delen.
Bestel'loon, het, –lonen.
Bestude'ren.
Bete'kenen.
Bete'kenis, de, –tekenissen.
Bete'kenisleer, de, –tekenisleren.
Be'tel (Z.-N.), de –s.
Be'ten (Z.-N.), beette, i. gebeet.
Betoog', het, betogen.
Beto'gen.
Beto'ger, de, den, hij –s.
Beto'ging, de, –en.
Beto'men.
Beto'nen.
Beto'ning, de, –en.
Beto'veren.
Beto'vering, de, –en.
Be'tuws, 1 bn., bw.: Betuwse kersen; 2 het (de taal).
Beu'geltas, de, –tassen.
Beu'ger, –s, de (schip).
Beug'vis, de, –vissen.
Beug'visserij, de, –visserijen.
Beu'kenbos, het, –bossen.
Beun'haas, –hazen, 1 de (eig. bet. zolderhaas); 2 de, den, hij (man, knoeier).
Beurs, bn.: beurse peren.
Beurs'notering, de, –en.
Beur'telings, bn., bw.
Beurt'man, –mannen, de (schip).
Be'vers, bn.: een beverse borstrok.
Bevoor'delen.
Bewaar'engel, de, den, hij, –en.
Bewas'sing, de, –en.
Bewe'nen.
Bewe'gingloos, bn.: als –loze beelden.
Bewie'roken.
Beze'ren.
Beze'ring, de, –en.
Be'zoarsteen, de, –stenen.
Bezweet', bn.: bezwete paarden.
Bier'buik, –en, 1 de, den, hij (man met een bierbuik); 2 de (buik).
Bij'behorend, bn.
Bij'bels, bn.: de –e geschiedenis.
Bij'betekenis, de, –betekenissen.
Bijde(r)hands, bn.: het –handse paard.
Bij'eneter, de, (vogelsoort) –s.
Bij'gelovig, Bijgelo'vig, bn., bw.
Bijgelo'vigheid, de –heden.
Bijho'rig, bn.
Bij'legger, de (handelsartikel, schip) –s.
Bij'ligger, de (schip) –s.
Bij'lopen, liep –, i. –gelopen.
Bij'loper, de, den, hij, –s.
Bik'steen, de, –stenen.
Bink, de, den, hij (lomperd): de(n) – steken, spijbelen.
Bin'nendijks, –dijks', bn., bw.
Bin'nenlands, bn.: Binnenlandse Zaken.
Bin'nenlopen, liep –, h., i. –gelopen.
Biologe'ren.
Bis'schop, 1 de, den, hij (kerkelijk hoogwaardigheidsbekleder) bisschoppen; 2 de [(drank).
Bisse'ren.
Bivakke'ren, Bivouakke'ren.
Bla'derloos, bn.: –loze bomen.
Blaf'fer(d), de (lijst, klapper) –s.
Blauw'steen, 1 de (voorwerpsn.) –stenen; 2 het (stofn.).
I. Bla'zer, de (vaartuig) –s.
II. Bla'zer, de (kledingstuk) –s.
Blazoene'ren.
I. Bleek, bn., bw.; bleker, bleekst: de bleke dood.
II. Bleek, de, bleken.
Ble'ken.
Ble'ker, de, den, hij (m. persoon), –s.
Ble'kerd, de (wijn).
Blekerij', de, –en.
Bleek'neus, –neuzen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Blesse'ren.
Blik'jesvlees, het.
Bliko'gen.
Blik'sem, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (natuurverschijnsel).
Blik'semafleider, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; toestel).
Blik'sems, bn., bw.: die bliksemse jongen.
Blind: zegsw. in den blinde rondtasten.
Blinde'ren, Blinde'ring, de, –en.
Blo, Blo'de, bn., bw. bloder, bloodst: een blode maagd.
Bloed, 1 het (vloeistof); 2 de, den, hij (sukkel, m. persoon) –en; 3 de (sukkel, vr. persoon).
Bloed: zegsw. prins van den bloede.
Bloe'deloos, bn.: bloedeloze insecten.
Bloed'getuige, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Bloed'hond, –en 1 de, den, hij (wreedaard); 2 de (bulhond).
Bloed'rood, bn. –rode handen.
Bloed'verwant, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook –verwante, de, –n.
Bloed'zuiger, –s, 1 de, den, hij (uitzuiger); 2 de (ringworm).
Bloem'kool, de, –kolen.
Blokke'ren.
Blok'kendoos, de, –dozen.

Blohar'tig, bn., bw. blohartiger, blohartigst.
Blohar'tigheid, de.
Blo'heid, de.
Blood'aard, de, den, hij, -s.
Bloot, bn., bw. bloter, blootst: op blote voeten.
Blo'ten, blootte, h. gebloot.
Blus'gereedschap, het, -gereedschappen; **Bluskool, Blusmiddel, Bluspot.**
Blus'sen, bluste, h. geblust.
Blut, Bluts, bn.
Bo'chel, -s, 1 de, den, hij (bultenaar); 2 de (bult; vrouw met bult).
Bo'de, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; titel).
Bo'dem, de -s; zegsw. de verwachtingen de(n) - inslaan; boter(tje) tot de(n) -; van de(n) hoge(n) - (af)teren; tot de(n) - (toe) ledigen.
Bo'demloos, bn.: een -loze afgrond.
Boeginees', de, den, hij, Boeginezen.
Boegse'ren.
Boeg'sprietlopen.
Boek'beoordeling, de, -beoordelingen.
Boek'deel, het, -delen.
Boek'verkoper, de, den, hij, -s.
Boek'verkoping, de, -en.
Boek'(en)worm, de, -en; **Boek(en)wurm,** de, den hij (m. persoon) -en.
Boe'man, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (zaak).
Boen'der, -s, 1 de, den, hij (niet-corpslid, boef); 2 de (werktuig).
I. Boer, 1 de, den, hij (man) -en; 2 de (kaartnaam): nemen met de -.
II. Boer, de (opri sping) -en.
Boerenkool', de, -kolen.
Boerenmens', -mensen, 1 de, den, hij; 2 het.
Boerensjees', de, -sjezen.
Boe'renteen (Z.-N.), de , -tenen.
Boerin'nenkleding, de.
Boers, bn., bw.: boerse manieren.
Boe't(e)kleed, het, -kle(de)ren.
Boet'preek, de, -preken.
Boetse'ren.
Boe'zelaar, de, -s.
Boheems', bn.: Boheemse stenen.
I. Bok, bokken, 1 de, den, hij (mannetje van dieren; nors man); 2 de (voorwerp).
II. Bok, de (flater) bokken.
III. Bok (Z.-N.), de (tros hazelnoten).
Bok'keleren, bn.
Bokkenees', Bok'kinees, de, den, hij. Bokkenezen, Bokkinezen.
Bok'kingrokerij, de, -en.
Bok'ser, de (hondensoort), -s.
Boks'poot, -poten, 1 de, den, hij (duivel, faun); 2 de (poot v. e. bok).
Boks'voet, -voeten, de, den, hij (duivel, faun).
I. Bol'der, de (paaltje) -s.
II Bol'der, de, den, hij (speler) -s.
Bolleboos', de, den, hij, -bozen.
Bollebuis', -buizen, 1 de, den, hij (welgedaan, dik m. persoon); 2 de (poffertje; welgedaan dik vr. persoon).
Bol'lenkweker, de, den, hij, -s.
Bologne'zer, 1 de, den, hij (man uit Bologna) -s; 2 bn.: Bolognezer of Bolognese hondjes, flessen.
Bolognees', 1 bn.; 2 de, den, hij (Bolognezer 1) -nezen.
Bologne'se, de, -n.
Bolsjewiek', -en, 1 de, den, hij (man); 2 de (vrouw): in deze bet. ook Bolsjewieke, de, -n.
Bolsjewieks', bn., bw.
Bol'wassing (Z.-N.), de, -en.
Bombarde'ren.
Bom'been (Z.-N., vero.), het, -benen.
Bombe'ren.
Bo'merang, Boe'merang, de, -s.
Bond'genoot, -genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **-genote,** de, -n.
Bo'nenbed, het -bedden. **Bo'nenbloem, -kever, -kruid, -stro, -veld,** enz.
Bo'nenstaak, -staken, 1 de, den, hij (lange, magere man); 2 de (vr. persoon, voorwerp).
Bonhom'me, de, den, hij, -s.
Bo'gaard, -gerd, de, -s.
Boom, de, bomen.
Bo'men, boomde, h. geboomd.
Boom'(kik)vors, de, -vorsen.
Boom'kweker, de, den, hij, -s.
Boon, de, bonen.
Boos, bn., bw. bozer, boost: een boze blik.
I. Boot, de, (schip) boten.
II. Boot, de (juweel) boten.
III. Boot, de (gerepeld vlas) boten.
Borg, -en, 1 de, den, hij (man); 2 de (vrouw)
Borne'ren.
Bor'relfles, de, -flessen.
I. Borst, de (lichaamsdeel, hart, etc.) borsten.
II. Borst, de, den, hij (jonkman) -en.
Bos, het, bossen.
Bos'achtig, bn.
Bos'beheer, het; **Bos'bes, -bezie, -bloem, -bouw, -brand, -cultuur, -duif.**
Bos'duivel, -s, 1 de (slingeraap); 2 de, den, hij (m. persoon met verward hoofdhaar).
Bos'geus, de, den, hij, -geuzen.
Bos'god, de, den, hij, -goden.
Bos'kat, de, -katten; **Bos'koffie, -koraal, -mens, -misdrijf** (Z.-N.).
Bos'neger, de, den, hij, -negers.
Bos'noot (Z.-N.), de, -noten; **Bos'partij, -uil, -varen.**
Bos'wachter, de, den, hij, -s.
Bos'wet, de, -wetten; **Bos'wezen,** het.
Bossele'ren.
Botanise'ren.
Bo'ten (Z.-N.), bootte, h. geboot.
Bo'terkoper, de, den, hij, -s.
Bot'muil, -en, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Boude'ren.
Bo'venbeen, het, -benen.
Bo'vengronds, bn., bw.: -grondse inrichtingen.
Bo'venhands, bn., bw.: een -handse worp.
Bo'venkleed, het, -kle(de)ren.
Bo'venlands, bn.: -landse paparden.
Bo'venloop, de, -lopen.
Bo'venmenselijk, bn., bw.
Bo'venwaarts, bn., bw.: een -waartse druk.
Bo'ze, 1 de, den, hij (de duivel; slecht mens) -n; 2 het (het kwaad).
Braam'bos, het, -bossen.
Bra'bants, bn., bw.: een Brabantse muts.
Brachycephaal', -cephalen; 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Brage'ren.

Bram, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Bran'dendheet, bn.: een –hete soep.
Bran'der, –s, 1 de, den, hij (brandewijnstoker, eigenaar ener branderij); 2 de (toestel, vaartuig).
Brand'schoon, bn.: –schone schorten.
Brand'steen, 1 de (voorwerpsn.) –stenen; 2 het (stofn.).
Brand'wacht, 1 de, den, hij (één wachter) –en, –s; 2 de (brandpiket) –en.
Bra'ni, 1 de (durf; bluf); 2 de, den, hij (kranig persoon; bluffer).
Bra'sem, –s, 1 de, den, hij (jong onbevaren matroos; opgeschoten jongen); 2 de (vis; opgeschoten meisje).
Brave'ren.
Breed, bn., bw.; breder, breedst: een brede straat.
Bree'fok, de, –fokken.
Breel, de, brelen.
Brei'delloos, bn.; –lozer, –loost: –loze hartstochten.
Brei'schede, de, –scheden.
Bre'kebeen, –benen, 1 de, den, hij (m. persoon); de (vr. persoon).
Bre'kespel, –spellen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Bretons', 1 bn., bw.: Bretonse boeren; 2 het (de taal).
Brevete'ren.
Bricole'ren.
Brie'sen, brieste, h. gebriest.
Brie'ventas, de, –tassen.
Brille'ren.
Brits, bn., bw.: de Britse vlag.
Broche'ren.
Broe'der, 1 de, den, hij (m. persoon) –s, –en; 2 de (koek) –s, in deze bet. meestal Broedertje.
Broeds, bn.: broedse kippen.
Brok, brokken, 1 de, den, hij (m. persoon) 2 de (vr. persoon); 3 het of de (stuk, voorwerp); verg. **Bedelbrok.**
Brood, het, broden; zegsw. om den brode.
Brood'nodig, bn.
Brood'roven.
Brouille'ren.
Bruik'leen, het, –lenen.
Brui'loftsdis, de.
Brui'loftskleed, het, –kle(de)ren.
Bruine'ren.
Bruin'oog, –ogen, 1 de (vr. persoon met bruine ogen); 2 de, den, hij (m. persoon).
Bruino'gig, bn.
Bruin'vis, de, –vissen.
Brusque'ren.
Brus'sels, bn., bw.: Brusselse spruitjes.
Brutalise'ren.
Buik'potig, bn.: –potige weekdieren.
Bui'sen (Z.-N.), buiste, h. gebuist.
Buis'kool, de, –kolen.
Buitendijks', bn., bw.: –dijkse weiden.
Buitengemeen', bn., bw.: een –gemene bijval.
Bui'tenlands, bn.: Buitenlandse Zaken.
Bui'tenmens, –mensen, 1 de, den, hij; 2 het.
Bui'tenwaarts, bn., bw.: een –waartse beweging.
I. Bul, de (ding; Z.-N. grauw) bullen.
II. Bul, de, den, hij (stier; stuurse man) bullen.
III. Bul, Bul'le, de (oorkonde), bullen.
Bulletine'ren.
Bult, bulten, 1 de, den, hij (bultenaar); 2 (bochel; buil; vrouw met een bochel).
Burcht'heer, de, den, hij, –heren.
Bureel', het, burelen: ten burele.
Burelist', –en, 1 de, den, hij (man); 2 de (vrouw); in bet. 2 ook **Bureliste.**
Bur'gerkleren, mv.: in –.
Bur'germens, –mensen, 1 de, den, hij; 2 het.
Bur'gerwacht, –en, 1 de, den, hij (een lid der burgerwacht); 2 de (het korps).
Buurt'vereniging, de, –en.
Byroniaans', bn., bw.: Byroniaanse zangen.
Byzantijns', bn., bw.: het Byzantijnse rijk.

C.

Cache'ren.
Cachete'ren.
Cadance'ren.
Cajole'ren.
Calange'ren.
Calcine'ren.
Calligraphe'ren.
Calque'ren.
Canadees', 1 de, den, hij, –dezen; 2 bn., bw.: – graan, de –e meren.
Canade'se, de (vrouw uit Canada) –n.
Candide'ren.
Cannele'ren.
Canonise'ren.
Capitolijns', bn.: de Capitolijnse tempel.
Capitonne'ren.
Capitule'ren.
Captive'ren.
Carambole'ren.
Carbonise'ren.
Caresse'ren.
Caricaturise'ren.
Carte'ren.
Cartesiaans' duikertje, het, –e –s.
Cassa'vebrood, het, –broden.
Casse'ren.
Castige'ren.
Casueel', bn., bw.: een casuele ontmoeting.
Catalogise'ren, cataloge'ren.
Catechise'ren.
Catsiaans', bn., bw.: een Catsiaanse dreun.
Caudijns', bn.: het Caudijnse juk.
Cautionne'ren.
Cave'ren.
Cede'ren.
Ceel, de, celen.
Celebre'ren.
Cemente'ren.
Cense'ren.
Censure'ren.
Centralise'ren.
Ceremonieel', 1 het; 2 bn., bw.: een ceremoniële groet, buiging.
Certifice'ren, certifiëe'ren.
Cesse'ren.
Chagrine'ren.

Chaldeeuws', 1 het (taal); 2 bn., bw.: Chaldeeuwse sterrenkunde.
Change'ren.
Chaperonne'ren.
Charge'ren.
Chauffe'ren.
Chevrote'ren.
Chicane'ren.
Chinees', 1 de, den, hij (man uit China; zonderling), -nezen; 2 bn., bw.: - porcelein, -e zijde; 3 het (de taal).
Chine'se, de (vrouw uit China) -n.
Chloroforme'ren, Chloroformise'ren.
Ciceroniaans', bn., bw.: Ciceroniaanse stijlwendingen.
Circule'ren.
Cire'ren.
Cisalpijns', bn.: de -alpijnse provincie.
Cisele'ren.
Cite'ren.
Citroen'boom, de, -bomen.
Civilise'ren.
Classifice'ren.
Cliënte'le, de.
Coiffe'ren.
Coïncide'ren.
Coionne'ren; zie Koeionneren.
Collationne'ren.
Collecte'ren.
Collega, -'s of collegae (Lat.), 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Colporte'ren.
Combine'ren.
Commande'ren.
Comme'ren, (Z.-N. babbelen).
Commentarië'ren.
Commercieel', bn., bw.: commerciële belangen.
Communice'ren.
Commu'niekleed, het, -kle(de)ren.
Communist', -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Compare'ren.
Compatriot', -ten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Compense'ren.
Compete'ren.
Compile'ren.
Complete'ren.
Compli'ce, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Complice'ren.
Complimente'ren.
Complique'ren.
Compone'ren.
Comprime'ren.
Compromitte'ren.
Concentre'ren.
Concerte'ren.
Concier'ge, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Concipië'ren.
Conclude'ren.
Concurre'ren.
Condense'ren.
Conditioneel', bn., bw.: een conditionele bijzin.
Conditionne'ren.
Condole'ren.
Confere'ren.
Confessioneel', bn.: de confessionele school.
Confidentieel', bn., bw.: een confidentiële mededeling.
Confirme'ren.
Confisque'ren.
Confronte'ren.
Congrue'ren.
Conjuge'ren.
Consacre'ren, Consecre'ren.
Conserve'ren.
Considere'ren.
Consigne'ren.
Consolide'ren.
Constate'ren.
Constitue'ren.
Constitutioneel', bn., bw.: constitutionele rechten.
Construe'ren.
Consulte'ren.
Consume'ren.
Contente'ren.
Conteste'ren.
Continueel', bn., bw.: continuele verstoring der orde.
Continue'ren.
Contracte'ren.
Contractueel', bn., bw.: contractuele verplichtingen.
Contrarië'ren.
Contrasigne'ren.
Contraste'ren.
Contribue'ren.
Controle'ren.
Convenië'ren.
Conventioneel', bn., bw.: conventionele opvattingen.
Converge'ren.
Converse'ren.
Converte'ren.
Convertiet', -en; 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Convoce'ren.
Coöpere'ren.
Copië'ren. enz.; z. **Kopiëren** enz.
Copule'ren.
Coquette'ren.
Corporeel', bn.: corporele straffen.
Correctioneel', bn., bw.: correctionele methodes.
Corresponde'ren.
Corrige'ren.
Costume'ren.
Couche'ren.
Coupe'ren.
Credite'ren.
Creë'ren.
Creools', bn., bw.: Creoolse families.
Creool'se, Creo'le, de, -n.
Creosote'ren.
Crepe'ren.
Creve'ren, (Z.-N.) z. **Creperen.**
Crimineel', bn., bw.: -nele politie.
Critise'ren.
Crochete'ren.
Culmine'ren.
Cultive'ren.
Cumule'ren.
Curate'le, de, -n.
Cure'ren.
Cursive'ren.
Cy'pers, Cy'prisch, bn.: een Cyperse kat.

D.

Daags, bn., bw.: dit is mijn daagse jas.
Dag, de, -en: in zegsw. als voor den dag komen, aan den dag brengen, wordt in het A. B. de -n nog dikwijls gehoord.
Da'gelijks, bn., bw.: het dagelijks brood; dagelijkse bezigheden.
Dag'jesmensen, inz. in het mv.
Dag'loon, het, -lonen.
Dag'loner, de, den, hij, -s.
Dag'tekenen, -kende, h. gedagtekend.
Dag'tekening, de, -en.
Da'jaks, 1 bn., bw.: Dajakse woningen; 2 het (de taal der Dajakkers).
Dak'loos, bn.: dakloze gezinnen.
Dak'loze, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Damasce'ren.
Damasijns' schrift, het.
Dandine'ren.
Dar, darren, de, den, hij (mannetjesbij).
Date'ren.
Deballote'ren.
Debarque'ren.
Debatte'ren.
Debite'ren.
Decentralise'ren.
Decharge'ren.
Decide'ren.
Decimaal'teken, het, -s.
Decime'ren.
Declame'ren.
Declare'ren.
Decline'ren.
Decollete'ren, z. **Gedecolleteerd.**
Decore'ren.
Decrete'ren.
Deeg, het, degen.
I. Deel, het, delen; zegsw.: ten dele; ten - vallen.
II. Deel, de (plank; planken vloer) delen.
Deel'genoot, -noten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon). In bet. 2 ook **Deelgenote,** de, -n.
Deel'teken, het, -s.
Dee'moed, de.
Deemoe'dig, bn., bw.; **-heid,** de.
Deens, 1 bn., bw.: Deense boter; 2 het (de **Deen'se,** de -n. [Deense taal).
Defende'ren.
Defile'ren.
Definië'ren.
Degenere'ren.
De'genstoot, de, -stoten.
Degrade'ren.
Deguise'ren.
Dejeune'ren.
Dek'kleed, het, -kleden.
Dek'sels, bn., bw.: die -e vent!
Dek'steen, de, -stenen.
Delege'ren.
De'lemannetje, het, -s.
De'len, deelde, h. gedeeld.
De'ler, de (getal), -s.
De'ling, de, -en.
Delfts, 1 bn., bw.: - aardewerk; Delftse grachten; 2 het (aardewerk).
Delibere'ren.
Delire'ren.
Demaske'ren, demasque'ren.
Demobilise'ren.
Demonstre'ren.
Demonte'ren.
Demoralise'ren.
Denature'ren.
Den'neboom, de, -bomen.
Den'nenbos, het, -sen.
Depone'ren.
Deporte'ren.
Deprime'ren.
Deraille'ren.
Derange'ren.
Der'dedeel, het, -delen.
Der'dendaags, bn.: de -e koorts.
Desavoue'ren.
De'sem, de, -s.
De'semen.
Deserte'ren.
Desespere'ren.
Desinfecte'ren.
Desorganise'ren.
Destine'ren.
Detache'ren.
Detaille'ren.
Determine'ren.
Detine'ren.
Detone'ren.
Deug'niet, -en, 1 de, den, hij (jongen); 2 soms de (meisje); ook wel in bet. 2 -**e.**
Developpe'ren.
Devolve'ren.
Devo'ren, (Fr. devoir), Z.-N. zegsw. zijn - doen, zijn best.
De'ze, aanw. vnw.; zegsw. schrijver dezes; in, voor, na dezen; de eerste dezer.
Diamant'klover, de, den, hij, -s.
Diamant'kloverij, de, -en.
Dicte'ren.
Dienst: zegsw. ten dienste staan, ten dienste van.
Diep'lood, het, -loden.
Diets, 1 bn., bw.: de Dietse stam; zegsw. iem. iets - maken; 2 het (de taal).
Differentië'le rechten.
Digere'ren.
Dik'buik, -en, **Dik'kerd,** -s, **Dik'kop, -koppen, Dik'zak,** -zakken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Diminue'ren.
Dine'ren.
Dins'dags, bn., bw.: de -e markt; - bezoekt hij de markt.
Diplome'ren.
Dirige'ren.
Dis, de, dissen.
Dis'genoot, -genoten, 1 de, den, hij (man); 2 de (vrouw). In bet. 2 ook **Dis'genote,** -n.
Discipline'ren.
Disconte'ren.
Discute'ren, discussië'ren.
Dispense'ren.
Dispone'ren.
Dispute'ren.
Disqualifice'ren.
Dis'selboom, de, -bomen.
Dissen'ter, -s, 1 de, den, hij (man); 2 de (vrouw).
Dissone'ren.
Distille'ren.
Distinge'ren.
Distribue'ren.

Divage'ren.
Diverge'ren; **–ge'rend.**
Diverte'ren.
Divide'ren.
Dob'belsteen, de, –stenen.
Doce'ren.
Doctore'ren.
Documente'ren.
Do'de, –n, 1 de, den, hij (man); 2 de (vrouw).
Dode hand', de.
Do'dekop, het.
Do'delijk, bn., bw., dodelijker, –lijkst.
Do'deman (Z.-N.), de, den, hij.
Do'den, doodde, h. gedood.
Do'denakker, de, –s; **–dans**; **–gang**; **–mars** (z. **Mars III**), enz.
Dode Zee', de.
Do'ding, de, –en.
Doel'loos, bn., bw.; –lozer, –loost: –loze arbeid.
Dof'fer, –s, de, den, hij.
Do'laard, (Z.-N.), de, den, hij, –s.
Dola'ge, Dood'lage, (Z.-N.) de.
Dole'ren.
Dole'rende, –n, 1 de, den, hij (man); 2 de (vrouw).
Dolk'stoot, de, –stoten.
Do'men, (Z.-N.) doomde, h. gedoomd.
Domestiek', –en, 1 de (vrouw); 2 de, den, hij (man). In bet. 1 ook: **Domestieke,** –n.
Dom'heer, de, den, hij, –heren.
Domicilië'ren.
Do'mig, bn.: een – voorhoofd.
I. Domine'ren (overheersen).
II. Domine'ren (dominospelen).
Do'mino, 1 het (spel); 2 de (kledingstuk); 3 de (vrouw) –'s; 4 de, den, hij (man) –'s.
Dom'kop, –pen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Dom'oor, –oren, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Dom'pelaar, –s, 1 de (watervogel); 2 de (werktuig); 3 de, den, hij (Z.-N. stakker).
Dom'per, –s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (duisterling).
Don'der, –s, 1 de (geluid); 2 de, den, hij (man): den armen – helpen; 3 zegsw.: voor den –.
Don'derdags, bn., bw.: de –e markt; de raad vergadert –.
Don'ders, bn., bw.: die –e jongen; het is – ver.
Don'dersteen, –stenen, 1 de (steensoort); 2 de, den, hij (scheldwoord).
Dood, 1 de; zegsw. ter dood brengen, veroordelen; ten dode opgeschreven; 2 bn.: een dode boom; het dode punt.
Dood'kleed, het, –kleden.
Dood'lopen, liep –, i. doodgelopen.
Doods, bn.: een –e stilte.
Doods'bleek, bn.: doodsbleke gezichten.
Doof, bn., dover, doofst.
Doop, de, dopen; zegsw.: een kind ten – houden.
Doop'ceel, Doop'cedel, de, –celen of –cedels.
Door'heet, bn.: doorhete soep.
Door'loop, de, –lopen.
Door'lopen, liep door, i. of h. doorgelopen.
Doorlo'pen, doorliep, h. doorlopen.
Doorlo'pend, bn., bw.; ook Door'lopend.
Door'marcheren; (ch = sj).
Door'mars, de –marsen; z. **Mars III.**
Door'roker, de, –s.
Doos, de, dozen.
Do'peling, –en, 1 de, den, hij (m. pers.); 2 de (vr. persoon). In bet. 2 ook **Dopelinge.**
Do'pen, doopte, h. gedoopt.
Do'per, de, den, hij, –s.
Dop'per, –s, 1 de (doperwt); 2 de, den, hij (Z.-N. werkloze).
Dordt'se dicht'kring, school.
Dorps, bn., bw.: –e manieren; zich – kleden.
Dorps'leraar, de, –s of –raren.
Dors, de, –en (vissoort).
Dors'duivel (Z.-N.), de, –s.
Dor'sen, dorste, h. gedorst.
Dor'ser, de, den, hij, –s.
Dors'machine, de, –s; **–vlegel,** de, –s.
Dote'ren.
Double'ren.
Do've, –n, 1 de, den, hij (m. pers.); 2 de (vr. pers.).
Do'vekool, de, –kolen.
Do'veman, de.
Do'vemansoren, mv.
Do'ven, doofde, h. gedoofd.
Do'venetel, de, –s.
Do'verik, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Do'vigheid, de.
Draai'boom, de, –bomen.
Draai'er, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (halswervel, Z.-N. zwengel).
Draai'lings, (Z.-N.) bn. (draaierig): – van het dansen.
Draai'stroom, de, –stromen.
Dra'ger, de (voorwerp) –s.
Dragon'der, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; fig.).
Draine'ren.
Dra'kenbloedboom, de, –bomen.
Dramatise'ren.
Drank'duivel, de, den, hij.
Drankzuch'tige, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Drape'ren.
Dre'len, dreelde, h. gedreeld.
Drent, –en, 1 de, den, hij (m.); 2 de (vr.).
Drents, bn.: –e heide, – spreken.
Drentse, de (vrouw uit Drente) –n.
Dresse'ren.
Driedaags', bn.: de –e zeeslag.
Driedraads', bn.: –garen.
Drieë'nig, bn.: –e God.
Drie'ling, de, –en.
Driemaan'delijks, bn., bw.: een –e uitbetaling; – betalen.
Driemaands', bn.: een –e reis.
Drie'poot, de, –poten.
Dries, de (braakliggende akker), –en.
Drie'tip, (Z.-N.) –tippen, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Drift'kop, –pen, 1 de, den, hij (man); 2 de (vr.).
Drijf'steen, 1 de (voorwerpsn.), –stenen; 2 het (stofn.).
Drijf'veer, de, –veren.
Drij'ver, de (voorwerp) –s.
Droes (duivel): zegsw. voor den –!
Dro'men, droomde, h. gedroomd.
Dro'mer, de, den, hij, –s.
Dro'merig, bn., bw.
Dromerij', de, –en.
Drom'mel, –s, de, den, hij: een arme –; zegsw. loop naar de(n) drommel, om de(n) drommel niet.

Drom'mels, bn., bw.: die –e jongen; een – aardig liedje.
Droog'lopen, liep –, i. drooggelopen.
Droom, de, dromen, zegsw. iem. uit de(n) droom helpen.
Druif, druiven, 1 de (vrucht; druifvormig voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon): een rare druif gmz.
Druil, –en, 1 de (sluimering); 2 de (vr. persoon); 3 de, den, hij (m. persoon).
Druil'oor, –oren, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Druilo'rig, bn., bw.
Druip'steen, 1 het (stofn.); 2 de (voorwerpsn.) –stenen.
Drui'sen, druiste, h. gedruist.
Drui'veboom, de, –bomen.
Drup'pelfles, de, –flessen.
Duelle'ren.
Duf'fels, bn.: een –e jas.
Dui'ker, –s, 1 de (soort zwemvogel; gemetselde watergang); 2 de, den, hij (m. persoon).
Duits, 1 bn., bw.: de –e taal; 2 het (de taal).
Duit'se, de, –n.
Duit'ser, –s, de, den, hij.
Duits'land, het.
Dui'vekaters, bn., bw.
Dui'vel, de, den, hij, –s of –en.
Dui'vels, bn., bw.: een – plan; het doet – pijn.
Dui'venboon, de, –bonen.
Dui'ver, (Z.-N.) de, den, hij (doffer) –s.
Dui'zendpoot, de, –poten.
Dui'zendschoon, het, –schonen.
Dul'deloos, bn., bw.: –lozer, –loost.
Dupe'ren.
Duplice'ren.
Durf'al, –allen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Durf'niet, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Duur, de, zegsw.: op den duur.
Du'vel, de, den, hij, –s, –en.
Dwaal'leer, de, –leren.
Dwaas, 1 bn., bw.; 2 de, den, hij (m. persoon) dwazen; 3 de (vr. persoon) dwazen.
Dwars'bomen, –boomde, h. gedwarsboomd.
Dwars'draads, bn., bw.: – hout; –doorzagen.
Dwarsscheeps', bn., bw.: –e balken; de boot lag –.
Dweers, (Z.-N.) bn., bw. (dwars).
Dweer'sen, (Z.N.) dweerste, h. gedweerst.

E.

Ebauche'ren.
Eb'beboom, de, –bomen.
Ecarte'ren.
Echauffe'ren, zich.
Echt'genoot, de, den, hij, –genoten.
Echt'genote, de, –n.
Echt'vereniging, de, –en.
Eclaire'ren.
Eclipse'ren.
Economise'ren.
Edam'mer, 1 bn.; 2 de, den, hij (m. persoon) –s; 3 de (kaas) –s.
E'deleer, de, den, hij –s, edeleren.
E'delsteen, de, –stenen.
Eed, de, eden, zegsw. onder ede.
Eed'genoot, de, den, hij, –genoten.
Een, 1 zn. de, enen: hij wierp twee enen; 2 onbep. vnw. bijvoeglijk: ene Jansen; verder: de ene wel, de andere niet; over enen.
Een'hoornvis, de, –sen.
Een'loop, de, –lopen.
Een'lopend, bn.
Een'ogig, bn.
Een'oog, –ogen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Een're, zegsw. de huurder ter –, contractant ter –.
Eens, (Z.-N.) bn. (eenzaam).
Eens'klaps, bn., bw.: een –klapse verandering; – ging het licht uit.
Eer, e're, de, zegsw.: in ere houden, ter ere van, ter meerdere –.
Eer'loos, bn., bw.; –lozer, –loost: een –loze handelwijze.
Eer'rover, de, –s.
E'ga, e'gade, mv. egaas, 1 de (vrouw); 2 de, den, hij (man).
Egalise'ren.
E'gelvis, de, –sen.
Eigenho'rige, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Ei'keboom, de, –bomen.
Ei'kenbos, het, –bossen.
Eind, ook **einde, end,** het, e(i)nden, zegsw. ten einde (met het doel om); te dien einde (met dat doel); ten einde lopen; ten einde raad.
Ein'deloos, bn. bw.; –loze.
Eind'oordeel, het, –oordelen.
Eis, de, –en, zegsw. naar de(n) eis.
Ei'sen, eiste, h. geëist.
Ei'ser, de, den, hij, –s.
Ek'steroog, het, –ogen.
Electrifice're'n; electrifice're'ring, de, –en.
Electrise're'n; electrise're'ring, de, –en.
Elè've, –s, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Elf, elfen, 1 de (vr. elf); 2 de, den, hij (m. elf).
Elide'ren.
Elimine'ren.
Elseviers' of Elzeviers', bn.: –e uitgaven; ook El'seviers, El'zeviers.
Elyze'se velden, mv.
El'zeboom, de, –bomen.
El'zenbos, het, –bossen.
Emaille'ren.
Emancipe're'n.
Emballe're'n.
Embarque're'n.
Embête're'n.
Emende're'n.
Emigre're'n.
Emitte're'n.
Empale're'n.
Employe're'n.
Encadre're'n.
Encanaille're'n, zich.
Endosse're'n, indosse're'n.
E'nenmale, ten, bw.
E'nerlei, bn., bw.; **–hande,** bn. vero.
Enerve're'n.

Engage'ren.
En'gel, –en, 1 de, den, hij; 2 fig. veelal de (vr. persoon).
I. En'gels, 1 bn., bw.: Engelse politiek; 2 het (de taal).
II. En'gels, bn. (vero. of in vaste zegsw.): de –e groet; de –e leraar (Thomas van Aquino).
En'gelse, de, –n.
En'gelsman, de, Engelsen.
En'gels-zout, het.
E'nig, 1 bn.: een –e zoon; 2 onbep. telw. of onbep. vnw.: –e tijd, –e vrienden. Zegsw. te eniger tijd.
Enigerhan'de, bn., ook **–lei'; –ma'te,** bw.; **–wij'ze** of **–wijs',** bw.
E'nigheid, de.
E'niglijk, bw.
E'nigszins, Enigszins', bw.
Enlumine'ren.
Enregistre'ren.
Enrole'ren.
Enscene'ren; Enscene'ring de, –en.
Entame'ren.
Enthousiasme'ren.
Entraine'ren.
Entretene'ren.
En'zovoort(s). Enzovoort'(s).
Equipe'ren.
Erasmiaans', bn., bw.: Erasmiaanse geestigheid.
E'reambt, het, –ambten; **–blijk, –boete** etc.
E'ren, eerde, h. geëerd.
E'repalm, de, –en; **–plaats, –teken** etc.
Erf'deel, het, –delen.
Erf'genaam, –genamen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook: **–gename,** de, –n.
Er'pel, –s, de, den, hij (gew. in Z.-N. mannetjeseend).
I. Es, de (boomsoort), –essen.
II. Es, de (openliggend bouwland van een marke), essen.
III. Es, de (muzieknoot).
Escamote'ren.
Escausijns', -zijns, z. **Escosijns.**
Escorte'ren.
Escosijns', bn.: –e steen.
Es'doorn, –doren, de, –s.
Es'look, het.
Es'peboom, de, –bomen.
Essaië'ren.
Es'sebast, de, –en; **–blad,** het, –en, –eren, –blaren; **–boom,** de, –bomen.
Es'sen of **Es'senhouten,** bn.
Es'senbos, het, –sen; **–hout,** het.
Essentieel', bn.: essentiële verschillen.
Essentië'le, het.
Es'sestobbe, de, –n; **–tak,** de, –takken; **–wortel,** de, –s.
Etablisse'ren.
Etale'ren.
E'ten: zegsw. na den –; ten – vragen enz.
Europeaans', bn. w. i. g.
Europees', bn., bw.: Europese toestanden.
Eustachiaan'se buis, (Eusta'chiusbuis), de, – buizen.
Eu'vel, bn., zegsw.: in euvelen moede.
Evacue'ren.
E'venhoge, de, –n.
E'venmens, –mensen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
E'vennaaste, Evennaar'ste, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Eventueel', bn., bw.: eventuele schade; als hij – niet komt.
E'venzo, bw.
Evite'ren.
Evolue'ren.
Exagere'ren.
Exalte'ren.
Examina'tor, –to'ren, –tors, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Examine'ren.
Excelle'ren.
Exceptioneel', bn., bw.: een exceptionele
Excerpe'ren. [toestand.
Excite'ren.
Exclame'ren.
Excommunice'ren.
Excuse'ren.
Execute'ren.
Exerce'ren.
Exhibe'ren.
Existe'ren.
Exorcise'ren.
Expatrië'ren.
Expedië'ren.
Experimenteel', bn., bw.: experimentele scheikunde.
Experimente'ren.
Expire'ren.
Explice'ren; ook **Explique'ren.**
Explode'ren.
Exploite'ren.
Explore'ren.
Expone'ren.
Exporte'ren.
Expose'ren.
E'zel, –s, 1 de (bekend zoogdier): zegsw. van de(n) os op de(n) – springen; 2 (m. persoon) de, den, hij; 3 (vr. persoon) de –.
E'zelskop, –koppen, 1 de (kop v. e. ezel); 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
E'zelsoor, het, –oren.

F.

Fabrice'ren.
Fabrieks'schoorsteen, de, –stenen.
Fabrike'ren, Z.-N.; zie **Fabriceren.**
Facet'(ten)oog, het, –ogen.
Facture'ren.
Faille'ren.
Fami'lieboom (Z.-N.), de, (geslachtsboom) –bomen; **–rege'ring,** de, –en; **–vete,** de, –n.
Fantase'ren, Phantase'ren.
Farce'ren.
Farizee'ër, de, den, hij, –s.
Farizees', bn., bw.: een –zese lach.
Fasceel', het, fascelen.
Fascine'ren.
Fatige'ren
Fatsoene'ren.
Favorise'ren.
Fazan'teveer, de, –veren.
Feest'dis, de, –sen.

Feest'gedruis, het; **-genoot,** -genoten; 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **-genote,** -n; **-mars,** de, -en, z. **Mars III.**
Felicite'ren.
Fenteneel' (Z.-N.), de, (vensterluik), -nelen.
Fermente'ren.
Festonne'ren.
Fête'ren.
Fiatte'ren.
Fi'chesdoos, de, -dozen.
Fideel', bn., bw.; fideler, fideelst: een fidele kerel.
Figure'ren.
Fiks, bn., bw.: een -e jongen; - eten.
Filomeel', de, -melen.
Filtre'ren.
Fins, bn., bw., (uit Finland): de Finse meren.
Fin'se, v., -n.
Financieel', bn., bw.: financiële zorgen.
Fi'ne: zegsw. ten fine van; ter - van rapport, onderzoek.
Fine'ren.
Finge'ren.
Fixe'ren.
Flane'ren.
Flanke'ren.
Flapuit', Flap'uit, -en. 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Flatte'ren.
Flecte'ren.
Fleem'kous, -en, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon); **-'tong,** -en, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Fleer, de, fleren.
Fle'men, fleemde, h. gefleemd; **-er,** de, den, hij, -s.
Fles, de, -sen.
Fles'jes-wa'terpas, het, -waterpassen.
Fles'sebakje, het, -s.
Fles'senmelk, de.
Fles'sentrekker, de, den, hij, -s; **-trekkerij,** de, -en.
Flirt, 1 de (hofmakerij); 2 de (vr. persoon) -en, 3 de, den, hij (m. persoon) -en.
Floreen', de florenen.
Florentijns', bn., bw.: de Florentijnse fles.
Flore'ren.
Fluctue'ren.
Flui'ter, -s, 1 de (zangvogel); 2 de, den, hij (m. persoon).
Fluks, bn., bw.: een -e wending; - komen.
Fluoresce'ren.
Fluweel', het, fluwelen.
Fluwe'len, bn.
Fluwe'lig, bn.
Foei'lelijk, bn., bw.
I Fok'ker, de, den, hij, -s.
II Fok'ker (vliegtuig) de, -s.
Folië'ren.
Fomente'ren.
Fondamenteel', z. **Fundamenteel.**
Fonde'ring, de, -en.
Foor (Z.-N.), de, (kermis), foren.
Force'ren.
Formalise'ren.
Formeel', 1 het, formelen; 2 bn., bw.: formele bezwaren.
Forme'ren.
Formule'ren.
Fors, bn., bw.; -er, -t: een forse kerel; **-'heid,** de.
Fors'gebouwd, bn.
Fotografe'ren, Photographe'ren.
Fouille'ren.
Fourage'ren.
Fourne'ren.
Frambo'zeboom, de, -bomen.
Franciscaans', bn., bw.: Franciscaanse
Franke'ren. [armoede.
Frans, 1 m. eigennaam; 2 bn.:, bw.: de -e republiek; 3 het (de taal).
Frans'dol, (Z.-N.) bn.
Fran'se, de (Franse vrouw), -n.
Fran'selaar (Z.-N.), de, -s.
Fran'sen (Z.-N.), franste, h. gefranst.
Frans'je, het, -s, 1 (verkl. van Frans 1); 2 (broodje, of kaasje).
Frans'man, de, den, hij, mv. Fransen.
Frappe'ren.
Fraternise'ren.
Fraude'ren.
Frees, de, frezen.
Frequente'ren.
Fre'zen, freesde, h. gefreesd.
I. Fries, de, friezen (bouwk.).
II. Fries, 1 de, den, hij, (bewoner van Friesland) Friezen; 2 het (weefsel); 3 bn., bw.: een -e klok; 4 het (de taal).
Fris, bn., bw.; frisser, frist: de frisse lucht.
Frise'ren.
Frö'beldoos, de, -dozen.
Frondeel', het, -delen.
Fronde'ren.
Frotte'ren.
Fulmine'ren.
Functionne'ren.
Fundamenteel', fundamentaal', bn.: fundamentele verschillen.
Funde'ren.
Funde'ring.
Funge'ren.
Fusille'ren.

G.

Ga'deloos, bn.: Gods -loze goedheid.
Ga'doop, de, -dopen.
Galilees', bn., bw.: Galilese mannen.
Gallicaans', bn.: de -e kerk.
Galonne'ren.
Galoppe'ren.
Gal'steen, de, -stenen.
Galvanise'ren.
Gan'der, de, den, hij (mannetjesgans), -s.
Gang'loper, de, -s.
I. Gans, de, ganzen.
II. Gans, bn., bw.: de -e stad, gans en al; zegsw. van ganser harte.
III. Gans, (euphemisme voor Gods in bastaardvloeken).
Gan'selijk, bw.
Gan'zenoog, het, -ogen.
I. Gan'zerik, de, den, hij (mannetjesgans). -en.
II. Gan'zerik, de (plant), -en.
Garande'ren.
Gareel', het, garelen.

Gare'ren.
Garibal'di, 1 de, den, hij (m. eigennaam); 2 de (hoed), -'s.
Garne'ren; garne'ring, de, -en.
Ga'roeboom, de, -bomen.
Gast, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de [(vr. persoon).
Gaste'ren.
Gast(e)re'ren.
Gast'heer, de, den, hij; -heren.
Ga'tenplateel, het, -platelen.
Gaufre'ren.
Gazel'lenoog, het, -ogen.
Geblust', bn.: -e kalk.
Gebuur', geburen, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Gedach'teloos, bn., bw.; -lozer, -loost: -loze woorden.
Gedach'tenis, de, -sen: zegsw. ter eeuwiger -; te mijner -; mijn vader zaliger -.
Gedenk'steen, de, -stenen; **-'teken,** het, -s.
Gedo'gen, gedoogde, h. gedoogd.
Gedruis', het.
Geel, de, gelen (werpnet).
Geel'rood, bn.: geelrode worteltjes.
Geen, zegsw.: van nul en gener waarde.
Geep, de, gepen.
Geeps, bn.
I. Geer, de, geren.
II. Geer (Z.-N.), de (begeerte).
Geërf'de, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 (vr. persoon).
Geest, -en, 1 de, den, hij (m. persoon, beschouwd t. o. v. zijn hoedanigheden; man van vernuft); 2 de (in alle andere bet.).
Geestdo'dend, bn.
Gees'teloos, bn., bw., -lozer, -loost: geesteloze arbeid.
Geheel', 1 bn., bw.: de gehele dag, - anders; 2 het, gehelen.
Gehoef'slaagde, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Gehoor': zegsw. ten gehore brengen.
Geho'rig, bn.
Geiss'lerse buis, de, - buizen.
Gei'tebok, de, den, hij, -bokken.
Gei'teleren, bn.: - handschoenen.
Gei'tenoog, het, -ogen; **-vlees,** het.
Gek, -ken; 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Gekleed', vd., bn.: een geklede jas.
Geks'kap, -pen, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
Gekuis', het.
Gekuist', bn.
Gelan'de, -n; 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Geld! zegsw. te gelde maken.
Gel'deloos, bn.: -loze; in verbogen vorm ongewoon.
Gel'ders, 1 bn.: de -e vallei; 2 het (de taal); **-man,** de, Geldersen (iem. uit Gelderland).
Geld'lening, de, -en.
Geld'schaarste, de.
Gele'genheidspreek, de, -preken.
Gelei'der, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp, stof).
Gelet'terde, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Gelijkbe'nig, bn.: een -e driehoek; **-bete'kenend,** bn.; **-draads',** bn.: -draadse garens.
Gelij'ke, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon): zegsw. ga om met uws gelijke.
Gelijk'lopen, liep -, h. -gelopen.
Gelijk'stroom, de, -stromen.
Gelijk'teken, het, -s.
Gelijkvloers', bn., bw.: -e vertrekken.
Gelo'felijk, bn.
Geloof', het, geloven. Zegsw.: om den gelove vervolgd worden; de 12 artikelen des geloofs; belijdenis des geloofs doen.
Geloofs'genoot, -genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **-genote,** -n.
Gelo'ven, geloofde, h. geloofd.
Gelo'ver (Z.-N.), de, den, hij, -s.
Gelo'vig, bn., bw.: de gelovige zielen.
Gelo'vige, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Gelp, Gelps, bn., bw.: gelpse bomen.
Geluks'teken, het, -s.
Geluk'wens, de, -en.
Geluk'wensen, wenste -, h. -gewenst.
Gemeen', bn., gemener, -st.
Gemeen'tebegroting, de, -en.
Gemenebest', het, -en.
Geme'nigheid, de, -heden; **Gemeniteit',** de, -teiten.
Gems'bok, -bokken, de, den, hij; ook **Gem'zebok.**
Gem'ze(n)leren, bn.: - handschoenen.
Genan', genant', -nannen, -nanten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); **Genees'vlees,** het. [vero.
Generalise're.n.
I. Gene're.n, zich, (de kost winnen) geneerde zich, h. zich geneerd.
II. Gene're.n, (hinderen) geneerde, h. gegeneerd; refl. **zich** -. (g = zj).
Genere're.n.
Ge'nerhande, bn.; **-lei,** bn.
Genoot', genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); Vrouwelijk ook **-genote.**
Gent, de, den, hij (mannetjes gans), -en.
Genuees', 1 de, den, hij (man uit Genua) -ezen; 2 bn., bw.: de Genuese handel.
Genue'se, de, -n.
Gere'delijk, bn.: - erkennen.
Gereed', bn., bw.; gereder, gereedst: gerede betaling.
I. Ge're.n (een schuinse richting hebben), geerde, h. gegeerd.
II. Ge're.n (Z.-N.) = **begeren.**
Germaans', 1 bn.; 2 het (de taal).
Ger'stebrood, het, -broden.
Geruis', het, -en.
Geschenk': zegsw. ten geschenke geven.
Geschie'denisleraar, de, den, hij, -s, -raren.
Geschied'vervalsing, de, -en.
Geschied'vorser, de, den, hij, -s.
Geschied'vorsing, de, -en.
Ge'sel, de, -en, -s.
Ge'selaar, ge'selbroeder, de, den, hij, -laars, -laren, -broeders.
Ge'selbrok, de, den, hij, -brokken.
Ge'selen, geselde, h. gegeseld.
Ge'seling, de, -en.
Ge'selkolom, de, -men; **-koord,** het of de, -en; **-monnik,** de, den, hij, -monniken; **-paal,** de, -palen; **-processie,** de, -s, -siën; **-roede,** de, -n; **-slag,** de, -en; **-straf,** de, -fen; **-zweep,** de, -zwepen.

Geslachts'boom, de, –bomen.
Gesticule'ren.
Getal', het: zegsw. **in groten getale;** ten getale van.
Gete'kend, bn.
Getij'stroom, de, –stromen.
Getui'ge, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Getui'genverhoor, het, –verhoren.
I. Geus, 1 geuzen, de, den, hij (m. persoon); 2 geuzen, de (vlag); 3 bn.: – worden.
II. Geus (Z.-N.), de (Geuzelambik): een glas –.
Geval', het, –len; zegsw.: in allen gevalle; ten gevalle van, of iem. ten gevalle.
Gevan'geniskleren, mv.
Ge'velsteen, 1 het; 2 de, –stenen.
Gevoel'loos, bn., bw.; –lozer, –loost: –loze mensen.
Gevoels'mens, de, den, hij, –en.
Geweer'loop, de, –lopen.
Gewe'tenloos, bn., bw.; –lozer, –loost: gewetenloze schurken.
Gids, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 soms ook de (vr. persoon); 3 de (de titel van tijdschriften enz.).
Gier'toom, de, –tomen.
Gier'stroom (Z.-N.) het, –stromen.
Gie'ter, –s, 1 de (gereedschap); 2 de, den, hij (arbeider in een gieterij).
Gijn'loper, de, –s (touw).
Gild'os, de, den, hij, –ossen.
Ginds, bn., bw.: aan gindse kant.
Gip'sy, gipsies, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Gire'ren.
Glace'ren.
Glans'steen, de, –stenen.
Gla'rieogen (Z.-N.) glarieoogde, h. geglarieoogd.
Gla'zenloden; gla'zenloder, de, den, hij, –s.
Gla'zenmaker, –s, 1 de, den, hij (man); 2 de (insect).
Gla'zenwasser, –s, 1 de, den, hij (man); 2 de (werktuig; insect).
Glaze'ren.
Glet'schervlo, de, –vlooien.
Glij'boot, de, –boten.
Gloei'endheet, bn.: –hete koffie.
Glorië'ren.
Glosse'ren.
Gluips, bn.: de kat is –.
Gluur'ogen, gluuroogde, h. gegluuroogd.
God, de, den, hij: Gode zij dank; geef Gode de eer; Gods ter wereld.
Go, het (gouw); nog in aardrijkskundige namen.
Goddeloos', bn., bw.; –lozer, –loost: het goddeloze volk.
Godgans', Godgan'selijk, bn.: de –ganse (of: – ganselijke) dag.
God'mens, de, den, hij.
Gods'dienstleraar, de, den, hij, –s, –raren.
Gods'dienstloos, bn., –loze: –dienstloze stedelingen.
Gods'oordeel, het, –oordelen.
Gods'regering, de, –en.
Godvre'zend, bn.; **–heid,** de.
Goed: zegsw. ten goede houden, keren, veranderen, enz.
Goe'derenboot, de, –boten.
Goede trouw', de; zegsw.: te goeder trouw.
Goedgeefs', bn.; **–heid,** de.
Goedgelo'vig, bn.; –er, –st.
Goedkoop', bn., bw.; –koper, –koopst: een –kope aardigheid.
Goedlachs', bn.
Goedleers', bn.
Gom'boom, de, –bomen.
Goo'cheltas, de, –tassen.
Goo'chem, bn.
Goo'chemerd, de, den, hij, –s.
Gool (Z.-N.), de, (geul) golen.
Goot'steen, de, –stenen.
Go'zer, de, den, hij, –s.
Gordiaan'se knoop, de.
Gordijn'preek, de, –preken.
Goud'lakens, bn.: een –lakense fazant.
Goud'lening, de, –en.
Goud'leren, bn.: – behangsel.
Gouds, bn.: –e kaas, –e pijpen.
Goud'vis, de, –sen; **–visje,** het, –s; **–viskom,** de, –kommen.
Goud'wasser, de, den, hij, –s.
Goûte'ren.
Gouverne'ren.
Gouvernementeel', bn.: een –tele candidaat.
Gouverneur'se, de, –n.
Graad'verdeling, de, –en.
Graai'loon, het, –lonen.
Graan'koper, de, den, hij, –s.
Grade'ren.
Gradueel', bn., bw.: graduele verschillen.
Gradue'ren.
Graf'steen, de, –stenen; **–teken,** het, –s.
Grameel', de, gramelen.
Granaat'boom, de, –bomen.
Graniet'steen, 1 het (stofn.); 2 de (voorwerpsn.), –stenen.
Gras'mus, de, –sen; **–preek,** de, –preken.
Grasse'ren.
Gras'verkoping, de, –en.
Grave'ren.
Gravite'ren.
Greel, het, grelen.
Gregoriaans', 1 bn.: de Gregoriaanse kalender; 2 het.
Grego'riusvereniging, de, –en.
Greine'ren, greinen.
Gre'neboom, de, –bomen.
Grens'loos, bn., bw., z. **Grenzenloos.**
Grens'steen, de, –stenen.
Gren'zenloos, bn., bw.: –loze verwarring.
Grieks, 1 bn., bw.: de –e taal; 2 het (de taal).
Griek'se kerk, enz. z. **Grieks.**
Grif'fie, de, –fiën, –fies: zegsw. ter griffie deponeren.
Grime'ren.
Groen'lopen, liep groen, h. groengelopen.
Groepe'ren.
Grond, de, –en; zegsw.: te –e gaan, te –e richten.
Grond'bestanddeel, het, –delen.
Grond'betekenis, de, –sen.
Gron'deloos, bn.; –lozer, –loost: het grondeloze licht.
Grond'steen, de, –stenen.
Gro'nings, 1 bn., bw.: Groningse studenten; 2 het (de taal).
Gro'ningse, de –n.
I. Groot, bn., bw.; groter, grootst: grote lui.
II. Groot, de (muntstuk), groten; vero.
Groot'oor, de, –oren.
Groots, bn., bw; –er, meest –: grootse plannen.
Groot'schecps, bn., bw.: een –e inrichting.
Groots'heid, de.

Groot'sig (Z.-N.), bn., bw.
Groot'steeds, bn., bw.; ook **Grootsteeds'**: –steedse winkels.
Groot'visserij, de.
Grootwaar'digheidsbekleder, de, den, hij, –s.
Grosse're n.
Gro'te, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); 3 het.
Gro'telijks, bw.
Groteluí', de.
Groteluis'kind, het, –kinderen.
Gro'tendeels, bw.
Gro'te Oceaan, de.
Gro'te-postweg, de.
Gro'te vijver, de.
Gui'de, –s, 1 de (voorwerpsnaam); 2 de, den, hij (m. persoon).
Guilloche're n.
Guillotine're n.
Guinees' big'getje, het; mv. Guinese big-getjes.
Gunst'betoning, de, –en.
Gymnastise're n.

H.

Haag', Den, het.
Haag'bos, het, –sen.
Haag'loper, de, den, hij, –s.
Haags, 1 bn., bw.: de –e politie; 2 het (het Haagse dialect).
Haai'envlees, het.
Haai'mete, de, –n (gew.).
Haak, de, haken. Zegsw.: niet in de(n) haak.
Haaks, bn., bw.: die lijst is goed –.
Haal'boom, de, –bomen.
Haan, hanen, 1 de, den, hij (mannetje van hoenderachtige vogels); 2 de (afbeelding van een haan; onderdeel van een vuurwapen); zegsw. de(n) gebraden haan uithangen; de(n) rode(n) haan laten kraaien.
Haar'boom, de, –bomen.
Haar'kloven, haarkloofde, h. gehaarkloofd; **–klover,** de, den, hij, –s; **–kloverij,** de, –en.
Haarlemmerdijks', 1 bn.; 2 het (de taal).
Ha'des, 1 de (Gr. onderwereld); 2 de, den, hij (de god v. d. onderwereld).
Ha'gels, bn., bw.: de –e jongens.
Ha'gelsteen, de, –stenen.
Ha'gepreek, de, –preken.
Hak'kelkees, de, den, hij, –kezen.
Hakkete're n.
Hak'selstro, het.
Half'blanksheer, de, den, hij, –heren.
Half'bloed, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; paard).
Half'caste (Eng.), –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Half'dood, bn.: een –dode vogel.
Half'gare, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); ook **Halfga're.**
Half'jaarlijks, bn., bw.: –e betalingen; ook **Halfjaar'lijks.**
Half'maandelijks, bn., bw.; ook **Half-maan'delijks.**
Half'sleets, bn.: een –e pantalon.
Halm'knoop, de, –knopen; **–stro,** het.
Hals, halzen, 1 de (in alle bet. behalve 2); 2 de, den, hij (m. persoon): een onnozele –.
Halve're n.
Ha'mel, de, den, hij (gesneden ram), –s.
Ha'melvlees, het.
Ham'mebeen, het, –benen.
Hand: zegsw. ter – nemen, stellen.
Hand'boom, de, –bomen.
Han'delshogeschool, de, –scholen.
Hand'- en lijntekenen, het.
Han'denloos, bn., verb. vorm handenloze.
Hand'schoenendoos, de, –dozen.
Hand'teken (Z.-N.), het, –s.
Hand'tekenen, het.
Hand'tekening, de, –en.
Ha'nepoot, de, –poten; **Haneveer,** –veren, 1 de; 2 de, den, hij (vechtersbaas).
Hang'lip, –pen, 1 de, (hangende onderlip; vr. persoon met een hanglip); 2 de, den, hij (m. persoon).
Hang'oor, –oren, 1 het; 2 de (vr. persoon): de, den, hij (m. persoon); 3 de (hangoortafel).
Hante're n; Hante'ring.
Harce're n = Arceren.
Harcele're n.
Hardho'rig, bn., –horiger, –horigst.
Hardleers', bn.: –leerse knapen; **–heid,** de.
Hard'lopen; Hard'loper, de, den, hij, –s.
Hardloperij', de, –en.
Hard'steen, 1 het; 2 de, –stenen.
Hard'stenen, bn.
Ha'ringkoper, de, den, hij, –kopers.
Hark, –en, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon); soms: de (vr. persoon).
Harmonië're n.
Hart, het, –en. Zegsw. ter harte gaan; ter –e nemen; van harte.
Har'teloos, bn., bw.; –lozer, –loost: een –loze stiefvader.
Hartenheer', de, –heren.
Har'tewens, de, –en.
Has'pel, –s, –en, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Has'pelaar, –s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Ha'veloos, bn., bw.; –lozer, –loost: haveloze schooiers.
Ha'verstro, het; **–strobonbons; –stropastilles.**
Hazarde're n.
Ha'zelaarsbos, het, –sen.
Ha'zelnoteboom, de, –bomen.
Ha'zenlip, –lippen, 1 de (gespleten bovenlip; vr. persoon met een hazenlip); 2 de, den, hij (m. persoon met een hazenlip).
Ha'zevlees, het.
Hebreeuws', 1 bn., bw.; 2 het (de taal).
Hedendaags', bn., bw.: de –e opvattingen.
Heel, 1 bn., bw.: de hele dag, een hele verandering; 2 zn. (Z.-N.): uit den helen.
Heel'vlees, het.
Heen'lopen, liep –, i. heengelopen.
I. Heer, 1 de, den, hij, heren. In de bet. van God ook: Here. Zegsw. het huis des Heren, het jaar onzes Heren etc. Ook: langs 's heren straten (of: wegen) lopen; 2 het (minachtend).
II. Heer, het, (leger, menigte), heren.
Heer'boer, he're boer, de, den, hij, –boeren.

Heer'sen, heerste, h. geheerst.
Heer'send, bn.
Heer'ser, de, den, hij, –s; **–seres',** de, –sen;
Heer'sersblik, de, –ken.
Heers'zucht, de; **–zuch'tig,** bn.
Hees, bn.; heser, meest hees; een hese stem.
Hees'heid, de.
Heet, bn., bw.; heter, heetst: een hete dag.
Hef'boom, de, –bomen.
Heg'gemus, de, –mussen.
Hei'dens, bn., bw.: een – lawaai; heidense gebruiken.
Hei'lige, –n, 1 de, den, hij (m. heilige); 2 de (vr. heilige).
Heil'loos, bn., bw.; –lozer, meest –: de –loze oorlog.
Heil'wens, de, –en.
He'legaar, He'legans, bw.; ook **Helegaar', –gans'.**
He'lemaal, bw.; ook **Helemaal'.**
I. He'len (genezen), heelde, h. of is geheeld.
II. He'len (verbergen), heelde, h. geheeld.
Heliografe'ren.
Helleens', bn., bw.: de –e beschaving.
Helm'teken, het, –s.
Help'zeel, hulp'zeel, het, –zelen.
Hels, bn., bw.: helse steen.
Hemds'knoop, de, –knopen.
He'mel, de, –s, –en. Zegsw. de vogelen des hemels; ten hemel varen; dat schreit ten hemel.
He'melhoog, bn., bw.; –hoge bergen.
He'mels, bn., bw.: onze –e Vader.
He'melsgezind, bn.
He'melwaarts, bn., bw.: een –e beweging.
Hengst, –en, 1 de, den, hij (mannetjespaard); 2 de (vaartuig en andere bet.)
Hen'nepzeel, het, –zelen.
Herborise're n.
Her'derstas, de, –tassen.
Her'derstasje, het, (plant), –s.
Herdo'pen, –doopte, h. herdoopt.
Heremijntijd'.
He'renboon, de, –bonen.
He'rendiensten, de (mv.).
Here'nen, hereende, h. hereend; **–e'nigen.**
Here'niging, de, –en.
He'renfiets, de, –en; **–huis, –huizing, –knecht, –leven, –leventje, –molen, –woning.**
Herfst'tekens, de (mv.).
Herfst'tijloos, de, –lozen.
Herha'lingsteken, het, –s.
He'rig, bn., bw. (heerachtig).
Herken'ningsteken, het, –s.
Her'senloos, bn., bw., –lozer, –loost: –loze plannen.
Her'senverweking, de, –en.
Herstel'lingsteken, het, –s.
Her'tevlees, hertenvlees, het.
Herts'leren, bn.
He'tekoek (Z.-N.) de, –en.
I. He'ten, (heet maken) heette, h. geheet.
II. Heten, (genoemd worden) heette, h. geheten.
Heus, bn., bw.: een –e behandeling; is dat – waar?
Heus'elijk, bw.
Heus'heid, de.
Hiertus'sen, bw.
Hijs, de; **–blok,** het, –ken.
Hij'sen, hees, h. gehesen; **–touw,** het, –en.
Hin'kepink, hin'kelepink, hin'kepoot, –en, –poten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Historieel', bn.: –riële portretten.
Hoe'dedoos, de, –dozen.
Hoek'boom, de, –bomen.
Hoeks,bn.,bw.: –e en Kabeljauwse twisten.
Hoek'sen, de (mv.).
Hoek'steen, de, –stenen.
Hoen'dervlees, het.
Hof, het, hoven; zegsw. ten hove.
Hofho'rig, bn.
Hofho'rige, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); [2 de (vr. persoon).
Ho'gelied, het.
Ho'gelijk, bw.
Ho'gen, hoogde, h. gehoogd.
Hogepries'ter, de, den, hij, –s.
Hogepries'terlijk gebed, het.
Hoge Raad', de.
Ho'gere Bur'ger, –s, 1 de, den, hij (jongen); 2 de (meisje).
Ho'gere Bur'gerschool, de, –scholen.
Hogereind', –ein'de, het.
Ho'geremachtsvergelijking, Hogeremachts'vergelijking, de, –en.
Ho'gerhand, de.
Ho'gerhuis, het.
Ho'gerop, bw.; ook **Hogerop'.**
Ho'gerwal, de.
Hogeschool', de, –scholen.
Ho'ging, de, –en.
Ho'lenmens, de, den, hij, –en.
Hol'lander, –s, 1 de, den, hij (man); 2 de (in alle andere bet.).
Hol'lands, 1 bn., bw.: een –e stad, – degelijk; 2 het (de taal van Holland of van Nederland); 3 zn. in de 2e nvl.: – welvaren.
Hol'ogig, bn.
I. Hom, hommen, 1 de, den, hij (mannetjesvis); 3 de (voortplantingsvocht).
II. Hom, de (jabot).
Hom'baars, de, den, hij, –baarzen.
Hom'bokking, de, den, hij, –en.
I. Hom'mel, –s, 1 de, den, hij (mannetjesbij); 2 de (bijensoort).
II. Hom'mel (Z.-N.), de (hop).
I. Hom'mer, de, den, hij (mannetjesvis),–s.
II. Hom'mer, de (eetbare zeekreeft), –s.
Homologe're n.
Hom'vis, de, den, hij (mannetjesvis), –vissen.
Hon'denbrood, het, –broden.
Hon'derd, het, –en. Zegsw.: geld lenen tegen 5 ten –.
Hon'derddelig, bn.: de –e thermometer.
Honds, bn., bw.; –er, meest –.
Hondsbos'se Zeewering, de. O. S. Hondsbossche Zeewering.
Honen, hoonde, h. gehoond.
Ho'nend, bn., bw.
Hongaars', bn., bw.: de –e taal; 2 het (de taal).
Hon'gerloon, het, –lonen.
Honore're n.
Hoofd, het, –en, zegsw.: uit hoofde van.
Hoofd'bestanddeel, het, –delen.
Hoofs, bn., bw.: –e manieren.
Hoofs'heid, de.
Hooftiaans', bn., bw.
Hoog, bn., bw.; hoger, hoogst. Zegsw. ere zij God in den hoge; slaat uw ogen naar den hoge.
Hoog'duits, 1 bn.: een –e spraakkunst; 2 het (de taal).

Hoog'haarlemmerdijks, het.
Hoogle'raar, de, den, hij, -s, -raren; **-lerares',** -sen, de.
Hoog'lopend, bn.
Hoog'nodig, bn.
Hoog'rood, bn.: een -rode blos.
Hoogst, het. Zegsw.: ten hoogste.
Hoogst'dezelve, vnw., 2e nvl. **Hoogstdeszelfs** (m. persoon) en **Hoogstderzelver** (v. persoon).
Hoog'te, de, -n. Zegsw.: ter hoogte van (in de buurt van).
Hoog'tijd, de, -en. Zegsw.: ten hoogtijd gaan.
Hoog'vlaams, het.
Hoog'vlieger, -s, 1 de (soort duif); 2 de, den, hij (m. persoon).
Hooi'rook, de, -roken.
I. Hoop, de, hopen.
II. Hoop, lit. t. **ho'pe,** de.
I. Hoos, de, (wervelwind), hozen.
II. Hoos, de, (lange kous, broek, laars), **Ho'peling** (Z.-N.) de, -en. [hozen.
Ho'peloos, bn., bw.: een -loze toestand.
I. Ho'pen (hoop hebben).
II. Ho'pen (op hopen zetten).
Horatiaans', bn., bw.: -e gedichten.
I. Ho'ren, hoorde, h. gehoord.
II. Ho'ren, de, (mv.).
III. Ho'ren, de, -s (hoorn).
Ho'rig, bn.
Ho'rige, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (v. persoon).
Horlo'geveer, de, -veren.
Hor'relvoet, -en, 1 de (misvormde voet; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Hospite'ren.
Hot'tentots, 1 bn., bw.: Hottentotse klanken; 2 het (de taal).
Hou'der, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Hout, 1 het; 2 de (naam v. e. bos).
Hout'koper, de, den, hij, -s.
Hout'koperij, de, -en.
Houw'degen, -s, 1 de (grote degen); 2 de, den, hij (vechtersbaas).
Houweel', het, -welen.
Hovaar'dig, bn., bw.
Hovaardij', de.
Hui'ben, -s, 1 de (steenuil); 2 de, den, hij (botterik, m. persoon).
Hui'lebalk, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (hoed; vr. persoon).
Huis, het, huizen. Zegsw.: de heer des huizes; ten huize van; van goeden huize.
Hui'sen, huiste, h. gehuist (Z.-N.).
Huis'genoot, -genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **-genote,** -n.
Huis'heer, de, den, hij, -heren.
Huis'hen, -nen, 1 de; 2 de, den, hij (soms van m. persoon).
Huis'mus, -mussen, 1 de; 2 de, den, hij (soms van m. persoon).
Hui'zenhoog, bn., bw.; -hoge golven.
Hul'debetoging, de, -en.
Hul'debetoning, de, -en.
Hul'digingseed, de, -eden.
Hul'peloos, bn.; -lozer, -loost: de -loze grootmoeder.
Hulp'loon, het, -lonen; **-zeel,** het, -zelen.
Humanise're.n.
Humilië're.n.
Hups, bn., bw.; -er, meest -.
Huur'ceel, de, -celen.
Hu'welijks, bn.: -e voorwaarden.
Hypnotise're.n.
Hypotheke're.n.

I.

Idealise're.n.
Ideëel', bn.: de ideële goederen dezer wereld.
Identifice're.n.
Idioot', idioten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Ie'peboom, de, -bomen.
Ier, -en, 1 de, den, hij; 2 de, in een zegsw. als: een wilde - van een meid.
Iers, 1 bn., bw.: Ierse politiek; - mos; 2 het (de taal).
Ier'se, de, -n.
Ignore're.n.
IJ'deltuit, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 1 de (vr. persoon).
IJk'loon, het, -lonen.
IJl: zegsw.: in aller ijl, in der -.
IJl'hoofd, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
IJ'peboom, de, -bomen.
IJ'pen-, ie'penbos, het, -sen.
IJs, het. Zegsw.: beslagen ten - komen.
I. IJs'beer, de (dier) -beren.
II. IJs'beer, de (ijsbok) -beren.
IJ'selsteen, (voorwerpsn.) de, -stenen.
IJs'lands, 1 bn.: de -e hond; 2 het (de taal).
IJs'landse, de, -n.
IJs'vereniging, de, -en.
IJ'zeren man, (werktuig) de.
Ik'ker, de, den, hij, -s.
Illumine're.n.
Illustre're.n.
Imagine're.n, zich.
Imite're.n.
Immaterieel', bn.: immateriële waarden.
Immatricule're.n.
Immigre're.n.
Immoreel', bn.: een immorele handelwijze.
Impedië're.n.
Implice're.n.
Impone're.n.
Importe're.n.
Impregne're.n.
Improvise're.n.
Impute're.n.
Inaugureel', bn.: een inaugurele rede.
Inaugure're.n.
Incarne're.n.
Incasse're.n.
Incasse'ring, de, -en.
Incidenteel', bn., bw.: een incidentele vordering.
Incline're.n.
Include're.n.
Incommode're.n.
Inconstitutioneel', bn., bw.: inconstitutionele besluiten.
Incorpore're.n.

Incrimine'ren.
Inculpe'ren.
In'delen, deelde in, h. ingedeeld.
Indiaans', bn., bw.: een – dorp.
Indiaan'se, de, –n.
Individueel', bn., bw.: individuele verschillen.
In'do-Chinees', bn., bw.: de Indo-Chinese talen.
Indo-Europees', of **Indo-Germaans',** bn., bw.: de Indo-Europese talen.
In'druisen, druiste in, h. en is ingedruist.
Induce'ren.
Induc'tiestroom, de, –stromen.
Industrieel', 1 bn., bw.: industriële centra; 2 de, den, hij, –en.
Infecte'ren.
Inferieur', –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon). In bet. 2 ook Inferieure.
Influence'ren.
Informe'ren.
In'gelast, bn.: de –e letter.
In'gemeen, bn., bw.: een ingemene handelwijze.
Inhale'ren.
In'hebben: zegsw. de(n) duivel inhebben.
Inheems', bn.: een –e plant.
In'heet, bn.: inhete soep.
Injurië'ren.
In'keren, keerde in, is ingekeerd.
In'kleden, kleedde in, h. ingekleed.
In'koop, de, –kopen.
In'kopen, kocht in, h. ingekocht.
Inkt'potlood, het, –loden.
Inkt'vis, de, –vissen.
In'lands, bn.: – fabrikaat; de –e nijverheid.
In'landse, de, –n (vrouw uit Indië); beter **Indone'sische.**
In'lassen, laste in, h. ingelast.
In'lassing, de, –en.
In'laveren, laveerde in, is ingelaveerd.
In'lelijk, bn., bw.
In'lopen, liep in, i. of h. ingelopen.
Inocule'ren.
In'schoon, bn., bw.; in verbogen vorm –schone.
Insere'ren.
Insinue'ren.
Insiste'ren.
Insle'pen, sleepte in, h. ingesleept.
Inspecte'ren.
Inspire'ren.
Installe'ren.
Instige'ren.
Institue'ren.
In'stomen, stoomde in, i. ingestoomd.
Instrue'ren.
Instrumente'ren.
In'studeren, studeerde in, h. ingestudeerd.
Insulte'ren.
Integre'rend, bn.: een – bestanddeel.
In'tekenaar, de, den, hij, –s, –naren.
In'tekenbiljet, het, –ten.
In'tekenen, tekende in, h. ingetekend; **–tekening,** de, –en; **–tekenlijst,** de, –en.
Intellectueel', 1 bn., bw.: intellectuele arbeid; 2 de, den, hij (m. persoon) –en; 3 de (vr. persoon) -en.
Intercale'ren.
Intercede'ren.
Interconfessioneel', bn., bw.: –nele verenigingen.
Interesse'ren.
Interfolië'ren.
In'terim-aandeel, het, –aandelen.
Intermitte'rend, bn., bw.: een –e bron.
Interne'ren; –ne'ring, de, –en; **–ne'rings-kamp,** het, –en.
Interpelle'ren.
Interpole'ren.
Interprete'ren.
Interpunge'ren; ook: **Interpuncte'ren.**
Interroge'ren.
Interrumpe'ren.
Intervenië'ren.
Intimide'ren.
In'tomen, toomde in, h. ingetoomd.
Intone'ren.
Intrige'ren.
Introduce'ren.
Intus'sen, bw.
Inunde'ren.
Inventarise'ren.
Invite'ren.
In'waarts, bn., bw.; in verbogen vorm: inwaartse.
In'zepen, zeepte in, h. ingezeept.
In'zien: zegsw. mijns, onzes inziens.
Iridee'ën, de (lisachtigen).
Irrationeel', bn., bw.: irrationele getallen.
Irriga'tor, de, –s.
Irrige'ren.
Irrite'ren.
Isola'tor, de, –s, –toren.
Isole'ren.
Isole'ring.
Italiaans', 1 bn., bw.: –e schilders, – boekhouden; 2 het (de taal).
Italiaan'se, de, –n.

J.

Jaar, het, jaren. Zegsw.: in den jare (onzes Heren) 1000.
Jaar'lijks, bn., bw.: de –e afrekening.
Jacobijns', bn., bw.: Jacobijnse welsprekendheid.
Ja'ger, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere bet.).
Ja'gerstas, de, –sen.
Jak'hals, –halzen, 1 de (dier); 2 de, den, hij (m. persoon).
Jaloers', bn., bw.; **–heid,** de, –heden.
Jalonne'ren.
Jan de Was'ser.
Japannees', 1 de, den, hij, –nezen; 2 bn., bw.: de Japannese taal; 3 het (de taal). Voor 1 ook Japanner, voor 2 en 3 Japans: het Japanse leger.
Javaans', 1 bn., bw.: de –e bevolking; 2 het (de taal).
Javaan'se, de, –n.
Jeremië'ren.
Jettato're, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Jobs'bode, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Jok'kebrok, –ken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Jonge(n)heer', de, den, hij, –heren.

Jon'gelingsvereniging, de, -en.
Jongle'ren.
Jongmens', het, jongelieden, jongelui.
Jon'kervis, de, -sen.
Jonk'heer, de, den, hij, -heren.
Joods, 1 bn., bw.: het -e volk; 2 het (de Joodse taal).
Jouïsse'ren.
Jubile'ren.
Jucht'leren, bn.
Judice'ren, Judicië'ren.
Judicieel', bn., bw.; in verbogen vorm judiciële.
Juliaan'se kalen'der, de.
Juste'ren.
Justifice'ren.
Justitieel', bn., bw.: een justitiële kwestie.
Juweel', het, juwelen.
Juwe'len, bn.: een - broche.
Juwe'lendoosje, het, -s; **-kistje,** het. -s.

K.

Kaai'loper, de, den, hij, -s.
Kaal'kop, -pen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Kaaps, bn., bw.: -e wijn.
Kaap'vaarder, -s, 1 de. den, hij (persoon); 2 de (schip).
Kaar, karen, 1 de, den, hij (vriend); 2 de (vriendin); vero.
Kaart'lopen.
Kaas'kop, -pen, 1 de, den, hij (persoon); 2 de (voorwerp).
Kaas'koper, de, den, hij, -s.
Kabe'len (Z.-N.), kabeelde, h. gekabeeld.
Kabeljauws', 1 bn., bw.: Hoekse en Kabeljauwse twisten; 2 **-jauw'sen,** de.
Ka'bellas, de, -sen.
Kabuis'kool, de, -kolen.
Kadastre'ren; Kadastre'ring, de.
Kadeel', het, kadelen.
Kadraai', -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (schip).
Ka'insteken, het.
Ka'kebeen, het, -benen.
Kalfs'leren, bn.: - boekbanden.
Kalfs'oog, het, -ogen; **-vlees,** het.
Kalkoe'ne(n)vlees, het.
Kalkoens', bn.: een -e haan.
Kalk'steen, de, -stenen.
Kalme'ren.
Kameel', kamelen, 1 de (dier); 2 het (werktuig).
Kameleon', -s, 1 het (dier); 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
Kameraad', -s, -raden, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Ka'merheer, de, den, hij, -heren.
Kam'ferboom, de, -bomen.
Kamoes'leren, bn.: - handschoenen.
Kampeer'vereniging, de, -en.
Kampe'ren.
Kamp'vereniging, de, -en.
Kanalise'ren.
Kana'rie, -s, 1 de (vogel; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Kaneel'boom, de, -bomen.
Kan'newasser, de, -s.
Kannibaals', bn., bw.: -baalse wreedheid.
Kanon'(nen)vlees, het.
Kanonne'ren.
Kanteel', de, kantelen.
Kantonne'ren; Kantonne'ring, de, -en.
Kantoor', het. Zegsw. ten kantore van; te mijnen enz. kantore.
Kantoor'loper, de, den, hij, -s.
Kant'tekening, de, -en.
Kant'visserij, de.
Kap'doos, de, -dozen.
Ka'per, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere bet.).
Kapitalise'ren.
Kapiteel', het, kapitelen.
Kapitein-chinees', de, den, hij, -chinezen.
Kapitein'se, de, -n.
Kapitolijns', z. **Capitolijns.**
Kapit'telheer, de, den, hij, -heren.
Kapok'boom, de, -bomen.
Kap'per, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere bet.).
Kap'per(tjes)kool, de, -kolen.
Kapucij'ner, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere bet.).
Karakterise'ren.
Karak'terloos, bn., bw.: een -loze vent.
Karbeel', z. **Korbeel.**
Kareel', de, karelen; ook **-steen,** de, -stenen.
Karot'tentrekker, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); de (toestel).
Karreel', z. **Kareel.**
Kartonne'ren; -ne'ring, de, -en.
Karveel', de, het, -s, karvelen.
Kassei'steen (Z.-N.), de, -stenen.
Kastan'jeboom, de, -bomen.
Kastan'jebos, het, -sen.
Kasteel', het, kastelen.
Kastelein'se, de, -n.
Kastiliaans', 1 bn., bw.: -e trots; 2 het (de taal).
Kastiliaan'se, de -n.
I. Ka'ter, de, den, hij (mannetjeskat), -s.
II. Ka'ter, de (katterigheid).
Katholiek', -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **Katholie'ke,** -n.
Katoen'blekerij, de, -en.
Katoen'boom, de -bomen.
Kat'oog, de, katogen.
Kat'vis, 1 de (voorwerpsn.) -sen; 2 (stofn.) de.
Kave'te (Z.-N.), de, -n.
Kazerne'ren.
Keer, de (soms het), keren.
Keeraafs' (Z.-N.), bn., bw., in verbogen vorm: Keeraaf'se.
Keer'weer, de, -weren.
Kees, kezen, 1 de (keeshond); 2 de, den, hij (gesch. patriot).
Kei, -en, 1 de (steen; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Kei'steen, de, -stenen.
Kel'derfles, de, -sen.
Kemi'riboom, de, -bomen.
Kem'penaar, -s, -naren, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (aardappel; vaartuig).
Kemp'haan, -hanen, 1 de (vogel); 2 de, den, hij (m. persoon).
Ken'nis, 1 de. Zegsw.: ter - brengen, ko

men; 2 de, den, hij (m. persoon); -sen; 3 de (vr. persoon) -sen.
Ken'teken, het, -s.
Ken'tekenen, kentekende, h. gekentekend.
I. Ke'ren, (wenden), keerde, h. gekeerd.
II. Ke'ren, (vegen), keerde, h. gekeerd.
Ke'ring, de.
Kerk, de, -en. Zegsw.: ter kerke gaan.
Kerk'genoot, -genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 (vr. persoon); in bet. 2 ook **Kerk'genote.**
Kerk'leer, de, -leren.
Kerk'leraar, de, den, hij, -raren.
Kerks, bn., bw. kerkser, meest kerks.
Kerks'gezind, bn.
Kerk'uil, -en, 1 de (vogel; vr. persoon); 2 (fig. m. persoon) de, den, hij.
Ker'seboom, de, -bomen.
Ker'sebomenhout, het.
Kers'rood, bn.: -rode wangen.
Kerst'boom, de, -bomen.
Kers'vers, bn., bw.: een kersverse huisvader.
Ket'ters, bn., bw.: -e leringen.
Ket'tingloos, bn.: -loze rijwielen.
Keu'kenfrans, het.
Keu'lenaar, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (Rijnaak).
Keuls, bn.: een -e pot.
Keul'se vaart, de; O.S. Keulsche Vaart.
Keu'ogen, de.
Keur'teken, het, -s.
Keur'tekenen, keurtekende, h. gekeurtekend.
Ke'zen, keesde, h. gekeesd.
Ke'zer, de, -s.
Ki(e)ks'dood (Z.-N.), bn. In verbogen vorm -dode.
Kies, bn., bw.; kieser, meest -: een -e geest.
Kies'bureel (Z.-N.), het, -burelen.
Kies'deler, de, -s.
Kies'heid, de.
Kies'kauw, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Kieskeu'rig, bn., bw.
Kies'vereniging, de, -en; ook **Kie'zersvereniging.**
Kieuw'potigen, de.
Kie'zelsteen, de, -stenen.
Kij'ker, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere bet.).
Kijk'-in-de-pot, -ten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Kik'kervisje, het, -s.
Kik'vors, de, -en.
Kik'vorsengekwaak, het, etc.
Ki'naboom, de, -bomen.
Kin'derloos, bn.: een paar kinderloze mensen.
Kinds', bn., bw.: grootvader wordt -; in mijn kindse jaren.
Kinds'heid, de (kindertijd; kwaal v. bejaarde mensen).
Kip'penloop, de, -lopen.
Kittelo'rig, bn.; **kittelo'righeid,** de.
Kit'telsteen, 1 de, -stenen; 2 het (stofnaam).
Klaar'stomen, stoomde klaar, h. klaargestoomd.
Klad'der, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere bet.).
Klak'keloos, bn., bw.: een klakkeloze beschuldiging.
Klamp'steen, de, -stenen.
Klank'loos, bn., bw.: een klankloze stem.
Klank'verdover, de, -s.
Klap'lopen.
Klap'loper, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (takel); **-loperij',** de.
Klap'per, -s, 1 de, den, hij (klikker; babbelaar); 2 de (in alle andere bet.).
Klap'perboom, de, -bomen.
Klasse'ren.
Kla'terabeel, de, -abelen.
Klau'tervis, de, -sen.
Klaver(en)heer', de, -heren.
Kle'den, kleedde, h. gekleed.
Kle'derdracht, de, -en.
Kle'(d)ermaker, de, den, hij, -s.
Kledij', de, -en.
Kle'ding, de; **-stuk,** het, -ken.
Kleed, het, klederen, kleren, kleden.
Kleems, bn.: dat brood is -.
Kleen, bn.; in verbogen vorm: klene.
Kleer'koop, -koper, de, den, hij, -kopen, -kopers.
Kleine'ren; Kleine'ring, de, -en.
Kleingelo'vig, bn., bw.; **-gelo'vige,** -, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Kleingelo'vigheid, de.
Klei'nood, het, kleinoden of kleinodiën.
Kleino'diënschrijntje, het, -s.
Kleinsteeds', bn., bw.: -e opvattingen.
Kleinsteeds'heid, de.
Kleinze'rig, bn.; -er, -st; **-heid,** de.
Klem'toonteken, het, -s.
Kle'ne, -n, 1 de, den, hij (jongetje); 2 de (klein meisje).
Klep'per, -s, 1 de, den, hij (nachtwacht); 2 de (paard; jongensspeelgoed).
Klets'kop, -pen, 1 de (zeer hoofd; koekje; Z.-N. kaalkop); 2 de, den, hij (m. persoon).
Kletsoor' (Z.-N.), de, kletsoren.
Kleums, bn.: de kleumse ouderdom.
Kleur'doos, de, -dozen.
Kleur'loos, bn., bw.: een kleurloze stijl.
Kleur'schakering, de, -en.
Kleu'ter, -s, 1 de, den, hij (jongetje); 2 de (klein meisje).
Klier, -en, 1 de (orgaan); 2 de, den, hij (m. persoon).
Klik'spaan, -spanen, 1 de (voorwerp; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Klim'boon, de, -bonen.
Klim'mer, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (plant of dier).
Klim'vis, de, -sen.
Klingalees', de, den, hij, -lezen.
Klip'steen, de, -stenen; **Klip'vis,** de, -sen.
Klisteer', de, klisteren.
Kliste'ren.
Klok'(ke)reep, de, -repen.
Klok'zeel, het, -zelen.
Klomp'vis, de, -sen.
Kloos'teroverste, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Kloot, de, kloten; **kloots,** bn. (bolvormig): de klootse driehoek; vero.
Klop'per, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Klo'ven, kloofde, h. gekloofd.
Klui'verboom, de, -bomen.
Knaap, knapen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Kne'velbaard, -en, 1 de; 2 de, den, hij (m. persoon).

Knie'poten, kniepootte, h. gekniepoot.
Knies'oor, -oren, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Knij'per, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Knik'kebenen, knikkebeende, h. geknikkebeend.
Knik'ker, -s, 1 de (spelballetje; kop); 2 de, den, hij (Z.-N. jabroer).
Knip'ogen, knipoogde, h. geknipoogd.
Knoet, -en, 1 de; 2 de, den, hij (m. persoon).
Knoop, de, knopen.
Kno'pen, knoopte, h. geknoopt.
Kno'pendraaier, de, den, hij, -s; **-draaierij; -fabriek; -haak; -schaar.**
Knor, -ren, 1 de; 2 de, den, hij (stud. niet-corpslid).
Knor'repot, -ten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Knor'vlees, het.
Koe'boom, de, -bomen.
Koeionne're n.
Koel, bn., bw.; zegsw.: in koelen bloede.
Koer'gast, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Koers'notering, de, -en.
Koers'verhoging, de, -en.
Koeterwaals', 1 bn.: koeterwaalse woorden; 2 het (taal): - praten.
Koetsiers'zweep, de, -zwepen.
Kof'ferdrager, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Kof'fervis, de, -vissen.
Kof'fieboom, de, -bomen.
Kof'fieboon, de, -bonen.
Ko'gelflesje, het, -s.
Ko'gelvis, de, -vissen.
Kokette're n, z. **Coquetteren.**
Ko'kosboom, de, -bomen; **-vlees,** het.
Kolonel'se, de.
Kolonise're n.
Komenij', de, -en; **-s'winkel,** de, -s.
Ko'menschap, de.
Kommande're n, z. **Commanderen.**
Kom'merloos, bn.: zijn -loze leventje.
Kommies'brood, het, -broden.
Kompas'doos, de, -dozen.
Komplotte're n.
Konij'nevlees, het.
Ko'ning, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (bij versch. spelen).
Kon'kelleen, het, -lenen.
Koof (Z.-N.), de, koven.
Kool, de, kolen (in alle bet.).
Kool'mees, de, -mezen.
Kool'vis, de, -vissen.
Koon, de, konen.
Koop, de, kopen.
Koop'vaarder, -s, 1 de (schip); 2 de, den, hij (m. persoon).
Koor'heer, de, den, hij, -heren.
Koot, de, koten.
Ko'pen, kocht, h. gekocht.
I. Ko'per, de, den, hij (iem. die koopt), -s.
II. Ko'per, het.
Ko'perrood, bn.: een -rode zon.
Kopië're n.
Kop'lozen, de.
Kop'pelteken, het, -s.
Kop'potigen, de.
Koraal'rood, bn.: -rode lippen.
Korbeel', de, korbelen.
Kordeel', het, kordelen.
Ko'renes, de, -sen; **-schoof, de,** -schoven.
Korf'fles, de, -sen.
Kor'haan, de, den, hij, -hanen.
Kornet', -ten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (muts).
Kort'oren, kortoorde, h. gekortoord.
Kort'tekenen (Z.-N.), korttekende, h. gekorttekend.
Kos'te, zegsw.: ten - van; ten - leggen.
Kos'teloos, bn., bw.: -loze behandeling.
Kos'terse, de, -n.
Kost'heer, de, den, hij, -heren.
Ko'ten, kootte, h. gekoot.
Kou'kleum, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Kou'senkoper, de, den, hij, -s.
I. Kou'ter, de, den, hij (prater), -s.
II. Kou'ter, het, -s.
III. Kou'ter (Z.-N.), de (akker), -s.
Ko'zen, koosde, h. gekoosd.
I. Kozijn', het, -en.
II. Kozijn' (Z.-N.), de, den, hij (neef), -en.
Kraag'steen, de, -stenen.
Kraai, -en, 1 de (vogelnaam); 2 de, den, hij (aanspreker).
Kraai'enmars, de. Zegsw.: de - blazen; zie **Mars III.**
Kraai'enoog, het, -ogen.
Kraak'benig, bn.
Kraak'steen, de, -stenen.
Kraam'heer, de, den, hij, -heren.
Kraan, kranen, 1 de (in alle bet. behalve 2); 2 de, den, hij (m. persoon).
Kraan'boom, de, -bomen.
Kraan'oog, het, -ogen.
Krab'ber, -s, 1 de (werktuig); 2 de, den, hij (m. persoon).
Krach'teloos, bn., bw.: een -loze grijsaard.
Krakeel', het, krakelen.
Krake'len.
Kran'tenloper, de, den, hij, -lopers.
Kras'ser, -s, 1 de (werktuig); 2 de, den, hij (m. persoon).
Krediet'vereniging, de, -en.
Kreefts'oog, het, -ogen.
Kreel, de, krelen.
Kre'len, kreelde, h. gekreeld.
Kren'tenbrood, het, -broden.
Krepe're n, z. **Creperen.**
Kreu'pelbos, het, -sen.
Krib'bebijter, -s, 1 de (paard); 2 de, den, hij (m. persoon).
Krie'keboom, de, -bomen.
Krie'kesteen, de, -stenen.
Kriel, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); 3 het.
Kriel'haan, de, den, hij, -hanen.
Krijs, de, -en.
Krij'sen, krees of krijste, h. gekresen of gekrijst.
Krij'ser, de, den, hij, -s.
Krijt'tekening, de, -en.
Krimp'schelvis, de; **Krimp'vis,** de.
Kristallise're n.
Kroeg'lopen, het; **-'loper,** de, den, hij, -s.
Kroes'kop, -pen, 1 de (hoofd met kroeshaar); 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
Krols, bn.: een -e kat.
Krom'been, -benen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Krom'benig, bn.
Krom'hals, -halzen, 1 de, den, hij (m. per-

soon); 2 de (vr. persoon; plant; retort).
Krom'lopen, liep krom, h. kromgelopen.
Krom'me, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; gebogen lijn).
Krom'neus, -neuzen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Krom'tong, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Kroon'juweel, het, -juwelen.
I. Kroos, krozen, de (plant; Z.-N. interest); in de bet. van interest in Z.-N. ook *het*.
II. Kroos, de (inkeping) krozen.
Krop'brood, het, -broden.
Kro'zig, bn.: een -e plas.
Kruid'nagelboom, de, -bomen.
Krui'loon, het, -lonen. [ses, etc.
Kruis, het, -en. Zegsw.: het teken des Kru-
Kruis'besseboom, Kruis'bezieboom. de, -bomen.
Kruis'(e)lings, bn., bw.: -e straatjes.
Kruis'heer, de, den, hij, -heren.
Kruis'teken, het, -s.
Kruis'verhoor, het, -verhoren.
Kruis'zeel, het, -zelen.
Krui'zeel, het, -zelen.
Kruk, -ken, 1 de (voorwerp; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Krul'(le)kop, -pen, 1 de (hoofd m. krulhaar; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon); ook **Krul'lebol,** -len.
Kub'ber (Z.-N.), de, den, hij (doffer), -s.
Kub'boot, de, -boten.
Kube'ren.
Kuif'mees, de, -mezen.
Kuil'visser, de, den, hij, -s.
Kuis, 1 bn., bw.: de -e Suzanna; 2 de (Z.-N.): de grote -.
Kui'sen (Z.-N.), kuiste, h. gekuist.
Kuis'heid, de.
Kunst'been, het, -benen.
Kuns'teloos, bn., bw.: -loze liederen.
Kunst'genoot, -genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook: **Kunst'genote,** de, -n.
Kunst'koper, de, den, hij, -s.
Kunst'oog, het, -ogen.
Kust'vaarder, -s, 1 de (schip); 2 de, den, hij (kapitein).
Kust'wachter, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (schip).
Kwaad, 1 bn., bw. Zegsw.: te kwader ure; te kwader trouw; 2 het. Zegsw.: ten kwade duiden; inz. Z.-N. uit den kwade zijn; verlos ons van den kwade.
Kwaad'tong, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Kwak'vors (gew.), de, -en.
Kwaps, bn.: in verbogen vorm **Kwapse.**
Kwast, -en, 1 de (in alle bet. behalve 2); 2 de, den, hij (gekke vent).
Kweb'bel, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Kwee'boom, de, -bomen.
Kwe'keling, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); de (vr. persoon): in bet. 2 ook: **Kwe'kelinge.**
Kwe'ken, kweekte, h. gekweekt.
Kwe'ker, de, den, hij, -s.
Kwekerij', de, -en.
Kwe'len, kweelde, h. gekweeld.
Kwik'staart, -en, 1 de (vogel; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Kwinkele'ren.
Kwips, bn.: er - uitzien.
Kwis'pel, -s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Kwite'ren; ook **Quiteren.**
Kyanise'ren.

L.

Laad'boom, de, -bomen.
Laag-bij-de-gronds', bn.: -grondse aardigheden.
Laai, laai'e, de. Zegsw.: in lichte(r) laaie.
Laat, bn., bw.; zegsw.: ten laatste.
Lab'bebak, -ken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); vero.
Lab'berlot, -ten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (sloep).
Lab'boon, de, -bonen.
Labore'ren.
La'chebek, -bekken, 1 de (vr. persoon); 2 soms de, den, hij (m. persoon).
La'kenkoper, de, den, hij, -s.
La'kens, bn.: een lakense jas.
La'kenvel(d)s, bn.: -vel(d)se koeien.
Lambrize'ring, de, -en.
Lamente'ren.
Lam'melot, -ten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Lam'poot, -poten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Lampreel', het, lamprelen.
Lams'oor, de (plant), -oren.
Lams'poot, de, -poten.
Lams'vlees, het.
Lancas'terse methode, de.
Lance'ren.
Lancet'visje, het, -s.
Land, het, -en. Zegsw.: overal in den lande; diensten den lande bewezen etc.
Land'bouwleraar, de, den, hij, -s, -leraren.
Land'genoot, -genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **-genote,** -n.
Land'heer, de, den, hij, -heren.
Lan'dingsboot, de, -boten.
Land'juweel, het, -juwelen.
Land'lopen.
Land'loper, de, den, hij, -s.
Landloperij', de.
Land'meter, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (spanrups).
Lands'heer, de, den, hij, -heren.
Lang'been, -benen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; ooievaar; insect).
Langbe'nig, bn.: -benige spinnen.
Lang'hals, -halzen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; fles).
Lang'oor, -oren, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; dier m. lange oren).
Lang'poot, de, -poten.
Lang'scheeps, bn., bw.: -scheepse zeilen.
Langs'lopen, liep -, h., is langsgelopen.
Lang'staart, -en, 1 de (dier); 2 de, den, hij (vroeger: Chinees).
Lang'tand, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).

Lang'tong, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Lantaarn'drager, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (insect).
Lantaarn'vissen, de, mv.
Lantier'boom, de, –bomen.
Larde'ren.
Las, de, lassen.
Las'mes, het, –messen.
Las'naad, de, –naden.
Las'sen, laste, h. gelast.
Last, de, –en. Zegsw.: kinderen te zijnen laste; ten laste komen, leggen, vallen.
Last'drager, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Last'post, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (zaak; vr. persoon).
Latei'steen, de, –stenen.
Latier'boom, de, –bomen.
Latijns', bn., bw.: Latijnse schrijvers.
La'vastroom, de, –stromen.
Lave'ren.
Laxe'ren.
Lazuur'steen, 1 (voorwerpsn.) de, –stenen; 2 (stofn.) het.
Lea'der, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (hoofdartikel).
Le'diglopen, liep –, h. lediggelopen. Meest **Leeg'lopen.**
Le'digloper, Leeg'loper, de, den, hij, –s.
Leed, 1 het; 2 bn.: met lede ogen aanzien.
Leeg, bn.; leger, leegst: met lege handen.
Leek, de, den, hij, leken.
I. Leen, het, lenen.
II. Leen, (Z.-N.) de, lenen.
Leen'eed, de, –eden.
Leen'heer, de, den, hij, -heren.
I. Leep, bn., bw. (slim); leper, leepst: een lepe vent.
II. Leep, bn., bw. (druipogig); leper, leepst.
Leepo'gig, bn.: de –ogige Lea.
Leep'oog, 1 het; 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
I. Leer, de (lering).
II. Leer, de (ladder), leren.
Lees, Le'ze (Z.-N.), de, lezen.
Lees'teken, het, –s.
Leeu'wenoog, het, -ogen.
Leeu'wenoor, het, –oren.
Legaat', legaten, 1 het; 2 de, den, hij (m. persoon).
Legalise'ren.
Legata'ris, –sen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Legate'ren.
Le'gen, leegde, h. geleegd.
Le'gerafdeling, de, –en.
Le'geren, legerde, h. gelegerd.
I. Lege'ren, Lege'ring, z. **Legateren.**
II. Lege'ren (verbinden) legeerde, h. gelegeerd; **Lege'ring,** de (verbinding), –en.
Leg'gen, zegsw.: (bekwaamheid) aan de(n) dag leggen.
Legitima'ris, –sen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Legitime'ren, zich.
Lei'boom, de, –bomen.
Leids, 1 bn., bw. (uit Leiden): Leids laken; 2 het (de taal).
Leid'se fles', de, Leidse flessen.
Lei'reep, de, –repen.
Lei'zeel, het, –zelen.
Le'kebroeder, de, den, hij, –s.
Le'kedichtjes, de, mv.; als eigennaam: de Leekedichtjes van De Génestet.
Le'kenspiegel, de.
Lek'kerbek, –bekken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Lek'kertand, –tanden, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Lek'steen, de, –stenen.
Le'lijk, bn., bw.: –e fouten.
Le'lijkerd, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Le'lijkheid, de.
Le'men, 1 leemde, h. geleemd (met leem bestrijken); 2 bn.: – wanden.
I. Le'nen = **Leunen.**
II. Le'nen (te leen geven of ontvangen), leende, h. geleend.
Le'ning, de (van Lenen II), –en.
Len'tetekens, de, mv.
Le'perd, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Le'pigheid, de.
Le'raar, de, den, hij, –s, leraren.
Le'raarsambt, het, –en; **–sbetrekking,** de –en; **–schap,** het; **–svergadering,** de, –en.
Le'raren, leraarde, h. geleraard.
Lerares', de, –sen.
I. Le'ren, leerde, h. geleerd.
II. Le'ren, bn.: – handschoenen.
Le'ring, de, –en.
Les'bak, de, –bakken.
Les'sen, leste, h. gelest.
Les'sing, de.
Lest, bn. Zegsw.: ten (langen) leste.
Les'trog, de, –troggen.
Les'water, het.
Lets, bn., bw. (uit Letland); minder goed
Let'terkeer, de, –keren. [Let'tisch.
Let'terteken, het, –s.
Leu'terkous, –kousen, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Levantijns', Levants', bn., bw.: Levantijnse handel.
Le'venloos, bn.: de –loze dingen.
Le'vensgroot, bn., bw.: een –grote afbeelding.
Liberaal', 1 bn., bw.; 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
Li'bys, bn.: de –e woestijn.
Li'chaamsdeel, het, –delen.
Lichtgelo'vig, bn.; –geloviger, –gelovigst: een – mens.
Lichtgelo'vigheid, de.
Licht'hart, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Licht'mis, 1 de (2 Februari); 2 de, den, hij (losbol), –sen.
Licht'rood, bn.: –rode bessen.
Lid'maat, 1 alleen mv. ledematen; 2 –maten; de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
Lief'de, de. Zegsw.: ter liefde van.
Lief'deloos, bn., bw.: een –loze behandeling.
Liefhebberij'toneel, het, –tonelen.
Lief'kozen, liefkoosde, h. geliefkoosd.
Liefkozerij', de, –en.
Lief'kozing, de, –en.
Liĕ'ren.
Lie'venheer (kruisbeeld), de, –heren, –s.
Lie've-vrouwenbed'stro, het.
Lij'denspreek, de, –preken.
Lijf, het, lijven. Zegsw.: aan den lijve voelen, straffen; in levenden lijve.

Lijf'wacht, –en, 1 de (de gezamenlijke wachters); 2 de, den, hij (m. persoon).
Lijk'kleed, het, –kleden.
Lijk'steen, de, –stenen.
Lijn'boot, de, –boten.
Lijn'tekenen, het.
Lijs, lijzen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); 3 de (pop, tekening).
Lik'steen, de, –stenen.
Lil'lebenen, lillebeende, h. gelillebeend.
Lil'liputs, bn.: de –e republiek Andorra.
Lim'burgs, 1 bn., bw.: het –e volkslied; 2 het (het dialect).
Lim'burgse, de, –n.
Limite'ren.
Limoen'boom, de, –bomen.
Lin'deboom, de, –bomen.
Linië'ren.
Lin'kerbeen, het, –benen.
Lin'keroog, het, –ogen.
Lin'keroor, het, –oren.
Links, bn., bw.: het –e huis; een –e bewe-
Lin'nenbleek, de, –bleken. [ging.
Lint'vis, de, –sen.
Lin'zeboom, de, –bomen.
I. Lip'lap, de (zaak), –pen.
II. Lip'lap, –pen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Lip'laps, bn.: –e dames.
Lip'per, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Lip'vissen, de, mv.
Liquide'ren.
I. Lis, de (lus), lissen.
II. Lis, het (plant), lissen.
Lis'bloem, de, –bloemen.
Lis'dodde, de, –n; **–gras,** het.
Li'terfles, de, –flessen.
Lithographe'ren.
Lit'teken, het, –s, –en.
Lo (bos in samenst.). Namen als Hengelo, Venlo mogen met o geschreven worden, wanneer dit ook vroeger reeds gangbaar was; in officieel gebruik behoudt elke Nederlandse plaatsnaam zijn vaststaande spelling. Ook schrijft men **Het Loo.**
Localise'ren.
Lod'deroog, het, –ogen.
Lo'den, 1 bn.: een – pijp; 2 ww. loodde, h. gelood.
Loe'der, –s, 1 de, den, hij (m. persoon), ook loer; 2 de (vr. persoon). Ook het (min.).
Loens, bn., bw.: – kijken.
Loen'sen, loenste, h. geloenst.
Loer'ogen, loeroogde, h. geloeroogd.
Logeer'gast, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
I. Lo'gen, de (leugen), –s.
II. Lo'gen, loogde, h. geloogd.
Loge'ren.
Lombardijs', bn., bw.: de –e laagvlakte.
Lo'nen, loonde, h. geloond.
Lo'ner, de, den, hij, –s.
Long'vis, de, –vissen.
Lood, het, loden.
I. Loods, de, den, hij (loodsman), –en.
II. Loods, de (schuur), –en.
Loof'boom, de, –bomen.
Loog'as, de.
Look, het, loken.
Loom, bn., bw., lomer, loomst: een lome beweging.
Loon, het, lonen.
Loop, de; in de bet. *loop v. e. wapen* mv. lopen.
I. Loos, bn., bw.: een loze vos.
II. Loos (Z.-N.), de (long), lozen.
Lo'pen, liep, h. of is gelopen.
Lo'pend, bn.: het lopende jaar etc.
Lo'per, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere bet.).
Lorgne'ren.
Lor'keboom, de, –bomen.
Los'ceel, de, –celen.
Los'hoofd, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Los'kopen, kocht –, h. losgekocht.
Los'lopen, liep los, h., is losgelopen.
Lo'tenlening, de, –en.
Lot'genoot, –genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **–genote,** –n.
Lots'bedeling, de, –en.
Lo'ver, het, –s, –en.
Lo'zen, loosde, h. geloosd.
Lucht'hart, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Lucht'kasteel, het, –kastelen.
Lucht'steen, de, –stenen.
Lucht'stroom, de, –stromen.
Lucht'verversing, de.
Ludolphiaans' getal, het.
Lui'aard, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; diersoort).
Lui'bak, lui'buis, –bakken, –buizen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Luid, bn., bw.; zegsw.: met luider stem.
Luikerwaals', het: – praten.
Lui'lak, –ken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon: Zaterdag voor Pinksteren).
Luis'kop, –pen; **Luis'nek,** –ken; **Luis'poot,** –poten; **Luis'zak,** –ken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Luis'tervink, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Lui'tenant-Chinees, de, den, hij, –-Chinezen.
Lum'mel, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Lurk, –en, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Lus'teloos, bn., bw.: een lusteloze houding.
Lust'priëel, het, –priëlen.
Lu'thers, bn.: de –e Kerk.
Lu'xe-doos, de, –dozen.
Lynx'ogen, de, mv.

M.

Maai'benen, maaibeende, h. gemaaibeend.
Maak'loon, het, –lonen.
Maal, malen, 1 de (teken, vlek); 2 de of het (keer, tijd). Zegsw.: ten tweeden enz. male; 3 het ([middag]eten).
Maal'stroom, de, –stromen.
Maal'teken, het, –s.
Maan'blusser, de, den, hij, –blussers.

Maan'dags, bn., bw.: de -dagse markt.
Maan'delijks, bn., bw.: de maandelijkse rekening.
Maan'steen, 1 (voorwerpsn.) de. -stenen; 2 (stofn.) het.
Maan'vis, de, -sen.
Maarts', bn.: Maartse buien.
Maat'loos, bn.: maatloze verzen.
Macadamise're n.
Macassaars', bn.: -e paarden.
Machine're n.
Mach'teloos, bn., bw.: machteloze woede.
Madoerees', de, den, hij, Madoerezen.
Madrileens', bn., bw.: de -e bevolking.
Magistraat', -traten, 1 de (overheid, overheidsambt); 2 de, den, hij (m. persoon).
Magneet'ijzersteen, 1 (voorwerpsn.) de, -stenen; 2 (stofn.) het.
Magnetise're n.
Magyaars', 1 bn., bw.: Magyaarse gebruiken; 2 het (de taal).
Mahomedaans', bn., bw.: Mahomedaanse Albanezen.
Maho'nieboom, de, -bomen.
Mail'boot, de, -boten.
Maintene're n.
Majoor-Chinees', de, den, hij, -Chinezen.
Majoor'se, de, -n.
Ma'kelaarsloon, het, -lonen.
Makreel', de, makrelen.
Maleis', 1 bn., bw.: het -e ras; 2 het (de taal).
Mals, bn., bw.; malser, malst: mals vlees.
Malte'zer, 1 de, den, hij (bewoner van Malta), -s; 2 bn.: - ridders.
Maltraite're n.
Man, de, den, hij, mannen. Zegsw.: mans genoeg, heel wat mans zijn.
Manchet'knoop, de, -knopen.
Mand'jeskoop, de, den, hij, -kopen.
Maniak', maniakken, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Manifeste're n.
Manipule're n.
Manke're n.
Man'(ne)mens, -mensen; de, den, hij, maar gewoonlijk slechts „een".
Man'nenzangvereniging, de, -en.
Man'netjesboon, de, -bonen.
Manoeuvre're n.
Mans'kleed, het, -klederen, -kleren.
Mans'mens, z. **Manmens.**
Mans'oor, de of het (plant), -oren.
Maraboe'veren, de, mv.
Ma'rathonloop, de, -lopen.
Marchande're n.
Mar'che, de -n; z. **Mars III.**
Marche're n.
Marechaussée, 1 de (militaire politie); 2 de, den, hij (m. persoon), -s.
Mari'avereniging, de, -en.
Marine're n.
Marke're n.
Mark'genoot, de, den, hij, -genoten.
Marl'reep, de, -repen.
Marode're n.
Marol'lenfrans, het.
Marque're n, z. **Markeren.**
I. Mars, de, den, hij (Rom. oorlogsgod; planeet).
II. Mars, de (korf), marsen.
III. Mars, 1 de (tocht of muziekstuk), -en; 2 tw.: mars, naar huis! Ook **Marche,** marchen. **Afmarche** etc. (ch = sj).
Mar'sen, de (laaggelegen landen).
Mars'land, het, -en.
Mars'orde, de; ook **Marcheorde.**
Mars'order, de, -s; **-route,** de, -s; **-tenue,** de, -s; **-vaardig,** bn. Ook: **Marcheorder** etc. (ch = sj).
Marteel', de, martelen.
Mar'teko, -'s, 1 de (aap); 2 de, den, hij (m. persoon).
Mas'keren, maskerde, h. gemaskerd.
Maske'ren, maskeerde, h. gemaskeerd.
I. Mas'sa, de (grote hoeveelheid), -'s.
II. Mas'sa, de, den, hij (meester), -'s.
Massacre're n.
Mas'ser (Z.-N.), de (graanziekte).
Masse're n.
Mas(s)ooi'boom, de, -bomen.
Mast'boom, de, -bomen.
Mast'bos, het, -bossen; eigennaam: het **Mastbosch,** O.S., **Mastbos,** N.S. bij Breda.
Masteluin'brood, het, -broden.
Ma'teloos, bn., bw.: -loze ellende.
Materieel', 1 bn., bw.: materiële zorgen; 2 het.
Matro'zenkleding, de.
Mechanise're n.
Me'dedelen, deelde -, h. medegedeeld.
Me'dedeling, de, -en.
Me'dedogen. Zie verder **Meedogenloos** etc.
Me'degenoot, -genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **-genote,** -n.
Me'deloper, Mee'loper, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (buitenkansje).
Me'demens, de, den, hij, -en.
Me'deondertekenen, ondertekende -, h. medeondertekend.
Me'dereder, de, den, hij, -'s.
I. Me'deslepen (intr.: achter iem. of iets aanslepen); meest **Mee'slepen.**
II. Me'deslepen (tr.: met zich meetrekken of -brengen); meest **Mee'slepen.**
Me'detronen, Mee'tronen.
Medicijn'flesje, het, -s.
Medicine're n.
Medite're n.
Meedo'gend, bn.; -er, -st.
Meedo'genloos, bn., bw.: meedogenloze wreedheid.
Meeps, bn.: er - uitzien.
Meers, de, -en.
Mees, de, mezen.
Mee'slepen, z. **Medeslepen.**
Mee'sterteken, het, -s.
Meet'lood, het, -loden.
Mee'tronen, z. **Medetronen.**
Meeu'weveer, de, -veren.
Mei'boom, de, -bomen.
Mei'denloon, het, -lonen.
Meine'dig, bn.
Meine'dige, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Mein'eed, de, -eden.
Meis'jesdromen, de, mv.
Meis'jes(hogere)-burgerschool, de, -scholen.
Meis'jeskleding, de.
Meistreel', de, den, hij, meistrelen.
Mei'vis, de, -vissen.
Melaats', bn.: zijn hand was -.

Melaat'se, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Melaats'heid, de, -heden.
Mêle'ren.
Melk'afromer, de, -s.
Melk'boom, de, -bomen.
Melk'brood, het, -broden.
Melk'fles, de, -flessen.
Mel'ter, z. **Milter.**
Mem'me, 1 de (vr. persoon); 2 fig. de, den, hij (m. persoon).
Memore'ren.
Memorise'ren.
Menage'ren.
Meneer', de, den, hij, meneren, heren.
Me'nen, meende, h. gemeend.
Me'nens, zegsw.: 't is -.
Menestreel', de, den, hij, menestrelen.
Me'ning, de, -en.
Mens, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 het (gewoonlijk min. vr. persoon).
Mens'aap, de, -apen.
Mens'dom, het.
Men'selijk, bn., bw.: het - lichaam.
Men'selijkerwijs, -wijze, bw.
Men'selijkheid, de.
Men'seneter, de, den, hij, -s; **-geslacht,** het, -en; **-haai,** de, -en; **-haat,** de; **-hart,** het, -harten; **-hater,** de, den, hij, -s; **-kenner; -kennis; -kind; -liefde; -offer; -paar; -ras; -roof; -schuw; -vrees; -vriend; -werk.**
Mens'heid, de.
Mens'kunde, de; **-kun'dig; -lie'vend; -lie'vendheid; -paard; -stier; -waar'dig; -wording.**
Mentene're n, z. **Mainteneren.**
Mentionne're n.
Mercenair', 1 bn.; 2 de, den, hij (m. persoon), -s; 3 de (vr. persoon), -s.
Me'rendeel, het: het - der aanwezigen.
Me'rendeels, bw.
Merk'teken, het, -s.
Mésallië're n, zich.
Mes'seschede, de, -n.
Messiaans', bn., bw.: -e verwachtingen.
Mest'hoop, de, -hopen.
Mesties', Mestiezen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **Mestieze.**
Metamorphose're n.
Meteoor'steen, de, -stenen.
I. Me'ter, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (maat of voorwerp).
II. Me'ter, de (peettante), -s.
Metropolitaans', bn.
Met'selsteen, de, -stenen.
Meubile're n.
Mi'dasoren, de, mv.
Middeleeuws', bn., bw.: -e geschiedenis.
Mid'del-Europees, z. **Midden.**
Mid'delhoogduits, 1 bn.: -e dichters; 2 het (de taal).
Mid'dellands, bn.: -e steden; ook: de Middellandse Zee.
Mid'delmoot, de, -moten.
Middelne'derlands, 1 bn., bw.: -e schrijvers; 2 het (de taal).
Mid'den-Europees, bn.: -Europese tijd.
Mid'scheeps, bn., bw.: een -e aanvaring.
Mie'renhoop, de, -hopen.
Mijl'steen, de, -stenen.
Mijnheer', de, den, hij, (Mijne) Heren, Mijnheren, heren, mijnheren.
Mijnhe'ren, mijnheerde, h. gemijnheerd.
Mijn'raad, -raden, 1 de (college); 2 de, den, hij (m. persoon).
Milanees', 1 de, den, hij, -nezen; 2 bn.: het Milanese gebied; 3 zn.: in het Milanese; ook **Milaans'.**
Mil'ter, de, den, hij (mannetjesvis), -s.
Min, de (liefde); zegsw.: in der minne schikken.
Minaude're n.
Ministerieel', bn., bw.: een ministeriële verklaring.
Min'nekozen, -koosde, h. geminnekoosd.
Minnekozerij', de, -en.
Minst, bn., bw.; zegsw.: ten minste.
Min'streel, Minstreel', z. **Menestreel.**
Min'teken, het, -s.
Mir'teboom, de, -bomen.
Mis'lopen, liep mis, h., i. misgelopen.
Mitige're n.
Mitrailleur', -s, 1 de (machinegeweer); 2 de, den, hij (m. persoon).
Mobilise're n.
Mod'dersloot, de, -sloten.
Modele're n.
Modera'tor, (Lat.) -to'res, (Ned.) -tors, -to'ren, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Modere're n.
Modernise're n.
Modifice're n.
Module're n.
Moed, de; zegsw.: vrolijk te moede zijn; in arren moede.
Moe'deloos, bn., bw.; -lozer, -t: een -loze houding.
Moe'derlands, bn.: de -e en de Indische regering.
Moe'derloos, bn.: -loze kinderen.
Moef (Z.-N.), -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Moei'al, -allen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Moer'bezieboom, Moer'beiboom, de, -bomen.
I. Mof, de, den, hij, Moffen.
II. Mof, de (kledingstof), moffen.
Moffrikaans', 1 bn., bw.: Moffrikaanse manieren; 2 het: - praten.
Mohammedaans', bn., bw.: de Mohammedaanse godsdienst.
Moire're n.
Mol'(le)boon, de, -bonen.
Mo'lenaar, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vis; meikever).
Mo'lensteen, de, -stenen.
Moleste're n.
Mol'lepoot, de, -poten.
Mo'loch, 1 de, den, hij (Phoenicische afgod); 2 de (fig.).
Mols'hoop, de, -hopen.
Mol'teken, het, -tekens.
Moment(an)eel', bn., bw.: de moment(an)ele toestand.
Mongools', bn., bw.: het -e ras.
Monte're n.
Monte'ring.
I. Moor, Moren, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (paard).
II. Moor (Z.-N.) de (waterketel) moren.
Moord'toneel, het, -tonelen.
Moors, bn., bw.: -e bouwstijl.
Moot, de, moten.

Mop'neus, -neuzen, 1 de (stompe neus); 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
Moralise'ren.
Moreel', 1 bn., bw.: morele kracht; 2 het.
More'ne, de -n = **Moraine.**
Morel'leboom, de, -bomen.
Mo'renland, het.
Mor'gen, de, -s; zegsw.: des morgens, 's morgens.
Mor'genlands, bn.: -e bouwpracht.
Morin', de, Morinnen.
Mormoon', -monen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Mors'dood, bn., in verbogen vorm: -dode.
Mors'pot, -ten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Mortifice'ren.
Mos, de, mossen, z. **Mus.**
Mo'sen (Z.-N.), mooste, h. gemoost.
Mos'selman, -men, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (boot).
Motive'ren.
Mo'torboot, de, -boten.
Motorise'ren.
Mousse'ren.
Move'ren.
Mul'der, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (meikever).
Mul'derse, de -n.
Multiplice'ren, Multipliëren.
Munt'loon, het, -lonen.
Munt'vervalsing, de, -en.
Murmure'ren.
Mus, de, mussen.
Musice'ren.
Muskaat'boom, de, -bomen.
Mus'senarend, de, -en.
Mus'senei, het, -eren.
Mus'senhagel, de.
Mus'senkoppen, de, mv.
Mutile'ren.
Mutine'ren.
Mut'senwasster, de, -s.
Mutueel', bn., bw. in verbogen vorm mutuele.
Muziek'doos, de, -dozen.
Muziek'leraar, de, den, hij, -s, -raren.
Muziek'lerares, de -leraressen.

N.

Naai'doos, de, -dozen.
Naald'boom, de, -bomen.
Naal'denoog, het, -ogen.
Naald'vis, de, -vissen.
Naam, de, namen. Zegsw.: ten name van; te goeder naam en faam bekend; met name noemen.
Naam'genoot, -genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **Naam'genote,** -n.
Naam'loos, bn., bw.: een naamloze vennootschap, In de bet. „onuitsprekelijk" gewoonlijk **nameloos**: - ongelukkig.
Naast, bn., bw.; zegsw.: ten naaste bij.
Nacht, de, -en; zegsw.: des nachts, 's nachts.
Nacht'boot, de, -boten.
Nacht'pauwoog, de, -ogen.
Nacht'pit, -ten, **Nacht'raaf,** -raven, 1 de; 2 (fig. voor m. persoon) de, den, hij.
Nacht'schone, de, -n.
Nacht'uil, -en, 1 de (vogel; insect); 2 de, den, hij (m. persoon).
Nacht'wacht, 1 de, den, hij (nachtwaker), -en; 2 de (het wachthouden; de wakers; bekende schilderij van Rembrandt).
Na'deel, het, nadelen; zegsw.: ten nadele van.
Nade'lig, bn., bw.: nadelige gevolgen.
Na'jaarslover, het.
Na'lopen, liep na, h., is nagelopen.
Na'maag, -magen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Na'meloos, z. **Naamloos.**
Na'ogen, oogde na, h. nageoogd.
Na'pels, 1 zn. het: de stad -; 2 bn., bw.: Napelse aarde.
Napo'leon, 1 eigennaam; 2 de (baardje; geldstuk), -s.
Napolitaans', bn., bw.: -e zangen.
Narcis'sus, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (plant).
Nasale'ren.
I. Na'slepen (met zich mee slepen), sleepte na, h. nagesleept.
II. Na'slepen (slepend volgen), sleepte na, h. nagesleept.
Na'tekenen, tekende na, h. nagetekend.
Nat'hals, -halzen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Nationalise'ren.
Naturalise'ren.
Naturel', -len, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Natuur', de, naturen. Zegsw.: van nature.
Natuur'genoot, -genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **-genote,** -n.
Natuur'mens, de, den, hij, -en.
Natuur'vorser, de, den, hij, -s.
Na'vorsen.
Na'vorsing, de, -en.
Na'wee, het, inz. mv. naweeën.
Ne'derduits, 1 bn.: de -e taal; 2 het.
Ne'derlands, 1 zn. 2e nv.: - (= van Nederland) grond; 2 het (de taal); 3 bn., bw.: het Nederlandse volk. Dus ook: **Nederlandse Bank, Boerenbond** etc.
Nederlands-Oost-In'dië, Nederlands-West-In'dië (N. S.), het; Nederlandsch-Oost-Indië, Nederlandsch-West-Indië (O. S.), het.
Ne'derwaarts, bn., bw.: een -e armbuiging.
Neer'lands, z. **Nederlands.**
Neet'oor, -oren, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Ne'gendaags, bn.: een -e ligkuur.
Ne'genoog, de, -ogen.
Ne'geren (kwellen), negerde, h. genegeerd.
Nege'ren (geen notitie nemen van), negeerde, h. genegeerd.
Neglige'ren.
Negotië'ren.
Neophiet', -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Nes (Z.-N.), bn., bw.: nesse eieren.
Nest'veren, de, mv.
Ne'teldoeks, bn.: een - japonnetje.
Net'tenknoper, de, den, hij, -s.

Neu'renbergs, bn.: – rood.
Neutralise're n.
Niëlle're n.
Nier'steen, 1 de, –stenen; 2 het (de ziekte).
Niets'betekenend, bn.
Nieuwerwets', bn., bw.: –e kleren.
Nieuwjaars'wens, de, –wensen. Ook **Nieuw'jaarswens.**
Nieuw'koop, de, –kopen.
Nieuwzee'lands, bn., bw.: – vlas.
Nik'ker, de, den, hij, –s.
Nivelle're n.
Nivelle'ring, de, –en.
No, bw. (ongaarne).
Noctambu'le, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
No'de, 1 zegsw.: van – hebben; 2 bw.: ik doe het –.
No'deloos, bn., bw.: een –loze herhaling.
No'den, noodde, h. genood.
No'der, de, den, hij, –s.
No'dig, 1 bn., bw.: het –e geld, iets – hebben; 2 **Nodige,** het.
No'digen, nodigde, h. genodigd.
No'diger, de, den, hij, –s.
Noes (Z.-N.), bn., bw.; –er, –t.
Non'nenkleed, het, –klederen, –kleren.
Nood, de, noden.
Noordbra'bants, bn., bw.: de –e klederdrachten.
Noordbra'bantse, de, –n.
Noor'den, het; zegsw.: ten – van.
Noord'fries, bn., bw.: de –e dorpen.
Noordhol'lands, bn., bw.: –hollandse
Noordhol'landse, de, –n. [boeren.
Noordhol'lands-kanaal, het.
Noords, bn.: de –e landen.
Noord'se mythologie, Noord'se taal en letterkunde, de.
Noors, Noor'weegs, 1 bn., bw.: – graniet; 2 het (de taal).
Noot'teken, het, –s.
Normalise're n.
Nors, bn., bw.; norser, meest –: een –e blik.
Nors'heid, de.
Notarieel', bn., bw.: een notariële akte.
No'teboom, de, –bomen.
Notemuskaat'boom, de, –bomen.
Note're n.
Note'ring, de, –en.
Notifice're n, Notifië're n.
Novi'ce, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Nuance're n.
Nuance'ring, de, –en.
Numere're n.
Numerote're n.
Nurks, 1 bn., bw.; –er, meest –: het nurkse ventje; 2 de, den, hij (m. persoon).
Nut, het. Zegsw.: ten algemenen nutte; zich iets ten nutte maken.
Nut'teloos, bn., bw.: nutteloze moeite.

O.

Obedië're n.
O'-benen, de, mv.
Oblaat', oblaten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (ouwel, hostie).
Obliga'tielening, de, –en.
Oblige're n.
Obsede're n.
Observe're n.
Occupe're n.
Octrooië're n.
Ocule're n.
Odeur'flesje, het, –s.
Oer'mens, de, den, hij, –mensen.
Oe'verloper, de (vogel), –lopers.
Offende're n.
Of'fer, het, –s; zegsw.: ten – brengen, ten – gaan.
Of'fersteen, de, –stenen.
Officieel', bn., bw.: officiële berichten.
Offre're n.
O'gelijn, het, –s.
O'gen, oogde, h. geoogd.
O'genblik, het, –ken.
Ogenblik'kelijk, bn., bw.: –e hulp.
O'gendienaar, de, den, hij, –s, –dienaren.
O'gendienst, de.
O'gendokter, de, den, hij, –s.
Ogenschijn'lijk, bn., bw.: in –e rust.
Ogenschijn'lijkheid, de.
O'genschouw, zegsw.: iets in – nemen.
O'gentaal, de.
O'gentroost, de (plant).
Ok'kernoteboom, de, –bomen.
O'liefles, de, –flessen.
O'liekoop, de, –kopen.
O'liesteen, de, –stenen.
Olijf'boom, de, –bomen.
O'lijk, bn., bw.: iemand – aankijken.
O'lijkerd, de, den, hij, –s.
O'lijkheid, de.
Om'berdoos, de, –dozen.
Om'bervis, de, –vissen.
Omitte're n.
Om'keren, keerde om, h., is omgekeerd.
I. Om'kleden, zich, kleedde zich om, h. zich omgekleed.
II. Omkle'den, omkleedde, h. omkleed.
Om'kopen, kocht om, h. omgekocht.
Om'koper, de, den, hij, –s.
Omkoperij', de, –en; **Om'koping,** de, –en.
Om'loop, de, omlopen.
Om'lopen, liep om, h., is omgelopen.
Omlo'veren, omloverde, h. omloverd.
Om'melands, bn., bw.: een –e reis.
Om'roepvereniging, de, –en.
Om'slepen, sleepte om, h. omgesleept.
Om'wassen, waste om, h. omgewassen.
Om'zomen, zoomde om, h. omgezoomd.
Omzo'men, omzoomde, h. omzoomd.
Onbeken'de, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); 3 het (getal).
On'benul, –len, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Onbete'kenend, bn.: een – verschil.
On'dank, de; zegsw.: zijns ondanks.
Onderaards', bn.: een –e gang.
On'deraldeling, de, –en.
On'derdaan, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); 3 de (benen of voeten); uitsluitend mv. in bet. 3.
On'derdeel, het, –delen.
Ondergete'kende, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).

Ondergronds', bn., bw.: de –e spoorweg.
Onderhands', bn., bw.: een –e verkoop.
Onderho'ren (Z.-N.), onderhoorde, h. onderhoord.
Onderho'rig, bn.: de hem –e manschappen.
Onderho'rige, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Onderho'righeid, de, –heden.
On'derhuids, bn., een –e inspuiting. Ook **Onderhuids'**.
On'derkleed, het, –klederen, –kleren.
Onderko'pen, onderkocht, h. onderkocht.
On'derleen, het, –lenen.
On'derleenheer, de, den, hij, –heren.
On'derlopen, liep onder, is ondergelopen.
Ondermaans', bn.: –e zaken.
Ondermaan'se, het: op dit –.
On'derofficierskleding, de.
On'derscheid, het; zegsw.: oordeel des onderscheids; de jaren des onderscheids.
Onderschei'dingsteken, het, –en, –s.
On'derslags, bn.: de –e raderen.
On'derstroom, de, –stromen.
Onderte'kenaar, de, den, hij, –s, –tekenaren.
Onderte'kenen, –tekende, h. –tekend.
Onderte'kening, de, –en.
On'dertrouw, de; zegsw.: ten – gaan.
Ondertus'sen, bw.
On'derverdelen, –verdeelde (niet gebruikelijk), h. –verdeeld.
On'derverdeling, de, –en.
Onderzee'boot, de, –boten.
Onderzees', bn., bw.: een –e telegraafkabel.
On'deugd, –en, 1 de (eigenschap); 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
On'dom (Z.-N.), zegsw.: ten ondomme.
Ondule'ren.
One'nig, bn., bw.: zij zijn daarover –.
One'nigheid, de, –heden.
Onfris', bn., bw.; –ser, –t: –frisse kamers.
Onfris'heid, de.
Ongans', bn.: –ganse schapen.
Ongede'semd, bn.: – brood.
Ongekuist', bn., bw.: –gekuiste taal.
Ongelijkbe'nig, bn.: een –e driehoek.
Ongelo'felijk, bn., bw.: met –e moeite.
Ongelo'felijkheid, de.
Ongelo'vig, bn., bw.: –er, –st: – glimlachen.
Ongelo'vige, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
On'geluksbode, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Ongemeen', bn., bw.: een ongemene denkwijze.
Ongeno'digd, bn.
Ongenood', bn.: ongenode gasten.
On'gerede, het; zegsw.: in het ongerede raken.
Ongete'kend, bn.: een –getekende brief.
Ongewas'sen, bn., bw.: – handen.
Ongewenst', bn.: –e vreemdelingen.
On'heil, het; zegsw.: de plaats des onheils.
On'heilsteken, het, –s.
Onheus', bn., bw.; –er, –t: een – antwoord.
Onheus'heid, de.
Onhol'lands, bn., bw.: een –e denkwijze.
Onkuis', bn.; –er, meest –: –kuise gedachten.
Onkuis'heid, de, –heden.
Onles'baar, bn.: een –bare dorst.
Onmeedo'gend, bn., bw.
Onmeedo'gendheid, de.
On'mens, de, den, hij of het, –mensen.
Onmen'selijk, bn., bw.
Onmen'selijkheid, de, –heden.
Onmenskun'dig, bn., bw.
Onne'derlands, bn., bw.: een –e woordschikking.
Onno'zel, bn., bw.: een – kind.
Onno'zelaar(d) (Z.-N.), de, den, hij, –s.
Onno'zele-kin'deren(dag), de.
Onno'zelheid, de, –heden.
Onomsto'telijk, bn., bw.: een – bewijs.
On'rooms, 1 bn., bw.; 2 zn. in de zegsw. Rooms en –.
Onschoon', bn.; in verbogen vorm onschone.
Ontbloot', bn.: een van alle grond ontblote bewering.
Ontblo'ten, ontblootte, h. ontbloot.
Ontbos'sen, ontboste, h. ontbost.
Onte'ren, onteerde, h. onteerd.
On'tijd, de, ontijden; zegsw.: ten ontijde.
Ontkle'den, ontkleedde, h. ontkleed.
Ontkno'pen, ontknoopte, h. ontknoopt.
Ontkno'ping, de, –en.
Ontla'der, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (werktuig).
Ontle'nen, ontleende, h. ontleend.
Ontle'ner, de, den, hij, –s.
Ontle'ren, ontleerde, h. ontleerd.
Ontlo'pen, ontliep, h., is ontlopen.
Ontlo'veren, –loverde, h. ontloverd.
Ontmenst', bn.: een –e wreedaard.
Ontrampene'ren.
Ontro'men, ontroomde, h. ontroomd.
Ontro'ven, ontroofde, h. ontroofd.
Ontto'veren, onttoverde, h. onttoverd.
I. Onttro'nen (van de troon beroven), onttroonde, h. onttroond.
II. Onttro'nen (aftroggelen), onttroonde, h. onttroond.
Ontvan'ger, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Onuitblus'baar, bn.
Onuitwis'baar, bn., bw.
Onva'derlands, bn., bw.: een –vaderlandse verheerlijking van het buitenland.
Onvere'nigbaar, bn.
Onvere'nigbaarheid, de.
Onverhoeds', bn., bw.: een –e beweging.
Onverricht', bn.; zegsw.: –verrichter zake.
Onvervalst', bn., bw.
Onvlaams', bn., bw.: –vlaamse woorden.
On'weder, on'weer, het, –s, onweren.
On'weren, onweerde, h. geonweerd.
Onze-lieve-vrouwenbed'stro, het.
Ooft'boom, de, –bomen.
Ooft'verkoper, de, den, hij, –verkopers.
Oog, het, ogen.
Oog'scheel, het, –schelen.
Ooi'evaarsbeen, –benen, 1 het (poot v. e. ooievaar); 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon). Evenzo **Ooi'evaarspoot**, –poten.
Oom, de, den, hij, ooms, omen. Zegsw.: hoge omes; voor de omes komen; ome Jan.
Oor, het, oren. Zegsw.: ter ore komen.
Oor'baar, het. Zegsw.: ten oorbaar strekken (vero.).
Oor'deel, het, oordelen. Zegws.: ten oordeel komen; de dag des Oordeels.
Oor'delen, oordeelde, h. geoordeeld.
Oor'log, de, –en. Zegsw.: ten – trekken.
Oor'logslening, de, –en.

Oor'logstoneel, het, –tonelen.
Oorverdo'vend, bn.,bw.: een – geschreeuw. Ook **Oor'verdovend.**
Oor'zaak, de. Zegsw.: ter – (of: oorzake)
Oos'ten, het. Zegsw.: ten – van. [van.
Oos'tenrijks, bn., bw.: de –e regering.
Oos'tenrijkse, de, –n.
Oos'ters, bn., bw.: –e pracht.
Oostfries', 1 bn., bw.: de –e dorpen; 2 het (de taal).
Oostin'diëvaarder, –s, 1 de (schip); 2 de, den, hij (m. persoon).
Oost'vlaams, 1 bn., bw.: de –vlaamse steden; 2 het (de taal).
Op'dissen, diste –, h. opgedist.
Opeis'baar, bn.
Op'eisen, eiste –, h. opgeëist.
O'penlopen, liep –, h. opengelopen.
Opere're n.
Op'frissen, friste –, h. opgefrist.
Op'hogen, hoogde –, h. opgehoogd.
Op'hoging, de, –hogingen.
Op'horen, hoorde –, h. opgehoord.
Op'knopen, knoopte –, h. opgeknoopt.
Op'kopen, kocht –, h. opgekocht.
Op'koper, de, den, hij, –s.
Op'kweken, kweekte –, h. opgekweekt.
Op'loop, de, –lopen.
Op'lopen, liep –, h., is opgelopen.
Oplo'pend, bn., bw.: – van aard.
Oplo'pendheid, de.
Op'marcheren.
Op'marsgebied, het, –en. Zie ook **Mars III.**
Op'pas, 1 de (zorg); 2 de, den, hij (oppasser), –sen.
Op'perheer, de, den, hij, –heren.
Oppone're n.
Opprime're n.
Opprobe're n.
Op'slepen, sleepte –, h. opgesleept.
Op'sloten, slootte –, h. opgesloot.
Op'stomen, stoomde –, i. opgestoomd.
Op'tekenen, tekende –, h. opgetekend.
Op'telefoneren.
Op'teren (opmaken), teerde –, h. opgeteerd.
Opte'ren (kiezen), opteerde, h. geopteerd.
Op'tomen, toomde –, h. opgetoomd.
Op'vissen, viste –, h. opgevist.
Op'vrolijken, vrolijkte –, h. opgevrolijkt.
Op'waarts, bn., bw.: –e druk.
Op'zicht, het, –en; zegsw.: ten opzichte van; te mijnen –e.
Op'zwepen, zweepte op, h. opgezweept.
Oran'jeboom, de, –bomen.
Oran'jeklant, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Or'dekleed, het, –klederen, –kleren.
Or'deloos, bn., bw.: een ordeloze ver-
Or'deteken, het, –en. [zameling.
Ordonnance'ring (Z.-N.), de.
Ordonne're n.
Ore're n.
Organise're n.
Orgiast', –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Oriënte're n.
Origineel', 1 bn., bw.: de originele tekst; 2 het, originelen: het – van een akte; 3 de, den, hij, –nelen (m. persoon); 4 de, –nelen (vr. persoon).
Ornamente're n.
Orne're n.
Os, de, den, hij (dier; m. persoon), –sen.
Os'se(n)leren, bn.: een – zweep.
Os'senoog, het, –ogen.
Os'se(n)vlees, het.
Ot'ter, –s, 1 de (dier; fig. vr. persoon); 2 de, den, hij (fig. m. persoon).
Oud, bn., bw.; zegsw.: ouder gewoonte.
Oudduits', 1 bn., bw.: 2 het (de taal).
Ou'de, 1 de, den, hij (m. persoon) –n; 2 de (vr. persoon), –n; 3 het; 4 (Z.-N.) de (ouderdom).
Oudeheer', de, den, hij, –heren.
Oudejaarsa'vondpreek, de, –preken.
Oude-kle're nmarkt, de, –en.
Oude-kleer'koop, de, den, hij, –kopen.
Ou'der, –s, 1 de, den, hij (vader); 2 de (moeder).
Ou'derloos, bn.: –loze kinderen.
Ouderwets', bn., bw.: een – huis.
Oudhol'lands, bn., bw.: –e degelijkheid.
Oudne'derlands, 1 bn., bw.; 2 het (de taal).
Oudnoors', 1 bn., bw.; 2 het (de taal).
Oudroest', 1 het; 2 de, den, hij (m. persoon).
Oudva'derlands, bn., bw.: –e gebruiken.
Outille're n.
Out'sider, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (paard).
Ou'we, de, den, hij; **ook in de 1e nvl.** vaak den: wat zei den ouwe?
O'venwisser, de, –wissers.
Overhands', bn., bw.: met een –e steek.
O'verheer, de, den, hij, –heren.
Overheer'sen, –heerste, h. –heerst.
Overheer'ser, de, den, hij, –s.
Overheer'sing, de, –en.
O'verheet, bn.: –hete koffie.
Overhe're n, –heerde, h. –heerd.
Overhoeks', bn., bw.: een –e lijn.
Overho're n, –hoorde, h. –hoord.
Overij'sels, bn., bw.: de –e wateren.
O'verkleed, 1 het (kledingstuk), –klederen, –kleren; 2 het (huisraad), –kleden.
Overlangs', bn., bw.: een –e doorsnede.
O'verloop, de, –lopen.
O'verlopen, liep –, h., is –gelopen.
Overlo'pen, –liep, h. –lopen.
O'verloper, de, den, hij, –s.
O'verloping, de, –en.
Overmaas', bn., bw.: de Overmase dorpen.
Overma'se, het.
Overnaads', bn.: een –e vier.
O'vername, de; zegsw.: ter – aangeboden; evenzo **O'verneming.**
O'vernoes (Z.-N.), bw.
O'verschoon, bn., bw.: –schone verzen.
O'verschone, de (dichterlijk voor een vrouw), –n.
O'verstaan, het; zegsw.: ten – van de commissie.
O'verste, –, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
O'verstromen, stroomde –, is –gestroomd.
Overstro'men, –stroomde, h. –stroomd.
Overstro'ming, de, –en.
O'vertekenen, tekende –, h. –getekend.
Overte'kenen, –tekende, h. –tekend.
O'vertoom, de, –tomen.
O'vervloed, de; zegsw.: ten overvloede.
Overzees', bn., bw.: de overzeese ge-
O'verzetboot, de, –boten. [westen.
Oxyde're n.
O'zie, O'zing (Z.-N.), de (uitstekend deel van een dak), –s.
Ozonise're n.

P.

Paal'mens, de, den, hij, –mensen.
Paaps, bn., bw.: liever Turks dan –.
Paap'steen (Z.-N.), de, –stenen.
Paar'de(n)leren, bn. (van paardenleer).
Paar'denboon, de, –bonen.
Paar'denoog, het, –ogen.
Paar'dentuiser, de, den, hij, –tuisers.
Paar'detoom, de, –tomen.
Paar'devlees, het.
Paard'mens, de, den, hij, –mensen.
Paas'avond, de, –en.
Paas'best; –biecht; –bloem; –brood, het, –broden; **–communie; –dag; –ei; –feest; –gezang; –kaars; –kandelaar; –lam.**
Paasmaan'dag, de –dagen.
Paas'os, de, den, hij, –ossen; **–plicht; –tijd; –vacantie; –vuur; –week.**
Paasza'terdag; –zon'dag, de, –zaterdagen, –zondagen.
Pacifice'ren; ook **Pacifië'ren.**
Pa'cokameel, de, –kamelen.
Pagine'ren.
Pagine'ring.
Paket'boot, de, –boten.
Palatijns', bn.: de –e heuvel; de –e bevolking (Paltsische).
Paleis', het, –zen. Zegsw.: ten paleize.
Pale'ren.
Pale'ring.
Palestijns', bn., bw.: het –e land.
Palissade'ren.
Paljas', –jassen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (stro; strozak).
Pallië'ren.
Palmpaas', Palmpa'sen, de.
Palpite'ren.
Palul' (Z.-N.), palullen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vod).
Panache'ren.
Pand'kering, de, –en.
Paneel', het, panelen.
Pane'ren.
Pan'(ne)vis, de.
Papegaai', –en, 1 de (vogel of afbeelding v. e. vogel; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Papiniaan'se pot, de, – potten.
Pa'poeaas, bn.: de Papoease bevolking.
Pap'zak, –zakken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (meikever; vr. persoon).
Para'demars, de, –marsen; ook **–marche,** de, –marchen; zie **Marche III.**
Parade'ren.
Parafe'ren.
Paragrafe'ren.
Paraisse'ren.
Paralyse'ren.
Paraphrase'ren.
Parasiet', –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (woekerplant of –dier; vr. persoon).
Parasite'ren.
Pardonne'ren.
Pa'relduiker, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vogel of werktuig).
Pa'relvisser, de, den, hij, –vissers.
Pare'ren.
Parfume'ren.
Parië'ren.
Parijs', 1 het; 2 bn., bw.: de –e mode.
Parijs'-blauw, het; **–rood,** het.
Parlemente'ren.
Parochiaan', –anen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Parochieel', bn., bw.: het parochiële werk.
Parodië'ren.
Partage'ren.
Participe'ren.
Partieel', bn., bw.: een partiële herziening.
Partij'genoot, –genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **–genote,** de, –n.
Pa'sen, de.
Pas'lood, het, –loden.
Pasporte'ren.
Passagier', –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Passagiers'boot, de, –boten.
Pas'serbeen, het, –benen.
Pas'serdoos, de, –dozen.
Passe'ren.
Pas'siepreek, de, –preken.
Pasteurise'ren.
Pastoor'se, de, –n.
Pateel', de, patelen.
Patente'ren.
Patrijs'haan, de, den, hij, –hanen.
Patrimonieel', bn.; in verbogen vorm patrimoniële.
Patrone'ren.
Patroon', 1 de, den, hij (m. persoon), –s of patronen; 2 de (kokertje m. buskruit), patronen; 3 het (model), patronen.
Patroon'tas, de, –tassen.
Patrouille'ren.
Pause'ren.
Pau'wenoog, het, –ogen.
Pau'weveer, de, –veren.
Pauw'oog, de (vlinder), –ogen.
Pavane'ren, zich.
Pavoise'ren.
Pecunieel', bn., bw.: pecuniële zorgen.
Pedicu're, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Peet, peten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Peil'lood, het, –loden.
Peil'loos, bn.: de peilloze diepte.
Pe'kelharing, –en, 1 de (vis); 2 de, den, hij (m. persoon).
Pe'kelvlees, het,
Pekinees', Pekinezen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (hond).
Pel'grim, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Pel'grimskleed, het, –klederen, –kleren.
Pel'grimstas, de, –sen.
Pen'ny-boot, de, –boten.
Penseel', het, penselen.
Pense'len.
Pensionnai're, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Pensionne'ren.
Perceel', het, percelen.
Percipië'ren.
Percute'ren.
Pe'reboom, de, –bomen.
Perfectionne'ren.
Perfore'ren.

Permitte'ren.
Perpendiculariseʹren, zich.
Perpetueelʹ, bn., bw.: in verbogen vorm perpetuele.
Perpetue'ren.
I. Pers, de (drukpers), persen; zegsw.: ter perse gaan, leggen.
II. Pers, Perzen, 1 de, den, hij (bewoner van Perzië); 2 de (Perzisch tapijt).
Persecute'ren.
Persifle'ren.
Persiste'ren.
Personeelʹ, 1 bn., bw.: personele unie; 2 het.
Persone'le belasting.
Personifiëʹren.
Persoonʹ, personen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; menselijk lichaam; rechtspersoon; gramm. term).
Persuade'ren.
Peruviaansʹ, bn., bw.: de –e regering.
Per'zikboom, de, –bomen.
Petille're.n.
Petitionne're.n.
Petrifice're.n.
Petro'leum-aandeel, het, –-aandelen.
Peu'zel, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Phantase're.n, Fantase're.n.
Pharisee'ër, z. Farizee'ër.
Philosophe're.n.
Phosphoresce're.n.
Photographe're.n, Fotografe're.n.
Phrase're.n.
Piasʹ, piassen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (strozak).
Piëmonteesʹ, 1 de, den, hij, Piëmontezen; 2 bn., bw.: de Piëmontese bevolking.
Piëmonte'se, de, –n.
Pie'per, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere bet.).
Piet, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere bet.).
Piet'dood (Z.-N.), bn.; in verbogen vorm pietdode.
Pietlutʹ, –lutten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; drukte).
Pijl'inktvis, de, –vissen.
Pijn'boom, de, –bomen.
Pijn'loos, bn., bw.: een –loze operatie.
Pike're.n.
Pik'houweel, het, –houwelen.
Pila'tus, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (berg).
Pil'lendoos, de, –dozen.
Pil'lendraaier, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (kever).
Piloot', piloten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (jekker).
Piment'boom, de, –bomen.
Pim'pelmees, –mezen, 1 de (vogel); 2 de, den, hij (m. persoon).
Pink'ogen, pinkoogde, h. gepinkoogd.
Pink'stier, de, den, hij, –en.
Pips, bn., bw.: –er, meest –: een – gezicht.
Piraatʹ, piraten, 1 de, den, hij (zeerover); 2 de (sigaret).
Pirouette're.n.
Pi'sang, –s, 1 de (vrucht); 2 de, den, hij (m. persoon).
Pi'sangboom, de, –bomen.
Pista'cheboom, de, –bomen.
Pistonʹ, –s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (pistonblazer).
Pit'vis, de, –vissen.
Plaag'geest, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Plaan'boom, de, –bomen.
Plaats, de, –en. Zegsw.: ter plaatse, daar ter plaatse, ter bestemde(r) plaatse, ter aangehaalde, juiste plaatse.
Plaats'bekleder, de, den, hij, –s.
Plafonne're.n.
I. Plak'ker, de, den, hij (m. persoon), –s.
II. Plak'ker, de (koolmees), –s.
Plane're.n.
Plan'teneter, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (dier).
Plan'tenkwekerij, de, –en.
Plan'ter, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (aardappel).
Plante're.n.
Plat'-Amsterdams, -Rotterdams, etc.
Plat'duits, 1 bn., bw.: –e gedichten; 2 het (de taal).
Plateelʹ, het, platelen.
Pla'tinawasserij, de, –wasserijen.
Plat'neus, –neuzen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Plattelands', bn., bw.: –e gebruiken.
Platte're.n.
Plat'vis, de, –vissen.
Plat'vlaams (Z.-N.), het.
Plat'voet, –en, 1 de (voet); 2 de, den, hij (m. persoon met platvoeten); 3 de (vr. persoon).
Pliëʹren.
Plisse're.n.
Plod, plodden, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Ploeg'boom, de, –bomen.
Ploeg'os, de, den, hij, –ossen.
Ploer'tendoder, de, –doders.
Plombe're.n.
I. Plug, de (stop, pin), pluggen.
II. Plug, de, den, hij (m. persoon), pluggen.
Plus'teken, het, –tekens.
I. Poen, de (geld).
II. Poen, de, den, hij (gemene vent), –en.
III. Poen (Z.-N.), de (zoen), –en.
Poes'ter, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Poëtise're.n.
Pof'broek, –en, 1 de (broek); 2 de, den, hij (m. persoon, die poft); 3 de (vr. persoon).
Pointe're.n.
Polemise're.n.
Pole're.n.
Polijst'steen, de, –stenen.
Poli'tie, de; soms de, den, hij (politie-agent), –s.
Politise're.n.
Polychrome're.n.
Polyglot'te, –n, 1 de (boek; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Pommade're.n.
Pomp'steen, de, –stenen.
Pon'derboom, de, –bomen.
Pone're.n.
Pontijnsʹ, bn.: de Pontijnse moerassen.
I. Pool, de (aspunt) polen.
II. Pool, 1 de, den, hij (inwoner van Polen), Polen; 2 de (jas), polen.
Pools, 1 bn., bw.: een Poolse landdag; 2 het (de taal).
Pool'se, de (vrouw uit Polen), –n.
Pool'stroom, de, –stromen.

I. Poon, de (scheepje), ponen.
II. Poon, de (vis), ponen.
Poos, de, pozen.
I. Poot, de (been van dier of mens), poten.
II. Poot, de (stek), poten.
Poot'vis, de, –vissen.
Populariseʹren.
Porteʹren.
I. Portierʹ, de, den, hij, –s.
II. Portierʹ, het (deurtje), –en.
Portretteʹren.
Portugeesʹ, 1 bn., bw.: Portugese schepen; 2 de, den, hij, Portugezen; 3 het (de taal).
Portugeʹse, de (vrouw uit Portugal), –n.
Poseʹren.
Post'boot, de, –boten.
Posteʹren.
Postuleʹren.
Pot'as, de.
Pot'asloog, de.
Pot'doof, bn.: een potdove vrouw.
I. Poʹteling, de (te poten plant of vis), –en.
II. Poʹteling, de, den, hij (sterke kerel), –en.
Poʹter, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (aardappel).
Poʹtig, bn.: een –e vent.
Pot'loden, potloodde, h. gepotlood.
Pot'lood, 1 het (stofn.); 2 het (voorwerpsn.), potloden.
Pot'loodtekening, de, –en.
Pot'vis, de, –vissen.
Poursuiveʹren.
Pousseʹren.
Poʹver, bn., bw.; –der, –st; een – loon.
Poʹvertjes, bw. (armoedig).
Poʹzen, poosde, h. gepoosd.
Praepareʹren.
Prakkezeʹren; ook Prakkizeʹren.
Praktiseʹren.
I. Praʹter, de, den, hij, –s.
II. Praʹter, het (park bij Wenen).
Precedeʹren.
Precipiteʹren.
Preciseʹren.
Predestineʹren.
Preʹdikheer, Preek'heer, –heren, 1 de, den, hij (Dominicaan); 2 de (meikever).
Predomineʹren.
Preek, de, spreken.
Prefereʹren.
Prejudiʹce, de; zegsw.: ter – van.
Prejudicieelʹ, bn.: prejudiciële geschillen.
Prejudiciëʹren.
Preʹken, preekte, h. gepreekt.
Preludeʹren.
Premediteʹren.
Preʹmielening, de, –en.
Prepareʹren.
Presenʹningreep, de, –repen.
Presenteʹren.
Preserveʹren.
Presidentieelʹ, bn., bw.: een presidentiële rede.
Presideʹren.
Presseʹren.
Presteʹren.
Presumeʹren.
Pretendeʹren.
Prêteʹren.
Preuts, bn., bw.; –er, meest –: een –e dame.
Preutʹse, de, –n.
Preuts'heid, de.
Prevaleʹren.
Preveniëʹren.
Priëelʹ, het, priëlen.
Prijs'noteering, de, –en.
Prijs'uitdeling, de, –en.
Primeʹren.
Priʹmus, 1 de, den, hij (eerste), primi, primussen; 2 de (kooktoestel), primussen.
Principaʹle, zegsw.: ten – recht doen; de zaak ten –.
Principieelʹ, bn., bw.: principiële bezwaren.
Prinses'senboon, de, –bonen.
Prioriteits'aandeel, het, –aandelen.
Prioriteits'leningʹ, de, –en.
Priseʹren.
Privilegiëʹren.
Probeer'steen, de, –stenen.
Probeʹren.
Procedeʹren.
Procesʹ, het, –sen; zegsw.: ten processe.
Processueelʹ, bn., bw.: processuele handeling.
Proclameʹren.
Procureʹren.
Produceʹren.
Proef'fiesje, het, –s.
Proef'preek, de, –preken.
Proef'steen, de, –stenen.
Profaneʹren.
Profeteʹren.
Profijtʹ, het, –en; zegsw.: ten profijte van.
Profileʹren.
Profiteʹren.
Prohibeʹren.
Projecteʹren.
I. Prol, de (spijs).
II. Prol, de, den, hij (proleet), prollen.
Prolongeʹren.
Promeneʹren.
Promoveʹren.
Promulgeʹren.
Pronk'boon, de, –bonen.
Pronk'juweel, het, –juwelen.
Prononceʹren.
Prooi, de, –en; zegsw.: ten (ter) prooi vallen, zijn aan.
Prop, –pen, 1 de (voorwerp; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Propag(and)eʹren.
Proponeʹren.
Proportioneelʹ, bn., bw.; in verbogen vorm –nele.
Prop'penschieter, –s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Prorogeʹren.
Protegeʹren.
Protestantsʹ, bn., bw.: een –e gemeente.
Protestants'gezind, bn. bw.: een –e bevolking.
Protesteʹren.
Protocolʹ, protocollen, 1 het; 2 (Z.-N.) de, den, hij (betweter).
Prouveʹren.
Provençaalsʹ, 1 bn.: de –e dichters; 2 het (de taal).
Proviandeʹren.
Providentieelʹ, bn., bw.: een providentiële gebeurtenis.
Provisioneelʹ, bn., bw.: een provisionele regeling.
Provoceʹren.
Provoostʹ, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (straflokaal).
Proʹzamens, de, den, hij, –en.

Pruik, –en, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Prui'kebol, –len, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Prui'meboom, de, –bomen.
Prui'mesteen, de, –stenen.
Pruims, bn., bw.: hij keek –; de mond in een pruimse plooi.
I. Prui'sen (Z.-N.) = **Bruisen.**
II. Prui'sen, het (Duitse staat).
Psalmodië'ren.
Publice'ren.
Puik'juweel, het, –juwelen.
Puil'oog, –ogen, 1 het; 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
Puim'steen, 1 de (voorwerpsn.), –stenen; 2 het (stofn.).
Puin'hoop, de, –hopen.
Pulse'ren.
Pulverise'ren.
I. Punch, de (drank).
II. Punch, 1 de, den, hij (de Engelse Jan-klaassen); 2 de (het tijdschrift).
Punctueel', bn., bw.: een punctuele bediende.
Punte'ren.
Pupil', –len, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; oogappel).
Purge'ren.
Purifië'ren.
Pur'perrood, 1 bn.: een purperrode kleur; 2 het.
Put'ter, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vogel).

Q.

Quadre'ren.
Quadrille'ren.
Qualifice'ren, ook **Qualifië'ren.**
Quite'ren.
Quote'ren.
Quotise'ren.

R.

Raad, raden, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere bet.); zegsw.: te rade gaan met.
Raads'heer, –heren, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (schaakstuk; duif).
Raam'lood, het, –loden.
Rabaut', –en, 1 de, den, hij (m. deugniet); 2 de (appel).
Rabbijns', bn., bw.: de –e taal.
Ra'cer, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (paard).
Ra'deloos, bn.; –lozer, –loost: in –loze angst.
Ra'derboot, de, –boten.
Rade'ren.
Ra'derstoomboot, de, –boten.
Ra'ding: de Hollandse (N. S.) of Hollandsche (O. S.) –.
Radiographe'ren.
Raffine'ren.
Rafraîch(iss)e'ren.
Raille'ren.
Raisonne'ren.
Ram, –men, 1 de, den, hij (mannetjesschaap); 2 de (teken v. d. dierenriem; stormram).
Ram'mel, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; mond; slaag).
I. Ram'melaar, de (kinderspeelgoed), –s.
II. Ram'melaar, de, den, hij (mannetjeshaas, –konijn), –s.
Ram'melkees, de, den, hij, –kezen.
Ram'melkous, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Rampene'ren, Rampone'ren.
Ram'schen (Ram'sjen), ramschte (ramsjte), h. geramscht (geramsjt).
Range'ren.
Ran(t)soene'ren.
Rappele'ren.
Rapporte'ren.
Rarekiek', –en, 1 de (kijkkast); 2 de, den, hij (de kermisman).
Ras, bn., bw.: met rasse schreden.
Rase'ren.
Raskol'nik, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Rassure'ren.
Rasteel', het, rastelen.
Ra'telaar, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (ratelpopulier; plant).
Ra'telkous, –en, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Ratifice'ren.
Rationeel', bn., bw.: op rationele gronden.
Rat'tenvanger, –s, 1 (m. persoon); 2 de (hond).
Rattrape'ren.
Ravage'ren.
Ra'veveer, de, –veren.
Ravitaille'ren.
Raye'ren, Roye'ren.
Reage'ren [1]).
Realise'ren.
Rebelle'ren.
Rebels', bn., bw.: –er, meest –: de jongens werden –.
Recapitule'ren.
Recense'ren.
Recepte'ren.
Recherche'ren.
Recht, 1 bn., bw.; zegsw.: te rechter tijd; 2 het, –en; zegsw.: in rechte aanspreken (ook minder goed: in rechten).
Recht'draads, bn., bw.: –hout.
Rechtgelo'vig, bn., bw.; –er, –st: –gelovige mensen.
Rechtgelo'vigheid, de.
Rechts, bn., bw.: het rechtse huis; de rechtse partijen.

[1]) **re-** in bastaardwoorden als reageren, realiseren, recipiënt etc. wordt meestal uitgesproken met lange, soms met korte of onvolkomen **e**.

Rechts'bedeling, de.
Rechts'ingang verle'nen.
Recht'streeks, bn., bw.: een –e verbinding. Ook **–streeks'.**
Recipiënt', –en, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Recipië'ren.
Reciproce'ren.
Recite'ren.
Reclame'ren.
Reclasse'ring, de.
Recommande'ren.
Reconstrue'ren.
Recrute'ren.
Rectifice'ren, Rectifië'ren.
Recule'ren.
Recuse'ren.
Redactioneel', bn., bw.: een –nele mededeling.
Red'deloos, bn., bw.; in verbogen vorm reddeloze.
Red'dingsboot, de, –boten.
Re'dedeel, het, –delen.
Re'deloos, bn.; –lozer, –t: het redeloze vee.
Redene'ren.
Redene'ring, de, –en.
Redige'ren.
Redresse'ren.
Reduce'ren.
I. Re'de (toespraak), de, –n.
II. Re'de (verstand), de.
III. Re'de (ankerplaats), de, –n.
IV. Re'de, ree, bn.; reder, reedst.
I. Re'den (beweeggrond), de, –en.
II. Re'den, reedde, h. gereed.
Re'der, de, den, hij, –s.
Rederij', de, –en.
Ree'bok, de, den, hij, –ken.
Reëel', bn., bw.: de reële waarde.
Reel (Z.-N.), bn.; reler, reelst.
Ree(n)'genoot, z. **Reingenoot.**
Reep, de, repen.
Reeuw'stro (Z.-N.), het.
Ree'(ën)vlees, het.
Refere'ren.
Reflecte'ren.
Reforme'ren.
Reform'kleding, de.
Refuse'ren.
Refute'ren.
Regale'ren.
Regarde'ren.
Re'gelaar, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (werktuig).
Regele'ren; w. g.
Re'gelloos, bn., bw.; –lozer, –loost.
Re'genboogvis, de, –vissen.
Regent', 1 de, den, hij (m. persoon), –en; 2 de (diamant).
Regen'tenregering, de.
Rege'ren, regeerde, h. geregeerd.
Rege'ring, de, –en.
Rege'ringloos, bn.: een –loze periode.
Regeringloos'heid, de.
Rege'ringsartikelen; –commissaris; –jongen; –kringen; –ontwerp; –partij; –persoon; –reglement; –tijd; –varken; –vorm; –zaak.
Registre'ren.
Reglemente'ren.
Regrette'ren.
Regularise'ren.
Regule'ren.
Regulier', 1 bn., bw.: –e geestelijken; 2 de, den, hij (m. persoon), –en; 3 de (vr. persoon), –en.
Rehabilite'ren.
Rei'gerveer, de, –veren.
Rein'genoot, de, den, hij, –genoten.
Reis'benodigdheden, de.
Reis'genoot, –genoten, 1 de, den, hij, (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **Reis'genote,** de, –n.
Reis'tas, de, –tassen.
Re'kel (mannetjeshond, –vos, –wolf; m. persoon), de, den, hij, –s.
Releve'ren.
Religieu'se, –n, 1 de (vr. persoon); 2 soms de, den, hij (m. persoon).
Re'ling, de, –en.
Remarque'ren.
Remedië'ren.
Remitte'ren.
Rem'mer, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (toestel).
Remonstrants', bn., bw.: de –e Broederschap.
Remonstre'ren.
Remove'ren.
Remplace'ren.
Remunere'ren.
Rencontre'ren.
Rende'ren.
Renewe'ren (volkst. v. ruïneren).
Renforce'ren.
Renonce'ren.
Renove'ren.
Rens, rins, bn., bw.: een –e appel.
Ren'teloos, bn., bw.: een renteloze lening.
Renverse'ren.
Renvooi'teken, het, –s.
Renvoye'ren.
Reorganise'ren.
Repare'ren.
Repasse'ren.
Repatrië'ren.
I. Re'pel (vlaskam), de, –s.
II. Re'pel (smalle strook), de, –s.
I. Re'pen (repelen), reepte, h. gereept.
II. Re'pen (hoepelen), reepte, h. gereept.
Repete'ren.
Replice'ren.
Replië'ren.
Represente'ren.
Reprime'ren.
Reproduce'ren.
Republikeins', bn.: de –e regeringsvorm.
Requestre'ren.
Require'ren.
Rescontre'ren.
Re'sem, de, –s.
Reserve'ren.
Resident'se (vrouw v. d. resident), de, –n.
Reside'ren.
Resigne'ren.
Resine'ren.
Resiste'ren.
Resolve'ren.
Resone'ren.
Respecte'ren.
Respire'ren.
Responde'ren.
Ressorte'ren.
Restant', –en, 1 het (overschot); 2 de (uitgeloot maar nog niet afgelost effect); 3 de den, hij (m. persoon).

Restaure'ren.
Reste'ren.
Restitue'ren.
Restringe'ren.
Resulte'ren.
Resume'ren.
Retarde'ren.
Retire'ren.
Retouche'ren.
Retourne'ren.
Retranche'ren.
Retribue'ren.
Retrograde'ren.
Reu, de, den, hij (mannetjeshond), -en.
Reu'keloos, bn., bw.: de reukeloze kolendamp.
Reuk'flesje, het, -flesjes.
Reuk'zeep, de, -zepen.
Reüsse're n.
Reu'tel, -s, 1 de (ademhaling); 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
Reu'zenduizendpoot, de, -poten.
Revide're n.
Revolte're n.
Rib'bestoot, de, -stoten.
Ricane're n.
Richt'lood, het, -loden.
Rici'nusboom, de, -bomen.
Ricoche're n.
I. Riet'bos (bundel riet), de, -bossen.
II. Riet'bos (rietveld), het, -bossen.
Riet'mus, de, -sen.
Rij'der, -s, 1 de, den, hij (m. persoon; Z.-N. mannetjeshaas of -konijn); 2 de (muntstuk).
Rij'kleed, het, -klederen, -kleren.
Rijks'grote, de, den, hij, -n.
Rijks'hogereburgerschool, de, -scholen.
Rijks'landbouwleraar, de, den, hij, -s, -raren.
Rijks'leen, het, -lenen.
Rijksveeartsenij'school, de; later **Veeartsenijkun'dige Hogeschool'.**
Rijm'(e)loos, bn.: rijmloze verzen.
Rijn'boot, de, -boten.
Rijn'lander, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (schip).
Rijn'lands, bn., bw.: een -e roede.
Rijns, bn., bw.: 1 de -e bevolking; 2 (= rins) een -e appel.
Rijnse-wijn'fles, de, Rijnse-wijnflessen.
Rijn'steen, de, -stenen.
Rij'zweep, de, -zwepen.
Rin'gelmus, de, -sen.
Rin'geloren, ringeloorde, h. geringeloord.
Ring'mus, de, -sen.
Ring'sloot, de, -sloten.
Rins, Rinsheid, z. **Rens** en **Rijns.**
Riole're n.
Riole'ring, de, -en.
Riposte're n.
Risque're n, Riske're n.
Ritueel', 1 bn., bw.: een rituele handeling; 2 het: het - van de dienst.
Rivalise're n.
Rive're n.
Rivier'boot, de, -boten.
Rivier'vis, de, -vissen.
Rob'bedoes, -doezen, 1 de, den, hij (jongen); 2 de (meisje).
Rob'benjager, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (schip).
I. Rob'ber (voorwerp), de, -s.
II. Rob'ber (bij kaartspel), de, -s.
III. Rob'ber (Z.-N.), de, den, hij (dief), -s.
Ro'de, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); 3 de (aardappel).
Rode haan', de.
Rodehond', de (ziekte).
Rodekool', de, -kolen.
Rode-Kruis', het. (O. S. Roode Kruis).
Rodeloop', de (ziekte).
Rode republiek', de, - republieken.
Rode terreur', de.
Rode Zee', de.
Roe'deloper, de, den, hij, -s.
Roei'boot, de, -boten.
Roei'vereniging, de, -en.
Roe'keloos, bn., bw.: een roekeloze daad.
Roemeens', 1 bn., bw.: de -e regering; 2 het (de taal).
Roemeen'se, de (vrouw uit Roemenië), -n.
Roe'per, -s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Roer'loos, bn., bw.: een roerloze stilte.
Roer'vink, -en, 1 de (lokvink); 2 de, den, hij (m. persoon).
Roet'mop, -pen, 1 de (kluit roet; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Rog'gebrood, het, -broden.
Rog'geschoof, de, -schoven.
Rog'gestro, het.
Ro'ken, rookte, h. gerookt.
Ro'ker, de, den, hij, -s.
Rokerij', de, -en.
Roks'knoop, de, -knopen.
Rolle're n.
Rol'steen, de, -stenen.
Romaans', 1 bn., bw.: -e talen, -e stijl; 2 het (de taal).
Romanise're n.
Romeins', bn.: - recht, -e cijfers.
Ro'men, roomde, h. geroomd.
Rom'melzo, de, -zooien; verkleinw. -- **zootje,** het, -s.
Rond'delen, deelde -, h. -gedeeld.
Rondeel', het, rondelen.
Rond'kop, -pen, 1 de (spijker); 2 de, den, hij (m. persoon).
Rond'loop, de, -lopen.
Rond'lopen, liep -, h., i. -gelopen.
Rood, 1 bn.: een rode kleur; 2 het, roden.
Rood'baard, -en, 1 de, den, hij (m. persoon met rode baard); 2 de (plant; dier).
Rood'huid, -en, 1 de, den, hij (Indiaan); 2 ook wel: de (Indiaanse; roodbonte koe).
Rood'kop, -koppen, 1 de, den, hij (m. persoon met rood haar); 2 de (vr. persoon; soort v. duikeend).
I. Rook (stapel), de, roken.
II. Rook (van vuur), de.
Rook'verdrijver, -s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (schoorsteenveger).
Rookvlees', het.
Rooms, bn., bw.: de -e kerk; als zn.: - en Onrooms.
Room'se, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Rooms'gezinde, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Rooms-Katholiek', bn., bw.
Rooms-Katholie'ke, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Rooms-ko'ning, de, den, hij, -en.
Ro'paard, het, -en.

Rote'ren.
Rots'mus, de, –mussen.
Rotterdams', 1 bn., bw.: de –e straten; 2 het (het dialect).
Rotterdam'se of Nieuwe Wa'terweg.
Roule'ren.
Routine'ren, zich.
Rouw'kleed, het, 1 (kleding of kledingstuk) –kleren, –klederen; 2 (dekkleed) –kleden.
I. Ro'ven (de roof van een wond nemen), roofde, h. geroofd.
II. Ro'ven (stelen), roofde, h. geroofd.
Ro'ver, de, den, hij, –s.
Ro'verbende, de, –n.
Ro'verhoofdman, de, den, hij, –hoofdmannen.
Roverij', de, –en.
Ro'verkapitein, de, den, hij, –s.
Ro'vershol, het, –en; ook **Ro'versnest,** het, –en.
Roye'ren.
Ro'zeboom, de, –bomen.
Ro'zenkwekerij, de, –en.
Ro'zerood, 1 bn.: –rode wangen; 2 het (de kleur).
Rubrice'ren.
Rug'gelings, bn., bw.: een –e sprong.
Rug'waarts, bn., bw.: een –e beweging.
Ruig'potig, bn.: een –e arend.
Ruim'schoots, bn., bw.: –e aalmoezen; ook **–schoots'.**
Ruin, de, den, hij, –en.
Ruïne'ren.
I. Rui'sen, (geluid maken), ruiste, h. geruist.
II. Ruisen (Z.-N.) (schuren), ruiste, h. geruist.
Rui'singsgeluid, het, –en.
Ruis'pijp, de, –en.
Ruitenheer', de, –heren.
Rui'ter, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere bet.).
Rum'boon, de, –bonen.
Rumine'ren.
Rund'vlees, het.
Rup'sendoder, de (koekoek; soort wesp), –s.
I. Rus (bewoner van Rusland), de, den, hij, Russen; het mv. ook voor Russische effecten.
II. Rus (Z.-N.), de (zode), –sen.
III. Rus (bies), de, –sen.
Rus'leren, bn. (van juchtleer).
Rus'sen, bn.: – matten.
Russifice'ren.
Rust, de, –en. Zegsw.: te(r) rust(e) gaan, leggen, etc.; een minister in ruste.
Rus'teloos, bn., bw.: in rusteloze beweging.
Rust'teken, het, –s.

S.

Sa'belschede, de, –n.
Sabote'ren.
Sacramenteel', bn.: sacramentele woorden.
Sacre'ren.
Sacrifië'ren, Sacrifice'ren.
Sadducee'ër, de, den, hij, –ceeërs of –ceeën.
Sak'kers (Z.-N.), bn.: die –e jongen.
Salaman'der, –s, 1 de (dier; scheldwoord v. vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Salarië'ren.
Salde'ren.
Sa'lie, 1 de (plant; saliemelk); 2 de, den, hij (Jan Salie), –s.
Salon'boot, de, –boten.
Salue'ren.
Samaritaan'se, de, –n.
Sambreel', de, sambrelen.
Sa'menhoren, hoorde –, h. –gehoord.
Samenho'righeid, de.
Sa'mentrekkingsteken, het, –s.
Sanctionne'ren.
San'delboom, San'dalboom, de, –bomen.
Sappe'ren.
Saraceens', bn., bw.: het Saraceense heir.
Sardi'nendoos, de, –dozen.
Sa'tan, de, den, hij, –s.
Sa'tans, bn., bw.: –e kerel!
Satelliet', –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (maan).
Satine'ren.
Satur'nus, 1 de, den, hij (Rom. god); 2 de (planeet).
Saute'ren.
Sauve'ren.
Sa'velboom, de, –bomen.
Savoure'ren.
Savoyekool', de, –kolen.
Scalpe'ren.
Scande'ren.
Schaam'rood, 1 het; 2 bn.: een –rode kleur.
Schaam'teloos, bn., bw.: –lozer, –loost: op –loze wijze.
Schaap'herder, –, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (Z.-N. vogel).
Schaap'kameel, de, –kamelen.
Schaaps'klederen, Schaaps'kleren, de.
Schaaps'kop, –pen, 1 de (kop v. e. schaap, vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Schaaps'leren, bn.
Schaar'bos, het, –bossen.
I. Schaars, bn., bw.: schaarse ontmoetingen.
II. Schaars (Z.-N.), de, het, –en.
Schaars'heid, Schaars'te, de.
I. Schacht (schaft), de, –en.
II. Schacht (Z.-N.), de, den, hij, –en.
Scha'deloos, bn., bw.; in verb. vorm –loze.
Schake'ren.
Schake'ring, de, –en.
Schalks, bn., bw.: een schalkse lach.
Schalks'heid, de.
Schandalise'ren.
Schand'teken, het, –s.
Schans'loper, de (jas), –s.
Scha'pe(n)vlees, het.
Scharla'kenrood, bn.: de –rode kardinaalshoed.
Schala'kens, bn.: een –e toga.
Scharmin'kel, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; Z.-N. geraas).
Schar'relaar, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vogel).
Schar'relbenen, 1 de; 2 ww., scharrelbeende, h. gescharrelbeend
Schat, –ten, 1 de (zaak; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).

Schat'tebout, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Schave'len, schaveelde, h. geschaveeld.
Schavotte'ren.
Sche'de, schee, de, scheden, scheeën.
I. Scheef, de, scheven.
II. Scheef, bn., bw.; schever, scheefst: een scheve verhouding.
Scheef'been, –benen, **Scheef'hals,** –halzen, **Scheef'neus,** –neuzen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Scheefo'gig, bn.: de Chinezen zijn –.
I. Scheel (Z.-N.), het (deksel), schelen.
II. Scheel, het (geschil), schelen; vero.
III. Scheel, bn., bw.; scheler, scheelst: schele ogen.
Scheel'oog, –ogen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Scheeps'aandeel, het, –aandelen.
Scheeps'kameel, het, –kamelen.
Scheer'doos, de, –dozen.
Scheer'zeep, de, –zepen.
Schei'sloot, de, –sloten.
Schei'teken, het, –s.
I. Sche'len (verschillen), scheelde, h. gescheeld.
II. Sche'len (scheiden), scheelde, h. gescheeld.
Schel'lenboom, de, –bomen.
Schelms, bn., bw.: een paar schelmse ogen.
Schelp'visser, Schel'penvisser, de, den, hij, –s.
Schel'vis, de, –vissen.
Schel'visduivel, de, –s.
Schel'visoog, het, –ogen.
Schel'visvangst, de.
Schend'brok, –brokken, **Schend'tong,** –tongen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Schen'kelvlees, het.
I. Schep'per (maker), de, den, hij, –s.
II. Schep'per, –s, 1 de, den, hij (iem. die [papier] schept); 2 de (voorwerp).
I. Sche'ren (planten), de.
II. Sche'ren (kaalsnijden, langsstrijken), schoor of scheerde, h. geschoren.
III. Sche'ren (spannen), schoor of scheerde, h. gescheerd, geschoren.
Scherluin', –en, 1 de (sjalot); 2 de, den, hij (jongen); vero.
I. Scher'mer (iem. die schermt), de, den, hij, –s.
II. Scher'mer (polder), de.
Scherm'vereniging, de, –en.
Schie'ter, –s, 1 de (in alle bet. behalve 2); 2 de, den, hij (iem. die schiet); in bet. 2 inz. in samenstellingen: **Reep–, geld–.**
Schiet'lood, het, –loden.
Schijn'dode, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Schijn'dood, 1 de; 2 bn., in verb. vorm schijndode.
Schijn'schoon, 1 bn.: een –schone bewering; 2 het.
Schild'wacht, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (het wachthouden).
Schob'bejak, –jakken, 1 de, den, hij (schooier); 2 (Z.-N.) de (werkkiel).
Schoe'fel (Z.-N.), 1 de (schoffel); 2 de, den, hij (klaploper).
Schoel'je, –s, 1 de, den, hij (schurk); 2 (Z.-N.) de (ovenpaal).
Schoen'lapper, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (dier of plant; trekpasser).
Schoen'maker, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vlinder; trekpasser).
Schoffe'ren.
I. Schoft, de (schouder), –en.
II. Schoft, de, den, hij (schurk), –en.
III. Schoft, de (werkperiode), –en.
Scho'ne, 1 de (vr. persoon), –n; 2 het.
Scho'nen, schoonde, h. geschoond.
Schoof, de, schoven.
School'kennis 1 (op school geleerde stof), de; 2 (op school opgedane bekende), –kennissen, de, den, hij (m. persoon), de (vr. persoon).
School'meester, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (aardappel).
Schools, bn., bw.: schoolse kennis.
Schools'heid, de.
School'vereniging, de, –en.
Schoon, bn., bw.; schoner, schoonst: schone handen.
Schoor'steen, de, –stenen.
Schoot, (in alle betekenissen) de, schoten.
Schoppenheer', de, –heren.
Schorseneer', de, –neren; ook **Schorseneel',** de, –nelen.
Schor'telkleed, het, –kleden.
I. Schot, de (koe), schotten.
II. Schot, de (vis), schotten.
III. Schot, het, schoten; in bet. **afscheiding** of **hok:** schotten.
IV. Schot, de, den, hij (bewoner van Schotland), Schotten.
I. Schots, de (ijsschol), –en.
II. Schots, bw. in de uitdrukking: schots en scheef.
III. Schots, 1 bn., bw. (uit Schotland): Schotse troepen, een –e ruit; 2 het (de taal); 3 de (dans).
Schots'bont, bn.: een – kieltje.
Schouw'toneel, het, –tonelen.
Scho'ven, schoofde, h. geschoofd.
Scho'venbinder, de, den, hij, –s.
Scho'venbindster, de, –s.
Scho'verzeil, het, –en.
Schran'kelbeen, –benen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Schran'kelbenen, schrankelbeende, h. geschrankelbeend.
Schra'per, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
I. Schreeuw'lelijk, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; dier).
II. Schreeuw'lelijk, bn.: een – behang.
Schre'men (Z.-N.), schreemde, h. geschreemd.
Schre'mer (Z.-N.), de, den, hij, –s.
Schrift'vervalser, de, den, hij, –s.
Schrift'vervalsing, de.
Schrij'benen, schrijbeende, h. geschrijbeend; niet alg.
Schrij'lings, bn., bw.: in schrijlingse houding.
Schrob'ber, –s, 1 de, den, hij (iem. die schrobt); 2 de (borstel).
Schrobbe'ring, de, –en.
Schrob'visserij, de.
Schroef'boot, de, –boten; ook **Schroef'stoomboot.**
Schroef'fles, de, –flessen.
Schrok'op, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).

I. Schui'fel, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
II. Schui'fel (Z.-N.), de (fluitje), –s.
Schuins, bn., bw.: een schuinse blik.
Schuins'loper, de, den, hij, –s.
Schuld'eiser, de, den, hij, –s.
Schul'deloos, bn., bw.: schuldeloze kinderen.
Schul'dig, bn., bw.; zegsw.: des doods schuldig.
Schurk, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (wrijfpaal).
Schuts'heer, de, den, hij, –heren.
Schuts'heilige, –n, 1 de, den, hij (m. heilige); 2 de (vr. heilige).
Schut'ter, 1 de, den, hij (m. persoon), –s; 2 de (teken v. d. Dierenriem).
Schwadronne'ren.
Scul'ler, –s, 1 de (boot); 2 de, den, hij (m. persoon).
Seconde'ren.
Secreta'ris, –sen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vogel).
Secularise'ren.
Sein'gever, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (toestel).
Sein'teken, het, –s.
Seldrements', bn., bw.: die –e vent!
Se'mi-arts, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Sensationeel', bn., bw.: sensationele berichten.
Sensueel', bn., bw.: een sensuele mond.
Sentimenteel', bn., bw.: sentimentele liederen.
Separe'ren.
Sequestre'ren.
Sergeant', –s, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (gereedschap).
Serin'geboom, de, –bomen.
Serviteur', –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (buiging).
Sexueel', bn., bw.: sexuele moraal.
Siamees', 1 bn.: de Siamese tweelingen; 2 de, den, hij (bewoner van Siam), Siamezen.
Siame'se, de, –n.
Sibillijns', bn.: de Sibillijnse boeken.
Siep'oog, –ogen, 1 het (tranend oog); 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
Siffle'ren.
Siga'renas, de.
Signale'ren.
I. Sijs, de, den, hij: een rare –.
II. Sijs, de (vogel), sijzen.
Simule'ren.
Singalees', de, den, hij, Singalezen.
Singale'se, de, –n.
Sint, 1 bn.; 2 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Sint-Anto'niusbrood, het, –broden.
Sinterklaas', 1 de, den, hij (H. Nicolaas; als Sinterklaas verkleed persoon), sinterklazen; 2 de (6 December); 3 het (gebak; geschenk).
Sint-Jans'brood, het, –broden.
Si'ri(h)doos, de, –dozen.
Sixtijn'se kapel', de.
Sixtijn'se Madonna, de.
Sjees, de, sjezen.
Sje'zen, sjeesde, is gesjeesd.
Sjou'werman, 1 de, den, hij (m. persoon), –lui, –lieden, –mannen; 2 de (sjouwermansknoop).
Skelette'ren.
Slaafs, bn., bw.: slaafse gehoorzaamheid.
Slaap'kop, –koppen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Slaap'muts, –en, 1 de (nachtmuts; borrel); 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
Slaap'ogen, de.
Sla'boon, de, –bonen.
Slacht'loon, het, –lonen.
Sladood', 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Slag, 1 de, slagen; 2 soms in sporttaal de, den, hij (m. persoon die slaat); 3 het (duivenslag; aard, soort).
Slag'boom, de, –bomen.
Slag'veer, de (slagpen; veer in een geweer), –veren.
Slamier', –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Slan'gemens, de, den, hij, –en.
Sla'peloos, bn., bw.: slapeloze nachten.
Sla'per, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (maat; slaperdijk; bint).
Slap'lenden, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Sla'venhaler, –s, 1 de (slavenschip); 2 de, den, hij (kapitein daarvan).
Slecht'hoofd, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); vero.
Sleep'boot, de, –boten; ook **Sleep'stoomboot,** –boten.
Sleep'loon, het, –lonen.
Sleep'visserij, de, –en.
Sleep'voet, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Sleep'voeten, ww.
Sleets, bn.: die jongen is –.
I. Sle'pen (gesleept worden), sleepte, h. gesleept.
II. Sle'pen (trekkend voortbewegen), sleepte, h. gesleept.
Sle'per, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (sleperswagen, sleepboot, sleeptouw).
Sle'persbaas; –sbedrijf; –sgilde; –sknecht; –sloon, het, –lonen; **–spaard; –swagen; –swerk.**
Slijk'vis, de, –vissen.
Slijm'vis, de, –vissen.
Slijp'steen, de, –stenen.
Slik'op, Slok'op, –pen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Slin'geraap, –apen, 1 de (dier; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Slin'gerbos, het, –bossen.
Slinks, bn., bw.: slinkse streken.
Slob'berdoes, –doezen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Slod'der, –s, **Slod'dervos,** –vossen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Slof, sloffen, 1 de (in alle bet. behalve 2); 2 de, den, hij (m. persoon).
Slof'hak, –hakken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Slo'me dui'kelaar, de, den, hij.
I. Sloof, de (slovende vrouw), sloven.
II. Sloof, de (voorwerp), sloven.
Sloom, bn., bw.; slomer, sloomst: een slome toon.
Sloop, de, slopen.
I. Sloor, de (vrouw), sloren.
II. Sloor, de (kool), sloren.
Sloot, de, sloten.

Slo'pen, sloopte, h. gesloopt.
Slo'per, de, den, hij, -s.
Slo'ping, de, -en.
Slor'devos, -vossen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Slot, het; zegsw.: ten slotte.
Slo'ten, slootte, h. gesloot.
I. Slo'ven (zwoegen).
II. Slo'ven (Z.-N. opschorten).
I. Slui'mer, de (lichte slaap).
II. Slui'mer, de den, hij (bedrieger), -s.
Sluit'boom, de, -bomen.
Sluit'kool, de, -kolen.
Sluit'steen, de, -stenen.
Sluit'teken, het, -s.
Smaak'loos, bn.: een smaakloze vloeistof.
Sma'keloos, bn., bw.: smakeloze kleding.
Smal'deel, het, -delen; ook: **Smaldeel'.**
Smar'teloos, bn.; in verb. vorm -loze.
Smart'oor, het, -oren.
Smeer'doos, de, -dozen.
Smeer'lap, -pen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (lap met vet; vero.).
Smeer'poe(t)s, -poe(t)sen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Sme'keling, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **Sme'kelinge,** -n.
Sme'ken, smeekte, h. gesmeekt.
Sme'king, de, -en.
Smet'teloos, bn., bw.: smetteloze blankheid.
Smient, -en, 1 de (eend; fig. vr. persoon); 2 de, den, hij (fig.: m. persoon).
Smod'dervis, de, -vissen.
Smoor'heet, bn.: een smoorhete coupé.
Smous, -en, 1 de, den, hij (Jood); 2 de (hond).
Snaaks, bn., bw.: een - gezegde.
Snap'haan, -hanen, 1 de (vuurwapen); 2 de, den, hij (m. persoon).
Sneeg, bn., sneger, sneegst (vero.).
Sneep, de, snepen.
I. Snees, de, den, hij (opkoper), snezen.
II. Snees, het (twintigtal), snezen.
Snel'loper, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Sne'zen, sneesde, h. gesneesd.
Snij'bonenmesje, het, -s.
Snij'bonenmolen, de, -s.
Snij'boon, -bonen, 1 de (plant); 2 de, den, hij (m. persoon).
Snik'heet, bn.: een snikhete dag.
Snoei'er, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (snoeimes).
Snoeps, bn.: snoepse kinderen.
Snoes, snoezen, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Snood, bn., bw.; snoder, snoodst: snode plannen.
Snor'baard, -en, 1 de (knevel); 2 de, den, hij (m. persoon).
Snor'der, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (rijtuig of auto).
Snot'neus, -neuzen; **Snot'tebel, -bellen,** 1 de; 2 de, den, hij (jongen); 3 soms de (meisje).
Snuif'doos, de, -dozen.
Snui'ter, -s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Socialise're n.
Soede'ren, z. **Solde'ren II.**
Soendanees', 1 de, den, hij, **-nezen;** 2 bn., bw.: de Soendanese bevolking; 3 het (de taal).
Soendane'se, de (vrouw uit W.-Java), **-n.**
Soep, de; zegsw.: niet veel soeps.
Soep'uitdeling, de, -en.
Soep'vlees, het.
Soigne're n.
So'jaboon, de, -bonen.
Sok, sokken, 1 de (kledingstuk; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Solda'tenkleren, Solda'tenkleding, de.
I. Solde'ren (uitverkopen).
II. Solde'ren (aaneenhechten).
Solde'ring, de, -en.
Solemneel', bn., bw.: een solemnele Mis; ook **Solenneel.**
Solemnise're n.
Solfeggië're n.
Solide're n.
Solitair', -en, 1 de, den, hij (kluizenaar); 2 de (spel; diamant); 3 bn., bw.
Sollicite're n.
Solmise're n, Solmië're n.
Solve're n.
Somme're n.
Somnambu'le, -buul', -bulen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Sonde're n.
Sor'beboom, de, **-bomen.**
Sorte're n.
Sorte'ring, de, **-en.**
Souffle're n.
Souffre're n.
Soupçonne're n.
Soupe're n.
Soutene're n.
Spaans, bn., bw.: Spaanse wijn, -e peper; het ging er - toe; 2 het (de taal).
Spaan'se, de (vrouw uit Spanje), -n.
Spaans'gezind, 1 bn., bw.; 2 **Spaans'gezinde,** -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon), -n.
Spaans-groen', het.
Spalier'boom, de, -bomen.
Spande're n, z. **Spenderen.**
Spanse're n.
Spar'reboom, de, -bomen.
Spar'renbos, het, -bossen.
Spartaans', bn., bw.: een -e opvoeding.
Spar'telbenen, -beende, h. gespartelbeend.
Spar'telvis, de, -vissen.
Spatië're n.
Spat'kleed, het, -kleden.
Specht'mees, de, -mezen.
Specialise're n.
Specialiteit', -en, 1 de (zaak; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Specifice're n.
Spectatoria'le verto'gen, de.
Specule're n.
Speek (Z.-N.), de, -speken.
Speel'doos, de, -dozen.
Speel'(ge)noot, -(ge)noten, -noots, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **Speel'(ge)note,** -n.
Speels, bn., bw.: een -e jongen.
Speels'heid, de.
I. Spek, de, den, hij (Portugees of Spanjaard), spekken.
II. Spek (Z.-N.), de (suikergoed), spekken.
Spek'chinees, de, den, hij, **-chinezen.**
Spe'ken (Z.-N.), speekte, h. gespeekt.

Spek'koper, de, den, hij, -s.
Spek'nek, -nekken, 1 de (nek); 2 de, den, hij (m. persoon).
Spek'steen, 1 het (soortnaam); 2 de (voorwerpsn.), -stenen.
Spende'ren.
Sper'zieboon, de, -bonen.
Speur'hond, -en, 1 de (hond); 2 de, den, hij (m. persoon).
I. Spie, de, den, hij (verspieder), spieën.
II. Spie, de (pennetje), spieën.
III. Spie (Barg.), het.
Spie'gelmees, de, -mezen.
Spie'gelvis, de, -vissen.
Spijs'uitdeling, de, -en.
Spijt, de; zegsw.: ten spijt van.
Spil'boom, de, -bomen.
Spil'lebeen, -benen, 1 het (been); 2 de, den, hij (m. persoon); 3 de (vr. persoon).
Spil'leleen, het, -lenen.
Spil'lemaag, -magen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Spil'penning, -en, 1 de (geld; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Spion', -s, -nen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (spiegeltje).
Spionne'ren.
Spiritueel', bn., bw.: een spirituele opmerking.
Spits'baard, -en, 1 de (baard); 2 de, den, hij (m. persoon).
Spits'kin, -kinnen, 1 de (kin; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Spits'neus, -neuzen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Spoed'eisend, bn.: een - geval; ook **Spoedei'send.**
Spolië'ren.
Spons'visser, de, den, hij, -s.
Spon'zedoos, de, -dozen.
Spoor'boot, de, -boten.
Spoor'loos, bn., bw.: een spoorloze verdwijning.
Spoor'student, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Spoor'wegaandeel, het, -delen.
Spot'goedkoop, bn., bw.: -goedkope stoffen.
Spra'ke, de; zegsw.: ter sprake brengen, komen.
Spra'keloos, bn., bw.: sprakeloze angst.
Spriet'ogen, sprietoogde, h. gesprietoogd.
Spring'-in-'t-veld, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Spring'veer, de, -veren.
Sproei'er, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Spruit, -en, 1 de (zaak; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Spruit'kool, de, -kolen.
Spuit'fles, de, -flessen.
Spuit'vis, de, -vissen.
Staal'boom, de, -bomen.
Staan; zegsw.: ten dienste, ter beschikking staan.
Staart'loos, Staar'teloos, bn.: staartloze apen.
Staart'mees, de, -mezen.
Staart'veer, de, -veren.
Staats'begroting, de, -en.
Staats'bosbedrijf, het.
Staats'bosbeheer, het.
Staat'sen, de.
Staats'raad, -raden, 1 de (college); 2 de, den, hij (m. persoon).
Stabilise'ren.
Stad'fries, 1 bn.; 2 het: - spreken.
Stad'genoot, -genoten 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 gewoonlijk **-genote,** de, -n.
Stad'houderloos, bn.: het -loze tijdperk.
Stads, bn., bw : stadse gewoonten.
Stads'bank-van-lening, de.
Stadsgenees'heer, de, den, hij, -heren.
Stads'mens, -mensen 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); 3 het; min of meer ong.
Stagne'ren.
Sta'-in-de-weg, 1 de (voorwerp; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Stak'ker(d), -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Stam'boom, de, -bomen.
Stam'boon, de, -bonen.
Sta'melkees, de, den, hij, -kezen.
Stam'genoot, -genoten 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 gewoonlijk **-genote,** de, -n.
Stam'per, -s, 1 de (werktuig; deel v. e. bloem); 2 soms de, den, hij (m. persoon).
Stamp'stoten; vero.
Star'ogen, staroogde, h. gestaroogd.
Stationne'ren.
I. Steeds, bw. (voortdurend).
II. Steeds, bn., bw.: steedse manieren.
I. Steeg, de (nauwe straat), stegen.
II. Steeg, bn., bw.; steger, steegst: dat stege paard.
Steels, bn., bw.: een steelse blik.
Steen, 1 het; 2 de (voorwerpsn.), stenen.
Steen'ezel (Z.-N.), -s, 1 de (kleine ezel; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Steen'rood, bn.: steenrode stof.
Ste'gelreep, de, -repen.
Steil'oor, -oren, 1 de (ezel; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Steilo'rig, bn., bw.
Ste'ker, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Stel'len; zegsw.: ter hand stellen.
Stel'selloos, bn., bw.: -loze politiek.
Stel'tenloper, de, den, hij, -s.
Stelt'lopers, de (vogels).
Stem, de, stemmen; zegsw.: met luider stem.
Stem'loos, bn., bw.: -loze medeklinkers.
Stem'peldoos, de, -dozen.
I. Ste'nen, bn.: een - beeld.
II. Ste'nen (steunen), steende, h. gesteend.
Sten'gelknoop, de, -knopen.
Ste'nig, bn., bw.: een stenige bodem.
Ste'nigen, stenigde, h. gestenigd.
Ste'niging, de, -en.
Stenographe'ren.
Sterilise'ren.
Sterkbe'nig, bn.
Ster'rebos, het, -bossen.
Ster'renkijker, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Steun'pilaar, -pilaren, 1 de (pijler; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Stichts, bn., bw.: de Stichtse edelen.
Stier, 1 de, den, hij (m. rund; m. persoon), -en; 2 de (sterrenbeeld).
Stie're(n)vlees, het.
Stier'mens, de, den, hij.

Stifts'heer (Z.-N.), de, den, hij, –heren.
Stijf'hoofd, –en, **Stijf'kop,** –pen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Stijl'leer, de, –leren.
Stik'dood, bn.; in verb. vorm –dode.
Stile'ren; Style'ren; Stilise'ren.
Stil'le-vennoot', de, den, hij, –-vennoten.
Stimule'ren.
Stink'sloot, de, –sloten.
I. Stip, de (vlekje), stippen.
II. Stip, de, den, hij (adjudant-onderofficier), stippen.
Stipule'ren.
Stof'(fe)loos, bn., in verb. vorm –loze.
I. Stof'fer, de (voorwerp), –s.
II. Stof'fer, de, den, hij (opschepper), –s.
Stoffe'ren.
Stoffe'ring, de, –en.
Stoïcijns', bn., bw.: de Stoïcijnse leer.
Stok'doof, bn.: een –dove vrouw.
Sto'kebrand, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Stok'vis, 1 de (voorwerpsn.), –vissen; 2 de (stofn.).
Stolks, bn.: Stolkse kaas.
Sto'men, stoomde, h. gestoomd.
Sto'mend, bn.
Sto'mer, de, –s.
I. Stom'meling (Z.-N.), de (gestommel), –en.
II. Stom'meling, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Stomp'neus, –neuzen, 1 de (neus; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Ston'de, de, –n; zegsw.: te dezer –.
Stoom'boot, de, –boten.
Stoom'bootrederij, de, –en.
Stoom'sleper, de, –s.
Stoop, de, stopen.
Stoor'loos, Sto'reloos, bn., bw.: in –loze rust.
Stoot, de, stoten.
Stoots, bn.: een stootse bok.
Stoot'vis, de, –vissen.
Stop'fles, de, –flessen.
Storm'lopen, liep –, h. stormgelopen.
Storm'vis, de, –vissen.
Storne'ren.
Stort'steen, de, –stenen.
Sto'ten, stiet, stootte, h. gestoten.
Sto'tend, bn.: een – antwoord.
I. Sto'ter, de (oude munt), –s.
II. Sto'ter, de, den, hij (stootse bok; m. persoon die stoot), –s.
Sto'terig, bn., bw.
Sto'tig, bn., bw.
Straat'betoging, de, –en.
Straat'rover, de, den, hij, –s.
Straat'steen, de, –stenen.
Straat'toneel, het, –tonelen.
Straf, de, straffen; zegsw.: op straffe van.
Straf'exerceren.
Straf'feloos, bn., bw.: –loze vergrijpen.
Straf'fen; zegsw.: met den koorde, met den zwaarde –.
Strand'loper, de (vogel), –s.
Strand'vlo, de, –vlooien.
Strangule'ren.
Streks (Z.-N.), bn., bw.: een strekse steen.
Stre'len, streelde, h. gestreeld.
Stre'lend, bn.: een –e gewaarwording.
Strijd, de, strijden; zegsw.: ten strijde trekken.
Strijd'genoot, –genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook: **–genote,** de, –n.
Strijd'hengst, de, den, hij, –hengsten.
Strij'ker, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Strijk'steen, de, –stenen.
Stro, het.
Stro'achtig, bn.: een –e kleur.
Stro'benen, de.
Stro'bloem; –bokking; –bos; –boter; –-bundel; –dak; –dekker; –dok; –geel; –haksel; –halm; –hoed; –hoedenmaker; –huls, –hulze; –hut; –jonker; –karton; –kartonfabriek.
Stro'ken, strookte, h. gestrookt.
Stro'king, de, –en.
Stro'kleurig; –leger; –man; –mat; –-matras.
Stro'men, stroomde, h., is gestroomd.
Stro'ming, de, –en.
Stron'kelsteen, de, –stenen.
Strooi'er, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Strook, de, stroken.
Stroom, de, stromen.
Stroom'afwaarts, bn., bw.: in –e richting; ook **Stroomaf'waarts.**
Strop, –pen, 1 de (voorwerp; tegenvaller); 2 de, den, hij (jongen).
Stro'papier, het.
Stro'pen, stroopte, h. gestroopt.
Stro'per, de, den, hij, –s.
Stroperij', de, –en.
Stro'pers, de, –persen.
Stro'pop, de, –poppen.
Stro'snijder, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (machine).
Stro'vlechten.
Stro'vlechtster; –vuur; –wis, de, –wissen.
Stro'zak, de, –ken.
Struik'rover, de, den, hij, –s.
Struikroverij', de, –en.
Struik'roversmanieren, de.
I. Struis, de (struisvogel), –en.
II. Struis, de (loodwit).
III. Struis, bn.: een struise vent.
Struis'mees, de, –mezen.
Struis'(vogel)veer, de, –veren.
Struweel', het, struwelen.
Studen'tenvereniging, de, –en.
Stude'ren.
Stu'diekop, –pen, 1 de, den, hij (m. persoon die goed studeren kan); 2 de (kop om na te tekenen; vr. persoon).
Stui'ter, –s, 1 de (grote knikker); 2 soms de, den, hij (m. persoon).
Stukado'ren, stukadoorde, h. gestukadoord.
Stuke'ren.
Stuur, 1 het (roer etc.); 2 de, den, hij (stuurman).
Stuur'boom, de, –bomen.
Stuur'reep, de, –repen.
Stuurs, bn., bw.: een stuurse blik.
Stuurs'heid, de.
Style'ren, z. **Stileren.**
Sub'delegeren.
Sublime'ren.
Subsidië'ren.
Substantieel', bn.: substantiële voeding.
Substantive'ren.
Substitue'ren.

Succede'ren.
Succumbe'ren.
Sue'ren; sude'ren.
Suggere'ren.
Sui'kerboon, de, -bonen.
Sui'kerbrood, het, -broden.
Suilo'rig, bn., bw.; ook **Suil'orig.**
Suk'kel, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Sumatraan', -tranen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (stormbui).
Sumatraans', bn.: -e paarden.
Sumatraan'se, de, -n.
Superficieel', bn., bw.: superficiële kennis.
Suppedite'ren.
Supple'ren.
Supplice'ren.
Suppone'ren.
Supprime'ren.
Surpasse'ren.
Surveille'ren.
Suspende'ren.
Swea'ter, -s, 1 de (kledingstuk); 2 de, den, hij (uitbuiter).
Syllogise'ren.
Symbolise'ren.
Sympathise'ren.
Syncope'ren.
Syrin'geboom, de, -bomen.
Systematise'ren.

T.

Taal, de, talen; zegsw.: wel ter tale zijn.
Taal'deel, het, -delen.
Taal'leraar, de, den, hij, -s, -leraren.
Taal'vorser, de, den, hij, -s.
Taar'tendoos, de, -dozen.
Tabaks'aandeel, het, -delen.
Tabaks'as, de.
Tabaks'doos, de, -dozen.
Tabaks'koper, de, den, hij, -s.
Tact'loos, bn., bw.: een tactloze uitlating.
Ta'fel, de, -s, soms -en; zegsw.: ter tafel brengen, komen.
Ta'felkleed, het, -kleden.
Ta'felloper, de, -s.
Taf(e)reel', het, taf(e)relen.
Tailleur', -s, 1 de, den, hij (kleermaker); 2 de (mantelpak).
Ta'liereep, de, -repen.
Tal'loos, bn., bw.: talloze mensen.
Talm, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Talonne'ren.
Tal'reep, de, -repen.
Tamarin'denbos, het, -bossen.
Tam'boer, 1 de, den, hij (trommelslager), -s; 2 de (trom), -en.
Tamboere'ren.
Tamponne'ren.
Tan'deloos, bn.: een tandeloze mond.
Tand'(wal)vissen, de.
Tand'vlees, het.
Tantalise'ren.
Tapisse'ren.
Taps, bn., bw. (tapvormig); verbogen vorm: tapse.
Taquine'ren.
Ta(r)taars', bn., bw.: Ta(r)taarse ruiters.
Tar'webrood, het, -broden.
Tar'weschoof, de, -schoven.
Tas (in alle betekenissen), de, tassen.
Tas'je, het, -s.
Tas'jeskruid, het.
Tatoue'ren.
Taxe'ren.
Te'der, teer, bn., bw.; te(d)erder, te(d)erst: een teder hart; een tere plant.
Te'dergeliefd, etc., liever **Teergeliefd.**
Te'derheid, de; ook **Teerheid.**
Te'derlijk, bw.
Teel (Z.-N.), de, telen.
Teem'kous, -en, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
I. Teen, de (deel v. d. voet, van een dijk, v. e. kous), tenen.
II. Teen, de (twijg), tenen.
Teer'kleed, het, -kleden.
Te'gendeel, het, -delen.
Tegendraads', bn., bw.: een -draadse zoom.
Te'genlopen, liep -, i. -gelopen.
Te'genstroom, de, -stromen.
Te'ken, het, -s, -en.
Te'kenaap, de -apen.
Te'kenaar, de, den, hij, tekenaren.
Te'kenacademie, de, -academies, -academiën; **-achtig; -behoeften; -boek; -bord; -doek; -doos,** de, -dozen.
Te'kenen, tekende, h. getekend.
Te'kenfilm, de, -s; **-geld; -gereedschap; -haak.**
Te'kening, de, -en; zegsw.: ter tekening leggen, liggen.
Te'kenkrijt, het; **-kunst; -les; -mal; -methode; -munt; -onderwijs; -papier; -pen; -plank; -portefeuille.**
Te'kenpotlood, het, -potloden.
Te'kenschool, de -scholen; **-schrift; -stift; -voorbeeld; -werk; -zaal.**
Tekst'vervalsing, de, -en.
Telefone'ren; soms **Telephone'ren.**
Telegraaf'afdeling, de, -en.
Telegrafe'ren.
Telescope'ren.
Tel'ler, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (deel v. e. breuk).
Tem'pelheer, de, den, hij, -heren.
Temporeel', bn.; in verbogen vorm temporele.
Temporise'ren.
Tempte'ren.
Te'nen, bn.: een tenen mand.
Tente'ren.
Terloops', bn., bw.: een terloops gezegde.
Termine'ren.
Terpentijn'boom, de, -bomen.
Terrasse'ren.
Terrein'tekening, de, -en.
Terrorise'ren.
Tertia'ris, -sen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Terug'eisen, eiste -, h. -geëist.
Terug'lopen, liep -, is -gelopen.
Terug'mars, de, -marsen; z. **Mars III.**
Teste'ren.

Teu'gelloos, bn., bw.: een –loze menigte.
Teut'(kous), –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Teutoons', bn., bw.: Teutoonse manieren.
Te'zen, teesde, h. geteesd.
Thee'boom, de, –bomen.
Theologise'ren.
Ther'mosfles, de, –flessen.
Tho'pe (Z.-N.), bw. (bijeen).
Thuis'horen, hoorde –, h. –gehoord.
Ti'chelsteen, de, –stenen.
Tien'daags, bn.: de Tiendaagse veldtocht; ook **Tiendaags'.**
Tien'delig, bn.: een tiendelige breuk; ook **Tiende'lig.**
Tiend'heer, de, den, hij, –heren.
Tiërce'ren.
Tiërce'ring, de, –en.
Tijd, de, tijden; zegsw.: te rechter, bekwamer tijd; ten tijde van (keizer Augustus).
Tij'(de)loos, de, –lozen; zie **Heristtijloos.**
Tijd'genoot, –genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); ook in bet. 2 –**'genote,** de, –n.
Tijd'passering, de, –en.
Tijd'rovend, bn.: een – werk; ook **Tijdro'vend.**
Tijd'stroom, de, –stromen.
Tij'ger, –s, 1 de (dier); 2 de, den, hij (fig. m. persoon).
Tik'kenhaan, (Z.-N.) –hanen, 1 de, den, hij (gew. haan); 2 de (in alle andere bet.).
Ti'mekeeper, –s, 1 de (chronometer)) 2 de, den, hij (tijdopnemer m. persoon).
Tin'teldoos, de, –dozen; zie **Tondel.**
Tin'telogen, tinteloogde, h. getinteloogd.
Tiraille'ren.
Tirannise'ren.
Tirasse'ren.
Titre'ren.
Titule'ren.
Tocht'genoot, –genoten 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **Tocht'genote,** de, –n.
Tocht'sloot, de, –sloten.
Toe'bedelen, bedeelde –, h. –bedeeld.
Toe'(be)horen, 1 (be)hoorde –, h.–behoord, –gehoord; 2 het.
Toe'horen (luisteren), hoorde –, h. –gehoord.
Toe'keren, keerde –, h. –gekeerd.
Toe'komstdromen, de.
Toe'lopen, liep –, is –gelopen.
Toe'reden, reedde –, h. –gereed; vero.
Toe'ter, –s, 1 de (in alle bet. behalve 2); 2 soms de, den, hij (m. persoon die toet).
Toets'steen, de, –stenen.
Toe'wensen, wenste –, h. –gewenst.
Tof'steen, z. **Tufsteen.**
Toilet'doos, de, –dozen.
Toilette'ren, zich.
Toilet'zeep, de, –zepen.
Tol'boom, de, –bomen.
Tolere'ren.
To'meloos, bn. bw.: tomeloze eerzucht.
Tomeloos'heid, de.
To'men, toomde, h. getoomd.
Tom Pou'ce, de, den, hij (Klein Duimpje).
Tompou'ce, de, (gebakje; paraplu) tompoucen; soms ook **Tom Pouce.**
Ton'deldoos, de, –dozen.
Toneel', het, tonelen; zegsw.: ten tonele brengen.
Toneel'aanwijzing, –achtig, –benodigdheden, etc.
Tonelist', –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook: **Toneliste,** de –n.
To'nen, toonde, h. getoond.
Tong, de, –en; zegsw.: wel ter tong zijn.
Tong'schraper, –s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Ton'kaboom, de, –bomen.
Ton'kaboon, de, –bonen.
I Toog, de (boog v. e. gewelf; draagbalk), togen.
II. Toog, de (toga), togen.
III. Toog (Z.-N.), de (toonbank), togen.
Toog'boot (Z.-N.). de, –boten.
Toom, de, tomen.
I. Toon, de (teen), tonen.
II. Toon, de (klank etc.), tonen.
III. Toon, 1 alleen in de zegsw: ten toon stellen, spreiden; 2 (Z.-N. gew. getuige) de, den, hij, tonen.
IV. Toon, de, den, hij (eigennaam).
Toon'brood, het, –broden.
Toon'loos, bn., bw.: een toonloze stem.
Toon'teken, het, –tekens.
Top, de; zegsw.: ten top stijgen.
Top'steen, de, –stenen.
To'renhoog, bn., bw.: een –hoge schoorsteen.
To'renwacht, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (de gezamenlijke wachters).
Tormente'ren.
Torpede'ren.
Torpe'doboot, de, –boten.
Torpille'ren.
Torture'ren.
To'toks, bn., bw.: totokse manieren.
Touche'ren.
To'venaar, de, den, hij, –s.
To'venaarster, –s, **tovenares',** **toveres',** de, –sen.
To'verachtig, bn., bw.
To'verballet, het, –balletten; **–beeld,** etc.
To'veren, toverde, h. getoverd.
Traag'loper, de (dier), –lopers.
Traan'ogen, traanoogde, h. getraanoogd.
Traan'oog, het, –ogen.
Trace'ren.
Tracte'ren, Trakte'ren.
Traditioneel', bn., bw.: de traditionele plumpudding.
Traine'ren.
Tractements'verhoging, de, –en.
Tramp, –s, 1 de, den, hij (landloper); 2 de [(schip).
Tranche'ren.
Tra'nenflesje, het, –flesjes.
Transalpijns', bn.
Transforme'ren.
Transige'ren.
Transite'ren.
Translate'ren.
Transpire'ren.
Transpone'ren.
Transporte'ren.
Transvaals', bn., bw.: Transvaalse boeren.
Trap'loper, de (tapijt), –lopers.
Trasse'ren.
Travaille'ren.
Traverse'ren.
Traveste'ren.
Trawant', –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (bijplaneet).

Trek'kebenen, trekkebeende, h. getrekkebeend.
Trek'ker, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (dier of voorwerp).
Trek'os, de, den, hij, -ossen.
Trek'vis, de, -vissen.
Trek'vogel, -s, 1 de (vogel; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Tremble'ren.
Tremule'ren.
Trepane'ren.
Treur'es, de, -essen.
Treur'mars, de, -marsen; zie **Mars III.**
Treur'toneel, het, -tonelen.
Treu'zelkous, -en, 1 de (vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Triangule'ren.
Triche'ren.
Trië'ren.
Triomfe'ren.
Triple'ren.
Triplice'ren.
Tri'ton, -s, 1 de, den, hij (zeegod); 2 de (salamander).
Trojaans', bn., bw.; het Trojaanse paard.
Trojaan'se, de (vrouw, meisje uit Troje), -n.
Trompet'boom, de, -bomen.
I. Tro'nen (zetelen, heersen), troonde, h. getroond.
II. Tro'nen (verlokken), troonde, h. getroond.
Troon, de, tronen; zegsw.: ten troon verheffen etc.
Troos'teloos, bn., bw.: troosteloze droefheid.
Troque'ren.
I. Trots, 1 de: met trots beschouwen; 2 bn., bw.: ergens - op zijn, een trotse houding.
II. Trots, vz. (ten spijt van): trots mijn inspanning.
Trots'aard, de, den, hij, -s.
Trotse'ren.
Trots'heid, de.
Trotte'ren.
Trouble'ren.
Trouw, 1 bn., bw.; 2 de; zegsw.: te goeder, kwader trouw.
Trou'weloos, bn., bw.: een -loze handelwijze.
Trouw'kleren, de.
Truffe'ren.
Truweel', het, truwelen.
Tuch'teloos, bn., bw.: tuchteloze benden.
Tuf'steen, 1 de (voorwerpsn.), -stenen; 2 het (stofn.).
Tui'boot (Z.-N.), de, -boten.
Tui'melvisje, het, -visjes.
Tuin'boon, de, -bonen.
Tuin'bouwleraar, de, den, hij, -s, -leraren.
Tui'sen, tuiste, h. getuist.
Tul'peboom, de, -bomen.
Tul'penkweker, de, den, hij, -s.
Tureluurs', bn.: je maakt me -.
Turf'trapper, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (schoeisel).
Turks, 1 bn., bw.: Turkse tarwe, de Turkse trom; 2 het (de taal).
Turn'vereniging, de, -en.
Tus'sen, vz.
Tus'senbedrijf, het; zegsw.: in de -bedrijven.
Tussenbei'de, bw.
Tus'sendek, het -dekken; **-deks,** bw.; **-deksbatterij; -dekspassagier.**
Tussendijks', bn., bw.: het tussendijkse gebied.
Tussendoor'; -een' (Z.-N.); **-gelegen; -handel; -in'; -kleur; -komen,** etc.
Tus'senpersoon, -personen, 1 de, den, hij (m. persoon)); 2 de (vr. persoon).
Tus'senpoos, de, -pozen.
Tus'senregering, de, -en.
Tussentijds', bn., bw.: een tussentijdse verkiezing.
Tutoye'ren.
Twaalf'daags, bn.: een twaalfdaagse periode.
Twee'daags, bn.: een tweedaags examen.
Twee'de, bn.; zegsw.: ten tweede.
Tweedehands', bn., bw.: een tweedehandse piano.
Twee'draads, bn.: tweedraads garen.
Twee'loop, de, -lopen.
Twee'loops, bn.: een - geweer.
Tweestro'menland, het (Mesopotamië).
Twents, 1 bn., bw.: Twentse hoeven; 2 het (dialect).
Twij'felaar, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (bed).
Type'ren.
Typewriter, -s, 1 de (machine); 2 soms de, den, hij (m. persoon).
Tyrrheen'se Zee, de.

U.

U-boot, de, -boten.
Uil, uilen, 1 de (in alle betekenissen behalve 2); 2 de, den, hij (m. persoon).
Ui'lenoog, het, -ogen.
Uit'boegseren.
Uit'bomen, boomde -, h. -geboomd.
Uit'delen, deelde -, h. -gedeeld.
Uit'delingslijst, de -lijsten.
Uit'doven, doofde -, h. -gedoofd.
Uiteen'lopen, liepen uiteen, zijn uiteengelopen (alleen in 't mv.).
Uiteen'lopend, bn.: -lopende berichten.
Uit'haler, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Uit'hangteken, het, -s.
Uitheems', bn., bw.: uitheemse woorden.
Uitheem'se, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Uit'horen, hoorde -, h. -gehoord.
Uit'hozen, hoosde -, h. -gehoosd.
Uit'keren, keerde -, h. -gekeerd.
Uit'kering, de, -en.
Uit'keringsfonds, het. -fondsen.
Uit'kijk, -en, 1 de (uitzicht; uitkijkpunt); 2 de, den, hij (m. persoon).
Uit'kleden, kleedde -, h. -gekleed.
Uit'koop, de, -kopen.
Uit'kopen, kocht -, h. -gekocht.

Uit'lands, bn.: – spek.
Uit'latingsteken, het, –tekens.
Uit'legger, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (wachtschip).
Uit'lenen, leende –, h. –geleend.
Uit'loop, de, –lopen.
Uit'lopen, liep –, is –gelopen.
Uit'loper, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (deel v. e. berg, v. e. plant).
Uit'lozen, loosde –, h. –geloosd.
Uit'nod(ig)en, nodigde, noodde uit, h. uitgenodigd, uitgenood.
Uit'nodiging, de, –en.
Uit'reden, reedde –, h. –gereed.
Uit'roken, rookte –, h. –gerookt.
Uit'slepen, sleepte –, h. –gesleept.
Uit'smijter, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (broodje).
Uit'smijtersmars, de, –marsen; z. **Mars III.**
Uit'stomen, stoomde –, h., i. –gestoomd.
Uit'stoten, stiet of stootte –, h. –gestoten.
Uit'tekenen, tekende –, h. –getekend.
Uit'verkopen, verkocht –, h. –verkocht.
Uit'vissen, viste –, h. –gevist.
Uit'vorsen, vorste –, h. –gevorst.
I. Uit'wassen (reinigen), waste, wies uit, h. –gewassen.
II. Uit'wassen (uitgroeien), wies –, is –gewassen.
Uit'wenen, weende –, h., is –geweend.
Uit'wissen, wiste –, h. –gewist.
Uit'wissing, de, –en.
Uit'zweten, zweette –, h. –gezweet.
Ulcere'ren.
Ultramontaans', bn., bw.: de –montaanse [pers.
Undule'ren.
Unië'ren.
Universeel', bn.: universele kennis.
U'ranus, 1 de, den, hij (Gr. god); 2 de (planeet).
U're, de, –n; zegsw.: te goeder, kwader ure; te(r) elfder ure.
Urine'ren.
Usueel', bn., in verbogen vorm usuele.
Usurpe'ren.
Utilise'ren.
U'trechts, 1 bn., bw.: de Utrechtse dom; 2 het (dialect).
U'trechtse, de, –n.

V.

Vaal'bleek, bn., bw.: een vaalbleke tint.
Vaar'boom, de, –bomen.
Vaart'se Rijn, de; (O. S. Vaartsche Rijn).
Vaats, bn., bw.: de wijn smaakt –.
Vaccine'ren.
Vace'ren.
Vacille'ren.
Va'derlands, bn., bw.: –landse zeden.
Va'derlandsgezind, bn., bw.
Va'derlief, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (slaapmuts), –s.
Va'derloos, bn.: –loze kinderen.
Va'dermoorder, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de, mv. (boord).
Vagebonde'ren.
Vak'genoot, –genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **–genote,** –n.
Vak'leraar, de, den, hij, –s, –raren.
Vak'vereniging, de, –en.
Val, de; zegsw.: ten val brengen, komen.
Vale'ren.
Valide'ren.
Val'kenoog, het, –ogen.
Val'keveer, de, –veren.
Val'reep, de, –repen.
Val'reepsknoop, de, –knopen.
Vals, bn., bw.; valser, meest –: vals geld, valse vrienden.
Vals'aard, de, den, hij, –s.
Valsa'ris (Z.-N.), de, den, hij, valsarissen.
Val'selijk, bw.: – beschuldigen.
Valsemun'ter; Vals'munter, de, den, hij, –s.
Valsemunterij', de, –en.
Val'serik, valseriken, 1 de, den, hij, (m. persoon); de (vr. persoon).
Vals'heid, de, –heden; zegsw.: valsheid in geschrifte.
Value'ren.
Vam'pier, –s, 1 de (dier; spook; vrouw); 2 de, den, hij (woekeraar); ook: **Vampier'.**
Vande(r)hands', bn.: het vandehandse paard.
Vaniel'jeboom, Vanil'leboom, de, –bomen.
I. Var, War, de (Germ. godin).
II. Var, de, den, hij (stier), varren.
Va'ren, voer, h., is gevaren; zegsw.: ten hemel, ter helle –.
Varië'ren.
Var'kenspoot, de, –poten.
Var'kensvlees, het.
Varseba'lie, –s, 1 de (kuip); 2 de, den, hij (matroos).
Vas'tenpreek, de, –preken.
Vast'redeneren.
Vaticaans', bn., bw.: het – concilie.
Vee'boot, de, –boten.
Veeg, bn., bw.; veger, veegst: het vege lijf redden.
Vee'koper, de, den, hij, –s.
Veel, de (viool), velen.
Veel'betekenend, veelbete'kenend, bn., bw.: een – zwijgen.
Veelkno'pigen, de (planten).
Veel'vraat, –vraten, 1 de (dier); 2 de, den, hij (m. persoon).
Veem, het, vemen.
I. Veer, de (vogelveer; springveer), veren.
II. Veer, het (overzetveer), veren.
Veer'boot, de, –boten.
Veer'tiendaags, bn.: een –daagse reis.
Veer'tigdaags, bn.: de –daagse vasten.
Veer'tiger, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (wijn; schip).
Ve'ger, –s, 1 de (bezem); 2 soms de, den, hij (m. persoon).
Vegete'ren.
Veld, het, velden; zegsw.: te velde staan, trekken.
Veld'fles, de, –flessen.
Veld'heer, de, den, hij, –heren.
Veld'teken, het –tekens.
Venetiaans', bn., bw.: – glas.
Venezolaans', bn., bw.: Venezolaanse gom.
Vennoot', de, den, hij, vennoten; ook **Ven'noot.**

Ventile'ren.
Verach'telozen, verachteloosde, h. verachteloosd.
Veramerikaan'sen;Veramerikanise'ren.
Verant'woording, de. -en; zegsw.: ter - roepen.
Veras'sen, veraste, h. verast (een lijk verbranden); daarentegen **verras'sen, verraste,** h. **verrast** (overrompelen).
Veras'sing, de (lijkverbranding) -en.
Verassure'ren, beter **Assure'ren.**
Verbalise'ren.
Verbe'nen, verbeende, is verbeend.
Verbin'dingsteken, het, -s.
Verble'ken, verbleekte, is verbleekt.
Verbo'men, verboomde, h., is verboomd.
Verbonds'eed, de, -eden.
Verbre'den, verbreedde, h. verbreed.
Verbre'ding, de, -en.
Verde'len, verdeelde, h. verdeeld.
Verde'ling, de, -en.
Verderf', het; zegsw.: ten verderve voeren.
Verdiet'sen, verdietste, h. verdietst.
Verdiet'sing, de, -en.
Verdisconte'ren.
Verdo'pen, verdoopte, h. verdoopt.
Verdo'ven, verdoofde, h. verdoofd.
Verdo'ving, de, -en.
Verdo'vingsmiddel, het, -en.
Verduit'sen, verduitste, h. verduitst.
Vereis', het; zegsw.: naar - van omstandigheden.
Verei'sen, vereiste, vereist.
Vereis'te, het, -n.
Ve're'n, veerde, h. geveerd.
Ve'renbed; -kussen; -peul.
Vere'nen, vereende, h., is vereend.
Vere'nigbaar, bn.
Vere'nigen, verenigde, h. verenigd.
Vere'niging, de, -en.
Vere'nigingsleven; -lokaal; -punt.
Vere'nigingsteken, het, -s.
Veren'gelsen.
Vererenswaar'dig, bn.
Vere'ring, de, -en.
Verf'doos, de, -dozen.
Verf'koper, de, den, hij, -s.
Verfran'sen, verfranste, h., is verfranst.
Verfran'sing, de, -en.
Verfris'sen, -friste, h. -frist.
Verfris'send, bn.
Verfris'sing, de, -en.
Vergaloppe'ren, zich.
Vergeefs', bn., bw.: een vergeefse reis.
Vergeet'al, -allen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Vergel'ding, de, -en; zegsw.: ter vergelding van.
Vergro'ten, vergrootte, h. vergroot.
Vergro'tend, bn.: de vergrotende trap.
Verguld'penseel, het, -penselen.
Verhe're (verwoesten), verheerde, h.
Verhe'ring, de, -en. [verheerd.
Verho'gen, verhoogde, verhoogd.
Verho'ging, de, -en.
Verhol'landsen, -hollandste, h., is verhollandst.
Verhoog', het, verhogen.
Verhoor', het, verhoren.
Verho'ren, verhoorde, h. verhoord.
Verho'ring, de.
Verhovaar'digen, -hovaardigde, h. -hovaardigd.
Verhypotheke'ren.
Verifië'ren.
Verin'dischen, verindischte, h., is verindischt.
Verin'landsen, verinlandste, h., is verinlandst.
Verke're, verkeerde, h., is verkeerd.
Verke'ring, de, -en.
Verkind'sen, verkindste, is verkindst.
Verkle'den, verkleedde, h. verkleed.
Verkle'ding, de, -en.
Verklik'ker, -s, 1 de, den, hij(m. persoon); 2 de (toestel).
Verkoop', de, verkopen.
Verko'pen, verkocht, h. verkocht.
Verko'per, de, den, hij, -s.
Verko'ping, de, -en.
Verkor'tingsteken, het, -tekens.
Verle'den (Z.-N.), verleedde, h. verleed.
Verle'nen, verleende, h. verleend.
Verle'ning, de.
Verle're, verleerde, h. verleerd.
Verlo'den, verloodde, h. verlood.
Verlo'pen, 1 verliep, h., is verlopen; 2 bn.: de verlopen tijd; een - student.
Verme'nen, vermeende, h. vermeend.
Vermo'sen (Z.-N.), vermooste, h. vermoost.
Verne'derlandsen, vernederlandste, h., is vernederlandst.
Verniel'al, -allen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Vernieuwerwet'sen, -nieuwerwetste, h. -nieuwerwetst.
Verontschul'diging, de, -en; zegsw.: ter (te zijner, mijner, etc.) verontschuldiging aanvoeren.
Veroor'delen, -oordeelde, h. -oordeeld.
Veroor'deling, de, -en.
Verordine'ren.
Verpo'zen, verpoosde, h. verpoosd.
Verro'ken, verrookte, h. verrookt.
I. Vers, het, verzen.
II. Vers, bn., bw.; verser, meest -: verse boter.
Versche'nen, verschoonde, h. verschoond.
Versche'ning, de, -en.
Verseba'lie, z. **Varseba'lie.**
Vers'gebakken, bn.: - brood.
Vers'heid, de.
Versifice'ren, versifië'ren.
Versle'pen, versleepte, h. versleept.
Verstand', het, -en; zegsw.: met dien verstande.
Verstan'deloos, bn., bw.; in verbogen vorm -loze.
Verstands'mens, de, den, hij, -mensen.
Verste'nen, versteende, h., is versteend.
Verste'ning, de, -en.
Versto'teling, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **versto'telinge,** -n.
Versto'ten, verstiet, h. verstoten.
Vertaal'loon, het, -lonen.
Verte'deren, vertederde, h., is vertederd.
Verte'dering, de, -en.
Verte'kenen, vertekende, h. vertekend.
Verto'gen, vertoogde, h. vertoogd.
Verto'nen, vertoonde, h. vertoond.
Verto'ner, de, den, hij, -s.
Verto'ning, de, -en.
Vertoog', het, vertogen.
Vertui'sen, vertuiste, h. vertuist.
Verval'sen, vervalste, h. vervalst.

Verval'ser, de, den, hij, **-s.**
Verval'sing, de, **-en.**
Vervan'ging, de, **-en;** zegsw.: ter vervanging van.
Ver'veloos, bn.: een verveloze deur.
Verver'sen, -verste, h. -verst.
Verver'sing, de, **-en; verver'sinkje,** het, **-s.**
Verver'singskanaal, het, **-kanalen.**
Verver'singskraam, de, **-kramen.**
Vervlaam'sen, vervlaamste, h., is ver-
Vervlaam'sing, de. [vlaamst.
Vervolg', het, vervolgen; zegsw.: ten vervolge; in den vervolge.
Vervolg'deel, het, **-delen.**
Vervro'lijken, vervrolijkte, h. vervrolijkt.
Verwaar'lozen, verwaarloosde, h. verwaarloosd.
Verwaar'lozer, de, den, hij, **-s.**
Verwaar'lozing, de.
Verwant', **-en,** 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **ver-wan'te, -n.**
Verwe'kelijken, -wekelijkte, h., is -wekelijkt.
Verwe'kelijking, de, **-en.**
Verwe'ken, -weekte, h., is -weekt.
Verwen'sen, verwenste, h. verwenst.
Verwen'sing, de, **-en.**
I. Verwe'ren, zich (te weer stellen), verweerde, h. verweerd.
II. Verwe'ren (vergaan), verweerde, is verweerd.
Verwij'zingsteken, het, **-tekens.**
Verze'pen, verzeepte, h. verzeept.
Vestaals', bn.: een Vestaalse maagd.
Ve'te, de, **-n.**
Vet'kopers, de: Schieringers en -.
Vet'leren, bn.: - schoenen.
Vet'zak, **-zakken,** 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Vexe'ren.
Vibre'ren.
Victualië'ren.
Vier'daags, bn.: de **-daagse** zeeslag.
Vier'draads, bn.: - touw.
Vie'rendeel, het, **-delen.**
Vie'rendelen, vierendeelde, h. gevieren-
Vier'loper, de (takel), **-s.** [deeld.
Viermaan'delijks, bn.: viermaandelijkse betaling.
Vierpo'tig, bn.: vierpotige dieren.
Vige'ren.
Vigile'ren.
Vij'and, **-en,** 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (leger etc.).
Vijf'daags, vijfdaags', bn.: een vijfdaags
Vij'geboom, de, **-bomen.** [proces.
Vincen'tius-vereniging, de, **-en.**
Vindice'ren.
Vin'gerbreed, 1 bn.: een **-brede** reet; 2 het.
Vin'vis, de, **-vissen.**
Viole'ren.
I. Viool', de (bloem), violen.
II. Viool', violen, 1 de (muziekinstrument); 2 de, den, hij (violist).
I. Vis, de, vissen.
II. Vis (Lat.), de, in de uitdr. vis comica.
III. Vis'(se), bijvorm v. Fis.
Vis'achtig, bn.; **-afslag; -akte; -angel; -arend.**
Vis-a-vis', 1 de (plaats; rijtuig; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Vis'bank; -ben; -blaas; -boer; -couvert; -diefje; -duivel.
Vise'ren.
Vis'gard, de **-en; -garen; -graat; -grom; -grond; -haak; -handel; -handelaar; -hobbelaar; -hoek.**
Vi'sie, de; zegsw.: ter visie leggen, liggen.
Visite'ren.
Vis'kaar, de, **-karen; -kanis; -kar; -koper; -kuip; -lepel; -lijm; -lijn; -lucht; -maal; -markt.**
Vis'meel, het; **-mes; -mest; -net; -otter; -pastei; -plaat; -recht; -rijk-(heid); -saus.**
Vis'schotel, de, **-s.**
Vis'schub, de, **-schubben.**
Vis'sen, 1 de (sterrenbeeld); 2 viste, h. gevist.
Vis'ser, de, den, hij, **-s.**
Visserij', de, **-en.**
Visserij'tentoonstelling, de, **-en.**
Vis'serman, 1 de, den, hij, **-lui;** 2 de (boot).
Vis'sersbedrijf, het.
Vis'sersboot, de, **-boten.**
Vis'sersdorp, het, **-en; -haven; -hut; -pink; -prauw.**
Vis'sersring, de, **-en.**
Vis'sloep, de **-sloepen; -spaan; -stand; -teelt; -tuig; -vangst; -venter; -vijver; -vrouw; -want; -water; -wijf; -wijventaal; -winkel.**
Vlaams, 1 bn., bw.: het Vlaamse volk; 2 het (de taal).
Vlaam'se, de, **-n.**
Vlaams'gezinde, **-n,** 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Vlaan'ders (Z.-N.), 1 bn.: een **-e** boer; 2 het (de taal).
Vlag'voerder, **-s,** 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (schip).
Vlas'kop, **-koppen,** 1 de (meisje); 2 de, den, hij (jongen).
Vlas'koper, de, den, hij, **-s.**
Vlecht'benen (Z.-N.), vlechtbeende.
Vlees, het, vlezen; zegsw.: naar den vleze; des vleses (minder goed: vlezes).
Vlees'afval, het; **-bal; -bank; -blok; -boom,** de, **-bomen; -bord; -dag; -etend; -extract.**
Vlees'gerecht, het, **-en; -haak; -hakmachine; -hal; -houwer(ij)'; -kanker; -kers; -keuring; -kleur(ig); -klomp; -'kuip.**
Vlees'loos, bn.: vleesloze maaltijden.
Vlees'mes, het, **-messen; -nat; -pastei; -pin; -pot.**
Vlees'schotel, de **-s; -spijzen; -vlieg; -vork; -wond(e); -wording; -worst.**
Vle'gel, **-s,** 1 de (werktuig); 2 de, den, hij (m. persoon).
Vlek'keloos, bn., bw.: een **-loze** naam.
Vlerk, **-en,** 1 de (vleugel; arm); 2 de, den, hij (m. persoon).
Vle'selijk, bn.: mijn **-e** broer.
Vle'zig, bn.: een vlezige kip.
Vle'zigheid, de.
Vlie'boot, de, **-boten.**
Vlieg'as, de.
Vlie'genkleed, het, **-kleden.**
Vlie'genpikker, **-s,** 1 de (vogel); 2 (Z.-N.) de, den, hij (meisjesgek).
Vlie'ger, **-s,** 1 de (kinderspeelgoed); 2 de, den, hij (**vliegtuig**bestuurder).

Vlies'heer, de, den, hij, -heren.
Vlo, de, vlooien.
Vloer'kleed, het, -kleden.
Vloer'steen, de, -stenen.
Vlot'ter, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (werktuig).
Vod'denkoper, de, den, hij, -s.
Vod'denkrabber, -s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Voed'selschaarste, de.
Voe'ge, de; zegsw.: in dier voege.
Voe'ler, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voeldraad).
Voer'loon, het, -lonen.
Voet, de, voeten; zegsw.: ten voeten uit.
Voete'ren; vero.
Voet'wassing, de, -en.
Voet'wis, de, -wissen.
Vo'gelverschrikker, -s, 1 de (voorwerp; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Vol, bn.; zegsw.: ten volle.
Volk, het, -en, -eren; zegsw.: den volke [kond doen.
Volks'hoop, de, -hopen.
Volks'oploop, de, -oplopen.
Volks'regering, de, -en.
Vol'lopen, liep -, is -gelopen.
Vol'schoon, bn., in verbogen vorm volschone.
Vol'stromen, stroomde -, is volgestroomd.
Volte'kend, bn.
Voltige'ren.
Vome'ren.
Vondeliaans', bn., bw.: -e verzen.
Vool (Z.-N.), de, volen.
Voor'bedacht, bn.; zegsw.: met voorbedachten rade.
Voor'beeld, het, -en; zegsw.: ten voorbeeld strekken, zijn.
Voorbeel'deloos, bn., bw.: -loze ijver.
Voor'deel, het, -delen; zegsw.: ten voordele van.
Voorde'lig, bn., bw.: een - zaakje.
Voorde'ligheid, de.
Voorhands', bn.: voorhandse titel.
Voorko'ming, de, -en; zegsw.: ter voorkoming van.
Voor'koop, de, -kopen.
Voor'lopen, liep -, h., is -gelopen.
Voor'loper, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (schaaf; schoolboekje).
Voorlo'pig, bn., bw.
Vooroor'deel, het, -oordelen.
Voor'poot, de, -poten.
Voor'post, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (Z.-N. voorbode).
Voor'preken, preekte -, h. -gepreekt.
Voor'schoot, de, -schoten.
Voor'spraak, -spraken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; verdediging).
Voor'stoot, 1 de (stopwas); 2 de (eerste stoot), -stoten.
Voor'stoten, stiet -, h. -gestoten.
Voort'bomen, boomde -, h. -geboomd.
Voor'teken, het, -en, -s.
Voor'toneel, het, -tonelen.
Voort'slepen, sleepte -, h. -gesleept.
Voort'zwepen, zweepte -, h. -gezweept.
Vooruit'lopen, liep -, is, h. -gelopen.
Voor'waarts, bn., bw.: een -waartse beweging.
Voos, bn.; vozer, meest -: een voze knol.
Vor'm(e)loos, bn.: een vormeloze massa.
Vors, de, vorsen.
Vor'sen, vorste, h. gevorst.
I. Vorst, de (nok), -en.
II. Vorst, de (vriesweer).
III. Vorst, de, den, hij (heerser), -en.
Vos, 1 de (roofdier; vosbont; vospaard), vossen; 2 de, den, hij (m. persoon).
Vote'ren.
Votief'steen, de, -stenen.
Vouw'been, het, -benen.
Vouw'boot, de, -boten.
Vouw'doos, de, -dozen.
Vraag'al, -allen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Vraag'schotel (Z.-N.), -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Vraag'teken, het, -s.
Vracht'boot, de, -boten.
Vracht'loon, het, -lonen.
Vracht'notering, de, -en.
Vracht'vaarder, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (schip).
Vreem'de, 1 -n, de, den, hij (m. persoon) of de (vr. persoon); 2 het; zegsw.: in den vreemde.
Vrees, vre'ze, de, vrezen; zegsw.: de vreze des Heren.
Vreet'wolf, -wolven, **vreet'zak,** -zakken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Vre'selijk, vrees'lijk, bn., bw.: - lawaai.
Vre'selijkheid, de, -heden.
Vreug'deloos, bn., bw.: een -loze jeugd.
Vre'zen, vreesde, h. gevreesd.
Vrij'buiter, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (schip).
Vrij'dags, bn., bw.: - is hier markt; de -e [markt.
Vrij'heer, de, den, hij, -heren.
Vrij'heidsboom, de, -bomen.
Vrij'kopen, kocht -, h. -gekocht.
Vrij'leen, het, -lenen.
Vroeg'preek, de, -preken.
Vro'lijk, bn., bw.; -er, -st.
Vro'lijkheid, de, -heden.
Vroon, het, vronen; vero.
Vroon'heer, de, den, hij, -heren.
Vroon'visserij, de, -en.
Vrou'wenleen, het, -lenen.
Vrouw'mens, het, -lui.
Vrucht'boom, de, -bomen.
Vruch'teloos, bn., bw.: -loze inspanning.
Vrucht'vlees, het.
Vrucht'loos, bn.: een -loze boom.
Vuil'bek, -bekken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Vuil'boom, de, -bomen.
Vui'lik, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Vuil'nishoop, de, -hopen.
Vuil'poe(t)s, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Vulcanise'ren; Vulkanise'ren.
Vul'potlood, het, -loden.
Vuns, 1 bn., bw.: een vunze lucht; 2 de, den, hij (m. persoon), vunzen; 3 de (vr. persoon), vunzen.
Vuur'maker, -s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Vuur'rood, bn.: -rode haren.
Vuur'steen, 1 de (voorwerpsn.), -stenen; 2 het (stofn.).
Vuur'toren, -s, 1 de (toren; vr. persoon; 2 de, den, hij (m. persoon).

W.

Waad'poten, de (mv.).
Waag'hals, –halzen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Waaks, bn.: een waakse hond.
I. Waal, de, den, hij (iem. uit Wallonië), Walen.
II. Waal, de (waterkolk), walen.
III. Waal, de (rivier).
Waals, 1 bn., bw.: de Waalse kerk; 2 het (de taal).
Waal'steen, 1 de (voorwerpsn.), –stenen; 2 het (stofn.).
Waar'borg, –en, 1 de (onderpand; essaai); 2 de, den, hij (m. persoon).
I. Waard, de, den, hij (herbergier), –en.
II. Waard, de (laaggelegen land), –en.
III. Waard, de, den, hij (mannetjeseend), –en.
Waar'de, de, –n; zegsw.: ter – van; nul en van gener –.
Waar'deloos, bn.: –loze effecten.
Waarde'ren.
Waarde'ring, de, –en.
Waar'digheidsbekleder, de, den, hij, –s.
Waar'loos, bn.: –loze zeilen.
Waar'teken, het, –s.
Waar'tussen, Waartus'sen, vnw. bw.
Waar'zo, Waarzo', bw.
Wacht, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (in alle andere betekenissen).
Wach'ter, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (bijplaneet).
Wachts, bn.: de hond is –.
Wag'gelbenen, waggelbeende, h. gewaggelbeend.
Wa'ker, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vlaggetje; dijk).
Wal'notenboom, de, –bomen.
Wal'stro, het.
Wal'vis, de, –vissen.
Wal'visbaard, de, –en.
Wal'visvaarder, –s, 1 de (schip); 2 de, den, hij (m. persoon).
Wal'visvangst, de.
Wam'mesknoop, de (plant), –knopen.
Wan'delleraar, de, den, hij, –s, –leraren.
Wap'per, –s, 1 de (in alle bet. behalve 2); 2 (Z.-N.) de, den, hij (m. persoon).
War'hoofd, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Warm'lopen, het.
I. Was, de (toename).
II. Was, de of het (stof).
III. Was, de (reiniging), wassen.
Was'baar, –baas.
Was'bak, de, –bakken; **–bank; –beer; –bekken.**
Was'boom, de, –bomen.
Was'bord, het –borden; **–dag; –echt; –geld; –goed; –hok; –huis; –inrichting; –kan; –ketel; –kom; –kuip; –lijst.**
Was'loon, het, –lonen; **–mand.**
I. Was'sen (reinigen), waste (wies), h. gewassen.
II. Was'sen (groeien), wies, is gewassen.
III. Was'sen, 1 bn.: – bloemen (van was); 2 (met was bestrijken), waste, h. gewast.
Was'ser, de, den, hij: Jan de –.
Wasserij', de, –en.
Wasses' (Z.-N.), de (wasvrouw), –sen.
Was'stel, het, –stellen.
Was'ster, de, –s.
Was'tafel, de, –s; **–tobbe; –vrouw; –water.**
Was'zeep, de, –zepen.
Wa'terbrood, het, –broden.
Wa'terchinees, de, den, hij, –chinezen.
Wa'terhanepoot, de, –poten.
Wa'terhoos, de, –hozen.
Wa'terkering, de, –en.
Wa'terlis (Z.-N.), het.
Wa'terloop, de, –lopen.
Wa'terloos, bn.: een –loze put.
Wa'terlozing, de, –en.
Wa'terrat, –rot, –ten, 1 de (dier; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Wa'terschaarste, de.
Wa'tersnood, de, –noden.
Wa'terzo, de, –zooien.
Watte'ren.
We'de, de (plant; verfstof).
We'der, z. **Weer I** en **III.**
We'derdoper, de, den, hij, –s.
Wederin'koop, de, –kopen.
We'derkeren, weer'keren, keerde –, is we(d)ergekeerd.
Wederke'rend, bn.
Wederke'rig, bn., bw.: elkaar – haten.
Wederke'righeid, de.
We'derkopen, kocht –, h. –gekocht.
We'derverkoper, de, den, hij, –verkopers.
We'derzijds, weer'zijds, bn., bw.: onze –zijdse belangen; ook **–zijds'.**
Wed'loop, de, –lopen.
Wed'lopen.
Weduw- en we'zenpensioen, het, –en.
Weeg, de (wand), wegen; vero.
Weeg'loon, het, –lonen.
Weeg'steen, de, –stenen; vero.
I. Week, bn.; weker, weekst: een weke
II. Week, de, weken. [bodem.
Week'loon, het, –lonen.
Weeps, bn. (laf, zouteloos).
I. Weer, de, den, hij (ram), weren.
II. Weer, de (wering).
III. Weer, het (weersgesteldheid).
IV. Weer, bw.
V. Weer, 1 het (eelt); 2 de (Z.-N. kwast in hout).
VI. Weer (Z.-N. gew.), de, den, hij (man), weren.
Weer'gaas, bn., bw.: weergase jongen!
Weer'galoos, bn., bw.: weergaloze moed.
Weer'haan, –hanen, 1 de (windwijzer); 2 de, den, hij (m. persoon).
Weer'lichts, bn., bw.: weerlichtse vent.
Weer'loos, bn., bw.; een weerloze prooi.
Weer'oog (Z.-N.), het, –ogen.
Weer'vis, de, –vissen.
Weer'wolf, de, den, hij, –wolven.
Wees, wezen, 1 de, den, hij (jongen); 2 de (meisje); in bet. 2 ook **We'ze.**
Wees'boom, de, –bomen.
Weet'al, –allen, **Weet'graag,** –gragen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Weet'niet, –nieten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
We'ger, –s, 1 de, den, hij (iem. die weegt); 2 de (plank).

Weg'latingsteken, het, -tekens.
Weg'lopen, liep -, is -gelopen.
Weg'slepen, sleepte -, h. -gesleept.
Wegsle'pend, bn., bw.: een - gezang.
Weg'wijzer, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Weg'wissen, wiste -, h. -gewist.
Weids, bn., bw.; weidser, meest -: weidse praal.
Weids'heid, de.
Wei'tas, de, -tassen.
Wei'tebrood, het, -broden.
We'kelijk, bn., bw.: een - gestel.
We'kelijkheid, de.
We'kelijks, bn., bw.: een wekelijkse dienst.
We'keling, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **We'kelinge,** -n.
We'ken, weekte, h. geweekt.
Wek'ker, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp).
Wel'boot, de, -boten.
Welme'nend, bn., bw.: een - vriend.
Welvere'nigd, bn.
I. We'nen, weende, h. geweend.
II. We'nen, het (hoofdstad v. Oostenrijk).
We'ner, 1 de, den, hij (inwoner v. Wenen), -s; 2 bn.: - stoelen; beter **Weens** in bet. 2.
Wens, de, wensen.
Wen'selijk, bn., bw.
Wen'selijkheid, de.
Wen'sen, wenste, h. gewenst.
Wen'telsteen, de, -stenen.
We'reld, de, -en; zegsw.: ter wereld; 's werelds loop.
We'reldbeheerser, de, den, hij, -s.
We'relddeel, het, -delen.
We'reldfoor (Z.-N.), de (-tentoonstelling), -foren.
We'reldheer, de, den, hij, -heren.
We'relds, bn., bw.: een - leven leiden.
We'reldsgezind, bn., bw..
Wereldsgezind'heid, de.
We'reldtoneel, het.
Werk'bij, -en, 1 de (dier; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Wer'keloos, bn., bw.: in -loze afwachting.
Werk'ezel, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Werk'liedenvereniging, de, -en.
Werk'loon, het, -lonen.
Werk'loos, bn.: -loze bouwvakarbeiders.
Werk'loze, de, den, hij, -n; ook: **Werklo'ze.**
Werp'lood, het, -loden.
Wertheriaans', bn., bw.: een -e levensbeschouwing.
Wesleyaans', bn., bw.: de -e kerk.
Wes'ters, bn., bw.: de Westerse beschaving.
Westfries', 1 de, den, hij, -friezen; 2 bn., bw.: de -friese dracht.
Westfrie'se, de, - vrouwen.
Westin'diëvaarder, westin'jevaarder, -s, 1 de (schip); 2 de, den, hij (kapitein).
West'lander, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (schuit).
Westvlaams', 1 bn.: -vlaamse schrijvers; 2 het (de taal).
Wet'heer (Z.-N.), de, den, hij, -heren.
Wet'steen, de, -stenen.
Wet'teloos, bn., bw.: in verbogen vorm wetteloze.
We'versboom, de, -bomen.
We'versknoop, de, -knopen.
We'zenfonds, het, -fondsen.
We'zenloos, bn., bw.: een wezenloze uitdrukking.
Whist, 1 het (spel); 2 de, den, hij (m. persoon), whisten; 3 de (vr. persoon), whisten.
Whist'doos, de, -dozen.
Wie'gekleed, het, -kleden.
Wien Neer'lands bloed', het; O. S. Wien Neerlandsch bloed.
Wie'roken, wierookte, h. gewierookt.
Wie'rookbomen, de (mv.).
Wijdlo'pig, bn., bw.
Wijdlo'pigheid, de.
Wijk'geneesheer, de, den, hij, -heren.
Wijn'fles, de, -flessen.
Wijn'koper, de, den, hij, -s.
Wijn'rood, 1 bn.: een wijnrode stof; 2 het.
Wijn'verkoper, de, den, hij, -s.
Wijs'geer, de, den, hij, -geren.
Wijsge'rig, bn., bw.: een wijsgerige opvatting.
Wijsge'righeid, de.
Wijs'hoofd, -hoofden, **wijs'neus,** -neuzen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Wil, de; zegsw. ter wille van, om der wille van; iem. ter wille zijn.
Wil'debras, -sen, 1 de, den, hij (jongen); 2 de (meisje).
Wil'deman, 1 de, den, hij (m. persoon), -mannen; 2 de (schildhouder), -mans.
Wild'stroper, de, den, hij, -s.
Wild'vang, -en, 1 de (dier; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Wild'zang, 1 de, den, hij (jongen), -zangen; 2 de (meisje), -zangen; 3 de (vogelgezang; vogels).
Wil'geboom, de, -bomen.
Wil'genbos, het, -bossen.
Wil'genlover, het.
Wil'loos, bn., bw.: willoze werktuigen.
Wim'pelvis, de, -vissen.
Wind'boom, de, -bomen.
Wind'breker, -s, 1 de (vogel); 2 de, den, hij (m. persoon).
Wind'hoos, de, -hozen.
Wind'maker, -s, 1 de (werktuig); 2 de, den, hij (m. persoon).
Wind'reep, de, -repen.
Wind'stoot, de, -stoten.
Wind'vang, de; zegsw.: een *zeil* ten - stellen.
Wind'zak, -zakken, 1 de (doedelzak); 2 de, den, hij (m. persoon).
Win'kelknecht, -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (onverkoopbaar artikel).
Win'kelvereniging, de.
Winst'aandeel, het, -delen.
Winst'uitkering, de, -en.
Winst'verdeling, de, -en.
Win'ter, de, -s; zegsw.: 's winters.
Win'terkleren, de (mv.).
Win'ters, bn., bw.: een winterse dag.
Win'tertekens, de (mv.).
Wip'neus, -neuzen, 1 de (neus; vr. persoon met wipneus); 2 de, den, hij (m. persoon).
Wip'per, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (werktuig).
I. Wis, bn., bw.; wisser, meest -.
II. Wis, de (veegdoek), wissen.
III. Wis, de (bundel), wissen.
Wis'doek, de, -doeken.

Wis'selloon, het, -lonen.
Wis'selloper, de, den, hij, -lopers.
Wis'selnote'ring, de, -en.
Wis'selstroom, de, -stromen.
Wis'sen, wiste, h. gewist.
Wis'ser, -s, 1 de (voorwerp); 2 soms de, den, hij (m. persoon).
Wit'bol, 1 de (grassoort); 2 de, den, hij (oude man), -bollen.
Wit'heer, de, den, hij, -heren.
Wit'kop, -koppen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Wit'poot, de, -poten.
Wit'tebrood, het, -broden.
Wittekool', de, -kolen.
Wit'vis, 1 de (voorwerpsn.), -vissen; 2 de (stofn.).
Woe'kervlees, het.
Woel'water, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Woens'dags, bn., bw.: de -dagse markt; - is hij thuis.
I. Woerd, woord, de, den, hij (mannetjeseend), -en.
II. Woerd, de (stuk grond), -en.
Woer'haan, de, den, hij (fazantenhaan), -hanen.
Wol'boom, de, -bomen.
Wol'kenloos, bn., bw.: de wolkenloze [hemel.
Wol'koper, de, den, hij, -s.
Wol'wassen, het.
Won'derboom, de, -bomen.
Won'dergroot, bn.: -grote dieren.
Won'derschoon, bn., bw.: -schone liederen.
Won'derteken, het, -tekenen.
Wond'heler, de, den, hij, -s.
I. Woord, het, woorden.
II. Woord, zie **Woerd I.**
Woord'betekenis, de, -sen.
Woord'teken, het, -s.
Wor'stebrood, het, -broden.
Wor'telboom, de, -bomen.
Wor'telteken, het, -s.
Woud'ezel, -s, 1 de (ezel); 2 de, den, hij (m. persoon).
Woud'loper, de, den, hij, -s.
Wre'delijk, bw.
Wreed , bn., bw.; wreder, wreedst: een wrede grijns.
Wren'sen, wrenste, h. gewrenst.
Wrijf'steen, de, -stenen.
I. Wulp, -en, 1 het (jong dier); 2 de, den, hij (m. persoon).
II. Wulp, de (vogel), -en.
Wulps, bn., bw.: een wulpse dans.
Wulps'heid, de.

X.

X'-benen, de (mv.).

Y.

Yan'kee, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 soms de (Amerikaans effect).

Z.

Zaad'loos, bn.; in verbogen vorm zaadloze.
Zaag, zagen, 1 de (werktuig; fig. vr. persoon); 2 soms de, den, hij (m. persoon).
Zaag'vis, de, -vissen.
Zaai'er, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (aardappel).
Zaak, de, zaken, zegsw.: ter zake (van).
Za'delkleed, het, -kleden.
Za'delleen, het, -lenen.
Zak'kendrager, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (insect).
Zak'lopen, het.
Zalm'moot, de, -moten.
Zalm'roker, de, den, hij, -rokers.
Zalm'visser, de, den, hij, -s.
Zalm'visserij, de, -en.
Zam'bo, -'s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Zand'hoop, de, -hopen.
Zand'hoos, de, -hozen.
Zand'loper, de, (voorwerp), -s.
Zand'vlo, de, -vlooien.
Zan'ger, -s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vogel).
Zang'vereniging, de, -en.
Za'nik(kous), -en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Za'terdags, bn., bw.: het -e werk; die -e vent; er is - markt.
Za'velboom, de, -bomen.
Ze'deloos, bn., bw.: zedeloze lectuur.
Ze'denleraar, de, den, hij, -leraren.
Ze'denpreek, de, -preken.
Zee, de, zeeën; zegsw.: ter zee.
Zee'barbeel, de, -barbelen.
Zee'benen, de (mv.).
I. Zee'beer, de (zeewering), -beren.
II. Zee'beer, de (rob), -beren.
Zee'boot, de, -boten.
Zee'kasteel, het, -kastelen.
Zee'kikvors, de, -en.
Zee'koning, -en, 1 de (vis); 2 de, den, hij (Viking).
Zeel, het, zelen.
I. Zeem, 1 het (zeemleer); 2 het of de (zemenlap), zemen.
II. Zeem, het (honigzeem).
Zeem'leren, bn.: - handschoenen.
Zee'oor, het, -oren.
Zeep, de, zepen.
Zeep'as, de.
Zeep'boom, de, -bomen.
Zeep'doos, de, -dozen.
Zee'pijnboom, de, -bomen.
I. Zeer, het (pijn); 2 bn.: een zere vinger.
II. Zeer, bw. (in hoge mate).
Zeer'loper (Z.-N.), de, den, hij (hardloper), -s.

Zee'rob, –robben, 1 de (dier); 2 de, den, hij (zeeman).
Zee'rot, de, den, hij (matroos), –rotten.
Zee'rover, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (kaperschip).
Zeeroverij', de, –en.
Zeer'ste; zegsw.: ten – aanbevelen.
Zee'schede, de, –n.
Zee'stoomboot, de, –boten.
Zee'stroming, de, –en.
Zeeuw, de, den, hij, Zeeuwen.
Zeeuws, bn., bw.: de Zeeuwse dracht.
Zeeuw'se, de (vrouw uit Zeeland), –n.
Zeeuws-Vlaan'deren, het; O. S. Zeeuwsch-Vlaan'deren.
Zee'vis, de, –vissen.
Zee'visserij, de, –en.
Zee'vlo, de, –vlooien.
I. Ze'gen, de (geluk); zegsw.: ten zegen zijn, strekken etc.
II. Ze'gen, de (visnet), –s.
Ze'genwens, de, –wensen.
Ze'geteken, het, –tekens.
Zeil'boot, de, –boten.
Zei'ler, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (zeilschip).
Zeil'steen, 1 de (voorwerpsn.), –stenen; 2 de of het (stofnaam).
Zeil'vereniging, de, –en.
Zelf'beheersing, de.
Zeloot', zeloten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Ze'melknopen, zemelknoopte, h. gezemelknoopt.
Ze'melknoper, de, den, hij, –s.
I. Ze'men, 1 zeemde, h. gezeemd; 2 bn.: een – lap.
II. Ze'men (Z.-N.), zeemde, h. gezeemd (met honing bestrijken).
Ze'menlap, zemenlap', de, –lappen.
Zen'der, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (radiozender).
Zend'vereniging, de, –en.
Ze'nuwknoop, –knopen, 1 de (ganglion; fig. vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Ze'nuwpatiënt, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Ze'pen, zeepte, h. gezeept.
Ze'per, de, den, hij, –s.
Zeperij', de, –en.
Ze'p(er)ig, bn., bw.
Zerk'steen, 1 de (voorwerpsn.), –stenen; 2 het (stofn.).
Zesdaags', bn.: de Zesdaagse (nl. wedstrijd).
Zesdraads', bn.; – touw.
Zes'tiger, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (oorlogsschip).
Zeur, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; kleinigheid).
Zeur'kous, zeur'piet, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Ze'venboom, de, –bomen.
Zevendaags', bn: een – kind.
Ze'venoog, de, –ogen.
Ze'venslaper, –s, 1 de (muis); 2 de, den, hij (m. persoon).
Zeventiendaags', bn.
Ze'ventiger, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (oorlogsschip).
Ze'ver, de.
Ze'veraar, de, den, hij, –s.
Ze'veren, zeverde, h. gezeverd.
Ze'verlap (Z.-N.), de, –lappen.
Zie'dendheet, bn.: ziedendhete olie.
Ziel, de, zielen; zegsw.: ter ziele gaan, zijn.
Ziel'loos, bn.: een –loze voordracht.
Ziel'verkoper, de, den, hij, –s; vero.
Zien'derogen, bw.
Zie'nersoog, het, –ogen.
Ziezo', tw.
I. Zij'(de), de (kant), zijden; zegsw.: ter zijde leggen, zetten, nemen, stellen etc.
II. Zij'(de), de (weefsel).
Zij'delings, bn., bw.: een zijdelingse blik; ook **Zij'lings.**
Zij'(de)reder, de, den, hij, –s.
Zij'reden, het.
Zij'rederij, de, –en; ook **–rederij'.**
Zij'tas, de, –tassen.
Zij'waarts, bn., bw.: een zijwaartse beweging.
Zil'verlakense, de (nl. fazant), –n.
Zil'verlening, de, –en.
Zil'vervis, de, –vissen.
Zin, de, zinnen; zegsw.: in die(n) zin, dat; in zekere(n) zin.
Zin'deel, Zins'deel, het, –delen.
I. Zink'lood, het (metaalsoort).
II. Zink'lood, het (peillood; lood om te doen zinken), –loden.
Zin'loos, bn., bw.: –loze praatjes.
Zin'neloos, bn., bw.: een –loze vrouw.
Zin'neloze, –loze, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Zin'teken, het, –s.
Zit'vlees, het.
I. Zo, zooi, de (hoeveelheid), zooien; verkleinw. zootje, zooitje.
II. Zo, bw., tw., vgw.: ik ben zo blij, etc.
Zoal', bw.; **–als'; –da'nig; –dat'; –doen'de; –dra'.**
Zoe'ker, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (onderdeel v. e. camera).
Zoe'tekauw, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Zoe'telief, 1 de (vr. persoon); 2 soms de, den, hij (m. persoon).
Zoe'temelks, bn.: –melkse kaas.
Zoet'watervis, de, –vissen; ook **Zoetwa'tervis.**
I. Zoe'ven, zoefde, h. gezoefd.
II. Zoë'ven, bw.: ik sprak hem –.
Zo'gen, zoogde, h. gezoogd.
Zogenaamd'; –genoemd'; –gezegd'.
Zogoed' als.
Zohaast'; –lang'.
Zo'men, zoomde, h. gezoomd.
Zo'mer, de, –s; zegsw.: 's zomers, des zomers.
Zo'mers, bn., bw.: een zomerse dag.
Zo'mertekens, de (mv.).
Zomin', bw.
Zon'dag, de, –dagen; zegsw.: 's Zondags, des Zondags.
Zon'dags, bn., bw.: Zondagse kleren.
Zon'dagskleed, het, –kleren, –klederen.
Zon'dagspreek, de, –preken.
Zon'deloos, bn.; in verbogen vorm –loze.
Zon'denbok, –ken, 1 de, den, hij (bok; fig. m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Zon'neleen, het, –lenen.
Zon'nesteen, de, –stenen.
Zon'nevis, de, –vissen.
Zoom, de, zomen.

Zoor, bn., bw.: een zore tak.
I. Zoo'tje, het (kleine graszode), –s; afgebroken zo-tje.
II. Zoo'tje, het (hoeveelheid; ook: rommel), –s; afgebroken zo-tje.
Zor'geloos, bn., bw.: zorgeloze manieren.
Zots'kap, –kappen, 1 de (voorwerp; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Zout'brood, het, –broden.
Zou'teloos, bn., bw.: –loze aardigheden.
Zou'ter, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (gezouten varken).
Zou'tevis, de; ook **Zoutevis'.**
Zout'vlees, het.
Zout'watervis, de, –vissen; ook **Zoutwa'tervis.**
Zout'weger, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (werktuig).
Zout'zak, –zakken, 1 de (voorwerp; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Zoveel', zo'veel.
Zoveel'ste, zo'veelste, bn., zn.
Zo'verre, zover', bw., vgw.
Zowaar'; –wat'; –wel'; –zeer'.
Zuidafrikaans', bn., bw.: –afrikaanse wijnen.
Zui'den, het; zegsw.: ten Zuiden van.
Zuidhol'lands, bn., bw.: de –hollandse klederdracht.
Zuid'waarts, bn., bw.: in –waartse richting.
Zuidzee'vaarder, –s, 1 de (schip); 2 de, den, hij (kapitein daarvan).
Zui'ger, –s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Zuig'fles, de, –flessen.
Zuig'leer, het, –leren.
Zuig'vissen, de (mv.).
Zui'veringseed, de, –eden.
Zus'tervereniging, de, –en.
Zut'fens, bn., bw.: de Zutfense groentemarkt.
Zuur'desem, de.
Zuur'muil, –en; **–pruim,** –en; **–toot,** –toten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Zuur'zakboom, de, –bomen.
Zwaard, het, –en; zegsw.: met den zwaarde [straffen.
Zwaard'leen, het, –lenen.
Zwaard'maag, –magen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Zwaard'vis, de, –vissen.
Zwaar'hoofd, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Zwab'ber, –s, 1 de (voorwerp); 2 de, den, hij (m. persoon).
Zwak'hoofd, –en, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Zwa'luwvis, de, –vissen.
I. Zwam, 1 de (fungus), –men; 2 het (tondel).
II. Zwam, Zwam'neus, zwammen, zwamneuzen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Zwa'neveer, de, –veren.
Zwartepiet', –en, 1 de, den, hij (knecht v. Sinterklaas); 2 de (schoppenboer).
Zwart'kop, –koppen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; vogel).
Zwart'kopmees, de, –mezen.
Zwart'krijttekening, de, –en.
Zwartla'kens, bn.: een – pak.
Zwarto'gig, bn.: een – kind.
Zwart'oog, –ogen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Zwart'rood, bn.: –rode tulpen.
I. Zwe'den, het (land).
II. Zwe'den, zweedde, h. gezweed.
Zweeds', 1 bn., bw.: Zweedse lucifers; 2 het (de taal).
Zweed'se, de (vrouw uit Zweden), -n.
Zweef'potlood, het, –loden.
Zweep, de, zwepen.
Zwe'men, zweemde, h. gezweemd.
Zwem'poot, de, –poten.
Zwem'steen, de, –stenen.
Zwe'pen, zweepte, h. gezweept.
Zwer'mer, –s, 1 de, den, hij (landloper); 2 de (stuk vuurwerk).
Zwe'ten, zweette, h. gezweet.
Zwe'terig, bn.
Zwe'terigheid, de.
Zwiep, –en, 1 de (zweep, gew.; vr. persoon); 2 de, den, hij (m. persoon).
Zwijg'teken, het, –s.
Zwijn'egel, –s, 1 de (egel, gew.); 2 de, den, hij (m. persoon).
Zwij'ne(n)vlees, het.
Zwik'zwak (Z.-N.), –ken, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon; schommel).
Zwingliaans', bn., bw.: de Zwingliaanse kerk.
Zwit'sers, bn., bw.: de Zwitserse kantons.
Zwit'serse, de (vrouw uit Zwitserland), -n.

AANVULLINGSBLAD.

Aan'delenkapitaal, het, -kapitalen.
Aan'tekengeld, het.
Abdice'ren.
Abeel', de, abelen.
Abonne'ren.
Absente'ren.
Ach'terhoeks, bn., bw.: -hoekse zeden.
Ach'terleenheer, de, -leenheren.
Af'delingshoofd, het, -en.
Af'geren.
Af'loding, de, -en.
Af'logen, loogde af, h. afgeloogd.
Af'scheidingssloot, de, -sloten.
Agrippijns', bn.: de Agrippijnse zwaan.
A'kens, bn.: Akense baden.
Al'bedil, zie Bedilal.
Alfoers', bn., Alfoerse artikelen.
Alre'de, Alree', bw.
Al'zo, bw.
Am'berboom, de, -bomen.
Ambt'genoot, -genoten, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon); in bet. 2 ook **-genote,** de -n.
Ambts'kledij, de (Z.-N.).
Anili'nepotlood, het, -potloden.
Anticonstitutioneel', bn. anticonstitutionele handelingen.
A'penbroodboom, de, -bomen.
Ap'pelboom, de, -bomen.
Approviande'ring, de, -en.
Arce'ring, de, -en.
A'rendsoog, het, -ogen.
Ar'gusogen, de.
A'ronsoren, de (Z.-N.).
Atramant'steen, de, het, -stenen.
Avale'ren.
Avance'ren.
Azijn'fles, de, -flessen.

Baan'derheer, de, -heren.
Baan'stroper, de, -s (Z.-N.).
Baar'deloos, bn.: baardeloze knapen.
Baar'kleed, het, -kleden.
Badine'ren.
Ballote'ring, de, -en.
Bal'oog, het, -ogen (Z.-N.).
Balo'rig, bn., bw.: balorige ezelinnen.
Balo'righeid, de.
Bal'semboom, de, -bomen.
Ban'deloos, bn., bw.: bandeloze soldaten.
Ban'derheer, Ban'jerheer, Ban'nerheer, de, -heren.
Bank'loper, de, -lopers.
Bank van le'ning, de, banken van lening.
Baratte'ren.
Barricade'ren.
Barreel', de, barrelen (Z.-N.).
Bastaarde'ring, v. -en.
Bedil'al, bedilallen, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).
Beë'diging, de, -en.
Beer'se Maas, de; O. S. Beersche Maas.
Behe'ring, de, -en.
Beke'ring, de, -en.
Belet'selteken, het, -s.
Ben'zoëboom, de, -bomen.
Be'renoor, het, -oren.
Ber'keboom, de, -bomen.
Berlijns', bn.: Berlijns-blauw.
Berm'sloot, de, -sloten.
Bes'seboom, de, -bomen.
Beug'visser, de, -s.
Beu'keboom, de, -bomen.
Bewaar'loon, het, -lonen.
Bewus'teloos, bn. bewustelozer, bewusteloost: bewusteloze vrouwen.
Be'zemschoon, bn.: -schone kamers.
Bier'fles, de, -flessen.
Bin'nenwaarts, bn., bw.: binnenwaartse bewegingen.
Blame'ren.
Blan'co-aandeel, het, -aandelen.
Blauw'mees, de, -mezen.
Blikkendoos', de, -dozen.
Blink'doos, de, -dozen.
Blokke'ring, de, -en.
Boe'renboon, de, -bonen.
Boers'heid, de, boersheden.
Bouw'doos, de, -dozen.
Bra'bantse, de, - meisjes, vrouwen.
Bril'ledoos, de, -dozen.
Brood'boom, de, -bomen.
Buks'boom, de, -bomen.

Cacao'boon, de, -bonen.

Dja'tiboom, de, -bomen.
Dok'terse, de.
Do'mineese, de.
Door, de, het, doren (dooier).
Draad'loos, bn., bw.: de -loze telegrafie.
Draine'ring, de, -en.
Duik'boot, de, -boten.

Eiseres', de, eiseressen.
Endosse'ring, de, -en.

Franke'ring, de, -en.
Fris'heid, de.
Fris'jes, bw.

Gan'se, het.
Garjool', het, garjolen.
Gei'tepoot, de, -poten.
Gei'tevlees, het.
Gelo'vige-zie'len, de.
Genees'heer, de, -heren.
Geno'digde, -n, 1 de, den, hij (m. persoon); de (vr. persoon).

Gete'kende, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); de (vr. persoon).
Godvre'zenden, de.

Hectografe're'n.
He'de, de; ook Hee.
Hes'selteer, de, –s, hesselteren (Z.-N.).
Hoos, de, hozen.
Hups'heid, de.

Iraans', bn. in verb. vorm Iraanse.

Kanonneer'boot, de, –boten.
Kapitalise'ring, de, –en.
Karmijn'rood, karmozijn'rood, bn.: –rode wangen.
Kazerne'ring, de, –en.
Kik'vorsennet, het, –netten.
Kik'vorsenschot, het.
Ko'kendheet, bn.: –hete koffie.

Lavoor', de, lavoren (Z.-N.).
Lob'oor, het, –oren.
Lo'mig, bn. lomiger, lomigst.
Lo'verdak, het, –daken.
Lo'verhut, de, –hutten.
Lo'vertje, het, –s.

Marconigrafe're'n, Marconigraphe're'n.
Moder'ne, –n, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (vr. persoon).

Neet, de, neten (klinknageltje).
Ne'ten, neette, geneet.

Onte'rend, bn.
Ontro'mer, de (werktuig), –s.
Oor'delaar, de, –s, oordelaren.

Palm'boom, de, –bomen.
Prauw'loon, het, –lonen.
Pre'ker, de, –s.
Propylee'ën, de.

Rantsoene'ring, de, –en.
Recrute'ring, de, –en.
Rege'ringswege, (van).

Scha'(de)loos, bn., bw.; in verb. vorm –loze.
Schrij'delings, bn., bw.
Smal'delen, smaldeelde, h. gesmaldeeld.
Snaaks'heid, de, snaaksheden.
Stoots'heid, de.

Taxe'ring, de, –en.
Tekstueel', bn., bw.: een tekstuele nadruk; ook **Textueel'.**
Toilet'benodigdheden, de.
Tui'ser, de, –s.
Tum'bler, –s, 1 de, den, hij (m. persoon); 2 de (voorwerp, diernaam).

Uit'loz'ing, de, –en.
Uit'roepings-, uit'roepteken, het. –tekens.

Vaal'rood, bn.: –rode vlaggen.
Vere're'n, vereerde, h. vereerd.
Verhovaar'diging, de, –en.
Verpo'zing, de, –en.

Was'machine, de, –s.

NIEUWE TALEN — FRANS

	Ing.	Geb.
BIBLIOTHÈQUE DES DÉBUTANTS, par **W.-F. Hildebrand** et Dr. **J.-H. Kool.** 7 nummers . . . . . 3*e druk* à	*f* 0,40	—
L. Bot en **C. J. Uiterwaal,** Bekn. Fr. Spr. v. R.-K. sch. 1e en 2e deel, ing à f 1,00, geb., 3*e dr.*, à f 1,20; 3e deel (Franse tekst) . . .	- 1,40	*f* 1,60
Oefenboek I, met afzonderlijke woordenlijst . . . . . 3*e druk*	- 1,00	- 1,20
Oefenboeken II en III, met afzonderlijke woordenlijsten 2*e druk* à	- 1,40	- 1,60
L. Bot en **C. J. Uiterwaal,** Heure de Conversation	- 0,80	- 1,00
Albert Dory en **A. Wepster,** Twee jaar Frans, m. afz. woordenlijst. Eerste deel, ing. *f* 1,50, geb. *f* 1,70; Tweede deel	- 2,50	- 2,75
Dr. **P. Fabriek,** Mélange de Lectures. Eerste deel, geïllustreerd	- 1,90	- 2,25
Dr. **J. Fransen** et Dr. **H.-G. Martin,** Fragments à Traduire. Eerste en Tweede deel . . . . . 3*e druk* à	- 0,90	—
Dr. **J. Fransen** en Dr. **H. G. Martin,** Franse Spraakk., 2*e druk*	- 0,90	- 1,10
Dr. **J. Fransen** en Dr. **H. G. Martin.** Oefen. bij Franse Spraakk. Eerste deeltje. ing. f 0,90, geb. 2*e druk* f 1,10; Tweede deeltje, ing. f 1,30, geb. f 1,50; Derde deeltje	- 0,70	- 0,90
Dr. **J. Fransen** et **M.-J. Premsela,** Prosateurs Modernes, met portretten en biografieën en een verkl. woordenlijst 2*e druk*	- 1,90	- 2,25
C. R. C. Herckenrath en **Albert Dory,** Frans taalgebruik verhelderd. Spraakleer voor school en eigen voorbereiding . .	- 2,10	- 2,40
Oefeningen bij Frans taalgebruik verhelderd	- 1,40	- 1,60
J. N. Holtzappel, Stukken ter vertaling in het Frans	—	- 1,40
Dr. **J.-H. Kool,** Voyage en France, geïllustreerd . . . 3*e druk*	- 1,75	- 2,00
D. de Lange en **A. van Katwijk,** Leerb. v. d. Fr. taal, 6*e druk*	—	- 1,90
D. de Lange en **W. Struik,** Franse Vertaaloef. . . . 3*e druk*	- 1,00	—
Dr. **J. W. Marmelstein** en Dr. **J. Smit,** La littérature à vol d'oiseau, 4*e dr.*	—	- 1,25
MARNIX-DRUKKEN, onder redactie van Dr. **J. W. Marmelstein** en Dr. **J. Smit.**		
Dr. **J.-W. Marmelstein** et Dr. **J. Smit,** Le Jardin fleuri, 2*e druk*	- 1,90	- 2,10
Pierre Loti, Judith Renaudin, uitg. d. Dr. **J. W. Marmelstein,** geïll.	- 1,25	- 1,50
L. Mercier, Les Demoiselles Valéry, uitg. d. Dr. **J. W. Marmelstein**	- 1,00	- 1,25
Mme **de la Ville de Mirmont,** Le Larron, avec vocabulaire, arrangé et annoté par **M.-J. Ornée**	- 1,25	—
Mme **L. Rauzier—Fontayne,** Sous la Croix. Nouvelles huguenotes, avec vocab., arrangé et annoté par **W. Uittenbogaard**	- 1,70	- 1,90
PETITE BIBLIOTHÈQUE par **W. Bartels,** 9 deeltjes, 15*e druk* à	- 0,45	—
P. M. Salverda de Grave, Teksten ter vert. in het Frans, ten gebr. bij het Universitair onderw. en de opl. voor de akten M.O. A en B	—	- 3,60
Dr. **G. Schilperoort,** Franse Handelscorrespondentie. I A. Goederenhandel, Opgaven en Theorie. I B. Goederenhandel, Uitw. met aanteken. Ing. in 2 deeltjes f 1,70, geb. in één band . . .	—	- 1,90
Dr. **G. Schilperoort,** Lectures commerciales, industrielles et financières	- 1,70	- 1,90
W. Struik en **W. J. Jongejan,** Voorloper, I en II . 3*e druk* à	- 1,60	- 1,80
W. Struik en **W. J. Jongejan,** Cahier de verbes. . . . 10*e druk*	- 0,90	—
W. Struik en Dr. **K. R. Gallas,** Bekn. Franse Spraakk. 7*e druk*	- 1,50	- 1,70
W. Struik en Dr. **K. R. Gallas,** Franse Vertaal- en Spreekoefeningen, 2 deeltjes, met Vocabulaire . . . . . 7*e druk* à	- 2,25	- 2,75
TAAL EN LIED. Liederen in vreemde talen. FRANS EN ENGELS, door **K. Veldkamp, L. Huizenga** en **W. Uittenbogaard** . .	- 1,50	- 1,75
W. F. C. Timmermans, La France devant l'antiquité	- 2,60	- 2,90
W. P. Weber en **C. J. Franssen,** Stukken ter vertaling uit het Frans . . . . . 2*e druk*	—	- 2,10
Dr. **W. v. d. Wijk,** Leesboeken voor de hogere kl. v. H. B. S., Handelssch. en Gymn. FRANS, door Dr. **G. Schilperoort,** 2*e dr.*	- 2,50	- 2,90
Hulpboekje bij Frans Leesboek	- 1,25	—

NIEUWE TALEN — DUITS

	Ing.	Geb.
L. Bot, Beknopte Duitse Spraakk. v. R.-K. sch., met afz. Oefenboek. I, ing. à f 0,80, geb. 5*e druk* à f 1,00; II . . . . 3*e dr.* à	*f* 1,40	*f* 1,60
III, ing. f 1.40, geb. 2*e druk* f 1.60; Oefenboek III. . 2*e druk*	- 0.60	- 0,80
L. Bot, Ein deutsches Plauderstündchen . . . . . 2*e druk*	- 1,20	- 1,40
L. Bot, Die ewige Quelle. Erzählungen, Lieder und Gedichte, mit Wörterverzeichnis, illustr. von **Sierk Schröder.** I—III, fürs erste-dritte Jahr . . . . . 2*e druk* à	- 1,50	- 1,75
B. E. Bouwman und **Th. A. Verdenius,** Hauptperioden der deutschen Literaturgeschichte, geïllustreerd . . . . . 4*e druk*	- 4,25	- 4,75
B. E. Bouwman und **Th. A. Verdenius,** Deutsche Literaturgeschichte, geïllustreerd, in twee delen . . . . . 9*e druk* à	- 2,75	- 3,50
Twee delen in één band f 6.25, in twee banden	—	- 6,75
Dr. **C. Brouwer** en Dr. **G. Ras,** Eenvoudige Duitse spraakkunst. Voor het 1e jaar, 13*e druk*, voor het 2e en 3e jaar, 10*e druk* à	- 0,80	- 1,00
Einfache deutsche Sprachlehre für das 2. und 3. Jahr, 8*e druk*	- 0,80	- 1,00
Oefeningen voor het 1e, 2e en 3e jaar . . . . . 13*e druk* à	- 0,80	- 1,00
Dr. **C. Brouwer** en Dr. **G. Ras,** Nieuwe Duitse Spraakkunst. Voor het eerste jaar en voor het tweede en derde jaar . . . à	- 0.80	- 1,00
Neue deutsche Sprachlehre für das 2. und 3. Jahr	- 0,80	- 1,00
Nieuwe Oefeningen voor het eerste en tweede jaar . . . . . à	- 0,80	- 1,00
Dr. **C. Brouwer** en Dr. **G. Ras,** Dertig Eenvoudige Vertalingen (Nederlands-Duits), geïllustreerd . . . . . 3*e druk*	- 0,90	- 1,10
Dr. **C. Brouwer** und Dr. **G. Ras,** Das Wunderhorn. Lesebuch fürs erste Jahr . . . . . 9*e druk*	- 1,30	- 1,50
Lesebuch fürs zweite Jahr . . . . . 7*e druk*	- 1,60	- 1,80
Lesebuch fürs dritte Jahr . . . . . 5*e druk*	- 1,70	- 1,90
VON DEUTSCHER ART UND KUNST, von Dr. **C. Brouwer** und Dr. **G. Ras,** 14 delen.		
Dr. **J. C. de Buisonjé** und **R. M. de Jong,** Texte zur Übersetzung ins Holländische, für die oberen Klassen. Teil I und II, 2*e dr.* à	- 1,10	- 1,30
DEUTSCHE NOVELLEN, von **S. Boorsma** und **K. Brants,** 6 deeltjes . . . . . 10*e druk* à	- 0,45	—
C. P. Dijksterhuis en **J. Zuidweg,** Deutsche Gedichte für die unteren Klassen . . . . . 2*e druk*	- 0,75	- 1,00
C. P. Dijksterhuis en **J. Zuidweg,** Deutsche Gedichte für die oberen Klassen	- 1,25	- 1,50
I. van Gelderen, Een Vijftigtal. Vert. u/h Nederl. i/h Duits, 8*e dr.*	- 2,00	—
Dr. **J. Gerzon,** Hundert Übungsaufgaben . . . . . 8*e druk*	- 0,80	—
Dr. **J. Gerzon,** Dr. **C. Brouwer** en Dr. **G. Ras,** Deutsch-Holländisch . . . . . 3*e druk*	- 3.90	- 4,50
Dr. **J. Gerzon,** Dr. **C. Brouwer** en Dr. **G. Ras,** Schwere Wörter Met wit papier doorschoten . . . . . 10*e druk*	- 0,80 —	- 1,00 - 1,20
R. P. G. Hameetman en **W. P. Weber,** Leerboek der Duitse Handelscorrespondentie. Eerste deel, met afzonderlijk hulpboek . . . . . 7*e druk* à	- 1,10	- 1,25
Tweede „ „ „ „ . . . . . 5*e druk* à	- 1,30	- 1,55
R. P. G. Hameetman en **W. P. Weber,** Stukken ter vertaling uit het Duits, met Hulpboek . . . . . 3*e druk*	—	- 2,10
Opstellen ter vertaling in het Duits, met Hulpboek, 2*e druk*	—	- 2,10
R. P. G. Hameetman en **W. P. Weber,** Hollands-Duits. 500 zinnen op het gebied van handel en economie 2*e druk*	- 1,40	- 1,60
Dr. **Joh. Heemstra,** Das Deutsch der Technik, geïllustreerd. I, mit Hilfsbuch. 3*e druk*. ing. f 2,90. geb. f 3,25; IIA en IIB à	- 2,60	- 2,90
E. B. Kamperman en **J. Klomp,** Leichtes und Schwieriges, Nötiges und Überflüssiges . . . . . 2*e druk*	- 0,40	—
J. Karsten, Deutschland. Lees- en vertaaloef. Twee delen . . à	- 1,25	- 1,50
J. Karsten, Deutsche Epik des 19. und 20. Jahrhunderts, geïll.	- 1,70	- 1,90
J. Karsten, Zwei Jahrtausende. Kurz umrissene Lebens- und Kulturbilder zur Übersetzung für die höchsten Klassen	*ter perse*	
E. L. Kerkhoff, Teksten ter vertaling in en uit het Duits, ten gebr. bij het univers. ond. en de opl. v. de akten M. O. A en B	—	- 2,60

NIEUWE TALEN — DUITS

	Ing.	Geb.
E. L. Kerkhoff und Dr. **H. W. Rutgers,** Deutsche Prosa. Eine Auswahl aus der neueren Literatur	—	ƒ 4,90
H. M. Leopold en **J. G. A. van der Haar,** De beginselen van het Hoogduits . . . . . 15*e druk*	—	- 2,40
MARNIX-DRUKKEN, onder red. van **J. Karsten** en **J. Zuidweg:**		
Vom goldnen Überfluss, herausgegeben von **J. Karsten, J. H. Schouten** und **J. Zuidweg,** I/III . . . . . 3*e druk* à	ƒ 1,50	- 1,75
Gustav Harders, Jaalahn!, herausg. von **G. J. Dieperink**	—	- 1,75
Herm. Anders Krüger, Gottfried Kämpfer, herausg. von **J. H. Schouten**	- 1,70	- 1,90
H. Machwürth, Der Pflegebruder, herausg. von **W. Uittenbogaard**	- 1,50	- 1,75
Charlotte M. Yonge, Die Ritter von Adlerstein, herausgegeben von **J. Karsten** . . . . . 2*e druk*	- 1,50	- 1,75
Dr. **W. J. Noordhoek,** Neue Auswahl zum Lesen und Übersetzen	- 1,90	- 2,10
G. v. Poppel, Grundrisz der deutschen Literaturgeschichte, 5*e druk*	- 1,60	—
Dr. **J. M. Rameckers,** Deutsche Prosa I, II en III, geïll., 2*e dr.* à	- 2,10	- 2,40
Dr. **J. M. Rameckers,** Übersetzungssünden . . . . . 3*e druk*	- 1,25	- 1,40
Dr. **J. M. Rameckers,** Een Honderdtal Examenopgaven Duits—Nederlands	- 1,25	- 1,50
Dr. **H. W. Rutgers** und **C. P. Dijksterhuis,** Deutsche Prosa zum Übersetzen, geïllustreerd, I en II . . . . . 7*e druk* à	- 0,75	—
Dr. **Th. C. van Stockum** en Dr. **J. van Dam,** Geschichte der deutschen Literatur. Erster Band, geb. f 6,50; Zweiter Band .	—	- 6,50
Zwei Bände zusammen	—	-12,50
TAAL EN LIED. Liederen in vreemde talen. **Duits** door **K. Veldkamp, L. Huizenga** en **J. Karsten**	- 1,70	- 1,90
W. Uittenbogaard, Sammlung Examenaufg. Deutsch-Niederl. für das Elementardiplom, aus den Jahren 1893—1931 6*e druk*	- 1,40	—
UNSRE JUGENDBIBLIOTHEK, herausgegeben von **A. Lobstein** und **J. Uittenbogaard:**		
Niklaus Bolt, Svizzero!	- 1,00	—
Sofie Schieker-Ebe, Was tun, Sibylle?	- 0,80	—
O. F. Heinrich, Fahrt frei für FD 122 . . . . . 2*e druk*	- 0,70	—
O. F. Heinrich, Kopf hoch, Schubsel! Geïll. door **Sierk Schröder**	- 1,00	—
J. A. Verdenius en **R. P. G. Hameetman,** Leerb. der Duitse taal, Eerste deel, 14*e druk*, geb. f 1,50; Tweede deel . . . . 13*e druk*	—	- 1,75
J. A. Verdenius en **R. P. G. Hameetman,** Duits Leesboek.		
Eerste deel . . . . . 13*e druk*	—	- 1,75
Tweede deel A, voor middelbare en Mulo-scholen . . 6*e druk*	—	- 1,75
Tweede deel B, voor Handelsscholen . . . . . 6*e druk*	—	- 2,10
J. A. Verdenius und **R. P. G. Hameetman,** Neues deutsches Lesebuch, mit Hilfsbuch. Twee delen . . . . . 5*e druk* à	—	- 1,75
J. A. Verdenius und **R. P. G. Hameetman** Deutsche Sprachübungen. Eerste en tweede deel . . . . . 2*e druk* à	—	- 1,50
Derde deel.	—	- 1,75
J. A. Verdenius en **Th. A. Verdenius,** Leerc. der Duitse taal.		
Eerste en Tweede deel . . . . . 7*e druk* à	- 2,00	- 2,25
Derde deel . . . . . 4*e druk*	- 1,10	- 1,30
Vierde deel . . . . . 5*e* „	- 1,30	- 1,50
Spraakkunst behorende bij het derde en vierde deel . 4*e* „	- 0,90	- 1,10
J. A. Verdenius en **Th. A. Verdenius,** 200 Sätze und Fragmente zur Übersetzung ins Holländische	- 0,80	- 1,00
Th. A. Verdenius en **B. E. Bouwman,** Vertalingen in en uit het Duits v. kandid. L.O. en studerenden M.O. A, m. aanteken., 3*e dr.*	- 2,40	—
Dr. **A. van der Wal,** Duits voor de middelbare school.		
Deel I en II, met illustraties van Kuno Brinks . . . . . à	- 1,40	- 1,60
Deel III A, voor de H. B. S. A en Handelsonderwijs	- 1,40	- 1,60
Deel III B, voor de H. B. S. B en Gymnasium	- 1,40	- 1,60
Dr. **W. v. d. Wijk,** Leesboeken H.B.S., Handelssch. en Gymn. **Duits,** door **J. H. van Beckum** . . . . . 4*e druk*	- 2,50	- 2,90

NIEUWE TALEN — ENGELS

	Ing.	Geb.
J. Abels, Idioom voor Engels L. O.	f 3,50	f 3,90
B. D. Best, Extracts for translation into Dutch . . . 11*e druk*	- 1,10	- 1,30
L. Bot en **J. Houtepen,** Beknopte Engelse Spraakkunst voor R.-K. scholen. Eerste deel, ing. f 1,40, geb. *5e druk* f 1,60; Tweede deel, ing. f 1,60, geb. *4e druk*, f 1,80; Derde deel, *2e dr.*	- 1,00	- 1,20
Oefenboek, met afzonderlijke woordenlijsten. Eerste deel, *5e druk*	- 1,40	- 1,60
Tweede deel, ing. f 1,60, geb. *4e druk*, f 1,80; Derde deel, *2e dr.*	- 1,00	- 1,20
L. Bot en **J. Houtepen,** Conversational English	- 1,20	- 1,40
A. Broers en **R. P. G. Hameetman,** Leerboek der Engelse taal. Twee delen . . . . . 12*e druk* à	—	- 1,75
A. Broers, R. P. G. Hameetman en **H. Koolhoven,** An Easy English Reader, met hulpboek. Twee delen . . . 4*e druk* à	—	- 1,75
A. Broers, R. P. G. Hameetman en **H. Koolhoven,** Engels leesboek. Eerste deel . . . . . 13*e druk*	—	- 1,75
Tweede deel A, voor middelbare en Mulo-scholen . . 8*e* „	—	- 2,10
Tweede deel B, voor Handelsscholen . . . . . 6*e* „	—	- 2,10
CONTINUOUS STORY READERS, edited by **P. van Rossum.** 10 deeltjes . . . . . 18*e druk* à	- 0,45	—
R. P. G. Hameetman en **H. A. v. d. Kraan,** Stukken ter vertaling uit het Engels, met hulpboek . . . . . 2*e druk*	—	- 2,10
C. van Heerikhuizen, Engels spreken en schrijven, geïll. . . .	- 1,70	- 1,90
C. van Heerikhuizen, Spraakkunst	- 0,75	- 0,90
C. van Heerikhuizen, Oefeningen. Twee deeltjes . . . . . à	- 0,75	—
J. van Kleef, Technisch Engels Leesboek . . . . . 2*e druk*	- 2,60	- 2,90
J. Kooistra, Teksten ter vertaling in het Engels, ten gebruike bij het universitair onderw. en de studie voor de akten M.O. A en B	—	- 2,40
J. Kooistra en **J. H. Schutt,** Eenvoudige Engelse Spraakk. Twee deeltjes . . . . . 8*e druk* à	- 0,80	- 1,00
Oefeningen bij de Eenvoudige Engelse Spraakkunst. Eerste deeltje . . . . . 9*e druk*	- 0,80	- 1,00
Tweede „ . . . . . 6*e* „	- 1,10	- 1,30
J. Kooistra en **J. H. Schutt,** A New Reader. Eerste deeltje . . . . . 7*e druk*	- 1,25	- 1,50
Tweede „ . . . . . 5*e* „	- 1,80	- 2,10
J. Kooistra en **J. H. Schutt,** A Shorter Introduction to English Literature	*ter perse*	
J. Kooistra en **A. G. van Kranendonk,** A NEW ENGLISH LIBRARY:		
Charles Dickens, A Tale of two Cities, bewerkt door Dr. **H. R. S. van der Veen,** geïllustreerd . . . . . 2*e druk*	- 1,90	- 2,10
Walter Scott, The Talisman, bewerkt door **P. A. ter Weer,** geïllustreerd	- 1,90	- 2,10
J. M. Barrie, Quality Street, bewerkt door **J. Kooistra,** geïllustreerd . . . . . 6*e druk*	- 1,00	- 1,20
R. L. Stevenson, Treasure Island, bewerkt door **A. G. van Kranendonk** . . . . . 4*e druk*	- 1,90	- 2,10
W. Shakespeare, Hamlet, prince of Denmark. A Tragedy, bewerkt door Dr. **H. de Groot**. . . . . 3*e druk*	- 1,70	- 1,90
John Galsworthy, Strife, bewerkt d. Dr. **H. de Groot** 5*e druk*	- 1,00	- 1,20
English and American Humour, bewerkt door **A. C. Stehouwer** en **J. Kooistra** . . . . . 3*e druk*	- 1,60	- 1,80
G. K. Chesterton, The Innocence of Father Brown, bewerkt door Dr. **N. H. M. Zwaqer,** geïllustreerd . . . . . 4*e druk*	- 1.20	- 1,40
Eight One-Act Plays of To-Day, edited by **A. C. Stehouwer**	- 1,40	- 1,60
Dr. **E. Kruisinga** en **J. Kooistra,** An Introduction to English Syntax	- 1,90	- 2,25
J. J. Leliveld, Technische woorden en uitdrukkingen, bezorgd door **J. v. Kleef**. . . . . 7*e druk*	—	- 2,25
Dr. **H. G. de Maar,** Engl. Passages for Transl., I, geïll. . 6*e druk*	- 0,80	—
II, geïllustreerd . . . . . 6*e* „	- 1,00	—
Dr. **H. G. de Maar,** Opstellen ter vertaling in het Engels, I/II, à	—	- 1,40

NIEUWE TALEN — ENGELS

	Ing.	Geb.
Dr. H. G. de Maar en **J. H. A. Günther**, A Handbook of English Idiom . . . . . 5*e druk*	ƒ 4,90	ƒ 5,40
Dr. H. G. de Maar en **J. E. de Maar**, Inleiding tot de Engelse Handelstaal, geïllustreerd. Eerste deel . . . . 7*e druk*	- 1,40	- 1,60
Tweede deel . . . . . 4*e* „	- 1,70	- 1,90
Dr. H. G. de Maar en **J. E. de Maar**, Handboek der Engelse Handelstaal, geïllustreerd. Deel **A** en **B** . . . . . 3*e druk* à	- 2,50	- 2,90
Deel **C** . . . . . 3*e druk*	- 1,70	- 2,00
Deel **D** . . . . . 5*e* „	- 1,20	- 1,50
Deel **E**	- 2,90	- 3,25
Prijs van de 5 delen (**A, B, C, D** en **E**) per stel geleverd . .	- 10,00	- 11,50
MARNIX-DRUKKEN, onder red. van **R. Abels** en **H. Mulder**: **The Horn of Plenty**, door **A. Borst** en **G. de Zoeten** . . .	- 1,70	- 1,90
Bunyan's Pilgrim's Progress, uitgegeven door **H. Mulder** . .	—	- 1,70
Edith C. Kenyon, Little Robin Gray, uitgegeven door **R. Abels** . . . . . 2*e druk*	- 0,75	- 0,95
Hesba Stretton, Jessica's First Prayer, uitg. d. **R. Abels**, 3*e dr.*	- 0,75	- 0,95
Mrs. O. F. Walton, The lost Clue, uitgegeven door Dr. **H. R. S. van der Veen** . . . . . 4*e druk*	- 1,50	- 1,70
P. Meijnders and Th. de Vrijer, A Short Handbook of English Grammar and Idiom, for the use of candidates for the L. O. Examination.		
I. A Concise Grammar of English	—	- 1,40
II. A Collection of Translations	—	- 1,90
M. G. van Neck, Easy English prose and poetry . 12*e druk*	- 1,70	- 1,90
OF OLDEN TIMES AND NEW, onder red. van **L. van der Wal.** Zes delen . . . . . 21*e druk* à	- 1,00	- 1,25
Dr. **A. Perdeck**, A Survey of English Literature . . . 5*e druk*	—	- 1,25
Dr. **A. Perdeck**, An English Literary Reader	—	- 2,25
F. van de Poel, Beknopte Engelse Spraakkunst . . . 3*e druk*	- 1,25	- 1,50
F. van de Poel, Oefeningen bij de Bekn. Eng. Spraakkunst 3*e druk*	- 0,85	—
Dr. **T. Popma**, Tien jaar Engels op het Staatsexamen.	- 1,10	- 1,30
REVISED EDITIONS. edited by **J. C. G. Grasé** and Dr. **A. E. H. Swaen: Baroness Orczy**, The scarlet Pimpernel . 12*e druk*	- 2,25	—
Woordenlijst bij The scarlet Pimpernel	- 0,25	—
Marjorie Bowen, I will maintain . . . . . 2*e druk*	- 2,25	—
P. J. H. O. Schut en Dr. **R. W. Zandvoort**, Engelse Spraakkunst voor Gymnasia, met oefeningen. Twee delen . . . . . à	- 1,70	- 1,90
J. H. Schutt, An Introduction to English Literature for Secondary Schools, geïllustreerd. Deel I en II . . . . . 2*e druk* à	- 4,25	- 4,90
III A ƒ 2,25, III B ƒ 3,75; III A en B samen in één deel . . .	- 5,90	- 6,50
TAAL EN LIED. **Frans en Engels** door **K. Veldkamp, L. Huizenga** en **W. Uittenbogaard**	- 1,50	- 1,75
Dr. **H. R. S. van der Veen**, Een Honderdtal Examenopgaven Engels—Nederlands . . . . . 3*e druk*	- 1,25	- 1,50
Dr. **H. R. S. van der Veen** en Dr. **H. Schreuder**, English Idiom for Secondary Schools	- 1,25	- 1,50
Dr. **W. v. d. Wijk**, Leesboeken. **Engels** door **H. J. v. d. Meer**, 3*e dr.*	- 2,50	- 2,90
THE YOUNG PEOPLE'S LIBRARY: **Talbot Baines Reed**, The Fifth Form at St. Dominic's, by Dr. **H. R. S. van der Veen**, 5*e dr.*	- 0,70	—
Mary Mapes Dodge, Hans Brinker, by Dr. **H. R. S. van der Veen** . . . . . 2*e druk*	- 0,70	—
Evelyn Everett-Green, A Child without a Name, by Dr. **H. R. S. van der Veen** . . . . . 3*e druk*	- 0,70	—
A. Conan Doyle, The Maracot Deep: The Lost World under the Sea, by **M. J. C. Büchli** . . . . . 3*e druk*	- 0,80	—
Baroness Orczy, The Chief's Way, by Dr. **H. R. S. van der Veen** . . . . . 2*e druk*	- 0,80	—
Dillon Wallace, The Way to Burning Mountain by **P. Andringa** . . . . . 2*e druk*	- 0,80	—

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS — GRONINGEN, BATAVIA

ZESTALIG HANDELSWOORDENBOEK

NEDERLANDSCH — Dr. H. G. DE MAAR
ENGELSCH — Dr. H. G. DE MAAR
FRANSCH — S. E. VAN PRAAG
DUITSCH — N. C. STALLING
ZWEEDSCH — N. C. STALLING en A. ZETHRAEUS
SPAANSCH — Mr. Dr. J. A. VAN PRAAG

Prijs, gebonden . . . . . f 12,50

Slechts zelden kunnen wij gewag maken van een werk, dat zoo zeer „in een behoefte voorziet" en welks samenstelling daarbij van zulk een groote zorg getuigt. De hoofdzaak is de algemeene handelstaal en bij het naslaan van verschillende termen bleek ons, dat het vaak zoo netelige vraagstuk, Nederlandsche handelsuitdrukkingen door aequivalenten in de vreemde talen weer te geven, in dit werk op buitengewoon bevredigende wijze is opgelost, terwijl men een groot aantal termen aantreft, naar welks vertaling men in de gewone woordenboeken tevergeefs moet zoeken al hebben de samenstellers dan ook noodgedwongen niet de bijzondere termen van elke minder belangrijke branche kunnen opnemen. *Algem. Handelsblad.*

WOORDENBOEKEN OUDE TALEN

DR F. MULLER JZN
GRIEKSCH—NEDERLANDSCH

Prijs, gebonden, 3e druk f 9,90

In den tweeden druk is het formaat gebracht op de grootte van dat van Van Wageningen. Het lettertype is verduidelijkt, de etymologie is aan het eind der artikelen geplaatst.

DR F. MULLER JZN EN DR E. H. RENKEMA
BEKNOPT LATIJNSCH—NEDERLANDSCH

Prijs, gebonden, 2e druk f 5,90

Voici l'un des meilleurs dictionnaires abrégés que je connaisse: il est complet; la langue des grands auteurs chrétiens y est représentée; il est sûr malgré sa brièveté; dans le domaine de l'étymologie, il est à jour, d'une discrétion peu commune quand elle est douteuse; la filiation des sens y est, en général, clairement marquée, la quantité des mots bien notée; l'impression en est on ne peut plus nette et le format commode. Il a tout ce qu'il faut pour être adopté chez nous et servir dans nos athénées de la région flamande. *Humanitas.*

DR F. MULLER JZN EN DR J. H. THIEL
BEKNOPT GRIEKSCH-NEDERLANDSCH

Prijs, gebonden . . . . f 5,90

DR J. VAN WAGENINGEN-DR F. MULLER JZN
LATIJNSCH — NEDERLANDSCH

Prijs, gebonden, 4e druk f 9,90

Zij, die zich het bezit van dit werk verzekeren, behoeven geen ander lexicon meer aan te schaffen, hoever men zich ook in het Latijn wil bekwamen. *Vox Medicorum.*

284m

OUDE TALEN EN MYTHOLOGIE

		Ing.	Geb.
ANT	EKE CULTUUR, onder redactie van Dr. **D. Cohen**, Dr. E.		
Si	per en Dr. **H. Wagenvoort**:		
A.	Capita selecta uit de cultuurgeschiedenis der Oudheid.		
Dr	**P. J. Enk**, Latijnse Letterkunde, met 8 buitentekstplaten 2*e dr.*	*f* 2.90	*f* 3,25
Dr	**F. Muller Jzn.**, Griekse Kunstgeschiedenis, gefil. 2*e dr.*	- 1,50	- 1,75
uit	**D. Cohen**, De Hellenistische Cultuur, met een bloemlezing		
Dr	schrijvers, inscripties en papyri . . . . . 2*e druk*	*ter perse*	
Dr	**H. M. R. Leopold**, Romeins Leven, gefil. . . . 2*e druk*	- 1,50	- 1,75
B.	**H. Wagenvoort**, Varia Vita . . . . . 2*e druk*	- 2,50	- 2,90
Gri	chooluitgaven van Griekse en Latijnse schrijvers.		
Dr.	s		
dich	**F. Goedewaagen** en Dr. **E. Slijper**, Plato, de Mythen-		
Dr.	Leesboek uit Plato	- 1,90	- 2,25
Latij	**H. Oldewelt**, Phaedo van Plato	- 1,90	- 2,25
Dr.	s		
vijfde	**J. Dam** en Dr. **K. Sprey**, Bloemlezing uit de vierde en		
Dr.	decade van T. Livius	- 1,90	- 2,10
Dr. J.	**Damsté**, M. Tullius Cicero, Epistulae selectae	- 1,90	- 2,25
Tweed	**Mehler**, Vergilius' Aeneis. Eerste deel: boek I en II .	- 1,90	- 2,25
Dr. A.	deel: boek III en IV	- 1,60	- 1,90
Dr. E.	**Sizoo**, Bloemlezing uit Christelijke Latijnse schrijvers .	- 1,90	- 2,25
Dr. J.	**Slijper**, P. Ovidius Naso, Metamorphoses	- 2,50	- 2,90
mina s	**Woltjer**, Serta Romana, Poetarum decem latinorum car-		
Dr. D. C	ecta, herzien door Dr. **R. H. Woltjer** . . . 6*e druk*	—	- 3,90
N. G. M	ien en Dr. **J. van IJzeren**, Gricks Leesboek, 4*e druk*	—	- 3,90
bloemle	**van Doornik**, Vocabularium aangepast aan enige		
Dr. F. F.	ngen uit Ovidius' Metamorphosen	—	- 1,90
herzien	**. Fischer**, Vocabularium op Caesaris bellum Gallicum,		
Dr. F. F.	oor Dr. **J. de Jong Tzn.** . . . . . 10*e druk*	—	- 1,40
kaartje,	**. Fischer**, Vocabularium op Xenophons Anabasis, met		
Dr. P. Gr	erzien door Dr. **J. de Jong Tzn.** . . . . 10*e druk*	—	- 2,25
Dr. P. Gr	**neboom**, Aeschylus' Prometheus	—	- 4,90
Dr. K. van	**neboom**, Aeschylus' Persae	—	- 4,90
Deel I:	**ler Heyde**, Latijnse grammatica.		
Deel II:	rmleer	- 2,00	- 2,25
Dr. K. van	ntaxis	*ter perse*	
Deel I:	**ler Heyde**, Oefeningen bij de Latijnse Grammatica.		
Deel II:	rmleer	- 1,50	- 1,75
Dr. J. van	ntaxis	*ter perse*	
J. Kleijntje	**eren**, Hoofdl. der Griekse vormleer, m. vert.-oef. .	- 1,75	—
Helden,	S. J. en Dr. **H. H. Knippenberg**, Van Goden en		
M. J. Koe	ustreerd . . . . . 9*e druk*	- 1,90	- 2,25
woordenbo	en Dr. **J. F. P. van Anrooy**, Klassiek Hand-		
Dr. M. A. Sc	je . . . . . 6*e druk*	—	- 1,60
Oefeningen	wartz en Dr. **E. Slijper**, Griekse Gramm. . 2*e druk*	- 2,90	- 3,25
Dr. E. Slij	. . . . . 2*e* „	- 2,90	- 3,25
woordenlijs	**r**, Vormleer voor Homerus en Herodotus, met		
Lucie Snoec	n . . . . . 4*e druk*	—	2,25
Dr. J. H. Thi	n Dr. **J. Louise A. Terpstra**, Aulus et Fabia, gefil.	- 0,65	—
des Legatu	, Antiphons Erste Tetralogie. Mit Unterstützung		
Dr. J. S. van	Jacobi Henrici Hoeufft herausgegeben	- 3,90	—
herzien doo	een, Beknopt Overzicht der Griekse mythologie,		
Dr. J. Woltje	Dr. **M. Engers**, gefillustreerd . . . . . 16*e druk*	- 0,80	
Woltjer .	Latijnse grammatica, herzien door Dr. **R. H.**		
Dr. R. H. Wol	. . . . . 6*e druk*	- 8,50	- 8,90
Latijn.	**r** en Dr. **G. W. van Bleek**, Leergang voor het		
Grammatica			
Oefeningen.	wee delen . . . . . 3*e druk* à	- 2,90	- 3,00
	„ . . . . . 3*e* „ à	- 1,90	- 2,25